angående

STATSVERKETS TILLSTÅND OCH BEHOV UNDER BUDGETÅRET 1973/74

Jämlikt grundlagens bud avger Kungl. Maj:t härmed proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1973/74.

Med åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet angående statsverkspropositionens justering vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att godkänna i protokollet berörda förslag och alltså uppta statsverkets inkomster och utgifter i enlighet med följande förslag till riksstat.

Riksstat för budgetåret 1973/74

TOTALBUDGETEN

A Skatter, avgifter, m. m.:

I	Skatter	53 065 700 000	
II	Uppbörd i statens verksamhet	1 269 585 000	
III	Diverse inkomster	717 000 000	55 052 285 000

B Inkomster av statens kapitalfonder:

I	Statens affärsverksfonder	762 300 000	
II	Riksbanksfonden	200 000 000	
III	Statens allmänna fastighetsfond	314 239 000	
IV	Försvarets fastighetsfond	124 874 000	
V	Statens utlåningsfonder	1 746 289 000	
VI	Fonden för låneunderstöd	75 327 000	
VII	Fonden för statens aktier	21 079 000	
VIII	Fonden för beredskapslagring	79 200 000	
IX	Statens pensionsfonder	93 330 000	
X	Diverse kapitalfonder	61 856 000	3 478 494 000

C Beräknad övrig finansiering:

I	Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:			
	Statens affärsverksfonder	1 624 501 000		
	Övriga kapitalfonder	329 539 000	1 954 040 000	
II	Övrig kapitalåterbetalning		28 632 000	1 982 672 000
			Summa kr.	**60 513 451 000**
Underskott				5 733 446 000
			Summa kr.	**66 246 897 000**

TOTALBUDGETEN (FORTS.)

A Utgiftsanslag:

I	Kungl. hov- och slottsstaterna	10 371 000	
II	Justitiedepartementet	2 658 828 000	
III	Utrikesdepartementet	1 814 669 000	
IV	Försvarsdepartementet	7 549 950 000	
V	Socialdepartementet	20 247 763 000	
VI	Kommunikationsdepartementet	4 729 462 000	
VII	Finansdepartementet	4 741 601 000	
VIII	Utbildningsdepartementet	10 173 707 000	
IX	Jordbruksdepartementet	1 332 957 000	
X	Handelsdepartementet	300 981 000	
XI	Inrikesdepartementet	6 731 533 000	
XII	Civildepartementet	1 067 647 000	
XIII	Industridepartementet	1 739 418 000	
XIV	Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XV	Riksdagen och dess verk m. m.	97 010 000	
XVI	Riksgäldsfonden	2 500 000 000	65 696 897 000

B Beräknad övrig medelsförbrukning:

I	Minskning av anslagsbehållningar	400 000 000	
II	Ökad disposition av rörliga krediter	150 000 000	550 000 000

Summa kr. **66 246 897 000**

DRIFTBUDGETEN

A Skatter, avgifter, m. m.:

I	Skatter	53 065 700 000	
II	Uppbörd i statens verksamhet	1 269 585 000	
III	Diverse inkomster	717 000 000	55 052 285 000

B Inkomster av statens kapitalfonder:

I	Statens affärsverksfonder	762 300 000	
II	Riksbanksfonden	200 000 000	
III	Statens allmänna fastighetsfond	314 239 000	
IV	Försvarets fastighetsfond	124 874 000	
V	Statens utlåningsfonder	1 746 289 000	
VI	Fonden för låneunderstöd	75 327 000	
VII	Fonden för statens aktier	21 079 000	
VIII	Fonden för beredskapslagring	79 200 000	
IX	Statens pensionsfonder	93 330 000	
X	Diverse kapitalfonder	61 856 000	3 478 494 000

Summa inkomster på driftbudgeten **58 530 779 000**

Summa kr. **58 530 779 000**

DRIFTBUDGETEN (FORTS.)

A Egentliga statsutgifter:

I	Kungl. hov- och slottsstaterna	10 371 000	
II	Justitiedepartementet	2 492 427 000	
III	Utrikesdepartementet	1 804 408 000	
IV	Försvarsdepartementet	7 238 049 000	
V	Socialdepartementet	20 203 076 000	
VI	Kommunikationsdepartementet	3 302 561 000	
VII	Finansdepartementet	4 343 461 000	
VIII	Utbildningsdepartementet	9 482 124 000	
IX	Jordbruksdepartementet	1 280 836 000	
X	Handelsdepartementet	227 581 000	
XI	Inrikesdepartementet	3 664 532 000	
XII	Civildepartementet	1 037 197 000	
XIII	Industridepartementet	395 618 000	
XIV	Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XV	Riksdagen och dess verk m. m.	97 010 000	55 580 251 000

B Utgifter för statens kapitalfonder:

I	Riksgäldsfonden	2 500 000 000	
II	Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	981 074 000	
III	Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	3 482 074 000
	Summa utgifter på driftbudgeten		**59 062 325 000**

Beräknat underskott på statsregleringen:

Underskott av inkomster		**531 546 000**
Därav:		
Avsättning till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel	25 000 000	
Beräknat underskott på statsregleringen	506 546 000	
	Summa kr.	**58 530 779 000**

KAPITALBUDGETEN

Lånemedel	4 651 900 000
Summa kr.	**4 651 900 000**

KAPITALBUDGETEN (FORTS.)

I	Statens affärsverksfonder:		
	Postverkets fond	28 898 000	
	Televerkets fond	—22 300 000	
	Statens järnvägars fond	81 100 000	
	Luftfartsverkets fond	50 199 000	
	Fabriksverkens fond	—2 000 000	
	Statens vattenfallsverks fond	892 999 000	
	Domänverkets fond	4 221 000	1 033 117 000
II	Statens allmänna fastighetsfond		395 961 000
III	Försvarets fastighetsfond		56 410 000
IV	Statens utlåningsfonder		2 809 070 000
V	Fonden för låneunderstöd		245 050 000
VII	Fonden för förlag till statsverket		30 450 000
VIII	Fonden för beredskapslagring		26 000 000
IX	Diverse kapitalfonder:		
	Statens vägverks förrådsfond	—9 501 000	
	Sjöfartsverkets fond	28 536 000	
	Fonden för Södertälje kanalverk	3 500 000	
	Statens datamaskinfond	64 000 000	
	Jordfonden	1 000	
	Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	—1 062 000	85 474 000
			4 681 532 000
Avgår kapitalåterbetalning:			
	Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	
	Övrig kapitalåterbetalning	28 632 000	**29 632 000**
		Summa kr.	**4 651 900 000**

Stockholms slott den 3 januari 1973

GUSTAF ADOLF

G.E. STRÄNG

Inkomster på driftbudgeten

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

A Skatter, avgifter, m. m.

I *Skatter:*

1 Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:		
a Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., *bevillning*	21 300 000 000	
b Kupongskatt, *bevillning*	20 000 000	
c Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, *bevillning*	2 000 000	
d Skogsvårdsavgifter, *bevillning*	11 700 000	
e Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, *bevillning*	3 000 000	
f Arvsskatt och gåvoskatt, *bevillning*	280 000 000	
g Lotterivinstskatt, *bevillning*	135 000 000	
h Stämpelskatt och stämpelavgift, *bevillning*	345 000 000	22 096 700 000
2 Automobilskattemedel:		
a Fordonsskatt, *bevillning*	1 330 000 000	
b Bensin- och brännoljeskatt, *bevillning*	2 139 000 000	3 469 000 000
3 Allmän arbetsgivaravgift, *bevillning*		4 515 000 000
4 Tullar och acciser:		
a Tullmedel, *bevillning*	895 000 000	
b Mervärdeskatt, *bevillning*	14 000 000 000	
c Särskilda varuskatter, *bevillning*	336 000 000	
d Omsättningsskatt på motorfordon, *bevillning*	520 000 000	
e Tobaksskatt, *bevillning*	1 827 000 000	
f Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, *bevillning*	40 000 000	
g Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, *bevillning*	51 000 000	
h Skatt på sprit, *bevillning*	2 200 000 000	
i Skatt på vin, *bevillning*	390 000 000	

j Skatt på malt- och läskedrycker, *bevillning*	649 000 000		
k Energiskatt, *bevillning*	1 155 000 000		
l Särskild skatt på motorbränslen, *bevillning*	781 000 000		
m Skatt på annonser och reklam, *bevillning*	91 000 000		
n Skatt på spel, *bevillning*	50 000 000	22 985 000 000	53 065 700 000
II *Uppbörd i statens verksamhet:*			
1 Expeditionsavgifter		79 150 000	
2 Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.		75 600 000	
3 Vattendomstolsavgifter		1 000 000	
4 Inkomster vid kriminalvården		3 600 000	
5 Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet		14 000 000	
6 Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen		9 850 000	
7 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium		1 713 000	
8 Inkomster vid karolinska sjukhuset		192 000 000	
9 Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare		400 000	
10 Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade		1 240 000	
11 Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen		1 575 000	
12 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet		17 700 000	
13 Inkomster vid statens vägverk, *att tillföras automobilskattemedlen*		1 500 000	
14 Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, *att tillföras automobilskattemedlen*		23 800 000	
15 Körkortsavgifter		40 000 000	
16 Avgifter för registrering av motorfordon		50 000 000	
17 Försäljning av sjökort		2 400 000	
18 Fyravgifter		84 000 000	
19 Lotsavgifter		22 500 000	
20 Skeppsmätningsavgifter		1 700 000	
21 Fartygsinspektionsavgifter m. m.		3 600 000	
22 Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut		19 300 000	
23 Inkomster vid statens geotekniska institut		3 900 000	
24 Ersättning för visst värderingsförfarande		40 000	
25 Pensionsmedel m. m.		277 000 000	
26 Inkomst av myntning m. m.		50 000 000	
27 Bidrag till bankinspektionen		4 905 000	
28 Bidrag för revision av sparbankerna		950 000	
29 Bidrag till försäkringsinspektionen		3 177 000	
30 Ersättning för kilometerräknarapparatur		37 000 000	
31 Avgifter för granskning av biograffilm		275 000	
32 Inkomster vid riksantikvarieämbetet		4 901 000	
33 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet		1 000 000	
34 Inkomster vid statens maskinprovningar		600 000	

35	Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000 000	
36	Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 100 000	
37	Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 300 000	
38	Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 245 000	
39	Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 450 000	
40	Avgifter vid köttbesiktning	8 100 000	
41	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500 000	
42	Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 400 000	
43	Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkningen	191 000	
44	Inkomster av statens gruvegendom	29 000 000	
45	Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	45 900 000	
46	Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	2 800 000	
47	Exekutionsavgifter	19 500 000	
48	Restavgifter	62 000 000	
49	Inkomster vid statens planverk	1 900 000	
50	*Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning*	*760 000*	
51	Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	5 000 000	
52	Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 202 000	
53	Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	40 861 000	1 269 585 000
III	*Diverse inkomster:*		
1	Bötesmedel	87 000 000	
2	Totalisatormedel	96 000 000	
3	Tipsmedel	285 000 000	
4	Lotterimedel	189 000 000	
5	Övriga diverse inkomster	60 000 000	717 000 000
			55 052 285 000

B Inkomster av statens kapitalfonder

I	*Statens affärsverksfonder:*		
1	Postverket	18 800 000	
2	Televerket	158 000 000	
3	Statens järnvägar	6 000 000	
4	Luftfartsverket	26 000 000	
5	Förenade fabriksverken	500 000	
6	Statens vattenfallsverk	530 000 000	
7	Domänverket	23 000 000	762 300 000
II	*Riksbanksfonden*		200 000 000
III	*Statens allmänna fastighetsfond:*		
1	Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens ”	12 999 000	
3	Beskickningsfastigheternas ”	9 169 000	
4	Karolinska sjukhusets ”	37 083 000	
5	Akademiska sjukhusets ”	9 469 000	
6	Byggnadsstyrelsens ”	245 258 000	
7	Generaltullstyrelsens ”	260 000	314 239 000
IV	*Försvarets fastighetsfond*		124 874 000

V	*Statens utlåningsfonder:*		
1	Utrikesförvaltningens lånefond	105 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	50 000	
3	Statens bosättningslånefond	10 000 000	
4	Vattenkraftslånefonden	265 000	
5	Luftfartslånefonden	2 800 000	
6	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	1 700 000	
7	Statens lånefond för universitetsstudier	600 000	
8	Allmänna studielånefonden	25 000 000	
9	Lånefonden för studentkårlokaler	75 000	
10	Jordbrukets lagerhusfond	60 000	
11	Jordbrukets maskinlånefond	250 000	
12	Statens sekundärlånefond för jordbrukare	11 000	
13	Fonden för supplementär jordbrukskredit	1 000	
14	Kraftledningslånefonden	75 000	
15	Egnahemslånefonden	1 000 000	
16	Statens avdikningslånefond	1 600 000	
17	Fiskerilånefonden	1 300 000	
18	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	70 000	
19	Skogsväglånefonden	40 000	
20	Statens hantverks- och industrilånefond	21 500 000	
21	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	910 000	
22	Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1 000	
23	Lånefonden för bostadsbyggande	1 660 000 000	
24	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 375 000	
25	Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	1 100 000	
26	Lånefonden för kommunala markförvärv	12 900 000	
27	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	2 400 000	
28	Övriga utlåningsfonder	101 000	1 746 289 000
VI	*Fonden för låneunderstöd:*		
1	Statskontorets delfond	14 000 000	
2	Arbetsmarknadsstyrelsens ”	60 000 000	
3	Bostadsstyrelsens ”	372 000	
4	Riksbankens ”	30 000	
5	Riksgäldskontorets ”	925 000	75 327 000
VII	*Fonden för statens aktier*		21 079 000
VIII	*Fonden för beredskapslagring*		79 200 000
IX	*Statens pensionsfonder:*		
1	Folkpensioneringsfonden	69 500 000	
2	Civila tjänstepensionsfonden	2 210 000	
3	Militära tjänstepensionsfonden	225 000	

4	Allmänna familjepensionsfonden	6 750 000	
5	Statens pensionsanstalts pensionsfond	14 600 000	
6	Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45 000	93 330 000
X	*Diverse kapitalfonder:*		
1	Fonden för kreditgivning till utlandet	3 060 000	
2	Övriga diverse kapitalfonder	58 796 000	61 856 000
			3 478 494 000
		Summa kr.	**58 530 779 000**

Bilaga 1
till Specifikation av
inkomsterna på driftbudgeten

Förslag till
stat för statens allmänna fastighetsfond
för budgetåret 1973/74

Inkomster

A	*Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:*			
1	Slottsbyggnadernas	delfond	9 600 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	”	25 500 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	40 850 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	45 802 000	
5	Akademiska sjukhusets	”	16 215 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	669 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	9 569 000	816 536 000
B	*Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:*			
1	Slottsbyggnadernas	delfond	700 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	”	1 499 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	640 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	4 160 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	28 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	190 000	35 189 000
C	*Diverse inkomster:*			
1	Slottsbyggnadernas	delfond	101 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	”	1 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	1 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	1 000	
5	Akademiska sjukhusets	”	1 302 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	9 532 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	1 000	10 939 000
			Summa kr.	**862 664 000**

Utgifter

A Reparations- och underhållskostnader m. m.:

1	Slottsbyggnadernas	delfond,	*förslagsvis*	10 400 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	”		10 203 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	, *förslagsvis*	9 040 000	
4	Karolinska sjukhusets	”		8 000 000	
5	Akademiska sjukhusets	”		3 496 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	, *förslagsvis*	160 600 000	
7	Generaltullstyrelsens	”		227 000	201 966 000

B Avsättning till värdeminskningskonto:

2	Kriminalvårdsstyrelsens	delfond,	*förslagsvis*	2 998 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	”	932 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	”	2 680 000	
5	Akademiska sjukhusets	”	”	4 551 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	”	41 674 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	”	73 000	52 908 000

C Hyres- och arrendeutgifter m. m.:

2	Kriminalvårdsstyrelsens	delfond,	*förslagsvis*	800 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	”	22 350 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	”	2 200 000	
5	Akademiska sjukhusets	”	”	1 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	”	259 000 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	”	9 200 000	293 551 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:

1	Slottsbyggnadernas	delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	”	12 999 000	
3	Beskickningsfastigheternas	”	9 169 000	
4	Karolinska sjukhusets	”	37 083 000	
5	Akademiska sjukhusets	”	9 469 000	
6	Byggnadsstyrelsens	”	245 258 000	
7	Generaltullstyrelsens	”	260 000	314 239 000
			Summa kr.	**862 664 000**

Bilaga 2
till Specifikation av
inkomsterna på driftbudgeten

Förslag till
stat för försvarets fastighetsfond
för budgetåret 1973/74

Inkomster

A	*Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:*		
1	Befästningars delfond	107 752 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	281 954 000	
3	Försvarets forskningsanstals delfond	9 092 000	398 798 000
B	*Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:*		
1	Befästningars delfond	430 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	8 600 000	9 030 000
C	*Inkomster av övnings- och skjutfält:*		
1	Befästningars delfond	300 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	6 000 000	6 300 000
D	*Diverse inkomster:*		
1	Befästningars delfond	1 209 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	12 500 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	633 000	14 342 000
		Summa kr.	**428 470 000**

Utgifter

A	*Reparations- och underhållskostnader m. m.:*		
1	Befästningars delfond	77 260 000	
2	Kasernbyggnaders delfond	159 170 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond	1 547 000	237 977 000
B	*Avsättning till värdeminskningskonto:*		
1	Befästningars delfond, *förslagsvis*	6 969 000	
2	Kasernbyggnaders delfond, *förslagsvis*	19 800 000	
3	Försvarets forskningsanstalts delfond, *förslagsvis*	991 000	27 760 000

II. Justitiedepartementet

A Justitiedepartementet m. m.

1	Statsrådsberedningen, *förslagsanslag*		3 900 000
2	Justitiedepartementet, *förslagsanslag*		14 140 000
3	Svensk författningssamling, *förslagsanslag*		1 900 000
4	Justitiekanslern, *förslagsanslag*		1 220 000
5	Lagberedningen, *reservationsanslag*		275 000
6	Fideikommissnämnden, *förslagsanslag*		270 000
7	Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter, *förslagsanslag*		72 000
8	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*		11 000 000
9	Centralnämnden för fastighetsdata, *förslagsanslag*		13 790 000
10	Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde, *reservationsanslag*		500 000
11	Extra utgifter, *reservationsanslag*		800 000
12	Ersättning för personskador på grund av brott, *förslagsanslag*		1 000 000
13	Information om lagstiftning, m. m. *reservationsanslag*		1 250 000
			50 117 000

B Polisväsendet

1	Rikspolisstyrelsen, *förslagsanslag*, varav 5 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		88 500 000
	Polisverket:		
2	Inköp av motorfordon m. m., *reservationsanslag*, varav 19 700 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	27 000 000	
3	Underhåll och drift av motorfordon m. m., *förslagsanslag*, varav 34 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	61 750 000	
4	Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m., *förslagsanslag*	43 500 000	
5	Diverse utgifter, *förslagsanslag*	1 900 000	134 150 000
	Lokala polisorganisationen:		
6	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*, varav 275 265 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	1 196 800 000	
7	Utrustning, *reservationsanslag*, varav 2 695 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	13 000 000	1 209 800 000
8	Statens kriminaltekniska laboratorium, *förslagsanslag*		5 230 000
9	Polisenheter med särskild budget, *förslagsanslag*		1 000
10	Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg, *reservationsanslag*		1 000 000
			1 438 681 000

C	**Åklagarväsendet**		
1	Riksåklagaren, *förslagsanslag*		3 475 000
2	Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna, *förslagsanslag*		84 250 000
			87 725 000
D	**Domstolarna**		
1	Högsta domstolen, *förslagsanslag*		11 290 000
2	Regeringsrätten, *förslagsanslag*		10 878 000
3	Regeringsrättens årsbok, *förslagsanslag*		180 000
4	Kammarrätterna, *förslagsanslag*		22 456 000
5	Hovrätterna, *förslagsanslag*		41 500 000
6	Tingsrätterna, *förslagsanslag*		246 650 000
7	Ersättningar till nämndemän m. m., *förslagsanslag*		18 100 000
8	Utrustning till domstolar m. m., *reservationsanslag*		4 100 000
9	Blanketter m. m. för domstolsväsendet, *förslagsanslag*		2 600 000
10	Domstolsväsendets organisationsnämnd, *förslagsanslag*		6 754 000
			364 508 000
E	**Rättshjälp m. m.**		
1	Beräknade rättshjälpskostnader, *förslagsanslag*		***82 787 000**
F	**Kriminalvården**		
1	Kriminalvårdsstyrelsen, *förslagsanslag*		25 350 000
2	Fångvårdsanstalterna, *förslagsanslag*		319 170 000
3	Frivården, *förslagsanslag*		59 210 000
4	Maskin- och verktygsutrustning m. m., *reservationsanslag*		1 500 000
5	Engångsanskaffning av inventarier m. m., *reservationsanslag*		2 000 000
6	Utbildning av personal m. fl., *reservationsanslag*		2 525 000
7	Kriminologisk forskning, *reservationsanslag*		535 000
8	Frivillig kontaktverksamhet m. m., *reservationsanslag*		100 000
9	Kriminalvårdsenheter med särskild budget, *förslagsanslag*		1 000
			410 391 000
G	**Diverse**		
1	Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m., *reservationsanslag*		80 000
2	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m., *förslagsanslag*		127 000
3	Stöd till politiska partier, *förslagsanslag*		39 000 000
4	Hyresnämnderna m. m., *förslagsanslag*		12 011 000
5	Vissa kostnader i anledning av allmänna val, *förslagsanslag*		7 000 000
			58 218 000
		Summa kr.	**2 492 427 000**

* Beräknat belopp.

III. Utrikesdepartementet

A Utrikesdepartementet m. m.

1	Utrikesförvaltningen, *förslagsanslag*	169 016 000
2	Representationsbidrag till utlandstjänstemän	3 895 000
3	Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat, *reservationsanslag*	5 503 000
4	Kursdifferenser, *förslagsanslag*	1 000
5	Ersättning åt olönade konsuler, *förslagsanslag*	2 135 000
6	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, *förslagsanslag*	6 500 000
7	Kostnader för vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*	210 000
8	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*	725 000
9	Extra utgifter, *reservationsanslag*	305 000
10	Tillfälliga representationskostnader, *förslagsanslag*	1 000 000
		189 290 000

B Bidrag till vissa internationella organisationer

1	Förenta Nationerna, *förslagsanslag*	15 000 000
2	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), *förslagsanslag*	5 000 000
3	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), *förslagsanslag*	2 050 000
4	Europarådet, *förslagsanslag*	2 350 000
5	Övriga internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	55 000
		24 455 000

C Internationellt utvecklingssamarbete

1	Bidrag till internationella biståndsprogram, *reservationsanslag*	550 000 000
2	Bilateralt utvecklingssamarbete, *reservationsanslag*	959 956 000
3	Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet, *reservationsanslag*	18 750 000
4	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), *förslagsanslag*	28 094 000
		1 556 800 000

D Information om Sverige i utlandet

1	Svenska institutet, *reservationsanslag*	10 656 000
2	Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	11 762 000
3	Övrig information om Sverige i utlandet, *reservationsanslag*	3 894 000
		26 312 000

E Diverse

1	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m., *förslagsanslag*		400 000
2	Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater, *reservationsanslag*		22 000
3	Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor		1 630 000
4	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, *reservationsanslag*		3 499 000
5	Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll, *förslagsanslag*		2 000 000
			7 551 000
		Summa kr.	**1 804 408 000**

IV. Försvarsdepartementet

A	**Försvarsdepartementet m. m.**		
1	Försvarsdepartementet, *förslagsanslag*		10 700 000
2	Vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*		6 430 000
3	Kommittéer m. m., *förslagsanslag*		4 000 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*		900 000
5	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret, *förslagsanslag*		525 000 000
6	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret, *förslagsanslag*		9 600 000
			556 630 000
B	**Arméförband**		
	Arméförband:		
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	1 731 000 000	
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*536 900 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, *förslagsanslag*	42 230 000	
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	51 100 000	**2 361 230 000**
C	**Marinförband**		
	Marinförband:		
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	533 700 000	
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*364 000 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, *förslagsanslag*	17 500 000	
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	29 000 000	**944 200 000**
D	**Flygvapenförband**		
	Flygvapenförband:		
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	961 200 000	
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*880 128 000	
3	Iståndsättning av befästningar och kaserner, *förslagsanslag*	27 000 000	
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*391 600 000	**2 259 928 000**
E	**Central och högre regional ledning**		
1	Försvarsstaben, *förslagsanslag*		36 800 000
2	Arméstaben, *förslagsanslag*		30 265 000
3	Marinstaben, *förslagsanslag*		23 720 000
4	Flygstaben, *förslagsanslag*		30 800 000
5	Militärområdesstaber m. m., *förslagsanslag*		120 500 000
	Krigsorganisation för vissa staber m. m.:		
6	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	12 380 000	
7	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	26 250 000	38 630 000
8	Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner, *förslagsanslag*		9 910 000
			290 625 000

* Beräknat belopp.

F	**Gemensamma myndigheter och funktioner**	
1	Försvarets civilförvaltning, *förslagsanslag*	20 250 000
2	Försvarets sjukvårdsstyrelse, *förslagsanslag*	*14 100 000
3	Fortifikationsförvaltningen, *förslagsanslag*	*37 810 000
4	Försvarets materielverk, *förslagsanslag*	244 500 000
5	Försvarets forskningsanstalt, *förslagsanslag*	*111 000 000
6	Försvarets radioanstalt, *förslagsanslag*	58 400 000
7	Värnpliktsverket, *förslagsanslag*	31 800 000
8	Försvarets rationaliseringsinstitut, *förslagsanslag*	10 910 000
9	Försvarshögskolan, *förslagsanslag*	1 320 000
10	Militärhögskolan, *förslagsanslag*	12 265 000
11	Försvarets gymnasieskola, *förslagsanslag*	3 515 000
12	Intendenturförvaltningsskolan, *förslagsanslag*	1 075 000
13	Försvarets brevskola, *förslagsanslag*	1 470 000
14	Militärpsykologiska institutet, *förslagsanslag*	*2 750 000
15	Krigsarkivet, *förslagsanslag*	1 915 000
16	Militärhistoriska museer, *förslagsanslag*	2 390 000
17	Försvarsmedicinska forskningsdelegationen, *förslagsanslag*	3 400 000
18	Regionmusiken, *förslagsanslag*	*15 220 000
19	Frivilliga försvarsorganisationer m. m., *förslagsanslag*	18 350 000
20	Insatsberedskap m. m., *förslagsanslag*	31 210 000
21	Viss gemensam verksamhet, *förslagsanslag*	19 350 000
22	Vissa ersättningar m. m., *förslagsanslag*	26 490 000
23	Försvarets hundskola, *förslagsanslag*	1 000
24	Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m., *förslagsanslag*	2 840 000
25	Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner, *förslagsanslag*	3 100 000
		675 431 000
G	**Civilförsvar**	
1	Civilförsvar, *förslagsanslag*	**122 210 000**
H	**Övrig verksamhet**	
1	Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, *förslagsanslag*	1 155 000
2	Beredskapsstyrka för FN-tjänst, *förslagsanslag*	9 000 000
3	Viss anskaffning för militära anläggningar m. m., *förslagsanslag*	2 000 000
4	Flygtekniska försöksanstalten, *förslagsanslag*	4 000 000
5	Viss signalskyddsmateriel, *förslagsanslag*	1 900 000
6	Vissa teleanordningar, *förslagsanslag*	1 300 000
7	Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar, *förslagsanslag*	2 790 000
8	Identitetsbrickor, *förslagsanslag*	400 000
9	Biståndsoch katastrofutbildning, *förslagsanslag*	5 250 000
		27 795 000
	Summa kr.	**7 238 049 000**

* Beräknat belopp.

V. Socialdepartementet

A	**Socialdepartementet m. m.**	
1	Socialdepartementet, *förslagsanslag*	7 808 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*	10 800 000
3	Försöksverksamhet m. m., *reservationsanslag*	2 000 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	450 000
		21 058 000
B	**Allmän försäkring m. m.**	
1	Försäkringsdomstolen, *förslagsanslag*	2 795 000
2	Försäkringsrådet, *förslagsanslag*	1 630 000
3	Riksförsäkringsverket, *förslagsanslag*	56 173 000
4	Folkpensioner, *förslagsanslag*	10 560 000 000
5	Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, *förslagsanslag*	20 800 000
6	Bidrag till sjukförsäkringen, *förslagsanslag*	*2 220 000 000
7	Vissa yrkesskadeersättningar m. m., *förslagsanslag*	1 500 000
		12 862 898 000
C	**Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.**	
1	Allmänna barnbidrag, *förslagsanslag*	2 395 000 000
2	Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag, *förslagsanslag*	7 800 000
3	Bostadstillägg m. m., *förslagsanslag*	965 000 000
4	Ersättning för bidragsförskott, *förslagsanslag*	194 000 000
5	Omkostnader för statens bosättningslån, *förslagsanslag*	534 000
		3 562 334 000
D	**Sociala serviceåtgärder**	
1	Bidrag till social hemhjälp, *förslagsanslag*	275 000 000
2	Bidrag till anordnande av barnstugor, *reservationsanslag*	70 000 000
3	Bidrag till driften av barnstugor, *förslagsanslag*	303 000 000
4	Bidrag till kommunala familjedaghem, *förslagsanslag*	52 000 000
5	Bidrag till ferievistelse för barn, *förslagsanslag*	4 000 000
6	Bidrag till semesterhem m. m., *förslagsanslag*	1 800 000
		705 800 000
E	**Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.**	
	Centrala och regionala myndigheter m. m.	
1	Socialstyrelsen, *förslagsanslag*	46 922 000
2	Giftnämnden, *förslagsanslag*	*1 473 000
3	Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader, *förslagsanslag*	346 000
4	Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, *förslagsanslag*	6 350 000
5	Länsläkarväsendet m. m., *förslagsanslag*	9 332 000
6	Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder, *förslagsanslag*	8 966 000

* Beräknat belopp.

	Vissa laboratorier m. m.		
7	Statens strålskyddsinstitut, *förslagsanslag*		6 073 000
	Statens bakteriologiska laboratorium:		
8	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
9	Driftbidrag, *reservationsanslag*	1 000 000	
10	Centrallaboratorieuppgifter, *förslagsanslag*	4 800 000	
11	Försvarsmedicinsk verksamhet, *förslagsanslag*	1 275 000	
12	Utrustning, *reservationsanslag*	1 280 000	8 356 000
13	Statlig läkemedelskontroll, *förslagsanslag*		12 297 000
14	Statens rättskemiska laboratorium, *förslagsanslag*		7 567 000
15	Statens rättsläkarstationer, *förslagsanslag*		6 492 000
			114 174 000
F	**Öppen hälso- och sjukvård**		
1	Läkemedel åt vissa kvinnor och barn, *förslagsanslag*		3 200 000
2	Abortförebyggande åtgärder, *förslagsanslag*		1 100 000
3	Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, *förslagsanslag*		430 000
4	Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård, *förslagsanslag*		1 750 000
5	Bidrag till S:t Lukasstiftelsen		90 000
6	Allmän hälsokontroll, *förslagsanslag*		1 310 000
7	Skyddsympningar, *förslagsanslag*		7 600 000
8	Hälsovårdsupplysning, *reservationsanslag*		4 600 000
9	Bidrag till driften av folktandvården, *förslagsanslag*		15 900 000
10	Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård, *reservationsanslag*		300 000
11	Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning, *reservationsanslag*		1 200 000
12	Epidemiberedskap m. m., *förslagsanslag*		4 525 000
			42 005 000
G	**Universitetssjukhus m. m.**		
	Karolinska sjukhuset:		
1	Driftkostnader, *förslagsanslag*	378 183 000	
2	Utrustning, *reservationsanslag*	4 600 000	382 783 000
	Akademiska sjukhuset i Uppsala:		
3	Avlöningar till läkare, *förslagsanslag*	43 258 000	
4	Driftkostnader, *förslagsanslag*	29 880 000	
5	Utrustning, *reservationsanslag*	2 540 000	75 678 000
6	Bidrag till kommunala undervisningssjukhus, *förslagsanslag*		190 000 000
7	Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt, *reservationsanslag*		1 942 000
8	Vidareutbildning av läkare, *förslagsanslag*		8 382 000
9	Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m., *förslagsanslag*		625 000
10	Kurser för vissa utländska läkare och tandläkare m. m., *förslagsanslag*		1 820 000
11	Nordiska hälsovårdshögskolan, *förslagsanslag*		1 814 000
			663 044 000

H	**Övrig sjukhusvård m. m.**		
1	Rättspsykiatriska stationer och kliniker, *förslagsanslag*		19 650 000
2	Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m., *reservationsanslag*		1 000
3	Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m., *reservationsanslag*		110 000 000
4	Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m., *förslagsanslag*		1 376 000 000
5	Bidrag till anordnande av radioterapevtiska kliniker, *förslagsanslag*		100 000
6	Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m., *förslagsanslag*		2 469 000
7	Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara, *reservationsanslag*		1 781 000
8	Viss krigssjukvårdsutbildning m. m., *förslagsanslag*		2 280 000
9	Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare, *förslagsanslag*		20 700 000
			1 532 981 000
I	**Ungdomsvård m. m.**		
	Ungdomsvårdsskolorna:		
1	Driftkostnader, *förslagsanslag*	98 358 000	
2	Engångsanskaffning av inventarier m. m., *reservationsanslag*	1 000	
3	Personalutbildning, *reservationsanslag*	608 000	98 967 000
4	Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl. ,*förslagsanslag*		600 000
5	Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälps- och barnavårdslagarna m. m., *förslagsanslag*		32 000 000
			131 567 000
J	**Nykterhetsvård m. m.**		
	Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare:		
1	Driftkostnader, *förslagsanslag*	24 235 000	
2	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	350 000	24 585 000
3	Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., *reservationsanslag*		100 000
4	Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., *förslagsanslag*		98 900 000
5	Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., *förslagsanslag*		105 000 000
6	Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, *reservationsanslag*		350 000
7	Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer		3 200 000
			232 135 000
K	**Viss rehabiliteringsverksamhet**		
1	Statens arbetsklinik, *förslagsanslag*		2 375 000
2	Bidrag till handikappinstitutet		5 080 000
3	Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade, *förslagsanslag*		120 000 000

4	Kostnader för viss utbildning av handikappade, *förslagsanslag*		8 300 000
5	Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda, *reservationsanslag*		13 000 000
6	Bidrag till driften av särskolor m. m., *förslagsanslag*		111 000 000
7	Bidrag till handikapporganisationer, *reservationsanslag*		2 500 000
8	Kostnader för viss verksamhet för blinda, *förslagsanslag*		2 510 000
9	Ersättning till postverket för befordran av blindskrifts-försändelser, *förslagsanslag*		2 515 000
			267 280 000
L	**Arbetarskydd m. m.**		
1	Arbetarskyddsstyrelsen, *förslagsanslag*, varav 189 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		28 095 000
2	Yrkesinspektionen, *förslagsanslag*, varav 1 354 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		27 525 000
3	Särskilda arbetarskyddsprojekt, *reservationsanslag*		2 200 000
			57 820 000
M	**Internationell samverkan**		
1	Socialattachéer, *förslagsanslag*		950 000
2	Internationellt socialpolitiskt samarbete, *förslagsanslag*		3 090 000
3	Bidrag till världshälsovårdsorganisationen m. m., *förslagsanslag*		5 700 000
4	Vissa internationella resor, *reservationsanslag*		90 000
5	Vissa internationella kongresser i Sverige, *reservations-anslag*		150 000
			9 980 000
		Summa kr.	**20 203 076 000**

VI. Kommunikationsdepartementet

A Kommunikationsdepartementet m. m.

1	Kommunikationsdepartementet, *förslagsanslag*		6 368 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*, därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen		4 500 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*		430 000
			11 298 000

B Vägväsendet

1	Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter, *förslagsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		5 500 000
2	Drift av statliga vägar, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		1 024 800 000
3	Byggande av statliga vägar, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		725 500 000
4	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		158 750 000
5	Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		333 600 000
6	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m., *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		75 000 000
7	Bidrag till byggande av enskilda vägar, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		24 800 000
8	Tjänster till utomstående, *förslagsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		10 700 000
9	Avsättning till statens automobilskattemedelsfond, *förslagsanslag*		1 000
			2 358 651 000

C Trafiksäkerhet

	Statens trafiksäkerhetsverk:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen	14 518 000	
2	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen	19 490 000	34 008 000
3	Registrering av motorfordon, *förslagsanslag*		1 000
4	Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägskorsningar, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		6 500 000

5	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, att avräknas mot automobilskattemedlen		2 550 000
6	Kostnader för nytt bilregister m. m., *reservationsanslag*		23 960 000
7	Kostnader för framställning av körkort m. m., *förslagsanslag*		20 000 000
			87 019 000
D	**Sjöfart**		
	Sjöfartsverket		
1	Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, *förslagsanslag*		104 317 000
2	Isbrytning, *förslagsanslag*		34 845 000
3	Fartygsverksamhet, *förslagsanslag*		10 920 000
4	Övrig verksamhet, *förslagsanslag*		600 000
	Övriga sjöfartsändamål		
5	Handelsflottans pensionsanstalt		1 000
6	Bidrag till vissa resor av sjöfolk, *förslagsanslag*		365 000
7	Avsättning till handelsflottans välfärdsfond, *förslagsanslag*		600 000
8	Understöd åt skärgårdsrederier m. m., *förslagsanslag*		675 000
			152 323 000
E	**Institut m. m.**		
1	Transportnämnden, *förslagsanslag*, därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen		1 252 000
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:		
2	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	25 781 000	
3	Underhåll av materiel m. m., *förslagsanslag*	1 282 000	
4	Nyanskaffning av instrument m. m., *reservationsanslag*	400 000	
5	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	7 234 000	
6	Väderlekstjänst för luftfarten, *förslagsanslag*	11 228 000	45 925 000
7	Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m., *förslagsanslag*		1 048 000
8	Statens väg- och trafikinstitut, *förslagsanslag*		1 000
9	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		5 850 000
10	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		400 000
	Statens geotekniska institut:		
11	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	2 890 000	
12	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	3 377 000	
13	Utrustning, *reservationsanslag*	100 000	6 367 000
14	Fraktbidragsnämnden, *förslagsanslag*		551 000
15	Transportstöd för Norrland m. m., *förslagsanslag*		46 700 000
16	Transportstöd för Gotland, *förslagsanslag*		2 300 000
17	Transportforskningsdelegationen, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		7 013 000
			117 407 000

F Diverse

1	Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.		380 000 000
2	Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen		*17 000 000
3	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser, *förslagsanslag*, därav 3 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		176 000 000
4	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m., *förslagsanslag*		2 021 000
5	Beredskap för civil luftfart, *reservationsanslag*		800 000
6	Kostnader för visst värderingsförfarande, *förslagsanslag*		40 000
7	Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System, *förslagsanslag*		1 000
8	Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen, *förslagsanslag*		1 000
			575 863 000
		Summa kr	**3 302 561 000**

* Beräknat belopp

VII. Finansdepartementet

A	**Finansdepartementet m. m.**		
1	Finansdepartementet, *förslagsanslag*		15 850 000
2	Gemensamma ändamål för statsdepartementen, *förslagsanslag*		25 675 000
3	Ekonomiska attachéer, *förslagsanslag*		750 000
4	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*		8 000 000
5	Extra utgifter, *reservationsanslag*		300 000
			50 575 000
B	**Allmänna centrala ämbetsverk m. m.**		
1	Kammarkollegiet, *förslagsanslag*		7 181 000
	Statistiska centralbyrån:		
2	Statistik, register och prognoser, *förslagsanslag*	105 081 000	
3	Statistisk uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Teknisk uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	105 083 000
	Konjunkturinstitutet:		
5	Verksamheten i allmänhet, *förslagsanslag*	2 672 000	
6	Särskilda undersökningar, *reservationsanslag*	630 000	3 302 000
7	Statskontoret, *förslagsanslag*		29 250 000
8	Datamaskincentralen för administrativ databehandling, *förslagsanslag*		1 000
9	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet, *förslagsanslag*		4 000 000
10	Riksrevisionsverket, *förslagsanslag*		30 610 000
11	Byggnadsstyrelsen, *förslagsanslag*		1 000
12	Utredningar rörande byggnadsföretag m. m., *reservationsanslag*		5 000 000
13	Inredning av byggnader för statlig förvaltning, *reservationsanslag*		10 000 000
14	Statens förhandlingsnämnd, *förslagsanslag*		1 556 000
15	Statens avtalsverk, *förslagsanslag*		10 176 000
16	Statens personalpensionsverk, *förslagsanslag*		16 093 000
17	Statens personalbostadsdelegation, *förslagsanslag*		690 000
18	Statens personalutbildningsnämnd, *förslagsanslag*		4 241 000
19	Statens personalnämnd, *förslagsanslag*		12 843 000
			240 027 000
C	**Skatte- och kontrollväsen**		
	Tullverket:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	258 600 000	
2	Anskaffning av viss materiel, *reservationsanslag*	2 450 000	261 050 000
	Myntverket:		
3	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	3 560 000	
4	Nyanskaffning av vissa maskiner m. m., *reservationsanslag*	1 550 000	5 110 000
5	Riksskatteverket, *förslagsanslag*		70 800 000

6	Avsättning till banktillsynens fond, *förslagsanslag*	1 800 000
7	Avsättning till fondtillsynens fond, *förslagsanslag*	330 000
8	Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond, *förslagsanslag*	375 000
9	Avsättning till sparbankstillsynens fond, *förslagsanslag*	2 400 000
10	Revision av sparbankernas förvaltning, *förslagsanslag*	950 000
11	Avsättning till försäkringsinspektionens fond, *förslagsanslag*	3 677 000
12	Stämpelomkostnader, *förslagsanslag*	1 547 000
13	Kostnader för årlig taxering m. m., *förslagsanslag*	53 000 000
14	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m., *förslagsanslag*	34 530 000
15	Kilometerbeskattning, *förslagsanslag*	7 400 000
		442 969 000
D	**Bidrag och ersättningar till kommunerna**	
1	Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag, *förslagsanslag*	1 820 000
2	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., *förslagsanslag*	*2 150 000 000
3	Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl., *förslagsanslag*	1 200 000 000
4	Särskilt bidrag till kommunerna	122 000 000
		3 473 820 000
E	**Diverse**	
1	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond, *förslagsanslag*	9 186 000
2	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m., *förslagsanslag*	1 370 000
3	Statens krigsförsäkringsnämnd, m. m. *förslagsanslag*	52 000
4	Bidrag till Föreningen Fruktdrycker	35 000
5	Bidrag till vanföra ägare av motorfordon, *förslagsanslag*	2 000 000
6	Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering	300 000
7	Produktionsbidrag för dagstidningar, *förslagsanslag*	67 000 000
8	Samdistributionsrabatt för dagstidningar, *förslagsanslag*	22 000 000
9	Viss informationsverksamhet, *reservationsanslag*	10 000 000
10	Vinstutlottning i lönsparandet m. m., *förslagsanslag*	4 800 000
11	Avlöningar till personal på indragningsstat m. m., *förslagsanslag*	100 000
12	Viss utbildningsverksamhet, *reservationsanslag*	5 153 000
13	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering, *förslagsanslag*	6 600 000
14	Kostnader för vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*	180 000
15	Viss förslagsverksamhet m. m., *förslagsanslag*	193 000
16	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m., *förslagsanslag*	1 000
17	Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet, *förslagsanslag*	7 100 000
		136 070 000
	Summa kr.	**4 343 461 000**

* Beräknat belopp.

VIII. Utbildningsdepartementet

A	**Utbildningsdepartementet m. m.**		
1	Utbildningsdepartementet, *förslagsanslag*		11 359 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*		17 200 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*		500 000
			29 059 000
B	**Kulturändamål**		
	a) Konst, litteratur, musik, teater m. m.		
1	Konstnärsstipendier, *reservationsanslag*		8 500 000
2	Konstnärsbelöningar, *förslagsanslag*		1 425 000
3	Statens konstråd, *förslagsanslag*		239 000
4	Förvärv av konst för statens byggnader m. m., *reservationsanslag*		3 000 000
5	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., *förslagsanslag*		13 184 000
6	Statens biografbyrå, *förslagsanslag*		713 000
7	Teater- och musikrådet, *förslagsanslag*		739 000
8	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern, *reservationsanslag*		63 211 000
9	Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag*		33 699 000
10	Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar, *förslagsanslag*		33 845 000
11	Rikskonsertverksamhet, *reservationsanslag*		17 358 000
12	Bidrag till regionmusiken, *förslagsanslag*		*23 260 000
13	Musikaliska akademien, *förslagsanslag*		1 765 000
14	Tidskriftsstöd, *reservationsanslag*		1 300 000
15	Filmstöd		1 690 000
16	Bidrag till särskilda kulturella ändamål, *reservationsanslag*		27 700 000
17	Viss beredskapsutrustning m. m., *reservationsanslag*		800 000
			232 428 000
	b) Arkiv, museer m. m.		
	Riksarkivet:		
18	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	8 949 000	
19	Inköp av arkivalier och böcker m. m., *reservationsanslag*	89 000	9 038 000
20	Landsarkiven, *förslagsanslag*		6 256 000
	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv:		
21	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	3 086 000	
22	Insamlingsverksamhet m. m., *reservationsanslag*	590 000	3 676 000
	Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum:		
23	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	12 362 000	
24	Underhåll och ökande av museets samlingar m. m., *reservationsanslag*	289 000	
25	Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader, *reservationsanslag*	728 000	
26	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	4 901 000	18 280 000

*Beräknat belopp

27	Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen, *förslagsanslag*		2 341 000
	Nationalmuseet:		
28	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	9 163 000	
29	Underhåll och ökande av samlingarna m. m., *reservationsanslag*	903 000	
30	Utställningar av nutida svensk konst i utlandet, *reservationsanslag*	344 000	10 410 000
31	Livrustkammaren, *förslagsanslag*		1 305 000
	Naturhistoriska riksmuseet:		
32	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	8 314 000	
33	Materiel m. m., *reservationsanslag*	657 000	8 971 000
	Statens sjöhistoriska museum:		
34	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	4 297 000	
35	Underhåll och ökande av samlingarna, *reservationsanslag*	1 000	4 298 000
36	Etnografiska museet, *förslagsanslag*		1 892 000
37	Medelhavsmuseet, *förslagsanslag*		688 000
38	Skoklosters slott, *förslagsanslag*		1 290 000
39	Bidrag till Nordiska museet, *förslagsanslag*		9 079 000
40	Bidrag till Tekniska museet, *förslagsanslag*		2 160 000
41	Bidrag till Skansen, *förslagsanslag*		2 400 000
42	Bidrag till vissa museer och arkiv		2 823 000
43	Svenskt biografiskt lexikon, *förslagsanslag*		707 000
	Stifts- och landsbiblioteken:		
44	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	1 228 000	
45	Bokinköp och bokbindning m. m., *reservationsanslag*	175 000	1 403 000
46	Inköp av vissa kulturföremål, *förslagsanslag*		100 000
			87 117 000
	c) Ungdoms- och folkbildningsverksamhet		
47	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet		7 725 000
48	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet, *reservationsanslag*		22 500 000
49	Bidrag till ungdomsledarcutbildning, *reservationsanslag*		7 580 000
50	Statens ungdomsråd, *reservationsanslag*		1 119 000
51	Bidrag till hemgårdsrörelsen		225 000
52	Bidrag till folkbibliotek, *reservationsanslag*		5 844 000
53	Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.		2 790 000
54	Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder, *reservationsanslag*		500 000
55	Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *reservationsanslag*		1 686 000
56	Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m., *reservationsanslag*		2 742 000
57	Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet		4 515 000
			57 226 000

	d) Utbildning inom kulturområdet		
	Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan:		
58	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	4 367 000	
59	Undervisningsmateriel m. m., *reservationsanslag*	523 000	4 890 000
	Konstfackskolan:		
60	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	9 812 000	
61	Undervisningsmateriel m. m., *reservationsanslag*	673 000	10 485 000
	Musikhögskolorna:		
62	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	15 851 000	
63	Undervisningsmateriel m. m., *reservationsanslag*	343 000	16 194 000
64	Statens scenskolor, *förslagsanslag*		6 673 000
65	Statens dansskola, *förslagsanslag*		2 084 000
66	Dramatiska institutet, *förslagsanslag*		6 940 000
	Bibliotekshögskolan:		
67	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	4 173 000	
68	Undervisningsmateriel m. m., *reservationsanslag*	650 000	4 823 000
			52 089 000
			428 860 000
C	**Kyrkliga ändamål**		
	Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	4 073 000	
2	Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader	3 000	4 076 000
3	Ersättningar till kyrkor m. m., *förslagsanslag*		140 000
4	Vissa ersättningar till kyrkofonden		5 051 000
5	Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m., *förslagsanslag*		287 000
6	Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken		9 000
7	Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor, *reservationsanslag*		2 900 000
8	Bidrag till svenska ekumeniska nämnden		100 000
9	Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna		130 000
10	Bidrag till fria kristna samfund m. m., *reservationsanslag*		4 000 000
			16 693 000
D	**Skolväsendet**		
	a) Centrala och regionala myndigheter m. m.		
1	Skolöverstyrelsen, *förslagsanslag*		61 347 000
2	Länsskolnämnderna, *förslagsanslag*		27 607 000
3	Läroboksnämnden, *förslagsanslag*		800 000
4	Utveckling av studielämplighetsprov, *reservationsanslag*		1 000 000
5	Bidrag till vissa elevorganisationer		500 000
6	Bidrag till vissa föräldraorganisationer		255 000
			91 509 000
	b) Pedagogiskt utvecklingsarbete		
7	Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet, *reservationsanslag*		24 125 000
			24 125 000

	c) Det obligatoriska skolväsendet m. m.		
8	Bidrag till driften av grundskolor m. m., *förslagsanslag*		4 011 000 000
9	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m., *reservationsanslag*		6 426 000
10	Nomadskolor, *förslagsanslag*		5 631 000
	Specialskolan m. m.:		
11	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	45 791 000	
12	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	2 180 000	
13	Resor för elever jämte ledsagare, *förslagsanslag*	1 835 000	49 806 000
14	Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn, *förslagsanslag*		1 300 000
			4 074 163 000
	d) Gymnasiala skolor m. m.		
15	Bidrag till driften av gymnasieskolor, *förslagsanslag*		1 382 000 000
16	Bidrag till viss vårdyrkesutbildning, *förslagsanslag*		35 204 000
17	Kostnader för viss personal vid statliga realskolor, *förslagsanslag*		1 000
18	Bidrag till driften av högre kommunala skolor, *förslagsanslag*		84 000
19	Bidrag till driften av riksinternatskolor, *förslagsanslag*		8 484 000
	Sjöbefälsskolorna:		
20	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	10 026 000	
21	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	552 000	10 578 000
	Statens skogsinstitut:		
22	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	1 436 000	
23	Driftkostnader, *reservationsanslag*	582 000	2 018 000
	Trädgårdsskolan i Norrköping:		
24	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	924 000	
25	Materiel m. m., *reservationsanslag*	134 000	1 058 000
26	Bidrag till Bergsskolan i Filipstad, *förslagsanslag*		1 107 000
27	Bidrag till driften av vissa privatskolor, *förslagsanslag*		14 983 000
28	Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning, *reservationsanslag*		22 891 000
29	Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., *förslagsanslag*		1 700 000
30	Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov		45 000
31	Vissa kurser för ingenjörer m. m., *reservationsanslag*		605 000
			1 480 758 000
	e) Investeringsbidrag		
32	Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m., *förslagsanslag*		174 000 000
33	Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m., *reservationsanslag*		21 500 000
34	Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet, *förslagsanslag*		925 000

35	Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet, *förslagsanslag*		72 000
			196 497 000
			5 867 052 000
E	**Högre utbildning och forskning**		
	a) Centrala myndigheter m. m.		
	Universitetskanslersämbetet:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	11 102 000	
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	2 075 000	13 177 000
3	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor, *förslagsanslag*		2 781 000
4	Nämnden för socionomutbildning, *förslagsanslag*		1 326 000
			17 284 000
	b) Universiteten m. m.		
	Humanistiska fakulteterna m. m.:		
5	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	64 334 000	
6	Driftkostnader, *reservationsanslag*	18 100 000	82 434 000
	Teologiska fakulteterna:		
7	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	4 225 000	
8	Driftkostnader, *reservationsanslag*	1 050 000	5 275 000
	Juridiska fakulteterna:		
9	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	11 025 000	
10	Driftkostnader, *reservationsanslag*	2 100 000	13 125 000
	Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.:		
11	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	86 181 000	
12	Driftkostnader, *reservationsanslag*	21 700 000	107 881 000
	Medicinska fakulteterna m. m.:		
13	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	116 435 000	
14	Driftkostnader, *reservationsanslag*	85 450 000	201 885 000
	Odontologiska fakulteterna m. m.:		
15	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	28 766 000	
16	Driftkostnader, *reservationsanslag*	13 250 000	
17	Vissa tandsjukvårdskostnader, *förslagsanslag*	24 704 000	66 720 000
	Farmaceutiska fakulteten m. m.:		
18	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	4 399 000	
19	Driftkostnader, *reservationsanslag*	4 350 000	8 749 000
	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.:		
20	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*	103 012 000	
21	Driftkostnader, *reservationsanslag*	58 200 000	161 212 000
	Tekniska fakulteterna m. m.:		
22	Avlöningar till lärarpersonal, *förslagsanslag*, varav 750 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	89 591 000	
23	Driftkostnader, *reservationsanslag*	53 800 000	143 391 000
24	Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping, *reservationsanslag*, varav 603 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen		97 236 000

25	Decentraliserad universitetsutbildning m. m., *reservationanslag*		5 729 000
26	Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm		1 906 000
			895 543 000
	c) Vissa högskolor m. m.		
27	Socialhögskolorna, *förslagsanslag*		27 457 000
28	Fortbildning av socionomer, journalister m. m., *reservationsanslag*		796 000
29	Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet		385 000
30	Journalisthögskolorna, *förslagsanslag*		5 662 000
31	Latinamerika-institutet i Stockholm, *förslagsanslag*		84 000
32	Vissa kurser för utländska studerande, *förslagsanslag*		1 712 000
33	Bidrag till Ericastiftelsen, *förslagsanslag*		945 000
			37 041 000
	d) Gemensamt för universitet och högskolor		
	Vetenskapliga bibliotek:		
34	Avlöningar, *förslagsanslag*	36 981 000	
35	Bokinköp m. m., *reservationsanslag*	18 419 000	55 400 000
36	Förvaltningarna vid universiteten m. m., *förslagsanslag*		44 135 000
37	Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader, *förslagsanslag*		219 350 000
38	Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer, *förslagsanslag*		1 150 000
39	Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden, *förslagsanslag*		3 650 000
40	Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier, *reservationsanslag*		13 232 000
41	Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m., *reservationsanslag*		9 745 000
42	Universitetens datamaskincentraler, *förslagsanslag*		1 000
43	Kostnader för datamaskintid, *förslagsanslag*		24 050 000
44	Extra utgifter vid universiteten m. m., *reservationsanslag*		1 400 000
			372 113 000
	e) Vissa forskningsändamål		
45	Medicinsk forskning, *reservationsanslag*		51 530 000
46	Humanistisk forskning, *reservationsanslag*		10 790 000
47	Samhällsforskning, *reservationsanslag*		12 230 000
48	Naturvetenskaplig forskning, *reservationsanslag*		62 480 000
49	Atomforskning, *reservationsanslag*		24 360 000
50	Europeiskt samarbete inom kärnforskningen, *förslagsanslag*		25 245 000
51	Europeiskt samarbete inom rymdforskningen, *förslagsanslag*		10 161 000
	Forskningsinstitutet för atomfysik:		
52	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	2 698 000	
53	Materiel m. m., *reservationsanslag*	257 000	2 955 000
54	Institutet för social forskning, *förslagsanslag*		1 243 000
55	Bidrag till Institutet för internationell ekonomi		830 000

56	Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut		813 000
57	Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm		380 000
58	Bidrag till Riksföreningen mot cancer, *reservationsanslag*		3 000 000
59	Bidrag till Vetenskapsakademien, *förslagsanslag*		*3 810 000
			209 827 000
	f) Inredning och utrustning		
60	Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m., *reservationsanslag*		*73 000 000
			73 000 000
			1 604 808 000

F Lärarutbildning

	Lärarhögskolorna:		
1	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	182 161 000	
2	Driftkostnader, *reservationsanslag*	34 271 000	216 432 000
	Förskoleseminarierna:		
3	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	31 213 000	
4	Driftkostnader, *reservationsanslag*	2 641 000	33 854 000
	Gymnastik- och idrottshögskolorna:		
5	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	9 137 000	
6	Driftkostnader, *reservationsanslag*	938 000	10 075 000
	Seminarierna för huslig utbildning:		
7	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	15 396 000	
8	Driftkostnader, *reservationsanslag*	1 279 000	16 675 000
	Slöjdlärarseminariet:		
9	Avlöningar till lärarpersonal m. m., *förslagsanslag*	1 379 000	
10	Driftkostnader, *reservationsanslag*	109 000	1 488 000
11	Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, *förslagsanslag*		15 120 000
12	Särskilda lärarutbildningsåtgärder, *reservationsanslag*		1 942 000
13	Lärares fortbildning m. m., *reservationsanslag*		39 653 000
			335 239 000

G Vuxenutbildning

1	Viss utbildning via radio och television m. m., *reservationsanslag*		44 250 000
	Statliga skolor för vuxna:		
2	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	*5 246 000	
3	Material för självstudier, *reservationsanslag*	*750 000	
4	Undervisningsmateriel m. m., *reservationsanslag*	*198 000	6 194 000
5	Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna, *förslagsanslag*		165 000 000
6	Bidrag till studiecirkelverksamhet, *förslagsanslag*		*205 000 000
7	Bidrag till studieförbund		*10 400 000
8	Bidrag till driften av folkhögskolor, *förslagsanslag*		135 000 000

* Beräknat belopp.

9	Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor, *reservationsanslag*		6 000 000
10	Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor, *reservationsanslag*		2 000 000
11	Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet, *förslagsanslag*		8 000 000
12	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m., *förslagsanslag*		45 000 000
			626 844 000
H	**Studiesociala åtgärder**		
1	Centrala studiehjälpsnämnden m. m., *förslagsanslag*		10 251 000
2	Studiebidrag m. m., *förslagsanslag*		*544 000 000
3	Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*		400 000
4	Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd, *förslagsanslag*		2 133 000
5	Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m., *förslagsanslag*		280 000
6	Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande, *förslagsanslag*		1 530 000
			558 594 000
I	**Internationellt-kulturellt samarbete**		
	a) Kulturellt utbyte med utlandet		
1	Kulturellt utbyte med utlandet, *reservationsanslag*		506 000
2	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m., *förslagsanslag*		3 130 000
3	Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige, *reservationsanslag*		390 000
4	Bidrag till svenska institut i utlandet		536 000
			4 562 000
	b) Nordiskt kulturellt samarbete		
5	Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete m. m., *reservationsanslag*		*900 000
6	Nordiska samarbetsprojekt m. m., *reservationsanslag*		*4 059 000
7	Nordiska institutet för samhällsplanering, *reservationsanslag*		*424 000
8	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik, *reservationsanslag*		*1 093 000
9	Nordiska kulturfonden, *reservationsanslag*		*1 284 000
	Nordiska afrikainstitutet:		
10	Avlöningar m. m., *förslagsanslag*	643 000	
11	Driftkostnader, *reservationsanslag*	337 000	980 000
12	Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m., *reservationsanslag*		1 673 000
			10 413 000
			14 975 000
		Summa kr.	**9 482 124 000**

* Beräknat belopp.

IX. Jordbruksdepartementet

A Jordbruksdepartementet m. m.

1	Jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*	6 828 000
2	Lantbruksrepresentanter, *förslagsanslag*	773 000
3	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*	4 800 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	360 000
		12 761 000

B Jordbrukets rationalisering m. m.

1	Lantbruksstyrelsen, *förslagsanslag*	15 691 000
2	Lantbruksnämnderna, *förslagsanslag*	96 040 000
3	Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m., *förslagsanslag*	4 000 000
4	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	19 000 000
5	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m., *reservationsanslag*	150 000
6	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	1 000 000
7	Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m., *förslagsanslag*	12 000 000
8	Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m., *förslagsanslag*	1 200 000
9	Befrämjande av husdjursaveln m. m., *reservationsanslag*	1 000 000
10	Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
11	Bidrag till statens hingstdepå och stuteri, *reservationsanslag*	632 000
12	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling, *reservationsanslag*	96 000
13	Bidrag till Svensk matpotatiskontroll, *reservationsanslag*	120 000
14	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen, att avräknas mot automobilskattemedlen	500 000
15	Främjande av rennäringen, *reservationsanslag*	630 000
16	Kompensation för bensinskatt till rennäringen, att avräknas mot automobilskattemedlen	200 000
		152 260 000

C Jordbruksprisreglering

1	Statens jordbruksnämnd, *förslagsanslag*	10 039 000
2	Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, *förslagsanslag*	1 113 000
3	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, *förslagsanslag*	96 000 000
4	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m., *förslagsanslag*	37 941 000
5	Stöd till jordbruket i norra Sverige, *förslagsanslag*	74 000 000

6	Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m., *förslagsanslag*	6 000 000
7	Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket, *reservationsanslag*	1 218 000
8	Bidrag till permanent skördeskadeskydd	30 000 000
9	Administration av permanent skördeskadeskydd m. m., *förslagsanslag*	13 761 000
		270 072 000
D	**Skogsbruk**	
1	Skogsstyrelsen, *förslagsanslag*	8 211 000
2	Bidrag till skogsvårdsstyrelserna, *förslagsanslag*	41 240 000
3	Bidrag till skogsförbättringar, *förslagsanslag*	8 000 000
4	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo, *förslagsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen	15 000 000
5	Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m., *förslagsanslag*	10 100 000
6	Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m., *förslagsanslag*	1 572 000
		84 123 000
E	**Fiske**	
1	Fiskeristyrelsen, *förslagsanslag*	7 601 000
2	Fiskeriintendenter m. m., *förslagsanslag*	1 094 000
3	Främjande i allmänhet av fiskerinäringen, *reservationsanslag*	275 000
4	Kursverksamhet på fiskets område, *reservationsanslag*	305 000
5	Bidrag till fiskehamnar m. m., *reservationsanslag*	3 000 000
6	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, *förslagsanslag*	20 000
7	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen, *reservationsanslag*, att avräknas mot automobilskattemedlen	1 100 000
8	Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m., *förslagsanslag*	3 000 000
9	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, *förslagsanslag*	1 000
10	Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m., *förslagsanslag*	1 000
11	Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m., *förslagsanslag*	1 000 000
12	Fiskeriundersökningsfartyg, *reservationsanslag*	6 500 000
13	Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten, *reservationsanslag*	1 000
		23 898 000
F	**Service och kontroll**	
1	Statens livsmedelsverk, *förslagsanslag*	20 084 000
2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier, *förslagsanslag*	9 182 000
3	Statens veterinärmedicinska anstalt, *förslagsanslag*	15 168 000
4	Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m., *reservationsanslag*	50 000
5	Veterinärstaten, *förslagsanslag*	20 728 000

6	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., *förslagsanslag*		4 000 000
7	Bidrag till djursjukvård i vissa fall, *förslagsanslag*		600 000
8	Veterinärinrättningen i Skara, *förslagsanslag*		819 000
	Statens centrala frökontrollanstalt:		
9	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	9 933 000	
10	Utrustning, *reservationsanslag*	60 000	9 993 000
11	Statens växtskyddsanstalt, *förslagsanslag*		7 910 000
12	Bekämpande av växtsjukdomar, *förslagsanslag*		150 000
13	Statens lantbrukskemiska laboratorium, *förslagsanslag*		4 160 000
14	Statens maskinprovningar, *förslagsanslag*		2 798 000
15	Statens växtsortnämnd, *förslagsanslag*		122 000
			95 764 000
G	**Utbildning och forskning**		
	Lantbrukshögskolan:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	45 339 000	
2	Driftkostnader, *reservationsanslag*	10 074 000	
3	Bokinköp m. m., *reservationsanslag*	722 000	
4	Försöksverksamheten, *reservationsanslag*	23 460 000	
5	Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m., *förslagsanslag*	1 000	79 596 000
	Veterinärhögskolan:		
6	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	15 184 000	
7	Driftkostnader, *reservationsanslag*	7 406 000	
8	Bokinköp m. m., *reservationsanslag*	166 000	
9	Försöksverksamhet, *reservationsanslag*	315 000	
10	Lantbruksdriften vid försöksgården, *förslagsanslag*	1 000	23 072 000
	Skogshögskolan:		
11	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	16 337 000	
12	Driftkostnader, *reservationsanslag*	12 427 000	
13	Bokinköp m. m., *reservationsanslag*	179 000	28 943 000
14	Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m., *reservationsanslag*		11 500 000
15	Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m., *förslagsanslag*		300 000
16	Jordbruksforskning, *reservationsanslag*		*8 800 000
17	Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning, *reservationsanslag*		1 185 000
18	Bidrag till Sveriges utsädesförening, *förslagsanslag*		*5 692 000
19	Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling		255 000
20	Skoglig forskning, *reservationsanslag*		3 125 000
21	Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m., *reservationsanslag*		1 152 000
22	Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning, *reservationsanslag*		3 300 000
23	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, *förslagsanslag*		287 000

* Beräknat belopp.

	Alnarpsinstitutet:		
24	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	3 484 000	
25	Materiel m. m., *reservationsanslag*	366 000	3 850 000
26	Statens skogsmästarskola, *förslagsanslag*		1 501 000
27	Reseunderstöd för studier m. m., *reservationsanslag*		39 000
28	Bidrag till viss ungdomsverksamhet		500 000
			173 097 000
H	**Miljövård m. m.**		
1	Statens naturvårdsverk, *förslagsanslag*		*23 514 000
2	Koncessionsnämnden för miljöskydd, *förslagsanslag*		1 605 000
3	Miljövårdsinformation, *reservationsanslag*		1 650 000
4	Rikskampanj mot nedskräpning, *reservationsanslag*		500 000
5	Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m., *reservationsanslag*		9 000 000
6	Vård av naturvårdsområden m. m., *reservationsanslag*		9 400 000
	Stöd till idrotten:		
7	Organisationsstöd m. m., *reservationsanslag*	57 300 000	
8	Anläggningsstöd m. m., *reservationsanslag*, varav 9 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	24 200 000	81 500 000
9	Miljövårdsforskning, *reservationsanslag*		20 560 000
10	Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet, *reservationsanslag*		2 000 000
11	Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m., *reservationsanslag*		4 000 000
12	Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m., *förslagsanslag*		255 000 000
13	Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m., *reservationsanslag*		50 000 000
14	Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m., *förslagsanslag*		960 000
15	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, *förslagsanslag*		5 000 000
			464 689 000
I	**Diverse**		
1	Servitutsnämnder, m. m., *förslagsanslag*		145 000
2	Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m., *reservationsanslag*		1 000
3	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*		3 992 000
4	Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder, *förslagsanslag*		29 000
5	Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar, *förslagsanslag*		5 000
			4 172 000
		Summa kr.	**1 280 836 000**

* Beräknat belopp.

X. Handelsdepartementet

A Handelsdepartementet m. m.

1	Handelsdepartementet, *förslagsanslag*	5 787 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*	2 500 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	100 000
4	Krigsmaterielinspektionen, *förslagsanslag*	191 000
5	Kostnader för nordiskt samarbete, *förslagsanslag*	100 000
		8 678 000

B Främjande av utrikeshandeln m. m.

1	Sveriges exportråd, *reservationsanslag*	3 300 000
2	Handelssekreterare, *reservationsanslag*	13 120 000
3	Exportfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	4 900 000
4	Svenska handelskamrar i utlandet m. m., *reservationsanslag*	1 687 000
5	Svenska turisttrafikförbundet, *reservationsanslag*	6 968 000
6	Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri, *reservationsanslag*	7 200 000
7	Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri, *förslagsanslag*	450 000
8	Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl., *reservationsanslag*	800 000
9	Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri, *reservationsanslag*	700 000
		39 125 000

C Kommerskollegium m. m.

1	Kommerskollegium, *förslagsanslag*	11 589 000
2	Bidrag till vissa internationella byråer m. m., *förslagsanslag*	427 000
3	Kostnader för vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*	50 000
		12 066 000

D Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

1	Marknadsdomstolen, *förslagsanslag*	742 000
2	Näringsfrihetsombudsmannen, *förslagsanslag*	1 689 000
3	Konsumentombudsmannen, *förslagsanslag*	2 063 000
4	Statens pris- och kartellnämnd, *förslagsanslag*	10 921 000

	Konsumentverket:		
5	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	13 702 000	
6	Forskning m. m., *reservationsanslag*	1 320 000	
7	Allmänna reklamationsnämnden, *förslagsanslag*	1 800 000	16 822 000
8	Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m., *förslagsanslag*		2 100 000
			34 337 000
E	**Patent- och registreringsverket m. m.**		
1	Patent- och registreringsverket, *förslagsanslag*		43 590 000
2	Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register, *förslagsanslag*		3 500 000
			47 090 000
F	**Ekonomiskt försvar**		
1	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, *förslagsanslag*		8 646 000
2	Ersättning för beredskapslagring m. m., *förslagsanslag*		77 139 000
3	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna, *förslagsanslag*		500 000
			86 285 000
		Summa kr.	**227 581 000**

XI. Inrikesdepartementet

A Inrikesdepartementet m. m.

1	Inrikesdepartementet, *förslagsanslag*	9 719 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*	8 800 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	200 000
4	Bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige, *reservationsanslag*	1 000
		18 720 000

B Arbetsmarknad m. m.

1	Arbetsmarknadsservice, *förslagsanslag*	1 166 000 000
2	Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa, *reservationsanslag*, varav förslagsvis 175 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	360 226 000
3	Stöd till lageruppbyggnad, *förslagsanslag*	50 000 000
4	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning, *reservationsanslag*, varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	931 910 000
5	Kontant stöd vid arbetslöshet, *förslagsanslag*	*680 000 000
6	Totalförsvarsverksamhet, *förslagsanslag*	26 460 000
7	Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning, *reservationsanslag*	6 500 000
8	Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning, *reservationsanslag*	5 000 000
9	Arbetsdomstolen, *förslagsanslag*	691 000
10	Statens förlikningsmannaexpedition, *förslagsanslag*	633 000
11	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, *förslagsanslag*	9 000
		3 227 429 000

C Invandring m. m.

1	Statens invandrarverk, *förslagsanslag*	14 840 000
2	Åtgärder för flyktingar, *förslagsanslag*	20 670 000
3	Anpassningsåtgärder för invandrare, *reservationsanslag*	4 505 000
		40 015 000

D Regional utveckling

1	Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet, *förslagsanslag*	*131 125 000
2	Särskilda stödåtgärder i glesbygder, *reservationsanslag*	*5 000 000
3	Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader, *reservationsanslag*	11 400 000

* Beräknat belopp

4	Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl., *förslagsanslag*		20 000 000
			167 525 000
E	**Bostadsbyggande m. m.**		
1	Bostadsstyrelsen, *förslagsanslag*		13 563 000
2	Länsbostadsnämnderna, *förslagsanslag*		26 444 000
3	Statens hyresråd, *förslagsanslag*		1 835 000
4	Räntebidrag, *förslagsanslag*		1 000
5	Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m., *förslagsanslag*		150 000 000
6	Byggnadsforskning		9 000 000
7	Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, *reservationsanslag*		5 000 000
8	Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler, *reservationsanslag*		5 000 000
			210 843 000
		Summa kr.	**3 664 532 000**

XII. Civildepartementet

A	**Civildepartementet m. m.**		
1	Civildepartementet, *förslagsanslag*		5 712 000
2	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*		3 200 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*		150 000
4	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *reservationsanslag*		50 000
			9 112 000
B	**Länsstyrelserna m. m.**		
1	Länsstyrelserna, *förslagsanslag*		613 116 000
2	Lokala skattemyndigheterna, *förslagsanslag*		183 205 000
3	Kronofogdemyndigheterna, *förslagsanslag*		154 007 000
			950 328 000
C	**Planväsendet**		
1	Statens planverk, *förslagsanslag*		12 666 000
2	Bidrag till översiktlig planering m. m., *reservationsanslag*		4 219 000
			16 885 000
D	**Lantmäteriväsendet**		
	Lantmäteriet:		
1	Myndighetsuppgifter, *förslagsanslag*	19 819 000	
2	Förrättnings- och uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
3	Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	10 686 000	
4	Utrustning, *reservationsanslag*	1 000 000	**31 506 000**
E	**Kartväsendet**		
	Kartverket:		
1	Allmänna kartarbeten, *reservationsanslag*	15 934 000	
2	Försvarsberedskap, *reservationsanslag*	443 000	
3	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Utrustning, *reservationsanslag*	250 000	**16 628 000**
F	**Räddningstjänst m. m.**		
1	Statens brandinspektion, *förslagsanslag*		1 175 000
2	Statens brandskola, *förslagsanslag*		2 563 000
3	Bidrag till förebyggande och släckning av brand, *förslagsanslag*		3 000 000
4	Bidrag till kostnader för kommunal beredskap, *reservationsanslag*		1 000 000
5	Beredskap för oljebekämpning till sjöss, *förslagsanslag*		5 000 000
			12 738 000
		Summa kr.	**1 037 197 000**

XIII. Industridepartementet

A	**Industridepartementet m. m.**		
1	Industridepartementet, *förslagsanslag*		8 151 000
2	Tekniska attachéer m. m., *förslagsanslag*		216 000
3	Kommittéer m. m., *reservationsanslag*		4 350 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*		200 000
5	Bidrag till vissa internationella organisationer, *förslagsanslag*		140 000
			13 057 000
B	**Industri m. m.**		
	Statens institut för företagsutveckling:		
1	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
2	Främjande av företagsutveckling, *reservationsanslag*	8 900 000	
3	Utrustning, *reservationsanslag*	500 000	9 401 000
4	Främjande av hemslöjden, *reservationsanslag*		1 032 000
5	Medelstillskott till Norrlandsfonden, *reservationsanslag*		5 000 000
6	Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, *reservationsanslag*		3 300 000
7	Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl., *reservationsanslag*		1 650 000
8	Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher, *reservationsanslag*		825 000
9	Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher, *förslagsanslag*		1 000
10	Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher, *reservationsanslag*		5 000 000
11	Sprängämnesinspektionen, *förslagsanslag*		1 491 000
			27 700 000
C	**Bergsbruk**		
	Sveriges geologiska undersökning:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	9 975 000	
2	Kartarbeten m. m., *reservationsanslag*	4 037 000	
3	Utrustning, *reservationsanslag*	730 000	
4	Prospektering, *reservationsanslag*	21 900 000	
5	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	600 000	37 242 000
6	Bergsstaten, *förslagsanslag*		1 070 000
7	Statens gruvegendom, *förslagsanslag*		21 890 000
			60 202 000
D	**Energiförsörjning**		
1	Statens elektriska inspektion, *förslagsanslag*		3 076 000
2	Kostnader för vissa nämnder, *förslagsanslag*		43 000

3	Främjande av landsbygdens elektrifiering, *reservationsanslag*		9 000 000
4	Delegationen för atomenergifrågor, *förslagsanslag*		2 202 000
			14 321 000
E	**Teknisk utveckling m. m.**		
	Styrelsen för teknisk utveckling:		
1	Teknisk forskning och utveckling, *reservationsanslag*	157 100 000	
2	Drift av forskningsstationer, *förslagsanslag*	1 000	
3	Skeppsteknisk forskning och utveckling, *reservationsanslag*	13 000 000	
4	Utrustning, *reservationsanslag*	8 000 000	178 101 000
5	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		1 000
6	Bidrag till statens provningsanstalt, *reservationsanslag*		6 230 000
7	Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll, *förslagsanslag*		6 240 000
8	Statens provningsanstalt: Utrustning, *reservationsanslag*		1 100 000
9	Statens skeppsprovningsanstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		1 000
10	Bidrag till statens skeppsprovningsanstalt, *reservationsanslag*		2 100 000
11	Statens skeppsprovningsanstalt: Utrustning, *reservationsanslag*		500 000
12	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien		700 000
13	Bidrag till Sveriges standardiseringskommission		2 960 000
14	Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi, *reservationsanslag*		49 800 000
15	Internationellt atomenergisamarbete, *förslagsanslag*		5 200 000
16	Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran, *reservationsanslag*		2 500 000
17	Europeiskt rymdsamarbete m. m., *förslagsanslag*		20 269 000
18	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, *reservationsanslag*		*4 500 000
			280 202 000
F	**Domänverket**		
1	Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal, *förslagsanslag*		**136 000**
		Summa kr.	**395 618 000**

XIV. Oförutsedda utgifter

1	Oförutsedda utgifter, *förslagsanslag*	**1 000 000**

* Beräknat belopp.

XV. Riksdagen och dess verk m. m.

A Riksdagen

	Riksdagen:		
1	Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter, *förslagsanslag*	22 041 000	
2	Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter, *förslagsanslag*	5 620 000	
3	Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet, *förslagsanslag*	300 000	
4	Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige, *förslagsanslag*	650 000	
5	Parlamentariska delegationer, *förslagsanslag*	300 000	
6	Bidrag till studieresor, *reservationsanslag*	120 000	
7	Representation m. m., *förslagsanslag*	125 000	
8	Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp, *förslagsanslag*	169 000	
9	Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare	55 000	
10	Bidrag till Europarörelsens riksdagsgrupp	30 000	
11	Kontorshjälp till riksdagsledamöter, *förslagsanslag*	920 000	
12	Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl., *förslagsanslag*	5 315 000	
13	Utgivande av otryckta ståndsprotokoll, *reservationsanslag*	150 000	**35 795 000**

B Den inre riksdagsförvaltningen

	Den inre riksdagsförvaltningen:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	32 744 000	
2	Kostnader för riksdagstrycket m. m., *förslagsanslag*	5 710 000	
3	Utgivande av särskilda publikationer, *reservationsanslag*	135 000	**38 589 000**

C Allmänt kyrkomöte

1	Allmänt kyrkomöte, *förslagsanslag*		**1 000**

D Riksdagens verk

	Riksgäldskontoret:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	6 672 000	
2	Kostnader vid emission av statslån m. m., *förslagsanslag*	3 600 000	
3	Administrationskostnader för lönsparandet, *förslagsanslag*	320 000	
4	Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt, *förslagsanslag*	1 000	10 593 000

	Riksdagsbiblioteket:		
5	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	1 668 000	
6	Bokinköp och bokbindning, *reservationsanslag*	400 000	2 068 000
7	Riksdagens ombudsmannaexpedition, *förslagsanslag*		4 452 000
8	Riksdagens revisorer och deras kansli, *förslagsanslag*		1 910 000
	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli:		
9	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	1 316 000	
10	Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet, *förslagsanslag*	1 585 000	2 901 000
			21 924 000
E	**Diverse**		
1	Kommittéer m. m., *förslagsanslag*		700 000
2	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m., *förslagsanslag*		1 000
			701 000
		Summa kr.	**97 010 000**

Utgifter för statens kapitalfonder

I. Riksgäldsfonden[1]

1	Underskott på riksgäldsfonden	**2 500 000 000**

II. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

A Statens affärsverksfonder

	Kommunikationsdepartementet:		
1	Posthus m. m. (I: A: 1), *förslagsanslag*	1 000	
2	Teleanläggningar m. m. (I: B: 1), *förslagsanslag*	5 000 000	
3	Järnvägar m. m. (I: C: 1), *förslagsanslag*	27 800 000	
4	Flygplatser m. m. (I: D: 1), *förslagsanslag*	1 000	32 802 000
	Industridepartementet:		
5	Byggnader och utrustning (I: E: 1), *förslagsanslag*	3 700 000	
6	Kraftstationer m. m. (I: F: 1), *förslagsanslag*	1 000	3 701 000
			36 503 000

B Statens allmänna fastighetsfond

	Justitiedepartementet:		
1	Polishus m. m. (II: 1), *reservationsanslag*	21 750 000	
2	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet (II: 2), *reservationsanslag*	2 000 000	
3	Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården (II: 3), *reservationsanslag*	4 200 000	
4	Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm (II: 4), *reservationsanslag*	15 750 000	43 700 000
	Utrikesdepartementet:		
5	Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen (II: 5), *reservationsanslag*		2 540 000
	Försvarsdepartementet:		
6	Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar (II: 6), *reservationsanslag*	2 500 000	
7	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar (II: 7), *reservationsanslag*	3 000 000	5 500 000

[1] Stat för riksgäldsfonden se Bilaga till Utgifter för statens kapitalfonder sid. 57.

	Socialdepartementet:		
8	Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala (II: 9), *reservationsanslag*	3 842 000	
9	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde (II: 10), *reservationsanslag*	4 500 000	8 342 000
	Finansdepartementet:		
10	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning (II: 11), *reservationsanslag*	47 500 000	
11	Inköp av fastigheter m. m. (II: 12), *reservationsanslag*	3 000 000	
12	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket (II: 13), *reservationsanslag*	25 000	50 525 000
	Utbildningsdepartementet:		
13	Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål (II: 14), *reservationsanslag*	7 051 000	
14	Byggnadsarbeten vid universiteten m. m. (II: 16), *reservationsanslag*	*90 000 000	97 051 000
	Jordbruksdepartementet:		
15	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. (II: 17), *reservationsanslag*		22 500 000
	Civildepartementet:		
16	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna (II: 18), *reservationsanslag*		7 500 000
	Industridepartementet:		
17	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. (II: 19), *reservationsanslag*		1 300 000
			238 958 000
C	**Försvarets fastighetsfond**		
1	Försvarets fastighetsfond (III: 1—7), *reservationsanslag*		**186 500 000**
D	**Statens utlåningsfonder**		
	Utbildningsdepartementet:		
1	Studiemedelsfonden (IV: 5), *reservationsanslag*		*455 000 000
	Jordbruksdepartementet:		
2	Fiskerilånefonden (IV: 7), *reservationsanslag*	810 000	
3	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. (IV: 8), *reservationsanslag*	325 000	1 135 000

* Beräknat belopp.

	Inrikesdepartementet:		
4	Lånefonden för allmänna samlingslokaler (IV: 14), *reservationsanslag*		9 800 000
			465 935 000
E	**Fonden för låneunderstöd**		
	Socialdepartementet:		
1	Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (V: 2), *reservationsanslag*		1 000 000
	Finansdepartementet:		
2	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger (V: 5), *reservationsanslag*	26 000	
3	Pressens lånefond (V: 6), *reservationsanslag*	5 000 000	5 026 000
	Handelsdepartementet:		
4	Lån till utbyggnad av oljelagringen (V: 7), *reservationsanslag*	11 500 000	
5	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna (V: 8), *reservationsanslag*	30 000 000	
6	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd (V: 9), *reservationsanslag*	250 000	41 750 000
			47 776 000
F	**Diverse kapitalfonder**		
	Kommunikationsdepartementet:		
1	Vägmaskiner m. m. (IX: 2), *förslagsanslag*	1 000	
2	Sjöfartsmateriel m. m. (IX: 3), *förslagsanslag*	1 000	2 000
	Handelsdepartementet:		
3	Förrådsanläggningar m. m. (IX: 7), *reservationsanslag*		5 400 000
			5 402 000
		Summa kr.	**981 074 000**

III. Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

1	Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	**1 000 000**

Bilaga
till Utgifter för
statens kapitalfonder

Förslag till
stat för riksgäldsfonden
för budgetåret 1973/74

Utgifter

A	*Räntor på statsskulden:*		
1	Ränta på räntelöpande obligationslån, *förslagsvis*		1 252 000 000
2	Vinster på premieobligationslån, *förslagsvis*		218 000 000
3	Ränta på statsskuldförbindelser, *förslagsvis*		67 000 000
4	" " sparobligationer, *förslagsvis*		120 000 000
5	" " av staten övertagna lån, *förslagsvis*		184 000
6	" " lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., *förslagsvis*		50 000 000
7	Årlig ränta till Hans Maj:t Konungen (den s. k. Guadeloupe-räntan)		300 000
8	Ränta på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm		90 000
9	" " konung Carl XIII:s hemgiftskapital		7 500
10	" " Göta kanals reparationsfond		7 045
11	" " kortfristig upplåning hos banker m. fl., *förslagsvis*		50 000 000
12	" " skattkammarväxlar, *förslagsvis*		450 000 000
13	" " beräknad ny upplåning, *förslagsvis*		361 114 455
			2 568 703 000
B	*Provisioner m. m.:*		
1	Kapitalrabatter, *förslagsvis*	1 000 000	
2	Försäljningsprovisioner m. m., *förslagsvis*	10 000 000	
3	Inlösningsprovisioner m. m., *förslagsvis*	3 000 000	
4	Kursförluster, *förslagsvis*	1 000	**14 001 000**
		Summa kr.	**2 582 704 000**

Inkomster

A	*Räntor:*		
1	Ränta på uppköpta obligationer	1 000	
2	" " rörliga krediter	75 000 000	
3	" " kortfristig utlåning till banker m. fl.	1 000 000	
4	" " övriga utlånade medel	1 000 000	**77 001 000**
B	*Uppgäld och kursvinster:*		
1	Uppgäld	1 000	
2	Kursvinster	1 000	**2 000**

C	*Diverse inkomster:*		
1	Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	5 500 000	
2	Dragningslistor på premielånen	200 000	
3	Övriga diverse inkomster	1 000	**5 701 000**
			82 704 000
	Underskott att avföras på riksstatens driftbudget		***2 500 000 000***
		Summa kr.	**2 582 704 000**

Kapitalbudgeten

Inkomsterna på kapitalbudgeten

1	Lånemedel	**4 651 900 000**

FÖRSLAG TILL
INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1973/74

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	47 100 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	18 200 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	28 898 000		
	47 100 000		**47 100 000**

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Teleanläggningar m. m.		Investeringsanslag: Teleanläggningar m. m.	803 600 000
från riksstaten	5 000 000	Rundradioanläggningar	39 700 000
inom fonden	819 900 000		
Avskrivningsmedel: Rundradioanläggningar			
inom fonden	39 700 000		
Övriga kapitalmedel: Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande: Teleanläggningar m. m.	—22 300 000		
	843 300 000		**843 300 000**

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	382 600 000
från riksstaten	27 800 000		
inom fonden	265 700 000		
Övriga kapitalmedel	8 000 000		
Investeringsbemyndigande	81 100 000		
	382 600 000		**382 600 000**

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	75 700 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	19 000 000		
Övriga kapitalmedel	6 500 000		
Investeringsbemyndigande	50 199 000		
	75 700 000		**75 700 000**

E. Fabriksverkens fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	23 200 000
från riksstaten	3 700 000		

inom fonden	21 000 000		
Övriga kapitalmedel	500 000		
Investeringsbemyndigande	—2 000 000		
	23 200 000		**23 200 000**

F. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	1 318 000 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	415 000 000		
Övriga kapitalmedel	10 000 000		
Investeringsbemyndigande	892 999 000		
	1 318 000 000		**1 318 000 000**

G. Domänverkets fond

Investeringsbemyndigande	**4 221 000**	Summa investeringsanslag	**4 221 000**

Summa investeringsbemyndiganden för statens affärsverksfonder	1 033 117 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	690 827 000
från riksstaten	238 958 000		
inom fonden	52 908 000		
Övriga kapitalmedel	3 000 000		
Investeringsbemyndigande	395 961 000		
	690 827 000		**690 827 000**

III. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	287 901 000
från riksstaten	186 500 000		
inom fonden	27 991 000		
Övriga kapitalmedel	17 000 000		
Investeringsbemyndigande	56 410 000		
	287 901 000		**287 901 000**

IV. Statens utlåningsfonder

Utrikesförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	**100 000**	Investeringsanslag	**100 000**

Biståndsförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**

Statens bosättningslånefond			
Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten			
Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**
Studiemedelsfonden			
Avskrivningsmedel från riksstaten	455 000 000	Investeringsanslag	455 000 000
Lånefonden för studentkårlokaler			
Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**
Fiskerilånefonden			
Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	2 000 000
från riksstaten	810 000		
Investeringsbemyndigande	1 190 000		
	2 000 000		**2 000 000**
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.			
Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	700 000
från riksstaten	325 000		
Investeringsbemyndigande	375 000		
	700 000		**700 000**
Statens fiskredskapslånefond			
Investeringsbemyndigande	**200 000**	Investeringsanslag	**200 000**
Statens hantverks- och industrilånefond			
Investeringsbemyndigande	**20 000 000**	Investeringsanslag	**20 000 000**
Lånefonden för bostadsbyggande			
Investeringsbemyndigande	**2 680 000 000**	Investeringsanslag	**2 680 000 000**
Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder			
Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**
Lånefonden för kommunala markförvärv			
Investeringsbemyndigande	**100 000 000**	Investeringsanslag	**100 000 000**
Lånefonden för allmänna samlingslokaler			
Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	17 000 000
från riksstaten	9 800 000		
Investeringsbemyndigande	7 200 000		
	17 000 000		**17 000 000**
Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder	2 809 070 000		

V. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	360 041 000
från riksstaten	47 776 000		
Övriga kapitalmedel	67 215 000		
Investeringsbemyndigande	245 050 000		
	360 041 000		**360 041 000**

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	40 000 000	Summa investeringsanslag	70 450 000
Investeringsbemyndigande	30 450 000		
	70 450 000		**70 450 000**

VIII. Fonden för beredskapslagring

Investeringsbemyndigande	**26 000 000**	Investeringsanslag	**26 000 000**

IX. Diverse kapitalfonder

A. Statens vägverks förrådsfond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	52 100 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	61 000 000		
Övriga kapitalmedel	600 000		
Investeringsbemyndigande	—9 501 000		
	52 100 000		**52 100 000**

B. Sjöfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	47 300 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	18 713 000		
Övriga kapitalmedel	50 000		
Investeringsbemyndigande	28 536 000		
	47 300 000		**47 300 000**

C. Fonden för Södertälje kanalverk

Investeringsbemyndigande	**3 500 000**	Investeringsanslag	**3 500 000**

D. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	104 000 000
inom fonden	40 000 000		
Investeringsbemyndigande	64 000 000		
	104 000 000		**104 000 000**

E. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	**1 000**	Investeringsanslag	**1 000**

F. Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	5 400 000
från riksstaten	5 400 000		
inom fonden	1 062 000		
Investeringsbemyndigande	—1 062 000		
	5 400 000		**5 400 000**
Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder	85 474 000		

SUMMA INVESTERINGSSTATER

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	7 616 646 000
från riksstaten	981 074 000		
inom fonden	1 800 174 000		
Övriga kapitalmedel	153 866 000		
Investeringsbemyndigande	4 681 532 000		
	7 616 646 000		**7 616 646 000**

Kapitalinvestering

I. Statens affärsverksfonder

A	**Postverket**		
1	Posthus m. m.		**47 100 000**
B	**Televerket**		
	Kommunikationsdepartementet:		
1	Teleanläggningar m. m.		803 600 000
	Utbildningsdepartementet:		
2	Rundradioanläggningar		39 700 000
			843 300 000
C	**Statens järnvägar**		
1	Järnvägar m. m.		**382 600 000**
D	**Luftfartsverket**		
1	Flygplatser m. m.		**75 700 000**
E	**Förenade fabriksverken**		
1	Byggnader och utrustning		**23 200 000**
F	**Statens vattenfallsverk**		
1	Kraftstationer m. m.		**1 318 000 000**
G	**Domänverket**		
	Justitiedepartementet:		
1	Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården		1 000
	Jordbruksdepartementet:		
2	Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.	4 000 000	
3	Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbruks-högskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar	220 000	4 220 000
			4 221 000
		Summa kr.	**2 694 121 000**

II. Statens allmänna fastighetsfond

	Justitiedepartementet:		
1	Polishus m. m.	87 000 000	
2	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	8 000 000	
3	Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	8 400 000	
4	Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	63 000 000	166 400 000
	Utrikesdepartementet:		
5	Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen		10 160 000
	Försvarsdepartementet:		
6	Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	5 000 000	
7	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	3 000 000	8 000 000
	Socialdepartementet:		
8	Utbyggande av karolinska sjukhuset	1 000	
9	Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	7 684 000	
10	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	9 000 000	16 685 000
	Finansdepartementet:		
11	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	190 000 000	
12	Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000	
13	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	100 000	215 100 000
	Utbildningsdepartementet:		
14	Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål	14 102 000	
15	Radio- och televisionshus	2 780 000	
16	Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	*180 000 000	196 882 000
	Jordbruksdepartementet:		
17	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.		45 000 000
	Civildepartementet:		
18	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna		30 000 000
	Industridepartementet:		
19	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.		2 600 000
		Summa kr.	**690 827 000**

* Beräknat belopp.

III. Försvarets fastighetsfond

1	Arméförband: Anskaffning av anläggningar		88 000 000
2	Marinförband: Anskaffning av anläggningar		71 000 000
3	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar		90 500 000
4	Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar		23 000 000
	Gemensamma myndigheter m. m.:		
5	Anskaffning av anläggningar	15 000 000	
6	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt	1 000	15 001 000
7	Anskaffning av vissa militära anläggningar		400 000
		Summa kr.	**287 901 000**

IV. Statens utlåningsfonder

	Utrikesdepartementet:		
1	Utrikesförvaltningens lånefond	100 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	1000	101 000
	Socialdepartementet:		
3	Statens bosättningslånefond		1 000
	Kommunikationsdepartementet:		
4	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten		1 000
	Utbildningsdepartementet:		
5	Studiemedelsfonden	*455 000 000	
6	Lånefonden för studentkårlokaler	1 000	455 001 000
	Jordbruksdepartementet:		
7	Fiskerilånefonden	2 000 000	
8	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	700 000	
9	Statens fiskredskapslånefond	200 000	2 900 000

* Beräknat belopp.

	Inrikesdepartementet:		
10	Statens hantverks- och industrilånefond	20 000 000	
11	Lånefonden för bostadsbyggande	2 680 000 000	
12	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	1 000	
13	Lånefonden för kommunala markförvärv	100 000 000	
14	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	17 000 000	2 817 001 000
		Summa kr.	**3 275 005 000**

V. Fonden för låneunderstöd

	Socialdepartementet:		
1	Lån till anordnande av barnstugor	27 000 000	
2	Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	1 000 000	
3	Lån till utländska läkare för viss efterutbildning	1 000	28 001 000
	Kommunikationsdepartementet:		
4	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1972/73		15 000 000
	Finansdepartementet:		
5	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	40 000	
6	Pressens lånefond	25 000 000	25 040 000
	Handelsdepartementet:		
7	Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000	
8	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna	30 000 000	
9	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	500 000	42 000 000
	Inrikesdepartementet:		
10	Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån		*250 000 000
		Summa kr.	**360 041 000**

VII. Fonden för förlag till statsverket

	Finansdepartementet:		
1	Vissa projekteringskostnader		70 000 000
	Civildepartementet:		
2	Förskott till vissa plankostnader m. m.		450 000
		Summa kr.	**70 450 000**

* Beräknat belopp.

VIII. Fonden för beredskapslagring

	Handelsdepartementet:		
	Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond:		
1	Lagring för beredskapsändamål		26 000 000
		Summa kr.	**26 000 000**

IX. Diverse kapitalfonder

	Försvarsdepartementet:		
	Statens datamaskinfond: Försvarets delfond:		
1	Anskaffning av datamaskiner		16 000 000
	Kommunikationsdepartementet:		
	Statens vägverks förrådsfond:		
2	Vägmaskiner m. m.	52 100 000	
	Sjöfartsverkets fond:		
3	Sjöfartsmateriel m. m.	47 300 000	
4	Fonden för Södertälje kanalverk	3 500 000	102 900 000
	Finansdepartementet:		
	Statens datamaskinfond:		
5	Anskaffning av datamaskiner		88 000 000
	Jordbruksdepartementet:		
6	Jordfonden		1 000
	Handelsdepartementet:		
	Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap:		
7	Förrådsanläggningar m. m.		5 400 000
		Summa kr.	**212 301 000**

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720500

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *proposition angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1973/74* och anför.

Kungl. Maj:t fattar denna dag på hemställan av vederbörande föredragande beslut om de förslag till riksdagen i frågor om statsverkets inkomster och utgifter för budgetåret 1973/74 som skall ingå i nämnda proposition. Utdrag av statsrådsprotokollet i dessa ärenden bör bifogas propositionen som bilagor 1—23. I fråga om bilagorna 4—15 har föredragandena upprättat översikter över sina förslag. Dessa översikter torde få tryckas först i resp. bilaga.

Förslag till nämnda proposition har den lydelse *bilaga* till detta protokoll utvisar med därvid fogade specifikationer av inkomsterna och utgifterna på riksstaten. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till riksstat för budgetåret 1973/74 och uppta statsverkets inkomster och utgifter i enlighet med detta.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Finansplanen

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *finansplan och beräkning av inkomster för budgetåret 1973/74 m. m.* samt anför.

Den internationella ekonomiska utvecklingen

Den ekonomiska utvecklingen i OECD-länderna präglades under 1972 av en påtaglig ökning av tillväxttakten. Den splittrade konjunkturbilden från 1971 avlöstes av en allmän uppgång, även om betydande skillnader i tillväxttakten kunde konstateras mellan de olika länderna. De nordamerikanska staterna uppvisade en ovanligt hög ekonomisk tillväxt eller omkring 6 %. Den totala produktionen i Västeuropa ökade däremot inte i samma omfattning och nådde inte upp till det genomsnittliga ökningstalet för 1960-talet. Tillväxten var dock omkring 1/2 % högre än under 1971 eller närmare 4 %.

Den kraftiga uppgången av löner och priser fortsatte under 1972 i OECD-länderna även om en viss dämpning kunde iakttagas under vinterhalvåret 1971—72. Under senare delen av 1972 har emellertid prisstegringstakten åter ökat. Förenta staterna har under fjolåret haft den fördelaktigaste kostnadsutvecklingen bland OECD-länderna. Konsumentpriserna ökade där med ungefär 3 % mot i regel 6—8 % i Västeuropa. Löneökningarna i OECD-länderna uppgick i likhet med 1971 till 10—15 % med undantag för de nordamerikanska staterna där ökningen varit lägre.

För att komma till rätta med pris- och kostnadsutvecklingen, vilken i regel inte var betingad av överefterfrågan, har flera länder använt sig av pris- och löne reglerande åtgärder. Inflationsproblemen har också varit föremål för överläggningar inom såväl EEC som OECD.

Främst av sysselsättningsskäl lades under 1971 den ekonomiska politiken efter hand om i expansiv riktning inom flertalet OECD-länder. Därvid kom såväl finans- som kreditpolitiska åtgärder till användning. Under 1972 har genom den ekonomiska politikens utformning de offentliga investeringarna, den privata konsumtionen och bostadsbyggandet kommit att utgöra de mest dynamiska inslagen i den ekonomiska tillväxten i OECD-länderna. Kreditpolitiken har emellertid i slutet av 1972 åter stramats åt genom bl. a. räntehöjningar i de större västeuropeiska länderna, vilket även påverkat ränteläget på eurodollarmarknaden.

Världshandeln ökade i volym med 8—9 % under 1972 och har därigenom närmat sig den normala ökningstakten under 1960-talets senare del. Det är en väsentlig höjning jämfört med 1971 då emellertid världshandeln sannolikt stördes av den rådande valutaoron. Det är troligt att vissa förskjutningar av leveranser och betalningar kommit till stånd, vilket försvårar jämförelser mellan dessa två år. OECD-länderna ökade sin import med omkring 10 % år 1972. Exporten ökade inte i samma omfattning utan stannade vid en tillväxt av 8 %. Bortsett från effekten av valutakursändringarna torde prisuppgången inom världshandeln ha varit begränsad under 1972.

Konjunkturutvecklingen i Förenta staterna har sedan sommaren 1971 visat en uppåtgående tendens och under 1972 har ekonomin kraftigt expanderat på nästan alla områden. Bruttonationalprodukten beräknas 1972 ha ökat med drygt 6 % jämfört med 2,7 % under 1971. Expansionen härrörde främst från ökad privat konsumtion och bostadsbyggande, medan industriinvesteringarna låg kvar på samma nivå som under 1971. Arbetslösheten har trots den snabba produktionstillväxten varit hög. Det ekonomiska uppsvinget tillsammans med det genom devalveringen försämrade bytesförhållandet ledde till att handelsbalansen visade ett underskott på omkring 6,5 miljarder dollar, vilket är det hittills största underskottet under efterkrigstiden.

I den japanska ekonomin inleddes en återhämtning i början av 1972. Stimulansen härrörde främst från ökade offentliga investeringar, privat konsumtion och bostadsbyggande, medan industriinvesteringarna och lagerinvesteringarna visade en fortsatt svag utveckling. Den totala produktionsvolymen ökade med ca 8,5 % varav ungefär hälften kan tillskrivas effekterna av en mycket expansiv finanspolitik. Trots konjunkturuppgången visade överskottet i handelsbalansen inte några tecken till att minska utan det beräknas ha uppgått till inemot 9 miljarder dollar under 1972, dvs. en ökning med ca 1 miljard jämfört med 1971. Regeringen har i flera omgångar genomfört exportkontrollerande och importliberali-

serande åtgärder, varav de senaste i november 1972. Några mera betydande effekter av dessa åtgärder har dock ännu inte visat sig.

I Västtyskland inträffade en påtaglig uppgång i produktionen under första delen av 1972. Denna utgjorde delvis en återhämtning efter strejkerna i slutet av 1971. Under sommarhalvåret var utvecklingen svagare med en endast måttlig ökning i industrins kapacitetsutnyttjande. Tillväxttakten ökade endast obetydligt jämfört med 1971 och stannade vid omkring 3 %. Under senare delen av året noterades dock en relativt kraftig stegring i orderingången, särskilt i fråga om investeringsvaror, vilka tidigare visat en svag utveckling.

Återhämtningen i den brittiska ekonomin hejdades tillfälligt av den nära två månader långa kolstrejken våren 1972 men fick ny näring genom en mycket expansiv finans- och penningpolitik. Totalproduktionens ökningstakt var för Storbritanniens del ovanligt hög och uppgick till 3,5 %. Pris- och kostnadsstegringarna torde tillsammans med den ogynnsamma exportutvecklingen ha varit huvudorsakerna till den utveckling som ledde till att pundkursen frisläpptes vid midsommar. De snabba prisstegringarna ledde även till att regeringen i november 1972 beslöt införa ett till en början tre månader långt pris- och löneстopp, med möjlighet till ytterligare förlängning.

Utvecklingen av de större ländernas bytesbalanser blev inte helt som man väntat efter Washingtonöverenskommelsen. Priseffekterna till följd av de ändrade valutakurserna fick ett större genomslag än beräknat på handelsbalanserna, medan volymeffekterna ännu vid slutet av 1972 inte visat sig i nämnvärd grad. Förklaringen till detta torde vara att det tar längre tid, kanske upp till 2 à 3 år, innan volymeffekterna av en valutakursändring slår igenom till fullo i handelsbalansen. Den underliggande svagheten i den amerikanska bytesbalansen synes även ha underskattats något, varför underskottet i denna på 8 miljarder dollar blev större än beräknat. Detta kan dock till en del ha sin förklaring i skillnaden mellan konjunktursituationen i Förenta staterna och övriga större industriländer. Motsvarigheten till det amerikanska underskottet var främst ett japanskt överskott på mer än 6 miljarder dollar, men också de ursprungliga EEC-länderna hade tillsammans ett överskott av nästan samma storlek. Det var huvudsakligen Italien, Belgien och Holland som svarade för detta överskott. Till skillnad från tidigare år sjönk OECD-ländernas samlade bytesbalansöverskott gentemot övriga länder markant under 1972 till omkring 4 miljarder dollar.

Även under 1973 förutses den amerikanska ekonomin komma att utgöra ett starkt expansivt inslag inom OECD. En väntad ökad sysselsättning bör innebära en ytterligare stimulans för den privata konsumtionen i Förenta staterna. Ökningstakten kan därmed komma att överstiga fjolårets. Detta förhållande bör efter hand leda till att industriinvesteringarna alltmer skjuter fart när företagen närmar sig kapacitetstaket. Därtill

kommer att lageruppbyggnaden troligtvis under året övergår i ett allt mer expansivt skede. Även om bostadsbyggandet inte kommer att utgöra samma tillväxtfaktor i den amerikanska ekonomin som under 1972 bör dock den sammantagna effekten av investeringar och konsumtion medföra att tillväxttakten kommer att ligga något högre än under 1972.

I Japan pågår en betydelsefull förändring av den ekonomiska politikens inriktning. Man söker nu mer inrikta den ekonomiska tillväxten mot interna efterfrågeområden. Därför torde även under 1973 offentliga investeringar, bostadsbyggande och privat konsumtion svara för huvuddelen av efterfrågetillväxten. Importen väntas öka snabbare än tidigare och därmed bidra till en minskning av överskottet i handelsbalansen. En rad åtgärder har vidtagits för att hålla tillbaka den tidigare mycket starka exportökningen. Det är emellertid tveksamt om de åsyftade effekterna uppnås redan under 1973 eftersom vissa stora sektorer inom industrin ej har fullt kapacitetsutnyttjande och stora tidigare påbörjade industriinventeringar nu börjar ge produktionskapacitet. Den expansiva ekonomiska politiken bör innebära att tillväxttakten i år blir något högre än under 1972.

Den västtyska ekonomin synes fortsätta den expansion som inleddes under 1972. Det är realistiskt att räkna med en kraftig ökning av investeringarna med hänsyn till det under hösten rådande orderläget inom industrin. Därtill kommer troligen lagerutvecklingen att ytterligare stärka de expansiva krafterna. Konsumtionen väntas bibehålla fjolårets ökningstakt och därmed skulle produktionstillväxten kunna öka påtagligt under 1973.

Utvecklingen i Storbritannien är mer svårbedömd. Därtill bidrar svårigheterna att förutse effekterna av inträdet i EEC. Betydande obalanser har uppstått under 1972 såväl internt som externt. Fastställandet av en ny pundkurs och prisstoppets fortsatta utformning kan komma att påverka tillväxttakten. En bibehållen hög tillväxt av den privata konsumtionen och ökade industriinvesteringar gör det emellertid troligt att den för landet ovanligt höga tillväxttakten under 1972 bibehålls även i år.

Den franska regeringen har nyligen som ett led i kampen mot prisstegringarna tillkännagett en sänkning av mervärdeskatten samt en omläggning mot en stramare kreditpolitik. Skattesänkningen väntas få en viss expansiv effekt på den privata konsumtionen. Tillväxttakten för 1973 förutses bli något högre än 1972 eller bortåt 6 %.

I Norden står Danmark sannolikt inför ett utpräglat högkonjunkturår, varvid exporten väntas bli en av de viktigaste expansionsfaktorerna. I Norge förutses en kraftig ökning av den inhemska efterfrågan, vilket tillsammans med en stark exportefterfrågan kan innebära en utveckling i riktning mot fullt kapacitetsutnyttjande under 1973. I Finland förutses en betydande ökning i produktionstillväxten.

Sammanfattningsvis kan sägas att den konjunkturuppgång som börja-

de ta fart under fjolåret torde fortsätta med ökad styrka i hela Västeuropa. Den privata konsumtionen väntas utgöra en stimulerande faktor i den totala efterfrågeutvecklingen. Investeringsverksamheten och lagerutvecklingen bör likaså utgöra expansiva inslag. En viss osäkerhet råder dock beträffande vilka effekter de ekonomiskt politiska åtgärder som under 1973 väntas komma att vidtas mot prisstegringarna kan komma att få på tillväxttakten. Likaså utgör prognosen för lageruppbyggnaden ett osäkert bedömningsunderlag. Dock synes den allmänna tendensen för Västeuropa vara klart expansiv. En fortsatt snabb produktionstillväxt i Förenta staterna och i Japan kan således komma att sammanfalla med tämligen gynnsamma konjunkturutsikter för Västeuropa under 1973.

Den väntade uppgången i den ekonomiska tillväxten i OECD-länderna bör ge underlag för ett betydande uppsving i handeln mellan organisationens medlemsländer. Under 1972 har överenskommelse träffats om en utvidgning av EEC till nio medlemmar och handelsavtal har slutits eller väntas inom kort komma till stånd mellan EEC och övriga EFTA-länder, däribland Sverige. Dessa överenskommelser om gradvisa minskningar av handelshindren i Europa kommer under 1973 att bidra till en ökad handel. Ett antagande om en tillväxttakt av 11—12 % i OECD-ländernas handel är rimligt. Det är också troligt att vissa förskjutningar i de olika ländernas marknadsandelar kommer att uppstå genom att effekterna av paritetsförändringarna i december 1971 nu får ett mer påtagligt genomslag. Därigenom skulle Förenta staterna uppnå en ökad marknadsandel på bekostnad av i första hand Japan men även Västtyskland. De under 1972 vidtagna åtgärderna i Storbritannien på valutaområdet bör innebära att de marknadsförluster som man gjort inte upprepas under innevarande år.

Under 1973 väntas volymeffekterna av Washingtonöverenskommelsen klarare ge sig till känna i världshandeln. Härigenom bör de större ländernas bytesbalanser under årets lopp börja röra sig i utjämnande riktning. Det amerikanska underskottet bör kunna minska både till följd av den tilltagande ekonomiska aktiviteten i Västeuropa och Japan och till följd av devalveringens volymeffekter på utrikeshandeln. Även om det japanska överskottet kan komma att gradvis minska till följd av en expansiv ekonomisk politik och som ett resultat av vidtagna handelspolitiska åtgärder kommer det dock för 1973 som helhet sannolikt att bli av avsevärd storlek. Någon markant förändring av de ursprungliga EEC-ländernas bytesbalansöverskott förutses inte. Däremot kan OECD-ländernas totala överskott gentemot övriga länder komma att återgå till en mera normal nivå.

Den osäkerhet som alltid vidlåder bedömningar av utvecklingen på valutaområdet kan för 1973 främst hänföras till kapitalrörelserna. I och med att flera västeuropeiska länder i konjunkturpolitiskt syfte vidtagit

räntehöjningar finns risken att den höjda räntenivån i Europa i likhet med vad som hände 1969—70 utlöser ett icke önskat kapitalutflöde från Förenta staterna. De västeuropeiska länderna är dock till skillnad från vad som då var fallet på ett helt annat sätt rustade att avvärja ett icke önskat kapitalinflöde. De genom Washingtonöverenskommelsen vidgade kursmarginalerna kan även väntas ha en hämmande inverkan på kapitalströmmar betingade av ränteskillnader. Om inte de större ländernas bytesbalanser utvecklas ogynnsammare än förutsett med åtföljande förväntningar om kursvinster torde således risken för jämviktsrubbande kapitalrörelser vara begränsad.

Utvecklingen på valutaområdet under 1972 rubbade det beslut som EEC-länderna och de tillträdande staterna fattat om att med verkan från den 24 april inbördes begränsa fluktuationsmarginalerna mellan sina valutor till högst 2,25 %. Avsikten var att låta valutorna, sammanhållna av dessa mindre marginaler, gemensamt fluktuera gentemot dollarn inom ramen för de större fluktuationsmarginaler på sammanlagt 4,5 % som Washingtonöverenskommelsen medgav. Den brittiska regeringens beslut i juni att låta pundet flyta fritt innebar emellertid att pundkursen bröt sig ur de mellan EEC-länderna överenskomna kursmarginalerna liksom att Washingtonöverenskommelsens marginaler åsidosattes. Den danska kronan påverkades också av spekulationen mot pundet, varför även Danmark övergav de mindre marginaler som EEC beslutat om, men med fasthållande av Washingtonöverenskommelsen. De ursprungliga EEC-länderna lyckades trots en viss spekulation mot den italienska liran upprätthålla den beslutade minskningen av sina inbördes fluktuationsmarginaler. Vid ett möte mellan det utvidgade EEC:s stats- och regeringschefer i Paris i oktober beslöt man att fortsätta det inledda samarbetet och att senast den 1 april 1973 upprätta en fond för monetärt samarbete. I en inledande fas skall fonden vara ett samrådsorgan vid interventioner på valutaområdet och bl. a. kunna ge medlemsländerna kortfristigt ekonomiskt stöd.

Diskussionerna om en långsiktig reform av valutasystemet, vilka pågått alltsedan Washingtonöverenskommelsen, har under senare delen av 1972 kommit in i ett intensivare skede. Genom beslut i internationella valutafonden i juli 1972 upprättades den s. k. tjugo-kommittén, i vilken varje land eller ländergrupp som utser en styrelseledamot i valutafonden har rätt att utse en medlem. Kommittén, som sammanträder på minister- eller ställföreträdarnivå, höll det första mötet i samband med valutafondens årsmöte i september 1972. Avsikten är att kommittén, på grundval av den rapport som lades fram vid årsmötet, skall utarbeta konkreta förslag till lösningar på en rad problem, så att ett första utkast till en slutlig reform kan presenteras redan vid fondens nästa årsmöte i september 1973. De problem som behandlas rör anpassningsprocessens utformning, den roll som olika likvida tillgångar såsom

guld, särskilda dragningsrätter och reservvalutor skall spela i det framtida systemet, samt behandlingen av kapitalrörelser. Kommittén skall enligt sitt mandat även ta upp frågor med anknytning till valutaproblemen t. ex. sambandet mellan valutasystemet och internationell handel, investeringar och u-hjälp. Den vilja till förhandlingar som visats från alla deltagande länders sida tyder på att det finns utsikter att nå resultat inom den avsedda tiden.

Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1972

Konjunkturavmattningen 1971 blev i flera avseenden kraftigare än man hade räknat med. I finansplanen för ett år sedan framhöll jag att den ekonomiska utvecklingen under 1972 var svårbedömd men att en måttlig återhämtning dock framstod som sannolik. Tendenser till en sådan återhämtning tycktes i viss mån ha börjat göra sig gällande redan mot slutet av 1971 under inflytande av de konjunkturstimulerande åtgärder som vidtagits. Dessa åtgärder omfattade bl. a. ett utökat bostadsbyggande, ökat offentligt byggande och en ökning av statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten med ca 500 milj. kr. I investeringsstimulerande syfte hade vidare beslutats att det 20-procentiga investeringsavdraget för industrins maskininvesteringar skulle gälla under hela 1972. Särskilt stöd till lagerinvesteringarna såväl genom direkta subventioner som genom rätt att utnyttja investeringsfonderna för lagerinvesteringar hade beslutats liksom en höjning av statsbidragen till miljövårdsinvesteringar.

Stimulanspolitiken fortsattes även under tidigare delen av 1972. I januari vidtogs åtgärder för att tidigarelägga statliga och kommunala industribeställningar varjämte rätten att utnyttja investeringsfonderna förlängdes till att omfatta industriinvesteringar påbörjade före den 1 maj 1972. Vidare utökades bostadstilläggen kraftigt i början av året och ett extra pensionstillskott till folkpensionärer utbetalades.

De sålunda iakttagna tendenserna och de vidtagna åtgärderna utgjorde grunden för förväntningar om ett klart omslag i fråga om den inhemska efterfrågan. Från att volymmässigt ha minskat med ett par procent 1971, beräknades denna komma att öka med ca 4 % 1972. Exporten beräknades komma att öka i ungefär samma takt som 1971, medan däremot ett kraftigt omslag väntades för importen som hade sjunkit 1971. I fråga om de inhemska efterfrågekomponenterna skulle förändringen gentemot 1971 bli speciellt markerad för privata och kommunala investeringar samt för privat konsumtion.

Ett omslag inträffade också under första halvåret 1972. Arbetslösheten var — säsongrensat sett — i långsamt avtagande under hela denna period. Emellertid bröts den förhållandevis gynnsamma tendensen under tredje kvartalet då arbetslösheten steg kraftigare än vad som är säsong-

mässigt normalt. Anledningen härtill kan vara att företagens förväntningar om orderingången inte infriades under tredje kvartalet, i synnerhet inte vad gäller exportmarknaden. Dessutom minskade lagerinvesteringarna ånyo kraftigt efter en avsaktning tidigare under året. Konsumtionen utvecklades alltjämt svagt och industriproduktionen stagnerade. Beredskapsarbetenas lägre nivå jämfört med vintern och våren bidrog också till försvagningen av efterfrågan.

För att stimulera sysselsättningen vidtogs en rad åtgärder under juli—september avseende beredskapsarbeten och byggnadsinvesteringar i övrigt. I juli medgavs sålunda ett ökat påbörjande av privatfinansierade småhus. I augusti höjdes statsbidragen till miljövårdsinvesteringarna. Vidare medgavs utvidgad användning av investeringsfonderna för byggnadsinvesteringar samtidigt som åtgärder vidtogs för att stimulera en tidigareläggning av småhus- och barnstugebyggande. Anslagen till beredskapsarbeten ökades kraftigt i flera omgångar. Speciella åtgärder vidtogs i fråga om utbildningsstöd, sociala beredskapsarbeten och arkivarbeten.

I november presenterades ytterligare åtgärder i konjunkturstimulerande syfte vilka sedermera beslutades av riksdagen. Skatteavdragen för företagens maskininvesteringar förhöjdes och förlängdes och ett nytt avdrag avseende industrins och jordbrukets byggnadsinvesteringar infördes. Beredskapsarbetena utvidgades ytterligare. Vidare förlängdes regeringens rätt att medge tillfällig nedsättning av energiskatten.

Utvecklingen under fjärde kvartalet kännetecknades, såvitt man nu kan bedöma, av en livlig exportefterfrågan och en förnyad tillväxt i industriproduktionen. Samtidigt började arbetslösheten — säsongrensat sett — på nytt att sjunka. Delvis var detta ett resultat av de åtgärder som vidtagits tidigare under året.

Jag framhöll i fjolårets reviderade finansplan att utvecklingen under 1971 av hushållens sparande och av produktiviteten tycktes innebära onormala förändringar som var svåra att entydigt tolka. Det föreföll emellertid som mest troligt att en återgång till tidigare mönster skulle ske. En sådan återgång har inte inträffat vad gäller sparandet som även 1972 låg på en hög nivå. Däremot synes den kraftiga produktivitetsutvecklingen under 1972 nära ansluta till den långsiktiga utvecklingen.

Det kan nu konstateras att utvecklingen 1972 innebar skillnader jämfört med förhandsbedömningarna främst i två avseenden. Dels blev omsvängningen i den inhemska efterfrågans tillväxt något svagare, dels blev utrikeshandelns överskott genom den svaga importutvecklingen något större. Den inhemska efterfrågan beräknas nu ha ökat med 2 % i volym 1972 efter att ha fallit med ca 2,5 % 1971.

Den privata konsumtionen beräknas ha ökat med ungefär 2,5 % i volym 1972 jämfört med en minskning 1971 med ca 1 %. Denna utveckling innebär en jämfört med 1971 bibehållen hög sparbenägenhet.

Den offentliga konsumtionen ökade i volym med ca 2,5 % mot ca 3 % 1971. Den lägre ökningstakten återspeglar främst förändringar i de militära materialleveransernas omfattning.

De totala fasta investeringarna beräknas ha ökat 1972 med närmare 6 % i volym mot att ha fallit med ca 2 % 1971. Denna utveckling motsvarar ungefär den som bedömdes som sannolik i den reviderade finansplanen. Att detta blivit förhållandet beror emellertid till stor del på att de statliga investeringarna på grund av genomförda tidigareläggningar och genom det ökade pådraget av beredskapsarbeten ökat väsentligt kraftigare än som ursprungligen förutsågs. De statliga investeringarna beräknas nu ha ökat med ca 14 % i volym mot beräknade 4 % i den reviderade finansplanen. Däremot framstår utvecklingen av såväl bostadsinvesteringar som privata investeringar som betydligt svagare än vad som beräknades i april. Beträffande bostadsinvesteringarna innebär dock även den blygsamma volymökningen med någon procent ett visst omslag i positiv riktning i förhållande till 1971 då bostadsbyggnadsvolymen beräknas ha minskat med drygt 3,5 %.

Beträffande näringslivets investeringar förtjänar det att framhållas att volymökningen 1972 med ca 6 % — för industrin ca 4 % — innebär ett väsentligt uppsving jämfört med 1971 då näringslivets investeringar beräknas ha ökat med endast 2,5 % varav industrins med ca 2 %. Även internationellt sett framstår denna utveckling som gynnsam. Den tendens till investeringsuppsving som funnits i Västeuropa 1972 har i de flesta fall burits upp av bostadsbyggande och offentliga investeringar snarare än av investeringar i näringslivet.

Förändringar i lagerinvesteringarna inverkade även 1972 negativt på efterfrågeutvecklingen, dock i mindre grad än 1971. Ansökningar om statligt lagerstöd har omfattat investeringar i storleksordningen 1 miljard kr.

Vad gäller utrikeshandeln kan det konstateras att varuexportens volym ökat med ungefär 5 % 1972, dvs. i ungefär samma takt som 1971. Preliminära uppgifter för den svenska utrikeshandeln i november tyder dock på att uppgången av exporten 1972 kan ha underskattats något. Det framstår likväl som troligt att ökningstakten har varit lägre än den som gällt för världshandeln. Förklaringen till denna förhållandevis svaga volymutveckling ligger åtminstone delvis i utlandskonjunkturens inriktning på bostäder och föga importkrävande investeringar, medan däremot industriinvesteringarna och lagerkonjunkturen ännu inte kommit i gång ordentligt. Importvolymen beräknas nu ha ökat med ungefär 4,5 % jämfört med en minskning med ca 4 % 1971. Bytesförhållandet gentemot utlandet förbättrades för varutransaktionerna men försämrades på tjänstesidan. Genom fortsatt tillväxt av de utgående transfereringsbetalningarna sjönk bytesbalansens överskott totalt sett från närmare 1 000 milj. kr. 1971 till ca 500 milj. kr. 1972. Främst genom en ökad

Tabell 1. Försörjningsbalans för år 1972

	1972 Miljarder kr.	Volymförändringar i % från föregående år	
		1971	1972
Tillgång:			
Bruttonationalprodukt[1]	198,6	—0,6	2,1
Import	38,7	—4,0	4,6
Summa tillgång	**237,3**	**—1,2**	**2,5**
Användning:			
Bruttoinvestering	43,8	—2,1	5,7
näringsliv	18,4	2,7	6,3
därav: industrin	8,4	2,0	4,2
statliga myndigheter och affärsverk	5,9	—0,6	14,2
kommuner	10,2	—9,6	4,4
bostäder	9,3	—3,7	0,8
Lagerförändring	—0,8	.	.
Privat konsumtion	106,1	—1,0	2,3
Offentlig konsumtion	47,6	3,1	2,6
Tjänstenetto	—0,6	.	.
Export	41,2	5,2	4,8
Summa användning	**237,3**	**—1,2**	**2,5**

[1] Försörjningsbalansen beräknas från användningssidan. Vid en beräkning av bruttonationalprodukten från produktionssidan blir förändringstalen 1971 och 1972 ökningar om resp. 0,4 % och 3 %. Bl. a. på grund av troliga periodiseringsfel i användningsberäkningarna i samband med skatteomläggningen den 1 januari 1971 framstår produktionsökningstalen — särskilt för 1971 — som tillförlitligare.

upplåning förstärktes kapitalbalansen kraftigt vilket tillsammans med en omsvängning i positiv riktning av den s. k. restposten medförde att den totala valutareserven ökade med nästan 2 miljarder kr. 1972.

Att bytesbalansen därmed för andra året i rad kom att visa ett överskott var givetvis tillfredsställande. Det måste emellertid framhållas att detta i och för sig gynnsamma utfall delvis är ett resultat av den specifika konjunktursituation som rått under perioden. Även fortsättningsvis måste därför den ekonomiska politiken söka åstadkomma förutsättningar för en strukturellt bestående jämvikt i bytesbalansen.

Under loppet av 1972 ökade konsumentpriserna med 5,5 %. Även

Tabell 2. Betalningsbalans 1970—1972
(Milj. kr.)

	1970	1971	1972
Handelsbalans	— 965	2 050	2 620
Tjänstebalans inkl. transfereringar m.m.	— 605	— 1 085	— 2 125
Bytesbalans	— 1 570	965	495
Kapitalbalans	1 225	575	1 730
Restpost	740	— 330	475
Valutareservens förändring	395	1 210	2 700

om detta är en hög ökningstakt bör det dock påpekas att den i jämförelse med övriga västeuropeiska länder varit en av de lägsta.

Sammanfattningsvis kan utvecklingen under 1972 sägas ha infriat förväntningarna om en förbättring jämfört med det ganska betryckta läget 1971. Det är dock svårt att peka på någon särskilt väl markerad vändpunkt och utvecklingen har varit splittrad. Positiva drag är bl. a. näringslivets investeringsutveckling, den höga sparbenägenheten och den snabba produktivitetsutvecklingen. Detta är i och för sig glädjande tendenser. Utvecklingen på arbetsmarknaden kom dock att bli svagare än beräknat. De betydande insatser av mångskiftande karaktär som gjorts under loppet av 1972 har på ett avgörande sätt bidragit till att hålla sysselsättningen uppe. De finanspolitiska insatserna har därvid understötts av en fortsatt lätt kreditmarknadspolitik. Företagens likviditet kunde sålunda förstärkas vartill även en ökad upplåning i utlandet bidrog.

Den ekonomiska politiken under 1972 har utformats under överväganden om de långsiktiga utvecklingstendenserna. Den statliga sektorn har utövat ett klart expansivt inflytande på ekonomin, både genom utvecklingen av sin direkta efterfrågan och genom stimulans till andra sektorer, bl. a. till sådana investeringar som ligger i linje med den önskvärda långsiktsutvecklingen. Det utrymme som funnits för en ökad investeringsverksamhet och exportexpansion i näringslivet har dock endast i begränsad omfattning tagits i anspråk. Det är tillfredsställande att vi kunnat genomföra en expansion av miljövårdsinvesteringarna under 1972. Samhällsekonomiskt och på längre sikt också företagsekonomiskt medför dessa investeringar betydande fördelar — framför allt i den internationella konkurrensen — också om de i det korta perspektivet inte medför någon ytterligare kapacitetsuppbyggnad. Beträffande exportens relativt svaga utveckling kan det framhållas att den till stor del torde vara tillfällig och bero på den internationella konjunkturfasningen och karaktären av den utländska efterfrågan. Den starka ökningen av orderingången till verkstadsindustrin under fjärde kvartalet synes bekräfta detta. Även om någon försämring av konkurrensförmågan inte behöver ha inträffat kan svenska exportörer ändå ha mött en hårdnande konkurrens speciellt på de marknader där amerikanska och japanska leverantörer har en stark ställning. Den ändrade inriktningen av de japanska exportansträngningarna från den amerikanska till den europeiska marknaden är en faktor av betydelse därvidlag.

Det får i detta sammanhang hälsas med tillfredsställelse att under 1972 ett frihandelsavtal träffats med de europeiska gemenskaperna. Genom de successiva tullsänkningarna stärks vår ställning på den betydelsefulla västeuropeiska marknaden samtidigt som svenska konsumenter kan dra fördel av lägre importpriser och vidgade inköpsmarknader. Ett utvidgat handelsutbyte — i alla riktningar — ter sig även framdeles som ett väsentligt inslag i den svenska ekonomin.

Den ekonomiska politiken 1973

Politikens mål och förutsättningar

Omslaget i ekonomin från högkonjunkturen 1969—70 till lågkonjunkturen 1971—72 blev förhållandevis starkare i vårt land än i andra länder. Medan den totala produktionen under åren 1969 och 1970 steg med närmare 10 %, blev efterfrågebortfallet under åren 1971 och 1972 så kraftigt att produktionsökningen begränsades till några få procent. I efterhand kan konstateras att konjunkturomslaget blev det häftigaste som inträffat under efterkrigstiden, med undantag endast för Koreakrisen i början av 1950-talet. Trots häftigheten i konjunkturomslaget blev det genom en aktiv sysselsättningspolitik möjligt att i stort hävda sysselsättningen. Totalt sett kunde antalet sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden bibehållas på oförändrat hög nivå även under de båda lågkonjunkturåren 1971—72. Samtidigt begränsades uppgången av antalet arbetslösa i procent av den totala arbetskraften till ca 1 procentenhet från ca 1,5 % under högkonjunkturåren till ca 2,5 % åren 1971 och 1972.

I övriga västeuropeiska länder hölls den ekonomiska aktiviteten under konjunkturnedgången uppe genom en expansion framför allt av bostadsbyggandet och genom stimulanseffekter från en fortsatt utbyggnad av offentlig sektor. Näringslivets investeringar hade däremot en klart sjunkande tillväxttakt; i vissa länder t. o. m. sjönk de privata investeringarna.

I Sverige har förutsättningarna varit andra. Under 1960-talet expanderade bostadsbyggandet kraftigt, och vi svarade för det vid en internationell jämförelse klart högsta bostadsbyggandet per invånare. Även den offentliga sektorn i Sverige byggdes ut i snabbare takt än i övriga länder, särskilt under 1960-talets senare hälft.

Vid ingången av 1970-talet skedde en omsvängning i bostadsefterfrågan och vissa mättnadstendenser framträdde. Bortfallet i efterfrågan från andra sektorer under avmattningen kunde därför inte i vårt land kompenseras av en uppgång av bostadsbyggandet. Vad den offentliga sektorn beträffar, mötte framför allt kommunerna under de första åren på 1970-talet växande finansieringsproblem. Kommunerna hade under en följd av år höjt sina utdebiteringar. Även den statliga beskattningen hade nått en sådan höjd att en ökning av den totala statliga beskattningen inte framstod som lämplig. En stark återhållsamhet med långsiktiga åtaganden inom den offentliga sektorn var nödvändig, vilket gjorde det svårt att som i många andra länder låta den offentliga sektorn expandera kraftigt under lågkonjunkturen.

Av stor betydelse för styrkan i konjunkturomsvängningen i Sverige var efterfrågebortfallen från lagerinvesteringar och privat konsumtion. Medan ökningen av lagerinvesteringarna 1970 motsvarade ca 1,5 % av

bruttonationalprodukten, föll de 1971 med ett belopp motsvarande drygt 2 % av denna. Omslaget i lagerinvesteringarna uppgick sålunda till drygt 3,5 % av bruttonationalprodukten. Motsvarande omslag för den privata konsumtionen uppgick till drygt 1,5 % av bruttonationalprodukten. För svenska förhållanden var det således frågan om mycket dramatiska förskjutningar.

Med hänsyn till den kraftiga lageruppbyggnaden under högkonjunkturåren var en uppbromsning i lagerinvesteringen under 1971 och 1972 förutsebar. Det var däremot inte möjligt att på förhand bedöma att styrkan i omslaget skulle bli så stor.

Nedgången i den privata konsumtionen sammanhänger med en stark ökning av hushållssparandet. Detta fördubblades praktiskt taget mellan åren 1970 och 1971 och låg sedan kvar på den uppnådda höga nivån 1972. Att förutse denna starka förskjutning i hushållens sparbenägenhet var givetvis inte möjligt.

På arbetsmarknaden uppstod under lågkonjunkturen den något paradoxala situationen, att utbudet av arbetskraft fortsatte att öka inte obetydligt samtidigt med att arbetskraftsefterfrågan reducerades. Också i detta avseende spelade särskilda omständigheter in. Den prognos som tidigare gjorts över i vilken takt de gifta kvinnorna skulle träda ut i förvärvslivet kom under de första åren under 1970-talet att väsentligt överträffas. En viktig anledning till uppgången i de gifta kvinnornas förvärvsverksamhet var givetvis särbeskattningsreformen. Även de arbetsmarknadspolitiska insatserna spelade in. För ungdomens del har det skett en omsvängning i attityden till fortsatt utbildning. Under 1960-talet skedde varje år en kraftigt ökad tillströmning till utbildningsanstalterna, särskilt till universitetet och högskolor. I början på 1970-talet skedde en markant förändring. Tillströmningen till högre utbildning började minska och i stället sökte sig ungdomarna ut på arbetsmarknaden.

En huvudlinje för den ekonomiska politiken under konjunkturdämpningen har varit att stärka betingelserna för en långsiktig expansion av den svenska ekonomin. De sysselsättningsstimulerande åtgärderna har därför inriktats på att stimulera investeringar, främst på näringslivets område. En aktiv investeringspolitik har också bedrivits på det statliga området. De statliga investeringarna expanderade sålunda kraftigt under avmattningen. Genomgående har det varit en strävan att undvika att varaktigt binda resurser, exempelvis genom en expansion av offentlig konsumtion. Mot den bakgrunden har det varit naturligt att arbetsmarknadspolitikens olika medel kommit till användning och dessa har tagits i anspråk i en omfattning som aldrig tidigare. Ett motiv till den starka satsningen på arbetsmarknadspolitiken har varit möjligheterna att snabbt få i gång en ökad aktivitet i särskilt sysselsättningshotade branscher och regioner, men också möjligheterna att vid behov snabbt dra ned eller avveckla igångsatt verksamhet.

Det viktigaste resultatet av denna politik är att det genomsnittliga antalet sysselsatta under 1972 kunnat hållas uppe på en hög nivå, t. o. m. något högre än under högkonjunkturåren 1969 och 1970.

Däremot har det inte varit möjligt att helt klara den växande efterfrågan på arbete. Vi har därför fått registrera en högre arbetslöshet än vi varit vana vid i Sverige; en arbetslöshet som dock internationellt sett tillhörde de lägsta bland industriländerna. Ett annat viktigt resultat är att industriinvesteringarna trots det låga kapacitetsutnyttjandet och den svaga efterfrågeutvecklingen vuxit med 6 à 7 % under avmattningsåren. En påtaglig förbättring har också skett i fråga om utrikesbalansen och valutareserven.

Förutsättningarna för en återgång till en förhållandevis snabb ekonomisk tillväxt i Sverige 1973 ter sig goda. Bruttonationalprodukten, som i fjol steg med omkring 2 %, väntas 1973 öka med ca 4,5 %, vilket väl ansluter till 1960-talets höga tillväxttakt. Som jag tidigare redovisat väntas den internationella konjunkturen utvecklas klart expansivt 1973. Av särskild betydelse för bedömningen av den svenska industrins exportutsikter är den kraftiga återhämtning som förutses för de privata investeringarna i flertalet västeuropeiska länder. Verkstadsprodukterna, som svarar för drygt 40 % av den svenska exporten, beräknas härigenom komma att volymmässigt stiga med ca 10 % i år, jämfört med en stagnation 1972. Även den totala exporten beräknas 1973 stiga med ca 10 %, vilket är en dubbelt så hög ökningstakt som i fjol.

I fråga om den inhemska efterfrågeutvecklingen förutses ett omslag såväl för den privata konsumtionen som för lagerinvesteringarna. Även vid ett bibehållet högt hushållssparande beräknas sålunda den privata konsumtionen öka kraftigt. Detta beror på en stark ökning av de reala disponibla inkomsterna, som bl. a. sammanhänger med utvecklingen på skatteområdet. Sänkningen av den direkta statsskatten från årsskiftet, en i huvudsak oförändrad kommunal utdebitering, lägre kvarskatteinbetalningar och högre utbetalningar av överskjutande skatt i slutet av fjolåret är här av betydelse. Skulle hushållens sparkvot sjunka 1973, och därmed närma sig den sparkvot vi hade under den senaste högkonjunkturen, så blir uppgången av privat konsumtion i motsvarande mån högre än de 4 % som nu kalkylerats. Vad lagren beträffar, beräknas en klar omsvängning till lageruppbyggnad komma till stånd 1973. Särskilt markerad väntas denna bli andra halvåret 1973; mellan halvåren 1973 väntas sålunda omslaget i industrins lagerinvesteringar motsvara drygt 1 % av bruttonationalprodukten.

De fasta investeringarna väntas totalt öka endast obetydligt i år. Visserligen kan industrins investeringar väntas stiga snabbt som en följd av de vidtagna stimulansåtgärderna, stigande efterfrågan i ekonomin och ökat kapacitetsutnyttjande. Detta motvägs emellertid av en förnyad nedgång i bostadsbyggandets volym, liksom av en svag utveckling av

de offentliga investeringarna. För de statliga investeringarna sker en uppbromsning som framför allt sammanhänger med den tidigareläggning som skett under lågkonjunkturen.

Förbättringen i konjunkturen blev mera klart uttalad under slutet av 1972. Industriproduktionen ökade påtagligt under fjärde kvartalet och sysselsättningsläget stabiliserades under hösten. Utsikterna för 1973 innebär att vi kommer att gå mot ett successivt förbättrat kapacitetsutnyttjande i den svenska ekonomin. I utgångsläget har vi relativt betydande marginaler för att klara en expansiv konjunkturutveckling. Dessa marginaler bör i första hand tas i anspråk för en uppgång av efterfrågefaktorer som förutses bli expansiva, nämligen exporten, industrins investeringar och den privata konsumtionen. Om vi tillät att resurserna bands för andra varaktiga ändamål, skulle vi riskera att expansionen av dessa efterfrågefaktorer inte skulle kunna förverkligas. Under vinterhalvåret kommer beredskapsarbeten och andra åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken att ligga på en hög nivå, för att när efterfrågetrycket inom ekonomin ökar snabbt kunna dras ned. De åtgärder i sysselsättningsstimulerande syfte, som 1972 års höstriksdag fattade beslut om, hade utformats just med hänsyn till denna konjunkturbild.

De centrala målen för den ekonomiska politiken ligger fast: Full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt, jämnare inkomstfördelning, rimlig prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna. I dessa mål innefattas självfallet kravet på bättre regional balans. Enighet föreligger om att en bättre regional balans är en förutsättning för att full sysselsättning skall kunna upprätthållas och för att en jämnare inkomstfördelning skall uppnås.

I debatten har stundom tillväxtmålet ifrågasatts. En fortgående ekonomisk tillväxt anses härvid förenad med sådana negativa effekter i form av förslitning av människor och miljö, att välfärdskraven bättre skulle kunna tillgodoses om vi avstår från fortsatt ekonomisk tillväxt.

Vissa avigsidor har alltid funnits i den omvandling av samhälle och näringsliv som följer av den ekonomiska utvecklingen. Att söka beakta och väga in olika minusposter har alltid varit en viktig del av den ekonomiska politiken. Dess utformning måste ju ske utifrån vidare politiska syften, där överväganden av en vidare välfärdsekonomisk art samt olika kvalitativa aspekter rörande samhällsutvecklingen spelar en framträdande roll.

De negativa inslagen i omvandlingsprocessen synes mig inte ge skäl att ifrågasätta tillväxtens nettovinster. Med styrka kan i stället hävdas att de betydande kvalitativa förbättringar i livsvillkoren som uppnåtts — exempelvis i fråga om hälsa, arbetstid, sociala förhållanden, utbildning och kultur — inte skulle varit möjliga utan ekonomiska framsteg. Att avhjälpa de stora och svåra miljöproblemen har blivit en allt viktigare angelägenhet. Under senare år har framgångsrika insatser gjorts

på detta område. Mot denna bakgrund finns det verkligen inte anledning att se pessimistiskt på möjligheterna att också i framtiden nå positiva resultat. Den kraftiga satsningen på miljöpolitik i vid mening fortsätter och vi skall parallellt bygga ut resurserna för såväl en bättre arbetsmiljö som en bättre yttre miljö.

Det står alltså klart att fortsatt ekonomisk tillväxt är en förutsättning för att uppnå övriga mål för den ekonomiska politiken — och att ekonomisk tillväxt därmed utgör ett medel att nå de allmänna välfärdsmålen. Endast en expanderande ekonomi kan skapa förutsättningar för full sysselsättning. Och möjligheterna till sysselsättning har en avgörande betydelse för en ökad inkomstutjämning. En expanderande ekonomi är vidare en förutsättning för en fortsatt inkomstomfördelning.

Medborgarnas krav på bättre service och ökad trygghet kommer att ta sig uttryck i nya uppgifter för den offentliga sektorn. Det finns alltjämt stora behov som enbart kan tillgodoses genom samhällets försorg. De offentliga tjänsternas karaktär gör emellertid att produktivitetsökningen liksom inom den privata tjänstesektorn är lägre än den genomsnittliga i samhällsekonomin samtidigt som lönekostnaderna stiger lika snabbt som på andra områden. Detta innebär således att kostnaderna för de personalintensiva offentliga tjänsterna stiger relativt snabbare än för varuproduktionen. Detta förhållande gör det ytterst nödvändigt att ta till vara alla möjligheter till rationaliseringar och kostnadsbesparingar inom den offentliga verksamheten. Med det skattetryck vi nått står det klart att en fortsatt tillväxt av de totala resurserna är en avgörande förutsättning för en utbyggnad av den offentliga sektorn och för lösandet av angelägna trygghets- och jämlikhetsproblem. Den ekonomiska politiken måste därför inriktas på att även fortsättningsvis stärka tillväxtbetingelserna i vår ekonomi liksom politiken i stort inriktas på att inom de vidgade resursernas ram tillgodose vidare välfärdsmål.

Statens budget har starkt påverkats av avmattningen i den svenska ekonomin 1971 och 1972. Underskottet i budgeten steg budgetåret 1971/72 med 1 miljard kr. till 3,7 miljarder kr. För innevarande budgetår beräknas underskottet i stort sett bli fördubblat, eller uppgå till drygt 7 miljarder kr. Detta beror på att utgifterna förutses bli omkring 1,6 miljarder kr. större än enligt riksstaten, huvudsakligen som en följd av de sysselsättningsstimulerande åtgärder som vidtagits. Men det betydande underskottet beror också på att statsinkomsterna beräknas bli ca 2,3 miljarder kr. lägre än vad som togs upp i riksstaten.

Statsinkomsterna beräknas stiga väsentligt snabbare nästa budgetår, eller med närmare 12 % jämfört med ca 4,5 % innevarande budgetår. Men genom det låga utfallet innevarande budgetår kommer statsinkomsterna att ligga på en låg nivå. Trots en betydande restriktivitet på utgiftssidan — statsutgifterna beräknas stiga med endast 8 % i löpande priser — blir underskottet i budgeten fortfarande betydande. Det nu

framlagda budgetförslaget innebär sålunda ett upplåningsbehov om drygt 5,5 miljarder kr.

I detta sammanhang vill jag nämna att en omfattande omläggning och reformering sker inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Bl. a. innebär omläggningen övergång från sjukersättning till sjuklön, och i samband härmed kommer såväl sjuklönen som arbetslöshetsersättningen att bli beskattade. Övergången till beskattade förmåner leder till en betydande uppräkning av såväl utgifts- som inkomstsidan på statsbudgeten.

I ett historiskt perspektiv framstår underskottet för budgetåret 1972/73 som utomordentligt högt. Att detta gäller räknat i absoluta tal är självfallet men det är även påtagligt sett i relation till statsbudgetens totala omfattning eller till bruttonationalprodukten. Visserligen har de expansiva verkningarna av denna finanspolitik varit avpassade till det rådande konjunktur- och sysselsättningsläget, men samtidigt har underskottet ställt och kommer att ställa stora krav på kreditmarknaden. Med hänsyn till den förväntade konjunkturutvecklingen bedömer jag det som nödvändigt att man eftersträvar att placera en så stor del som möjligt av upplåningen på den långa marknaden. Konkurrensen om utrymmet här är dock betydande och de övriga behoven — från kommuner, näringsliv och bostadsbyggande — så angelägna, att bestämda gränser sätts för möjligheterna att på denna marknad finansiera de statliga budgetunderskotten. Ökningen av hushållssektorns sparande och det minskade bostadsbyggandet bör visserligen medföra ett visst ökat utrymme på den långa marknaden. Men den framtida utvecklingen av hushållssektorns sparande är och förblir en osäker faktor i det ekonomiska skeendet och effekten av det minskade bostadsbyggandet kommer endast till uttryck med betydande eftersläpning. Man måste för de närmaste åren räkna med att tillgången på långa krediter blir en trång sektor i den svenska ekonomin.

Detta förhållande har utgjort en väsentlig betingelse för arbetet med den budget som nu framläggs för 1973/74. Redan ett bibehållande av en oförändrad ambitionsnivå inom den statliga verksamheten ställer betydande krav på ökade finansiella resurser till följd av löne- och prisökningar. Genom det låga utfallet innevarande budgetår kommer som nämnts statsinkomsterna vidare att ligga på en låg nivå. Härtill kommer regeringens ambition att hålla skattesatserna oförändrade. Den hårda press på kreditmarknadsutrymmet som budgetunderskottet medför synes försvarlig med hänsyn till den förväntade sysselsättningsutvecklingen, men en ytterligare upplåning skulle skapa alltför stora spänningar inom andra sektorer.

Ett väsentligt led i regeringens ekonomiska politik är den överenskommelse som träffades under våren 1972 med styrelserna för Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet om att dessa skulle

rekommendera primär- och sekundärkommunerna att avstå från skattehöjningar under tvåårsperioden 1973—1974. Enligt överenskommelsen skulle en utdebiteringshöjning endast kunna godtas i absolut tvingande fall. Ett centralt motiv för överenskommelsen var att den reduktion av den direkta, statliga skatten som enligt regeringens förslag genomfördes den 1 januari 1973 inte skulle motverkas av kommunala skattehöjningar.

De kommunala beslut som tagits under hösten 1972 innebär att den genomsnittliga utdebiteringshöjningen för 1973 kunnat begränsas till 15 öre. Kommunerna har således för det första året väl svarat upp till de intentioner som låg i tvåårsöverenskommelsen. Till en betydande del synes detta ha möjliggjorts genom en hård utgiftsprioritering och en ökad kostnadsmedvetenhet hos de kommunala förtroendemännen. Regeringen har konsekvent eftersträvat att hålla sin del av överenskommelsen genom att iaktta stor återhållsamhet med sådana beslut som föranleder ökade anspråk på kommunernas utgiftsstater. Beslut har även fattats om en sådan kompensation för skattebortfall och för höjningen av arbetsgivaravgiften att denna kompensation tillsammans med övriga inkomstökningar i stort sett motsvarar den genomsnittliga ökningen i kommunernas skatteunderlag under 1960-talet.

Därtill kommer att kommunerna beretts ett ökat utrymme på lånemarknaden. Detta har skett på flera olika sätt. De speciella kommunlåneinstituten har emitterat obligationer till ett större belopp 1972 än 1971 och kommunerna själva har ökat sina emissioner. Den stora ökningen har dock gällt låntagningen i olika kreditinstitut, framför allt postbanken. Under 1973 torde kommunerna kunna räkna med att i ökad utsträckning få ta i anspråk långa krediter från AP-fonden.

Det finns mycket som talar för att kommunerna skall kunna begränsa skattehöjningarna inte bara för 1974, det andra året i överenskommelsen, utan även i fortsättningen. Bostadsbyggandet, som är en väsentlig utgiftsstyrande faktor för kommunerna, har nu kommit in i ett lugnare skede. Den stora utbyggnaden på ungdomsutbildningens område synes nu vara i huvudsak genomförd. Även utbyggnaden av sjukvården sker nu i en lugnare takt och med tyngdpunkten i den mindre kostnadskrävande, öppna sjukvården. Detta bör sammantaget innebära att den framtida kommunala expansionen inte behöver bli lika snabb och resurskrävande som under 1960-talet, samtidigt som man inom ramen för denna långsammare takt ändå kan tillgodose väsentliga behov.

För att de angelägna välfärdsmål som den kommunala verksamheten syftar till skall kunna förverkligas, är det en viktig förutsättning att den kommunala kostnadsutvecklingen hålls inom rimliga gränser.

Över huvud taget gäller som tidigare framhållits att en grundläggande förutsättning för en fortsatt utbyggnad av den offentliga sek-

torn och för en framflyttning av välfärdssamhällets positioner är att ekonomin i sin helhet fortsätter att tillväxa. Utrikeshandeln spelar därvid en strategisk roll. Den svenska ekonomin har sedan länge kännetecknats av en hög grad av öppenhet. Härigenom har landet kunnat delta i den internationella arbetsfördelningsprocessen och ta till vara de konkurrensfördelar i form av bl. a. en kvalificerad och högt utbildad arbetskraft, som är grunden för mycket av vårt nuvarande välstånd.

En fortsatt framstegspolitik förutsätter att vi även framdeles bibehåller denna öppenhet i utrikeshandeln. De under 1972 träffade avtalen med EEC är ett uttryck för detta. Genom dessa avtal kommer huvuddelen av den svenska exporten till det ursprungliga EEC att vara helt tullfri vid halvårsskiftet 1977. Den första tullreduktionen sätter in den 1 april 1973 och den andra följer sedan vid årsskiftet 1973—74. Dessa reduktioner bör bli en väsentlig stimulans för den svenska exportindustrin redan innevarande år.

Samtidigt bör framhållas att motsvarande tullreduktioner också görs för de varor som importeras till Sverige. Detta kommer att medföra en skärpt konkurrenssituation för de näringar inom landet som har att möta denna import. Såväl dessa importkonkurrerande sektorer som den egentliga exportindustrin måste därför räkna med att bibehålla en hög takt i strukturomvandlingen. Denna omvandling av vårt näringsliv varken kan eller bör stoppas. En viktig uppgift för statsmakterna är att medverka till att de nödvändiga förändringarna sker så lugnt och balanserat som möjligt och under positiv medverkan från olika grupper i samhället.

Såväl handels- som bytesbalansen har utvecklat sig positivt under de senaste åren. Detta har även kommit till uttryck genom en starkt förbättrad valutareserv. Uppgången i denna förklaras emellertid inte i första hand av en snabbt stigande export utan snarare av en temporär avsaktning av importen. Dessutom är den även ett resultat av en relativt kraftig ökning av den svenska upplåningen utomlands. Våra snabbt växande åtaganden på u-hjälpens område och den successivt försämrade turistbalansen kommer att ställa betydande anspråk på betalningsbalansen framöver, varför det framstår som ett oeftergivligt mål för den ekonomiska politiken att även framdeles bevara den svenska ekonomins yttre balans.

Exportutsikterna för 1973 är goda. Exporten av massa och papper väntas vid stigande priser öka kraftigt i volym vilket även är fallet med järn och stål. Verkstadsexporten väntas öka med drygt 15 % i värde mellan 1972 och 1973, varav ca 10 % är att hänföra till en volymmässig uppgång. Totalt sett beräknas exporten öka med ca 10 % i volym vilket innebär att denna sektor kommer att stå för en väsentlig del av de expansiva inslagen i den svenska ekonomin under 1973.

Under inflytande av bl. a. den stigande privata konsumtionen och en begynnande lageruppbyggnad kommer importen ånyo att skjuta fart. Enligt de bedömningar som nu kan göras kommer emellertid exportutvecklingen under 1973 att svara upp till de krav som denna importstegring ställer så att bytesbalansen t. o. m. kan något förbättras. För att även på längre sikt kunna upprätthålla en tillfredsställande bytesbalans krävs av den ekonomiska politiken att sådana betingelser skapas — såväl produktions- som kostnadsmässigt sett — att exporten kan fortsätta att stiga i snabb takt. Detta blir då inte endast en fråga om att för framtiden acceptera en fortsatt strukturomvandling utan den ekonomiska politiken måste även på olika sätt stimulera exporten och bereda denna ett tillräckligt kapacitetsmässigt utrymme.

Ett väsentligt steg i denna riktning är de förstärkningar som vidtagits på exportfinansieringens område. AB Svensk Exportkredit kommer genom en fördubbling av sitt aktiekapital att få ökade möjligheter att medverka vid finansieringen av exportaffärer samtidigt som investeringsbanken i ökad utsträckning engagerat sig i exportkreditgivning. Vidare har grunderna för exportkreditnämndens premieberäkning ändrats i syfte att förbilliga exportkreditgivningen. Svensk Exportkredit har i samma syfte beslutat sänka sin utlåningsränta. Regeringen fortsätter sina överväganden i syfte att förbättra svenska företags möjligheter att lämna krediter för exportleveranser.

Industriinvesteringarna är av strategisk betydelse inte bara för den framtida exportproduktionen utan för hela vår ekonomiska utveckling. En fortsatt utbyggnad av näringslivets och i första hand industrisektorns produktionskapacitet skapar underlag för en ökad sysselsättning i samhället. Investeringarna spelar en väsentlig roll även när det gäller att tillgodose kraven på en bättre miljö. Förbättringar såväl i den yttre miljön som i arbetsmiljön kan i många fall åstadkommas endast i samband med nyinvesteringar eller vid genomgripande ombyggnader.

Industriinvesteringarna har nu visat en obruten stegring sedan 1968. En rad olika åtgärder har bidragit till denna utveckling. Under 1971 borttogs alla restriktioner för affärsbankernas utlåning till industrin. Ett starkt ökat utrymme bereddes industrin på obligationsmarknaden. Mellan 1970 och 1971 steg summan för utgivna industriobligationer från drygt 700 milj. kr. till inemot 1,8 miljarder kr. Denna summa har legat på samma höga nivå även under 1972.

Under 1971 hade investeringsfonderna för industrin i praktiken släppts helt fria. Vidare beslöts ett extra skatteavdrag på 10 % för företagens investeringar i maskiner och inventarier, vilket avdrag sedermera höjdes till 20 %.

För att ytterligare stimulera en fortsatt tillväxt av industriinvesteringarna föreslog regeringen i november 1972 att det extra skatteavdraget för industrins maskininvesteringar och inventarieanskaffning ut-

sträcktes till att gälla för beställningar gjorda ända fram till den 1 juli 1973 samtidigt som avdraget höjdes till 30 %. Vidare föreslogs vid samma tillfälle att ett tillfälligt skatteavdrag på 10 % skulle införas för industrins byggnadsinvesteringar.

Mot bakgrund av de stimulansåtgärder som vidtagits, av likviditetsläget inom industrin och av den allmänna konjunkturbilden, bedöms industriinvesteringarna öka med ca 8 % mellan 1972 och 1973. Det faktum att regeringen avser att medverka till att industrin under 1973 ges samma utrymme på obligationsmarknaden som under 1972 bör ytterligare öka sannolikheten för denna utveckling.

Ett på grundval av kapitalmarknadsutredningens betänkande utarbetat förslag om rätt för AP-fonden att förvärva aktier kommer att föreläggas riksdagen under våren 1973. Vidare förbereds sådana förändringar i aktiebolagslagen att konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt vid nyteckning av aktier får användas i Sverige. Härjämte prövas den civil- och skatterättsliga regleringen av s. k. vinstandelslån.

Omfattningen av den tekniska forskningen och det tekniska utvecklingsarbetet är av betydelse både för företagens investeringsvilja och investeringarnas faktiska avkastning. Under en följd av år har styrelsen för teknisk utveckling fått kraftigt ökade resurser. Detta är fallet även i det nu framlagda budgetförslaget. I detta aviseras dessutom insatser i form av särskilda medel för att stimulera industriellt utvecklingsarbete. För att ytterligare stimulera den svenska industrins utvecklingsförmåga och förnyelse kommer regeringen också att framlägga förslag om ett generellt extra skatteavdrag för forsknings- och utvecklingsarbete.

Frågan om företagsvinsternas storlek och utveckling har otvivelaktigt betydelse för investeringsutvecklingen. Det är de framtida avkastningsmöjligheterna som är det grundläggande kriteriet för om en investering kommer till stånd eller ej samtidigt som de gångna årens bruttovinster står för en väsentlig del av finansieringen av nyinvesteringarna. I jämförelse med förhållandena i andra länder är beskattningen av företagens vinster i Sverige låg. Den är utformad så att den är relativt sett förmånligare för de företag som fortsätter att expandera, dvs. låter de uppkomna vinstmedlen stanna inom företaget och genom nyinvesteringar fortsätta att arbeta där. Den är däremot väsentligen mera oförmånlig om vinsterna delas ut. Erfarenheterna av detta skattesystem har klart visat att det stimulerar till en snabb kapacitetsutbyggnad.

Företagens vinster var pressade under 1971. Detta förhållande var ingalunda begränsat till Sverige utan kännetecknade flertalet länder i Västeuropa. Utvecklingen under 1972 förefaller emellertid att ha inneburit en klar förbättring i svenska företags vinstsituation och bedömningarna för 1973 tyder på att denna kommer att bestå och ytterligare förstärkas under detta år. Detta innebär enligt min mening en vinst- och avkastningssituation som väl bör möjliggöra ett förverkligande av den förutsatta investeringsutvecklingen.

Svårigheterna att stabilisera prisnivån har i alla länder vuxit påtagligt under de senare åren. De snabbt stigande priserna är sålunda inte en isolerad svensk företeelse utan en rad andra länder har befunnit sig i samma situation sedan 1969—70. Västtyskland, som under 1960-talet hade en ökning av konsumentpriserna på i genomsnitt 2,5 % per år, har exempelvis fått vidkännas en ökning på 5,1 % år 1971. För 1972 beräknar man där en prisökning på ca 5,5 %. I Storbritannien har prisstegringarna varit rekordhöga. För 1971 beräknas konsumentpriserna ha ökat med 9,4 % och fram till november 1972, då ett minst tre månader långt pris- och lönestopp infördes, beräknas priserna ha stigit med ca 8 %.

I Sverige var den genomsnittliga prisstegringen under 1960-talet 4 % per år. Under 1971 steg konsumentpriserna med 7,5 %, varav drygt 3 % kunde hänföras till omläggningar i beskattningen. Under 1972 blev prisstegringen 5,5 %.

En betydande del av de prisökningar som drabbar den svenska ekonomin kommer via importen. Prisutvecklingen för importen i sin helhet var visserligen under 1972 genomsnittligen ganska lugn efter den kraftiga stegringen under 1971. Men detta berodde till stor del på att oljeimporten haft en kraftigt vikande prisutveckling. På övriga områden fortsatte prisstegringarna. För 1973 förutses en mera allmän uppgång av importpriserna.

Livsmedelspriserna har stigit snabbare än priserna på andra varor. Av marknadsskäl har denna utveckling främst kommit till uttryck i prisbildningen på ett fåtal grundläggande livsmedel, framför allt den för barnfamiljerna viktiga mjölken. Regeringen har bedömt det nödvändigt att partiellt begränsa de prismässiga verkningar som det senast träffade jordbruksavtalets tillämpning medför genom att för 1973 införa prisstopp på mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror.

Prisstoppet medför ingen förändring i de belopp som enligt jordbruksöverenskommelsen tillfaller jordbruket. Så länge prisstoppet varar kompenseras jordbruket i efterhand enligt liknande grunder som tillämpades under prisstoppsperioden 1970—71. För att täcka de härav föranledda utgifterna framläggs för riksdagen i januari förslag om skattehöjningar på bensin och motorbrännolja.

Det har hittills varit möjligt att upprätthålla en internationellt sett hög sysselsättning i den svenska ekonomin tillsammans med en prisutveckling som legat i nivå med den som gällt i de länder med vilka vi har vår huvudsakliga utrikeshandel. Avgörande härför har varit den ekonomiska politikens inriktning på selektiva åtgärder, som gett hög effektivitet i styrningen av den ekonomiska aktiviteten, samtidigt som rörligheten och produktivitetshöjningen i det svenska näringslivet befrämjats.

På längre sikt kommer resultatet av nästa avtalsrörelse på arbets-

marknaden att få en avgörande betydelse för såväl den inhemska prisutvecklingen som för den svenska ekonomins konkurrensförmåga. Det ligger i arbetsmarknadsparternas eget intresse att omsorgen om den fulla sysselsättningen och om den externa balansen i vår ekonomi får prägla utformningen av det kommande avtalet.

Sysselsättningspolitiken

När det efter sommaren förra året visade sig att den tendens till förbättring av arbetsmarknadsläget som kommit till uttryck under första delen av året hade brutits, sattes ytterligare en rad sysselsättningspolitiska åtgärder in. De åtgärder som vidtagits för att bekämpa den höga arbetslösheten innebär att de arbetsmarknadspolitiska instrumenten utnyttjas i en större omfattning än någonsin tidigare. Det antal personer som under innevarande vinter bereds direkt sysselsättning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning och skyddad verksamhet beräknas uppgå till ca 125 000. Härtill kommer effekterna av de påslag som gjorts inom byggnadsverksamheten i form av s. k. oprioriterat byggande, frisläpp av småhusbyggande, ökade miljövårdsinvesteringar, frisläpp av investeringsfonder och tidigarelagt offentligt byggande samt att de olika nu nämnda åtgärderna har betydande indirekta effekter.

Antalet sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden har under en följd av år fortsatt att växa. Under den senaste femårsperioden beräknas antalet sysselsatta personer ha ökat med ca 170 000. Det är den ökade kvinnliga sysselsättningen som svarar för uppgången. Denna utveckling har inneburit att andelen sysselsatta av befolkningen i vårt land nu ligger högre än i något annat västligt industriland. Den viktigaste förklaringen till detta torde vara att den kvinnliga förvärvsverksamheten ligger utomordentligt högt i förhållande till andra länder.

Den förhållandevis höga ungdomsarbetslösheten utgör f. n. ett allvarligt problem. Inte minst från sociala utgångspunkter är det viktigt att de ungdomar som slutar skolan snabbt kan få en fast anknytning till arbetsmarknaden.

Nya tendenser har gjort sig gällande på ungdomsutbildningens område. Antalet ungdomar som direkt efter ungdomsskolan fortsätter postgymnasial utbildning har minskat inte oväsentligt. Även i fråga om totalantalet studerande har en nedgång ägt rum. Detta har lett till ett i motsvarande grad ökat arbetskraftsutbud från ungdomens sida. Samtidigt har personalrekryteringen legat på en förhållandevis låg nivå vilket i första hand påverkar situationen för de nytillträdande på arbetsmarknaden. Det relativa arbetslöshetstalet för ungdomar har härigenom kommit att ligga väsentligt högre än tidigare. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden är dock förhållandevis kort för ungdomar och kortare än för andra grupper.

Under hösten har arbetslösheten bland ungdomar successivt minskat enligt arbetskraftsundersökningarna. Endast en mindre del av de ungdomar som redovisas som arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna är registrerade vid arbetsförmedlingarna. Ökade möjligheter för arbetsförmedlingarna att få kontakt med de arbetslösa ungdomarna bör självfallet öka förutsättningarna att minska ungdomsarbetslösheten. Erfarenheterna från de särskilda kurser som omfattar arbetsmarknadsinformation med praktik har i det hänseendet visat sig positiva. Införandet av kontantstöd vid arbetslöshet, där ungdomarna skall stå till arbetsmarknadens förfogande, torde i detta sammanhang bli av betydelse genom den fortlöpande kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna som då blir ett villkor för stödet.

Den helt dominerande delen av de arbetslösa ungdomarna saknar annan utbildning än grundskola. Detta understryker utbildningsfaktorns betydelse för ungdomarnas sysselsättningsförhållanden. Av stor betydelse är därvid att utbildningen i högre grad än hittills kan inriktas på att tillgodose de krav och behov som finns på arbetsmarknaden för att därigenom underlätta ungdomens utträde i arbetslivet.

Antalet äldre arbetslösa låg under 1972 på ungefär samma nivå som under 1971. De relativa arbetslöshetstalen för de äldre ligger enligt arbetskraftsundersökningarna snarast något lägre än för andra grupper. De äldre har dock ofta relativt långvariga arbetslöshetsperioder och möjligheterna att finna alternativa sysselsättningar är mer begränsade. Detta kommer till uttryck bl. a. inom tjänstemannakassorna där antalet långtidsarbetslösa äldre är förhållandevis stort.

Under senare år har en rad olika åtgärder vidtagits för att förbättra den äldre arbetskraftens sysselsättningsmöjligheter. De s. k. äldrelagarna är ett exempel på detta. Verksamheten med s. k. anpassningslag, i vilka arbetsförmedlingen, företagen och de anställdas organisationer samarbetar för att arbetsplacera äldre arbetskraft och personer med handikapp har utvecklats snabbt. Antalet sådana grupper uppgår f. n. till ca 1 600.

Det nya stödet till halvskyddad sysselsättning som infördes den 1 juli förra året har ännu inte fått den avsedda omfattningen, delvis beroende på ett begränsat rekryteringsbehov från många företags sida. Det är dock väsentligt att man i samband med en nu förväntad ökning av nyrekryteringen i företagen också uppmärksammar möjligheterna att anställa även äldre och handikappad arbetskraft.

Antalet kvinnor i arbetskraften har som tidigare nämnts ökat i betydande omfattning under de senaste åren. Mellan 1970 och 1972 uppgick ökningen av antalet gifta kvinnor i arbetskraften till drygt 40 000. Till största delen har detta ökade utbud också kunnat omsättas i en ökad sysselsättning för kvinnorna. Antalet sysselsatta gifta kvinnor har sålunda under samma period kunnat öka med 33 000, varav 13 000 under 1972.

Den ökning av arbetslösheten bland kvinnorna som skett sedan 1970

tycks i allt väsentligt vara ett uttryck för ett mer aktivt arbetssökande än tidigare. Detta kan illustreras genom att lägga samman de tal som enligt arbetskraftsundersökningarna redovisas beträffande de öppet resp. latent arbetssökande; medan de förra ökat har de senare minskat. Sammantaget låg antalet arbetssökande kvinnor under 1972 på samma nivå som under högkonjunkturåret 1970 och klart lägre än under 1971.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har i allt större omfattning kommit att inriktas på åtgärder som syftar till att underlätta kvinnornas utträde på arbetsmarknaden och skapa nya sysselsättningsmöjligheter för dem. Av de 130 000 personer som beräknas delta i arbetsmarknadsutbildning under innevarande budgetår beräknas närmare hälften vara kvinnor. Även antalet kvinnor i beredskapsarbeten har ökat.

Ett centralt mål för regeringens politik är att höja sysselsättningen. Steg för steg har medlen härför byggts ut och effektiviserats. De samhälleliga strävandena kommer att underlätttas av den förutsedda, fortsatta konjunkturuppgången. Det är dock inte möjligt att mera exakt förutse i vilken takt som konjunkturförbättringen resulterar i en minskning av arbetslösheten. Det kan dock redan nu noteras att omfattningen av varslade driftsinskränkningar och nedläggningar visat en klar tendens att sjunka. Främst till följd av det minskade bostadsbyggandet torde dock en nedgång av sysselsättningen inom byggnadsverksamheten äga rum även under 1973. Beredskapen mot arbetslösheten måste därför hållas på hög nivå trots den förbättring i konjunkturen som nu kan avläsas.

En snabb strukturomvandling av näringslivet är en avgörande förutsättning för en fortsatt hög framstegstakt och reformpolitik. För att kunna upprätthålla full sysselsättning under denna omvandlingsprocess är det nödvändigt att samhället genom aktiva ingripanden gör det möjligt för den enskilda människan att utnyttja de nya arbetstillfällen som uppkommer. Den satsning på rörlighetsfrämjande åtgärder som under en längre tid kännetecknat arbetsmarknadspolitiken torde i själva verket vara en av de viktigaste förutsättningarna för att vi kunnat kombinera en i jämförelse med andra länder snabb produktivitetsutveckling med låg arbetslöshet.

En betydande del av den inrikes omflyttningen avser flyttningar inom den egna regionen eller landsändan. För att de problemdrabbade delarna av landet skall kunna hävda sig mot andra regioner understödjer samhället utvecklingen av bärkraftiga regionala och kommunala centra. Skall denna politik bli framgångsrik är det nödvändigt med en fortsatt omflyttning till de orter inom regionerna där det finns förutsättningar för att skapa mer effektiva konkurrens- och produktionsbetingelser. Härigenom kan omflyttningen i större utsträckning begränsas till att ske inom länen.

Skall det vara möjligt för arbetskraften att i ökad utsträckning stanna i den egna regionen är det vidare nödvändigt med en ökad yrkesmässig

rörlighet så att man kan gå från de arbetstillfällen som försvinner till de nya arbeten som kan erbjudas. Erfarenheterna visar också klart att möjligheterna att få fortsatt arbete på hemorten är avsevärt större för de arbetslösa som genomgått omskolning än för dem som inte gjort det.

I syfte att stimulera rörligheten föreslås i årets statsverksproposition höjda förmåner i fråga om såväl utbildnings- som flyttningsbidrag. Även den kraftiga förstärkningen av arbetsförmedlingarnas resurser bör ses i detta sammanhang.

Försörjningsbalans och bytesbalans

I försörjningsbalansen sammanfattas den produktionstillväxt och resursanvändning som i den preliminära nationalbudgeten förutses för år 1973. Bruttonationalprodukten som 1972 ökade med ungefär 2 % väntas 1973 öka med nära 4,5 %, bl. a. till följd av en väntad ökad tillväxttakt för den privata konsumtionen och exporten samt av ett omslag i lagerinvesteringarna.

De fasta investeringarna, dvs. investeringarna utom lagerinvesteringarna, antas ytterligare öka något i volym år 1973. Därvid förutsätts en fortsatt snabb expansion av näringslivets investeringar komma till stånd, samtidigt som statens och kommunernas investeringar samt bostadsbyggandet något minskar i omfattning. Totalt förutses byggnadsinvesteringarna minska medan maskininvesteringarna bedöms öka mycket kraftigt.

Näringslivets investeringar förutses öka med 6 %. För industrins del räknas med en uppgång med 8 %, bl. a. som ett resultat av de särskilda stimulansåtgärder som vidtagits under hösten 1972. Detta skulle då innebära att industrins investeringar ökat oavbrutet under fem år. Industriinvesteringarna skulle därmed 1973 vara 30 % större än 1968. Under 1973 förväntas särskilt kraftiga uppgångar inom bl. a. exportinriktade verksamheter som järn- och stålverk, kemisk industri och verkstadsindustri. Däremot kan massa- och pappersindustrins investeringar nu väntas falla tillbaka efter det att branschen under en följd av år snabbt moderniserat och byggt ut sin kapacitet. Investeringarna i handelsflottan beräknas fortsätta att öka. Handelns investeringar förutses bli i stort oförändrade.

Som ett led i den aktiva konjunkturpolitiken ökade år 1972 de *statliga myndigheternas och affärsverkens investeringar.* Uppgången detta år bars framför allt upp av ökade byggnadsinvesteringar. För 1973 beräknas den statliga investeringsverksamheten kunna fortsätta på i stort sett samma höga nivå, men med en starkare inriktning på maskininvesteringar inom i första hand affärsverken.

Till följd av statliga stimulansåtgärder, bl. a. förhöjda bidrag till miljövårdsinvesteringar och omfattande beredskapsarbeten, kunde *kommunerna* år 1972 öka sina investeringar. Kommunernas budgetprövning

Tabell 3. Preliminär försörjningsbalans för år 1973

	Procentuell volymförändring 1971—1972	Milj. kr. 1972	Förändring 1972—1973	
			Milj. kr. i 1972 års priser	Procentuell volymförändring
Tillgång				
Bruttonationalprodukt	2,1	198 650	8 550	4,3
Import	4,6	38 670	3 700	9,5
Summa tillgång	**2,5**	**237 320**	**12 250**	**5**
Efterfrågan				
Bruttoinvestering	5,7	43 800	150	0,5
näringsliv	6,3	18 430	1 150	6
därav: industrin	4,2	8 395	650	8
statliga myndigheter och affärsverk	14,2	5 860	— 50	— 1
kommuner	4,4	10 200	— 450	— 5
bostäder	0,8	9 310	— 500	— 5
Lagerförändring	.	— 805	2 050	.
Privat konsumtion	2,3	106 095	4 450	4
Offentlig konsumtion	2,6	47 585	1 550	3
Tjänstenetto	.	— 610	— 300	.
Export	4,8	41 255	4 350	10,5
Summa efterfrågan	**2,5**	**237 320**	**12 250**	**5**

för år 1973 har skett med beaktande av de begränsade förutsättningarna för ytterligare skattehöjningar. Återhållsamheten i utgiftsprövningen har främst kommit att avse nya investeringsutgifter. Det minskade bostadsbyggandet medför också minskade kommunala följdinvesteringar. De statliga stimulansåtgärder som tillkännagavs under hösten 1972 kan dock beräknas medföra att de kommunala investeringarnas nedgång begränsas till 5 %.

Investeringarna i *bostäder* som år 1972 ökade något mindre än 1 % kan antas komma att minska något 1973. Antalet färdigställda lägenheter beräknas uppgå till 93 000 och antalet påbörjade till 88 000.

Lagerinvesteringarna minskade år 1972, men endast hälften så mycket som året dessförinnan. Denna gynnsammare utveckling bör ses mot bakgrund av det statliga lagerstödet. Lagercykeln beräknas för såväl industri som handel passera en nedre vändpunkt och för 1973 förutses en ökning av lagerinvesteringarna med ca 2 miljarder kr.

Den *privata konsumtionen* ökade mindre än väntat 1972. Detta berodde framför allt på att den förutsedda minskningen av hushållens sparkvot i stort sett uteblev. Med hänsyn till att hushållens disponibla inkomster beräknas öka förhållandevis snabbt 1973 har det inte bedömts som sannolikt att hushållens sparkvot nu skulle återgå till den tidigare låga nivån. Under sådana omständigheter förutses för år 1973 en real konsumtionsökning med drygt 4 %.

Konsumentpriserna väntas under loppet av 1973 öka med knappt 5 %. Uppgången 1973 väntas bli mindre än 1972, trots att återverkningarna från den internationella prisutvecklingen nu kan väntas bli starkare.

Den *offentliga konsumtionen* beräknas år 1973 komma att öka med drygt 3 % i volym. Kommunernas konsumtionsökning är större än de två föregående åren, varför någon allmän standardsänkning för pågående verksamheter knappast kan ha blivit resultatet av kommunernas restriktiva budgetprövning. Även den statliga konsumtionen förutses komma att öka något snabbare 1973 än under 1972. Uppgången väntas framför allt infalla under första halvåret.

Till följd av uppgången i produktionstillväxten i Västeuropa och Japan samt den fortsatta expansionen i Förenta staterna beräknas världshandeln öka med 11 à 12 % år 1973, vilket är några procentenheter snabbare än 1972. Den ökande aktiviteten i världsekonomin väntas resultera i att priserna på såväl råvaror som industrivaror återigen stiger. Den svenska *exporten* väntas öka med omkring 10 % i volym. En stark ökning av pappersefterfrågan och en förutsedd uppgång av de utländska papperstillverkarnas massalager väntas möjliggöra en fortsatt snabb ökning av pappers- och massaexporten. Stegring av investeringarna inom industrin i våra avnämarländer väntas leda till en väsentligt ökad export av verkstadsprodukter. Efterfrågeläget kan förutses komma att medge viss höjning av exportprisnivån.

Importen beräknas 1973 öka med närmare 10 % i volym och därmed tillväxa betydligt snabbare än 1972. Det är bl. a. den förutsedda uppgången i den privata konsumtionen, den förväntade stegringen av industriproduktionen och omslaget i lagerinvesteringarna som ger upphov till denna uppgång. Det är sannolikt att importpriserna till följd av det internationella marknadsläget kommer att drivas uppåt under 1973.

Tabell 4. Bytesbalans 1971—1973

(Milj. kr.)

	1971	1972 prel.	1973 prognos
Export	38 225	41 255	47 730
Import	36 190	38 670	44 230
Korrigering av handelsstatistiken	15	35	— 50
Handelsbalans	**2 050**	**2 620**	**3 450**
Sjöfartsnetto	2 220	2 350	2 450
Turistnetto	— 1 930	— 2 475	— 2 850
Övriga tjänster, netto	— 895	— 920	— 975
Transfereringar	— 1 280	— 1 880	— 2 300
Korrigeringspost	800	800	800
Bytesbalans	**965**	**495**	**575**

Exporten och importen förutses sålunda i volymtermer utvecklas i huvudsak parallellt. En fortsatt förbättring av bytesförhållandet gör emellertid att handelsbalansens överskott kan väntas öka med ungefär 1 miljard kr.

Ökningen av världshandeln väntas leda till en förbättring på fraktmarknaden, vilket beräknas positivt påverka *sjöfartsnettot*. Detta antas öka med i runt tal 100 milj. kr.

Turistnettot beräknas försvagas i ungefär samma takt som de närmast föregående åren. Nettoutgiften kommer därmed att uppgå till inemot 3 miljarder kr.

Transfereringarna ökar med drygt 400 milj. kr., främst som en följd av ökat bistånd till utvecklingsländerna och ökade räntebetalningar.

Sammantaget förutses en mindre förstärkning av bytesbalansen och överskottet beräknas till 575 milj. kr.

Budgetpolitiken

I fjolårets reviderade finansplan räknade jag med att statens upplåningsbehov under budgetåret 1971/72 skulle komma att uppgå till drygt 4,3 miljarder kr. Som framgår av tabell 5 blev budgetunderskottet något mindre, eller knappt 3,7 miljarder kr. Utgifterna blev lägre än beräknat, bl. a. till följd av vissa förskjutningar i utbetalningarna av de stora medelspåslag på tilläggsstater som gjordes i konjunkturstimulerande syfte under budgetåret 1971/72.

Underskottet på statsbudgeten för innevarande budgetår kan beräknas bli mycket stort, eller drygt 7,2 miljarder kr. Utvecklingen på såväl inkomst- som utgiftssidan bidrar till detta kraftiga underskott.

De totala statsinkomsterna under budgetåret 1972/73 kan nu beräknas bli ca 2 miljarder kr. lägre än som angavs i den reviderade finansplanen. Den huvudsakliga förklaringen härtill är det numera kända taxeringsutfallet för år 1971, vilket visade att de beskattningsbara inkomsterna under 1971 blev lägre än beräknat. Regleringen av den slutliga skatten för inkomståret 1971 sker under budgetåret 1972/73. Taxeringsutfallet fick till följd att mycket stora utbetalningar av överskjutande skatt — drygt 4,5 miljarder kr. — gjordes i november och december 1972 medan inbetalningarna av kvarstående skatt i början av år 1973 blir lägre än vad som tidigare hade beräknats. Skillnaden mellan inbetald kvarstående

Tabell 5. Totalbudgeten 1971/72—1973/74 (avrundade belopp)
(Milj. kr.)

	1971/72 Utfall	1972/73 Nu ber. utfall	1973/74 Statsverksprop.
Inkomster	51 830	54 110	60 515
Utgifter	55 500	61 330	66 245
Budgetsaldo	**— 3 670**	**— 7 220**	**— 5 730**

skatt och utbetald överskjutande skatt förutses nu bli ca 1,6 miljarder kr. större — och statsinkomsterna motsvarande mindre — än kalkylerna i den reviderade finansplanen angav. Även preliminärskatteinbetalningarna har under de senaste terminerna legat under den nivå som det tidigare fanns anledning att räkna med. Från ingången av år 1973 tas vidare den preliminära skatten ut efter den inkomst som ligger i mitten av varje inkomstintervall i skattetabellerna i stället för som tidigare efter det högsta värdet inom varje intervall. För helåret 1973 kan detta beräknas få till följd att 600 milj. kr. mindre flyter in till statsverket i preliminärskatter.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att några av de i konjunkturstimulerande syfte insatta åtgärderna leder till uteblivna statsinkomster. Företagen får enligt särskilda regler vid taxering göra vissa avdrag för investeringar i maskiner och inventarier och numera också för byggnadsinvesteringar enligt de villkor som riksdagen nyligen beslutat. I vissa fall har företagen också möjligheter att få nedsättning av energiskatten. I inkomstberäkningen för såväl budgetåret 1972/73 som 1973/74 har hänsyn tagits härtill.

Utgifterna under budgetåret 1972/73 beräknas nu bli inemot 1,6 miljarder kr. högre än som angavs i den reviderade finansplanen. Den alldeles övervägande orsaken härtill är kostnaderna för de sysselsättningsskapande åtgärder som vidtagits. I prop. 1972: 125 angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 avseende konjunkturstimulerande åtgärder, m. m., angavs de sammanlagda kostnaderna för ökningen av de sysselsättningsstimulerande insatserna till drygt 1,5 miljarder kr. Andra utgiftshöjningar under budgetåret 1972/73 som nu förutses rör ökad medelsförbrukning och anslag på tilläggsstat för andra än sysselsättningsstimulerande syften. Bl. a. gäller detta skattebortfallsbidrag, folkpensioner, allmänna barnbidrag, bostadstillägg för barnfamiljer, bidrag till sjukförsäkringen och investeringar i kraftverk. Däremot beräknas förbrukningen av reservationsmedelsbehållningar och ökningen i disposition av rörliga krediter bli väsentligt mindre än som angavs i den reviderade finansplanen.

Budgetförslaget för budgetåret 1973/74 innebär att upplåningsbehovet beräknas bli reducerat med ca 1,5 miljarder kr. i förhållande till innevarande budgetår. Icke desto mindre skulle underskottet på statsbudgeten därigenom uppgå till drygt 5,7 miljarder kr.

Innan jag går in på en närmare beskrivning av utvecklingen av inkomsterna under budgetåret 1973/74 vill jag beröra en fråga av särskild betydelse i sammanhanget. I årets statsverksproposition aviseras en omfattande utbyggnad och omläggning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna fr. o. m. den 1 januari 1974. Arbetsgivarna föreslås medverka i finansieringen av reformerna genom att det sammanlagda uttaget på sjukförsäkringens avgiftsunderlag ökar med 1 procentenhet fr. o. m.

1974. Samtidigt föreslås att ATP-avgiften år 1974 skall vara en halv procentenhet lägre än tidigare beslutats, vilket innebär att nuvarande avgiftsnivå på 10,5 % bibehålls oförändrad även för 1974 i stället för den höjning till 11 % som tidigare beslutats. Ökningen av de sammanlagda arbetsgivaravgifterna jämfört med tidigare förutsättningar blir således en halv procentenhet. Jag kommer i det följande att närmare redovisa reformernas innebörd.

En konsekvens av reformerna är bl. a. att statens preliminärskatteintäkter stiger budgetåret 1973/74. Dessa ökade intäkter används för partiell finansiering av reformerna. Kommunernas skatteunderlag skall bli opåverkat av reformerna. Erforderliga ändringar i gällande bestämmelser kommer att redovisas senare.

Beskattningsunderlaget kan väntas öka med 8,5 % 1973. För 1974 antar jag en schablonmässig uppgång på 7 %. Beskattningsunderlaget för 1974 bör dock härutöver justeras upp med ca 6,5 procentenheter till följd av den omläggning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna som jag nyss berört.

De totala statsinkomsterna för budgetåret 1973/74 beräknas stiga med inemot 12 % eller med ca 6,4 miljarder kr. Borträknas de skatteinkomster som beräknas inflyta till följd av beskattning av tidigare nämnda förmåner blir ökningen i stället drygt 9 %. Ökningstakten är relativt normal men sker från en oväntat låg nivå under budgetåret 1972/73. Härigenom blir inkomstnivån 1973/74 väsentligt lägre än som förutsågs i 1972 års reviderade finansplan. Den beräknade nivån på statsinkomsterna under budgetåret 1973/74 har påverkats i negativ riktning av flera faktorer, bl. a. den tidigare nämnda regelförändringen vad gäller uttag av preliminär skatt fr. o. m. år 1973, avdragsmöjligheterna vid taxering för företag och betalningsförskjutningar till följd av ny tullag från ingången av år 1974. Därtill kommer att det finns anledning att räkna med att utbetalningarna av överskjutande skatt blir stora också under budgetåret 1973/74.

De totala statsutgifterna beräknas enligt budgetförslaget för 1973/74 stiga med ca 4,9 miljarder kr., eller 8 % jämfört med det beräknade utfallet för innevarande budgetår. Exkluderas reformerna beträffande sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring blir ökningstalet i stället ca 5,5 %. Det är en väsentligt lägre ökningstakt än den beräknade ökningen av utgifterna på 10,5 % mellan budgetåret 1971/72 och innevarande budgetår. Det är att märka att särskilda konjunkturstimulerande påslag har gjorts såväl under budgetåret 1971/72 som 1972/73. Merparten av utgiftsökningarna under budgetåret 1973/74 är av automatisk karaktär.

Sammantaget innebär årets budgetförslag såväl att ett antal angelägna reformer kan genomföras som att en budgetåtstramning av storleksordningen 1,5 miljarder kr. kan ske.

Finanspolitikens inriktning mot större återhållsamhet under budgetåret 1973/74 återspeglas också i de beräkningar över den volymmässiga utvecklingen av statens konsumtion och investeringar som kan göras. Såvitt nu kan bedömas kommer den statliga konsumtionen och de statliga investeringarna att tillsammans ligga på en oförändrad eller rent av något lägre nivå än innevarande budgetår. Detta är naturligt mot bakgrund av de omfattande konjunkturstimulerande insatser som satts in under innevarande budgetår och den konjunkturuppgång som nu förutses för nästa budgetår. Jag vill erinra om den höga beredskap som finns att även nästa budgetår sätta in ytterligare sysselsättningsstimulerande åtgärder om sysselsättningsläget skulle motivera det.

Utgiftsprogrammet

De av myndigheter och i övrigt framförda kraven på utgiftsökningar har varit mycket stora, i runt tal 12 miljarder kr. Till en betydande del var de ökade utgiftskraven ofrånkomliga. Som exempel härpå kan nämnas avtalade ökningar av de statsanställdas löner, ökade utgifter under folkpensionsanslaget för ökat antal pensionärer samt indexreglering av och pensionstillskott till utgående folkpensioner, ökade utgifter för indexreglering av försvarsanslagen samt för skatteutjämningsbidrag och skattebortfallsbidrag till kommuner, den tidigare beslutade ökningen av anslagen till internationellt utvecklingsbistånd samt ökade utgifter för den barnbidragshöjning som genomfördes den 1 januari 1973.

Utöver utgifter av detta slag inryms i de nu framlagda förslagen standardstegringar inom särskilt angelägna områden och verksamheter samt vissa sociala reformer av central betydelse för den fortsatta inkomst- och standardutjämningen i vårt samhälle. Sammantaget föreslås utgifterna öka med i runt tal 6,5 miljarder kr., dvs. med närmare 11 % jämfört med innevarande års riksstat. Jämfört med det nu beräknade utfallet för budgetåret 1972/73 blir utgiftsökningen ca 4,9 miljarder kr. eller 8 %.

Jag vill i detta sammanhang något beröra frågan om avvägningen mellan de nya utgiftskrav som framförts i budgetarbetet och möjligheten att begränsa pågående verksamheter. I skilda sammanhang har framförts önskemål om att en parlamentarisk besparingsutredning skulle få i uppdrag att lägga fram förslag till besparingar inom den offentliga verksamheten. Som finansutskottet anförde vid 1972 års riksdag (FiU 1972: 25) tyder inte tidigare erfarenheter på att en parlamentarisk utredning skulle vara ett effektivt sätt att begränsa statens utgifter. Det kan erinras om att 1958 års besparingsutredning (SOU 1959: 28) bl. a. föreslog begränsningar av driftbidraget till statens järnvägar, av skatteersättningarna till kommunerna och av anslagen till vägväsendet. Utredningens förslag ledde också i endast obetydlig utsträckning till några beslut av statsmakterna.

Det karakteristiska draget för budgetutvecklingen under senare år

har varit den begränsade ökningstakten för statlig konsumtion och den snabba ökningen av inkomstöverföringarna till kommuner och hushåll. En mera betydande begränsning av statsutgifterna måste alltså kräva ett ingrepp mot dessa inkomstöverföringar. Detta anser jag varken realistiskt eller önskvärt.

När det gäller den statliga konsumtionen sker årligen i budgetarbetet en prövning av möjligheterna att begränsa pågående aktiviteter till förmån för nya mera angelägna ändamål. Som ett element i denna prövning har i årets budgetarbete ingått att myndigheterna haft att redovisa konsekvenserna av en real nedskärning av deras resurser med 5 %. Det är naturligt att en sådan nedskärning av resurserna inte är önskvärd inom ett antal tunga områden. De vidtagna besparingarna har i huvudsak avsett den statliga administrationen. Som exempel kan jag nämna vissa personalbesparingar vid bl. a. socialstyrelsen, lantbruksnämnderna och bostadsmyndigheterna. Vidare sker besparingar bl. a. inom statistik- och kartverksamheten. Mot bakgrund av erfarenheterna i årets budgetarbete har Kungl. Maj:t den 15 december 1972 i petitaanvisningar för kommande budgetår föreskrivit att besparingsalternativ även fortsättningsvis skall redovisas i myndigheternas anslagsframställningar. Jag vill i detta sammanhang även nämna att andra begränsningar av pågående verksamhet, i allmänhet av väsentligt större omfattning, har skett som ett led i den ordinarie budgetprövningen, t. ex. inom de militära förvaltningarna och — i samband med minskat elevunderlag — vid högre läroanstalter.

Den iakttagna restriktiviteten återspeglas i det förhållandet att den statliga konsumtionen i årets budgetförslag ökar med endast 1 à 2 % i volym. Personalökningen beräknas budgetåret 1973/74 bli endast 600—700. Bakom denna nettosiffra döljer sig dock stora förändringar. Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde beräknas ske en personalminskning med omkring 500 personer och vid vägverket med ca 250 personer. Vid universiteten beräknas en minskning ske med ca 200 personer. Å andra sidan beräknas rättsväsendet — exkl. effekterna av rättshjälpsreformen — öka med ca 470 tjänster, skolväsendet med ca 300 och arbetsmarknadsverket med drygt 200 tjänster.

De statliga inkomstöverföringarna till kommuner och till hushållen ökar väsentligt snabbare än den statliga konsumtionen, eller i löpande priser med ca 13 % resp. drygt 20 %.

Årets budgetförslag innebär en satsning på centrala områden för medborgarnas trygghet och vårt lands ekonomiska utveckling. De områden som prioriterats är

— trygghet vid sjukdom
— trygghet vid arbetslöshet
— familjepolitiken

— arbetsmiljön
— den industriella utvecklingen

Förslag aviseras och medel beräknas för stora reformer fr. o. m. den 1 januari 1974 för att öka medborgarnas *trygghet vid sjukdom och arbetslöshet*. Förmånerna förbättras, blir ATP-grundande och beskattade. En allmän tandvårdsförsäkring genomförs. Samtidigt sker en omläggning av finansieringsformerna.

Konsekvensen av reformerna är att sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarnas omslutning kalenderåret 1974 kommer att öka till ca 11,9 miljarder kr. mot ca 7,2 miljarder kr. kalenderåret 1973. Genom att förmånerna blir beskattade ökar skatteintäkterna 1974 med ca 2,7 miljarder kr. Det är naturligt att detta belopp helt används för att öka statens bidrag till försäkringarna. Vidare är det naturligt att arbetsgivarna även i fortsättningen deltar i finansieringen av socialförsäkringarnas utbyggnad. Därför bör arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen höjas och en ny arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen införas. Det sammanlagda avgiftsuttaget bör fr. o. m. 1974 ökas med 1 % på avgiftsunderlaget. Härigenom ökar försäkringarnas intäkter med ca 1,1 miljarder kr. Vidare bör, i samband med att förmånerna förbättras, egenavgifterna till sjukförsäkringen ökas något. Jag räknar med att försäkringens intäkter år 1974 härigenom ökar med ca 250 milj. kr. Återstående finansieringsbehov för försäkringarna år 1974 — i storleksordningen 600 à 700 milj. kr. — torde få belasta statsbudgeten.

Med hänsyn till skilda osäkerhetsfaktorer i beräkningsunderlaget, bl. a. förskjutningseffekterna och antagandena om utnyttjandet av försäkringsförmånerna, vill jag starkt understryka denna beräknings approximativa karaktär.

Jag övergår nu till att behandla de föreslagna förbättringarna på förmånssidan.

Förslag, grundat på tandvårdsutredningens betänkande, kommer att läggas fram om en allmän tandvårdsförsäkring. Utredningsförslaget innebär att alla medborgare fr. o. m. 17 års ålder skall få ersättning med i regel 50 % av sina tandvårdskostnader. För yngre personer föreslås att tandvården skall vara kostnadsfri. Tandvårdsförsäkringen, som avses bli inordnad i den allmänna sjukförsäkringen, föreslås träda i kraft den 1 januari 1974. Den beräknas första året kosta 650 milj. kr.

Den nuvarande sjukpenningen föreslås i grunden reformerad fr. o. m. den 1 januari 1974. Reformen innebär i praktiken att samtliga arbetstagare tillförsäkras en sjuklön av samma karaktär som tidigare utgått för endast vissa grupper av anställda. Ersättningsnivån föreslås bli 90 % av den försäkrades arbetsinkomst upp till 7 1/2 basbelopp. Ersättningen blir ATP-grundande och beskattad.

I anslutning till omläggningen av sjukförsäkringen sker en reform

även av den nuvarande moderskapsförsäkringen. Jag återkommer till detta i det följande.

För att finansiera de ökade utgifterna kommer arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen att den 1 januari 1974 öka från 3,2 till 3,8 %. Vidare ökar statsbidraget till sjukförsäkringen budgetåret 1973/74 med 1 350 milj. kr. till 2 220 milj. kr. De försäkrades egenavgifter föreslås, som jag tidigare nämnt, öka med i runt tal 250 milj. kr. eller med i genomsnitt ca 70 kr. per försäkrad och år.

När det gäller tryggheten vid arbetslöshet kommer på grundval av KSA-utredningens betänkande en utbyggnad och komplettering fr. o. m. den 1 januari 1974 av nuvarande försäkringssystem att föreslås. Innebörden av förslaget är att alla arbetstagare vid arbetslöshet garanteras ett grundskydd på 35 kr. per dag. För nytillträdande på arbetsmarknaden öppnas möjligheter att på särskilda villkor erhålla grundskydd. Förmånerna avses bli ATP-grundande och beskattade. Detsamma gäller för ersättningarna från arbetslöshetskassa, vilkas maximibelopp höjs till 130 kr. Längre ersättningstider föreslås komma att gälla inom kassorna.

Grundskyddet vid arbetslöshet föreslås finansierat till en tredjedel med statsbidrag och till två tredjedelar med arbetsgivaravgifter. Ett arbetsgivarbidrag på 0,4 % av avgiftsunderlaget för sjukförsäkringen föreslås införd för detta ändamål. Staten föreslås ensam svara för de kostnader för ersättningar från arbetslöshetskassorna utöver grundskyddet som inte täcks med egenavgifter från de försäkrade eller fondavkastningar. Statens utgifter för arbetslöshetsförsäkringen stiger genom denna reform med drygt 300 milj. kr. budgetåret 1973/74.

Sammantaget ökar statens bidrag budgetåret 1973/74 till sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna med ca 1,7 miljarder kr. De ökade statsinkomsterna i samband med beskattningen av förmånerna kan uppskattas till ca 1,4 miljarder kr. Med reservation för den tidigare nämnda osäkerheten i beräkningarna, skulle den ökade nettobelastningen på statsbudgeten för de bägge försäkringarna budgetåret 1973/74 bli av storleken 300 milj. kr.

Inom *familjepolitiken* föreslås, bl. a. på grundval av familjepolitiska kommitténs förslag, ett antal reformer genomföras budgetåret 1973/74.

En föräldraförsäkring föreslås således ersätta den nuvarande moderskapsförsäkringen den 1 januari 1974. I samband härmed höjs försäkringens grundbelopp mycket kraftigt och förmåner över denna nivå samordnas med sjukförsäkringen.

Rätt till sjukpenning till föräldrarna vid vård av sjukt barn föreslås införd den 1 januari 1974. Från samma tidpunkt föreslås en väsentlig förbättring av barnpensionerna och av vårdbidragen till svårt handikappade barn.

Bostadstillägg föreslås fr. o. m. den 1 januari 1974 utgå även till låginkomsttagare utan barn.

Statsbidragen till daghem och fritidshem föreslås kraftigt höjda. Driftbidraget för daghem föreslås höjt den 1 juli 1973 med 1 000 kr. till 5 000 kr. per plats och år och investeringsbidraget den 1 januari 1973 med likaledes 1 000 kr. per plats till 6 000 kr. Statens bidrag till barntillsynen beräknas öka med ca 100 milj. kr. under nästa budgetår. Genom bidragshöjningen sker också en viss förstärkning av de kommunala inkomsterna vilket torde öka förutsättningarna för kommunerna att hålla en hög utbyggnadstakt för daghemmen.

Reformerna på *arbetsmiljöns område* präglas främst av den nya lagstiftning, grundad på arbetsmiljöutredningens förslag, som aviseras i statsverkspropositionen och avses träda i kraft den 1 januari 1974. Förslaget innebär bl. a. kraftigt vidgade befogenheter för skyddsombuden. En mindre ökning av arbetsgivaravgiften — med 0,02 % av avgiftsunderlaget — till arbetarskyddsfonden aviseras för att täcka kostnaderna för utbildning av skyddsombud. Kraftiga personalförstärkningar föreslås i statsverkspropositionen för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Uppbyggnaden av den arbetsmedicinska filialen i Umeå påbörjas nästa budgetår. Sammanlagt tillförs arbetarskyddsverket drygt 80 nya tjänster.

Av stor betydelse för arbetsmiljöns framtida utveckling är också det förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor som lagts fram av miljökontrollutredningen. Proposition i ämnet kommer att föreläggas 1973 års riksdag.

Betydande insatser har beslutats redan under innevarande budgetår till stöd för *den industriella utvecklingen,* som får finansiella konsekvenser för nästa budgetår. Jag syftar i första hand på det 30-procentiga avdraget för maskininvesteringar och det 10-procentiga avdraget för byggnadsinvesteringar (prop. 1972: 125, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331).

I statsverkspropositionen aviseras en betydande satsning på industriell och teknisk forskning och utveckling. Som jag meddelade redan 1972 års höstriksdag (prop. 1972: 125) avser regeringen att lägga fram förslag om särskilda skattefördelar för industrins forsknings- och utvecklingskostnader. Det direkta statliga stödet till teknisk forskning och utveckling via styrelsen för teknisk utveckling ökar med närmare 30 milj. kr. Jag vill i detta sammanhang även peka på att det naturvetenskapliga forskningsrådet särskilt prioriterats i budgetarbetet. Härutöver kommer förslag att läggas om särskilda medel — 30 milj. kr. — för att underlätta finansieringen av utvecklingen av ny teknik fram till industriell produktion.

Av stor betydelse för den industriella utvecklingen är också affärsverkens investeringar av infrastrukturell natur. Jag vill här särskilt peka på de kraftiga investeringsökningarna för televerket — ca 60 milj. kr. — och för vattenfallsverket — ca 130 milj. kr. Televerkets investeringar uppgår därmed till 770 milj. kr. och vattenfallsverkets investeringar till

drygt 1 300 milj. kr. Anslagsökningen för vattenfallsverket möjliggör bl. a. påbörjande av det fjärde aggregatet vid kärnkraftsstationen i Ringhals och ett vattenkraftverk vid Juktan i Västerbottens län. Sammanlagt påbörjas inom vattenfallsverket nästa budgetår projekt till en sammanlagd kostnad av drygt 2 miljarder kr.

Jag övergår nu till att kommentera vissa förändringar i övrigt i årets budgetförslag. I tabell 6 anges utgiftsförändringen mellan innevarande budgetårs riksstat och förslaget till riksstat för budgetåret 1973/74.

Den största anslagsgruppen är *allmän försäkring*, som svarar för närmare 40 % av utgiftsökningen och närmare 20 % av de totala utgifterna. Av utgiftsökningen hänför sig ca 1 350 milj. kr. till tidigare berörda reformer inom sjukförsäkringens ram.

Kostnaderna för folkpensioneringen ökar med 1 155 milj. kr. varav 185 milj. kr. för höjning av pensionstillskotten och 305 milj. kr. till följd av ökat antal ålders- och förtidspensionärer. Folkpensionens årsbelopp, inkl. pensionstillskott men exkl. kommunala bostadstillägg, uppgår i januari i år till ca 7 450 kr. för ensamstående och ca 12 000 kr. för äkta makar. Pensionsbeloppet beräknas under loppet av 1973 stiga till ca 8 200 kr. resp. 13 300 kr. Kostnaderna för förbättringarna av barnpensionerna och vårdbidragen för svårt handikappade barn uppgår till 60 milj. kr. för helt år, varav 30 milj. kr. belastar budgetåret 1973/74.

Anslagsutvecklingen inom gruppen *utbildning och forskning* präglas av att ungdomsskolan nu i huvudsak är utbyggd och att tillströmningen till högre studier dämpats. Detta medför att den snabba anslagsökning som sedan länge karakteriserat detta område nu väsentligt dämpas. Anslagen till skolväsendet ökar främst till följd av löneökningarna med

Tabell 6. Statsutgifterna budgetåret 1973/74 (avrundade belopp)

	Riksstats-förslag 1973/74 Milj. kr	Förändring från riksstat 1972/73	
		Milj. kr.	%
Allmän försäkring	12 880	+ 2 540	+ 24,5
Utbildning och forskning	10 500	+ 180	+ 1,8
Totalförsvar	7 920	+ 520	+ 7,0
Kommunikationer och energiförsörjning	5 830	+ 410	+ 7,6
Stöd till barnfamiljer	4 110	+ 520	+ 14,4
Arbetsmarknad och lokaliseringspolitik	3 760	+ 590	+ 18,5
Skatteutjämningsbidrag m. m.	3 470	+ 940	+ 37,1
Rätts- och polisväsende	2 740	+ 340	+ 14,2
Räntor på statsskulden	2 510	+ 380	+ 17,8
Internationellt utvecklingsbistånd	1 560	+ 310	+ 25,0
Övrigt	10 970	— 220	— 2,0
Totalt	**66 250**	**+ 6 500**	**+ 10,9**

ca 300 milj. kr. Anslagsökningen till universitet och högskolor uppgår till ca 70 milj. kr. medan anslagen till studiesociala ändamål minskar med ca 270 milj. kr. I samband med att lärarutbildningen begränsas till följd av efterfrågesituationen kan anslagen till detta ändamål, trots pris- och lönestegringar, hållas i huvudsak oförändrade.

Resurserna för forskarutbildningen och anslagen till forskningsråden räknas upp med drygt 17 milj. kr. Matematikundervisningen vid universiteten förstärks och studievägledningen inom gymnasieskolan och vid universiteten tillförs kraftigt ökade resurser. Vissa förbättringar på det studiesociala området kommer att redovisas i särskild proposition.

Vuxenutbildningen fortsätter att öka relativt snabbt och anslagen räknas upp med 55 milj. kr. Inom denna anslagsram ryms också förbättrade bidrag till studiecirklarna.

Anslagen till kulturella ändamål räknas upp med ca 55 milj. kr. och anslaget till fria kristna samfund fördubblas till 4 milj. kr.

Anslagen till *totalförsvaret* domineras av anslagen till det militära försvaret och civilförsvaret. Den horisontella planeringsram som fastställdes av 1972 års riksdag fullföljs. Prisregleringen kräver en anslagsuppräkning med ca 440 milj. kr. Härutöver kan nämnas en anslagsförstärkning för det ekonomiska försvaret med inemot 65 milj. kr., varav ca 50 milj. kr. avser åtgärder inom beklädnadsområdet.

Kommunikationer och energiförsörjning. De största anslagsökningarna avser, som tidigare nämnts, televerket och vattenfallsverket, vilkas investeringar ökar med sammanlagt inemot 200 milj. kr. Av övriga större ökningar kan nämnas driftbidraget till statens järnvägar som ökar med 58 milj. kr. och väganslagen som ökar med 145 milj. kr. För luftfartsverkets del beräknas medel för fortsatta arbeten på Arlanda. Utbyggnaden av den nya flygplatsen vid Härryda skall såvitt möjligt påskyndas. Förslag läggs fram om anskaffning av en ny isbrytare av större typ.

Stöd till barnfamiljer. Bostadstilläggen för barnfamiljer förbättrades väsentligt den 1 april 1972. Nu föreslås, som tidigare nämnts, att bostadstillägg fr. o. m. den 1 januari 1974 även skall kunna utgå till låginkomsttagare utan barn. Inkomstgränserna justeras upp. Medelsbehovet ökar med 150 milj. kr.

Barnbidragen ökar från den 1 januari 1973 till 1 320 kr. per barn och år. I samband härmed stiger anslagsbehovet med 225 milj. kr.

Av anslagsökningen inom anslagsgruppen avser ca 100 milj. kr. statsbidrag till barnomsorg. Som jag tidigare nämnt föreslås kraftiga höjningar av statens drift- och investeringsbidrag till barnstugor. Det kan också erinras om att anslagen till barnomsorg ökat mycket snabbt under en följd av år. På tre budgetår, från riksstaten 1970/71 till riksstatsförslaget 1973/74, har således anslagen för barnomsorg ökat från ca 160 milj. kr. till ca 450 milj. kr.

Arbetsmarknad och lokaliseringspolitik. Anslagsökningen domineras av den tidigare nämnda reformen på arbetslöshetsförsäkringens område. Statsbidraget till detta ändamål ökar nästa budgetår med drygt 300 milj. kr.

Arbetsförmedlingen tillförs 200 nya tjänster. Arbetsmarknadsutbildningen fortsätter att expandera. Medel beräknas för ca 130 000 kursdeltagare. Vidare föreslås att grundbidragen räknas upp med 40 kr. till 615 kr. för ensamstående och 665 kr. för gifta den 1 juli 1973. Anslagsbehovet för arbetsmarknadsutbildning beräknas f. n. öka med ca 115 milj. kr. till drygt 800 milj. kr. Starthjälpen inom flyttningsbidragen räknas upp. Medelsbehovet för allmänna beredskapsarbeten upptas till samma belopp som i riksstaten 1972/73, ca 360 milj. kr.

Ett nytt flerårsprogram för det regionalpolitiska stödet efter den 1 juli 1973 kommer att redovisas i särproposition.

I statsverkspropositionen läggs förslag fram om ett nytt stöd till varudistribution i glesbygd. Vidare förordas en ökning av lånegarantiramen för lån till hantverks- och industriföretag med 20 milj. kr. till 100 milj. kr.

I detta sammanhang kan även erinras om de statliga företagens investeringar inom stödområdet. Som exempel kan nämnas att enbart de till Statsföretag AB hörande företagen under 1973 beräknas investera 600 milj. kr. i Norrbottens län. Vidare kan nämnas Juktanprojektet i Västerbottens län vars igångsättning väsentligen motiveras av sysselsättnings- och lokaliseringspolitiska skäl.

Skatteutjämningsbidrag m. m. Anslagsgruppen ökar med ca 940 milj. kr. varav 120 milj. kr. avser skatteutjämningsbidrag, 700 milj. kr. avser skattebortfallsbidrag och drygt 120 milj. kr. avser kompensation till kommunerna för den skatteomläggning som trätt i kraft den 1 januari 1973. Anslaget till skatteutjämningsbidrag är preliminärt beräknat i avvaktan på särskild proposition i ämnet.

Inom anslagsgruppen *rätts- och polisväsende* stiger utgifterna med inemot 35 milj. kr. för rättshjälpsreformen. Personalökningen i anledning av denna reform beräknas till inemot 300 tjänstemän. Vidare föreslås att kriminalvårdsberedningens förslag om reformerat anstaltssystem och utbyggd frivård successivt skall genomföras. För nästa budgetår föreslås en anslagsökning för kriminalvården med ca 40 milj. kr. och en personalökning på ca 150 tjänster.

För polisväsendet beräknas 218 nya tjänster. Av dessa avses 140 för Stockholm, 25 för vardera Göteborg och Malmö samt 10 för övriga landet. Härtill kommer 15 tjänster för särskilda bevakningsuppgifter vid Arlanda, Torslanda och Sturup. Anslagen till polisväsendet ökar med drygt 200 milj. kr.

Domstolsväsendet tillförs ca 100 nya tjänster och anslagen ökar med drygt 40 milj. kr.

Räntor på statsskulden. Anslagsökningen sammanhänger med den ökade upplåning som följer av det för innevarande budgetår beräknade budgetunderskottet.

Internationellt utvecklingsbistånd. Anslagsgruppen ökar i samma takt som tidigare förutsetts, dvs. med 25 %. Anslagen till internationella biståndsprogram ökar med inemot 100 milj. kr. och till bilateralt utvecklingssamarbete med drygt 200 milj. kr. Drygt 100 milj. kr. avsätts till katastrofbistånd.

Övrigt. Under rubriken övrigt redovisas utgifter för ett antal olika ändamål, bl. a. bostäder, hälso-, sjuk- och socialvård, miljövård, idrott, näringars främjande och vissa allmänna förvaltningsmyndigheter.

Bostadsbyggnadsprogrammet för 1973 föreslås bli 88 000 lägenheter, vartill kommer en konjunkturreserv på 10 000 lägenheter. Anslaget till bostadslånefonden kan med hänsyn till beräknad reservationsmedelsbehållning räknas ned med 155 milj. kr. Förslag läggs fram om en omläggning och förbättring av stödet till samlingslokaler. Förslag om åtgärder i anledning av saneringsutredningens betänkande kommer att redovisas i särskild proposition. Anslaget till markförvärvslån räknas upp med 25 milj. kr. till 100 milj. kr.

Anslagen till miljövård räknas upp med ca 135 milj. kr. Som jag tidigare nämnt kommer förslag senare att redovisas om lagstiftning beträffande hälso- och miljöfarliga varor.

Det statliga stödet till idrotten räknas upp med 11,5 milj. kr. till ca 100 milj. kr.

Inrättande av ett industripolitiskt verk aviseras. Förslag läggs fram om omorganisation av tullverket samt lantmäteristyrelsen och kartverket. Länsstyrelserna tillförs 115 nya tjänster, varav drygt hälften avser skattekontroll. Samtidigt sker betydande personalbesparingar genom införande av ett centralt bilregister.

I övrigt har till denna rubrik förts bl. a. utgifter som följer av dels beräknad förbrukning av äldre reservations- och investeringsanslag, dels beräknad ökning av affärsverkens m. fl. disposition av rörliga krediter.

Sammanfattning

Under det gångna året har sysselsättningsfrågorna intagit en central plats i den politiska debatten och ansträngningarna att komma till rätta med arbetslösheten har dominerat det politiska handlandet. Den för ett år sedan förväntade konjunkturuppgången har endast i begränsad utsträckning infriats. Under senare delen av det gångna året har emellertid industrins orderingång påtagligt förstärkts och priserna på viktiga delar av vår export visat stigande tendens. Under dessa förhållanden har efterfrågan på arbetskraft under 1972 varit dämpad och konkurrensläget

tvingat företagen att se över sin personalorganisation i besparingssyfte, vilket bl. a. också drabbat tjänstemannasidan. Arbetslösheten har således även drabbat kategorier som tidigare i ringa grad konfronterats med problemet.

Efterfrågan från den offentliga sidan har likaledes varit dämpad. I första hand har detta avlästs inom den kommunala sektorn där en klar återhållsamhet i fråga om personalökningar kunnat iakttas. Detta förhållande förklaras av att kommunerna sökt hålla utgifterna inom ramen för ett i princip oförändrat skatteuttag. Mot bakgrund av den höga takten i de kommunala skattehöjningarna under 1960-talet tog regeringen initiativ till en överenskommelse med kommunförbunden om oförändrad utdebitering under åren 1973 och 1974.

De relativt höga — enligt regeringens mening alltför höga — arbetslöshetstal, som inregistrerats under det gångna året, har sin förklaring i bl. a. det allt större antal gifta kvinnor som har sökt sig ut på arbetsmarknaden, vartill omläggningen till obligatorisk särbeskattning bidragit. Vidare har en nedgång i den tidigare ständigt stigande tillströmningen av ungdomar till våra universitet och högskolor förstärkt utbudet av ungdom på arbetsmarknaden. Dessa omständigheter tillika med en allmänt dämpad konjunktur har påverkat arbetslöshetstalen i negativ riktning.

Här bör dock understrykas att vi under 1972 i genomsnitt haft fler personer sysselsatta än under högkonjunkturåren 1969 och 1970 då arbetsmarknaden präglades av en genomgående brist på arbetskraft och arbetslösheten var praktiskt taget obefintlig.

Den beskrivna situationen har krävt fortlöpande uppmärksamhet och insatser från regeringens och myndigheternas sida. Sålunda har den under hösten 1971 insatta kraftiga stimulansen i avsikt att bekämpa arbetslösheten utvecklats och byggts ut även under 1972. Den har spänt över ett brett register från de traditionella arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten och omskolning till tidigareläggning av statliga och kommunala byggen och anläggningar. Speciell tyngd har därvid lagts på en snabb upprustning inom miljöpolitikens viktiga fält där förhöjda statsbidrag till såväl kommuner som industrier resulterat i hög aktivitet och i glädjande framsteg i bekämpningen av miljöhoten.

Industriinvesteringarna har uppmuntrats genom frisläpp av investeringsfonder och tidsbegränsade extra skatteavdrag. Bostadsefterfrågan har fått sin stimulans genom kraftiga förbättringar av de bostadssociala bidragen, en reform som regeringen föreslår bli ytterligare utbyggd.

Kreditpolitiken har använts i industristimulerande riktning och har rent allmänt inte dämpat efterfrågan på andra områden. Industrins obligationsupplåning har medgivits expandera till det dubbla beloppet i jämförelse med den senaste högkonjunkturperioden. Den medvetna satsningen på landets industriella utbyggnad har givit betydande resultat. Vi kan för avmattningsåren 1971 och 1972 avläsa en ökning av industrins in-

vesteringar om sammanlagt 6 %, en utveckling som få andra västeuropeiska länder kunnat uppvisa.

Tillväxten i vår ekonomi har under 1972 varit klart lägre än vi normalt räknar med utifrån erfarenheterna under 1960-talet. Förklaringen härtill är en dämpad privat konsumtion, ett avsaktande bostadsbyggande och en gentemot tidigare år försiktigare expansion inom den offentliga sektorn. Detta innebär nya drag i vår ekonomiska utveckling som dock har sin naturliga förklaring. Genom ett internationellt sett rekordhögt bostadsbyggande under 1960-talet kan vi nu se vissa mättnadstendenser som på sina håll visar sig i en reserv av outhyrda lägenheter. För vissa aktiviteter inom den kommunala sektorn ger sig nu en dämpad utbyggnadstakt till känna. Så är fallet exempelvis beträffande grundskolan och gymnasieskolan, vars utbyggnad nu i stort sett är genomförd. Kommunernas ekonomi och dagens höga skattetryck anvisar en lugnare framstegstakt i den kommunala expansionen. Mot dessa utvecklingsdrag kan ställas den satsning på det näringspolitiska området som är nödvändig och önskvärd. Den omläggningen motiveras med hänsyn både till vikten av en hög sysselsättning inom främst den utlandskonkurrerande industrin och till nödvändigheten av den ekonomiska tillväxtens upprätthållande. Regeringens politik har haft den inriktningen under senare år och framtidsperspektivet ger oss all anledning att fortsättningsvis uppehålla den.

Ett tillfredsställande inslag i den ekonomiska bilden utgör vår numera goda balans i utrikeshandeln och betalningsströmmarna med omvärlden. Från ett läge under senaste högkonjunkturen 1969 och 1970 som i detta avseende kunde framstå såsom oroväckande har vi nu återställt bytesbalansen och även avsevärt förstärkt vår valutareserv. Detta förhållande har en avgörande betydelse för omvärldens förtroende för stabiliteten i vår ekonomi. Vår i detta avseende klart starkare ställning är värdefull mot bakgrunden av de senaste årens utveckling på valutamarknaden. För flera nationer har misstroendet mot den egna valutan varit det dominerande ekonomiska problemet och föranlett besvärande ingrepp och pålagor. Vi har undgått detta, vilket är särskilt betydelsefullt med hänsyn till att vår ständigt ökande utrikeshandel gör vårt land speciellt utsatt i här angivet avseende. I vår ständigt allt mer internationellt integrerade ekonomi blir nödvändigheten av balans med omvärlden för varje år en allt mer avgörande, strategisk fråga. Denna integration förstärks ytterligare genom frihandelsavtalet med EEC, ett avtal som bör innebära en klart positiv faktor i vår industriella och handelspolitiska utveckling.

I fråga om vår interna ekonomi kan vi konstatera att det starkt ökade hushållssparande vi uppnådde under det av avtalskonflikter och svåra arbetsmarknadsförhandlingar präglade 1971 alltjämt håller sig på en i stort sett oförändrat hög nivå. Motiven är i dag andra men resultatet detsamma. Denna starka ökning i sparandet från hushållssidan får självfallet

sin påverkan på efterfrågeläget i vår interna ekonomi. Vid ett försök att bedöma framtiden i detta hänseende kan man inte utesluta att förändringen i våra sparvanor i positiv riktning kommer att bli mera permanent. Med hänsyn till våra framtida investeringsbehov vore detta en välkommen förstärkning av kapitalbildningen. Framför allt kommer den industriella expansionen att ställa allt större krav på kapitalmarknadens resurser och även om det institutionella sparandet kan beräknas öka kommer bristen på kapitalbildning att vara ett troligare framtidsperspektiv än dess motsats.

Även om här gjorda antaganden om hushållssparandets utveckling skulle förverkligas så kommer ändå vissa förhållanden under 1973 att leda fram till en starkare efterfrågan från konsumtionssidan. Förutom sedvanliga lönehöjningar har vi att räkna med en direkt statsskattesänkning om ca 2 200 milj. kr. under året. Därtill kommer en från årsskiftet 1972/73 utgående efterfrågestimulans från den överskjutande skatt som återbetalats till svenska folket och som med omkring 2 500 milj. kr. överstiger det kvarskattebelopp vilket inlevereras under våren 1973.

Årets budget har givits sin prägel mot den här skisserade bakgrunden. Även om konjunkturuppgången är klart avläsbar så torde riskerna för överslag inte framstå som överhängande under 1973. Således har en förhållandevis hög statlig upplåning kunnat accepteras, men dock i medvetandet om att ett budgetunderskott som närmar sig 6 miljarder kr. får från dagens aktuella bedömning betraktas som maximalt. En väsentlig del av denna upplåning måste realiseras på kapitalmarknaden och inkräktar därmed självfallet på utrymmet för andra sektorer såsom industrins obligationsupplåning, kommunernas långa lån och hypotekslånen för bostadsbyggande. Ett visst tillskott till kapitalbildningen bör vi emellertid kunna räkna med via det tidigare omnämnda hushållssparandet.

Budgetförslaget präglas av en fortsatt reformaktivitet på flera för medborgarna viktiga områden. I förgrunden står fortfarande de frågor som dominerat samhällsarbetet och den politiska debatten under senare år. Sålunda erhåller arbetsmarknadsorganisationen de personalförstärkningar som erfordras för att möta lägets krav. Arbetsmarknadsanslagen är anpassade med hänsyn till en förbättrad konjunktur med klart angivande av att beredskapen för oförutsedda påfrestningar måste hållas hög. Arbetsplatsens förhållanden har prioriterats genom en kraftig förstärkning av de administrativa organ som svarar för arbetarskydd och yrkesinspektion i förening med en reformering av arbetarskyddslagstiftningen. På försäkringssidan framläggs förslag om allmän tandvårdsförsäkring, en förbättrad sjukpenningförsäkring med sjuklön, en förbättrad arbetslöshetsförsäkring jämte arbetslöshetsskydd även för oförsäkrade samt vissa reformer på familjepolitikens område. Investeringsvolymen i statens affärsverksamhet ökar. Forsknings- och utvecklings-

arbetet med huvudsaklig inriktning på det näringspolitiska området har särskilt uppmärksammats. Kultur- och miljövårdsfrågor förs fram som väsentliga ting i samhällsarbetet. Inom ramen för de resurser som den statliga sektorn i dagens konjunkturperspektiv och fördelningssituation kan göra anspråk på har således en rad länge krävda och förväntade reformer tillgodosetts.

Allt vi vill tillgodose måste ske inom ramen för vad en lugn ekonomisk utveckling och tillväxt ger utrymme för. Vi räknar för 1973 med en ekonomisk tillväxt om ca 4,5 %, vilket innebär en återgång till den förhållandevis goda ökningstakt vi uppnådde under 1960-talet. Vi räknar vidare med att vår utrikeshandel fortsätter sin expansion med bibehållen jämvikt i bytesbalansen. Även om aktiviteten på den offentliga sektorn och bostadsbyggandets område fortsättningsvis framstår som dämpad så kan vi å andra sidan räkna med en god investeringsökning inom näringslivet och då speciellt inom industrin. Det senare bör vara ett rimligt antagande, bl. a. med hänsyn till de olika slag av stimulansåtgärder som statsmakterna medvetet inriktat mot den industriella sektorn under senare år. Också den privata konsumtionen bör återgå till mer normal utveckling även om hushållssparandet blir förhållandevis högt. Utvecklingen på arbetsmarknaden under senare delen av 1972 och förväntningarna om en förbättrad konjunktur ger oss välgrundad anledning att räkna med att efterfrågan på arbetskraft ökar under innevarande år.

Våra ansträngningar måste inriktas på att dämpa prisstegringstakten. Även om prisökningarna är en internationell företeelse och vårt land på intet sätt här har lyckats sämre än andra nationer så är en fortskridande prisstegring en påtaglig belastning i nationens utveckling och framstegsarbete. Att helt eliminera den är en verklighetsfrämmande uppfattning mot bakgrunden av de faktorer som konstituerar prisstegringen. Så länge den är en internationell företeelse sprider den sig också till vår ekonomi via utrikeshandeln. Då vi inte heller är beredda att slå av på våra ambitioner om högsta möjliga sysselsättning och även fortsättningsvis vill hävda den solidariska lönepolitiken som en riktig och eftersträvansvärd lönepolitik får vi ur dessa ställningstaganden som resultat en viss intern prisuppskruvning. Uppgörelsen mellan statsmakterna och jordbruksnäringen spelar också i sammanhanget sin roll. Dessa konstateranden får emellertid inte föranleda oss att slå av på ansträngningarna att begränsa prisstegringen så långt det sig göra låter.

Regeringen har därför bedömt det nödvändigt att införa prisstopp på vissa livsmedel. Förslag kommer att läggas om att de avtalade intäktsökningarna för jordbruket skall betalas med statsmedel. Avsikten är vidare att denna utgiftsökning för staten skall täckas genom höjda skatter på bensin och motorbrännolja.

Vårt samhälle måste basera sitt politiska handlande på solidaritet och gemenskap medborgarna emellan. Med den utgångspunkten skall framstegsarbetet föras vidare. Det skall utvecklas med den respekt för individens frihet som det demokratiska styrelseskicket är ensamt om att garantera. Vårt folk har haft förmånen av att fullfölja sitt samhällsbygge under dessa förhållanden och kan som resultat se en snabb omvandling av vad som för fyra decennier sedan kunde betraktas som ett fattigsamhälle till en modern industristat med god standard och trygghet för medborgarna. Många goda krafter har medverkat härtill var och en på sin ort och i sin funktion i samhället. En lugn och målmedveten fortsättning av detta solidariska arbete ger oss de säkraste och bästa garantierna för framtiden.

Särskilda frågor

Totalbudgetens utgiftsanslag

Totalbudgetens utgifter, exkl. förändringar i anslagsbehållningar och disposition av rörliga krediter, är i riksstaten för budgetåret 1972/73 upptagna med 58 667 milj. kr., varav 51 071 milj. kr. på driftbudgeten och 7 596 milj. kr. på kapitalbudgeten. Riksdagen har därefter på tilläggsstat I anvisat sammanlagt 1 641 milj. kr. Av dessa medel avser 1 165 milj. kr. kostnader för konjunkturstimulerande åtgärder enligt prop. 1972: 125 (FiU 1972: 40, rskr 1972: 331). Bland de större anslagsbeloppen kan nämnas 965 milj. kr. till beredskapsarbeten m. m. och 100 milj. kr. till bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m. Vidare har på tilläggsstat I anvisats bl. a. 123 milj. kr. till kraftstationer m. m., 75 milj. kr. till kapitaltillskott till Statsföretag AB för teckning av aktier i Norrbottens järnverk AB, 56 milj. kr. till posthus m. m. samt 47 milj. kr. för åtgärder för att främja försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. På tilläggsstat II föreslås denna dag anslag om sammanlagt 82 milj. kr., varav 61 milj. kr. till ersättning till postverket för underskott under budgetåret 1971/72 och 15 milj. kr. till kraftstationer m. m.

Inklusive de nämnda av riksdagen beslutade medelsanvisningarna och de som föreslås på tilläggsstat II uppgår sålunda totalbudgetens utgiftsanslag för budgetåret 1972/73 till 60 390 milj. kr., varav 52 273 milj. kr. på driftbudgeten och 8 117 milj. kr. på kapitalbudgeten.

För budgetåret 1973/74 uppgår totalbudgetens utgiftsanslag till 65 697 milj. kr., varav 58 080 milj. kr. på driftbudgeten och 7 617 milj. kr. på kapitalbudgeten.

Totalbudgetens inkomster samt investeringsplan

Riksrevisionsverket har med skrivelse den 14 december 1972 lämnat beräkningar av totalbudgetens inkomster under budgetåren 1972/73 och 1973/74. För en närmare redogörelse härför hänvisar jag till verkets skrivelse (bilaga 2).

Vid beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av avgörande betydelse. Med utgångspunkt i konjunkturinstitutets prognoser har riksrevisionsverket i sina beräkningar utgått ifrån att inkomsten av tjänst för fysiska personer har ökat med 9,8 % år 1972 och beräknas öka med 8,5 % år 1973. För år 1974 har verket schablonmässigt skrivit fram inkomsterna med 7 %.

Enligt senast tillgänglig information steg inkomsten av tjänst med knappt 10 % under år 1972. För år 1973 kan jag ansluta mig till riksrevisionsverkets bedömning av förtjänstutvecklingen. Jag utgår vidare i likhet med verket ifrån en schablonmässig ökning på 7 % för år 1974. Som jag tidigare redovisat förutskickas nu en omfattande utbyggnad och omläggning av sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. De förmåner som utgår vid sjukdom och arbetslöshet föreslås därvid bli beskattade fr. o. m. ingången av år 1974. Förmånerna bör då också från år 1974 räknas in i det underlag varpå inkomstskatten beräknas. Men hänsyn härtill räknar jag upp beskattningsunderlaget med ca 6,5 % utöver den tidigare nämnda schablonökningen på 7 %.

I likhet med riksrevisionsverket beräknar jag inkomsterna under titeln *skatt på inkomst och förmögenhet m. m.* till 18,1 miljarder kr. för budgetåret 1972/73. För budgetåret 1973/74 beräknar jag med beaktande av vad jag nyss anfört inkomsterna under nämnda titel till 21,3 miljarder kr., eller 1,4 miljarder kr. mera än riksrevisionsverket.

I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om *skogsvårdsavgiftens* storlek. Enligt förordningen (1946: 324) om skogsvårdsavgift skall sådan avgift utgå för jordbruksfastighet, som vid fastighetstaxering åsatts särskilda värden för skogsmark och växande skog, med högst 1,5 promille av summan av dessa värden. För varje år bestäms med vilket promilletal skogsvårdsavgiften för året skall utgå. Jag förordar att promilletalet för år 1973 sätts till 0,9, vilket är samma tal som för år 1972. Min beräkning av uppbörden överensstämmer med riksrevisionsverkets.

Riksdagen har nyligen beslutat om införande av skatt på det spel som bedrivs på automater och rouletter fr. o. m. den 1 april 1973. Samtidigt sker en omläggning av beskattningen av bingospel. En ny inkomsttitel benämnd *skatt på spel* bör därför, som riksrevisionsverket förordat, uppföras på riksstaten fr. o. m. budgetåret 1973/74. I likhet med riksrevisionsverket beräknar jag inkomsterna under denna titel till 50 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Vissa inkomster vad avser skatt på auto-

mater och rouletter uppkommer redan under innevarande budgetår med den debiteringsordning som skall gälla. Jag räknar med att dessa inkomster kommer att uppgå till ca 10 milj. kr. De bör övergångsvis redovisas under inkomsttiteln *lotterivinstskatt*. Riksrevisionsverkets beräkning av inkomsterna under denna titel bör därför justeras upp med 10 milj. kr. till 140 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Jag vill i anslutning härtill erinra om vissa ändringar från den 1 januari 1973 i kungörelsen (1924: 513) angående uppbörd av automobilskatt m. m., vilka ej kunnat beaktas i riksrevisionsverkets inkomstberäkning. Dessa ändringar innebär förskjutningar i uppbörden av fordonsskatten i vissa fall. Jag beräknar därför inkomsten av *fordonsskatt* för budgetåret 1972/73 till 1 256 milj. kr., eller 4 milj. kr. mindre än riksrevisionsverket räknat med.

Antagandena om lönesummans utveckling påverkar också beräkningen av inkomsten av *mervärdeskatt*. Jag beräknar liksom riksrevisionsverket inkomsterna av mervärdeskatt till 13,3 miljarder kr. för budgetåret 1972/73 och 14 miljarder kr. för budgetåret 1973/74.

Beträffande inkomstposter under rubriken *uppbörd i statens verksamhet* förordar jag, efter samråd med berörda departementschefer, följande justeringar av riksrevisionsverkets beräkningar.

Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen bör för budgetåret 1973/74 beräknas till 9 850 000 kr. eller 110 000 kr. mindre än riksrevisionsverket räknat med. *Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade* beräknar jag till 1 240 000 kr. för budgetåret 1973/74 vilket är en nedjustering med 235 000 kr. i förhållande till riksrevisionsverkets beräkning. Jag förordar att *inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* tas upp med 300 000 kr. mer än vad riksrevisionsverket angett, eller med 19,3 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare denna dag vid anmälan av medelsbehovet för statens järnvägar att förorda att de försäkringstekniskt beräknade pensionskostnaderna för statens järnvägar fr. o. m. budgetåret 1973/74 tillförs inkomstposten pensionsmedel m. m. samt att de totala utgifterna för kompletteringspensioner fr. o. m. detta budgetår bestrids från denna inkomstpost. Som följd härav bör inkomsten under posten *pensionsmedel m. m.* föras upp med 277 milj. kr. för budgetåret 1973/74, eller 114 milj. kr. mindre än riksrevisionsverket räknat med.

Inför ikraftträdandet av kilometerbeskattning (prop. 1971: 153, SkU 1971: 67, rskr 1971: 339) för vissa fordon fr. o. m. år 1974 distribueras till fordonsägarna nödvändig kilometerräknarapparatur. Kostnaderna för denna apparatur skall slutligt bäras av fordonsägarna (prop. 1972: 115, SkU 1972: 59, rskr 1972: 273). Uppbörden av ersättningen för kilometerräknarapparatur avses ske i samband med den ordinarie upp-

börden av fordonsskatt omkring årsskiftet 1973—1974. Jag förordar att under uppbörd i statens verksamhet en ny inkomstpost benämnd *ersättning för kilometerräknarapparatur* uppförs för budgetåret 1973/74. Jag beräknar inkomsterna till 37 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Avgifter för granskning av biograffilm bör till följd av ändrade avgiftsregler fr. o. m. 1 juli 1973 tas upp med 275 000 kr. för budgetåret 1973/74. Det är 55 000 kr. mer än vad riksrevisionsverket angett. Vidare räknar jag för budgetåret 1973/74 upp *inkomster vid riksantikvarieämbetet* med 1 000 kr. jämfört med riksrevisionsverkets bedömning. För *inkomster vid lantbruksnämnderna* för jag upp 4 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Riksrevisionsverket har här räknat med 3,5 milj. kr. Inkomsterna under posterna *inkomster vid statens hingstdepå och stuteri* och *inkomster vid veterinärhögskolan* föreslås senare denna dag tillföras utgiftsanslagen för resp. ändamål fr. o. m. budgetåret 1973/74. Inkomstposterna bör därför utgå. Riksrevisionsverket har beräknat ifrågavarande inkomster till 1 145 000 kr. resp. 1 450 000 kr. för budgetåret 1973/74. Jag förordar vidare att *inkomster vid patent- och registreringsväsendet* räknas upp med 2,1 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och med 2,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74 jämfört med riksrevisionsverkets beräkningar. Jag tar således under inkomstposten upp 43,7 milj. kr. och 45,9 milj. kr. för resp. budgetår. Posten *inkomst av justering och ädelmetallkontroll* tar jag upp med 5 milj. kr. för budgetåret 1973/74, eller 500 000 kr. mindre än vad riksrevisionsverket beräknat.

Jag övergår nu till att redovisa de ändringar i riksrevisionsverkets beräkningar som jag förordar under rubriken *inkomster av statens kapitalfonder*. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet beräknar jag inkomsterna från *postverkets fond* till 12,5 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och 18,8 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Det är 1 milj. kr. resp. 2 milj. kr. mer än vad riksrevisionsverket räknat med. För *statens järnvägars fond* bör 6 milj. kr. tas upp för budgetåret 1973/74. Detta belopp bör jämföras med den förräntning på nedlagt statskapital som statens järnvägar enligt gällande bestämmelser borde inleverera, nämligen ca 134 milj. kr. Riksrevisionsverket anger här 10 milj. kr. För *domänverkets fond* har jag efter samråd med chefen för industridepartementet tagit upp 22 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Det är 1 milj. kr. mindre än enligt riksrevisionsverket. Vidare beräknar jag inkomsterna under *beskickningsfastigheternas delfond* av statens allmänna fastighetsfond till 9 169 000 kr. för budgetåret 1973/74. Riksrevisionsverket har här tagit upp 11 971 000 kr. För budgetåret 1973/74 bör inkomsterna under *byggnadsstyrelsens delfond* av statens allmänna fastighetsfond föras upp med ett belopp som är 40 milj. kr. lägre än enligt riksrevisionsverket, eller med 245 258 000 kr. Ändringen föranleds främst av ändrad form för finansieringen av byggnadsstyrelsens förvaltningskostnader. Inkomsterna under *försvarets fastighetsfond* berök-

nar jag till 124 874 000 kr. för budgetåret 1973/74. Det är 1 435 000 kr. mindre än enligt riksrevisionsverket. För *fonden för beredskapslagring* beräknar jag efter samråd med chefen för handelsdepartementet inkomsterna till 79,2 milj. kr. för budgetåret 1973/74, eller 3,4 milj. kr. mera än enligt riksrevisionsverket. Ändringen föranleds av en föreslagen ökning av fondkapitalet för överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond.

Beträffande inkomsterna på kapitalbudgeten beräknar jag för budgetåret 1973/74 efter samråd med cheferna för kommunikations- och utbildningsdepartementen avskrivningsmedel inom *postverkets fond* till 18,2 milj. kr., inom *televerkets fond* till 859,6 milj. kr. och inom *luftfartsverkets fond* till 19 milj. kr. Dessa belopp är 900 000 kr. högre, 5,7 milj. kr. lägre resp. 2,2 milj. kr. lägre än som anges av riksrevisionsverket. Vidare beräknar jag övriga kapitalmedel inom *luftfartsverkets fond* till 6,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74 eller 6 499 000 kr. mera än enligt riksrevisionsverket. Sammanlagt innebär dessa justeringar att inkomsterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1973/74 minskar med 501 000 kr. jämfört med riksrevisionsverkets beräkningar.

Riksrevisionsverkets beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min sida. Totalt innebär de av mig förordade avvikelserna en uppräkning av totalbudgetens inkomster i förhållande till riksrevisionsverkets beräkning med ca 8 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och med ca 1 280 milj. kr. för budgetåret 1973/74 (tabell 7). Jag beräknar således totalbudgetens inkomster för budgetåret 1972/73 till 54 112 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 60 513 milj. kr.

Jag vill nu ta upp frågan om investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1973/74. För varje kapitalfond fastställs årligen en investeringsstat. På statens ena sida redovisas den sammanlagda bruttoinvesteringen, investeringsanslagen, och på andra sidan upptas de medel som står till förfogande för finansiering härav. Dessa medel utgörs dels av avskrivningsmedel inom fonderna samt övriga inom fonderna tillgängliga kapitalmedel, dels av avskrivningsmedel anvisade på driftbudgeten. De medel som härutöver behövs betecknas investeringsbemyndigande. Investeringsbemyndigandena sammanställs till en investeringsplan, vars summa — sedan avdrag skett för medel som tillförs kapitalbudgeten över fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster samt för övrig kapitalåterbetalning avseende lån från icke revolverande fonder — utvisar det ytterligare medelstillskott som behövs för investeringarnas genomförande. Investeringsplanen utgör kapitalbudgetens utgiftssida enligt riksstaten. På motsatta sidan tas för kapitalbudgetens finansiering under beteckningen lånemedel upp en balanspost med samma belopp som investeringsplanens slutsumma. Det bör emellertid understrykas, att det på detta sätt framräknade lånemedelsbeloppet inte är detsamma som statsverkets faktiska upplåningsbehov, eftersom här inte

Tabell 7. Justering av riksrevisionsverkets beräkning av totalbudgetens inkomster (1 000-tal kr.)

	1972/73		1973/74	
	Riksrevisionsverket (ny ber.)	Förändring enligt dep.chefen	Riksrevisionsverket	Förändring enligt dep.chefen
A. Skatter, avgifter, m. m.				
I. Skatter				
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.			19 900 000	+1 400 000
Lotterivinstskatt	130 000	+ 10 000		
Fordonsskatt	1 260 000	— 4 000		
II. Uppbörd i statens verksamhet				
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen			9 960	— 110
Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade			1 475	— 235
Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut			19 000	+ 300
Pensionsmedel m. m.			391 000	—114 000
Ersättning för kilometerräknarapparatur			—	+ 37 000
Avgifter för granskning av biograffilm			220	+ 55
Inkomster vid riksantikvarieämbetet			4 900	+ 1
Inkomster vid lantbruksnämnderna			3 500	+ 500
Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri			1 145	— 1 145
Inkomster vid veterinärhögskolan			1 450	— 1 450
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	41 600	+ 2 100	43 400	+ 2 500
Inkomster av justering och ädelmetallkontroll			5 500	— 500
B. Inkomster av statens kapitalfonder				
I. Statens affärsverksfonder				
Postverket	11 500	+ 1 000	16 800	+ 2 000
Statens Järnvägar			10 000	— 4 000
Domänverket	23 000	— 1 000		
III. Statens allmänna fastighetsfond				
Beskickningsfastigheternas delfond			11 971	— 2 802
Byggnadsstyrelsens delfond			285 258	— 40 000
IV. Försvarets fastighetsfond			126 309	— 1 435
VIII. Fonden för beredskapslagring			75 800	+ 3 400
C. Beräknad övrig finansiering			1 983 173	— 501
Summa förändring enligt departementschefen		**+ 8 100**		**+1 279 578**

medräknats driftbudgetens över- eller underskott och hänsyn inte heller tagits till förändringar i anslagsbehållningar och i disposition av rörliga krediter.

För budgetåret 1973/74 beräknas investeringsanslagen till totalt ca 7,6 miljarder kr. För finansieringen av dessa investeringar skall i första hand anlitas dels de avskrivningsanslag som i annat sammanhang denna dag begärs på driftbudgeten, dels kapitalbudgetens inkomster. Avskrivningsmedlen från riksstaten uppgår till 981 milj. kr. och inom kapitalfonderna tillgängliga medel till 1 954 milj. kr. Med utgångspunkt härifrån kan investeringsbemyndigandena preliminärt beräknas till 4 682 milj. kr. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1973/74 framgår av sammanställning i tabell 8.

Ett preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1973/74 med specifikation av de i planen angivna investeringsbemyndigandena har upprättats (bilaga 4). Det slutliga förslaget till investeringsplan bör anstå i avvaktan på definitiva förslag om investeringsanslag.

Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling

I prop. 1972: 90 beräknades anslagsbehållningarna komma att öka med 500 milj. kr. under *budgetåret 1971/72*. Det slutliga utfallet enligt riksrevisionsverkets budgetredovisning blev — sedan hänsyn tagits till ef-

Tabell 8. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1973/74

Fond	Investeringsanslag	Finansiering			
		Avskrivning inom fonderna	Övriga kapitalmedel inom fonderna	Avskrivning från driftbudgeten	Investeringsbemyndigande
I. Affärsverksfonderna	2 694 121 000	1 598 500 000	26 001 000	36 503 000	1 033 117 000
II. Statens allmänna fastighetsfond	690 827 000	52 908 000	3 000 000	238 958 000	395 961 000
III. Försvarets fastighetsfond	287 901 000	27 991 000	17 000 000	186 500 000	56 410 000
IV. Statens utlåningsfonder	3 275 005 000	—	—	465 935 000	2 809 070 000
V. Fonden för låneunderstöd	360 041 000	—	67 215 000	47 776 000	245 050 000
VII. Fonden för förlag till statsverket	70 450 000	—	40 000 000	—	30 450 000
VIII. Fonden för beredskapslagring	26 000 000	—	—	—	26 000 000
IX. Diverse kapitalfonder	212 301 000	120 775 000	650 000	5 402 000	85 474 000
Summa kr.	**7 616 646 000**	**1 800 174 000**	**153 866 000**	**981 074 000**	**4 681 532 000**
			Avgår kapitalåterbetalning:		
			Oreglerade kapitalmedelsförluster		1 000 000
			Övrig kapitalåterbetalning		*28 632 000*
				Lånemedel	**4 651 900 000**

fekten av indragna reservationer — en ökning av anslagsbehållningarna på totalbudgeten med 1 127 milj. kr. En bidragande orsak till den kraftiga uppbyggnaden av reservationsmedel var förskjutningar i utbetalningarna av de stora medelsanvisningar på tilläggsstat som gjordes i konjunkturstimulerande syfte. Sålunda skedde vissa utbetalningar, avseende kostnader för verksamheter av detta slag som pågick under senare delen av budgetåret 1971/72 först under budgetåret 1972/73. Detta gäller t. ex. för beredskapsarbeten och för bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. En annan väsentlig förklaring till den stora ökningen i anslagsbehållningarna är att förbrukningen av medel hänförliga till lånefonden för bostadsbyggande och till studiemedelsfonden blev mindre än väntat.

De mera långsiktiga förändringarna i anslagsbehållningarna redovisas i sammanställningen i tabell 11. Under 1960-talet fördubblades behållningarna i det närmaste, med särskilt stora ökningar under budgetåret 1964/65 och 1967/68. En ovanligt stor förbrukning av reserverade medel skedde under budgetåret 1969/70, huvudsakligen hänförlig till lånefonden för bostadsbyggande. Därefter har behållningarna återigen ökat. Det bör påpekas att medelsbehållningen vid utgången av budgetåret 1971/72 har minskat kraftigt till följd av att behållningarna på investeringsanslag inom ramarna för det militära försvaret och civilförsvaret överförts till budgetutjämningsfonden vid övergången till nytt budgetsystem för försvaret den 1 juli 1972. Den långsiktiga ökningen i medelsbehållningarna torde väsentligen höra samman med den statliga verksamhetens expansion med åtföljande behov av rörelsemedel. Som framgår av tabell 11 har utvecklingen av anslagsbehållningarna i huvudsak skett parallellt med ökningen av de anvisade reservations- och investeringsanslagen, dock med en förhållandevis svagare uppbyggnad under de senaste tre budgetåren. Speciella omständigheter gäller emellertid för två av dessa budgetår. De kortsiktiga förändringarna är svåra att ge en entydig tolkning. Variationer i konjunkturläget tycks ibland spela en viss roll liksom tillgången på lediga resurser för att tillfredsställa den statliga efterfrågan. I åtskilliga fall förefaller dock mera speciella faktorer ha inverkat.

För *budgetåret 1972/73* beräknades i riksstaten anslagsbehållningarna komma att minska med 725 milj. kr. Därav var emellertid 225 milj. kr. betingade av syftet att i totalbudgeten ta hänsyn till vissa effekter på utgiftssidan vilka inte kunnat beaktas vid besluten om berörda anslag.

Riksrevisionsverket har inhämtat uppgifter rörande myndigheternas beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling. En sammanfattning härav liksom min egen bedömning återges i tabell 12. För egen del räknar jag med en förbrukning av reservationsmedel med 200 milj. kr. vilket nära ansluter till myndigheternas beräkningar.

För *budgetåret 1973/74* räknar jag med en minskning av anslags-

Tabell 9. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Driftbudgeten. Milj. kr.

Huvudtitel	Reservation 30.6.71	Reservation 30.6.72	Ökning (+) minskning (—) under budgetåret 1971/72
Justitiedepartementet	54,0	45,6	— 8,4
Utrikesdepartementet	462,0	726,0	+264,0
Försvarsdepartementet	852,9	2,0	—850,9
Socialdepartementet	63,2	105,4	+ 42,2
Kommunikationsdepartementet	983,4	1 125,2	+141,8
Finansdepartementet	11,3	26,9	+ 15,6
Utbildningsdepartementet	93,2	117,5	+ 24,3
Jordbruksdepartementet	180,0	353,6	+173,6
Handelsdepartementet	7,7	10,5	+ 2,8
Inrikesdepartementet	164,7	553,6	+388,9
Civildepartementet	24,9	23,0	— 1,9
Industridepartementet	100,7	70.2	— 30,5
Riksdagen och dess verk m. m.	6,3	1,1	— 5,2
Summa	3 004,4	3 160,4	+156,0
Tillkommer: indragna reservationer			+671,2
Summa egentliga statsutgifter	**3 004,4**	**3 160,4**	**+827,2**
Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	304,2	420,1	+115,9
Summa driftbudgeten	3 308,6	3 580,5	+943,1

Tabell 10. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Investeringsanslag. Milj. kr.

Anslagsgrupp	Behållning 30.6.71	Behållning 30.6.72	Ökning (+) minskning (—) under budgetåret 1971/72
Statens affärsverksfonder:			
Postverkets fond	14,2	1,8	— 12,4
Televerkets fond	63,4	3,6	— 59,8
Statens järnvägars fond	26,9	28,9	+ 2,0
Luftfartsverkets fond	16,4	26,1	+ 9,7
Fabriksverkens fond	9,7	13,8	+ 4,1
Statens vattenfallsverks fond	65,4	58,3	— 7,1
Domänverkets fond	3,2	4,2	+ 1,0
Summa statens affärsverksfonder	199,2	136,8	— 62,4
Statens allmänna fastighetsfond	184,9	193,4	+ 8,5
Försvarets fastighetsfond	71,0	41,5	— 29,5
Statens utlåningsfonder	400,8	972,8	+572,0
Fonden för låneunderstöd	298,8	157,9	—140,9
Fonden för statens aktier	105,1	0,2	—104,9
Fonden för förlag till statsverket	13,0	13,3	+ 0,3
Fonden för beredskapslagring	95,0	87,0	— 8,0
Diverse kapitalfonder	59,1	52,2	— 6,9
Summa	1 427,0	1 655,0	+228,0
Tillkommer: indragna anslagsbehållningar			+ 72,0
Summa investeringsanslag	**1 427,0**	**1 655,0**	**+300,0**

Tabell 11. Medelsbehållning vid utgången av budgetåren 1962/63—1971/72. Miljarder kr.

	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72
Reservationer på driftbudgeten (exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar)	1,57	1,50	2,11	2,25	2,48	2,96	3,07	3,15	3,00	3,16
Outnyttjade belopp på investeringsanslag	1,01	1,41	1,39	1,21	1,33	1,61	1,85	0,99	1,43	1,66
Summa	**2,58**	**2,91**	**3,50**	**3,46**	**3,81**	**4,57**	**4,92**	**4,14**	**4,43**	**4,82**
Ökning (+) resp. minskning (—) under budgetåret	+0,17	+0,33	+0,59	—0,04	+0,35	+0,76	+0,35	—0,78	+0,29	+0,39
Behållning i procent av under budgetåret anvisade:										
reservationsanslag	37,6	32,3	38,1	39,8	40,9	43,4	45,2	43,1	38,7	30,1
investeringsanslag	35,4	46,2	44,8	32,6	30,1	33,2	34,6	17,2	18,1	21,0
reservations- och investeringsanslag	36,7	37,8	40,5	36,9	36,3	39,2	40,5	31,7	28,3	26,2

behållningarna på ca 400 milj. kr. Jag vill dock understryka att beräkningarna måste omges med betydande osäkerhetsmarginaler.

Beräkning av dispositionen av rörliga krediter

Budgetutfallet och därmed statens upplåningsbehov påverkas av förändringar i dispositionen av rörliga krediter hos riksgäldskontoret, vilka enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa myndigheter och bolag. De beviljade krediterna samt de belopp som tagits i anspråk framgår av sammanställningen i tabell 13.

Under *budgetåret 1971/72* minskade dispositionen av rörliga krediter med ca 73 milj. kr. till ca 928 milj. kr. En nedgång i det ianspråktagna beloppet noterades för bl. a. statens järnvägar, förenade fabriksverken och Norrbottens järnverk AB. Stora svängningar i utnyttjandegraden sker regelmässigt vid budgetårsskiftena. Speciella faktorer, som t. ex. alternativa finansieringsmöjligheter och kostnaderna för dessa, påverkar dispositionen av rörliga krediter på varierande sätt beroende på vilken tidpunkt det gäller.

I prop. 1972: 90 räknade jag med att det ianspråktagna beloppet av rörliga krediter under *budgetåret 1972/73* skulle öka med 350 milj. kr.

Tabell 12. Beräknade förändringar i anslagsbehållningar under budgetåret 1972/73. Milj. kr. (Ökning +, minskning —)

	Anslagsbehållningar 30.6.1972	Beräknad förändring till 30.6.1973		
		Prop. 1972: 90	Myndigheterna	Dep.ch.
Driftbudgeten (exkl. avskrivningar)	3 160	—375	— 35	— 50
Investeringsanslag	1 655	—350	—148	—150
Summa	**4 815**	**—725**	**—183**	**—200**

Tabell 13. Ianspråktagande av rörliga krediter. Milj. kr.

Låntagare	Av riksdagen medgivet 30.6.71	Ianspråktaget 30.6.71	Av riksdagen medgivet 30.6.72	Ianspråktaget 30.6.72
Televerket	625,0	455,0	625,0	490,0
Statens järnvägar	150,0	129,0	250,0	7,4
Statens vattenfallsverk	200,0	200,0	170,0	165,0
Domänverket	130,0	7,3	130,0	59,1
Postverket	—	—	120,0	74,0
Luftfartsverket	20,0	20,0	20,0	20,0
Förenade fabriksverken	70,0	47,5	170,0	—
Statens jordbruksnämnd	40,0	40,0	40,0	40,0
Svenska Reproduktions AB	0,7	—	0,7	0,7
Karlskronavarvet AB	8,0	—	8,0	—
Svensk Spannmålshandel	35,0	—	35,0	15,0
Svensk Kötthandel AB	50,0	1,0	50,0	41,0
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet	60,0	3,9	70,0	13,6
Norrbottens järnverk AB	125,0	97,0	125,0	—
Stiftsnämnderna	—	—	15,0	1,9
Diverse krediter	378,0	—	373,0	—
Summa	**1 891,7**	**1 000,8**	**2 201,7**	**927,7**

Enligt uppgifter som insamlats av riksrevisionsverket förutser berörda myndigheter och bolag nu en ökning i de disponerade beloppen med endast 52 milj. kr. En nedgång av ianspråktagna belopp anges för bl. a. postverket och televerket, medan en ökning beräknas ske för domänverket och förenade fabriksverken. Chefen för industridepartementet kommer senare denna dag att föreslå att ramen för domänverkets rörliga kredit höjs från 130 milj. kr. till 175 milj. kr. Chefen för industridepartementet föreslår senare i dag också att ramen för rörlig kredit till statens vattenfallsverk höjs med 50 milj. kr. till 250 milj. kr. från ingången av budgetåret 1973/74. Jag vill erinra om att denna ram höjdes från 170 milj. kr. till 200 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1972/73. Vid en samlad bedömning finner jag det sannolikt att dispositionen av rörliga krediter kommer att öka med 50 milj. kr. under innevarande budgetår.

För *budgetåret 1973/74* räknar jag med att ökningen av de ianspråktagna beloppen av rörliga krediter återgår till, jämfört med senare budgetår, ett mera normalt mönster. Totalt beräknar jag ökningen till 150 milj. kr. Jag vill dock även här erinra om den osäkerhet som gäller vid detta slag av beräkningar.

Beräkning av totalbudgeten

Utgifterna på totalbudgeten för budgetåret 1972/73 beräknas nu bli avsevärt större än de i riksstaten angivna. Detta sammanhänger, vilket jag tidigare redovisat, huvudsakligen med stora utgiftsökningar för sysselsättningsstimulerande åtgärder. Dessutom förutses merbelastningar

Förslag till riksstat för budgetåret 1973/74: Totalbudgeten.

A. Skatter, avgifter, m. m.:			
I. Skatter		53 065 700 000	
II. Uppbörd i statens verksamhet		1 269 585 000	
III. Diverse inkomster		717 000 000	55 052 285 000
B. Inkomster av statens kapitalfonder:			
I. Statens affärsverksfonder		762 300 000	
II. Riksbanksfonden		200 000 000	
III. Statens allmänna fastighetsfond		314 239 000	
IV. Försvarets fastighetsfond		124 874 000	
V. Statens utlåningsfonder		1 746 289 000	
VI. Fonden för låneunderstöd		75 327 000	
VII. Fonden för statens aktier		21 079 000	
VIII. Fonden för beredskapslagring		79 200 000	
IX. Statens pensionsfonder		93 330 000	
X. Diverse kapitalfonder		61 856 000	3 478 494 000
C. Beräknad övrig finansiering:			
I. Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:			
Statens affärsverksfonder	1 624 501 000		
Övriga kapitalfonder	329 539 000	1 954 040 000	
II. Övrig kapitalåterbetalning		28 632 000	1 982 672 000
	Summa kr.		60 513 451 000
Underskott			5 733 446 000
	Summa kr.		**66 246 897 000**

A. Utgiftsanslag:		
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	10 371 000	
II. Justitiedepartementet	2 658 828 000	
III. Utrikesdepartementet	1 814 669 000	
IV. Försvarsdepartementet	7 549 950 000	
V. Socialdepartementet	20 247 763 000	
VI. Kommunikationsdepartementet	4 729 462 000	
VII. Finansdepartementet	4 741 601 000	
VIII. Utbildningsdepartementet	10 173 707 000	
IX. Jordbruksdepartementet	1 332 957 000	
X. Handelsdepartementet	300 981 000	
XI. Inrikesdepartementet	6 731 533 000	
XII. Civildepartementet	1 067 647 000	
XIII. Industridepartementet	1 739 418 000	
XIV. Oförutsedda utgifter	1 000 000	
XV. Riksdagen och dess verk m. m.	97 010 000	
XVI. Riksgäldsfonden	2 500 000 000	65 696 897 000
B. Beräknad övrig medelsförbrukning:		
I. Minskning av anslagsbehållningar	400 000 000	
II. Ökad disposition av rörliga krediter	150 000 000	550 000 000
Summa kr.		**66 246 897 000**

i förhållande till riksstaten för vissa förslagsanslag, främst avseende skattebortfallsbidrag till kommunerna, folkpensioner, allmänna barnbidrag och bostadstillägg för barnfamiljer. Mot denna bakgrund kan totalbudgetens utgifter för budgetåret 1972/73 beräknas till 61 333 milj. kr. De samlade statsinkomsterna för budgetåret 1972/73 beräknas nu till 54 112 milj. kr. eller väsentligt lägre än som angavs i riksstaten. Främsta orsaken till att inkomsterna nu beräknas bli lägre är effekterna av det numera kända taxeringsutfallet för år 1971, som medförde väsentligt större utbetalningar av överskjutande skatt under budgetåret 1972/73 än kalkylerna tidigare visade. Med dessa beräkningar av utgifter och inkomster skulle totalbudgeten visa ett underskott på 7 221 milj. kr.

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag totalbudgeten för budgetåret 1973/74 på sätt som framgår av uppställningen (s. 56). Kalkylen utvisar ett totalbudgetunderskott om drygt 5,7 miljarder kr., vilket innebär en nedgång i förhållande till det nu beräknade underskottet för innevarande budgetår med nästan 1,5 miljarder kr. En tabell över totalbudgetens utveckling under en längre tidsperiod ingår i bilaga 5.

Till statsrådsprotokollet i detta ärende torde få fogas såsom

Bilaga 1: Preliminär nationalbudget för år 1973

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Bilaga 3: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

Bilaga 4: Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1973/74

Bilaga 5: Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.

Hemställan

Under åberopande av vad jag har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för statsregleringen som jag har förordat i det föregående,
2. medge att avsättning av kommunalskattemedel sker till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1973/74 för att där särredovisas,
3. besluta att skogsvårdsavgift enligt förordningen (1946: 324) om skogsvårdsavgift skall utgå med 0,9 promille för år 1973,
4. i avvaktan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1973/74

a) godkänna min preliminära beräkning av driftbudgetens inkomster,
b) godkänna min preliminära beräkning av förändringar i anslagsbehållningar,
c) godkänna min preliminära beräkning av förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
d) godkänna det preliminära förslaget till investeringsplan och investeringsstater samt därvid på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomsttiteln *Låne-medel* till 4 651 900 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Tabellförteckning

1. Försörjningsbalans för år 1972 10
2. Betalningsbalans 1970—1972 10
3. Preliminär försörjningsbalans för år 1973 27
4. Bytesbalans 1971—1973 28
5. Totalbudgeten 1971/72—1973/74 29
6. Statsutgifterna budgetåret 1973/74 37
7. Justering av riksrevisionsverkets beräkning av totalbudgetens inkomster 50
8. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1973/74 51
9. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Driftbudgeten 53
10. Sammanställning över behållningar på riksstatsanslag: Investeringsanslag 53
11. Medelsbehållning vid utgången av budgetåren 1962/63—1971/72 54
12. Beräknade förändringar i anslagsbehållningar under budgetåret 1972/73 54
13. Ianspråktagande av rörliga krediter 55

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720501

Preliminär nationalbudget för år 1973

Bilaga 1

PRELIMINÄR NATIONALBUDGET FÖR ÅR 1973

Inledning

Den preliminära nationalbudgeten för 1973 som härmed läggs fram är utarbetad inom finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering och konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten bygger på material som erhållits från fackdepartement och olika verk och institutioner. Vidare har utredningsrådet hörts. Dess ledamöter bär dock ej något ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Kapitlen III, Utrikeshandeln samt VII, Investeringarna och IX, Kreditmarknaden har helt sammanställts inom konjunkturinstitutet. Institutet har även sammanställt avsnitten om industriproduktion och skogsbruk i kapitel IV och avsnitten om de disponibla inkomsterna och den privata konsumtionen i kapitel VI. Ansvaret för bedömningen av Sveriges ekonomi 1973 — med undantag för de avsnitt eller punkter där konjunkturinstitutet uttryckligen åberopas — vilar på finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering där arbetet med nationalbudgeten letts av tf planeringschefen Lars Lindberger.

Av ett bihang som följer efter kapitel IX framgår även i tablåform vilka kapitel och avsnitt som sammanställts inom sekretariatet för ekonomisk planering respektive konjunkturinstitutet. Vidare redovisas prognostal för olika delsektorer enligt sekretariatets och konjunkturinstitutets bedömningar.

I. Sammanfattande översikt

1. Den ekonomiska utvecklingen 1971—1972

Den ekonomiska utvecklingen under loppet av 1972 har i stora drag gått i den riktning som markerades i preliminär och reviderad nationalbudget för året. En konjunkturförbättring som i vissa hänseenden började framträda redan under fjärde kvartalet 1971 har sålunda utvecklats vidare under 1972. Efterfrågans tillväxt har emellertid blivit svagare än beräknat och utvecklingen på arbetsmarknaden har blivit mindre gynnsam än som förutsågs. I synnerhet gäller detta tredje kvartalet då arbetslösheten säsongrensat visade en relativt kraftig uppgång av så vitt nu kan bedömas tillfällig karaktär.

Enligt förhandsbedömningarna var det den inhemska efterfrågan som skulle visa förnyad expansion 1971—1972 efter att dessförinnan ha fallit tillbaka 1970—1971, medan däremot varu- och tjänstetransaktionerna med utlandet netto skulle ge ett visst efterfrågebortfall. Detta skulle stå i klar kontrast till utvecklingen 1970—1971 då utrikeshandelns utveckling representerade ett betydande nettotillskott till efterfrågan, vilket då verkade bromsande på nedgångstendenserna inom produktionen. Den faktiska utvecklingen har till sin huvudtendens motsvarat dessa bedömningar men den inhemska efterfrågans tillväxt har likväl blivit mindre betydande än beräknat samtidigt som utrikeshandelns nettoeffekt blivit mera postiv än förutsett.

Bortsett från lagerinvesteringar har resursanvändningen för interna ändamål stigit med 3 % i volym 1971—1972 efter en nedgång med 0,4 % 1970—1971. Lagerinvesteringarnas inverkan på den totala resursanvändningen har varit mindre negativ än 1970—1971. Dessa investeringar har visserligen fortsatt att avta 1971—1972 men endast i hälften så stark takt som 1970—1971, då nedgången uppgick till drygt 3 miljarder kr. Omslaget i positiv riktning för den totala resursanvändningen eller efterfrågevolymen för inhemska ändamål har följaktligen blivit mera markerat inklusive än exklusive lager. Totalt noteras sålunda en omkastning i efterfrågeutvecklingen från nedgång med 2,4 % 1970—1971 till uppgång med 2 % 1971—1972. Detta innebär dock en påtagligt lägre tillväxt än som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten för 1972. Enligt denna skulle motsvarande ökningstal ha blivit drygt 3,5 %.

Det visar sig att det i huvudsak är två komponenter i resursanvändningen för interna ändamål som utvecklat sig svagare än beräknat, näm-

ligen den privata konsumtionen och lagerinvesteringarna. Hushållens realt disponibla inkomster har stigit i obetydligt lägre takt än förutsett men den väntade nedgången för sparkvoten från den höga nivå som uppnåddes 1971 har i stort sett uteblivit. Den privata konsumtionens tillväxt 1971—1972 har sålunda stannat vid 2 1/4 %, vilket är 1 1/2 procentenhet mindre än som beräknades i den reviderade nationalbudgeten för 1972. Även lagerinvesteringarnas nedgång har blivit större än enligt den reviderade nationalbudgeten och avvikelsen representerar ett mer än hälften så stort efterfrågebortfall som i fråga om den privata konsumtionen. Industrins lagerinvesteringar har i stora drag avtagit som förutsett samtidigt som ett väntat omslag i positiv riktning av handelns lagerinvesteringar uteblivit. Handels lagerhållning har sålunda fortsatt att sjunka och även totalt sett har lagerstocken minskat 1972 — med motsvarande ca 800 milj. kr.

Investeringarna i fasta tillgångar — dvs. byggnader och maskiner — har enligt nationalräkenskapskalkylerna totalt sett utvecklats i tämligen nära anslutning till prognoserna i den reviderade nationalbudgeten. En av förutsättningarna för detta har emellertid varit att de statliga in-

Tabell I: 1. Försörjningsbalans 1970—1972
Milj. kr.

	Löpande priser				1968 års priser			
	1970	1971	1972	Förändring i % 1971-1972	1970	1971	1972	Förändring i % 1971-1972
Tillgång								
Bruttonationalprodukt	170 323	182 659	198 648	8,8	154 117	153 222	156 370	2,1
Import av varor[1]	36 251	36 192	38 670	6,8	33 504	32 171	33 655	4,6
Import av tjänster[2]	6 168	6 955	7 412	6,6	5 511	6 132	6 408	4,5
Summa tillgång	**212 742**	**225 806**	**244 730**	**8,4**	**193 132**	**191 525**	**196 433**	**2,6**
Efterfrågan								
Privat bruttoinvestering	14 580	15 613	17 449	11,8	13 712	13 899	14 746	6,1
Statlig bruttoinvestering	5 044	5 598	6 840	22,2	4 572	4 740	5 390	13,7
Kommunal bruttoinvestering	9 419	9 152	10 203	11,5	8 445	7 636	7 972	4,4
Bruttoinvestering i bostäder	8 320	8 642	9 310	7,7	7 364	7 093	7 150	0,8
Lagerförändring	4 864	1 274	—804	..	4 174	995	—605	..
Privat konsumtion	92 302	98 212	106 094	8,0	84 647	83 770	85 655	2,3
Offentlig konsumtion	36 766	42 319	47 581	12,4	32 760	33 760	34 639	2,6
Export av varor[1]	35 150	38 224	41 255	7,9	31 695	33 354	34 962	4,8
Export av tjänster[2]	6 297	6 772	6 802	0,4	5 763	6 278	6 524	3,9
Summa efterfrågan	**212 742**	**225 806**	**244 730**	**8,4**	**193 132**	**191 525**	**196 433**	**2,6**

[1] Enligt handelsstatistiken.
[2] Häri ingår även sådan handel som faller utanför handelsstatistiken. Nettot av transfereringar till och från utlandet påverkar bytesbalansen i kapitel III men ej ovanstående försörjningsbalans.

vesteringarna genom tidigareläggning och ett ökat pådrag av beredskapsarbeten kommit att stiga väsentligt kraftigare än tidigare förutsetts. Volymökningen för de statliga investeringarna anges sålunda till nära 14 % mot endast drygt 3,5 % enligt prognosen i den reviderade nationalbudgeten. Jämfört med denna har däremot bostadsbyggandet och det privata näringslivets investeringar visat svagare tillväxt än beräknat. För näringslivets del har trots detta förväntningarna om en påtaglig investeringsökning i väsentlig mån kunnat infrias. Volymökningen har nämligen blivit 6 % totalt sett och för industrins investeringar 4 %.

Det bör tilläggas att konjunkturinstitutet framhållit att det finns skäl att räkna med en större osäkerhet än vanligt i investeringsberäkningarna för åren 1970—1972. Enligt institutets uppfattning kan ett periodiseringsfel ha uppkommit i samband med mervärdeskattens höjning fr. o. m. 1 januari 1971 och det har av institutet bedömts som troligt att såväl nedgången i investeringarna 1970—1971 som uppgången 1971—1972 i någon mån kommit att överdrivas. Det kan förefalla tveksamt om byggnadsinvesteringarnas utveckling verkligen inneburit en fullt så stark kontrast som framgår av nationalräkenskapskalkylerna, vilka visar på en nedgång med 4 % 1970—1971 följd av en uppgång med 5,5 % 1971—1972.

Den offentliga konsumtionens utveckling förefaller totalt sett inte ha avvikit mera avsevärt från prognoserna i den reviderade nationalbudgeten. Den kommunala konsumtionen beräknas ha stigit med 3 % 1971—1972, medan den statliga konsumtionen under inverkan av fallande militära materielleveranser endast ökat med knappt 2 %. För hela den offentliga verksamheten bestående av konsumtion och investeringar redovisas en tillväxt med 4 %, vilket är en klar ökning jämfört med 1970—1971, då motsvarande tillväxttal endast uppgick till 1 %. Den offentliga verksamheten har därmed visat starkare expansionstakt 1971—1972 än såväl den privata konsumtionen som bostadsbyggandet liksom även näringslivets totala investeringar inklusive lagerhållning, vilka i själva verket fortsatt att sjunka. Ett genomgående drag har emellertid varit att tillväxt- eller förändringstalen för dessa aktiviteter rört sig i positiv riktning från 1970—1971 till 1971—1972. För den privata konsumtionen noteras sålunda en utveckling från — 1 % till + 2 1/4 %, för bostadsbyggandet från — 3,5 % till + 1 % och för det privata näringslivets totala investeringar inklusive lager från — 17 % till — 5 %.

Med den påtagligt svagare tillväxt jämfört med den reviderade nationalbudgetens prognoser som varit kännetecknande för den totala inhemska efterfrågans utveckling 1971—1972 är det inte förvånande att även importen kommit att visa en lägre ökningstakt än väntat. Det utslag i denna riktning som framträder är emellertid marginellt med en neddragning från prognostalet 6 % till ett preliminärt utfallstal om 4,5 %. Med ett svagare efterfrågetryck inom landet än beräknat kunde

man snarast ha väntat att exportens volymutveckling skulle ha överträffat prognosen. Så har däremot inte skett. Totalt sett synes exportens volymtillväxt 1971—1972 ha blivit något lägre än förutsett och speciellt vad gäller verkstadsexporten har utfallet otvetydigt blivit svagare än beräknat. På tjänstebalansen har turisttjänsterna ökat belastningen mer än väntat men även på balansens kreditsida synes utslaget i viss mån ha blivit positivt. Med de deflateringstal som tillämpas i nationalräkenskapskalkylerna har såväl varu- som tjänstebalanserna omräknade i fasta priser kännetecknats av begränsade positiva förändringar. Bytesvillkoren har förbättrats för varutransaktionerna men försämrats för tjänstetransaktionerna. I absoluta tal har dessa effekter enligt nationalräkenskapskalkylerna varit av ungefär samma storlek.[1]

Bortsett från transfereringsinslagen har bytesbalansen följaktligen kommit att visa en svagt positiv förändring såväl i löpande som fasta priser. Genom fortsatt tillväxt av de utgående transfereringarna har dock bytesbalansens överskott totalt sett sjunkit från närmare 1 000 milj. kr. 1971 till ca 500 milj. kr. 1972. Det har i huvudsak varit det växande gåvobiståndet till u-länderna samt ökade ränteutbetalningar och försäkringsutfall som bidragit till ökningen av de utgående transfereringarna.

Även om varu- och tjänstetransaktionerna med utlandet har utvecklats gynnsammare än förutsett och faktiskt synes ha gett ett litet nettobidrag till den totala efterfrågans tillväxt, måste detta betecknas som påfallande blygsamt. Luckorna i den inhemska efterfrågans tillväxt har i varje fall inte kunnat fyllas ut genom en snabb tillväxt av exporten. I synnerhet verkstadsexporten har visat en svag utveckling 1972. Man får i själva verket gå tillbaka åtminstone till 1967 för att tillnärmelsevis finna en motsvarighet härtill. Med den metod för fastprisberäkning som tillämpas i kapitel III har sålunda exportvolymen för verkstadsprodukter exklusive fartyg sjunkit med 2 % 1971—1972. Med de troligen något mera realistiska deflateringstal som användes i nationalräkenskapskalkylerna blir utfallet något gynnsammare med en tillväxt om ca 1 %.

Tilläggas bör emellertid att de senast tillkomna månadsredovisningarna för utrikeshandeln och i synnerhet de preliminära uppgifterna för november har gjort det sannolikt att exportens volymutveckling kommit att i någon mån underskattas i de anförda beräkningarna, vilka ingår i försörjningsbalansen.

De svaga konjunkturerna för industriinvesteringar inom avsättningsländerna har säkerligen bidragit till verkstadsexportens — som det alltjämt förefaller — blygsamma utveckling, men andra omständigheter

[1] Med de deflateringstal som användes i volymberäkningarna av utrikeshandeln i kapitel III erhålls en större prisökning och en mindre volymtillväxt för exporten 1971—1972. Utvecklingen av bytesvillkoren för varutransaktionerna framstår härigenom som mera positiv samtidigt som motsatsen gäller om utvecklingen av handelsbalansen omräknad i fasta priser.

kan också ha medverkat. Kostnadsutvecklingen per produktenhet torde knappast ha varit ogynnsammare i Sverige än inom övriga västeuropeiska länder, vilket dock inte utesluter att svensk verkstadsindustri kan ha utsatts för en hårdnande konkurrens bl. a. inom sådana delmarknader där amerikanska och japanska leverantörer har en stark ställning. Detta kan ha inträffat samtidigt som de svenska exportörerna möjligen har höjt sina priser förhållandevis kraftigt i syfte att stärka en pressad lönsamhet. Som ett indicium på att de svenska prishöjningarna för verkstadsprodukter internationellt sett varit förhållandevis betydande har åberopats att prisuppgången 1971—1972 enligt utrikeshandelsberäkningarna var 1 1/2 procentenhet högre för verkstadsexporten än för verkstadsimporten.

Med en tillväxt av den inhemska efterfrågevolymen som beräknas ha stannat vid 2 % och vid ett begränsat nettotillskott till den totala efterfrågan genom de utrikes transaktionerna har nationalprodukten mätt från användningsidan ökat endast obetydligt mer än 2 % 1971—1972. Tillväxten har sålunda blivit närmare 1 1/2 procentenhet lägre än som beräknades i den reviderade nationalbudgeten samtidigt som produktivitetstillväxten blivit något högre än förutsett.[1] Därmed är det inte heller förvånande att arbetslöshetens nivå förblivit tämligen oförändrad trots den betydande arbetstidsförkortning som genomförts. Den förhållandevis svaga produktionsutvecklingen har inte förhindrat att prisstegringstakten blivit högre än beräknat. Troligen har det också skett en viss återhämtning i fråga om företagsvinsterna.

I jämförelse med de bedömningar som gjordes i den reviderade nationalbudgeten för 1972 har konsumentpriserna stigit med ytterligare en procentenhet — eller med ca 5,5 % — under loppet av 1972. Skillnaden förklaras till största delen av att prisstegringarna inom de från internationell konkurrens skyddade sektorerna blivit större än man räknade med våren 1972. Vid internationell jämförelse framstår likväl konsumentprisernas uppgång i Sverige under loppet av 1972 som påfallande måttlig.

Det samhällsekonomiska balansläget vid utgången av 1972 skall något mera ingående beröras i det följande. Utvecklingen under loppet av 1972 förtjänar emellertid också att uppmärksammas liksom även vissa karakteristiska inslag i det skeende vars utfall nu kan avläsas för hela perioden 1970—1972.

En nedre vändpunkt i konjunkturförloppet förefaller för Sveriges del att ha varit förlagd till tredje kvartalet 1971. Från årsskiftet 1970/1971 fram till tredje kvartalet 1971 hade såväl industriproduktionen som exporten säsongrensat en nedgång i volym, vilken inte kom till uttryck

[1] Efter den svaga produktivitetsutvecklingen 1970—1971 med ett beräknat produktivitetstal för hela samhällsekonomin om 2,8% bedömdes en avsevärt större produktivitetsökning som trolig 1971—1972. Enligt det preliminärt angivna utfallet blev produktivitetsökningen drygt 5%, vilket är något högre än enligt prognoserna.

i årsgenomsnittstalen. Fjärde kvartalet innebar däremot en viss uppgång. Omslaget framträdde för exportens del klarare i serien exklusive fartyg. Även på arbetsmarknaden blev vissa ansatser till en gynnsammare utveckling märkbara. Säsongrensat sett medförde fjärde kvartalet en svag ökning av antalet obesatta platser och någon minskning av arbetslösheten.

Första halvåret 1972 inträffade en klar uppgång av aktiviteten inom samhällsekonomin. Till detta bidrog i någon mån exporten som säsongrensad ökade första kvartalet 1972. Inberäknat fartyg var dock uppgången synnerligen måttlig. Den inhemska efterfrågans utveckling torde under sådana omständigheter ha varit av större betydelse. Den privata konsumtionen som säsongrensad stigit andra halvåret 1971 hölls tämligen väl uppe första kvartalet 1972. Byggnadsverksamheten ökade påtagligt första halvåret 1972 under inverkan av de konjunkturstimulerande åtgärder som vidtagits. Vidare tycks ett uppehåll ha inträffat i den kraftiga nedgång i lagerinvesteringarna som försiggick under 1971. Andra kvartalet 1972 medförde en svagare utveckling av den privata konsumtionen samtidigt som exporten säsongrensad föll något tillbaka. Industriproduktionen visade emellertid säsongrensat sett en kraftig uppgång andra kvartalet 1972. Arbetslösheten var säsongrensad i långsamt avtagande under hela första halvåret 1972.

Den förhållandevis gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden bröts under tredje kvartalet, då en relativt kraftig uppgång i arbetslösheten noterades i augusti, åtföljd av ytterligare någon ökning i september. Flera omständigheter torde ha samverkat i detta förlopp. Den förhållandevis svaga utvecklingen av konsumtion och export under andra kvartalet kan ha återverkat på företagens produktionsplaner för tredje kvartalet. Konjunkturbarometern för september visade också att företagens förväntningar om orderingången inte infriades under tredje kvartalet, i synnerhet inte vad gäller exportmarknaden. Lagerinvesteringarna minskade ånyo kraftigt under andra halvåret 1972. Konsumtionen utvecklades alltjämt svagt under tredje kvartalet då även industriproduktionen stagnerade. Detta tog sig främst uttryck i en kraftig neddragning av produktionen under semesterperioden. För byggnads- och anläggningsverksamheten innebar tredje kvartalet av allt att döma en volymnedgång. Denna var delvis en följd därav att beredskapsarbetena under sommaren drogs ned från en högt uppdriven nivå under vintern och våren. Exporten visade däremot en klar volymuppgång tredje kvartalet 1972.

Utvecklingen under fjärde kvartalet har såvitt nu kan bedömas kännetecknats därav att exporten fortsatt att stiga samtidigt som industriproduktionen visat förnyad tillväxt och beredskapsarbetena ånyo tilltagit i omfattning. Orderingången till verkstadsindustrin för exportleveranser har enligt konjunkturbarometern ökat relativt kraftigt. Arbetslösheten

har säsongrensat upphört att öka. I november inträffade en nedgång för den säsongrensade arbetslösheten och arbetskraftsundersökningen för samma månad visade liksom tidigare i oktober, juli och juni lägre arbetslöshetstal än motsvarande månader 1971. I december sjönk arbetslösheten ytterligare något. Prisutvecklingen var mot slutet av 1972 lugnare än under årets tidigare delar.

Utvecklingen 1970—1972 kan nu överblickas som en avmattningsperiod som i vissa hänseenden varit av annorlunda karaktär än den närmast föregående. Nedan redovisas volymförändringar för nationalprodukten och några av dess komponenter i form av genomsnittstal per år för dels 1970—1972, dels 1965—1967 eller alternativt 1965—1968. Avmattningsperioden 1970—1972 framstår hittintill som mera sammanträngd i tiden än sin närmaste föregångare som sträckte sig in på ett tredje år. Det kan därför synas ovisst vilken 2- eller 3-årsperiod fram emot 1968 som utgör bästa jämförelseperiod. Valet har vad gäller varje särskild komponent gjorts på sådant sätt att skillnaden i årsgenomsnitt minimeras jämfört med 1970—1972. De tal som återges i tablån avser procentuella förändringar.

	1970—1972	1965—1967	1965—1968
Bruttonationalprodukt	0,7[1]		3,3
Privat konsumtion	0,6		2,9
Offentlig konsumtion och investering	2,4		5,8
Offentlig konsumtion och investering samt bostadsinvestering	1,9		5,6
Statlig konsumtion och investering	4,6		1,2
Export av varor och tjänster	5,3		7,1
Lagerinvestering; årlig förändring uttryckt i procent av utgångsårets bruttonationalprodukt	−1,5	−1,1	

[1] Beräknat från användningssidan. Beräknat från produktionssidan blir motsvarande tal ca 1,5.

Det visar sig att dominerande inhemska efterfrågekomponenter haft långsammare tillväxt 1970—1972 än under den närmast föregående avmattningsperioden. Detta gäller i hög grad den privata konsumtionen vars årliga ökningstakt endast var knappt femtedelen så hög 1970—1972 som 1965—1968. Denna förändring har inträffat trots att de realt disponibla inkomsternas årliga tillväxttakt i själva verket var något högre 1970—1972 än 1965—1968 (2,2 % mot 2,1 %). Mera direkt bestämd av förändringar i det ekonomisk-politiska klimatet kan den lägre tillväxttakt förmodas vara som 1970—1972 framträder för den offentliga verksamheten och bostadsbyggandet. Uppenbart är det emellertid

en ändring i förutsättningarna av mera långsiktig verkan som sålunda satt sin prägel på utvecklingen av bostadsbyggandet och den offentliga verksamheten. För den del av verksamhetsområdet där konjunkturpolitiska styrmedel mest omedelbart kan göra sig gällande, nämligen statlig verksamhet, har förändringen gått i motsatt riktning. Tillväxttakten är i detta fall klart högre 1970—1972 än den var 1965—1968.[1]

En omständighet av teknisk natur som inverkat på de disponibla inkomsternas utveckling 1970—1972 har varit övergångseffekterna av den skattereform som trädde i kraft 1971. I samband med kommunalskatteavdragets bortfall motverkades en systematisk tendens som tidigare gjort preliminärskatteuttaget för lågt i förhållande till den slutliga skatten. Andra faktorer som verkade i motsatt riktning förblev däremot orubbade. Följden härav blev att preliminärskatteuppbörden för 1971 och sannolikt även för 1972 blev större än den slutliga skatten. Övergången från totalt sett lägre preliminärskatteuppbörd än den slutliga skatten för inkomståret 1970 till totalt sett högre preliminärskatteuppbörd än den slutliga skatten för inkomståren 1971 och 1972 har temporärt förstorat hushållens skattebelastning, 1971 med drygt 2 miljarder kr. och 1972 med ca 200 milj. kr. För de disponibla inkomsternas tillväxt 1970—1972 kan detta ha inneburit en viss dämpning som räknat i procentenheter per år dock varit av försumbar storlek.

Den svagare utveckling som perioden 1970—1972 har kännetecknat den privata konsumtionen, den offentliga verksamheten och bostadsbyggandet bör även ha fört med sig att ett större resursutrymme blivit tillgängligt för ökning av näringslivets investeringar och exportproduktionen. Utvecklingen av företagens investeringar ligger åtminstone väl i linje med erfarenheterna från avmattningsperioden under senare delen av 60-talet. Vad gäller exporten har emellertid tillväxttakten från 1965—1968 till 1970—1972 ingalunda stigit utan tvärtom dragits ned.

En betydelsefull fråga blir under sådana omständigheter hur stor ytterligare ökning av produktionen som skulle ha krävts för att det skulle ha blivit möjligt att i rimligt hög utsträckning utnyttja tillgängliga resurser i form av arbetskraft och realkapital. Ett nära sammanhängande spörsmål gäller hur stor ökning av importen en sådan utfyllnad av produktionsutrymmet skulle ha dragit med sig.

När det gäller att bedöma den faktiska storleken av en outnyttjad kapacitetsmarginal inom samhällsekonomin blir såväl den senaste arbetstidsförkortningens verkningar som den faktiska produktionsökningen under de senaste två åren av betydelse i sammanhanget. Efter den revidering av nationalräkenskapskalkylerna som nyligen företagits av

[1] Under perioden 1965—1968 överfördes huvudansvaret för vissa verksamhetsområden från staten till kommunerna, Detta förhållande förklarar emellertid endast till en mindre del olikheten i tillväxt för den statliga sektorn mellan de perioder som anges i tablån.

statistiska centralbyrån framstår bruttonationalproduktens utveckling beräknad från användningssidan som uppseendeväckande svag 1970—1971 med en nedgång om drygt en halv procent. För 1970—1972 erhålls en tillväxt om endast 1,5 %. Beräkningar från produktionssidan tyder emellertid på ett något mera positivt utfall med en svag ökning av nationalprodukten 1971 och en tillväxt om sammanlagt ca 3 % 1970—1972.[1] Såsom närmare berörs i produktionsavsnittet finns det skäl att fästa visst avseende vid beräkningarna från produktionssidan vad gäller perioden 1970—1972.

Arbetstidsförkortningen 1972 har beräknats medföra en kapacitetsförlust för samhällsekonomin om ca 2 %. Den återhållande effekten på arbetskraftsutbudet har därvid uppskattats till 3,5 %. Vidare har förutsatts en positiv inverkan på produktivitetsutvecklingen till följd av arbetstidsförkortningen.

Från 1970 till 1972 skulle en normal tillväxt förmodas ha uppgått till 8 à 9 %. Härifrån bör avräknas den faktiska produktionstillväxten skattad till ca 3 % och kapacitetsförlusten till följd av arbetstidsförkortningen ca 2 %. Därmed skulle återstå ett outnyttjat utrymme om 3 à 4 procentenheter.

Det samhällsekonomiska läget 1970 kännetecknades emellertid av en viss överhettning i synnerhet under årets tidigare hälft. Detta gör det motiverat att i viss grad räkna ned den disponibla kapacitetsmarginalen. Ett ytterligare skäl härtill är att utbud och efterfrågan på arbetskraft med hänsyn till sin sammansättning numera kan befaras vara sämre anpassade till varandra än de var 1970. Den disponibla kapacitetsmarginalen inom samhällsekonomin skulle därför kanske uppgå till 1 à 2 procentenheter snarare än till 3 à 4. Om en sådan marginal på 1 à 2 procentenheter kunnat utnyttjas är det troligt att arbetslösheten kunnat reduceras med inemot en procentenhet. Samtidigt skulle rimligtvis även importen av varor och tjänster ha blivit högre än som faktiskt var fallet. Hur stor denna ökade import hade blivit skulle självfallet ha berott på efterfrågetillskottets sammansättning. Om detta helt hade bestått av inhemsk efterfrågan av förhållandevis importkrävande natur i form av privat konsumtion samt lager- och maskininvesteringar är det troligt att den ytterligare importen skulle ha uppgått till 1,5 à 2 miljarder kr. med åtföljande lika stor försvagning av bytesbalansen. Om det däremot till en del hade bestått av ytterligare efterfrågan för export skulle den tillkommande nettobelastningen på bytesbalansen därmed givetvis ha blivit mindre.

[1] Olikheterna i utfall 1970—1972 mellan beräkningarna från användnings- och produktionssidan har ingenting att göra med de periodiseringsfel som enligt konjunkturinstitutets uppfattning uppkommit inom denna 2-årsperiod.

2. Sveriges ekonomi 1973

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1972 innebar såsom framhållits i det föregående en svagare tillväxt än som förutsågs i den preliminära och reviderade nationalbudgeten för 1972. Att så blev fallet har i huvudsak kunnat förklaras av rent interna orsaker, däribland främst den oväntat höga sparbenägenheten. Också en viktig del av exporten — nämligen av verkstadsprodukter — utvecklades svagare än förutsett och härav följde sannolikt även vissa återverkningar på lagerinvesteringarna vilka totalt sett minskade kraftigare än beräknat. Det är oklart i vad mån exportprognoserna för 1972 innebar en felbedömning av den internationella marknadsutvecklingen för sådana produkter som levereras av den svenska verkstadsindustrin eller om det snarare har förhållit sig så att den svenska verkstadsindustrins möjlighet och villighet att hävda sig på exportmarknaderna (exempelvis genom att i förekommande fall hålla igen på avsalupriserna och genom att erbjuda längre och förmånligare krediter) har varit mera begränsade än som förutsattes.

Oavsett hur det kan ha förhållit sig med detta, har den internationella ekonomiska utvecklingen 1972 i stora drag kommit att visa god överensstämmelse med vad som förväntades. Vissa drag i utvecklingen ter sig dock i efterhand påtagligt mer markanta än vad som kom till uttryck i förhandsbedömningen. Detta gäller inte minst det stora underskott som tillkommit i den amerikanska utrikesbalansen (med på kort sikt expansiva effekter på konjunkturutvecklingen utanför Förenta staterna). Det gäller också de återverkningar på de internationella marknadsförhållandena som uppkommit till följd av den betydande outnyttjade kapaciteten inom den japanska industrin. Det är vidare påfallande att prisstegringstakten i Västeuropa efter tillfälliga avsaktningstendenser bibehållits oförändrat hög — åtminstone vad gäller konsumentpriserna — trots den dämpning som inträdde för prisutvecklingen inom internationell handel (vid notering i de importerande ländernas egen valuta).

Bedömningen av utsikterna för den internationella utvecklingen ter sig i åtskilliga hänseenden mindre problematisk inför 1973 än den gjorde inför 1972. En konjunkturuppgång är numera väl utvecklad i Förenta staterna men har även kommit i gång i Västeuropa, liksom i Japan. Frågan gäller under sådana förhållanden inte i första hand om det blir någon internationell konjunkturuppgång 1973 utan snarare hur omfattande och ihållande uppgången kan väntas bli och speciellt hur investeringskonjunkturen för industrin kan komma att utveckla sig.

Konjunkturutsikterna för Västeuropa 1973 framstår vid ingången av året som tämligen gynnsamma. Den ekonomiska utvecklingen under senare delen av 1972 tyder på att en mera expansiv produktionstillväxt är att vänta i flertalet länder. Stort inflytande på konjunkturutveck-

lingen i Västeuropa 1973 förutses emellertid liksom tidigare år den västtyska ekonomin få.

Utvecklingen av de olika efterfrågekomponenterna 1972 tyder på att styrkan i konjunkturen i Västtyskland ökat mot slutet av året. Under hösten 1972 skedde sålunda en mer än säsongmässig ökning av industrins orderingång från såväl hemmamarknaden som exportmarknaderna. Särskilt kraftig blev uppgången för investeringsvaruindustrin. Vad gäller investeringsutvecklingen inom landet visade visserligen enkäter hösten 1972 inga mer expansiva planer från industrins sida för 1973. Med tanke på det förhållandevis höga kapacitetsutnyttjandet inom industrin och trenden i totalefterfrågans utveckling under loppet av 1972 finns det dock skäl att räkna med en revidering uppåt av dessa planer. En ytterligare faktor som pekar i denna riktning är det uppsving i lagercykeln som väntas fortsätta 1973. Tillsammans med oförändrad konsumtionstillväxt och en något svagare tillväxt av exportvolymen för varor och tjänster än av importvolymen förutses en sådan investeringsutveckling innebära att totalproduktionen i Västtyskland kan väntas öka med ca 5 % 1973.

Liksom i Västtyskland väntas de privata investeringarna — såväl de fasta som lagerinvesteringarna — successivt komma in i ett mera expansivt skede i Italien och Storbritannien. Den privata konsumtionen förutses kvarstå som en väsentlig tillväxtfaktor i de flesta västeuropeiska länderna 1973, även om dess roll inte väntas bli lika framträdande som 1971 och 1972. Trots att den ekonomiska politiken — av framför allt prisstabiliseringsskäl — i flera länder efter hand kan väntas få en mer restriktiv prägel, torde under sådana omständigheter inte någon större risk föreligga för en konjunkturdämpning i området före utgången av 1973. Detta hindrar inte att den japanska exportutvecklingen till Västeuropa 1973 kan få en nedkylande effekt på exportutsikterna för åtminstone vissa industribranscher och att marknadsutvecklingen för tyngre verkstadsprodukter kan komma att bli måttligt expansiv. Sammanfattningsvis väntas totalproduktionen i Västeuropa 1972—1973 öka med ca 5 % att jämföra med drygt 3,5 % 1971—1972. Detta innebär en klar acceleration av tillväxten efter den obetydliga ökning av denna som kunde noteras från 1970—1971 till 1971—1972. Inte minst för de nordiska ländernas del väntas en påtaglig stegring av tillväxttakten 1973.

Världshandeln kan 1973 i volymtermer förutses växa i några procentenheter snabbare takt än 1972. För OECD-länderna väntas ökningstakten uppgå till ca 12 % 1973. Vad gäller utrikeshandelsutvecklingen för de olika länderna inom OECD-området 1973 väntas volymeffekterna av valutajusteringen i december 1971 bli avsevärt mera uttalade än 1972. Sålunda förutses framför allt Japan men även Västtyskland göra andelsförluster, medan Förenta staterna väntas göra betydande andelsvinster 1973. Prisbildningen inom internationell handel

1973 torde i betydande grad komma att påverkas av den ökande aktiviteten i världsekonomin och såväl råvarupriserna som priserna på industrivaror förutses 1973 öka i snabbare takt än 1972. För världshandelspriserna har kalkylerats med en ökning på i genomsnitt ca 4 %.

Konjunkturinstitutets prognos för *exporten* är till största delen baserad på uppgifter från de större företagen och vissa branschorganisationer. Konjunkturinstitutet har i sin bedömning av dessa uppgifter i huvudsak utgått från den uppfattning om den internationella konjunkturutvecklingen under 1973 som sammanfattats i det närmast föregående. Exporten exklusive fartyg beräknas öka med 9,5 % i volym 1973, vilket är 5 procentenheter mer än 1972. För den totala varuexporten väntas tillväxten 1973 bli likaledes 9,5 %. På grund av ett omslag i fartygsleveranserna innebär detta jämfört med 1972 en ännu något större ökning av tillväxten eller med 5,5 procentenheter. Med de deflateringsprinciper som tillämpas i nationalräkenskapskalkylerna bör emellertid den för 1972—1973 beräknade uppgången av den totala exportens volym motsvara 10,5 %.

Ökningen av exporten 1972 var tämligen svag mot bakgrund av den ökade efterfrågetillväxten på avsättningsmarknaderna. En "fasförskjutning" av den svenska exporten i förhållande till den internationella konjunkturen har kunnat konstateras de senaste åren och torde till någon del förklaras av exportens allt större inriktning på verkstadsprodukter, vilka ligger efter råvarorna i konjunkturförloppet. Den internationella konjunkturutvecklingen indikerar härvidlag ett gynnsammare utfall 1973. Exporten av verkstadsprodukter exklusive fartyg förutses sålunda öka med ca 10 % 1973 att jämföra med en minskning om 2 % 1972. Trots en förväntad uppgång i malmförbrukningen i Västeuropa, väntas däremot malmexporten — till följd av den ökade konkurrensen från transoceana länder — öka mycket måttligt 1973. En fortsatt stark expansion förutses för pappers- och massaexporten och även utförseln av trävaror väntas kunna öka ytterligare något från den mycket höga nivån 1972. Under förutsättning av normalskörd beräknas livsmedelsexporten minska med 2 % 1973 efter mycket kraftiga ökningar både 1971 och 1972. För gruppen "övrigvaror" förutses exporten öka med 13 % 1973, varvid framför allt den expansiva efterfrågeutvecklingen i de nordiska länderna och särskilt avvecklingen av importavgiften i Danmark väntas verka kraftigt stimulerande. Härtill kommer att en betydande del av "övrigvaru"-exporten berörs av Sveriges frihandelsavtal med EEC och sålunda kommer i åtnjutande av den 20-procentiga tullreduktion 1 april 1973 som inträffar för huvuddelen av industrivaruexporten.

Prisfall noterades mellan 1971 och 1972 för ett flertal varugrupper — främst massa, järn och stål samt livsmedel. För 1973 förutser konjunkturinstitutet ett markant omslag i prisutvecklingen för råvaror —

utom för malm — och fortsatta betydande prisstegringar för bl. a. verkstadsprodukter. Exportpriserna beräknas 1973 i genomsnitt öka 5,5 % och den värdemässiga exporttillväxten 1972—1973 förutses uppgå till drygt 15 %.

Det *privata näringslivets investeringar i byggnader och maskiner* väntas öka med 6 % från 1972 till 1973. För *industrins* del förutses en volymökning med 8 % totalt, varav 10 % för maskininvesteringarna och 3 % för byggnadsinvesteringarna. Dessa förväntade utfall för 1973 har erhållits efter sedvanlig uppjustering av industrins planer sådana dessa kom till uttryck i statistiska centralbyråns novemberenkät. Planuppgifterna för maskin- och byggnadsinvesteringarna har sålunda uppreviderats med 16 respektive 25 procentenheter. Vid uppjusteringen har hänsyn tagits till det förhöjda investeringsavdraget på 30 % för maskiner beställda första halvåret 1973 samt det beslutade investeringsavdraget på 10 % för byggnadsinvesteringar påbörjade före den 1 juli 1973. Inom såväl verkstadsindustrin som järn- och stålverken väntas en betydande volymmässig investeringsökning 1973. För massa- och pappersindustrin räknar man däremot med att en relativt kraftig investeringsnedgång är att vänta 1973. För industrin i övrigt indikerar planerna en fortsatt investeringsuppgång 1973. — Handelns investeringar ökade 1972 med 6 % i volym och beräknas minska med 0,5 % 1973.

De senaste årens utveckling har kännetecknats av ovanligt starka lagerrörelser. Industrins *lagerinvesteringar* minskade 1972 med ca 200 milj. kr. De beräknas däremot öka med drygt 800 milj. kr. 1973, vilket skulle innebära ett positivt lageromslag på drygt en miljard kronor. Till detta omslag bidrar i första hand lagerinvesteringarna i insatsvaror och varor i arbete. Ett kraftigt positivt sving i lagerinvesteringarna för handeln bidrar till att den totala lageruppbyggnaden beräknas bli ca 1,4 miljarder kr. 1973 att jämföra med en lagerminskning om ca 800 milj. kr. 1972. Totalt förutses därmed ett sving i lagerinvesteringarna om ca 4,3 miljarder kr. under loppet av två år; från en negativ förändring med 2,1 miljarder 1971—1972 till en positiv förändring med 2,2 miljarder kr. 1972—1973. Det privata näringslivets totala realkapitalbildning förutses med denna lagerutveckling öka med 18 % i volym 1973 efter en minskning med 5 % 1972.

De *statliga investeringarna* beräknas bli i stort sett av samma omfattning 1973 som föregående år. Byggnadsinvesteringarna förutses minska med 8 % i volym bl. a. beroende på en trolig nedgång i de vägarbeten som finansieras via anslagen till beredskapsarbeten. Maskininvesteringarna beräknas öka med ca 9 % 1973 främst till följd av ökade maskininköp inom affärsverken.

Kommunernas investeringar beräknas minska med 5 % i volym 1973 efter en ökning med 4,5 % 1972. Såväl maskin- som byggnadsinvesteringarna förutses minska med 5 % 1973. En kraftigare nedgång hade

varit att vänta förutan de åtgärder som vidtagits för att stimulera den kommunala byggaktiviteten. Bland åtgärderna kan nämnas bidrag för kommunernas miljövårdsinvesteringar samt utökade anslag till beredskapsarbeten. Av dessa anslag kommer en betydande del att kanaliseras till kommunerna.

För *bostadsbyggandet* beräknar konjunkturinstitutet en igångsättning med ca 80 000 lägenheter 1973, av vilka andelen småhus uppskattas till 45 %. Bostadsinvesteringarna förutses som en följd härav totalt minska med 8 % i volym 1973. Investeringarna i flerfamiljshus beräknas minska med 15,5 %, medan småhusinvesteringarna väntas öka med 22,5 %. Ombyggnadsverksamheten beräknas få ökad betydelse under 1973. Till detta medverkar bl. a. de direkta bidrag som utbetalas till byggföretag som rustar upp äldre bostadshus. Även saneringsutredningens förslag om förbättringslån har beaktats. Det har dock antagits att 1973 kommer i första hand byggnadsunderhållet att stimuleras av dessa åtgärder. Antalet färdigställda lägenheter har för 1973 beräknats till 93 250, vilket är drygt 11 000 färre än under 1972.

Den *totala fasta investeringsvolymen* beräknas i stort sett bli oförändrad från 1972 till 1973. Maskininvesteringarna förutses öka med 8 % medan en minskning med 5 % kan väntas för byggnadsinvesteringarna. Härvid är dock att märka att byggnadsverksamheten kan komma att utvecklas något gynnsammare än byggnadsinvesteringarna. Den ökning av bostadsunderhållet som emotses 1973 representerar nämligen enligt nuvarande normer för nationalräkenskaperna inte något bidrag till byggnadsinvesteringarna men väl till byggnadsproduktionen. Inberäknat lager förutses investeringarna öka med 4,5 % i volym 1973.

Beträffande *inkomster, priser och konsumtion* framläggs följande kalkyler. Den totala lönesumman beräknas från 1972 till 1973 stiga i något långsammare takt än 1971—1972, eller med drygt 7,5 %. För enskilda företagares inkomster väntas en ökning med knappt 1 % mot 3,3 % 1971—1972. Den relativt svaga ökningen av företagarnas inkomster beror främst på en väntad minskning av jordbrukarinkomsterna, då skördeutfallet 1973 beräknas bli mindre än 1972. Totalt väntas faktorinkomsterna stiga med 7 %, vilket innebär att ökningstakten 1972—1973 beräknas bli en procentenhet lägre än 1971—1972. Tillväxten i de disponibla inkomsterna blir dock 10,1 % mot 7,7 % 1971—1972. Hushållens nettoinbetalningar till det offentliga beräknas nämligen sjunka med drygt 11 %, vilket sammanhänger inte blott med sänkningen av statsskatten från årsskiftet 1972/1973 utan även med övergångseffekter från 1971 års skattereform. Medan hushållens nettoinbetalningar av skatt 1972 kan ha varit ungefär lika stora som deras slutliga skatt för samma år, kommer dessa nettoinbetalningar 1973 att bli uppskattningsvis drygt 1 miljard kr. lägre än den slutliga skatten för 1973.

Vid bedömningen av *prisutsikterna* för 1973 har en utgångspunkt varit att arbetsgivarnas kostnad per timme i genomsnitt för samtliga anställda antas stiga med ca 10,5 %, inkluderat höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Lönekostnadernas genomslag inom de från internationell konkurrens skyddade näringarna väntas få ett för denna lönestegringstakt normalt värde. Lönekostnadsgenomslaget var 1972 större än normalt, vilket tyder på att företagen detta år kan ha kompenserat sig för kostnadsstegringar som inträffat före utgången av 1971. Enligt den prisprognos som utarbetats kan konsumentprisnivåns uppgång under loppet av 1973 uppskattas till 4,8 %. Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1972 och 1973 förutses förändringen bli något högre eller 5,5 %. — Vid dessa beräkningar har de prispolitiska åtgärder m. m. beaktats, vilka vidtagits i anslutning till den senaste utlösningen av de bestämmelser som ingår i jordbruksöverenskommelsen.

Vid den förutsatta prisuppgången kan de reala disponibla inkomsterna beräknas öka med 4,5 % i volym 1973 mot ca 2 % 1972.

Den *privata konsumtionen* inklusive turistnettot beräknas komma att öka med drygt 4 % i volym 1972—1973 mot en ökning på 2 1/4 % 1971—1972. Med tanke på att hushållens disponibla inkomster i fasta priser väntas öka med knappt 4,5 % innebär detta en förväntad svag uppdragning av sparkvoten utöver den i och för sig höga nivån 1972.

Den *offentliga konsumtionen* väntas i volym öka med ca 3 %, varav den kommunala med 3,5 % och den statliga med 2,5 %. För speciellt statens del förutses en stor del av tillväxten falla på första halvåret 1973.

Tabell I: 2. Bytesbalansen 1971—1973
Milj. kr., löpande priser

	1971	1972 prel.	1973 prognos
Export av varor	38 224	41 255	47 730
Import av varor	36 192	38 670	44 230
Handelsbalans	**2 032**	**2 585**	**3 500**
Sjöfartsnetto	2 221	2 350	2 450
Turistnetto	— 1 927	— 2 475	— 2 850
Övriga tjänster m. m., netto[1]	— 881	— 885	— 1 025
Transfereringar, netto	— 1 280	— 1 880	— 2 300
Korrigeringspost[2]	800	800	800
Bytesbalans	**965**	**495**	**575**

[1] Motsvaras av posterna "korrigering av handelsstatistiken" och "övriga tjänster, netto" i tabell III: 3.
[2] Uppskattning av i statistiken icke redovisade löpande betalningar.

Med ledning av den förväntade efterfrågans tillväxt kan *import*volymen beräknas stiga med närmare 10 % 1972—1973. Detta innebär en väsentligt större uppgång än 1971—1972, då ökningen var 4,5 %.

Det betydande omslaget i lagerinvesteringarna — en lageruppbyggnad 1973 om ca 1 500 milj. kr. jämfört med en lagerminskning 1972 om ca 800 milj. kr. — väntas härvid bli en starkt bidragande orsak till importökningen. Importen av konsumtionsvaror förutses uppvisa en fortsatt kraftig ökning, även om dess tillväxt inte väntas bli fullt lika stor som 1972. Den väntade uppgången i industriproduktionens tillväxttakt beräknas leda till att importen av insatsvaror till industrin ökar betydligt snabbare 1973 än 1972. Även för investeringsvaror väntas importuppgången förstärkas kraftigt.

Handelsbalansen beräknas visa ett överskott med 3 500 milj. kr. 1973, vilket är ett tillskott med drygt 900 milj. kr. jämfört med 1972. Bakom denna ökning ligger i första hand en förbättring av bytesvillkoren. Exportpriserna beräknas sålunda stiga med 5,5 % medan prisstegringen för importen väntas bli någon procentenhet lägre. Volymmässigt förutses importen och exporten öka i ungefär samma takt 1973 eller med inemot 10 %. Nettot av tjänster och transfereringar beräknas 1973 fortsätta att öka sitt minussaldo med inemot 750 milj. kr. Framför allt väntas det negativa turistnettot och det likaledes kraftigt negativa transfereringsnettot försvagas ytterligare. Bytesbalansens saldo, inklusive korrigeringspost och transfereringsnetto, skulle enligt dessa beräkningar — så som de redovisas i tabell 2 — visa ett överskott på inemot 600 milj. kr. 1973 jämfört med ett överskott på inte fullt 500 milj. kr. 1972, dvs. en förbättring med ca 100 milj. kr.

Denna beräkning av utrikeshandelns utfall ger tillsammans med de angivna förändringarna i försörjningsbalansens övriga delposter till resultat att bruttonationalproduktens tillväxt 1972—1973 beräknas bli drygt 4 % (4,2 %). Bland de kalkyler som leder fram till detta ingår konjunkturinstitutets prognos för bostadsinvesteringarna.

Beträffande ingångsättningen av bostadsbyggen 1973 visar emellertid en inom inrikesdepartementet gjord kalkyl på ett utfall om 88 000 lägenheter mot 80 000 lägenheter enligt konjunkturinstitutets bedömning. Nedgången i bostadsinvesteringarnas volym blir med den av inrikesdepartementet angivna igångsättningen något mindre än enligt konjunkturinstitutet eller — 5 % mot — 8 %. I preliminär försörjningsbalans för 1973 har uppförts den beräkning av bostadsinvesteringarna som utgår från inrikesdepartementets bedömning. Bruttonationalproduktens tillväxt 1972—1973 bör därmed uppjusteras med en tiondels procentenhet till 4,3 %.

Den övergång till snabbare tillväxt i den totala produktionen som framträder i dessa prognoser kommer enligt kalkylerna även att åtföljas av vissa karakteristiska förändringar på efterfrågesidan. Den totala efterfrågevolymen väntas sålunda öka med drygt 5 % 1972—1973 mot endast hälften så stor uppgång 1971—1972. Härvid är att märka att den inhemska slutliga efterfrågan — dvs. bortsett från lager — inte

Tabell I: 3. Preliminär försörjningsbalans för 1973
1972 års priser

	Procentuell volymförändring 1971-1972	Milj. kr. 1972	Förändring 1972—1973	
			Milj. kr. i 1972 års priser	Procentuell volymförändring
Tillgång				
Bruttonationalprodukt	2,1	198 650	8 550	4,3
Import	4,6	38 670	3 700	9,5
Summa tillgång	2,5	237 320	12 250	5
Efterfrågan				
Bruttoinvesteringar	5,7	43 800	150	0,5
därav: privata	6,1	17 450	1 100	6
statliga affärsverk och bolag	7,8	4 235	250	5
statliga myndigheter	24,9	2 605	—250	—10
kommunala	4,4	10 200	—450	—5
bostäder	0,8	9 310	—500	—5
Lagerförändring	.	—805	2 050	.
Privat konsumtion	2,3	106 095	4 450	4
Offentlig konsumtion	2,6	47 585	1 550	3
Tjänstenetto	.	—610	—300	.
Export	4,8	41 255	4 350	10,5
Summa efterfrågan	2,5	237 320	12 250	5

utvecklas snabbare utan beräknas fortsätta att växa i oförändrad takt, 3,1 % per år. Hela accelerationen i efterfrågeutvecklingen skulle följaktligen kunna återföras på exporten och lagerinvesteringarna. Samtidigt väntas stora förändringar inträffa i sammansättningen av det totalt sett nära nog oförändrade tillskott som netto beräknas tillkomma i form av inhemsk slutlig efterfrågan. Under det att en förhållandevis stor del av detta tillskott — eller nära 45 % — 1971—1972 utgjordes av offentlig konsumtion och byggnadsinvesteringar svarar återstående komponenter — dvs. privat konsumtion och maskininvesteringar — för så mycket som 95 % av tillskottet 1972—1973. Denna höga andel är delvis en återspegling av byggnadsinvesteringarnas väntade tillbakagång 1972—1973.

Den förskjutning som sålunda emotses i det totala efterfrågetillskottets sammansättning får återverkningar såväl för arbetsmarknaden som för importutvecklingen. Byggnadsinvesteringarna och den offentliga konsumtionen utgör de komponenter av den inhemska efterfrågan som har det lägsta importinnehållet. Såväl privat konsumtion som maskin- och lagerinvesteringar torde utgöra efterfrågeinslag med betydligt högre marginella importkvoter. Inom exporten har den mera råvarubetonade delen ett lågt importinnehåll, medan den mera manufakturerade delen innefattande verkstadsprodukter, fartyg och "övrigvaror" har ett förhållandevis högt importinnehåll. Det var också denna

del av exporten som utvecklades svagt 1972 och väntas öka kraftigt 1973. De förskjutningar som väntas ske i efterfrågetillskottens sammansättning bidrar till att påskynda importens utveckling och det skulle snarast kunna ifrågasättas om inte importtillväxten 1973 blivit i någon mån underskattad i den preliminära försörjningsbalansen. Sett från arbetsmarknadssynpunkt medför den förskjutning av efterfrågetillskottets sammansättning som förutses en förhållandevis svag utveckling inom de två sektorer av samhällsekonomin som för närvarande torde vara lättast att försörja med arbetskraft, nämligen byggnadsverksamheten och den offentliga tjänsteproduktionen och en förhållandevis kraftig utveckling inom den näringsgren där rekryteringssvårigheter tidigast kan komma att framträda, nämligen industrin. — Härvid är att märka att det i hög grad är fråga om relativa förändringar. Den offentliga sektorns efterfrågan på arbetskraft fortsätter att öka, men svagt i förhållande till trenden. Utvecklingen av industrins arbetskraftsbehov kan betecknas som kraftig endast sedd i relation till trenden.

Det kan under sådana omständigheter inte anses uteslutet att lokala och sektorala överhettningsfenomen kan uppkomma även om de beräkningar som framläggs i kapitel V kommer att visa sig vara rättvisande totalt sett. Enligt dessa kalkyler kan en nära nog parallell utveckling väntas av utbud och efterfrågan på arbetskraft och följaktligen skulle det endast bli en obetydlig nedgång i arbetslösheten eller kanske inte någon minskning alls. Efterfrågan på byggarbetskraft kan med ledning av investeringsprognoserna beräknas bli svagare under andra halvåret 1973 än under första halvåret, under det att industrins efterfrågan på arbetskraft kan få en måttligt stigande tendens under loppet av 1973. Totalt sett väntas dock endast en begränsad ökning av industrins arbetskraftsbehov — uttryckt i antal arbetstimmar skulle detta behov snarast minska obetydligt.

Det ligger i sakens natur att dessa kalkyler över den väntade utvecklingen på arbetsmarknaden inte kan vara säkrare än de produktions- och efterfrågeprognoser på vilka de är baserade. Med hänsyn till den ofrånkomliga osäkerheten i prognoserna får man räkna med möjligheten av att utvecklingen av produktion och efterfrågan kan komma att bli starkare eller svagare än som framgår av den preliminära försörjningsbalansen.

För 1973 har osäkerheten bedömts som särskilt betydande vad gäller sparandet och konsumtionen men i viss mån även för lagerinvesteringarna och exporten. För konsumtionens del skulle ± 0,75 % kunna tänkas utgöra ett rimligt mått på den variationsvidd inom vilken faktiska utfall inte kunde betecknas som överraskande. För den totala efterfrågan inberäknat lagerinvesteringar och export skulle motsvarande variationsvidd kunna tänkas uppgå till drygt ± 0,5 procentenheter. Därmed skulle den i absoluta tal vara ungefär dubbelt så stor som för den privata

konsumtionen. Växlingar av sådan storlek i den totala efterfrågan skulle väl kunna tänkas föranleda förskjutningar i bytesbalansen om 1 à 2 miljarder kr. För bruttonationalprodukten skulle en jämförbar variationsvidd kunna röra sig om mer än ± 0,5 procentenheter.

Om det faktiska utfallet av efterfrågeutvecklingen skulle komma att inträffa nära den övre gränsen av den angivna variationsvidden skulle efterfrågeöverskott på arbetskraft kunna komma att framträda på vissa delar av arbetsmarknaden. Det är dock knappast troligt att den totala arbetskraftsefterfrågan skulle bli för stor i förhållande till utbudet och sysselsättningsproblemen skulle alltjämt kunna förbli påtagliga för vissa kategorier av arbetssökande och på vissa delar av arbetsmarknaden.

Fastän alternativet med starkare efterfrågetillväxt inte framstår som mera sannolikt än det motsatta har det ändå kommit att uppmärksammas med hänsyn till de komplikationer som till äventyrs skulle kunna tillkomma på grund av likviditetsutvecklingen inom samhällsekonomin. Under 1972 har nämligen en betydande ökning skett av likviditeten inom företagen, hushållen och banksystemet och det förefaller troligt att denna utveckling kommer att tills vidare fortsätta under 1973. Det betydande underskott som förutses för den statliga budgeten väntas alltjämt verka i denna riktning, även om den offentliga finanspolitiken — bortsett från dess likviditetseffekter — enligt beräkningarna i kapitel VIII får en mindre expansiv inverkan på samhällsekonomin under 1973.

Av betydelse för banklikviditetens utveckling blir även valet av finansieringsvägar för det statliga upplåningsbehovet. Bankernas kreditgivning kan dessutom påverkas genom andra åtgärder än sådana som inverkar på deras likviditet. Hur stora riskerna kan tänkas bli för att kreditrestriktioner av sådan hårdhet skall behöva tillgripas att de skulle kunna inverka menligt på näringslivets utvecklingsmöjligheter är emellertid inte uteslutande en fråga av denna kreditmarknadstekniska innebörd. Vid ett oväntat starkt konjunkturuppsving skulle för övrigt utvecklingen av likviditeten inom samhällsekonomins olika sektorer automatiskt påverkas i återhållande riktning. Detta skulle bl. a. ske genom den inbyggda automatiken i budgeten och möjligen också som en sekundäreffekt av att bytesbalansen försvagas. Därmed är inte uteslutet att det i ett sådant läge likväl skulle kunna visa sig nödvändigt att söka begränsa likviditeten genom hårda kreditrestriktioner. Vilka risker som kan tänkas föreligga för att en sådan situation skulle kunna uppkomma beror emellertid till stor del på hur företagen och hushållen skulle handskas med den likviditet som kommit i deras händer.

II. Det internationella läget

1. Sammanfattande översikt

Utvecklingen 1972

Den ekonomiska utvecklingen i OECD-området 1972 har liksom 1971 präglats av en betydande skillnad i konjunkturfasning mellan å ena sidan de båda nordamerikanska staterna och å andra sidan Västeuropa och Japan. Medan Förenta staternas ekonomi sålunda upplevde ett kraftigt uppsving, ökade tillväxten endast tämligen måttligt i Västeuropa efter den förhållandevis svaga dämpningen 1971. I Japan inträffade en konjunkturvändning i början av 1972 och vid utgången av året präglades ekonomin åter av snabb expansion. Totalproduktionens tillväxt i OECD-länderna beräknas ha uppgått till ca 5,5 % 1972 att jämföra med 3,5 % 1971. Trots den snabba produktionstillväxten i området har arbetslösheten i många länder tenderat att dröja kvar på en påfallande hög nivå. Samtidigt har prisökningarna — i synnerhet för Västeuropas del — varit fortsatt stora.

Produktionstillväxten i Västeuropa beräknas 1972 ha blivit drygt 3,5 % jämfört med ca 3 % 1971. I samtliga av områdets större industriländer skedde en uppgång av produktionens tillväxt och vid utgången av 1972 var konjunkturbilden allmänt sett avsevärt ljusare än ett år tidigare. Särskilt markant blev uppgången av produktionstillväxten i Storbritannien och Italien, vars ekonomier stagnerade 1971. För Storbritanniens del var den ökade tillväxten resultatet av en mycket expansiv ekonomisk politik, vilken i första hand tog sikte på att stimulera den privata konsumtionsefterfrågan. Till skillnad från i Storbritannien 1972 utgjorde exportefterfrågan en betydande stimulansfaktor i den italienska ekonomin. Konjunkturförloppet i Italien har liksom i Storbritannien präglats av en successiv återhämtning under loppet av 1972. Produktionstillväxten i Frankrike 1972 var liksom 1971 en bland de högsta i Västeuropa och i motsats till fallet i nästan alla andra västeuropeiska länder var investeringarna det mest expansiva elementet i den inhemska efterfrågan. I Västtyskland inträffade en snabb upphämtning i produktion och sysselsättning efter den omfattande konflikten i metallindustrin i slutet av 1971. Därefter har emellertid återhämtningen från den senaste avmattningen gått tämligen långsamt och påtagliga stagnationstendenser gjorde sig länge gällande inom investeringsvaruindustrin. Flera mindre länder vilkas ekonomier är starkt beroende av konjunkturutvecklingen i Västtyskland kunde därigenom i likhet med 1971 notera en viss nedgång av produktionstillväxten. Trots detta har utvecklingen 1972 varit

Tabell II: 1. Försörjningsbalansens poster i olika länder och länderområden 1971—1973

Procentuella volymförändringar från närmast föregående år. Uppgifterna för 1971 och 1972 avser utfall (preliminära), för 1973 prognoser.

	Bruttonationalprodukt	Import av varor och tjänster	Export av varor och tjänster	Konsumtion		Fasta bruttoinvesteringar	Lagerinvesteringar, förändring i procent av bruttonationalprodukten
				privat	offentlig		
Förenta staterna[1]							
1971	2,7	5,0	0,8	3,9	—1,0	6,0	—0,2
1972	6,0	11,0	7,0	6,0	4,5	12,5	0,1
1973	6,5	6,5	10,0	6,0	3,5	6,5	0,6
Japan							
1971	6,7	3,3	18,2	7,2	8,0	8,4	—2,4
1972	8,5	6,5	4,0	8,5	6,0	10,5	—0,3
1973	10,5	14,0	9,0	8,5	5,5	13,0	2,0
Västtyskland							
1971	2,8	9,7	6,4	5,5	7,3	4,5	—1,7
1972	3,0	9,0	6,0	4,0	4,5	3,0	0
1973	5,0	10,5	9,0	4,0	4,5	6,0	0,8
Frankrike							
1971	5,1	12,0	12,5	6,0	3,6	5,1	—0,3
1972	5,5	13,0	12,5	5,5	2,5	7,0	0,2
1973	6,0	12,0	12,0	5,5	3,5	6,0	0,3
Italien							
1971	1,2	—0,1	6,8	2,6	4,2	—5,2	—1,2
1972	3,0	8,5	11,5	4,0	3,5	—2,5	0,2
1973	5,0	12,0	11,5	5,5	3,5	4,5	0,4
Storbritannien							
1971	1,4	4,6	4,9	2,6	3,5	—0,5	—0,8
1972	3,5	9,5	2,0	6,0	3,0	3,5	—0,1
1973	3,5	9,0	6,0	4,0	3,5	4,0	0,7
Sveriges nordiska grannländer							
1971	3,7	0	3,1	3,3	5,3	6,0	—1,0
1972	3,9	3,0	11,4	3,2	5,1	—1,4	—0,8
1973	5,3	12,3	9,4	4,5	5,2	7,6	0,6
Västeuropa[2]							
1971	3,1	6,5	6,9	4,4	5,0	2,7	—1,0
1972	3,7	9,2	7,5	4,8	3,6	3,1	0
1973	5,0	10,8	9,2	4,7	4,0	5,6	0,6

[1] I den offentliga konsumtionen ingår även offentliga investeringar. Fasta bruttoinvesteringar avser endast privata investeringar.

[2] Bruttonationalproduktens förändringstal avser samtliga till området hörande länder, de olika komponenternas endast de separat redovisade länderna. Vid sammanvägningen har utgåtts från de paritetsvärden som gällde den 31.12.1970.

Källor: OECD, EEC, nationell statistik, nationella prognoser och uppskattningar gjorda inom sekretariatet för ekonomisk planering.

fortsatt förhållandevis expansiv i framför allt Österrike och Schweiz. Ett gemensamt drag för utvecklingen 1972 i de nordiska länderna utom Sverige var betydande exportframgångar trots en måttlig återhämtning i efterfrågan på de viktigaste avsättningsmarknaderna. Genom den svaga inhemska efterfrågeutvecklingen resulterade detta emellertid för Norges och Danmarks del inte i någon uppgång i totalproduktionens tillväxttakt. Däremot kunde Finland i likhet med Sverige notera en ökad produktionstillväxt 1972. Totalt sett för de nordiska länderna exklusive Sverige låg totalproduktionens tillväxt 1972 väl i nivå med genomsnittet för Västeuropa.

Ett gemensamt drag 1972 för de stora länderna i Västeuropa var — liksom i Förenta staterna — den expansiva utvecklingen av den privata konsumtionen och bostadsinvesteringarna. För de fyra största länderna beräknas sålunda den privata konsumtionen ha ökat med 5 % 1972 jämfört med en total produktionstillväxt om knappt 4 %. Mest markerad blev konsumtionsökningen i Storbritannien där den uppgick till ca 6 %, vilket är 4 procentenheter mer än under 1971. Den kraftiga konsumtionstillväxten i den brittiska ekonomin 1972 var resultatet av mycket stora löneökningar samt en expansiv finanspolitik. Även i Italien skedde en markant uppgång i konsumtionsefterfrågan, medan den var fortsatt stark i Frankrike och Västtyskland, även om dess tillväxt minskade något. I likhet med 1971 har även bostadsbyggandet ökat kraftigt i många västeuropeiska länder 1972. Störst blev ökningen i Storbritannien och Västtyskland — där tillväxten uppgick till 15 respektive 10 % — men även för Frankrikes del kunde noteras en förhållandevis stor ökning. En starkt bidragande faktor till den snabba expansionen av bostadsinvesteringarna torde ha varit den allmänt sett lätta kreditpolitiken i Västeuropa under huvuddelen av 1972. Emellertid synes även samma faktorer som låg bakom den kraftiga ökningen i konsumtionsefterfrågan ha spelat en stor roll i sammanhanget t. ex. de fortsatt betydande löneökningarna i nästan samtliga västeuropeiska länder.

Även om en viss återhämtning gjorde sig gällande för efterfrågan beräknas industriproduktionen inte ha ökat med mer än i genomsnitt ca 3 % i Västeuropa 1972 — dvs. t. o. m. svagare än totalproduktionen. Industrins kapacitetsutnyttjande har sålunda förblivit förhållandevis lågt i många länder. Det är under sådana omständigheter inte förvånande att industrins investeringar uppvisat en mycket svag utveckling. I Storbritannien minskade sålunda industriinvesteringarna 1972 kraftigt för andra året i följd — 7 % 1971 och 6 % 1972 — och även i Västtyskland och Italien synes en viss real nedgång ha inträffat. I likhet med industrins investeringar har lagerinvesteringarna utvecklats oväntat svagt 1972. Trögheten i efterfrågans återhämtning tycks ha medfört en tvekande attityd i företagen vad gäller uppbyggnaden av såväl färdigvarusom insatsvarulagren. Även om lagerinvesteringarna — liksom industrins

fasta investeringar — utvecklats i en gynnsam riktning under loppet av 1972 synes de totalt för året inte ha stigit nämnvärt i volym inom de större länderna. Jämfört med närmast föregående år innebar dock lagerinvesteringarnas utveckling 1971—1972 en avsevärd positiv förändring.

Mot bakgrund av bl. a. den relativt höga arbetslösheten i de flesta västeuropeiska länderna har den ekonomiska politiken allmänt sett behållit en expansionsbefrämjande prägel 1972. Bland de större länderna har i synnerhet Storbritanniens men även i viss mån Frankrikes och Italiens finanspolitik varit klart expansiv. Däremot har en betydligt försiktigare hållning till extra stimulansåtgärder intagits från västtysk sida. Ett viktigt skäl härför synes ha varit en större omsorg om prisstabiliteten än i flera andra länder. Pris- och kostnadsökningarna i Västeuropa förefaller att ånyo ha tagit fart under loppet av 1972 efter en viss dämpning vinterhalvåret 1971/1972. En närmare genomgång av utvecklingen på pris- och kostnadsområdet återkommer längre fram i detta avsnitt. De finanspolitiska stimulansåtgärderna har i första hand kommit till uttryck i skattesänkningar — särskilt gäller detta Storbritannien — och ökade transfereringar till hushållen. I Frankrikes och Italiens fall har även en kraftig ökning skett av de offentliga investeringarna. Den offentliga sektorns totala ianspråktagande av reala resurser — dvs. köp av varor och tjänster — har dock 1972 ökat betydligt långsammare än 1971 i de större länderna i Västeuropa.

Även kreditpolitiken har varit expansiv och första halvåret 1972 ökade penningmängden i en mycket hög takt. Detta gällde framför allt i Storbritannien. För Västtysklands del synes den kraftiga tillväxten i penningmängden till stor del berott på inströmning av utländskt kapital medan det i de flesta andra fall var resultatet av en mycket snabb kreditexpansion i banksystemet. Likviditetsökningen i de större länderna i Västeuropa medförde en press nedåt på den korta räntan första halvåret 1972, vilket bl. a. resulterade i en markant minskning av räntedifferensen gentemot Förenta staterna med åtföljande konsekvenser för de internationella kapitalrörelserna. I samband med pundkrisen sommaren 1972 synes en omläggning av kreditpolitiken ha skett i flera västeuropeiska länder. Den korta räntan höjdes kraftigt i Storbritannien i syfte att förhindra en utströmning av kapital. Samtidigt inleddes en omorientering av kreditpolitiken i restriktiv riktning i bl. a. Västtysland och Frankrike, vilket tydligt kom till uttryck i en dragning uppåt av den korta räntan såväl i de enskilda länderna som på Eurodollarmarknaden. Diskontohöjningar genomfördes under hösten 1972 i Västtyskland, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Österrike.

Konjunkturutvecklingen i Förenta staterna har sedan sommaren 1971 utan avbrott gått i gynnsam riktning och ekonomin har 1972 uppvisat en kraftig expansion på nästan alla områden. Totalproduktionen beräknas ha ökat med drygt 6 % att jämföra med 2,7 % 1971. Även pris- och

kostnadsutvecklingen har varit gynnsam, vilket särskilt tydligt framstår vid en internationell jämförelse. Sålunda har konsumentpriserna i Förenta staterna 1972 ökat med 3 à 4 % mindre än i Västeuropa och ca 2 % mindre än i Japan. Arbetslösheten har emellertid trots den snabba produktionstillväxten legat kvar på en hög nivå. I slutet av 1972 uppgick den sålunda till drygt 5 % efter att 1971 ha legat på i genomsnitt 6 %.

Sett från efterfrågesidan har uppsvinget i den amerikanska ekonomin tydligt kommit till uttryck i såväl den privata konsumtionen som de fasta investeringarna. Däremot uppvisade lagerinvesteringarna en förhållandevis liten ökning, vilket jämfört med exempelvis uppsvinget 1965—1966 var en betydligt svagare utveckling. Bostadsbyggandet visade i likhet med 1971 en mycket stark expansion och beräknas 1972 ha ökat med inemot 20 %. Efter ett mycket starkt uppsving i början av året har bostadsinvesteringarna emellertid planat ut på en hög nivå under återstående delen av 1972. Ett motsatt utvecklingsförlopp karakteriserade industrins investeringar 1972. Dessa beräknas visserligen för helåret 1972 ha varit oförändrade jämfört med 1971, men har under loppet av årets utvecklats i en alltmer gynnsam riktning. En viktig orsak härtill synes ha varit att industrins kapacitetsutnyttjande successivt ökat, så att det vid utgången av 1972 torde ha legat på samma nivå som under 1970. Sammantaget beräknas de privata fasta investeringarnas tillväxt ha uppgått till drygt 12 % 1972 att jämföra med 6 % 1971. Den privata konsumtionen ökade ca 6 % jämfört med 4 % 1971.

Utvecklingen av Förenta staternas externa balans 1972 uppvisade inte en lika gynnsam bild som den inhemska ekonomin. Devalveringen av dollarn i slutet av 1971 synes sålunda ha givit relativt begränsade effekter på exportens volym 1972. I stället har handelsbalansens utveckling dominerats av dels ett kraftigt uppsving i importen och dels den av devalveringen föranledda försämringen av bytesförhållandet. Totalt för 1972 beräknas handelsbalansen ha resulterat i ett underskott på ca 6,5 miljarder dollar att jämföra med ett underskott 1971 på drygt 2,5 miljarder. Även tjänsteutbytet med utlandet fortsatte att försämras 1972 och bytesbalansunderskottet beräknas ha ökat med 5,5 miljarder dollar till 8,5 miljarder 1972.

Återhämtningen i den kanadensiska ekonomin sedan 1970 har varit något ojämn. Efter en stark expansion under huvuddelen av 1971 inträffade vinterhalvåret 1971/1972 en plötslig avmattning. Denna synes emellertid ha övervunnits tämligen snabbt och totalproduktionen beräknas 1972 ha ökat med drygt 6 % eller ungefär lika snabbt som i Förenta staterna. Sett från efterfrågesidan har den privata konsumtionen samt maskin- och lagerinvesteringarna varit de mest expansiva elementen 1972, medan det för byggnadsinvesteringarna noterades en markant avmattning av tillväxten. Den externa balansen har liksom i Förenta sta-

terna utvecklats svagt 1972. Anledningen härtill synes i första hand ha varit den kraftiga ökningen av importtillväxten. Efter en gynnsam utveckling 1970 och 1971 började priser och kostnader åter att öka snabbt 1972. Under 12-månadersperioden t. o. m. oktober 1972 ökade sålunda konsumentpriserna med 5,3 % jämfört med knappt 4 % under föregående 12-månadersperiod.

Efter nära två års avmattning synes ett konjunkturuppsving ha inletts i Japan i början av 1972. Återhämtningen i ekonomin stimulerades av stora ökningar i framför allt de offentliga investeringsutgifterna, vilka beräknas ha ökat med inemot 20 % i volym 1972. Även den privata konsumtionen och bostadsbyggandet har varit mycket expansiva efterfrågekomponenter. Däremot har övriga fasta investeringar liksom i flera europeiska länder visat en fortsatt svag utveckling 1972. Förhållandevis dåliga rörelseöverskott i företagen och betydande överkapacitet i vissa nyckelsektorer som petrokemisk industri samt stål och verkstadsindustri medförde att industriinvesteringarna i likhet med 1971 minskade i volym. Även för lagerinvesteringarna noterades 1972 en viss real minskning vilket dock jämfört med 1971 innebar en avsevärd förändring i positiv riktning. Den totala produktionsvolymen beräknas 1972 ha ökat med ca 8,5 % att jämföra med drygt 6,5 % 1971.

Priser och kostnader, vilka mot slutet av den senaste recessionen visade tydliga tecken till en lugnare utveckling, har som en följd av det förnyade uppsvinget i ekonomin åter börjat att öka snabbt i Japan. Tydligast har detta kommit till uttryck vad gäller partipriserna, men även konsumentprisernas stegringstakt har ökat efter halvårsskiftet 1972.

Den ekonomiska politiken har i likhet med 1971 varit mycket expansiv. Statsutgifterna beräknas sålunda budgetåret 1972/73 (april—mars) öka med inemot 30 % jämfört med budgetåret 1971/72. Totalt beräknas de direkta och indirekta effekterna av finanspolitiken 1972 ha framkallat ett tillskott i efterfrågan motsvarande 3 à 4 % av bruttonationalprodukten. Ca hälften av den totala tillväxten skulle därmed ha berott på finanspolitiken. Även penningpolitiken har förblivit lätt 1972 och likviditetstillgången i ekonomin har varit mycket god. Genom att yenen tillsammans med D-marken allmänt betraktats som den starkaste valutan, har den under flera perioder efter Washington-överenskommelsen i december 1971 utsatts för en revalveringspress på valutamarknaderna. Utrikesekonomiska överväganden har under sådana omständigheter haft stor betydelse för inriktningen av den ekonomiska politiken. De monetära myndigheterna har därvid i möjligaste mån försökt avvärja inströmning av utländsk valuta i Japan och bl. a. var diskontosänkningen i juni 1972 i samband med pundkrisen ett uttryck för denna politik.

Det fortsatta trycket på den japanska valutan 1972 hade sin grund i att någon minskning av det externa överskottet i löpande priser inte inträdde trots uppgången i totalproduktionens tillväxttakt. Handels- och by-

tesbalansens utveckling kom i stället att domineras av den kraftiga förbättringen av bytesförhållandet, vilken var den omedelbara effekten av valutans revalvering 1971. Visserligen stagnerade den japanska exporten i volymtermer första halvåret 1972, men detta torde få tillskrivas särskilda faktorer som t. ex. den omfattande sjömansstrejken. Exporten har därefter ökat kraftigt och dess tillväxt för helåret 1972 beräknas ha uppgått till ca 4 %. Importen visade mot bakgrund av det inhemska uppsvinget en moderat ökning eller ca 7 %. Sammanfattningsvis beräknas handelsbalansens överskott ha ökat med en miljard dollar till ca 8,8 miljarder 1972.

Allt efter som den externa balansen visat betydande överskott och valutareserven ökat, har den japanska regeringen i flera omgångar 1972 vidtagit mot utrikeshandeln direkt riktade åtgärder i syfte att undvika en ny revalvering av valutan. Sålunda har förhandlingar förts med exempelvis Förenta staterna och Storbritannien för att få kontroll på exporten av speciella varugrupper. I november 1972 genomfördes de hittills mest omfattande åtgärderna för att nedbringa handelsöverskottet. Därvid bestämdes att exporten av vissa preciserade industriprodukter skulle kontrolleras samtidigt som en tullsänkning med 20 % beslöts för en stor del av importen.

Industriproduktionen i Sovjetunionen var de första nio månaderna 1972 drygt 6,5 % större än under motsvarande period 1971. Även om sämre resultat än planerat kunde registreras för bl. a. vissa konsumtionsvarubranscher, synes produktionsplanerna för industrin totalt sett i det närmaste ha uppfyllts. Inom jordbrukssektorn noterades till följd av missväxt däremot en avsevärt lägre produktionsvolym än planerat och spannmålsproduktionen exempelvis beräknas 1972 ha blivit inemot 15 % mindre än avsett. För att förhindra att en livsmedelskris uppkom slöts avtal om betydande spannmålsleveranser från främst Förenta staterna, som därigenom kom i tillfälle att sälja stora kvantiteter av sitt överskott av spannmål. För övriga östeuropeiska länder noterades ett mycket gynnsamt produktionsresultat första halvåret 1972 i framför allt Polen men även i Bulgarien och Rumänien. Däremot kunde inte planuppfyllnad nås i Ungern och Östtyskland.

Liksom under 1971 steg löner och priser snabbt i OECD-länderna (se tabell 2 och 3). Den allmänna prisnivån, mätt som bruttonationalproduktens prisdeflater, beräknas ha stigit med mellan 4,5 och 5 % 1972 att jämföra med 5,5 % 1971. Dämpningen föll till största delen på Förenta staterna men en något lägre ökningstakt än 1971 kunde noteras även för Västeuropa. I Kanada och Japan däremot inträffade en markant uppgång av prisstegringstakten. Konsumentpriserna ökade från tredje kvartalet 1971 till tredje kvartalet 1972 med 6,5 % i Storbritannien, ca 6 % i Frankrike, Italien och Västtyskland, ca 5 % i Kanada, 4,5 % i Japan samt med 3 % i Förenta staterna. Den förhållandevis lugna prisut-

Tabell II: 2. Konsumentpriser 1960—1972
Procentuella förändringar

	1960—1965 per år	1965—1969 per år	1969—1970	1970—1971	3 kv. 1971—3 kv. 1972
Belgien	2,5	3,3	3,9	4,4	5,5
Danmark	5,5	6,7	5,6	5,2	6,5
Finland	5,3	5,4	2,9	6,5	7,0
Frankrike	3,8	4,1	5,5	5,6	6,1
Italien	4,9	2,4	4,9	4,9	6,0
Nederländerna	3,5	5,1	4,4	7,6	7,2
Norge	4,1	3,6	10,2	6,2	8,0
Schweiz	3,2	3,2	3,5	6,6	6,7
Storbritannien	3,6	4,1	6,4	9,4	6,4
Sverige	*3,6*	*3,8*	*[1]7,0*	*7,4*	*6,5*
Västtyskland	2,8	2,3	3,8	5,1	5,9
Österrike	3,9	3,1	4,4	4,7	6,3
Förenta staterna	1,3	3,8	5,8	4,3	3,1
Kanada	1,6	4,0	3,3	2,9	4,8
Japan	5,7	4,9	7,7	6,1	4,5

[1] En rimlig korrigering (av bostadsposten) 1970 ger för Sveriges del ett prisstegringstal på 6,3 %.

Anm. Prisutvecklingen har i vissa fall påverkats av förändringar i indirekt beskattning och subventionering.

Källor: OECD och nationell statistik.

vecklingen i den amerikanska ekonomin torde till en del förklaras av det omfattande regleringssystem som gällt sedan pris- och lönestoppets utgång i november 1971. I Västeuropa och Japan gjorde sig visserligen en viss uppbromsning av prisstegringarna gällande vinterhalvåret 1971/1972, men därefter synes de åter ha skjutit fart. Prisökningarna över löpande 12-månadersperioder har sålunda i flertalet västueropeiska länder varit tilltagande under 1972 och särskilt tydligt har detta kommit till uttryck i Storbritannien, Nederländerna och Norge. I Storbritannien och Norge infördes prisstopp och i Nederländerna priskontroll hösten 1972. Även i Österrike, Schweiz och Belgien noterades en markerad uppgång i prisstegringstakten. Från denna allmänna bild avvek tydligtvis utvecklingen i Sverige, där en viss dämpning av prisstegringstakten synes ha inträffat under senare delen av 1972.

Vad gäller orsakerna till de snabba prisstegringarna i Västeuropa 1971 och 1972 är det endast för ett fåtal länder möjligt att peka på ett allmänt sett högt efterfrågetryck. Detta synes gälla främst Österrike och Schweiz. I övrigt synes det vara fråga om en typisk kostnadsinflation, där förväntningar hos såväl löntagare som företagare om fortsatt betydande prisstegringar kan ha utgjort en bidragande faktor. Även skärpta motsättningar i inkomstfördelningsfrågor kan ha spelat en viss roll. En särskild omständighet som kan ha haft betydelse för prisstegringarna i Västeuropa 1972 är borttagandet 1971 av olika typer av prisregleringar i en rad

Tabell II: 3. Timförtjänsten för industriarbetare 1960—1972
Procentuella förändringar

	1960—1965 per år	1965—1969 per år	1969—1970	1970—1971	3 kv. 1971—3 kv. 1972
Belgien	8,0	7,4	11,1	12,2	13,7
Danmark	10,5	10,9	10,8	15,1	[4]12,0
Finland	8,5	7,6	10,4	14,1	[4]16,4
Frankrike[1]	7,5	8,8	10,5	11,3	11,2
Italien[1]	10,6	4,9	21,7	13,4	10,7
Nederländerna[1]	9,8	8,5	10,7	11,7	11,6
Norge	7,2	8,1	12,0	13,5	9,0
Schweiz[1]	5,4	4,8	6,7	9,8	8,2
Storbritannien	[3]7,3	6,5	13,9	11,4	16,1
Sverige	*8,6*	*8,2*	*13,1*	*10,0*	*11,3*
Västtyskland	9,5	6,2	13,6	11,0	[4]9,3
Österrike[1]	6,4	6,3	10,1	11,1	15,6
Förenta staterna	2,9	5,2	5,3	6,0	6,7
Kanada	3,7	7,0	8,4	10,5	7,8
Japan[2]	10,1	15,6	17,6	13,7	13,0

[1] För förtjänstutvecklingen föreligger endast tarifflöner.
[2] Månadsförtjänst.
[3] 1963—1965.
[4] 2 kv. 1971—2 kv. 1972.

Källor: OECD och nationell statistik.

länder. Det är sålunda tänkbart att företagen under 1972 successivt lyckats kompensera tidigare minskningar av vinstmarginalerna. Prisutvecklingen har å andra sidan påverkats i dämpande riktning i många länder av att importprisstegringarna i inhemsk valuta varit tämligen små 1972. I synnerhet har detta gällt i länder som skrivit upp sina valutor kraftigt gentemot dollarn, vilket visas av att importpriserna i exempelvis Västtyskland och Nederländerna sjönk 1972.

Enligt tillgänglig statistik inträffade 1972 en viss återhämtning av världshandelns tillväxt efter den markerade uppbromsningen 1971. Det internationella varuutbytet beräknas sålunda i volymtermer ha ökat med 8 à 9 % 1972 eller inte fullt lika snabbt som 1969 och 1970 men 3 à 4 procentenheter mer än 1971. Uppgången i expansionstakten är i första hand att hänföra till det fortsatta uppsvinget i Förenta staterna samt återhämtningen i Västeuropa och Japan. Oron på den internationella valutamarknaden andra halvåret 1971 med åtföljande valutauppgörelse i slutet av året kan ha medverkat till att en förskjutning skett av vissa leveranser i den internationella handeln från andra halvåret 1971 till första halvåret 1972. Det förhållandet att världshandelns tillväxt uttryckt i årstakt inte synes ha ökat mellan de båda halvåren 1972 kan möjligen tyda på detta. Med tanke på den internationella konjunkturutvecklingen under loppet av 1972 hade en klar volymtillväxt annars varit naturlig. Händelserna på valutamarknaden 1971 kan sålunda ha tenderat att överdriva förändringen av världshandelns tillväxt såväl mellan 1970 och

1971 som mellan 1971 och 1972.

Värdemässigt ökade världshandeln med uppskattningsvis 17 à 18 % 1972 att jämföra med drygt 10 % 1971. Den i dollar uttryckta prisstegringen i världshandeln beräknas sålunda ha uppgått till ca 9 % 1972. Som en följd av den stora devalvering som skedde av dollarn 1971 — effektivt ca 10 % — blir emellertid den i dollar mätta prisökningen överdriven i förhållande till den prisökning som erhålls vid mätning av valutor som i genomsnitt behållit sitt bytesvärde efter december 1971. Mätt på det senare sättet torde sålunda prisförändringen för världshandeln ha varit marginell.

Importen i OECD-länderna ökade i volymtermer med ca 10 % 1972 jämfört med 5 % 1971. En tämligen kraftig uppgång i importtillväxten inträffade i samtliga av områdets större länder med undantag för Västtyskland. Nederländerna, Norge och Sverige noterade den svagaste importutvecklingen i Västeuropa 1972.

Till skillnad från 1971 ökade OECD-ländernas export mindre än importen och ökningen 1972 beräknas ha uppgått till drygt 8 % i volym. 1971 stannade exportökningen vid knappt 6 %. Starkast blev uppgången i exporttillväxten i Finland och Norge, vilket även kom att innebära kraftigt ökade marknadsandelar för dessa länder. Även Frankrike och Italien ökade sina marknadsandelar 1972, medan däremot Storbritannien och Kanada gjorde betydande andelsförluster.

Valutaöverenskommelsen i slutet av 1971 åtföljdes av en tämligen kraftig uppgång av råvarupriserna uttryckta i dollar. Vid omräkning till sådana valutor som vare sig revalverats eller devalverats innebar detta likväl en viss nedpressning av priserna. Genom att industrivarupriserna efter denna beräkningsbas har fortsatt att stiga fick de icke-oljeproducerande råvaruländerna vidkännas en markerad terms-of-trade-försämring 1972. Däremot torde oljeländernas bytesförhållande i likhet med 1971 ha förbättrats. Anledningen härtill är bl. a. att de dollarnoterade oljekontrakten förnyats efter valutauppgörelsen. I genomsnitt gentemot resten av världen förändrades inte OECD-områdets bytesförhållande nämnvärt 1972. Beträffande de reala handelsströmmarna noterades 1972 en svag exportutveckling från OECD-området, vilket till en del torde förklaras av de icke-oljeproducerande råvaruländernas dåliga exportinkomster 1971. Däremot ökade importtillväxten till OECD-området — i första hand av andra råvaror än olja — till följd av den allmänna ekonomiska återhämtningen i området 1972. Sammantaget resulterade denna utveckling av OECD-ländernas externa varuutbyte i en försämring av områdets yttre handelsbalans med ca 1,5 miljarder dollar 1972 men kom ändå att uppvisa ett överskott på ca 5 miljarder. Utvecklingsländernas samlade handelsbalans synes sålunda 1972 ha givit ett mindre underskott än 1971, vilket också indikeras av att dessa länders valutareserver visade en fortsatt betydande ökning.

Diagram II:1. Bytesbalansen i olika länder och länderområden 1965–1972
Miljoner US dollar

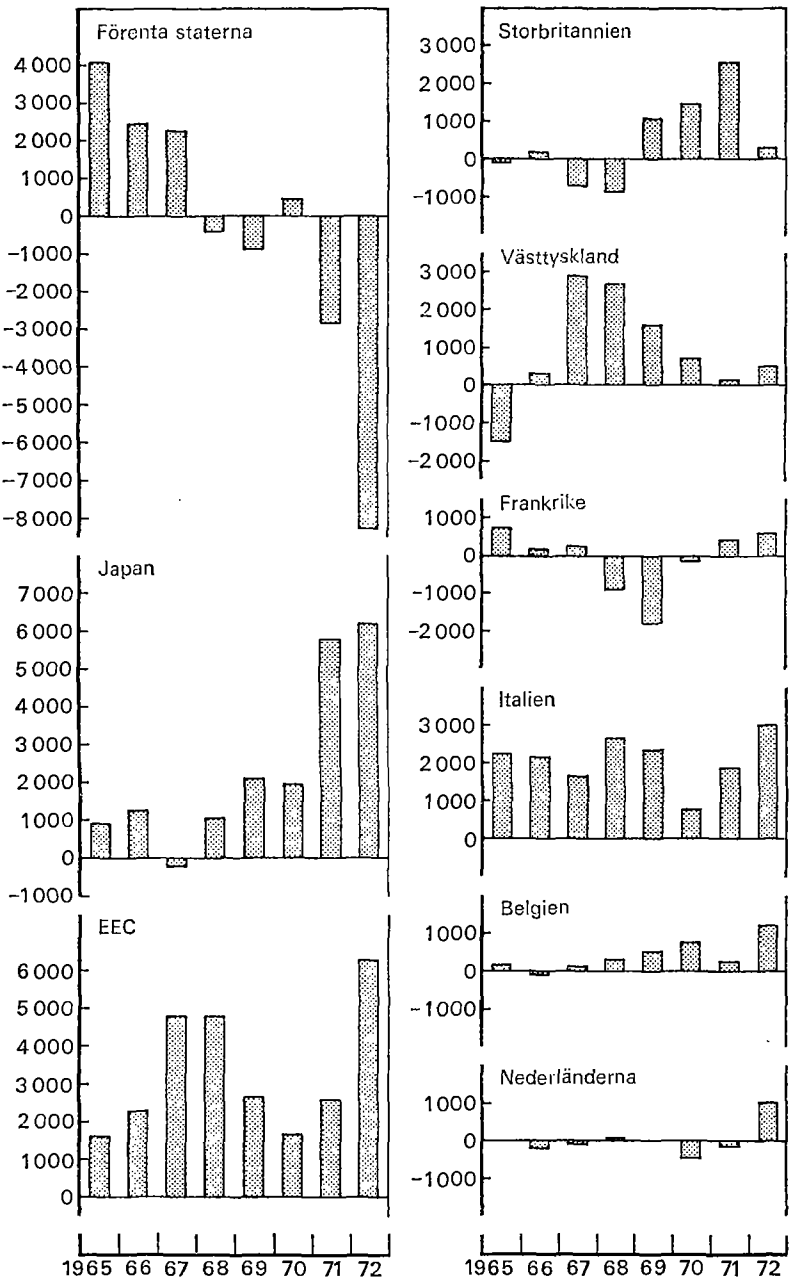

Anm. Diagrammet bygger på material från OECD. Nationell statistik kan skilja sig från OECD:s främst på grund av skilda definitioner av bytes- resp. kapitalbalans. Prognoserna för 1972 grundar sig i viss utsträckning på uppskattningar gjorda inom sekretariatet för ekonomisk planering.

Källa: OECD.

I likhet med 1971 förstärktes 1972 ojämnheterna i de större industriländernas bytesbalanser (se diagram 1). Gentemot detta mönster representerar dock utvecklingen i Storbritannien en i viss mån avvikande tendens. Den snabba importökningen och stagnationen av exporten medförde nämligen en kraftig försämring av Storbritanniens reala externa balans. Härtill kommer den försämring av bytesförhållandet som blev den omedelbara effekten av pundets successiva devalvering efter det att valutan släppts att flyta i juni 1972. Det brittiska bytesbalansöverskottet från 1971 på ca 2,5 miljarder dollar kom härigenom att minska med drygt 2 miljarder. Den ännu 1972 kvarstående skillnaden i konjunkturfasning mellan å ena sidan Förenta staterna och å andra sidan Västeuropa och Japan synes ha varit en starkt bidragande orsak till den fortsatta stora försämringen av den amerikanska bytesbalansen. Totalt beräknas de båda reservvalutaländernas bytesbalanser ha försämrats med ca 8 miljarder dollar 1972. En betydande del härav motsvaras av försvagningen om ca 3 miljarder dollar av OECD-områdets externa balans, men huvuddelen synes vara att hänföra till i första hand EEC-ländernas bytesbalansförbättringar. I synnerhet Italien och Benelux-länderna ökade sina externa överskott kraftigt 1972, så att dessa beräknas ha motsvarat mellan 2 och 3 % av respektive lands bruttonationalprodukt. Däremot noterades en relativt begränsad ökning av det japanska överskottet, vilket inte är särskilt förvånande då det redan 1971 låg på en mycket hög nivå. Överskottet beräknas 1972 ha överstigit 6 miljarder dollar.

Även om en viss oro framträdde på valutamarknaderna under första kvartalet 1972, tydde det relativa lugn som därefter gjorde sig gällande på ett tämligen allmänt förtroende för de kurser som fastställts vid Washingtonöverenskommelsen i december 1971. I juni 1972 uppstod emellertid en kraftig men relativt kortvarig spekulationsvåg mot i första hand pundet, men även mot liren och i ett senare skede mot dollarn. Den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen samt den oväntat snabba och kraftiga försämringen av Storbritanniens externa balans synes ha givit upphov till spekulationer om en brittisk devalvering före inträdet i EEC 1.1.1973. Misstroendet mot pundet — vilket bl. a. tydligt kom till uttryck på terminsmarknaderna — blev så stort och kapitalutströmningen från Storbritannien så betydande att den brittiska regeringen i ett tidigt skede beslöt att låta valutan flyta. Återgång till en fast paritet skulle ske så snart omständigheterna medgav detta. Det är fortfarande vid utgången av 1972 en öppen fråga när och till vilken kurs en återgång kommer att ske. Pundets värde hade till utgången av 1972 sjunkit med ca 10 %. Vad gäller spekulationerna mot liren och dollarn visade valutamyndigheterna i olika länder en större beslutsamhet att försvara fastställda pariteter. I detta sammanhang synes inte minst det närmare valutasamarbetet inom EEC haft stor betydelse. Från mitten av juli 1972 synes de mera omfattande spekulationerna på valutamarkna-

derna ha upphört. Som framgått tidigare har den japanska valutan under huvuddelen av 1972 legat vid den övre interventionsgränsen och särskilt efter halvårsskiftet synes yenen ha varit utsatt för en påtaglig revalveringspress. Detta har bl. a. kommit till uttryck genom att terminskursen under vissa perioder legat 6 à 7 % över centralkursen.

Första halvåret 1972 medförde ett kapitalinflöde till Västtyskland om ca 4 miljarder dollar och under samma period noterade Storbritannien ett nettoutflöde om ca 3,5 miljarder dollar. Dessa kapitalströmmar kan i hög grad anses stå i samband med oron på valutamarknaderna i juni 1971. Även för Italiens del registrerades ett stort nettoutflöde eller drygt 1,5 miljarder dollar. Detta utflöde torde emellertid endast till en del kunna hänföras till spekulativa kapitalrörelser. En betydande del synes nämligen ha representerat ett mera stadigvarande kapitalutflöde. Ett visst återflöde av dollar till Förenta staterna synes ha påbörjats första halvåret 1972. Kapitalströmmarna vändes emellertid i samband med spekulationen mot dollarn i början av juli. Därvid fick framför allt Västtyskland men även Nederländerna, Schweiz och Frankrike motta betydande inflöden av kapital, vilket resulterade i skärpt kontroll för kapitalrörelser i samtliga dessa länder. I augusti och september 1972 synes kapitalströmmarna åter ha vänt så att de gått i utjämnande riktning. En väsentlig roll vad gäller kapitalrörelserna 1972 synes vidare den relativa ränteutvecklingen mellan Förenta staterna och Västeuropa ha spelat. Sedan februari har sålunda räntedifferensen minskat betydligt, vilket inneburit minskade incitament att ha dollar placerade i Västeuropa.

Utsikter för 1973

Den ekonomiska utvecklingen i de OECD-anslutna industriländerna utmärktes vid ingången av 1973 av snabb expansion i Förenta staterna och klart uppåtriktade tendenser i de flesta andra länderna. Bland de större länderna rådde dock inom Storbritannien en viss oklarhet om utvecklingstendenserna. Den brittiska ekonomin präglades nämligen i hög grad av de osäkerhetsfaktorer som var förknippade med dels det pris- och lönestopp som införts i november 1972 samt dels det "flytande" tillstånd som gällt för valutan sedan juni 1972. Avgörande för den fortsatta internationella konjunkturutvecklingen under 1973 blir under sådana omständigheter om någon dämpning kan väntas komma till stånd i Förenta staterna före utgången av 1973 samt hur markerad en fortsatt återhämtning kan väntas bli i Västeuropa och Japan.

Den bedömning som gjorts innebär för Förenta staternas del att totalproduktionen 1973 skulle öka något snabbare än 1972 eller ca 6,5 %. Stora ökningar av de sociala bidragen i slutet av 1972 liksom betydande skatteåterbetalningar under 1973 torde medverka till att tillväxttakten för den privata konsumtionen hålls relativt väl uppe. I samma riktning pekar det förhållandet att sysselsättningsökningen 1973 väntas bli för-

hållandevis stor, vilket återverkar på lönesummans tillväxt. Konsumentenkäter i slutet av 1972 stöder en optimistisk bedömning av den privata konsumtionstillväxten. På investeringssidan finns det visserligen skäl att räkna med en viss minskning av bostadsbyggandet 1973, men för övriga privata investeringar väntas expansionen fortsätta. Allt efter som kapacitetsutnyttjandegraden i företagen stiger förutses industriinvesteringarna därvid spela en mera framträdande roll. Investeringsenkäter i slutet av 1972 indikerar exempelvis att industrins investeringar 1973 skulle bli en starkare stimulansfaktor för ekonomin än något av de senaste sex åren. Lagerinvesteringarna väntas likaledes komma in i ett mera expansivt skede. Mot bakgrund av den förhållandevis svaga utvecklingen av lagren 1972, är det tänkbart att lagercykeln kommer att visa ett mycket starkt uppsving 1973.

Även på den externa sidan är utsikterna för 1973 tämligen gynnsamma för Förenta staterna. Volymeffekterna på utrikeshandeln av dollardevalveringen i slutet av 1971 väntas sålunda successivt komma att tillta i styrka och för helåret 1973 bli avsevärt större än 1972. Härtill kommer att efterfrågan i flera avnämarländer förutses öka kraftigt och att kostnadsutvecklingen i Förenta staterna 1972 och 1973 framstår som mycket gynnsam vid en internationell jämförelse. Under sådana förutsättningar väntas en kraftig förstärkning av den externa balansen i fasta priser räknat inträffa 1973. Detta kan väntas få positiva effekter på bl. a. investeringsutvecklingen, men torde framför allt komma till uttryck i handels- och bytesbalansutvecklingen. En sådan vridning av den amerikanska externa balansen kommer däremot att få en dämpande inverkan på efterfrågetillväxten i Västeuropa och Japan.

Sammanfattningsvis framstår en fortsatt snabb produktionstillväxt i Förenta staterna 1973 som trolig. Visserligen kan den ekonomiska politiken av bl. a. prisstabilitetshänsyn väntas få en mera restriktiv prägel än under 1971 och 1972 och möjligen kan den privata konsumtionsefterfrågan komma att dämpas efter hand, men ändå framstår de farhågor som framförts om en snar avmattning i ekonomin som överdrivet pessimistiska. Industri- och lagerinvesteringarna — vilka ligger sent i konjunkturcykeln — förutses nämligen bli tillräckligt starka för att produktionstillväxten skall hållas uppe även efter halvårsskiftet 1973. Härtill kommer att de expansiva effekterna på ekonomin av den externa balansen kan väntas tillta i styrka under loppet av året. Vidare torde även vid en viss åtstramning av finanspolitiken denna kunna bibehålla en stimulerande nettoeffekt. Under sådana omständigheter framstår inte risken för en markerad avmattning redan 1973 som särskilt stor.

Konjunkturutvecklingen i den japanska ekonomin vid ingången av 1973 tyder på att en betydande expansion är att vänta det framförliggande året. Liksom 1972 förutses den privata konsumtionen, bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna stå för huvuddelen av efter-

frågetillväxten. Även lagerinvesteringarna väntas öka kraftigt och därvid komma att utöva ett expansivt inflytande på såväl den inhemska produktionen som på importen. Lagerinvesteringarna skulle ännu vid ett rätt betydande omslag i positiv riktning 1973 ligga på en tämligen blygsam nivå jämfört med tidigare. Med ett fortsatt lågt kapacitetsutnyttjande inom vissa nyckelindustrier 1973 förutses däremot industriinvesteringarna i likhet med 1972 uppvisa en svag utveckling. Detta torde komma att gälla även andra halvåret 1973. En prognos för Japans utrikeshandel 1973 är förknippad med betydande osäkerhetsmarginaler. Härvid gäller bl. a. att bedöma vilka effekter de tämligen omfattande utrikeshandelsåtgärderna från 1972 — exportbegränsningar och importliberalisering — kan komma att få på handeln. Det har här fästs en viss vikt vid att dylika åtgärder tidigare från japansk sida givit ett förhållandevis svagt resultat. En annan viktig frågeställning är hur framträdande volymeffekterna av revalveringen i slutet av 1971 kommer att bli 1973 i relation till efterfrågeutvecklingen å ena sidan i den japanska ekonomin och å andra sidan på olika avsättningsmarknader. Även om volymeffekterna av revalveringen kan väntas leda till andelsförluster för exporten — kanske framför allt i Förenta staterna — torde tillväxten av exportvolymen likväl öka markant till följd av den ökade aktiviteten i avnämarländerna. Också för importen förutses en kraftig ökning av tillväxten. Totalt väntas dock detta inte innebära någon större minskning av handels- och bytesbalansöverskotten. Sammanfattningsvis skulle en sådan utveckling av de olika efterfrågekomponenterna innebära att bruttonationalprodukten i Japan 1973 kan väntas öka med 10 à 11 %, eller något mer än kapacitetstillväxten i ekonomin. Även vid utgången av 1973 skulle vid en sådan utveckling betydande överkapacitet — i synnerhet inom vissa industrisektorer — föreligga i den japanska ekonomin.

Konjunkturutsikterna för Västeuropa 1973 framstår vid ingången av året som tämligen gynnsamma. Den ekonomiska utvecklingen under andra halvåret 1972 tyder sålunda på att en mera expansiv produktionstillväxt är att vänta — förutom i nästan alla mindre västeuropeiska länder — i samtliga av de större länderna utom i Storbritannien. Även om en ökad produktionstillväxt i den brittiska ekonomin 1973 i sig inte torde kunna uteslutas, präglas läget i ekonomin vid prognostillfället av så betydande osäkerhetsmoment att en ökning av produktionstillväxten från 1972 ej bedömts vara det mest sannolika alternativet. För Frankrikes del förutses däremot en viss uppgång av den redan höga tillväxten och i Italien väntas återhämtningen gå vidare efter den utdragna stagnationen under 1970 och 1971. Stort inflytande på konjunkturutvecklingen i Västeuropa 1973 förutses liksom tidigare år den västtyska ekonomin få.

Utvecklingen av de olika efterfrågekomponenterna 1972 tyder på att

styrkan i konjunkturen i Västtyskland successivt ökat under loppet av året. Detta bekräftas bl. a. av de senaste siffrorna över orderingången. Under hösten 1972 skedde sålunda en mer än säsongmässig ökning av industrins orderingång från såväl hemmamarknaden som exportmarknaderna. Särskilt kraftig blev uppgången för investeringsvaruindustrin. Mot denna bakgrund torde frågan i första hand gälla med vilken styrka expansionen i den västtyska ekonomin fortsätter 1973. En avgörande faktor förefaller därvid bli investeringarnas utveckling. Visserligen visade investeringsenkäter hösten 1972 inga mer expansiva planer från industrins sida för 1973. Med tanke på det förhållandevis höga kapacitetsutnyttjandet inom industrin och trenden i totalefterfrågans utveckling under loppet av 1972 finns det dock skäl att räkna med en revidering uppåt av dessa planer. En ytterligare faktor som pekar i samma riktning är det uppsving i lagercykeln som allmänt väntas inträffa 1973. En fördubbling av lagerinvesteringarna skulle inte vara en uppseendeväckande stor ökning om man jämför med motsvarande konjunkturfas under tidigare uppgångar. Tillsammans med oförändrad konsumtionstillväxt och en mindre försämring av den reala externa balansen förutses en sådan investeringsutveckling innebära att totalproduktionen i Västtyskland kan väntas öka med ca 5 % 1973.

Liksom i Förenta staterna och Västtyskland väntas de privata investeringarna — såväl de fasta som lagerinvesteringarna — successivt komma in i ett mera expansivt skede i Italien och Storbritannien. Den privata konsumtionen förutses kvarstå som en väsentlig tillväxtfaktor i de flesta västeuropeiska länderna 1973, även om dess roll inte väntas bli lika framträdande som 1971 och 1972. Trots att den ekonomiska politiken — av framför allt prisstabiliseringsskäl — i flera länder efter hand kan väntas få en mer restriktiv prägel, torde under sådana omständigheter inte någon större risk föreligga för en konjunkturdämpning i området före utgången av 1973. Detta hindrar inte att den japanska exportutvecklingen i Västeuropa 1973 kan få en nedkylande effekt på exportutsikterna för åtminstone vissa industribranscher och att marknadsutvecklingen för tyngre verkstadsprodukter kan komma att bli måttligt expansiv. Sammanfattningsvis väntas totalproduktionen i Västeuropa 1972—1973 öka med ca 5 % att jämföra med drygt 3,5 % 1971—1972.

Under senare delen av 1972 rådde som framgått tidigare en tendens till uppgång i prisstegringstakten i de flesta av OECD-områdets länder. De utsikter som föreligger för den realekonomiska utvecklingen i området 1973 — med en fortsatt återhämtning i Västeuropa och Japan samt en fortgående expansion i Förenta staterna — torde för prisernas del innebära att förutsättningarna för en mera avsevärd dämpning är tämligen små. Visserligen har priskontroll av varierande styrka införts i flera länder 1972 och olika initiativ tagits inom internationella orga-

nisationer, t. ex. EEC, i syfte att nedbringa prisstegringstakten, men detta väntas inte uppväga de faktorer som kommer att verka i uppdragande riktning på prisökningstakten 1973. Förtjänstutvecklingen 1972 liksom den förväntade — vid en allmänt sett lägre arbetslöshet — 1973 har därvid antagits komma att leda till ett betydande prisgenomslag även 1973. Vidare förutses — som framgår nedan — en kraftigare ökning av världshandelspriserna än 1972. Härtill kommer den i utgångsläget i flera länder rätt stora arbetslösheten, vilken i många fall torde bedömas utgöra ett hinder för en snar omläggning av den ekonomiska politiken i restriktiv riktning. Även om skillnader föreligger mellan olika länder både vad gäller kapacitetsreserverna i utgångsläget och prioriteringen av olika ekonomisk-politiska mål, kan prisökningarna i många OECD-länder 1973 väntas bli åtminstone lika stora som 1972.

Världshandeln kan 1973 i volymtermer väntas växa i några procentenheter snabbare takt än 1972. För OECD-länderna torde ökningstakten uppgå till ca 12 % 1973. Uppgången i produktionstillväxten i Västeuropa och Japan samt den fortsatta expansionen i Förenta staterna 1973 förutses leda till en mera allmänt utbredd ökning av importtillväxten än 1972. Genom att ca 75 % av den totala importen i OECD-länderna hämtas inom området kan även en markerad uppgång i medlemsländernas exporttillväxt väntas ske. Härtill kommer att den ekonomiska aktiviteten — och därmed även importbehoven — utanför OECD-området förutses öka 1973. Utvecklingen av råvaruländernas valutatillgångar 1972 tyder på att det finns finansiella förutsättningar för en rätt betydande importökning till dessa länder 1973. Vad gäller utrikeshandelsutvecklingen i de olika länderna i OECD-området 1973 torde volymeffekterna av valutajusteringarna i december 1971 bli avsevärt mera uttalade än 1972. Även om en viss skillnad i konjunkturfasning mellan å ena sidan Förenta staterna och å andra sidan Västeuropa och Japan väntas kvarstå 1973, skulle därigenom en del av de eftersträvade marknadsandelsförskjutningarna kunna komma till stånd. Sålunda förutses framför allt Japan men även Västtyskland göra andelsförluster, medan Förenta staterna väntas göra betydande andelsvinster 1973. Storbritannien, som 1972 fick vidkännas stora marknadsförluster, skulle genom pundets devalvering sedan juni 1972 åtminstone inte behöva se en liknande negativ utveckling upprepas 1973.

Det finns för 1973 inga skäl att räkna med samma prisåterhållande effekter på världshandelspriserna som kom till uttryck omedelbart efter valutajusteringarna i december 1971. Dessa synes nämligen ha lett till en viss nedpressning av priserna på åtskilliga råvaror som traditionellt noteras i dollar. Detta prisfall framträder vid omräkning till sådana valutor som i genomsnitt vare sig har revalverats eller devalverats. Även för färdigvaror torde nettoeffekten gått i dämpande riktning, eftersom de amerikanska exportörerna har kunnat sänka sina priser på export-

marknaderna under det att de revalverande ländernas exportörer i åtskilliga fall sänkt priserna i egen valuta för att hålla tillbaka prisökningen på exportmarknaderna. Resultatet av detta blev att förändringen av världshandelspriserna i genomsnitt 1972 blev marginell. I stället torde prisbildningen för den internationella handeln 1973 i betydande grad komma att påverkas av den ökande aktiviteten i världsekonomin och såväl råvarupriserna som priserna på industrivaror förutses 1973 öka i snabbare takt än 1972. För världshandelspriserna har kalkylerats med en ökning på i genomsnitt ca 4 %. Handelns värdemässiga tillväxt i OECD-området väntas sålunda uppgå till ca 16 % 1973, med en något snabbare ökning av den interna handeln i området än av den externa. Sammantaget beräknas OECD-ländernas handelsbalans gentemot omvärlden 1973 visa ett högre överskott än 1972, eller av samma storleksordning som 1971, dvs. 6,5 à 7 miljarder dollar.

2. Länderöversikter

Förenta staterna

Den amerikanska ekonomin har under 1972 uppvisat en kraftig expansion på nästan alla områden. Totalproduktionen beräknas sålunda ha ökat med drygt 6 %, att jämföra med 2,7 % 1971. För alla delar av den slutliga inhemska efterfrågan noterades snabb tillväxt. Däremot uppvisade lagerinvesteringarna en förhållandevis liten ökning. Jämfört med motsvarande konjunkturfas tidigare — exempelvis uppsvinget 1965—1966 — var detta en betydligt svagare utveckling. Även på pris- och kostnadsområdet har utvecklingen varit tämligen gynnsam. Detta torde till en del förklaras av det omfattande regleringssystem som gällt sedan pris- och lönestoppets utgång i november 1971. På den externa sidan har utvecklingen 1972 inte varit lika positiv som inom landet, utan utrikeshandeln resulterade i ett kraftigt ökat underskott. Trots att bruttonationalprodukten visade en betydande ökning har arbetslösheten blivit kvar på en hög nivå. I slutet av 1972 uppgick den sålunda till drygt 5 % efter att 1971 legat på i genomsnitt ca 6 %.

Konjunkturutvecklingen under loppet av 1972 har till synes utan avbrott gått i gynnsam riktning. Orderingången till industrin för i synnerhet investeringsvaror och varaktiga konsumtionsvaror har visat stora ökningar. Exempelvis var orderingången för verktygsmaskiner de första 8 månaderna 1972 inemot 50 % större än under motsvarande period 1971. Industriproduktionen beräknas 1972 ha ökat med ca 7 % efter en endast marginell ökning 1971. Även leveranserna från industrin ökade kraftigt 1972, och lagerökningen i tillverkningsledet blev relativt begränsad. Inte heller i parti- och detaljhandeln har det inträffat några större lagerförändringar. Till följd av den högre produktionstakten har kapacitetsutnyttjandet inom tillverkningsindustrin successivt

ökat under loppet av året och beräknas i slutet av 1972 ha legat på drygt 80 % jämfört med inte fullt 75 % i genomsnitt för 1971.

Efter det 3 månader långa pris- och lönestoppet hösten 1971 inleddes den s. k. "fas 2" i inflationsbekämpningsprogrammet, vilken planerats pågå till utgången av april 1973. Målsättningen för programmet är att begränsa prisökningarna i ekonomin så att de exempelvis vid utgången av 1972 skulle uppgå till högst mellan 2 och 3 % uttryckt i årstakt. Kommissioner som är inrättade på området har till uppgift att granska föreslagna pris- och löneökningar och därvid inte tillåta större ökningar än 2,5 respektive 5,5 %. Övervakningen är koncentrerad till de större företagen, medan prissättningen inom flertalet mindre enheter är fri. Bland de delar av ekonomin som inte omfattas av övervakningen märks jordbrukssektorn. Naturligtvis är det för tidigt att i detta skede göra någon fullständig utvärdering av åtgärderna då statistik på detta område inte föreligger för senare perioder än september och oktober 1972. Det kan dock konstateras att det mål som uppsatts för prisutvecklingen vid utgången av 1972 förmodligen inte kunnat uppnås. Konsumentprisökningarna över löpande 12-månadersperioder har sålunda varit tilltagande sedan halvårsskiftet 1972 och uppgick i oktober 1972 till 3,4 %. För konsumentpriserna har ökningarna visserligen varit lägre efter prisstoppet 1971 än före, men skillnaden har varit tämligen liten. Partipriserna däremot har 1972 visat en snabbare stegring än omedelbart före pris- och lönestoppet. Inte heller har de genomsnittliga timförtjänsterna visat några mera påtagliga tecken till dämpning 1972. Jämför man å andra sidan pris- och kostnadsutvecklingen i Förenta staterna med motsvarande utveckling i Västeuropa måste en bedömning bli avsevärt mer positiv än den som gjorts ovan. Konsumentpriserna i Västeuropa 1972 har sålunda allmänt ökat med 3 à 4 procentenheter mer än i Förenta staterna.

Den expansiva inriktning som givits den ekonomiska politiken i Förenta staterna redan före presidentens s. k. utspel i augusti 1971 har kvarstått i stort sett oförändrad. Trots ett överuttag av preliminärskatt på ca 12 miljarder dollar beräknas det federala budgetunderskottet kalenderåret 1972 ha varit av storleksordningen 25 miljarder dollar. Detta återspeglar i första hand en fortsatt kraftig ökning av transfereringarna till delstaterna och kommunerna men även en ökad satsning på de federala sociala utgifterna. Däremot har de federala konsumtions- och investeringsutgifterna ökat relativt måttligt. I stället är det på det delstatliga och lokala planet som dessa utgifter visat en stark expansion. De totala offentliga utgifterna för köp av varor och tjänster (inkl. investeringar) beräknas ha ökat med ca 4,5 % i volym 1972 efter en viss minskning 1971. Även penningpolitiken har fått behålla sin allmänna expansionsbefrämjande prägel 1972. Penningmängden ökade sålunda i takt med bruttonationalprodukten i nominella termer och den långa

räntan har förblivit stabil. Den ökade efterfrågan på kreditmarknaden har däremot medfört en dragning uppåt av den korta räntan sedan början av 1972. Detta har bl. a. inneburit en minskning av räntedifferensen gentemot Västeuropa med åtföljande konsekvenser för de internationella kapitalströmmarna. Totalt sett torde emellertid inte utrikesekonomiska överväganden varit avgörande för den förda kreditpolitikens inriktning.

I likhet med 1971 har den privata konsumtionen givit ett stort bidrag till den inhemska efterfrågetillväxten. Hushållens disponibla inkomster har 1972 påverkats av flera i olika riktning verkande faktorer, vilkas sammantagna effekt blivit en tämligen måttlig ökning av de disponibla inkomsterna. Å ena sidan beräknas sålunda sysselsättningstillväxten 1972 varit större än året innan, men å andra sidan har timlöneökningarna varit något mindre än 1971. Härtill kommer det tidigare nämnda överuttaget av preliminärskatt 1972, motsvarande ca 1,5 % av inkomsterna. Detta överuttag antas emellertid ha kompenserats av hushållen genom en motsvarande sänkning av sparkvoten från den jämfört med 60-talet onormalt höga nivå som registrerades 1971. De nominella konsumtionsutgifterna har därför ökat relativt snabbt 1972, trots en måttlig tillväxt av de disponibla inkomsterna. Dessutom har konsumentprisökningarna 1972 varit drygt en procentenhet lägre än 1971, eller ca 2,5 %. Sammanfattningsvis beräknas den privata konsumtionen ha ökat med ca 6 % i volym 1972 jämfört med inte fullt 4 % 1971.

Även de privata fasta investeringarna ökade starkt 1972 och liksom 1971 har bostadsinvesteringarna varit den mest expansiva delen. Visserligen blev ökningen av bostadsbyggandet inte lika stor som 1971, men beräknas likväl 1972 ha uppgått till ca 18 %. Antalet påbörjade lägenheter blev sålunda 2,3 miljoner 1972 jämfört med 1,5 miljoner 1970 och 2 miljoner 1971. Efter ett kraftigt uppsving första kvartalet 1972 synes bostadsbyggandet ha planat ut på en hög nivå under återstående delen av året. För övriga privata investeringar noterades en tillväxt med ca 6 % efter stagnationen 1971. Industriinvesteringarna har för helåret 1972 varit oförändrade jämfört med 1971, men utvecklingen av dessa investeringar har till skillnad från bostadsinvesteringarna gått i en gynnsam riktning under loppet av året. En viktig orsak härtill har varit att industrins kapacitetsutnyttjande ökat, så att det vid utgången av 1972 torde ha legat på ungefär samma nivå som under 1970. Sammantaget beräknas de privata fasta investeringarna ha ökat med ca 12,5 % 1972 att jämföra med 6 % 1971. I jämförelse med denna uppgång i tillväxten för de fasta investeringarna har lagerinvesteringarna utvecklats tämligen svagt 1972, även om de verkat uppdragande på totalproduktionens tillväxt.

Devalveringen av dollarn i slutet av 1971 synes ha givit mycket begränsade volymeffekter på Förenta staternas utrikeshandel 1972. Han-

delsbalansens utveckling har i stället präglats av dels den av växelkursförändringen föranledda försämringen av bytesförhållandet och dels ett snabbt uppsving i importen. Bakom den kraftiga importillväxten 1972 torde förutom den ökade inhemska efterfrågan också ha legat en viss upphämtningseffekt efter de omfattande hamnarbetarstrejkerna i Förenta staterna 1971. Totalt för 1972 beräknas varuimporten ha ökat med ca 15 % i volymtermer. Exporttillväxten uppskattas till ca 10 % och terms-of-trade-försämringen till ca 3 %. Sammanfattningsvis har detta inneburit en försämring av handelsbalansens saldo från ett underskott på 2,7 miljarder dollar 1971 till ett underskott 1972 på ca 6,5 miljarder. De från våren 1972 avtagande månatliga handelsbalansunderskotten torde i första hand återspegla den ökade ekonomiska aktiviteten utanför Förenta staterna men även till en del vara ett uttryck för att devalveringen efter hand börjat ge avsett resultat. Även tjänsteutbytet med utlandet försämrades jämfört med 1971 och bytesbalansunderskottet beräknas 1972 ha uppgått till ca 8,3 miljarder dollar. Detta innebär en försämring från 1971 med ca 5,5 miljarder.

Vid slutet av 1972 tyder tillgängliga konjunkturindikatorer på att expansionen är väl utbredd i den amerikanska ekonomin och i allmänna termer väntas en hög tillväxt fortsätta även 1973. Den privata konsumtionen torde härvid liksom 1972 bli en väsentlig expansionsfaktor. Två särskilda förhållanden talar för en fortsatt snabb konsumtionstillväxt 1973: den 20-procentiga höjningen i oktober 1972 av bidragen från socialförsäkringarna samt återbetalningen 1973 av överuttaget av preliminärskatt 1972. Vidare stöder konsumentenkäter i slutet av 1972 en förhållandevis hög prognos för den privata konsumtionen. På investeringssidan finns det skäl att räkna med en viss minskning av bostadsbyggandet efter den stagnation på en hög nivå som karakteriserat denna sektor sedan våren 1972. För övriga privata investeringar däremot väntas expansionen fortsätta 1973. Industriinvesteringarna kan i detta sammanhang förutses spela en framträdande roll allt efter som kapacitetsutnyttjandegraden höjs. I samma riktning pekar också det förhållandet att bolagsvinsterna 1972 nådde en rekordhög nivå, vilken dessutom väntas överträffas 1973. I likhet med industrins investeringar väntas lagerinvesteringarna komma in i ett mycket expansivt skede och ett mycket starkt uppsving i lagercykeln 1973 kan inte uteslutas. För den offentliga sektorn beräknas utgiftsexpansionen fortsätta på det delstatliga och lokala planet, medan en större restriktivitet än exempelvis 1971 och 1972 kan väntas från den federala sidan. Sammantaget skulle detta innebära en fortsatt snabb tillväxt av den inhemska efterfrågan 1973 om än inte i fullt samma takt som 1972.

Den minskade tillväxten av den inhemska efterfrågan 1973 förefaller emellertid gott och väl kunna komma att kompenseras av den externa sektorns utveckling. Volymeffekterna av dollardevalveringen

i slutet av 1971 torde sålunda bli avsevärt mera framträdande 1973 än 1972. Härtill kommer att efterfrågan i flera viktiga avnämarländer väntas öka kraftigt och att kostnadsutvecklingen i Förenta staterna 1972 och 1973 framstår som tämligen gynnsam vid en internationell jämförelse. Under sådana förutsättningar torde en ökning av exportens och minskning av importens volymtillväxt komma att ske 1973 och därmed totalt sett innebära en kraftig förstärkning av den reala externa balansen. Tillsammans med den tidigare berörda inhemska utvecklingen skulle detta betyda att totalproduktionen i Förenta staterna 1973 troligen kommer att öka något snabbare än 1972 eller ca 6,5 %. Därmed finns det också skäl att anta en markant sänkning av arbetslösheten. De stora produktivitetsstegringar som är förknippade med inledningsfasen av ett konjunkturuppsving minskar vanligtvis tämligen snabbt, varför en mera normal utveckling i detta avseende är att vänta 1973.

Den amerikanska regeringens syn på den ekonomiska utvecklingen 1973 kommer inte att mera i detalj presenteras förrän i samband med budgetens framläggande i början av 1973. Från av regeringen fristående konjunkturinstitut har emellertid framförts farhågor för att en dämpning kan komma till stånd i ekonomin redan i ett tidigt skede 1973. Mot bakgrund av den konjunkturbild vid årsskiftet 1972/1973 som tecknats ovan förefaller en sådan bedömning något pessimistisk. Visserligen torde inte tillväxten öka mellan de båda halvåren 1973, men ändå verkar industri- och lagerinvesteringarna — vilka ligger sent i konjunkturcykeln — bli tillräckligt starka för att produktionstillväxten skall hållas uppe på en hög nivå även efter halvårsskiftet 1973. Härtill kommer som tidigare berörts det förhållandet att den reala externa balansen kan förutses förbättras successivt genom hela 1973. Under sådana omständigheter framstår inte risken för en markerad avmattning redan 1973 som särskilt stor.

Storbritannien

Efter tolv månader av nära nog total stagnation i den brittiska ekonomin började i slutet av 1971 produktionen åter att öka. Återhämtningen hejdades visserligen tillfälligt av den sju veckor långa kolstrejken våren 1972, men fortsatte därefter med till synes oförminskad styrka. Bruttonationalprodukten beräknas sålunda 1971—1972 ha ökat med ca 3,5 % att jämföra med 1,4 % 1970—1971. Arbetslösheten har dock legat kvar på en mycket hög nivå under huvuddelen av 1972.

Den för Storbritanniens del förhållandevis höga tillväxt som kunde registreras 1972 har emellertid åstadkommits samtidigt som allvarliga obalanser uppstått i ekonomin. Detta gäller såväl interna som externa balansmål. Pris- och kostnadsökningarna, vilka mot slutet av 1971 visat tecken till en viss avmattning, tilltog sålunda successivt under loppet av

1972. Efter det att utdragna förhandlingar med arbetsmarknadens parter om frivilliga pris- och lönebegränsningar brutit samman beslöt därför den brittiska regeringen i november 1972 att införa ett minst tre månader långt pris- och lönestopp. I början av sommaren synes vidare spekulationer uppstått om en eventuell devalvering av pundet före Storbritanniens inträde i EEC 1.1.1973. Även om orsaker till oro på valutamarknader i de flesta fall är svåra att fastställa, torde under alla omständigheter den ogynnsamma pris- och kostnadsutvecklingen i Storbritannien ha varit en viktig faktor i detta sammanhang. Tämligen snart beslöt också den brittiska regeringen att låta pundet flyta efter det att en stor del av valutareserven tagits i anspråk under loppet av några dagar. Vid utgången av 1972 låg pundet ca 10 % under den riktkurs som fastställdes i december 1971.

Den ekonomiska politiken i Storbritannien har de senaste åren haft en expansiv inriktning. Efter stagnationen i ekonomin 1971 och den tämligen svaga återhämtningen i början av 1972 beslöt regeringen att ytterligare öka efterfrågan. Tanken synes därvid i huvudsak ha varit att ge den privata konsumtionsefterfrågan en kraftig stimulans för att indirekt erhålla en ökad investeringsefterfrågan. I budgeten som framlades våren 1972 föreslogs sålunda för budgetåret 1972/73 (april—mars) mycket stora skattesänkningar för fysiska personer. För företagen infördes fri avskrivningsrätt för maskininvesteringar och ökade möjligheter till snabbare avskrivningar för byggnadsinvesteringar. Totalt kan skattesänkningarna uppskattas till ca 3 % av bruttonationalprodukten. Av detta faller ungefär 2/3 på hushållen motsvarande ca 2,5 % av hushållens inkomster. Även penningpolitiken har varit mycket expansiv 1972 och penningmängden ökade under huvuddelen av året med mellan 30 och 40 % i årstakt. I samband med pundkrisen i juni höjdes diskontot med en procentenhet till 6 % och den korta räntan har därefter höjts kraftigt. Dessa åtgärder vidtogs för att hindra en kapitalutströmning från Storbritannien och torde inte ha inneburit att några finansiella hinder förelegat för en expansion av investeringarna. Det kan i detta sammanhang nämnas att den brittiska centralbanken från början av oktober 1972 slutat ange diskontot i tidigare form. I stället noteras varje vecka en lägsta utlåningsränta, vilken är fast knuten till räntan på skattkammarväxlar. Genom slopandet av det traditionella diskontot har man bl. a. önskat avdramatisera förändringar i kreditpolitiken från centralbankens sida. Den offentliga sektorns inflytande på ekonomin såsom detta kommer till uttryck genom köp av varor och tjänster har i likhet med 1971 varit endast svagt expansivt. Totalt beräknas sålunda den offentliga sektorns reala efterfrågan ha ökat med ca 3,5 % 1972 eller ungefär lika mycket som 1971.

Sett från efterfrågesidan har den privata konsumtionen varit det mest expansiva elementet. Genom den efterfrågestimulans som givits hus-

hållen såväl 1971 som i budgeten våren 1972 samt genom fortsatt betydande löneökningar, ökade hushållens disponibla inkomster med drygt 13 % 1972. Trots att konsumentprisökningen varit nästan lika stor som 1971 — ökningen under 12-månadersperioden t. o. m. oktober 1972 uppgick till 7,9 % — och trots att en viss uppgång av den redan tämligen höga sparkvoten noterades, beräknas den privata konsumtionen i volymtermer ha ökat med ca 6 % 1972 jämfört med 2,5 % 1971. I första hand är det inköpen av varaktiga konsumtionsvaror som ökat. Exempelvis ökade nyregistreringen av personbilar med 40 % mellan första halvåren 1971 och 1972.

En annan viktig expansionsfaktor på efterfrågesidan 1972 var liksom 1971 bostadsbyggandet. För andra året i följd ökade sålunda bostadsinvesteringarna med ca 15 %. Under loppet av 1972 kunde emellertid noteras en viss dämpning vad gäller igångsättningen samtidigt som bostadskrediterna stramades åt från sommaren. Tillsammans med den kraftiga höjning av räntenivån som inträffat från halvårsskiftet 1972 torde detta ge anledning att räkna med en avsevärt lugnare takt för bostadsinvesteringarna 1973. Det kraftiga uppsvinget i konsumtionsefterfrågan riktade sig i stor utsträckning mot importerade varor, vilket bl. a. indikeras av att industriproduktionens tillväxt 1972 beräknas ha stannat vid ca 2,5 %. Då dessutom exportefterfrågan under huvuddelen av året var mycket svag, blev kapacitetsutnyttjandet i industrin kvar på en låg nivå 1972. Mellan andra kvartalen 1971 och 1972 minskade exempelvis industrisysselsättningen med ca 5 %. Det är under sådana förhållanden inte förvånande att industrins investeringar 1972 minskade kraftigt andra andra året i följd. Nedgången beräknas till drygt 6 % 1972 jämfört med drygt 7 % 1971. För övriga privata investeringar däremot — exempelvis inom handeln — synes den expansiva finans- och kreditpolitiken resulterat i ett kraftigt uppsving. Sammantaget beräknas de totala fasta investeringarna ha ökat med ca 3,5 % 1972 efter en mindre nedgång 1971. Lagerinvesteringarna har i likhet med industrins investeringar utvecklats svagare än beräknat 1972. Den ökade inhemska efterfrågan synes sålunda i viss utsträckning ha mötts med en neddragning av färdigvarulagren. Detta har kommit till ännu tydligare uttryck vad gäller lagren av insatsvaror, särskilt första halvåret 1972. Totalt har detta inneburit en markerad minskning av lagren för helåret 1972, men utvecklingen av lagerinvesteringarna under loppet av året indikerar att en viss nettouppbyggnad av lagren skett andra halvåret 1972.

Som framgått ovan har den brittiska utrikeshandeln visat en mycket ogynnsam utveckling 1972. Den reala externa balansen — dvs. skillnaden mellan exporten och importen av varor och tjänster räknad i fasta priser — beräknas 1972 ha försämrats motsvarande 1,5 % av bruttonationalprodukten. Uttryckt på ett annat sätt har sålunda användningen av varor och tjänster inom landet ökat med 1,5 procentenheter mer än

totalproduktionens tillväxt i Storbritannien. Den inhemska efterfrågeexpansionen har satt tydliga spår i varuimporten, vilken för helåret 1972 beräknas ha ökat med ca 10 % i volym jämfört med 4 % 1971. Exporten uppvisar en motsatt utveckling och ökade med endast ca 2 % i volym 1972 att jämföra med drygt 6 % 1971. Orsaken till den svaga exportökningen 1972 torde vara dels den svaga efterfrågetillväxten på flera viktiga avsättningsmarknader och dels den ofördelaktiga kostnadsutvecklingen inom den brittiska exportindustrin. Handelsbalansen beräknas 1972 ha resulterat i ett underskott på ca 650 miljoner pund, vilket är en försämring av handelsbalansens saldo från 1971 med inemot en miljard pund. Försvagningen av bytesbalansens saldo var av samma storleksordning. Genom att tjänstebalansen fortfarande är kraftigt positiv uppvisade ännu 1972 bytesbalansen ett överskott på ca 150 miljoner pund.

Med det läge som föreligger i den brittiska ekonomin vid utgången av 1972 måste sammanfattningsvis konstateras att en prognos för konjunkturutvecklingen 1973 av naturliga skäl är behäftad med avsevärda osäkerhetsmarginaler. Helt okända storheter i sammanhanget är framför allt prisernas och kostnadernas utveckling 1973. Härtill kommer vilka antaganden som skall göras beträffande pundkursen 1973 och en ytterligare osäkerhetsfaktor är effekten av EEC-inträdet 1.1.1973.

Vad gäller pris- och kostnadsutvecklingen råder som framgått av det föregående pris- och lönestopp sedan november 1972. Frysningsperioden, vilken skall vara i tre eller högst fem månader, kommer att efterföljas av vad som kallats "fas II' i inflationsbekämpningsprogrammet. Innehållet i denna senare del av programmet skall utarbetas under den period pris- och lönestoppet gäller och kommer inte att offentliggöras förrän någon eller några månader in på 1973. Under alla förhållanden finns det emellertid skäl att räkna med 1,5 à 2 % prisökningar som en direkt effekt av EEC-inträdet 1973. Detta är nämligen den beräknade effekten av övergången till mervärdeskatt samt den 80-procentiga anpassning som första året skall ske till EEC:s prisnivå för jordbruksprodukter. Härutöver kommer ca en halv procentenhet på prisnivån genom redan beslutade hyreshöjningar i kommunalt ägda fastigheter. Det har vid prognosen för 1973 antagits att utvecklingen på pris- och kostnadsområdet blir lugnare än under 1972.

När pundkursen släpptes fri i juni 1972 deklarerades från brittisk sida att åtgärden var av tillfällig natur och att återgång till en fast paritet skulle ske så snart omständigheterna medgav detta. Det är fortfarande en öppen fråga när och till vilken kurs en återgång kommer att ske. Det är nämligen ovisst om konkurrenskraften för brittiska produkter på världsmarknaden ökat påtagligt trots att pundet devalverats med ca 10 % andra halvåret 1972. Anledningen härtill är som tidigare berörts den jämfört med utlandet mycket ogynnsamma kostnadsutvecklingen i Stor-

britannien 1972. Exempelvis ökade tarifflönerna inom industrin med drygt 18 % under 12-månadersperioden t. o. m. september 1972. Eftersom det dessutom kan väntas dröja två till tre år innan en devalvering får några märkbara volymeffekter på handelsströmmarna torde frågan för utrikeshandelns utveckling 1973 i första hand gälla effekterna på bytesförhållandet och inverkan härav på handelsbalansens saldo.

Beträffande uppläggningen av den ekonomiska politiken i Storbritannien 1973 har här räknats med att de skattemässiga fördelarna för investeringarna kommer att kvarstå. Å andra sidan har av bl. a. bytesbalansskäl inte kalkylerats med någon ytterligare stimulans för den privata konsumtionsefterfrågan 1973. Den offentliga sektorns reala tillväxt har antagits bli av samma storleksordning som 1972, eller ca 3,5 %.

Under ovan angivna förutsättningar kan den privata konsumtionen beräknas öka mindre 1973 än 1972. Även om pris- och lönestopp kommer att råda under ett inledande skede av 1973, torde hushållens disponibla inkomster ännu första halvåret jämfört med motsvarande period 1972 visa en rätt betydande ökning till följd av bl. a. de stora löneökningarna efter halvårsskiftet 1972. Härtill kommer att hushållens sparkvot 1972 låg på en mycket hög nivå, varför en sänkning av sparkvoten 1973 inte kan uteslutas. Sammanfattningsvis beräknas den privata konsumtionen komma att öka med ca 4 % 1973 och under loppet av året möjligen uppvisa en avtagande tillväxttakt.

När det gäller de fasta investeringarna har ovan angivits att det för bostadsbyggandet finns skäl att räkna med en avsevärt svagare tillväxt 1973 än de två föregående åren. Industrins investeringar antas däremot visa en betydligt gynnsammare utveckling än 1971 och 1972. Skälen härför är dels att kapacitetsutnyttjandet i industrin successivt stigit 1972 och dels att EEC-inträdet i sig torde ge positiva effekter. Totalt sett uppskattas de fasta investeringarnas tillväxt 1973 till ca 4 % eller ungefär lika mycket som 1971. Lagercykeln kan vidare antas komma in i ett mera expansivt skede 1973 efter den minskning av lagerstockarna som noterades både 1971 och 1972.

För exporten förutses en betydligt snabbare tillväxt 1973 än 1972 eller en uppgång från 2 till ca 6 %. Skälet till ett sådant antagande skulle i första hand vara en avsevärd ökning av efterfrågan i flera viktiga avnämarländer men även vissa positiva effekter av inträdet i EEC. Med den skisserade utvecklingen för de olika efterfrågekomponenterna 1973 kan importen väntas öka i ungefär samma takt som 1972 eller ca 9 %. Den neddragande effekten på importtillväxten av en svagare privat konsumtionsökning 1973 beräknas sålunda kompenseras av lagerinvesteringarnas väntade uppsving med åtföljande konsekvenser för bl. a. råvaruimporten. Försämringen av handelsbalansens saldo beräknas fortsätta 1973. Förutom effekten av den volymmässiga utvecklingen av export och import tillkommer troligen en viss terms-of-trade-försämring till följd av devalveringen av pundet.

Sammanfattningsvis skulle den ovan antagna utvecklingen för utrikeshandeln och den inhemska efterfrågan innebära att totalproduktionens tillväxt 1973 blir 3 à 4 %. Det totala kapacitetsutnyttjandet i ekonomin torde under sådana omständigheter inte öka märkbart och arbetslösheten synes därmed komma att ligga kvar på en förhållandevis hög nivå även 1973. Det finns emellertid även avslutningsvis skäl att betona de avsevärda osäkerhetsmarginaler som är förknippade med en prognos för den ekonomiska utvecklingen i Storbritannien 1973 jämfört med andra större OECD-länder.

Västtyskland

Den västtyska ekonomin har 1972 präglats av en viss återhämtning efter den dämpning som inleddes hösten 1970. Botten i konjunktursvackan passerades vinterhalvåret 1971—1972 och trenden i ekonomin har därefter varit uppåtriktad. Återhämtningen 1972 har emellertid varit mycket måttlig, vilket bl. a. kommit till uttryck i att läget på arbetsmarknaden inte undergått några större förändringar från 1971. Inte heller har kapacitetsutnyttjandet i industrin stigit nämnvärt. Från efterfrågesidan har konsumtionen— såväl den privata som den offentliga — samt bostadsbyggandet varit de mest expansiva elementen, medan övriga investeringar stagnerat. Pris- och kostnadsstegringarna har i likhet med 1971 varit betydande. Även om totalproduktionens tillväxt andra halvåret 1972 kommit upp till ca 4 % i årstakt, stannade ökningen mellan genomsnittsvärdena för 1971 och 1972 vid ca 3 %, eller vid ungefär lika mycket som 1970—1971.

Den samlade industriproduktionen beräknas 1972 ha ökat med ca 3 % jämfört med 2 % 1971. En snabb upphämtning inträffade i produktionen av investeringsvaror och personbilar efter den omfattande konflikten i den västtyska metallindustrin i november och december 1971. Därefter gjorde sig emellertid påtagliga stagnationstendenser gällande fram till hösten 1972, då en viss uppgång åter kunde registreras. Inom konsumtionsvaruindustrin har produktionsutvecklingen 1972 varit oenhetlig inom olika branscher, men totalt sett har produktionskurvan varit svagt uppåtriktad under året. Orderingången till industrin har följt ungefär samma mönster som produktionen, och orderstockarna har legat kvar på en i det närmaste oförändrad nivå. Totalt sett har orderstockarna fortsatt bedömts vara för små, även om utvecklingen under loppet av 1972 gått i riktning mot en mindre ogynnsam bedömning från företagens sida. I takt med att förväntningarna om en ökad aktivitet vunnit en bredare spridning, samtidigt som återhämtningen i ekonomin blivit alltmer uttalad, har även företagens bedömningar rörande lagerstockarnas storlek gått i en mera gynnsam riktning.

Läget på arbetsmarknaden har som nämnts ovan inte undergått några större förändringar jämfört med 1971. Den kraftiga sysselsättningsminsk-

ning i industrin som skedde under 1971 avbröts i början av 1972, men någon mera märkbar ökning av antalet anställda hade inte inträffat ännu under hösten 1972. Arbetslösheten har emellertid kunnat hållas kvar på en i stort sett oförändrad låg nivå genom att tjänstesektorn och den offentliga sektorn ökat antalet sysselsatta. Troligen har det dock skett en viss ökning av den dolda arbetslösheten. Den totala efterfrågan på arbetskraft visade tecken till att öka mot slutet av 1972, då en uppgång av antalet anmälda lediga platser kunde noteras.

De avtalsmässiga löneökningarna, vilka visade en nedgång under 1971, uppgick vid årsskiftet 1971/72 till 7 à 8 %. De allt större löneökningar i de avtal som slutits därefter torde till en del avspegla ökade inflationsförväntningar i den västtyska ekonomin. Delvis synes detta dock vara ett sedvanligt följdfenomen till den återhämtning i produktion och efterfrågan som gjort sig gällande 1972.

Prisstegringarna i den västtyska ekonomin har de senaste två åren varit anmärkningsvärt stora jämfört med tidigare år. Medan konsumentpriserna under 60-talet steg med i genomsnitt 2,5 % per år, blev ökningen 5,1 % 1971 och ca 5,5 % 1972. Också inom andra användningsområden än den privata konsumtionen har prisökningarna 1972 varit betydande, även om de varit något lägre än 1971. En särskilt prisåterhållande effekt erhölls 1972 genom uppskrivningen av D-marken 1971. Importpriserna beräknas sålunda 1972 ha sjunkit med ca 2 %, medan exportprisökningen stannade vid ca 1 %. De prisdämpande effekterna av en revalvering är emellertid av engångsnatur och under loppet av 1972 har utrikeshandelspriserna — liksom investeringsvaru- och konsumtionspriser — efter hand visat en uppåtriktad tendens som en följd av den ökade aktiviteten såväl inom landet som på avsättningsmarknaderna för exporten.

Ett viktigt mål för den ekonomiska politiken 1972 har i likhet med 1971 varit att begränsa den utlandsgenererade likviditetspåspädningen i ekonomin. Däremot har inga av de särskilda konjunkturstimulerande åtgärder som diskuterades i början av 1972 av olika skäl ansetts behövliga. Anledningen härtill synes ha varit att ekonomin redan tidigt på våren visade tecken till en återhämtning och att återbetalningen av den extra konjunkturskatten vid halvårsskiftet 1972 skulle ge ett tillräckligt tillskott i efterfrågan. Starkt medverkande vid dessa överväganden torde ha varit omsorgen om prisstabiliteten. Den offentliga sektorns inflytande på ekonomin, till den del detta kommer till uttryck i form av köp av varor och tjänster, har 1972 verkat i svagt expansiv riktning. Den offentliga konsumtionen beräknas sålunda ha ökat med ca 4,5 %, medan de offentliga investeringarna blev ungefär oförändrade jämfört med 1971.

Första halvåret 1972 medförde utvecklingen på den internationella valutamarknaden en kraftig inströmning av utländsk valuta till Västtyskland. Anledningen härtill torde i första hand ha varit spekulationer om

en nedskrivning av pundet och dollarn i förhållande till bl. a. D-marken. Till en del torde emellertid den från 1971 kvarstående räntedifferensen mellan å ena sidan Västtyskland och å andra sidan Storbritannien och Förenta staterna ha medverkat. Den västtyska centralbanken sänkte därför diskontot från 4 till 3 % i februari 1972 och stramade därefter ytterligare åt reglerna för extern upplåning. Bl. a. infördes direkt valutakontroll för kapitalrörelser. Från halvårsskiftet 1972 vändes valutaströmmarna för Västtysklands del i samband med att pundkursen släppts fri och dollarns ställning stärkts. Samtidigt skedde en markant dragning uppåt av den korta räntan utanför Västtyskland. Mot bakgrund av bl. a. prisutvecklingen höjdes av inhemska stabiliseringsskäl det västtyska diskontot i tre etapper till 4,5 % i oktober och november 1972. Detta kunde således ske utan att någon positiv räntedifferens uppkom gentemot andra länder.

Sett från efterfrågesidan har i likhet med 1971 den privata konsumtionen svarat för huvuddelen av expansionskraften. I volym uppgick den privata konsumtionstillväxten 1972 till ca 4 % att jämföra med 5,5 % året innan. Bakom den förhållandevis kraftiga tillväxten av konsumtionen 1972 ligger fortsatt stora löneökningar liksom en betydande ökning av inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn. Härtill kommer återbetalningarna vid halvårsskiftet 1972 av den extra konjunkturskatt som upptogs under högkonjunkturen 1969—1970. Även om en stor del av dessa utbetalningar gått till ökat sparande och utlandsturism, torde de verksamt ha bidragit till det uppsving i försäljningen av varaktiga konsumtionsvaror som registrerades andra halvåret 1972. Vidare torde utbetalningarna i november av de retroaktiva pensionshöjningarna från halvårsskiftet 1972 givit en ytterligare konsumtionsstimulans mot slutet av året.

En annan viktig expansionsfaktor 1972 har varit bostadsbyggandet. Förutom att byggnadsinvesteringarna gynnades av milt väder under vintermånaderna i början av 1972, har efterfrågan på bostäder fortsatt att öka kraftigt. Den totala orderstocken uppgick sålunda hösten 1972 till mer än den dubbla årsproduktionen av lägenheter. I likhet med 1971 har byggnadssektorn arbetat nära kapacitetstaket och bostadsinvesteringarna beräknas 1972 ha ökat med ca 10 % i volym, vilket är något mer än ökningen 1971. Däremot har övrig byggnads- och anläggningsverksamhet uppvisat en svag utveckling, även om en viss återhämtning skett mot slutet av året. De sammantagna byggnadsinvesteringarna — vilka omfattar drygt hälften av de fasta investeringarna — beräknas ha ökat med ca 5 % 1972. Maskininvesteringarna däremot beräknas för helåret 1972 ha legat på ungefär samma nivå som 1971. Under loppet av 1972 har emellertid trenden varit uppåtriktad och mellan andra halvåren 1971 och 1972 beräknas den volymmässiga ökningen av maskininvesteringarna ha uppgått till 4 à 5 %. Detta har bl. a. kommit till uttryck

i en ökad orderingång till vissa investeringsvarubranscher under hösten 1972. Sammanfattningsvis beräknas sålunda de totala fasta investeringarna ha ökat med ca 3 % 1972 att jämföra med 4,5 % 1971. Vidare kan konstateras att bostadsinvesteringarna stått för huvudparten av ökningen 1972 samt att investeringsverksamheten totalt sett utvecklats i gynnsam riktning under loppet av året. Lagerinvesteringarna beräknas 1972 ha varit av samma omfattning som året innan och till skillnad från 1971 — då en betydande nedgång inträffade — inte verkat neddragande på produktionstillväxten. Sett över året har lagerinvesteringarna i likhet med maskininvesteringarna utvecklats i en alltmer gynnsam riktning.

Överskottet på den västtyska handelsbalansen uppgick under de första nio månaderna 1972 till ca 13 miljarder DM att jämföra med 11,5 miljarder motsvarande period 1971. Det större överskottet 1972 förklaras huvudsakligen av att importpriserna till följd av D-markens senaste revalvering sjunkit jämfört med 1971. Några mera märkbara volymeffekter av valutauppskrivningen kunde dock ännu 1972 inte noteras. Totalt för året beräknas importen ha ökat med ca 7 % i värde och 9 % i volym. Exportökningen blev ungefär oförändrad från 1971, dvs. ca 8 % i värde och 7 % i volym. Tjänstebalansen visade en fortsatt försvagning och under de första nio månaderna 1972 resulterade bytesbalansen i ett underskott på 1,6 miljarder DM. I likhet med 1971 fortsatte en omfattande långfristig kapitalimport. Grundbalansen kom därigenom 1972 att uppvisa ett ännu större överskott än 1971.

Mot bakgrund av den utveckling som karakteriserat produktion och efterfrågan i den västtyska ekonomin under huvuddelen av 1972 torde frågan i första hand gälla med vilken styrka expansionen kommer att fortsätta 1973. Som framgått ovan tyder utvecklingen av de olika efterfrågekomponenterna 1972 på att styrkan i konjunkturen sucessivt ökat under loppet av året. Detta bekräftas bl. a. av de senaste siffrorna över orderingången. Under hösten skedde sålunda en mer än säsongmässig ökning av orderingången till industrin från såväl hemmamarknaden som exportmarknaderna. Särskilt kraftig blev uppgången för investeringsvaruindustrin, medan konsumtionsvaruindustrin fick en säsongmässigt normal ökning av orderingången. Utvecklingen på arbetsmarknaden mot slutet av 1972 pekar också i riktning mot en ökad aktivitet i ekonomin.

Den västtyska regeringen har ännu inte presenterat någon detaljerad prognos för utvecklingen i ekonomin under 1973. Detta väntas ske tidigast i januari 1973 i samband med den ekonomiska översikt som då traditionellt publiceras. Inte heller har någon budget för 1973 ännu framlagts på grund av det oklara parlamentariska läge som rått i den västtyska förbundsdagen från våren 1972 till förbundsdagsvalet i november. Osäkerheten beträffande den offentliga sektorns utveckling och den ekonomiska politikens inriktning 1973 är därför relativt stor. Under dessa omständigheter har man att hålla sig till dels det västtyska finanspla-

neringsrådets rekommendationer från september 1972 och dels överenskommelser träffade inom ramen för den gemensamma marknaden under hösten. Rent allmänt torde det finnas anledning att räkna med en tämligen stram ekonomisk politik 1973. EEC:s rekommendationer beträffande de offentliga utgifternas nominella ökning i medlemsländerna 1973 innebär en begränsning av denna till bruttonationalproduktens nominella ökningstakt. För penningmängdens del innebär motsvarande rekommendation en sänkning av ökningstakten till totalproduktionens reala tillväxttakt jämte en prisfaktor på 4 %. Följs dessa råd helt skulle det bl. a. innebära att den offentliga sektorns reala tillväxt minskade kraftigt 1973 och att läget på kreditmarknaden troligen kommer att präglas av en viss dragning uppåt av räntenivån.

En avgörande faktor för styrkan i den fortsatta konjunkturuppgången 1973 förefaller bli investeringarnas utveckling. Visserligen visade investeringsenkäter hösten 1972 inga mer expansiva planer från industrins sida för maskininvesteringarna 1973. Med tanke på bl. a. det förhållandevis höga kapacitetsutnyttjandet inom industrin och trenden i den totala efterfrågans utveckling under loppet av 1972 finns det dock skäl att räkna med en revidering uppåt av dessa planer. En ytterligare faktor som pekar i samma riktning är den kraftiga ökning av lagerinvesteringarna som allmänt väntas ske 1973. En fördubbling av dessa skulle inte vara en uppseendeväckande stor ökning om man jämför med motsvarande konjunkturfas under tidigare uppgångar. Maskininvesteringarna beräknas mot bakgrund av en sådan utveckling öka med mer än 5 % 1973, vilket även torde innebära att företagens byggnadsinvesteringar kan väntas öka snabbare än 1972. Bostadsinvesteringarnas tillväxt 1973 kommer förmodligen att bestämmas av kapacitetsbegränsningar i produktionsledet och beräknas därför bli lägre än 1972 eller ca 5 %. Totalt skulle detta betyda en ökning av de samlade fasta investeringarna 1973 med ca 6 % jämfört med 3 % 1972. För den privata konsumtionen väntas tillväxten bli ungefär oförändrad jämfört med 1972 eller ca 4 %. Under sådana förhållanden skulle den inhemska efterfrågan öka med ca 6 % 1973. Den högre efterfrågetillväxten jämfört med 1972 beräknas som framgått ovan helt komma från ett uppsving i de fasta investeringarna och lagerinvesteringarna.

På den externa sidan väntas en ökad aktivitet i avnämarländerna medföra en viss ökning av exporttillväxten jämfört med 1972 och den höga inhemska efterfrågetillväxten beräknas likaledes leda till en viss uppgång av den västtyska importens ökningstakt. Med relativt begränsade prisökningar i utrikeshandeln 1973 torde handelsbalansens saldo förändras enbart marginellt. Däremot beräknas bytesbalansen uppvisa ett betydande underskott till följd av den trendmässiga försämringen av tjänstenettot.

Sammanfattningsvis skulle sålunda konjunkturförloppet under 1973

präglas av en successiv ökning av tillväxten med investeringarna som den ledande efterfrågekomponenten. Bruttonationalprodukten beräknas för helåret 1973 öka med ca 5 % att jämföra med 3 % 1972. Produktionstillväxten skulle därmed överstiga den potentiella tillväxten i ekonomin, varför en ökning av kapacitetsutnyttjandet och en viss minskning av arbetslösheten kan väntas ske.

I den ekonomisk-politiska debatten i Västtyskland har under 1972 inflationsproblemet stått i förgrunden. Detta kännetecknar också den gemensamma konjunkturprognos de fem största från regeringen fristående konjunkturinstituten publicerade i oktober 1972. Enligt denna prognos förelåg inga större risker att den inledda återhämtningen skulle komma av sig, utan snarast att uppsvinget 1973 lätt kunde bli så snabbt att fara för överhettning förelåg och att prisökningstakten därigenom skulle tillta under loppet av 1973. Trots en hög ekonomisk-politisk beredskap kan en utveckling efter dessa linjer inte uteslutas. Med tanke på den vikt prisstabilitetsmålet tillmäts i Västtyskland finns det emellertid — som nämnts tidigare — anledning att räkna med stor uppmärksamhet från statsmakternas sida mot eventuella överhettningstendenser. Restriktiva åtgärder torde därför komma att sättas in på ett tidigt stadium vid ett alltför snabbt uppsving.

Frankrike

Liksom under hela 60-talet har den franska ekonomin präglats av hög tillväxt även under den senaste konjunktursvackan i Västeuropa. Den totala produktionsvolymen beräknas 1972 ha ökat med 5,5 % jämfört med 5 % 1971. Därigenom har den franska ekonomin ytterligare befäst sin ställning som den mest expansiva bland Västeuropas större industrinationer.

En viss dämpning i ekonomin inträdde mot slutet av 1971 och de första månaderna 1972, vilket bl. a. kom till uttryck i en uppgång av arbetslösheten. Avmattningen härrörde i första hand från en svikt i den inhemska efterfrågan, medan exportefterfrågan — trots svag tillväxt i flera avnämarländer — var fortsatt stark. En aktivering av konjunkturpolitiken gjorde emellertid att dämpningen kunde övervinnas relativt snabbt. Åtgärderna bestod i ett tidigareläggande av offentliga investeringar och en expansiv kreditpolitik. Visserligen har arbetslösheten legat kvar på en hög nivå under större delen av 1972, men kapacitetstillväxten — och den därmed förknippade produktivitetsökningen — är så betydande i den franska ekonomin att produktionsvolymökningar på mer än 5,5 % krävs för att resursutnyttjandegraden skall höjas. Aktivitetsnivån i ekonomin har emellertid successivt höjts under loppet av 1972, vilket medfört att läget på arbetsmarknaden förbättrades mot slutet av året. Detta har bl. a. kommit till uttryck i en ökning av antalet lediga platser.

Den slutliga inhemska efterfrågan beräknas 1972 ha ökat i ungefär

samma takt som 1971. Tillväxtens inriktning har dock förändrats en del. Den största ökningen registrerades sålunda för de fasta investeringarna, medan tillväxten av den privata konsumtionen — trots att den 1972 beräknas ha uppgått till ca 5,5 % — inte blev fullt så kraftig som 1971. De totala fasta investeringarna ökade 1972 med inemot 7 %, vilket är 2 procentenheter mer än 1971. Ökningen av investeringstillväxten faller nästan helt på de offentliga investeringarna, medan de privata beräknas ha fortsatt att växa i samma takt som 1971, eller med ca 7 %. Även lagerinvesteringarna har utvecklats expansivt och bidrog till skillnad från 1971 till en höjning av den totala inhemska efterfrågetillväxten.

Pris- och kostnadsökningarna har i likhet med 1971 varit betydande och prisstegringarna i såväl parti- som detaljhandeln har visat en uppåtriktad trend från halvårsskiftet 1972. En anledning härtill synes ha varit avvecklingen av priskontrollen i samband med att överenskommelsen om begränsningar av prishöjningar från industrins sida utlöpte i april. Denna avveckling torde å andra sidan genom dess effekt på vinstförväntningarna ha haft en stimulerande inverkan på näringslivets investeringsefterfrågan. Under 12-månadersperioden t. o. m. oktober 1972 steg konsumentpriserna med 6,6 %, vilket är drygt en halv procentenhet mer än ökningen under loppet av 1971.

Med anledning av den oroande prisutvecklingen beslöt den franska regeringen i december 1972 att genomföra ett omfattande antiinflationsprogram med verkan från den 1.1.1973. Huvudpunkterna i programmet är en sänkning av mervärdeskatten och rekommendationer till arbetsmarknadens parter om återhållsamhet med löneökningar. Mervärdeskattens normalsats sänks sålunda från 23 till 20 % och på livsmedel från 7,5 till 7 % fr. o. m. 1.1.1973. Under första halvåret 1973 suspenderas vidare bl. a. skatten på nötkött. För att säkra målet om större prisstabilitet har regeringen beslutat rekommendera företagen att fullt ut låta skattesänkningarna slå igenom i priserna. Företag som inte berörs av skattesänkningarna har uppmanats att under en 3-månadersperiod hålla priserna oförändrade. Det omedelbara resultatet av åtgärderna väntas bli ett prisfall på industriella färdigvaror med ca 2 % jämfört med decembernivån 1972. Den franska statens intäktsbortfall — vilket i årsrat väntas uppgå till ca 7,6 miljarder franc, eller 0,7 % av bruttonationalprodukten — avses till huvuddelen kompenseras med ett 15-årigt statslån.

Exportefterfrågan har 1972 varit oväntat kraftig och i likhet med 1971 har Frankrike ökat sina andelar på utlandsmarknaderna. Varuexporten beräknas ha ökat med ca 13 % i volym jämfört med ca 8 % 1971. Även för varuimporten uppskattas ökningen 1972 till ca 13 %. Till skillnad från 1971 har prisökningarna mätta i fransk valuta varit tämligen små för både exporten och importen. Förändringen i handelsbalansens saldo blev under sådana omständigheter rent marginell. Även

den förbättring som registrerades i bytesbalansen var förhållandevis begränsad.

Vid slutet av 1972 var — som framgått ovan — trenden i efterfrågetillväxten uppåtriktad såväl inom landet som på exportmarknaderna. Detta gällde både investeringsvaru- och konsumtionsefterfrågan och kom bl. a. till uttryck vid den franska centralbankens konjunkturbarometer hösten 1972. Resultatet av denna enkät visade sålunda att kapacitetsbegränsningar utgjorde det viktigaste hindret för produktionsutvidgningar i företagen. I synnerhet rådde brist på yrkesutbildad arbetskraft.

En prognos för den ekonomiska utvecklingen 1973 framlades av den franska regeringen i samband med att budgetförslaget för 1973 presenterades i oktober 1972. Enligt denna förutses produktionstillväxten i ekonomin 1973 bli något högre än 1972 eller mellan 5,5 och 6 %. Detta motsvarar ungefär den tillväxt som uppnåddes andra halvåret 1972 och skulle sannolikt innebära att arbetslösheten successivt minskade något. Till skillnad från de två föregående åren räknar man från fransk sida med att det 1973 inte kommer att krävas några ytterligare stimulansåtgärder för att uppnå en tillfredsställande hög tillväxt.

Mera i detalj innebär prognosen för den franska ekonomins utveckling 1973 att den inhemska efterfrågan fortsätter att öka kraftigt samtidigt som exporten och importen förutses uppvisa ungefär samma ökningstal som 1972. Den privata konsumtionen väntas växa något snabbare än 1972 främst som en följd av att sysselsättningseffekten på hushållens disponibla inkomster 1973 förutses bli större än året innan. Löneökningarna väntas bli av samma omfattning som 1972. Genom att bostadsbyggandet och de offentliga investeringarna beräknas öka något långsammare och övriga investeringar i oförändrad takt, väntas de totala fasta investeringarna inte öka fullt lika snabbt som 1972. Däremot finns anledning att räkna med en viss uppgång för lagerinvesteringarna.

Italien

Efter två års nära nog stagnation i den italienska ekonomin visade den totala produktionen mot slutet av 1971 klara tecken till en återhämtning. Denna utveckling bröts dock delvis under första halvåret 1972, något som i viss utsträckning torde kunna förklaras av den politiska oro som under denna period gjorde sig gällande. Från och med halvårsskiftet 1972 tilltog emellertid den inhemska efterfrågan successivt och totalt för 1972 beräknas bruttonationalprodukten ha vuxit med drygt 3 % i volym.

Sett från den inhemska efterfrågesidan har framför allt de offentliga företagens investeringar visat en kraftig ökning, ca 12 % i volym. De offentliga myndigheternas investeringar däremot beräknas ha sjunkit med ca 4 % i volym, i första hand som en följd av administrativa svå-

righeter med igångsättningen av beslutade projekt. De offentliga konsumtionsutgifterna växte under 1972 i ungefär samma takt som den totala produktionen. Statsbudgeten torde emellertid ha utövat ett visst expansivt inflytande, inte minst beroende på en kraftig utökning av pensionsförmånerna.

Tillgängliga indikatorer över bostadsbyggandet pekar mot att botten i bostadskonjunkturen passerades i början av 1972. Totalt beräknas visserligen bostadsinvesteringarna ha minskat med 4 % i volym 1972, vilket emellertid kan jämföras med en nedgång om ca 12 % 1971. Förbättrade vinstmarginaler samt en successiv minskning under årets senare del av outnyttjad kapacitet synes ha medfört en retardation även av takten i investeringsnedgången inom övriga delar av den privata sektorn. Sammanfattas hela investeringsaktiviteten i samhällsekonomin indikerar föreliggande beräknar en nedgång 1972 om drygt 2 % i volym att jämföra med drygt 5 % 1971.

Generellt kan sägas att den italienska ekonomin vid ingången av 1973 upplevde en tilltagande inhemsk efterfrågan såväl från den privata som den offentliga sektorn. En viss lageruppbyggnad hade kommit igång liksom en påtaglig ökning av den privata konsumtionstillväxten. Några restriktioner från den externa sidan var inte märkbara. Bytesbalansöverskottet 1972 uppgick till ca 3 miljarder dollar, främst föranlett av en snabb ökning av den italienska exporten.

Förutsatt att återkommande störningar i form av t. ex. politiska och sociala oroligheter inte inträffar framstår en fortsatt och accelererande tillväxt av den ekonomiska aktiviteten under loppet av 1973 sålunda som mycket sannolik. Takten i ett sådant utvecklingsförlopp är dock ännu svår att kvantifiera. En av de främsta svårigheterna torde därvid vara osäkerheten om effekterna av de 3-åriga löneavtal som slutits under hösten 1972. De nya avtalen berör ca hälften av arbetskraften inom industrin. Här har förutsatts en ökning av timförtjänsten inom industrin på i genomsnitt 15 % 1973.

Statsbudgeten för 1973 väntas komma att utöva ett expansivt inflytande på samhällsekonomin. Ett skäl härför är den temporära minskning av de indirekta skatteinkomsterna som antas följa av införandet av mervärdeskattesystemet vid årsskiftet 1972/1973. Vidare trädde en ytterligare höjning av pensionsutbetalningarna i kraft vid samma tidpunkt. Denna senare höjning motsvarar ca en halv procent av bruttonationalprodukten.

Det nya mervärdeskattesystemet innebär en jämfört med äldre system mera gynnsam skattebehandling av privata investeringar inklusive lagerinvesteringar. Detta förhållande torde ha medfört att ett flertal företag senarelagt investeringsutgifter till 1973. En uppgång av de privata fasta investeringarna med 5—7 % framstår mot en sådan bakgrund som trolig. Även bostadsbyggandet väntas fortsätta att stiga under loppet av

1973, inte minst med tanke på den reform av byggandets finansiering — innebärande ökade statliga åtaganden — som nu börjat tillämpas. En osäkerhetsfaktor utgör dock de kostnadsökningar som kan antas slå igenom i byggpriserna i samband med det nya löneavtalet inom byggbranschen.

Den inhemska efterfrågekomponent som väntas komma att utöva det mest expansiva inflytandet är den privata konsumtionen. Bidragande härtill är, utöver de nyligen ingångna löneavtalen, en förutsedd nedgång av hushållens sparkvot. De ökade disponibelinkomsterna hos hushållen kan dock till en viss del antas bli reducerade av förhållandevis kraftiga prisstegringar. En uppgång av konsumentpriserna om 6 à 7 % — varav mellan två och tre procentenheter förklaras av indirekta skattehöjningar — framstår inte som osannolik.

Om de ovan antydda utvecklingslinjerna infrias torde en ökning av den totala produktionsvolymen 1973 om ca 5 % vara att förutse. En förutsättning för en sådan i stort gynnsam ekonomisk tillväxt är, som ovan nämnts, att inga markanta oroligheter av social eller politisk art tillträder.

På den externa sidan talar starka skäl för en fortsatt snabb exporttillväxt av minst samma storlek som 1972. Den tilltagande aktiviteten i den inhemska ekonomin kan väntas medföra en viss acceleration av importtillväxten. Överskotten på såväl handels- som bytesbalans förutses dock växa, för bytesbalansens del till 3,5 à 4 miljarder dollar, motsvarande ca 3 % av bruttonationalprodukten. Den italienska ekonomin skulle sålunda, om prognoserna infrias, vara tillbaka i ett läge motsvarande åren närmast före 1969.

Danmark

Den danska ekonomin har sedan mitten av 1970 karakteriserats av den anpassningsprocess som krävs för att komma tillträtta med ett stort betalningsbalansunderskott. Den ekonomiska politiken har sålunda varit inriktad på att hålla tillbaka den inhemska efterfrågans tillväxt i syfte att frigöra resurser för en förbättring av den externa balansen. Strävan var dock vidare att den totala efterfrågan i ekonomin inte fick bli så svag att arbetslösheten ökade väsentligt. I motsats till 1971, då flera faktorer samverkade till att centrala ekonomisk-politiska mål inte kunde uppfyllas, har resultatet av den ekonomiska politiken 1972 i många avseenden varit lyckat. Sålunda har en kraftig reduktion av betalningsbalansunderskottet skett jämsides med att ett förnyat uppsving kunnat registreras för den inhemska ekonomiska aktiviteten. Den totala produktionstillväxten beräknas 1972 ha uppgått till ca 3,5 %. Den från 1971 relativt höga arbetslösheten har kvarstått även under en stor del av 1972, men efter halvårsskiftet har den successivt nedbringats.

Prisstegringarna har liksom i de flesta västeuropeiska länderna varit rätt betydande.

Med hänsyn till såväl betalningsbalansutveckling som produktion och sysselsättning har den exportframgång som kunde noteras 1972 varit av stor betydelse. Exportintäkterna har ökat kraftigt på nästan alla områden. Särskilt gäller detta industrivaruexporten, vilken de första nio månaderna 1972 ökade med 13 % jämfört med motsvarande period 1971. Härav torde ca 9 procentenheter kunna hänföras till volymsidan. Den totala exporten beräknas ha ökat med 11 % i värde 1972. Importen däremot har uppvisat en svagare utveckling. Som en följd av bl. a. den tillfälliga importavgiften, som infördes hösten 1971, beräknas importen i volymtermer ha varit ungefär oförändrad från 1971. Värdemässigt kan ökningen 1972 uppskattas till ca 2 %. Sammantaget medförde denna export- och importutveckling att bytesbalansen första halvåret 1972 var i jämvikt. För andra halvåret 1972 beräknas visserligen en viss försämring ha inträffat, men underskottet för hela året väntas likväl inte ha överstigit en miljard danska kronor jämfört med 3,2 miljarder 1971.

Medan det således från exporten utgått klart konjunkturstimulerande impulser 1972, har tillväxten av den slutliga inhemska efterfrågan varit ungefär oförändrad jämfört med 1971. Utvecklingsmönstret för de olika efterfrågekomponenterna har varit detsamma som 1971. Sålunda noterades en markant ökning för bostadsbyggandet, medan företagens investeringar uppvisade en avsevärd minskning räknat i volymtermer. Totalt beräknas de fasta investeringarna ha ökat med 1,5 % 1972. Även den privata konsumtionens tillväxt var moderat — ca 3 % 1972 jämfört med 2 % 1971 — och den offentliga sektorns efterfrågan efter varor och tjänster beräknas ha ökat något mindre än 1971. På lagersidan registrerades en fortsatt neddragning. En viktig faktor i detta sammanhang torde ha varit den tillfälliga importavgiften, vilken förorsakat en kraftig minskning av importvarulagren av såväl rå- som färdigvaror. Den totala inhemska efterfrågan beräknas 1972 ha ökat i samma takt som 1971. Sett över året uppvisade emellertid utvecklingen en klart stigande trend från halvårsskiftet, vilket bl. a. kommit till uttryck i en förbättrad situation på arbetsmarknaden och en uppgång av importen mot slutet av 1972.

Vid ingången av 1973 tyder tillgängliga konjunkturindikatorer på att den ekonomiska aktiviteten i Danmark är på väg uppåt. Vid barometerundersökningar hösten 1972 noterades sålunda en kraftigt ökad orderingång från hemmamarknaden till den danska industrin samtidigt som exportorderingången indikerade en fortsatt snabb exporttillväxt. Endast en minoritet av företagen önskade mindre färdigvarulager. Vidare tyder som nämnts ovan utvecklingen på arbetsmarknaden och för importen i riktning mot en förstärkt inhemsk efterfrågetillväxt.

Vid folkomröstningen i oktober 1972 säkrades det danska inträdet i EEC. Resultatet väntas få stor betydelse för den danska ekonomins utveckling redan 1973, bl. a. genom att det kan antas utöva ett väsentligt inflytande på företagens bedömningar av de framtida ekonomiska villkoren. Investeringsdispositionerna väntas nämligen härigenom påverkas markant. Vidare tillkommer den stora förbättringen i bytesförhållandet för utrikeshandeln, som är en följd av att prisanpassningen för jordbruksprodukter till EEC:s prisnivå genomförs till 80 % redan första året av medlemskapet. Då dessutom det internationella konjunkturuppsvinget kan väntas fortsätta, framstår sålunda utsikterna som ljusa för en fortsatt expansiv exportutveckling. Förutsättningarna kan därför anses föreligga för en fortsatt framgångsrik omställning av den danska ekonomin i den riktning som inledningsvis berördes i detta avsnitt. 1973 framstår utan tvekan som det år en varaktig förbättring av betalningsbalansen skulle kunna uppnås utan alltför stora påfrestningar på den inhemska ekonomin.

Prognoser från dansk sida pekar på en väsentligt ökad aktivitet i ekonomin 1973. Det är i första hand företagens investeringar och exporten som väntas öka kraftigt, men även den privata konsumtionen beräknas växa någon procentenhet snabbare än 1972. Däremot väntas bostadsbyggandet minska i volym 1973, vilket dock för de totala bygggnadsinvesteringarna kan antas uppvägas av betydande ökningar i övriga byggnadsinvesteringar. Den offentliga sektorns efterfrågetillväxt uppskattas till drygt 5 %, vilket är något lägre än tillväxten de senaste åren. Sammanfattningsvis väntas sålunda en betydande ökning av efterfrågans tillväxt i ekonomin 1973 samtidigt som det står klart att en väsentlig del av denna efterfrågeökning kommer att rikta sig mot importen. Även om den inhemska produktionen inte kommer att öka fullt lika mycket som efterfrågan, torde ändå dess tillväxt uppgå till ca 5,5 % 1973.

Slopandet av den tillfälliga importavgiften våren 1973 är ytterligare en faktor som talar för en snabb importtillväxt jämfört med 1972. Uppskattningar för bytesbalansutfallet 1973 pekar mot ett underskott på ca 2 miljarder danska kronor. Detta är visserligen en försämring med en miljard jämfört med 1972, men mot bakgrund av att importavgiften då var i kraft och de stora underskott som registrerades 1970 och 1971 torde ett sådant utfall få betraktas som tämligen tillfredsställande.

Finland

I likhet med utvecklingen i Sverige har den finska ekonomin 1972 kännetecknats av en snabbare produktionstillväxt än 1971. Utan undantag under senare år har exporten fungerat som drivkraft vid konjunkturuppgångar, vilket i utpräglad grad gällt även vid det uppsving som

inleddes 1972. Däremot har den inhemska efterfrågan uppvisat en fortsatt svag tillväxt och för andra året i följd noterades stagnation för de fasta investeringarna. Pris- och kostnadsökningarna har liksom 1971 varit stora, men en viss dämpning har gjort sig gällande mot slutet av året. Den totala produktionen beräknas 1972 ha ökat med ca 4,5 % jämfört med 2,3 % 1971.

Den ekonomiska politiken har varit fortsatt expansiv efter den omorientering som skedde i samband med konjunkturnedgången första halvåret 1971. Beslut fattades sålunda hösten 1971 att konjunkturdepositioner och investeringsfonder fick tas i anspråk. Effekterna av dessa åtgärder beräknas i huvudsak ha infallit under 1972. Läget på kreditmarknaden lättades väsentligt mot slutet av 1971, och den lätta kreditpolitiken har fortsatt också under 1972, vilket bl. a. kommit till uttryck i en höjning av kvoterna för affärsbankernas skulder hos centralbanken. Vidare sänktes räntorna allmänt med 3/4 procentenhet i början av 1972.

Även den offentliga sektorns anspråk på reala resurser i ekonomin — dvs. köp av varor och tjänster — har verkat i klar expansiv riktning 1972. Den offentliga konsumtionen beräknas sålunda ha ökat med ca 5,5 %, eller en procentenhet mer än 1971. Ännu kraftigare tillväxt uppvisade de offentliga investeringarna, vilka beräknas ha ökat med ca 10 % 1972. Totalt uppskattas den offentliga sektorns efterfrågeökning till 6,5 %, vilket är drygt 2 procentenheter mer än 1971. En i motsvarande grad svagare utveckling noterades emellertid för övrig inhemsk efterfrågan och totalt beräknas den interna efterfrågetillväxten varit oförändrad från 1971. Förutom de privata fasta investeringarna har lagren uppvisat en fortsatt svag utveckling. Liksom i många andra länder 1972 är det särskilt för industrins investeringar som den största nedgången inträffat. Trots relativt stora prisökningar beräknas den privata konsumtionen ha ökat med ca 4 % jämfört med 3 % 1971. En starkt bidragande orsak till denna ökade konsumtionstillväxt har varit att en viss sänkning av hushållens sparkvot inträffade 1972.

Den externa balansen utvecklades 1972 på ett för den finska ekonomin gynnsamt sätt. Den ökade ekonomiska aktiviteten i flera viktiga avnämarländer medförde en kraftigt stigande efterfrågan på träförädlingsprodukter, vilka upptar ca 50 % av exporten. De största ökningarna noterades emellertid för metall- och verkstadsprodukter genom ökade leveranser till i första hand statshandelsländerna. Totalt beräknas varuexporten ha ökat med 15 % i volym 1972, jämfört med en mindre nedgång 1971. Även för importen noterades en uppgång efter stagnationen 1971. Importen av konsumtions- och insatsvaror ökade relativt snabbt medan däremot investeringsvaruimporten minskade kraftigt. Totalt beräknas importvolymen ha ökat med drygt 6 %. Även om en viss

försämring av bytesförhållandet inträffade 1972, beräknas en förbättring av handelsbalansen ha skett med ca 350 miljoner finska mark till ett underskott på ca 1 500 miljoner. Bytesbalansen förändrades i motsvarande grad.

Den i oktober 1972 publicerade budgeten för 1973 väntas få en kontraktiv efterfrågeeffekt på ekonomin. Särskilt gäller detta andra halvåret 1973, då den konjunkturuppgång som inleddes 1972 väntas ha vunnit en betydande styrka. Totalt sett för året beräknas den offentliga sektorns efterfrågan öka med 3,5 %, eller ca 3 procentenheter mindre än ökningen 1972. För övrig inhemsk efterfrågan förutses däremot ett markant uppsving, och exporten väntas uppvisa en fortsatt stark ökning. Officiella prognoser tyder på att den privata konsumtionen kommer att öka ca 5,5 %. Därvid väntas liksom 1972 en fortsatt nedgång av hushållens sparkvot. De privata fasta investeringarna beräknas öka med 6,5 % efter en 2-procentig minskning 1972. Någon mera påtaglig tillväxt av dessa investeringar väntas dock komma till stånd först andra halvåret. Understödd av en fortsatt konjunkturuppgång på de viktigaste avsättningsmarknaderna beräknas den finska exporten öka med 10 % i volym. I linje med denna utveckling för de olika efterfrågekomponenterna förutses en importtillväxt på 9 % i volymtermer.

Sammanfattningsvis skulle den ovan skisserade bilden av ekonomin 1973 innebära en total produktionstillväxt på ca 6 % och en ökning av industriproduktionen med 8 à 9 %. Varken arbetsmarknaden eller den tekniska kapaciteten — för ekonomin som helhet — torde utgöra några hinder för en produktionstillväxt av denna omfattning. Emellertid kan de betydande skillnader som föreligger regionalt — inte minst vad gäller arbetsmarknaden — ge upphov till överhettningstendenser i de expansiva regionerna på ett tidigt stadium, parallellt med att stor arbetslöshet kvarstår i de norra och östra delarna av landet. Ett stort osäkerhetsmoment i detta sammanhang utgör migrationsutvecklingen gentemot Sverige.

Norge

Karakteristiskt för den ekonomiska utvecklingen i Norge den senaste 10-årsperioden har varit i hur ringa grad produktion och sysselsättning påverkats av konjunktursvängningar i Västeuropa. Detta förhållande har även gällt den avmattning som nu är på väg att övervinnas. Produktionstillväxten i Norge har sålunda de båda senaste åren legat i nivå med utvecklingen under 60-talet och beräknas 1972 ha uppgått till ca 4 % jämfört med 5 % 1971.

De viktigaste bidragen till produktionsökningen 1972 har kommit från exportsektorn och den offentliga sektorn, medan däremot övrig inhemsk efterfrågan utvecklats svagt. Särskilt gäller detta de fasta investeringarna exklusive bostadsbyggandet men även i viss mån den privata konsum-

tionen. Totalt sett har emellertid den inhemska efterfrågan visat en stigande trend under loppet av 1972 efter den dämpning som noterades i slutet av 1971. De jämfört med 60-talet betydande prisstegringarna har fortsatt och allmänt prisstopp infördes i september 1972. Det senast gällande prisstoppet upphävdes i november 1971 och hade då varit i kraft sedan slutet av 1970.

Den ekonomiska politiken 1972 har syftat till att mildra verkningarna av den internationella avmattningen. Det har vidare gällt att skapa förutsättningar för att de återhållande effekterna på kapacitetstillväxten av pensionsålderssänkningen 1.1.1973 inte skulle medföra överhettningstendenser i ekonomin 1973. Stimulansåtgärderna har därför i första hand tagit sikte på att upprätthålla investeringarna. I detta syfte frisläpptes i januari 1972 industrins investeringsfonder. Vidare har en omfattande lagerproduktion inom exportföretagen underlättats av den förda kreditpolitiken. Den generellt sett lätta kreditpolitiken torde även ha medverkat till att företagens investeringsplaner kunnat upprätthållas relativt väl.

Exklusive sjöfartssektorn ökade de fasta investeringarna 1972 med drygt 3 % i volym jämfört med 6 % 1971. Den starkaste expansionen uppvisade de offentliga investeringarna och byggnadsinvesteringarna. Däremot beräknas industrins investeringar ha stannat kvar på 1971 års nivå. Sjöfartssektorns investeringar — vilka år från år brukar uppvisa stora variationer — minskade 1972 med drygt 30 % efter en nästan lika stor ökning 1971. Likaledes blev lagerinvesteringarna avsevärt mindre än 1971. En viktig orsak härtill synes vara en betydande neddragning av lagren av importerade insatsvaror. Härtill kommer att avsättningen på exportmarknaderna varit större än väntat, vilket medfört en svag utveckling av exportvarulagren.

Även om den privata konsumtionen uppvisat en återhämtning under loppet av 1972, beräknas dess tillväxt i genomsnitt för året ha stannat vid ca 2 % jämfört med 5,5 % 1971. Efterfrågan utvecklades mycket svagt första halvåret, vilket bl. a. kom till uttryck i en nedgång av inköpen av varaktiga konsumtionsvaror. Bakom den svaga efterfrågeutvecklingen ligger i första hand en låg tillväxt av hushållens reala disponibla inkomster. Visserligen har löneökningarna varit fortsatt stora 1972, men prisökningarna har varit betydande och uppvisat en stigande trend över året. För att uppnå en mera tillfredsställande prisutveckling återinfördes efter 10 månader allmänt prisstopp med verkan från den 7 september 1972. Det har senare beslutats att prisstoppet slopas vid årsskiftet 1972/1973. I genomsnittt för 1972 beräknas konsumentpriserna ha stigit med drygt 7 %, medan motsvarande siffra för 1971 var drygt 6 %.

Verkningarna på den norska varuexporten av den internationella konjunkturuppgången kom som vid flera tidigare tillfällen snabbt. Exportvolymen beräknas 1972 ha ökat med drygt 13 % och ökningen var relativt jämnt fördelad mellan olika varugrupper. Importen däremot verkar

att ha stagnerat, vilket till en del torde hänga samman med lagerutvecklingen för importerade insatsvaror. Fastän prisutvecklingen för exporten var påtagligt ogynnsam bidrog denna totalt sett positiva utveckling av varuhandeln till huvudparten av den förbättring, ca 2 500 miljoner norska kronor, av bytesbalansen som noterades 1972. Förbättringen av bytesbalansen bedöms emellertid ha varit av tillfällig karaktär.

Tillgängliga konjunkturindikatorer och utvecklingstendenserna för de olika efterfrågekomponenterna i slutet av 1972 tyder på att den norska ekonomin kommer att utvecklas i riktning mot fullt kapacitetsutnyttjande 1973. På samma sätt verkar det förhållandet att pensionsåldern sänks från 70 till 67 år vid årsskiftet 1972/1973, vilket beräknas innebära en sänkning av kapacitetstillväxten med ungefär en halv procentenhet 1973. En produktionsökning av den storleksordning att risker för en överhettning i ekonomin kan uppstå 1973 torde därför inte kunna uteslutas.

En prognos för den ekonomiska utvecklingen 1973 presenterades i den norska nationalbudgeten som lades fram hösten 1972. I denna förutses en kraftig återhämtning för den inhemska efterfrågan. Den privata konsumtionen väntas öka med drygt 4 % och en vändning beräknas ske för investeringarna. Därvid väntas i första hand sjöfartssektorns investeringar uppvisa stora ökningar. Totalt beräknas de fasta investeringarna öka med inemot 10 % 1973, jämfört med en minskning på ca 4 % 1972. I likhet med 1972 väntas 1973 en förhållandevis begränsad lageruppbyggnad. På den externa sidan kan exportefterfrågan väntas vara fortsatt stark och exportvolymen förutses öka kraftigt om än inte lika mycket som 1972. För importen däremot väntas en markant omsvängning till följd av den väntade inhemska efterfrågeexpansionen. Importen av såväl insatsvaror som färdigvaror beräknas öka kraftigt och volymtillväxten för den totala importen har kalkylerats till drygt 11 %. Bytesbalanssaldot skulle därmed undergå en avsevärd försämring och uppvisa ett underskott av samma storleksordning som 1971, eller ca 2,5 miljarder norska kronor.

Sammanfattningsvis skulle den utveckling av de olika efterfrågekomponenterna som skisserats ovan innebära att den totala produktionen skulle öka ca 4,5 % 1973. Även den begränsade kapacitetsreserv som fanns i ekonomin vid utgången av 1972 skulle under sådana förhållanden troligen behöva tas i anspråk.

III. Utrikeshandeln

1. Exporten

Efter de för svensk export expansiva åren 1968 till 1970 mattades dess tillväxttakt avsevärt 1971 och volymökningen 1970—1971 blev endast ca 4 %. Detta var givetvis i hög grad ett uttryck för den internationella konjunkturförsvagningen som inträdde redan mot slutet av 1970. I själva verket var de volymökningstal som noterades för exporten 1970 och 1971 tämligen stora, sedda i relation till efterfrågeutvecklingen på de svenska exportmarknaderna. Detta innebar att Sveriges marknadsandelar ökade under 1970 och 1971. Under 1972 förefaller det som om tendensen varit motsatt i detta avseende. Sveriges genomsnittliga andelar av avnämarländernas import synes ha minskat ganska kraftigt och exportvolymen beräknas 1971—1972 ha stigit med endast ca 4 % (exkl. fartyg ca 4 1/2 %). Man kan sålunda under de senaste åren konstatera en viss "fasförskjutning" av den svenska exporten i förhållande till den internationella konjunkturen. När ökningen i importefterfrågan sjönk i avnämarländerna under andra halvåret 1970 kunde tillväxten i Sveriges export ännu en tid hållas uppe rätt väl delvis med hjälp av de stora exportorderstockar som byggts upp; när å andra sidan efterfrågan åter började expandera under 1972 lät dess effekt i form av ökad svensk export vänta på sig i motsvarande mån. Denna typ av tidsförskjutning kan tänkas ha accentuerats under senare år till följd av exportens allt större inriktning på verkstadsprodukter, vilka "ligger efter" råvarorna i konjunkturförloppet. Betecknande är att exporten av verkstadsprodukter steg med över 6 % 1970—1971 men sjönk med ungefär 2 % 1971—1972 — totala exporten steg båda dessa år med 4 %. I vilken utsträckning den svaga utvecklingen 1972 av den svenska verkstadsexporten bör återföras på sjunkande marknadsandelar eller bör uppfattas som en följd av svaga konjunkturer för industriinvesteringarna i avsättningsländerna har ännu inte mera fullständigt klarlagts.

För 1972—1973 implicerar de i det följande redovisade varugruppsvisa prognoserna en ökning i exportvolymen med omkring 9 1/2 %. OECD-sekretariatet har beräknat att vid oförändrade marknadsandelar i avnämarländernas export skulle den svenska exporttillväxten bli 12 % 1972—1973. Eftersom den troliga exportökningen har uppskattats bli lägre kan det förefalla som om Sveriges andelar av avnämarländernas import skulle minska 1973. Det bör dock understrykas att OECD:s beräkningar inte är varufördelade. Den jämförelsevis begränsade tillväxt som förutses för Sveriges export 1973 kan möjligen till någon del förklaras av att varusammansättningen av den internationella efterfrågans tillväxt missgynnar den svenska exporten.

För några av varugrupperna innebär prognosen klart minskande marknadsandelar. För livsmedelsexporten förutses att en skörd 1973 av mera normal storlek än de rekordstora 1971 och 1972 skall leda till en exportminskning 1972—1973. Malmexporten väntas öka mycket måttligt 1973 trots ökad malmförbrukning i Västeuropa; konkurrensen från transoceana länder på den västeuropeiska marknaden torde komma att bli mycket hård. Exporten av verkstadsprodukter exklusive fartyg — utgörande ca 40 % av den totala exporten — som minskade något 1971—1972 beräknas under 1973 öka med ungefär 10 % i volym, ett ökningstal som dock kan innebära en viss förlust av marknadsandelar. Den kraftiga ökning av prisnivån som karakteriserade 1970 och 1971 och som i något dämpad takt väntas fortsätta 1973 kan möjligen ha bidragit till den något minskade internationella konkurrenskraft som för närvarande synes prägla verkstadsindustrin.

En fortsatt stark expansion förutses för pappers- och massaexporten. Även utförseln av trävaror väntas kunna öka ytterligare något från den mycket höga nivån 1972.

Prisfall noterades mellan 1971 och 1972 för ett flertal varugrupper — främst massa, järn och stål samt livsmedel — vilket motvägde prishöjningarna på verkstadsprodukterna. Exportprisindex för den totala exporten exklusive fartyg kom därigenom att stiga mindre 1971—1972 än 1970—1971, eller med ca 3 1/2 %. För 1972—1973 förutses en högre genomsnittlig exportprisstegring, nämligen ca 5 1/2 %.

Bland förutsättningarna för prognosen 1973 ingår den 20-procentiga nedsättning av tullarna på industrivaror som 1 april 1973 kommer att genomföras för den svenska exporten till de ursprungliga medlemmarna av den gemensamma marknaden, liksom även de motsvarande tullreduktioner som samtidigt sker mellan det gamla EEC och de nytillkomna medlemsstaterna Danmark, Storbritannien och Irland samt vissa av de i EFTA kvarstående staterna. En mer detaljerad beskrivning av de olika avtalen och deras betydelse för Sveriges export återfinns i konjunkturinstitutets höstrapport 1972.

Trävaror

Exporten av trävaror beräknas ha ökat med 7 % i volym 1971—1972. För sågade och hyvlade barrträvaror kalkyleras utförseln ha uppgått till 8,3 miljoner kbm — en ökning med 11 1/2 % jämfört med 1971. Exporten av barrträvaror steg markant under första halvåret 1972 till följd av upphörande lageravveckling i importörledet samtidigt som efterfrågan på trävaror expanderade i samband med en stark uppgång av byggnadsverksamheten i flertalet viktiga avnämarländer. Bidragande till de höga leveranserna under första halvåret var också den milda väderleken, som möjliggjorde säsongmässigt stora leveranser under vintermånaderna.

Utförseln föll sedan tillbaka något under andra halvåret bl. a. till följd av en kraftig minskning av de brittiska importörernas lager.

Den starka tillväxten i exporten av barrträvaror 1972 har resulterat i att de svenska andelarna av Västeuropas import stigit. Den svenska sågverksindustrin kunde tack vare stora lager och låg hemmamarknadsefterfrågan kraftigt öka utbudet på exportmarknaderna samtidigt som konkurrensen från övriga stora leverantörer var svag. Den betydande uppgången av bostadsbyggandet i Förenta staterna och den jämfört med Västeuropa höga prisnivån medförde att den kanadensiska exporten i allt högre grad styrdes över till den amerikanska marknaden. I Finland hölls exporten tillbaka av brist på råvaror och Sovjetunionen hade svårigheter att hålla leveransprogrammet.

Priserna på de levererade trävarorna föll något under första halvåret 1972 men steg under andra halvåret under inverkan av det förbättrade avsättningsläget, så att genomsnittspriserna 1972 blev oförändrade jämfört med 1971.

Tabell III: 1. Exportutvecklingen för olika varugrupper 1971—1973

	Exportvärde, milj. kr.			Procentuella förändringar från föregående år					
				Volym[1]			Pris		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
Trävaror	2 288	2 450	2 765	5,1	7,0	2,5	4,6	0,0	10,5
Massa	2 802	2 875	3 435	—11,2	11,0	13,0	6,4	— 7,5	6,0
Papper	3 215	3 525	3 960	0,4	7,0	8,0	3,5	2,5	4,0
Malm	1 500	1 625	1 565	— 9,3	7,5	4,0	6,5	1,0	— 7,5
Järn och stål	2 876	3 150	3 630	— 5,0	13,0	10,5	— 3,4	— 3,0	4,0
Icke-järn metaller	804	775	845	14,3	— 3,0	4,0	—17,8	— 1,0	5,0
Verkstadsprodukter exkl. fartyg	15 459	16 465	19 530	6,2	— 2,0	10,0	[2]9,3	[2]8,5	[2]7,5
Livsmedel	1 115	1 320	1 335	29,3	24,5	— 2,0	3,0	— 5,0	3,0
Övriga varor	6 182	7 015	8 255	7,0	8,0	13,0	3,4	5,0	4,0
Totala exporten exkl. fartyg	**36 241**	**39 200**	**45 320**	**3,5**	**4,5**	**9,5**	**5,1**	**3,5**	**5,5**
Fartyg	1 983	2 055	2 415	11,2	— 3,0	10,0	— 3,7	7,0	7,0
Totalt	**38 224**	**41 255**	**47 735**	**4,0**	**4,0**	**9,5**	**2,6**	**3,5**	**5,5**

[1] Volymutvecklingen för exporten och importen enligt utrikeshandelsstatistiken avviker från den som redovisas i nationalräkenskaperna främst genom att prisdeflatorerna för verkstadsprodukter är olika.

[2] Prisförändringen för verkstadsprodukter kan endast till viss del hänföras till rena prisökningar. De prisförändringar som redovisas i tabellen är de implicita prisförändringar som framkommer med ledning av utrikeshandelns varuvisa uppgifter om exporterad kvantitet och motsvarande värdesumma och avspeglar således den genomsnittliga prisförändringen inom olika varupositioner. Därigenom registreras inte endast faktiska prisförändringar utan även kvalitetsförändringar och förändringar i fördelningen av varor av olika kvalitet inom olika varugrupper.

Anm. 1971 års exportvärden enligt den definitiva statistiken. Uppgifterna för 1972 r baserade på den faktiska exportutvecklingen under årets tio första månader. Samtliga uppgifter för 1973 avser prognoser. Värdeuppgifterna är avrundade till närmaste 5- resp. 10-tal milj. kr. och de procentuella förändringarna till närmaste hela resp. halva tal.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

För 1973 kan man räkna med en svag ökning av Västeuropas import av sågade och hyvlade barrträvaror. Bostadsbyggandet beräknas stiga ytterligare något bl. a. i Storbritannien och Västtyskland, medan en minskning förutses i Danmark och Nederländerna. Samtidigt väntas bostadsbyggandet i Förenta staterna minska något från den mycket höga nivån under 1972, varför den kanadensiska konkurrensen på den europeiska marknaden väntas öka åtminstone under senare delen av 1973. Det finska utbudet förutses med hänsyn till råvarusituationen inte öka särskilt mycket och inte heller från Sovjetunionen torde exporten komma att stiga. Vidare har skogsavverkningarna i Rumänien under flera år överstigit skogstillväxten och man har för 1973 aviserat en betydande minskning av avverkningarna, vilken kommer att medföra en påtaglig minskning av Rumäniens export av sågade och hyvlade trävaror.

Mot denna bakgrund beräknas den svenska exporten av sågade och hyvlade barrträvaror kunna öka med 1 1/2 % 1972—1973.

Beträffande övriga trävaror — där massaveden utgör huvuddelen — minskade exporten kraftigt under 1972 till följd av låg aktivitet i den norska massaindustrin i förening med neddragning av dess massavedlager. Mot bakgrund av en förutsedd stigande norsk massaproduktion beräknas exporten av övriga trävaror stiga förhållandevis kraftigt 1973. För trävaror totalt beräknas därför exporten öka 2 1/2 % i volym. Exportprisindex bedöms stiga kraftigt 1972—1973.

Massa

Den svenska massaexporten minskade mycket kraftigt under första halvåret 1971 främst till följd av en stark lagerneddragning i förbrukarledet i Västeuropa. Takten i lageravvecklingen avtog under andra halvåret och den svenska exporten steg något mellan halvåren 1971. För hela 1971 kom därmed massaexporten att minska 11 % i volym. Lagerminskningen avstannade under första halvåret 1972 samtidigt som stigande pappersefterfrågan resulterade i en uppdragning av Västeuropas pappersproduktion och massaexporten steg snabbt. Mot slutet av 1972 torde massalagren hos förbrukarna ha stigit något och exporten av massa ökade ytterligare under andra halvåret. I volym räknat beräknas massaexporten ha stigit med 11 % 1971—1972.

På prissidan kom dollarns nedskrivning vid det kraftigt försvagade avsättningsläget att utlösa fallande leveranspriser mot slutet av 1971. Prisfallet var kraftigt under första halvåret 1972 men torde ha upphört mot slutet av året.

Västeuropas pappersproduktion väntas fortsätta att öka kraftigt under 1973. Man torde vidare kunna räkna med en uppdragning av pappersindustrins massalager som vid utgången av 1972 fortfarande torde ha varit små. De kanadensiska massaleveranserna till Västeuropa som stigit kraftigt under 1972, beräknas under loppet av 1973 i allt hög-

re grad styras över till den amerikanska marknaden. Mot denna bakgrund beräknas den svenska massaexporten kunna öka omkring 13 % 1972—1973. Det klart förbättrade avsättningsläget väntas leda till en stegring i leveranspriserna 1972—1973 på ca 6 %. Tyngdpunkten i prisuppgången förutses ligga på andra halvåret.

Papper

Exporten av papper ökade relativt kraftigt mellan halvåren 1971 men blev i det närmaste oförändrad första halvåret 1972. Under andra halvåret synes exporten åter ha stigit relativt kraftigt. Mellan helåren 1971 och 1972 beräknas exporten av papper ha stigit 7 % i volym. Ökningen hänförde sig till samtliga papperskvaliteter utom tidningspapper och träfiberplattor. Pappersexportens utveckling till olika avnämarländer visar stora skillnader. Leveranserna till Storbritannien ökade kraftigt med en markant andelsvinst som följd, medan leveranserna till Västtyskland var oförändrade trots en relativt stor västtysk importökning.

Exporten av tidningspapper ökade måttligt 1972 liksom 1971. De två senaste årens svaga ökningar beror på en hårdnande konkurrens i förening med en stagnerande efterfrågan.

Priserna på papper som utvecklats i lugn takt under många år beräknas stiga 2 1/2 % 1972 jämfört med 1971.

Tillväxten i Västeuropas ekonomi förutses bli kraftig under 1973, vilket beräknas leda till en relativt stark ökning av pappersefterfrågan. Den stora amerikanska pappersförbrukningen väntas vidare medföra ett begränsat pappersutbud till Västeuropa. Sveriges export av papper bör därför kunna öka kraftigare 1973 än 1972. Exporten till Västtyskland beräknas stiga relativt mycket med hänsyn till en trolig markant aktivitetsökning inom den västtyska ekonomin. Samtidigt väntas Sveriges marknadsandel av Västtysklands import upphöra att sjunka ytterligare. Också exporten till Storbritannien torde utvecklas gynnsamt 1973, även om ökningen torde bli lägre än 1972. Utförseln till Östeuropa som minskade kraftigt 1972 beräknas öka 1973.

Exporten av tidningspapper beräknas öka relativt långsamt även 1973.

Totalt väntas exporten av papper öka 8 % i volym 1972—1973. Priserna prognoseras stiga 4 %, med en kraftigare ökning för tidningspapper än för övrigt papper.

Malm

Järnmalmsexporten uppgick under 1972 till ca 28 miljoner ton, en ökning från 1971 med 1,7 miljoner ton. Den ökade utförseln beror i huvudsak på en återhämtning av den internationella stålkonjunkturen efter den mycket kraftiga nedgång som skedde 1971. Återhämt-

ningen sker dock relativt långsamt i EEC och Storbritannien, vilket fått till följd att Sveriges export av järnmalm ökat mindre än väntat. Det är i synnerhet genom en expansion i industriinvesteringarna som en snabb ökning i efterfrågan på stål kan åstadkommas. Det tycks som om expansionen i industriinvesteringarna låtit vänta på sig i samtliga för svensk järnmalmsexport viktiga länder. En positiv omsvängning har skett hos de brittiska stålverken vad gäller intresset för svensk järnmalm. Under en följd av år förlitade man sig i hög grad på malmleveranser från transoceana gruvor. Nedgången för svensk malmexport till Storbritannien bröts emellertid under 1972. En del av förklaringen härtill torde vara att Sverige numera i stigande utsträckning kan erbjuda järnmalm i högt förädlad form, s. k. pellets. Exporten av pellets till samtliga länder har under 1972 ökat med inte mindre än 35 % och är i kvantitet den hittills största. Styckemalmen har däremot minskat. Fraktsatserna låg under större delen av 1971 och 1972 på mycket låg nivå, vilket bidrog till att minska betydelsen av den svenska malmens närhetsfördel visavi de transoceana gruvorna.

För de övriga malmerna, främst bly och zink, samt skrot av metaller har 1972 kännetecknats av exportminskningar. Den totala utförseln av järnmalm och övriga malmer ökade med 7 1/2 % i volym 1971—1972 samtidigt som exportprisindex steg med 1 %.

Någon större ökning i orderingången till de kontinentala stålverken väntas inte ske förrän en bit in på 1973. Det är sålunda troligt att stålverken visar viss återhållsamhet i sin produktionutveckling. I Storbritannien sker troligen vissa produktionsuppdragningar inom stålverken. Järnmalmsbehovet på kontinenten bör öka i och med att efterfrågan på stål ökar. Den japanska konkurrensen på stålområdet kan dock väntas bli hård om inte Japan förmås att begränsa sin export lika mycket som 1972. Detta är således en faktor som kan tänkas komma att verka dämpande på järnmalmsbehovet i Västeuropa. Utbudet av järnmalm är mycket stort, inte minst från de nyetablerade gruvorna i Australien. Fraktsatserna beräknas emellertid komma att ligga på en högre nivå i och med att världshandeln expanderar 1973. Detta bör till en del förbättra den svenska malmens konkurrenskraft. Den svenska järnmalmsexporten kan av de skäl som sålunda angetts beräknas uppvisa en relativt måttlig ökning 1973.

Utförseln av övriga malmer inklusive skrot väntas återigen öka. För den totala malmexporten 1973 innebär prognosen en volymökning på 4 % samtidigt som priserna beräknas sjunka med 7 1/2 %, främst beroende på sänkta järnmalmspriser.

Järn och stål

Exporten av järn och stål minskade markant under loppet av 1971. Exportvolymen sjönk ca 5 % jämfört med 1970. Under 1972 vände

emellertid utvecklingen och utförseln synes ha stigit ungefär 13 % 1971—1972, vilket främst förklaras av en mycket kraftig expansion i exporten av rostfria produkter och en något mindre kraftig för handelsstål.

Utvecklingen av exporten återspeglar en fortsatt förbättring av den internationella stålkonjunkturen. Mest påtaglig är exportökningen till Förenta staterna — det gäller härvid sannolikt främst specialstål. Också till de nordiska länderna har exporten ökat starkt; däremot har tillväxten varit mera dämpad till EEC-länderna, främst Västtyskland. Möjligen kan detta ha samband med att stålverken inom EEC ännu har ganska gott om ledig kapacitet och således möjligheter att själva tillfredsställa den tämligen långsamt ökande stålefterfrågan inom gemenskapen.

Exportpriserna sjönk under 1971 och denna tendens fortsatte ännu under första halvåret 1972. Fr. o. m. tredje kvartalet förefaller emellertid prisutvecklingen ha vänt vilket medfört att priserna beräknas ha stigit ca 1 1/2 % mellan halvåren 1972. Mellan helåren 1971 och 1972 beräknas priserna ha sjunkit med 3 %.

Prognoserna för 1973 baseras i huvudsak på den enkät till järn- och stålverken som statistiska centralbyrån genomförde i november 1972. Företagen planerar enligt enkäten att öka sin export med 15 1/2 % i löpande priser 1972—1973, vilket innebär en upprevidering jämfört med enkäten i augusti. Samtidigt anger man ökade orderstockar vid motsvarande jämförelse. Upprevideringarna kan främst hänföras till den västeuropeiska marknaden. Företagen förefaller — i motsats till enkäten i augusti — vara mycket optimistiska beträffande utvecklingen i Västtyskland och Storbritannien. Det är härvid dock att märka att företagen vid uppgiftslämnandet inte kände till det brittiska pris- och lönestoppet. Även vad gäller Förenta staterna tror stålverken på en fortsatt kraftig expansion av exporten under 1973. För Danmarks och Norges del väntas utvecklingen mattas under 1973. Man räknar härvid troligen med att en ökande svensk efterfrågan kommer att begränsa exportutbudet av handelsstål, vilket i stor utsträckning finner avsättning just på den nordiska marknaden. Beträffande Finland räknar man dock med en kraftig positiv omsvängning i exportutvecklingen — exporten dit sjönk under 1972.

Den upprevidering av exportplanerna som företagen gjort sedan i augusti 1972 förefaller att ligga väl i linje med bedömningen om en förbättrad internationell konjunkturutveckling under 1973 och någon justering har inte ansetts motiverad.

Enkätsvaren visar att en fortsatt uppgång i exportpriserna är att vänta under 1973 och flera företag har också genomfört eller aviserat betydande prishöjningar. Prisnivån beräknas stiga drygt 4 % 1972—1973, vilket implicerar en volymökning 1972—1973 på 10 1/2 %.

Icke-järnmetaller

Exporten av icke-järnmetaller minskade med ca 3 % i volym 1971—1972. Utförseln sjönk kraftigt under första halvåret, medan en ökning kunde registreras under andra halvåret. Prisindex låg under större delen av 1972 på en mycket låg nivå och för helåret ca 1 % under 1971 års nivå.

Den inhemska efterfrågan på icke-järnmetallverkens produkter beräknas ha varit högre 1972 än 1971. Delvis som en följd av detta var utförseln av obearbetade produkter, främst koppar och aluminium, betydligt mindre än 1971. Å andra sidan steg utförseln av bearbetade produkter som en följd av den ökade industriella aktiviteten i de största avnämarländerna, dvs. de nordiska länderna, Västtyskland och Storbritannien. Ett ytterligare skäl till att exporten i högre grad inriktats på bearbetade produkter är möjligen att världsmarknadspriserna på dessa var relativt sett högre än för obearbetade metaller.

En ytterligare ökad hemmaefterfrågan — trots svaga byggnadsinvesteringar — kommer sannolikt att verka dämpande på exporttillväxten under 1973. En fortsatt förskjutning mot bearbetad metall kan förväntas. Några kraftiga prisökningar som skulle kunna motivera en starkt stegrad export av obearbetad metall har härvid inte ansetts som troliga.

Metallpriserna på den internationella marknaden förblir med stor sannolikhet pressade även under 1973 — åtminstone under första halvåret. Kopparlagren i London var i slutet av 1972 större än någonsin tidigare, vilket även vid ökad efterfrågan bör verka dämpande på priserna under en längre tid. Leveranssvårigheter i producentländerna kan dock leda till att utbudet av metallen minskar kraftigt, vilket kan medföra tämligen kraftiga prishöjningar som dessutom kan förstärkas av spekulation. Här antas emellertid att inga större leveransavbrott kommer att ske under 1973.

För aluminium är läget något annorlunda än för kopparn. Produktionskapaciteten byggdes ut kraftigt i ett stort antal länder på 60-talet. Den kraftiga nedgången i efterfrågan som skedde under 1971 och 1972 ledde till en betydande överproduktion med prisfall som följd. Pundnoteringarna för aluminium på den fria marknaden i London steg emellertid i slutet av 1972, vilket innebär att metallen inte fortsatte att falla i värde tillsammans med pundet. Detta kan tyda på att utbudsöverskottet för vissa aluminiumprodukter har eliminerats.

Exportprognosen för 1973 är gjord med utgångspunkt från ovanstående överväganden och innebär en värdeökning på 9 %, fördelad på en prisökning om 5 % och en volymökning om 4 %.

Diagram III: 1. Volym- och prisutvecklingen för exporten, totalt och uppdelat på varugrupper 1966—1973

Index: 1968 = 100. Säsongrensade halvårsdata. Log. skala

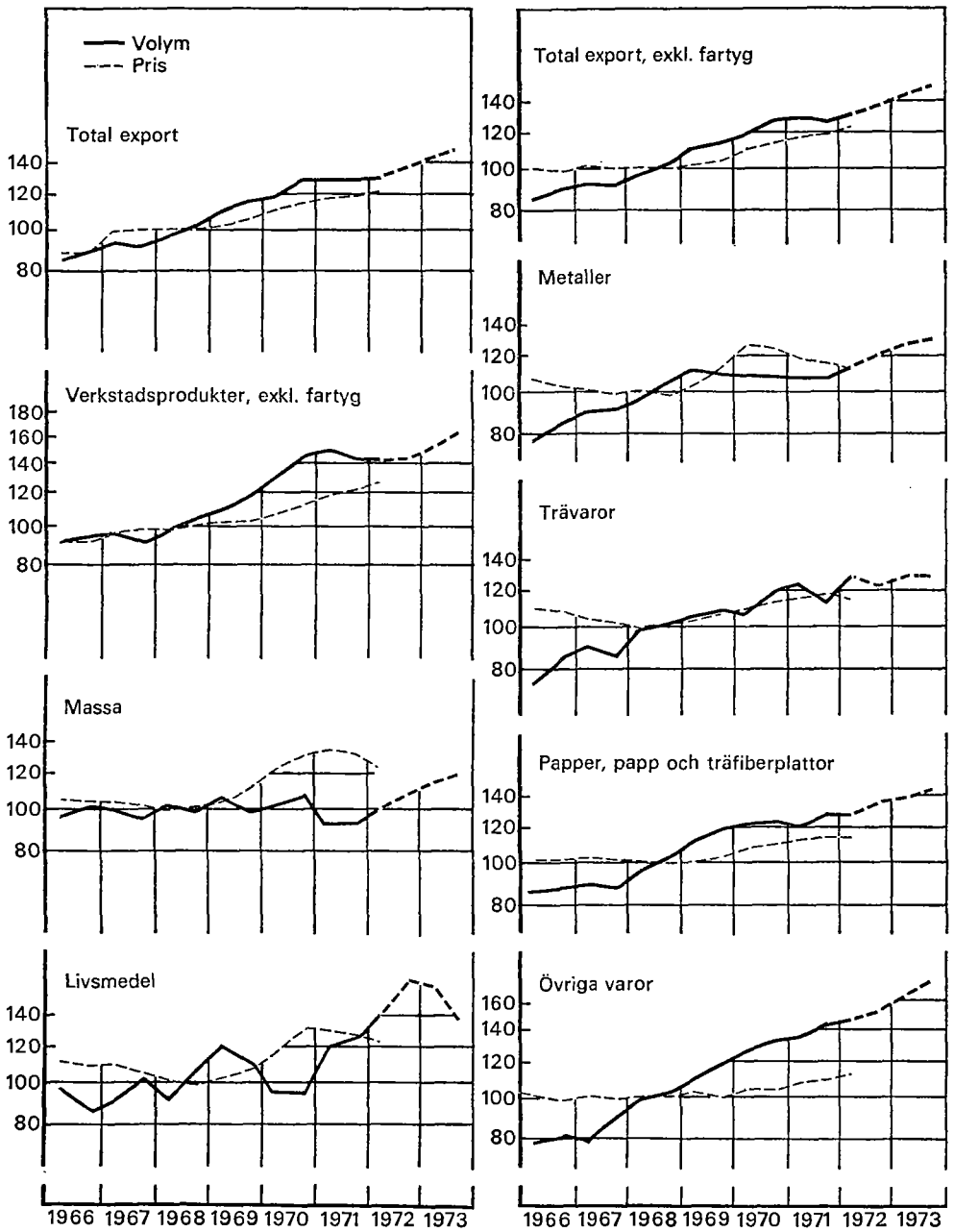

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Verkstadsprodukter

Under loppet av 1971 minskade exporten av verkstadsprodukter i volym räknat; mellan halvåren 1971 sjönk exportvolymen med 3 1/2 %. Den svaga utvecklingen torde främst förklaras av den dämpade efterfrågan i flertalet avnämarländer, i synnerhet vad gäller maskinell utrustning. Den nedåtriktade tendensen fortsatte under första halvåret 1972, varvid exporten minskade ytterligare med drygt 1/2 % jämfört med andra halvåret 1971. En vändpunkt synes emellertid ha nåtts vid mitten av 1972 och exportvolymen torde åter ha stigit ca 1/2 % mellan första och andra halvåret.[1] Exporten under helåret 1972 skulle därmed ha legat ungefär 2 % under 1971 års nivå. Exportorderingången som var svag i början av 1972 förefaller att ha stigit något under andra halvåret.

Nedgången 1972 kan till stor del föras tillbaka på en minskad export till de nordiska länderna. Detta gäller i all synnerhet Danmark, något som delvis har speciella orsaker. Dels upphörde de under 1971 betydande leveranserna av flygplan, dels kvarstod den i oktober 1971 införda danska importavgiften, även om den reducerades den 1 juli 1972.

Exportökningen till Storbritannien 1972 var däremot högst betydande även under första halvåret, vilket främst berodde på den mycket kraftiga stegringen i personbilsexporten. Denna kan delvis uppfattas som en normal följdverkan av Storbritanniens expansiva konsumentvaruefterfrågan. Dessutom torde de svenska bilarnas marknadsandel ha ökat inte oväsentligt. Bilexporten till Förenta staterna som steg i början av 1972 synes däremot ha stagnerat eller rentav minskat volymmässigt, vilket möjligen är ett resultat av dollardevalveringen i förening med höjda exportpriser.

De genomsnittliga exportpriserna ökade kraftigt under 1972, eller med ungefär 8 1/2 %. I värde beräknas därigenom exporten av verkstadsprodukter ha stigit med ca 6 1/2 % 1971—1972.

Till grund för bedömningen av exporten under 1973 ligger främst en exportenkät till verkstadsföretag som statistiska centralbyrån genomförde i november 1972. Enkäten utvisar en värdemässig ökning 1972—1973 på 12 1/2 %, vilket är något högre än vid enkättillfället i augusti 1972. Företagen räknar med en expansiv utveckling av exporten till de nordiska länderna, främst Finland. Också till Danmark väntar man sig en kraftig exportökning, vilket ter sig naturligt med hänsyn till att importavgiften helt avskaffas den 1 april 1973. Enkäten visar däremot på en oförändrad värdemässig export till Västtyskland, något

[1] Det bör observeras att det prisindex varmed värdesiffrorna deflaterats är ett s. k. enhetsvärdeindex som inte tar hänsyn till kvalitetsförbättringar. Detta innebär att prisutvecklingen troligen överskattas medan volymutvecklingen underskattas.

som torde innebära en minskning i volym räknat. Detta är något överraskande dels därför att de internationella bedömningarna pekar på en relativt expansiv utveckling därstädes av både industriproduktion och maskininvesteringar under 1973, dels därför att tullnedsättningarna den 1 april 1973 bör ge en förbättrad konkurrenskraft för åtminstone vissa produktslag.

De internationella konjunkturbedömningar som för närvarande föreligger tyder på att 1973 blir ett år med expansiv internationell efterfrågan. I sådana konjunktursituationer har det visat sig, att företagen i enkäten vid prognoser på längre sikt regelmässigt underskattar den faktiska exportutvecklingen. Med hänsyn till tidigare konstaterade avvikelser har det ansetts befogat att uppjustera enkätens värdemässiga ökning till 18 1/2 %, varvid större delen av uppjusteringen antagits beröra andra halvåret 1973.

Vad beträffar exportpriserna antyder enkätsvaren en något lugnare utveckling 1973 än 1972. Mot bakgrund av den stigande efterfrågan som förutses har exportprisindex likväl kalkylerats öka med drygt 7 1/2 %. Exportvolymen skulle härigenom stiga ca 10 % 1972—1973, med en tilltagande ökningstakt mot slutet av 1973.

Livsmedelsexporten

En kraftigt ökad utförsel av kött- och mejeriprodukter samt en fortsatt ökning av spannmålsexporten karakteriserar livsmedelsexporten 1972. Exportvärdet ökade totalt med 18 1/2 % 1971—1972. Vegetabilierna föll kraftigt i pris och för den totala livsmedelsexporten föll prisindex med ca 5 %.

Köttexporten ökade med nära 40 % i volym 1971—1972, varvid hela ökningen faller på grisköttet. Utförseln blev därmed den största hittills. Bakgrunden till den starka ökningen är att produktionen av slaktdjur för andra året i rad ökade kraftigt, samtidigt som överskottet av griskött på den inhemska marknaden fortfor att öka. Produktionen av nötboskap för slakt fortsatte att sjunka 1972, vilket fick till följd en fortsatt minskning för exportens del. Mjölkkoantalet har däremot för första gången på flera år ökat, vilket bidragit till en kraftigt ökad export av mejeriprodukter.

Även 1971 års skörd av spannmål och oljeväxter blev god. Ökningen i exporten 1971—1972 faller på såväl brödsäd som fodersäd, trots att skördeutfallet för den sistnämnda var något sämre 1972 än 1971. Skörden av oljeväxter slog alla tidigare rekord och beräknas ha ökat med ca 40 % i volym 1971—1972. Utförseln blev på motsvarande sätt rekordstor.

Exportbedömningarna för 1973 bygger på jordbruksnämndens produktionsprognoser. Spannmålsskörden förutsätts bli av "normal" omfattning 1973, vilket innebär att exporten av spannmål sjunker under

andra halvåret. Överskottet från 1972 års skörd exporteras ännu under första halvåret 1973, vilket medför att spannmålsexporten för helåret 1973 förblir hög. Utförseln av kött och mejeriprodukter beräknas förbli hög under 1973, men en smärre minskning under loppet av året har bedömts som trolig. För livsmedelsexporten totalt räknas här med en volymminskning på 2 % och en prisökning på 3 %.

Övriga varor

Övriga varor är den av de redovisade exportvarugrupperna som under senare år uppvisat den kraftigaste volymmässiga ökningstakten och utgör nu nära 20 % av den totala exporten. Varugruppen består främst av färdigvaror men är i övrigt mycket heterogen. Ungefär 1/4 utgörs av produkter från textilindustrin och ytterligare 1/4 är kemiska produkter. Härutöver ingår bl. a. bränslen, möbler, andra snickerier samt instrument av olika slag.

Till följd av den svaga efterfrågan i alla de viktigaste importländerna — Norden, Storbritannien och Västtyskland — mattades exportens tillväxttakt 1971. Under 1972 synes det som om tillväxttakten åter ökat något och exportvolymen steg 1971—1972 med ca 8 %. Särskilt kraftig har expansionen förefallit vara på de finska och brittiska marknaderna. Till Finland har framför allt exporten av textilvaror stigit kraftigt; detta gäller såväl garn och vävnader som kläder. Till Storbritannien har bl. a. exporten av möbler och andra arbeten av trä expanderat synnerligen kraftigt. Exporten till Danmark har utvecklats jämförelsevis svagt, till en del antagligen beroende på den danska importavgiften. En stor del av exportökningen till Danmark bestod i en ökning av utförseln av bränslen.

För 1973 förutses exporten av övriga varor öka kraftigare än under 1972 beroende på den väntade tillväxten i den internationella efterfrågan. Sålunda pekar prognosen för Norge och Finland på ökad tillväxttakt för såväl konsumtion som total produktion. För Danmarks del har antagits att avvecklingen av importavgiften kommer att kraftigt stimulera den svenska exporten av övriga varor. Den brittiska efterfrågeexpansionen väntas också fortsätta och bör betyda fortsatt stor svensk export dit.

En betydande del av varugruppen kommer att beröras av Sveriges frihandelsavtal med EEC och tullreduktionen den 1 april 1973 bör kunna utgöra en expansiv faktor för exporten tillsammans med den förväntade tillväxten i EEC-ländernas efterfrågan.

Sammantaget ger de olika beräkningarna och övervägandena en volymökning på ca 13 % 1972—1973. Priserna har stigit relativt kraftigt 1970—1972 och det förutses att denna utveckling fortsätter tämligen obrutet under 1973 med hänsyn till ökningen i efterfrågan och den

fortsatt kraftiga stegring i prisnivån som man räknar med i flertalet avnämarländer.

Fartyg

Totala exporten av fartyg uppgick 1972 enligt preliminära beräkningar till 2,1 miljarder kr., vilket innebär en värdemässig ökning på 3 1/2 % jämfört med 1971. Exporten av nybyggda fartyg ökade härvid med 7 1/2 %, medan utförseln av begagnade fartyg, som var hög under 1971, minskade med nära 20 %. Av de nybyggda fartygen gick huvuddelen till beställare i Storbritannien, Liberia och Norge.

Exporten av nybyggda fartyg under 1973 har beräknats med hjälp av den i november av statistiska centralbyrån utförda varvsenkäten. Enligt denna uppgår varvens orderstockar för leverans 1973 och senare till 8,5 miljarder kr., vilket är endast obetydligt lägre än rekordnoteringen för motsvarande orderstockar ett år tidigare. Exporten av nybyggen har efter viss korrigering av enkäten beräknats till 2 miljarder kr. 1973 — en ökning med 20 % jämfört med 1972. Fartygen kommer huvudsakligen att levereras till redare i Storbritannien, Norge och Frankrike. Exporten av begagnade fartyg förutses stiga endast svagt, varför totala fartygsexporten beräknas öka 17 1/2 % i värde 1972—1973.

2. Importen 1972 och 1973

Importutvecklingen 1972

Totala importen minskade 1970—1971 med 5 1/2 % i volym. Under loppet av 1971 vände emellertid den nedåtriktade utvecklingen och för andra halvåret kunde en obetydlig uppgång noteras. Importuppgången förstärktes successivt under loppet av 1972 och enligt preliminära beräkningar — i huvudsak baserade på utvecklingen under de tio första månaderna 1972 — ökade importen 1971—1972 med 4 1/2 % i volym. Detta innebar emellertid att importvolymen 1972 fortfarande låg under 1970 års nivå. Första halvåret 1972 bars importtillväxten främst upp av en markant ökning av konsumtionsvaruimporten medan den förstärkta uppgången under senare hälften av året var ett resultat av en betydande ökning av industriråvaruimporten.

Importen av *konsumtionsvaror* som minskade 1970—1971 slog om till en mycket kraftig ökning 1971—1972. Framför allt ökade personbilsimporten starkt efter att ha minskat med närmare 13 % över tvåårsperioden 1969—1971. Även importen av andra varaktiga konsumtionsvaror ökade markant. Den mycket måttliga uppgången i varukonsumtionen på knappt 2 % 1971—1972 tyder på att importerade varor kom att svara för en mer än trendmässigt ökad andel av totala va-

rukonsumtionen 1972. Importen av *konsumtionsråvaror* ökade likaledes kraftigt 1971—1972 efter en viss tillbakagång året innan. Av denna uppgång svarade importen av textila konsumtionsråvaror för en betydande del. Importökningen synes i första hand ha resulterat i en relativt kraftig lageruppbyggnad inom textil- och beklädnadsindustrin 1972 efter de två närmast föregående årens lagerreduceringar. Även kaffeimporten ökade åter efter att ha minskat under de två närmast föregående åren. Betydligt svagare än för konsumtionsråvarorna har importen av *insatsvaror* till industrin utvecklats. Den svaga uppgången berodde i hög grad på en markant nedgång i importen av verkstadsprodukter, vilket har ett samband med den svaga produktionsutvecklingen inom verkstadsindustrin 1972 och den lagerneddragning på insatsvarusidan som skedde under året. Även importen av råoljor och bränslen minskade 1971—1972; en följd av den låga förbrukningen av bränslen inom landet. Importen av övriga insatsvaror ökade däremot och mest markant blev importökningen för järn- och stålprodukter. Importen av *investeringsvaror* utvecklades svagt 1971—1972, varvid sannolikt den ökade inriktningen på miljövårdsinvesteringar bidragit till den svaga importefterfrågan under året. Den under framför allt senare delen av 1972 svaga byggnadsaktiviteten medförde att importuppgången för *byggnadsråvaror* blev mycket måttlig.

Priserna för totala importen beräknas ha stigit med ca 2 % 1971—1972, vilket är en moderat uppgång sedd i relation till de kraftiga importprisstegringarna under de två närmast föregående åren. Den dämpade prisutvecklingen berodde främst på ett betydande prisfall på bränslen, men även för ett flertal andra viktiga råvaror, bl. a. metaller, minskade priserna kraftigt 1972. För industriella färdigvaror blev prisuppgången ej fullt lika stark som 1970 och 1971. För samtliga verkstadsprodukter torde emellertid prisökningen ha blivit i det närmaste lika betydande 1971—1972 som 1970—1971.

Importutvecklingen 1973

Importen beräknas 1973 öka med närmare 10 % i volym jämfört med 4 1/2 % 1972. Den betydligt snabbare importtillväxten 1973 följer av den förutsedda accelerationen i den privata konsumtionen, den prognoserade produktionsuppdragningen inom industrin samt lageromslag inom såväl industrin som handeln.

Importen av *insatsvaror* till industrin beräknas öka med ca 10 1/2 % 1972—1973 efter den svaga uppgången året innan. För samtliga insatsvaror väntas importtillväxten öka markant och särskilt stor förutses ökningen bli för verkstadsprodukter. Även för *investeringsvaror* beräknas importuppgången förstärkas kraftigt 1972—1973. Anledningen härtill är främst den väntade betydligt kraftigare investeringsviljan på maskinsidan inom industrin 1973 (med en sannolikt mindre andel miljövårds-

Tabell III: 2. Importutvecklingen för olika varugrupper 1971—1973

	Importvärde, milj. kr.			Procentuella förändringar från föregående år					
				Volym[1]			Pris		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
Konsumtionsvaror	8 607	10 095	11 665	−4,7	13,5	10,5	5,6	3,5	4,5
därav: textil	2 111	2 510	3 070	−5,5	15,5	17,5	4,8	3	4
verkstadsprodukter	2 202	2 800	3 230	−7,3	21	9	7,2	5	6
Investeringsvaror	4 467	4 810	5 665	−6,4	1	9,5	9,3	6,5	7,5
Konsumtionsråvaror	3 006	3 295	3 435	−1,7	8,5	1	−1,6	1	3,5
därav: textil	1 484	1 705	1 695	−4,0	12	−2	1,3	2,5	1,5
Andra industriråvaror	14 415	14 950	17 265	−4,4	1	10,5	2,3	2,5	4,5
därav: verkstadsprodukter	5 213	5 365	6 405	0,8	−4,5	11,5	6,7	8	7
råolja	1 275	1 260	1 410	1,3	−2,5	9,5	27,8	1,5	2
Byggnadsråvaror	1 281	1 350	1 335	−3,7	2	−5	4,2	3,5	4
Jordbruksråvaror	698	735	800	−3,2	7	7,5	3,5	−2	1,5
Bränslen	3 007	2 660	2 855	−10,1	−2	6	22,0	−10	1,5
Import, exkl. fartyg, flygplan, vapen	**35 481**	**37 895**	**43 020**	**−5,1**	**4,5**	**9**	**5,4**	**2**	**4,5**
Fartyg, flygplan, vapen	711	775	1 210	−17,0	..	..	12,9	..	..
Total import	**36 192**	**38 670**	**44 230**	**−5,4**	**4,5**	**9,5**	**5,5**	**2**	**4,5**
därav: verkstadsprodukter	12 353	13 520	15 885	−3,5	2,5	10	7,7	7	7
järn och stål	1 981	2 175	2 620	−9,6	13	15,5	−3,9	−3	4
textil	3 821	4 465	5 025	−5,5	13,5	9	3,5	3	3

[1] Volymutvecklingen för exporten och importen enligt utrikeshandelsstatistiken avviker från den som redovisas i nationalräkenskaperna främst genom att prisdeflatorerna för verkstadsprodukter är olika.

Anm. 1971 års importvärden enligt den definitiva statistiken. Uppgifterna för 1972 är baserade på den faktiska importutvecklingen under årets tio första månader. Samtliga uppgifter för år 1973 avser prognoser. Värdeuppgifterna är avrundade till närmaste hela 5- resp. 10-tal milj. kr. och de procentuella förändringarna till närmaste hela resp. halva tal.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

investeringar). Importen av *konsumtionsvaror* beräknas öka kraftigt även 1972—1973 om än ej i samma höga takt som året innan. Den något lugnare uppgången förklaras främst av att personbilsimporten beräknas öka med endast 2 à 3 % 1972—1973 efter den kraftiga importuppgången på 25 % året innan. Vad gäller *konsumtionsråvarorna* beräknas importen komma att öka endast obetydligt 1972—1973 främst som ett resultat av en beräknad nedgång i importen av textila konsumtionsråvaror. Importnedgången av dessa varor förklaras av en väntad svag produktionsutveckling inom textil- och beklädnadsindustrin samtidigt som lagren kan påräknas minska. Den väntade svaga utvecklingen inom byggnadsindustrin förutses medföra en nedgång i importen av *byggnadsråvaror*. För *bränslen* väntas importen komma att öka relativt kraftigt 1972—1973 som en följd av en ökad efterfrågan från industrin och övriga förbrukarsektorer.

Importpriserna torde stiga betydligt snabbare 1973 än 1972. Prisutvecklingen på bl. a. metaller vände uppåt under senare hälften av 1972 och den uppåtgående tendensen beräknas förstärkas under loppet av 1973. För speciellt livsmedelsråvarorna förutses betydande prisstegringar som följd av uppgången på den internationella marknaden för bl. a. kaffe och socker. Även kakaopriserna väntas stiga mot bakgrund av det internationella avtal som kommit till stånd för dessa varor. Priserna på verkstadsprodukter förutses stiga i samma takt som under 1972 medan prisuppgången på övriga färdigvaror beräknas bli förstärkt. Ett flertal faktorer såsom den ökade samverkan mellan de oljeproducerande länderna, uppåtgående tendenser på fraktmarknaden samt en allmänt stigande efterfrågan i industriländerna torde medverka till ökade importpriser för såväl råolja som bränslen. För bl. a. bensin och tjocka eldningsoljor inträffade en vändning uppåt av importpriserna redan i slutet av 1972.

Den genomsnittliga prisuppgången för totala importen har här beräknats bli 4 à 5 % 1972—1973. Med ovan redovisade volymprognos för totala importen skulle importvärdet för 1973 uppgå till 44,2 miljarder kr., vilket är en ökning med drygt 14 % 1972—1973.

3. Bytes- och betalningsbalansen

Under senare delen av 1970 och början av 1971 skedde en mycket markant omsvängning i *handelsbalansen.* I samband med att den inhemska efterfrågan avmattades bröts nämligen importens höga tillväxttakt, samtidigt som exporten fortfor att stiga relativt kraftigt. Exportvolymen ökade 1970—1971 med 4 % medan importvolymen sjönk med 5 1/2 %. Handelsbalansens överskott blev ca 2 miljarder kr. 1971, vilket kan jämföras med ett underskott 1970 på drygt 1 miljard kr.

Under 1972 beräknas handesbalansens överskott ha ökat med ytterligare ca 1/2 miljard kr, till drygt 2 1/2 miljard kr. Uppgången kan hänföras till ett förbättrat bytesförhållande med utlandet. Exportpriserna beräknas ha stigit med ca 3 1/2 % mot 2 % för importpriserna. I volymtermer har däremot exporten snarast ökat mindre än importen 1971—1972.

En expansiv utveckling av den internationella konjunkturen har förutsetts 1973. Detta har bedömts leda till en mer än fördubblad ökningstakt för exportvolymen 1972—1973. Speciellt väntas en betydande tillväxt för exporten av verkstadsprodukter 1973 efter den svaga utvecklingen 1972. Importen beräknas med hänsyn till den förutsedda ökningen i efterfrågan inom landet, bl. a. vad gäller privat konsumtion och maskininvesteringar, stiga i ungefär samma takt som exporten, volymmässigt räknat. En fortsatt förbättring av bytesförhållandet — med över en procentenhet — har prognoserats. Härigenom väntas exporten

Tabell III:3. Bytes- och betalningsbalans 1969—1973
Milj. kr., löpande priser

	1969	1970	1971	1972 prel.	1973 prognos
Export av varor, fob[1]	29 459	35 150	38 224	41 255	47 730
Import av varor, cif[1]	30 571	36 251	36 192	38 670	44 230
Handelsbalans	**—1 112**	**—1 101**	**2 032**	**2 585**	**3 500**
Korrigering av handelsstatistiken[2]	151	136	16	35	—50
Sjöfartsnetto	1 963	2 034	2 221	2 350	2 450
Resevaluta	—1 229	—1 748	—1 927	—2 475	—2 850
Övriga tjänster, netto	—739	—690	—897	—920	—975
Korrigeringspost	800	800	800	800	800
Bytesbalans för varor och tjänster[3]	**—166**	**—569**	**2 245**	**2 375**	**2 875**
Transfereringar, netto	—908	—998	—1 280	—1 880	—2 300
Bytesbalans för varor, tjänster och transfereringar[4]	**—1 072**	**—1 567**	**965**	**495**	**575**
Kapitalbalans	—121	1 249	585	1 850	..
Tilldelning av SDR	—	196	180	178	..
Restpost	—493	740	—329	477	..
Bankernas utlandsställning[5]	—1 686	618	1 401	3 000	..

[1] Enligt handelsstatistiken.
[2] Nettot av återutförsel och återinförsel, korrigering av SAS' flygplansimport, i utlandet direktlandad fisk, nettoimport av icke-monetärt guld samt rabatter och koncernbidrag i samband med oljeimport.
[3] Överensstämmer med saldot mellan import och export av varor och tjänster i nationalräkenskapernas försörjningsbalans, bortsett från att korrigeringsposten endast med halva beloppet ingår i försörjningsbalansen. Resterande hälften av korrigeringsposten räknas i nationalräkenskaperna till transfereringsnettot.
[4] Överensstämmer med riksbankens bytesbalansbegrepp.
[5] Valutareservens förändring jämte förändringar i affärsbankernas tidsposition

Källor: Riksbanken, statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

i löpande priser stiga med drygt 15 1/2 % 1972—1973 att jämföra med för importen knappt 14 1/2 %. Som en följd härav beräknas handelsbalansens överskott stiga med ca 1 miljard kr. till ungefär 3 1/2 miljard kr. 1973.

Bruttointäkter och kostnader i utrikes sjöfart under de tre första kvartalen 1972 sjönk något jämfört med samma tid 1971. Det oaktat förbättrades inseglingsnettot, då kostnaderna minskade mer än intäkterna (7,5 resp. 2,5 %). En viss förbättring av bruttoinseglingen har antagits för fjärde kvartalet med hänsyn till det påtagligt förbättrade fraktmarknadsläget. För helåret 1972 har *sjöfartsnettot* preliminärt beräknats till 2 350 milj. kr., vilket innebär en förbättring 1971—1972 med ca 130 milj. kr. En kraftig nedgång i inhyrningen av utländskt tonnage har ägt rum. Till utlandet erlagda charterhyror sjönk således under januari—

september 1972 med ca 100 milj. kr. eller ca 15 % jämfört med samma period 1971. Samtidigt ökade influtna charterhyror med ungefär lika stort belopp. Andelen från utlandet inhyrt tonnage synes alltså ha minskat medan å andra sidan andelen till utlandet uthyrt tonnage synes ha ökat.

Från att under våren och försommaren ha legat på en klart olönsam nivå steg trampfrakterna för såväl tanklast som torrlast till nivåer som väl täcker utgifterna för drifts- och kapitalkostnader. Uppsvinget på torrlastmarknaden kom som en direkt följd av det transportbehov som uppstod i samband med de mycket stora sovjetiska och kinesiska spannmålsköpen i främst Nordamerika och Australien. Transporterna har hittills så gott som uteslutande ombesörjts av fartyg från den internationella marknaden. I mitten av oktober ingicks emellertid ett mycket detaljerat sjöfartsavtal mellan Förenta staterna och Sovjetunionen, vilket i princip innebär att vardera landet tillförsäkras rätten att med egna fartyg svara för 1/3 av transporterna länderna emellan. Den fulla effekten av detta avtal är i nuvarande skede svår att uppskatta då de bägge länderna f. n. i viss utsträckning saknar lämpligt tonnage.

Förbättringen av tankmarknaden skedde successivt under andra halvåret bl. a. till följd av en ökad oljekonsumtion främst i Förenta staterna. Härutöver har det oroliga läget i Östra Medelhavet framtvingat en fortsatt omläggning av transportvägarna. Oljan skeppas numera i allt större utsträckning runt Sydafrika med en ökad tonnageefterfrågan som följd.

Uppgången i den allmänna konjunkturen väntas medföra en kraftig volymtillväxt i världshandeln 1973. Av stor betydelse för rederiernas del blir utvecklingen av det japanska importbehovet av malm, kol och olja vid en ökad stålproduktion 1973. Man kan också vänta att det amerikanska transportbehovet av olja växer i takt med att självförsörjningsgraden minskar.

Den väntade förbättringen på fraktmarknaden och den förutsedda kraftiga tillväxten av handelsflottan torde leda till en ökning av sjöfartsnettot med i runt tal 100 milj. kr. 1972—1973.

Nettoutflödet av *resevaluta* ökade kraftigt under de tre första kvartalen 1972 jämfört med samma period 1971 eller med ca 440 milj. kr. Detta innebär för bruttoströmmarnas del att utflödet ökade med 22 % medan inflödet ökade med endast 4 %. Resevalutautgifternas ökning första halvåret 1972 (28 %) stod i ganska god samklang med ökningen av turistresorna. Sålunda ökade antalet från svenska flygplatser utresta charterresenärer samma tid med 37 %. Det kan därför antas vara det rena turistresandet som i första hand ligger bakom den stora ökningen av utgifterna 1972. Som framgår av tablån ökade utgifterna gentemot Spanien mycket kraftigt januari—september eller med 41 %.

Resevalutautgifter. Januari—september 1971—1972

	Utgifter, totalt			varav återköpta svenska sedlar		
	1971 milj. kr.	1972 milj. kr.	ökning i %	1971 milj. kr.	1972 milj. kr.	ökning i %
Danmark	393	464	18	161	223	39
Spanien	216	305	41	93	131	41
Finland	310	440	42	250	342	37
Schweiz	183	242	32	132	191	45
Förenta staterna	204	209	2	0	3	..
Västtyskland	201	232	15	61	64	5
Övriga	617	701	14	210	232	10
Totalt	**2 124**	**2 593**	**22**	**907**	**1 186**	**31**

De höga utgifterna gentemot Danmark och Finland antas i huvudsak vara att hänföra till gränshandeln. För Finlands del tillkommer sannolikt även finska gästarbetares överföringar till hemlandet, som vid inlösen registreras som resevaluta. Någon betydande ökning av denna del av resevalutautgifterna synes det dock inte finnas anledning att räkna med under 1972. In- och utflöde av resevaluta har för fjärde kvartalet antagits komma att utvecklas på samma sätt som de tre första kvartalen. För helåret skulle utgifterna därmed uppgå till ca 3 350 milj. kr. och inkomsterna till ca 875 milj. kr. Underskottet på ca 2 475 milj. kr. är ca 550 milj. kr. större än 1971. För 1973 förutses en ökning av utgifterna med 15 % och en ökning av inkomsterna med 10 % resulterande i ett underskott på 2 850 milj. kr.

Underskottet i posten *övriga tjänster* har för 1972 preliminärt beräknats till 920 milj. kr., vilket innebär en obetydlig försvagning med ca 20 milj. kr. För 1973 har underskottet antagits växa ungefär lika mycket och har satts till 975 milj. kr.

Transfereringarna beräknas preliminärt visa ett underskott för 1972 på 1 880 milj. kr., vilket innebär en ökning från 1971 med i runt tal 600 milj. kr. Härtill har i huvudsak bidragit det växande gåvobeståndet till u-länderna samt ökade ränteutbetalningar och försäkringsutfall. Här skall dock framhållas att transfereringsnettot 1972 belastas extra genom en nedskrivning med 109 milj. kr. av svenska statens kredit till Finland. Transfereringsunderskottet förutses fortsätta att öka under 1973. Ökningen under 1973 förklaras liksom under 1972 främst av växande u-landsbistånd och ränteutbetalningar.

Som framgår av diagram 2 har tjänste- och transfereringsbalansen genomgående försämrats sedan mitten av 60-talet. Fr. o. m. 1969 uppvisar denna del av bytesbalansen negativa saldon som ökar mycket snabbt. För 1972 beräknas försämringen till en miljard kronor och för

Diagram III: 2. Bytesbalansens utveckling 1962 – 1973
Milj. kr., löpande priser

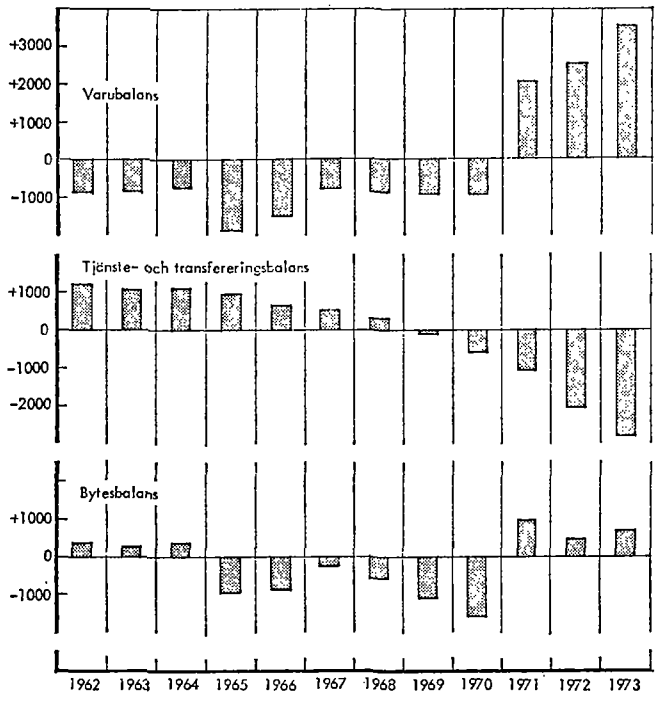

Källa: Riksbanken.

1973 till närmare 800 milj. kr. Förbättringen 1971 för handelsbalansen ledde till ett icke obetydligt överskott för bytesbalansen totalt. Den fortsatta förbättringen på handelsbalanssidan 1972 och 1973 är så pass stor att ett visst överskott på bytesbalansen kvarstår även 1973 enligt föreliggande prognoser.

Kapitalbalansen för 1972 beräknas preliminärt utmynna i ett mycket kraftigt nettokapitalinflöde på ca 1 850 milj. kr. Hur de i balansen ingående posterna fördelar sig framgår av nedanstående tablå.

Milj. kr.

	1971	1972	Förändring 1971 – 1972
Statliga kapitaltransaktioner	—180	50	230
Värdepapperstransaktioner	378	800	422
Emissioner och amorteringar	404	925	521
Övrigt	— 26	—125	— 99
Privata långfristiga lån	893	1 150	257
Direkta investeringar	—468	— 700	—232
Övriga privata kapitaltransaktioner	— 38	550	588
Kapitalbalans	**585**	**1 850**	**1 265**

Kapitaltransaktionerna med utlandet beräknas således 1972 resultera i en förstärkning av kapitalbalansen med ca 1,3 miljarder kr. Huvuddelen av ökningen faller, som framgår av tablån, på de i utlandet emitterade obligationslånen, privata långfristiga lån samt övriga privata kapitaltransaktioner. Å andra sidan beräknas direktinvesteringarna ge ett ca 200 milj. kr. högre utflöde 1972 än föregående år. De *statliga* kapitaltransaktionerna ledde till ett nettokapitalinflöde på drygt 50 milj. kr. 1972, att jämföra med ett nettoutflöde på 180 milj. kr. 1971. Omslaget i utvecklingen förklaras i huvudsak av att slutregleringen av svenska statens kredit till Finland i kapitalbalansen bokförs som ett inflöde.

Bland *värdepappershandeln* är posten emissioner av svenska obligationslån utomlands den viktigaste. Dessa uppgick de tre första kvartalen 1972 till 755 milj. kr. mot 422 milj. kr. under samma period 1971. För 1972 har emissionsbeloppet antagits bli 971 milj. kr. mot 454 milj. kr. året innan. Handeln med utlandet i utelöpande aktier och obligationer de tre första kvartalen 1972 gav ett något högre nettokapitalutflöde än 1971. För hela 1972 har detta nettoutflöde beräknats till ca 125 milj. kr. mot 26 milj. kr. 1971. Totalt skulle värdepapperstransaktionerna därmed ha lett till ett nettokapitalinflöde på ca 800 milj. kr. 1972 att jämföra med 378 milj. kr. under 1971.

Den *privata långfristiga upplåningen* i utlandet, annan än genom obligationsemissioner, uppgick enligt preliminär statistik till 964 milj. kr. under de tre första kvartalen 1972 mot 1 172 milj. kr. under motsvarande tid 1971. Samtidigt har emellertid tillstånd till upplåning utomlands lämnats för ett väsentligt högre belopp än året innan. För helåret 1972 har preliminärt beräknats en nyupplåning på omkring 1 800 milj. kr.

Amorteringarna på svensk upplåning utomlands beräknas uppgå till 700 milj. kr. mot 644 milj. kr. 1971. En gradvis ökande amortering är naturlig mot bakgrund av den relativt stora upplåning, ofta av medelfristig karaktär, som skett under senare år.

Några nya utländska lån i Sverige av betydelse har inte upptagits under 1972 och amorteringarna väntas inte bli nämnvärt högre under hela året än under den hittills statistikförda delen, dvs. 53 milj. kr.

Nettoupplåningen i utlandet under denna post skulle med dessa beräkningar innebära ett kapitalinflöde på 1 150 milj. kr. 1972 mot 893 milj. kr. under 1971. Med tillägg för nettotransaktioner i obligationslån erhålles en nettoupplåning på drygt 2 000 milj. kr. 1972 mot 1 297 milj. kr. året innan.

De svenska *direktinvesteringarna* i utlandet har 1972 enligt hittills föreliggande statistik varit obetydligt lägre än föregående år. Då tillstånden legat högre under 1972 än under 1971 har emellertid antagits att bruttoinvesteringarna i utlandet under 1972 kan komma att ligga ungefär i nivå med 1971 och ett belopp på 1 300 milj. kr. har antagits. Desinvesteringarna har antagits uppgå till 220 milj. kr.

Utländska investeringar i Sverige har med ledning av de uppgifter som föreligger för de tre första kvartalen 1972 uppskattats till ca 500 milj. kr. och desinvesteringarna till ca 120 milj. kr.

Nettoresultatet av de direkta investeringarna har härmed uppskattats till ett kapitalutflöde på 700 milj. kr. mot ett utflöde på 468 milj. kr. under 1971.

Övriga privata kapitaltransaktioner beräknas under 1972 utmynna i ett kapitalinflöde på ca 550 milj. kr. jämfört med ett mindre utflöde 1971. Posten upptar bl. a. kortfristig upplåning i utlandet i samband med finansiering av import och export, varvens exportkrediter, krediter vid import av nybyggda fartyg och flygplan samt skillnaden mellan tullvärden och betalning för importerade datamaskiner.

Det bör påpekas, att denna post fr. o. m. föreliggande redovisning inkluderar en delpost som hittills legat i betalningsbalansens restpost. Det gäller svenska exportörers revolverande kortfristiga upplåning utomlands, vilka har beräknats ge ett nettokapitalinflöde på 450 milj. kr. under 1972 mot 385 milj. kr. under 1971, 114 milj. kr. under 1970, 125 milj. kr. under 1969 och 50 milj. kr. under 1968. Före sistnämnda år var posten helt obetydlig. Denna delpost har nu inlagts även i siffrorna för de tidigare åren, vilket förklarar avvikelsen från hittills publicerade siffror.

Bankernas utlandsställning, som inkluderar valutabankernas tidsposition och tilldelning av SDR förbättrades under 1971 med 1 401 milj. kr. och hade fram till slutet av november ökat med ytterligare 2 720 milj. kr. till 9 019 milj. kr. För hela året har ökningen antagits bli omkring 3 000 milj. kr.

Med ett överskott i bytesbalansen på 495 milj. kr., ett kapitalinflöde på omkring 1 850 milj. kr. och en tilldelning av SDR på 178 milj. kr. finns det statistisk redovisning för ett valutainflöde på drygt 2 500 milj. kr. Beräkningsmässigt skulle *restposten* således bli närmare 500 milj. kr., vilket innebär en omsvängning i positiv riktning med ca 800 milj. kr. Mera slutgiltiga uppgifter brukar dock ofta medföra nedjusteringar av restposten.

IV. Produktionen

1. Industrin

Industrikonjunkturen synes ha nått en botten i början av 1972. Under intryck av framför allt en vändning i den inhemska efterfrågan för konsumtion och investering förbättrades det tidigare mycket svaga efterfrågeläget en del och industriproduktionen började att röra sig svagt uppåt under våren. Mot slutet av 1972 började exporten stiga i snabbare tempo samtidigt som ökningstakten för den inhemska efterfrågan bromsades av den ånyo försvagade byggkonjunkturen. Uppgången i industriproduktionen hölls tillbaka under 1972 av för stora färdigvarulager och produktionstillväxten 1971—1972 beräknas ha stannat vid 2 1/2 % (se tabell 1).

Tabell IV:1. Industriproduktionens utveckling 1970—1973
Procentuella volymförändringar från föregående år

	1970	1971 prel.	1972 prel.	1973 prognos
Gruvor och mineralbrott	−1	6	0	0
därav: järnmalmsgruvor	−2	5	0	0
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksindustri	3	1	3	4
Textil- och beklädnadsindustri	0	−9	3	0
Träindustri inkl. träfiberplattindustri	7	−4	4	0
därav: sågverk	14	4	0	3
Massaindustri	8	−5	2	7
Pappers- och pappindustri	6	−3	6	8
Järn-, stål- och metallverk	6	−4	3	8
därav: järn-, stål- och ferrolegeringsverk	6	−5	3	8
Verkstadsindustri exkl. varv	9	3	2	8
Varv	11	5	6	5
Övriga branscher	4	−4	0	6
Totala industrin	**6**	**−1/2**	**2 1/2**	**6**

Anm. Ovanstående uppgifter för 1970 skiljer sig i en del fall från de uppgifter som angavs i höstrapporten enär statistiska centralbyrån då ännu ej hade publicerat de definitiva utfallen för 1970. För 1971 är uppgifterna fortfarande endast preliminära, men även här har vissa justeringar skett.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tillväxten var relativt svag under första halvåret och för tredje kvartalet synes produktionen hållits tillbaka genom driftsuppehåll under semesterperioden men torde ha ökat kraftigt under fjärde kvartalet.

För 1973 beräknas produktionsökningen bli stark med hänsyn till en prognoserad stigande efterfrågan för konsumtion och export samtidigt som lagercykeln vänder uppåt. Produktionsökningen 1972—1973 förutses sålunda bli 6 %.

Diagram IV:1. Totala industriproduktionen 1959—1972
Volymindex: 1968 = 100. Säsongrensade kvartalsdata. Log. skala

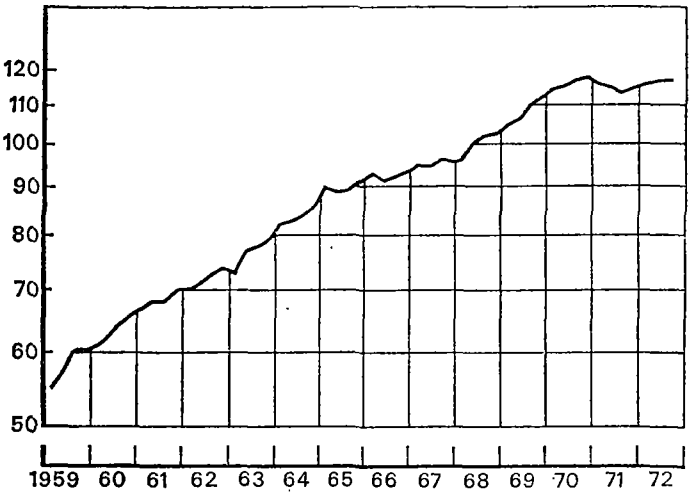

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Leveranserna av *järnmalm* sjönk under loppet av 1971 och fram till början av 1972. Produktionen anpassades inte lika snabbt utan lagren steg kraftigt 1971. Stålkonjunkturen förbättrades under 1972 och de svenska järnmalmsleveranserna ökade med 1,3 miljoner ton, varav större delen gällde leveranser till utländska stålverk. Produktionen i gruvorna ökade i slutet av första halvåret 1972 när tecknen på en förbättrad stålkonjunktur blev allt tydligare. Produktionsökningen i gruvorna blev dock tilltagen i överkant och lagren steg ånyo under andra halvåret 1972. Stålverkens malmlager var obekvämt stora och efterfrågan på malm steg långsammare än förväntat.

Förbättringen i stålkonjunkturen väntas bli förstärkt under 1973. De svenska leveranserna av järnmalm beräknas dock öka relativt måttligt med tanke på att konkurrensen från de transoceana gruvorna blir utomordentligt hård under 1973. Den besvärliga konkurrenssituationen har givit utslag i priserna, som har måst sänkas med mellan 10 och 15 % i leveranskontrakten för 1973. De stora lagren hos gruvföretagen verkar sannolikt bromsande på produktionen och denna har därför här antagits bli oförändrad 1972—1973.

Läget för den svenska *järn- och stålindustrin* karakteriserades under 1972 av en mycket svag hemmamarknadsefterfrågan medan avsättningsläget på utlandsmarknaderna förbättrades i snabb takt under loppet av året.

Den svaga inhemska efterfrågan under 1972 berodde främst på den dämpade konjunkturen för verkstadsindustrin. Den under senare hälften av 1972 betydande försvagningen inom byggnadsindustrin har likaså

påverkat förbrukningen i negativ riktning. En positiv effekt på förbrukningen har dock utgått från varvens starka produktionstillväxt trots betydande lagerneddragningar inom branschen.

Järn- och stålverkens leveranser till hemmamarknaden föll tillbaka under de tre första kvartalen 1972. Då den totala tillförseln av järn och stål — i ton räknat — de tre första kvartalen var av ungefär samma omfattning som samma period 1971, visar detta att importandelen av tillförseln stigit under 1972. Importen av järn och stål vände också uppåt redan under första halvåret 1972 och steg snabbt under loppet av året. För året som helhet beräknas importen ha ökat ca 13 % i volym.

Exportorderingången till järn- och stålverken utvecklades betydligt mer positivt än hemmamarknadsorderingången. Redan i början av 1972 började orderingången från exportmarknaderna öka påtagligt och uppgången förstärktes under loppet av året. Som en följd härav började totala orderstocken åter växa under första kvartalet 1972 efter att ha fallit i snabb takt sedan ingången av 1970. Exportleveranserna vände i omedelbar respons uppåt i början av 1972 och ökningen 1971—1972 beräknas preliminärt ha uppgått till 13 %.

Den förbättrade efterfrågan från exportmarknaderna medförde att produktionen inom järn- och stålverken började stiga i början av 1972. Från andra halvåret 1971 till första halvåret 1972 ökade produktionen med 1 1/2 %. Takten i produktionstillväxten synes ha dragits upp under andra halvåret 1972. Efterfrågetillskottet under 1972 tycks dock ha överstigit produktionsuppdragningen varför producentlagren kunnat skäras ned i viss omfattning under senare hälften av året. Mellan helåren 1971 och 1972 synes en produktionsökning på ca 2 1/2 % kommit till stånd.

För 1973 väntas en fortsatt förbättring i leveransutvecklingen. Exporten beräknas fortsätta att öka, även om en viss dämpning i tillväxten torde äga rum under loppet av året. Den volymmässiga uppgången beräknas bli 10 à 11 % 1972—1973. På den inhemska marknaden kan man däremot räkna med en betydande förstärkning under loppet av 1973. Denna förbättring kan till stor del återföras på den prognoserade betydande produktionsuppdragningen inom industrin — framför allt inom verkstadsindustrin. Lageravvecklingen i förbrukarledet torde ha upphört under senare delen av 1972 och väntas under 1973 vända till en betydande lageruppbyggnad mot bakgrund av den förstärkta efterfrågan. Inom grossistledet väntas lagren av järn- och stålprodukter fortsätta att öka under loppet av 1973. Å andra sidan väntas byggnadsproduktionen försvagas kraftigt 1972—1973, vilket i någon mån dämpar efterfrågetillväxten. Den tilltagande hemmamarknadsefterfrågan väntas medföra en fortsatt kraftig importökning; uppgången 1972—1973 beräknas komma att uppgå till 15 à 16 %. Producentlagren beräknas mot bakgrund av den starka efterfrågetillväxten kunna reduceras i betydande omfattning, här har kalkylerats med en lagerneddragning på ca 40 milj. kr. (1968 års

priser). Med de ovan redovisade antagandena för 1973 erhålls en produktionsökning för järn- och stålverken på 7 à 8 % 1972—1973 (se tabell 2).

Tabell IV:2. Försörjningsbalans för handelsfärdigt järn och stål, inkl. ämnen 1972—1973

Milj. kr., 1968 års producentpriser

	1972 prel.	1973 prognos
Produktion	3 580	3 855
Import	1 345	1 550
Summa tillgång	**4 925**	**5 405**
Export	2 010	2 225
Varuinsats	3 585	3 730
industri	3 270	3 430
byggnadsverksamhet	315	300
Lagerförändring	— 45	75
Saldopost	— 625	— 625
Summa användning	**4 925**	**5 405**

Källa: Konjunkturinstitutet.

Leveranserna från *icke-järnmetallverken* ökade inte lika kraftigt som produktionen, vilket medförde att färdigvarulagren steg under 1972. Exportleveranserna sjönk — sannolikt beroende på dels att den inhemska efterfrågan ökade, dels att priserna på den internationella marknaden inte var attraktiva. Genomsnittligt låg produktionen omkring 7 % högre 1972 än 1971.

Såväl ökad export som en ökad hemmaefterfrågan, främst på grund av ökning i verkstadsproduktionen, torde leda till att produktionsökningen 1972—1973 blir något högre än 1971—1972. Därvid har förutsetts en obetydlig ytterligare uppdragning av färdigvarulagren.

Produktionen inom hela sektorn *järn-, stål- och metallverk* ökade ca 3 % 1971—1972 och beräknas 1972—1973 öka ca 8 %.

Varvens orderstockar byggdes upp mycket kraftigt under 1969 och 1970. Under 1971 var produktionen uppdragen till en hög nivå och stora leveranser i förening med kraftigt reducerat ordertillflöde drog åter ned orderstockarna. Under 1972 ökade emellertid åter ordertillströmningen så kraftigt att varvens orderböcker åter visade en hög tillväxt trots den utbyggda produktions- och leveransnivån. Sysselsättningen inom storvarven synes f. n. vara tryggad fram till 1976.

Den påtagligt ökade beställningsaktiviteten under 1972 medförde att varven kunde teckna kontrakt till bättre priser än 1971.

Produktionstillväxten inom varven bromsades under 1971 av ihållande brist på yrkeskunnig arbetskraft. Under senare delen av 1971 och under 1972 har emellertid varven kunnat nyrekrytera i betydande omfattning och produktionsuppgången 1971—1972 blev omkring 6 %.

Det är knappast troligt att varven kan öka produktionen lika mycket 1973 som 1972. Här har räknats med en produktionsuppgång med 5 %. En sådan produktionsuppgång lämnar utrymme för ökade leveranser på export och till svenska rederier såsom förutses i export- och investeringsprognoserna. Därmed framstår även en viss ökning av varvens varor i arbete som trolig.

Enligt konjunkturbarometern för *verkstadsindustrin exklusive varv* har den sedan andra halvåret 1970 vikande efterfrågan av verkstadsprodukter långsamt dragits uppåt under 1972 under inverkan av en stigande exportorderingång. Exportorderingången slutade falla under första kvartalet 1972 och steg sedan något under andra och tredje kvartalen, dock i klart lägre takt än vad företagen förväntade. Under fjärde kvartalet ökade exportorderingången relativt kraftigt; nu i överensstämmelse med företagens förväntningar. Hemmaorderingången upphörde att falla först under andra kvartalet 1972 och därefter har en viss om än svag förbättring skett under fjärde kvartalet. Orderläget har under hela året varit svagast för investeringsvarusektorn.

Färdigvarulagren betraktades som för stora av en växande andel företag under 1971 medan lageromdömena under 1972 successivt blev mindre negativa. Produktionen som hölls tillbaka under första kvartalet 1972 steg långsamt under återstoden av året. Kapacitetsutnyttjandet förblev under året oförändrat och vid slutet av fjärde kvartalet arbetade endast 35 % av företagen med full kapacitet.

Vid en tillbakablick på utvecklingen under den föregående 10-årsperioden framkommer det att verkstadsindustrins färdigvarulagerutveckling uppvisar ett tydligt cykliskt förlopp. Under 1964 till 1966 steg lagren varpå följde tre år med lagerneddragningar. Under 1970 påbörjades åter en lageruppbyggnad som fortsatte fram t. o. m. 1971 varefter ett omslag nedåt åter inträffade (diagram 2).

Lagercykeln återspeglar med klar eftersläpning utvecklingen av orderingången, vilken till betydande del avser insatsvaror till verkstadsindustrin själv. Den totala orderingången uppvisade ökningar som kulminerade under 1964 och 1969, medan bottnar noterades 1966 och 1971.

Produktionen har följt ett utvecklingsmönster som i stort sett sammanfallit med orderingången i uppgångsfaserna men visat större eftersläpning vid vikande efterfrågan — färdigvarulagren har tjänat som en buffert.

Enligt den senast genomförda barometerundersökningen väntas under första kvartalet 1973 orderingången fortsätta att öka relativt kraftigt från exportmarknaden medan orderingången från hemmamarknaden väntas förbli oförändrad för branschen som helhet. Med hänsyn till investeringsavdraget för maskiner beställda första halvåret 1973 liksom med tanke på stigande behov av insatsvaror torde man dock kunna

Diagram IV:2. Utvecklingen inom verkstadsindustri exkl. varv enligt konjunkturbarometern och för färdigvarulagerförändringarna enligt statistiska centralbyråns lagerstatistik[1] 1963—1973

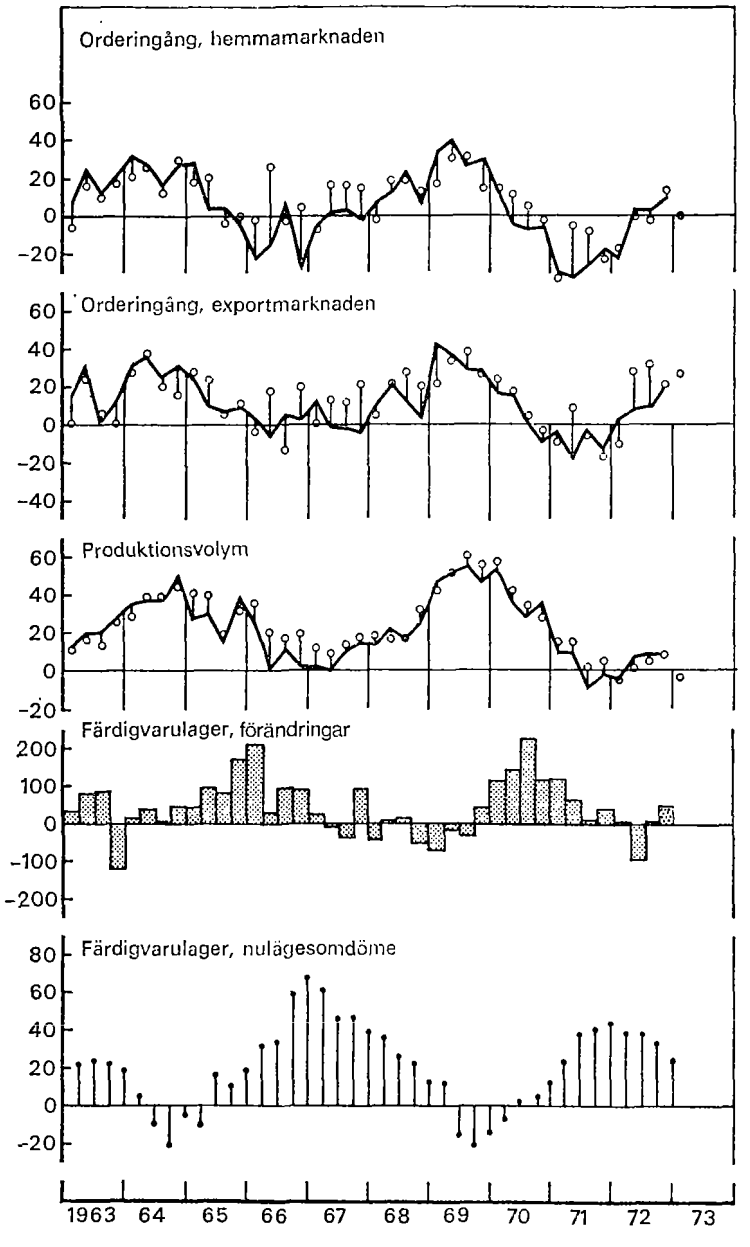

[1] Milj. kr. 1968 års priser.

Anm. Den heldragna linjen visar faktisk utveckling enligt konjunkturbarometern medan vertikal linje anger skillnaden mellan prognos-utfall.

Källa: Konjunkturinstitutet.

räkna med stigande orderingång till verkstadsindustrin. Produktionsplanerna som tyder på en oförändrad produktion jämfört med fjärde kvartalet 1972 förefaller mot denna bakgrund vara alltför pessimistiska.

Den nedåtriktade utvecklingen av verkstadsexporten vände under första halvåret 1972 till en svag ökning jämfört med andra halvåret 1971. Denna uppgång förstärktes under loppet av 1972 och mot bakgrund av bl. a. den stigande exportorderingången beräknas exporten ha ökat med närmare 2 % mellan halvåren 1972. För helåret 1972 blev dock exportvolymen endast obetydligt större än för 1971.

Den inhemska efterfrågan beräknas ha stigit med 3 % 1971—1972. Främst var det den privata konsumtionen av verkstadsprodukter som bidrog till ökningen. Maskininvesteringarna och förbrukningen av insatsvaror ökade däremot endast långsamt.

Statistiska centralbyråns beräkningar rörande verkstadsindustrins lagerförändringar under januari—september 1972 innebar mycket kraftiga nedrevideringar från tidigare kalkyler vad gäller färdigvarulagrens utveckling under första halvåret. Nu uppges färdigvarulagren ha minskat med 90 milj. kr. (1968 års priser). Under andra halvåret beräknas färdigvarulagrens neddragning tillfälligt ha upphört som en följd av det statliga stödet för investeringar i färdigvarulager. Totala lagerförändringarna under året beräknas ha lett till en minskning av verkstadsindustrins lager.

Efterfrågeutvecklingen 1972 har varit förenlig med en produktionsvolymökning med 2 % 1971—1972.

En accelererande exportökning av verkstadsprodukter torde komma till stånd under loppet av 1973. Till stor del beräknas ökningen falla på de nordiska länderna, dit exporten 1972 var mycket låg. Den totala verkstadsexporten väntas öka med närmare 13 % i volym 1972—1973.

Prognoserna för industriproduktionen tyder på att insatsen av verkstadsprodukter till andra branscher än verkstadsindustrin kommer att ligga betydligt över 1972 års nivå, medan insatsen till byggnadsverksamheten uppvisar en negativ utveckling. Totalt beräknas efterfrågan av verkstadsprodukter stiga med 8 % 1972—1973.

Bromsverkan på produktionsutvecklingen från lagren kommer att fortsätta ännu en bit in på 1973 varefter en lageruppbyggnad åter väntas komma till stånd. Lagren av verkstadsprodukter beräknas vid utgången av året vara något större än ett år tidigare.

Verkstadsindustrins lagerkvoter (diagram 3) steg kraftigt från 1968 till slutet av 1971. Därefter ägde ett kraftigt omslag rum och minskningar noterades — en utveckling som väntas fortsätta även under 1973. Ett undantag är insatsvarorna där en ökning väntas mot slutet av året.

Ovanstående lager- och efterfrågeprognoser indikerar att importen kommer att stiga med 11 % samt att produktionen kommer att öka med 8 % 1972—1973 (se tabell 3).

Tabell IV: 3. Försörjningsbalans för verkstadsprodukter, exkl. fartyg 1970—1973[1]
Milj. kr., 1968 års producentpriser

	1970	1971	1972 prel.	1973 prognos
Produktion	25 780	25 480	25 615	27 455
Import	11 480	11 477	11 765	13 090
Summa tillgång	**37 260**	**36 957**	**37 380**	**40 545**
Offentlig konsumtion	1 485	1 782	1 425	1 445
Privat konsumtion	4 815	4 759	5 315	5 725
nyinköp av bilar	1 843	1 860	2 125	2 260
övrigt	2 972	2 899	3 190	3 465
Investeringar i maskiner m.m.	9 966	9 809	10 010	10 655
offentliga	2 591	2 631	2 770	2 905
privata	7 375	7 178	7 240	7 750
Lagerförändringar	1 825	194	— 175	90
Export	12 042	13 302	13 340	15 030
Varuinsats	7 127	7 111	7 465	7 600
industri	2 874	2 853	3 000	3 170
byggnadsverksamhet	2 792	2 749	2 915	2 840
maskinunderhåll och reparationer	1 461	1 509	1 550	1 590
Summa användning	**37 260**	**36 957**	**37 380**	**40 545**

[1] Import- och exportutvecklingen enligt balansen avviker från den som redovisas i utrikeshandelskapitlet. Till stor del beror avvikelserna på olika definitioner av begreppet verkstadsprodukter. Sålunda ingår i balansen i såväl importen som exporten t. ex. flygplan och vapen vilket inte är fallet i utrikeshandelskapitlet. Framför allt förklaras emellertid avvikelserna av att de import- och exportprisindex som används i handelsstatistiken ej har använts vid deflateringen i balansen eftersom dessa sannolikt överskattar prisutvecklingen. I stället har här för exporten använts ett exportprisindex hämtat ur producentprisindex. Med hjälp av detta index har ett importprisindex räknats fram under antagande om samma "terms of trade"-utveckling för verkstadsprodukter som i handelsstatistiken.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Sågverkens exportleveranser beräknas ha ökat med 11 1/2 % 1972. Den kraftiga ökningen berodde såväl på ökad byggnadsverksamhet i våra viktigaste avnämarländer som på svag konkurrens från våra konkurrentländer.

Hemmaleveranserna som sjönk kraftigt under loppet av 1971 steg väsentligt under 1972. Främsta orsakerna till förbättringen är uppdragningen av småhusbyggandet — samt en därav följande aktivitetsstegring inom de byggnadsberoende branscherna snickeri- och trähusindustri. Förbrukningsökningen har dessutom förstärkts av ett lageromslag i förbrukarledet.

Produktionen inom sågverken drogs successivt ned under 1971 i syfte att begränsa de till följd av den vikande hemmaefterfrågan snabbt stigande producentlagren. Under 1972 har produktionen åter långsamt dragits upp — i en något högre takt under andra halvåret än under första — vilket har resulterat i en i stort sett oförändrad produktion helåret 1972 jämfört med 1971. Denna produktions- och leveransut-

Diagram IV:3. Verkstadsindustrins lagerkvoter[1] 1963–1973

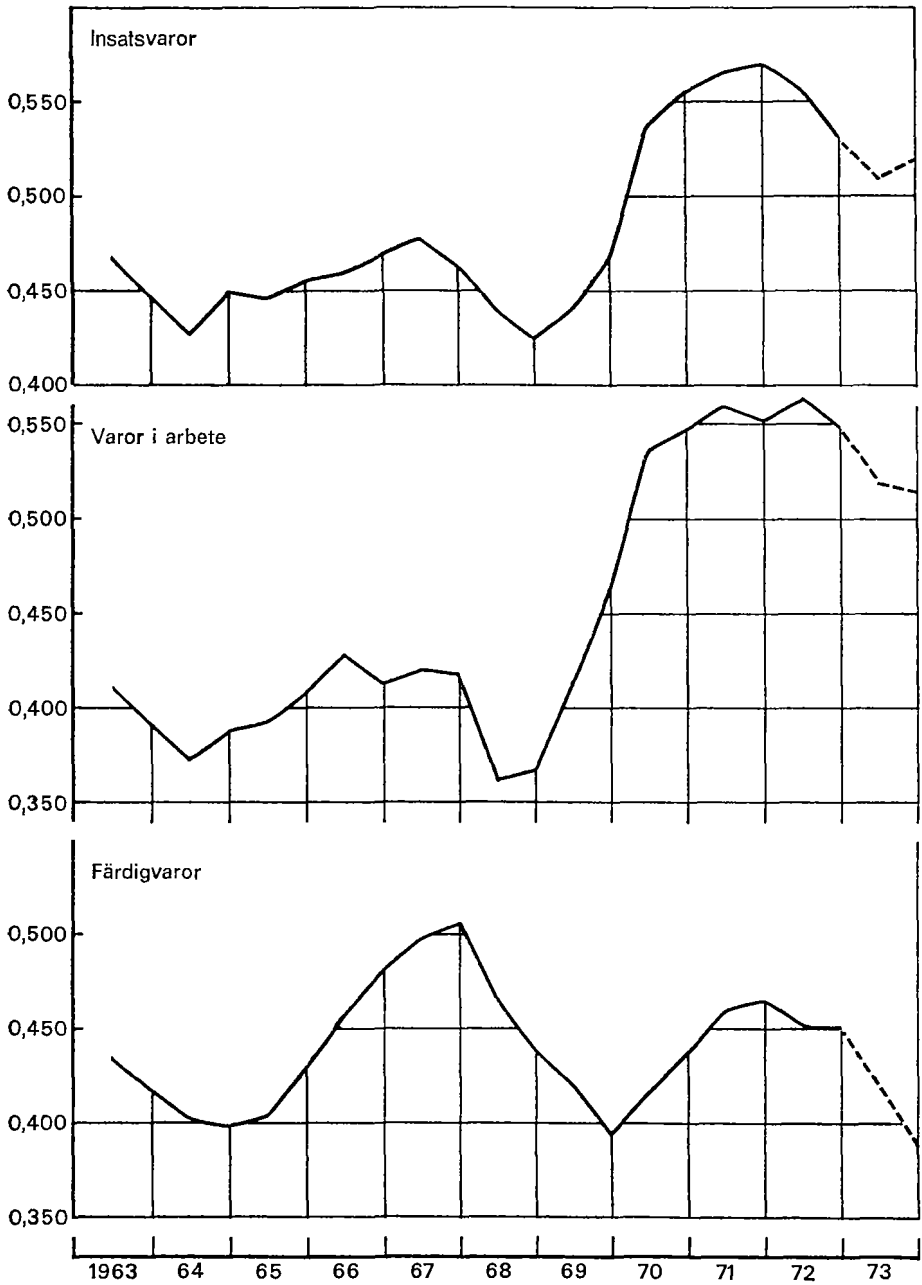

[1] Förhållandet mellan lagerstocken vid utgång av respektive halvår och saluvärdet för produktionen under närmast föregående kvartal. Säsongrensade data. 1968 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

veckling har medfört att producentlagren dragits ned avsevärt under 1972.

Under 1973 beräknas Västeuropas import av sågade och hyvlade trävaror fortsätta att stiga — om än klart svagare än under 1972 — till följd av ett ökat bostadsbyggande i flera viktiga länder. Exportutbudet från Finland och Sovjetunionen förutses bli i stort sett oförändrat jämfört med 1972 medan Rumänien aviserat en nedskärning av exporten. Konkurrensen från Kanada torde dock till följd av avtrappningen av bostadsbyggandet i Förenta staterna öka mot slutet av 1973. Mot denna bakgrund beräknas den svenska exporten av sågade och hyvlade trävaror kunna öka 1 1/2 % 1972—1973. Hemmamarknadsleveranserna förutses falla tillbaka något under 1973 då förbrukningsminskningen inom byggnadsverksamheten inte helt uppvägs av en ökad förbrukning inom industrin.

Tabell IV: 4. Försörjningsbalans för sågade och hyvlade trävaror 1970—1973
1 000 kbm (barr- och lövträ)

	1970	1971	1972 prel.	1973 prognos
Produktion	12 355	12 800	12 800	13 170
Import	155	125	130	130
Summa tillgång	**12 510**	**12 925**	**12 930**	**13 300**
Export	6 900	7 485	8 340	8 480
Varuinsats	5 990	5 820	6 100	6 080
industri	3 740	3 650	3 850	3 890
byggnadsverksamhet	2 250	2 170	2 250	2 190
Lagerförändring	410	340	— 500	— 250
Saldopost	— 790	— 720	—1 010	—1 010
Summa användning	**12 510**	**12 925**	**12 930**	**13 300**

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den möjliga neddragningen av producentlagren under 1973 torde ligga i storleksordningen 250 000 kubikmeter, vilket skulle innebära att lagerminskningen under 1972 och 1973 sammanlagt blir lika stor som lageruppbyggnaden under 1970 och 1971.

En dylik leverans- och lagerutveckling beräknas kräva en produktionsökning inom sågverken på ca 3 % 1972—1973. En sådan produktionstillväxt har bedömts som möjlig även om produktionen speciellt under första halvåret 1973 kan komma att bromsas av brist på sågtimmer, då skogsavverkningarna till följd av de fortfarande mycket stora massavedslagren hålls tillbaka.

Orderingången till gruppen *träindustri exklusive sågverk* har haft en gynnsam utveckling under 1972. Särskilt stark har orderutvecklingen inom möbelindustrin varit till följd av återhämtningen i den privata konsumtionen. Produktionen inom möbelindustrin har därför ökat relativt kraftigt 1971—1972. Även produktionen inom byggnadssnickerier-

na (inkl. småhusfabrikerna) har ökat märkbart 1972 jämfört med 1971, främst beroende på en mycket stark ökning av småhusbyggandet under första halvåret. Inom hela gruppen träindustri exklusive sågverk beräknas produktionen ha ökat ca 7 % 1971—1972.

Under 1973 väntas en nedgång i bostadsbyggandet, vilket beräknas leda till en minskning av produktionen inom byggnadssnickerierna (inkl. småhusfabrikerna). Till stor del torde dock denna minskning kompenseras av en ökad möbelproduktion betingad av en påtaglig konsumtionsökning. Produktionen inom hela gruppen träindustri exklusive sågverk väntas minska med ca 1 % 1972—1973.

En summering av de olika utvecklingstendenserna inom träindustrins delbranscher skulle för *totala träindustrin* innebära en produktionsökning på ca 4 % 1971—1972 och ungefär oförändrad produktion 1972—1973.

Exportleveranserna från *massaindustrin* minskade kraftigt 1970—1971 på grund av i första hand ett lageromslag hos massaförbrukarna i Västeuropa. Produktionen drogs därför successivt ned under 1971 men minskningen var inte tillräcklig för att förhindra en mycket kraftig ökning av massaindustrins färdigvarulager. Under 1972 torde däremot förbrukarlagren åter ha ökat något. Samtidigt har dessutom pappersefterfrågan stigit i våra avnämarländer, vilket har medfört en stigande pappersproduktion med åtföljande massaförbrukning. Detta i sin tur har resulterat i att den svenska massaexporten totalt kunnat öka relativt starkt 1971—1972, eller med ca 11 %. Exporten av slipmassa har stigit särskilt kraftigt. Som en följd av den markanta exportökningen har produktionen av slipmassa ökat med närmare 20 %. Den totala produktionen av avsalumassa hölls tillbaka under de tre första kvartalen 1972 men ökade kraftigt under det fjärde kvartalet, bl. a. till följd av nytillkommen produktionskapacitet. För helåret 1972 kom produktionsökningen att stanna vid ca 2 % räknat i volym. Färdigvarulagren steg något under året.

Flera faktorer talar för en kraftig ökning av massaexporten 1973. Pappersproduktionen i Västeuropa beräknas fortsätta att öka under 1973 samtidigt som den starka kanadensiska konkurrensen på europamarknaden beräknas avta till följd av den amerikanska pappersindustrins stigande massabehov. Vidare torde man kunna räkna med en uppdragning av förbrukarlagren. Totalt beräknas därför massaexporten kunna öka ca 13 % i volym 1972—1973. Även till hemmamarknaden beräknas leveranserna stiga. Leveransökningen blir således betydande och möjliggör en reducering av producentlagren. Räknar man med en lagerminskning av storleksordningen 200 000 ton skulle produktionen behöva stiga omkring 7 % 1972—1973. Denna prognos inkluderar en fortsatt mycket stark utveckling för slipmassa, varav produktionen väntas stiga lika kraftigt 1973 som 1972. Produktionskapaci-

teten för totala massaindustrin kommer att utvidgas i ungefär samma takt som produktionen varför kapacitetsutnyttjandet kommer att vara lågt även under 1973.

Den förra uppgångsfasen för orderingången till *papp- och pappersindustrin* nådde sin kulmen vid mitten av 1970. Detta gäller ordertillströmningen från såväl hemma- som exportmarknaderna. Efterfrågeläget försämrades därefter kraftigt under andra halvåret 1970 och fram till mitten av 1971. Mot slutet av 1971 kom sedan vändpunkten för exportefterfrågan, men det var mellan första och andra kvartalet 1972 som efterfrågan verkligen sköt fart och den har sedan stigit kraftigt under hela året med en stark exportökning mellan första och andra halvåret 1972 som följd. För hemmaefterfrågan kom inte vändpunkten förrän första kvartalet 1972, men även denna har sedan — genom återhämtningen i den privata konsumtionen — ökat under hela året om inte lika starkt som exportefterfrågan. Parallellt med den ovan redovisade efterfrågeutvecklingen drogs papp- och pappersproduktionen ned under större delen av 1971 samt ökade markant under loppet av 1972. 1971—1972 beräknas produktionen ha ökat med 6 1/2 % samtidigt som en viss lagerminskning kunnat ske under året.

Pappersefterfrågan i Västeuropa förutses fortsätta stiga kraftigt under 1973. Dessutom bedöms konkurrensen från Nordamerika bli fortsatt svag under 1973. Dessa faktorer beräknas leda till en exportökning 1973 på knappt 9 %. Även hemmaleveranserna bör öka starkare 1973 än 1972. Denna gynnsamma efterfrågeutveckling väntas leda till en produktionsökning på ca 8 %, vilket implicerar att de fortfarande för stora färdigvarulagren sjunker något även under 1973.

Produktionsökningen inom *livsmedelsindustrin, inklusive dryckesvaru- och tobaksindustrin* har beräknats till 3 % 1971—1972. Av delbranscherna steg tobaksindustrins produktion kraftigast. Bakgrunden till detta är att produktionen under 1971 sjönk på grund av dels den råvarubrist som förelåg en tid under 1971 som en följd av hamnstrejken i Förenda staterna, dels den minskning i cigarrettkonsumtionen som inträffade 1971. Den svagaste utvecklingen under 1972 hade dryckesvaruindustrin där produktionen sjönk något jämfört med 1971.

Produktionsvolymen beräknas öka med ca 4 % 1972—1973, vilket förutsätter att livsmedelskonsumtionen ökar i normal takt 1973. Färdigvarulagren bedöms komma att öka.

Produktionen inom *textil-, beklädnads- och sömnadsindustrin* ökade under de tre första kvartalen 1972 med ca 3 % jämfört med samma period 1971. Inom beklädnadsindustrin drogs produktionen upp av den under första delen av 1972 kraftigt stigande beklädnadskonsumtionen. Konsumtionstillväxten dämpades dock påtagligt och produktionen hölls tillbaka under resten av året och färdigvarulagren steg. Importen ökade kraftigt under året. Inom textilindustrin ökade produktionen långsam-

mare. För hela branschen torde uppgången 1971—1972 ha blivit ca 3 %.

Produktionsutvecklingen för 1973 har bedömts med hjälp av en försörjningsbalans för beklädnadsvaror. I balansen har kalkylerats med en konsumtionsökning på drygt 5 % 1972—1973, vilket innebär en i det närmaste fördubblad ökningstakt jämfört med året innan. Den tilltagande inhemska efterfrågan torde medföra en uppdragning av lagren samtidigt som importuppgången väntas förstärkas. Den snabba importtillväxten under en längre följd av år har lett till att importen nu svarar för ungefär hälften av tillförseln av beklädnadsvaror till den svenska marknaden. Här har kalkylerats med en importökning på ca 18 % 1972—1973, vilket skulle ge utrymme för en oförändrad beklädnadsproduktion 1972—1973. Även inom textilsektorn väntas produktionsutvecklingen bli svag under 1973, vilket skulle medföra att produktionen inom hela sektorn textil-, beklädnads- och sömnadsindustrin skulle bli ungefär oförändrad 1972—1973.

De hittills berörda branscherna svarar för närmare 80 % av den totala industriproduktionen. För återstående branscher, som i tabell 1 går under benämningen *övriga branscher* är produktionsutvecklingen efter 1970 till övervägande delen ännu bristfälligt belyst. Den i tabellen angivna utvecklingen för 1971, 1972 och 1973 ger därför endast en grov bild av utvecklingen inom denna del av industrin där jord- och stenvaru-, kemisk samt grafisk industri utgör de tyngst vägande branscherna. Gruppen innefattar även papp- och pappersvaru-, gummivaru- och läderindustri. Nedan berörs utvecklingen något inom dessa branscher.

Produktionen inom *jord- och stenvaruindustrin* som sjönk kraftigt under loppet av 1971 drogs upp under första halvåret 1972 parallellt med ökningen av byggnadsproduktionen. Produktionen föll successivt tillbaka under andra halvåret, vilket för hela 1972 innebar en produktionsminskning på ca 2 %.

För 1973 förutses byggnadsinvesteringarna fortsätta att sjunka, vilket för jord- och stenvaruindustrin torde innebära att produktionen faller ytterligare.

Den *kemiska industrin* ökade produktionen 1971—1972 med ca 7 %. Av delbranscherna uppvisade den kemiska råvaruindustrin stora produktionsökningar, medan petrokemiska industrin hade en betydligt lugnare produktionsutveckling. En ytterligare ökad efterfrågan bedöms som rimlig för 1973. Produktionsvolymen förutses i linje med detta öka med ca 10 % 1972—1973.

Den *grafiska industrins* produktionsvolym minskade med ca 6 % 1971—1972. För 1973 bedöms produktionen ånyo stiga i samband med att den privata konsumtionen förutses öka.

Den ökade efterfrågan på produkter från *papp- och pappersvaruindustrin* ledde till att produktionen 1972 ånyo ökade efter tillbakagången un-

der 1971. Ytterligare ökad orderingång förutses under 1973 och produktionen bedöms då stiga med ca 12 % jämfört med 1972.

Gummivaruindustrins produktionsvolym steg under loppet av 1972. Trots detta låg produktionen hela 9 % under 1971 års produktion, vilket förklaras av att produktionsvolymen föll mycket kraftigt i slutet av 1971. Utsikterna för 1973 har bedömts med hjälp av bl. a. konjunkturbarometern. Enligt denna planerar nästan hälften av företagen att öka sin produktion under första halvåret 1973 och för helåret 1973 har här bedömts att produktionsökningen blir ca 7 %.

Produktionen inom *läderindustrin* sjönk första halvåret 1972. Under andra halvåret skedde en uppgång, men produktionen kom ändå att minska med ca 1 %.

Den förutsedda ökningen i den privata konsumtionen 1972—1973 beräknas medföra en produktionsuppdragning under 1973.

Totalt för gruppen *övriga branscher* var hemmaleveranserna under 1972 av ungefär lika stor omfattning som under 1971. Exportleveranserna uppvisade emellertid en kraftig ökning. Produktionen var ungefär oförändrad 1971—1972, samtidigt som färdigvarulagren sjönk kraftigt.

För 1973 beräknas produktionstillväxten bli tämligen kraftig främst med hänsyn till den relativt starka ökningen av varukonsumtionen som beräknas medföra en produktionsuppdragning inom konsumtionsvaruindustrierna.

2. Skogsbruket

På basis av den ovan redovisade produktionsutvecklingen inom skogsindustrierna beräknas förbrukningen av rundvirke ha ökat med ungefär 1 % 1971—1972. Lagren av massaved ökade synnerligen kraftigt under 1971 beroende på i första hand omfattande driftsinskränkningar inom massaindustrin. Under 1972 har den vid årets början följaktligen mycket stora lagerstocken kunnat reduceras väsentligt eller med ca 3 miljoner kubikmeter. Detta motsvarar dock endast hälften av lageruppbyggnaden under 1971. Till följd av fortsatt låg aktivitet inom den norska massaindustrin har den svenska massavedsexporten, liksom närmast föregående år, minskat kraftigt 1971—1972.

Sysselsättningstatistiken indikerar låg aktivitet inom skogsbruket under hela 1972 och avverkningarna beräknas preliminärt ha minskat med ca 15 % 1971—1972.

1972—1973 väntas förbrukningen av rundvirke öka 4 à 5 %, med en större ökning för massaved än för sågtimmer. Eftersom massavedslagren fortfarande är mycket stora, väntas en påtaglig minskning av dessa även under 1973. Lagerminskningen beräknas till största delen ligga på första halvåret varför aktiviteten inom skogsbruket torde bli fortsatt låg under första halvåret 1973 för att sedan öka betydligt under andra halvåret. Totalt väntas skogsavverkningarna öka med ca 6 % 1972—1973.

Tabell IV:5. Försörjningsbalans för rundvirke 1970—1973
1 000 kbm, fast mått utan bark (barr- och lövträ)

	1970	1971	1972 prel.	1973 prognos
Produktion	59 770	63 800	54 520	57 740
sågtimmer	23 490	23 540	23 990	25 130
massa- och boardved	32 400	36 510	27 000	29 300
övrigt rundvirke	3 880	3 750	3 530	3 310
Import	580	820	450	500
Summa tillgång	**60 350**	**64 620**	**54 970**	**58 240**
Export	4 270	3 660	2 660	2 990
Lagerförändring	— 300	5 970	— 3 300	— 2 800
Förbrukning	56 380	54 990	55 610	58 050
sågtimmer	23 030	23 850	23 960	24 660
massa- och boardved	29 580	27 480	28 200	30 150
övrigt rundvirke	3 770	3 660	3 450	3 240
Summa användning	**60 350**	**64 620**	**54 970**	**58 240**

Källa: Konjunkturinstitutet.

3. Övriga näringsgrenar och den totala produktionen

Jordbrukets produktionsvolym beräknas av statens jordbruksnämnd ha ökat med ca 4,5 1971—1972. Till följd av att skörden 1972 liksom 1971 var god kunde vegetabilieproduktionen hållas uppe på en hög nivå. Från 1971 till 1972 ökade denna produktion med 6 % medan animalieproduktionen ökade med 3,5 %. Under förutsättning om normalskörd 1973, vilket innebär en minskning av produktionen av vegetabilier med drygt 16 %, förutses jordbrukets förädlingsvärde minska med 6 % 1972—1973. Animalieproduktionen beräknas öka med 2,5 %. Till denna produktionsuppgång räknar man framför allt med att en fortsatt ökning av mjölkproduktionen skall bidra.

Av de uppgifter som redovisas i avsnitt 2 i detta kapitel framgår att *skogsbrukets* produktionsvolym kan beräknas ha minskat med 5,5 % 1971—1972. Från 1972 till 1973 beräknas skogsbrukets förädlingsvärde öka med 4 %.

Som framgår av avsnitt 1 i detta kapitel beräknas *industri*produktionen ha ökat med 2,5 % 1971—1972. För 1973 förutses en uppgång med 6 %.

I kapitel VII beskrivs utvecklingen inom *byggnads- och anläggningsverksamheten.* Bruttoinvesteringarna beräknas ha ökat med 5,5 % 1971—1972. Inkluderas även underhållet blir ökningen 4 %. Från 1972 till 1973 beräknas byggnadsinvesteringarna minska med 5 % — inklusive underhåll väntas nedgången stanna vid 3 %. Underhållet beräknas nämligen öka förhållandevis kraftigt som följd av att det från hösten 1972 fram t. o. m. halvårsskiftet 1973 utbetalas direkta bidrag till byggföre-

tag som rustar upp äldre bostadshus. Dessutom kommer kommuner och allmännyttiga företag att erhålla förbättringslån för upprustning av omoderna bostäder.

Centrala driftledningens beräkning av *elkraftproduktionen* för 1972 indikerar en volymökning med 7 % jämfört med 1971. Uppgången förklaras nästan helt av ökningen i värmekraftproduktionen. Både vattenkraft- och värmekraftproduktionen beräknas stiga 1973. För den totala elkraftproduktionen väntas uppgången bli 7 % 1973.

Med ovan redovisade prognoser för de olika branscherna kan ökningen av varu- och kraftproduktionen 1971—1972 uppskattas till 2,5 % medan ökningen 1972—1973 beräknas bli 3,5 %.

Den *offentliga tjänsteproduktionen* beräknas ha stigit med 4 % 1971—1972. Från 1972 till 1973 förutses produktionsökningen uppgå till 3,5 %.

Från 1970 till 1971 ökade produktionen inom de privata tjänstesektorerna med inte fullt 1 %. Även från 1971 till 1972 förefaller ökningen ha varit relativt svag. Enligt statistiska centralbyråns preliminära beräkningar ökade produktionen mellan de tre första kvartalen 1971 och motsvarande period 1972 med i runt tal 2,5 %. Utvecklingen mellan helåren kommer sannolikt att visa sig bli i stort sett densamma. Det innebär att produktionstillväxten i de privata tjänstesektorerna från 1971 till 1972 blev endast något mer än hälften av vad som antogs i den reviderade nationalbudgeten för 1972. Framför allt beror den oväntat svaga produktionsutvecklingen på att den privata konsumtionen inte steg i den takt som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten. En bidragande orsak var även att investeringarna inte ökade i den utsträckning som förutsågs.

Från 1972 till 1973 förutses en produktionstillväxt på ca 4 % inom den privata tjänstesektorn. Ökningen faller främst på transporttjänsterna, som väntas påverkas positivt av industrins ökade aktivitet. Inom handeln beräknas produktionstillväxten bli nästan dubbelt så stor som 1972 till följd av den privata konsumtionens högre ökningstakt.

Den totala tjänsteproduktionen ökade enligt ovanstående beräkningar med 3 % 1971—1972, medan uppgången 1972—1973 förutses bli ca 3,5 %.

Bruttonationalproduktens tillväxt, mätt från produktionssidan, blir med ovan angivna antaganden 3 % 1971—1972, vilket är ca en procentenhet lägre än vad som beräknades i den reviderade nationalbudgeten. Skillnaden förklaras främst av att produktionsökningen inom gruppen övriga tjänster varit lägre än man räknade med våren 1972. Från 1972 till 1973 indikerar beräkningarna från produktionssidan en tillväxt om ca 3 1/2 %. Omkring 2/3 av tillväxten förklaras av ökad tjänsteproduktion.

	Förändring i produktionsvolym		
	1971—1972	1972—1973	
	procent	milj. kr. i 1971 års priser	procent
Jordbruk	4,5	— 250	— 6
Skogsbruk	— 5,5	150	4
Industri	2,5	3 000	6
Elkraftproduktion	7	350	7
Byggnadsverksamhet	4	— 500	— 3
Summa varu- och kraftproduktion	*2,5*	*2 750*	*3,5*
Offentliga tjänster	4	1 250	3,5
Övriga tjänster	2,5	3 400	4
Summa tjänstesektorer	*3*	*4 650*	*3,5*
Total produktion	**3**	**7 400**	**3,5**

Av kapitel I framgår att ökningen av bruttonationalprodukten mätt från användningssidan kan uppskattas till 2,1 % 1971—1972 och 4,3 % 1972—1973. Detta innebär att beräkningarna av bruttonationalprodukten mätt från produktionssidan överstiger beräkningarna från användningssidan med ca en procentenhet 1971—1972. Från 1972 till 1973 gäller däremot att beräkningarna från användningssidan ger ca en halv procentenhet högre värde på bruttonationalprodukten än kalkylerna från produktionssidan.

I följande tablå redovisas utvecklingen av bruttonationalprodukten 1963—1971 mätt från användningssidan respektive produktionssidan. Bruttonationalprodukten från användningssidan ökade 1963—1970 med 4,3 % i genomsnitt per år, vilket år 0,3 procentenheter mindre än motsvarande tal vid beräkning från produktionssidan.

Mot slutet av 1972 genomförde statistiska centralbyrån relativt kraftiga nedjusteringar av beräkningarna av bruttonationalprodukten 1971 mätt från användningssidan. Som framgår av tablån framträdde därefter en skillnad i ökningstakt 1971 mellan de två beräkningsmetoderna om ca en procentenhet. I förhållande till tidigare år är detta en relativt kraftig skillnad. Det torde emellertid vara svårt att enbart med hjälp av det tidigare mönstret avgöra vilken av beräkningarna som bäst speglar den verkliga utvecklingen av produktionen.

I samband med skatteomläggningen den 1 januari 1971 höjdes mervärdeskatten från 10 % till 15 %. Det framstår som sannolikt att kunskapen om en förestående skattehöjning i flera fall medförde tidigareläggningar av betalningarna. Eftersom nationalräkenskaperna bygger på statistik som skall avse leveranser men som i praktiken ofta avser betalningar kan periodiseringsfel uppstå. De angivna förskjutningarna i betalningarna torde främst avse investeringar. Som närmare framgår

	1963—1970	1963—1964	1964—1965	1965—1966	1966—1967	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971
Procentuell ökning av BNP mätt från användningssidan	4,3	6,4	4,0	2,8	3,2	4,2	4,9	4,9	—0,6
Procentuell ökning av BNP mätt från produktionssidan	4,6	7,1	5,1	3,5	3,1	4,7	4,2	4,4	0,4

av kapitel VIII har dock även en tidigareläggning — från 1971 till 1970 — av den statliga löpande förbrukningen ägt rum. De anförda skälen talar för att beräkningarna av bruttonationalprodukten från användningssidan 1971 något underskattat den verkliga utvecklingen av produktionen.

Beträffande kalkylerna från produktionssidan är det rimligt att anta att periodiseringsfel inte uppkommit i motsvarande utsträckning. Det finns med andra ord vissa indikationer på att beräkningarna över utvecklingen av bruttonationalprodukten från produktionssidan 1970—1971 bättre än motsvarande beräkningar från användningssidan kan tänkas belysa den faktiska förändringen i produktionen.

V. Arbetsmarknaden

1. Arbetsmarknaden under 1972

Läget på den svenska arbetsmarknaden karakteriserades under 1971 av en påtaglig avmattning efter högkonjunkturåren 1969 och 1970. Efterfrågan på arbetskraft som börjat sjunka redan vid mitten av 1970 fortsatte att minska under större delen av 1971. Mot slutet av året skedde dock en viss uppbromsning. Efter en svag uppgång första kvartalet 1972 synes antalet obesatta platser säsongrensat ha stabiliserats på en något lägre nivå än vid slutet av 1971. Beträffande arbetslösheten noterades från november 1971 en svag tendens till nedgång efter ett års nära nog obruten säsongrensad stegring. Under loppet av första halvåret 1972 fortsatte minskningen av arbetslösheten, låt vara långsamt, för att omkring halvårsskiftet åter börja stiga. Denna stegring torde till viss del ha sammanhängt med den förhållandevis betydande minskning av sysselsättningen inom beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning, som skedde under våren och sommaren 1972. Från oktober till december 1972 noterades på nytt en säsongrensad nedgång i arbetslösheten.

Efterfrågan på arbetskraft

Arbetskraftsefterfrågans utveckling brukar belysas genom en serie över vid arbetsförmedlingarna obesatta platser vid månadens mitt. Serien redovisas med fördelning på län, näringsgrenar och yrken. I december 1972 uppgick antalet obesatta platser till 26 920, vilket var knappt 4 % lägre än i december 1971. Sedan september 1970 har antalet obesatta platser varje månad varit lägre än under motsvarande månad ett år tidigare. Skillnaden gentemot föregående års notering har dock stegvis minskat.

I diagram 1 visas för några näringsgrenar säsongrensade kurvor för serien över obesatta platser t. o. m. november 1972. Som framgår av diagrammet ökade antalet obesatta platser svagt under fjärde kvartalet 1971 och första kvartalet 1972 men sjönk därefter och stabiliserades på en något lägre nivå under de tre sista kvartalen 1972. Inom metall- och verkstadsindustrin pågick nedgången under hela 1971 och bromsades upp först i början av 1972. En kraftig ökning av de obesatta platserna inom byggnadsindustrin kunde däremot noteras från oktober 1971. Denna stegring av arbetskraftsefterfrågan inom byggnadsindustrin torde främst ha sammanhängt med de stimulansåtgärder som vidtogs under 1971. En vändning inträffade emellertid under första kvartalet 1972, varefter de obesatta platserna inom byggnadsindustrin sjönk relativt kraftigt säsongrensat fram till oktober 1972. Mellan oktober och november 1972 noterades på nytt en uppgång, som säsongrensat var lika stor som ökningen mellan dessa månader 1971.

Diagram V:I Antal lediga platser vid månadens mitt 1969—nov. 1972
Säsongrensade månadsdata. Log. skala

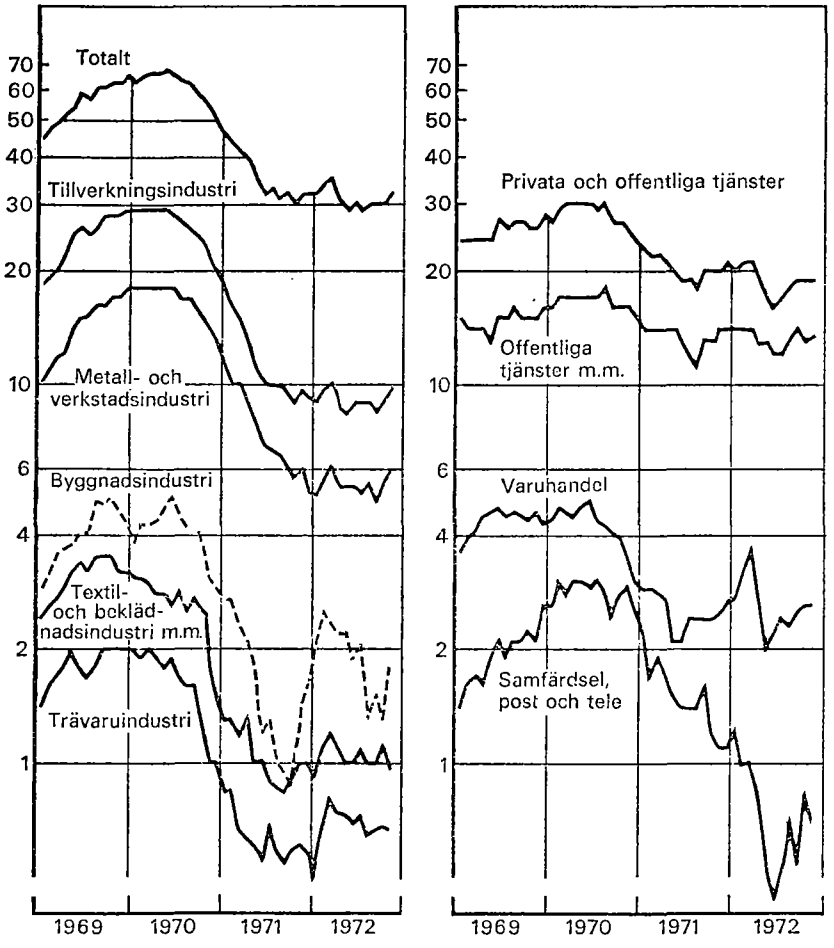

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och konjunkturinstitutet.

Inom såväl textil- och beklädnadsindustrin m. m. som inom trävaruindustrin synes ett omslag ha skett mot slutet av 1971. Efter en svag ökning i början av 1972 förefaller en stabilisering av de obesatta platserna säsongrensat ha skett. Inom gruppen offentliga tjänster m. m. sjönk antalet obesatta platser säsongrensat från början av 1972, efter att under ett halvår ha stigit något. Från mitten av 1972 har emellertid de obesatta platserna åter ökat. Ett likartat och mer markerat mönster kan observeras beträffande antalet obesatta platser inom varuhandeln. Inom samfärdsel, post och tele, noterades en kraftig nedgång av de obesatta platserna från januari till juni 1972, varefter en viss uppgång kunnat iakttas.

Vid arbetsförmedlingarna registreras även totala antalet under må-

naden nyanmälda platser. Under perioden januari—november 1972 var detta antal (exkl. praktikarbete och militärt arbete) knappt 4 % lägre än under motsvarande period 1971. Under perioden juli—november 1972 nyanmäldes dock lika många platser som under samma period 1971. Medan serien över nyanmälda platser belyser totala arbetskraftsefterfrågan, speglar antalet obesatta platser vid månadens mitt utvecklingen av icke tillgodosedd efterfrågan. Den något kraftigare minskningen av de obesatta platserna än av de nyanmälda (13 resp. 4 %) under perioden januari—november 1972 jämfört med samma period 1971, indikerar att uppkomna vakanser snabbare kunnat tillsättas under den förstnämnda perioden. Därigenom har en större nedgång skett i den kvarstående bristen än i den totala arbetskraftsefterfrågan.

Antalet nyanmälda platser ökade säsongrensat något från tredje till fjärde kvartalet 1971. En nästan lika kraftig minskning noterades därefter mellan fjärde kvartalet 1971 och första kvartalet 1972. Under perioden januari—november 1972 har antalet nyanmälda platser säsongrensat förändrats endast obetydligt.

Perioden januari—november 1972 minskade antalet nyanmälda platser jämfört med samma period 1971 inom flertalet yrkesområden. De största minskningarna i absoluta tal registrerades inom servicearbete, kameralt och kontorstekniskt arbete samt transport- och kommunikationsarbete. En viss ökning noterades däremot inom yrkesområdet tekniskt, naturvetenskapligt, humanistiskt arbete m. m., där ökningen huvudsakligen härrörde från yrkesgruppen vårdarbete och övrigt arbete inom hälso- och sjukvård.

Även av konjunkturinstitutets kvartalsvisa barometerundersökningar för industrin och byggnadsverksamheten framgår att efterfrågan på arbetskraft varit svag. Vid undersökningstillfället i september 1972 uppgav sålunda 31 % av industriföretagen brist på yrkesarbetare och 9 % brist på andra arbetare. Därmed noterades åter sjunkande bristtal, efter det att dessa tal stigit från december 1971 till juni 1972. Vissa branscher inom trävaru- och verkstadsindustrin redovisade dock fortsatt tilltagande brist på främst yrkesarbetare. Bristen på tjänstemannapersonal var i september 1972, liksom vid de närmast föregående undersökningarna, synnerligen begränsad. Även inom byggnadsverksamheten noterades låga bristtal efter en relativt markerad minskning mellan juni och september 1972. Av preliminära resultat från konjunkturbarometern i december 1972 framgår att andelen industriföretag som uppgivit brist på arbetskraft minskat obetydligt från september 1972.

Trots den redovisade lägre arbetskraftsbristen inom industrin noterades inom tillverkningsarbete (exkl. byggnads-, trä- och målningsarbete) en viss ökning av antalet nyanmälda platser under perioden maj—november 1972 jämfört med samma period föregående år. Detta ökade arbetskraftsbehov, som till en del torde ha varit en följd av arbetstids-

förkortningen, återspeglas även i en ökning av antalet nyanställda inom industrin. Industriarbetarnas rörlighet på arbetsmarknaden, mätt som andelen avgångna arbetare i procent av totala antalet anställda arbetare, fortsatte att minska under de tre första kvartalen 1972.

Arbetslöshet m. m.

Antalet arbetstagare, som berördes av varsel om personalinskränkningar, ökade kraftigt mellan 1970 och 1971. I samband med den stabilisering av arbetskraftsefterfrågan, som synes ha skett under loppet av de första elva månaderna 1972, har åter en lägre varselfrekvens registrerats. Sålunda berördes under perioden januari—november 1972 totalt 21 390 arbetstagare av varsel om personalinskränkningar mot 33 760 under samma period 1971. Minskningen mellan de båda 11-månadersperioderna, vilken således uppgick till 12 370, föll nästan helt på egentlig industri, dvs. tillverkningsindustri samt gruvor och mineralbrott. Totala antalet berörda av varsel inom denna sektor kom därmed att ligga på en något lägre nivå än under motsvarande period 1970. Inom gruppen övriga näringsgrenar skedde däremot en ökning av varseltalen med drygt 140 % mellan perioden januari—november 1970 och samma period 1972.

Den kraftigaste minskningen av antalet berörda av varsel, både antalsmässigt och procentuellt, under perioden januari—november 1972 jämfört med motsvarande period 1971, noterades inom textil-, beklädnads- och lädervaruindustri samt trävaruindustri. En betydande ökning av detta antal noterades däremot inom järn-, stål- och metallverk. Medan totala antalet berörda av varsel om personalinskränkningar minskade med 37 % mellan perioden januari—november 1971 och samma period 1972, skedde en ökning av antalet tjänstemän som berördes av sådana varsel med 8 %.

Antalet arbetslösa uppgick enligt arbetskraftsundersökningarna till i genomsnitt 108 000 under perioden januari—november 1972. Detta var 8 000 fler än under motsvarande period 1971. De arbetslösa utgjorde under de båda nämnda perioderna 2,7 respektive 2,5 % av totala arbetskraften, dvs. samtliga sysselsatta och arbetslösa. Medan arbetslösheten under perioden januari—november 1972 således i genomsnitt var klart högre än under motsvarande period 1971, noterades för enskilda månader såsom juni, juli, oktober och november lägre arbetslöshetstal 1972 än 1971. Arbetslösheten kom därigenom att ligga på en något lägre genomsnittsnivå under perioden juni—november 1972 än under motsvarande period 1971. Perioden januari—maj 1972 var antalet arbetslösa däremot i genomsnitt 20 000 fler än under samma period 1971. I december 1972 uppgick antalet arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna till 100 000 mot 106 000 i december 1971.

I tabell 1 redovisas uppgifter om den vid arbetsförmedlingarna regi-

Tabell V:1. Vid arbetsförmedlingarna registrerad arbetslöshet 1971 och 1972 regionalt och branschvis

Kvartalsgenomsnitt

	Arbetslöshetsförsäkrade				Samtliga arbetslösa	
	Industri-arbetare	Byggnads-arbetare	Skogs-arbetare	Övriga	Totalt	Kvinnor
I. Antal registrerade arbetslösa 1972						
1. Hela riket						
I	18 710	19 330	1 870	21 030	82 240	24 550
II	15 590	10 640	1 740	17 190	63 580	20 990
III	15 710	6 610	1 430	15 510	59 480	21 880
IV	16 140	10 450	1 580	19 430	70 820	27 070
2. Södra och mellersta Sverige						
I	13 960	12 760	230	12 730	54 210	16 770
II	11 560	6 510	130	9 820	40 490	14 180
III	11 720	4 220	160	9 440	39 520	14 840
IV	11 900	6 620	170	11 740	46 350	17 980
3. Värmland, Dalarna och Norrland						
I	4 750	6 570	1 640	8 300	28 030	7 780
II	4 030	4 130	1 610	7 370	23 090	6 810
III	3 990	2 390	1 270	6 070	19 960	7 040
IV	4 240	3 830	1 410	7 690	24 470	9 090
II. Förändring från motsvarande period 1971						
1. Hela riket						
I	4 710	1 340	220	4 720	21 400	8 540
II	970	—3 000	70	3 460	8 330	5 500
III	— 830	—1 270	190	3 010	6 720	4 660
IV	— 980	—3 040	50	1 650	1 270	4 270
2. Södra och mellersta Sverige						
I	3 790	1 120	60	3 410	16 950	6 540
II	830	—2 130	20	2 590	7 240	4 090
III	— 860	—1 390	40	2 070	4 480	3 180
IV	—1 050	—2 470	— 10	650	170	2 820
3. Värmland, Dalarna och Norrland						
I	920	220	160	1 310	4 450	2 000
II	140	— 870	50	870	1 090	1 410
III	30	120	150	940	2 240	1 480
IV	70	— 570	60	1 000	1 100	1 450

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

strerade arbetslösheten. Som framgår av tabellen har skillnaden mellan 1971 och 1972 års arbetslöshetstal för riket som helhet successivt minskat mellan kvartalen. Detta mönster framträder klarast i de syd- och mellansvenska länen, medan skillnaden minskat relativt måttligt i skogslänen.

Den totala registrerade arbetslösheten minskade säsongrensat från slutet av 1971 fram t. o. m. juli 1972, varefter en relativt kraftig uppgång noterades. Ökningen av arbetslösheten mellan juli och augusti 1972 torde till en del ha sammanhängt med en betydande minskning av sysselsättningen inom arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete från den osedvanligt höga nivån vintern 1971/1972. Denna nedskärning, som huvudsakligen skedde mellan maj och juli 1972, berörde drygt 20 000 personer fler än under motsvarande period 1970 och 1971.

Arbetslösheten fortsatte att öka efter den kraftiga uppgången mellan juli och augusti 1972 men i något långsammare takt. Från oktober till december 1972 noterades åter en minskning av arbetslösheten säsongrensat.

Regionalt synes utvecklingen ha varit mest gynnsam i de syd- och mellansvenska länen utanför storstäderna, även om ökningen av arbetslösheten mellan juli och augusti 1972 var kraftigast inom denna grupp av län. Den avtagande skillnaden mellan 1971 och 1972 års arbetslöshetstal framgår även av arbetskraftsundersökningarna. För de syd- och mellansvenska länen utanför storstäderna noterades tredje kvartalet och perioden oktober—november 1972 i dessa undersökningar en lägre arbetslöshetsnivå än under motsvarande perioder 1971. Under perioden januari—november 1972 låg i dessa län det s. k. relativa arbetslöshetstalet, dvs. andelen arbetslösa av totala arbetskraften, på samma nivå som i storstadslänen. Andelen arbetslösa brukar vanligen vara något lägre i storstadslänen än i de övriga syd- och mellansvenska länen. Sålunda noterades mellan 1965 och 1971 under varje år lägre relativa arbetslöshetstal i storstäderna än i övriga syd- och mellansverige.

Medan andelen arbetslösa i de syd- och mellansvenska länen under perioden januari—november 1972 uppgick till 2,4 % var motsvarande andel i skogslänen (Värmlands och Kopparbergs län samt norrlandslänen) 3,9 %. Det relativa arbetslöshetstal som noteras för skogslänen brukar vara betydligt högre än genomsnittet för övriga riket. Skillnaden mellan dessa tal under 1971 var sålunda drygt en procentenhet. Belysande för denna olikhet mellan regionerna är att det relativa arbetslöshetstalet för de syd- och mellansvenska länen under perioden januari—november 1972 låg endast en tiondels procentenhet högre än noteringen för skogslänen under motsvarande period 1970 — det år då den i skogslänen lägsta arbetslösheten efter 1965—1966 noterades.

Antalet försäkrade arbetslösa ökade enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik med drygt 6 % från 1971 till 1972. Då totala antalet kassamedlemmar samtidigt ökade, förblev andelen arbetslösa av samtliga försäkrade oförändrad, 2 %. För enskilda månader 1972 registrerades emellertid en något lägre arbetslöshetsprocent än under motsvarande månader ett år tidigare och under fjärde kvartalet 1972 noterades även ett mindre antal försäkrade arbetslösa än under samma kvartal 1971.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken steg arbetslösheten från 1971 till 1972 kraftigare för kvinnor än för män. Antalet arbetslösa kvinnor ökade sålunda med 32 % medan motsvarande ökning bland männen uppgick till 9 %. Arbetskraftsundersökningarna ger ett likartat resultat även om skillnaden i procentuell ökning mellan könen enligt denna statistik synes något mindre. Kvinnornas relativa arbetslöshetstal steg sålunda något mer än männens. Samtidigt skedde en ökning av antalet kvinnor och en minskning av antalet män i arbetskraften. Under perioden januari—november 1972 var det relativa arbetslöshetstalet för kvinnorna i genomsnitt 3 % och för männen 2,5 %. En väsentligt större andel arbetslösa noterades inom båda könen bland de icke gifta än bland de gifta även om den procentuella ökningen av arbetslösheten under perioden januari—november 1972 jämfört med samma period 1971 var något kraftigare bland de gifta. Skillnaden i relativa arbetslöshetstal mellan civilstånden torde i hög grad sammanhänga med skillnader i åldersstruktur mellan de gifta och de icke gifta. Sålunda är andelen arbetslösa bland yngre personer, vilka utgör en relativt stor del av de icke gifta, vanligen betydligt högre än denna andel i övriga åldersgrupper.

Liksom under närmast föregående år ökade arbetslösheten från 1971 till 1972 mest bland yngre personer. Sålunda ökade antalet arbetslösa i åldrarna under 25 år enligt arbetsförmedlingsstatistiken med 34 %, medan ökningen bland personer i åldern 25—59 år uppgick till 16 %. I den äldsta åldersgruppen, 60 år och däröver, skedde endast en begränsad uppgång i antalet arbetslösa. I arbetskraftsundersökningarna noterades för denna grupp en viss minskning av arbetslösheten medan

Tabell V:2. Antal personer berörda av vissa arbetsmarknadsåtgärder 1971 och 1972

År, kvartal	I arbetsmarknads-utbildning		I beredskapsarbeten[1]		Beviljade start-hjälpsbidrag	
	Genom-snitt	Förändring från föregående år	Genom-snitt	Förändring från föregående år	Totalt under perioden	Förändring från föregående år
1971						
I	46 900	8 040	13 070	260	4 910	— 910
II	37 270	5 590	12 270	570	5 080	—1 190
III	26 580	3 950	9 730	2 110	6 240	— 400
okt.—nov.	46 340	4 270	17 480	8 570	3 210	— 370
1972						
I	52 720	5 820	36 230	23 160	5 050	140
II	42 900	5 630	33 180	20 910	5 050	— 30
III	28 780	2 200	14 100	4 370	5 680	— 560
okt.—nov.	47 130	790	17 990	510	3 090	— 120

[1] Omfattar samtliga personer i beredskapsarbeten *exklusive* anställda vid s. k. T-arbeten och arbeten för specialanvisade.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

den procentuella ökningen inom de övriga åldersgrupperna synes ha varit förhållandevis jämn.

De ibland betydande skillnaderna mellan arbetsförmedlingsstatistikens och arbetskraftsundersökningarnas resultat torde huvudsakligen bero på olikheter i mätmetoder och mätperioder. Materialet från arbetskraftsundersökningarna är dessutom alltid behäftat med ett visst slumpfel, vilket särskilt bör beaktas då uppdelat material och begränsade perioder studeras.

I tabell 2 redovisas antalet personer som berörts av vissa arbetsmarknadsåtgärder. Antalet anställda i beredskapsarbeten (exkl. s. k. T-arbeten och arbeten för specialanvisade) var under de första elva månaderna 1972 drygt dubbelt så stort som under samma period 1971. Ökningen av arbetsmarknadsutbildningens omfattning uppgick under perioden januari—november 1972 till 10 % jämfört med motsvarande period 1971. Liksom mellan 1970 och 1971 skedde mellan perioden januari—november 1971 och samma period 1972 en minskning av antalet personer som beviljats starthjälp. Denna minskning föll helt på skogslänen medan smärre ökningar noterades inom storstadslän och övriga län.

Sammanfattningsvis framgår av ovanstående att efterfrågan på arbetskraft, efter att ha minskat under närmare ett och ett halvt år, under 1972 synes ha stabiliserats på relativt låg nivå. I samband med en viss uppgång i arbetskraftsefterfrågan under första halvåret 1972 sjönk arbetslösheten något. Efter en ökning mellan juli och augusti 1972 låg dock arbetslösheten säsongrensat under perioden augusti—november 1972 något över nivån vid slutet av 1971, medan det för december 1972 noterade arbetslöshetstalet låg något under denna nivå.

Befolkningsutveckling och sysselsättning

Förändringarna av antalet personer i arbetskraften beror, förutom på den inhemska folkökningen, även på nettomigrationen, dvs. nettot av in- och utvandring, samt på förändringarna i yrkesverksamhetsgraden. Sistnämnda begrepp avser den andel av befolkningen som står till arbetsmarknadens förfogande antingen som sysselsatta eller som arbetslösa. Denna andel uttrycks vanligen som relativa arbetskraftstal.

Från 1970 till 1971 ökade medelbefolkningen i åldrarna 16—74 år med 0,6 % eller 33 000 personer till 5,9 miljoner. Ökningen 1971—1972 har beräknats till omkring 10 000 personer, 0,2 %. Medelbefolkningen i åldrarna 20—64 år synes från 1971 till 1972 bli oförändrad efter en ökning på 23 000, 0,5 %, från 1970 till 1971. Skillnaden i befolkningsökning 1971—1972 mellan åldersgrupperna 16—74 år och 20—64 år förklaras av en ökning med närmare 15 000 bland personer i åldern 65—74 år och en minskning på drygt 4 000 bland ungdomar under 20 år.

Till förändringen i medelbefolkningen bidrar även nettomigrationen.

Efter ett förhållandevis stort invandringsöverskott under 1969 och 1970 minskade nettoinvandringen kraftigt under 1971. Under detta år invandrade netto drygt 3 000 personer mot 48 700 under 1970. Under 1972 beräknas antalet utvandrare komma att överstiga antalet invandrare med omkring 12 000 personer. Perioden januari—november 1972 utvandrade netto 10 300 personer från Sverige. Förändringen i nettomigration från 1971 till 1972 förklaras huvudsakligen av en minskad invandring 1972. Sålunda invandrade under de elva första månaderna 1972 12 400 personer färre än under samma period 1971, medan ökningen av utvandringen uppgick till 1 600. Invandringen av finländska medborgare minskade mellan perioden januari—november 1971 och samma period 1972 med omkring 40 % och kom därmed att uppgå till mindre än 1/4 av detta antal under motsvarande period 1970.

Det antagande som gjorts beträffande medelbefolkningens utveckling ligger till grund för de beräkningar över arbetskraftstillgångarnas förändring som redovisas i det följande. Den kalkyl som görs för de olika grupperna inom arbetskraften baseras på resultat av arbetskraftsundersökningarna, varvid antagits att förändringarna under de tio första månaderna 1972 jämfört med samma period 1971 är representativa för helåren. Under en sådan förutsättning skulle antalet personer i arbetskraften öka med omkring 11 000 eller 0,3 % från 1971 till 1972. Antalet kvinnor i arbetskraften beräknas öka med 1,8 % medan antalet män väntas minska med 0,7 %. Av förändringen av totala arbetskraften svarar befolkningstillväxten för en ökning med 0,2 procentenheter och de relativa arbetskraftstalen för 0,1. Enbart ökningen bland kvinnorna bidrar med 0,7 %. Ökningen av kvinnornas relativa arbetskraftstal 1972 synes dock, vid en jämförelse med den kraftiga ökningen 1970 och 1971, ha varit förhållandevis begränsad. Nedgången i männens relativa arbetskraftstal har under 1972 varit kraftigare än under de närmast föregående åren.

I arbetskraften ingår, som nämnts, förutom de sysselsatta även de arbetslösa. Andelen arbetslösa uppgick under 1971 till i genomsnitt 2,5 % av totala arbetskraften och nivån beräknas för 1972 bli drygt 0,2 procentenheter högre. Arbetslöshetsnivån har stigit för män med 0,2 och för kvinnor med 0,3 procentenheter.

1971 ökade antalet sysselsatta trots en relativt kraftig ökning av arbetslösheten från 1970. Från 1971 till 1972 synes ökningen av antalet sysselsatta däremot ha varit synnerligen begränsad. Bland kvinnorna ökade dock antalet sysselsatta med närmare 23 000 medan en nästan lika kraftig minskning noterades bland männen.

I arbetskraftsundersökningarna registreras även frånvaro från arbetet på grund av semester och sjukdom m. m. En kraftig ökning av semesterfrånvaron noterades från 1970 till 1971. Från 1971 till 1972 har enligt undersökningarna endast en måttlig ökning av denna frånvaro

skett. Då det har bedömts att semesterfrånvaron inte blir tillförlitligt belyst har den i det följande inte beaktats. Den övriga frånvaron har enligt arbetskraftsundersökningarna minskat något från 1971 till 1972. Därigenom har en ökning med 0,3 % av antalet personer i arbete (inkl. de semestrande) skett trots att antalet sysselsatta varit i stort sett oförändrat.

Medelarbetstiden för personer i arbete har från 1971 till 1972 minskat med omkring 3,3 %, vilket medfört en minskning av antalet utförda arbetstimmar med 3,0 %. Medelarbetstidens förändring är en nettoeffekt av förändringar i deltidsarbete, övertidsarbete, korttidsfrånvaro och lagstadgad arbetstid. I konjunkturinstitutets höstrapport angavs att arbetstidsförkortningen under 1972 minskat medelarbetstiden med 3,2 %. En könsmässig förskjutning, vilken sammanhänger med att kvinnor vanligen deltidsarbetar i större utsträckning än män, drog ned medelarbetstiden med ytterligare 0,2 %. Till detta kommer även en viss allmän ökning av deltidsarbetet — delvis av arbetsmarknadsskäl — som synes ha skett bland både män och kvinnor. Effekten av detta ökade deltidsarbete torde emellertid ha varit relativt begränsad och nettoresultatet av förändringarna i deltidsarbete, övertidsarbete och korttidsfrånvaro har av konjunkturinstitutet beräknats öka medelarbetstiden med 0,1 %.

Enligt ovanstående kalkyl skulle således antalet sysselsatta ha varit oförändrat och antalet utförda arbetstimmar ha minskat med 3,0 % från 1971 till 1972. Det har därvid antagits att resultaten av arbetskraftsundersökningarna under de tio första månaderna 1971 och 1972 väl speglar utvecklingen mellan helåren.

Beskrivningen i det följande av sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar bygger på material från statistiska centralbyråns nationalräkenskapsenhet. Dessa beräkningar baseras i stor utsträckning på arbetskraftsundersökningarna, men för vissa branscher utgör även annan statistik underlag.

Antalet sysselsatta inom *jordbruket* minskade från 1970 till 1971 med knappt 4 %. Minskningen mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 beräknas till omkring 2 %. Antalet anställda inom denna näringsgren ökade dock såväl från 1970 till 1971 som mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972.

Inom *skogsbruket* skedde enligt statistiska centralbyrån en kraftig minskning av sysselsättningen mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972. Inom storskogsbruket skedde sålunda en nedgång i antalet sysselsatta med 13,2 % och inom det enskilda skogsbruket (exkl. storbolagen) minskade antalet utförda dagsverken med drygt 28 %. Minskningen inom det enskilda skogsbruket synes ha varit relativt jämnt fördelad mellan brukare och familjemedlemmar samt lejd arbetskraft. Enligt nationalräkenskaperna minskade antalet företagare mellan de tre första

kvartalen 1971 och 1972 inom skogsbruket förhållandevis kraftigare än antalet anställda. Då antalet arbetstimmar per vecka bland företagarna synes ha ökat och bland de anställda minskat något, kom den procentuella minskningen av de båda gruppernas arbetsinsats att bli ungefär lika stor.

Inom *industrin* minskade, enligt statistiska centralbyråns urvalsundersökning av industristatistiken för 1971, antalet anställda arbetare med 2,8 % medan den anställda förvaltningspersonalen ökade med 0,5 % från 1970 till 1971. Mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 minskade antalet anställda tjänstemän (exkl. tjänstemän inom statliga verkstäder m. m.) med 0,7 % enligt statistiska centralbyråns kvartalsstatistik. Under perioden januari—oktober 1972 minskade enligt månadsstatistiken antalet anställda industriarbetare med 1,9 % jämfört med samma period 1971. Minskningen var väsentligt kraftigare bland kvinnorna än bland männen. Sålunda minskade antalet anställda kvinnor med 5,3 % och antalet anställda män med 1 %. Antalet utförda arbetstimmar minskade med 4,6 % under perioden januari—oktober 1972 jämfört med samma period 1971.

I följande tablå visas de kvartalsvisa förändringstalen för antalet anställda industriarbetare 1971—1972 totalt och för vissa branscher.

	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Samtliga industrigrupper	*— 3,5*	*— 1,8*	*— 1,1*
Järn- och metallverk	— 3,2	— 2,1	— 1,4
Verkstadsindustri exkl. varv	— 2,4	— 0,9	0
Jord- och stenindustri	— 7,5	— 6,4	— 6,2
Träindustri exkl. sågverk	— 2,8	2,2	4,9
Sågverk	— 4,8	— 3,5	— 3,5
Massafabriker	— 2,6	— 1,0	0,8
Pappersbruk och pappfabriker	— 0,6	— 0,3	— 0,3
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksindustri	— 5,5	— 3,5	— 3,7
Textil- och beklädnadsindustri	— 7,8	— 4,5	— 4,3

Som framgår av tablån har minskningstakten avtagit under loppet av 1972 inom flertalet branscher. Detta synes till en del bero på arbetstidsförkortningen, som för industriarbetarna totalt beräknas ha medfört en minskning av medelarbetstiden med drygt 4 % under 1972. Sysselsättningen torde även ha påverkats av en ökad produktion under 1972 efter minskning inom flera branscher under 1971. Sålunda ökade inom träindustrin (exkl. sågverk) under andra och tredje kvartalen 1972 även antalet arbetade timmar jämfört med samma period 1971.

Inom *byggnadsverksamheten* minskade enligt nationalräkenskaperna totala antalet sysselsatta med 7,4 % från 1970 till 1971. Enligt statistiska centralbyråns kvartalsvisa lönesumme- och sysselsättningsstatistik har antalet av arbetare utförda timmar inom byggnadsverksamheten (exkl. kommunalt byggande) mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 minskat med 6,5 %.

Inom *privata tjänster* ökade antalet sysselsatta med 0,1 % från 1970 till 1971. Mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 beräknas ökningen ha uppgått till 0,5 %. De kraftigaste procentuella ökningarna noterades inom post- och televerken, bank- och försäkringsverksamhet, renings- och renhållningsverk samt samhälleliga tjänster.

Inom *näringslivet,* här definierat som totala ekonomin exklusive den offentliga sektorn, minskade antalet sysselsatta från 1970 till 1971 med 2 % enligt nationalräkenskaperna. Minskningen mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 beräknas ha varit ungefär hälften så kraftig (1,2 %). Samtidigt togs den största delen av arbetstidsförkortningen ut och antalet utförda arbetstimmar inom näringslivet kom att minska något kraftigare 1971—1972 än mellan 1970 och 1971. Nedgången mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 i antalet sysselsatta föll nästan helt på företagarna medan endast en begränsad minskning skedde bland de anställda.

Inom den *offentliga sektorn* (statliga och kommunala myndigheter exkl. affärsverken) anges antalet sysselsatta ha ökat med drygt 6 % mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972. Ökningen var därmed ungefär lika kraftig som mellan 1970 och 1971. Medan ökningstakten under tidigare år varit högst inom kommunerna, skedde under de tre första kvartalen 1971 och 1972 en lika kraftig sysselsättningsökning inom statliga som inom kommunala myndigheter. Uttryckt i timmar synes dock ökningen inom kommunerna ha varit något större än inom den statliga sektorn.

Sammantaget skulle enligt nationalräkenskaperna antalet sysselsatta ha minskat något mellan de tre första kvartalen 1971 och 1972 efter en svag ökning från 1970 till 1971. Antalet utförda arbetstimmar synes ha minskat med närmare 3 % mellan dessa kvartal 1971 och 1972 att jämföra med en nedgång med 1,6 % från 1970 till 1971. Av det föregående har framgått att minskningen koncentrerats till näringslivet och där främst till företagarna, medan antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn fortsatt att öka, om än för kommunernas del, i något långsammare takt än under de närmast föregående åren.

2. Arbetsmarknaden 1973

Läget på arbetsmarknaden under 1973 bedöms i det följande utifrån resultatet av en kalkyl i två steg. Först görs en beräkning av det sannolika utbudet av arbetskraft. Detta utbud sätts sedan i relation till den förändring av efterfrågan på arbetskraft som framkommer ur näringsgrensvisa kalkyler över utvecklingen av det förväntade arbetskraftsbehovet. Därvid erhålls en indikation på i vilken grad utbudet av arbetskraft kommer att tas i anspråk.

Medelbefolkningen i åldrarna 16—74 år beräknas öka med knappt

0,2 % från 1972 till 1973. Nettoinvandringen under 1973 har då antagits komma att uppgå till 7 000. Vid en sådan nettoinvandring skulle medelbefolkningen i åldrarna 20—64 år bli i stort sett oförändrad från 1972 till 1973.

En faktor av väsentlig betydelse för arbetskraftsutbudet är vidare förändringen i de relativa arbetskraftstalen. Dessa tal beräknas för männen sjunka något långsammare från 1972 till 1973 än från 1971 till 1972. Kvinnornas relativa arbetskraftstal bedöms stiga något kraftigare än 1971—1972, men ökningstakten väntas även under 1973 bli något lägre än den genomsnittliga för perioden 1965—1971.

Den i kalkylen antagna utvecklingen av medelbefolkningen och de relativa arbetskraftstalen ger mellan 1972 och 1973 en ökning av antalet personer i arbetskraften på 0,4 %. Av denna ökning skulle förändringarna i de relativa arbetskraftstalen bidra med 0,3 procentenheter och befolkningsökningen med 0,1. Uttryckt i antal personer skulle av totala ökningen på omkring 14 000 personer de relativa arbetskraftstalen svara för ungefär 12 000. Om de relativa arbetskraftstalen inom de olika åldersgrupperna bland män och kvinnor skulle utvecklas på samma sätt som 1971—1972 skulle totala arbetskraften förbli oförändrad eller närmast minska något från 1972 till 1973. Minskningen av antalet män i arbetskraften skulle vid en sådan utveckling bli betydligt större än den som här antagits. Samtidigt skulle en något mindre ökning av antalet kvinnor i arbetskraften inträffa.

Beträffande frånvaron (exkl. semester) förutsätts inte några ändringar komma att ske, även om frånvarotalen under 1972 synes ha varit betydligt lägre än under de närmast föregående åren. Medan antagandet om oförändrad frånvaro skulle innebära att även antalet personer i arbete ökar med 0,4 %, skulle vid en återgång till 1971 års frånvarotal ökningen bli omkring 0,1 %.

Arbetskraftutbudet i timmar brukar vanligen utvecklas något svagare än detta utbud uttryckt i personer. Till denna utveckling brukar, såsom tidigare nämnts, en könsmässig förskjutning bidra samt dessutom nettoeffekten av förändringar i korttidsfrånvaron, deltids- och övertidsarbetet samt avtalsenlig arbetstidsförkortning. Den könsmässiga förskjutningen bedöms under 1973 få samma inverkan på timutbudet som under de närmast föregående åren. Denna faktor skulle således reducera arbetskraftsutbudet uttryckt i timmar med 0,2 procentenheter. Av förkortningen av veckoarbetstiden från 42,5 till 40 timmar återstår endast en mindre del, som genomförs vid årsskiftet 1972/1973. Dess påverkan på medelarbetstiden uppskattas till 0,2 %. I konjunkturinstitutets höstrapport redovisades effekterna på medelarbetstiden av dessa faktorer. Därvid diskuterades möjligheten av ett samband mellan den relativt kraftiga arbetstidsförkortningen under 1972 och en ökning av övertidsarbetet. Det förhållandet att nettoeffekten av övertids- och deltids-

arbete samt korttidsfrånvaro under 1972 verkade höjande på medelarbetstiden skulle således vara ett uttryck för ett behov att kompensera för en del av den minskning av antalet veckoarbetstimmar som arbetstidsförkortningen innebar. Enligt konjunkturinstitutets bedömning skulle under 1972 den faktiska nettoeffekten på medelarbetstiden av de tre nämnda faktorerna överskrida den förväntade med en procentenhet. Vid beräkningen av den förväntade effekten togs hänsyn till dels dessa faktorers trendmässiga utveckling, dels konjunkturlägets inverkan. Den stegvisa anpassning till de nya veckoarbetstiderna, som väntas ske under de närmaste åren skulle bl. a. medföra en minskning av övertidsarbetet. Den samlade effekten av de diskuterade faktorerna skulle enligt dessa bedömningar minska medelarbetstiden med ytterligare 0,5 %. Denna minskning kan dock komma att reduceras vid en ökad ekonomisk aktivitet, då övertidsarbetet normalt ökar i omfattning. Totalt synes enligt kalkylen arbetskraftsutbudet i timmar komma att minska med 0,5 % från 1972 till 1973.

I kalkylens andra steg behandlas efterfrågan på arbetskraft under 1973. Härvid anknyts till prognoserna över produktionsutvecklingen, som redovisats i föregående kapitel. Utifrån dessa prognoser samt genom antaganden om produktivitetstillväxten har sysselsättningsförändringen räknad i timmar uppskattats. Beträffande produktiviteten har för flertalet näringsgrenar, utom vissa delar av tjänstesektorerna, antagits en något långsammare produktivitetsökning under 1973 än under 1972. De förhållandevis stora produktivitetsvinster som under 1972 noterats inom vissa sektorer torde nämligen i betydande utsträckning ha sammanhängt med den relativt kraftiga reduktion av arbetstiderna, som förekommit under 1972.

I följande tablå visas resultatet av de beräknade sysselsättningsförändringarna i antal arbetstimmar samt den prognoserade produktions- och produktivitetsutvecklingen 1972—1973.

	Produktion	Produktivitet	Sysselsättning i tim.
Jordbruk och fiske	— 5,9	2,3	— 8,0
Skogsbruk	4,0	10,0	— 5,5
Industri	5,8	7,0	— 1,1
Elkraftproduktion	7,2	5,5	1,6
Byggnadsverksamhet	— 3,2	3,0	— 6,0
Privata tjänster	3,8	3,6	0,2
Offentlig sektor	3,5	0,4	3,1
Totalt	**3,7**	**4,4**	**— 0,8**

Inom *jordbruket* ökade under 1972 liksom under 1971 produktionen förhållandevis kraftigt på grund av goda skörderesultat. Inför 1973 beräknas, under förutsättning om normalskörd, en något minskad produktion jämfört med 1972. Därmed skulle arbetskraftsbehovet under

1973 troligen bli något mindre än 1972. En tilltagande efterfrågan på arbetskraft från andra sektorer skulle dessutom bidra till en större minskning av sysselsättningen 1973 än 1972. Inom *skogsbruket* beräknas produktionen komma att öka relativt kraftigt efter en nedgång 1972. De lager av massaved, som byggdes upp 1971, har under 1972 endast delvis förbrukats. En fortsatt lagerminskning väntas ske under första halvåret 1973, varefter en relativt kraftig ökning av avverkningarna förutses. Vid fortsatt hög produktivitetstillväxt torde dock sysselsättningen även under 1973 komma att minska.

Från 1971 till 1972 synes en relativt måttlig ökning av produktionsvolymen inom *industrin* ha inträffat. Inför 1973 förutses emellertid inom flera industribranscher kraftiga produktionsökningar. För totala industrin beräknas produktionsuppgången komma att uppgå till omkring 6 %. Produktivitetsökningen väntas under 1973, delvis sammanhängande med den arbetstidsförkortning inom verkstadsindustrin, som tas ut vid årsskiftet 1972/1973, komma att bli lika kraftig som under 1972, dvs. omkring 7 %. Sysselsättningen mätt i timmar beräknas därigenom komma att sjunka med omkring 1 %.

Produktionen inom *byggnadsverksamheten,* som under 1972 anges ha ökat med omkring 4 %, väntas under 1973 minska med 3 %. Sysselsättningen beräknas därigenom komma att minska väsentligt kraftigare än under 1972, även om produktivitetens ökningstakt väntas avta från 1972 till 1973.

Inom de *privata tjänsterna* bedöms sysselsättningen i stort sett komma att bli oförändrad 1972—1973. En viss ökning av antalet sysselsatta väntas ske inom samfärdsel medan begränsade minskningar förutses inom bank- och försäkringsverksamhet samt inom gruppen övriga privata tjänster. Inom varuhandel beräknas sysselsättningen bli oförändrad.

Inom *näringslivet* — ovanstående sektorer sammantagna — kan en viss minskning av sysselsättningen uttryckt i timmar beräknas ske från 1972 till 1973. Inom enskilda sektorer kan dock, delvis på grund av en växande andel deltidsarbetande, en viss ökning av antalet sysselsatta personer komma att ske.

Inom den *offentliga sektorn* bedöms antalet sysselsatta komma att öka med drygt 3 % från 1972 till 1973. Ökningen beräknas bli något kraftigare inom de kommunala än inom de statliga myndigheterna. Prognosen över produktionsutvecklingen inom den offentliga sektorn bygger på beräkningar från kostnadssidan angående förändringar i dels löneposten, dels kapitalavskrivningen. Av dessa två poster beräknas från 1972 till 1973 avskrivningens belopp stiga relativt kraftigast. Därigenom kommer även produktionen inom den offentliga sektorn att öka något snabbare än löneckostnaden/sysselsättningen. Även om arbetskraftens produktivitet inom de offentliga tjänsterna antas bli oförändrad kommer således i beräkningarna den skiljaktiga utvecklingen av produktion och sysselsättning att yttra sig som en produktivitetsvinst.

Sammantaget visar de näringsgrensvisa kalkylerna att arbetskraftsefterfrågan uttryckt i antal timmar skulle minska med omkring 0,8 % från 1972 till 1973. Dessa beräkningar har baserats på prognoserna över produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar, vilka tillsammans ger en uppskattning av förändringen av bruttonationalprodukten mätt från produktionssidan. En motsvarande kalkyl med bruttonationalprodukten mätt från användningssidan tyder på en något kraftigare efterfrågeutveckling 1972—1973 än vad som ovan angivits. Sålunda skulle efterfrågan på arbetskraft, enligt en sådan beräkning och med oförändrat antagande om produktivitetstillväxten, uttryckt i timmar minska med 0,2 % från 1972 till 1973.

Den skattade förändringen av efterfrågan på arbetskraft kan ställas i relation till den väntade utvecklingen av arbetskraftsutbudet. Då efterfrågan på arbetskraft, beräknad utifrån produktionsprognoserna, antas minska obetydligt kraftigare än utbudet skulle detta kalkylmässigt innebära en svag uppgång i genomsnittliga arbetslöshetsprocenten från 1972 till 1973. En jämförelse med efterfrågan på arbetskraft, härledd från användningssidan, synes däremot indikera en viss nedgång i arbetslöshetstalet. Det bör dock understrykas att antagandena i de båda stegen av dessa kalkyler är behäftade med stor osäkerhet. Sålunda skulle t. ex. en annorlunda utveckling av produktivitetens ökningstakt kunna få betydande effekter på beräkningsresultaten. Vidare kan utvecklingen av de relativa arbetskraftstalen komma att avvika väsentligt från den som här antagits. Dessutom kan en faktor som frånvaron påverka timutbudet i betydande utsträckning. Sålunda skulle, om frånvaron (exkl. semesterfrånvaron) åter steg till 1970 eller 1971 års nivå, utbudet reduceras med ytterligare 0,1 à 0,2 procentenheter.

Sammanfattningsvis framgår av det föregående att, uttryckt i timmar, en viss minskning av såväl utbud som efterfrågan på arbetskraft torde äga rum från 1972 till 1973. Minskningen av efterfrågan synes enligt kalkylen från produktionssidan komma att bli något större än utbudsminskningen. Beräkningarna från användningssidan antyder däremot en något svagare minskning av efterfrågan än av utbudet av arbetskraft. Då en viss återstående del av arbetstidsförkortningen kommer att tas ut i början av 1973 och då övertidsarbetet antas minska jämfört med 1972 beräknas en relativt måttlig ökning av antalet sysselsatta personer komma att ske under 1973. Inom tjänstesektorerna, främst den offentliga sektorn, väntas en fortsatt ökning av antalet sysselsatta inträffa under 1973, medan utvecklingen beräknas bli något svagare inom de varuproducerande sektorerna.

VI. De enskilda konsumenternas ekonomi

Hushållens[1] nominella faktorinkomster beräknas ha ökat med 8 % 1971—1972. Detta är 1/2 procentenhet mer än året dessförinnan (tabell 1). Såväl löneinkomster som enskilda företagares inkomster har visat snabbare tillväxt. Inkomstöverföringarna till hushållen beräknas däremot ha stigit något långsammare 1972 än 1971. Detta beror främst på att barnbidragen ökat i väsentligt lägre takt, samtidigt som även socialförsäkringsutbetalningarna visat avtagande tillväxt. Hushållens nettoinbetalningar av skatt ökade avsevärt snabbare 1972 än föregående år, då 1971 års skattereform verkade dämpande på betalningarna. Den stora skatteåterbäringen mot slutet av 1972 var en faktor som endast till en del kunde motverka denna utveckling. Hushållens disponibla inkomster beräknas under sådana omständigheter ha ökat mindre 1972 (7 3/4 %) än 1971 (10 %). Samtidigt beräknas hushållens konsumtionsutgifter ha stigit endast obetydligt mer än deras disponibla inkomster. Den väntade nedgången för sparkvoten från den höga nivå som uppnåddes 1971 har därför till större delen uteblivit. Realt beräknas hushållens konsumtion ha ökat med ca 2 1/4 %, vilket är något lägre än enligt konjunkturinstitutets höstprognos. De realt disponibla inkomsterna har stigit med ca 2 % samma tid.

För 1973 förutses en lägre stegringstakt både för löneinkomster och övriga faktorinkomster. Inkomstöverföringarna har antagits stiga i något lägre takt än 1972. Skatteinbetalningarna (inkl. avgifter) förutses 1973 öka svagt eller med endast 3 %. Detta är en följd av skattereformen som träder i kraft den 1 januari 1973, vartill kommer att även kvarskatterna blir lägre än 1972. Som följd av att skatteinbetalningarnas tillväxt sålunda kommer att avta kraftigt, blir de disponibla inkomsternas ökning avsevärt högre 1973 (10 %) än 1972 (7 3/4 %). Prisnivån har antagits stiga med omkring 5 1/2 % och de realt disponibla inkomsterna med knappt 4 1/2 %. Den privata konsumtionens volym beräknas öka med drygt 4 % 1972—1973. Detta är en något svagare utveckling än för inkomsterna och sparkvoten beräknas sålunda återgå till nästan samma nivå som 1971.

[1] Hushållssektorn inkluderar, förutom hushållen, de s. k. ideella organisationerna som betjänar hushållen, och som inte helt eller huvudsakligen finansieras och kontrolleras av offentliga sektorn. Hit räknas fackföreningarna, folkbildningsverksamheten, nykterhetsrörelsen, idrottsorganisationerna, tjänstemannaorganisationerna, Röda korset m. m. samt ej statsbidragsberättigade privata sjukhem, barnhem, barnkolonier, semesterhem. Utöver löntagarhushåll ingår hushåll som äger personliga företag, dvs. som erhåller sin huvudsakliga inkomst från rörelse.

Tabell VI:1 De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1971—1973
Milj. kr., löpande priser

	1971	1972 prognos	Procentuell förändring 1970-1971	1971-1972	1972-1973
1. Faktorinkomst[1]	122 832	132 714	7,5	8,0	7,0
Egentliga löner[2]	99 583	108 925	9,0	9,4	7,8
Enskilda företagares inkomster	8 831	9 122	0,3	3,3	0,9
Kapitalinkomster (netto)[3]	1 487	1 757	13,9	18,2	10,5
Övriga faktorinkomster	12 931	12 910	0,6	— 0,2	3,9
2. Inkomstöverföringar till hushåll	25 097	28 569	18,4	13,8	12,7
Egentliga inkomstöverföringar[4]	8 724	10 150	21,6	16,3	8,8
därav: Barnbidrag	2 145	2 168	34,7	1,1	10,0
Socialförsäkringsutfall	16 373	18 419	16,8	12,5	13,0
därav: Folkpensioner[5]	9 216	10 165	16,6	10,3	10,2
ATP	1 660	2 215	42,4	33,4	32,1
3. Direkta skatter, avgifter m.m.	42 477	47 618	6,8	12,1	3,1
därav: Prel. A-skatt	34 954	40 564	8,5	16,0	4,1
4. Hushållens nettoinbetalningar till det offentliga (3—2)	17 380	19 049	— 6,5	9,6	—11,3
5. Disponibla inkomster (1—4)[6]	**105 442**	**113 597**	**10,2**	**7,7**	**10,1**
6. Privat konsumtion	98 212	106 070	6,4	8,0	9,9
7. Sparande (5—6)[7]	7 230	7 527	116,3	4,1	13,9
8. Sparkvot (7: 5)	6,9	6,6	[8]3,4	[8]—0,3	[8]0,2

[1] Arbetsgivaravgifter till socialförsäkring, tillräknade pensionsavgifter för statliga och kommunala myndigheter, för kommunala affärsverk samt för icke-finansiella företag är ej medtagna som löneförmåner i denna post. Summan av dessa avgifter uppgick 1971 till 14 222 milj. kr., 1972 till 16 032 milj. kr. och beräknas 1973 uppgå till 18 162 milj. kr.
[2] Inkl. direkt utbetalda pensioner från statliga affärsverk samt från industri och handel.
[3] Inkl. räntor på privata försäkringsfonder (exkl. skadeförsäkring).
[4] Inkl. transfereringar från utlandet och utbetalda pensioner från stat och kommun.
[5] Inkl. kommunala bostadstillägg till folkpensionärer.
[6] Inkl. skadeförsäkringsnetto: —10 milj. kr. 1971, —68 milj. kr. 1972 och —14 milj. kr. 1973.
[7] Inkl. privat försäkringssparande. Detta uppgick 1971 till 2 579 milj. kr., 1972 till 2 880 milj. kr. och beräknas uppgå till 3 413 milj. kr. 1973.
[8] Förändring mätt i procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

1. De disponibla inkomsterna

Löner

De definitiva beräkningarna av lönesummeutvecklingen mellan två år baseras på taxeringsutfallet för de båda åren. Skattereformen i januari 1971 innebar bl. a. att deklarationspliktsgränsen höjdes och att reglerna för beräkning av vissa avdrag ändrades. Taxeringsutfallet för 1971 påverkades av förändringarna. Detta har ökat osäkerheten i beräkningen av lönesummeutvecklingen mellan 1970 och 1971. Beräkningarna ger vid handen att den totala lönesumman ökat med 9 % från 1970 till 1971. Samma resultat erhålls, om lönesummeutvecklingen skat-

tas på basis av uppgifter sektorvis om förtjänst- och sysselsättningsutvecklingen.

Av ökningen svarar avtalen för 7,1 procentenheter. Däri ingår inte de under januari 1972 retroaktivt utbetalade löner, som intjänades under 1971. Dessa retroaktiva ersättningar inräknas i stället i 1972 års lönesumma. I avtalskomponenten inkluderas den timlöneökning, som är avsedd att utgöra kompensation för arbetstidsförkortningen under respektive år. Å andra sidan påverkas sysselsättningskomponenten i motsatt riktning av nedgången i den faktiska arbetstiden.

Löneglidningen beräknas ha varit 2,8 % från 1970 till 1971. Totalt skulle därmed förtjänstkomponenterna ge ett bidrag till lönesummeökningen på 9,9 %. Sysselsättningsnedgången från 1970 till 1971 resulterade emellertid i en negativ sysselsättningskomponent på 0,8 %.

Industriarbetarnas timförtjänster beräknas ha ökat med i runt tal 10 % från 1970 till 1971. Samtidigt höjdes den allmänna arbetsgivaravgiften från 1 % till 2 % av lönesumman. Tillsammans med ökade ATP- och sjukförsäkringsavgifter bidrog detta till en sammanlagd ökning av timkostnaderna för industriarbetare med ca 11,5 %.

Från 1971 till 1972 beräknas den utbetalda lönesumman för samtliga anställda ha ökat med 9,3 %. Därav uppskattas de avtalsmässiga löneökningarna ha svarat för 9,1 procentenheter och löneglidningen för 1,9. Sysselsättningskomponenten, som i hög grad påverkas av arbetstidsförkortningen, beräknas ha dragit ned lönesummeutvecklingen med 1,9 procentenheter.

Enligt statistiska centralbyråns förtjänststatistik steg industriarbetarlönerna med inte fullt 12 % från de tre första kvartalen 1971 till motsvarande period 1972. Härav utgjordes ca 8 procentenheter av avtalsmässiga löneökningar. Löneglidningens utveckling under den hittills belysta delen av 1972 indikerar en timlöneökning för industriarbetare mellan genomsnittslägena 1971 och 1972 på drygt 11,5 %. Därav skulle i runt tal 4 procentenheter utgöras av löneglidning. Timkostnaderna ökade dessutom med 0,6 % på grund av höjda ATP-avgifter och kostnader för avtalsgruppsjukförsäkringen (AGS), vilken trädde i kraft den 1 september 1972.

Från 1972 till 1973 förutses den totala lönesumman öka med drygt 7 1/2 %. Den avtalsmässiga löneökningen väntas bli 5 % och löneglidningen har antagits bli drygt 2 %. Sysselsättningskomponenten har satts till 0,7 %.

Den avtalsmässiga ökningen av industriarbetarlönerna 1972—1973 beräknas till drygt 4 %. En något större löneglidning än 1971—1972 är sannolik med tanke på den väntade uppgången i efterfrågan på arbetskraft. En timförtjänstökning på mellan 8,5 och 9 % framstår därmed som sannolik. Detta skulle i sin tur innebära att de totala timkostnaderna för industriarbetare kommer att öka med i runt tal 12 % från 1972 till

1973. Den osedvanligt stora uppgången i kostnaderna utöver kontantlönen beror främst på den allmänna arbetsgivaravgiften, som höjs från 2 till 4 % av lönesumman. Dessutom bidrar kostnaderna i samband med uppbyggnaden av AGS och den särskilda tilläggspensionen med ca 1,5 procentenheter av kostnadsökningen.

Övriga inkomster

Enligt nu föreliggande beräkningar, redovisade i tabell 1, beräknas totala faktorinkomsterna ha ökat med 8 % 1971—1972. Lönerna ökade med 9,4 % och svarade därmed för den alldeles övervägande delen av ökningen av faktorinkomsterna.

De enskilda företagarnas inkomster beräknas ha ökat med ca 3 1/4 % 1971—1972 efter att ha legat på en i det närmaste oförändrad nivå 1971 jämfört med 1970. Uppgången kan hänföras till det i förhållande till 1971 något förbättrade konjunkturläget.

Kapitalinkomsterna antas ha ökat med omkring 18 % 1971—1972, vilket är något snabbare än 1970—1971. Ränteinkomsterna synes ha fortsatt att minska i långsammare takt än ränteutgifterna.

Övriga faktorinkomster, dvs. driftsöverskott för egnahem och restposten, beräknas ha minskat obetydligt 1971—1972.

De egentliga inkomstöverföringarna från stat och kommun till hushållen (barnbidrag, studiebidrag, bostadsbidrag m. m.), som ökade med ca 22 % från 1970 till 1971, beräknas ha stigit med ungefär 16 % från 1971 till 1972. Den snabba tillväxten 1971 förklaras framför allt av allmänna barnbidragens höjning 1 januari 1971 i samband med skattereformen. Ökningen 1972 kan huvudsakligen tillskrivas de från april 1972 ändrade reglerna vad gäller statliga samt statsbidragsberättigade kommunala bostadstillägg.

Utbetalningarna från socialförsäkringssektorn (inkl. folkpensioner) synes ha avtagit i ökningstakt 1972. För 1971 noterades en stark tillväxt bl. a. beroende på att ett ökat antal förtidspensionärer kraftigt bidrog till att höja pensionsutbetalningarna.

För hushållens *preliminära A-skatteinbetalningar* finns preliminär statistik t. o. m. inkomstmånaden oktober (enligt novemberuppbörden). Novemberuppbörden blev lägre än vad som antogs i konjunkturinstitutets höstrapport. Även januariuppbördens utfall prognoseras under sådana omständigheter bli något lägre än i höstrapporten. Mellan helåren 1971 och 1972 innebär detta en ökning i hushållens inbetalningar av preliminär A-skatt på ca 16 %. Motsvarande tal för 1970—1971 uppgick till 8 1/2 % (tabell 2).

Flera faktorer har bidragit till att preliminärskatten blivit betydligt högre än den slutligt påförda skatten 1971. Detta har medfört att den överskjutande skatten 1972 (som utbetalades från slutet av november till mitten av december 1972) blev exceptionellt stor. I konjunkturinstitutets

Tabell VI:2. Hushållens direkta skatter och avgifter 1969—1973
Milj. kr., löpande priser

	1969	1970	1971	1972	1973
1. Prel. A-skatt	27 531	32 212	34 954	40 564	42 224
2. Prel. B-skatt	3 352	3 562	3 644	3 948	3 600
3. Fyllnadsskatt[1,2]	894	1 213	1 334	1 325	1 425
4. Kvarskatt[1,2]	1 736	1 910	2 023	2 222	1 550
5. Överskjutande skatt[3]	—2 309	—2 589	—2 836	—4 265	—4 100
6. Slutskattereglering (3 + 4 — 5)	321	534	521	— 718	—1 125
7. Övriga skatter och avgifter[4]	2 668	3 481	3 358	3 824	4 395
8. Summa direkta skatter och avgifter (1 + 2 + 6 + 7)	**33 872**	**39 789**	**42 477**	**47 618**	**49 094**

[1] Hushållens andel.
[2] Influtna delen.
[3] Inkl. ränta.
[4] Exkl. arvs- och gåvoskatt.

Anm. Kvarskatten avser inkomsten två år tidigare, medan fyllnadsskatten och överskjutande skatten avser inkomsten ett år tidigare.
Källor: Statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och konjunkturinstitutet.

höstrapport (kapitlet om hushållens finanser) har en diskussion förts angående de bakomliggande faktorerna.

Jämfört med de preliminära kalkyler angående den överskjutande skatten som återgavs i konjunkturinstitutets höstrapport innebär de officiella beräkningarna en upprevidering om drygt 500 milj. kr. För kvarskatten som skall inbetalas under de fyra första månaderna 1973 framkommer en motsvarande uppjustering med 200 milj. kr. Netto kommer dessa skatteavräkningar att under tiden november 1972—april 1973 tillföra hushållen ett 335 milj. kr. större belopp än som anges i konjunkturinstitutets höstrapport.

Hushållens totala inbetalningar av *direkta skatter, avgifter m. m.* beräknas ha ökat med 12 % 1971—1972.

De disponibla inkomsterna beräknas ha ökat med ca 7 3/4 % 1971—1972 i löpande priser. Prisuppgången, enligt implicitprisindex, uppgår till ca 5 1/2 %. Den realt disponibla inkomstökningen kan därmed skattas till ca 2 % 1971—1972.

För 1973 förväntas *faktorinkomsterna* öka något långsammare än för 1972, huvudsakligen på grund av en lägre lönesummeökning, speciellt med avseende på avtalskomponenten. Även *företagarinkomsterna* förväntas öka långsammare, främst beroende på att jordbrukarinkomsterna — vid förutsedd "normalskörd" — väntas minska kraftigt efter den goda skörden 1972. Något lägre ökningstakt har antagits för *kapitalinkomsterna.*

De egentliga inkomstöverföringarna beräknas öka betydligt långsammare 1973 (9 %) än 1972 (16 %). Detta gäller fastän det allmänna barnbidraget samt studiebidraget höjs med 10 % den 1 januari 1973.

De statliga inkomstöverföringarna väntas däremot öka i ungefär samma takt 1973 som 1972. Till grund för beräkningarna över inkomstöverföringarna från kommunerna ligger en i november 1972 insamlad enkät avseende kommunernas inkomster och utgifter 1972 och 1973. Enkäten pekar på en betydligt lägre ökningstakt 1973 än för 1971 och 1972.

Den preliminära A-skatten beräknas öka med endast ca 4 % 1972—1973. Till grund för denna bedömning ligger följande kalkyler. Vid oförändrad statlig och kommunal utdebitering och vid oförändrade preliminärskattetabeller skulle 53 1/2 % av löneökningen 1972—1973 inbetalas i preliminär A-skatt. Höjningen av den genomsnittliga kommunala utdebiteringen med ca 15 öre väntas höja skatteinbetalningarna med ytterligare 150 milj. kr. Sänkningen av statsskatten från årsskiftet 1972/1973 beräknas emellertid medföra en minskning av preliminärskatten med drygt 2 miljarder kr. Härtill kommer att preliminärskattetabellerna fr. o. m. 1973 baseras på inkomstnivån i mitten av varje inkomstintervall i stället för som hittills på det högsta värdet. Denna justering väntas reducera preliminärskatteinflödet 1973 med ungefär 600 milj. kr.

För den preliminära B-skatten väntas den sänkande effekten av skattereformen 1971 göra sig märkbar först 1973. Detta är en följd av att huvuddelen av preliminärdebiteringen sker i förhållande till inkomsten två år tidigare. B-skatteinbetalningen 1973 kan därför väntas bli lägre än 1972.

Det tillämpade systemet för preliminärskatteuppbörden 1972 torde liksom 1971 ha medfört ett betydande överuttag av preliminär A-skatt om än inte av fullt samma omfattning. Skatteåterbäringarna 1973 kan därmed beräknas bli endast något mindre än under 1972.

Hushållens totala inbetalningar av *direkta skatter, avgifter m. m.* beräknas därmed öka endast 3 % 1972—1973, vilket är en för svenska förhållanden extremt låg ökningstakt.

För 1973 beräknas hushållens *disponibla inkomster* öka med 10 %. Till denna förhållandevis stora tillväxt kommer den låga skatteökningen att bidra. Denna är inte blott en följd av skattereformen 1973 utan även till en del en kvardröjande effekt av 1971 års skatteomläggning. Prisnivån förutses 1972—1973 stiga med 5 1/2 % enligt implicitprisberäkning. De realt disponibla inkomsterna kan därmed väntas öka med knappt 4 1/2 %.

2. Konsumentpriserna

Prisutvecklingen under 1972

Från december 1971 till november 1972 steg konsumentpriserna med 4,6 %. Inklusive den i december varje år återkommande justeringen av bostadsposten får en uppgång av konsumentpriserna med 5,5 % anses

trolig för perioden december 1971—december 1972. Från november 1971 till november 1972 har konsumentprisnivån stigit med 5,7 %. Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1971 och 1972 kan prisnivåns uppgång beräknas till ca 6 %. Vid s. k. implicitprisberäkning, då även förändringar i konsumtionens sammansättning beaktas, erhålls en genomsnittlig ökning av priserna med 5,5 % mellan 1971 och 1972.

Prishöjningarnas fördelning mellan olika delar av konsumtionen belyses av nedanstående sammanställning.

Genomsnittliga prisförändringar december 1971—november 1972

	Procent
Livsmedel	7,6
Diverse varor	7,0
Tjänster (exkl. bostad)	4,7
Kläder och skor	4,2
Inventarier och husgeråd	3,5
Bränsle och drivmedel	2,3
Alkohol och tobak	2,0
Bostad	1,6

Den största uppgången redovisas för livsmedelspriserna. Dessa steg främst i juli och augusti 1972 på grund av jordbruksöverenskommelsen. Jordbrukspriserna svarar emellertid inte för mer än drygt 1/3 av livsmedelsprisernas ökning. Inom gruppen diverse varor har priserna framför allt stigit för läkemedel och motorfordon. Läkemedelspriserna har stigit med ca 23 %, vilket främst förklaras av höjda expeditionsavgifter. Priserna inom tjänstesektorn har stigit betydligt långsammare än under motsvarande period 1971. Posten bränsle och drivmedel uppvisar för andra året i rad en måttlig prisstegring, vilket beror på att den internationella prisnivån fortsatt att minska. Sålunda sjönk importpriserna för bränsle och drivmedel med mellan 3 och 5 % per kvartal under andra halvåret 1971 och de tre första kvartalen 1972. Även för bostadsposten kan en måttlig prisuppgång noteras fram till november 1972. De hyreshöjningar som företagits i oktober kommer inte att påverka bostadsposten förrän i december 1972.

I tabell 3 anges prognoser för konsumentprisutvecklingen under 1972 och 1973. I jämförelse med de bedömningar som gjordes i den reviderade nationalbudgeten för 1972 räknar man nu med att priserna har stigit med ytterligare en procentenhet — eller med 5,5 % — under loppet av 1972. Skillnaden förklaras till största delen av att restfaktorn som representerar prisstegringar inom den från internationell konkurrens skyddade sektorn (exkl. jordbruk, skogsbruk och bostadsförvaltning) stigit betydligt snabbare än man räknade med våren 1972. I den reviderade nationalbudgeten för 1972 beräknades restfaktorns genomslag på konsumentpriserna till 2 %, vilket skulle ha utgjort ett för lönestegringstakten normalt värde. I föreliggande kalkyl har emellertid restfaktorns inverkan på konsumentpriserna satts till 3,2 %. Detta för-

Tabell VI:3. Konsumentprisprognos för 1972—1973

	Prognoser för långtidsindex	
	dec. 1971— dec. 1972	dec. 1972— dec. 1973
Konsumentprisnivåns procentuella uppgång, totalt	5,5	4,8
därav hänförs till		
ändring av indirekta skatter	−0,1	0,6
ändring av internationellt bestämda priser	0,3	0,8
ändring av jordbrukspriser	0,8	0
ändring av bostadsprissättning	1,0	1,0
ändring av diverse taxor	0,3	0,3
trendavvikelser i priserna på vissa färskvaror	0	0,1
restfaktor	3,2	2,0

Anm. Höjningar av skattesatserna som vid stigande prisnivå följer av oförändrade procentuella värdeskatter har till sina verkningar inräknats i den s.k. restfaktorn. Likaså har de beräknade priseffekterna av den beslutade höjningen av arbetsgivaravgiften den 1.1.1973 medtagits i restfaktorn.

hållandevis höga värde för restfaktorn tyder på att företagen under 1972 kan ha kompenserat sig även för kostnadsstegringar som inträffat före utgången av 1971.

För övriga priskomponenter föreligger god överensstämmelse mellan föreliggande beräkningar och prognoserna i den reviderade nationalbudgeten för 1972.

Prisutsikter för 1973

Vid bedömningen av prisutsikterna för 1973 har liksom tidigare motsvarande tillfällen följande faktorer beaktats (se tabell 3).

1. Lönekostnadsstegringarnas sannolika genomslag inom de från internationell konkurrens skyddade näringsområdena (restfaktor och diverse taxor i tabellen).

2. Speciella prisförändringar som sker i anslutning till särskilda regler och beslut (avser bl. a. bostäder och jordbruksprodukter).

3. Direkta återverkningar av den internationella prisutvecklingen.

4. Tillfällighetsbetonade prisförändringar (posten trendavvikelse för vissa färskvaror i tabellen).

5. Föreslagna förändringar i den indirekta beskattningen.

(1) Med utgångspunkt från avsnittet om lönerna har arbetsgivarnas kostnader per timme i genomsnitt för samtliga anställda antagits stiga med ca 10,5 %, vari inkluderats den kommande höjningen av arbetsgivaravgiften med 2 %. Lönekostnadernas genomslag inom de från internationell konkurrens skyddade områdena förutsätts få ett för denna lönestegringstakt normalt värde. Detta blir därmed lägre än 1972, då företagen kan ha kompenserat sig även för lönekostnadsstegringar från föregående perioder. Återverkan på totalindex har satts till 2,3 %, varav 0,3 % faller på ändring i diverse taxor. — Sedan prisstopp

för vissa livsmedel införts fr. o. m. den 1 januari 1973 tillkommer frågan om i vad mån handels- och förädlingsmarginalerna inom livsmedelsbranschen påverkas. De varor som omfattas av prisstoppet svarar genom sina förädlings- och distributionskostnader för ungefär 1/10 av innehållet i restfaktorn. Prognosen för denna har t. v. inte justerats.

(2) Prisstoppet på vissa baslivsmedel skall gälla alla led inom produktion och handel och avsikten är att det skall vara i kraft under hela 1973. Jordbrukspriserna antas därför bli i stort sett oförändrade 1973.

Bostadspriserna inverkan på totalindex under 1973 väntas bli 1 %. Kalkylen förutsätter oförändrad räntenivå. Varje förändring av räntenivån med en procentenhet kan beräknas påverka totalindex med 0,5 %.

(3) Under 1973 kan importpriserna på bränslen och drivmedel återigen antas öka. Av bl. a. detta skäl kan de internationellt bestämda priserna väntas stiga mer än under 1972. Inverkan på totalindex har satts till 0,8 %.

(4) Tillfällighetsbetonade prisförändringar på vissa färskvaror som grönsaker, färsk fisk m. m. är svåra att förutse. Som en möjlig effekt räknas med en höjning av konsumentprisnivån med 0,1 % på grund av sådana prisrörelser.

De utgiftsökningar för staten som beslutades i samband med att prisstoppet infördes skall täckas genom höjda skatter på bensin och motorbrännolja. Skatten på alkoholhaltiga drycker och cigarretter höjs den 1 januari 1973. Dessa skattehöjningars inverkan på totalindex har beräknats till 0,6 % varav skattehöjningarna på bensin och motorbrännolja kan väntas svara för 0,2 %.

Sammanfattas de olika priseffekterna under punkterna 1—4 ovan erhålls som resultat en uppgång av konsumentpriserna under loppet av 1973 med 4,9 %. Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1972 och 1973 fås en trolig förändring med 5,5 %.

För implicitprisindex vars prisförändringstal brukar påverkas av förskjutningar i konsumtionens sammansättning under loppet av året, har den årliga uppgången tämligen systematiskt varit något mindre än för konsumentprisindex. Mellan genomsnittslägena för 1972 och 1973 har en förändring i implicitprisindex med knappt 5,5 % ansetts rimlig.

3. Den privata konsumtionen

Den privata konsumtionen ökade 1971 med 6 1/2 % i löpande priser (tabell 1). På grund av den betydande prisökningen samma år — vilken uppgick till inemot 7 1/2 % — innebar detta i volymtermer en minskning av konsumtionen om ca 1 %. Det var första gången sedan 1951 som en direkt nedgång noterats för den privata konsumtionen. De realt disponibla inkomsterna ökade visserligen med 2 1/2 % men samtidigt

Diagram VI: 1. Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande 1963—1973

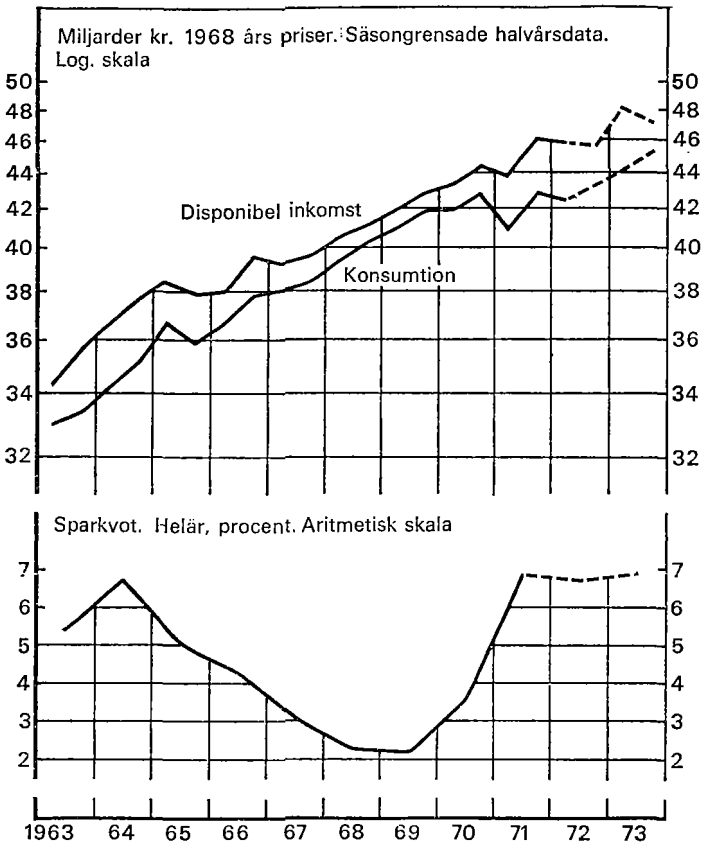

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

steg sparkvoten anmärkningsvärt kraftigt eller med 3,4 procentenheter till 6,9 %.

Även första halvåret 1972 utvecklades den privata konsumtionen svagt. Trots att nivån var kraftigt neddragen första halvåret 1971 blev volymökningen från detta halvår till första halvåret 1972 endast drygt 3 1/2 %. Frånsett turistnettot var stegringen endast drygt 3 %. Säsongrensat innebar detta en nedgång i konsumtionsvolymen från andra halvåret 1971 med drygt 1 %. Även tredje kvartalet 1972 har konsumtionen varit trög och har minskat med 1/2 % i volym jämfört med samma kvartal 1971.

Den privata konsumtionen under de tre första kvartalen 1972 kom härigenom att ligga endast 2 1/4 % högre än under motsvarande period ett år tidigare. Det har förefallit rimligt att anta en lika stor procentuell ökning mellan fjärde kvartalen 1971—1972. Även om konsumtionsut-

Tabell VI: 4. Hushållens konsumtionsutveckling 1970—1972
1968 års priser

	Milj. kr.	Procentuell volymförändring		Bidrag till totala ökningen i procentenheter	
	1970	1970—1971	1971—1972	1970—1971	1971—1972
1. Varaktiga varor	8 098	—3,6	10,3	—0,3	1,0
1.1. Bilar	2 683	0,4	11,0	0	0,4
1.2. Övriga	5 415	—5,6	10,0	—0,3	0,6
2. Delvis varaktiga varor	12 355	—5,8	2,0	—0,8	0,3
3. Icke varaktiga varor	35 984	—0,6	—0,2	—0,3	—0,1
3.1. Livsmedel	22 718	—1,3	—1,4	—0,4	—0,4
3.2. Övriga	13 266	0,5	1,8	0,1	0,3
4. Tjänster	26 322	1,1	2,1	0,3	0,7
4.1. Bostäder	14 170	2,6	2,6	0,4	0,5
4.2. Övriga	12 152	—0,6	1,5	—0,1	0,2
5. Summa inhemsk konsumtion	**82 759**	**—1,1**	**1,9**	**—1,1**	**1,9**
6. Turistnetto	1 888	3,3	17,3	0,1	0,4
7. Hushållens totala konsumtion	**84 647**	**—1,0**	**2,3**	**—1,0**	**2,3**
8. Hushållens disponibla inkomster	87 690	2,5	2,0	—	—

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

vecklingen tredje kvartalet var mycket svag och detaljhandelns försäljningar under oktober ej heller torde ha utvecklats påfallande expansivt har en sådan uppgång antagits som rimlig, bl. a. med hänsyn till de ovanligt stora utbetalningarna av överskjutande skatt under november och december 1972.

Bland konsumtionens olika grupper visade varaktiga varor en stark ökning. Bilinköpen ökade i volym med ca 20 % mellan första halvåren 1971 och 1972. För övriga varaktiga varor var motsvarande uppgång ca 15 %. Gruppen delvis varaktiga varor (kläder och skor m. m.) utvecklades ungefär i takt med den totala konsumtionen medan livsmedelskonsumtionen däremot fortsatte att minska. Inom livsmedelsområdet har framträtt en tendens till ökade inköp av mindre bearbetade varor på bekostnad av vissa högt bearbetade färdigprodukter. Tjänster exklusive bostäder ökade något svagare än den totala konsumtionen. Turistnettot visade accelererad tillväxt och ökade med 17 %.

Den svaga konsumtionsutvecklingen 1971—1972 har sammanfallit med en fortsatt hög sparbenägenhet. För 1973 har en svag uppdragning av sparkvoten förutsatts. Med den avsevärda ökning av de realt disponibla inkomsterna som förutses 1973 är det rimligt att räkna med en

Diagram VI: 2 *Privat konsumtion fördelad på varugrupper 1969—1973*
Index: För 1969 = 100. 1968 års priser. Säsongrensade halvårsdata

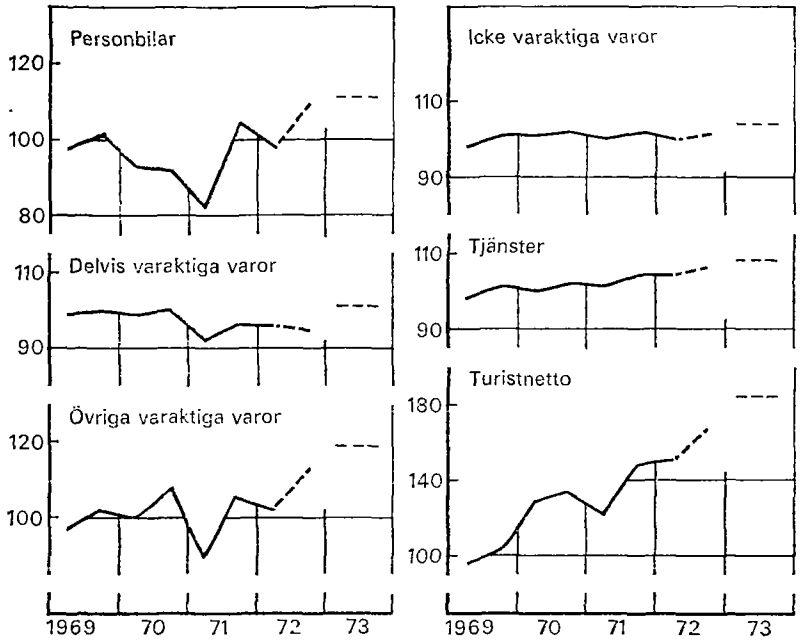

Anm. För 1973 har helårsprognosen inritats med horisontella linjer.
Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

svag dragning uppåt av sparkvoten utöver den i och för sig höga nivån 1972. Mot en ökning av den reala disponibla inkomsten på knappt 4 1/2 % har sålunda satts en ökning av konsumtionsvolymen med drygt 4 %.

VII. Investeringarna

1. Sammanfattning av investeringsprognosen för 1973

Enligt ännu preliminära beräkningar ökade de totala investeringarna med 5,5 % från 1971 till 1972. Det finns anledning att betona att dessa kalkyler är osäkra inom vida marginaler. Konjunkturinstitutet framhöll i sin höstrapport att det fanns påtagliga indicier på vissa periodiseringsfel i det sedvanliga statistiska uppgiftsmaterialet för investeringsutvecklingen 1970—1972. Det kunde förmodas att dessa periodiseringsfel hade ett samband med mervärdeskattens höjning fr. o. m. 1 januari 1971. Det finns under sådana omständigheter skäl att räkna med en större osäkerhet än vanligt i de investeringskalkyler som nedan presenteras. Troligen har såväl nedgången 1970—1971 som uppgången 1971—1972 kommit att i någon mån överdrivas. Det är vidare även troligt att beräkningarna för 1972—1973 kommer att ge ett något för negativt utslag.

Ökningen av byggnadsinvesteringarna 1971—1972 enligt kalkylerna redovisad till 5,5 %, bars i hög grad upp av kraftigt höjda statliga investeringar på såväl affärsverks- som myndighetssidan. Starkt bidragande till dessa ökningar torde ha varit den rad av ekonomisk-politiska åtgärder som sattes in från sommaren och hösten 1971 för att motverka den ogynnsamma utvecklingen av arbetslösheten bland byggnadsarbetare. Härvid kan särskilt noteras den stora ökningen av anslagen till beredskapsarbeten vilken medförde en kraftig uppgång av det statliga vägbyggandet. Bland de privata byggnadsinvesteringarna tycks betydande ökningar ha ägt rum för industri och handel. För industrins del torde den avsevärda ökningen väsentligen kunna ses som en följd av de stimulansåtgärder som vidtagits, främst i form av förhöjda bidrag till miljövårdsinvesteringar samt utökade möjligheter att utnyttja investeringsfonderna. För byggandet inom handel är uppgången en konsekvens av den stora igångsättningen av oprioriterade projekt alltsedan mitten av 1971. Bostadsbyggandet tycks, trots en totalt sett vikande igångsättning, ha ökat något främst beroende på en kraftig omfördelning av den totala igångsättningen från flerfamiljshus till småhus. Även kommunernas byggande förefaller ha ökat något bl. a. till följd av höjda bidrag till utbyggnaden av miljövårdsanläggningar.

De totala maskininvesteringarna beräknas 1971—1972 ha ökat med 6 % — en ökning som dock reduceras till 2 % om investeringarna i handelsflottan frånräknas. Kraftiga ökningstal kan noteras för de statliga myndigheternas och kommunernas maskininvesteringar. Industrins maskininvesteringar beräknas ha ökat med 2 %, medan däremot för handelns del i det närmaste oförändrade maskininvesteringar kan observe-

Tabell VII: 1. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1967—1972 samt prognos för 1973

	1972 i milj. kr. löpande priser	Procentuell förändring i 1968 års priser					
		1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973
Byggnader och anläggningar							
Permanenta bostäder	9 310	1,5	3,5	— 3,5	— 3,5	1,0	— 8,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	437	3,5	—13,5	— 7,0	7,5	— 1,0	3,5
Egentlig industri	2 459	—14,5	6,5	— 0,5	— 0,5	10,0	3,0
Handel m. m.[1]	1 958	—14,5	12,0	4,5	— 9,5	10,5	— 4,0
Statliga affärsverk	1 443	— 8,0	15,5	—10,0	— 2,0	19,5	— 2,5
Statliga myndigheter inkl. militära[2]	2 188	3,0	— 4,0	2,0	— 2,5	27,0	—11,5
Kommunala investeringar exkl. bostäder och industri	8 915	13,0	5,5	8,0	— 9,5	3,0	— 5,0
Övriga investeringar	1 726	—16,0	— 2,0	1,5	20,5	1,0	0,5
Summa	**28 436**	**0,5**	**4,5**	**1,0**	**— 4,0**	**5,5**	**— 5,0**
Maskiner m. m.							
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	1 059	1,5	2,5	— 5,5	13,0	— 7,0	6,5
Egentlig industri	5 934	2,0	9,5	6,0	3,0	2,0	10,0
Handel m. m.	1 355	4,0	6,5	2,5	— 7,0	0,5	4,0
Statliga affärsverk	1 812	8,5	9,5	21,5	3,5	— 0,5	13,0
Statliga myndigheter	419	— 3,0	6,5	— 3,0	— 6,5	16,5	— 5,0
Kommunala investeringar exkl. industri	1 281	2,0	— 2,5	23,5	—12,5	14,5	— 4,5
Övriga investeringar	3 495	— 5,0	— 4,5	3,0	2,5	19,0	9,0
därav: Handelsflottan	1 028	—40,5	—25,5	—31,5	152,0	83,5	24,5
Summa	**15 355**	**1,0**	**4,0**	**6,5**	**1,0**	**6,0**	**8,0**
Summa exkl. handelsflottan	14 327	3,5	5,5	7,5	— 1,5	2,0	6,5
Totalt							
Permanenta bostäder	9 310	1,5	3,5	— 3,5	— 3,5	1,0	— 8,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske[3]	1 507	12,5	— 4,0	— 7,5	18,5	— 3,0	5,0
Egentlig industri	8 393	— 3,5	8,5	4,0	2,0	4,0	8,0
Handel m. m.[1]	3 313	— 7,0	9,5	3,5	— 8,5	6,0	— 0,5
Statliga affärsverk	3 255	0,5	12,5	6,5	1,0	7,0	6,5
Statliga myndigheter inkl. militära[2]	2 607	2,0	— 2,0	1,0	— 3,0	25,0	—10,0
Kommunala investeringar exkl. bostäder och industri	10 196	11,5	4,5	9,5	— 9,5	4,5	— 5,0
Övriga investeringar	5 221	— 8,5	— 3,5	2,5	8,0	13,0	6,5
Summa[3]	**43 802**	**1,0**	**4,5**	**3,0**	**— 2,0**	**5,5**	**0,0**
Summa exkl. handelsflottan	42 774	2,0	4,5	3,5	— 3,0	4,5	— 1,0

[1] Häri innefattas bl. a. flertalet fristående kontorsbyggnader.
[2] Inkl. statliga väginvesteringar.
[3] Häri innefattas investeringar i avelsdjur m. m. Summan av byggnads- och maskininvesteringar överensstämmer därför ej med totala investeringar.

Anm. Procenttalen är avrundade till hela och halva procenttal. I övriga investeringar ingår förutom privata även vissa offentliga investeringar, nämligen investeringar i statliga kraftaktiebolag och statliga delen av SAS.
Nedan redovisas byggnadsunderhållets procentuella förändring i 1968 års priser

1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973
0,5	2,5	3,0	—2,0	—2,0	3,0

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell VII: 2. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1967—1972 samt prognos för 1973 för privat, statlig och kommunal sektor

	1972 i milj. kr. löpande priser	Procentuell förändring i 1968 års priser					
		1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973
Byggnader och anläggningar							
Privata							
inkl. bostäder	11 973	— 7,5	6,5	—2,5	— 3,0	8,0	—4,5
exkl. bostäder	6 209	—14,5	5,0	0,5	0,5	6,0	1,0
Statliga							
inkl. bostäder	4 004	— 0,5	1,5	—2,0	0,0	24,5	—8,0
exkl. bostäder	4 001	— 0,5	2,0	—2,0	0,0	24,5	—8,0
Kommunala							
inkl. bostäder	12 459	9,0	3,0	5,5	— 6,0	—2,0	—4,0
exkl. bostäder	8 916	13,0	5,5	8,0	— 9,0	3,0	—5,0
Summa							
inkl. bostäder	**28 436**	**0,5**	**4,5**	**1,0**	**— 4,0**	**5,5**	**—5,0**
exkl. bostäder	19 126	0,0	5,0	3,5	— 4,5	8,0	—3,5
Maskiner m. m.							
Privata	11 229	— 1,0	5,5	3,0	1,0	6,0	9,0
Statliga	2 839	11,0	2,5	16,5	8,0	2,0	9,0
Kommunala	1 287	1,5	—2,5	24,0	—12,5	14,5	—4,5
Summa	**15 355**	**1,0**	**4,0**	**6,5**	**1,0**	**6,0**	**8,0**
Totalt							
Privata[1]							
inkl. bostäder	23 213	— 4,0	6,0	0,0	— 0,5	7,0	2,0
exkl. bostäder	17 449	— 5,5	5,0	2,0	1,5	6,0	6,0
Statliga							
inkl. bostäder	6 843	4,0	2,0	5,5	3,5	13,5	—0,5
exkl. bostäder	6 840	4,0	2,5	5,5	3,5	13,5	—0,5
Kommunala							
inkl. bostäder	13 746	8,5	2,5	7,0	— 6,5	—0,5	—4,5
exkl. bostäder	10 203	11,5	4,5	9,5	— 9,5	4,5	—5,0
Summa[1]							
inkl. bostäder	**43 802**	**1,0**	**4,5**	**3,0**	**— 2,0**	**5,5**	**0,0**
exkl. bostäder	**34 492**	0,5	4,5	5,0	— 1,5	7,0	1,5

[1] Häri innefattas investeringar i avelsdjur m. m. Summan av byggnads- och maskininvesteringar överenstämmer därför ej med totala investeringar.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

ras. Även de statliga affärsverkens maskininvesteringar tycks ha legat kvar på 1971 års nivå.

För 1973 förutses totalt sett oförändrade investeringar jämfört med 1972. Beräkningarna anger en klart avvikande utveckling för byggnadsinvesteringarna jämfört med maskininvesteringarna. På byggnadssidan förutses en minskning med 5 % medan maskininvesteringarna väntas öka med 8 %.

Den låga byggnadsaktivitet som förutses kan i huvudsak förklaras av betydande minskningar av bostadsbyggandet samt för byggandet i den offentliga sektorn. Utifrån ett antagande om en igångsättning av 80 000

Diagram VII: 1. Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på sektorer 1964—1973
Index: 1964 = 100. 1968 års priser.

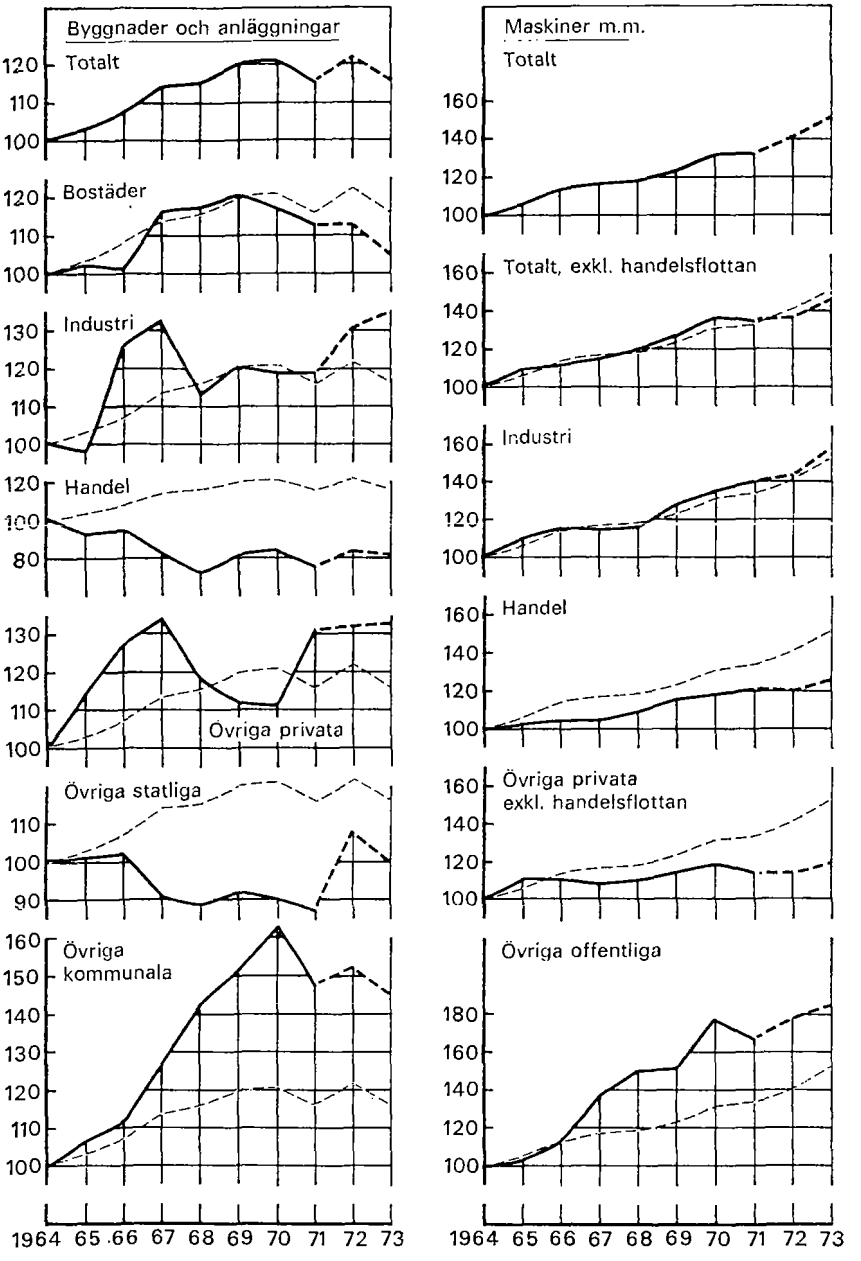

Anm. I varje deldiagram är resp. total inlagd som en tunt streckad kurva.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

lägenheter 1973 beräknas bostadsbyggandet minska med 8 % — en nedgång som helt kan återföras på ett avtagande flerfamiljshusbyggande. Den låga aktiviteten inom bostadsbyggandet torde dock komma att motverkas något till följd av de stödåtgärder på underhållssidan som beslutats av statsmakterna. Inom kommunsektorn förutses en minskning av byggandet med 5 %. Därvid har kommunernas egna planer uppjusterats något bl. a. med hänsyn till de utökade bidragen till beredskapsarbeten som beslutades i december 1972.

Även det statliga byggandet väntas minska betydligt. Det är framför allt myndigheternas byggande som väntas avta efter den kraftiga ökningen 1972. En viss minskning av byggandet tycks emellertid även vara att vänta bland affärsverken. Bland de privata byggnadsinvesteringarna har industrins planer tolkats så att en fortsatt uppgång är att vänta 1973. Hänsyn har härvid tagits till det investeringsavdrag på 10 % för projekt påbörjade före 1 juli 1973 som beslutades i december 1972. Handelns byggande däremot tycks minska något eftersom en avtagande igångsättning av oprioriterade projekt bedömts trolig.

Den totala ökning av maskininvesteringarna med 8 % som förutses kan till väsentlig del återföras på industrins maskininvesteringar som beräknas stiga med 10 %. Den betydande ökning som sålunda prognoserats utgår från företagens relativt optimistiska planer i enkätundersökningen från november 1972. Härvid har vid bedömningen av planerna hänsyn tagits till den förlängning och förhöjning av investeringsavdraget, som gäller maskiner beställda före 1 juli 1973. Även handelns maskininvesteringar väntas öka något 1973.

För den offentliga sektorn förutses en betydligt utökad anskaffning av maskiner och apparater inom de statliga affärsverken. Däremot torde minskade kommunala maskininvesteringar vara att vänta av kommunernas egna planer att döma.

2. Investeringsutvecklingen inom olika områden

Bostäder

De totala bostadsinvesteringarna minskade med 3,5 % i volym 1970—1971. Investeringarna i flerfamiljshus minskade därvid med 4 % medan småhusinvesteringarna minskade med 4,5 %. Ombyggnadsverksamheten, som endast utgör en mindre del av de totala bostadsinvesteringarna, beräknas däremot ha ökat med 5 %.

Beräkningarna över bostadsinvesteringarna bygger på uppgifter angående antal påbörjade lägenheter (se anm. 2 under tabell 3), genomsnittlig lägenhetsstorlek samt byggnadstider. Investeringsnedgången från 1970 till 1971 kan främst förklaras av en minskad igångsättning. Från 1969 till 1970 minskade totala igångsättningen med 5 300 lägenheter. Under första halvåret 1971 fortsatte den successiva minskningen sedan

1968 — ca 4 650 lägenheter färre påbörjades jämfört med första halvåret 1970. Under andra halvåret 1971 ökade igångsättningen av småhus mycket kraftigt — främst till följd av att småhusbyggandet utan statliga lån frisläpptes under oktober—december. Investeringsökningen, till följd av den ökade igångsättningen, kom dock till stor del att falla på 1972. Totalt ökade igångsättningen från 1970 till 1971 med 2 150 lägenheter — flerfamiljshusigångsättningen minskade dock med 2 850 lägenheter.

Under de tre första kvartalen 1972, för vilka endast ännu mycket preliminära siffror föreligger, påbörjades ca 5 850 lägenheter färre än under motsvarande period 1971. Minskningen i påbörjandet föll helt och hållet på flerfamiljshusen medan igångsättningen av småhus ökade kraf-

Tabell VII: 3. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1968—1973

	Totalt			Därav flerfamiljshus		
	Påbörjade[1]	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade[1]	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut
1968	107 400	106 200	116 900	71 550	77 600	93 250
1969	105 500	109 050	113 350	71 250	77 350	87 150
1970	100 200	109 800	103 750	69 350	75 200	81 300
1971	102 350	107 200	98 900	66 550	75 250	72 550
1972	(93 000)	(104 650)	(87 250)	(54 000)	(67 900)	(58 650)
1973	(80 000)	(93 150)	(74 100)	(44 000)	(53 750)	(48 900)
1971						
1 kv.	18 000	24 200	97 550	14 850	16 850	79 300
2 kv.	26 650	28 900	95 300	17 800	20 650	76 450
3 kv.	25 850	23 800	97 350	17 000	16 800	76 650
4 kv.	31 850	30 300	98 900	16 900	20 950	72 600
1972						
1 kv.	16 750	26 150	89 500	12 150	17 800	66 950
2 kv.	24 100	27 350	86 250	13 850	18 150	62 650
3 kv.	(23 800)	20 500	89 550	(13 300)	12 250	63 700
4 kv.	(28 350)			(14 700)		
1973						
1 kv.	(13 000)			(8 850)		
2 kv.	(23 300)			(12 150)		
3 kv.	(22 050)			(12 050)		
4 kv.	(21 650)			(10 950)		

[1] Med påbörjandemånad avses den månad då schaktning, sprängning eller utfyllnadsarbeten påbörjas. Siffrorna fr. o. m. 1971 är beräknade av konjunkturinstitutet.

Anm. 1. Samtliga inom parentes angivna uppgifter är prognoserade.

Anm. 2. Definitionen avseende påbörjandetidpunkt i statistiska centralbyråns bostadsbyggnadsstatistik ändrades fr. o. m. 1971. Numera registreras tidpunkten för grundbottenbesiktning och/eller de egentliga byggnadsarbetenas påbörjande. Definitionsändringen innebär att den under 1971 och 1972 publicerade påbörjandestatistiken måste korrigeras till att avse schaktningstidpunkt för att kunna utgöra underlag till bostadsberäkningarna enligt den modell som använts vid konjunkturinstitutet. I texten behandlas påbörjandet enligt den äldre definitionen.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell VII:4. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1970—1971 samt de tre första kvartalen 1972 enligt statistiska centralbyråns officiella statistik

	Totalt			Därav flerfamiljshus		
	Påbörjade[1]	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade[1]	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut
1970	106 600	109 850	96 800	75 750	75 250	74 400
1 kv.	20 250	25 450	94 850	16 800	17 900	72 800
2 kv.	32 200	29 850	97 200	21 800	20 650	73 950
3 kv.	25 950	22 550	100 600	17 900	15 750	76 100
4 kv.	28 200	32 000	96 800	19 250	20 950	74 400
1971	104 400	107 200	94 000	68 700	75 250	67 850
1 kv.	16 100	24 200	88 700	12 950	16 850	70 500
2 kv.	26 600	28 900	86 400	17 800	20 650	67 650
3 kv.	26 750	23 800	89 350	17 900	16 800	68 750
4 kv.	34 950	30 300	94 000	20 050	20 950	67 850
1972						
1 kv.	16 100	26 150	83 950	11 500	17 800	61 550
2 kv.	25 300	27 350	81 900	14 650	18 150	58 050
3 kv.	23 600	20 500	85 000	12 850	12 250	58 650

[1] Med påbörjandemånad avses månad för grundbottenbesiktning och/eller de egentliga byggnadsarbetenas påbörjande. Alla siffror är avrundade till närmast hela femtiotal.

Källa: Statistiska centralbyrån.

tigt under denna period. Denna ökning kan delvis förklaras av att en del av de småhus som påbörjades fjärde kvartalet 1971 ej kom att registreras som igångsatta förrän under första kvartalet 1972.

Den successivt minskade igångsättningen av flerfamiljshus förklaras främst av en vikande efterfrågan på lägenheter i nybyggda flerfamiljshus. Sålunda har antalet outhyrda lägenheter i nybyggda flerfamiljshus stigit kraftigt. Diagram 2 visar antalet outhyrda lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus 3 månader efter färdigställandet. Som framgår av diagrammet steg andelen outhyrda lägenheter i nybyggda hus till 7,5 %

Tabell VII: 5. Antal påbörjade lägenheter per tusen invånare 1968—1971 samt de två första kvartalen 1972

	Nederländerna	Frankrike	Storbritannien	Norge	Förenta staterna	Danmark	Sverige
1968	10,2	8,7	7,3	8,0	7,6	9,1	13,6
1969	10,0	9,9	6,4	9,6	7,4	11,0	13,3
1970	10,0	9,5	5,9	9,6	7,2	9,0	12,5
1971	10,3	10,1	6,4	10,8	10,1	9,5	12,6
1972							
1 kv.	11,5	11,0	5,6	6,8	9,6	9,9	8,3
2 kv.	12,3	10,4	7,4	10,8	12,8	18,6	11,9

Källor: OECD och nationell statistik.

för hela riket 1971 från att ha legat på en låg nivå 1970. För storstadsområdena var motsvarande tal 5,7 % och för övriga 8,5 %.

Tabell 5 visar antal påbörjade lägenheter per tusen invånare i några länder. Som framgår av tabellen har bostadsbyggandet i Sverige legat på en hög nivå under senare år. Genomsnittligt under perioden 1968—1971 igångsattes i Sverige 13 lägenheter per tusen invånare. Motsvarande siffra är för Nederländerna 10, Frankrike 9,5, Storbritannien 6,5, Norge 9,5, Förenta staterna 8 samt Danmark 10. Med ledning av nedanstående prognoser för 1972 och 1973 beräknas 11,5 respektive 10 lägenheter per tusen invånare komma att igångsättas i Sverige. Trots den kraftigt minskade igångsättningen under 1972 och 1973 ligger Sverige alltså fortfarande högt vid en internationell jämförelse.

Under fjärde kvartalet 1972 väntas igångsättningen av flerfamiljshus minska ytterligare. Härvid förutsätts att den ökade efterfrågan på bostäder i Norrlandslänen ej helt kommer att kompensera den vikande efterfrågan i övriga län. För småhusens del beräknas igångsättningen under fjärde kvartalet 1972 få ungefär samma omfattning som under fjärde kvartalet 1971. Detta framstår som troligt med hänsyn till att småhusbyggandet utan statliga lån frisläpptes under september 1972 till följd av den höga arbetslösheten inom byggnadssektorn För att ytterligare trygga vintersysselsättningen har man förutom frisläppet, som gäller året ut, öppnat möjlighet att under hösten sätta igång statsbelånade småhus med en ursprungligen planerad igångsättning under första halvåret 1973. Totalt för 1972 har igångsättningen beräknats till 93 000 lägenheter varav andelen småhus väntas bli ca 42 %. Vid denna beräkning har speciell hänsyn inte tagits till det osedvanligt blida vädret under fjärde kvartalet 1972. Den faktiska igångsättningen 1972 kan därför ha blivit större än beräknat.

För 1973 har räknats med en total igångsättning på 80 000 lägenheter.[1] Denna prognos bygger på en undersökning som bostadsstyrelsen lät utföra under hösten över kommunernas planer och förväntningar för 1973. En lätt uppjustering har gjorts på grund av viss osäkerhet om igångsättningen i vissa kommuner som ej kom med i undersökningen. Andelen småhus väntas bli ca 45 % under 1973.

Ombyggnadsverksamheten, som under en längre tid utgjort en mindre del av totala bostadsbyggandet, beräknas få ökad betydelse under 1973. Under hösten 1972 fram t. o. m. halvårsskiftet 1973 utbetalas direkta bidrag till byggföretag som rustar upp äldre bostadshus. Bidraget utgör 40 % av lönekostnaderna för byggnadsarbetare anvisade av arbetsförmedlingarna. Dessutom har beslutats, enligt ett förslag av saneringsutredningen (Prop. 1972: 124), att kommuner och allmännyttiga företag kommer att erhålla förbättringslån för upprustning av omoderna bostä-

[1] Enligt inrikesdepartementets bedömning väntas som framgår av kapitel I sid. 17 en total igångsättning om 88 000 lägenheter 1973.

Diagram VII: 2. Andel outhyrda lägenheter 3 månader efter färdigställandet 1968—1971

Procent

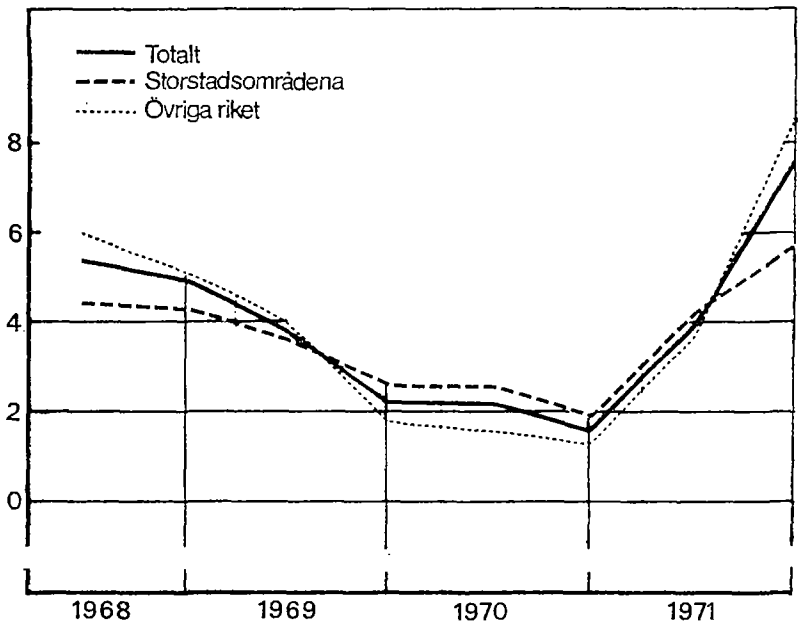

Anm. Gäller endast lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus.

Källa: **Statistiska centralbyrån.**

der. I beräkningarna för 1973 har hänsyn tagits till dels det direkta bidraget, dels till saneringsutredningens förslag om förbättringslån. Det har dock antagits att byggnadsunderhållet i högre grad än ombyggnadsverksamheten kommer att stimuleras av det direkta bidraget. Totalt beräknas emellerid ombyggnadsposten öka med 10 % 1973, en ökningstakt som något överstiger den normala.

Vid fördelningen av det totala påbörjandet har hänsyn tagits till arbetsmarknadsstyrelsens rekommendation till länsarbetsnämnderna att styra tillståndsgivningen så att huvuddelen av de privatfinansierade lägenheternas påbörjande förläggs till tredje och fjärde kvartalen.

I diagram 3 redovisas medianbyggnadstiden i antal månader för påbörjade lägenheter i flerfamiljshus och småhus. På grund av statistikomläggningen 1970 (se anm. 2 under tabell 3) justeras medianbyggnadstiderna för flerfamiljshus till att avse byggnadstiderna enligt den gamla definitionen på påbörjandet. Någon korrigering av byggnadstiderna för småhus sker inte, då enligt tillgängliga uppgifter, skillnaden mellan den gamla och den nya definitionen här är ringa.

För såväl flerfamiljshus som småhus minskade medianbyggnadstiderna för lägenheter påbörjade första halvåret 1971 med en månad jämfört med lägenheter påbörjade andra halvåret 1970. För andra halvåret

Diagram VII: 3. Medianbyggnadstid i antal månader för påbörjade lägenheter 1969—1973

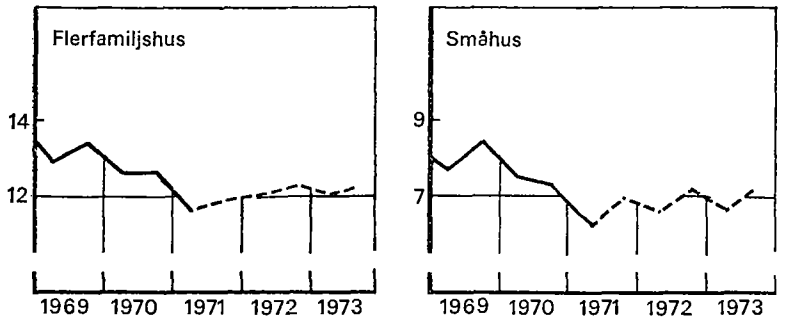

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

1971 har byggnadstiderna för både flerfamiljshus och småhus antagits öka något. Byggnadstiderna för lägenheter i flerfamiljshus och småhus påbörjade 1972 har antagits öka ytterligare beroende på att arbetstidsförkortningen, som infördes i mitten av november 1971, har förutsatts resultera i något förlängda byggnadstider. För 1973 beräknas bygggnadstiderna ligga kvar på i stort sett samma nivå som 1972.

De totala bostadsinvesteringarna beräknas öka med ca 1 % från 1971 till 1972, vilket innebär en 3-procentig ökning jämfört med konjunkturinstitutets höstrapport. Detta förklaras dels av en successivt ökad igångsättning av småhus, vilkas byggnadstider är kortare och kostnader högre än för övriga lägenheter, dels av en uppjustering av 1971 års igångsättning av flerfamiljshus. Investeringarna i flerfamiljshus beräknas minska med 15,5 % medan småhusinvesteringarna beräknas öka med 22,5 %. Den kraftiga investeringsökningen för småhusen beror till stor del på den mycket stora igångsättningen under fjärde kvartalet 1971. Till följd av den successivt avtagande igångsättningen beräknas bostadsinvesteringarna minska med 8 % i volym från 1972 till 1973. Investeringarna i flerfamiljshus beräknas minska med 18 % medan investeringarna i småhus väntas bli oförändrade från 1972 till 1973.

Under 1971 färdigställdes 107 200 lägenheter — en minskning med 2 600 lägenheter jämfört med 1970. För 1972 och 1973 har antalet färdigställda lägenheter beräknats till 104 500 respektive 93 250.

Egentlig industri

Industrins investeringar under 1972 och 1973 har bedömts med utgångspunkt från den enkätundersökning som statistiska centralbyrån genomförde i november 1972. På grund av ett ändrat urval i enkätundersökningarna fr. o. m. majundersökningen 1972 kan ett nytt mönster ha uppkommit i relationen mellan preliminära och definitiva enkätvärden. Novemberenkätens uppgifter för 1972 har dock justerats på basis av de avvikelser som kunnat konstateras i de tidigare undersökningarna med

det gamla urvalet. Sålunda justerad visar enkäten att industriinvesteringarna ökade med 4 % i volym 1971—1972. Uppgången kan främst hänföras till byggnadsinvesteringarna vilka beräknas ha ökat med 10 % medan maskininvesteringarna synes ha stigit med 2 %.

Starkt bidragande till den investeringsökning som uppnåddes 1972 torde ha varit den rad av ekonomisk-politiska åtgärder som i huvudsak vidtagits sedan juni 1971. Sålunda har investeringsfonderna i praktiken varit helt frisläppta för utnyttjande sedan hösten 1971. Vidare har ett investeringsavdrag på 20 % på maskiner beställda under 1971 och 1972 varit i kraft. Därtill har förhöjda statsbidrag medfört en stark stimulans till tidigareläggningar av miljövårdsinvesteringar inom industrin. Av diagram 4 att döma tycks huvuddelen av effekterna av dessa åtgärder ha hamnat på första halvåret 1972.

Novemberenkätens uppgifter för 1973 finns redovisade i tabellerna 6 och 7. I jämförelse med den närmast föregående augustienkätens uppgifter för 1973 kan en avsevärd uppjustering av planerna noteras. Uppreviderings av investeringsplanerna för det framförliggande året äger

Tabell VII: 6. Verkställda respektive planerade investeringar inom industrin första halvåren 1972 och 1973 enligt investeringsenkät i november 1972
Milj. kr.

	Byggnader o. anläggningar		Maskiner m. m.	
	Verkställda första halvåret 1972	Planerade första halvåret 1973	Verkställda första halvåret 1972	Planerade första halvåret 1973
Gruvor- och mineralbrott	80	67	122	128
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksindustri	90	93	224	188
Textil-, beklädnads- och lädervaruindustri	16	19	60	50
Trävaruindustri	91	82	156	156
Massa-, pappers- och pappersvaruindustri, grafisk industri	153	93	806	310
Kemisk industri, petroleum, gummivaru-, plast och plastvaruindustri	125	154	236	476
Jord- och stenvaruindustri	18	21	72	79
Järn-, stål- och metallverk samt verkstadsindustri utom transportmedelsindustri	339	287	748	969
Transportmedelsindustri	150	197	189	318
Annan tillverkningsindustri	1	9	6	4
Summa egentlig industri	1 063	1 022	2 619	2 678
El-, gas- och vattenverk	903	788	474	484
Totalt	**1 966**	**1 810**	**3 093**	**3 162**

Anm. Redovisningen inkluderar investeringar i bilar och bostäder.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell VII: 7. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1965—1973
Procentuell förändring i 1968 års priser

	1965—1966	1966—1967	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973
Byggnader och anläggningar								
Planerat i november året innan[1]	12	—28	—26	—28	— 2	— 2	— 8	—22
Faktiskt inträffad förändring	31	— 1	—16	8	0	1	9	(3)
Differens	19	27	10	36	2	3	17	(25)
Maskiner m. m.								
Planerat i november året innan[1]	— 4	—13	—14	—15	— 1	— 7	—12	— 6
Faktiskt inträffad förändring	4	— 1	2	8	7	4	2	(10)
Differens	8	12	16	23	8	11	14	(16)

[1] Planerna beräknade som kvoten mellan prognosårets rena enkätvärde och enkätårets utfall. För planförändringen 1972—1973 har använts det preliminära utfallet för 1972.

Anm. 1. På grund av skiljaktig definition av den egentliga industrin är de faktiskt inträffade förändringarna som de presenteras i denna tabell ej helt jämförbara med de som ingår i tabell 1. Se vidare i texten.

Anm. 2. Redovisningen inkluderar på maskinsidan även investeringar i bilar. Uppgifterna inom parentes är prognoserade värden.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Diagram VII: 4. Investeringar i bostäder och inom egentlig industri 1967—1973
Index: 1964 = 100. 1968 års priser. Säsongrensade halvårsdata

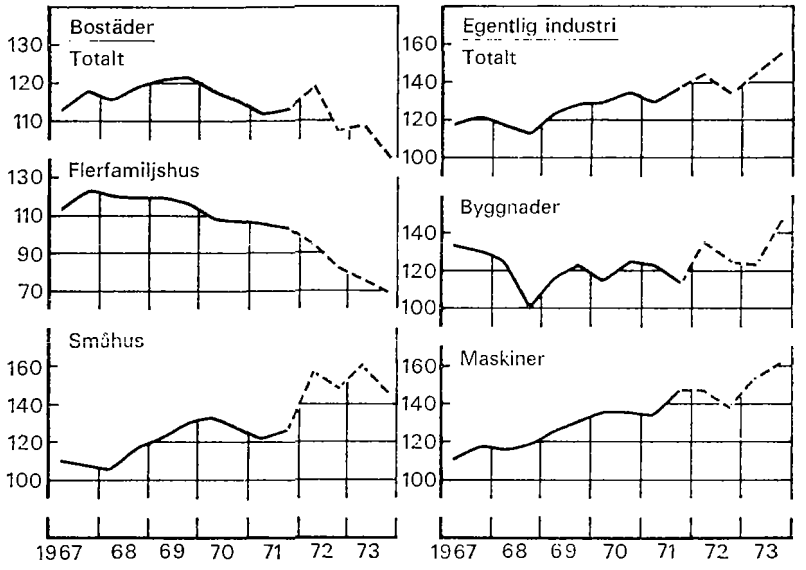

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

regelmässigt rum mellan de båda undersökningarna på hösten. För 1973 är uppjusteringen större än för något tidigare år i serien alltsedan 1966, som var det första år då enkätundersökningar rörande industrins investe-

ringsplaner företogs i såväl augusti som november. Det är härtill att märka att den senaste novemberenkäten inte torde ha hunnit att i någon nämnvärd grad påverkas av de nu beslutade stimulansåtgärder som föreslogs av regeringen i början av november 1972.

I tabell 7 har novemberplanerna för 1973 omräknats till procentuella förändringstal och sammanställts med tidigare års novemberplaner samt definitiva utfall. Det skall därvid påpekas att de i tabell 7 redovisade faktiska förändringstalen inte är helt jämförbara med dem som redovisas i tabell 1. De definitiva beräkningarna över industrins investeringar, som ingår i tabell 1, har nämligen fr. o. m. denna beräkningsomgång omräknats till standard för svensk näringsgrensindelning (SNI), vilket betyder att bl. a. investeringar i bilverkstäder brutits ut och numera ingår i posten övriga investeringar. Då motsvarande uppgifter beträffande planerna ännu inte är tillgängliga, har de i tabell 7 redovisade procenttalen måst avse den gamla klassificeringsnormen (ISIC).

Företagens ojusterade planer på byggnadssidan anger en minskning med 22 %. Tidigare års differenser mellan planer och utfall antyder att uppjusteringarna kan variera inom ett brett intervall. Svårigheterna att ringa in ett troligt uppjusteringstal för 1973 är med andra ord betydande. Med hänsyn till förbättrade konjunkturutsikter samt det beslutade investeringsavdraget på 10 % för byggnadsinvesteringar påbörjade före den 1 juli 1973 har en uppjustering med 25 procentenheter bedömts rimlig. Uppjusteringstalet är, jämfört med de senare årens, betydande men ligger dock fortfarande avsevärt under det tal som kan observeras för uppsvingsåret 1969. Industrins byggnadsinvesteringar skulle med utgångspunkt från den vidtagna uppjusteringen öka med 3 % i volym från 1972 till 1973.

På maskinsidan redovisas en minskning med 6 % enligt företagens ojusterade planer. Justeringsmönstret för industrins maskininvesteringar är som framgår av tabell 7 något stabilare och mer anpassat till konjunkturförloppet än vad gäller byggnadsinvesteringarna. Med hänsyn till det mönster som kan observeras förefaller det sålunda naturligt att en uppjustering för 1973 skall överstiga de två senaste årens. Den vidtagna uppjusteringen på 16 procentenheter kan emellertid synas låg i förhållande till talen för 1971 och 1972 med tanke på den successivt förbättrade efterfrågeutvecklingen som är trolig under 1973 samt med hänsyn till det förhöjda investeringsavdraget på 30 % för maskiner beställda första halvåret 1973. Det bör emellertid beaktas att investeringarna under jämförelseåren 1971 och 1972 stimulerats genom ekonomiskpolitiska åtgärder som inte var kända vid respektive plantillfällen. Därtill kommer att det låga kapacitetsutnyttjandet inom industrin i viss mån torde hålla tillbaka kapacitetsutvidgningar under åtminstone första delen av 1973. Den ökning på 10 % som här prognoseras är betydande sedd i relation till ökningstakten för tidigare år.

Diagram VII: 5. Investeringar inom egentlig industri, totalt och uppdelat på branscher 1966—1973
Index: 1962 = 100. 1968 års priser. Log. skala

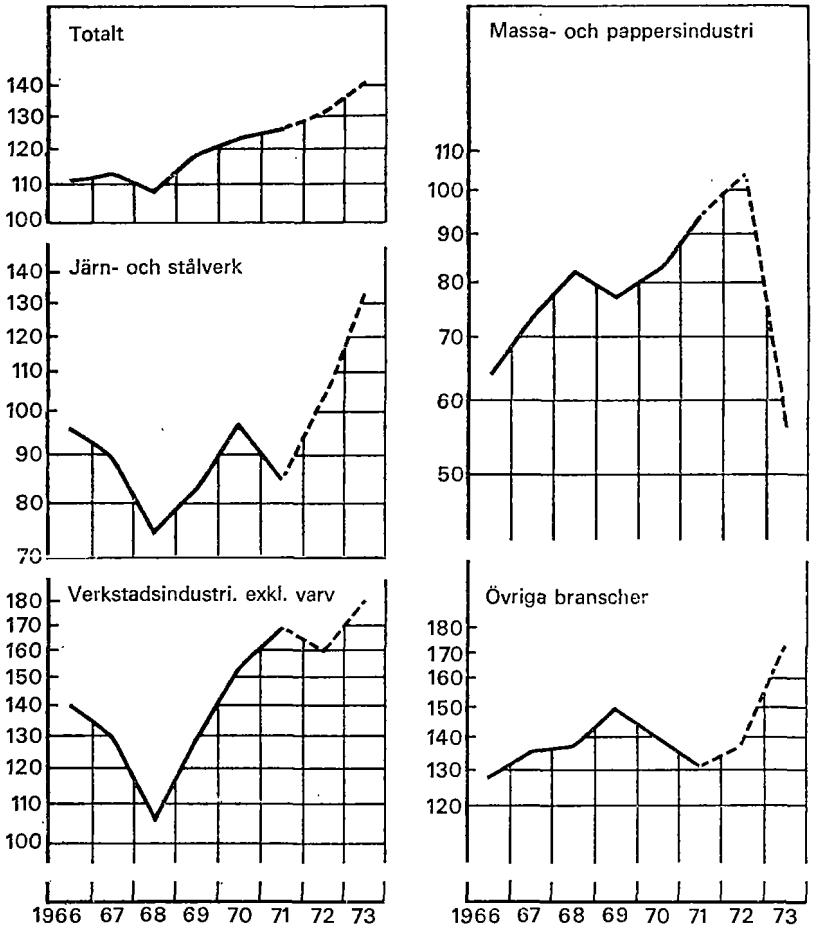

Anm. De branschvisa prognoserna är något osäkrare än prognosen för totala industrin. Investeringar i bilar och bostäder är inkluderade. Den totala industrin är anpassad till SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

För byggnader och maskiner sammantaget förutses därmed industrins investeringar öka med 8 % i volym 1972—1973.

Investeringsutvecklingen inom vissa industribranscher redovisas i diagram 5. Branschernas uppgifter för 1972 och 1973 har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som för industrin i dess helhet. Inom järn- och stålverk minskade investeringarna från 1970 till 1971. Under 1972 ökade investeringarna kraftigt och med de i novemberenkäten angivna planerna tycks en fortsatt stark investeringsuppgång vara att vänta även 1973. Investeringarna inom verkstadsindustrin som ökade i betydande omfattning från 1968 till 1971 förefaller ha minskat något under 1972. För

1973 planeras dock åter en betydande investeringsökning. Massa- och pappersindustrins investeringar ökade oavbrutet från 1969 till 1972. Enligt de nu aktuella planerna är en mycket kraftig investeringsminskning att vänta 1973. Investeringsnivån under 1973 tycks bli i det närmaste halverad i jämförelse med 1972 års. För industrin i övrigt ökade investeringarna något 1972 och planerna för 1973 indikerar en fortsatt investeringsuppgång.

Handel m. m.

Byggnadsinvesteringarna inom gruppen handel m. m. minskade med 9,5 % i volym från 1970 till 1971. Investeringarna i fristående lokaler[1] minskade härvid med 10,5 % medan investeringarna i butikslokaler i bostadshus minskade med 2,5 %. Investeringsminskningen i fristående lokaler kan främst förklaras av en mycket låg igångsättning under andra halvåret 1970 huvudsakligen beroende på den 25-procentiga investeringsavgiften[2] som infördes under våren 1970. Investeringarna i butikslokaler i bostadshus, som beräkningstekniskt följer investeringsutvecklingen för flerfamiljshus, minskade till följd av den successivt minskade igångsättningen av flerfamiljshus sedan 1968. Maskininvesteringarna inom gruppen handel m. m. minskade med 7 % 1970—1971. Tillsammantaget skulle därmed de totala investeringarna inom gruppen handel m. m. ha minskat med 8,5 % i volym 1970—1971.

Till grund för beräkningarna över investeringar i fristående lokaler 1972 och 1973 ligger dels en av statistiska centralbyrån i november 1972 insamlad enkät avseende faktiska och planerade investeringar under 1972 och 1973 inom handels-, bank- och försäkringsföretag och dels en konstruktion baserad på uppgifter över totala kostnader och byggnadstider för påbörjade byggnadsprojekt. Den enkättäckta delen av sektorns investeringar kan beräknas till ca 50 %. För denna del skulle enligt statistiska centralbyråns enkätundersökning byggnadsinvesteringarna öka med drygt 15 % i volym 1971—1972.

Den totala igångsättningen av byggen för fristående lokaler ökade kraftigt under andra halvåret 1971 i och med att investeringsavgiften upphörde den 1 juni. Ökningen av igångsättningen kan beräknas till ca 60 % i volym från 1970 till 1971. Igångsättningen under 1972, som är känd fram t. o. m. oktober, visar på en minskning på 16 % i volym jämfört med motsvarande period 1971. Igångsättningen under de sista månaderna av 1972 beräknas ha ökat kraftigt. En del projekt som planerades komma igång under tredje kvartalet synes ha blivit försenade till fjärde kvartalet och den utvidgade tillståndsgivningen för stora projekt

[1] Byggnadsinvesteringarna inom gruppen handel m. m. består till 4/5 av investeringar i fristående lokaler och till resterande del av butikslokaler i bostadshus. Med investeringar i fristående lokaler avses investeringar i varuhandel, bank och försäkringsverksamhet, teatrar, biografer, hotell, restauranger, lagerbyggnader samt fastighetsförvaltning för icke bostadsändamål.

[2] Avgiftens senaste giltighetstid var perioden 7 maj 1970—31 maj 1971.

igångsatta före den 1 december 1972 torde ha fått en viss effekt. Även den utvidgade rätten att utnyttja investeringsfonder inom näringslivet utanför den egentliga industrin torde ha haft en viss uppdragande effekt på igångsättningen.

De totala investeringarna i fristående lokaler beräknas enligt den på igångsättningsstatistiken baserade kalkylen ha ökat med knappt 15 % i volym från 1971 till 1972. Inkluderas dessutom investeringarna i butikslokaler anger dessa beräkningar en ökning av de totala byggnadsinvesteringarna med 10,5 % — en ökning som är något mindre än den som angavs i novemberenkäten.

När det gäller maskininvesteringarna inom handel m. m. så baserar sig beräkningarna för 1972 och 1973 uteslutande på statistiska centralbyråns enkätundersökning i november 1972. Företagens uppgifter har beräknats innebära en viss uppgång 1971—1972. Totalt beräknas maskininvesteringarna öka med knappt 0,5 % i volym 1971—1972. Sammantaget skulle därmed de totala investeringarna inom handel m. m. öka med 6 % 1971—1972.

En igångsättningsprognos för 1973 är förknippad med stor osäkerhet. Arbetsmarknadsstyrelsen har låtit utföra en undersökning över vilka projekt som kan påbörjas under 1973 av de inneliggande ej avgjorda ärenden som registreras i arbetsmarknadsstyrelsens statistik över oprioriterade projekt. Den visar att ca 1/4 av de inneliggande ärendena kan påbörjas under 1973. Detta tyder på att igångsättningen under 1973 kan bli mycket låg men möjligheterna att utnyttja investeringsfonderna för nedlagda kostnader t. o. m. maj 1973 kan tänkas motverka den kraftiga tendensen till minskad igångsättning. Här har räknats med en minskning med ca 20 % i volym jämfört med 1972. Prognosen innebär att igångsättningen skulle återgå till en mer "normal" nivå efter den höga igångsättningen under 1971 och 1972.

Investeringarna i fristående lokaler beräknas med dessa antaganden minska med ca 2,5 % 1972—1973. Novemberenkäten anger en nedgång med ca 3 % 1972—1973 och ligger följaktligen för sin del av byggandet väl i linje med den anförda beräkningen, vilken utgick från antaganden om igångsättningen. Inkluderas investeringar i butikslokaler i bostadshus kommer det totala byggandet att minska med 4 % från 1972 till 1973.

Underlaget för en bedömning av plansiffrorna över maskininvesteringarna för 1973 är mycket knapphändigt. Företagens planer har emellertid tolkats så att en uppgång 1972—1973 skulle vara att vänta. Prognosen har satts till 4 %. Härvid har hänsyn tagits till den förhöjning av investeringsavdraget och den förlängning av dess giltighetstid som aviserades i mitten på november 1972.

Sammantaget skulle därmed de totala investeringarna minska med 0,5 % i volym 1972—1973.

Handelsflottan

De totala investeringarna i handelsflottan, dvs. inköp av nybyggda fartyg från svenska och utländska varv minus nettoutförsel av begagnade fartyg uppgick enligt nu föreliggande beräkningar till 1 020 milj. kr. 1972 — en volymökning på drygt 80 % jämfört med 1971. Denna kraftiga uppgång förklaras huvudsakligen av en stark ökning av investeringarna i nybyggda fartyg — i första hand svenskbyggda. Samtidigt har importen av begagnade fartyg, som dock är en beloppsmässigt liten post, ökat väsentligt.

Beräkningarna över investeringarna i nybyggda fartyg under 1973 baseras dels på en under hösten 1972 insamlad enkät från svenska redare angående deras beställningar av nybyggda fartyg i utlandet, dels på en i oktober 1972 insamlad enkät från de svenska varven. Enligt dessa enkäter beräknas investeringarna i nybyggda fartyg öka omkring 25 % i volym 1972—1973. Ökningen ligger helt på importerade fartyg medan leveranserna av svenskbyggda fartyg beräknas minska något. Nettoutförseln av begagnade fartyg har antagits bli av en något större omfattning 1973 än 1972. De totala investeringarna i handelsflottan beräknas därmed öka med 24,5 % i volym 1972—1973.

Statliga investeringar

De totala statliga investeringarna ökade med 3,5 % från 1970 till 1971. Byggnadsinvesteringarna var oförändrade medan maskininköpen ökade med 8 %. Till grund för beräkningarna rörande 1972 och 1973 års investeringar ligger enkäter som insamlats från affärsverk och myndigheter.

Utifrån dessa beräknas de statliga byggnadsinvesteringarna ha ökat med ca 25 % från 1971 till 1972. Denna mycket höga ökningstakt får bl a. ses som en följd av de åtgärder som successivt vidtagits alltsedan sommaren 1971 för att stimulera byggarbetsmarknaden. Affärsverkens byggnadsinvesteringar beräknas ha ökat med ca 20 %. Det är här framför allt byggnadsarbeten i vattenfallsverkets samt televerkets regi som ökat kraftigt, medan statens järnvägars byggnadsverksamhet minskat något.

De statliga myndigheternas byggnadsinvesteringar beräknas ha ökat med 27 % under 1972. Denna kraftiga tillväxt förklaras framför allt av att den del av det statliga vägbyggandet som finansieras via anslagen till beredskapsarbeten ökade med 100 % från 1971 till 1972 till följd av en väsentlig utökning av de totala anslagen till beredskapsarbeten.

De statliga maskininvesteringarna beräknas ha ökat med ett par procentenheter från 1971 till 1972. Affärsverkens maskininköp var i stort sett oförändrade medan de statliga myndigheternas maskininvesteringar, som beloppsmässigt är en förhållandevis liten post, ökade med 16,5 %. Enligt ovan redovisade preliminära beräkningar ökade de totala stat-

liga investeringarna med 13,5 % från 1971 till 1972 efter en tillväxt på 3,5 % under 1971.

För 1973 beräknas den totala statliga investeringsverksamheten bli av i stort sett samma omfattning som under 1972. Byggnadsinvesteringarna förväntas härvid minska med 8 % medan maskininvesteringarna förutses öka med 9 %.

Affärsverkens byggnadsinvesteringar beräknas minska med 2,5 % 1973. Detta är framför allt en följd av en planerad lägre byggaktivitet inom televerket medan vattenfallsverket även 1973 tycks öka sina investeringar. Myndigheternas byggnadsinvesteringar förutses minska med 11—12 % främst beroende på en trolig nedgång i de vägarbeten som finansieras via anslagen till beredskapsarbeten. De byggnadsarbeten som administreras av byggnadsstyrelsen förväntas öka även under 1973, efter att ha ökat oavbrutet alltsedan 1969.

Den beräknade tillväxten för statens maskininköp om 9 % 1973 förklaras av ökade maskininvesteringar inom affärsverken medan myndigheternas maskinanskaffning, som ökade kraftigt 1972, har antagits minska något. Affärsverkens ökade investeringar härrör i huvudsak från ökade maskininköp inom televerket, vattenfallsverket samt statens järnvägar.

Kommunala investeringar

Kommunernas investeringar minskade med 9,5 % från 1970 till 1971 efter att ha ökat med 9,5 % från 1969 till 1970. Olika faktorer har troligen bidragit till detta omslag i investeringsutvecklingen. Inom konjunkturinstitutet har företagits en undersökning, som avser att belysa effekterna av 1969 och 1970 års kreditåtstramning på de kommunala investeringarna. Undersökningen visar att kreditåtstramningen endast obetydligt påverkat investeringarna under 1970 och 1971. Däremot tycks, enligt en av statistiska centralbyrån genomförd undersökning, kommunsammanslagningar vid årsskiftet 1970/1971 väsentligt ha bidragit till den kraftiga investeringsutvecklingen 1969—1970. Enligt denna undersökning har investeringsbenägenheten under 1970 varit väsentligt högre inom de kommuner som 1971 upphörde som självständiga enheter än inom övriga kommuner. Inom sådana i undersökningen ingående kommuner som ej berördes av sammanslagningen 1971 och som ej heller kommer att beröras av den planerade sammanslagningen 1974 minskade t. o. m. de totala investeringarna från 1969 till 1970.

De totala kommunala investeringarna består till ungefär 85 % av investeringar i borgerliga primärkommuner och landsting. Den resterande delen avser investeringar inom kommunägda företag, kyrkliga kommuner och halvkommunala elföretag. Till grund för beräkningarna över de borgerliga primärkommunernas samt landstingens investeringar under 1972 och 1973 ligger en av statistiska centralbyrån i november

1972 insamlad enkät. Häri ingår emellertid inte vissa kommunala beredskapsarbeten som administreras av arbetsmarknadsstyrelsen.

Enligt denna enkät beräknas de kommunala myndigheternas byggnadsinvesteringar ha ökat med 1 % från 1971 till 1972. Jämfört med kommunernas planer i november 1971 innebär detta en uppkorrigering med 4 %. Till stor del kan denna uppkorrigering troligen förklaras av de åtgärder som statsmakterna vidtagit under senare delen av 1971 samt under 1972 för att stimulera den kommunala byggaktiviteten.

Även från de kommunägda företagen insamlar statistiska centralbyrån i november en enkät avseende företagens investeringsplaner. Denna enkät har emellertid hittills visat sig vara mindre tillförlitlig. I beräkningarna har med tanke på den kraftiga investeringsökningen inom de kommunägda företagen under 1971 antagits i stort sett oförändrade investeringar 1971—1972.

Sammanlagt beräknas de totala kommunala byggnadsinvesteringarna exklusive bostäder ha ökat med 3 % från 1971 till 1972. En icke obetydlig del av denna uppgång förklaras av att omfattande beredskapsarbeten som ej redovisas i enkäten tillkommit under 1972. Vidare har en kraftig ökning skett av de halvkommunala elföretagens investeringar.

Enligt den tidigare nämnda kommunenkäten beräknas de kommunala myndigheternas maskininköp ha ökat med 13 % från 1971 till 1972. Totalt inklusive kommunägda företag, halvkommunala elföretag samt kyrkliga kommuner har ökningen beräknats till 14 %.

Sammantaget innebär ovanstående preliminära beräkningar att de

Tabell VII: 8. Planerade och faktiska förändringar av de borgerliga primärkommunernas och landstingens investeringar 1963—1973
Procentuell förändring i 1968 års priser

	1963—1964	1964—1965	1965—1966	1966—1967	1967—1968	1968—1969	1969—1970	1970—1971	1971—1972	1972—1973
Byggnadsinvesteringar										
Planerat i november året innan[1]	5	3	10	13	4	4	2	—10	— 3	— 9
Faktiskt inträffad förändring	16	10	4	14	10	3	2	— 8	(1)	(— 5)
Differens	11	7	— 6	1	6	— 1	0	2	(4)	(4)
Maskininvesteringar										
Planerat i november året innan[1]	10	— 7	1	7	4	9	13	— 9	7	—13
Faktiskt inträffad förändring	24	6	15	16	13	— 3	22	—20	(13)	(— 3)
Differens	14	13	14	9	9	—12	9	—11	(6)	(10)

[1] Planerna beräknade som kvoten mellan prognosårets rena enkätvärde och enkätårets utfall. För planförändringen 1972—1973 har använts det prognoserade utfallet för 1972.

Anm. Uppgifterna inom parentes är prognoserade.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

totala kommunala investeringarna har ökat med 4,5 % från 1971 till 1972 efter att ha minskat med 9,5 % från 1970 till 1971.

I tabell 8 redovisas de kommunala myndigheternas investeringsplaner för 1973. I anvisningarna till novemberenkäten har fr. o. m. november 1969 kommunernas investeringsplaner begärts i löpande priser, dvs. uppgifterna skall avse investeringsårets prisnivå. Detta innebär att kommunerna själva måste skatta den kommande prisutvecklingen. På basis av de erhållna uppgifterna beräknas inom konjunkturinstitutet kommunernas planer uttryckta som en volymförändring. Härvid används en inom konjunkturinstitutet gjord prognos avseende prisutvecklingen för prognosåret. Det är givetvis ovisst om kommunerna i sina planer räknat med tillnärmelsevis samma prisutveckling som konjunkturinstitutet. För att få en uppfattning om den av kommunerna beräknade prisutvecklingen begärdes i november 1971 särskilda planuppgifter för 1972 i redovisningstillfällets prisnivå, dvs. prisnivån i november 1971. Dessa uppgifter har jämförts med de investeringsplaner som kommunerna samtidigt haft att redovisa i löpande priser. Den slutsats som kunnat dras av denna jämförelse är att det sannolikt föreligger olika redovisningsprinciper i olika komuner — vissa kommuner har förmodligen inte alls beaktat kommande prisstegringar. Det tycks sålunda som om den prisutveckling som ingår i planuppgifterna snarare underskattar än överskattar den av konjunkturinstitutet förutsedda prisstegringen. Den osäkerhet som råder beträffande kommunernas prisantaganden innebär givetvis en betydande osäkerhetsfaktor vid tolkningen av de planuppgifter som redovisas i tabell 8.

Som framgår av tabell 8 räknar konjunkturinstitutet med att kommunernas byggnadsplaner avser en minskning av byggnadsinvesteringarna med 9 % i volym från 1972 till 1973. Härvid har antagits att kommunernas egen prognos över prisutvecklingen något understiger konjunkturinstitutets. Under hösten 1972 har olika åtgärder vidtagits för att stimulera den kommunala byggaktiviteten. Sålunda har 100 milj. kr. avsatts att användas till bidrag för kommunernas miljövårdsinvesteringar. Dessa bidrag kan utgå med 75 % av kostnaderna. Vidare har arbetsmarknadsstyrelsens anslag till beredskapsarbeten för budgetåret 1972/73 utökats med 900 milj. kr., av vilka en betydande del kommer att kanaliseras till kommunerna. Härvid har statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten höjts från 33 % till 50 % fram t. o. m. 30 april 1973. Verkan av dessa åtgärder torde endast till en del kommit till uttryck i kommunenkätens plansiffror. Vid korrigeringen av kommunernas planer har hänsyn även tagits till att kommunerna i november som regel tycks något underskatta utfallet av påföljande års investeringar (se tabell 8). Med beaktande av de synpunkter som sålunda anförts har kommunernas planer uppkorrigerats med 4 procentenheter. Härigenom beräknas en volymminskning ske med 5 % från 1972 till 1973. Totalt har de kom-

munala byggnadsinvesteringarna exklusive bostäder beräknats minska med 5 % i volym 1972—1973 — de kommunägda bolagens investeringar har härvid antagits förbli oförändrade.

Kommunernas planer vad gäller 1973 års maskininvesteringar innebär okorrigerade en volymnedgång om 13 %. Det har antagits att kommunernas planer såsom tidigare år kommer att överträffas varför en volymmässig minskning på 3 % förefaller trolig från 1972 till 1973. Inklusive investeringar i halvkommunala elföretag, kyrkor och kommunägda företag beräknas kommunernas totala maskininvesteringar minska med 4,5 % från 1972 till 1973.

De totala kommunala investeringarna beräknas minska med 5 % från 1972 till 1973 efter att ha ökat med 4,5 % från 1971 till 1972.

3. Lagerinvesteringar

De senaste årens utveckling har kännetecknats av ovanligt starka lagerrörelser. Totala lagerinvesteringarnas ökning 1969—1970 motsvarade ca 1 1/2 % av bruttonationalprodukten. 1970—1971 föll lagerinvesteringarna med ett belopp motsvarande drygt 2 % av bruttonationalprodukten. Industrin svarade för huvuddelen av dessa lagervariationer. — Beloppstal för lagerinvesteringarna är i det följande angivna i 1968 års priser.

Industrins lagerinvesteringar i insatsvaror och varor i arbete nådde en övre vändpunkt under första halvåret 1970 medan investeringarna i färdigvarulagren kulminerade andra halvåret 1970. Ett kraftigt fall för industrins totala lagerinvesteringar ägde först rum under första halvåret 1971 och avsåg därvid främst varor i arbete. Den fortsatta starka nedgången under andra halvåret 1971 kunde i sin helhet återföras på insatsvaror och färdigvaror medan utvecklingen för varor i arbete redan då svängde något i positiv riktning.

Verkstadsindustrins lagerutveckling har svarat för största delen av de totala lagersvängningarna 1969—1971. Av industrins totala lageruppbyggnad under dessa år svarade verkstadsindustrin för inemot 2/3. Vad gäller kastningarna i lagerutvecklingen mellan de särskilda åren svarade verkstadsindustrin 1969 för drygt 4/5 av den totala förändringen sedan föregående år i fråga om lageruppbyggnad. Under 1970 var motsvarande andel drygt hälften och 1971 närmare 4/5 av en förändring som detta år gick i negativ riktning. Från 1970 till 1971 sjönk verkstadsindustrins andel av de totala industrilagerinvesteringarna från 65 % till 35 %. Vid sidan om verkstadsindustrin har lagervariationerna varit betydande inom framför allt skogsindustrierna.

Industrins lagerökning första halvåret 1972 var något mindre än föregående halvår. Lagerökningen hänförde sig främst till varvens varor i arbete. Investeringarna i färdigvarulagren svängde däremot kraftigt

Diagram VII:6. Totala industrins lagervolymförändringar 1963—1972
Milj. kr. 1968 års priser. Säsongrensade halvårsdata

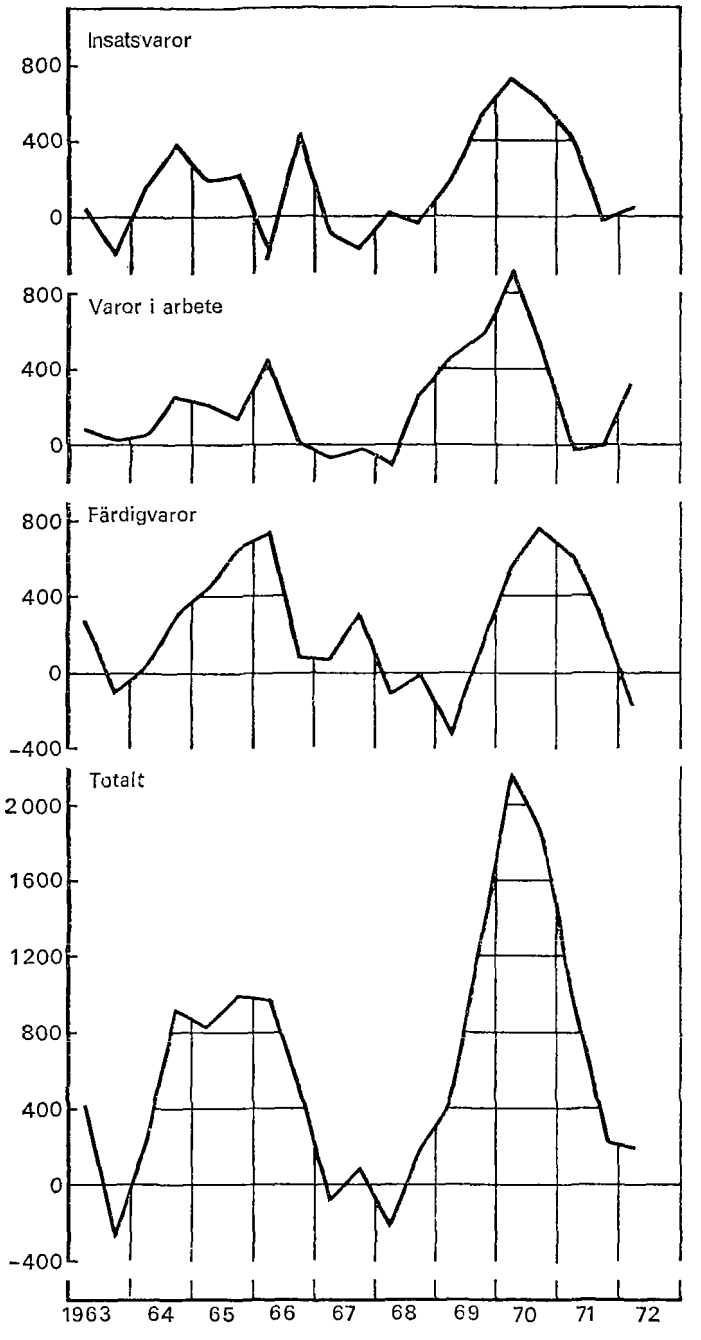

Källa: Statistiska centralbyrån.

från +270 milj. kr. andra halvåret 1971 till — 200 milj. kr. första halvåret 1972. Insatsvarulagren ökade med närmare 100 milj. kr. För andra halvåret 1972 visade lagerstockarna för såväl insatsvaror och varor i arbete som färdigvaror en nedgång, vilken sammanlagt uppgick till 370 milj. kr. Troligen nåddes därmed botten för lagercykeln vad gäller varor i arbete. För insatsvaror och färdigvaror kan en nedre vändpunkt beräknas inträffa först under första halvåret 1973.

Vid bedömningen av den troliga lagerutvecklingen sista kvartalet 1972 och hela året 1973 har hänsyn i möjlig mån tagits till effekten av det statliga lagerstöd som riksdagen beslutade om i slutet av 1971. Stödet utgår i form av ett kontantbidrag motsvarande 20 % av värdet av lagerökningen — av i första hand färdigvaror — och har kunnat erhållas av företag som med hänsyn till avsättningsmöjligheterna haft svårt att upprätthålla sysselsättningen under 1972. Av praktiska skäl utgår bidraget för det räkenskapsår som avslutas närmast före den 1 mars 1973. Då räkenskapsåret sammanfaller med kalenderåret för flertalet företag, torde emellertid huvuddelen av stödet till lageruppbyggnad falla på kalenderåret 1972. Ansökningstiden utgick den 1 juli 1972. Preliminära beslut om lagerstöd har hittills meddelats för omkring 500 arbetsställen med ca 120 000 anställda. Lagerstöd har begärts av dessa för en lagerökning uppgående till omkring 1 miljard kr. Som framgår av nedanstående tablå är det — förutom företag i verkstadsindustrin — speciellt företag inom de råvaruproducerande branscherna som sökt statsbidrag och fått preliminärt bifall härtill.

Preliminärt godkända ansökningar om statsbidrag till lagerökning

	Uppskattad lagerökning milj. kr.	Berört antal anställda 1 000-tal
Skogsbruk	74	5
Malmbrytning	74	7
Skogsindustri	333	26
Järn-, stål- och metallverk	111	17
Verkstadsindustri	374	54
Övrig tillverkningsindustri	66	9
Summa	**1 032**	**118**

Mellan halvåren 1973 väntas ett relativt kraftigt sving i positiv riktning för industrins lagerinvesteringar, motsvarande kanske drygt 1 % av bruttonationalprodukten. Insatsvaru- och färdigvarulagren bidrar starkast till detta. För helår räknat innebär utvecklingen 1972—1973 ett positivt lageromslag med 800 milj. kr. inom industrin att jämföra med en minskning i lagerinvesteringarna 1971—1972. Lageromslaget kan således väntas verka uppdragande på den totala efterfrågans utveckling

1973 men först under andra halvåret torde verkningarna bli av mer betydande storlek.

Som framgår av tablån skedde 1970 en stark lagerneddragning inom detalj*handeln,* medan däremot partihandelns lager ökade kraftigt. Sammantaget var lagerförändringarna inom handeln små.

Detaljhandelslagren steg kraftigt i början av 1971 i och med att en förväntad konsumtionstillväxt (säsongrensat sett) uteblev. Därefter lyckades man dock få till stånd en lagerneddragning genom successivt minskade inköp. Även under första halvåret 1972 hölls inköpen tillbaka och lagren fortsatte att dras ned. Lagerminskningen beräknas ha fortsatt andra halvåret, vilket ledde till en neddragning av betydande storlek för helåret 1972. För 1973 väntas i samband med en relativt snabb konsumtionsuppgång ett omslag mot lageruppbyggnad inom detaljhandeln. Svinget beräknas till ca 350 milj. kr.

Trots minskade inköp fortsatte partihandelslagren att stiga under första halvåret 1971 till följd av en kraftigt försvagad försäljning. Vid halvårsskiftet bedömdes lagren som för stora av en betydande andel av företagen. En lagerneddragning inom partihandeln började under andra halvåret 1971 och fortsatte under såväl första som andra halvåret 1972. Från 1972 till 1973 beräknas ett omslag av betydande storlek ske. Den troliga omfattningen härav uppgår till ca en halv miljard kronor.

Lageruppbyggnaden inom skogsbruket utgörs av skillnaden mellan normal årlig skogstillväxt och avverkning vartill läggs förändring av i skogen lagrad ved. En kraftig stegring noterades under 1971 till följd av en mycket stark ökning av vedlagren. Under 1972 har dessa lager åter dragits ned. Vad beträffar jordbrukslagren beräknas den för andra året i följd mycket goda skörden ha medfört en förhållandevis stor lagerökning 1972.

Lagervolymförändringar, totalt. Milj. kr., 1968 års priser

	1970	1971	1972	1973
Industri inkl. el-, gas- och vattenverk	4 109	1 291	—175	605
Detaljhandeln (inkl. bilar)	— 292	— 425	—150	200
Partihandeln	389	— 43	—250	250
Jord- och skogsbruk	— 32	172	— 30	— 10
Summa	**4 174**	**995**	**—605**	**1 045**

VIII. Den offentliga verksamheten

1. Allmänt

Vid presentation av den offentliga sektorn i detta kapitel tillämpas i allt väsentligt samma definitioner och avgränsningar som i det institutionellt uppdelade nationalräkenskapssystemet. Sektorn är uppdelad i tre delsektorer nämligen staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn.

Affärsverksamhet som drivs av staten förs i huvudsak till företagssektorn. Statens kapitaltillskott till affärsverken betraktas som en kapitaltransferering av icke finansiell natur. Verksamheten som bedrivs i fastighetsfonderna och vissa andra kapitalfonder uppfattas inte här som affärsmässig. Dessa fonder har upplösts och deras transaktioner med andra sektorer än staten hänförs till den statliga myndighetssektorn.

När det gäller kommunerna, betraktas deras affärsdrivande verksamhet som en del av den kommunala myndighetssektorn. Detta medför att kapitaltillskottet från de kommunala myndigheterna till affärsverksamheten kommer att registreras som sektorintern realinvestering.

Socialförsäkringssektorn har ställning av mellanled mellan å ena sidan staten och kommunerna och å andra sidan hushållssektorn och företagssektorn. Inbetalningar av avgifter från hushåll och arbetsgivare avseende socialförsäkring leds, eventuellt via staten, fram till socialförsäkringssektorn. Alla utbetalningar av socialförsäkringsförmåner betraktas som utgående från socialförsäkringssektorn. Utbetalningar för detta ändamål som belastar staten eller kommunernas budgeter anses som transfereringar till socialförsäkringssektorn.

Den offentliga sektorn tar direkt i anspråk en betydande del av bruttonationalproduktens resurser i form av varor och tjänster. I det följande görs en uppskattning av den offentliga sektorns efterfrågan på varor och tjänster t. o. m. 1973. En andra del av de offentliga sektorernas utgifter består av transfereringar till övriga sektorer. Dessa utgifter medför inte utan vidare att reala resurser tas i anspråk. Tansfereringar från staten och socialförsäkringssektorn till kommuner och hushåll ger dock i betydande utsträckning upphov till efterfrågan på varor och tjänster. Den offentliga sektorn ställer inte bara direkta krav på reala resurser. I det följande redovisas även som ett tredje alternativ vissa uppskattningar av den påverkan på kreditmarknaden som kan utgå från den offentliga sektorn. Innebörden av denna påverkan utvecklas sektorvis i kapitlet om kreditmarknaden.

För att ge en samlad bild av den offentliga sektorns reala och finansiella anspråk summeras de tre delsektorerna till en konsoliderad offentlig sektor. Avslutningsvis diskuteras den offentliga sektorns inver-

kan på den samlade efterfrågan varvid sektorn utvidgas till att innefatta även de av statsmakterna i stor utsträckning kontrollerade investeringsfonderna och bostadsbyggandet. En viss diskussion förs även rörande lämplig sektoravgränsning vid ett konjunkturpolitiskt betraktelsesätt. Den tekniska beskrivningen av tillvägagångssättet har allt sedan den reviderade nationalbudgeten för 1969 relativt utförligt relaterats i ett flertal nationalbudgeter. Liksom i den reviderade nationalbudgeten för 1972 har det därför denna gång bedömts som möjligt att endast lämna en summarisk redogörelse.

2. Staten

Den statliga budgetens utveckling under 1971 och 1972 har i hög grad präglats av skatteomläggningens och konjunkturavmattningens återverkningar på inkomstsidan samt de ekonomisk-politiska åtgärdernas effekter på utgiftssidan. De statliga inkomsterna 1972 steg sålunda relativt svagt samtidigt som transfereringsutgifterna visade en stark ökning. Den slutliga efterfrågan på varor och tjänster växte likaledes betydligt snabbare än bruttonationalprodukten, eller med knappt 4,5 % i volym. Huvudparten härav föll, som närmare utvecklas i det följande, på investeringssidan och den civila konsumtionen. Statens finansiella sparande kom härigenom att försvagas med knappt 3,5 miljarder kr. 1972. Annorlunda uttryckt innebar detta att statens inkomstöverskott 1971 ersattes med ett utgiftsöverskott om knappt 2 100 milj. kr. 1972.

Parallellt med en viss dämpning av transfereringsutgifternas ökningstakt förutses för 1973 en betydligt snabbare statlig inkomstökning än 1972. De sammanlagda utgifterna för konsumtions- och investeringsändamål beräknas växa med mindre än en procentenhet i volym, något som helt sammanhänger med en förutsedd real investeringsnedgång. Huvudparten av den relativa avsaktningen kan hänföras till andra halvåret 1973.

I tabell 1 har statens inkomster och utgifter för kalenderår respektive budgetår redovisats. Som framgår av tabellen består statsinkomsterna i huvudsak av direkta och indirekta skatter samt s. k. övriga inkomster. Den senare gruppen utgörs bl. a. av inkomst från kapital och rörelse.

De *direkta skatterna* består till största delen av till staten inflytande skatter på inkomst och förmögenhet minskade med återbetalningar av överskjutande skatt och kommunalskattemedel. Dessutom bortdras avgifter som visserligen uppbärs av staten men som är avsedda för socialförsäkringssektorn. De viktigaste av dessa är arbetsgivares och enskildas avgifter till sjukförsäkringen samt enskildas folkpensionsavgifter. I huvudsak som en följd av 1970 års skattereform var beloppet direkta skatter i stort oförändrat från 1970 till 1971. En "normal" tillväxt av de di-

Tabell VIII: 1. Statens inkomster och utgifter 1971—1973
Milj. kr.

		Kalenderår			Budgetår		
		1971 utfall	1972 prel. utfall	1973 prognos	1971/72 utfall	1972/73 prel. beräkn.	1973/74 enl. riksstats-förslag[2]
1.	**Inkomster**	**45 165**	**47 520**	**52 210**	**47 893**	**49 470**	**56 070**
1.1.	Direkta skatter	16 591	16 210	15 990	17 709	15 780	18 970
1.2.	Indirekta skatter	23 886	26 400	30 450	25 279	28 310	30 920
1.3.	Övriga inkomster	4 688	4 910	5 770	4 905	5 380	6 180
2.	**Utgifter**	**43 832**	**49 590**	**54 410**	**47 363**	**52 280**	**57 580**
2.1.	Transfereringar	26 670	30 330	33 740	28 666	31 670	35 670
2.1.1.	Till hushåll	4 991	5 650	6 300	5 854	5 930	6 260
2.1.2.	Till socialförsäkrings-sektorn	6 391	7 160	8 060	6 869	7 230	9 660
2.1.3.	Till kommuner	10 099	11 860	13 440	10 685	12 520	13 530
2.1.4.	Till företag	2 300	2 530	2 640	2 794	2 770	2 820
2.1.5.	Till internationell verksamhet	662	930	1 100	724	1 060	1 200
2.1.6.	Ofördelat	2 227	2 200	2 200	1 740	2 160	2 200
2.2.	Konsumtion	15 221	16 650	18 220	16 303	18 110	19 320
2.3.	Realinvestering	1 941	2 610	2 450	2 394	2 500	2 590
3.	*Finansiellt sparande (1—2)*	*1 333*	*—2 070*	*—2 200*	*530*	*—2 810*	*—1 510*
4.	Utlåning och andra finansiella transaktioner	4 610	4 470	4 400	4 258	4 480	4 300
4.1.	Därav finansierat inom fonderna	76	70	70	61	70	80
5.	Totalsaldo (1–2–4+4.1.)	—3 201	—6 470	—6 530	—3 667	—7 220	—5 730
6.	Nettoförändringar i transaktioner vid sidan av riksstaten (utgiftsökning: —)	[1]565	120	..	—157	..	..
7.	Av riksgäldskontoret redovisat budgetutfall	—2 636	—6 350	..	—3 824	..	..

[1] Den oscdvanligt stora avvikelsen mellan det budgetsaldo som redovisas av riksgäldskontoret resp. riksrevisionsverket förklaras i stor utsträckning av skilda redovisningsprinciper för vissa investeringsbemyndiganden. Från riksgäldskontorets sida har dessa bemyndiganden kassamässigt redovisats på kalenderåret 1970. I riksbokföringen har dock den anslagsförbrukning till vilken dessa belopp är knutna av riksrevisionsverket ansetts vara att hänföra till kalenderåret 1971.

[2] Hänsyn har tagits till de reformer på sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarnas område som föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.

Anm. 1. Beloppen för skatterna är något lägre än de belopp som återfinns i nationalräkenskaperna beroende på att olika registreringstidpunkter används. Nationalräkenskaperna redovisar de skatter som erläggs, avseende en viss period, medan här angivna tal avser belopp som strömmar in till staten i resp. period. Stigande beskattningsunderlag och viss fördröjning i uppbördssystemet ger upphov till differensen mellan de två beloppen.

Anm. 2. Vid omvandlingen av budgetsiffrorna för budgetåret 1973/74 till kalenderårssiffror för 1973 måste delvis ganska approximativa metoder användas, varför en viss osäkerhet vidlåder uppskattningen av framför allt de enskilda utgiftsposternas storlek.

Anm. 3. Tabellens uppgifter i posterna 1—5 baseras på riksrevisionsverkets och finansdepartementets data, vilka till övervägande del är kassamässiga. Vissa undantag härvidlag föreligger dock, varför exakt överensstämmelse inte nås med riksgäldskontorets statistik rörande budgetutfallen, redovisad i post 7. Sådan överensstämmelse nås först sedan totalsaldona i post 5 justerats för nettoförändringarna i transaktionerna vid sidan av riksstaten — här i form av residualberäkning.

rekta skatteintäkterna ägde inte heller rum 1972. Som närmare framgår av kapitel VI var detta i stor utsträckning en följd av tekniska faktorer i samband med preliminärskatteuppbörden under 1971. Sålunda blev av olika skäl den erlagda preliminärskatten 1971 betydligt högre än den slutligt påförda skatten för samma år. Kring månadsskiftet november/december 1972 utbetalades drygt 4,5 miljarder kr. i överskjutande skatt, vilket var drygt 2,5 miljarder kr. mer än de fyllnadsinbetalningar som gjordes första halvåret 1972. De kvarskattebelopp som i samband med slutregleringen av 1971 års inkomster kommer att betalas 1973 beräknas uppgå till knappt 1,8 miljarder kr.[1] Skillnaden mellan preliminär uppbörd och slutlig skatt för kalenderåret 1971 uppgår sålunda till knappt 900 milj. kr.

De nya skatteregler som trädde i kraft fr. o. m. ingången av 1973 innebar i korthet en sänkning av den direkta statsskatten med något över 2 miljarder kr. Finansieringen härav sker via höjningar av vissa indirekta skatter och avgifter. Vidare kommer preliminärskattetabellerna att fr. o. m. 1973 baseras på inkomstnivån i mitten av varje inkomstintervall i stället för som hittills på det högsta värdet. Dessa omständigheter, i förening med en viss nedgång av lönesummans tillväxttakt från 1972 till 1973, beräknas medföra en svag nedgång av de direkta skatteintäkterna 1973.

De *indirekta skatterna* består i huvudsak av mervärdeskatt, punktskatter på vissa varor och tjänster, fordonsskatt, tullar samt allmän arbetsgivaravgift. Den del av fordonsskatten som kan antas motsvara hushållens andel har dock förts till de direkta skatterna. De indirekta skatternas andel av de totala skatteinkomsterna har under det senaste årtiondet kraftigt ökat för att 1972 uppgå till knappt 60 %. Den takt med vilken de indirekta skatterna växer är av naturliga skäl starkt avhängig av ändringar i skatte- och avgiftssatser. Under 1972 har inga förändringar i dessa avseenden ägt rum. Med verkan fr. o. m. november 1972 ersattes dock den tidigare annonsskatten med en skatt på annonser och reklam, vilket bl. a. kommer att resultera i en ökning av statens inkomster från denna finansieringskälla.

Omläggningen av skattesystemet innebar som ovan antytts vissa höjningar av de indirekta skatte- och avgiftssatserna 1973. Den allmänna arbetsgivaravgiften steg sålunda vid årsskiftet 1972/1973 från 2 till 4 %. Vidare höjdes skatterna på tobak, öl, sprit och vin. Fr. o. m. april 1973 införs slutligen en speciell skatt på spel. De indirekta skatternas tillväxt förutses bl. a. som en följd härav växa från 10,5 % 1972 till ca 15,5 % 1973.[2]

[1] Det debiterade kvarskattebeloppet uppgår till ca 2,2 miljarder kr. Härav beräknas dock endast ca 1,8 miljarder kr. bli erlagda.

[2] Hänsyn har ej tagits till de inkomst- och utgiftseffekter som sammanhänger med det prisstopp på vissa livsmedel som infördes fr. o. m. den 1 januari 1973. Jordbrukarna kommer under 1973 att kompenseras för prisstoppet över statsbudgeten. För att finansiera denna kompensation kommer regeringen att föreslå höjda skatter på bensin och motorbrännolja.

Övriga statsinkomster, som består av inkomster från rörelse och kapital, inkomster från vissa nominellt prissatta tjänster samt vissa kalkylmässiga poster, beräknas ha vuxit med knappt 5 % 1972. Motsvarande tillväxt för 1973 har skattats till ca 18 %. Den relativt stora skillnaden i ökning mellan de båda åren beror i första hand på en ojämn fördelning mellan hälfterna av respektive budgetår.

De *totala statsinkomsterna* växte endast med ca 5 % 1972. Delprognoserna för statens olika inkomstkällor anger en betydligt snabbare tillväxt 1973, eller ca 10 %.

Den tyngst vägande delen av statsutgifterna, eller över 60 %, utgörs av *transfereringar.* 1972 steg de totala transfereringarna med ca 13,5 %, medan tillväxten 1973 kan beräknas till ca 11 %. Överföringarna till kommun respektive socialförsäkringssektor behandlas närmare i avsnitten rörande dessa båda sektorer. Transfereringarna till hushållen ökade relativt snabbt under 1972, eller med ca 13 %. Bidragande härtill var bl. a. de nya regler för de statliga bostadstilläggen som började tillämpas fr. o. m. april 1972. Dessutom utbetalades under januari 1972 ett särskilt statligt bostadstillägg. För 1973 har de statliga inkomstöverföringarna till hushållen beräknats öka med knappt 12 %. Bakom uppgången ligger en i samband med skatteomläggningen beslutad beloppshöjning av det allmänna barnbidraget samt studiebidraget.

De *statliga konsumtionsutgifterna* steg 1971 med drygt 4,5 % i volym och knappt 14 % i värde. För 1972 beräknas däremot konsumtionens tillväxt ha begränsats till drygt 1,5 % i volym och ca 9,5 % i värde. Denna till synes förvånansvärt kraftiga avsaktning faller emellertid helt på den löpande förbrukningen, där de militära maskininköpen och fortifikationsanläggningarna ingår som en tung komponent. I volym räknat steg dessa båda delposter med tillsammans 22 % 1971 för att påföljande år minska med knappt 18 %. Rensat från de militära maskininköpen och fortifikationsanläggningarna fås en helt annan bild av den statliga konsumtionens utveckling 1971 och 1972 — en ökning 1971 med endast 1,5 % mot en uppgång med 6 % 1972. Den låga tillväxten 1971 kan i huvudsak hänföras till den återstående delen av den löpande förbrukningen. Det är troligt att momshöjningen den 1 januari 1971 medförde att ett flertal inköp tidigarelades till 1970. Enligt statistiska centralbyråns nationalräkenskaper ökade den löpande förbrukningen 1970 (exkl. militära maskininköp m. m.) med över 15 % i volym. Den tunga posten i konsumtionen, ca 55 %, utgörs emellertid av personalkostnader. Såväl 1971 som 1972 har tillväxten av denna komponent utgjort något över 3 % i volym.

För 1973 har antagits en något snabbare volymökning av de statliga konsumtionsavgifterna än 1972, eller ca 2,5 %. Skillnaden mellan de två åren kan i första hand hänföras till ett väntat omslag av den löpande förbrukningen. Sysselsättningen inom den statliga myndighets-

sektorn 1973 beräknas däremot växa i ungefär samma takt som 1972. Uttryckt i löpande priser förutses inte heller någon acceleration av tillväxttakten för den totala konsumtionen 1973. Detta sammanhänger främst med en beräknad lägre ökningstakt av statstjänstemannalönerna.

Investeringsverksamheten inom statliga myndigheter beräknas ha ökat med ca 35 % i värde 1972. Detta motsvarar en real uppgång om ca 25 %. Det kan som kontrast nämnas att myndigheternas investeringar 1971 minskade i volym med ca 3 %. Den kraftiga tillväxten 1972 var huvudsakligen att hänföra till de ekonomisk-politiska stimulansåtgärder som vidtogs framför allt under hösten 1971 och hösten 1972. Sålunda steg t. ex. det statliga vägbyggande som finansieras via anslagen till beredskapsarbeten med 100 % från 1971 till 1972. För 1973 förutses som framgår av kapitel VII en nedgång av de allmänna statliga beredskapsarbetena. Bland annat som en följd härav beräknas de statliga myndigheternas investeringar 1973 sjunka med 6 % i värde och 9 % i volym.

Den snabba tillväxten av i första hand de statliga transfererings- och investeringsutgifterna ledde under 1972 till en ökning av de *totala statsutgifterna* om ca 13 %. För 1973 förutses en något mera dämpad ökningstakt, eller knappt 10 %. Den jämfört med inkomsterna påtagligt snabbare uppgången 1972 av statens utgifter fick relativt kraftiga återverkningar på det *finansiella sparandet* — från ett överskott 1971 om drygt 1 300 milj. kr. till ett underskott 1972 om knappast 2 100 milj. kr. För 1973 förutses en viss ytterligare försvagning till ett utgiftsöverskott om ca 2 200 milj. kr.

Omfattningen av *utlåning och andra finansiella transaktioner* var relativt oförändrad från 1971 till 1972 och inga större förändringar förutses heller för 1973. Det bör i detta sammanhang påpekas att omvandlingen från budgetår till kalenderår är gjord under ganska stor osäkerhet varför utfallet så småningom kan visa sig medföra justeringar och förskjutningar mellan åren. Detta gäller framför allt utlåning och andra finansiella transaktioner.

Totalbudgetens saldo, dvs. i princip nettot av det finansiella sparandet och de finansiella utgifterna, visade enligt riksgäldskontorets enbart kassamässiga statistik ett underskott om ca 6 350 milj. kr. 1972. För 1973 anger ovanstående beräkningar ett i stort ungefär oförändrat saldo. Det kan nämnas att mellan budgetåren 1972/73 och 1973/74 antas budgetunderskottet sjunka med ca 1 500 milj. kr.

3. Kommunerna

Bilden av den kommunala sektorns utveckling 1971 och 1972 har märkbart kommit att förändras sedan kommunernas räkenskaper för 1971 och den i november 1972 genomförda kommunenkäten blivit slutligt bearbetade. Vad gäller 1971 har sålunda konsumtionens tillväxt i

volym dragits ned från av statistiska centralbyrån tidigare under hösten 1972 redovisade 4,5 % till något över 2 %. En motsvarande revidering från 5 % till drygt 3 % har fått göras för 1972. Allmänt kan sägas att de nu gällande konsumtionsberäkningarna förefaller att bättre korrespondera mot den dämpning av aktivitetstillväxten inom den kommunala sektorn, som i andra sammanhang kommit till uttryck. Storleken av revideringarna kan dock förefalla något förvånande. De beräkningar över utvecklingen 1973 som presenteras i det följande, innebär sammanfattningsvis en fortsatt svag tillväxt av kommunernas slutliga efterfrågan. Eftersom samtidigt en relativt begränsad ökning av de kommunala inkomsterna är att förutse, väntas 1973 medföra en viss försvagning av det finansiella sparandet efter den markanta förbättring som inträffade 1972.

Tabell VIII: 2. Kommunernas inkomster och utgifter 1972—1973
Exkl. bostäder, kommunala bolag och stiftelser

		Milj. kr.		Förändring 1972—1973	
		1972	1973	milj. kr.	procent
Löpande priser:					
1.	**Inkomster**	**46 780**	**50 750**	**3 970**	**8,5**
1.1.	Skatter	26 020	27 360	1 340	5,0
1.2.	Statsbidrag	11 860	13 440	1 580	13,5
1.3.	Övriga inkomster	8 900	9 950	1 050	12,0
2.	**Utgifter**	**47 960**	**52 220**	**4 260**	**9,0**
2.1.	Transfereringar	8 170	8 970	800	10,0
2.1.1.	Till hushåll	3 940	4 330	390	10,0
2.1.2.	Till socialförsäkringssektorn	1 080	1 180	100	9,0
2.1.3.	Till staten	260	290	30	11,5
2.1.4.	Ofördelat	2 890	3 170	280	10,0
2.2.	Konsumtion	30 370	33 850	3 480	11,5
2.3.	Realinvestering	9 420	9 400	—20	—0
3.	Saldo (1—2)	—1 180	—1 470	—290	.
4.	Netto av mark- och fastighetsköp	170	130	—40	.
5.	*Finansiellt sparande (3—4)*	*—1 350*	*—1 600*	*—250*	.
6.	Utlåning	300	300	0	.
7.	Likviditetsförändring	750	200	—550	.
8.	Upplåning	2 400	2 100	—300	.
1972 års priser:					
Konsumtion		30 370	31 490	1 120	3,5
Realinvestering		9 420	8 890	—530	—5,5

Anm. Posten upplåning omfattar upplåning på och utanför kreditmarknaden. Procenttalen är avrundade till jämna halva resp. hela procent.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Kommunernas *inkomster* består till drygt hälften av skatteintäkter. Statsbidrag och övriga inkomster svarar för ca 1/4 vardera. I övriga inkomster ingår bl. a. inkomster från försäljning av avgiftssatta tjänster och inkomster från rörelse och kapital.

Skatteinkomsterna (inkl. indirekta skatter), som ökade med knappt 14 % 1971, beräknas ha stigit betydligt snabbare 1972, eller med drygt 21 %. Som framgår av nedanstående tablå var den stora inkomstförstärkningen 1972 att återföra på en förhållandevis betydande tillväxt av såväl förskott som slutregleringsmedel. Det kan i detta sammanhang observeras att ett särskilt förskott till i huvudsak inflyttningskommuner har tillkommit fr. o. m. 1972.[1]

Utbetalningar över inkomstskattetiteln

	1970	1971	1972	1973
Förskott	16 011	18 589	21 944	22 507
Slutavräkning	2 002	2 298	3 360	2 607
Särskilt förskott till inflyttningskommuner	—	—	160	180
Särskilt förskott på grund av skatteomläggningen	—	—	—	1 319
Summa utbetalda direkta skatter	**18 013**	**20 887**	**25 464**	**26 613**

Som en följd av den överenskommelse som träffades mellan kommunernas organisationer och staten i samband med riksdagsbeslutet om den senaste skattereformen kommer den kommunala utdebiteringshöjningen 1973 att begränsas till 15 öre. Detta är en av orsakerna till att de ordinära förskotten väntas öka endast obetydligt 1973. En betydligt viktigare omständighet är dock att 1970 års skattereform på grund av det system som tillämpas för utbetalningar av kommunalskattemedel först 1973 får direkta återverkningar på kommunernas inkomstförhållanden. Under 1971 och 1972 har nämligen förskottsbetalningarna av kommunalskattemedel enligt gällande utbetalningsregler främst grundats på inkomstförhållandena 1969 respektive 1970. 1973 kommer emellertid det bortfall i det kommunala skatteunderlaget som följde av 1970 års skattereform att inverka såväl på slutavräkningen avseende 1971 som på de fortsatta förskottsutbetalningarna. Kommunerna skall kompenseras för dessa inkomstbortfall. Vad gäller slutavräkningarna för 1971 sker detta genom ett skattebortfallsbidrag direkt över statsbudgeten (1 250 milj. kr.). Vad gäller förskottsbetalningarna tillkommer ett extra förskott av skattebortfallsbidrag avseende 1973 års inkomstförhållanden. I likhet med övriga förskott till kommunerna regleras även detta förskott över

[1] SFS 1971: 189 och 190.

inkomstskattetiteln.[1] Som framgår av tablån uppgår förskotten av skattebortfallsbidrag 1973 till drygt 1 300 milj. kr. Totalt, inklusive de till beloppet relativt obetydliga indirekta skatterna, kan de skattemedel som tillfaller kommunerna beräknas öka 1973 med drygt 5 %.[2]

Statsbidragen ökade med ca 9 % från 1970 till 1971 och kan därefter beräknas ha vuxit med ca 17 % till 1972. Den kraftiga ökningen av bidragen 1972 är bl. a. en följd av de stimulansåtgärder som regeringen vidtog under hösten 1971 samt i viss utsträckning även av de åtgärder som sattes i kraft under augusti—september 1972 för att förbättra sysselsättningsläget inom byggnadsverksamheten. Dessa åtgärder var nämligen till stor del inriktade på den kommunala byggnadsverksamheten. Även 1973 kan statsbidragen antas komma att växa i snabb takt, om än inte i samma grad som 1972. Den fortsatt höga tillväxttakten, ca 13 %, förklaras framför allt av ovan berörda ersättning över statsbudgeten av skattebortfallsbidrag avseende slutavräkningen för 1971. Härtill kommer en kompensation till kommunerna om 250 milj. kr. för den merkostnad som höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften vid årsskiftet 1972/1973 från 2 % till 4 % beräknas medföra.

Totalt, inklusive övriga inkomster, beräknas de kommunala inkomsterna växa med 8,5 % under 1973. Detta är en betydligt lägre tillväxt än under 1972, då inkomsterna steg med knappt 19 %.

Som omnämndes inledningsvis har den *kommunala konsumtionstillväxten* 1972 skattats till drygt 3 % i volym. I värde räknat uppgick ökningen till drygt 14 %. Av konsumtionsutgifterna utgör personalkostnaderna ca 75 %. Beräkningen av sysselsättningsökningen inom den kommunala sektorn 1972 är speciellt osäker på grund av den genomförda arbetstidsförkortningen. Av arbetskraftsundersökningarna att döma har antalet anställda inom sektorn stigit med 6 % under de tre första kvartalen 1972 jämfört med motsvarande period 1971. Enligt de i nationalräkenskaperna ingående arbetsvolymberäkningarna har antalet arbetade timmar för helåret 1972 vuxit med knappt 4 %. För 1973 förutses en viss acceleration av den volymmässiga konsumtionstillväxten. I värde räknat kan däremot ökningtakten antas bli något svagare än under 1972, främst på grund av lägre avtalsmässiga löneökningar för de kommunalanställda. De direkta effekterna på den kommunala konsumtionens tillväxt 1972 av regeringens ekonomisk-politiska stimulansåtgärder har tentativt skattats till 100 milj. kr.

Efter en förhållandevis kraftig investeringsnedgång 1971 steg de kommunala myndigheternas och affärsverkens *investeringar* 1972 med 4,5 %

[1] 1973 och 1974 erhåller sålunda kommunerna dubbla bidrag, dels ett förskott över inkomstskattetiteln, dels en slutreglerad ersättning över statsbudgeten. I samband med slutregleringen 1975 avräknas det förskott om drygt 1 300 milj. kr. som lyfts 1973.

[2] Jämfört med tablån anger tabellen en högre skattesumma. Skillnaden förklaras av de indirekta skatterna.

i volym och knappt 12 % i värde. Som närmare framgår av avsnitt 6 i detta kapitel kan något mer än hela den volymmässiga tillväxten 1972 förklaras av vidtagna statliga stimulansåtgärder.

De planuppgifter kommunerna lämnade i november 1972 antydde en relativt markant neddragning av den reala investeringsverksamheten 1973. Det bör därvid dock observeras att kommunerna vid uppgiftslämnartillfället inte hade full kännedom om de av regeringen på tilläggsstat presenterade ekonomisk-politiska stimulansåtgärderna. Dessa omfattade bl. a. finansiellt stöd för igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten om ca 900 milj. kr.[1] Totalt för 1973 förutses de statliga bidragen till kommunala beredskapsarbeten uppgå till ca 500 milj. kr. Detta är visserligen ett lägre belopp än 1972, men avsevärt mer än under de närmast föregående åren. Med hänsyn härtill räknas med en endast måttlig investeringsnedgång 1973 eller med ca 5,5 % i volym. I värde räknat förutses ett jämfört med 1972 ungefär oförändrat investeringsbelopp. De direkta effekterna på de kommunala investeringarna under 1973 av statliga stimulansåtgärder har härvid antagits motsvara en 3-procentig investeringstillväxt. För en mera utförlig redogörelse över den kommunala investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VII.

En summering av kommunernas konsumtions- och investeringsutgifter 1972 visar att dessa ökade med drygt 13,5 % i värde och ca 3,5 % i volym. För 1973 förutses tillväxten av kommunernas totala efterfrågan på varor och tjänster stanna vid knappt 1,5 % i volym och knappt 9 % i värde. Denna relativa avsaktning jämfört med 1972 faller helt på investeringssidan. Med tanke på att bruttonationalprodukten 1973 beräknas växa med drygt 4 % i volym innebär detta att den kommunala verksamheten kommer att utvecklas svagare än den totala produktionen.

Kommunernas *transfereringsutgifter* beräknas ha uppgått till drygt 8 miljarder kr. 1972. Den största utgiftsposten utgjordes av transfereringarna till hushållen, vilka skattas till knappt 4 miljarder kr. Under 1973 förutses dessa senare transfereringar stiga med ca 10 %. De totala transfereringsutgifterna 1973 beräknas växa med ca 10 % att jämföra med ca 17 % 1972.

Av ovan redovisade beräkningar framgår vidare att kommunernas *finansiella sparande* förstärktes 1972 med inemot en och en halv miljard kronor. Denna utveckling bör emellertid ses mot bakgrund av den betydande försvagning som inträffade i första hand 1970. Det kan sålunda nämnas att kommunernas utgiftsöverskott ännu 1972 med något hundratal miljoner översteg 1969 års nivå. Det minskade utgiftsöverskottet, i kombination med det lätta kreditmarknadsläget, har av kommunerna utnyttjats till en konsolidering av den likvida ställningen. Likviditeten beräknas sålunda, som framgår av tabell 2, ha förstärkts med

[1] En stor del härav — ca 550 milj. kr. — hade emellertid annonserats under sommaren och hösten 1972.

750 milj. kr. 1972. Parallellt härmed har kommunernas nettoupplåning på den organiserade marknaden bibehållits på en hög nivå. Däremot torde en viss avveckling ha skett av den under 1970 och 1971 omfattande tillfälliga upplåningen utanför marknaden.

Under 1973 förutses kommunernas finansiella sparande åter försvagas, om än endast med några hundratal miljoner kronor. Som närmare motiveras i kapitel IX framstår likväl en fortsatt, om än mindre, likviditetsförbättring som trolig. De anspråk på finansiella resurser som vid en sådan utveckling måste tillgodoses torde i högre grad än 1972 komma att täckas av långfristig upplåning på den organiserade marknaden. Det kan nämnas att regeringen beslutat medverka till att kommunerna bereds ett ökat låneutrymme i förhållande till tidigare år om ca 500 milj. kr. Detta utesluter inte att den totala kommunala upplåningen kan komma att minska 1973.

4. Socialförsäkringssektorn

Till socialförsäkringssektorn har förts vissa verksamheter som kan anses utgöra led i den samhälleliga trygghets- och socialpolitiken. Sektorn omfattar allmän sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, frivillig sjukpensionsförsäkring, folkpensionering, tilläggspensionering och frivillig pensionsförsäkring. Sektorn är till sin natur en statistisk konstruktion, varför dess gränser inte genomgående sammanfaller med berörda institutioners. När man studerar de samhällsekonomiska effekter som utgår från socialförsäkringssektorn har man i regel inget primärt intresse för sektorns efterfrågan på varor och tjänster. Denna är nämligen helt obetydlig. Det som uppmärksammas är i stället de finansiella

Tabell VIII: 3. Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1972—1973

	Milj. kr.		Förändring 1972—1973	
	1972	1973	milj. kr.	procent
1. Inkomster	**28 840**	**31 960**	**3 120**	**11,0**
1.1. Avgifter	16 740	18 240	1 500	9,0
1.2. Bidrag från stat och kommun	8 240	9 240	1 000	12,0
1.3. Ränteinkomster	3 860	4 480	620	16,0
2. Utgifter	**19 120**	**21 660**	**2 540**	**13,5**
2.1. Konsumtion	560	620	60	10,5
2.2. Transfereringar till hushållen	18 420	20 890	2 470	13,5
2.3. Övrigt	140	150	10	7,0
3. Finansiellt sparande (1—2)	*9 720*	*10 300*	*580*	.

Anm. Procenttalen är avrundade till jämna halva resp. hela procent.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

flödena mellan socialförsäkringssektorn och övriga sektorer i samhällsekonomin.

Allmänt kan sägas att tillväxten av socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1972, liksom de bedömningar som för närvarande kan göras för 1973, ligger väl i linje med de senaste årens utveckling. De förslag till sociala reformer som presenteras i finansplanen kan dock antas komma att resultera i vissa förändringar på sektorns såväl inkomst- som utgiftssida 1974.

Socialförsäkringssektorns *inkomster* består dels av avgifter från de försäkrade eller deras arbetsgivare, dels av bidrag från stat och kommun, dels slutligen av ränteinkomster. Avgifterna, som svarar för ca 60 % av sektorns totala inkomster, beräknas ha ökat med 6 % 1972, vilket var betydligt mindre än 1971 då ökningen uppgick till drygt 16 %. För 1973 har avgiftsflödet beräknats växa med ca 9 %. Orsakerna till dessa kraftiga svängningar är till stor del av teknisk natur, såsom närmare redovisats i föregående nationalbudgeter. Arbetsgivarnas avgifter till sjukförsäkringen har fr. o. m. 1973 höjts med 0,1 procentenhet till 3,2 %, motsvarande ett inkomsttillskott för sektorn om ca 200 milj. kr. Uppskjutandet av ATP-avgiftens tidigare fastställda höjning med en kvarts procentenhet 1973 innebär å andra sidan ett uteblivet inkomsttillskott av ungefär samma storlek. Härtill kan läggas en höjning av patientavgiften inom den öppna vården från 7 till 12 kr. Bidragen från stat och kommun beräknas 1973 stiga något snabbare än 1972, eller med ca 12 % mot 11,5 %. Skillnaden i tillväxt faller helt på den statliga sektorn och sammanhänger med utbetalandet av ett extra statsbidrag om 130 milj. kr. 1973. Detta senare bidrag, jämte ökningen av arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift, avses i första hand finansiera en höjning av sjukkassans ersättning till landstingen för den slutna vården från 31 kr. till 48 kr. per patient och vårddag. Ränteinkomsternas ökningstakt är mycket snabb, vilket förklaras av den kraftiga fonduppbyggnad som för närvarande sker inom sektorn. Under 1973 väntas ränteinkomsterna öka med ca 16 %.

Socialförsäkringssektorns *utgifter* består till mycket liten del av administrationskostnader (dvs. offentlig konsumtion). Den största delen utgörs av utbetalningarna till hushållssektorn. Knappt 18,5 miljarder kr. utbetalades 1972 mot ca 16,5 miljarder 1971 och för 1973 väntas utbetalningarna stiga till knappt 21 miljarder kr. Drygt hälften av dessa utbetalningar utgörs av folkpensionsförmåner, medan sjukförsäkringsförmånerna svarar för ca 1/5. Av de ingående delposterna har i första hand ATP-förmånerna uppvisat en snabb tillväxt under senare år, något som sammanhänger med det kraftigt ökade antal personer som berörs av dessa transfereringar.

Transaktionerna över en konstruerad socialförsäkringssektor visar att sektorns *finansiella sparande* — dess nettoutlåningsmöjligheter — under

senare år ständigt har ökat. Tillskottet beräknas ha uppgått till drygt 1 160 milj. kr. 1971 och 1 250 milj. kr. 1972. Förstärkningen under 1973 väntas bli 575 milj. kr. Sparandet har så gott som uteslutande skett inom AP-fonderna. Hur detta sparande har utbjudits på kreditmarknaden och fördelats på olika låntagargrupper framgår av kapitel IX.

5. Den konsoliderade offentliga sektorn

Den offentliga sektorn har i de tre föregående avsnitten presenterats uppdelad på tre delsektorer, varav en, socialförsäkringssektorn, är en i hög grad konstruerad sektor. Utan att därmed underskatta innebörden av det kommunala självstyret kan sägas att statsmakterna har stort inflytande över — och ansvar för — de offentliga delsektorernas utgifter och inkomster och även över de finansiella transaktionerna dem emellan. Därför är det i betydande utsträckning statsmakterna, som avgör i vilken sektor de med en reform följande direkta utgifterna skall falla och vilken sektor som i någon bemärkelse skall svara för finansieringen. Därmed kan hela den offentliga sektorn i viss mån uppfattas som ett instrument för statsmakternas ekonomisk-politiska intentioner. Detta betraktelsesätt synes tillämpligt i synnerhet vid analyser på längre sikt. Mål kan nås genom förändringar i variabler som statsmakterna kontrollerar, men som formellt är att hänföra till en annan sektor än den statliga. Det kan därför vara missledande att endast utifrån förändringar

Tabell VIII: 4. Den konsoliderade offentliga sektorns inkomster och utgifter 1972—1973

		Milj. kr.		Förändring 1972—1973	
		1972	1973	milj. kr.	procent
1.	**Inkomster**	**102 470**	**111 670**	**9 200**	**9,0**
1.1.	Skatter	68 630	73 800	5 170	7,5
1.2.	Socialförsäkringsavgifter	16 740	18 240	1 500	9,0
1.3.	Övriga inkomster	17 100	19 630	2 530	15,0
2.	**Utgifter**	**96 170**	**105 170**	**9 000**	**9,5**
2.1.	Transfereringar	36 560	40 630	4 070	11,0
2.1.1.	Till hushåll	28 010	31 520	3 510	12,5
2.1.2.	Till företag	2 530	2 640	110	4,5
2.1.3.	Ofördelat	6 020	6 470	450	7,5
2.2.	Konsumtion	47 580	52 690	5 110	10,5
2.3.	Realinvestering	12 030	11 850	−180	−1,5
3.	*Finansiellt sparande (1—2)*	*6 300*	*6 500*	*200*	.

Anm. Delsektorerna är inte fullständigt konsoliderade då det kan förutsättas att en del av de ofördelade transfereringarna även återfinns bland övriga inkomster. Procenttalen är avrundade till jämna halva resp. hela procent.

Källa: Finansdepartementet.

i statens budget dra slutsatser om bl. a. den av statsmakterna bedrivna ekonomiska politiken.

När delsektorerna konsolideras innebär detta att transfereringarna dem emellan elimineras. Konsolideringens syfte är att beräkna den offentliga sektorns anspråk på reala resurser samt dess nettotransaktioner med hushålls- och företagssektorerna. Den konsoliderade offentliga sektorns omslutning kan sägas antyda omfånget av de ekonomiska flöden som det offentliga normalt antas direkt kunna påverka genom sin politik. En del ekonomiska resurser används direkt av det offentliga för produktion av varor och framför allt tjänster. Andra medel återförs såsom transfereringar till de privata sektorerna, med mer eller mindre stark styrning i vad avser deras slutliga användning. Sektorns inkomstöverskott, i bemärkelse av skillnader mellan totala inkomster och samtliga utgifter för konsumtion, realinvestering och icke finansiella transfereringar, benämns finansiellt sparande. Denna post innefattar finansiella transfereringar (utlåning m. m.) samt eventuellt saldo.

Den konsoliderade offentliga sektorns *inkomster* beräknas ha ökat med knappt 11,5 % 1972. Uppdragande på tillväxttakten verkade främst den kommunala skatteutvecklingen. För 1973 förutses ökningstakten för de totala inkomsterna avta något, vilket i första hand sammanhänger med den jämfört med 1972 mera begränsade tillväxten av de kommunala skatteintäkterna. En tilltagande ökningstakt för de statliga skatterna, helt hänförlig till de indirekta skatterna, väntas inte fullt ut kunna motväga detta förhållande.

Den konsoliderade sektorns utgifter för *investeringar och konsumtion* var i stort oförändrade från 1970 till 1971. Vid gruppering efter institutionell tillhörighet framträder som ett slående drag den totalt sett sjunkande kommunala utgiftsnivån. För 1971 registrerades en nedgång om knappt 2 % i volym. Artvis fördelat kan noteras att de statliga och kommunala investeringarna sjönk 1971 med 10 % medan däremot konsumtionens utveckling var betydligt gynnsammare, en uppgång med drygt 3 % i volym. För 1972 uppvisade de olika komponenterna ett helt annat mönster. De offentliga investeringarna beräknas ha stigit detta år med över 8 %, varav huvudparten föll på den statliga sektorn. Investeringarnas snabba tillväxt 1972 bör i första hand ses som ett utslag av konjunkturpolitikens utformning. De stimulativa åtgärder som satts in har sålunda — vid sidan av utökade transfereringar till den privata sektorn — i stor utsträckning riktat sig mot den offentliga investeringsutvecklingen. Totalt för 1972 beräknas, som framgår av tabell 5, den offentliga efterfrågan på varor och tjänster ha vuxit med knappt 4 % i volym och ca 13 % i värde.

För 1973 förutses den offentliga sektorns konsumtions- och investeringsutgifter växa endast obetydligt, eller med drygt 1 % i volym. Retardationen i tillväxttakten kan helt återföras på investeringssidan, och

Tabell VIII: 5. Den offentliga sektorns konsumtions- och investeringsutgifter 1972–1973

	Milj. kr.	Volym-förändring i procent		Värde-förändring i procent	
	1973	1971—1972	1972—1973	1971—1972	1972—1973
Statlig konsumtion	18 220	1,5	2,5	9,5	9,5
Statlig investering	2 450	25,0	—9,0	34,5	— 6,0
Totalt	*20 670*	*4,5*	*1,0*	*12,0*	*7,5*
Kommunal konsumtion	33 845	3,0	3,5	14,0	11,5
Kommunal investering	9 404	4,5	—5,5	12,0	— 0
Totalt	*43 249*	*3,5*	*1,5*	*13,5*	*8,5*
Socialförsäkrings-sektorns konsumtion	618	—	—	9,5	10,0
Summa offentlig sektor	**64 537**	**4,0**	**1,0**	**13,0**	**8,5**
Summa offentlig konsumtion	52 683	2,5	3,0	12,5	11,0
Summa offentlig investering	11 854	8,5	—6,5	16,0	— 1,5

Anm. Procenttalen är avrundade till jämna halva resp. hela procent.
Källa: Finansdepartementet.

då i första hand på en antagen nedtrappning av statliga och kommunala beredskapsarbeten under framför allt senare delen av 1973.

Ovanstående beräkningar antyder till en del den påverkan — styrbar eller inte styrbar — på konjunkturläget som utgår från den offentliga sektorns slutliga efterfrågan på varor och tjänster. Det bör dock observeras att siffrorna i sig inte ger underlag för några mera djupgående analytiska slutsatser. Exempelvis belyser de inte utvecklingen under loppet av respektive år. Det finns anledning att i avsnitt 6 något återkomma till vissa härmed sammanhängande frågeställningar.

För 1972 kan den offentliga sektorn enligt här använd definition beräknas ha tagit i anspråk ca 28 % av bruttonationalproduktens resurser. Inkluderas offentlig affärsverksamhet enligt de definitioner som används i nationalräkenskaperna stiger denna andel till knappt 31 %. Bruttonationalproduktens tillväxt under 1973 förutses nu komma att uppgå till drygt 4 % och eftersom ökningen av den offentliga sektorns direkta efterfrågan under samma period beräknas bli drygt 1 % kommer det offentliga att 1973 ta i anspråk en mindre andel av de tillgängliga resurserna än under 1972. Räknat utifrån löpande priser blir andelsminskningen sannolikt mindre än i fastprisberäkningarna eftersom kostnaderna normalt stiger snabbare inom den offentliga sektorn än vad gäller inom samhällsekonomin i övrigt.

Som ovan nämnts går en del av den offentliga sektorns inkomster

tillbaka till de privata sektorerna. Dessa inkomstöverföringar är till viss del komponenter i socialförsäkringsprogrammet och finansieras ibland med försäkringstekniskt beräknade avgifter från hushållen, medan andra överföringar är avsedda att bidra till en omfördelning mellan olika inkomstskikt. En mindre del av sektorns inkomster går som subventioner tillbaka till företagssektorn och kan beräknas komma främst hushållssektorn tillgodo i form av lägre priser. Totalt beräknas *transfereringarna* från den offentliga till den privata sektorn öka i långsammare takt 1973 än 1972, eller med ca 11 % mot drygt 13 %.

Schematiskt kan man säga att inemot 60 % av det offentligas inkomster används för att direkt efterfråga reala tillgångar och att ungefär 1/3 av inkomsterna återförs till de privata sektorerna genom olika former av inkomstöverföringar. Den resterande delen upptas av det finansiella sparandet. Det *finansiella sparandet* försvagades 1972 med ca 700 milj. kr. Nedgången kan helt hänföras till den statliga sektorn medan däremot kommunernas finansiella sparande förstärkts med inemot 1 1/2 miljard kr. För 1973 förutses däremot en viss ökning av det offentligas inkomstöverskott, om än endast med ett par hundra miljoner kronor. Det är i huvudsak socialförsäkringssektorn som bidrar till uppgången.

6. Beräkning av budgeteffekter

Metodik

Det är inte möjligt att på grundval enbart av förändringar i budgetens saldo eller i det finansiella sparandet göra några fullständiga bedömningar av statsbudgetens verkningar på samhällsekonomin i sin helhet. En given förändring i budgetsaldot eller i det finansiella sparandet kan nämligen orsakas av ett stort antal kombinationer av förändringar i budgetens delposter, där varje kombination kan ha sin karakteristiska effekt på samhällsekonomin. Ett analogt resonemang kan givetvis tillämpas vad gäller de kommunala budgeterna. Under de senaste åren har i nationalbudgetarbetet använts en förenklad modell som avser att på ett överskådligt sätt sammanfatta effekterna på samhällsekonomin inte bara av statsbudgetens förändringar, utan även av förändringar i en sammantagen offentlig sektor innefattande staten, kommunerna, bostadsinvesteringarna, socialförsäkringssystemet och investeringsfonderna, vilka tillsammans utgör basen för finanspolitiken i vidaste bemärkelse. En naturlig följd av denna syftning har varit att innehållet i staten och kommunerna fått vidgas till att även avse statliga affärsverk och bolag samt kommunala bolag och stiftelser.

Den principiella och tekniska beskrivningen av tillvägagångssättet vid modellberäkningarna har allt sedan 1969 utförligt relaterats i ett flertal nationalbudgeter. Det har därför denna gång bedömts som möjligt att endast lämna en summarisk redogörelse.

I modellen uppdelas som ett första led förändringar i statens och kommunernas budgeter i två huvuddelar. Först beräknas förändringen i statens och kommunernas konsumtion och investeringar, vilken kan sägas vara ett mått på den efterfrågan på reala faktorer som dessa utövar. Härutöver införs den grova approximationen att alla icke finansiella in- och utbetalningar i form av löneutbetalningar, varuinköp, transfereringar samt olika former av skattemedelsindragningar har — bortsett från teckenskillnader — likvärdiga effekter på den icke offentliga efterfrågan, dvs. i huvudsak hushållens och företagens efterfrågan. Slutsatsen blir då att förändringen av statens och kommunernas utgiftsöverskott (av det finansiella sparandet) ger en föreställning om inverkan på de andra sektorernas efterfrågan.

Bostadsbyggandet har, liksom stat och kommun, direkt effekt på efterfrågan på reala faktorer och påverkar dessutom resten av samhällsekonomin genom förändringar i sitt negativa finansiella sparande. Bostadssektorns negativa sparande antas, med vissa korrigeringar, motsvara sektorns investeringar i löpande priser. När det gäller socialförsäkringssystemet och investeringsfonderna är det närmast förändringen i deras finansiella sparande, som antyder deras inverkan på den privata sektorns efterfrågan.

De direkta effekterna av förändringar i verksamhetens volym inom de offentliga sektorerna summeras med de indirekta effekter, som följer

Diagram VIII:1. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1961—1973

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

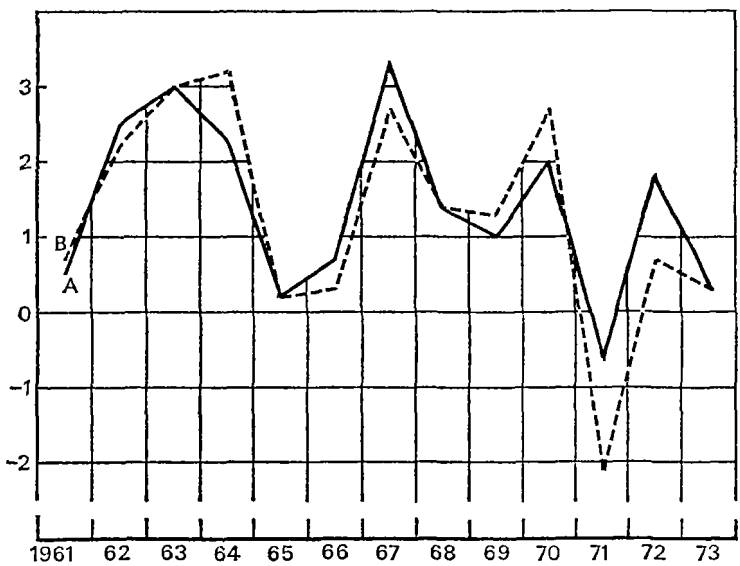

A = Den sammantagna offentliga sektorns inverkan på den samlade efterfrågan.
B = Den sammantagna offentliga sektorns inverkan på den samlade efterfrågan då vissa automatiska effekter på det offentligas inkomster eliminerats.

Tabell VIII: 6. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1961—1973
Procent av BNP i fasta priser

	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Staten	–2,3	1,1	1,6	0,2	0,1	0,9	0,7	0,6	–0,2	0	0,1	2,3	0,2
därav direkt efterfrågan	0,1	0,8	0,5	0,3	0,7	0,3	–0,4	0,3	0,2	0,5	0,5	0,6	0,2
Kommunerna	1,3	1,0	1,7	1,6	0,1	0,5	1,5	1,5	1,2	2,3	–0,3	–0,2	0,3
därav direkt efterfrågan	0,7	0,8	1,3	1,1	0,2	0,9	1,6	1,3	1,1	1,6	–0,2	0,6	0,3
Bostadsbyggandet	0,7	0,8	0,8	1,2	0,3	–0,2	1,4	0,2	0,5	–0,2	–0,3	0,1	–0,3
därav direkt efterfrågan	0,3	0,4	0,4	0,5	0,2	–0,1	0,7	0,1	0,2	–0,2	–0,2	0	–0,1
Socialförsäkringssystemet, investeringsfonderna	0,8	–0,3	–1,0	–0,7	–0,4	–0,4	–0,2	–0,9	–0,5	–0,1	–0,1	–0,4	0,1
Totaleffekt	**0,5**	**2,5**	**3,0**	**2,3**	**0,2**	**0,7**	**3,3**	**1,4**	**1,0**	**2,0**	**–0,6**	**1,8**	**0,3**
Totaleffekt när vissa automatiska inkomstförändringar elimineras	0,7	2,2	3,0	3,2	0,2	0,3	2,7	1.4	1,3	2,7	–3,1	0,7	0,3

Källa: Finansdepartementet.

av den genom flödesförskjutningar i det finansiella sparandet föranledda förändringen av de icke offentliga sektorernas disponibla intäkter. Härvid har summariskt förutsatts att dessa båda slag av förändringar är likvärdiga med hänsyn till effekterna på aktiviteten i samhällsekonomin och såtillvida summerbara. Det har vidare antagits att man i dessa fall kan insätta en multiplikator lika med 1. Effekten av budgetens förändringar erhålls sålunda som summan av förändringarna av det offentligas köp av varor och tjänster och, med negativt förtecken, förändringen i det finansiella sparandet, varvid båda termerna förses med en multiplikator av + 1. Denna summa uttrycks slutligen, liksom alla komponenter och totaleffekten, i procent av bruttonationalprodukten i fasta priser.[1]

Resultat t. o. m. 1972

De resultat som erhålls när modellen appliceras på den sammantagna offentliga sektorn och dess här använda delsektorer framgår av tabell 6. Tabellen ger även en uppfattning om de kalkylerade efterfrågeeffekter som utgår från de olika delsektorerna. I diagram 1 återfinns en grafisk presentation av den efterfrågepåverkan som beräknas utgå från den sammantagna offentliga sektorn. Som framgår av diagrammet — kurva A — visar denna påverkan relativt kraftiga variationer såväl från 1970 till 1971 som 1971 till 1972. Jämfört med den reviderade nationalbudge-

[1] Genom nationalräkenskapernas omläggning av basår för fastighetsberäkningarna har två olika år utnyttjats. För perioden 1961—1968 har liksom tidigare utgåtts från 1959 medan 1968 utnyttjats för perioden 1969—1973.

ten för 1972 har totaleffekten 1971 ytterligare reviderats ned. Förändringen, som helt faller på kommunsidans direkta efterfrågan, sammanhänger med de tidigare omnämnda av statistiska centralbyrån gjorda korrigeringarna i nationalräkenskapsmaterialet. Kurva B belyser, som avslutningsvis kommer att beröras, den sammantagna offentliga sektorns inverkan då vissa automatiska effekter på det offentligas inkomster elimineras.

Som framgår av tabell 6 anger beräkningarna avseende 1972 en positiv totaleffekt motsvarande 1,8 % av bruttonationalprodukten. Detta är avsevärt mer än de 0,7 % som beräknades på föreliggande prognosdata i den reviderade nationalbudgeten för 1972. Merparten av differensen förklaras av den statliga sektorns utveckling. Denna har i sin tur även kommit att påverkas av förändringar i bl. a. den ekonomiska politikens utformning. Av specialavsnittet om staten framgår att sektorns finansiella sparande försvagades 1972 med knappt 3,5 miljarder kr. En stor del härav sammanhänger — vid sidan av skatteomläggningens effekter — med kraftigt stigande transfereringar till icke-statliga sektorer. Enligt modellen beräknas statens ökade utgiftsöverskott motsvara en expansiv effekt om drygt 1,5 % av bruttonationalprodukten. Statens direkta efterfrågan i form av konsumtion och investeringar utvecklades däremot svagare än vad som förutsågs våren 1972, i första hand beroende på en dämpad konsumtionstillväxt. Denna uppgick endast till ca 1,5 % i volym. Att den statliga konsumtionsökningstakten blev så relativt begränsad sammanhänger främst med en stark nedgång av de militära materielinköpen. Exklusive de militära inköpen växte den statliga konsumtionen med ca 6 % i volym. De statliga investeringarna visade en tämligen gynnsam konjunkturanpassning med en uppgång om inemot 15 % i volym.

Vid en återblick på den offentliga sektorns inverkan på samhällsekonomin 1971 och 1972 kan det vara av intresse att något jämföra utvecklingen med åren 1966 och 1967, dvs. med en period som likaledes kännetecknades av en relativt begränsad produktionstillväxt. I nedanstående tablå återges dels den sammanlagda tillväxten inom respektive sektorer uttryckt i nationalräkenskapstermer, dels den effekt på samhällsekonomin som modellen gett till resultat.

	Tillväxt av sektoraktiviteten Procent		Inverkan på samhällsekonomin enligt modellen Procent av bruttonationalprodukten	
	1965—1967	1970—1972	1965—1967	1970—1972
Stat	— 0,2	9,4	1,6	2,5
Kommun	9,4	2,1	2,0	0,1
Bostäder	12,5	—2,9	1,2	—0,6
Totaleffekt			**4,0**	**1,2**

Som framgår föreligger avsevärda skillnader mellan de respektive perioderna.[1] Påtaglig är exempelvis statens relativt expansiva roll 1970—1972. Denna har dock mer än motvägts av den kommunala sektorns och bostadsbyggandets mycket svaga utveckling 1970—1972.

Alternativa sektorbegrepp

Från ett rent konjunkturpolitiskt betraktelsesätt visar utvecklingen av kommunernas direkta efterfrågan enligt tablån ovan en mindre gynnsam anpassning under de senaste åren än under den föregående konjunkturnedgången. I de två senaste nationalbudgeterna har även ifrågasatts om kommunernas utveckling under i första hand 1971 överensstämmer med modellens grundläggande förutsättning om en i stora drag enhetligt styrd, konsoliderad offentlig sektor. Det kan numera förefalla

Diagram VIII: 2. Den offentliga sektorns inverkan på samhällsekonomin 1963—1973 vid alternativa sektoravgränsningar

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

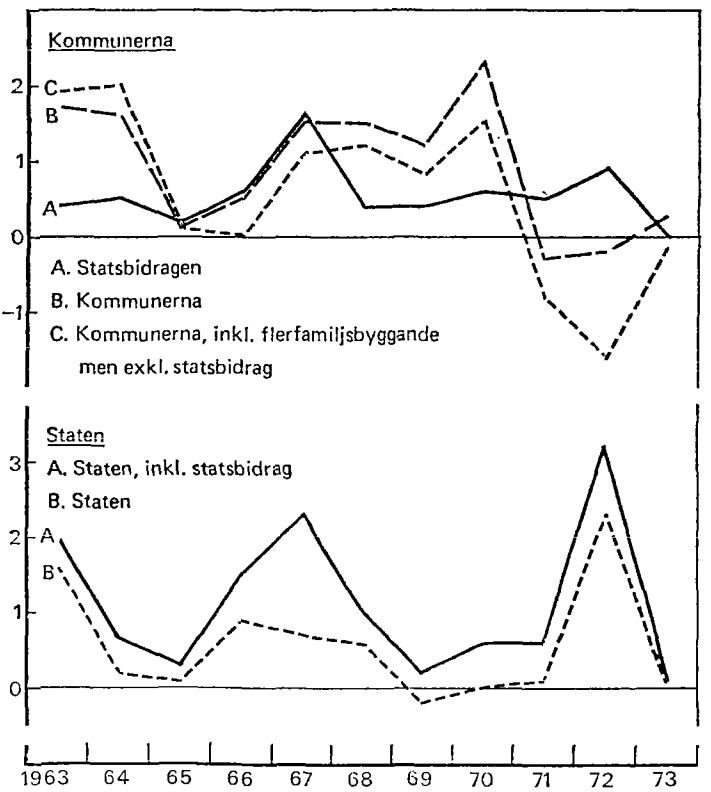

A = Staten inkl. statsbidrag
B = Staten

[1] Huvudansvaret för vissa verksamhetsområden överfördes under perioden 1965—1967 från staten till kommunerna. Detta förhållande förklarar emellertid endast till en mindre del olikheten i tillväxt mellan stat och kommun under denna period.

tveksamt om kommunernas beroende av statliga styrmedel på kort sikt är så utpräglat som hittills varit underförstått i modellen.

Det kan mot ovanstående bakgrund finnas anledning att i några specialberäkningar justera den sektorindelning som hittills använts i modellen. Avsikten härmed är bl. a. att mycket grovt söka skilja ut de delar av exempelvis kommunernas verksamhet som mera omedelbart berörs av statsmakternas styrimpulser. Flera, mer eller mindre sofistikerade, försök att åstadkomma uppdelningar av denna typ har tidigare gjorts i Sverige. De teoretiska och praktiska svårigheterna är emellertid betydande och hittills kan inga sådana fördelningar sägas ha vunnit allmän anklang. Här skall därför inga avancerade försök i denna riktning göras utan enbart grova skattningar med vissa alternativa sektorindelningar.

I diagram 2 återges den kommunala sektorns inverkan på samhällsekonomin 1963—1973 enligt alternativa modellberäkningar. Kurva B bygger på de sedvanliga beräkningsmetoder vilkas resultat anges i tabell 6. Kurva A avser statsbidragens omfattning. Dessas storlek uppgick 1972 till knappt 1 % av bruttonationalprodukten. Sett över hela 60-talet har statsbidragen uppvisat en snabb tillväxt; från ca 2,5 miljarder kr. 1960 till knappt 12 miljarder kr. 1972, dvs. en årlig tillväxttakt om ca 13 %. För att ge ett begrepp om bidragens betydelse för kommunernas ekonomi kan nämnas att de under perioden 1969—1972 motsvarande ca 50 % av de direkta skatteintäkterna.

Jämfört med kurva B visar statsbidragens utveckling en betydligt gynnsammare konjunkturanpassning. Speciellt påtagligt är detta för 1971 och 1972, något som i och för sig är naturligt med tanke på att de faktiska utbetalningarna av kommunalskatt grundar sig på två år gamla inkomstförhållanden.

Variationer av statsbidragens storlek kan sägas vara en tänkbar möjlighet för statsmakterna att på kort sikt påverka det kommunala beteendet, speciellt i lägen av låg ekonomisk aktivitet. I första hand torde emellertid statsbidragen betraktas som ett medel att stimulera och möjliggöra ett tillfredsställande och mera stadigvarande utbud av ekonomisk, social och kulturell service. Vid försök att skatta den statliga finanspolitikens effekter kan det likväl vara av intresse att tillämpa ett extremt tolkningsschema där förändringar i de statliga bidragsbeloppen föranleder lika stora förändringar av de kommunala utgifterna för varor och tjänster. Vidare kan skäl anföras för att till en del se byggandet av flerfamiljshus som en kommunal handlingsparameter. Omfattningen, och kanske än mer förläggningen i tiden, av byggandet styrs i hög grad från kommunalt håll, exempelvis via bostadsplaner och byggnadstillstånd. Kommunernas inflytande torde vara mera påtagligt i samband med flerfamiljsbyggande än vid småhusbyggande.

Nedgången av de volymmässiga bostadsinvesteringarna under senare år har verkat neddragande på den beräknade totaleffekten i diagram 1.

Minskningen i byggandet kan så gott som helt hänföras till flerfamiljshusen medan investeringarna i småhus visat en inte obetydlig tillväxt.

Mot bakgrunden av dessa överväganden har kurva C konstruerats. Det kommunala sektorbegreppet har här utvidgats med byggandet av flerfamiljshus samtidigt som statsbidragens kalkylerade inverkan har frångdragits. Detta har tillgått så att den slutliga användningen av varor och tjänster minskats med belopp motsvarande statsbidragens storlek. Som framgår av diagrammet uppvisar en på ett sådant sätt konstruerad kommunal sektor en betydligt ogynnsammare konjunkturanpassning under senare år än enligt den i detta avsnitt normalt använda avgränsningen.

I diagram 2 B, som avser den statliga sektorn, motsvarar kurva B de värden som anges i tabell 6. I kurva A har däremot den slutliga användningen ökats med ett belopp motsvarande statsbidragen. Som framgår är kurvornas profil mycket likartade även om de expansiva effekterna, speciellt under lågkonjunkturår, är mera påtagliga i kurva A än i kurva B.

Resultat för 1973

När modellen i sin sedvanliga utformning appliceras på den sammantagna offentliga sektorns utveckling 1972—1973 erhålls som resultat en svag positivt verkande förändring (diagram 1 resp. tabell 6). Efterfrågepåverkan från stat och kommun beräknas bli positiv. I motsatt riktning verkar ett negativt inflytande från bostadssektorn[1]. För helåret 1973 beräknas den direkta efterfrågan från stat och kommun växa relativt måttligt. En viss acceleration förutses av den sammanlagda statliga och kommunala konsumtionstillväxten. Detta motvägs dock av en real investeringsminskning med sammantaget något över 3 % i volym. Nedgången av investeringarna sammanhänger med en antagen successiv nedtrappning av bl. a. de kommunala och statliga beredskapsarbetena under loppet av 1973. De indirekta efterfrågeeffekterna från stat och kommun väntas visa endast obetydliga förändringar från 1972 till 1973 (dvs. det finansiella sparandet undergår endast små förskjutningar). För statens del innebär dock detta ett fortsatt relativt betydande utgiftsöverskott med åtföljande krav på kreditmarknadens resurser.

Den statliga sektorn kan antas visa en något olikartad utveckling under de två halvåren 1973. Vidtagna stimulansåtgärder under hösten 1972 torde resultera i en relativt väl hävdad slutlig efterfrågan på varor och tjänster första halvåret 1973. Inte minst igångsatta statliga beredskapsarbeten förutses bidra härtill. Den i nationalbudgeten antagna produktionstillväxten mot slutet av 1973 väntas åtföljas av en viss dämpning av den statliga direkta efterfrågans ökningstakt.

[1] Beräkningarna för bostadssektorn bygger på de av inrikesdepartementet presenterade kalkylerna.

I det tidigare berörda diagram 2 har även värden för 1973 insatts. För den kommunala sektor som konstruerats som underlag för kurva C i diagram 2 A framträder en mera expansiv påverkan 1973 än 1972. Alltjämt erhålls dock en svag negativt verkande effekt på samhällsekonomin.[1]

Vissa automatiska effekter på inkomstsidan

I den använda tabellen är förändringar i den utvidgade offentliga sektorns finansiella sparande en av de variabler som bestämmer de efterfrågeeffekter som utgår från den offentliga sektorn. Till följd av skattesystemets konstruktion påverkas det offentligas inkomster i hög grad av förändringar i aktiviteten i samhällsekonomin och det offentligas utgifter torde inte heller vara helt opåverkade därav. Förändringar i det finansiella sparandet som är resultatet av förändringar i den samhällsekonomiska aktiviteten är, i varje fall till den del de utgör effekten av opåräknade eller oregelbundna förändringar, svåra att uppfatta som något utslag av medveten efterfrågepåverkan utgående från det offentliga. Det kan därför vara av intresse att försöka konstruera en serie över det finansiella sparandets utveckling under antagande om ett normaliserat realekonomiskt förlopp. Det synes härvid rimligt att utgå från en tillväxt av bruttonationalprodukten motsvarande den potentiella tillväxten. Här har helt skönsmässigt valts att anse att den potentiella tillväxten för perioden 1960—1964 ungefärligen motsvaras av den genomsnittliga tillväxten från 1958 till 1964. För tiden därefter har antagits en årlig potentiell tillväxt motsvarande den tillväxt som uppnåddes 1965. I den mån bruttonationalproduktens faktiska tillväxt avvikit från den potentiella, har en del av avvikelsen endera tillfallit det offentliga i form av skatter eller socialförsäkringsavgifter eller alternativt bortfallit därifrån.

Den metod som valts för att beräkna det finansiella sparande, vilket skulle ha framkommit om tillväxttakten hade motsvarat den potentiella, innebär att till det faktiska finansiella sparandet har lagts eller dragits ifrån det belopp som framkommer, när den faktiska årliga skattekvoten har applicerats på skillnaden mellan den realiserade och hypotetiska bruttonationalproduktillväxten respektive år. Detta hypotetiska finansiella sparande har ersatt det faktiska i modellen och en kurva utvisande det resultat som då erhålls har inlagts i diagram 1. Som synes är det en mindre skillnad mellan de efterfrågeeffekter som de två kurvorna indikerar. Skillnaden kan sägas vara ett tentativt mått på effekter av renodlad budgetautomatik, dvs. den del av förändringen som kan återföras på oväntade eller oregelbundna förändringar i beskattningens inkomstunderlag. Det är naturligt att de två kurvorna nära sammanfaller

[1] Den i diagrammet angivna nära nog oförändrade statsbidragsnivån 1973 sammanhänger bl. a. med att från statsbidragsbeloppen i denna analys exkluderats dels skattebortfallsbidrag, dels kompensation för arbetsgivaravgiftens höjning.

under år då den faktiska tillväxten i stort sett motsvarar den potentiella. Såsom också kan väntas går kurvorna isär (och kan eventuellt förbli på avstånd från varandra) när samhällsekonomin övergår från en situation med en tillväxt som nära motsvarar potentiell tillväxt till en tillväxttakt som i ena eller andra riktningen påtagligt avviker från den potentiella. Detta var fallet bl. a. 1964 och i än högre grad under 1971, vilket tydligt framgår i diagrammet.

IX. Kreditmarknaden

Huvuddragen i det lätta kreditmarknadsläge som kännetecknade 1971 har bestått under 1972. Riksbankens diskonto, som under loppet av 1971 sänktes från 7 % till 5 %, har legat kvar på denna lägre nivå. Affärsbankerna har dock fortfarande haft att iaktta de kassa- och likviditetskvotskrav, som infördes 1969. För samtliga affärsbanker har således gällt en kassakvot på 1 %. De fem största affärsbankerna samt Sparbankernas bank och Jordbrukets bank har varit ålagda att upprätthålla en likviditetskvot på 30 % medan kvotkravet för övriga banker uppgått till 24 %. Fr. o. m. ingången av 1972 har även sparbankerna, jordbrukskassorna samt postbanken omfattats av krav på likviditetskvoter. Sparbankerna samt jordbrukskasserörelsen som en enhet har varit ålagda att under loppet av 1972 uppnå en likviditetskvot på 20 %. För sparbanker som ej nått en likviditetskvot om 20 % gällde för 1972 en marginell likviditetskvot på 25 %. För postbanken har det fastställda likviditetskvotskravet uppgått till 27 %. Placeringskvoterna för försäkringsbolagen har bibehållits under året.

Diagram IX: 1. Affärsbankernas likviditetskvoter 1967—1972
Likvida tillgångar i procent av skulder vid slutet av varje månad. Genomsnitt för samtliga banker

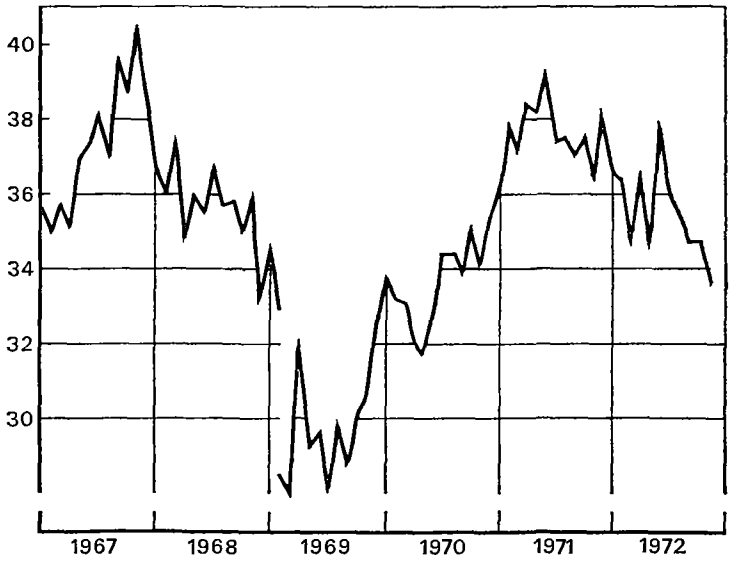

Anm. På grund av ändrade beräkningssätt av likviditetskvoterna förekommer brott på kurvan.

Källa: Riksbanken och konjunkturinstitutet.

I stort bibehöll kreditpolitiken under 1972 sin expansiva karaktär. Under 12-måndersperioden t. o. m. september 1972 växte den totala kreditgivningen med ca 6 miljarder kr., dvs. i stort lika snabbt som under närmast föregående period. Som exempel på den grad av lätthet som kännetecknade kreditmarknaden kan nämnas att affärsbankernas garantiförbindelser sjönk under samma period med ett hundratal milj. kr.

1. Bankinstitutens likviditet

Den mycket snabba utlåningsökning från affärsbankerna, som har pågått sedan början av 1971, har möjliggjorts av deras relativt starka likviditetssituation. Härtill kan läggas en hög efterfrågan som synes ha motiverats bl. a. av en strävan att öka likviditeten och konsolidera tillfälliga kreditarrangemang inom sektorer med ansträngda finansiella resurser. Utvecklingen av den genomsnittliga likviditetskvoten för samtliga affärsbanker redovisas i diagram 1. Såsom framgår av diagrammet ökade den genomsnittliga kvoten kontinuerligt (bortsett från vissa tillfälliga svängningar) från halvårsskiftet 1969 fram till början av 1971.

Tabell IX:1. Penningmarknaden 1970—1972
Nettoförändring, milj. kr.

	1970	1971	1971 1—3 kv.	1972 1—3 kv.
A. *Likviditetspåverkande faktorer*				
Total valutareserv	394	1 208	990	1 287
Statens kassamässiga utgiftsöverskott	3 208	2 634	—1 187	260
Nettoförsäljning av statspapper m. m. till marknaden utanför affärsbankerna (—)[1]	—3 261	— 514	224	—1 679
Företagens investeringsfonder i riksbanken (—)[1]	— 177	190	— 7	— 46
Allmänhetens sedelinnehav (—)[1]	— 364	—1 416	87	319
Affärsbankernas nettoköp av andra svenska obligationer än statens	1 319	244	648	544
Totalt	**1 119**	**2 346**	**755**	**685**
B. Affärsbankernas likvida tillgångar				
Kassa	390	909	— 385	145
Skattkammarväxlar	— 130	165	625	25
Svenska obligationer	679	1 505	797	645
därav: Statsobligationer	— 640	1 261	149	101
Hypoteksobligationer	1 393	221	153	449
Övriga	— 74	23	495	95
Valutor	180	— 233	— 282	— 130
Totalt	**1 119**	**2 346**	**755**	**685**

[1] Tecknet (—) innebär att förändringarna i posten ifråga erhållit omvänt tecken, dvs. minustecken vid en ökning och plustecken vid en minskning.
Källor: Riksbanken och bankinspektionen.

Under loppet av 1971 och 1972 har kvoten sakta sjunkit. Vid slutet av 1972 var den dock fortfarande hög och översteg väsentligt det stipulerade kvotkravet. (Det genomsnittliga kvotkravet för samtliga affärsbanker kan sägas ligga ungefär vid 28 %.) Minskningen av likviditetskvoterna sammanhänger främst med en i hög grad från utlåningssidan genererad relativt snabb inlåningsökning. Bidragande var också en långsam takt i avlyften av byggnadskrediter.

Det kassamässiga utfallet av statsbudgeten medförde under 1972 en ökad likvidisering av samhällsekonomin. Utgiftsöverskottet uppgick till drygt 6,3 miljarder kr. att jämföra med drygt 2,5 miljarder kr. 1971. En andra faktor som likaledes verkade i likviditetspåspädande riktning var den kraftiga ökningen av valutareserven 1972. Denna steg ca 2,5 miljarder kr. till ca 8 miljarder kr. I avsikt att delvis neutralisera effekterna härav på banksektorns likviditet placerades en stor del av statsupplåningen 1972 på den långfristiga marknaden. En relativt liten del av den mera kortfristiga statliga upplåningen föll på affärsbankssektorn. Den återhållande effekten på bankernas likviditetstillskott var dock ej större än att bankerna kunnat hålla sin kreditgivning 1972 på en fortsatt hög nivå (se tabell 1).

Affärsbankernas likviditet är underkastad mycket kraftiga säsongvariationer. Statsbudgetens regelmässigt stora utgiftsöverskott under fjärde kvartalet, bl. a. i samband med utbetalningen av den överskjutande skatten, inverkar direkt på affärsbankernas likviditet — något som vad beträffar 1971 också tydligt framgår av tabell 1. Under fjärde kvartalet 1972 uppgick statens kassamässiga utgiftsöverskott till ca 6 miljarder kr., dvs. betydligt mer än under fjärde kvartalet 1971. Effekterna av statens utgiftsöverskott fjärde kvartalet 1972 blev en kraftig ökning av affärsbankernas likvida tillgångar och en liknande utveckling är att förutse för 1973.

Utvecklingen av den faktiska genomsnittliga likviditetskvoten för de större sparbankerna redovisas i tablån nedan.[1]

jan	febr	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov
17,6	17.3	17,5	17,6	17,4	17,2	18,2	19,9	21,0	21,2	21,9

Vid ingången av 1972 låg den genomsnittliga likviditetskvoten för de större sparbankerna ett par tre procentenheter under det fastställda kvotkravet. Av tablån ovan framgår att den genomsnittliga likviditetskvoten under hela första halvåret låg kvar på ungefär samma nivå. Bidragande härtill torde bl. a. ha varit att kvotkravet om 20 % inte var absolut förrän vid årsskiftet 1972/1973. Först från halvårsskiftet 1972 har den genomsnittliga likviditetskvoten ökat och översteg i september det fastställda kravet. Denna ökning av likviditetskvoterna torde till stor del

[1] Uppgifter för de mindre sparbankerna finns endast för juni 1972.

kunna förklaras av att Sparbankernas inteckningsbolag (Spintab) och Stadshypotekskassan under sommaren 1972 emitterade var sitt obligationslån avsedda att köpas av de sparbanker, som inte vid ingången av 1972 hade uppfyllt likviditetskvoterna. Dessa emitterande institut övertog samtidigt äldre bostadslån från sparbankerna i motsvarande utsträckning.

2. Likviditeten inom samhällsekonomins huvudsektorer

I föregående avsnitt konstaterades att affärsbankernas likviditetskvoter sakta hade minskat under loppet av 1972 framför allt beroende på en betydande ökning av inlåningen. Som framgår av tabell 2 var inlåningen i affärsbankerna nästan dubbelt så stor under de tre första kvartalen 1972 som under motsvarande period året innan. Även inlåningen i övriga bankinstitut låg högre under 1972 än under 1971 även om inlåningsökningen inte var lika markant som för affärsbankerna.

Tabell IX: 2.Inlåningsutvecklingen 1970—1972

	1970	1971	1971 1—3 kv.	1972 1—3 kv.
Affärsbankerna	2 048	4 395	2 385	4 611
Sparbanker	1 158	3 083	2 874	3 362
Postbanker	1 635	720	— 112	539
Postsparbanken	640	1 420	—1 482	—452
Postgiro	995	—700	1 370	991
Jordbrukskassor	550	780	419	609
Totalt	**5 391**	**8 978**	**5 566**	**9 121**

Källa: Bankstatistiken.

För att få en bättre anknytning till de reala prognoser, som redovisas i nationalbudgetens övriga kapitel, vore en uppdelning av inlåningen på låntagarsektorer av intresse. På grund av den tillgängliga statistikens bristfällighet i detta avseende möter en sådan uppdelning vissa svårigheter. I tabell 3 presenteras emellertid ett försök i denna riktning. Osäker-

Tabell IX:3. Inlåningen fördelad på kategorier 1970—1972

	1970	1971	1972 prognos
Kommuner	—790	—260	750
Företag	2 290	1 600	1 000
Hushåll	3 680	7 040	7 580
Restpost	210	600	320
Summa	**5 390**	**8 980**	**9 650**

Anm. Tabellen är grovt beräknad och bör därför tolkas med viss försiktighet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

heten i de gjorda kalkylerna måste dock understrykas. För att ytterligare markera det kalkylmässiga i tabellens uppgifter har den totala bankinlåningen redovisats överslagsvis för helåret 1972. Restposten i tabellen hänför sig bl. a. till staten och inlåningen från utlandet.

För *kommunernas* del finns sedan ett par år månatliga uppgifter över deras inlåning i bankerna. Denna inlåning minskade mycket kraftigt (även absolut sett) under såväl 1969 som 1970 och i mindre utsträckning även 1971. Under loppet av 1972 har en betydande inlåningsökning emellertid ägt rum. Mellan januari och oktober 1972 ökade kommunernas banktillgodohavanden med inte mindre än 2,2 miljarder kr. Under motsvarande period 1971 stannade ökningen vid ca 350 milj. kr. Erfarenhetsmässigt möter emellertid kommunerna mycket stora utbetalningsanspråk under årets sista månader. För 1972 som helhet har därför kommunernas likviditetsförbättring beräknats stanna vid ca 750 milj. kr. Som närmare framgår av kapitel VIII stämmer en sådan likviditetsutveckling väl överens med den förbättring av det finansiella sparande som anges i detta kapitel.

Enligt den information över *företagens* bankinlåning som föreligger, ägde en betydande likviditetsförsämring rum under 1969. Redan under loppet av 1970 torde emellertid en kraftig likviditetsuppbyggnad ha inletts. Företagens likvida tillgångar har fortsatt att öka under såväl 1971 som 1972 men i en under 1972 till synes successivt lägre takt. Avsaktningen i likviditetsuppbyggnaden bör dock ses mot bakgrund av den genomsnittligt höga likviditetsnivå som vid utgången av 1972 torde ha kännetecknat företagssektorn. Att döma av statistiska centralbyråns statistik över likviditetsuppbyggnaden inom industrin har exempelvis industrins kassa- och banktillgodohavanden samt andra kortfristiga penningplaceringar vuxit under tvåårsperioden september 1970—september 1972 med ca 50 %. Parallellt härmed har beloppet beviljade checkräkningskrediter stigit med inemot 60 %.

Hushållens sparkvot ökade enligt nationalräkenskaperna mycket kraftigt från 1970 till 1971 efter att sakta ha minskat under åren närmast dessförinnan. Enligt de beräkningar som presenteras i kapitel VI synes hushållens sparkvot under 1972 i stort sett ha legat kvar på samma höga nivå som under 1971.

Vid en jämförelse mellan hushållens sparande enligt nationalräkenskaperna och enligt kreditmarknadsstatistiken måste det s. k. försäkringssparandet exkluderas från nationalräkenskapskalkylerna. Inte heller återstoden, hushållens "övriga sparande", sammanfaller begreppsmässigt helt med förändringen av hushållens bruttoinlåning i bankerna. Uppgifterna över hushållens bankinlåning borde i princip kompletteras med deras övriga likviditetstillskott samt med hushållens upplåning. I hushållens likviditetstillskott ingår, förutom bankinlåning, ökningen av sedelmängden samt värdepappersförvärv. En uppdelning härav mellan företag och

hushåll möter emellertid samma problem som en uppdelning av bankinlåningen. I tablån nedan görs en jämförelse mellan *förändringarna* av hushållens övriga sparande enligt nationalräkenskaperna och de motsvarande kalkyler som gjorts utifrån kreditmarknadsstatistiken.

	1970	1971	1972
Förändring i "övrigt sparande" enligt nationalräkenskaperna	1 002	3 523	— 13
Förändring i monetärt sparande enligt kreditmarknadsstatistiken	994	2 434	—231
Differens	8	1 089	218

Med beaktande av den stora osäkerhet och ofullständighet, som vidlåder dessa kalkyler, måste överensstämmelsen under senare år ändå sägas vara tämligen god trots de mycket stora differenser, som uppträder för vissa år. Den mycket kraftiga ökningen av sparandet 1970 och i än högre grad 1971 framträder tydligt i kreditmarknadsstatistikens uppgifter liksom den obetydliga förändringen av sparandet 1972.

3. Ut- och upplåningen

Den expansiva penningpolitiken under 1971 och 1972 har medgivit en snabbt växande kreditgivning på den organiserade kreditmarknaden. Under 12-månadersperioden t. o. m. september 1972 steg den totala kreditgivningen med ca 6 miljarder kr. att jämföra med ca 7 miljarder kr. under närmast föregående period. Ytterligare en period tidigare sjönk kreditgivningen med ca 7 miljarder kr. Av kreditgivningen t. o. m. september 1972 om 6 miljarder kr. tog näringslivet ca 3,5 miljarder kr. i anspråk. I tablån nedan anges den procentuella andelen av den totala kreditgivningen under senare år som fallit på näringslivssektorn (12-månadersperioden t. o. m. september).

1967	1968	1969	1970	1971	1972
34	37	34	13	36	41

Affärsbankernas kreditgivning steg under 12-månadersperioden t. o. m. september 1972 med ca 4 miljarder kr. varav drygt hälften gick till näringslivet. Under senare delen av 1972 synes emellertid tillväxten av affärsbankernas utlåning till näringslivet ha minskat något. En förklaring härtill torde vara att bl. a. stora delar av industrisektorn tidigare i stor utsträckning nyttjat det lätta kreditmarknadsläget till att förbättra sin likviditet. Det framstår som troligt att näringslivets finansiella situation inför ingången av 1973 i stort sett är av samma karaktär som 1968, dvs.

Tabell IX: 4. Kreditmarknaden 1971 och 1972

Nettobelopp för 12-månadersperioden t. o. m. september, milj. kr.

Långivare	Låntagare				
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	Summa
1971					
Riksbanken	1 338	—	-200	27	1 165
Affärsbankerna	924	351	680	2 162	4 117
Andra banker	339	406	1 533	926	3 204
Enskilda försäkringsinrättningar	5	151	1 349	1 064	2 569
Offentliga försäkringsinrättningar[1]	1 147	800	4 374	2 569	8 890
Allmänheten[2]	-246	-3	-35	496	212
Summa	**3 507**	**1 705**	**7 701**	**7 244**	**20 157**
1972					
Riksbanken	1 131	—	—	1	1 132
Affärsbankerna	1 168	237	2 160	4 372	7 937
Andra banker	653	856	2 550	1 515	5 574
Enskilda försäkringsinrättningar	68	253	1 717	913	2 951
Offentliga försäkringsinrättningar[1]	1 022	815	2 697	3 221	7 755
Allmänheten[2]	40	76	82	720	918
Summa	**4 082**	**2 237**	**9 206**	**10 742**	**26 267**

[1] Exkl. återlån samt exkl. förvärv av utländska obligationer och bankers förlagsbevis.
[2] Inkl. investeringsbankens kortfristiga placeringar.
Källa: Riksbanken.

en god likviditetsberedskap inför en uppåtgående investeringskonjunktur.

Affärsbankernas totala utlåning till bostadssektorn steg jämfört med föregående period. Anmärkningsvärt är emellertid att deras nettoinköp av bostadsobligationer såsom nämnts blev mindre, vilket bl. a. innebar att bankernas stock av oavlyfta byggnadskreditiv visade en stark ökning. Det kan nämnas att från tredje kvartalet 1971 till tredje kvartalet 1972 växte stocken oavlyfta kreditiv med ca 2 miljarder kr. En orsak till detta torde ha varit affärsbankernas starka likviditet vilken medfört att avlyft av kreditiv ej nödvändiggjorts av likviditetskvotshänsyn.

För helåret 1972 beräknas *allmänna pensionsfondens* kapitaltillväxt bli omkring en miljard kronor större än 1971. Icke desto mindre har deras utlåning blivit betydligt mindre 1972. Under loppet av 1972 har i stället fjolårets upplåning i samband med förplaceringar successivt avvecklats. En viss ökning av kreditgivningen har dock ägt rum till näringslivet.

Statens budgetunderskott steg från 2,6 miljarder kr. 1971 till drygt 6,3 miljarder 1972. Under första halvåret 1972 var budgetöverskottet

1 190 milj. kr. mindre än under samma period 1971. Med det påtagliga budgetunderskott som utvecklades under andra halvåret 1972 blev de likviditetspåspädande effekterna från den statliga sektorn omfattande.

Enligt de nationalräkenskapsberäkningar som redovisas i kapitel VIII har *kommunernas* finansiella situation märkbart förbättrats under 1972. Föreliggande uppgifter tyder snarast på en minskad utgiftsambition. Trots en minskning av inkomsternas tillväxt 1972 låg nämligen kommunernas finansiella underskott på ungefär halva nivån mot året dessförinnan. Efter den kraftiga neddragningen 1969 började kommunerna förbättra de likvida tillgångarna först under loppet av 1972. Samtidigt förefaller det sannolikt att kommunerna under 1972 har konsoliderat den omfattande tillfälliga skulden. Kommunernas upplåning på den reguljära kreditmarknaden har däremot varit något större under 1972 än året dessförinnan.

Bostadsinvesteringarna beräknas ha ökat med 0,8 % i volym under 1972. Detta motsvaras av en värdemässig ökning på drygt 650 milj. kr. Nettoutbetalningen av de statliga bostadslånen har beräknats ligga något över nivån 1971. Under de tre första kvartalen 1972 ökade kreditgivningen till bostadssektorn med 1,3 miljarder kr. Kreditgivningen fortsätter alltså att ligga över det belopp som i och för sig beloppsmässigt motsvaras av investeringsutvecklingen på detta område.

Näringslivets fasta investeringar och investeringar i lager har sammanlagt minskat i lägre takt 1972 än 1971. Skillnaden mellan dessa år kan skattas till inemot en miljard kronor. Den tillgängliga vinststatisti-

Tabell IX: 5. Vinstutvecklingen inom industrin 1969—1971
Årlig förändring i bruttovinstmarginalen (procentenheter)

SNI	1969—1970	1970—1971
Metallframställning	0,7	—0,4
Verkstadsvarutillverkning, exkl. varv	—2,6	—0,3
Tillverkning av varor av mineraliska ämnen utom metaller	—0,1	0,2
Trävarutillverkning	—0,6	—0,6
Massa-, pappers- och pappersvarutillverkning, grafisk produktion	0,6	—2,1
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobakstillverkning	—0,6	—0,2
Textil-, beklädnads-, läder- och lädervarutillverkning	—1,4	—0,7
Tillverkning av kemiska produkter	—0,1	0,1
Hela industrin	—0,9	—0.6

Anm. Bruttovinsten har beräknats som rörelseöverskott minus underskott och inkluderar nedskrivning av lager. Vinstmarginalen har beräknats som kvoten mellan bruttovinsten och försäljningsintäkterna. Differensen mellan vinstmarginalerna är beräknade för identiska industriföretag med minst 50 anställda för två på varandra följande år.

I samband med 1969 års undersökning av industriföretagen genomfördes ett flertal förändringar bl. a. ett utökat urval, branschklassificering enligt SNI (svensk näringsgrensindelning) samt förädlingsvärdet som branschningsnorm.

Källa: Statistiska centralbyrån.

ken tillåter tyvärr inte någon redovisning för hela näringslivet. I tabell 5 återges dock vinstutvecklingen inom industrin 1970 och 1971. Självfinansieringen inom vissa industrigrupper för samma perioder framgår

Tabell IX: 6. Självfinansieringen inom vissa industrigrupper 1969—1971

	1969	1970	1971
Metallframställning	131	83	99
Verkstadsvarutillverkning, exkl. varv	108	41	71
Tillverkning av varor av mineraliska ämnen utom metaller	79	74	104
Trävarutillverkning	79	81	108
Massa-, pappers- och pappersvarutillverkning, grafisk produktion	128	85	40
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobakstillverkning	116	75	88
Textil-, beklädnads-, läder- och lädervarutillverkning	77	125	191
Tillverkning av kemiska produkter	74	86	71
Hela industrin, inkl. lagerförändring	108	66	69
Hela industrin, exkl. lagerförändring	141	109	95

Anm. Självfinansieringskvoten har beräknats som sparandet i procent av investeringar i anläggningar, maskiner samt lager. Dessutom har den angivits exkl. lagerinvesteringar för hela industrin.

Källa: Statistiska centralbyrån.

av tabell 6. Vissa tecken tyder på att vinstutvecklingen kan ha förbättrats något 1972, jämfört med 1971. Här har därför antagits att näringslivets finansiella sparande endast sjunkit måttligt från 1971 till 1972.

I det föregående har konstaterats att näringslivets inhemska upplåning liksom 1971 legat på en hög nivå. Sektorns upplåning utomlands (det ingående nettot av värdepappershandel, privata långfristiga lån, direkta investeringar, övriga privata kapitaltransaktioner och restposten) beräknas dessutom ha ökat jämfört med 1971. Den likviditetsuppbyggnad som berörts i det föregående kan sålunda ses som nettoresultatet av en endast måttlig försämring av det finansiella sparandet och en stigande total upplåning.

4. Utblick mot 1973

Prognosen för de låntagarsektorer som behandlas i detta kapitel — stat, kommun, bostäder och näringsliv — kan delvis utgå från den i övriga kapitel antagna reala utvecklingen. Vad gäller stat och kommun kan dessutom prognoserna direkt grundas på utvecklingen av det finansiella sparande som anges i kapitel VIII.

Enligt beräkningarna i kapitel VIII förutses endast en relativt begränsad försvagning av *kommunernas* finansiella sparande 1973. Trots denna försvagning kan likviditetsuppbyggnaden antas fortsätta, om än i betyd-

ligt reducerad omfattning. Någon ytterligare konsolidering av den tillfälliga låneskuld som uppkom 1970 och 1971 torde också vara att vänta under 1973. De anspråk på finansiella resurser över den reguljära kreditmarknaden som en sådan utveckling ger upphov till torde i högre grad än under 1972 komma att täckas av långfristig upplåning. Det kan nämnas att regeringen beslutat medverka till att kommunerna bereds ett ökat låneutrymme i förhållande till tidigare år om ca 500 milj. kr.[1]

Enligt de beräkningar som presenteras i kapitel VIII kommer *statens* anspråk på kreditmarknaden att uppgå till ungefär samma belopp som 1972, eller ca 6,5 miljarder kr. Det är såväl absolut som relativt sett ett aktningsvärt belopp. Som tidigare framgått medförde budgetunderskottet 1972 en kraftig likviditetspåspädning inom samhällsekonomin, något som sålunda ytterligare kan bli fallet under 1973. För att motverka likviditetsökningen skulle staten i stor utsträckning behöva finansiera budgetunderskottet på den långa marknaden. Detta skulle i sig verka återhållande på övriga sektorers möjligheter att få tillgång till denna marknads resurser. Inte minst skulle detta bli märkbart vid en snabbare konjunkturförbättring under loppet av 1973 än vad som antagits i kapitel I.

Enligt konjunkturinstitutets prognoser beräknas bostadsinvesteringarna värdemässigt minska med ca 250 milj. kr. Utvecklingen av de statliga lånen är svår att förutse. Antar man emellertid en måttlig ökning av dessa kan *bostadssektorns* kreditbehov skattas till ett ca 400 milj. kr. lägre belopp än under 1972. Tas i stället inrikesdepartementets bostadskalkyl som utgångspunkt kan motsvarande behov skattas till ett ca 150 milj. kr. lägre belopp än 1972. För att bostadssektorn under 1973 skall kunna försörjas med nya krediter kan komma att krävas ökade avlyft av äldre kreditiv. Möjligheterna till en ökning av bostadsobligationsinnehavet hos framför allt vissa kapitalmarknadsinstitut och affärsbankerna torde vara goda.

Infrias de reala kalkylerna 1973 kan, som framgår av nedanstående tablå, de tre här angivna sektorernas samlade upplåning på den reguljära kreditmarknaden beräknas till ca 17 miljarder kr., dvs. ungefär lika mycket som under 1972.

Miljarder kr.

	1970	1971	1972	1973
Kommunerna	1,3	1,8	1,9	2,1
Staten	3,2	2,6	6,3	6,5
Bostäder	7,7	8,1	8,8	8,4
Summa	**12,2**	**12,5**	**17,0**	**17,0**

[1] För en siffermässig precisering av de finansiella antagandena hänvisas till tabell VIII: 2.

En prognos för näringslivets upplåning 1973 är svårare att göra. Näringslivets totala investeringar beräknas öka med ca 4 miljarder kr. 1973. Ungefär hälften av detta belopp antas utgöras av en kraftig ökning av lagerinvesteringarna. En ganska betydlig likviditetsneddragning kan därför troligen inte undvikas — och är sannolikt planerad — särskilt med hänsyn till det ökade finansieringstryck som den väntade starka lageromsvängningen kommer att medföra. Även om man antar en betydligt förbättrad vinstutveckling kan näringslivets upplåningsbehov bli åtminstone av samma storleksordning som 1972. Fördelningen härav på in- och utländsk upplåning kan väntas bli beroende av en rad faktorer, som nu ej är möjliga att förutse — bl. a. av kreditpolitikens utformning under 1973.

BIHANG

Delprognoser och arbetsfördelning rörande preliminär nationalbudget för 1973

Av inledningen framgår vilka kapitel och avsnitt som sammanställts inom finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering (SEP) respektive konjunkturinstitutet (KI). Nedan redovisas detta i tablåform. Härutöver framgår SEP:s och KI:s bedömningar av utvecklingen inom olika delsektorer.

Sektor	Avsnittet utformat inom	Prognos i %	
		SEP	KI
Privat konsumtion	KI	4	4
Offentlig konsumtion	SEP	3	—
Bruttoinvesteringar	KI	0,5	0
därav: bostäder		−5	−8
Export av varor och tjänster	KI	9	9
Import av varor och tjänster	KI	9	9
Bruttonationalprodukt	SEP	4,3	4,2
Priser	SEP		
Internationell bedömning	SEP		
Produktion inom industri och skogsbruk	KI		
Övrig produktion	SEP		
Arbetsmarknad	SEP		
Kreditmarknad	KI		
Sammanfattande översikt	SEP		

Innehåll

I. *Sammanfattande översikt* 2
1. Den ekonomiska utvecklingen 1971—1972 2
2. Sveriges ekonomi 1973 11

II. *Det internationella läget* 21
1. Sammanfattande översikt 21
2. Länderöversikter 38

III. *Utrikeshandeln* 63
1. Exporten 63
2. Importen 1972 och 1973 75
3. Bytes- och betalningsbalansen 78

IV. *Produktionen* 85
1. Industrin 85
2. Skogsbruket 98
3. Övriga näringsgrenar och den totala produktionen 99

V. *Arbetsmarknaden* 103
1. Arbetsmarknaden under 1972 103
2. Arbetsmarknaden under 1973 114

VI. *De enskilda konsumenternas ekonomi* 119
1. De disponibla inkomsterna 120
2. Konsumentpriserna 124
3. Den privata konsumtionen 127

VII. *Investeringarna* 131
1. Sammanfattning av investeringsprognosen för 1973 131
2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 135
3. Lagerinvesteringar 151

VIII. *Den offentliga verksamheten* 155
1. Allmänt 155
2. Staten 156
3. Kommunerna 160
4. Socialförsäkringssektorn 165
5. Den konsoliderade offentliga sektorn 167
6. Beräkning av budgeteffekter 170

IX. *Kreditmarknaden* 179
1. Bankinstitutens likviditet 180
2. Likviditeten inom samhällsekonomins huvudsektorer 182
3. Ut- och upplåning 184
4. Utblick mot 1973 187

Bihang. Delprognoser och arbetsfördelning 190

Tabellförteckning

I. 1. Försörjningsbalans 1970—1972 3
2. Bytesbalansen 1971—1973 16
3. Preliminär försörjningsbalans för 1973 18

II. 1. Försörjningsbalansens poster i olika länder och länderområden 1971—1973 22
2. Konsumentpriser 1960—1972 28
3. Timförtjänsten för industriarbetare 1960—1972 29

III. 1. Exportutvecklingen för olika varugrupper 1971—1973 65
2. Importutvecklingen för olika varugrupper 1971—1973 77
3. Bytes- och betalningsbalans 1969—1973 79

IV. 1. Industriproduktionens utveckling 1970—1973 85
2. Försörjningsbalans för handelsfärdigt järn och stål, inkl. ämnen 1972—1973 88
3. Försörjningsbalans för verkstadsprodukter, exkl. fartyg 1970—1973 92
4. Försörjningsbalans för sågade och hyvlade trävaror 1970—1973 94
5. Försörjningsbalans för rundvirke 1970—1973 99

V. 1. Vid arbetsförmedlingarna registrerad arbetslöshet 1971 och 1972 regionalt och branschvis 107
2. Antal personer berörda av vissa arbetsmarknadsåtgärder 1971 och 1972 109

VI. 1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1971—1973 120
2. Hushållens direkta skatter och avgifter 1969—1973 123
3. Konsumentprisprognos för 1972—1973 126
4. Hushållens konsumtionsutveckling 1970—1972 129

VII. 1. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1967—1972 samt prognos för 1973 132
2. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1967—1972 samt prognos för 1973 för privat, statlig och kommunal sektor 133
3. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1968—1973 136
4. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1970—1971 och de tre första kvartalen 1972 enligt statistiska centralbyråns officiella statistik 137
5. Antal påbörjade lägenhetet per tusen invånare 1968—1971 samt de två första kvartalen 1972 137
6. Verkställda respektive planerade investeringar inom industrin första halvåren 1972 och 1973 enligt investeringsenkät i november 1972 141
7. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1965—1973 142

8. Planerade och faktiska förändringar av de borgerliga primärkommunernas och landstingens investeringar 1963—1973 149

VIII. 1. Statens inkomster och utgifter 1971—1973 157
2. Kommunernas inkomster och utgifter 1972—1973 161
3. Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1972—1973 165
4. Den konsoliderade offentliga sektorns inkomster och utgifter 1972—1973 167
5. Den offentliga sektorns konsumtions- och investeringsutgifter 1972—1973 169
6. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1961—1973 172

IX. 1. Penningmarknaden 1970—1972 180
2. Inlåningsutvecklingen 1970—1972 182
3. Inlåningen fördelad på kategorier 1970—1972 182
4. Kreditmarknaden 1971 och 1972 185
5. Vinstutvecklingen inom industrin 1969—1971 186
6. Självfinansieringen inom vissa industrigrupper 1969—1971 187

Diagramförteckning

II. 1. Bytesbalansen i olika länder och länderområden 1965—1972 31

III. 1. Volym- och prisutvecklingen för exporten, totalt och uppdelat på varugrupper 1966—1973 71
2. Bytesbalansens utveckling 1962—1973 82

IV. 1. Totala industriproduktionen 1959—1972 86
2. Utvecklingen inom verkstadsindustri exkl. varv enligt konjunkturbarometern och för färdigvarulagerförändringarna enligt statistiska centralbyråns lagerstatistik 1963—1973 90
3. Verkstadsindustrins lagerkvoter 1963—1973 93

V. 1. Antal lediga platser vid månadens mitt 1969—nov. 1972 104

VI. 1. Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande 1963—1973 128
2. Privat konsumtion fördelad på varugrupper 1969—1973 130

VII. 1. Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på sektorer 1964—1973 134
2. Andel outhyrda lägenheter 3 månader efter färdigställandet 1968—1971 139
3. Medianbyggnadstid i antal månader för påbörjade lägenheter 1969—1973 140
4. Investeringar i bostäder och inom egentlig industri 1967—1973 142
5. Investeringar inom egentlig industri, totalt och uppdelat på branscher 1966—1973 144
6. Totala industrins lagervolymförändringar 1963—1972 152

VIII. 1. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1961—1973 171
2. Den offentliga sektorns inverkan på samhällsekonomin 1963—1973 vid alternativa sektoravgränsningar 174

IX. 1. Affärsbankernas likviditetskvoter 1967—1972 179

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720604

Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Bilaga 2

Till KONUNGEN

Enligt den för riksrevisionsverket gällande instruktionen åligger det ämbetsverket att varje år före den 15 december till Kungl. Maj:t avgiva förslag till beräknande av statsverkets inkomster vid nästföljande stats-

reglering ävensom meddela upplysningar rörande förhållanden i övrigt av beskaffenhet att böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom i och för uppgörande av proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Innan riksrevisionsverket nu framlägger förslag till beräkning av statens inkomster för budgetåret 1973/74 vill ämbetsverket inledningsvis lämna en sammanfattning av totalbudgetens utfall för de sistförflutna budgetåren.

Totalbudgetens utfall budgetåren 1967/68—1971/72

I tabellen nedan presenteras inkomster och utgifter på totalbudgeten de senaste 5 åren. Både inkomster och utgifter visar en fortgående uppgång. Samtliga 5 år visar underskott. Skattereformen 1970, som främst innebar höjd mervärdeskatt och sänkt direkt skatt för fysiska personer från 1 januari 1971, påverkar inkomststrukturen 1970/71 och 1971/72. Vidare höjdes allmän arbetsgivaravgift från 1 till 2 % den 1 januari 1971. En närmare redogörelse för utvecklingen av statsverkets inkomster och utgifter lämnas i riksrevisionsverkets publikation "Statens finanser 1971/72".

Totalbudgetens utfall budgetåren 1967/68—1971/72 Milj. kr.

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Inkomster					
Driftbudgeten:					
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	12 885	14 078	17 048	18 441	19 772
Övrig skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse	553	574	623	629	748
Automobilskattemedel	2 562	2 762	3 044	3 223	3 329
Allmän arbetsgivaravgift	—	287	698	1 202	1 944
Allmän varuskatt	6 572	4 963	—	—	—
Mervärdeskatt	—	1 991	6 741	9 088	11 626
Tullar och acciser i övrigt	6 597	6 955	7 414	7 823	8 387
Uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster	1 354	1 359	1 546	1 534	1 794
Statens affärsverksfonder	614	563	525	573	680
Övriga kapitalfonder	964	1 303	1 247	1 864	2 023
Säger för driftbudgeten	32 101	34 836	38 887	44 378	50 303
Övrig finansiering	1 315	1 400	1 516	1 259	1 527
Summa inkomster	**33 416**	**36 236**	**40 404**	**45 637**	**51 830**
Utgifter					
Driftbudgeten (exkl avskrivningsanslag)	31 723	33 743	37 487	41 240	47 992
Investeringsanslag	4 466	5 068	6 559	7 413	7 578
Ökning av rörliga krediter	157	72	175	— 384	— 73
Summa utgifter	**36 347**	**38 883**	**44 221**	**48 269**	**55 497**
Totalbudgetsaldo	**—2 931**	**—2 648**	**—3 817**	**—2 632**	**—3 667**

Totalbudgetens utfall budgetåret 1971/72

Utfallet av totalbudgeten för budgetåret 1971/72 i förhållande till i riksstat och tilläggsstat upptagna belopp framgår av sammanställningen på s. 4—5. Totalbudgeten visar ett underskott av 3 667 milj. kr. Utgifterna uppgår till 55 497 milj. kr. och inkomsterna till 51 830 milj. kr. Inkomsterna består av driftbudgetens inkomster, 50 303 milj. kr., och övrig finansiering, 1 527 milj. kr. i form av dels avskrivningar och övriga kapitalmedel inom fonderna och dels övrig kapitalåterbetalning.

På utgiftssidan upptas alla utgiftsanslag för de olika huvudtitlarna (departementsområdena) oberoende av om de representerar utgifter för driftbudgeten eller investeringar. Riksgäldsfondens underskott redovisas härvid som en särskild huvudtitel. Utgifterna på driftbudgetens anslag för avskrivning av nya kapitalinvesteringar och oreglerade kapitalmedelsförluster upptas inte på totalbudgeten, eftersom dessa anslag endast representerar en överföring av utgifter mellan driftbudgeten och kapitalbudgeten och sålunda ej påverkar totalbudgetens omslutning.

På utgiftssidan anges vidare den medelsförbrukning, som beräknats i övrigt, nämligen i förekommande fall i form av minskade anslagsbehållningar och ökad disposition av rörliga krediter. Utgifterna på reservationsanslag och investeringsanslag ingår i redovisade belopp. Förändringarna i anslagsbehållningarna kan därför inte härutöver upptas som en särskild post i redovisningen. Inom parentes anges emellertid det belopp som svarar mot den i riksstaten beräknade förändringen av anslagsbehållningarna.

Totalbudgeten 1971/72 Milj. kr.

	Beräknat enligt riksstat	Redovisade belopp	Merinkomst (+) resp. brist (—)
A. Skatter, avgifter, m. m.			
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	19 500	19 772	+ 272
Övriga skatter på ink., förm. och rörelse	697	748	+ 51
Automobilskattemedel:	3 343	3 329	— 14
Fordonsskatt	1 305	1 278	— 27
Bensin- och brännoljeskatt	2 038	2 050	+ 12
Allmän arbetsgivaravgift	1 905	1 944	+ 39
Tullar och acciser:	20 673	20 012	— 661
Tullmedel	1 060	956	— 104
Mervärdeskatt	12 200	11 626	— 574
Särskilda varuskatter	385	373	— 12
Omsättningsskatt på motorfordon	461	465	+ 4
Tobaksskatt	1 673	1 638	— 35
Skatt på sprit	2 000	2 100	+ 100
Skatt på vin	265	298	+ 33
Skatt på malt- och läskedrycker	640	608	— 32
Energiskatt	1 116	1 073	— 43
Särskild skatt på motorbränslen	741	744	+ 3
Övriga tullar och acciser	132	131	— 1
Uppbörd i statens verksamhet	1 056	1 107	+ 51
Diverse inkomster:	646	687	+ 41
Bötesmedel	90	83	— 7
Totalisatormedel	103	102	— 1
Tipsmedel	182	265	+ 83
Lotterimedel	171	181	+ 10
Övriga diverse inkomster	100	55	— 45
Summa	47 820	47 600	— 220
B. Inkomster av statens kapitalfonder			
Statens affärsverksfonder:	671	680	+ 9
Televerket	150	230	+ 80
Statens järnvägar	80	—	— 80
Statens vattenfallsverk	370	400	+ 30
Övriga affärsverk	71	50	— 21
Riksbanksfonden	200	200	—
Statens allmänna fastighetsfond	142	118	— 24
Försvarets fastighetsfond	95	93	— 2
Statens utlåningsfonder:	1 358	1 339	— 19
Lånefonden för bostadsbyggande	1 285	1 275	— 10
Övriga utlåningsfonder	73	64	— 9
Fonden för låneunderstöd	46	43	— 3
Fonden för statens aktier	19	20	+ 1
Fonden för beredskapslagring	73	65	— 8
Statens pensionsfonder	92	92	—
Diverse kapitalfonder	56	53	— 3
Summa	2 750	2 703	— 47
C. Kapitalbudgetens inkomster			
Avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom fonderna:	1 658	1 516	— 142
Statens affärsverksfonder	1 372	1 223	— 149
Övriga kapitalfonder	287	294	+ 7
Övrig kapitalåterbetalning	43	11	— 32
Summa	1 701	1 527	— 174
Totalbudgetens inkomster	52 270	51 830	— 440
Underskott	2 696	3 667	+ 970
Totalsumma	**54 966**	**55 497**	+ **531**

	I riksstat och tilläggsstat upptagna belopp	Redovisade belopp	Merutgift (+) resp. besparing (—)
A. Utgiftsanslag:			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	8	8	—
II. Justitiedepartementet	1 920	2 235	+ 315
III. Utrikesdepartementet	1 190	933	— 257
IV. Försvarsdepartementet	6 636	7 017	+ 381
V. Socialdepartementet	15 565	16 074	+ 509
VI. Kommunikationsdepartementet	3 944	3 885	— 59
VII. Finansdepartementet	2 845	2 934	+ 89
VIII. Utbildningsdepartementet	8 933	9 349	+ 416
IX. Jordbruksdepartementet	1 332	1 194	— 138
X. Handelsdepartementet	207	236	+ 29
XI. Inrikesdepartementet	7 332	6 897	— 435
XII. Civildepartementet	786	887	+ 101
XIII. Industridepartementet	1 660	1 879	+ 219
XIV. Oförutsedda utgifter	1	1	—
XV. Riksdagen och dess verk m. m.	88	97	+ 9
XVI. Riksgäldsfonden	1 970	1 945	— 25
Summa	54 416	55 570	+ 1 154
B. Övrig medelsförbrukning:			
I. Minskning av anslagsbehållningar	350	(— 1 127)	— 350
II. Ökad disposition av rörliga krediter	200	—73	— 273
Summa	550	—73	— 623
Totalbudgetens utgifter	**54 966**	**55 497**	+ **531**

Driftbudgetens inkomster budgetåret 1972/73

I närslutna bilaga B har riksrevisionsverket intagit en av ämbetsverket med ledning av från vederbörande myndigheter infordrade uppgifter upprättad sammanställning över det beräknade utfallet av driftbudgetens inkomstsida för innevarande budgetår. Enligt denna beräkning skulle de på driftbudgeten uppförda inkomsttitlarna kunna väntas lämna en inkomst av 52 264 milj. kr. mot i riksstaten beräknat 54 558 milj. kr.

Inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. beräknas nu understiga det i riksstaten upptagna beloppet med 2 500 milj. kr. Anledningen härtill är främst en uppjustering av överskjutande skatt och en nedjustering av kvarstående skatt. Vidare har inkomstantagandet för 1972 nedjusterats. Beslut om ändrade preliminärskatteskalor fr. o. m. 1973 och ökat skattebortfallsbidrag i anledning av 1970 års skattereform minskar likaledes inkomsterna på titeln. Bland övriga inkomsttitlar räknas med högre inkomster än i riksstaten för mervärdeskatt med 300 milj. kr. och för tobaksskatt med 54 milj. kr. Högre inkomster än i riksstaten räknas även bl. a. för pensionsmedel med 78

milj. kr., för tipsmedel med 13 milj. kr. och för statens vattenfallsverk med 15 milj. kr. Lägre inkomster än i riksstaten räknas för bl. a. fordonsskatt med 60 milj. kr., allmän arbetsgivaravgift med 150 milj. kr. och televerket med 69 milj. kr.

Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1962—1971

Av väsentlig betydelse för bedömande av den framtida utvecklingen av statens inkomster är att analysera förändringarna av fysiska och juridiska personers inkomster. Riksrevisionsverket lämnar fördenskull här först en återblick på utvecklingen av dessa inkomster, sådana de kommer till uttryck i taxeringsstatistiken.

I tabellen på s. 7 har sammanställts uppgifter om den till statlig inkomstskatt (inkomst- och förmögenhetsskatt) taxerade inkomsten — enligt de av taxeringsnämnderna verkställda taxeringarna — och dess förändringar för olika grupper av skattskyldiga under verksamhetsåren 1962—1971 (motsvarande taxeringsåren 1963—1972).

Av tabellen framgår, att den totala taxerade inkomsten sedan verksamhetsåret 1962 undergått en stegring med sammanlagt 136 %. Utvecklingen har varit väsentligt olikartad för fysiska personer (inklusive oskifta dödsbon och familjestiftelser), för svenska aktiebolag m. fl. samt för övriga skattskyldiga. Den första gruppen överväger emellertid starkt till sitt absoluta belopp. På grund härav blir utvecklingen av densamma i stort sett avgörande för utvecklingen av den taxerade inkomsten i dess helhet. Den taxerade inkomsten för fysiska personer har successivt stigit med sammanlagt 144 %, varav ökningen mellan 1970 och 1971 uppgår till 33,6 %. Den kraftiga ökningen sammanhänger med att kommunalskatten fr. o. m. 1972 års taxering inte längre är avdragsgill vid statlig taxering. Utvecklingen för svenska aktiebolag, m. fl. har varierat betydligt under samma period. Den taxerade inkomsten för verksamhetsåret 1971 ligger 9 % över 1962 års nivå. Den i sammanhanget mindre betydelsefulla gruppen övriga skattskyldiga (vissa ekonomiska föreningar, ideella föreningar m. fl.) uppvisar en ökning med 3 %.

För en mera ingående analys av utvecklingen av det vid taxeringen till statlig inkomstskatt uppnådda taxeringsresultatet hänvisas till tabellen på s. 8—9, vilken lämnar upplysning rörande de senaste sex taxeringarnas uppskattade inkomster av olika förvärvskällor jämte utnyttjade avdrag.

Nämnda tabell visar att den sammanräknade nettoinkomsten för *fysiska personer m. fl.* till största delen, 94 %, består av inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet. Därnäst i betydelse kommer inkomst av rörelse med drygt 4 % och inkomst av kapital med nära 3 %.

Inkomst av tjänst har ökat kraftigt under den i tabellen redovisade

Utvecklingen av taxerad inkomst för olika grupper av skattskyldiga under verksamhetsåren 1962—1971 (taxeringsåren 1963—1972)

Verksamhetsår	Taxeringsår	Fysiska personer m. fl.		Svenska aktiebolag m. fl.		Övriga skattskyldiga		Tillsammans	
		Taxerad inkomst milj. kr.	index	Taxerad inkomst milj. kr.	index	Taxerad inkomst milj. kr.	index	Taxerad inkomst milj. kr.	index
1962	1963	43 877	100	2 581	100	309	100	46 767	100
1963	1964	47 642	109	2 930	114	320	104	50 892	109
1964	1965	53 336	122	3 313	128	330	107	56 979	122
1965	1966	59 025	135	3 392	131	371	120	62 788	134
1966	1967	60 335	138	2 955	114	356	115	63 646	136
1967	1968	63 052	144	3 092	120	347	112	66 490	142
1968	1969	66 499	152	3 653	142	367	119	70 520	151
1969	1970	71 862	164	3 837	149	418	135	76 117	163
1970	1971	80 153	183	3 805	147	377	122	84 335	180
1971	1972	107 062	244	2 810	109	318	103	110 190	236

sexårsperioden. Betydande avtalsmässiga lönelyftningar i förening med löneglidning och ökat antal inkomsttagare har medfört en kraftig stegring av lönesumman under 1966. För inkomst av tjänst redovisas nämnda år en inkomstökning på 11,2 %. År 1967 och 1968 medförde en nedgång i ökningstakten, då inkomstökningen stannade på 6,6 resp. 6,7 %. Vid jämförelse mellan åren måste observeras att fr. o. m. 1968 års taxering till statlig inkomstskatt endast ingår personer, för vilka beskattningsbar inkomst föreligger. Vid jämförelse mellan 1967 och 1968 års taxeringar skall därför inkomst av tjänst vid 1968 års taxering uppjusteras med ca 1 000 milj. kr. Vid en uppjustering av inkomst av tjänst enligt 1968 års taxering med detta belopp erhålls en ökning av ca 8 % från 1967 års taxering. Inkomståren 1969 och 1970 blev ökningstakten 8,9 resp. 12,1 %. Mellan 1970 och 1971 ökade inkomst av tjänst med 10,0 %.

Det bör dock observeras att deklarationspliktgränsen samtidigt höjts från 2 400 kr. till 4 500 kr. samt att folkpensionärernas kommunala bostadstillägg inte längre är deklarationspliktiga, vilket kan antas ha reducerat inkomst av tjänst 1971 med mellan en halv och en procent.

Beträffande inkomst av jordbruksfastighet redovisas minskade inkomster för åren 1966—1969. För 1970 och 1971 ökade inkomsterna av jordbruksfastighet med 3,6 resp. 1,8 %. Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas att antalet inkomsttagare med inkomst av jordbruksfastighet utvisat en fortgående minskning.

Inkomst av kapital visar stora procentuella förändringar under åren 1968, 1969 och 1970. För nämnda år redovisas ökningar med 12,4, 23,9 resp. 19,5. Inkomstökningarna torde främst ha orsakats av höjda ränteinkomster. Verksamhetsåret 1971 sjönk däremot inkomst av kapital till följd av den under året successivt sänkta räntenivån.

Utfallet av taxeringarna till statlig inkomstskatt för verksamhetsåren 1966—1971 (taxeringsåren 1967—1972)
(På grundval av taxeringsnämndernas beslut)

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	Procentuell förändring från				
	Milj. kr.						1966 till 1967	1967 till 1968	1968 till 1969	1969 till 1970	1970 till 1971
Fysiska personer m. fl.											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	2 308,7	2 182,9	2 041,5	2 034,7	2 108,4	2 145,9	− 5,4	− 6,5	− 0,3	+ 3,6	+ 1,8
annan fastighet	553,1	627,5	582,0	560,0	582,5	609,5	+13,5	− 7,3	− 3,8	+ 4,0	+ 4,6
rörelse m. m.	4 489,2	4 720,7	4 860,8	5 108,7	5 296,1	4 749,1	+ 5,2	+ 3,0	+ 5,1	+ 3,7	−10,3
tjänst el. tillfällig förvärvsverksamhet	69 117,9	[1]73 673,8	[1]78 641,2	[1]85 611,7	[1]95 979,4	[1]105 572,5	+ [2]6,6	+ 6,7	+ 8,9	+12,1	+10,0
kapital	1 746,7	1 781,6	2 002,8	2 481,1	2 966,1	2 866,5	+ 2,0	+12,4	+23,9	+19,5	− 3,4
Summa	**78 215,6**	**82 986,4**	**88 128,3**	**95 796,2**	**106 932,5**	**115 943,5**	**+ 6,1**	**+ 6,2**	**+ 8,7**	**+11,6**	**+ 8,4**
Avdrag för underskott i förvärvskälla	1 242,3	1 365,2	1 762,6	2 348,7	2 962,6	3 391,8	+ 9,9	+29,1	+33,3	+26,1	+14,4
Sammanräknad nettoinkomst	76 973,3	81 621,3	86 365,7	93 447,5	103 969,9	112 551,7	+ 6,0	+ 5,8	+ 8,2	+11,3	+ 8,2
Allmänna avdrag, förlustavdrag och avjämning	16 637,9	18 569,6	19 866,4	21 585,2	23 816,5	5 490,1	+11,6	+ 7,0	+ 8,7	+10,3	−76,9
Taxerad inkomst	**60 335,4**	**63 051,7**	**66 499,3**	**71 862,3**	**80 153,4**	**107 061,6**	**+ 4,5**	**+ 5,5**	**+ 8,1**	**+11,5**	**+33,6**
Utnyttjade ortsavdrag m. m.	13 266,7	12 606,5	12 997,7	13 571,7	14 379,7	22 324,6	− 5,0	+ 3,1	+ 4,4	+ 6,0	+55,3
Beskattningsbar inkomst	**47 068,7**	**50 445,2**	**53 501,6**	**58 290,6**	**65 773,7**	**84 737,0**	**+ 7,2**	**+ 6,1**	**+ 9,0**	**+12,8**	**+28,8**
Svenska aktiebolag m. fl.											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	115,2	95,8	82,6	117,4	149,3	75,7	−16,8	−13,8	+42,1	+27,2	−49,3
annan fastighet	111,8	146,9	158,6	146,9	123,1	131,7	+31,4	+ 8,0	− 7,4	−16,2	+ 7,0
rörelse m. m.	3 508,2	3 592,3	4 203,3	4 538,4	4 594,9	3 583,1	+ 2,4	+17,0	+ 8,0	+ 1,2	−22,0
kapital	18,4	18,4	19,6	31,4	28,4	31,2	± 0	+ 6,5	+60,2	− 9,6	+ 9,9
Summa	**3 753,6**	**3 853,4**	**4 464,1**	**4 834,1**	**4 895,7**	**3 821,7**	**+ 2,7**	**+15,8**	**+ 8,3**	**+ 1,3**	**−21,9**
Avdrag för underskott i förvärvskälla	55,8	74,5	78,1	88,5	61,9	63,0	+33,5	+ 4,8	+13,3	−30,1	+ 1,8
Sammanräknad nettoinkomst	3 697,8	3 778,9	4 386,0	4 745,6	4 833,8	3 758,7	+ 2,2	+16,1	+ 8,2	+ 1,9	−22,2
Allmänna avdrag och förlustavdrag	743,1	686,9	732,9	909,1	1 029,3	948,3	− 7,6	+ 6,7	+24,0	+13,2	− 7,9
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	**2 954,7**	**3 092,0**	**3 653,1**	**3 836,5**	**3 804,5**	**2 810,4**	**+ 4,6**	**+18,1**	**+ 5,0**	**− 0,8**	**−26,1**

[1] Härav avser 343,4, 343,6, 433,4 , 417,6 resp. 324,9 milj. kr. tillfällig förvärvsverksamhet för 1967, 1968, 1969, 1970 och 1971.
[2] Jfr s. 7.

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	Procentuell förändring från				
	Milj. kr.						1966 till 1967	1967 till 1968	1968 till 1969	1969 till 1970	1970 till 1971
Övriga skattskyldiga											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	26,9	19,8	25,8	25,7	38,1	29,6	−26,4	+30,3	− 0,4	+48,2	−22,3
annan fastighet	44,5	43,2	45,8	42,2	29,5	28,6	− 2,9	+ 6,0	− 7,9	−30,1	− 3,0
rörelse m. m.	241,0	233,6	233,4	256,8	206,6	132,7	− 3,1	± 0	+10,0	−19,5	+35,8
kapital	143,0	143,4	161,2	199,3	251,2	251,6	+ 0,3	+12,5	+23,6	+26,0	+ 0,2
Summa	**455,4**	**439,9**	**466,4**	**524,0**	**525,4**	**442,5**	**− 3,4**	**+ 6,0**	**+12,3**	**+ 0,3**	**−15,8**
Avdrag för underskott i förvärvskälla	14,9	10,8	10,1	11,2	15,3	12,8	−27,5	− 6,5	+10,9	+36,6	−16,3
Sammanräknad nettoinkomst	440,5	429,1	456,1	512,8	510,1	429,7	− 2,6	+6,3	+12,4	− 0,5	−15,8
Allmänna avdrag och förlustavdrag	84,5	82,4	88,9	95,1	133,5	111,6	− 2,5	+ 8,0	+ 7,0	+40,4	−16,4
Taxerad (= beskattningsbar) inkomst	**356,0**	**346,7**	**367,2**	**417,7**	**376,6**	**318,1**	**− 2,6**	**+ 5,9**	**+13,8**	**− 9,8**	**−15,5**
Samtliga skattskyldiga											
Inkomst av											
jordbruksfastighet	2 450,8	2 298,5	2 149,9	2 177,8	2 295,8	2 251,2	− 6,2	− 6,5	+ 1,2	+ 5,4	− 1,9
annan fastighet	709,4	817,6	786,4	749,1	735,1	769,8	+15,3	− 3,8	− 4,7	− 1,9	+ 4,7
rörelse m. m.	8 238,4	8 546,6	9 297,5	9 830,8	10 018,2	8 392,6	+ 3,7	+ 8,8	+ 5,7	+ 1,9	−16,2
tjänst el. tillfällig förvärvsverksamhet	69 117,9	[1]73 673,8	[1]78 641,2	[1]85 684,8	[1]96 058,8	[1]105 644,8	+ [2]6,6	+ 6,7	+ 9,0	+12,1	+10,0
kapital	1 908,1	1 943,3	2 183,6	2 711,8	3 245,7	3 149,3	+ 1,9	+12,4	+24,2	+19,7	− 3,0
Summa	**82 424,6**	**87 279,8**	**93 058,6**	**101 154,3**	**112 353,6**	**120 207,7**	**+ 5,9**	**+ 6,6**	**+ 8,7**	**+11,1**	**+ 7,0**
Avdrag för underskott i förvärvskälla	1 313,0	1 450,5	1 850,8	2 448,4	3 039,8	3 467,6	+10,5	+27,6	+32,3	+24,2	+14,1
Sammanräknad nettoinkomst	81 111,6	85 829,3	91 207,8	98 705,9	109 313,8	116 740,1	+ 5,8	+ 6,3	+ 8,2	+10,7	+ 6,8
Allmänna avdrag, förlustavdrag och avjämning	17 465,5	19 338,8	20 688,2	22 589,4	24 979,3	6 550,0	+10,7	+ 7,0	+ 9,2	+10,6	−73,8
Taxerad inkomst	**63 646,1**	**66 490,4**	**70 519,6**	**76 116,5**	**84 334,5**	**110 190,1**	**+ 4,5**	**+ 6,1**	**+ 7,9**	**+10,8**	**+30,7**
Utnyttjade ortsavdrag m. m.	13 266,7	12 606,5	12 997,7	13 571,7	14 379,7	22 324,6	− 5,0	+ 3,1	+ 4,4	+ 6,0	+55,3
Beskattningsbar inkomst	**50 379,4**	**53 883,9**	**57 521,9**	**62 544,8**	**69 954,8**	**87 865,5**	**+ 7,0**	**+ 6,8**	**+ 8,7**	**+11,8**	**+25,6**

Anm. Hänsyn har ej tagits till den fr. o. m. taxeringsåret 1967 förekommande frivilliga särtaxeringen för äkta makar. I 1967 års taxeringsutfall ingår dock dylik skatteberäkning beträffande Stockholms fögderi.

Avdragen för underskott i förvärvskälla har visat en fortgående ökning under hela den i tabellen redovisade perioden. Ökningen torde väsentligen vara att tillskriva inverkan av höjda räntekostnader för fastighetsägare.

De allmänna avdragen utgjordes fram t. o. m. 1970 till större delen av kommunalutskylder. Därnäst i betydelse kommer försäkringsavdrag av olika slag och de yrkesarbetande kvinnornas förvärvsavdrag. Som framgår av tabellen har det sammanlagda beloppet av allmänna avdrag m. m. för fysiska personer stegrats oavbrutet fram t. o. m. 1970. Den betydande stegringen av de allmänna avdragen under verksamhetsåret 1966 sammanhänger främst med schabloniseringen av kommunalskatteavdraget och höjningen av förvärvsavdraget.

I följande tabeller (1—2) meddelas vissa resultat av den statistik över inkomstfördelningen, som utarbetats av statistiska centralbyrån.

Ifrågavarande statistik omfattar fr. o. m. 1968 års taxering en registrering av alla som avlämnat självdeklaration. Registrering av inkomstbelopp fr. o. m. 1972 års taxering sker dock endast när den taxerade inkomsten uppgår till 4 500 kr. mot tidigare 2 350 kr. Som en följd av den skattereform som trädde i kraft den 1 januari 1971 har den årliga inkomststatistiken lagts om. I samband härmed har man valt den sammanräknade inkomsten (dvs. summan av de olika inkomstslagen vid den statliga taxeringen) till inkomstbegrepp. Skillnaden mot det tidigare använda inkomstbegreppet, sammanräknad nettoinkomst, är att underskott i förvärvskälla inte dras från inkomstsumman. Statistiken upptar dessutom uppgifter om ålder, kön och civilstånd.

Tabell 1 visar antalet inkomsttagare fördelade efter inkomst och civilstånd. Av tabellen framgår bl. a. att antalet fysiska personer som avlämnat självdeklaration uppgick till 5 572 614 (föregående år var motsvarande antal 5 473 057).

Tabell 2 omfattar den aktuella befolkningen vid årsskiftet 1971—72. Gifta samboende personer redovisas som en enhet. Det bör observeras att icke gifta personer som beskattas enligt regler för gifta inte ingår i kategorien gifta. Vidare redovisas gifta ej samboende bland övriga.

Vad angår *aktiebolagens* inkomster, lämnar tabellen på s. 8—9 vissa upplysningar. Av denna framgår bl. a. att inkomst av rörelse m. m. naturligt nog är den helt dominerande inkomstkällan. Tabellen visar också, att, till följd av under vissa år ganska betydande förändringar i de avdragsgilla kommunalskatternas belopp, utvecklingen av nettoinkomst och taxerad inkomst icke är helt parallell. Det kan i detta sammanhang påpekas, att bolagen i betydande utsträckning utnyttjat möjligheterna att göra avdragsgilla avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Vid 1972 års taxering fanns dessutom möjligheten att utnyttja ett extra avdrag för maskininvesteringar.

Tab. 1. Inkomsttagarna fördelade efter inkomst och civilstånd år 1971 (taxeringsåret 1972)

Sammanräknad inkomst, kr	Gifta män		Gifta kvinnor		Ogifta och förut gifta män och kvinnor		Samtliga inkomsttagare	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Inkomst ej registrerad	36 350	1,9	60 941	4,2	223 070	10,4	**337 778**	**6,1**
1— 4 999	26 577	1,4	332 705	22,7	35 037	1,6	**407 763**	**7,3**
5 000— 9 999	175 954	9,3	378 689	25,9	546 635	25,4	**1 112 054**	**20,0**
10 000— 14 999	121 357	6,4	208 164	14,2	301 750	14,0	**637 331**	**11,4**
15 000— 19 999	125 486	6,6	160 267	11,0	255 572	11,9	**545 313**	**9,8**
20 000— 24 999	179 155	9,4	126 424	8,6	258 150	12,0	**567 010**	**10,2**
25 000— 29 999	287 553	15,1	92 548	6,3	231 440	10,7	**613 645**	**11,0**
30 000— 34 999	307 640	16,2	46 965	3,2	143 197	6,7	**498 724**	**9,0**
35 000— 39 999	211 653	11,2	25 328	1,7	71 562	3,3	**308 983**	**5,5**
40 000— 49 999	205 223	10,8	20 046	1,4	53 877	2,5	**279 538**	**5,0**
50 000— 59 999	91 052	4,8	5 562	0,4	16 799	0,8	**113 613**	**2,0**
60 000— 79 999	75 107	4,0	2 969	0,2	9 847	0,5	**88 111**	**1,6**
80 000— 99 999	26 208	1,4	958	0,1	2 832	0,1	**30 073**	**0,5**
100 000—149 999	20 170	1,1	793	0,1	2 063	0,1	**23 090**	**0,4**
150 000—199 999	5 256	0,3	137	0,0	535	0,0	**5 940**	**0,1**
200 000—499 999	2 884	0,1	77	0,0	354	0,0	**3 329**	**0,1**
500 000—	259	0,0	12	0,0	46	0,0	**319**	**0,0**
Summa inkomsttagare	**1 897 884**	**100**	**1 462 585**	**100**	**2 152 766**	**100**	**5 572 614**	**100**
Summa inkomster mkr	**60 720,2**		**18 209,6**		**36 496,1**		**115 923,3**	
Medelinkomst (tkr.)	**32,6**		**13,0**		**18,9**		**22,1**	
Medianinkomst (tkr.)	**30,2**		**9,9**		**16,6**		**19,2**	

Anm. Icke mantalsskrivna + skattskyldiga som saknar hemortskommun i riket ingår i kolumnen "Samtliga inkomsttagare". Medel- och medianinkomst är beräknade exkl. "Inkomst ej registrerad".

Av tabellen framgår att vid 1972 års taxering visade bolagens samlade taxerade inkomst en minskning med 26,1 %. Under närmast föregående taxeringsår redovisades en minskning med 0,8 %.

Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1972, 1973 och 1974

Den allmänna inkomstutvecklingen är avgörande för de direkta statsskatternas avkastning och är även i väsentlig mån bestämmande för de indirekta skatternas avkastning liksom för de statliga affärsverkens inkomster.

Beträffande beräkningen av skatteunderlagets utveckling under åren 1972 till 1973 samt de första månaderna av år 1974 är det lämpligt att verkställa särskilda kalkyler för å ena sidan fysiska personer och å andra sidan aktiebolag.

Tabell 2. Gifta samboende samt övriga fördelade på inkomstklasser år 1971 (taxeringsåret 1972)

Inkomstklasser, kr.	Gifta, samboende, båda har inkomst[1]		Gifta, samboende, en har inkomst		Övriga män		Övriga kvinnor		Samtliga enheter	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Inkomst ej registrerad	9 012	0,6	10 986	2,5	107 997	9,9	110 008	9,9	**238 003**	**5,9**
1— 4 999	592	0,1	471	0,1	13 845	1,3	21 937	2,0	**36 845**	**0,9**
5 000— 9 999	12 774	0,9	14 456	3,3	221 894	20,4	338 242	30,6	**587 366**	**14,5**
10 000—14 999	124 993	8,8	23 395	5,3	141 224	13,0	167 003	15,1	**456 615**	**11,3**
15 000—19 999	76 774	5,4	30 392	6,9	123 351	11,3	136 991	12,4	**367 508**	**9,1**
20 000—24 999	77 647	5,5	45 933	10,5	131 471	12,1	129 805	11,7	**384 856**	**9,5**
25 000—29 999	99 104	7,0	70 283	16,0	141 476	13,0	93 452	8,4	**404 315**	**10,0**
30 000—34 999	129 287	9,2	74 601	17,0	97 560	9,0	49 166	4,5	**350 614**	**8,7**
35 000—39 999	145 399	10,3	52 719	12,0	48 793	4,5	25 882	2,3	**272 793**	**6,8**
40 000—49 999	281 683	19,9	53 440	12,2	35 910	3,3	21 669	2,0	**392 702**	**9,7**
50 000—59 999	201 100	14,2	24 402	5,6	11 677	1,1	6 928	0,6	**244 107**	**6,0**
60 000—79 999	163 168	11,6	21 039	4,8	7 843	0,7	3 674	0,3	**195 724**	**4,8**
80 000—99 999	50 878	3,6	7 650	1,8	2 488	0,2	964	0,1	**61 980**	**1,5**
100 000—	41 402	2,9	8 679	2,0	2 647	0,2	1 146	0,1	**53 874**	**1,3**
Summa inkomsttagare	**1 413 813**	**100**	**438 446**	**100**	**1 088 176**	**100**	**1 106 867**	**100**	**4 047 302**	**100**
Summa inkomster mkr	**62 107,2**		**15 381,6**		**20 771,0**		**16 851,2**		**115 111,0**	
Medelinkomst tkr[2]	**44,2**		**36,0**		**21,2**		**16,9**		**30,2**	
Medianinkomst tkr[2]	**41,3**		**31,9**		**19,6**		**14,1**		**25,9**	

[1] Paret utgör enhet.
[2] Beräknat exkl. "Inkomst ej registrerad".

Fysiska personer

Vad först angår skatteunderlaget för fysiska personer bestäms utvecklingen, som närmare framgår av sammanställningen på s. 8—9, väsentligen av förändringarna i inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet.

Den totala lönesumman härrörande från inkomst av tjänst påverkas dels av de avtalsmässiga uppgörelserna mellan arbetsmarknadens parter, dels av ändringar av den totala sysselsättningen i landet och dels av den s. k. löneglidningen. För åren 1972 och 1973 har konjunkturinstitutet bedömt, att ökningen av den totala lönesumman blir omkring 9,5 % för 1972 och närmare 8 % för 1973.

Riksrevisionsverket har valt att grunda sina beräkningar på konjunkturinstitutets bedömning och således i sina beräkningar utgått från att förvärvskällan inkomst av tjänst exklusive pensioner för verksamhetsåret 1972 kommer att visa en ökning med 9,5 % i förhållande till 1971. Pensionerna antas öka med 12 %. Folkpensionerna har under 1972

förutom av priskompensationen, som beräknas svara för ungefär hälften av ökningen, också uppräknats med dubbla pensionstillskott. Summa inkomst av tjänst beräknas sammanlagt öka med 9,8 % under 1972. För verksamhetsåret 1973 har riksrevisionsverket räknat med en ökning på 8,5 % av inkomst av tjänst vilket således är något högre än den av konjunkturinstitutet antagna lönesummeökningen. Skillnaden är av teknisk natur och förklaras av att ej deklarationspliktiga inkomster, som ingår i lönesumman, beräknas uppgå till samma belopp båda åren och drar därför ned ökningstakten av lönesumman jämfört med de deklarerade inkomsterna i inkomst av tjänst. Med hänsyn till att avtal för 1974 inte föreligger och att konjunkturinstitutet inte bedömt löneglidning och sysselsättningseffekter under 1974 har verket valt att schablonmässigt skriva fram inkomsterna med 7 %.

Fysiska personers inkomst av jordbruksfastighet som för verksamhetsåret 1971 utgjorde nära 2 % av deras sammanlagda inkomst har antagits bli oförändrad mellan 1971 och 1972. Under förutsättning om bifall av propositionen 1972: 120 om övergång till bokföringsmässig redovisning av jordbruksfastighet fr. o. m. 1974 års taxering kan inkomsten antagas sjunka med 5 % mellan 1972 och 1973. Under det efterföljande verksamhetsåret förväntas inkomsterna ligga kvar på oförändrad nivå.

Inkomst av annan fastighet än jordbruksfastighet har hittills svarat för mindre än 1 % av fysiska personers sammanlagda inkomst. Riksrevisionsverket har räknat med en ökning av 5 %, för såväl 1972 och 1973 som 1974.

Inkomst av rörelse svarade 1971 för ca 4 % av fysiska personers inkomster. Riksrevisionsverket har med hänsyn till konjunkturutvecklingen antagit en ökning av inkomster av rörelse mellan 1971 och 1972 med 3 %. För 1973 och 1974 har riksrevisionsverket räknat med en schablonmässig ökning av 5 %.

1971 var de fysiska personernas inkomst av kapital 2,5 % av deras sammanlagda inkomst. Kapitalinkomsterna förväntas ligga kvar på samma nivå 1972 som 1971. För 1973 och 1974 har antagits en stegrad inkomstökning med 5 resp. 10 %.

Svenska aktiebolag

Vid bedömningen av utvecklingen av aktiebolagens taxerade inkomster har riksrevisionsverket haft tillgång till statistiska centralbyråns taxeringsstatistik och verkets egen enkät om förväntade taxeringsutfall.

Av statistiska centralbyråns statistik framgår utvecklingen av samtliga aktiebolags taxerade inkomster år för år. Redovisningen kommer riksrevisionsverket tillhanda i oktober året efter verksamhetsåret.

Under hösten 1972 gjorde ämbetsverket en enkät, där bolagen tillfrå-

gades om sina taxerade inkomster under innevarande och föregående verksamhetsår. Enkäten tillsändes ett urval av ca 1 500 bolag.

Resultaten av de senaste årens taxeringsutfall ävensom enkäten med bolagen i november 1972 framgår av nedanstående sammanställning:

Verksamhetsår	Taxerad inkomst, mkr	Ökning från föregående år, %
1967	3 092	+ 5
1968	3 653	+ 18
1969	3 836	+ 5
1970	3 805	− 1
1971	2 810	− 26
1972 (enkät)	..	+ 32

Riksrevisionsverket bedömer att bolagens taxerade inkomster för verksamhetsåret 1972 kommer att ligga 25 % över 1971 års. Bolagen har i sina svar ej kunnat ta hänsyn till de aviserade höjningar av investeringsavdraget fr. o. m. den 1 november 1972. Enkätundersökningens resultat har sålunda dragits ned från + 32 % till + 25 %. För de två följande verksamhetsåren har antagits att bolagens taxerade inkomster ökar med 10 respektive 20 %, dvs. de extra investeringsavdragen förutses upphöra fr. o. m. verksamhetsåret 1974.

Resultatet av riksrevisionsverkets inkomstberäkning återges i den härvid fogade tabellen (bilaga C) med specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74.

Beträffande de för budgetåret 1973/74 beräknade beloppen för de särskilda inkomsttitlarna får riksrevisionsverket anföra följande.

DRIFTBUDGETENS INKOMSTER

A. Skatter, avgifter, m. m.

I. Skatter

1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

Allmänt

Riksstatstiteln uppförs i riksstaten med det belopp som kan beräknas utgöra statens behållna inkomst av under budgetåret inflytande inkomst- och förmögenhetsskatt samt avgifter för folkpensioneringen. Denna beräkning intar en särställning i förhållande till beräkningen av övriga riksstatstitlar på grund av att titeln är ett samlingskonto för redovisningen av den allmänna skatteuppbörden. Skatter och avgifter debiteras på de slutliga skattsedlarna var för sig men uppbärs gemensamt.

Som bruttoinkomst på titeln redovisas i första hand vad som i enlighet med gällande uppbördsförfarande inflyter i form av preliminär skatt, fyllnadsbetalningar, kvarstående skatt, tillkommande skatt och indrivna restantier. Uppbördsförfarandet förutsätter även uppkomsten av s. k. överskjutande preliminär skatt, och utbetalningen av denna redovisas som utgift på titeln.

Som utgifter på titeln redovisas vidare de restitutioner av skatt som föranleds av taxeringsändringar m. m.

De största utgifterna på titeln är de utbetalningar av kommunalskattemedel som länsstyrelserna enligt särskilt givna regler har att göra till kommunerna på grund av att kommunalskatterna ingår i den samfällda statligt administrerade skatteuppbörden. Av samma skäl utbetalas från titeln medel motsvarande avgifter av olika slag som ingår i skatteuppbörden.

Den större delen av socialförsäkringsavgifterna uppbärs av praktiska skäl enligt alternativa metoder på så sätt att avgifterna för större arbetsgivare direkt debiteras av riksförsäkringsverket, medan avgifterna för mindre arbetsgivare debiteras på skattsedeln. Oberoende av om socialförsäkringsavgifter sålunda debiteras direkt av riksförsäkringsverket eller ingår i skatteuppbörden har man ansett redovisningen böra passera över förevarande skattetitel. Till följd härav ingår även uppbörden av socialförsäkringsavgifter från "direktdebiterade" arbetsgivare

på titelns inkomstsida och utbetalningarna till de allmänna försäkringskassorna m. m. bland titelns utgifter. Ett undantag från denna princip är direktdebiterade tilläggspensionsavgifter som inte redovisas över titeln.

Till de särskilda inkomsterna på titeln hör sjömansskatten och bland utgifterna ingår de omföringar till andra riksstatstitlar som enligt särskilda regler skall göras ifråga om vissa till beloppet relativt obetydliga skatter, som ingår i den allmänna uppbörden.

De in- och utbetalningar resp. omföringar som redovisas på titeln har sammanfattats i följande uppställning:

Inbetalningar

Preliminär A-skatt
Preliminär B-skatt
Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt
Kvarstående skatt (jämte ränta)
Tillkommande skatt
Sjömansskatt
Sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel
Restantier
Medel från skattereklamationskontot
Skattetillägg och förseningsavgifter
Avgifter från direktdebiterade arbetsgivare till sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring och byggnadsforskning (arbetsgivaravgifter)
Statens avgifter till sjukförsäkringen
Viss ersättning från allmänna pensionsfonden
Eventuell återföring av medel från allmänna sjukförsäkringsfonden

Utbetalningar och omföringar

Överskjutande skatt (jämte ränta)
Övriga restitutioner
Utbetalda kommunalskattemedel
Utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna
Utbetalning till allmänna pensionsfonden (skattedebiterade avgifter och egenavgifter)
Yrkesskadeförsäkringsavgifter
Byggnadsforskningsavgifter
Löngarantiavgifter
Arbetarskyddsavgifter
Allmän arbetsgivaravgift (skattedebiterad)
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt
Skogsvårdsavgifter
Annuiteter på avdikningslån
Annuiteter på förskott för avlösning av frälseräntor
Eventuell avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden

Skillnaden mellan titelns sammanlagda inkomster och utgifter utgör den nettoinkomst för statsverket, som motsvarar den i budgetredovisningen upptagna inkomsten på titeln.

Nedan följer en genomgång av de skatter och avgifter som ingår i slutlig skatt. Därefter behandlas uppbördssystemet och de poster som finns redovisade på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

Slutlig debitering av skatter och avgifter som berör inkomstskattetiteln

Debiteringen av de olika skatterna och avgifterna framgår av debetsedeln för slutlig skatt. De skatter och avgifter som finns specificerade på debetsedeln är:

Statlig inkomstskatt
Kommunal inkomstskatt
Statlig förmögenhetsskatt
Folkpensionsavgift
Tilläggspensionsavgift
Sjukförsäkringsavgift
Arbetsgivaravgifter
Skogsvårdsavgift
Annuiteter på avdikningslån
Annuiteter på frälseräntor
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt
Skattetillägg och förseningsavgifter
Allmän arbetsgivaravgift
Skattereduktion (fr. o. m. taxeringsåret 1972)

Statlig inkomstskatt för fysiska personer

Statlig inkomstskatt utgår enligt förordning den 26 juli 1947 (nr 576). Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 163) om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt bestäms inkomstskattens grundbelopp fr. o. m. 1972 års taxering enligt en enda skatteskala, avsedd för alla kategorier fysiska personer. Grundbeloppet utgör 10 % av den beskattningsbara inkomsten, om denna inte överstiger 15 000 kr. Vid högre beskattningsbara inkomster än 15 000 kr. utgår skatten enligt en progressiv skattesats, vilken är maximerad till 54 % för den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 150 000 kr. Enligt förordning den 2 juni 1972 (nr 375) om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt utgör fr. o. m. 1974 års taxering grundbeloppet 7 % av den beskattningsbara inkomsten om denna inte överstiger 15 000 kr. Den progressiva skatteskalan för inkomster mellan 15 000 och 150 000 kr. har även justerats jämfört med tidigare. För den del av den beskattningsbara inkomsten som överstiger 150 000 kr. är skatten alltjämt maximerad till 54 %.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen med motsvarande tillämpning vid taxering till statlig skatt enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 163) utgår grundavdrag fr. o. m. 1972 års taxering med 4 500 kr. för varje individ. Grundavdrag medgives med 4 500 kr. under förutsättning att den skattskyldiges till statlig inkomstskatt taxerade inkomst uppgår till högst 30 000 kr. Om den taxerade inkomsten överstiger detta belopp reduceras grundavdraget med 20 %

av inkomst överstigande 30 000 kr. Enligt denna avtrappningsregel utgår således inget grundavdrag när den taxerade inkomsten överstiger 52 500 kr.

Tillämpningen av en enda skatteskala och individuella grundavdrag innebär individuell beskattning. Principen om sambeskattning tillämpas dock i ett avseende, nämligen vad avser beskattningen av kapitalinkomster överstigande 2 000 kr., dvs. i huvudsak inkomst av fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet och kapital. Härvid gäller att för gifta som båda haft taxerad inkomst skall beskattningsbar A-inkomst och beskattningsbar B-inkomst beräknas. Med A-inkomst avses inkomst av tjänst, utom periodiskt understöd, inkomst av jordbruksfastighet och inkomst av rörelse. Med B-inkomst, eller kapitalinkomst, förstås övriga inkomster. Vid skatteberäkningen av B-inkomsten påförs dessa inkomster den av makarna, som har den högsta A-inkomsten.

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 163) om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt avskaffas rätten att vid den statliga inkomsttaxeringen göra avdrag för kommunal skatt fr. o. m. 1972 års taxering.

Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 71) gäller att vissa kategorier skattskyldiga med hemmavarande barn under 16 år medgives förvärvsavdrag. Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen förutsätter rätten till förvärvsavdrag dels förekomsten av hemmavarande barn under 16 år och dels att inkomsten utgörs av A-inkomst, dvs. inkomst av tjänst, utom periodiskt understöd, inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet. För gifta gäller härvid att båda makarna skall ha A-inkomst. Förvärvsavdrag medgives fr. o. m. 1972 års taxering med 25 % av inkomst av tjänst eller rörelse, dock högst 2 000 kr., och med 1 000 kr. i fråga om inkomst av jordbruksfastighet. Avdraget medgives den av makarna som har den lägsta A-inkomsten. Om gift skattskyldig med minderårigt barn haft A-inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och maken utfört arbete i förvärvskällan, får den skattskyldige åtnjuta förvärvsavdrag med värdet av makens arbetsinsats, dock med högst 1 000 kr. För ensamstående med hemmavarande barn under 16 år och A-inkomst medgives förvärvsavdrag med 25 % av inkomst av tjänst, jordbruksfastighet eller rörelse, dock med högst 2 000 kr.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen medgives avdrag för underhåll av icke hemmavarande barn under 18 år med högst 1 500 kr. för varje barn fr. o. m. 1972 års taxering.

Genom författningar den 31 mars 1955 (nr 122—125) infördes vissa schablonmässigt beräknade minimiavdrag för avgifter för kapital- och sjukförsäkring för fysiska personer samt för utgifter för fullgörande av tjänsten för skattskyldiga, som haft inkomst av tjänst. Vidare infördes vissa extra avdrag för fysiska personer, som haft inkomst av kapital. Dessa bestämmelser tillämpades första gången vid 1957 års taxering. Enligt den ovannämnda lagen om ändring i kommunalskattelagen av-

skaffas de schablonmässigt medgivna avdragen för sjukförsäkringsavgift med 150 kr. för ensamstående och 300 kr. för gifta fr. o. m. 1972 års taxering. Rätten till avdrag för faktiskt påförd sjukförsäkringsavgift vid föregående års taxering bibehålls.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 421) åtnjuter fysiska personer, som har att erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet, avdrag för sådan avgift, som påförts året näst före taxeringsåret.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen är det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer skattefritt fr. o. m. 1972 års taxering.

Enligt lag den 24 april 1970 (nr 93) om ändring i kommunalskattelagen har vissa ändringar genomförts av den schablonmetod som gäller vid beskattningen av vissa fastigheter (egna hem eller fritidsfastigheter). Som intäkt skall tas upp 2 % av den del av taxeringsvärdet som inte överstiger 150 000 kr., 4 % av den del som ligger mellan 150 000 kr. och 225 000 kr. samt 8 % av den del av taxeringsvärdet som överstiger 225 000 kr. Det extra avdraget för villaägare har höjts till 500 kr. Bestämmelserna tillämpades första gången vid 1971 års taxering.

Enligt förordning den 15 december 1967 (nr 748) gäller att fr. o. m. 1969 års taxering beskattas vinst vid icke yrkesmässig avyttring av fastighet såsom realisationsvinst till 100 % om fastigheten innehafts mindre än 2 år och till 75 % om fastigheten innehafts 2 år eller längre. Vid försäljning av aktier m. m. beskattas vinsten om aktierna innehafts mindre än 2 år till 100 %, mindre än 3 år till 75 %, mindre än 4 år till 50 % och mindre än 5 år till 25 %. Om aktierna innehafts 5 år eller mera räknas som skattepliktig realisationsvinst ett belopp motsvarande 10 % av nettoinkomsten. Vid långtidsinnehav medges ett avdrag med 500 kr. Förordningen gäller avyttringar som äger rum fr. o. m. den 1 januari 1968.

Under budgetåret 1972/73 tillämpas i likhet med föregående budgetår en uttagningsprocent av 100.

Statlig inkomstskatt för fysiska personer, oskifta dödsbon och familjestiftelser redovisas på den s. k. A-längden. De för taxeringsåren 1968—1972 uträknade skattebeloppen framgår av följande sammanställning (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1968	1969	1970	1971	1972
Statlig inkomstskatt, A-längden	9 593	10 443	11 691	13 862	13 394

Statlig inkomstskatt för bolag, ekonomiska föreningar m. m.

Andra skattskyldiga än fysiska personer, oskifta dödsbon och familjestiftelser indelas i beskattningshänseende i följande fyra grupper:

a) svenska aktiebolag, sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, eko-

nomiska föreningar som ingår i jordbrukskasserörelsen, svenska försäkringsanstalter som icke är aktiebolag samt andra utländska juridiska personer än oskifta dödsbon och familjestiftelser, varvid dock försäkringsanstalter som driver livförsäkringsrörelse hänförs till grupp c,

b) andra svenska ekonomiska föreningar än sådana som ingår i jordbrukskasserörelsen, sambruksföreningar, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar,

c) försäkringsanstalter i den mån de driver livförsäkringsrörele samt

d) övriga skattskyldiga.

Enligt förordning den 5 juni 1959 (nr 295) med därefter genom förordning den 28 november 1969 (nr 742) företagna ändringar utgör den statliga inkomstskatten räknad i procent av den beskattningsbara inkomsten för grupp a) 40 %, för grupp b) 32 %, för grupp c) 10 % samt för grupp d) 15 %.

Genom förordning den 12 mars 1971 (nr 50) medgives särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig skatt för investeringar i maskiner och andra inventarier för stadigvarande bruk som anskaffats under år 1971. Avdraget utgör 10 % av anskaffningskostnaden och medgives fysisk eller juridisk person som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk. I förordning den 8 december 1971 (nr 923) höjdes investeringsavdraget till 20 % och utsträcks till att gälla för maskinanskaffningar även under 1972. I propositionen 1972: 125 föreslås en ytterligare höjning av avdraget till 30 % från 1 november 1972 samt att det utsträcks till att gälla maskiner och andra inventarier beställda före 1 juli 1973. Samtidigt föreslås ett tillfälligt 10 procentigt skatteavdrag för industrins byggnadsinvesteringar avseende kostnader som läggs ned fr. o. m. den 1 november 1972 fram till utgången av år 1973.

Statlig inkomstskatt för juridiska personer redovisas på de s. k. B- och C-längderna. Den uträknade skatten uppgick taxeringsåren 1968—1972 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1968	1969	1970	1971	1972
Statlig inkomstskatt, B- och C-längderna	1 246	1 496	1 582	1 534	1 128

Kommunal inkomstskatt

De kommunala skatterna utgörs av allmän kommunalskatt med däri ingående församlingsskatt, landstingsmedel och tingshusmedel, allt i form av inkomstskatt beräknad på grundval av inkomst och garantibelopp för fastighet. För den allmänna kommunalskatten gäller bestämmelserna i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370). Landstingsmedel utgår enligt landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319), Genom lag den 5 juni 1970 (nr 390) med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

upphörde förordningen (1945: 903) om utdebitering av tingshusmedel att gälla fr. o. m. den 1 januari 1971.

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 162) om ändring i kommunalskattelagen utgår grundavdrag fr. o. m. 1972 års taxering med 4 500 kr. för varje individ.

Fr. o. m. 1961 års taxering gäller på familjebeskattningens område samma bestämmelser i fråga om den kommunala beskattningen som beträffande den statliga. De fr. o. m. 1972 års taxering gällande avdragsreglerna vad avser förvärvsavdrag, underhållsavdrag och schablonavdrag för sjukförsäkringsavgift vid taxering till statlig skatt äger således motsvarande tillämpning vid taxering till kommunal beskattning.

Debiterad kommunal inkomstskatt uppgick taxeringsåren 1968—1972 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1968	1969	1970	1971	1972
Kommunal inkomstskatt:					
A-längd	12 230	13 431	15 249	17 842	19 467
B- och C-längd	1 061	1 297	1 427	1 522	1 653

Statlig förmögenhetsskatt

Statlig förmögenhetsskatt uttas enligt förordning den 26 juli 1947 (nr 577) av fysiska personer m. fl.

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 170) om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt har skatteuttaget sänkts för mindre och medelstora förmögenheter och höjts för större förmögenheter. Det skattefria beloppet för fysiska personer uppgår till 150 000 kr. Den lägsta skattesatsen är fr. o. m. 1972 års taxering 1 % för förmögenheter mellan 150 000 kr. och 250 000 kr. och den högsta 2,5 % för förmögenheter överstigande 1 000 000 kr. Spärreglerna ersattes med en ny begränsningsregel, som tillämpas utan särskild ansökan av den skattskyldige. Förmögenheter i mindre och medelstora s. k. familjeföretag som bedriver jordbruk, skogsbruk eller rörelse skall under vissa förutsättningar beskattas efter i stort sett oförändrad nivå.

Enligt förordning den 29 maj 1969 (nr 236) skall förmögenhetsskatt fr. o. m. 1970 års taxering beräknas på den sammanlagda förmögenheten tillhörande föräldrar och barn under 20 år, som bor hos föräldrarna.

Debiterad förmögenhetsskatt uppgick taxeringsåren 1968—1972 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1968	1969	1970	1971	1972
Förmögenhetsskatt	374	435	447	492	459

Det bör observeras att förmögenhetsskatten t. o. m. 1971 års taxering debiterades utan att hänsyn tagits till spärreglerna.

Folkpensionsavgift

Enligt lag om finansiering av folkpensioneringen den 25 maj 1962 (nr 398) och med ändring enligt lag den 9 april 1965 (nr 74) skall folkpensionsavgift fr. o. m. den 1 januari 1966 utgå med viss procent av den avgiftspliktiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst. Enligt lag den 24 februari 1967 (nr 39) skall folkpensionsavgiften fr. o. m. den 1 juli 1967 utgå med 5 % av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten dock med högst 1 500 kr. Enligt lag den 30 oktober 1970 (nr 574) om ändring i lagen om finansiering av folkpensioneringen skall folkpensionsavgift fr. o. m. 1972 års taxering beräknas individuellt på vardera makens till statlig skatt beskattningsbara inkomst.

De debiterade folkpensionsavgifterna uppgick taxeringsåren 1968—1972 till följande belopp (milj. kr.):

	Taxeringsår				
	1968	1969	1970	1971	1972
Folkpensionsavgift	1 891	2 214	2 386	2 669	3 246

Tilläggspensionsavgift

Endast de försäkrades egna avgifter och avgifter från mindre s. k. skattedebiterade arbetsgivare debiteras på skattsedeln. Övriga avgifter för tilläggspensioneringen debiteras och uppbärs direkt av riksförsäkringsverket.

Sjukförsäkringsavgift

Sjukförsäkringen finansieras förutom genom statsbidrag av avgifter från de försäkrade och arbetsgivarna. Avgifterna från de försäkrade uppbärs i samband med den allmänna skatteuppbörden och avgifterna från direktdebiterade arbetsgivare uppbärs direkt av riksförsäkringsverket, som överför de under budgetåret inflytande avgifterna till titeln. Enligt lag den 30 oktober 1970 (nr 567) om ändring i lagen om allmän försäkring skall arbetsgivaravgiften till den allmänna sjukförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1971 utgå med 3,1 % av arbetsgivares lönekostnader mot tidigare 2,9 %. Enligt proposition 1972: 104 föreslås avgiften fr. o. m. avgiftsåret 1973 uppgå till 3,2 %. Av avgiften föreslås 12/32 användas för bestridande av de allmänna försäkringskassornas utgifter för sjukvårdsersättning och återstoden till bestridande av kassornas utgifter för tilläggssjukpenning i vad sjukpenningen svarar mot inkomst av anställning.

Avgifterna till den obligatoriska sjukförsäkringen för anställda beräknas med hänsyn till den försäkrades arbetsinkomst och varierar mellan olika orters försäkringskassor. Enligt lag den 16 juni 1966 (nr 350), i samband med höjning av sjukpenningen och utökning av antalet

sjukpenningklasser fr. o. m. den 1 januari 1967, höjdes avgifterna till sjukförsäkringen. För företagare utgår egenavgifter med högre belopp.

Arbetsgivaravgifter

Arbetsgivare skall för varje år erlägga avgift dels till sjukförsäkringen, dels till försäkringen för tilläggspension. Härutöver uttas av arbetsgivaren yrkesskadeförsäkringsavgift, lönegarantiavgift (fr. o. m. 1971) och arbetarskyddsavgift (fr. o. m. 1972) samt för vissa arbetsgivare byggnadsforskningsavgift. Dessa avgifter, vilka tillsammans kallas arbetsgivaravgifter, debiteras på debetsedeln å slutlig skatt endast i sådana fall då summan av dem uppgår till högst 1 000 kr. Arbetsgivaravgifter som överstiger nämnda belopp uppbärs som regel direkt av riksförsäkringsverket.

Skattereduktion

Enligt lag den 27 maj 1970 (nr 167) om ändring i uppbördsförordningen skall vissa kategorier skattskyldiga fr. o. m. 1972 års taxering medgivas reduktion av skatten. För gifta skattskyldiga medgives skattereduktion med 1 800 kr. av den ena makens skatt så länge den andre makens grundavdrag inte är fullt utnyttjat, dvs. så länge andre maken har en statlig taxerad inkomst understigande 4 500 kr. Så snart även andre maken får taxerade inkomster minskar reduktionsbeloppet med 40 % av dessa inkomster, vilket innebär att rätten till skattereduktion upphör då andre makens taxerade inkomst nått 4 500 kr. För ensamstående med barn under 18 år utgör skattereduktionen 1 800 kr. utan reducering. Skattereduktion sker vid debitering av den slutliga skatten genom reducering av statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, skogsvårdsavgift, folkpensionsavgift eller sjukförsäkringsavgift. Skattereduktion medgives således inte i fråga om tilläggspensionsavgift, arbetsgivaravgift, allmän arbetsgivaravgift, annuitet på avdikningslån eller på förskott för avlösning av frälseränta. Vad som genom skattereduktion bortfaller vid debiteringen skall helt bäras av staten, vilket innebär att staten gottgör kommuner och andra för eventuellt reducerade belopp.

Skattetillägg och förseningsavgift

Genom förordningar den 2 april 1971 (nr 70—74) har särskilda avgifter, s. k. skattetillägg och förseningsavgift, införts vid överträdelser mot skatte- och avgiftsförfattningar. Skattetillägg påförs skattskyldig som lämnat oriktig uppgift vilken skulle kunna leda till för lågt beskattningsresultat. Förseningsavgift tas ut vid försummelse att i rätt tid avge deklaration.

Skattetilläggets storlek är i fråga om inkomst- och förmögenhetsskatterna 50 % av undandragen skatt eller avgift.

Förseningsavgiften är vad avser inkomst- och förmögenhetsskatterna 1 % av den högst beskattningsbara inkomsten och 0,3 % av den beskattningsbara förmögenheten till den del den överstiger skattefritt belopp. Förseningsavgiften är maximerad till 300 kr. eller i de fall då deklaration inte inkommit trots anmaning 600 kr.

Den nya lagstiftningen omfattar flertalet skatter och allmänna avgifter samt arbetsgivaravgifterna till socialförsäkringens finansiering. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1972.

Övriga skatter och avgifter på debetsedeln för slutlig skatt

Skogsvårdsavgifter, annuiteter på avdikningslån, annuiteter på frälseräntor, utskiftningsskatt och ersättningsskatt och allmän arbetsgivaravgift för mindre arbetsgivare debiteras i samband med slutlig skatt men omförs till andra inkomsttitlar.

Uppbördsförfarandet för skatter och avgifter som berör inkomstskattetiteln

Preliminär A- och B-skatt

Enligt den fr.o.m. 1954 gällande uppbördsförordningen, utfärdad den 5 juni 1953 (nr 272), med däri senast enligt lag den 24 mars 1972 (nr 75), vidtagna ändringar skall skattskyldig erlägga preliminär skatt med det belopp, vilket så nära som möjligt kan antas motsvara i den slutliga skatten ingående skatter och avgifter.

Den preliminära skatten utgår dels i form av preliminär A-skatt, dels i form av preliminär B-skatt. A-skatten utgår enligt skattetabeller eller efter viss procent av uppburen löneinkomst. B-skatten debiteras normalt med det belopp som enligt senaste taxering påförts som slutlig skatt.

Preliminärskattetabellerna skall enligt uppbördsförordningen (1953: 272, omtryckt 1972: 75) grundas på följande förutsättningar, nämligen

att inkomsten samt grundavdraget är oförändrade under inkomståret

att den skattskyldige inte kommer att taxeras för annan inkomst än som i tabellen angives, ej heller för garantibelopp för fastighet eller för förmögenhet

att den skattskyldige inte har att erlägga tilläggspensionsavgift

att skattskyldig, som avses i 2 mom. första stycket 2) och 4) erhåller skattereduktion samt

att vid taxeringen för inkomsten inte andra avdrag medges än dels grundavdrag och såvitt gäller kolumnerna 3 och 4 s. k. förvärvsavdrag.

Fr. o. m. år 1973 skall vidare skattcavdragen beräknas med hänsyn till skatten på beloppet i mitten av varje inkomstskikt emot tidigare på det högsta beloppet i varje inkomstskikt.

För inkomst av tjänst, som inte avser bestämd tidsperiod eller som inte uppbärs vid regelbundet återkommande tillfällen, skall fr. o. m. 1968

preliminär A-skatt utgå med 30 % av inkomsten mot tidigare 25 %. I vissa fall som t. ex. vid utbetalning av retroaktiva lönebelopp, ackordsersättningar o. dyl. skall preliminär A-skatt utgå enligt grunder som fastställs av riksskatteverket.

Överlämnar arbetstagare inte debetsedel på preliminär A-skatt till arbetsgivaren skall avdrag för preliminär A-skatt göras enligt förhöjda skatteskalor. Uppvisar vidare arbetstagare inte debetsedel på slutlig skatt för arbetsgivaren skall under tid, då avdrag för kvarstående skatt skall verkställas, avdrag för sådan skatt göras vid varje avlöningstillfälle med lika stort belopp som avdraget för preliminär A-skatt.

Preliminär A-skatt skall utgå även för annan inkomst än sådan som utgör den skattskyldiges huvudsakliga inkomst av tjänst, om det är särskilt påkallat ur uppbördssynpunkt. Preliminär A-skatt skall utgå för artistersättning som uppgår till minst 200 kr., sedan avdragen för särskild reseersättning gjorts, även om ersättningen ej utgör huvudsaklig inkomst av tjänst. Bestämmelserna gäller även för ersättning till professionell idrottsman. Preliminärskatteavdrag skall för dessa skattskyldiga göras med 40 % av belopp som utbetalas efter 31 mars 1969.

Arbetsgivares skyldighet att verkställa löneavdrag för skatt avser såväl preliminär skatt som kvarstående skatt, varvid gäller, att preliminär skatt utgår i första hand.

De lokala skattemyndigheterna kan på framställning av den skattskyldige eller på eget initiativ under uppbördsåret vidtaga jämkning av den preliminärskatt som skall utgå, om jämkningen kan förväntas medföra bättre anpassning mellan preliminär och slutlig skatt.

Preliminärskatten förfaller till betalning under mars, maj, juli, september, november och januari under uppbördsåret, vilket omfattar tiden fr. o. m. mars det ena året t. o. m. februari påföljande år. På titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. ingår under ett budgetår uppbörden under juli, september och november det ena året och uppbörden januari, mars och maj påföljande år. Titeln redovisar sålunda inte uppbördsårets preliminärskatt. Preliminär A-skatt företer vissa skillnader mellan olika skatteterminer på grund av att inkomstunderlaget varierar under året. Preliminär B-skatt erläggs däremot som regel med en sjättedel av det debiterade årsbeloppet varje termin och är därför i stort sett stabil under uppbördsårets terminer.

Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt

Den skattskyldige kan frivilligt inbetala högre preliminärskatt än som följer av skattetabeller eller debetsedel å preliminär B-skatt. I regel görs detta genom fyllnadsbetalningar efter uppbördsårets utgång, dvs. under våren. Syftet är att undvika eller minska kvarstående skatt, som i vissa fall är räntebelagd (se nedan).

Kvarstående och överskjutande skatt

Sedan taxering verkställts och den slutliga skatten uträknats, sker en avräkning, varvid den skattskyldige gottskrivs i fråga om A-skatt det under uppbördsåret influtna beloppet jämte i förekommande fall s. k. särskilt uppdebiterat belopp samt i fråga om B-skatt det debiterade beloppet. Dessutom gottskrivs den skattskyldige fyllnadsbetalning av preliminärskatt. Understiger vid avräkningen den gottskrivna preliminära skatten motsvarande slutliga skatt, förfaller skillnaden, om denna är 10 kr. eller större, till betalning såsom kvarstående skatt under uppbördsterminerna i mars och maj året efter taxeringsåret. Om den kvarstående skatten uppgår till minst en tiondel av den slutliga skatten eller minst 5 000 kr., skall den skattskyldige erlägga ränta för den kvarstående skatten efter avdrag för 1 000 kr. Överstiger däremot den preliminära skatten motsvarande slutliga skatt, återbetalas det överskjutande beloppet, om detta är 10 kr. eller större, till den skattskyldige. Dessutom utgår ränta på den del av det överskjutande beloppet, som överstiger 1 000 kr., dock ej om räntebeloppet understiger 5 kr. Räntesatsen utgör fr. o. m. 1970 års taxering för kvarstående skatt 12 % och för överskjutande skatt 7 %. Räntebeloppet på överskjutande skatt maximerades till 100 000 kr. fr. o. m. 1960 års taxering. Kvarstående och överskjutande skatt på titeln avser inkomståret som avslutas ett halvt år före budgetårets ingång.

Tillkommande skatt

Tillkommande skatt är skatt som skall erläggas i huvudsak på grund av beslut om ändrad taxering sedan slutlig skatt påförts eller till följd av eftertaxering.

Sjömansskatt och sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel

Sjömansskatt utgår enligt förordning den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, vilken trädde i kraft den 1 januari 1959. Den är en definitiv källskatt, som tillfaller staten, men kommunerna skall, liksom de allmänna försäkringskassorna, för varje år beredas ersättning av statsmedel för minskade skatteintäkter resp. sjukförsäkringsavgifter. I förordning den 17 november 1972 (nr 570) om ändrad sjömansskatteförordning finns regler om skattens fördelning i detta avseende. Sjömansskattens andel i sjukförsäkringsmedel inbetalas av sjömansskattekontoret till riksförsäkringsverket, som överför medlen till inkomstskattetiteln.

Restantier och medel från skattereklamationskontot

Restantier är de restförda belopp, som drivs in via kronofogdemyndigheterna och avser skatter från olika år tillbaka. Medel från skattereklamationskontot är skatt som influtit men som till följd av identifieringssvårigheter ej har kunnat krediteras vederbörande skattskyldig.

Avgifter från direktdebiterade arbetsgivare till sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring och byggnadsforskning

Dessa avgifter uppbärs av riksförsäkringsverket som gottskriver inkomstskattetiteln. Avgifterna som inflyter under året är dels preliminära avgifter, dels slutlig reglering av avgifter. De preliminära avgifterna fastställs genom uppräkning av avgiftsunderlaget två år tillbaka. Avgiften för 1972 beräknas, enligt förordning den 1 oktober 1971 (nr 750), som om avgiftsunderlaget för 1970 höjts med 14 % och för 1973 enligt förordning den 13 oktober 1972 (nr 528), som om avgiftsunderlaget för 1971 höjts med 14 %.

I samband med höjning av sjukpenningen och utökning av antalet sjukpenningklasser fr. o. m. den 1 januari 1967 höjdes avgifterna till sjukförsäkringen. Arbetsgivaravgifterna till sjukförsäkringen ändrades därvid till 2,6 % av lön eller ersättning som ej överstiger 7,5 gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet enligt lag om allmän försäkring. Genom förordningar den 5 december 1970 (nr 650) och den 30 oktober 1970 (nr 567) höjdes procentsatsen fr. o. m. den 1 januari 1970 till 2,9 % resp. fr. o. m. den 1 januari 1971 till 3,1 % av avgiftsunderlaget. Enligt proposition 1972: 104 föreslås uttaget fr. o. m. den 1 januari 1973 uppgå till 3,2 %. Av avgiften föreslås 12/32 användas till bestridande av de allmänna försäkringskassornas utgifter för sjukvårdsersättning och återstoden till bestridande av kassornas utgifter för tilläggssjukpenning i vad de svarar mot inkomst av anställning.

Fr. o. m. den 1 januari 1955 ersattes den dittillsvarande olycksfallsförsäkringen, vars uppgifter delvis övertagits av sjukförsäkringen, av en ny yrkesskadeförsäkring (lag den 14 maj 1954, nr 243). Yrkesskadeförsäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivarna. Ändrade bestämmelser gäller för yrkesskadeförsäkring enligt lag den 27 maj 1971 (nr 280). I lag den 15 december 1967 (nr 919) och förordning den 15 december 1967 (nr 920) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor har förordnats om betydande höjningar av livräntorna fr. o. m. den 1 januari 1968. Under budgetåret inflytande avgifter gottskrivs titeln.

För vissa arbetsgivare utgår sedan 1955 särskild byggnadsforskningsavgift. Ändrade bestämmelser gäller för byggnadsforskningsavgift enligt förordningar den 4 maj 1962 (nr 134), den 6 mars 1964 (nr 32), den 16 juni 1966 (nr 355), den 9 juni 1967 (nr 308) och den 28 maj 1968 (nr 173).

Statens avgifter till sjukförsäkringen

Statliga myndigheter och affärsverken betalar avgifter till sjukförsäkringen, vilka gottskrivs inkomstskattetiteln. De statliga myndigheternas avgifter har tidigare anvisats på civildepartementets huvudtitel men redovisas fr. o. m. budgetåret 1969/70 som utgift på riksstatstiteln pensionsmedel m. m.

Enligt kungörelse den 13 juni 1969 (nr 412) bestämmer riksförsäkringsverket avgiftsunderlaget för avgifter, som staten med undantag av affärsverken skall erlägga enligt lagen om allmän försäkring och förordningen om allmän arbetsgivaravgift. Avgifterna fastställs av riksförsäkringsverket före viss bestämd tidpunkt. Kungörelsen skall tillämpas beträffande preliminär avgift till ATP för tiden efter 30 juni 1969 och i övrigt fr. o. m. utgiftsåret 1969.

Viss ersättning från allmänna pensionsfonden

Allmänna pensionsfonden ersätter de allmänna försäkringskassorna för deras kostnader för administration av den allmänna tilläggspensioneringen. Ersättningen görs till riksförsäkringsverket som gottskriver inkomstskattetiteln.

Återföring av medel från eller avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden

Allmänna sjukförsäkringsfonden har till syfte att utgöra en reserv vid tillfälliga påfrestningar på försäkringens finanser. Riksförsäkringsverket beräknar, enligt särskilda regler, om återföring eller avsättning bör komma ifråga, och riksdagen beslutar för varje särskilt år om fondmedlen skall tas i anspråk eller avsättning skall göras till fonden.

Överskjutande skatt och övriga restitutioner

Från titeln utbetalas överskjutande skatt och övriga restitutioner. Beträffande överskjutande skatt se ovan. Övriga restitutioner är återbetalningar som i allmänhet beror på nedsättning i taxering.

Utbetalda kommunalskattemedel

Den mest betydande posten på utgiftssidan utgörs av *utbetalningarna av kommunalskattemedel.* Staten emottar primärt hela källskatteuppbörden. Kommunerna erhåller för varje kalenderår förskott grundat på senast kända taxering och den aktuella utdebiteringen. Enligt lag den 27 maj 1971 (nr 189) om ändring i kommunallagen skall förskottsutbetalningarna fr. o. m. den 1 januari 1972 baseras på ett skatteunderlag som räknas upp i förhållande till en konstaterad ökning i kommunernas invånarantal. Uppräkning av förskott skall därvid ske endast om befolkningsökningen i kommunen mellan vissa angivna tidpunkter överstiger vad avser förskott för 1972 och 1973 4 %, för 1974 och 1975 2 % samt för 1976 och 1977 1 %. När taxeringsresultatet för ett kalenderår föreligger sker slutavräkning, varvid saldot mellan slutligt uträknade belopp och uppburna förskott tillgodoräknas kommunerna eller statsverket allteftersom förskotten understiger eller överstiger de slutligt uträknade beloppen. I kommunernas fordran på statsverket, som framräknats per den 1 januari varje kalenderår, ingår sålunda vid stigande

skatteunderlag såväl förskott som slutavräkningsmedel. Kommunernas fordran utbetalas varannan månad med i princip en sjättedel av årsbeloppet vid varje tillfälle. Fr. o. m. 1973 utökas utbetalningarna av kommunalskattemedel med förskott av skattebortfallsbidrag i anledning av 1970 års skattereform enligt kungörelse den 5 maj 1972 (nr 140) om skattebortfallsbidrag och med föreslagna ändringar i proposition 1972: 130. Förskottet avräknas under andra året efter bidragsåret mot bidraget grundat på bidragsunderlaget enligt beräkningsårets taxering.

Förskott och slutavräkningsbelopp till de allmänna försäkringskassorna

Från titeln utbetalas förskott och slutavräkningsbelopp på sjukförsäkringsavgifter och till apotekare utgående ersättningar, som avses i gällande förordning angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel. Förskottet är beräknat med hänsyn till att viss del av sjukförsäkringen finansieras med statsbidrag och avgifter för frivillig försäkring och tilläggsförsäkring.

Utbetalning till allmänna pensionsfonden

Skattedebiterade arbetsgivares tilläggspensionsavgifter och skattedebiterade egenavgifter utbetalas från titeln till allmänna pensionsfonden.

Yrkesskadeförsäkringsavgifter och byggnadsforskningsavgifter

Från titeln utbetalas de yrkesskadeförsäkrings- och byggnadsforskningsavgifter som influtit från direktdebiterade arbetsgivare. Skattedebiterade arbetsgivares avgifter förskotteras av statsverket och utbetalas över titeln.

Arbetsgivaravgift

Den arbetsgivaravgift som debiteras skattedebiterad arbetsgivare och fysisk person som haft inkomst av annat förvärvsarbete (inkomst av i riket bedriven rörelse eller inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av honom) omförs fr. o. m. budgetåret 1970/71 från inkomstskattetiteln till riksstatstiteln allmän arbetsgivaravgift.

Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, skogsvårdsavgifter, annuiteter på avdikningslån och annuiteter på förskott för avlösning av frälseräntor

De debiterade beloppen av ovanstående skatter och avgifter omförs till andra inkomsttitlar.

Inkomstskattetitelns utveckling budgetåren 1967/68—1971/72

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	13 700,0	14 200,0	17 100,0	18 400,0	19 500,0	20 600,0
Redovisat	12 884,8	14 078,3	17 047,6	18 441,0	19 772,2	.

Efterföljande uppställning är avsedd att belysa utvecklingen av de inkomster och utgifter på inkomstskattetiteln som tillsammans resulterat i de behållna inkomsterna på titeln. Vissa av beloppen är approximativa.

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Inkomster:					
Prel. A-skatt under terminerna	22 810	25 187	29 134	32 657	37 367
Prel. B-skatt under terminerna	4 670	4 963	5 402	5 662	5 719
Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt	1 253	1 670	2 022	2 034	1 923
Kvarstående skatt	1 837	1 872	2 069	2 203	2 389
Socialförsäkringsavgifter från direktdebiterade arbetsgivare m. m.	1 678	2 032	2 289	2 661	3 448
Tillkommande skatt, sjömansskatt, restantier m. m.	774	935	745	881	1 182
Summa inkomster	**33 022**	**36 659**	**41 661**	**46 098**	**52 030**
Utgifter:					
Kommunalskattemedel	14 423	15 889	17 332	19 474	23 177
Överskjutande skatt	1 949	2 499	2 549	2 808	3 148
Övriga restitutioner	135	151	235	314	436
Utbetalningar till allmänna försäkringskassorna, m. m.	3 265	3 643	4 106	4 598	4 983
Utbetalningar till allmänna pensionsfonden	327	360	358	381	425
Omföringar	38	39	32	81	88
Summa utgifter	**20 137**	**22 581**	**24 612**	**27 656**	**32 258**
Inkomster utöver utgifter	12 885	14 078	17 048	18 441	19 772

Beräkning av titelns inkomster

Preliminärskatteinkomsterna utgör de dominerande posterna bland inkomsttitelns bruttoinkomster. De har utvisat en snabb och oavbruten stegring under budgetåren 1967/68—1971/72. För bedömning av preliminärskatteuppbörden under innevarande budgetår lämnar uppbördsstatistiken vägledning. Denna statistik omfattar förutom uppgifter om influtna belopp av preliminär A- och B-skatt även uppgifter om kvarstående skatt och tillkommande skatt. Med hjälp av nämnda statistik har uppbörden kunnat följas t. o. m. uppbördsterminen i september 1972.

Vad beträffar den *preliminära A-skatten* låg uppbörden under uppbördsåret 1972—73 t. o. m. uppbördsterminen i september 19,5 % över samma 4 uppbördsterminer året innan. För uppbördsterminerna i november 1972 och januari 1973 visar riksrevisionsverkets kalkyl på en stegring av 10,2 % jämfört med samma terminer året före.

Vid beräkningen av uppbörden av preliminär A-skatt under nästkommande uppbördsår har riksrevisionsverket utgått från den förutsedda stegringen av lönesumman under 1973 (jfr s. 12). I höjande riktning påverkas uppbörden även av en höjning av den kommunala utde-

biteringen — enligt preliminära uppgifter med 15 öre per inkomstskattekrona från den under 1972 gällande medelutdebiteringen av 23: 79. I sänkande riktning påverkas uppbörden 1973 av en ändring av de statliga inkomstskatteskalorna samt av de ändrade principer som kommer att gälla för källskatteuppbörden. Enligt ett meddelande från riksskatteverket kommer man fr. o. m. 1973 att sänka uttaget i preliminärskattetabellerna. Skatten kommer att beräknas på mellersta beloppet i varje inkomstintervall i stället för som hittills på det högsta beloppet i intervallet.

Inkomsterna av *preliminär B-skatt* under de fyra första uppbördsterminerna av innevarande uppbördsår är 4,5 % högre än under motsvarande terminer uppbördsåret 1971—72. Preliminär B-skatt debiteras normalt med det belopp som senast påförts som total slutlig skatt. Detta betyder, att de kända resultaten av 1971 års taxering legat till grund för den debiterade B-skatten för innevarande uppbördsår. På samma sätt kommer det nu kända resultatet av 1972 års taxering att ligga till grund för den debiterade B-skatten för nästkommande uppbördsår och taxeringsresultatet vid 1973 års taxering för den debiterade B-skatten för uppbördsåret 1974—75. De skattskyldiga, som erlägger preliminär B-skatt, har emellertid möjlighet att begära jämkningar i den preliminära B-skatten. Av denna anledning har den debiterade B-skatten brukat avvika från senast kända slutliga skatt.

Jämsides med beräkningarna av preliminärskatteuppbörden har riksrevisionsverket uppskattat vad som kommer att påföras de skattskyldiga i slutlig skatt vid 1973 och 1974 års taxeringar. Vid beräkningen har, förutom med påförda inkomst- och förmögenhetsskatter, räknats med påförda folkpensionsavgifter och debiterade sjukförsäkrings- och tilläggspensionsavgifter till följande belopp. Som jämförelse har även de påförda avgifterna enligt 1972 års taxering medtagits.

	Taxeringsår		
	1972	1973	1974
	Milj. kr.		
Folkpensionsavgifter	3 246	3 486	3 687
Sjukförsäkringsavgifter	1 659	1 950	2 175
Tilläggspensionsavgifter	411	433	456

Med utgångspunkt från ovan nämnda beräkningar av vad som kommer att påföras de skattskyldiga i slutlig skatt vid 1973 och 1974 års taxeringar kan man räkna med en betydande ökning av *fyllnadsbetalningar* av preliminärskatt våren 1974, främst till följd av den ovannämnda sänkningen av preliminärskatteuttaget. Under våren 1972 inflöt fyllnadsbetalningar av preliminärskatt med 1 923 milj. kr., varav bolagen svarade för 598 milj. kr. (31 %).

Bolagens inkomster förutses öka kraftigt 1972, som framgått av verkets enkät, vilket sannolikt kommer att driva upp fyllnadsinbetalning-

arna redan våren 1973. En antagen fortsatt inkomstökning 1973 väntas bidra till stora fyllnadsinbetalningar även 1974 eftersom preliminärdebiteringen 1973 grundas på den påförda skatten vid 1972 års taxering som på grund av låga inkomster och extra investeringsavdrag blev förhållandevis låg. Samma faktorer torde kunna nämnas även för fysiska personer som erlägger B-skatt, men sänkningen av den statliga skatten fr. o. m. 1974 års taxering kan dock tänkas ha en viss motverkande effekt på fyllnadsinbetalningarna 1974. Efter det att hänsyn tagits till dessa faktorer beräknar riksrevisionsverket de totala fyllnadsinbetalningarna till 2 200 milj. kr. våren 1973 och 2 800 milj. kr. våren 1974.

Riksrevisionsverket har ansett sig böra uppskatta under budgetåren 1972/73 och 1973/74 totalt inflytande preliminär A- och B-skatt inklusive fyllnadsbetalningar av preliminärskatt, till 48 880 resp. 52 520 milj. kr. Det bör understrykas, att de angivna beloppen är osäkra inom vida marginaler.

Såsom förut nämnts blir i samband med att ett visst års preliminärskatt avräknas från den slutliga skatten för samma år det belopp, som återstår att erlägga, påfört de skattskyldiga såsom *kvarstående skatt*, under det att vad som betalats för mycket i preliminär skatt skall återbetalas som *överskjutande skatt*. Den inflytande kvarstående skatten kommer sedan att ingå bland inkomstskattetitelns inkomster, medan utbetalningarna av överskjutande skatt upptas bland titelns utgifter.

Omfattningen av den kvarstående och den överskjutande skatten, som belyser preliminärskattebetalningarnas bristande anpassning till de slutligt debiterade skatterna, framgår av följande uppgifter. Tablån omfattar även den slutliga skatten med fördelning på A-längd och B- och C-längd.

Taxeringsår	Slutlig skatt			Kvarstående skatt			Överskjutande skatt		
	A-längd	B-, C- och D-längd	Summa	A-längd	B-, C- och D-längd	Summa	A-längd	B-, C- och D-längd	Summa
1967	23 026	2 258	25 284	2 083	193	2 276	1 699	250	1 949
1968	25 702	2 327	28 029	2 148	226	2 374	2 129	370	2 499
1969	28 406	2 811	31 217	2 357	246	2 603	2 279	269	2 548
1970	31 945	3 029	34 974	2 520	269	2 790	2 539	263	2 802
1971	37 187	3 078	40 265	3 007	290	3 297	2 776	352	3 127
1972	37 461	2 824	40 285	1 890	332	2 222	4 170	387	4 556

Som framgår av tablån har den kvarstående skatten överstigit den överskjutande under taxeringsåren 1967, 1969 och 1971 medan förhållandet varit omvänt under taxeringsåren 1968, 1970 och 1972.

Enligt uppgifter avseende 1972 års taxering fördelar sig den kvarstående skatten med 1 890 milj. kr. på fysiska personer och 332 milj. kr. på aktiebolag m. fl. Räntan på den kvarstående skatten uppgår till 144 milj. kr. Återbetalningarna av överskjutande skatt fördelar sig med 4 170 milj. kr. på fysiska personer och 387 milj. kr. på övriga skattskyl-

diga. Räntan på överskjutande skatt uppgår till 142 milj. kr. Det faktum att de preliminärt erlagda skatterna, inklusive fyllnadsinbetalningar, kraftigt översteg de slutligt påförda skatterna vid 1972 års taxering sätts i samband med följande faktorer. Slopandet av kommunalskatteavdraget enligt 1970 års skattereform medförde att preliminärskatteuttaget höjdes eftersom avdraget i de äldre källskattetabellerna överskattades under år då medelutdebiteringen steg och inkomsterna ökade. Sidoinkomsterna, som i allmänhet är preliminärt obeskattade, sjönk och bidrog därmed till att reducera den slutligt påförda skatten liksom även de snabbt ökande avdragen och underskotten i olika förvärvskällor. De fysiska personer som har att erlägga preliminär B-skatt debiterades för 1971 B-skatt grundad på den högre skattenivån enligt det skattesystem som gällde före år 1971, vilket gjorde att den preliminärt erlagda B-skatten för inkomståret 1971, till skillnad från de närmast föregående åren, i det närmaste överensstämde med den slutligt påförda skatten samma år.

Riksrevisionsverket har räknat med att den överskjutande skatten kommer att överstiga den kvarstående skatten även vid 1973 års taxering. Beträffande beloppen för den överskjutande och kvarstående skatten räknar riksrevisionsverket med att de blir av storleksordningen 4 500 milj. kr. resp. 2 800 milj. kr. exkl. ränta.

Nettot mellan överskjutande skatt och kvarskatt beräknas för fysiska personer vid 1973 års taxering bli av nästan samma storleksordning som vid 1972 års taxering. För aktiebolagen väntas däremot kvarskatten kraftigt överstiga överskjutande skatten till följd av den antagna inkomstökningen (se sid. 14).

Den kvarstående skatt, som påförs enligt taxeringarna 1972 och 1973, skall erläggas under budgetåren 1972/73 resp. 1973/74. Under dessa budgetår utbetalas även den överskjutande skatten enligt nämnda taxeringar. Vid beräkningen av de belopp, varmed kvarstående skatt kommer att inflyta, får hänsyn tas till att en del av de påförda beloppen icke erläggs i rätt tid utan blir restförda. Den inflytande kvarstående skatten uppskattas för budgetåret 1972/73 till 1 760 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 2 260 milj. kr.

Såsom framgått av det föregående redovisas även *vissa socialförsäkringsavgifter* från direktdebiterade arbetsgivare över inkomstskattetiteln. Med ledning av de uppgifter, som lämnats av riksförsäkringsverket i skrivelse till riksrevisionsverket den 2 november 1972, kan dessa bidrag och avgifter beräknas komma att uppgå till 3 389 milj. kr. för innevarande och till 3 690 milj. kr. för nästföljande budgetår. I dessa belopp har medräknats statliga arbetsgivaravgifter.

Slutligen beräknar riksrevisionsverket inflytande restantier, sjömansskatt, tillkommande skatt m. m. till 1 150 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 1 250 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Under hänvisning till det anförda beräknar riksrevisionsverket, på sätt

framgår av på s. 36 intagen sammanfattning, samtliga inflytande inkomster på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. under budgetåret 1972/73 till 55 170 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 till 59 720 milj. kr.

Beräkning av titelns utgifter

Inkomstskattetiteln har under första delen av budgetåret 1972/73 belastats med utbetalningar till kommunerna med ca 12 730 milj. kr. Härtill kommer kommunernas andel av sjömansskatten på omkring 90 milj. kr. För kalenderåret 1973 skall utbetalningarna av förskott grundas på skatteunderlaget enligt 1972 års taxering. Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån om den beskattningsbara inkomstens storlek och om den kommunala utdebiteringen har riksrevisionsverket beräknat utbetalningarna av förskott på kommunal inkomstskatt under kalenderåret 1973 till ca 24 000 milj. kr. I detta belopp ingår även ett förskott för 1973 av det skattebortfallsbidrag som utgår till kommuner, landstingskommuner och församlingar med anledning av att skatteunderlaget minskade till följd av 1970 års skattereform. Till grund för bidragsgivningen ligger ett beräknat skattebortfall för kommunerna på 1 250 milj. kr. för år 1971. Bidragen utbetalas första gången 1973 och avses utgå i form av tillskjutet skatteunderlag. Förskottet för inkomståret 1973 regleras över inkomsttiteln skatt på inkomst och förmögenhet medan det slutliga bidraget för inkomståret 1971 betalas över utgiftsanslag. Slutavräkningen på det under kalenderåret 1971 utbetalade förskottet på kommunal inkomstskatt har beräknats till omkring 2 610 milj. kr. Sammanlagt skulle sålunda utbetalningarna under kalenderåret 1973 kunna beräknas till omkring 26 610 milj. kr. (exkl. sjömansskatt på ca 95 milj. kr.). Hälften av detta belopp skall utbetalas under senare hälften av budgetåret 1972/73. Utbetalningarna av kommunalskattemedel under budgetåret 1972/73 kan sålunda beräknas till ca 26 130 milj. kr.

Motsvarande utbetalningar under budgetåret 1973/74 skulle enligt det föregående för budgetårets första hälft uppgå till omkring 13 400 milj. kr. (inkl. sjömansskatt 95 milj. kr.). För senare hälften av samma budgetår kan utbetalningarna med utgångspunkt från den antagna inkomstutvecklingen under år 1972 samt under förutsättning av en kommunal medelutdebitering på 24: 50 kr. per inkomstskattekrona beräknas till omkring 14 940 milj. kr. Statens utbetalningar av kommunalskattemedel under budgetåret 1973/74 skulle enligt dessa beräkningar komma att uppgå till ca 28 340 milj. kr. De beräknade utbetalningarna av kommunalskattemedel under kalenderåren 1972, 1973 och 1974 samt budgetåren 1972/73 och 1973/74 har sammanställts i följande tablå (milj. kr.).

	Kalenderår			Budgetår	
	1972	1973	1974	1972/73	1973/74
1:a halvåret	12 730	13 310	14 940	12 820	13 400
2:a halvåret	12 820	13 400	15 040	13 310	14 940
Summa	**25 550**	**26 710**	**29 980**	**26 130**	**28 340**

Från riksstatstiteln skall vidare återbetalas *överskjutande preliminärskatt*. Såsom framgått av det föregående uppgår denna för budgetåret 1972/73 till ca 4 560 milj. kr. För budgetåret 1973/74 har den beräknats till 4 500 milj. kr. Härtill kommer *restitutioner* på grund av nedsättning i taxering m. m., vilka upppskattas till 300 milj. kr. för vartdera budgetåret.

Till de allmänna försäkringskassorna skall utbetalas *förskott och slutavräkningsbelopp* avseende avgifter från direktdebiterade och skattedebiterade arbetsgivare samt skattedebiterade egenavgifter. Med ledning av uppgifter i riksförsäkringsverkets ovannämnda skrivelse beräknar riksrevisionsverket ifrågavarande utbetalningar till 5 530 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 6 050 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Riksrevisionsverket har vidare förutsatt, att förskott på avgifter till försäkringskassorna under nästkommande budgetår endast kommer att utgå med det belopp som utöver avräkningsmedlen erfordras för att täcka kassornas medelsbehov.

Under budgetåren 1972/73 och 1973/74 kommer vid 1972 och 1973 års taxeringar *skattedebiterade avgifter till tilläggspensioneringen* att utbetalas till allmänna pensionsfonden. Med ledning av uppgifter från riksförsäkringsverket beräknar riksrevisionsverket ifrågavarande utbetalningar till 440 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 460 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Titeln skall slutligen belastas med *omföringar* av utskiftnings- och ersättningsskatt, skogsvårdsavgifter och vissa annuiteter samt arbetsgivaravgift. Sammanlagt kan de ifrågavarande omföringarna beräknas uppgå till omkring 150 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 160 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Enligt det föregående har riksrevisionsverket på sätt framgår av nedan intagen sammanfattning beräknat titelns utgifter för budgetåret 1972/73 till 37 110 milj. kr. samt för budgetåret 1973/74 till 39 810 milj. kr.

Avsättningar till och återföringar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel

Genom beslut av 1952 års riksdag inrättades en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel. Fonden ingår som en del av budgetutjämningsfonden och avsättningar och återföringar berör sålunda icke de redovisade inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

I riksstaten för budgetåret 1972/73 har räknats med en nettoavsättning till budgetutjämningsfonden på 200 milj. kr. De avsättningar och återföringar, som enligt nu föreliggande beräkningar bör verkställas under budgetåren 1972/73 och 1973/74 framgår av följande sammanställning:

	1972/73 Milj. kr.	1973/74
Avsättning	3 100	2 900
Återföring	2 975	2 875
Nettoavsättning	125	25

Sammanfattning av beräkningarna

De beräkningar av inkomsterna och utgifterna på inkomstskattetiteln, för vilka redogjorts i det föregående, kan sammanfattas på följande sätt. Som jämförelse har även medtagits motsvarande belopp för det avslutade budgetåret 1971/72. Beloppen anges i milj. kr.

	1971/72	1972/73	1973/74
Inkomster:			
Prel. A-skatt under terminerna	37 367	40 920	44 080
Prel. B-skatt under terminerna	5 719	5 760	5 640
Fyllnadsbetalningar av preliminärskatt	1 923	2 200	2 800
Kvarstående skatt	2 389	1 750	2 260
Socialförsäkringsavgifter från direktdebiterade arbetsgivare m. m.	3 448	3 390	3 690
Tillkommande skatt, sjömansskatt, restantier m. m.	1 182	1 150	1 250
Summa inkomster	**52 030**	**55 170**	**59 720**
Utgifter:			
Kommunalskattemedel	23 177	26 130	28 340
Överskjutande skatt	3 148	4 560	4 500
Övriga restitutioner	436	300	300
Utbetalningar till allmänna försäkringskassorna, m. m.	4 983	5 530	6 050
Utbetalningar till allmänna pensionsfonden	425	440	460
Omföringar	88	150	160
Summa utgifter	**32 258**	**37 110**	**39 810**
Inkomster utöver utgifter	19 772	18 060	19 910

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. för budgetåret 1972/73 till 18 100 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 19 900 000 000 kr.

Kupongskatt

Ny kupongskatteförordning den 20 november 1970 (nr 624) tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1971. Bestämmelserna är avpassade till lagen den 20 november 1970 (nr 596) om förenklad aktiehantering. Kupongskatt skall erläggas för utdelning på aktie i svenskt aktiebolag av i utlandet bosatta och vissa med dem likställda aktieägare. Kupongskatt utgår med trettio procent av utdelningen, då särskilt avtal med berört land inte föreligger. Skatten innehålls när utdelningen lyfts och inbetalas av bolagen till riksskatteverket. I kupongskattekungörelse den 26 februari 1971 (nr 49) meddelas vissa föreskrifter om utländsk förvaltare av aktier.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	12,0	13,5	23,0	22,0	24,0
Redovisat	16,2	21,4	20,5	17,3	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 9 november 1972 har riksskatteverket beräknat inkomsten av kupongskatt till 19 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 20 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln kupongskatt för budgetåret 1972/73 till 19 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 20 000 000 kr.

Utskiftningsskatt och ersättningsskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	1,0	1,0	1,0	1,0	2,0
Redovisat	1,9	1,3	1,5	2,1	.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln utskiftningsskatt och ersättningsskatt för budgetåret 1972/73 till 2 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 2 000 000 kr.

Skogsvårdsavgifter

Enligt förordning den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift skall sådan avgift erläggas för jordbruksfastighet, vilken vid fastighetstaxering åsatts särskilda värden för skogsmark och växande skog, dock med vissa undantag. Avgiften utgår i förhållande till nämnda taxeringsvärden, dock med högst en och en halv promille. För varje år bestäms med vilket promilletal avgiften för det året skall utgå.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	10,2	10,2	10,2	11,7	11,7
Redovisat	10,6	9,7	9,6	11,2	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 10 oktober 1972 har skogsstyrelsen anfört följande:

"Genom kungörelsen (1972: 45) om uttagande av skogsvårdsavgift för år 1972 har Kungl Maj:t med stöd av riksdagens beslut funnit gott förordna att det promilletal, med vilket skogsvårdsavgift enligt förordning-

en (1946: 324) om skogsvårdsavgift skall utgå för år 1972 skall vara 0,9 promille.

Enligt inhämtad uppgift (preliminär) från statistiska centralbyrån uppgår underlaget för beräkning av skogsvårdsavgift år 1972 till 12 472 milj. kr.

Den i riksstaten för budgetåret 1972/73 upptagna inkomsten av skogsvårdsavgifter är 11,7 milj. kr. Vid tillämpning av promilletalet 0,9 på underlagssumman 12 472 milj. kr. skulle inkomsten för detta budgetår bli 11,224 milj. kr. Det verkliga inkomstutfallet avviker emellertid alltid något från det utifrån teoretiska utgångspunkter beräknade beloppet. Skogsstyrelsen finner därför inte skäl beräkna inkomsten av skogsvårdsavgifter för budgetåret 1972/73 till annat belopp än det i riksstaten upptagna, 11,7 milj. kr.

— — —

För att inkomsten av skogsvårdsavgifter budgetåret 1973/74 skall uppgå till 11,7 milj. kr. — vilket skogsstyrelsen i sin anslagsframställning för det budgetåret räknat med att den skall göra — skulle vid samma underlagssumma 1973 som 1972 avgiften för år 1973 rent matematiskt behöva tas ut med 0,938 promille. Med hänvisning till ovanstående erfarenhetstal vill skogsstyrelsen emellertid föreslå oförändrat promilletal — 0,9 promille — för år 1973 och beräkna inkomsterna för budgetåret 1973/74 till 11,7 milj. kr.

Vad här sagts om skogsvårdsavgiften för år 1973 samt statsinkomsterna härav för budgetåret 1973/74 gäller, under förutsättning av något så när oförändrad underlagssumma, även beträffande år 1974 resp. budgetåret 1974/75."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skogsvårdsavgifter för budgetåret 1972/73 till 11 700 000 kr. och föreslår, i avvaktan på beslut om promilletalets storlek, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 11 700 000 kr.

Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	3,5	3,0	3,0	3,0	3,0
Redovisat	2,1	2,0	2,4	2,4	.

Bevillningsavgift för särskilda förmåner och rättigheter utgår för i utlandet bosatt person, som anordnar eller medverkar vid offentlig föreställning i Sverige.

Enligt förordning den 17 december 1969 (nr 791) har avgiften för anordnare höjts från 10 till 15 % av bruttoinkomsten. Bestämmelsen gäller fr. o. m. den 1 mars 1970. För medverkande höjdes avgiften från 20 till 30 % den 1 januari 1971.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter för budgetåret 1972/73 till

3 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 3 000 000 kr.

Arvsskatt och gåvoskatt

Arvs- och gåvoskatt utgår enligt förordning den 6 juni 1941 (nr 416) med därefter senast genom förordning den 26 maj 1972 (nr 255) företagna ändringar, vilka trädde i kraft den 14 juni 1972. Skattskyldig är den som genom arv eller testamente eller genom gåva förvärvar egendom. Befriade från skyldighet att erlägga arvs- och gåvoskatt är staten och vissa stiftelser samt från att erlägga gåvoskatt dessutom bl. a. kyrka, landsting, kommuner och hushållningssällskap. Uppbörden av arvsskatt och gåvoskatt ombesörjs av länsstyrelserna.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	200,0	210,0	270,0	300,0	270,0
Redovisat	222,0	236,6	235,1	262,1	.
Därav influten gåvoskatt ca	29,8	44,5	42,3	28,9	.

Under juli—september 1972 har i arvs- och gåvoskatt redovisats sammanlagt 60,4 milj. kr. mot 55,9 milj. kr. under motsvarande tid föregående budgetår.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln arvsskatt och gåvoskatt för budgetåret 1972/73 till 270 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 280 000 000 kr.

Lotterivinstskatt

Enligt förordning den 28 september 1928 (nr 376) utgår skatt på vinst i svenskt lotteri och på vinst vid dragning på premieobligationer om vinstens värde överstiger 100 kr. i fråga om varu- eller tombolalotteri och 25 kr. i fråga om penninglotteri. Fr. o. m. den 1 juli 1966 höjdes genom förordning den 27 maj 1966 (nr 219) värdet för skattepliktig varu- eller penningvinst till 200 resp. 50 kr. Skatten utgår för närvarande med 20 % på premieobligationsvinst och med 30 % av vinstens värde på annan vinst. På annan vinst än sådan i varu- eller tombolalotteri skall skatt dock ej erläggas med högre belopp än att därefter återstår femtio kronor. Vid beräkning av skattebeloppet skall i vinstens värde inräknas den på vinsten belöpande skatten. Lotteriets anordnare eller premieobligationens utfärdare skall innehålla så stor del av vinsten, som motsvarar den stadgade skatten på densamma. Det åligger lotteriarrangör att erlägga den på vinsterna belöpande skatten genom insättning på postgirokonto hos riksskatteverket som är beskattningsmyndighet.

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	95,0	100,0	100,0	105,0	135,0
Redovisat	94,9	97,5	107,7	126,5	.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket beräknat inkomsterna av lotterivinstskatt till 130 milj. kr. för innevarande budgetår och till 135 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln lotterivinstskatt för budgetåret 1972/73 till 130 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 135 000 000 kr.

Stämpelskatt och stämpelavgift

Stämpelskatt utgår enligt stämpelskatteförordningen den 21 maj 1964 (nr 308) med därefter senast genom förordning den 17 december 1971 (nr 1107) företagna ändringar, och omfattar förvärv av fast egendom och tomträtt, inteckning för fordran, förvärv av registreringspliktigt fartyg, emission av aktier, obligationer och vissa andra svenska värdepapper, insatser i svenska kommanditbolag, vissa transaktioner med utländska värdepapper samt lotterier. Inom det skattepliktiga området utgår stämpelskatt med vissa undantag (bl. a. för stat och kommun) enligt följande beräkningsgrunder.

Vid förvärv av fast egendom och tomträtt skall stämpelskatt erläggas med en krona för varje fullt hundratal kronor av egendomens värde dock lägst tio kronor. Förvärvas egendom av juridisk person utgår skatten i regel med dubbelt belopp. Då inteckning för fordran beviljas eller då ansökan om sådan inteckning förklaras vilande skall stämpelskatt utgå med fyra kronor för varje fullt tusental kronor av det kapitalbelopp, för vilket inteckning beviljas eller ansökan om inteckning förklaras vilande. Vid förvärv av registreringspliktigt fartyg med ett värde av minst 25 000 kr. skall stämpelskatt erläggas med en krona för varje fullt hundratal kronor av fartygets värde vid tiden för förvärvet. Vid emission av aktier, obligationer och vissa andra svenska värdepapper utgår stämpelskatt vad avser aktier med tio öre för varje fullt tiotal kronor av aktiens nominella belopp eller, om högre belopp skall betalas för aktierna, av det högre beloppet och vad avser obligationer och andra skuldebrev med 60 öre för varje påbörjat hundratal kronor av skuldebrevets nominella belopp. För lotteri skall under vissa förutsättningar stämpelskatt utgå med fem kronor för varje fullt hundratal kronor av insatsbeloppet i den mån detta överstiger 15 000 kr.

Stämpelavgift utgår enligt förordning den 21 maj 1964 (nr 309) om ändring i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) vid köp och byte av fondpapper.

Enligt stämpelkungörelsen skall influtna stämpelmedel inlevereras till riksskatteverket resp. sjöfartsstyrelsen, som är uppbördsmyndigheter.

De beräknande och redovisade inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	205,0	250,0	260,0	254,0	329,0
Redovisat	226,5	[1]255,1	252,1	326,0	.

[1] Därav ca 15 milj. kr. från emission av aktier i det fr. o. m. den 1 januari 1970 bildade statliga förvaltningsbolaget.

Riksskatteverket har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat inkomsterna av stämpelskatt och stämpelavgift till 325 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Sjöfartsstyrelsen uppskattar inkomsterna av stämpelskatt vid förvärv av registreringspliktiga fartyg till 4,0 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift för budgetåret 1972/73 till 329 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 345 000 000 kr.

Skatt på spel

I proposition den 10 november 1972 (nr 128) föreslås att skatt införs på det spel som bedrivs på automater (s. k. enarmade banditer) och roulettcr. Vidare föreslås en omläggning av beskattningen av bingospel.

Skatten på automat- och roulettspelet föreslås få formen av en fast avgift. Denna föreslås i fråga om automatspelet utgöra 500 kr. per apparat och månad. I fråga om roulettspelet föreslås avgiften utgöra 2 000 eller 3 000 kr. per speltillstånd och månad, beroende på antalet speldagar per vecka. I fråga om bingospelet föreslås att nuvarande system med lotterivinstskatt och stämpelskatt ersätts med en generell skatt om 5 % på spelinsatserna.

Vidare föreslås att skattepliktigt spel får bedrivas endast efter särskilt tillstånd. Sådant tillstånd skall kunna meddelas för automat- och roulettspel på restaurang med utskänkningsrättighet, i nöjespark och liknande samt i vissa samlingslokaler. Bingospel föreslås även i fortsättningen vara förbehållet välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål. Härjämte föreslås att högsta insats för automatspel får vara 1 kr. och högsta vinst vid roulettspel 30 gånger insatsen samt att förbudet mot inlösen av vinst i pengar i dessa spel slopas.

Spelskatten liksom de ändrade reglerna beträffande villkoren för bedrivande av skattepliktigt spel föreslås träda i kraft den 1 april 1973.

Riksrevisionsverket förordar, under förutsättning av bifall till ovan nämnda proposition, att en ny inkomsttitel benämnd skatt på spel fr. o. m. budgetåret 1973/74 uppförs på riksstaten. Riksrevisionsverket föreslår att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 50 000 000 kr.

2. Automobilskattemedel

Fordonsskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	1 000,0	1 140,0	1 210,0	1 305,0	1320,0
Redovisat	962,8	1 129,6	1 232,0	1 278,4	.

Enligt förordning den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt skall för automobil eller släpvagn, som efter vad särskilt är stadgat, blivit här i riket registrerad, årligen erläggas skatt enligt i förordningen meddelade bestämmelser. Skattesatserna har justerats vid flera tillfällen. Enligt förordningen den 24 februari 1967 (nr 38) uppräknades fordonsskattens grund- och tilläggsavgifter med 50 % fr. o. m. den 1 januari 1968. För släpfordon skedde en ytterligare höjning fr. o. m. den 1 januari 1970 enligt förordning den 23 maj 1969 (nr 296). Fr. o. m. samma tidpunkt utgår skatt på traktorer enligt förordningen den 23 maj 1969 (nr 297). I förordning den 17 december 1969 (nr 711) sänktes skattesatserna för traktor, som används i jordbruk (klass II), fr. o. m. den 30 december 1969.

Länsstyrelse skall enligt förordning den 17 oktober 1969 (nr 553) pröva frågan om nedsättning av eller befrielse från traktorskatt och om medgivande att hänföra traktor i klass I till klass II.

En omläggning av vägtrafikbeskattningen för lastbilar, släpfordon och bussar skedde den 1 januari 1971 genom justering av den årliga fordonsskatten enligt förordning den 27 november 1970 (nr 630). Genom förordning den 24 november 1972 sker en ny justering av skattesatserna för lastbilar, släpfordon och bussar.

Fordonsskatt beräknas för personbilar, traktorer och motorcyklar efter tjänstevikt och för lastbilar, släpfordon och bussar efter totalvikt.

Fordonsskatten utgår för år räknat med följande belopp:

Typ av fordon	Grund-avgift Kronor	Tilläggsavgifter kr/påbörjat 100-tal kg Kilogram		
		901—	3 001—	7 001—
Personbil	165	42		
Traktor (klass I)				
tjänstevikt högst 1 300 kg	200			
tjänstevikt över 1 300 kg	85	30	50	90
Traktor (klass II)				
tjänstevikt högst 2 500 kg	120			
tjänstevikt över 2 500 kg	180			
Tvåhjulig motorcykel utan sidvagn				
tjänstevikt högst 75 kg	45			
tjänstevikt över 75 kg	60			
Tvåhjulig motorcykel med sidvagn och trehjulig motorcykel	90			

Grundavgiften för bussar och lastbilar utgår med 165 kr. Därtill kommer en tilläggsavgift för varje påbörjat 100-tal kilogram av totalvikten över en mot grundavgiften svarande totalvikt. Storleken på denna tilläggsavgift är beroende på fordonsslag, drivmedelsslag, antal hjulaxlar och totalviktsintervall samt för lastbilar förekomsten av anordning för påhängsvagn.

För släpfordon utgår grundavgiften med 120 kr. Tilläggsavgiften bestäms av antal hjulaxlar, totalviktsintervall samt huruvida släpfordonet är påhängsvagn eller annan släpvagn.

Ordinarie uppbörd av fordonsskatt äger rum under tiden 10 februari —4 mars varje år. Enligt förordning den 3 november 1967 (nr 605) och den 20 september 1968 (nr 488) gäller att om fordonsskatten överstiger 1 500 kr. betalningsanstånd kan medges för belopp överstigande 1 000 kr. intill utgången av maj, augusti resp. november månad. Tidpunkten är beroende av skattens storlek. Bestämmelserna om betalningsanstånd gäller även traktorskatt enligt förordning den 23 maj 1969 (nr 299).

Utvecklingen av beståndet (netto) av olika fordonsslag under de senaste åren enligt centrala bilregistret belyses av följande uppställning.

Antal fordon vid utgången av resp. år samt nettoförändringen av fordonsbeståndet under året

	1967	1968	1969	1970	1971
Personbilar	1 976 248	2 071 303	2 193 634	2 287 709	2 356 581
	+ 87 248	+ 95 055	+ 122 331	+ 94 075	+ 68 872
Lastbilar	137 796	138 769	142 603	144 514	142 319
	+ 4 508	+ 973	+ 3 834	+ 1 911	— 2 195
Släpfordon	97 195	107 380	123 083	136 321	144 312
	+ 13 021	+ 10 185	+ 15 703	+ 13 238	+ 7 991
Bussar	12 083	12 597	13 580	14 253	14 182
	+ 1 036	+ 514	+ 983	+ 673	— 71
Traktorer	251 078	257 933	248 184	243 451	243 817
	+ 7 550	+ 6 855	— 9 749	— 4 733	+ 366
Motorcyklar	47 712	44 255	42 938	41 305	40 132
	— 4 553	— 3 457	— 1 317	— 1 633	— 1 173

Under de åtta första månaderna 1972 har nyregistrerats 133 741 personbilar. Under samma tid 1971 var antalet 112 322.

Vid beräkningen av fordonsskatterna för budgetåret 1972/73 och 1973/74 har prognos gjorts för varje fordonsslag och i vissa fall för varje viktsklass. Antalet nyregistrerade personbilar har antagits bli 220 000 st. år 1972, 233 000 st. år 1973 och 245 000 st. år 1974. Skrotningen av personbilar under ett år har beräknats till mellan 4 och 7 % av beståndet vid föregående års utgång i de olika viktsklasserna.

För övriga fordonsslag har beräkningarna gjorts utifrån följande antaganden om nettoförändringar i beståndet: lastbilar beräknas minska med 2 800 st. under 1972, öka med 6 900 under 1973 samt öka med 2 000 under 1974. Antalet bussar beräknas bli oförändrat under 1972 medan en

ökning med 550 st. per år väntas under 1973 och 1974. Släpfordonen antas öka med drygt 10 000 st. under 1972, med drygt 11 000 under 1973 och med 12 000 under 1974. Traktorbeståndet beräknas bli oförändrat och antalet motorcyklar antas minska med 2 000 st. per år.

I nedanstående tablå har antalet fordon vid början av åren 1973 och 1974 samt fordonsskatten för budgetåren 1972/73 och 1973/74 framräknats.

	Antal fordon i tusental 1.1.1973	Totalskatt milj. kr. 1972/73	Beräknad medelskatt per fordon kr.[1]	Antal fordon i tusental 1.1.1974	Totalskatt milj. kr. 1973/74	Beräknad medelskatt per fordon kr.[1]
Personbilar	2 444	651	267	2 541	685	270
Lastbilar, bensin- eller gasoldrivna	66	37	554	68	38	555
övriga (främst dieseldrivna)	74	362	4 921	78	382	4 890
Släpfordon	155	133	860	166	139	836
Bussar	14	40	2 812	15	42	2 831
Traktorer	244	35	145	244	35	145
Motorcyklar	38	2	53	36	2	56
Summa		1 260			1 323	

[1] Den beräknade medelskatten påverkas av förskjutningar mellan viktklasserna samt av antaganden om ökningar resp. minskningar av antalet inom de olika fordonsslagen.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln fordonsskatt för budgetåret 1972/73 till 1 260 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 1 330 000 000 kr.

Bensin- och brännoljeskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	1 800,0	1 900,0	2 005,0	2 038,0	2 104,0
Redovisat	1 799,6	1 914,3	1 990,5	2 050,5	·
Därav					
bensinskatt	1491,7	1 578,1	1 625,6	1 690,1	·
brännoljeskatt	319,1	349,9	378,7	374,0	·
restitutioner	11,2	13,7	13,8	13,6	·

Gällande bestämmelser för bensinskatt återfinns i förordning den 7 april 1961 (nr 372), vilken ändrades senast genom förordning den 4 juni 1971 (nr 252). Enligt bestämmelserna i denna förordning skall bensinskatt erläggas för bensin och andra motorbränslen, som innehåller minst 70 viktprocent bensin, samt för alkohol och alkoholblandningar avsedda för användning till motordrift. Den som inom riket tillverkar bensin är skyldig att vara registrerad hos riksskatteverket. Den som i större

omfattning återförsäljer eller förbrukar bensin eller håller bensin i lager må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Skattskyldighet inträder för bensin, som av den som är registrerad levereras till köpare som icke är registrerad, eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning samt för bensin, som av annan än registrerad införs till riket, när införseln sker. Skattskyldig är den registrerade eller eljest den för vars räkning införseln äger rum. När skatt skall utgå vid införsel är generaltullstyrelsen beskattningsmyndighet. I fråga om skatt som skall utgå i andra fall är riksskatteverket beskattningsmyndighet. Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 78) utgår bensinskatt med 43 öre för liter fr. o. m. den 1 juli 1965.

Enligt förordning den 29 maj 1964 (nr 352), vilken trädde i kraft den 1 juli 1964, skall särskild skatt (gasolskatt) erläggas för gasol och annan vara, som helt eller till huvudsaklig del består av gasformiga kolväten och som används till drift av motor i motorfordon. Skattskyldig är ägare av motorfordon som är inrättat för att drivas med gasol. Den som är skattskyldig enligt denna förordning skall vara registrerad hos riksskatteverket, vilket även är beskattningsmyndighet. Skatten utgår med 29 öre för liter utom i fråga om buss, vars tjänstevikt överstiger 3 000 kilogram, då skatten utgör 22 öre för liter.

Brännoljeskatt utgår enligt förordning den 15 december 1961 (nr 653), vilken ändrades senast genom förordning den 4 juni 1971 (nr 253), för brännolja, som är ägnad att användas till drift av motor i motorfordon. Begreppet motorfordon har härvid samma innebörd som i vägtrafikförordningen. Den som inom riket tillverkar brännolja är skyldig att vara registrerad hos riksskatteverket och den som i större omfattning försäljer brännolja må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Även förbrukare, som förbrukar brännolja för såväl drift av motor i motorfordon som för annat ändamål, må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Skattskyldighet inträder för registrerad tillverkare och registrerad leverantör, då brännolja levereras till köpare, som icke är registrerad, eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, för registrerad förbrukare då obeskattad brännolja påfylls bränsletank i motorfordon, vartill han är ägare, eller av honom överlåts till den som icke är registrerad samt för den som icke är registrerad, då brännolja för hans räkning införs till riket och då obeskattad brännolja påfylls bränsletank till motorfordon vartill han är ägare. Skatten utgår med 31 öre för liter för registrerad leverantör eller vid införsel till riket och i annat fall med 34 öre för liter.

Enligt förordningar den 23 maj 1969 (nr 301 och 303) utgår fr. o. m. den 1 januari 1970 skatt även för brännolja och gasol, som förbrukas för drift av traktor och motorredskap tillhörande klass I.

Skatt utgår icke för mineraloljeprodukt, som införs till riket för att vid oljaraffinaderi användas uteslutande såsom råvara vid tillverkning av

bensin. Dessutom är från beskattning undantagen bensin och motorsprit, som används för järnvägsdrift, civil och militär luftfart, avprovning av motorer och annat tekniskt ändamål än motordrift. Vidare är efter särskild prövning av riksskatteverket bensin, som förbrukats eller försålts för förbrukning vid produktion av skattepliktig elkraft, undantagen från beskattning.

Beskattningsmyndighet är vid införsel generaltullstyrelsen och i övriga fall riksskatteverket.

Riksskatteverket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 11 november 1972 anfört följande:

"Bensinskatt

Bensinskatt inflöt under budgetåret 1971/72 med 1 690,1 milj. kr. Under tiden juli—oktober 1972 har influtit 623,2 milj. kr. (juli—oktober 1971 618,2 milj. kr.). Enligt inhämtade uppgifter från oljeföretagen torde under november och december 1972 inkomsten av bensinskatt bli ungefärligen (165 + 140 =) 305 milj. kr. (motsvarande månader 1971 inflöt 156,1 + 137,0 eller tillhopa 293,1 milj. kr.). Under tiden juli—december 1972 beräknas därför inkomsten av bensinskatt bli 1,8 % högre än under motsvarande tid föregående år eller ca 928 milj. kr.

Inkomsten av bensinskatt under januari—juni 1972 uppgick till 778,8 milj. kr. Med en beräknad konsumtionsökning av 2 % kan inkomsten under motsvarande tid 1973 beräknas bli 794 milj. kr.

RSV:s uppbörd under budgetåret 1972/73 kan följaktligen beräknas till (928 + 794 =) 1 722 eller avrundat 1 720 milj. kr. Under antagande av en fortsatt årlig ökning av bensinkonsumtionen med ca 2 % beräknar verket skatteinkomsten under budgetåret 1973/74 till 1 760 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 1 800 milj. kr.

Brännoljeskatt (inkl. gasolskatt)

Brännoljeskatt inflöt under budgetåret 1971/72 med 374,0 milj. kr. Under tiden juli—november 1971 inflöt brännoljeskatt med 179,4 milj. kr. Under tiden juli—november 1972 beräknas inkomsten av brännoljeskatt bli 1,4 % högre än under motsvarande tid föregående år eller ca 182,0 milj. kr. (Under tiden juli—oktober 1972 har gasolskatt influtit med endast 121 kr.).

För resterande del av budgetåret synes böra räknas med en ökningstakt av 2 %. Under tiden december 1971—juli 1972 inflöt 194,6 milj. kr. Skatteinkomsten under tiden december 1972—juni 1973 kan alltså anges till (1,02 × 194,6 =) 198,5 milj. kr.

RSV:s uppbörd under budgetåret 1972/73 kan således beräknas till (182,0 + 198,5 =) avrundat 380 milj. kr.

Eftersom brännoljebeskattningen upphör i och med 1973 års utgång kommer inkomsten av brännoljeskatt under budgetåret 1973/74 att hänföra sig till förbrukningen av brännolja under andra, tredje och fjärde kvartalen 1973. Skatten för denna förbrukning inflyter under tiden juli 1973—februari 1974. Under motsvarande tid budgetåret 1971/

72 inflöt 280,5 milj. kr. Med en beräknad ökning med 5 % på sistnämnda belopp skulle inkomsten under tiden juli 1973—februari 1974 bli (1,05×280,5 =) 294,5 milj. kr.

Restituerad brännoljeskatt enligt 9 § brännoljeskatteförordningen och återbetald brännoljeskatt enligt 2 § brännoljeskattekungörelsen kan under tiden mars—juni 1974 beräknas uppgå till 3,0 milj. kr.

RSV:s uppbörd under budgetåret 1973/74 kan således beräknas till (294,5 — 3,0 =) avrundat 292 milj. kr.

Brännoljeskatt under indrivning beräknas uppgå till ca 4 milj. kr. den 1 juli 1974.

RSV:s uppbörd under budgetåret 1974/75 kan beräknas bli 2 milj. kr.

Den sammanlagda inkomsten av bensin- och brännoljeskatt kan följaktligen anges till (1 720 + 380 =) 2 100 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och (1 760 + 292 =) avrundat 2 050 milj. kr. för budgetåret 1973/74 samt (1 800 + 2 =) avrundat 1 800 milj. kr. för budgetåret 1974/75."

Statens jordbruksnämnd har i skrivelse till riksrevisionsverket den 13 oktober 1972 uppskattat utbetalningarna på titeln till 11,0 milj. kr. för budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75.

Enligt riksskatteverket och jordbruksnämndens beräkningar skulle inkomsterna på titeln bensin- och brännoljeskatt kunna uppskattas till 2 089 milj. kr. under budgetåret 1972/73 och till 2 039 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

I avvaktan på närmare bestämmelser har riksrevisionsverket i sin beräkning inte tagit hänsyn till det av riksdagen (rskr 1971: 339, SkU 1971: 67, förordning 1972: 591) fattade principbeslutet om införande av kilometerbeskattning och i samband därmed avskaffande av brännoljeskatten för tyngre lastbilar. De aviserade åtgärderna avses totalt ha en neutral skatteeffekt.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bensin- och brännoljeskatt för budgetåret 1972/73 till 2 089 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 2 139 000 000 kr.

3. Allmän arbetsgivaravgift

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	300,0	750,0	880,0	1 905,0	3 150,0
Redovisat	287,3	698,1	1 202,4	1 944,1	.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 419) med därefter senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 376) företagna ändringar skall allmän arbetsgivaravgift erläggas till staten fr. o. m. den 1 januari 1969. Avgif-

ten skall erläggas av arbetsgivare och av fysisk person vilken haft inkomst av här i riket bedriven rörelse eller av här belägen jordbruksfastighet som han själv brukar. Även staten och kommunerna är skyldiga att erlägga avgift.

För arbetsgivare utgår avgiften t. o. m. år 1972 med 2 % och därefter med 4 % av summan av vad han under året utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. För vissa redare beräknas dock allmän arbetsgivaravgift efter en lägre procentsats. Vid beräkning av arbetsgivaravgiften skall hänsyn ej tas till arbetstagare vars lön under året ej uppgått till 300 kr. eller till arbetstagare som ej är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkeskadeförsäkring.

För fysisk person som haft inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet som brukas av honom utgår allmän arbetsgivaravgift (s. k. egenavgift) t. o. m. år 1972 med 2 % och därefter med 4 % av sådan inkomst i den mån arbetsgivare ej skall erlägga allmän arbetsgivaravgift för inkomsten. Inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet som ej uppgår till 500 kr. per år och förvärvskälla skall ej tas med vid beräkning av egenavgift.

Beträffande debitering och uppbörd av allmän arbetsgivaravgift gäller i stor sett vad som föreskrivits för avgifter till sjukförsäkring och till försäkring för tilläggspension.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 2 november 1972 har riksförsäkringsverket beräknat inkomsterna på riksstatstiteln allmän arbetsgivaravgift till 3 000 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 4 515 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln allmän arbetsgivaravgift för budgetåret 1972/73 till 3 000 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 4 515 000 000 kr.

4. Tullar och acciser

Tullmedel

Förändringarna i de beräknade och behållna inkomsterna av tullmedel under de senast förflutna fyra budgetåren framgår av nedanstående sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	880,0	970,0	1 070,0	1 060,0	970,0
Debiterad uppbörd	1 061,4	1 138,9	1 133,0	1 062,5	.
Influten bruttoinkomst	1 033,5	1 123,4	1 127,5	1 051,7	.
Utbetalade restitutioner	80,7	77,4	91,1	96,1	.
Redovisad nettoinkomst	952,8	1 046,0	1 036,4	955,6	.

Införselns värde (milj. kr.) och debiterad tull i % av införselns värde de senaste fyra budgetåren var:

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Införselns värde	28 415	33 886	36 101	[1]37 189
Debiterad tull i % av införselns värde	3,7	3,4	3,1	2,9

[1] Prel. uppgift.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 10 november 1972 har generaltullstyrelsen beträffande beräkningen av inkomsterna av tullmedel samt vissa andra av tullverket redovisade statsinkomster framhållit bl. a. följande:

"Värdet av importen under de tre första kvartalen år 1972 uppgick till 27 757 milj. kr. mot 26 359 milj. kr. under motsvarande period år 1971, vilket innebär en ökning med 5 %. Exporten har under de tre första kvartalen i år ökat värdemässigt med 6 % jämfört med år 1971.

Vissa uppgifter om import och export samt tullverkets influtna bruttouppbörd av tullmedel, — — — lämnas här nedan.

		Årsbelopp	Kvartalsbelopp			
			I	II	III	IV
Importvärde (milj. kr.)	1970	36 251	8 769	9 320	8 405	9 757
	1971	36 192	8 946	8 975	8 438	9 833
	Prel. 1972		9 501	9 417	8 839	
Exportvärde (milj. kr.)	1970	35 150	7 757	8 940	8 441	10 012
	1971	38 224	9 309	9 815	8 782	10 318
	Prel. 1972		9 613	10 331	9 744	
Tullverkets influtna bruttouppbörd (milj. kr.)	1970	1 106	286	248	268	304
	1971	1 102	297	258	268	279
	Prel. 1972		261	244	278	

I det följande lämnas en närmare redogörelse för beräkningen av uppbörden. Därvid har beaktats konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturläget hösten 1972. Enligt denna bedömning väntas värdet av importen under åren 1972 och 1973 uppgå till respektive 38 615 och 43 770 milj. kr. År 1971 uppgick importvärdet till 36 192 milj. kr. Importen skulle således år 1972 öka värdemässigt med 6,7 % (+4 % i volym och +3 % i pris) och år 1973 med 13,3 % (+9 % i volym och +4 % i pris) jämfört med föregående år.

På grund av Sveriges åtaganden i Kennedyronden påbörjades den 1 juli 1968 en sänkning av vissa tullsatser i tulltaxan. Inom industrivaruområdet berörde tullsänkningarna cirka 70 % av den tullbelagda handeln mellan de viktigare handelsländerna. Tullsänkningen skedde i etapper. Den sista tullsänkningen, en femtedel, som genomfördes den 1 januari 1972 motsvarar en minskning av tulluppbörden under budgetåret 1972/73 med 47 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1971/72.

Den slutliga avvecklingen av tull för varor, som är berättigade till områdesbehandling enligt EFTA-konventionen genomfördes den 31 december 1966. I begränsad omfattning utgår emellertid tull för varor från EFTA-länder bl. a. i fall då varorna ej uppfyller konventionens villkor.

Tulluppbörden från EFTA-länder minskade med ca 37 milj. kr. från

budgetåren 1970/71 till 1971/72. Minskningen sammanhänger i huvudsak med omläggningen av beskattningen på malt- och läskedrycker. Fr. o. m. den 1 juli 1971 uppbär tullverket skatt på malt- och läskedrycker som importeras. Tidigare var denna skatt inräknad i tullavgiften, som den 1 juli 1971 sänktes med motsvarande belopp.

Med de europeiska gemenskaperna undertecknade Sverige den 22 juli 1972 avtal om bildande av ett frihandelsområde för i första hand industrivaror, dvs. i huvudsak alla varor i tulltaxans kapitel 25—99 samt vissa livsmedelsindustriprodukter inom kapitlen 1—24. Avtalen träder i kraft den 1 januari 1973 under förutsättning av riksdagens godkännande. För huvuddelen av varorna skall den tullfria handeln vara genomförd den 1 juli 1977.

Enligt huvudregeln skall de importtullar, som gällde den 1 januari 1972 mellan Sverige å ena sidan och EEC-länderna å andra sidan avvecklas i fem steg om vardera 20 % vid följande tidpunkter, nämligen den 1 april 1973, den 1 januari 1974, den 1 januari 1975, den 1 januari 1976 och den 1 juli 1977.

För känsliga produkter bl. a. specialstål, metaller m. m. skall tullarna avvecklas i åtta steg. Vid de tre första tillfällena, den 1 april 1973, den 1 januari 1974 och den 1 januari 1975, avtrappas tullarna med 5 %.

För livsmedelsindustriprodukter gäller särskilda regler. Jordbruksvaror enligt den definition som tillämpas inom EEC omfattas ej av frihandelsavtalet. För dessa varor kommer således tull att utgå i den mån de är tullbelagda enligt tulltaxan.

För en rad livsmedelsindustriprodukter och bearbetade jordbruksvaror utgår vid import till EEC en fast avgift (värdetull) och en rörlig avgift, som skall utjämna skillnaderna mellan prisnivåerna i gemenskaperna och på världsmarknaden för i produkterna ingående jordbruksvaror. Enligt avtalet kommer EEC att avveckla den fasta avgiften men bibehålla den rörliga för flertalet livsmedelsindustriprodukter. Det är avsett att Sverige för i huvudsak samma varor på liknande sätt skall avveckla den fasta avgiften och bibehålla den rörliga.

För att genomföra de svenska åtagandena i fråga om vissa varor på livsmedelsindustriområdet torde vissa ändringar i tulltaxan komma att vidtas från och med den 1 april 1973. Dessa ändringar innebär såväl höjningar som sänkningar av nu utgående tullar.

Beträffande vin och vissa trädgårdsprodukter har Sverige utfäst sig att ensidigt bevilja EEC vissa tullförmåner. Sålunda avskaffas tullen helt för vin och blomsterlök. För vissa frukter, blommor och köksväxter sänks tullarna med 50 %. Dessa ändringar är avsedda att gälla fr. o. m. den 1 februari 1973.

För att de varor, som omfattas av avtalen mellan Sverige och de utvidgade gemenskaperna, skall komma i åtnjutande av tullförmånerna krävs, att de har ursprung i gemenskaperna eller i vissa fall i något EFTA-land.

Vid inkomstberäkningen har hänsyn tagits till frihandelsavtalets verkningar i följande avseenden, nämligen till huvudregeln om avveckling av tullarna med 20 % den 1 april 1973, den 1 januari 1974 och den 1 januari 1975, den särskilda regeln om avveckling av tullarna med 5 % på sådana varor som specialstål m. m. vid samma tidpunkter och avvecklingen eller nedsättningen av tullarna på vissa varor såsom vin och blomsterlök m. m. den 1 februari 1973.

Ändringarna i tulltaxan beträffande vissa varor på livsmedelsindustri-

området torde sammantaget ha endast marginell betydelse för inkomstberäkningen. Det har inte kunnat bedömas i vilken mån handelsavtalet kommer att medföra förskjutningar i den genomsnittliga importandelen mellan nuvarande EFTA-, EEC- och övriga länder.

Frihandeln mellan de hittillsvarande EFTA-länderna inkl. Finland kommer i princip att bestå. Mellan de kvarstående EFTA-länderna kommer frihandeln liksom hittills att säkerställas av EFTA-konventionen. Mellan de medlemsstater, som vid årsskiftet lämnar organisationen och de kvarstående EFTA-länderna, kommer frihandeln att säkerställas genom de särskilda avtal, som dessa senare länder slutit med de utvidgade gemenskaperna.

Tullpreferenser i form av tullfrihet infördes den 1 januari 1972 för import av halvfabrikat och färdigvaror från vissa utvecklingsländer. De varor för vilka preferens hittills har erbjudits omfattade år 1969 en import om totalt omkring 147 milj. kr. inkl. importen från Hongkong. Tulluppbörden för denna import uppgick samma år till omkring 17 milj. kr. Tullbortfallet är dock beroende av i vilken utsträckning utvecklingsländerna kan utnyttja preferenserna för sin export. En undersökning visar att tullbortfallet under första halvåret 1972 uppgår till ca 0,8 milj. kr. Proposition föreligger om en utvidgning av varuområdet till förmån för utvecklingsländerna från och med den 1 januari 1973. Styrelsen räknar med att tullbortfallet för budgetåret 1972/73 inte blir större än 10 milj. kr. För vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknas uppbörden minska med 17 milj. kr.

Uppbörden av tull för varor som ej redovisas i utrikeshandelsstatistiken (t. ex. resgods och gåvoförsändelser) samt av vissa avgifter och ersättningar som redovisas som tullmedel kan beräknas till 12 milj. kr. för budgetår.

Värdet av importen var under budgetåren 1970/71 och 1971/72 resp. 36 065 och 37 175 milj. kr. Enligt utrikeshandelsstatistiken uppgick den debiterade tullen för denna import till resp. 1 104 och 1 043 milj. kr. Med hänsyn tagen till konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturläget och till bl. a. den minskning av tulluppbörden, som åtagandena i Kennedyronden, frihandelsavtalet med EEC och de erbjudna tullpreferenserna i form av tullfrihet för import från utvecklingsländerna medför, har bruttouppbörden av tull beräknats till 1 080 milj. kr. för budgetåret 1972/73 samt till resp. 1 040 och 930 milj. kr. för budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Från uppbördsbeloppen avgår restitutioner av tullmedel. Under budgetåren 1970/71 och 1971/72 uppgick dessa restitutioner till resp. 91 och 96 milj. kr. För vart och ett av budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 uppskattar styrelsen restitutioner av tullmedel till 95 milj. kr."

Generaltullstyrelsen beräknar nettouppbörden av tullmedel för budgetåret 1972/73 till 985 milj. kr. och för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till resp. 895 och 785 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln tullmedel för budgetåret 1972/73 till 985 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 895 000 000 kr.

Mervärdeskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln fr. o. m. skattens införande framgår av följande sammanställning (milj. kr).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	2 000,0	6 900,0	8 900,0	12 200,0	13 000,0
Redovisat	1 991,2	[1]6 741,1	9 088,3	11 625,8	.

[1] Tullverkets övergång till centraliserat uppbördsförfarande medförde att uppbörden genom förskjutning minskade med ca 200 milj. kr.

De redovisade inkomsternas fördelning på månader och ingående komponenter för budgetåret 1971/72 och de fyra första månaderna 1972/73 framgår av nedanstående tablå:

Influten mervärdeskatt, månadsvis, milj. kr.

	Tullverkets uppbörd	Länsstyrelsernas uppbörd		Summa
		Inkomster (postgiro-konto 444)	Återbetalning	
1971				
Juli	585	88	388	285
Aug.	441	1 593	447	1 587
Sept.	458	79	422	115
Okt.	465	1 476	441	1 500
Nov.	529	75	442	162
Dec.	588	1 604	462	1 730
1972				
Jan.	405	100	248	257
Febr.	508	2 393	638	2 263
Mars	680	111	431	360
April	424	1 451	424	1 451
Maj	568	81	419	230
Juni	519	1 633	545	1 607
Summa budgetåret 1971/72	6 170	10 684	5 307	[1]11 547
Juli	572	92	395	269
Aug.	588	1 862	430	2 020
Sept.	496	65	433	128
Okt.	546	1 674	503	1 717

[1] Tillkommer restantier med 97 milj. kr., vilket gör summa 11 644 milj. kr. Differensen jämfört med ovan redovisat beror på att vissa överföringar mellan länsstyrelserna här redovisats brutto.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 430) med därefter genom förordning den 29 november 1968 (nr 580) företagna ändringar skall allmän omsättningsskatt enligt mervärdeskatteprincipen erläggas till staten fr. o. m. den 1 januari 1969. Förordningen om mervärdeskatt ändrades

i vissa delar och nytrycktes i förordning den 23 maj 1969 (nr 237). Mervärdeskatten utgår på värdet (beskattningsvärdet) av de omsatta skattepliktiga varorna och tjänsterna i varje produktions- eller distributionsled samt, i fråga om importen, på importvärdet. Enligt förordning den 6 februari 1970 (nr 4), som trädde i kraft den 9 februari 1970 höjdes skattesatsen från 10 till 14 % av beskattningsvärdet för bl. a. personbil, motorcykel, campingvagn, fartyg och fartygsmotor som ej används i yrkesmässig trafik samt televisionsmottagare. Den sistnämnda förordningen ändrades genom förordning den 30 oktober 1970 (nr 569), som trädde i kraft den 1 november 1970. Ändringen innebar att de ovan nämnda varorna utökades med diskmaskin, frysskåp och frysbox, kylskåp och svalskåp, elektrisk tvättmaskin och torkcentrifug, elektrisk spis samt rusdryck, med undantag av starköl, vid annan omsättning än i samband med förtäring. Dessutom innebar ändringen att skattesatsen höjdes från 14 till 15 %.

Enligt förordning den 27 maj 1970 (nr 166) utgår fr. o. m. 1 januari 1971 mervärdeskatten med 15 % av beskattningsvärdet för samtliga skattepliktiga varor och tjänster med undantag för monteringsfärdigt hus, för vilket skattesatsen är 9 %. Skattskyldig är den som inom landet i yrkesmässig verksamhet omsätter skattepliktig vara, byggnad eller tjänst eller till landet importerar skattepliktig vara. Mervärdeskatt utgår ej vid export, men skattskyldighet föreligger likväl för exportörer i syfte att undanröja en skattebelastning på exporterade varor och tjänster.

Länsstyrelsen är beskattningsmyndighet vid försäljning eller annan omsättning inom landet. Vid import är tullverket beskattningsmyndighet. Den som är skattskyldig skall vara registrerad hos länsstyrelsen i resp. län.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 10 november 1972 har generaltullstyrelsen beträffande beräkningen av bl. a. mervärdeskatten framfört följande:

"Mervärdeskatt erläggs vid all import av skattepliktiga varor. Den 1 januari 1971 höjdes skatten från 10 till 15 % av beskattningsvärdet. För monteringsfärdiga hus utgår dock skatten med 9 % av beskattninsgvärdet. Importen av sådana hus är emellertid ej så omfattande att den nämnvärt påverkar uppbördskalkylen.

Beskattningsvärdet utgörs vid införsel av varans tullvärde (cif-värde) med tillägg av tull och annan skatt eller avgift, som tas ut vid importtillfället, inklusive mervärdeskatt. Skattesatsen 15 % motsvarar 17,65 % när skatten beräknas på en varas pris före pålägget av mervärdeskatt.

Under bugdetåret 1971/72 uppgick importvärdet (cif-värdet) till 37 189 milj. kr. (reviderat värde). Av detta belopp avsåg ca 10 % icke skattepliktiga varor. Den debiterade uppbörden av mervärdeskatt uppgick under samma budgetår till 6 262,2 milj. kr. och den influtna till 6 169,1 milj. kr., vilket motsvarar respektive 16,8 och 16,6 % av importvärdet.

Om förhållandet mellan värdet av skattepliktiga och icke skattepliktiga varor förutsätts bli detsamma under prognosperioden som under

nämnda budgetår kan mervärdeskatten antas komma att motsvara 16,7 % av värdet av den totala importen. Denna procentsats har tidigare lagts till grund för inkomstberäkningen.

Såsom förut nämnts har konjunkturinstitutet beräknat det totala importvärdet för åren 1972 och 1973 till resp. 38 615 och 43 770 milj. kr. Med stöd härav har importvärdet för budgetåret 1972/73 beräknats till 41 000 milj. kr. Med ledning av konjunkturinstitutets prognos för utrikeshandeln har styrelsen uppskattat importvärdena för budgetåren 1973/74 och 1974/75 till resp. 46 000 och 50 000 milj. kr.

Med utgångspunkt från dessa importvärden kan uppbörden av mervärdeskatt under budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 beräknas till 6 800, 7 700 och 8 300 milj. kr.

— — —

Med hänsyn till att de restituerade beloppen av mervärdeskatt är synnerligen små i förhållande till uppbörden har styrelsen ansett sig kunna bortse därifrån vid beräkningen av uppbördens storlek."

Riksrevisionsverket har vid beräkning av mervärdeskatten för budgetåren 1972/73 och 1973/74 använt en metod som beskrivs i det följande.

Grundunderlag har varit nettoinflödet per 2-månadersperiod för budgetåret 1971/72. Dessa siffror har justerats för:

1. Inför höjningen av mervärdeskatten från 10 % till 15 % den 1 januari 1971 tidigarelades bl. a. färdigställandet av en del byggnader. Detta medförde att nettoinflödet under perioden januari—februari blev mycket högt. Effekten har uppskattats till 300 milj. kr. vilka sedan jämnats ut med 50 milj. kr. under var och en av de följande sex 2-månadersperioderna.

2. Den stora ökningen av överskjutande och minskningen av kvarstående preliminär skatt 1972 jämfört med 1971 har antagits öka inflödet av mervärdeskatt med 105 milj. kr. i december 1972 och med 50 milj. kr. första halvåret 1973.

Efter dessa justeringar har man sålunda erhållit ett beräkningsunderlag för 1971/72.

Ökningen i konsumtion av mervärdeskattepliktiga varor och tjänster har antagits bli för 1972 8 %, för 1973 10 % och för 1974 schablonmässigt 7 %.

I proposition den 20 oktober 1972 (nr 110) föreslås att en ny tullag införs fr. o. m. 1 januari 1974. I skrivelse från generaltullstyrelsen den 5 december 1972 beräknas detta orsaka en inkomstminskning av engångskaraktär för budgetåret 1973/74 med 350 milj. kr. Riksdagen biföll den 6 december 1972 ovannämnda proposition.

I nedanstående tablå redovisas resultaten av beräkningarna i milj. kr.

Månad för skatteinflöde	Utfall 1971/72	Beräknat 1972/73	Beräknat 1973/74
Juli — aug.	1 872	[1] 2 289	2 518
Sept. — okt.	1 615	[1] 1 845	2 030
Nov. — dec.	1 892	2 097	2 307
Jan. — febr.	2 520	2 881	3 054
Mars — april	1 811	2 042	2 131
Maj — juni	1 837	2 021	2 162
Restantier	97	110	120
Effekt av ny tullag			— 350
Summa	**11 644**	**13 285**	**13 972**

[1] Utfallssiffror

Under hänvisning till ovanstående beräknar riksrevisionsverket inkomsterna på titeln mervärdeskatt för budgetåret 1972/73 till 13 300 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 14 000 000 000 kr.

Särskilda varuskatter

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	415,0	410,0	415,0	385,0	336,0
Redovisat	394,0	393,1	388,9	373,5	.
Därav					
Skatt på choklad och konfektyrvaror	211,3	216,6	214,9	206,4	.
Skatt på tekniska preparat	98,8	95,6	95,9	102,5	.
Försäljningsskatt	52,1	48,0	45,6	41,0	.
Pälsvaruskatt[1]	11,5	10,0	9,3	3,7	.
Särskild varuskatt på importerade varor[2]	20,4	22,8	23,3	20,3	.

[1] Omfattar även importerade pälsvaror.
[2] Exkl. pälsvaror.

Särskild varuskatt utgår enligt förordning den 25 maj 1941 (nr 251), som omtrycktes i förordning den 25 november 1960 (nr 612) med därefter företagna ändringar, senast genom förordning den 4 juni 1971 (nr 248).

Enligt förordning den 9 april 1965 (nr 76) utgår särskild varuskatt fr. o. m. den 1 juli 1965 med 50 % på choklad- och konfektyrvaror, puder, nagellack och likartade skönhetsmedel samt på parfymer, hårvatten etc.

I samband med den provisoriska lösningen av vissa problem för livsmedelsindustrin till följd av Sveriges anslutning till EFTA infördes genom förordning den 3 juni 1960 (nr 258) utjämningsskatt på vissa choklad- och konfektyrvaror samt på wafers och biscuits. Fr. o. m. den 1 juli 1966 höjdes utjämningsskatten enligt förordning den 27 maj 1966 (nr 224) från 50 öre till 60 öre för kilogram av de skattepliktiga varorna.

Genom förordning den 16 december 1966 (nr 656) med därefter företagen ändring genom förordning den 12 december 1969 (nr 716) infördes fr. o. m. den 1 januari 1967 utjämningsskatt på öl av typ B och starköl. För öl av typ B utgår skatten med 5 öre per liter och för starköl med 6 öre per liter.

Enligt förordning den 6 juni 1968 (nr 360) utgår utjämningsskatt för vissa slag av mandelmassa med 35 öre för kilogram fr. o. m. den 1 juli 1968.

Varuskatterna uppbärs av riksskatteverket vid tillverkning resp. försäljning inom riket samt vid import av hos riksskatteverket registrerad importör och av generaltullstyrelsen vid import av annan än hos riksskatteverket registrerad importör.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket beräknat de inkomster, som uppbärs av verket, för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 316 resp. 313 milj. kr. Beträffande beräkningarna anförs:

"a) Särskild varuskatt och utjämningsskatt på choklad- och konfektyrvaror, biscuits och wafers, samt vissa fondant- och liknande massor inflöt under budgetåret 1971/72 med 206,4 milj. kr. Någon ökning av skatteintäkterna är förmodligen inte att vänta bl. a. med hänsyn till att en viss förskjutning av konsumtionen mot skattefria produkter synes äga rum.

Inkomsterna för budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 synes böra beräknas till 205 milj. kr. för vartdera året.

b) Särskild varuskatt på tekniska preparat inflöt under budgetåret 1971/72 med 102,5 milj. kr.

En ökning av skatteintäkterna med 2—3 % per år förefaller sannolik av trenden att döma.

RSV beräknar inkomsten till 105 milj. kr. för budgetåret 1972/73, till 108 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till 110 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

c) Försäljningsskatt

Försäljningsskatten upphörde den 30 juni 1972. Under tiden juli—oktober 1972 har influtit 5,4 milj. kr.

RSV beräknar nettointäkten för budgetåret 1972/73 till 6 milj. kr. Under de kommande budgetåren torde inga nämnvärda skattebelopp inflyta.

Utgående från ovanstående (a—c) beräknar RSV den totala uppbörden under titeln särskilda varuskatter till (205 + 105 + 6 =) 316 milj. kr. för budgetåret 1972/73, till (205 + 108 + 0 =) 313 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och (205+110+0=) 315 milj. kr. för budgetåret 1974/75."

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till riksrevisionsverket den 10 november 1972 anfört följande:

"För de till särskilda varuskatter hörande avgiftsslagen särskild varuskatt, pälsvaruskatt, försäljningsskatt, utjämningsskatt och chokladutjämningsavgift redovisade tullverket under budgetåret 1971/72 en netto-

uppbörd av sammanlagt (11,8 + 2,7 + 0,6 + 7,7 + 0,5 =) 23,3 milj. kr.

Förordningarna om skatt på vissa pälsvaror (1943: 477) och om försäljningsskatt (1948: 85) upphörde att gälla vid utgången av resp. år 1971 och juni månad 1972. Under budgetåret 1971/72 uppgick uppbörden av pälsvaruskatt och försäljningsskatt till sammanlagt (2,7 + 0,6 =) 3,3 milj. kr. För budgetåret 1972/73 beräknas uppbörden av dessa skatter till 0,15 milj. kr. Härmed skulle dessa skatter vara avvecklade för tullverkets del.

På grund av en väntad importökning under åren 1972 och 1973 beräknas de särskilda varuskatterna till sammanlagt 22 och 24 milj. kr. för respektive budgetåren 1972/73 och 1973/74. — — — Styrelsen beräknar uppbörden av särskilda varuskatter till 22, 23 och 24 milj. kr. för respektive budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75."

De av riksskatteverket och generaltullstyrelsen gjorde beräkningarna innebär en sammanlagd inkomst på titeln särskilda varuskatter under budgetåren 1972/73 och 1973/74 på 338 resp. 336 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln särskilda varuskatter för budgetåret 1972/73 till 338 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 336 000 000 kr.

Omsättningsskatt på motorfordon

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	350,0	480,0	525,0	461,0	450,0
Redovisat	424,9	469,2	407,0	465,1	.

Omsättningsskatt på motorfordon utgår enligt förordning den 23 november 1956 (nr 545), som trädde i kraft den 1 december 1956, i vissa fall när fordonet av tillverkare eller registrerad importör levereras till köpare eller uttas från rörelse utan samband med försäljning. För skattepliktigt fordon som införts till riket av annan än registrerad importör utgår omsättningsskatt, när fordonet införs i riket. Skattepliktiga fordon är personbilar, sådana med skåp-, stationsvagns- eller personbilskarosseri utrustade lastbilar, vilkas tjänstevikt ej överstiger 1 800 kg, samt motorcyklar, allt i den mån fordonen icke tidigare är eller varit upptagna i bilregister.

För personbilar och lastbilar skall omsättningsskatten utgå med det antal kronor som motsvarar viss procent av det tal, vilket anger fordonets tjänstevikt uttryckt i kilogram. Detta procenttal höjdes genom förordning den 15 november 1968 (nr 532) till 190 % fr. o. m. den 20 november 1968. För bilar med högre tjänstevikt än 1 600 kg skall därjämte tillägg göras med visst belopp för varje fullt femtiotal kilogram,

varmed tjänstevikten överstiger 1 600 kg. Detta belopp höjdes genom nyssnämnda förordning från 195 kr. till 240 kr. Skatten avrundas i förekommande fall till närmast lägre helt tiotal kronor. Genom förordning den 18 april 1969 (nr 71) höjdes skatten för motorcyklar fr. o. m. den 1 maj 1969 från 225 till 350 kr. om tjänstevikten ej överstiger 75 kg, från 335 till 460 kr. för tjänstevikt mellan 75 och 160 kg samt eljest från 505 till 700 kr.

Inkomsterna på titeln redovisas av riksskatteverket och generaltullstyrelsen.

I sin förenämnda skrivelse beräknar riksskatteverket inkomsterna på titeln till 480 milj. kr. för innevarande budgetår och till 490 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket uppskattar nyregistreringen av personbilar till 220 000 st. 1972, 233 000 st. 1973 och 245 000 st. 1974. Medelskatten per personbil uppgår till f. n. 2 185 kr.

Med ledning härav beräknar riksrevisionsverket inkomsterna på titeln omsättningsskatt på motorfordon för budgetåret 1972/73 till 490 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 520 000 000 kr.

Tobaksskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	1 500,0	1 570,0	1 760,0	1 673,0	1 638,0
Redovisat	1 522,7	1 606,7	1 650,9	1 638,2	

Enligt förordning den 16 juni 1961 (nr 394) med därefter senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 377) företagna ändringar utgår tobaksskatt med vissa efter varans myckenhet bestämda belopp. För cigarrer och cigariller samt cigarretter utgår skatt enligt följande sammanställning.

	Vikt för 1 st. gram	Belopp för 1 st. öre
Cigarrer och cigariller		
grupp I.....	t. o. m. 1,7	12,0
» II.....	över 1,7 t. o. m. 3,0	15,7
» III.....	» 3,0 » 5,0	18,6
» IV.....	» 5,0	26,0
Cigarretter		
grupp I.....	t .o. m. 0,85	13,9
» II.....	över 0,85 t. o. m. 1,20	18,9
» III.....	» 1,20 » 1,55	23,4
» IV.....	» 1,55 » 1,90	27,4
» V.....	» 1,90	31,4

Tobaksskatt för röktobak, tuggtobak och snus utgår med 64: 00, 21: 60 resp. 9: 10 kr. för kilogram. För cigarrettpapper och cigarretthylsor utgår skatt med 5 öre för varje påbörjad längd av 100 mm av ett blad eller en hylsa för framställning av en cigarrett.

Den som inom riket tillverkar tobaksvaror, cigarrettpapper eller cigarretthylsor för försäljning är skyldig att vara registrerad hos riksskatteverket och den som för återförsäljning till riket inför tobaksvaror må efter ansökan registreras hos riksskatteverket. Beskattningsmyndigheter är ifråga om vara som av annan än registrerad införts till riket generaltullstyrelsen och i övriga fall riksskatteverket.

I sin förenämnda skrivelse har riksskatteverket beträffande tobaksskatt anfört följande:

"Tobaksskatt inflöt under budgetåret 1971/72 med 1 625,8 milj. kr. (budgetåret 1970/71 1 645,7 milj. kr.).

Den kraftiga ökningen av konsumtionen av cigarretter i lägre skatteklass (klass I) har fortsatt som framgår av nedanstående översikt:

Budgetår	Cigarretter av skatteklass I		Cigarretter av skatteklass II och högre	
	Antal (milj. st.)	Procentuell andel av totala konsumtionen	Antal (milj. st.)	Procentuell andel av totala konsumtionen
1966/67	600	6,7	8 400	93,3
1967/68	1 400	15,6	7 600	84,4
1968/69	2 400	24,5	7 400	75,5
1969/70	3 300	31,7	7 100	68,3
1970/71	4 100	40,9	5 900	59,1
1971/72	4 800	47,1	5 400	52,9

Skatten på cigarretter höjs med 2 öre per st. från den 1 januari 1973.

RSV har från bl. a. Svenska Tobaks AB inhämtat uppgifter om den skatt som beräknas komma att inlevereras till statsverket under innevarande och följande två budgetår. Med ledning av uppgifterna och med beaktande av skattehöjningens inverkan beräknar verket inkomsten av tobaksskatt under budgetåret 1972/73 till 1 690 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 till 1 825 milj. kr. samt under budgetåret 1974/75 till 1 865 milj. kr."

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat de av styrelsen redovisade inkomsterna av tobaksskatt till 2 milj. kr. för vartdera budgetåret 1972/73 och 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln tobaksskatt för budgetåret 1972/73 till 1 692 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 1 827 000 000 kr.

Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	25,0	25,0	30,0	30,0	30,0
Redovisat	25,4	36,2	40,1	40,6	.

Inkomsterna från partihandelsbolag hänför sig i första hand till aktiebolaget Vin- & Spritcentralen jämte vissa agentbolag.

I sin förenämnda skrivelse har riksskatteverket meddelat, att inleveranserna av vinstmedel enligt uppgift från aktiebolaget Vin- & Spritcentralen beräknas till 45 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 40 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag för budgetåret 1972/73 till 45 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 40 000 000 kr.

Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	50,0	50,0	50,0	53,0	50,0
Redovisat	52,8	53,1	52,6	50,4	.

Detaljhandeln med rusdrycker handhas av ett för hela riket gemensamt företag, Systembolaget AB.

Beträffande rusdrycksförsäljningsmedlen av detaljhandelsbolag har riksskatteverket i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket meddelat, att vinstinleveransen till statsverket under vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74 beräknas uppgå till 51 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag för budgetåret 1972/73 till 51 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 51 000 000 kr.

Skatt på sprit

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	1 950,0	1 825,0	1 935,0	2 000,0	2 170,0
Redovisat	1 837,4	1 900,2	1 971,8	2 100,0	•

Skatt på sprit utgår enligt förordning den 24 maj 1957 (nr 209) med däri senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 379) företagna ändringar.

För spritdrycker utgår omsättningsskatt dels med en grundavgift för liter dels ock med en procentavgift. Grundavgiften utgör t. o. m. den 31

december 1972 42 öre och därefter 45 öre för varje hel volymprocent alkohol. Procentavgiften motsvarar 50 % av utminuteringspriset, vilket utgörs av det belopp, som, skatten inräknad, betingas vid varornas utminutering.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket anfört följande:

"Skatt på sprit inflöt under budgetåret 1971/72 med 2 100,0 milj. kr. och under tiden juli—oktober 1972 med 692,7 milj. kr.

Konsumtionen av spritdrycker beräknas komma att uppgå till 53,5 milj. liter under 1972. Skattehöjningen den 1 januari 1973 väntas medföra en minskning under 1973 till 52 milj. liter. För 1974 och 1975 kan konsumtionen antas bli 53 resp. 54 milj. liter.

Skatten på sprit inbringar för närvarande 39,71 kr. per liter. Efter skattehöjningen stiger detta belopp till 42,08 kr. per liter. I enlighet härmed beräknas inkomsten av skatt på sprit under budgetåret 1972/73 till 2 150 milj. kr., under budgetåret 1973/74 till 2 200 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 2 250 milj. kr."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på sprit för budgetåret 1972/73 till 2 150 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 2 200 000 000 kr.

Skatt på vin

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	205,0	225,0	235,0	265,0	335,0
Redovisat	211,2	225,2	256,7	297,7	·

Enligt förordning den 24 maj 1957 (nr 209) utgår omsättningsskatt för vin dels med en grundavgift för liter dels ock med en procentavgift. Grundavgiften utgår senast genom förordning den 2 juni 1972 (nr 379) med 5 kr. 20 öre för vin med en alkoholhalt överstigande 14 volymprocent (starkvin) samt med 1 kr. 60 öre för annat vin (lättvin). Procentavgiften motsvarar 36 % av utminuteringspriset, vilket utgörs av det belopp, som, skatten inberäknad, betingas vid varornas utminutering. För inom landet tillverkat vin utgår omsättningsskatt dessutom med en särskild tillverkningsavgift av 50 öre för liter, om vinets alkoholhalt överstiger 14 volymprocent eller vinet är mousserande eller därmed jämförligt, men eljest av 20 öre för liter.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av skatt på vin anfört följande:

"Skatt på vin inflöt under budgetåret 1971/72 med 297,7 milj. kr. och under tiden juli—oktober 1972 med 95,2 milj. kr.

Tendensen i försäljningen av lättvin är sedan många år uppåtgående. Den årliga ökningen håller sig mellan 10 och 15 %. Försäljningsvoly-

men för starkvin är däremot praktiskt taget oförändrad sedan 10 år tillbaka. Lättvinet svarar numera för drygt 80 % av hela vinkonsumtionen. Skatten på vin inbringar för närvarande i genomsnitt 10,47 kr. per liter starkvin och 3,67 kr. per liter lättvin. Efter skattehöjningen den 1 januari 1973 kommer dessa belopp att stiga till 11,72 resp. 4,73 kr. per liter. För den närmaste treårsperioden väntas starkvinsförsäljningen förbli 10,5 milj. liter per år. Försäljningsökningen för lättvin kan antas bli lägre än tidigare till följd av skattehöjningen som relativt sett är störst för lättvin. För åren 1972—1975 väntas försäljningen komma att uppgå till 52,5, 55,0, 59,0 och 63,5 milj. liter.

På grund av det anförda kan skatteinkomsten beräknas till 335 milj. kr. under budgetåret 1972/73, 390 milj. kr. under budgetåret 1973/74 och 410 milj. kr. under budgetåret 1974/75."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på vin för budgetåret 1972/73 till 335 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 390 000 000 kr.

Skatt på malt- och läskedrycker

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	360,0	450,0	625,0	640,0	645,0
Redovisat	402,7	474,8	580,2	607,8	.
Därav					
Maltdrycker	308,3	373,0	482,0	508,3	.
Läskedrycker	94,4	101,8	98,2	99,5	.

Skatt på malt- och läskedrycker utgår jämlikt förordning den 27 maj 1960 (nr 253) med ändring den 2 juni 1972 (nr 378) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker. Enligt förordning den 4 juni 1971 (nr 249) omfattar skatten på malt- och läskedrycker från den 1 juli 1971 även importerade drycker, varvid tullen på maltdrycker sänks med skattens belopp och tullen på läskedrycker, som är lika med skatten, slopas. Allt efter alkoholstyrkan indelas maltdryckerna i fyra grupper enligt följande sammanställning.

Maltdryck	Viktprocent alkohol		Skatt per liter
	Över	Högst	Kr.
Lättöl		1,8	0: 12
Öl typ A	1,8	2,8	0: 75
Öl typ B	2,8	3,6	1: 50
Starköl	3,6		2: 50

Skatt på läskedrycker utgår med 33 öre för liter.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av skatt på malt- och läskedrycker anfört följande:

"Skatt på malt- och läskedrycker inklusive utjämningsskatt inflöt under budgetåret 1971/72 med 573 milj. kr. Försäljningen av malt- och läskedrycker har under senare tid stagnerat och beträffande vissa varuslag t. o. m. minskat jämfört med tidigare budgetår.

Enligt trenden skulle skatteintäkten vad gäller maltdrycker, vid oförändrat skatteuttag, under innevarande budgetår kunnat anges till ca 475 milj. kr. Skattehöjningen den 1 januari 1973 förväntas medföra en viss förskjutning i konsumtionen mot maltdrycker med lägre skattesats, men nettoeffekten av skattehöjningen torde ändå bli positiv och beräknas uppgå till 25 milj. kr.

Skatten på läskedrycker beräknas för de närmaste åren inbringa ca 100 milj. kr. i likhet med tidigare år.

Inkomsten under budgetåret 1972/73 kan med hänsyn till det anförda beräknas till 600 milj. kr. För vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75 bör inkomsterna beräknas till oförändrat 600 milj. kr."

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse beräknat inkomsterna på titeln för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 45 milj. kr. resp. 49 milj. kr.

De av riksskatteverket och generaltullstyrelsen gjorda beräkningarna innebär en sammanlagd inkomst på titeln under budgetåren 1972/73 och 1973/74 med 645 milj. kr. resp. 649 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på malt- och läskedrycker för budgetåret 1972/73 till 645 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 649 000 000 kr.

Energiskatt

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	900,0	935,0	1 010,0	1 116,0	1 078,0
Redovisat	905,0	971,0	1 011,3	1 073,1	.
Därav på					
Elektrisk kraft	216,3	230,6	255,7	326,7	.
Bensin och gasol[1]	312,6	331,2	340,9	354,7	.
Andra bränslen	375,3	408,3	413,9	390,9	.

[1] Exklusive tullverkets uppbörd.

Allmän energiskatt utgår enligt förordning den 31 maj 1957 (nr 262), som i sin helhet med vissa ändringar omtrycktes i förordningen den 29 maj 1964 (nr 350). Förordningen ändrades dels genom förordning den 30 oktober 1970 (nr 573) och dels senast genom förordning den 4 juni 1971 (nr 251). Allmän energiskatt skall erläggas för bensin och gasol, vissa bränslen såsom kol, koks, motorbrännolja och eldningsolja samt elektrisk kraft. Med bensin avses härvid samtliga i förordningen om bensinskatt angivna skattepliktiga varuslag och med gasol vara, för

vilken skatt skall erläggas enligt förordningen om gasolskatt. Energiskatt för bensin utgår med nio öre för liter och för gasol med sju öre för liter. Skatten utgår för elektrisk kraft för gatu- eller vägbelysning med 0,5 öre för kilowattimme och för annan kraft med 10 % av kraftens beskattningsvärde. Beskattningsvärdet är lika med summan av de avgifter, som förbrukaren har att erlägga för den elektriska kraften.

För andra bränslen gällande skattesatser framgår av nedanstående sammanställning.

Bränsle	Skattesats
Stenkol	12 kr. för ton
Stenkolsstybb samt stenkolsbriketter m. m.	6 » » »
Brunkolsbriketter	6 » » »
Koks och koksbriketter	14 » » »
Koksstybb	6 » » »
Motorbrännoljor, eldningsoljor och bunkeroljor, skatteklass I, samt fotogen med tillsats som möjliggör drift av snabbgående dieselmotor	25 » » m³
Motorbrännoljor, eldningsoljor och bunkeroljor, skatteklass II	16 » » »

Beträffande energiskatt på bensin och gasol gäller i fråga om skattskyldighet och beskattningsmyndighet samma bestämmelser som för bensinskatt och gasolskatt. Övrig energiskatt redovisas av riksskatteverket samt av generaltullstyrelsen beträffande skatt på bränslen som införs till riket av annan än den som är registrerad hos riksskatteverket. I proposition den 20 oktober 1972 (nr 125) föreslås att konungen i konjunkturstimulerande syfte kan förordna om nedsättning eller befrielse från allmän energiskatt som skall utgå under tiden den 1 december 1971—den 31 december 1973.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket anfört följande:

”a) Energiskatt på elektrisk kraft

Under budgetåret 1971/72 inflöt 326,7 milj. kr.

I mars 1972 beräknade RSV uppbörden för budgetåret 1972/73 till 350 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 400 milj. kr. Därvid beaktades verkningarna av Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1971 angående vidgad nedsättning av allmän energiskatt, som beräknades minska intäkterna av energiskatt på elektrisk kraft med ca 20 milj. kr. per år. Under förutsättning att riksdagen beslutar att den tillfälliga nedsättningen skall gälla t.o. m. 1973, kan uppbörden för budgetåret 1972/73 jämfört med beräkningen i mars 1972 antas minska med ytterligare 5 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 med 15 milj. kr.

Med hänsyn till utvecklingen av konsumentprisindex under 1972 kan förutses att priset på högspänd kraft ökar under året genom utlösning av indexregler. De från årsskiftet 1971/72 beslutade höjningarna av kraftpriserna med 10 % slår igenom först när gällande kraftkontrakt löper ut. Ett stort antal elverk har ännu inte vidtagit motsvarande höjningar av lågspänningstaxorna. Prishöjningarna kommer därför att spridas ut över de närmaste åren. Skatteintäkterna beräknas öka med 10 milj. kr. under innevarande budgetår p. g. a. väntade indextillägg.

Elkraftförbrukningen beräknas av CDL-företagens samarbetsorgan öka med ca 8 % per år.

RSV beräknar i enlighet med det anförda uppbörden till 355 milj. kr. under budgetåret 1972/73, 385 milj. kr. under budgetgåret 1973/74 och 430 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

b) Energiskatt på bensin och gasol

Energiskatt på bensin inflöt under budgetåret 1971/72 med 354,7 milj. kr.

Inkomsten av energiskatt på bensin utgör i princip 20,93 % av inkomsten av bensinskatt, eftersom förhållandet mellan skatterna är 9 till 43 (energiskatt på gasol har under tiden juli—oktober 1972 influtit med endast 29 kr.).

Med utgångspunkt härifrån och med tillägg av 1,0 milj. kr. för den energiskatt på lättbensin, som inlevereras av gasverk och för vilken bensinskatt inte utgår, beräknar RSV inkomsten under budgetåret 1972/73 till 361 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 till 369 milj kr. samt under budgetåret 1974/75 till 378 milj. kr.

c) Energiskatt på andra bränslen än bensin och gasol

Nettoinkomsten i milj. kr. under de sex senaste budgetåren framgår av nedanstående sammanställning.

Budgetår	Fasta bränslen	Motorbränn-olja	Eldningsolja 1—2 (skatteklass I)	Eldningsolja 3 och högre (skatteklass II)	Summa
1966/67	11,8	36,2	157,3	123,5	328,8
1967/68	10,5	38,5	165,2	128,9	343,1
1968/69	10,0	40,7	181,8	142,8	375,3
1969/70	9,2	44,1	199,6	155,4	408,3
1970/71	7,7	46,9	203,7	155,6	413,9
1971/72	5,2	46,3	209,3	130,1	390,9
	Procentuell förändring från föregående budgetår				
1967/68	—11,0	+ 6,4	+ 5,0	+ 4,4	+ 4,3
1968/69	— 4,8	+ 5,7	+10,0	+10,8	+ 9,4
1969/70	— 8,0	+ 8,4	+ 9,8	+ 8,8	+ 8,8
1970/71	—16,3	+ 6,3	+ 2,1	+ 0,1	+ 1,4
1971/72	—32,5	— 1,3	+ 2,7	—16,4	— 5,6

Inkomsten av energiskatt på andra bränslen än bensin och gasol ökade i genomsnitt med 5 % per år under senaste fem åren före budgetåret 1971/72. Under detta budgetår inträdde en minskning med 5,6 % huvudsakligen beroende på minskningen i skatteinkomsten på eldningsolja 3 och högre med 25,5 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1970/71. Minskningen torde huvudsakligen bero på det tidigare nämnda beslutet om tillfällig nedsättning av den allmänna energiskatten.

Under tiden 1 juli—30 november 1971 inflöt 144,5 milj. kr. Under motsvarande tid 1972 beräknas skatteinkomsten bli ca 124 milj. kr. För tiden 1 december—30 juni 1973 torde inte böra räknas med större skatteinkomst än under motsvarande tid föregående år eller 246,4 milj. kr. Härvid har dels räknats med en ökning av konsumtionen med 5 % dels med en lika stor procentuell minskning av skatteinkomsten på grund av den tillfälliga nedsättningen.

RSV:s uppbörd under budgetåret 1972/73 kan således beräknas till (124 + 246,4 =) 370,4 eller avrundat 370 milj. kr. Under antagande att konsumtionsökningen blir ca 5 % per år och att den tillfälliga nedsättningen bibehålls t. o. m. 1973, beräknar verket skatteinkomsten under budgetåret 1973/74 till 400 milj. kr. och under budgetåret 1974/75 till 450 milj. kr.

Den sammanlagda energiskatten skulle i enlighet med det anförda uppgå till (355 + 361 + 370 =)1 086 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och (385 + 369 + 400 =) 1 154 milj. kr. för budgetåret 1973/74 samt (430 + 378 + 450 =) 1 258 milj. kr. för budgetåret 1974/75."

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat de inkomster som uppbärs av tullverket till 1 milj. kr. för vart och ett av budgetåret 1972/73 och 1973/74.

De av riksskatteverket och generaltullstyrelsen gjorda beräkningarna innebär en sammanlagd inkomst på titeln energiskatt under budgetåren 1972/73 och 1973/74 på 1 087 resp. 1 155 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln energiskatt för budgetåret 1972/73 till 1 087 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 1 155 000 000 kr.

Särskild skatt på motorbränslen

De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	223,0	237,0	250,0	741,0	763,0
Redovisat	225,1	239,0	422,5	744,3	.

Enligt förordning den 4 februari 1966 (nr 21), som trädde i kraft den 7 februari 1966, skall till staten erläggas särskild skatt på bensin, motorbrännolja och gasol. Enligt förordning den 30 oktober 1970 (nr 572), som trädde i kraft den 1 november 1970, utgår skatten med 15 öre för liter för bensin, med 13 öre för liter för brännolja och med 12 öre för liter för gasol.

Skatten, som är motiverad av det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget, skall till skillnad från de s. k. automobilskattemedlen inte vara föremål för specialdestination. Skatten redovisas under tullar och accise r.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av särskild skatt på motorbränslen anfört följande:

"Särskild skatt på motorbränslen inflöt under budgetåret 1971/72 med 743,9 milj. kr.

Inkomsten av särskild skatt på motorbränslen förhåller sig till in-

komsten av bensinskatt som 15 till 43 (34,88 %) och till inkomsten av brännoljeskatt som 13 till 31,5 (41,27 %). Härvid har den genomsnittliga brännoljeskatten beräknats vara 31,5 öre per liter.

Med utgångspunkt härifrån beräknar RSV inkomsten under budgetåret 1972/73 till (599,9 + 156,8 =) 757 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 till (613,9 + 120,5 =) 734 milj. kr., samt under budgetåret 1974/75 till (627,8 + 0,8 =) 629 milj. kr."

I avvaktan på närmare bestämmelser har riksrevisionsverket i sin beräkning inte tagit hänsyn till det av riksdagen (rskr 1971: 339, SkU 1971: 67, förordning 1972: 591) fattade principbeslutet om införande av kilometerbeskattning och i samband därmed avskaffande av brännoljeskatten för tyngre lastbilar. De aviserade åtgärderna avses totalt ha en neutral skatteeffekt.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna av särskild skatt på motorbränslen för budgetåret 1972/73 till 757 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 781 000 000 kr.

Skatt på annonser och reklam

Enligt förordning den 2 juni 1972 (nr 266) utgår skatt på annonser och reklam. Skatten utgår på vederlaget exklusive skatt, och utgör 6 % för annons i allmän nyhetstidning, annars 10 %. Skattskyldig är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons eller framställer skattepliktig reklamtrycksak. Den som är skattskyldig skall anmäla sig för registrering hos riksskatteverket. Skatten redovisas vanligen för perioder om 2 månader, och den skattskyldige skall utan anmaning inge deklaration för varje redovisningsperiod. Till skattskyldig som redovisat reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation återbetalar riksskatteverket så stor del av den erlagda skatten för ett kalenderår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 3 miljoner kronor för helt år.

Beskattningsmyndighet för reklamskatt är riksskatteverket eller, i fråga om reklamskatt vid införsel, generaltullstyrelsen.

I sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket har riksskatteverket i fråga om beräkningen av skatt på annonser och reklam anfört följande:

"Nettouppbörden av annonsskatten uppgick under budgetåret 1971/72 till 38,2 milj. kr. Under första halvåret 1972 ökade inkomsterna endast obetydligt i förhållande till andra halvåret 1971. Oktober 1972 visar dock en kraftig uppgång i förhållande till motsvarande period under 1971. Man kan med hänsyn till detta förmoda att skatten på annonser under budgetåret 1972/73 ger ett netto av ca 40 milj. kr.

Den 1 november 1972 avlöstes annonsskatten av skatten på annonser och reklam. Med anledning härav väntas enligt uttalande av departe-

mentschefen i prop. 1972: 58 en inkomstökning av ca 50 milj. kr. per budgetår uppstå. Under budgetåret 1972/73 hinner dock endast skatten för tiden juli 1972—april 1973 inflyta. Detta innebär att endast 25 milj. kr. av den aviserade inkomstökningen faller på innevarande budgetår. Vidare faller skatten på annonser för tiden maj—juni 1973 samt restitutioner till tidningar och tidskrifter för första halvåret 1973 utanför budgetåret 1972/73.

Inkomsterna torde sålunda kunna beräknas till a) annonsskatt för juli—oktober 1972 13 milj. kr. b) skatt på annonser för november 1972 —april 1973 25 milj. kr. c) skatt på annan reklam för november 1972 —april 1973 25 milj. kr. Sammanlagt för budgetåret 1972/73 63 milj. kr.

Inkomsterna under budgetåren 1973/74 och 1974/75 kan uppskattas till 90 milj. kr. för vardera året."

Generaltullstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse till riksrevisionsverket beräknat de inkomster som uppbärs av tullverket till 1 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln skatt på annonser och reklam till 64 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 91 000 000 kr.

II. Uppbörd i statens verksamhet

De under rubriken "Uppbörd i statens verksamhet" upptagna inkomsttitlarna beräknades i riksstaten för budgetåret 1971/72 till ett belopp av 1 055,8 milj. kr. och gav enligt budgetredovisningen en sammanlagd nettoinkomst av 1 107,3 milj. kr. Hur den redovisade nettoinkomsten fördelar sig på de olika uppbördstitlarna framgår av bilaga A.

Riksstaten för budgetåret 1972/73 upptar under rubriken "Uppbörd i statens verksamhet" en sammanlagd inkomstsumma av 1 140,8 milj. kr. Beträffande samtliga de under denna rubrik upptagna inkomsttitlarna utom vattendomstolsavgifter och bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m. har riksrevisionsverket från vederbörande myndigheter erhållit uppgifter om de belopp, med vilka inkomsterna på titlarna i fråga kan beräknas inflyta under vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74. Med stöd av myndigheternas uppgifter har riksrevisionsverket, såsom framgår av bilaga B, beräknat utfallet av inkomstsumman under "Uppbörd i statens verksamhet" för budgetåret 1972/73 till 1 284,9 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 har riksrevisionsverket på sätt som framgår av närslutna bilaga C under denna rubrik beräknat ett sammanlagt belopp av 1 346,7 milj. kr.

Riksrevisionsverket har vid beräkningen funnit anledning göra särskilda uttalanden beträffande följande inkomsttitlar.

Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.

På inkomsttiteln redovisas kommunbidrag till statens kostnader för pensionering av förstatligad personal inom polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m. (SFS 1966: 681). Dessa skall erläggas av 156 städer och köpingar. Bidrag jämte ränta betalas antingen med hela beloppet senast år 1970 eller med flera lika stora årliga belopp under högst 15 år fr. o. m. 1970. För såväl innevarande budgetår som för budgetåret 1973/74 beräknas inkomsterna till 67,8 milj. kr.

Från och med budgetåret 1970/71 skall på ifrågavarande inkomsttitel även kostnadsbidrag till lokalhållningen för de allmänna underrätterna redovisas. Enligt lag den 5 juni 1970 (nr 390) skall stad som vid utgången av 1970 fullgör lokalhållningsskyldighet för rådhusrätt, under tio år fr. o. m. den 1 januari 1971, betala kostnadsbidrag till staten. Bidraget skall utgå med belopp som varje år motsvarar hälften av stadens sammanlagda kostnader för rådhusrättens lokaler under åren 1967 och 1968. Kostnadsbidraget fastställs av byggnadsstyrelsen, som i skrivelse till riksrevisionsverket den 19 oktober 1972 beräknar inkomsterna till 7,8 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Under budgetåret 1971/72 inflöt på titeln bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m. 83,4 milj. kr. I riksstaten för innevarande budgetår är titeln uppförd med 75,6 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på denna titel till 75 600 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 75 600 000 kr.

Inkomster vid Karolinska sjukhuset. I skrivelse till riksrevisionsverket den 17 oktober 1972 har direktionen för karolinska sjukhuset beräknat inkomsterna på denna titel till 174 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 192 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Direktionen har därvid anfört bl. a. följande:

"I karolinska sjukhusets anslagsframställning för budgetåret 1972/73 beräknades inkomsterna för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 162 milj. kr. resp. 164 milj. kr. För de nämnda budgetåren beräknar nu direktionen inkomsterna till 174 milj. kr. resp. 192 milj. kr. Härvid har hänsyn tagits till Kungl. Maj:ts beslut om höjd avgift för utomlänspatienter fr. o. m. 1972-01-01, föreslagen höjning av öppenvårdsavgiften fr. o. m. 1973-01-01 från 38 till 60 kr., vilket beräknas medföra en inkomstökning för budgetåret 1972/73 med 4 milj. kr. och 1973/74 med 8 milj. kr. samt väsentligt höjda avgifter för sluten vård, som Stockholms läns landsting har att erlägga till sjukhuset."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på ifrågavarande titel till 174 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 192 000 000 kr.

Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk. I skrivelse till riksrevisionsverket den 10 oktober 1972 har statens trafiksäkerhetsverk beräknat inkomsterna på denna titel till 20,1 milj. kr. för innevarande budgetår och till 21,8 milj. kr. för budgetåret 1973/74. I kungörelse om taxa för statens trafiksäkerhetsverk den 8 december 1972 (nr 648) har nya taxor fastställts för verket.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på ifrågavarande titel till 21 100 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 23 800 000 kr.

Körkortsavgifter. Vid ingången av år 1973 skall nya differentierade körkort införas och ett nytt centralt körkortsregister tas i bruk. Enligt statsmakternas beslut (prop. 1972: 130, TU 1972: 21, rskr 1972: 330) skall vissa avgifter i det nya systemet inlevereras på denna inkomsttitel. Avgifterna, som skall erläggas av de körkortssökande, utgår enligt kungörelsen om taxa för statens trafiksäkerhetsverk den 8 december 1972 (nr 648).

Inkomsterna på ifrågavarande titel är avsedda att täcka kostnader vid trafiksäkerhetsverket, länsstyrelserna, polisen och körkortsregistret samt ersättningar till postverket och AB ID-kort för deras medverkan i körkortsframställningen.

Förarprovsavgifter enligt trafiksäkerhetsverkets taxa skall liksom tidigare inlevereras på inkomsttiteln Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på ifrågavarande titel till 20 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 40 000 000 kr.

Avgifter för registrering av motorfordon. Omläggningen av fordonsregistreringen till ett nytt centralt ADB-baserat bilregister har i det närmaste slutförts under ledning av bilregisternämnden. Avgifterna i det nya bilregistersystemet regleras i bilregisterkungörelsen den 1 december 1972 (nr 599). Bilregistreringen kommer att finansieras genom en årlig registerhållningsavgift för alla fordon, som är skattepliktiga enligt förordningen om automobilskatt eller enligt traktorskatteförordningen. Avgiften, som utgår med 16 kr. per fordon, tas ut då automobilskatt eller traktorskatt första gången uppbärs under ett kalenderår med början år 1973. Enligt vad riksrevisionsverket inhämtat från kommunikationsdepartementet och bilregisternämnden avses inkomster från registerhållningsavgifter komma att tillföras ifrågavarande inkomsttitel.

Under innevarande budgetår inflyter på denna inkomsttitel även registeromläggningsavgifter. Dessa överförs till anslaget kostnader för nytt bilregister m. m. och är huvudsakligen avsedda att täcka kostnader för de nya registreringsskyltar som för närvarande införs.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln avgifter för registrering av motorfordon till 50 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 50 000 000 kr.

Fyravgifter. I skrivelse till riksrevisionsverket den 17 oktober 1972 har generaltullstyrelsen beräknat inkomsterna på titeln fyravgifter till 78 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 84 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Styrelsen har därvid bl. a. anfört:

"Fyravgifterna är av tre slag: allmän fyravgift, lokal fyravgift och inrikes fyravgift. Den 1.1.1972 höjdes avgiftsnivån för fyravgifterna med generellt 20 %. I fråga om allmän och inrikes fyravgift utökades även antalet avgiftspliktiga resor från 7 till 9 per år.

Under budgetåret 1971/72 inflöt 49,5 milj. kr. i allmän fyravgift. Den debiterade uppbörden uppgick under första halvåret 1972 till nära 30 milj. kr. och under juli—september 1972 till 14,5 milj. kr. Uppbörden av den allmänna fyravgiften är normalt större under första halvåret än under det andra på grund av föreskriften om maximering av antalet avgiftspliktiga resor per år.

Mot bakgrund av en under år 1973 förväntad ökad import och som följd därav ökad utrikes fartygstrafik beräknar styrelsen uppbörden av den allmänna fyravgiften till 60 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 65 och 68 milj. kr. för respektive budgetåren 1973/74 och 1974/75.

Uppbörden av lokal fyravgift och inrikes fyravgift uppgick till respektive 13,1 och 2,9 milj. kr. under budgetåret 1971/72. Med hänvisning till den i det föregående nämnda avgiftshöjningen den 1.1.1972 med 20 % beräknar styrelsen uppbörden av lokal fyravgift och inrikes fyravgift för budgetåret 1972/73 till respektive 14,5 och 3,5 milj. kr. För vart och ett av budgetåren 1973/74 och 1974/75 räknar styrelsen med en uppbörd på dessa inkomsttitlar med respektive 15 och 4 milj. kr."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln fyravgifter till 78 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 84 000 000 kr.

Pensionsmedel m. m. Överskottet på denna titel uppgick till 251 milj. kr. för budgetåret 1971/72. Vid beräkning av titelns olika poster har uppgifter inhämtats från riksförsäkringsverket och statens personalpensionsverk. Posten lönekostnadspålägg har beräknats öka i enlighet med lönerna för statsanställda. Posten personalpensionsavgifter m. m. har för budgetåret 1972/73 beräknats av statens personalpensionsverk, medan den för 1973/74 har uppräknats i enlighet med en beräknad bruttopensionsökning. Återstående poster har beräknats av riksförsäkringsverket och statens personalpensionsverk. Riksrevisionsverkets beräkning framgår av följande tablå:

Pensionsmedel (milj. kr.)

	1971/72		1972/73		1973/74
	Riksstat	Utfall	Riksstat	Ny beräkning	Beräkning
Inkomster[1]					
Lönekostnadspålägg	2 277	2 410	2 547	2 651	3 053
Personalsjukpenningar m. m.	110	112	115	115	120
Vissa pensionsavgifter	16	13	14	13	13
Summa	**2 403**	**2 535**	**2 676**	**2 779**	**3 186**
Utgifter[1]					
Personalpensionsförmåner m. m.	1 308	1 358	1 429	1 393	1 485
Arbetsgivaravgifter till den allmänna tilläggspensioneringen	555	590	625	667	741
Arbetsgivaravgifter till den allmänna sjukförsäkringen	185	194	200	210	240
Allmän arbetsgivaravgift	128	133	137	145	320
Lönegarantiavgift	1	1	1	1	1
Vissa yrkesskadeersättningar m. m.	7	8	8	8	8
Summa	**2 183**	**2 284**	**2 399**	**2 424**	**2 795**
Överskott	**220**	**251**	**277**	**355**	**391**

[1] Utöver angivna belopp redovisas över denna titel vissa personalpensionsförmåner med samma belopp på både inkomst- och utgiftssidan.

Riksrevisionsverket beräknar överskottet på titeln pensionsmedel m. m. till 355 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 391 000 000 kr.

Inkomster av myntning m. m. I skrivelse till riksrevisionsverket den 26 oktober 1972 beräknar myntverket inkomsterna på denna titel till 90 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 50 milj. kr. för budgetåret 1973/74 varvid man anför bl. a. följande:

"Efterfrågan på 5 kr.-myntet har hittills varit dålig. Myntverket beräknar produktionen av 5-kronemynt till 10,5 milj. st. under 1972/73, 5 milj. st. under 1973/74 och 7 milj. st. under 1974/75.

Tillverkningen av mynt i valörerna 1 kr—5 öre beräknas till 190 milj. st. till ett nominellt värde av 41,5 milj. kr.

I samband med Hans Maj:t Konungens 90-årsdag framställer myntverket ett jubileumsmynt i valören 10 kr i ett antal av högst 2 milj. st. En utväxling av samtliga dessa mynt medför en nettoinkomst för budgetåret 1972/73 på cirka 5 milj. kr.

Myntverket uppskattar inkomsten av myntning till 90 milj. kr. under 1972/73, 50 milj. kr. under 1973/74 och 50 milj. kr. under 1974/75."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på ifrågavarande titel för budgetåret 1972/73 till 90 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 50 000 000 kr.

Ersättning för komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m. Vissa av de myndigheter, som deltar i försöksverksamheten med programbudgetering får fr. o. m. budgetåret 1970/71 medel anvisade i programtermer. Bland dessa myndigheter ingår statens bakteriologiska laboratorium, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, statens provningsanstalt och statens skeppsprovningsanstalt samt fr. o. m. budgetåret 1971/72 styrelsen för teknisk utveckling. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 ingår även arbetsmarknadsstyrelsen bland dessa myndigheter.

På grund av att kostnaderna i princip skall täckas av intäkterna får kostnaderna för dyrbarare utrustning periodiseras. Särskilda utrustningsanslag har införts vid de nämnda myndigheterna. Kostnaderna för avskrivning och förräntning av det kapital som lagts ned i utrustning skall till den del de avser uppdragsverksamheten bestridas från uppdragsintäkterna och inlevereras till statsverket på denna inkomsttitel.

De olika myndigheterna beräknar följande inkomster på ifrågavarande inkomsttitel:

	1972/73	1973/74
	1 000 kr.	
Statens bakteriologiska laboratorium	1 975	2 250
Lantmäteristyrelsen	3 687	4 588
Rikets allmänna kartverk	499	540
Statens provningsanstalt	862	643
Statens skeppsprovningsanstalt	1 090	1 160
Styrelsen för teknisk utveckling	969	2 180
Arbetsmarknadsstyrelsen	29 300	29 500
Totalt	**38 382**	**40 861**

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på inkomsttiteln ersättning för komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m. till 38 382 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 40 861 000 kr.

III. Diverse inkomster

Bötesmedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	85,0	95,0	95,0	90,0	85,0
Redovisat	81,0	80,7	80,2	82,8	.
Därav					
Parkeringsbot	19,5	18,7	19,1	19,5	.
Bötesmedel i övrigt	61,5	62,0	61,1	63,3	.

Enligt av riksrevisionsverket från länsstyrelserna och rikspolisstyrelsen infordrade uppgifter beräknas inkomsterna av bötesmedel för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 82,9 resp. 84,3 milj. kr. Under juli—

september 1972 har influtit 18,1 milj. kr. vilket är en ökning med 0,9 milj. kr. i förhållande till motsvarande tid föregående år.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln bötesmedel för budgetåret 1972/73 till 85 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 87 000 000 kr.

Totalisatormedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	100,0	105,0	108,0	103,0	103,0
Redovisat	103,4	102,2	100,6	102,5	.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 11 oktober 1972 har lantbruksstyrelsen under hänvisning till en inom styrelsens husdjursbyrå upprättad promemoria uppskattat inkomsten av totalisatormedel till 90 milj. kr. för innevarande budgetår och till 96 milj. kr. för budgetåret 1973/74. I promemorian anförs följande:

"För beräkning av totalisatormedlen under budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 har en jämförelse verkställts mellan omsättning och statens andel för andra och tredje kvartalen 1971 och samma kvartal 1972. Omsättningssumman har under sagda perioder uppgått till respektive 400 700 210 kr. och 392 136 021 kr., varjämte statens andel belöpte sig till respektive 53 087 177 kr. och 51 107 873 kr.

Omsättningen har alltså minskat med 8 564 189 kr. (2,14 %) och statens andel med 1 979 304 kr. (3,73 %).

Statens inkomst under titeln 'Totalisatormedel' beräknas under förutsättning av oförändrade vinstavdrag och vadformer, för budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 till respektive 90 milj. kr., 96 milj. kr. och 97 milj. kr. Under år 1972 har fördelningsskalorna ändrats, och prognosen är gjord med förutsättningen att skalorna ej ytterligare ändras under nyssnämnda budgetår. Under budgetåret 1972/73 kommer statens inkomst av totalisatormedel att vara lägre än normalt, enär travorganisationerna under denna period retroaktivt skall uttaga den till första halvåret 1972 hänförliga ökade anordnarens andel."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln totalisatormedel för budgetåret 1972/73 till 90 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 96 000 000 kr.

Tipsmedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	136,0	136,0	152,0	182,0	272,0
Redovisat	138,5	152,5	204,8	265,3	.

Aktiebolaget Tipstjänst har i skrivelse till riksrevisionsverket den 3 november 1972 anfört följande:

"För budgetåret 1972/73

Antalet tävlingsveckor beräknas uppgå till 51 st. eller samma antal som under budgetåret 1971/72 under förutsättning att s. k. Intertotomatcher kunna arrangeras även nästa sommar.

Veckoomsättningen varierar betydligt, varför inget bestämt kan sägas om den slutgiltiga årsomsättningen.

De första 13 ordinarie tävlingsveckorna — med svenska eller engelska tävlingsobjekt — under det nya budgetåret fr. o. m. den 5—6/8 t. o. m. den 28—29/10 1972 uppvisar i influtna tipsinsatser ett belopp av Kr. 130 852 961: 75. Motsvarande siffra för samma antal tävlingsveckor föregående år var Kr. 120 393 035: 70. Insatsbeloppets ökning utgör Kr. 10 459 929: 05 eller 8,7 % under samma tid.

Tillämpas denna ökningsprocent på föregående års tipsomsättning Kr. 503 949 043: 50 för de ordinarie tävlingsveckorna 6—50, innebär detta ett till Kr. 547 792 610: 28 uppgående belopp. Till detta belopp kommer sedan tipsomsättningen på de extra tävlingsomgångarna med Intertotofotboll under 5 veckor i juli 1972 med Kr. 35 492 130: 80 och beräknad omsättning för en vecka i juni 1973 med Kr. 7 000 000: —, varför totalomsättningen skulle komma att uppgå till Kr. 590 284 741: 08. Med samma nettovinstprocent som föregående år — 34 % — skulle nettovinsten approximativt komma att utgöra Kr. 200 700 000: —. Härtill kommer den av riksdagen beslutade extra skatten om 5 öre för varje 35-öresrad eller — uttryckt i procent — c:a 14,3 % på tipsinsatsbeloppet. Radskatten på den ovan beräknade högre omsättningen skulle därför komma att uppgå till approximativt Kr. 84 400 000: —. Tillsammans skulle inleveransen för detta budgetår således belöpa sig till Kr. 285 100 000: —.

För budgetåren 1973/74 och 1974/75

För dessa år torde tävlingsveckornas antal komma att uppgå till 51 st. eller samma antal som under innevarande budgetår. Att redan nu beräkna omsättningen är emellertid svårt, varför det torde vara lämpligast att tills vidare räkna med samma inleverans för 1973/74 och 1974/75 som för 1972/73 eller i vinst ca Kr. 200 700 000: — och i radskatt ca Kr. 84 400 000: — eller tillsammans Kr. 285 100 000: —. För samtliga budgetår måste bolaget reservera sig för oförutsedda händelser, som helt kunna förändra det ekonomiska resultatet."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln tipsmedel för budgetåret 1972/73 till 285 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likalcdes 285 000 000 kr.

Lotterimedel. De beräknade och redovisade inkomsterna på titeln under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
Riksstat	163,0	157,0	152,0	171,0	190,0
Redovisat	156,5	148,1	167,5	181,1	

I skrivelse till riksrevisionsverket den 1 november 1972 har Svenska Penninglotteriet AB för budgetåret 1972/73 beräknat kunna inleverera

ett belopp av 188,5 milj. kr. att tillgodoföras titeln Lotterimedel. Inleveransen består av medel från tolv månadslotterier, åtta nummerlotterier och ett nytt Bellmanslotteri och beräknas till resp. 154, 24 och 8,5 milj. kr. Vinsten på bolagets verksamhet beräknas till 2 milj. kr.

Även under budgetåret 1973/74 beräknar penninglotteriet kunna inleverera 188,5 milj. kr. under förutsättning att tillstånd lämnas för minst nio nummerlotterier och ett Bellmanslotteri under år 1973 och samma antal under 1974 och 1975.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln Lotterimedel för budgetåret 1972/73 till 189 000 000 kr. och föreslår, under förutsättning att minst nio nummerlotterier och ett Bellmanslotteri anordnas även under nästa budgetår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 189 000 000 kr.

Övriga diverse inkomster. De på denna titel redovisade inkomsterna uppgick för budgetåret 1969/70 till netto 148,7 milj. kr., för budgetåret 1970/71 till 76,7 milj. kr. och för budgetåret 1971/72 till 55,5 milj. kr.

De största inkomstposterna redovisas i följande tabell (milj. kr.):

Övriga diverse inkomster

	Redovisade belopp		
	1969/70	1970/71	1971/72
Försäljningsmedel för lös egendom m. m.	3,0	7,6	5,3
Trafikomläggningsskatt	0,2	—	—
Expeditionsavgifter	1,1	1,2	1,5
Intressemedel	3,5	7,5	6,9
Återbetalning av lån från anslag på driftbudgeten	4,5	6,2	7,6
Ersättning för täckande av socialförsäkringskostnader och pensionskostnader[1]	2,1	0,2	0,2
Återbetalning av kostnader för svenska FN-styrkor	27,5	7,0	1,8
Ersättning för datamaskindrift m. m.	—	—	1,2
Polisbevakning på enskilds bekostnad	1,3	1,1	0,8
Allmän varuskatt	76,1	33,4	14,4
Ränta å likviditetskvotsunderskott	19,7	—	—
Förlusttäckningsavgifter	—	1,1	1,1
Överskott vid avyttring av äldre jordförmedlingsföretag	—	2,9	—
Återbetalning, U-landsunderstöd	—	—	5,0
Diverse i övrigt	9,7	8,5	9,7
Summa	**148,7**	**76,7**	**55,5**

[1] Redovisas fr.o.m. budgetåret 1969/70 på inkomsttiteln pensionsmedel.

Titeln har i riksstaten för budgetåret 1972/73 uppförts med 100 milj. kr.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln övriga diverse inkomster för budgetåret 1972/73 till 60 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 60 000 000 kr.

B. Inkomster av statens kapitalfonder

I. Statens affärsverksfonder

De statliga affärsverken redovisar i skrivelser till riksrevisionsverket de beräknade inkomsterna för statens affärsverksfonder. Beräkningsprinciperna för de olika verken varierar, t. ex. vad gäller bedömningen av pris- och lönestegringar.

Postverket

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för postverket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift-inkomster[1]	Drift-kostnader[1]	Ränta på postbankens statsverkslån	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967/68	1 216,0	1 209,8	·	6,2	15,0	17,0
1968/69	1 314,7	1 294,7	·	20,0	10,0	5,0
1969/70	1 437,7	1 428,0	0,7	10,4	12,9	19,0
1970/71	1 592,3	1 582,8	2,1	11,6	5 8	12,0
1971/72	1 754,8	1 815,6	3,2	—57,6	12,7	13,1

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av postverket redovisade belopp förklaras av att vissa salderingar vidtagits vid upprättandet av statens bokslut.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1967/68	68/69	69/70	70/71	71/72
1967/68	6,2	6,2	·	·	·	·
1968/69	20,0	3,8	10,0	6,2	·	·
1969/70	10,4	·	·	6,7	3,7	·
1970/71	11,6	·	·	·	2,1	9,5
1971/72	—57,6	·	·	·	·	3,2

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av postverket upptagits ett belopp av 11,5 milj. kr.

Poststyrelsen har i skrivelse till riksrevisionsverket den 17 november 1972 beräknat överskotten inkl. ränta på postbankens statsverkslån för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 15,1 milj. kr. resp. 17,2 milj. kr.

Beträffande de beräknade inkomsterna och utgifterna har poststyrelsen anfört följande:

"Poststyrelsens beräkningar av inkomsterna på riksstatstiteln Postverket för budgetåren 1972/73, 1973/74 och 1974/75 redovisas i bifogade sammanställning, som även upptar dels det faktiska utfallet budgetåret 1971/72 satt i relation till Postverkets förslag till driftstat för nämnda budgetår, dels den fastställda driftstaten för budgetåret 1972/73.

I avvaktan på prövning av Postverkets framställning om ersättning av statsmedel för bristande självkostnadstäckning i tidnings- och diligensrörelserna fastställdes ingen driftstat för budgetåret 1971/72. Utfallet för 1971/72 visar en lägre intäkts- och kostnadsnivå än Postverkets förslag till driftstat för budgetåret. På intäktssidan sammanhänger detta med att Postverkets driftstatsförslag byggde på ett alternativ att få intäkter och kostnader att balansera vid utebliven driftersättning, vilket innebar en väsentligt högre portohöjning från den 1 oktober 1971 än den som slutligen fastställdes. Då Postverkets framställning, om driftersättning sedermera ej bifölls kunde ett underskott för budgetåret inte undvikas, men genom kostnadssänkande åtgärder och intensifierade säljansträngningar kunde underskottet begränsas till 60,8 milj. kr. Postverket har hos Kungl. Maj:t hemställt om täckning av underskottet över statens driftbudget under innevarande budgetår.

Intäkter (milj. kr.)

Intäktsslag	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	Beräkning	Beräkning
1	2	3	4	5	6	7
Porton	1 167,9	1 038,2	1 172,7	1 175,5	1 276,4	1 437,2
Tjänstepost	198,3	180,3	230,0	222,4	237,3	248,8
Tidningar	127,2	131,8	138,0	149,2	154,6	155,5
Transitersättning m. m.	12,5	12,5	16,4	17,4	11,8	11,8
Uppdrag åt staten	43,8	51,7	63,9	64,3	86,4	76,4
För driftkostnader ianspråktagna räntеintäkter	434,5	444,2	525,0	521,9	563,4	594,8
Industrierna	3,2	3,4	3,2	3,0	3,4	3,6
Diligenstrafiken	21,0	22,2	22,6	23,4	24,7	25,9
Fastighetsförvaltningen m. m.	3,8	4,6	4,5	4,5	4,6	4,8
Centralupphandlingen	37,6	39,9	40,6	40,7	41,8	43,4
Ersättning från Tidningstjänst AB	4,3	4,6	4,3	4,4	4,7	5,3
Vinst vid försäljning av anläggningstillgångar	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2
Övriga intäkter	43,4	43,6	46,7	43,5	56,8	74,8
Summa intäkter	**2 097,9**	**1 977,2**	**2 268,3**	**2 270,5**	**2 466,2**	**2 682,5**
Summa kostnader	**2 087,9**	**2 038,0**	**2 257,3**	**2 259,2**	**2 452,9**	**2 666,6**
Resultat	**+ 10,0**	**— 60,8**	**+ 11,0**	**+ 11,3**	**+ 13,3**	**+ 15,9**
Inleverans		12,7		11,5	16,8	19,5
Därav						
Från föregående budgetår		9,5		—	3,6	4,0
Årets överskott		—		7,7	9,3	11,0
Ränta på statsverkslån, Postbanken		3,2		3,8	3,9	4,5

Kostnader (milj. kr.)

Kostnadsslag	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	Beräkning	Beräkning
1	2	3	4	5	6	7
Personalkostnader						
Löner m. m.	1 267,2	1 229,9	1 338,6	1 355,5	1 463,7	1 580,7
Övriga avlöningsförmåner	168,3	160,3	171,9	164,4	179,5	193,5
Pensioner m. m.	179,1	188,6	209,6	212,7	230,7	254,9
Allmän arbetsgivaravgift m. m.	25,2	26,8	44,3	44,2	63,0	67,9
Sakkostnader						
Transporter	127,7	116,7	128,0	123,3	129,4	139,8
Fastigheter och förhyrda lokaler	90,7	88,6	96,4	94,8	102,9	119,2
Inventarier och förbrukningsartiklar	109,7	102,5	133,9	127,5	142,7	161,8
Centralupphandlingens inköp för andra myndigheter	32,6	34,3	34,0	34,8	35,4	36,7
Avsättning till värdeminskningskonton	22,4	22,5	29,0	28,4	30,8	31,6
Förlust vid försäljning av anläggningstillgångar	—	—	—	0,3	—	—
Övriga sakkostnader	61,9	64,6	67,9	69,5	70,9	76,0
Ränta på statsverkslån, Postbanken	3,1	3,2	3,7	3,8	3,9	4,5
Summa kostnader	**2 087,9**	**2 038,0**	**2 257,3**	**2 259,2**	**2 452,9**	**2 666,6**

De nu gjorda beräkningarna för budgetåret 1972/73 medför inga större förändringar för enskilda intäkts- och kostnadsposter jämfört med den fastställda driftstaten. Nettoeffekten av portohöjningar har för 1972/73 beräknats till 124 milj. kr. Samtidigt har på personalkostnadssidan beträffande budgetåret 1972/73 den beräknade effekten av den senaste avtalsrörelsen medfört en nivåökning med ca 130 milj. kr. i jämförelse med 1971/72. Höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften medför en kostnadsökning för budgetåret 1972/73 med 15 milj. kr. och för de följande budgetåren med 30 milj. kr. per år. I övrigt har liksom tidigare nivån för intäkter och kostnader beräknats med utgångspunkt från väntade volym- och prisförändringar.

Avkastningen på det i Postverket investerade statskapitalet för de tre nu aktuella budgetåren har liksom tidigare anpassats till det förslag som framlades av affärsverksutredningen. För budgetåret 1972/73 beräknas sålunda överskottet inkl. ränta på Postbankens statsverkslån bli 15,1 milj. kr. För budgetåren 1973/74 och 1974/75 har överskotten på motsvarande sätt beräknats till 17,2 resp. 20,4 milj. kr. Räntan på Postbankens statsverkslån beräknas uppgå till 3,8, 3,9 resp. 4,5 milj. kr. Av sammanställningarna framgår i vad mån inleveranserna beräknas ansluta sig till de bokförda överskotten m. m."

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna av postverket under budgetåret 1972/73 till 11 500 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 16 800 000 kr.

Televerket

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för televerket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift-inkomster	Drift-kostnader	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967/68	2 439,3	2 246,7	192,6	215,0	215,0
1968/69	2 619,0	2 490,8	128,2	167,2	173,0
1969/70	2 981,8	2 876,2	105,5	150,0	176,3
1970/71	[1]3 369,0	[1]3 284,1	85,0	156,8	145,0
1971/72	[1]3 904,1	[1]3 654,6	249,5	230,0	150,0

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av televerket redovisade belopp förklaras av att vid upprättandet av statens bokslut bruttoredovisning tillämpats.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Balanserade överskott av radioliicensmedel	Netto att inleverera	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
				1967/68	68/69	69/70	70/71	71/72
1967/68	192,6	9,2	183,4	125,3	58,2	·	·	·
1968/69	128,2	−29,2	157,4	·	109,0	48,4	·	·
1969/70	105,5	−40,4	145,9	·	·	101,6	44,3	·
1970/71	85,0	−65,0	150,0	·	·	·	112,5	37,5
1971/72	249,5	39,5	210,0	·	·	·	·	192,5

Den 1 juli 1972 återstod 17,5 milj. kr. av 1971/72 års överskott att inleverera.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av televerket upptagits ett belopp av 230 milj. kr.

Televerket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 9 november 1972 beräknat överskottet för budgetåret 1972/73 till 161 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 158 milj. kr.

Beräkningarna bygger på budgeterade intäkter och kostnader under den aktuella perioden. Hänsyn har därvid tagits till de under hösten genomförda taxehöjningarna.

Televerkets bokförda resp. beräknade intäkter, driftkostnader och överskott framgår av på s. 81 intagna driftstater.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln televerket för budgetåret 1972/73 till 161 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 158 000 000 kr.

Televerkets driftstat (milj. kr.)

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny be-räkning	Beräk-ning	Beräk-ning
Intäkter						
Telefon	2 728,3	2 796,2	3 100,1	3 095,4	3 361,1	3 587,7
Telex	60,1	57,9	62,7	62,0	69,9	73,0
Telegraf	58,1	49,6	62,2	52,3	48,8	44,0
Ersättning för drift och underhåll m. m. av rundradionäten	161,5	161,2	166,7	168,9	185,9	189,2
Övrig radio	13,0	12,8	16,5	15,2	16,7	17,5
Ränteintäkter	0,2	0,5	0,2	0,5	0,5	0,5
Övriga intäkter	108,1	137,8	123,0	137,1	129,2	132,1
Summa intäkter	**3 129,3**	**3 216,0**	**3 531,4**	**3 531,4**	**3 812,1**	**4 044,0**
Kostnader						
Rörelsekostnader	2 183,4	2 267,0	2 473,9	2 464,2	2 724,3	2 923,1
Ränta för disposition av rundradiomedel	14,8	15,4	17,6	16,9	20,0	24,8
Övriga räntekostnader	47,5	36,3	36,1	34,2	31,5	30,2
Avsättning till värde-minskningskonton						
Teleanläggningar mm	626,0	651,7	782,2	782,2	819,9	847,8
Rundradioanläggningar	35,6	35,6	35,6	37,9	45,4	48,1
Summa kostnader	**2 907,3**	**3 006,0**	**3 345,4**	**3 335,4**	**3 641,1**	**3 874,0**
Överskott	**222,0**	**210,0**	**186,0**	**196,0**	**171,0**	**170,0**
Inleverans		230,0		161,0	158,0	159,0
därav:						
Från föregående budgetår		37,5		17,5	52,5	65,5
Årets överskott		192,5		143,5	105,5	93,5

Anm 1

På intäktssidan utgör posten "Ersättning för drift och underhåll m. m. av rundradionäten", för budgetåret 1971/72 161,2 milj kr, intäkter för televerkets del av rundradioverksamhetens intäkter.

Rörelsekostnaderna inkluderar televerkets del av rundradioverksamhetens kostnader (exkl avsättning till värdeminskningskonto för rundradioanläggningar), för budgetåret 1971/72 Driftstat 125,9 milj kr
Utfall 125,6 " "
1972/73 Driftstat 131,1 " "
Ny beräk. 131,0 " "
1973/74 " " 140,5 " "
1974/75 " " 141,1 " "

Posten "Avsättning till värdeminskningskonton" inkluderar avsättning till värdeminskningskonto för rundradioanläggningar, för budgetåret 1971/72 35,6 milj kr.

Anm 2

Utöver intäkterna och kostnaderna i televerkets driftstat enligt ovan, redovisar televerket i sina räkenskaper även Sveriges Radios del av rundradioverksamhetens intäkter och kostnader samt de rundradiointäkter som balanseras. Sålunda faller nedan redovisade poster utanför televerkets egentliga driftstat.

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Nyberäkning	Beräkning	Beräkning
Sveriges Radios del av rundradiorörelsens intäkter	497,3	487,4	525,0	529,0	534,6	550,9
Intäkter av rundradiorörelsen att balansera	23,1	39,5	33,9	28,8	51,5	67,5
Sveriges Radios del av rundradiorörelsens kostnader	−497,3	−487,4	−525,0	−529,0	−534,6	−550,9
Överskott av rundradiorörelsen att balansera	**23,1**	**39,5**	**33,9**	**28,8**	**51,5**	**67,5**

Statens järnvägar

De redovisade resultaten för statens järnvägar för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Drift-inkomster	Drift-kostnader	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967/68	2 361,1	2 341,0	20,1	20,1	119,0
1968/69	2 422,5	2 416,8	5,7	0,1	30,0
1969/70	2 537,1	2 484,6	52,5	40,7	140,0
1970/71	[1]2 469,1	[1]2 469,1	0,0	17,5	103,0
1971/72	[1]2 643,7	[1]2 643,7	0,0	0,0	80,0

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av statens järnvägar redovisade belopp förklaras av att vissa salderingar vidtagits vid upprättandet av statens bokslut.

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1967/68	68/69	69/70	70/71	71/72
1967/68	20,1	20,0	·	·	·	·
1968/69	5,7	·	·	5,7	·	·
1969/70	52,5	·	·	35,0	17,5	·
1970/71	0,0	·	·	·	·	·
1971/72	0,0	·	·	·	·	·

I riksstaten för innevarande budgetår är inkomsttiteln statens järnvägar ej uppförd.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 24 november 1972 har järnvägsstyrelsen anfört följande:

"Trafikintäkterna, som bygger på bl. a. konjunkturinstitutets senaste bedömning av den ekonomiska utvecklingen i samhället, har beräknats vid taxenivån i november 1972. För budgetåret 1972/73 uppgår den statliga ersättningen för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m. till 322 milj. kr. Motsvarande begärda ersättningar för 1973/74 och 1974/75

i årets anslagsframställning har efter omräkning till nuvarande taxenivå kalkylerats till 494 resp. 567 milj. kr. Prognosen förutsätter vidare att i anslagsframställningen begärda ersättningar för försvarsberedskap (exkl. civilförsvar) kommer att beviljas. I anslagsframställningen har dessutom hemställts om särskild ersättning för merkostnader, som beräknades uppkomma genom riksdagens beslut att ej medge ändrad regional organisation av SJ. Kungl. Maj:t har i prop. 1972: 133 föreslagit att den regionala omorganisationen skall genomföras. I avvaktan på riksdagens beslut i ärendet har i prognosen inte räknats med den i anslagsframställningen begärda ersättningen för utebliven rationalisering.

Kostnaderna har beräknats med beaktande av de rationaliseringsplaner som utarbetats inom resp. avdelningar. Personalkostnaderna har beräknats enligt gällande löneavtal samt en antagen lönestegring om 10 % 1974 och 8 % 1975. Sakkostnadsnivån har antagits stiga med 4 % per år utom i de fall då priserna regleras genom särskilda avtal.

Med angivna förutsättningar har intäkter, kostnader och resultat för budgetåren 1972/73—1974/75 uppskattats till i bifogade tablå upptagna belopp. Som jämförelse anges motsvarande budgeterade och bokförda belopp för budgetåret 1971/72.

Vid nuvarande taxenivå beräknas SJ efter planenliga avskrivningar lämna överskott med 5 milj. kr. för 1972/73 och med 133 milj. kr. för vardera 1973/74 och 1974/75. Som framgår av tablån är de prognoserade överskotten för 1973/74 och 1974/75 i hög grad beroende av att SJ erhåller begärda ersättningar för särskilda ekonomiska belastningar som saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag. Även om dessa ersättningar beviljas, kommer dock överskotten för dessa budgetår ej att täcka förräntningskravet.

Skillnaden mellan faktiska pensionsutgifter och de försäkringstekniskt beräknade pensionskostnader som belastar SJ resultaträkning beräknas för resp. budgetår till 108, 114 och 117 milj. kr. För 1972/73 krävs alltså en intäktsförstärkning om ca 103 milj. kr. enbart för att SJ skall kunna klara pensionsutbetalningarna. Ställning har ännu inte tagits till hur denna beräknade likviditetsbrist skall täckas. Någon inlevereras av överskottsmedel detta budgetår kan följaktligen inte påräknas.

För 1973/74 och 1974/75 skulle vid ovan angivna förutsättningar inleveranserna komma att uppgå till 10 resp. 15 milj. kr."

Statens järnvägars driftstat m. m. (milj. kr)

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat[1]	Ny be-räkning	Beräk-ning	Beräk-ning
A. Ekonomiskt resultat						
Intäkter						
Järnvägs-, färje- och busstrafik						
Gods- och posttrafik	1 454,0	1 433,7	1 604,0	1 589	1 688	1 779
Persontrafik	823,0	826,3	833,2	823	829	836
Ersättning för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m.	296,7	296,7	322,0	322	494	567

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny be-räkning	Beräk-ning	Beräk-ning
Ersättning för försvarsberedskap	—	—	—	—	15	16
Övriga rörelsegrenar	25,0	22,8	24,1	24	25	25
Diverse intäkter	49,0	53,8	50,5	50	51	52
Summa intäkter	**2 647,7**	**2 633,4**	**2 833,8**	**2 808**	**3 102**	**3 275**
Kostnader						
Järnvägs-, färje- och busstrafik						
Administrativa avdelningen	35,7	35,1	35,8			
Banavdelningen	426,6	424,9	451,7			
Driftavdelningen	1 312,1	1 296,5	1 320,5			
Ekonomiavdelningen	30,9	29,4	30,1			
Juridiska avdelningen	1,6	1,8	1,4			
Kommersiella avdelningen	42,9	43,0	45,3			
Maskinavdelningen	178,4	175,3	189,1			
Utvecklingsavdelningen	1,1	1,1	1,4			
Gemensamma (övergripande)						
Avskrivningar[2]	246,9	246,9	244,8			
Pensioner och ATP-avgifter	366,2	373,5	370,8			
Arbetsgivaravgift till sjukförsäkring samt kostnader för gruppförsäkring	50,6	52,2	53,7			
Allmän arbetsgivaravgift	30,0	30,1	45,5			
Ersättning från försäkringskassor	— 25,0	— 25,7	— 25,5			
Driftersättning till dotterföretag	20,5	20,2	21,6			
Övriga gemensamma kostnader	0,2	— 4,7	1,1			
Övriga rörelsegrenar						
Hyresverksamhet m. m. (exkl. avskrivningar)	8,6	9,0	9,1			
Hyresverksamhet, avskrivningar	0,7	0,7	0,7			
Summa kostnader	**2 728,0**	**2 709,3**	**2 797,1**	**2 803**	**2 969**	**3 142**
Överskott före bokslutsdispositioner	— 80,3	— 75,9	36,7	5	133	133
Minskning av planenliga avskrivningar	80,3	75,9	—	—	—	—
Nettoöverskott efter bokslutsdispositioner	**0**	**0**	**36,7**	**5**	**133**	**133**
Erfordras för pensionsutbetalningar[3]	90,0	88,4	108,0	108	114	117

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Drift-stat	Utfall	Drift-stat	Ny be-räkning	Beräk-ning	Beräk-ning
Inleverans	0	0	0	0	10	15
därav:						
Från föregående budgetår	0	0	0	0	0	9
Årets överskott	0	0	0	0	10	6
Förräntningskrav	118,8	120,9	123,0	127,7	138,7	150,4

[1] Driftstaten har justerats till taxenivån i november 1972.
[2] Planenliga avskrivningar exkl. huvudverkstäder och huvudförråd.
[3] Avser skillnad mellan faktiska pensionsutgifter och försäkringstekniskt beräknade pensionskostnader som belastar SJ resultat.

Riksrevisionsverket beräknar inga inkomster på titeln statens järnvägar för budgetåret 1972/73, och föreslår att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 10 000 000 kr.

Luftfartsverket

De i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade resultaten för luftfartsverket för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning (milj. kr.).

Budgetår	Drift-inkomster	Drift-kostnader	Överskott (+) resp. under-skott (−)	Inlevererat till stats-verket	Beräknat i riks-staten
1967/68	101,4	87,8	+ 13,6	13,6	14,5
1968/69	104,7	90,0	+ 14,7	14,7	15,1
1969/70	[1] 125,0	[1] 110,0	[1] + 15,1	15,1	14,9
1970/71	130,2	112,5	+ 17,7	15,0	17,0
1971/72	157,0	138,1	+ 18,9	13,7	23,9

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter samt överskott och de av luftfartsverket redovisade beloppen förklaras av att vissa bokslutstransaktioner tillkommit vid upprättande av riksbokslutet för budgetåret 1969/70.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av luftfartsverket upptagits 23,1 milj. kr.

Luftfartsverket har i skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1972 beräknat överskotten för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 24,0 milj. kr. resp. 17,0 milj. kr. I skrivelsen anför luftfartsverket följande:

"Som grund för intäktsbedömningen för 1973/74 och 1974/75 har trafikvolymen uttryckt i antal landningar beräknats öka med ca 5 % och i antal passagerare med ca 10 % för vardera budgetåret.

På kostnadssidan har erfarenhetsmässiga antaganden gjorts om löne- och personalutvecklingen. Detta innebär bl. a. att löner och priser har beräknats öka med vardera ca 5 % för varje budgetår.

På intäktssidan har inga generella taxehöjningar på trafikavgifter

lagts in. Under 1973/74 kommer dock flygplatstaxan att omstruktureras genom att en särskild undervägsavgift införs.

Under de angivna förutsättningarna kommer överskottet för 1973/74 att bli 17,0 milj. kr. och för 1974/75 9,5 milj. kr. Dessa resultat underskrider statsmakternas krav på ränta på det i medeltal disponerade statskapitalet med 11,9 resp. 27,1 milj. kr. Härvid har ränta beräknats efter 7 %.

I budgetarbetet för 1973/74 kommer verket att pröva olika åtgärder för att dämpa tillväxten på kostnadssidan utan att service och säkerhet eftersätts. Vidare kommer verket att eftersträva en ökning av intäkterna från s. k. binäringar. Såvitt nu kan bedömas kommer dock taxehöjningar att bli nödvändiga att genomföra under 1974/75.

För 1971/72 erhöll verket av Kungl. Maj:t tillstånd att göra en extra avskrivning på Bulltofta med 2 milj. kr. Återstående bokförda värde uppgår till 2,3 milj. kr. För 1972/73 och har ej hänsyn tagits till bortskrivning av detta belopp."

Luftfartsverkets driftstat (milj. kr.)

	1971/72		1972/73	1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Ny beräkning = driftstat	Beräkning	Beräkning
Intäkter					
Flygplatserna					
Trafikintäkter:					
landningsavgifter	45,7	44,6	48,9	51,6	54,6
passageraravgifter	52,4	54,9	60,9	67,2	74,2
parkerings- och hangaravgifter	1,4	1,5	1,3	1,5	1,5
stationstjänst	14,4	17,4	20,4	21,8	23,3
Övriga intäkter	31,0	32,9	36,6	40,4	44,4
Centralförvaltningen, exkl. luftfartsinspektionen	1,6	1,9	1,6	1,7	1,8
Luftfartsinspektionens avgifter	3,5	3,8	4,2	4,5	4,7
Driftbidrag till luftfartsverket	—	—	—	—	—
Summa intäkter	**159,0**	**157,0**	**173,9**	**188,7**	**204,3**
Kostnader					
Ledning och gemensamt	1,1	1,4	1,8	2,0	2,2
Driftavdelningen					
Centralt	16,0	17,8	17,8	19,9	22,2
Flygplatserna:					
Ledning och gemensamt	2,9	3,8	4,0	4,5	5,0
Avskrivning	14,8	16,9	16,2	21,2	24,3
Flygsäkerhetstjänst	30,5	34,2	37,8	42,2	47,1
Marktjänst	33,6	31,1	30,8	34,4	38,4
Stationstjänst	7,5	9,3	11,0	12,3	13,7
Ersättning till kommunerna	2,4	1,6	4,8	6,7	10,2
=	108,8	116,1	124,2	143,2	163,1
Ekonomiavdelningen	2,4	2,3	2,6	2,9	3,2
Administrativa avdelningen	13,6	14,4	17,6	19,6	21,9
Luftfartsinspektionen	5,1	5,3	5,5	6,0	6,7
Summa kostnader	**129,9**	**138,1**	**149,9**	**171,7**	**194,9**
Överskott	**20,1**	**18,9**	**24,0**	**17,0**	**9,4**
Inleverans därav:					
Från föregående budgetår	2,7	2,7	7,9	9,0	—
Årets överskott	15,0	11,0	15,0	17,0	9,4

Sammansättningen av intäkter och kostnader framgår av ovan intagna driftstater. För jämförelse redovisas även driftstat och utfall för budgetåret 1970/71.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln luftfartsverket för budgetåret 1972/73 till 22 900 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 26 000 000 kr.

Förenade fabriksverken

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för försvarets fabriksverk (fr. o. m. den 1 januari 1970 förenade fabriksverken) för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Driftinkomster	Driftkostnader	Därav: Avsättning av vinstmedel för särskilda dispositioner	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967/68	381,4	370,6	12,4	10,8	10,8	10,0
1968/69	454,8	444,0	13,4	10,8	10,8	12,0
1969/70	491,4	475,2	4,8	16,2	16,2	15,0
1970/71	[1] 555,2	[1] 536,3	0,0	18,9	0,7	16,8
1971/72	[1] 695,0	[1] 712,7	0,0	—17,7	0,6	10,6

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter samt överskott och av fabriksverken redovisade belopp förklaras av att fabriksverken vidtagit vissa salderingar mellan diverse driftkostnader och särskilda uppbördsmedel.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av förenade fabriksverken upptagits 0,6 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1972 har förenade fabriksverken beräknat inkomster på riksstatstiteln förenade fabriksverken för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 22,8 milj. kr. resp. 24,6 milj. kr. enligt nedanstående uppställning (1 000 kr.).

Budgetår	Ränta på kapitalbehållning (7 %)	Hyresintäkter m.m. från försvarets materielverk	Summa
1972/73	[1] 22 300	500	22 800
1973/74	24 100	500	24 600

[1] Med hänsyn till inbalanserad förlust samt innevarande års beräknade resultat torde någon inleverans av överskottsmedel ej kunna påräknas budgetåret 1972/73.

Sammanställningen av intäkter och kostnader framgår av nedan intagna driftstater. För jämförelse redovisas även driftstat och utfall för budgetåret 1971/72.

Beträffande utfallet för budgetåret 1971/72 har redovisats en förlust på 16,2 milj. kr. Enligt riksrevisionsverkets bedömning är förlusten sannolikt avsevärt större. Det beräknade resultatet för budgetåret 1972/73

Fabriksverkens fonds driftstat (milj. kr.)

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	Beräkning	Beräkning
Intäkter						
Fakturering						
Svenska beställare						
Försvarsbeställningar	409,0	418,4	454,3	455,4	405,0	410,0
Civila beställningar	58,0	53,4	50,3	54,9	65,1	65,1
Tvätteriverksamheten	117,0	118,3	135,9	135,9	144,0	153,0
Utländska beställare	27,0	64,1	50,7	50,7	67,0	76,0
=	611,0	654,2	691,2	696,9	681,0	704,1
Intäkter vid försäljning av överskottsmateriel	22,2	17,9	21,9	21,9	24,5	27 0
Diverse intäkter	10,0	18,2	12,0	12,0	13,0	14,0
Särskilda uppbördsmedel	−23,9	−21,3	−24,5	−28,8	−25,0	−25,0
Summa intäkter	**619,3**	**669,0**	**700,6**	**702,0**	**693,6**	**720,1**
Kostnader						
Gemensamma driftkostnader	59,0	64,3	66,2	66,2	69,0	69,5
Vissa kostnader för försöks- och utvecklingsarbeten m. m.	17,0	15,7	14,4	14,4	14,5	14,5
Driftkostnader vid fabrikerna						
Avlöningar	187,5	195,5	214,6	214,6	205,0	205,0
Material	133,0	173,7	144,0	144,0	134,0	142,6
Diverse driftkostnader	66,0	85,8	96,0	96,0	90,9	95,1
Avsättning till värdeminskningskonto	9,3	9,4	8,4	8,4	9,0	9,5
=	395,8	464,4	463,0	463,0	438,9	452,1
Driftkostnader vid tvätterier						
Avlöningar	55,4	61,2	71,7	71,7	76,7	81,7
Material	9,6	12,6	8,8	8,8	9,2	9,8
Diverse driftkostnader	35,0	27,3	26,5	26,5	28,6	30,5
Avsättning till värdeminskningskonto	6,0	7,1	7,3	8,0	9,5	11,0
=	106,0	108,2	114,3	115,0	124,0	133,0
Kostnader vid försäljning av överskottsmateriel						
Avlöningar till tjänstemän	3,8	2,7	4,6	4,6	5,0	5,5
Omkostnader	3,8	4,1	4,0	4,0	4,4	4,8
Material	13,3	8,8	12,0	12,0	13,2	14,5
=	20,9	15,6	20,6	20,6	22,6	24,8
Driftkostnader vid vissa försvarets materielverk tillhöriga anläggningar för krigstillverkning	0,4	0,8	0,4	0,5	0,5	0,5
Summa kostnader	**599,1**	**669,0**	**678,9**	**679,7**	**669,5**	**694,4**
Överskott	**20,2**	—	**21,7**	**22,3**	**24,1**	**25,7**
Inleverans därav:						
Från föregående budgetår	—	—	—	—	—	—
Årets överskott	20,2	—	[1]21,7	[1]22,3	24,1	25,7

[1] Med hänsyn till inbalanserad förlust samt innevarande års beräknade resultat, torde någon inleverans av överskottsmedel ej kunna påräknas 1972/73.

kommer enligt riksrevisionsverkets bedömning ej att uppnås. Med hänsyn till inbalanserad förlust om 39 milj. kr. och att väsentliga nedskrivningsbehov fortfarande ej redovisats torde någon inleverans av överskottsmedel ej komma att ske vare sig under budgetåret 1972/73 eller 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln förenade fabriksverken till 500 000 kr. för budgetåret 1972/73 och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 500 000 kr.

Statens vattenfallsverk

De till statsverket inlevererade samt i räkenskaperna och i rikshuvudboken redovisade överskotten för statens vattenfallsverk för de senast förflutna fem budgetåren framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Budgetår	Driftinkomster	Driftkostnader	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967/68	956,8	624,1	332,7	334,7	320,0
1968/69	1 113,6	768,6	345,0	349,7	335,0
1969/70	1 203,1	924,6	278,5	277,9	350,0
1970/71	1 315,7	968,5	347,2	343,5	368,0
1971/72	1 436,0	1 017,6	418,4	400,2	370,0

Överskotten har redovisats enligt följande (milj. kr.).

Budgetår	Överskott	Därav inlevererat till statsverket under budgetåret				
		1967/68	68/69	69/70	70/71	71/72
1967/68	332,7	225,0	107,7	·	·	·
1968/69	345,0	·	242,0	102,9	·	·
1969/70	278,5	·	·	175,0	103,5	·
1970/71	347,2	·	·	·	241,5	105,7
1971/72	418,4	·	·	·	·	294,5

Den 1 juli 1972 återstod 123,9 milj. kr. av 1971/72 års överskott att inleverera.

I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av statens vattenfallsverk upptagits ett belopp av 460 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 8 november 1972 har statens vattenfallsverk beräknat överskotten för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till 479 milj. kr. resp. 540 milj. kr. I skrivelsen anför statens vattenfallsverk bl. a. följande:

"Ny beräkning för 1972/73 överensstämmer med avseende på enskilda intäkts- och kostnadsposter i stort med fastställd driftstat. Som bokslutsdisposition har dock införts 20 milj. kr. På grund av kraftig ökning av lagervärdet framför allt genom ytterligare kärnbränsleköp beräknas en utökning av lagerreserven bli erforderlig med hänsyn till prisfalls-, inkurans- och andra risker. Detta medför ett med motsvarande belopp sänkt nettoöverskott i förhållande till den fastställda driftstaten. Nu beräknat nettoöverskott, 479 milj. kr., motsvarar 7 % för-

räntning av i medeltal disponerat statskapital, vilket överensstämmer med av Kungl. Maj:t genom beslut den 30.6.1972 fastställt avkastningskrav för budgetåret.

För beräkningarna avseende budgetåren 1973/74 och 1974/75 kan bl. a. följande nämnas.

Prognosvärdena är i huvudsak hämtade från i april 1972 utarbetad ekonomiprognos gällande det alternativ som grundas på förutsättningen om oförändrad löne- och prisnivå.

Kraftförsörjningen baseras på genomsnittliga vattenförhållanden. I prognosen räknas med nyligen beslutade högre taxor. På grund av kontraktsbindning blir effekten av engrostaxehöjningen märkbar först på sikt. Oljepriset, som har stor betydelse för resultatutvecklingen, har för resp. år beräknats bli 9 kr./Gcal.

Avskrivningarna har anpassats till avskrivningsbehov enligt fastställda avskrivningsprinciper.

Inleverans av överskottsmedel beräknas understiga de bokförda överskotten med 4, 10 resp. 20 milj. kr."

Sammansättningen av intäkter och kostnader samt hur beräknad inleverans av överskotten fördelar sig på budgetår framgår av nedan intagna driftstat. För jämförelse redovisas även driftstat och utfall för budgetåret 1971/72.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna av statens vattenfallsverk till 475 000 000 kr. för budgetåret 1972/73 samt föreslår, att ifrågavarande inkomster för budgetåret 1973/74 upptas till 530 000 000 kr.

Statens vattenfallsverks driftstat (milj. kr.)

	1971/72		1972/73		1973/74	1974/75
	Driftstat	Utfall	Driftstat	Ny beräkning	Beräkning	Beräkning
Rörelseintäkter	1 474,9	1 426,2	1 564,6	1 564,6	1 700	1 835
Driftkostnader	—689,2	—617,4	—662,3	—662,3	—720	—730
Rörelseresultat före avskrivning	785,7	808,8	902,3	902,3	980	1 105
Avskrivningar	—351,6	—352,4	—382,8	—382,8	—425	—500
Rörelseresultat	434,1	456,4	519,5	519,5	555	605
Finansiella intäkter	9,1	8,9	11,4	11,4	17	21
Finansiella kostnader	— 10,7	— 8,3	— 10,9	— 10,9	— 10	— 10
Realisationsvinster	—	0,8	—	—	—	—
Resultat före bokslutsdispositioner	432,5	457,8	520,0	520,0	562	616
Bokslutsdispositioner	— 3,5	— 19,8	—	— 20,0	—	—
Resultat före skatter	429,0	438,0	520,0	500,0	562	616
Kommunalskatter	— 18,0	— 19,6	— 21,0	— 21,0	— 22	— 26
Nettoöverskott	**411,0**	**418,4**	**499,0**	**479,0**	**540**	**590**
Inleverans		400,2	475,0	475,0	530	570
därav från föregående år		107,2	125,4	125,4	130	140
av årets överskott		293,0	349,6	349,6	400	430

Domänverket

De bokförda inkomsterna och utgifterna för domänverket samt överskotten för de senast förflutna fem kalenderåren jämte de i rikshuvudboken redovisade och de till statsverket inlevererade överskotten för motsvarande budgetår framgår av efterföljande uppställning, i vilken även medtagits de i riksstaten beräknade överskotten (milj. kr.).

Räkenskapsår	Driftinkomster	Driftkostnader	Överskott	Budgetår	Överskott	Inlevererat till statsverket	Beräknat i riksstaten
1967	681,2	676,1	5,1	1967/68	3,4	5,1	15,0
1968	660,3	650,1	10,2	1968/69	11,8	10,2	5,0
1969	636,4	620,5	15,9	1969/70	20,1	12,0	6,0
1970	[1]740,9	[1]707,8	33,1	1970/71	34,8	34,2	23,0
1971	[1]832,3	[1]804,1	28,2	1971/72	26,6	22,7	23,0

[1] Skillnaden mellan här upptagna inkomster och utgifter och av domänverket redovisade belopp förklaras av att vid upprättandet av statens bokslut bruttoredovisning tillämpats.

Under budgetåret 1971/72 inlevererades 22,7 milj. kr. I riksstaten för innevarande budgetår har såsom inkomst av domänverket upptagits ett belopp av 23 milj. kr.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 10 november 1972 har domänverket rörande beräkningen av ifrågavarande titel för budgetåren 1972/73 och 1973/74 yttrat bl. a. följande:

"Resultatprognoserna för 1973 och 1974 är i rådande konjunkturläge osäkra. Verkets årsvinst påverkas starkt även vid små procentuella förändringar i virkespriser och kostnadsutvecklingen.

För sågade varor har en konjunkturuppgång skett under 1972 och även för massa är konjunkturen i uppgående. Avsättningsläget för timmer är gott medan massaindustrins råvarulager fortfarande är för stora. Kostnadssidan bedömes trots mekaniserings- och rationaliseringsåtgärder komma att stiga främst beroende på ökade löner och sociala kostnader.

Årsvinsten för kalenderåren 1973 och 1974 bedömes nu till omkring 15 milj. kr. för vardera året och till 13 milj. kr. för 1972.

Inleverans av överskottsmedel för budgetår (1 juli—30 juni) beräknas komma att ske enligt av Kungl. Maj:t fastställt avkastningskrav, dvs. med 23 milj. kr."

Domänverket har i bilaga lämnat nedanstående uppgifter rörande domänverkets bokförda resp. beräknade inkomster och utgifter samt överskott för vart och ett av åren 1971—1974 (milj. kr.).

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln domänverket för budgetåret 1972/73 till 23 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 23 000 000 kr.

Domänverkets driftstat (milj. kr.)

	Driftstat 1971	Utfall 1971	Driftstat 1972	Ny beräkning 1972	Beräkning 1973	Beräkning 1974
Virkesrörelsen						
Försäljning	456,3	488,2	465,3	473,0	505,0	520,0
Avverkningskostnader m.m.	−220,0	−255,2	−242,0	−250,0	−271,0	−276,0
=	236,3	233,0	223,3	223,0	234,0	244,0
Skogsvårdsåtgärder	− 39,0	− 39,3	− 40,0	− 41,0	− 44,0	− 48,0
Övriga driftskostnader	− 9,6	− 9,7	− 8,0	− 8,0	− 9,0	− 9,0
=	187,7	184,0	175,3	174,0	181,0	187,0
Nyttjanderätter						
Intäkter	35,7	38,0	39,0	39,8	40,0	41,0
Kostnader	− 13,1	− 12,4	− 11,0	− 11,7	− 12,0	− 12,0
Övriga verksamheter						
Intäkter	2,5	3,3	4,0	4,0	4,0	4,0
Förvaltning och administration	−131,0	−131,7	−138,5	−138,5	−140,0	−143,0
Rörelseresultat före avskrivningar	81,8	81,2	68,8	67,3	73,0	77,0
Avskrivningar						
Vägar	− 6,9	− 4,7	− 4,7	− 4,7	− 5,0	− 5,0
Byggnader	− 5,8	− 5,3	− 6,2	− 5,2	− 5,0	− 5,0
Maskiner, inventarier	− 24,6	− 22,0	− 33,4	− 32,4	− 37,5	− 41,0
Rörelseresultat efter avskrivningar	44,5	49,2	24,5	25,0	25,5	26,0
Finansiella intäkter och kostnader						
Ränteintäkter och aktieutdelning	3,5	5,4	3,5	5,0	5,0	5,0
Räntekostnader	— 1,5	− 3,2	− 3,0	− 4,5	− 5,5	− 6,0
Resultat före bokslutsdispositioner	46,5	51,4	25,0	25,5	25,0	25,0
Bokslutsdispositioner						
Förändring av lagerreserv	— 2,0	− 5,6	—	—	—	—
Resultat före skatt	44,5	45,8	25,0	25,5	25,0	25,0
Kommunala skatter	− 14,5	− 17,6	− 12,0	− 12,5	− 10,0	− 10,0
Årets vinst	**30,0**	**28,2**	**13,0**	**13,0**	**15,0**	**15,0**

II. Riksbanksfonden

Ifrågavarande inkomsttitel är i gällande riksstat uppförd med 200 milj. kr. I en från riksbanken till riksrevisionsverket den 5 oktober 1972 avlåten skrivelse har förevarande inkomsttitel beräknats till 200 milj. kr. för såväl budgetåret 1972/73 som för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln riksbanksfonden för budgetåret 1972/73 till 200 000 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likalcdes 200 000 000 kr.

III. Statens allmänna fastighetsfond

Statens allmänna fastighetsfond omfattar sju delfonder, nämligen slottsbyggnadernas, kriminalvårdsstyrelsens, beskickningsfastigheternas, karolinska sjukhusets, akademiska sjukhusets, byggnadsstyrelsens och generaltullstyrelsens delfonder. Allmänna fastighetsfonden tillkommande ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler skall fr. o. m. 1 juli 1971 fastställas med ledning av de kalkylerade hyresvärdena för olika fastigheter, varefter överskottet beräknas såsom skillnaden mellan de på delfondens stat upptagna inkomsterna och utgifterna för delfonden.

I skrivelse den 4 december 1972 har riksrevisionsverket avgivit utlåtande över de av de särskilda förvaltningsmyndigheterna avgivna förslagen till stater för de olika delfonderna av allmänna fastighetsfonden samt därvid framlagt förslag till stat för fonden för budgetåret 1973/74. I enlighet med detta förslag skulle överskotten på de särskilda delfonderna upptas till de i efterföljande sammanställning angivna beloppen.

	1972/73 kronor	1973/74 kronor
Slottsbyggnadernas delfond	1 000	1 000
Kriminalvårdsstyrelsens delfond	9 057 000	12 999 000
Beskickningsfastigheternas delfond	6 514 000	11 971 000
Karolinska sjukhusets delfond	3 735 000	37 083 000
Akademiska sjukhusets delfond	5 635 000	9 469 000
Byggnadsstyrelsens delfond	266 240 000	285 258 000
Generaltullstyrelsens delfond	93 000	260 000
Summa	**291 275 000**	**357 041 000**

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1972/73 till 291 275 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 357 041 000 kr.

IV. Försvarets fastighetsfond

Fonden består av tre delfonder, nämligen kasernbyggnaders och befästningars delfonder samt försvarets forskningsanstalts delfond. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 december 1970 skall fr. o. m. den 1 juli 1971 såsom överskott på vardera delfonden redovisas det belopp som erfordras för balans i staten.

Riksrevisionsverket beräknar överskottet på försvarets fastighetsfond för budgetåret 1972/73 till 101 452 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 126 309 000 kr.

V. Statens utlåningsfonder

I särskilda skrivelser har nedanstående myndigheter uppskattat inkomsterna från de av dem förvaltade hithörande fonderna för budgetåren 1972/73 och 1973/74 enligt följande:

	1972/73 kronor	1973/74 kronor
Utrikesdepartementet	100 000	105 000
Styrelsen för internationell utveckling	40 000	50 000
Statskontoret	54 165 000	56 225 000
Lantbruksstyrelsen	1 700 000	1 600 000
Bostadsstyrelsen	1 462 730 000	1 677 285 000
Riksbanken	10 228 000	11 013 000
Riksgäldskontoret	15 000	11 000
Summa	**1 528 978 000**	**1 746 289 000**

Bostadsstyrelsens här redovisade inkomster hänför sig huvudsakligen till lånefonden för bostadsbyggande. Inkomsterna av denna fond beräknas för budgetåret 1972/73 till 1 450 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 1 660 milj. kr. Räntan på bostadslån är enligt kungörelsen den 3 december 1971 (nr 869) 7,25 % för år 1972.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln statens utlåningsfonder för budgetåret 1972/73 till 1 528 978 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 1 746 289 000 kr. Beträffande överskottens fördelning på de olika fonderna får riksrevisionsverket hänvisa till tabellbilagan (bilaga C).

VI. Fonden för låneunderstöd

Enligt inhämtade upplysningar har statskontoret, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, riksbanken och riksgäldskontoret uppskattat avkastningen av resp. delfonder för budgetåren 1972/73 och 1973/74 till följande belopp:

	1972/73 kronor	1973/74 kronor
Statskontorets delfond	13 000 000	14 000 000
Lantbruksstyrelsens delfond	0	0
Arbetsmarknadsstyrelsens delfond	45 000 000	60 000 000
Bostadsstyrelsens delfond	390 000	372 000
Riksbankens delfond	45 000	30 000
Riksgäldskontorets delfond	980 000	925 000
Summa	**59 415 000**	**75 327 000**

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på fonden för låneunderstöd för budgetåret 1972/73 till 59 415 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 75 327 000 kr

VII. Fonden för statens aktier

På fonden för statens aktier redovisades under budgetåret 1971/72 följande bolag:

AB Aerotransport
AB Apoteksbolaget
AB Transitotrafik
AB Svensk Bilprovning
Systembolaget AB
Sveriges Investeringsbank AB
Sveriges Kreditbank
AB Svensk Exportkredit
AB Företagskredit
AB Industrikredit
AB Kabi
Lantbruksnäringarnas Primärkredit AB
Lantbruksnäringarnas Sekundärkredit AB
AB Fjärås sand
Svenska Penninglotteriet AB
Svenska utvecklings AB
AB Tipstjänst
AB Atomenergi
AB Asea-Atom
AB Gullhögens Bruk
Statsföretag AB
Svensk Laboratorietjänst AB
Statskonsult AB
Värdepappercentralen AB

Enligt inhämtade uppgifter beräknas utdelning av på fonden bokförda aktier under budgetåren 1972/73 och 1973/74 utgå från AB Aerotransport, Apoteksbolaget AB, AB Svensk Bilprovning, Systembolaget AB, Sveriges Kreditbank, AB Svensk Exportkredit, AB Industrikredit, Svenska Penninglotteriet AB, AB Tipstjänst och AB Gullhögens Bruk. Statsföretag AB och Sveriges investeringsbank AB har ej kunnat lämna uppgifter om eventuell utdelning. Från Statsföretag AB skall enligt proposition 1969: 121 utdelning först utgå fr. o. m. verksamhetsåret 1973, vilket innebär att utdelning kan utbetalas först under budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln fonden för statens aktier för budgetåret 1972/73 till 21 079 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med likaledes 21 079 000 kr.

VIII. Fonden för beredskapslagring

Fonden består av två delfonder nämligen statens jordbruksnämnds delfond som förvaltas av statens jordbruksnämnd samt överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond som förvaltas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Såsom inkomst på vardera delfonden skall bokföras ett belopp motsvarande statens normalränta på kapitalbehållningen på resp. delfond vid budgetårets ingång.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 13 oktober 1972 har statens jordbruksnämnd beräknat inkomsterna från delfonden till 18,3 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 18,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

I skrivelse till riksrevisionsverket den 6 oktober 1972 har överstyrelsen för ekonomiskt försvar beräknat inkomsterna från delfonden till 54,8 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 56,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln fonden för beredskapslagring för budgetåret 1972/73 till 73 100 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 75 800 000 kr.

IX. Statens pensionsfonder

I särskilda skrivelser har nedanstående myndigheter uppskattat inkomsterna från de av dem förvaltade hithörande fonderna för budgetåren 1972/73 och 1973/74 enligt följande:

	1972/73 kronor	1973/74 kronor
Riksförsäkringsverket	69 000 000	69 500 000
Statskontoret	9 095 000	9 185 000
Statens personalpensionsverk	14 600 000	14 600 000
Riksgäldskontoret	45 000	45 000
Summa	**92 740 000**	**93 330 000**

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna från statens pensionsfonder för budgetåret 1972/73 till 92 740 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 93 330 000 kr. Beträffande överskottens fördelning på de olika fonderna hänvisas till tabellbilagan (bilaga C).

X. Diverse kapitalfonder

Fonden för kreditgivning till utlandet. I skrivelse till riksrevisionsverket den 13 oktober 1972 har riksgäldskontoret beräknat avkastningen av denna fond till 3,395 milj. kr. för budgetåret 1972/73 och till 3,060 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln fonden för kreditgivning till utlandet för budgetåret 1972/73 till 3 395 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 3 060 000 kr.

Övriga diverse kapitalfonder. I skrivelser från riksgäldskontoret, statens vägverk, sjöfartsverket, statskontoret, lantbruksstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar har lämnats de uppgifter beträffande

avkastningen av övriga diverse kapitalfonder, som framgår av följande sammanställning.

	1972/73 kronor	1973/74 kronor
Fonden för förlag till statsverket (riksgäldskontoret)	7 500 000	7 500 000
Statens vägverks förrådsfond (statens vägverk)	18 300 000	18 400 000
Fonden för Södertälje kanalverk (sjöfartsverket)	47 000	500 000
Sjöfartsverkets fond (sjöfartsverket)	16 066 000	19 656 000
Statens datamaskinfond (statskontoret)	6 200 000	8 500 000
Jordfonden (lantbruksstyrelsen)	4 200 000	4 200 000
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap (överstyrelsen för ekonomiskt försvar)	39 000	40 000
Summa	**52 352 000**	**58 796 000**

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna på titeln övriga diverse kapitalfonder för budgetåret 1972/73 till 52 352 000 kr. och föreslår, att titeln för budgetåret 1973/74 uppförs med 58 796 000 kr.

KAPITALBUDGETENS INKOMSTER

För finansiering av viss del av investeringarna på kapitalbudgeten används dels medel som blir tillgängliga genom årliga avskrivningar inom kapitalfonderna (avskrivningsmedel inom fonden) dels ock övriga inom

Avskrivningsmedel inom fonden (1 000 kr.)

Fond	1971/72 Utfall	1972/73		1973/74
		Riksstat	Enl myndigheternas uppgifter[1]	Enl myndigheternas uppgifter[1]
I. *Statens affärsverksfonder*				
A. Postverkets fond	14 200	16 550	16 500	17 300
B. Televerkets »	687 345	816 100	820 100	865 300
C. Statens järnvägars »	93 539	254 000	256 500	265 700
D. Luftfartsverkets »	16 940	16 200	16 200	21 200
E. Fabriksverkens »	20 461	18 500	18 900	21 000
F. Statens vattenfallsverks »	349 058	385 000	375 500	415 000
Summa	1 181 543	1 506 350	1 503 700	1 605 500
II. *Statens allmänna fastighetsfond*				
Kriminalvårdsstyrelsens delfond	2 705		2 891	2 998
Beskickningsfastigheternas »	437		425	932
Karolinska sjukhusets »	2 456		2 587	2 680
Akademiska sjukhusets »	2 783		2 840	4 551
Byggnadsstyrelsens »	35 245		36 929	41 674
Generaltullstyrelsens »	80		73	73
Summa	43 707	45 885	45 745	52 908
III. *Försvarets fastighetsfond*				
Kasernbyggnaders och befästningars delfonder	23 836		26 000	27 000
Försvarets forskningsanstalts delfond	960		982	991
Summa	24 796	26 782	26 982	27 991
IX. *Diverse kapitalfonder*				
Statens vägverks förrådsfond	56 004	57 000	57 000	61 000
Sjöfartsverkets fond	15 232	16 826	16 530	18 713
Statens datamaskinfond	19 190	30 900	23 900	40 000
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	1 062	1 062	1 062	1 062
Summa	91 488	105 788	98 492	120 775
Totalt	**1 341 535**	**1 684 805**	**1 674 919**	**1 807 174**

[1] Efter vissa smärre justeringar på fastighetsfonderna.

Övriga kapitalmedel (1 000 kr.)

Fond		1971/72 Utfall	1972/73		1973/74
			Riksstat	Enl myndigheternas uppgifter	Enl myndigheternas uppgifter
I. *Statens affärsverksfonder*					
A. Postverkets	fond	—	1	1	1
B. Televerkets	»	778	1 000	3 800	1 000
C. Statens järnvägars	»	22 063	8 000	8 000	8 000
D. Luftfartsverkets	»	347	1	1	1
E. Fabriksverkens	»	3 593	500	500	500
F. Statens vattenfallsverks	»	14 267	5 000	10 000	10 000
	Summa	41 048	14 502	22 302	19 502
II. *Statens allmänna fastighetsfond*					
Slottsbyggnadernas	delfond	−73		—	—
Kriminalvårdsstyrelsens	»	25		—	—
Beskickningsfastigheternas	»	3 463		—	—
Akademiska sjukhusets	»	—		—	—
Byggnadsstyrelsens	»	3 886		3 000	3 000
Generaltullstyrelsens	»	232		200	—
	Summa	7 532	3 050	3 200	3 000
III. *Försvarets fastighetsfond*					
Kasernbyggnaders och befästningars delfonder		19 594		16 000	17 000
	Summa	19 594	16 000	16 000	17 000
V. *Fonden för låneunderstöd*					
Statskontorets	delfond	18 649		18 000	19 000
Arbetsmarknadsstyrelsens	»	21 953		30 000	45 000
Bostadsstyrelsens	»	793		650	500
Riksbankens	»	350		110	90
Riksgäldskontorets	»	2 532		2 550	2 625
	Summa	44 277	58 500	51 310	67 215
VII. *Fonden för förlag till statsverket*		58 986	30 000	40 000	40 000
IX. *Diverse kapitalfonder*					
Statens vägverks förrådsfond		2 937	600	600	600
Sjöfartsverkets fond		245	50	50	50
Statens datamaskinfond		—	—	300	—
	Summa	3 182	650	950	650
	Totalt	**174 619**	**122 702**	**133 762**	**147 367**

fonderna för reinvestering disponibla medel (övriga kapitalmedel och övrig kapitalåterbetalning). Dessa medel redovisas på totalbudgetens inkomstsida i riksstaten under rubriken C. Beräknad övrig finansiering.

Riksrevisionsverket har i skrivelser från myndigheterna inhämtat uppgifter om avskrivningsmedlens och övriga kapitalmedels beräknade storlek under budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Övrig kapitalåterbetalning (1 000 kr.)

Fond	1971/72 Utfall	1972/73		1973/74
		Riksstat	Enl myndigheternas uppgifter	Enl myndigheternas uppgifter
Statens utlåningsfonder	[1]24 658		20 032	17 217
Fonden för Södertälje kanalverk	105		—	—
Fonden för kreditgivning till utlandet	10 756		11 080	11 415
Summa	**35 519**	**31 619**	**31 112**	**28 632**

[1] Redovisas i budgetredovisningen som inkomst på investeringsanslag.

Dessa uppgifter har sammanställts i tablåerna ovan där även utfallet för budgetåret 1971/72 och de i riksstaten för budgetåret 1972/73 upptagna beloppen har intagits.

Riksrevisionsverket beräknar kapitalbudgetens inkomster för budgetåret 1972/73 till 1 839 793 000 kr. och föreslår, att inkomsterna för budgetåret 1973/74 upptas till 1 983 173 000 kr.

Sammanfattning

Riksrevisionsverkets förslag till beräkning av drift- och kapitalbudgetens inkomster under budgetåret 1973/74 och den nu företagna uppskattningen av inkomsterna under innevarande budgetår har utförts under antagande av en uppgång av 9,8 % för den totala lönesumman under 1972 och av 8,5 % under 1973. För de första månaderna under 1974 har schablonmässigt räknats med en uppgång av 7 %. Bolagens taxerade inkomster har förutsatts komma att öka med 25 % mellan 1971 och 1972. De två följande åren räknas med en ökning med respektive 10 och 20 %.

Slutresultatet av riksrevisionsverkets beräkning av statsinkomsterna under innevarande och nästkommande budgetår framgår av de såsom bilaga B resp. bilaga C fogade specifikationerna samt av den sammanfattande tabellen nedan, i vilken även de redovisade inkomsterna under budgetåret 1971/72 och riksstatssiffrorna för budgetåret 1972/73 medtagits för jämförelse.

Totalbudgetens inkomster (milj. kr.)

	1971/72 Utfall	1972/73		1973/74 Beräkning	Förändring från 1971/72 till ny ber. 1972/73	Förändring från ny ber. 1972/73 till 1973/74
		Riksstat	Ny beräkning			
Driftbudgetens inkomster						
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	19 772	20 600	18 100	19 900	− 1 672	+ 1 800
Övriga skatter på inkomst, förmögenhet och rörelse	748	775	765	847	+ 17	+ 82
Automobilskattemedel	3 329	3 424	3 349	3 469	+ 20	+ 120
Fordonsskatt	1 278	1 320	1 260	1 330	− 18	+ 70
Bensin- och brännoljeskatt	2 050	2 104	2 089	2 139	+ 39	+ 50
Allmän arbetsgivaravgift	1 944	3 150	3 000	4 515	+ 1 056	+ 1 515
Tullar och acciser	20 012	21 535	21 939	22 935	+ 1 927	+ 996
Tullmedel	956	970	985	895	+ 29	− 90
Mervärdeskatt	11 626	13 000	13 300	14 000	+ 1 674	+ 700
Särskilda varuskatter	373	336	338	336	− 35	− 2
Omsättningsskatt på motorfordon	465	450	490	520	+ 25	+ 30
Tobaksskatt	1 638	1 638	1 692	1 827	+ 54	+ 135
Skatt på sprit	2 100	2 170	2 150	2 200	+ 50	+ 50
Skatt på vin	298	335	335	390	+ 37	+ 55
Skatt på malt- och läskedrycker	608	645	645	649	+ 37	+ 4
Energiskatt	1 073	1 078	1 087	1 155	+ 14	+ 68
Särskild skatt på motorbränslen	744	763	757	781	+ 13	+ 24
Skatt annonser och reklam m. m.	38	70	64	91	+ 26	+ 27
Övriga	93	80	96	91	+ 3	− 5

	1971/72 Utfall	1972/73 Riks-stat	1972/73 Ny be-räkning	1973/74 Beräk-ning	Förändring från 1971/72 till ny ber. 1972/73	Förändring från ny ber. 1972/73 till 1973/74
Uppbörd i statens verksamhet	1 107	1 141	1 285	1 347	+ 178	+ 62
Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m.m.	83	76	76	76	− 7	—
Pensionsmedel m.m.	251	277	355	391	+ 104	+ 36
Övriga	773	788	854	880	+ 81	+ 26
Diverse inkomster	687	750	709	717	+ 22	+ 8
Totalisatormedel	102	103	90	96	− 12	+ 6
Tipsmedel	265	272	285	285	+ 20	—
Lotterimedel	181	190	189	189	+ 8	—
Övriga	138	185	145	147	+ 7	+ 2
Statens affärsverksfonder	680	748	694	764	+ 14	+ 70
Televerket	230	230	161	158	− 69	− 3
Statens järnvägar	—	—	—	10	—	+ 10
Statens vattenfallsverk	400	460	475	530	+ 75	+ 55
Övriga	50	58	58	66	+ 8	+ 8
Riksbanksfonden	200	200	200	200	—	—
Statens allmänna fastighetsfond	118	291	291	357	+ 173	+ 66
Försvarets fastighetsfond	93	101	101	126	+ 8	+ 25
Statens utlåningsfonder	1 339	1 532	1 529	1 746	+ 190	+ 217
Lånefonden för bostadsbyggande	1 275	1 450	1 450	1 660	+ 175	+ 210
Övriga	64	82	79	86	+ 15	+ 7
Fonden för låneunderstöd	43	70	59	75	+ 16	+ 16
Fonden för statens aktier	20	19	21	21	+ 1	—
Fonden för beredskapslagring	65	70	73	76	+ 8	+ 3
Statens pensionsfonder	92	93	93	93	+ 1	—
Diverse kapitalfonder	53	58	56	62	+ 3	+ 6
Säger för driftbudgeten	*50 303*	*54 558*	*52 264*	*57 251*	*+ 1 961*	*+ 4 987*
Kapitalbudgetens inkomster						
Avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom fonderna	1 516	1 808	1 809	1 955	+ 293	+ 146
Statens affärsverksfonder	1 223	1 521	1 526	1 625	+ 303	+ 99
Övriga kapitalfonder	294	287	283	330	− 11	+ 47
Övrig kapitalåterbetalning	11	32	31	29	+ 20	− 2
Säger för kapitalbudgeten	*1 527*	*1 839*	*1 840*	*1 983*	*+ 313*	*+ 143*
Totalbudgetens inkomster	**51 830**	**56 397**	**54 104**	**59 234**	**+ 2 274**	**+ 5 130**

Enligt nu föreliggande beräkningar skulle *inkomsterna på driftbudgeten* under budgetåret 1972/73 komma att uppgå till 52 264 milj. kr., vilket är 2 294 milj. kr. mindre än i riksstaten upptaget belopp. För budgetåret 1973/74 skulle inkomsterna komma att uppgå till 57 251 milj. kr., vilket skulle innebära en uppgång med 4 987 milj. kr. i jämförelse med de nu beräknade inkomsterna för budgetåret 1972/73.

De totala *inkomsterna på kapitalbudgeten* beräknas uppgå till sammanlagt 1 840 milj. kr. under budgetåret 1972/73 mot 1 839 milj. kr. i riksstaten. För budgetåret 1973/74 skulle inkomsterna uppgå till 1 983 milj. kr., vilket innebär en uppgång med 143 milj. kr. i jämförelse med de nu beräknade inkomsterna för budgetåret 1972/73.

Totalbudgetens inkomster beräknas för budgetåret 1972/73 till 54 104 milj. kr. mot i riksstaten upptagna 56 379 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till 59 234 milj. kr.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit avdelningschefen Sanell, byrådirektörerna Almström och Nilsson samt förste revisorn Eklöf varjämte revisionsdirektören Cederblad varit föredragande.

Stockholm den 14 december 1972.

Underdånigst

LARS LINDMARK

CARL OLOF CEDERBLAD

BILAGOR

Bilaga A

Inkomster på driftbudgeten budgetåren 1967/68—1971/72

Tusental kronor

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Skatter, avgifter, m. m.					
Skatter:					
Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:					
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	12 884 760	14 078 294	17 047 625	18 441 021	19 772 222
Kupongskatt	10 057	16 225	21 400	20 540	17 296
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	1 630	1 943	1 262	1 486	2 091
Skogsvårdsavgifter	9 871	10 615	9 677	9 609	11 206
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	1 963	2 074	1 973	2 370	2 396
Arvsskatt och gåvoskatt	206 092	222 014	236 565	235 093	262 080
Lotterivinstskatt	91 559	94 896	97 472	107 733	126 513
Stämpelskatt och stämpelavgift	232 112	226 531	255 101	252 120	326 005
Säger för skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse	*13 438 044*	*14 652 593*	*17 671 075*	*19 069 974*	*20 519 810*
Automobilskattemedel:					
Fordonsskatt	865 685	962 833	1 129 572	1 231 971	1 278 431
Bensin- och brännoljeskatt	1 696 241	1 799 625	1 914 305	1 990 548	2 050 491
Säger för automobilskattemedel	*2 561 926*	*2 762 458*	*3 043 877*	*3 222 520*	*3 328 921*
Allmän arbetsgivaravgift	—	*287 336*	*698 058*	*1 202 428*	*1 944 143*
Tullar och acciser:					
Tullmedel	949 820	952 799	1 045 960	1 036 397	955 615
Allmän varuskatt	6 571 660	4 962 962	—	—	—
Mervärdeskatt	—	1 991 212	6 741 077	9 088 346	11 625 767
Särskilda varuskatter	384 531	393 965	393 115	388 866	373 490
Omsättningsskatt på motorfordon	309 251	424 883	469 154	406 978	465 071
Regleringsavgift och accis på fettvaror m. m.	26	—	—	—	—
Tobaksskatt	1 489 812	1 522 677	1 606 727	1 650 947	1 638 248
Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	25 245	25 386	36 164	40 123	40 570
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	50 608	52 802	53 097	52 634	50 397
Skatt på sprit	1 787 235	1 837 353	1 900 243	1 971 784	2 100 010
Skatt på vin	190 671	211 200	225 158	256 739	297 733
Skatt på malt- och läskedrycker	347 799	402 683	474 785	580 181	607 786
Energiskatt	846 511	905 048	971 028	1 011 288	1 073 071
Särskild skatt på motorbränslen	210 980	225 134	238 984	422 481	744 336
Särskild skatt på annonser	—	—	—	—	38 235
Investeringsavgift	4 676	853	—	4 494	2 008
Säger för tullar och acciser	*13 168 824*	*13 908 957*	*14 155 492*	*16 911 259*	*20 012 337*
Säger för skatter	*29 168 794*	*31 611 344*	*35 568 502*	*40 406 181*	*45 805 211*
Uppbörd i statens verksamhet:					
Expeditionsavgifter	53 879	73 206	69 703	69 908	68 972
Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	222 877	141 800	99 739	84 135	83 438

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Vattendomstolsavgifter	319	668	600	891	2 505
Inkomster vid kriminalvården	8 660	10 096	—13 411	7 787	4 634
Inkomster vid flygtekniska försöksanstalten	9 265	9 677	11 310	13 202	15 872
Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	4 398	7 133	9 536	8 451	11 271
Personalsjukpenningar m. m.	83 619	89 323	—	—	—
Inkomster vid centrala sjukvårdsberedningen	21	—	—	—	—
Inkomster vid statens bakteriologiska laboratorium	14 590	18 408	20 445	—	—
Inkomster vid statens farmacevtiska laboratorium	1 468	2 324	2 205	6 170	—
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	—	—	—	—	7 815
Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	895	1 215	1 205	1 296	1 245
Inkomster vid karolinska sjukhuset	101 333	129 858	135 560	146 294	185 068
Inkomster vid serafimerlasarettet	25 598	—	—	—	—
Inkomster vid Vipeholms sjukhus m. m.	1 374	523	193	—	—
Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	389	377	436	519	470
Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	—	—	—	—	78
Inkomster vid arbetsmedicinska institutet	198	314	237	567	779
Inkomster till arbetarskyddsverkets och arbetsmedicinska institutets verksamhet	—	—	—	—	7 365
Inkomster vid statens vägverk (väg- och vattenbyggnadsverket)	1 662	1 937	1 697	1 875	1 183
Förrättningsavgifter vid statens bilinspektion	11 600	—	—	—	—
Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk	—	15 300	18 322	18 669	18 536
Avgifter för registrering av motorfordon	14 867	16 570	16 917	16 697	29 377
Försäljning av sjökort m. m.	1 536	1 796	1 835	2 043	2 157
Fyravgifter (fyr- och båkmedel)	35 687	40 485	44 115	48 456	65 217
Lotsavgifter (lotspenningar)	27 717	29 563	30 340	28 452	21 119
Skeppsmätningsavgifter	1 696	1 376	1 553	1 427	1 990
Fartygsinspektionsavgifter m. m.	—	—	—	—	2 497
Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	12 556	13 214	15 268	16 117	18 543
Inkomster vid statens geotekniska institut	2 555	2 810	2 772	2 948	3 404
Pensionsmedel m. m.	—	—	179 153	237 627	251 372
Inkomst av myntning och justering	21 875	19 454	42 366	29 455	105 737
Kontrollstämpelmedel	1 882	1 475	1 278	1 206	1 121
Bidrag till statens bränslekontrollerande verksamhet	112	173	148	— 31	—
Bidrag till bankinspektionen	2 690	3 290	3 775	4 356	4 630
Bidrag för revision av sparbankerna	748	787	884	882	895
Bidrag till försäkringsinspektionen	2 209	2 274	2 390	2 335	2 836
Avgifter för granskning av biograffilm	262	245	234	217	205
Inkomster vid riksantikvarieämbetet	817	1 507	3 150	2 964	5 911
Inkomster vid odontologiska fakulteterna (tandläkarhögskolorna)	1 045	1 652	—	—	—
Inkomster vid statens maskinprovningar	538	448	698	600	626
Inkomster vid lantbruksnämnderna	2 404	2 835	2 767	2 972	3 594
Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri	796	753	867	910	974

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Inkomster vid statens jordbruksnämnd	661	641	554	696	889
Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	5 046	4 749	5 233	5 034	5 962
Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	1 321	1 363	1 748	1 627	1 907
Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium (kontrollanstalt)	413	786	937	1 341	1 341
Avgifter vid köttbesiktning	7 501	7 352	7 492	7 118	7 173
Inkomster vid statens livsmedelsverk	—	—	—	—	658
Inkomster vid statens institut för folkhälsan	751	1 150	1 215	1 435	777
Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	3 051	3 618	3 817	3 492	4 067
Inkomster vid veterinärhögskolan	1 016	1 148	1 180	1 346	1 558
Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	95	80	167	131	138
Inkomster av statens gruvegendom	5 991	9 844	17 886	12 640	29 415
Inkomster vid statens institut för konsumentfrågor	1 209	1 356	1 402	1 305	1 409
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	29 327	35 177	40 826	37 716	37 798
Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	985	1 153	1 078	1 102	2 017
Exekutionsavgifter	6 714	6 395	12 518	15 440	17 718
Restavgifter	—	39 159	39 727	46 365	53 372
Inkomster vid statens planverk (inkomster vid länsarkitektsorganisationen)	681	935	895	1 308	796
Inkomster vid lantmäteriväsendet	42 226	47 500	48 257	—	—
Inkomster vid rikets allmänna kartverk	6 604	6 146	7 396	—	—
Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	906	663	638	521	515
Inkomster vid statens provningsanstalt	7 119	7 770	8 594	—	—
Inkomster vid statens skeppsprovningsanstalt	3 068	3 461	4 368	—	—
Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	.	.	.	138	1 036
Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	.	.	.	6 303	7 339
Säger för uppbörd i statens verksamhet	*798 821*	*823 309*	*914 214*	*904 455*	*1 107 317*
Diverse inkomster:					
Bötesmedel	73 921	80 988	80 699	80 168	82 765
Totalisatormedel	98 448	103 356	102 226	100 588	102 490
Tipsmedel	132 129	138 538	152 473	204 834	265 324
Lotterimedel	162 745	156 546	148 139	167 459	181 135
Övriga diverse inkomster	88 385	55 917	148 675	76 749	55 454
Säger för diverse inkomster	*555 628*	*535 345*	*632 211*	*629 799*	*687 169*
Säger för skatter, avgifter, m. m.	**30 523 243**	**32 969 998**	**37 114 928**	**41 940 434**	**47 599 696**
Inkomster av statens kapitalfonder					
Statens affärsverksfonder:					
Postverket	15 022	10 000	12 912	5 780	12 719
Televerket	215 000	167 200	150 029	156 802	230 017
Statens järnvägar	20 071	124	40 668	17 458	—
Luftfartsverket	13 595	14 739	15 050	15 000	13 678
Förenade fabriksverken	10 791	10 800	16 172	684	561
Statens vattenfallsverk	334 702	349 742	277 922	343 495	400 240
Domänverket	5 089	10 184	12 000	34 166	22 725

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Säger för statens affärsverksfonder	*614 271*	*562 789*	*524 753*	*573 385*	*679 940*
Riksbanksfonden	*150 000*	*200 000*	*200 000*	*200 000*	*200 000*
Statens allmänna fastighetsfond	*47 034*	*52 559*	*72 630*	*125 634*	*117 545*
Försvarets fastighetsfond	*73 506*	*79 007*	*82 691*	*94 417*	*93 488*
Statens utlåningsfonder:					
Utrikesförvaltningens lånefond	49	57	71	83	83
Biståndsförvaltningens lånefond	13	20	21	22	30
Statens bosättningslånefond	6 293	6 917	7 244	8 313	9 021
Vattenkraftslånefonden	316	272	338	291	285
Luftfartslånefonden	3 134	3 764	3 621	3 617	3 331
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	2 032	2 053	1 912	2 239	1 857
Statens lånefond för universitetsstudier	1 851	1 435	1 218	1 011	829
Allmänna studielånefonden	1 838	4 746	9 196	14 545	9 086
Lånefonden för inventarier i studentbostäder	774	1 076	1 334	1 705	—
Lånefonden för studentkårlokaler	6	23	33	114	60
Jordbrukets lagerhusfond	282	239	199	156	111
Jordbrukets maskinlånefond	811	1 348	1 116	733	557
Statens sekundärlånefond för jordbrukare	39	32	26	22	18
Fonden för supplementär jordbruckskredit	6	5	4	4	5
Kraftledningslånefonden	157	155	141	116	102
Egnahemslånefonden	2 549	2 380	2 327	1 614	1 468
Statens avdikningslånefond	1 972	1 869	1 764	1 679	1 751
Fiskerilånefonden	756	818	962	1 506	2 272
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	92	90	82	75	74
Skogsväglånefonden	43	42	47	37	52
Lånefonden för insamling av skogsfrö	59	72	66	82	—
Statens hantverks- och industrilånefond	10 289	11 802	15 700	19 926	19 640
Statens sekundärlånefond för rederinäringen	61	50	39	28	8
Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	2 133	1 880	1 649	1 549	1 251
Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	53	28	13	5	2
Lånefonden för bostadsbyggande	470 220	722 751	645 688	1 102 044	1 274 878
Lånefonden för inventaier i vissa specialbostäder	—	—	—	—	2 036
Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	887	1 084	1 152	1 513	2 079
Lånefonden för kommunala markförvärv	—	—	1 387	2 443	5 892
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	1 174	1 961	2 033	2 097	2 328
Övriga utlåningsfonder	16	12	19	22	144
Säger för statens utlåningsfonder	*507 906*	*766 981*	*699 400*	*1 167 591*	*1 339 248*
Fonden för låneunderstöd	*19 583*	*23 954*	*33 136*	*46 736*	*43 038*
Fonden för statens aktier	*44 769*	*52 356*	*19 371*	*18 291*	*19 787*
Fonden för beredskapslagring	.	.	.	*66 558*	*65 485*

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Statens pensionsfonder:					
Folkpensioneringsfonden	57 894	62 681	68 276	68 326	68 223
Civila tjänstepensionsfonden	1 886	1 929	2 029	2 150	2 173
Militära tjänstepensionsfonden	220	205	233	240	223
Allmänna familjepensionsfonden	5 724	6 159	6 123	6 569	6 668
Statens pensionsanstalts pensionsfond	12 858	13 343	13 571	14 609	14 654
Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	37	40	41	43	44
Säger för statens pensionsfonder	*78 620*	*84 356*	*90 272*	*91 937*	*91 986*
Diverse kapitalfonder	*42 492*	*44 099*	*49 933*	*52 784*	*52 849*
Säger för inkomster av statens kapitalfonder	**1 578 180**	**1 866 103**	**1 772 187**	**2 437 332**	**2 703 367**
Summa	**32 101 424**	**34 836 101**	**38 887 114**	**44 377 767**	**50 303 063**

Bilaga B

Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida för budgetåret 1972/73

	I riks-staten beräknat belopp	Beräknat utfall
	Tusental kr.	Tusental kr.
A. Skatter, avgifter, m. m.		
I. *Skatter:*		
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:		
a) Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., *bevillning*	20 600 000	18 100 000
b) Kupongskatt, *bevillning*	24 000	19 000
c) Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, *bevillning*	2 000	2 000
d) Skogsvårdsavgifter, *bevillning*	11 700	11 700
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, *bevillning*	3 000	3 000
f) Arvsskatt och gåvoskatt, *bevillning*	270 000	270 000
g) Lotterivinstskatt, *bevillning*	135 000	130 000
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, *bevillning*	329 000	329 000
2. Automobilskattemedel:		
a) Fordonsskatt, *bevillning*	1 320 000	1 260 000
b) Bensin- och brännoljeskatt, *bevillning*	2 104 000	2 089 000
3. Allmän arbetsgivaravgift, *bevillning*	3 150 000	3 000 000
4. Tullar och acciser:		
a) Tullmedel, *bevillning*	970 000	985 000
b) Mervärdeskatt, *bevillning*	13 000 000	13 300 000
c) Särskilda varuskatter, *bevillning*	336 000	338 000
d) Omsättningsskatt på motorfordon, *bevillning*	450 000	490 000
e) Tobaksskatt, *bevillning*	1 638 000	1 692 000
f) Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, *bevillning*	30 000	45 000
g) Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, *bevillning*	50 000	51 000
h) Skatt på sprit, *bevillning*	2 170 000	2 150 000
i) Skatt på vin, *bevillning*	335 000	335 000
j) Skatt på malt- och läskedrycker, *bevillning*	645 000	645 000
k) Energiskatt, *bevillning*	1 078 000	1 087 000
l) Särskild skatt på motorbränslen, *bevillning*	763 000	757 000
m) Skatt på annonser och reklam m. m., *bevillning*	70 000	64 000
Säger för skatter	*49 483 700*	*47 152 700*
II. *Uppbörd i statens verksamhet:*		
1. Expeditionsavgifter	72 000	75 800
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 600	75 600

	I riks-staten beräknat belopp Tusental kr.	Beräknat utfall Tusental kr.
3. Vattendomstolsavgifter	900	1 000
4. Inkomster vid kriminalvården	3 600	3 600
5. Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	13 000	13 000
6. Inkomster vid den statliga läkemedels-kontrollen	8 300	9 090
7. Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 700	1 578
8. Inkomster vid karolinska sjukhuset	170 000	174 000
9. Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	500	500
10. Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	1 850	1 940
11. Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 410	1 410
12. Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskydds-styrelsen och yrkesinspektionens verksamhet	15 800	16 000
13. Inkomster vid statens vägverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	2 000	1 500
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	18 600	21 100
15. Körkortsavgifter	—	20 000
16. Avgifter för registrering av motorfordon	30 000	50 000
17. Försäljning av sjökort	2 400	2 400
18. Fyravgifter	80 000	78 000
19. Lotsavgifter	22 000	22 000
20. Skeppsmätningsavgifter	1 500	1 700
21. Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 570	3 400
22. Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	18 200	18 500
23. Inkomster vid statens geotekniska institut	3 200	3 700
24. Ersättning för visst värderingsförfarande	40	40
25. Pensionsmedel m. m.	277 000	355 000
26. Inkomst av myntning m. m.	90 000	90 000
27. Bidrag till bankinspektionen	4 600	4 675
28. Bidrag för revision av sparbankerna	950	934
29. Bidrag till försäkringsinspektionen	2 900	3 082
30. Avgifter för granskning av biograffilm	220	220
31. Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 900	4 900
32. Avgifter för särskild fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 000	1 000
33. Inkomster vid statens maskinprovningar	500	600
34. Inkomster vid lantbruksnämnderna	3 000	3 500
35. Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri	1 050	974
36. Inkomster vid statens jordbruksnämnd	900	1 000
37. Inkomster vid statens centrala frökontroll-anstalt	5 200	5 900
38. Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	1 885	2 062
39. Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 400	1 400
40. Avgifter vid köttbesiktning	7 230	7 200
41. Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500	1 500
42. Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	3 500	4 300
43. Inkomster vid veterinärhögskolan	1 450	1 400
44. Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkningen	180	177

	I riksstaten beräknat belopp Tusental kr.	Beräknat utfall Tusental kr.
45. Inkomster av statens gruvegendom	31 000	29 000
46. Inkomster vid statens institut för konsumentfrågor	900	900
47. Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	41 650	41 600
48. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	3 000	2 700
49. Exekutionsavgifter	15 700	18 500
50. Restavgifter	55 000	58 000
51. Inkomster vid statens planverk	1 850	1 800
52. Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	770	750
53. Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	5 000	5 500
54. Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 100	2 091
55. Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	28 251	38 382
Säger för uppbörd i statens verksamhet	*1 140 756*	*1 284 905*
III. *Diverse inkomster:*		
1. Bötesmedel	85 000	85 000
2. Totalisatormedel	103 000	90 000
3. Tipsmedel	272 000	285 000
4. Lotterimedel	190 000	189 000
5. Övriga diverse inkomster	100 000	60 000
Säger för diverse inkomster	*750 000*	*709 000*
Säger för skatter, avgifter, m. m.	*51 374 456*	*49 146 605*
B. Inkomster av statens kapitalfonder		
I. *Statens affärsverksfonder:*		
1. Postverket	11 500	11 500
2. Televerket	230 000	161 000
3. Luftfartsverket	23 100	22 900
4. Förenade fabriksverken	600	500
5. Statens vattenfallsverk	460 000	475 000
6. Domänverket	23 000	23 000
Säger för statens affärsverksfonder	*748 200*	*693 900*
II. *Riksbanksfonden*	*200 000*	*200 000*
III. *Statens allmänna fastighetsfond*	*291 275*	*291 275*
IV. *Försvarets fastighetsfond*	*101 452*	*101 452*
V. *Statens utlåningsfonder*	*1 532 249*	*1 528 978*
VI. *Fonden för låneunderstöd*	*70 466*	*59 415*
VII. *Fonden för statens aktier*	*18 563*	*21 079*
VIII. *Fonden för beredskapslagring*	*69 950*	*73 100*
IX. *Statens pensionsfonder:*		
1. Folkpensioneringsfonden	69 700	69 000
2. Civila tjänstepensionsfonden	2 150	2 170
3. Militära tjänstepensionsfonden	240	225
4. Allmänna familjepensionsfonden	6 600	6 700
5. Statens pensionsanstalts pensionsfond	14 700	14 600
6. Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	44	45
Säger för statens pensionsfonder	*93 434*	*92 740*

	I riks-staten beräknat belopp	Beräknat utfall
	Tusental kr.	Tusental kr.
X. *Diverse kapitalfonder:*		
1. Fonden för kreditgivning till utlandet	3 400	3 395
2. Övriga diverse kapitalfonder	54 500	52 352
Säger för diverse kapitalfonder	*57 900*	*55 747*
Säger för inkomster av statens kapitalfonder	*3 183 489*	*3 117 686*
Tillsammans	**54 557 945**	**52 264 291**

Bilaga C

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

	Tusental kr.		Tusental kr.
A. Skatter, avgifter, m. m.			
I. *Skatter:*			
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:			
a) Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., *bevillning*	19 900 000		
b) Kupongskatt, *bevillning*	20 000		
c) Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, *bevillning*	2 000		
d) Skogsvårdsavgifter, *bevillning*	11 700		
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, *bevillning*	3 000		
f) Arvsskatt och gåvoskatt, *bevillning*	280 000		
g) Lotterivinstskatt, *bevillning*	135 000		
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, *bevillning*	345 000		
i) Skatt på spel, *bevillning*	50 000	20 746 700	
2. Automobilskattemedel:			
a) Fordonsskatt, *bevillning*	1 330 000		
b) Bensin- och brännoljeskatt, *bevillning*	2 139 000	3 469 000	
3. Allmän arbetsgivaravgift, *bevillning*		4 515 000	
4. Tullar och acciser:			
a) Tullmedel, *bevillning*	895 000		
b) Mervärdeskatt, *bevillning*	14 000 000		
c) Särskilda varuskatter, *bevillning*	336 000		
d) Omsättningsskatt på motorfordon, *bevillning*	520 000		
e) Tobaksskatt, *bevillning*	1 827 000		
f) Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, *bevillning*	40 000		
g) Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, *bevillning*	51 000		
h) Skatt på sprit, *bevillning*	2 200 000		
i) Skatt på vin, *bevillning*	390 000		
j) Skatt på malt- och läskedrycker, *bevillning*	649 000		
k) Energiskatt, *bevillning*	1 155 000		
l) Särskild skatt på motorbränslen, *bevillning*	781 000		
m) Skatt på annonser och reklam, *bevillning*	91 000	22 935 000	51 665 700

	Tusental kr.	Tusental kr.
II. *Uppbörd i statens verksamhet:*		
1. Expeditionsavgifter	79 150	
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 600	
3. Vattendomstolsavgifter	1 000	
4. Inkomster vid kriminalvården	3 600	
5. Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	14 000	
6. Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	9 960	
7. Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713	
8. Inkomster vid karolinska sjukhuset	192 000	
9. Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	400	
10. Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	1 475	
11. Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 575	
12. Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionens verksamhet	17 700	
13. Inkomster vid statens vägverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	1 500	
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	23 800	
15. Körkortsavgifter	40 000	
16. Avgifter för registrering av motorfordon	50 000	
17. Försäljning av sjökort	2 400	
18. Fyravgifter	84 000	
19. Lotsavgifter	22 500	
20. Skeppsmätningsavgifter	1 700	
21. Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 600	
22. Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	19 000	
23. Inkomster vid statens geotekniska institut	3 900	
24. Ersättning för visst värderingsförfarande	40	
25. Pensionsmedel m. m.	391 000	
26. Inkomst av myntning m. m.	50 000	
27. Bidrag till bankinspektionen	4 905	
28. Bidrag för revision av sparbankerna	950	
29. Bidrag till försäkringsinspektionen	3 177	
30. Avgifter för granskning av biograffilm	220	
31. Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 900	
32. Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 000	
33. Inkomster vid statens maskinprovningar	600	
34. Inkomster vid lantbruksnämnderna	3 500	
35. Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri	1 145	
36. Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 100	
37. Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 300	
38. Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 245	
39. Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 450	
40. Avgifter vid köttbesiktning	8 100	
41. Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500	
42. Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 400	
43. Inkomster vid veterinärhögskolan	1 450	

	Tusental kr.	Tusental kr.
44. Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	191	
45. Inkomster av statens gruvegendom	29 000	
46. Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	43 400	
47. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	2 800	
48. Exekutionsavgifter	19 500	
49. Restavgifter	62 000	
50. Inkomster vid statens planverk	1 900	
51. Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	760	
52. Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	5 500	
53. Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 202	
54. Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	40 861	1 346 669
III. *Diverse inkomster:*		
1. Bötesmedel	87 000	
2. Totalisatormedel	96 000	
3. Tipsmedel	285 000	
4. Lotterimedel	189 000	
5. Övriga diverse inkomster	60 000	717 000
		53 729 369
B. Inkomster av statens kapitalfonder		
I. *Statens affärsverksfonder:*		
1. Postverket	16 800	
2. Televerket	158 000	
3. Statens järnvägar	10 000	
4. Luftfartsverket	26 000	
5. Förenade fabriksverken	500	
6. Statens vattenfallsverk	530 000	
7. Domänverket	23 000	764 300
II. *Riksbanksfonden*		200 000
III. *Statens allmänna fastighetsfond:*		
1. Slottsbyggnadernas delfond	1	
2. Kriminalvårdsstyrelsens "	12 999	
3. Beskickningsfastigheternas "	11 971	
4. Karolinska sjukhusets "	37 083	
5. Akademiska sjukhusets "	9 469	
6. Byggnadsstyrelsens "	285 258	
7. Generaltullstyrelsens "	260	357 041
IV. *Försvarets fastighetsfond*		126 309
V. *Statens utlåningsfonder:*		
1. Utrikesförvaltningens lånefond	105	
2. Biståndsförvaltningens lånefond	50	
3. Statens bosättningslånefond	10 000	
4. Vattenkraftslånefonden	265	
5. Luftfartslånefonden	2 800	
6. Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	1 700	
7. Statens lånefond för universitetsstudier	600	
8. Allmänna studielånefonden	25 000	

	Tusental kr.	Tusental kr.
9. Lånefonden för studentkårlokaler	75	
10. Jordbrukets lagerhusfond	60	
11. Jordbrukets maskinlånefond	250	
12. Statens sekundärlånefond för jordbrukare	11	
13. Fonden för supplementär jordbrukskredit	1	
14. Kraftledningslånefonden	75	
15. Egnahemslånefonden	1 000	
16. Statens avdikningslånefond	1 600	
17. Fiskerilånefonden	1 300	
18. Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	70	
19. Skogsväglånefonden	40	
20. Statens hantverks- och industrilånefond	21 500	
21. Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	910	
22. Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1	
23. Lånefonden för bostadsbyggande	1 660 000	
24. Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 375	
25. Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	1 100	
26. Lånefonden för kommunala markförvärv	12 900	
27. Lånefonden för allmänna samlingslokaler	2 400	
28. Övriga utlåningsfonder	101	1 746 289
VI. *Fonden för låneunderstöd:*		
1. Statskontorets delfond	14 000	
2. Arbetsmarknadsstyrelsens ”	60 000	
3. Bostadsstyrelsens ”	372	
4. Riksbankens ”	30	
5. Riksgäldskontorets ”	925	75 327
VII. *Fonden för statens aktier*		21 079
VIII. *Fonden för beredskapslagring*		75 800
IX. *Statens pensionsfonder:*		
1. Folkpensioneringsfonden	69 500	
2. Civila tjänstepensionsfonden	2 210	
3. Militära tjänstepensionsfonden	225	
4. Allmänna familjepensionsfonden	6 750	
5. Statens pensionsanstalts pensionsfond	14 600	
6. Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45	93 330
X. *Diverse kapitalfonder:*		
1. Fonden för kreditgivning till utlandet	3 060	
2. Övriga diverse kapitalfonder	58 796	61 856
		3 521 331
Summa		**57 250 700**

Anm. I riksstaten upptas som lägsta belopp 1 000 kr. I specifikationerna (Bil. B och C) har beloppen uppförts i tusental kr.

Innehåll

Inledning

Totalbudgetens utfall budgetåren 1967/68—1971/72 s. 2. — Totalbudgetens utfall budgetåret 1971/72 s. 3. — Driftbudgetens inkomster budgetåret 1972/73 s. 5. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1962—1971 s. 6. — Utvecklingen av skatteunderlaget verksamhetsåren 1972, 1973 och 1974 s. 11.

Driftbudgetens inkomster

A. Skatter, avgifter, m. m. 15

I. Skatter 15

1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse 15
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. 15
Kupongskatt 36
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt 37
Skogsvårdsavgifter 37
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter 38
Arvsskatt och gåvoskatt 39
Lotterivinstskatt 39
Stämpelskatt och stämpelavgift 40
Skatt på spel 41
2. Automobilskattemedel 42
Fordonsskatt 42
Bensin- och brännoljeskatt 44
3. Allmän arbetsgivaravgift 47
4. Tullar och acciser 48
Tullmedel 48
Mervärdeskatt 52
Särskilda varuskatter 55
Omsättningsskatt på motorfordon 57
Tobaksskatt 58
Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag 59
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag 60
Skatt på sprit 60
Skatt på vin 61
Skatt på malt- och läskedrycker 62
Energiskatt 63
Särskild skatt på motorbränslen 66
Skatt på annonser och reklam 67

II. Uppbörd i statens verksamhet 68

III. Diverse inkomster 73
Bötesmedel 73
Totalisatormedel 74
Tipsmedel 74
Lotterimedel 75
Övriga diverse inkomster 76

B. Inkomster av statens kapitalfonder 77

I. Statens affärsverksfonder 77
Postverket 77
Televerket 80
Statens järnvägar 82
Luftfartsverket 85

Förenade fabriksverken 87
Statens vattenfallsverk 89
Domänverket 91

II. Riksbanksfonden 92
III. Statens allmänna fastighetsfond 93
IV. Försvarets fastighetsfond 93
V. Statens utlåningsfonder 94
VI. Fonden för låneunderstöd 94
VII. Fonden för statens aktier 95
VIII. Fonden för beredskapslagring 95
IX. Statens pensionsfonder 96
X. Diverse kapitalfonder 96

Kapitalbudgetens inkomster 98

Sammanfattning 101

Bilaga A. Inkomster på driftbudgeten budgetåren 1967/68—1971/72 107

Bilaga B. Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida för budgetåret 1972/73 112

Bilaga C. Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74 116

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1972 720580

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

Bilaga 3

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

A Skatter, avgifter, m. m.

I Skatter:

1	Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:		
	a Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., *bevillning*	21 300 000 000	
	b Kupongskatt, *bevillning*	20 000 000	
	c Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, *bevillning*	2 000 000	
	d Skogsvårdsavgifter, *bevillning*	11 700 000	
	e Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, *bevillning*	3 000 000	
	f Arvsskatt och gåvoskatt, *bevillning*	280 000 000	
	g Lotterivinstskatt, *bevillning*	135 000 000	
	h Stämpelskatt och stämpelavgift, *bevillning*	345 000 000	22 096 700 000
2	Automobilskattemedel:		
	a Fordonsskatt, *bevillning*	1 330 000 000	
	b Bensin- och brännoljeskatt, *bevillning*	2 139 000 000	3 469 000 000
3	Allmän arbetsgivaravgift, *bevillning*		4 515 000 000
4	Tullar och acciser:		
	a Tullmedel, *bevillning*	895 000 000	
	b Mervärdeskatt, *bevillning*	14 000 000 000	
	c Särskilda varuskatter, *bevillning*	336 000 000	
	d Omsättningsskatt på motorfordon, *bevillning*	520 000 000	
	e Tobaksskatt, *bevillning*	1 827 000 000	
	f Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, *bevillning*	40 000 000	
	g Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, *bevillning*	51 000 000	
	h Skatt på sprit, *bevillning*	2 200 000 000	
	i Skatt på vin, *bevillning*	390 000 000	
	j Skatt på malt- och läskedrycker, *bevillning*	649 000 000	
	k Energiskatt, *bevillning*	1 155 000 000	
	l Särskild skatt på motorbränslen, *bevillning*	781 000 000	
	m Skatt på annonser och reklam *bevillning*	91 000 000	
	n Skatt på spel, *bevillning*	50 000 000	22 985 000 000 53 065 700 000

II Uppbörd i statens verksamhet:

1	Expeditionsavgifter	79 150 000
2	Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	75 600 000
3	Vattendomstolsavgifter	1 000 000
4	Inkomster vid kriminalvården	3 600 000
5	Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	14 000 000
6	Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	9 850 000
7	Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 713 000
8	Inkomster vid karolinska sjukhuset	192 000 000
9	Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	400 000
10	Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	1 240 000
11	Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	1 575 000
12	Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	17 700 000
13	Inkomster vid statens vägverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	1 500 000
14	Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, *att tillföras automobilskattemedlen*	23 800 000
15	Körkortsavgifter	40 000 000
16	Avgifter för registrering av motorfordon	50 000 000
17	Försäljning av sjökort	2 400 000
18	Fyravgifter	84 000 000
19	Lotsavgifter	22 500 000
20	Skeppsmätningsavgifter	1 700 000
21	Fartygsinspektionsavgifter m. m.	3 600 000
22	Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	19 300 000
23	Inkomster vid statens geotekniska institut	3 900 000
24	Ersättning för visst värderingsförfarande	40 000
25	Pensionsmedel m. m.	277 000 000
26	Inkomst av myntning m. m.	50 000 000
27	Bidrag till bankinspektionen	4 905 000
28	Bidrag för revision av sparbankerna	950 000
29	Bidrag till försäkringsinspektionen	3 177 000
30	Ersättning för kilometerräknarapparatur	37 000 000
31	Avgifter för granskning av biograffilm	275 000
32	Inkomster vid riksantikvarieämbetet	4 901 000
33	Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 000 000
34	Inkomster vid statens maskinprovningar	600 000
35	Inkomster vid lantbruksnämnderna	4 000 000
36	Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 100 000
37	Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	6 300 000
38	Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	2 245 000
39	Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	1 450 000
40	Avgifter vid köttbesiktning	8 100 000

41	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 500 000	
42	Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	4 400 000	
43	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	191 000	
44	Inkomster av statens gruvegendom	29 000 000	
45	Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	45 900 000	
46	Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	2 800 000	
47	Exekutionsavgifter	19 500 000	
48	Restavgifter	62 000 000	
49	Inkomster vid statens planverk	1 900 000	
50	Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	760 000	
51	Inkomst av justering och ädelmetallkontroll	5 000 000	
52	Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	2 202 000	
53	Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	40 861 000	1 269 585 000
III	*Diverse inkomster:*		
1	Bötesmedel	87 000 000	
2	Totalisatormedel	96 000 000	
3	Tipsmedel	285 000 000	
4	Lotterimedel	189 000 000	
5	Övriga diverse inkomster	60 000 000	717 000 000
			55 052 285 000
B	**Inkomster av statens kapitalfonder**		
I	*Statens affärsverksfonder:*		
1	Postverket	18 800 000	
2	Televerket	158 000 000	
3	Statens järnvägar	6 000 000	
4	Luftfartsverket	26 000 000	
5	Förenade fabriksverken	500 000	
6	Statens vattenfallsverk	530 000 000	
7	Domänverket	23 000 000	762 300 000
II	*Riksbanksfonden*		200 000 000
III	*Statens allmänna fastighetsfond:*		
1	Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens ”	12 999 000	
3	Beskickningsfastigheternas ”	9 169 000	
4	Karolinska sjukhusets ”	37 083 000	
5	Akademiska sjukhusets ”	9 469 000	
6	Byggnadsstyrelsens ”	245 258 000	
7	Generaltullstyrelsens ”	260 000	314 239 000
IV	*Försvarets fastighetsfond*		124 874 000
V	*Statens utlåningsfonder:*		
1	Utrikesförvaltningens lånefond	105 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond	50 000	
3	Statens bosättningslånefond	10 000 000	
4	Vattenkraftslånefonden	265 000	
5	Luftfartslånefonden	2 800 000	
6	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	1 700 000	

7	Statens lånefond för universitetsstudier	600 000	
8	Allmänna studielånefonden	25 000 000	
9	Lånefonden för studentkårlokaler	75 000	
10	Jordbrukets lagerhusfond	60 000	
11	Jordbrukets maskinlånefond	250 000	
12	Statens sekundärlånefond för jordbrukare	11 000	
13	Fonden för supplementär jordbrukskredit	1 000	
14	Kraftledningslånefonden	75 000	
15	Egnahemslånefonden	1 000 000	
16	Statens avdikningslånefond	1 600 000	
17	Fiskerilånefonden	1 300 000	
18	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	70 000	
19	Skogsväglånefonden	40 000	
20	Statens hantverks- och industrilånefond	21 500 000	
21	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	910 000	
22	Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	1 000	
23	Lånefonden för bostadsbyggande	1 660 000 000	
24	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	2 375 000	
25	Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin	1 100 000	
26	Lånefonden för kommunala markförvärv	12 900 000	
27	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	2 400 000	
28	Övriga utlåningsfonder	101 000	1 746 289 000
VI	*Fonden för låneunderstöd:*		
1	Statskontorets delfond	14 000 000	
2	Arbetsmarknadsstyrelsens ”	60 000 000	
3	Bostadsstyrelsens ”	372 000	
4	Riksbankens ”	30 000	
5	Riksgäldskontorets ”	925 000	75 327 000
VII	*Fonden för statens aktier*		21 079 000
VIII	*Fonden för beredskapslagring*		79 200 000
IX	*Statens pensionsfonder:*		
1	Folkpensioneringsfonden	69 500 000	
2	Civila tjänstepensionsfonden	2 210 000	
3	Militära tjänstepensionsfonden	225 000	
4	Allmänna familjepensionsfonden	6 750 000	
5	Statens pensionsanstalts pensionsfond	14 600 000	
6	Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	45 000	93 330 000
X	*Diverse kapitalfonder:*		
1	Fonden för kreditgivning till utlandet	3 060 000	
2	Övriga diverse kapitalfonder	58 796 000	61 856 000
			3 478 494 000
		Summa kr.	**58 530 779 000**

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720501

Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1973/74

Bilaga 4

Preliminärt förslag till investeringsplan för budgetåret 1973/74

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	28 898 000	
B. Televerkets fond	—22 300 000	
C. Statens järnvägars fond	81 100 000	
D. Luftfartsverkets fond	50 199 000	
E. Fabriksverkens fond	—2 000 000	
F. Statens vattenfallsverks fond	892 999 000	
G. Domänverkets fond	4 221 000	1 033 117 000
II. Statens allmänna fastighetsfond		395 961 000
III. Försvarets fastighetsfond		56 410 000
IV. Statens utlåningsfonder		2 809 070 000
V. Fonden för lånеunderstöd		245 050 000
VII. Fonden för förlag till statsverket		30 450 000
VIII. Fonden för beredskapslagring		26 000 000
IX. Diverse kapitalfonder:		
A. Statens vägverks förrådsfond	—9 501 000	
B. Sjöfartsverkets fond	28 536 000	
C. Fonden för Södertälje kanalverk	3 500 000	
D. Statens datamaskinfond	64 000 000	
E. Jordfonden	1 000	
F. Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	—1 062 000	85 474 000
	Summa	**4 681 532 000**
Avgår kapitalåterbetalning:		
Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	
Övrig kapitalåterbetalning	28 632 000	29 632 000
	Summa	**4 651 900 000**

PRELIMINÄRT FÖRSLAG TILL INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1973/74

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	47 100 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	18 200 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	28 898 000		
	47 100 000		**47 100 000**

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Tele-anläggningar m. m.		Investeringsanslag: Telcanläggningar m. m.	803 600 000
från riksstaten	5 000 000	Rundradioanläggningar	39 700 000
inom fonden	819 900 000		
Avskrivningsmedel: Rund-radioanläggningar			
inom fonden	39 700 000		
Övriga kapitalmedel:			
Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande:			
Teleanläggningar m. m.	−22 300 000		
	843 300 000		**843 300 000**

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	382 600 000
från riksstaten	27 800 000		
inom fonden	265 700 000		
Övriga kapitalmedel	8 000 000		
Investeringsbemyndigande	81 100 000		
	382 600 000		**382 600 000**

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	75 700 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	19 000 000		
Övriga kapitalmedel	6 500 000		
Investeringsbemyndigande	50 199 000		
	75 700 000		**75 700 000**

PRELIMINÄRT FÖRSLAG TILL INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1973/74

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	47 100 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	18 200 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	28 898 000		
	47 100 000		**47 100 000**

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Tele-		Investeringsanslag:	
anläggningar m. m.		Teleanläggningar m. m.	803 600 000
från riksstaten	5 000 000	Rundradioanläggningar	39 700 000
inom fonden	819 900 000		
Avskrivningsmedel: Rund-			
radioanläggningar			
inom fonden	39 700 000		
Övriga kapitalmedel:			
Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande:			
Teleanläggningar m. m.	−22 300 000		
	843 300 000		**843 300 000**

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	382 600 000
från riksstaten	27 800 000		
inom fonden	265 700 000		
Övriga kapitalmedel	8 000 000		
Investeringsbemyndigande	81 100 000		
	382 600 000		**382 600 000**

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	75 700 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	19 000 000		
Övriga kapitalmedel	6 500 000		
Investeringsbemyndigande	50 199 000		
	75 700 000		**75 700 000**

C. Fonden för Södertälje kanalverk

Investeringsbemyndigande	3 500 000	Investeringsanslag	3 500 000

D. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel inom fonden	40 000 000	Summa investeringsanslag	104 000 000
Investeringsbemyndigande	64 000 000		
	104 000 000		104 000 000

E. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000

F. Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	5 400 000
från riksstaten	5 400 000		
inom fonden	1 062 000		
Investeringsbemyndigande	—1 062 000		
	5 400 000		5 400 000
Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder	85 474 000		

SUMMA INVESTERINGSSTATER

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	7 616 646 000
från riksstaten	981 074 000		
inom fonden	1 800 174 000		
Övriga kapitalmedel	153 866 000		
Investeringsbemyndigande	4 681 532 000		
	7 616 646 000		7 616 646 000

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720501

Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m.

Bilaga 5

Tab. 1. Totalbudgetens utveckling 1964/65—1973/74

Milj. kr.

	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73		1973/74
									Riksstat	Ny ber.	
Inkomster	**25 570**	**29 236**	**31 747**	**33 416**	**36 236**	**40 404**	**45 637**	**51 830**	**56 397**	**54 112**	**60 514**
Driftbudgeten	24 257	28 015	30 441	32 101	34 836	38 887	44 378	50 303	54 558	52 272	58 531
Kapitalbudgeten	1 312	1 220	1 306	1 315	1 400	1 516	1 259	1 527	1 839	1 840	1 983
Utgifter	**25 735**	**29 590**	**33 378**	**36 347**	**38 883**	**44 221**	**48 269**	**55 497**	**59 742**	**61 333**	**66 247**
Driftbudgeten (exkl. avskrivningar)	22 507	25 716	29 061	31 724	33 743	37 487	41 240	47 992	[1]51 446	[3]53 016	[5]58 280
Kapitalbudgeten (bruttoinvestering)	3 093	3 853	4 253	4 466	5 068	6 559	7 413	7 578	[2]7 946	[4]8 267	[5]7 817
Rörliga krediter (— = minskad disposition)	136	21	64	157	72	175	— 384	— 73	350	50	150
Totalbudgetens saldo	**— 165**	**— 354**	**— 1 631**	**— 2 931**	**— 2 648**	**— 3 817**	**— 2 632**	**— 3 667**	**— 3 345**	**— 7 221**	**— 5 733**

[1] Beräkningsmässigt har förutsatts en minskning av anslagsbehållningarna med 375 milj. kr.
[2] ” ” ” ” ” ” ” ” 350 ” ”
[3] ” ” ” ” ” ” ” ” 50 ” ”
[4] ” ” ” ” ” ” ” ” 150 ” ”
[5] ” ” ” ” ” ” ” ” 200 ” ”

Tab. 2. Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1967/68—1973/74

Beloppen avrundade till närmaste 10-tal milj. kr. Löpande priser.

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73 Riksstat	1973/74
Inkomster	**33 420**	**36 230**	**40 400**	**45 640**	**51 830**	**56 390**	**60 510**
Direkta skatter	13 440	14 650	17 670	19 070	20 520	21 380	22 100
Indirekta skatter	15 730	16 960	17 900	21 340	25 290	28 100	30 970
Övriga inkomster	4 250	4 620	4 830	5 230	6 030	6 910	7 440
Utgifter	**36 350**	**38 880**	**44 220**	**48 270**	**55 500**	**59 750**	**66 250**
Konsumtion	16 020	16 990	20 540	21 770	25 170	27 810	30 360
Statlig	10 310	10 810	13 140	13 770	16 070	17 190	18 360
Kommunbidrag	5 710	6 180	7 400	8 000	9 100	10 620	12 000
Investeringar	4 800	5 260	4 930	5 380	6 060	6 210	6 850
Statliga	4 070	4 420	3 820	4 250	4 780	5 000	5 520
Kommunbidrag	730	840	1 110	1 130	1 280	1 210	1 330
Transfereringar	12 080	12 890	14 450	16 830	20 000	20 630	24 750
Till hushåll inkl. socialförsäkringssektorn	9 160	9 890	10 940	12 560	14 970	15 450	18 770
Övriga transfereringar	2 920	3 000	3 510	4 270	5 030	5 180	5 980
Övriga utgifter (inkl. rörliga krediter)	3 440	3 740	4 290	4 300	4 270	5 110	4 290

Tab. 3. Statsskulden under budgetåren 1962/63—1971/72

Milj. kr.

Budgetår	Fonderad statsskuld	Tillfällig statsskuld	Totala statsskulden Summa (2—3)	Därav placerat i				
				Räntelöpande obligationslån	Premieobligationslån	Statsskuldförbindelser	Lån hos statsinstitutioner och fonder m. m.	Skattkammarväxlar
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totalt								
1962/63	15 473	3 602	19 075	12 939	2 252	1 282	642	1 484
1963/64	16 080	3 190	19 270	14 553	2 448	1 252	658	71
1964/65	16 141	3 110	19 252	14 246	2 425	1 207	679	181
1965/66	15 967	3 655	19 622	12 853	2 425	1 152	777	2 073
1966/67	17 029	4 406	21 435	13 005	2 724	1 117	819	3 120
1967/68	18 420	6 614	25 034	14 915	2 925	1 102	861	4 115
1968/69	21 256	5 745	27 001	16 640	3 375	1 065	854	3 148
1969/70	24 380	6 580	30 960	18 249	3 550	1 225	902	5 243
1970/71	25 800	7 602	33 402	18 122	3 850	1 355	963	7 573
1971/72	28 511	8 698	37 209	22 992	4 050	1 140	726	6 737
Förändr. under budgetåret								
1962/63	+ 411	— 910	— 499	+ 1 092	—	— 50	— 4	— 1 732
1963/64	+ 607	— 412	+ 195	+ 1 614	+ 196	— 30	+ 16	— 1 413
1964/65	+ 61	— 79	— 18	— 307	— 23	— 45	+ 21	+ 110
1965/66	— 174	+ 544	+ 370	— 1 393	—	— 55	+ 97	+ 1 892
1966/67	+ 1 062	+ 751	+ 1 813	+ 152	+ 299	— 35	+ 42	+ 1 047
1967/68	+ 1 391	+ 2 208	+ 3 599	+ 1 910	+ 201	— 15	+ 42	+ 995
1968/69	+ 2 836	— 869	+ 1 967	+ 1 725	+ 450	— 37	— 7	— 967
1969/70	+ 3 124	+ 835	+ 3 959	+ 1 609	+ 175	+ 160	+ 48	+ 2 095
1970/71	+ 1 420	+ 1 022	+ 2 442	— 127	+ 300	+ 130	+ 61	+ 2 330
1971/72	+ 2 711	+ 1 096	+ 3 870	+ 4 870	+ 200	— 215	— 237	— 836

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720501

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Finansplanen

Den internationella ekonomiska utvecklingen 1
Konjunkturutveckling och ekonomisk politik i Sverige 1972 7
Den ekonomiska politiken 1973 12
Politikens mål och förutsättningar 12
Sysselsättningspolitiken 23
Försörjningsbalans och bytesbalans 26
Budgetpolitiken 29
Utgiftsprogrammet 32
Sammanfattning 40

Särskilda frågor

Totalbudgetens utgiftsanslag 45
Totalbudgetens inkomster samt investeringsplan 46
Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling 51
Beräkning av dispositionen av rörliga krediter 54
Beräkning av totalbudgeten 55

Hemställan 57

Tabellförteckning 59

Bilaga 1: Preliminär nationalbudget för år 1973

Innehållsförteckning *Bil. 1* 191
Tabellförteckning *Bil. 1* 192
Diagramförteckning *Bil. 1* 194

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Innehållsförteckning *Bil. 2* 120

Bilaga 3: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1973/74

Bilaga 4: Preliminärt förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1973/74

Bilaga 5: Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m.m.

Tab. 1 Totalbudgetens utveckling 1964/65—1973/74
Tab. 2 Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1967/68—1973/74
Tab. 3 Statsskulden under budgetåren 1962/63—1971/72

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäls av statsrådet Löfberg beträffande punkterna 1—6 och av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, beträffande punkten 7.

1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

Lönerna för flertalet statstjänstemän och vissa andra tjänstemän i offentlig verksamhet bestäms genom förhandlingar mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer.

Den 28 juni 1971 träffade avtalsverket samt Statsanställdas förbund (SF) och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S) avtal om löner 1971—1973 för statstjänstemän m. fl. (ALS 1971—73). I ALS 1971—73 ingår bl. a. allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST), allmänt tjänsteförteckningsavtal (ATF), tjänsteförteckningsavtal för kyrkliga tjänster (TFK) och tjänsteförteckningsavtal för undervisningsområdet (TFU). F. n. tillämpas de lönevillkor som framgår av AST den 9 juli 1971 samt senare träffade ändrings- och tilläggsavtal. Avtalen gäller t. o. m. den 31 december 1973.

För vissa statligt anställda läkare är förmånerna bestämda genom avtal mellan avtalsverket och Sveriges läkarförbund. Den samordning som behövs mellan stat och kommun i läkarförhandlingarna sker genom statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor. F. n. tillämpas för denna personal de lönevillkor som följer av avtal den 14 maj 1970

om allmänna bestämmelser för vissa statliga och icke-statliga läkare m. fl. (ABL) med de ändringar som framgår av avtal den 30 juni 1971 om anställningsvillkor 1971—1973 för vissa statliga och icke-statliga läkare m. fl. samt senare träffade ändrings- och tilläggsavtal.

I prop. 1972: 1 (bil. 2 s. 14—16) anmälde jag att flertalet arbetare i statens tjänst vid årsskiftet 1971/72 förts över till tjänstemannaanställning. Enligt kungörelsen (1971: 940) om tjänstemannaanställning för arbetstagare hos staten skall med vissa undantag arbetstagare hos staten fr. o. m. den 1 januari 1972 anställas som tjänsteman. För vissa tjänstemän, huvudsakligen sådana som tidigare haft arbetaranställning vid postverket, televerket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, förenade fabriksverken samt myndigheter inom försvaret, karolinska sjukhuset, statens vägverk, sjöfartsverket och arbetsmarknadsstyrelsen, är avlöningsförmånerna bestämda genom avlöningsavtal för statliga tjänstemän med R-tjänster (AST-R).

Huvudgrunderna för den statliga personalpensioneringen återfinns i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959: 287) — SPR — under det att i statens pensionslöneförordning (1959: 286) meddelas bestämmelser om den pensionslön som ligger till grund för pensioneringen. Enligt 15 § SPR skall bruttobeloppet av beviljad egenpension eller familjepension förändras i den mån Kungl. Maj:t och riksdagen beslutar om det. Denna bestämmelse motsvarar vad som i tidigare pensionsanordningar gällde beträffande rörligt tillägg. Det har vid pensionsreglementets utfärdande förutsatts att förändringar av pensioner som beviljats enligt reglementet skall fastställas i samma ordning som gäller beträffande fastställande av lönerna.

Enligt ALS 1971—73 höjs den 1 januari 1973 månadslönen i löneklasserna med 2 procent och därutöver med 76 kr. Löneklassanknutna tillägg höjs i motsvarande grad som lönen i resp. löneklass. Ett belopp motsvarande 0,8 procent av 1972 års lönesumma anslås för ytterligare åtgärder under år 1973 att fördelas efter förhandlingar mellan parterna. Beloppet skall väsentligen utnyttjas för B-listeåtgärder.

I 20 § ALS 1971—73 har tagits in en "löncutvecklingsgaranti".

Förhandlingar enligt ALS 1971—73 skall föras under fredsplikt.

Enligt avtalet den 30 juni 1971 mellan avtalsverket och Sveriges läkarförbund om anställningsvillkor 1971—1973 för vissa statliga och icke-statliga läkare m. fl. (läkaravtalet) höjs löneplanslöner och löneklassanknutna förmåner för år 1973 på samma sätt som skett i ALS 1971—73.

Tjänstemän som har sina löner bestämda enligt AST-R har enligt gällande avtal i huvudsak samma löneförmåner som tjänstemän med förmåner enligt AST.

Vad gäller pensionerna var parterna överens om att avtalsverket skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om ändring av vissa pensionsbestämmelser

m. m. De begärda ändringarna innebär bl. a. att hel egenpensions bruttobelopp för månad höjs med 84 kr. fr. o. m. den 1 januari 1973.

Riksdagens lönedelegation har på riksdagens vägnar godkänt de överenskomna lönehöjningarna enligt ALS 1971—73 och läkaravtalet samt grunderna för höjning av bruttopensionsbeloppet. Kungl. Maj:t har godkänt ALS 1971—73 och läkaravtalet samt beslutat om de ändringar i utgående pension för år 1973 som avtalsverket hemställt om.

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och till pensioner under nästa budgetår har lagts de löne- och pensionsbelopp som enligt här angivna avtal gäller fr. o. m. den 1 januari 1973.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag nu har anfört.

2. Lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

I ATF har parterna med avtalsverket å ena samt SF och TCO-S å andra sidan kommit överens om lönegradsplacering och avlöningsförstärkning för tjänst. Enligt avtalet skall en gång årligen ske en översyn av anställningsvillkoren för tjänstemän vid varje myndighet. Vid denna översyn får anställningsvillkoren för tjänsterna ändras om vissa i avtalet preciserade villkor är uppfyllda. Ändring av anställningsvillkoren för tjänst under avtalsperioden får i övrigt ske vid bl. a. större organisationsförändring. Vid inrättande av ny myndighet, större organisationsförändring eller årlig översyn skall personalorganisationerna beredas tillfälle till förhandling om anställningsvillkoren. I andra fall prövas frågan om anställningsvillkoren för nyinrättad tjänst av arbetsgivaren. Personalorganisation kan dock alltid påkalla förhandling i dessa fall. Sådan förhandling förs mellan arbetsgivaren och berörd huvudorganisation, om inte parterna kommit överens om annat. Förhandlingarna förs under fredsplikt. Enligt särskilda föreskrifter som avtalsverket meddelat utövas arbetsgivarens befogenhet i fråga om lönegradsplacering och avlöningsförstärkning i stor utsträckning av den myndighet som får inrätta tjänsten. Påkallar personalorganisation förhandling med anledning av myndighetens beslut bestämmer avtalsverket i varje särskilt fall om förhandling får föras av annan myndighet än avtalsverket.

Enligt TFU och TFK gäller i huvudsak motsvarande regler när ny tjänst skall inrättas. Den årliga översynen i ATF motsvaras dock i TFU och TFK av en översyn en gång under avtalsperioden, om inte parterna kommer överens om annat.

I tjänsteförteckningsavtal den 12 juli 1969 för statliga läkare m. fl. (TFL) med de ändringar som framgår av avtal den 30 juni 1971 om anställningsvillkor 1971—73 för vissa statliga och icke-statliga läkare m. fl. samt senare träffade ändringsavtal har parterna kommit överens om att, om tjänst nyinrättas eller direkt berörs av ändrad förvaltnings-

organisation, förhandling skall tas upp om anställningsvillkoren för tjänsten på parts begäran. Sådan förhandling förs under fredsplikt.

Lönegradsplaceringen av de tjänster som Kungl. Maj:t föreslår riksdagen till inrättande har skett enligt de regler för lönegradsplacering av tjänster som gäller enligt avtalen. Även när det gäller tjänster som kan inrättas utan riksdagens medverkan men för vilka Kungl. Maj:t beräknar medel under de olika huvudtitlarna har anslagsberäkningen skett med utgångspunkt i lönegradsplacering enligt gällande regler.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag nu har anfört.

3. Ersättning vid olycksfall i arbetet m. m.

Statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer har träffat principavtal om vissa frågor rörande arbetsmiljön och anställningstryggheten m. m. (trygghetsavtal) och kompletterande avtal av formell innebörd. Avtalen gäller fr. o. m. den 1 januari 1973. Genom avtalen har tjänstemän inom avtalsverkets förhandlingsområde bl. a. fått rätt till ersättning vid olycksfall i arbetet. I vissa fall kan entledigad tjänsteman få avgångsbidrag eller årlig ersättning. Trygghetsavtalet har godkänts av riksdagens lönedelegation och av Kungl. Maj:t.

Personskadeersättning enligt avtalen skall — tillsammans med eventuell ersättning från annat håll — anses utgöra full kompensation för såväl ekonomisk som ideell skada. Ersättning skall utgå även om skadeståndsskyldighet enligt skadeståndsrättsliga regler inte föreligger. För förlorad arbetsinkomst lämnas ersättning för nettoförlusten. Vid invaliditet utgår ersättningen i princip som livränta. Vidare lämnas ersättning bl. a. för sveda och värk samt för lyte och men.

Blir en övertalig tjänsteman med viss anställningstid entledigad utan att erbjudas annan offentlig anställning som han skäligen bort kunna godta, kan han få avgångsbidrag i form av ett engångsbelopp. Äldre tjänsteman kan i stället för engångsbelopp tillerkännas årlig ersättning beräknad med utgångspunkt i den ålderspension som han skulle ha fått, om han hade ägt avgå med sådan pension när anställningen upphörde. Hänsyn skall dock tas till den arbetsinkomst tjänstemannen får eller bort kunna få efter det han lämnat sin anställning.

Frågor om ersättning på grund av avtalen handläggs av en särskild nämnd, trygghetsnämnden. Den har tillsatts av Kungl. Maj:t på avtalsparternas begäran och består av ordförande och sex andra ledamöter. Tre av ledamöterna tillsätts efter förslag från de statsanställdas huvudorganisationer. Nämnden får anlita expertis. Den personal som behövs tillhandahålls nämnden genom avtalsverket.

Tvist om tolkning eller tillämpning av reglerna skall hänskjutas till en särskild skiljenämnd, som på avtalsparternas begäran har inrättats av

Kungl. Maj:t.

Kostnaderna för personskadeersättning och för årlig ersättning åt övertalig personal bör betalas av medel från inkomsttiteln Pensionsmedel m. m. De kostnader som uppkommer för avgångsbidrag bör utgå av de medel som användes för att betala tjänstemannens avlöning omedelbart före avgången.

Kostnaderna för ersättning till trygghetsnämndens och skiljenämndens ledamöter bör betalas från det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget Kostnader för vissa nämnder m. m. Kostnaderna för experter och kanslipersonal samt för trygghetsnämndens informationsverksamhet bör betalas från anslaget till statens avtalsverk. Ersättning för inställelsekostnader till den som nämnden hör personligen bör bestridas från andra huvudtitelns anslag Ersättning åt domare, vittnen och parter. Jag har vid beräkningen av dessa anslag beaktat angivna behov. I avvaktan på att frågan anmäls för riksdagen har Kungl. Maj:t föreskrivit att kostnaderna fr. o. m. den 1 januari 1973 skall betalas enligt vad jag nu har redovisat. Härom bör riksdagen underrättas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag nu har anfört.

4. Arbetsmiljöfrågor

Genom trygghetsavtalet har inrättats en särskild nämnd, statens arbetsmiljönämnd, med uppgift att inom det statliga området verka för god arbetsmiljö. Enligt avtalet skall nämnden i samordnande syfte dryfta och förorda inriktning och prioritering av arbetsmiljöinsatser. Nämnden skall därvid

följa den tekniska och medicinska utvecklingen inom områden av betydelse för arbetsmiljön och i kontakt med vederbörande myndigheter verka för att den tekniska och medicinska forskningens resultat omsätts i praktiken,

verka för att skyddsombud och annan personal som har att handlägga frågor rörande arbetsmiljön utbildas och instrueras,

verka för att såväl tekniska som medicinska synpunkter på arbetsmiljön beaktas vid om- eller nybyggnad eller annan planering av nya arbetsplatser,

verka för att statistiska och andra uppgifter angående olycksfall och andra förhållanden rörande arbetsmiljön på ett ändamålsenligt sätt insamlas, sammanställs och analyseras samt

i övrigt — med beaktande av de anställningsvillkor som enligt kollektivavtal eller eljest gäller för berörda arbetstagare — allmänt verka för att frågor rörande arbetsmiljön löses på ett tillfredsställande sätt.

I nämnden ingår sexton ledamöter. Av dessa utser statens avtalsverk åtta, SF och TCO-S vardera tre samt SACO och SR vardera en.

Parterna har förutsatt att avtalsverket skall tillhandahålla den kanslipersonal som behövs för nämndens verksamhet.

Genom avtalet upphör det mellan parterna den 4 november 1969 träffade avtalet om den civila statsförvaltningens centrala arbetarskyddsnämnd. Arbetarskyddsnämnden har i samarbete med statens personalutbildningsnämnd bedrivit kurs- och konferensverksamhet i arbetsmiljöfrågor. Denna verksamhet kan förväntas fortsätta. Ett av syftena med dessa kurser och konferenser är att stimulera aktiviteten i skydds- och miljöfrågor på de statliga arbetsplatserna. Redan nu kan konstateras ett växande intresse för sådana frågor. Detta torde komma att ta sig uttryck i bl. a. en ökning av utbildningsverksamheten för skyddsombud, ledamöter i skyddskommitté och annan i arbetsmiljöfrågorna särskilt engagerad personal. Utbildningen kan beräknas komma att genomföras i olika former och med berörd myndighet som ansvarig, ev. i samarbete med de anställdas organisationer.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att i den omfattning som behövs reglera förutsättningarna för och villkoren under utbildningen, i den mån avtal inte träffas i ämnet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag nu har anfört.

5. Bostadsanskaffningslån

Enligt kungörelsen (1960: 522) angående bostadsanskaffningslån med statlig garanti till anställningshavare i statens tjänst m. m. (ändrad senast 1970: 219) kan under vissa förutsättningar lån med statlig garanti medges för förvärv av bostadsrätt inom bostadsrättsförening. Syftet med kungörelsen är tvåfaldigt. En anställd som får ändrad tjänstgöringsort kan med hjälp av lånet lättare lösa sin bostadsfråga på den nya orten. Härigenom minskar samtidigt arbetsgivarens kostnader för anståndstraktamenten.

Lån får beviljas med högst det belopp som svarar mot den kontantinsats som behövs för förvärv av bostadsrätten. Högsta lånebelopp är f. n. 20 000 kr. och längsta amorteringstid 10 år. Lån kan i princip medges endast den som i samband med ändring av tjänstgöringsort fått eller kunnat få anstånd med omstationering. En förutsättning för anstånd är bl. a. att tjänstemannen har eget hushåll. Kungl. Maj:t får ge dispens från lånevillkoren.

I motionerna I: 123 och II: 141 till 1969 års riksdag hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande beviljande av lån med statlig garanti till statsanställda, som erhållit ny tjänstgöringsort, även för anskaffande av egnahemsfastighet. Riksdagen har i skrivelse gett tillkänna att det är önskvärt att Kungl. Maj:t i den ordning som kan befinnas lämplig låter närmare studera de genom

motionerna aktualiserade frågorna (SU 1969: 37, rskr 108). Önskemål om utvidgning av lånerätten till att gälla vid köp av eget hem har också förts fram från myndighetshåll. Bl. a. statens vattenfallsverk har — i anslutning till en framställning angående verkets egen långivning — fört fram önskemål härom och därvid åberopat att utbudet av insatslägenheter är begränsat bl. a. på de orter där verket bygger och planerar kärnkraftstationer.

Riksdagen har år 1971 bemyndigat Kungl. Maj:t att i samband med den samtidigt beslutade omlokaliseringen av statlig verksamhet medge bostadsanskaffningslån i vidare omfattning än som gäller enligt kungörelsen och även för kontantinsats vid inköp av eget hem (prop. 1971: 29, InU 15, rskr 196). Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t genom beslut den 3 november 1972 meddelat särskilda bestämmelser om bostadsanskaffningslån i samband med omlokalisering av statlig verksamhet. Därvid har — samtidigt som lånerätten vidgats till att avse inköp av eget hem — slopats det enligt kungörelsen gällande villkoret att den anställde skall ha fått eller kunnat få anstånd med omstationering.

Kungl. Maj:t har ansett att bemyndigandet innebär att de utvidgade bostadslånemöjligheterna också omfattar anställda vid de myndigheter som enligt beslut av riksdagen omlokaliseras till Uppsala (prop. 1965: 141, SU 173, rskr 411; prop. 1970: 37, JoU 23, rskr 235; prop. 1970: 74, 2LU 37, rskr 234; jämför prop. 1972: 1 bil. 11 s. 153). Dessa omlokaliseringar företer nämligen stora likheter med dem som beslöts av 1971 års riksdag. För sådana anställda vid dessa myndigheter som följer med till den nya orten är utflyttningsförmånerna i huvudsak desamma som för anställda vid myndigheter som omlokaliseras enligt beslut av 1971 års riksdag. I beslutet den 3 november 1972 sägs därför uttryckligen att bestämmelserna i beslutet gäller också för anställda vid de nu åsyftade myndigheterna. Härom bör riksdagen underrättas.

Lånerätt enligt nyssnämnda beslut tillkommer sålunda den statsanställde även för inköp av eget hem och oberoende av om han kan få anstånd med omstationering eller inte. Denna lånerätt — som alltså f. n. gäller bara i samband med den av riksdagen redan beslutade omlokaliseringen — bör i fortsättningen medges alla statsanställda som på grund av omlokalisering av statlig verksamhet erhåller ny tjänstgöringsort.

Det finns emellertid statsanställda som får ny tjänstgöringsort utan att omplaceringen är en följd av omlokalisering.. Jag tänker härvid dels på dem som placeras om på grund av omorganisation, dels på andra statstjänstemän som utan att ha uttryckt önskemål därom erhåller ny tjänstgöringsort. Det är enligt min mening rimligt att även sådana anställda får tillgång till de särskilda bostadslånemöjligheter som gäller enligt det förut nämnda beslutet.

Jag förordar därför att de särskilda lånemöjligheterna enligt 1972 års beslut utsträcks till att gälla för alla statsanställda som utan egen begäran får ändrad tjänstgöringsort.

Även för andra statsanställda, som får ändrad tjänstgöringsort, bör möjlighet öppnas att få lån för kontantinsats vid köp av eget hem. Jag förordar att så sker. I dessa fall bör dock som huvudregel bibehållas de krav som enligt kungörelsen gäller om bl. a. anstånd med omstationering.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t

dels ger riksdagen till känna vad jag anfört i fråga om bostadslånemöjligheter för anställda vid myndigheter som omlokaliseras till Uppsala,

dels föreslår riksdagen att godkänna vad jag nu har förordat i fråga om bostadsanskaffningslån.

6. Anställningsreglerande åtgärder

Behovet att placera om tjänstemän inom det offentliga området har ökat starkt under år 1972. Detta sammanhänger bl. a. med omlokalisering av myndigheter och omorganisationer inom den statliga förvaltningen. Åtskilliga tjänstemän vid myndigheter, som skall lokaliseras om enligt beslut av 1971 års riksdag (prop. 29, InU 15, rskr 196), behöver sålunda få möjlighet till fortsatt anställning i Storstockholmsområdet. I samband med omlokalisering kan det dessutom bli fråga om att medflyttande anhörig till tjänsteman behöver beredas anställning på den nya orten. Många av de tjänstemän som har blivit övertaliga på grund av organisationsändringar i samband med rationalisering av statsverksamheten har anspråk på att bli omplacerade till annan statlig tjänst.

Det åligger staten att hjälpa till att lösa de problem som sålunda har uppstått för många statsanställda (jfr prop. 1969: 1 bil. 2 s. 11, 24 f; 1971: 29 s. 135 ff). Detta kräver vissa kompletterande regler vid myndigheternas personalrekrytering. Sådana regler har tillkommit genom kungörelsen (1972: 156) om särskilt förfarande vid tillsättning av tjänst, m. m. (ändrad 1972: 569).

Tjänst som omfattas av kungörelsen får av myndighet kungöras ledig eller tillsättas först efter särskilt medgivande av statens personalnämnd. Enligt kungörelsen skall personalnämnden om möjligt anvisa myndigheten lämpliga omplaceringssökande. Alltjämt är det dock tillsättningsmyndigheten som — med tillämpning av bl. a. bestämmelserna i 28 § regeringsformen — slutligt prövar tillsättningsärendet.

Bestämmelserna omfattar, i den utsträckning som personalnämnden beslutar, statliga tjänster med undantag av tjänster hos riksdagen och dess verk.

Kungörelsen kan av personalnämnden också göras tillämplig på sådana

icke statliga tjänster där staten medverkar vid bestämmandet av löneförmånerna, dvs. främst tjänster vid det kommunala skolväsendet. Men detta gäller bara inom kommuner som berörs av omlokaliseringen, alltså kommunerna i Stockholms län och de kommuner dit statlig verksamhet skall flyttas.

Organisationsförändringar i samband med rationalisering väntas emellertid medföra att kungörelsens tillämpningsområde kan behöva vidgas. Den nyss åsyftade begränsningen till vissa kommuner bör således slopas. Därigenom skulle det särskilda anställningsförfarandet kunna göras tillämpligt på alla statligt lönereglerade tjänster.

En utvidgning av angiven innebörd skulle också tillgodose önskemål som har uttryckts av de statsanställdas huvudorganisationer.

Jag förcslår en sådan utvidgning. Med hänsyn till frågans beskaffenhet bör den underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för en utvidgning av den särskilda anställningsregleringen m. m. i fråga om offentlig tjänst.

7. Programbudgetering

Redogörelser för utrednings- och försöksverksamheten rörande programbudgetering har tidigare lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 2 s. 29 ff), prop. 1970: 1 (bil. 2 s. 7 ff), prop. 1971: 1 (bil. 2 s. 3 ff) och prop. 1972: 1 (bil. 2 s. 22 ff). Verksamheten har fortsatt under år 1972.

Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tillämpas enligt beslut av statsmakterna (prop. 1970: 97, SU 1970: 203, rskr 1970: 420) fr. o. m. innevarande budgetår ett nytt system för planering och budgetering.

I det nya systemet följer planering, budgetering och redovisning m. m. en indelning av försvaret och dess verksamhet i program- och produktionsområden. Anslagen i riksstaten samt de s. k. uppdragen från Kungl. Maj:t till centrala myndigheter och mellan olika myndigheter är anpassade till denna indelning. Delvis nya regler har börjat tillämpas för rollfördelningen mellan olika nivåer, för ekonomiska relationer mellan myndigheterna och för redovisning av prestationer och kostnader.

Huvudelementen i det nya systemet utgörs av perspektivplanering, systemplanering, programplanering och programbudgetering. Systemplaner finns ännu inte utformade. Även i andra avseenden har det nya systemet ännu inte införts fullt ut. Sålunda sker t. ex. mätning och redovisning av prestationer m. m. endast i begränsad omfattning. Det är vidare naturligt att den fortsatta tillämpningen av systemet kommer att

ge erfarenheter som kan ge anledning till förändringar inom ramen för de fastlagda principerna.

Chefen för försvarsdepartementet har med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande i maj 1971 tillkallat en särskild ledningsgrupp för att leda och samordna det fortsatta utvecklingsarbetet samt lägga fram förslag rörande systemets slutliga utformning. Ledningsgruppens arbete bedrivs i åtta projektgrupper anpassade till planerings- och budgeteringssystemets olika huvudkomponenter. I ledningsgruppen ingår representanter för försvars- och finansdepartementen. I projektgrupperna finns representanter för försvarsdepartementet och berörda myndigheter.

Arbetet med programbudgetering inom den civila delen av statsförvaltningen omfattar närmare trettio myndigheter. Av dessa har statens bakteriologiska laboratorium, sjöfartsverket, statistiska centralbyrån, statskontoret, riksrevisionsverket, patent- och registreringsverket, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, statens provningsanstalt, statens skeppsprovningsanstalt och styrelsen för teknisk utveckling fått anslag anvisade i programtermer fr. o. m. budgetåret 1970/71. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 har även Chalmers tekniska högskola anvisats medel i programtermer.

Försöksverksamheten med programbudgetering inom polisväsendet och kriminalvården har successivt utvidgats. Inom polisväsendet omfattar den f. n. utöver de enskilda polisdistrikten Huddinge, Hässleholm, Jakobsberg, Västerås och Växjö även samtliga polisdistrikt i Södermanlands län samt de operativa funktioner som länspolischefen i detta län utövar och som ställer anspråk på resurser från polisdistrikten. Inom kriminalvården omfattar försöksverksamheten f. n. fångvårdsanstalterna Hinseberg och Kumla, skyddstillsynsanstalten Båtshagen, Örebro skyddskonsulentdistrikt samt Stockholms södra skyddskonsulentdistrikt för unga. För budgetåret 1973/74 föreslås att medel för de enheter som ingår i försöksverksamheten i likhet med tidigare budgetår anvisas över särskilda anslag med formella belopp om 1 000 kr.

Medel i programtermer har fr. o. m. budgetåret 1972/73 anvisats ytterligare ett antal myndigheter. Detta gäller statens väg- och trafikinstitut, statens institut för företagsutveckling samt arbetsmarknadsverket. Arbetsmarknadsområdet är efter försvaret det budgetmässigt största område som hittills berörts av försöksverksamhet med programbudgetering.

Beslut har år 1972 fattats om riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik (prop. 1972: 33, NU 1972: 40, rskr 1972: 225). Därvid har beslutats att det synsätt som vuxit fram ur erfarenheterna av programbudgetering skall tillämpas på den verksamhet som det nyinrättade konsumentverket skall bedriva. Efter förslag av den organisationskommitté, som förberett verkets inrättande den 1 januari 1973, har Kungl. Maj:t fastställt en plan i programtermer för användningen av de medel som ställts till verkets förfogande.

För budgetåret 1973/74 avses medel för teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping anvisas i programtermer. Förberedelser pågår för övergång till programanslag för all verksamhet vid denna högskola.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar tillhör de myndigheter som ingår i försöksverksamheten med programbudgetering. Överstyrelsen har, i samarbete med försvarets forskningsanstalt, genomfört en förstudie rörande långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret, vilken överlämnats till Kungl. Maj:t. På grundval härav har i juli 1972 uppdragits åt överstyrelsen att i samarbete med berörda myndigheter fortsätta utvecklingen av ett system för långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret. I samband härmed skall även frågor om programindelning för överstyrelsens egen verksamhet behandlas. Slutligt förslag härom skall föreligga före den 1 juli 1973.

Under år 1972 har visst utvecklingsarbete bedrivits inom ramen för försöksverksamheten. Sålunda har inom ledningsgruppen för programbudgetering inom justitiedepartementets verksamhetsområde övervägandena lett fram till en reviderad programindelning för polisväsendet. Vidare pågår en översyn av programindelningen för kriminalvården, som syftar till att åstadkomma en indelning som bättre än den hittillsvarande tillgodoser statsmakternas informationsbehov. För arbetsmarknadsverket har aktualiserats vissa förändringar av programindelningen som sammanhänger med nya metoder för redovisningen av drift- och kapitalkostnader för utrustning.

Sedan arbetsmedicinska institutet uppgick i arbetarskyddsstyrelsen den 1 juli 1972 omfattar försöksverksamheten med programbudgetering nu hela sektorn arbetarskydd.

I detta sammanhang bör även nämnas det utvecklingsarbete som bedrivs inom budgetutredningen. Utredningen har i oktober 1972 sänt ut en rapport till ett stort antal myndigheter för yttrande. I rapporten redovisas utredningens preliminära förslag vad gäller programbudgetering på statsmaktsnivå och utformningen av budgetsystemet.

Kungl. Maj:t uppdrog den 1 oktober 1971 åt riksrevisionsverket att med biträde av berörda myndigheter utvärdera försöksverksamheten rörande programbudgetering. Enligt en till uppdraget fogad promemoria skulle utvärderingen främst syfta till att ta fram hållpunkter för bedömning av effekterna av övergången till programbudgetering och söka svar på vissa frågor rörande utnyttjande av valmöjligheter rörande resursslag, förändringar i myndigheternas planering, grunderna för budgetering, uppföljning av budgeten, förekomst och användning av prestationsmått etc.

Riksrevisionsverket avlämnade i december 1971 en första delrapport, för vilken en redogörelse lämnades i prop. 1972: 1 bil. 2. I denna rapport redovisades iakttagelser om vad övergången till programbudgetrutiner i

olika avseenden inneburit. Därvid konstaterades bl. a. att övergången till icke resursslagsbundna anslag inte medfört några drastiska förändringar vad gäller val av resursslag, teknik och metoder. Utvecklingen mot ökad användning av tekniska hjälpmedel hade dock förstärkts. En ökad betoning av kostnader i stället för kassamässiga utgifter hade kunnat noteras. Systemet med nettoredovisning av s. k. uppdragsverksamhet hade inneburit en betoning av ansvaret för att uppdragsverksamheten skulle bli självbärande och hade bl. a. medfört en bättre hushållning med vissa gemensamma resurser. Programbudgetering hade vidare medfört en mer systematiserad och enhetlig information och en klarare avgränsning av olika ansvarsområden. Beträffande myndigheternas planering konstaterades att det medellånga perspektivet blivit bättre genomarbetat och att kostnader och prestationer närmare kopplats till varandra. Denna koppling hade även skapat större klarhet om beslutens konsekvenser. En ökad delegering av budgetansvar hade kommit till stånd men var ännu begränsad till de högsta organisatoriska nivåerna inom myndigheterna. Produktionsplanering och intern resursplanering hade kommit att ägnas ökad uppmärksamhet. Budgeterade prestationer och kostnader följdes upp under budgetåret. Kostnadsmedvetandet hade stärkts och detta hade lett till att ekonomiska hänsyn påverkade besluten i större utsträckning. Programbudgeteringen hade sannolikt lett till administrativa förbättringar eller i varje fall påskyndat genomförandet av dessa.

En andra delrapport angående utvärderingen av försöksverksamheten föreligger nu. Vid de studier som legat till grund för denna rapport har nya infallsvinklar prövats i avsikt att klarlägga hur långt tillämpningen inom försöksverksamheten motsvarar förväntningarna. Syftet har sålunda inte i första hand varit att söka utröna vilka förändringar som kommit till stånd hos myndigheterna som följd av införandet av programbudgetering. Undersökningarna har i stället haft som utgångspunkt en utvecklad, "ideal", programbudgetmodell och inriktats på att ge underlag för en bedömning i vad mån tillämpningen vid vissa myndigheter inom försöksverksamheten motsvarat modellens krav. Resultaten av studierna ger vid handen att dessa krav inte till fullo uppfyllts då det gäller användningen av olika programbudgettekniker, t. ex. redovisning av prestationer och effekter, metoder för verksamhetsplanering och precisering av mål. Vidare synes många beslutsfattare fortfarande sakna tillräckliga kunskaper om och erfarenhet av den praktiska tillämpningen av programbudgetering. Riksrevisionsverket drar härav slutsatsen att ytterligare information och utbildning erfordras. Denna anses kunna rymmas inom ramen för de insatser som förbereds av verket gemensamt med vissa andra berörda myndigheter.

Avslutningsvis erinrar riksrevisionsverket om att den första delrapporten belyst de förändringar programbudgeteringen medfört i förhållande till läget vid de undersökta myndigheterna dessförinnan och att

bilden därvid blev tämligen genomgående fördelaktig. En administrativ utveckling i gynnsam riktning kan enligt verket konstateras även vid den fortsatta uppföljningen. Försöksverksamheten har även givit positiva bidrag till den ekonomiadministrativa utvecklingen i statsverksamheten i stort samt stimulerat till debatt och uvecklingsarbete på detta område.

På grundval av den genomförda uppföljningen anser sig riksrevisionsverket kunna konstatera att en ökad medvetenhet uppnåtts om de problem som programbudgeteringen är avsedd att angripa och att ett behov att lösa dessa växer sig allt starkare inom statsförvaltningen. Bättre insikter har sålunda nåtts om betydelsen av ekonomiadministrativa problemområden såsom sambanden mellan verksamhet och organisation, målfrågor, planering, kostnadsfördelning, resultatuppföljning och utvärdering.

Riksrevisionsverket framför som sin bestämda uppfattning att stora effektivitetsvinster står att vinna genom införandet av programbudgetering. Det står samtidigt klart att en mera fullgången tillämpning härav måste växa fram under en längre tid.

Departementschefen

Den centralt ledda försöksverksamheten med programbudgetering inleddes år 1968 efter ett flerårigt utredningsarbete. Insatser har därvid gjorts såväl vad gäller försvarsdepartementets verksamhetsområde som inom den civila delen av statsförvaltningen.

Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tillämpas enligt statsmakternas beslut fr. o. m. innevarande budgetår ett nytt system för planering och budgetering, baserat på programbudgeteringens principer. I vissa avseenden är ambitionsnivån vad gäller tillämpningen av systemet ännu begränsad. Mot denna bakgrund pågår nu ett fortsatt utvecklingsarbete, varvid även erfarenheterna av den praktiska användningen av systemet tas till vara. Detta arbete bör enligt min mening kunna ge resultat av värde även för andra områden.

Inom den civila delen av statsförvaltningen berörs numera närmare trettio myndigheter av arbetet med programbudgetering. Ett tiotal av dessa fick anslag i programtermer redan fr. o. m. budgetåret 1970/71. En successiv utökning av antalet myndigheter med programanslag har därefter skett. Innevarande budgetår har fyra myndigheter fått medel anvisade i programtermer, nämligen statens väg- och trafikinstitut, arbetsmarknadsverket, konsumentverket samt statens institut för företagsutveckling. Antalet myndigheter med programanslag uppgår därmed till 18. Vid anmälan av medelsbehov under åttonde huvudtiteln kommer senare denna dag att föreslås tillämpning av programanslag för teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping.

Övergången till programbudgetering har inneburit en övergång från utgiftsslagsinriktade till ändamålsinriktade anslag. Budgetering på myn-

dighetsnivå sker sålunda på program, svarande mot anslag eller anslagsposter. För varje program skall föras en måldiskussion och anges kostnader samt där så är möjligt även förväntade prestationer. Försöken har också gällt myndigheternas interna styrsystem, främst rutiner för planering, löpande styrning, uppföljning och kontroll. Härigenom avses bl. a. att möjligheterna skall öka att delegera ansvar till de nivåer där produktionsansvaret faktiskt ligger. Huvudsyftet med programbudgeteringen är att skapa förutsättningar att träffa mera medvetna val, öka rationaliteten i beslutsfattandet och därmed främja en bättre hushållning med knappa resurser.

Då utfallet av verksamheten för budgetåret 1970/71 förelåg inleddes en utvärdering av försöksverksamheten. Kungl. Maj:t uppdrog den 1 oktober 1971 åt riksskatteverket att med biträde av berörda myndigheter göra denna utvärdering. I en första delrapport, vars resultat tidigare redovisats för riksdagen, angav verket iakttagelser om vad övergången till programbudgetrutiner i olika avseenden inneburit vid tre undersökta försöksmyndigheter. Jag framhöll i mina kommentarer härtill att underlaget inte tillät några bestämda slutsatser rörande effekterna av övergången till programbudgetering. De iakttagelser som gjorts gav dock enligt min mening anledning att konstatera att erfarenheterna av försöksverksamheten är goda och att en återgång till tidigare system för budgetering saknar aktualitet. Denna bedömning delades av riksdagen. Jag betonade också det angelägna i att den påbörjade utvärderingen fullföljdes.

En andra delrapport från riksrevisionsverkets utvärdering föreligger nu. Vid de studier som legat till grund för denna har syftet inte i första hand varit att söka utröna vilka förändringar som kommit till stånd hos myndigheterna som följd av införandet av programbudgetering. Undersökningarna har i stället inriktats på i vad mån verksamheten vid vissa myndigheter inom försöksverksamheten motsvarat kraven i en utvecklad, "ideal", programbudgetmodell. Resultaten av studierna ger vid handen att dessa krav i vissa avseenden inte till fullo uppfyllts. Riksrevisionsverket drar härav bl. a. slutsatsen att ytterligare information och utbildning erfordras. För egen del finner jag det naturligt att en i någon mening fulländad tillämpning av programbudgetering inte kunnat komma till stånd efter blott ett par års praktisk verksamhet. Jag ser liksom riksrevisionsverket införandet av programbudgetering som en process på något längre sikt, där anpassningar och höjningar av ambitionsnivån får göras successivt med sikte på att göra budgetsystemet allt mera effektivt för sina syften. Insatser för information och utbildning framstår med ett sådant synsätt som ett naturligt inslag i denna process. Inom ramen för den särskilda informations- och utbildningsverksamhet, som riksrevisionsverket föreslagit i sin anslagsframställning och som jag senare kommer att behandla, bör därför också ingå insatser med

denna inriktning. Iakttagelserna vid den hittills genomförda utvärderingen bör också kunna utnyttjas vid fortsatt utvecklingsarbete och införande av programbudgetering.

Riksrevisionsverket berör även frågan om de förändringar som programbudgeteringen medfört i förhållande till läget vid de undersökta myndigheterna dessförinnan och erinrar om att den bild som redovisats i den första delrapporten blivit tämligen genomgående fördelaktig. En administrativ utveckling i gynnsam riktning kan enligt verket konstateras även vid den fortsatta uppföljningen. Försöksverksamheten anses även ha givit positiva bidrag till den ekonomiadministrativa utvecklingen i statsverksamheten i stort. Riksrevisionsverket framför som sin bestämda uppfattning att stora effektivitetsvinster står att vinna genom införandet av programbudgetering.

Den ytterligare information om effekterna hos myndigheterna av övergången till programbudgetering som kommit fram genom riksrevisionsverkets fortsatta utvärdering bestyrker enligt min mening de preliminära bedömningar som tidigare redovisats. Jag räknar med att den avslutande rapporten över verkets utvärdering, baserad på ytterligare undersökningar, skall kunna göra underlaget för bedömningen säkrare samt även redovisa erfarenheter av värde för det fortsatta arbetet.

Erfarenheterna från tillämpningen av programbudgetering på myndighetsnivå är positiva. Jag finner det därför naturligt att programbudgetering efter utredning och prövning i varje särskilt fall införs vid ytterligare myndigheter. Jag torde i annat sammanhang få återkomma till Kungl. Maj:t med de förslag som kan föranledas härav.

Jag vill erinra om att försöksverksamheten hittills i första hand avsett programbudgetering på myndighetsnivå. Frågan om möjligheterna att använda programbudgetering på statsmaktsnivå, dvs. som ett instrument att fördela och styra samhällets resurser till olika ändamål, prövas f. n. av budgetutredningen. Utredningen har nyligen redovisat sina preliminära ställningstaganden i en rapport som remitterats till ett stort antal myndigheter. Enligt vad jag erfarit räknar utredningen med att lägga fram sina slutliga förslag under våren 1973. I avvaktan på dessa förslag och prövningen härav är jag inte beredd att ta ställning till frågan om utformningen av programbudgeteringen på statsmaktsnivå.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t beslutar delge riksdagen vad jag har anfört.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid
1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.	1
2. Lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.	3
3. Ersättning vid olycksfall i arbetet m. m.	4
4. Arbetsmiljöfrågor	5
5. Bostadsanskaffningslån	6
6. Anställningsreglerande åtgärder	8
7. Programbudgetering	9

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1972 720502

Kungl. hov- och slottsstaterna

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler de frågor, som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 för kungl. hov- och slottsstaterna, och anför.

DRIFTBUDGETEN

Första huvudtiteln

A. KUNGL. HOVSTATEN

A 1. Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning. Anslaget har fr. o. m. budgetåret 1971/72 uppförts i riksstaten med 4 325 000 kr. För H. M. Konungens hovhållning har därvid beräknats 3 800 000 kr. och för andra medlemmar av kungahuset 525 000 kr.

Personalen vid H. M. Konungens hovförvaltning har erhållit löneförbättringar i överensstämmelse med normerna i avtalet om löner 1971—73 för statstjänstemän m. fl. (ALS 1971—73). Under beaktande härav samt av inträffade prisstegringar beräknar jag beloppet till H. M. Konungens hovhållning till 4 525 000 kr. Det för andra medlemmar av kungahuset anvisade beloppet bör under numera förevarande omständigheter sänkas till 450 000 kr., att ställas till H. M. Konungens förfogande för slutlig fördelning. Anslaget bör således uppföras med ett sammanlagt belopp av 4 975 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 4 975 000 kr.

A 2. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. Detta anslag är i riksstaten uppfört med 840 000 kr. *Riksmarskalksämbetet* har — i anslutning till en av överintendenten och chefen för kungl. husgerådskammaren gjord framställning — hemställt, att under anslaget för budgetåret 1973/74 anvisas 1 130 000 kr. Härvid har bl. a. medel beräknats för en amanuens för kulturvårdande och informativa uppgifter, två biträden till den direkt föremålsvårdande personalen, generella lönehöjningar och vissa lönegradsuppflyttningar. För sociala förmåner och arbetsgivaravgift har vidare beräknats ytterligare 176 000 kr.

Departementschefen

I och med att pensionsförhållandena för husgerådskammarens personal reglerades fr. o. m. budgetåret 1972/73 beräknades lönekostnaderna under anslaget inkl. lönckostnadspålägg. Någon uppräkning för sociala förmåner m. m. utöver höjningen av lönekostnadspålägget till 26 % bör alltså inte göras. Med hänsyn till rekryteringsförhållandena för den föremålsvårdande personalen har jag beräknat medel för ett biträde. I övrigt har pris- och löneförändringar beaktats. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 915 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 915 000 kr.

B. KUNGL. SLOTTSSTATEN

B 1. De kungl. slotten: Administration

1971/72	Utgift	2 584 132
1972/73	Anslag	3 206 000
1973/74	Förslag	3 436 000

Under anslaget avlönas 65 lönegradsplacerade anställda, varav 30 park- och trädgårdsarbetare och 24 tillhörande vaktpersonalen. Härtill kommer ett tiotal arvodister med uppdrag av deltids- eller bisysslekaraktär och viss övrig personal. Från anslaget bestrids vidare övergångsvis understöd till ett fåtal förmånstagare samt andra omkostnader än för uppvärmning och fastighetsunderhåll för de kungl. slotten.

Riksmarskalksämbetet hemställer, med anledning av en av ståthållarämbetena vid de kungl. slotten gjord framställning, att anslaget för nästa budgetår tas upp med 3 436 000 kr. Medelsbehovet påverkas i första hand av automatiska förändringar. Ämbetet redovisar vidare konsekvenserna av en minskning av anslaget med 5 %. Denna skulle i huvudsak

komma att drabba parkvården, vilket vore olyckligt med hänsyn till att besöksfrekvensen ständigt stiger med ökat slitage på parkerna som följd. Ämbetet avråder bestämt från en dylik nedskärning. Av följande sammanställning framgår de förändringar i medelsanvisningarna för de olika slotten, som beräknats för nästa budgetår i jämförelse med de belopp, som anvisats 1972/73 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten.

	Enligt staten för 1972/73	Enligt statförslaget för 1973/74	Ökning
Stockholms slott	881 000	935 000	54 000
Drottningholms slott	779 500	842 000	62 500
Ulriksdals slott	586 000	610 000	24 000
Haga slott	205 000	221 000	16 000
Gripsholms slott	370 000	415 000	45 000
Strömsholms slott	94 000	107 000	13 000
Rosersbergs slott	53 500	57 000	3 500
Tullgarns slott	237 000	249 000	12 000
Summa	**3 206 000**	**3 436 000**	**230 000**

Sammanfattningsvis kan förändringarna under de olika posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1972/73 och det framlagda statsförslaget för budgetåret 1973/74 anges på följande sätt.

	Enligt staten för 1972/73	Enligt statförslaget för 1973/74	Förändring
Avlöningar och arvoden	2 717 100	2 979 300	+ 262 200
Understöd	27 700	22 900	— 4 800
Lyse och vatten	144 000	149 300	+ 5 300
Parkers underhåll	321 500	259 500	— 62 000
Trädgårdars underhåll	138 700	147 800	+ 9 100
Övriga omkostnader	217 800	251 000	+ 33 200
Summa utgifter	**3 566 800**	**3 809 800**	+ **243 000**
Uppbördsmedel	360 800	373 800	+ 13 000
Summa nettoutgifter	**3 206 000**	**3 436 000**	+ **230 000**

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot riksmarskalksämbetets förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *De kungl. slotten: Administration* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 3 436 000 kr.

B 2. De kungl. slotten: Uppvärmning

1971/72	Utgift	813 000
1972/73	Anslag	1 087 000
1973/74	Förslag	1 045 000

Från anslaget bestrids kostnader för löner till elva anställda — värmeskötare, reparatörer m. fl. — och för inköp av bränsle.

Riksmarksalksämbetet har på grundval av ståthållarämbetenas beräkningar hemställt om ett anslag för budgetåret 1973/74 av 1 045 000 kr. Minskningen framkommer som ett netto mellan en bortfallande engångsförstärkning innevarande budgetår och vissa automatiska kostnadsökningar.

Departementschefen

Med godtagande av riksmarskalksämbetets förslag hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *De kungl. slotten: Uppvärmning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 045 000 kr.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1973/74 att uppgå till 10 371 000 kr., vilket innebär en ökning i jämförelse med det för budgetåret 1972/73 anvisade beloppet med 913 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Register

A. Kungl. hovstaten

Sid.		kr.
1	Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning	4 975 000
1	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	915 000
	Summa för kungl. hovstaten	**5 890 000**

B. Kungl. slottsstaten

2	De kungl. slotten: Administration	3 436 000
3	De kungl. slotten: Uppvärmning	1 045 000
	Summa för kungl. slottsstaten	**4 481 000**
	Totalt för kungl. hov- och slottsstaterna	**10 371 000**

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720503

Justitiedepartementet

ÖVERSIKT

Till justitiedepartementet hör polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna, kriminalvården, hyresnämnderna samt arrendenämnderna och de allmänna advokatbyråerna. Departementet svarar också för beredning av lagstiftningsärenden på ett flertal områden av samhällslivet.

Inom departementet och ett stort antal kommittéer pågår ett omfattande arbete främst med sikte på lagstiftningsreformer.

Proposition med förslag om förenklad rättegång i tvistemål där tvisteföremålet har ett begränsat värde torde komma att lämnas till vårriksdagen. De ändringar som kommande förslag kan medföra beräknas träda i kraft den 1 januari 1974.

Förslag om en utvidgning av rättshjälpsreformen har förelagts riksdagen år 1972. I början av år 1973 beräknas proposition med förslag till organisation av rättshjälpsmyndigheter och allmänna advokatbyråer att avges.

Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitténs förslag angående data och integritet bereds nu inom departementet. Proposition med förslag till lagstiftning på området torde komma att lämnas till vårriksdagen.

Förslag angående lagstiftning om inskrivningsregister för inskrivningsväsendet enligt jordabalken kommer att föreläggas riksdagen. Inskrivningsregistret är avsett att ingå som en del i en databank med uppgifter om fastigheter i vissa delar av landet. I årets statsverksproposition föreslås riktlinjer för driften av databanken.

Utgifterna inom justitiedepartementets område beräknas under budgetåret 1973/74 komma att öka med 360,4 milj. kr. Därmed omsluter verksamheten 2 658,8 milj. kr.

Antalet tjänster inom justitiedepartementets område ökas med sammanlagt omkring 470.

Samhällets åtgärder mot brott

Brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem. Många faktorer medverkar till att så är förhållandet. Kampen mot brottsligheten måste föras på bred front. På lång sikt är det en fråga om att bota brister och orätt-

visor och utjämna ekonomiska, sociala och kulturella skillnader. Därigenom skapas bl. a. förutsättningar för en ökad förståelse mellan människorna vilket i sin tur bör leda till ökad respekt för medmänniskors liv och hälsa, integritet och rättigheter.

Men på kort sikt är det andra åtgärder som träder i förgrunden. I nuet måste tyngdpunkten i samhällets åtgärder mot brott ligga inom rättsväsendet, dvs. polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och kriminalvården.

Åtgärderna mot brott kan indelas på olika sätt beroende på syftet med indelningen. Sett från resursfördelningssynpunkt är följande indelning i sex grupper tänkbar.

— 1 Förebyggande åtgärder
— 2 Övervakande åtgärder
— 3 Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet
— 4 Verkställandet av påföljder
— 5 Rehabiliterande åtgärder
— 6 Forskning och utveckling.

De förebyggande åtgärderna är riktade mot personer som inte är föremål för rättsväsendets åtgärder på grund av brott. De omfattar även sådana åtgärder som är avsedda att förbättra miljön i samhället i förebyggande syfte. Åtgärder av här avsett slag ankommer främst på andra än rättsväsendets myndigheter, bl. a. skolväsendet och socialvårds- och arbetsmarknadsmyndigheterna. Enskilda, företag och organisationer gör också betydelsefulla förebyggande insatser.

Den andra gruppen avser den övervakning av regelefterlevnaden som syftar till att dels förhindra brott, dels upptäcka brott. Hit hör polisens övervakande verksamhet. Gruppen omfattar även exempelvis tull- och beskattningsmyndigheternas kontroll av att straffsanktionerade bestämmelser inom deras resp. verksamhetsområden efterlevs.

Till den tredje gruppen hör de åtgärder som krävs för att utreda brott och för att fatta beslut om reaktion mot brott, dvs. åtgärder i förfarandet från brottsanmälan t. o. m. domstols dom eller annat slutligt beslut av domstol, åklagare eller polis.

Den fjärde gruppen avser de åtgärder som krävs för verkställighet av skilda påföljder, exempelvis frihetsstraff, skyddstillsyn och böter. Åtgärder av detta slag hör hemma i kriminalvården. Även andra organ har uppgifter på området, t. ex. exekutionsväsendet.

Till den femte gruppen hör de åtgärder som syftar till att ge personer som begått brott bättre förutsättningar till anpassning i samhället. Åtgärder av detta slag vidtas av kriminalvårdsmyndigheterna men även av organ inom socialvårds-, arbetsmarknads- och utbildningsområdena.

Den sjätte gruppen avser forskning och utveckling som är direkt målinriktad mot problem som rör åtgärder mot brott.

Samhället satsar stora belopp på åtgärder i brottsbekämpande syfte. Det är dock inte möjligt att nu presentera någon beräkning av de totala kostnaderna för samhällets åtgärder mot brott.

Rättsväsendets kostnader för åtgärder mot brott har emellertid nu beräknats. De har fördelats på nämnda åtgärdsgrupper. I vissa fall har schabloner använts eftersom beräkningsunderlaget är osäkert.

All polisverksamhet utom den som har samband med tillståndsgivning, passärenden och andra uppgifter av servicekaraktär kan ses som ett led i samhällets åtgärder mot brott. Hit hör också åklagarväsendets och kriminalvårdens funktioner liksom den del av domstolsväsendets verksamhet som rör brottmål. Den del av anslagen inom rättsväsendet som är avsedd för åtgärder mot brott uppgår till ca 1,7 miljarder kr. för budgetåret 1972/73. I figur 1 är detta belopp fördelat på åtgärdsgrupper. Beloppet omfattar inte medel som förbrukas inom departementet och statliga kommittéer eller kostnader som belastar kapitalbudgeten.

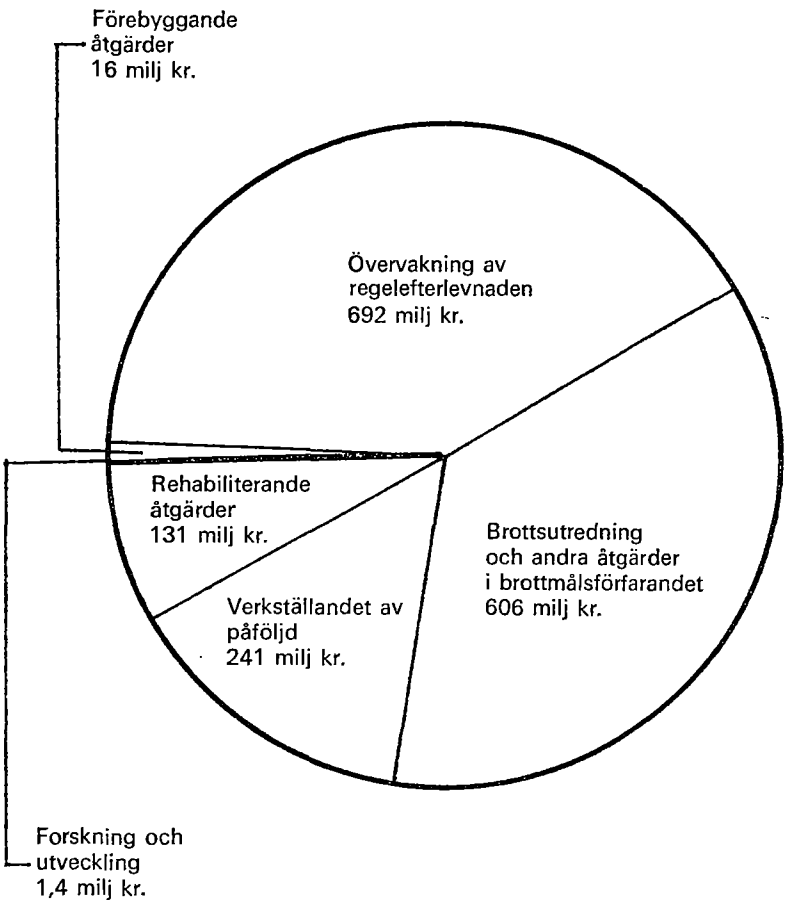

Figur 1. Anslagen för *rättsväsendets* åtgärder mot brott budgetåret 1972/73 fördelade på åtgärdsgrupper

De medel på andra huvudtitelns driftbudget för budgetåret 1972/73 vilka här inte hänförts till samhällets åtgärder mot brott uppgår till 516,7 milj. kr. Anslagen till rättsväsendet på kapitalbudgeten uppgår till 93,0 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Som framgår av figur 1 uppgår kostnaderna för de förebyggande åtgärderna till 16 milj. kr. Största posten utgör polisens undervisning i skolorna i lag och rätt samt trafik.

Övervakningen av regelefterlevnaden avser polisens övervakningsverksamhet och beräknas till 692 milj. kr.

Det redovisade beloppet för brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet omfattar åtgärder inom polis- och åklagarväsendet samt domstolarna. Av beloppet, 606 milj. kr., faller 81 milj. kr. på åklagarväsendet och 133 milj. kr. på domstolsväsendet.

Kriminalvården svarar för de kostnader som i figuren redovisats som verkställandet av påföljder och rehabiliterande åtgärder. Verkställandet av påföljder omfattar främst kostnader för förplägnad, beklädnad, bevakning samt arvoden till övervakare och uppgår till 241 milj. kr. De rehabiliterande åtgärderna belöper sig till 131 milj. kr. De avser dels arbetsvård, industriellt arbete, fritidssysselsättning och andra allmänna behandlingsåtgärder, dels ock yrkesutbildning, bostads- och arbetsanskaffning och andra åtgärder som är direkt inriktade på den dömdes anpassning i det enskilda fallet.

Forskning och utveckling inom rättsväsendet beräknas till sammanlagt 1,4 milj. kr. Av detta förbrukar polisen omkring 0,9 milj. kr. och kriminalvården 0,5 milj. kr. Kostnaderna inom polisen avser kriminalteknisk forskning samt utveckling av nya metoder och tekniska hjälpmedel, medan kostnaderna inom kriminalvården främst går till forskning och utveckling på behandlingsområdet. I beloppet ingår inte den forskning och utveckling som är knuten till kommittéer inom departementet.

De anslag under budgetåret 1972/73 som avser rättsväsendets åtgärder mot brott har fördelats på polis- och åklagarväsendet, domstolarna och kriminalvården på sätt figur 2 visar.

En arbetsgrupp för kriminalitetsprognoser med representanter för rättsväsendet och vetenskaplig expertis har i en under år 1972 avgiven rapport (Ds Ju 1972: 22) bedömt brottsutvecklingen t. o. m. år 1977. Gruppen som gjort en trendberäkning baserad på anmälda brottsbalksbrott under åren 1965—1971 grundar sin beräkning på vissa antaganden om utvecklingen under senare år och i stort sett oförändrad kriminalpolitik under prognosperioden. Utifrån dessa förutsättningar räknar gruppen med att de till polisen anmälda brotten kommer att öka under de närmaste fem åren. Den årliga ökningen beräknas till för våldsbrotten 2—3 %, för tillgreppsbrotten omkring 6 %, för bedrägeribrotten drygt 2 % och för övriga brottsbalksbrott 5—6 %. Det bör emellertid

framhållas att arbetet inom gruppen för kriminalitetsprognoser har försökskaraktär och att några bestämda slutsatser när det gäller tilldelningen av resurser till rättsväsendet inte kan dras av arbetsgruppens beräkningar.

Enligt den preliminära statistiken för 1972 har de brottsbalksbrott som kommit till polisens kännedom minskat i förhållande till 1971. Det gäller också vissa andra brott. Det finns emellertid åtminstone f. n. inte underlag för påståendet att det skulle vara fråga om en vikande trend.

Det är angeläget att samhället ökar sina insatser mot brott. Som tidigare framhållits kan detta ske på många olika sätt.

Insatser som indirekt har betydelse för att hindra brottslighet föreslås ske på många områden. Av förslagen under andra huvudtitlar i årets statsverksproposition kan särskilt nämnas att bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet och stödet till idrotten ökas. Ökade insatser föreslås också i kampen mot narkotikamissbruket.

I årets statsverksproposition föreslås också en rad åtgärder under andra huvudtitlar som har direkt betydelse för att hindra brottsligheten.

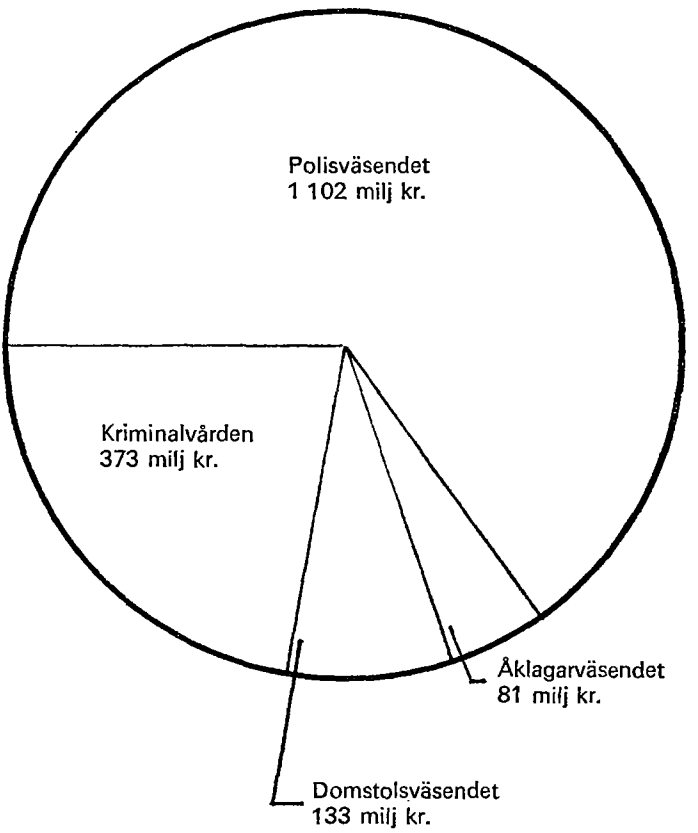

Figur 2. Anslagen för *rättsväsendets* åtgärder mot brott budgetåret 1972/73 fördelade på verksamhetsgrenar

Sålunda förutsätts riksskatteverket och länsstyrelserna få förstärkta resurser för kontroll och revision på skatteområdet. Tullverket föreslås få en ny distriktsorganisation som bl. a. väntas leda till en effektivare bekämpning av smugglingsbrotten.

Rättsväsendet föreslås få 190 milj. kr. mer än för innevarande budgetår för åtgärder mot brott. Även om en stor del av detta belopp beräknas gå åt till kostnadsökningar, bereds härigenom utrymme för ökade insatser. Sådana insatser föreslås inom främst grupperna övervakande och rehabiliterande åtgärder. Polisen i storstäderna får ytterligare resurser för övervakningsverksamheten. En ökad satsning sker även på kriminalvården i frihet. Hur den föreslagna budgeten fördelar sig på åtgärdsgrupper framgår av nedanstående tabell.

	Budgetåret 1972/73		Budgetåret 1973/74		
	1 000-tal kr	%	1 000-tal kr	%	%[1]
Förebyggande åtgärder	16 000	0,9	17 800	0,9	11,3
Övervakning av regelefterlevnaden	692 400	41,0	773 500	41,2	11,7
Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet	606 100	35,9	674 200	35,9	11,2
Verkställandet av påföljder	241 400	14,3	264 700	14,1	9,7
Rehabiliterande åtgärder	131 400	7,8	146 400	7,8	11,4
Forskning och utveckling	1 400	0,1	1 500	0,1	7,1
Rättsväsendets åtgärder mot brott	1 688 700[2]	100,0	1 878 100[2]	100,0	—

[1] Procentuell ökning mellan budgetåren inom resp. åtgärdsgrupp.
[2] Avser enbart kostnader som belastar driftbudgeten.

I detta sammanhang bör framhållas att det sker en fortlöpande rationalisering inom rättsväsendet. Som ett led i åtgärder av detta slag fortsätter uppbyggnaden av rättsväsendets informationssystem (RI), som baseras på automatisk databehandling av framför allt data inom brottmålsförfarandet och kriminalvården. Försök med programbudgetering pågår inom polisväsendet och kriminalvården. Även i övrigt pågår ett omfattande arbete i syfte att effektivisera och förenkla de rättsvårdande organens arbete.

Polisväsendet

Utgifterna inom polisväsendets område beräknas komma att öka med 203,7 milj. kr. till 1 525,7 milj. kr.

Medel beräknas för sammanlagt 218 nya tjänster, varav 165 polismanstjänster.

Förutom medel för utbyten av motorfordon och annan utrustning för att hålla denna vid oförändrad hög standard, beräknas medel för vissa ytterligare förbättringar av polisens utrustning. Bl. a. beräknas 2 milj. kr. för nyinköp av 400 bärbara radioapparater, 250 000 kr. för en intern TV-anläggning i Stockholms polisdistrikt och 750 000 kr. för utprovning av ett personradiosystem samt medel för ytterligare 39 bilar.

Åklagarväsendet

Medel beräknas för sju nya åklagartjänster vid särskilt arbetstyngda myndigheter.

Domstolsväsendet

Under de senaste åren har förhållandevis stora organisatoriska förändringar genomförts inom domstolsväsendet. Ändringarna har bl. a. avsett underrättsorganisationen efter 1969 års riksdagsbeslut i ämnet. Vidare genomfördes den 1 januari 1972 den omfattande förvaltningsrättsreform som beslöts vid 1970 års riksdag. Från samma tidpunkt finns också en ny organisation vad beträffar fastighetsdomstolar och vattendomstolar. Den 1 juli 1972 avskaffades nedre justitierevisionen. Högsta domstolens kansli- och föredragandeorganisation ingår i stället numera i högsta domstolen som dess kansli.

Till följd av olika beslut av Kungl. Maj:t i anledning av 1969 års riksdagsbeslut angående underrättsorganisationen kommer antalet tingsrätter som f. n. är 104 att den 1 januari 1974 minskas med högst sju.

Särskilda utredningar rörande domarkarriären och hovrättsorganisationen m. m. pågår. Förslag med anledning av dessa utredningar beräknas ej bli aktuella under nästa budgetår.

Kriminalvården

Under senare år har beläggningen på fångvårdsanstalterna minskat. Det har medfört att några fångvårdsanstalter har kunnat läggas ner.

Kriminalvårdsberedningen har i betänkandet (SOU 1972: 64) Kriminalvård föreslagit en reform av kriminalvårdens organisation och verksamhet. För frivårdens del föreslås såväl väsentliga förändringar av arbetsuppgifterna och verksamhetens inriktning som betydande resursförstärkning. Frivården föreslås sålunda bli tillförd omkring 360 nya tjänster. För att möjliggöra ett integrerat samarbete mellan frivård och anstaltsvård och för att förbättra möjligheterna för de intagnas anpassning i samhället föreslår beredningen ett nytt anstaltssystem. Detta bygger på ett mindre antal riksanstalter för mera svårbehandlade klienter och för sådana intagna som tas in på anstalter av huvudsakligen allmänpreventiva skäl, företrädesvis rattfyllerister, samt ett antal mindre lokalanstalter för övriga intagna. Förslaget innebär att det nuvarande systemet med åtta kriminalvårdsräjonger slopas och att en indelning i stället görs i ett större antal kriminalvårdsregioner i huvudsak i anslutning till länsindelningen. Det fortsatta anstaltsbyggandet föreslås bli inriktat på uppförandet av mindre lokalanstalter och om- och tillbyggnad av befintliga mindre anstalter. Uppförandet av stora anstalter föreslås helt upphöra.

Beredningens förslag beräknas medföra en kostnadsökning på driftbudgeten av 34 milj. kr. fördelad på fem år med början år 1974. De sammanlagda investeringarna för anstaltsbyggande är beräknade till ca 125 milj. kr. under en femtonårsperiod.

I betänkandet behandlar beredningen också alla frågor av större betydelse rörande frivårdens och anstaltsvårdens utformning som har tagits upp av tidigare utredningar eller som aktualiserats i andra sammanhang, såsom narkomanvården, hälso- och sjukvården i övrigt, personundersökningsverksamheten, övervakningsverksamheten, prövotidens längd, sociala stödåtgärder, frivårdsarbetet på häkten, frivårdsdistriktens utformning, differentiering av anstaltsklientelet, behandlingsplanering, aktiviteter på anstalterna, arbetsplikten, brevkontrollen, besöksverksamheten, rätten för de intagna att använda telefon, permissioner, anstaltstidningar, de intagnas medinflytande, enrumsbehandling och disciplinstraff, övervakningsnämndernas och de centrala nämndernas verksamhet. Vidare behandlas personalens förhållanden och frågan om kriminalvårdens informationsverksamhet.

Beredningens förslag föreslås nu att i allt väsentligt läggas till grund för reformarbetet inom kriminalvården. För budgetåret 1973/74 tillförs sålunda frivården omkring 100 tjänster.

Sammanfattning

Förändringarna inom justitiedepartementets område i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
Andra huvudtiteln			
A. Justitiedepartementet m. m.	43,3	50,1	+ 6,8
B. Polisväsendet	1 282,0	1 438,7	+ 156,7
C. Åklagarväsendet	80,5	87,7	+ 7,2
D. Domstolarna	329,4	364,5	+ 35,1
E. Rättegångsväsendet i allmänhet	48,8	82,8	+ 34,0
F. Kriminalvården	373,2	410,4	+ 37,2
G. Diverse	48,2	58,2	+ 10,0
Summa för driftbudgeten	**2 205,4**	**2 492,4**	**+ 287,0**
KAPITALBUDGETEN			
Statens affärsverksfonder (Domänverket)			
Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården	—	—	—
Statens allmänna fastighetsfond			
Polishus m.m.	40,0	87,0	+ 47,0
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	—	8,0	+ 8,0
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	4,0	8,4	+ 4,4
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	49,0	63,0	+ 14,0
Summa för kapitalbudgeten	**93,0**	**166,4**	**+ 73,4**
Totalt för justitiedepartementet	**2 298,4**	**2 658,8**	**+ 360,4**

icke statliga tjänster där staten medverkar vid bestämmandet av löneförmånerna, dvs. främst tjänster vid det kommunala skolväsendet. Men detta gäller bara inom kommuner som berörs av omlokaliseringen, alltså kommunerna i Stockholms län och de kommuner dit statlig verksamhet skall flyttas.

Organisationsförändringar i samband med rationalisering väntas emellertid medföra att kungörelsens tillämpningsområde kan behöva vidgas. Den nyss åsyftade begränsningen till vissa kommuner bör således slopas. Därigenom skulle det särskilda anställningsförfarandet kunna göras tillämpligt på alla statligt lönereglerade tjänster.

En utvidgning av angiven innebörd skulle också tillgodose önskemål som har uttryckts av de statsanställdas huvudorganisationer.

Jag föreslår en sådan utvidgning. Med hänsyn till frågans beskaffenhet bör den underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för en utvidgning av den särskilda anställningsregleringen m. m. i fråga om offentlig tjänst.

7. Programbudgetering

Redogörelser för utrednings- och försöksverksamheten rörande programbudgetering har tidigare lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 2 s. 29 ff), prop. 1970: 1 (bil. 2 s. 7 ff), prop. 1971: 1 (bil. 2 s. 3 ff) och prop. 1972: 1 (bil. 2 s. 22 ff). Verksamheten har fortsatt under år 1972.

Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tillämpas enligt beslut av statsmakterna (prop. 1970: 97, SU 1970: 203, rskr 1970: 420) fr. o. m. innevarande budgetår ett nytt system för planering och budgetering.

I det nya systemet följer planering, budgetering och redovisning m. m. en indelning av försvaret och dess verksamhet i program- och produktionsområden. Anslagen i riksstaten samt de s. k. uppdragen från Kungl. Maj:t till centrala myndigheter och mellan olika myndigheter är anpassade till denna indelning. Delvis nya regler har börjat tillämpas för rollfördelningen mellan olika nivåer, för ekonomiska relationer mellan myndigheterna och för redovisning av prestationer och kostnader.

Huvudelementen i det nya systemet utgörs av perspektivplanering, systemplanering, programplanering och programbudgetering. Systemplaner finns ännu inte utformade. Även i andra avseenden har det nya systemet ännu inte införts fullt ut. Sålunda sker t. ex. mätning och redovisning av prestationer m. m. endast i begränsad omfattning. Det är vidare naturligt att den fortsatta tillämpningen av systemet kommer att

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 900 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för löne- och prisomräkning med 330 000 kr. samt för ytterligare en sakkunnig med 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Statsrådsberedningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kr.

A 2. Justitiedepartementet

1971/72 Utgift	11 479 009
1972/73 Anslag	12 532 000
1973/74 Förslag	14 140 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
		Dep.chefen
Personal		
Handläggande personal	81	+ 1
Övrig personal	73	− 1
	154	−
Anslag		
Lönekostnader	11 427 000	+ 1 477 000
Sjukvård	40 000	—
Reseersättningar	300 000	—
Därav utrikes resor	(110 000)	(—)
Expenser	765 000	+ 131 000
	12 532 000	**+ 1 608 000**

Jag beräknar medel för löne- och prisomräkning med 1 228 000 kr. samt för ytterligare en departementssekreterartjänst och en biträdestjänst med 121 000 kr.

Två tjänster för expeditionsvakter kan dras in.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 140 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Justitiedepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 140 000 kr.

A 3. Svensk författningssamling

1971/72 Utgift	1 358 424
1972/73 Anslag	1 600 000
1973/74 Förslag	1 900 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för bl. a. tryckning av Svensk författningssamling.

Anslaget bör räknas upp med 300 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svensk författningssamling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

A 4. Justitiekanslern

1971/72	Utgift	1 065 929
1972/73	Anslag	1 116 000
1973/74	Förslag	1 220 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		JK	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	8	—	—
Övrig personal	3	—	—
	11	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 046 100	+ 64 500	+ 65 000
Sjukvård	1 700	—	—
Reseersättningar	10 000	—	—
Lokalkostnader	36 300	+ 36 800	+ 36 800
Expenser	21 900	+ 4 700	+ 2 200
	1 116 000	**+ 106 000**	**+104 000**

JK

1. Löne- och prisomräkning m. m. 106 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar JK att en tjänst som extra föredragande indrages (−109 600 kr.) och ersätts med tillfälliga extra föredragande (+48 520 kr.). Detta skulle medföra att JK:s möjligheter att företa inspektionsresor och ta upp ärenden på eget initiativ minskar i avsevärd grad samt att antalet balanserade ärenden ökar.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 220 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Justitiekanslern* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 220 000 kr.

A 5. Lagberedningen

1971/72	Utgift	489 249	Reservation	436 374
1972/73	Anslag	480 000		
1973/74	Förslag	275 000		

Lagberedningens uppgifter hänför sig f. n. till lagstiftningen inom utsökningsrätten. Beredningen består av ordförande och en annan ledamot och har en sekreterare och en biträdande sekreterare.

Lagberedningen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 30 000 kr.
2. 0-alternativet kan genomföras genom minskning av arbetskrafterna vilket medför att arbetsplanen blir förskjuten.

Departementschefen

Jag räknar med att lagberedningens uppdrag inom utsökningsrättens område skall kunna slutföras omkring årsskiftet 1973/74. Mot denna bakgrund förordar jag att anslaget tas upp med 275 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 275 000 kr.

A 6. Fideikommissnämnden

1971/72	Utgift	125 270	Reservation	49 332
1972/73	Anslag	220 000		
1973/74	Förslag	270 000		

Fideikommissnämnden handlägger ärenden enligt lagen om avveckling av fideikommiss och permutationslagen. Nämnden består av ordförande och fyra andra ledamöter, varav en tillika är kanslichef.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	1	—	—
Övrig personal	1	—	—
	2	—	—
Anslag			
Lönekostnader	225 400	+4 600	+4 600
Sjukvård	1 200	—	—
Reseersättningar	20 000	—	—
Lokalkostnader	7 000	—	—
Expenser	15 400	−3 600	−3 600
	[1]269 000	**+1 000**	**+1 000**

[1] Inklusive reservation från anslaget för 1971/72

Fideikommissnämnden

Löne- och prisomräkning m. m. 50 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till fideikommissnämndens ställning efter permutationslagens tillkomst (prop. 1972: 8, LU 1972: 11, rskr 1972: 182) föreslår jag att ett förslagsanslag anvisas för nämndens verksamhet.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 270 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fideikommissnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 270 000 kr.

A 7. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter

1971/72	Utgift	54 856
1972/73	Anslag	60 000
1973/74	Förslag	72 000

Från anslaget bestrids arvoden för tryckfrihetsombuden, som har till uppgift att vaka över tryckfrihetsförordningens efterlevnad. F. n. finns 103 sådana ombud.

Anslaget bör räknas upp med 12 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 72 000 kr.

A 8. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	10 340 744	Reservation	809 735
1972/73	Anslag	11 700 000		
1973/74	Förslag	11 000 000		

Ett antal nya utredningar har tillsatts under år 1972. Till dessa hör sexualbrottsutredningen, domkretsutredningen för Stockholms län, utredningen angående polisen i Stockholm, utredningen angående ny lagstiftning om befordran med järnväg, utredningen angående inskrivning av rätt till luftfartyg m. m., sakkunnig för översyn av namnlagen, konsumenttjänstutredningen, utredningen om hovrätternas organisation, domarutbildning m. m., utredningen om överinstans till fastighetsdomstol, sakkunnig för översyn av delgivningsbestämmelser, kommissionen för förebyggande av politiska våldsdåd med internationell bakgrund, utredningen för översyn av lagstiftningen om företagsinteckning och utredningen angående produktskador.

Flera kommittéer med omfattande uppdrag fortsätter sin verksamhet, bl. a. 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar, sakkunniga rörande lagstiftning om köp av lös egendom, integritetsskyddskommittén, ämbetsansvarskommittén, samarbetsorganet för ADB inom

rättsväsendet, 1968 års brottmålsutredning, vattenlagsutredningen, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, kreditupplysningsutredningen, familjelagssakkunniga, kommittén för kriminologisk behandlingsforskning, massmedieutredningen, nordisk kommitté för översyn av den upphovsrättsliga lagstiftningen, åtalsrättskommittén, kreditköpskommittén, konkurslagskommittén, arbetsgruppen för framtidsforskning och kommittén för utredning om påföljder för psykiskt avvikande lagöverträdare m. m.

Under år 1972 har följande utredningar slutfört sina uppdrag, nämligen fångvårdens byggnadskommitté, sjölagskommittén, utredningen angående fraktavtalet vid godsbefordran på väg, domstolskommittén, trafikmålskommittén, kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet, grundlagberedningen, utredningen om ledningsrätt, grustäktskommittén, utredningen om regeringsrättens kansliorganisation m. m., utredningen rörande ersättning för oriktiga frihetsberövanden, barnavårdsmannautredningen, 1971 års partistödsutredning, arbetsgruppen för framtidsforskning, kriminalvårdsberedningen och kommissionen för förebyggande av politiska våldsdåd med internationell bakgrund.

Jag beräknar 1,2 milj. kr. under anslaget för fortsatt utredning om ett enhetligt och samordnat informationssystem för rättsväsendet (RI).

Med hänsyn till den reservation som finns beräknar jag medelsbehovet till 11 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

A 9. Centralnämnden för fastighetsdata

1971/72	Utgift	8 795 251
1972/73	Anslag	10 350 000
1973/74	Förslag	13 790 000

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har till uppgift att förbereda uppbyggnad av centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på automatisk databehandling (ADB).

Nämnden leds av en styrelse. Till styrelsen är knutet ett råd med uppgift att verka för en samordning av nämndens verksamhet med verksamheten hos kommunala organ som kan komma att lämna uppgifter till eller utnyttja registren.

Chef för nämnden är en överdirektör. Inom nämnden finns fem enheter — en teknisk enhet, en fastighetsregisterenhet, en inskrivningsregisterenhet, en utvecklingsenhet och en administrativ enhet.

Intill den 17 november 1972 fanns också en stabsenhet, som då utgick ur organisationen efter beslut av Kungl. Maj:t.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	45	+ 5	—
Övrig personal	30	+ 4	—
	75	+ **9**	—
Anslag			
1. Förberedelser för genomförande av beslutade reformer	6 940 000	— 632 000	— 920 000
2. Försöksverksamhet	2 610 000	+1 762 000	+1 625 000
3. Utvecklingsverksamhet	800 000	+ 319 000	+ 310 000
4. Reformgenomförande	—	+1 991 000	+1 985 000
5. Produktion	—	+ 100 000	+ 100 000
6. Kostnader för omlokalisering[1]	—	+ 438 000	+ 440 000
	10 350 000	**+3 978 000**	**+3 540 000**
Avgår inkomster från program 5		— 100 000	— 100 000
		+3 878 000	**+3 440 000**

[1] Kungl. Maj:t har i beslut den 8 december 1972 förordnat att för budgetåret 1972/73 skall finnas en anslagspost för kostnader i anledning av omlokalisering.

I 1968 års statsverksproposition (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 10) lades fram förslag till vissa riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen. Riksdagen godtog förslaget (SU 1968: 2, 3LU 1968: 5, rskr 1968: 80). Beslutet innebär bl. a. följande. Ett nytt för land och stad enhetligt fastighetsregister läggs upp. Ett enhetligt beteckningssystem införs, fastigheternas läge anges med koordinater och ADB-teknik används för registret. Registret förläggs till en central datamaskin. Arbetet på reformen skulle enligt 1968 års beslut påbörjas omedelbart och genomförandet föregås av viss försöksverksamhet. Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma hur det fortsatta utredningsarbetet och arbetet med att genomföra registerreformen skulle organiseras.

Riksdagen har också fattat beslut om en inskrivningsreform (prop. 1970: 1 bil. 4 s. 44, SU 1970: 2, 3LU 1970: 8, rskr 1970: 96). Beslutet innebär, att ett nytt, centralt inskrivningsregister skall införas, att ADB-teknik skall användas och att en central datamaskin skall användas. Införandet av det nya inskrivningsregistret skall föregås av försöksverksamhet.

Med stöd av riksdagens beslut år 1971 (prop. 1971: 1 bil. 4 s. 10, CU 1971: 5, rskr 1971: 49) gavs CFD sin nuvarande organisationsform den 1 juli 1971. CFD har till uppgift att förbereda uppbyggnad av centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på ADB. Lantmäteristyrelsen svarar för fastighetsbeteckningsreformen och tillsammans

med fastighetsregistermyndigheterna för övriga uppgifter som krävs för fastighetsregisterreformens genomförande och som inte ankommer på CFD. Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) leder arbetet med att förbereda fastighetsbokens innehåll för överförande till ett centralt inskrivningsregister, grundat på ADB, och inskrivningsmyndigheterna vid tingsrätterna utför beredning och sanering av innehållet i fastighetsböckerna. CFD skall i sitt arbete samråda med lantmäteristyrelsen och DON. Samarbetet med kommunerna sker bl. a. genom det till CFD knutna rådet.

Under 1971 har CFD drivit försöksverksamhet med ett ADB-system i Uppsala läns norra domsaga — med undantag av Östhammars kommun — samt Uppsala och Enköpings stadsregisterområden. Försöksverksamhet pågår alltjämt i viss omfattning. På grundval av erfarenheter under denna försöksverksamhet har CFD i skrivelse den 28 april 1972 föreslagit ett första driftsystem (Fastighetsdatabanken. Systemförslag driftsystem -1).

1. Driftsystem 1

1.1 *CFD:s förslag i skrivelse den 28 april 1972*

CFD:s förslag till ett första driftsystem, driftsystem 1, innebär i huvudsak följande.

Databanksförsöket, som omfattar omkring 40 000 fastigheter i Uppsala län, skall bedrivas även under budgetåret 1973/74. Uppgifter om övriga fastigheter i länet införs i databanken under år 1973. Ett centralt fastighetsregister (FR) och ett centralt inskrivningsregister (IR), båda avseende i princip alla fastigheter i länet, skall enligt CFD:s planer föras genom ADB från och med den 1 juli 1974. FR och IR skall bli officiella register och manuella register skall inte längre föras. Detta första driftsystem skall därefter successivt utvidgas att omfatta uppgifter om fastigheter i Gävle kommun, Stockholms län samt delar av Malmöhus och Göteborgs och Bohus län. Systemet skall avlösas av ett rikssystem — driftsystem 2 — i slutet av år 1976.

Driftsystem 1 skall liksom försökssystemet i Uppsala län vara terminalbaserat. Fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna skall kommunicera med en dator via terminaler anslutna till telefonnätet. Under driftsystem 1 skall även andra intressenter kunna få terminalanslutning till datorn.

Enbart data som beräknas bli frekvent efterfrågade skall behandlas i ADB-systemet. Övriga uppgifter ur de akter från vilka data hämtas till IR och FR skall kunna göras lätt tillgängliga genom att kopior av handlingar i akterna skall kunna distribueras i form av mikrofilm.

FR och IR föreslås innehålla i huvudsak de uppgifter som nu finns i jordregister, stadsregister och fastighetsböcker. Det förutsätts emellertid

att vissa data inte skall föras in i FR och IR på grund av att de är inaktuella eller av andra skäl mindre användbara. Däremot skall ADB-systemen utformas så att vissa nya uppgifter kan tillföras FR. I vad mån och när uppgifter av detta slag kan tillföras FR blir beroende av om fastighetsregistermyndigheterna har resurser härför.

Vissa uppgifter om fastighetstaxering och ägare skall alltid tillföras systemet. Underlag för dessa uppgifter skall enligt förslaget erhållas från länsstyrelserna.

FR föreslås bestå av följande delregister

— *fastighetsbildningsregistret (bestående av en registerdel för fastigheter och en registerdel för samfälligheter)*
— kvartersregistret
— adressregistret
— planregistret
— koordinatregistret.

Utvecklingen av adressregistret kan enligt CFD senareläggas. Kvartersregistret föreslås tillkomma först under budgetåret 1974/75.

IR föreslås bestå av registerdelar för

— lagfart
— tomträtt
— inteckningar m. m.
— anteckningar
— äldre förhållanden.

Tomträtt redovisas inte separat utan i anslutning till inskrivningsuppgifterna rörande den fastighet i vilken tomträtten är upplåten.

I FR och IR lagras uppgifterna så att man kan nå dem vid sökning över terminal genom att ange fastighets- eller samfällighetsbeteckning, kvartersnamn, tomtbeteckning, fastighets eller tomts adress eller plan- eller bestämmelsebeteckning. Sökning via koordinater eller ägares personnummer är däremot inte möjlig att utföra annat än vid s. k. satsvis bearbetning.

Fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna skall ansvara för innehållet i FR resp. IR. Det innebär att de skall hålla registren aktuella genom att föra in, ändra och ta bort uppgifter, s. k. ajourföring. CFD skall endast ansvara för systemen och den tekniska driften av systemen.

Enligt gällande bestämmelser skall en rad olika myndigheter aviseras om uppgifter som skall införas i nuvarande fastighetsregister i samband med registrering. I driftsystem 1 avses motsvarande aviseringar till stor del ske maskinellt. Det förutsätts också att FR i viss omfattning aviseras av inskrivningsmyndighet beträffande avtalsservitut och av länsstyrelse i fråga om församlingstillhörighet, fastighetsägare m. m.

Meningen är att de underrättelser som inskrivningsmyndighet nu lämnar vissa myndigheter om sökta lagfarter m. m. skall framställas genom

ADB. Vidare förutsätts IR kunna maskinellt tillföras uppgifter angående ägares adress och civilstånd från länsstyrelsernas personregister. Underrättelser från fastighetsregistermyndighet till inskrivningsmyndighet om ändringar i fastighetsindelningen m. m. skall enligt förslaget också framställas maskinellt.

Information från FR och IR skall kunna lämnas såväl över terminal som via s. k. radskrivare. På sistnämnda sätt skall s. k. fastighetskort och samfällighetskort framställas. De skall innehålla uppgifter ur såväl FR som IR. Ett kort görs för varje fastighet. Bevis med redovisning av gemensamma inteckningar framställs inte under driftsystem 1, eftersom det kräver en komplicerad systemteknisk lösning.

FR beräknas kunna utnyttjas i stor utsträckning för sammanställningar av data som berör flera fastigheter.

I skrivelsen lämnar CFD vidare uppgifter om hur FR och IR kommer att vara tillgängliga för användarna och om reservrutiner vid avbrott i datadriften. CFD redovisar också vissa allmänna uppgifter om behov av datorkapacitet och kostnader.

1.2 *Remissyttranden*

Yttranden över CFD:s skrivelse den 28 april 1972 har avgetts av Svea hovrätt — efter hörande av inskrivningsdomarna vid inskrivningsmyndigheterna i Stockholms, Södra Roslags, Uppsala, Uppsala läns norra, Uppsala läns södra och Gävle domsagor —, DON, kammarkollegiet, statskontoret — efter hörande av datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) —, statistiska centralbyrån, bankinspektionen, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus och Västmanlands län, länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON), Svenska kommunförbundet, Svenska bankföreningen, Sveriges industriförbund, Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution, Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation och Svenska kommunal-tekniska föreningen. Yttranden har dessutom överlämnats av lantbruksstyrelsen från fyra lantbruksnämnder och av länsstyrelserna från ett antal kommuner.

Den föreslagna uppbyggnaden av FR och IR tillstyrks eller lämnas utan erinran av det stora flertalet remissinstanser, även om en hel del synpunkter och önskemål föreligger rörande utformningen i detalj av de olika registren. Den föreslagna turordningen för övergång till ADB-systemet inom olika regioner tillstyrks eller lämnas utan erinran i det övervägande antalet remissyttranden. Förslaget har emellertid kritiserats i fråga om kostnadsberäkningarna, som enligt flera remissinstanser inte

utgör ett tillräckligt underlag för bedömning av företagets ekonomiska konsekvenser.

Systemförslaget tillstyrks således i princip eller lämnas uttryckligen utan erinran av *Svea hovrätt, inskrivningsdomaren i Södra Roslags domsaga, statistiska centralbyrån, statens planverk, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus* och *Västmanlands län* samt *LON.*

Förslaget avstyrks av *kommunstyrelserna i Huddinge* och *Nacka kommuner,* som anser att registerreformen bör senareläggas i brist på utredning om de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna för kommunernas del.

Den mest kritiska av remissinstanserna är *statskontoret* som anser att det f. n. är viktigast att försöksverksamheten i Uppsala län fortsättes med den begränsningen att endast nuvarande försöksområde jämte Östhammars kommun omfattas av försöken. Väsentliga förbättringar av de hittills framlagda kostnads- och intäktskalkylerna fordras. Innan statsmakterna fattar beslut om registreringens definitiva utformning behövs dessutom enligt statskontoret kompletterande utredningar som bl. a. belyser organisationsalternativ med decentraliserad registeradministration och utnyttjande av mikrofilm.

Liknande synpunkter på organisationsfrågan anförs av *länsstyrelsen i Östergötlands län, kommunstyrelserna i Kalmar* och *Lunds kommuner* samt *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation,* som samtliga ställer sig tveksamma till om alternativet med ett centralregister är det lämpligaste med hänsyn till den utveckling som ägt rum sedan principbeslutet härom fattades. Dessa remissinstanser förordar därför en omprövning av beslutet att inrätta ett centralt fastighets- och inskrivningsregister.

Sveriges industriförbund anser det otillfredsställande att ett flertal i databanken ingående register ännu inte är fixerade till sitt innehåll och användningssätt. Enligt förbundets mening bör utbyggnaden av den centrala databanken prövas av datasamordningskommittén (DASK).

I några remissvar behandlas frågan om vilken ambitionsnivå som bör sättas för driftsystem 1. *DON* anför att en förutsättning för att man skall kunna gå över till ADB-systemet är att säkerheten i systemet är tillfredsställande, vilket enligt DON:s uppfattning betyder att säkerheten inte får vara mindre än i det nuvarande systemet. DON förmodar att det inte är möjligt att utan kraftigt ökade resurser inom CFD till den 1 juli 1974 få i drift ett säkert system som avser hela eller ens större delen av det registerinnehåll som föreslås i promemorian. Med hänsyn bl. a. härtill förslår DON att registren byggs upp etappvis och att man i en första omgång begränsar sig till att föra över de uppgifter som nu finns i fastighetsregister, fastighetsbok och tomträttsbok samt därutöver — i den mån resurserna säkert förslår — de ytterligare uppgifter som bedöms

särskilt betydelsefulla från användningssynpunkt. Liknande synpunkter framförs av *inskrivningsdomaren i Södra Roslags domsaga, lantmäteristyrelsen* och *länsstyrelsen i Kalmar län,* som anser att ett snabbt överförande för hela landet av fastighetsregistrens nuvarande innehåll till fastighetsdatabanken bör prioriteras framför såväl en utökning av databanken med ytterligare informationsgrupper som en komplettering av brister i nuvarande innehåll. Av samma uppfattning är *Föreningen för tjänstemän inom Sveriges stadshypoteksorganisation,* som bedömer det som utomordentligt väsentligt att genomförande av reformen inte tar för lång tid, eftersom det kommer att bli synnerligen besvärande för kreditorganisationerna att arbeta med de gamla fastighetsböckerna och det nya inskrivningsregistret vid sidan av varandra. En motsatt ståndpunkt intas av *Svenska kommunal-tekniska föreningen* som menar att databankens innehåll för att undvika osäkerhet hos användarna bör vara komplett från början även om det sker på bekostnad av tidsfaktorn.

Frågan om tillgängligheten till uppgifterna i databanken behandlas av några remissinstanser. Enligt *lantmäteristyrelsens* mening måste mycket höga krav ställas på både tillgänglighet och säkerhet. En allvarlig svaghet i det föreslagna systemet finner styrelsen vara avsaknaden av reservmaskin. Frågan om rutiner vid driftavbrott måste ägnas fortsatt uppmärksamhet under den vidgade försöksverksamheten.

Svenska kommunförbundet anför att det för kommunerna som användare av databanken är av stor betydelse vilken tid denna kommer att vara tillgänglig för informationssökning. I de kommuner där man i dag för fastighetsregister i kommunal regi upplever man det enligt förbundet som en stor fördel att information kan hämtas ur registret när som helst och även på icke ordinarie arbetstid. Kommunförbundet menar därför att det skulle bli en allvarlig försämring i förhållande till nuläget om databanken kommer att vara öppen för information via terminal endast kort tid på dygnet.

Förslaget att under driftsystem 1 inte skall finnas möjlighet att på maskinell väg framställa ett gravationsbevis för flera gemensamt intecknade fastigheter utsätts på sina håll för kritik. Ett i promemorian skisserat system att t. v. ta hänsyn till de eventuella kostnadsökningar som kan drabba avnämare, vilka tvingas lösa fastighetskort för varje fastighet som berörs av gemensam inteckning, genom en lämplig utformning av debiteringsbestämmelserna godtas visserligen av *Svea hovrätt, inskrivningsdomarna i Stockholms* och *Södra Roslags domsagor* samt *kammarkollegiet.*

Lantbruksnämnden i Uppsala län, länsstyrelsen i Uppsala län, Svenska bankföreningen och *Föreningen mellan ombudsmännen hos Sveriges landshypoteksinstitution* avvisar däremot tanken på ett sådant system.

Den uppdelning av ansvaret för ajourföringen av FR och IR som gjorts i promemorian tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet re-

missinstanser. Några av remissinstanserna tar i samband därmed upp en rad olika säkerhetsfrågor och anser att dessa bör ägnas fortsatt uppmärksamhet.

2. CFD:s anslagsframställning avseende budgetåret 1973/74

Ett system som omfattar alla fastigheter i riket kan enligt CFD:s mening inte konstrueras utan en fortsatt och utbyggd försöksverksamhet. Försöksverksamheten i Uppsala län måste därför bedrivas fram till den 1 juli 1974, då den skall avlösas av driftsystem 1.

Från hösten 1973 måste verksamheten vidare intensifieras med ett s. k. handläggningsförsök då omfattande produktionstester görs. Detta försök är avsett att pågå till den 1 juli 1974. Under budgetåret 1973/74 skall uppgifter om fastigheter i Uppsala län införas i ADB-systemen i den mån de inte införts i samband med nuvarande försöksverksamhet.

2.1 *Förberedelser för genomförandet av beslutade reformer*

Förberedelser för genomförandet av beslutade reformer avser främst utveckling av system för överföring av data till FR och IR, utveckling av driftsystem 1 och driftsystem 2, system för koordinatutnyttjande och metoder för användning av FR och IR.

Tyngdpunkten i CFD:s verksamhet under året ligger på detaljutformning och utprovning av driftsystem 1.

Ytterligare teknisk personal behöver anställas. Konsulter behöver också anlitas i större utsträckning än f. n. Datorkostnaderna beräknas öka med 445 000 kr.

2.2 *Försöksverksamhet*

Kostnaderna under denna post under budgetåret 1973/74 består till övervägande delen av kostnader för databankens öppethållande. Datorkostnaderna beräknas öka med 950 000 kr. För personalförstärkning för arbetsuppgifter som följer av ökat öppethållande beräknas 130 000 kr.

2.3 *Utvecklingsverksamhet*

Verksamheten inriktas under budgetåret mot frågor angående databankens användning i samhällsplaneringen.

Datorkostnaden beräknas öka med 40 000 kr.

2.4 *Reformgenomförande*

Under en ny post benämnd reformgenomförande bör redovisas kostnaderna för överföring av uppgifter från de manuella registren, koordinatregistrering, uppläggning av namnregister till beteckningsreformen och information inför starten av driftsystem 1.

CFD:s kostnader för överföring av uppgifter om fastigheter i Gävle kommun och delar av Stockholms län beräknas till 245 000 kr.

För information till fastighetsägare m. fl. i Uppsala län och Gävle kommun beräknas 110 000 kr.

2.5 *Produktion*

Ytterligare en ny post bör införas. Posten, som bör benämnas produktion, skall enligt CFD omfatta utnyttjande av koordinatregister och namnregister. Kostnaderna härför liksom för normalt system- och programunderhåll och proportionell del av indirekta kostnader bör täckas av inkomster.

2.6 *Kostnader för omlokalisering*

CFD skall i augusti 1973 omlokaliseras till Gävle. CFD har i särskild anslagsframställning den 29 augusti 1972 hemställt om 438 000 kr. för dubblering av vissa tjänster och andra engångsutgifter i samband med omlokaliseringen.

3. *Kostnader för reformgenomförande och drift i driftsystem 1*

Till komplettering av uppgifterna i anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har CFD i skrivelse den 8 november 1972 redovisat en kostnadsberäkning för driftsystem 1. Kostnaderna beräknas enligt följande.

För *överföring* av uppgifter från de manuella registren till FR och IR krävs insatser av CFD, lantmäteristyrelsen, DON, statliga och kommunala fastighetsbildnings- och fastighetsregistermyndigheter samt inskrivningsmyndigheter. CFD har beräknat kostnaderna med utgångspunkt från att ett s. k. minidatorsystem skall kunna användas och att överföringen sker successivt under åren 1974—1976. Databanken beräknas den 1 september 1976 bestå av uppgifter om över 800 000 fastigheter.

Överföringskostnaderna för Uppsala län, Gävle kommun, Stockholms län och Malmöhus län beräknas uppgå till i genomsnitt 13 kr. 12 öre per fastighet eller för 805 000 fastigheter till 10,5 milj. kr.

En systematisk genomgång av fastighetsböcker och nuvarande fastighetsregister krävs före överföringen. Kostnaderna för beredningen i ovannämnda områden beräknas till 5 kr. 59 öre per fastighet eller för 805 000 fastigheter till 4,5 milj. kr.

Beteckningsreformen för samma områden beräknas kosta CFD och statliga och kommunala fastighetsregistreringsmyndigheter sammanlagt 2,5 milj. kr.

Koordinatregistreringen beräknas uppgå till endast 700 000 kr. eftersom alla områden i driftsystem 1 utom Malmöhus län redan registrerats.

Ledningsarbetet inom CFD, DON och lantmäteristyrelsen beräknas till 2,9 milj. kr.

I anslutning till databanksreformen kan det visa sig lämpligt att genomföra kompletteringar i jordregistret av arealuppgifter, avveckling av bihang C till stadsregistret och omritningar eller kompletteringar av registerkartor.

Kostnaderna för statliga fastighetsregistermyndigheters kompletteringar av arealuppgifter under 1972/73 och 1973/74 beräknas till 400 000 kr. Kostnaderna för avveckling av bihang C har inte kunnat beräknas på grund av olikartade förhållanden inom det område driftsystem 1 skall omfatta. Kostnaderna för upprättande av ett nytt registerkartverk kan inte heller beräknas nu.

Driftkostnaderna för driftsystem 1 under 1974/75 beräknas till 8 762 000 kr. och under 1975/76 till 13 021 000 kr.

Detta innebär en kostnad per fastighet och år med 23 kr. 87 öre den 1 juli 1975 och 17 kr. 7 öre den 1 oktober 1976. De högre kostnaderna 1975 beror huvudsakligen på att dataanläggningen vid denna tid är lågt utnyttjad. Driftkostnaderna per fastighet beräknas minska väsentligt i driftsystem 2.

Med driftkostnader avses här kostnader för ADB inklusive terminaler och telefonlinjer, blanketter och porto, utbildning av personal inom fastighetsregister-, fastighetsbildnings- och inskrivningsmyndigheterna samt personalkostnader för ajourföring av koordinatregistret.

Departementschefen

Genom beslut av 1968 och 1970 års riksdagar (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 10, SU 1968: 2, 3LU 1968: 5, rskr 1968: 80, prop. 1970: 1 bil. 4 s. 44, SU 1970: 2, 3LU 1970: 8, rskr 1970: 96) har i princip bestämts att ADB skall införas på fastighetsregistreringens område och inom inskrivningsväsendet.

CFD, som bedriver försöksverksamhet inom Uppsala län, har nu föreslagit att ett första driftsystem, driftsystem 1, för ett centralt fastighetsregister (FR) och ett centralt inskrivningsregister (IR), grundat på ADB, införs för Uppsala län, Gävle kommun, Stockholms län och delar av Malmöhus och Göteborgs och Bohus län med början den 1 juli 1974.

Systemet föreslås bli terminalbaserat. Fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna skall kommunicera med en central dator över terminaler som ansluts till datorn över telefonnätet. FR och IR skall innehålla i stort sett de uppgifter som ingår i nuvarande fastighetsregister och fastighets- och tomträttsböckerna. Nämnda myndigheter skall svara för att registren hålls aktuella, s. k. ajourföring. CFD skall svara för system och drift.

Förslaget har remissbehandlats. Förslaget om ett terminalbaserat

system för FR och IR har därvid tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Flera remissinstanser har emellertid framhållit att alternativ till det föreslagna systemet bör undersökas. Härvid har man särskilt hänvisat till att den föreslagna lösningen är kostnadskrävande. Även jag anser att alternativa lösningar bör undersökas. Härför talar framför allt den snabba tekniska utvecklingen. Jag anser emellertid att denna undersökning bör ingå som ett led — och ett mycket viktigt sådant — i arbetet på utvecklingen av driftsystem 2. För driftsystem 1 bör man däremot välja det system CFD föreslagit. Jag räknar med att erfarenheterna från driftsystem 1 skall ge värdefulla erfarenheter även för den här aktuella frågan. Jag vill i detta sammanhang erinra om att datasamordningskommittén (Fi 1971: 3) har till uppgift att göra utredningar angående samordning av statliga databanker. Sådana utredningar kan även komma att påverka frågan om hur driftsystem 2 bör byggas upp.

Det föreslagna området för driftsystem 1 och turordningen för uppbyggnaden av FR och IR har också tillstyrkts eller lämnats utan erinran i övervägande antalet remissyttranden. För att erfarenheterna under driftsystem 1 skall kunna läggas till grund för utredningen om ett rikssystem är det angeläget att det område som skall ingå i FR och IR under driftsystem 1 omfattar flera förvaltningsområden med olikartad struktur. Det är också angeläget att få ytterligare erfarenheter av transaktionsvolymer och rationaliseringseffekter under olika förhållanden. Jag finner därför att den pågående försöksverksamheten bör ersättas av ett första driftsystem för begränsade delar av landet. I likhet med CFD anser jag att det första driftsystemet bör byggas ut i etapper. Det bör omfatta Uppsala län fr. o. m. den 1 juli 1974. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om vilka områden driftsystem 1 skall omfatta.

När det gäller innehållet i FR och IR har en rad synpunkter och önskemål framkommit under remissbehandlingen. För egen del anser jag att registren i princip bör begränsas till de uppgifter som nu ingår i fastighetsregistren samt fastighets- och tomträttsböckerna. Allmänna bestämmelser om fastighetsregistrering finns i fastighetsbildningslagen (1970: 988). Enligt bestämmelser i lagen ankommer det på Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter om fastighetsregistreringen. Det bör därför ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om innehållet i FR. Vissa kompletterande bestämmelser kan dock behövas i fastighetsbildningslagen. Enligt 19 kap. 1 § jordabalken skall inskrivning ske i fastighetsbok eller tomträttsbok. En övergång till IR kan därför inte genomföras utan lagändring. Statsrådet Lidbom kommer att anmäla denna fråga senare i dag.

Utskrift av information från FR och IR skall enligt CFD:s förslag ske i olika former. Bevis med redovisning av gemensamma inteckningar

skall emellertid inte framställas, eftersom det kräver en komplicerad teknisk lösning. Med hänsyn till de synpunkter som ett antal remissinstanser anfört i denna fråga anser jag att det bör ytterligare undersökas om inte bevis av nu angett slag kan framställas under driftsystem 1.

I likhet med berörda remissinstanser finner jag den föreslagna ansvarsfördelningen mellan myndigheterna under driftsystem 1 lämplig. Det krävs emellertid en närmare reglering av ansvarsfrågorna mellan CFD, registermyndigheterna och deras centrala myndigheter. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser härom.

I systemförslaget har CFD redovisat vissa allmänna uppgifter om kostnaderna för FR och IR under driftsystem 1. Dessa uppgifter har under remissbehandlingen kritiserats. CFD har sedermera kompletterat uppgifterna i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 och i ett tillägg till denna i november 1972. Kostnadsberäkningarna omfattar emellertid inte de indirekta kostnader kommunerna kan åsamkas genom fastighetsbetecknings- och fastighetsregisterreformerna. Frågan om bl. a. dessa kostnader utreds nu inom civildepartementet. Vidare kommer inom kort berörda länsstyrelser att få i uppdrag att göra erforderliga utredningar och föra överläggningar med kommunerna i fråga om fördelningen mellan statligt och kommunalt huvudmannaskap för fastighetsregistreringen.

Nämndens arbete bör liksom innevarande budgetår koncentreras till uppbyggnad och drift av FR och IR. Frågor angående system- och driftsäkerhet bör därvid ägnas fortsatt uppmärksamhet. Arbetet bör bedrivas så att driftsystem 1 kan tas i bruk i Uppsala län den 1 juli 1974.

För att detta skall bli möjligt förordar jag att nämndens anslag ökas med 3 milj. kr. Även för budgetåret 1973/74 bör finnas en anslagspost för kostnader för omlokalisering. För sådana kostnader beräknar jag 440 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Centralnämnden för fastighetsdata* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 790 000 kr.

A 10. Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde

1971/72	Utgift	525 420	Reservation	490 436
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	500 000		

Från anslaget bestrids kostnader för kurser och annan upplysningsverksamhet för personal inom justitiedepartementets verksamhetsområde.

En omfattande kursverksamhet kommer att äga rum under budgetåret 1973/74 för information angående ny lagstiftning avseende bl. a.

förvaltningsdomstolsreformen och rättshjälpsreformen. Anslaget bör tas upp med 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

A 11. Extra utgifter

1971/72	Utgift	525 342	Reservation	206 461
1972/73	Anslag	735 000		
1973/74	Förslag	800 000		

Jag beräknar 150 000 kr. för kostnader i anledning av ett europeiskt justitieministermöte i Stockholm i juni 1973.

Under anslaget Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m. har anvisats medel för Sveriges andel i kostnaderna för den i Norge utgivna rättsfallssamlingen Nordisk Domssamling. Sveriges andel i dessa kostnader bör fr. o. m. nästa budgetår bestridas från anslaget Extra utgifter.

Sammanlagt bör anvisas 800 000 kr. under anslaget. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

A 12. Ersättning för personskador på grund av brott

1971/72	Utgift	45 861
1972/73	Anslag	1 000 000
1973/74	Förslag	1 000 000

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt kungörelsen (1971: 505) om ersättning av allmänna medel för personskada på grund av brott.

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för personskador på grund av brott* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

A 13. Information om lagstiftning m. m.

Nytt anslag (förslag) 1 250 000

Den ökade takten på lagstiftningsområdet berör i hög grad medborgarna i samhället. Det är därför väsentligt att information lämnas om innehållet i ny lagstiftning. Sådan information har hittills lämnats i viss utsträckning men i fortsättningen behöver den informationsverksamheten systematiseras och förbättras, bl. a. beroende på arten av den lagstiftning som är aktuell. Den lagstiftning som det under nästa budgetår blir aktuellt att informera om rör så centrala rättsområden som familjerätten, aktiebolagsrätten, skadeståndsrätten m. m.

Efter förslag från rikspolisstyrelsen i anslagsframställning för budgetåret 1973/74 planeras åtgärder för breddad information om samhällets åtgärder mot brott avseende hela rättsväsendet. Dessa informationsåtgärder beräknas dra en kostnad av ung. 450 000 kr.

Jag föreslår att ett särskilt anslag för information om lagstiftning m. m. förs upp under andra huvudtiteln. Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 har beräknats till 1 250 000 kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Information om lagstiftning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 250 000 kr.

B POLISVÄSENDET

Utvecklingen under de senaste åren i fråga om de brott som har kommit till polisens kännedom framgår av följande sammanställning.

Brott som kommit till polisens kännedom m. m.

År	Brotts-balks- (straff-lags-) brott	varav				Uppklarings-procent för brotts-balks- (straff-lags-) brott såvitt avser under året anmälda och uppklarade brott
		inbrotts-stöld (även annan stöld än inbrotts-stöld såvitt avser skjutvapen o. d.)	motor-fordons-tillgrepp	mord och dråp (även försök), barnadråp, misshandel, varav döden följt, övriga misshandelsbrott och rån	skade-görelse	
1965	393 660	80 584	46 717	12 936	22 995	29,2
1966	410 904	80 520	44 861	14 341	22 393	30,9
1967	437 042	85 469	48 899	14 889	24 721	30,9
1968	493 926	98 450	49 840	18 237	28 815	28,6
1969	480 979	90 885	51 164	19 349	29 933	24,9
1970[1]	532 431	105 637	56 336	19 094	32 838	
1971[1]	585 937	131 664	61 461	18 700	35 971	
1971-01-01-1971-10-31[1]	500 917	110 994	53 204	15 701	30 672	
1972-01-01-1972-10-31[1]	484 634	106 069	45 113	15 752	29 711	

[1] Siffrorna för åren 1970, 1971 och 1972 har hämtats från statistiska centralbyråns månadsstatistik, som erfarenhetsmässigt visar lägre siffror än årsstatistiken.

Av sammanställningen framgår att antalet brottsbalksbrott som har kommit till polisens kännedom har ökat under hela 1960-talet med undantag för år 1969. Det finns flera olika faktorer som påverkar den redovisade brottsstatistiken. Den påverkas, förutom av den verkliga brottsligheten, bl. a. av allmänhetens anmälningsbenägenhet och polisens resurser. Principerna för statistikredovisningen har delvis ändrats år 1965 och senast år 1968. Några helt säkra slutsatser om den verkliga brottsutvecklingen kan inte dras av den redovisade statistiken. Det är emellertid uppenbart att antalet brottsbalksbrott har ökat under 1960-talet. Enligt den preliminära statistiken för år 1972 föreligger emellertid en klar minskning av antalet brottsbalksbrott vid jämförelse med motsva-

rande period år 1971. Antalet rån, särskilt mot banker, posten och butiker har emellertid ökat. Checkbedrägerier har däremot minskat med ca 75 %.

Som sammanställningen utvisar har uppklaringsprocenten för samtliga brottsbalksbrott som har kommit till polisens kännedom sjunkit något under de senaste åren. Uppklaringsprocenten för samtliga brott som kommit till polisens kännedom har däremot ökat under senare år. Det bör framhållas att uppklaringsprocenten varierar starkt för olika brott. Sålunda är uppklaringsprocenten för 1969 för våldsbrott (3 kap. BrB) 45,7 % och för tillgreppsbrott (8 kap. BrB) 17,4 %, men framför allt bör framhållas att de i tabellen angivna procenttalen avser under året anmälda och uppklarade brott. Brott som klaras upp senare inräknas alltså inte. Den verkliga uppklaringsprocenten är därför betydligt högre. Av de brott som anmäldes år 1968 har sålunda 258 075 eller 45,5 % klarats upp intill utgången av år 1969. Motsvarande procentsiffra är för våldsbrotten 68,4, för bedrägeribrotten (9 kap. BrB) 71,0, för förskingringsbrotten (10 kap. BrB) 70,6 och för tillgreppsbrotten 26,2.

Den särskilda aktion mot den grova narkotikabrottsligheten som startade i början av år 1969 hade en gynnsam effekt. Emellertid förekommer alltjämt en omfattande smuggling och handel med narkotika. Narkotikamissbruket är utomordentligt svårt att komma tillrätta med.

Arbetsbalanserna vid kriminalavdelningarna har stigit i flertalet distrikt. Den nya skattebrottslag som trädde i kraft den 1 januari 1972 tar främst sikte på den grövre brottsligheten. Sådana utredningar är tidskrävande och komplicerade. Jag föreslår att ett antal tjänster inrättas vid vissa kriminalavdelningar för utredning av grova förmögenhetsbrott, främst skattebrott.

Trafikövervakningen kräver betydande insatser från polisens sida. Omfattningen av polisens arbete i detta avseende kan i viss mån belysas av de uppgifter om fordonsparkens storlek och antalet personskador vid trafikolyckor som lämnas i följande sammanställning.

År	Antalet registrerade motorfordon vid årets utgång	Antalet personskador vid polisundersökta trafikolyckor			
		dödade	svårt skadade	lindrigt skadade	summa
1962	1 687 853	1 123	2 942	19 496	23 561
1963	1 804 030	1 217	3 068	20 332	24 617
1964	1 897 310	1 308	3 370	21 565	26 243
1965	1 998 939	1 313	3 158	20 460	24 931
1966	2 084 714	1 313	4 700	16 730	22 743
1967	2 173 831	1 077	5 304	15 697	22 078
1968	2 266 909	1 262	6 111	16 917	24 290
1969	2 392 763	1 275	6 529	16 670	24 474
1970	2 487 755	1 307	6 614	15 616	23 537
1971	2 553 221	1 213	7 031	14 841	23 085

Det rationaliseringsarbete som har pågått inom polisväsendet under senare år fortsätter. De personella och materiella resurserna har också förstärkts. Behov av ytterligare förstärkning föreligger. Polisens situation i Stockholm har påkallat särskild uppmärksamhet. Jag föreslår ett antal åtgärder för att förbättra polisens förhållanden i främst Stockholm. En kraftsamling bör göras i de tre största städerna. Jag beräknar medel för 100 nya polismanstjänster i Stockholm samt 20 i Göteborg och 20 i Malmö samt 10 för landet i övrigt. Dessutom har jag beräknat medel för 15 polismanstjänster avsedda för flygplatsbevakning på Arlanda, Torslanda och Sturup.

Övertidsarbete har måst tillgripas i stor utsträckning även under budgetåret 1971/72. Antalet timmar för vilka övertidstillägg betalades ut har dock kunnat minskas med ca 110 000 timmar i förhållande till närmast föregående budgetår.

På grund av vad jag nu har sagt och närmare kommer att utveckla i det följande bör polisväsendet tillföras ytterligare 215 tjänster, varav 165 polismanstjänster.

Ändringar inom den regionala polisverksamheten

Statsmakternas ställningstagande till den framtida polis- och åklagardistriktsindelningen och till den regionala polisverksamheten (prop. 1971: 173, JuU 1972: 1, rskr 1972: 19) innebär, att vissa allmänna riktlinjer har dragits upp för en reform. Reformen syftar i första hand till en indragning av en del mindre polis- och åklagardistrikt men kan också komma att medföra att vissa län inte kan behållas som verksamhetsområde för den regionala polisorganisationen. Län som består av endast ett eller två polisdistrikt bör enligt de principer som har antagits av riksdagen föras samman med angränsande län till ett verksamhetsområde.

Det förslag till ändrad polis- och åklagardistriktsindelning, som 1967 års polisutredning lade fram i betänkandet (SOU 1970: 32) Polisen i samhället bildar, tillsammans med remissvaren däröver, utgångspunkt för det arbete som har påbörjats inom justitiedepartementet med detaljutformningen av distrikten. I de fall då en indragning av ett distrikt övervägs, skall en förnyad utredning göras angående de lokala förhållandena innan frågan avgörs. Utredningsarbetet kan emellertid begränsas om förhållandena inte har ändrats i något för indelningsfrågan betydelsefullt hänseende efter det att polisutredningens förslag lades fram.

Det ankommer i princip på Kungl. Maj:t att besluta om de ändringar i polis- och åklagardistriktsindelningen som anses motiverade. Övervägs en ändrad indelning i verksamhetsområden för den regionala polisorganisationen, skall frågan däremot underställas riksdagens prövning.

Inom justitiedepartementet har under hösten upprättats en promemoria (Ds Ju 1972: 30) angående indelningsändringar på polisväsendets område i Jämtlands län. I promemorian föreslogs att Svegs polisdistrikt skulle förenas med Östersunds polisdistrikt med Östersund som centralort.

Promemorian har tillställts berörda myndigheter, kommuner och personalorganisationer. Innehållet i promemorian har därefter diskuterats vid överläggningar mellan företrädare för justitiedepartementet samt de berörda statliga myndigheterna, kommunerna och organisationerna.

Något beslut har ännu inte fattats med anledning av förslagen i promemorian. Med hänsyn till att Jämtlands län även om Svegs polisdistrikt behålls består av endast två polisdistrikt bör länet, mot bakgrund av riksdagens beslut om principerna för den regionala indelningen, förenas med Västernorrlands län. Något annat alternativ till sammanföring synes uteslutet med hänsyn till de geografiska förhållandena, de väl utvecklade kommunikationerna mellan Jämtlands och Västernorrlands län och det förhållandet att de båda länen inom åklagarorganisationen redan bildar ett regionalt verksamhetsområde. Eftersom både antalet polisdistrikt och det sammanlagda antalet polismän kommer att vara avsevärt fler i Västernorrlands län än i Jämtlands län, bör länspolischefsorganisationen för det nya verksamhetsområdet vara inordnad i länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet. De organisatoriska och andra ändringar som blir nödvändiga om förslaget genomförs redovisas under tolfte huvudtiteln Länsstyrelserna m. m.

Inom justitie- och civildepartementen har vidare utarbetats ett principförslag till organisation för länspolisverksamheten. Detta redovisas likaledes under tolfte huvudtiteln.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna att Västernorrlands län och Jämtlands län förenas till ett regionalt verksamhetsområde inom polisorganisationen

att länspolisorganisationen för detta verksamhetsområde skall vara inordnad i länsstyrelsen i Härnösand.

B 1. Rikspolisstyrelsen

1971/72	Utgift	59 162 904
1972/73	Anslag	[1]70 000 000
1973/74	Anslag	88 500 000

[1] Av anslaget skall 5,4 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet. Ledamöter av styrelsen är rikspolischefen, överdirektören och sex andra ledamöter som utses av Kungl. Maj:t. Inom styrelsen finns *dels* under överdirektören en avdelning med två polisbyråer, en avdelning med en teknisk byrå och en utbildningsbyrå samt en avdelning med en personalbyrå, en kanslibyrå, en registerbyrå och en enhet för datafrågor, *dels* en säkerhetsavdelning med två byråer.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	231	+13	—
Övrig personal	300	+ 6	—
	531	**+19**	—
Anslag			
Lönekostnader	38 365 000	+ 4 945 000	+ 2 765 000
Sjukvård	60 000	+ 40 000	+ 40 000
Reseersättningar	740 000	+ 50 000	+ 40 000
Därav utrikes resor	(150 000)	—	—
Lokalkostnader	12 800 000	+ 2 310 000	+ 2 100 000
Expenser	3 700 000	+ 1 540 000	+ 680 000
Därav engångsutgifter	(550 000)	(+ 100 000)	—
Radioförbindelser med utlandet	35 000	—	—
Passformulär m. m.	1 500 000	+ 1 000 000	+ 1 000 000
Kostnader för polisväsendets arbetstidsnämnd m. m.	20 000	—	—
Centralt anordnad utbildning m. m.	1 300 000	+ 45 000	+ 45 000
Central löneuträkning	280 000	+ 50 000	+ 50 000
Avgifter till datamaskinfonden m. m.	11 200 000	+ 9 780 000	+11 780 000
	70 000 000	**+19 760 000**	**+18 500 000**

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 16,6 milj. kr.

2. Revisionskontoret vid sekretariatet bör tillföras en kansliskrivare (+ 43 500 kr.).

3. Allmänna sektionen vid polisbyrå II bör delas upp i två skilda sektioner, en sektion för handläggning av polismyndighetsärenden och en sektion för planering och rationalisering av utredningsverksamheten i polisdistrikten. Till förstnämnda sektion bör även från polisbyrå I överföras de två tjänstemän som handlägger utlänningsärenden. Sektionen för planering och rationalisering av utredningsverksamheten bör utökas med en byrådirektör (+ 74 600 kr.).

4. Behov föreligger av en byrådirektör vid utbildningsbyråns utbildningssektion för detaljplanering, utbildning av lärare, val av utbildningshjälpmedel m. m. (+ 74 600 kr.). Vidare behövs en expeditionsvakt och en kansliskrivare vid polisskolan Solna (+ 81 700 kr.), en la-

boratoricassistent, en expeditionsvakt och ett garagebiträde vid polisskolan Ulriksdal (+ 121 000 kr.).

5. Kameralsektionen vid personalbyrån bör förstärkas med en assistent (+ 49 000 kr.).

6. Personalbyråns allmänna sektion bör förstärkas med en byrådirektör (+ 74 600 kr.).

Personalvårdssektionen bör tillföras fyra tjänster som förste byråsekreterare för regional verksamhet som personalkonsulenter (+ 246 000 kr.) och en kurator för elevverksamheten vid polisskolorna (+ 59 000 kr.).

7. Styrelsen föreslår att medel anvisas för arvodesanställning av ytterligare en systemman och en operatör vid dataenheten (+ 143 000 kr.).

8. Styrelsen föreslår att två radiotelegrafister vid krigsmaktens radiostation i Solna överförs till styrelsen med placering vid registerbyråns sambandscentral (+ 98 000 kr.).

9. För försöksverksamheten med programbudgetering begär styrelsen medel för att avlöna en projektledare och anställa ytterligare kvalificerad personal (+ 300 000 kr.).

10. Styrelsen begär att posten till ersättning för konsultuppdrag ökas med 900 000 kr. för ett särskilt urvalsförfarande vid anställning av polischefs- och polisaspiranter.

11. Av kostnadsökningen till avgifter till datamaskinfonden hänför sig 900 000 kr. till förhyrd maskintid i samband med att polisväsendet ansluts till det nya systemet för ekonomisk redovisning i statsförvaltningen (System S). Resterande kostnadsökning sammanhänger huvudsakligen med byte av datorutrustning.

Departementschefen

6. Jag beräknar medel för två nya tjänster för personalkonsulentverksamhet. Därvid skall två handläggartjänster vid styrelsens sekretariat dras in.

9. För att anställa ytterligare personal för försöksverksamheten med programbudgetering beräknar jag 150 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 88,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rikspolisstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 88 500 000 kr., varav 5 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 2. Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.

1971/72	Utgift	37 996 575	Reservation	19 711 940
1972/73	Anslag	[1]27 000 000		
1973/74	Förslag	27 000 000		

[1] Av anslaget skall 20,7 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

	1972/73	Beräknade kostnader 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Bilar och motorcyklar m. m.	18 350 000	24 054 800	20 510 000
Helikoptrar	—	1 187 100	—
Båtar	300 000	1 056 000	539 000
Radioutrustning m. m.	8 150 000	7 790 100	5 550 000
Hästar och hundar	1 250 000	1 456 000	1 456 000
Trafikövervakningsmateriel m. m.	950 000	1 385 000	945 000
Reserverade medel	— 2 000 000	— 2 000 000	— 2 000 000
	27 000 000	***34 929 000***	***27 000 000***

Rikspolisstyrelsen

1. För styrelsens eget behov begärs en stor skåpbil för transportändamål (33 500 kr.). För polisens motorutbildning i Strängnäs begärs en stor skåpbil (37 500 kr.). Styrelsen föreslår att den lokala polisorganisationen tillförs sammanlagt ytterligare 25 bilar (ca 810 000 kr.). Av dessa bilar avses fem för trafikövervakningsändamål (ca 200 000 kr.) och 20 för verksamheten vid spaningsrotlarna (610 000 kr.). Bifalls styrelsens förslag till personalförändringar inom den lokala polisorganisationen, bör bilbeståndet på grund därav ökas med 85 bilar (ca 3,2 milj. kr.).

Under nästa budgetår beräknas 670 bilar (ca 18,8 milj. kr.) och 100 motorcyklar (ca 1 milj. kr.) böra bytas.

För utbyte av snöskotrar beräknar styrelsen 188 000 kr.

2. Styrelsen föreslår att ytterligare en helikopter anskaffas (1 milj. kr.).

3. Styrelsen föreslår att två nya båtar anskaffas (528 000 kr.) och att två båtar byts ut (528 000 kr.).

4. För inköp av fasta radiostationer och kompletteringar av fjällradionätet begärs 350 000 kr.

För inköp av radio- och orderutrustning till motorfordon, helikoptrar och båtar m. m. beräknas ca 2,1 milj. kr.

Styrelsen föreslår att 400 bärbara radiostationer för spaning och övervakning anskaffas till en kostnad av 2 milj. kr.

För utbyggnad och utprovning av ett nytt personradiosystem begär styrelsen 750 000 kr.

För att förbättra framkomligheten och säkerheten i trafiken vid de norra infarterna till Stockholm — Roslagstull och Norrtull — föreslår styrelsen vidare anskaffning av TV-övervakningsutrustning för 670 000 kr.

För intern TV inom Stockholms polisdistrikt yrkar styrelsen 250 000 kr. En sådan anläggning skulle innebära en stor effektivitetsvinst genom möjligheter till snabb bild- och ljuddistribution till samtliga vaktdistrikt under hela dygnet.

För utbildningsverksamheten krävs anskaffande av radiostationer för fordon och bärbara radiostationer till en sammanlagd kostnad av 550 000 kr.

För anskaffande av utrustning för direktkommunikation mellan fordon och dataregister yrkar styrelsen 250 000 kr.

För inköp av talförvrängningsutrustningar för fasta och rörliga radiostationer begär styrelsen 1 milj. kr.

5. Styrelsen yrkar medel för att anskaffa ytterligare 11 hundar och för utbyte av 73 hundar och 10 hästar. Styrelsen yrkar dessutom medel för att inköpa dressyrmateriel och viss annan utrustning.

6. För utökning och utbyte av trafikövervakningsmateriel som radarhastighetsmätare, kamerautrustningar, traffipaxutrustningar, ljuskontrollapparater m. m. begär styrelsen ca 1,4 milj. kr.

Departementschefen

1. Jag beräknar medel för inköp av en skåpbil för styrelsens behov, en skåpbil för polisens motorutbildning i Strängnäs, tre skåpbilar för transport av gripna och omhändertagna samt för trafikövervakningsändamål samt 20 bilar för spaningsverksamhet. De personalförändringar inom den lokala polisorganisationen som jag förordar medför att 14 bilar bör anskaffas.

För utbyte av ca 670 bilar och 50 motorcyklar beräknar jag ca 19 milj. kr. och för utbyte av snöskotrar ca 190 000 kr.

3. En stor och en medelstor båt bör bytas ut.

4. För komplettering av polisens fjällradionät beräknar jag 250 000 kr.

För radioutrustning till fordon beräknar jag ca 1,6 milj. kr. och för 400 bärbara radiostationer 2 milj. kr. För utprovning av ett personradiosystem beräknar jag 750 000 kr. samt 250 000 kr. för inköp av en intern TV-anläggning i Stockholms polisdistrikt. Vidare räknar jag med 300 000 kr. för att anskaffa viss radioutrustning för polisskoleverksamheten, 100 000 kr. för talförvrängningsutrustningar och 250 000 kr. för försök med digitalradiokommunikation.

6. Under posten till trafikövervakningsmateriel m. m. beräknar jag 450 000 kr. för utbyte av sådan materiel och medel för inköp av 10 kamerautrustningar och 10 traffipaxutrustningar samt viss garageutrustning.

Av reservationen på anslaget kan 2 milj. kr. disponeras för andra ändamål än de ursprungligen avsedda och därför tas i anspråk för nyanskaffning av utrustning under nästa budgetår. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet till 27 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 27 000 000 kr., varav 19 700 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.

1971/72	Utgift	47 356 015
1972/73	Anslag	[1]57 350 000
1973/74	Förslag	61 750 000

[1] Av anslaget skall 33,4 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Underhåll och drift av motorfordon m. m.	30 750 000	+3 320 000	+2 000 000
Underhåll och drift av helikoptrar m. m.	5 550 000	+1 655 000	+1 100 000
Underhåll och drift av båtar	950 000	+ 170 000	+ 50 000
Underhåll och vård av radioanläggningar m. m.	8 950 000	+ 270 000	+ 200 000
Underhåll och vård av fordonsutrustning m. m.	2 200 000	+ 200 000	+ 100 000
Försäkring av motorfordon	900 000	+ 150 000	+ 100 000
Underhåll och vård av hästar m. m.	400 000	+ 75 000	+ 70 000
Underhåll och vård av hundar m. m.	1 750 000	+ 260 000	+ 250 000
Underhåll och vård av personlig utrustning m. m.	4 300 000	+ 400 000	+ 100 000
Underhåll och vård av trafikövervakningsmateriel m. m.	700 000	+ 125 000	+ 100 000
Underhåll och vård av kriminalteknisk utrustning m. m.	500 000	+ 175 000	+ 100 000
Underhåll och vård av speciell materiel m. m.	400 000	+ 640 000	+ 230 000
	57 350 000	**+7 440 000**	**+4 400 000**

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen önskar under budgetåret 1973/74 hyra ett antal mindre bilar genom att utnyttja det leasingavtal som riksrevisionsverket har tecknat med vissa billeverantörer. Bilarna avses för vissa polisdistrikts kanslier för transporter samt skall föras av civil expeditionspersonal. Totalkostnaderna har beräknats till ca 160 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 61 750 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 61 750 000 kr., varav 34 300 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 4. Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.

1971/72	Utgift	39 499 783
1972/73	Anslag	41 680 000
1973/74	Förslag	43 500 000

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 43 990 000 kr.

Departementschefen

En redogörelse för innebörden av förslagen bör med hänsyn till ärendets natur inte ingå i statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar bör i stället ges vederbörande riksdagsutskott.

Anslaget bör föras upp med 43,5 milj. kr. Ökningen av anslaget beror på automatiska kostnadsökningar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.

B 5. Polisverket: Diverse utgifter

1971/72	Utgift	2 234 221
1972/73	Anslag	1 500 000
1973/74	Förslag	1 900 000

Kungl. Maj:t har genom särskilda beslut meddelat föreskrifter om vilka kostnader som skall bestridas från detta anslag. Från anslaget betalas bl. a. bidrag till internationella kriminalpolisorganisationen i Paris (Interpol), till enskilda tjänstemän för studier av betydelse för polisverket och till föreningar för tjänstemän vid polisväsendet. I övrigt bestrids från anslaget bl. a. kostnader för efterspaning av försvunna personer och för stängsel kring övergivna gruvhål. Kostnader för polisverksamheten som ej skall bestridas från annat anslag kan efter beslut av Kungl. Maj:t betalas från anslaget.

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Med hänsyn till belastningen på anslaget hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisverket: Diverse utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

B 6. Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift 986 506 011
1972/73 Anslag [1] 1 076 750 000
1973/74 Förslag 1 196 800 000

[1] Av anslaget skall 247,7 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Rikspolisstyrelsen utövar som central förvaltningsmyndighet högsta inseendet över polisväsendet. Länsstyrelsen är högsta polismyndighet i länet. I varje län, utom Gotlands län, finns hos länsstyrelsen en länspolischef och i vissa län dessutom en biträdande länspolischef. Varje län är indelat i polisdistrikt, som för hela landet uppgår till 119. I varje polisdistrikt finns en chef som är polismästare.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Personal			
Tjänstemän i polischefskarriären	254	+ 4	—
Övriga polismän, exklusive personal i rekryteringskåren	13 571	+ 756	+165
Annan personal	2 736	+ 300	+ 50
	16 561	**+1 060**	**+215**
Anslag			
Lönekostnader till tjänstemän	876 800 000	+120 900 000	+76 850 000
Lönekostnader till extra polismän (polisaspiranter)	42 150 000	+18 000 000	+18 000 000
Lönekostnader till övrig extra personal och till tillfällig arbetskraft	11 800 000	+ 2 390 000	+ 1 090 000
Ersättningar till sakkunniga	5 450 000	+ 500 000	+ 500 000
Sjukvård	1 450 000	—	—
Reseersättningar	31 500 000	+ 3 400 000	+ 1 800 000
Lokalkostnader	71 850 000	+18 290 000	+17 900 000
Kostnader för personalvårdande och trivselbefrämjande åtgärder	180 000	+ 200 000	+ 185 000
Expenser	27 650 000	+ 5 700 000	+ 3 120 000
Därav engångsutgifter	(500 000)	—	—
Kostnader för förpassning och för kost och sjukvård för omhändertagna personer m. m.	2 000 000	—	—
Kostnader för regionalt och lokalt anordnad utbildning	1 550 000	+ 650 000	+ 225 000
Särskilda utgifter i polistjänsten	900 000	+ 75 000	+ 40 000
Ersättning för skador vid flygande inspektion	20 000	—	—

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Kostnader för framkallning och kopiering av film m. m.	500 000	—	—
Ersättning för skador på polismans lösa egendom	100 000	—	—
Ersättning till enskilda för biträde åt ordningsmakten	50 000	—	—
Kostnader för inköp av uniformer till polischefspersonal	50 000	—	—
Kostnader för polititransporter	800 000	+ 200 000	+ 200 000
Kostnader för trafiknämnder	250 000	—	— 100 000
Kostnader för företagsnämnder	200 000	+ 50 000	+ 50 000
Vissa kostnader för förundersökning m. m.	1 050 000	+ 150 000	+ 150 000
Övriga utgifter	450 000	+ 75 000	+ 40 000
	1 076 750 000	**+170 580 000**	**+120 050 000**

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 109 695 000 kr.

2. Polischeferna har yrkat sammanlagt 2 270 tjänster och länsstyrelserna 2 200. Rikspolisstyrelsen föreslår att 1 060 nya tjänster inrättas. Av dessa är 760 avsedda för polismän och 300 för annan personal. Fördelningen av de föreslagna nya tjänsterna framgår av följande sammanställning.

	Stockholms pd	(Riksomfattande verksamhet)	Göteborgs-pd	Malmö pd	Summa	Övriga pd	Totalt
Polismanstjänster							
Polismästarnas kanslier			2	3	5	15	20
Ordningsavdelningar							
Övervakningssektioner	100		30	20	150	210	360
Trafiksektioner	20		8	5	33	22	55
Kriminalavdelningar							
Spaningsrotlar	2		1		3	17	20
Allmänna utredningsrotlar				2	2	8	10
Brottsutredande rotlar	25	5	4	3	37	103	140
Vik.- o. förstärkningspersonal							[1]130
Länstrafikgrupper			1	1	2	23	25
Andra tjänster							
Kontorspersonal							[1]190
Övrig personal							[1]110
Summa	147	5	46	34	232	398	1 060

[1] Polismanstjänsterna för vikariats- och förstärkningstjänstgöring samt tjänsterna för kontorspersonal och övrig personal har inte fördelats på polisdistrikt.

3. *Personal i polischefskarriären*

Tjänster för polisintendent finns inrättade i samtliga polisdistrikt i grupp 2 (polisdistrikt som har mer än 170 tjänster) och grupp 3 (polisdistrikt med högst 170 och minst 101 tjänster). I grupp 4 (polisdistrikt med högst 100 och minst 51 tjänster) har samtliga distrikt utom åtta tjänster för polisintendent eller polissekreterare. Styrelsen anser att tjänster för polissekreterare i princip bör finnas i samtliga polisdistrikt i grupp 4 och föreslår att sådana tjänster inrättas i Kungälvs, Lidköpings, Skara och Piteå polisdistrikt. Återstående fyra polissekreterartjänster bör inrättas nästkommande budgetår.

4. *Polispersonal*

a) *Polismanstjänster vid polismästarnas kanslier*

Styrelsen föreslår att arbetsuppgifterna vid polismästarens kansli i vissa större polisdistrikt delas upp på en kansli- och en kameralsektion. För att genomföra organisationsförändringen bör ytterligare en polismanstjänst inrättas i vart och ett av Uppsala, Linköpings, Norrköpings, Helsingborgs, Örebro och Västerås polisdistrikt. I övrigt föreslår styrelsen att en polismanstjänst inrättas vid polismästarkanslierna i ytterligare fem polisdistrikt och två polismanstjänster inrättas vid utlänningssektionen i Göteborgs polisdistrikt (Torslanda) och tre tjänster vid utlänningssektionen i Malmö polisdistrikt (Sturup).

b) *Övervakningsverksamhet*

Styrelsen har genomfört en kartläggning av polisdistriktens övervakningssektioner och beräknat normer för sektionernas personalstyrka. En grov beräkning av personalbehovet inom polisdistrikten, storstäderna undantagna, visar att det skulle krävas utökning med mellan 1 000 och 1 500 polismanstjänster för att nå upp till angivna normer. Styrelsen är medveten om att det reella behovet av tillskott på personal endast kan täckas genom att polisväsendet successivt under en följd av år tillförs ytterligare personal. Av de 360 tjänster som styrelsen yrkar, avser 32 vakthavande befäl och 33 yttre befäl. Många polisdistrikt saknar alltjämt tillgång till vakthavande befäl dygnet om och i ett stort antal polisdistrikt bör den yttre befälsfunktionen förstärkas. Styrelsen begär 291 polisassistenttjänster, varav 38 som stadsdelspolis. Styrelsen anser det angeläget att bygga ut den s. k. stadsdelspolisen även i distrikt utanför de tre storstäderna. För Stockholms polisdistrikt yrkas 100 polismanstjänster, varav 40 för bevakning av tunnelbanan. I Göteborgs polisdistrikt föreslås en ökning med 30 tjänster och i Malmö polisdistrikt 20 tjänster.

Styrelsen föreslår vidare att fasta sjösektioner liknande den som f. n. finns i Stockholms polisdistrikt inrättas vid ordningsavdelningarna i

vissa polisdistrikt. För detta ändamål föreslår styrelsen sammanlagt 66 tjänster.

Rikspolisstyrelsen har upprepat sitt tidigare framförda yrkande om inrättande av en särskild flygplatspolis under styrelsens centrala ledning. Som alternativ föreslås att flygplatspolisen anknyts till de tre storstadsdistrikten.

c) *Trafikövervakningsverksamhet*

Behovet av en kraftig förstärkning av personalen för trafikövervakning är mycket starkt. Styrelsen åberopar att trafiksäkerhetsverket i sina förslag till förbättring av trafiksäkerheten bl. a. upptagit en 25-procentig ökning av trafikövervakningspersonalen inom polisen. Förslaget skulle innebära en ökning med ca 275 polismän. I avbidan på statsmakternas ställningstagande till trafiksäkerhetsverkets förslag anser sig styrelsen inte böra föreslå mer än 80 nya tjänster för trafikövervakningsändamål. Tjänsterna föreslås fördelade med 55 vid trafiksektionerna och 25 vid länstrafikgrupperna. Av tjänsterna yrkas 21 som yttre befäl.

d) *Utrednings- och spaningsverksamhet*

Till följd av brottsutvecklingen och arbetstidsförkortningen är det nödvändigt att förstärka kriminalavdelningarna. Antalet balanserade ärenden har ökat i flertalet polisdistrikt och är av en storleksordning som inte kan accepteras. Särskilt oroväckande är den kraftiga ökningen av antalet anmälningar äldre än 12 månader, inte minst med tanke på att denna grupp innehåller ett stort antal anmälningar avseende grövre brott. Styrelsen föreslår en ökning av antalet polismanstjänster vid kriminalavdelningarna med 170, varav 20 för spaningsverksamhet, 10 vid allmänna utredningsrotlarna och 140 vid övriga kriminalrotlar. Den nya skattebrottslagen i förening med en intensifierad skattekontroll väntas medföra ökad belastning på bedrägerirotlarnas personal. 34 av de yrkade tjänsterna bör därför tillföras nämnda rotlar. Fem tjänster bör för ändamålet tillföras rikskriminalen.

Styrelsen framhåller att utredningar av komplicerade skattebrott kräver specialutbildad och särskilt erfaren utredningspersonal. För att inte sådan personal, för att nå befordran, skall nödgas söka annan tjänst vid andra enheter inom polisen, föreslår styrelsen att ett antal högstlönegradstjänster inrättas vid bedrägerirotlarna i vissa större polisdistrikt.

e) *Personal för vikariats- och förstärkningstjänstgöring*

Förslaget bygger på normen en extra ordinarie polisman på fem ordinarie polismän.

5. *Annan personal än polispersonal*

Styrelsen yrkar 40 tjänster som bedöms erforderliga till följd av föreslagen utökning av polispersonal.

Övrig personal

För att överförandet av arbetsuppgifter från polispersonal till annan personal skall kunna fortsätta yrkar styrelsen att ytterligare 150 kvalificerade biträden får anställas. Av dessa avses 25 för beredande av polismyndighetsärenden, 10 för receptionsgöromål, 75 för utredningsverksamhet och 40 för tjänstgöring i regionala sambandscentraler och som radiooperatörer i de större polisdistrikten. Härutöver yrkar styrelsen 15 tjänster för fordonsredogörare och 95 tjänster för övrig personal. 15 av tjänsterna är avsedda för särskilda sektioner vid kansliavdelningarna i Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt för handläggning av utredningar i ärenden om brott i tjänsten av tjänsteman inom polisorganisationen.

Betänkandet Polisen i Stockholm

1. Inledning

Utredningen,[1] som tillkallades den 15 maj 1972, avgav den 26 juni 1972 en promemoria (Ds Ju 1972: 19) innehållande främst en kartläggning av den rådande polissituationen och den 20 oktober 1972 betänkandet (Ds Ju 1972: 33) Polisen i Stockholm.

Enligt direktiven skulle utredningen lägga fram förslag till åtgärder som medverkar till att de vakanser som uppstått i organisationen kan fyllas samt åtgärder som syftar till att över huvud taget förbättra polisens arbetsförhållanden i Stockholm.

Med hänsyn till utredningsuppdragets brådskande natur har arbetet efter en inledande kartläggning av polisens arbetsförhållanden i Stockholm i huvudsak ägnats frågan vilka åtgärder som kan vidtas i syfte att komma tillrätta med den aktuella vakanssituationen och för att bryta den trend med en ökad utflyttning till andra polisdistrikt som varit märkbar under senare år. Utredningen har också övervägt möjligheterna att genom information förbättra förhållandet mellan polis och allmänhet. Utredningen avser att senare komma med konkreta förslag i dessa avseenden.

2. Nuläget

De extraordinära svårigheter som f. n. föreligger att upprätthålla ordningen och att förebygga, uppdaga och beivra brott inom Stockholms polisdistrikt beror enligt utredningen i första hand på personalläget i distriktet.

En akut bristsituation har uppstått. Den beror i första hand på den fr. o. m. år 1969 ökade utflyttningen av polismän till andra polisdistrikt

[1] Utredningsman: expeditionschefen Ingvar Gullnäs.

men också på polisväsendets svårigheter under senare år att rekrytera ett tillräckligt antal polisaspiranter. Särskilda svårigheter att rekrytera polispersonal föreligger i storstockholmsområdet. Arbetstidsförkortningar och skärpta regler för övertidstjänstgöring har med stor sannolikhet också medverkat till den bristande balansen mellan uppgifter och resurser. Utflyttningen har varit särskilt oroande sedan hösten 1971. Den omfattar i första hand erfarna obefordrade polismän. Härigenom har antalet tvångsplacerade nyutbildade polismän ökat och medelåldern på personalen i yttre tjänst har sjunkit.

Det stora antalet vakanser har medverkat till att göra arbetet mera pressande för de kvarvarande. Bl. a. har tvångskommenderingar på fritid måst tillgripas i ett stort antal fall. Den omorganisation av polisdistriktet som genomfördes i april 1972 inföll vid en med hänsyn till omständigheterna olycklig tidpunkt och bidrog enligt personalen till en ytterligare försämring av arbetsförhållandena.

Vakansläget per den 1 juli 1972 redovisas. Antalet vakanta tjänster var då totalt 486, varav 60 på kriminalavdelningen. Samma dag stod emellertid 273 tjänster ur den s. k. rekryteringskåren, dvs. nyutbildade extra polismän, till förfogande. Antalet nettovakanser var därför 213.

Den onormalt pressade arbetssituationen är också föranledd av det ökade antalet övervakningsobjekt, demonstrationsverksamheten, förgrovningen av brottsligheten samt polisens i Stockholm minskade auktoritet, vilken medfört behov av uppträdande i större grupper. Sannolikt har också massmedias och allmänhetens attityd gentemot polisen medverkat till en viss osäkerhet i yrkesutövningen och därmed försvårat arbetet för den enskilde polismannen. Utredningen menar att utflyttningstrenden inte kan hejdas förrän åtgärder har vidtagits i syfte att kompensera personalen för de olägenheter som storstadstjänstgöring innebär.

3. Utredningens förslag

3.1 Åtgärder för att begränsa verkningarna av vakanssituationen

Utredningen fann under sommaren 1972 att vakansläget i Stockholms polisdistrikt borde föranleda omedelbara åtgärder i form av kommenderingar från andra polisdistrikt. Bidragande till denna bedömning var att ordningsavdelningen efter alterneringstjänstgöringens införande inte tillförs någon nyutbildad polispersonal före mars 1973 och att utredningens kommande förslag till åtgärder knappast kan slå igenom före denna tidpunkt. I en skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 23 augusti 1972 föreslog utredningen därför att 200 polismän skulle kommenderas från andra polisdistrikt under tiden den 1 oktober 1972 till den 31 mars 1973. Förslaget resulterade sedermera i den önskade kommenderingen genom beslut av rikspolisstyrelsen den 1 september 1972. Utredningen framhöll i sammanhanget att denna åtgärd

var en nödfallsutväg. Om det är oundgängligen nödvändigt bör enligt utredningens mening kommenderingar från andra polisdistrikt ske även för tiden april—juni 1973. Enligt utredningens bedömning kommer efter den 1 juli 1973 endast tillfällig kommendering till Stockholm att behöva komma ifråga. Utredningen föreslår även att Stockholms polisdistrikt prioriteras vid fördelningen av nyutbildade extra polismän.

Utredningen har inte funnit det vara möjligt att i nuläget tillfälligt överföra personal från säkerhetsavdelningen eller annan verksamhet till tjänstgöring i Stockholms polisdistrikt.

Däremot föreligger enligt utredningen vissa möjligheter att i ökad utsträckning överföra bl. a. vissa polisiära arbetsuppgifter på kvalificerad biträdespersonal för att därigenom friställa polismän för kvalificerat polisarbete. Utredningen föreslår därför att 7 assistenttjänster i A 15 och A 17 inrättas vid utlänningsroteln och allmänna utredningsroteln. För att tillgodose det härigenom ökade behovet av arbetsledning föreslås också att en kriminalinspektörstjänst vid allmänna utredningsroteln omregleras till en kriminalkommissarietjänst. Enligt utredningen är det också väsentligt att den överföring som tidigare har skett genom anställning av extra personal på vakansmedel efter hand säkerställs genom inrättande av tjänster. Utredningen föreslår därför att tjänster för 1 assistent i A 17, 15 assistenter i A 15 och 5 kontorsskrivare i A 14 tas upp i personalstaten från den 1 juli 1973.

3.2 Åtgärder för att hejda utflyttningen av polismän från Stockholms polisdistrikt

Enligt utredningens mening bör det vara möjligt att hejda den ökade utflyttningen av polismän från Stockholms polisdistrikt genom en kombination av organisatoriska, ekonomiska och i övrigt trivselbefrämjande åtgärder.

I organisationsdelen har utredningen funnit att det är mest angeläget att skapa väsentligt bättre utvecklingsmöjligheter inom i första hand den yttre tjänsten. Med hänsyn till att Stockholms polisdistrikt f. n. har och även under överskådlig tid beräknas komma att ha övervägande mycket ung personal i yttre tjänst har det bedömts vara väsentligt att förstärka arbetsledningen på fältet. Utredningen har därför föreslagit omreglering av 319 befäls- och polisassistenttjänster och därutöver inrättande av 60 nya tjänster, varav 10 befäl. En centralt dirigerad svaromålsgrupp om 30 polisinspektörer i A 19 föreslås inrättad som kvalificerade ersättare för det yttre befälet.

Behovet av förbättrad kontakt mellan polis och allmänhet har av utredningen bedömts delvis kunna tillgodoses genom en utökning av stadsdelspolisorganisationen. Det finns f. n. 41 stadsdelspoliser. Utredningen föreslår att 42 nya tjänster som stadsdelspoliser inrättas.

Utredningen anser att Stockholms polisdistrikt bör tillföras ett betydande antal nya polismanstjänster. Med hänsyn till vakansläget och rekryteringsmöjligheterna innebär dock ett större antal nya tjänster enbart en fiktiv förstärkning. För budgetåret 1973/74 föreslår utredningen inrättande av endast 50 ospecificerade tjänster. Totalt uppgår den föreslagna utökningen av personalstaten till 102 polismanstjänster.

Utredningen har också granskat det stora behovet av vikariat och föreslår att totalt 60 tidsbegränsade göromålsförordnanden inrättas vid kriminalavdelningen. Ett antal göromålsförordnanden föreslås även inrättade i Göteborgs och Malmö polisdistrikt.

Bland möjliga organisatoriska åtgärder för att förbättra arbetsförhållandena framhåller utredningen ånyo den i junipromemorian skisserade möjligheten att införa beredskap som ett verksamt sätt att minska behovet av tvångskommenderingar på fritid. Enligt utredningen bör beredskap dock inte införas mot den berörda personalens önskan.

De ekonomiska frågorna anser utredningen spela en betydande roll. Utredningen delar den under utredningsarbetets gång från många håll framförda uppfattningen att en lösning av polissituationen i Stockholm inte är möjlig utan direkta ekonomiska förbättringar av något slag. Utredningen utgår från att generella löneförbättringar inte kan åstadkommas under löpande avtalsperiod och föreslår därför att det nuvarande patrulleringstillägget, som ursprungligen tillkom med tanke på polisens arbetsförhållanden i första hand i Stockholm, avskaffas i de polisdistrikt som bildar grupperna I och II i storlekshänseende och där ersätts av ett nytt tillägg. Detta tillägg bör med hänsyn bl. a. till de administrativa olägenheter, som är förenade med bestämmelserna om patrulleringstillägg, utgå till alla polismän vid ordnings- och trafikavdelningar samt spaningsrotlar i de berörda polisdistrikten. Tillägget bör enligt utredningen differentieras.

Slutligen har utredningen tagit upp vissa allmänna trivselfrågor bl. a. rörande bostäder, parkering och mathållning.

3.3 Åtgärder för att åstadkomma ökad rekrytering av polismän samt förbättrade förhållanden polis—allmänhet i Stockholm

Utredningen har kunnat konstatera en uppåtgående trend i den totala rekryteringen till polisyrket under sommaren och hösten 1972. Andelen polisaspiranter som under denna tid har rekryterats i Stockholm är dock oförändrat liten. Särskilda åtgärder bör därför vidtas för att efter hand förbättra rekryteringen bland stockholmsungdomen. Under de tre senaste budgetåren har rekryterats 106 aspiranter med hemort inom Stockholms polisdistrikt. Inte ens alla dessa har önskat placering i Stockholm. Under samma tid har därför Stockholms polisdistrikt tillförts 610 polismän med andra hemorter.

Utredningen anser att det är sannolikt att de åtgärder som den har föreslagit i syfte att förbättra arbetsförhållandena för stockholmspolisen även kommer att medverka till en förbättrad rekrytering i Stockholm. Om personalläge, trivsel och arbetsglädje kan bringas i balans får också flera av de rekryteringshämmande faktorerna en mindre negativ effekt. Genom den föreslagna utökningen av stadsdelspolisorganisationen bör fördjupad kontakt med olika ungdomsgrupper kunna nås.

Därutöver bör enligt utredningens mening den nuvarande kontaktskapande verksamheten intensifieras och stabiliseras. Rekryteringsinformationen vid skolor, militärförband, arbetsförmedlingar, ungdomsföreningar och andra lämpliga objekt bör utökas. Möjligheterna att anordna praktisk yrkesorientering (PRYO) och kontaktträffar i polisens regi bör tas tillvara i ökad utsträckning. Med hänsyn till polispersonalens stora arbetsbelastning föreslår utredningen att en särskild tjänst för en rekryteringskonsulent i Stockholms polisdistrikt inrättas senast den 1 juli 1973. Utredningen pekar också på möjligheten att anordna kompletterande utbildning i polisiär regi för sådana sökande från Stockholm, som inte har kunnat antas som polisaspiranter på grund av smärre brister i den formella kompetensen.

Den lokalt bedrivna rekryteringsverksamheten bedöms också komma att underlättas genom en utökad information till allmänheten om polisen och dess uppgifter i samhället. Med hänsyn till den stora informationsmängd som bedöms komma att fordras för att förbättra relationerna mellan polisen och allmänheten och till de härmed förknippade kostnaderna anser utredningen att det är nödvändigt att informationsinsatserna målinriktas. Om polisiära ingripanden av olika slag regelmässigt framställs på ett negativt sätt med exempel på polisövervåld och brutalitet kan polisen för en okritisk informationskonsument framstå som en mindre önskvärd företeelse i samhället. Som grund för utökad information bör därför en till Stockholmsområdet avgränsad opinionsundersökning genomföras. Utredningen avser att i samarbete med rikspolisstyrelsen under vinterhalvåret 1972/73 utarbeta ett informationsprogram. Utredningen finner det vara motiverat att kostnaderna för den föreslagna opinionsundersökningen och de därav föranledda informationsåtgärderna bestrids av nämnden för samhällsinformation. Om detta inte visar sig vara möjligt bör särskilda medel för ändamålet ställas till rikspolisstyrelsens förfogande.

4. Remissyttrandena

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av rikspolisstyrelsen (RPS), länsstyrelsen i Stockholms län, nämnden för samhällsinformation, statens personalnämnd (SPN), Stockholms kommun och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO-S). Länsstyrelsen har bifogat yttran-

de från polismästaren i Stockholms polisdistrikt. TCO-S har som eget yttrande bifogat yttranden från Svenska Polisförbundet och Statstjänstemannaförbundet (ST).

Samtliga remissinstanser ställer sig i princip positiva till utredningens förslag, bortsett från förslaget om ytterligare kommenderingar till Stockholm. På någon punkt förekommer tvekan. Dessutom framförs förslag som går utöver utredningens.

4.1 Åtgärder för att begränsa verkningarna av vakanssituationen

RPS framhåller, att utredningens förslag om fortsatt överföring av arbetsuppgifter till annan personal än polismän helt är i enlighet med styrelsens strävanden. Förslagen tillstyrks oförbehållsamt. Även *länsstyrelsen* tillstyrker förslaget. *Polismästaren* har inget att invända och har tagit kontakt med SPN för att få lämplig personal. *ST* anser att hittills vunna erfarenheter från en sådan överföring talar för en fortsättning på den inslagna linjen. Personurvalet och utbildningen måste dock tillmätas stor vikt. Det är förbundets mening att utbildningen inte bör begränsas till enbart förutbildning utan kompletteras med fortbildning. Förbundet trycker särskilt på att den icke-polisiära personalens verksamhet vid kriminalrotlarna bör följas upp så att överföringen av arbetsuppgifter sker i full utsträckning och inom ramen för givna anvisningar. Med hänsyn till att de överförda uppgifterna är av varierande art och svårighetsgrad måste man också följa upp att personalens kvalifikationer utnyttjas riktigt. Förbundet framhåller vidare att ett genomförande av förslaget innebär väsentliga ekonomiska fördelar för statsverket med hänsyn till att utbildningskostnaden för en polisman är mångdubbelt högre än motsvarande kostnad för administrativ personal.

4.2. Åtgärder för att hejda utflyttningen av polismän från Stockholms polisdistrikt

RPS har i princip inte något att erinra mot utredningens förslag i vissa organisationsfrågor.

Satsningen på ledningen av den yttre tjänsten finner styrelsen särskilt värdefull. Genom inrättandet av en central svaromålsgrupp om 30 polisinspektörer kommer emellertid antalet yttre befäl vid vaktdistrikt och övervakningsgrupp att minska i ungefär motsvarande grad. Även om det med hänsyn till svaromålsgruppens uppgifter inte innebär någon reell försvagning i fråga om ledningen av den yttre tjänsten kan man inte heller göra gällande att arbetsledningen på fältet i numerärt hänseende förbättras, vilket hade varit önskvärt. Styrelsen föreslår därför att åtminstone ett tiotal av de nya tjänster som föreslås bli tillförda distriktet inrättas som yttre befälstjänster. Styrelsen delar utredningens uppfattning att beredskap inte bör åläggas personalen innan frågan yt-

terligare har belysts, bl. a. vid överläggningar med personalorganisationerna. Eftersom sådan beredskap kan bli aktuell i andra polisdistrikt än Stockholms bör deltagandet i överläggningarna inte begränsas till polisledning och personal i Stockholms polisdistrikt. Även *polismästaren* anser att tio av de ospecificerade nya tjänsterna bör tas upp som polisinspektör i A 19 och tillföras svaromålsgruppen för att tas i anspråk som yttre befäl bl. a. vid sammandragning av större styrkor. *Länsstyrelsen* anser att utredningens förslag till beredskapssystem bör prövas.

Bland övriga organisationsfrågor kan nämnas ett förslag från *polismästaren* om inrättande av en inspektörstjänst för ledning av motorcykelpoliserna. När det gäller polismanstjänster som är upptagna i distriktets personalstat till rikspolisstyrelsens förfogande framhåller han att det skulle vara fördelaktigt om för dessa tjänster kunde tillämpas samma tidsbegränsning och samma förfarande i övrigt som vid tillsättning av lärartjänster vid polisskolan. Detta skulle bl. a. medföra att underlaget för uttagning av personal skulle breddas betydligt. Av samma uppfattning är *länsstyrelsen* som menar att en ändrad metodik i tillsättningsärendena även skulle kunna tillämpas för de övriga distrikten i länet.

Svenska polisförbundet delar utredningens uppfattning om vikten av att befälsfunktionen dimensioneras så att arbets- och handledning kan utövas i ökad omfattning under hela dygnet. För att detta skall kunna genomföras föreslår förbundet att övervakningsgrupper i vaktdistrikten 1—6 tillförs 6 polisinspektörer i A 19 samt att piketgrupperna i vaktdistrikten 1 och 3 ges samma tillskott. Detta innebär ett tillskott av 48 tjänster. Samtidigt förordar förbundet att den föreslagna svaromålsgruppen utgår. Nettotillskottet blir 18 tjänster i A 19 med uttalade yttre ledningsuppgifter. Förbundet föreslår vidare en viss kvotering av tjänsterna i lönegraderna A 15, 17 och 18. Det är helt otillfredsställande att utredningen bara har föreslagit en enda omreglering på kriminalavdelningen. Förbundet föreslår därför dels att kommissionsledare i A 21 på lokala rotlar flyttas upp i paritet med övriga kommissionsledare (49 tjänster i A 21 till A 22), dels att nuvarande fördelning av tjänster i A 19 och A 20 ändras till 50 % vardera (17 tjänster i A 19 till A 20), och dels att selektiva omregleringar sker vid lokala kriminalenheter och rikskriminalen av vissa ledningsfunktioner.

Länsstyrelsen anser att stadsdelspolisorganisationen bör byggas ut ytterligare och tillstyrker utredningens förslag. En likartad organisation bör enligt länsstyrelsen komma till stånd även för vissa områden i länet i övrigt. Det är ett starkt önskemål att stadsdelspolisen bereds bostad inom sin stadsdel. Länsstyrelsen anser att myndigheterna bör kunna medverka härtill på olika sätt. Av samma uppfattning är *polismästaren*, som bl. a. tillägger att tjänst som stadsdelspolis måste ges sådant meritvärde att polismannen kommer att tjänstgöra i området tillräckligt lång tid.

Stockholms kommun hälsar med tillfredsställelse förslaget om inrättande av 42 nya tjänster som stadsdelspoliser.

När det gäller ekonomiska frågor delar remissinstanserna överlag utredningens uppfattning att det krävs någon form av direkta ekonomiska förbättringar för att råda bot på polissituationen i Stockholm. *RPS, polismästaren* och *Svenska Polisförbundet* hävdar dock bestämt att det föreslagna nya tillägget bör utgå till all personal i Stockholms polisdistrikt.

4.3 Åtgärder för att åstadkomma ökad rekrytering av polismän samt förbättrade förhållanden polis-allmänhet i Stockholm

När det gäller åtgärder för att åstadkomma ökad rekrytering i storstadsområdena tillstyrker *RPS, polismästaren, länsstyrelsen* och *SPN* inrättandet av en heltidstjänst som rekryteringskonsulent i Stockholms polisdistrikt. Effekterna blir enligt RPS emellertid starkt begränsade om inte samtidigt rekryteringslönen ligger på en sådan nivå att den är konkurrenskraftig. Styrelsen framhåller att den utreder frågan om att höja kraven för rekrytering till polisyrket. Som generellt krav bör ställas upp gymnasiekompetens på 2- eller 3-årig teoretisk linje. Styrelsen avstyrker därför bestämt utredningens förslag om kompletteringsutbildning för stockholmsungdomar som f. n. saknar den formella kompetensen. *Polismästaren* och *länsstyrelsen* har samma uppfattning beträffande en kompetenshöjning.

Länsstyrelsen anser dock att det bör inrättas två tjänster som rekryteringskonsulenter; den ene bör placeras i Stockholms polisdistrikt, den andre hos länspolischefen. *SPN* anser det mest realistiskt att rekrytera huvuddelen av personalen från det område där tjänstgöringen skall äga rum. Nämnden tillstyrker planerna på en rekryteringskampanj med inriktning på Stockholmsområdet. Nämnden är beredd att avsätta vissa resurser för att kartlägga om polisens nuvarande rekryteringsfunktion svarar mot de krav som bör ställas på den. Den är vidare beredd att biträda med resurser om en sådan kartläggning visar behov av utveckling och anpassning av rekryteringsfunktionerna och dess rutiner.

Utredningens förslag till åtgärder för att öka förståelsen hos allmänheten i Stockholm för polisyrket och polisens arbetsuppgifter tillstyrks.

Departementschefen

På grund av gjorda iakttagelser om svårigheterna att förebygga och beivra brottsligheten i Stockholm och att upprätthålla ordningen i staden tillkallade jag den 15 maj 1972 en utredningsman med uppgift att i vissa hänseenden granska polisens situation i Stockholm. De rå-

dande svårigheterna bedömdes bl. a. hänga samman med den starkt ökade utflyttningen av polismän från Stockholm och det stora antalet vakanser som på grund därav hade uppstått inom Stockholmspolisen. Utredningsmannen borde därför lägga fram förslag till åtgärder som kunde medverka till att fylla vakanserna. I övrigt borde uppdraget utmynna i förslag till åtgärder som syftar till att över huvud taget förbättra polisens arbetsförhållanden i Stockholm. Jag framhöll särskilt att utredningsarbetet skulle bedrivas mycket skyndsamt.

Den 20 oktober 1972 avgav utredningsmannen betänkandet Polisen i Stockholm (Ds Ju 1972: 33). Betänkandet har remissbehandlats. Bortsett från detaljer har de framlagda förslagen — med ett undantag — tillstyrkts eller godtagits av remissinstanserna. Undantaget är förslaget om en fortsatt kommendering av polismän från andra polisdistrikt i landet efter utgången av mars månad 1973.

När det gäller kommenderingar till Stockholms polisdistrikt från andra polisdistrikt utöver redan beslutade kommenderingar delar jag utredningsmannens uppfattning att sådana bör komma i fråga endast om de är oundgängligen nödvändiga. Varje möjlighet att undvika nya kommenderingar — eller att begränsa de redan beslutade — kommer därför att tas tillvara.

Jag kan i princip biträda förslaget om en överföring av vissa polisiära arbetsuppgifter till kvalificerad biträdespersonal. En sådan överföring ligger helt i linje med åtgärder som under en följd av år har vidtagits för att befria den polisutbildade personalen från vissa arbetsuppgifter. Jag beräknar medel för sju nya tjänster vid utlänningsroteln och allmänna utredningsroteln och har gett statens avtalsverk erforderligt förhandlingsuppdrag. Frågan i vilken utsträckning den extra kontorspersonal som nu är anställd på vakansmedel bör tas upp i personalplanen liksom frågan om att tillämpa gällande normregler vid utbyte av polismanstjänster för att erhålla en förstärkt arbetsledning har jag för avsikt att ta upp i samband med utfärdandet av regleringsbrevet för nästa budgetår.

Utredningen har funnit det mest angeläget att väsentligt förstärka arbetsledningen på fältet och har för den skull föreslagit omreglering av ca 300 befäls- och polisassistenttjänster till högre lönegrader. Jag har redan gett avtalsverket förhandlingsuppdrag beträffande dessa tjänster.

När det gäller nya tjänster för Stockholms polisdistrikt anser utredningsmannen att distriktet bör tillföras ett betydande antal tjänster. Med hänsyn till vakansläget och rekryteringsmöjligheterna innebär ett större antal tjänster emellertid enbart en fiktiv förstärkning. Mot denna bakgrund föreslår utredningsmannen inrättande av 102 nya polismanstjänster, nämligen 5 poliskommissarier, 5 polisinspektörer, 42 polisassistenter (stadsdelspoliser) och 50 inte närmare specificerade polismanstjänster.

Rikspolisstyrelsen och polismästaren i Stockholms polisdistrikt anser att tio av de ospecificerade nya tjänsterna bör tillföras vaktdistrikten som yttre befäl. Därutöver föreslår polismästaren en inspektörstjänst för ledning av motorcykelpoliserna.

Utredningens förslag innefattar inga nya tjänster vid kriminalavdelningen. Rikspolisstyrelsen har däremot i petitan framfört förslag om inrättande av ett antal tjänster för utredning av kvalificerade förmögenhetsbrott, främst skattebrott.

Jag beräknar medel för följande nya tjänster i Stockholms polisdistrikt:

vid övervakningssektionen: 4 poliskommissarier (ledare för yttre tjänst i andra, fjärde, femte och sjätte vaktdistrikten), 5 polisinspektörer (biträdande vakthavande befäl), 10 polisinspektörer (yttre befäl), 42 polisassistenter (stadsdelspoliser) och 12 polisassistenter (tunnelbanegruppen)

vid trafiksektionen: 1 poliskommissarie (ledare för yttre tjänst), 1 polisinspektör (ledare för motorcykelpoliserna) och 7 polisassistenter

vid kriminalavdelningen: 8 kriminalinspektörer.

Därutöver beräknar jag medel för 10 extra ordinarie polismän som vikariats- och förstärkningspersonal.

Även om situationen i Stockholm är sådan att särskilda förstärkningsåtgärder är nödvändiga där, råder i viss mån likartade förhållanden i Göteborg och Malmö. Särskilt i Malmö finns anledning att förstärka polisens resurser. Jag beräknar medel för 20 nya polismanstjänster i vardera Göteborgs och Malmö polisdistrikt. För Göteborgs del beräknar jag medel för 1 polisinspektör, 4 polisassistenter (stadsdelspoliser), 5 polisassistenter och 4 extra ordinarie polismän, samtliga för övervakningsverksamhet samt 6 kriminalinspektörer. För Malmös del beräknar jag medel för 1 polisinspektör, 7 polisassistenter (stadsdelspoliser), 2 polisassistenter, 4 extra ordinarie polismän, samtliga för övervakningsverksamhet samt 6 kriminalinspektörer. Kriminalinspektörerna i de båda distrikten är avsedda för utredning av grövre förmögenhetsbrott.

För landet i övrigt beräknar jag medel för tio nya polismanstjänster. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om fördelningen av tjänsterna på polisdistrikt.

När det gäller övriga tjänster har jag redan berört överföringen av arbetsuppgifter till icke polisutbildad personal i Stockholms polisdistrikt. Fem tjänster bör inrättas i Göteborgs polisdistrikt och lika många i Malmö polisdistrikt.

Härutöver beräknar jag medel för en rekryteringskonsulent och 26 tjänster för kontorspersonal i Stockolms polisdistrikt samt sex vaktkonstaplar.

Jag kan inte dela rikspolisstyrelsens uppfattning att en särskild flygplatspolis under styrelsens centrala ledning bör inrättas. Inte heller anser jag att flygplatspolisen, såsom styrelsen alternativt föreslår, bör läg-

gas under de tre storstadsdistrikten. Däremot vill jag understryka vad kommissionen för förebyggande av politiska våldsdåd anför i sin den 8 december 1972 avgivna rapport (Ds Ju 1972: 35) om vikten av att åstadkomma en flygplatskontroll som är så effektiv som möjligt och där behövliga insatser är samordnade på bästa sätt. Jag beräknar därför medel för femton polismanstjänster avsedda för huvudsakligen allmän polisiär verksamhet. Av dessa avses 5 för Arlanda flygplats, 5 för Torslanda och 5 för Sturup. Tjänsterna bör ingå i personalplanen för resp. polisdistrikt och alltså vara underställda den lokale polischefen. Tillfälliga trafiktoppar och andra oväntade händelser får mötas på vanligt sätt genom medverkan av den regionale polischefen och rikspolisstyrelsen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 196 800 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 196 800 000 kr., varav 275 265 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 7. Lokala polisorganisationen: Utrustning

1971/72 Utgift	14 935 596	Reservation	16 335 211
1972/73 Anslag	[1]3 000 000		
1973/74 Förslag	13 000 000		

[1] Av anslaget skall 600 000 kr. avräknas mot automobilskattemedlen

	1972/73	Beräknade kostnader 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Inventarier och annan utrustning till nya polislokaler	5 000 000	11 700 000	10 000 000
Inventarier och utrustning till polisskolan Ulriksdal	—	2 200 000	—
Möbler, kontorsmaskiner och andra inventarier	1 200 000	3 600 000	1 400 000
Personlig utrustning	1 600 000	1 450 000	1 100 000
Övrig utrustning			
a) Förvaringsskåp och utrustning för larmskydd	600 000	902 000	450 000
b) Kriminalteknisk materiel	150 000	526 000	250 000
c) Utrustning för fjällräddningstjänst	—	110 000	50 000
d) Kartutrustning	—	100 000	—
e) Utbildningsmateriel	50 000	325 000	250 000
f) Speciell materiel	200 000	2 123 000	1 000 000
Reserverade medel	— 5 800 000	— 1 500 000	— 1 500 000
	3 000 000	**21 536 000**	**13 000 000**

Rikspolisstyrelsen

2. För att fullfölja ombyggnadsprogrammet för polisskolan Ulriksdal begär styrelsen 2,2 milj. kr.

3. För inköp av kontorsmaskiner samt av möbler och andra inventarier till följd av föreslagna personalökningar beräknar styrelsen 996 000 kr. resp. 1 523 000 kr. För komplettering av möbler och andra inventarier beräknas 363 000 kr. För fortsatt upprustning av polisdistriktens utrustning i fråga om kontorsmaskiner yrkas 713 000 kr.

4. Enligt gällande bestämmelser skall viss personlig utrustning tilldelas polispersonal. Sålunda erhåller polisaspiranter uniform kostnadsfritt. Övrig polispersonal har inte denna förmån, men speciell utrustning tillhandahålls viss personal. Styrelsen beräknar kostnaderna för personlig utrustning till 1 450 000 kr.

5a. Styrelsen yrkar 272 000 kr. för säkerhetsskåp, vapenskåp och larmskydd. För fortsatt upprustning av manöverbord på sambands- och förbindelsecentraler samt på radioexpeditioner, bl. a. med hänsyn till genomförandet av det nya radiosystemet, beräknar styrelsen 630 000 kr.

5b. Styrelsen beräknar att kriminalteknisk materiel behöver anskaffas för 525 000 kr.

5c. För fjällräddning begär styrelsen bl. a. ytterligare patrullutrustningar.

5d. Med anledning av ändrad polisdistriktsindelning erfordras komplettering och utbyte av kartor för 100 000 kr.

5e. För upprustning av polisens utbildningsresurser yrkar styrelsen 325 000 kr., varav 75 000 för polisskolan Ulriksdal.

5f. För skydds- och räddningsutrustning m. m. beräknar styrelsen sammanlagt 2 123 000 kr., varav bl. a. 180 000 kr. för framryckningsskydd, 477 000 kr. för gasutrustning och 306 000 kr. för bl. a. räddningsbåtar.

Departementschefen

Av reservationen kan 1,5 milj. kr. disponeras för andra ändamål än de ursprungligen avsedda och därför tas i anspråk för nyanskaffning av utrustning under nästa budgetår. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet till 13 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr., varav 2 695 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 8. Statens kriminaltekniska laboratorium

1971/72 Utgift	4 042 186
1972/73 Anslag	4 720 000
1973/74 Förslag	5 230 000

Chefsmyndighet för laboratoriet är rikspolisstyrelsen.

Chef för laboratoriet är en professor. Laboratoriet är organiserat på tre avdelningar.

Laboratoriets arbetsuppgifter består huvudsakligen i att utföra kriminaltekniska undersökningar åt domstolar samt åklagar- och polismyndigheter och att bedriva självständig forskning inom sitt verksamhetsområde.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rikspolis-styrelsen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	33	+ 3	+ 3
Övrig personal	27	—	—
	60	+ 3	+ 3
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	3 616 000	+470 000	+470 000
Sjukvård	12 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	22 000	—	—
Därav utrikes resor	(14 000)	—	—
Lokalkostnader	770 000	+ 18 000	+ 18 000
Expenser	250 000	+ 20 000	+ 20 000
Därav engångsutgifter	(135 000)	—	—
Övriga utgifter (inköp av förbrukningsmateriel för laboratorieverksamheten m. m.)	60 000	—	—
	4 730 000	**+510 000**	**+510 000**
Uppbördsmedel			
Ersättning för utförda undersökningar m. m.	—10 000	—	—
	4 720 000	**+510 000**	**+510 000**

Rikspolisstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 296 000 kr.

2. Laboratoriets arbetsuppgifter har ökat kraftigt de senaste åren främst beroende på det ökande antalet narkotikaanalyser. Styrelsen föreslår att laboratoriet förstärks med en förste kemist vid den kemiska sektionen (+86 000 kr.).

3. Med anledning av laboratoriets omlokalisering till Linköping krävs dubblering av två tjänster i högst Ae 24 vid handstilssektionen (+ 129 000 kr.).

Departementschefen

Jag har beräknat medel för en ny tjänst som förste kemist vid kemiska sektionen.

För att förbereda laboratoriets omlokalisering har jag beräknat medel för dubblering av två tjänster vid handstilssektionen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 230 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens kriminaltekniska laboratorium* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 230 000 kr.

B 9. Polisenheter med särskild budget

1971/72	Utgift	50 562 000
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Försöksverksamheten med programbudgetering för den lokala polisverksamheten omfattar Huddinge, Jakobsbergs, Växjö, Hässleholms, Västerås, Eskilstuna, Katrineholms, Nyköpings och Strängnäs polisdistrikt samt de operativa funktioner som länspolischefen i Södermanlands län utövar och som ställer anspråk på resurser från polisdistrikten.

Verksamheten är t. v. indelad i programmen Allmän polisverksamhet och Särskild polisverksamhet. Programmet Allmän polisverksamhet delas i sin tur in i delprogrammen Forskning och utveckling, Brottsförebyggande verksamhet, Övervakningsverksamhet, Utredningsverksamhet, Serviceverksamhet och Gemensamma funktioner.

Delprogrammet Forskning och utveckling är ett program för viss verksamhet på central nivå och omfattar utvecklings- och utredningsprojekt såsom organisationsundersökningar, utrustnings- och ADB-projekt, särskilda utredningar o. d.

Delprogrammet brottsförebyggande verksamhet omfattar vissa åtgärder som syftar till att på kort och lång sikt förebygga brott. Exempel på sådana åtgärder är extern information och teknisk rådgivning, skolundervisning, samarbets- och kontaktverksamhet. Åtgärderna redovisades tidigare under övervakningsverksamheten.

Delprogrammet övervakningsverksamhet omfattar åtgärder för övervakning av efterlevnaden av straffsanktionerade regler. Vetskapen om att övervakning förekommer har liksom de övervakandes beredskap att ingripa vid överträdelse en allmänt avskräckande effekt. Trafikövervakning redovisas särskilt i delprogrammet.

Utredningsverksamheten omfattar brottsutredning. Till delprogrammet hänförs också brottsspaning och teknisk undersökning.

Serviceverksamheten omfattar de ågärder som hänger samman med behandling av polismyndighetsärenden såsom tillstånds- och yttrandeärenden, förpassningar, handräckning vid förpassning, sociala ärenden m. fl.

Internprogrammet Gemensamma funktioner omfattar sådana verksamhetsgrenar som inte direkt kan hänföras till de ovan beskrivna delprogrammen eller till andra kostnadsbärare. Till detta program hänförs administrativa arbetsuppgifter, som distriktsindelning, avdelningsledning, kameralt arbete, kassagöromål, personal- och avlöningsredovisning samt ekonomi, personal-, utrustnings- och utbildningsadministration.

Verksamheten vid försöksdistrikten regleras för innevarande budgetår genom särskilda budgetar inom en av Kungl. Maj:t totalt reglerad ram.

Rikspolisstyrelsen

Innan ett programbudgetsystem kan införas inom hela polisväsendet erfordras ytterligare erfarenheter genom en successivt utbyggd fortsatt försöksverksamhet. Dessutom behövs viss tid för utvärdering och analys av försöksverksamheten med sikte att finna former och tekniska lösningar för ett för polisväsendet ändamålsenligt programbudgetsystem.

För nästa år föreslår styrelsen en fortsatt uppföljning av verksamheten inom landets samtliga polisdistrikt i syfte att tillhandahålla dem underlag för planering och budgetering i programtermer.

Försöksdistrikten har gjort en resurs- och verksamhetsplanering för nästa budgetår.

För övervakningsverksamheten och utredningsverksamheten räknar distrikten med större insatser för att bryta den stigande brottstrenden och öka trygghet och säkerhet för person och egendom.

Med utgångspunkt i distriktens planering har styrelsen preliminärt beräknat medelsbehovet under ordinarie anslag för de nio försöksdistrikten till 520 000 kr. för brottsförebyggande verksamhet, 42,4 milj. kr. för övervakningsverksamhet, 22,1 milj. kr. för utredningsverksamhet, 9,3 milj. kr. för serviceverksamhet. Dessutom har styrelsen beräknat 1,5 milj. kr. som reservkapacitet till styrelsens förfogande för att möta uppkommande medelsbehov inom något av försöksdistrikten och 2,1 milj. kr. för att bestrida sådana utgifter inom försöksdistrikten som inte faller inom ramen för försöksverksamheten.

Departementschefen

Försöken med programbudgetering inom polisväsendet är ett led i strävandena att skapa bättre planeringsinstrument inom polisväsendet. För att man skall kunna tillgodose önskemål om en samordnad planering inom rättsväsendet som helhet, omfattar utrednings- och försöks-

verksamheten med programbudgetering, förutom polisväsendet, även åklagarna, de allmänna domstolarna och kriminalvården. Frågor som gäller planering inom rättsväsendet som helhet och rättsväsendets myndigheters samverkan med andra organ uppmärksammas emellertid nu i första hand av samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet vid uppbyggnaden av rättsväsendets informationssystem (RI). Praktiska försök med programbudget har hittills gjorts endast inom vissa enheter i polisväsendet och kriminalvården.

Vid en vidare utveckling av programbudgeteringen inom rättsväsendet bör man ägna fortsatt uppmärksamhet åt de krav som en samverkan mellan rättsväsendets myndigheter inbördes och deras samarbete med andra myndigheter kan ställa. Det är också angeläget att de programbudgetsystem som kan komma att införas vid myndigheterna blir avstämda i förhållande till varandra och att de kan tillgodose statsmakternas mer övergripande krav.

Vissa inslag i den programbudgetering som prövats i försöksverksamheten bör kunna föras vidare till andra polisdistrikt redan inom ramen för nuvarande system för medelstilldelning. I övrigt bör försöksverksamheten fortsätta i den nuvarande omfattningen.

Det är ännu inte möjligt att med säkerhet bedöma medelsbehovet för nästa budgetår. Det kan ske först efter ytterligare utredningar. Det slutliga beloppet torde få fastställas av Kungl. Maj:t. Jag anser därför att anslaget liksom för innevarande budgetår bör tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. De utbetalningar som skall belasta anslaget skall leda till motsvarande besparingar på andra riksstatsanslag för polisväsendet. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter härom.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polisenheter med särskild budget* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 10. Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg

1973/74 Förslag 1 000 000

Genom beslut den 30 juni 1970 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera inredning och utrustning för den nybyggnad i kvarteret Kronoberg som Kungl. Maj:t den 30 december 1971 har uppdragit till styrelsen att utföra. Nybyggnaden skall inrymma lokaler för bl. a. polismyndigheten i Stockholm, åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt och rikspolisstyrelsen. En redogörelse för byggnadsobjektet har lämnats i prop. 1970: 1 (bil. 4 s. 91).

Byggnadsstyrelsen

Styrelsen utreder f. n. i samråd med nyttjarna i vilken omfattning inredning i befintliga lokaler kan användas i nybyggnaden och avser att återkomma med redovisning av kostnadsram för uppdraget. I avvaktan härpå föreslår styrelsen att en delram av 10,5 milj. kr. förs upp i en inredningsplan. För beställning av tätpackningssystem i arkiv och inredning till den om- och tillbyggda personalrestaurangen, som skall tas i bruk under sommaren 1973, hemställer styrelsen om ett bemyndigande att beställa inredning m. m. för sammanlagt 3,5 milj. kr., varvid styrelsen beräknat medelsbehovet för innevarande budgetår till 1,5 milj. kr. Styrelsen föreslår att 1,5 milj. kr. anvisas för budgetåret 1972/73 och 1 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Jag förordar att medel anvisas under ett nytt anslag för inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg. I samband med behandlingen senare denna dag av frågan om utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 ämnar jag föreslå att riksdagen ger ett bemyndigande att lägga ut beställningar av materiel för inredning för 3,5 milj. kr. och att 1,5 milj. kr. anvisas för detta ändamål under innevarande budgetår. Vidare bör ett bemyndigande ges att under budgetåret 1973/74 beställa inredning för ytterligare 7 milj. kr. Det totala beställningsbemyndigandet uppgår därmed till 10,5 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknar jag anslaget till 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att inredning beställs till ett värde av ytterligare 7 000 000 kr. utöver på tilläggsstat II för budgetåret 1972/73 begärt belopp
2. till *Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

C ÅKLAGARVÄSENDET

C 1. Riksåklagaren

1971/72 Utgift	2 957 330
1972/73 Anslag	3 275 000
1973/74 Förslag	3 475 000

Riksåklagaren (RÅ) är den högste åklagaren och leder åklagarväsendet i landet.

RÅ:s kansli är organiserat på två byråer, kanslibyrån och tillsynsbyrån. Vid sidan härav finns viss personal för RÅ:s egen åklagarverksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		RÅ	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	16	—	—
Övrig personal	22	—	—
	38	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 730 000	+ 156 000	+ 156 000
Sjukvård	13 000	—	—
Reseersättningar	87 000	+ 7 000	+ 7 000
Därav utomnordiska resor	(10 000)	—	—
Lokalkostnader	190 000	+ 9 000	+ 9 000
Expenser	255 000	+ 29 000	+ 28 000
	3 275 000	**+ 201 000**	**+ 200 000**

Riksåklagaren

1. Löne- och prisomräkning m. m. 190 000 kr.

2. Försöksverksamheten med nytt personaladministrativt system (PAI) kräver ytterligare medel för databehandling (+ 10 000 kr).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksåklagaren* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 475 000 kr.

C 2. Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna

1971/72	Utgift	73 167 118
1972/73	Anslag	77 250 000
1973/74	Förslag	84 250 000

Sammanlagt finns i landet 21 länsåklagarmyndigheter. Tre av dessa är gemensamma för vardera två län. Länsåklagare fullgör åklagaruppgiften bl. a. när denna uppgift är särskilt krävande. Chef för länsåklagarmyndighet utövar ledningen av åklagarverksamheten inom myndighetens verksamhetsområde.

Landet är indelat i 90 åklagardistrikt. Stockholms, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt ingår inte i länsåklagarmyndighets verksamhetsområde. Chef för åklagarmyndigheten i dessa tre distrikt är en överåklagare som har motsvarande uppgifter som chefen för en länsåklagarmyndighet. Åklagarmyndigheterna i de övriga 87 åklagardistrikten lyder under länsåklagarmyndighet och har som chef en chefsåklagare.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		RÅ	Dep. chefen
Personal			
Länsåklagare och överåklagare	35	—	—
Chefsåklagare, kammaråklagare och distriktsåklagare	433	+ 4	+ 6
Assistentåklagare och åklagaraspiranter	110	—	—
Övrig personal	557	— 4	— 3
	1 135	—	+ 3
Anslag			
Lönekostnader	67 850 000	+5 662 000	+5 916 000
Sjukvård	100 000	—	—
Reseersättningar	2 130 000	+ 215 000	+ 215 000
Därav utomnordiska resor	(20 000)	+ (20 000)	+ (40 000)
Lokalkostnader	5 000 000	+ 445 000	+ 445 000
Expenser	2 170 000	+ 424 000	+ 424 000
Därav engångsutgifter	(705 000)	+ (250 000)	+ (250 000)
	77 250 000	**+6 746 000**	**+7 000 000**

Riksåklagaren

1. Löne- och prisomräkning m. m. 6 451 000 kr.

2. Vid envar av åklagarmyndigheterna i Sollentuna, Uppsala, Mölndals, Borås, Köpings och Luleå distrikt behövs på grund av ökad arbetsbelastning en förstärkning med en åklagartjänst (+ 503 000 kr.).

3. Genom sammanläggning av Lidköpings och Skara åklagardistrikt samt Bollnäs och Söderhamns åklagardistrikt kan två chefsåklagartjänster (— 157 500 kr.) och fyra biträdestjänster (— 171 200 kr.) dras in.

4. Ytterligare kostnadstäckning för yrkade åklagartjänster erhålles vid indragning av utstationerad personal i Kalix till centralorten Haparanda, varvid distriktets personalplan kan minskas med en biträdestjänst (— 38 700 kr).

5. Kurser för utbildning inom PAI-projektet kräver ökning av anslaget för tjänsteresor (+ 45 000 kr.).

6. Inflyttning i nya lokaler (polishus) kommer att ske i större omfattning än tidigare. För utrustning, inventarier och flyttningskostnader krävs ett engångsanslag (+ 250 000 kr.).

Departementschefen

Jag har beräknat medel för ytterligare sju distriktsåklagartjänster, en i Sollentuna åklagardistrikt, en i Uppsala åklagardistrikt, en i Mölndals åklagardistrikt, en i Borås åklagardistrikt, en i Köpings åklagardistrikt, en i Luleå åklagardistrikt och en i Handens åklagardistrikt.

Jag har därvid räknat med att en tjänst som chefsåklagare och två biträdestjänster kan dras in vid sammanläggning av Lidköpings och Skara åklagardistrikt. Det nya åklagardistriktets centralort skall vara Lidköping. Vidare kan vid indragning av utstationerad personal i Kalix till centralorten Haparanda en biträdestjänst dras in.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 84 250 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 84 250 000 kr.

D DOMSTOLSVÄSENDET

Vissa data rörande domstolarna

(I uppgifterna rörande tingsrätterna är antal över 1000 avrundade i jämna hundratal).

	1969	1970	1971	1.1—30.6.71	1.1—30.6.72
Högsta domstolen					
Inkomna mål och ärenden	1 739	1 667	1 603	829	1 013
Avgjorda mål och ärenden	1 675	1 560	1 599	794	889
Utgående balans	919	965	942	980	1 061
Regeringsrätten					
Inkomna mål	5 138	5 083	5 026	2 431	1 556
Avgjorda mål	5 181	5 333	4 705	2 745	1 962
Utgående balans	6 115	5 873	6 196	5 559	5 495
Kammarrätterna					
Stockholm					
Inkomna mål	10 803	11 806	11 399	—	7 859
Avgjorda mål	10 338	10 548	9 692	—	4 442
Utgående balans	9 134	10 578	12 355	—	11 954
Göteborg					
Inkomna mål					4 094
Avgjorda mål					1 365
Utgående balans					6 781
Hovrätterna					
Svea (utom vattenöverdomstolen)					
Inkomna mål	4 063	3 956	3 946	1 850	2 342
Avgjorda mål	4 326	4 002	3 795	1 913	2 161
Utgående balans	1 339	1 293	1 409	1 248	1 562
Göta					
Inkomna mål	1 155	1 193	1 153	521	648
Avgjorda mål	1 142	1 200	1 074	511	683
Utgående balans	325	320	397	331	361
Skåne och Blekinge					
Inkomna mål	1 256	1 348	1 412	638	766
Avgjorda mål	1 267	1 287	1 316	647	792
Utgående balans	438	500	590	487	556
Västra Sverige					
Inkomna mål	1 567	1 635	1 605	730	935
Avgjorda mål	1 575	1 593	1 560	806	915
Utgående balans	331	373	412	296	425
Nedre Norrland					
Inkomna mål	510	561	560	260	265
Avgjorda mål	537	495	548	252	285
Utgående balans	142	208	213	210	191
Övre Norrland					
Inkomna mål	627	594	598	276	336
Avgjorda mål	668	615	537	257	323
Utgående balans	200	187	244	203	255

		1969	1970	1971	1.1—30.6.71	1.1—30.6.72
Tingsrätterna						
Inkomna allmänna mål domsagor	(ds)	74 700	75 700			
rådhusrätter	(rr)	81 900	79 200			
	S:a	156 600	154 900			
tingsrätter	(tr)			154 300	72 200	79 500
Avgjorda allmänna mål	ds	73 000	74 900			
	rr	78 900	74 700			
	S:a	151 900	149 600			
	tr			146 300	67 800	76 600
Utgående balans allmänna mål	ds	17 000	16 900			
	rr	23 700	27 900			
	S:a	40 700	44 800			
	tr			50 300	48 000	48 900
Inkomna expropriationsmål	ds	214	259			
	rr	206	77			
	S:a	420	336			
	tr			308	—	
Inkomna mål hos ägodelningsrätt	ds	6 900	6 200			
och ägodelningsdomare	rr	2 400	1 800			
	S:a	9 300	8 000			
	tr			10 100	—	
Inkomna mål, fastighetsdomstol	tr					2 000
Avgjorda mål, "	tr					695
Utgående balans, "	tr					1 700
Inkomna mål om lagsökning och	ds	114 300	123 800			
betalningsföreläggande	rr	74 500	84 600			
	S:a	188 800	208 400			
	tr			211 200	105 800	103 400
Tillkomna konkurser	ds	1 300	1 800			
	rr	1 500	1 900			
	S:a	2 800	3 700			
	tr			4 300	2 100	2 200
Inskrivningsärenden	ds	867 600	824 100			
	rr	260 500	228 900			
	S:a	1 128 100	1 053 000			
	tr			1 233 000	534 600	621 800
Gravations- och äganderättsbevis	ds	337 500	320 200			
	rr	101 300	90 300			
	S:a	438 800	410 500			
	tr			482 600	214 800	262 300

D 1. Högsta domstolen

1971/72	Utgift	9 833 932
1972/73	Anslag	10 706 000
1973/74	Förslag	11 290 000

Kungl. Maj:ts domsrätt i allmänna mål utövas av högsta domstolen. Högsta domstolen är överrätt i mål som fullföljs från hovrätt. Domstolen är delad på tre avdelningar med tillsammans 24 justitieråd. Fem justitieråd tjänstgör i lagrådet som f. n. har två avdelningar. För högsta domstolen finns ett särskilt kansli till vilket revisionssekreterarna är knutna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		HD	Dep.chefen
Personal			
Justitieråd, kanslichef och revisionssekreterare	59	—	—
Övrig personal	53	—	—
	112	—	—
Anslag			
Lönekostnader	9 342 000	+ 429 000	+ 429 000
Sjukvård	15 000	+ 8 000	+ 8 000
Reseersättningar	150 000	—	—
Lokalkostnader	919 000	+ 17 000	+ 17 000
Expenser	280 000	+ 135 000	+ 130 000
	10 706 000	+ **589 000**	+ **584 000**

HD

1. Löne- och prisomräkning m. m. 451 000 kr.

2. I 0-alternativet förordas en indragning av två justitierådstjänster, en revisionssekreterartjänst samt vissa andra tjänster m. m. (−560 460 kr.). Genomförandet av en sådan anslagsminskning skulle innebära minskad möjlighet att nedbringa målbalansen.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 290 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Högsta domstolen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 11 290 000 kr.

D 2. Regeringsrätten

1971/72	Utgift	6 780 576
1972/73	Anslag	11 532 000
1973/74	Förslag	10 878 000

Regeringsrätten är högsta allmänna förvaltningsdomstol. Domstolen är uppdelad på fyra avdelningar med tillsammans 22 regeringsråd. Två regeringsråd tjänstgör f. n. i lagrådet. För regeringsrätten finns ett särskilt kansli till vilket regeringsrättssekreterarna är knutna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Regeringsrätten	Dep. chefen
Personal			
Regeringsråd, kanslichef och regeringsrättssekreterare	59	—	—
Övrig personal	45	+5	+2
	104	**+5**	**+2**
Anslag			
Lönekostnader	9 136 000	+ 509 000	+ 393 000
Sjukvård	13 000	+ 12 000	+ 12 000
Reseersättningar	20 000	+ 10 000	+ 10 000
Lokalkostnader	2 041 000	−1 139 000	−1 152 000
Expenser	322 000	+ 89 000	+ 83 000
	11 532 000	**— 519 000**	**— 654 000**

Regeringsrätten

1. Löne- och prisomräkning m. m. 348 000 kr.
2. I 0-alternativet förordas en indragning av tre föredragandetjänster samt vissa andra tjänster m. m. (−537 000 kr.). En sådan anslagsminskning skulle medföra att avvecklingen av målbalansen försenas.
3. Medel yrkas för fem tjänster som kontorsbiträden (+193 000 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar medel för ytterligare två biträdestjänster (+78 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 878 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Regeringsrätten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 878 000 kr.

D 3. Regeringsrättens årsbok

1971/72	Utgift	156 463
1972/73	Anslag	160 000
1973/74	Förslag	180 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för bl. a. tryckning av Regeringsrättens årsbok.

Anslaget bör ökas med 20 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kr.

D 4. Kammarrätterna

1971/72 Utgift	14 878 336
1972/73 Anslag	19 806 000
1973/74 Förslag	22 456 000

Kammarrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar närmast under regeringsrätten med i stort sett samma målområde som denna. Det finns två kammarrätter, kammarrätten i Stockholm (nio avdelningar) och kammarrätten i Göteborg (sex avdelningar). Två av stockholmskammarrättens avdelningar är förlagda till Sundsvall.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kammarrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare och fiskaler	150	+19	—
Övrig personal	100	+ 8	−1
	250	**+27**	**−1**
Anslag			
Lönekostnader	17 688 000	+3 301 000	+ 1 885 000
Sjukvård	42 000	—	— 5 000
Reseersättningar	366 000	— 46 000	— 44 000
Lokalkostnader	1 354 000	+ 137 000	+ 549 000
Expenser	356 000	+ 407 000	+ 265 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 47 000)	(—)
	19 806 000	**+3 799 000**	**+ 2 650 000**

Kammarrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 340 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar kammarrätterna minskning med tjänster för bl. a. domare och fiskaler (−1 057 000 kr.). En sådan minskning av domstolarnas personal skulle innebära att målbalansen ökar.

3. Kammarrätterna yrkar att en ny avdelning inrättas vid vardera kammarrätten (+ 2 milj. kr.).

4. Kammarrätterna yrkar att aktuariekontoret förstärks i Stockholm med två biträdestjänster och i Göteborg med en biträdestjänst (+ 129 000 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar medel för ytterligare två biträdestjänster (+78 000 kr.) som inrättats under innevarande budgetår.

Jag beräknar vidare medel för att besätta ytterligare drygt tio fiskalstjänster.

Eftersom kammarrätten i Stockholm f. n. bedriver sin verksamhet i riksdagshuset på Helgeandsholmen under tiden som kammarrättens ordinarie lokaler byggs om behövs inte personal till telefonväxel. Medel har därför beräknats efter en minskning av en biträdestjänst (−40 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 22 456 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kammarrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 22 456 000 kr.

D 5. Hovrätterna

1971/72	Utgift	37 292 788
1972/73	Anslag	38 930 000
1973/74	Förslag	41 500 000

Hovrätt är överrätt i mål, som fullföljs från tingsrätt. Det finns sex hovrätter. De är Svea hovrätt (fjorton avdelningar, varav tolv för allmänna mål och två för i första hand vattenmål), Göta hovrätt (tre avdelningar), hovrätten över Skåne och Blekinge (fyra avdelningar), hovrätten för Västra Sverige (fyra avdelningar), hovrätten för Nedre Norrland (två avdelningar) och hovrätten för Övre Norrland (två avdelningar). Hovrätterna är administrativa chefsmyndigheter för tingsrätterna, arrendenämnderna och hyresnämnderna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare och fiskaler	271	+ 14	—
Övrig personal	224	+ 10	—
	495	**+ 24**	—
Anslag			
Lönekostnader	33 924 000	+3 783 000	+2 113 000
Sjukvård	70 000	+ 4 000	— 3 000
Reseersättningar	747 000	+ 86 000	+ 43 000
Lokalkostnader	2 656 000	+ 582 000	+ 510 000
Expenser	1 533 000	+ 582 000	— 93 000
Därav engångsutgifter	(202 000)	(+ 411 000)	(— 202 000)
	38 930 000	**+5 037 000**	**+2 570 000**

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 602 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar Svea hovrätt i första hand indragning av en avdelning (— 800 000 kr.) och övriga hovrätter en minskning av antalet fiskaler och biträden (— 1 053 000 kr.). Detta skulle medföra en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Hovrätten över Skåne och Blekinge yrkar att den extra avdelningen vid hovrätten ordinariesätts. Om så sker kan medel för tre adjungerade ledamöter dras in (+94 000 kr.).

4. Hovrätten för Västra Sverige begär att en extra avdelning inrättas vid hovrätten (+820 000 kr.).

5. Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge och hovrätten för Övre Norrland begär att en lagmanstjänst tillförs var och en av dessa hovrätter i vissa fall i utbyte mot ett hovrättsråd eller en adjungerad ledamot. På detta sätt skulle varje avdelning vid dessa hovrätter få en lagman och presidentens lagskipningsarbete kunna fördelas på samtliga avdelningar (+185 000 kr.).

6. Svea hovrätt yrkar ytterligare två tjänster för hovrättsråd (+210 000 kr.).

7. Göta hovrätt begär medel för ytterligare två extra ledamöter (+152 000 kr.).

8. Hovrätterna yrkar att biträdespersonalen förstärks med sammanlagt sju tjänster (+274 000 kr.).

9. Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige framställer vissa arvodesyrkanden (+6 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 41,5 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hovrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 41 500 000 kr.

D 6. Tingsrätterna

1971/72	Utgift	[1]219 347 082
1972/73	Anslag	222 792 000
1973/74	Förslag	246 650 000

[1] Anslaget Underrätterna

Tingsrätt är allmän underrätt. Det finns f. n. 104 tingsrätter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Domare	668	+ 15	+10
Tingsnotarier	600	+ 32	+23
Övrig personal	2 262	+ 88	+51
	3 530	**+135**	**+84**
Anslag			
Lönekostnader	177 711 000	+25 661 000	+22 016 000
Sjukvård	295 000	+ 94 000	+ 90 000
Reseersättningar	1 957 000	+ 364 000	+ 190 000
Lokalkostnader	31 919 000	+ 1 990 000	+ 1 717 000
Expenser	10 910 000	+ 4 119 000	— 155 000
Därav engångsutgifter	(1 080 000)	(+ 2 691 000)	(— 1 080 000)
	222 792 000	**+32 228 000**	**+23 858 000**

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 18 370 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar hovrätterna i första hand indragning av vissa tjänster för rådmän, tingsfiskaler, tingsnotarier och biträden (— 10 515 000 kr.). Detta skulle medföra längre handläggningstider och en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Åtta tjänster för chefsrådman yrkas för olika tingsrätter, i vissa fall i utbyte mot tjänster för rådman eller tingsfiskal (+683 000 kr.).

4. Ordinariesättning yrkas av vissa rådmanstjänster.

5. 13 rådmanstjänster begärs för olika tingsrätter, i de flesta fall i utbyte mot förordnanden för rådman eller tingsfiskal (+639 000 kr.).

6. Medel begärs för vissa göromålsförordnanden som rådman (+210 000 kr.).

7. Fem tjänster för tingsfiskal begärs för vissa tingsrätter (+176 000 kr.).

8. Svea hovrätt begär en tjänst för byrådirektör vid var och en av Södertörns tingsrätt, Södra Roslags tingsrätt och Uppsala tingsrätt (+246 000 kr.).

9. För olika tingsrätter yrkas sammanlagt 29 tingsnotarie-, 72 biträdes- och 3 expeditionsvaktstjänster samt medel för extra personal (+4,5 milj. kr.).

10. Svea hovrätt begär medel för fortsatt uppbyggnad av ett ADB-baserat inskrivningsregister (+600 000 kr.).

11. Hovrätten för Västra Sverige yrkar medel för kostnader för tillsyn m. m. av vissa tingshus (+166 000 kr.).

Departementschefen

3. I var och en av Södertörns tingsrätt, Eskilstuna tingsrätt, Västerås tingsrätt och Linköpings tingsrätt bör inrättas en tjänst för rådman, till-

lika avdelningsordförande, i Eskilstuna tingsrätt och Linköpings tingsrätt i utbyte mot tjänster för rådman.

5. I var och en av Stockholms läns västra tingsrätt, Svartlösa tingsrätt, Södertälje tingsrätt, Södertörns tingsrätt, Södra Roslags tingsrätt, Eslövs tingsrätt och Trollhättans tingsrätt bör inrättas en tjänst för rådman. Rådmanstjänsten i Sollefteå tingsrätt bör dras in eftersom arbetsbördan i tingsrätten har minskat.

6. Jag beräknar medel för ett förordnande att bestrida på rådman ankommande göromål i var och en av Södertörns tingsrätt och Gotlands tingsrätt.

9. Jag beräknar medel för ytterligare 20 tingsnotarier och 40 biträden för inskrivningsverksamheten (+ 2,6 milj. kr.).

10. Jag beräknar vidare medel för den fortsatta uppbyggnaden av ett ADB-baserat inskrivningsregister (+ 600 000 kr.).

För att tillgodose behovet av extra tjänster för bl. a. tingsnotarier och domstolsbiträden vid tingsrätterna bör anslaget ökas med 2,4 milj. kr.

I remiss till lagrådet den 26 april 1972 av förslag till lag om ändring i sjölagen m. m. har föreslagits bl. a. att en central registermyndighet för fartygsregistrering inrättas. Frågan om denna myndighets organisation får tas upp i proposition ang. ändring i sjölagen m. m. Jag har emellertid beräknat medel under anslaget för personal vid registermyndigheten, motsvarande kostnaden för tre handläggare och tre biträden (+ 333 000 kr.).

Från posten till expenser bör vissa belopp som är avsedda för utrustning och inventarier till nya eller ombyggda domstolslokaler m. m. föras över till anslaget D 8. Utrustning till domstolar m. m. (— 1 milj. kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 246 650 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de ordinarie tjänster för rådman, tillika avdelningsordförande, i Co 3, och rådman i Co 1 som jag förordat i det föregående
2. till *Tingsrätterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 246 650 000 kr.

D 7. Ersättningar till nämndemän m. m.

1971/72	Utgift	14 863 411
1972/73	Anslag	18 100 000
1973/74	Förslag	18 100 000

Kostnaderna för nämndemäns och jurymäns tjänstgöring bestrids från anslaget.

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till nämndemän m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 18 100 000 kr.

D 8. Utrustning till domstolar m. m.

1971/72	Utgift	[1]720 885	Reservation	[1]123 101
1972/73	Anslag	[1]740 000		
1973/74	Förslag	4 100 000		

[1] Anslaget Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

Sedan staten fr. o. m. den 1 januari 1971 övertagit lokalhållningsskyldigheten för de allmänna underrätterna behöver medel anvisas för att täcka kostnader för inköp av utrustning och inventarier till tingsrätterna. Under innevarande budgetår har vissa medel beräknats för ändamålet under posten till expenser på anslaget Tingsrätterna. Dessa medel står till hovrätternas disposition efter beslut av domstolsväsendets organisationsnämnd.

Som framgår under anslaget Byggnadsarbeten för domstolsväsendet (sid. 183) avses en utökning äga rum vad gäller byggande av domstolslokaler. Vidare planeras att hyra nya lokaler för vissa tingsrätter. För de kostnader som uppkommer för inköp av utrustning och inventarier till nya eller ombyggda domstolslokaler och konsultkostnader i samband därmed samt kostnader för flyttning bör medel anvisas från ett särskilt anslag. Domstolsväsendets organisationsnämnd, som enligt sin instruktion (1971: 205, ändrad 1972: 532) svarar för inrednings- och utrustningsfrågor rörande nya eller väsentligt ombyggda lokaler, torde få besluta om användningen av medel som anslås för ifrågavarande ändamål.

Från det nuvarande anslaget Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet bestrids kostnader för teknisk utrustning till domstolarna som inköps för att underlätta arbetet vid domstolarna. Avsikten är att kostnader för teknisk utrustning i fortsättningen skall bestridas från det nya anslaget.

Det nya anslaget bör kallas Utrustning till domstolar m. m. Den reservation som eventuellt kan finnas under anslaget Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet vid utgången av budgetåret 1972/73 torde få föras över till det nya anslaget. Anslaget bör tas upp med 4,1 milj. kr. I enlighet härmed hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustning till domstolar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 100 000 kr.

D 9. Blanketter m. m. för domstolsväsendet

1971/72	Utgift	[1]2 038 925
1972/73	Anslag	1 600 000
1973/74	Förslag	2 600 000

[1] Anslaget Anskaffande av blanketter och fastighetsböcker m. m. för domstolsäsendet.

Anslaget bör ökas med 1 milj. kr. på grund av höjda kostnader samt behov av blanketter i anledning av rättshjälpsreformen och för pågående reformverksamhet beträffande ekonomi- och personaladministration. I enlighet med det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Blanketter m. m. för domstolsväsendet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

D 10. Domstolsväsendets organisationsnämnd

1971/72	Utgift	1 892 633
1972/73	Anslag	4 984 000
1973/74	Förslag	6 754 000

Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) skall i vissa hänseenden vara central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna samt, i den mån uppgiften ej ankommer på statens hyresråd, för arrende- och hyresnämnderna.

I den mån arbetet inte ankommer på centralnämnden för fastighetsdata, skall nämnden svara för sådana åtgärder inom inskrivningsväsendet som påkallas av beslutet att genomföra automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet.

Nämnden svarar vidare för arbetet med att genomföra den reform i fråga om den statliga rättshjälpen som träder i kraft den 1 juli 1973.

Inom nämnden finns en redovisningscentral och ett revisionskontor.

DON leds av en styrelse. För kansliet hos DON finns en chef. Inom kansliet finns fem enheter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		DON	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	18	+10	+ 2
Övrig personal	22	+ 5	+ 2
	40	**+15**	**+ 4**
Anslag			
Lönekostnader	3 063 000	+1 306 000	+ 731 000
Sjukvård	8 000	+ 1 000	—
Reseersättningar	98 000	+ 30 000	+ 10 000
Lokalkostnader	205 000	+ 217 000	+ 251 000
Expenser	410 000	+ 592 000	+ 528 000
Datorbearbetning	1 200 000	+ 300 000	+ 250 000
	4 984 000	**+2 446 000**	**+1 770 000**

DON

1. Löne- och prisomräkning m. m. 561 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar DON att personalen minskas med två handläggare och att konsulter används i mindre omfattning än tidigare (−275 000 kr.).

3. Personalen behöver förstärkas med tio handläggare och fem biträden (+1 002 000 kr.).

4. Kostnaderna för konsultuppdrag beräknas öka med 100 000 kr.

5. För information om samhällets rättshjälp behövs 500 000 kr.

Departementschefen

3. Jag beräknar medel för ytterligare två handläggare och två biträden (+227 000 kr.).

4. Till ersättningar för konsultuppdrag beräknar jag ytterligare 200 000 kr.

5. För information om samhällets rättshjälp beräknar jag 500 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 754 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Domstolsväsendets organisationsnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 754 000 kr.

E RÄTTSHJÄLP M. M.

Beräknade rättshjälpskostnader m. m.

Den 1 juli 1973 kommer reformen om samhällets rättshjälp att träda i kraft. Reformen (prop. 1972: 4, JuU 1972: 12, rskr 1972: 205 och prop. 1972: 132) innebär att rättshjälp i princip skall kunna erhållas i varje rättslig angelägenhet där behov av rättshjälp finns oberoende av om ärendet behandlas vid domstol eller annan myndighet eller gäller rådfrågning eller biträde vid förhandlingar eller liknande. Den rättssökande skall efter förmåga bidra till kostnaderna för rättshjälpen.

Inom domstolsväsendets organisationsnämnd pågår arbetet med genomförande och organisation av samhällets rättshjälp.

Jag har för avsikt att senare för Kungl. Maj:t anmäla fråga om proposition till 1973 års riksdag med förslag till organisation av samhällets rättshjälp. Propositionen kommer också att innehålla förslag till ekonomisystem för rättshjälpsverksamheten och anslag för rättshjälpskostnader, rättshjälpsnämnder, allmänna advokatbyråer m. m. På grund härav bör i riksstatsförslaget tills vidare tas upp ett gemensamt anslag för samtliga rättshjälpskostnader och den del av nuvarande anslaget E 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter som inte består av rättshjälpskostnader. Anslaget, som bör benämnas Beräknade rättshjälpskostnader m. m., bör föras upp med ett preliminärt belopp. Nämnda proposition kommer även innehålla förslag till anslag för innevarande budgetår för kostnader avseende utrustning till de allmänna advokatbyråerna och rättshjälpsnämnderna. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, till *Beräknade rättshjälpskostnader m. m.* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 82 787 000 kr.

F KRIMINALVÅRDEN

Vissa data rörande kriminalvården.

Genomsnittligt antal klienter	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Anstaltsklientel (intagna på fångvårdsanstalter, allmänna häkten och med häkten samordnade polisarrester)	5 438	5 509	5 530	5 250	5 004	5 003
Därav						
gripna och anhållna	106	125	105	106	123	117
häktade för brott:						
ej undersökningsfall	472	494	530	540	534	490
undersökningsfall	196	163	176	141	101	104
dömda till fängelse	3 175	3 298	3 311	3 195	3 040	3 233
— ungdomsfängelse	556	515	505	452	444	390
— internering	769	748	758	684	609	526
— skyddstillsyn (BrB 28:3)	80	87	75	67	86	86
överlämnade till särskild vård	30	26	21	20	11	12
förvandlingsstraff för böter	28	27	20	15	13	13
övriga intagna	26	26	29	30	43	32
Frivårdsklientel	20 186	21 788	22 775	23 078	22 818	23 313
Därav						
dömda till skyddstillsyn (villk. dömda med övervakn.)	16 693	18 085	18 933	19 167	19 052	19 332
villkorligt frigivna	2 302	2 427	2 582	2 636	2 521	2 513
överlämnade till vård utom anstalt:						
internerade	631	687	685	728	730	749
ungdomsfängelseelever	560	589	575	547	515	519
Hela kriminalvårdsklientelet	25 624	27 297	28 305	28 328	27 822	28 316
Antal nykomna till						
fångvårdsanstalter	14 069	14 583	14 647	14 732	14 489	[1]14 600
[2]frivård	10 651	10 891	11 014	10 722	10 214	[1]11 100
Därav						
dömda till skyddstillsyn	6 933	6 940	6 857	6 833	6 790	[1]7 600
villkorligt frigivna	2 741	2 944	3 180	2 959	2 571	[1]2 700
överlämnade till vård utom anstalt:						
internerade	506	547	544	494	445	[1]400
ungdomsfängelseelever	471	460	433	436	408	[1]400

[1] Beräknat antal.
[2] Enligt uppgifter från skyddskonsulentdistrikten.

Högsta beläggningen på fångvårdsanstalterna under år 1972 var 5 008 mot 5 168 under år 1971 och 5 331 under år 1970.

Antalet klienter inom frivården var den 1 oktober 1972 23 225 mot 22 827 vid samma tidpunkt år 1971.

Kriminalvården hade den 1 december 1972 nominellt 5 237 platser på fångvårdsanstalterna, varav 3 357 slutna och 1 880 öppna. I dessa siffror ingår 175 platser för personer som är dömda till anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. Antalet platser i de allmänna häktena och i de polisarrester som är samordnade med dessa häkten var 643. Under innevarande budgetår har fångvårdsanstalten Helsingborg med 170 slutna platser lagts ned.

Svartsjöanstalten, statlig vårdanstalt för alkoholmissbrukare, övergår under första halvåret 1973 till kriminalvården som fångvårdsanstalt med 80 öppna platser. På grund härav kan de öppna anstalterna Kungsgården och Mon med tillsammans 80 platser läggas ned.

Under år 1972 har kursgården Gruvberget i Bollnäs kommun tagits i bruk för undervisning och social träning av kriminalvårdsklientel från hela landet. Dessutom har öppnats en behandlingscentral för frivårdsklientel i Stockholmsområdet och ett frivårdshotell i Sundsvall.

REFORMER INOM KRIMINALVÅRDEN

1 Allmänt

1.1 Inledning

Inom kriminalvården pågår ett successivt reformarbete avsett att anpassa verksamheten till den målsättning för kriminalpolitiken som angivits i brottsbalken. Sålunda har anstaltsbeståndet sedan mitten av 1950-talet kontinuerligt förnyats och tillförts mer än 2 000 platser på nybyggda anstalter. Skyddskonsulentorganisationen har under samma tid kraftigt utökats och därvid tillförts ca 200 nya tjänster. Dessutom har planeringen för fortsatta reformer pågått såväl inom kriminalvårdsstyrelsen som inom ett flertal olika kommittéer bland vilka kan nämnas kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK), fångvårdens byggnadskommitté (FBK) och tillsynsutredningen. En särskild utredningsman har också lagt fram förslag till omorganisation av skyddskonsulentorganisationen. Kriminalvårdens verksamhet har vidare berörts av ett flertal andra utredningar bl. a. narkomanvårdskommittén och trafiknykterhetskommittén.

För att skapa underlag för en helhetsbedömning tillkallades den 22 oktober 1971 en kommitté med uppdrag att samordna de föreliggande reformförslagen och föreslå riktlinjer för det fortsatta reformarbetet.

Kommittén, som antog namnet *kriminalvårdsberedningen*[1], skulle också göra en prioritering mellan de olika reformåtgärderna inbördes och i förhållande till de krav som ställs på resursförstärkningar på andra områden av samhällsbyggandet. Den 1 september 1972 avlämnade beredningen betänkandet Kriminalvård (SOU 1972: 64), i vilket upptogs förslag till olika reformer inom kriminalvården.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren, hovrätten för Övre Norrland, hovrätten över Skåne och Blekinge, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens ungdomsråd, kriminalvårdsnämnden, interneringsnämnden, ungdomsfängelsenämnden, statskontoret, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Kronobergs och Norrbottens län, nämnden för samhällsinformation, socialutredningen, kommittén för utredning om påföljder för psykiskt avvikande lagöverträdare m. m., tillsynsutredningen, förpassningsutredningen, Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter, Övervakarnas riksförbund, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, Svenska kriminalistföreningen, Svenska fångvårdssällskapet, Svenska skyddsförbundet, Skyddsvärnet i Stockholm, Skyddsvärnet i Göteborg, Svenska psykiatriska föreningen, Rättspsykiatriska föreningen, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering, Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare. Därjämte har yttrande avgivits av Sveriges allmänna biblioteksförening, statens invandrarverk, överintendenten för kriminalvårdens byggnadsverksamhet, regionala företagsnämnderna inom södra, västra och östra kriminalvårdsrajongerna samt förtroenderådet Österåker.

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från vissa åklagarmyndigheter. Länsstyrelserna i Jönköpings och Norrbottens län har bifogat yttranden från sociala och kommunala myndigheter. Kriminalvårdsnämnden har överlämnat yttranden från vissa övervakningsnämnder. Till yttrandet har också fogats ett särskilt yttrande av nämndledamoten hovrättslagmannen Erik Nyman. Till Landsorganisationens yttrande har bilagts yttrande av Statsanställdas förbund.

1.2 Beredningen

Kriminalvårdsberedningen föreslår en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhet. För frivårdens del föreslås såväl väsentliga förändringar av arbetsuppgifterna och verksamhetens

[1] Statssekreteraren Ove Rainer, ordförande, riksdagsledamöterna Astrid Bergegren, Arne Gadd, Nils-Eric Gustafsson, Sten Sjöholm och Anders Wijkman samt departementsrådet Sven Andersson och generaldirektören Bo Martinsson.

inriktning som betydande resursförstärkningar. Frivården tillförs sålunda omkring 360 nya tjänster. För att möjliggöra ett integrerat samarbete mellan frivård och anstaltsvård och för att förbättra möjligheterna för de intagnas anpassning i samhället föreslår beredningen ett nytt anstaltssystem. Detta bygger på ett mindre antal riksanstalter för mera svårbehandlade klienter och för sådana intagna som tas in på anstalter av huvudsakligen allmänpreventiva skäl, företrädesvis rattfyllerister, samt ett antal mindre lokalanstalter för övriga intagna. Förslaget innebär att det nuvarande systemet med åtta kriminalvårdsräjonger slopas och att en indelning i stället görs i ett större antal kriminalvårdsregioner i huvudsak i anslutning till länsindelningen. Det fortsatta anstaltsbyggandet föreslås bli inriktat på uppförandet av mindre lokalanstalter samt om- och tillbyggnad av befintliga mindre anstalter. Uppförandet av stora anstalter föreslås helt upphöra.

Beredningens förslag beräknas medföra en kostnadsökning på driftbudgeten med 34 milj. kr. fördelad på fem år med början år 1974. De sammanlagda investeringarna för anstaltsbyggande är beräknade till ca 125 milj. kr. under en femtonårsperiod.

I betänkandet behandlar beredningen också frågor av större betydelse rörande frivårdens och anstaltsvårdens utformning som har tagits upp av tidigare utredningar eller i andra sammanhang, såsom narkomanvården, hälso- och sjukvården i övrigt, personundersökningsverksamheten, övervakningsverksamheten, prövotidens längd, sociala stödåtgärder, frivårdsarbetet på häkten, frivårdsdistriktens utformning, differentiering av anstaltsklientelet, behandlingsplanering, aktiviteter på anstalterna, arbetsplikten, brevkontrollen, besöksverksamheten, rätten för de intagna att använda telefon, permissioner, anstaltstidningar, de intagnas medinflytande, enrumsbehandling och disciplinstraff, övervakningsnämndernas och de centrala nämndernas verksamhet. Vidare behandlas personalens förhållanden och frågan om kriminalvårdens informationsverksamhet.

1.3 Remissyttrandena

Under remissbehandlingen har grunddragen i beredningens förslag i huvudsak godtagits eller lämnats utan erinran. Kritik har på några håll framförts mot delar av förslaget.

Kriminalvårdsstyrelsen biträder flertalet av de synpunkter som beredningen anlägger på klientelets vård och behandling i vidsträckt mening.

Landsorganisationen (LO) bedömer beredningens förslag som det viktigaste reformförslag, som framlagts i dessa frågor. Det är enligt LO:s mening väl genomtänkt och präglat av vilja till konstruktiva lösningar. Förslaget är också osedvanligt fritt från ogenomförbara alltför kostnadskrävande teoretiska modeller. Liknande synpunkter anför *kriminalvårdsnämnden* som konstaterar att förslaget innehåller en samlad, realistisk bedömning av de faktiska möjligheter som vi har att be-

driva kriminalvård här i landet i dag och under de närmaste åren. Enligt nämnden ger beredningen uttryck för en nyanserad uppfattning i fråga om såväl de mål som kan uppställas som de medel vilka står till buds. Förslagen präglas av en stark strävan till förankring i verkligheten — de stora visionerna lämnas helt.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att beredningen på ett förtjänstfullt sätt dragit upp de riktlinjer efter vilka det fortsatta reformarbetet bör bedrivas inom kriminalvården. Kunskaperna om olika behandlingsmetoders effekt och allmänpreventionens betydelse är tyvärr alltjämt ganska begränsade. Det är inte minst av denna anledning värdefullt att beredningen i så hög grad föreslår satsningar på konkreta sociala stöd- och hjälpåtgärder samt lägger fram förslag som underlättar en samverkan mellan anstaltsvården och frivården.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) delar beredningens uppfattning beträffande såväl frivårdens fördelar framför anstaltsvården som behovet av ett utökat integrerat samarbete mellan dessa båda grenar av kriminalvården. Mot denna bakgrund är det — som beredningen framhåller — angeläget att frivården förstärks och effektiviseras. TCO finner det med hänsyn härtill vara av stor betydelse att den av beredningen föreslagna väsentligt ökade satsningen på frivården genomföres.

Socialstyrelsen finner det starka betonandet av vårdsynpunkterna i samband med påföljd för lagöverträdare vara en tilltalande grundsyn i förslaget. *Hovrätten för Övre Norrland* anser att programmet i sina huvuddrag är väl avvägt och förtjänt av bifall. *Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)* anför att betänkandet ger uttryck för en realistisk avvägning mellan humanitära hänsyn, angelägenheten av klientens anpassning till normalt samhällsliv samt samhällets behov av skydd.

Svenska landstingsförbundet förklarar sig i stort sett kunna ansluta sig till de principiella ställningstaganden som utredningsförslaget grundar sig på. Förslaget synes, enligt förbundets uppfattning, väl tillgodose de krav och önskemål om reformer inom kriminalvården som allt starkare framförts de senaste åren. *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* finner att de bärande tankegångarna i beredningens förslag är väl ägnade att åt kriminalvården ge ett innehåll, som i betydande grad av dess klienter kan upplevas som — och faktiskt också innefattar — vård av klart högre kvalitet än som hittills normalt kunnat erbjudas dem. Nykterhetsvårdsförbundet vill därför ur de synpunkter förbundet har att företräda gärna ansluta sig till huvudprinciperna i beredningens förslag.

Sveriges advokatsamfund påpekar att alla tänkbara önskemål på de områden som omfattas av kriminalvården inte torde kunna tillfredsställas helt. Därför måste graderingar ske mellan olika reformers angelägenhetsgrad. Samfundet har full förståelse härför och har funnit att beredningen vid bedömningen av olika åtgärder kommit till ett resultat som måste betecknas som tillfredsställande.

Statskontoret tillstyrker att förslaget lägges till grund för den fortsatta reformverksamheten på kriminalvårdens område. *Riksrevisionsverket (RRV)* förklarar att man i allt väsentligt kan ansluta sig till de grundtankar och förslag som presenteras i betänkandet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller att den intensiva debatt som ägt rum om kriminalvården har klargjort nödvändigheten av ett samlat program för dess framtida utformning. Det är därför med tillfredsställelse som länsstyrelsen konstaterar att beredningen enhälligt kunnat framlägga ett förslag inom ett område där så olika åsikter och uppfattningar kommit till uttryck. Länsstyrelsen tillstyrker de av beredningen föreslagna riktlinjerna.

Riksåklagaren (RÅ) konstaterar att de synpunkter som kan framföras från åklagarhåll måste ta sikte på i vad mån framlagda förslag är ägnade att på längre sikt minska brottsligheten. Å ena sidan gäller det brottslingens resocialisering i syfte att han inte skall återfalla i brott. Å andra sidan kan olika former av omhändertaganden inom kriminalvården vara av större eller mindre betydelse för allmän laglydnad. Det är alltså fråga om vissa aspekter på den svåra avvägningen mellan individual- och generalprevention. Beredningens förslag torde i allt väsentligt vara ändamålsenliga när det gäller brottslingens resocialisering men kan väcka större tvekan när det gäller generalpreventionen.

Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) anser att betänkandet präglas av en större realism än tidigare företagna utredningar inom kriminalvården. Enligt KRUM:s mening bottnar dock den ökade realismen inte i en ändrad grundsyn på kriminalvården utan i att kriminalvårdsberedningen haft till uppgift att resursmässigt prioritera inom olika områden inom kriminalvården.

Några remissorgan framhåller att beredningen inte tillräckligt beaktat att kriminalvården endast utgör en begränsad del av samhällets kriminalpolitik och därför måste bedömas i förhållande till samhällsordningen i stort. *Övervakarnas riksförbund* anser att beredningen inte gått in på en vidare analys av samhällets nuvarande strukturomvandling och dess sociala konsekvenser. Dessa tycks ju bl. a. innebära att en allt större grupp människor stöts ut ur samhällsgemenskapen och hamnar i missbruk av alkohol och narkotika eller i psykisk sjukdom. *Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL)* finner att beredningen mycket marginellt och i mycket allmänna ordalag berört det förhållandet att kriminalvårdens problem till stor del är skapade utanför denna dvs. att brottsligheten i ett samhälle är en spegling av samhällets fungerande i stort. *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* anser att det inte borde ha varit inopportunt för beredningen att peka på det grundansvar som åvilar enskild och allmän företagsamhet för den framtida sociala utvecklingen. Föreningen har den uppfattningen att det är ökade krav och starkare fysisk och psykisk press i näringslivet som sliter ut

allt fler människor och orsakar problem. *Föreningen Sveriges statsåklagare* finner att utvecklingen inom kriminalvården liksom inom andra vård- och behandlingsområden sedan länge går från sluten och mot öppen vård. Denna trend torde stå sig och står i god samklang med den syn på människan som är karakteristisk för vår tid och samhällsform. En förstärkning av frivården kan påskynda denna i och för sig önskvärda utveckling. Man måste emellertid hålla i minnet att den har sin givna begränsning. Samhället måste skydda sig mot människor som genom allvarlig brottslighet uppträder hänsynslöst mot sina medmänniskor och samhället. Detta torde inom överskådlig tid inte kunna ske på annat sätt än genom frihetsberövande.

Till skillnad från övriga remissorgan ställer sig *rikspolisstyrelsen* avvisande till beredningens uppfattning rörande för- och nackdelar av anstaltsvård resp. frivård. Styrelsen, som uttalar att beredningen föreslagit en utvidgning av frivårdsåtgärderna på bekostnad av anstaltsvården, anför.

Beredningens tankegångar på detta område är en fortsättning av principerna inom kriminalvården. Sedan 1940-talet har en förskjutning av kriminalvårdens insatser skett från anstaltsvård till frivård. Sedd enbart ur synvinkeln av medborgarnas krav på skydd mot brott kan ifrågasättas om denna metod lett till framgång. Med utökningen av frivården och minskning av anstaltsvården har tidsmässigt sammanfallit en kraftig ökning av brottsligheten. Det torde inte kunna klarläggas i vilken utsträckning det föreligger ett samband mellan dessa utvecklingslinjer. Det kan vidare diskuteras om den ökade frivården varit framgångsrik som rehabiliteringsmetod sedd uteslutande från individualpreventiv synpunkt. Det torde nämligen icke kunna antagas att återfallsprocenten i dag är lägre än tidigare.

Självfallet skall inom rimliga gränser fortlöpande försök göras att finna så effektiva metoder som möjligt för resocialisering. Det kan dock ifrågasättas om man bör utvidga en vårdreform, om vars resultat man fortfarande endast kan fälla beredningens allmänt hållna omdöme — i synnerhet som den praktiska erfarenheten — bl. a. inom polisväsendet — ger upphov till en förmodan att vårdformen inte lett till någon förbättring. Det kan synas att brottslighetsutvecklingen idag nått ett läge då det måste framstå som angeläget att icke känna sig bunden inom kriminalpolitiken av principiella lösningar från tidigare år.

TCO anser det inte uteslutet att de föreslagna förändringarna kan komma att innebära påfrestningar för poliskåren. Med hänsyn härtill hade det varit önskvärt att polisens roll och resurser hade beaktats i samband med de föreslagna åtgärderna på kriminalvårdens område. *SAF* anser det anmärkningsvärt att beredningen praktiskt taget helt förbigått de utomordentligt svårlösta problem som sammanhänger med arbetsvård, arbetsanställning och de straffades anpassning till normalt arbetsliv.

1.4 Departementschefen

Kriminalvården har under de senaste åren varit föremål för en livlig debatt. Därvid har framförts många förslag som berört såväl kriminalvårdens allmänna målsättning som metoderna för det praktiska arbetet. Som inledningsvis framhållits har dessutom en rad olika utredningar lämnat förslag till reformer på kriminalvårdens område. Ståndpunktstagandena i debatten har markerat betydande meningsskiljaktigheter. Kraven på ökad restriktivitet i behandlingen av lagöverträdare har ofta kommit att stå i kontrast till önskemål om en vittgående liberalisering av såväl påföljdssystemet som av formerna för verkställighet av utdömda påföljder. De utredningsförslag som lämnats har i många fall innehållit värdefulla uppslag men synes i viss utsträckning ha utformats utan tillräckligt hänsynstagande till de statsfinansiella förutsättningarna för ökade insatser inom kriminalvården.

Mot denna bakgrund finner jag det värdefullt att kriminalvårdsberedningen nu kunnat presentera ett förslag som syftar till att ge ett samlat grepp på den komplicerade och mångfacetterade problematik som det här rör sig om. Jag vill särskilt understryka min tillfredsställelse över att förslaget bygger på ett enigt ståndpunktstagande rörande kriminalvårdens målsättning från de politiska partiernas representanter. Denna enighet har kunnat uppnås genom att beredningen så långt som möjligt sökt koncentrera sina förslag till praktiska åtgärder syftande till att underlätta de straffades anpassning till samhället samtidigt som man klart markerar de gränser för kriminalvårdens rehabiliterande verksamhet som betingas av kraven på samhällsskydd och allmän laglydnad. För den stora grupp av lagöverträdare vars brottslighet är av sådan karaktär att sådana krav kan tillgodoses med relativt begränsade frihetsinskränkningar föreslår beredningen åtgärder som syftar till ett ökat användande av öppnare behandlingsformer. Resursförstärkningar såväl inom frivården som inom den del av anstaltsvården som inriktas på frigivningsförberedelser skapar ökade möjligheter för stöd åt socialt handikappade men också förutsättningar för en effektivare kontroll av lagöverträdarnas livsföring. Man kan förvänta att frivården därigenom för denna grupp av lagöverträdare — även med hänsyn till samhällsskyddet och den allmänna laglydnaden blir ett godtagbart alternativ till frihetsberövande påföljder. Därmed torde också riskerna minska för att beredningens förslag skulle medföra negativa effekter från allmänpreventiv synpunkt. I likhet med beredningen vill jag understryka att det ur rehabiliteringssynpunkt fördelaktigare behandlingsalternativet måste, när det gäller de grövre brottslingarna, vägas mot krav på beaktande av säkerhet och samhällsskydd samt att förstärkningar av frivården inte får ske på bekostnad av anstaltsvården. Av vad jag nu sagt framgår att jag inte

delar rikspolisstyrelsens uppfattning angående resursfördelningen mellan anstaltsvården och frivården.

Den strävan efter realism och genomförbara lösningar som präglar beredningens förslag till behandlingsåtgärder utmärker också dess ekonomiska bedömningar. I och för sig önskvärda åtgärder får i åtskilliga fall stå tillbaka för ännu mera angelägna reformer. Härigenom uppnår man syftet att hålla kostnaderna inom en från samhällsekonomisk synpunkt godtagbar ram.

Det är angeläget att framhålla att de åtgärder som jag nu föreslår avser verkställigheten av ådömda påföljder och inte kriminalpolitikens allmänna inriktning, vilken så sent som 1962 fastställdes av statsmakterna genom införandet av brottsbalken. En naturlig följd härav är att i och för sig viktiga frågor som samordning och planering av samhällets åtgärder mot brott och om brottsförebyggande verksamhet endast berörs i den mån de direkt sammanhänger med den praktiska verksamhet som bedrivs av kriminalvårdsmyndigheterna.

Sammanfattningsvis kan jag i likhet med remissorganen konstatera att beredningens förslag, inom den ram som beredningen haft att arbeta, ger uttryck för en realistisk avvägning mellan angelägenheten av lagöverträdarnas anpassning till normalt samhällsliv samt samhällets behov av skydd. Jag finner det därför väl ägnat att läggas till grund för den fortsatta reformverksamheten på kriminalvårdens område.

2 Mål och medel inom kriminalvården

2.1 Beredningen

Beredningen anger ramarna för kriminalvårdens verksamhet genom att konstatera att kriminalvården med tvång skall verkställa ett frihetsberövande samtidigt som åtgärder skall vidtas för den dömdes anpassning i frihet. Inslaget av tvång skapar gränser för kriminalvårdens vårdinsatser. Detta medför att man inte kan definiera kriminalvårdens uppgifter enbart i vårdtermer. Det tvångsmässiga inslaget finns även — ehuru i mindre grad — inom frivården. Den dubbla uppgiften skapar svåra avvägningsproblem som inte i lika hög grad finns inom andra vårdområden och som medför att man inte i samma utsträckning som inom dessa kan bygga på erbjudanden om frivillig vård.

Beredningen slår fast att de straffade har samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsatser som andra människor i vårt samhälle. Det förhållandet att kriminalvårdens klienter har begått brott och har särskilda problem när det gäller anpassning i samhället t. ex. fysiska eller psykiska handikapp som gör dem särskilt svårbehandlade, får inte medföra att andra samhälleliga stöd- och vårdorgan frånkänner sig an-

svaret för dem. Beredningen finner det angeläget att framhålla att det generella ansvar som andra myndigheter har för t. ex. bostads- och arbetsanskaffning samt fysisk och psykisk hälsovård kvarstår och att kriminalvårdens klienter skall ha rätt till samma förmåner som andra medborgare på samma villkor och i samma utsträckning. Kriminalvårdens personal skall sålunda i första hand kartlägga klienters behov av stöd eller vård och förmedla kontakterna mellan klienter och det organ som har ansvaret för att åtgärder vidtas. Endast när sådana förhållanden föreligger som sammanhänger med kriminalvårdens andra uppgift, nämligen att skydda samhället mot brott, måste kriminalvården ta det primära ansvaret även för åtgärder av nu angivet slag.

Mot bakgrund av denna bedömning av kriminalvårdens ansvar i relation till andra vårdområden drar beredningen upp riktlinjerna för verksamheten inom kriminalvården. Man konstaterar därvid att informationsunderlaget när det gäller åtgärder som syftar till mera djupgående personlighetsförändringar är otillräckligt. Kriminalvårdens verksamhet bör därför i första hand inriktas på sådana konkreta åtgärder som kan bidra till att minska de dömdas sociala isolering och förhindra att de diskrimineras i fråga om arbete, utbildning, bostäder m. m. Den enskilda klienten bör såvitt möjligt hjälpas att skaffa sig en meningsfull sysselsättning, att utveckla sina positiva förutsättningar samt aktiveras att så långt som möjligt själv klara sin ekonomi. Det sociala rehabiliteringsarbetet bör bedrivas i intim samverkan med samhällets övriga hjälporgan.

Genom informationsverksamhet och öppna arbetsformer bör kriminalvården dessutom söka öka allmänhetens förståelse för de straffades problem och därigenom minska deras sociala isolering.

För att fullfölja dessa intentioner finner beredningen att frivården har det bästa utgångsläget såväl när det gäller att lösa de praktiska problemen med t. ex. arbets- och bostadsanskaffning som när det gäller att åstadkomma den frivilliga medverkan från den dömdes sida som utgör ett viktigt underlag för ett framgångsrikt resultat. Ehuru man inte vet i vad mån intensivare vårdinsatser påverkar resultatet av frivårdsarbetet är det nämligen en utbredd uppfattning att ur individualpreventiv synpunkt bättre resultat nås genom kriminalvård i frihet än genom anstaltsvård.

Det nu sagda talar för förstärkta insatser i första hand inom frivården. Men frivårdens arbete måste samordnas med insatser inom anstaltsväsendet. Beredningen anser därför att ett ställningstagande till frågan om frivårdens resurser inte kan göras utan hänsynstagande till anstalternas behov. Vid en oförändrad kriminalpolitik finner beredningen sig böra utgå från en i huvudsak oförändrad beläggning på anstalterna. Det är då inte realistiskt att beräkna att resursförstärkningar inom frivården skall kunna ske på anstaltsvårdens bekostnad.

Anstaltsvården har från rehabiliteringssynpunkt sämre förutsättningar än frivården eftersom institutionsvård i regel skapar disciplin- och samlevnadsproblem som försvårar den dömdes anpassning till samhället. Å andra sidan finns bland kriminalvårdsklientelet personer som på grund av långvarig asocialitet periodvis är i behov av ett omhändertagande under fastare former än frivården kan erbjuda. Bland annat behöver de det stöd som ordnade bostads- och levnadsförhållanden innebär. För dessa klienter behövs anstalter där verksamheten främst är inriktad på att lösa de problem som den intagne möter i samhället efter frigivningen. Verksamheten vid dessa bör i största möjliga utsträckning integreras med frivården. Anstalterna bör förläggas i direkt anknytning till den miljö där den dömde skall vistas efter frigivningen. Den fortsatta förnyelsen av anstaltsbeståndet bör främst inriktas på anstalter av denna typ.

När det gäller intagna med allvarlig kriminell belastning eller som på grund av sin personliga läggning är svårhanterliga måste det från individualpreventiv synpunkt fördelaktigare behandlingsalternativet stundom vägas mot krav på beaktande av säkerhet och samhällsskydd. Sådana intagna bör placeras på anstalter där verksamheten anpassas till en regelmässig ordning som garanterar säkerhet och ordnade förhållanden för såväl intagna som personal.

2.2 Remissyttrandena

Ett stort antal remissorgan tar upp frågan om samarbetet mellan kriminalvården och andra vårdorgan och de gränsdragningsfrågor som detta aktualiserar. *Kriminalvårdsstyrelsen* framhåller att beredningens starka betonande av samhällets totalansvar för kriminalvårdsklientelets personliga och sociala rehabilitering innebär en motsvarande lättnad i de specifikt kriminalvårdande organens uppgifter och en reducering av deras eljest ofrånkomliga behov av långt större resursförstärkningar. Styrelsen framhåller också att ett värdefullt samarbete för kriminalvårdsklientelets återanpassning under senare år kunnat bedrivas med både statliga och kommunala organ och myndigheter. Även om en del kontakter med dessa myndigheter inte varit helt uppmuntrande står det dock klart för styrelsen att den väg som här anträtts bör fortsättas. Styrelsen har därför anledning att med stor tillfredsställelse hälsa beredningens klara ställningstagande i fråga om ansvar och kostnader för klientelets rehabilitering. *Socialstyrelsen* vill i likhet med beredningen understryka att kriminalvårdens klienter är beroende av samhällets åtgärder, det må exempelvis gälla att skapa sysselsättning och förbättrade bostadsförhållanden, vidta åtgärder inom barna- och ungdomsvården eller eljest när man behöver utnyttja resurserna inom hälso-, sjuk- och socialvård. Socialstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse att kriminalvårdsbered-

ningens intentioner på det vårdideologiska planet i princip överensstämmer med socialstyrelsens egna. *Länsstyrelsen i Stockholms län* delar beredningens uppfattning att andra myndigheter än kriminalvården måste ta på sig ett ökat primärt ansvar för kriminalvårdsklientelet, särskilt när det gäller bostads- och arbetsanskaffning samt hälsovård. *Föreningen Sveriges statsåklagare* anser det naturligt att den allmänna sociala service som kriminalvårdsklientelet behöver i första hand tillhandahålls av de organ som står till förfogande för folk i allmänhet. Kriminalvårdsorganens uppgift bör närmast vara att se till att kriminalvårdsklientelet får den sociala service som kan ges av de allmänna organen.

Socialutredningen påpekar att olika undersökningar visat att socialvården och kriminalvården har många gemensamma klienter. Ett intimt samarbete mellan de båda vårdområdena är en förutsättning för att man på bästa sätt skall kunna hjälpa den enskilda människan och undvika dubbelarbete. Huvudregeln måste därvid vara att kriminalvårdens klienter skall ha samma service som övriga medborgare och att servicen i första hand skall ges av det organ som normalt har till uppgift att tillhandahålla denna.

LO delar beredningens principiella syn på ansvarsfördelningen mellan kriminalvården och samhällets övriga stöd- och vårdorgan. LO framhåller dock att en sådan fördelning inte endast kräver en ändrad praxis vid vissa sjukvårdsinstitutioner och andra institutioner och myndigheter utan också att berörda samhällsorgan ges sådana resurser att de kan ta emot den extra belastning förslaget innebär. Förhållandet får nämligen inte bli det, att varken kriminalvården eller övriga vårdorgan får de nödvändiga resurserna.

En viss oro för att beredningens gränsdragning till övriga vårdorgan skall leda till att kriminalvårdsklientelets behov åsidosättes redovisas också av andra remissorgan.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför t. ex.

Såvitt länsstyrelsen kan bedöma kommer utbyggnaden av frivården ävensom lokalanstalternas placering att medföra en väsentligt ökad arbetsbörda för de allmänna stöd- och vårdorganen. Inte minst kommer detta att göra sig gällande inom sjuk- och socialvården. Länsstyrelsen ifrågasätter därför om inte beredningen ser alltför optimistiskt på de straffades möjligheter att i konkurrens med övriga vård- och hjälpsökande — där vederbörandes behov blir avgörande — få sina behov tillgodosedda.

RFHL anser att beredningens goda intentioner riskerar att bli ett slag i luften om man inte får starkt gehör från de myndigheter som svarar för dessa andra sektorer. Liknande synpunkter anförs av *interneringsnämnden* och av *de regionala företagsnämnderna i södra och västra kriminalvårdsräjongerna. Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* understryker att kraftfulla åtgärder måste vidtas så att

exempelvis arbetsmarknadsmyndigheter, sjukvårdsorgan och bostadsförmedlingar tar sitt självklara vårdansvar. Föreningen varnar särskilt för uppkomsten av en från det normala arbetslivet isolerad "andra arbetsmarknad" med åtföljande sociala isolering.

Socialstyrelsen konstaterar att samma förutsättningar beträffande kostnader och ansvar som för övrig patientvård bör gälla även i de fall då den vårdbehövande är omhändertagen inom kriminalvården. Möjligheterna att tillgodose vårdanspråken kan hänföras under gängse betingelser för ifrågavarande vårdområden. Problemet härvidlag är som beredningen påpekat att söka få till stånd en ändrad praxis dvs. attitydförändring hos många företrädare för hälso-, sjuk- och socialvård.

Styrelsen anser dock att de föreslagna strukturella och organisatoriska ändringarna för kriminalvårdens del kan verka underlättande för en samverkan mellan denna och övriga vårdområden.

Arbetsmarknadsstyrelsen påpekar att verkets resurser att bereda arbete och utbildning åt arbetssökande genom arbetsförmedling, arbetsvård, yrkesvägledning, arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete m. m. i princip står öppna för alla. Personer som dömts till någon påföljd för brott intar därvid ingen särställning i annan mån än att frihetsberövande temporärt kan hindra eller försvåra att dessa resurser kan utnyttjas. En ökad frivård enligt beredningens förslag är ägnad att öka möjligheterna att utnyttja resurserna. Styrelsen pekar också på de insatser som gjorts av fackliga organisationer och enskilda arbetsgivare. Samarbetet med arbetsmarknadens parter blir ännu mer angeläget om beredningens förslag genomföres.

Svenska landstingsförbundet hyser förståelse för beredningens strävan att underlätta anstaltsklientelets möjligheter till utnyttjande av samhällets allmänna hälso- och sjukvård. Förbundet är medvetet om att det inte är möjligt för kriminalvården att bygga upp en egen sjukvårdsorganisation. Det krävs dock mera preciserade förslag än de som lämnats av beredningen för att bedöma vilka åtgärder som anses nödvändiga. Förbundet pekar på de överläggningar som under året förevarit mellan företrädare för kriminalvårdsstyrelsen och landstingsförbundet i syfte att undersöka möjligheterna att mot skäligt ekonomiskt vederlag tillhandahålla kriminalvårdens patienter läkarvård i större utsträckning än som f. n. sker. Landstingsförbundet uttalar att beredningens förslag i denna del inte kan läggas till grund för beslut.

Svenska kommunförbundet anser sig inte helt kunna instämma i beredningens uppfattning om ansvarsfördelningen mellan kriminalvård och socialvård.

Enligt beredningen skall kriminalvården klarlägga klientens behov av åtgärder och vård och sedan överlämna "verkställigheten" till den primärkommunala socialvården. Enligt styrelsens mening borde det verkställande organet i samhället — socialvården, sjukvården etc. — på ett mycket tidigare skede komma in i bilden och bl. a. informera om

vilka resurser som finns och i vilken utsträckning dessa kan utnyttjas i det enskilda fallet. Av resursskäl måste det inom den primärkommunala socialvården ske en prioritering mellan olika vårdbehövande. Styrelsen ser det som naturligt att det direkt vårdande organet i samhället har den bästa överblicken över resurserna och att de personer som vårdas inom kriminalvården icke skall ha någon särställning i förhållande till andra vårdbehövande människor — vare sig positivt eller negativt.

Kommunförbundet finner det dock naturligt att de olika vårdgrenarna i samhället (kriminalvård, socialvård, arbetsvård etc.) genom ett samrådsförfarande så långt det är möjligt utnyttjar de totala vårdresurserna och i största möjliga utsträckning låter individens behov bestämma resursutnyttjandet.

Ett stort antal remissorgan uttrycker sin tillfredsställelse över att beredningen valt att satsa på praktiska åtgärder och att man därvid prioriterat frivården. *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* uttrycker sitt principiella gillande av beredningens deklarerade uppfattning att frihetsberövande och sluten anstaltsvård i regel ej förbättrar den enskildes möjlighet till ett liv i frihet och av att beredningen prioriterar en betydande förbättring av frivårdens resurser. *Övervakningsnämnden i Stockholm sjätte avdelningen* finner det betydelsefullt att det fastslås att man ännu vet mycket litet om de mänskliga beteendemekanismerna och att man därför för huvuddelen av anstaltsklientelet måste inrikta fängelsevistelsen på sådana konkreta åtgärder som kan bidra till att minska de dömdas isolering och hindra att de diskrimineras i fråga om arbete, utbildning, bostäder m. m. Enligt nämndens mening är uttrycket "vård" i fråga om fängelsevistelsen på det hela taget missvisande. Detta innebär inte klander åt något håll; det är anstaltssituationen som sådan — det enorma trycket på den intagne — som medför att påverkan i positiv riktning är utomordentligt svår att åstadkomma i fängelset.

Rikspolisstyrelsen anser att en förutsättning för att kriminalvård i frihet skall ge resultat är att tillräckliga resurser tillförs frivårdsorganisationerna. Skall en återanpassning lyckas fordras det att samhället effektivt tar hand om och stöder dem som kommer i åtnjutande av denna vårdform. Det kan annars bli så att inget annat återstår för dem än att begå nya brott för att tillfälligt klara sin situation. Risker för återfall i brott föreligger alltid under kriminalvård i frihet. Sådana risker måste i all den utsträckning som är möjlig elimineras genom tillräckliga och adekvata hjälpinsatser. Detta är nödvändigt ur rent humanitär synpunkt och även för att uppnå det eftersträvade målet.

TCO delar kriminalvårdsberedningens uppfattning om såväl frivårdens fördelar framför anstaltsvården som behovet av ett utökat integrerat samarbete mellan dessa båda grenar av kriminalvården. Mot denna bakgrund är det angeläget att frivården förstärks och effektiviseras. TCO finner det med hänsyn härtill vara av stor betydelse att

den av beredningen föreslagna väsentligt ökade satsningen på frivården genomföres. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* anser den ökade satsningen på frivården nödvändig men framhåller samtidigt vikten av att anstaltsvården av den anledningen inte eftersätts. Föreningen hälsar med tillfredsställelse beredningens uttalande att i fråga om en viss del av klientelet måste vidtagas åtgärder som garanterar enskildas säkerhet och skydd samt behov av skydd jämväl för samhället. Liknande synpunkter anförs också av *länsstyrelsen i Stockholms län.*

KRUM är positivt till frivårdens följder. Inte därför att frivården innebär någon effektiv behandling utan därför att frivård innebär frihet från anstaltsvård.

Föreningen Sveriges statsåklagare, som delar beredningens uppfattning rörande behovet av förstärkt frivård, framhåller att man under det fortsatta reformarbetet bör fästa stort avseende vid det välkända förhållandet att allmänhetens inställning till straffade personer är klart negativ. En långsam uppmjukning av denna negativa attityd tycks vara på gång. Men den bör påskyndas och bästa sättet för det förefaller vara att se till att ersättningsfrågan till brottslingens offer tas upp till allvarlig och ingående diskussion och löses på tillfredsställande sätt.

Kriminalvårdsnämnden påminner om att beredningen inte haft att ta ställning till påföljdssystemets allmänna inriktning och konstaterar samtidigt att detta tydligen vållat stora svårigheter när det gällt att fullgöra uppdraget. Härigenom har vissa av de tankar och värderingar på vilka gällande påföljdssystem bygger, satts i fråga eller rubbats. Man bör uppenbarligen gå fram med försiktighet vid den fortsatta behandlingen av beredningens olika förslag, inte minst dem som ter sig som enbart tilltalande praktiska lösningar på aktuella interna problem inom kriminalvården. Kompletterande överväganden angående de mera långsiktiga kriminalpolitiska konsekvenserna blir nödvändiga. Det kommer därvid sannolikt att visa sig att genomförandet av en stor del av förslagen förutsätter en översyn av brottsbalkens påföljdsregler. Frågan blir främst hur långt liberaliserande reformer på området kan drivas samtidigt som den allmänpreventiva effekten av frihetsstraffet måste upprätthållas.

2.3 Departementschefen

Inte oväntat har i kriminalvårdens målsättningsdebatt frågan om gränsdragningen mellan kriminalvårdens och andra vårdområdens ansvarsområden ådragit sig stort intresse från remissorganens sida.

I brist på andra adekvata benämningar måste kriminalvårdens verksamhet ofta beskrivas i vård- och behandlingstermer. Detta leder lätt till en överdriven uppfattning om verkställighetsorganens resurser och möjligheter när det gäller de människor som är föremål för åtgärder

inom kriminalvården. Det kan också leda till en osäkerhet hos berörda myndigheter rörande vilket ansvar man har för kriminalvårdens klienter. Jag vill därför understryka att jag till fullo delar beredningens ståndpunkt att kriminalvårdens klienter har samma rätt till samhällets stöd och hjälp som andra medborgare.

Endast i de fall då den dömde omhändertagits på sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters medverkan eller när stödinsatserna uteslutande har sin grund i kriminalvårdens rehabiliterande uppgift får ansvarsfrågan en annan grund och kriminalvården måste ta det primära ansvaret även för uppgifter som normalt åvilar andra huvudmän. En annan ordning skulle ofrånkomligen — som också framhålls av remissorganen — leda till att samhällets totala resurser onödigtvis splittrades och användes på ett orationellt sätt samtidigt som kriminalvårdsklientelets sociala isolering ytterligare markerades. Givetvis rör det sig här om betydelsefulla resursfrågor men jag vill dock framhålla att det inte är fråga om några nya behov. I den mån kriminalvårdens klienter behöver hjälp och stöd grundar sig behovet i regel inte på deras speciella situation som lagöverträdare utan på deras allmänna sociala förhållanden som arbetslösa, sjukvårdsbehövande eller dyl. Vad beredningen framhållit är att deras kriminalitet samt den omständigheten att de stundom har särskilda problem när det gäller anpassningen i samhället eller fysiska eller psykiska handikapp som gör dem speciellt svårbehandlade inte får påverka bedömningen av deras hjälpbehov. Nya resursbehov uppstår endast i de fall då de kriminellas situation tidigare inte tillräckligt beaktats.

En del remissorgan uttrycker farhågor för att kriminalvårdens klienter skulle riskera att särbehandlas när det gäller samhällets stöd- och vårdinsatser. I den mån dessa farhågor är berättigade anser jag att den av beredningen föreslagna anstaltsorganisationen avsevärt bör underlätta en intensifierad samverkan mellan kriminalvården och övriga vårdområden. I likhet med beredningen vill jag understryka vikten av att de överläggningar mellan kriminalvårdsstyrelsen och andra statliga och kommunala organ som redan inletts och som avser att åstadkomma generella överenskommelser rörande olika samarbets- och gränsdragningsfrågor intensifieras. Det är också viktigt att det samarbete som inletts med arbetsmarknadens parter fortsättes och intensifieras. Jag vill i detta sammanhang påpeka att jag i år föreslår inrättandet av en tjänst som byrådirektör vid kriminalvårdsstyrelsen avsedd för detta samarbete. Man kan också förvänta att den viktiga gränsdragningsproblematiken blir föremål för överväganden inom socialutredningen.

Det är glädjande att den enighet som uppnåtts inom beredningen rörande inriktningen av de fortsatta resursförstärkningarna inom kriminalvården också omfattas av remissorganen.

Det synes numera vara en allmänt accepterad synpunkt att frivården

har större möjlighet att bedriva resocialiseringsarbete än anstalterna. En förutsättning är dock att frivårdens resurser medger att den på avsett sätt fyller såväl den kontrollerande som den stödjande uppgift som lagstiftningen ålagt den. Endast en väl fungerande frivård kan, som beredningen framhåller, inge klient, allmänhet och rättsvårdande myndigheter ett sådant förtroende att den accepteras som ett fullgott alternativ till anstaltsvården.

De positiva erfarenheterna från frivården har endast i begränsad utsträckning kunnat överföras till anstaltsvården. Delvis har detta berott på bristande resurser men också på organisatoriska förhållanden. Beredningen har pekat på sådana brister samt föreslagit metoder att komma till rätta med dem. Förslagen syftar till en integration mellan anstaltsvård och frivård varigenom den förra i betydande utsträckning får möjlighet att tillgodogöra sig frivårdens erfarenheter och arbetsformer. Härigenom kan anstaltsarbetet i större utsträckning inriktas på sådan verksamhet som direkt syftar till att förbereda den intagne för friheten. Övergången mellan de båda vårdformerna blir mindre skarp och den målsättning som sedan länge gällt för anstaltsvården — att planering för frigivningen skall utgöra ett huvudsyfte med alla åtgärder — blir mera realistisk.

Den föreslagna ordningen kan naturligtvis, som framhålles av några remissorgan, leda till att frihetsberövandets allmänpreventiva effekt tunnas ut. Jag kan dock inte finna att en sådan utveckling nödvändigtvis behöver stå i strid med intentionerna bakom påföljdssystemet. Påföljderna skall tjäna det dubbla syftet att avskräcka från brott och att främja den dömdes anpassning i samhället. I sitt förslag har beredningen sökt definiera vilken av dessa båda uppgifter som i varje särskilt fall skall tillmätas den största betydelsen. I realiteten är detta ingen nyhet eftersom sådana överväganden måste föregå de flesta beslut rörande såväl påföljdsval som anstaltsklientelets behandling. Vad som nu skett är att beredningen för att underlätta en mera enhetlig bedömning anvisat vissa riktlinjer för anstaltsklientelets behandling. Förslaget bör i denna del ses tillsammans med de riktlinjer för vissa författningsändringar som under år 1972 antogs av statsmakterna och varigenom föreskrevs att en särskild restriktivitet skall iakttas när det gäller permissioner och placering på öppen anstalt för vissa intagna med längre strafftider. Dessa riktlinjer kompletteras nu med anvisningar om sådana fall då intagna med mindre allvarlig kriminalitet — utan åsidosättande av hänsyn till samhällsskydd och allmän laglydnad — kan behandlas på ett mindre restriktivt sätt.

På samma grund som åberopats för farhågor att beredningen rörande det kriminellt mindre belastade klientelet beaktat påföljdens avskräckande effekt i för liten utsträckning, kan man naturligtvis också hävda att beredningen i fråga om andra grupper förordat verksamhets-

former som icke i tillräcklig grad tillgodoser resocialiseringssyftet. Även här blir det emellertid fråga om en avvägning. Vissa typer av brott är ofrånkomligen av den karaktären att samhällets avståndstagande måste demonstreras med särskild tyngd och ett upprepande så vitt möjligt förhindras. Att bortse från detta skulle säkerligen leda till att allmänhetens förtroende för kriminalvården och övriga rättsvårdande myndigheters verksamhet allvarligt skadas. I dessa fall får de dömda nödvändigtvis underkasta sig kännbara inskränkningar i sin personliga frihet och får finna sig i de förändringar av sin allmänna livsföring som är en direkt konsekvens av domstolens beslut. Det ur rehabiliteringssynpunkt fördelaktigare behandlingsalternativet måste därvid vägas mot krav på beaktande av säkerhet och samhällsskydd. Å andra sidan är det uppenbart att påföljden inte heller för dessa intagna får verkställas på ett sätt som onödigtvis försvårar deras möjligheter till samhällsanpassning eller skadar deras fysiska och psykiska hälsa. Inte heller bör straffverkställigheten leda till att de undandrages de stöd- och vårdinsatser som är en rättighet för alla människor i vårt samhälle. Att helt tillgodose båda dessa krav torde inte vara möjligt. Jag finner dock att beredningens förslag även i detta avseende erbjuder lösningar som utgör ett godtagbart alternativ till nuvarande ordning.

3 Kriminalvårdens anstaltssystem

3.1 Beredningen

En utgångspunkt för beredningens arbete har varit en analys av anstaltsklientelets sammansättning. Beredningen finner därvid att detta i stort sett kan indelas i tre grupper.

A. Den grupp som beredningen kallar normalklientel omfattar flertalet av intagna med korta och medellånga strafftider. Skillnaden mellan dessa intagna och frivårdsklientelet är numera ganska liten såväl i fråga om arten av klienternas kriminella handlingar som när det gäller deras ålder, hälsotillstånd, bakgrund eller sociala vanor. Deras brottslighet är i många fall inte av allvarligare karaktär än att kravet på samhällsskydd och allmän laglydnad skulle kunna tillgodoses genom de inskränkningar i den dömdes personliga frihet som kriminalvård i frihet innebär. Åtskilliga som nu behandlas på anstalt har också ursprungligen tillhört frivårdsklientelet. De åtgärder som satts in av frivården har emellertid inte gett åsyftat resultat utan klienterna har kommit in i en oordnad livsföring som har lett till fortsatt brottslighet. Domstolarna har därför ansett det nödvändigt att kombinera frivårdens insatser med någon form av institutionell kontroll.

Enligt beredningens uppfattning kan man bäst omhänderta denna

grupp i ett anstaltssystem som medger en långtgående integration mellan anstaltsvård och frivård.

Om de intagna får tillbringa verkställighetstiden i närheten av hemmet skapas bättre förutsättningar för arbets- och bostadsanskaffning och det blir möjligt att vidta åtgärder i detta syfte i god tid före utskrivningen. De intagna kan själva ta mera aktiv del i utskrivningsförberedelserna. Övervakare och frivårdstjänstemän kan ha fortlöpande kontakt med sina klienter. Med hjälp av frigångsarbete, tätare permissioner m. m. kan då frigivningen ske stegvis och man undviker en abrupt övergång mellan anstaltsvård och frivård.

B. Det finns vidare på anstalterna intagna som är svårhanterliga eller som gjort sig skyldiga till brott av allvarlig natur samt personer som utan kraftig kontroll riskerar att allvarligt skada sig själva eller andra. I dessa fall skulle ett användande av öppna behandlingsformer medföra risk för att en del av de dömda genom rymningar och permissionsmissbruk skulle undandra sig fortsatt verkställighet och eventuellt begå nya brott. För denna grupp blir kriminalvårdens verksamhet väsentligen en annan. Det blir här frågan om att tillgodose samhällets skyddsbehov samtidigt som man skapar förutsättningar för den särskilda behandling i övrigt som det mer belastade klientelet kräver. Vad som nu sagts bör dock inte hindra att en stor del av detta klientel under senare delen av verkställigheten överförs till anstalter av den typ som avses för det förstnämnda klientelet.

C. Den tredje gruppen har av allmänpreventiva skäl dömts till ett kortare frihetsstraff. I fråga om denna grupp föreligger inte något skyddsbehov. Den skall inte heller bli föremål för frivårdande åtgärder. Denna grupp bör kunna omhändertas på ett sätt som med beaktande av humanitära krav åsamkar samhället minsta möjliga kostnader.

I konsekvens med sin syn på klientelets sammansättning samt med hänsyn till vad som tidigare sagts angående kriminalvårdens allmänna målsättning föreslår beredningen ett nytt anstaltssystem som bygger på dessa premisser.

För den grupp intagna som benämnts normalklientelet föreslår beredningen inrättande av ca 2 000 platser på *lokalanstalter*. Dessa anstalter föreslås bli lokaliserade på ett sådant sätt att de intagna dels får möjlighet att uppehålla sociala och personliga kontakter, dels så att klienterna under vistelsen på anstalten har möjlighet att påbörja en frigångsanställning som de kan behålla även efter frigivningen. Anstalterna bör rikta sin verksamhet ut mot samhället. Frivårdstjänstemän, övervakare och anhöriga bör delta i verksamheten. Det arbete som bedrivs på anstalten bör vara av sådan natur att det kan underordnas den verksamhet som syftar till planläggning av de intagnas frigivning. De intagna bör kunna utnyttja hemortens sociala resurser t. ex. i fråga om sjukvård, socialvård, undervisning m. m. Platsantalet bör inte vara så stort att det

försvårar permissioner och frigång. Beredningen finner att ca 40 platser är att föredra och att platsantalet inte bör understiga 20. Slutenhetsgraden bör variera mellan öppen och sluten.

Beredningen beräknar att omkring 830 platser kan ställas till förfogande genom att ett 25-tal av de nuvarande småanstalterna tas i bruk som lokalanstalter. Nybyggnadsbehovet uppgår då till omkring 1 000 platser. Den totala kostnaden för lokalanstalter beräknas till omkring 125 milj. kr. Investeringarna kan fördelas på en längre period t. ex. femton år.

Den andra gruppen, som beräknas kräva ca 2 500 årsplatser, bör med hänsyn till klienternas behov av specialiserade och personalkrävande behandlingsinsatser tillbringa större delen av sin verkställighetstid på *riksanstalter* med särskilda behandlingsresurser. Klienterna lämpar sig — åtminstone under första tiden — inte för öppen vård, frigång m. m. varför sådana behov som utbildning, arbetsträning, medicinsk och psykoterapeutisk behandling huvudsakligen måste tillgodoses genom kriminalvårdens försorg. Detta förutsätter ett brett register av behandlingsalternativ. Genom en relativt långt driven specialisering bör man på riksanstalterna kunna skapa sådana alternativ i betydande utsträckning. Behovet av riksanstalter kan enligt beredningens uppfattning rymmas inom ramen för det befintliga anstaltssystemet. Några nya sådana anstalter bör därför ej uppföras.

För grupp C beräknar beredningen platsbehovet till ungefär 1 000 årsplatser. Det övervägande flertalet som tillhör denna grupp kan vistas på öppna anstalter. Kravet på behandlingsresurser är med hänsyn till klientelsammansättningen inte stort. Med hänsyn till deras korta intagningstider är deras behov av att tillbringa anstaltstiden i omedelbar närhet av hemorten i regel inte så stort som andra intagnas. Däremot krävs att anstalterna skall kunna bereda sysselsättning även åt sådana intagna som saknar tidigare yrkeserfarenhet och erbjuda dem en godtagbar standard i fråga om bostäder och hälsovård. Även för denna grupp ryms platsbehovet inom det nuvarande anstaltssystemet.

Beredningen framhåller särskilt två avseenden där den föreslagna klienteldifferentieringen avsevärt skiljer sig från de differentieringsprinciper som nu tillämpas.

En grundläggande tanke i kriminalvårdens verksamhet har hittills varit att man bör undvika att klienter med olika kriminell belastning blandas på anstalterna. Det har ansetts att risk föreligger för skadlig påverkan på mindre avancerade klienter från mera avancerades sida. Det har vidare ansetts önskvärt att den som frigivits från anstalt eller ådömts någon form av kriminalvård i frihet undviker att återvända till den miljö i vilken han begått de aktuella brotten.

I det förstnämnda fallet pekar beredningen på att ett flertal klientelundersökningar visat, att de grupper som i första hand ansetts böra skil-

jas från övriga intagna dvs. de som dömts till ungdomsfängelse, skyddstillsyn med anstaltsbehandling resp. internering numera vare sig personlighetsmässigt eller i fråga om arten av sin kriminalitet på något avgörande sätt skiljer sig från dem som dömts till fängelse. Däremot finns inom alla kategorier individuella skillnader i fråga om grovleken och omfånget av de dömdas kriminella aktiviteter. När det gäller försöken till miljöbyten pekar beredningen på att dessa i praktiken oftast omöjliggjorts av att de dömda haft starka skäl att återvända till sin tidigare miljö där de har sina anhöriga och vänner.

Beredningen finner med hänvisning till ovanstående att de grundtankar på vilka nuvarande anstaltssystem vilar inte har samma tyngd som tidigare. Utgångspunkten bör i stället vara att skapa ett system som — oavsett den påföljd som har ådömts — skapar gynnsamma förutsättningar att inrikta verksamheten på konkreta åtgärder för att genom arbets- och bostadsanskaffning, utbildning m. m. anpassa den frigivne till samhället och minska hans sociala isolering.

3.2 Remissyttrandena

Bland de remissorgan som yttrat sig beträffande förslaget till anstaltssystem råder en betydande enighet rörande värdet av att anstaltssystemet baseras på små enheter i nära anknytning till de intagnas hemort. *Kriminalvårdsstyrelsen* påpekar att intresset av att placera de dömda på anstalter i så nära anknytning till hemorten som möjligt varit en grundtanke redan i det nuvarande räjongsystemet.

De faktiska förändringar som inträtt efter räjongsystemets tillkomst har emellertid i väsentlig grad framtvingat jämkningar i denna fördelningsprincip. Nya anstalter har inrättats som antingen genom sin storlek och utformning eller på grund av sin lokalisering inte lämpligen kunnat fogas in i det bestående systemet. Samtidigt har under åren — särskilt på senare tid — större och mindre anstaltsenheter avvecklats utan större hänsynstagande till hur detta inverkat på räjongernas möjligheter att var och en inom sin givna ram disponera och fördela klientelet. Sålunda har inom vissa räjonger uppstått överskott på visst slag av platser medan på annat håll brist förelegat på motsvarande eller annat lokalutrymme. Även inom specialräjongerna har — trots företagna omdispositioner — tillgången och efterfrågan på platser inte kunnat helt utjämnas. Den nuvarande organisationens funktionsduglighet har alltså successivt undergrävts som en följd av att den pågående anstaltskoncentrationen delvis utvecklats efter linjer som avvikit från räjongsystemets grundritningar.

Beredningens förslag om lokalanstalternas integrering med frivården kan enligt styrelsen ses som en vidare utveckling och ett fullföljande av de strävanden som låg bakom 1964 års beslut om en samordning av verksamheten vid anstalterna och inom frivården.

Statskontoret finner att lokalanstalterna med förutsatt intimt samarbete med frivården och med de öppna förhållanden som skall vara ut-

märkande för dem bör innebära en fördel ur behandlingssynpunkt varvid möjligheten till en successiv utflyttning av klienterna från riksanstalterna måste vara av särskilt värde. Samma uppfattning har *RRV* som dessutom påpekar att anstaltsledning och vårdpersonal får en bättre personkännedom, något som bör öka förutsättningarna för acceptabla relationer mellan vårdpersonal och klienter.

RRV framhåller emellertid att problem kan uppstå på grund av lokalanstalternas begränsade storlek och den därav föranledda knappheten på arbets-, utbildnings- och sjukvårdsresurser. Den föreslagna organisationen bygger på att huvuddelen av de intagna är sysselsatta i arbete eller utbildning utom anstalten.

Det synes RRV knappast realistiskt att anta att arbetsplacering kan ske i erforderlig utsträckning utan att arbetsgivarna ges ekonomisk kompensation — åtminstone under en övergångstid. Det vore av värde om effekterna av ett system där staten t. ex. täcker viss del av lönekostnaderna för klienterna undersöktes. Förslagsvis kunde ett sådant bidrag i första hand utgå under den tid som behövs för att arbetsgivaren skall kunna bedöma klientens förmåga att klara arbetet. Ett sådant system kunde med fördel avpassas så att ersättningen till arbetsgivarna varierar med arbetets utbildnings- och stimulansvärde.

RRV har inte haft möjlighet att göra några beräkningar av de totala kostnaderna för det nu ifrågasatta ersättningssystemet. Alternativet till ett sådant system är att ge de planerade anstalterna betydande resurser för arbete och utbildning. Ett sådant förfaringssätt kan emellertid dels antas bli mer kostnadskrävande, dels omintetgöra beredningens bärande idé om att fängelsevistelsen för klientelet skall skapa och vidmakthålla ett socialt kontaktmönster av värde för framtiden.

Svenska kommunförbundet instämmer i beredningens motiv beträffande en nyordning av anstaltssystemet och vill därvid särskilt understryka värdet av att de föreslagna lokalanstalterna för det s. k. normalklientelet kommer till stånd. Härigenom torde förutsättningarna för en kontinuitet i vårdarbetet öka liksom närheten mellan lokalanstalten och hemortens socialvård vara av stor betydelse för det praktiska arbetet. Förbundet ställer sig också i stort positivt till den föreslagna arbetsformen vid lokalanstalterna, som skall vara av utåtriktad karaktär och där representanter från bl. a. den primärkommunala socialvården skall kunna medverka på ett tidigt stadium.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare ger sin anslutning till beredningens tankegångar, men vill framhålla att fara kan vara i dröjsmål. En utbyggnadstid av 15 år, måhända försvarbar av statsfinansiella skäl, kan visa sig vara alldeles för lång om man vill nå det av beredningen uppställda målet.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter anser att antalet anstaltsplatser på lokalanstalter bör ökas jämfört med beredningens förslag och antalet platser på riksanstalterna skäras ned. Redan befintliga småanstalter kan användas, i varje fall under ett övergångs-

skede, som lokalanstalter. Målet bör i övrigt vara att de äldre centralanstalterna efter hand ersätts av modernare anläggningar. Föreningen finner emellertid beredningens förslag vara väl underbyggt och att fördelarna med ett snabbt genomförande av reformen är så stora att man kan ta de nackdelar som följer av att anlita äldre och mindre lämpliga anstalter som lokalanstalter under ett övergångsskede.

Föreningen tar liksom kriminalvårdsstyrelsen även upp de kvinnliga fångarnas problem. För föreningen framstår det som naturligt att kvinnliga såväl som manliga intagna har samma behov och rätt till anstaltsplacering i närheten av hemorten. I linje med denna inställning förordar föreningen att man vid nybyggnad av lokalanstalter i Stockholm, Göteborg och Malmö inrättar avdelningar för kvinnor. Lokalanstalterna bör i enlighet med beredningens förslag ha 40 platser. Föreningen anser dock, att frigångshem med 10—15 platser kan vara att föredra framför en anstalt med 40 platser. Systemet med frigångshem har också den fördelen, att det lättare kan anpassas till de lokala behoven. Det är av största vikt att man vid placeringen av lokalanstalter endast låter befolkningsunderlaget och behovet av lokalanstalt vara avgörande vid lokaliseringen.

En kombination mellan lokalanstalter och frigångshem föreslår *västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd* som visserligen anser det värdefullt med satsningen på det lokala sambandet med lokalanstalter men befarar en utarmning av behandlingsresurserna på denna typ av anstalter. Enligt företagsnämndens uppfattning kommer dessa ingalunda att bli en idyll av lättbehandlade och snälla intagna. De intagna som beredningen anser lämpliga för lokalanstalt kräver sociala behandlingsresurser direkt knutna till anstalten. Det är också nödvändigt att man på lokalanstalterna kan erbjuda de intagna ett verklighetsnära arbete. Förflyttningen av intagna från riksanstalt till lokalanstalt kan annars få riksanstaltens ambitioner att forma klienten till en i arbetshänseende produktiv samhällsanpassad människa att totalt rasa samman.

För att kunna åstadkomma erforderliga behandlingsresurser på lokalanstalterna både vad gäller social service och verklighetsnära och meningsfull arbetsdrift bör platsantalet på vissa lokalanstalter utökas till att omfatta ca 60 platser. Nämnden är samtidigt dock mycket positiv till den planerade ökningen av frigångsbehandlingen. Detta institut är ett av våra mest användbara resocialiseringsinstrument och hittills gjorda försök från slutna anstalter i västra räjongen har givit mycket positiva resultat. Nämnden anser dock att man bör förlägga frigångare på mycket små frigångshem och ej på lokalanstalter. Detta både ur anstaltsdisciplinär synpunkt och med hänsyn till frivårdens planerade intensivarbete med intagna. Frigångshem bör i första hand placeras i städer med skyddskonsulentexpedition. Nämnden anser att man kan inrätta lokalanstalter med större spridning vad beträffar platsantalet och

flera små frigångshem. Lämplig storlek på frigångshemmen är platser för omkring tio intagna.

En annan uppfattning redovisar *Svenska fångvårdssällskapet* som anser att kriminalvården bör "avinstitutionaliseras". Det föreslagna programmet med 1 000 nytillkomna vårdplatser främjar inte detta syfte. I stället för de föreslagna anstalterna bör ett stort antal frigångshem inrättas i fastighetsvåningar eller villor vart och ett med fem till tio platser. Härigenom skulle den ömsesidiga kontakten mellan de intagna och människorna i omgivningen underlättas liksom det sannolikt skulle upplevas naturligare för frivården att i ett sådant program kopplas in i arbetet på att säkra de intagnas återgång till samhället.

Tillsynsutredningen ansluter sig till beredningens bedömning beträffande värdet ur behandlingssynpunkt av att klientelet i största möjliga utsträckning placeras i de skisserade lokalanstalterna. Utredningen anser att den ofta påtalade ojämnheten i beläggningen anstalterna emellan i betydande grad just beror på klientelets motstånd mot placering långt ifrån hemorten eller annan ort där den intagne har kontakter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser visserligen att kritiken mot byggande av stora anstaltsenheter är berättigad men finner likväl att moderniseringen av anstaltsbeståndet bör fortsätta. Innebörden av beredningens förslag till anstaltssystem anser hovrätten vara svårförståelig om man enbart utgår från vad beredningen vill åstadkomma. Det viktigaste i sammanhanget är i stället vilka av de redan planerade åtgärderna som genom beredningens förslag inställes. Det gäller i första hand moderniseringen av centralanstalterna i norra räjongen och ungdomsräjongen och på längre sikt i södra och västra räjongerna. Tillskapandet av riksanstalter är endast ett sätt att uttrycka att man anser sig böra avstå från den betydande upprustning och modernisering av kriminalvårdens anstaltsbestånd som tidigare byggnadsprogram innebar. Särskilt betänkligt anser hovrätten det vara att byggandet av en ny centralanstalt för ungdomsräjongen skall inställas och att denna räjong i stället helt kommer att upphöra.

Rättspsykiatriska föreningen ser däremot med tillfredsställelse på förslaget att i stället för räjonganstalter inrätta och uppföra mindre lokalanstalter samt att man i betydligt större utsträckning än vad som nu är fallet utnyttjar frigångsinstitutet.

Föreningen Sveriges åklagare finner inrättandet av lokalanstalter vara väl motiverat och anser att denna typ av anstalt kan komma att ha en stor funktion att fylla. Samma uppfattning har också *hovrätten för Övre Norrland, SACO* och *Skyddsvärnet i Stockholm* vilka också anser att en fortsatt koncentration av anstaltsbeståndet till ett fåtal större enheter bör undvikas.

Enigheten är däremot mindre rörande beredningens förslag till kategoriindelning och i fråga om planerna på att lokalanstalterna skall ta

emot intagna med olika typer av påföljder. *Ungdomsfängelsenämnden* uttalar att beredningens förslag skulle komma att innebära en upplucknng av principen att unga lagöverträdare skall omhändertas på särskilda anstalter. Nämnden anser att detta kommer att medföra att dömda oavsett ålder och påföljd kommer att sammanblandas på anstalterna. Ett sådant förfarande skulle strida mot lagstiftningens intentioner och minska möjligheterna till en rehabiliterande behandling under anstaltstiden, vilket i särskilt hög grad skulle drabba det unga klientelet. Nämnden finner att en avvikelse från det föreslagna systemet när det gäller ungdomsfängelseklientelet — med hänsyn till den ringa del detta utgör i förhållande till det övriga anstaltsklientelet — inte skulle behöva förhindra förslagets genomförande för andra kategorier. Inte heller skulle en sådan ändring medföra ökade kostnader för det allmänna.

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare anser att ett sammanförande på anstalt av ungdomar med äldre mer grovt kriminellt belastade kan leda till att ungdomar fixeras vid kriminellt liv och att gärningar, som haft sin grund i omogenhet och en attityd av trots mot den bestående ordningen, kommer av den unge att betraktas som naturliga.

Socialstyrelsen uttalar att beredningens uppfattning rörande den nuvarande kategoriindelningen i huvudsak kan accepteras men att man inte bör bortse från att personlighetsmässigt omogna klienter, bland dem många yngre, med relativt ringa belastning löper risken att påverkas i ogynnsam riktning vid kontakt med i kriminellt avseende mer avancerade personer.

Interneringsnämnden anser att beredningens indelning inte sammanfaller med den fördelning som blir en följd av domstolens val av påföljd. Enligt den bild nämnden kunnat göra sig av interneringsklientelet skiljer sig detta i fråga om brottslighetens art i många fall inte från andra lagöverträdare. Personlighetsmässigt utgör de internerade emellertid en grupp som bjuder särskilda svårigheter vid rehabiliteringen. Nämnden är emellertid inte säker huruvida detta gäller alla som ådömts internering. Med utbyggda vårdresurser för fängelseklientelet, innefattande långvarig och intensiv vård i frihet, kan sannolikt en del av de internerade föras över till fängelse. Nämnden anser att en obegränsad klientelblandning kan medföra komplikationer för anstaltsvården t. ex. i fråga om bestämmelserna om övergång till vård utom anstalt och återintagning samt om långtidspermission. Å andra sidan anser nämnden att en betydande grupp av de internerade — som under lång tid vistats i anstalter av olika slag — har mycket små möjligheter att reda sig i frihet utan en ganska fast tillsyn. En sådan skulle periodvis kunna ordnas på anstalter av den typ beredningen skisserar.

Beträffande intagna med korta strafftider — kategori C i beredningens förslag — framhåller några remissinstanser att beredningen undervärderat deras behov. *Sveriges advokatsamfund* anser således att det

i regel rör sig om personer som under avtjänandet av straffet försöker och många gånger lyckas sköta sitt normala arbete. De bör därför beredas plats på lokalanstalt. Andra remissorgan bl. a. *RRV* framhåller att det bland de intagna med korta strafftider finns många som på grund av sin psykiska särart är i speciellt behov av att vistas i närheten av hemorten. RRV anser det också tveksamt om en så stor andel som 20 % av anstaltssystemets platser behöver avdelas för trafiknykterhetsbrottslingar. Rattfylleriklientelet tas också upp av *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* som med hänvisning till undersökningar gjorda av trafiknykterhetsbrottskommittén har mycket svårt att komma till annan uppfattning än att en mycket stor grupp bland trafiknykterhetsbrottslingarna bör ha nykterhetsvårdande behandling vid de anstalter, där de tas in, och också bör placeras på anstalter nära hemorten. Liknande synpunkter framföres också av *Svenska fångvårdssällskapet* m. fl. remissorgan.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att normalklientelet svarar för en så stor del av den totala brottsligheten att det motiverar att man mer än beredningen gör även tar hänsyn till samhällets skyddsintresse.

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller att en differentiering av de intagna efter de indikationer som svarar mot samhällets skyddskrav och den enskildes behandlingsbehov alltid har eftersträvats i modern svensk kriminalvård. Styrelsen påminner om att räjongsystemets introducerande ytterst syftade till en ändamålsenligare fördelning av klientelet än vad som tidigare ofta varit fallet. Därvid har — utom beträffande specialräjongerna — intresset av att placera den intagne på anstalter i så nära anknytning till hemorten som möjligt utgjort en viktig differentieringsgrund. De faktiska förändringar som inträtt efter räjongsystemets tillkomst har emellertid i väsentlig grad framtvingat jämkningar i denna fördelningsprincip.

Styrelsen anser att den skiktning av anstaltsklientelet som beredningen förordar inte är helt invändningsfri men finner att samma invändning i dagens läge med fog skulle kunna riktas mot varje tänkbart förslag som syftade till att efter personlighetstyp och behandlingsbehov göra en åtskillnad mellan grupper av intagna. De vetenskapligt inriktade klientelundersökningar som finns på området är för få och för ofullständiga — och därmed också för osäkra — för att tjäna som vägledning. En långtgående integration med frivårdens målsättning och metoder lär endast vara tänkbar för ett relativt sett mer lättskött, mindre belastat och mindre rymningsbenäget klientel. Förslaget kräver därför en avgränsning av verksamhetsområdet. Beredningen har valt att företa denna från konkret-praktiska, erfarenhetsmässigt betingade förutsättningar. Styrelsen menar att den med åtgärderna avsedda klientelkategorien till sammansättning och omfattning är i huvudsak väl avvägd. Termen normalklientel täcker endast något mer än en tredjedel av

totala antalet tillgängliga anstaltsplatser. Den klientelkategori som här åsyftas kommer emellertid att behandlingsmässigt och organisatoriskt anknytas inte i första hand till övriga 3 500 anstaltsintagna utan främst till de ca 23 000 människor som i dag tas om hand för kriminalvård i frihet. Styrelsen anför vidare.

De personer som tas in på lokalanstalt utgör en del av kriminalvårdens stora normalklientel. Deras behandling administreras under anstaltstiden av den frivård, dit de efter avslutad verkställighet som regel kommer att hänföras. Frågan har inte enbart terminologiskt intresse. Det kan inte vara psykologiskt betydelselöst att en stor del av de anstaltsintagna redan från början får uppleva sig själva som presumtiva frivårdsfall och därigenom måhända hindras att hårdare fixeras i sin kriminella identifiering.

I fråga om lokalanstalterna påpekar styrelsen att schematiska beräkningar som företagits inom styrelsen ger vid handen att man skulle behöva räkna med ett inte oväsentligt högre antal platser. Ifrågavarande och beredningens övriga uppskattningar av platsbehovet samt dettas fördelning på olika slag av anstalter bör göras till föremål för en mer ingående kontroll och analys. Detta gäller även de föreslagna riksanstalterna. Beredningen har för detta ändamål beräknat 3 500 platser men de öppna och slutna anstalter som enligt beredningens mening kan utnyttjas har endast ca 2 900 platser. Styrelsen utgår i likhet med beredningen från att de äldre centralanstalterna Härnösand, Härlanda och Malmö skall läggas ner så snart omständigheterna medger detta. Om man då skall kunna fullfölja beredningens intentioner att riksanstalterna skall erbjuda ett brett register av behandlingsalternativ fordras enligt styrelsens mening att dessa anstalter efter hand ersätts med ändamålsenliga anläggningar för det svårbehandlade riksanstaltsklientelets behov av systematisk arbetsträning och övriga rehabiliteringsåtgärder. Med hänsyn härtill föreslår styrelsen att i de framtida byggnadsplanerna för kriminalvården resurser på sikt beräknas för att i Norrland och i vart och ett av Stockholms- och Göteborgsområdena uppföra en ny sluten anstalt med ca 60 platser.

I fråga om behovet av lokalanstaltsplatser delas kriminalvårdsstyrelsens uppfattning av *södra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd* som anser att de i sammanhanget nämnda säkerhetsriskerna har överbetonats.

Övervakningsnämnden i Stockholm sjätte avdelningen anser att beredningens förslag är ett steg i rätt riktning men framhåller att uttrycket "normalklientel" ej får missförstås. Det kan utgöra en användbar beteckning på en stor medelgrupp av intagna, som inte tillhör kategorin rattfyllerister och liknande och som inte heller är särskilt farliga eller svårbehandlade. Men man får inte glömma bort att nästan hela detta "normalklientel" består av svårt handikappade eller skadade människor,

som är långt ifrån "normala" i psykiskt hänseende. Insikten härom måste prägla alla reformsträvanden inom kriminalvården.

LO anför att beredningens modell för klienteluppdelning inte är helt invändningsfri men att beredningen dock för ett övertygande resonemang när det gäller grunderna för ett nytt kriminalvårdssystem. Det är också LO:s uppfattning att utgångspunkten för ett sådant bör vara att anpassa den frigivne till samhällslivet och minska hans sociala isolering. Man bör därför undvika att fixera platsbehovet på lokalanstalterna till ett visst tal. Det kan exempelvis visa sig nödvändigt ur behandlingssynpunkt att mer än 600 platser på lokalanstalter tas i anspråk som slutstation för de grupper som avtjänar sina straff på sluten anstalt. Det ligger en viss fara i att låta en så stor grupp som beredningen tänkt sig tillbringa huvuddelen av anstaltstiden på slutna anstalter. Men eftersom beredningens förslag innebär ett helt nytt anstalts- och behandlingssystem kan ingenting med säkerhet sägas om den framtida funktionen.

3.3 Departementschefen

I fråga om beredningens förslag till uppdelning av anstaltsklientelet i skilda kategorier vill jag liksom kriminalvårdsstyrelsen framhålla att den inte är helt invändningsfri. En uppdelning av detta slag blir nödvändigtvis schematisk och kan givetvis inte följas helt oreserverat. Än mindre kan den göra anspråk på någon vetenskaplig exakthet. Enligt min uppfattning fyller den dock på ett tillfredsställande sätt sitt syfte. Den anvisar nämligen praktiskt genomförbara och ekonomiskt realistiska metoder att lösa det svåra problemet med anstaltsklientelets övergång från anstalt till frivård.

Det har sedan lång tid funnits en uttalad strävan från statsmakternas sida att utforma kriminalvårdens verksamhet på ett sådant sätt att anstaltstiden utnyttjas för att underlätta den intagnes anpassning i samhället efter anstaltsvistelsen. En förutsättning är då att anstaltssystemet medger att olika stödåtgärder sätts in vid en tidpunkt då den intagne har förutsättningar att tillgodogöra sig dem på avsett sätt. Beredningens förslag kompletterar på ett betydelsefullt sätt de insatser i rehabiliterande syfte som f. n. görs vid fångvårdsanstalterna genom att ge dessa en måliriktad styrning. För den del av klientelet som har relativt korta anstaltstider och som därför i praktiken inte är åtkomliga för en långsiktig anstaltsbehandling inriktar man sig på praktiska sociala stödinsatser avsedda att inför frigivningen ordna den intagnes förhållanden på ett sådant sätt att övervakare och övrig frivårdspersonal inte behöver använda huvuddelen av sin tid och sina resurser för att lösa hans mest elementära behov. Under relativt lugna former kan de i stället inrikta sin verksamhet på mera långtsyftande insatser i förebyggande syfte varvid den kontakt som byggts upp under anstaltstiden kan utgöra en betydelsefull faktor för ömsesidigt förtroende och förståelse.

De resurser som tillskapats för behandling i anstalterna, t. ex. i form av utbildning, yrkesträning samt medicinsk och psykiatrisk vård koncentreras däremot till de grupper av intagna som på grund av anstaltstidens längd eller personlighetsmässiga särdrag är tillgängliga för och i speciellt behov av sådana insatser. De behandlingsresurser som i dag framstår som otillräckliga kan genom en sådan koncentration och systematisering utnyttjas på bättre sätt.

I viss utsträckning är jag beredd att dela den åsikt som uttalats av vissa remissinstanser att beredningen visat stor försiktighet när det gällt att beräkna behovet av lokal- resp. riksanstaltsplatser. Samtidigt finner jag det värdefullt att beredningen sökt undvika en överdriven optimism rörande anstaltsklientelets förutsättningar att klara öppnare vårdformer. Den framtida utvecklingen kommer att visa om dessa förutsättningar undervärderats. Om så skulle vara fallet innehåller det föreslagna programmet inget som hindrar en fortsatt utveckling mot öppnare arbetsformer. Å andra sidan ger förslaget i sin nuvarande utformning garantier för att det kriminellt mest belastade klientelet även i fortsättningen kan omhändertas på ett sätt som garanterar samhällsskydd och säkerhet.

De farhågor som anförts beträffande riskerna för klientelblandning bedömer jag som överdrivna. Det bör påpekas att en sådan blandning främst avses kunna äga rum på lokalanstalterna och där huvudsakligen under ett skede i anstaltsvistelsen då den intagnes aktiviteter i stor utsträckning förlagts utanför anstalten. I fråga om riksanstalterna har beredningen redan föreslagit att en del av dessa i första hand skall förbehållas ungdomar. Hur många anstalter som behöver avsättas för denna grupp bör bedömas med hänsyn till den aktuella klientelsituationen. Att i detta avseende göra någon gränsdragning mellan ungdomar som har dömts till ungdomsfängelse och ungdomar som dömts till fängelse finner jag däremot ej befogat. Liksom i fråga om andra intagna bör de dömdas behov av utbildning och annan behandling i detta fall vara avgörande.

Samma synpunkter kan i viss utsträckning tillämpas rörande interneringsklientelet. De kriminellt mest aktiva i denna grupp torde ofrånkomligen behöva tas om hand på riksanstalter men det finns, som framhålles av interneringsnämnden, också internerade för vilka lokalanstaltsplacering framstår som en helt adekvat lösning. Huruvida särskilda riksanstalter skall avdelas för internerade anser jag dock bör bli föremål för kriminalvårdsstyrelsens prövning.

Att tillskapa särskilda lokalanstalter för ungdomsfängelse- och interneringsklientelet finner jag däremot med hänsyn till klientelets ringa antal vara en helt orealistisk lösning. Visserligen kan man förmoda att speciellt de internerade av säkerhetsskäl kommer att få omhändertas på riksanstalter i relativt stor utsträckning men å andra sidan skulle åt-

gärden att helt utestänga dessa grupper från lokalanstalterna ofrånkomligen försätta dem i ett betydligt sämre läge än andra intagna när det gäller den successiva utslussningen i samhället som just för dem framstår som särskilt angelägen.

De synpunkter som framförts beträffande korttidsklientelet anser jag i och för sig beaktansvärda. Avsikten är givetvis inte heller att anstaltsplacering av denna grupp skall ske helt utan hänsynstagande till sociala och humanitära hänsyn. Det är å andra sidan uppenbart att korta frihetsstraff huvudsakligen utdöms av allmänpreventiva skäl och det torde därför vara tveksamt huruvida korttidsklientelet i samma utsträckning som övriga intagna kan bli föremål för omfattande sociala insatser. Tveksamheten beror främst på att deras anstaltsbehandling i regel ej följs upp genom frivård. De behov av sociala stödåtgärder som många av dessa intagna har torde huvudsakligen bli aktuella först efter frigivningen och måste då vila på andra myndigheter än kriminalvården.

Vad gäller lokalanstalternas utformning, riksanstalternas arbetsmetoder och urvalet av de befintliga anstalter som framdeles skall utnyttjas innebär förslaget, som beredningen framhåller, endast en principskiss. Denna skiss bör, med beaktande av de riktlinjer som angetts av beredningen och med hänsynstagande till de kostnadsramar som där föreskrivits, bli föremål för fortsatt bearbetning inom kriminalvårdsstyrelsen. De synpunkter som anförts av remissorganen kan därvid komma att visa sig värdefulla. Speciellt beaktansvärt finner jag RRV:s förslag till lösning av arbetsplaceringsfrågorna. Den metod som RRV anvisar ligger enligt min uppfattning helt i linje med beredningens allmänna strävan att åstadkomma en intim anknytning av lokalanstalterna till den öppna arbetsmarknaden.

Vad remissorganen anfört beträffande de kvinnliga intagnas förhållanden anser jag också värt att beakta i den fortsatta anstaltsplaneringen. Däremot är jag inte beredd att f. n. föreslå någon fortsatt utbyggnad av riksanstalter.

4 Kriminalvårdens regionala system

4.1 Beredningen

De föreslagna förändringarna i anstaltssystemet innebär att en stor del av klientelet skall omhändertas i anstalter med lokal anknytning till frivårdsorganisationen och andra regionala och lokala organ för socialt stödjande verksamhet. Härigenom kommer anstaltsvården att integreras med frivården på ett helt annat sätt än vad som f. n. är fallet. Om en sådan integration skall bli fullständig bör emellertid också kriminalvårdens regionala organisation ses över. En sådan översyn är av andra skäl befogad redan med nuvarande anstaltssystem.

Beredningen framhåller bl. a. att de arbetsuppgifter som åvilar kriminalvårdsdirektören i egenskap av räjongchef ursprungligen avsågs bli av behandlingsmässig natur varvid tonvikten främst lades på klienteldifferentiering. Efter hand har dock tillkommit en rad uppgifter av bl. a. administrativ art. Omfattningen av dessa har bidragit till att räjongledningen inte kunnat fylla den uppgift i behandlingsarbetet som från början avsågs.

De kortare strafftiderna har medfört att genomströmningstakten på anstalterna blivit så stor att räjongledningen sällan har den kännedom om klienterna som förutsattes i den ursprungliga räjongplanen.

Den av statsmakterna uppsatta målsättningen att varje räjong skulle vara självförsörjande i fråga om behandlingsresurser har bl. a. av ekonomiska skäl inte kunnat genomföras. I stället har klientelets anknytning till en viss räjong ibland medverkat till att de befintliga resurserna fördelas ojämnt och därför inte utnyttjas maximalt. Ett särskilt problem utgör specialräjongerna som helt saknar anknytning till frivårdsdistrikten. Även inom normalräjongerna är denna kontakt ofta otillräcklig bl. a. därför att räjongchefens arbetsbelastning försvårat hans medverkan i frivårdsarbetet. Frivårdspersonalens möjligheter att påverka klientens anstaltsplacering, behandling och tidpunkten för frigivningen är små. Inte minst beror detta på att verkställigheten ofta äger rum långt från klientens hemort.

Beredningen finner också att räjongsystemets nuvarande utformning försvårar den integration med samhällets övriga vårdorgan som varit en grundläggande princip för beredningens arbete. En sådan skulle förmodligen lättare kunna åstadkommas med en regional indelning som har en bättre anknytning till andra regionala organ t. ex. landsting, länsarbetsnämnder, länsskolnämnder. Beredningen anser sig kunna befara att ett vidmakthållande av en organisation som i väsentliga avseenden skiljer sig från vad som tillämpas inom andra vårdområden kan leda till att kriminalvården isoleras och att samarbetet med bl. a. sjukvårdens och socialvårdens huvudmän försvåras.

Beredningens slutsats blir att den nuvarande regionala indelningen måste omprövas. Det bör därvid vara ett grundläggande krav att verksamheten, i enlighet med det ursprungliga syftet, kan bedrivas på ett sådant sätt att den personal som svarar för klienteldifferentiering och behandlingsplanering kan bygga på personlig kännedom om de enskilda fallen. Detta förutsätter att regionerna blir mindre, att det regionala systemet i större utsträckning än hittills anknytes till frivårdsdistrikten samt att specialräjongerna slopas.

Med utgångspunkt från dessa överväganden föreslår beredningen att det nuvarande räjongsystemet slopas och att riket i stället indelas i fjorton kriminalvårdsregioner med följande geografiska omfattning.

Stockholms län

Göteborgs och Bohus — Hallands län
Malmöhus — Kristianstads län
Uppsala län
Gävleborgs län
Västernorrlands — Jämtlands län
Västerbottens — Norrbottens län
Kopparbergs — Västmanlands län
Södermanlands — Gotlands län
Östergötlands län
Jönköpings — Kronobergs län
Kalmar — Blekinge län
Älvsborgs — Skaraborgs län
Värmlands — Örebro län

4.2 Remissyttrandena

Kriminalvårdsstyrelsen anför att de flera och mindre regionala enheter som föreslås bli tillskapade verksamt bör bidraga till att regionchefen får bättre förutsättningar att leda vårdarbetet i regionen samt att denne, med den ökade kännedom han förvärvar om de enskilda fallen, bör kunna differentiera klientelet och övervaka den långsiktiga behandlingsplaneringen på ett bättre sätt.

Styrelsen anser dock att den föreslagna regionen för Stockholms län är för stor för att svara mot beredningens intentioner och föreslår två distrikt för Stockholmsområdet. Styrelsen delar i princip beredningens uppfattning att regioncheferna så långt som möjligt skall ha ansvaret för de intagnas placering. Den tekniskt invecklade problematik som placeringsfrågorna innebär måste dock enligt styrelsens uppfattning bli föremål för närmare utredning och överväganden.

Socialstyrelsen anser att en decentraliserad, regionsvis uppbyggd kriminalvårdsorganisation med accentuerad inriktning på frivård är ägnad att skapa en god samverkan med hälso-, sjuk- och socialvård.

Statskontoret anser att betänkandet inte lämnar hållpunkter för ett närmare bedömande av den föreslagna regionindelningen men finner dock att reformen bör vara ägnad att motverka de brister som vidlåder det nuvarande räjongsystemet.

Länsstyrelsen i Stockholms län förklarar sig, i likhet med de övriga länsstyrelser som yttrat sig över betänkandet, positiv till den föreslagna reformen men anser att det med hänsyn till den bebyggelsestruktur som utmärker Stockholms län kan bli svårt att finna lämpliga platser för ett stort antal lokalanstalter. Länsstyrelsen ifrågasätter därför om inte de angränsande länen — främst Uppsala län — tillsammans med Stockholms län skulle utgöra ett lämpligare geografiskt område för en kriminalvårdsregion. Genom de korta avstånden inom en sådan region

skulle beredningens målsättning beträffande lokalanstalterna ändå kunna upprätthållas.

Övervakningsnämnden i Kalmar anser att Gotlands län, som enligt beredningens förslag skall tillhöra Södermanlands region, i stället bör sammanföras med Kalmar län.

En negativ inställning till förslaget om specialräjongernas slopande redovisar *ungdomsfängelsenämnden* som anser att en verkställighet av ungdomsfängelse enligt lagstiftarens intentioner förutsätter att klientelet sammanhålles inom en särskild enhet inom kriminalvården. Denna enhet utgöres f. n. av ungdomsräjongen inom vilken kriminalvårdsdirektören, personalen på ungdomsanstalterna samt frivårdens särskilt avdelade tjänstemän samverkar som ett team för att söka åstadkomma bästa möjliga resultat inom det väl differentierade systemet.

Västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd anser däremot att specialräjongerna bör slopas och föreslår att antalet regioner bör begränsas till tio. Man påpekar vidare att regionchefens kansliorganisation måste ges de förstärkningar som blir oundgängligen nödvändiga för att denne skall ha någon möjlighet att fullfölja de uppgifter som beredningen förutsätter. Liknande synpunkter framföres också av *Svenska fångvårdssällskapet* som också anser att regioncheferna bör bibehålla den nu inarbetade titeln kriminalvårdsdirektör samt av *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* som anser att regionchefens arbetsuppgifter enligt beredningens förslag blir övermänskliga. Enligt föreningens uppfattning kan många av frivårdsuppgifterna även i fortsättningen ligga på skyddskonsulenten. Regionchefen skall inte eftersträva att i detalj följa tusentals frivårdsärenden inom regionen. *Södra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd* anser att de tre storstadsregionerna fått alltför stora klientgrupper och regioner att svara för. Där skulle enligt företagsnämndens mening en delning eller en komplettering med biträdande regionchefer vara en lösning. Liknande förslag framföres av *SACO* och av *TCO* vilka båda framhåller att regionchefen i förslaget ålagts alltför stor arbetsbörda.

Hovrätten över Skåne och Blekinge avstyrker förslaget i denna del.

4.3 Departementschefen

Beredningens förslag till anstaltssystem bygger på en starkt individualiserad kriminalvård. Besluten rörande de enskildas placering på olika anstalter får därför en central betydelse. Det är då synnerligen betydelsefullt att den som skall fatta dessa beslut har en god kännedom om klientelet. Framför allt måste han känna till de intagnas förhållanden och levnadssätt när de vistas i sin normala miljö, dvs. ute i samhället. Detta förutsätter en organisation som i betydligt större utsträckning än den nuvarande är anpassad till frivårdens arbetsformer.

Det nuvarande räjongsystemet lämnar trots många förtjänster inte

tillräckligt utrymme härför. Detta är i och för sig förklarligt eftersom systemet ursprungligen tillkom enbart för att tillgodose anstaltsvårdens behov. I en utveckling då samhällets kriminalpolitik i allt större utsträckning överflyttat verksamhetens tyngdpunkt på frivården och lägger allt större vikt vid kontakten med olika samhällsorgan framstår det därför som föråldrat. I likhet med beredningen anser jag att den föreslagna reformen är en naturlig konsekvens av beredningens övriga förslag och bör ses som ett led i uppbyggnaden av en kriminalvård där man i långt större utsträckning än som nu är fallet eftersträvar verkningsfulla insatser innan de dömda ännu fixerats i en asocial livsföring. Med hänsyn till vad jag tidigare anfört beträffande betydelsen av samordnade insatser för kriminalvårdsklientelet finner jag det också angeläget att kriminalvårdens regionala verksamhet i största möjliga utsträckning anpassas till den organisation som tillskapats för samhällets övriga stöd- och hjälporgan. Beredningens uppfattning att detta samarbete skulle underlättas genom en tätare och mera regelmässig kontakt synes ha bestyrkts av remissvaren.

De s. k. specialräjongerna för dem som dömts till ungdomsfängelse och internering har även i det nuvarande räjongsystemet en organisatorisk särställning som är behäftad med allvarliga brister. Främst ligger dessa i den otillräckliga anknytningen till frivården, vilken medför att verksamheten koncentreras till anstaltsvården medan frivårdsarbetet i stor utsträckning sköts utan direkt insyn av räjongledningen. Denna utveckling tillgodoser inte lagstiftningens syfte som var att åstadkomma en långtgående integration mellan vård inom och utom anstalt. Härtill kan läggas att specialräjongerna genom anstalternas geografiska spridning blir svåradministrerade. Bl. a. måste räjongchefen för att regelbundet kunna besöka anstalterna använda huvudparten av sin arbetstid för resor.

Av vad som ovan anförts framgår att jag i likhet med flertalet remissorgan anser att det nuvarande räjongsystemet inte längre motsvarar de krav som bör ställas på en regional kriminalvårdsorganisation. Det system som förordas av beredningen är enligt min uppfattning bättre ägnat att utgöra grunden för en regional verksamhet som är baserad på närhetsprincipen, ökade insatser inom frivården och intensifierad samverkan med samhällets övriga stöd- och vårdorgan. Jag förordar därför att de nuvarande kriminalvårdsräjongerna på föreslaget sätt delas upp på mindre enheter och att specialräjongerna för dem som dömts till ungdomsfängelse eller internering upplöses.

Jag vill dock, liksom i fråga om lokalanstalternas utformning, framhålla att beredningens förslag måste betraktas som en principlösning, som skall detaljregleras i administrativ ordning enligt de riktlinjer som uppdragits av beredningen. Vissa frågor rörande regionchefens arbetsförhållanden och de regionala distriktens gränser bör därvid ytterligare övervägas.

5 Behandlingen av narkotikamissbrukare inom kriminalvården

5.1 Beredningen

Beredningen konstaterar att antalet narkotikamissbrukare inom kriminalvården fortlöpande har ökat. Av anstaltsklientelet beräknades den 1 april 1972 26 % ha missbrukat narkotika av något slag. Bland frivårdsklientelet var motsvarande procenttal 12. Beredningen som visserligen påpekar att statistiken inte är tillräckligt underbyggd finner dock att insatser måste göras. Man avvisar emellertid tanken på att inom kriminalvården bygga upp en särskild organisation för narkomanvård. Beredningen hänvisar därvid bl. a. till att en framgångsrik behandling av narkomaner i regel kräver en långvarigare behandling än som kan anordnas inom kriminalvården. Beredningen finner också att kriminalvården — med sin primära karaktär av tvångsingripande — har begränsade möjligheter att bereda missbrukarna en adekvat vård. I stället bör samhällets allmänna vårdresurser dimensioneras på sådant sätt att även kriminalvårdsklientelets självklara rätt till en riktig behandling kan tillgodoses. Kriminalvården bör dock ha möjlighet att ge narkomanerna den hjälp och det stöd som ligger inom ramen för dess normala verksamhet. I storstadsområdena kan hjälpverksamheten motivera speciella personalresurser. Kriminalvårdens behov av narkomanvård måste också tillgodoses i de fall då klienterna omhändertagits på ett sådant sätt att det förhindrar eller försvårar att vården bereds inom den ordinarie sjukvården.

I fråga om frivårdsklientelet bör det vara kriminalvårdens uppgift att fastställa vilka som missbrukar narkotika samt graden av deras missbruk.

I de lättare fallen bör man med hjälp av rådgivning och sociala stödåtgärder söka förmå missbrukarna att själva upphöra med missbruket. Det är i dessa fall önskvärt att man har tillgång till psykiatrisk och social expertis. Det är mot bakgrund härav man får se beredningens förslag att övervakning av narkomaner bör skötas av tjänstemannaövervakare och att psykiaterkonsult knyts till flertalet frivårdsdistrikt.

De etablerade missbrukarna bör hjälpas till sjukhusvård eller annan kvalificerad behandling. Beredningen föreslår därvid att även vissa tvångsåtgärder skall kunna ifrågakomma främst för att förhindra att den dömde på eget initiativ avbryter behandlingen på ett alltför tidigt stadium.

I fråga om anstaltsklientelet föreslår beredningen åtgärder för att tillförsäkra vård åt nyintagna som visar symtom på förgiftning eller allvarliga abstinensbesvär. Detta kräver en förstärkning av sjukvårdsorganisationen.

I övrigt bör narkotikamissbrukare som ådömts frihetsstraff omhändertas på ett sätt som hjälper dem att hålla sig i sådan fysisk och psykisk

kondition att behandlingsinsatser i samband med frigivningen underlättas. I den mån missbrukarna bedöms vara i behov av specialistvård och — med beaktande av säkerhetsskäl — lämpligen kan placeras på psykiatriskt sjukhus eller narkomanvårdsklinik bör de överföras till sådan vård. Narkomanvård på sjukhus eller klinik bör jämställas med annan sjukhusvård och inräknas i verkställighetstiden.

Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna måste av praktiska och humanitära skäl utrustas med speciella resurser för narkomanvård. Beredningen föreslår därför att i var och en av dessa regioner inrättas ett särskilt behandlingsteam med läkare, psykolog och socialarbetare. I närheten av storstäderna bör dessutom försöksvis inrättas behandlingshem för narkomaner bland anstaltsklientelet vilka själva önskar behandling mot missbruket och som bedöms mottagliga för sådan behandling.

Beredningen föreslår vidare försöksverksamhet med särskilda narkomanvårdsavdelningar vid riksanstalter. Med hänsyn till att våra kunskaper om kriminalvårdens narkomaner bygger på otillräckligt faktaunderlag bör dock verksamheten bedrivas i begränsad skala varför beredningen föreslår att man avdelar några riksanstaltsavdelningar för sådan vård. Förläggningen bör ske på sådant sätt att avdelningen kan stå under tillsyn av personal från psykiatrisk avdelning. Beredningen föreslår också att medel anslås för psykoterapeutisk behandling och för ledning av motions- och fritidsverksamhet vid narkomanavdelningar.

Slutligen föreslår beredningen att en psykiatertjänst inrättas med placering i Örebro där närheten till Kumla- och Hinsebergsanstalterna har medfört särskilda problem med ett narkotikabelastat frivårdsklientel.

5.2 Remissyttrandena

Socialstyrelsen konstaterar med tillfredsställelse att beredningen föreslår en förstärkning av sjukvården vid anstalter och häkten så att man snabbt kan upptäcka och föranstalta om vård för nyintagna narkotikamissbrukare. Styrelsen är också positiv till förslaget om inrättande av behandlingsteam i storstadsområdena. Däremot anser styrelsen att man bör undvika att inrätta behandlingshem för narkotikamissbrukare eftersom dessa inte onödigtvis bör särskiljas från andra vårdbehövande. Förslaget om särskilda avdelningar vid riksanstalter kan i och för sig accepteras men får inte medföra att man underlåter att maximalt utnyttja vårdresurserna utom riksanstalt. Möjligheterna att i ännu högre grad repliera på lokalanstalter och frivårdskontakter bör därför övervägas.

När det gäller sjukhusvård för narkomaner anser styrelsen att kriminalvårdens klienter bör beredas psykiatrisk sjukhusvård, såväl frivillig som med tvång, efter samma grunder som övriga samhällsmedborgare. Vården bör även upphöra och utskrivning ske efter samma grunder som för övriga medborgare, ehuru givetvis med det undantaget att när det

medicinsk-psykiatriska vårdbehovet upphört patienten — om så av kriminalvårdsskäl är påkallat — skall återföras för fortsatt kriminalvård i stället för att återbördas till det fria samhällslivet.

RFHL understryker sin tillfredsställelse över att beredningen vill angripa missbruksproblematiken på frivillighetens väg och att man inser kriminalvårdens begränsade möjligheter att på ett konstruktivt sätt lösa sina problem. Förbundet understryker vikten av att kriminalvårdens klientel — inte minst de som har problem med narkotika — har tillgång till samhällets samlade vård- och behandlingsresurser. RFHL ställer sig mycket skeptisk till den föreslagna försöksverksamheten med narkomanavdelningar vid vissa riksanstalter och hänvisar till de försök — ofta med dåliga resultat — som pågår vid sjukhus runt om i landet. Om en försöksverksamhet kommer till stånd är det viktigt att den har hjälpbehovet som riktmärke och att den inte perverteras till ett isolat för en, som beredningen anser, svårbehandlad grupp kriminella.

Rättspsykiatriska föreningen anser beredningens förslag om de till storstadsregionerna anknutna behandlingsteamen positivt. Även om det vore önskvärt att narkotikamissbrukarna kunde beredas sjukvård i vanlig ordning är det i praktiken i dag omöjligt med hänsyn till att resurser saknas. Samma uppfattning har också *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* som även anser att man under det fortsatta arbetet med beredningens förslag måste ägna stor uppmärksamhet åt narkotikaproblemet.

Resursfrågorna tas också upp av *Svenska kommunförbundet* som påpekar att de nuvarande resurserna inte är utbyggda i den omfattning som beredningen förutsätter. Förbundet framhåller att det råder delade meningar om vilken vårdform som generellt ger de bästa resultaten vid vård av narkotikamissbrukare. Den sistnämnda synpunkten understryks kraftigt av *Svenska landstingsförbundet* som bedömer det orealistiskt att narkomanvården med vissa undantag skall föras över på den allmänna sjukvården och då framför allt till de psykiatriska sjukhusen. Man eftersträvar allt öppnare vårdformer där öppna vårdcentraler så småningom kan komma att överta mycket av den vård som nu ges på sjukhus. Skulle kriminalvårdens patienter komma att överföras, kommer dessa intentioner sannolikt inte att kunna fullföljas i planerad omfattning.

Enligt utredningen skulle endast narkomaner med god behandlingsprognos och som frivilligt underkastar sig vård, behandlas på landstingskommunala sjukhus. Detta är enligt styrelsens mening mycket svårbedömbart när det gäller narkomanpatienter. Styrelsen är av den uppfattningen att narkomaner generellt sett till mindre del behöver ren medicinsk vård, utan framför allt social rehabilitering, vilket torde ingå i kriminalvårdens uppgifter.

Även *Svenska psykiatriska föreningen* vänder sig emot beredningens förslag att överföra missbruksklientelet till den psykiatriska sjukvården,

särskilt som denna knappast på ett övertygande sätt kunnat dokumentera sin förmåga att bättre än andra samhällets vårdorgan på lång sikt tillgodose vården av t. ex. narkotikamissbrukare, alkoholister och särskilt vårdkrävande (psykopater). I stället anser föreningen att de psykiatriska vårdresurserna inom ramen för kriminalvården bör byggas ut. Föreningen gör dock undantag för sådana fall där kriminalvårdens sjukvårdsresurser är otillräckliga såsom vid omhändertagande av akuta psykoser, intoxikationer med svåra abstinensreaktioner och liknande.

För en utbyggnad av kriminalvårdens narkomanvård uttalar sig också *Föreningen Sveriges statsåklagare* och *överåklagarna i Stockholm* och *Göteborg*. De sistnämnda påpekar att den allmänna sjukvården om beredningens förslag genomföres skulle få behandla patienter med grava brister i såväl uppförande som pålitlighet. Sådana patienter skulle därtill i många fall komma att äventyra sjukhusens säkerhet genom att överföra smittsamma sjukdomar t. ex. gulsot. Man anser det inte heller realistiskt att tro att förutsättningen för rehabiliteringen av narkomaner skulle vara större om behandlingen sker på frivillighetens väg än genom tvångsåtgärder. Föreningen anser att ett överförande till allmänna sjukvården vore ett åsidosättande av domen vilket inte kan vara riktigt.

Sveriges advokatsamfund uttalar däremot att behandlingen av narkomaner ofta förutsätter stort tålamod och en lång behandlingsperiod. Enligt samfundets uppfattning har kriminalvården i praktiken mycket små möjligheter att ge missbrukare en adekvat vård. Samfundet delar därför i princip beredningens uppfattning att huvudvikten bör läggas på att samhällets allmänna vårdresurser byggs ut på ett sådant sätt att tillräckliga medel ställs till förfogande för en mer adekvat vård av narkomaner än den som för närvarande står till buds. Samfundet framför också förhoppningen om att den försöksverksamhet som beredningen tänkt sig kan ge till resultat att man förskaffar sig bättre kännedom om vilka metoder som skall tillämpas för vård av narkotikamissbrukare av mer avancerat slag.

Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Stockholms län* som anför.

Länsstyrelsen tror inte att man inom kriminalvården kan göra sådana behandlingsinsatser att det i större omfattning går att lösa narkomanernas problem, men anser att man så effektivt som möjligt måste utnyttja den tid som missbrukarna ändå är omhändertagna inom kriminalvården för att bereda dem vård. Länsstyrelsen vill därför tillstyrka beredningens förslag beträffande behandlingsteam i storstadsregionerna, inrättandet av behandlingshem i storstäderna samt av några riksanstaltsavdelningar för vård av narkotikamissbrukare.

Övervakningsnämnden i Örebro första avdelningen biträder förslaget om inrättande av en psykiatertjänst med placering i Örebro och framhåller därvid betydelsen av att vederbörande psykiater deltar i nämndens

sammanträden under behandling av patientfall för att bistå nämnden med råd och upplysningar i medicinskt hänseende.

5.3 Departementschefen

Remissvaren speglar den osäkerhet som i viss mån fortfarande råder rörande såväl metodiken för vården av kriminalvårdens narkomaner som beträffande ansvaret för densamma. Det är vidare nödvändigt att framhålla att de samlade personella och ekonomiska resurser som står till förfogande för insatser inom detta vårdområde är begränsade. Att, som föreslås av en del remissorgan, inom kriminalvården bygga upp en organisation avsedd att täcka alla behov, skulle — i den mån det över huvud taget vore realistiskt att genomföra — ofrånkomligen leda till att resurser undandrogs andra vårdområden, där bättre förutsättningar finns att bedriva ett framgångsrikt rehabiliteringsarbete. Å andra sidan är det — framför allt av humanitära skäl — ytterst otillfredsställande om kriminalvårdsmyndigheterna när säkerhetsskäl, hänsyn till allmän laglydnad eller de dömdas personliga egenskaper påfordrar ett omhändertagande under slutna former måste avvisa framställningar om hjälp och stöd eller avstå från att behandla grava sjukdomssymptom.

För den klientgrupp som här avses synes de föreslagna riksanstaltsavdelningarna utgöra en acceptabel lösning. Jag biträder därför detta förslag. Jag anser emellertid i likhet med beredningen att arbetet tills vidare bör bedrivas som försöksverksamhet för att ge erfarenheter om vilka principer som i fortsättningen bör tillämpas. Det är därvid betydelsefullt att man tar tillvara de erfarenheter som hittills gjorts inom svensk och internationell narkomanvård.

En stor del av kriminalvårdens narkomaner finns, vilket vissa remissorgan delvis synes ha förbisett, i den klientelgrupp som beredningen betecknar som normalklientel och bland vilka flertalet omhänderhas av frivården. Att denna grupp skulle få sitt behov av institutionell vård tillgodosett genom kriminalvårdens försorg anser jag strida mot det grundläggande syftet med kriminalvårdens verksamhet. Socialstyrelsen fastslår i Råd och anvisningar nr 19/1970 att nykterhetsvården så långt detta är praktiskt möjligt bör ta på sig sin del av vårduppgifterna för de alkoholskadade bland frivårdsklientelet. Mot bakgrund av de riktlinjer som statsmakterna dragit upp i fråga om vården av narkotikamissbrukare anser jag att samma ansvar måste åvila berörda vårdorgan när det gäller kriminalvårdens narkotikamissbrukare. Vad som framhålles av såväl socialstyrelsen som kommunförbundet att de personer som vårdas inom kriminalvården inte skall ha någon särställning i förhållande till andra människor är därvid särskilt värt att understrykas.

Med hänsyn till att resurserna inom detta vårdområde fortfarande är otillräckliga delar jag emellertid beredningens uppfattning att supple-

mentära åtgärder för kriminalvårdsklientelet är nödvändiga. Jag biträder därför förslaget att i storstadsområdena inrätta särskilda behandlingsteam avsedda att i samverkan med de lokala sjukvårdsorganen leda behandlingen av de narkomaner som är omhändertagna inom frivård, anstaltsvård och på häkten. Teamen bör bestå av överläkare med socialmedicinsk eller psykiatrisk utbildning, psykolog med utbildning i klinisk psykologi, kurator och sjuksköterska. I Stockholm skall teamets arbete samordnas med den verksamhet som pågår vid den under år 1972 inrättade behandlingscentralen. Teamen skall också samarbeta med de socialmedicinska polikliniker som såväl i Stockholm som i Göteborg bedrives i skyddsvärnsföreningarnas regi. Utanför storstäderna, där problemen är mindre, föreslår beredningen att frivårdsdistrikt, häkten och lokalanstalter tillföres psykiatrisk expertis genom inrättande av konsulttjänster. Sådana tjänster finns redan inom några distrikt och har där, enligt de erfarenheter som redovisats, inneburit en betydande förstärkning i fråga om narkomanvården. Dessa förslag kommer enligt min uppfattning att ge kriminalvården möjlighet att bära sin del av ansvaret för de narkotikaskadade bland sitt klientel. Jag ansluter mig därför till förslagen.

Jag biträder också förslaget om inrättande av en tjänst som överläkare och sjuksköterska med placering i Örebro skyddskonsulentdistrikt.

6 Frivårdsverksamheten

6.1 Beredningen

I överensstämmelse med sin grundläggande målsättning koncentrerar beredningen sina förslag till resursförstärkningar till frivårdssidan. De åtgärder som därvid föreslås syftar bl. a. till att effektivisera personundersökningsförfarandet, förstärka övervakningsverksamheten, intensifiera och styra de sociala insatserna samt till att integrera frivården med anstaltsvården.

Beredningen framhåller att inom kriminalvården liksom inom andra sociala vårdområden tidiga förebyggande åtgärder är av största betydelse. Erbjudanden om kurativa åtgärder och social service bör därför kunna ges redan under personundersökningstiden och bilda basen i en plan för fortsatta stödåtgärder. Detta kan bäst ske om verksamheten kopplas till skyddskonsulentorganisationen. Beredningen föreslår att domstolens förordnande att föranstalta om personundersökning i varje enskilt fall obligatoriskt skall gå till skyddskonsulenten. Därmed avser beredningen emellertid ej att genomföra en ordning där alla personundersökningar utförs av frivårdens tjänstemän. Däremot bör frivårdspersonal svara för urval och handledning av personundersökare. Frivårdstjänstemän bör också leda den verksamhet som avser att ge den

åtalade det sociala stöd som han ofta är i starkt behov av fram till domstillfället. En mera systematisk personundersökningsverksamhet kan framför allt ge såväl domstolar som verkställighetsorgan bättre underlag för valet av påföljd och för den fortsatta planeringen på verkställighetsstadiet. Beredningen lämnar en skiss över hur en personundersökning bör genomföras.

Frivårdens utökade uppgifter i samband med personundersökningsverksamheten kräver en personalförstärkning med 50 assistenttjänster och 25 biträdestjänster.

En grupp vars situation ofta är speciellt prekär är de häktade. Beredningen föreslår att 15 assistenttjänster tillföres frivårdsdistrikten på de orter där det finns allmänna häkten. De skall ha deltidsfunktion av kurativ och terapeutisk art på häktena och bör även kunna göra personundersökningar beträffande de häktade.

I fråga om övervakningen framhåller beredningen att denna har såväl en kontroll- som en hjälpfunktion. Beredningen finner att dessa båda uppgifter även framdeles bör handhas av samma person, övervakaren. Valet av övervakare är synnerligen betydelsefullt. I flertalet fall sköts övervakningen av lekmän. Beredningen anser att denna ordning även fortsättningsvis bör tillämpas. Med hänsyn till det ökade inslaget dömda med svår social missanpassning, framför allt alkohol- eller narkotikamissbruk, bör dock flera klienter än nu övervakas av tjänstemän med social utbildning. Beredningen beräknar att antalet sådana fall utgör ca 30 % av det totala klientelet eller ca 4 700. Av dessa har ungefär 2 200 redan nu tjänstemannaövervakare. Det maximala antalet övervakningsfall per tjänsteman bör därvid begränsas till 30. För att genomföra en sådan omfördelning erfordras ett nettotillskott av 175 assistenter. Hälften av kostnaden för denna personalförstärkning betalas genom omförda övervakararvoden.

Beträffande arvodena konstaterar beredningen att de önskemål som framställts i motioner till riksdagen om en fördubbling av arvodesbeloppet till frivilliga övervakare skulle medföra en kostnadsökning med 17 milj. kr. En sådan satsning skulle betyda att andra åtgärder som utifrån beredningens bedömning av reformverksamhetens inriktning är mera oundgängliga måste anstå. Med hänsyn härtill anser sig beredningen ej kunna föreslå en höjning speciellt som beredningen har den uppfattningen att arvodets storlek ej har så stor betydelse för övervakarrekryteringen som man ibland föreställer sig. Däremot föreslås att bättre resurser skapas för att ersätta de övervakare som haft speciella utgifter i samband med fullgörandet av uppdraget. Dessutom förordas ökade insatser för utbildning, fortbildning och gruppverksamhet för lekmannaövervakare.

I de fall då en övervakads förhållanden kan bedömas vara sådana att någon kontroll från samhällets sida inte längre är erforderlig men då

han fortfarande har behov av socialt och personligt stöd bör den dömde i stället för övervakare kunna erbjudas en kontaktman. Kontaktmannens samarbete med sin klient skall helt baseras på frivillighet och någon rapportskyldighet bör ej föreligga. Inte heller skall något arvode utgå. Däremot bör den del av övervakararvodet som utgör kostnadsersättning utgå även till kontaktmannen. Erbjudande om kontaktman kan göras i direkt anslutning till en villkorlig frigivning. Det kan också göras sedan övervakningen pågått en längre eller kortare tid.

Beredningen föreslår också vissa ändringar av den lagstiftning som reglerar övervakningsverksamheten. Sålunda föreslås att övervakningstiden vid skyddstillsyn förkortas från tre till två år samt att behovet av övervakning obligatoriskt omprövas efter ett år. Skälen härför är bl. a. att den klient som klarat sig utan återfall i två år sällan torde vara så labil att kontroll ett tredje år är nödvändig.

Genom att övervakningstiderna förkortas kan utan ytterligare personalökning antalet klienter per handläggande tjänsteman inom frivården begränsas till 60 vilket är en sänkning i jämförelse med nuvarande förhållanden.

Beredningen föreslår en översyn av de föreskrifter som enligt nuvarande bestämmelser i brottsbalken kan föreläggas en övervakad rörande hans livsföring. En del av dessa föreskrifter är nämligen orealistiska och föga ändamålsenliga. Man föreslår vidare att sådana sanktioner som varning och vitesföreläggande avskaffas. Däremot bör möjligheten att tillfälligt omhänderta en övervakad bibehållas som en metod att få kontakt med denne.

Frivårdens sociala verksamhet bör liksom hittills bedrivas i samverkan med de sociala myndigheterna och i första hand tjäna som komplement till deras insatser. Samarbetsformerna med storstädernas socialförvaltningar måste därvid ägnas speciell uppmärksamhet. Likaså bör överläggningar tas upp med arbetsmarknadsstyrelsen rörande olika arbetsmarknadsfrågor bl. a. arbetsförhållandena för arbetsmarknadsverkets kontaktmän och tillgången till skyddade arbetsplatser inom industrin och vid specialarbetsplatserna. Möjligheterna att bereda kriminalvårdsklientelet plats på arbetsträningsverkstäder bör diskuteras med landstingen. På orter med stora placeringsproblem föreslås inköp av platser på sådana verkstäder.

I fråga om bostäder bör en samlad bedömning av behov och resurser ske centralt och ligga till grund för en planering av den fortsatta utbyggnaden av samtliga boendeformer, varvid inköp och förhyrning av insprängda lägenheter bör prioriteras och kollektivboendet begränsas till de grupper där behov av social omvårdnad föreligger.

Frivårdsklienternas fysiska och psykiska kondition är ofta dålig. Alkohol- och narkotikamissbruk spelar därvid stor roll. Frivården behöver därför hjälp av en socialmedicinsk eller psykiatrisk konsult liksom av

en sjuksköterska som kan svara för enklare sjukvård och medverka i ev. behandling. Beredningen föreslår att de flesta frivårdsdistrikten får tillgång till medicinska team av detta slag. Om verksamheten samordnas med motsvarande arbete på lokalanstalter och häkten får man underlag för en heltidsanställd sjuksköterska i 9 distrikt och halvtidsanställd i 15. Läkartimmarna beräknas variera mellan 6 och 15 per vecka. Beredningen föreslår att medel anvisas för denna verksamhet.

Beredningen pekar slutligen också på kriminalvårdsklientelets behov av hjälp för att organisera sin fritid på ett konstruktivt sätt och framhåller därvid att det utbud som sker genom föreningar, studieförbund, ungdomsgårdar etc. i mycket liten utsträckning når frivårdens klienter. Frivården bör därför få ökade resurser för att medverka vid organiserande av fritidsaktiviteter för sina klienter. Med hänsyn till de positiva erfarenheter som erhållits vid försök med gruppsamtal bland frivårdsklienter bör man dessutom kunna arvodera psykologer för att leda sådan verksamhet.

Utöver personalförstärkningarna för sjukvård föreslår beredningen en uppräkning av anslaget för behandlings- och stödåtgärder med 1 milj. kronor.

Lokalanstalternas huvuduppgift är, som framgått av avsnitt 3, att gradvis slussa ut de intagna i frihet. Beredningen har funnit att detta arbete bör ledas av frivårdsorganisationen vars tjänstemän och övervakare kommer att få överta ansvaret för klienten efter hans slutliga frigivning. För det sociala arbetet på lokalanstalter föreslås 22 assistenttjänster med placering på frivårdsexpeditioner.

Strävandena att integrera frivården i anstaltsarbetet liksom med övriga sociala vårdorgan motiverar också beredningens förslag om en översyn av frivårdens organisation i Stockholm, Göteborg och Malmö varvid utgångspunkten bör vara att de nuvarande distrikten för unga och för vissa påföljdskategorier upplöses.

6.2 Remissyttrandena

Föreningen Sveriges tingsrättsdomare har ingen erinran mot att domstolens förordnande att föranstalta om personundersökning obligatoriskt skall gå till skyddskonsulenten. Föreningen utgår dock från att förordnande att utföra personundersökningar även i fortsättningen kommer att meddelas tingsnotarier, eventuellt efter det dessa erhållit någon utbildning på området.

Sveriges advokatsamfund anser att ett stort antal personundersökningar inte håller måttet. Personundersökningen är en viktig handling som kan komma att följa en person genom en följd av år. Innehållet i och riktigheten av en personundersökning är av väsentlig betydelse.

Samfundet biträder därför beredningens förslag att domstolarna skall begära personundersökning hos skyddskonsulenten.

Föreningen Sveriges åklagare anser att förslaget om ändring av personundersökningsrutinen är godtagbart, liksom förslaget om hur vissa åtgärder, som nu sätts in efter dom i brottmål, skulle kunna tidigareläggas. Föreningen påpekar emellertid att det är av största betydelse att propåer om kurativa åtgärder framhålls på ett sådant sätt, att den för brott misstänkte inte får den felaktiga uppfattningen att skuld- och påföljdsfrågan redan är avgjord och att domstols prövning har föregripits.

Socialstyrelsen anser det vara en synnerligen angelägen uppgift för personundersökaren att klarlägga eventuell dold alkoholism eller annat giftberoende och medverka till att den misstänkte blir behandlingsmotiverad.

Övervakarnas riksförbund finner det vara ett utmärkt förslag att den föreslagna övervakaren om möjligt skall delta i det teamarbete mellan den åtalade, personundersökaren och skyddskonsulenten som föreslås ske under arbetet med personundersökningen.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter framhåller att den föreslagna ordningen endast kan tillämpas om man får de personalförstärkningar som föreslås av beredningen. Man påpekar att skyddskonsulenterna varje år avger ca 5 000 yttranden till domstolarna. Dessa yttranden kan jämställas med personundersökningar även om de skrivs på andra blanketter.

LO finner att den nuvarande ordningen, vilken i huvudsak innebär att en stor del av all personundersökningsverksamhet utförs av tingsnotarier på deras fritid, är djupt otillfredsställande. Huvudparten av tingsnotarierna kommer från en social miljö, som skyddat dem från kunskaper om hur livet kan te sig. Den juridiska utbildningen som den nu är utformad lägger föga intresse och vikt vid träning att förstå och närma sig dem som i olika avseenden kommer i kontakt med rättvisan. Oftast saknar personundersökaren de rent tekniska kunskaperna om hur en sådan undersökning skall bedrivas. Personundersökningen kan vara av avgörande betydelse för den tilltalade och det borde vara självklart att en personundersökare skall ha tillräckliga kunskaper för denna grannlaga uppgift.

Det är också viktigt, som beredningen påpekar, att valet av övervakare inte får avgöras av slumpen. Det är inte ovanligt att personundersökaren — utan att den tilltalade får ge sin syn på valet — övertalar någon arbetsgivare, lärare eller annan som förekommer i undersökningen, något som helt strider mot övervakningens idé. Personundersökningsverksamheten skall ingå i frivårdens arbetsuppgifter och utbyggnad av densamma bör ha hög prioritet. Kategorier utanför frivårdsorganisationen bör inte utan vidare kunna få personundersökningsuppdrag.

Övervakningsnämnden i Halmstad anser att personundersökningarnas betydelse övervärderats. Uppgiften för personundersökaren är att kartlägga den undersöktes tidigare förhållanden och att för domstolen framlägga förslag till lämplig straffrättslig reaktion. Det kan ifrågasättas om det redan under personundersökningstiden är lämpligt att i högre grad koppla in skyddskonsulentorganisationen på det aktuella fallet eftersom ungefär en femtedel av de undersökta får villkorlig dom och därför i fortsättningen inte har någon kontakt med skyddskonsulenten. Den nu tillämpade ordningen att förordna särskilda förundersökare vilka tjänstgör som tingsnotarier eller eljest avlagt juris kandidatexamen bör bibehållas eftersom personundersökningen bör ingå som ett led i notarieutbildningen och eftersom dessa personundersökare får anses ha goda förutsättningar att lägga fram förslag till åtgärder mot den undersökte.

I fråga om frivårdstjänstemannens medverkan i arbetet på häktena anför *Skyddsvärnet i Stockholm* att beredningens förslag ger uttryck för ett bland frivårdspersonalen länge känt behov. Beredningens förslag innebär att mer eller mindre vattentäta skott slås in vilket kommer att kräva stora mått av samarbetsvilja och samarbetsträning. Viss varsamhet med aktiviteter på häkten torde vara av nöden dels med hänsyn till att skuldfrågan inte avgjorts, dels med hänsyn till polisutredningsintressen.

RÅ finner beredningens förslag ändamålsenligt för ett bättre utnyttjande av häktningstiden. RÅ vill dock understryka förutsättningen att vederbörande åklagare är införstådd med verksamheten och godkänner dess omfattning i det enskilda fallet. *TCO* delar beredningens uppfattning rörande verksamheten vid häktena men framhåller betydelsen av att de häkten som har assistenter får behålla dessa. TCO anser att det är tvivelaktigt om de frivårdsassistenter som knyts till häktena kommer att hinna med några personundersökningar.

Föreningen Sveriges åklagare anser det helt riktigt att åtgärder för att reda upp gärningsmannens sociala situation sätts in så tidigt som möjligt och att det är bra om detta kan ske redan under det processuella frihetsberövandet. Kraftfulla och framgångsrika åtgärder som sätts in i detta skede kan kanske ibland rentav leda till att frihetsberövande påföljd som eljest bedömts behövlig kan undvikas.

Beträffande övervakningen framhåller *Övervakarnas riksförbund* att det är riktigt som beredningen påpekar att det i vissa fall kan vara svårt att nå en yrkesarbetande frivillig övervakare på arbetstid. Å andra sidan går det — med få undantag — inte att nå tjänstemannaövervakare efter arbetstidens slut. Beredningen har inte gått in på frågan hur en tjänstemannaövervakare skall kunna bistå den övervakade under icke arbetstid, dvs. kvällar, lördagar, söndagar och övriga helgdagar vilket är den tid som ur övervakningssynpunkt är känsligast för en person som saknar eller har få sociala kontakter. Enligt riks-

förbundets uppfattning är det en allvarlig svaghet i beredningens betänkande att beredningen inte samtidigt föreslår att jourtjänstgöring inrättas på icke arbetstid.

En lekmannaövervakare som får den omsorgsfulla handledning av frivårdspersonal som beredningen föreslår och den utbildning som förordas av riksförbundet bör kunna anförtros arbetet även med ett tyngre klientel än vad beredningen tänkt sig. Riksförbundet intar den ståndpunkten att tjänstemannaövervakare är att föredra framför lekmän endast när det gäller det allra tyngsta klientelet i de tre största städerna och detta enbart under förutsättning att ständig jourtjänstgöring av tjänstemän ordnas under icke-arbetstid.

Socialstyrelsen pekar på erfarenheten att lekmannaövervakarnas engagemang i sin uppgift har ett stort terapeutiskt värde varför man inte generellt bör prioritera tjänstemannaövervakare. Styrelsen förutskickar att man skall kunna kräva av såväl tjänste- som lekmannaövervakare att de fullgör sina insatser inte endast under dagtid utan även under kvällar och nätter, veckoslut och helger, vad avser tjänstemannaövervakarna i särskilt reglerad ordning. — Med tanke på de komplexa problem, som övervakarna ställs inför bör antalet fall per tjänstemannaövervakare inte uppgå till 30 utan begränsas till ett lägre antal.

LO anser att lekmannaövervakningen kombinerat med beredningens förslag om kontaktmän för vissa grupper är att föredra framför tjänstemannaövervakning. Inte minst viktig är lekmannaövervakningen för att skapa förståelse för den dömdes situation ute i samhället. Här borde stora möjligheter finnas för frivårdsorganisationen, att på tidigt stadium skapa kontakt med den lokala fackföreningsrörelsen. Arvodet i sig torde inte spela någon avgörande roll. Däremot bör, i enlighet med förslaget från beredningen, ökade möjligheter till ersättning tillskapas för dem som verkligen haft speciella utgifter i samband med övervakningsuppdraget.

Övervakningsnämnden i Stockholm sjätte avdelningen konstaterar att de intagna allt oftare föredrar lekmannaövervakare men kan inte frigöra sig från misstanken att detta önskemål många gånger bottnar i den uppfattningen att tjänstemannaövervakaren är strängare i fråga om kontrollen. Nämndens klientel är så belastat att tjänstemannaövervakare i regel är att föredra. Nämnden anser det dock tacknämligt om antalet ärenden per tjänsteman kan begränsas.

Skyddsvärnet i Göteborg delar helt beredningens mening att tjänstemän i högre grad än nu bör handha övervakningsuppdragen, framför allt när det är fråga om personer som skall villkorligt frigivas eller internerade som skall överföras till vård utom anstalt. Många frivilliga övervakare gör helt visst en god insats. I regel lägger dock deras eget arbete hinder i vägen för att hjälpa klienterna med problem som måste lösas på dagtid.

SACO finner att en ytterligare satsning på tjänstemannaövervakning är ett steg i rätt riktning. Nu rådande förhållanden är inte tillfredsställande. Det innebär en konstant brist på övervakare och att de övervakare som finns tilldelas för många klienter och därför inte hinner med sina uppdrag på ett tillfredsställande sätt.

Socialutredningen finner det tveksamt huruvida det förutsatta ökade behovet av personundersökare och övervakare borde tillgodoses genom en utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen. Enligt utredningens uppfattning torde övervägas att i stället tillföra de berörda kommunala socialvårdande organen motsvarande personalresurser. En liknande uppfattning har *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* som ifrågasätter, om man inte i viss mån kan inskränka den utökning av antalet frivårdstjänstemän, som beredningen föreslagit, och i stället stimulera främst kommunerna att öka sina resurser i motsvarande mån, inte minst på nykterhetsvårdssidan.

Svenska kommunförbundet anser också att frivårdens sociala verksamhet på längre sikt bör integreras med socialvården men finner samtidigt att en sådan lösning i dag inte är möjlig på grund av att frivårdens befattning med de övervakade ytterst grundar sig på en dom och är ett led i en påföljd, som socialvården inte kan verkställa.

Länsstyrelsen i Jönköpings län ifrågasätter om övervakararvodet är tillfyllest för att tillförsäkra de frivilliga övervakarna en skälig ersättning för deras arbete och kostnader. Bl. a. med hänsyn till ökade kostnader för porto, telefon o. dyl. föreslår länsstyrelsen att kostnadsersättningsdelen av arvodet höjs avsevärt. Även *länsstyrelsen i Stockholms län* anser att en höjning av övervakararvodet bör eftersträvas. *Övervakarnas riksförbund* anser det vara ett minimikrav att arvodet uppräknas åtminstone till det värde det hade då det nuvarande arvodet tillkom år 1968 samt att en motsvarande procentuell ökning av kostnadsdelen sker. *Svenska kommunförbundet* framhåller däremot att de kommunala tjänstemännen vilka för närvarande sköter övervakningsuppdrag såväl åt kriminalvården som åt kommunerna inte erhåller någon ersättning för de sistnämnda. Förbundet vill därför betona att det konkurrensförhållande som i viss utsträckning redan finns ej ytterligare får skärpas.

Beredningens förslag om kontaktmän för den del av frivårdsklientelet som ej är i behov av kontroll avvisas av ett flertal remissorgan. *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* finner att förslaget medför risk för att övervakningen får ytterligare drag av repressivitet. Klientelet skulle lätt kunna delas upp mellan "snälla", som har kontaktman och "elaka" som har övervakare. I den mån tidigare klienter behöver stöd och hjälp kan detta klaras av frivården och den allmänna socialvården. Liknande synpunkter framförs av *socialutredningen* som inte finner skäl för en sådan särbehandling av kriminalvårdens klienter, och av *Skyddsvärnet i Göteborg* som antar att det hela kommer att bli

en "papperssak". *Svenska fångvårdssällskapet* ställer sig tveksamt därför att övervakningens kontrollmoment inte längre verkar på något avgörande sätt skugga dess dominerande vårdfunktion. *Föreningen Sveriges åklagare* finner att beredningens förslag i denna del delvis är en lek med ord. Förhoppningen måste dock ursprungligen vara att sådana relationer uppstår mellan klient och övervakare att av beredningen angivna förtroendeklyftor ej uppkommer. En positiv uppfattning redovisar däremot *Övervakarnas riksförbund* som emellertid anser att rapportskyldigheten bör bibehållas och att arvode bör utgå med samma belopp som till övervakare.

Hovrätten för Övre Norrland tillstyrker förslaget om förkortad övervakningstid vid skyddstillsyn och framhåller att hovrättsledamöter med erfarenhet från övervakningsnämnd funnit att en treårig prövotid ofta är onödigt lång. Det bör dock finnas möjlighet för övervakningsnämnd att förordna om övervakning även ett tredje år.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anmärker att prövotid och övervakningstid inte nödvändigtvis behöver sammanfalla. Bibehålles en prövotid på två år vid villkorlig dom, vilket hovrätten anser lämpligt, bör prövotiden vid skyddstillsyn vara längre eller tre år.

När en domstol i ett visst fall skall välja mellan ett icke helt kortvarigt fängelsestraff och skyddstillsyn, kan domstolen anse det utslagsgivande att den dömde bör stå under övervakning en avsevärt längre tid än om han villkorligt frigives från fängelsestraffet. Är prövotiden vid skyddstillsyn alltid så kort som två år och ofta endast ett år, kan risk finnas att domstolen väljer den frihetsberövande påföljden. Hovrätten anser därför att beredningens förslag i denna del kan leda till ett resultat som är motsatt beredningens uppfattning att frivård skall tillämpas i ökad omfattning. Särskilt gäller detta om övervakningsnämnderna icke heller får befogenhet att förlänga prövotiden vid misskötsamhet. Hovrätten avstyrker således förslaget om förkortning av prövotiden. Hovrätten delar emellertid beredningens uppfattning att övervakningen i många fall kan upphöra tidigare än vid prövotidens utgång. Lämpligen bör övervakningsnämnderna därför åläggas att ompröva övervakningens bestånd efter två år. Härigenom borde ett stort antal övervakningsfall kunna avföras.

Föreningen Sveriges statsåklagare finner att korta och effektiva övervakningstider avgjort är att föredra framför långa och meningslösa. Samma uppfattning redovisar *länsåklagaren i Örebro län* medan däremot *överåklagaren i Göteborg* motsätter sig förslaget med hänvisning till att åtskilliga personer, som dömts till skyddstillsyn har sociala problem som gör det värdefullt om prövotiden bibehålles i tre år. En obligatorisk prövning efter två år är tillräcklig för att begränsa antalet fall med treårsövervakning till dem som oundgängligen behöver sådan. Liknande synpunkter redovisar *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Sveriges advokatsamfund* och *Föreningen Sveriges åklagare. Skyddsvärnet i Göteborg* anser att en alltför lång övervakningstid kan ha en negativ effekt.

Den dömde tröttnar på att stå under övervakning när han en längre tid levat under ordnade förhållanden och känner sig i någon mån förföljd av samhället för det brott, som han en gång dömts för.

Beträffande värdet av särskilda föreskrifter anför *kriminalvårdsnämnden* att man självfallet bör undvika att meddela föreskrifter som ej fyller något vettigt ändamål. Nämnden påpekar dock att delade meningar ofta kan råda mellan de personer, som uttalar sig i ett frigivningsärende, om behovet av särskilda föreskrifter. När det gäller skadeståndsbetalningar framhåller nämnden betydelsen av att enskildas skadeståndsanspråk tillgodoses. Nämnden anser att betalning av skadestånd inte bör stå tillbaka för andra anspråk på skuldbetalning. Det är därför inte givet att statens fordringar på t. ex. skatter, böter och rättegångskostnader bör prioriteras. Om föreskrift om skadestånd skall inskränkas bör man sträva efter att på andra vägar tillgodose den skadelidandes av domstol godkända anspråk.

En mera bestämd uppfattning har *övervakningsnämnden i Stockholm fjärde* och *sjätte avdelningarna* vilka båda meddelar att de endast i undantagsfall använder sig av föreskrifter eftersom de anser sådana vara verkningslösa. Nämndavdelningarna har heller ingenting att erinra mot att varning och vitesföreläggande avskaffas men anser däremot, i likhet med beredningen, att omhändertagandeinstitutet bör bibehållas. *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* uttalar sig däremot för ett bibehållande av varning och framhåller att man från övervakningsnämndernas sammanträden kunnat berätta om fall där varningen haft effekt.

För avskaffande av föreskrifter och sanktioner uttalar sig däremot *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* som dessutom framhåller att det för närvarande råder en olycklig skillnad i praxis mellan landets många övervakningsnämnder. *Länsåklagaren i Örebro* finner att erfarenheten ger vid handen att domstolar kan ge föreskrifter som inte alltid är helt genomtänkta beroende på att domstolen inte har material nog att analysera den sociala situationen.

LO finner att de föreskrifter som ofta ingår som ett moment i övervakningsinstitutet med rätta kritiseras. Den mest kritiserade av alla är föreskriften om skadeståndets betalning. Av den dömde uppfattas detta ofta som ett extra straff och motverkar anpassning till arbetslivet. Det är olustigt att övervakaren och frivårdspersonalen skall fungera som indrivare av skadestånd hos människor vars ekonomiska och sociala situation redan utan skadeståndsskyldighet är svår och bräcklig. Över huvud taget bör en förutsättningslös prövning ske hur den många gånger hopplösa situationen med dryga skadestånd skall kunna lösas för den dömde så att han eller hon i frigivningssituationen känner sig motiverad att återgå till arbete. I detta sammanhang vill LO framhålla att löneutmätningsinstitutet ofta direkt motverkar en resocialisering.

Beträffande frivårdens sociala verksamhet anför *SAF* att man mot

bakgrund av den vikt frivården tillmäts finner det anmärkningsvärt att beredningen praktiskt taget helt förbigått de utomordentligt svårlösta problem som sammanhänger med arbetsvård, arbetsanställning och de straffades anpassning till normalt arbetsliv. Enligt SAF gör beredningen inga försök att analysera problemen eller penetrera frågan om relationerna mellan frivården, arbetsvården, arbetsförmedlingen och företagen. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att inom den statliga arbetsvården har särskilda kontaktmän avdelats för att underlätta samarbetet mellan kriminalvården och arbetsmarknadsverket och förmedla kriminalvårdsklientelets kontakt med verket. I varje län finns dessutom en handläggare som ålagts att vid sidan av andra arbetsuppgifter tjänstgöra som länskontaktman för samarbete med skyddskonsulentorganisationen inom länet och lokalkontaktmän för samarbete med ortens kriminalvårdsanstalt. Kontaktmännens arbetsbelastning är stor och medger inga ytterligare insatser med nuvarande organisation. Kriminalvårdsberedningens förslag innebär krav på ökade insatser från arbetsmarknadsverkets sida. Enligt styrelsens mening kommer det att bli nödvändigt att pröva samarbetsformerna med kriminalvården för att undersöka om vissa moment i arbetet bör kunna prioriteras medan andra kan minskas eller utgå. Under alla förhållanden torde den av beredningen föreslagna utökningen av antalet räjonger ställa krav på ändrade arbetsformer. Arbetsmarknadsstyrelsen delar beredningens principiella uppfattning om behovet av ökade insatser inom frivården. Ett realiserande av beredningens förslag kräver emellertid också att ökade personella resurser tillförs arbetsmarknadsverket.

Socialstyrelsen finner en betydande upprustning av såväl öppen som sluten nykterhetsvård vara en förutsättning för att de nykterhetsvårdande organen skall kunna förverkliga sitt vårdansvar gentemot kriminalvårdens klienter. Den gruppverksamhet som beredningen föreslår finner styrelsen kunna medföra risk för att någon eller några aktiviteter kan komma att dominera till förfång för den enskilde klientens intresseinriktning och anlag. Socialstyrelsen anser att det inte är lämpligt att sammanföra de övervakade i selekterade grupper. Övervakaren bör i regel inrikta verksamheten på samarbete med olika former för allmän stöd- och hjälpverksamhet, inte minst inom ramen för föreningsverksamheter av olika slag. Som ett led i strävandena att integrera frivården med den samlade socialvården anser styrelsen att man i samband med en omorganisation av frivårdsdistrikten bör överväga att lokalmässigt integrera frivården med de statliga vårdkonsulenterna. Härvid öppnas tillfälle att i tillämplig omfattning införa skyddskonsulenten inom vissa verksamheter där socialvårdskonsulent, barnavårdskonsulent, länsnykterhetsnämndens konsulent och assistent samt glesbygdskonsulent f. n. på försök sammanförts till ett konsulentkontor. Socialstyrelsen har med hänsyn bl. a. till de goda erfarenheterna av försöksverksamheten före-

slagit att försöken med konsulentgrupper skall anses avslutade och att verksamheten permanentas. F. n. övervägs möjligheten att inlemma även länsläkarorganisationen i socialkonsulentgruppen.

Även *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* behandlar avvägningen av resursfördelningen mellan kriminalvård och nykterhetsvård. Man påpekar bl. a. att nykterhetsvårdens anstalter under senare år i allt större utsträckning kommit att träda i stället för anstaltsvård inom kriminalvårdens ram. Denna praxis, som är under utveckling, medför att adekvata vårdformer tillhandahålles kriminalvårdsklientelet i ökad omfattning och bör därför underlättas. Å andra sidan medför otvivelaktigt tillväxten av kriminalvårdsklientelet inom nykterhetsvårdens anstalter starka påfrestningar på dessa. Det kan därför bli nödvändigt att vidta vissa specialanordningar inom nykterhetsvårdens anstaltssystem.

Svenska kommunförbundet framhåller att ett genomförande av beredningens förslag kommer att medföra kostnadsökningar för den primärkommunala nykterhetsvården. Oavsett hur den primärkommunala socialvårdens medverkan i ett behandlingsarbete kommer att utformas är det enligt kommunförbundets mening nödvändigt att samordnings- och kostnadsfrågor blir föremål för närmare överläggningar mellan statens och kommunernas företrädare.

En liknande uppfattning framföres av *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter* som anser att regeringen måste påta sig det politiska ansvaret för att beredningens propåer om att straffade har samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsatser som andra människor i vårt samhälle genomförs. Föreningen föreslår inrättandet av ett samrådsorgan mellan socialstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, landstings- och kommunförbundet samt att omdaningen av lagstiftningen på socialvårdens område utformas på ett sådant sätt att en övervältring av arbetsuppgifter från andra vårdområden förhindras. Liknande synpunkter framföres av *Skyddsvärnet i Stockholm* som framhåller att genomslagskraften hos kommunförbundens och socialstyrelsens råd och anvisningar som tillkommit efter förhandlingar mellan ämbetsverken gör att tilltron till förhandlingsresultat om bättre samhällsservice för kriminalvårdsklientelet starkt kan ifrågasättas. *Västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd* framför farhågor för att frivården i framtiden får överta nya klientgrupper om socialagstiftningen utformas på sådant sätt att man söker undvika alla tvångsinslag. Man framför också önskemål om att kriminalvårdsstyrelsen varje år ger ut en erfarenhetssamling som redovisar resultaten av olika behandlingsexperiment.

RRV påpekar att frivårdens andel av kriminalvårdens driftsanslag kommer att öka från 13 till 19 %, i absoluta tal en ökning med 22 milj. kronor. Med hänsyn till frivårdens väsentliga uppgifter bör enligt verket övervägas om inte denna sektor bör prioriteras ytterligare och då på

anstaltsvårdens bekostnad. För kriminalvårdsberedningens intentioner betydelsefulla problem, som t. ex. anskaffning av bostäder åt frigivna och den i beredningens arbete något berörda frågan om klienternas skadeståndsskyldighet, kan för en tillfredsställande lösning komma att kräva en inte obetydlig resurssatsning.

Svenska skyddsförbundet hälsar med tillfredsställelse de olika förslag till utbyggnad av frivården som framläggs av beredningen och konstaterar att många skyddsföreningar kunnat finna utrymme för fortsatta insatser på speciella områden, som exempelvis bostadsfrågan. Förbundet räknar med att dess anslutna föreningar med deras kommunala anknytning alltjämt kommer att fortsätta sin verksamhet. Sålunda har de större föreningarna upprättat såväl socialmedicinska läkarmottagningar, bostadshotell, inackorderingshem och behandlingshem samt icke minst av kommunerna tilldelats speciella bostadskvoter för insprängda lägenheter för kriminalvårdens klienter.

Övervakningsnämnden i Stockholm fjärde avdelningen anser beredningens förslag att slopa specialdistrikten och samordna frivårdsorganisationen med den kommunala socialförvaltningen vara en klar organisatorisk förbättring. Avdelningen har erfarenhet av den inte sällan återkommande växlingen mellan övervakning på grund av skyddstillsyn och villkorlig frigivning. Det skulle säkert vara till fördel om övervakningen hela tiden kunde skötas av samma organ. Liknande synpunkter framförs av *Skyddsvärnet i Göteborg* medan *Skyddsvärnet i Stockholm* och *Svenska fångvårdssällskapet* redovisar tveksamhet bl. a. med hänvisning till att man inom Stockholms integrerade socialvård övervägt bibehållandet av en specialbyrå för de mest utslagna samt till att de unga och internerade på frivårdssidan bör kunna åberopa skäl för specialbehandling så länge påföljderna ungdomsfängelse och internering gäller. Enligt dessa remissorgan bör en eventuell utredning därför göras förutsättningslöst. En negativ inställning har *ungdomsfängelse-* och *interneringsnämnderna* av vilka den förstnämnda anser att det, vilken distriktsindelning man än väljer, är värdefullt att särskilda, personella, ekonomiska och andra resurser sätts in för att ta hand om det unga klientelet. Ungdomsfängelsenämnden påpekar att en sådan ordning redan tillämpas på de distrikt som har blandat klientel. Interneringsnämnden finner att den omständigheten att på de flesta håll i landet särskilda distrikt inte kan upprättas för internerade inte bör utgöra hinder för att anordningen behålles där den nu finns.

6.3 Departementschefen

Såväl beredningen som flertalet remissorgan betonar den förebyggande verksamhetens betydelse för att begränsa kriminaliteten. Beredningen framhåller emellertid också att kriminalvården huvudsakligen måste

inskränka sina insatser till dem som redan gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar medan de rent förebyggande uppgifterna måste vila på andra myndigheter bl. a. social-, ungdoms- och nykterhetsvård. Med instämmande i beredningens synpunkter vill jag understryka att kriminalvårdens insatser ofrånkomligen måste begränsas till rehabilitering av de kriminella. Desto angelägnare framstår det att kriminalvården, när den i enlighet med sin uppgift, fått ta befattning med en lagöverträdare har möjlighet att sätta in rehabiliteringsinsatser på ett så tidigt stadium som möjligt. Från denna synpunkt anser jag beredningens förslag rörande personundersökningsförfarandet och ökade frivårdsinsatser på häktena synnerligen betydelsefullt. De snabba kurativa åtgärder som blir möjliga genom den föreslagna ordningen torde kunna bidra till att den åtalades personliga förhållanden förbättras. Det kan bl. a. påpekas att en stor del av de straffade vid domstillfället saknar arbete och lever under oordnade förhållanden. Vad Föreningen Sveriges åklagare i detta sammanhang anför är beaktansvärt. Jag vill därför starkt understryka beredningens uttalande om att kurativa eller andra stödjande insatser av skilda slag som sätts in under tiden innan ansvarsfrågan slutligt avgjorts i princip alltid bör baseras på ett uttryckligt medgivande från den som åtgärden avser. Frivilligheten i de föreslagna åtgärderna anser jag vara en garanti för att den åtalade inte skall uppfatta erbjudande om hjälp som ett föregripande av domstolens beslut.

Representanter för såväl domare som åklagare och advokater anser att de nuvarande personundersökningarna stundom är av mindre tillfredsställande kvalitet. Detta innebär dels att domstolen får ett otillräckligt underlag för sin bedömning av den åtalades person men också en risk för att verkställigheten av den utdömda påföljden utformas på ett felaktigt sätt eftersom personundersökningen är ett betydelsefullt underlag för behandlingsplaneringen. Med hänsyn härtill anser jag det vara ett rättssäkerhetskrav att personundersökningen ger en så objektiv och allsidig bild av den åtalade som möjligt. Bland dem som för närvarande sysslar med dessa undersökningar utför flertalet ett förtjänstfullt arbete. Det är dock uppenbart att resultaten kunde bli ännu bättre om personundersökarna får den handledning av erfarna socialarbetare som beredningens förslag möjliggör.

Vad beredningen framhåller rörande frivårdens dubbla uppgift som kontroll- och hjälporgan vill jag särskilt understryka. Sedan länge har övervakningen betraktats som en mildare form av påföljd. Genom införandet av brottsbalken har de icke frihetsberövande påföljderna tillerkänts en ställning som i många avseenden är jämförbar med övriga påföljder. De åtgärder som nu föreslås av beredningen är avsedda att ge frivårdsarbetet det materiella innehåll som motiverar ett sådant synsätt.

I det äldre samhället gav boende- och familjeformer utrymme för en naturlig social kontroll. Industrialisering och urbanisering har lett till

att denna påverkan på den enskilde minskat i betydelse. För en del människor innebär den minskade sociala kontrollen att de utsätts för påfrestningar som de inte förmår klara och frestelse att tillfredsställa behov och önskemål utanför lagens ram.

I dessa fall synes det naturligt att den normala sociala kontrollen förstärks med hjälp av de kontrollmöjligheter som står till samhällets förfogande genom övervakningsinstitutet. Konsekvent genomförd kan övervakningen enligt min mening i fråga om effektivitet väl hävda sig med andra påföljder. Den torde under sådana förhållanden även få betydande allmänpreventivt värde. Med full förståelse för dem som i övervakningsarbetet enbart vill se en social insats måste jag hävda att denna insats ej får undanskymma kontrolluppgiften. Även om jag till fullo inser värdet från såväl rehabiliterings- som kontrollsynpunkt av ett personligt förhållande mellan övervakare och övervakad måste jag dock i fråga om det socialt och kriminellt mest belastade klientelet ifrågasätta om inte övervakningsarbetet kräver insatser, som inte rimligen kan begäras av en lekman. Beredningens förslag till avvägning mellan lekmanna- och tjänstemannaövervakare och till normer för beräkning av handläggande personal synes vara väl motiverade. Genom en sådan fördelning skapas förutsättningar för att frivårdspersonalen i större utsträckning än hittills kan delta i det direkta fältarbetet genom uppsökande verksamhet.

Vad som här anförts rörande övervakningens syfte leder till att beredningens förslag om kontaktmän för de klienter som inte längre har något kontrollbehov kan ifrågasättas. Kontrollfunktion ingår enligt min mening som en oskiljaktig del i allt frivårdsarbete. När något kontrollbehov inte längre föreligger bör kriminalvårdens kontakt med den dömde upphöra. I den mån sociala behov fortfarande föreligger bör dessa tillgodoses genom de sociala myndigheternas försorg. Jag anser mig således inte kunna biträda beredningens förslag på denna punkt.

Beredningen har också övervägt vilka besparingar och prioriteringar som kan göras för att uppväga de betydande kostnadsökningar som en förstärkning av frivårdspersonalen medför. De skäl som därvid anförs för en avkortning av övervakningstiden vid skyddstillsyn är värda att beakta. Bland dem som sysslar med frivårdsarbete är det en enhällig uppfattning att det tredje övervakningsåret endast i undantagsfall ger någon positiv effekt. I stället finns en uppenbar risk att hela övervakningsproceduren efter så lång tid övergår i slentrian som är föga ägnad att inge respekt för påföljden vare sig hos den dömde eller hans omgivning. Det torde också finnas risk för att den dömde förlorar känslan för sambandet mellan brott och påföljd. I likhet med vad som förordas av det övervägande antalet remissorgan finner jag därför att en kortare och mera effektiv övervakning i regel är att föredra.

Beredningens ställningstagande till förslaget om höjning av över-

vakararvodena grundar sig på en rent ekonomisk bedömning och bör inte uppfattas som en nedvärdering av lekmannaövervakarnas värdefulla arbete. Behovet av insatser på kriminalvårdens område är stort. En del av dessa är mycket kostnadskrävande. Beredningen har vid sin bedömning av olika förslag också haft att ta hänsyn till de statsfinansiella förutsättningarna för ökade insatser. Vid sin prioritering av angelägenhetsgraden hos olika reformer har beredningen främst ansett sig böra satsa på en förbättrad övervakarutbildning samt på ökade möjligheter för övervakarna att få ersättning för utlägg i samband med fullgörandet av sitt uppdrag. Jag delar i detta avseende beredningens uppfattning.

Frivårdens sociala verksamhet är främst avsedd att komplettera de insatser som görs av arbetsmarknadsverket och sociala myndigheter. I likhet med beredningen anser jag att denna ordning bör bestå även i fortsättningen och vill därvid ånyo kraftigt understryka kriminalvårdsklientelets självklara rätt till hjälp och stöd i samma utsträckning som andra medborgare. I vissa avseenden får man emellertid räkna med att frivårdens klienter har behov vilka normalt ej kan tillgodoses av andra myndigheter. Bland dessa kan särskilt nämnas bostadsfrågor och fritidsplanering. Den ökade medelstilldelning som föreslås för sådana ändamål anser jag därför välmotiverad. Med hänsyn till sambandet mellan kriminalitet och alkohol- och narkotikaproblem är det också nödvändigt att frivårdsorganisationen i större utsträckning än hittills får tillgång till psykiatrisk och psykologisk expertis. Den föreslagna kopplingen av dessa resursförstärkningar till lokalanstalter och häkten ger en god garanti för ett effektivt utnyttjande av personalresurserna.

Av synnerlig vikt är frågan om de straffades förhållanden på arbetsmarknaden och deras anpassning till arbetslivet. Speciellt känsligt blir detta problem under perioder av ökad arbetslöshet. Sedan år 1962 har en samverkan under reglerade former mellan kriminalvårdsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen bedrivits i dessa frågor. Under de senaste åren har dessstom vid fjorton anstalter inrättats särskilda nämnder för arbetsmarknads- och fackliga frågor (NAFF). I nämnderna ingår representanter för arbetsmarknadsverket och för arbetsmarknadens parter. I dessa nämnder kan de intagna genom egna kontaktmän diskutera arbetsmarknadsproblem i samband med frigivningen. Under år 1971 hölls i justitiedepartementet överläggningar med fackliga organisationer rörande kriminalvårdsklientelets situation på arbetsplatserna. Dessa överläggningar har fortsatts av kriminalvårdsberedningen och avses att återupptas av departementet och fullföljas genom kontakter med arbetsgivarorganisationer. För att underlätta kriminalvårdsstyrelsens samarbete med arbetsmarknadens myndigheter och organisationer har jag föreslagit inrättande av en tjänst på handläggarnivå för dessa frågor.

Vidare föreslås en medelsuppräkning för NAFF-nämndernas verksamhet.

Liksom åtskilliga remissorgan anser jag att de föreslagna förändringarna av anstaltsorganisationen och i kriminalvårdens regionala indelning verksamt skall bidra till ett utökat och förbättrat samarbete på det lokala planet såväl med arbetsmarknads- som sociala myndigheter. Att överbrygga de klyftor som på en del håll tycks finnas mellan kriminalvården och andra samhälleliga stöd- och vårdorgan framstår därvid som en av den nya organisationens mest väsentliga uppgifter. Med hänsyn härtill är det också angeläget att frivårdsorganisationen i storstäderna anpassas till den vårdorganisation som finns på dessa orter. Jag avser därför att inom kort låta företa den av beredningen föreslagna översynen av storstädernas distriktsindelning inom frivården.

7 Fångvårdsanstalter och häkten

7.1 Beredningen

Beredningen redogör inledningsvis för de senare årens anstaltsbyggande och uppehåller sig speciellt vid Kumla- och Österåkeranstalterna och den kritik som riktats mot dem. Beredningen anser att kritiken i många fall varit ensidig och överdriven men ändå inte helt utan fog. Framför allt har anstalternas storlek på ett olyckligt sätt minskat den personliga kontakten mellan personal och intagna samtidigt som den har försvårat eller omöjliggjort individualiserade behandlingsformer som frigång, besökspermissioner m. m. Det har också varit svårt att individualisera kontrollen av de intagna vilket medfört att en del behandlats med onödig restriktivitet. Å andra sidan har dessa anstalter fyllt en viktig uppgift genom att de successivt har fått ta emot en allt större del av de verkligt svårskötta och farliga intagna. Särskilt Kumlaanstalten har under de senaste åren kommit att fungera som en riksanstalt för det mest komplicerade klientelet.

Även om uppfattningarna om hur stor del av anstaltsklientelet som behöver tas om hand under särskilt kontrollerade former varierar, är det dock beredningens uppfattning att behovet av platser av Kumlatyp numera är täckt. Under förutsättning att den av beredningen föreslagna differentieringen fungerar på ett önskvärt sätt torde man nu kunna inrikta byggnadsverksamheten på anstalter som i större utsträckning kan fungera som ett led i en behandlingskedja syftande till att successivt slussa ut klienterna i frihet.

De förslag till byggande av nya anstalter som för närvarande finns utarbetade skulle dels innebära en fortsatt koncentration till ett fåtal större enheter dels också ge ett dyrare alternativ eftersom 1 000 platser av den typ som beredningen föreslagit beräknas kosta 125 milj. kr. medan

de 790 platser som tidigare har planerats kostnadsberäknats till 231 milj. kr.

På grundval av den utredning som gjorts av KAIK har beredningen också dragit upp riktlinjer för hur verksamheten vid anstalterna i framtiden bör bedrivas. Dessa riktlinjer är i första hand anpassade till beredningens allmänna strävan att koncentrera sina insatser på frivården samt till beredningens ställningstaganden i fråga om anstaltssystemet, det regionala systemet och beträffande frivårdens medverkan i anstaltsarbetet. Olika åtgärder prioriteras med utgångspunkt från de ekonomiska synpunkter som beredningen haft att beakta. Ekonomiska överväganden ligger bakom beredningens beslut att ej tillstyrka KAIK:s förslag att på de slutna anstalterna senarelägga inlåsningen som nu sker mellan kl. 19 och 20. En sådan reform skulle medföra en merkostnad med ungefär 3,5 milj. kr. för varje timme som inlåsningen förskjuts. Beredningen anser att detta belopp bättre kan användas för att ge ett ökat antal intagna möjlighet att tillbringa anstaltstiden på öppen anstalt där de under större delen av fritiden kan vistas i gemenskap. Beredningens förslag till lokalanstalter åsyftar en sådan ordning.

Beträffande klientelets fördelning på öppen och sluten vård framhåller beredningen vidare att de hinder som finns för ett ökat utnyttjande av de öppna anstalterna delvis är förknippade med deras funktionssätt och lokalisering. I stor utsträckning bör sådana problem kunna övervinnas. Med ett system av lokalanstalter kan man dels ge de intagna större möjlighet att tillbringa anstaltstiden i närheten av hemorten, dels också vidga deras valmöjligheter i fråga om arbetsplacering genom ett utökat användande av frigångsinstitutet. Anstalternas relativt öppna karaktär ökar de intagnas möjligheter till samvaro under fritid.

I likhet med KAIK anser beredningen att planeringen av de intagnas anstaltsvistelse liksom av den efterföljande frivårdsbehandlingen bör tillmätas stor betydelse. Beredningen är dock — till skillnad från KAIK — inte beredd att föreslå personalförstärkningar för arbetet med behandlingsplaneringen. I stället föreslås en rationalisering av verksamheten. Om personundersökningarna utformas på det sätt som beredningen föreslagit kan utredningsförfarandet vid behandlingsundersökningen avsevärt förenklas. En betydande del av den behandlingsplanering som nu utförs på anstalterna kan genom frivårdspersonalens medverkan utföras på häktena. Härigenom uppnår man dels att den undersökningsperiod som inleder anstaltsvistelsen förkortas, dels att frivårdens kännedom om klienterna tillvaratas i en helt annan utsträckning än hittills. För de häktade innebär kontakten med frivården ett värdefullt avbrott i den isolering som häktestiden innebär. Även på lokalanstalterna kan ansvaret för behandlingsplaneringen i stor utsträckning övertas av frivårdstjänstemän. På riksanstalterna underlättas behandlingsplaneringen av att verksamheten vid dessa anstalter blir mer specialiserad vil-

ket medför att redan placeringen av en klient vid en viss anstalt utgör en anvisning om hur hans anstaltsvistelse bör organiseras.

Beredningen framhåller särskilt vikten av att personalrepresentationen vid kollegierna blir så allsidig som möjligt. Man föreslår därför att frivårds-, tillsyns- och arbetsledarpersonal obligatoriskt skall närvara vid kollegierna. Likaså förutsättes att regionchefen regelmässigt deltar i dessa. För att underlätta personalens medverkan föreslås att medel anslås till ersättare för tillsynspersonal och arbetsledare under den tid då de deltar i behandlingskollegier.

Beredningen framhåller att det f. n. föreligger allvarliga brister när det gäller hälso- och sjukvården på anstalterna. Detta problem bör i första hand lösas genom att de intagna i större utsträckning än hittills får tillgång till samhällets allmänna hälso- och sjukvård. Beredningens förslag till ett nytt anstaltssystem har därvid stor betydelse eftersom de intagna på lokalanstalter lättare kan upprätthålla kontakten med de läkare och sjukvårdsinrättningar som normalt har ansvaret för att de kommer i åtnjutande av den vård vartill de är berättigade.

För att ytterligare underlätta samarbetet med den allmänna sjukvården föreslår beredningen att man tar bort den begränsning i möjligheten att bereda de intagna sjukhusvård som ligger i bestämmelsen om att den tid, som fängelsedömda vistats utanför fångvårdsanstalt för att vårdas på sjukhus, inte tillgodoräknas vid beräkningen av strafftiden med mer än en sjättedel av denna.

Oaktat om det föreslagna nya anstaltssystemet skapar gynnsammare förutsättningar än hittills när det gäller att bereda de intagna sjukhusvård måste åtgärder vidtas för att förbättra kriminalvårdens sjukvårdsorganisation såväl med avseende på den akuta situationen som på längre sikt. Med utgångspunkt från en inom kriminalvårdsstyrelsen upprättad sammanställning beträffande anstalternas behov av läkarhjälp föreslår beredningen att man tar upp förhandlingar med centrala och lokala sjukvårdsmyndigheter rörande samarbetsavtal med i första hand landstingen om att dessa skall tillhandahålla kriminalvårdens patienter läkarvård i större utsträckning än vad som f. n. sker. På vissa orter där en koncentration av anstalter medför ett särskilt stort behov av läkarhjälp föreslås inrättande av tjänster för heltidsanställda läkare. Dessutom rekommenderas att anstalter med mer än 100 intagna får en heltidsanställd sjuksköterska. På anstalter med mer än 60 platser inrättas en tjänst som sjuksköterska på halvtid.

För den psykiatriska vården vid fångvårdsanstalterna ansvarar huvudsakligen läkarpersonal knuten till psykiatriska avdelningar. En stor del av tjänsterna har under lång tid varit obesatta. Under senare år har dock förhållandena förbättrats. Beredningen finner ej skäl att föreslå att antalet tjänster utökas. Däremot föreslås att man inrättar en tjänst som kurator vid var och en av de psykiatriska klinikerna.

Beredningens förslag innebär att anstaltsvården tillföres 27 tjänster varav 4 som läkare, 11 som sjuksköterska på heltid, 6 som sjuksköterska på halvtid och 6 som kurator.

I anslutning till synpunkter och förslag framlagda av KAIK behandlar beredningen olika frågor som rör aktiviteterna på anstalterna såsom arbetsdriften, rätten till ersättning för arbete och studier, verksamheten på häktena, skolutbildning, frigång och fritidsverksamhet. Beredningen framhåller särskilt de otillfredsställande förhållanden som råder på häktena där de intagna inte kan erbjudas någon sysselsättning. Beredningen föreslår att 10 tjänster som verkmästare inrättas med placering som arbetsledare på häkten med minst 30 platser samt att medel anslås till arvode för organisatörer av arbetsdriften vid de övriga häktena.

Beredningen framhåller att användandet av psykologiska och pedagogiska metoder för personlighetspåverkan och beteendemodifikation ännu är en nyhet inom institutionsvården och endast prövats i begränsad utsträckning. Det är därför svårt att bedöma sådana metoders värde för kriminalvårdsklientelets behandling. Speciellt när det gäller de psykiskt instabila och de stora grupperna alkohol- och narkotikamissbrukare torde de dock kunna bli ett värdefullt komplement till de sociala rehabiliteringsinsatserna. Beredningen föreslår att 250 000 kr anvisas för terapeutisk verksamhet.

Beredningen tar särskilt upp frågan om den försöksverksamhet med marknadsanpassad lön som inletts vid fångvårdsanstalten Tillberga. Man framhåller att de intagna vid en övergång till sådana avlöningsformer ställs inför krav på betalning av skadestånd, underhållsbidrag, ersättning för uppehälle på anstalt m. m. Detta kan komma att minska intresset för en fullgod arbetsinsats. Å andra sidan skulle det otvivelaktigt vara en väsentlig fördel om de intagna vore mindre ekonomiskt skuldbelastade vid frigivningen än som nu ofta är fallet. Risken för återfall i brottslig verksamhet på grund av att den frigivnes arbetsinkomst tas i anspråk genom exekutiva åtgärder får enligt beredningens mening icke förbises. Med hänsyn härtill och till det värde som ligger i att de intagna får vänja sig vid att planera sin ekonomi bör den beslutade experimentverksamheten genomföras och resultaten därav utvärderas.

Beträffande KAIK:s förslag att slopa arbetsplikten framhåller beredningen att anstaltsarbetet fyller en väsentlig uppgift när det gäller att hindra den intagne från att bli förslöad och passiviserad av anstaltsvistelsen. Ur denna synpunkt torde det vara mindre betydelsefullt huruvida arbetet utföres frivilligt eller under arbetsplikt. Att slopa arbetsplikten skulle också bli mycket kostnadskrävande. Detta gäller oavsett om de intagna, som inte arbetar, önskar annan sysselsättning eller ej. I det förstnämnda fallet skulle det uppstå behov av personal och lokaler. Om de förblir sysslolösa krävs en betydande ökning av tillsynspersonalen som nu i stor utsträckning är ledig när de intagna vistas på arbetsplat-

serna. Beredningen finner att behandlingsvinsterna av ett slopande av arbetsplikten inte uppväger de olägenheter och kostnadsökningar som en sådan reform skulle medföra.

Däremot delar beredningen i väsentliga delar KAIK:s synpunkter i fråga om brevgranskning, besök, rätten att använda telefon, korttids- och långtidspermissioner.

Brevgranskning bör således endast ifrågakomma när ordnings- och säkerhetssynpunkter så kräver. Besöksmöjligheterna bör ökas genom att ytterligare besökslokaler inrättas och genom uppförande av besökshotell. Beredningen framhåller också att anstaltsbesöken delvis kan ersättas av besökspermissioner när de föreslagna lokalanstalterna kommit i funktion. Med hänsyn till att kostnaderna för förbättrade besöksmöjligheter torde bli ganska stora föreslås att reformerna på detta område genomförs successivt varvid man i första hand bör eftersträva att varje intagen får möjlighet till två besök i månaden. Beredningen föreslår vidare att telefonautomater installeras på lokalanstalterna och på de riksanstalter där inte särskilda säkerhetskrav behöver upprätthållas.

Beredningen tillstyrker KAIK:s förslag att de som dömts till fängelse och internering skall kunna beviljas långtidspermission i rehabiliteringssyfte. Enligt beredningens uppfattning kan ett i detta avseende utvidgat permissionsinstitut — rätt tillämpat — tillföra anstaltsvården betydligt vidgade möjligheter för en planmässig rehabiliteringsverksamhet. Samtidigt kan det utgöra ytterligare ett led i integrationen mellan anstalts- och frivård. Det är enligt beredningens uppfattning inte nödvändigt att göra möjligheten till långtidspermission enbart beroende av fullkomlig skötsamhet under anstaltstiden. Vad som därutöver skall avgöra om permission skall beviljas eller ej bör vara de rehabiliteringsmöjligheter som skapas genom permissionen. Beredningen lämnar också exempel på åtgärder som bör kunna motivera långtidspermission såsom placering på skola med internat eller i utvalda enskilda hem.

Med hänsyn till att riksanstaltsklientelets resekostnader kan väntas stiga och för att öka möjligheterna till långtidspermission föreslår beredningen att anslagsposten Omkostnader för permitterade, frigivna m. fl. räknas upp.

Beredningen tar särskilt upp frågan om de s. k. förtroenderådens inbördes kommunikation och om anstaltstidningarna. I det förstnämnda fallet finner beredningen att utgångspunkten för bedömningen måste vara att de intagna individuellt är underkastade inskränkningar i sin frihet att kommunicera med yttervärlden. Samma inskränkningar måste då också gälla för de intagnas organisationer och medlemmarna av dessa.

Anstaltstidningarna, som ofta tillverkas med hjälp av material och utrustning som tillhandahålles av kriminalvården, publicerar i stor utsträckning inlägg med ett mot kriminalvården starkt kritiskt innehåll.

Också enskilda tjänstemän har angripits med kränkande tillmälen. Tidningarna sprids till en krets av personer utanför anstalterna. Det måste främst för de angripna men även för övrig personal och allmänhet te sig märkligt om kriminalvårdsstyrelsen skulle understödja en verksamhet som syftar till att kränka verkets egna tjänstemän. Eftersom anstaltstidningarna utkommer i form av stencilerade skrifter kan de inte bli föremål för ansvarsprövning enligt tryckfrihetsförordningen.

Beredningen anser det vara angeläget att undvika sådana ingrepp i de intagnas rätt att kommunicera sinsemellan och med yttervärlden som kan uppfattas som en kränkning av yttrandefriheten. Å andra sidan kan det inte godtas att kriminalvården genom passivitet eller t. o. m. genom att tillhandahålla material och utrustning kan komma att medverka till spridandet bland allmänheten av sanningslösa och för enskilda befattningshavare grovt kränkande uttalanden.

En ordning som kan tillgodose båda dessa synpunkter är att man hänvisar de intagna till att utanför anstalten låta upprätta och sprida ifrågavarande skrifter men tillåter att manuskript utförs. Däremot bör tidningarna ej få framställas på anstalten. Frågan om ansvaret för skrifterna kan sedan bedömas enligt allmänt gällande ansvarsbestämmelser.

Från representanter för de intagnas förtroenderåd har under senare år framförts krav på besluts- och förhandlingsrätt för att tillförsäkra de intagna medinflytande på behandlingen. Man har därvid resonerat som om det förelåg ett avtalsbart partsförhållande mellan kriminalvårdsstyrelsen och de intagna.

Beredningen uttalar att ett sådant partsförhållande är oförenligt med gällande lagstiftning. En ordning motsvarande vad som råder på den allmänna arbetsmarknaden kan inte komma i fråga eftersom ingendera parten har eller kan ges frihet att bestämma huruvida han vill delta i verksamheten eller ej. De regler som gäller för kriminalvårdens verksamhet är och måste vara reglerade genom författning. De kan därför inte vara förhandlingsbara för myndigheten. Inte heller kan denna göra utfästelser i sådana ekonomiska frågor som avgöres av de anslagsbeviljande instanserna. Personalens arbetsvillkor är i betydande utsträckning reglerade genom avtal. Dessa kan inte förändras genom ensidiga beslut från verkets sida.

Med de inskränkningar som nu har redovisats bör enligt beredningen ökade insatser göras för klienternas aktiva medverkan vid utformningen av deras egen behandling och av verksamheten vid anstalterna. I första hand bör detta ske vid behandlingskollegierna men även andra former för klientmedverkan som förtroenderåd och samrådsorgan bör uppmuntras och understödjas. Beredningen anser också att de intagnas rätt till medinflytande bör fastslås i behandlingslagen.

Från personalhåll har framförts farhågor att samrådsverksamheten skulle komma att ta alltför stor del av arbetstiden i anspråk till förfång

för andra angelägna uppgifter. Enligt beredningens bedömning krävs viss personalförstärkning på de största anstalterna. Den föreslår därför inrättande av fem assistenttjänster för handläggning av samrådsfrågor. Samtidigt föreslås att ersättning utgår till den personal som utanför ordinarie arbetstid deltar i samrådsverksamhet.

Beredningen behandlar också isoleringsstraffet samt de övriga åtgärder som vidtas på anstalterna för att upprätthålla ordning och säkerhet, bl. a. intagnas placering i enrum. Beredningen anför som sin principiella inställning att den är bestämd motståndare till ingripanden som avskär en intagen från kontakten med andra människor för en längre tid. Man framhåller också att användandet av isoleringsstraff i allt större utsträckning kommit att ersättas med åtgärder av behandlingsmässig natur, t. ex. senareläggning av permission och villkorlig frigivning, indragning av förmåner som frigång, samt av förflyttningar till mera restriktiva anstalter. Beredningen anser i stort sett denna ordning godtagbar men påpekar att en del åtgärder, t. ex. förflyttning från öppen till sluten anstalt, eller indragning av frigång många gånger kan medföra mycket allvarliga konsekvenser för den intagne främst genom att de omintetgör ett planmässigt genomförande av verkställigheten. I vissa fall kan sådana konsekvenser vara allvarligare än ett kort isoleringsstraff. En annan nackdel är att behandlingsåtgärderna ofta får karaktären av dubbelbestraffning därför att en åtgärd kombineras med andra av liknande art. Speciellt allvarligt blir detta när ett isoleringsstraff åtföljes av en rad andra ingripanden vilka den intagne upplever som bestraffningar.

En del förseelser mot anstaltsordningen är visserligen inte av särskilt allvarlig karaktär men kan med hänsyn till den ogynnsamma effekt som det skulle kunna få både på den felande och hans medintagna inte få förbli opåtalade. Beredningen finner att i dessa fall möjlighet bör finnas att utdöma ett kortvarigt isoleringsstraff. En förutsättning bör då vara att detta straff inte får åtföljas av ytterligare sanktioner. Garantier härför kan enligt beredningens uppfattning erhållas genom en ändring av bestämmelserna i 26 kap. 7 § brottsbalken.

Vad som här sagts kan inte gälla för allvarligare förseelser, t. ex. våld mot personal, rymning, samt svårare fall av arbetsvägran, avvikande från permission eller frigång. I sådana fall bör isoleringsstraff ej utdömas eftersom den intagne då måste påräkna allvarligare sanktioner t. ex. att frigivningen senareläggas.

Beredningens kritiska inställning till långvarig isolering gäller även i fråga om enrumsplacering av annan anledning än disciplinära förseelser.

I vissa fall torde det dock med hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalterna vara nödvändigt att hålla en intagen avskild från andra intagna. Så bör enligt beredningen kunna ske i avvaktan på utredning rörande allvarligare regelbrott. Enrumsplaceringen bör i dessa fall bli

kortvarig. Om utredningen resulterar i utdömande av isoleringsstraff bör den tid som den intagne varit placerad i enrum avräknas från strafftiden.

När en intagens uppförande är sådant att han utövar menligt inflytande på andra intagna, när rikets säkerhet så kräver eller när den intagne är farlig för personalens eller medintagnas säkerhet till liv och hälsa, bör han också kunna hållas i enrum. Enrumsplacering av detta slag skall omprövas minst en gång i månaden och ej pågå någon längre tid. I övriga fall bör enrumsvistelse ersättas med att den intagne placeras i en liten grupp med särskilda övervakningsmöjligheter. Den sistnämnda lösningen bör i största möjliga utsträckning användas för nyintagna som undergår behandlingsundersökning.

I nuvarande behandlingslag föreskrivs att intagen som själv begär detta har rätt att tillbringa anstaltstiden i enrum. Beredningen finner det naturligt att även i dessa fall kräva stor restriktivitet och föreslår därför att frivillig isolering endast bör ifrågakomma i de fall då den intagne kan åberopa beaktansvärda skäl för sin önskan härom.

7.2 Remissyttrandena

Kriminalvårdsstyrelsen ställer sig tveksam till beredningens antagande att flertalet av de intagna på lokalanstalterna kan sysselsättas utanför anstalten. Bl. a. kan det i tider som präglas av åtstramade konjunkturer uppstå svårigheter vid placering av anstaltsklientel i frigångsarbete. Styrelsen anser därför att det vore klokt att dimensionera arbetsutrymmena på lokalanstalterna för ett större antal intagna än vad beredningen räknat med. Styrelsen understryker också vad beredningen anför om lämpligheten i vissa fall av särskilda säkerhetsanordningar vid anstalterna samt av dagrum och tillräckliga fritidslokaler. Med hänsyn till dessa krav ifrågasätter styrelsen om inte utredningens kostnadsberäkningar är tilltagna i underkant.

Styrelsen framhåller också att det med hänsyn till anstalternas öppna karaktär i förening med deras läge i tätorter är nödvändigt att tillsynspersonalen beräknas efter andra normer än de som i dag tillämpas beträffande anstalter av motsvarande storlek. Det bör också övervägas om inte viss assistentpersonal skall vara fast knuten till lokalanstalterna för att efter anvisning av skyddskonsulent och regionchef samordna de olika behandlingsaktiviteterna.

Liknande synpunkter framförs av *västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd.*

RRV föreslår att frågan om den ur såväl behandlings- som kostnadssynpunkt optimala storleken av lokalanstalterna undersöks ytterligare. Självfallet måste därvid storleken anpassas till tillgången på arbets- och

utbildningsmöjligheter på den ort där anstalten skall ligga. Verket anser också att man bör göra en kostnadsmässig jämförelse mellan ombyggnad av äldre anstalter och nybyggnation. Det kan nämligen ifrågasättas om inte en nybyggnad i åtskilliga fall är ett mer ekonomiskt alternativ.

Tillsynsutredningen anser det nödvändigt att en betydande del av de nya lokalanstalterna både byggnadsmässigt och personalmässigt får en säkerhetsgrad som närmast jämställer dem med de slutna småanstalter som beredningen angivit som lämpliga lokalanstalter. Man bör därför räkna med högre investeringskostnader än dem som beredningen angivit.

Byggnadsstyrelsen anser att genomsnittskostnaden per anstalt blir högre än de 5 milj. kr. som beredningen beräknat med hänsyn till de relativt kostnadskrävande åtgärder, som kan behövas vid sluten vård. Styrelsen påpekar också att antalet nybyggda platser kan bli större än det föreslagna eftersom platsantalet vid de äldre anstalter som föreslås bli använda, inte korrigerats med hänsyn till föreslagna förändringar. Beredningen har inte heller angivit någon kostnad för upprustning av det äldre lokalbeståndet. Styrelsen anser att en komplettering av kostnaderna utöver dem som beredningen presenterat är nödvändig för att kunna bedöma hela omfattningen av de investeringar, som beredningens förslag kommer att leda till.

TCO anser det olämpligt att ta bort de assistenttjänster som nu finns på de föreslagna lokalanstalterna samtidigt som man förutsätter en omfattande kontaktverksamhet utåt, ökad frigångsverksamhet och vidgad användning av permissionsinstitutet. Enligt organisationens uppfattning bör en lokalanstalt på 40 platser normalt ha en anstaltsledning bestående av en anstaltsdirektör och två assistenter för att kunna leva upp till beredningens ambitionsnivå. Dessutom bör särskilda frivårdsassistenter knytas till anstalterna enligt beredningens förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län uttalar att beredningens förslag att anstalten i Luleå skall fungera som lokalanstalt för hela Norrbottens län är oförenligt med principerna för det nya anstaltssystemet. Länsstyrelsen understryker vikten av att Haparandaanstalten bibehålles varvid den antingen bör fungera som lokalanstalt eller som riksanstalt för finskspråkiga intagna.

Övervakningsnämnden i Örebro första avdelningen instämmer i vad beredningen anfört rörande anstalter av Kumlatyp. Nämnden anser att det visserligen icke råder något tvivel om att den starka kritiken mot Kumlaanstalten — från såväl ansvarigt som oansvarigt håll — varit betydligt överdriven, men det torde utifrån de riktlinjer beredningen uppdragit ifråga om det blivande anstaltssystemet vara lika klart att behovet av anstalter typ Kumla är täckt.

Fördelningen mellan öppna och slutna anstaltsplatser behandlas ingå-

ende av *tillsynsutredningen* som påpekar att trycket på de slutna verkställighetsplatserna är mycket hårt trots att en tredjedel av de öppna är tillgängliga. Detta kan enligt utredningen tillskrivas flera faktorer, bl. a. en betydande tröghet i omplaceringsproceduren, som förutsätts komma att i viss grad elimineras genom beredningens förslag. Å andra sidan måste man räkna med att klientelförsämringen kommer att fortsätta och begränsa det för öppen placering lämpade klientelet samt att inslaget av narkotika- eller alkoholberoende kommer att vara oförändrat högt eller öka.

Utredningen ansluter sig till beredningens bedömning av värdet från behandlingssynpunkt av att klientelet i största möjliga utsträckning placeras i de skisserade lokalanstalterna. I betydande grad torde den ofta påtalade ojämnheten i beläggningen anstalterna emellan bero just på klientelets motstånd mot placering långt från hemorten eller annan ort där den intagne har kontakter. Utredningen framhåller emellertid att en i tillfredsställande grad genomförd tillämpning av lokalanstaltsprincipen sannolikt kräver att en inte obetydlig del av de nya lokalanstalterna både uppförs och bemannas med tillsynspersonal så att de blir i stort sett jämförliga med de små slutna anstalter som beredningen ansett lämpliga som lokalanstalter. Särskilt torde detta gälla Stockholmstrakten.

Liknande synpunkter anförs av *Statsanställdas förbund* som utgår från att överläggningar kommer till stånd med personalorganisationerna i dessa frågor.

Mot beredningens beslut att ej förorda en senareläggning av inlåsningen vid de slutna anstalterna uttalar sig *ungdomsfängelsenämnden* som framhåller att inlåsningen knappast är ägnad att positivt påverka den intagnes behandling och förutsättningar för framtida anpassning i samhället. Liknande synpunkter anför *Svenska fångvårdssällskapet.*

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller behandlingsplaneringens centrala betydelse för den individuella behandlingen. Den ordning som föreslås av beredningen, enligt vilken frivårdspersonalen redan under häktningstiden påbörjar behandlingsundersökningen, anser styrelsen kunna tillämpas i åtskilliga fall. I en hel del andra fall måste emellertid helt andra krav ställas på behandlingsundersökningens innehåll och kvalitet. Styrelsen förordar därför ett klassificeringsförfarande som fångar upp de svårbedömda och komplicerade fallen och gör dem till föremål för en allsidig expertundersökning vid en särskild, för kriminalvården i dess helhet gemensam undersökningscentral, försedd med medicinskt och arbetspsykologiskt skolad personal samt utrustad med arbetsprövningsverkstäder och anordningar för yrkesvägledning. När regionchefen är tveksam om en intagens placering eller eljest finner särskild utredning påkallad skall han ha möjlighet att remittera vederbörande till centralen för en mer ingående behandlingsundersökning. Den lämpliga lokalise-

ringen av ett sådant diagnostiskt centrum bör närmare övervägas. Möjligen skulle Hallanstalten kunna utnyttjas för ändamålet.

Svenska nykterhetsvårdsförbundet framhåller det önskvärda i att representanter för hemortens socialvård deltar i behandlingkollegierna. Man bör nämligen göra allt för att uppmuntra till ett så livligt engagemang som möjligt i behandlingsplaneringen från socialvårdens — inte minst nykterhetsvårdens — sida.

Enligt *socialstyrelsen* kommer frivårdens medverkan i behandlingsarbetet redan från början att ge detta en samhällsinriktad och intensiv karaktär. Det är därför betydelsefullt att olika personalkategorier bereds tillfälle att delta i behandlingskollegierna.

TCO understryker vikten av att vårdpersonalen ges tillfälle att vara med i behandlingsarbetet och beslutsprocessen. Detta bör innebära att ifrågavarande personal skall ingå i behandlingskollegierna, vilket är väsentligt för en tillfredsställande planering ur kontakt- och informationssynpunkt.

Beredningens förslag om förstärkningar av kriminalvårdens hälso- och sjukvårdsresurser tillstyrks av *kriminalvårdsstyrelsen* som framhåller att liknande önskemål framförts i styrelsens petita för kommande budgetår. Styrelsen ansluter sig också till beredningens förslag om slopande av den begränsning som för närvarande gäller med avseende på sjukhusvistelses inräkning i verkställighetstiden. *Hovrätten för Övre Norrland* har heller intet att erinra på denna punkt under förutsättning att stadgandet avfattas så att missbruk förhindras. Även *socialstyrelsen* instämmer i detta förslag. Styrelsen framhåller också betydelsen av att de intagna medelst idrott och utomhusarbete får tillfälle att bibehålla eller uppöva en god kroppskondition. Särskilt på de äldre anstalterna med deras begränsade resurser till inom- och utomhusmotion är det angeläget att åtgärder vidtas som kan ge de intagna möjlighet att utöva någon motion. Styrelsen föreslår också att den hälsoundersökning som göres av nyintagna även innefattar hepatittest. *Sveriges advokatsamfund* tillstyrker livligt förbättringar av kriminalvårdens hälso- och sjukvård. Enligt samfundets uppfattning får de intagna ofta en känsla av att de inte får den vård, som de kan begära. *KRUM* finner det glädjande att beredningen uppmärksammar bristerna inom hälso- och sjukvården.

TCO tillstyrker den föreslagna utökningen av antalet läkare och sjuksköterskor men anser att man måste räkna med att även i fortsättningen förhållandena på anstalterna och klientelets allmänna status är sådant att varje anstalt måste ha lokal för sjukvård och heltidsanställd sjuksköterska.

Beredningens förslag om inrättandet av tjänster för arbetsledare på häktena välkomnas av *kriminalvårdsstyrelsen* liksom av *västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd.*

LO understryker särskilt betydelsen av att de aktiviteter som bedrivs

på anstalterna omfattar en väl differentierad arbetsdrift och framhåller att det torde råda full enighet härom inom alla läger. LO anser det också angeläget att grenar av den nuvarande verksamheten utmönstras så att det arbete som de intagna utför för dem kan kännas meningsfyllt. I detta sammanhang understryker LO värdet av en ren arbetsträning. Det är viktigt att prestationstänkandet inte i alltför hög grad får dominera kriminalvårdens arbetsdrift. Målsättningen måste vara att bygga upp klientelet fysiskt och psykiskt och bereda dem för det kommande arbetslivet. LO anser att marknadsmässiga löner bör utgå till de intagna. Med hänsyn härtill fäster LO stor vikt vid att den försöksverksamhet som inletts fullföljs.

För de intagnas återanpassning till samhället spelar också fritidsverksamheten en betydelsefull roll. Möjligheten till fysisk aktivitet är nödvändig för att bryta den passivitet och benägenhet till "brottsidentifikation" som ligger nära till hands för den intagne. De möjligheter som nu erbjuds till fysisk aktivitet av olika slag är underdimensionerade. Förutom möjlighet till fysisk aktivitet bör också förutsättningar skapas för de intagna att delta i föreningsverksamhet av olika slag. Såväl ABF som den lokala fackföreningsrörelsen kan här erbjuda både intresse och hjälp.

En något annorlunda syn redovisar *SACO* som anser det beklagligt att beredningen i sin prioritering inte satsar på ett varierat utbud av aktiviteter bestående av såväl studier, yrkesträning och fysisk träning som olika former av samtalsterapi.

Skolöverstyrelsen hänvisar till det samarbete som sedan flera år bedrivs mellan arbetsmarknadsstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen och skolöverstyrelsen rörande utbildningsfrågor. Styrelsen anser sig ha anledning att förmoda att kriminalvårdens klienter i allmänhet har kort teoretisk grundutbildning. Det är därför angeläget att det skyndsamt vidtas åtgärder för att underlätta utbildningsinsatser med sikte på överbryggande utbildning. Det gäller såväl inom det teoretiska området som beträffande yrkesundervisningen.

Under senare år har man övervägt ett överförande till arbetsmarknadsutbildningen (AMU) av den yrkesutbildning som för närvarande bedrivs i kriminalvårdsstyrelsens regi och som är motiverad från arbetsmarknadssynpunkt. AMU har genom kurser av informerande, utredande och förberedande karaktär liksom även yrkesutbildande kurser möjlighet att gå in i ett tidigt skede av anstaltsvistelsen för en intagen. Den återanpassning i form av en eventuell yrkesutbildning som annars skulle ske efter frigivandet kan därigenom tidigareläggas. Vid behov kan yrkesutbildningen kopplas till allmänna ämnen eller en preparandkurs. I enlighet med betänkandets förslag kan utbildningen påbörjas på anstalten för att avslutas på ett AMU-center eller annan utbildningsinstitution utanför anstalten.

Styrelsen redogör också för den undervisning som på vissa anstalter bedrivs i samarbete med närbelägna folkhögskolor. Erfarenheterna hittills har i stort sett varit mycket positiva. Åtskilliga intagna, som deltagit i studierna inom anstalten, fullföljer efter frigivning sina studier vid en folkhögskola.

Mindre tillfredsställd är skolöverstyrelsen med anstalternas biblioteksverksamhet. Enligt styrelsens uppfattning är det statsbidrag som för närvarande utgår för detta ändamål allt för lågt. Att verksamheten kan bedrivas med den intensitet som nu är fallet beror på att kommunerna känner ett moraliskt ansvar för de statliga institutioner som är belägna inom deras område. Med nuvarande budgetläge är det emellertid helt orealistiskt att räkna med en fortgående välvilja av detta slag. Det statliga bidraget täcker nätt och jämnt slitaget på de utlånade böckerna.

Liknande synpunkter anföres av bl. a. *kriminalvårdsstyrelsen* och *Sveriges allmänna biblioteksförening* som kraftigt understryker betydelsen av en väl fungerande biblioteksverksamhet.

Fritidsverksamhetens utformning behandlas av *Svenska kommunförbundet* som anser att sådan samverkan bör åstadkommas att det reguljära fritidsutbudet i kommunerna utnyttjas så långt det är möjligt i stället för att speciella aktiviteter anordnas för den grupp människor varom det här är fråga. Detta bör gälla inom såväl anstaltsorganisationen som inom frivården.

Statens invandrarverk tar upp de utländska internernas situation och framhåller att bland de invandrare som vistas på fångvårdsanstalter utan tvivel finns många som har bristfällig grundläggande utbildning och en del är t. o. m. analfabeter. För att invandrarna skall kunna återanpassas till livet utanför anstalten anser verket att ökad uppmärksamhet måste ägnas åt deras utbildning. Denna bör planeras individuellt och i samarbete med skolväsendet, AMS och folkbildningsorganisationerna.

Kunskaper i svenska språket är en väsentlig förutsättning för invandrarnas anpassning till det svenska samhället. Verket anser att svenskundervisningen bör bedrivas inom kriminalvården på likartat sätt som på arbetsmarknaden. Denna fråga bör beaktas i det fortsatta arbetet inom inrikesdepartementet rörande svenskundervisningen för invandrare.

Verket anser det önskvärt att de särskilda nämnderna för den andliga vården (NAV) samarbetar med invandrarnas religiösa samfund. Åtskilliga samfund har fått bidrag för sin verksamhet och bör vara angelägna om att fylla uppgiften som själasörjare även inom kriminalvården.

KRUM protesterar mot att beredningen ej föreslår arbetspliktens slopande. Enligt KRUM:s mening strider beredningens motiveringar mot de erfarenheter som gjorts vid vissa utländska fängelser, där arbets-

plikten avskaffats till belåtenhet för både fängelsemyndigheterna och fångarna. KRUM:s uppfattning beträffande arbetsplikten delas av *förtroenderådet Österåker* samt av *Rättspsykiatriska föreningen* medan däremot ett stort antal remissorgan bestämt tar avstånd från en sådan reform.

Länsstyrelsen i Stockholm anför.

Alla aktiviteter som motverkar att de intagna blir förslöade och passiviserade bör enligt länsstyrelsen bibehållas inom kriminalvården. Hit hör också regelbundet arbete, vilket även bidrar till att hålla de intagna i fysisk trim. Vanan vid regelbundet arbete måste anses vara en av förutsättningarna för att de intagna skall kunna återanpassas till ett normalt liv i samhället. Länsstyrelsen anser därför i likhet med beredningen att arbetsplikten vid anstalterna bör bibehållas.

Liknande synpunkter framförs av *LO, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare, Föreningen Sveriges statsåklagare* m. fl.

RÅ anser att det kan råda tvekan i fråga om beredningens förslag rörande ökad permission och ökade kontaktmöjligheter genom telefon m. m., vilket allt kan underlätta rymning och nya brott. Dessa nackdelar torde dock uppvägas av de fördelar som innefattas i förslagen om mer individuell behandling och bättre genomförd slussning över i frihet. Vissa möjligheter till brevgranskning och telefonavlyssning måste även i fortsättningen finnas.

Hovrätten för Övre Norrland anser att de intagnas kontakt med yttervärlden genom brev, besök, telefonsamtal och permission, bör göras så vidsträckt som ordnings- och säkerhetsskäl tillåter. Samma åsikt har *länsstyrelsen i Stockholms län* som dock framhåller att man inte i sådan grad får avhända sig möjligheterna till kontroll över den intagne att han utan större svårighet kan utöva brottslig verksamhet under tiden för straffverkställigheten.

Rikspolisstyrelsen anför.

Ju större utrymme som ges inom kriminalvården för permissioner, desto större blir påfrestningarna på polisväsendet och andra organ med närliggande uppgifter. Detta är en följd av det samband som råder mellan delområdena på det kriminalpolitiska fältet. Återfall i brott är inte ovanligt i samband med permission. Inte bara från skyddssynpunkt och arbetsbelastningssynpunkt utan även från rent humanitär, kriminalvårdande utgångspunkt kan ifrågasättas om permission genomgående är lämplig för återanpassning. Åtskilliga klarar inte en permission utan riskerar att i samband med denna fastna hårdare i ett brottsligt levnadssätt. Vådorna av återfall bör särskilt beaktas då permission övervägs. Under alla förhållanden kan det inte vara riktigt att permission under alla omständigheter ingår som ett led i behandlingen.

Föreningen Sveriges statsåklagare anser att de intagnas möjligheter till kontakt med yttervärlden inte bör vara alltför begränsade. Vidgad kontakt underlättar övergången från sluten vård till frivård. Sekundärt ver-

kar vidgad kontakt med yttervärlden på det sättet att det ökar effektiviteten av disciplinära åtgärder.

Beredningens förslag beträffande långtidspermission i rehabiliteringssyfte behandlas av *kriminalvårdsnämnden* bl. a. med hänsyn till dessa åtgärders betydelse för den villkorliga frigivningen. Nämnden påpekar därvid att i det kollektiv som en fängvårdsanstalt utgör är principen om lika behandling av alla intagna erfarenhetsmässigt mycket viktig. Möjligheterna till individuell behandling av olika intagna i rehabiliteringssyfte inom anstaltslivets ram har bl. a. därför givna begränsningar. Inte minst gäller detta kontakterna med yttervärlden. Även om viss åtgärd är till nytta i nämnda syfte för en intagen, möter den ringa förståelse hos de medintagna. Den uppfattas gärna som enbart en favorisering på de övrigas bekostnad. Åtgärden kan således få mera allmänt negativa effekter i ansträngningarna att främja rehabiliteringen av övriga intagna. Det sagda bör dock inte hindra att man ökar t. ex. möjligheterna att använda frigång som ett led i en rehabilitering. Likaledes bör långtidspermission kunna beviljas i rehabiliteringssyfte. Det är anledning understryka beredningens uttalande att rätt tillämpad kan ett sådant permissionsinstitut tillföra anstaltsvården betydligt vidgade möjligheter för en planmässig rehabiliteringsverksamhet. I betydelsen rätt tillämpad ligger enligt kriminalvårdsnämndens mening att en planmässig samordning måste ske med bestämmandet om tidpunkten för frigivningen. Detta gäller i fråga om såväl tidpunkten för som längden av permissionen. Syftet med en permission kan gå förlorad därför att frigivningen är avlägsen. Samtidigt är det angeläget tillse att permissionen inte får den verkan att den föregriper ett kommande beslut om frigivning. Motsvarande gäller i fråga om frigång. För att man skall nå en "rätt" tillämpning av permissionsinstitutet krävs därtill att det omgärdas med regler om sanktioner och kontroll. Däri ligger också en begränsning i användningsområdet för institutet.

Interneringsnämnden anser att utrymmet för långtidspermission före minsta tidens utgång — med oförändrad lagstiftning — är mycket litet för interneringsklientelets del. *Övervakningsnämnden i Stockholm sjätte avdelningen* anser att det måste vara av stor betydelse för resocialiseringen att möjligheterna till långtidspermission utvidgas på det sätt som beredningen föreslår. Att sådan permission inte skall vara beroende av fullkomlig skötsamhet under anstaltstiden är tillfredsställande och får, när tidpunkten för frigivningen står för dörren, anses vara självklart. *Hovrätten för Övre Norrland* tillstyrker förslaget under förutsättning att permissionen planeras med noggrannhet och att kraven på efterlevnad av permissionsvillkoren upprätthålles med fasthet.

LO framhåller vikten av att långtidspermissioner i rehabiliteringssyfte utnyttjas i största möjliga utsträckning. Enligt LO:s mening bör detta institut kunna medföra ett viktigt led i integreringen mellan an-

stalts- och frivård, en mjukare övergång till livet utanför anstalten. När det däremot gäller långtidspermission för frigivning är det däremot LO:s uppfattning att denna på sikt ej skall behöva användas annat än i rena undantagsfall. Frigivningsförberedelserna skall vara avslutade före frigivningen.

I fråga om förtroenderådens korrespondens och anstaltstidningarna instämmer LO med beredningen. Beredningens förslag angående de intagnas möjligheter att i skrift få framföra sina synpunkter förefaller välgrundade och tillstyrks. Det är givetvis helt otänkbart med ett förhållande där kriminalvården skulle medverka till att tidningar som trycks på anstalterna med kriminalvårdens medel, sprids utanför densamma utan att någon kan göras ansvarig för eventuella felaktigheter. För förhållandet mellan personal och intagna är det djupt olyckligt med en sådan ordning. Däremot är det viktigt att de intagna på samma villkor som övriga samhällsmedborgare får framföra sina synpunkter i skrift. Beredningens förslag måste till fullo anses tillfredsställa detta krav.

LO gör också ett bestämt ställningstagande när det gäller de intagnas medinflytande på behandlingen.

LO är positivt inställd till olika former av samrådsorgan, liksom till de intagnas möjligheter att medverka till utformningen av den egna anstaltsvistelsens planering. LO vill emellertid klargöra att samrådsförfarandet inte kan påverka personalens arbetsförhållande och verksamhet. Deras villkor regleras av avtal mellan parterna på arbetsmarknaden och av tjänstereglementen. Att en tredje part skulle medges rätt att gå in i det avtalsförhållandet och påverka detsamma i ena eller andra riktningen strider inte enbart mot avtalsrätten i sin helhet utan mot hela arbetsmarknadens konstruktion.

I fråga om disciplin- och säkerhetsföreskrifternas utformning anför *kriminalvårdsstyrelsen* att styrelsen är helt enig med beredningen om att varje form av dubbelbestraffning bör undvikas. Ändå ställer sig styrelsen tveksam till den föreslagna ordningen enligt vilken reaktionen på en lindrigare förseelse skall träffa den intagne omedelbart i form av några dagars isolering medan en långt allvarligare överträdelse skall lämnas obeivrad vid det tillfälle då den begås men i stället medföra konsekvenser vid en senare tidpunkt. Styrelsen förordar därför att reglerandet av disciplinära åtgärder mot intagna får bli föremål för ett mer ingående studium och närmare överväganden innan slutlig ställning tas.

Liknande åsikt framför *Föreningen Sveriges tingsrättsdomare* som anser att om beredningens synsätt skall accepteras måste besked om konsekvenserna för grövre förseelser lämnas snarast efter förseelsens begående och icke först då fråga blir om villkorlig frigivning eller liknande. Även *södra kriminalvårdsrajongens regionala företagsnämnd* anser att såväl disciplinstraff som reaktioner i form av förlängd tid för anstaltsvistelse skall ske i så nära anslutning till förseelsen som möjligt

för att undvika att den intagne försätts i en pinsam ovisshet under relativt lång tid.

Hovrätten för Övre Norrland biträder riktlinjerna bakom förslaget men framhåller vikten av en enhetlig tillämpning beträffande vad som utgör en lindrigare förseelse och vad som bedöms som en allvarligare.

Kriminalvårdsnämnden anför.

Enligt rådande ordning kan misskötsamhet under anstaltstiden leda till att den intagne dels blir föremål för omedelbar disciplinär bestraffning, dels får en förlängning av tiden på anstalt genom att dagen för villkorlig frigivning blir uppskjuten. Den förstnämnda åtgärden motiveras av att disciplinen inom anstaltstillvaron måste upprätthållas. Den sistnämnda åtgärden är en följd av att skötsamheten under anstaltstiden avses skola påverka möjligheterna till villkorlig frigivning. Rådande system kan sägas vara principiellt helt riktigt. För den enskilde framstår de båda åtgärderna dock som "dubbelbestraffningar". Kriminalvårdsnämnden kan ansluta sig till uppfattningen att sådana dubbelbestraffningar bör undvikas. Den ordning som beredningen föreslagit förefaller dock mindre välgrundad. Den låter sig svårligen inrymmas i gällande system med skilda organ, som beslutar om disciplinär bestraffning och om villkorlig frigivning — beredningen tänker sig tydligen att det ena organets beslut skulle bli bindande för det andra organets. Det framstår vidare som märkligt att en allvarlig förseelse skulle lämnas obeivrad då den begås — och långt senare leda till en reaktion — medan den lindrigare skulle beivras genast.

Kriminalvårdsnämnden förutsätter att beredningens förslag görs till föremål för ytterligare överväganden. När resultatet av dessa överväganden föreligger, lämpligen konkretiserade i en författningstext, är kriminalvårdsnämnden beredd att yttra sig i ämnet.

Ungdomsfängelsenämnden anser att isolering som straff är en ingripande påföljd. Den omständigheten att den av läkare bedöms kunna medföra skadeverkningar gör att man måste ställa sig avvisande även om tidslängden begränsas till sju dagar. Det bör finnas en möjlighet att komma tillrätta med lindrigare förseelser på ett mindre kontroversiellt sätt. Sådana förseelser kunde exempelvis vid upprepning bestraffas med indragning eller senareläggning av permission. Ett minimikrav måste vara att för all användning av enrumsbehandling — alltså även "arbete i enrum" — tillskapas rättssäkerhetsbestämmelser av juridiskt och medicinskt godtagbar art.

En motsatt uppfattning redovisar *Rättspsykiatriska föreningen* som anser att förslagen om att dubbelbestraffningar bör undvikas och att enrumsbehandling maximeras till sju dagar är positiva och att framsteg i förhållande till nuvarande system. *Föreningen Sveriges statsåklagare* ser med tillfredsställelse att man avser att öka rättssäkerheten för de intagna när det gäller beslut om disciplinära åtgärder.

7.3 Departementschefen

I fråga om det fortsatta anstaltsbyggandet vill jag, med hänvisning till vad jag tidigare anfört, framhålla att beredningens förslag bör ses som en principskiss som skall detaljutformas under det fortsatta arbetet. I likhet med flertalet remissorgan anser jag att förnyelsen av kriminalvårdens anstaltsbestånd bör inriktas på en utbyggnad av mindre lokalanstalter vars storlek anpassas till de arbets- och utbildningsmöjligheter som finns att tillgå på den ort där anstalten skall ligga. I likhet med tillsynsutredningen anser jag också att lokalanstalternas säkerhetsgrad bör anpassas efter de lokala förhållandena varvid storstadsområdenas problem särskilt beaktas. I sådana områden kan det visa sig nödvändigt att ge en del lokalanstalter en utformning som tar större hänsyn till säkerhetskrav än på orter där kriminaliteten är mera godartad. Genom att anpassa säkerhetsanordningarna till de lokala behoven undviker man att enskilda intagna behandlas med större restriktivitet än som är erforderligt med hänsyn till deras brottslighet. Man kan också undvika att byggnadskostnaderna onödigtvis ökas eftersom säkerhetsanordningar erfarenhetsmässigt är en fördyrande faktor vid anstaltsbyggandet. Även om enskilda anstalter skulle bli dyrare än beredningen preliminärt beräknat torde den totala kostnaden kunna hållas inom den föreslagna ramen. Jag är f. n. inte beredd att ta någon slutgiltig ställning till lokalanstalternas personalbehov. Även i detta fall torde man få räkna med en lokal anpassning vilket i vissa fall kan medföra omdisponeringar av de nuvarande personalresurserna. En förutsättning för beräkningen av personalbehovet måste vara att kostnadsökningarna begränsas till vad som kan innefattas i beredningens förslag. På de av beredningen anförda skälen vill jag inte föreslå en senareläggning av tiden för inlåsningen på de slutna anstalterna.

Beredningens förslag att frivårdspersonalens erfarenheter och kännedom om klientelet i större utsträckning skall tillvaratas anser jag kunna bidra till att behandlingsplaneringen får den centrala betydelse för kriminalvårdens rehabiliterande verksamhet som den bör ha. Med frivårdstjänstemännens och andra sociala myndigheters medverkan kan behandlingskollegierna också få stort värde som besluts-, samarbets- och informationsorgan. Det är då av största vikt att även anstaltspersonal av alla kategorier bereds tillfälle att delta. Tillsynspersonal och arbetsledare kan på vissa anstalter inte lämna sin ordinarie arbetsplats utan ersättare på grund av säkerhetsskäl. Beredningen föreslår att medel anslås för att möjliggöra att ersättare sätts in i sådana fall. Jag tillstyrker detta förslag.

Kriminalvårdsberedningen understryker kraftigt de otillfredsställande förhållanden som f. n. råder i fråga om kriminalvårdens möjligheter att erbjuda anstaltsklientelet en acceptabel hälso- och sjukvård. Skälen till

de påtalade bristerna är många och ligger delvis utanför kriminalvårdens inflytande. Liksom beredningen anser jag att en helhetslösning av dessa problem endast kan ernås genom ett intensifierat samarbete mellan kriminalvården och de myndigheter och organ som svarar för samhällets allmänna hälso- och sjukvård. Ett sådant samarbete kan avsevärt underlättas genom det föreslagna anstaltssystemet.

Oavsett de förbättringar som kan åstadkommas på längre sikt, kräver den akuta situationen emellertid också omedelbara åtgärder. Beredningen har föreslagit inrättande av fyra tjänster för heltidsanställda läkare i de områden där anhopningen av anstalter och därmed också läkarbehovet är störst. Beredningen framhåller vidare att åtskilliga av de sjukvårdsinsatser som krävs på anstalterna inte är av den arten att de måste utföras av läkare. Så är t. ex. fallet med huvuddelen av de prov som enligt socialstyrelsens uppfattning bör utföras vid den allmänna undersökning av nyintagnas hälsotillstånd som föreskrivs i behandlingslagen. Att provtagningar inte ens kommit till stånd i den utsträckning lagen föreskriver beror, liksom många andra brister i anstalternas hälso- och sjukvård, på att anstalterna i stor omfattning helt saknar sjukvårdsutbildad personal. Detta gäller även några av de största anstalterna. Beredningen föreslår att anstalter med mer än 100 platser tilldelas en sjuksköterskctjänst på heltid samt att anstalter med mer än 60 platser får en tjänst som sjuksköterska på halvtid. Vidare föreslår beredningen att var och en av kriminalvårdens psykiatriska avdelningar tilldelas en kuratorstjänst. Jag biträder beredningens förslag till förstärkning av kriminalvårdens sjukvårdsorganisation.

Beredningen anser det otillfredsställande att de intagna på allmänna häkten inte kan beredas någon sysselsättning. I åtskilliga fall kan redan nu häktningstiden dras ut avsevärt. En ändrad lagstiftning om tillgodoräknande av häktningstid kan komma att ytterligare förstärka denna tendens. Att de häktade därvid tvingas till sysslolöshet strider uppenbart mot de principer som i övrigt gäller för anstaltsklientelets behandling och bidrar till att förstärka den hårda isolering som vistelsen på häktet innebär. I likhet med beredningen förordar jag att 10 tjänster som verkmästare inrättas med placering som arbetsledare på häkten med minst 30 platser samt att medel anslås till arvode åt deltidsanställda ledare av sysselsättningen vid övriga häkten.

På fångvårdsanstalterna byggs f. n. upp ett system som kommer att erbjuda de intagna differentierad sysselsättningsmöjlighet under såväl arbets- som fritid. Likaså har under senare år de intagnas möjlighet att bedriva studier avsevärt förbättrats. Av skolöverstyrelsens remissyttrande framgår att man f. n. överväger möjligheterna att ytterligare utvidga studieverksamheten samt att komplettera den med yrkesutbildning. I likhet med styrelsen anser jag att beredningens förslag till anstaltssystem är väl ägnat att underlätta dessa planer. Det öppnar möjligheter

för de intagna att i större utsträckning utnyttja de utbildningsresurser som står till det allmänna utbildningsväsendets och arbetsmarknadsutbildningens disposition. Liksom beredningen anser jag det angeläget att den utveckling som här beskrivits sker successivt och med hänsynstagande till de lokala förutsättningarna vid olika anstalter. Jag har därför ej anledning att f. n. föreslå ytterligare åtgärder inom denna del av kriminalvårdens verksamhetsområde. Liksom beredningen anser jag också att den försöksverksamhet som påbörjats på fångvårdsanstalten Tillberga med marknadsanpassad lön bör genomföras och resultaten därav utvärderas.

De försök med olika typer av terapeutisk behandling som gjorts vid vissa anstalter har på grund av begränsade ekonomiska resurser endast kunnat bedrivas i mindre utsträckning. Försöken har emellertid givit intressanta resultat. För att skapa ökade möjligheter för försök med terapeutiska arbetsmetoder föreslår beredningen en viss medelsuppräkning för sådan verksamhet. Jag biträder detta förslag.

Vad beredningen anför angående arbetspliktens bibehållande vill jag instämma i. En reform som kan leda till att ett större eller mindre antal intagna frestas att tillbringa anstaltstiden i fullständig sysslolöshet kan knappast väntas vara till fördel för de intagnas fysiska eller mentala hälsotillstånd. Inte heller kan de ge några vinster från rehabiliteringssynpunkt. Den väg som kriminalvårdsstyrelsen valt för att söka åstadkomma sysselsättningsmöjligheter som är anpassade till de enskilda intagnas intresseinriktning och prestationsförmåga anser jag vara att föredra. Man kan inte heller bortse från att ett slopande av arbetsplikten skulle leda till kostnadsökningar av en storlek som är svår att bedöma samtidigt som tidigare ansträngningar att skapa meningsfyllda arbetsformer — uppskattade av majoriteten bland de intagna — skulle riskera att spolieras.

En del av beredningens förslag rörande anstaltsvårdens framtida inriktning förutsätter lagändringar. Detta är t. ex. fallet med frågorna om brevgranskning, besök, rätten att använda telefon, korttids- och långtidspermissioner, intagnas medinflytande på behandlingen samt isoleringsstraff och arbete i enrum. Jag avser att senare i år föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag till ny behandlingslag samt därav föranledda ändringar i brottsbalken. Men jag vill redan nu uttala att jag anluter mig till beredningens uppfattning i flertalet frågor. Samtidigt kommer jag att föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag till de lagändringar som betingas av tidigare redovisade förändringar av frivårdens arbetsformer.

8 Personalfrågor

8.1 Beredningen

Beredningen behandlar ingående kriminalvårdspersonalens olika problem och understryker de svåra uppgifter som framför allt vård- och tillsynspersonalen ställs inför och den ömtåliga och utsatta situation i vilken personalen befinner sig när den samtidigt skall lösa bevaknings- och säkerhetsuppgifter och fullgöra sin vårdfunktion. Beredningen anser det angeläget att vård- och tillsynspersonalen i större utsträckning deltar i behandlingsarbetet och anvisar olika vägar att uppnå detta mål. Bl. a. föreslår beredningen att man försöksvis inrättar 14 tjänster i vårdargrad vilka utöver den schemabundna personalen skall medverka i behandlingsarbetet. Detta försök bör göras vid några riksanstalter. Om försöket visar sig framgångsrikt bör antalet sådana tjänster utökas. På lokalanstalterna bör man däremot pröva huruvida personaltid kan frigöras genom att bevakningstjänsten begränsas.

Beredningen uttalar sig också om den försöksverksamhet med observationsrapporter och därpå grundat samrådsförfarande som har pågått en tid efter initiativ av tillsynsutredningen. Beredningen anser att det ännu är för tidigt att dra några bestämda slutsatser av vad som har framkommit. En ökad kunskap om de intagnas personliga läggning och egenskaper är givetvis värdefull. Beredningen är dock — av skäl som inför beredningen har anförts av representanterna för förtroenderåden — kritisk mot utformningen av den betygssättning som sker av de intagnas uppträdande och attityder. Det i försöksverksamheten ingående samrådet mellan olika personalgrupper är värdefullt och bör fullföljas. Beredningen föreslår därför att försöksverksamheten fortsätter men modifieras så att betygssättningen av uppträdandet på anstalten ersätts med en bedömning som mera inriktar sig på de intagnas förutsättningar för en anpassning till tillvaron utom anstalten.

Beredningen anser vidare att det är värdefullt att kunna utnyttja civil arbetskraft som komplement till arbetsledarnas insatser och att man bör pröva detta ytterligare, t. ex. genom att civil arbetskraft försöksvis tillförs någon av kriminalvårdens större verkstäder. Beredningen tillstyrker också ett av kriminalvårdsstyrelsen framfört yrkande om medel för inomverksutbildning av arbetsledarpersonal.

Beträffande assistentpersonalen på anstalterna framhåller beredningen att ett genomförande av beredningens förslag att frivårdspersonalen skall medverka i planeringsarbetet och överta ansvaret för det kurativa arbetet på häkten och småanstalter avsevärt minskar assistenternas arbetsbörda. Beredningen föreslår också förbättringar av kontorsorganisationen.

Vidare föreslår beredningen att en ny utredning tillsätts för en allmän översyn av anstaltspersonalens arbetsuppgifter.

När det gäller frivårdspersonalen framhåller beredningen bl. a. att med den förstärkning av frivårdspersonalen som beredningen föreslår bör nya arbetsformer kunna användas i större utsträckning än hittills.

8.2 Remissyttrandena

Kriminalvårdsstyrelsen hälsar med tillfredsställelse att beredningen föreslår en allmän översyn av anstaltspersonalens arbetsuppgifter. Styrelsen anser dock att beredningen inte i tillräcklig grad beaktat att anstalterna i dag är underförsörjda med assistentpersonal. Styrelsen föreslår att den av beredningen rekommenderade översynen av anstaltspersonalens arbetsuppgifter får omfatta även en undersökning av assistentpersonalens arbetsförhållanden och lämpliga antal på de blivande riksanstalterna. Styrelsen understryker också att beredningens förslag till väsentlig omstrukturering av verksamheten kommer att medföra behov av en omfattande utbildning av olika personalkategorier på skilda nivåer.

Socialstyrelsen saknar i beredningens förslag en närmare orientering om kriminalvårdspersonalens differentiering, utbildningsbehov och dimensionering. Styrelsen anser det vara angeläget att få fram säkrare underlag för sådana bedömningar. Med anledning därav tillstyrkes beredningens förslag om en utredning angående anstaltspersonalens arbetsuppgifter. Den bör grundas på ingående analyser av de olika verksamheter som ingår i kriminalvården och av hur dessa arbetsuppgifter lämpligen bör fördelas på olika yrkeskategorier. Socialstyrelsen förutsätter härvid att man även överväger i vad mån och på ett ur vårdsynpunkt lämpligt sätt kvinnlig personal bör ingå i de olika personalkategorierna. Det bör undersökas huruvida inte utbildningen av personal vid verksamheter inom kriminalvården bör inordnas i den utbildningsorganisation som är under utarbetande inom 1968 års utbildningsutredning.

Även *Statsanställdas förbund* tillstyrker en allmän översyn av personalens arbetsuppgifter och anser att denna utredning, som givetvis skall innehålla personalrepresentanter, bör tillsättas med det snaraste. Vård- och tillsynspersonalens erfarenhet och kunskap måste tillvaratas när det gäller ställningstaganden till hur en behandlingsinriktad verksamhet skall vägas mot kraven på att tillgodose skydds- och säkerhetssynpunkter. Personalgruppen har god utbildning och kan utnyttjas till mera kvalificerade arbetsuppgifter än de som beredningen föreslår. För närvarande utnyttjas inte vård- och tillsynspersonalens kunnande och erfarenhet i den utsträckning som är möjligt. En ändring i detta avseende är enligt förbundets uppfattning påkallad. Frågan får också betydelse då det gäller berörd personals medinflytande. Beredningen föreslår visserligen när det gäller vård- och tillsynspersonalens behandlingsuppgifter

att man försöksvis inrättar flera tjänster i vårdargrad, vilka utöver den schemabundna personalen skall medverka i behandlingsarbetet. Förbundet anser dock att en kraftigare satsning krävs för att avsedd effekt skall nås. Även denna fråga bör bli föremål för överläggningar med personalorganisationen.

TCO framhåller att de omfattande organisatoriska förändringar som kommer att bli följden av betänkandet kommer att beröra personalen i mycket stor utsträckning. Mot denna bakgrund är det nödvändigt att personalfrågorna inom kriminalvården ges en hög prioritet samt att personalen får följa och medverka vid reformens praktiska utformning. TCO tillstyrker således beredningens förslag att en särskild utredning under medverkan av berörda personalorganisationer tillsätts för en allsidig bedömning av bl. a. anstaltspersonalens sammansättning och arbetsuppgifter. Denna utredning bör även få i uppgift att utreda frågan om en lämplig utbildning, inklusive vidareutbildning av personalen. Den bör också fastställa behörighetskrav för olika typer av tjänster. Det är angeläget att utredningen bedriver sitt arbete med största skyndsamhet.

Enligt organisationens mening måste nuvarande system med en arbetsledare per tio intagna anses som i högsta grad förlegat. Beredningen vill på prov införa civil arbetskraft. Liknande system tillämpas redan nu på skyddade verkstäder i form av stödarbetare. Förhållandena är inte jämförbara och kan knappast utan svårighet appliceras på kriminalvården. TCO anser det mera riktigt att stärka arbetsledningen vid verkstäderna genom ytterligare anställning av arbetsledare. I vart fall bör frågan bli föremål för ytterligare utredning innan försöksverksamhet inleds.

Beträffande civilanställd arbetskraft framföres liknande synpunkter av *västra kriminalvårdsräjongens regionala företagsnämnd.*

Tillsynsutredningen delar helt beredningens allmänna inställning att tillsynspersonalen måste på olika sätt involveras i och kunna utöva ett inflytande på behandlingsarbetet. Att förverkliga denna principiella tanke är enligt utredningens erfarenhet en av de angelägnaste och mest brådskande uppgifterna inom kriminalvården, inte minst med hänsyn till tillsynspersonalens möjligheter att få en godtagbar arbetsmiljö. Utredningen framhåller emellertid att både de slutna och öppna anstalternas tillgång på tillsynsbefäl och vårdare i dagsläget är nästan undantagslöst begränsad till vad som oundgängligen åtgår för att i anstalterna upprätthålla ordning och säkerhet och nödvändig service åt de intagna, för transportverksamheten och för vissa administrativa göromål samt — på de mindre anstalterna — för förrådstjänst. Detta gäller även de allmänna häktena. Enligt utredningens uppfattning kommer ett genomförande av beredningens förslag rörande nya öppna lokalanstalter att kräva en viss ökning av tillsynspersonalen i jämförelse med nuvarande motsvarande anstalter. Utredningen tillstyrker förslaget att inrätta 14

vårdartjänster avsedda att medverka i behandlingsarbetet vid vissa större anstalter.

Södra kriminalvårdsräjongens regionala förtagsnämnd anser att det föreligger svårigheter då det gäller att precisera arbetsuppgifterna för de olika tjänstemännen. Arbetsfördelningen bör därför ske lokalt på de olika anstalterna. Nämnden har funnit, att anstalts- och frivårdspersonal i större utsträckning bör ges möjlighet att tjänstgöra inom resp. vårdområden. Administrativa regler härom bör utfärdas. För att beredningens intentioner skall kunna förverkligas bör personal av alla kategorier informeras och utbildas samtidigt som de organisatoriska förändringarna genomföres.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter tillstyrker beredningens förslag om att inrätta 14 tjänster i vårdargrad vilka skall medverka i behandlingsarbetet. Föreningen har dock svårt att förstå varför dessa tjänster skall förbehållas riksanstalterna. Föreningen understryker med skärpa beredningens förslag om översyn av anstaltsassistenternas behov av skrivhjälp och kontorsteknisk utrustning.

KRUM anser att kriminalvårdsberedningens motivering för bibehållande av observationsrapporterna inte är hållbar. Det är inte för tidigt att dra slutsatser om försöksverksamheten. Ingen — och allra minst då vårdarna som ofta står i motsatsställning till fångarna — kan genom något slags schablonsystem avgöra förutsättningarna för en anpassning till tillvaron utanför anstalten. Hela systemet med observationsrapporter leder till att privilegiesystem och en dold kontroll av fångarna — förutom att man därmed också har velat tillfredsställa vårdarnas krav på att "bli delaktiga i behandlingsarbetet".

8.3 Departementschefen

I likhet med beredningen anser jag det mycket angeläget att tillsynspersonalen får möjlighet att medverka i anstaltsarbetet på ett sätt som kan underlätta deras kontakter med de intagna och att de erbjuds arbetsuppgifter som ur klientelets synpunkt framstår som positiva. Hur en sådan målsättning kan kombineras med bevaknings- och säkerhetsuppgifterna måste dock bli föremål för fortsatt studium. Beredningens förslag att försöksvis inrätta 14 tjänster i vårdargrad, vilka utöver den schemabundna personalen skall medverka i behandlingsarbetet, anser jag böra genomföras, eftersom man därigenom kan få värdefulla erfarenheter om hur tillsynspersonalens arbetsuppgifter i framtiden bör utformas. Jag tillstyrker därför detta förslag.

För att anstaltspersonalen skall kunna utnyttjas på avsett sätt är det av största vikt att verksamheten har en inriktning som överensstämmer med behandlingslagstiftningens målsättning. Det är också nödvändigt att olika personalgruppers skyldigheter i förhållande till intagna och övrig personal är klart definierad.

Beredningen framhåller att anstaltspersonalens tjänstgöringsreglementen och instruktioner i viss utsträckning ger uttryck för andra värderingar än vad behandlingslagstiftningen avser. Inte heller har man i tillräcklig omfattning prövat förutsättningarna för att överföra beslutsfunktioner från högre till lägre befattningshavare eller för att utnyttja samrådsförfarande och lagarbete i behandlingsarbetet. Beredningen föreslår att en utredning tillsätts för att företa en allmän översyn av anstaltspersonalens arbetsformer. Ett flertal remissorgan instämmer i förslaget. Jag kommer inom kort att hemställa om bemyndigande att tillsätta en sådan utredning. Jag avser också att uppdra åt kriminalvårdsstyrelsen att närmare undersöka formerna för det av beredningen förordade försöket att på någon av kriminalvårdens större verkstäder komplettera arbetsledarnas insatser genom att anlita civil arbetskraft.

Ett flertal remissorgan har liksom kriminalvårdsstyrelsen kraftigt understrukit behovet av att anstalternas assistentpersonal utökas. Jag har stor förståelse för dessa synpunkter och inser till fullo betydelsen av de insatser som görs av den socialt utbildade personalen. Jag vill dock framhålla att åtskilliga av de åtgärder som beredningen föreslår syftar till att minska assistenternas arbetsbörda. I första hand vill jag hänvisa till att beredningen förordar att tillsynspersonal i betydligt större omfattning än hittills skall anförtros uppgifter som bl. a. fritidsledare och studiehandledare samt att sådan personal också skall medverka i det kurativa arbetet. Att arbetet med utskrivningsförberedelser övertas av frivårdens personal kommer att medföra lättnader även för den assistentpersonal som blir placerad på riksanstalterna eftersom det förutsätts att en betydande del av riksanstaltsklientelet kommer att slussas ut via lokalanstalt. De assistenttjänster för samrådsfrågor som föreslås vid de fem största anstalterna bör också kunna förbättra arbetsförhållandena vid dessa anstalter där assistenter i stor utsträckning måste anlitas som sekreterare i olika nämnder och samrådsorgan.

Tillsammantagna bör de här redovisade åtgärderna medföra sådana förbättringar av assistentpersonalens arbetsförhållanden att jag inte är beredd att tillstyrka de begärda personalökningarna. Däremot biträder jag beredningens förslag om förbättringar av kontorsorganisationen innefattande bl. a. 28 tjänster som kontorsbiträden för skrivhjälp åt assistenter.

Vad beredningen föreslår i fråga om en modifiering av försöksverksamheten med observationsrapporter har så tillvida redan föranlett åtgärder att kriminalvårdsstyrelsen tillsatt en arbetsgrupp med bl. a. representanter för personalorganisationerna och för den beteendevetenskapliga forskningen för att göra en översyn av rapporteringssystemet. Gruppen skall arbeta utifrån de riktlinjer som angivits av beredningen. Jag anser att denna fråga härigenom har fått en tillfredsställande lösning.

9 Information och kontaktverksamhet

9.1 Beredningen

Beredningen framhåller att de senaste årens ökade intresse för kriminalpolitik och kriminalvårdsfrågor hos allmänhet och massmedia samt de intagnas ökade aktivitet för att tillvarata sina intressen har understrukit behovet av en korrekt och fyllig information rörande kriminalvårdens verksamhet. Faktiska upplysningar om rådande förhållanden under straffverkställigheten behövs för information till klienter och deras anhöriga, till domstolar och andra myndigheter samt för att skapa underlag för en saklig kriminalpolitisk diskussion.

En god informationsverksamhet kan också komma att öka allmänhetens förståelse för klienternas situation.

Beredningen anser att denna typ av upplysningsverksamhet bör omfatta såväl myndigheter som allmänhet. Den bör också inriktas på arbetsmarknadens organisationer. Den *externa* informationen till allmänheten sker främst genom massmedia. Det är angeläget att kriminalvården fortlöpande och öppet redovisar sina arbetsuppgifter och resurserna för deras genomförande samt problem och erfarenheter från fältet. *Intern* information måste ges till kriminalvårdens egen personal, till övervakarna och klienterna. Huvudansvaret för informationsverksamheten bör åvila kriminalvårdsstyrelsen. Där finns det material som krävs för att ge en allsidig bild av verksamheten. Bl. a. genom ett ökat användande av datateknik kan man påräkna att styrelsen framdeles — i större utsträckning än hittills — snabbt kommer att kunna tillhandahålla uppgifter om klientelets sammansättning, olika påföljders utnyttjande, återfallsprocent m. fl. sådana uppgifter som är av intresse för såväl myndigheter som allmänhet när det gäller att bedöma effekten av olika kriminalpolitiska åtgärder.

Beredningen anser att det är nödvändigt att förstärka kriminalvårdsstyrelsens resurser för informationsverksamheten. Styrelsen bör därför förstärkas med en tjänst på handläggarnivå samt med en tjänst som biträde. Medelstilldelningen för framställning av informationsmaterial bör räknas upp med 100 000 kr. Man kan också förvänta sig att beredningens övriga förslag kommer att medföra en förbättrad information. Såväl anstalts- som frivårdspersonal bör i ökad utsträckning kunna delta i denna verksamhet.

Den lokala informationen till pressen, föredrag, medverkan i estraddebatter och diskussioner, lektioner i skolor, kurser och lokala överläggningar bör i största möjliga utsträckning kunna skötas av lokalt verksamma tjänstemän men dessa bör tillhandahållas material från kriminalvårdsstyrelsen.

Beträffande den interna informationen anförs att kriminalvården numera inte har tillgång till någon personaltidning. Med hänsyn till den debatt som ständigt pågår om kriminalvårdsfrågor anser beredningen det synnerligen angeläget att kriminalvårdsstyrelsen får resurser att åter utge en sådan tidning i vilken såväl styrelsen som olika personalgrupper och enskilda tjänstemän kan komma till tals i olika ämnen.

Det är också angeläget att det arbete som pågår inom kriminalvårdsstyrelsen med en broschyr avsedd att informera de intagna om deras rättigheter och skyldigheter snarast möjligt kan avslutas.

Beredningen diskuterar också frågan om övervakarnas behov av information och utbildning. Även övervakarna hade tidigare en egen informationsskrift men också denna har på grund av brist på medel och personal måst läggas ned. Övervakarutbildningen är eftersatt främst på grund av frivårdspersonalens bristande tid. Detta är olyckligt eftersom det för närvarande finns ett starkt intresse för gruppverksamhet och kurser och ett behov av utbildning som svarar mot ärendenas stegrade svårighetsgrad. Övervakarnas riksförbund har i skrivelse till beredningen framhållit att övervakarutbildningen är av hög angelägenhetsgrad och bör få bättre resurser.

Beredningen finner det önskvärt att alla övervakare skall kunna erbjudas möjlighet att delta i någon form av utbildning. Man bör dock inte låsa en stor del av resurserna i en grundkurs, eftersom behovet av grundutbildning förmodligen varierar från distrikt till distrikt. På orter där man har ett kraftigt inslag av övervakare med social utbildning kan andra insatser vara mer behövliga.

Beredningen anser att en av de väsentligaste förutsättningarna för att de intagna skall anpassas i samhället är att de får lämpliga anställningar och kan anpassa sig till arbetsmiljö och arbetskamrater. Som redovisas av beredningen har överläggningar ägt rum med representanter för LO och TCO om kriminalvårdens samarbete med arbetsmarknadens organisationer. Därvid har framkommit att ett sådant samarbete lämpligen kan koncentreras till informations-, utbildnings- och meritvärderingsfrågor samt frågor om introduktion och uppföljning av enskilda klienter. Informationsfrågorna är mest angelägna. Beredningen föreslår att informationsmaterial sammanställs centralt och tillställs organisationerna.

9.2 Remissyttrandena

Nämnden för samhällsinformation som i stort delar beredningens synpunkter anför.

Av stor vikt är sålunda att man för informationsverksamheten uppställer övergripande såväl kort- som långsiktiga mål. Dessa mål bör vara av den art och uttryckta i sådan form att man genom fortlöpande under-

sökningar med jämna mellanrum kan kontrollera att den givna informationen når avsedd målgrupp med avsett budskap. En sådan kommunikationsmålsättning har givetvis primärt stort värde för en säkrare informationsverksamhet. Den har emellertid också stor betydelse som styrmedel för en intensifierad utbildningsverksamhet, varom talas i utredningen. Det är vidare av utomordentligt stor vikt att de som handhar kontakterna utåt — mot massmedier, organisationer, skolor, etc. — delges de uppställda målen. I detta sammanhang bör också beaktas övervakarnas ställning som opinionsförmedlare. I målsättningsarbetet bör vidare uppmärksammas möjligheten till returinformation och metoderna för att tillvarata och systematisera denna.

Nämnden konstaterar med tillfredsställelse att beredningen understryker betydelsen av stor öppenhet vid informationsutlämnandet men anser det otillfredsställande att såväl den interna personaltidningen som den tidning, som riktade sig till övervakarna, har lagts ned på grund av personal- och medelsbrist. Behovet av ett regelbundet utkommande kontaktorgan bedöms genomgående som stort och ett återupptagande av utgivningen bör ges hög prioritet. Möjligt är att de två tidningarna kan ersättas med en.

Statens ungdomsråd understryker den stora vikt som måste fästas vid en allsidig och saklig information om brottslighetens omfattning, orsaker och bekämpning. Enligt ungdomsrådets mening är en ökad medvetenhet hos medborgarna om de sammansatta och svårlösta sociala och mänskliga problem, som kommer till uttryck i brottsligheten, en nödvändig förutsättning för allt reformarbete på kriminalvårdens och brottsbekämpningens område.

Ungdomsrådet biträder de förslag som framförts av beredningen men anser dem otillräckliga för att svara mot behoven på detta område. Ungdomsrådet vill för sin del peka på möjligheten att under förslagsvis en treårsperiod anvisa 3 milj. kr. för en studie- och informationsaktivitet kring kriminalpolitiken förankrad i folkrörelserna och deras lokala enheter.

LO anser det ytterst angeläget att en förstärkning av kriminalvårdsstyrelsens informationsavdelning kommer till stånd. När det gäller den externa informationen kan bristen på resurser leda till allvarliga och dyrbara konsekvenser inte bara för kriminalvården utan för samhället i sin helhet. Kriminalvårdsorganen måste — i synnerhet då deras arbete ofta utsätts för allvarlig kritik — ha resurser till sitt förfogande som i vart fall gör det möjligt att besvara kritiken.

RFHL understryker beredningens påpekande att det ligger inom kriminalvårdens uppgifter att öka allmänhetens förståelse för de straffades problem. Detta är en uppgift som hittills försummats.

Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter anser att den interna informationen inom kriminalvårdsverket är bristfällig och att beredningens förslag får uppfattas som minimikrav från personalens

sida. Utöver vad beredningen föreslår vill föreningen framhålla nödvändigheten av att vård- och tillsynsavdelningen i kriminalvårdsstyrelsen kontinuerligt sammanställer "erfarenhetsfakta" kring de olika projekt som genomförs inom frivården. På detta sätt kunde erfarenheterna av skilda experiment föras ut till övrig frivårdspersonal. Föreningen anser vidare att informationen och utbildningen av övervakare mer än hittills måste systematiseras och läggas upp på ett pedagogiskt riktigt sätt. Föreningen hälsar med glädje kriminalvårdsberedningens planer härvidlag. Frivården kan aldrig i detta arbete helt lita till initiativ från övervakarföreningar eller andra liknande organisationer. Denna information eller utbildning bör skötas på det regionala eller lokala planet.

Skolöverstyrelsen meddelar att studieförbunden sedan några år medverkat vid utbildningen av övervakare. Utbildningen har vanligen skett i form av statsbidragsberättigade studiecirklar. Det är angeläget att denna verksamhet fortsätter och byggs ut. Vid målsättning och utarbetande av material bör företrädare för studieförbunden och övervakarnas organisationer vara företrädda.

Övervakarnas riksförbund anför.

Beredningen föreslår en kraftigt ökad satsning på grundutbildning och fortbildning av kriminalvårdens övervakare inom kriminalvårdens ram utan att samtidigt beröra behovet av gemensam utbildning över hela vårdfältet. Enligt riksförbundets uppfattning rimmar detta illa med vad beredningen i andra sammanhang anför om behovet av samarbete mellan kriminalvård och övriga sociala vårdområden. Kriminalvårdens och socialvårdens klienter är i stor utsträckning identiska och i övervakarföreningarna ingår övervakare från samtliga vårdområden. Det förekommer i många fall att samma övervakare följer sin klient från barna- och ungdomsvård till nykterhets- och kriminalvård. Även mentalvården kan här komma in i bilden. En sådan integration är betydelsefull ur vårdsynpunkt och inte minst ur ekonomisk synpunkt. En grundutbildning av övervakare bör självfallet omfatta samtliga vårdområden, vilket betyder en direkt besparing av utbildningskostnader. Den praktiska svårigheten att administrera denna utbildning kan lösas genom att anvisa utbildningsmedel centralt till Övervakarnas riksförbund som redan har visst statsanslag med redovisningsskyldighet och lokalt till övervakarföreningarna. Härigenom skulle tjänstemännen avlastas ett administrativt arbete som de ofta varken har förutsättningar för eller tid till.

Statens invandrarverk påpekar de utländska intagnas svårigheter att tillgodogöra sig den information som ges på anstalterna. Upplysningarna på svenska rörande anstaltsvårdens syfte, de intagnas rättigheter och skyldigheter, förändringar i anstaltsväsendet m. m. har begränsat värde för dem som inte är bevandrade i språket. För att lösa problemet bör åtminstone grundläggande informationsmaterial översättas till olika invandrarspråk, t. ex. den folder om anstaltsvårdens syfte och de intagnas rättigheter och skyldigheter som kriminalvårdsstyrelsen arbetar med. Den övriga informationen kunde förmedlas via språkkunnig personal. För en

effektiv hjälp med anpassningen av de intagna invandrarna till ett liv i frihet är det angeläget att vårdpersonalen har goda kunskaper om invandrarnas bakgrund, seder, bruk, normer, religion etc. Dessa frågor bör beaktas vid utbildningen av personalen.

LO vill beträffande kriminalvårdens samarbete med arbetsmarknadens organisationer uttala sitt intresse och stöd för tanken på ett fördjupat samarbete mellan fackföreningsrörelsen och kriminalvården.

LO är villig att medverka i information, utbildning m. m. Verksamheten har redan påbörjats i form av förbundsinformation samt studie- och kontaktverksamhet. Här förtjänar påpekas att den s. k. NAFF-verksamheten efter vissa initialsvårigheter nu börjat stabilisera sig. Emellertid har från vissa regioner påtalats ett visat bristande intresse från kriminalvårdens representanter, vilket är att djupt beklaga. Enligt LO:s uppfattning bör genom NAFF stora förutsättningar föreligga för att uträtta betydelsefulla insatser för såväl intagna som för kriminalvården i sin helhet. Även ute på arbetsplatserna bör genom fackföreningsrörelsens medverkan större förståelse kunna skapas för de straffades situation liksom även hjälp kunna ges att hitta lämpliga övervakare. Något kontaktsystem utöver det som ingår i övervakarförordnande är däremot enligt LO:s mening ej realistiskt. Den bör väljas till övervakare som är mest lämpad och det utan hänsyn till facklig tillhörighet. Ett genomfört system där arbetsledaren fungerar som kontaktman förutom den ordinarie övervakaren skulle enligt LO:s mening innebära betydande nackdelar särskilt med hänsyn till förhållandet till kamraterna på arbetsplatsen.

TCO anser att en effektiv information till organisationernas medlemmar rörande kriminalvårdens målsättning och syftet med det inledda samarbetet är en förutsättning för att andra åtgärder skall kunna aktualiseras. TCO kan därför förväntas gå ut med sådan information till sina medlemmar. TCO har också vid överläggningar med justitieministern och beredningen förklarat sig beredd medverka i detta sammanhang.

SAF bedömer beredningens kontakt med arbetsmarknadens organisationer som mycket flyktig. Föreningen utgår från att ett mera ambitiöst och mindre ensidigt samråd med "arbetsmarknadens organisationer" högst väsentligt skulle ha berikat utredningens arbete. Även en kontakt med Arbetsmarknadens Yrkesråd som är gemensamt organ för SAF och LO — liksom gärna även en kontakt med motsvarande organ på tjänstemannasidan — hade varit motiverade.

9.3 Departementschefen

Vad beredningen anför om behovet av en förstärkning av kriminalvårdsstyrelsens informationsavdelning vill jag i likhet med remissorganen helt instämma i. Jag anser det också betydelsefullt att utgivningen

av en personaltidning åter kan tas upp med hänsyn till värdet av att all personal är väl informerad om kriminalvårdsarbetets allmänna målsättning och om de erfarenheter som görs i det dagliga arbetet. Liksom beredningen anser jag att kriminalvårdens tjänstemän kan göra värdefulla insatser som lärare och föreläsare bl. a. i skolorna. En förutsättning är emellertid att de själva fortlöpande kan hållas à jour med utvecklingen inom sitt yrkesområde.

Datatekniken kan under de närmaste åren medföra att kunskaper om effekter av olika åtgärder som vidtas inom kriminalvården kommer att öka avsevärt. Det är därför betydelsefullt att verket har resurser att föra ut sådan information till såväl myndigheter som allmänhet. Jag anser det också angeläget att kriminalvårdens klienter inom frivård och anstaltsvård får en allsidig information om verkställighetens syfte och praktiska utformning. Vad invandrarverket anför om de icke svensktalande är därvid beaktansvärt. Den introduktionsbroschyr som är under utarbetande i kriminalvårdsstyrelsen bör därför färdigställas och även översättas till ett lämpligt antal främmande språk.

Övervakarnas betydelse som informationsspridare och opinionsbildare bör inte underskattas. Det är därför betydelsefullt att de frivilliga medarbetarnas behov av information och utbildning tillgodoses. Förslag läggs fram till ökade anslag för detta ändamål.

Jag vill kraftigt understryka behovet av att information och diskussion om brottslighetens omfattning, orsaker och bekämpning når ut i vida grupper. Ett framgångsrikt reformarbete på kriminalvårdens område måste ha stöd av en medvetenhet hos medborgarna om brottsligheten som ett socialt och mänskligt problem. Av avgörande betydelse är härvidlag den verksamhet som bedrivs av folkrörelserna. Beträffande det fortsatta samarbetet med arbetsmarknadens parter vill jag åberopa vad jag tidigare anfört vid avsnitt 6. Det informationsmaterial som efterlyses av organisationerna är delvis redan under utarbetande.

10 Nämnderna

10.1 Beredningen

Beredningen föreslår att en utredning tillsätts för att se över de centrala nämndernas och övervakningsnämndernas uppgifter och organisation.

10.2 Remissyttrandena

Kriminalvårdsstyrelsen tillstyrker beredningens förslag att tillsätta en utredning rörande nämndernas uppgifter och organisation. Styrelsens uppfattning delas av bl. a. *statskontoret, kriminalvårdsnämnden, över-*

vakningsnämnderna i Stockholm fjärde avdelningen, Kalmar och Örebro, ungdomsfängelsenämnden, Föreningen Sveriges statsåklagare samt av *Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter.*

10.3 Departementschefen

Övervakningsnämnderna och de centrala nämnderna har i sin nuvarande funktion varit i verksamhet sedan år 1965. Under den tid som har gått har i olika sammanhang framförts förslag om ändringar i nämndernas sammansättning och arbetsformer. Jag anser det därför befogat att nu företa den av beredningen föreslagna översynen och avser att inom kort begära bemyndigande att tillsätta en utredning rörande övervakningsnämndernas och de centrala nämndernas uppgifter och organisation.

11 Kostnader och plan för genomförandet

11.1 Beredningen

Beredningen beräknar de sammanlagda driftkostnadsökningarna vid ett genomförande av förslagen till ca 34 milj. kr. Förslagen föreslås bli genomförda under en femårsperiod med början kalenderåret 1974. De sammanlagda kostnaderna för anstaltsbyggande beräknas till ca 125 milj. kr. Genomförandet föreslås ske under en femtonårsperiod. Kostnadernas fördelning och planen för genomförandet framgår av nedanstående tabeller 1 och 2.

Tabell 1 Sammanställning av kostnadsökningar (driftbudgeten) (1 000-tal kronor)

	År 1	2	3	4	5	Summa	
Regionalt system	—	350	350	350	350		1 400
Narkomanvård	1 260	940	—	—	—		2 200
Frivård							
Personundersökningsverksamhet	3 060	2 040	—	—	—	5 100	
Övervakningsverksamhet	1 931	1 681	1 681	1 681	1 681	8 655	
Behandl. arb. häkten o lokalanst.	628	628	549	550	550	2 905	
Social service	500	1 353	1 211	991	991	5 046	
Utbildningsverksamhet för övervak.	200	—	—	—	—	200	21 906
Anstaltsvård							
Hälso- och sjukvård	770	1 004	671	—	—	2 445	
Skrivhjälp åt assistenter	—	—	450	450	458	1 358	
Tjänster för arb. led. häkten	—	485	485	—	—	970	
Utökad behandl. aktivitet	—	—	561	490	490	1 541	
Besök och permissioner	—	500	380	380	—	1 260	7 574
Kriminalvårdsstyrelsen							
Planeringsverksamhet	423	—	—	—	—	423	
Informationsverksamhet	—	—	725	—	—	725	
Utbildning av arbetsledare	400	—	—	—	—	400	1 548
	9 172	**8 981**	**7 063**	**4 892**	**4 520**		**34 628**

Tabell 2 Sammanställning av kostnader (kapitalbudgeten) (1 000-tal kronor)

	År 1	2	3	4	5	Summa
Investeringar	—	12 500	14 100	14 100	12 500[1]	53 200

[1] Resterande investeringar föreslås fördelade med 7,5 milj. kr. per år under åren 6—15.

Beredningen finner det naturligt att det administrativa arbetet med förslagens genomförande handhas av kriminalvårdsstyrelsen. Med hänsyn till deras mångskiftande karaktär och till den betydande arbetsinsats som kommer att krävas för att utforma och introducera de nya arbetsformerna kan detta emellertid inte ske utan personalförstärkning. För detta ändamål föreslås att anslaget till kriminalvårdsstyrelsen räknas upp för inrättande av följande tjänster.

1 byråchef (för planeringsuppgifter)
2 byrådirektörer (varav en för frivård och en för anstaltsplanering)
2 biträden

11.2 Remissyttrandena

Kriminalvårdsstyrelsen pekar på de svårigheter — organisatoriskt och administrativt — som kommer att uppstå om två skilda system, det nuvarande räjongsystemet och den föreslagna regionindelningen, under en inte alltför obetydlig övergångstid skall tillämpas sida vid sida. De nuvarande räjongerna lär endast delvis kunna avvecklas, så länge tillräckligt antal lokalanstalter saknas för att kunna sätta den nya regionala organisationen i kraft. Eftersom tiden för att uppföra dessa anstalter föreslås omfatta inte mindre än femton år lär det enligt vad styrelsen för dagen kan bedöma vara tveksamt när den föreslagna reformen kan annat än mycket partiellt realiseras. Styrelsen finner det med hänsyn härtill önskvärt att den föreslagna investeringsperioden avsevärt förkortas.

Styrelsen framhåller också att beredningens organisationsförslag torde innefatta en inte obetydlig ökning av arbetsbördan inom styrelsen såväl på vårdavdelningen som på de mer renodlat administrativa enheterna. Detta kan medföra behov av personalförstärkningar.

Övervakningsnämnden i Stockholm sjätte avdelningen finner att förslaget inte är mycket att glädja sig åt om man i Stockholm skall behöva vänta 15 år på lokalanstalter.

Statsanställdas förbund utgår från att personalorganisationerna får delta i planeringen av den nya anstalterna och den tidsplanering som skall ligga till grund för genomförandet av den nya organisationen.

Byggnadsstyrelsen framhåller det önskvärda i att klargöra ansvarsförhållandena mellan kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen när det gäller kriminalvårdens byggnadsverksamhet. Styrelsen anför.

Eftersom kriminalvårdsstyrelsen förvaltar en egen delfond av statens allmänna fastighetsfond behövs en viss organisation för att klara av fastighetsunderhåll och fastighetsdrift inom ramen för kriminalvårdsstyrelsens administration. Det är naturligt att denna organisation också sköter genomförandet av projekt där den direkta vården blir mest berörd av de aktuella åtgärderna. Löpande ombyggnadsverksamhet och begränsade kompletteringar av befintliga byggnader bör således — såvitt inte annat överenskommes — handläggas av kriminalvårdsstyrelsen. När det gäller nyproduktion av byggnader, där således byggnadsåtgärderna inte på samma sätt är beroende av pågående kriminalvårdsverksamhet, bör enligt byggnadsstyrelsens mening det byggherreorgan anlitas som statsmakterna inrättat för att sköta sådana frågor, nämligen byggnadsstyrelsen. Det bör också påpekas att styrelsen har en regional organisation med byggnadsförvaltningar inom olika delar av landet. Styrelsen har erfarenheter av ifrågavarande anstaltsbyggande, dels genom att ha varit representerad i den nu nedlagda FBK, dels genom att på uppdrag av kommittén ha projekterat och byggt samtliga anstalter inom kommitténs ansvarsområde.

Enligt styrelsens uppfattning bör kriminalvårdsstyrelsen svara för övergripande planering och dimensionering av lokalbehovet för kriminalvården såsom redan sker.

11.3 Departementschefen

Kriminalvårdsberedningens förslag drar upp de huvudsakliga riktlinjer enligt vilka det fortsatta reformarbetet bör bedrivas och innefattar en precisering av de kostnadsramar inom vilka reformarbetet måste begränsas. Det innehåller däremot inte några detaljerade anvisningar om hur de enskilda reformförslagen i praktiken skall genomföras. Innan konkreta åtgärder kan vidtas återstår därför ett omfattande och tidskrävande planeringsarbete varvid bl. a. de synpunkter och förslag som kommit fram i remissyttrandena bör beaktas. Speciellt gäller detta anstaltsbyggandet där man får förutsätta att bl. a. markanskaffning, byggnadsplanering m. m. kommer att ta en avsevärd tid. Ett genomförande på kortare tid än som beräknats av beredningen är därför inte möjligt. Enligt vad som nu kan bedömas bör reformen i tillämpliga delar genomföras i den ordning som förordas av beredningen.

I likhet med byggnadsstyrelsen anser jag att kriminalvårdsstyrelsen bör svara för övergripande planering och dimensionering av kriminalvårdens lokalbehov.

Jag biträder beredningens förslag rörande viss personalförstärkning inom kriminalvårdsstyrelsen under den tid som åtgår för bearbetning och introducering av den föreslagna reformen.

konsulentdistrikten organiserade i åtta räjonger. I ledningen för varje räjong finns en kriminalvårdsdirektör. Utanför räjongindelningen står Håga sjukhus.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kriminal-vårds-styrelsen	Dep.chefen
Personal			
Styresmän m. fl.	256	+ 37	+ 2
Läkare, psykologer	31	+ 2	+ 2
Tillsynspersonal	2 577	+146	+ 31
Personal i arbetsdrift	601	+ 14	—
Kontorspersonal	263	+ 26	+ 1
Maskinpersonal	62	—	—
Förråds- och ekonomipersonal	220	+ 21	+ 4
	4 010	**+246**	**+ 40**
Anslag			
Lönekostnader	215 713 000	+28 757 000	+16 806 000
Sjukvård m. m. för personal	317 000	+ 43 000	+ 19 000
Reseersättningar	2 307 000	+ 708 000	+ 232 000
Lokalkostnader	34 135 000	+ 5 150 000	+ 4 522 000
Expenser	3 551 000	+ 653 000	+ 223 000
Inköp och underhåll av bilar	1 200 000	+ 742 000	+ 162 000
Utspisning	16 825 000	+ 1 514 000	+ 1 514 000
Beklädnad och sängkläder	4 070 000	+ 285 000	+ 285 000
Hälso- och sjukvård	4 500 000	+ 355 000	+ 325 000
Idrotts- och bildningsverksamhet	895 000	+ 539 000	+ 54 000
Bibliotek vid fångvårdsanstalter	310 000	+ 265 000	+ 19 000
Omkostnader för permitterade, frigivna m. fl.	3 680 000	+ 226 000	+ 224 000
Fångtransport	4 830 000	+ 668 000	+ 558 000
Tjänstedräkt	378 000	+ 152 000	+ 47 000
Bidrag till intagnas familjer	240 000	+ 19 000	+ 19 000
Underhåll av tekniska hjälpmedel för bevakning	150 000	+ 30 000	+ 30 000
Ersättning för vård på anstalter som ej tillhör kriminalvården	435 000	+ 67 000	+ 32 000
Diverse utgifter	522 000	+ 41 000	+ 41 000
	294 058 000	**+40 214 000**	**+25 112 000**

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 22 892 000 kr.

2. I 0-alternativet har styrelsen föreslagit följande. Vidgad användning av långtidspermission (besparing 10 milj. kr.) och minskat hänsynstagande till önskemål från intagna med korta verkställighetstider om placering i anstalt nära hemorten (besparing 1,5 milj. kr.). Dessutom föreslår styrelsen en utjämning av nuvarande säsongmässiga variationer i beläggningen vid anstalterna genom ändrade verkställighetsregler (besparing 1,5 milj. kr.).

3. För nya häkten i Jönköping och Visby begärs sammanlagt 22 tjänster (+1 438 000 kr.). En häktesavdelning för kvinnor föreslås in-

rättad vid fångvårdsanstalten Malmö. Medel beräknas för sex tjänster (+350 000 kr.).

4. Flertalet räjongchefer behöver arbetskraftförstärkning. Medel yrkas för arvoden till handläggande tjänstemän (+300 000 kr.).

5. För att sysselsätta intagna vid vissa häkten yrkas sex tjänster som verkmästare (+365 000 kr.).

6. Vid vissa fångvårdsanstalter bör inrättas avdelningar för narkomanvård. Medel begärs för sammanlagt 62 tjänster (+3 769 000 kr.).

7. För förstärkning av hälso- och sjukvården yrkas tre tjänster som översköterska och två som sjukvårdsbiträde samt arvodesmedel till översköterskor (+799 000 kr.).

8. En tjänst som psykolog begärs vid inlandsräjongen. För frigivningsarbetet vid fångvårdsanstalterna yrkas tjänster för två fångvårdsinspektörer, 24 assistenter samt 17 biträden. Ytterligare arvodesmedel beräknas för pedagogisk och psykologisk expertis och för gruppsamtalsledare. (+2 854 000 kr.).

9. För fritidsverksamheten yrkas tre tjänster som fritidsledare. Ytterligare arvodesmedel begärs till fritidsledare, för den andliga vården och till nämnder för idrotts- och bildningsverksamhet. Dessutom beräknas ytterligare medel under anslagsposten Idrotts- och bildningsverksamhet. (+705 000 kr.).

10. Bevakningen vid fångvårdsanstalter och häkten behöver förstärkas. Tjänster yrkas för en bevakningsföreståndare, fyra tillsynsmän och 44 vårdare (+2 779 000 kr.).

11. Personalen i intendenturverksamhet bör förstärkas med tjänster för två förrådsförmän, 13 kokerskor, tre ekonomibiträden och ett biträde (+928 000 kr.).

12. För försök med social träning inför frigivningen vid vissa anstalter yrkas två tjänster som assistent, arvodesmedel till psykologisk expertis samt ytterligare medel under anslagsposten Idrotts- och bildningsverksamhet (+682 000 kr.).

13. För utbildningsverksamhet inom arbetsdriften begärs tjänster för två studierektorer och tre utbildningsassistenter, varvid tjänster för en ingenjör och en verkstadsförman kan dras in. Medel yrkas för arvoden till lärare, instruktörer och studiehandledare. (+495 000 kr.).

14. Inom arbetsdriften behövs ytterligare tre tjänster som arbetsstudieingenjör, varvid tre tjänster som tekniker kan dras in, två tjänster som ingenjör och tre som biträde. För att minska skogsarbetslagens storlek yrkas arvodesmedel till arbetsledare. Medel beräknas för ytterligare nämnder vid fångvårdsanstalter för arbetsmarknads- och fackliga frågor (NAFF). (+855 000 kr.).

Kriminalvårdsberedningen

15. För behandling av narkotikamissbrukare föreslås att ett behandlingsteam inrättas vid allmänna häktet i Stockholm med tjänster under halvt budgetår för en psykiater, en psykolog, en kurator, en översköterska och ett biträde. Medel beräknas även för psykoterapi och fritidsverksamhet. (+489 000 kr.).

16. Sjukvårdsorganisationen vid fångvårdsanstalterna bör förstärkas med tolv tjänster som översköterska under halvt budgetår (+ 363 000 kr.).

Departementschefen

I enlighet med kriminalvårdsberedningens förslag har jag för behandling av kriminalvårdens narkomaner inom Stockholmsområdet beräknat medel under halvt budgetår för ett behandlingsteam bestående av överläkare, psykolog, kurator, översköterska och biträde. För psykoterapi och fritidsverksamhet på behandlingsavdelningar för narkomaner har jag beräknat ett belopp av 250 000 kr. (15).

För att förbättra hälso- och sjukvården vid fångvårdsanstalterna har jag beräknat medel för tolv översköterskor under halvt budgetår (16).

Jag har beräknat medel för tolv tjänster för ett nytt allmänt häkte i Visby. Härutöver har jag för punktvisa förstärkningar av personalen på befintliga anstalter beräknat medel för en tjänst som bevakningsföreståndare, sju tjänster som vårdare och tre tjänster som ekonomibiträde. (3, 10, 11).

För en utbyggnad av verksamheten inom nämnderna för arbetsmarknads- och fackliga frågor (NAFF) har jag beräknat ett ytterligare belopp av 30 000 kr (14).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 319 170 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som överläkare i SkBe 3,
2. till *Fångvårdsanstalterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 319 170 000 kr.

F 3. Frivården

1971/72	Utgift	44 505 076
1972/73	Anslag	52 576 000
1973/74	Förslag	59 210 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för frivårdsorganisationens och övervakningsnämndernas verksamhet samt ersättningar till övervakare.

Frivårdsorganisationen består av 45 distrikt med lika många skydds-

konsulenter. Till föreningen Skyddsvärnet i Stockholm utgår ersättning till löner m. m. för 18 tjänstemän.

Antalet övervakningsnämnder är 48. De är lokala organ för kriminalvården i frihet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kriminal-vårds-styrelsen	Dep.chefen
Personal			
Konsulent- och assistentpersonal	243	+101	+ 73
Läkare, psykologer	3	—	+ 1
Sjukvårdspersonal	2	—	+ 1
Tillsynspersonal	—	+ 1	—
Kontorspersonal	146	+ 62	+ 26
Personal på akutvårdsavdelning	6	—	—
Personal på hotell	16	—	—
Personal på inackorderingshem	6	+ 10	—
	422	**+174**	**+101**
Anslag			
Lönekostnader	26 247 000	+10 717 000	+ 4 224 000
Sjukvård	19 000	+ 15 000	+ 6 000
Reseersättningar	876 000	+ 658 000	+ 210 000
Därav nordiska resor	3 000	—	—
Lokalkostnader	1 878 000	+ 1 839 000	+ 1 245 000
Expenser	1 186 000	+ 520 000	+ 189 000
Driftkostnader för frivårds-anläggningar m. m.	413 000	+ 243 000	— 10 000
Ersättningar till övervakare	17 037 000	+ 14 000	+ 14 000
Behandlings- och stödåtgärder	3 327 000	+ 2 450 000	+ 450 000
Bildnings- och kontaktverksamhet	—	—	+ 100 000
Bidrag till enskild frivårds-verksamhet	1 593 000	+ 523 000	+ 206 000
	52 576 000	**+16 979 000**	**+ 6 634 000**

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 3 692 000 kr.

2. I 0-alternativet föreslås att prövotiden för skyddstillsyn ändras från tre till i regel två år (besparing 4 milj. kr.).

3. För socialkurativ verksamhet vid häkten begärs nio assistenter och arvodesmedel för biträden (+ 749 000 kr.).

4. Bohus och Lunds skyddskonsulentdistrikt bör delas. Tjänster yrkas för två skyddskonsulenter (+ 287 000 kr.).

5. För behandling av drogmissbrukare och för en allmän förstärkning av frivården yrkas 75 assistenter, en vårdare och 32 biträden. Vid frivårdsexpeditioner som också är kansli för övervakningsnämnd behövs tjänster för sammanlagt 16 biträden. Tjänster för övervakningsassistenter bör inrättas för medel som kan sparas under anslagsposten Ersättningar till övervakare. (+ 6 961 000 kr.).

6. Antalet personundersökningar enligt lagen (1964: 542) om personundersökning i brottmål som utförs av frivårdstjänstemän bör ökas successivt. Tjänster begärs för 15 assistenter och sex biträden (+ 1 333 000 kr.).

7. Medel yrkas för personal och övriga driftkostnader för två inackorderingshem och två bostadshotell (+ 822 000 kr.).

8. För behandlings- och stödåtgärder bland frivårdsklientelet och för bidrag till enskild frivårdsverksamhet, m. m. yrkas ytterligare 3 135 000 kr.

Kriminalvårdsberedningen

9. För behandling av narkotikamissbrukare bland kriminalvårdsklientelet bör den 1 januari 1974 inrättas tjänster för en psykiater och en översköterska med stationering i Örebro (+ 129 000 kr.).

10. Personundersökningsverksamheten bör ledas av frivårdstjänstemän. Tjänster föreslås för 30 assistenter och 15 biträden under halvt budgetår (+ 1 381 000 kr.).

11. För intensifierad övervakningsverksamhet föreslås tjänster för 35 assistenter och elva biträden under halvt budgetår (+ 1 472 000 kr.). Ytterligare 250 000 kr. beräknas för halvt budgetår under anslagsposten Behandlings- och stödåtgärder.

12. Frivårdstjänstemän bör i ökad omfattning delta i behandlingsarbete och frigivningsförberedelser vid häkten och lokalanstalter. För ändamålet föreslås åtta tjänster som assistent under halvt budgetår (+ 283 000 kr.).

Departementschefen

För handledning och administration av personundersökningsverksamheten har jag beräknat medel under ett halvt budgetår för 30 tjänster som assistent och 15 tjänster som biträde (10).

Jag har beräknat medel under ett halvt budgetår för ytterligare 35 tjänster som assistent och elva tjänster som biträde för att bereda ett ökat antal dömda med svår social missanpassning möjlighet att erhålla frivårdstjänstemän som övervakare (11).

För behandling av narkomaner inom kriminalvårdens frivårdsklientel i Örebroregionen har jag för ett halvt budgetår beräknat medel för en överläkare och en översköterska (9).

Jag har beräknat medel under ett halvt budgetår för åtta tjänster som assistent för förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid de allmänna häktena (12).

För bildnings- och kontaktverksamhet bland frivårdsklienter och intagna på allmänna häkten har jag beräknat ett belopp av 100 000 kr. Vidare har jag under anslaget beräknat en höjning av posten för behandlings- och stödåtgärder med 250 000 kr. (11).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 59 210 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som överläkare i SkBe 3,
2. till *Frivården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 59 210 000 kr.

F 4. Maskin- och verktygsutrustning m. m.

1971/72	Utgift	2 288 048	Reservation	2 839 490
1972/73	Anslag	[1]490 000		
1973/74	Förslag	1 500 000		

[1] På tilläggsstat I har dessutom anvisats 335 000 kr.

Kriminalvårdsstyrelsen

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår en uppräkning av den totala kostnadsramen från 10 661 000 kr. till 12 262 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåren 1972/73 och 1973/74 beräknas av styrelsen till (3 654 000 + 2 348 000) 6 002 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar behovet av ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1973/74 till 1,5 milj. kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

F 5. Engångsanskaffning av inventarier m. m.

1971/72	Utgift	4 593 686	Reservation	2 744 305
1972/73	Anslag	[1]2 000 000		
1973/74	Förslag	2 000 000		

[1] På tilläggsstat I har dessutom anvisats 1 300 000 kr.

Kriminalvårdsstyrelsen

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår en uppräkning av den totala kostnadsramen från 25 115 000 kr. till 30 012 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåren 1972/73 och 1973/74 beräknas av styrelsen till (5 644 000 + 4 897 000) 10 541 000 kr.

Kriminalvårdsberedningen

För inventarier i anledning av de nya tjänster som beredningen föreslagit utgör medelsbehovet 511 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat belopp och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

F 6. Utbildning av personal m. fl.

1971/72	Utgift	2 116 098	Reservation	12 388
1972/73	Anslag	2 125 000		
1973/74	Förslag	2 525 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för den personalutbildning som kriminalvårdsstyrelsen svarar för samt utgifter för kurs- och konferensverksamhet för övervakare och personundersökare.

Kriminalvårdsstyrelsen begär en höjning av anslaget med 3,1 milj. kr.

Kriminalvårdsberedningen föreslår att medel beräknas för halvt budgetår för vidareutbildning av arbetsledare (+ 200 000 kr.) och intensifierad utbildning av lekmannaövervakare (+ 100 000 kr.). För personalutbildning i anledning av de nya tjänster som beredningen föreslagit beräknas ytterligare 459 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar behovet av ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1973/74 till 2 525 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildning av personal m. fl.* anvisa ett reservationsanslag av 2 525 000 kr.

F 7. Kriminologisk forskning

1971/72	Utgift	608 671	Reservation	464 008
1972/73	Anslag	485 000		
1973/74	Förslag	535 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för kriminologisk behandlingsforskning inom såväl anstalts- som frivårdssektorn.

Departementschefen

Jag förordar en ökning av anslaget med 50 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kriminologisk forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 535 000 kr.

F 8. Frivillig kontaktverksamhet m. m.

1971/72	Utgift	89 300	Reservation	[1]16 989
1972/73	Anslag	100 000		
1973/74	Förslag	100 000		

[1] Motsvarande belopp har för ändamålet förbrukats under anslaget F 9. Kriminalvårdsenheter med särskild budget.

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar en höjning av anslaget med 116 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat belopp och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Frivillig kontaktverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

F 9. Kriminalvårdsenheter med särskild budget

1971/72	Utgift	25 245 203
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Försök med programbudgetering pågår vid fångvårdsanstalterna Kumla och Hinseberg och skyddstillsynsanstalten Båtshagen samt vid Stockholms södra skyddskonsulentdistrikt för unga och Örebro skyddskonsulentdistrikt. Verksamheten vid nämnda kriminalvårdsenheter regleras för innevarande budgetår genom särskilda budgetar inom en av Kungl. Maj:t totalt reglerad ram. F. n. redovisas verksamheten på delprogrammen tillsyn, särskild vårdverksamhet, industriell verksamhet, arbetsvård och utbildning.

Kriminalvårdsstyrelsen

Styrelsen konstaterar att erfarenheterna från försöksverksamheten med programbudgetering är goda. Bl. a. framhålles att programbudget medger decentralisering i verksamheten genom att uppgiften blir styrande samt ökar handlingsfriheten genom möjlighet till val av metoder och omfördelning av resurser, om uppgiftens lösande fordrar detta.

Verksamheten bör fortsätta och utvidgas att omfatta en hel geografisk räjong. Det är därvid främst av intresse att se hur med systemet förenade principer för planering, genomförande och analys påverkar en regional chefs möjligheter till styrning av verksamheten. Målet är att så snart som möjligt införa programbudget inom hela kriminalvårdsverket. Enligt den tidsplan som redovisas kan detta ske tidigast budgetåret 1976/77.

Departementschefen

Vid anmälan av anslaget B 9. Polisenheter med särskild budget har jag berört frågor som gäller vidareutveckling av programbudgetering inom rättsväsendet som helhet.

Jag har tidigare behandlat frågan om reformer på kriminalvårdens område och därvid uttalat mig för att det nuvarande räjongsystemet skall ersättas av en ny regional indelning enligt de principer som kriminalvårdsberedningen föreslagit. Dessa förändringar samt resultaten av den översyn av anstaltspersonalens arbetsuppgifter som jag tidigare uttalat mig för torde komma att medföra ändrade förutsättningar även för försöksverksamheten med programbudgetering.

Jag är därför inte beredd att utvidga försöksverksamheten på sätt kriminalvårdsstyrelsen föreslagit.

Vid en utvidgning av försöksverksamheten bör en ny programindelning prövas vid sidan av den nuvarande indelningen. För de enheter som nu deltar i försöksverksamheten bör däremot inte någon väsentlig ändring i programindelningen göras för budgetåret 1973/74. En utvidgad försöksverksamhet bör ges en sådan inriktning att erfarenheterna kan utnyttjas i arbetet med att genomföra den nya regionala organisationen enligt kriminalvårdsberedningens intentioner. Försöksområdet bör avpassas därefter. De riktlinjer jag dragit upp i det föregående vid behandlingen av kriminalvårdsberedningens förslag bör bilda utgångspunkt för den nya programindelningen. Med tanke på vad jag tidigare uttalat rörande behandlingsplaneringens centrala betydelse bör denna planering — som bör vara styrande för verksamheten inom kriminalvården — särskilt uppmärksammas i försöksverksamheten. Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma försöksområdet och meddela föreskrifter för försöksverksamheten.

Anslaget bör liksom för innevarande budgetår tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. De utbetalningar som skall belasta anslaget skall leda till motsvarande besparingar på andra riksstatsanslag för kriminalvården.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kriminalvårdsenheter med särskild budget* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G DIVERSE

G 1. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.

1971/72	Utgift	[1]84 077	Reservation	[2]20 489
1972/73	Anslag	50 000		
1973/74	Förslag	80 000		

[1] Varav 19 719 från anslaget Bidrag till Nordisk Domssamling.
[2] Varav 20 358 från anslaget Bidrag till Nordisk Domssamling.

Från anslaget betalas bidrag till nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer som skall främja tillkomsten av vägledande litteratur på förvaltningsrättens område enligt instruktion (1946: 412) för nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer (ändrad senast 1948: 664). Statsverkets inkomster av verk, som har utarbetats eller utgetts med bidrag från detta anslag, avräknas från anslaget.

Anslaget belastas f. n. även med Sveriges andel i kostnaderna för den i Norge utgivna rättsfallssamlingen Nordisk Domssamling.

Nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer beräknar medelsbehovet till 135 000 kr.

Departementschefen

Sveriges andel i kostnaderna för utgivande av rättsfallssamlingen Nordisk Domssamling bör bestridas från anslaget A 11. Extra utgifter.

Jag beräknar medelsbehovet under anslaget till 80 000 kr. för budgetåret 1973/74. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kr.

G 2. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.

1971/72	Utgift	[1]103 822
1972/73	Anslag	[1]110 000
1973/74	Förslag	127 000

[1] Anslaget Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m. inom privaträttens område.

Från anslaget Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område utgår f. n. bidrag till Världsorganisationen för intellektuella äganderätten, till internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten och till permanenta byrån för Haagkonferensen för internationell privaträtt.

Sveriges kostnader i anledning av att Sverige ratificerat den av FN år 1965 antagna konventionen om avskaffande av rasdiskriminering bör fr. o. m. nästa budgetår utgå från anslaget vars rubricering bör ändras enligt ovan.

Anslaget bör räknas upp med 17 000 kr. Jag hemställer i enlighet härmed att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 127 000 kr.

G 3. Stöd till politiska partier

1971/72	Utgift	[1]24 507 000
1972/73	Anslag	[1]24 500 000
1973/74	Förslag	39 000 000

[1] Anslaget Bidrag till politiska partier.

Medelstilldelningen sker enligt lag (1972: 625) om statligt stöd till politiska partier.

Anslaget bör p. g. a. de nya reglerna i lagen om stöd till politiska partier ökas med 14 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till politiska partier* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 39 000 000 kr.

G 4. Hyresnämnderna m. m.

1971/72	Utgift	[1]9 979 443
1972/73	Anslag	11 577 000
1973/74	Förslag	12 011 000

[1] Anslaget Hyresnämnderna.

Hyresnämnderna har till uppgift bl. a. att medla och vara skiljenämnd i hyrestvister samt att pröva vissa typer av sådana. Arrendenämnderna har till uppgift bl. a. att medla och vara skiljenämnd i arrendetvister samt att pröva vissa typer av sådana. Arrendenämnd och hyresnämnd finns i samtliga län. De har gemensamt kansli. Sådant kansli, som i vissa fall är gemensamt för två eller flera län, finns på tolv orter. Chef för kansli är det hyresråd som utnämns eller förordnas till det.

Hovrätt har tillsyn över hyresnämnds och arrendenämnds verksamhet i den mån tillsynen inte ankommer på statens hyresråd.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Hovrätterna	Dep.chefen
Personal			
Ordförande	35	+ 1	− 2
Övrig personal	87	+ 8	+ 1
	122	**+ 9**	**− 1**
Anslag			
Lönekostnader	9 167 000	+1 151 000	+ 314 000
Sjukvård	20 000	+ 6 000	+ 6 000
Reseersättningar	315 000	+ 4 000	—
Lokalkostnader	1 427 000	+ 162 000	+ 163 000
Expenser	648 000	− 49 000	− 49 000
	11 577 000	**+1 274 000**	**+ 434 000**

Hovrätterna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 151 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar Svea hovrätt att anslaget minskas med medel motsvarande kostnaden för två ordförandetjänster för hyresnämnderna för Stockholms län, Uppsala län och Gotlands län samt för en protokollförartjänst vid hyresnämndernas kansli (— 264 000 kr.). Arbetsbördan vid hyresnämndskansliet medger en sådan åtgärd. Övriga hovrätter förordar i 0-alternativet minskning av medel till ersättning till partsrepresentanter och personal samt en minskning av antalet sammanträden och resor (— 309 000 kr.). Detta skulle medföra längre handläggningstider och en ökning av antalet oavgjorda mål.

3. Återbesättande av en vakantsatt ordinarie ordförandetjänst yrkas för hyresnämnden för Östergötlands län. Vidare yrkas för hyresnämndens kansli en protokollförartjänst och en biträdestjänst (+ 191 000 kr.).

4. Två ordförandetjänster yrkas för hyresnämnderna för Hallands län, Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län. Vidare yrkas för hyresnämndernas kansli en byråassistenttjänst, två protokollförartjänster och fyra biträdestjänster (+ 503 000 kr.).

5. Medel yrkas för tillfällig personal till hyresnämndskansliet i Malmö (+ 130 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 011 000 kr. Jag har därvid minskat anslaget med medel motsvarande kostnaden för två ordförandetjänster för hyresnämnderna för Stockholms län, Uppsala län och Gotlands län samt för en protokollförartjänst vid hyresnämndernas kansli (— 264 000 kr.) och bl. a. beräknat medel för ytterligare två biträdestjänster vid hyresnämndskansliet i Göteborg (+ 75 000 kr.).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hyresnämnderna m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 011 000 kr.

G 5. Vissa kostnader i anledning av allmänna val

1971/72	Utgift	6 938 450
1972/73	Anslag	12 000 000
1973/74	Förslag	7 000 000

Från anslaget bestrids statsverkets del av kostnaderna för valsedlar, valkuvert och andra valtillbehör samt utbetalas ersättning till vissa myndigheter och verk för biträde i samband med allmänna val. En stor del av kostnaderna för 1973 års val kommer att belasta anslaget för innevarande budgetår.

Riksskatteverket, som är central valmyndighet, beräknar medelsbehovet till 7 100 000 kr.

Departementschefen

Anslaget under budgetåret 1973/74 kommer att belastas med en del av kostnaderna för 1973 års val. Från anslaget bör dessutom bestridas kostnader för valsedlar och valkuvert vid 1973 års skolval. Kostnaderna för nästa budgetår beräknas till 7 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kostnader i anledning av allmänna val* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I Statens affärsverksfonder

G Domänverket

1. Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården

1971/72	Utgift	84 000	Reservation	23 024
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från anslaget bestrids utgifter för köp av jordbruksfastigheter, lämpliga att nyttjas som anstalter för kriminalvårdsklientelet.

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 1 000 kr.

Departementschefen

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med ett endast formellt belopp. Jag biträder kriminalvårdsstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

1. Polishus m. m.

1971/72	Utgift	47 265 834	Reservation	22 143 000
1972/73	Anslag	[1]50 000 000		
1973/74	Förslag	87 000 000		

[1] Varav på tilläggsstat I har anvisats 10 milj. kr.

Anslaget är avsett för inlösen av polishus och för nybyggnad i statlig regi.

Byggnadsstyrelsen

Efter polisväsendets förstatligande den 1 januari 1965, då staten i princip åtog sig att svara för lokaler till polisväsendet, har ett stort antal polishus uppförts efter kommunala och enskilda åtaganden. Denna del av polishusbyggande, som har skett i samarbete med byggnadsstyrelsen, håller nu på att avvecklas.

Staten har löst in ett antal av dessa hus. Under budgetåret 1971/72 har från anslaget bekostats förvärv av tomtmark för polishus i Jönköping, Arvika, Falköping, Motala, Ystad och Kalmar samt av kommun uppfört polishus i Järfälla kommun för sammanlagt drygt 15 milj. kr. Enligt beslut av Kungl. Maj:t får styrelsen träffa köpekontrakt avseende förvärv av färdigställda polishus enligt vilka betalningen av köpeskillingen delas upp på flera budgetår. Kontrakt som träffas under budgetåret 1972/73 samt under tidigare budgetår träffade kontrakt får medföra kostnader om tillsammans högst 15 milj. kr. per budgetår. Kontrakten skall godkännas av Kungl. Maj:t. Anslaget för budgetåret 1972/73 avser styrelsen disponera för inköp av polishusen i Hässleholm, Falkenberg, Tierp och Östersund. Förvärven av polishusen i Falkenberg och i Östersund räknar styrelsen med att etappvis betala. För att undvika en uppdelning på tre budgetår skulle ett anslag erfordras för budgetåret 1973/74 av 20 milj. kr. för förvärv av färdigställda polishus. Styrelsen framhåller att ytterligare ett antal polishus till en sammanlagd beräknad produktionskostnad av ca 81 milj. kr. bör lösas in av staten. Dessutom kan det bli aktuellt att successivt inköpa före polishusreformen uppförda kommunala polishus i samband med ombyggnader eller väsentliga tillbyggnader.

Styrelsen föreslår att en ny kostnadsram av 2,8 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972 för ledningscentral i Göteborg förs upp i investeringsplanen. Styrelsen beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1973/74 till 95 milj. kr.

Departementschefen

Under budgetåren 1965/66—1971/72 har sammanlagt 258,5 milj. kr. anvisats under detta anslag. Av dessa medel har intill utgången av budgetåret 1971/72 ca 164,9 milj. kr. disponerats för inlösen av polishus och för inköp av tomtmark för polishus. Ca 71,5 milj. kr. har använts för byggande av polishus i statlig regi. De återstående medlen ca 22,1 milj. kr. utgjorde reservation till budgetåret 1972/73.

De polishus som efter förstatligandet har uppförts efter kommunala eller enskilda åtaganden bör lösas in av staten. För nästa budgetår beräknar jag 15 milj. kr. för detta ändamål.

I 1972 års statsverksproposition (prop. 1972: 1 bil. 4. s. 89, JuU 1972: 10, rskr 1972: 160) upptogs i investeringsplanen under rubriken Till Kungl. Maj:ts disposition en medelsförbrukning av 13 milj. kr. inom en kostnadsram av 40 milj. kr. Medlen var avsedda för nybyggnad av sådana polishus m. m. som kunde behöva påbörjas under budgetåret utöver de objekt, som särskilt nämndes i investeringsplanen.

Nya kostnadsramar i prisläget den 1 april 1972 har förts upp i investeringsplanen för byggnadsobjekten Helikopterhangar i Boden, polishus i Uppsala och Landskrona, polishus i Vimmerby (om- och tillbyggnad)

samt polishus i Tidaholm (om- och tillbyggnad), (prop. 1972: 130 bil. 1, JuU 1972: 29, rskr 1972: 313). Kostnader för dessa byggnadsobjekt kan under innevarande budgetår bestridas med tillgängliga medel på anslaget.

Riksdagen har vidare på tilläggsstat för innevarande år anvisat 10 milj. kr. på anslaget för att bestrida de kostnader som inte kan täckas med tillgängliga medel för att under innevarande budgetår påbörja byggande av tillbyggnad till polisskolan Solna, polishus i Jönköping, Kiruna, Borlänge, Motala, Ystad, Söderhamn, fjällräddningsstation i Seitevare och motorskolan i Strängnäs (tillbyggnad) (prop. 1972: 125 bil. 1, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331).

Kungl. Maj:t har hittills under budgetåret uppdragit åt byggnadsstyrelsen att uppföra polishus i Landskrona, tillbyggnad till polisskolan Solna, om- och tillbyggnad av tingshus till polislokaler i Tidaholm, polishus i Jönköping, Söderhamn, fjällräddningsstation i Seitevare, tillbyggnad till motorskolan i Strängnäs, polishus i Motala, Uppsala, Borlänge och Kiruna.

I investeringsplanen bör föras upp en ny kostnadsram av 2,8 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972 för ledningscentral i Göteborg.

Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 utgör totalt 87 milj. kr. enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt m. m.	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
	71-04-01	72-04-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Polishus i Gävle	18 240	18 375	18 147	175	50	69–10	71–06
Ledningscentral i Stockholms polisdistrikt	2 520	2 535	2 264	200	70	69–05	70–05
Polishus i Ängelholm	6 400	6 207	6 025	150	25	69–12	71–05
Polishus i Härnösand	9 700	9 840	9 382	425	30	70–01	71–06
Polisskolan Ulriksdal	11 720	13 920	11 309	1 100	1 100	70–02	73–09
Polishus i Örnsköldsvik	10 380	10 600	8 808	1 600	150	70–09	72–10
Polishus i Visby	12 450	13 080	7 046	4 700	1 000	71–08	73–04
Polishus i Falköping	6 785	6 785	1 872	3 300	1 200	72–01	73–05
Provisorisk centralarrest i Stockholm	2 300	2 380	2 005	325	50	71–09	72–05
Polishus i Skövde	14 500	13 500	1 599	6 500	4 000	72–04	73–11
Polishus i Kalmar	23 500	22 900	2 656	8 800	8 800	72–03	74–04
Ledningscentral i Malmö polisdistrikt	1 035	1 090	450	550	80	71–09	72–09
Helikopterhangar i Boden	500	660	12	550	100	72–09	73–02
Ombyggnad av polishuset i Solna	725	830	70	500	200	72–08	73–01
Polisskolan Solna, tillbyggnad	—	500	0	300	150	72–10	74–01
Polishus i Uppsala	21 400	24 800	0	4 000	8 000	73–01	75–03
Polishus i Landskrona	9 000	9 700	0	3 000	5 000	72–10	74–06
Polishus i Vimmerby, om- och tillbyggnad	—	3 600	0	700	2 500	73–03	74–02
Polishus i Tidaholm, om- och tillbyggnad	—	2 000	0	800	900	72–11	73–08
Polishus i Jönköping	20 500	22 700	0	6 000	10 000	72–11	74–09
Ledningscentral i Göteborgs polisdistrikt	—	2 800	0	800	1 700	73–05	74–05
Polishus i Kiruna	—	12 100	0	2 000	5 500	72–12	74–06
Polishus i Borlänge	—	11 500	0	2 500	6 000	73–01	74–07
Polishus i Motala	—	13 400	0	4 000	6 500	73–01	74–07
Polishus i Ystad	—	9 700	0	2 500	5 500	73–02	74–07
Polishus i Söderhamn	—	9 400	0	2 200	4 700	73–03	74–09
Fjällräddningsstation i Seitevare	—	530	0	450	80	72–11	73–05
Motorskolan i Strängnäs	—	500	0	450	50	72–11	73–03
Inköp av polishus				15 000	15 000		
Erfarenhetsmässig reduktion av medelsbehovet				1 475	1 435		
Summa				**72 100**	**87 000**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	22 100	1972/73	72 100
Anslag för 1972/73	40 000	1973/74	87 000
Tilläggsstat I	10 000		
Anslag för 1973/74 (förslag)	87 000		

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Polishus m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 87 000 000 kr.

2. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet

1971/72	Utgift	4 755 219	Reservation	2 525 442
1972/73	Anslag	[1] 1 000		
1973/74	Förslag	8 000 000		

[1] På tilläggsstat I har dessutom anvisats 1 200 000 kr.

Byggnadsstyrelsen

Styrelsen har redovisat en investeringsplan som utöver de i planen tidigare upptagna objekten upptar om- och tillbyggnad av Lidköpings, Eksjö, Falu, Karlstads, Norrköpings och Ängelholms tingsrätter.

Genom beslut den 6 juli 1972 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att projektera om- och tillbyggnad av tingshuset i Norrköping fram t. o. m. färdigställande av bygghandlingar. Tillbyggnaden innebär ett lokaltillskott på ung. 2 200 kvm rumsyta. Kostnadsramen har uppskattats till 6,8 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Den 17 november 1972 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra projektering fram t. o. m. färdigställande av bygghandlingar avseende tingshus i Eksjö. Programmet omfattar ett lokaltillskott om 540 kvm rumsyta. Kostnadsramen har uppskattats till 2,2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har genom beslut den 22 september 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att uppföra provisorisk annexbyggnad för Sollentuna och Färentuna tingsrätt inom en kostnadsram av 350 000 kr. i prisläget den 1 april 1971.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 17 november 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram av 7,6 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972 utföra ombyggnad av kammarrättens i Stockholm hus på Riddarholmen, innefattande både nu pågående och återstående ombyggnadsarbeten samt Sparreska palatset.

Den 24 mars 1972 erhöll byggnadsstyrelsen uppdrag att utföra projektering fram till bygghandlingar avseende om- och tillbyggnad av tingshus i Lidköping inom en preliminärt uppskattad kostnadsram av 860 000 kr. i prisläget den 1 april 1972.

Kostnadsramarna för nämnda tre objekt har innevarande budgetår förts upp i investeringsplanen (Prop. 1972: 125 bil. 1, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331).

Byggnadsstyrelsen har sedermera i skrivelse den 11 december 1972 anmält att kostnadsramen för tingshuset i Lidköping bör föras upp med 910 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Jag har inget att erinra mot den av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringen av kostnadsramen för tingshuset i Lidköping. Dessutom bör kostnadsramar föras upp i investeringsplanen enligt byggnadsstyrelsens förslag för om- och tillbyggnader för tingsrätterna i Eksjö och Norrköping.

Ytterligare projekt kommer att aktualiseras under budgetåret 1973/74. Bland de objekt som kan bli aktuella kan nämnas om- och tillbyggnad av tingshus för Falu och Karlstads tingsrätter. Kostnaderna för dessa objekt har av byggnadsstyrelsen uppskattats till sammanlagt omkring 13 milj. kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fatta beslut om och när dessa projekt skall påbörjas. I investeringsplanen beräknar jag en medelsförbrukning av 3 806 000 kr. för dessa objekt. För inköp från kommunen av rådhuset i Karlstad, som används av tingsrätten, har Kungl. Maj:t under innevarande budgetår disponerat 1,5 milj. kr. av tillgängliga medel på anslaget.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån.	Färdigställande år/mån.
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74		
Stenbockska palatset	5 095	5 165	5 095	70	—	70-03	72-02
Kammarrätten i Stockholm. Ombyggnad	2 400	7 600	1 277	3 000	3 200	71-12	74-06
Sollentuna och Färentuna tingsrätt. Tillbyggnad	350	—	—	350	—	73-01	73-06
Lidköpings tingsrätt. Om- och tillbyggnad	—	910	—	300	500	73-03	73-12
Eksjö tingsrätt. Om- och tillbyggnad	—	2 200	—	—	300	74-03	75-03
Norrköpings tingsrätt. Om- och tillbyggnad	—	6 800	—	—	200	74-06	75-12
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	—	3 806	—	—
	7 845	**22 675**	**6 372**	**3 720**	**8 006**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	2 525	1972/73	3 720
Anslag för 1972/73		1973/74	8 006
riksstat	1		
tilläggsstat I	1 200		
Anslag för 1973/74 (förslag)	8 000		
	11 726		**11 726**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten för domstolsväsendet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

3. Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

1971/72	Utgift	8 852 136	Reservation	10 743 791
1972/73	Anslag	[1]4 000 000		
1973/74	Förslag	8 400 000		

[1] På tilläggsstat 1 har dessutom anvisats 6 900 000 kr.

Från anslaget bestrids utgifter för större byggnadsföretag inom kriminalvården.

Kriminalvårdsstyrelsen har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 18,7 milj. kr.

Departementschefen

Under reservationsanslaget F 6. Anskaffning, montering och transport av baracker m. m. på driftbudgeten för andra huvudtiteln har för budgetåret 1972/73 anvisats medel för anskaffning av baracker för förläggnings-, expeditions-, verkstads- och förrådsutrymmen m. m. Utgifter för dessa ändamål bör i fortsättningen belasta förevarande anslag.

Jag förordar att medel för budgetåret 1973/74 anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Äldre objekt							
Djupvik[1] (undervisnings- och administrationslokaler)	—	565	—	300	265	72.12	73.06
Fastighetsförvärv	9 485	9 485	2 266	1 000	3 322		
Frivårdshotell (mark)	644	644	348	296	—		
Frivårdshotell (byggnader)	4 129	4 129	3 277	852	—		
Frigångshem, västra räjongen	315	334	306	9	19		
Frivårdsverkstäder (mark)	400	400	—	400	—		
Hall	17 810	18 004	14 124	1 648	1 732		
Haparanda (förläggnings- och fritidsbyggnad)	430	456	293	137	26		
Inackorderingshem för frivårdsklientel	943	1 000	—	943	57		
Karlskrona[1] (besökslokaler m. m.)	—	1 378	—	1 000	378	72.10	73.08
Kumla	36 450	—	36 366	—	—		
Majorshagen[1] (undervisningslokaler)	—	425	—	300	125	72.12	73.06
Norrtälje[1] (lagerlokaler)	—	1 925	—	1 000	925		
Skenäs (kök, matsal)	1 495	1 575	233	1 000	200		
Skogome (etapp II)	13 400	13 400	12 619	781	—		
Skogome (kompletteringsarbeten)	1 000	1 060	—	660	400		
Skogome[1] (fritidsbarack)	—	300	—	300	—	73.01	73.06
Skänninge	8 000	8 000	7 880	120	—		
Skänninge[1] (samlingssals- och personalbyggnader)	—	700	—	350	350	73.01	73.07
Smålteryd[1] (förläggnings- och verkstadsbyggnader)	—	1 548	—	1 000	548	72.10	73.08
Tillberga (förrådsbyggnad)	1 740	1 845	1 154	586	105		
Tillberga (personallokaler)	415	440	420	—	20		
Torhult[1] (verkstadsbyggnad)	—	445	—	420	25	72.10	73.03
Uppsala (skyddsplantering)	226	216	156	50	10		
Viskan	14 575	14 820	13 773	645	402		
Viskan[1] (besökshotell, samlingssals- och personalbyggnader)	—	1 548	—	950	598	72.11	73.07
Åby[1] (administrationsbyggnad)	—	581	—	400	181	72.10	73.05
Ödevata[1] (förläggningsbyggnad, mekanisk verkstad)	—	1 770	—	885	885	72.12	73.07
Österåker	28 650	28 513	27 812	502	199		
Förvaltningskostnader	—	—	321	379	—		
Nya objekt							
Frigångshem, norra räjongen (kompletteringskostnader)	—	219	—	—	219		
Frivårdshotell (byggnader)	—	1 600	—	—	1 000		
Lärbro (lokal för läkarmottagning)	—	75	—	—	75		
Mäshult (reningsverk)	—	250	—	—	250		
Singeshult (reningsverk)	—	175	—	—	175		
Sjöboda (reningsverk)	—	140	—	—	140		
Projekteringskostnader	—	500	—	—	500		
	140 807	**119 293**	**121 348**	**16 913**	**13 131**		

[1] Objektet har tagits upp i investeringsplanen på tilläggsstat I för 1972/73.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	10 744	1972/73	16 913
Anslag för 1972/73	4 000	1973/74	13 131
Anslag på tilläggsstat I för 1972/73	6 900		
Anslag för 1973/74 (förslag)	8 400		
	30 044		**30 044**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 8 400 000 kr.

4. Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm

1971/72	Utgift	32 690 110	Reservation	7 837 372
1972/73	Anslag	49 000 000		
1973/74	Förslag	63 000 000		

Genom beslut den 15 december 1967 och den 5 april 1968 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm för rättspsykiatrisk klinik, häkte och arrester samt lokaler för polismyndigheten i Stockholm, åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt och rikspolisstyrelsen. En redogörelse för byggnadsobjektet har lämnats i prop. 1970: 1 (bil. 4 s. 91).

Kungl. Maj:t har genom beslut den 29 juni 1970 och den 30 juni 1971 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra rivnings-, schaktnings- och sprängningsarbeten för nybyggnaden inom en kostnadsram av 12 milj. kr. Kungl. Maj:t har vidare den 30 juni 1971 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att uppta förhandlingar med Stockholms läns landstingskommun angående förläggning av den rättspsykiatriska kliniken i Stockholm till Huddinge sjukhus.

Stockholms kommunfullmäktige har den 20 september 1971 antagit ny stadsplan för kvarteret Kronoberg. Länsstyrelsen i Stockholms län har fastställt planen den 24 november 1971. Byggnadsstyrelsen har i anledning därav föreslagit vissa ändringar och omdisponeringar i projektet. Kungl. Maj:t har därefter den 30 december 1971 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden.

Rikspolisstyrelsen har den 5 juni 1972 under hand överlämnat ett i maj 1972 reviderat lokalprogram för rikspolisstyrelsen och polismyndigheten i Stockholms polisdistrikt.

I skrivelse den 21 juni 1972 har rikspolisstyrelsen hemställt om medgivande att, utöver Kungl. Maj:ts medgivande den 30 december 1971, få disponera utrymmen i nybyggnaden för säkerhetsavdelningens räkning.

Med anledning härav har Kungl. Maj:t den 1 december 1972 föreskrivit att den fortsatta planeringen av nybyggnaden i kvarteret Kronoberg skall ske med utgångspunkt i rikspolisstyrelsens förslag den 5 och den 21 juni 1972 samt att första vaktdistriktet i Stockholms polisdistrikt ej skall förläggas till kvarteret Kronoberg.

Kungl. Maj:t har vidare uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med rikspolisstyrelsen undersöka möjligheterna att anskaffa lokaler på Norrmalm för första vaktdistriktet i Stockholms polisdistrikt.

Byggnadsstyrelsen beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1973/74 till 70 milj. kr.

Departementschefen

Jag förordar att medel för budgetåret 1973/74 anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån.	Färdigställande år/mån.
	71-04-01	72-04-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg	200 000	220 000	34 164	50 000	70 000	[1] 70-10	75-06
	200 000	**220 000**	**34 164**	**50 000**	**70 000**		
Erfarenhetsgrundad reducering av medelsbehovet	—	—	—	—	163		
Beräknat medelsbehov	—	—	—	**50 000**	**69 837**		

[1] Rivnings- och schaktningsarbeten

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	7 837	1972/73	50 000
Anslag för 1972/73	49 000	1973/74	69 837
Anslag för 1973/74 (förslag)	63 000		
	119 837		**119 837**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 63 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Justitiedepartementet m. m.

9	Statsrådsberedningen	3 900 000
10	Justitiedepartementet	14 140 000
10	Svensk författningssamling	1 900 000
11	Justitiekanslern	1 220 000
11	Lagberedningen	275 000
12	Fideikommissnämnden	270 000
13	Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	72 000
13	Kommittéer m. m.	11 000 000
14	Centralnämnden för fastighetsdata	13 790 000
25	Efterutbildning inom justitiedepartementets verksamhetsområde	500 000
26	Extra utgifter	800 000
26	Ersättning för personskador på grund av brott	1 000 000
27	Information om lagstiftning m. m.	1 250 000
		50 117 000

B. Polisväsendet

31	Rikspolisstyrelsen	88 500 000
34	Polisverket: Inköp av motorfordon m. m.	27 000 000
36	Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m.	61 750 000
37	Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.	43 500 000
37	Polisverket: Diverse utgifter	1 900 000
38	Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	1 196 800 000
52	Lokala polisorganisationen: Utrustning	13 000 000
54	Statens kriminaltekniska laboratorium	5 230 000
55	Polisenheter med särskild budget	1 000
58	Inredning av nybyggnad i kvarteret Kronoberg	1 000 000
		1 438 681 000

C. Åklagarväsendet

59	Riksåklagaren	3 475 000
60	Läns- och distriktsåklagarmyndigheterna	84 250 000
		87 725 000

D. Domstolsväsendet

64	Högsta domstolen	11 290 000
64	Regeringsrätten	10 878 000
65	Regeringsrättens årsbok	180 000
66	Kammarrätterna	22 456 000
67	Hovrätterna	41 500 000
68	Tingsrätterna	246 650 000
70	Ersättningar till nämndemän m. m.	18 100 000
71	Utrustning till domstolar m. m.	4 100 000
72	Blanketter m. m. för domstolsväsendet	2 600 000
72	Domstolsväsendets organisationsnämnd	6 754 000
		364 508 000

Sid.

E. Rättshjälp m. m.

74	Beräknade rättshjälpskostnader m. m.	*82 787 000
		82 787 000

F. Kriminalvården

164	Kriminalvårdsstyrelsen	25 350 000
165	Fångvårdsanstalterna	319 170 000
168	Frivården	59 210 000
171	Maskin- och verktygsutrustning m. m.	1 500 000
171	Engångsanskaffning av inventarier m. m.	2 000 000
172	Utbildning av personal m. fl.	2 525 000
172	Kriminologisk forskning	535 000
173	Frivillig kontaktverksamhet m. m.	100 000
173	Kriminalvårdsenheter med särskild budget	1 000
		410 391 000

G. Diverse

175	Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.	80 000
175	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.	127 000
176	Stöd till politiska partier	39 000 000
176	Hyresnämnderna m. m.	12 011 000
178	Vissa kostnader i anledning av allmänna val	7 000 000
		58 218 000
	Summa för driftbudgeten	**2 492 427 000**

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder: G. Domänverket

179	Förvärv av jordbruksfastigheter för kriminalvården	1 000
		1 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

179	Polishus m. m.	87 000 000
183	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	8 000 000
185	Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	8 400 000
187	Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	63 000 000
		166 400 000
	Summa för kapitalbudgeten	**166 401 000**
	Totalt för justitiedepartementet	**2 658 828 000**

* Beräknat belopp.

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720504

Utrikesdepartementet

ÖVERSIKT

Utrikesdepartementets verksamhetsområde omfattar ärenden som rör förhållandet till och överenskommelser med andra stater, Sveriges deltagande i internationella organisationer, internationellt utvecklingssamarbete, skydd av svenska medborgares intressen i främmande länder, information om Sverige i utlandet m. m. Dessa ärenden spänner över ämnesområden av allmänpolitisk, handelspolitisk, biståndspolitisk, rättslig, social, kommersiell, humanitär och kulturell natur. Hithörande frågor av större vikt redovisas bl. a. i utrikesdepartementets årliga publikation "Utrikesfrågor" och i månatliga meddelanden angående vissa utrikesärenden.

Till utrikesdepartementet hör utrikesrepresentationen med 89 lönade utlandsmyndigheter och mer än 500 olönade konsulat samt styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Svenska institutet samt vissa statsunderstödda organ såsom Stockholms internationella fredsforskningsinstitut och Utrikespolitiska institutet erhåller anslag över tredje huvudtiteln.

Utrikesförvaltningen

De organisatoriska förändringar som tas upp i årets statsverksproposition avser bl. a. upprättande av ambassad i Tyska Demokratiska Republiken, upphöjning av representationen i Saudiarabien till självständig ambassad, upprättande av ambassad i Bangladesh under ledning av en t. f. chargé d'affaires, överföring av generalkonsulatet i London till ambassaden, överföring av informationskontoret i New York till generalkonsulatet där samt indragning av det lönade konsulatet i Karachi.

Internationellt utvecklingssamarbete

Anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås budgetåret 1973/74 uppgå till 1 562,5 milj. kr., vilket innebär en ökning med 312,5 milj. kr. eller 25 % från innevarande budgetår.

De multilaterala bidragen redovisas under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. De direkta svenska biståndsinsatserna är sammanförda under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Utgifterna för rekrytering, utbildning och information redovisas under anslaget C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet. Utgifterna för SIDA:s administration belastar anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

Anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås för budgetåret 1973/74 uppgå till 550 milj. kr. och anslaget Bilateralt utvecklingssamarbete till 960 milj. kr.

Bidragen till FN:s befolkningsfond (UNFPA) och Världshälsoorganisationens (WHO) forskningsinsatser på familjeplaneringens område samt bidraget till UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum (ITC) har fr. o. m. budgetåret 1973/74 överförts från anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete till anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Biståndsanslagens utveckling och fördelning på verksamhetsformer framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.[1]

	Anvisat 1969/70	Anvisat 1970/71	Anvisat 1971/72	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74
1. Bidrag till internationella biståndsprogram	279,8	305,7	427,2	493,7	550,0
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	96,2	109,2	119,6	128,0	157,4
FN:s barnfond (UNICEF)	15,0	20,0	30,0	40,0	45,0
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	87,9	103,5	175,9	177,7	177,7
Regionala utvecklingsbanker	18,2	2,6	—	—	7,4
Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) och konventionerna om livsmedelshjälp (FAC)	42,9	42,9	42,9	51,0	56,0
Övriga multilaterala bidrag	19,6	27,5	58,8	97,0	106,5
2. Bilateralt utvecklingssamarbete	333,5	466,5	541,0	707,0	960,0
3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet	5,3	8,7	10,0	16,3	18,7
4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	15,0	18,7	20,8	27,6	28,1
5. Utredningsverksamhet	—	[2]1,1	0,8	—	—
6. Biståndsförvaltningens lånefond	0,2	—	0,2	0,4	—
7. Utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete m. m.	—	—	—	[3]5,0	[3]5,7
	633,8	**800,7**	**1 000,0**	**1 250,0**	**1 562,5**

[1] I sammanställningen har för jämförbarhetens skull den nämnda överföringen gjorts även för budgetåren 1969/70—1972/73.

[2] Anvisat på tilläggsstat.

[3] Beräknat belopp. Medelsanvisningen sker på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen.

Information om Sverige i utlandet

För information i utlandet anvisas under tredje huvudtiteln medel för utrikesförvaltningens informationsverksamhet, Svenska institutets verksamhet, större delen av Svensk-internationella pressbyråns verksamhet och Sveriges Radios utlandsprogram.

Föreslagna anslag uppgår till drygt 26 milj. kr.

Sammanställning

Förändringarna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Utrikesdepartementet m. m.	161,6	189,3	+ 27,7
B. Bidrag till vissa internationella organisationer	24,0	24,5	+ 0,5
C. Internationellt utvecklingssamarbete	1 244,6	1 556,8	+ 312,2
D. Information om Sverige i utlandet	26,1	26,3	+ 0,2
E. Diverse	4,9	7,6	+ 2,7
Summa för driftbudgeten	**1 461,2**	**1 804,5**	**+ 343,3**
KAPITALBUDGETEN			
Statens allmänna fastighetsfond	15,7	10,2	— 5,5
Utrikesförvaltningens lånefond	0,1	0,1	—
Biståndsförvaltningens lånefond	0,4	—	— 0,4
Summa för kapitalbudgeten	**16,2**	**10,3**	**— 5,9**
Totalt för utrikesdepartementet	**1 477,4**	**1 814,8**	**+ 337,4**

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Tredje huvudtiteln*

A. UTRIKESDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Utrikesförvaltningen

1971/72 Utgift 132 446 894
1972/73 Anslag 143 919 000
1973/74 Förslag 169 016 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Dep. chefen
Personal		
Handläggande personal	530	+ 22
Övrig personal	550	− 4
	1 080	+ **18**
Anslag		
Lönekostnader	71 132 000	+ 7 823 000
Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	30 000	—
Representations- och hyresbidrag till vissa tjänstemän i utrikesdepartementet	87 000	—
Utlandstillägg m. m.	11 691 000	+ 657 000
Skatter, avgångsvederlag m. m. för av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal	1 290 000	+ 575 000
Sjukvård m. m.	915 000	+ 205 000
Reseersättningar	7 659 000	+ 615 000
Fraktkostnader	1 867 000	+ 411 000
Lokalkostnader	37 867 000	+ 13 500 000
Automatisk databehandling	402 000	—
Expenser	10 626 000	+ 1 271 000
Utbildningsverksamhet	353 000	+ 40 000
	143 919 000	+ **25 097 000**

Sveriges lönade utlandsmyndigheter och olönade konsulat med utsänd tjänsteman redovisas i en förteckning, vilken som bilaga 5.1 torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Som bilaga 5.2 torde till protokollet få fogas en uppställning över utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära tjänster.

Utrikesförvaltningens organisation är föremål för fortlöpande översyn och rationalisering. Behovet av förstärkningar tillgodoses i möjligaste mån genom omdisponering av befintliga tjänster. Den vid flera myndigheter ökande arbetsbelastningen kommer där så bedöms lämpligt att mötas med nyanställning av lokalanställd personal varigenom utsända tjänstemän kan utnyttjas för mera kvalificerade uppgifter. Således beräknar jag under budgetåret 1973/74 medel för ytterligare ett tiotal lokalanställda.

Antalet utlandsmyndigheter har under efterkrigstiden väsentligt ökat och arbetsuppgifterna utomlands vidgats. Ett effektivt utnyttjande av utrikesrepresentationen har ställt starkt ökade anspråk på hemmaorganisationen. En förstärkning av denna framstår idag som ett väsentligt önskemål.

Vissa åtgärder avsedda att möta departementets behov av förstärkning föreslås i det följande. Jag fäster också stor vikt vid den fortsatta översynen av utlandsmyndigheternas uppgifter, verksamhet och personalbehov och de möjligheter som kan yppas att också på denna väg tillgodose det nämnda behovet.

Utrikesdepartementet

Som ett led i rationaliseringssträvandena kommer utrikes- och handelsdepartementens enheter för utrikeshandel att förläggas till gemensamma lokaler och enheternas arbete att samordnas.

Med anledning av en intern utredning avseende utrikesförvaltningen har vissa organisatoriska förändringar inom departementet beslutats. Bl. a. kommer departementets utredningskapacitet att förstärkas genom sammanslagning av förhandlingsgruppen och rapportsekretariatet till en kabinettssekreteraren direkt underställd förhandlings- och utredningsgrupp, för vilken jag beräknar medel för ytterligare en tjänst som departementssekreterare. Vid tillskapandet av gruppen kommer särskilt att beaktas vad riksdagen (UU 1972: 1, rskr 1972: 43) uttalat i fråga om behovet av informationsteknisk expertis.

Inom försvarsdepartementet har upprättats ett sekretariat för säkerhetspolitik och långtidsplanering inom totalförsvaret. Med hänsyn till vikten av att sekretariatet tillförs utrikespolitisk sakkunskap kommer en tjänsteman från utrikesdepartementet att tjänstgöra där. För detta ändamål beräknar jag medel för en departementssekreterartjänst, vars innehavare kommer att placeras i sekretariatet.

Utrikesdepartementet har f. n. 30 aspiranter under utbildning enligt

en av Kungl. Maj:t fastställd tvåårig utbildningsplan. Nästa budgetår beräknar jag minska antalet aspiranter med sju.

En särskild för statsförvaltningen gemensam översättningsenhet med uppgift att bistå med översättningar av internationella traktater m. m. bör upprättas inom utrikesdepartementet. Utöver befintliga tjänster vid translatorsektionen beräknar jag medel för två tjänster som byrådirektör och en som assistent.

Som anges under D 1. Svenska institutet kommer viss verksamhet att överföras från utrikesdepartementet till institutet. I samband därmed kommer fem tjänster på departementet att dras in och motsvarande lönemedel att tillföras institutet.

Utlandsmyndigheterna

Med anledning av att Sverige nu upptagit diplomatiska förbindelser med Tyska Demokratiska Republiken föreslår jag, att en ambassad upprättas i *Berlin* under ledning av ett sändebud. Med anledning härav bör en tjänst i Co 2 inrättas. För ambassaden beräknar jag vidare medel för ytterligare två diplomatiska tjänstemän, en förste utrikeskanslist och biträdespersonal.

Sveriges avtal med den europeiska gemenskapen kommer att medföra en kraftigt ökad arbetsbelastning vid delegationen i *Bryssel*. Till följd härav bör delegationen ledas av ett sändebud i Co 5, varvid samtidigt en tjänst som sändebud i Co 2 kan dras in. Delegationen bör vidare förstärkas med ett ambassadråd, en förste ambassadsekreterare samt en attaché för tullfrågor. Behov av förstärkning av ambassaden i *Köpenhamn* med en förste ambassadsekreterare föreligger också.

Formerna för den svenska representationen vid *Europarådet* har varit föremål för övervägande i enlighet med 1970 års riksdags önskemål (SU 12, rskr 306). I avvaktan på resultatet härav är en tjänsteman tillfälligt placerad i Strasbourg. Jag föreslår, att det nuvarande arrangemanget bibehålls och ges en fastare form. Med anledning härav beräknar jag medel för en tjänst som kansliråd i Cg 1 vid departementet. Innehavaren av denna tjänst kommer att stationeras i Strasbourg.

År 1967 upprättades i *Jeddah* en ambassad under ledning av en t.f. chargé d'affaires, underställd sändebudet i Beirut. Bl. a. för att bättre kunna tillvarata möjligheterna till en utvidgning av varuutbytet mellan Sverige och Saudiarabien förordar jag att ambassaden upphöjs till självständig myndighet under ledning av ett sändebud i Co 1. I samband därmed kan en tjänst som ambassadråd dras in.

Den konsulära verksamheten i *London* åvilar ett lönat generalkonsulat. Jag föreslår att, i likhet med vad nu är fallet i t. ex. Paris, denna verksamhet inordnas under ambassaden och att i samband därmed generalkonsulatet övergår till att bli en konsulär avdelning under ledning av ett ambassadråd. Därvid kan en tjänst som generalkonsul dras in.

Bl. a. med hänsyn till att den svenska biståndsverksamheten i Bangladesh erfordrar direkt representation på platsen bör en ambassad upprättas i *Dacca* under ledning av ett ambassadråd som t. f. chargé d'affaires. För ambassaden beräknar jag dessutom medel för en utrikeskanslist.

Det växande utvecklingssamarbetet innebär att ytterligare personal måste tillföras ambassaderna i vissa länder som mottar svenskt bistånd i större utsträckning. För detta ändamål beräknar jag medel för bl. a. två ambassadsekreterare.

Utrikesförvaltningen övertog år 1966 verksamheten vid Svenska informationskontoret i *New York* (Swedish Information Service). Kontoret har därefter utgjort en del av utrikesförvaltningen. Som jag anger i det följande (D 3. Övrig information om Sverige i utlandet) bör informationskontoret av praktiska skäl överföras till generalkonsulatet i New York. Medel för personalens lönekostnader och andra kostnader för kontorets drift kommer därvid att beräknas under detta anslag.

Det år 1968 upprättade lönade konsulatet i *Karachi* kan dras in och en tjänst tillföras det olönade generalkonsulatet i *Singapore,* vilket på grund av intensifierade handelsförbindelser bör förstärkas.

I samband med att Svenska turisttrafikförbundet dragit in sina kontor i *London* och *Haag* har överenskommelse träffats om att viss del av dessa kontors icke-kommersiella verksamhet övertas av ambassaderna i de två städerna.

Under delposten *lokalkostnader* räknar jag med kraftigt höjda hyror, främst på grund av byggnadsstyrelsens delvis nya principer för beräkning av hyror i såväl statsägda som förhyrda bostäder och kanslier. Jag förordar att denna post ökas med 13,5 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag en ökning av anslaget med 25 097 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att i utrikesförvaltningen inrätta en tjänst som sändebud i Co 5, en tjänst som sändebud i Co 2 och en tjänst som sändebud i Co 1,
2. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 169 016 000 kr.

A 2. Representationsbidrag till utlandstjänstemän

1971/72	Utgift	3 528 666
1972/73	Anslag	3 650 000
1973/74	Förslag	3 895 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för representation, som utövas av utomlands stationerade tjänstemän i utrikesförvaltningen och tjänstemän i utrikesdepartementet som, utan att omstationeras, tas i anspråk

för tjänstgöring utomlands. Bidragen fastställs av ministern för utrikes ärendena på förslag av utrikesförvaltningens lönenämnd.

Anslaget bör höjas med 245 000 kr., varav 45 000 kr. avser överföring från anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Representationsbidrag till utlandstjänstemän* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 3 895 000 kr.

A 3. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

1971/72	Utgift	4 682 569	Reservation	513 519
1972/73	Anslag	4 628 000		
1973/74	Förslag	5 503 000		

Under detta anslag anvisade medel används för ersättning, underhåll och nyanskaffning av kansli- och bostadsinventarier för utrikesrepresentationen samt viss beredskapsutrustning. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 875 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 503 000 kr.

A 4. Kursdifferenser

1971/72	Utgift	48 595
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

I samband med utlandsmyndigheternas valutaförsörjning uppkommer kursförluster och kursvinster som redovisas under detta anslag. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursdifferenser* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

A 5. Ersättning åt olönade konsuler

1971/72	Utgift	1 816 183
1972/73	Anslag	1 960 000
1973/74	Förslag	2 135 000

Anslaget används för att betala s. k. kontorskostnadsbidrag till vissa olönade konsuler samt utrustning, som enligt författningar och praxis skall finnas på svenska olönade konsulat.

Det finns f. n. över 500 svenska olönade konsulat. De olönade konsulerna gör en värdefull insats för Sverige antingen det gäller bistånd till sjöfolk och andra svenska medborgare, informationsverksamhet eller andra aktiviteter. De erhåller ingen ersättning för sitt arbete. Till blott ett mindre antal lämnas kontorskostnadsbidrag, bland dem de konsulat där utsända utrikeskanslister är stationerade. Anslaget bör höjas med 175 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt olönade konsuler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 135 000 kr.

A 6. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation

1971/72	Utgift	6 650 475
1972/73	Anslag	5 550 000
1973/74	Förslag	6 500 000

Anslaget, som används för att bestrida kostnader för förhandlingar och överläggningar med andra stater och svenskt deltagande i internationella konferenser och möten, bör med hänsyn till belastningen höjas med 950 000 kr. till 6 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kr.

A 7. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1971/72	Utgift	150 956
1972/73	Anslag	210 000
1973/74	Förslag	210 000

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 210 000 kr.

A 8. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	338 852	Reservation	187 618
1972/73	Anslag	525 000		
1973/74	Förslag	725 000		

Framförallt med hänsyn till vissa utredningar rörande utvecklingssamarbete bör anslaget räknas upp med 200 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 725 000 kr.

A 9. Extra utgifter

1971/72	Utgift	327 808	Reservation	54 165
1972/73	Anslag	230 000		
1973/74	Förslag	305 000		

Anslaget bör ökas med 75 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 kr.

A 10. Tillfälliga representationskostnader

1971/72	Utgift	1 012 452
1972/73	Anslag	950 000
1973/74	Förslag	1 000 000

Detta anslag utnyttjas huvudsakligen för att bestrida vissa kostnader av representationskaraktär, som uppstår i samband med besök i Sverige av statschefer, regeringsmedlemmar och andra personer, som bör visas uppmärksamhet och gästfrihet från officiellt svenskt håll. Anslaget bör med hänsyn till höjda priser räknas upp med 50 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

B. BIDRAG TILL VISSA INTERNATIONELLA ORGANISATIONER

B 1. Förenta Nationerna

1971/72	Utgift	12 402 825
1972/73	Anslag	15 000 000
1973/74	Förslag	15 000 000

Sveriges ordinarie medlemsbidrag till FN för kalenderåret 1972 uppgick till drygt 10,6 milj. kr.

Det ordinarie bidraget till FN för kalenderåret 1973 har ännu inte fastställts men beräknas till omkring 11,2 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 — FN:s räkenskapsår 1974 — synes det motiverat att räkna med en ökning av ca 1,2 milj. kr. jämfört med det beräknade bidraget för räkenskapsåret 1973.

Vaktstyrkan i Främre Orienten (UNEF) har visserligen avvecklats, men så länge krisen ej lösts kan någon form av FN-närvaro i området på nytt bli aktuell. Något belopp för kostnader med anledning av tänkbara svenska insatser i sådant sammanhang kan inte nu beräknas.

Finansieringen av FN:s verksamhet på Cypern (UNFICYP) är otillfredsställande och trots frivilliga bidrag från Sverige och andra länder har FN under en följd av år haft ett underskott, som f. n. beräknas till ca 64,6 milj. kr. För Cypern bör under detta anslag beräknas ett oförändrat belopp om 2 milj. kr.

Med hänsyn till beräkningarnas preliminära karaktär bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

B 2. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

1971/72	Utgift	4 275 596
1972/73	Anslag	5 200 000
1973/74	Förslag	5 000 000

I OECD:s budget redovisas utgifter under två huvudavdelningar. Del I upptar kostnader för organisationens sekretariat samt arbetet i dess olika kommittéer angående ekonomiskt och handelspolitiskt samarbete, miljövård och biståndsfrågor m. m. och del II kostnader för verksamheten inom vissa till OECD anslutna organ såsom OECD:s utvecklingsinstitut

(Development Centre), atomenergiorganet (NEA) samt dess programbibliotek och centrum för sammanställning av neutrondata, Europeiska bolaget för kemisk behandling av bestrålat atombränsle (Eurochemic), centrum för pedagogisk utveckling (CERI) och Europeiska transportministerkonferensen (ECMT) samt vissa program såsom vägforskningsprogrammet, undervisningsbyggnadsprogrammet och programmet för mätning av långväga luftföroreningar.

Sveriges bidrag till OECD för år 1973 — vilket utbetalas under innevarande budgetår — kan uppskattas till omkring 4,6 milj. kr.

Anslaget för år 1974 kan minskas med 200 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.

B 3. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

1971/72	Utgift	1 955 113
1972/73	Anslag	2 050 000
1973/74	Förslag	2 050 000

Sveriges bidrag till EFTA för budgetåret 1972/73 beräknas komma att uppgå till omkring 2 milj. kr.

Sedan Storbritannien och Danmark lämnat EFTA kan en viss reduktion av sekretariatets storlek förutses. Sveriges procentuella andel av organisationens budget ökar emellertid och delvis nya arbetsuppgifter förorsakade av den ändrade marknadssituationen kan komma att tillföras sekretariatet, vilket gör det svårt att förutsäga dess framtida storlek. Med hänsyn härtill bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kr.

B 4. Europarådet

1971/72	Utgift	1 512 473
1972/73	Anslag	1 750 000
1973/74	Förslag	2 350 000

Det svenska bidraget till Europarådet för kalenderåret 1973, vilket utbetalas under innevarande budgetår, torde komma att uppgå till omkring 1 950 000 kr. eller 200 000 kr. mer än vad som tidigare beräknats.

Storleken av det ordinarie bidraget budgetåret 1973/74 kan bestämmas först då rådets budget för kalenderåret 1974 fastställts, vilket beräknas ske på senhösten 1973. Enligt tillgängliga uppgifter synes det komma att öka med ca 250 000 kr.

Den europeiska ungdomsfonden inleder sin verksamhet under kalenderåret 1973. Svenskt bidrag för verksamheten år 1973, vilket kommer att utbetalas först under budgetåret 1973/74, beräknas till högst 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 350 000 kr.

B 5. Övriga internationella organisationer m. m.

1971/72	Utgift	4 709
1972/73	Anslag	21 000
1973/74	Förslag	55 000

Under detta anslag beräknas bidrag till bl. a. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag, det internationella institutet för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg (Fondation René Cassin) och Haag-akademien för internationell rätt. Med hänsyn till vissa sekretariatskostnader, vilka Sverige erlägger till den europeiska ekonomiska gemenskapen och som fr. o. m. budgetåret 1973/74 bör bestridas över detta anslag, bör det räknas upp med 34 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övriga internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kr.

C. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

U-ländernas bruttonationalprodukt ökade med 5,5 % under år 1971. Detta ökningstal ligger över tillväxtmålet för FN:s första utvecklingsårtionde men under den årliga tillväxt med 6 % som har angivits i strategin för 1970-talet. Den kraftiga befolkningsökningen medförde dock att produktionstillväxten per invånare endast uppgick till ca 3 %. Det bör emellertid betonas att uppgifterna om bruttonationalproduktens tillväxt är mycket ofullständiga och behäftade med en rad statistiska ofullkomligheter. De tar vidare inte hänsyn till fördelningen av produktionsresultatet. I själva verket har utvecklingen i många u-länder gynnat en begränsad grupp i samhället under det att befolkningens stora flertal inte erfarit någon förbättring. I många fall är det t. o. m. troligt att utvecklingen medfört en försämring för stora grupper.

U-ländernas totala underskott i handeln med i-länderna ökade år 1971 med 1—2 miljarder dollar. Det förelåg emellertid stora skillnader mellan olika u-länder. Sålunda kunde de oljeexporterande u-länderna undvika en försämring av handelbalansen genom kraftiga prisökningar medan andra u-länder drabbades hårt främst till följd av ett försämrat bytesförhållande.

Det av OECD:s biståndskommitté, DAC, redovisade flödet av offentligt utvecklingsbistånd, definierat som utbetalningar minus amorteringar, till u-länderna uppgick år 1971 till ca 7,7 miljarder dollar; en ökning med ca 800 milj. dollar eller med ca 12 % i förhållande till år 1970. Om man tar hänsyn till prisutvecklingen och effekterna av växelkursförändringar under år 1971 begränsas ökningen till ca 5 %.

Det sammanlagda biståndets andel av DAC-ländernas bruttonationalprodukt steg från 0,34 % år 1970 till 0,35 % år 1971. DAC-sekretariatets preliminära beräkningar tyder på en oförändrad andel även för år 1972. I början av sextiotalet var andelen 0,53 % och år 1965 hade den sjunkit till 0,44 %. Denna utveckling kontrasterar mot FN-strategins mål för det offentliga utvecklingsbiståndet, som innebär att varje i-land vid mitten av 1970-talet skall lämna ett bistånd som svarar mot 0,7 % av bruttonationalprodukten. Om detta mål skall nås måste det offentliga biståndsflödet räknat i fasta priser öka med omkring 12 miljarder dollar. Detta motsvarar endast ca 2 % av OECD-ländernas beräknade reala produktionsökning under perioden 1972—75. Det förefaller dock uteslutet mot bakgrund av hittills gjorda åtaganden att 0,7 %-målet nås. Världsbankschefen förutspådde i sitt tal vid FN:s tredje konferens för handel och utveckling (UNCTAD III), som ägde

rum i Santiago de Chile våren 1972, att endast Sverige och Norge skulle nå målet vid mitten av 70-talet.

Den otillfredsställande utvecklingen av biståndsflödet har lett till att många u-länder tvingats att lösa sina externa balansproblem med hjälp av kommersiella krediter. Detta har medfört att u-ländernas redan svåra skuldsituation ytterligare försämrats. U-ländernas skuldbörda steg år 1971 med ca 12 % till ca 67 miljarder dollar. Samtidigt ökade betalningarna av räntor och amorteringar — den s. k. skuldtjänsten — med nästan 20 %.

DAC har nyligen antagit en ny rekommendation om villkoren för biståndet till u-länderna. Enligt denna skall medlemsländerna sträva efter att ge sitt bistånd på sådana villkor att varje lands hela biståndsprogram har ett gåvoelement[1] på minst 84 %. Vidare har införts ett mål för biståndet till de minst utvecklade u-länderna. Detta mål innebär att varje medlemsland skall se till att dess bistånd till varje enskilt minst utvecklat u-land har ett gåvoelement på minst 86 % eller att dess bistånd till samtliga minst utvecklade u-länder har ett gåvoelement på minst 90 %. En annan nyhet är att ingen transaktion med lägre gåvoelement än 25 % skall räknas som bistånd.

Sverige har accepterat den nya villkorsrekommendationen men samtidigt hävdat att den inte är tillräckligt långtgående. Det genomsnittliga gåvoelementet för DAC-ländernas samlade bistånd uppgick nämligen redan år 1971 till ca 83 %.

Från svensk sida har särskilt framhållits att u-ländernas svåra skuldsituation motiverar ökat bistånd på mycket mjuka villkor samt att det är otillfredsställande att enskilda transaktioner med så lågt gåvoelement som 25 % överhuvud får redovisas som bistånd. Med hänsyn till bl. a. dessa svagheter i den nya rekommendationen är det för Sveriges del naturligt att fortsätta att verka för en allmän uppmjukning av villkoren för det internationella utvecklingsbiståndet.

Lika viktigt som att förbättra kreditvillkoren är det att åstadkomma friare upphandling under utvecklingskrediterna. De förhandlingar som ägde rum i DAC för att få till stånd en överenskommelse om att bilaterala utvecklingskrediter och bidrag till multilaterala biståndsorganisationer skall lämnas obundna avbröts under hösten 1971 bl. a. till följd av försämringen av det internationella valutaläget. Därefter har några framsteg inte gjorts på detta område. Från svensk sida fortsätter arbetet för att denna fråga skall tas upp igen med sikte på att nå en internationell överenskommelse.

[1] Gåvoelementet är i princip ett mått på i vilken utsträckning biståndsvillkoren avviker från marknadsmässiga villkor. För en gåva är gåvoelementet 100 % och för en kredit med s. k. IDA-villkor 86 %.

Utvecklingssamarbetets innehåll

De rika ländernas bistånd räknat som andel av BNP ligger som nämnts kvar på en låg nivå. Beräkningar tyder på att biståndsflödet inte ens kommer att ligga i närheten av 0,7 %-målet vid mitten av det andra utvecklingsårtiondet. U-ländernas andel av världshandeln har successivt minskat under hela efterkrigstiden och deras beroende av kommersiella krediter och privata investeringar har ökat. Inte heller har de privata transfereringarna inneburit något finansiellt nettotillskott för u-länderna. Utflödet av räntor, amorteringar och utdelningar på investeringar har under en följd av år överstigit inflödet.

Det är naturligt att denna utveckling får konsekvenser för u-ländernas bedömning av sin ekonomiska och politiska situation. På det ekonomiska planet kommer den inhemska resursmobiliseringen och förlitandet på egna krafter alltmer i förgrunden när de externa resurstillskotten minskar. Den ökande betydelsen av att förlita sig på egna ansträngningar har emellertid också en politisk bakgrund och hänger samman med dessa länders ansträngningar att befria sig från beroendeförhållanden. Denna reaktion framträdde mycket tydligt under UNCTAD III bl. a. i skärpta och preciserade villkor för att acceptera privata investeringar och i kritik mot att det internationella biståndet ofta använts som ett medel för politiska påtryckningar.

Att u-länderna i ökande utsträckning förlitar sig på egna krafter kommer också att få konsekvenser för utvecklingssamarbetets utformning såväl bilateralt som multilateralt. När de egna insatsernas relativa betydelse ökar kommer självfallet de biståndsgivande ländernas inflytande att minska. Flera u-länder har redan vidtagit åtgärder för att komplettera den politiska suveräniteten med nya villkor för samarbetet på det ekonomiska och industriella planet.

I den internationella debatten, bl. a. vid UNCTAD III, har u-länderna fört fram en rad krav på förändringar av utvecklingssamarbetets innehåll och former. I väsentliga avseenden har man från svensk sida härvid stött u-landskraven. Det gäller t. ex. kraven på att omformulera biståndsmålsättningen, u-ländernas deltagande i monetära förhandlingar, en uppmjukning av biståndsvillkoren samt biståndets avbindning.

I detta sammanhang bör också påpekas att den teknik för planeringen av utvecklingsinsatserna, den s. k. länderprogrammeringen, som nu börjat tillämpas bl. a. i FN-biståndet, har som utgångspunkt att mottagarlandets egen planering skall bestämma samarbetets inriktning. Först när så sker kan mottagarlandet samordna de bilaterala och multilaterala biståndsgivarnas insatser med sina egna utvecklingsansträngningar. Länderprogrammeringen blir på så sätt ett viktigt instrument för att möjliggöra en utveckling i enlighet med u-landets egna önskemål och värderingar. Denna målsättning avspeglas i den planerings- och avtalsteknik som tillämpas i den direkta svenska biståndsgivningen.

De minst utvecklade u-länderna

Frågan om särskilda åtgärder till förmån för de minst utvecklade u-länderna har alltsedan FN:s första konferens för handel och utveckling (UNCTAD I) år 1964 varit föremål för uppmärksamhet inom olika FN-organ. De resolutioner som antagits i denna fråga har varit allmänt hållna. De har utmynnat i att särskilt intresse borde ägnas de minst utvecklade u-länderna inom ramen för de åtgärder som vidtas för samtliga u-länder.

Orsaken till denna brist på konkretion har i första hand varit avsaknaden av allmänt erkända kriterier för att fastställa om ett u-land skall räknas till kretsen av minst utvecklade u-länder. Vid FN:s generalförsamling år 1971 fastställdes emellertid tre kriterier härför. Bruttonationalprodukten får sålunda inte överstiga 100 dollar per capita. Industriproduktionens värde skall inte uppgå till mer än 10 % av bruttonationalprodukten. Slutligen skall läskunnigheten inte omfatta mer än högst 20 % av befolkningen. Enligt generalförsamlingens beslut förklarades 25 u-länder[1] uppfylla kraven. 16 av dessa länder ligger i Afrika.

Eftersom de minst utvecklade u-länderna är mindre attraktiva som investerings- och handelspartners och dessutom i allmänhet saknar större strategisk betydelse för stormakterna har de missgynnats i den internationella biståndsgivningen. De får i genomsnitt mindre utvecklingsbistånd per capita än övriga u-länder. Det totala bilaterala biståndsflödet till de minst utvecklade u-länderna utgör f. n. ca 8 % av DAC-ländernas samlade bilaterala biståndsinsatser.

En mer väsentlig ökning av biståndet till dessa länder kan främst förväntas ske inom ramen för den biståndsverksamhet som de mellanstatliga organisationerna bedriver. Det är mot denna bakgrund naturligt att Sverige i internationella förhandlingar tagit ställning för mera konkreta åtgärder till förmån för de minst utvecklade u-länderna. Detta gäller bl. a. i FN:s utvecklingsprogram (UNDP), vars styrelse beslutat att en extra tilldelning skall ske för att vidga FN:s planeringsramar för de minst utvecklade u-länderna med ca 55 milj. dollar för perioden 1973—76. Sverige har i enlighet härmed utfäst sig att, under förutsättning att riksdagen lämnar sitt godkännande, ge ett extrabidrag på 3 milj. dollar till UNDP för detta ändamål. Under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram kommer att redovisas särskilda svenska insatser för de minst utvecklade u-länderna också inom ramen för andra internationella organ.

Andelen svenskt direkt bistånd till de minst utvecklade u-länderna, ca 28 % år 1971, är väsentligt större än genomsnittet för i-landsgrup-

[1] Gruppen omfattar följande länder: *Afrika:* Botswana, Burundi, Chad, Dahomey, Etiopien, Guinea, Lesotho, Mali, Malawi, Niger, Ruanda, Somalia, Sudan, Uganda, Tanzania, Övre Volta; *Asien:* Afghanistan, Bhutan, Jemen, Laos, Maldiverna, Nepal, Sikkim, Västra Samoa; *Latinamerika:* Haiti.

pen som helhet. Härtill kommer Sveriges betydande återuppbyggnadsstöd till Bangladesh, som antas komma att innefattas i gruppen.

Ett huvudskäl till vårt i jämförelse med andra länder mycket omfattande direkta stöd till de minst utvecklade u-länderna är den klara boskillnad som görs mellan kommersiella transaktioner och biståndsinsatser. Andra i-länders bistånd är i betydande utsträckning knutet till kommersiellt intressanta projekt och dessa finns i regel i andra länder än de minst utvecklade. Detta förhållande belyser också de svårigheter som ligger i vägen för en betydande ökning av DAC-ländernas direkta bistånd till de minst utvecklade u-länderna.

Den av FN definierade gruppen av minst utvecklade u-länder innefattar länder i vilka den sociala och ekonomiska politiken utformas på olika sätt. I denna grupp finns sålunda u-länder vilkas utvecklingspolitik klart inriktas på en utveckling präglad av social och ekonomisk utjämning likaväl som länder där dessa strävanden helt saknas. I linje med de allmänna principerna för Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med u-länderna har vårt direkta bistånd också till gruppen minst utvecklade u-länder i första hand inriktats på länder vilkas regeringar för en ekonomisk och social utvecklingspolitik präglad av utjämningssträvanden.

Katastrofbistånd

Utgifterna för svenska katastrofinsatser i u-länder har ökat kraftigt under de senaste åren. Under budgetåret 1969/70 uppgick utbetalningarna för ändamålet till 6 milj. kr. De ökade till 22 milj. kr. under påföljande budgetår och uppgick till ca 90 milj. kr. under budgetåret 1971/72. Även om det sistnämnda beloppet är exceptionellt högt med anledning av krisen på indiska halvön, pekar ändå utvecklingen på behovet av betydande reserver på biståndsanslagen, som kan utnyttjas med kort varsel.

I internationella katastrofsituationer kan svensk statlig hjälp förmedlas såväl av FN-organ som av enskilda organisationer; även direkta insatser kan bli aktuella i synnerhet för länder med vilka Sverige har ett mera omfattande direkt utvecklingssamarbete. FN:s generalförsamling uppdrog år 1971 åt generalsekreteraren att tillsätta en katastrofkoordinator. Med hänsyn till den korta tid som katastrofkoordinatorn varit i verksamhet föreligger ännu mycket begränsade erfarenheter. Sverige har under år 1972 kanaliserat medel för en mindre insats genom katastrofkoordinatorn. Väsentligt större insatser har gjorts genom andra organ, t. ex. FN:s flyktingkommissariat och FN:s barnfond (UNICEF).

En effektiv katastrofberedskap förutsätter snabba och smidiga samarbetsformer. Inom utrikesdepartementet har därför inrättats en katastrofgrupp med företrädare för departementet, SIDA och Röda Korset. Gruppen har till uppgift att ge förslag om svenska insatser och den utformning som dessa bör ges. I olika uppkommande situationer bedömer

den också vilken kanal som är mest ändamålsenlig för den svenska biståndsinsatsen.

Hittillsvarande erfarenheter visar att det på biståndsanslagen behövs en ganska betydande reserv för bekostande av direkta katastrofinsatser, dvs. insatser som inte i förväg kunnat planeras eller förutses. En del av denna reserv kan behöva tas i anspråk under budgetåret 1973/74 för nya insatser i Indokina och hjälp till Indien och Bangladesh på grund av årets dåliga skördeutfall. För budgetåret 1973/74 beräknas en katastrofreserv på preliminärt ca 110 milj. kr. Härav upptas 100 milj. kr. under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete och resterande medel på anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Utredningar

I förra årets statsverksproposition förutskickades en allmän översyn av den svenska biståndspolitiken. Kungl. Maj:t har bemyndigat mig att tillsätta en parlamentarisk utredning för att göra denna översyn som berör hela fältet av frågor rörande Sveriges deltagande i det internationalla utvecklingssamarbetet.

Den biståndspolitiska utredningen bör också beakta resultaten av andra utredningar inom ifrågavarande område. Hit hör dels de under år 1972 slutförda utredningarna om biståndets samhällsekonomiska effekter och det svenska industribiståndets utformning, dels utredningen om inriktning och organisation av forskning med anknytning till ulandsproblem, vilken väntas avge sitt betänkande under våren 1973. Även det principförslag angående SIDA:s organisation som lämnats av ledningsgruppen för översynen av SIDA:s organisation (LÖSO) kan tas upp i samband med utredningens överväganden om biståndsmyndigheternas framtida organisation.

Anslagsutveckling och planeringsramar

För budgetåret 1973/74 förordar jag en total ökning av biståndsanslagen med 312,5 milj. kr. eller med 25 %. Häri ingår en beräknad utgiftsökning på ca 0,7 milj. kr. för utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och för viss personal vid beskickningar i mottagarländerna. Dessa kostnader är direkt hänförliga till utvecklingssamarbetet men redovisas även fortsättningsvis på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen. Härmed skulle de samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete uppgå till 1 562,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Anslagsökningen sker i enlighet med den metodik som riksdagen fastställt för den långsiktiga utvecklingen av anslagen för internationellt utvecklingssamarbete. Planeringsramarna kan, i enlighet med riksdagens beslut om att den fortsatta årliga anslagsökningen i ab-

soluta tal skall bli minst lika stor som under det löpande budgetåret, beräknas till 1 875,0 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och 2 187,5 milj. kr. för budgetåret 1975/76.

Planeringsramar för budgetåren 1973/74—1975/76

	Budgetår, milj. kr.				1973/74—1975/76
	1972/73 Anslag	1973/74 Förslag	1974/75 Planeringsramar	1975/76	Summa
Bidrag till internationella biståndsprogram	456,0	550,0	619,0	715,0	1 884,0
Bilateralt utvecklingssamarbete	745,0	960,0	1 200,0	1 412,5	3 572,5
Förvaltning, utbildning, rekrytering och information m. m.	49,0	52,5	56,0	60,0	168,5
Totalt	**1 250,0**	**1 562,5**	**1 875,0**	**2 187,5**	**5 625,0**

Av de 5 625,0 milj. kr. som enligt förslaget skulle utgöra den samlade planeringsramen för perioden 1973/74—1975/76 beräknas 1 884,0 milj. kr. disponeras för bidrag till internationella biståndsprogram medan 3 572,5 milj. kr. skulle utgöra planeringsram för det direkta samarbetet med i första hand programländerna. För förvaltning, utbildning, rekrytering och information beräknas 52,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74, 56,0 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och 60,0 milj. kr. för budgetåret 1975/76.

Liksom under tidigare år är fördelningen av planeringsramarna på anslag att betrakta som indikativ. Förskjutningar i den ena eller andra riktningen mellan andelarna för multilateralt resp. bilateralt bistånd måste nämligen kunna ske för att ta hänsyn till omständigheter som nu inte kan förutses. Sålunda kan det multilaterala anslagets storlek budgetåren 1974/75 och 1975/76 komma att behöva ökas som ett resultat av bl. a. den nyligen inledda förhandlingen om en ny påfyllnad av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser.

I förra årets statsverksproposition anfördes att flera insatser som redovisats på det bilaterala anslaget har multilateral karaktär. Detta gäller i första hand bidragen till FN:s befolkningsfond (UNFPA) och Världshälsoorganisationens (WHO) forskningsinsatser på familjeplaneringens område samt bidraget till UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum (ITC). I syfte att åstadkomma en klarare redovisning av de samlade anslagens fördelning på bilaterala och multilaterala ändamål bör dessa bidrag föras över till anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

I vad avser UNFPA har som ytterligare motiv för den föreslagna överföringen tillkommit det av FN:s generalförsamling nyligen fattade

beslutet om fondens framtida förvaltning. Härtill återkommer jag i samband med redovisningen av medelsbehovet.

Överföringen av bidragen till WHO ger möjlighet till en mera samordnad handläggning och prioritering av samtliga bidrag till de snabbt växande internationella forskningsprogrammen. Självfallet bör även fortsättningsvis handläggningen av ärenden rörande specialdestinerade bidrag till mellanstatliga organisationer ske i nära samråd mellan departementet och SIDA.

Trots överflyttningen bör det bilaterala anslaget beräknas till 960,0 milj. kr. med hänsyn till nya hjälpinsatser som kan aktualiseras i Indokina samt för utökning av biståndet till vissa programländer och andra mottagare av svenskt bistånd.

Vissa utfästelser till internationella biståndsprogram som hittills uttryckts i dollar redovisas i denna statsverksproposition med jämna kronbelopp. Detta gäller med avseende på nya utfästelser eller sådana som innebär en reell ökning av redan gjorda utfästelser. Härigenom kommer utfästelserna att avse fasta belopp, och reservationer till följd av växelkursvariationer kan undvikas. I fortsättningen kommer så långt som möjligt våra utfästelser till internationella organ att anges i kronor.

C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram

1971/72	Utgift	228 136 756	Reservation	215 833 477
1972/73	Anslag	455 850 000		
1973/74	Förslag	550 000 000		

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

UNDP:s verksamhet syftar till att genom tekniskt bistånd och förinvesteringsverksamhet påskynda u-ländernas utveckling. Detta sker genom insatser, som finansieras av UNDP och ifrågavarande mottagarland gemensamt och som verkställs av FN:s fackorgan och andra institutioner. FN-medlemmarnas bidrag till UNDP är frivilliga och anmäls vid årliga bidragskonferenser. För verksamhetsåret 1972 uppgick bidragen till ca 270 milj. dollar eller ca 1,3 miljarder kr. Härav svarade Sverige, som är programmets näst största bidragsgivare, för ca 10 %.

Det av UNDP antagna reformprogrammet, som bl. a. innebär övergång till länderprogrammering, decentralisering av programmeringsarbetet till fältet och en omorganisation av UNDP-sekretariatet, har skapat förutsättningar för en effektivare verksamhet i enlighet med den s. k. Jackson-rapportens rekommendationer. Behandlingen i UNDP-styrelsen under 1972 av de första 35 länderprogrammen har visat på möjligheter till en samlad och rationell flerårsplanering av FN-insatserna med direkt anknytning till mottagarländernas egna utvecklingsplaner.

Ett väsentligt inslag i UNDP-arbetet är den översyn av resursernas länderfördelning som styrelsen inlett på bl. a. svenskt förslag. F. n. fördelas UNDP-resurserna efter mycket allmänna kriterier som bl. a. medfört att relativt utvecklade länder t. ex. i Öst- och Sydeuropa erhåller inte oväsentliga belopp från UNDP. Den nu inledda översynen bör enligt svensk uppfattning syfta till att UNDP-resurserna omfördelas till u-länder i egentlig mening och då särskilt till de minst utvecklade.

UNDP-styrelsen har förutom denna mera långsiktiga översyn av frågan om resursernas länderfördelning också som en mera omedelbar åtgärd beslutat om en extra resurstilldelning på drygt 55 milj. dollar till de minst utvecklade u-länderna. Därav förutses minst 30 milj. dollar tillhandahållas genom ökade bidrag från givarländerna.

Vid UNDP:s bidragskonferens hösten 1972 tillkännagav regeringen i enlighet med riksdagens bemyndigande att man avsåg höja det svenska bidraget för verksamhetsåret 1973 (budgetåret 1973/74) till 29 milj. dollar, dvs. med ca 11 %. Härutöver anmäldes — med förbehåll för riksdagens godkännande — ett särskilt bidrag för samma år på 3 milj. dollar till de minst utvecklade u-länderna i anledning av den nyss nämnda extra bidragsmålsättningen för dessa länder. Den svenska bidragsutfästelsen för år 1973 kan således beräknas uppgå till sammanlagt 32 milj. dollar vilket motsvarar ca 157,4 milj. kr. Vid bidragskonferensen anmälde ytterligare fem länder särskilda bidrag till de minst utvecklade u-länderna. Det utfästa beloppet för detta ändamål uppgår sammanlagt till 6,3 milj. dollar. Totalt räknar UNDP med att erhålla minst 293 milj. dollar för år 1973, vilket skulle innebära en ökning med knappt 9 %. Denna beräkning bygger bl. a. på bedömningen att USA, som är programmets största bidragsgivare och som vid bidragskonferensen ej gjorde någon bidragsutfästelse, kommer att lämna ett oförändrat bidrag.

Jag förordar att Kungl. Maj:t begär riksdagens godkännande av den gjorda utfästelsen för år 1973 och inhämtar riksdagens bemyndigande att, om den fortsatta utvecklingen motiverar detta, vid bidragskonferensen år 1973 göra utfästelser, omfattande jämväl bidrag till de minst utvecklade u-länderna, för verksamhetsåren 1974 och 1975 (budgetåren 1974/75 och 1975/76) med 170 resp. 185 milj. kr., vilket motsvarar drygt 35 och 38 milj. dollar.

FN:s barnfond (UNICEF)

Verksamheten i FN:s barnfond är inriktad på insatser för barn och mödrar i den fattiga världen i form av sjukdomsbekämpning och hälsovård, grundläggande teoretisk och praktisk utbildning samt åtgärder på näringsområdet. UNICEF:s insatser i vad avser familjeplanering sker företrädesvis inom ramen för hälsovårdsprogram för barn och mödrar. UNICEF deltar nu, i enlighet med styrelsens rekommendationer, i ökad omfattning i UNDP:s länderprogrammering. Vid sidan av det långsik-

tiga utvecklingsarbetet har UNICEF en viktig uppgift att fylla även som förmedlare av katastrofbistånd.

UNICEF:s verksamhet finansieras huvudsakligen genom frivilliga bidrag från medlemsregeringarna. Av det totala bidragsflödet, som år 1971 uppgick till 60,8 milj. dollar, utgjordes drygt 70 % av statliga bidrag medan nationalkommittéer och andra privata bidragsgivare svarade för återstoden. Fondens styrelse fastställde år 1970 ett bidragsmål om 100 milj. dollar att uppnås år 1975.

Det svenska statliga bidraget har under de tre senaste åren ökats från 20 milj. kr. år 1970 till 30 milj. kr. år 1971 och 40 milj. kr. år 1972. Av de totala statliga bidragen svarade Sverige år 1971 för 14 %, vilket gjorde Sverige till den näst största bidragsgivaren i absoluta tal efter USA.

I enlighet med riksdagens beslut har utfästelse gjorts att de svenska bidragen under verksamhetsåren 1973 och 1974 (budgetåren 1973/74 och 1974/75) skall uppgå till 45 resp. 50 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknar jag sålunda ett medelsbehov av 45 milj. kr.

Jag förordar vidare att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att avge utfästelse för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1975/76) med 50 milj. kr.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Världsbanksgruppen, som omfattar Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC), svarade under verksamhetsåret 1971/72 för en utlåning om sammanlagt ca 15,2 miljarder kr.

I vad avser världsbanksgruppen kanaliseras svenska biståndsmedel uteslutande genom IDA. IDA:s medel tillhandahålls genom bidrag från i första hand de industrialiserade medlemsländerna, de s. k. part I-länderna. IDA:s långivning är koncentrerad till de fattigare bland u-länderna och avser i första hand infrastrukturella investeringar. En växande del av utlåningen avser socialt betydelsefulla projekt inom t. ex. utbildning, landsbygdsutveckling och urbanisering. IDA:s utlåning sker på synnerligen mjuka villkor — lånen har en löptid på 50 år, varav 10 år är amorteringsfria, och löper utan ränta men med en administrationsavgift på 3/4 %.

Som redovisats i prop. 1971: 1 (bil. 5, s. 25) innebar överenskommelsen om en tredje påfyllnad av IDA:s resurser att de rika länderna utfäste sig att fördubbla sina årliga bidrag från 400 milj. dollar till 800 milj. dollar för treårsperioden 1971—73. Sveriges anslutning till överenskommelsen har godkänts av riksdagen (prop. 1971: 1 bil. 5, s. 25, UU 1971: 2, rskr 1971: 73). Sveriges bidrag till IDA uppgår i enlighet härmed till 34 milj. dollar uttryckt i US-dollarns guldparitet den 1 januari år 1960 vilket motsvaras av 177,7 milj. kr. årligen under treårsperioden

1971—73. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 är således 177,7 milj. kr.

Som närmare redovisats i prop. 1971: 128 och prop. 1972: 1 (bil. 5, s. 28) kunde överenskommelsen på grund av dröjsmål med den amerikanska kongressens godkännande ej träda i kraft vid avsedd tidpunkt. Först i september 1972, med drygt ett års försening, ratificerade USA överenskommelsen, som nu alltså trätt i kraft.

Budgetåret 1973/74 är det sista bidragsår som täcks av den nu gällande överenskommelsen. En internationell förhandling om en ny fjärde resurspåfyllnad har redan inletts med sikte på en principöverenskommelse under år 1973.

Från svensk sida bör man delta aktivt i förhandlingarna om den fjärde påfyllnaden av IDA:s resurser. Särskild vikt bör läggas vid att organisationen framdeles klart baserar sin verksamhet på de låntagande ländernas egna utvecklingspolitiska målsättningar. U-länderna bör ges ett förstärkt inflytande över utnyttjandet av bidragen till IDA. IDA:s verksamhet bör därmed få en allt starkare anknytning till riktlinjerna i FN:s utvecklingsstrategi.

Regionala utvecklingsbanker

Afrikanska utvecklingsbanken (ADB). Förhandlingarna om upprättande av en till ADB knuten multilateral utvecklingsfond för Afrika (African Development Fund) slutfördes under år 1972. Fondens stadga, som undertecknades i Abidjan den 29 november 1972 av ADB och 13 stater, beräknas träda i kraft vid halvårsskiftet 1973.

African Development Fund (ADF) upprättas som en separat och i juridisk mening självständig internationell organisation med egen stadga och egna beslutande organ. ADB:s president skall dock ex officio vara president även i ADF. Vidare skall fonden i huvudsak utnyttja bankens stab. Förhållandet mellan ADF och ADB kan närmast jämföras med IDA:s förhållande till Världsbanken. En viktig och internationellt nyskapande princip för samarbetet inom ADF är att det röstmässiga inflytandet har fördelats lika mellan afrikanska länder, som representeras av ADB, och de icke-regionala medlemsländerna, i första hand i-länder. Den röstmässiga likafördelningen återspeglas även i styrelsens sammansättning.

ADF skall ha som grundläggande syfte att bistå ADB att i ökad utsträckning bidra till den ekonomiska och sociala utvecklingen i bankens medlemsländer samt att främja samarbete, inkl. regionalt samarbete, och ökad internationell handel. För att uppnå detta syfte skall ADF lämna lån till afrikanska medlemsländer, vilkas ekonomiska situation och framtidsutsikter kräver utvecklingsfinansiering på mjuka villkor. ADF:s resurser skall baseras på frivilliga bidrag från medlemsländerna och ADB.

Förslag om godkännande av stadgans bestämmelser rörande immunitet och privilegier kommer att i annan ordning föreläggas riksdagen av Kungl. Maj:t.

De bidragsutfästelser som lämnades vid undertecknandet av stadgan uppgår till totalt 86 milj. dollar för en första treårsperiod. Med reservation för riksdagens godkännande lämnades från svensk sida utfästelse om ett bidrag motsvarande 5 milj. dollar. De nordiska ländernas bidragsutfästelser uppgick sammanlagt till 17 milj. dollar.

Riksdagen anvisade för detta ändamål motvärdet till 3 milj. dollar under budgetåret 1969/70. Detta belopp täcker medelsbehovet för den första svenska inbetalningen till ADF under den inledande treårsperioden. Det är ännu oklart när stadgan kommer att träda i kraft och därmed vid vilken tidpunkt inbetalningarna skall äga rum. Då den andra inbetalningen kan aktualiseras redan under budgetåret 1973/74 förordar jag att motvärdet av 1 milj. dollar, dvs. 4,9 milj. kr., anvisas för att täcka ett eventuellt medelsbehov härför.

ADB har kommit in med framställning om personalbistånd och bidrag till förinvesteringsstudier utanför ramen för de ordinarie bidragen till ADF. ADB:s utlåning har endast i mindre utsträckning kommit de fattigaste medlemsländerna till del, då villkoren — i första hand räntesatsen — inte är anpassade till dessa länders ekonomiska situation. Det kan emellertid förväntas att ADF:s kreditgivning i stor utsträckning kommer att inriktas på dessa länder. Ett svenskt bidrag till förinvesteringsstudier i de minst utvecklade u-länderna i Afrika skulle kunna bidra till att fondens verksamhet effektiviseras. Bidraget skulle samtidigt utgöra ett direkt komplement till Sveriges insats i ADF. Med hänsyn härtill förordar jag att Sverige lämnar ett engångsbidrag om 2,5 milj. kr. samt att medel härför anslås för budgetåret 1973/74. Det samlade medelsbehovet för bistånd genom ADB och ADF uppgår därmed till 7,4 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB). I början av år 1972 presenterade IDB ett underlag för diskussion med i-länder utanför regionen beträffande dessas eventuella medlemskap i banken. Man föreslår att dessa länder tillskjuter sammanlagt 750 milj. dollar. Härav skall hälften, dvs. 375 milj. dollar, inbetalas till IDB:s specialfond under en treårsperiod. Den resterande hälften avser tillskott till bankens ordinarie kapital. Förslaget har mötts med invändningar från flera av de berörda länderna. Kritiken har i första hand avsett bidragens storlek och fördelning, representationen i styrelsen samt upphandlingsreglerna. Det kommer sannolikt att dröja innan ett internationellt beslut blir aktuellt. Sverige följer emellertid utvecklingen noggrant. Något medelsbehov för budgetåret 1973/74 föreligger inte.

Internationella livsmedelsprogrammet och Konventionen om livsmedelshjälp

Sveriges utfästelser till *Internationella livsmedelsprogrammet (WFP)* har successivt höjts från 1 milj. dollar år 1965 till det av riksdagen godkända beloppet 7 milj. dollar, dvs. ca 34,5 milj. kr., årligen under bidragsperioden 1973—74. Sveriges bidrag till WFP utgår till två tredjedelar i form av svenska livsmedelsprodukter.

Givarländernas bidragsutfästelser har under de senaste åren inte uppnått de fastställda bidragsmålen för WFP:s verksamhet. Under bidragsperioden 1971—72, för vilken målet var 300 milj. dollar, belöpte sig utfästelserna endast till 250 milj. dollar. För den innevarande bidragsperioden 1973—74 utgör bidragsmålet 340 milj. dollar medan utfästa bidrag hittills endast uppgår till 270 milj. dollar.

WFP anses allmänt vara en effektiv organisation, vars administrationskostnader är begränsade i förhållande till insatsernas omfång. De biståndsmottagande länderna har ett väsentligt inflytande i WFP:s styrelse. På senare tid har u-ländernas behov av proteinrika livsmedel understrukits. Svårigheterna för WFP att erhålla sådana leveranser har emellertid vuxit och organisationens exekutivdirektör har vädjat till bidragsgivarna att ge sina naturabidrag en mera varierad sammansättning.

Sverige har i ungefär ett års tid i samarbete med WFP företagit försökssändningar med vetemjöl som berikats med fiskprotein. På grundval av dessa erfarenheter anser jag det nu motiverat att efterkomma WFP:s vädjan genom att under kommande budgetår pröva proteinberikning av svenska vetemjölsleveranser som kanaliseras genom WFP. Kostnaderna härför kan uppskattas till 5 milj. kr. Medelsbehovet för WFP kan därför beräknas till 39,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Sveriges bidrag inom ramen för *1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)* uppgår till 35 000 ton vete per år under treårsperioden 1971/72—1973/74. Dessutom har Sverige åtagit sig att täcka frakt- och administrationskostnaderna för dessa leveranser. Det svenska FAC-bidraget kanaliseras genom WFP. Det svenska åtagandet enligt konventionen tillsammans med kostnader för eventuell förmalning av vetet motsvarar ett medelsbehov av 16,5 milj. kr.

Det samlade medelsbehovet för livsmedelsbistånd uppgår därmed till 56 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Övriga multilaterala bidrag

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har till uppgift att ge internationellt skydd åt flyktingar, att medverka till frivillig repatriering samt att underlätta flyktingars bosättning och integrering i asyllandet. Kommissariatet samarbetar med mottagarländernas regeringar och med frivilliga

organisationer. Verksamheten i mottagarländerna anpassas i görligaste mån till UNDP:s länderprogrammering. Flyktingkommissariens program, som finansieras med frivilliga bidrag, har f. n. en omfattning om ca 8 milj. dollar.

UNHCR har under senare tid utöver sina ordinarie uppgifter varit engagerat i flera stora hjälpinsatser. Kommissariatet har sålunda fungerat som samordnare av FN-hjälpen till flyktingarna på den indiska halvön och samordnar nu hjälpen till och repatrieringen av flyktingar i södra Sudan. Särskilda svenska bidrag har lämnats till dessa båda verksamheter.

Sverige har lämnat en treårig utfästelse till UNHCR. Vid styrelsemötet år 1972 utlovades i enlighet med riksdagens bemyndigande svenska bidrag med 1,2, 1,3 resp. 1,4 milj. dollar avseende åren 1973, 1974 och 1975 (budgetåren 1972/73—1974/75). I enlighet härmed beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 6,4 milj. kr. Med hänsyn till vad som tidigare anförts i fråga om katastrofbistånd vill jag inte utesluta att frågan om särskilda svenska bidrag till flyktingkommissarien kan komma att aktualiseras också under budgetåret 1973/74.

Jag förordar vidare att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att avge utfästelse för verksamhetsåret 1976 (budgetåret 1975/76) med 6,9 milj. kr.

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA) inriktas på livsmedelshjälp, hälsovård och utbildning. Programmet, som tillgodoser ett väsentligt humanitärt behov och som finansieras helt genom frivilliga bidrag, har f. n. en omfattning av ca 50 milj. dollar. UNRWA anses fungera med god effektivitet och låga administrativa kostnader.

Jag beräknar för budgetåret 1973/74 ett oförändrat bidrag om 14,8 milj. kr.

Sveriges stöd till u-ländernas exportfrämjande verksamhet har till största delen lämnats i form av bidrag till *UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum* (ITC). De svenska medlen för detta ändamål har hittills redovisats under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. I den mån dessa medel avser verksamhet i programländerna eller andra enskilda mottagarländer kommer redovisningen även fortsättningsvis att ske under detta anslag. Den del av de svenska ITC-bidragen som avser annan exportfrämjande verksamhet och som till sin karaktär utgör ett multilateralt bidrag bör upptas under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. För detta senare ändamål beräknar jag 5 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) finansierar projekt som huvudsakligen utförs av FN:s fackorgan. Verksamheten bygger på frivilliga bidrag från såväl i- som u-länder. För år 1972 beräknas de sammanlagda bidragsutfästelserna uppgå till ca 35 milj. dollar.

FN:s generalförsamling har nyligen beslutat att uppdra åt UNDP:s styrelse att förvalta befolkningsfonden. Därmed har ansvaret för fonden flyttats från generalsekreteraren till ett mellanstatligt organ. Detta viktiga principbeslut är att välkomna för svensk del. Samtidigt står klart att ett antal viktiga praktiska problem, som har samband med önskemålet att höja fondens effektivitet, återstår att lösa. Däribland kan nämnas den viktiga frågan om samordningen mellan av UNFPA finansierade program och UNDP:s verksamhet i stort.

Det är angeläget att Sverige noggrant följer UNFPA:s omorganisation och verkar för en höjning av fondens effektivitet. I avvaktan på resultatet av den nu genomförda reformen och med hänsyn till den låga takten i fondens medelsförbrukning, förordar jag ett oförändrat svenskt bidrag under budgetåret 1973/74, dvs. 15 milj. kr. När reformens effekter kan överblickas bör flerårsutfästelser till fonden kunna övervägas.

I detta sammanhang kan nämnas att förberedelsearbetet för den av FN till år 1974 sammankallade befolkningskonferensen nu kommit in i ett aktivt skede. FN:s befolkningskommission har givits ställning som mellanstatligt förberedande organ för konferensen och en generalsekreterare för konferensen har utsetts. Konferensen bör enligt svensk uppfattning erbjuda ett tillfälle till en samlad internationell diskussion av befolkningsfrågan och till att fastlägga FN-systemets politik på detta viktiga område. Det svenska förberedelsearbetet för konferensen utförs inom den av Kungl. Maj:t den 17 mars 1972 tillkallade nationalkommittén för FN:s befolkningskonferens. Härigenom har förutsättningar skapats för ett aktivt svenskt deltagande i det internationella samarbetet på ifrågavarande område.

Sverige har under budgetåren 1971/72 och 1972/73 lämnat frivilliga bidrag till FN:s generalsekreterare för dennes arbete med *uppföljningen av FN-strategin*. Bidragen har uppgått till motvärdet av 1 milj. dollar vartdera året. För budgetåret 1973/74 beräknar jag bidrag av samma storlek, dvs. 4,9 milj. kr.

FN:s enhet för ekonomisk och social information (CESI) förmedlar information av allmän karaktär om verksamheten inom det ekonomiska och sociala området. En betydande del av CESI:s personella resurser förväntas komma att tas i anspråk för FN:s befolkningsår 1974. För budgetåret 1972/73 har Sverige lämnat bidrag till CESI med 50 000 dollar, dvs. ca 250 000 kr. Även för budgetåret 1973/74 beräknar jag 250 000 kr.

Den internationella forskningen rörande u-landsproblem har med tiden kommit att tillmätas allt större betydelse för u-ländernas utveckling. I Sverige pågår, som tidigare anförts, en utredning om inriktning och organisation av forskning med anknytning till u-landsproblem. Mot bakgrund av de internationella organisationernas växande insatser på

området liksom de ökande svenska bidragen redovisar jag nu dessa i ett sammanhang.

Ett omfattande svenskt stöd lämnas till Världshälsoorganisationen (WHO) för forskning på den mänskliga fortplantningens område. Projektet är delvis knutet till Karolinska institutet i Stockholm. Det omfattar bl. a. stöd till forsknings- och utbildningscentra, samarbete med kliniker i olika länder samt upprättandet av internationella forskningsgrupper på kontraceptivforskningens område. Projektets totalkostnad har uppskattats till knappt 30 milj. dollar. Härav svarar Sverige för 14 milj. dollar. Återstoden tillskjuts av Canada, Danmark, Norge samt Ford-stiftelsen. Sveriges bidrag under budgetåret 1973/74 beräknas till 25 milj. kr.

Den under år 1971 på initiativ av FAO, Världsbanken och UNDP skapade rådgivande gruppen för internationell jordbruksforskning har under det gångna året börjat sitt praktiska arbete. Svenskt finansiellt stöd har lämnats till det nya baljväxtinstitutet ICRISAT i Hyderabad, Indien, samt till forskningsinstitutet CIP i Peru som kommer att koncentrera sig på potatisförädling. Från svensk sida har särskild vikt lagts vid att forskningsverksamheten vid dessa institut ges en sådan inriktning att de stora folkgrupperna i u-länderna kan tillgodogöra sig resultaten. Jag räknar liksom föregående budgetår med ett totalt medelsbehov för budgetåret 1973/74 på 10 milj. kr.

Sverige har i samband med ILO:s konferens förra året anmält ett *bidrag på sammanlagt 1 milj. dollar till den forskningsverksamhet* som äger rum inom ramen för ILO:s världssysselsättningsprogram. Bidragsutfästelsen avser 0,5 milj. dollar för budgetåret 1972/73 och 0,5 milj. dollar för budgetåret 1973/74. De svenska bidragen kommer i första hand att utnyttjas för forskning avseende sambanden mellan sysselsättning och teknologi resp. inkomstfördelning.

Härutöver beräknar jag för övrig forskningsverksamhet inom FN sammanlagt 1,4 milj. kr. att fördelas mellan FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD), FN:s institut för utbildning och forskning (UNITAR) och FN:s forskningsinstitut för socialskydd (UNSDRI). Bidraget till UNRISD höjs med 0,5 milj. kr. Denna höjning är motiverad med hänsyn till institutets värdefulla arbete beträffande utvecklingsprocessens sociala aspekter. För UNITAR beräknar jag oförändrat bidrag, 300 000 kr. UNSDRI har under en uppbyggnadsperiod stötts av Sverige. Då institutets verksamhet endast i begränsad utsträckning kommit att avse u-landsinriktade frågor beräknar jag för budgetåret 1973/74 en sänkning av bidraget från 200 000 till 100 000 kr. Därefter förutses inga fortsatta svenska bidrag.

Som jag tidigare nämnt kan det bli aktuellt med ytterligare svenska insatser genom multilaterala organisationer i samband med katastrofsi-

tuationer i u-länderna. Härutöver finns erfarenhetsmässigt anledning räkna med ett medelsbehov för insatser sammanhängande med FN:s och övriga internationella organisationers u-landsinriktade verksamhet. Även olika slag av forskningsinsatser kan aktualiseras för finansiering under denna anslagspost. För här nämnda olika ändamål har för budgetåret 1973/74 beräknats sammanlagt 21,2 milj. kr., varav för katastrofbistånd 10 milj. kr.

Under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag räknar jag totalt med ett medelsbehov om 106,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Bidrag till internationella biståndsprogram 1970/71—1973/74 (milj. kr.)

	1970/71 Anslag	1971/72 Anslag	1972/73 Anslag	1973/74 Förslag
UNDP	109,2	119,6	128,0	157,4
UNICEF	20,0	30,0	40,0	45,0
IDA	103,5	175,9	177,7	177,7
Regionala utvecklingsbanker	2,6	—	—	7,4
WFP/FAC	42,9	42,9	51,0	56,0
Övriga multilaterala bidrag	17,7	27,5	59,2	106,5
	295,9	**395,9**	**455,9**	**550,0**

Under hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig i det föregående angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,
2. medge att Kungl. Maj:t gör utfästelser för budgetåren 1974/75 och 1975/76 i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
3. godkänna Sveriges anslutning till Afrikanska utvecklingsfonden,
4. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 550 000 000 kr.

C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete

1971/72	Utgift	478 025 224	Reservation	502 254 695
1972/73	Anslag	744 916 000		
1973/74	Förslag	959 956 000		

SIDA

SIDA anför i sin anslagsframställning att antalet mottagarländer av svenskt bistånd tills vidare bör vara oförändrat. Särskilt stora framtida medelsbehov räknar SIDA med i fråga om Vietnam och den indiska subkontinenten. Samtidigt anser styrelsen att ökande svenska resurser bör ställas till förfogande för de särskilda program som syftar till att påverka den globala utvecklingen på befolkningsområdet, på syssel-

sättnings- och undervisningsteknologins fält, inom livsmedelsforskningen och miljöskyddet och för förbättring av kvinnornas ställning.

SIDA pekar på den snabbt växande skuldbördan i en rad länder som erhåller svenskt bistånd. Styrelsen konstaterar att andelen krediter av det svenska bilaterala biståndet minskade kraftigt under budgetåret 1971/72, då endast 106,5 milj. kr. avtalades under kreditavtal mot 288 resp. 167 milj. kr. under de närmast föregående budgetåren.

SIDA framhåller att icke-ändamålsbestämt stöd till genomförande av ett lands utvecklingsplan är den för biståndsgivaren administrativt enklaste formen av utvecklingssamarbete och att SIDA sedan länge eftersträvar att en ökad andel av det svenska biståndet skall innebära stöd till sektorer eller hela utvecklingsplaner i de länder som mottar svenskt bistånd.

Rörande varubiståndet anför SIDA att denna biståndsform f. n. påkallar särskild översyn inom verket och att styrelsen avser att utarbeta förslag till nya riktlinjer på detta område.

I och med genomförandet av länderprogrammeringen anser SIDA att Kungl. Maj:t kan delegera en större del av beslutsfattandet till SIDA än som nu sker. SIDA hemställer därför om ett generellt bemyndigande att besluta och avtala om enskilda insatser i land, för vilket samarbetsavtal gäller.

SIDA föreslår att 100 milj. kr. av anslaget för budgetåret 1973/74 avsätts såsom en särskild reserv för katastrofinsatser. Reserven skulle sedan varje budgetår fyllas på till 100 milj. kr. i mån av behov. Som motiv för detta nya anslagstekniska arrangemang anförs bl. a. angelägenheten av att inte förrycka planeringen och fullföljandet av det reguljära utvecklingsbiståndet.

Medelsberäkning för budgetåret 1973/74

SIDA:s förslag rörande medel för bilateralt utvecklingssamarbete uppgår till 975 milj. kr., vilket representerar en ökning med 230 milj. kr. eller nära 31 % jämfört med innevarande budgetår. SIDA har grundat förslaget på förutsättningen att den totala anslagsökningen för internationellt utvecklingssamarbete blir minst 25 % och att en större del därav skall utnyttjas bilateralt. Styrelsen är emellertid, om Kungl. Maj:t så beslutar, inställd på att utnyttja en än större anslagshöjning och ökade planeringsramar, inte bara under budgetåret 1974/75 utan redan under nästa budgetår.

Departementschefen

Länderprogrammering och samarbetsavtal

Såsom anmäldes i prop. 1972: 1 utformas numera det direkta svenska utvecklingssamarbetet med de större mottagarna av svenskt bistånd — de s. k. programländerna — i långsiktiga samarbetsprogram. Program-

meringen av samarbetet med enskilda länder täcker samma treårsperiod som riksdagens planeringsramar för det internationella utvecklingssamarbetet. Länderprogrammeringen baseras på en beräkning av de svenska biståndsresurser som kan ställas till förfogande för landet i fråga och har till syfte att låta mottagarlandets regering avgöra hur dessa resurser bäst skall kunna nyttiggöras för landets utveckling. Därmed kommer biståndets inriktning på sektorer och enskilda projekt att styras av mottagarlandets önskemål och prioriteringar.

Under de två senaste budgetåren har länderprogrammeringen börjat tillämpas i fråga om samarbetet med flertalet större mottagare av svenskt bistånd. Inom ramen för denna planering har Sverige och de länder som mottar biståndet påbörjat en omläggning av avtalsformerna och samarbetsrutinerna. Syftet är, som jag berörde i förra årets statsverksproposition, att effektivisera resursöverföringen till programländerna. De resurstillskott i form av finansiella medel, personal, konsulttjänster och varor som det svenska biståndet inbegriper skall så smidigt som möjligt anpassas till mottagarens egen planering. Den övergripande planeringen av biståndet skall normalt regleras årligen i ett "rullande" treårigt planeringsprotokoll, i vilket parternas långsiktiga intentioner uttrycks. Bindande åtaganden beträffande överföring av resurser sker genom samarbetsavtal, som kan ta formen antingen av ett årsavtal för det kommande budgetåret eller, om mottagaren så önskar, av ett treårsavtal. I sistnämnda fall bör man dock vid avtalens konstruktion eftersträva en viss flexibilitet i utformningen för de senare åren i avtalsperioden.

Som exempel kan nämnas att det i fråga om samarbetet med Tanzania med dess stora inslag av personellt och sektorinriktat bistånd befunnits mest ändamålsenligt med ett ettårigt samarbetsavtal. Programmet för Indien, i vilket huvudsakligen ingår resurser för importfinansiering, regleras på indisk begäran av ett samarbetsavtal, som omfattar huvuddelen av de krediter och det varubistånd som Sverige kan väntas ställa till förfogande under en treårsperiod.

Genom detta planeringsförfarande vinns fördelar som minskning i antalet avtal, förenklad administration, möjlighet till snabbare utnyttjande av disponibla resurser och ökad planeringssäkerhet för samarbetets parter. Förfarandet ger också utrymme på svensk sida för ett ökat mått av delegering av beslutsfattande av det slag som aktualiserats i SIDA:s anslagsframställning. Omfattningen av denna delegering i fråga om enskilda insatser får bli beroende av utformningen av samarbetsavtalen med de olika länderna.

Varubistånd

Den snabba ökningen av biståndsanslagen har medfört att dessa nu svarar för ca 2 % av totalbudgetens omslutning. Inom relativt få år beräknas denna andel öka till omkring 3 %. Den snabba expansionen i både absoluta och relativa tal gör det nödvändigt att i högre grad än tidigare beakta biståndsverksamhetens samhällsekonomiska effekter. I första hand är det önskvärt att undersöka möjligheterna att mildra verkningarna på betalningsbalansen samt stimulera sysselsättningen i Sverige.

Inom ramen för varubiståndet föreligger möjligheter att kombinera dessa syften med ett effektivt bistånd. Genom en omsorgsfull och långsiktig planering kan nämligen leveranser av varor som prioriteras i mottagarländernas importprogram anpassas till kapacitetsutnyttjandet i det svenska näringslivet.

Bilateralt bistånd budgetåren 1972/73—1973/74

Fördelning på mottagarländer

Land	Beräknat medelsbehov 1972/73[1]		Indikativt planeringsbelopp 1973/74[2]	
	milj. kr.	fördeln. %	milj. kr.	fördeln. %
Bangladesh	70	9,4	75	7,8
Botswana	15	2,0	20	2,1
Chile	25	3,4	30	3,1
Cuba	20	2,7	35	3,6
Demokratiska Republiken Vietnam	90	12,1	100	10,4
Etiopien	33	4,4	30	3,1
Indien	112	15,0	125	13,0
Kenya	50	6,7	60	6,3
Tanzania	90	12,1	120	12,5
Tunisien	25	3,4	35	3,6
Zambia	15	2,0	20	2,1
Övriga länder	36	4,8	60	6,3
Biståndskontor	11	1,5	13	1,4
Övrigt	153	20,5	[3]237	24,7
Totalt	**745**	**100,0**	**960**	**100,0**

[1] Enligt regleringsbrevet för budgetåret 1972/73.

[2] Dessa poster anger när det gäller enskilda länder de minimibelopp som ligger till grund för SIDA:s planering för landet i fråga. En viss överplanering förutsätts ske. Beloppet kan, beroende på resursbehov, medelstillgång etc., höjas något i den förhandling om årligt samarbetsavtal som förutsätts äga rum inför det nya budgetårets början. Medel som kan utnyttjas för utökning av planeringsramarna finns upptagna under posten Övrigt.

[3] Av medel upptagna under posten Övrigt för budgetåret 1973/74 avser 100 milj. kr. katastrofbistånd. Vidare omfattar denna post bl. a. följande verksamheter: förberedelse och kontroll av projekt; bidrag till vissa internationella familjeplaneringsprogram; bidrag till svenska enskilda organisationer; stöd till afrikanska befrielserörelser och flyktingorganisationer; stipendiat- och kursverksamhet samt biträdande experter.

Under den senaste femårsperioden har varubistånd lämnats till ett genomsnittligt belopp om ca 25 milj. kr. per år. Totalt har under perioden 1962/63—1971/72 levererats varor till ett värde av ca 205 milj. kr. För budgetåret 1972/73 har SIDA beräknat varubiståndet till ca 60 milj. kr. Under budgetåret 1973/74 torde man kunna sikta mot ett varubistånd på 200 milj. kr. Varubiståndet bör även fortsättningsvis kunna ökas väsentligt. Det är därvid naturligt att biståndet särskilt inriktas på sådana områden där svenskt näringsliv besitter särskild konkurrensförmåga.

Förutom den direkta upphandlingen i Sverige avseende varubistånd sker betydande inköp av svenska produkter under obundet bilateralt bistånd och som en följd av de multilaterala biståndsorganens verksamhet. Totalt har beräknats att upphandlingen i Sverige motsvarar ca 40 % av de samlade utbetalningarna för biståndsändamål.

AFRIKA

Tunisien

Budgetåret 1971/72 utbetalades 16,7 milj. kr. i svenskt bistånd till Tunisien, motsvarande 3,5 % av det svenska bilaterala biståndsflödet. För budgetåret 1972/73 har medelsbehovet beräknats till 25 milj. kr. Planeringssiffran för budgetåret 1973/74 är 35 milj. kr.

Ett större antal tunisiska biståndsframställningar bereds f. n. inom SIDA. Av dessa beräknas merparten resultera i avtal under år 1973.

Inom utbildningssektorn kommer även fortsättningsvis insatser för yrkesutbildning att inta en central plats. En lärarutbildningsinsats prövas också.

Betydande svenskt bistånd för landsbygdens utveckling övervägs, däribland en insats i samarbete med FAO för förbättrad produktivitet i olivodlingsområden, bidrag för kreditgivning till bl. a. småbruk genom tunisiska nationalbanken samt insatser för markvård, boskapsuppfödning, vattenförsörjning och bostadsbyggande.

Framställning föreligger om fortsatt stöd till utvecklingsbanken SNI för vidareutlåning till småindustrin. I samarbete med ITC lämnar Sverige exportfrämjande bistånd, främst avsett att stödja småindustrin.

Etiopien

Utbetalningarna av svenskt bistånd till Etiopien uppgick budgetåret 1971/72 till 32,8 milj. kr., eller 6,9 % av det svenska bilaterala biståndsflödet. Planeringen för budgetåret 1973/74 har liksom för innevarande budgetår sin utgångspunkt i ett belopp om 30 milj. kr. Medelsbehovet för budgetåret 1972/73 har beräknats till 33 milj. kr.

Det svenska biståndet koncentreras till näringsforskning och hälsovård, utbildning samt landsbygdsutveckling. Till det etiopiska näringsinstitutet ENI beräknas Sverige t. o. m. budgetåret 1972/73, då av-

talet utlöper, ha bidragit med ca 23 milj. kr. Förutsättningar för fortsatt svenskt stöd prövas nu. På hälsovårdens område bidrar Sverige med personal och stödjer uppförandet av hälsocentraler på landsbygden.

T. o. m. budgetåret 1972/73 beräknas ca 5 000 skolrum ha producerats inom skolbyggnadsprogrammet för grundskolan (ESBU) till en total kostnad för svensk del av drygt 52 milj. kr. Diskussioner pågår om en förlängning av avtalet, som utlöper den 1 juli 1973.

Sverige beräknas t. o. m. budgetåret 1972/73 ha bidragit med ca 50 milj. kr. till det regionala jordbruksprojektet CADU och med drygt 7 milj. kr. till EPID, en enhet inom Etiopiens jordbruksdepartement, som samordnar och ger stöd till ett antal integrerade projekt för landsbygdsutveckling. Det lagförslag om bl. a. arrendereform, som är av vikt för att dessa utvecklingsinsatser skall få avsedda resultat, behandlas fortfarande i det etiopiska parlamentet.

Kenya

Budgetåret 1971/72 utbetalades 25,1 milj. kr. i svenskt bistånd till Kenya, motsvarande 5,2 % av det bilaterala biståndsflödet. Medelsbehovet för budgetåret 1972/73 har beräknats till 50 milj. kr., medan planeringen för budgetåret 1973/74 utgår från en siffra på 60 milj. kr.

Den kenyanska utvecklingen under den första hälften av planperioden 1970—74 kännetecknas av en viss obalans. En alltför stor andel av investeringarna anses ha gjorts inom stadsnäringarna och särskilt i de större städerna.

Det svenska biståndet koncentreras främst till landsbygdsutveckling, infrastruktur och utbildning. Fortsatt stöd till utveckling av landsbygden och infrastrukturen lämnas genom insatser avseende utbyggnad av elkraft- och vattenförsörjning och förbättring av småvägssystemet. Stöd till småindustricentra, förbättring av kött- och mjölkproduktionen genom seminavel samt ett experimentellt s. k. integrerat landsbygdsutvecklingsprogram är andra insatser avsedda att förbättra levnadsbetingelserna på landsbygden. Vidare medverkar Sverige i en nordisk insats på lantbrukskooperationens område. Planering pågår av en utvidgad insats på familjeplaneringsområdet huvudsakligen inom ramen för det allmänna hälsovårdsprogrammet.

På utbildningens område kommer fortsatt stöd att lämnas bl. a. till en teknisk lärarhögskola och till sekreterarutbildning.

Tanzania

De svenska utbetalningarna av bistånd till Tanzania uppgick budgetåret 1971/72 till 65,1 milj. kr., motsvarande 13,5 % av det bilaterala biståndsflödet. För innevarande budgetår beräknas medelsbehovet till 90 milj. kr. För budgetåret 1973/74 är planeringsbeloppet 120 milj. kr.

Under år 1972 genomfördes ett väsentligt nytt inslag i Tanzanias

utvecklingspolitik innebärande en omfattande decentralisering av statsförvaltningen. Reformen ger bl. a. landets 18 regioner ett ökat finansiellt ansvar.

I det svenska biståndet till Tanzania vinner programbistånd huvudsakligen i form av finansiella resurser ökad betydelse. Nyligen har för första gången avtalats om direkt finansiellt stöd till Tanzanias import.

En betydande del av stödet till landsbygdens utveckling kommer att kanaliseras genom den förra året upprättade Tanzania Rural Development Bank, som är verksam genom kreditgivning och teknisk och finansiell rådgivning. Svensk medverkan i utvecklingen av Tanzanias skogsbruk sker i form av personalbistånd och finansiellt stöd. Tidigare inledda insatser för vattenförsörjning och vägbyggen fortsätter. Näringsforskning, spannmålslagring samt artificiell insemination är föremål för svenskt stöd. Nya insatser avseende hälsovårdens utbyggnad på landsbygden planeras.

En utökning planeras av det svenska biståndet till Tanzanias vuxenutbildningsprogram och yrkesutbildning bl. a. i form av personellt stöd till planering och metodutveckling. En samnordisk insats för jordbruksutbildning är under genomförande i Mbeya och ett par andra gemensamma nordiska insatser planeras.

Den industriella utvecklingen i Tanzania stöds bl. a. genom en finansiell och personell insats i den nyinrättade tanzaniska investeringsbanken, som skall ansvara för all lång- och medelfristig offentlig utlåning till landets industri. Sverige deltar tillsammans med Världsbanken i finansieringen av ett omfattande kraftverksbygge i Kidatu.

Östafrikanska Gemenskapen (EAC)

Gemenskapen har erhållit svenskt finansiellt bistånd i form av krediter på sammanlagt 52 milj. kr. till Östafrikanska telebolaget och Östafrikanska utvecklingsbanken. Dessutom lämnas personalbistånd till telebolaget och banken.

Zambia

Utbetalningarna av svenskt bistånd till Zambia uppgick under budgetåret 1971/72 till 5,0 milj. kr. eller 1,0 % av Sveriges direkta utvecklingsbistånd. För budgetåret 1972/73 har medelsbehovet beräknats till 15 milj. kr. Planeringssiffran för budgetåret 1973/74 är 20 milj. kr.

Den väsentliga utvidgningen av utvecklingssamarbetet med Zambia utgår från landets utvecklingsplan som starkt betonar behovet av insatser inom landsbygdsnäringarna och på undervisningsområdet. Zambias statsfinansiella läge har sedan år 1970 försämrats avsevärt. Priset på koppar, som svarar för mer än 90 % av landets exportintäkter, har sjunkit kraftigt. Zambia måste därför i betydligt högre grad än tidigare lita till utländsk finansiering av sin utveckling. Mot denna bakgrund

kommer det svenska biståndet till Zambia, som tidigare främst bestått av personal, att i fortsättningen utgå också i form av finansiella resurser.

F. n. planeras personellt och finansiellt bistånd för en lantbruksskola, en yrkeslärarskola och ett program för regional jordbruksutveckling. En kredit avseende telesektorn har också aktualiserats av Zambia.

Under budgetåret 1972/73 fortsätter personalbiståndet att dominera. Den svenska personalen, ca 50 personer, är huvudsakligen verksam inom jordbruk, kooperation, kraftförsörjning, undervisning, hälsovård och i den centrala förvaltningen. Avtal har ingåtts om en treårig konsultinsats för Zambias telekommunikationer.

Botswana

Utbetalningarna av svenskt bistånd till Botswana uppgick budgetåret 1971/72 till 3,1 milj. kr. motsvarande 0,6 % av det bilaterala biståndsflödet. För budgetåret 1972/73 förutses utbetalningar om 15 milj. kr. Planeringen för budgetåret 1973/74 har sin utgångspunkt i ett belopp om 20 milj. kr.

Svenskt bistånd till Botswana utgår under budgetåret 1972/73 främst för utbildning, boskapsskötsel, offentlig förvaltning, vägbyggnad, vattenförsörjning och exportfrämjande åtgärder.

På undervisningsområdet lämnas stöd till sekundärskolor, en yrkesskola, ett stipendieprogram för utbildning av botswanska medborgare i andra afrikanska länder samt till ett biblioteksprojekt. Ytterligare utbildningsinsatser kan aktualiseras.

En stor del av det svenska biståndet till Botswana avser landsbygdens utveckling. Genom samfinansiering med IDA stöds ett boskapsprojekt med en svensk kredit på 8 milj. kr. Bistånd för förbättring av vattenförsörjningen på landsbygden har inletts och en utvidgning av detta stöd planeras liksom fortsatt finansiering av en hydrologisk undersökning, som företas av FAO. Den största enskilda insatsen hittills i utvecklingssamarbetet med Botswana är en utvecklingskredit om 20,5 milj. kr. som lämnats genom samfinansiering med IDA för en väg mellan Gaborone och Lobatse.

Övriga länder i Afrika

Utbetalningarna av svenskt bistånd till *Lesotho* uppgick budgetåret 1971/72 till 0,9 milj. kr. och avsåg främst bidrag till FN för rekrytering av förvaltningspersonal samt stipendier och forskning vid det för Botswana, Lesotho och Swaziland gemensamma universitetet i Lesotho.

Under budgetåren 1972/73 och 1973/74 förutses en viss ökning av biståndet till Lesotho. Ökningen avser bl. a. stöd genom ILO till ett kooperativt hantverkscentrum. Ett markvårdsprojekt, som planeras i samarbete med FAO, kan också aktualiseras för svensk finansiering liksom ytterligare någon insats.

Utbetalningarna av svenskt bistånd till *Swaziland* uppgick budgetåret 1971/72 till ca 4 milj. kr. För budgetåret 1972/73 förutses utbetalningar om 6,7 milj. kr. avseende bidrag genom FN för förvaltningspersonal samt genom UNESCO för utbyggnad av sekundärskolan Swazi National High School. Utbyggnaden av skolan beräknas bli färdig under 1973/74, då en ny insats på utbildningsområdet kan bli aktuell.

På begäran av *Sudan* har FN:s flyktingkommissarie fått i uppdrag att ansvara för samordningen av internationella insatser för de ca 700 000 flyktingarna och hemlösa i södra Sudan. FN:s hjälpprogram har kostnadsberäknats till 18 milj. dollar. Det omfattar leveranser av livsmedel och läkemedel, byggnadsmaterial och utrustning för vägreparationer samt kostnader för transporter av de hemvändande flyktingarna. Till FN-programmet har Sverige lämnat ett bidrag på 7 milj. kr. Till Röda Korsets humanitära verksamhet i södra Sudan har vidare lämnats ett bidrag på 400 000 kr. Under de två svenska bilaterala utvecklingskrediterna till landsbygdens vattenförsörjning utbetalades under budgetåret 1971/72 6,8 milj. kr. Ännu outnyttjade belopp uppgår totalt till 10,5 milj. kr.

Södra Afrika: flyktingar och befrielserörelser

I en rad resolutioner, som fördömer Portugals kolonialism, rasåtskillnadspolitiken i Sydafrika och Rhodesias olagliga självständighetsförklaring samt frånkänner Sydafrika överhöghet över Namibia, har FN uppmanat medlemsstaterna och internationella biståndsorganisationer att lämna materiellt och moraliskt stöd till befolkningen och nationella befrielserörelser i södra Afrika. Under budgetåret 1972/73 har det skett en väsentlig ökning av det svenska humanitära biståndet för dessa ändamål. Utbetalningarna beräknas uppgå till ca 21 milj. kr. Större delen av detta belopp har använts för varubistånd till befrielserörelser i de portugisiska områdena i Afrika. PAIGC i Guinea-Bissau och på Kap Verdeöarna har således fått varor till ett värde av 10 milj. kr., FRELIMO i Moçambique för 2 milj. kr. och MPLA i Angola för 2 milj. kr. Biståndet utgår i form av varor för hälsovård, undervisning och konsumtion. Enklare redskap ingår också liksom fordon för distribution av varubiståndet samt för sjuktransporter. Befrielserörelserna i Namibia, Rhodesia och Sydafrika behöver humanitärt bistånd och utbildningshjälp främst för flyktingar från det egna landet. Under innevarande budgetår har ZANU (Rhodesia) fått 70 000 kr. Framställningar från bl. a. SWAPO (Namibia) och ANC (Sydafrika) är under beredning.

De svenska bidragen för humanitärt bistånd och utbildningsstöd till afrikanska flyktingar och rasåtskillnadspolitikens offer beräknas uppgå till nära 7 milj. kr. under budgetåret 1972/73. Större delen av dessa medel avser verksamhet för befolkningen i eller från Namibia, Rhodesia och Sydafrika.

Jag förutser en fortsatt utvidgning av stödet till befrielserörelserna och bidragsgivning till andra verksamheter till förmån för befolkningen från de områden i Afrika, som ännu ej uppnått nationellt oberoende. För budgetåret 1973/74 beräknar jag preliminärt 30 milj. kr. för dessa ändamål.

Under 1971 och 1972 har FN:s fackorgan och UNDP inlett ett samarbete med OAU i syfte att identifiera möjliga åtgärder från FN:s sida för att stödja den afrikanska befolkningen i de länder som är utsatta för kolonialt förtryck eller där rasåtskillnadspolitik tillämpas. Samarbetet har hittills resulterat i att UNESCO beslutat om ett antal konkreta utbildningsinsatser till förmån för befrielserörelser. Sverige har planer på att genom UNESCO lämna bistånd till en skola som MPLA avser öppna i Dolisie i Kongo. Också andra fackorgan planerar bistånd till befrielserörelser.

Sverige har aktivt arbetat för att FN-systemet skall engagera sig för humanitärt bistånd till befrielserörelserna i södra Afrika. Jag noterar med tillfredsställelse att så börjar ske.

ASIEN

Indien

Under budgetåret 1971/72 utbetalades 26,9 milj. kr. i svenskt bistånd till Indien. Detta utgjorde 5,6 % av Sveriges direkta utvecklingsbistånd. För budgetåret 1972/73 har avtal tecknats om totalt 112 milj. kr., medan planeringssiffran för budgetåret 1973/74 är 125 milj. kr. Härutöver är Sverige berett att inom ramen för en internationell skuldkonsolideringsaktion lämna ett bidrag i form av avskrivning av räntor om totalt 5,3 milj. kr. för budgetåren 1972/73—1973/74.

Det svenska biståndet till Indien för budgetåret 1972/73 fördelas mellan finansiellt bistånd, varubistånd och projektorienterade insatser. Det finansiella biståndet uppgår till totalt 75 milj. kr., varav huvuddelen utgår i form av ett allmänt importstöd på IDA-villkor. Som gåva lämnas svenska varor, bl. a. papper, till ett värde av 20 milj. kr.

Bidrag till projektorienterade insatser om 17 milj. kr. avser främst stöd till familjeplanering och multibi-projekt på yrkesutbildningens, kooperationens och landsbygdsutvecklingens områden. Under år 1972 slöts ett samfinansieringsavtal med Indien och IDA om ett omfattande familjeplaneringsprojekt. Sveriges bidrag uppgår till 51 milj. kr. under en sexårsperiod. Genom projektet skall nya former för det indiska familjeplaneringsprogrammet prövas, bl. a. genom en förstärkning av mödra- och barnavården.

Det försämrade skörderesultatet under 1972 ledde till en betydande prisstegring på livsmedel och beräknas nödvändiggöra en omfattande ökning av spannmålsimporten. En allt större andel av exportintäkterna tas

därtill i anspråk av landets skuldtjänst samtidigt som biståndsflödet fortsätter att minska. Efter några år av gynnsam utveckling inom jordbruket står Indien således åter inför allvarliga ekonomiska problem, vilket kan komma att motivera särskilda insatser från svensk sida.

Bangladesh

Utbetalningarna av svenskt bistånd till Bangladesh och för flyktingar därifrån uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 105 milj. kr., eller ca 22 % av det bilaterala biståndsflödet. Därav utgjorde 27,7 milj. kr. direkt återuppbyggnadsbistånd, medan återstoden lämnats via FN-organ och enskilda hjälporganisationer för flyktingar i Indien och till rehabilitering i Bangladesh. Sverige ställde därtill i början av år 1972 en finansiell garanti som möjliggjorde att vissa IDA-finansierade projekt kunde genomföras innan Bangladesh blev medlem av denna organisation.

För innevarande budgetår har beräknats ett medelsbehov om 70 milj. kr., vartill kommer utbetalningar under krediter för rörbrunnar och siloanläggningar, som tidigare avtalats med Pakistan, samt för humanitärt bistånd genom frivilligorganisationer och FN-organ. De direkta svenska insatserna består av importstöd i form av valuta och varubistånd för återuppbyggnadsinsatser som prioriterats av Bangladesh.

Även under budgetåret 1973/74 förutses stöd till återuppbyggnadsprogrammet bli en huvuduppgift för det svenska utvecklingssamarbetet. SIDA studerar vidare förutsättningarna för att lämna bistånd till bl. a. kooperation och yrkesutbildning samt familjeplanering. Planeringen för budgetåret 1973/74 baseras på ett belopp om 75 milj. kr. Den oroande försörjningssituationen som förutses för år 1973 och som föranlett en förlängning av FN:s särskilda program för Bangladesh kan därutöver komma att aktualisera fortsatt svenskt stöd till detta program.

Demokratiska Republiken Vietnam (DRV)

Under budgetåret 1971/72 uppgick utbetalningarna av svenskt bistånd till Demokratiska Republiken Vietnam till 29,7 milj. kr., eller 6,2 % av det bilaterala biståndsflödet.

Av den finansiella ram om 225 milj. kr. som 1970 års riksdag fastställde för biståndet till DRV för budgetåren 1970/71—1972/73 reserverades sammanlagt 150 milj. kr. för återuppbyggnadsbistånd efter krigets slut. Riksdagen medgav dock att återuppbyggnadsmedel — på vietnamesisk begäran — skulle kunna utnyttjas för humanitära insatser.

De från våren 1972 starkt intensifierade krigshandlingarna mot DRV har kraftigt ökat landets behov av omedelbar humanitär hjälp. De amerikanska bombningarna har lett till en omfattande förstörelse av städer och landsbygd. Stora delar av DRV:s produktionsapparat, skolor, sjukhus och bostäder har ödelagts.

Vid det besök som en svensk delegation gjorde i landet i augusti förra

året diskuterades den vietnamesiska regeringens önskemål om att återuppbyggnadsmedlen skulle få användas för omedelbara leveranser av sjukhusutrustning, mediciner, tyg, papper och kondenserad mjölk. Det framfördes också önskemål om svenskt bistånd till uppförande av sjukhus, i första hand ett barnsjukhus med 300—500 vårdplatser.

Genom att tillmötesgå de vietnamesiska önskemålen gör Sverige en angelägen humanitär insats för befolkningen i det krigshärjade landet. Till de nämnda reserverade 150 milj. kr. kommer 35 milj. kr., som redan tidigare avsatts för humanitära insatser under innevarande budgetår. SIDA har inlett upphandling av de av DRV begärda varorna liksom planering av leveranserna.

Svenskt bistånd till familjeplaneringsprogrammet i DRV har utgått sedan budgetåret 1971/72. Erfarenheterna av samarbetet har varit goda, vilket motiverat en utbyggnad av stödet till en årsnivå på ca 5 milj. kr.

Planeringen av det totala svenska biståndet till DRV under budgetåren 1973/74 och 1974/75 utgår från finansiella ramar på 100 resp. 130 milj. kr. Inom dessa ramar ryms de återuppbyggnadsinsatser som förbereds för genomförande efter krigets slut. Första etappen av planeringen av en pappers- och massafabrik är nu avslutad och en rapport har överlämnats till DRV:s regering. Under år 1973 kan den s. k. förprojekteringen äga rum, vilket innebär att ett underlag för definitivt beslut om förverkligande av industriprojektet utarbetas. Fortlöpande diskussioner äger rum med DRV:s regering om återuppbyggnadsinsatser också inom andra områden.

Övriga Indokina

För budgetåret 1971/72 anslogs 3 milj. kr. för humanitära insatser i Sydvietnam. Biståndet, som kanaliserats genom Svenska röda korset, har distribuerats till områden som kontrolleras av Provisoriska Revolutionära Regeringen (PRR). Det har utgjorts av laboratorieutrustning och mediciner.

För innevarande budgetår beräknas ca 10 milj. kr. för motsvarande insatser. Programmet administreras av SIDA, men en mindre del av biståndet kanaliseras via Svenska röda korset och Rädda barnens riksförbund.

För humanitärt bistånd till Cambodja och Laos har 1,4 milj. kr. anvisats. Detta bistånd, som förmedlas genom Internationella röda korskommittén i Genève, går till övervägande del till de av befrielserörelserna behärskade områdena.

Vid ett slut på kriget i Vietnam och det övriga Indokina aktualiseras omedelbart frågan om rehabilitering och återuppbyggnad i de krigshärjade områdena. Det omfattande bistånd som behövs för denna uppgift kommer att vara en internationell angelägenhet av första ordningen. Planeringen måste ta sikte på ett bistånd som utgår i enlighet med mot-

tagarnas önskemål och underlättar deras ansträngningar att bygga upp sina samhällen i fred och oberoende. Svensk medverkan i sådana internationella program betraktar jag som angelägen. Samtidigt bör det finnas utrymme för ett omfattande svenskt stöd till återuppbyggnadsarbetet i Indokina som lämnas i direkt samarbete med de ansvariga myndigheterna eller genom enskilda organisationer.

Jag är beredd att föreslå Kungl. Maj:t att betydande resurser ställs till förfogande för insatser i Indokina, när förutsättningarna föreligger för en hjälp som når fram till dem som drabbats hårdast av kriget. Medel för detta ändamål har beräknats under katastrofreserven.

Övriga länder i Asien

Under budgetåret 1971/72 utbetalades 9,1 milj. kr. som svenskt bistånd till *Sri Lanka*. I det närmaste samma belopp kan beräknas för innevarande budgetårs program. För budgetåret 1973/74 räknar jag med en viss utvidgning av utvecklingssamarbetet med Sri Lanka.

Förutom stöd till sitt familjeplaneringsprogram mottog Sri Lanka under budgetåret 1971/72 två konstgödselleveranser. Vidare inleddes multi-bi-insatser avseende bl. a. stöd till ett kooperativt institut och åtgärder för att främja exporten. Nya insatser under budgetåret 1972/73 avser bl. a. svenskt varubistånd och stöd till ett seminavelsprojekt. En ökning av insatserna på familjeplaneringsområdet förutses.

Utbetalningar av svenskt bistånd till *Pakistan* uppgick budgetåret 1971/72 till 5,5 milj. kr. För projekt i Västpakistan utbetalades budgetåren 1969/70 och 1970/71 resp. 15,9 milj. kr. och 9,1 milj. kr. Utbetalningar på avtalade insatser för innevarande budgetår beräknas till 1,5 milj. kr. Därutöver har 1 milj. kr. ställts till FN:s förfogande för humanitära insatser i Pakistan. Under budgetåret 1973/74 avser jag pröva förutsättningarna för nya biståndsinsatser i Pakistan.

Sverige deltog i en år 1972 överenskommen internationell skuldkonsolideringsaktion för Pakistan genom att skriva av räntefordringar på biståndskrediter med 1,7 milj. kr. Ett mer långsiktigt skuldkonsolideringsarrangemang förutses bli aktuellt under år 1973.

Ett avtal med FAO om ett kooperativt jordbruksprojekt i *Afghanistan* har förlängts till utgången av innevarande budgetår. Verksamheten omfattar även vuxenutbildning som får svenskt stöd genom UNESCO. Insatsbehovet under en andra fas av projektet har preliminärt kostnadsberäknats till 25 milj. kr., att fördelas över en femårsperiod. Svenskt stöd övervägs f. n. Därutöver genomförs en insats i ITC:s regi på exportfrämjandets område. Kostnaderna beräknas för svensk del uppgå till sammanlagt 3,1 milj. kr.

Sverige stöder *Sydkoreas* familjeplaneringsprogram dels genom leveranser av preventivmedel, dels genom finansiering av ett familjeplaneringsinstitut. Sveriges bidrag till det sydkoreanska familjeplaneringspro-

grammet t. o. m. budgetåret 1971/72 uppgår till ca 10,5 milj. kr. För innevarande budgetår beräknas ett bidrag om 3,2 milj. kr. Förutom huvuddelen av familjeplaneringsinstitutets byggnadskostnader har Sverige åtagit sig att svara för ungefär hälften av dess driftskostnader t. o. m. budgetåret 1975/76. Leveranserna av preventivmedel förutses vara avslutade i och med budgetåret 1973/74. SIDA räknar med att FN:s befolkningsfond därefter kommer att kunna svara för detta bistånd. För familjeplaneringsbiståndet till Sydkorea beräknar SIDA för budgetåret 1973/74 totalt ca 4 milj. kr.

LATINAMERIKA

Chile

Det svenska biståndet till Chile inleddes budgetåret 1970/71 med en familjeplaneringsinsats. Under budgetåret 1971/72 lämnades katastrofhjälp med 2,5 milj. kr. För innevarande budgetår har avtal träffats om insatser på totalt 25 milj. kr. och planeringen för budgetåret 1973/74 tar sin utgångspunkt i en siffra på 30 milj. kr.

Genomförandet av den chilenska regeringens planerade reformer för att främja social och ekonomisk utveckling försvåras av den akuta bristen på utländska valutor. Denna har uppstått bl. a. till följd av kopparprisernas fall och landets stora skuldbörda. En betydande minskning i den internationella kreditgivningen till landet har också bidragit till Chiles ekonomiska svårigheter. För att möjliggöra import av vissa för landets utveckling viktiga varor har Sverige under innevarande budgetår lämnat en kredit till Chile om drygt 24 milj. kr. Vidare har ett bidrag lämnats genom ITC till stöd för Chiles ansträgningar att öka sin export. I enlighet med chilenska önskemål kommer den övervägande delen av de svenska biståndsresurserna för samarbetet under budgetåret 1973/74 att tas i anspråk av en ny importkredit.

Cuba

Under budgetåret 1971/72 uppgick utbetalningarna av svenskt bistånd till Cuba till 3,6 milj. kr. eller 0,7 % av det bilaterala biståndsflödet. För innevarande budgetår beräknas medelsbehovet till 20 milj. kr. Planeringssiffran för budgetåret 1973/74 uppgår till 35 milj. kr.

Det svenska biståndet till Cuba inriktas huvudsakligen på två områden som den kubanska regeringen särskilt prioriterar i sin utvecklingsstrategi, nämligen hälsovård och utbildning. Avtal träffades förra året om svenskt stöd till import av medicinsk utrustning för sammanlagt 45 milj. kr. under fyra år. Fortsatt stöd till mödra- och barnavården förutses.

Genom UNESCO bidrar Sverige till finansieringen av två institut för teknisk utbildning. Vidare prövas möjligheterna att väsentligt utvidga

Sveriges direkta samarbete med Cuba på utbildningsområdet genom stöd för ansträngningarna att åstadkomma bättre undervisning på landsbygden.

ICKE-LÄNDERINRIKTAT BISTÅND

För *familjeplaneringsinsatser* har under innevarande budgetår beräknats totalt ca 77 milj. kr., varav sammanlagt ca 46 milj. kr. för bidrag till internationella organisationers verksamhet. Motsvarande belopp för budgetåret 1973/74 beräknas av SIDA komma att uppgå till 95 resp. drygt 56 milj. kr., varav 39 milj. kr. belastar anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Vid sidan av bidragen till mellanstatliga organisationers befolkningsprogram, vilka jag tidigare redovisat, utgår även bidrag till vissa enskilda internationella organisationers familjeplaneringsverksamhet. För budgetåret 1973/74 föreslår SIDA ett ökat bidrag till Internationella familjeplaneringsförbundet (IPPF). IPPF förmedlar bistånd till familjeplaneringsverksamhet, som bedrivs av enskilda organisationer i u-länderna. Av särskild betydelse är denna verksamhet i länder som saknar officiella familjeplaneringsprogram. Även i länder med av regeringen stödda program har de frivilliga organisationerna en viktig pionjäruppgift bl. a. inom sexualundervisningens område. Verksamheten finansieras helt med frivilliga bidrag, som för år 1972 uppgick till 25 milj. dollar. I enlighet med SIDA:s förslag beräknar jag en höjning av det svenska bidraget från 10 till 15 milj. kr.

SIDA beräknar ett ökat medelsutrymme för bidrag till *svenska enskilda organisationers* humanitära och utvecklingsfrämjande verksamhet, främst på utbildningens och den förebyggande hälsovårdens områden. Under budgetåret 1972/73 beräknas bidrag om ca 12 milj. kr. utgå till de enskilda organisationernas verksamhet. Bland nytillkomna organisationer befinner sig bl. a. fackföreningsrörelsen. För budgetåret 1973/74 beräknar jag att bidragsgivningen kommer att uppgå till ca 15 milj. kr. De enskilda organisationernas verksamhet utgör ofta ett värdefullt komplement till det offentliga utvecklingssamarbetet. Projekt som stöds är väl förankrade i mottagarlandets allmänna utvecklingssträvanden och företas inom ramen för den utvecklingsplanering som gäller för mottagarlandet.

För *kurs- och stipendiatverksamhet* under budgetåret 1973/74 beräknar SIDA ett medelsbehov om totalt 19,0 milj. kr. Den övervägande delen används för kurser i samarbete med svenska myndigheter och institutioner samt internationella organisationer. Verksamheten förläggs i växande utsträckning till u-länderna. Individuell stipendiering förekommer som del av insats i projekt och kan därutöver bli aktuell i fråga om kvalificerad forskning och studiebesök på hög nivå.

För det icke-länderfördelade biståndet, vilket även innefattar kostnaderna för *biträdande experter* samt *förberedelse och kontroll av projekt,* beräknar jag för budgetåret 1973/74 ett sammanlagt medelsbehov på ca 90 milj. kr.

Biståndskontoren

Som jag förutskickade i prop. 1972: 1 har en översyn av biståndskontorsorganisationen företagits, syftande till en förstärkt integration av biståndskontoren i beskickningarna. De nya riktlinjerna för verksamheten innebär bl. a. att biståndskontoren görs till sektioner av berörda beskickningar. Personalen blir därmed underställd utlandsmyndighetens chef. I frågor inom SIDA:s kompetensområde ges SIDA instruktionsrätt gentemot utlandsmyndigheten. Genom dessa riktlinjer markeras den svenska representationens enhetliga karaktär såväl gentemot värdlandet som hemmamyndigheterna. Möjligheterna till ett rationellt utnyttjande av personalen förbättras och oklarheter rörande de olika ansvarsområdena elimineras. De nya riktlinjerna träder i kraft i början av år 1973.

Vid biståndskontoren får under innevarande budgetår finnas högst 69 kvalificerade tjänster. För budgetåret 1973/74 begär SIDA bemyndigande att öka antalet befattningar till 72. Jag bedömer det dock möjligt att genom omflyttning inom det befintliga antalet tjänster tillgodose de krav som under budgetåret 1973/74 kan komma att ställas på organisationen. Jag beräknar det samlade medelsbehovet för biståndssektionerna vid ambassaderna för budgetåret 1973/74 till ca 12,5 milj. kr.

För det bilaterala utvecklingssamarbetet beräknar jag ett medelsbehov av 960 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Därav beräknar jag en reserv på 100 milj. kr. för katastrofinsatser.

Den slutliga fördelningen av medlen inom ramen för anslaget torde få ske genom Kungl. Maj:ts beslut.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
2. till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 959 956 000 kr.

C 3. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet

1971/72	Utgift	8 725 589	Reservation	3 816 585
1972/73	Anslag	16 250 000		
1973/74	Förslag	18 750 000		

Från anslaget finansieras rekrytering av personal för det direkta svenska utvecklingssamarbetet och till de internationella biståndsorganens verksamhet samt förberedelse och utbildning av utresande personal. Dessutom finansieras från anslaget verksamhet för ökad upplysning om u-ländernas problem samt om biståndsverksamhetens inriktning och innehåll.

SIDA

För rekrytering och utbildning av fältpersonal och informationsverksamhet under budgetåret 1973/74 beräknar SIDA ett medelsbehov av 21 820 000 kr. Härav avser 3 430 000 kr. rekrytering av fältpersonal, 7 320 000 kr. utbildning av fältpersonal och 11 070 000 kr. information.

Rekrytering av fältpersonal. Budgetåret 1971/72 rekryterades 362 personer till biståndsverksamhet. Innevarande budgetår räknar SIDA med att rekrytera 420 personer. För budgetåret 1973/74 förutser SIDA en rekrytering av 465 personer och för de följande budgetåren ökande rekryteringsvolymer.

Ytterligare åtgärder som underlättar för enskilda att arbeta inom utvecklingssamarbetet behöver vidtas. SIDA pekar särskilt på att anställningstryggheten vid återkomsten till Sverige måste förbättras. Rekryteringen av biståndsarbetare försvåras nu bl. a. av att sökande till u-landsuppdrag med privat anställning normalt inte erhåller tjänstledighet. Olika möjligheter att underlätta återinträdet på den svenska arbetsmarknaden efter hemkomsten utreds f. n. i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen, Industriförbundet, Exportrådet och Arbetsgivareföreningen. Vidare väntas den statliga utredningen om bl. a. meritvärdet av biståndsarbete avge förslag under budgetåret 1972/73.

Utbildning av fältpersonal. SIDA:s insatser för utbildning av fältpersonal syftar bl. a. till att förbereda fältarbetarna för deras kommande arbetsuppgifter och främja rekryteringen av fältarbetare. För budgetåret 1973/74 planeras förberedelsekurser för u-landstjänstgöring för sammanlagt ca 475 personer, varav omkring 100 fredskårister.

Information. År 1971 lade SIDA fram en fyraårsplan för informationsverksamheten kring u-ländernas situation och det svenska utvecklingssamarbetet. Tonvikten lades vid ett utvidgat samarbete med studieförbunden, löntagarorganisationerna och övriga folkrörelser. Planen innebar att dessa organisationer skulle tilldelas bidrag som möjliggjorde för dem att bedriva en självständig u-landsinformation.

På grundval av diskussioner med olika folkrörelser rörande deras planer för 1973/74 står styrelsen i sina beräkningar för 1973/74 i huvudsak fast vid de i fyraårsplanen angivna bidragsramarna. U-landsinformationen inom folkrörelserna har emellertid också lett till en växande efterfrågan på basinformation från SIDA. Styrelsen finner det därför angelä-

get att SIDA kan motsvara de förväntningar som väckts hos folkrörelserna. För 1973/74 planerar styrelsen informationsåtgärder som totalt drar kostnader, vilka ligger inemot 10 % högre än det i fyraårsplanen upptagna beloppet, dvs. drygt 11 milj. kr. i förhållande till planerade 10,2 milj. kr.

Departementschefen

SIDA har fortfarande svårigheter på rekryteringsområdet. De tjänster som efterfrågas av utvecklingsländerna kräver som SIDA framhållit i stor utsträckning kvalificerade insatser inom yrken där tillgången är begränsad. Det finns ingen anledning att räkna med att det förhållandet kommer att ändras. Bl. a. därför är det viktigt att vidta åtgärder för att förbättra anställningstryggheten vid återkomsten till Sverige.

Med hänsyn till den betydande reservationen på anslaget beräknar jag i likhet med SIDA medelsbehovet för SIDA:s rekrytering och utbildning av fältpersonal till 10 750 000 kr. Det innebär en minskning med 1 250 000 kr. i förhållande till innevarande budgetårs anslag.

Informationsverksamhetens utbyggnad har i första hand skett genom ökade bidrag till folkrörelsernas information om u-ländernas utvecklingsproblem. Denna inriktning bör ytterligare betonas.

Det är som jag framhöll i förra årets statsverksproposition väsentligt att organisationerna tillförsäkras stor självständighet vid användningen av tilldelade medel. Det är angeläget att folkrörelserna inte fungerar som enbart distributörer av statlig u-lands- och biståndsinformation utan att de ges möjlighet att självständigt framställa eget material kring u-landsproblemen.

Informationsverksamhetens utveckling bör således följa den takt i vilken folkrörelserna bygger ut sina egna möjligheter att framställa sådan information och lägga upp kurser och seminarier. För bidrag till studieförbunds, löntagarorganisationers och övriga enskilda organisationers informationsverksamhet beräknar jag 4 milj. kr. under kommande budgetår.

I syfte att förstärka informationsverksamheten avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att inrätta en informationsberedning med bl. a. representanter för de stora folkrörelserna, de fackligt och politiskt förankrade studieförbunden samt UD:s u-avdelning och SIDA. Denna beredning skall vara rådgivande organ vid fördelningen av informationsmedel till folkrörelser och studieförbund.

Mot bakgrund av det ovan anförda beräknar jag ett medelsbehov för informationsverksamhet för budgetåret 1973/74 på 8 milj. kr., vilket innebär en ökning med 3,75 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 18 750 000 kr.

C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

1971/72	Utgift	20 785 369
1972/73	Anslag	27 584 000
1973/74	Förslag	28 094 000

SIDA är central myndighet för det direkta utvecklingssamarbetet på skilda områden som Sverige bedriver med u-länderna. I detta samarbete ingår också vissa insatser som helt eller delvis finansieras av Sverige men förvaltas av någon av de mellanstatliga organisationerna.

SIDA leds av en styrelse. Chef för den löpande verksamheten är en generaldirektör. SIDA har under budgetåret 1971/72 samlat större delen av sin operativa verksamhet i länderprogram. Samtidigt har den tidigare administrativa uppdelningen av biståndet i krediter och gåvor upphävts. SIDA har därför i avvaktan på ställningstagande till de förslag till omorganisering av verkets arbetsformer som framlagts av ledningsgruppen för översynen av SIDA:s organisation (LÖSO) organiserat verksamheten på tio byråer: länderbyrån, lantbruksbyrån, industribyrån, undervisningsbyrån, befolkningsbyrån, utredningsbyrån, ekonomibyrån, rekryterings- och utbildningsbyrån, personaladministrativa byrån och informationsbyrån.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SIDA	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	156	+ 4	+ 4
Övrig personal	141	—	—
	[1]**297**	**+ 4**	**+ 4**
Anslag			
Lönekostnader	17 968 000	+ 1 290 000	+ 1 290 000
Sjukvård	50 000	—	—
Reseersättningar	1 800 000	—	—
Lokalkostnader	2 510 000	+ 1 567 000	+ 1 555 000
Expenser	1 461 000	+ 40 000	—
Personalutbildning	250 000	+ 50 000	—
Inredning av nya lokaler i kvarteret Provisorn	3 545 000	— 2 335 000	— 2 335 000
	27 584 000	**+ 612 000**	**+ 510 000**

[1] SIDA har härutöver givits rätt att inrätta 8 extra tjänster. Dessutom tillkommer viss personal som avlönas med medel som anvisats för expertis, liksom av arbetsmarknadsstyrelsen anvisade vapenfria tjänstepliktiga.

SIDA

Översynen av SIDA:s organisation och dess delprojekt har tidvis tagit en inte obetydlig del av SIDA:s kapacitet i anspråk. Sedan arbetet med översynen nu i huvudsak avslutats, kan resurser frigöras för mer biståndsinriktade uppgifter samtidigt som SIDA börjar se resultat av genomförda rationaliseringar. Inflyttningen i nya lokaler sommaren 1973 bör även kunna ge administrativa vinster. Mot denna bakgrund — och i avvaktan på konsekvenserna från organisatorisk synpunkt av industribiståndsutredningen och u-landsforskningsutredningen — avstår SIDA från en ökning av personalen under det kommande budgetåret. SIDA har emellertid begärt fyra tjänster varav tre avser att ersätta extra tjänster och den fjärde avser ett utbyte av en personlig tjänst.

Till följd av inflyttningen i nya lokaler i kvarteret Provisorn ökar hyreskostnaderna med 1 356 000 kr. samt följdkostnader i form av bl. a. städning med 200 000 kr. Kostnaderna för inredning av de nya lokalerna uppskattades tidigare av SIDA till preliminärt 3 545 000 kr. Byggnadsstyrelsen har emellertid nu beräknat inredningskostnaderna till 4 755 000 kr., vilket innebär att det fordras en ytterligare medelsanvisning av 1 210 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

LÖSO har, som jag tidigare redovisat, framlagt förslag till omorganisering av SIDA:s arbetsformer. Samtidigt har SIDA infört nya arbetsformer lämpade för den arbetsgång och arbetsfördelning som införandet av länderprogrammen innebär. Som jag tidigare har framhållit bör LÖSO:s förslag kunna vara av värde för den kommande biståndspolitiska utredningen.

Under tredje kvartalet 1973 kommer SIDA att flytta in i nya lokaler i kvarteret Provisorn. Genom detta och de administrativa vinster som uppnåtts vid nu genomförda rationaliseringar begränsas, som jag framhöll i förra årets statsverksproposition, behovet av personalökning väsentligt. Jag har beräknat medel för fyra tjänster, som SIDA begärt i sin anslagsframställning. Det för med sig en kostnad av 187 000 kr., som tidigare finansierats av övriga medel disponibla under avlöningsposten. Förändringen innebär således ingen egentlig kostnadsökning.

Jag har tidigare givit byggnadsstyrelsen i uppdrag att svara för planering och upphandling av inredning för lokalerna i kvarteret Provisorn. För ändamålet har 3 545 000 kr. ställts till styrelsens förfogande. Som jag framhöll i föregående års statsverksproposition bygger detta belopp på en preliminär beräkning. Styrelsen har nu lämnat en mer definitiv kostnadsberäkning för inredningen av lokalerna. Jag har därför beräknat

ytterligare medel för inredning och utrustning av SIDA:s nya lokaler med 1 210 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1973/74 redovisa ett förslagsanslag av 28 094 000 kr.

D. INFORMATION OM SVERIGE I UTLANDET

D 1. Svenska institutet

1971/72	Utgift	7 165 997	Reservation	701 003
1972/73	Anslag	8 713 000		
1973/74	Förslag	[1]10 656 000		

[1] Varav 1 307 000 kr. avser överföringar.

Svenska institutet är en stiftelse, för vilken staten år 1970 övertagit det ekonomiska ansvaret. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna skall stiftelsen främja kultur- och erfarenhetsutbytet med utlandet samt genom upplysningsarbete i utlandet sprida kännedom om svenskt samhällsliv. Stiftelsen får inom sitt verksamhetsområde mot ersättning utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster.

Stiftelsen leds av en styrelse. Ledamöter av denna är stiftelsens direktör och tio andra ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t. Bland ledamöterna ingår företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt för kulturlivet, folkrörelserna, de fackliga rörelserna och näringslivet. För kontakt med samhällsinstitutioner och andra organ, som har beröring med stiftelsens verksamhet, finns rådgivande referensgrupper som tillsätts av styrelsen. Stiftelsen har två egna utlandskontor, nämligen i Paris och London.

Anslaget till Svenska institutet för budgetåret 1972/73 uppgår till 8 713 000 kr. Därutöver har institutet erhållit 700 000 kr. från anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet, vilket belopp avser täckande av kostnader för vissa årligen återkommande informationsprojekt av långsiktig karaktär.

Svenska institutet begär för budgetåret 1973/74 ett anslag på 9 907 000 kr., vilket skulle innebära en ökning av innevarande budgetårs anslag med 1 194 000 kr. Löne- och prisomräkning beräknas till 424 000 kr. medan resterande del, 770 000 kr., avser kostnader för sådana fasta projekt, t. ex. kulturutbytesprogram med länder i Östeuropa, för vilka institutet innevarande budgetår erhåller 700 000 kr. från utrikesdepartementet.

Departementschefen

I prop. 1970: 45 angavs, att av många skäl en översyn av utlandsinformationen syntes önskvärd samt att Kungl. Maj:t tagit upp frågan till förnyad prövning. En sådan översyn har nu till stora delar slutförts. I anslutning därtill har överläggningar ägt rum mellan utrikesdepartementet och Svenska institutet angående en fastare gränsdragning mellan

olika ansvarsområden inom upplysningsverksamheten. Överläggningarna har resulterat i dels en principöverenskommelse om departementets och institutets ansvarsområden på verksplanet, dels en överenskommelse om överföring av viss verksamhet och med den förbundna tjänster från departementet till institutet. Enligt principöverenskommelsen skall Svenska institutet, i den mån uppgifterna inte ankommer på annat upplysningsorgan, omhänderha alla verksfunktioner inom området upplysning om Sverige i utlandet. Oavsett detta kan utrikesdepartementet även i fortsättningen omhänderha ansvar och verksfunktioner bl. a. i vad gäller sådan upplysningsverksamhet som är avsedd att särskilt stödja eller skapa förståelse för den svenska utrikespolitiken eller föranleds av utrikespolitiska bedömningar eller som instruktionsmässigt ombesörjs av utlandsmyndigheterna och som inte täcks av institutets löpande verksamhet. Med anledning av överföringen av verksamhet och tjänster bör institutet tillföras 280 000 kr. från anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet och 327 000 kr. från anslaget A 1. Utrikesförvaltningen.

Beträffande institutets två utlandskontor pågår utredning. Principbeslut har dock fattats att utrikesdepartementet skall överta kontoret i London.

Medel för vissa årligen återkommande upplysningsprojekt som utförs av institutet bör anvisas under detta anslag. Av denna anledning bör ytterligare 700 000 kr. överföras från anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet.

Med hänsyn till bl. a. vissa tillkommande lokalkostnader beräknar jag slutligen institutets automatiska kostnadsökningar till 636 000 kr.

Anslaget bör således räknas upp med sammanlagt (280 000+327 000 +700 000+636 000) 1 943 000 kr. varav 1 307 000 kr. avser överföringar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska institutet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 656 000 kr.

D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet

1971/72	Utgift	9 180 000
1972/73	Anslag	10 932 000
1973/74	Förslag	11 762 000

Utlandsprogrammet, som är den enhet som inom Sveriges Radio omhänderhar ifrågavarande programverksamhet, skall dels själv sända radioprogram, dels producera för utländska radio- och TV-stationer avsedda program.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Sveriges Radio och Televerket	Dep.chefen
Ersättning för Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	10 932 000	+ 1 423 000	+ 830 000
Sveriges Radios kostnader	(7 272 000)	(+ 833 000)	(+ 530 000)
Televerkets kostnader	(3 660 000)	(+ 590 000)	(+ 300 000)

Riksdagen (KrU 1971: 8, rskr 1971: 110) har framhållit önskvärdheten av en översyn av målsättningen för Sveriges Radios programverksamhet för utlandet. Till följd härav uppdrog utrikesministern i skrivelse den 15 december 1971 åt riksantikvarien Roland Pålsson att göra en sådan översyn.

Utredningsmannen avgav i juni 1972 betänkandet Sveriges Radios Utlandsprogram — Översyn av verksamhet, finansiering och samordningsfrågor (Ds UD 1972: 1).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, Handelsflottans välfärdsråd, Ingenjörsförlaget AB (bl. a. utgivare av tidskriften Sweden Now), Kulturrådet, Statens invandrarverk, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska institutet (SI), Svenska missionsrådet, Svenska resebyråföreningen, Svenska tidningsutgivareföreningen, Svenska turisttrafikförbundet, Sveriges industriförbund tillika för Sveriges allmänna exportförening, Sveriges Radio (SR), Televerket, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Utlandssvenskarnas förening.

Vidare har yttranden inkommit från ambassaderna i Bonn, Moskva, Rio de Janeiro, Tel Aviv och Tokio.

Landsorganisationen i Sverige samt Nämnden för samhällsinformation har avstått från yttrande.

Utredningsmannen

Sveriges Radios utlandsprogram består av tre verksamhetsgrenar: sändningsredaktionen, programexport radio och programexport film.

Sändningsredaktionen omhänderhar radiosändningar från Sverige i första hand på kortvåg. F. n. sker detta på sju språk, nämligen svenska, engelska, tyska, spanska, franska, portugisiska och ryska. Kostnadsmässigt tar ifrågavarande sändningar 80 % av tillgängliga anslag i anspråk.

Inom ramen för programexport radio produceras omkring 300 program omfattande ca 18—20 000 bandkopior, som distribueras till radiostationer utomlands för utsändning som del av det ordinarie radioprogrammet.

Genom programexport film sänds TV-filmer likaledes till olika sta-

tioner kostnadsfritt eller mot viss avgift. För närvarande finns ett 100-tal filmer i fem språkversioner.

Radiosändningarna kan sägas ha sitt ursprung i sändningar på kortvåg som inleddes strax före andra världskriget. Under kriget blev behovet av sådana sändningar alltmer uppenbart, och 1943 års rundradioutredning föreslog inrättande av särskilda sändare. Sådana togs i bruk 1952.

1960 års rundradioutredning tog upp frågan om utlandsverksamheten genom en särskild expertgrupp, som för sin del avstyrkte minskningar av radiosändningarna såväl av beredskapsskäl som med tanke på vikten att hålla allmänheten i utlandet informerad om Sverige och svenska förhållanden. Utredningen underströk att kortvågssändningarna hade ett självklart berättigande även som en snabb och billig form av kontakt mellan utlandssvenskarna och hemlandet.

Genom beslut av 1967 års riksdag anvisades medel för nya och kraftigare sändare, som beräknas tas i bruk under innevarande budgetår.

Utredningsmannen påpekar svårigheten att få en riktig bedömning av lyssnarunderlaget, men anser dock att detta får anses vara tillräckligt för att motivera att kortvågssändningar sker i samma omfattning som f. n. Han erinrar också om att baskostnaderna för kortvågsändningar är så pass stora att väsentliga besparingar knappast kan vinnas utan att sändningarna på flera språk nedläggs.

Utredningsmannen anser att man ej bör avstå från möjligheterna att hålla kontakt med utlandssvenskarna genom kortvågssändningar. En viss betydelse har också sändningarna därigenom att de ger lyssnare, som inte har tillgång till ett allmänt omfattande nyhetsflöde, möjlighet att bilda sig en allsidig uppfattning om världshändelserna.

Utredningsmannen erinrar om radioutredningens förslag om en rådgivande utredningskommitté med uppgift att svara för utlandsprogrammets samordning med övriga upplysningsorgan. Denna kommitté, som bildades hösten 1962, kom dock ej att fungera, då erforderligt samråd ansågs kunna ske genom upplysningsberedningen och, därefter, Kollegiet för Sverige-information i utlandet. Då kollegiet numera upphört anser utredningsmannen att en sådan samrådsnämnd bör återinrättas för att tillgodose behovet av en administrativt smidigt löpande samordning mellan utlandsprogrammet, Svenska institutet och utrikesdepartementet.

Utredningsmannen föreslår att radiosändningarna till utlandet på svenska och utländska språk behålls t. v. Även den övriga delen av verksamheten, som avser renodlade informationsuppgifter i form av till utländska institutioner tillhandahållna bandinspelningar och filmer, bör behållas. För dessa uppgifter bör enligt utredningsmannen ca 1 milj. kr. disponeras efter beslut av utrikesdepartementet och användas av utlandsprogrammet för uppdragsverksamhet.

Remissyttranden

Beträffande frågan om ett bibehållande av radiosändningarna till utlandet ansluter sig i princip de flesta remissinstanser till utredningsmannens bedömning. Avvikande mening anförs dock av *invandrarverket, SAF, exportföreningen, industriförbundet, turisttrafikförbundet* och *ingenjörsförlaget,* vilka ifrågasätter värdet av radiosändningar bl. a. med anledning av att man f. n. äger begränsad kännedom om deras effekt. Man anser även att de kräver för stor andel av de totala informationsresurserna. SAF, industriförbundet och exportföreningen ifrågasätter endast sändningarna på utländska språk, inte sändningarna på svenska, vilka dessa instanser anser bör bibehållas.

De remissinstanser som ställer sig kritiska till radiosändningarna till utlandet, anser att produktionen av bandade radio- och TV-program bör ökas på bekostnad av radiosändningarna. Som skäl härför anförs främst att program som placeras på utländska radio/TV-stationer får en vida överlägsen spridning samt att det skulle vara lättare att genom publikundersökningar erhålla uppgifter om dessa programs effekt.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, kulturrådet, missionsrådet samt *ambassaden i Tokio* ansluter sig till utredningsmannens förslag om att medel för renodlade informationsuppgifter bör disponeras efter beslut av utrikesdepartementet och sålunda kunna utföras av utlandsprogrammet såsom uppdragsverksamhet. *Tidningsutgivareföreningen* anser däremot att utlandsprogrammets fria ställning gentemot statsmakterna är av avgörande betydelse för programmets trovärdighet bland utländska lyssnare och avstyrker bestämt utredningsmannens förslag på denna punkt. Enligt *TCO* är en ökad samordning i och för sig riktig, men en sådan får ej åstadkommas på bekostnad av Sveriges Radios självbestämmanderätt. *SI* ställer sig tveksamt till förslaget bl. a. under hänvisning till den nya arbetsfördelningen mellan institutet och utrikesdepartementet.

SR hävdar i sitt yttrande att förslaget om att utrikesdespartementet skulle besluta om dispositionen av de medel som avser renodlade informationsuppgifter strider mot § 1 i avtalet mellan staten och Sveriges Radio AB, enligt vilket bolaget äger med ensamrätt avgöra vilka radioprogram "som skall förekomma i rundradiosändning från sändare här i riket". Visserligen sänds de av förslaget berörda programmen inte från sändare här i riket utan från sändare i utlandet, men av "praktiskt-ekonomiska skäl" anser man att det inte går att skilja de två verksamhetsgrenarna.

Anslagsframställning

Av den yrkade bidragsökningen till Sveriges Radio, 833 000 kr., avser 530 000 kr. automatiska kostnadsökningar medan 303 000 kr. utgör det belopp som erfordras för att behålla verksamheten på 1972/73 års

nivå utan tillskott av avgiftsmedel. Sådant tillskott lämnas innevarande budgetår med ca 300 000 kr.

Den för Televerket begärda ökningen, 590 000 kr., hänför sig främst till inköp av reservmaterial till de för utlandsprogram avsedda radiosändarna i Hörby och Karlsborg, vilka successivt tas i bruk under 1972/73.

Departementschefen

Jag delar utredningsmannens uppfattning att radiosändningar till utlandet på svenska och utländska språk bör bibehållas. Sändningar på utländska språk bör betraktas som ett led i svensk upplysningsverksamhet till utlandet och följa de riktlinjer som ligger till grund för upplysningsverksamheten i stort. Sändningarna på svenska har för utomlands verksamma svenskar ett betydande och oomtvistat värde. Jag delar utredningsmannens synpunkter på behovet av samråd mellan utlandsprogrammet, Svenska institutet och utrikesdepartementet. Sedan Kollegiet för Sverige-information i utlandet numera upphört bör erforderligt samråd organiseras i särskild ordning.

Den verkställda översynen har gett en värdefull inblick i olika problem kring Sveriges Radios utlandsprogram. Genom det samråd som jag förutsätter komma att äga rum bör verksamhetens inordning i informationspolitiken i stort och avvägningen mellan radioverksamheten och andra former av upplysningsverksamhet komma att närmare belysas. Med hänsyn bl. a. till att utlandsprogrammet numera fått ökad sändningskapacitet bör anslagsgivningen till radioprogrammen ej reduceras i förhållande till innevarande budgetår. För framtida överväganden är det självfallet önskvärt att erhålla ökad kunskap om utlandsprogrammens lyssnarunderlag i ljuset av nya tekniska möjligheter.

Jag är beredd att redan nu ansluta mig till utredningsmannens förslag att en viss del av utlandsprogrammets anslag skall avses för informationsprogram för utländska institutioner. Dessa program ligger i linje med andra upplysningsorgans normala verksamhet och medlen bör disponeras i samråd med dessa. Jag vill dock för budgetåret 1973/74 begränsa de medel, som avser framställning av bandade program och TV-filmer och som efter beslut av utrikesdepartementet skall disponeras för uppdragsverksamhet, till att omfatta en verksamhet närmare motsvarande vad Sveriges Radio under de senaste åren utfört med särskilda medel från Kollegiet för Sverigeinformation i utlandet. För detta ändamål bör anvisas 500 000 kr. under detta anslag.

Med hänsyn till pris- och löneomräkning samt inköp av reservmaterial till radiosändarna i Hörby och Karlsborg bör anslaget räknas upp med 830 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 11 762 000 kr.

D 3. Övrig information om Sverige i utlandet

1971/72 Utgift	6 090 004	Reservation	1 153 816
1972/73 Anslag	6 448 000		
1973/74 Förslag	3 894 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
	Anslag	Anslags-framställning	Dep.chefen
1. Samordnad informationsverksamhet	[1]5 697 000	—	−2 554 000
2. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	751 000	+127 000	—
	6 448 000	**+127 000**	**−2 554 000**

[1] Under delposten 1. Samordnad informationsverksamhet ingår nuvarande delposterna 2. Utländska pressbesök, 4. Särskilda medel för samordnad informationsverksamhet, 5. Bernadottemuseet i Pau samt 6. Annan informationsverksamhet. Nuvarande delposten 3. Svenska informationskontoret, New York, ingår i anslagen A 1. Utrikesförvaltningen och A 2. Representationsbidrag till utlandstjänstemän.

Kollegiet för Sverige-information i utlandet har upplösts och dess samordnande uppgifter på allmäninformationens område har fr. o. m budgetåret 1972/73 övertagits av utrikesdepartementet (prop. 1972: 31, NU 1972: 27, rskr 1972: 187).

Efter riksdagsbeslut (UU 1969: 22, rskr 1969: 372) och med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för utrikesdepartementet den 6 maj 1970 en sakkunnig med uppdrag att utreda frågan om *åtgärder till stöd för den svensk-amerikanska pressen i Nordamerika.* Den sakkunnige, generaldirektör Kjell Öberg, föreslog i sitt år 1971 avgivna betänkande "Utvandrarnas tidningar" (UD 1971: 1) vissa stödåtgärder åt de nio i Nordamerika utkommande svensk-amerikanska tidningarna. Dessa har mött ökade ekonomiska svårigheter bl. a. då det svenskspråkiga läsarunderlaget kraftigt minskat. Utredningen ger en översikt över den svensk-amerikanska pressens utveckling och erinrar om dess uppgift att förmedla kontakten mellan Sverige och amerikaner av svenskt ursprung. Vissa stödåtgärder föreslås, främst i form av annonsering av svenska myndigheter och upplysningsorgan. Också andra former för samverkan nämns, bl. a. av teknisk natur. Utredningen anser att en försöksverksamhet med Sverige-information per annons bör inledas och föreslår att 130 000 kr. anslås för stödannonsering. Över utredningens förslag har yttrande bl. a. avgivits av *Sveriges Radio, Tidningsutgivareföreningen, Tidningarnas telegrambyrå, Svenska institutet* och *Sveriges allmänna exportförening.*

Samtliga remissinstanser biträder utredningens förslag om stödannonsering.

Föreningen Bernadottemuseets vänner har begärt ett bidrag på 10 000 kr. för *Bernadottemuseet i Pau,* vilket är samma belopp som utgår innevarande budgetår, medan *Utlandssvenskarnas förening* yrkar statsbidrag med 50 000 kr. *Ingenjörsvetenskapsakademien* begär ett bidrag på 500 000 kr. för genomförande av forskarutbyte mellan Sverige och olika österuropeiska länder och Kina.

Svensk-internationella pressbyrån distribuerar nyhetsmaterial, främst i form av bulletiner, på elva språk till ca 7 000 tidningar och facktidskrifter. Kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1972/73 beräknas till 1 046 000 kr., varav statsbidraget över tredje huvudtiteln utgör 751 000 kr. Sveriges allmänna exportförening begär för budgetåret 1973/74 ett statsbidrag för Svensk-internationella pressbyrån på 878 000 kr., dvs. en ökning med 127 000 kr. Staten för 1973/74 beräknas till 1 133 000 kr. Bidrag från enskilda samt diverse inkomster beräknas till 255 000 kr.

Departementschefen

Svenska informationskontoret i New York, som sedan den 1 juli 1966 utgör en del av utrikesförvaltningen, bedriver en omfattande informationsverksamhet i Förenta staterna och Canada. Av praktiska skäl kommer kontoret att fr. o. m. den 1 juli 1973 formellt inordnas i generalkonsulatet i New York, varför kostnaderna för kontoret, som för budgetåret 1973/74 beräknas uppgå till ett oförändrat belopp om 1 974 000 kr., i fortsättningen kommer att belasta främst anslaget A1. Utrikesförvaltningen. Överföringen till generalkonsulatet avses inte medföra några förändringar i kontorets verksamhet.

Jag delar utredningsmannens åsikt att det finns skäl för att på olika sätt stödja den svensk-amerikanska pressen i Nordamerika. Redan under budgetåret 1971/72 har ett annonsprogram genomförts till en kostnad av 40 000 kr. och under innevarande budgetår beräknas 55 000 kr. för ändamålet.

Jag är beredd att låta detta stöd utgå även under budgetåret 1973/74 samt kommer att pröva möjligheterna och behovet att något utöka programmet i enlighet med de av utredningsmannen uppdragna riktlinjerna. Jag kommer att följa utvecklingen och överväga de ytterligare åtgärder som kan befinnas lämpliga. Kostnaderna för här aktuella stödåtgärder får dock vägas mot behovet av andra insatser för den allmänna informationen om Sverige.

För Bernadottemuseet i Pau beräknar jag ett oförändrat belopp om 10 000 kr.

För forskar- och kulturutbyte med särskilda länder beräknar jag 250 000 kr. Av detta belopp bör en lämpligt avpassad del anvisas till Ingenjörsvetenskapsakademien för forskarutbyte med nationella vetenskapsakademier i Österuropa och Kina. Under innevaran-

de budgetår har 100 000 kr., varav Vetenskapsakademien erhållit 30 000 kr., beräknats för detta ändamål. Vid behandlingen av åttonde huvudtiteln i det följande avser föredraganden, statsrådet Moberg, anmäla sin avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram proposition om bidrag till Vetenskapsakademien. Med hänsyn härtill bör inte bidrag utgå från förevarande anslag till Vetenskapsakademien för nästa budgetår.

För allmän förstärkning av den samordnade informationsverksamheten beräknar jag en ökning med 400 000 kr.

För Svensk-internationella pressbyrån beräknar jag ett oförändrat belopp.

Av skäl som jag angivit ovan (under D 1. Svenska institutet) bör ett belopp av 980 000 kr. överföras från detta anslag till anslaget D 1. Svenska institutet.

Mot en ökning av 400 000 kr. står alltså en minskning på (1 974 000 + 980 000) 2 954 000 kr. Totalt bör anslaget minskas med 2 554 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 894 000 kr.

E. DIVERSE

E 1. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

1971/72	Utgift	358 711
1972/73	Anslag	400 000
1973/74	Förslag	400 000

Från anslaget bestrids bl. a. vissa kostnader för sjöfolk, andra svenska medborgare och vissa statslösa, som råkat i nödställd belägenhet utomlands.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

E 2. Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater

1971/72	Utgift	16 801	Reservation	3 233
1972/73	Anslag	20 000		
1973/74	Förslag	22 000		

Anslaget bör räknas upp med 2 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 22 000 kr.

E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor

1971/72	Utgift	1 188 000
1972/73	Anslag	1 263 000
1973/74	Förslag	1 630 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
	Anslag	Anslags-framställning	Dep. chefen
Utrikespolitiska institutet	835 000	+ 348 000	+ 250 000
Svenska FN-förbundet	368 000	+ 254 000	+ 75 000
Svenska UNICEF-kommittén	[1]27 000	+ 8 000	+ 3 000
Svenska sektionen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet	15 000	+ 31 000	+ 6 000
Svenska Freds- och Skiljedoms-föreningen	15 000	+ 35 000	+ 6 000
Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund	15 000	+ 12 000	—
Europarörelsens Svenska Råd	15 000	+ 35 000	—
	1 290 000	**+ 723 000**	**+ 340 000**

[1] Avser anslaget A 9. Extra utgifter.

Utrikespolitiska institutet begär statsbidrag från tredje huvudtiteln på sammanlagt 1 183 000 kr. Av detta belopp avser 494 000 kr. lokalkostnader och 574 000 kr. kostnader för löner. Vidare beräknas 15 000 kr. för upprustning av institutets bibliotek, 50 000 kr. till startande av en utrikespolitisk tidskrift samt 50 000 kr. för flyttningskostnader m. m.

Svenska FN-förbundet har för information om FN och UNESCO beräknat kostnaderna för sin löpande verksamhet under budgetåret 1973/74 till 939 000 kr. Inkomster utom statsbidrag beräknas till 317 000 kr. medan återstående del, 622 000 kr., begärs som statsbidrag över tredje huvudtiteln. Av den föreslagna bidragsökningen avser 132 000 kr. ökade löne-, hyres-, kanslikostnader o. dyl. För publikationer, informationsmaterial, tidskriften Världshorisont m. m. har beräknats en ökning av 122 000 kr.

Under budgetåret 1973/74 beräknar förbundet anslå 40 000 kr. för upplysning om UNESCO och 50 000 kr. för information om FN:s andra utvecklingsårtionde.

Svenska UNICEF-kommittén, som för innevarande budgetår erhållit bidrag från anslaget A 9. Extra utgifter, beräknar sina kostnader för budgetåret 1973/74 till 93 000 kr., varav 41 000 kr. avser administration och 52 000 kr. upplysningsverksamhet. Egna inkomster, främst från UNICEF-kortförsäljning, beräknas till 58 000 kr. medan återstoden, 35 000 kr., begärs som statsbidrag.

Svenska sektionen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet beräknar den totala kostnaden för budgetåret 1973/74 för förbundets verksamhet till 95 000 kr. Budgetåret 1971/72 uppgick kostnaderna till ca 52 000 kr. Under budgetåret 1973/74 planeras två särskilda informationsprogram till en kostnad av vardera 10 000 kr., nämligen "Principer för internationell lagstiftning för vänskapliga relationer

och samarbete mellan folken" och "System för medling och fredligt lösande av internationella tvister". Förbundet anhåller om ett statsbidrag med 46 000 kr., vilket skulle innebära en höjning med 31 000 kr.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen begär ett med 35 000 kr. höjt statsbidrag för att förmedla kunskap om och hålla intresset om internationella frågor levande bland en större allmänhet.

Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund (tidigare Sveriges Studenters FN-förbund) anhåller om statsbidrag under tredje huvudtiteln med 27 000 kr., vilket skulle innebära en höjning med 12 000 kr. En stor del av den begärda höjningen avser kostnader för etablerande av kontakter med ungdomsorganisationer i andra länder.

Europarörelsens Svenska Råd anhåller om ett anslag från tredje huvudtiteln på 50 000 kr. för informationsverksamhet i europeiska samarbetsfrågor. Enligt rådet föreligger ett stort behov av saklig information i europeiska frågor hos allmänheten, särskilt bland ungdomen. Genom sin ställning som informationstjänst för Europarådet i Sverige och tack vare goda kontakter med Europeiska gemenskapernas informationsavdelning och Europarörelsen i andra länder anser sig rådet verksamt kunna bidra till att täcka en del av det svenska informationsbehovet under förutsättning att nödvändiga medel ställs till dess förfogande. Rådet, som är partipolitiskt neutralt, avser att i dessa frågor samarbeta med statliga myndigheter och intresserade organisationer.

Departementschefen

Riksdagen (SU 1969: 177, rskr 1969: 387, UU 1972: 1, rskr 1972: 43) har begärt att informationen i Sverige om internationella frågor skall förstärkas. Med hänsyn härtill beräknar jag för budgetåret 1973/74 ett belopp på 1 085 000 kr. för Utrikespolitiska institutet, vilket innebär en ökning med 250 000 kr. jämfört med det bidrag som lämnas innevarande budgetår. För Svenska FN-förbundet beräknar jag ett bidrag på 443 000 kr., en ökning med 75 000 kr. Bidraget till Svenska UNICEF-kommittén bör ökas med 3 000 kr. till 30 000 kr. och för Svenska sektionen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet samt Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen med 6 000 kr. vardera. För Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund och Europarörelsens Svenska Råd beräknar jag oförändrade bidrag.

Med hänvisning till den inledande sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 630 000 kr.

E 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

1971/72	Utgift	3 088 000
1972/73	Anslag	3 199 000
1973/74	Förslag	3 499 000

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) är en stiftelse, för vilken Kungl. Maj:t fastställt stadgar den 29 juni 1966. Stiftelsen har till ändamål att i enlighet med de grunder för bidrag riksdagen godkänt med anledning av prop. 1966: 76 (SU 1966: 88, rskr 1966: 203) bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet i syfte att söka ge bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och för en stabil fred.

Stiftelsen leds av en styrelse. Hos stiftelsen finns en institutsdirektör och andra tjänstemän i enlighet med en personalförteckning som Kungl. Maj:t fastställer samt, som rådgivande organ, ett vetenskapligt råd.

Personal enligt personalförteckning

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Dep. chefen
Handläggande personal	4	3	—
Övrig personal	6	2	—
	10	**5**	—

SIPRI begär ett statsbidrag på 3 794 000 kr., vilket innebär en ökning med 595 000 kr. i förhållande till budgetåret 1972/73. Av det anslag institutet begär utgör 2 852 000 kr. kostnader för avlöningar, 600 000 kr. administrativa kostnader inkluderande kostnader för ökat lokalutrymme samt 270 000 kr. särskilda projektkostnader. Resterande del utgörs av lönekostnadspålägg och vissa kostnadsersättningar.

Bland projekt för budgetåret 1973/74 nämner institutet SIPRI:s årsbok, forskning rörande betydelsen ur rustningsbegränsningssynpunkt av atomenergiteknologiens fortsatta utveckling och utbredning, faktorer som bestämmer militärutgifternas storlek, studier av mot person verkande vapen som kan tänkas strida mot krigets lagar samt särskilda utredningar av tekniska nedrustningsfrågor. Slutligen upptas också ospecificerad forskningsverksamhet för vilket ändamål man beräknar 100 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn främst till vissa pris- och löneökningar samt ökade hyreskostnader förordar jag att anslaget räknas upp med 300 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 499 000 kr.

E 5. Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll

1971/72	Utgift	964 640
1972/73	Anslag	1 400 000
1973/74	Förslag	2 000 000

Kostnaderna för ifrågavarande verksamhet bestrids under innevarande budgetår från fjärde huvudtitelns förslagsanslag H 5. Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Anslagsframställning	Departementschefen
1. Seismologiska multipelstationen i Hagfors	1 400 000	+ 473 000	−100 000
2. Tekniskt—vetenskapliga utredningar, viss radiakövervakning m. m.	—	+ 900 000	+700 000
	1 400 000	**+1 373 000**	**+600 000**

Den seismologiska multipelstationen i Hagfors har till uppgift att bedriva detektionsseismologisk forskning och internationellt datautbyte. Verksamheten leds av försvarets forskningsanstalt.

Tekniskt-vetenskapliga utredningar, viss radiaövervakning m. m. avser viss av försvarets forskningsanstalt för utrikesdepartementets räkning bedriven verksamhet och omfattar dels utredningar i samband med förhandlingar om rustningsbegränsning och kontroll, dels radiakövervakning för provstoppskontroll.

Försvarets forskningsanstalt

För *Hagforsanläggningen* medför löne- och prisomräkning en kostnadsökning med 29 000 kr. För studier gällande identifiering av kärnladdningsexplosioner beräknas ytterligare 60 000 kr. och för ersättningsmaterial 150 000 kr. Övergång till programbudgetering vid försvarets forskningsanstalt och tillämpning av principen att varje program skall bära sina egna kostnader medför att anslaget bör räknas upp med 250 000 kr.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Anslagsfram-ställning	Dep.-chefen
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	3	+2	—
	9	+2	—

Vidare beräknas kostnaderna för internationellt datautbyte, forskningssamarbete och databehandling öka med 175 000 kr.

En teleledning bör upprättas mellan Hagfors och Stockholm för att man snabbare skall kunna följa upp och rapportera förekommande kärnladdningsexplosioner. Av kostnaderna, 90 000 kr., utgör 60 000 kr. engångsinvesteringar.

För att samla in, katalogisera och utvärdera den ökande mängden mätdata behövs två nya tjänster, vilket skulle medföra en kostnadsökning med 94 000 kr.

Medel för engångsanskaffning under budgetåret 1972/73 avgår (— 375 000 kr.).

För *utredningar* m. m. beräknas ett medelsbehov av 900 000 kr.

Departementschefen

Då här åsyftad forskning, radiaövervakning och utredningsverksamhet i samband med förhandlingar om rustningsbegränsning och kontroll bedrivs på föranstaltande av utrikesdepartementet, bör medel för verksamheten beräknas under tredje huvudtiteln.

För bl. a. pris- och löneförändringar samt ersättningsutrustning vid den seismologiska multipelstationen beräknar jag en ökning med 275 000 kr. För tekniskt-vetenskapliga utredningar, viss radiaövervakning m. m. beräknar jag 700 000 kr. Mot detta står en minskning med 375 000 kr. avseende för innevarande budgetår anvisade medel för engångsanskaffning av material vid Hagforsstationen. Totalt bör anslaget således ökas med (275 000 + 700 000 — 375 000) 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

5. Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen

Ambassadanläggningen i *Moskva* stod färdig den 1 mars 1972, då den formellt övertogs samtidigt som den sovjetiska ambassadanläggningen i Stockholm överlämnades. Förhandlingar om en ekonomisk avräkning kommer att slutföras snarast möjligt.

Ambassadanläggningen i *Peking* färdigställdes i november 1971, då den formellt övertogs. Efter svenska kompletteringsarbeten och möblering togs anläggningen i bruk under februari 1972.

Byggnadsarbetena för ambassaden i *Paris* igångsattes i januari 1972 och beräknas vara avslutade under första kvartalet 1974. Ingen höjning av kostnadsramen utöver den indexmässiga uppräkningen bedöms erforderlig.

Projekteringsarbetet för ny ambassadanläggning i *Kairo* har försenats ytterligare. Byggstarten beräknas ske under första kvartalet 1973. I gällande investeringsplan har för projektet upptagits en kostnadsram av 4,8 milj. kr. i prisläget 1 april 1971. Kostnaderna beräknade på anbud uppgår till 5,7 milj. kr. i prisläget 1 oktober 1972.

Sedan överenskommelse ingåtts med en totalentreprenör i juli 1972 igångsattes byggnadsarbetet för ny ambassadanläggning i *Brasilia* i augusti med sikte på anläggningens färdigställande sommaren 1974. Kostnadsramen har bl. a. på grund av förväntad besparing vid gemensam nordisk byggstart beräknats till 9 milj. kr.

Tillbyggnaden av kanslilokalerna i *Tokio* avslutades under sommaren 1972.

Trängande behov föreligger av en utvidgning av kanslilokalerna i *New Delhi* för att inhysa dels ambassadens handelsavdelning, som f. n. är inrymd i en tidigare personalbostad, dels biståndskontoret, som arbetar i förhyrda lokaler utanför anläggningen. Därtill kommer behov av ytterligare någon personalbostad inom anläggningen. Arbetena beräknas kunna igångsättas under budgetåret 1973/74.

Utredning om ombyggnad av den statsägda ambassadfastigheten i *Warszawa,* som inrymmer såväl chefsbostad som ambassadkansli och två personalbostäder, sker f. n. Syftet är att tillskapa mera ändamålsenliga kanslilokaler. Ombyggnaden beräknas kunna påbörjas under hösten 1973.

Frågan om kanslilokaler och bostäder i *Berlin* håller f. n. på att utredas.

Projektering av planerad ambassadanläggning i *Islamabad* har nedlagts tills vidare.

Vidare har under detta anslag beräknats visst utrymme för mindre upprustningsarbeten och förvärv av bostäder för personal utsänd av utrikesdepartementet och styrelsen för internationell utveckling. För att kunna genomföra ej nu förutsebara inköp av chefsbostäder m. m. beräknar jag slutligen vissa medel att ställas till Kungl. Maj:ts disposition.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år–mån	Färdigställande år–mån
			Faktisk t. o. m	Beräknad för			
	1971–04–01	1972–04–01	1971/72	1972/73	1973/74		
Moskva, amb. anl.	34 650	34 650	33 495	1 155	—	68–06	72–03
Peking, amb. anl.	7 000	7 000	6 625	375	—	70–09	71–11
Paris, amb. anl.	12 400	13 100	1 478	5 000	6 622	72–01	74–02
Kairo, amb. anl.	4 800	[1]5 700	—	1 800	2 700	73–01	74–12
Brasilia, amb. anl.	9 250	9 000	—	5 000	3 000	72–08	74–09
London, omb. chefsbost.	1 500	1 600	—	1 300	300	72–06	73–05
Tokio, tillb. amb.kansli	700	750	14	736	—	72–01	72–07
Rabat, omb. chefsbost.	200	215	—	150	65	72–09	73–07
New Delhi, tillb. amb. kansli o. personalbost.	—	800	—	—	300	74–01	75–01
Warszawa. omb. amb. kansli	—	600	—	—	400	73–10	74–10
Äldre ej slutredovisade objekt	950	950	912	38	—	—	—
Mindre upprustningsarbeten	—	—	415	500	500	—	—
Förvärv av personalbostäder	1 000	1 000	—	500	500	—	—
Till Kungl. Maj:ts disposition	7 000	7 000	[2]1 450	600	1 026	—	—
	79 450	**82 365**	**44 389**	**17 154**	**15 413**		

[1] 1972–10–01
[2] Avser förvärv av chefsbostad i Caracas.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972–07–01	6 747	1972/73	17 154
Anslag för 1972/73	15 660	1973/74	15 413
Anslag för 1973/74 (förslag)	10 160		
	32 567		**32 567**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 10 160 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

1. Utrikesförvaltningens lånefond

Fonden uppgår f. n. till 1 625 000 kr. (prop. 1972: 1 bil. 5 s. 74, UU 1972: 1, rskr 1972: 43). Av fonden disponeras 1 325 000 kr. för s. k. allmänna lån på högst 20 000 kr. i samband med tjänstemans förflyttning. Om särskilda omständigheter föreligger, kan lån beviljas med högre belopp. Lånen skall amorteras inom tre år.

Återstoden av fonden, dvs. 300 000 kr., disponeras för särskilda lån på högst 5 000 kr. till tjänstemän vid utrikesförvaltningen för inköp av möbler och andra inventarier (möbellån). Längsta amorteringstid är fem år, men i övrigt gäller samma villkor som för de s. k. allmänna lånen.

Utlandslönesystemet förutsätter att tjänstemännens behov av kredit i samband med omstationering skall kunna tillgodoses genom lånefonden (prop. 1963: 75 s. 100, SU 1963: 125, rskr 1963: 298).

Den fortgående prisökningen jämte det ökande antalet låneberättigade motiverar en fortsatt årlig höjning av fondmedlen. Med hänsyn härtill bör fonden tillföras ytterligare 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrikesförvaltningens lånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

2. Biståndsförvaltningens lånefond

Fondens medel används främst för långivning till SIDA:s bilaterala experter. Fondens kapitalbelopp uppgår f. n. till 1 300 000 kr.

Enligt SIDA:s bedömning behövs inget kapitaltillskott för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Biståndsförvaltningens lånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 5.1

Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter och olönade konsulat med utsänd lönad tjänsteman den 1 januari 1973

I. Beskickningar med angivande inom parentes av subsidiära ackrediteringsorter

Addis Abeba
(Aden, Tananarive)
Alger
(Bamako)
Ankara
Athen
Bagdad
(Kuwait)
Bangkok
(Kuala Lumpur, Rangoon, Singapore, Vientiane)
Beirut
(Amman, Damaskus, Jeddah, Nicosia, Sana)
Belgrad
(Tirana)
Bern
Bogotá
(Panamá, Quito)
Bonn
Brasilia
Bryssel
(Luxemburg)
Budapest
Buenos Aires
Bukarest
Canberra
Caracas
(Santo Domingo, Port-of-Spain)
Dar es Salaam (Mogadiscio)
Djakarta
(Manila)
Dublin
Gaborone*
Guatemala
(Managua, San José, San Salvador, Tegucigalpa)
Haag
Hanoi
Havanna
Helsingfors
Islamabad
Jeddah*
Kairo
(Khartoum)
Kinshasa
(Brazzaville, Libreville, Yaoundé)
Kuala Lumpur*
Köpenhamn
Lagos
(Accra, Niamey, Ouagadougou, Porto Novo)
Lima
(La Paz)
Lissabon
London
Lusaka
(Zomba)
Madrid
Mexico
Monrovia
(Abidjan, Conakry, Freetown)
Montevideo (Asunción)
Moskva
(Ulan Bator)
Nairobi
(Kampala)
New Delhi
(Colombo, Kathmandu)
Oslo
Ottawa
Paris
Peking
(Phnom-Penh)
Prag
Pretoria
(Gaborone, Maseru, Mbabane)
Quito*
Rabat

Med * betecknad beskickning förestås av en t. f. chargé d'affaires.

(Bathurst, Dakar, Nouakchott)
Reykjavik
Rom
(Valletta)
Santiago de Chile
Sofia
Teheran
(Kabul)
Tel Aviv
Tokio
(Seoul)
Tunis
(Tripoli)
Warszawa
Washington
Wellington
Wien

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna i New York
Sveriges ständiga delegation hos de internationella organisationerna i Genève
Sveriges delegation hos Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris
Sveriges delegation hos de europeiska gemenskaperna i Bryssel

III. Lönade konsulat

a) Generalkonsulat
Antwerpen
Berlin
Chicago
Genua
Hamburg
Hongkong
Houston
Istanbul
Leningrad
London
Minneapolis
Montreal
New York
Rio de Janeiro
San Francisco

b) Konsulat
Karachi
Mariehamn
Rotterdam
Sydney
Szczecin

IV. Olönade konsulat med utsänd lönad tjänsteman i icke-chefsställning (gk = generalkonsulat, k = konsulat)

Barcelona, gk
Damaskus, gk
Frankfurt a. M., k
Kuwait, gk
Las Palmas, k
Liverpool, k
Los Angeles, k
Manila, gk
Marseille, k
München, k
Palma de Mallorca, k
São Paulo, gk
Seoul, gk
Stuttgart, k
Tripoli, k

V. Informationskontor

Svenska informationskontoret (SIS) i New York

Bilaga 5.2

Översikt av utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära tjänster den 1 januari 1973

Utrikesdepartementet

	Kabinettssekreterare Statssekreterare Utrikesråd Kansliråd m. fl.	Byråchefer Departementssekreterare	Departements- eller kanslisekreterare	Förste utrikeskanslister Utrikeskanslister
	C 1—5	B 6	högst A 30	A 11—21
Kab.sekr., chefsförhandlare, bitr. kab.sekr., utrikesministerns sekr.	3	1	1	
Politiska avd.	7	6	8	
Rättsavd.	4	6	6	4
Handelsavd.	5	3	13	
Administrativa avd.	3	4	5	5
Avd. för internationellt utvecklingssamarbete	4	8	15	
Rapportsekretariatet	1		2	
Protokollet	1	1	2	
Pressbyrån	1			
Informationsbyrån	1	3	1	
Arkivet				1
Förhandlingsgrupp	3	1	2	
Sakkunnig i folkrätt	1			
Sakkunnig i informationsfrågor	1			
Inspektören	1			
Summa utrikesdepartementet	36	33	55	10

Utrikesrepresentationen

	Sändebud Generalkonsuler	Ambassadråd Handelsråd	Förste ambassadsekreterare Konsuler Ambassadsekreterare Vicekonsuler	*Utrikeskanslister* Konsuler Vicekonsuler Förste utrikeskanslister Utrikeskanslister
	Lönegrad	B 6, C 1	A 18—28	A 11—26
A. Lönade utlandsmyndigheter				
Addis Abeba	C 2		1	1
Alger	C 1		1	1
Ankara	C 2		1	1
Antwerpen, gk	B 6			2
Athen	C 1		1	1
Bagdad	C 1			1

	Lönegrad	B 6, C 1	A 18—28	A 11—26
Bangkok	C 2		1	1
Beirut	C 1		1	1
Belgrad	C 2		1	2
Berlin, gk	C 2			1
Bern	C 5		1	1
Bogotá	C 1		1	1
Bonn	C 5	2	3	2
Brasilia	C 2		1	1
Bryssel	C 2		2	1
Bryssel, del.	C 2	1	2	
Budapest	C 1		1	1
Buenos Aires	C 2	1	1	1
Bukarest	C 1		1	1
Canberra	C 2		1	
Caracas	C 1		1	1
Chicago, gk	C 2		1	2
Dar es Salaam	C 2		2	1
Djakarta	C 1		1	1
Dublin	C 2			1
Gaborone		1		
Genève, del.	C 2	2	4	1
Genua, gk	C 1			2
Guatemala	C 1			1
Haag	C 2		2	2
Hamburg, gk	C 2			3
Hanoi	C 1		1	1
Havanna	C 1			1
Helsingfors	C 5	1	1	1
Hongkong, gk	B 6			1
Houston, gk				1
Islamabad	C 1		1	1
Istanbul, gk	B 6			1
Jeddah		1		1
Kairo	C 2		2	1
Karachi, k				1
Kinshasa	C 1		1	1
Kuala Lumpur		1		1
Köpenhamn	C 5	1	1	2
Lagos	C 1		1	1
Leningrad, gk	B 6			1
Lima	C 1		1	1
Lissabon	C 5		1	1
London	C 5	2	3	1
London, gk	C 2		1	3
Lusaka	C 1			1
Madrid	C 2		2	2
Mariehamn, k[1]				1
Mexico	C 2		2	1
Minneapolis, gk	B 6			3
Monrovia	C 1			1
Montevideo	C 1			1
Montreal, gk	C 2			1
Moskva	C 5	2	3	4
Nairobi	C 1		2	1
New Delhi	C 2	2	1	2
New York, gk	C 1	1	1	[2] 4
New York, repr.	C 5	1	5	
Oslo	C 5	1	2	1
Ottawa	C 2		1	1
Paris	C 5	3	2	3

[1] Konsulatet förestås av tjänsteman med arvode.
[2] Byrådirektör i Ae 28 inkluderad.

	Lönegrad	B 6, C 1	A 18—28	A 11—26
Paris, del.	C 2		3	
Peking	C 2		1	1
Prag	C 2		1	1
Pretoria	C 2		1	1
Quito		1		1
Rabat	C 2		1	1
Reykjavik	C 1			1
Rio de Janeiro, gk	B 6		1	1
Rom	C 2	1	2	2
Rotterdam, k				3
San Francisco, gk	C 1			2
Santiago de Chile	C 1		1	1
Sofia	C 1			1
Sydney, k				2
Szczecin, k				1
Teheran	C 2		1	1
Tel Aviv	C 2		1	1
Tokio	C 2	1	1	2
Tunis	C 1		1	1
Warszawa	C 2		2	1
Washington	C 5	2	7	2
Wellington	C 1			1
Wien	C 2		2	2
B. Olönade utlandsmyndigheter med utsänd lönad tjänsteman				
Barcelona, gk				1
Damaskus, gk				1
Frankfurt a. M., k				1
Kuwait, gk				1
Las Palmas, k				2
Liverpool, k				1
Los Angeles, k				1
Manila, gk				1
Marseille, k				1
München, k				1
Palma de Mallorca, k				2
São Paulo, gk				1
Seoul, gk				1
Stuttgart, k				1
Tripoli, k				1
Summa utrikesrepresentationen	79	28	93	132
Totalt	115	61	148	142

Register

Sid.		Kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
4	**A. Utrikesdepartementet m. m.**	
4	Utrikesförvaltningen	169 016 000
7	Representationsbidrag till utlandstjänstemän	3 895 000
8	Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat	5 503 000
8	Kursdifferenser	1 000
8	Ersättning åt olönade konsuler	2 135 000
9	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation	6 500 000
9	Kostnader för vissa nämnder m. m.	210 000
9	Kommittéer m. m.	725 000
10	Extra utgifter	305 000
10	Tillfälliga representationskostnader	1 000 000
		189 290 000
11	**B. Bidrag till vissa internationella organisationer**	
11	Förenta Nationerna	15 000 000
11	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)	5 000 000
12	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)	2 050 000
12	Europarådet	2 350 000
13	Övriga internationella organisationer m.m.	55 000
		24 455 000
14	**C. Internationellt utvecklingssamarbete**	
21	Bidrag till internationella biståndsprogram	550 000 000
30	Bilateralt utvecklingssamarbete	959 956 000
45	Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet	18 750 000
48	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	28 094 000
		1 556 800 000
51	**D. Information om Sverige i utlandet**	
51	Svenska institutet	10 656 000
52	Sveriges Radios programverksamhet för utlandet	11 762 000
57	Övrig information om Sverige i utlandet	3 894 000
		26 312 000
60	**E. Diverse**	
60	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.	400 000
60	Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater	22 000
60	Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor	1 630 000
63	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut	3 499 000
64	Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll	2 000 000
		7 551 000
	Summa för driftbudgeten	**1 804 408 000**

Sid.		Kr
	KAPITALBUDGETEN	
66	*II Statens allmänna fastighetsfond*	
66	Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	10 160 000
		10 160 000
68	*IV Statens utlåningsfonder*	
68	Utrikesförvaltningens lånefond	100 000
68	Biståndsförvaltningens lånefond	1 000
		101 000
	Summa för kapitalbudgeten	**10 261 000**
	Totalt för utrikesdepartementet	**1 814 669 000**

69 Bilaga 5.1
71 Bilaga 5.2

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720505

Försvarsdepartementet

Översikt

Till försvarsdepartementet hör det militära försvaret, civilförsvaret och det psykologiska försvaret samt signalskyddet. Departementet svarar dessutom för de samordningsfrågor som rör totalförsvaret.

1972 års försvarsbeslut

Nya riktlinjer för totalförsvarets fortsatta inriktning har fastställts av 1972 års riksdag. I fråga om grunderna för vår säkerhets- och försvarspolitik innebär riksdagens beslut inte någon ändring. Säkerhetspolitiken skall således även i fortsättningen bygga på alliansfrihet i fred och syfta till neutralitet i krig. Totalförsvaret skall liksom hittills ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att det verkar fredsbevarande.

Enligt de säkerhetspolitiska bedömningar som har legat till grund för 1972 års försvarsbeslut får vårt militära försvar den största krigsavhållande effekten, om det byggs upp för att vara i vidsträckt mening uthålligt. Vid avvägning mellan styrkan i ett krigs inledningsskede och uthållighet under lång tid bör därför uthålligheten ges företräde. För det militära försvaret har det vidare ansetts möjligt att godta vissa begränsningar i den operativa styrkan på kort sikt med hänsyn till den politiska avspänning som har inträtt i Europa genom de senaste årens utrikespolitiska utveckling. Härigenom ökas möjligheterna att avdela medel för åtgärder som ger effekt på sikt eller ökar handlingsfriheten.

För civilförsvaret innebär 1972 års beslut att den tidigare inriktningen på skydd mot kärnvapen eller massinsats av konventionella vapen i direkt bekämpning av befolkningen ändras. Civilförsvaret skall i första hand inriktas på att skydda befolkningen mot verkningar av konventionella stridsmedel som sätts in i samband med invasion eller vid markstrider. Planeringen skall vidare ta sikte på att vi inte skall bli sårbara redan vid en begränsad insats av ABC-stridsmedel. Detta förutsätts kunna ske till endast måttliga kostnadsökningar.

Det psykologiska försvaret skall hålla försvarsviljan vid makt och motverka försök att undergräva vår motståndsanda och tilltron till vår förmåga att stå emot angrepp. Verksamheten skall grundas på fri opinionsbildning och debatt. De psykologiska försvarsåtgärderna i fred begränsas, liksom hittills till planering, utbildning och forskning.

1972 års beslut markerar övergången till en ny typ av försvarsbeslut. Till skillnad från försvarsbesluten under perioden 1958—1968 innefattar

det nya beslutet inte något ställningstagande till försvarsutgifternas storlek under flera år. För planeringen inom det militära försvaret och civilförsvaret anges visserligen femåriga planeringsramar, men dessa innebär inte något ställningstagande till de framtida årliga utgiftsramarna. Såväl planeringsramar som utgiftsramar kommer i fortsättningen att prövas varje år.

I anslutning till det nya försvarsbeslutet har former skapats för en mera direkt medverkan i försvarsplaneringen från riksdagens sida. Härigenom fullföljs en av intentionerna med försvarets nya planerings- och budgeteringssystem, som har införts för att bl. a. öka statsmakternas inflytande på väsentliga moment i planeringen. Riksdagens medverkan kommer främst att få formen av insyn i planeringen.

Planerad utveckling under perioden 1973/74–1977/78

Det militära försvaret

Planeringen för det militära försvarets utveckling under perioden 1973/74–1977/78 föreslås ske med utgångspunkt i en planeringsram om 34 520 milj. kr. i prisläge februari 1972. Bortsett från vissa justeringar av teknisk art innebär detta att planeringsramen är oförändrad i förhållande till motsvarande ram för perioden 1972/73–1976/77. Kompensation för pris- och löneförändringar under perioden förutsätts ske enligt nettoprisindex.

Inom arméstridskrafterna har brigaderna genom hittills genomförda förbättringar nått en tillfredsställande kvalitet och organisation. För att få en kvalitet som svarar mot 1980-talets stridsmiljö måste emellertid brigaderna tillföras modern och dyrbar materiel. I samband härmed minskas antalet brigader under programplaneperioden.

En del av de befintliga infanteribrigaderna förs under perioden över till lokalförsvarsförband men behåller i stort sett nuvarande materiel. Ett antal fördelningsstaber organiseras om till en enklare typ av förband. Organisation m. m. för de förband som skall organiseras om utreds liksom det framtida utnyttjandet av viss materiel.

Luftvärnsförbanden reduceras. Minskningen uppvägs i viss mån av den kvalitetshöjning som anskaffningen av luftvärnsrobot 70 medför. Luftvärnets reducering skall ses i samband med det minskade antalet brigadförband och mot bakgrund av luftförsvarets framtida utformning i övrigt.

Försök med avkortad grundutbildning fortsätter under programplaneperioden. Repetitionsutbildningens omfattning begränsas.

Pågående utredningar om fredsorganisationens framtida utformning kommer att lämna underlag för rationaliseringar inom arméns organisation. Betydande materielförnyelser planeras under programplaneperioden. Bl. a. förnyas terrängbilbeståndet. Vidare kommer en ny infanterikanonvagn att levereras. Anskaffning av nytt brigad- och fördelningsluftvärn samt nytt fältartilleri påbörjas. Forskning- och utvecklingsverksamheten inriktas bl. a. på stridsfordonsmodifieringar, vapensystem för indi-

rekt eld samt terrängbilar.

Marinförbandens utveckling karaktäriseras främst av den pågående övergången till lättare fartygsenheter samt moderniseringen av det fasta och rörliga kustartilleriet.

Helikopterförbanden tillförs tidigare beställda tunga helikoptrar som ersättning för äldre enheter. Genom att försvarets tunga helikoptrar förs samman i en gemensam organisation kommer de att kunna utnyttjas mer rationellt.

Inom ytattackförbanden minskar antalet större fartyg. Anskaffning pågår av torpedbåtar av typ Spica som tillförs organisationen under perioden. Anskaffningen av patrullbåtar påbörjas. Ytterligare ett minfartyg tillförs organisationen.

Ubåtsförbanden kommer att minska i antal under perioden. Genom bl. a. anskaffning av ubåtar av typ A 14 behålls handlingsfriheten att utveckla och tillverka ubåtar inom landet.

Minröjningsförbanden behålls i huvudsak under perioden. Utveckling av ett s. k. minjaktfartyg planeras.

Inom de fasta kustartilleriförbanden fortsätter utbyggnaden av lätta batterier och den påbörjade anskaffningen av 12 cm tornbatterier. Den pågående uppsättningen av moderna rörliga spärrförband och kustjägarförband fullföljs under perioden. Likaså fullföljs uppsättningen av lätta robotbatterier.

Örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens fredsorganisation har setts över. Översynen kommer att leda till vissa organisationsförändringar.

Inom flygvapenförbanden karaktäriseras utvecklingen av ombeväpningen till system 37 Viggen och moderniseringen av strilsystemet.

Den beslutade utvecklingen av jaktflygplanet JA 37 Viggen har resulterat i ett avtal mellan flygindustrin och staten. Utvecklingsarbetet beräknas i stora drag följa tidigare uppgjorda planer. Ett antal jaktdivisioner utrustade med flygplanet J 35 Draken avvecklas under perioden.

Antalet omedelbart insatsberedda luftvärnsrobotförband minskas. I samband härmed ändras förbandens organisation.

Ombeväpning till attackflygplanet AJ 37 Viggen samt uppsättning av divisioner med lätta attackflygplan SK 60 äger rum under programplaneperioden.

Av riksdagen tidigare beslutade förändringar i flygvapnets fredsorganisation genomförs under perioden, vilket innebär bl. a. att tre flottiljadministrationer avvecklas. Verkstadsorganisationen anpassas till de minskade underhållsbehoven.

Inom central och högre regional ledning och gemensamma myndigheter planeras en översyn av försvarsstaben, försvarsgrensstaberna och andra centrala myndigheter i syfte att begränsa kostnaderna.

Civilförsvaret

Civilförsvarets planering för perioden 1973/74–1977/78 föreslås ske med utgångspunkt i en planeringsram om 640 milj. kr. i prisläge februari 1972, vilket efter vissa tekniska justeringar motsvarar en horisontell förlängning av planeringsramen för perioden 1972/73–1976/77. Kompensation för pris- och löneförändringar under perioden förutsätts ske enligt nettoprisindex.

Inom civilförsvaret pågår anpassningen till den ändrade inriktning av verksamheten som angavs i 1972 års försvarsbeslut. Detta innebär att befolkningen främst skall skyddas vid bekämpning av mål i samband med invasion och när markstrider förekommer. Förberedelser vidtas för att organisera om undsättningsenheterna med denna inriktning. Alarmerings- och sambandssystemen förbättras. Vidare byggs anläggningar för organisationen ut, bl. a. tillkommer nya ledningscentraler i Stockholms civilförsvarsområde. I fråga om skyddsmasker för befolkningen upprätthålls behövlig produktionsberedskap för att vid behov kunna anskaffa sådan utrustning. Denna beredskap utvecklas ytterligare under de närmaste åren, bl. a. i fråga om skyddet för barn.

Förslag har lagts fram om nya regler för planering och genomförande av skyddsrumsbyggandet. Dessa förslag prövas f. n. liksom frågan om i vilka orter skyddsrum skall byggas i fortsättningen. Inom civilförsvarets fredsorganisation pågår försök och undersökningar som rör civilförsvarsstyrelsens organisation och organisationen för utbildnings- och förrådsverksamhet.

Förändringar till budgetåret 1973/74

Utgiftsramen för det militära försvaret ökar för nästa budgetår med 430,2 milj. kr. till 7 381,9 milj. kr. och för civilförsvaret med 10 milj. kr. till 136,8 milj. kr. För övriga ändamål föreslås anslag om 31,2 milj. kr. De totala utgifterna inom departementets verksamhetsområde beräknas härigenom bli 7 549,9 milj. kr., vilket är 449,9 milj. kr. mer än budgetåret 1972/73.

Fördelningen av de beräknade utgifterna för budgetåret 1973/74 på huvudprogram m. m. och huvudproduktionsområden framgår av följande sammanställning (milj. kr.). Som jämförelse anges inom parentes i sammanställningen även motsvarande uppgifter för budgetåret 1972/73.

Huvudprogram m. m.	Huvudproduktionsområde				Summa
	Ledning och förbands-verksamhet	Materiel-anskaffning	Anskaffning av anläggningar	Forskning och utveckling	
Utgiftsramen för det militära försvaret					
Försvarsdepartementet m. m.	(24) 22	(–) –	(–) –	(–) –	(24[1]) 22[1]
Arméförband	(1 603) 1 731	(551) 537	(132) 130	(49) 51	(2 335) 2 449
Marinförband	(522) 534	(340) 364	(81) 88	(42) 29	(985) 1 015
Flygvapenförband	(840) 961	(816) 880	(115) 118	(395) 391	(2 166) 2 350
Central och högre regional ledning	(231) 255	(27) 26	(36) 33	(–) –	(294) 314
Gemensamma myndigheter och funktioner	(485) 520	(28) 33	(38[2]) 34[3]	(117) 120	(668) 707
Prisreglering	(300[4]) 320[4]	(130[4]) 150[4]	(–) –	(50[4]) 55[4]	(480) 525
Summa	*(4 005)* *4 343*	*(1 892)* *1 990*	*(402)* *403*	*(653)* *646*	*(6 952)* *7 382*
Utgiftsramen för civilförsvaret					
Civilförsvar	(65) 67	(30) 28	(22[5]) 31[6]	(1) 1	(118) 127
Prisreglering	(6[4]) 7	(3[4]) 3	(–) –	(–) –	(9) 10
Summa	*(71[4])* *74*	*(33[4])* *31*	*(22)* *31*	*(1)* *1*	*(127)* *137*
Utanför utgiftsramarna					
Övrig verksamhet	*(10)* *19*	*(5)* *5*	*(4)* *3*	*(2)* *4*	*(21)* *31*
Totalt	*(4 086)* *4 436*	*(1 930)* *2 026*	*(428)* *437*	*(656)* *651*	*(7 100)* *7 550*

[1] Exkl. anslagen till prisreglering
[2] Inkl. 23 milj. kr. till anskaffning av datamaskiner för försvaret
[3] Inkl. 16 milj. kr. till anskaffning av datamaskiner för försvaret
[4] Preliminär fördelning
[5] Härutöver får vid behov förbrukas högst 18 milj. kr.
[6] Härutöver får vid behov förbrukas högst 8 milj. kr.

Det militära försvaret

Inom huvudproduktionsområdet Ledning och förbandsverksamhet fortsätter försöken med avkortad grundutbildning. Viss differentiering av repetitionsutbildningen genomförs.

Värnpliktsförmånerna förbättras med sammanlagt 35 milj. kr. Bl. a. höjs dagspenningen och familjebidragen. Möjligheterna för ensamstående värnpliktiga att få bostadsbidrag vidgas. Värnpliktiga som fullgör sin tjänstgöring långt från hemorten får bättre möjligheter att resa hem.

Beslutad omorganisation av försvarets materielverk genomförs. Förslag om ny organisation av krigsmakten i lägre regional och lokal instans samt av fortifikationsförvaltningen, försvarets forskningsanstalt och militärpsykologiska institutet kommer att läggas fram.

Inom huvudproduktionsområdet Materielanskaffning pågår ett omfattande omplaneringsarbete för att få en avvägning av beställningsverksamheten som är lämplig med hänsyn till tillgängliga medel m. m. Slutliga förslag om materielanslagen avseende bl. a. anslags- och bemyndigandebelopp läggs därför inte fram nu utan kommer att föreläggas riksdagen i särskild proposition. I avvaktan härpå beräknas för anskaffning av materiel för försvarsgrenarna under budgetåret 1973/74 anslag om tillsammans ca 1 781,1 milj. kr.

För iståndsättning av befästningar och kaserner tas inom huvudproduktionsområdet Anskaffning av anläggningar upp sammanlagt 99,7 milj. kr. för nästa budgetår. Härav beräknas 35 milj. kr. för kasernrenoveringar. Detta medger att kasernrenoveringarna fortsätter i hög takt. För investeringar i mark, byggnader och anläggningar tas upp investeringsanslag om sammanlagt 287,9 milj. kr.

Beträffande huvudproduktionsområdet Forskning och utveckling inriktas verksamheten inom armén i huvudsak på att fullfölja tidigare beslut om utveckling av luftvärns- och fältartillerimateriel. Vidare studeras utformning av en ny bandvagn. Inom marinen fortsätter tidigare påbörjade utvecklingsarbeten. Vidare studeras framtida vapensystem för ytattackförband, ubåtsförband och rörliga kustartilleriförband. Inom flygvapnet fortsätter utvecklingsarbetet med jaktversionen av flygplan 37 Viggen. Den omplanering som pågår i fråga om flygvapnets materielanskaffning kan komma att påverka även huvudproduktionsområdet Forskning och utveckling. Slutligt förslag till anslag och bemyndigande för Flygvapenförband: Forskning och utveckling läggs därför inte fram nu utan kommer att föreläggas riksdagen i särskild proposition.

Civilförsvaret

Civilförsvarets utbildningsverksamhet kommer att bedrivas i ungefär oförändrad omfattning.

Materielanskaffningen inriktas på andra materielgrupper än under innevarande budgetår. Anskaffningen av skyddsmasker kommer även i fortsättningen att omfatta ca 300 000 masker per år.

Skyddsrumsbyggandet liksom utbyggnaden av förråd för mobiliseringsmateriel och central förrådsverksamhet samt av lokaler m. m. för statens civilförsvarsskolor fortsätter i huvudsak i oförändrad omfattning.

Forskning, försök och utveckling kommer att ske i ungefär samma omfattning som innevarande år och inriktas på att få ökad kunskap om vapenverkningar i bebyggelse och mot människor.

Sammanfattning

Förändringarna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Försvarsdepartementet m. m.	513,1	556,6	+ 43,5
B. Arméförband	2 245,0	2 361,2	+ 116,2
C. Marinförband	917,0	944,2	+ 27,2
D. Flygvapenförband	2 071,3	2 259,9	+ 188,6
E. Central och högre regional ledning	265,7	290,6	+ 24,9
F. Gemensamma myndigheter och funktioner	631,2	675,5	+ 44,3
G. Civilförsvar	112,0	122,2	+ 10,2
H. Övrig verksamhet	19,7	27,8	+ 8,1
Summa driftbudgeten	*6 775,0*	*7 238,0*	*+ 463,0*
KAPITALBUDGETEN			
II. Statens allmänna fastighetsfond	7,3	8,0	+ 0,7
III. Försvarets fastighetsfond	294,7	287,9	– 6,8
IX. Diverse kapitalfonder	23,0	16,0	– 7,0
Summa kapitalbudgeten	*325,0*	*311,9*	*– 13,1*
Totalt för försvarsdepartementet	*7 100,0*	*7 549,9*	*+ 449,9*

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och anför.

Programplaner för det militära försvaret och civilförsvaret

Överbefälhavarens programplan för det militära försvaret

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrog jag i mars 1972 åt överbefälhavaren att utarbeta programplan för det militära försvaret för perioden 1973/74–1977/78 och gav anvisningar för detta arbete. Dessa anvisningar kompletterades i juni 1972 med anvisningar för beräkning av lönekostnadspålägg m. m.

I anvisningarna angavs att som utgångspunkt för programplaneringen skulle för vart och ett av budgetåren 1973/74–1977/78 gälla en planeringsram om 6 470 milj. kr. i prisläge februari 1971. Kompensation för pris- och lönestegringar skulle förutsättas utgå enligt nettoprisindex. Planeringen skulle i avvaktan på riksdagens beslut utgå från de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som angetts i prop. 1972:75. Dessutom skulle ytterligare 35 milj. kr. per budgetår reserveras för att förbättra värnpliktsförmånerna.

I september 1972 överlämnade *överbefälhavaren* till Kungl. Maj:t programplan för det militära försvaret för perioden 1973/74–1977/78. Denna programplan kompletterades av överbefälhavaren i november 1972. I programplanen och komplementet behandlas det militära försvarets utveckling på två skilda ekonomiska nivåer.

Överbefälhavaren behandlar i sin programplan den av riksdagen beslutade ekonomiska planeringsramen för det militära försvaret och anför att denna i förhållande till utgiftsramen för budgetåret 1972/73 innebär en oförändrad medelstilldelning i 1971 års pris- och löneläge. Överbefälhavaren anför att denna planeringsram väsentligt understiger de ekonomiska ramar som har utretts såväl av 1970 års försvarsutredning som av överbefälhavaren. Följderna av 1971 års avtalsrörelse har enligt överbefälhavaren inte till fullo beaktats vid ramberäkningarna. Skillnaden beräknas till ca 1 000 milj. kr. för femårsperioden.

Gällande prisregleringssystem leder enligt överbefälhavaren till att

avsevärda belopp måste reserveras inom det militära försvarets planeringsram för att möta den bedömda kommande prisutvecklingen. Beräkningen av reservens storlek grundas dock enligt överbefälhavaren på osäkra hypoteser om den verkliga prisutvecklingen fram till 1978 års prisläge. När planeringsramen räknas om till 1972 års pris- och löneläge uppstår ytterligare en brist. Denna omräkning samt de av Kungl. Maj:t ändrade planeringsförutsättningarna avseende hyressättning för mark, kostnader för omlokalisering m. m. innebär enligt överbefälhavaren att den verkliga köpkraften har sjunkit med 1 300 milj. kr. under programplaneperioden. Om utgiftsramen inte kompenseras för detta kommer det militära försvarets utveckling att fjärma sig från intentionerna i 1972 års försvarsbeslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Överbefälhavaren anser därför att prisregleringssystemet behöver omprövas.

Överbefälhavaren hävdar att utvecklingen av löner och priser har lett till en sådan sänkning av köpkraften att programplaneringen inte kan genomföras med tidigare studier och utredningar som grund. Möjlighet att uppnå balans mellan försvarsbeslutets ambitioner och tilldelade ekonomiska resurser bedöms inte föreligga och det militära försvarets mål och uppgifter samt sättet att genomföra invasionsförsvaret måste därför omprövas från grunden.

Med hänsyn till de redovisade konsekvenserna för det militära försvarets utveckling har överbefälhavaren ansett det angeläget att redovisa en alternativ planering på en högre nivå än den som angavs i anvisningarna för programplaneringen. Denna högre nivå – tilläggsnivån – skapar enligt överbefälhavaren förutsättningar att tillgodose de viktigaste ambitionerna i försvarsbeslutet. Tilläggsnivån innebär att den anvisade planeringsnivån – grundnivån – räknas upp med den bedömda skillnaden mellan verkliga pris- och löneförändringar från februari 1971 till februari 1972 och tillgängliga prisregleringsmedel. Till detta kommer omräkning av den i föregående års planer avsatta prisregleringsreserven. För programplaneperioden anges detta motsvara ca 840 milj. kr.

De ramar som överbefälhavaren har utnyttjat i de två redovisade ekonomiska planeringsnivåerna är följande (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Planeringsnivå	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Grundnivå	6 916	6 913	6 910	6 908	6 904	34 551
Tilläggsnivå	7 010	7 062	7 091	7 121	7 106	35 390

Grundnivån utgår från den i programplaneanvisningarna angivna planeringsramen om 6 470 milj. kr. i prisläge 1971. Denna ram har räknats upp till prisläge februari 1972 enligt nettoprisindex och justerats med hänsyn till tidigare nämnda förändringar i planeringsförutsättningarna.

Beträffande det militära försvarets planering anför överbefälhavaren att de reduceringsåtgärder som krävs för att inrymma planeringen i grundnivån i allt väsentligt drabbar huvudprogrammen Armé-, Marin- och Flygvapenförband. För dessa huvudprogram kan sålunda f. n. sättas av en proportionellt sett mindre andel av den tillgängliga planeringsramen än i tilläggsnivån.

I fråga om den internationella utvecklingen anser överbefälhavaren att en politisk avspänning i Europa visserligen har kommit till stånd men att denna får varaktig betydelse först om den resulterar i åtgärder inom det militärpolitiska området. Resultatet av eventuellt kommande MBFR-förhandlingar[1] är f. n. inte möjligt att förutse. Förhandlingarna blir enligt överbefälhavaren troligen komplicerade och bedöms därför kunna ge konkreta resultat först efter programplaneperiodens slut.

Den nuvarande internationella maktstrukturen med två dominerande supermakter kommer enligt överbefälhavarens bedömning att bestå. Supermakterna bedöms fortsätta att sträva efter ett begränsat samarbete på områden som är vitala för dem båda. Detta minskar dock inte nuvarande grundläggande motsättningar mellan dem. Tills man vet om nuvarande avspänningstendenser blir bestående genom reella rustningsbegränsningar kan utvecklingen enligt överbefälhavaren komma att växla mellan perioder av spänning och avspänning. Avspänningstendenserna i Centraleuropa kan medföra att Nordens militärstrategiska betydelse snarare ökar än minskar.

Överbefälhavaren framhåller att hans bedömning i föregående programplan av styrkeförhållandena i Europa mellan Atlantpakten och Warszawapakten och av den möjliga styrketillväxten genom tillförsel av förband från andra områden är oförändrad. Inga i detta sammanhang väsentliga förändringar har inträffat. Inte heller finns det enligt överbefälhavaren något som pekar på att hans tidigare prognos behöver ändras. Överbefälhavarens tidigare bedömning av insatsmöjligheterna mot Sverige står därför kvar oförändrad.

Beträffande krigsmaktens tillstånd år 1972 säger överbefälhavaren att fältförbanden i stort sett har god kvalitet. Detta gäller också ytattack- och ubåtsförbanden samt kustartilleriets lätta fasta batterier och rörliga spärrförband. Inom flygvapnet har effekten hos de enskilda förbanden förbättrats men antalet förband gått ned.

Tillförseln av ny materiel till krigsorganisationen sedan år 1968 har inte kompenserat bortfallet av äldre materiel. Vidare har utbildningens omfattning inte svarat mot de behov som låg till grund för 1966 års riksdagsbeslut om värnpliktsutbildningen. Krigsmaktens styrka har minskat och handlingsfriheten för framtiden beskurits.

Överbefälhavaren anför vidare att bristen på aktiv militär personal inom fredsorganisationen under de senaste åren har medfört att målen för värnpliktsutbildningen i vissa avseenden inte har uppnåtts. Detta har lett till minskad effekt i krigsorganisationen, främst inom armén.

[1] MBFR = Mutual Balanced Force Reductions.

Repetitionsutbildningsläger och utbildningsanordningar har inte kunnat byggas ut i takt med det nya värnpliktsutbildningssystemets införande. Utbildningsanordningar och -hjälpmedel har inte kunnat införas i sådan omfattning att bristen på befäl har kunnat kompenseras i större omfattning.

Överbefälhavaren framhåller att den genomförda planeringen inte har kunnat grundas på ett fullgott operativt studieunderlag. Planen ger därför endast uttryck åt en preliminär inriktning av och avvägning inom krigsmakten. Planen belyser dock de viktigaste konsekvenserna för krigsmakten som helhet i aktuella ekonomiska nivåer. Målet har varit att skapa förutsättningar att behålla handlingsfrihet för väsentliga funktioner tills fastare beslutsunderlag finns.

Beträffande fredsorganisationens utveckling framhåller överbefälhavaren att försvarsområdesstaber och utbildningsförband inom armén kommer att samordnas. Antalet administrationer beräknas härigenom minska med omkring 15 under programplaneperioden. Inom huvudprogrammet Marinförband får örlogsbaserna och kustartilleriförsvaren en mer rationell organisation. Inom huvudprogrammet Flygvapenförband genomförs beslutade nedläggningar av F 2, F 3 och F 8. F 18 omvandlas till skolförband. Fredsorganisationen vid sektorflottiljer och andra flottiljer ses över. Försvarets materielverk och fortifikationsförvaltningen organiseras om.

Överbefälhavarens direktiv för personalreducering inom krigsmakten innebär att antalet anställda skall minska med omkring 3 000 under perioden. Myndigheternas personalplanering för perioden 1973/74–1977/78 visar en nettominskning med omkring hälften av detta antal. Med nuvarande ekonomiska förutsättningar anser överbefälhavaren att strävan måste vara att förverkliga den nettominskning som har angetts i direktiven. Överbefälhavaren anmäler att erforderliga investeringsmedel för att möjliggöra personalreduceringen har planerats in. Detta begränsar allvarligt annan nybyggnadsverksamhet. Överbefälhavaren anser därför att medel för investeringar i rationaliseringssyfte bör tillföras krigsmaktens ram som tillfällig kredit.

De planerade personalreduceringarna kommer att medföra ambitionssänkning vid berörda myndigheter. Enligt överbefälhavaren måste Kungl. Maj:t skapa förutsättningar för att genomföra reduceringarna genom ändring av vissa direktiv, instruktioner och bestämmelser i övrigt.

Underhållsverksamheten har under de senaste åren fått vidkännas en mycket ogynnsam kostnadsutveckling. Den är enligt överbefälhavaren av sådan omfattning att svårigheter föreligger att nå rimlig balans mellan underhållsfunktionen och övriga verksamheter. Särskilda åtgärder krävs därför för att reducera beställningsvolymen vid krigsmaktens egna verkstäder samt vid övriga underhållsverkstäder, bl. a. förenade fabriksverken, Telub AB och Karlskronavarvet AB. Dessa åtgärder leder till ett minskat personalbehov. Överbefälhavaren anmäler att de restriktioner som gäller i samband med personalbegränsningar troligen inte medger att erforderliga personalminskningar kommer att kunna genom-

föras i den takt som bedöms nödvändig. Överbefälhavaren utgår från att konsekvenserna av sådana restriktioner som i allt väsentligt är betingade av arbetsmarknadspolitiska skäl inte skall belasta krigsmaktens utgiftsram.

Beträffande utbildningssektorn anför överbefälhavaren att försök med modifierad grundutbildning genomförs t. o. m. utbildningsåret 1973/74. I avvaktan på resultat av försöken har fortsatt modifierad grundutbildning planerats för återstoden av perioden. Mot denna bakgrund finner överbefälhavaren det särskilt angeläget att repetitionsutbildningen fullföljs. Av ekonomiska skäl har försvarsgrenscheferna i sina programplaner föreslagit betydande reduceringar av repetitionsutbildningen för perioden 1973/74–1977/78. Detta innebär enligt överbefälhavaren att kravet på att krigsförbanden efter mobilisering utan kompletterande utbildning skall vara användbara för sin huvuduppgift inte kan upprätthållas. Överbefälhavaren framhåller att det därför är nödvändigt att göra vissa ändringar i den av försvarsgrenscheferna föreslagna inriktningen av repetitionsutbildningen. Han är emellertid inte nu beredd att lämna preciserade förslag om detta. En översyn av repetitionsutbildningssystemet avses bli genomförd inför planeringen för perioden 1974/75–1978/79. Överbefälhavaren anser att repetitionsutbildningen i avvaktan på resultat av denna översyn inte bör tillåtas gå ner med mer än en tredjedel av hittills planerad omfattning. Den av chefen för armén exemplifierade nedgången i grundnivån kan – trots att utfärdade direktiv har följts – inte accepteras av överbefälhavaren. Erforderliga medel för repetitionsutbildningen inom arméförbanden bör enligt överbefälhavaren frigöras genom att betalningar för t. ex. terräng- och standardfordon delvis senareläggs. Medel som frigörs inom personalsektorn och grundutbildningen bör enligt överbefälhavaren också föras över till repetitionsutbildningen.

I grundnivån utvecklas avvägningsprogrammen enligt överbefälhavaren i stort enligt följande.

För avvägningsprogrammen Rörliga och Lokalt bundna markstridsförband redovisar överbefälhavaren med utgångspunkt i arméchefens programplan bl. a. att antalet infanteribrigader går ned från 20 till på sikt 8. Överbefälhavaren anser att förutsättningar bör skapas för att behålla minst 50 % av nuvarande antal. Det bör granskas om detta kan ske bl. a. genom att tills vidare ytterligare minska brigadernas materiella innehåll. Övriga infanteribrigader måste successivt föras över till förband av lägre kvalitet. Enligt överbefälhavarens planering bör detta ske i långsammare takt än chefen för armén har föreslagit. Norrlandsbrigaderna behålls oförändrade. Två pansarbrigader med äldre stridsvagnar utgår som pansarbrigader under programplaneperiodens första år. Överbefälhavaren avstyrker chefens för marinen förslag om att den påbörjade serien av fasta kustartilleribatterier skall utvidgas med fyra batterier.

Inom avvägningsprogrammet Övervattensstridsförband behålls tre jagarflottiljer under perioden. Motortorpedbåtsdivisionerna behålls i avvaktan på att patrullbåtsdivisioner sätts upp. Överbefälhavaren anser att den av chefen för marinen redovisade senareläggningen av

beställningen av patrullbåtar tills vidare måste accepteras mot bakgrund av det ekonomiska läget.

Antalet fregattdivisioner minskar med 50 %. Överbefälhavaren framhåller att de ekonomiska möjligheterna att förlänga livslängden för ett antal äldre fartyg bör undersökas ytterligare.

Beträffande Fjärrstridsförbanden redovisar överbefälhavaren med utgångspunkt i programmyndigheternas planer att antalet ubåtsförband reduceras med ca 30 % och antalet tunga attackflygdivisioner med mer än 30 % under perioden. Kvaliteten förbättras dock. Överbefälhavaren anser att fem tunga attackdivisioner bör behållas i samband med ombeväpningen till attackflygplanet AJ 37 Viggen. Under perioden tillförs krigsorganisationen fem lätta attackflygdivisioner. För att undvika att bryta upp det s. k. "175-kontraktet" föreslår överbefälhavaren att vissa medel tillförs attackprogrammet under programplaneperioden t. ex. genom att serieleveransen av jaktflygplanet JA 37 Viggen senareläggs. Tre ubåtar av typ A 14 börjar tillföras krigsorganisationen omedelbart efter perioden.

Kvaliteten hos Luftförsvarsförbanden försämras enligt överbefälhavaren successivt. Vissa luftvärnsrobotförbands utbildning inställs och materielen ställs i förråd. Antalet jaktdivisioner utrustade med J 35 Draken minskar successivt under perioden med ca 25 %. Utvecklingen av jaktflygplanet JA 37 Viggen har påbörjats. Anskaffningen inriktas enligt överbefälhavarens planering mot minst åtta divisioner. Utvecklingen av jaktrobotar för JA 37 Viggen reduceras i grundnivån. Anskaffningen av luftvärnsrobot 70 bör påbörjas under perioden enligt chefens för armén programplan. Överbefälhavaren tar inte ställning till typ och antal för fördelningsluftvärnsbataljonerna men behåller handlingsfriheten att modifiera äldre luftvärnsbataljoner.

Inom avvägningsprogrammet Central och högre regional ledning behålls nuvarande ledningsorganisation i stort. Antalet spanings- och transportflygplan minskar med ca 20 % under perioden. Spaningsflygplanet S 37 Viggen tillförs programmet mot periodens slut. Övriga underrättelsefunktioner kan i stort hållas vid makt. Undersökning pågår av möjligheterna att ersätta utgående militära transportplan med civila resurser.

Beträffande avvägningsprogrammen Allmän försvarsforskning samt Gemensamma myndigheter och funktioner anför överbefälhavaren att han i nuvarande ekonomiska planeringssituation inte kan acceptera att de tar i anspråk en ökande andel av krigsmaktens totala resurser. Nu gällande ambitionsnivå bör enligt överbefälhavaren reduceras vid huvuddelen av de centrala myndigheterna.

Nu genomförd planering ger enligt överbefälhavaren en entydig bild av den avsevärt minskade krigsorganisation som blir en följd av gällande planeringsförutsättningar. Vid 1980-talets början har de viktigaste krigsorganisatoriska enheterna reducerats till ca 50 %, i vissa fall ännu mer, av nuvarande antal. För återstående förband, främst inom armén, sjunker dessutom kvaliteten ytterligare. Detta är, framhåller överbefälhavaren,

bl. a. en följd av den otillräckliga materielanskaffningen under programplaneperioden.

För planeringsperiodens tidigare del bedömer överbefälhavaren att försvaret fortfarande kan föras i avvärjande syfte i en invasionsriktning och enligt nu gällande principer. Under periodens senare del avtar krigsmaktens krigsavhållande effekt. Möjligheterna att avvärja invasion går successivt ned. Risken för överraskande anfall ökar. Möjligheterna att skydda transporter och att under neutralitet och i fred upptäcka och ingripa mot gränskränkningar minskar. Överbefälhavaren anser mot denna bakgrund att krigsmaktens uppgifter och principerna för försvarets förande måste omprövas.

Överbefälhavaren uttalar att de låga ekonomiska nivåerna medför en minskad materielanskaffning som drabbar industrin. Den minskande beställningsvolymen kommer på sikt också att reducera möjligheterna att inom landet utveckla och producera tekniskt kvalificerad försvarsmateriel vilket enligt överbefälhavaren leder till allvarliga konsekvenser för det militära försvarets utveckling.

Vid programplanens behandling i militärledningen har försvarsgrenscheferna anmält avvikande meningar på olika punkter.

Chefen för armén anför bl. a. att en omprövning av krigsmaktens uppgifter samt på denna omprövning grundade nya operativa principer behövs för att nå en rationell planering. Han hävdar vidare att det i avsaknad av detta underlag inte är möjligt att nu utforma en konkret programplan. Trots detta måste betydelsefulla beslut fattas. Det är nödvändigt, anser arméchefen, att dessa beslut bevarar handlingsfriheten inom försvarsgrenarna intill dess ett säkrare underlag har tagits fram. Arméchefen delar överbefälhavarens principiella syn på behovet av repetitionsutbildning men anser det nödvändigt att även behålla materielanskaffningen på en sådan nivå att de kvalificerade krigsförbandens effekt inte radikalt går ned. De åtgärder överbefälhavaren har föreslagit beträffande materielanskaffningen för att föra över medel till repetitionsutbildningen kan enligt chefen för armén inte godtas med hänsyn till de negativa följder de får för de kvalificerade krigsförbanden på sikt. I grundnivån är det därför nödvändigt, hävdar arméchefen, att begränsa repetitionsutbildningen utöver vad överbefälhavaren anger. Arméchefen anser att överbefälhavarens strävan att på sikt behålla minst 50 % av nuvarande antal infanteribrigader inte kan genomföras inom planeringsramen i grundnivån, om dessa förband skall få en kvalitet som är anpassad till utvecklingen i omvärlden.

Chefen för marinen vänder sig mot de reduceringar och senareläggningar som överbefälhavaren gör i sin programplan av bl. a. ubåtar, tunga kustartilleribatterier, patrullbåtar, minjaktfartyg, nytt ytattacksystem och utveckling inom landet av ett sjö- och kustrobotsystem.

Marinchefen redovisar de medelsbehov som enligt hans mening måste tillgodoses för att försvarsbeslutets inriktning beträffande marinen skall kunna följas. I förhållande till budgetåret 1971/72 innebär detta i stort

sett en oförändrad årlig planeringsram för marinen. Anskaffning av tidigare nämnd materiel är nödvändig för att tillgodose de mest trängande behoven. Verksamheten måste enligt marinchefen inriktas på att behålla utvecklingsmöjligheterna på längre sikt. Med hänvisning till prop. 1972: 75 uttalar marinchefen att ett tillräckligt antal enheter bör disponeras för övervakning och insatser inom vårt sjöterritorium och för ett uthålligt försvar. Konsekvensen av överbefälhavarens inriktning och medelstilldelning blir att antalet marina enheter blir för litet. Överbefälhavarens åtgärder får även allvarliga konsekvenser för handlingsfriheten på sikt. Trots de av överbefälhavaren redovisade bristande förutsättningarna för att utforma en programplan för det militära försvaret anser chefen för marinen att beslut om verksamhetens inriktning måste fattas nu. De materielbeställningar som förutsätts i marinens programplan måste, framhåller chefen för marinen, genomföras vid angivna tidpunkter om erforderlig handlingsfrihet skall behållas för marinens utveckling. Chefen för marinen anser att överbefälhavarens förslag att behålla repetitionsutbildningen på en relativt hög nivå är oriktigt vid minskade ekonomiska resurser. I föreliggande situation anser han det riktigt att inställa eller väsentligt minska repetitionsutbildningen under ett budgetår så att den kan ges ny inriktning och balanseras mot behov inom andra verksamhetsområden.

Chefen för flygvapnet kan inte ansluta sig till överbefälhavarens uppfattning att det underlag som nu föreligger motiverar en i förhållande till överbefälhavarens direktiv ökad omfattning av repetitionsutbildningen inom krigsmakten. I avvägningen av resursfördelningen mellan det korta och det långa perspektivet lägger chefen för flygvapnet i konsekvens med försvarsbeslutet större vikt vid utvecklingen på sikt och motsätter sig överbefälhavarens inriktning som innebär att medel inom flygvapnets ram förs över från materielanskaffning till repetitionsutbildning. Flygvapenchefen uttalar att han inte har funnit något skäl för den av överbefälhavaren antydda senareläggningen av seriestarten för jaktversionen av flygplan 37 Viggen. En senareläggning skulle enbart göra tiden efter nu löpande planeringsperiod mer kritisk. Flygvapenchefen delar överbefälhavarens bedömning att det s. k. "175-kontraktet" inte bör brytas upp.

Överbefälhavarens fördelning av betalningsmedlen på huvudprogram och huvudproduktionsområden i grundnivån under perioden 1973/74–1977/78 framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Huvudprogram	Huvudproduktionsområde				
	Ledning och förbands-verksamhet	Materiel-anskaffning	Anskaffning av anläggningar m. m.	Forskning och utveck-ling	Summa
Försvarsdepar-tementet m. m.	124	–	–	–	124
Arméförband	8 568	3 041	740	223	12 572
Marinförband	2 743	1 604	455	126	4 928
Flygvapenförband	4 858	4 891	496	1 707	11 952
Central och högre regional ledning	1 263	97	155	–	1 515
Gemensamma myn-digheter och funktioner	2 518	175	162	605	3 460
Summa	*20 074*	*9 808*	*2 008*	*2 661*	*34 551*

Fördelningen av kostnader – inkl. överplanering inom huvudproduktionsområdena Materielanskaffning och Forskning och utveckling – i grundnivån på huvudprogram och efter deras tidsmässiga effekt framgår av följande sammanställning för perioden 1973/74–1977/78 (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Huvudprogram	Vidmakthållande på kort sikt av befintliga försvars-resurser	Omsättning av äldre och till-försel av nya försvars-resurser	Forskning och utveck-ling	Summa
Försvarsdepar-tementet m. m.	124	–	–	124
Arméförband	4 700	7 567	223	12 490
Marinförband	2 239	2 553	121	4 913
Flygvapenförband	4 425	5 758	1 648	11 831
Central och högre regional ledning	1 269	219	–	1 488
Gemensamma myndig-heter och funk-tioner	2 466	394	609	3 469
Summa	*15 223*	*16 491*	*2 601*	*34 315*
Justering för intäkter och över-planering	–	–	–	236
Summa betalningsmedel	–	–	–	*34 551*

Civilförsvarets programplan

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrog jag i mars 1972 åt civilförsvarsstyrelsen att upprätta programplan för civilförsvaret för perioden 1973/74–1977/78 och gav anvisningar för detta arbete. Dessa anvisningar kompletterades i juni 1972 med anvisningar för beräkning av lönekostnadspålägg.

Enligt anvisningarna för planeringen skulle för vart och ett av budget-

åren gälla en ram om 118 milj. kr. i prisläge februari 1971. Kompensation för pris- och lönestegringar skulle förutsättas utgå enligt nettoprisindex. I planeringen fick förutsättas att utöver den angivna ramen skulle vid behov under budgetåren 1973/74 och 1974/75 få användas resterande del av de medel som enligt 1971 års planeringsdirektiv avsågs för ändamål enligt vissa tidigare åtaganden. I direktiven angavs vidare att planeringen i avvaktan på riksdagens beslut skulle utgå från de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling som angetts i prop. 1972:75.

Omräknat med nettoprisindex till prisläge februari 1972 uppgår planeringsramen för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden till 124,6 milj. kr. Ramen avser inte sådan verksamhet som under perioden kommer att finansieras på annat sätt än med medel från civilförsvarets utgiftsram.

I augusti 1972 överlämnade *civilförsvarsstyrelsen* till Kungl. Maj:t programplan för perioden 1973/74–1977/78. I planen redovisas civilförsvarets utveckling under perioden i den angivna ekonomiska nivån. Civilförsvarsstyrelsen har dessutom avgett förslag till inriktning i en utgiftsram om ca 143 milj. kr. per budgetår.

Inriktningen av planeringen av civilförsvaret innebär enligt civilförsvarsstyrelsen att

civilförsvarsåtgärderna skall avse skydd mot verkningar av i första hand konventionella stridsmedel vid bekämpning av militära mål och stödmål,

befolkningen – i varje fall i områden där bekämpning förutses komma att ske – skall ha tillgång till skyddsrum med gott konventionellt skydd,

undsättningsorganisationen skall kunna verka såväl i ett konventionellt krig som i ABC-miljö och förändring av organisationen inriktas mot ökad anpassning till det konventionella krigets krav,

möjligheterna att till måttliga kostnadsökningar åstadkomma ABC-skydd för civilförsvarsanläggningar tas till vara,

civilförsvaret skall kunna begränsa verkningarna på befolkningen av ABC-stridsmedel som sätts in utanför våra gränser,

enskilda skyddsrum utrustas med ABC-skydd samt

skyddsmasker anskaffas med hittillsvarande inriktning, dvs. att en sådan produktionskapacitet upprätthålls att skyddsmasker kan tilldelas hela befolkningen inom några år efter beslut härom.

Den anvisade planeringsramen ansluter enligt civilförsvarsstyrelsens bedömning inte till någon av ramarna i den år 1971 upprättade perspektivplanen för civilförsvaret. Ett väl avvägt förslag inom planeringsramen 124,6 milj. kr. kan avges först sedan ytterligare studier har genomförts, dvs. tidigast i den programplan som avlämnas år 1973. Intill dess bör olika alternativ beträffande organisationens omfattning och beredskap m. m. hållas öppna.

Den nuvarande organisationen beskrivs i programplanen sammanfattningsvis enligt följande.

Den vid 1959 års riksdag beslutade organisationen för ledning av civilförsvaret och undsättningsverksamheten är uppbyggd till 87 % i personellt hänseende och 95 % i materiellt hänseende. Enligt 1972 års

försvarsbeslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) skall organisationen för det lokala allmänna civilförsvaret begränsas till den nuvarande. Uppbyggnadsläget är dock inte lika inom alla län. Stora differenser finns vilket innebär att uppbyggnadsarbetet ännu inte är avslutat.

Av anläggningarna beräknas ca 50 % av ledningscentralerna (huvuddelen av de större) och planlagda observationsplatser vara utbyggda eller under utbyggnad. Delar av civilförsvarets ledning, särskilt i de mindre civilförsvarsområdena, är hänvisade till provisoriska ledningsplatser. Organisationen saknar f. n. i stort sett möjligheter att leda verksamheten från reservuppehållsplatser. Tillgången på skyddsrum för framskjutna undsättningsenheter och branddammar motsvarar drygt 25 % av behovet.

Beträffande det nuvarande systemet för att alarmera allmänheten vid luftfara framhåller styrelsen bl. a. att sektorlarmnäten i vissa luftförsvarssektorer inte är färdigbyggda. Alarmeringsbeslut får därför fattas med ledning av luftförsvarsorientering, vilket inte är tillfredsställande. En allvarlig svaghet i nuvarande alarmeringssystem ligger i otillräcklig förvarningstid i vissa områden och i bristande uthållighet hos stridsledningssystemet. Beredskap och funktionssäkerhet är dessutom låga på grund av att civilförsvarets alarmeringsledare inte har tillräcklig utbildning och övning och att modern utrustning för alarmeringsledning i viss utsträckning saknas.

Antalet platser i enskilda skyddsrum beräknas den 1 juli 1973 uppgå till ca 4,8 milj., varav ca 3,4 milj. i bostadsbebyggelse. Tillgången på skyddsrum är totalt sett god under förutsättning att förvarningssystemet ger tillräcklig förvarning och att befolkningen inte behöver vistas i skyddsrummen under lång tid. Eljest erfordras att varje person disponerar ett betydligt större utrymme än vad som nu finns i skyddsrummen. Den lokala fördelningen av skyddsrummen är i vissa avseenden mindre lämplig. Skyddet över ytan i de största städerna betecknas som dåligt och inom stora områden som obefintlig. Den lokala bristen på skyddsrum i inneområdena i de större städerna, i bostadsområden med låghus och villabebyggelse samt i flera mindre orter med militära mål får tills vidare mötas genom utrymning och omflyttning av befolkningen.

Skyddsmasker för befolkningen finns f. n. till ett antal av ca 1,6 milj. En begränsad anskaffning pågår med den inriktning som statsmakterna har angett i prop. 1972:75 och som innebär att en fortlöpande produktion upprätthålls för att kunna anskaffa skyddsmasker åt hela befolkningen inom en rimlig beredskapstid.

Den gällande planläggningen för utrymning, inkvartering och omflyttning samt flyktingmottagning grundar sig på förut gjorda prognoser för befolknings- och fordonsutveckling m. m. En översyn av utrymningssystemet har tidigare förutsatts bli nödvändig i början av 1970-talet. Utvecklingen har bekräftat denna bedömning främst i fråga om planläggning för invasionsutrymning. Planläggningsföreskrifterna för luftanfallsutrymning kan behållas i huvudsak oförändrade fram till år 1977. Utrymningarna kan enligt planerna anpassas till situationen vid beslutstillfället genom att olika typer av utrymning och olika omfattning i fråga om geografiska

områden och befolkningskategorier kan väljas allt efter läget.

I perspektivplanen gjord avvägning syftar enligt civilförsvarsstyrelsen till att oavsett ekonomisk ram utforma ett civilförsvar som på sikt är balanserat med hänsyn till samtliga angreppsfall. Ju lägre planeringsram som därvid har gällt, desto mer resurser har under 1970-talet avdelats till åtgärder som ger effekt först på lång sikt. Vidare planeras förhållandevis mer resurser in för skadeförebyggande än skadeavhjälpande verksamhet. För avvägningar inom de delar av perspektivplanen som gäller åtgärder som finansieras såväl inom som utom fjärde huvudtiteln har tyngdpunkten särskilt i låga ramar förlagts till fortsatt skyddsrumsutbyggnad.

För programplaneringen innebär detta synsätt enligt civilförsvarsstyrelsen att tillräckliga resurser under 1970-talet måste avdelas för att på sikt anskaffa skyddsmasker åt befolkningen, för fortsatt utbyggnad av anläggningar åt civilförsvarsorganisationen samt för forskning, försök och utveckling som ger effekt först på längre sikt. De besparingar som till följd härav blir nödvändiga under 1970-talet måste göras genom att undsättningsorganisationen minskas och beredskapen sänks.

Målet för huvudprogrammet under programplaneperioden är enligt civilförsvarsstyrelsen att förbättra befolkningens skydd över ytan, främst i samband med markstrider, att börja förbättra skyddsmöjligheterna i 14 av de största städernas inneområden, att materiellt och personellt komplettera den reducerade lednings- och undsättningsorganisationen och anpassa den till främst det konventionella krigets krav samt att upprätthålla beredskap för att vid statsmakternas eventuellt senare beslut kunna anskaffa skyddsmasker åt hela befolkningen.

Vidare ses under programplaneperioden utrymningsplanläggningen över för att kunna anpassas till utvecklingen. Däremot måste nuvarande takt i utbyggnaden av ledningscentraler, skydd för framskjutna enheter och branddammar minskas. Moderniseringen och i vissa fall ersättningen av äldre centraler måste i stor utsträckning ställas på framtiden. Med denna avvägning och i avvaktan på bättre utredningsunderlag har medel inte satts av inom den anvisade planeringsramen för att avhjälpa brister i organisationens beredskap och uthållighet.

Delprogrammet Ledning utvecklas i huvudsak enligt inriktningen i programplanen för perioden 1972/73–1976/77. Utvecklingen syftar till att förenkla stabernas organisation och verksamhet, att förbättra underrättelsetjänsten och att fortsätta uppbyggnaden av alarmerings- och sambandstjänsten. Ambitionsnivån måste dock sänkas av ekonomiska skäl vilket bl.a. innebär att utbyggnaden av anläggningar får ske på längre sikt än vad som avsågs tidigare.

I fråga om alarmeringsberedskapen föreslås att alarmeringsledarna för viktiga områden skall ingå i civilförsvarsstyrelsens fredsorganisation fr. o. m. budgetåret 1974/75. Inom alarmeringsområdet sker under perioden i övrigt fortsatt anpassning till moderniseringen av luftförsvarscentraler och utbyggnad av sektorlarmförbindelser. På lokal nivå kompletteras manöversystemen och materielen för utomhusalarmering.

Inom sambandsområdet installeras utrustningar i ledningscentraler och observationsplatser i takt med att anläggningar färdigställs. I provisoriska anläggningar anordnas huvudabonnemang. Utvecklingen av den kommunala räddningstjänsten och planerad uppbyggnad av länsalarmeringscentraler med tillhörande SOS-tjänst följs upp under perioden. Särskilt skall behovet av direktförbindelser mellan alarmeringscentraler och civilförsvarets ledningscentraler prövas.

Eftersom det är viktigt att undsättning kan sättas in snabbt efter vapenverkan skall tyngdpunkten i civilförsvaret alltjämt ligga på de lokala enheterna, som åtminstone under de första timmarna av en undsättningsinsats skall kunna verka utan hjälp utifrån. Skydd för framskjutna enheter ur undsättningsorganisationen jämte krigsbranddammar byggs därför ut så långt de ekonomiska resurserna medger. Detta innebär att utbyggnadsprogrammet avsevärt reduceras jämfört med tidigare planering. För de regionala undsättningskårerna gäller att de under perioden förstärks med ytterligare brandenheter och att grupperingen ses över med hänsyn till den ändrade inriktningen.

Enligt programplanen bör målet vara att varje medborgare i riskorter får tillgång till skyddsrumsplats utan att utrymning behöver tillgripas. Enskilda skyddsrum bör därför komma till i takt med byggnadsproduktionen i dessa orter. Skyddsrumsbyggnadsplikt bör snarast möjligt åter införas för de inre områdena i större städer som nu saknar sådan skyldighet. En fysisk skyddsrumsplanering som syftar till att avgränsa skyddsrumspliktiga områden, registrera skyddsrumstillgången och få till stånd skyddsrum i speciella bristområden bör införas. Medel för att förbättra befintliga befolkningsskyddsrum sätts av mot slutet av programplaneperioden.

Enskilda skyddsrum är den kostnadsmässigt största delen av delprogrammet Skydd för allmänheten. De enskilda skyddsrummen finansieras utan statsbidrag med undantag för skol- och trafikantskyddsrum. Att bereda befolkningen skydd genom skyddsrum är grundläggande för civilförsvarets effekt. Eftersom enskilda skyddsrum anordnas endast i samband med produktion av byggnader ökar effekten relativt långsamt. Den genomsnittliga kostnaden per skyddsrumsplats har i perspektivplanen satts till 400 kr., vilket ger en årskostnad för enskilda skyddsrum för budgetåret 1971/72 av ca 113 milj. kr.

Beträffande kostnadsutvecklingen anför civilförsvarsstyrelsen att vissa kvalitetsförbättringar och åtgärder för att medge längre tids vistelse i skyddsrummen m. m. samt fortsatt rationalisering av byggnadstekniken, som kan leda till ökat antal friliggande skyddsrum, bidrar till att platskostnaden blir högre. Å andra sidan minskar kostnaden genom att den genomsnittliga skyddsrumsstorleken ökar och att möjligheter till effektivt fredsutnyttjande tas till vara.

Civilförsvarsstyrelsen redovisar som förut har nämnts i programplanen en alternativ planeringsinriktning inom en kostnadsram om ca 143 milj. kr. per budgetår under perioden. Genom de kompletterande åtgärder som är möjliga att vidta inom denna ökade ram kan den nya inriktningen av

den minskade undsättningsorganisationen genomföras till programplaneperiodens slut. Vidare kan en med hänsyn till totalförsvarets mål rimlig beredskap upprätthållas, organisationen inom rimlig tid förses med anläggningar och produktionen av barnskydd balanseras mot nuvarande produktion av skyddsmasker. Skyddsmöjligheterna i inneområdena kan förbättras snabbare.

För undsättningsorganisationens uppbyggnad och inriktning behövs enligt detta alternativ ytterligare 15 milj. kr. under perioden. Till ökad mobiliseringsberedskap och uthållighet beräknas under samma tid ytterligare 19,2 milj. kr., till anläggningar 25 milj. kr., till skyddsmasker 28,9 milj. kr. och till skyddsrumsplatser i städernas inneområden 3,5 milj. kr., dvs. sammanlagt under perioden ytterligare 91,6 milj. kr.

Betalningsmedlens fördelning inom huvudprogrammet på produktionsområden i nivån 124,6 milj. kr. under perioden 1973/74–1977/78 framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; milj. kr.). I summan har inräknats 12 milj. kr. för utgifter under budgetåren 1973/74 och 1974/75 som kan behövas på grund av tidigare åtaganden.

Produktionsområde	Summa
6.1 Förvaltning	144,4
6.2 Utbildning av civilförsvarspersonal m. m.	119,1
6.3 Civilförsvarsutbildning av allmänheten	12,0
6.4 Underhåll och förrådsverksamhet	92,8
6.5 Materielanskaffning m. m.	129,0
6.6 Anskaffning av förråd och utbildningsanläggningar	30,0
6.7 Anskaffning av skyddsrum m. m.	127,5
6.8 Forskning, försök, utveckling	9,0
Summa	*663,8*
Justering för intäkter och överplanering	– 29,0
Summa	*634,8*[1]

[1] På grund av höjt lönekostnadspålägg tillkommer 5 milj. kr.

Kostnadernas fördelning i nivå 124,6 milj. kr. efter deras tidmässiga effekt framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Vidmakthållande på kort sikt av befintliga resurser (6.1, 6.4)	237,2
Omsättning av äldre och tillförsel av nya resurser (6.2–3, 6.5–7)	417,6
Forskning och utveckling (6.8)	9,0
Summa	*663,8*
Justering för intäkter och överplanering	– 29,0
Summa	*634,8*

Departementschefen

Säkerhetspolitiska överväganden

Säkerhetspolitikens inriktning behandlade jag utförligt vid anmälan av prop. 1972:75 (s. 98–108). De bedömningar som där gjordes låg till

grund för 1972 års försvarsbeslut. Den internationella utvecklingen sedan dess föranleder inte någon ändring av de sammanfattande bedömningar jag då gjorde.

Jag framhöll bl. a. att utvecklingen efter år 1968 pekar mot att det för första gången på mycket lång tid har inträtt en situation i Europa som kan innebära förutsättningar för att uppnå ett mera varaktigt tillstånd av avspänning och samarbete. Den fortsatta utvecklingen har ytterligare underbyggt denna bedömning.

Utvecklingen har medfört att sannolikheten för krig i Europa mellan stormaktsblocken nu är liten. Av detta kan man dock inte dra slutsatser om hur sannolikheten för krig blir i framtiden. Dessutom föreligger alltjämt de rent militära förutsättningarna för ett snabbt omslag till ett storkrig i Europa. Verkliga reduceringar av rustningsnivåerna på ömse håll i Europa har inte skett och de båda stormaktsblockens förmåga att snabbt öka styrkorna i Europa har inte minskat. Beredskapen är också alltjämt hög på ömse håll och övningsverksamheten intensiv även i vårt närområde.

Fördragen mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Sovjetunionen resp. Polen ratificerades i maj 1972. Direkta överläggningar mellan de båda tyska staterna har lett till flera överenskommelser, främst det viktiga huvudavtalet, som normaliserar förhållandet dem emellan och avser att bereda väg för deras inträde i Förenta Nationerna.

Förberedande förhandlingar inför den länge aviserade konferensen om säkerhet och samarbete i Europa inleddes i november i Helsingfors. Särskilda förhandlingar om rustningsbegränsning i Centraleuropa planeras till senare i år. Förberedande kontakter inför dessa förhandlingar torde inledas inom kort.

Fördraget om förbud mot tillverkning och innehav av biologiska stridsmedel och toxinvapen öppnades för undertecknande i april 1972. Vid nedrustningskonferensen i Genéve fortsätter arbetet med ett motsvarande förbud mot kemiska stridsmedel. Det är dock svårt att nu bedöma när man kan uppnå en sådan överenskommelse.

I samband med president Nixons besök i Moskva i maj 1972 träffades överenskommelse om att begränsa arsenalerna av strategiska kärnvapen. Även om dessa s. k. SALT-avtal inte innebär nedrustning i egentlig mening så innebär de dock ett framsteg, eftersom Förenta Staterna och Sovjetunionen därigenom har underkastat sig rustningsbegränsningar. Det avtal och den överenskommelse som trädde i kraft den 3 oktober 1972 begränsar innehavet av de defensiva strategiska kärnvapen som kallas för ABM-vapen samt en del av de offensiva strategiska kärnvapnen. I det senare avseendet är avtalen endast preliminära och fortsatta förhandlingar mellan Sovjetunionen och Förenta Staterna om begränsningar av de offensiva strategiska kärnvapnen inleddes under slutet av förra året. SALT-förhandlingarna syftar till att stabilisera kärnvapenbalansen mellan supermakterna på nuvarande nivå. Detta skall främst ske genom begränsningar i antalet vapenbärare men även genom restriktioner på några, ehuru inte alla, av de tekniska utvecklingstendenser som hotar balansen.

Minst lika viktig som de formella avtalsresultaten torde den ömsesidiga förståelse vara som Sovjetunionen och Förenta Staterna uppnår för varandras försvarsproblem genom SALT-förhandlingarna. Förhandlingarnas hittills gynnsamma förlopp har medfört att ett förödande strategiskt kärnvapenkrig, mellan supermakterna och mot deras territorier, förefaller ha blivit mycket osannolikt. Sannolikheten för kärnvapenkrig på lägre nivå förefaller emellertid inte nödvändigtvis ha reducerats genom SALT-avtalen.

De hittillsvarande resultaten av SALT-förhandlingarna ger anledning till förhoppningen att några drastiska anslagshöjningar till strategiska kärnvapensystem inte kommer att äga rum under de närmaste åren. Fortsatt teknisk utveckling och ersättningsanskaffning av sådana system måste man dock räkna med. Man kan vidare utgå från att höjningar av stormaktsblockens försvarsanslag kommer att stöta på politiska svårigheter i både öst och väst. Behoven av medel för inre samhällsutveckling är stora på alla håll.

Det finns även andra inslag i situationen. Om Atlantpakten och Warszawapakten även i fortsättningen skall upprätthålla nuvarande konventionella styrkor och möjligheter att möta eventuella konflikter utan att tillgripa kärnvapen, s. k. graderat motstånd, torde betydande kostnadsökningar bli ofrånkomliga. En fortsatt konstant försvarskostnadsnivå torde kräva successiva reduceringar och strukturförändringar inom båda blockens försvar och kan, av diskussionen utomlands att döma, medföra att doktrinen om graderat motstånd så småningom urholkas och att större avseenden än tidigare kommer att fästas – åtminstone i doktrin- och försvarsplaneringsdiskussioner – vid taktiska kärnvapen med hög precision.

På sovjetisk sida pågår vidare en omfattande utbyggnad av flottstyrkorna. Sovjetunionen minskar därigenom snabbt västmakternas hittillsvarande dominans på världshaven. De växande sovjetiska sjöstridskrafterna i Murmansk-området bör ses mot denna globala bakgrund. Sovjets förberedelser för försvar av detta basområde berör av naturliga skäl även indirekt styrkeförhållandena i vårt närområde.

Beträffande de utomeuropeiska förhållandenas utveckling sedan det senaste försvarsbeslutet skall främst uppmärksammas utvecklingen i Indokina, som präglats både av en tidvis hög krigsnivå och av intensiva förhandlingar i syfte att få slut på kriget.

I Mellersta Östern är läget fortfarande instabilt. Någon avgörande förändring av situationen i området har inte inträtt. Inga tecken tyder på att framsteg mot en politisk lösning är nära förestående.

Med anledning av vad jag nu har anfört anser jag mig kunna konstatera att Sveriges säkerhetspolitiska läge under det senaste året inte har ändrats så att någon förändring av mål och inriktning enligt 1972 års försvarsbeslut nu behöver vidtas.

Anvisningar för perspektivplanering

Kungl. Maj:t uppdrog i juni 1972 åt överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen att genomföra perspektivplanering för det militära försvarets

och civilförsvarets utveckling efter år 1977. Resultatet av denna planering skall redovisas i perspektivplaner. Samtidigt bemyndigades chefen för försvarsdepartementet att ge närmare anvisningar för perspektivplaneringen.

Med stöd av detta bemyndigande lämnade jag i juni 1972 de första anvisningarna. I dessa anvisningar anges bl. a. att arbetet med att ta fram underlag m. m. inför nästa större beslut om försvarets inriktning skall utgå från att detta beslut kommer att fattas våren 1977 och att statsmakternas ställningstagande härvid skall baseras på underlag bestående av bl. a. perspektivplaner och på dessa grundade programplaner för det militära försvaret och civilförsvaret.

I anvisningarna meddelas vissa säkerhetspolitiska utgångspunkter för perspektivplaneringen. För närmare kännedom om dessa hänvisas till anvisningarna vilka har tillställts riksdagens försvarsutskott och utrikesutskott. Enligt intentionerna i prop. 1972:103 har dessutom särskild redogörelse lämnats försvarsutskottet.

Som underlag för planeringen skall till en början utnyttjas vissa av de angreppsfall som redovisas i rapporter från krigsmaktens miljöutredning och befolkningsskyddets miljöutredning i september 1970 resp. januari 1971 och som låg till grund för föregående perspektivplaner. Ett kompletterande miljöunderlag kommer att tillföras planeringen i juni 1973.

Under perspektivplaneringens fas 1 skall strukturer tas fram för några ekonomiska områden inom ett visst studieintervall. Dessa områden skall förläggas så att lönsamhetsgränser vad gäller egenskaperna hos strukturerna samt för väsentligare system och förband blir belysta.

Den allmänna prisutvecklingen, såsom den avspeglas i nettoprisindex, förutsätts innebära att prisnivån fördubblas under en 20-årsperiod. Den militära utgiftsramen för budgetåret 1972/73 omräknad till antaget prisläge i början av 1990-talet utgör således omkring 14 miljarder kr. För det ekonomiska studieintervall som har anvisats för det militära försvarets perspektivplanering ligger den undre gränsen vid en årlig resurstilldelning om 10 miljarder kr. i antaget prisläge i början av 1990-talet och den övre gränsen vid en årlig resurstilldelning om 20 miljarder kr. i samma prisläge.

En betydande del av civilförsvarets kostnader finansieras på annat sätt än över statsbudgeten. Avsevärda kostnader vilar finansiellt på kommuner, fastighetsägare och hyresgäster samt företag. Samtliga dessa åtgärder, dvs. även de som finansieras utanför statsbudgeten, måste övervägas vid ställningstagande till avvägningen mellan och inom de olika delprogrammen. Härav följer att avvägningen inte skall styras av kostnadsfördelningen mellan olika finansiärer. Civilförsvarets nuvarande totala kostnader uppskattas till 280 milj. kr., vilket omräknat till antaget prisläge i början av 1990-talet motsvarar ca 560 milj. kr. Det ekonomiska studieintervall som har anvisats för civilförsvarets perspektivplanering ligger inom gränserna 450 milj. kr. och 900 milj. kr. i antaget prisläge i början av 1990-talet.

Överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen har anmodats inlämna perspektivplan del 1 till Kungl. Maj:t senast den 1 juni 1974.

Det militära försvarets utveckling

Min syn på den fortsatta programplaneringen för det militära försvaret redovisade jag utförligt vid anmälan av prop. 1972:75. Jag anförde därvid bl. a. att den internationella militärtekniska utvecklingen påverkar inriktningen av och takten i anskaffningen av försvarsmateriel för våra behov. Vi bör eftersträva att skapa förutsättningar för att anskaffa vapen och utrustning av tillräckligt hög kvalitet. Konsekvenserna av den tekniska utvecklingen i form av kraftiga kostnadsstegringar för kvalificerade vapensystem medför dock stora svårigheter för länder med begränsade resurser. Det kan emellertid konstateras att detta förhållande gäller även inom stormakterna.

De svenska försvarsutgifternas utveckling bör ses i förhållande till utvecklingstendenserna i omvärlden. Världens samlade försvarsutgifter i fasta priser ökade snabbt under perioden 1965–1968 men visar sedan år 1969 en svagt fallande tendens. De totala resurser som avdelades för försvarsändamål minskade från år 1969 till år 1970 med mer än två procent. Analysen av budgeter och planer för åren därefter antyder ytterligare minskningar i försvarsutgifterna i fasta priser för många länder. Flera oberoende statistiska studier stöder slutsatsen att utvecklingen av världens samlade försvarsutgifter visar en tendens till en fortsatt minskning eller åtminstone en stabilisering på en något lägre nivå än den som gällde år 1969. Underlaget för denna slutsats präglas självfallet av en viss osäkerhet, främst beroende på svårigheten att entydigt definiera försvarsutgifterna i olika länder och skapa mätinstrument som tillåter en total sammanställning av utgifterna. Det väsentliga enligt min mening är emellertid att vi entydigt kan slå fast att den snabba tillväxt i omvärldens försvarsresurser som utmärkte stora delar av 1960-talet nu är bruten.

Följande tabell illustrerar vad jag har anfört om försvarsutgifternas utveckling i andra länder.

Trender i världens försvarsutgifter

	Procentuella förändringar i försvarsutgifter. Baserat på fasta priser[1] [2]				
	1967–68	1968–69	1969–70	1970–71	1971–72
USA	+ 2,6	– 4,2	– 9,8	– 3,9	– 3,4
Storbritannien	– 2,0	– 6,3	– 0,2	+ 0,1	+ 2,0
Frankrike	– 0,1	– 1,4	– 0,5	+ 0,7	+ 2,9
Förbundsrepubliken Tyskland	– 11,4	+ 8,9	+ 0,8	+ 8,2	+ 4,3
Italien	+ 1,9	– 1,9	+ 5,4	+ 0,3	+ 9,9
Kanada	– 5,8	– 5,6	+ 5,0	– 2,4	[3]
Norge	+ 10,8	+ 0,8	+ 0,4	+ 2,4	+ 2,7
Danmark	+ 6,9	– 1,3	– 2,2	+ 4,0	[3]
Sverige	+ 0,3	+ 5,0	– 3,9	– 1,1	+ 6,0
Finland	+ 15,4	– 9,2	+ 3,2	+ 6,2	[3]
Schweiz	– 1,5	+ 3,2	+ 0,6	+ 1,5	+ 4,8
Österrike	+ 0,9	+ 2,7	+ 1,8	– 4,3	+ 0,9
Sovjetunionen	+ 15,5	+ 5,9	+ 1,1	± 0	± 0
Polen	+ 10,3	+ 13,4	+ 7,3	+ 6,5	+ 5,7

	Procentuella förändringar i försvarsutgifter. Baserat på fasta priser[1] [2]				
	1967–68	1968–69	1969–70	1970–71	1971–72
Tyska Demokratiska Republiken	+ 61,1	+ 9,5	+ 6,3	+ 6,7	+ 5,9
Tjeckoslovakien	+ 4,8	+ 6,9	+ 6,5	+ 1,6	+ 5,9
Atlantpakten	+ 1,4	– 3,4	– 7,2	– 2,3	[3]
Warszawapakten	+ 15,9	+ 6,8	+ 2,0	+ 0,8	[3]
Världen totalt	+ *6,4*	+ *1,3*	– *2,3*	[3]	[3]

[1] För budgetåren 1970/71 och 1971/72 avser beräkningen budgeterade utgifter.
[2] För WP-staternas del har beräkning skett på basis av löpande priser
[3] Uppgift saknas.

Källa: SIPRI Yearbook 1972.

Försvarsutgifternas andel av ett lands samlade produktionsresultat, bruttonationalprodukten (BNP), ger en bild av den prioritet som ges försvarssektorn i förhållande till andra behov av varor och tjänster. Tillgänglig statistik visar, med all reservation för mätinstrumentens brister, en påtagligt fallande tendens för det stora flertalet länder. Allt mindre del av ländernas totala produktionsresurser avdelas således för försvarsändamål. Följande tabell illustrerar denna tendens.

Försvarsutgifter i procent av bruttonationalprodukten till marknadspris

	1967	1968	1969	1970	1971
USA	9,5	9,3	8,7	7,8	7,3[1]
Storbritannien	5,7	5,4	5,0	4,9	4,7
Frankrike	5,0	4,8	4,4	4,0	3,1
Förbundsrepubliken Tyskland	4,3	3,6	3,6	3,3	2,8
Italien	3,1	3,0	2,7	2,8	2,6
Kanada	2,8	2,7	2,4	2,5	1,8
Norge	3,5	3,7	3,6	2,9	3,1
Danmark	2,7	2,8	2,6	2,3	2,4
Sverige	3,9	3,9	3,9	3,7	3,7
Finland	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4
Schweiz	2,4	2,4	2,2	2,1	1,9
Österrike	1,3	1,2	1,2	1,2	1,0
Sovjetunionen	10,6	11,1	11,0	11,0	–
Polen	5,4	4,8	5,0	5,2	5,2
Tyska Demokratiska Republiken	3,7	5,7	5,9	5,9	5,9
Tjeckoslovakien	5,7	5,7	5,6	5,8	5,8

[1] Försvarsutgifternas andel av BNP för åren 1972 och 1973 beräknas till 7 % resp. 6,4 % enligt Statement of Secretary of Defense Melvine R. Laird before the Senate Armed Services Committee on the FY 1973 Defense Budget and FY 1973–1977 Program.

Källa: The Military Balance 1971–72 och 1972–73.

Uppgifterna beträffande Sveriges försvarsutgifter stämmer inte helt överens med officiell svensk statistik, vilket förklaras av bl. a. olika redovisning av dessa utgifter. Det bör vidare noteras att de båda angivna käl-

lorna använder olika beräkningsmetoder. Med dessa reservationer visar dock tabellerna att den under stora delar av 1960-talet snabba ökningen av försvarsresurser har följts av en tendens till stabilisering och i många fall avsevärda minskningar under de senaste åren. Vidare gäller att prisutvecklingen de senare åren har varit förhållandevis snabb för ett flertal länder. Detta gäller speciellt prisutvecklingen på produktionsfaktorn arbetskraft. Härtill kommer de tidigare berörda kostnadsstegringarna för kvalificerade vapensystem. Av de angivna förhållandena kan dras den slutsatsen att omvärldens krigsmakter måste minska i kvantitativ omfattning eller att omsättningen av materiel måste ske i betydligt lägre takt än f. n. och med inriktning mot enklare vapensystem. Denna tendens kan redan nu skönjas vilket i någon mån belyses av följande uppgifter gällande stormakterna.

Utvecklingen av stormakternas väpnade styrkor och visst materielinnehav

	USA		Sovjetunionen	
	1970	1972	1970	1972
Total väpnad styrka	3 161 000	2 391 000	3 535 000	3 375 000
Strategiska vapen				
ICBM[1]	1 044	1 054	1 300	1 530
Armén				
Väpnad styrka	1 363 000	861 000	2 000 000	2 000 000
Marinen				
Väpnad styrka	694 000	602 000	475 000	475 000
U-båtar	103	91	370	295
Kryssare	10	9	22	24
Jagare	152	126	99	95
Flygvapnet				
Väpnad styrka	810 000	730 000	480 000	550 000
Stridsflygplan	6 500	6 000	10 200	9 000

[1] Interkontinentala robotar

Källa: The Military Balance 1970–71, 1972–73.

De tidigare berörda kostnadsstegringarna för personal och kvalificerad vapenmateriel skärper kraven på prioritering vid ställningstaganden till olika vapensystem. Den fortsatta utvecklingen av det militära försvaret kräver enligt min mening bl. a. mot denna bakgrund klara riktlinjer för avvägningen mellan kvalitet och kvantitet.

Den organisatoriska numerär för vilken försvarsmateriel anskaffas bör i första hand bestämmas med hänsyn till våra deklarerade säkerhetspolitiska ambitioner och militärgeografiska förutsättningar. Det är emellertid inte möjligt att av dessa dra entydiga slutsatser om lämplig numerär. Om det lämpliga antalet förband av olika skäl inte kan utrustas med materiel av en viss kvalitet bör lösningen i allmänhet vara att de utrustas med tekniskt mindre avancerade vapensystem. Inom en given kostnadsram kan därvid antalet förband i stället ökas. Denna princip kan dock inte tillämpas genomgående på alla system. För vissa vapensystem är möjlig-

heterna att över huvud taget nå verkan bestämmande för kvaliteten på systemet och för det antal enheter som behövs.

Beträffande resursernas tidsmässiga avvägning framhöll jag i prop. 1972:75 att det militära försvarets operativa styrka kunde tillåtas gå ned något under de närmaste åren i syfte att förstärka resurserna för att skapa effekt och handlingsfrihet på sikt. Denna bedömning gjordes mot bakgrund av de senaste årens utveckling mot en politisk avspänning i Europa. Det gångna året ger, som jag har framhållit tidigare, inte anledning till en ändrad uppfattning härvidlag.

Vid den fortsatta utvecklingen av det militära försvaret bör strävan vara att så stor del som möjligt av tillgängliga resurser används för materielanskaffning och utbildning som ger försvarseffekt i framtiden. Åtaganden som binder avsevärda resurser under en lång period bör emellertid göras med stor försiktighet.

Det militära försvaret bör byggas upp så att det i allt väsentligt är balanserat och ger möjlighet till djupförsvar med kraftsamling till gränser och kuster. Begränsningar i denna målsättning kan bli nödvändiga av olika skäl. Därvid bör sådana åtgärder prioriteras som medför att vårt försvar blir i vidsträckt mening uthålligt. Härigenom får försvaret enligt min mening den största krigsavhållande effekten. Mot denna bakgrund bör de delar av krigsorganisationen som utgörs av avvägningsprogrammen Rörliga markstridsförband, Lokalt bundna markstridsförband, Övervattensstridsförband och Luftförsvarsförband utgöra den bas på vilken det militära försvarets avhållande förmåga skall byggas. Denna bas bör kompletteras med bl. a. ett kvalificerat spaningsflyg och en effektiv signalspaning för att möjliggöra en god förvarning. Fjärrstridsförbanden bör ges lägre prioritet.

Jag går så över till avvägningsprogrammens inriktning och tar därvid mot bakgrund av överbefälhavarens programplan upp vissa allmänna riktlinjer som bör gälla för den fortsatta planeringen. Vid genomförandet kan variationer och förändringar inom ramen för dessa riktlinjer bli aktuella, t. ex. med hänsyn till resultaten av pågående och planerade studier och utredningar.

Utformningen av Markstridsförbanden har stor betydelse för tilltron till vår förmåga att genomföra ett uthålligt försvar över territoriet. Omfattningen av avvägningsprogrammen Rörliga markstridsförband och Lokalt bundna markstridsförband kan varieras endast inom vissa gränser. Antalet enheter inom de lokalt bundna markstridsförbanden bör med hänsyn till vårt lands storlek vara förhållandevis högt. De kvalificerade, rörliga markstridsförbanden skall kunna kraftsamlas i olika angreppsriktningar för avvärjande strid. De bör därför hållas på en jämförelsevis hög kvalitetsnivå. Dessa förhållanden medför bl. a. att antalet rörliga förband i stor utsträckning blir beroende av tillgängliga ekonomiska resurser. Jag biträder i stort den avvägning mellan rörliga och lokalt bundna markstridsförband som programplanen ger uttryck för. Jag vill i detta sammanhang framhålla att de framtida infanteribrigaderna avses få en högre standard än de nuvarande samt att de brigader som förs

över till lokalförsvarsförband i stort sett behåller sin materiel.

För Övervattensstridsförbanden är tekniska prestanda av större betydelse än för markstridsförbanden. Det disponibla antalet är dock av grundläggande betydelse också för dessa förband. För att göra det möjligt att anskaffa ett tillräckligt antal fartyg för ytattackuppgifter bör därför den påbörjade övergången till lättare enheter fortsätta. Sådan fartygsmateriel bör väljas som företrädesvis är lämpad för kustnära uppträdande i invasionsförsvaret, dvs. i första hand patrullbåtar och torpedbåtar. Jag godtar i princip överbefälhavarens inriktning av avvägningsprogrammet.

Överbefälhavaren redovisar en minskning av avvägningsprogrammet Fjärrstridsförband. Detta står i överensstämmelse med 1972 års försvarsbeslut. Överbefälhavaren föreslår att den pågående anskaffningen av 175 attack-, spanings- och skolflygplan av typ 37 Viggen genomförs. Jag kommer senare att lämna förslag till Viggenprogrammets fortsatta utformning. I avvaktan härpå bör förutsättas att det s. k. "175-kontraktet" kommer att ligga fast. Tre ubåtar av typ A 14 har beställts. Härigenom behålls möjligheterna att inom landet utveckla och tillverka ubåtar.

Beträffande avvägningsprogrammet Luftförsvarsförband har riksdagen beslutat att jaktversionen av flygplan 37 Viggen skall utvecklas för senare anskaffning. Riksdagen uttalade härvid att ansträngningar skulle vidtas för att minska kostnaderna för detta utvecklingsarbete. Den planering som redovisas i överbefälhavarens programplan har tagit hänsyn härtill. Jag är inte beredd att ta ställning till överbefälhavarens förslag rörande utvecklingstakten för flygplan JA 37 Viggen. Myndigheternas planering innebär även att del av luftvärnsförbanden hålls på en hög teknisk nivå. Modernisering sker genom anskaffning av luftvärnsrobotar. Antalet luftvärnsförband går dock ned.

Beträffande avvägningsprogrammen Central och högre regional ledning, Allmän försvarsforskning samt Gemensamma myndigheter och funktioner vill jag anföra att kostnaderna för fredsorganisationen och övriga fasta kostnader måste begränsas. Den restriktivitet som överbefälhavarens planering ger uttryck för anser jag vara nödvändig och riktig.

De senaste årens pris- och löneutveckling gör att uppmärksamhet måste ägnas försvarets kostnadsstruktur. Som jag tidigare har framhållit är det av stor vikt att tillgängliga resurser koncentreras till materielanskaffning och utbildning. Bl. a. är det viktigt att uppmärksamma och begagna alla möjligheter att begränsa utgifterna för administration samt freds- och förvaltningsorganisationen.

Ett viktigt led i denna verksamhet är den översyn av arbetsuppgifter och organisation som har skett beträffande fortifikationsförvaltningen och försvarets forskningsorganisation samt den omorganisation som pågår vid försvarets materielverk. Förslag beträffande fortifikationsförvaltningen och forskningsorganisationen bereds f. n. inom försvarsdepartementet.

En fortsatt översyn av arbetsuppgifter och organisation vid försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse och värnpliktsverket övervägs och bör komma till stånd så snart erforderliga utredningsresurser kan frigöras. Jag bedömer också att en översyn av den centrala stabsorganisationen bör kunna påbörjas under åren 1974–1975.

Vad utbildningen beträffar har försöken med modifierad grundutbildning satts igång. Överbefälhavaren har planerat fortsatt modifierad utbildning under programplaneperioden. I avvaktan på förslag från 1972 års värnpliktsutredning godtar jag detta.

Repetitionsutbildningens omfattning har reducerats i myndigheternas programplaner. För arméförbandens del har en kraftigare minskning skett under periodens senare del än för det första året av planeringsperioden. Marinchefen räknar med att nästan helt ställa in repetitionsutbildningen under budgetåret 1973/74 medan flygvapenchefen räknar med att genomföra ungefär hälften av tidigare planerad repetitionsutbildning. Överbefälhavaren uttalar att han inte kan acceptera en så stark reducering som försvarsgrenscheferna har föreslagit. Han anmäler vidare att han avser att granska repetitionsutbildningssystemet.

För egen del anser jag att reduceringar i repetitionsutbildningens omfattning kan accepteras med hänsyn till bl. a. min bedömning av krigsriskerna i närtiden och för att möjliggöra att resurser sätts av för åtgärder som ger styrka på längre sikt. Jag anser därför att repetitionsutbildningen vid armén under budgetåret 1973/74 bör kunna begränsas något utöver vad chefen för armén har föreslagit. Jag anser däremot, liksom överbefälhavaren, att en något större omfattning av repetitionsutbildningen vid armén bör eftersträvas under de därpå följande fyra åren. Beträffande repetitionsutbildningens omfattning vid marinen och flygvapnet kan jag i huvudsak godta marinchefens resp. flygvapenchefens planering. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t i juni 1972 har meddelat vissa föreskrifter rörande repetitionsutbildningen inom armén, varigenom besparingar kan göras genom minskning av antalet tjänstgöringsdagar utan att antalet repetitionsinkallade värnpliktiga sjunker i motsvarande grad.

Jag går så över till att behandla personalutvecklingen inom det militära försvaret. Kungl. Maj:t har genom beslut i december 1971 uppdragit åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta åtgärder för att genomföra vissa personalminskningar inom försvaret. För perioden 1972/73–1976/77 har som mål angetts en minskning med minst 2 500 anställda. I en till beslutet fogad promemoria anges att vissa beslut av statsmakterna kan medföra ökningar av den anställda personalen. Överbefälhavaren har i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut gett direktiv för minskning av antalet anställda inom olika organisationer. Dessa direktiv innebär att personalminskningen under perioden skall vara netto omkring 3 000. Myndigheternas planering visar på vissa problem att uppnå avsedda reduceringar, bl. a. gäller detta de förbandsbundna verkstädernas civila personal. Överbefälhavaren föreslår att vissa åtgärder vidtas för att underlätta personal-

minskningen. Den tidigare nämnda översynen av arbetsuppgifter och organisationen vid vissa myndigheter är ett led i denna verksamhet.

En minskning av antalet anställda bör ske utan friställningar och sålunda främst genomföras i samband med naturliga avgångar. Antalet pensionsavgångar t. o. m. budgetåret 1977/78 bland civil personal inom försvaret har beräknats till mellan 4 000 och 5 000 beroende på vilken pensionsålder som tillämpas i de olika individuella fallen. Härtill kommer övrig s. k. naturlig avgång.

I syfte att ytterligare underlätta rationaliseringsverksamheten har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1972 uppdragit åt statens personalnämnd att med biträde av försvarets personalnämnd svara för omplacering av övertalig personal inom försvaret. Härtill kommer det trygghetsavtal för statstjänstemän som har ingåtts den 30 oktober 1972 mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer. Detta ger möjlighet att genom beslut fattade före den 1 januari 1974 tillämpa normerna i Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1960 med föreskrifter om särskilda förmåner för viss övertalig personal vid försvaret.

Överbefälhavaren anmäler att befintliga bindningar inom byggnadsverksamheten skapar vissa svårigheter att i tid kunna tillgodose investeringsbehoven i samband med personalminskningar. Enligt min mening är vissa investeringar nödvändiga och bör prioriteras för att snabbt nå avsedda rationaliseringsvinster. Det är emellertid också nödvändigt att i detta sammanhang beakta bl. a. det förslag som försvarets fredsorganisationsutredning har lagt fram samt statsmakternas ställningstaganden i anslutning till detta förslag. Jag vill också erinra om att ett stort antal militära byggnadsobjekt har tidigarelagts under senaste allmänna konjunkturnedgång. Därigenom har eftersläpningar i viss utsträckning återhämtats. Detta bör ge möjligheter till investeringsåtgärder i den utsträckning som bedöms vara erforderlig för att nå rationaliseringsvinster och minskning av antalet anställda. Jag bedömer det också möjligt att göra vissa besparingar inom byggnadssektorn under perioden, bl. a. som en följd av att fredsorganisationen minskar.

Det gångna årets säkerhetspolitiska händelser förstärker intrycket av ökad politisk avspänning i Europa. Några väsentliga förändringar av de militära styrkeförhållandena har emellertid inte skett. Utvecklingen på sikt i Europa är därför f. n. svår att bedöma. Av dessa skäl är det nödvändigt att våra militära resurser upprätthålls på rimlig nivå och handlingsfriheten inför framtiden säkerställs. Jag anser att den säkerhetspolitiska utvecklingen och det samhällsekonomiska läget inte ger anledning att ändra planeringsinriktningen eller planeringsramen för det militära försvaret. Planeringen för det militära försvarets utveckling under perioden 1973/74 - 1977/78 bör därför ske enligt en planeringsram som utgår horisontellt från basbeloppet, avrundat 6 904 milj. kr., i den utgiftsram för budgetåret 1973/74 som jag förordar i det följande. Planeringsramen för femårsperioden bör således vara 34 520 milj. kr. i prisläget februari 1972. I planeringen bör förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar skall ske enligt nettoprisindex.

Civilförsvarets utveckling

Riktlinjer för den fortsatta programplaneringen för civilförsvaret fastställdes vid 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Dessa riktlinjer innebär i stort att civilförsvaret skall ha som mål att bidra till totalförsvarets fredsbevarande funktion genom att stärka civilbefolkningens motståndsförmåga och därmed tilltron till vår vilja att göra motstånd mot påtryckningar och angrepp. Om vi inte lyckas att avhålla från angrepp eller hot, är det civilförsvarets uppgift att skydda befolkningen och lindra verkningarna av skador. Även när krig pågår i vår omvärld och endast indirekt berör vårt land skall civilförsvaret kunna lindra de sekundära verkningarna för befolkningen.

Grundläggande för planeringen skall vara att befolkningen skyddas mot verkan av i första hand konventionella stridsmedel vid bekämpning av mål i samband med invasion samt vid markstrider. Befolkningen som sådan skall inte ses som ett primärt mål för en angripare. Viss hänsyn måste emellertid tas till att befolkningen kan ställas inför direkt hot om skadegörelse och att civilförsvaret då kan påverka hotsituationen. Beträffande kärnvapen samt biologiska och kemiska stridsmedel är utgångspunkten att krig i Europa med dessa stridsmedel ter sig föga troligt. Möjligheten av att de ändå används kan emellertid inte uteslutas. Inom ramen för den allmänna inriktningen mot främst skydd mot konventionella stridsmedel bör därför vidtas de åtgärder som till måttliga kostnader kan motverka följderna av även sådana stridsmedel. Med hänsyn till att en omfattande utrymning allvarligt stör samhällslivet bör planeringen inriktas på att i möjlig mån ge befolkningen skydd i skyddsrum. Nuvarande skyddsrum ger ett gott skydd mot annan vapenverkan än verkningarna av kärnvapen i och närmast omkring detonationscentrum.

Mot bakgrund av den inriktning av civilförsvarets utveckling som statsmakterna har angett framhåller civilförsvarsstyrelsen som angeläget att befolkningsskyddet på sikt balanseras mot de angreppsfall som bör vara vägledande för planeringen. Detta medför bl. a. att resurser för skadeförebyggande åtgärder på sikt planeras in i större utsträckning än resurser för skadeavhjälpande verksamhet. Under programplaneperioden bör skyddet över ytan förbättras så att skydd kan beredas befolkningen även i samband med markstrider. Skyddsmöjligheterna bör förbättras i de största städernas innerområden. Lednings- och undsättningsorganisationen i den omfattning som 1972 års försvarsbeslut anger bör kompletteras och anpassas främst till det konventionella krigets krav. Slutligen bör beredskap upprätthållas för att vid eventuellt senare beslut av statsmakterna kunna anskaffa skyddsmasker åt befolkningen. En översyn av utrymningssystemet väntas bli nödvändig under den aktuella perioden.

Vad civilförsvarsstyrelsen har anfört i programplanen beträffande inriktningen i stort av planeringen under perioden föranleder inte någon erinran från min sida. Jag vill emellertid framhålla betydelsen av att tillräckliga resurser sätts av i den anvisade planeringsnivån för att

upprätthålla produktionsberedskap för tillverkning av skyddsmasker. Detta innebär att en begränsad anskaffning upprätthålls i syfte att kunna öka produktionen, om ändrade förhållanden ger anledning härtill. För att göra detta möjligt kan de kompletterande åtgärderna för fortsatt uppbyggnad av lednings- och undsättningsorganisationen behöva begränsas. En sådan begränsning kan enligt min mening accepteras och överensstämmer med principen att skadeförebyggande åtgärder bör prioriteras före skadeavhjälpande verksamhet.

Fördelningen av betalningsmedel på de olika produktionsområdena blir av nyss nämnda skäl något annorlunda än den som civilförsvarsstyrelsen har redovisat i sin programplan. Förskjutningar i avvägningen kan också bli aktuella på grund av ändringar som inte nu kan förutses. Bl. a. utreds f. n. civilförsvarets fredsorganisation i fråga om civilförsvarsstyrelsen, utbildningsorganisationen och i viss mån förrådsorganisationen. I detta sammanhang kommer vidare organisationens utbildningsbehov att ses över liksom de mål som bör gälla för övningsverksamheten inom civilförsvaret.

Beträffande den verksamhet som f. n. finansieras på annat sätt än från fjärde huvudtiteln vill jag anmäla att flera viktiga frågor som rör skyddsrumsbyggandet f. n. övervägs inom försvarsdepartementet, bl. a. på grundval av förslag från 1969 års skyddsrumsutredning. Som exempel kan nämnas frågor angående planering av skyddsrumsbyggandet, behovsberäkning, taktiska krav på skyddsrummens utformning med hänsyn till deras användning i krigstid, skyddsteknisk beskaffenhet samt placering med hänsyn till bedömda risker för befolkningen m. m. Riktlinjer i fråga om skyddsrum för befolkningen har tidigare behandlats av 1972 års riksdag (prop. 1972:75). Dessa kommer att ligga till grund för de överväganden som görs.

Som helhet anser jag att civilförsvaret i den planeringsnivå som föreskrivits för perioden 1973/74–1977/78 kommer att utvecklas så att skyddet för befolkningen i krig ytterligare förbättras. Jag fäster härvid särskild vikt vid att skyddsrumsbyggandet fortsätter. Det är vidare betydelsefullt att genom kontinuerlig anskaffning produktionsberedskap upprätthålls för att anskaffa skyddsmasker för befolkningen om utvecklingen skulle visa att det behövs.

Planeringen för civilförsvarets utveckling bör ske enligt en planeringsram som utgår horisontellt från basbeloppet i den utgiftsram som jag förordar i det följande. Basbeloppet uppgår till 125,6 milj. kr. I planeringen bör få förutsättas en medelsförbrukning om totalt 12 milj. kr. utöver planeringsramarna under budgetåren 1973/74 och 1974/75 om så skulle behövas för att betala vissa åtaganden som har gjorts före budgetåret 1972/73. Det innebär en total planeringsram under perioden 1973/74–1977/78 om 640 milj. kr. i prisläget februari 1972. Vidare bör förutsättas att kompensation för pris- och löneförändringar kommer att ske enligt nettoprisindex. Ramen avser endast sådan verksamhet för civilförsvaret som finansieras från fjärde huvudtiteln. Den fortsatta planeringen bör alltså tills vidare ske från förutsättningen att kostnaderna

för civilförsvarets åtgärder fördelas mellan stat, kommuner och enskilda enligt oförändrade principer.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets och civilförsvarets fortsatta inriktning som jag har angett i det föregående.

Ramberäkningar för budgetåret 1973/74 m. m.

Överbefälhavaren

Särskilda planeringsfrågor

I sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar tar överbefälhavaren inledningsvis upp vissa särskilda planeringsfrågor.

Beträffande gällande prisregleringssystem anför överbefälhavaren att detta är en av de väsentligaste orsakerna till den pågående ekonomiska urholkningen inom krigsmakten. En jämförelse mellan de avtalsenliga lönehöjningarna och utgående pris- och lönekompensation enligt nettoprisindex (NPI) för åren 1971–1973 visar enligt överbefälhavaren en brist på ca 200 milj. kr.

Bl. a. mot denna bakgrund hävdar överbefälhavaren att pris- och lönekompensationen har blivit en huvudfråga som snabbt måste lösas. Med rådande system måste en stor del av det ekonomiska planeringsutrymmet reserveras i form av "priskilar" för att täcka skillnaden mellan NPI och den verkliga prisutvecklingen. Svårigheten att rätt bedöma storleken av priskilarna skapar enligt överbefälhavaren så stor osäkerhet i planeringen och sådana risker för felaktiga beslut att syftet med planeringen till stor del har gått förlorat. Överbefälhavaren avser att ta upp prisregleringsfrågan i annat sammanhang men framhåller sammanfattningsvis att en annan kompensationsnorm än den som nu tillämpas krävs redan fr. o. m. budgetåret 1973/74.

I fråga om de sociala kostnaderna anför överbefälhavaren att höjningen av lönekostnadspålägget från 24 till 26 % medför en merkostnad av ca 40 milj. kr. per år. I samband härmed framhåller överbefälhavaren vidare att överföringen av lönekostnadspålägget till den militära utgiftsramen fr. o. m. budgetåret 1972/73 skulle vara av rent budgetteknisk natur. Överbefälhavarens beräkningar visar emellertid att ramkompensationen i samband med att lönekostnadspålägget fördes över var otillräcklig och kommer att innebära ett underskott på ca 275 milj. kr. under planeringsperioden. Överbefälhavaren utgår från att en ändring sker så att budgettekniska åtgärder i form av överföring av sociala kostnader till fjärde huvudtiteln inte tillåts medföra att det militära försvarets effekt minskar. I konsekvens härmed förutsätter överbefälhavaren att merkostnaderna på grund av det höjda lönekostnadspålägget kompenseras helt.

Överbefälhavaren tar också upp frågan om konjunkturstimulerande åtgärder och framhåller därvid att dessa åtgärder inom det militära försvaret under budgetåret 1971/72 till största delen berörde byggnadssektorn. De objekt som kom till utförande utgjorde enligt överbefälhavaren mindre, ofta oprioriterade objekt som inte ingick i myndigheternas byggnadsplaner. Om konjunkturstimulerande åtgärder skall sättas in även i framtiden, är det enligt överbefälhavaren önskvärt

att de objekt som väljs ut är prioriterade och kan återfinnas i myndigheternas planer och att åtgärderna inte föranleder inskränkningar i den planerade normala verksamheten. Som princip bör enligt överbefälhavaren gälla att erforderliga betalningsmedel tillförs utanför det militära försvarets ram. Om särskilda skäl skulle anses föreligga för återbetalning, anser överbefälhavaren att villkoren härför bör anges i god tid.

Hyreskostnaderna ökar enligt överbefälhavaren med 31 milj. kr. på grund av Kungl. Maj:ts beslut om att hyra för mark fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall baseras på en marknadsmässig värdering av marken. Överbefälhavaren utgår från att utgiftsramen kompenseras för denna ökning.

Beträffande investeringar för rationaliseringsåtgärder framhåller överbefälhavaren att det är väsentligt att redovisade behov av investeringar tillgodoses för att en snabb minskning av antalet anställda skall kunna uppnås. För att ge möjlighet till vinster under planeringsperioden måste de två första årens investeringsbehov -- 52 milj. kr. -- i första hand tillgodoses.

Överbefälhavaren utgår vidare från att kostnaderna för att förbereda omlokalisering av vissa myndigheter får bestridas utanför den ordinarie utgiftsramen. Som skäl härför anför överbefälhavaren att han inte finner det rimligt att kostnader, som föranleds av icke-militära skäl, skall belasta den militära ramen. Motsvarande kostnader har hittills med få undantag betalats av medel utanför försvarets totalram.

Slutligen föreslår överbefälhavaren att samtliga kostnader för bistånds- och katastrofutbildningen samlas under ett nytt anslag under litt. H. Övrig verksamhet.

Ramberäkning

Med utgångspunkt i gällande planeringsram beräknar överbefälhavaren utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1973/74 – exkl. prisregleringsanslaget – till 7 008 008 000 kr. enligt följande.

Basbelopp (prisläge februari 1971)	6 470 000 000
Priskompensation februari 1971–februari 1972	+ 361 026 000
Basbelopp (prisläge februari 1972)	*6 831 026 000*
Tillägg	+ 92 000 000
Kompensation för höjt lönekostnadspålägg	+ 39 641 000
Kompensation för höjda hyror	+ 31 000 000
Omlokaliseringskostnader	+ 1 141 000
Avvecklingskostnader för luftvärnsrobot 68	+ 13 200 000
Utgiftsram	*7 008 008 000*

Tidigare inplanerad priskil har enligt överbefälhavaren visat sig otillräcklig med hänsyn till pris- och löneförändringarna under perioden februari 1971–februari 1972. På grund härav föreslår överbefälhavaren att ramen ökas med 92 milj. kr. för att av riksdagen uttalade ambitioner i huvudsak skall kunna genomföras.

Utgiftsramen måste vidare enligt överbefälhavaren ökas på grund av statsmakternas beslut om ökat lönekostnadspålägg, höjda markhyror, förberedelser för omlokalisering av vissa myndigheter och avveckling av luftvärnsrobotsystem 68.

Myndigheternas anslagsframställningar

Överbefälhavaren framhåller bl. a. att han i sina direktiv till myndigheterna krävt personalreduceringar under planeringsperioden med 2 500 anställda. Nu redovisade planer visar emellertid att flertalet myndigheter inte har ansett sig kunna planera in erforderliga minskningar under planeringsperioden. Anledningen härtill är enligt överbefälhavaren främst en följd av Kungl. Maj:ts beslut om att höja pensionsåldern för militär personal och att anställa civil personal i stället för handräckningsvärnpliktiga. Av anslagsframställningarna framgår att antalet anställda under budgetåret ökar med drygt 300 i stället för att, som överbefälhavaren har förutsatt, minska med ca 300.

Överbefälhavaren anser det nödvändigt att förutsättningar skapas för att förverkliga det tidigare nämnda målet för personalreduceringarna. I förhållande till den personalutveckling som anges i anslagsframställningarna krävs en minskning med minst 200 anställda under budgetåret 1972/73 och därutöver minst 400 under budgetåret 1973/74. Detta medför enligt överbefälhavaren att ambitionsnivån måste sänkas vid berörda myndigheter.

Överbefälhavaren tar också upp frågan om värnpliktsutbildningens omfattning. Beträffande grundutbildningen konstateras att föreslagna minskningar av antalet tjänstgöringsdagar till följd av försöken med modifierad grundutbildning i huvudsak stämmer överens med överbefälhavarens förslag. För armén har dock begärts en viss ökning för att kompensera beräknade avgångar. Med hänvisning till tillgänglig statistik framhåller överbefälhavaren att någon sådan kompensation inte behövs.

Mot bakgrund av den försöksvis avkortade grundutbildningen anser överbefälhavaren det angeläget att repetitionsutbildningen fullföljs. Trots detta har överbefälhavaren av ekonomiska skäl varit tvungen att ge direktiv om vissa reduceringar. Myndigheternas förslag innebär emellertid mycket omfattande minskningar under budgetåret 1973/74. Förslagen medför enligt överbefälhavaren att kravet på att krigsförbanden efter mobilisering utan kompletterande utbildning skall vara användbara för sin huvuduppgift inte kan upprätthållas.

Med det underlag som nu föreligger anser överbefälhavaren det olämpligt att vidta så omfattande ingrepp i repetitionsutbildningen som föreslås i anslagsframställningarna. För repetitionsutbildningen vid armén och marinen under budgetåret 1973/74 borde enligt överbefälhavaren i princip medel sättas av i samma omfattning som för budgetåret 1972/73. Med hänsyn till det ekonomiska läget ser överbefälhavaren sig emellertid

nödsakad att godta en viss minskning vid marinen. Vidare anser överbefälhavaren att medlen för repetitionsutbildning vid flygvapnet i princip inte bör understiga 1971/72 års nivå.

I övrigt tar överbefälhavaren upp en rad detaljfrågor under de olika anslagen. I dessa delar hänvisas till överbefälhavarens yttrande, som i kopia har överlämnats till riksdagens försvarsutskott.

Civilförsvarsstyrelsen

Med utgångspunkt i gällande planeringsram beräknar civilförsvarsstyrelsen utgiftsramen för civilförsvaret för budgetåret 1973/74 – exkl. prisregleringsanslaget – till 140 726 000 kr. enligt följande.

Basbelopp (prisläge februari 1971)	118 000 000
Priskompensation februari 1971–februari 1972	+ 6 585 000
Basbelopp (prisläge februari 1972)	*124 585 000*
Tillägg	
a) enligt planeringsdirektiven	+ 8 000 000[1]
b) enligt civilförsvarsstyrelsens förslag	+ 8 141 000
Utgiftsram	*140 726 000*

[1] Motsvarar del av de medel som har fått förutsättas utgå utöver utgiftsramen för att betala gjorda åtaganden beträffande skyddsrum och branddammar (jfr prop. 1972:75 s. 195).

Civilförsvarsstyrelsen framhåller att det vid omräkning av de budgeterade kostnaderna från 1971 till 1972 års pris- och löneläge har visat sig svårt att täcka kostnadsökningarna med nettoprisindex (NPI) trots kostnadsbesparande rationaliseringar. På grund av konstruktionen av NPI anses det nödvändigt att särskilt uppmärksamma lönekostnads- och hyreskostnadsstegringar samt kostnadshöjningar på grund av indirekta skatter och sociala kostnader.

Lönekostnadsökningen som för hela huvudprogrammet beräknas till 6,2 % kan enligt civilförsvarsstyrelsen till viss del mötas genom rationaliseringar, främst inom underhålls- och förrådsverksamheten. Beträffande den administrativa verksamheten och utbildningsverksamheten bedöms däremot denna möjlighet inte föreligga i nämnvärd grad.

Anskaffningen av materiel och skyddsrum m. m. har enligt civilförsvarsstyrelsen drabbats av ökade löne- och materielkostnader som inte kompenseras genom NPI. Eftersom rationaliseringsmöjligheterna på dessa områden är små, påverkar detta kompletteringen av anläggningar och materiel och därmed även beredskap och uthållighet.

Civilförsvarsstyrelsen framhåller vidare att hänsyn inte har tagits till att den sociala utvecklingen kan komma att ställa ökade krav på förmåner för personal under civilförsvarsutbildning. Styrelsen anser att sådana kostnadsökningar i förekommande fall bör kompenseras genom motsvarande höjning av ramen.

Det av civilförsvarsstyrelsen föreslagna ramtillägget på 8,1 milj. kr.

motiveras av att gällande planeringsram enligt styrelsens bedömning inte ger utrymme för erforderliga åtgärder beträffande undsättningsorganisationen, mobiliseringsberedskapen, utbyggnaden av anläggningar och produktionen av skyddsmasker.

Departementschefen

Utfallet för budgetåret 1971/72 m. m.

Anslagen till det militära försvaret för budgetåret 1971/72 uppgick – med frånräknande av prisregleringsanslaget och anslag som har beräknats utöver ramen – till 5 621,4 milj. kr. i prisläget maj 1970. Till följd av prisökningar skall anslagen räknas upp enligt nettoprisindex med 6,92 %. I medelprisläge för budgetåret 1971/72 gick anslagen alltså upp till [5 621,4 + (6,92 x 5 621,4):100] avrundat 6 010,4 milj. kr. Detta belopp, som således motsvarar anslagsramen efter kompensation för prisökningar, skall ökas med 153,5 milj. kr. enligt följande.

Reservationsmedelsförbrukning		
a) enligt prop. 1971:1 (bil. 6 s. 13)	149,1	
b) reducering p. g. a. riksdagens höjning av anslaget IV B 32 (FöU 1971:9 s. 11)	– 0,5	148,6
Återtagning av vissa besparingar under 1970/71 (jfr prop. 1972:1 bil. 6 s. 5)		8,3
Merkostnader p. g. a. nytt avtal om lönegradsplacering m. m. för personal vid regionmusiken		1,3
		158,2
Avgår:		
Bidrag till bostadsrättsföreningen Musköten (prop. 1971:145 bil. 2, FöU 1971:23, rskr 1971:345)		– 2,3
Nedskrivning av försvarets fastighetsfond		
a) överlåtelse av Gällöfsta kursgård (prop. 1970:56, SU 1970:109, rskr 1970:275)	– 1,1	
b) rivningsbyggnader på Galärvarvet (äs 71-06-30)	– 0,7	
c) smärre objekt	– 0,6	– 2,4
		153,5

Utgiftsramen för det militära försvaret uppgick alltså till (6 010,4 + 153,5) 6 163,9 milj. kr.

Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1971/72 uppgick utgifterna inom ramen för det militära försvaret inkl. anslaget Reglering av prisstegringar till avrundat 6 317 milj. kr. Av utgifterna har 67,8 milj. kr., avseende retroaktiva löner för första halvåret 1971, beaktats redan i utfallsberäkningen för budgetåret 1970/71 (jfr prop. 1972:75 s. 194). De till budgetåret 1971/72 hänförliga utgifterna utgör därför 6 249,2 milj. kr.

Utgifterna överstiger alltså utgiftsramen med (6 249,2 – 6 163,9) 85,3 milj. kr. Överskridandet bör regleras på följande sätt.

I utfallsberäkningen för budgetåret 1970/71 i prop. 1972:1 (bil. 6 s. 5) drogs sammanlagt 41,6 milj. kr. av för beräknade minskningar av försvarets byggnadsverksamhet och senareläggning av materielbeställningar. Besparingar till följd av dessa åtgärder skulle få utnyttjas när konjunkturläget så medgav. Som framgår av sammanställningen i det föregående har 8,3 milj. kr. avseende materielbeställningar redan återtagits under budgetåret 1971/72. För att slutligt reglera utfallet av 1970/71 års konjunkturåtgärder bör 15,8 milj. kr. dras av från överskridandet för budgetåret 1971/72.

Återstående del av överskridandet – 69,5 milj. kr. – är till största delen hänförligt till utfallet av de konjunkturstimulerande åtgärder inom byggnadssektorn som under budgetåret 1971/72 har finansierats från anslag inom försvarsdepartementets område. Detta utfall bör betraktas som en del av återtagningen av de 100 milj. kr. som enligt ramberäkningen i prop. 1971:1 (bil. 6 s. 13) tillfälligt har innehållits för budgetåret 1971/72. Av de tillfälligt innehållna medlen återstår därmed 30,5 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp utfallet av de konjunkturstimulerande åtgärder inom försvaret som under budgetåret 1971/72 har finansierats med medel som ställts till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande men slutligt skall belasta utgiftsramen för det militära försvaret. Bortsett från de 20 milj. kr. av dessa medel som enligt praxis får disponeras för detta ändamål utöver utgiftsramen har sammanlagt 62,8 milj. kr. betalats ut för sysselsättningsskapande byggnadsarbeten och industribeställningar för försvaret. Som en första avräkning mot detta belopp har 2 milj. kr. av innevarande budgetårs anslag ställts till Kungl. Maj:ts disposition. Utfallet bör vidare minskas med de tidigare nämnda 30,5 milj. kr. som återstår av de under budgetåret innehållna medlen. Efter dessa avräkningar återstår av utfallet 30,3 milj. kr. som ännu inte har reglerats. Hur detta bör ske, återkommer jag till i det följande i samband med beräkningen av utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1973/74.

Ramberäkningar

Med utgångspunkt i basbeloppet för planeringsramen enligt 1972 års försvarsbeslut (prop. 1972:75 s. 116) beräknar jag utgiftsramen för det militära försvaret för nästa budgetår till 7 381 945 000 kr. enligt följande.

Basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1971)	6 470 000 000
Tillkommer:	
Kostnadsökning p. g. a. höjt procenttal för lönekostnadspålägg	+ 40 000 000
Avgår:	
Kostnader för biståndS- och katastrofutbildning	– 4 152 000
Justerat basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1971)	*6 505 848 000*

Tillkommer:		
Priskompensation enligt nettopris-index februari 1971 – februari 1972	+ 363 025 000	
Kostnadsökning p. g. a. ändrade principer för hyressättning	+ 29 565 000	
Beredskapskostnader vid statens järnvägar m. m.	+ 5 650 000	+ 398 240 000
Avgår:		
Vissa utredningar m. m. i samband med nedrustningsförhandlingar	– 450 000	
Överföring av vissa kassafunktioner från försvarets civilförvaltning till statsdepartementens organisationsavdelning	– 48 000	– 498 000
Slutligt basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1972)		*6 903 590 000*
Tillkommer:		
Beräknad priskompensation februari 1972 – medelkostnadsläge 1973/74	+ 525 000 000	
Avräkning av kostnader för vapenfria tjänstepliktiga 1971/72		
a) prel. avdrag (prop. 1971:1 bil. 6 s. 13)	+ 10 000 000	
b) belastning på anslaget XI B 12	– 9 645 000	+ 525 355 000
Avgår:		
Reglering av kostnader för konjunkturåtgärder 1971/72 och 1972/73		– 47 000 000
Utgiftsram (beräknat utfall den 30 juni 1974)		*7 381 945 000*

I anslutning till ramberäkningen vill jag anföra följande.

Till följd av riksdagens beslut (prop. 1972:95, SkU 1972:32, rskr 1972:238) om höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften har myndigheterna ålagts att beräkna lönekostnadspålägget efter 26 % i stället för som tidigare 24 %. För den militära utgiftsramen medför detta en kostnadsökning med 40 milj. kr. som bör kompenseras genom en motsvarande höjning av ramen.

Utgifterna för biståndS- och katastrofutbildningen bör enligt riksdagens uttalande (FöU 1972:17 s. 63, rskr 1972:231) inte belasta den militära utgiftsramen. I enlighet härmed förordar jag att medel för denna verksamhet tas upp under ett nytt anslag utanför ramen. Denna bör samtidigt minskas med det belopp som har beräknats för verksamheten under innevarande budgetår.

Som underlag för hyressättningen inom försvarets fastighetsfond fr. o. m. budgetåret 1973/74 har fortifikationsförvaltningen på Kungl. Maj:ts uppdrag genomfört en marknadsmässig värdering av den mark som redovisas på fonden. De ändrade principerna för hyressättningen medför att hyrorna för försvarets myndigheter höjs med 29 565 000 kr. Med anledning härav bör utgiftsramen ökas med samma belopp.

Kostnaderna för att anskaffa och underhålla järnvägsmateriel m. m. som behövs för beredskapsändamål belastar f. n. statens järnvägars driftresultat. Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare denna dag att redovisa vilka dessa kostnader är. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet förordar jag att vissa av dessa kostnader fr. o. m. budgetåret 1973/74 förs över till den militära utgiftsramen. Med anledning härav bör denna höjas. Ramen bör också justeras för ökade kostnader för krigsmakten i samband med att viss fyrplats avbemannas. Vidare bör ramen höjas för kostnader för information till värnpliktiga i anståndsfrågor m. m. Medel för denna information har tidigare ställts till förfogande av nämnden för samhällsinformation. Totalt bör utgiftsramen ökas med 5 650 000 kr. för här angivna ändamål.

Efter samråd med ministern för utrikes ärendena förordar jag att den verksamhet som f. n. finansieras från anslaget Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll fr. o. m. nästa budgetår förs över till utrikesdepartementets verksamhetsområde. Anslaget ingår inte i den militära utgiftsramen och överföringen påverkar därför inte ramberäkningen. I samband med överföringen bör emellertid ramen minskas med 450 000 kr. som tidigare har beräknats under anslaget Försvarets forskningsanstalt för vissa undersökningar m. m. i anslutning till nedrustningsförhandlingar. Dessa medel bör i fortsättningen tas upp under tredje huvudtiteln.

I ramberäkningen ingår också den sista avräkningen av belastningen på elfte huvudtitelns anslag till vapenfriverksamheten. Kostnaderna för vapenfria tjänstepliktiga har fr. o. m. innevarande budgetår slutligt förts över till elfte huvudtiteln (jfr prop. 1972:1 bil. 6 s. 11).

Jag har vidare tagit upp en minskning av ramen med 47 milj. kr. för att reglera vissa åtgärder i konjunkturstimulerande syfte. Som jag tidigare har nämnt kvarstår från budgetåret 1971/72 oreglerade utgifter på ca 30,3 milj. kr. som har förskotterats av arbetsmarknadsstyrelsen. Beslut har vidare fattats om konjunkturstimulerande åtgärder under innevarande budgetår till ett belopp av 75 milj. kr. (jfr prop. 1972:125 bil. 2). Av sistnämnda belopp avser ca 14,2 milj. kr. iståndsättningsarbeten som belastar utgiftsramen för innevarande budgetår. De återstående utgifterna för dessa åtgärder bör tillsammans med de ännu oreglerade utgifterna för budgetåret 1971/72 regleras genom att utgiftsramarna för budgetåren 1973/74 och 1974/75 minskas. Det beräknade utfallet bör fördelas med 47 milj. kr. på budgetåret 1973/74 och resterande belopp på budgetåret 1974/75. Storleken av sistnämnda belopp kan inte bestämmas förrän utfallet av innevarande budgetårs åtgärder kan överblickas.

Myndigheter inom försvaret som berörs av den beslutade omlokaliseringen av viss statlig verksamhet redovisar ett medelsbehov för nästa budgetår på totalt 1,1 milj. kr. för förberedande åtgärder. Överbefälhavaren hävdar i sitt yttrande över myndigheternas anslagsframställningar att inga kostnader som rör omlokaliseringsåtgärder bör belasta den militära utgiftsramen. I ett tidigare uttalande i denna fråga (prop.

1972:1 bil. 6 s. 11) har jag räknat med att kostnaderna för den förberedande verksamheten skall belasta ramen medan erforderliga investeringskostnader m. m. bör beräknas utanför denna. Riksdagen delade denna uppfattning (FöU 1972:17, rskr 1972:231). Jag är inte beredd att nu förorda någon ändring av principerna för hur omlokaliseringsutgifterna bör bestridas.

Medel för sysselsättningsstimulerande åtgärder under elfte huvudtiteln har under en följd av år i vissa fall ställts till förfogande för betalning av byggnadsarbeten, materiel m. m. för det militära försvaret. Sådana medel bör enligt min uppfattning få disponeras utöver utgiftsramen även under nästa budgetår till ett belopp av högst 20 milj. kr.

Utgiftsramen för civilförsvaret beräknar jag med utgångspunkt i basbeloppet för planeringsramen enligt 1972 års försvarsbeslut (prop. 1972:75 s. 122, FöU 1972:17, rskr 1972:231) till 136 810 000 kr. enligt följande.

Basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1971)	118 000 000
Tillkommer:	
Kostnadsökning p. g. a. höjt procenttal för lönekostnadspålägg	+ 1 000 000
Justerat basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1971)	*119 000 000*
Tillkommer:	
Priskompensation enligt nettoprisindex februari 1971 – februari 1972	+ 6 640 000
Slutligt basbelopp 1973/74 (prisläge februari 1972)	*125 640 000*
Tillkommer:	
Beräknad priskompensation februari 1972 – medelkostnadsläge 1973/74	+ 9 600 000
Investeringar för biståndS- och katastrofutbildningen	+ 1 570 000
Utgiftsram (beräknat utfall den 30 juni 1974)	*136 810 000*

På samma sätt som den militära ramen bör civilförsvarets utgiftsram kompenseras för höjningen av lönekostnadspålägget. Kompensationen bör i detta fall utgöra 1 milj. kr.

För innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1972:75 s. 195, FöU 1972:17, rskr 1972:231) bemyndigat Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarsramen med högst 18 milj. kr. för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande skyddsrumsbyggande m. m. Jag beräknar att utgiftsramen för nästa budgetår av samma skäl kan komma att behöva överskridas med högst 8 milj. kr. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att vid behov medge ett överskridande med högst detta belopp.

I samband med beräkningen av den militära utgiftsramen har jag tidigare anfört att medel för biståndS- och katastrofutbildningen i fortsättningen bör anvisas under ett nytt anslag utanför ramen. Det nya anslaget avses för driftutgifterna för utbildningen. Beträffande

investeringarna för utbildningen gäller att dessa f. n. belastar civilförsvarsramen. Skälet härtill är att biståndS- och katastrofutbildningen är samlokaliserad med civilförsvarsutbildningen i Sandö. I konsekvens med försvarsutskottets tidigare återgivna uttalande bör investeringskostnaderna för biståndS- och katastrofutbildningen inte längre belasta civilförsvarets utgiftsram. För att undvika att Sandöanläggningen finansieras från två anslag bör dock investeringsmedel för biståndS- och katastrofutbildningen även i fortsättningen anvisas under civilförsvarets investeringsanslag. Civilförsvarsramen bör därvid kompenseras genom en tillfällig höjning som motsvarar den planerade investeringen för biståndS- och katastrofutbildningen. För nästa budgetår bör denna tillfälliga ramhöjning uppgå till 1 570 000 kr.

För innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) bemyndigat Kungl. Maj:t att justera utgiftsramen för det militära försvaret med hänsyn till över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1971/72. För nästa budgetår bör inhämtas ett motsvarande bemyndigande att justera utgiftsramen för såväl det militära försvaret som civilförsvaret med hänsyn till betalningsutfallet för budgetåret 1972/73.

Genom nyssnämnda beslut har riksdagen vidare bemyndigat Kungl. Maj:t att av konjunkturskäl medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret. Sådana överskridanden regleras genom motsvarande justering av resp. utgiftsram för ett eller flera efterföljande budgetår. Ett motsvarande bemyndigande behövs också för budgetåret 1973/74 och bör därför inhämtas av riksdagen.

Utöver utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret bör anslag om 31 195 000 kr. beräknas för följande ändamål.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	1 155 000
Beredskapsstyrka för FN-tjänst	9 000 000
Viss anskaffning av militära anläggningar m. m.	2 000 000
Flygtekniska försöksanstalten	4 000 000
Viss signalskyddsmateriel	1 900 000
Vissa teleanordningar	1 300 000
Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	2 790 000
Identitetsbrickor	400 000
BiståndS- och katastrofutbildning	5 250 000
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	3 000 000
Anskaffning av vissa militära anläggningar	400 000
	31 195 000

För ändamål inom försvarsdepartementets verksamhetsområde bör alltså anvisas eller preliminärt beräknas anslag om totalt (7 381 945 000 + 136 810 000 + 31 195 000) 7 549 950 000 kr.

De anslag som begärs för budgetåret 1973/74 fördelar sig på huvudprogram m. m. och huvudproduktionsområden enligt följande sammanställning (milj. kr.).

Huvudprogram m. m.	Huvudproduktionsområde				Summa
	Ledning och förbandsverksamhet	Materielanskaffning	Anskaffning av anläggningar m. m.	Forskning och utveckling	
Utgiftsramen för det militära försvaret					
Försvarsdepartementet m. m.	22	–	–	–	22[1]
Arméförband	1 731	537	130	51	2 449
Marinförband	534	364	88	29	1 015
Flygvapenförband	961	880	118	391	2 350
Central och högre regional ledning	255	26	33	–	314
Gemensamma myndigheter och funktioner	520	33	34[2]	120	707
Prisreglering	320[3]	150[3]	–	55[3]	525
Summa	*4 343*	*1 990*	*403*	*646*	*7 382*
Utgiftsramen för civilförsvaret					
Civilförsvar	67	28	31[4]	1	127
Prisreglering	7	3	–	–	10
Summa	*74*	*31*	*31*	*1*	*137*
Utanför utgiftsramarna					
Övrig verksamhet	19	5	3	4	31
Totalt	*4 436*	*2 026*	*437*	*651*	*7 550*

[1] Exkl. anslagen till prisreglering
[2] Inkl. 16 milj. kr. till anskaffning av datamaskiner för försvaret
[3] Preliminär fördelning
[4] Härutöver får vid behov förbrukas högst 8 milj. kr.

De föreslagna anslagens bedömda fördelning på utgiftsramar m. m. och utgiftsslag framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Utgiftsram m. m.	Utgiftsslag			Summa
	Personalkostnader	Värnpliktsförmåner	Materiel och tjänster m. m.	
Utgiftsramen för det militära försvaret	2 425	371	4 586	7 382
Utgiftsramen för civilförsvaret	32	8	97	137
Utanför utgiftsramarna	15	–	16	31
Totalt	*2 472*	*379*	*4 699*	*7 550*

Den ungefärliga fördelningen på avvägningsprogram m. m. framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Avvägningsprogram m. m.	Vidmakthållande på kort sikt av befintliga försvarsresurser	Omsättning av äldre och tillförsel av nya försvarsresurser	Forskning och utveckling	Summa
Militära försvaret				
Rörliga markstridsförband	841	1 155	48	2 044
Lokalt bundna markstridsförband	287	315	4	606
Övervattensstridsförband	214	256	14	484
Fjärrstridsförband	235	769	95	1 099
Luftförsvarsförband	543	333	294	1 170
Central och högre regional ledning	456	297	20	773
Allmän försvarsforskning	–	–	116	116
Gemensamma myndigheter och funktioner	495	64	6	565
Prisreglering[1]	300	170	55	525
Summa	*3 371*	*3 359*	*652*	*7 382*
Civilförsvaret[2]	*50*	*86*	*1*	*137*
Övrig verksamhet	*19*	*8*	*4*	*31*
Totalt	*3 440*	*3 453*	*657*	*7 550*

[1] Preliminär fördelning

[2] Inkl. prisreglering

Förbättrade värnpliktsförmåner

Det av utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl. avlämnade betänkandet Värnpliktsförmåner (SOU 1972:68) remissbehandlas f. n. I avvaktan på resultatet härav har för budgetåret 1973/74 beräknats 35 milj. kr. för att förbättra de värnpliktigas ekonomiska förmåner. Av detta belopp avser 7 milj. kr. förbättring av tjänstgörings- och utbildningspremierna som redan har genomförts under innevarande budgetår.

Jag förordar att en del av återstående 28 milj. kr. används till att förbättra de penningbidrag som fastställdes den 1 juli 1972 (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231). Höjningen bör bli en krona för dag för alla värnpliktiga under alla former av tjänstgöring och innebär att penningbidragen kommer att utgå med följande belopp.

Tjänstegrad	Penningbidrag under grundutbildning och repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning	Penningbidrag under annan tjänstgöring enligt värnpliktslagen
Menig	8:–	11:–
Korpral (gruppbefäl)	9:75	11:–
Korpral (plutons- och kompanibefäl)	11:75	11:–
Furir	13:–	13:–
Överfurir	–	14:50
Sergeant	15:25	17:25
Fänrik, fanjunkare	18:–	20:50
Löjtnant	–	24:–
Kapten och högre	–	28:50

Jag förordar vidare att maximibeloppet för dag för familjepenning för hustru, frånskild hustru och för sådan familjemedlem som i vissa fall förestår den värnpliktiges hushåll höjs från 15 till 17 kr. För att förbättra möjligheterna att resa hem för de värnpliktiga som är förlagda långt från bostadsorten förordar jag att ytterligare 5 milj. kr. sätts av. Slutligen förordar jag att 1 milj. kr. sätts av för ytterligare förbättring av bostadsbidrag åt ensamstående värnpliktiga inom ramen för familjebidragsförordningens bestämmelser.

De föreslagna förbättringarna bör genomföras den 1 juli 1973 och gälla också vissa civilförsvarspliktiga och andra som avlönas enligt samma grunder som de värnpliktiga. Förbättringarna kräver ändring i familjebidragsförordningen (1946:99) samt i värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676), kungörelsen (1966:414) med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga och kungörelsen (1962:619) om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga. Förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen har upprättats inom försvarsdepartementet och torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende som *bihang*. Erforderliga ändringar i nyssnämnda kungörelser avser jag föreslå Kungl. Maj:t i annat sammanhang.

Beredskapsåtgärder

I samband med införandet av försvarets nya planerings- och budgeteringssystem genomfördes vissa ändringar även i beredskapsstaten för försvarsväsendet. Anledningen till ändringarna var att ändamålen med de tidigare anslagen till det militära försvaret och civilförsvaret på beredskapsstatens driftbudgetsida i fortsättningen vid behov kan tillgodoses från de ordinarie riksstatsanslagen under förutsättning att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att överskrida utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret i samband med att beredskapsstaten sätts i kraft, dvs. vid krigsfara eller krig. Ett sådant bemyndigande har lämnats för budgetåret 1972/73 (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231).

Bemyndigandet att överskrida utgiftsramarna omfattar också beredskapsåtgärder i andra situationer än direkt krigsfara eller krig. Här avses sådana åtgärder som att värnpliktiga av beredskapsskäl kallas in till krigsförbandsövning eller beredskapsövning eller att andra särskilda åtgärder måste vidtas av samma skäl.

Ett motsvarande bemyndigande behövs även för budgetåret 1973/74. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar ett sådant bemyndigande av riksdagen.

Huvudtitelns utformning

En genomgripande ändring av fjärde huvudtitelns utformning genomfördes fr. o. m. budgetåret 1972/73 i samband med att försvarets nya planerings- och budgeteringssystem infördes. Denna utformning har i allt väsentligt visat sig lämplig. För budgetåret 1973/74 föreslås endast ett par smärre ändringar.

Inom huvudprogram 5 (litt. F) Gemensamma myndigheter och funktioner bör genom utbrytning ur delprogrammet 5.21 (anslaget F 21) Viss gemensam verksamhet tillkomma ett nytt delprogram (anslag) med benämningen 5.24 (F 24) Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. Till följd av vad jag tidigare har anfört i samband med ramberäkningarna för nästa budgetår bör vidare medel för biståndsutbildningsnämnden och dess verksamhet inte längre anvisas under anslaget A 2. Vissa nämnder m. m. utan i stället tas upp under ett nytt anslag med benämningen H 9. BiståndS- och katastrofutbildning. Som jag tidigare har anfört bör vidare anslaget H 5. Vissa åtgärder för rustningsbegränsning och kontroll utgå, eftersom medel för denna verksamhet i fortsättningen beräknas under tredje huvudtiteln.

I redovisningen av personal under resp. anslag förekommer i vissa fall avvikelser i förhållande till vad som angavs föregående år. Dessa avvikelser beror främst på att tjänster har flyttats mellan olika anslag eller inrättats med anledning av pensionsåldershöjningen för viss militär personal eller som ersättning för vissa handräckningsvärnpliktiga.

Utbrytningspunkter

Beredningen av vissa anslagsfrågor har inte kunnat slutföras i avvaktan på ställningstagandet till vissa utredningsförslag m. m. De anslag som anges i följande sammanställning bör därför tills vidare föras upp med beräknade belopp.

Litt. och nr.	Anslagsrubrik
B 2	Arméförband: Materielanskaffning
C 2	Marinförband: Materielanskaffning
D 2	Flygvapenförband: Materielanskaffning
D 4	Flygvapenförband: Forskning och utveckling
F 2	Försvarets sjukvårdsstyrelse

Litt. och nr.	Anslagsrubrik
F 3	Fortifikationsförvaltningen
F 5	Försvarets forskningsanstalt
F 14	Militärpsykologiska institutet
F 18	Regionmusiken

Utnyttjande av äldre anslag

Efter förslag av Kungl. Maj:t har 1963 och 1967 års riksdagar (prop. 1963:184, SU 1963:211, rskr 1963:404 resp. prop. 1967:110, SU 1967:102, rskr 1967:250) under investeringsanslaget Markförvärv för nya förläggnings- och övningsområden för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente anvisat ett sammanlagt belopp av 71 milj. kr. Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972:1 bil. 6, FöU 1972:17, rskr 1972:231) får anslaget disponeras även under budgetåret 1972/73. På anslaget beräknas en viss behållning komma att finnas vid utgången av innevarande budgetår. Behållningen bör även under nästa budgetår få användas för det ändamål som ursprungligen avsågs med anslaget.

I enlighet med vad jag anförde vid anmälan av prop. 1972:1 (bil. 6 s. 14) har samtliga rambundna anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde utom anslaget till extra utgifter och investeringsanslagen fr. o. m. budgetåret 1972/73 förts upp som förslagsanslag. De behållningar som vid utgången av budgetåret 1971/72 fanns på de rambundna reservationsanslagen till det militära försvaret och civilförsvaret – utom anslaget till extra utgifter – har tillförts budgetutjämningsfonden. Beträffande behållningarna på de tidigare investeringsanslagen borde i prop. 1972:1 (bil. 6) ha anmälts att de skulle föras över till de nya investeringsanslag som anvisades för budgetåret 1972/73. Beslut härom har fattats av Kungl. Maj:t. Jag förordar att beslutet nu anmäls för riksdagen.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. för budgetåret 1973/74 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 381 945 000 kr. och för civilförsvaret till 136 810 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov medge överskridande av civilförsvarets utgiftsram för budgetåret 1973/74 med ett belopp av högst 8 000 000 kr. för att fullfölja gjorda åtaganden beträffande bidrag till skyddsrumsbyggande m. m.,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1973/74 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1972/73,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag har anfört

under budgetåret 1973/74 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av beredskaps- eller konjunkturskäl,

5. godkänna vad jag har förordat beträffande förmåner åt värnpliktiga,
6. antaga förslaget till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99),
7. medge att det senast för budgetåret 1967/68 anvisade investeringsanslaget *Markförvärv för nya förläggnings- och övningsområden för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente* disponeras även under budgetåret 1973/74.

DRIFTBUDGETEN *Fjärde huvudtiteln*

A Försvarsdepartementet m. m.

A 1. Försvarsdepartementet

1972/73 Anslag 9 610 000
1973/74 Förslag 10 700 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	83	+ 2
Övrig personal	30	+ 1
	113	*+ 3*
Anslag		
Lönekostnader	7 856 000	+ 634 000
Sjukvård	16 000	+ 4 000
Reseersättningar	218 000	+ 79 000
Lokalkostnader	931 000	+ 229 000
Expenser	589 000	+ 144 000
	9 610 000	*+ 1 090 000*

I försvarsdepartementet har den 1 juli 1972 inrättats ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret (jfr prop. 1972:45). I samband härmed har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965:65, SU 1965:105, rskr 1965:295) beslutat inrätta en tjänst för departementsråd i departementet. Samtidigt har en tjänst för kansliråd dragits in.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 700 000 kr.

A 2. Vissa nämnder m. m.

1972/73 Anslag 9 630 000[1]
1973/74 Förslag 6 430 000

[1] Härav 4 152 000 kr. för biståndS- och katastrofutbildning

Från anslaget bestrids utgifter för riksvärderingsnämnden, de lokala värderingsnämnderna, försvarets skaderegleringsnämnd, totalförsvarets upplysningsnämnd, försvarets personalvårdsnämnd, försvarets centrala

arbetarskyddsnämnd, försvarets skolnämnd, sakkunniga för rådgivning i publicitetsfrågor, försvarets fastighetsnämnd, försvarets personalnämnd, försvarets centrala företagsnämnd, militära arbetstidsdelegationen, totalförsvarets chefsnämnd, fiskeskyddsnämnder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, värnpliktsnämnden, vapenfrinämnden, försvarets haverikommission och den fr. o. m. den 1 juli 1972 inrättade försvarets arbetstidsnämnd.

Från anslaget utgår vidare bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Vapenfrinämnden		
Handläggande personal	7	of.
Övrig personal	8	of.
Värnpliktsnämnden		
Handläggande personal	2	of.
Övrig personal	1	+ 0,5
Försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd		
Handläggande personal	3	of.
Övrig personal	3	of.
Övriga nämnder		
Handläggande personal	2	of.
Övrig personal	1	of.
	27	*+ 0,5*
Anslag		
Vapenfrinämnden	2 763 000	+ 287 000
Värnpliktsnämnden	234 000	+ 176 000
Biståndsutbildningsnämnden	4 152 000	– 4 152 000
Försvarets centrala företagsnämnd och centrala arbetarskyddsnämnd	342 000	+ 257 000
Totalförsvarets upplysningsnämnd	275 000	+ 120 000
Övriga nämnder	394 000	+ 77 000
Bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar	625 000	+ 70 000
Bidrag till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum	845 000	– 35 000
	9 630 000	*– 3 200 000*

Vapenfrinämnden

1. Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 95 000 kr.

2. För att kunna minska det stora antalet ärenden som ännu inte har avgjorts behövs ytterligare 224 000 kr.

Värnpliktsnämnden

3. Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 70 000 kr.

4. Kostnaden för skrivhjälp m. m. ökar (+ 66 000 kr.).

5. Nämnden räknar inte med att i fortsättningen få utnyttja vapenfria tjänstepliktiga som biträdeshjälp (+ 60 000 kr.).

6. Nämnden har under år 1972 fått nya lokaler (+ 40 000 kr.).

Försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd

7. Med hänsyn till löne- och prisomräkningen, överföring av vissa kostnader som tidigare har belastat andra anslag samt viss utökning av verksamheten ökar medelsbehovet (+ 280 000 kr.).

Totalförsvarets upplysningsnämnd

8. Annonskostnaderna ökar med 110 000 kr. För försvarsinformation behövs ytterligare 10 000 kr.

Centralförbundet Folk och Försvar

9. Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 70 000 kr.

Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum

10. Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 27 000 kr.

11. Utbildningsverksamheten i egen regi bör utökas (+ 192 000 kr.).

12. Ytterligare medel behövs för utbildning av stiftelsens personal (+ 6 000 kr.).

13. Engångsanvisning för budgetåret 1972/73 faller bort (– 260 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 430 000 kr. För värnpliktsnämnden har jag därvid beräknat medel för ytterligare en kansliskrivare och för extra biträdespersonal. Med det bidrag jag har beräknat till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum kan stiftelsens egna kurser i personalsamverkan och arbetsplatsens miljö ökas. Beträffande förstnämnda kurser vid Gällöfsta kurscentrum har under år 1972 påbörjats en försöksverksamhet. Kurserna i personalsamverkan och

arbetsplatsens miljö har visat sig kunna vara av väsentlig betydelse för utvecklingen av samarbetet mellan å ena sidan förbandschefer och andra chefer på olika nivåer och å andra sidan övriga anställda och de värnpliktiga. Försöksverksamheten som tillgodogör sig erfarenheter från olika delar av samhället torde vara rätt unik inom arbetslivet. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t bestämmelser om deltagandet i dessa kurser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 430 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73	Anslag	4 200 000
1973/74	Förslag	4 000 000

Med hänsyn till den beräknade belastningen bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1972/73	Anslag	900 000
1973/74	Förslag	900 000

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp, 900 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kr.

A 5. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret

1972/73	Anslag	480 000 000
1973/74	Förslag	525 000 000

Anslaget avses för att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats.

Prisregleringen för budgetåret 1971/72

Riksdagen har för budgetåret 1971/72 anvisat 395 milj. kr. till reglering av prisstegringar. Beloppet avsåg kompensation för prisstegring-

ar enligt nettoprisindex från prisläget maj 1970 till medelkostnadsläget för budgetåret 1971/72.

Prisregleringen av de ramreglerade utgifterna för det militära försvaret sker enligt riksdagens beslut (prop. 1969:1 bil. 6 s. 14, SU 1969:4, rskr 1969:4) fr. o. m. budgetåret 1969/70 på grundval av nettoprisindex. Prisregleringen skall motsvara 1/100 av summan av de på driftbudgeten och kapitalbudgeten uppförda anslagen med undantag av anslagsmedel av prisregleringskaraktär och anslag som har beräknats utöver ramen multiplicerad med skillnaden mellan nettoprisindex i maj 1970 och genomsnittsindex för budgetåret 1971/72. I pris- och löneläge maj 1970 var summan av dessa anslag 5 621,4 milj. kr.

Resultatet av beräkningarna av nettoprisindex för budgetåret 1971/72 framgår av följande sammanställning (maj 1970 = 100).

Augusti 1971	November 1971	Februari 1972	Maj 1972	Medeltal 1971/72
104,44	105,57	108,16	109,49	106,92

För prisreglering av de rambundna anslagen disponerades alltså [(5 621,4 x 6,92):100] 389 milj. kr. Härtill kom kompensation för utfall av förhandlingar om löne- och anställningsvillkor m. m. för personalen vid regionmusiken med 1,2 milj. kr., dvs. totalt 390,2 milj. kr.

Summan av förslagsanslagen var enligt riksstaten 2 532 milj. kr. I medelkostnadsläget för budgetåret 1971/72 blev motsvarande belopp 2 707,3 milj. kr. Vid fördelningen av prisregleringsmedlen beräknades utgifterna under förslagsanslagen överstiga sistnämnda belopp med 240 milj. kr., främst beroende på resultatet av de centrala löneförhandlingarna (ALS 1971–73). För prisreglering av reservationsanslag, obetecknade anslag och investeringsanslag som enligt riksstaten uppgick till 3 089,3 milj. kr. återstod alltså med hänsyn till det beräknade överutnyttjandet av förslagsanslagen (390,2–240) 150,2 milj. kr. Från detta belopp skall emellertid dras 4 930 000 kr. enligt följande sammanställning.

Avskrivningskostnader för Gällöfsta (prop. 1970:56, SU 1970:109, rskr 1970:275)	1 066 000
Bostadsrättsföreningen Musköten (prop. 1971:145, FöU 1971:23, rskr 1971:345)	2 300 000
Nedskrivning av försvarets fastighetsfond (Galärvarvet m. fl. objekt)	1 314 000
Reservationsmedelsförbrukning under anslaget Extra utgifter	250 000
	4 930 000

För prisregleringen av reservationsanslag, obetecknade anslag och investeringsanslag disponerades således (150 200 000–4 930 000) 145 270 000 kr.

Kungl. Maj:t har i mars och juni 1972 beslutat om att ta i anspråk det för budgetåret 1971/72 anvisade anslaget till reglering av prisstegringar.

Genom besluten har sammanlagt 145 270 000 kr. av prisregleringsmedel fått användas för ändamål som avses med de i följande sammanställning angivna anslagen.

Kommittéer m. m.	600 000
Armén: Övningar m. m.	10 000 000
Armén: Beklädnad m. m.	3 500 000
Armén: Inventarier m. m.	1 200 000
Armén: Sjukvårdsmateriel	850 000
Armén: Drivmedelsutrustning	200 000
Anskaffning av tygmateriel m. m.	30 000 000
Underhåll av tygmateriel m. m.	7 000 000
Hemvärnet: Intendenturmateriel m. m.	150 000
Hemvärnet: Tygmateriel m. m.	400 000
Marinen: Övningar m. m.	6 200 000
Marinen: Beklädnad m. m.	700 000
Marinen: Inventarier m. m.	300 000
Marinen: Sjukvårdsmateriel	170 000
Anskaffning av fartygsmateriel m. m.	4 000 000
Underhåll av fartyg m. m.	14 000 000
Flygvapnet: Övningar m. m.	1 140 000
Flygvapnet: Sjukvårdsmateriel	15 000
Anskaffning av flygmateriel m. m.	25 105 000
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	30 000 000
Militärområdesstaber: Övningar	20 000
Försvarets forskningsanstalt: Forskningsverksamhet	5 825 000
Försvarets radioanstalt: Anskaffning och underhåll av materiel	360 000
Försvarets rationaliseringsinstitut	500 000
Försvarsmedicinsk forskning	165 000
Underhåll av sjukvårdsmateriel	40 000
Signalskyddsmateriel	700 000
Anskaffning av fortifikatorisk materiel	200 000
Anskaffning av krigskartor	1 300 000
Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.	380 000
Lottaorganisationen	250 000
	145 270 000

Utvecklingen under budgetåret 1972/73

Hittills beräknade indextal för nettoprisindex (februari 1971 = 100) utgör för augusti 1972 108,73 och för november 1972 109,66. Under budgetåret skall indextal beräknas även för februari och maj 1973.

Det tillgängliga materialet beträffande prisutvecklingen under innevarande budgetår visar att det för budgetåret anvisade prisregleringsanslaget inte kommer att räcka för att kompensera prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

Hemställan

Under avsnittet Ramberäkningar för budgetåret 1973/74 m. m. har jag angett hur jag beräknat kompensation för pris- och lönestegringarna för nästa budgetår. Med hänvisning till vad jag har anfört i detta sammanhang hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 000 kr.

A 6. Reglering av prisstegringar för civilförsvaret

1972/73	Anvisat	8 800 000
1973/74	Förslag	9 600 000

Anslaget avses för att täcka sådana pris- och löneökningar under anslag inom utgiftsramen för civilförsvaret som inträffar från den tidpunkt i vars prisläge anslagen har beräknats intill utgången av det budgetår för vilket de har anvisats.

Prisregleringen av de rambundna civilförsvarsutgifterna skedde t. o. m. budgetåret 1971/72 i efterhand. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 skall prisregleringen enligt riksdagens beslut (prop. 1972:75 s. 195, FöU 1972: 17, rskr 1972:231) ske enligt samma metod som tillämpas för anslagen inom den militära utgiftsramen, dvs. under löpande budgetår och på grundval av nettoprisindex.

Beräkningen av nettoprisindex under innevarande budgetår har jag tidigare behandlat under anslaget Reglering av prisstegringar för det militära försvaret. Det tillgängliga materialet beträffande prisutvecklingen under innevarande budgetår visar att det för budgetåret anvisade prisregleringsanslaget för civilförsvaret inte kommer att räcka för att kompensera prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

Under avsnittet Ramberäkningar för budgetåret 1973/74 m. m. har jag angett hur jag har beräknat kompensation för pris- och lönestegringarna för nästa budgetår. Med hänvisning till vad jag har anfört i detta sammanhang hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 600 000 kr.

B Arméförband

Huvudprogrammet Arméförband omfattar följande delprogram.

1.1 Fördelningsförband m. m.
1.2 Infanteribrigad m. m.
1.3 Norrlandsbrigad m. m.
1.4 Pansarbrigad m. m.
1.5 Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband
1.6 Lokalförsvarsförband
1.7 Hemvärnet
1.99 Gemensamma produktionsresurser

Programmyndighet är chefen för armén.

Verksamheten under huvudprogrammet har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet
B 2. Arméförband: Materielanskaffning
B 3. Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner
B 4. Arméförband: Forskning och utveckling
III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Chefen för armén har i enlighet med överbefälhavarens direktiv sänt in programplan för huvudprogrammet Arméförband dels i en ekonomisk grundnivå, dels i en tilläggsnivå. De ramar som har utnyttjats i de olika nivåerna framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.)

Planeringsnivå	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Grundnivå	2 466	2 480	2 495	2 499	2 458	12 398
Tilläggsnivå	2 480	2 517	2 542	2 566	2 535	12 640

Chefen för armén

Arméchefen anför inledningsvis att det otillräckliga operativa underlaget för en avvägning på de ekonomiska nivåer som har angetts av överbefälhavaren inte har medgett en fullgod planering. Av denna anledning innebär den inlämnade programplanen för de fyra sista åren i programplaneperioden inte något ställningstagande från chefen för armén utan är att betrakta endast som ett exempel.

Chefen för armén anför vidare att de ekonomiska villkor som följer av

1972 års försvarsbeslut inte medger att försvarsbeslutets ambitioner uppnås. Reduceringarna inom arméns alla verksamhetsområden på grund av bristande medelstilldelning medför att arméns operativa styrka går ned avsevärt redan under programplaneperioden. Med nu tillgängligt underlag för avvägning inom armén kan det av överbefälhavaren eftersträvade antalet infanteribrigader inte uppnås. Det antal luftvärnsbataljoner som kan behållas på sikt bedöms utgöra ett minimum för arméförbandens eget skydd. Endast för det starkt reducerade antal brigader och fördelningsförband som kan behållas på sikt kan materiel som är avgörande för stridseffekten omsättas. Ingrepp i repetitionsutbildningen måste göras i sådan omfattning, att huvuddelen av krigsorganisationen enligt arméchefen inte är användbar för sina huvuduppgifter direkt efter mobilisering.

Arméchefen betonar vikten av ytterligare ändringar i arméns fredsorganisation utöver omorganisationen av den lägre regionala och lokala nivån. Vidare krävs kraftfulla åtgärder i syfte att föra över personal och övriga resurser från stabs- och förvaltningstjänst till utbildningsverksamhet. Det enligt chefen för armén bristande operativa underlaget har avsevärt försvårat en i alla delar rationell långsiktig materielplanering. Risken för anskaffningsbeslut som på sikt visar sig felaktiga är därför påtaglig. I syfte att göra denna risk så liten som möjligt har i planeringen inrymts en viss handlingsfrihet. Denna har tagit sig uttryck dels i att anskaffningen har begränsats till vad som bedömts nödvändigt för varje tänkbar framtida krigsorganisation, dels i att tidpunkten för beslut om vissa anskaffningar har lagts senare.

Beträffande delprogrammens utveckling anför chefen för armén att grund f. n. saknas för att ange en rationell inriktning. Av denna anledning har chefen för armén inte kunnat ange krigsorganisationens utveckling i den ekonomiska planeringsnivå som nu är aktuell. Redogörelsen för delprogrammens utveckling grundas därför på den befintliga krigsorganisationen med de reduceringar som betingas av ekonomiska skäl. Beträffande delprogrammens utveckling under programplaneperioden anför chefen för armén bl. a. följande.

Inom delprogrammet F ö r d e l n i n g s f ö r b a n d m. m. växlas ca hälften av fördelningsstaberna ned till ledningsorgan av enklare typ, s. k. stridsgruppstaber. I motsvarande grad växlas artilleriregementsstaberna ned till en enklare typ. Merparten av fördelningshaubitsbataljonerna växlas under programplaneperioden ned till haubitsbataljon av typ 2. Organisation m. m. av nedväxlade förband liksom nedväxlingstakten är inte klarlagd. Leverans av luftvärnsrobot 70 avses bli inledd i slutet av programplaneperioden. Luftvärnsrobotbataljon 78 beräknas därvid börja införas i krigsorganisationen omedelbart efter perioden. Antalet bataljoner som tillförs innebär en minskning i förhållande till föregående programplan med tre bataljoner. Omsättning av terrängbilar sker under perioden.

För delprogrammet I n f a n t e r i b r i g a d m. m. gäller att alla brigader ännu inte är helt omorganiserade från 1959 års organisationstyp

till organisationstyp 1966 R. Omorganisationen avses avslutas under budgetåret 1974/75. Antalet infanteribrigader minskar i grundnivån under programplaneperioden från 20 till 8. I tilläggsnivån har planerats att behålla tio infanteribrigader. Övriga infanteribrigader växlas ned till skytteregementen och tillförs delprogrammet Lokalförsvarsförband. Nedväxlingen påbörjas budgetåret 1975/76 såväl i grundnivån som i tilläggsnivån. Arméchefen anför att den i förhållande till föregående programplan reducerade anskaffningen och omsättningen av terrängbilar inte medger en förbättring av rörligheten hos infanteribrigaderna. Infanterikanonvagn 91 tillförs organisationen under perioden. Vidare påbörjas anskaffning av luftvärnsrobot 70. Haubits 77 tillförs efter programplaneperioden.

Inom delprogrammet Norrlandsbrigad m. m. behålls nuvarande antal brigader, skyttebataljoner och fältjägarbataljoner. Liksom för infanteribrigaderna tillförs infanterikanonvagn 91 under programplaneperioden. Haubits 77 tillförs efter perioden. Omsättning av terrängbilar planeras in och anskaffning av luftvärnsrobot 70 påbörjas under perioden. Medel planeras in för forskning och utveckling av ny bandvagn.

Delprogrammet Pansarbrigad m. m. omfattar på sikt fyra pansarbrigader. För de två reducerade pansarbrigader som skall avvecklas kan chefen för armén ännu inte ange kommande organisationsform. Utredning pågår om hur dessa brigaders materiel skall utnyttjas i framtiden. Grundutbildning för de utgående brigaderna har planerats in för programplaneperiodens första år. Omsättning av terrängfordon planeras in under perioden för kvarvarande pansarförband. Anskaffning av luftvärnsrobot 70 påbörjas. Medel planeras in för forskning och utveckling beträffande bl. a. stridsvagnsmodifiering och ny bandvagn.

Inom delprogrammet Centrala och högre regionala ledningS- och underhållsförband behålls nuvarande antal stabs- och sambandsbataljoner. Omsättning av terrängfordon planeras in under perioden.

Delprogrammet Lokalförsvarsförband ökar under periodens senare del med tolv skytteregementen. I tilläggsnivån, där antalet kvarstående infanteribrigader är tio, tillförs delprogrammet tio skytteregementen. Organisationen av de nedväxlade förbanden liksom nedväxlingstakten är ännu inte klarlagd. Övriga förband som ingår i delprogrammet behålls antalsmässigt oförändrade under programplaneperioden. De nedväxlade förbanden har i förhållande till nuvarande organisation fått sänkt uthållighet. Omkring en tredjedel av cykelskyttebataljonerna är vid periodens början inte omorganiserade till organisation 69. Omorganisationen slutförs under budgetåret 1975/76. Arméchefen anför vidare att en betydande del av värnförbanden är utrustade med äldre pjäser med låg effekt.

För delprogrammet Gemensamma produktionsresurser planeras, i avvaktan på resultatet av pågående utredningar, en minskning av antalet administrationer med ca femton enheter under programplaneperioden. Förslag om organisationsförändringar med anledning av Kungl. Maj:ts beslut om organisationen i lägre regional och lokal

instans har redovisats i särskild ordning. Beträffande personal för fredsorganisationen gäller att antalet tjänster totalt sett minskar. Den höjda pensionsåldern och en avsevärd vakansuppfyllnad leder dock till att antalet anställda ökar något i förhållande till läget år 1972. Byggnadsverksamheten inriktas i första hand på att genomföra åtgärder som betingas av Kungl. Maj:ts beslut om organisationsförändringar i lägre regional och lokal nivå. Vidare inriktas markanskaffningen på att i första hand avhjälpa bristen på skjutfält. Utrymme finns inte i planen för de byggnadsåtgärder som kan föranledas av eventuella övriga fredsorganisatoriska förändringar. På byggnadssidan kommer enligt arméchefen mycket stora brister i standard och funktion att föreligga efter år 1978.

Fördelningen av betalningsmedlen på delprogram i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Delprogram	Planeringsramar					Summa
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1973/78
1.1 Fördelningsförband m. m.	463	387	336	282	306	1 774
1.2 Infanteribrigad m. m.	425	357	342	365	311	1 800
1.3 Norrlandsbrigad m. m.	100	109	107	114	91	521
1.4 Pansarbrigad m. m.	226	253	210	219	196	1 104
1.5 Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband	56	42	28	33	27	186
1.6 Lokalförsvarsförband	125	103	84	86	71	469
1.7 Hemvärnet	39	39	39	38	38	193
1.99 Gemensamma produktionsresurser	1 183	1 185	1 149	1 153	1 130	5 800
Transport	*2 616*	*2 475*	*2 294*	*2 292*	*2 170*	*11 847*
Repetitionsutbildning[1]	–	117	119	110	122	468
Summa	*2 616*	*2 592*	*2 413*	*2 402*	*2 292*	*12 315*
Justering på grund av överplanering	– 150	– 112	+ 82	+ 97	+ 166	+ 83
Summa huvudprogram 1[2]	*2 466*	*2 480*	*2 495*	*2 499*	*2 458*	*12 398*

[1] Underlag för fördelning på delprogam av kostnader för repetitionsutbildning saknas för perioden efter 1973/74. Redovisning sker därför som en totalsumma för alla delprogram

[2] Härutöver 22,4 milj. kr. årligen för uppräkning till marknadsmässiga markhyror samt 13 milj. kr. årligen med hänsyn till lönekostnadspåläggets höjning från 24 % till 26 %

Betalningsmedlens fördelning på anslag i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet	1 603	1 752	1 648	1 650	1 629	1 620	8 299
B 2. Arméförband: Materielanskaffning	551	523	639	650	668	656	3 136
B 3. Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	42	44	46	45	45	46	226

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
B 4. Arméförband: Forskning och utveckling	49	51	48	37	44	43	223
III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar	90	96	99	113	113	93	514
Summa[2]	*2 335*	*2 466*	*2 480*	*2 495*	*2 499*	*2 458*	*12 398*

[1] Prisläge februari 1971
[2] Se not 2 föregående tabell

Departementschefen

De kostnadskrävande investeringar – avseende bl. a. anskaffning av terräng- och stridsfordon, luftvärnsmateriel och artillerimateriel – som tidigare har utförts och som planeras under programplaneperioden är nödvändiga för att arméstridskrafterna skall svara mot 1980-talets krav. Med hänsyn till de kvalitativa kraven och de ekonomiska bindningar som följer av dessa krav kommer antalet brigadförband inom armén att minska.

Organisationsformen för och takten i omorganisationen av de brigadförband som förs över till lokalt bundna markstridsförband samt de övriga förband som ges en enklare organisationstyp är enligt vad chefen för armén har anfört ännu inte klarlagd. Jag anser det viktigt att detta arbete påskyndas. Beträffande de förband som förs över till lokalförsvarsförband finner jag det angeläget att understryka vad jag anförde beträffande personalutnyttjandet vid anmälan av prop. 1972:75, nämligen att omsättningsbehovet av personal för dessa förband kan minskas.

I syfte att förstärka repetitionsutbildningen under programplaneperioden i förhållande till vad chefen för armén har föreslagit anser jag att medel bör föras över från grundutbildningen. Besparingar inom grundutbildningen kan ske bl. a. mot bakgrund av den minskning i värnpliktsavgångar som redovisas i statistik för budgetåret 1971/72. Överuttaget av värnpliktiga för att kompensera avgångar kan således minskas i förhållande till arméchefens förslag. Jag anser vidare att repetitionsutbildningens omfattning under budgetåret 1973/74 bör minskas något. För att få ut största möjliga effekt av resurserna för repetitionsutbildning bör möjligheterna övervägas att ytterligare differentiera utbildningstiden med hänsyn till förbandens och värnpliktskategoriernas skilda behov.

Beträffande delprogrammens utveckling vill jag anföra följande.

Inom delprogrammet F ö r d e l n i n g s f ö r b a n d m. m. föreslår arméchefen att vissa fördelningsstaber m. m. ges en enklare organisationsform. Denna åtgärd har planerats in i mitten av programplaneperioden. De ombildade förbandens framtida organisation, materielutrustning

m. m. måste ses mot bakgrund av främst det minskade antalet brigadförband. Tillförseln av luftvärnsrobotbataljon 78, som planeras bli införd i organisationen efter programplaneperioden, utgör en kvalitetshöjning av fördelningsluftvärnet som delvis uppväger minskningen av antalet luftvärnsbataljoner.

Delprogrammet Infanteribrigad m. m. tillförs bl. a. luftvärnsrobot 70, infanterikanonvagn 91 och terrängbilar. Efter programplaneperioden planeras vidare tillförsel av haubits 77. Denna materielförnyelse innebär att brigaderna får en kvalitet som i stort svarar mot de krav som 1980-talets stridsmiljö ställer. De brigader som inte kan ges denna kvalitet förs över till lokalförsvarsförband och får en något annan organisation. Jag är inte beredd att nu ta slutlig ställning till antalet infanteribrigader på sikt.

Beträffande delprogrammet Norrlandsbrigad m. m. finner jag att den av chefen för armén föreslagna planeringsinriktningen är lämplig.

Jag biträder arméchefens förslag att behålla fyra brigader på sikt inom delprogrammet Pansarbrigad m. m. Jag är inte nu beredd att ta slutlig ställning till hur de utgående brigadernas materiel skall användas. Utredning pågår beträffande denna materiels användning och de utbildningsmässiga konsekvenserna härav. De på sikt kvarvarande brigaderna får en tillfredsställande kvalitet genom anskaffning av bl. a. luftvärnsrobot 70 och terrängfordon.

Delprogrammet Lokalförsvarsförband skall enligt planeringen i grundnivån tillföras ett antal från infanteribrigader ombildade förband. Jag biträder i huvudsak arméchefens förslag i detta avseende. Som jag har anfört tidigare kan jag emellertid inte nu ta slutlig ställning till antalet. Begränsningar i repetitionsutbildningen för armén som helhet i förhållande till krigsorganisationens behov bör i första hand avse förband inom detta delprogram.

Beträffande delprogrammet Gemensamma produktionsresurser biträder jag arméchefens förslag om att minska antalet fredsadministrationer. Som jag anförde vid anmälan av prop. 1972:45 avser jag att i annat sammanhang lämna förslag rörande krigsmaktens organisation i lägre regional och lokal instans. För att frigöra medel för angelägna behov har jag funnit det nödvändigt att vara mycket återhållsam med att inrätta nya tjänster. Jag kan således inte biträda den ökning av antalet anställda som chefen för armén har planerat. Beträffande kostnadsutvecklingen vill jag mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört kraftigt understryka behovet av att ta till vara rationaliseringsvinster inom personalsektorn för att förstärka resurserna på övriga områden. Jag instämmer i vad chefen för armén har uttalat om behovet av ytterligare kostnadssänkande åtgärder inom arméns fredsorganisation förutom omorganisationen av den lägre regionala och lokala nivån. I enlighet med vad jag har anfört i proposition 1972:75 vill jag vidare åter betona vikten av att föra över personella och andra resurser från administrativa uppgifter till utbildningsverksamhet. Vad slutligen gäller byggnadsverksamhet och

markanskaffning är det angeläget att behålla en handlingsfrihet med hänsyn till pågående utredningar om arméns fredsorganisation.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta inriktningen av huvudprogrammet Arméförband.

B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Anslag	1 603 000 000
1973/74	Förslag	1 731 000 000

Under anslaget bedrivs dels allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning och repetitionsutbildning av värnpliktiga inom armén, dels allmän ledning och förbandsverksamhet inom hemvärnet.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Arméförband:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (19911)	929 170	615 778	
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (19912)	26 350	85 400	
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (19913)	82 725	166 843	
Grundutbildning av värnpliktiga (10114, 10214, 10314, 10414, 10514, 10614, 19914)	413 035	687 131	1 741 537
Repetitionsutbildning av värnpliktiga (10115, 10215, 10315, 10415, 10515, 10615, 19915)	167 385	237 625	
Allmän ledning och förbandsverksamhet, hemvärnet (10711)	30 390	37 033	
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 649 055*	*1 829 810*	
Avgår:			
Överplanering	– 36 893	– 31 873	
Summa utbetalningar för primäruppdragen	*1 612 162*	*1 797 937*	*1 741 537*
Tillkommer:			
Utbetalningar föranledda av före budgetåret genomförd motsvarande verksamhet	+ 13 214	+ 19 455	+ 19 455
Avgår:			
Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift	– 8 600	– 10 000	– 10 000
Beräknade utbetalningar efter budgetåret	– 13 776	– 19 992	– 19 992
Summa medelsbehov (anslag)	*1 603 000*	*1 787 400*	*1 731 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	2 411	+ 228	+ 81
Kompaniofficerare	1 843	+ 117	+ 37
Plutonsofficerare	3 961	+ 150	+ 35
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	1 079	+ 38	of.
Läkare (veterinärer)	20	+ 1	of.
Övrig personal	6	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	129	– 25	–25
Kompaniofficerare	263	– 57	–57
Civil personal			
Handläggande personal	79	+ 5	of.
Övrig personal	6 938[1]	– 56	–65
	16 729	*+401*	*+ 6*

[1] Härav 228 vid förbandsanslutna verkstäder

Chefen för armén

A. Löne- och prisomräkning m. m.

Löne- och prisomräkningen m. m. innebär en kostnadsökning med 99,9 milj. kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Majt:s beslut

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) För att uppnå en rättvisande kostnadsfördelning har vissa personalkostnader förts över till andra primäruppdrag under anslaget (– 435 430 000 kr.).

b) Fastställda normer för driften av försvarets personalserveringar och matinrättningar medför att ca 20 ekonomibiträden behöver nyanställas. Pensionsåldershöjningen för viss militär personal medför att ca 190 nya tjänster tillkommer under budgetåret (+ 9 865 000 kr.).

c) Under primäruppdraget skall 26 milj. kr. reserveras för förbättrade värnpliktsförmåner.

d) Fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall markhyra beräknas enligt marknadsmässiga normer vilket innebär en kostnadshöjning med 22,4 milj. kr.

e) Vissa kostnader för verkstadshyror och centralt anordnad befälsutbildning bör belasta andra primäruppdrag (– 2 800 000 kr.).

f) Övriga förändringar medför en kostnadsökning av 671 000 kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

a) Personalkostnader har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (+ 56 265 000 kr.).

b) Överförandet av kostnaderna för ett antal krigsplanläggningsfältövningar till primäruppdraget samt viss omföring beträffande kostnader för tygunderhåll medför en ökad kostnad för primäruppdraget om 320 000 kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

a) Kostnader för personal och för viss centralt anordnad befälsutbildning har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (+ 75 129 000 kr.).

b) Kostnaderna för tygunderhåll under primäruppdraget ökar (+ 100 000 kr.).

4. Grundutbildning av värnpliktiga

a) Personalkostnader har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (+ 253 655 000 kr.).

b) Den försöksvis avkortade grundutbildningen medför att antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga kan beräknas till ca 10 835 000 (– 390 000). Detta innebär en kostnadsminskning med 14 898 000 kr.

5. Repetitionsutbildning av värnpliktiga

a) Personalkostnader har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (+ 45 862 000 kr.).

b) Kostnader för underhåll av tygmateriel ökar (+ 100 000 kr.).

6. Hemvärnet

Kostnader för viss personal har förts över från primäruppdraget Allmän ledning och förbandsverksamhet (+ 5 818 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) För vissa nya tjänster beräknar chefen för armén 689 000 kr.

b) För ökning av antalet frivilligt anställda och för beräknad vakansuppfyllnad begärs sammanlagt 8 040 000 kr.

c) De begärda tjänsterna m. m. medför behov av ytterligare 2 269 000 kr. för lönekostnadspålägg.

d) Hyreskostnaden för nya anläggningar uppgår till 5,5 milj. kr.

e) Överföringar av kostnaderna för tygunderhåll, utbildningsammunition och viss värnpliktsutbildning medför en ökad kostnad under primäruppdraget av 860 000 kr.

f) Under primäruppdraget bör 8 milj. kr. reserveras för prisstegringar utöver nettoprisindex för tygunderhåll och utbildningsammunition.

g) Vissa transporter som under budgetåret 1972/73 har bekostats av

försvarets materielverk skall i fortsättningen betalas från arméns anslag (+ 5 000 000 kr.).

h) Reduceringar i övningsverksamheten medför minskad användning av fordon vilket minskar resursbehovet för bilskatt (– 1 200 000 kr.).

i) För lokalt budgeterade service- och övningskostnader m. m. begärs ytterligare 6 145 000 kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

Med hänsyn till minskad volym av krigsorganisatoriska förändringar och sänkt ambitionsnivå för mobiliseringsberedskap kan kostnaderna minskas med 3 550 000 kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

a) I samband med omorganisation av stabs- och förvaltningstjänsten i fred vid krigsskolan (KS) och arméns kompaniofficersskola (AKS) bör sex nya tjänster inrättas. Antalet tjänstgöringsmånader för assistenter för frivilligfrågor behöver ökas med 22 och antalet anställda med fyra (+ 197 000 kr.).

b) Med hänsyn till de minskade resurserna föreslås att kursverksamheten inskränks (– 3 100 000 kr.).

4. Grundutbildning av värnpliktiga

För att täcka de förutsedda stora avgångarna behöver antalet inryckande värnpliktiga ökas med 800 till 41 000. Omsättningsbehovet för krigsorganisationen medför en förskjutning mot mindre kostnadskrävande utbildning (– 3 400 000 kr.).

5. Repetitionsutbildning av värnpliktiga

Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga beräknas uppgå till ca 1 643 000 (– 169 000), vilket innebär att ca 84 000 värnpliktiga kommer att repetitionsutbildas. Under nästa budgetår övas en bataljonsenhet och sex kompanienheter färre än under föregående budgetår. Antalet särskilda övningar beräknas dock öka något. Dessutom skall vissa förband enligt Kungl. Maj:ts beslut genomföra försöksvis avkortad krigsförbandsövning. Sammanlagt ökar kostnaderna med 13,6 milj. kr.

6. Allmän ledning och förbandsverksamhet, hemvärnet

På grund av fortsatt rationalisering av utbildningsverksamheten beräknas kostnaderna minska med 1 252 000 kr.

Departementschefen

Under primäruppdraget för allmän ledning och förbandsverksamhet kan jag godta arméchefens beräkning av medelsbehovet för ekonomibiträden. Jag har också beaktat de ytterligare kostnader som föranleds av pensionsåldershöjningen (B1b). Jag har vidare beräknat medel för en mindre ökning av antalet anställda i utbildningsorganisationen (C1b).

Pågående utredningar m. m. med syfte att rationalisera fredsorganisationen bör enligt min mening ge möjlighet till personalminskningar under budgetåret, främst beträffande förråds- och maskintjänsten. Jag har tagit hänsyn till detta vid kostnadsberäkningen.

Jag har beräknat medel för den förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har förordat i det föregående. För viss personalvård och marketenterier har jag beräknat 1,2 milj. kr.

Jag har inte något att erinra mot arméchefens förslag beträffande primäruppdraget för operativ och krigsorganisatorisk ledning.

Jag kan inte tillstyrka några nya tjänster under primäruppdraget för utbildning till och av fast anställd personal.

Under primäruppdragen för grundutbildning av värnpliktiga har jag utgått från att ungefär 10,5 milj. tjänstgöringsdagar för värnpliktiga behöver tas i anspråk. Jag har därvid räknat med ett något mindre antal inryckande värnpliktiga än chefen för armén. Antalet värnpliktiga som utbildas till plutonsbefäl bör vara anpassat till krigsorganisationens långsiktiga behov av tillskott på sådan personal.

Beträffande primäruppdragsgruppen för repetitionsutbildning av värnpliktiga har jag vid anslagsberäkningen tagit hänsyn till vad jag tidigare har anfört om inriktningen under programplaneperioden. Jag räknar således med en något lägre utbildningsvolym under nästa budgetår än chefen för armén.

Under primäruppdraget för hemvärnet har jag beräknat medel för de ytterligare kostnader som föranleds av den under föregående budgetår genomförda översynen av bisysslearvodena.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 731 000 000 kr.

B 2. Arméförband: Materielanskaffning

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Arméförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 536 900 000 kr.

B 3. Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Anslag	42 000 000
1973/74	Förslag	42 230 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar och byggnader för armén. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i

staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Arméförband: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser (19934.1)	200	200	200
Kasernbyggnaders delfond			
Arméförband: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser (19934.2)	46 350	43 800	42 030
Summa kostnader för primäruppdragen	*46 550*	*44 000*	*42 230*
Summa medelsbehov (anslag)	*42 000*[1]	*44 000*	*42 230*

[1] Medgivet överskridande av anslagsbeloppet 4 550 000 kr.

Chefen för armén

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	200
	200
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. A 6. Ombyggnad av skolbyggnad (byggnad nr 10)	1 350
2. A 8. Iståndsättning av kanslihuset	2 270
3. Kasernrenoveringar	19 500
4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	8 680
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	10 000
6. Åtgärder för att stärka inbrottsskyddet vid arméns vapenförråd	1 000
7. Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	1 000
	43 800
Totalt	*44 000*

Befästningars delfond

1. För att bl. a. förbättra elinstallationer och avfuktningsanordningar samt belägga körplaner vid vissa äldre ammunitionsförråd med asfalt beräknas ett medelsbehov av 200 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. En skolbyggnad (byggnad nr 10) vid A 6 behöver byggas om. Byggnaden uppfördes år 1905. Den byggdes år 1954 om till intendenturförråd. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kostnaderna angavs därvid till 1 260 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 1 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. – Kungl. Maj:t uppdrog den 26 november 1971 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

2. Kanslihuset vid A 8 behöver iståndsättas. Byggnaden uppfördes år 1905. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för iståndsättningen. Kostnaderna angavs därvid till 2 270 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Förslaget innebär i stort att utbildningsavdelningen får utökade lokaler i kanslihuset. Detta blir möjligt genom att kasernvakten flyttas och arrestlokalerna slopas. Inom kanslihuset flyttas dessutom två bataljonsexpeditioner och ett förråd för kontorsmateriel. Vissa arbeten med sanitetsanläggningen i officersmässen utförs.

3. F. n. pågår renovering av sju kaserner vid armén, nämligen vid P 6 (två kaserner), P 7, P 18, Lv 5 (två kaserner) och Lv 7. Under innevarande budgetår beräknas renoveringar komma att påbörjas vid P 6 och eventuellt vid S 2. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 19,5 milj. kr., varav ca 15 milj. kr. hänför sig till tidigare startade kasernrenoveringar. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

4. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelbehov av 8 680 000 kr. för nästa budgetår. Organisationsförändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, medför krav på omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m. För att beslutade omorganisationer m. m. skall få avsedd effekt behövs medel för erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten.

5. För åtgärder för att stärka inbrottsskyddet vid arméns vapenförråd beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för fortsatt anskaffning av vapenkassuner och förstärkningsarbeten i befintliga förråd m. m.

6. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 10 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att

moderniserа och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

7. För merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 42 230 000 kr. Jag har därvid inte räknat med några medel för iståndsättning av kanslihuset vid A 8. För kasernrenoveringar har jag beräknat 20 milj. kr., dvs. 500 000 kr. mer än chefen för armén har föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 42 230 000 kr.

B 4. Arméförband: Forskning och utveckling

1972/73	Anslag	49 000 000
1973/74	Förslag	51 100 000

Verksamheten under anslaget omfattar tillämpad, objektbunden forskning, utveckling och försök.

Verksamheten inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelningen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 55 milj. kr. För budgetåret 1972/73 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 45 milj. kr. och anvisat ett anslag av 49 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (55+45–49) 51 milj. kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Chefen för armén		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Arméförband: Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m. (10141)	18 700		15 600	25 600		
Infanteribrigad m. m. (10241)	9 300		9 600	11 800		
Norrlandsbrigad m. m. (10341)	9 300		11 800	6 600		
Pansarbrigad m. m. (10441)	8 300	49 000	7 000	7 600	81 300	72 700
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband (10541)	4 200		600	1 000		
Lokalförsvarsförband (10641)	4 200		700	1 000		
Gemensamma produktionsresurser (19941)	13 000		36 000[1]	19 100		
Summa	*67 000*	*49 000*	*81 300*	*72 700*	*81 300*	*72 700*
Reducering på grund av överplanering	−22 000	–	−22 300	−21 600	−22 300	−21 600
Summa medelsbehov (anslag)		*– 49 000*	–	*51 100*	–	*51 100*
Summa bemyndigandebehov	*45 000*	–	*59 000*	–	*59 000*	–

[1] I beloppet ingår 17,9 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

Chefen för armén

Anslaget bör föras upp med 51,1 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 59 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget avses för att betala forskning, försök och utveckling, som har beställts med stöd av lämnade bemyndiganden.

Beställningsbemyndigandenas fördelning på viktigare utvecklingsobjekt framgår av programplanen för huvudprogram 1. Arméförband. Under budgetåret 1973/74 inriktas forsknings- och utvecklingsverksamheten i huvudsak på att fullfölja tidigare fattade beslut om utveckling främst för att ersätta och modernisera luftvärns- och fältartillerimaterielen. Fortsatta studier sker av framtida sambands- och pansarvärnssystem. Framställning enligt det s. k. tvåstegsförfarandet kommer att sändas in om utveckling av ny bandvagn.

Av begärda bemyndiganden avses 17,9 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1973/74 från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 6 milj. kr.,

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 11,9 milj. kr.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 58,9 milj. kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken forskning m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 59 000 000 kr.,
2. till *Arméförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 51 100 000 kr.

C Marinförband

Huvudprogrammet Marinförband omfattar följande delprogram.

2.1 Lednings-, bas- och underhållsförband
2.2 Helikopterförband
2.3 Ytattackförband
2.4 Ubåtsförband
2.5 Minröjningsförband
2.6 Fasta kustartilleriförband
2.7 Rörliga kustartilleriförband
2.99 Gemensamma produktionsresurser

Programmyndighet är chefen för marinen.

Verksamheten under huvudprogrammet har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet
C 2. Marinförband: Materielanskaffning
C 3. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner
C 4. Marinförband: Forskning och utveckling
III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Chefen för marinen har sänt in programplan för huvudprogrammet Marinförband dels i en av överbefälhavaren anbefalld ekonomisk grundnivå, dels i en tilläggsnivå. De ramar som har utnyttjats i de olika nivåerna framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Planeringsnivå	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Grundnivå	1 004	980	966	943	980	4 873
Tilläggsnivå	1 028	1 031	1 048	1 033	1 032	5 172

Chefen för marinen

Chefen för marinen framhåller att marina förband behövs för att lösa uppgifter i invasionsförsvaret, vid neutralitet och i incidentberedskapen. Marinchefen betonar vidare kravet på ett tillräckligt antal enheter med hänsyn till vårt lands långa sjögräns och stora omgivande farvatten.

Marinchefen anför att överbefälhavarens beslut om inriktning och planeringsram för marinen i grundnivån innebär reduceringar och senareläggningar av väsentliga anskaffningsobjekt i förhållande till vad som har angetts i prop. 1972:75. Överbefälhavarens åtgärder medför att den tänkta utvecklingen av marinen enligt försvarsbeslutet inte kan uppfyllas. Chefen för marinen reserverar sig mot överbefälhavarens inriktning och resurstilldelning och hävdar att de årliga anslagen till marinen måste höjas. Även om inriktningen enligt prop. 1972:75 inte kan fullföljas till alla delar anser marinchefen att ubåtar, fasta kustartilleribatterier och patrullbåtar under alla förhållanden måste anskaffas enligt tilläggsnivån. Chefen för marinen förutsätter också att de påbörjade studierna av ett sjö- och kustrobotprojekt fullföljs.

Styrkan i marinen utgörs enligt chefen för marinen kvalitativt av de moderna ytattack- och ubåtsförbanden samt av moderna lätta fasta batterier och rörliga spärrförband. Antalet enheter för ytattackuppgifter och för uppgifter i en neutralitetssituation är dock för litet. De tunga fasta batterierna är omoderna och resurserna för ubåtsjakt, minröjning och undervattensbevakning är otillräckliga. Chefen för marinen hävdar att antalet enheter inte kan tillåtas minska ytterligare, om uppgifterna enligt försvarsbeslutet skall kunna lösas. Avsaknaden av ett modernt sjörobotsystem utgör en allvarlig brist.

Beträffande delprogrammens utveckling anför chefen för marinen följande.

Inom delprogrammet Gemensamma ledningS-, bas- och underhållsförband planeras åtgärder för att åstadkomma ökad ledningssäkerhet och uppfylla kraven att kunna kraftsamla de marina stridskrafterna till olika operationsområden. Förbandens möjligheter att verka i telestörd miljö förbättras något. Ökad rörlighet hos underhållsförbanden eftersträvas. Modernisering av basluftvärnet påbörjas under perioden.

Helikopterförbanden tillförs tidigare beställda tunga helikoptrar som ersättning för utgående enheter. Organisationen behålls härigenom i huvudsak under perioden. Antalet tunga enheter är för litet för att täcka de operativa behoven. En utredning om krigsmaktens framtida helikopterorganisation som har gjorts av överbefälhavaren visar att nuvarande antal tunga helikoptrar för ubåtsjakt måste ökas med ca 40 % för att nå det ur operativ synvinkel minsta tänkbara antalet.

Ytattackförbanden har successivt minskat i antal. Under perioden utgår en fregatt och samtliga återstående motortorpedbåtar samt under 1970-talets sista år ytterligare ett antal jagare och fregatter. Det är enligt chefen för marinen nödvändigt att minst 16 patrullbåtar beställs som ersättning för de utgående motortorpedbåtarna. Patrullbåtarna skall utnyttjas som komplement till den kvalificerade ytattacken. Beställningen är i tilläggsnivån planerad till budgetåret 1974/75. I grundnivån måste beställningen läggas två år senare.

För att även mot slutet av 1970-talet kunna lösa ofrånkomliga

uppgifter planerar chefen för marinen att utnyttja vissa fartyg under längre tid än som tidigare har avsetts. Två äldre jagare förs sålunda över till fregatter under perioden och vidare står några torpedbåtar av typ Plejad kvar i organisationen längre än vad som tidigare har planerats.

Underlag tas fram för ytattackförbandens utformning på sikt. I samband härmed studeras också ledningsfunktionen för de framtida ytattackförbanden. I avvaktan på resultatet av pågående studier har medel satts av för att påbörja detta projekt under budgetåret 1977/78.

I tilläggsnivån har medel satts av för utveckling av ett sjö- och kustrobotsystem. Chefen för marinen anser det vara utomordentligt allvarligt om projektet inte skulle kunna förverkligas.

Ubåtsförbanden reduceras och antalet ubåtar minskar från 22 till 14 enheter år 1977. En serie om fem ubåtar av typ A 14 tillförs organisationen efter perioden enligt tilläggsnivån. I grundnivån reduceras serien till tre enheter. Även en anskaffning av fem enheter av typ A 14 innebär att antalet ubåtar i mitten av 1980-talet går ned till tio. Marinchefen anser det därför nödvändigt att påskynda utvecklingen av nästa ubåtstyp.

Minröjningsförbanden behålls i huvudsak under perioden. Projekteringen av minjaktfartyg fortsätter och beställning har i tilläggsnivån planerats in budgetåret 1975/76 med leverans efter år 1978. I grundnivån senareläggs beställningen till budgetåret 1977/78. Detta innebär enligt chefen för marinen ett avsteg från inriktningen enligt försvarsbeslutet.

De fasta kustartilleriförbanden minskar i antal under perioden. Förbanden har stora skillnader i modernitet. Den beslutade anskaffningen av 12 cm tornbatterier fullföljs i grundnivån. I tilläggsnivån redovisas en kompletterande beställning budgetåret 1973/74. Flera strategiskt och operativt betydelsefulla områden måste lämnas utan fast tungt kustartilleri, om inte denna senare beställning kommer till stånd. Moderniseringen av luftvärnet för de fasta förbanden påbörjas.

De rörliga kustartilleriförbanden behålls i huvudsak. Påbörjad anskaffning av lätta kustrobotbatterier fullföljs. Utvecklingen av ett nytt rörligt kustartillerisystem avses börja under perioden.

Inom delprogrammet Gemensamma produktionsresurser pågår en översyn av örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens fredsorganisation. Denna samordnas med utredningen om ny ledningsorganisation i lägre regional och lokal instans. Vissa rationaliseringsbefrämjande iståndsättningsarbeten utförs.

Fördelningen av betalningsmedlen på delprogram i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Delprogram	Planeringsramar					Summa
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1973/78
2.1 Lednings-, bas- och underhållsförband	65	72	69	69	63	338
2.2 Helikopterförband	27	16	17	16	10	86
2.3 Ytattackförband	131	107	103	94	95	530
2.4 Ubåtsförband	73	73	51	39	68	304
2.5 Minröjningsförband	25	22	22	19	32	120
2.6 Fasta kustartilleriförband	109	100	109	121	123	562
2.7 Rörliga kustartilleriförband	30	33	35	28	26	152
2.99 Gemensamma produktionsresurser	587	579	562	547	542	2 817
Summa	*1 047*	*1 002*	*968*	*933*	*959*	*4 909*
Justering på grund av överplanering	– 43	– 22	– 2	+ 10	+ 21	– 36
Summa huvudprogram 2[1]	*1 004*	*980*	*966*	*943*	*980*	*4 873*

[1] Härutöver tillkommer betalningsmedel för hyreshöjning på grund av marknadsmässig värdering av mark (5,6), höjt lönekostnadspålägg från 24 till 26 % (5,0) och ökade underhållskostnader på grund av höjd arbetsgivaravgift (0,6) om tillsammans 11,2 milj. kr.

Betalningsmedlens fördelning på anslag i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet	522	525	546	544	541	532	2 688
C 2. Marinförband: Materielanskaffning	340	361	316	306	287	334	1 604
C 3. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	13	17	18	19	19	19	92
C 4. Marinförband: Forskning och utveckling	42	29	28	24	23	22	126
III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar	68	72	72	73	73	73	363
	985	*1 004*	*980*	*966*	*943*	*980*	*4 873*

[1] Prisläge februari 1971

Departementschefen

Kostnadskrävande investeringar avseende bl. a. ytattackfartyg, ubåtar och kustartilleribatterier är nödvändiga för att marinförbanden skall svara mot 1980-talets krav. Den ekonomiska restriktivitet som måste iakttas gör det emellertid nödvändigt att noga väga kvantitet mot kvalitet. Enligt min mening är det viktigt att antalet enheter och förband på sikt hålls uppe med hänsyn till behovet av enheter för övervakning av och insatser

inom vårt sjöterritorium och strävan efter ett uthålligt försvar. För att göra detta möjligt har omsättningen av fartyg inriktats mot lättare enheter med effektiva vapen – en omsättning som pågår sedan en tid tillbaka. Motsvarande förhållande gäller i princip också för kustartilleriförbanden. Jag vill dock framhålla att jämförelsevis höga prestanda är nödvändiga för att vissa marina vapensystem skall nå avsedd verkan. Den plan som chefen för marinen har redovisat i grundnivån bör ligga till grund för verksamheten i stort.

Delprogrammen inom huvudprogrammet Marinförband bör utvecklas enligt följande.

De av chefen för marinen planerade åtgärderna inom delprogrammet Gemensamma ledningS-, bas- och underhållsförband finner jag lämpliga som grund för delprogrammets fortsatta utveckling.

Helikopterförbanden tillförs ny materiel. Chefen för marinen framhåller att antalet tunga helikoptrar är för litet för att täcka de operativa behoven. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t i oktober 1971 har gett överbefälhavaren i uppdrag att lämna förslag till ett samlat utnyttjande och lämplig organisation för försvarets tunga helikoptrar. Möjligheter bör härigenom kunna skapas för att använda flygvapnets helikoptrar även för marina uppgifter.

Inom ytattackförbanden kommer enligt programplanen ett antal enheter av åldersskäl att utrangeras under 1970-talets senare del. F. n. pågår anskaffning av en serie torpedbåtar av typ Spica vilket är i linje med principen om övergång till lättare enheter. Dessa kommer att ingå i de kvalificerade ytattackförbanden.

Chefen för marinen har påbörjat studier och utredningar om olika alternativ för utvecklingen på sikt av ytattackförbanden. Dessa studier bör fortsätta. De bör inriktas mot lätta fartygstyper för kustnära insatser.

Chefen för marinen har planerat in anskaffning av 16 patrullbåtar som ersättning för de utgående motortorpedbåtarna. Jag biträder chefens för marinen förslag att patrullbåtar bör beställas under perioden men är inte beredd att nu ta ställning till beställningstidpunkt och antalet enheter.

Inom programmet Ubåtsförband utrangeras de äldsta enheterna under perioden och de närmaste åren därefter. Tre ubåtar av typ A 14 har beställts. Härigenom behålls möjligheterna att utveckla och tillverka ubåtar inom landet.

Inom delprogrammet Minröjningsförband har marinchefen planerat in fortsatt projektering och anskaffning av minjaktfartyg under perioden. Jag godtar tills vidare chefens för marinen planering i grundnivån.

Inom delprogrammet Fasta kustartilleriförband avslutas utbyggnaden av lätta batterier under perioden. Detta får ses som en väsentlig förstärkning. Ersättning av tunga batterier pågår.

Programmet Rörliga kustartilleriförband tillförs moderna spärrförband under perioden. Anskaffningen av lätta kustrobotbatterier fullföljs. Studier pågår om nytt rörligt kustartilleri. Jag anser att dessa studier bör fortsätta.

Åtgärder och utveckling inom delprogrammet Gemensamma produktionsresurser bör följa det förslag som marinchefen har redovisat. Jag avser i annat sammanhang ta ställning till chefens för marinen förslag om örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens fredsorganisation.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta inriktningen av huvudprogrammet Marinförband.

C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Anslag	522 000 000
1973/74	Förslag	533 700 000

Under anslaget bedrivs allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning och repetitionsutbildning av värnpliktiga inom marinen.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Marinförband:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (29911)	345 400	380 700	
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (29912)	28 800	29 400	
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (29913)	18 200	27 900	
Grundutbildning av värnpliktiga (20114, 20214, 20314, 20414, 20514, 20614, 20714, 29914)	117 200	123 700	541 900
Repetitionsutbildning av värnpliktiga (20115, 20215, 20315, 20415, 20515, 20615, 20715, 29915)	28 400	3 700	
Summa kostnader för primäruppdragen	*538 000*	*565 400*	
Avgår:			
Överplanering m. m.	– 10 000	– 21 000	
Summa utbetalningar för primäruppdragen	*528 000*	*544 400*	*541 900*
Tillkommer:			
Utbetalningar föranledda av före budgetåret genomförd motsvarande verksamhet	+ 14 000	+ 14 000	+ 14 000
Avgår:			
Isbrytarverksamhet	– 6 000	– 8 000	– 8 000
Beräknade utbetalningar efter budgetåret	– 14 000	– 14 200	– 14 200
Summa medelsbehov (anslag)	*522 000*	*536 200*	*533 700*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	675	+ 5	+ 18
Kompaniofficerare	1 152	+ 2	+ 11
Plutonsofficerare och meniga	2 041	of.	– 105
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	122	of.	of.
Läkare	18	of.	of.
Övrig personal	9	of.	– 3
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	13	of.	– 11
Kompaniofficerare	19	of.	– 3
Civil personal			
Handläggande personal	286	of.	of.
Övrig personal	3 099	of.	– 50
	7 434	*+ 7*	*– 143*

Chefen för marinen

A. Löne- och prisomräkning m. m.

Löne- och prisomräkningen m. m. innebär en kostnadsökning med 41 524 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Majt:s beslut

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) Pensionsåldershöjningen för viss militär personal medför behov av ytterligare tjänster m. m. till en kostnad av 700 000 kr.

b) Lönekostnadspålägget för budgetåret 1973/74 beräknas med 26 % av lönekostnaderna i stället för tidigare 24 %, vilket medför att lönekostnaderna ökar med 4,5 milj. kr. och underhållskostnaderna med 100 000 kr.

c) Hyran för mark baseras fr. o. m. budgetåret 1973/74 på en marknadsmässig värdering vilket under detta uppdrag innebär en ökning av medelsbehovet med 5,6 milj. kr.

d) För ökade värnpliktsförmåner avsätts 1 milj. kr.

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

Ökningen av lönekostnadspålägget medför att underhållskostnaderna ökar med 300 000 kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal

Ökning av lönekostnadspålägget medför att lönekostnaderna ökar med 200 000 kr.

4. Grundutbildning av värnpliktiga

Ökningen av lönekostnadspålägget medför att lönekostnaderna ökar med 300 000 kr. och underhållskostnaderna med 200 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

a) Kostnaderna för uppdraget reducerades budgetåret 1972/73 med 1,7 milj. kr. med hänsyn till planerad personalminskning. I 1972 års löneläge motsvarar detta 2,3 milj. kr. Kostnaderna föreslås i stället liksom beträffande nästa budgetår dras av vid beräkning av utbetalningar för samtliga primäruppdrag. Detta medför att förevarande primäruppdrag bör räknas upp med 2,3 milj. kr.

b) Medel beräknas för sju nya tjänster (+ 376 000 kr.).

c) För att täcka bedömd skillnad mellan nettoprisindex och verklig prisutveckling avsätts 200 000 kr.

d) Kostnader för reparation av krigsmateriel förs över till primäruppdraget Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (– 300 000 kr.).

2. Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet

På grund av vissa mindre förändringar minskas lönekostnaderna med 200 000 kr. Med hänsyn till den begränsade resurstilldelningen måste ambitionsnivån i fråga om underhåll av materiel för krigsbruk ytterligare sänkas vilket medför att medelsbehovet minskar med 3,8 milj. kr. Från primäruppdragen Allmän ledning och förbandsverksamhet och Grundutbildning av värnpliktiga har förts över 700 000 kr.

3. Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Genom förbättrad rekrytering ökar lönekostnaderna med 2 milj. kr. och övriga kostnader med 1,6 milj. kr. På grund av de inställda krigsförbandsövningarna kommer den obligatoriska utbildningen av reservpersonal att öka kvantitativt inom primäruppdraget (+ 2 700 000 kr.). Kostnaderna för helikopterutbildningen och underhållet av sjövärnskårens båtar ökar med vardera 100 000 kr.

4. Grundutbildning av värnpliktiga

a) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. beräknas för nästa budgetår till omkring 2 230 000, en minskning med ca 70 000 i jämförelse med budgetåret 1972/73. Detta beräknas medföra minskade kostnader om 3 milj. kr.

b) För värnpliktigas fria resor bör avsättas ytterligare 2 milj. kr.

c) Även på detta primäruppdrag har kostnaderna för reparation av

krigsmateriel måst reduceras på grund av den begränsade resurstillgången (– 3 000 000 kr.).

d) Med hänsyn till de begränsade resurserna har lönekostnaderna reducerats för frivilligt inkallad personal och förbandsövningstillägg m. m. (– 900 000 kr.). Vidare har ambitionsnivån sänkts i fråga om ammunitionstilldelning (– 600 000 kr.).

5. Repetitionsutbildning

Repetitionsutbildningen begränsas budgetåret 1973/74 till att omfatta endast särskilda övningar och mobiliseringsövningar samt kompletterande utbildning med begränsad del av personalen vid en rörlig kustartilleribataljon. Detta innebär en minskning av antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under repetitionsutbildning med ca 220 000 till 17 680. Med hänsyn till mobiliseringsberedskapen bör ingrepp av denna art betraktas som en engångsföreteelse. Den minskade repetitionsutbildningen beräknas medföra minskade kostnader om 27,3 milj. kr.

Departementschefen

Som framgår av vad jag har anfört i det föregående räknar jag för budgetåret 1973/74 med att antalet anställda inom marinen minskar som ett resultat av pågående utredningar om rationalisering av fredsorganisationen. Jag har därvid tagit hänsyn till de personalförändringar som följer av beslutet om höjd pensionsålder för viss militär personal.

Under primäruppdraget för allmän ledning och förbandsverksamhet har jag beräknat medel för den förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har förordat i det föregående. Jag har vidare beräknat hyreskostnaderna till 41 070 000 kr., vilket är ca 2 250 000 kr. mindre än chefen för marinen har föreslagit (B1c). För viss personalvård och marketenterier har jag beräknat 600 000 kr.

Under primäruppdragen för grundutbildning av värnpliktiga har jag för nästa budgetår räknat med att värnpliktiga skall grundutbildas i ungefär den omfattning som chefen för marinen har föreslagit (C4a).

Jag biträder i huvudsak vad chefen för marinen har föreslagit i fråga om repetitionsutbildningens omfattning (C5).

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 533 700 000 kr.

C 2. Marinförband: Materielanskaffning

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 364 000 000 kr.

C 3. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73 Anslag 13 000 000
1973/74 Förslag 17 500 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar och byggnader för flottan och kustartilleriet. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Marinförband: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
Gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m. (20134)	3 000	3 950	3 950
Fasta kustartilleriförband (20634)	–	1 150	1 150
Kasernbyggnaders delfond			
Marinförband: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser (29934)	10 000	11 900	12 400
Summa kostnader för primäruppdragen	*13 000*	*17 000*	*17 500*
Summa medelsbehov (anslag)	*13 000*[1]	*17 000*	*17 500*

[1] Medgivet överskridande av anslagsbeloppet 3 750 000 kr.

Chefen för marinen

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	
1. Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 4,8 milj. kr.)	2 300

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
2. Ombyggnad av radiostationer (totalkostnad 2,2 milj. kr.)	1 100
3. Ombyggnad av signalannex (totalkostnad 730 000 kr.)	550
Fasta kustartilleriförband	
4. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 150
	5 100
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. Kasernrenoveringar	6 500
2. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	2 400
3. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	2 500
4. Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	500
	11 900
Totalt	*17 000*

Befästningars delfond

1. Behovet av ombyggnad av en stabsplats har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 240). Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 3 735 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 4 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Genom beslut den 15 december 1972 har Kungl. Maj:t fastställt kostnadsramen för byggnadsföretaget till 4,8 milj. kr. enligt sistnämnda prisläge.

2. Behovet av ombyggnad av vissa radiostationer har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 240). Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 2 020 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 2,2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

3. Ett signalannex behöver byggas om. Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för en sådan ombyggnad. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 730 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

4. För mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m. behövs 1 150 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. F. n. pågår renovering av fyra kaserner vid marinen, nämligen vid KA 4 (två kaserner), KA 5 och GbK (Känsö). Under innevarande budgetår beräknas renoveringar komma att påbörjas vid KA 4 (två

kaserner) och GbK (Känsö). Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 6,5 milj. kr. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

2. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 2,4 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsförändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, medför krav på omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m. För att beslutade omorganisationer m. m. skall få avsedd effekt behövs medel för erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten.

3. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 2,5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

4. För merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt beräknas ett medelsbehov av 500 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 17 500 000 kr. För kasernrenoveringar har jag därvid beräknat 7 milj. kr., vilket är 500 000 kr. mer än chefen för marinen har föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 17 500 000 kr.

C 4. Marinförband: Forskning och utveckling

1972/73	Anslag	42 000 000
1973/74	Förslag	29 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar forskning och utveckling i vad avser fartygsmateriel m. m.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medeltilldelningen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 34,8 milj. kr. För innevarande budgetår har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 40 milj. kr. och anvisat ett anslag av 42 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (34,8 + 40 – 42) 32,8 milj. kr.

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Chefen för marinen		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Marinförband: Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök för delprogrammen						
För flera delprogram gemensamma ledningss-, bas- och underhållsförband m. m. (20141)	800	450	200	350		
Helikopterförband (20241)	950	400	1 000	550		
Ytattackförband m. m. (20341)	10 950	10 200	30 000	14 700		
Ubåtsförband (20441)	18 250	20 800	23 700	8 600		
Minröjningsförband (20541)	700	650	3 950	2 500	61 000	32 000
Fasta kustartilleriförband (20641)	2 050	2 000	2 300	1 450		
Rörliga kustartilleriförband (20741)	5 450	4 950	18 500	8 750		
Gemensamma produktionsresurser (29941)	5 850	7 550	6 800	8 000		
Summa	*45 000*	*47 000*	*86 450*	*44 900*	*61 000*	*32 000*
Reducering på grund av överplanering	−5 000	−5 000	+300	−900	−6 000	−3 000
Summa medelsbehov (anslag)	–	*42 000*	–	*44 000*	–	*29 000*
Summa bemyndigandebehov	*40 000*	–	*86 750*	–	*55 000*	–

Chefen för marinen

Anslaget bör föras upp med 44 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 86 750 000 kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och tjänster som har beställts med stöd av lämnade bemyndiganden.

Beställningsbemyndigandet för ledningss-, bas- och underhållsförband m. m. avses för projektering av olika typer av trängfartyg.

Beställningsbemyndigandet för helikopterförband avses för att ta fram underlag för anskaffning av speciella instrument för helikoptrar, utrustning för helikopterbaser, för vapenanpassning, löpande försök och jämförande typförsök samt för fortsatt utveckling av torped typ 42.

Beställningsbemyndigandet för ytattackförband m. m. avses för projektering, utveckling och försök för ytattacksystem 80, försöksfartyg, patrullbåtsprojekt och övriga objekt. Bemyndigandet avses vidare för utredningar och försök avseende komponenter som ingår i dessa eller planerade objekt. Beträffande vapenmateriel avses bemyndigandet främst för utveckling av torped typ 61 och utveckling av s. k. IR-materiel, dvs. instrument m. m. där infraröd strålning utnyttjas. Dessutom har tagits upp ett beställningsbemyndigande om 15 milj. kr. och betalningsmedel om 7,5 milj. kr. för utveckling av en ny sjö- och kustrobot typ II.

Beställningsbemyndigandet för ubåtsförband avses för återstående konstruktionsarbete för ubåtar av typ A 14 och projektering för ubåtstyp A 17. Det avses vidare för utredningar och försök avseende komponenter som ingår i planerade objekt samt för utveckling av torped typ 42 och 61.

Beställningsbemyndigandet för minröjningsförband avses för projektering av minjaktfartyg och för allmän utveckling av minröjningsmateriel.

Beställningsbemyndigandet för fasta kustartilleriförband avses för fortsatt utveckling av ammunition till granatkastare för Ersta-batterier, studier för ersättning av nuvarande äldre lätt fast artilleri, utveckling av eldledningssystem för kustartilleriet samt allmän uppföljning och utveckling inom artilleri-, min- och teleområdet.

Beställningsbemyndigandet för rörliga kustartilleriförband avses för utveckling av eldledningssystem för kustartilleriet och allmän uppföljning och utveckling inom artilleri-, min- och teleområdet samt för projektering av fartyg och båtar för kustartilleriet. Dessutom har tagits upp ett beställningsbemyndigande om 15 milj. kr. och betalningsmedel om 7,5 milj. kr. för utveckling av en ny sjö- och kustrobot typ II.

Beställningsbemyndigandet för gemensamma produktionsresurser avses beträffande skeppsteknisk materiel för sådana smärre utredningar och försök som kan hänföras till flera delprogram såsom prov med utrustningsdetaljer, prov och utredningar avseende chock-, ljud- och läckfält hos elmateriel för fartyg, prov och utveckling av dykerimateriel samt för forskning och utveckling inom underhållsområdet. Bemyndigandet avses beträffande vapenmateriel för flottans del för fortsatt allmän uppföljning och utveckling och för kustartilleriets del för diverse truppförsök.

Av begärda bemyndiganden avser sammanlagt 17 050 000 kr. prisreglering, varav 7,6 milj. kr. utgör prisreglering av tidigare lämnade men obetalda bemyndiganden och 9 450 000 kr. prisreglering för nya bemyndiganden under budgetåret 1973/74. Av bemyndigandena avses (5 250 000 + 9 450 000) 14 700 000 kr. för omräkning från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling.

Departementschefen

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 58,8 milj. kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken forskning m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 55 000 000 kr.,
2. till *Marinförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 29 000 000 kr.

D Flygvapenförband

Huvudprogrammet Flygvapenförband omfattar följande delprogram.

3.1 För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband
3.2 Jaktförband
3.3 Luftvärnsrobotförband
3.4 Attackförband
3.5 Spaningsförband
3.6 Flygtransportförband
3.7 Basförband
3.8 Verkstadsförband
3.99 Gemensamma produktionsresurser

Programmyndighet är chefen för flygvapnet.

Verksamheten under huvudprogrammet har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet, Materielanskaffning, Anskaffning av anläggningar m. m. samt Forskning och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet
D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning
D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner
D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling
III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Chefen för flygvapnet har i enlighet med överbefälhavarens direktiv sänt in programplaner för huvudprogrammet Flygvapenförband dels i en ekonomisk grundnivå, dels i en tilläggsnivå. De ramar som har utnyttjats i de olika nivåerna framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.)

Planeringsnivå	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Grundnivå	2 323	2 359	2 372	2 393	2 406	11 853
Tilläggsnivå	2 396	2 437	2 464	2 497	2 515	12 309

Chefen för flygvapnet

Chefen för flygvapnet anför att programplanen för perioden 1973/74–1977/78 innebär en reducering av huvudprogrammet i förhållande till föregående programplan. Detta beror på den minskande planeringsramen

tillsammans med ökade kostnader för bl. a. personal och materiel. En minskning av organisationen samt senareläggning av planerad anskaffning är nödvändig för att anpassa verksamheten till de nya planeringsförutsättningarna. Denna minskning leder emellertid till att modern materiel måste kasseras i förtid eller ställas i förråd.

Statsmakternas beslut att jaktflygplanet JA 37 Viggen skall typutvecklas gör att detta program kan genomföras enligt de ursprungliga planerna vad beträffar utvecklingsarbetet. Programplanen för perioden 1973/74–1977/78 i tilläggsnivån förutsätter emellertid en minskning av antalet AJ 37-divisioner med en och antalet JA 37-divisioner med tre jämfört med föregående programplan. I grundnivån blir motsvarande reducering tre divisioner av vardera flygplantypen.

Studier pågår för att ta fram underlag för att ersätta attackflygplanet AJ 37 Viggen med en ny flygplantyp, vilket beräknas behöva ske omkring år 1985. Om ett sådant flygplan skall tas fram inom landet, krävs medel för forskning, försök och utveckling de tre sista åren av programplaneperioden. Sådana medel har inte kunnat sättas av varför handlingsfriheten för framtiden är kraftigt begränsad. Enligt chefen för flygvapnet kräver handlingsfriheten ekonomiska resurser i rätt tid så att flygmaterielindustrins kvalificerade personal för utveckling inte behöver friställas. Om så sker går företagens kunnande på detta område förlorat.

Chefen för flygvapnet finner att utvecklingen på sikt inom huvudprogrammet ger anledning till farhågor. Den framtida stridsmiljön ställer höga tekniska krav på materielen. Överbefälhavarens planeringsinriktning för perioden och tiden därefter ger inte de ekonomiska resurserna för att behålla den nödvändiga kvalitativa och kvantitativa nivån. Priskompensation enligt NPI är otillräcklig och kommer troligen att leda till minskad köpkraft inom anslagen. Dessutom kan förväntade besparingar inte erhållas på grund av att föreslagna åtgärder för att minska underhållskostnaderna hittills inte har fått genomföras. Den höjda pensionsåldern för militär personal medverkar till en ogynnsam åldersfördelning samtidigt som åtgärder för att minska antalet anställda försvåras.

Beträffande utvecklingen inom delprogrammen anför chefen för flygvapnet följande.

I delprogrammet För flera delprogram gemensamma ledningS- och strilförband förnyas materielen fortlöpande. Speciellt utbyggnaden av tornradarstationerna innebär att förvarningen mot anfall på låg höjd förbättras. Uthålligheten hos dessa stationer bedöms emellertid vara förhållandevis låg. En planerad utbyggnad av två radargruppcentraler måste av ekonomiska skäl skjutas på framtiden.

På grund av utvecklingen inom robotområdet måste nya larmfunktioner och bättre skydd utvecklas för radaranläggningarna. Medel för dessa förbättringar har inte kunnat planeras in.

Chefen för flygvapnet redovisar liksom i föregående programplan brist på kvalificerad personal i strilorganisationen.

Delprogrammet Jaktförband innehåller förband utrustade med flygplan J 35 Draken, som slutligt levererades under föregående budgetår.

Samtliga förband kan sättas in under såväl dag som natt och huvuddelen under alla väderförhållanden. Materielen bedöms vara effektiv även om de tidigast levererade enheterna inte har samma standard som de senare levererade.

Under åren 1978–1985 planeras flygplan J 35 Draken bli ersatt av jaktflygplanet JA 37 Viggen. I samband härmed kommer antalet jaktdivisioner att minska. En viss avveckling av J 35-divisioner sker redan under programplaneperioden. I grundnivån förutsätts ombeväpningen till flygplan JA 37 Viggen ta något längre tid än i tilläggsnivån. Planeringen i grundnivån innebär också att J 35-divisionerna avvecklas något snabbare.

Inom luftvärnsrobotförbanden planeras en sänkning av den f. n. mycket höga beredskapen för att minska kostnaderna för förbanden. Chefen för flygvapnet förutsätter att medel för robotförbanden beräknas utanför den militära utgiftsramen.

Attackförbanden ombeväpnas under programplaneperioden genom att attackflygplanet A 32 Lansen byts ut mot attackflygplanet AJ 37 Viggen. I samband härmed minskar antalet tunga attackdivisioner från nuvarande tio till sju i tilläggsnivån resp. fem i grundnivån. Utöver detta sätts fem attackdivisioner upp med det lätta attackflygplanet SK 60.

Spaningsförbandens utrustning är förhållandevis gammal. I förbanden ingår spaningsversioner av flygplanen 32 Lansen och 35 Draken. Under programplaneperiodens sista år ersätts det förstnämnda med spaningsversionen av flygplan 37 Viggen. Efter perioden kommer även flygplan S 35 Draken att bytas ut mot flygplan S 37 Viggen. I samband med bytet planeras en minskning av antalet divisioner i spaningsförbanden.

Flygtransportförbanden innehåller transportflygdivisioner, transportflyggrupper, sambandsflygdivisioner och sambandsflyggrupper. I delprogrammet ingår också två typer av helikopterförband, avsedda för bl. a. flygräddning och materielunderhållstransporter.

Transportflyggrupperna som innehåller flygplan ur flygvapnets fredsorganisation får reducerad kapacitet genom att flygplan Tp 83 Pembroke utgår ur organisationen. Fr. o. m. år 1973 kan sålunda endast en till två transportflyggrupper sättas upp. Denna minskning medför allvarliga konsekvenser för militärbefälhavarnas och chefens för attackeskadern transportresurser vid mobilisering. En planerad ändring i organisationen som innebär att kvarvarande transportflygplan fördelas om och kompletteras med civila flygplanstyper kan dock medföra en förbättrad kapacitet efter mobilisering.

Basförbanden bedöms kunna fullgöra sina uppgifter godtagbart. Genom att repetitionsutbildningen under budgetåret 1972/73 helt ställts in och under planeringsperioden kommer att reduceras med omkring hälften i förhållande till budgetåret 1971/72 kommer basförbandens beredskap successivt att gå ned. Under senare delen av perioden bedöms den inom vissa funktioner ha gått ned till en nivå som enligt chefen för flygvapnet inte är godtagbar. Operativa och taktiska önskemål

bör kunna tillgodoses under förutsättning att baserna kan bemannas med basförband och gjorda investeringar kan underhållas. Påbörjad nedväxling och minskning av antalet basförband kommer att fortsätta under perioden som en följd av en minskande fredsorganisation. Detta får till följd att flygbaserna inte helt kommer att kunna utnyttjas i krig.

Utrustningen på befintliga baser kompletteras och anpassas fortlöpande i fråga om samband, elkraft, landningshjälpmedel, flygdrivmedelsförsörjning, skydd för personal och materiel m. m. Anpassning av flygbaserna till flygplan AJ 37 Viggen har härvid getts förtur. De ekonomiska ramarna medger inte att arbetena kan ske i nödvändig takt och omfattning.

Inom delprogrammet Gemensamma produktionsresurser vidtas åtgärder för att i möjligaste mån rationalisera flygtidsproduktionen och därigenom möta de stigande underhållskostnaderna. Detta bedöms kunna ske främst genom en effektiv organisation och en bättre arbetsmiljö.

Behovet av investeringar i byggnader för fredsorganisationen är stort i första hand vid de förband som tillförs flygplan 37 Viggen. De erforderliga investeringarna omfattar hangarer, verkstäder, drivmedelsanläggningar och förläggningar.

Målflygorganisationen ses över.

Fördelningen av betalningsmedel på delprogram i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Delprogram	Planeringsramar					Summa
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1973/78
3.1 För flera delprogram gemensamma lednings- och stridförband	277	295	330	282	306	1 490
3.2 Jaktförband	506	523	483	487	555	2 554
3.3 Luftvärnsrobotförband	21	12	12	12	12	69
3.4 Attackförband	577	534	443	282	196	2 032
3.5 Spaningsförband	143	117	163	107	231	761
3.6 Flygtransportförband	34	31	27	27	27	146
3.7 Basförband	350	356	347	326	326	1 705
3.8 Verkstadsförband	–	–	–	–	–	–
3.99 Gemensamma produktionsresurser	636	621	615	599	618	3 089
Summa	*2 544*	*2 489*	*2 420*	*2 122*	*2 271*	*11 846*
Justering på grund av överplanering	– 196	– 113	– 32	+ 287	+ 152	+ 98
Summa huvudprogram 3[1]	*2 348*	*2 376*	*2 388*	*2 409*	*2 423*	*11 944*

[1] Utöver anvisad planeringsram har chefen för flygvapnet begärt medel för bl. a. luftvärnsrobotförband, ökade hyreskostnader och höjt lönekostnadspålägg.

Betalningsmedlens fördelning på anslag i grundnivån framgår av följande tabell (prisläge februari 1972; milj. kr.).

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet	840	985	969	969	967	963	4 853
D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning	816	856	931	1 005	1 016	1 080	4 888
D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	20	26	24	23	21	21	115
D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling	395	392	380	318	332	285	1 707
III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar	95	89	72	73	73	74	381
	2 166	*2 348*	*2 376*	*2 388*	*2 409*	*2 423*	*11 944*

[1] Prisläge februari 1971

Departementschefen

Flygplansystem 37 Viggen utgör fram till mitten av 1980-talet det dominerande projektet inom flygvapnet. Attack-, spanings- och skolversionerna har beställts och leverans av attackversionen pågår. Beslut har fattats om utveckling av jaktversionen. I samband med ombeväpningen till flygplan 37 Viggen kommer antalet förband att minska. Nuvarande inriktning ger förutsättningar för att våra flygvapenförband kommer att svara mot de krav som stridsmiljön mot slutet av 1900-talet kan komma att ställa.

Studier pågår för att ta fram underlag för att ersätta AJ 37 Viggen med en ny flygplantyp omkring år 1985. Medel för utvecklingsarbete har dock inte satts av. Beslut härom behöver inte fattas f. n. De påbörjade studierna bör däremot fortsätta. Studierna är inriktade mot en flygplantyp med måttlig prestanda.

Beträffande delprogrammens utveckling vill jag anföra följande.

De gemensamma ledningS- och strilförbanden bör i huvudsak utvecklas enligt chefens för flygvapnet programplan i grundnivån. Moderniseringen av vissa luftförsvarscentraler är väsentlig för både flygvapnet och civilförsvaret.

Även delprogrammet Jaktförband bör utvecklas i enlighet med chefens för flygvapnet förslag i grundnivån. Antalet JA 37-divisioner på sikt behöver dock inte bestämmas nu. Minskningen av antalet J 35-divisioner bör ske så att anpassningen till den bedömda framtida organisationen kan ske på ett balanserat sätt. Rekryteringen och utbildningen av flygförare bör anpassas mot denna bakgrund.

Inom luftvärnsrobotförbanden har chefen för flygvapnet planerat en sänkning av den nuvarande beredskapen i överensstäm-

melse med Kungl. Maj:ts direktiv. Jag anser att kostnaderna för förbanden skall täckas genom att tillgängliga medel inom huvudprogrammet fördelas om.

Ombeväpningen av attackförbanden har inletts och planeras bli genomförd under perioden. Beträffande delprogrammets utveckling och framtida omfattning avser jag lämna förslag sedan beredningen av anslaget D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning har avslutats.

Spaningsförbanden bör ombeväpnas till S 37 Viggen i överensstämmelse med chefens för flygvapnet programplan.

I flygtransportförbanden ingår bl. a. olika typer av helikopterförband. En utredning pågår för att utreda organisationen för försvarets tunga helikoptrar. Resultatet av denna utredning bör leda till att de tunga helikoptrarna kan utnyttjas effektivare. För att behålla god kapacitet hos transportresurserna vid mobilisering anser jag det viktigt att åtgärder vidtas för att utnyttja civila flygplansresurser i krig.

Som jag anförde vid anmälan av prop. 1972:75 bör delprogrammet Basförband minskas något. Chefen för flygvapnet utreder f. n. omfattningen och organisationen av detta delprogram. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till programmets närmare utformning.

Delprogrammet Gemensamma produktionsresurser innehåller i huvudsak fredsorganisatoriskt betingade kostnader. Jag anser det väsentligt att verksamheten inom detta delprogram effektiviseras och rationaliseras i största möjliga utsträckning. Bl. a. bör personalutvecklingen noggrant följas upp så att alla möjligheter till besparingar kan tas till vara.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta inriktningen av huvudprogrammet Flygvapenförband.

D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73	Anslag	840 000 000
1973/74	Förslag	961 200 000

Under anslaget bedrivs allmän ledning och förbandsverksamhet, operativ och krigsorganisatorisk verksamhet, utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt grundutbildning av värnpliktiga och repetitionsutbildning inom flygvapnet.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Flygvapenförband:			
Gemensamma lednings- och stril-förband (30112, 30113, 30114, 30115)	128 403	144 744	
Jaktförband (30212, 30213)	156 138	137 285	
Luftvärnsrobotförband (30312, 30313, 30314, 30315)	17 820	20 175	
Attackförband (30412, 30413)	78 336	66 925	972 680
Spaningsförband (30512, 30513)	38 971	35 412	
Flygtransportförband (30612, 30613)	25 464	25 670	
Basförband (30712, 30713, 30714, 30715)	189 030	246 234	
Gemensamma produktionsresurser (39911, 39913, 39914)	227 372	320 335	
Summa kostnader för primäruppdragen	*861 564*	*996 780*	*972 680*
Avgår:			
Lagerförändring	– 8 055	–	–
Skillnad mellan budgeterade kostnader och behov av betalningsmedel för drift och underhåll av flyg-materiel m. m.	– 13 509	– 11 480	– 11 480
Summa medelsbehov (anslag)	*840 000*	*985 300*	*961 200*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	624	+ 40	+ 15
Kompaniofficerare	841	– 1	+ 1
Plutonsofficerare	600	+ 5	of.
Meniga	110	of.	of.
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	2 391	– 16	– 16
Läkare	24	of.	of.
Övrig personal	466	+ 15	+ 8
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	38	– 6	– 6
Kompaniofficerare	18	– 7	– 7
Civil personal			
Handläggande personal	150	of.	of.
Övrig personal	4 881	– 35	– 200
	10 143	– 5	– *205*

Chefen för flygvapnet

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen m. m. innebär en kostnadsökning med 124 955 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:s beslut

1. Gemensamma lednings- och stridförband

a) Pensionsåldersförändringarna innebär att kostnaderna för budgetåret 1973/74 stiger med 100 000 kr.

b) En översyn av maskintjänsten vid flygvapnets fasta anläggningar pågår i fortifikationsförvaltningens regi. Översynen beräknas leda till minskade personalkostnader under budgetåret 1973/74 (– 600 000 kr.).

2. Luftvärnsrobotförband

a) Nuvarande underhåll av luftvärnrobotförbanden avvecklas under nästa budgetår med sikte på att senare ställa materielen i förråd (– 2 000 000 kr.).

b) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. beräknas för nästa budgetår till omkring 58 000, en minskning med ca 7 000 dagar i jämförelse med budgetåret 1972/73 (– 150 000 kr.).

3. Basförband

a) Indragningen av tre jaktflygdivisioner, två attackdivisioner och tre baskompanier (F 3, F 17 och F 18) medför att 52 tjänster tills vidare kan hållas vakanta i avvaktan på befälsutredningen. Dessa tjänster berör endast tjänster för personal med ordinarie anställning. Kostnaderna minskar därför endast i den utsträckning som pensionsavgångar inträffar under budgetåret 1973/74 (– 600 000 kr.).

b) För tillkommande terminalkontrollfunktioner vid F 4, F 5, F 13 och F 17 behövs ett antal tjänster för trafikledare. Vissa av tjänsterna kan emellertid hållas vakanta under budgetåret 1973/74 med hänsyn till att trafikledareleverna under utbildningstiden är värnpliktiga (+ 20 000 kr.).

c) Pensionsåldersförändringarna innebär att kostnaderna för budgetåret 1973/74 stiger med 400 000 kr.

d) Arbetstidsförkortningen medför ökat övertidsuttag i vissa funktioner (+ 300 000 kr.).

e) Indragningen av två baskompanier medför att kostnaderna minskar med 400 000 kr.

4. Gemensamma produktionsresurser

a) Pensionsåldersförändringarna innebär att kostnaderna för budgetåret 1973/74 stiger med 100 000 kr.

b) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under grundutbildning m. m. minskar under nästa budgetår (– 30 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

1. Gemensamma ledningS- och strilförband

a) Grundutbildningen för värnpliktiga radarobservatörer har kortats av till 332 dagar (– 250 000 kr.).

b) Antalet extra tjänstemän och frivilligt tjänstgörande personal minskar (– 100 000 kr.).

c) Övnings- och utbildningsverksamhet tas efter inskränkningar under budgetåret 1972/73 åter upp till föregående budgetårs nivå (+ 6 851 000 kr.).

d) På grund av överbefälhavarens krav avses incidentberedskapen ökas (+ 1 000 000 kr.).

2. Jaktförband

a) Verksamheten vid jaktförband minskar på grund av mindre antal jaktflygdivisioner, vilket innebär ett minskat flygtidsuttag (– 7 000 000 kr.).

b) Övnings- och utbildningsverksamheten som minskats under innevarande budgetår utökas under budgetåret 1973/74 (+ 1 030 000 kr.).

3. Luftvärnsrobotförband

Övnings- och utbildningsverksamheten ökar, bl. a. tillkommer övning med fyra luftvärnsrobotkompanier (+ 925 000 kr.).

4. Attackförband

F 17 skall börja ombeväpnas till jaktflottilj under budgetåret 1972/73. I samband därmed skall två attackdivisioner utgå. Ombeväpning sker till flygplan AJ 37 enligt programplanen. En övningsdivision lätta attackflygplan SK 60 sätts upp vid F 21. Omskolning till flygplan AJ 37 påbörjas. Detta medför ökat flygtidsuttag med 3 730 timmar (+ 10 444 000 kr.).

5. Spaningsförband

a) Flygtidsuttaget för flygplan S 35 E minskar med 100 timmar samtidigt som uttaget för flygplan S 32 C ökar med 300 timmar (+ 296 000 kr.).

b) Övningsverksamheten ökar till samma omfång som under budgetåret 1971/72 (+ 230 000 kr.).

6. Flygtransportförband

Utrangering av flygplan Tp 83 och Tp 52 samt tillförsel av flygplan Tp 85 ger ett totalt minskat flygtidsuttag med 1 785 timmar (- 1 578 000 kr.).

7. Basförband

a) Antalet extra tjänstemän och frivilligt tjänstgörande minskar (– 200 000 kr.).

b) Vakansuppfyllnad av trafikledarkåren fortsätter planenligt för att

svara mot den materiella utbyggnaden (+ 400 000 kr.).

c) Övnings- och utbildningsverksamheten ökar, varvid bl. a. repetitionsutbildningen genomförs till ca 50 % av normal omfattning (+ 8 042 000 kr.).

8. Gemensamma produktionsresurser

a) Vid införandet av försvarets planerings- och programbudgetsystem har extra personal anställts. Denna personal kan nu minskas med tio personer. Vidare minskar antalet anställda extra tjänstemän och frivilligt tjänstgörande (– 600 000 kr.).

b) Uppbyggnaden av flygtrafikledarskolan i Sturup medför ökade kostnader för flygvapnet (+ 250 000 kr.).

c) Vid målflygdivisionen ökar flygtidsuttaget för flygplan J 32 B med 1 000 timmar och för flygplan SK 60 med 600 timmar samtidigt som uttaget för flygplan SK 61 minskar med 600 timmar (+ 2 896 000 kr.).

d) Ny navigeringshandbok bör utarbetas (+ 50 000 kr.).

e) Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga minskar (– 120 000 kr.).

f) Kursverksamheten avses ökas till 1971/72 års nivå (+ 509 000 kr.).

g) För central utbildning i förrådsdrift vid försvarets materielverk behövs 130 000 kr.

Departementschefen

I prop. 1961:110 anmäldes behov av vissa tjänster i samband med att stridsledningS- och luftbevakningssystemet (stril 60) moderniserades. Chefen för flygvapnet hemställde för budgetåret 1961/62 om ca 60 militära tjänster för ändamålet. Nettobehovet av nya militära tjänster för sjuårsperioden 1961/62–1967/68 beräknade han till sammanlagt 359. För egen del ansåg jag att en relativt betydande personalförstärkning var ofrånkomlig för att de stora materielinvesteringarna helt skulle kunna utnyttjas. Med hänsyn till materielleveranser m. m. ansåg jag det emellertid nödvändigt att i viss mån begränsa de föreslagna personalökningarna. Riksdagens beslut (SU 1961:104, rskr 1961:279) innebar att 40 nya militära tjänster inrättades. Med anledning av förslag som senare har lagts fram i olika propositioner har riksdagen därefter fattat beslut som har inneburit att ytterligare ett 50-tal tjänster har tillkommit för att bygga ut stril-organisationen.

Frågan om sektororganisationen i fred för luftförsvarssektor typ 1 (stril 60) anmäldes i prop. 1965:1, men något förslag i ämnet lades inte fram för 1965 års riksdag.

På förslag av chefen för flygvapnet fastställde Kungl. Maj:t under år 1965 en provisorisk organisation av stridsledningS- och luftbevakningstjänsten (striltjänsten) i fred inom luftförsvarssektor O 5 i avvaktan på att ytterligare erfarenheter av organisationen och dess uppgifter m. m. skulle vinnas. Senare fastställde Kungl. Maj:t en provisorisk organisation av striltjänsten i fred även för luftförsvarssektor S 1. Dessa organisationer

består dels av fast anställd personal på de tjänster som enligt de tidigare nämnda besluten har tillförts strilorganisationen, dels av personal som har anställts tillfälligt eller förts över från andra delar av flygvapnet. De provisoriska organisationerna får enligt beslut av Kungl. Maj:t tillämpas tills vidare längst intill den 1 juli 1973.

Överbefälhavaren har nu till Kungl. Maj:t överlämnat ett av chefen för flygvapnet upprättat förslag till slutlig organisation av ifrågavarande luftförsvarssektorer. Försvarets rationaliseringsinstitut har yttrat sig över förslaget. Överbefälhavaren har därefter i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämnat vissa kompletteringar till förslaget. Förslaget omfattar organisationen av sektorernas ledning samt de strilförband som ingår i sektorerna.

Sektorernas ledningsorganisation berörs av pågående översyn av flygvapnets fredsorganisation och organisationen av krigsmaktens lägre regionala och lokala ledning och bör därför tas upp i samband med dessa organisationsfrågor. Organisationen av strilförbanden är däremot inte beroende av hur ledningsorganisationen utformas. Inom var och en av de aktuella sektorerna finns ett förband för bemanning av sektorns luftförsvarscentral. Dessutom finns tre strilbataljoner i anslutning till radargruppcentraler, två inom sektor O 5 och en inom sektor S 1. När Kungl. Maj:t tagit ställning till stridsförbandens organisation avser jag att uppdra åt statens avtalsverk att i den utsträckning som behövs föra förhandlingar om anställnings- och arbetsvillkor för personalen.

Jag går härefter över till frågor i samband med flygvapenchefens anslagsframställning för budgetåret 1973/74.

Enligt det nya utbildningssystemet för specialtjänstuttagna värnpliktiga (jfr prop. 1971:88, FöU 1971:14, rskr 1971:144) som införs successivt fr. o. m. den 1 juni 1972 skall bl. a. värnpliktig personal som har tagits ut till fototolkutbildning tilldelas flygvapnet. Jag har vid mina beräkningar fört över medel från anslaget E 2. Arméstaben till förevarande anslag, varigenom nuvarande personalresurser m. m. för utbildning av fototolkar förs över till flygvapnet.

För hyreskostnader som baseras på en marknadsmässig värdering av försvarets mark har jag beräknat 66,5 milj. kr.

Jag har vidare beräknat medel för den förbättring av värnpliktsförmånerna som jag har förordat i det föregående. För personalvård och marketenterier har jag beräknat 600 000 kr.

1970 års riksdag (prop. 1970:1 bil. 8, SU 1970:9, rskr 1970:98) har beslutat att en central skola för gemensam utbildning av civil och militär flygtrafikledningspersonal skall inrättas i Sturup. Föredragande departementschefen föreslog att kostnaderna för uppbyggnadsskedet borde fördelas lika mellan luftfartsverket och flygvapnet, vilket riksdagen lämnade utan erinran. För dessa kostnader har jag beräknat 1 milj. kr. (C8b).

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer i annat sammanhang att föreslå Kungl. Maj:t ett nytt system och en ny organisation för

flygtrafikledning inom Sverige. Förslaget kommer att innebära dels en ökad integrering mellan civil och militär trafikledning, dels en resursförstärkning. Jag har tagit hänsyn härtill vid min medelsberäkning (B3b).

För grundutbildning av värnpliktiga har jag beräknat 27,9 milj. kr., vilket innebär en minskning med 42 000 tjänstgöringsdagar i förhållande till föregående budgetår. Vidare har jag beräknat 7,5 milj. kr. för repetitionsutbildning.

Jag kan inte biträda chefens för flygvapnet förslag om en utökning av övnings- och utbildningsverksamheten.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 961 200 000 kr.

D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning

Under åberopande av vad jag anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Flygvapenförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 880 128 000 kr.

D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Anslag	20 000 000
1973/74	Förslag	27 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar, flygfält och byggnader för flygvapnet. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
Basförband (30734)	1 500	1 500	1 500
Gemensamma produktionsresurser (39934.1)	1 000	1 500	1 500

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep.chefen
Kasernbyggnaders delfond			
Flygvapenförband: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammet Gemensamma produktionsresurser (39934.2)	17 500	23 000	24 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*20 000*	*26 000*	*27 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*20 000*[1]	*26 000*	*27 000*

[1] Medgivet överskridande av anslagsbeloppet 2 270 000 kr.

Chefen för flygvapnet

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Basförband	
1. Iståndsättning av flygfält	1 500
Gemensamma produktionsresurser	
2. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 500
	3 000
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
1. F 4. Ombyggnad av skolbyggnad (byggnad nr 10)	935
2. F 21. Iståndsättning av gymnastikbyggnaden	810
3. F 18. Iståndsättningsarbeten för utbildningsverksamheten (totalkostnad 15 050 000 kr.)	6 000
4. Kasernrenoveringar	7 000
5. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	3 000
6. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	5 000
7. Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	255
	23 000
Totalt	*26 000*

Befästningars delfond

1. För iståndsättning av flygfält beräknas ett medelsbehov av 1,5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för en rullbana vars beläggning är i dåligt skick med bl. a. sprickbildningar. Spjälkningar uppstår i sprickorna, varvid stenmaterial lossnar och riskerar att sugas in i flygplanens motorer med kompressorskador som följd.

2. För mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 1,5 milj. kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. En skolbyggnad (byggnad nr 10) vid F 4 behöver byggas om. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram och bygghandlingar för ombyggnaden. Kostnaderna har därvid beräknats till 935 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Förslaget innebär i stort att nuvarande lokaler disponeras om. I samband därmed renoveras fasaderna varvid ytterdörrar och fönster byts ut. Vidare förbättras ventilationsanordningarna. Dessutom förnyas plåtbeklädnaden på yttertaket.

2. Vid F 21 behöver gymnastikbyggnaden (byggnad nr 10) iståndsättas. Byggnaden inrymmer en gymnastiksal, en provisorisk motionshall, en bastuavdelning och två lektionssalar. Den är uppförd år 1943 och hårt nedsliten. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för iståndsättningen. Kostnaderna angavs därvid till 810 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Förslaget innebär i stort att byggnaden helrenoveras, varvid bl. a. golvet i gymnastiksalen byts ut och klinkergolven i bastuavdelningen justeras. Samtliga lokaler målas om. Viss dränering och isolering av grunden görs. Dessutom förnyas el- och vvs-installationen. -- Kungl. Maj:t uppdrog den 6 oktober 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

3. Behovet av iståndsättningsarbeten för utbildningsverksamheten vid F 18 har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 258). Kungl. Maj:t uppdrog den 7 april 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra renovering av en kasern (byggnad nr 22) inom en kostnadsram av 1 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972, den 17 augusti 1972 att låta utföra ombyggnad för integrerat förråd i en hangar (byggnad nr 81) inom en kostnadsram av 900 000 kr. enligt samma prisläge och den 3 november 1972 att låta utföra renovering av två kaserner (byggnaderna nr 21 och 23) inom en kostnadsram av 3 560 000 kr. enligt samma prisläge.

4. F. n. pågår renovering av fyra kaserner vid flygvapnet, nämligen vid F 4, F 11, F 13 och F 21. Under innevarande budgetår beräknas renoveringar komma att påbörjas vid F 4, F 13 och F 21. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 7 milj. kr. Med hänsyn till svårigheterna att nu ange vilka kasernrenoveringar som kan komma att utföras under nästa budgetår tas hela detta belopp upp i en post.

5. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 3 milj. kr. för nästa budgetår. Organisationsförändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, medför krav på omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elek-

triska installationer m. m. För att beslutade omorganisationer m. m. skall få avsedd effekt behövs medel för erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten.

6. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av 5 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta äldre vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

7. För merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt beräknas ett medelsbehov av 255 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 27 milj. kr. För kasernrenoveringar har jag därvid beräknat 8 milj. kr., vilket är 1 milj. kr. mer än chefen för flygvapnet har föreslagit.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 27 000 000 kr.

D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 391 600 000 kr.

E Central och högre regional ledning

Försvarsstaben

Försvarsstaben är överbefälhavarens stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda överbefälhavaren med ledningen av den operativa verksamheten inom krigsmakten. Staben handhar därvid det operativa krigsförberedelsearbetet samt sådan verksamhet rörande mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal som har direkt samband med den operativa verksamheten. Under överbefälhavaren leder och samordnar försvarsstaben vidare långsiktsplaneringen, budgetarbetet, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom krigsmakten.

Försvarsstaben är organiserad på en operationsledning och fyra sektioner för i huvudsak samverkansfrågor (sektion 1), underrättelse- och säkerhetstjänst (sektion 2), personal- och organisationsfrågor m. m. (sektion 3) samt studie- och planeringsverksamhet (sektion 4). Dessutom finns en personalvårdsbyrå, en kommendanturavdelning och en befästningsinspektion. I sektion 1 ingår totalförsvarets signalskyddsavdelning.

Verksamheten under delprogrammet Försvarsstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarsstaben.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

I sina grunddrag fick försvarsstaben sin nuvarande organisation år 1961. Den reviderades år 1965. Erfarenheterna därefter har visat att organisationen är lämplig för operationsledningen och planeringssektionen medan ytterligare åtgärder behöver vidtas för att samordna studie- och planeringsfrågor. Inom personal- och organisationsområdet är resurserna otillräckliga och alltför splittrade. Under budgetåret 1971/72 har organisationen setts över och vissa åtgärder kommer att vidtas under innevarande budgetår.

Verksamheten inom programelementet Försvarsstaben skall främst inriktas mot att klarlägga konsekvenserna på kort och lång sikt av gällande planeringsnivå för krigsmakten och att anpassa planering och organisation med hänsyn härtill. Vidare skall verksamheten inriktas mot att skapa en stab som är bättre lämpad än den nuvarande att handlägga frågor som rör krigsmaktens fredsorganisation. Bland viktiga uppgifter i övrigt ingår att göra en operativ konsekvensstudie av 1972 års försvarsbeslut, att genomföra en operativ uthållighetsstudie och redovisa principer för krigsmaktsvärdering, att föreslå åtgärder för att minska antalet

anställda inom krigsmakten, att utforma förslag till omorganisation i lägre regional och lokal instans, att utforma och pröva försökssystem med ADB för operativ ledning, att förbereda översyn av den centrala ledningen, att ta fram underlag för ett nytt försvarsbeslut samt att utarbeta perspektivplan för perioden 1977/78–1991/92.

De kvalitativa målen för försvarsstabens arbete är att under programplaneperioden anpassa krigsmakten till 1972 års försvarsbeslut och att se till att en gemensam, rationell metod för operativ ledning används inom försvarsstaben och militärområdesstaberna.

Verksamheten under programelementet Försvarsstabens personalvårdsbyrå inriktas mot åtgärder som syftar till att förbättra personalens villkor och som vidgar de anställdas och värnpliktigas möjlighet att genom samverkan och medinflytande bidra till ett gott produktionsresultat. Personalvårdsbyråns organisation skall anpassas till planerings- och programbudgetsystemets principer varvid särskilt den uppföljande (inspekterande), analyserande och samordnande verksamheten skall beaktas.

Bland viktigare uppgifter i övrigt ingår att följa upp konsekvenserna av personalomflyttningar m. m. inom försvaret, att organisera och genomföra värnpliktskonferenser, att utveckla den ekonomiska, sociala, psykiska och fysiska tryggheten för anställda och värnpliktiga och att utveckla en samordnad förvaltningsdemokratisk utbildning. Ambitionen är att byråns kapacitet skall utvecklas så att jämnvikt mellan behov och resurser nås vid programplaneperiodens slut. Kapacitetshöjningen skall ske med nuvarande personal genom interna organisationsförändringar, precisering av ansvarsområdet, omfördelning och decentralisering av arbetsuppgifter, internutbildning av personalen samt ökat utnyttjande av ADB-system och konsulter.

Verksamheten under programelementet Försvarets intendenturkårstab påverkas av att försvarets intendenturkår ännu inte har fått sin slutliga organisation och omfattning. Under programplaneperioden beräknas all intendenturpersonal kunna föras samman i en kår.

Verksamheten anpassas dels till den ändrade organisation av personalkårer och utbildningsanstalter som genom pågående utredningar kan beräknas bli fastställd, dels till de organisationsförändringar i övrigt som under programplaneperioden berör intendenturpersonal.

Intendenturkårstabens organisation och samlokalisering med intendenturförvaltningsskolan måste ses över, när beslut har fattats i kår- och/eller utbildningsfrågorna. Staben bör därvid ges en organisation som inte kräver förstärkning med personal ur kommenderingsreserven, vilket f. n. behövs för att lösa uppgifterna.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Försvarsstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
33 660	37 540	37 184	36 884	36 584	36 584	184 776

[1] Prisläge februari 1971

E 1. Försvarsstaben

1972/73 Anslag 33 660 000
1973/74 Förslag 36 800 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefäl-havaren	Dep. chefen
Försvarsstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet (40111)	33 660 000	40 598 000	39 858 000
Summa kostnader	*33 660 000*	*40 598 000*	*39 858 000*
Avgår:			
Utgifter som belastar andra anslag	–	– 3 058 000	–3 058 000
Summa utbetalningar för primäruppdraget	*33 660 000*	*37 540 000*	*36 800 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*33 660 000*	*37 540 000*	*36 800 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Överbefäl-havaren	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	162	– 3	– 3
Kompaniofficerare	3	of.	of.
Plutonsofficerare	4	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	27	– 4	– 4
Kompaniofficerare	7	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	64	of.	of.
Övrig personal	145	of.	of.
	412	*– 7*	*– 7*

Överbefälhavaren

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med sammanlagt 2 038 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Försvarsstaben

Kostnader för underhåll av motorfordon ökar (+ 168 000 kr.).

För blanketter och blankettryck behövs 10 000 kr.

Kostnaderna för militära flygtransporter som utförs av flygvapnet beräknas uppgå till 20 000 kr.

För omlokalisering av viss verksamhet till Karlstad m. fl. platser behövs 45 000 kr.

2. Försvarsstabens personalvårdsbyrå

För blanketter och blankettryck behövs 5 000 kr.

3. Försvarets intendenturkårstab

För blanketter och blankettryck behövs 1 500 kr.

C. Uppgiftsförändringar

1. Försvarsstabens personalvårdsbyrå

För arvoden till personal vid tidningen Värnpliktsnytt behövs 115 000 kr., varav 20 000 kr. är sociala kostnader.

En tjänst för kompaniofficer utgår ur organisationen (– 14 400 kr.). I utbyte behövs en extra tjänst vid centralavdelningen (+ 14 400 kr.).

Planerad ökning av upplagan för tidningen Värnpliktsnytt beräknas kosta 200 000 kr.

Kostnaderna för utbildning i anslutning till försök med fördjupad företagsdemokrati beräknas uppgå till 100 000 kr.

Ett ökat stöd åt soldathemsverksamheten beräknas medföra en kostnadsökning med 50 000 kr.

Utnyttjande av främst konsulter i juridiska frågor ökar medelsbehovet med 20 000 kr.

Administrationen av värnpliktig arbetsgrupp medför en ökning av kostnaderna med 30 000 kr.

Arbetsuppgifter avseende rekrytering och gemensam utbildning m. m. inom personalvården har förts över från anslaget F 21 (+ 1 200 000 kr.).

2. Försvarets intendenturkårstab

Antalet regementsofficerare minskar med tre vilket medför en kostnadsminskning med 147 000 kr.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att försvarsstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på att göra staben bättre lämpad än f. n. att handlägga frågor som rör krigsmaktens fredsorganisation. Personalvårdsbyråns verksamhet avses bli inriktad bl. a. mot åtgärder som syftar till att förbättra personalens arbetsförhållanden. Intendenturkårstaben

bör enligt överbefälhavaren bl. a. anpassas till den organisation av personalkårer och utbildningsanstalter som kan beräknas bli fastställd under programplaneperioden. Jag kan i huvudsak godta detta. Jag räknar med att en översyn av den centrala stabsorganisationen skall kunna påbörjas åren 1974–1975.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Jag har inte beräknat medel för en utökning av tidningen Värnpliktsnytt.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsstaben* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 36 800 000 kr.

Arméstaben

Arméstaben är chefens för armén stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för armén med ledningen av arméns mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån sådan verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för armén svarar staben vidare för arméns långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande personalvårds- och upplysningsverksamheten inom armén.

Arméstaben är organiserad på tre sektioner, sex truppslagsavdelningar och en administrativ avdelning. Dessutom finns en budgetavdelning och en ADB-avdelning.

Verksamheten inom delprogrammet Arméstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Arméstaben.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för armén* bl. a. följande.

I början av perioden inriktas stabens verksamhet mot att utvärdera försvarsbeslutets konsekvenser för krigsorganisationens framtida utveckling. Följdverkningarna härav för fredsorganisationen skall så tidigt som möjligt värderas så att kostnadsminskande rationaliseringar kan göras.

Stabens verksamhet kommer därefter att koncentreras på planering i syfte att anpassa arméns verksamhet till gällande ekonomisk nivå.

Genomförandet av beslutade organisationsförändringar i lägre regional och lokal instans samt åtgärder för att minska antalet anställda kommer att ha hög prioritet under hela perioden.

Arbetet med att uppnå effektivare värnpliktsutbildning skall fullföljas.

Pågående undersökning av arméstabens interna organisation skall snarast fullföljas så att ledningsmöjligheterna förbättras och personalminskningar kan genomföras.

Den av chefen för armén beräknade utvecklingen av anslaget Arméstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
28 450	31 445	31 205	30 965	30 725	30 725	155 065

[1] Prisläge februari 1971

E 2. Arméstaben

1972/73 Anslag 28 450 000
1973/74 Förslag 30 265 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Arméstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet (40211)	30 679 000	33 940 000	33 260 000
Summa kostnader	*30 679 000*	*33 940 000*	*33 260 000*
Avgår:			
Kostnader som belastar andra anslag	– 2 229 000	– 2 495 000	–2 495 000
Summa utbetalningar för primäruppdraget	*28 450 000*	*31 445 000*	*30 765 000*
Avgår:			
Inkomster	–	–	– 500 000
Summa medelsbehov (anslag)	*28 450 000*	*31 445 000*	*30 265 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	143	of.	– 1
Kompaniofficerare	16	of.	– 2
Plutonsofficerare	4	of.	– 1
Civilmilitär personal			
Läkare	2	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	26	of.	of.
Kompaniofficerare	14	of.	of.

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för armén	Dep.chefen
Civil personal			
Handläggande personal	45,5	– 4	– 4
Övrig personal	146,5	– 2	– 3
	397	*– 6*	*– 11*

Chefen för armén

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 2 903 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Två tjänster för regementsofficer har tillkommit i samband med pensionsåldershöjningen (+ 176 000 kr.). Kostnaderna för ytterligare fyra tjänster för aktiv militär personal som har tillkommit i utbyte mot arvodestjänster redovisas under löne- och prisomräkning.

2. Kungl. Maj:ts beslut om förberedelser för utlokalisering av viss verksamhet till bl. a. Östersund medför en kostnadsstegring av 54 000 kr.

3. Kostnader för arméns personaldelegation, som f. n. bestrids från anslaget Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet, bör föras över till förevarande anslag (+ 240 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

1. I samband med minskning av antalet anställda vid krigsmakten skall arméstabens personal reduceras med fyra personer för budgetår. Nu föreslås indragning av fyra tjänster för förste byråsekreterare. Dessutom kan två tjänster för kontorist dras in (– 316 000 kr.).

2. För vissa tjänsteförändringar och för utrustning av ombyggda lokaler begärs 204 000 kr.

Departementschefen

Chefen för armén anser att arméstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på studier och utredningar rörande fredsorganisationens utveckling. Jag delar denna uppfattning men vill samtidigt understryka att verksamheten bör anpassas till annat utredningsarbete inom detta område. Chefen för armén har anmält att en översyn av stabens interna organisation pågår. Som jag tidigare har anfört räknar jag med att en översyn av de centrala staberna skall kunna

påbörjas åren 1974–1975. Detta bör beaktas i nu pågående arbete.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Vid beräkningen har jag tagit hänsyn till den överföring av personalresurser m. m. för fototolkutbildningen som jag har anmält under anslaget D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméstaben* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 30 265 000 kr.

Marinstaben

Marinstaben är chefens för marinen stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för marinen med ledningen av marinens mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån sådan verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för marinen svarar staben vidare för marinens långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande ledningen av underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom marinen.

Marinstaben är organiserad på en planeringsavdelning, fyra sektioner, en kassaavdelning och en chefsexpedition. Under chefen för marinen lyder chefen för sjövärnskåren som i sin allmänna ledning av kåren biträds av sjövärnskårens stab.

Verksamheten under delprogrammet Marinstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Marinstaben.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för marinen* bl. a. följande.

Arbetet inom krigsmaktens centrala staber – i varje fall inom marinstaben med dess direkta ledning av marinens produktionsenheter – bedöms under programplaneperioden komma att bedrivas i en påtaglig obalans mellan uppgifter och resurser. Stora ansträngningar måste sättas in på att under perioden nå en sådan förbättrad avvägning mellan uppgifter och resurser som är en förutsättning för en harmonisk avvägning mellan kvalitet och kvantitet i stabsarbetet. Marinstabens verksamhet under programplaneperioden kommer att inriktas mot de fasta rutiner som planerings- och programbudgetsystemet kräver. Verksamheten kommer också att omfatta en fortlöpande anpassning av stabsorganisationen till förelagda uppgifter. Bland viktiga uppgifter för staben märks genomförande av ny organisation vid örlogsbaser och kustartilleri-

försvar, översyn av marinstabens och sjövärnskårens organisation m. m., översyn av krigsorganisationen för främst bas-, underhålls- och kustbevakningsförband, utformning och införande av olika informationssystem, utredning och förberedelser för ny befälsordning, översyn av underhållsverksamheten för marinen, deltagande i generalplanemöten och åtgärder i samband med genomförande av personalminskningar.

Den av chefen för marinen beräknade utvecklingen av anslaget Marinstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
22 390	24 700	24 500	24 310	24 120	24 120	121 750

[1] Prisläge februari 1971

E 3. Marinstaben

1972/73 Anslag 22 390 000
1973/74 Förslag 23 720 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Marinstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet (40311)	22 390 000	24 697 000	23 720 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*22 390 000*	*24 697 000*	*23 720 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*22 390 000*	*24 697 000*	*23 720 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	105	+ 3	of.
Kompaniofficerare	40	+ 1	of.
Plutonsofficerare	22	of.	of.
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	1	of.	of.
Läkare	1	of.	of.

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för marinen	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	9	of.	of.
Kompaniofficerare	5	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	11	+ 1	of.
Övrig personal	137	+ 2,5	− 2
	331	*+ 7,5*	*−2*

Chefen för marinen

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1 825 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Medel för en assistent och en kansliskrivare, som vid marinstaben betjänar flygstaben i kassahänseende, bör ingå i anslaget (+ 82 000 kr.)

C. Uppgiftsförändringar

Marinstabens organisation och personella resurser medger inte att staben utan extra resurstillskott kan leda, utveckla och utvärdera den verksamhet som införandet av det nya planerings- och programbudgetsystemet medför. Sådant resurstillskott har t. o. m. budgetåret 1971/72 erhållits genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t för ett år åt gången. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 bör tillkomma tjänster för tre regementsofficerare (varav en tillfällig), en kompaniofficer (tillfällig) samt en byrådirektör och en kansliskrivare med halvtidstjänstgöring (+ 400 000 kr.).

Departementschefen

Chefen för marinen anser att marinstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på de fasta rutiner som planerings- och budgeteringssystemet kräver och på olika organisationsfrågor. Jag kan godta denna inriktning. Som jag tidigare har anfört räknar jag med att en översyn av de centrala staberna skall kunna påbörjas åren 1974–1975. Detta bör beaktas i nu pågående arbete.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinstaben* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 23 720 000 kr.

Flygstaben

Flygstaben är chefens för flygvapnet stab. I stabens uppgifter ingår bl. a. att biträda chefen för flygvapnet med ledningen av flygvapnets mobilisering, utbildning, taktik, organisation, utrustning och personal i den mån sådan verksamhet inte har direkt samband med den operativa verksamheten. Under chefen för flygvapnet svarar staben vidare för flygvapnets långsiktiga planering, leder och samordnar budgetarbetet samt handhar enligt överbefälhavarens bestämmande dels ledningen av underrättelse-, säkerhets-, väder- och trafikledningstjänsten, dels den militärmeteorologiska forskningen samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom flygvapnet.

Flygstaben är organiserad på en planeringsavdelning, två sektioner, en flygsäkerhetsavdelning, en systemgrupp, en chefsexpedition och ett centralorgan för den militära vädertjänsten.

Verksamheten under delprogrammet Flygstaben har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Flygstaben.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för flygvapnet* bl. a. följande.

Verksamheten skall mot bakgrund av utvecklingen inom huvudprogrammet Flygvapenförband inriktas på studier och utredningar för att rationalisera och effektivisera den framtida krigs- och fredsorganisationen inom flygvapnet. Vidare skall rekryterings- och utbildningsverksamheten anpassas till organisationens framtida utveckling. Dessutom skall dels de beslutade organisationsförändringarna av Roslagens, Svea och Hallands flygkårer samt Södertörns flygflottilj genomföras, dels verksamheten vid Flygvapnets Södertörnsskolor byggas upp.

Den av chefen för flygvapnet beräknade utvecklingen av anslaget Flygstaben framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
29 090	31 725	31 475	31 225	30 965	30 965	156 355

[1] Prisläge februari 1971

E 4. Flygstaben

1972/73 Anslag 29 090 000
1973/74 Förslag 30 800 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Flygstaben: Allmän ledning och förbandsverksamhet (40411)	29 090 000	31 725 000	30 800 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*29 090 000*	*31 725 000*	*30 800 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*29 090 000*	*31 725 000*	*30 800 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	95	-- 1	--1
Kompaniofficerare	15	of.	of.
Plutonsofficerare	6	of.	of.
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	5	of.	of.
Läkare	4	of.	of.
Övrig personal	32	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	10	of.	of.
Kompaniofficerare	4	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	14	of.	of.
Övrig personal	163	– 3	–3
	348	*– 4*	*- 4*

Chefen för flygvapnet

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 2 487 000 kr.

B. Förändring enligt Kungl. Maj:ts beslut

Ökningen av lönekostnadspålägget från 24 till 26 % medför en merkostnad av 388 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Reducering med tre tjänster för civil personal samt en frivilligt tjänstgörande regementsofficer innebär en kostnadsminskning med 240 000 kr.

Departementschefen

Chefen för flygvapnet anser att flygstabens verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på att rationalisera och effektivisera den framtida krigs- och fredsorganisationen inom flygvapnet och att genomföra beslutade organisationsförändringar. Jag kan godta denna inriktning. Som jag tidigare har anfört räknar jag med att en översyn av de centrala staberna skall kunna påbörjas åren 1974—1975.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygstaben* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 30 800 000 kr.

Militärområdesstaber m. m.

Militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab är militärbefälhavarnas resp. militärkommandochefens stabsorgan. I stabernas uppgifter ingår bl. a. att biträda militärbefälhavaren (militärkommandochefen) med förberedelser för och ledning av militärområdets (militärkommandots) försvar. Staberna svarar i fred för operativa krigsförberedelser m. m. samt biträder med ledningen av utbildnings- och mobiliseringsverksamheten, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningstjänsten m. m. inom militärområdet (militärkommandot).

Militärområdesstaberna är organiserade på fem sektioner (militärkommandostaben på fyra sektioner) och en stabsavdelning. Vid vissa militärområdesstaber finns dessutom en flygsektion.

Intendenturförvaltningarna är militärbefälhavarnas (militärkommandochefens) organ för den verkställande intendenturförvaltningstjänsten. Förvaltningarna är vardera organiserade på ett ledningsorgan och underlydande förråd m. m.

Tygförvaltningarna är militärbefälhavarnas (militärkommandochefens) organ för den verkställande tygförrådstjänsten. Förvaltningarna är vardera organiserade på ett ledningsorgan och underlydande förråd.

Verksamheten under delprogrammet Militärområdesstaber m. m. har

budgeterats på tre primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärområdesstaber m. m.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Under de närmaste åren förutses inte några förändringar i fråga om organisation och uppgiftsfördelning i stort inom den högre regionala ledningsnivån. Strävan är att minska personalkostnaderna inom delprogrammet. Ledningsorganisationen inom Gotlands militärkommandostab utreds särskilt.

Inom förvaltningsområdet fortsätter rationaliseringen av främst verkstadsdriften och förrådsverksamheten.

Införandet av planerings- och programbudgetsystemet samt militärbefälhavarnas uppgifter inom detta innebär förändringar av uppgifter och ansvar som påverkar organisationen inom de olika programelementen. Några väsentliga organisationsförändringar är emellertid inte planerade under perioden. En planerings- och budgetenhet avses dock organiseras så snart pågående försöksverksamhet är utvärderad.

I fråga om operativa och krigsorganisatoriska uppgifter – dvs. krigsplanläggning, tillämpningsövningar och insatsberedskap, underrättelse- och säkerhetstjänst, krigsorganisationsändringar, mobiliseringsberedskap och truppförsök – förutsätts verksamheten behålla oförändrad omfattning.

Det nya systemet för inskrivning och personalredovisning medför ökade krav på militärbefälhavarnas insatser för planering och ledning av personaltjänsten.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Militärområdesstaber m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
105 000	121 000	120 000	119 000	118 000	118 000	596 000

[1] Prisläge februari 1971

E 5. Militärområdesstaber m. m.

1972/73 Anslag 105 000 000
1973/74 Förslag 120 500 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Militärområdesstaber m. m.:			
Allmän ledning och förbandverksamhet (40511)	103 776 000	89 319 000	124 500 000
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (40512)	9 430 000	32 525 000	
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (40 513)	2 357 000	3 156 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	*115 563 000*	*125 000 000*	*124 500 000*
Avgår:			
Utgifter som belastar andra anslag	– 10 563 000	– 4 000 000	– 4 000 000
Summa medelsbehov (anslag)	*105 000 000*	*121 000 000*	*120 500 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	246	of.	of.
Kompaniofficerare	116	of.	of.
Plutonsofficerare	28	of.	of.
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	50	of.	of.
Läkare (veterinärer)	18	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	61	of.	of.
Kompaniofficerare	55	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	37	of.	of.
Övrig personal	1 277	– 20	–20
	1 888	*– 20*	*–20*

Överbefälhavaren

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 3 970 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Höjningen av pensionsåldern för militär personal till 60 år beräknas öka kostnaderna med 2 480 000 kr.

Höjningen av arbetsgivaravgiften med 2 % ökar kostnaderna med 1 800 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Tömning av militärområdesförråd för drivmedel i samband med rengöring ökar kostnaderna med 600 000 kr.

Försöksverksamhet med fast maskintjänst i Skåne medför en kostnadsökning med 587 000 kr.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall vissa uppgifter övertas från andra primäruppdrag. Detta innebär ett ytterligare behov av betalningsmedel med sammanlagt 6 563 000 kr. Härav beräknas bl. a. 2 950 000 kr. för löner för personal vid tygförvaltningarna och 2 352 000 kr. för utgifter för centrala frakter mellan militärområdena.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att verksamheten inom delprogrammet Militärområdesstaber m. m. i stort bör behålla nuvarande omfattning under programplaneperioden. Strävan bör dock vara att minska personalkostnaderna inom delprogrammet. För egen del finner jag det angeläget att militärområdesstabernas organisation ses över. Som jag tidigare har anfört räknar jag med att en översyn av den centrala stabsorganisationen skall kunna påbörjas åren 1974–1975. Möjligheterna att samordna denna översyn med en översyn av militärområdesstaberna bör övervägas närmare. Beträffande Gotlands militärkommandostab räknar jag med att vissa förändringar skall kunna genomföras under programplaneperioden.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaber m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 120 500 000 kr.

Krigsorganisation för vissa staber m. m.

Delprogrammet Krigsorganisation för vissa staber m. m. berör huvudproduktionsområdena Ledning och förbandsverksamhet samt Materielanskaffning. Inom det förra huvudproduktionsområdet har överbefälhavaren budgeterat verksamheten på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet. Verksamheten inom huvudproduktionsområdet Materielanskaffning har budgeterats på ett primäruppdrag

inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning. Primäruppdraget avser centralt vidtagen anskaffning och utbyggnad av teleteknisk signalmateriel samt anskaffning av vissa inventarier för fasta stabsplatser.

Verksamheten finansieras från förslagsanslagen Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet resp. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslagen Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet samt Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
E 6. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Lednings och förbandsverksamhet	11 790	12 380	12 380	12 380	12 380	12 380	61 900
E 7. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning	27 000	26 250	21 000	18 900	16 800	13 650	96 600
	38 790	*38 630*	*33 380*	*31 280*	*29 180*	*26 030*	*158 500*

[1] Prisläge februari 1971

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskuldens storlek under programplaneperioden under anslaget Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Bemyndigandebehov	33 000	22 000	17 000	13 000	14 000	13 000	79 000
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	44 612	40 362	36 362	30 462	27 662	27 012	–

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

E 6. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet

1972/73 Anslag 11 790 000
1973/74 Förslag 12 380 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Krigsorganisation för vissa staber m. m.:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (40611)	11 476 000	12 000 000	12 380 000
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (40612)	314 000	380 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	*11 790 000*	*12 380 000*	*12 380 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*11 790 000*	*12 380 000*	*12 380 000*

Överbefälhavaren

A. Löne- och prisomräkning m. m.

Kostnaderna beräknas öka med 524 000 kr. till följd av bl. a. hyreshöjningar.

B. Uppgiftsförändringar

På grund av ökat antal övningar under primäruppdraget operativ och krigsorganisatorisk verksamhet ökar kostnaderna med 66 000 kr.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta den inriktning som överbefälhavaren har angett för verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 380 000 kr.

E 7. Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning

1972/73 Anslag 27 000 000
1973/74 Förslag 26 250 000

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Överbefälhavaren		Dep. chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (40622)	33 000	27 000	22 000	26 250	22 000	26 250
Summa medelsbehov (anslag)	–	*27 000*	–	*26 250*	–	*26 250*
Summa bemyndigandebehov	*33 000*	–	*22 000*	–	*22 000*	–

Överbefälhavaren

Inga uppgiftsändringar påverkar anslaget under nästa budgetår. Planeringsramen för budgetåret 1973/74 har skurits ned med 750 000 kr. Detta innebär en minskad anskaffning av kortvågsmateriel.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för vissa staber får läggas ut inom en kostnadsram av 22 000 000 kr.
2. till *Krigsorganisation för vissa staber m. m.: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 26 250 000 kr.

E 8. Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73 Anslag 8 300 000
1973/74 Förslag 9 910 000

Verksamheten under anslaget omfattar inståndsättning av befästningar och byggnader för central och högre regional ledning. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep.chefen
Befästningars delfond			
Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			
Militärområdesstaber m. m. (40534.1)	–	2 000	2 000
Krigsorganisation för vissa staber m. m. (40634)	5 500	4 510	4 510
Kasernbyggnaders delfond			
Central och högre regional ledning: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammen			
Försvarsstaben (40134)	1 600	1 700	1 700
Marinstaben (40334)	200	–	–
Militärområdesstaber m. m. (40534.2)	1 000	1 700	1 700
Summa kostnader för primäruppdragen	*8 300*	*9 910*	*9 910*
Summa medelsbehov (anslag)	*8 300*[1]	*9 910*	*9 910*

[1] Medgivet överskridande av anslagsbeloppet 800 000 kr.

Överbefälhavaren

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Militärområdesstaber m. m.	
1. Ombyggnad av vissa drivmedelsförråd	500
2. Ombyggnad av ammunitionsförråd (totalkostnad 2 milj. kr.)	1 500
Krigsorganisation för vissa staber m. m.	
3. Ombyggnad av signalanläggning (totalkostnad 2.2 milj. kr.)	1 200
4. Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 3 220 000 kr.)	1 200

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
5. Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 4 935 000 kr.)	935
6. Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 175
	6 510
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarsstaben	
1. Ombyggnad för reproduktionscentral i militärstabsbyggnaden	560
2. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	740
3. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	400
Militärområdesstaber m. m.	
4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	1 200
5. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	500
	3 400
Totalt	*9 910*

Befästningars delfond

1. För fortsatta ombyggnadsarbeten för att förbättra säkerheten och driften vid militärområdesförråden för drivmedel beräknas ett medelsbehov av 500 000 kr. för nästa budgetår.

2. Ett ammunitionsförråd behöver byggas om till tygmaterielförråd. Härigenom kommer driften vid förrådet att kunna förbättras med rationaliseringsvinster som följd. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram och huvudhandlingar för ombyggnaden. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

3. Behovet av ombyggnad av en signalanläggning har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 267). Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 2,2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

4. En stabsplats behöver byggas om. Kungl. Maj:t uppdrog den 16 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för ombyggnaden. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 3 220 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

5. Behovet av ombyggnad av denna stabsplats har senast anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 266). Kungl. Maj:t uppdrog den 4 juni 1971 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ombyggnaden inom en kostnadsram av 4 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1970, vilket motsvarar 4 935 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

6. För mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m. behövs 1 175 000 kr. för nästa budgetår.

Kasernbyggnaders delfond

1. Militärstabsbyggnaden (byggnad nr 41) i Stockholm behöver byggas om för att skapa större utrymme för reproduktionscentralen m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kostnaderna angavs därvid till 600 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Förslaget innebär i stort att lokaler i bottenvåningens sydöstra hörn byggs om. Hissmaskineriet byts ut mot ett nytt som bättre tillgodoser de tunga papperstransporterna till reproduktionscentralen. Ett i byggnaden beläget postkontor flyttas till lokaler intill reproduktionscentralen. – Kungl. Maj:t uppdrog den 7 april 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för ombyggnaden. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 560 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

2 och 4. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m. beräknas ett medelsbehov av (740 000 + 1 200 000) 1 940 000 kr. för nästa budgetår. Organisationsförändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, medför krav på omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m. För att beslutade omorganisationer m. m. skall få avsedd effekt behövs medel för erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten.

3 och 5. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av (400 000 + 500 000) 900 000 kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 9 910 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 910 000 kr.

F Gemensamma myndigheter och funktioner

Försvarets civilförvaltning

Försvarets civilförvaltning leder och övervakar krigsmaktens avlönings-, kassa- och räkenskapsväsende. I verkets uppgifter ingår också bl. a. att svara för skaderegleringar, indrivningar och andra rättsliga angelägenheter inom försvaret samt att vara försvarets patentorgan och tillsynsmyndighet för familjebidragsverksamheten.

Chef för civilförvaltningen är en generaldirektör. Verket är organiserat på fyra byråer. Dessa är kanslibyrån, kameralbyrån, revisionsbyrån och juridiska byrån. För ledning av försöksverksamheten med gemensam datadrift inom försvaret har inrättats en särskild enhet – datadriftledningen.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets civilförvaltning har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet. Ett primäruppdrag finansieras från förslagsanslaget Försvarets civilförvaltning. Som uppbördsmedel redovisas inkomster av viss avlöningsuträkning. Det andra primäruppdraget, Försvarets datadriftorganisation, redovisas som självbärande verksamhet under anslaget Försvarets civilförvaltning.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av internprogrammen m. m. anför *försvarets civilförvaltning* bl. a. följande.

Övergången till statsförvaltningens gemensamma redovisningssystem, system S, och till organisation enligt riksrevisionsverkets s. k. SEA-modell styr utvecklingen inom redovisnings- och revisionsverksamheten. Utveckling av system, metoder och organisation, extern och intern utbildning samt utarbetande och revidering av föreskrifter kommer att prägla arbetet under hela programplaneperioden. Beslutad utvidgning av civilförvaltningens redovisnings- och revisionsansvar ökar arbetsmängden. Arbetet kompliceras av att skilda system m. m. måste tillämpas parallellt under periodens tre första år. Kommande beslut om att införa ett personaladministrativt informationssystem (PAI) påverkar också verksamheten.

För verksamheten med löne- och värnpliktsförmåner är utvecklingen svårbedömd eftersom den i stor utsträckning är beroende av resultaten av flera pågående utredningar. Civilförvaltningen räknar dock med en ökning av arbetsbelastningen, åtminstone under programplaneperiodens första hälft.

Den allmänjuridiska verksamheten förutses öka.

För patentverksamheten antyder erfarenheterna en ökning av arbetet inom vissa avsnitt. Dessa tendenser kan eventuellt komma att motvägas

av att andra arbetsuppgifter faller bort.

Civilförvaltningens interna personaladministration förutses få ökat arbete inom avsnitten planering, rekrytering och utbildning.

Om statsmakterna skulle besluta att civilförvaltningen skall flyttas till annan ort, kommer detta att negativt påverka förutsättningarna för att driva förvaltningens sakverksamhet.

Försvarets datadriftorganisation omfattar civilförvaltningens ledning av försöksverksamheten med gemensam datadrift inom försvaret. Försöksperioden sträcker sig t. o. m. den 30 juni 1974. Syftet med försöksverksamheten är att få underlag för ett senare beslut om en teknisk, ekonomisk och organisatorisk samordning av datamaskindriften inom försvaret. I samråd med försvarets rationaliseringsinstitut skall förslag till organisation av datadriften inom försvaret tillställas Kungl. Maj:t före den 1 april 1973.

Den av civilförvaltningen beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets civilförvaltning framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
18 420	21 126	21 391	21 646	21 671	21 676	107 510

[1] Prisläge februari 1971

F 1. Försvarets civilförvaltning

1972/73 Anslag 18 420 000
1973/74 Förslag 20 250 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets civilförvaltning	Dep.chefen
Försvarets civilförvaltning: Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Försvarets civilförvaltning och Krigsorganisationen för försvarets civilförvaltning (50111.1)	19 753 600	22 459 400	21 583 600
Försvarets datadriftorganisation (50111.2)	20 401 000	21 851 000	21 851 000
Summa kostnader	*40 154 600*	*44 310 400*	*43 434 600*
Avgår: Komplementkostnader	– 315 000	– 315 000	– 315 000
Summa utbetalningar för primäruppdragen	*39 839 600*	*43 995 400*	*43 119 600*

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets civilförvaltning	Dep.chefen
Avgår:			
Inbetalningar			
a) avlöningsuträkning för vissa myndigheter	– 1 019 600	– 1 019 600	– 1 019 600
b) datadriftorganisationen	– 20 400 000	– 21 850 000	–21 850 000
Summa medelsbehov (anslag)	*18 420 000*	*21 125 800*	*20 250 000*

Personal

Personalkategori	Antal[1]		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets-civilförvaltning	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	1	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	114	of.	of.
Övrig personal	181	– 1	– 1
	296	*– 1*	*– 1*

[1] Inkl. den av civilförvaltningen administrerade personalen för försvarets datadriftorganisation

Försvarets civilförvaltning

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen beräknas medföra en kostnadsökning med totalt 2 224 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Försvarets civilförvaltning

För ytterligare tjänster beräknar civilförvaltningen 123 000 kr.

För ADB-verksamhet erfordras ytterligare 467 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

1. Försvarets civilförvaltning

Kostnadsökningen för föreslagna tjänster föreslås kompenserad genom att sammanlagt tre tjänster dras in (– 108 000 kr.).

Om civilförvaltningen befrias från arbetet med anståndsärenden och

ärenden om civilanställningsutbildning kan en tjänst dras in (– 43 188 kr.).

För fortsatta försök med revision med hjälp av ADB behövs ytterligare 15 000 kr.

Under nästa budgetår beräknas en tjänst för revisor kunna dras in (– 59 088 kr.).

Kassatjänsten för försvarsdepartementets kommittéer och nämnder m. m. bör föras över till statsdepartementens organisationsavdelning (– 100 000 kr.).

På grund av omorganisation vid verkets flyttning år 1971 kan två tjänster dras in när vakans uppkommer (– 73 608 kr.).

Medel har tidigare inte beräknats för publikationer och blanketter som fastställs av civilförvaltningen. Enligt överbefälhavarens direktiv bör detta ske fr. o. m. budgetåret 1973/74 (+ 150 000 kr.).

För trivselfrämjande åtgärder behövs 3 000 kr.

2. Försvarets datadriftorganisation

Lönsamheten i datadriften kan påtagligt förbättras genom erfarenhetsutbyte med annan driftpersonal vid konferenser m. m., bl. a. utomlands. För nästa budgetår bör anvisas 14 000 kr. för utrikes resor (+ 10 000 kr.).

Departementschefen

Försvarets civilförvaltning anser att bl. a. övergången till statsförvaltningens gemensamma redovisningssystem, system S, och till organisation enligt riksrevisionsverkets s. k. SEA-modell kommer att styra utvecklingen inom redovisnings- och revisionsverksamheten samt att utvecklingen av system, metoder, organisation m. m. kommer att prägla arbetet under hela programplaneperioden. Civilförvaltningen beräknar att arbetsmängden med oförändrad inriktning kommer att öka på flera områden, bl. a. i fråga om löne- och värnpliktsförmåner och den juridiska verksamheten. I övrigt kan civilförvaltningens uppgifter och organisation komma att påverkas av redan fattade eller kommande beslut om verkets omlokalisering och redovisnings- och revisionsverksamheten. Jag kan i stort godta den inriktning av verksamheten som civilförvaltningen har angett.

I löne- och prisomräkningen har civilförvaltningen tagit upp 1 milj. kr. för tjänster som f. n. hålls vakanta. Medel för sådana tjänster bör enligt min mening inte beräknas (A).

Inom ramen för den nya organisationen för redovisning och redovisningsrevision har jag beräknat medel för två nya tjänster för utbildningsändamål (B 1).

Efter samråd med chefen för finansdepartementet förordar jag att kassatjänsten för försvarsdepartementets kommittéer förs över till statsdepartementens organisationsavdelning. Däremot anser jag att kassatjänsten för

departementets nämnder även i fortsättningen bör skötas av civilförvaltningen (C 1).

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 250 000 kr.

F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

F 3. Fortifikationsförvaltningen

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1973/74 beräkna

1. till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* ett förslagsanslag av 14 100 000 kr.
2. till *Fortifikationsförvaltningen* ett förslagsanslag av 37 810 000 kr.

Försvarets materielverk

Försvarets materielverk är central förvaltningsmyndighet för materielförvaltningen inom krigsmakten utom vad avser sjukvårdsmateriel och fortifikatorisk materiel. Materielverket svarar vidare för anskaffning av vissa förnödenheter till myndigheter utom krigsmakten.

Materielverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Verksamheten är organiserad på en enhet för central planering och fem huvudavdelningar, nämligen huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel, flygmateriel och administration samt huvudavdelningen i Karlstad. Intendenturmaterielförvaltningen kvarstår intill den 1 juli 1973 och är direkt underställd chefen för verket.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets materielverk har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets materielverk.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets materielverk* bl. a. följande.

1972 års försvarsbeslut förändrar tills vidare inte materielverkets uppgifter. Först sedan överbefälhavarens "Studie 73" har lett till ställningstaganden kan en eventuell nyinriktning ske. Under de närmaste budgetåren kommer försvarsbeslutet att medföra krav på ökade insatser

från verkets sida för omplanering och för att ta till vara tillgängliga medel på bästa sätt.

I prop. 1972:75 (s. 110) uttalade krav på handlingsfrihet innebär krav på verket att upprätthålla alternativa planer för materielanskaffning m. m. som snabbt skall kunna verkställas när så påfordras.

Beslut har fattats om omorganisation av verket. Antalet anställda skall minskas med minst 400. Denna minskning måste de närmaste åren vara styrande för verkets personalplanering och löneanslagsbehov. Verket bedömer det möjligt att genomföra minskningen utan att mer betydelsefulla uppgifter skall behöva eftersättas. Detta förutsätter dock att verkets rationaliseringsplan och en genomsnittlig kvalitetshöjning av personalens arbetsinsats kan genomföras samt att inga nya uppgifter tillkommer utan motsvarande resurstilldelning.

Försvarets materielverk har förutom program- och produktionsansvaret för delprogrammet Försvarets materielverk produktionsansvar för materielanskaffning och för forskning och utveckling i samband därmed. Verket har vidare fackansvar för förrådsverksamhet, verkstadsdrift, förplägnad och materielunderhåll.

På den administrativa sidan kommer den produktionsmässiga ledningen inom produktionsområdena Materielanskaffning samt Forskning och utveckling att domineras av tillämpningen av det nya produktionsplaneringssystemet.

Huvudverkstadsfunktionen avses utvecklas på ett systematiskt sätt i huvudsakligt syfte att nå kostnadsminskningar för hela anskaffnings- och underhållsfunktionen.

Den produktionsmässiga ledningen i övrigt av anskaffning samt forskning och utveckling kommer att i ökad omfattning inriktas på att följa upp och prognosticera kostnads- och prisutvecklingen. De nya förutsättningarna för prisreglering av anslagen med nettoprisindex måste prövas i kontraktssammanhang samt omsättas och utvecklas i nya planeringsmodeller.

Inom den tekniska beredningsfunktionen skall samordningen ökas. Detta skall ske bl. a. genom att typansvarsprincipen görs fastare och utvidgas och att det tekniska samordningsansvaret utökas.

En dominerande fråga för den produktionsmässiga ledningen under programplaneperioden blir att ta reda på det bästa möjliga förhållandet mellan anskaffning från inhemsk resp. utländsk industri.

Inköpsfunktionen behöver förstärkas för att öka verkets möjligheter att lösa de problem som är en följd av det alltmer sammansatta innehållet i kontrakten för stora materielsystem.

Ett av den produktionsmässiga ledningens problem är f. n. att för varje budgetår styra betalningsströmmarna så att behållningen under varje anslag är slut vid budgetårets utgång. Detta ger inte något effekttillskott i förhållande till de resurser som måste sättas in för att nå detta mål. En optimal hushållning med medel under anslagen för materielanskaffning samt forskning och utveckling kräver därför enligt materielverket att kommunikation mellan intill varandra liggande budgetår säkerställs. Den

mest praktiska lösningen bedöms därvid vara en rörlig kredit med vars hjälp effekterna av ändrade förutsättningar i likviditeten kan jämnas ut. Krediten bör vara räntebelagd, förslagsvis med en räntefot som motsvarar diskontot plus 2 %. Krediten behöver vidare vara tillgänglig endast under sista kvartalet varje budgetår. Återbetalning av den del av den rörliga krediten som har tagits i anspråk bör ske den 1 juli varje år från resp. anslag. Materielverket räknar med att den rörliga krediten bör kunna begränsas till 200 milj. kr. sammanlagt för försvarsgrenarnas anslag för materielanskaffning samt forskning och utveckling.

Bland materielverkets uppgifter ingår att återanskaffa vissa förnödenheter som förbrukas i fredsutbildningen (reservdelar, ammunition m. m.). Utgifter och inkomster som hänför sig till anskaffning och försäljning av förnödenheterna redovisas vid sidan av riksstaten över särskilda förrådsavräkningskonton. På lång sikt kommer utgifter och inkomster under dessa konton att balansera. Tillfälligt kan det emellertid inträffa att ackumulerade inkomster inte täcker summan av uteliggande, obetalade beställningar och det aktuella behovet att lägga ut nya beställningar. Därmed kan behov av beställningsbemyndigande föreligga. Ett sådant bemyndigande måste ges sådan omfattning att även toppar i beställningsverksamheten kan lösas inom ramen för bemyndigandet. Materielverket beräknar att ett stående bemyndigande att få lägga ut beställningar av förnödenheter som förbrukas i fredsutbildningen bör uppgå till högst 250 milj. kr. Det förutsätts därvid att finansieringen av utlagda beställningar helt sker genom inkomster från anslagen till Ledning och förbandsverksamhet under huvudprogrammen 1–3.

Förutsättningar m. m. för den fackmässiga ledningen är enligt materielverkets mening fortfarande relativt opreciserade. Arbete pågår med att ta fram beskrivningar över facken och att med stöd av dessa utforma ledningsfunktionens innehåll. Ett fullständigt fackansvar kan troligen uppnås först senare under programplaneperioden.

Omorganisationen av materielverket har påbörjats den 1 juli 1972 och beräknas vara genomförd den 1 juli 1974 utom för de enheter som skall omlokaliseras. För huvuddelen av verkets enheter bör emellertid den nya organisationen kunna tillämpas med början den 1 juli 1973. Omlokaliseringen bedöms kunna genomföras under kalenderåren 1975 och 1976. För berörda enheter kommer organisationen att behöva justeras och kompletteras i samband med omlokaliseringen.

Den av materielverket beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets materielverk framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
232 000	247 894	243 637	238 236	237 676	237 856	1 205 299

[1] Prisläge februari 1971

Förrådsledning för fortifikatorisk materiel och sjukvårdsmateriel

Försvarets materielanskaffningsutredning har i delbetänkandet (Ds Fö 1971:4) Anskaffning m. m. av fortifikatorisk materiel, sjukvårdsmateriel och läkemedel föreslagit bl. a. att den centrala ledningen av vissa förråd inom fortifikationsförvaltningens resp. försvarets sjukvårdsstyrelses ansvarsområde förs över till materielverkets förrådsavdelning. Förslaget innebär i korthet följande.

Den centrala ledningen av fortifikationsförvaltningens central- och krigsförråd bör enligt utredningen utövas av materielverkets förrådsavdelning. I denna uppgift ingår bl. a. att svara för den centrala redovisningen av materielen. Fortifikationsförvaltningen bör i detta avseende ha i princip samma ställning i förhållande till förrådsavdelningen som en enhet inom materielverket. Fortifikationsförvaltningen bör alltså utarbeta erforderliga anvisningar för materielens förrådshållning och vård, ställa erforderlig expertis till förfogande vid inspektioner m. m.

De organisatoriska konsekvenserna av förslaget blir begränsade. Vid fortifikationsförvaltningen är tre personer sysselsatta med central förrådsledning, i huvudsak förrådsredovisning. Sedan redovisningen har lagts över på materielverket, bör återstående uppgifter kunna lösas av en tjänsteman. Utredningen räknar inte med att materielverket skall behöva anställa ny personal för de uppgifter verket tillförs.

Utredningen föreslår vidare att den centrala förrådsledningen för sjukvårdsmateriel förs över från sjukvårdsstyrelsen till materielverkets förrådsavdelning. Avgränsningen mellan förrådsavdelningens och sjukvårdsstyrelsens arbetsuppgifter bör följa samma modell som har använts inom materielverket för ansvarsfördelningen mellan förrådsavdelningen och verkets olika huvudavdelningar. Denna avgränsning innebär att anskaffnings- och underhållsfunktionerna liksom kontroll, klassificering, behovsberäkning o. d. ligger kvar hos sjukvårdsstyrelsen medan förrådsdriftledning, utbildning av förrådspersonal samt redovisning förs över till materielverket. Sjukvårdsstyrelsen kommer således att ge erforderliga anvisningar för materielens fördelning, förvaring, hantering, vård, omsättning och kassation, medan förrådsavdelningens uppgifter närmast blir av verkställande karaktär.

En lösning enligt här skisserade linjer får begränsade återverkningar på den nuvarande organisationen. Av personalen vid sjukvårdsstyrelsens materielbyrå kommer endast ett fåtal anställda att direkt beröras av organisationsändringen. Någon omedelbar personalminskning blir det sannolikt inte fråga om. På sikt räknar dock materielanskaffningsutredningen med att kostnaderna för materielredovisningen skall kunna minskas något.

När det gäller sjukvårdsstyrelsens centralförråd kan dessa antingen integreras med landstingsförråden eller inordnas under en militärområdesförvaltning, förslagsvis militärområdets intendenturförvaltning. Utredningen bedömer det mindre lämpligt att i framtiden låta centralförråden lyda direkt under sjukvårdsstyrelsen. Vilken lösning som bör väljas blir beroende av vissa undersökningar som utredningen har förordat.

Teleservicebasorganisationen

Enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:110, SU 1970:110, rskr 1970:276) skall s. k. teleservicebaser för underhåll av krigsmaktens marktelemateriel organiseras successivt fr. o. m. den 1 juli 1970.

Materielverket har på Kungl. Maj:ts uppdrag bl. a. lämnat förslag till uppgifter, organisation och lydnadsställning för teleservicebaserna. För att teleservicebasorganisationen helt skall kunna ta till vara förutsatta rationaliseringsvinster erfordras enligt materielverket att den nya organisationen omfattar även den regionala televerkstaden TV 5 som nu lyder under Telub AB, Göteborgsavdelningen (FTG). Denna verkstad undantogs i riksdagens beslut. Materielverket föreslår därför att organisationstillhörigheten för den regionala televerkstaden TV 5 omprövas.

F 4. Försvarets materielverk

1972/73	Anslag	232 000 000
1973/74	Förslag	244 500 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets materiel-verk	Dep. chefen
Försvarets materielverk: Allmän ledning och förbandsverksamhet (50411)	232 000 000	247 894 000	244 500 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*232 000 000*	*247 894 000*	*244 500 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*232 000 000*	*247 894 000*	*244 500 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets materiel-verk[1]	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	151	+ 2	of.
Kompaniofficerare	23	+ 2	of.
Plutonsofficerare	2	of.	of.
Civilmilitär personal			
Teknisk personal	71	+ 13	of.
Läkare och veterinärer	3	+ 1	of.
Övrig personal	12	of.	of.

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets materiel-verk[1]	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	16	of.	of.
Kompaniofficerare	7	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	1 515	} −100[3]	} −100[3]
Övrig personal	2 188		
	3 988[2]	*− 82*	*−100*

[1] Angivna ökningar avser föreslagen överföring av personal som tjänstgör vid materielverket men som redovisas på försvarsgrensanslag
[2] Beräknas successivt minska med cirka 50 personer under budgetåret 1972/73
[3] Successiv minskning under budgetåret

Försvarets materielverk

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 16 894 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Del av försvarets materielverk skall omlokaliseras till Karlstad tillsammans med försvarets sjukvårdsstyrelse, militärpsykologiska institutet och värnpliktsverket. För att organisera och administrera gemensamma funktioner i den planerade förvaltningsbyggnaden bör en särskild enhet successivt byggas upp (+ 106 000 kr.).

Kostnader för externa tjänster för planering m. m. av utrustning i den nya förvaltningsbyggnaden i Karlstad tillkommer (+ 150 000 kr.).

Förberedelser för omlokalisering, fria resor till den nya stationeringsorten m. m. medför höjda kostnader (+ 400 000 kr.).

2. I samband med omorganisationen av materielverket tillkommer engångskostnader för omflyttningar (+ 150 000 kr.).

3. Omkostnader för försvarets bok- och blankettförråd, blankettdetaljen, har tidigare inte budgeterats under anslaget (+ 270 000 kr.).

4. Vissa kostnader för det gemensamma kansliet för försvarets centrala företagsnämnd och försvarets centrala arbetarskyddsnämnd bör beräknas särskilt under anslaget (+ 44 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

1. Antalet anställda beräknas successivt minska med cirka 50 personer under budgetåret 1972/73 och cirka 100 personer under budgetåret

1973/74. Personalavgångarna ger minskade kostnader (– 5 354 000 kr.).

Minskningen av verkets personal medför högre krav på kvalitet och åtminstone övergångsvis ökat övertidsuttag. Utrymme härför måste ges i planeringen (+850 000 kr.).

Verkets restriktiva personalpolitik beräknas medföra att personalen genomsnittligt kommer att befinna sig i högre löneklasser inom lönegraderna än tidigare (+ 150 000 kr.).

2. Kostnader för överföring av 18 tjänster från försvarsgrensanslag tillkommer (+ 1 092 000 kr.).

3. Kostnader för sjukvårdsförmåner beräknas öka (+ 100 000 kr.).

4. I samband med renovering av en personalservering i ämbetsbyggnaden i Stockholm behöver maskinell köksutrustning bytas (+ 100 000 kr., engångsutgift).

5. Fortifikationsförvaltningen uppför en matsalsbyggnad och en personalbyggnad vid provskjutningscentralen i Karlsborg. Medel för inredning behövs (+ 177 000 kr., engångsutgift).

6. För planenlig anskaffning av säkerhetsskåp behövs oförändrad engångsanvisning av 375 000 kr.

7. Till materielverkets anslag bör föras över kostnaderna för databehandling av verkets tidredovisningsrutin (+ 60 000 kr.), utbildning som verket i egenskap av fackmyndighet anordnar för försvarets personal (+ 569 000 kr.) och utbildning av militär och civilmilitär personal som tjänstgör vid verket (+ 136 000 kr.).

Departementschefen

Försvarets materielverk anser att 1972 års försvarsbeslut innebär ökade krav på verket i fråga om planeringen för materielanskaffningen. Något underlag för en eventuellt ny inriktning av verkets verksamhet finns ännu inte. Verket avser att under programplaneperioden bl. a. utveckla huvudverkstadsfunktionen, i ökad utsträckning följa upp kostnads- och prisutvecklingen, ytterligare samordna verksamheten inom den tekniska beredningsfunktionen samt förstärka inköpsfunktionen. Jag kan i stort godta denna inriktning.

Riktlinjer för materielverkets organisation m. m. godkändes av 1971 års riksdag (prop. 1971:124, FöU 1971:22, rskr 1971:292). Genom beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) fastställdes materielverkets indelning för de enheter som är direkt underställda verkschefen. Beslutet innebar vidare att huvudavdelningen för administration fick en ny organisation, att verksamheten vid övriga enheter fick en provisorisk organisation samt att den nuvarande intendenturmaterielförvaltningen kvarstod direkt under verkschefen.

Jag räknar med att en ny organisation skall kunna börja tillämpas under år 1973 och vara genomförd den 1 juli 1974 vid de enheter som nu har provisorisk organisation, dvs. enheten för central planering, huvudavdelningarna för arméemateriel, marinmateriel och flygmateriel samt huvudavdelningen i Karlstad utom i de avseenden som betingas av om-

lokaliseringen. Den 1 juli 1973 utgår intendenturmaterielförvaltningen ur organisationen. De nu aktuella omorganisationsåtgärderna ligger inom ramen för de beslut som har fattats av riksdagen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter för organisationsändringarna.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs. Det har ännu inte varit möjligt att i detalj ta ställning till hur den nya organisationen bör se ut. Såvitt nu kan överblickas kommer följande tjänsteförändringar att behöva göras och jag förordar att dessa genomförs den 1 juli 1973.

För cheferna för enheten för central planering och huvudavdelningen i Karlstad bör inrättas ordinarie tjänster med beteckningen p.

Vid huvudavdelningen för armémateriel bör inrättas en extra ordinarie tjänst för chef för intendenturenheten.

Av nuvarande tjänster bör tjänsterna för chefen för intendenturmaterielförvaltningen (Cp 4) och chefen för centralplaneringen (planeringschef Ce 2) dras in.

Om det vid det fortsatta arbetet skulle visa sig att behov föreligger av flera tjänster för vilkas inrättande krävs riksdagens medgivande kommer dessa att inrättas som extra i avvaktan på att frågan kan underställas riksdagens prövning.

Materielverket har anmält behov av en rörlig kredit om 200 milj. kr. för att kunna uppnå en bättre hushållning med medlen under anslagen för materielanskaffning samt forskning och utveckling. Jag är inte f. n. beredd att ta ställning till materielverkets förslag.

Materielverket har vidare föreslagit att verket lämnas ett stående bemyndigande att inom en kostnadsram om högst 250 milj. kr. få lägga ut beställningar av sådana förnödenheter som förbrukas i krigsmaktens fredsutbildning. Materielverkets förslag är föranlett av de förändringar som har genomförts i anslagssystemet. Verket bör ha möjligheter att kunna upphandla förnödenheter av detta slag på ett rationellt sätt. Jag tillstyrker därför verkets förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma i vilken mån bemyndigandet behöver ställas till verkets förfogande.

Försvarets materielanskaffningsutredning har i ett delbetänkande (Ds Fö 1971:4) föreslagit att den centrala ledningen av fortifikationsförvaltningens central- och krigsförråd och den centrala förrådsledningen för sjukvårdsmateriel skall föras över från resp. fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse till materielverkets förrådsavdelning. Utredningen har vidare föreslagit att möjligheterna att samordna materielförsörjningen på sjukvårdsområdet med den civila sektorn bör utredas särskilt. Härvid skulle bl. a. undersökas lämpligheten av att integrera sjukvårdsstyrelsens centralförråd med sjukvårdshuvudmännens centrala förråd. Jag delar utredningens uppfattning att en närmare samverkan med den civila sektorn på sjukvårdsmaterielområdet bör utredas. Jag är dock inte nu beredd att lämna förslag om hur denna utredning bör bedrivas. Jag förordar att utredningens förslag om den centrala förrådsledningen beträffande viss fortifikatorisk materiel och sjukvårdsmateriel genomförs.

Enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:110, SU 1970:110, rskr 1970:276) skall teleservicebaser organiseras för underhåll av krigsmaktens marktelemateriel. I beslutet undantogs den regionala televerkstaden TV 5 som ingår i den av Telub AB arrenderade televerkstaden i Göteborg (FTG). Materielverket anser att även TV 5 bör ingå i den nya teleservicebasorganisationen för att de förutsatta rationaliseringsvinsterna helt skall kunna tillvaratas. Jag delar materielverkets uppfattning och förordar att TV 5 jämte FTG:s resurser för markteleunderhåll vid armén och marinen förs över till teleservicebasorganisationen.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår inte medel för fria resor till den nya stationeringsorten för personal som berörs av beslutad omlokalisering (B 1). Dessa resor bör enligt min uppfattning företas vid en tidpunkt som ligger närmare flyttningstillfället. I beräkningen ingår inte heller kostnader för överföring av 18 tjänster från försvarsgrensanslag (C 2), kostnader för den fackutbildning för försvarets personal som anordnas av verket eller kostnader för utbildning av militär och civilmilitär personal som tjänstgör vid verket (C 7). I beräkningen ingår följande engångsbelopp, nämligen 100 000 kr. för personalservering i Stockholm (C 4), 177 000 kr. för inredning av byggnad i Karlsborg (C 5) samt 375 000 kr. för anskaffning av säkerhetsskåp (C 6).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid försvarets materielverk inrätta två ordinarie tjänster med beteckningen p, en för chef för enheten för central planering och en för chef för huvudavdelningen i Karlstad, samt en extra ordinarie tjänst för chef för intendenturenheten inom huvudavdelningen för arméemateriel,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att fr. o. m. budgetåret 1973/74 förnödenheter för fredsutbildningen inom det militära försvaret kontinuerligt får beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 250 000 000 kr. inte överskrids,
3. godkänna den av mig förordade organisationsförändringen beträffande central förrådsledning för fortifikatorisk materiel och sjukvårdsmateriel,
4. godkänna att vissa resurser förs över till teleserviceorganisationen i enlighet med vad jag har förordat,
5. till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 244 500 000 kr.

F 5. Försvarets forskningsanstalt

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 111 000 000 kr.

Försvarets radioanstalt

Försvarets radioanstalt leds av en generaldirektör. Anstalten är organiserad på en produktionsavdelning, en administrativ enhet, en teknisk enhet och en utbildningsenhet samt ett planeringssekretariat.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets radioanstalt har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet resp. Centralt vidtagen materielanskaffning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets radioanstalt.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Den av *radioanstalten* beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets radioanstalt framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
54 000	61 635	61 650	61 665	61 675	61 680	308 305

[1] Prisläge februari 1971

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

F 6. Försvarets radioanstalt

1972/73 Anslag 54 000 000
1973/74 Förslag 58 400 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets radioanstalt	Dep. chefen
Försvarets radioanstalt:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (50611)	43 300 000	46 335 000	58 400 000
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (50622)	10 700 000	15 300 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	*54 000 000*	*61 635 000*	*58 400 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*54 000 000*	*61 635 000*	*58 400 000*

Försvarets radioanstalt

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 3 528 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Upplysningar beträffande föreslagna uppgiftsförändringar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott. Totalt innebär uppgiftsförändringarna en kostnadsökning med 4 107 000 kr.

Departementschefen

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:ts föreslår riksdagen

att till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 58 400 000 kr.

Värnpliktsverket

Värnpliktsverket är centralt organ för inskrivning och personalredovisning inom krigsmakten. I verkets uppgifter ingår bl. a. att leda andra inskrivnings- och personalredovisningsmyndigheters verksamhet, att efter samråd med berörda myndigheter ansvara för och meddela föreskrifter om tillhörighet, uttagning, fördelning och inkallelse av värnpliktiga, att i samråd med berörda myndigheter samordna personalprövning och bedömning och ansvara för den centrala registreringen av krigsmaktens personal och att besluta i ärenden om befrielse från eller anstånd med värnpliktstjänstgöring.

Verket är organiserat på ett huvudkontor i Solna och tre värnpliktskontor, nämligen Södra värnpliktskontoret i Kristianstad, Östra värnpliktskontoret i Solna och Norra värnpliktskontoret i Östersund. Huvudkontoret består av en värnpliktssektion, en administrativ sektion och ett datakontor.

Verksamheten under delprogrammet Värnpliktsverket har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Värnpliktsverket.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *värnpliktsverket* bl. a. följande.

Utvecklingen av personalläget för de värnpliktiga skall prognosticeras under en planeringsperiod vars längd är anpassad till olika intressenters behov. I resultaten ingår såväl beräknade tillskott av inskrivningsskyldiga som nuvarande personaltillgångars utveckling. Planeringen är inriktad på utvecklingen både inom krigsmakten och inom totalförsvaret i övrigt.

Antalet värnpliktsärenden, särskilt anstånds- och förflyttningsärenden, väntas öka under den första delen av programplaneperioden. Därefter kommer antalet att vara relativt konstant, sedan planerade åtgärder för samordning av värnplikt och civila studier har hunnit verka. Programplaneperioden kommer i övrigt att kännetecknas av verksamhet för att stabilisera och se över redovisningssystemet samt av rationaliseringsverksamhet och utbildning.

I det nya inskrivningssystemet kommer prövningsresurserna i viss utsträckning att tas i anspråk för prövning av nya kategorier, i första hand äldre värnpliktiga som skall fullgöra krigsförbandsövning. Prövningarna för dessa kategorier kommer att inriktas på medicinska undersökningar.

För de ordinarie inskrivningarna förutses att den psykiatriska delen av den medicinska prövningen kommer att behöva utvidgas. Samarbete med biståndsutbildningsnämnden tillkommer.

För den övriga verksamheten förutsätter värnpliktsverket att personalbehovet kommer att öka under programplaneperioden. Pågående utredning om handräckningsvärnpliktiga kan dessutom komma att innebära sådana ändringar att viss värnpliktig personal måste bytas ut mot anställd personal.

Utvecklingen inom dataområdet tyder på att den nuvarande försöksorganisationen för datadrift måste ingå i verkets ordinarie organisation.

Den av värnpliktsverket beräknade utvecklingen av anslaget Värnpliktsverket framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
28 830	30 410	30 410	29 880	29 880	29 880	150 460

[1] Prisläge februari 1971

F 7. Värnpliktsverket

1972/73	Anslag	28 830 000
1973/74	Förslag	31 800 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Värnpliktsverket	Dep.chefen
Värnpliktsverket: Allmän ledning och förbandsverksamhet (50711)	28 830 000	31 389 000	31 800 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*28 830 000*	*31 389 000*	*31 800 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*28 830 000*	*31 389 000*	*31 800 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Värnpliktsverket	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	30	of.	of.
Kompaniofficerare	22	of.	of.
Plutonsofficerare	9	of.	of.
Civilmilitär personal			
Övrig personal	5	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	26	of.	of.
Kompaniofficerare	19	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	32	of.	of.
Övrig personal	173	of.	of.
Deltidsanställd personal	78	of.	of.
	394	*of.*	*of.*

[1] Inkl. den av värnpliktsverket administrerade personalen för försvarets datadriftorganisation.

Värnpliktsverket

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 2 398 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Förberedelser för verkets omlokalisering till Karlstad förutses för budgetåret 1973/74 medföra kostnader om 150 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Vid Norra värnpliktskontoret föreslås en tjänst för regementsofficer i Ar 27/25–23 utbytt mot en tjänst för regementsofficer i Ar 27 (+ 11 000 kr.).

Departementschefen

Värnpliktsverket anger att dess verksamhet under programplaneperioden bör inriktas bl. a. mot att stabilisera och se över personalredovisningssystemet. Vidare skall uppmärksamhet ägnas åt rationaliseringsverksamhet och utbildning. Resurser kommer också att tas i anspråk för medicinsk prövning av äldre värnpliktiga. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning.

Jag vill i detta sammanhang förorda att försäkringsskyddet enligt kungörelsen (1963:243) angående grupplivförsäkring åt värnpliktiga m. fl. i fortsättningen skall gälla också under inskrivningsförrättning och vid prövning för antagning som regementsofficers- eller reservofficersaspirant samt under resa till och från sådana förrättningar. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t erforderliga ändringar i kungörelsen.

Som jag tidigare har anfört i samband med ramberäkningarna för budgetåret 1973/74 har jag beräknat ytterligare 150 000 kr. för information till värnpliktiga i anståndsfrågor m. m. Medel för informationen har tidigare ställts till värnpliktsverkets förfogande av nämnden för samhällsinformation.

Med anledning av vad jag tidigare har förordat beträffande förbättrade värnpliktsförmåner har jag beräknat 120 000 kr. för höjda penningbidrag till inskrivningsskyldiga. Jag har vidare beräknat 190 000 kr. för höjda arvoden till deltidsarbetande personal vid värnpliktsverket.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 31 800 000 kr.

Försvarets rationaliseringsinstitut

Försvarets rationaliseringsinstitut är central förvaltningsmyndighet för rationaliseringsverksamheten inom den del av statsförvaltningen som hör till försvarsdepartementets verksamhetsområde. I institutets uppgifter ingår bl. a. att följa och samordna rationaliseringsverksamheten samt att ta initiativ till rationaliseringsåtgärder, planlägga och utföra eller medverka vid rationaliseringsundersökningar, utbilda personal i rationaliseringsverksamhet, medverka vid bedömning av lokalbehov samt att gentemot statskontoret svara för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner.

Institutet leds av en styrelse. Chef för institutet är en överdirektör.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets rationaliseringsinstitut har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets rationaliseringsinstitut. Som uppbördsmedel under anslaget redovisas ersättningar från försvarets delfond av statens datamaskinfond.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets rationaliseringsinstitut* bl. a. följande.

Under budgetåret 1971/72 har kraven på rationaliseringsverksamheten preciserats och skärpts. Kungl. Maj:t har beslutat bl. a. att förslag till inriktning och mål i försvarets rationaliseringsplan skall ligga till grund för att utveckla informationssystem under planeringsperioden. Vidare innebär det nya försvarsbeslutet att kraven på rationaliseringar och då främst en minskning av antalet anställda kommer att skärpas ytterligare.

För att kunna reducera antalet anställda måste bl. a. en minskad central ledningsorganisation och en förenklad organisation för staber, förvaltningar etc. på central, regional och lokal nivå allvarligt prövas. Även en reducering av antalet myndigheter (administrationer) och beslutsnivåer måste övervägas liksom en ändring av utbildningsorganisationen genom t. ex. en övergång till större utbildningsenheter.

En prognos över utvecklingen av de centrala rationaliseringsresurserna visar att ett bortfall av sakanslagen som finansieringsform för rationaliseringsverksamheten leder till en minskning av resurserna och därmed av rationaliseringsverksamheten. Detta rimmar inte med de ökade krav på rationalisering som ställs på försvaret.

Införandet av ett nytt planerings- och programbudgetsystem syftar till att effektivisera verksamheten inom försvaret och bedöms ge full effekt mot slutet av programplaneperioden. För att rationellt utnyttja de personella resurserna är tillgång till relevant personaladministrativ information nödvändig. Institutet bedömer f. n. utvecklingen härvidlag som ogynnsam.

Det är angeläget att aktivt medverka i utvecklingen och samordningen inom ADB-området. Därvid måste utvecklingen inom försvaret samordnas med utvecklingen inom statsförvaltningen i övrigt.

Den ökade rationaliseringsverksamheten under de senaste åren har medfört att allt fler berörts av förändringar beträffande arbetsuppgifter och arbetsmiljö. Ett stort antal anställda har placerats om och kommer att omplaceras i allt större utsträckning under de närmaste åren. Det är därför av största vikt att skapa ökad förståelse för verksamheten bl. a. genom fortlöpande information till och samråd med de anställda och deras organisationer.

Den av rationaliseringsinstitutet beräknade utvecklingen av anslaget

Försvarets rationaliseringsinstitut framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.)

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
10 445	11 710	11 710	11 710	11 710	11 710	58 550

[1] Prisläge februari 1971

F 8. Försvarets rationaliseringsinstitut

1972/73 Anslag 10 445 000
1973/74 Förslag 10 910 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets rationaliseringsinstitut	Dep.chefen
Försvarets rationaliseringsinstitut: Allmän ledning och förbandsverksamhet (50811)	12 245 000	13 610 000	12 810 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*12 245 000*	*13 610 000*	*12 810 000*
Avgår			
Uppbördsmedel från försvarets delfond av statens datamaskinfond	–1 800 000	–1 900 000	–1 900 000
Summa medelsbehov (anslag)	*10 445 000*	*11 710 000*	*10 910 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets rationaliseringsinstitut	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	6	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	34	+ 2	+ 2
Övrig personal	38	of.	of.
	78	*+ 2*	*+ 2*

Försvarets rationaliseringsinstitut

A. Löne- och prisomräkning

Sammanlagt innebär pris- och löneomräkningen en kostnadsökning med 565 312 kr. Pris- och löneomräkning som finansieras av uppbördsmedel har beräknats till 20 000 kr. (+ 565 312 kr.).

B. Uppgiftsförändringar

Utredningsverksamhet

Departementschefen anförde i prop. 1971:1 (bil. 6 s. 112) att de rationaliseringsmedel som inte avsåg myndighetsintern rationalisering efter budgetåret 1971/72 fortlöpande borde föras över till institutet. Med anledning härav bör anslaget räknas upp med 700 000 kr. av de medel som för rationalisering ställts till försvarets materielverks disposition från sakanslag.

Departementschefen

Försvarets rationaliseringsinstitut konstaterar att kraven på rationaliseringar och en minskning av antalet anställda kommer att skärpas under programplaneperioden. Dessa krav kan enligt institutet tillgodoses bl. a. genom att den centrala ledningsorganisationen minskas och att organisationen för staber, förvaltningar etc. förenklas på central, regional och lokal nivå. Institutet anser vidare att en reducering av antalet myndigheter och beslutsnivåer måste övervägas. Institutet anser vidare att det är viktigt att genom information skapa ökad förståelse för rationaliseringsarbetet hos de anställda och deras organisationer. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning av rationaliseringsverksamheten inom försvaret. Försvarets rationaliseringsinstituts medverkan i denna verksamhet bör ha ungefär samma omfattning som f. n.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 910 000 kr.

Försvarshögskolan

Försvarshögskolan har till uppgift att ge högre militär, civilmilitär och civil personal utbildning för verksamhet i ledande befattningar inom totalförsvaret. Deltagarna i högskolans kurser skall undervisas om totalförsvarets uppgifter, organisation och verksamhet samt ges insikter i det totala krigets problem. Särskild vikt skall fästas vid samverkan inom

totalförsvaret. Det åligger vidare försvarshögskolan att enligt föreskrifter, som överbefälhavaren utfärdar efter samråd med berörda myndigheter, studera frågor som rör totalförsvaret. Försvarshögskolan skall slutligen, om det kan ske utan att den egna verksamheten eftersätts, biträda andra myndigheter i frågor som rör utbildning och studier inom totalförsvaret.

Försvarshögskolan är organiserad på en chef, en lärarstab och en administrativ enhet.

Verksamheten under delprogrammet Försvarshögskolan har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarshögskolan.

Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarshögskolan* bl. a. följande.

Elevantalet vid kurserna under budgetåret 1972/73 och det prognosticerade antalet elever för vart och ett av läsåren 1973/74—1977/78 framgår av följande tabell.

	Elever per läsår					
	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Chefskurser	32	30	30	30	30	30
Allmänna kurser	80	80	80	80	80	80
Kompletterings- och specialkurser	72	72	72	72	72	72
	184	*182*	*182*	*182*	*182*	*182*

Försvarshögskolans nuvarande organisation bedöms i allt väsentligt vara ändamålsenlig. Den utvidgade verksamheten har hittills kunnat balanseras genom ökade arbetsinsatser från personalens sida.

Utbildningskravet tenderar att bli alltför omfattande. En förstärkning av organisationen bör därför ske senast budgetåret 1974/75. I annat fall bedöms utbildningen behöva sänkas till fyra kurser per år, varav en special- eller kompletteringskurs, mot nuvarande fem kurser.

Verksamheten under delprogrammet inriktas på att fullfölja utbildningen i samma omfattning som tidigare. Justering av kursplaner m. m. sker fortlöpande med hänsyn till utvecklingen inom olika områden av totalförsvaret.

Den av försvarshögskolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarshögskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 270	1 310	1 310	1 310	1 310	1 310	6 550

[1] Prisläge februari 1971

F 9. Försvarshögskolan

1972/73 Anslag 1 270 000
1973/74 Förslag 1 320 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvars-högskolan	Dep.chefen
Försvarshögskolan: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (50913)	1 270 000	1 320 000	1 320 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*1 270 000*	*1 320 000*	*1 320 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*1 270 000*	*1 320 000*	*1 320 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvars-högskolan	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	4	of.	of.
Plutonsofficerare	1	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	1	of.	of.
Kompaniofficerare	1	of.	of.
Civil personal			
Lärare	3	of.	of.
Övrig personal	3	of.	of.
	13	*of.*	*of.*

Försvarshögskolan

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 50 000 kr.

Departementschefen

Försvarshögskolan anser att högskolans verksamhet under programplaneperioden skall ha i huvudsak samma inriktning som f. n. Jag har inte något att erinra mot detta. Jag är inte beredd att nu ta ställning till en förstärkning av skolans organisation.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarshögskolan* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 320 000 kr.

Militärhögskolan

Militärhögskolan har till uppgift att meddela regementsofficerare på aktiv stat de kunskaper som behövs för tjänstgöring i regementsofficersbefattningar (obligatoriska kurser) och i kvalificerade befattningar vid högre staber och förvaltningar, i särskilt kvalificerade lärarbefattningar eller som chefer för högre förband (högre kurser). Militärhögskolan genomför också annan högre utbildning som beordras av överbefälhavaren, t. ex. administrativ chefsutbildning, underrättelse- och säkerhetstjänstkurser. Militärhögskolan åtar sig vidare uppdrag från andra myndigheter, t. ex. kurser för brigadchefer och för försvarsområdesbefälhavare, underrättelsekurser, kurser för meteorologer och trafikledare. Militärhögskolan handhar slutligen den militärhistoriska forskningen inom krigsmakten.

Militärhögskolan är organiserad på en stab och tre linjer, nämligen armé-, marin- och flyglinjerna. Arméinjens allmänna kurser bildar en särskild enhet direkt under chefen för militärhögskolan. Till högskolan är knuten en militärhistorisk avdelning.

Verksamheten under delprogrammet Militärhögskolan har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. samt Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärhögskolan.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *militärhögskolan* bl. a. följande.

Under programplaneperiodens första del väntas elevantalet komma att öka med drygt 75 elever i förhållande till budgetåret 1971/72. Detta beror i första hand på ökande årskullar vid arméinjens allmänna kurser, där antalet elever de senaste åren har måst begränsas i avvaktan på tillgång till större lokaler. Vidare ökar årskullarna för högre kurser, delvis beroende på eftersläpning.

Beräknat antal elever under vart och ett av läsåren 1972/73–1977/78 framgår av följande tabell.

	Elevantal per läsår (oktober–september)					
	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Armélinjen						
Högre kurser	92	105	115	110	110	110
Allmänna kurser	162	150	150	150	150	150
Marinlinjen						
Högre kurser	32	35	35	35	35	35
Allmänna kurser	41	40	40	45	45	45
Flyglinjen						
Högre kurser	22	30	40	40	40	40
Allmänna kurser	35	45	35	30	30	35
	384	*405*	*415*	*410*	*410*	*415*

Från militärhögskolans allmänna kurser har under de elva årens verksamhet 45–55 % av eleverna fått kompetens till högre kurser. Chefen för militärhögskolan förutser att denna kvot i stort kommer att vara oförändrad under programplaneperioden.

Med hänsyn till den stora betydelse utbildningen vid högskolan har för verksamheten vid krigsmakten bedöms att planeringsramen för programplaneperioden bör höjas för att anpassas till föreliggande behov.

Militärhögskolans nuvarande organisation bedöms i allt väsentligt vara ändamålsenlig.

I överbefälhavarens utredning och förslag angående organisation av förvaltningsutbildningen inom krigsmakten föreslogs att utbildning av officerare i förvaltningstjänst fr. o. m. år 1972 skulle äga rum vid en ny, för krigsmakten gemensam förvaltningslinje vid militärhögskolan. Förutsättningarna för överbefälhavarens utredning ändrades väsentligt genom beslutet om omlokalisering av viss statlig verksamhet. Genom beslut i februari 1971 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda förvaltningsutbildningen inom krigsmakten.

Med reservation för vad pågående utredningar kan komma att medföra och med hänsyn tagen till den allmänt ökande verksamheten vid militärhögskolan kan någon principiell ändring i högskolans utveckling under programplaneperioden inte förutses.

Den av militärhögskolan beräknade utvecklingen av anslaget Militärhögskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
11 230	12 264	12 264	12 264	12 264	12 264	61 320

[1] Prisläge februari 1971

F 10. Militärhögskolan

1972/73	Anslag	11 230 000
1973/74	Förslag	12 265 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Militär-högskolan	Dep.chefen
Militärhögskolan:			
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (51013)	10 499 000	11 588 000	11 589 000
Kunskapsuppbyggande forskning (51043)	731 000	676 000	676 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*11 230 000*	*12 264 000*	*12 265 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*11 230 000*	*12 264 000*	*12 265 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Militär-högskolan	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	59	+1	+1
Kompaniofficerare	1	+1	+1
Plutonsofficerare	7	of.	of.
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficerare	3	−1	−1
Kompaniofficerare	1	−1	−1
Civil personal			
Lärare	2	of.	of.
Övrig personal	26	of.	of.
	99	*of.*	*of.*

Militärhögskolan

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1 034 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

1. Militärhögskolan

Kostnader för förplägnad av värnpliktiga och medlemmar av Sveriges

kvinnliga bilkårers riksförbund har förts över från anslaget Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (+100 000 kr.).

2. Kunskapsuppbyggande forskning
En tjänst dras in på grund av att innehavaren persioneras (−100 000 kr.).

Departementschefen

Militärhögskolan anser att dess verksamhet i avvaktan på resultatet av pågående utredningar skall ha i princip samma inriktning som hittills. Jag delar denna uppfattning. Jag är inte beredd att nu ta ställning till den föreslagna inriktningen i fråga om antalet elever per läsår.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärhögskolan* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 265 000 kr.

Försvarets gymnasieskola

Försvarets gymnasieskola har till uppgift att meddela fast anställd militär eller civilmilitär personal och värnpliktiga den kompletterande allmänna skolutbildning som krävs för anställning i militär eller civilmilitär tjänst på aktiv stat samt att meddela regementsofficerare från armén den utbildning i matematik och fysik som behövs för kommendering till artilleri- och ingenjörregementsofficersskolan.

Försvarets gymnasieskola leds av en styrelse. Undervisningen vid skolan bedrivs på tvåårig social samt på treårig samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig linje.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets gymnasieskola har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets gymnasieskola.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets gymnasieskola* bl. a. följande.

Regementsofficers- och kompaniofficersaspiranterna föreslås under perioden 1973/74–1977/78 genomgå utbildning i huvudsaklig överensstämmelse med 1970 års läroplan för gymnasieskolan och i enlighet med 1971 års stadga för försvarets gymnasieskola. Vissa regementsofficersaspiranter föreslås övergångsvis genomgå utbildning enligt äldre bestämmelser vid skolan.

Regementsofficerskurserna i matematik och fysik bör bedrivas på grundval av 1970 års läroplan för gymnasieskolan.

Som förutsättning för den resurstilldelning som bedöms nödvändig under perioden gäller en förmodad elevtillströmning som i viss utsträckning möjliggör samläsning mellan avdelningar och linjer. Omfattningen beror ytterligare på elevernas val av frivilliga ämnen m. m.

F. n. är ingen genomgripande förändring av Försvarets gymnasieskolas ställning i utbildningsorganisationen eller av studiernas organisation påkallad. Vissa utredningar pågår som kan påverka förhållandena vid skolan. Försvarets fredsorganisationsutredning vill bl. a. pröva möjligheterna att integrera elevernas utbildning i det allmänna utbildningsväsendet. Vidare granskas skolans verksamhet av riksrevisionsverket. Slutligen överväger styrelsen och kollegiet för försvarets gymnasieskola tänkbara studiegångar för elever som före utbildningen där har genomgått del av gymnasieskola eller motsvarande.

En utökning av skolans lokaler anses nödvändig under de kommande åren.

Den av skolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets gymnasieskola framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
3 740	3 515	3 515	3 515	3 515	3 515	17 575

[1] Prisläge februari 1971

F 11. Försvarets gymnasieskola

1972/73 Anslag 3 740 000
1973/74 Förslag 3 515 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets gymnasieskola	Dep.chefen
Försvarets gymnasieskola: Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (51113)	3 740 000	3 515 000	3 515 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*3 740 000*	*3 515 000*	*3 515 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*3 740 000*	*3 515 000*	*3 515 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets gymnasieskola	Dep.chefen
Civil personal			
Lärare	37	– 1	– 1
Övrig personal	7	of.	of.
	44	*– 1*	*– 1*

Försvarets gymnasieskola

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsminskning med 175 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

För undervisning i maskinskrivning enligt fastställd timplan för skolans tvååriga linje behövs skrivmaskiner m. m. till en kostnad av 20 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

Antalet lärare beräknas kunna minska med en (–60 000 kr.).

Departementschefen

Försvarets gymnasieskola anser att skolans verksamhet under programplaneperioden skall ha i princip samma inriktning som hittills. Under programplaneperioden föreslås utbildningen av regementsofficers- och kompaniofficersaspiranterna ske i huvudsaklig överensstämmelse med 1970 års läroplan för gymnasieskolan och i enlighet med 1971 års stadga för försvarets gymnasieskola. Regementsofficerskurserna i matematik och fysik skall i fortsättningen grundas på 1970 års läroplan för gymnasieskolan. Samläsning mellan avdelningar och linjer skall prövas i ökad utsträckning. Jag kan tills vidare i huvudsak godta den inriktning som försvarets gymnasieskola har angett men är inte beredd att nu ta ställning till gymnasieskolans framtida organisation.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets gymnasieskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 515 000 kr.

Intendenturförvaltningsskolan

Intendenturförvaltningsskolan har till uppgift att anordna och genomföra kurser i intendenturförvaltningstjänst för regementsofficerare och kurser i intendenturförråds- och kassatjänst för kompaniofficerare. Vid skolan skall också på uppdrag av försvarsgrenscheferna genomföras utbildning av annan intendentur- och kassatjänstpersonal.

Intendenturförvaltningsskolan är organiserad på en chef, en stabs- och förvaltningsavdelning och en utbildningsavdelning.

Verksamheten under delprogrammet Intendenturförvaltningsskolan har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Intendenturförvaltningsskolan.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *intendenturförvaltningsskolan* bl. a. följande.

Kungl. Maj:t har under år 1970 tillsatt en utredning om den utbildning som f. n. anordnas vid bl. a. intendenturförvaltningsskolan. I avvaktan på utredningens resultat baseras planeringen på nuvarande förhållanden vid skolan.

Vid oförändrad utbildningsorganisation kommer skolan fortlöpande att ställas inför ökade krav inom utbildningsområdet. Detta beror dels på höjda allmänna krav på utbildningens kvalitet, dels på nytillkommande uppgifter, t. ex. att medverka i utbildningen av personal för försvarets planerings- och programbudgetsystem. Vid en fortsatt och utökad integrerad utbildning i intendentur- och tygförvaltningstjänst behövs dessutom flera lärare som behärskar båda dessa förvaltningsområden.

Förstärkning med heltidstjänstgörande lärare beräknas bli nödvändig för att effektivisera utbildningen vid skolan.

Verksamheten under delprogrammet inriktas mot att genomföra utbildning med samma omfattning som f. n. och att anpassa denna till de ändringar m. m. som utvecklingen under programplaneperioden kan resultera i.

Den av skolan beräknade utvecklingen av anslaget Intendenturförvaltningsskolan framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
875	1 075	1 075	1 075	1 075	1 075	5 375

[1] Prisläge februari 1971

F 12. Intendenturförvaltningsskolan

1972/73 Anslag 875 000
1973/74 Förslag 1 075 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Intendentur-förvaltnings-skolan	Dep.chefen
Intendenturförvaltningsskolan:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (51211)	421 000	450 000	450 000
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (51213)	454 000	625 000	625 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*875 000*	*1 075 000*	*1 075 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*875 000*	*1 075 000*	*1 075 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Intendentur-förvaltnings-skolan	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	2	of.	of.
Civil personal			
Övrig personal	5	of.	of.
	7	*of.*	*of.*

Intendenturförvaltningsskolan

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 141 600 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Kostnader för att elever deltar i krigsförbandsövningar och högre kurs i underhållstjänst beräknas till 58 000 kr. Dessa kostnader har tidigare inte belastat anslaget.

Departementschefen

Intendenturförvaltningsskolan anser att dess verksamhet i avvaktan på resultatet av utredningen om förvaltningsutbildningen inom krigsmakten skall ha i princip samma inriktning som hittills. Jag delar denna uppfattning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Intendenturförvaltningsskolan* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 075 000 kr.

Försvarets brevskola

Försvarets brevskola har till uppgift att ge befäl på aktiv stat och i reserven m. fl. korrespondensundervisning i militära och tekniska ämnen, språk, totalförsvarsfrågor, ämnen som behandlar samhällsfrågor och utrikespolitiska frågor m. m. Skolan skall vidare utveckla och framställa utbildningshjälpmedel för försvaret och i samband härmed bedriva tillämpad forskning inom det utbildningsteknologiska området.

Försvarets brevskola är organiserad på en skolledning, en korrespondensavdelning, en avdelning för produktion av utbildningspaket samt en avdelning för forskning, utveckling m. m. Härtill kommer vissa servicefunktioner.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets brevskola har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets brevskola.

Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets brevskola* bl. a. följande.

Inom utbildningsområdet pågår f. n. en omfattande utvecklings- och omstruktureringsverksamhet. Hittillsvarande undervisningsformer och -metoder ändras i riktning mot grupparbeten samtidigt som strävan är att göra undervisningen individualiserad, att tillvarata elevernas intresse och att uppmuntra till aktivt deltagande.

Bl. a. av kostnadsskäl krävs en intern samverkan mellan myndigheter och produktionsanstalter inom utbildningsområdet. Utvecklingstendensen beträffande försvarets resurser medför att försök till utbildningsrationalisering bör ges hög prioritet.

Vid en krympande resursram för den militära utbildningen bör insatser som ökar effektiviteten och minskar instruktörsbehovet ges hög prioritet. Självinstruerande och tekniska utbildningshjälpmedel bör därför framställas i ökad omfattning under programplaneperioden.

Skolan bör under programplaneperioden tillföras ytterligare fast anställd personal.

Verksamheten under perioden inriktas dels på att utarbeta korrespondenskurser i språk, ekonomi m. m. för att bl. a. minska tidsåtgången vid utbildningen av stat-, reserv- och värnpliktigt befäl, dels på att ta fram självinstruerande hjälpmedel och utbildningspaket för att grund- och repetitionsutbildning av värnpliktiga skall kunna rationaliseras och instruktörstimmar sparas. Vidare skall utvecklingen prioriteras inom det utbildningsteknologiska området, främst beträffande analys- och mätmetoder, samt inom attitydområdet.

Den av brevskolan beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets brevskola framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 200	1 470	1 470	1 470	1 470	1 470	7 350

[1] Prisläge februari 1971

F 13. Försvarets brevskola

1972/73	Anslag	1 200 000
1973/74	Förslag	1 470 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets brevskola	Dep.chefen
Försvarets brevskola:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (51311)	1 145 000	1 415 000	1 415 000
Kunskapsbyggande forskning (51313)	55 000	55 000	55 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 200 000*	*1 470 000*	*1 470 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*1 200 000*	*1 470 000*	*1 470 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets brevskola	Dep.chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	2	of.	of.
Reservofficerare	4	of.	of.
Värnpliktiga kompaniofficerare	5	of.	of.
Civil personal			
Lärare m. fl.	6	of.	of.
Övrig personal	5	of.	of.
	22	*of.*	*of.*

Försvarets brevskola

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 270 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

En adjunktstjänst föreslås omvandlas till en deltidstjänst för lektor i metodik.

Departementschefen

Försvarets brevskola anser att skolans verksamhet under programplaneperioden skall ha i huvudsak samma inriktning som tidigare. Jag har inte något att erinra mot detta. Jag delar skolans uppfattning att utveckling av utbildningshjälpmedel bör ges hög prioritet.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets brevskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 470 000 kr.

F 14. Militärpsykologiska institutet

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Militärpsykologiska institutet* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 2 750 000 kr.

Krigsarkivet

Krigsarkivet övervakar arkivväsendet hos myndigheter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och fungerar därvid bl. a. som arkivmyndighet och arkivdepå. Arkivet skall verka för en tidsenlig organisation och utveckling av arkivväsendet, främja vetenskaplig forskning m. m.

Chef för krigsarkivet är en krigsarkivarie. Arkivet är organiserat på sex sektioner, nämligen fyra sektioner för arkivmyndighets- och arkivdepåärenden, en administrativ sektion och en sektion för gallringsutredningar. I organisationen ingår vidare ett bibliotek, forskarexpedition, konserverings- och bokbinderiavdelning, reproduktionsavdelning samt registrators- och kassaexpedition.

Verksamheten under delprogrammet Krigsarkivet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Krigsarkivet. Som uppbördsmedel redovisas inkomster av kopieringsverksamhet.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *krigsarkivet* bl. a. följande.

Den sedan länge ökande produktionen av handlingar visar inga tecken till avmattning. Det är därför nödvändigt att sätta in kraftiga motåtgärder i form av gallring m. m.

Verksamheten inom programelementet Krigsarkivet som omfattar depåverksamhet inkl. biblioteksverksamhet, gallring av de i depån förvarade arkiven, forskningsservice och utredningsverksamhet åt allmänhet och myndigheter m. m. beräknas under programplaneperioden bedrivas på oförändrad ambitionsnivå.

Programelementet Gemensam arkivverksamhet omfattar utfärdande av gallringsbestämmelser m. m. och rådgivning i arkivfrågor åt försvarets myndigheter. Verksamheten under perioden bör inriktas mot en förbättrad service åt myndigheterna i dessa avseenden.

Den av arkivet beräknade utvecklingen av anslaget Krigsarkivet framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 800	2 122	2 068	2 177	2 287	2 372	11 026

[1] Prisläge februari 1971

F. 15. Krigsarkivet

1972/73	Anslag	1 800 000
1973/74	Förslag	1 915 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Krigsarkivet	Dep.chefen
Krigsarkivet: Allmän ledning och förbandsverksamhet (51511)	1 807 000	2 129 000	1 922 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*1 807 000*	*2 129 000*	*1 922 000*
Avgår:			
Inbetalningar för kopieringsverksamhet	- 7 000	– 7 000	– 7 000
Summa medelsbehov (anslag)	*1 800 000*	*2 122 000*	*1 915 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Krigsarkivet	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Kompaniofficerare	1	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	14	+0,5	of.
Övrig personal	9	+3	of.
	24	*+3,5*	*of.*

Krigsarkivet

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 99 172 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Krigsarkivet

Medel behövs för inköp av utredningar, riksdagstryck m. m. (+ 1 000 kr.).

Kostnaderna för arbetarskydd och utbildning i arbetarskydd för bl. a. skyddsombud skall fr. o. m. den 1 juli 1972 betalas av resp. enskilda myndigheter (+ 1 000 kr.).

C. Uppgiftsförändringar

1. Krigsarkivet

Medel för en deltidsanställd amanuens, som nu betalas av arbetsmarknadsstyrelsen, bör för nästa budgetår beräknas under anslaget (+ 24 277 kr.).

Ett biblioteksbiträde bör tillkomma (+ 33 763 kr.).

Den ökade användningen för utrednings- och forskningsändamål av handlingar som förvaras i Solvalladepån samt ökad kopieringsservice motiverar en ny tjänst för expeditionsvakt (+ 36 802 kr.).

En tjänst för kontorsbiträde eller kontorist bör inrättas. Därvid kan arvode för extra skrivbiträdespersonal dras in (+ 25 888 kr.).

Ytterligare medel behövs för expenser m. m. för begärd personalökning (+ 1 200 kr.).

Säkerhetsfilmningen av arkivhandlingar bör utökas (+ 6 000 kr.).

För innevarande budgetår utnyttjas 5 000 kr. för engångsanskaffningar. För nästa budgetår är totalkostnaden för erforderliga engångsutgifter 95 000 kr., varav 11 000 kr. för anskaffning av etiketteringsmaskin och elektrisk stämpelmaskin och 60 000 kr. för omflyttning av arkivhandlingar.

2. Gemensam arkivverksamhet

Del av kostnaderna för den deltidsanställda amanuensen bör belasta programelementet Gemensam arkivverksamhet (+ 2 697 kr.).

Departementschefen

Krigsarkivet anser att arkivets verksamhet under programplaneperioden i ökad utsträckning bör inriktas på att utfärda och komplettera gallringsbestämmelser m. m. och att förbättra rådgivningen i arkivfrågor åt försvarets myndigheter. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning. Jag förutsätter dock att verksamheten i princip kan rymmas inom oförändrade medelsramar.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår ett engångsbelopp av 12 500 kr. för att anskaffa etiketteringsmaskin m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsarkivet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 915 000 kr.

Militärhistoriska museer

Armémuseum skall bevara föremål av betydelse för kunskapen om det svenska lantförsvarets verksamhet och utveckling genom tiderna, främst i fråga om dess beväpning och utrustning. Museet har också hand om statens trofésamlingar. I uppgifterna ingår bl. a. att ordna utställningar och att främja forskning inom museets verksamhetsområde.

Armémuseum leds av en nämnd om sex ledamöter och har som chef en styresman. Museet är organiserat på administrativ avdelning, allmän avdelning, vapen- och fordonsavdelning, troféavdelning, bibliotek och bildarkiv, tygförråd, textilförråd, verkstäder, vaktavdelning samt exercerperingsavdelning.

Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona har till uppgift att bevara föremål som belyser utvecklingen av förutvarande Karlskrona örlogsvarv m. m. och den verksamhet som har bedrivits där.

Museet leds av en styrelse och har som chef en museiföreståndare. Det är organiserat på administrativ avdelning, konserveringsavdelning, monterverkstad, fotolaboratorium, arkiv, bibliotek, skådesamling m. m.

Verksamheten under delprogrammet Militärhistoriska museer har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärhistoriska museer. Som uppbördsmedel redovisas inkomster av inträdesavgifter.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *arméмuseum* bl. a. följande.

Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona bör utvecklas till centralmuseum för marinen med samma funktioner som arméмuseum redan har som centralmuseum för armén. Utvecklingen bör inledas under programplaneperioden.

Det är väsentligt att det skapas kapacitet för att bevara, vårda och förevisa den flygmateriel som har militärhistorisk betydelse. Denna fråga bör närmare utredas varefter det kan bli aktuellt att inrätta ett flygvapenmuseum.

Museernas speciella form av anskaffningsverksamhet bör utvecklas efter enhetliga linjer för krigsmakten i dess helhet. För att garantera att erforderlig fackkunskap blir företrädd bör för arméns och flygvapnets del inrättas museikommittéer med direkt anknytning till den centrala materielförvaltande myndigheten. Motsvarande funktion har den nuvarande marinens museikommitté.

För de militärhistoriska museerna har utvecklingen under senare tid medfört att allt större vikt läggs vid den utåtriktade informationsverksamheten. För att denna skall kunna genomföras fordras som bakgrund militärhistorisk forskning. Inom detta område kommer troligen användning av datateknik att aktualiseras under programplaneperioden.

Den av arméмuseum beräknade utvecklingen av anslaget Militärhistoriska museer framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 885	2 480	2 480	2 480	2 439	2 439	12 318

[1] Prisläge februari 1971

F 16. Militärhistoriska museer

1972/73	Anslag	1 885 000
1973/74	Förslag	2 390 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Armémuseum	Dep.chefen
Militärhistoriska museer:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Armémuseum (51611.1)	1 478 700	1 849 700	2 417 700
Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona (51611.2)	434 000	658 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 912 700*	*2 507 700*	*2 417 700*
Avgår:			
Inträdesavgifter vid			
a) armémuseum	– 2 700	– 2 700	– 2 700
b) marinmuseet och modellkammaren i Karskrona	– 25 000	– 25 000	– 25 000
Summa medelsbehov (anslag)	*1 885 000*	*2 480 000*	*2 390 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Armémuseum	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Regementsofficer	1	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	5	+ 2	of.
Övrig personal	25	of.	of.
	31	*+ 2*	*of.*

Arméмuseum

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 554 900 kr.

B. Uppgiftsförändringar

1. Armémuseum

Antalet nytillkommande föremål beräknas öka från ca 500 till 600 per

år. För att kunna ta tillvara dessa behöver personalen förstärkas med en amanuens (+ 44 900 kr.).

För innevarande budgetår har ett engångsbelopp anvisats för installation av brandsäker inredning och för inrättande av en permanent utställning över indelningsverket (– 48 000 kr.).

2. Marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona

För att museet på ett tillfredsställande sätt skall kunna uppfylla sina åligganden under programplaneperioden behövs en ny tjänst för amanuens (+ 43 300 kr.).

Departementschefen

Armémuseum anser att en utveckling som syftar till att göra marinmuseet och modellkammaren i Karskrona till centralmuseum för marinen bör inledas under programplaneperioden och att frågan om att inrätta ett flygvapenmuseum bör utredas. Armémuseum anser vidare att särskilda museikommittéer bör inrättas för armén och flygvapnet. Enligt vad jag har inhämtat kommer dessa frågor att beröras i det betänkande som 1965 års musei- och utställningssakkunniga kommer att lämna i början av år 1973. Jag är därför inte nu beredd att ta ställning till här berörda förslag från armémuseum.

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 2 390 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärhistoriska museer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 390 000 kr.

Försvarsmedicinska forskningsdelegationen

Försvarsmedicinska forskningsdelegationen har till uppgift att vara ett rådgivande, sammanhållande och planerande organ för tillämpad försvarsmedicinsk forskning. Delegationen skall främja sådan forskning och därmed sammanhängande verksamhet genom att bevilja anslag, forskningsbidrag och stipendier m. m.

Verksamheten under delprogrammet Försvarsmedicinska forskningsdelegationen har budgeterats på tre primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Tillämpad ej objektbunden forskning och Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarsmedicinska forskningsdelegationen.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

I avvaktan på resultatet av 1969 års försvarsforskningsutredning har *försvarsmedicinska forskningsdelegationen* avstått från att göra en lång-

siktig bedömning av utvecklingen under delprogrammet. Delegationen anför dock bl. a. följande.

Verksamheten bör inriktas på att främja tillämpad och kunskapsuppbyggande försvarsmedicinsk forskning avseende "människan i det moderna krigets miljö". Den av delegationen stödda forskningen sker i form av såväl små projekt under kort tid som mera omfattande fleråriga projekt. Härutöver främjas forskningen genom ett antal forskarutbildningsbefattningar.

Eftersom en stor del av delegationens anslag under senare år har varit bunden i långsiktiga åtaganden, har utrymmet för forskningsinitiativ varit ringa och endast ett mindre antal ansökningar av hög prioritet har kunnat bifallas. Delegationen har under en följd av år framhållit önskvärdheten av att kostnaderna för verksamhet av mera fast karaktär betalas från resp. myndighets anslag.

Främst inom forskningsområdena skydd mot biologiska stridsmedel, militärpsykiatri samt hygien och fältepidemiologi har insatserna varit otillräckliga. De nämnda områdena har av överbefälhavaren angetts ha särskilt hög aktualitet och delegationens möjligheter till forskningsinitiativ behöver förbättras.

Den av delegationen beräknade utvecklingen av anslaget Försvarsmeddicinska forskningsdelegationen framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
3 500	4 285	4 521	4 721	4 921	5 121	23 569

[1] Prisläge februari 1971

F 17. Försvarsmedicinska forskningsdelegationen

1972/73 Anslag 3 500 000
1973/74 Förslag 3 400 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvars-medicinska forsknings-delegationen	Dep. chefen
Försvarsmedicinska forskningsdelegationen:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (51711)	148 000	152 000	3 400 000
Tillämpad ej objektbunden forskning (51742)	2 252 000	2 768 000	
Kunskapsuppbyggande forskning (51743)	1 100 000	1 365 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	*3 500 000*	*4 285 000*	*3 400 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*3 500 000*	*4 285 000*	*3 400 000*

Försvarsmedicinska forskningsdelegationen

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 170 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Med hänsyn till att en stor del av delegationens medel är låsta till långsiktiga projekt och forskargrupper behöver medelstilldelningen ökas för att ambitionsnivån för den försvarsmedicinska forskningen skall kunna behållas. Medlen avses i första hand bli utnyttjade inom områdena skydd mot biologiska stridsmedel, hygien och fältepidemiologi samt psykiatri och psykologi (+ 615 000 kr.).

Departementschefen

Försvarsmedicinska forskningsdelegationen anser att dess verksamhet i avvaktan på resultatet av 1969 års försvarsforskningsutrednings arbete bör inriktas på att främja tillämpad och kunskapsuppbyggande forskning avseende människan i det moderna krigets miljö. Jag godtar tills vidare denna inriktning. Jag är emellertid inte beredd att tillstyrka delegationens förslag att vissa utgifter förs över till andra anslag.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsmedicinska forskningsdelegationen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 400 000 kr.

F 18. Regionmusiken

Under åberopande av vad jag har anfört tidigare hemställer jag att Kungl. Maj.t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Regionmusiken* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 15 220 000 kr.

Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

De frivilliga försvarsorganisationerna har till uppgift att i samråd med berörda myndigheter bedriva upplysnings- och rekryteringsverksamhet, medverka vid utbildning av frivillig personal som leds av myndighet, leda utbildning av frivillig personal som inte anordnas av myndighet samt teckna avtal med och svara för registrering och krigsplacering av sådan personal som står till förfogande för tillfällig tjänstgöring inom totalförsvaret (B-personal).

Verksamheten under delprogrammet Frivilliga försvarsorganisationer m. m. har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet samt Utbildning till och av fast anställd personal m. fl.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

De senaste åren har inneburit en minskning såväl medlemsmässigt som utbildningsmässigt för vissa organisationer. Med hänsyn till de redan i dagsläget stora vakanserna inom krigsmakten i fråga om A- och B-personal måste denna tendens hävas och förbytas i ökad tillströmning. Hälften av bristerna i fråga om sådan personal bör vara täckta inom programplaneperioden.

Delprogrammet skall under programplaneperiodens första år inriktas på en utbyggnad av utbildning m. m. enligt riktlinjerna i prop. 1970:18. Detta bedöms kräva tiden fram t. o. m. budgetåret 1973/74.

Organisationerna skall behålla och om möjligt öka nuvarande medlemsantal. De som nu uppvisar ett minskat medlemsantal bör i första hand nå balans mellan avgång och nyrekrytering.

Inom programplaneperioden bör nuvarande utbildningsomfång om möjligt ökas något.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Frivilliga försvarsorganisationer m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
17 405	18 350	18 350	18 350	18 350	18 350	91 750

[1] Prisläge februari 1971

F 19. Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

1972/73	Anslag	17 405 000
1973/74	Förslag	18 350 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefäl-havaren	Dep. chefen
Frivilliga försvarsorganisationer m. m.:			
Allmän ledning och förbands-verksamhet (51911)	3 341 000	3 527 000	3 527 000
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (51913)	14 064 000	14 823 000	14 823 000
Summa kostnader för primär-uppdragen	*17 405 000*	*18 350 000*	*18 350 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*17 405 000*	*18 350 000*	*18 350 000*

Överbefälhavaren

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 945 000 kr.

Departementschefen

Överbefälhavaren anser att verksamheten under programplaneperioden bör inriktas bl. a. på att bygga ut utbildning m. m. enligt riktlinjerna i prop. 1970:18 (SU 1970:87, rskr 1970:194). Jag godtar denna inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 18 350 000 kr.

Insatsberedskap m. m.

Verksamheten under delprogrammet Insatsberedskap m. m. har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet och Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Insatsberedskap m. m.

Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Insatsberedskap m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
28 500	31 083	31 353	34 043	33 983	33 983	164 445

[1] Prisläge februari 1971

I övrigt är programplanen av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

F 20. Insatsberedskap m. m.

1972/73 Anslag 28 500 000
1973/74 Förslag 31 210 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Insatsberedskap m. m.:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (52011)	9 600 000	10 723 000	10 700 000
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (52012)	18 900 000	20 360 000	20 510 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*28 500 000*	*31 083 000*	*31 210 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*28 500 000*	*31 083 000*	*31 210 000*

Överbefälhavaren

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1 733 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

För att behålla nuvarande ambitionsnivå beträffande insatsberedskap i grundberedskap krävs viss förbättring av sjöbevakningen och luftbevakningen på låg höjd. Detta tillsammans med övriga uppgiftsförändringar innebär att medelsbehovet ökar med 850 000 kr.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta den inriktning som överbefälhavaren har angett för verksamheten under programplaneperioden.

Som jag tidigare har anfört i samband med ramberäkningarna för budgetåret 1973/74 har vissa nya uppgifter tillkommit på grund av att fyrplatser inte längre hålls bemannade. Kostnaderna härför har jag för nästa budgetår beräknat till 150 000 kr. Min beräkning av medelsbehovet i övrigt framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Insatsberedskap m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 31 210 000 kr.

Viss gemensam verksamhet

Delprogrammet Viss gemensam verksamhet får fr. o. m. budgetåret 1973/74 ändrat innehåll. Programelementet Rekrytering och gemensam utbildning m. m. inom personalvården har förts över till delprogrammet Försvarsstaben medan programelementen Anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel, Borttagande av pansarhinder och Gemensamma fältarbeten har förts samman till ett nytt delprogram, benämnt Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. Programelementen Publikationer och Beredskapsåtgärder vid statens järnvägar har tillkommit.

Verksamheten under delprogrammet Viss gemensam verksamhet har budgeterats på sju primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet (1), Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (1), Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (1), Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (3) och Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök (1).

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Viss gemensam verksamhet.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Verksamheten inom programelementet Anskaffning och utveckling av viss gemensam signalskyddsmateriel är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott. Beträffande utvecklingen av delprogrammet i övrigt anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

I fråga om programelementet Anskaffning av krigskartor och krigssjökort bedöms kartor av konventionell typ även i fortsättningen bli dominerande för krigskarttjänsten. Överbefälhavaren har hos rikets allmänna kartverk begärt att verket träder in som sammanhållande för kartografiska databanker. Inom krigskarttjänsten bör falla att bevaka försvarets intressen i fråga om information av primärt geografisk och topografisk karaktär. Utvecklingen inom områdena programstyrd fram-

ställning av reprooriginal, ortofototeknik och automatisk tolkning av flygbilder bör särskilt uppmärksammas.

Verksamheten inom programelementet Beredskapskostnader för krigsproduktion omfattar upprätthållande av beredskapsanläggningar, maskiner och råvaror för krigsberedskapsändamål. Krigsproduktion är att se som ett alternativ till fredsanskaffning. Kostnader för krigsproduktionsförberedelser bör således belasta huvudprogrammen 1–3 för att redovisningen av totalkostnaderna för materielobjekt skall bli helt rättvisande. Programelementet inriktas på att nämnda kostnader skall vara överförda till huvudprogrammen 1–3 fr. o. m. budgetåret 1975/76.

Under programelementet Vissa besök m. m. tas upp kostnader för utländska besök vid krigsmakten. Medel för att bestrida kostnader i samband med sådana besök har hittills ställts till förfogande i form av representationsbidrag från anslaget till extra utgifter. Endast besök av typen honnörsbesök, örlogsbesök och flygbesök, för vilka kostnaderna i vissa fall kan beräknas med någorlunda noggrannhet, har tagits med i planeringen.

För att hjälpligt behålla ambitionsnivån för verksamheten inom programelementet Publikationer krävs ett medelstillskott under planeringsperioden av ca 1 milj. kr. Med hänsyn till rådande osäkerhet i planeringssituationen redovisas programelementet med den medelsbrist som f. n. råder.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Viss gemensam verksamhet framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
15 500	15 426	15 426	13 726	22 536	22 226	89 340

[1] Delvis andra primäruppdrag (prisläge februari 1971)

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskuldens storlek under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Bemyndigandebehov	5 635	7 200[1]	2 570	1 180	39 050	9 060	59 060
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	19 880	15 260	10 330	5 510	28 810	22 160	–

[1] Av beloppet utgör beställningsbemyndiganden för prisreglering 4,64 milj. kr.

F 21. Viss gemensam verksamhet

1972/73 Anslag 15 500 000[1]
1973/74 Förslag 19 350 000

[1] Delvis andra primäruppdrag

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Överbefälhavaren		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Viss gemensam verksamhet:						
Allmän ledning och förbandsverksamhet (52111)	–	250	–	650		
Operativ och krigsorganisatorisk verksamhet (52112)	–	–	–	–		
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (52121)	250	3 950	250	3 860		
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.						
Publikationer (52122.1)	–	–	–	626		
Anskaffning av krigskartor (52122.2)	–	1 365	–	2 070		
Anskaffning och utveckling av viss gemensam signalskyddsmateriel och Beredskapskostnader för krigsproduktion (52122.3)	3 490	4 950	5 450	7 490	7 200	19 350
Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök (52141)	1 900	1 040	1 500	730		
Summa kostnader för primäruppdragen	–	*11 555*	–	*15 426*	–	*19 350*
Summa medelsbehov (anslag)	–	*11 555*	–	*15 426*	–	*19 350*
Summa bemyndigandebehov	*5 640*	–	*7 200*[1]	–	*7 200*[1]	–

[1] Inkl. beställningsbemyndiganden för prisreglering, 4 640 000 kr.

Överbefälhavaren

Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

Kostnaderna för utredningar beräknas minska (– 50 000 kr.).

2. Centralt vidtaget materielunderhåll m. m.

Kostnaderna för underhåll av krigsmaktens särskilda signalskyddsmateriel samt för fabriker och produktionsutrustningar för krigsproduktion beräknas minska (– 90 000 kr.).

3. Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.

Ändrade anskaffningsprinciper och variationer i anskaffningen beroende på rikets allmänna kartverks nyutgivning och revidering medför att medelsbehovet för anskaffning av krigskartor ökar (+ 705 000 kr.).

Kostnaderna för anskaffning av signalskyddsmateriel ökar på grund av förskottsbetalning på uteliggande beställningar medan krigsproduktionskostnaderna minskar (+ 2 540 000 kr.).

4. Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök.

Kostnaderna för totalförsvarets särskilda signalskyddsmateriel beräknas minska (−310 000 kr.).

Departementschefen

Vad överbefälhavaren har anfört om verksamhetens inriktning kan jag godta utom i fråga om programelementet Vissa besök m. m. Jag anser att representationskostnader i samband med utländska besök vid krigsmakten även under budgetåret 1973/74 bör bestridas från anslaget till extra utgifter.

Som jag tidigare har anfört i samband med ramberäkningarna för budgetåret 1973/74 har jag tagit upp 5 350 000 kr. för beredskapsåtgärder vid statens järnvägar m. m.

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Viss gemensam verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 19 350 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att signalskyddsmateriel beställs inom en kostnadsram av 7 200 000 kr.

Vissa ersättningar m. m.

Verksamheten under delprogrammet Vissa ersättningar m. m. har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet, nämligen ett för familjebidrag och ett för vissa ersättningar m. m. Primäruppdraget avseende familjebidrag finansieras från försvarsgrenarnas anslag till ledning och förbandsverksamhet utom beträffande särskild hjälpverksamhet till förmån för värnpliktiga och deras familjer som, i likhet med övrig verksamhet inom delprogrammet, finansieras från anslaget Vissa ersättningar m. m.

Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets civilförvaltning* bl. a. följande.

Utgifterna för den del av verksamheten under programelementet Familjebidrag som avser särskild hjälpverksamhet till förmån för de värnpliktiga och deras familjer beräknas, i avvaktan på resultat av förslag från utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m. fl., till oförändrat 400 000 kr. för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden.

Med hänsyn till svårigheten att förutse den framtida omfattningen av verksamheten under programelementet Skadeersättningar föreslår försvarets civilförvaltning med utgångspunkt i medelsförbrukningen under tidigare budgetår, att för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden beräknas 3,5 milj. kr. för verksamheten.

På grundval av basbeloppets värde i juli 1972 beräknas utfallet under programelementet Ersättning i anledning av kroppsskada för budgetåret 1972/73 bli 22 milj. kr. Medelsbehovet för verksamheten kan enligt riksförsäkringsverket beräknas öka med 200 000 kr. för år t. o. m. budgetåret 1977/78. Den bedömda kostnadsfördelningen framgår av följande uppställning (belopp i 1 000-tal kr.).

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Livränta till invalider	14 650	14 800	14 950	15 100	15 250
Livränta till efterlevande	4 550	4 600	4 650	4 700	4 750
Sjukpenning	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300
Övriga förmåner	700	700	700	700	700
	22 200	*22 400*	*22 600*	*22 800*	*23 000*

Verksamheten under programelementet Omskolning av skadade beräknas på grundval av de senaste årens utfall kosta 100 000 kr. för vart och ett av budgetåren under programplaneperioden.

Enligt försvarets centrala arbetarskyddsnämnds förslag beräknas medelsbehovet för verksamheten under programelementet Gemensam utbildning i arbetarskydd enligt följande sammanställning (belopp i 1 000-tal kr.).

1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
135	126	171	126	135	693

De faktorer som påverkar utvecklingen under programelementet Förslagsverksamhet är osäkra. Förslagen i fråga om medelstilldelning grundar sig på att försvarets centrala företagsnämnd med början våren 1973 avser att genomföra en serie kurser för ledamöter i förslagskommittéer och förslagsdelegationer. Behovet av betalningsmedel för verksamheten under vart och ett av budgetåren 1973/74–1977/78 beräknas bli 159 000 kr.

Programelementet Täckande av vissa medelsbrister omfattar sådana brister som försvarets civilförvaltning i sina räkenskaper har redovisat som propriebalanser. Det budgeterade resursbehovet för 1972/73 är

30 000 kr. Några större förändringar väntas inte under programplaneperioden.

Den av försvarets civilförvaltning beräknade utvecklingen av anslaget Vissa ersättningar m. m. framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
25 390	26 524	26 715	26 960	27 115	27 324	134 638

[1] Prisläge februari 1971

F 22. Vissa ersättningar m. m.

1972/73 Anslag 25 390 000
1973/74 Förslag 26 490 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets civilförvaltning	Dep. chefen
Vissa ersättningar m. m.: Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Familjebidrag (52211.1)	118 426 000	82 000 000	79 000 000
Vissa ersättningar m. m. (52211.2)		26 152 000	26 118 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*118 426 000*	*108 152 000*	*105 118 000*
Avgår:			
Medel för familjebidrag från andra anslag	– 93 000 000	– 81 600 000	–78 600 000
Ersättning från diversemedelstitlar	– 36 000	– 28 000	– 28 000
Summa utbetalningar för primäruppdragen	*25 390 000*	*26 524 000*	*26 490 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*25 390 000*	*26 524 000*	*26 490 000*

Försvarets civilförvaltning

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1 121 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

I enlighet med programplanen för budgetåren 1972/73–1976/77 bör det belopp som avser programelementet Gemensam utbildning i arbetarskydd ökas med 45 000 kr.

C. Uppgiftsförändringar

På grund av ändrade principer för att betala ersättningar och belöningar minskar medelsbehovet under programelementet Förslagsverksamhet med 40 000 kr.

Departementschefen

Vad försvarets civilförvaltning har anfört om utvecklingen under delprogrammet föranleder inte någon erinran från min sida.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 26 490 000 kr.

Försvarets hundskola

Försvarets hundskola har till uppgift att mot ersättning tillhandahålla dresserade hundar och att meddela utbildning i hundtjänst. I den mån det kan ske utan att övriga arbetsuppgifter eftersätts får skolan meddela veterinärvård och tillhandahålla andra tjänster som är förenliga med verksamheten.

Hundskolan leds av en styrelse. Chef för skolan är en direktör. Skolan är organiserad på fyra enheter, ekonomi-, produktions-, veterinär- och serviceenheterna.

Produktionen av tjänstehundar skall täcka krigsmaktens, polisväsendets, tullverkets m. fl. statliga och kommunala myndigheters samt De Blindas Förenings behov. Skolan skall i mån av resurser även tillgodose den privata marknaden. Utbildning i hundtjänst sker genom kursverksamhet för personal från krigsmakten, tullverket, frivilliga försvarsorganisationer, De Blindas Förening m. fl. Djursjukvården tillgodoser myndigheters och enskildas behov.

Verksamheten inom delprogrammet Försvarets hundskola har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten redovisas som självbärande under förslagsanslaget Försvarets hundskola.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets hundskola* bl. a. följande.

Erfarenheterna från skolans första verksamhetsår har visat att antalet fullgoda dressyrämnen inte är tillräckligt. Skolan har därför under innevarande budgetår påbörjat ett på vetenskaplig grund baserat avelsarbete. Detta arbete kommer att pågå under hela programplaneperioden.

Vissa uttalanden om att dra in beställningarna av minhundar och skära ner beställningarna av bevakningshundar till krigsmakten kan, om dessa tankar förverkligas, få en ogynnsam inverkan på skolans verksamhet.

Den av hundskolan beräknade årsomslutningen under delprogrammet framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
5 530	5 571	5 905	5 905	5 905	5 905	29 191

F 23. Försvarets hundskola

1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets hundskola	Dep. chefen
Försvarets hundskola: Allmän ledning och förbandsverksamhet (52311)	5 011 000	5 571 000	5 571 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*5 011 000*	*5 571 000*	*5 571 000*
Avgår:			
Intäkter av skolans verksamhet	−5 010 000	−5 570 000	−5 570 000
Summa medelsbehov (anslag)	*1 000*	*1 000*	*1 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets hundskola	Dep. chefen
Civilmilitär personal			
Veterinärer	3	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	12	of.	of.
Övrig personal	76	of.	of.
	91	*of.*	*of.*

Försvarets hundskola

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 560 000 kr.

Departementschefen

Försvarets hundskola anser att verksamheten under programplaneperioden skall inriktas mot att bl. a. producera tjänstehundar för statliga och kommunala myndigheters behov. Skolan avser vidare att i ökad omfattning genom eget avelsarbete ta fram ett större antal dressyrämnen. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets hundskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.

Delprogrammet Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m. har tillkommit genom utbrytning av vissa delar från delprogrammet Viss gemensam verksamhet. Delprogrammet omfattar borttagande av pansarhinder, anskaffning av fortifikatorisk materiel och vissa fältarbeten. Verksamheten har budgeterats på tre primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. och Anskaffning av befästningar m. m. Av primäruppdragen finansieras de två förstnämnda från förslagsanslaget Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m. och det sistnämnda från investeringsanslaget Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Planeringsramen för borttagande av pansarhinder innebär ett medelsbehov som årsvis är något lägre än under innevarande budgetår.

Planeringsramen för anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel innebär en anskaffning som årsvis är större än anskaffningen under innevarande budgetår.

Huvuddelen av planeringsramen för gemensamma fältarbeten har avsatts för truppbefästningar för försvar av hamnar, flygfält och vissa gränsavsnitt samt för försök med nya befästnings- och hindertyper m. m. Vissa medel har planerats in för förbindelse- och förstöringsarbeten.

Behovet av betalningsmedel och dessas fördelning på anslag under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

Anslag	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
F 24. Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.	750	2 840	2 840	4 040	3 740	3 740	17 200
III 5. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar (del)	3 500	4 000	2 600	4 500	4 500	4 500	20 100
	4 250	*6 840*	*5 440*	*8 540*	*8 240*	*8 240*	*37 300*

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden för anskaffning av speciell fortifikatorisk materiel under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
–	12 250	–	–	–	–	12 250

F 24. Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.

Nytt anslag (förslag) 2 840 000

Betalningsmedel och beställningsbemyndiganden (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Överbefälhavaren		Dep. chefen	
	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.
Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m.						
Allmän ledning och förbandsverksamhet (52411)	350[1]	–	340	–	340	–
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (52422)	400[1]	–	2 500	12 250	2 500	12 250
Summa kostnader för primäruppdragen	*750*	–	*2 840*	–	*2 840*	–
Summa medelsbehov (anslag)	*750*	–	*2 840*	–	*2 840*	–
Summa bemyndigandebehov	–	–	–	*12 250*	–	*12 250*

[1] Beräknat belopp

Överbefälhavaren

Till grund för anskaffningen av speciell fortifikatorisk materiel ligger en långsiktplan som har upprättats av chefen för försvarsstaben. Huvuddelen av de avsatta betalningsmedlen avses för anskaffning av ett stort antal fältarbetssatser. För att möjliggöra en ekonomiskt fördelaktig anskaffning, bl. a. genom mängdrabatter, behövs ett beställningsbemyndigande om 12 250 000 kr. under programplaneperioden.

Det minskade behovet av betalningsmedel för borttagande av pansarhinder beror på att större delen av de pansarhinder o. d., som hindrar utbyggnad av bostads- och industriområden, redan har tagits bort.

Departementschefen

Överbefälhavaren anger att anskaffningen av fortifikatorisk materiel sker enligt en inom försvarsstaben upprättad långsiktsplan. Enligt denna plan avses huvuddelen av de för programplaneperioden beräknade betalningsmedlen användas för att anskaffa ett stort antal fältarbetssatser. Jag har inte något att erinra mot detta.

Min beräkning av medels- och bemyndigandebehovet framgår av sammanställningen över betalningsmedel och beställningsbemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 840 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att fortifikatorisk materiel beställs inom en kostnadsram av 12 250 000 kr.

F 25. Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner

1972/73	Anslag	1 700 000
1973/74	Förslag	3 100 000

Verksamheten under anslaget omfattar iståndsättning av befästningar och byggnader för gemensamma myndigheter och funktioner. Anslaget skall tillgodoföras inkomstsidan i staten för försvarets fastighetsfond för att balansera utgifter inom staten för fonden.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefäl-havaren	Dep. chefen
Befästningars delfond			
Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar m. m. för delprogrammen			

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep.chefen
Försvarets materielverk (50434.1)	–	1 000	1 000
Viss gemensam verksamhet (52134)	–	400	400
Kasernbyggnaders delfond			
Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av kaserner m. m. för delprogrammen			
Försvarets materielverk (50434.2)	400	800	800
Försvarets radioanstalt (50634)	400	200	200
Försvarets gymnasieskola (51134)	200	–	–
Krigsarkivet (51534)	300	300	300
Militärhistoriska museer (51634)	400	400	400
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 700*	*3 100*	*3 100*
Summa medelsbehov (anslag)	*1 700*[1]	*3 100*	*3 100*

[1] Medgivet överskridande av anslagsbeloppet 1 720 000 kr.

Överbefälhavaren

Följande dispositionsplan föreslås för anslaget.

Objekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Försvarets materielverk	
1. Lokaler för datoranläggning (totalkostnad 2,5 milj. kr.)	1 000
Viss gemensam verksamhet	
2. Ombyggnad av ammunitionsförråd (totalkostnad 1 225 000 kr.)	400
	1 400
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarets materielverk	
1. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	600
2. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	200
Försvarets radioanstalt	
3. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	200
Krigsarkivet	
4. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	300
Militärhistoriska museer	
5. Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	100
6. Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	300
	1 700
Totalt	*3 100*

Befästningars delfond

1. En berganläggning behöver byggas om för att skapa utrymmen för en datoranläggning. Kostnaderna för ombyggnaden har preliminärt uppskattats till 2,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

2. Ett ammunitionsförråd behöver byggas om för att göra det möjligt att använda förrådet för annat ändamål. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för ombyggnaden. Kostnaderna angavs därvid till 1 340 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Kungl. Maj:t uppdrog den 17 mars 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget, varvid vissa förenklingar skulle göras i förhållande till förslaget till byggnadsprogram. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 1 225 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Kasernbyggnaders delfond

1, 3, 4 och 5. För mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m. beräknas ett medelsbehov av (600 000 + 200 000 + 300 000 + 100 000) 1 200 000 kr. för nästa budgetår. Organisationsförändringar m. m., vars omfattning inte nu kan förutses, medför krav på omdisponering, anpassning och ändrat utnyttjande av befintliga lokaler, ändring av värme- och ventilationssystem samt elektriska installationer m. m. För att beslutade omorganisationer m. m. skall få avsedd effekt behövs medel för erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten.

2 och 6. För vissa tekniska försörjningsanordningar m. m. beräknas ett medelsbehov av (200 000 + 300 000) 500 000 kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att modernisera och förnya installationer och anläggningar för värme- och elförsörjning, iståndsätta vägar och planer samt byta ut eller komplettera vattenlednings- och avloppsnät.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 3,1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kr.

G Civilförsvar

Huvudprogrammet Civilförsvar omfattar följande delprogram.

6.1 Ledning i krig
6.2 Utrymning
6.3 Skydd för allmänheten
6.4 Undsättning
6.99 Allmän administration

Civilförsvarsstyrelsen är programmyndighet och central förvaltningsmyndighet för civilförsvaret. Civilförsvarsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för civilförsvarsstyrelsen är en generaldirektör. Inom verket finns en stab, ett tillfälligt sekretariat för studier och långsiktsplanering, fem byråer, nämligen planeringsbyrån, utrustningsbyrån, kanslibyrån, tekniska byrån och utbildningsbyrån, en civilförsvarsöverläkare och en militärassistent. Dessutom finns personal för handläggning av ärenden som rör kommunal beredskap. I civilförsvarsstyrelsens utbildningsbyrå ingår statens civilförsvarsskolor, som omfattar civilförsvarsskolan i Rosersberg och tre fältskolor. Vid skolorna utbildas befäl i civilförsvarets kårer och personal i de särskilda undsättningskårerna.

Verksamheten under huvudprogrammet har budgeterats på ett antal primäruppdrag inom delproduktionsområdena Förvaltning, Utbildning av civilförsvarspersonal m. m., Civilförsvarsutbildning av allmänheten, Underhåll och förrådsverksamhet, Materielanskaffning m. m., Anskaffning av skyddsrum m. m. samt Forskning, försök och utveckling. Verksamheten finansieras från följande anslag.

G 1. Civilförsvar
II 6. Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Civilförsvarsstyrelsen

Civilförsvarsstyrelsens programplan avser en planeringsram på 124,6 milj. kr. per budgetår (prisläge februari 1972) med tillägg av sammanlagt 12 milj. kr. under budgetåren 1973/74–1974/75 för att vid behov finansiera vissa åtaganden som har gjorts före den 1 juli 1972. Styrelsen redovisar dessutom en alternativ planeringsinriktning som innefattar kompletterande åtgärder utöver den anvisade ramen till ett sammanlagt belopp under perioden om 91,6 milj. kr.

Styrelsen framhåller att planeringsramen 124,6 inte ansluter till de studieramar som den tidigare upprättade perspektivplanen omfattar. Ytterligare studier och utredningar måste därför genomföras, innan ett väl avvägt förslag kan läggas fram för den anvisade planeringsnivån. Styrelsen anser dock på redan föreliggande underlag att ramen ger

otillräckliga resurser både under 1970-talet och på längre sikt. De allvarligaste bristerna hänför sig till den långsamma takten för kompletteringen av den reducerade undsättningsorganisationen, den låga mobiliseringsberedskapen vid det allmänna lokala civilförsvaret, den långsamma utbyggnadstakten för anläggningar för civilförsvarsorganisationen samt den minskade produktionstakten för skyddsmasker, när de dyrare småbarnskydden börjar anskaffas.

I anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 utgår civilförsvarsstyrelsen från den förut nämnda högre planeringsinriktningen.

Civilförsvarets åtgärder finansieras dels över fjärde huvudtiteln, dels av andra myndigheter, kommunerna och enskilda. Fördelningen på delprogram av planerade kostnader genomsnittligt per år under programplaneperioden 1973/74–1977/78 framgår av följande tabell. Kostnaderna för enskilda är endast uppskattade.

Delprogram	Kostnader (milj. kr.)			
	Över fjärde huvudtiteln	Övriga myndigheter	Enskilda	Totalt
6.1 Ledning i krig	22,6	9,1	–	31,7
6.2 Utrymning	1,9	–	–	1,9
6.3 Skydd för allmänheten	24,8	7,0	100,0	131,8
6.4 Undsättning	54,7	3,0	15,0	72,7
6.99 Allmän administration	28,7	19,2	–	47,9
	132,7	*38,3*	*115,0*	*286,0*

Civilförsvarsstyrelsens programplan avser i första hand kostnaderna över fjärde huvudtiteln. Detta innebär att kostnaderna för enskilda skyddsrum, verkskydd och administration vid länsstyrelserna m. m. inte innefattas i programplanens kostnadsram.

På grund av otillräckligt underlag har civilförsvarsstyrelsen kunnat göra endast en preliminär avvägning inom huvudprogrammet i programplanen för perioden 1973/74–1977/78. En mer definitiv avvägning väntas kunna ske i programplanen för perioden 1974/75–1978/79.

Det framstår för styrelsen som angeläget att under programplaneperioden i första hand påbörja förändringen av civilförsvaret så att det svarar mot den ändrade inriktningen enligt 1972 års försvarsbeslut. Detta innebär att civilförsvaret främst skall anpassas till det konventionella angreppsfallet.

Det planeringsutrymme som står till förfogande under perioden bör fördelas till anskaffning av skyddsmasker åt allmänheten, modernisering av vissa skyddsrum för allmänheten, uppbyggnad och omorganisation av den reducerade civilförsvarsorganisationen, åtgärder för beredskap och uthållighet, nyanskaffning och modernisering av anläggningar åt civilförsvarsorganisationen, investeringar i fredsorganisationen samt studier, forskning, försök och utveckling.

Målet för huvudprogrammet anges under programplaneperioden vara att upprätthålla beredskap för att vid eventuellt senare beslut kunna anskaffa skyddsmasker åt hela befolkningen, att vidta åtgärder för att

förbättra befolkningens skydd över ytan, främst i samband med markstrider, att påbörja förbättringen av skyddsmöjligheterna i 14 av de största städernas inneområden samt att komplettera den reducerade lednings- och undsättningsorganisationen materiellt och personellt och anpassa den till främst det konventionella krigets krav. Under programplaneperioden ses vidare utrymningsplanläggningen över för att anpassa denna till utvecklingen. Nuvarande takt i utbyggnaden av ledningscentraler, skydd för framskjutna enheter samt branddammar måste minskas. Moderniseringen och i vissa fall ersättandet av äldre centraler måste i stor utsträckning ställas på framtiden.

Med den tidigare nämnda avvägningen och i avvaktan på bättre utredningsunderlag har medel inte satts av för att avhjälpa brister i organisationens beredskap och uthållighet, exempelvis för uppbyggnad av s. k. S-enheter och för utbildning och övning i tidigare avsedd omfattning.

Utbildnings- och övningsverksamheten beräknas under programplaneperioden omfatta utbildning av 15 700 elever och övning av 61 000 elever per år. För verksamheten förfogar civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna över sex skolor med utbyggda utbildningsanordningar, ett antal mindre övningsfält i länen samt heltidsanställda lärare och deltidsanställda instruktörer. Viss försöksverksamhet pågår f. n. beträffande utbildningsorganisationen. Oberoende härav är det angeläget att ett nytt övningsfält för göteborgsregionens behov tillkommer under perioden.

Fördelningen av betalningsmedlen på delprogram enligt programplanen framgår av följande tabell (milj. kr., prisläge februari 1972).

Delprogram	Planeringsramar					Summa
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1973/78
6.1 Ledning i krig	26,3	23,3	21,4	21,3	20,8	113,1
6.2 Utrymning	1,8	2,0	1,9	2,1	2,0	9,8
6.3 Skydd för allmänheten	24,5	25,7	25,7	23,4	24,5	123,8
6.4 Undsättning	58,3	55,9	53,0	51,8	54,4	273,4
6.99 Allmän administration	28,1	28,9	29,0	28,9	28,8	143,7
Summa	*139,0*	*135,8*	*131,0*	*127,5*	*130,5*	*663,8*
Justering på grund av överplanering och intäkter	−6,4	−6,8	−5,4	−3,5	−6,9	−29,0
Summa huvudprogram 6	*132,6*	*129,0*	*125,6*	*124,0*	*123,6*	*634,8*

Betalningsmedlens fördelning på anslag under programplaneperioden framgår av följande tabell (milj. kr., prisläge februari 1972).

Anslag	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
G 1	126,6	123,0	119,6	118,0	117,6	604,8
II:6	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	30,0
	132,6	*129,0*	*125,6*	*124,0*	*123,6*	*634,8*

Departementschefen

Civilförsvarets fortsatta utveckling bör ske enligt de riktlinjer som jag tidigare har redovisat. För de olika delprogrammen innebär detta under programplaneperioden bl. a. följande.

LedningS- och undsättningsorganisationen anpassas så att den kan möta främst verkningarna av konventionella stridsmedel. Den nuvarande organisationen vidmakthålls i den omfattning som tidigare har angetts (prop. 1972:75) och kompletteras med personal och materiel. Anläggningar till skydd för verksamheten samt branddammar bör tillkomma i första hand för de från skyddssynpunkt mest betydelsefulla områdena. Med hänsyn till att målen för utbildning av civilförsvarspersonal f. n. ses över och att försöksverksamhet pågår beträffande utbildningsorganisationen bör någon ökning av utbildnings- och övningsverksamheten tills vidare inte komma till stånd.

Som jag har anfört tidigare behandlas f. n. i försvarsdepartementet olika frågor som rör det fortsatta skyddsrumsbyggandet. I avvaktan på att resultatet härav kan redovisas bör skyddsrum tills vidare byggas efter de regler som gäller f. n.

För skyddet av befolkningen bör vidare åtgärder enligt tidigare beslutade riktlinjer vidtas för att upprätthålla erforderlig beredskap för produktion av skyddsmasker. Detta innebär att en kontinuerlig anskaffning av denna utrustning bör ske. Erforderliga resurser bör under perioden ställas till förfogande för denna verksamhet.

Jag räknar med att forskning, försök och utveckling skall bedrivas i ungefär nuvarande omfattning. Jag räknar också med att investeringsverksamheten inom civilförsvaret skall ha ungefär samma omfattning som f. n.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle
att ta del av vad jag har anfört om den fortsatta utvecklingen av huvudprogrammet Civilförsvar.

G 1. Civilförsvar

1972/73	Anslag	112 000 000
1973/74	Förslag	122 210 000

Den 30 juni 1972 förelåg ingen bemyndigandeskuld för anskaffning av civilförsvarsmateriel. För budgetåret 1972/73 har beställningsbemyndiganden lämnats till ett belopp av 8,5 milj. kr., medan mot bemyndigandet stående betalningsmedel utgjort 2 605 000 kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (8 500 000–2 605 000) 5 895 000 kr.

Tidigare åtaganden beträffande statsbidrag till skyddsrum och branddammar motsvarade en bemyndigandeskuld den 30 juni 1972 av 71 083 000 kr. För budgetåret 1972/73 har bemyndigande lämnats till ett belopp av 11,5 milj. kr. För samma budgetår har 16,3 milj. kr.

anvisats i betalningsmedel, varav 7 915 000 kr. avser statsbidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter och trafikantskyddsrum för vilka förfarandet med bemyndiganden inte tillämpas. Vid behov får anslaget för innevarande budgetår dessutom överskridas med högst 18 milj. kr. för att betala gjorda åtaganden beträffande statsbidrag till skyddsrum m. m. Om detta belopp helt tas i anspråk kommer bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 att vara (71 083 000 + 11 500 000 – 16 300 000 + 7 915 000 – 18 000 000) 56 198 000 kr.

Betalningsmedel och beställningsbemyndiganden (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Civilförsvars-styrelsen		Dep. chefen	
	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.
Civilförsvar:						
Förvaltning (60201, 69901)	26 223	–	28 236	–	28 126	–
Utbildning av civilförsvarspersonal m. m. (60102, 60202, 60402)	20 580	–	26 417	–	22 319	–
Civilförsvarsutbildning av allmänheten (60303)	2 400	–	2 391	–	2 391	–
Underhåll av förrådsverksamhet (60101, 60204, 60304, 60404)	18 900	–	18 806	–	18 646	–
Materielanskaffning m. m. (60105,60205,60305,60405)	29 717	8 500	32 552	35 546	28 229	52 200
Anskaffning av skyddsrum m. m. (60107, 60307, 60407)	16 300	11 500	30 943	14 948	21 443	14 948
Forskning, försök och utveckling (60108, 60308, 60408, 69908)	1 000	–	1 805	–	1 100	–
Summa kostnader	*115 120*	–	*141 150*	–	*122 254*	–
Tillkommer:						
Till Kungl. Maj:ts disposition	–	–	–	–	4 948[1]	–
Avgår:						
Överplanering	–	–	– 1 814	–	– 382[2]	–
Summa utbetalningar för primäruppdragen	*115 120*	–	*139 336*	–	*126 820*	–
Avgår:						
Intäkter	– 3 120	–	– 4 610	–	–4 610	–
Summa medelsbehov (anslag)	*112 000*	–	*134 726*	–	*122 210*	–
Summa bemyndiganden	–	*20 000*	–	*50 494*	–	*67 148*

[1] Motsvarar beräknad medelsförbrukning utöver anslag på kapitalbudgeten

[2] Avser anskaffning av skyddsrum

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Civil-försvars-styrelsen	Dep. chefen
Civil personal			
Handläggande personal	114	of.	of.
Lärare	66	of.	of.
Övrig personal	392	+ 1	+ 1
	572	*+ 1*	*+ 1*

Civilförsvarsstyrelsen

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 10 025 000 kr.

B. Förändringar enligt Kungl. Majt:s beslut

Med anledning av att biståndS- och katastrofutbildningen har förlagts till civilförsvarsstyrelsens anläggning i Sandö bör servicepersonalen förstärkas (+ 179 000 kr.). Biståndsutbildningsnämnden kommer att debiteras merkostnaden.

C. Uppgiftsförändringar

1. Förvaltning

För drift och underhåll av anläggningen i Sandö behövs en reparatör (+ 38 000 kr.).

För tillkommande lokaler i Sandö beräknas bränslekostnaderna öka med 22 000 kr.

Vid Sandö beräknas kostnaderna för personalens subventionerade måltider öka med 25 000 kr.

Antalet prenumerationer på tidskriften Civilt försvar bör ökas (+ 10 000 kr.).

2. Utbildning av civilförsvarspersonal m. m.

Fler övningar för lokalt allmänt civilförsvar planeras (+ 912 000 kr.).

Med anledning av ökade administrationskostnader och höjda dagersättningar till deltagare bör bidraget till Svenska Aeroklubben ökas (+ 166 000 kr.).

I styrelsens tilläggsförslag föreslås att manskapsutbildningen för lokalt allmänt civilförsvar ökas med ca 20 000 utbildningsdagar (+ 3 000 000 kr.).

3. Civilförsvarsutbildning av allmänheten

Utbildningsmateriel för skolundervisning behöver inte anskaffas under budgetåret 1973/74 (– 30 000 kr.).

4. Underhåll och förrådsverksamhet

Minskad verksamhet medför en kostnadssänkning med omkring 1 milj. kr.

Enligt byggnadsstyrelsen ökar lokalkostnaderna genom nytillkommande statliga förråd samtidigt som kostnaderna för förhyrda förråd minskar (+ 149 000 kr.).

Flera övningar medför stegrade krav på utbildningsservice (+ 100 000 kr.).

Den sänkta investeringstakten för förrådsbyggnader medför ett minskat behov av förrådsinredning och hanteringshjälpmedel m. m. (– 260 000 kr.).

Begränsningar har införts för anskaffning av mobiliseringsmateriel. Detta medför ett minskat medelsbehov (– 350 000 kr.).

Sänkt anskaffningstakt för förrådsbyggnader samt lägre omorganisationsvolym under budgetåret 1973/74 minskar medelsbehovet med 350 000 kr.

Tidigare angivna reduceringar och fortsatt rationaliseringsverksamhet inom materielhanteringsområdet medför minskat behov av personal. (– 300 000 kr.).

5. Materielanskaffning m. m.

Civilförsvarsstyrelsen föreslår att materielanskaffningen under budgetåret 1973/74 inriktas på andra materielgrupper än under innevarande budgetår. Förslaget medför en kostnadsminskning med 4 231 000 kr.

Ett större antal skyddsmasker bör anskaffas under budgetåret 1973/74 så att minimikraven på anskaffningsberedskap kan uppfyllas (+ 3 620 000 kr.).

6. Anskaffning av skyddsrum m. m.

För budgetåret 1973/74 behövs bemyndigande att medge statsbidrag till byggande av skyddsrum m. m. till ett belopp av 14 948 000 kr. Bemyndigandena avses främst för att bygga och modernisera ledningscentraler. Därutöver behövs bemyndiganden för att modernisera befolkningsskyddsrum och bygga observationsplatser, skyddsrum för framskjutna enheter samt krigsbranddammar.

Ändrade utbyggnadsplaner för ledningscentraler, befolkningsskyddsrum, skyddsrum för framskjutna enheter och branddammar medför en minskning av medelsbehovet (– 10 142 000 kr.).

Medelsbehovet för att bygga observationsplatser ökar (+ 83 000 kr.).

För skyddsrum i undervisningsanstalter och trafikantskyddsrum väntas ett högre krav på statsbidrag (+ 728 000 kr.).

Vissa kostnader för kontroll av enskilda skyddsrum föreslås få bestridas av civilförsvarsstyrelsen (+ 500 000 kr.).

I tilläggsförslag föreslås flera observationsplatser (+ 500 000 kr.) och skyddsrum för framskjutna enheter samt branddammar (+ 1 000 000 kr.).

På grund av överplanering bör medelsbehovet reduceras (– 382 000 kr.).

7. Forskning, försök och utveckling

För olika utvecklingsarbeten och ökade forskningsinsatser begärs en anslagsökning med sammanlagt 749 000 kr.

Departementschefen

Jag har tidigare redogjort för de riktlinjer efter vilka civilförsvaret bör utvecklas i fortsättningen. Beträffande medelsbehovet för budgetåret 1973/74 och de bemyndiganden som behövs för verksamheten vill jag anföra följande.

Civilförsvarsstyrelsen har i sitt tilläggsförslag anfört att utbildningsvolymen för manskapsutbildning för lokalt allmänt civilförsvar bör ökas med 2 900 elever, vilket motsvarar ytterligare ca 20 000 utbildningsdagar till en kostnad av omkring 3 milj. kr. Med hänvisning till vad jag tidigare har anfört kan jag inte biträda detta förslag. Jag har vid min beräkning av medelsbehovet inte heller räknat med någon ökning av övningsvolymen för lokalt allmänt civilförsvar. På grund av härav kan också medlen till underhåll och förrådsverksamhet begränsas jämfört med civilförsvarsstyrelsens förslag.

Jag har beräknat medel för den förbättring av förmånerna till civilförsvarspliktiga som jag har förordat i det föregående.

För budgetåret 1973/74 beräknar jag att för materielanskaffning behövs ett beställningsbemyndigande av 52,2 milj. kr. Jag har därvid räknat med en anskaffning av ca 300 000 skyddsmasker per år för att kunna upprätthålla erforderlig produktionsberedskap beträffande denna utrustning. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken anskaffning som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

För att betala beställningar som lagts ut före den 1 juli 1972 med stöd av tidigare bemyndiganden behövs under budgetåret 7 316 000 kr. För beställningar med stöd av beviljade bemyndiganden för budgetåret 1972/73 behövs 8 054 000 kr. Behovet av betalningsmedel för beställningar under budgetåret 1973/74 beräknar jag till 12 859 000 kr. Detta ger ett totalt behov av betalningsmedel för nästa budgetår av 28 229 000 kr. Jag beräknar dessutom försäljningsintäkterna under budgetåret 1973/74 till ett belopp av 1 150 000 kr. Dessa medel bör få utnyttjas för att betala materielbeställningar.

Vid bifall till vad jag har förordat kommer bemyndigandeskulden för materielbeställningar den 30 juni 1974 att uppgå till 29 866 000 kr.

Beträffande anskaffning av allmänna skyddsrum m. m. vill jag erinra om att kommunerna inte är skyldiga att vidta statsbidragsberättigade

åtgärder innan medel finns tillgängliga för beräknat statsbidrag eller riksdagen har lämnat bemyndigande till sådant bidrag.

Tidigare åtaganden beträffande statsbidrag till skyddsrum m. m. kan beräknas motsvara en bemyndigandeskuld om 56,2 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1973/74. Jag beräknar att bemyndiganden att medge bidrag till kommuner för att anordna allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1973/74 behövs till ett belopp av 14 948 000 kr.

För statsbidrag till anläggningar, som kommuner har fått i uppdrag att utföra med stöd av bemyndiganden lämnade före den 1 juli 1973, samt för bidrag till kostnaderna för enskilda trafikant- och skolskyddsrum m. m. beräknar jag ett medelsbehov av 21 061 000 kr. för nästa budgetår. Av detta belopp hänför sig 9 493 000 kr. till ändamål för vilka förfarandet med bemyndiganden inte tillämpas. Jag räknar dessutom med att anslaget vid behov får överskridas med högst 8 milj. kr. för detta ändamål.

Vid bifall till vad jag har förordat beräknas bemyndigandeskulden för statsbidrag till anskaffning av skyddsrum m. m. den 30 juni 1974 vara (56 198 000 + 14 948 000 – 21 061 000 + 9 493 000) 59 578 000 kr. Om någon del av nyss nämnda 8 milj. kr. tas i anspråk under budgetåret 1973/74 minskar bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 i motsvarande mån.

För forskning, försök och utveckling har jag beräknat medel för en oförändrad ambitionsnivå i förhållande till innevarande budgetår.

Min beräkning av det totala medels- och bemyndigandebehovet framgår av sammanställningen över betalningsmedel och beställningsbemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att civilförsvarsmateriel beställs inom en kostnadsram av 52 200 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att statsbidrag utgår för anskaffning av skyddsrum m. m. inom en kostnadsram av 14 948 000 kr.
3. till *Civilförsvar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 122 210 000 kr.

H Övrig verksamhet

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar leder och samordnar planläggningen av landets psykologiska försvar och ombesörjer – i den mån det inte ankommer på andra organ – själv att behövliga förberedelser vidtas.

Beredskapsnämnden består av ordförande och 14 ledamöter. Till nämnden är knutet ett kansli som leds av en kanslichef.

Verksamheten under delprogrammet Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet m. m. anför *beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* bl. a. följande.

Planläggningsarbetet tar under programplaneperioden främst sikte på att kontinuerligt bygga upp och utveckla en ändamålsenlig organisation för statens upplysningscentral samt på att biträda pressen, folkrörelserna och de regionala myndigheterna vid deras krigsplanläggning för det psykologiska försvaret.

Inom forskningssektorn studeras opinionsutvecklingen i Sverige rörande försvarsvilja, attityder till försvar, vissa aktuella samhällsproblem och massmedia, främmande propaganda, psykologisk krigföring i vissa internationella konflikter, masskommunikation och andra problem inom det psykologiska försvarets område.

Under programplaneperiodens första år kommer verksamheten att inriktas på en undersökning av främmande propaganda i samarbete med Göteborgs universitet (Propan-projektet) och en opinionsundersökning rörande attityder till försvaret. Beredskapsnämnden skall också undersöka olika metoder för de s. k. försvarsviljeundersökningarna.

Den av nämnden beräknade utvecklingen av anslaget Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 000	1 478	1 540	1 609	1 711	1 785	8 123

[1] Prisläge juni 1971

H 1. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

1972/73	Anslag	1 000 000
1973/74	Förslag	1 155 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	Dep. chefen
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar: Allmän ledning och förbandsverksamhet			
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar inkl. beredskapsåtgärder (70111.1)	650 000	974 998	781 868
Dokumentation och forskning (70111.2)	350 000	503 274	373 132
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 000 000*	*1 478 272*	*1 155 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*1 000 000*	*1 478 272*	*1 155 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	2	– 2	– 2
Civil personal			
Handläggande personal	4	+ 1	+ 1
Övrig personal	4	of.	of.
	10	*– 1*	*– 1*

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 153 800 kr.

B. Uppgiftsförändringar

1. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar
Kostnader för extra biträdeshjälp beräknas uppgå till 9 800 kr.

Kostnaderna för sjukvård, reseersättningar och expenser ökar med sammanlagt 7 900 kr.

2. Beredskapsåtgärder för psykologiskt försvar

För sitt planläggningsarbete behöver beredskapsnämnden ytterligare medel för att köpa utredningar och tjänster (+ 12 000 kr.).

Nämndens utbildningsverksamhet bör byggas ut och effektiviseras (+ 164 000 kr.).

3. Dokumentation och forskning

Ytterligare medel erfordras för extra biträdeshjälp (+ 20 739 kr.).

Vikariats- och övertidsersättningar beräknas öka med 6 300 kr.

Vetenskaplig expertis behöver anlitas i något större utsträckning, främst för att undersöka metoder för opinionsundersökningar av attityder till försvaret (+ 12 900 kr.).

Kostnaderna för reseersättningar och expenser beräknas öka med sammanlagt 22 100 kr., varav 3 000 kr. avser utrikes resor.

Ytterligare medel behövs för att genomföra pågående och planlagda forskningsprojekt (+ 68 100 kr.).

Departementschefen

Nämnden avser att i planläggningsarbetet främst bygga upp och utveckla en ändamålsenlig organisation för statens upplysningscentral samt att biträda pressen, folkrörelserna och de regionala myndigheterna vid deras krigsplanläggning för det psykologiska försvaret. Vidare avser nämnden att bl. a. studera opinionsutvecklingen i Sverige rörande försvarsvilja, attityder till försvar och främmande propaganda. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 155 000 kr.

FN-styrkor m. m.

Verksamheten under delprogrammet FN-styrkor m. m. omfattar bl. a. organisation och utbildning i Sverige av beredskapsstyrkan för FN-tjänst. Denna verksamhet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet och finansieras från förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst. Delprogrammet omfattar vidare FN-styrkors tjänstgöring utomlands m. m. Denna verksamhet finansieras från reservationsanslagen FN-styrkors verksamhet utomlands och Övervakningskontingenten i Korea, som anvisas på tilläggsstat.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *chefen för armén* bl. a. följande.

Arbetsuppgifterna för arméstabens FN-avdelning jämte FN-kassaavdelningen samt FN-detaljerna vid regementena I 4 och P 10 bedöms i stort bli oförändrade.

Chefen för armén räknar med att FN-styrkor skall organiseras och utbildas i Sverige enligt tidigare fastställda riktlinjer och att FN-kurser genomförs i samma omfattning som hittills.

Chefen för armén har vidare antagit att Sveriges åtaganden beträffande FN-styrkorna på Cypern, observatörerna i Främre Orienten och i Indien/Pakistan samt övervakningskontingenten i Korea kommer att bli oförändrade.

Med hänsyn till att anslagsbehovet för delprogrammet kommer att bero av Kungl. Maj:ts fortsatta uppdrag har chefen för armén inte lagt fram någon beräkning av behovet för budgetåren 1974/75–1977/78.

H 2. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

1972/73	Anslag	8 000 000
1973/74	Förslag	9 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Beredskapsstyrka för FN-tjänst: Allmän ledning och förbandsverksamhet (70211)	8 000 000	9 900 000	9 000 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*8 000 000*	*9 900 000*	*9 000 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*8 000 000*	*9 900 000*	*9 000 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för armén	Dep. chefen
Militär personal			
Regementsofficerare	2	of.	of.
Kompaniofficerare	1	of.	of.

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Chefen för armén	Dep.chefen
Pensionerad militär personal i arvodestjänst			
Kompaniofficerare	4	of.	of.
Civil personal			
Handläggande personal	7	of.	of.
Övrig personal	14	of.	of.
	28	*of.*	*of.*

Chefen för armén

A. Löne- och prisförändringar

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1,2 milj. kr.

Genom att tidigare gratistjänster kommer att faktureras arméstabens FN-avdelning beräknas de löpande kostnaderna öka med 200 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

Planlagd omorganisation av beredskapsstyrkan för FN-tjänst avses genomföras. Härvid krävs viss komplettering och modernisering av beredskapsstyrkans materiel. Ett engångsbelopp av 500 000 kr. behövs för ändamålet.

Departementschefen

Chefen för armén har förutsatt att verksamheten i Sverige beträffande beredskapsstyrka för FN-tjänst skall bedrivas i enlighet med nu fastställda riktlinjer. Med hänsyn till att några väsentliga förändringar i Sveriges åtaganden gentemot FN inom detta verksamhetsområde f. n. inte kan förutses kan jag i huvudsak godta den inriktning som chefen för armén har angett.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 000 000 kr.

Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål

Verksamheten under delprogrammet Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål omfattar sådana ändamål som bekostas utanför utgiftsramen för det militära försvaret. I verksamheten ingår f. n. dels den

projektilröjning som enligt avtal ankommer på staten inom de delar av Järvafältet som har överlåtits till Stockholms m. fl. kommuner, dels anskaffning av mark i anslutning till pansarövningsfältet vid Skövde som kompensation för övningsmark som har överlåtits till Skövde kommun. För projektilröjningen har t. o. m. innevarande budgetår anvisats sammanlagt 7 720 000 kr. utanför det militära försvarets utgiftsram.

Av verksamheten under delprogrammet har projektilröjningen på Järvafältet budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Detta primäruppdrag finansieras från förslagsanslaget Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.

Markanskaffningen i Skövde har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Markanskaffning. Detta primäruppdrag finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av vissa militära anläggningar.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *överbefälhavaren* bl. a. följande.

Enligt avtalet mellan staten och Stockholms m. fl. kommuner om överlåtelse av vissa delar av Järvafältet skall s. k. blindgångare inom de överlåtna områdena tas bort genom statens försorg. Röjningen, som sker enligt en av arméchefen uppgjord plan, skall bedrivas skyndsamt och anpassas till exploateringen inom områdena. Röjningen beräknas kunna avslutas under budgetåret 1974/75.

Genom beslut i maj 1970 godkände Kungl. Maj:t en mellan försvarets fastighetsnämnd och dåvarande Skövde stad träffad överenskommelse om försäljning till staden av ett område om ca 27 ha i anslutning till K 3:s kasernområde och om framtida framdragande av en större trafikled över P 4:s och K 3:s övningsområde. Ersättningen för den försålda marken m. m. uppgick till avrundat 2,7 milj. kr.

I prop. 1972:75 anförde föredragande departementschefen att P 4 och K 3 borde få kompensation för de försämrade övningsmöjligheterna genom överlåtelsen till Skövde. Som lämplig kompensationsmark förordades ca 188 ha i anslutning till pansarövningsfältet i Skövde med en beräknad anskaffningskostnad av 1,8 milj. kr. Förvärv av denna mark borde dock endast ske genom frivilliga uppgörelser med markägarna. Riksdagen (FöU 1972:17, rskr 1972:231) hade inte något att erinra mot förslaget.

Behovet av betalningsmedel och dessas fördelning på anslag under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1972; 1 000-tal kr.).

Anslag	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
H 3. Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.	2 000	2 000	2 000	–	–	–	4 000
III 7. Anskaffning av vissa militära anläggningar	500	400	300	300	300	–	1 300
	2 500	*2 400*	*2 300*	*300*	*300*	–	*5 300*

H 3. Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.

1972/73 Anslag 2 000 000
1973/74 Förslag 2 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (70322)	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*2 000 000*	*2 000 000*	*2 000 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*2 000 000*	*2 000 000*	*2 000 000*

Överbefälhavaren

Behovet av betalningsmedel uppgår till oförändrat 2 milj. kr.

Departementschefen

Röjningsarbetet på Järvafältet fortsätter planenligt och beräknas kunna avslutas under budgetåret 1974/75.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Flygtekniska försöksanstalten

Flygtekniska försöksanstalten har till uppgift att främja utvecklingen av flygtekniken inom landet. Det åligger anstalten att mot ersättning

bedriva flygteknisk forsknings- och försöksverksamhet, att följa utvecklingen av den flygtekniska forskningen i länder som intar en ledande ställning på detta område samt att systematiskt samla, ordna, bearbeta och offentliggöra forskningsresultat och andra rön inom dess verksamhetsområde.

Förutom den s. k. uppdragsforskningen bedriver försöksanstalten egen, främst grundläggande forskning av allmän flygteknisk karaktär.

Flygtekniska försöksanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Försöksanstalten är organiserad på ett kansli och fyra avdelningar. Dessa är aerodynamiska avdelningen, hållfasthetsavdelningen, mättekniska avdelningen och driftavdelningen.

Den del av verksamheten under delprogrammet Flygtekniska försöksanstalten som inte avser s. k. uppdragsverksamhet har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet samt två primäruppdrag inom huvudproduktionsområdet Forskning och utveckling. Denna verksamhet finansieras från förslagsanslaget Flygtekniska försöksanstalten. Uppdragsverksamheten redovisas som självbärande verksamhet under detta anslag.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen under delprogrammet anför *flygtekniska försöksanstalten* bl. a. följande.

Genom att försvaret har varit och är huvudavnämare av produktionen har arbetsbeläggningen styrts av den militära flygplanutvecklingen och dennas periodicitet. Så länge projekten överlappade varandra, fanns närmast en ständig kapacitetsbrist som sannolikt har främjat utnyttjande och verkningsgrad men också resulterat i utbyggnad av kapacitet utanför flygtekniska försöksanstalten. Med längre mellanrum mellan projekten blir belastningsvariationerna större. Variationerna i belastning på flygtekniska försöksanstalten har fått mötas dels med minskning av organisationen, dels med marknadsföring av kunskaper även på andra områden än det flygtekniska. Organisationsminskningen har inte kunnat drivas längre än att teknisk-vetenskaplig beredskap för försöksanstaltens huvuduppgift nöjaktigt har kunnat behållas. Anpassningsmöjligheterna har dock minskat. Organisationen har aldrig varit avsedd för någon omfattande diversifieringsverksamhet men har trots detta med måttliga störningar medgett en betydande ökning av beställningsinkomsterna från sådan verksamhet. En effektmässigt rimlig storlek av anstalten har därmed kunna behållas.

Resursbehoven under programplaneperioden har beräknats efter noggrann prioritering av anstaltens skilda verksamhetsområden och med beaktande dels av de allmänna budgetdirektiven rörande restriktivitet i anslagsframställningen, dels av målsättningen att skapa resurser för att anstalten skall kunna erbjuda tillräcklig kompetens åt försvaret.

Beträffande utvecklingen under primäruppdraget Flygtekniska försöksanstalten: Allmän ledning och förbandsverksamhet erinrar anstalten om

att de administrativa uppgifterna i huvudsak består av remissvar och utlåtanden i ärenden, som berör anstalten eller där anstalten bedöms ha speciell kompetens. Denna verksamhet har ökat under senare år och belastar nu kännbart administrationen. Vidare har försöksanstalten ålagts att fr. o. m. budgetåret 1973/74 ansluta sig till kostnadsredovisningssystem S inom försvarets planerings- och programbudgetsystem.

Försöksanstaltens unika ställning i landet medför många besök. I de fall sådana besök inte är föranledda av uppdragsverksamheten bör kostnaderna hänföras till primäruppdraget Flygtekniska försöksanstalten: Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Den flygtekniska forskningen bör ha följande mål för de två huvudområdena aerodynamisk forskning och hållfasthetsteknisk forskning.

Den flygtekniska aerodynamiska forskningen skall medverka till att skapa förutsättningar för att bedöma eller ta fram optimala flygplan- och robotsystem, konstruera och tillverka civila flygplan samt öka flygsäkerheten. Genom ökad kunskap om flygtekniska miljöfaktorer, främst flygplansbuller, skall möjligheterna öka för att kontrollera och minska miljöstörningar förorsakade av flygtrafik.

Den icke-flygtekniska aerodynamiska forskningen skall bredda kompetensområdet så att befintliga resurser kan utnyttjas för sekundäruppdrag främst inom områdena byggnadsaerodynamik med industriell strömningsteknik samt fluidistorteknik.

Den hållfasthetstekniska forskningen skall medverka till att skapa förutsättningar för att bedöma och/eller ta fram viktsoptimala robot- och flygplankonstruktioner och att bedöma sådana konstruktioners utmattningslivslängd. Arbetet koncentreras på lättkonstruktioner och nya material.

Uppdragsverksamheten beräknas under programplaneperioden få en omslutning av ca 20,1 milj. kr. för budgetår.

Försöksanstalten erinrar i programplanen om att en viktig förutsättning för forskning och utveckling är att moderna och tillförlitliga utrustningar och anläggningar finns att tillgå. Under programplaneperioden behövs materielförnyelse till en kostnad som varierar mellan 2,3 och 1,4 milj. kr. för budgetår. Dessutom bör ca 55 milj. kr. investeras i en ny vindtunnel inom det transsoniska hastighetsområdet och ca 25 milj. kr. i en låghastighetstunnel.

Den beräknade utvecklingen av anslaget Flygtekniska försöksanstalten exkl. investeringsbehov för nya vindtunnlar framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 860[2]	5 100[3]	4 200[3]	3 600[4]	3 600	3 600	20 100

[1] Prisläge februari 1971
[2] Därav ingående reservation 61 000 kr.
[3] För myndighetsuppgifter och forskningsverksamhet avses 2,8 milj. kr. Återstoden avses för materielförnyelse.
[4] För myndighetsuppgifter och forskningsverksamhet avses 2,2 milj. kr.

H 4. Flygtekniska försöksanstalten

1972/73 Anslag 1 800 000
1973/74 Förslag 4 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Flygtekniska försöksanstalten	Dep.chefen
Flygtekniska försöksanstalten:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (70411)	1 799 000	619 000	619 000
Tillämpad ej objektbunden forskning (70442)		4 480 000	3 380 000
Tillämpad objektbunden forskning (uppdragsverksamhet) (70441)	1 000	1 000	1 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*1 800 000*	*5 100 000*	*4 000 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*1 800 000*	*5 100 000*	*4 000 000*

Personal

Personalkategori	Antal[1]		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Flygtekniska försöksanstalten	Dep.chefen
Civil personal			
Handläggande personal	130	– 5	– 5
Övrig personal	118	– 5	– 5
	248	*– 10*	*-10*

[1] Inkl. personal för uppdragsverksamheten

Flygtekniska försöksanstalten

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 105 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

Försöksanstalten har endast i undantagsfall fått ersättning för kostnaderna för remissvar. Med tanke på den omfattning remissverksamheten har fått under senare år bör kostnaderna för sådana myndighetsuppgifter betalas av beställaren, dvs. statsverket. Utdebitering på andra än upp-

dragsgivaren strider mot grundsynen i programbudgetsystemet.

Som *bidrag till kostnader för anslutning till centralt redovisningssystem* och för myndighetsuppgifter beträffande remiss- och utredningsverksamhet m. m. räknar försöksanstalten för budgetåret 1973/74 med en ökning av minst 120 000 kr. inkl. lönekostnadspålägg.

Som bl. a. framgår av programplanen bör den kunskapsuppbyggande verksamheten utökas. Härvid bör kostnader för tio anställda föras över från sekundär- till primäruppdrag. Totalt minskar personalen för sekundäruppdrag med mellan 20 och 25 personer (+ 880 000 kr.).

2. Flygteknisk forskning

Medel för att förnya den tekniska utrustningen har tidigare inte beräknats under primäruppdraget. Eftersom försöksresultaten är starkt beroende av utrustningens kvalitet behövs 2,3 milj. kr. för nu aktuella materielanskaffningar m. m.

Departementschefen

Jag anser att flygtekniska försöksanstalten förutom på uppdragsverksamhet bör inrikta sin verksamhet på att erbjuda tillräcklig kompetens inom anstaltens verksamhetsområde.

I likhet med vissa andra myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet har flygtekniska försöksanstalten under innevarande budgetår disponerat en rörlig kredit om 3 milj. kr. i riksgäldskontoret. Jag räknar med att motsvarande belopp får disponeras även under budgetåret 1973/74.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. För viss materielanskaffning m. m. av engångskaraktär har jag därvid beräknat 2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Viss signalskyddsmateriel

Verksamheten under delprogrammet Viss signalskyddsmateriel har budgeterats på två primäruppdrag inom delproduktionsområdena Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. och Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Primäruppdragen avser anskaffning och underhåll av särskild signalskyddsmateriel för totalförsvarets civila sektor.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Viss signalskyddsmateriel.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Verksamhetens planerade omfattning och inriktning är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytter-

ligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

Den av överbefälhavaren beräknade utvecklingen av anslaget Viss signalskyddsmateriel framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
1 750	1 920	2 220	2 405	3 125	2 225	11 895

[1] Prisläge februari 1971

Det beräknade behovet av beställningsbemyndiganden samt bemyndigandeskulden för delprogrammet under programplaneperioden framgår av följande sammanställning (1 000-tal kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
Bemyndigandebehov	1 595	1 525[1]	525	725	6 325	225	9 325
Bemyndigandeskuld vid utgången av resp. budgetår	5 270	3 875	2 180	500	3 700	1 700	–

[1] Av beloppet utgör beställningsbemyndiganden för prisreglering 1 milj. kr.

H 5. Viss signalskyddsmateriel

1972/73	Anslag	1 750 000
1973/74	Förslag	1 900 000

Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.).

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Överbefälhavaren		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Viss signalskyddsmateriel:						
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (70521)	100	100	225	225	1 525	1 900
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (70522)	1 495	1 650	300	1 695		
Summa kostnader för primäruppdragen	–	*1 750*	–	*1 920*	–	*1 900*
Summa medelsbehov (anslag)	–	*1 750*	–	*1 920*	–	*1 900*
Summa bemyndigandebehov	*1 595*	–	*1 525*[1]	–	*1 525*	–

[1] Inkl. beställningsbemyndiganden för prisreglering, 1 milj. kr.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1973/74 föreslås ett beställningsbemyndigande för viss signalskyddsmateriel av 1 525 000 kr., varav 1 milj. kr. till prisreglering.

För budgetåret 1973/74 föreslås att anslaget för viss signalskyddsmateriel förs upp med 1 920 000 kr. (+ 170 000 kr.).

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till inriktning av verksamheten under programplaneperioden.

Min beräkning av bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att viss signalskyddsmateriel beställs inom en kostnadsram av 1 525 000 kr.,
2. till *Viss signalskyddsmateriel* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

Vissa teleanordningar

Verksamheten under delprogrammet Vissa teleanordningar har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Primäruppdraget avser vidmakthållande och nyanskaffning av vissa teleanordningar för den civila försvarsberedskapen i länen.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Vissa teleanordningar.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Verksamhetens planerade omfattning och inriktning är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysningar torde få inhämtas av de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens försvarsutskott.

Den av televerket beräknade utvecklingen av anslaget Vissa teleanordningar framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
950	1 700	1 420	1 475	1 405	1 405	7 405

[1] Prisläge juni 1971

H 6. Vissa teleanordningar

1972/73 Anslag 950 000
1973/74 Förslag 1 300 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Televerket	Dep.chefen
Vissa teleanordningar: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (70622)	950 000	1 700 000	1 300 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*950 000*	*1 700 000*	*1 300 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*950 000*	*1 700 000*	*1 300 000*

Televerket

För budgetåret 1973/74 föreslås att anslaget förs upp med 1 700 000 (+ 750 000) kr. Av beloppet utgör ca 1 milj. kr. abonnemangsavgifter för tidigare utförda teleanläggningar eller sådana som avses utföras under budgetåret 1972/73.

Departementschefen

Jag kan i huvudsak godta televerkets förslag till inriktning av verksamheten under programplaneperioden. Den planerade utbyggnaden av teleanordningar bör dock ske i något långsammare takt.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa teleanordningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.

Vissa skyddsrumsanläggningar

Verksamheten under delprogrammet Vissa skyddsrumsanläggningar omfattar dels utbetalning av lokalhyror för sådana utrymmen i vissa skyddsrumsanläggningar som disponeras av andra statliga myndigheter än myndigheter inom civilförsvaret eller krigsmakten, underhåll av viss sambandsutrustning samt anskaffning av inventarier för gemensamma stabsplatser, dels anskaffning av teleteknisk utrustning m. m. och andelar i gemensamma stabsplatser för tidigare nämnda statliga myndigheter.

Utbetalningarna av lokalhyror har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet,

underhållet av sambandsutrustningen på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. och anskaffningen av inventarier på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. Dessa tre primäruppdrag finansieras från förslagsanslaget Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar.

Anskaffningen av teleteknisk utrustning m. m. och andelar i gemensamma stabsplatser har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Anskaffning av befästningar m. m. Detta primäruppdrag finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar.

Programplan för perioden 1973/74 – 1977/78

Civilförsvarsstyrelsen anför att omfattningen och inriktningen av verksamheten under delprogrammet helt är beroende av den avvägning mellan delprogrammen som är gjord inom huvudprogrammet Civilförsvar.

Behovet av betalningsmedel under programplaneperioden och dettas fördelning på anslag framgår av följande sammanställning (prisläge juni 1972; 1 000-tal kr.).

Anslag	1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
H 7. Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	2 500	2 790	2 790	2 790	2 790	2 790	13 950
II 7. Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	10 785	6 890	5 060	3 500	6 520	4 740	26 710
	13 285	*9 680*	*7 850*	*6 290*	*9 310*	*7 530*	*40 660*

[1] Prisläge juni 1971

H 7. Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar

1972/73	Anslag	2 500 000
1973/74	Förslag	2 790 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Civilförsvarsstyrelsen	Dep. chefen
Vissa skyddsrumsanläggningar:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (70711)	2 420 000	2 700 000	2 700 000
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (70721)	50 000	50 000	50 000
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (70722)	30 000	40 000	40 000
Summa kostnader för primäruppdragen	*2 500 000*	*2 790 000*	*2 790 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*2 500 000*	*2 790 000*	*2 790 000*

Civilförsvarsstyrelsen

Uppgiftsförändringar

1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

Kostnaderna för lokalhyror för statliga myndigheters utrymmen i vissa skyddsrumsanläggningar ökar med 280 000 kr. på grund av nytillkommande anläggningar.

2. Centralt vidtagen materielanskaffning m. m.

För anskaffning av inventarier för gemensamma stabsplatser beräknas kostnaderna öka med 10 000 kr.

Departementschefen

Vad civilförsvarsstyrelsen har anfört om inriktningen av verksamheten under programplaneperioden kan jag i huvudsak godta.

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 2 790 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 790 000 kr.

Identitetsbrickor

Länsstyrelsen i Kristianstads län har till uppgift att svara för framställning och distribution m. m. av identitetsbrickor som kostnadsfritt tilldelas nyfödda eller mot självkostnadspris tillhandahålls andra personer, allt enligt av riksdagen godkända riktlinjer (prop. 1962:1 bil. 13, SU 1972:11, rskr 1962:11).

Verksamheten under delprogrammet Identitetsbrickor har budgeterats på ett primäruppdrag under delproduktionsområdet Allmän ledning och

förbandsverksamhet.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Identitetsbrickor.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen och inriktningen av delprogrammet föreslår länsstyrelsen i Kristianstads län inga förändringar under programplaneperioden. Någon beräkning av anslagsbehovet för budgetåren 1974/75–1977/78 har inte lagts fram.

H 8. Identitetsbrickor

1972/73	Anslag	300 000
1973/74	Förslag	400 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Länsstyrelsen i Kristianstads län	Dep.chefen
Identitetsbrickor: Allmän ledning och förbandsverksamhet (70811)	300 000	416 000	400 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*300 000*	*416 000*	*400 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*300 000*	*416 000*	*400 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Länsstyrelsen i Kristianstads län	Dep.chefen
Civil personal			
Övrig personal	7	of.	of.
	7	*of.*	*of.*

Länsstyrelsen i Kristianstads län

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 74 000 kr.

B. Uppgiftsförändringar

För budgetåret 1973/74 har åtgången av brickämnen och kedjor

beräknats till 200 000 resp. 175 000 stycken. Därvid har i fråga om antalet brickämnen hänsyn tagits till förekommande svinn på grund av felprägling. Detta innebär en ökning med 15 000 kedjor i förhållande till beräkningen föregående år.

Departementschefen

Jag biträder länsstyrelsens uppfattning att verksamheten bör bedrivas med oförändrad inriktning.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

Biståndsutbildning

I enlighet med vad jag har anfört i samband med ramberäkningarna för budgetåret 1973/74 bör ett nytt delprogram med benämningen Biståndsutbildning tillkomma.

Biståndsutbildningen är avsedd för värnpliktiga och andra som är lämpliga för sådan utbildning. Verksamheten leds och samordnas av biståndsutbildningsnämnden. Nämnden beslutar om särskild urvalsprövning och om antagning till utbildning. Nämnden utarbetar vidare planer för och förbereder administrationen av en beredskapskår för biståndsinsatser samt biträder vid den planering som behövs för att komplettera teknikerkontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst med personal från beredskapskåren.

Till nämndens förfogande står ett kansli. Chef för kansliet är en avdelningsdirektör. Verksamheten är organiserad på tre grupper, varav en sköter samordning och planering av olika verksamheter, en svarar för urvalsprövning och personaladministration och en har ansvaret för nämndens utbildningsarbete.

Verksamheten bör budgeteras på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdet Allmän ledning och förbandsverksamhet.

Verksamheten som f. n. finansieras från förslagsanslaget Vissa nämnder m. m. bör fr. o. m. nästa budgetår betalas från ett nytt förslagsanslag benämnt Biståndsutbildning.

Programplan för perioden 1973/74 – 1977/78

Beträffande utvecklingen av nämndens verksamhet anför *biståndsutbildningsnämnden* bl. a. följande.

Utbildningen av värnpliktiga m. fl. i utvecklingssamarbete och kata-

strofhjälp inleddes innevarande budgetår. Antalet elever är f. n. 100 per år. Elevantalet bör inte ökas innan ytterligare erfarenheter har vunnits. Fr. o. m. budgetåret 1975/76 beräknas emellertid 200 elever per år kunna utbildas.

Först under budgetåret 1973/74 kommer verksamheten att kunna bedrivas i full omfattning. Organisations- och utbildningsarbetet bör då ha nått upp till föreskriven nivå. Produktion av utbildningsmaterial och kurspaket pågår och inriktas mot självstudier under handledning för att på sikt minska löne- och materialkostnaden per utbildningstimme.

Den av nämnden beräknade utvecklingen av anslaget BiståndS- och katastrofutbildning framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
4 152	5 635	5 500	5 500	5 500	5 500	27 635

[1] Prisläge februari 1971

H 9. BiståndS- och katastrofutbildning

1973/74 Nytt anslag (förslag) 5 250 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Biståndsutbildningsnämnden	Dep. chefen
BiståndS- och katastrofutbildning: Allmän ledning och förbandsverksamhet (70911)	4 152 000	5 635 000	5 250 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*4 152 000*	*5 635 000*	*5 250 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*4 152 000*	*5 635 000*	*5 250 000*

Personal

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Biståndsutbildningsnämnden	Dep. chefen
Civil personal			
Handläggande personal	3	+ 1	of.
Lärarpersonal	12,5	+ 1	of.
Övrig personal	4,5	+ 1	of.
	20	*+ 3*	*of.*

Biståndsutbildningsnämnden

A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 923 813 kr.

B. Uppgiftsförändringar

För att upprätta rutiner för beredskapskåren samt för administration av denna behövs en amanuens eller byråsekreterare (+ 54 680 kr.). För bl. a. dagliga transporter mellan arbetsplatserna av personal, utrustning och materiel behövs en expeditionsvakt (+ 37 098 kr.).

Ytterligare en utbildningsassistent inom arbetsområdet samhälle och beteende samt ytterligare medel för extra lärare för katastrofutbildningen m. m. behövs (+ 180 675 kr.).

Kostnaderna för sjukvård för elever och personal samt läkarundersökning i samband med urvalsprövning beräknas stiga (+ 35 300 kr.).

Reseersättningar och traktamenten under katastrofutbildningen och för lokala resor och transporter har inte beräknats tidigare. Flyttningsersättning och anståndstraktamenten beräknas öka (+ 83 525 kr.).

Ytterligare utbildningsmateriel m. m. måste anskaffas främst för katastrofutbildningen (+ 84 400 kr.).

Utgifter för mat och logi vid tillämpningsövningar och vid utbildning som bedrivs på andra orter har inte beräknats tidigare (+ 55 000 kr.).

Utbildningspremier, penningbidrag, ersättningar i samband med urvalsprövning m. m. har tidigare inte beräknats för helt budgetår (+ 107 470 kr.).

Telefonkostnader har för innevarande budgetår beräknats för lågt (+ 10 000 kr.).

Testmateriel i samband med urvalsprövning måste inköpas (+ 5 000 kr.).

Budgetåret 1972/73 anvisades 223 535 kr. för engångsutgifter. För att ta fram ett utbildningsspel för undervisningen i katastrofhjälp och för inköp av inventarier m. m. för utbildningsändamål behövs för nästa budgetår ett engångsbelopp av 129 900 kr. (−93 635 kr.).

Departementschefen

Biståndsutbildningsnämnden anser att några års erfarenheter av den nu påbörjade biståndsutbildningen bör avvaktas innan antalet elever ökas. Jag delar denna uppfattning. Jag kan i huvudsak godta den planering av verksamheten i övrigt som biståndsutbildningsnämnden har angett.

Med hänvisning till sammanställningen över kostnader och medelsbehov beräknar jag anslaget till 5 250 000 kr. I beräkningen ingår ett engångsbelopp av 65 000 kr. för anskaffning av undervisningsmateriel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *BiståndS- och katastrofutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 250 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II Statens allmänna fastighetsfond

Försvarsdepartementet

II 6. Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	6 000 000
1973/74	Förslag	5 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av förråd för civilförsvarets mobiliseringsmateriel och centrala förrådsverksamhet samt nybyggnad av lokaler m. m. för statens civilförsvarsskolor.

Civilförsvarsstyrelsen

Medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknas till 9 948 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar för delprogrammet Undsättning (60406)	
1. Standardförråd för civilförsvarsmateriel	1 700
2. Rosersberg. Anslutning till Käppalatunneln	48
3. Rosersberg. Nybyggnad av förläggningsbyggnad och försörjningsbyggnad m. m. (etapp 4 a)	3 500
4. Revingeby. Utbildningsanläggning	1 000
5. Sandö. Utbildningsanläggning	3 700[1]
	9 948

[1] Varav 1 570 000 kr. för att ersätta de lokaler biståndsutbildningsnämnden nu disponerar på annan ort

1. För fortsatt utbyggnad av standardförråd för civilförsvarsmateriel beräknas ett medelsbehov av 1,7 milj. kr. för nästa budgetår.

2. För att slutföra anslutningen av anläggningarna i Rosersberg till Käppalatunneln behövs 48 000 kr. för nästa budgetår.

3. Behovet av nybyggnad av en förläggningsbyggnad och en försörjningsbyggnad m. m. vid statens civilförsvarsskola i Rosersberg har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 304). Kungl. Maj:t uppdrog den 20 oktober 1972 åt byggnadsstyrelsen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 7 440 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1971.

4. Kungl. Maj:t har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta utföra en utbildningsanläggning i Revingeby.

5. Behovet av ny- och ombyggnadsarbeten vid utbildningsanläggningen i Sandö har tidigare anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 304). Kungl. Maj:t uppdrog den 10 mars 1972 åt byggnadsstyrelsen att

låta utföra nybyggnad av två förläggningsbyggnader för civilförsvarsutbildning, ombyggnad av tre befintliga byggnader till förläggning för elever i biståndS- och katastrofutbildningen, nybyggnad av en drivmedelsanläggning och yttre försörjningsanordningar, komplettering av befintlig panncentral m. m. inom en kostnadsram av 3 260 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1971. Vid skolan behöver vidare byggnaderna nr 1, 2, 7, 8, 10 och 12 byggas om. Kostnaderna för ombyggnaden uppskattas preliminärt till 3,7 milj. kr. enligt prisläge den 1 april 1972. Av det angivna beloppet avser 1 570 000 kr. kostnader för att ersätta de lokaler biståndsutbildningsnämnden nu disponerar på annan ort. Sistnämnda belopp bör inte belasta utgiftsramen för civilförsvaret.

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med civilförsvarsstyrelsen medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 9 948 000 kr. Av detta belopp bör 1 570 000 kr. som avser anskaffning av lokaler för biståndS- och katastrofutbildningen inte belasta utgiftsramen för civilförsvaret. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
1. Standardförråd för civilförsvarsmateriel	14 034	13 503	177	3 178	1 700	–	–
2. Rosersberg. Förläggningsbyggnad	1 310	1 260	1 201	59	–	70–05	71–08
3. Rosersberg. Anslutning till Käppalatunneln	1 845	1 650	1 452	150	48	70–01	72–05
4. Rosersberg. Nybyggnad av förläggningsbyggnad och försörjningsbyggnad m.m. (etapp 4 a)	7 400	7 950	–	–	3 500	73–08	75–02
5. Revingeby. Utbildningsanläggning	6 115	6 300	4 643	650	1 000	70–02	72–09
6. Sandö. Utbildningsanläggning	6 360	8 638	2 366	2 572	3 700	–	–
	37 064	*39 301*	*9 839*	*6 609*	*9 948*	–	–

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	6 015	1972/73	6 609
Anslag för 1972/73	6 000	1973/74	9 948
Anslag för 1973/74 (förslag)	5 000	Beräknad behållning 1974-06-30	458
	17015		*17015*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

II 7. Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar

1972/73	Anslag	1 301 000
1973/74	Förslag	3 000 000

Verksamheten under anslaget omfattar anskaffning av teleteknisk utrustning m. m. och andelar i gemensamma stabsplatser för andra statliga myndigheter än myndigheter inom civilförsvaret eller krigsmakten.

Civilförsvarsstyrelsen

För budgetåret 1972/73 har medgetts en medelsförbrukning av 10 785 000 kr. Medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknas till 6 890 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Vissa skyddsrumsanläggningar:	
Anskaffning av befästningar m. m. (70832)	
1. Teleteknisk utrustning m. m.	4 200
2. Sambandsutrustning	300
3. Statliga myndigheters utrymmen i civilförsvarets allmänna skyddsrum m. m.	2 390
	6 890

1. För anskaffning av teleteknisk utrustning m. m. beräknas ett medelsbehov av 4,2 milj. kr. för nästa budgetår.

2. För fjärrskriftsmateriel för att ansluta civilbefälhavare och länsstyrelser till reservtelegrafnätet beräknas ett medelsbehov av 300 000 kr. för nästa budgetår. Medlen avses för att tillgodose ett ökat behov av sambandsutrustning på grund av organisationsändringar och för att anskaffa viss materiel i reserv.

3. För att bestrida kostnaderna för statliga myndigheters utrymmen i nya ledningscentraler behövs för nästa budgetår 2 390 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med civilförsvarsstyrelsen medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 6 890 000 kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	13 468	1972/73	10 785
Anslag för 1972/73	1 301	1973/74	6 890
Anslag för 1973/74 (förslag)	3 000	Beräknad behållning 1974-06-30	94
	17 769		*17 769*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kr.

III Försvarets fastighetsfond

III 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	123 750 000[1]
1973/74	Förslag	88 000 000

[1] Därav 33 750 000 kr. på tilläggsstat I

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för armén samt markförvärv härför och för övnings- och skjutfält m. m.

Chefen för armén

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 128 850 000 kr., varav 33 750 000 kr. hänför sig till objekt som har tidigarelagts av sysselsättningsskäl. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 96 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Arméförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
Fördelningsförband m. m. (10131)	100
Gemensamma produktionsresurser (19931)	17 100
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
Fördelningsförband m. m. (10132)	475
Infanteribrigad m. m. (10232)	150
Pansarbrigad m. m. (10432)	400
Lokalförsvarsförband (10632)	1 200
Gemensamma produktionsresurser (19932)	475
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet	
Gemensamma produktionsresurser (19933)	88 355
Summa	*108 255*
Reducering på grund av överplanering	−12 255
Beräknat medelsbehov	*96 000*

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 avses 16,7 milj. kr. för markanskaffning, 2,3 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 77 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Fördelningsförband m. m.	
1. Mark för förråd samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	100
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
2. I 15. Utvidgning av Remmene skjutfält	2 000
3. I 20/K 4. Utvidgning av övningsfältet och nytt skjutfält vid Umeå	500
4. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren	600
5. P 6. Utvidgning av övningsfältet vid Rinkaby	5 000
6. P 18. Nytt övningsfält vid Martille	1 000
7. S 1. Nytt skjutfält vid Skogs-Tibble	150
8. T 3. Nytt övnings- och skjutfält vid Sollefteå	1 500
9. Bodens garnison. Utvidgning av skjutfältet vid Kusträsk	1 000
10. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	5 350
	17 200
Reducering på grund av överplanering	– 500
Summa	*16 700*

1. För att uppföra ammunitionsförråd kan i vissa fall mark behöva förvärvas med äganderätt. Den närmare omfattningen av sådana förvärv kan f. n. inte bestämmas. Medel har beräknats för erforderlig markanskaffning för ammunitionsförråd och andra anläggningar för samtliga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av arméns befästningsfastigheter.

2. 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr. 1971:140) fattade beslut om utvidgning av Remmene skjutfält med ca 1 000 ha. För att genomföra erforderliga markförvärv har utsetts en särskild delegation, Skjutfältsdelegationen Remmene.

3. 1968 års riksdag (prop. 1968:109, SU 1968:124, rskr. 1968:282) fattade beslut om utvidgning av handövningsfältet för I 20 och K 4 och om anskaffning av ett nytt skjutfält för de båda förbanden. Markanskaffningen omfattar i runt tal 2 500 ha. Hittills har ca 1 600 ha förvärvats. Av återstoden är en stor del föremål för expropriation. Markförvärven sköts av en särskild delegation, Skjutfältsdelegationen Umeå.

4. 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr. 1972:231) fattade beslut om utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren söder om Sollefteå med ca 1 100 ha. I den beslutade utvidgningen ingår ett område om ca 635 ha som tidigare har arrenderats för skjutningar. Markanskaffningen kommer att påbörjas under innevarande budgetår.

5. 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr. 1971:140) *fattade beslut om utvidgning av övningsfältet vid Rinkaby med ca 600* ha. Erforderliga markförvärv m. m. genomförs av en särskild delegation,

Rinkabydelegationen. Kostnaderna för markanskaffningen beräknas numera till totalt 18,6 milj. kr.

6. Chefen för armén har lagt fram förslag till nytt övningsfält för P 18 vid Martille söder om Visby. Fältet föreslås få en areal av ca 700 ha. Förslaget utreds f. n. av försvarets fastighetsnämnd. Kostnaderna för erforderliga markförvärv kan inte beräknas förrän fastighetsnämnden har slutfört sin utredning. För att påbörja markförvärven under nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr.

7. Genom beslut i september 1970 godkände Kungl. Maj:t en mellan försvarets fastighetsnämnd och dåvarande Uppsala stad träffad överenskommelse, enligt vilken viss skjutning skulle flyttas från övnings- och skjutfältet i Hågadalen till ett nytt skjutfält som planerades ligga i trakten av Skogs-Tibble. Överenskommelsen innebar vidare att en del av fältet i Hågadalen överläts till staden mot att staden för statens räkning anskaffade huvuddelen av det nya skjutfältet. Genom samma beslut medgav Kungl. Maj:t att ett skjutfält om ca 900 ha anordnades vid Skogs-Tibble och uppdrog åt fortifikationsförvaltningen att förvärva de delar av fältet, sammanlagt 200 ha, som inte skulle anskaffas genom Uppsala stads försorg. Härav har omkring en femtedel numera förvärvats.

8. 1972 års riksdag (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr. 1972:231) fattade beslut om anskaffning av ett nytt övnings- och skjutfält för T 3 i Sollefteå om ca 800 ha. Markanskaffningen kommer att påbörjas under innevarande budgetår.

9. Chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk med ca 1 900 ha. Förslaget utreds f. n. av försvarets fastighetsnämnd. Kostnaderna för erforderliga markförvärv kan inte beräknas förrän fastighetsnämnden har slutfört sin utredning. För att påbörja markförvärven under nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av 1 milj. kr.

10. För diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknar chefen för armén ett medelsbehov av 5 350 000 kr. Medlen avses för vissa mindre förvärvsobjekt för vilka kostnaderna i varje särskilt fall inte beräknas överstiga 300 000 kr. Medlen avses vidare för oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv, smärre kompletteringar av arméns fastighetsbestånd, mindre utgiftsrester för vissa inte helt slutförda markförvärv m. m.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Fördelningsförband m. m.	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
1. Betongförråd för ammunition	475
Infanteribrigad m. m.	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
2. Betongförråd för ammunition	150

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Pansarbrigad m. m.	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
3. Betongförråd för ammunition	400
Lokalförsvarsförband m. m.	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
4. Betongförråd för ammunition	600
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
5. Betongförråd för ammunition	600
Gemensamma produktionsresurser	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
6. Betongförråd för ammunition	475
	2 700
Reducering på grund av överplanering	– 400
Summa	*2 300*

1–6. För fortsatt utbyggnad av ammunitionsförråd behövs 2,3 milj. kr. för nästa budgetår, varav ca 2 milj. kr. för att slutföra nybyggnad av förråd som har påbörjats under budgetåret 1972/73.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
1. Ing 2. Nybyggnad av kasern	1 100
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
2. I 14. Nybyggnad av marketenteri	750
3. I 15. Om- och tillbyggnad av tygverkstad	500
4. I 16. Nybyggnad av matinrättning, Ringenäs	500
5. I 19/S 3. Nybyggnad av varm- och kallgarage	1 200
6. P 4. Nybyggnad av matinrättning, Kråk	650
7. P 6. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	650
8. P 6. Utökning av värmecentral m. m.	1 000
9. P 7 Y. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	450
10. P 7 R. Nybyggnad av drivmedelsanläggning	875
11. A 8. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning för A 8/Ing 3	850
12. A 8. Avloppspumpstation jämte yttre ledningar	485
13. Ing 2. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	335
14. T 3. Om- och tillbyggnad av marketenteri	700
15. Utbyggnad av läger	2 000
16. Byggnadsåtgärder för effektivisering av värnpliktsutbildningen (rälsmålbanor, övnings- och vårdhallar m. m.)	6 000
17. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar	10 800

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
18. Mobiliseringsförråd	8 000
19. I 13. Nybyggnad av tygverkstad	3 000
20. P 4/K 3. Nybyggnad av värmecentral	3 000
21. P 18. Tillbyggnad av garage för MKG	2 000
22. P 18. Truppserviceförråd	1 500
23. P 18. Nybyggnad av skolskjutningsbana	610
24. Ing 3. Nybyggnad av marketenteribyggnad	1 500
25. S 2. Tillbyggnad av matinrättning	600
26. T 2. Nybyggnad av värmecentral	2 400
27. T 3. Nybyggnad av kasern	2 500
28. T 4. Nybyggnad av värmecentral	2 000
29. LvSS. Utbyggnad av motorområde	1 000
30. Utbyggnad av läger	6 000
31. Tekniska försörjningsanordningar	6 000
32. Diverse smärre byggnadsföretag	6 000
33. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar	13 400
	88 355
Reducering på grund av överplanering	−11 355
Summa	*77 000*

1—16. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga kasern vid Ing 2, marketenteri vid I 14, tygverkstad vid I 15, matinrättning vid Ringenäs och Kråk, varm- och kallgarage vid I 19/S 3, sjukvårdsavdelning vid P 6, P 7 Y, A 8 och Ing 2, värmecentral vid P 6, drivmedelsanläggning vid P 7 Revinge, avloppspumpstation jämte yttre ledningar vid A 8, marketenteri vid T 3, läger för arméns repetitionsövningsförband, rälsmålbanor samt övnings- och vårdhallar m. m.

17 och 33. Kungl. Maj:t har genom beslut den 17 mars 1972 godkänt vissa förslag till organisationsändringar i lägre regional och lokal instans. Förslagen till organisationsändringar avses genomföras i två etapper med början den 1 juli 1973.

För att genomföra de föreslagna organisationsändringarna och nå erforderlig effekt i fråga om rationalisering på personalsidan behöver för arméns del byggas ett antal nya förråd m. m. Utbyggnaden planeras i två etapper. Etapp 1, som avses påbörjas budgetåret 1972/73, omfattar nya förråd för fo 43 och P 10, fo 53 och I 13, fo 61 och I 20 samt fo 52, I 2 och A 9. Fortifikationsförvaltningen har uppskattat kostnaderna för etapp 1 till 20 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Etapp 2 avses börja under budgetåret 1973/74 och omfattar nya förråd för fo 18/16, I 11, I 12 och Ing 2, fo 35, P 4 och S 2, fo 47/48 och S 1, fo 22, I 5 och A 4 samt fo 23, I 21, T 3 och Lv 5. Kostnaderna för etapp 2 har uppskattats till 29 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

18. För nya mobiliseringsförråd behövs 8 milj. kr.

19. Behovet av en ny tygverkstad vid I 13 har tidigare anmälts i prop. 1972:75 (s. 315). Kostnaderna har därvid beräknats till 4 570 000 kr.

enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

20. Behovet av en ny gemensam värmecentral m. m. för P 4 och K 3 har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 316). Kostnaderna har därvid beräknats till 4 050 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1970, vilket motsvarar 4 350 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

21. Vid P 18 behövs ett nytt kallgarage. Förbandet har f. n. en brist på 79 kallgaragefack. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en första byggnadsetapp som omfattar 40 fack. Kungl. Maj:t uppdrog den 10 mars 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

22. Vid P 18 behövs viss ombyggnad för ett truppserviceförråd. Kostnaderna har uppskattats till 3 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

23. Behovet av nya skolskjutningsbanor vid P 18 har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 317). Kungl. Maj:t uppdrog den 2 september 1966 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 450 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965, vilket motsvarar 610 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

24. Vid Ing 3 behövs ett nytt marketenteri. Nuvarande marketenterilokaler vid förbandet är otillräckliga och uppfyller inte den standard som numera tillämpas för sådana lokaler. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av en marketenteribyggnad vid förbandet. Byggnadskostnaderna angavs därvid till 1 520 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1970, vilket motsvarar 1,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Kungl. Maj:t uppdrog den 2 april 1971 åt fortifikationsförvaltningen att upprätta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

25. Vid S 2 behövs en mindre tillbyggnad av nuvarande matinrättning. Kostnaderna har uppskattats till 1,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

26. Behovet av en ny värmecentral m. m. vid T 2 har senast anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 318). Kostnaderna angavs därvid till 4,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 4,4 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

27. Vid T 3 behövs en ny kasernbyggnad. Nuvarande kaserner vid T 3 har moderniserats, varvid en brist på förläggningsutrymme har uppkommit. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av en kasern med bl. a. 240 förläggningsplatser. Kostnaderna för byggnadsföretaget har uppskattats till 6,1 milj kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

28. Vid T 4 behövs en ny värmecentral m. m. Värmeförsörjningen tillgodoses f. n. från flera värmecentraler. Enligt fortifikationsförvaltningen bedöms stora besparingar kunna uppnås genom att centralisera värmeförsörjningen. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till

byggnadsprogram för att bygga nämnda värmecentral m. m. Kungl. Maj:t uppdrog den 14 januari 1972 åt fortifikationsförvaltningen att upprätta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 3 175 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

29. Vid luftvärnsskjutskolan (LvSS) på Väddö behövs en ny drivmedelsanläggning. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en sådan anläggning. Kostnaderna har uppskattats till 1 760 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Kungl. Maj:t har den 13 oktober 1972 uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget.

30. För fortsatt utbyggnad av läger för armén behövs 6 milj. kr. Medlen avses främst för att ställa i ordning tältplatser (dränering och planering), dra fram elkraft och bygga sanitetshus.

31. För tekniska försörjningsanordningar behövs 6 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses främst för avloppsanläggningar m. m. samt för komplettering av distributionsnät för el, värme och vatten vid förbanden m. m.

32. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 6 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Chefen för armén har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 96 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 89 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Av medelsförbrukningen beräknas 15,8 milj. kr. för att anskaffa mark. Som nya markförvärvsobjekt utöver sådana som tidigare har beslutats har chefen för armén föreslagit ett nytt övningsfält om ca 700 ha för P 18 vid Martille söder om Visby samt utvidgning med ca 1 900 ha av Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk. Båda förslagen utreds på mitt uppdrag av försvarets fastighetsnämnd.

Det föreslagna övningsfältet för P 18 omfattar till stora delar odlad mark. Ett 40-tal personer är fast bosatta inom området. Enligt vad jag erfarit har förslaget mött betydande motstånd både från de personer som direkt berörs av markanskaffningen och från organisationer m. fl. Med hänsyn bl. a. härtill bedöms utredningen komma att bli omfattande och tidsödande. Jag räknar inte med att fastighetsnämnden skall kunna slutföra och redovisa utredningen i sådan tid att frågan kan underställas 1973 års vårriksdag. Jag beräknar därför inte några medel för ett nytt övningsfält för P 18 för nästa budgetår.

Den föreslagna utvidgningen av skjutfältet vid Kusträsk omfattar till allra största delen skogs- och myrmark. Inom utvidgningsområdet finns inga personer bosatta. Med hänsyn till bl. a. dessa omständigheter räknar jag med att fastighetsnämnden skall kunna slutföra och redovisa sin utredning så snabbt att frågan om den föreslagna markanskaffningen kan

underställas vårriksdagen i särskild proposition. I avvaktan härpå beräknar jag ett medelsbehov av 1 milj. kr. för att påbörja markförvärv under nästa budgetår.

För anskaffning av befästningar m. m. och kaserner m. m. beräknas medelsförbrukningen till 2,3 milj. kr. resp. 70,9 milj. kr. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
A. Markanskaffning							
Befästningars delfond							
Delprogram 1.1							
1. Mark för förråd samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	100	–	–	100	–	–
Kasernbyggnaders delfond							
Delprogram 1.99							
2. I 15. Utvidgning av Remmene skjutfält	5 000	5 000	118	2 000	2 000	–	–
3. I 20/K 4. Utvidgning av övningsfältet och nytt skjutfält vid Umeå	7 000	8 300	5 748	2 052	500	–	–
4. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren	2 400	2 400	–	1 800	600	–	–
5. P 6. Utvidgning av övningsfältet vid Rinkaby	10 000	18 600	2 119	5 000	5 000	–	–
6. S 1. Nytt skjutfält vid Skogs-Tibble	800	800	148	502	150	–	–
7. T 3. Nytt övnings- och skjutfält vid Sollefteå	2 200	2 200	–	700	1 500	–	–
8. Bodens garnison. Utvidgning av skjutfältet vid Kusträsk	–	ej beräknad	–	–	1 000	–	–
9. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	9 996	9 996	–	4 646	5 350	–	–
Summa A	*37 396*	*47 396*	*8 133*	*16 700*	*16 200*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	– 500	– 400	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*16 200*	*15 800*	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 1.1							
1. Betongförråd för ammunition	600	785	661	124	–	–	–
Delprogram 1.2							
2. Betongförråd för ammunition	300	540	417	123	–	–	–
Delprogram 1.3							
3. Betongförråd för ammunition	180	180	65	115	–	–	–
Delprogram 1.4							
4. Betongförråd för ammunition	500	525	402	123	–	–	–
Delprogram 1.6							
5. Betongförråd för ammunition	900	1 125	690	435	–	–	–
Delprogram 1.99							
6. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	–	100	–	100	–	–	–
Summa a	*2 480*	*3 255*	*2 235*	*1 020*	–	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 1.1							
7. Betongförråd för ammunition	600	2 080	–	1 605	475	–	–
Delprogram 1.2							
8. Betongförråd för ammunition	475	585	–	435	150	–	–
Delprogram 1.3							
9. Betongförråd för ammunition	–	75	–	75	–	–	–
Delprogram 1.4							
10. Betongförråd för ammunition	600	1 000	–	600	400	–	–
Delprogram 1.6							
11. Betongförråd för ammunition	850	2 320	–	1 720	600	–	–
Delprogram 1.99							
12. Betongförråd för ammunition	–	1 000	–	525	475	–	–
Summa b	*2 525*	*7 060*	–	*4 960*	*2 100*	–	–

Objekt	Kostnadsram 1971-02-01	Kostnadsram 1972-02-01	Medelsförbrukning Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 1.6							
13. Betongförråd för ammunition	–	875	–	–	600	–	–
Summa c	–	*875*	–	–	*600*	–	–
Summa B (a–c)	*5 005*	*11 190*	*2 235*	*5 980*	*2 700*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	– 480	–400	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*5 500*	*2 300*	–	–
C. Anskaffning av kaserner m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972–07–01							
Delprogram 1.99							
1. I 2. Nybyggnad av värmecentral	3 400	3 600	1 352	2 248	–	72–02	73–06
2. I 13. Nybyggnad av matinrättning	6 800	6 500	5 000	1 500	–	70–12	73–02
3. I 19. Värmeförsörjning av byggnaderna nr 705 och 801	350	470	346	124	–	72–01	72–10
4. I 19. Avloppspumpstation jämte yttre ledningar	500	800	307	493	–	71–10	72–10
5. I 20. Nybyggnad av varm- och kallgarage	3 000	3 000	1 783	1 217	–	71–11	73–02
6. I 20. Till- och ombyggnad av CUT/CÖF, byggnad nr 37	600	400	273	127	–	71–10	72–10
7. I 21. Till- och ombyggnad av skjutbana vid Gnun	700	1 050	654	396	–	71–10	72–12
8. P 2. Nybyggnad av matinrättning, Ravlunda[1]	1 875	2 050	–	1 050	–	72–01	73–06
9. P 7 Y. Nybyggnad av matinrättning m. m.	7 100	7 100	4 736	2 364	–	70–04	73–01
10. P 10. Nybyggnad av värmecentral	4 050	4 050	1 485	2 565	–	72–02	73–06
11. P 18. Fritidsbarack	500	500	324	176	–	72–02	72–11
12. A 4. Grytan. Avloppsreningsverk jämte yttre ledningar	700	750	497	253	–	72–01	72–12
13. A 9. Nybyggnad av vattenverk vid Villingsberg	1 300	1 400	839	561	–	71–09	73–02
14. Ing 2. Nybyggnad av kasern[1]	–	5 000	–	3 400	1 100	72–02	73–09
15. Ing 3/HkpS. Räddningsstation	550	600	462	138	–	71–10	72–10
16. T 3. Nybyggnad av värmecentral	3 810	4 000	1 545	2 455	–	72–01	73–06
17. T 3. Om- och tillbyggnad av förråd	950	1 035	769	266	–	71–11	72–12
18. T 3. Nybyggnad av skolskjutningsbana	700	750	436	314	–	71–10	72–12
19. ArtSS. Nybyggnad av flygstråk vid Trängslet	800	850	378	472	–	71–10	72–10
20. ArtSS. Vattenverk jämte yttre ledningar	1 000	1 000	330	670	–	72–01	72–10
Summa a	*38 685*	*44 905*	*21 516*	*20 789*	*1 100*	–	–

[1] Objektet påbörjat 1971/72 med AMS-medel

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 1.99							
21. Mobiliseringsförråd	8 500	8 500	–	8 500	–	–	–
22. I 13. Nybyggnad av smörj- och tvätthall samt kompressorhus	–	800	–	800	–	72–10	73–06
23. I 14. Tillbyggnad av skolskjutningsbanor	–	1 150	–	1 150	–	72–10	73–06
24. I 14. Nybyggnad av marketenteri	–	2 750	–	2 000	750	72–10	73–10
25. I 15. Om- och tillbyggnad av tygverkstad	1 380	1 500	–	1 000	500	72–10	73–12
26. I 16. Nybyggnad av matinrättning, Ringenäs	1 890	2 000	–	1 500	500	72–10	73–12
27. I 19/S 3. Nybyggnad av varm- och kallgarage	–	3 700	–	2 500	1 200	72–10	73–12
28. P 1 Utö. Nybyggnad av personal- och verkstadsbyggnad	580	650	–	650	–	72–10	73–05
29. P 4. Nybyggnad av matinrättning, Kråk	1 730	1 850	–	1 200	650	72–10	73–12
30. P 6. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	2 000	2 150	–	1 500	650	72–10	73–10
31. P 6. Utökning av värmecentral m. m.	–	2 000	–	1 000	1 000	72–10	73–12
32. P 7 Y. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	2 000	2 150	–	1 700	450	72–10	73–10
33. P 7 R. Nybyggnad av drivmedelsanläggning	1 750	1 875	–	1 000	875	73–01	73–12
34. A 8. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning för A 8/Ing 3	2 650	2 850	–	2 000	850	72–10	73–12
35. A 8. Avloppspumpstation jämte yttre ledningar	1 200	1 285	–	800	485	72–10	73–10
36. A 9. Nybyggnad av förråd för VFB	560	550	–	550	–	72–10	73–06
37. Lv 7. Befälsförläggning, Tåme	–	1 600	–	1 600	–	72–10	73–06
38. Ing 2. Nybyggnad av expeditionsbarack	330	350	–	350	–	72–10	73–06
39. Ing 2. Nybyggnad av sjukvårdsavdelning	1 715	1 835	–	1 500	335	72–10	73–12
40. S 2. Dagvattenledningar m. m.	–	1 520	–	1 520	–	72–10	73–06
41. T 3. Om- och tillbyggnad av marketenteri	1 900	2 200	–	1 500	700	72–10	73–12
42. VFÖN. Tillbyggnad av stridsvagnsverkstad	1 600	1 700	–	1 700	–	72–10	73–06
43. Utbyggnad av läger	12 000	14 000	–	10 000	2 000	–	–
44. Tekniska försörjningsanordningar	6 000	8 550	–	8 550	–	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
45. Byggnadsåtgärder för effektivisering av värnpliktsutbildningen	26 500	26 500	–	14 000	6 000	–	–
46. Diverse smärre byggnadsföretag	8 000	9 780	–	9 780	–	–	–
47. Smärre kompletteringsarbeten m. m. som följd av tidigarelagda objekt	3 000	3 000	–	3 000	–	–	–
48. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp 1)	–	20 000	–	6 700	10 800	–	–
Summa b	*85 285*	*126 795*	–	*88 050*	*27 745*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 1.99							
49. Mobiliseringsförråd	–	10 000	–	–	8 000	–	–
50. I 13. Nybyggnad av tygverkstad	–	5 000	–	–	3 000	73–10	74–06
51. P 4/K 3. Nybyggnad av värmecentral	–	4 350	–	–	3 000	73–10	74–06
52. P 18. Tillbyggnad av garage för MKG	–	2 500	–	–	2 000	73–10	74–06
53. P 18. Truppserviceförråd	–	3 000	–	–	1 500	73–10	74–06
54. P 18. Nybyggnad av skolskjutningsbana	570	610	–	–	610	73–10	74–06
55. Ing. 3. Nybyggnad av marketenteribyggnad	–	1 800	–	–	1 500	73–10	74–06
56. S 2. Tillbyggnad av matinrättning	–	1 500	–	–	600	73–10	74–06
57. LvSS. Utbyggnad av motorområde	–	1 760	–	–	1 000	73–10	74–06
58. Utbyggnad av läger	–	6 000	–	–	6 000	–	–
59. Tekniska försörjningsanordningar	–	6 000	–	–	6 000	–	–
60. Diverse smärre byggnadsföretag	–	8 000	–	–	6 000	–	–
61. Utbyggnad av förråd till följd av organisationsförändringar (etapp 2)	–	29 000	–	–	13 400	–	–
Summa c	*570*	*79 520*	–	–	*52 610*	–	–
Summa C (a–c)	*124 540*	*251 220*	*21 516*	*108 839*	*81 455*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–1 689	–10 555	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*107 150*	*70 900*	–	–
Totalt A–C	*166 941*	*309 806*	*31 884*	*131 519*	*100 355*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–2 669	–11 355	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*128 850*	*89 000*	–	–

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	10 762	1972/73	128 850
Anslag för 1972/73			
riksstat	90 000	1973/74	89 000
tilläggsstat I	33 750	Beräknad behållning 1974-06-30	4 662
Anslag för 1973/74			
(förslag)	88 000		
	222 512		*222 512*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 88 000 000 kr.

III 2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	78 450 000[1]
1973/74	Förslag	71 000 000

[1] Därav 10 950 000 kr. på tilläggsstat I

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar och ammunitionsförråd för flottan och kustartilleriet samt markförvärv härför och för övnings- och skjutfält m. m.

Chefen för marinen

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 77 450 000 kr., varav 10 950 000 kr. hänför sig till objekt som har tidigarelagts av sysselsättningsskäl. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 72 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Marinförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
Fasta kustartilleriförband (20631)	750
Gemensamma produktionsresurser (29931)	1 100
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m. (20132)	13 130
Fasta kustartilleriförband (20632)	31 428
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammen	
Rörliga kustartilleriförband (20733)	2 000
Gemensamma produktionsresurser (29933)	28 835
Summa	*77 243*
Reducering på grund av överplanering	–5 243
Beräknat medelsbehov	*72 000*

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 avses 1,7 milj. kr. för markanskaffning, 42,8 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 27,5 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Fasta kustartilleriförband	
1. Mark för kustartilleribatterier samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	750
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
2. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	1 100
	1 850
Reducering på grund av överplanering	−150
Summa	*1 700*

1. För att anlägga kustartilleribatterier behöver i vissa fall mark förvärvas med äganderätt. Den närmare omfattningen av sådana förvärv kan f. n. inte bestämmas. Medel har vidare beräknats för erforderliga markanskaffningar för befästnings- och andra anläggningar inom övriga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av marinens befästningsfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade markförvärv m. m.

2. Medel har beräknats för smärre kompletteringar av marinens kasernfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade markförvärv m. m.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
1. Ammunitionsförråd	10 530
2. Stabsplatser	1 700
3. Torpedinskjutningsstation	900
Fasta kustartilleriförband	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
4. Kustartilleribatterier	4 300
5. Eldledningsradarstation	328

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
6. Kustartilleribatterier	7 500
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
7. Kustartilleribatterier	16 000
8. Minstationer	1 300
9. Smärre objekt	2 000
	44 558
Reducering på grund av överplanering	−1 758
Summa	*42 800*

1—6. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga ett ammunitionsförråd i berg, en stabsplats, en torpedinskjutningsstation, fyra kustartilleribatterier och en eldledningsradarstation.

7. Behovet av ett nytt kustartilleribatteri har senast anmälts för riksdagen i prop. 1972:75 (s. 328). Kungl. Maj:t uppdrog den 18 juni 1971 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra detta företag inom en kostnadsram av 13,9 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1971, vilket motsvarar 16 335 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Härutöver behöver ytterligare ett nytt kustartilleribatteri byggas. Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för denna nybyggnad. Kostnaderna har uppskattats till 36,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

8. Behovet av en ny minstation har senast anmälts för riksdagen i prop. 1970:1 (bil. 6, s. 232). Kungl. Maj:t uppdrog den 17 juni 1970 åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra detta objekt inom en kostnadsram av 650 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1969, vilket motsvarar 845 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Härutöver behöver ytterligare en minstation byggas till en uppskattad kostnad av högst 500 000 kr.

9. För smärre objekt behövs för nästa budgetår 2 milj. kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Rörliga kustartilleriförband	
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
1. Mobiliseringsförråd	2 000
Gemensamma produktionsresurser	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
2. ÖrlB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b)	4 000
3. ÖrlB S. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad	1 470
4. Utbyggnad vid Rosenholm (etapp 1 a och 1 b)	8 915

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
5. BÖS. Utbyggnad av avloppsreningsverk	100
6. KA 4. Nybyggnad av värmecentral m. m.	2 800
7. KSS. Nybyggnad av värmecentral m. m.	1 325
8. KA 5. Utbyggnad av fredsförråd	2 000
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
9. ÖrlB O. Nybyggnad av drivmedelsanläggning vid Gålöbasen	725
10. Tekniska försörjningsanordningar	2 000
11. Diverse smärre byggnadsföretag	2 000
12. ÖrlB O. Utbyggnad av fredsförråd	2 000
13. BK. Utbyggnad av fredsförråd	1 500
	30 835
Reducering på grund av överplanering	−3 335
Summa	*27 500*

1. För mobiliseringsförråd behövs 2 milj. kr. för nästa budgetår.

2–7. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga hamnanläggning för ubåtsbasen vid Vitså (etapp 1 b), förvaltningsbyggnad för Sydkustens örlogsbas, förläggning inom Rosenholmsområdet (etapp 1 a och 1 b), avloppsreningsverk vid Berga örlogsskolor samt värmecentraler m. m. vid KA 4 och sjökrigsskolan.

8, 12 och 13. Kungl. Maj:t har genom beslut den 17 mars 1972 godkänt vissa förslag till organisationsändringar i lägre regional och lokal instans. Förslagen till organisationsändringar avses genomföras i två etapper med början den 1 juli 1973.

För att de föreslagna organisationsändringarna skall kunna genomföras och erforderlig effekt i fråga om rationalisering på personalsidan uppnås behöver för marinens del ett antal nya förråd m. m. byggas. Utbyggnaden avses ske i två etapper. Etapp 1, som avses påbörjas under budgetåret 1972/73, omfattar nybyggnad av förråd vid KA 5 för Norrlands kustartilleriförsvar. Fortifikationsförvaltningen har uppskattat kostnaderna för byggnadsföretaget till 4,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Etapp 2, som avses påbörjas under budgetåret 1973/74, omfattar nybyggnad av förråd vid Berga för Ostkustens örlogsbas och vid Rosenholm för Blekinge kustartilleriförsvar. För förrådet vid Berga har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram. Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1972 åt fortifikationsförvaltningen att upprätta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har uppskattats till 3,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. Kostnaderna för förrådet vid Rosenholm har uppskattats till 4,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

9. Vid Gålöbasen behövs en ny drivmedelsanläggning för brännolja till torpedbåtar. För förvaring av brännolja utnyttjas f. n. ett utrangerat tankfartyg. Fartygets skrov är i dåligt skick och fyller inte helt gällande säkerhetsföreskrifter för förvaring av brandfarlig vara. Fortifikationsförvaltningen har redovisat förslag till byggnadsprogram för en drivmedels-

anläggning vid Gålöbasen. Kungl. Maj:t uppdrog den 5 maj 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har uppskattats till 725 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

10. För tekniska försörjningsanordningar behövs 2 milj. kr. för nästa budgetår. Medlen avses främst för avloppsanläggningar m. m. samt för komplettering av distributionsnät för el, värme och vatten vid förbanden m. m.

11. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 2 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Chefen för marinen har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 72 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 71 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 1,7 milj. kr. för markanskaffning, 41,8 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 27,5 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan

(1 000 tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
A. Markanskaffning							
Befästningars delfond							
Delprogram 2.6							
1. Mark för kustartilleribatterier samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	1 500	–	750	750	–	–
Kasernbyggnaders delfond							
Delprogram 2.99							
2. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	2 200	–	1 100	1 100	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
Summa A	–	*3 700*	–	*1 850*	*1 850*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–150	–150	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*1 700*	*1 700*	–	–
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 2.1							
1. Ammunitionsförråd	3 797	4 575	2 773	1 802	–	–	–
2. Stabsplatser	1 245	1 430	796	634	–	–	–
3. Kustradiostationer	2 870	3 050	1 728	1 322	–	–	–
4. Smärre objekt	112	115	90	25	–	–	–
Delprogram 2.6							
5. Kustartilleribatterier	132 362	137 440	107 129	26 011	4 300	–	–
6. Eldledningsradarstationer	6 700	7 490	4 291	2 871	328	–	–
7. Smärre objekt	108	110	7	103	–	–	–
Delprogram 2.99							
8. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	–	500	–	500	–	–	–
Summa a	*147 194*	*154 710*	*116 814*	*33 268*	*4 628*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 2.1							
9. Ammunitionsförråd	25 800	34 100	–	8 690	10 530	–	–
10. Stabsplatser	3 055	3 360	–	1 000	1 700	–	–
11. Torpedinskjutningsstation	1 745	1 920	–	700	900	–	–
Delprogram 2.6							
12. Kustartilleribatterier	13 904	15 125	–	4 500	7 500	–	–
13. Smärre objekt	–	1 500	–	1 500	–	–	–
Summa b	*44 504*	*56 005*	–	*16 390*	*20 630*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 2.6							
14. Kustartilleribatterier	47 564	52 835	–	–	16 000	–	–
15. Minstationer	766	1 345	–	–	1 300	–	–
16. Smärre objekt	–	2 000	–	–	2 000	–	–
Summa c	*48 330*	*56 180*	–	–	*19 300*	–	–
Summa B (a–c)	*240 028*	*266 895*	*116 814*	*49 658*	*44 558*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–3 658	–2 758	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*46 000*	*41 800*	–	–
C. Anskaffning av kaserner m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 2.7							
1. Mobiliseringsförråd	800	1 500	649	851	–	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
Delprogram 2.99							
2. ÖrlB V. Nybyggnad av pir[1]	1 600	1 700	272	628	–	71-11	72-11
3. ÖGull. Nybyggnad av expeditionsbarack[1]	525	600	–	300	–	72-01	72-10
4. ÖrlB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b)	6 320	6 700	85	675	4 000	72-06	75-06
5. ÖrlB S. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad	5 800	6 200	730	4 000	1 470	72-06	74-03
6. Utbyggnad vid Rosenholm (etapp 1 a och 1 b) Värmecentral Militärrestaurang Kasernbyggnad Vakt- och arrestbyggnad Yttre arbeten m. m.	28 500	28 800	7 885	12 000	8 915	71-09	73-10
7. GK. Måleri- och snickeriverkstäder vid varvet Färösund	1 030	1 100	548	552	–	71-12	73-02
8. GK. Utbyggnad av Hau vattenverk	700	700	306	394	–	71-12	72-10
Summa a	*45 275*	*47 300*	*10 475*	*19 400*	*14 385*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 2.7							
9. Mobiliseringsförråd	1 000	1 000	–	1 000	–	–	–
Delprogram 2.99							
10. BÖS. Utbyggnad av avloppsreningsverk	1 800	1 600	–	1 500	100	72-10	73-09
11. KA 4. Nybyggnad av värmecentral m. m.	4 950	5 300	–	2 500	2 800	72-10	74-06
12. KSS. Nybyggnad av värmecentral m. m.	–	3 725	–	2 400	1 325	72-10	74-03
13. Tekniska försörjningsanordningar	2 000	2 000	–	2 000	–	–	–
14. Diverse smärre byggnadsföretag	1 000	1 850	–	1 850	–	–	–
15. KA 5. Utbyggnad av fredsförråd	–	4 500	–	1 000	2 000	73-01	73-12
Summa b	*10 750*	*19 975*	–	*12 250*	*6 225*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 2.7							
16. Mobiliseringsförråd	–	2 000	–	–	2 000	–	–
Delprogram 2.99							
17. ÖrlB O. Nybyggnad av drivmedelsanläggning vid Gålöbasen	–	725	–	–	725	73-10	74-06

[1] Objektet påbörjat 1971/72 med AMS-medel

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
18. Tekniska försörjnings-anordningar	–	2 000	–	–	2 000	...	–
19. Diverse smärre byggnads-företag	–	2 000	–	–	2 000	–	–
20. ÖrlB O. Utbyggnad av fredsförråd	–	3 100	–	–	2 000	–	–
21. BK. Utbyggnad av fredsförråd	–	4 500	–	–	1 500	–	–
Summa c	–	*14 325*	.	–	*10 225*	–	–
Summa C (a–c)	*56 025*	*81 600*	*10 475*	*31 650*	*30 835*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–1 900	–3 335	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*29 750*	*27 500*	–	–
Totalt A–C	*296 053*	*352 195*	*127 289*	*83 158*	*77 243*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–		–5 708	–6 243	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*77 450*	*71 000*	–	–

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	1 597	1972/73	77 450
Anslag för 1972/73			
riksstat	67 500	1973/74	71 000
tilläggsstat I	10 950	Beräknad behållning 1974-06-30	2 597
Anslag för 1973/74			
(förslag)	71 000		
	151 047		*151 047*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 71 000 000 kr.

III 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	108 560 000[1]
1973/74	Förslag	90 500 000

[1] Därav 13 560 000 kr. på tilläggsstat I

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler m. m., befästningar, flygfält och ammunitionsförråd för flygvapnet samt mark-

förvärv härför samt för övnings- och skjutfält. Verksamheten omfattar vidare kompletteringsarbeten m. m. på eller i anslutning till befintliga baser, anläggningar för el- och teleutrustning vid baserna samt inlösen av flygbullerstörda fastigheter.

Chefen för flygvapnet

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 108 860 000 kr., varav 13 560 000 kr. hänför sig till objekt som tidigarelagts av sysselsättningsskäl. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 89 180 000 kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Flygvapenförband:	
Markanskaffning för delprogrammen	
Gemensamma lednings- och strilförband (30131)	200
Basförband (30731)	500
Gemensamma produktionsresurser (39931)	1 000
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
Gemensamma lednings- och strilförband (30132)	4 570
Basförband (befästningar) (30732.1)	5 375
Basförband (flygfält) (30732.2)	23 590
Gemensamma produktionsresurser (39932)	2 450
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet	
Gemensamma produktionsresurser (39933)	60 315
	98 000
Reducering på grund av överplanering	–8 820
Beräknat medelsbehov	*89 180*

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 avses 1,5 milj. kr. för markanskaffning, 32 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 55 680 000 kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Gemensamma lednings- och strilförband	
1. Mark för strilanläggningar m. m.	200
Basförband	
2. Mark för krigsflygfält samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	500

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
3. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	1 000
	1 700
Reducering på grund av överplanering	-- 200
Summa	*1 500*

1. För att uppföra strilanläggningar bedöms det i vissa fall vara nödvändigt att förvärva mark med äganderätt.

2. För att komplettera befintliga krigsflygfält kan det i vissa fall bli nödvändigt att förvärva mark med äganderätt. Behov av medel kan även uppkomma för att anskaffa mark för befästnings- och andra anläggningar inom övriga delprogram inom huvudprogrammet samt för smärre kompletteringar av flygvapnets befästningsfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade förvärv.

3. Medel har beräknats för inlösen av flygbullerstörda fastigheter, smärre kompletteringar av flygvapnets kasernfastigheter, oförutsedda utgifter i samband med redan beslutade markförvärv samt för mindre utgiftsrester för vissa inte helt avslutade förvärv.

B. Anskaffning av befästningar m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Befästningar m. m.	
Gemensamma lednings- och strilförband	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
1. Radiolänkstationer och utpunkter	1 300
2. Stridsledningsradaranläggningar 65	470
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
3. Radiolänkstationer och utpunkter	1 200
4. Luftbevakningstorn	700
5. Stridsledningsradaranläggningar 65 (kompletteringsåtgärder)	300
6. Smärre objekt	600
Basförband	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
7. Betongförråd för ammunition	375
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
8. Betongförråd för ammunition	1 500
9. Splitterskydd på flygbaser	1 300
10. Kommandocentraler	1 200
11. Smärre objekt	1 000

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Gemensamma produktionsresurser	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
12. Terminalradaranläggning PS 810	200
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
13. Terminalradaranläggning PS 810	750
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
14. Terminalradaranläggningar PS 810	1 500
Flygfält m. m.	
Basförband	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
15. Utbyggnad av nya flygbaser	5 100
16. Lagringsanläggningar för tjära	460
17. Elinstallationer i fälthangarer	400
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
18. Utbyggnad av nya flygbaser	300
19. Reservvägbaser	300
20. Uppställningsplatser för flytsyreanläggningar	500
21. Kompletteringsarbeten för anpassning till flygplan 37	1 250
22. Nybyggnad av ett bakre klargöringsområde för flygplan SK 60	800
23. El- och teleanläggningar	4 860
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
24. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	3 300
25. Lagringsanläggningar för drivmedel	1 500
26. Komplettering av flygbaser för anpassning till flygplan 37	1 280
27. Hangarplattor	2 000
28. Smärre objekt	500
29. El- och teleanläggningar	1 040
	35 985
Reducering på grund av överplanering	– 3 985
Summa	*32 000*

Befästningar m. m.

1, 2. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta bygga radiolänkstationer och utpunkter samt en stridsledningsradaranläggning.

3. Behov föreligger av fortsatt utbyggnad av radiolänkstationer och utpunkter. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för två radiolänkstationer och två utpunkter. Kostnaderna har beräknats till 2 770 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

4. För luftbevakningstorn beräknas ett medelsbehov av 700 000 kr.

5. För vissa kompletteringsåtgärder vid stridsledningsradaranläggningar beräknas ett medelsbehov av 300 000 kr.

6, 11. För smärre objekt, som vart och ett beräknas kosta högst 500 000 kr., behövs sammanlagt 1,6 milj. kr.

7, 8. För fortsatt utbyggnad av betongförråd för ammunition behövs 1 875 000 kr.

9, 10. För splitterskydd på flygbaser och nybyggnad av kommandocentraler beräknas ett medelsbehov av 1,3 resp. 1,2 milj. kr.

12, 13. För att slutföra arbetet med en terminalradaranläggning PS 810 och för att fortsätta arbetet med en annan sådan anläggning behövs sammanlagt 950 000 kr.

14. Ytterligare en terminalradaranläggning PS 810 behöver byggas. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har beräknats till 2 325 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Flygfält m. m.

15, 18. För fortsatt utbyggnad av nya flygbaser med nödvändiga basanordningar beräknas en medelsförbrukning av 5,4 milj. kr.

16, 20, 25. För utbyggnad vid befintliga baser av lagringsanläggningar för tjära och drivmedel samt av uppställningsplatser för flytsyreanläggningar behövs sammanlagt 2 460 000 kr.

17, 23, 29. För fortsatt utbyggnad av el- och teleanläggningar samt installation av värme och ljus i fälthangarer vid befintliga baser behövs 6,3 milj. kr.

19. För utbyggnad av en reservvägbas behövs 300 000 kr.

21, 24, 26. På befintliga flygbaser utförs efter hand arbeten för att komplettera baserna till normerad standard. Arbetena är delvis föranledda av att flygplan 37 kommer att tillföras attackbaserna. För kompletteringsarbeten behövs i runt tal 5,8 milj. kr.

22. För att slutföra arbetet med ett bakre klargöringsområde för lätta attackflygplan vid en flygbas behövs 800 000 kr.

27. Vid vissa flottiljer behövs nya hangarplattor i samband med att hangarer (verkstäder) byggs för flygplan 37. För detta ändamål beräknas medelsbehovet till 2 milj. kr.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Gemensamma produktionsresurser	
Företag påbörjade före 1972-07-01	
1. F 18. Nybyggnad för utbildningsverksamhet	10 000
2. F 21. Nybyggnad av kontrolltorn	320
3. F 21. Nybyggnad av värmecentral	975
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
4. F 1. Distributionsledningar m. m. för värme	690
5. F 14. Om- och tillbyggnad av matinrättning m. m.	2 650
6. F 15. Nybyggnad av tillsynsverkstad	7 250
7. F 16. Nybyggnad av värmecentral	2 600

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
8. F 1. Terminalområdeskontrollcentral	600
9. F 7. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	3 000
10. F 7. Utökning av tillsynsverkstad	2 000
11. F 10. Huvudställverk	2 000
12. F 10. Nybyggnad av personal- och verkstadsbyggnad	500
13. F 15. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	3 000
14. F 16. Om- och tillbyggnad av flygverkstad (tillsynsverkstad)	6 000
15. F 17. Nybyggnad av simulatorbyggnad	1 500
16. F 17. Om- och tillbyggnad av huvudställverk	2 500
17. F 21. Intendentur- och sjukvårdsmaterielförråd	2 230
18. F 21. Drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	1 000
19. Tekniska försörjningsanordningar	4 500
20. Diverse smärre byggnadsföretag	7 000
	60 315
Reducering på grund av överplanering	−4 635
Summa	*55 680*

1. Behovet av utbyggnad för utbildningsverksamheten vid F 18 har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 337). Den totala investeringskostnaden för utbyggnaden beräknas till 21,7 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

2, 3, 4, 5 och 7. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att utföra nybyggnad av kontrolltorn och värmecentral vid F 21, nyanläggning av distributionsledningar m. m. för värme vid F 1, om- och tillbyggnad av matinrättning m. m. vid F 14 samt nybyggnad av värmecentral vid F 16.

6. Behovet av en ny flygverkstad vid F 15 har tidigare anmälts i prop. 1972:75 (s. 339). Kungl. Maj:t uppdrog den 5 maj 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 8,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

8. För flygtrafikledningstjänsten vid F 1 behövs lokaler för en central för terminalområdeskontroll. Kostnaderna beräknas preliminärt till 600 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

9, 13, 18. Efter utredning om det framtida behovet för drivmedelsförsörjningen med anledning av att system 37 införs har chefen för flygvapnet uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att vidta åtgärder för att bygga ut drivmedelsanläggningar för flygdrivmedel vid bl. a. F 7, F 15 och F 21. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för sådana anläggningar. Kostnaderna har uppskattats till 3,7 milj. kr. för anläggningen vid F 7, 4,7 milj. kr. för anläggningen vid F 15 samt till 1 650 000 kr. för anläggningen vid F 21 enligt prisläget den 1 februari 1972.

10. Vid F 7 uppförs en ny tillsynsverkstad. Byggnaden innehåller fyra

tillsynsplatser men projekterades i avvaktan på beslut om flygvapnets fredsorganisation så att den kan utökas med två platser. Chefen för flygvapnet har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att vidta åtgärder för en sådan utbyggnad. Kostnaderna har preliminärt beräknats till 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

11, 16. Vid F 10 och F 17 behövs nya ställverk samt omläggning av eldistributionsnäten. Elkraftsbehovet vid flottiljernas olika byggnader har flerdubblats sedan etablissementen uppfördes i början av 1940-talet. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för arbetena vid F 17. Kostnaderna har beräknats till 3,3 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972. För arbetena vid F 10 beräknas kostnaderna preliminärt till 2 milj. kr. enligt samma prisläge.

12. Vid F 10 behöver en ny personal- och verkstadsbyggnad uppföras. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 500 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

14. Behovet av om- och tillbyggnad av flygverkstad vid F 16 har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 339). Kungl. Maj:t uppdrog den 29 oktober 1971 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. På grund av ändrade planer avser fortifikationsförvaltningen att komma in med nytt förslag till byggnadsprogram. F. n. beräknas kostnaderna för byggnadsföretaget till 8,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

15. Behovet av en ny simulatorbyggnad vid F 17 har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 339). Kungl. Maj:t uppdrog den 14 januari 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2,2 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

17. Vid F 21 behövs ett nytt intendentur- och sjukvårdsmaterielförråd. Kungl. Maj:t uppdrog den 14 januari 1972 åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Sådana handlingar har sedermera redovisats. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 230 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

19. För tekniska försörjningsanordningar behövs 4,5 milj. kr. Medlen avses främst för avloppsreningsanläggningar m. m. samt för komplettering av distributionsnät för el, värme och vatten vid förbanden.

20. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 7 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Chefen för flygvapnet har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 89 180 000 kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 88 180 000 kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medels-

förbrukningen beräknas 1,5 milj. kr. för markanskaffning, 32 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 54 680 000 kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingar och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt med hänsyn till pågående översyn av försvarets fredsorganisation eller av andra skäl inte anses böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
A. Markanskaffning							
Befästningars delfond							
Delprogram 3.1							
1. Mark för strilanläggningar m. m.	–	400	–	200	200	–	–
Delprogram 3.7							
2. Mark för krigsflygfält samt diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	1 000	–	500	500	–	–
Kasernbyggnaders delfond							
Delprogram 3.99							
3. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	1 800	–	800	1 000	–	–
Summa A	–	*3 200*	–	*1 500*	*1 700*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–200	–200	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*1 300*	*1 500*	–	–
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
I. Befästningar							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 3.1							
1. Radiolänkstationer och utpunkter	11 677	10 430	7 714	2 716	–	–	–
2. Radiostationer	1 659	1 725	951	774	–	–	–
3. Stridsledningsradaranläggningar 66	9 805	10 040	6 726	3 314	–	–	–
4. Stridsledningsradaranläggningar 65	7 745	8 545	6 004	2 541	–	–	–

Objekt	Kostnadsram 1971-02-01	Kostnadsram 1972-02-01	Medelsförbrukning Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
5. Luftbevakningstorn	500	500	265	235	–	–	–
6. Långvågssändare	592	600	405	195	–	–	–
7. Luftförsvarscentral	20 580	2 300	1 030	1 270	–	–	–
8. Smärre objekt	1 520	1 520	1 359	161	–	–	–
Delprogram 3.7							
9. Betongförråd för ammunition	1 325	2 105	675	1 430	–	–	–
Delprogram 3.99							
10. Terminalradaranläggningar PS 810	7 857	8 140	4 749	3 191	200	–	–
11. Smärre objekt	280	280	191	89	–	–	–
Summa a	*63 540*	*46 185*	*30 069*	*15 916*	*200*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 3.1							
12. Radiolänkstationer och utpunkter	2 500	3 355	–	2 055	1 300	–	–
13. Stridsledningsradaranläggning 65	2 340	2 570	–	2 100	470	–	–
14. Luftbevakningstorn	700	700	–	700	–	–	–
15. Smärre objekt	500	500	–	500	–	–	–
Delprogram 3.7							
16. Betongförråd för ammunition	–	3 575	–	3 200	375	–	–
17. Splitterskydd på flygbaser	200	200	–	200	–	–	–
18. Smärre objekt	2 200	2 200	–	2 200	–	–	–
Delprogram 3.99							
19. Terminalradaranläggningar PS 810	2 056	2 250	–	1 500	750	–	–
Summa b	*10 496*	*15 350*	–	*12 455*	*2 895*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 3.1							
20. Radiolänkstationer och utpunkter	–	2 770	–	–	1 200	–	–
21. Luftbevakningstorn	–	700	–	–	700	–	–
22. Stridsledningsradaranläggningar 65 (kompl. åtgärder)	–	300	–	–	300	–	–
23. Smärre objekt	–	600	–	–	600	–	–
Delprogram 3.7							
24. Betongförråd för ammunition	–	1 500	–	–	1 500	–	–
25. Splitterskydd på flygbaser	–	1 300	–	–	1 300	–	–
26. Kommandocentraler	–	1 550	–	–	1 200	–	–
27. Smärre objekt	–	1 000	–	–	1 000	–	–

Objekt	Kostnadsram 1971-02-01	Kostnadsram 1972-02-01	Medelsförbrukning Faktisk t.o.m. 1971/72	Medelsförbrukning Beräknad för 1972/73	Medelsförbrukning Beräknad för 1973/74	Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
Delprogram 3.99							
28. Terminalradaranläggningar PS 810	–	2 325	–	–	1 500	–	–
Summa c	–	*12 045*	–	–	*9 300*	–	–
Summa B I (a–c)	*74 036*	*73 580*	*30 069*	*28 371*	*12 395*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–1 671	–895	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*26 700*	*11 500*	–	–
II. Flygfält m.m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 3.7							
1. Utbyggnad av nya flygbaser	30 600	30 000	16 500	7 400	5 100	70-06	74-10
2. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	1 250	1 300	–	1 300	–	72-02	73-07
3. Lagringsanläggningar för tjära	1 700	1 780	770	550	460	69-07	74-06
4. Baracker	1 620	1 650	950	700	–	70-09	73-07
5. Maskeringsanläggningar	2 200	2 200	2 000	200	–	70-07	72-10
6. Elinstallationer i fälthangarer	1 450	1 550	650	500	400	70-09	73-08
7. Komplettering av flygbaser för anpassning till fpl 37	2 450	2 650	1 800	850	–	72-02	73-06
8. El- och teleanläggningar	10 280	10 770	6 250	4 520	–	–	–
9. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	900	900	450	450	–	–	–
Summa a	*52 450*	*52 800*	*29 370*	*16 470*	*5 960*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 3.7							
10. Utbyggnad av nya flygbaser	7 100	2 900	–	1 900	300	72-08	75-06
11. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	3 650	3 550	–	3 550	–	72-10	73-10
12. Lagringsanläggningar för drivmedel	2 000	2 000	–	2 000	–	72-07	73-06
13. Reservvägbaser	1 160	1 210	–	910	300	72-10	73-10
14. Maskeringsanläggningar	300	300	–	300	–	72-07	73-06
15. Uppställningsplatser för flytsyreanläggningar	980	1 080	–	580	500	72-07	74-06
16. Kompletteringsarbeten för anpassning till fpl 37	3 750	3 850	–	2 600	1 250	72-08	73-10
17. Nybyggnad av ett bakre klargöringsområde för Sk 60	800	1 200	–	400	800	73-07	73-10
18. El- och teleanläggningar	8 305	8 830	–	3 970	4 860	–	–
Summa b	*28 045*	*24 920*	–	*16 210*	*8 010*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 3.7							
19. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	–	6 350	–	–	3 300	73-07	75-06

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
20. Lagringsanläggningar för drivmedel	–	1 500	–	–	1 500	73-07	74-06
21. Komplettering av flygbaser för anpassning till fpl 37	–	1 780	–	–	1 280	73-07	74-09
22. Hangarplattor	–	4 000	–	–	2 000	73-07	75-06
23. Smärre objekt	–	950	–	–	500	73-07	75-06
24. El- och teleanläggningar	–	5 940	–	–	1 040	–	–
Summa c	–	*20 520*	–	–	*9 620*	–	–
Summa B II (a–c)	*80 495*	*98 240*	*29 370*	*32 680*	*23 590*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–4 100	–3 090	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*28 580*	*20 500*	–	–
Summa B I–B II	*154 531*	*171 820*	*59 439*	*61 051*	*35 985*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–5 771	–3 985	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*55 280*	*32 000*	–	–
C. Anskaffning av kaserner m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 3.99							
1. F 4. Nybyggnad av hangar	12 060	12 060	11 726	334	–	70-10	72-10
2. F 4. Nybyggnad av avloppspumpstation m. m.	800	600	454	146	–	71-11	72-09
3. F 4. Nybyggnad av simulatorbyggnad m. m.	1 800	1 800	1 400	400	–	71-10	72-11
4. F 4. Tillbyggnad för terminalområdeskontrollcentral	540	540	337	203	–	71-10	72-11
5. F 5. Om- och tillbyggnad av flygverkstad m. m.	4 780	5 300	1 335	3 965	–	72-06	73-05
6. F 7. Nybyggnad av flygverkstad	8 000	8 000	5 115	2 885	–	71-11	73-01
7. F 7. Nybyggnad av simulatorbyggnad	2 300	2 300	1 624	676	–	71-11	72-09
8. F 7. Nybyggnad av mottagningsstation	1 000	1 000	253	747	–	72-03	72-11
9. F 7. Om- och tillbyggnad av kontrolltorn	900	1 115	976	139	–	71-11	73-01
10. F 15. Nybyggnad av simulatorbyggnad	2 130	2 000	809	1 191	–	72-02	72-10
11. F 18. Nybyggnad av strilövningsanläggning	8 500	9 750	4 220	5 530	–	71-11	73-06
12. F 18. Nybyggnad för utbildningsverksamhet	20 305	21 700	1 654	8 000	10 000	71-11	74-10
13. F 21. Nybyggnad av flygverkstad (tillsynsverkstad)	5 200	5 500	4 263	237	–	71-02	72-10
14. F 21. Nybyggnad av kontrolltorn	3 500	3 800	989	2 491	320	72-06	73-08
15. F 21. Nybyggnad av avloppspumpstation	600	700	92	608	–	72-06	73-05
16. F 21. Nybyggnad av värmecentral	5 800	6 000	725	4 300	975	72-06	73-10

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
17. F 21. Nybyggnad av kasern	3 200	3 200	1 285	1 915	–	72-02	73-03
18. RFN. Nybyggnad av värmecentral	2 200	2 200	1 952	248	–	71-12	72-09
19. RFN. Nybyggnad av brandstation	950	1 000	520	480	–	72-04	73-02
20. Tillbyggnad av administrationsbyggnad för centrala flygmaterialförrådet i Arboga	1 250	1 300	971	329	–	71-12	72-11
21. Upprustning av målplatser	5 000	5 000	1 891	1 000	–	–	–
Summa a	*90 815*	*94 865*	*42 591*	*35 824*	*11 295*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 3.99							
22. F 1. Distributionsledningar m. m. för värme	1 000	1 690	–	1 000	690	72-10	73-10
23. F 6. Tillbyggnad för terminalområdeskontrollcentral	570	610	–	610	–	72-10	73-05
24. F 14. Anordnande av centralt intendentur- och tygmaterielförråd i hangar 82	–	600	–	600	–	72-10	73-02
25. F 14. Om- och tillbyggnad av matinrättning m. m.	3 400	3 650	–	1 000	2 650	73-02	74-06
26. F 15. Nybyggnad av tillsynsverkstad	6 000	8 800	–	1 250	7 250	73-01	74-06
27. F 16. Nybyggnad av värmecentral	5 200	5 600	–	3 000	2 600	72-10	74-04
28. F 16. Nybyggnad av transformatorstation m. m.	800	850	–	850	–	72-10	73-06
29. Tekniska försörjningsanordningar	3 000	1 000	–	1 000	–	–	–
30. Tekniska försörjningsanordningar	–	1 950	–	1 950	–	–	–
31. Diverse smärre byggnadsföretag	4 000	3 016	–	3 016	–	–	–
32. Diverse smärre byggnadsföretag	–	4 180	–	4 180	–	–	–
Summa b	*23 970*	*31 946*	–	*18 456*	*13 190*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 3.99							
33. F 1. Terminalområdeskontrollcentral	–	600	–	–	600	73-10	74-05
34. F 7. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	–	3 700	–	–	3 000	73-10	74-06
35. F 7. Utökning av tillsynsverkstad	–	2 000	–	–	2 000	73-10	74-06

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
36. F 10. Huvudställverk	–	2 000	–	–	2 000	73-10	74-06
37. F 10. Nybyggnad av personal- och verkstadsbyggnad	–	500	–	–	500	73-10	74-05
38. F 15. Utökning av drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	–	4 700	–	–	3 000	73-10	74-06
39. F 16. Om- och tillbyggnad av flygverkstad (tillsynsverkstad)	–	8 500	–	–	6 000	73-10	75-06
40. F 17. Nybyggnad av simulatorbyggnad	1 800	2 200	–	–	1 500	73-10	74-12
41. F 17. Om- och tillbyggnad av huvudställverk	–	3 300	–	–	2 500	73-10	74-06
42. F 21. Intendentur- och sjukvårdsmaterielförråd	–	2 230	–	–	2 230	73-10	74-06
43. F 21. Drivmedelsanläggning för flygdrivmedel	–	1 650	–	–	1 000	73-10	74-06
44. Tekniska försörjningsanordningar	–	4 500	–	–	4 500	–	–
45. Diverse smärre byggnadsföretag	–	7 000	–	–	7 000	–	–
Summa c	*1 800*	*42 880*	–	–	*35 830*	–	–
Summa C (a -c)	*116 585*	*169 691*	*42 591*	*54 280*	*60 315*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–2 000	–5 635	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*52 280*	*54 680*	–	–
Totalt A–C	*271 116*	*344 711*	*102 030*	*116 831*	*98 000*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–7 971	–9 820	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*108 860*	*88 180*	–	–

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	1 621	1972/73	108 860
Anslag för 1972/73			
riksstat	95 000	1973/74	88 180
tilläggsstat I	13 560	Beräknad behållning 1974-06-30	3 641
Anslag för 1973/74			
(förslag)	90 500		
	200 681		*200 681*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 90 500 000 kr.

III 4. Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	30 000 000[1]
1973/74	Förslag	23 000 000

[1] Därav 2 milj. kr. på tilläggsstat I.

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler, stabsplatser, förråd m. m. för gemensamma ändamål för försvaret samt markförvärv härför.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelförbrukning av 29,7 milj. kr., varav 2 milj. kr. hänför sig till objekt som har tidigarelagts av sysselsättningsskäl. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 24 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Central och högre regional ledning:	
Markanskaffning för delprogrammet	
Militärområdesstaber m. m. (40531)	440
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen	
Militärområdesstaber m. m. (40532)	15 400
Krigsorganisation för vissa staber m. m. (40632)	6 121
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammen	
Försvarsstaben (40133)	3 600
Militärområdesstaber m. m. (40533)	700
	26 261
Reducering på grund av överplanering	– 2 261
Beräknat medelsbehov	*24 000*

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 avses 400 000 kr. för markanskaffning, 19,8 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,8 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. enligt följande sammanställningar.

A. Markanskaffning

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Befästningars delfond	
Militärområdesstaber m. m.	
1. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	440
Reducering på grund av överplanering	– 40
Summa	*400*

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarsstaben	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
1. Provisorisk byggnad för stabsdator och totalförsvarets signalskyddsavdelning	2 400
2. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	600
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
3. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	600
Militärområdesstaber m. m.	
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
4. TFÖ. Nybyggnad av varmförråd	700
	4 300
Reducering på grund av överplanering	– 500
Summa	*3 800*

1. Behovet av lokaler för en dator för centrala staber och förvaltningar samt för totalförsvarets signalskyddsavdelning har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 347). Kostnaderna har beräknats till 3,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

2 och 3. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 1,2 milj. kr. för nästa budgetår.

4. Vid Östra militärområdets tygförvaltning (TFÖ) behövs ett nytt varmförråd. Kostnaderna har uppskattats till 700 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 24 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 23 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 400 000 kr. för markanskaffning, 18,8 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,8 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt anses inte böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

C. Anskaffning av kaserner m. m.

Objekt m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Försvarsstaben	
Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73	
1. Provisorisk byggnad för stabsdator och totalförsvarets signalskyddsavdelning	2 400
2. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	600
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
3. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	600
Militärområdesstaber m. m.	
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
4. TFÖ. Nybyggnad av varmförråd	700
	4 300
Reducering på grund av överplanering	– 500
Summa	*3 800*

1. Behovet av lokaler för en dator för centrala staber och förvaltningar samt för totalförsvarets signalskyddsavdelning har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 347). Kostnaderna har beräknats till 3,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

2 och 3. För diverse smärre byggnadsföretag behövs 1,2 milj. kr. för nästa budgetår.

4. Vid Östra militärområdets tygförvaltning (TFÖ) behövs ett nytt varmförråd. Kostnaderna har uppskattats till 700 000 kr. enligt prisläget den 1 februari 1972.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 24 milj. kr. Jag beräknar medelsförbrukningen till 23 milj. kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning. Av medelsförbrukningen beräknas 400 000 kr. för markanskaffning, 18,8 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 3,8 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt anses inte böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
A. Markanskaffning							
Befästningars delfond							
Delprogram 4.5							
1. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	880	–	440	440	–	–
Summa A	–	*880*	–	*440*	*440*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	– 40	– 40	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*400*	*400*	–	–
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 4.5							
1. Militärområdesförråd för drivmedel	14 682	15 275	9 633	5 642	–	–	–
2. Militärområdesförråd för ammunition	1 965	2 025	1 067	958	–	–	–
3. Smärre objekt	325	325	164	161	–	–	–
Delprogram 4.6							
4. Stabsplatser och utpunkter	42 668	43 685	28 646	13 018	2 021	–	–
5. Smärre objekt	1 060	1 060	852	208	–	–	–
6. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	–	1 000	–	500	500	–	–
Summa a	*60 700*	*63 370*	*40 362*	*20 487*	*2 521*	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 4.5							
7. Militärområdesförråd för ammunition	4 300	8 100	–	6 000	2 100	–	–
8. Militärområdesförråd för ammunition (kompletteringar)	–	630	–	630	–	–	–
9. Smärre objekt	–	600	–	600	–	–	–
Delprogram 4.6							
10. Stabsplatser och utpunkter	2 700	2 900	–	1 200	1 700	–	–
11. Smärre objekt	–	800	–	800	–	–	–
Summa b	*7 000*	*13 030*	–	*9 230*	*3 800*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 4.5							
12. Militärområdesförråd för drivmedel	8 150	12 550	–	–	9 800	–	–
13. Militärområdesförråd för ammunition	–	2 750	–	–	2 500	–	–
14. Smärre objekt	–	1 000	–	–	1 000	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
Delprogram 4.6							
15. Stabsplatser och utpunkter	–	1 280	–	–	800	–	–
16. Smärre objekt	–	1 100	–	–	1 100	–	–
Summa c	*8 150*	*18 680*	–	–	*15 200*	–	–
Summa B (a-c)	*75 850*	*95 080*	*40 362*	*29 717*	*21 521*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	– 3 217	–2 721	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*26 500*	*18 800*	–	–
C. Anskaffning av kaserner m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 4.5							
1. TFÖN. Förråd	475	510	325	185	–	71-10	72-10
Summa a	*475*	*510*	*325*	*185*	–	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 4.1							
2. Provisorisk byggnad för stabsdator och totalförsvarets signalskyddsavdelning	3 800	3 800	–	1 400	2 400	–	–
3. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delprogram	2 500	1 900	–	1 300	600	–	–
Summa b	*6 300*	*5 700*	–	*2 700*	*3 000*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 4.1							
4. Diverse smärre byggnadsföretag för samtliga delgram	–	600	–	–	600	–	–
Delprogram 4.5							
5. TFÖ. Varmförråd	–	700	–	–	700	73-10	74-04
Summa c	–	*1 300*	–	–	*1 300*	–	–
Summa C (a–c)	*6 775*	*7 510*	*325*	*2 885*	*4 300*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–85	–500	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	2 800	3 800	–	–
Totalt A–C	*82 625*	*103 470*	*40 687*	*33 042*	*26 261*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–3 342	–3 261	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*29 700*	*23 000*	–	–

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	1 267	1972/73	29 700
Anslag för 1972/73		1973/74	23 000
riksstat	28 000	Beräknad behållning 1974-06-30	1 567
tilläggsstat	2 000		
Anslag för 1973/74			
(förslag)	23 000		
	54 267		*54 267*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 23 000 000 kr.

III 5. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar

1972/73	Anslag	11 600 000[1]
1973/74	Förslag	15 000 000

[1] Därav 600 000 kr. på tilläggsstat I

Verksamheten under anslaget omfattar nybyggnad av lokaler och befästningar m. m. för gemensamma myndigheter och funktioner samt markförvärv härför.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 12,3 milj. kr., varav 600 000 kr. hänför sig till objekt som har tidigarelagts av sysselsättningsskäl. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 16 milj. kr. Betalningsmedlens fördelning på primäruppdrag framgår av följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Gemensamma myndigheter m. m.:	
Markanskaffning för delprogrammet Försvarets radioanstalt (50631)	220
Anskaffning av befästningar m. m. för delprogrammen Försvarets radioanstalt (50632)	5 010
Anskaffning av viss fortifikatorisk materiel m. m. (52432)	4 000
Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet Försvarets radioanstalt (50633)	8 000
	17 230

anskaffning, 8,2 milj. kr. för anskaffning av befästningar m. m. och 7,6 milj. kr. för anskaffning av kaserner m. m. Fortifikationsförvaltningen har redovisat huvudhandlingar för flertalet nya befästnings- och kasernobjekt som finns intagna i investeringsplanen. Om riksdagen inte har något att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av huvudhandlingarna och inom ramen för det anslag som anvisas av riksdagen besluta om de redovisade företagen skall utföras. Skulle något objekt anses inte böra utföras, bör Kungl. Maj:t vidare kunna ersätta detta med annat objekt trots att detta inte har tagits upp i investeringsplanen.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74	år-mån	år-mån
A. Markanskaffning							
Befästningars delfond							
Delprogram 5.6							
1. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	–	440	–	220	220	–	–
Summa A	–	*440*	–	*220*	*220*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–20	–20	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*200*	*200*	–	–
B. Anskaffning av befästningar m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 5.6							
1. FRA-anläggningar	250	265	5	260	–	–	–
Summa a	*250*	*265*	*5*	*260*	–	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 5.6							
2. FRA-anläggningar	4 150	4 605	–	2 995	1 610	–	–
3. Smärre objekt	200	200	–	200	–	–	–
Delprogram 5.24							
4. Truppfästningar	3 000	3 000	–	3 000	–	–	–
5. Förstöringsarbeten	200	200	–	200	–	–	–
6. Förbindelsearbeten	300	300	–	300	–	–	–
Summa b	*7 850*	*8 305*	–	*6 695*	*1 610*	–	–
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 5.6							
7. FRA-anläggningar	–	6 000	–	–	2 700	–	–
8. Smärre objekt	–	700	–	–	700	–	–
Delprogram 5.24							
9. Truppfästningar	–	3 500	–	–	3 500	–	–

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
10. Förstöringsarbeten	–	200	–	–	200	–	–
11. Förbindelsearbeten	–	300	–	–	300	–	–
Summa c	–	*10 700*	–	–	*7 400*	–	–
Summa B (a–c)	*8 100*	*19 270*	*5*	*6 955*	*9 010*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–155	–810	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*6 800*	*8 200*	–	–
C. Anskaffning av kaserner m. m.							
a. Företag påbörjade före 1972-07-01							
Delprogram 5.3							
1. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen m. fl.	59 000	59 500	52 219[1]	1 681	–	68-10	73-06
Summa a	*59 000*	*59 500*	*52 219*	*1 681*	–	–	–
b. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
Delprogram 5.4							
2. Nybyggnad av matsalsbyggnad m. m. vid försvarets materielverks provskjutningscentral i Karlsborg	1 030	1 090	–	1 090	–	72-10	73-06
3. Yttre ledningar vid försvarets materielverks provskjutningscentral i Karlsborg[2]	1 100	1 500	–	600	–	72-10	72-12
Delprogram 5.6							
4. Nybyggnad för militärsektionen m. m. vid försvarets radioanstalt	8 700	8 800	–	2 000	6 000	73-01	74-12
5. Anslutning av avloppsnätet vid försvarets radioanstalt till kommunalt avloppsnät	–	600	–	600	–	72-10	73-04
6. Byggnad för stabsändamål vid försvarets radioanstalt	–	1 300	–	500	500	72-12	73-10
7. Tekniska försörjningsanordningar vid försvarets radioanstalt	–	1 700	–	700	1 000	–	–
8. Diverse mindre byggnadsföretag för flera delprogram	500	500	–	500	–	–	–
Summa b	*11 330*	*15 490*	–	*5 990*	*7 500*	–	–

[1] Härutöver 5,6 milj. kr. under investeringsanslaget Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad

[2] Objektet påbörjat 1971/72 med AMS-medel

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
c. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
Delprogram 5.6							
9. Diverse smärre byggnadsföretag för flera delprogram	–	500	–	–	500	–	–
Summa c	–	*500*	–	–	*500*	–	–
Summa C (a–c)	*70 330*	*75 490*	*52 219*	*7 671*	*8 000*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–2 371	–400	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*5 300*	*7 600*	–	–
Totalt A–C	*78 430*	*95 200*	*52 224*	*14 846*	*17 230*	–	–
Reducering av medelsbehovet	–	–	–	–2 546	–1 230	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*12 300*	*16 000*	–	–

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	2 487	1972/73	12 300
Anslag för 1972/73		1973/74	16 000
riksstat	11 000	Beräknad behållning 1974-06-30	787
tilläggsstat I	600		
Anslag för 1973/74			
(förslag)	15 000		
	29 087		*29 087*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

III 6. Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt

1972/73	Anslag	2 700 000
1973/74	Förslag	1 000

Verksamheten under anslaget omfattar byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt.

Försvarets forskningsanstalt

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 2,7 milj. kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 4,2 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Försvarets forskningsanstalts delfond	
Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av kaserner m. m. för delprogrammet Försvarets forskningsanstalt (50533)	
Företag påbörjat före 1972-07-01	
1. Nybyggnad av laboratorium för reaktionskinetik, Ursvik	15
Företag påbörjat eller avsett att påbörjas 1972/73	
2. Nybyggnad av laboratorium för organisk kemi, Ursvik	3 685
Företag avsedda att påbörjas 1973/74	
3. Smärre objekt	500
	4 200

1. Kungl. Maj:t har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att låta bygga ett laboratorium för reaktionskinetik vid Ursvik.

2. Behovet av ett laboratorium för organisk kemi vid Ursvik har senast anmälts i prop. 1972:75 (s. 356). Kostnaderna för objektet beräknas till 7 275 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1972.

3. För smärre objekt behövs 500 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Försvarets forskningsanstalt har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 4,2 milj. kr. Av detta belopp avses 3 685 000 kr. för ett nytt laboratorium för organisk kemi i Ursvik. Med hänsyn till att delegationen för lokalisering av statlig verksamhet i sin slutrapport (SOU 1972:55) föreslagit att forskningsanstaltens funktioner i Ursvik bör omlokaliseras, är jag nu inte beredd att ta ställning till om detta laboratorium skall byggas. Jag beräknar medelsförbrukningen till 515 000 kr. och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	1971-02-01	1972-02-01	Faktisk t.o.m 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74	år-mån	år-mån
Anskaffning av anläggningar m. m.							
Delprogram 5.5							
A. Företag påbörjade före 1972-07-01							
1. Nybyggnad av verkstadsbyggnad, Sorunda	1 884	1 885	1 837	48	–	68-08	69-11
2. Nybyggnad av matsalsbyggnad, Ursvik	2 270	2 270	2 254	16	–	69-04	70-08
3. Nybyggnad av laboratorium för reaktionskinetik, Ursvik	1 810	2 030	1 975	40	15	70-11	72-03
4. Smärre objekt	655	795	795	–	–	–	–
Summa A	*6 619*	*6 980*	*6 861*	*104*	*15*	–	–
B. Företag påbörjade eller avsedda att påbörjas 1972/73							
1. Smärre objekt	159	796	–	796	–	–	–
Summa B	*159*	*796*	–	*796*	–	–	–
C. Företag avsedda att påbörjas 1973/74							
1. Smärre objekt	–	500	–	–	500	–	–
Summa C	–	*500*	–	–	*500*	–	–
Summa A–C	*6 778*	*8 276*	*6 861*	*900*	*515*	–	–
Beräknat medelsbehov	–	–	–	*900*	*515*	–	–

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	362	1972/73	900
Anslag för 1972/73	2 700	1973/74	515
Anslag för 1973/74 (förslag)	1	Beräknad behållning 1974-06-30	1 648
	3 063		*3 063*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

III 7. Anskaffning av vissa militära anläggningar

1972/73	Anslag	500 000
1973/74	Förslag	400 000

Verksamheten under anslaget omfattar anskaffning av mark i anslutning till pansarövningsfältet vid Skövde som kompensation för övningsmark som har överlåtits till Skövde kommun.

Överbefälhavaren

För budgetåret 1972/73 har beräknats en medelsförbrukning av 500 000 kr. för ifrågavarande ändamål. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 400 000 kr. enligt följande sammanställning.

Primäruppdrag m. m.	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
Kasernbyggnaders delfond	
Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål: Markanskaffning (70331)	
1. Förvärv av kompensationsmark i Skövde	400
	400

1. Frågan om anskaffning av kompensationsmark vid Skövde har tidigare anmälts i prop. 1972:75 (s. 358–359). För att fortsätta förvärv av den föreslagna kompensationsmarken föreslås att 400 000 kr. anvisas utanför det militära försvarets kostnadsram för budgetåret 1973/74. De totala kostnaderna för markförvärven beräknas till oförändrat 1,8 milj. kr.

Departementschefen

Överbefälhavaren har beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 400 000 kr. Jag har ingenting att erinra mot denna beräkning. Enligt riksdagens beslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) bör medlen anvisas utanför kostnadsramen för det militära försvaret. Förvärv av mark inom de föreslagna kompensationsområdena bör liksom hittills ske endast genom frivilliga uppgörelser med markägarna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anskaffning av vissa militära anläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kr.

IX Diverse kapitalfonder

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond

Anskaffning av datamaskiner

Försvarets rationaliseringsinstitut skall gentemot statskontoret svara för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner för försvaret. Upphandling av datamaskinutrustning m. m. för försvaret handhas av statskontoret i samråd med institutet.

För finansiering och redovisning av generellt användbar datamaskinutrustning finns statens datamaskinfond inrättad. Fonden har två delfonder, varav en för försvaret. Statskontoret förvaltar båda delfonderna. Från investeringsanslagen till fonden bestrids dels utgifter för förvärv av datamaskinutrustning, dels andra utgifter av investeringskaraktär i samband med anskaffning av utrustning, vilka är av sådan art att de bör periodiseras.

Anskaffningen av datamaskiner kan inte hänföras till visst huvud- eller delprogram utan täcker hela försvaret. Verksamheten budgeteras på ett primäruppdrag och finansieras från investeringsanslaget Anskaffning av datamaskiner.

Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen under programplaneperioden anför *försvarets rationaliseringsinstitut* bl. a. följande.

Kungl. Maj:t har i juni 1972 föreskrivit att rationaliseringsinstitutet skall lämna förslag till långsiktig inriktning av informationssystemutvecklingen i samråd med berörda myndigheter och ledningsgruppen för fortsatt utveckling av försvarets planerings- och programbudgetsystem. Med utgångspunkt i det förslag som kommer att tas fram planerar institutet en genomgripande översyn av försvarets framtida behov av datamaskinkapacitet. Resultatet av en sådan översyn kan läggas fram hösten 1974.

Behovet av datamaskintid på moderna och kraftfulla anläggningar har ökat starkt under de senaste åren. En viss stabilisering av maskintidsbehovet kan dock väntas mot slutet av programplaneperioden, när gamla anläggningar beräknas vara helt ersatta av modern utrustning.

Under perioden kommer att pågå en omfattande utveckling av nya informationssystem för stabsverksamhet och förnödenhetsförvaltning samt system som behövs för försvarets planerings- och programbudgetsystem. För att tillgodose kapacitetsbehovet främst för de två förstnämnda områdena har Kungl. Maj:t i oktober 1972 beslutat om anskaffning av två datamaskinsystem benämnda BERTIL och CECILIA. Systemen beräknas kunna levereras under januari och augusti 1974.

Utveckling av informationssystem som är generella för statsförvalt-

ningen kan komma att minska behovet av datamaskinkapacitet inom försvaret. Institutet räknar dock tills vidare med att kapacitet för exempelvis personaladministrativ verksamhet behöver anskaffas under senare delen av perioden.

Beslutade och föreslagna utflyttningar av vissa centrala försvarsmyndigheter kan komma att påverka lokaliseringen av datamaskiner. Utflyttningarna kommer också att ställa krav på effektiva kommunikationssystem.

Utvecklingen inom det datatekniska området bedöms gå mot en ökad användning av terminaler för datakommunikation. Sekretesskrav har dock hittills utgjort ett väsentligt hinder för att utveckla terminalanvändning inom försvaret. F. n. pågår emellertid ett utrednings- och utvecklingsarbete inom detta område som bedöms leda till en lösning av problemet inom en inte alltför avlägsen framtid. Behovet av terminaler kommer att öka fortlöpande i takt med att de nya förråds- och reservdelssystemen vid försvarets materielverk utvecklas och genomförs. Andra system som har redovisat behov av terminaler är bl. a. materielverkets produktionsplaneringssystem samt värnpliktsverkets inskrivnings- och personalredovisningssystem där försöksverksamhet pågår.

Chefen för armén har anmält behov av datamaskinkapacitet på lokal nivå för att förenkla de administrativa rutinerna. Rationaliseringsinstitutet har hittills planerat endast enkla terminaler för den lokala nivån. Institutet har inte tillräckligt underlag för att kunna bedöma de lokala myndigheternas behov av att utföra egna bearbetningar i datamaskin.

Behov av ett antal små datamaskiner för försvarets forskningsanstalt har redovisats till institutet. Flertalet av dessa ingår dock i olika experiment och forskningsprojekt och de bör därför inte belasta försvarets delfond. Vissa generellt användbara datamaskiner kan emellertid behöva anskaffas under perioden. Under första halvåret 1973 kommer en datamaskin benämnd SIMON att installeras för bl. a. simuleringsändamål. Anläggningen som avses utnyttjas helt genom terminaler beräknas bli utökad i takt med ökat antal anslutna terminaler.

Anskaffningsverksamheten under programplaneperioden kommer i stort att inriktas på

att tillgodose systemutvecklingens ökade krav på datamaskinkapacitet dels genom nyanskaffning, dels genom komplettering och utökning av befintliga anläggningar,

att anskaffa programutrustning,

att anskaffa terminalutrustning för myndigheter på olika nivåer i den takt som dessa kan ges en meningsfull användning i utvecklade informationssystem,

att nyanskaffa och ersätta mellanregistreringsutrustningar och annan dataregistreringsutrustning samt

att tillföra försvaret olika typer av kringutrustning.

Den av rationaliseringsinstitutet beräknade utvecklingen av anslaget

Anskaffning av datamaskiner framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73[1]	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
23 000	16 000	16 000	16 000	16 000	16 000	80 000

[1] Prisläge februari 1971

IX 1. Anskaffning av datamaskiner

1972/73	Anslag	23 000 000
1973/74	Förslag	16 000 000

Kostnader och medelsbehov

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets rationaliseringsinstitut	Dep. chefen
Anskaffning av datamaskiner (50832)	23 000 000	16 000 000	16 000 000
Summa kostnader för primäruppdraget	*23 000 000*	*16 000 000*	*16 000 000*
Summa medelsbehov (anslag)	*23 000 000*	*16 000 000*	*16 000 000*

Försvarets rationaliseringsinstitut

Anslaget bör föras upp med 16 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 15 milj. kr. inhämtas.

Det begärda anslaget är avsett för att betala datamaskinutrustning m. m. som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndigandena avser främst datamaskinutrustningar till försvarets forskningsanstalt och de myndigheter som kommer att lokaliseras till Karlstad. Behovet av datamaskinutrustning för försvarets forskningsanstalt kan komma att påverkas av beslut om försvarsforskningens framtida organisation och lokalisering.

Departementschefen

Försvarets rationaliseringsinstitut anser att systemutvecklingen inom försvaret kommer att medföra ökade krav på datamaskinkapacitet. Enligt institutet bör anskaffningsverksamheten under programplaneperioden inriktas på att tillgodose dessa krav. Jag kan i huvudsak godta den inriktning som institutet har angett.

I enlighet med försvarets rationaliseringsinstituts förslag bör bemyndi-

gande inhämtas att för nästa budgetår medge beställningar av datamaskinutrustningar till ett belopp av 15 milj. kr.

Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 16 000 000 kr.,
2. medge att datamaskinutrustning beställs till en kostnad av – utöver tidigare medgivet belopp – högst 15 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bihang 6.1

Förslag till
Lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)

Härigenom förordnas, att 6 § familjebidragsförordningen (1946:99)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

6 §[2]

Familjepenning utgår för familjemedlem som omnämnes i 3 § med högst nedanstående belopp för dag:

Kronor

1) För hustru och frånskild hustru ävensom – därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen – för annan familjemedlem, som föreståt hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år *15:–*

2) För annan familjemedlem än som avses under 1) ... 8:–

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som föreståt hans hem, utgå med högst *15* kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

(Föreslagen lydelse)

Kronor

1) För hustru och frånskild hustru ävensom – därest värnpliktig icke sammanlever med hustru eller hustrun, med vilken han sammanlever, är arbetsoförmögen – för annan familjemedlem, som föreståt hemmet åt värnpliktig med hemmavarande familjemedlem under 16 år *17:–*

2) För annan familjemedlem än som avses under 1) ... 8:–

När synnerliga skäl därtill äro må efter särskilt medgivande, enligt vad i 39 § stadgas, familjepenning för värnpliktigs moder, som föreståt hans hem, utgå med högst *17* kronor för dag, oaktat den värnpliktige icke har hemmavarande familjemedlem under 16 år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

[1] Förordningen omtryckt 1960:152. Senaste lydelse av förordningens rubrik 1962:674.
[2] Senaste lydelse 1972:333

Register

Sid.
1 Översikt
8 Programplaner för det militära försvaret och civilförsvaret
35 Ramberäkningar för budgetåret 1973/74 m. m.

DRIFTBUDGETEN

A Försvarsdepartementet m. m.

51	Försvarsdepartementet	10 700 000
51	Vissa nämnder m. m.	6 430 000
54	Kommittéer m. m.	4 000 000
54	Extra utgifter	900 000
54	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret	525 000 000
57	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret	9 600 000
		556 630 000

B Arméförband

58	Arméförband:	
64	Ledning och förbandsverksamhet	1 731 000 000
68	Materielanskaffning	536 900 000*
68	Iståndsättning av befästningar och kaserner	42 230 000
71	Forskning och utveckling	51 100 000
		2 361 230 000

C Marinförband

74	Marinförband:	
79	Ledning och förbandsverksamhet	533 700 000
82	Materielanskaffning	364 000 000*
83	Iståndsättning av befästningar och kaserner	17 500 000
85	Forskning och utveckling	29 000 000
		944 200 000

D Flygvapenförband

89	Flygvapenförband:	
94	Ledning och förbandsverksamhet	961 200 000
100	Materielanskaffning	880 128 000*
100	Iståndsättning av befästningar och kaserner	27 000 000
103	Forskning och utveckling	391 600 000*
		2 259 928 000

* Beräknat belopp

E Central och högre regional ledning

sid.		
104	Försvarsstaben	36 800 000
108	Arméstaben	30 265 000
111	Marinstaben	23 720 000
114	Flygstaben	30 800 000
116	Militärområdesstaber m. m.	120 500 000
119	Krigsorganisation för vissa staber m. m.:	
121	Ledning och förbandsverksamhet	12 380 000
122	Materielanskaffning	26 250 000
123	Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner	9 910 000
		290 625 000

F Gemensamma myndigheter och funktioner

126	Försvarets civilförvaltning	20 250 000
130	Försvarets sjukvårdsstyrelse	14 100 000*
130	Fortifikationsförvaltningen	37 810 000*
130	Försvarets materielverk	244 500 000
138	Försvarets forskningsanstalt	111 000 000*
139	Försvarets radioanstalt	58 400 000
140	Värnpliktsverket	31 800 000
143	Försvarets rationaliseringsinstitut	10 910 000
146	Försvarshögskolan	1 320 000
149	Militärhögskolan	12 265 000
152	Försvarets gymnasieskola	3 515 000
155	Intendenturförvaltningsskolan	1 075 000
157	Försvarets brevskola	1 470 000
159	Militärpsykologiska institutet	2 750 000*
160	Krigsarkivet	1 915 000
162	Militärhistoriska museer	2 390 000
165	Försvarsmedicinska forskningsdelegationen	3 400 000
167	Regionmusiken	15 220 000*
167	Frivilliga försvarsorganisationer m. m.	18 350 000
169	Insatsberedskap m. m.	31 210 000
171	Viss gemensam verksamhet	19 350 000
174	Vissa ersättningar m. m.	26 490 000
177	Försvarets hundskola	1 000
179	Anskaffning av fortifikatorisk materiel m. m.	2 840 000
181	Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner	3 100 000
		675 431 000

G Civilförsvar

184	Civilförsvar	122 210 000
		122 210 000

* Beräknat belopp

H Övrig verksamhet

sid.		
193	Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar	1 155 000
195	Beredskapsstyrka för FN-tjänst	9 000 000
197	Viss anskaffning för militära anläggningar m. m.	2 000 000
199	Flygtekniska försöksanstalten	4 000 000
203	Viss signalskyddsmateriel	1 900 000
205	Vissa teleanordningar	1 300 000
206	Hyror m. m. för vissa skyddsrumsanläggningar	2 790 000
208	Identitetsbrickor	400 000
210	Biständs- och katastrofutbildning	5 250 000
		27 795 000
	Summa för driftbudgeten	**7 238 049 000**

KAPITALBUDGETEN

II Statens allmänna fastighetsfond

214	Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	5 000 000
216	Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	3 000 000
		8 000 000

III Försvarets fastighetsfond

218	Arméförband: Anskaffning av anläggningar	88 000 000
230	Marinförband: Anskaffning av anläggningar	71 000 000
237	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar	90 500 000
250	Central och högre regional ledning: Anskaffning av anläggningar	23 000 000
255	Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar	15 000 000
260	Gemensamma myndigheter m. m.: Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt	1 000
263	Anskaffning av vissa militära anläggningar	400 000
		287 901 000

IX Diverse kapitalfonder

Statens datamaskinfond: Försvarets delfond

264	Anskaffning av datamaskiner	16 000 000
		16 000 000
	Summa för kapitalbudgeten	**311 901 000**
	Totalt för försvarsdepartementet	**7 549 950 000**

268 Förslag till Lag om ändring i familjebidragsförordningen

Socialdepartementet

ÖVERSIKT

Till socialdepartementet hör den allmänna försäkringen — sjukförsäkring, folkpensionering och ATP — stöd åt barnfamiljerna, sociala serviceåtgärder, hälso- och sjukvården, de sociala vårdområdena, vissa åtgärder för handikappade, arbetarskyddet m. m.

De förslag till utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde som läggs fram för budgetåret 1973/74 omfattar över 20 miljarder kr., varav omkring 10,6 miljarder kr. avser folkpensionerna. Detta innebär en ökning av socialhuvudtiteln med ca 3 020 milj. kr. från innevarande budgetår. Härtill kommer avgiftsfinansierade reformkostnader på omkring 900 milj. kr. om året avseende den allmänna försäkringen.

De nämnda beloppen innesluter förslag om en rad viktiga sociala reformer och ökade insatser på väsentliga områden som läggs fram i socialhuvudtiteln och i kommande propositioner till årets riksdag.

1. Arbetarskyddslagstiftningen reformeras, skyddsombuden ges ökade handlingsmöjligheter och arbetarskyddet tillförs kraftigt ökade resurser.
2. En allmän tandvårdsförsäkring genomförs.
3. Sjukpenningförsäkringen reformeras.
4. En föräldraförsäkring införs som ersätter den nuvarande moderskapsförsäkringen.
5. Rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn införs.
6. Vårdbidraget till svårt handikappade barn förbättras.
7. Barnpensionerna förbättras.
8. Folkpensionerna höjs och anslaget för statsbidrag till den sociala hemhjälpen ökas.
9. Statskommunala bostadstillägg införs även för låginkomsttagare utan barn och bostadstilläggen för vissa ensamstående med barn förbättras.
10. De statliga bidragen till daghem och fritidshem höjs.
11. Anslaget för statsbidrag till undervisning av psykiskt utvecklingsstörda ökas kraftigt.
12. Glasögon för starropererade blir bidragsberättigade.
13. Handikapporganisationerna tillförs ökade anslag.

14. Den statliga läkemedelskontrollen förstärks.

15. Hälsovårdsupplysningen får ökade anslag.

16. En ny socialkatalog med aktuell social information ges ut till alla hushåll.

Förslaget om en reformerad arbetarskyddslagstiftning med bl. a. ökade handlingsmöjligheter för skyddsombuden och om ökade resurser till utbildning för skyddsombuden kommer att läggas fram i en särskild proposition vid årets riksdag. I socialhuvudtiteln föreslås förstärkningar under nästa budgetår med över 80 nya tjänster för arbetarskyddsstyrelsen och för yrkesinspektionens verksamhet ute på arbetsplatserna. De nuvarande anslagen på ca 48 milj. kr. till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen höjs med drygt 9 milj. kr.

Den allmänna försäkringen byggs ut och reformeras i flera viktiga avseenden. Förslag om genomförande av en allmän tandvårdsförsäkring den 1 januari 1974 läggs fram för riksdagen i en särskild proposition, som också kommer att innefatta frågan om ett lagfäst ansvar för landstingen att som huvudmän för folktandvården lämna avgiftsfri tandvård för barn och ungdom. Vid samma tidpunkt genomförs en omfattande reformering av sjukpenningförsäkringen, som innebär beskattade sjukpenningförmåner med 90 % av den försäkrades arbetsinkomst upp till en viss gräns. Även denna fråga kommer att närmare redovisas i en särskild proposition.

Familjeförmånerna inom den allmänna försäkringen föreslås förbättrade på flera punkter från den 1 januari 1974. Den nuvarande moderskapsförsäkringen ersätts med en föräldraförsäkring, innefattande en garantinivå och anknuten till sjukpenningförsäkringen. I samband därmed införs också rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn m. m. De särskilda vårdbidragen för handikappade barn förbättras och anknyts till beloppsnivån för förtidspension inom folkpensioneringen. Även barnpensionerna inom folkpensioneringen förbättras och kommer därigenom att bättre stämma överens med de förmåner som utgår i form av bidragsförskott. Dessa frågor kommer likaså att närmare redovisas för riksdagen i särskild proposition.

Nya finansieringsregler för sjukförsäkringen kommer att föreslås i en särskild proposition i anslutning till dessa reformer inom den allmänna försäkringen. I socialhuvudtiteln tas upp ett preliminärt anslagsbelopp på 2 220 milj. kr. för bidrag till sjukförsäkringen under budgetåret 1973/74. Det innebär en ökning med 1 350 milj. kr.

Folkpensionsanslaget höjs med ca 1 155 milj. kr. Folkpensionens årsbelopp beräknas under loppet av år 1973 öka med omkring 750 kr. för en ensam pensionär och med ca 1 300 kr. för ett pensionärspar.

Statsbidragsanslaget till social hemhjälp åt åldringar och handikappade samt barnfamiljer räknas upp med 25 milj. kr. De särskilda insatserna för social service i glesbygder fortsätter. Anslag på socialhuvudtiteln

som avser olika direkta insatser för handikappade höjs med 40 milj. kr. Detta möjliggör bl. a. en utbyggnad av undervisningen för psykiskt utvecklingsstörda, införandet av bidragsrätt för glasögon till starropererade och ökade anslag till handikapporganisationerna.

Bostadstilläggen till barnfamiljer förbättrades väsentligt den 1 april 1972. Nu föreslås en utvidgning av de hyresanknutna bostadstilläggen så att de fr. o. m. den 1 januari 1974 omfattar även låginkomsttagare utan barn. Samtidigt genomförs förbättringar av bostadstilläggen till vissa ensamstående med barn. Reformkostnaden beräknas till ca 100 milj. kr. för helt år. Anslagsbehovet för bostadstilläggen beräknas till sammanlagt 965 milj. kr. för nästa budgetår. Nya utbetalningsregler föreslås för de hyresanknutna statskommunala bostadstilläggen, som från den 1 januari 1974 skall avräknas på hyran. Bostadstilläggens statliga grundbelopp betalas liksom nu ut till familjen.

Samhällets insatser för barnomsorg förstärks genom kraftigt höjda driftbidrag och anordningsbidrag för daghem och fritidshem. Statens kostnader för barnstugor och familjedaghem beräknas nästa budgetår öka med 100 milj. kr.

Utbyggnaden av den decentraliserade öppna sjukvården vid läkarstationer och vårdcentraler samt åldringssjukvården och psykiatrin prioriteras på hälso- och sjukvårdens område. Ökade förutsättningar för närsjukvården i form av allmänläkarvård och viss specialistvård utanför sjukhusen har skapats genom ändringar i sjukvårdslagstiftningen den 1 januari i år. Genom den ökade läkarutbildningen tillförs sjukvården under de närmaste åren ca 1 000 nya läkare om året. I samråd med landstingen som huvudmän för sjukvården håller ett nytt läkarfördelningsprogram på att upprättas.

Ökade resurser ställs till förfogande nästa budgetår för hälsovårdsupplysningen, bl. a. för en informationskampanj om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder. Socialstyrelsens läkemedelsavdelning får kraftigt ökade resurser.

Inom ungdomsvård och nykterhetsvård förstärks de öppna och frivilliga vårdformerna. Vårdarbetet grundas på en helhetssyn och den s. k. närhetsprincipen tillämpas i största möjliga utsträckning. Nya vårdformer prövas. Ungdomsvårdsskolornas anslag på driftbudgeten höjs med ca 7 milj. kr. och för nykterhetsvården beräknas en ökning med 18 milj. kr. för nästa budgetår.

Socialpolitiken har till uppgift att tillförsäkra medborgarna social trygghet och omvårdnad med allt vad detta innesluter av omfattande åtgärder inom samhälle och arbetsliv. Den är ett av de viktigaste instrumenten i en trygghetsskapande politik. Den fortgående utvecklingen av socialpolitiken är därigenom av grundläggande betydelse då det gäller att i ett föränderligt samhälle tillgodose medborgarnas sociala trygghetsbehov. Det är mot denna bakgrund som en rad förslag till viktiga

sociala reformer och ökade insatser inom socialpolitiken nu läggs fram för nästa budgetår.

För att få en fullständig bild av samhällets insatser på det sociala området bör man till socialhuvudtitelns utgifter lägga de socialpolitiska anslag som redovisas under andra huvudtitlar, de kostnader för allmän försäkring som inte belastar statsbudgeten samt landstingens och kommunernas kostnader för sjukvård och olika sociala insatser. I följande sammanställning återges de totala samhällsutgifterna för socialpolitiken under åren 1968 och 1973 (utom vad som avser arbetsmarknad och bostadsproduktion).

	Utgifter i milj. kr.		Ökning 1968—1973	
	1968	1973	milj. kr.	%
Sjukvård och sjukförsäkring	9 950	18 350	8 400	84
Åldringar och handikappade	8 000	15 850	7 850	98
Barnfamiljer	3 530	6 550	3 020	86
Övrigt	470	950	480	102
Sammanlagt	**21 950**	**41 700**	**19 750**	**90**

Under femårsperioden från år 1968 till och med år 1973 har insatserna för den sociala tryggheten räknat i fast penningvärde ökat med ca 45 %. Samhällets sammanlagda årskostnader för social omvårdnad och trygghet för medborgarna år 1973 kan beräknas till ca 42 miljarder kr. Den andel av bruttonationalprodukten som används för medborgarnas trygghet stiger från 16 % år 1968 till drygt 19 % år 1973. Under år 1974 kommer de socialpolitiska insatserna att byggas ut ytterligare bl. a. genom de tidigare nämnda reformerna.

Allmän försäkring

En utredning om utformningen av en allmän tandvårdsförsäkring har lagts fram. Försäkringen, som avses träda i kraft den 1 januari 1974, skall ingå i den allmänna sjukförsäkringen och ge ersättning med i regel 50 % av tandvårdskostnaden för alla personer fr. o. m. 17 års ålder. För barn och ungdom föreslås landstingen få ett lagfäst ansvar att lämna avgiftsfri tandvård med bidrag från försäkringen. Försäkringen avses omfatta folktandvårdens vuxentandvård och tandvård hos privatpraktiserande tandläkare som förbinder sig att tillämpa en föreslagen maximitaxa för tandbehandling. Utredningen har beräknat kostnaderna för tandvårdsförsäkringen till ca 650 milj. kr. första året. En proposition om genomförandet av en allmän tandvårdsförsäkring läggs fram vid riksdagens vårsession.

Sjukpenningutredningen har i sitt betänkande föreslagit en höjning av ersättningsnivån för sjukpenningen från den allmänna försäkringen och att sjukpenningförmånerna görs skattepliktiga. De avses också bli

pensionsgrundande för ATP. Därmed blir sjukpenningen jämförbar med sjuklön från arbetsgivaren. Förslaget innebär att sjukpenningen skall utgöra 90 % av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst upp till en årsinkomst som motsvarar 7 1/2 basbelopp, vilket f. n. betyder 54 700 kr. Reformen kommer att genomföras den 1 januari 1974. Även i denna fråga läggs fram en särskild proposition vid riksdagens vårsession.

Familjeförmånerna inom den allmänna försäkringen kommer också att från den 1 januari 1974 förbättras på flera punkter som tagits upp i familjepolitiska kommitténs slutbetänkande. Dessa reformer, som behandlas närmare under det följande familjepolitiska avsnittet, avser införandet av en föräldraförsäkring i stället för nuvarande moderskapsförsäkring, rätt till sjukpenning för förälder vid vård av sjukt barn och för fadern vid vård av barn i samband med att ytterligare barn föds i familjen samt förbättringar av vårdbidrag för handikappade barn och barnpension inom folkpensioneringen. Reformkostnaden beräknas till 275 milj. kr. om året. Samtliga dessa frågor kommer likaså att redovisas i särskild proposition vid riksdagens vårsession.

I anslutning till de omfattande reformerna avseende tandvårdsförsäkringen, sjukpenningförsäkringen och familjeförmånerna inom den allmänna försäkringen kommer i en särskild proposition att läggas fram förslag till nya finansieringsregler för sjukförsäkringen. Reglerna kommer att förenklas och göras enhetliga för hela den obligatoriska sjukförsäkringen. Statsbidrag avses utgå med en tredjedel av samtliga kostnader inom sjukförsäkringen, bl. a. med hänsyn till att sjukpenningförmånerna kommer att utgöra skattepliktig inkomst. Omkring 40 % av sjukförsäkringens totala kostnader avses finansieras genom arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift och drygt 25 % genom avgifter från de försäkrade. Detta innebär att arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen behöver höjas från 3,2 % till 3,8 % av löneunderlaget från den 1 januari 1974, vilket beräknas tillföra sjukförsäkringen ca 665 milj. kr. för helt år. Härigenom kan höjningen av de försäkrades avgifter för de väsentligt förbättrade förmåner som följer av tandvårdsförsäkringen, föräldraförsäkringen och reformeringen av sjukpenningförsäkringen begränsas till i genomsnitt ca 70 kr. per försäkrad och år eller totalt i runt tal 250 milj. kr. Det är avsikten att därvid ändra sjukförsäkringsavgiftens konstruktion så att den på ett bättre sätt än nu anpassas till den enskildes inkomstnivå. Samtidigt med de nämnda reformförslagen kommer att läggas fram förslag även beträffande ATP-avgiften för år 1974. Nuvarande avgiftsnivå på 10,5 % för ATP-avgiften kommer att bibehållas oförändrad även för år 1974 i stället för den höjning till 11 % som tidigare fastställts. Frågan om avgiftsuttaget för ATP under femårsperioden 1975—1979 kommer att prövas på grundval av ett förslag från riksförsäkringsverket som f. n. remissbehandlas.

Flera andra frågor som berör socialförsäkringen är under utredning. I pensionsålderskommittén pågår en översyn av hela det regelsystem som gäller för uttag av ålderspension från folkpensioneringen och ATP. Utredningen skall behandla såväl frågan om en allmän sänkning av pensionsåldern som frågan om en mera rörlig pensionsålder. Även de problem som hör samman med frågan om standardsäkring inom den allmänna pensioneringen skall prövas av utredningen.

Yrkesskadeförsäkringen är föremål för en genomgripande översyn. Yrkesskadeförsäkringskommittén skall utarbeta förslag till åtgärder för en bättre samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna pensioneringen. Vidare skall kommittén lägga fram förslag till utbyggnad av vissa förmåner inom yrkesskadeförsäkringen. På grundval av ett delbetänkande från kommittén läggs vid riksdagens början fram en proposition med förslag om decentralisering från riksförsäkringsverket till försäkringskassorna av handläggningen av vissa yrkesskadeärenden.

Flera utredningsuppdrag som berör socialförsäkringen har lämnats till riksförsäkringsverket och socialstyrelsen. Dessa gäller bl. a. frågan om reglerna för sjukförsäkringens ersättning vid privatläkarvård och en undersökning om invaliditetsförmånerna inom den allmänna försäkringen. På det administrativa området pågår inom riksförsäkringsverket ett omfattande utredningsarbete beträffande möjligheterna att bl. a. genom användningen av den moderna ADB-tekniken rationalisera administrationen inom den allmänna försäkringen.

På förslag av arbetsgruppen för låginkomstfrågor har en sakkunnig tillkallats för att gå igenom det socialpolitiska bidragssystemet i syfte att klarlägga eventuella brister i avseende på samordningen av olika bidragsformer. På arbetsgruppens initiativ har vidare olika former av åtgärdsinriktad uppsökande verksamhet satts igång för att inom ramen för gällande lagstiftning möjliggöra en effektivare tillämpning och ett bättre utnyttjande av de rättigheter och möjligheter som lagstiftningen ger.

I detta sammanhang bör även nämnas att socialutredningen under året kommer att lägga fram ett principbetänkande om den kommunala socialvårdens framtida målsättning och organisation.

Antalet folkpensionärer ökar fortlöpande och utgör i början av år 1973 1 483 000. Av dessa är 1 012 000 ålderspensionärer. Det ökande antalet ålderspensionärer och de vidgade möjligheterna för äldre förvärvsarbetande att erhålla förtidspension medför betydligt ökade kostnader för folkpensioneringen. Samtidigt ökar folkpensionskostnaderna kraftigt genom en ny standardhöjning av pensionerna den 1 juli 1973 och genom kompensation till pensionärerna för prisstegringar.

Folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskottet) för en ensam pensionär är i januari i år 7 446 kr. och för ett pensionärspar 11 972 kr.,

vartill kommer skattefria kommunala bostadstillägg. Den 1 juli 1973 genomförs den femte etappen av det av riksdagen antagna programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. En pensionär som inte kunnat förvärva ATP eller som har lågt ATP-belopp får därigenom vid nuvarande basbelopp en ny standardhöjning av sin folkpension med 219 kr. resp. 438 kr. om året för makar fr. o. m. den 1 juli i år. Pensionstillskotten uppgår därmed till 1 095 kr. för ensam pensionär och 2 190 kr. för pensionärspar. Härtill kommer de pensionshöjningar som genom indexreglerna automatiskt följer av förändringar i konsumentpriserna. Sammanlagt beräknas folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskotten) under år 1973 stiga med omkring 750 kr. för ensam pensionär och med ca 1 300 kr. för ett pensionärspar.

Statens sammanlagda folkpensionskostnader beräknas stiga med ca 1 155 milj. kr. under nästa budgetår. Därav avser 185 milj. kr. höjningen av pensionstillskotten till pensionärer som inte kunnat förvärva ATP eller har låga ATP-belopp. 305 milj. kr. beror på ökat antal pensionärer och 635 milj. kr. är beräknade kostnader för värdesäkring av folkpensionerna. De förut nämnda förbättringarna av barnpensionerna och vårdbidragen till handikappade barn beräknas för helt år kosta 60 milj. kr., varav 30 milj. kr. belöper på nästa budgetår.

Folkpensionsanslaget för budgetåret 1973/74 beräknas därmed uppgå till 10 560 milj. kr. Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer beräknas till ca 1 200 milj. kr. De sammanlagda folkpensionskostnaderna för nästa budgetår beräknas alltså till ca 11 750 milj. kr. ATP-utbetalningarna under samma tid beräknas till ca 2 900 milj. kr. för ca 620 000 ATP-pensionärer, varav ca 340 000 är ålderspensionärer.

I fråga om sjukförsäkringen uppkommer genom de förut nämnda reformerna en betydande kostnadsökning från den 1 januari 1974. Med tillämpning av de nya finansieringsregler som förut berörts kan statsbidraget till sjukförsäkringen för budgetåret 1973/74 beräknas till 2 220 milj. kr.

Den allmänna försäkringens samlade utgifter kan för år 1973 beräknas till ca 14 000 milj. kr. för folkpension och ATP och ca 6 500 milj. kr. för sjukförsäkringen, dvs. tillsammans i runt tal 20 500 milj. kr.

Åldringsvård

En central uppgift för socialpolitiken är att skapa trygghet för de äldre. Det åldringsvårdsprogram som antogs i mitten av 1960-talet har steg för steg förverkligats. Programmet innefattar utbyggd social hemhjälp samt förstärkningar av åldringssjukvården och en upprustning av de äldres bostäder. Det ökande antalet åldringar kräver en fortlöpande utbyggnad av vård- och serviceresurserna. Kommunernas sociala hem-

hjälp fortsätter att öka. Det statliga anslaget till hemhjälpsverksamheten höjs nästa budgetår med 25 milj. kr. till totalt 275 milj. kr. De ökade insatserna för social hemhjälp har lett till att antalet åldringar och handikappade som får hjälp i sina hem fördubblats, från ca 145 000 år 1965 till omkring 290 000 under år 1972. Under samma tid har antalet hemsamariter stigit från 23 000 till omkring 81 000. I år beräknas över 300 000 åldringar och handikappade få hjälp av hemvårdare och hemsamariter.

Försöksverksamheten med särskilda insatser för vård och service i glesbygder fortsätter. För detta ändamål beräknas 10 milj. kr.

Sjukhem för långtidssjukvård, huvudsakligen för äldre, tillhör de områden som är prioriterade inom sjukhusbyggandet. Utöver sjukhusens platser för akutvård förfogar åldringsvården nu över sammanlagt omkring 110 000 platser på sjukhem och ålderdomshem mot knappt 80 000 platser år 1965. Ett nytt system för avgifter i ålderdomshem genomfördes den 1 januari 1972. Genom en garantiregel tillförsäkras alla pensionärer i ålderdomshem en bestämd andel av pensionen och andra inkomster för egen disposition.

Upprustningen av åldringarnas bostäder fortsätter som ett viktigt led i den öppna åldringsvårdens utbyggnad. Det statliga stödet i form av räntefria förbättringslån utgår från anslag under elfte huvudtiteln. Denna långivning, som sker utöver ramarna för bostadsbyggnadsprogrammet, har sedan den började år 1964 hittills lett till upprustning av över 110 000 åldringsbostäder.

Familjepolitiska åtgärder

De familjepolitiska åtgärderna inriktas på förbättrat ekonomiskt stöd till barnfamiljerna samt utbyggd social service i form av barnstugor, familjedaghem och social hemhjälp.

Barnbidragen ger alla barnfamiljer ett grundläggande ekonomiskt tillskott som verksamt bidrar till att utjämna skillnaderna i levnadsnivå mellan barnfamiljer och familjer utan barn. Barnbidragsbeloppet höjdes den 1 januari i år från 1 200 kr. till 1 320 kr. per barn och år. Barnbidragsanslaget beräknas för budgetåret 1973/74 till 2 395 milj. kr. Barnbidraget utgår till omkring 1 miljon barnfamiljer med ca 1,8 miljoner barn. Administrationen av barnbidragen överflyttas den 1 januari 1974 från kommunerna till försäkringskassorna.

De inkomstprövade bostadstilläggen utgör ett viktigt komplement till barnbidragen för familjer med lägre inkomster och familjer med flera barn. Över 500 000 barnfamiljer med närmare 1 miljon barn uppbär nu bostadstillägg. En betydande förbättring av bostadstilläggen, främst för familjer med många barn och familjer med höga boendekostnader, genomfördes den 1 april 1972. Bostadstilläggen byggs ut den 1 januari 1974 genom att statskommunala bostadstillägg införs även för lågin-

komsttagare utan barn. Dessa nya bostadstillägg skall täcka 80 % av den månadshyra som ligger mellan 300 kr. och 550 kr. för ensamstående och mellan 400 kr. och 650 kr. för makar. Oreducerade bidrag föreslås utgå upp till en taxerad årsinkomst på 18 000 kr. Samtidigt genomförs förbättringar av bostadstilläggen till vissa ensamstående med barn. Reformkostnaden beräknas till omkring 100 milj. kr. för helt år.

Med hänsyn till inkomstutvecklingen höjs inkomstgränsen för oreducerade bostadstillägg till barnfamiljer från en taxerad årsinkomst på 21 000 kr. till 23 000 kr. fr. o. m. den 1 januari 1974. I fråga om utbetalningen av bostadstilläggen föreslås den ändringen att de statskommunala bostadstilläggen, som är direkt knutna till hyran, från den 1 januari 1974 skall betalas ut till hyresvärden för avräkning på hyran. Bostadstilläggens statliga grundbelopp betalas liksom nu ut till familjen. En undersökning sätts igång bl. a. om möjligheterna att framdeles kunna grunda inkomstprövningen av bostadstilläggen på den sjukpenninggrundande inkomst som skall införas i samband med reformeringen av sjukpenningförsäkringen. Avsikten är att undersöka om man därigenom kan skapa ett relativt enkelt inkomstprövningssystem som avspeglar den aktuella inkomsten.

I familjepolitiska kommitténs slutbetänkande har redovisats omfattande reformförslag beträffande det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Förslag kommer att läggas fram till årets riksdag om införande av en föräldraförsäkring med en enhetlig garantinivå för alla föräldrar under en tid av sex månader i anslutning till barnets födelse. I samband därmed kommer också att föreslås rätt till sjukpenning för förälder som stannar hemma och vårdar sjukt barn och för fader som tar hand om barn i hemmet vid födseln av ytterligare barn i familjen. Vidare kommer vårdbidraget för handikappade barn att föreslås höjt och samtidigt bli beskattat och ATP-grundande för den förälder som vårdar barnet. Frågan om en förstärkning av barnpensionerna så att mer enhetliga regler skapas för barnpensioner och bidragsförskott kommer också att tas upp i det sammanhanget. Åldersgränsen för barnpensionerna inom folkpensioneringen höjs därvid från 16 år till 18 år. Dessa reformförslag, som avses träda i kraft den 1 januari 1974, beräknas innebära en kostnadsökning med ca 275 milj. kr. för helt år.

De barn vars föräldrar lever åtskilda är garanterade ett särskilt ekonomiskt grundskydd genom bidragsförskotten. Detta familjepolitiska skydd åt ensamstående med barn motsvarar 40 % av basbeloppet och uppgår vid nuvarande basbelopp till 2 916 kr. per barn och år upp till 18 års ålder. De ensamstående barnförsörjarna tillförs genom bidragsförskotten i runt tal 260 milj. kr. utöver barnbidragen. Det statliga anslaget för bidragsförskotten ökar för nästa budgetår med 25 milj. kr.

Bättre möjligheter till barnomsorg är ett väsentligt inslag i samhällets service till barnfamiljerna. En betydande höjning av statsbidragen till

barnstugor genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1972. Utbyggnaden av barnstugorna har resulterat i att antalet platser för barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar ökat från ca 23 000 år 1965 till ca 116 000 innevarande år.

Enligt en enkät till kommunerna hösten 1972 har utbyggnadstakten för daghemmen dämpats jämfört med de senaste årens successivt ökade planeringstakt. För att ge kommunerna ökade finansiella resurser att fortsätta en snabb utbyggnad på detta viktiga område föreslås att driftbidraget till daghem höjs med 1 000 kr. till 5 000 kr. per plats och år fr. o. m. den 1 juli 1973. Samtidigt höjs driftbidraget till fritidshem med 500 kr. till 2 500 kr. per plats och år. Vidare föreslås en höjning av anordningsbidraget till daghem och fritidshem med 1 000 kr. till 6 000 kr. per plats med verkan redan från den 1 januari i år. Mot bakgrund av kommunernas aktuella utbyggnadsplaner och med hänsyn till de föreslagna höjningarna av statsbidragen beräknas ca 25 000 nya platser i daghem och fritidshem bli påbörjade under innevarande och nästa budgetår.

Anslagen till statsbidrag för daghem, fritidshem och familjedaghem höjs för nästa budgetår med ca 100 milj. kr. till 452 milj. kr.

Barnstugeutredningen har i ett betänkande om förskoleverksamhetens innehåll och organisatoriska utformning bl. a. föreslagit att en allmän förskola införs för samtliga 6-åringar fr. o. m. år 1975. Utredningen föreslår också speciella insatser för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Vidare föreslås särskilda bestämmelser om upprättande av kommunala planer för förskoleverksamheten. Remissbehandlingen av utredningens betänkande har nyligen avslutats. Utredningens förslag prövas f. n. i socialdepartementet.

De av barnstugeutredningen föreslagna nya verksamhetsformerna för barn i förskoleåldern är föremål för försöksverksamhet. Utvecklingen av förskoleverksamheten i glesbygder understöds genom försöksverksamhet i ett 30-tal kommuner. Särskilda försök pågår också med språkträning för invandrarbarn i förskoleåldern.

Barnstugeutredningen kommer i sitt fortsatta arbete att behandla frågan om fritidsverksamhet för barn i skolåldern samt vissa frågor beträffande personalbehov och personalutbildning för barnstugeverksamheten.

De nämnda förslagen till familjepolitiska reformer avseende familjeförmånerna inom den allmänna försäkringen, bostadstilläggen och bidragen till barnstugorna omfattar en kostnad på ca 450 milj. kr. om året utöver de automatiska kostnadsökningar som följer av tidigare riksdagsbeslut.

Hälso- och sjukvård

Utbyggnaden av den decentraliserade öppna sjukvården vid läkarstationer och vårdcentraler samt ökade resurser för åldringssjukvården och psykiatrin har kännetecknat de senaste årens utveckling inom hälso- och sjukvården. Den sjukvårdspolitiska målsättningen är inriktad på en fortsatt sådan utveckling för att få till stånd en omstrukturering av sjukvården. Detta framstår som alltmer nödvändigt med hänsyn till sjukvårdens kostnadsutveckling.

Olika åtgärder har vidtagits för att i första hand ställa de nya sjukvårdsresurserna till förfogande för den decentraliserade öppna sjukvården. Genom viktiga ändringar i sjukvårdslagstiftningen den 1 januari i år har förutsättningar skapats för en ökad närhetsservice inom hälso- och sjukvården genom utbyggnad av allmänläkarvården och en viss specialistvård utanför sjukhusen. Den tidigare genomförda reformeringen av läkarutbildningen och den plan för fördelningen av de ökande läkarresurserna som upprättats i anslutning till reformen möjliggör en stark prioritering av den offentliga öppna läkarvården tillsammans med åldringssjukvården och psykiatrin. Den enhetliga avgiften för läkarbesök i offentlig öppen vård underlättar också en överföring av sjukvårdsefterfrågan från den slutna till den öppna vårdsektorn.

På uppdrag av socialdepartementets sjukvårdsdelegation — där sjukvårdshuvudmännen är representerade — skall socialstyrelsen utarbeta förslag till ett nytt läkarfördelningsprogram för den följande femårsperioden. Antalet läkare beräknas under denna period öka med omkring 1 000 om året.

De viktiga frågorna om sjukvårdsplaneringen behandlas också i socialdepartementets sjukvårdsdelegation. Delegationen har genom en särskild arbetsgrupp redovisat grunderna för ett system med enhetligt uppbyggda sjukvårdsplaner och som ett stöd för den fortsatta uppbyggnaden och samordningen av sjukvårdsplaneringen rapporterat resultatet av det hittills bedrivna arbetet till sjukvårdshuvudmännen.

Socialstyrelsen har samtidigt sin uppmärksamhet riktad på hur de resurser som finns tillgängliga inom sjukvården bäst skall kunna utnyttjas. Detta arbete med nivåstruktureringen inom sjukvården är av stor betydelse för att få till stånd en effektivare vårdplanering med kortare väntetider.

Inom sjukvårdens investeringsramar prioriteras byggnadsföretag som avser i första hand läkarstationer för den öppna hälso- och sjukvården och vidare sjukhem för åldringssjukvården, psykiatriska kliniker och vårdhem för psykiskt utvecklingsstörda. Investeringsramen för igångsättning av nya byggnadsföretag inom främst dessa områden av sjukvården omfattar för år 1973 en total byggnadskostnad på 500 milj. kr. Därutöver har för åren 1972—1973 beräknats en särskild investerings-

ram för vissa större sjukhusprojekt vilken omfattar en sammanlagd byggnadskostnad på 300 milj. kr. Den totala nedlagda kostnaden under år 1973 i påbörjade och planerade sjukvårdsinvesteringar beräknas uppgå till ca 1 000 milj. kr.

De förebyggande insatserna är av stor betydelse inom hälso- och sjukvården. I socialhuvudtiteln ställs ökade resurser till förfogande för socialstyrelsens insatser på hälsovårdsupplysningens område. Informationen skall bl. a. gälla kost- och motionsfrågor. Upplysningsverksamheten i narkotikafrågan tillmäts särskild betydelse. Även frågan om en effektiv upplysning om tobaken och dess skadeverkningar aktualiseras när socialstyrelsen inom kort lägger fram en utredning med förslag till åtgärder inom socialstyrelsens verksamhetsområde för att nedbringa tobakskonsumtionen. Vidare skall en upplysningskampanj om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder genomföras. Anslaget till hälsovårdsupplysning föreslås höjt med 800 000 kr. till 4,6 milj. kr. Medel ställs också till förfogande för uppföljning av tidigare genomförd hälsoundersökning av ett urval pensionärer i Stockholm.

Socialstyrelsens läkemedelsavdelning förstärks med ett tiotal tjänster för att effektivisera den statliga läkemedelskontrollen.

Den systematiska undervisningen av läkare under vidareutbildning beräknas omfatta 200 kurser nästa budgetår.

Ungdomsvårdsskolor

De senaste årens utveckling inom ungdomsvårdsskolesektorn har inneburit en medveten strävan att bygga ut den öppna vården utanför skolorna och åstadkomma en ökad samordning mellan skolornas och kommunernas verksamhet. Den öppna vårdformen innebär att eleverna är inskrivna vid ungdomsvårdsskola men bor i enskilda hem eller i speciella mindre enheter och är inordnade i ortens skol- eller arbetsliv. Sedan några år tillbaka är antalet elever i den öppna vården större än elevantalet inom skolorna. Nya vårdformer prövas. En försöksverksamhet med olika åtgärder för att förbättra undervisningen och möjligheterna till arbetsträning och arbetsprövning främst vid yrkesskolorna skall utvidgas under nästa budgetår.

Vården vid utskrivningsavdelningarna har i ökad utsträckning kunnat förläggas utanför dessa på så sätt att elever inte bara placeras i arbete i den öppna marknaden utan även får bostad utanför skolorganisationen. Eleverna har efter sådana utplaceringar kunnat fortsätta kontakten med personalen vid utskrivningsavdelningarna. Utbyggnaden av den öppna vården har medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Den nuvarande beläggningssituationen gör det möjligt att minska antalet elevavdelningar vid skolorna med en avdelning. Intagningar på grund av narkotikamissbruk är av betydande omfattning. För närmare en tredjedel av de år 1971 nyintagna pojkarna

och för närmare två tredjedelar av flickorna anges någon form av sådant missbruk som en av orsakerna till omhändertagandet. Alkoholmissbruk är intagningsorsak för omkring 30 % av de nyintagna.

En översyn av ungdomsvårdsskolestadgan har påbörjats bl. a. för att möjliggöra ett ökat hänsynstagande till närhetsfaktorn vid placering i ungdomsvårdsskola samt för att kunna tillämpa fler behandlingsalternativ vid vård såväl inom som utom skola.

Vid den översyn av socialvården som pågår inom socialutredningen prövas bl. a. frågan om huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna samt frågan om en nära anknytning till den psykiska barna- och ungdomsvården samt det allmänna skolväsendets resurser.

Anslaget för ungdomsvårdsskolorna och vården utom skola ökas för nästa budgetår med ca 7 milj. kr. till ca 99 milj. kr.

Nykterhetsvård och narkomanvård

En utbyggnad av de öppna och frivilliga vårdformerna och en minskning av tvångsåtgärderna kännetecknar den pågående utvecklingen inom nykterhetsvården. Den kommunala nykterhetsvården samordnas i allt större utsträckning med socialvården i övrigt. Inrättandet av sociala centralnämnder gör det möjligt att införa nya arbetsformer inom socialvården. Ökad samverkan eftersträvas också mellan nykterhetsvården och andra vårdområden, främst sjukvård och arbetsvård.

I ett nyligen lämnat betänkande redovisar nykterhetsvårdens anstaltsutredning sina undersökningar och ställningstaganden. Antalet personer med vilka nykterhetsnämnderna tagit befattning har successivt minskat de senaste åren. År 1971 behandlade nämnderna ca 66 000 ärenden, vilket innebär en minskning med 25 % sedan år 1961. Tvångsåtgärderna har från år 1961 till år 1971 minskat med 46 %. Samtidigt har den öppna nykterhetsvårdens resurser byggts ut kraftigt under den senaste tioårsperioden. Antalet alkoholpolikliniker har ökat från ca 60 till ca 135. Platserna vid inackorderingshem har ökat från omkring 200 år 1961 till ca 1 300 år 1972. På flera orter har anordnats övergångsbostäder som komplement till inackorderingshem. Beträffande nykterhetsvårdsanstalterna redovisas under samma tid ett väsentligt ökat platsantal vid de enskilda anstalterna, som i regel drivs av kommuner eller stiftelser, och en minskning av platsantalet vid de allmänna anstalterna.

Utredningen redovisar i sitt betänkande vissa allmänna ställningstaganden beträffande nykterhetsvården. Behandlingen av alkoholmissbrukare bör grundas på en helhetssyn. Vidare framhålls att patienterna bör beredas plats på institutioner som är belägna så nära hemorten som möjligt. Utvecklingen av de frivilliga och öppna vårdformerna bör fortsätta samtidigt som tvångsåtgärderna alltmer skjuts i bakgrunden.

Utredningen utgår i betänkandet från ett under de närmaste åren något minskat behov av vårdplatser jämfört med det senaste året. Plats-

behovet beräknas till omkring 2 500 vårdplatser, varav 350 platser vid statliga anstalter, omkring 1 150 platser vid erkända och 1 000 vid enskilda vårdanstalter. Detta innebär med utgångspunkt från platsantalet den 1 juli 1972 en minskning av platserna vid de erkända vårdanstalterna med omkring 300 och en ökning vid de enskilda med omkring 150. Förändringarna torde i huvudsak kunna genomföras under budgetåren 1973/74 och 1974/75.

För att bättre kunna tillämpa närhetsprincipen föreslår utredningen att landet indelas i sju regionala upptagningsområden, inom vilka i princip behovet av vårdplatser vid erkända och enskilda vårdanstalter skall tillgodoses.

För vissa byggnadsarbeten vid allmänna och enskilda vårdanstalter beräknas ett medelsbehov på 4,6 milj. kr. för nästa budgetår. Driftbidraget för erkända och enskilda vårdanstalter föreslås höjt med 8 kr. till 94 kr. per dag för nästa budgetår. Särskilda medel beräknas för upprustning av inventarier vid vårdanstalter. Anslaget för statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet höjs med 9 milj. kr. till 105 milj. kr. Vidare ökas statsbidragen till Länkrörelsen samt organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare. Särskilda medel beräknas för att skapa möjlighet att även lämna bidrag till andra organisationer som gör insatser för rehabilitering av narkotika- och alkoholskadade personer.

I bekämpandet av narkotikamissbruket är olika samhällsorgan verksamma. Åtgärder mot den illegala narkotikahandeln sätts in både inom landet och i internationella sammanhang. De svenska myndigheternas insatser samordnas bl. a. genom kontakter inom det av regeringen tillsatta samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruket, SBN.

Det internationella arbetet på att kontrollera de beroendeframkallande medlen är av stor betydelse. Sverige har under hösten 1972 ratificerat ändringar i 1961 års allmänna narkotikakonvention samt 1971 års konvention om psykotropa ämnen, båda utarbetade inom Förenta Nationerna och tillkomna efter svenska initiativ.

Den illegala införseln av narkotika över landets gränser är alltjämt omfattande. I tullverkets åtgärder har därför stor vikt lagts vid det internationella samarbetet. På svenskt initiativ har förutsättningar skapats för ett operativt samarbete mellan tullmyndigheterna i de europeiska länderna. Med Förbundsrepubliken Tyskland har under år 1972 slutits ett avtal om bl. a. direkt samarbete mot narkotikasmuggling. Mellan de nordiska länderna har hösten 1972 träffats överenskommelse om gemensam ledning av vissa smugglingsbekämpande aktioner.

Polisens narkotikabekämpande resurser har under år 1972 mer än tidigare satts in mot den stora, internationellt organiserade narkotikahandeln på Sverige. Insatserna har lett till omfattande beslag av främst centralstimulerande medel och cannabis. Under senare hälften av år

1972 har narkotikaspaningarna samordnats med främst den västtyska, holländska och italienska polisen.

Enligt av riksdagen antagna riktlinjer skall vården av narkotikamissbrukare ordnas inom ramen för landstingens sjukvårdande och kommunernas socialvårdande verksamhet. För vissa vårdformer — vårdcentral, behandlingshem och inackorderingshem — utgår statsbidrag. Vården av narkotikamissbrukare erbjuder flera svåra problem. På grundval av en omfattande inventering av erfarenheter och resultat av det praktiska vårdarbetet har socialstyrelsen utarbetat en vägledande information beträffande narkomanvårdens utformning som inom kort kommer att redovisas.

Under år 1972 har 5 milj. kr. ställts till förfogande för ett upplysningsarbete under en tvåårsperiod rörande alkohol- och narkotikaproblem genom folkrörelser och ungdomsorganisationer.

För nästa budgetår beräknas medelsanvisningarna öka med närmare 4 milj. kr. för statsbidrag till såväl den av samhället som den av organisationer bedrivna vården av narkotikamissbrukare.

Ytterligare 200 000 kr. tillförs FN:s narkotikafond. För socialkurativ verksamhet på vissa turistorter, främst med hänsyn till narkotikafaran, beräknas under socialstyrelsens anslag 220 000 kr.

Åtgärder för handikappade

Målsättningen för samhällets åtgärder för handikappade är att tillgodose de handikappades särskilda behov och underlätta för dem att leva med i samhället. Förverkligandet av denna målsättning är ett viktigt led i jämlikhetsarbetet. Insatserna förstärks fortlöpande och statens kostnader för olika åtgärder avseende handikappade ökar under nästa budgetår med 630 milj. kr.

Åtgärderna för handikappade sätts in på flera områden. De avser rehabilitering, bostäder, färdtjänst, hemhjälp, vårdartjänst, undervisning, arbetsmarknadsutbildning, tekniska hjälpmedel, institutionsvård samt förtidspensioner, vårdbidrag och invaliditetsersättningar inom folkpensioneringen och förtidspensioner inom ATP.

Organisationen av hjälpmedelsverksamheten har setts över och nya regler tillämpas fr. o. m. i år. Dessa innebär bl. a. att vissa förbrukningsartiklar lämnas ut genom apoteken och betalas från sjukförsäkringen. Verksamheten har även på annat sätt förenklats både för samhället och de handikappade. Det särskilda anslaget till hjälpmedel för handikappade beräknas nästa budgetår till 120 milj. kr.

Bidragsgivningen till synhjälpmedel utvidgas den 1 juli i år till att omfatta glasögon för starropererade personer. Bidragsbeloppet motsvarar omkring hälften av kostnaden för vanligen förekommande starrglasögon.

Insatserna för psykiskt utvecklingsstörda fortsätter att öka snabbt.

Statsbidragsgivningen till undervisningen har vidgats och löncbidraget omfattar numera alla skolledar- och lärartjänster. Försöksverksamheten med undervisning för vuxna gravt utvecklingsstörda föreslås bli ytterligare utbyggd och för ändamålet beräknas för nästa budgetår 1,3 milj. kr. Sammanlagt höjs anslaget för undervisning av psykiskt utvecklingsstörda från 89 milj. kr. till 111 milj. kr.

Ökade medel beräknas vidare med 400 000 kr. till statens arbetsklinik och med 540 000 kr. för omvårdnad åt eleverna i Ingemundskolan samt för vårdartjänst åt svårt handikappade studerande vid folkhögskolor, universitet och högskolor.

Anslaget till handikapporganisationernas allmänna verksamhet föreslås höjt med 25 % från 2 milj. kr. till 2,5 milj. kr.

Statens kostnader för det stöd som mer direkt avser handikappade beräknas för budgetåret 1973/74 till ca 3 700 milj. kr. För tio år sedan var motsvarande kostnader 500 milj. kr. Vidare kan under budgetåret 1973/74 beräknas utgå förtidspension från ATP till handikappade med 1 170 milj. kr. Utbyggnaden av det statliga stödet skapar förutsättningar att bedriva en effektiv och differentierad handikappvård. Genom den aktiva, uppsökande verksamheten i kommunerna ges också möjligheter att uppdaga och tillgodose enskilda behov i ökande utsträckning. Kommunerna och landstingen svarar även i övrigt för väsentliga insatser på handikappområdet, framför allt beträffande omvårdnad, service och rehabilitering. Handikapporganisationerna har stor betydelse både för enskilda handikappade och för utbyggnaden av samhällets insatser på handikappområdet. Handikapprörelsen samarbetar med samhällets myndigheter och organ i statens handikappråd och handikappråden i kommunerna och landstingen.

Anslagsbehovet i socialhuvudtiteln för särskilda åtgärder på handikappområdet beräknas nästa budgetår uppgå till ca 267 milj. kr. Det innebär — med beaktande av att viss sjukvårds- och hjälpmedelsverksamhet i fortsättningen finansieras på annat sätt — en ökning med ca 40 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. De kostnader under folkpensionsanslaget som avser förtidspensioner och andra förmåner för handikappade kan beräknas stiga med ca 315 milj. kr. till ca 1 965 milj. kr. På andra anslag som innefattar stöd åt handikappade, främst under utbildnings- och inrikesdepartementen för utbildning, arbetsvård och bostäder, beräknas för nästa budgetår insatserna för handikappade öka med 275 milj. kr. till ca 1 470 milj. kr. Den sammanlagda kostnadsökningen för olika åtgärder avseende handikappade uppgår därmed — som förut nämnts — till omkring 630 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Arbetarskydd och arbetstid

Arbetsmiljöfrågorna har ett starkt samband med strukturförändringarna i samhälle och näringsliv. De tekniska förändringarna medför ständigt nya risker som måste bekämpas genom ökade insatser på arbetarskyddets område. Arbetsplatserna måste så långt som möjligt göras säkra och riskfria utifrån en mera total hälsosynpunkt. De anställdas möjligheter att utöva ett direkt inflytande över arbetsmiljön på den egna arbetsplatsen måste vidgas och fördjupas.

Mot denna bakgrund pågår ett omfattande reformarbete för att skapa en bättre arbetsmiljö och för att ge de anställda ökad trygghet och ett ökat inflytande över arbetsmiljön på den egna arbetsplatsen. Kraftiga satsningar har under de senaste budgetåren gjorts för att öka arbetarskyddsstyrelsens resurser och för att intensifiera yrkesinspektionens insatser ute på arbetsplatserna. Arbetarskyddsstyrelsens verksstyrelse ombildades den 1 juli 1972. Arbetsmedicinska institutet har integrerats i arbetarskyddsstyrelsen. En översyn av yrkesskadestatistiken har satts i gång för att få en bättre och snabbare redovisning av yrkesskadefrågorna.

Ett utbyggnadsprogram för företagshälsovårdens läkarresurser och ett program för utbildning av personal för företagshälsovård håller samtidigt på att genomföras. En företagshälsovårdsdelegation med företrädare för arbetsmarknadsparterna, sjukvården, arbetarskyddet m. fl. har knutits till arbetarskyddsstyrelsen.

Genom den vid 1971 års riksdag beslutade arbetarskyddsavgiften tillförs den nyinrättade arbetarskyddsfonden årligen ca 24 milj. kr. för ökade insatser i fråga om forskning, utbildning och information inom arbetsmiljöområdet.

Arbetstiden är också en viktig arbetsmiljöfråga. Den nya arbetstidslagens bestämmelser om en successiv förkortning av veckoarbetstiden till 40 timmar har trätt i kraft fullt ut den 1 januari i år. En utredning har nyligen tillsatts med uppgift att göra en översyn av vissa regler i lagstiftningen om semester.

Arbetsmiljöutredningen har i uppdrag att göra en genomgripande översyn av arbetarskyddslagstiftningen och att pröva den offentliga tillsynsorganisationen inom arbetarskyddet. Utredningen har nyligen lämnat ett delbetänkande med förslag till ändrad lagstiftning på vissa viktiga områden och till en kraftig förstärkning av arbetarskyddets personalresurser.

När det gäller lagstiftningen om arbetarskyddet, som senare kommer att behandlas i en särskild proposition, föreslår utredningen skärpta bestämmelser i flera avseenden. Nya regler föreslås för att bredda skyddsombudens uppgifter och stärka deras ställning och handlingsmöjligheter på arbetsplatsen. Vidare föreslås en rad bestämmelser som

syftar till att vidga skyddskommittéernas uppgifter och att ge dem en central ställning inom det lokala arbetarskyddet i företagen. Utredningen föreslår också särskilda åtgärder för att tillförsäkra skyddsombuden och annan personal inom det lokala arbetarskyddet erforderlig utbildning. För bidrag till finansieringen av denna utbildning föreslår utredningen att arbetarskyddsfonden tillförs ytterligare ca 16 milj. kr. om året genom en höjning av arbetarskyddsavgiften. En utbildningsdelegation med bl. a. representanter för arbetsmarknadens parter föreslås knuten till arbetarskyddsstyrelsen.

Utredningens förslag omfattar även en prövning från arbetsmiljösynpunkt redan på planeringsstadiet när det gäller arbetslokaler m. m. Vidare behandlas frågan om ansvaret för arbetarskyddsverksamheten på arbetsställen som är gemensamma för flera arbetsgivares anställda. Utredningen föreslår också skärpta påföljdsbestämmelser i de fall förelagda skyddsåtgärder inte verkställs.

Utredningen har i sitt betänkande också behandlat den offentliga tillsynsorganisationen. Inom ramen för den organisation av arbetarskyddsstyrelsen som genomfördes förra året har utredningen lagt fram förslag till betydande förstärkningar. Vidare redovisas förslag om uppbyggnaden av en arbetsmedicinsk filial i Umeå i enlighet med tidigare beslut av riksdagen. När det gäller den regionala organisationen föreslås att all tillsynsverksamhet i princip samlas under den allmänna yrkesinspektionen och att nuvarande specialinspektioner så långt möjligt integreras i denna. Vidare föreslås en omfattande förstärkning av den allmänna yrkesinspektionens resurser och en ökning av antalet yrkesinspektionsdistrikt.

Den centrala frågan om genomförandet av en på väsentliga punkter reformerad arbetarskyddslagstiftning den 1 januari 1974 kommer att redovisas i en särskild proposition till årets riksdag. Därvid kommer också att tas upp till närmare behandling vissa frågor om yrkesinspektionens organisation liksom frågan om en höjning av arbetarskyddsavgiften för att tillföra arbetarskyddsfonden ytterligare ca 16 milj. kr. om året för utbildning av skyddsombud m. m.

För att utan dröjsmål kunna genomföra en första etapp av personalförstärkningarna för arbetarskyddet under budgetåret 1973/74 läggs förslag härom fram i statsverkspropositionen. Dessa förslag omfattar avsevärda personalförstärkningar för arbetarskyddsstyrelsen, inrättandet av en arbetsmedicinsk filial i Umeå och en kraftig utbyggnad av resurserna för yrkesinspektionens verksamhet ute på arbetsplatserna. Sammanlagt tillförs arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen 84 nya tjänster för nästa budgetår. Anslagsökningen utgör sammanlagt drygt 9 milj. kr. och anslagen till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen för nästa budgetår kommer därmed att uppgå till ca 58 milj. kr.

Internationell samverkan

Det internationella samarbetet på det socialpolitiska området är av stor omfattning. I anslagen till internationell samverkan ingår bl. a. Sveriges kostnader för deltagande i internationella arbetsorganisationen (ILO) och världshälsovårdsorganisationen (WHO). Från svensk sida har föreslagits att det internationella samarbetet i arbetsmiljöfrågorna skall tas upp vid en kommande konferens med ILO. Ett av Sverige finansierat ILO-möte rörande internationella säkerhetsföreskrifter för varvsindustrin anordnades i Göteborg i december 1972. De insatser som görs av WHO avser främst bistånd till olika länder för bekämpning av sjukdomar och för annat hälsovårdsarbete.

Socialattachéer finns i Washington, London, Bryssel och Bonn. Deras huvuduppgifter är att förse såväl myndigheter som arbetsmarknadens parter med upplysningar i socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor.

Inom ramen för det nordiska socialpolitiska samarbetet har satts igång en översyn av den nordiska konventionen om social trygghet. Med hänsyn till arbetsmiljöfrågornas ökade betydelse har vidare lagts fram förslag om upprättandet av en permanent nordisk samarbetskommitté på detta område.

Sverige innehar sedan år 1971 ordförandeposten i den europeiska familjeministerkonferensen.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom socialdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
Femte huvudtiteln			
A. Socialdepartementet m.m.	17,3	21,1	+ 3,8
B. Allmän försäkring m.m.	10 328,4	12 862,9	+2 534,5
C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m.m.	3 161,2	3 562,3	+ 401,1
D. Sociala serviceåtgärder	579,8	705,8	+ 126,0
E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m.m.	107,7	114,2	+ 6,5
F. Öppen hälso- och sjukvård	38,3	42,0	+ 3,7
G. Universitetssjukhus m.m.	598,3	663,0	+ 64,7
H. Övrig sjukhusvård m.m.	1 610,9	1 533,0[1]	— 77,9
I. Ungdomsvård m.m.	119,8	131,6	+ 11,8
J. Nykterhetsvård m.m.	214,5	232,1	+ 17,6
K. Viss rehabiliteringsverksamhet	294,6	267,3[1]	— 27,3[1]
L. Arbetarskydd m.m.	48,7	57,8	+ 9,1
M. Internationell samverkan	10,0	10,0	—
Summa för driftbudgeten	**17 129,6**	**20 203,1**	**+3 073,5**
KAPITALBUDGETEN			
Statens allmänna fastighetsfond	43,3	16,7	— 26,6
Statens utlåningsfonder	—	—	—
Fonden för låneunderstöd	51,0	28,0	— 23,0
Summa för kapitalbudgeten	**94,3**	**44,7**	**— 49,6**
Totalt för socialdepartementet	**17 224,0**	**20 247,8**	**+3 023,8**

[1] Tidigare kostnader delvis överförda till andra anslag.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom socialdepartementets verksamhetsområde, dock att de på driftbudgeten under punkterna C 1—4, D 2—6 och I 1—4 samt på kapitalbudgeten under punkterna II: 10.3 och V: 1 upptagna frågorna anmäls av statsrådet Odhnoff. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Femte huvudtiteln*

A. SOCIALDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Socialdepartementet

1971/72 Utgift	6 171 698
1972/73 Anslag	7 240 000
1973/74 Förslag	7 808 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	54	—
Övrig personal	39	—
	93	—
Anslag		
Lönekostnader	6 756 000	+540 000
Sjukvård	18 000	+ 2 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	85 000	+ 10 000
Expenser	316 000	+ 16 000
Publikationstryck	65 000	—
	7 240 000	**+568 000**

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) beslutat inrätta en ny tjänst för kansliråd i socialdepartementet. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 808 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	8 018 058	Reservation	243 813
1972/73	Anslag	7 800 000		
1973/74	Förslag	10 800 000		

Socialdepartementet gav våren 1970 ut en social informationsbroschyr, den s. k. socialkatalogen, som distribuerades till samtliga hushåll i landet. Sedan dess har viktiga förändringar genomförts på det sociala området. En ny upplaga av socialkatalogen bör därför utarbetas och distribueras till alla hushåll. För detta ändamål beräknar jag 2,5 milj. kr. under förevarande anslag. Medelsbehovet i övrigt för kommittéverksamheten m. m. under nästa budgetår beräknar jag till 8,3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 800 000 kr.

A 3. Försöksverksamhet m. m.

1971/72	Utgift	1 733 902	Reservation	1 687 398
1972/73	Anslag	2 000 000		
1973/74	Förslag	2 000 000		

Från detta anslag utgår bidrag till undersökningar, utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom socialdepartementets verksamhetsområde. Bidrag kan utgå bl. a. för prövning och utvärdering av nya metoder inom det sociala området liksom för undersökningar som tar sikte på en vidareutveckling av ett visst område, såväl när det gäller mål och metoder som organisation och resursanvändning.

Från anslaget har bidrag hittills beviljats för ett 20-tal olika projekt med anknytning dels till verksamheten inom barnstugor m. m., dels till olika frågor som är aktuella inom socialvården i allmänhet. Inom barnstugeverksamheten har bidrag från detta anslag anvisats till ett omfattande utvecklingsarbete avseende barnstugeverksamhetens utformning och innehåll samt utbyggnadsplaneringen för kommunernas insatser för

barn i förskoleåldern. Vidare har gjorts undersökningar beträffande bl. a. integrering av handikappade barn, psykolog- och kuratorsmedverkan samt formerna för samarbetet mellan föräldrar och personal inom barnstugeverksamheten.

På det sociala området i övrigt pågår med bidrag från detta anslag försöksverksamhet som syftar till att med befintliga resurser finna lämpliga samarbetsformer inom det sociala området mellan olika myndigheter och organ på det lokala planet. I anslutning till detta projekt har på initiativ av arbetsgruppen för låginkomstfrågor påbörjats två åtgärdsinriktade undersökningar. Den ena undersökningen avser att kartlägga förekomsten av att enskilda personer och familjer drabbas onödigt hårt av exekutiva åtgärder t. ex. därför att de på grund av bristande information inte ansöker om existensminimum hos lokala skattemyndigheten. Den andra undersökningen avser att klarlägga behovet av särskilda insatser för omyndigförklarade psykiskt handikappade personer för att så långt möjligt bryta den isolering som vissa lever under.

Från detta anslag har också anvisats medel för ett planerings- och utvecklingsarbete för en socialcentral i Tierp. Andra projekt berör bl. a. socialvårdens organisation, åldringsvården, vården av alkoholmissbrukare och narkotikamissbrukare, ungdomsvårdsskoleverksamheten samt fritidsverksamheten för barn och ungdom.

Den försöksverksamhet m. m. som kommit igång genom detta anslag är av stor betydelse för utvecklingen inom det sociala området. För fortsatt försöksverksamhet under nästa budgetår beräknar jag ett anslagsbelopp på 2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försöksverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1971/72	Utgift	309 793	Reservation	150 205
1972/73	Anslag	300 000		
1973/74	Förslag	450 000		

Anslaget för extra utgifter under nästa budgetår bör tas upp med 450 000 kr. Jag har därvid bl. a. räknat med att bidrag från detta anslag skall kunna utgå till Pensionärernas Riksorganisation.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kr.

B ALLMÄN FÖRSÄKRING M. M.

Förslag om flera omfattande socialförsäkringsreformer kommer att läggas fram vid årets riksdag.

1970 års utredning om tandvårdsförsäkring har haft i uppdrag att klarlägga hur en tandvårdsförsäkring närmare bör utformas. Utredningen har lagt fram förslag (SOU 1972: 81) om en allmän tandvårdsförsäkring som avses träda i kraft den 1 januari 1974. Tandvårdsförsäkringen föreslås ingå i den allmänna sjukförsäkringen och ge ersättning med i regel 50 % av tandvårdskostnaderna för alla personer fr. o. m. 17 års ålder. För yngre personer föreslås landstingen få ett lagfäst ansvar att lämna avgiftsfri tandvård. Försäkringen avses gälla både för folktandvårdens vuxentandvård och för sådana privatpraktiserande tandläkare som ansluter sig till försäkringen och därvid förbinder sig att tillämpa den maximitaxa för tandbehandlingar som föreslås införd. Kostnaderna för den föreslagna tandvårdsförsäkringen har av utredningen beräknats till ca 650 milj. kr. första året. Utredningsförslaget remissbehandlas f. n. Jag avser att i annat sammanhang förorda att proposition om genomförande av en allmän tandvårdsförsäkring läggs fram till vårsessionen vid årets riksdag.

Sjukpenningutredningen har i sitt betänkande (SOU 1972: 60) föreslagit en höjning av ersättningsnivån för sjukpenningen från den allmänna försäkringen och att sjukpenningförmånerna görs skattepliktiga. De avses även bli pensionsgrundande för ATP. Därmed blir sjukpenningen jämförbar med sjuklön från arbetsgivaren. Sjukpenningen skall enligt utredningen utgöra 90 % av den försäkrades sjukpenninggrundande arbetsinkomst upp till en årsinkomst som motsvarar 7 1/2 basbelopp, vilket f. n. innebär 54 700 kr. Avdrag för preliminär skatt skall göras av försäkringskassorna. Denna omläggning kan genomföras den 1 januari 1974. Jag avser att i annat sammanhang förorda att proposition även i denna fråga läggs fram till vårsessionen vid årets riksdag.

Familjepolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1972: 34) bl. a. föreslagit att den nuvarande moderskapsförsäkringen görs om till en föräldraförsäkring som även innefattar rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn. Dessa förmåner, som kommer att beröras närmare i inledningen till avsnitt C, förutsätts bli beskattade enligt samma regler som för övriga sjukpenningförmåner. Kostnaderna för dessa reformer be-

räknas till ca 215 milj. kr. för helt år. Kommittén föreslår också en höjning av det vårdbidrag från folkpensioneringen som utgår för svårt handikappade barn. Vårdbidraget avses samtidigt bli beskattat. Vidare föreslås en anpassning av barnpensionsförmånerna för att få bättre överensstämmelse med de förmåner som utgår i form av bidragsförskott. För dessa reformer kan kostnaderna beräknas till 60 milj. kr. om året. Avsikten är att förslag om genomförande av reformer i nämnda avseenden skall läggas fram i en särskild proposition till vårsessionen vid årets riksdag med ikraftträdande den 1 januari 1974.

De nämnda reformerna avseende tandvårdsförsäkringen, sjukpenningförsäkringen och föräldraförsäkringen beräknas medföra att sjukförsäkringens totala omslutning för år 1974 ökar med närmare 3 900 milj. kr. jämfört med år 1973. I anslutning till reformförslagen kommer att läggas fram förslag till nya finansieringsregler för sjukförsäkringen. Reglerna bör därvid förenklas och göras enhetliga för hela den obligatoriska sjukförsäkringen. När det gäller nivån för statsbidraget kommer jag, bl. a. med hänsyn till att sjukpenningförmånerna kommer att utgöra skattepliktig inkomst, att förorda att statsbidrag skall utgå med en tredjedel av samtliga kostnader som hänför sig till sjukförsäkringen. En riktpunkt bör vidare vara att ca 40 % av sjukförsäkringens kostnader täcks genom arbetsgivaravgifter, medan återstående drygt 25 % täcks genom avgifter från de försäkrade. I fråga om arbetsgivaravgiften uppnås nämnda kostnadsandel om avgiften i anslutning till genomförandet av reformförslagen den 1 januari 1974 fastställs till 3,8 % av löneunderlaget, vilket innebär en höjning med 0,6 procentenheter och beräknas tillföra försäkringen ca 665 milj. kr. för helt år. Härigenom kan höjningen av den enskildes avgifter för de väsentligt förbättrade förmåner som följer av tandvårdsförsäkringen, föräldraförsäkringen och reformeringen av sjukpenningförsäkringen begränsas till i genomsnitt ca 70 kr. per försäkrad och år eller totalt i runt tal 250 milj. kr. Sjukförsäkringsavgiftens konstruktion bör samtidigt ändras så att den på ett bättre sätt än nu anpassas till den enskildes inkomstnivå.

Avsikten är att i en särskild proposition samtidigt med de nämnda reformförslagen lägga fram förslag även beträffande ATP-avgiften för år 1974. Jag kommer därvid att förorda att nuvarande avgiftsnivå på 10,5 % för ATP-avgiften bibehålls oförändrad även för år 1974 i stället för den höjning till 11 % som tidigare fastställts. Frågan om avgiftsuttaget för ATP under den följande femårsperioden kommer att prövas på grundval av ett förslag från riksförsäkringsverket som f. n. remissbehandlas.

Samtidigt som genomförandet av de nämnda socialförsäkringsreformerna aktualiseras fortsätter utredningsarbetet avseende andra viktiga delar av den allmänna försäkringen. Jag vill här erinra om den översyn som inom pensionsålderskommittén pågår beträffande hela

det regelsystem som gäller för uttag av ålderspension från folkpensione ringen och ATP. Utredningen skall behandla såväl frågan om en allmär sänkning av pensionsåldern som frågan om en mera rörlig pensions ålder. Utredningen skall också pröva de problem som hör sammar med frågan om standardsäkring inom den allmänna pensioneringen.

Utvecklingen på socialförsäkringens område belyses av att samhällets insatser inom den allmänna försäkringen i år beräknas omfatta ca 14 000 milj. kr. för folkpensioner och ATP samt ca 6 500 milj. kr. för sjukförsäkringen, dvs. sammanlagt i runt tal 20 500 milj. kr. jämfört med ca 11 000 milj. kr. för fem år sedan.

Antalet folkpensionärer och kostnadsutvecklingen för *folkpensionerna* framgår av följande sammanställningar. Beräkningarna för åren 1973 och 1975 utgår från nuvarande lagstiftning.

Kostnadsutvecklingen beror främst på standardhöjningar av pensionerna och en anpassning av pensionsbeloppen till förändringar i penningvärdet. Den betydande kostnadsökningen beror också på den fortlöpande förändringen av befolkningsstrukturen med ett ökande antal åldring-

Antal folkpensionärer

I början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Hustru-tillägg	Änke-pension	Barn-pension	Invalid-ersättning	Summa	Kommunalt bostads-tillägg
1960	738 800	143 100	33 700	55 000	27 000	—	997 600	538 000
1965	827 200	150 600	41 700	84 400	35 900	5 200	1 145 000	580 700
1970	946 600	187 900	53 700	100 700	34 300	10 700	1 333 900	657 900
1973[1]	1 012 000	250 000	68 000	106 200	34 000	12 500	1 482 700	735 000
1975[1]	1 058 000	265 000	71 500	107 500	34 000	13 500	1 549 500	760 000
Genom-snittlig årlig ökning								
1960—1964	17 700	1 500	1 600	5 900	1 800	1 000	29 500	8 500
1965—1969	23 900	7 450	2 400	3 250	— 300	1 100	37 800	15 450
1970—1974[1]	22 300	15 400	3 550	1 350	— 50	550	43 100	20 400

[1] Beräknat

Folkpensionskostnaderna i milj. kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änke-pension, barn-pension	Övrigt	Summa	Kommunalt bostads-tillägg
1960	2 001	378	115	84	2 578	275
1965	3 146	577	345	131	4 199	449
1970	5 180	1 040	590	244	7 054	849
1971	5 905	1 350	660	310	8 225	991
1972[1]	6 480	1 550	710	350	9 090	1 075
1973[1]	7 140	1 770	765	395	10 070	1 175

[1] Beräknat

ar. Vidare har antalet personer med förtidspension ökat kraftigt under de senaste åren. Ökningen beror till stor del på de förbättrade möjligheterna som den 1 juli 1970 infördes för äldre förvärvsarbetande med tungt eller pressande arbete att få förtidspension i form av folkpension och ATP. Möjligheterna att få sådan förtidspension har utökats ytterligare fr. o. m. den 1 juli 1972. Äldre förvärvsarbetande som blir utförsäkrad från arbetslöshetsförsäkringen och inte kan få nytt arbete har nu rätt till förtidspension i omedelbar anslutning till att förmånerna från arbetslöshetsförsäkringen upphör att utgå. Detsamma gäller för den som uppburit omställningsbidrag under 21 månader.

Folkpensionens årsbelopp — inräknat pensionstillskott men frånsett kommunala bostadstillägg — är f. n. 7 446 kr. för en ensam pensionär och 11 972 kr. för ett pensionärspar. Den 1 juli 1973 genomförs den femte etappen av det år 1969 beslutade programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. En pensionär som inte kunnat förvärva ATP eller som har lågt ATP-belopp får därigenom en ny standardhöjning av sin folkpension med 219 kr. resp. 438 kr. för makar. Pensionstillskotten uppgår därmed till 1 095 kr. om året för ensam pensionär och 2 190 kr. för pensionärspar. De nämnda beloppen är beräknade på grundval av nuvarande basbelopp 7 300. Härtill kommer de pensionshöjningar som genom indexreglerna automatiskt följer av förändringar i konsumentpriserna. Sammanlagt beräknas folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskotten) under loppet av detta år öka med omkring 750 kr. för en ensam pensionär och med ca 1 300 kr. för ett pensionärspar.

Jag beräknar att statens sammanlagda folkpensionskostnader under nästa budgetår kommer att öka med 1 155 milj. kr. Därav hänför sig 185 milj. kr. till höjningen av pensionstillskotten, 305 milj. kr. beror på ett ökat antal ålders- och förtidspensionärer och 635 milj. kr. är beräknade kostnader för värdesäkringen av folkpensionerna. Jag har vidare beräknat ca 30 milj. kr. för de förbättringar av barnpensionerna och vårdbidragen till handikappade barn fr. o. m. den 1 januari 1974 som jag berört i det föregående. Anslagsbehovet för folkpensioner under budgetåret 1973/74 uppgår därmed till 10 560 milj. kr. Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärerna beräknas för samma tid till 1 200 milj. kr. De sammanlagda folkpensionskostnaderna under nästa budgetår beräknas alltså till ca 11 760 milj. kr.

Utbetalningen av *ATP-pensioner* får för varje år allt större betydelse. F. n. får ca 620 000 personer pension från ATP, varav ca 340 000 är ålderspensionärer. Såväl antalet pensionärer som utgående pensioners genomsnittsbelopp ökar kraftigt för varje år. Antalet ATP-pensionärer och kostnadsutvecklingen för ATP-utbetalningarna framgår av följande sammanställning. Beräkningarna för åren 1973 och 1975 utgår från nuvarande lagstiftning och nuvarande basbelopp 7 300 kr.

ATP:s utveckling

	Ålders-pension	Förtids-pension	Änke-pension	Barn-pension	Summa
Antal pensionärer i början av år					
1963	2 500	4 500	6 400	4 200	17 600
1965	51 300	17 600	19 600	12 700	101 200
1970	224 600	70 300	68 100	30 000	393 000
1973 (beräknat)	338 000	137 000	107 000	36 500	618 500
1975 (beräknat)	410 000	165 000	137 000	40 000	752 000
Genomsnittlig årlig ökning					
1965—1969	34 650	10 550	9 700	3 450	58 350
1970—1974	37 100	18 950	13 800	2 000	71 800
Pensionskostnader milj. kr. år					
1963	7	9	14	5	35
1965	57	47	48	16	168
1970	560	359	195	52	1 166
1973 (beräknat)	1 350	1 000	390	85	2 825
1975 (beräknat)	2 000	1 325	550	100	3 975

Avsikten är att i en särskild proposition till årets riksdag lägga fram förslag angående ATP för utländska sjömän.

Sjukförsäkringen har genomgått en kontinuerlig utveckling med betydelsefulla reformer praktiskt taget varje år sedan mitten av 1960-talet. Ersättningsnivån inom sjukpenningförsäkringen har höjts väsentligt och de tidigare karensdagarna har avskaffats. Förbättrade läkemedelsrabatter har införts och sänkt medicinkostnaderna väsentligt för den enskilde. Ett enhetligt ersättningssystem har införts för läkarvård i samhällets regi. Denna reform har fått stor sjukvårdspolitisk betydelse samtidigt som den gjort läkarvården tillgänglig för en rimlig kostnad särskilt för den som behöver mera omfattande läkarvård. Reglerna för reseersättningar har utvidgats och förenklats. Sjukförsäkringens ersättningsregler med undantag för moderskapsförsäkringen har gjorts lika för män och kvinnor.

Kostnadsutvecklingen för sjukförsäkringen framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

År	Grund-sjukpen-ning och barn-tillägg	Tilläggs-sjukpen-ning	Moder-skaps-hjälp	Läke-medel	Läkar-vård	Övriga sjuk-hjälps-utgifter	Förvalt-nings-utgifter	Summa
1960	176	424	62	86	163	150	70	1 131
1965	360	779	229	176	252	203	166	2 165
1970	567	2 095	367	516	511	422	316	4 794
1971	583	2 278	425	607	560	460	372	5 285
1972[1]	576	2 440	467	750	585	527	420	5 765
1973[1]	576	2 545	519	920	845	645	462	6 512

[1] Beräknat

Som jag nämnt kommer omfattande reformförslag avseende sjukförsäkringen att läggas fram för årets riksdag.

På *yrkesskadeförsäkringens* område pågår en genomgripande översyn av förmånsreglerna. Yrkesskadeförsäkringskommittén har i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra samordningen mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna pensioneringen samt förslag till utbyggnad av vissa förmåner inom yrkesskadeförsäkringen. Utöver kompensation för inkomstbortfall vid yrkesskada skall förslag utarbetas till en särskild ersättningsform för det handikapp i andra avseenden som skadan förorsakar.

På grundval av ett delbetänkande från yrkesskadeförsäkringskommittén har i prop. 1973: 4 lagts fram förslag om decentralisering från riksförsäkringsverket till försäkringskassorna av handläggningen av vissa yrkesskadeärenden.

På initiativ av arbetsgruppen för låginkomstfrågor har riksförsäkringsverket och försäkringskassorna startat en undersökning beträffande dem som inte är berättigade till sjukpenning utan enbart till sjukvårdsförmån. Undersökningens syfte är att få klarlagt om den försäkrades försäkringsskydd vid sjukdom är tillgodosett enligt bestämmelserna i lagen om allmän försäkring. I annat fall skall försäkringskassan vidta åtgärder i form av omplacering i sjukpenningklass eller utredning om rätt till förtidspension etc. I vissa fall kan den försäkrade vara i behov av kontakt med annat socialt organ för rehabiliteringsåtgärder eller olika slag av vård eller service.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor har också pekat på att det socialpolitiska reformarbetet kommit att täcka allt flera behovsområden genom ett efter hand alltmera utbyggt och differentierat system och att detta ställer krav på en god överblick av det socialpolitiska systemets konsekvenser beträffande rätten till sociala förmåner i olika situationer. På förslag av arbetsgruppen har mot bakgrund härav i juni 1972 tillkallats en sakkunnig med uppdrag att gå igenom det socialpolitiska bidragssystemet i syfte att klarlägga eventuella brister i avseende på samordningen av olika bidragsformer.

Flera utredningsuppdrag som berör den allmänna försäkringen har lämnats till riksförsäkringsverket och socialstyrelsen. Jag vill här nämna frågan om reglerna för sjukförsäkringens ersättning för privatläkarvård och en undersökning om invaliditetsförmånerna inom den allmänna försäkringen.

På det administrativa området pågår ett omfattande utredningsarbete inom den s. k. RAFA-utredningen angående möjligheterna att bl. a. genom användning av den moderna ADB-tekniken rationalisera administrationen inom den allmänna försäkringen. En successiv omläggning av stora delar av de administrativa rutinerna skall genomföras i anslutning till att riksförsäkringsverket tar i bruk en ny ADB-anläggning i

Sundsvall hösten 1973. Vidare pågår en utredning om överflyttning från riksförsäkringsverket till de lokala skattemyndigheterna av arbetet med arbetsgivaravgifterna till den allmänna försäkringen m. m.

B 1. Försäkringsdomstolen

1971/72	Utgift	2 367 776
1972/73	Anslag	2 615 000
1973/74	Förslag	2 795 000

Försäkringsdomstolen är högsta prövningsinstans för socialförsäkringen. Den har att pröva sådana beslut av riksförsäkringsverket, försäkringsrådet eller tillsynsmyndigheten för erkända arbetslöshetskassor, över vilka besvär anförts eller vilka underställts domstolens prövning. Domstolen utgörs f. n. av nio lagfarna och nio icke lagfarna ledamöter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försäkrings-domstolen	Departe-mentschefen
Personal			
Domare	9	—	—
Föredragande	9	—	—
Övrig personal	12	—	—
	30	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 304 000	+ 149 000	+ 164 000
Sjukvård	3 000	—	—
Reseersättningar	16 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	192 000	+ 7 000	+ 11 000
Expenser	100 000	+ 4 000	+ 4 000
	2 615 000	**+ 161 000**	**+ 180 000**

Försäkringsdomstolen

1. Löne- och prisomräkning +161 000 kr.

2. 0-alternativet skulle innebära personalminskning, t. ex. med en föredragande och ett kvalificerat biträde, och leda till en ökad väntetid för ärenden hos domstolen.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försäkringsdomstolen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 795 000 kr.

B 2. Försäkringsrådet

1971/72 Utgift	1 423 363
1972/73 Anslag	1 507 000
1973/74 Förslag	1 630 000

Försäkringsrådet har att följa yrkesskadeförsäkringens tillämpning och utveckling och utgör första besvärsinstans i yrkesskadeärenden m. m. Rådet består av minst sju ledamöter, varav två representerar arbetsgivarna och två arbetstagarna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försäkrings-rådet	Departe-mentschefen
Personal			
Domare	6	—	—
Föredragande	6	—	—
Övrig personal	7	—	—
	19	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 412 000	+ 122 200	+ 108 000
Sjukvård	2 500	—	—
Reseersättningar	1 000	—	—
Lokalkostnader	58 500	+ 13 200	+ 14 000
Expenser	33 000	+ 600	+ 1 000
Därav engångsutgifter	(1 200)	(— 1 200)	(— 1 200)
	1 507 000	**+ 136 000**	**+ 123 000**

Försäkringsrådet

1. Löne- och prisomräkning m. m. +136 000 kr.

2. 0-alternativet skulle innebära personalminskning eller begränsning av medverkan från medicinsk expertis och leda till att försäkringsrådet inte kunde fullgöra sina uppgifter på ett godtagbart sätt.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försäkringsrådet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 630 000 kr.

B 3. Riksförsäkringsverket

1971/72 Utgift	42 046 688
1972/73 Anslag	44 392 000
1973/74 Förslag	56 173 000

Riksförsäkringsverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör den allmänna försäkringen, dvs. sjukförsäkring, folkpensione-

ring och tilläggspensionering. I verkets uppgifter ingår bl. a. att utöva tillsyn över de allmänna försäkringskassorna, som är lokala organ för den allmänna försäkringen. Utbetalning av folkpension och tilläggspension sker i huvudsak genom verkets försorg. Verket bedriver vidare försäkringsverksamhet enligt lagstiftning om yrkesskadeförsäkring och krigsförsäkring för sjömän m. fl. samt handlägger ärenden om ersättning vid kroppsskada under militärtjänstgöring. I verket handläggs även ärenden angående debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter och åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet. Verket är första besvärsinstans enligt lagen om allmän försäkring. Verket är vidare redovisningscentral och har ett revisionskontor för ett antal statsmyndigheter.

Riksförsäkringsverkets styrelse utgörs av en generaldirektör och en överdirektör samt fem särskilt förordnade ledamöter. Verket är organiserat på en administrativ avdelning, en försäkringsavdelning, en besvärsavdelning, en yrkesskadeavdelning och två fristående byråer, matematisk-statistiska byrån och utredningsbyrån. Avdelningarna är organiserade på sammanlagt elva byråer och två fristående sektioner.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksförsäkringsverket	Departementschefen
Personal			
Sektionschefer och högre personal	54	+ 3	+ 3
Handläggande personal	190	+ 31	+ 17
Övrig personal	690	— 24	— 43
	934	+ **10**	— **23**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	47 370 000	+ 7 678 000	+ 5 936 000
Sjukvård	147 000	—	—
Reseersättningar	260 000	+ 380 000	+ 336 000
Därav utrikes resor	(7 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	3 585 000	+ 1 474 000	+ 1 500 000
Kostnader för drift av datamaskinanläggning m. m.	3 350 000	+ 7 919 000	+ 7 500 000
Övriga expenser	3 300 000	+ 386 000	+ 246 000
Därav engångsutgifter	(2 000)	(— 2 000)	(— 2 000)
Summa utgifter	**58 012 000**	**+17 837 000**	**+15 518 000**
Inkomster			
Försäljning av publikationer m. m.	20 000	—	—
Ersättning från allmänna pensionsfonden	13 600 000	+ 4 102 000	+ 3 737 000
Nettoutgift	**44 392 000**	**+13 735 000**	**+11 781 000**
Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida	13 000 000	+ 1 000 000	+ 1 000 000

Riksförsäkringsverket

1. Löne- och prisomräkning +4 384 000 kr.

2. 0-alternativet skulle innebära ständigt ökande ärendebalans eller begränsning av ADB-systemets fortsatta utveckling inom den allmänna försäkringen.

3. Lagbyrån behöver förstärkas med en byråsekreterare vid ombudsmannasektionen (+61 000 kr.).

4. Arbetsuppgifterna på tillsynsbyrån har till följd av bl. a. de ofta förekommande ändringarna av försäkringens regelsystem successivt ökat. Vidare tillkommer nya arbetsuppgifter om administrationen av de allmänna barnbidragen läggs på riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För nödvändig ökning av främst informations- och inspektionsverksamheten erfordras två byrådirektörer. Tillsynsbyråns läkemedelsgrupp kan minskas med en biträdestjänst. (+126 000 kr.)

5. På avgiftsbyrån behövs personalförstärkning med två amanuenser och två biträden. (+189 000 kr.)

6. Enligt beslut av riksdagen (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) skall tekniska byrån omlokaliseras till Sundsvall. Vidare skall ett nytt datamaskinsystem ersätta nuvarande ADB-anläggning. Verksamheten i Sundsvall kommer att successivt byggas upp under tiden september 1972-januari 1974. Allteftersom arbetsuppgifterna överförs till Sundsvall minskar verksamheten i Stockholm. Vissa arbetsuppgifter skall dock vara kvar i Stockholm tills vidare för att senare bl. a. kunna decentraliseras till de allmänna försäkringskassorna. F. n. är antalet tjänster vid tekniska byrån 192. För enheten i Sundsvall har fastställts ny organisation omfattande 139 tjänster. Om de allmänna barnbidragen skall utbetalas genom riksförsäkringsverket behövs ytterligare tre byråassistenter samt stansningspersonal motsvarande två årstjänster.

Den i Stockholm tills vidare kvarvarande verksamheten på tekniska byrån bör efter viss omorganisation, varvid två biträdestjänster kan bytas ut mot en tjänst som assistent, omfatta 65 tjänster. Genom den successiva anpassningen av personaluppsättningen i Sundsvall och Stockholm måste en del tjänster dubbleras under viss tid. Personalen måste dessutom utbildas för de nya datarutinerna i Sundsvall. (+2 739 000 kr.)

7. Enligt beslut av riksdagen (prop. 1967: 147, 2LU 1967: 68, rskr 1967: 401), skall riksförsäkringsverket fr. o. m. år 1974 slutligt överta de s. k. socialförsäkringsbolagens verksamhet. För ökade arbetsuppgifter på yrkesskadeavdelningen till följd härav behövs personalförstärkning fr o. m. den 1 januari 1974 med 23 tjänster, nämligen fyra byrådirektörer, fyra byråassistenter, sju assistenter, sex biträden och två expeditionsvakter. Å andra sidan kan — om det av yrkesskadeförsäkringskommittén framlagda förslaget (Ds S 1972: 3) om decentralisering till

försäkringskassorna av vissa sjukersättningsärenden genomförs — yrkesskadeavdelningens personal successivt minskas, i huvudsak fr. o. m. årsskiftet 1973/74, med sammanlagt 50 tjänster, nämligen med fyra byrådirektörer, fyra förste byråsekreterare, sex byråassistenter, tre assistenter och 33 biträden. (— 574 000 kr.)

8. Den kraftiga ökningen av antalet ärenden på besvärsavdelningen har medfört alltför långa väntetider för de försäkrade. Ytterligare en besvärsbyrå bör därför inrättas omfattande en byråchef, fyra byrådirektörer, tre förste byråsekreterare och fyra biträden. Om riksförsäkringsverkets engagemang med vissa invaliditetsförebyggande åtgärder avvecklas kan två biträdestjänster dras in. (+ 696 000 kr.)

9. För arbetet vid den vid kanslibyrån inrättade redovisningscentralen — under vilken ytterligare myndigheter skall inordnas — och de ökade arbetsuppgifter som beror på överföringen till riksförsäkringsverket av socialförsäkringsbolagens yrkesskadeverksamhet behövs förstärkning vid kanslibyrån med en byrådirektör och ett biträde. (+121 000 kr.)

10. För RAFA-utredningen behövs ökade medel för lönekostnader (+198 000 kr.).

Departementschefen

Under punkten C 1. kommer att förordas att administrationen av de allmänna barnbidragen skall föras över till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För tekniska byråns arbete med barnbidragen beräknar jag medel för tre byråassistenter och övergångsvis stansningspersonal motsvarande två årstjänster (6).

För den nya ADB-enheten som håller på att byggas upp i Sundsvall beräknar jag i enlighet med verkets förslag 7 907 000 kr. i personalkostnader inkl. erforderliga extra personalinsatser i samband med omläggningen av ADB-systemet. Den nya ADB-anläggningen i Sundsvall beräknas vara i drift hösten 1973. Personalkostnaderna för den del av tekniska byrån som tills vidare bör finnas kvar i Stockholm beräknar jag till 3 097 000 kr., varvid i enlighet med verkets förslag två biträdestjänster byts ut mot en tjänst som assistent (6).

Överföringen till riksförsäkringsverket av de s. k. socialförsäkringsbolagens återstående verksamhet den 1 januari 1974 innebär betydligt ökad arbetsbelastning på yrkesskadeavdelningen. Jag beräknar därför medel för två byrådirektörer, tre byråassistenter, fem assistenter, fyra biträden och två expeditionsvakter. I prop. 1973: 4 föreslås att handläggningen av bl. a. sjukersättningsärenden inom yrkesskadeförsäkringen flyttas över från riksförsäkringsverket till försäkringskassorna med början den 1 juli 1973. Tandskadeärendena bör decentraliseras i anslutning till att tandvårdsförsäkringen genomförs den 1 januari 1974. Därigenom beräknas yrkesskadeavdelningens personalbehov successivt minska med fem byrådirektörer, fyra förste byråsekreterare, sju byrå-

assistenter, tre assistenter och 40 biträden, eller med sammanlagt 59 tjänster. Jag har beaktat detta vid beräkningen av medelsbehovet (7).

Med hänsyn till det ökade antalet ärenden på besvärsavdelningen anser jag att ytterligare en besvärsbyrå behövs f. n. Ett göromålsförordnande som byråchef bör inrättas tills vidare. Jag beräknar medel härför och dessutom för två byrådirektörer, en förste byråsekreterare och två biträden på besvärsavdelningen. Till följd av att riksförsäkringsverkets särskilda verksamhet med vissa invaliditetsförebyggande åtgärder enligt riksdagens beslut (prop. 1972: 104, SoU 1972: 37, rskr 1972: 286) skall läggas om bör två biträdestjänster dras in (8).

I övrigt beräknar jag medel för ytterligare en förste byråsekreterare och ett biträde vid kanslibyrån (9). På tillsynsbyrån kan en biträdestjänst dras in (4). För RAFA-utredningens arbete beräknar jag sammanlagt 3,5 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 56 173 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksförsäkringsverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 56 173 000 kr.

B 4. Folkpensioner

1971/72 Utgift 8 657 984 503
1972/73 Anslag [1] 9 403 000 000
1973/74 Förslag 10 560 000 000

[1] Därav 13 000 000 kr. under anslaget Vissa invaliditetsförebyggande åtgärder m. m.

Från detta anslag bekostas folkpension i form av ålderspension, förtidspension, änkepension och barnpension samt hustrutillägg, barntillägg och invaliditetstillägg till den som uppbär ålders- eller förtidspension. Härifrån bekostas också vårdbidrag till handikappade barn samt invaliditetsersättning till handikappad över 16 år som inte uppbär folkpension. Ålderspension liksom hel förtids- eller änkepension utgår för år räknat med 90 % av fastställt basbelopp för ensam pensionär och med sammanlagt 140 % för två pensionsberättigade makar. För den som inte kunnat förvärva ATP eller som har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som innevarande budgetår utgår med 12 % av basbeloppet för en ensam pensionär och med 24 % av basbeloppet för ett pensionärspar. Basbeloppet fastställs för varje månad och har för januari 1973 fastställts till 7 300 kr.

Bestämmelserna om de nämnda folkpensionsförmånerna återfinns i lagen (1962: 381) om allmän försäkring (ändrad senast 1972: 714), lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension (ändrad senast 1970: 189) och lagen (1969: 205) om pensionstillskott (ändrad senast 1971: 276).

Riksförsäkringsverket

Vid beräkningen av folkpensionskostnaderna under budgetåret 1973/74 har riksförsäkringsverket utgått från ett uppskattat antal pensionstagare i januari 1974, vilken månad ansetts representativ för hela budgetåret. Verket har därvid gjort följande uppskattning beträffande antalet pensionärer med olika slag av pensionsförmåner.

Pensionsförmån	Antal personer Jan. 1972	Uppskattat antal personer Jan. 1973	Jan. 1974	Förändring under 1973
Huvudförmån				
Ålderspension	990 000	1 012 000	1 035 000	+ 23 000
Förtidspension	230 000	250 000	260 000	+ 10 000
Hustrutillägg	65 000	68 000	70 000	+ 2 000
Änkepension, huvudfall	86 000	90 000	93 000	+ 3 000
övergångsfall	19 000	16 200	14 000	— 2 200
Invaliditetsersättning (inkl. vårdbidrag)	12 000	12 500	13 000	+ 500
Barnpension	34 000	34 000	34 000	—
Summa pensionstagare	1 436 000	1 482 700	1 519 000	+ 36 300
Tilläggsförmån				
Invaliditetstillägg	12 300	13 000	13 500	+ 500
Barntillägg (antal barn)	13 800	15 000	15 500	+ 500

På grundval av ett basbelopp på 7 300 kr. beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 9 920 milj. kr.

För innevarande budgetår disponerar riksförsäkringsverket det särskilda anslaget Vissa invaliditetsförebyggande åtgärder m. m. Från anslaget bekostas viss behandling och vård åt enskilda personer i syfte att förebygga handikapp eller höja handikappades förmåga att reda sig själva. Fr. o. m. den 1 juli 1973 skall sådan behandling och vård bekostas av sjukvårdshuvudmännen i de fall det inte gäller sådana undersökningar och utredningar som för den allmänna försäkringens behov utförs vid riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn, Tranås och Åre. Övergångsvis till utgången av år 1974 skall visst bidrag utgå till vederbörande landsting avseende de lasarettsavdelningar i Lund, Umeå och Boden, som f. n. disponeras av riksförsäkringsverket (prop. 1972: 104, SoU 1972: 37, rskr 1972: 286).

Antalet vårdplatser på riksförsäkringsverkets tre sjukhus förväntas under nästa budgetår vara i stort sett oförändrat (600). Av dessa beräknas en fjärdedel komma att avse undersöknings- och utredningsfall för den allmänna försäkringen. Kostnaderna härför skall ersättas av statsmedel. Ökade driftkostnader medför en höjning av kostnaden per vårddag. Medelsbehovet beräknas till 13,4 milj. kr., varav 6,4 milj. kr. avser de tre sjukhusen och 7,0 milj. kr. det bidrag som övergångsvis skall utgå till de lasarettsanslutna avdelningarna. Hos verket finns f. n. ca 200

ärenden vari beslut föreligger om bidrag till tandvård eller foniatrisk behandling, men där ersättning ännu ej utbetalts. Då vården eller behandlingen i fråga ofta pågår lång tid måste verket räkna med att även under budgetåret 1973/74 kunna betala ut ersättning för detta ändamål och ett belopp av 100 000 kr. behövs för ändamålet.

Departementschefen

Den femte etappen av 1969 års program för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott genomförs den 1 juli 1973. De pensionärer som inte kunnat förvärva ATP eller som har ATP-belopp som understiger en garantinivå får då en ny standardhöjning av sin folkpension. Denna standardhöjning utgör 3 % av basbeloppet och blir 219 kr. för en ensam pensionär och 438 kr. för ett pensionärspar om man utgår från det nuvarande basbeloppet 7 300 kr. Pensionstillskotten uppgår därmed till 15 % av basbeloppet eller 1 095 kr. om året för en ensam pensionär och 2 190 kr. för ett pensionärspar räknat på nuvarande basbelopp. Kostnaden för höjningen av pensionstillskotten beräknas till 185 milj. kr. för nästa budgetår.

Härutöver kommer folkpensionen att höjas automatiskt vid förändringar i konsumentprisindex. Jag beräknar att folkpensionens årsbelopp — inkl. pensionstillskott men frånsett kommunalt bostadstillägg — under loppet av detta år kommer att öka med sammanlagt ca 750 kr. för en ensam pensionär och med omkring 1 300 kr. för ett pensionärspar.

Folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskott) är f. n. 7 446 kr. för en ensam pensionär och 11 972 kr. för ett pensionärspar. Härtill kommer kommunalt bostadstillägg som utgår till pensionärer som inte har några nämnvärda inkomster vid sidan av folkpensionen. I flertalet kommuner är bostadstillägget helt eller delvis anknutet till pensionärens faktiska bostadskostnad. Kommunalt bostadstillägg utgår f. n. till drygt 700 000 folkpensionärer, varav omkring hälften bor i kommuner där tillägget kan uppgå till 3 000 kr. eller mer per år beroende på bostadskostnad och inkomst.

Antalet personer med folkpension beräknas öka med ca 36 000 under år 1973. Huvuddelen av ökningen utgörs av ålderspensionärer. Även förtidspensionärerna beräknas öka i antal. Jag vill i detta sammanhang nämna att antalet personer med förtidspension från folkpensioneringen ökat med omkring 60 000 under åren 1970—1972. Denna kraftiga ökning är till betydande del ett resultat av de förbättrade möjligheter att få förtidspension som fr. o. m. den 1 juli 1970 införts för äldre förvärvsarbetande. Sedan de nya reglerna trätt i kraft har förtidspension hittills beviljats ca 40 000 personer i åldrarna 63—66 år.

Jag beräknar statens sammanlagda folkpensionskostnader under nästa budgetår till 10 560 milj. kr. Det innebär en ökning med 1 155 milj. kr. jämfört med anslagen för innevarande budgetår. Av denna kostnads-

ökning hänför sig 185 milj. kr. till den nya höjningen av pensionstillskotten. 305 milj. kr. beror på en större ökning av antalet ålders- och förtidspensionärer under innevarande budgetår jämfört med tidigare beräkningar samt en beräknad fortsatt ökning av antalet pensionärer under nästa budgetår. 635 milj. kr. är beräknade kostnader för värdesäkringen av folkpensionerna. Jag har vidare beräknat ca 30 milj. kr. för de förbättringar av barnpensionerna och vårdbidragen till handikappade barn fr. o. m. den 1 januari 1974 varom förslag avses föreläggas riksdagen i särskild proposition. I anslagsbeloppet ingår också 13 milj. kr. för bidrag övergångsvis för vissa vårdkostnader och för sådana undersökningar för den allmänna försäkringens behov som för innevarande budgetår bekostas från anslaget Vissa invaliditetsförebyggande åtgärder m. m. men som för nästa budgetår bör bekostas från förevarande anslag.

Kostnaderna för de olika pensionsförmånerna framgår av följande sammanställning.

Pensionsförmån	Beräknade kostnader milj. kr.	
	1973/74	Förändring jämfört med 1972/73
Ålderspension	7 452	+ 727
Förtidspension	1 860	+ 288
Hustrutillägg	307	+ 45
Änkepension, huvudfall	646	+ 63
övergångsfall	79	— 16
Invaliditetsersättning	74	+ 21
Därav vårdbidrag till barn	(56)	(+ 19)
Barnpension	82	+ 22
Invaliditetstillägg	31	+ 4
Barntillägg	16	+ 1
Vissa undersökningar m. m.	13	—
	10 560	**+ 1 155**

Kommunernas kostnader för de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer beräknas för nästa budgetår uppgå till omkring 1 200 milj. kr. Samhällets totala folkpensionskostnader under nästa budgetår kommer därmed att utgöra ca 11 760 milj. kr. Till detta belopp skall läggas ATP-utbetalningarna, som för nästa budgetår beräknas uppgå till i runt tal 2 900 milj. kr. Tillsammans kommer utbetalningarna från den allmänna pensioneringen därmed att uppgå till inemot 14 700 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Folkpensioner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 560 000 000 kr.

B 5. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar

1971/72	Utgift	15 897 003
1972/73	Anslag	18 400 000
1973/74	Förslag	20 800 000

Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna pensioner erläggs halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså kostnader för pensionsutbetalningar under kalenderåret 1973.

Riksförsäkringsverket

Pensionsutbetalningarna genom postverket fr. o. m. budgetåret 1968/69 framgår av följande sifferuppgifter.

Budgetår	Antal utbetalningar	Totalkostnad, milj. kr.	Därav på statsverket, milj. kr
1968/69	12 376 838	15,0	13,2
1969/70	12 303 633	15,5	13,3
1970/71	12 270 869	17,1	14,5
1971/72	12 474 512	19,1	15,9
1972/73 (beräknat)	12 750 000	22,5	18,3
1973/74 (»)	13 100 000	23,1	18,4

För kalenderåret 1973 har verket räknat med omkring 13,1 milj. utbetalningar genom pensionsanvisningar. Av dessa har 5,2 milj. eller i runt tal 40 % antagits komma att innefatta antingen folkpension jämte tilläggspension eller — en obetydlig andel — enbart tilläggspension.

För år 1971 utgick ersättning till postverket för utbetalning och viss ur kontrollsynpunkt erforderlig databehandling av pensionsanvisningar med sammanlagt 1: 53 kr. per utbetald anvisning. För år 1972 har ersättningen bestämts till 1: 76 kr. I fråga om pensionsanvisningar, som förutom folkpension även innefattar tilläggspension, har verket förutsatt att halva ersättningen till postverket kommer att bekostas av medel ur allmänna pensionsfonden. Riksförsäkringsverket har utifrån en oförändrad ersättning under år 1973 beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 18,4 milj. kr.

Postverket har därefter i en framställning begärt att ersättningen för pensionsutbetalningar under år 1973 skall höjas till 2: 12 kr. per utbetald pensionsanvisning.

Riksrevisionsverket har yttrat sig över postverkets framställning.

Departementschefen

Ersättningen till postverket för år 1973 bör fastställas till 1: 98 kr. per utbetald pensionsanvisning. Jag beräknar på grundval härav anslagsbehovet för nästa budgetår till 20,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 800 000 kr.

B 6. Bidrag till sjukförsäkringen

För innevarande budgetår har för bidrag till sjukförsäkringen anvisats ett förslagsanslag av 870 milj. kr.

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt föreligger flera omfattande utredningsförslag avseende sjukförsäkringen. Avsikten är att propositioner skall läggas fram till vårsessionen vid årets riksdag om genomförande av en allmän tandvårdsförsäkring, reformerad sjukpenningförsäkring samt införande av en föräldraförsäkring som även innefattar rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn. I anslutning härtill kommer att föreslås nya finansieringsregler för sjukförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1974.

Med tillämpning av de nya finansieringsregler som jag berört i inledningen till detta avsnitt kan statens bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1973/74 beräknas till ca 2 220 milj. kr. I avvaktan på särskild proposition i denna fråga bör anslaget till bidrag till sjukförsäkringen för nästa budgetår preliminärt föras upp med nämnda belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 2 220 000 000 kr.

B 7. Vissa yrkesskadeersättningar m. m.

1971/72	Utgift	1 490 616
1972/73	Anslag	1 500 000
1973/74	Förslag	1 500 000

Från anslaget bekostas tillägg på vissa äldre livräntor samt ersättning i anledning av skadefall, där ersättning på grund av speciella författningar eller särskilda beslut helt eller delvis utgår av statsmedel.

Riksförsäkringsverket

Anslagsbelastningen för budgetåret 1971/72 uppgick vid ett genomsnittligt basbelopp på ca 7 000 kr. till 1 490 000 kr. Av medelsförbrukningen är ca 620 000 kr. att hänföra till uppräkning och värdesäkring av vissa äldre livränteförmåner, utgående från yrkesskadeförsäkrings- resp. fiskarförsäkringsfonden. Anslaget har vidare belastats med ca 870 000 kr. för ersättningar enligt vissa särskilda författningar, exempelvis yrkesskadeersättningar åt intagna på anstalt m. fl. samt ersättningar i anledning av skada ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret eller vid brandsläckning.

För budgetåret 1973/74 beräknas medelsbehovet för uppräkning av äldre livräntor till 560 000 kr. och för ersättningar enligt särskilda författningar till 920 000 kr. eller tillsammans avrundat 1,5 milj. kr.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot riksförsäkringsverkets anslagsberäkning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa yrkesskadeersättningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

C EKONOMISKT STÖD ÅT BARNFAMILJER M. M.

Samhällets direkta ekonomiska stöd åt barnfamiljerna utgörs främst av allmänna barnbidrag, bostadstillägg, bidragsförskott, bosättningslån samt moderskapsförsäkring, vårdbidrag till handikappade barn och barnpensioner inom den allmänna försäkringen.

Familjepolitiska kommittén har haft i uppdrag att göra en översyn av hela det direkta ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Kommittén har i sitt slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972: 34) lagt fram ett omfattande program för utbyggnad av familjestödet avsett att genomföras under en period av tre år. Bland kommitténs förslag märks att moderskapsförsäkringen föreslås ändrad till en föräldraförsäkring med en garantinivå på 20 kr. per dag oberoende av sjukpenningklass och med frihet för föräldrarna att med vissa begränsningar själva avgöra vem av dem som skall vara hemma hos barnet. Föräldraförsäkringen föreslås även innefatta rätt till sjukpenning visst antal dagar för förälder som stannar hemma för att ta hand om sjukt barn samt ett förstärkt och beskattat vårdbidrag till föräldrar med svårt handikappade barn. Barnpensionerna från folkpensioneringen föreslås höjda till en garantinivå på 40 % av basbeloppet med avräkning mot ATP-pension och änkepension, samtidigt som åldersgränsen föreslås höjd från 16 år till 18 år, varigenom större samstämmighet med reglerna om bidragsförskott uppnås. Kommittén föreslår ytterligare regeländringar bl. a. rörande bidragsförskott och invandrarbarnens rätt till vissa förmåner. I det av kommittén redovisade utbyggnadsprogrammet ingår också en höjning av de inkomstprövade statliga bostadstilläggen från 75 kr. till 100 kr. per barn och månad, liksom en höjning av åldersgränsen för bostadstilläggen till 18 år. Vidare föreslår kommittén ändrade inkomstprövningsregler för bostadstillägg samt enhetliga daghemsavgifter. Administrationen av hela familjestödet föreslås bli samlad hos försäkringskassorna med samordnad utbetalning och mer enhetliga regler. Kommittén understryker också angelägenheten av en fortsatt snabb utbyggnad av barnstugeverksamheten. Slutligen har kommittén genom en särskild arbetsgrupp redovisat den närmare utformningen av en utvidgning av de hyresanknutna bostadstilläggen till att även omfatta låginkomsttagare utan barn.

Jag finner det angeläget att redan under budgetåret 1973/74 kunna genomföra en del av de förbättringar av det ekonomiska familjestödet som föreslagits i familjepolitiska kommitténs betänkande. Kommitténs förslag om en föräldraförsäkring har som tidigare nämnts ett direkt samband med förslaget om beskattade förmåner vid sjukdom, eftersom den föreslagna föräldrapenningen liksom sjukpenningen vid vård av sjuka barn har anknutits till sjukpenning vid egen sjukdom. Avsikten är att till vårsessionen vid årets riksdag lägga fram proposition med förslag

om införande av en föräldraförsäkring med en enhetlig garantinivå för alla föräldrar under en tid av sex månader i anslutning till barnets födelse. I samband härmed kommer också att föreslås rätt till sjukpenning för förälder som stannar hemma och vårdar sjukt barn och för fader som tar hand om barn i hemmet i samband med födseln av ytterligare barn i familjen. Kostnaderna för dessa reformer beräknas till ca 215 milj. kr. per år. Vidare kommer vårdbidraget för handikappade barn att föreslås höjt och samtidigt bli beskattat och ATP-grundande för den förälder som vårdar barnet. Frågan om en förstärkning av barnpensionerna så att mer enhetliga regler skapas för barnpensioner och bidragsförskott kommer också att tas upp i det sammanhanget. Kostnaderna för dessa två reformer, som belastar folkpensionsanslaget, beräknas till ca 60 milj. kr. per år. Samtliga de här nämnda reformerna avses träda i kraft den 1 januari 1974.

Genom de allmänna barnbidragen får alla barnfamiljer ett grundläggande ekonomiskt tillskott. Barnbidragen utgår till omkring 1 milj. barnfamiljer med ca 1,8 milj. barn under 16 år. Barnbidragsbeloppet höjdes den 1 januari i år från 1 200 kr. till 1 320 kr. per barn och år. Anslagsbehovet för nästa budgetår uppgår till 2 395 milj. kr. Svenska kommunförbundet har i flera sammanhang förordat att administrationen av barnbidrag och bostadstillägg förs över från kommunerna till de allmänna försäkringskassorna. RAFA-utredningen har lagt fram förslag om en överflyttning av administrationen av barnbidragen till försäkringskassorna. Förslaget har remissbehandlats. Jag kommer i det följande att förorda att denna omläggning i fråga om barnbidragen genomförs den 1 januari 1974.

De inkomstprövade bostadstilläggen utgör ett betydelsefullt komplement till barnbidragen för familjer med lägre inkomster och familjer med flera barn. Bostadstilläggen förstärktes kraftigt den 1 april 1972 främst för familjer med många barn och familjer med höga boendekostnader. De statliga tilläggen höjdes till 75 kr. per månad för varje barn samtidigt som reglerna förenklades. Samtidigt höjdes åldersgränsen från 16 till 17 år. Vidare förstärktes de statsbidragsberättigande kommunala bostadstilläggen kraftigt genom att dessa hyresanknutna bostadstillägg fördubblades så att de nu täcker 80 % av hyreskostnaderna från 400 kr. i månaden upp till vissa övre hyresgränser. Främst till följd av denna reform har särskilt kostnaderna för de hyresanknutna bostadstilläggen ökat kraftigt. Under innevarande budgetår beräknas ca 1 100 milj. kr. utgå i statliga och kommunala bostadstillägg. Barnfamiljer med låga inkomster har därmed fått ökade ekonomiska möjligheter att skaffa sig moderna och rymliga bostäder.

Familjepolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande redovisat en översyn av inkomstprövningsreglerna för bostadstilläggen. Kommittén har också föreslagit en mindre ändring i reglerna om utbetalning av kommunala bostadstillägg. Remissbehandlingen visar att kommitténs

förslag rörande inkomstprövningen kräver närmare överväganden. Jag förordar därför i det följande en närmare undersökning av andra möjligheter än de av kommittén anvisade för att nå fram till ett mer rättvisande och aktuellt inkomstunderlag för bostadstilläggen. Därvid bör bl. a. beaktas att övergång till beskattade sjukförmåner kan ge bättre förutsättningar att använda den sjukpenninggrundande inkomsten som huvudsakligt inkomstunderlag. Avsikten är att undersöka om man därigenom kan skapa ett relativt enkelt inkomstprövningssystem som avspeglar den aktuella inkomsten. En annan uppgift som knyter an till detta utredningsarbete är att belysa olika tekniska lösningar i fråga om administrationen av bostadstilläggen. I avvaktan på denna prövning bör bidragsrätten fortsättningsvis liksom under år 1973 prövas efter den taxerade inkomsten. Med hänsyn till inkomstutvecklingen bör inkomstgränsen för oreducerat bostadstillägg höjas från 21 000 till 23 000 kr. i taxerad årsinkomst. Med hänsyn till att de hyresanknutna bostadstilläggen finansieras av såväl staten som kommunen bör de i fortsättningen benämnas statskommunala bostadstillägg.

När det gäller utbetalningen av bostadstilläggen visar remissvaren att det finns en betydande opinion för en mer genomgripande ändring av utbetalningen än vad kommittén föreslagit. Jag förordar i det följande att de statskommunala bostadstilläggen, som är direkt knutna till hyran och endast utgår till familjer med egen bostad, betalas till hyresvärden för avräkning på hyran. Omläggningen bör genomföras vid ingången av år 1974. Bostadstilläggens statliga grundbelopp bör liksom nu betalas ut till familjen.

Jag kommer i det följande också att förorda att de statskommunala bostadstilläggen den 1 januari 1974 utvidgas så att de omfattar även låginkomsttagare utan barn i huvudsak enligt de regler som förordats av familjepolitiska kommitténs arbetsgrupp och därvid inriktas på låginkomsttagare med egen bostad. Dessa nya bostadstillägg bör utgå med 80 % av den del av hyran som överstiger 300 kr. i månaden för ensamstående och 400 kr. i månaden för gifta upp till vissa övre hyresgränser. Maximalt bidrag blir 200 kr. i månaden. Oreducerat bidrag bör utgå upp till en taxerad inkomst av 18 000 kr. Därefter reduceras bidraget enligt regler motsvarande dem som gäller för barnfamiljer. Vidare förordas att nuvarande hyresgränser för ensamstående med barn förskjuts nedåt med 100 kr., varigenom bostadstilläggen till enförälderfamiljerna kommer att ytterligare förstärkas.

Utvidgningen av bostadstilläggen till att omfatta låginkomsttagare utan barn, inkl. förbättringarna för ensamstående med barn, beräknas kosta ca 100 milj. kr. för helt år. I anslutning härtill bör genomföras en höjning av statsbidraget till de statskommunala bostadstilläggen. Anslagsbehovet för bostadstilläggen beräknas till sammanlagt 965 milj. kr. för nästa budgetår.

Utöver de tidigare nämnda stödformerna är barn vars föräldrar lever åtskilda garanterade ett särskilt ekonomiskt grundskydd genom bidragsförskotten. Den ekonomiska tryggheten för dessa barn är därför inte beroende av den underhållsskyldige förälderns förmåga att betala underhållsbidrag. Bidragsförskotten höjdes den 1 januari 1971 från 30 % till 40 % av basbeloppet och uppgår nu till 2 916 kr. per barn och år vid nuvarande basbelopp 7 300 kr. Samtidigt höjdes den övre åldersgränsen för bidragsförskott från 16 år till 18 år. Statens bidrag utgör 75 % av kommunernas nettokostnader. Anslagsbehovet för bidragsförskott beräknar jag till 194 milj. kr. för nästa budgetår.

Följande sammanställning visar omfattningen och utvecklingen av samhällets direkta ekonomiska stöd åt barnfamiljerna enligt nu gällande regler (milj. kr.).

År	Allm. barn-bidrag	Bostads-tillägg	Bidrags-förskott	Moder-skaps-försäkring	Barn-pen-sioner	Summa
1965	1 387	220	68	229	43	1 947
1970	1 611	580	131	367	53	2 742
1971	2 152	620	257	425	56	3 510
1972[1]	2 165	1 060[2]	259	467	59	4 010
1973[1]	2 395	1 100	260	519	62	4 336

[1] Beräknat
[2] Inkl. 122 milj. kr. för särskilda statliga bostadstillägg till barnfamiljer under första kvartalet 1972

De förslag till familjepolitiska reformer som enligt vad tidigare anförts kommer att läggas fram till årets riksdag medför en ökning av det ekonomiska stödet till barnfamiljer och vissa låginkomsttagare utan barn med ca 375 milj. kr. om året. Under följande avsnitt kommer jag dessutom att förorda en kraftig höjning av statsbidragen till daghem och fritidshem för en kostnad av 75 milj. kr. om året. Sammanlagt omfattar de familjepolitiska reformerna således en kostnad av ca 450 milj. kr. om året utöver de automatiska kostnadsökningar som följer av tidigare riksdagsbeslut.

C 1. Allmänna barnbidrag

1971/72 Utgift 2 157 836 388
1972/73 Anslag 2 170 000 000
1973/74 Förslag 2 395 000 000

Allmänna barnbidrag utgår för barn under 16 års ålder med 1 320 kr. per år. Kostnaderna bestrids helt av statsmedel. Bidragsbestämmelserna återfinns i lagen (1947: 529) om allmänna barnbidrag (ändrad senast 1972: 381).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 2 400 milj. kr. Beräkningarna grundas på statistiska centralbyråns befolkningsprojektion (information i prognosfrågor nr 1972: 5) med en nettoimmigration av 20 000 per år.

RAFA-utredningen

Kungl. Maj:t uppdrog i april 1971 åt statskontoret och riksförsäkringsverket att — i anslutning till utredningen angående användningen av ADB inom den allmänna försäkringen (RAFA-utredningen) — fullfölja utredningsarbetet angående överföring av administrationen av allmänna barnbidrag från kommunerna och socialstyrelsen till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket.

Familjepolitiska kommittén förordar i sitt slutbetänkande Familjestöd (SOU 1972: 34) att det familjepolitiska kontantstödet administreras av försäkringskassorna och riksförsäkringsverket.

RAFA-utredningen — som bedrivit sitt utredningsarbete i samråd med socialstyrelsen och kommunförbundet samt familjepolitiska kommittén — har i en rapport den 26 maj 1972 benämnd Administrationen av allmänna barnbidrag m. m. lämnat förslag om hur ett överförande av administrationen av allmänna barnbidrag från kommunerna och socialstyrelsen till försäkringskassorna och riksförsäkringsverket kan ske. Förslaget innebär att försäkringskassorna skall svara för den lokala administrationen och besluta i ärenden angående allmänna barnbidrag. Riksförsäkringsverket skall vara tillsynsmyndighet och även svara för utbetalningen av barnbidragen genom den nya ADB-anläggningen i Sundsvall. Administrationen kommer därmed att motsvara den som gäller bl. a. för folkpensionerna. Under en övergångstid behöver manuella barnbidragsregister läggas upp vid försäkringskassornas lokalkontor. När ADB-systemet är utbyggt för sjukförsäkringen ersätts de manuella registren av ett centralt register som kan nås genom ett terminalsystem. Omläggningen beräknas kunna genomföras den 1 januari 1974. Kommunerna avlastas enligt beräkningar ca 15 milj. kr. i administrationskostnader. Rationaliseringsvinsten beräknas till ca 5 milj. kr. I rapporten behandlas också integrationsmöjligheter och effekter av samordning mellan barnbidragen och vissa andra former för familjestöd.

Remissyttranden över RAFA-utredningens förslag har avgetts av socialstyrelsen, postverket, riksrevisionsverket, riksskatteverket, bostadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, hemvistsakkunniga, vissa länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, försäkringskasseförbundet samt ett antal kommuner.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran RAFA-utredningens förslag att administrationen av de allmänna barnbidragen

skall överföras från kommunerna till försäkringskassorna fr. o. m. den 1 januari 1974. Personalfrågorna tas upp av bl. a. Svenska kommunförbundet som anser det angeläget att försäkringskassorna, när man övertar handläggningen av allmänna barnbidrag m. m., också övertar den handläggande personalen. Förbundet finner det nödvändigt att ett ingående samarbete etableras mellan försäkringskassorna och kommunerna i denna fråga. Liknande synpunkter förs fram av bl. a. kommunstyrelserna i Göteborg och Örebro samt sociala centralnämnden i Eskilstuna.

Nordiska socialförsäkringsutskottet

Den nordiska konventionen om social trygghet medger f. n. att ett land kräver sex månaders vistelse i landet för medborgare i annat nordiskt land innan barnbidrag börjar utgå. Nordiska socialförsäkringsutskottet föreslår att denna bestämmelse avskaffas, varigenom barnbidrag kommer att utgå från ankomsten till det nya vistelselandet. Förslaget kräver ändring av den svenska lagen om allmänna barnbidrag.

Förslaget har remitterats till socialstyrelsen och familjepolitiska kommittén som båda uttalar sig principiellt för lika behandling mellan svenska och utländska barn. De båda remissinstanserna påpekar att även de finländska reglerna behöver ändras för att barnbidrag vid flyttning mellan de nordiska länderna skall utgå utan uppehåll och utan dubbelbetalning.

Föredraganden

De allmänna barnbidragen har alltsedan de infördes år 1948 administrerats av kommunerna. Eftersom det är fråga om ett helt statligt bidragssystem har kommunförbundet sedan länge begärt att administrationen av barnbidragen förs över till försäkringskassorna. Införandet av automatisk databehandling inom den allmänna försäkringen har nu skapat möjlighet att genomföra en sådan omläggning. Jag biträder därför familjepolitiska kommitténs och RAFA-utredningens förslag att administrationen av de allmänna barnbidragen förs över till försäkringskassorna fr. o. m. den 1 januari 1974. Samtidigt bör riksförsäkringsverket i stället för socialstyrelsen svara för tillsynen av denna verksamhet. RAFA-utredningen beräknar att omläggningen medför en kostnadsökning för försäkringskassorna på ca 10 milj. kr. medan kommunerna avlastas kostnader på drygt 15 milj. kr. per år. Försäkringskassornas kostnader för barnbidragsadministrationen bör finansieras på samma sätt som kassornas övriga administrationskostnader.

I det fortsatta planeringsarbetet beträffande omläggningen av barnbidragens administration bör riksförsäkringsverket ägna uppmärksamhet åt personalfrågorna med beaktande av vad som under remissbehandlingen anförts av bl. a. Svenska kommunförbundet.

Jag biträder vidare nordiska socialförsäkringsutskottets förslag till

ändring av bestämmelserna rörande barnbidrag i den nordiska konventionen om social trygghet. Detta innebär att vid flyttning mellan de nordiska länderna barnbidrag skall utgå från ankomsten till det nya vistelselandet. För att förslaget skall kunna genomföras bör Kungl. Maj:t ges rätt att genom konvention göra avsteg från kravet i barnbidragslagen på att barnet skall ha vistats sex månader i landet för att erhålla barnbidrag. Kostnaderna för dessa ändrade bestämmelser om barnbidrag till nordiska barn beräknar jag till ca 2 milj. kr.

Förslag till de lagändringar som behövs härför bör i annat sammanhang föreläggas riksdagen.

Enligt beslut vid 1972 års riksdag (prop. 1972: 95, SkU 1972: 32, rskr 1972: 238) höjdes barnbidragsbeloppet den 1 januari 1973 med 120 kr. till 1 320 kr. per barn och år. Med hänsyn till att invandringen år 1972 varit lägre än vad socialstyrelsen räknat med i sin anslagsframställning beräknar jag anslagsbehovet för barnbidragen under nästa budgetår till 2 395 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 395 000 000 kr.

C 2. Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag

1971/72	Utgift	5 333 510
1972/73	Anslag	6 700 000
1973/74	Förslag	7 800 000

Från anslaget utgår ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag. Ersättningen erläggs halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså kostnader för utbetalningar under kalenderåret 1973.

Socialstyrelsen

Ersättningen till postverket har för år 1972 utgjort 1: 59 kr. för varje utbetald barnbidragsanvisning. Med utgångspunkt i de för år 1972 tillämpade ersättningsgrunderna beräknar socialstyrelsen anslagsbehovet för nästa budgetår till 7,0 milj. kr.

Postverket har därefter i en framställning begärt att ersättningen för utbetalning av barnbidragen under år 1973 skall höjas till 1: 99 kr. för varje utbetald barnbidragsanvisning.

Riksrevisionsverket förordar efter granskning av postverkets kostnadsberäkning att ersättningen för år 1973 fastställs till 1: 86 kr. per utbetald barnbidragsanvisning.

Föredraganden

Med tillämpning av det av riksrevisionsverket förordade ersättningsbeloppet av 1: 86 kr. per utbetald anvisning beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 7,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.

C 3. Bostadstillägg m. m.

1971/72	Utgift	754 611 135[1]
1972/73	Anslag	815 000 000[2]
1973/74	Förslag	965 000 000

[1] Anslaget Bostadstillägg för barnfamiljer m. m. Härav 122 031 528 kr. för särskilda statliga bostadstillägg för barnfamiljer under första kvartalet 1972.
[2] Anslaget Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Från anslaget bekostas statliga bostadstillägg för barnfamiljer och statsbidrag till kommunala bostadstillägg för barnfamiljer. Bostadstilläggen, som är inkomstprövade, syftar till att ge barnfamiljer med lägre inkomster och familjer med flera barn ett förstärkt ekonomiskt stöd. De statsbidragsberättigande kommunala bostadstilläggen är anknutna till bostadskostnaderna. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer (ändrad senast 1972: 425) och kungörelsen (1968: 426) om statsbidrag till kommunala bostadstillägg till barnfamiljer (ändrad senast 1972: 47).

Bostadsstyrelsen

Styrelsen förutsätter att inkomststrecken för reducering av bostadstillägg fr. o. m. årsskiftet 1973/74 justeras så att andelen familjer med tillägg blir oförändrad. Styrelsen räknar också med en fortsatt ökning av kostnaderna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg med hänsyn till den ökade stimulans till höjning av bostadsstandarden som de nya reglerna för kommunala tillägg innebär, omflyttningen i övrigt samt hyresutvecklingen. Styrelsen beräknar anslagsbehovet för nästa budgetår till 950 milj. kr. Styrelsen föreslår vidare att 800 000 kr. får disponeras för upplysning m. m. om bostadstillägg.

Bostadsstyrelsen föreslår att regeln om reducering av bidragsgrundande bostadskostnad med hänsyn till familjens behov slopas.

Familjepolitiska kommittén

Beträffande bostadstilläggen föreslår kommittén bl. a. att den s. k. sammanräknade inkomsten skall ligga till grund för inkomstprövningen.

Det betyder att allmänna avdrag vid taxeringen inte skall påverka den bidragsgrundande inkomsten. Kommittén föreslår att inkomstgränsen samtidigt höjs med 1 000 kr. för att ta hänsyn till de allmänna avdragen hos löntagare. Förvärvsavdrag föreslås kompenserat med ett fribelopp på 2 000 kr. för inkomst av tjänst.

För att inkomstprövningen i enskilda fall då särskilda omständigheter föreligger — exempelvis stor underhållsbörda — skall kunna tillgodose ett befogat stödbehov, föreslår kommittén att vid väsentligt nedsatt betalningsförmåga ett speciellt avdrag skall kunna göras avpassat efter omständigheterna i fallet.

Kommittén föreslår också att bidragsåret ändras. Rätten till bostadstillägg bör enligt kommittén bedömas efter inkomstuppgifterna i självdeklarationen. Ansökan bör göras i samband med deklarationstillfället i februari och bidragsåret börja löpa den 1 april. Om inkomstbedömningen vid taxeringen avviker från självdeklarationen med mer än 1 000 kr. bör bidragsrätten omprövas. Den nuvarande möjligheten att ompröva bostadstillägget om inkomsten senare minskat väsentligt föreslår kommittén skall få motsvarande tillämpning när inkomsten ökat väsentligt.

Beträffande utbetalningen av bostadstillägg föreslår familjepolitiska kommittén ingen ändring av huvudregeln att tilläggen skall utbetalas till familjerna. Däremot föreslår kommittén att det kommunala bostadstillägget skall kunna betalas ut till hyresvärden i de fall familjens hyresbetalningar uteblivit två månader eller mer.

På Kungl. Maj:ts uppdrag har kommittén också prövat möjligheterna att utvidga systemet med bostadstillägg till barnfamiljer till att även omfatta låginkomsttagare utan barn under 17 år. Undersökningen i detta avseende har utförts av en arbetsgrupp inom kommittén.

Arbetsgruppen framhåller i sin rapport att bostadsförsörjningen är en viktig komponent i låginkomsttagarens sociala situation. Otillfredsställande bostadsförhållanden kan inverka på arbetsförmåga, psykiskt och fysiskt välbefinnande m. m. När det gäller bostadsförhållanden för de barnlösa är det huvudsakligen beträffande bostädernas utrustning som brister finns. En förhållandevis stor del barnlösa, särskilt enpersonhushållen, saknar moderna lägenheter (lägenheter med bad- eller duschrum, wc och centralvärme). Ett bostadsstöd skulle hjälpa ekonomiskt svaga grupper att betala hyran för en god bostad. Genom ett bostadsstöd till dessa grupper skulle man också förbättra förutsättningarna för att hushållsstrukturen i nybyggda bostadsområden blir mer allsidig.

En utvidgning av systemet med bostadstillägg till barnfamiljer bör enligt arbetsgruppen avse den hyresanknutna delen.

Stödsystemet kan utformas antingen som ett individstöd eller som ett stöd till hushåll. Arbetsgruppen har funnit att ett stödsystem som utformas som ett individstöd är att föredra. Ett undantag från inrikt-

ningen på individen görs dock för gifta. För dessa bör bidraget utgå för makarna gemensamt efter gemensam inkomstprövning. Därigenom undviker man att hemmamake får eget bidrag om den andre maken har hög inkomst. Man kan hävda att de som sammanbor under äktenskapsliknande former bör jämställas med gifta i bidragshänseende. Avgränsnings- och kontrollsvårigheterna är emellertid här betydande och tanken på gemensamt bidrag i dessa fall avvisas. Att märka är att ingen av grupperna genomgående gynnas i bidragshänseende utan detta beror på inkomst- och hyresfördelningen. Liksom i fråga om barnfamiljer bör dock sådana samboende som tidigare varit gifta eller som har eller har haft barn tillsammans betraktas som gifta.

När det gäller fördelningen av hyran mellan boende som delar lägenhet föreslås att man i första hand utgår från de faktiska förhållandena med möjlighet för den bidragsbeviljande myndigheten att göra en skälighetsbedömning.

Ungdomar under 20 år föreslås åtminstone till vidare inte omfattas av stödet. Pensionärerna bör inte heller ingå eftersom de omfattas av ett eget motsvarande bidragssystem.

Arbetsgruppen har när det gäller bidragsandel och hyresintervall förordat följande alternativ.

Bidrag till låginkomsttagare utan barn föreslås utgå med 80 % av bostadskostnaden i det bidragsberättigande intervallet enligt följande.

Antal boende	Bostadskostnad kr./mån.	Utgående bidrag kr./mån.
1	300—550	20—200
2	400—650	20—200

Inkomstgränsen för oreducerat bidrag föreslås ligga 5 000 kr. lägre än för barnfamiljerna. I övrigt skulle samma bidragsregler gälla som för barnfamiljer.

För att inte bidragsreglerna för de nya grupperna skall bli gynnsammare än för ensamstående med barn föreslås att den nedre hyresgränsen för den senare gruppen sänks till 300 kr.

Med denna utformning beräknas ett bidrag till låginkomsttagare utan barn omfatta ca 70 000 bidragstagare. Årskostnaden beräknas till ca 65 milj. kr. En sänkning av hyresgränsen för enförälderfamiljer beräknas beröra 45 000 bidragstagare och kostnaden beräknas till ca 30 milj. kr.

Familjepolitiska kommittén har — mot bakgrund av sitt uppdrag att utreda det ekonomiska stödet till barnfamiljerna — inte ansett sig ha anledning att ta ställning till om ifrågavarande utvidgning av stödet till andra grupper än barnfamiljer bör genomföras eller inte. Kommittén ansluter sig emellertid i allt väsentligt till de avvägningar som lett fram till den av arbetsgruppen förordade bidragskonstruktionen.

Remissyttranden

Kommitténs förslag att lägga den sammanräknade inkomsten till grund för inkomstprövningen tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Förslaget avstyrks dock av bl. a. *bostadsstyrelsen* och *flertalet hörda länsstyrelser*. Dessa remissinstanser förordar att nuvarande ordning bibehålls. Också *riksskatteverket* och *Svenska kommunförbundet* har invändningar mot förslaget. De anser att konsekvenserna av en ändring av inkomstbegreppet bör utredas ytterligare och att därvid även andra inkomstbegrepp bör övervägas. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms kommun*.

Kommunförbundet motsätter sig att en så omfattande ändring av inkomstprövningssystemet som den av kommittén föreslagna genomförs innan administrationen av bostadstilläggen flyttas över till försäkringskassorna.

En majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag till regler för utbetalning av bostadstillägg eller lämnat det utan erinran. Av de remissinstanser som särskilt har yttrat sig om utbetalningen har dock de flesta föreslagit att bostadstillägg (statligt och kommunalt eller enbart kommunalt) betalas direkt till hyresvärden.

Kommitténs förslag tillstyrks av bl. a. *socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket* och *TCO*.

Utbetalning till hyresvärden som huvudregel för statligt och kommunalt tillägg förordas av *bostadsstyrelsen, boendeutredningen, Svenska kommunförbundet, HSB:s riksförbund, Svenska riksbyggen, Hyresgästernas riksförbund, de flesta hörda länsstyrelser* samt *Stockholms, Göteborgs* och *Malmö kommuner*. Även Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (*SABO*) och *AB Svenska Bostäder* förordar utbetalning till värden.

LO framhåller att bostadens kostnad sådan som den framstår för bostadskonsumenten är av stor betydelse när det gäller att underlätta för olika hushåll att skaffa sig goda bostäder. Vill man stimulera konsumtionen av en nyttighet måste kostnaden vara låg. Genom att bostadstilläggen inte tillgodogörs mottagaren i form av reducerad hyra framstår bostadens kostnad för många hushåll som alltför hög. LO anser också att antalet outhyrda lägenheter i nyproduktionen kan ha ett starkt samband med bostadsstödets konstruktion. På dessa grunder finner LO starka skäl tala för att utbetala de kommunala bostadstilläggen direkt till hyresvärden. Däremot anser LO att det statliga bostadstillägget liksom hittills skall betalas till familjen.

Flera remissinstanser tar upp frågan om att utvidga de hyresanknutna bostadstilläggen till att avse även låginkomsttagare utan barn. Nästan alla dessa remissinstanser tillstyrker att ett sådant bostadsstöd nu införs. *Svenska kommunförbundet, Hyresgästernas riksförbund* samt *Stockholms, Göteborgs* och *Borås kommuner* anser att frågan bör utredas

ytterligare. Bland remissinstanser som i huvudsak tillstyrker kommitténs förslag är *bostadsstyrelsen, boendeutredningen, LO, TCO, HSB, Svenska riksbyggen* samt *flera av de hörda kommunerna. Bostadsstyrelsen* framhåller att låginkomsttagarna utan barn har en svag ställning på bostadsmarknaden. En stor del är på grund av inkomsten utestängd från möjligheten att bo i den nyare delen av bostadsbeståndet eller får bostadsutgifter som är orimligt höga i förhållande till inkomsten. Styrelsen anser därför att bostadsstödet snarast bör utvidgas till att omfatta även låginkomsttagare utan barn. Liknande synpunkter framför *LO* som framhåller att särskilt enpersonhushållen saknar moderna lägenheter.

Nästan alla remissinstanser som tagit upp frågan förordar att bostadsstödet utformas enligt det alternativ som arbetsgruppen förordat. *Sveriges förenade studentkårer* förordar ett alternativ med lägre bidragsprocent och lägre nedre hyresgränser.

Föredraganden

Jag vill i detta sammanhang ta upp de frågor som gäller inkomstprövning och utbetalning av bostadstilläggen liksom frågan om en utvidgning av bostadstilläggen till att även omfatta låginkomsttagare utan barn.

Familjepolitiska kommittén har föreslagit vissa förändringar i *inkomstprövningen* av bostadstilläggen. Syftet med dessa förslag är att rätten till bostadstillägg skall bedömas efter en så aktuell inkomst som möjligt och att det inkomstbegrepp som används vid bidragsprövningen skall ge ett så långt möjligt rättvisande uttryck för familjens behov av stöd.

Behovet av ändringar beträffande inkomstprövningsreglerna i dessa avseenden har allmänt vitsordats vid remissbehandlingen. Däremot har de tekniska lösningar som kommittén anvisat mött stark kritik från flera viktiga remissorgan. Kommittéförslaget om utformningen av inkomstbegreppet avstyrks av bl. a. bostadsstyrelsen och flertalet hörda länsstyrelser. Riksskatteverket och Svenska kommunförbundet anser att konsekvenserna av en ändring av inkomstbegreppet bör utredas ytterligare. Förslaget om inkomstprövning på grundval av uppgifterna i den allmänna självdeklarationen avstyrks av Svenska kommunförbundet och bostadsstyrelsen. Kommunförbundet motsätter sig att en så pass omfattande ändring av inkomstprövningssystemet genomförs innan administrationen av bostadstilläggen flyttats över till försäkringskassorna.

Med hänsyn till vad som anförts av bl. a. bostadsstyrelsen, riksskatteverket och kommunförbundet är det enligt min mening nödvändigt att närmare undersöka andra möjligheter än de av kommittén anvisade för att nå fram till ett mer rättvisande och aktuellt inkomstunderlag för bostadstilläggen. Vad som därvid i första hand bör undersökas är möjligheterna att efter en övergång till beskattad sjukpenning kunna använda den av sjukpenningutredningen föreslagna sjukpenninggrundande in-

komsten som underlag för inkomstprövningen av bostadstillläggen. Det bör undersökas om man därigenom kan skapa ett relativt enkelt inkomstprövningssystem som avspeglar den aktuella inkomsten. Avsikten är att detta utredningsarbete skall genomföras i samråd med bl. a. bostadsstyrelsen, kommunförbundet och den för riksförsäkringsverket och statskontoret gemensamma s. k. RAFA-utredningen.

En annan uppgift som knyter an till detta utredningsarbete är att belysa olika tekniska lösningar i fråga om administrationen av bostadstillläggen. Familjepolitiska kommitténs förslag och kommunförbundets önskemål är att bostadstillläggen framdeles bör handhas av försäkringskassorna. Erinringar häremot har vid remissbehandlingen framförts av bl. a. bostadsstyrelsen, som hävdar att verksamheten även fortsättningsvis bör administreras av kommunerna. Dessa synpunkter bör närmare prövas vid en teknisk genomgång av den framtida utformningen av administrationen av bostadstillläggen.

I avvaktan på resultatet av dessa tekniska undersökningar beträffande inkomstunderlaget och administrationen av bostadstillläggen bör bidragsrätten fortsättningsvis liksom för bidragsåret 1973 prövas efter den taxerade inkomsten. Inkomstgränsen för oreducerade bostadstillägg är för bidragsåret 1973 fastställd till en till statlig inkomstskatt taxerad inkomst på 21 000 kr. Med hänsyn till inkomstutvecklingen förordar jag att denna gräns för bidragsåret 1974 höjs till 23 000 kr.

För närvarande gäller en regel att bidrag kan beviljas eller ökas när familjeinkomsten minskats väsentligt. I praxis har krävts en minskning med minst en tredjedel. I dessa fall prövas bidragsrätten efter en beräknad aktuell inkomst för bidragsåret. I likhet med familjepolitiska kommittén anser jag att en motsvarande regel bör införas när inkomsten ökat väsentligt. För att bidrag inte skall utgå i enstaka fall då det är helt klart att familjens standard trots låg taxerad inkomst är så hög att bidrag inte behövs bör ytterligare en spärregel införas. Den bör innebära att bostadstillägg inte skall beviljas om det är uppenbart att familjen saknar behov av särskilt stöd. Fall då förmedlingsorganet anser att denna regel skall tillämpas bör överlämnas till länsbostadsnämnden för prövning.

I fråga om *utbetalningen* av bostadstillläggen visar remissbehandlingen av familjepolitiska kommitténs betänkande att en betydande opinion förespråkar en mer genomgripande ändring av utbetalningsreglerna än den möjlighet till utbetalning till hyresvärden i vissa undantagsfall som kommittén föreslagit.

Att kraven på utbetalning till hyresvärden av framför allt det hyresanknutna tillägget — vilket jag i likhet med kommittén och många remissinstanser vill benämna statskommunalt bostadstillägg — nu förs fram i ökad utsträckning får ses mot bakgrunden av att omfattningen av denna bidragsgivning mångdubblats sedan systemet infördes. Det tidi-

gare familjebostadsbidraget omfattade år 1968 ca 180 milj. kr. Kostnaderna för de nya bostadstilläggen var budgetåret 1969/70 ca 490 milj. kr. för de statliga tilläggen och ca 70 milj. kr. för de statsbidragsberättigande kommunala tilläggen. Innevarande budgetår beräknas kostnaderna till ca 600 milj. kr. för de statliga grundbeloppen och inemot 500 milj. kr. för de hyresanknutna beloppen. Lägger man därtill det föreslagna bostadsstödet till låginkomsttagare utan barn stiger de sammanlagda kostnaderna för det hyresanknutna stödet till omkring 600 milj. kr. dvs. lika mycket som för grundstödet. Härtill kommer att de hyresanknutna tilläggen ökar automatiskt till följd av hyresutvecklingen och inflyttningen i nybyggda bostäder, medan å andra sidan inkomstökningar i första hand reducerar de statliga grundbeloppen.

Denna utveckling har medfört att de hyresanknutna statskommunala tilläggen numera har en helt annan betydelse för den faktiska hyresnivån än tidigare. Det kan därför anföras starka skäl för att betala ut det statskommunala bostadstillägget till hyresvärden för avräkning på hyran, särskilt som detta stöd är knutet till hyrans storlek och bidraget är direkt avsett att nedbringa höga boendekostnader. Härtill kommer att det hyresanknutna tillägget delvis finansieras av kommunerna, vilka också genom allmännyttiga företag förvaltar en betydande del av lägenhetsbeståndet.

Familjepolitiska kommitténs förslag att de statskommunala bostadstilläggen skulle betalas ut till hyresvärden i vissa undantagsfall är enligt min mening alltför begränsat. Den uppdelning mellan skötsamma och försumliga hyresgäster som kommitténs förslag skulle medföra har kritiserats från många håll. Jag förordar i stället — i likhet med vad som föreslagits i LO:s remissyttrande — att huvudregeln skall vara att det statskommunala tillägget betalas ut till hyresvärden för avräkning på hyran, varvid både bruttohyran och den nettohyra som skall betalas bör anges på hyresavin.

Hur en utbetalning till hyresvärden av de statskommunala bostadstilläggen inverkar på nettohyran i några olika hyreslägen visas i följande sammanställning.

Bruttohyra per månad	Statskommunalt bostadstillägg	Nettohyra per månad
400	—	400
450	40	410
500	80	420
550	120	430
600	160	440
650[1]	200	450
700	240	460
750	280	470
800[2]	320	480

[1] Övre hyresgräns för familj med ett eller två barn
[2] Övre hyresgräns för familj med tre eller fyra barn

Genom den administrativa förenkling av bidragsreglerna som genomfördes den 1 april 1972 utgår det statliga bostadstillägget med ett enhetligt belopp på 75 kr. i månaden för varje barn utan särskilda bostadsvillkor. Som framhållits i det av riksdagen godkända utskottsbetänkandet (SoU 1971: 45, rskr 1971: 327) har det statliga tillägget en annan karaktär än det hyresanknutna tillägget genom att det också utgör ett allmänt konsumtionsstöd till barnfamiljer med låga inkomster. Dessa statliga tillägg bör därför liksom nu betalas ut till familjen.

Ändringen av utbetalningsreglerna så att de hyresanknutna statskommunala tilläggen betalas ut till hyresvärden för avräkning på hyran bör ske i anslutning till nästa ansökningstillfälle, dvs. fr. o. m. den 1 januari 1974. Dessa utbetalningsregler kommer då att redan från början tillämpas också för de bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn som enligt vad jag i det följande förordar bör införas fr. o. m. den 1 januari 1974.

I fråga om egnahem bör bl. a. med hänsyn till de administrativa svårigheter bostadsstyrelsen pekat på det statskommunala bostadstillägget liksom hittills betalas ut till familjen. Likaså bör retroaktiva bidragsbelopp i regel betalas ut till familjen. I vissa fall — främst i fråga om tvåfamiljshus — kan hänsyn till familjens integritet tala mot en utbetalning till hyresvärden. Det bör därför finnas en möjlighet för förmedlingsorganet att på framställning medge utbetalning till familjen när särskilda skäl talar mot att bidraget betalas till hyresvärden. I samband med ändringen av utbetalningsreglerna bör hyresvärd som mottager bostadstillägg åläggas att före förfallodagen meddela hyresgästen, förutom bruttohyran, storleken på det bostadstillägg som utgår för hyresgästen och nettohyran, vilket i regel bör kunna göras på hyresavin.

Bostadstilläggen utgår f. n. till familjer med barn under 17 år. En utvidgning av bostadstilläggen till att även omfatta *låginkomsttagare utan barn* har förordats av bl. a. Landsorganisationen, hyresgäströrelsen och de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen. Frågan har även aktualiserats i motioner till 1970 års riksdag. På Kungl. Maj:ts uppdrag har familjepolitiska kommittén genom en särskild arbetsgrupp redovisat förslag till hur en sådan utvidgning av bostadstilläggen kan genomföras. Vid remissbehandlingen har flertalet av de remissinstanser som uttalat sig i frågan förordat att en utvidgning av bostadstilläggen genomförs i huvudsak enligt arbetsgruppens förslag.

De hyresanknutna bostadstilläggen, som numera täcker 80 % av hyran inom vissa gränser, har otvivelaktigt ökat barnfamiljernas möjligheter att efterfråga moderna och tillräckligt rymliga bostäder. En god bostad är ett av de väsentligaste inslagen i en tillfredsställande livsmiljö. Även bland hushåll med låga inkomster utan barn finns det behov av ett hyresstöd. En förhållandevis stor andel av hushållen utan barn, särskilt enpersonhushållen, saknar moderna lägenheter. Utveck-

lingen på bostadsmarknaden har ökat möjligheterna att erbjuda även personer utan barn lägenheter i nyproduktionen. Genom ett ekonomiskt stöd till hushåll utan barn med låga inkomster skulle man förbättra förutsättningarna för att hushållsstrukturen i nybyggda bostadsområden blir mer allsidig.

Jag förordar därför att reglerna om statsbidrag till statskommunala bostadstillägg ändras så att bidragssystemet genom kommunala beslut kan utvidgas till att även omfatta låginkomsttagare utan barn.

Jag anser det önskvärt att reglerna för bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn så långt möjligt ansluter till de regler som gäller för barnfamiljer, bl. a. med hänsyn till att familjer övergår från det ena systemet till det andra. Jag delar också arbetsgruppens bedömning att stödet alltid bör öka när ett barn tillkommer. Vidare är det av största vikt att reglerna görs så enkla och lätta att tillämpa som möjligt.

Med dessa utgångspunkter förordar jag att de statskommunala bostadstilläggen utvidgas till att även omfatta hushåll utan barn i huvudsak enligt de regler arbetsgruppen förordat. Bidragsrätten bör dock begränsas till låginkomsttagare med egen bostad. Denna avgränsning, som redan nu gäller för de statskommunala bostadstilläggen till barnfamiljer, förenklar avsevärt bidragssystemet och torde underlätta administrationen av stödet i flera avseenden. I enlighet med arbetsgruppens förslag bör bostadstillägg utgå med 80 % av bostadskostnaden mellan 300 kr. och 550 kr. i månaden för ensamstående utan barn och mellan 400 kr. och 650 kr. i månaden för gifta utan barn. Maximalt bidragsbelopp blir 200 kr. i månaden. Bidragsbeloppet bör reduceras om den taxerade inkomsten överstiger 18 000 kr. Reduceringsfaktorn bör utgöra 12 % av den taxerade inkomsten mellan 18 000 kr. och 21 000 kr., 18 % av den taxerade inkomsten mellan 21 000 kr. och 31 000 kr. och 24 % av den taxerade inkomst som överstiger 31 000 kr. Dessa inkomstgränser är genomgående 5 000 kr. lägre än vad som gäller för bostadstillägg till barnfamiljer.

Reglerna om sammanläggning av inkomst för gifta och om hyresfördelning mellan flera boende bör utformas på det sätt som arbetsgruppen förordat. Jag delar också arbetsgruppens bedömning att ungdomar under 20 år inte bör omfattas av bidragssystemet. Undantag från denna åldersgräns bör dock, såsom arbetsgruppen och även bostadsstyrelsen framhållit, kunna göras om det finns synnerliga skäl. Studerande som fyllt 20 år bör få bidrag enligt samma regler som andra boende. Den som har folkpension bör inte omfattas av dessa bestämmelser utan liksom nu erhålla bostadsstöd genom de särskilda lagregler som gäller för kommunalt bostadstillägg till folkpension.

För att nå bättre överensstämmelse mellan de nya bidragsreglerna och reglerna för bostadstillägg till barnfamiljer bör vidare, såsom arbetsgruppen förordat, den nedre hyresgränsen för ensamstående med barn sän-

kas med 100 kr. så att bidrag kan börja utgå redan vid en hyra överstigande 300 kr. i månaden. På motsvarande sätt bör enligt min mening de övre hyresgränserna för ensamstående med barn förskjutas nedåt med 100 kr. Maximalt bidrag kommer härigenom — liksom nu — att uppgå till samma belopp för enförälderfamiljer som för tvåförälderfamiljer. Bidragsökningarna till följd av de ändrade hyresgränserna kommer att tillfalla enförälderfamiljer med hyror från 300 kr. i månaden och upp till de övre hyresgränserna. För övriga enförälderfamiljer blir bidraget oförändrat.

Genom detta förslag till utvidgning av bostadstilläggen har väsentliga önskemål tillgodosetts beträffande stöd till bostadskonsumtionen också för låginkomsttagare utan barn. Det är min uppfattning att det framlagda förslaget på ett rimligt sätt tillgodoser de krav som bör ställas på bidragssystemet med hänsyn även till önskemålet att systemet inte får bli alltför komplicerat. Det finns dock anledning att fortsättningsvis uppmärksamma möjligheterna att genom ändringar i bidragsreglerna för bostadstillägg reducera de problem som kan uppkomma bl. a. i fråga om systemets verkningar för olika kategorier av bidragstagare.

Utvidgningen av statsbidragsnormerna för de statskommunala bostadstilläggen till att omfatta låginkomsttagare utan barn bör genomföras den 1 januari 1974. Sänkningen av hyresgränsen för ensamstående med barn bör träda i kraft vid samma tidpunkt. Administrationen av de nya bostadstilläggen till låginkomsttagare utan barn bör handhas av de kommunala förmedlingsorganen i avvaktan på resultatet av den förut nämnda prövningen av hela frågan om bostadstilläggens administration. De ändrade regler om utbetalning av statskommunala bostadstillägg som jag tidigare förordat bör tillämpas redan från början. Närmare tillämpningsföreskrifter bör meddelas av bostadsstyrelsen.

Kostnaderna för utvidgningen av de statskommunala bostadstilläggen till att även omfatta låginkomsttagare utan barn, inkl. ändringen av de statskommunala bostadstilläggen till ensamstående med barn, beräknar jag till ca 100 milj. kr. för helt år. För att kostnadsökningen helt skall bäras av staten bör statsbidraget till statskommunala bostadstillägg för såväl barnfamiljer som låginkomsttagare utan barn fastställas till två tredjedelar av kostnaden mot f. n. 60 % av kommunernas utgifter för statskommunala bostadstillägg. Av kostnaden kan ca 50 milj. kr. beräknas falla på budgetåret 1973/74.

Totalt beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår under detta anslag till 965 milj. kr., varav i runt tal 575 milj. kr. avser statliga bostadstillägg och 390 milj. kr. avser statsbidrag till de statskommunala bostadstilläggen. Jag har därvid även beräknat medel för upplysningsverksamhet om bostadstilläggen. Däremot har jag inte beräknat medel för bostadsstyrelsens förslag att ta bort regeln om reducering av bostadskostnad vid alltför stor bostad.

Anslagsbeteckningen bör ändras till Bostadstillägg m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för bostadstillägg att gälla fr. o. m. den 1 januari 1974;
2. till *Bostadstillägg m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 965 000 000 kr.

C 4. Ersättning för bidragsförskott

1971/72	Utgift	115 907 894
1972/73	Anslag	169 000 000
1973/74	Förslag	194 000 000

Från anslaget bekostas ersättning till kommunerna för utgivna bidragsförskott. Bidragsförskott utgår till barn under 18 år som endast den ena av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Dessa barn garanteras ett generellt underhåll, som i regel motsvarar 40 % av basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Bidragsbestämmelserna återfinns i lagen (1964: 143) om bidragsförskott (ändrad senast 1971: 902).

I den mån ersättning för bidragsförskott inte kunnat tas ut av den underhållsskyldige, bekostas bidragsförskotten till tre fjärdedelar av staten och till en fjärdedel av den kommun, vars barnavårdsnämnd beviljat bidragsförskottet. Statsbidrag söks av kommunerna för kalenderår i efterskott.

Socialstyrelsen

Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 bestäms i huvudsak av kommunernas nettokostnader för bidragsförskott under kalenderåret 1972. Socialstyrelsen beräknar antalet barn med bidragsförskott år 1972 till ca 130 700 vilket motsvarar ca 6,5 % av totala antalet barn under 18 år. Medelbeloppet per barn beräknas till ca 2 600 kr. vid basbeloppet 7 300 kr. De underhållsskyldiga beräknas betala tillbaka ca 30 % av utbetalda bidragsförskott. Kommunernas nettokostnader för år 1972 beräknas till ca 238 milj. kr., varav staten skall svara för 75 %. På grundval härav föreslår socialstyrelsen att anslaget för budgetåret 1973/74 förs upp med 178 milj. kr.

Föredraganden

Den 1 januari 1971 höjdes bidragsförskotten från 30 % till 40 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Vid basbeloppet 7 300 kr. utgör bidragsförskottsnivån därmed 2 916 kr. per år, dvs. 243 kr. per månad. Vid samma tidpunkt höjdes också maximiåldern för rätt till bidragsförskott från 16 år till 18 år.

Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån uppgick antalet barn med bidragsförskott år 1971 till ca 167 000 vilket är en ökning med ca 41 000 jämfört med föregående år. Ökningen beror främst på de tidigare nämnda nya reglerna som trädde i kraft den 1 januari 1971. Statens kostnader för budgetåret 1972/73 beräknas enligt nu tillgängliga uppgifter preliminärt till ca 190 milj. kr. Med ledning av dessa uppgifter beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 194 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för bidragsförskott* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 194 000 000 kr.

C 5. Omkostnader för statens bosättningslån

1971/72	Utgift	497 772
1972/73	Anslag	540 000
1973/74	Förslag	534 000

Från anslaget bekostas ersättningar till riksbankens ortsombud och till riksbanken för arbetet med bosättningslånen. Ersättning till ortsombud utgår med i regel 10 kr. för varje låneansökan, över vilken ortsombud yttrar sig. Ersättningen till riksbanken utgör 6 kr. för varje lån som utestår den 31 december det budgetår ersättningen avser. Ersättningsgrunderna återfinns i kungörelsen (1937: 810) angående ersättning åt ortsombud för yttrande över ansökningar om statliga bosättningslån (ändrad senast 1968: 171) och i brev den 26 april 1972.

Fullmäktige i riksbanken

Med utgångspunkt i oförändrade ersättningsregler beräknar riksbanksfullmäktige anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 534 000 kr. Därav utgör ersättningen till ortsombuden 210 000 kr. och ersättningen till riksbanken 324 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med riksbanksfullmäktige medelsbehovet under nästa budgetår till 534 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Omkostnader för statens bosättningslån* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 534 000 kr.

D SOCIALA SERVICEÅTGÄRDER

De sociala serviceåtgärderna för främst åldringar och barnfamiljer utgör en viktig del av socialpolitiken. Kraftigt ökade resurser har under de senaste åren satts in på en utbyggnad av dessa områden. Inom *åldringsvården* har utbyggnaden skett efter de riktlinjer som drogs upp i 1964 års reformprogram (prop. 1964: 85, SU 1964: 108, rskr 1964: 245). Den öppna vården har därigenom fått allt större betydelse. Utbyggnaden av den sociala hemhjälpen till åldringar och handikappade har medfört att antalet hjälpta personer fördubblats från ca 145 000 år 1965 till omkring 290 000 under år 1972. Dessutom pågår en utbyggnad även av andra åtgärder inom kommunernas öppna åldrings- och handikappvård, t. ex. matdistribution, färdtjänst, fotvård, motionsgymnastik och olika former av sysselsättning för personlig aktivering och meningsfull samvaro.

Den sociala hemhjälpens utveckling sedan år 1960 framgår av följande sammanställning.

År	Åldringar och handikappade			Barnfamiljer	Totala årskostnader, milj. kr.
	Antal hjälpta	Antal arbetstim. (milj. tim.)	Antal hemsamariter	Antal hjälpta	
1960	79 500	8,4	11 500	64 000	85,0
1965	144 000	17,2	23 400	69 800	178,3
1970	252 000	40,2	65 500	84 000	520,0
1971	272 000	44,9	77 700	86 100	600,0
1972[1]	290 000	45,5	80 800	88 000	680,0
1973[1]	305 000	47,7	85 000	90 000	760,0

[1] Beräknat

Hemhjälpsverksamheten beräknas fortsätta att öka. Över 300 000 åldringar och handikappade kan beräknas få social hemhjälp i år. Jag kommer i det följande att förorda en höjning av anslaget för statsbidrag till kommunernas hemhjälpsverksamhet med 25 milj. kr. till totalt 275 milj. kr.

En omfattande försöksverksamhet med särskilda insatser för vård och service i glesbygder har sedan budgetåret 1968/69 bedrivits med medel från anslaget för bidrag till social hemhjälp. Denna verksamhet har visat sig vara av stor praktisk betydelse för många som bor ute i glesbygderna. Jag kommer i det följande att förorda att bidragsgivningen till denna verksamhet fortsätter även under nästa budgetår.

Upprustningen av åldringarnas bostäder ingår som ett viktigt led i den öppna åldringsvårdens utbyggnad. Det statliga stödet i form av rän-

tefria förbättringslån utgår från anslag under inrikeshuvudtiteln. Denna långivning sker utöver det övriga bostadsbyggnadsprogrammet. Sedan år 1964 har sådana förbättringslån hittills beviljats till över 110 000 åldringsbostäder. Denna bostadsupprustning fortsätter och förslag om medelsanvisningar läggs fram av chefen för inrikesdepartementet.

Åldringsvårdsprogrammet går ut på att jämsides med de nämnda insatserna inom den öppna vården också öka vårdmöjligheterna på ålderdomshem och sjukhem inom långtidsvården. Utbyggnaden av långtidssjukvården har underlättats genom olika åtgärder. Det särskilda lånestöd till sjukvårdshuvudmännen, som infördes år 1964 och som avsåg nya sjukhusbyggen som påbörjats före den 1 januari 1970, har omfattat ca 15 000 nya vårdplatser vid sjukhem. Inom ramen för byggnadsregleringen har getts prioritet åt utbyggnaden av långtidssjukvården. Denna prioritering fortsätter. Av den investeringsram för år 1973 som fastställts för sjukvårdssektorn beräknas ca en tredjedel tas i anspråk för byggande av sjukhem och kliniker inom långtidsvården, vilket innebär ett nytillskott av ca 1 200 nya vårdplatser. Den pågående moderniseringen av ålderdomshemmen har också tillförsäkrats erforderligt utrymme inom ramen för byggnadsregleringen. Det sammanlagda antalet platser vid sjukhem och ålderdomshem beräknas i år uppgå till närmare 110 000.

En fortsatt utbyggnad av *barnomsorgen* är ett väsentligt inslag i familjepolitiken. Följande sammanställning visar hur denna samhällets service för barnfamiljerna byggts ut sedan 1960. Sammanställningen avser platsantalet vid mitten av resp. år.

År	Antal platser i daghem	fritidshem	familjedaghem	Sammanlagt antal platser	Antal barn i lekskola
1960	10 300	2 400	4 000	16 700	38 400
1965	11 900	3 000	8 000	22 900	52 100
1970	33 000	6 500	32 000	71 500	86 000
1971	41 000	9 000	41 000	91 000	95 000
1972[1]	49 000	12 000	44 000	105 000	110 000
1973[1]	56 000	15 000	45 000	116 000	120 000

[1] Beräknat

Den successivt ökade utbyggnadstakten har inneburit att antalet platser för barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar beräknas öka från ca 23 000 år 1965 till 116 000 i år.

Enligt en enkät till kommunerna hösten 1972 har utbyggnadstakten för daghem dämpats jämfört med den successivt ökade planeringstakten under de senaste åren. För att ge kommunerna ökade finansiella resurser att fortsätta en snabb utbyggnad föreslås i det följande att driftbidraget till daghem skall höjas med 1 000 kr. till 5 000 kr. per plats och år. Samtidigt föreslås en höjning av driftbidraget till fritidshem

med 500 kr. till 2 500 kr. per plats och år. Vidare föreslås en höjning av anordningsbidraget till dag- och fritidshem med 1 000 kr. till 6 000 kr. per plats. Mot bakgrund av kommunernas uppgifter om den planerade utbyggnaden och med hänsyn till vad som nyss sagts om en ökad statlig bidragsgivning kan ca 25 000 nya platser i daghem och fritidshem beräknas bli påbörjade under innevarande och nästa budgetår. Kostnaderna för bidragshöjningarna beräknas till ca 75 milj. kr. för helt år.

Utöver anordningsbidrag utgår enligt nuvarande bestämmelser även lån till byggande av barnstugor med högst 4 000 kr. per plats. Enligt beslut under vårriksdagen 1972 skall den särskilda långivningen till barnstugor upphöra vid utgången av budgetåret 1972/73. Samtidigt utvidgas den statliga bostadslångivningen så att sådana lån kan utgå för barnstugor oberoende av om dessa byggs i anslutning till statsbelånad bostadsbebyggelse eller ej. Detta innebär bl. a. att bostadslån kan utgå även till byggande av barnstugor i äldre bostadsområden (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201).

För att öka kommunernas möjligheter att genomföra barnstugeutbyggnaden och samtidigt stärka sysselsättningen på byggarbetsmarknaden har möjligheter öppnats för förskottsutbetalning av lån till anordnande av barnstugeplatser som påbörjas under tiden den 1 september 1972—den 31 mars 1973.

Antalet platser i kommunala familjedaghem kan på grundval av uppgifter som lämnats i höstens kommunenkät beräknas uppgå till ca 45 000 under år 1973. Andelen statsbidragsberättigande platser i kommunala familjedaghem beräknas fortsätta att öka även under budgetåret 1973/74.

Det statliga stödet till barnstugor och familjedaghem kan för nästa budgetår beräknas till sammanlagt 452 milj. kr. på socialhuvudtiteln, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en anslagsökning med ca 100 milj. kr. Härtill kommer ca 10 milj. kr. som utgår i statliga bostadslån till barnstugor från inrikeshuvudtiteln.

Statens kostnader under de senaste budgetåren samt anslagen för innevarande och nästa budgetår framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

Budgetår	Driftbidrag	Anordnings-bidrag	Lånestöd	Familje-daghem	Summa
1964/65	17,7	3,2	—	—	20,9
1969/70	45,8	45,9	23,5	6,7	121,9
1970/71	77,0	54,4	24,0	23,0	174,4
1971/72	134,7	72,9	46,7	38,3	292,6
1972/73	216,0	70,0	30,0[1]	38,0	354,0
1973/74	303,0	70,0	28,0	52,0	452,0

[1] Därav 10 milj. kr. på tilläggsstat

1968 års barnstugeutredning har lagt fram ett betänkande beträffande verksamheten för barn i förskoleåldern (SOU 1972: 26 och 27). Betänkandet innehåller förslag om förskoleverksamhetens innehåll och organisatoriska utformning samt om verksamhetens utbyggnad, innefattande bl. a. ett förslag om en allmän förskola för samtliga 6-åringar från år 1975. Utredningen presenterar också förslag om speciella insatser för barn som har särskilda behov av stöd och stimulans från samhället. Vidare föreslås särskilda bestämmelser om upprättande av kommunala planer för förskoleverksamheten.

Remissbehandlingen av barnstugeutredningens betänkande har nyligen avslutats. Utredningens förslag prövas f. n. inom socialdepartementet.

För att snarast möjligt få fram praktiska erfarenheter av de delvis nya verksamhetsformer som utredningen aktualiserat uppdrog Kungl. Maj:t i november 1971 åt socialstyrelsen att organisera en försöksverksamhet beträffande dels barnstugeverksamhetens organisatoriska utformning och pedagogiska innehåll och dels utbyggnadsplanering av kommunernas insatser för barn i förskoleåldern innefattande även uppsökande verksamhet för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Över 2 milj. kr. har ställts till förfogande för denna försöksverksamhet. F. n. pågår försöksverksamheten i sex kommuner. Ytterligare ett antal försök beräknas starta under början av år 1973.

En omfattande försöksverksamhet avseende lekskoleverksamhet i glesbygdsområden bedrivs med särskilda medel som anvisats under anslaget Bidrag till social hemhjälp. Bidrag har hittills beviljats till ett 30-tal kommuner. Den hittillsvarande försöksverksamheten har särskilt tagit sikte på glesbygdskommunernas möjligheter att finna en för barnen lämplig organisation av verksamheten till en för kommunen rimlig kostnad. Utvecklingen av förskoleverksamheten i glesbygdsområdena bör understödjas genom fortsatt försöksverksamhet även under nästa budgetår. Medel härför beräknas i det följande.

Särskilda försök pågår även med lekskoleverksamhet med språkträning för invandrarbarn i syfte att finna former för att underlätta anpassningen av dessa barn till det svenska samhället utan att de mister kontakten med den egna kulturen. Försök pågår både med träning i svenska språket och träning i det egna modersmålet.

Barnstugeutredningen kommer i sitt fortsatta arbete att behandla frågan om fritidsverksamhet för barn i skolåldern. Vidare har utredningen genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utreda konsekvenserna av de framlagda förslagen vad gäller utbildningen av personal till barnstugeverksamheten. Utredningen skall också ytterligare analysera behovet av personal inom detta område. I detta sammanhang kan nämnas att medel kommer att beräknas under åttonde huvudtiteln för ytterligare utökad förskollärarutbildning under nästa budgetår.

D 1. Bidrag till social hemhjälp

1971/72	Utgift	218 063 924
1972/73	Anslag	250 000 000
1973/74	Förslag	275 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnaderna för den sociala hemhjälpen. Statsbidrag utgår med 35 % av kommuns nettokostnader för hemvårdare, hemsamariter, barnvårdare och därmed jämförlig personal, som har till huvudsaklig uppgift att i enskilt hem hjälpa åldringar, handikappade och barnfamiljer. Samma bidrag utgår till kommuns kostnader för bidrag till enskild sammanslutning, som bedriver social hemhjälpsverksamhet. Statsbidraget utbetalas för kalenderår i efterskott. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså bidrag till verksamheten under kalenderåret 1973.

Från anslaget bekostas även viss försöksverksamhet avseende vård och service m. m. i glesbygder. Bidrag för denna verksamhet utbetalas under löpande budgetår.

Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1964: 427) om statsbidrag till social hemhjälp och i brev den 26 april 1972.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen räknar med en fortsatt ökning av hemhjälpsverksamheten under år 1973. Styrelsen beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1973/74, inkl. 10 milj. kr. för försöksverksamhet avseende vård och service i glesbygder, till 275 milj. kr.

Departementschefen

Jag har i inledningen till detta avsnitt redogjort för hur den sociala hemhjälpen byggts ut i snabb takt under de senaste åren. Ungefär 290 000 åldringar och handikappade samt 90 000 barnfamiljer kan beräknas ha fått hjälp av hemsamariter och hemvårdare under år 1972.

Verksamheten väntas fortsätta att öka under år 1973. Med hänsyn härtill och med beaktande av avtalsmässiga löneökningar beräknar jag medelsbehovet för statsbidrag till social hemhjälp till 265 milj. kr. under nästa budgetår.

Glesbygdsutredningen har i två delbetänkanden (Ds In 1972: 7 och 8) behandlat olika frågor beträffande vård och service för dem som bor i glesbygdsområden. Utredningen har bl. a. föreslagit att statsbidraget för social hemhjälp skall höjas från 35 % till 50 % av kostnaderna när det gäller glesbygdskommuner. Jag vill i detta sammanhang erinra om att skatteutjämningsrevisionen i sitt betänkande Reformerad skatteutjämning (SOU 1972: 44) har föreslagit ett nytt system för skatteutjämningsbidrag till kommunerna, som berör glesbygdskommunernas ekonomi.

Betänkandet bereds f. n. inom finansdepartementet. Mot denna bakgrund är jag inte beredd att förorda den ändring av statsbidragsreglerna för den sociala hemhjälpen som glesbygdsutredningen föreslagit.

Glesbygdsutredningen har vidare föreslagit att den nuvarande försöksverksamheten med särskilda insatser för social service i glesbygder bör minska eller upphöra och att medel fortsättningsvis över inrikeshuvudtiteln ställs till länsstyrelsernas förfogande för att främja sociala insatser i glesbygder.

Försöksverksamhet med särskilda insatser för vård och service för åldringar och handikappade i glesbygder påbörjades budgetåret 1968/69. Försöksverksamheten vidgades fr. o. m. budgetåret 1970/71 till att gälla även andra befolkningsgrupper, varvid särskilt avsågs behovet av fritidsaktiviteter för barn och ungdom i glesbygder. Den statsunderstödda försöksverksamheten pågår f. n. i ett stort antal glesbygdskommuner. Bidrag har utgått för bl. a. uppsökande och kartläggande verksamhet, bostadsförbättringsverksamhet, matdistribution samt annan varudistribution och transportservice, snöröjning, särskilt utrustade servicebussar, tvättservice, fotvård, ambulant reumatikervård och ambulant tandvård, kulturell service, lekskoleverksamhet, kommunikationsradiosystem samt anläggningar för fritidsverksamhet m. m. åt främst pensionärer, handikappade och ungdomar. I några kommunblock pågår en brett upplagd försöksverksamhet avseende en samlad social service. Vidare pågår en mera omfattande undersökning om de sociala levnadsförhållandena och socialvårdens funktion i en glesbygdskommun. Medel har också ställts till socialstyrelsens förfogande för uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten. Detta arbete pågår.

De senaste årens särskilda insatser för vård och service i glesbygder har visat sig vara av stor betydelse när det gäller att komma till rätta med de mångskiftande problem som uppkommer när det gäller att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en rimlig social service. Enligt min mening är det av stor vikt att denna verksamhet kan fortsätta. Medel bör därför ställas till förfogande från detta anslag för sådana insatser även under nästa budgetår. Verksamheten bör liksom hittills hållas samman av socialstyrelsen. Samarbetet med länsstyrelserna och statens socialvårdskonsulenter i dessa frågor bör vidareutvecklas.

För dessa särskilda insatser i glesbygdsverksamheten beräknar jag för nästa budgetår ett belopp av 10 milj. kr. Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag därmed till 275 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till social hemhjälp* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 275 000 000 kr.

D 2. Bidrag till anordnande av barnstugor

1971/72	Utgift	72 865 146	Reservation	2 148 877
1972/73	Anslag	70 000 000		
1973/74	Förslag	70 000 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till anordnande av barnstugor. Statsbidrag utgår med högst 5 000 kr. per plats för nybyggnad, om- eller tillbyggnad eller inköp av byggnad för barnstuga. Bidraget utgår till lokaler som anordnas så att de kan användas för barntillsyn under hela dagen eller i varje fall minst fem timmar per barn och dag, dvs. till daghem, gemensam barnstugeavdelning och fritidshem. Förskott med 90 % av beviljat anordningsbidrag kan betalas ut när byggnadsarbetena påbörjats. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1966: 173) om statsbidrag och lån till barnstugor (ändrad senast 1972: 424).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning räknat med att ca 14 000 statsbidragsberättigande platser i daghem, gemensamma barnstugeavdelningar samt fritidshem påbörjas under vartdera av budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Socialstyrelsen föreslår att anordningsbidraget höjs till 6 000 kr. per plats fr. o. m. den 1 juli 1973. Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknas på grundval härav till 84 milj. kr.

Föredraganden

Utbyggnadstakten för barnstugeverksamheten har redovisats i inledningen till detta avsnitt. För att underlätta en fortsatt snabb utbyggnad av barnstugeverksamheten samt med hänsyn till att byggnadskostnaderna ökat förordar jag att anordningsbidragen höjs med 1 000 kr. till 6 000 kr. per plats. Bidragshöjningen bör gälla med verkan fr. o. m. den 1 januari 1973.

På grundval av kommunernas utbyggnadsplaner, redovisade i september 1972, och med hänsyn till förordade höjningar av statsbidragen räknar jag med att byggen för sammanlagt 25 000 nya barnstugeplatser kommer att påbörjas under innevarande och nästa budgetår. Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 70 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna av mig förordade ändringar av grunderna för anordningsbidrag till barnstugor;
2. till *Bidrag till anordnande av barnstugor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kr.

D 3. Bidrag till driften av barnstugor

1971/72	Utgift	134 684 432
1972/73	Anslag	216 000 000
1973/74	Förslag	303 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till driften av barnstugor. Från och med den 1 januari 1972 utgår driftbidrag till barnstugor med 4 000 kr. per plats och år för sådana avdelningar för barn under skolåldern, där minst två tredjedelar av antalet platser utnyttjas för barntillsyn minst fem timmar per barn och dag (daghem eller gemensam barnstugeavdelning). För omsorg av barn i skolåldern utgår driftbidrag med 2 000 kr. per plats och år till barnstugeavdelning, som hålls öppen under minst fem timmar per dag (fritidshem). Driftbidrag utbetalas i efterskott för budgetår. Förskott kan utgå med högst hälften av beräknat bidrag för budgetåret. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1966: 173) om statsbidrag och lån till barnstugor (ändrad senast 1972: 424). Ett särskilt bidrag till jordbruksdaghem utgår med högst 60 % av driftkostnaderna.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet utifrån oförändrade bidragsregler till 278 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Styrelsen föreslår att statsbidrag efter särskild prövning skall kunna utgå till extrakostnader för skjutsar i samband med lekskoleverksamhet.

Föredraganden

Jämsides med utbyggnaden av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna har samhällets service, främst i form av en väl fungerande barnomsorg, kommit att framstå som ett allt viktigare inslag i familjepolitiken. 1968 års barnstugeutredning har som tidigare nämnts lämnat ett betänkande med förslag beträffande förskoleverksamhetens framtida innehåll och organisation. Remissbehandlingen av utredningens betänkande har nyligen avslutats. Utredningens förslag prövas f. n. inom socialdepartementet.

Statens bidrag till driften av barnstugor har höjts i flera omgångar under senare år. Den senaste bidragshöjningen trädde i kraft den 1 januari 1972. Det statliga bidraget höjdes då från 2 800 kr. till 4 000 kr. per plats i daghem och gemensam barnstugeavdelning och från 1 500 kr. till 2 000 kr. per plats i fritidshem.

Som nämnts i inledningen till detta avsnitt tyder kommunernas planläggning på en viss dämpning av den tidigare successivt ökande utbyggnadstakten för barnstugeverksamheten. Jag vill betona vikten av att utbyggnaden av barnstugeverksamheten kan hållas på en hög nivå. Jag

finner det också angeläget att särskild uppmärksamhet ägnas åt barn som på grund av olika former av handikapp är i särskilt behov av stöd och stimulans genom samhällets försorg. För dessa barn är möjligheten att från tidig ålder delta i barnstugeverksamheten särskilt betydelsefull.

För att ge kommunerna ökade möjligheter till en fortsatt snabb utbyggnad av barnstugeverksamheten och för att ge kommunerna stöd i strävandena att bereda plats åt handikappade barn förordar jag nu en ytterligare höjning av driftbidraget. Det statliga driftbidraget bör fr. o. m. den 1 juli 1973 höjas med 1 000 kr. till 5 000 kr. per plats och år för daghem och gemensam barnstugeavdelning samt med 500 kr. till 2 500 kr. per plats och år för fritidshem.

Med beaktande av utbetalningsbestämmelserna för driftbidraget till barnstugor beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 303 milj. kr. I förhållande till innevarande budgetår innebär det en ökning med 87 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driften av barnstugor;
2. till *Bidrag till driften av barnstugor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 303 000 000 kr.

D 4. Bidrag till kommunala familjedaghem

1971/72	Utgift	38 264 530
1972/73	Anslag	38 000 000
1973/74	Förslag	52 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnader för kommunala familjedaghem. Statsbidrag utgår med 35 % av kommunens kostnader för lön och sociala förmåner (exkl. omkostnadsersättning) åt dagbarnvårdare efter avdrag för influtna föräldraavgifter. Rätt till statsbidrag inträder när kommunens organiserade barnomsorg — genom både barnstugor och familjedaghem — nått en viss omfattning uttryckt i platser per antal invånare i kommunen. För det första 10 000-talet invånare krävs minst en plats per 200 invånare och för invånarantalet över 10 000 minst en plats per 100 invånare. Bidrag utgår för de familjedaghemsplatser, som överstiger en på sådant sätt beräknad gräns. Statsbidrag betalas ut i efterskott för kalenderår. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså bidrag för verksamhet under kalenderåret 1973. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 236) om statsbidrag till kommunal familjedaghemsverksamhet (ändrad senast 1972: 112).

För kommun med över 10 000 invånare har rätten till statsbidrag tidigare begränsats inte endast av ovannämnda s. k. kvotregel utan dessutom genom en regel som innebar att statsbidrag utgick för högst det antal barnstugeplatser som fanns i kommunen. Denna s. k. balansregel har slopats med verkan fr. o. m. år 1972.

Socialstyrelsen

Utbyggnaden av barnstugorna har ökat kommunernas möjligheter att uppfylla kvotregeln, vilket för dessa kommuner medfört väsentligt ökade statsbidrag.

Statsbidrag utgick år 1971 för ca 75 % av det totala antalet kommunala familjedaghemsplatser. Socialstyrelsen räknar med att antalet platser i kommunala familjedaghem skall öka med 4 000 per år och att andelen statsbidragsberättigande platser skall öka till 85 % av det totala antalet.

Socialstyrelsen föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med 52 milj. kr.

Föredraganden

I inledningen till detta avsnitt har utbyggnaden av den kommunala familjedaghemsverksamheten redovisats. Jag beräknar, i likhet med socialstyrelsen, anslagsbehovet för nästa budgetår till 52 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen.

att till *Bidrag till kommunala familjedaghem* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 52 000 000 kr.

D 5. Bidrag till ferievistelse för barn

1971/72	Utgift	3 776 400
1972/73	Anslag	4 000 000
1973/74	Förslag	4 000 000

Statsbidrag utgår till kommun med 100 kr. för varje barn under 15 år, som av kommun eller genom kommuns förmedling under året beretts vistelse på barnkoloni eller i feriehem. För barn, som är handikappat eller sjukt, utgör bidraget 200 kr. Bidrag utgår för kalenderår i efterskott. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1967: 473) om statsbidrag till ferievistelse för barn.

Socialstyrelsen

För år 1971 utgick bidrag avseende 18 600 barn som vistats på koloni och 18 200 barn som vistats i feriehem. Antalet barn som vistats

på koloni har minskat något under senare år medan antalet barn i feriehem ökat något.

Socialstyrelsen föreslår, med hänsyn till belastningen under budgetåret 1971/72, att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Föredraganden

Verksamheten har under de tre senaste åren bedrivits i oförändrad omfattning. Jag biträder socialstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ferievistelse för barn* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

D 6. Bidrag till semesterhem m. m.

1971/72	Utgift	1 645 880
1972/73	Anslag	1 800 000
1973/74	Förslag	1 800 000

Statsbidrag till driften av semesterhem utgår till semesterhemsanordnare med 4 kr. per dag och plats som utnyttjas av personer, som med hänsyn till sina sociala och ekonomiska förhållanden anses behöva hjälp för att få tillfälle till vila och rekreation. Statsbidrag betalas ut av socialstyrelsen i efterskott för kalenderår. Förskott kan utgå med högst tre fjärdedelar av det beräknade bidragsbeloppet för kalenderår.

Statsbidrag utgår även för resor till semesterhem eller resor i samband med annan form av semestervistelse. Socialstyrelsen fördelar därvid för detta ändamål avsedda medel mellan semesterhemsnämnderna i landstingsområdena varefter det ankommer på dessa nämnder att bevilja och betala ut resebidragen. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1967: 472) om statsbidrag till driften av semesterhem m. m. (ändrad senast 1969: 782). I brev den 26 april 1972 har socialstyrelsen bemyndigats att av anslaget för budgetåret 1972/73 disponera 1.1 milj. kr. för resebidrag under år 1973.

Socialstyrelsen

År 1971 utgick statsbidrag för ca 10 800 gäster vid semesterhem. Resebidrag utgick till 9 800 personer. Jämfört med föregående år minskade antalet bidragsberättigade gäster vid semesterhem med 500 medan antalet personer berättigade till resor ökade med 100.

Socialstyrelsen föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat 1.8 milj. kr.

Föredraganden

Jag biträder socialstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till semesterhem m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.

E MYNDIGHETER INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRD, SOCIALVÅRD M. M.

Den sjukvårdspolitiska målsättningen har i allt högre grad inriktats på att få till stånd en förändrad struktur av den svenska sjukvården. Detta har framstått som alltmer nödvändigt inte minst på grund av sjukvårdens kostnadsutveckling. Det är därför angeläget att söka vidareutveckla de olika planeringsinsatserna inom sjukvården till ett organiserat system med sjukvårdsplaner. Dessa viktiga frågor om sjukvårdsplaneringen behandlas i socialdepartementets sjukvårdsdelegation, där bl. a. sjukvårdens huvudmän är representerade. Delegationen har genom en särskild arbetsgrupp redovisat grunderna för ett system med enhetligt uppbyggda sjukvårdsplaner och som ett stöd för den fortsatta uppbyggnaden och samordningen av sjukvårdsplaneringen i juni 1972 rapporterat resultatet av det hittills bedrivna arbetet till sjukvårdshuvudmännen.

På uppdrag av sjukvårdsdelegationen genomförs inom socialstyrelsen en allsidig översyn av det nuvarande programmet för fördelning av läkartjänster på olika verksamhetsområden. Resultatet härav beräknas föreligga under första halvåret 1973.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om de viktiga ändringar i sjukvårdslagstiftningen som trätt i kraft den 1 januari i år i enlighet med förslag redovisade i prop. 1972: 104 (SoU 1972: 37, rskr 1972: 286). Syftet därmed är framför allt att få till stånd en utbyggnad av den decentraliserade öppna sjukvården i samhällets regi. De vidtagna åtgärderna omfattar både en förstärkning av allmänläkarvården och en decentralisering av den öppna specialistvården så att denna i viss utsträckning blir tillgänglig även ute i läkardistrikten. Avsikten är att därigenom skapa möjligheter till en bättre närhetsservice inom den öppna hälso- och sjukvården. För färdigutbildade läkare skall i läkardistrikten finnas tjänster för distriktsläkare, avsedda för såväl allmänläkare som specialister.

Olika åtgärder av det slag som här nämnts bidrar sammantaget till att förverkliga en sjukvårdspolitisk målsättning som är inriktad på en betydande utbyggnad av den öppna decentraliserade sjukvården jämte psykiatrin och åldringssjukvården.

Av stor betydelse är också den ökade läkarutbildningen, som beräknas leda till att antalet läkare stiger från ca 11 000 år 1970 till ca 16 000 år 1975. Socialstyrelsen har samtidigt sin uppmärksamhet riktad på hur de resurser som finns tillgängliga inom sjukvården bäst skall kunna utnyttjas. Detta arbete med nivåstruktureringen inom sjukvården är av

stor betydelse för att få till stånd en effektivare vårdplanering med kortare väntetider.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor har i sin rapport också tagit upp hälsopolitiken utifrån såväl principiella som mera konkreta utgångspunkter. I samband därmed framhåller arbetsgruppen att en allmän tandvårdsförsäkring hör till de reformer som kan förväntas förbättra hälsoförhållandena inte minst för låginkomsttagare. Som viktiga utvecklingslinjer i övrigt inom hälso- och sjukvården pekar arbetsgruppen på förebyggande insatser, decentralisering av den öppna hälso- och sjukvården samt en utvecklad demokrati och öppenhet både mellan de olika personalgrupperna och mellan sjukvårdsinstitutionen i dess helhet och patienterna. En sådan utveckling är av särskild betydelse för de resurssvaga grupperna i samhället och jag vill för min del understryka betydelsen av en sådan inriktning av insatserna på hälso- och sjukvårdens område.

När det gäller de under detta avsnitt redovisade anslagen vill jag särskilt framhålla betydelsen av en förstärkning av den statliga läkemedelskontrollen. I det följande kommer jag därför att förorda en kraftig ökning av resurserna för socialstyrelsens läkemedelsavdelning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har apoteksbolaget utrett och lagt fram förslag om lämpliga former för samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning. Förslaget innebär bl. a. att militärapoteket och dess filialapotek inordnas i apoteksbolaget som sjukhusapotek och att apoteksbolaget övertar den militära förrådshållningen. Förslag i ämnet avses att föreläggas årets riksdag i en särskild proposition.

Centrala och regionala myndigheter m. m.

E 1. Socialstyrelsen

1971/72	Utgift	37 575 830
1972/73	Anslag	42 510 000
1973/74	Förslag	46 922 000

Socialstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör socialvården, hälso- och sjukvården samt läkemedelsförsörjningen. Styrelsen utgörs av generaldirektören och åtta särskilt förordnade ledamöter. Inom verket finns sex avdelningar, en för hälsovård, social barna- och ungdomsvård m. m., en för långtidsvård, åldringsvård m. m., en för akutsjukvård, nykterhetsvård m. m., en planerings- och beredskapsavdelning, en administrativ avdelning samt en läkemedelsavdelning. Avdelningarna är i sin tur uppdelade på totalt 22 byråer. Kostnaderna för läkemedelsavdelningen bestrids från anslaget E 13 Statlig läkemedelskontroll.

	1972/73[1]	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	230½	+ 22½	+ 1½
Övrig personal	228	+ 24½	+ 6
	458½	+ **47**	+ **7½**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	31 133 000	+ 7 210 000	+ 2 968 000
Sjukvård	90 000	+ 22 000	+ 10 000
Rescersättningar	893 000	+ 244 000	+ 45 000
Därav utrikes resor	(28 000)	(+ 15 000)	(+ 2 000)
Traktamenten åt vissa befattningshavare inom socialstyrelsen	105 000	—	—
Lokalkostnader	4 589 000	+ 63 000	+ 127 000
Expenser			
a) expenser för eget behov varav för representation högst 10 000 och för kursavgifter högst 6 000	1 440 000	+ 580 000	+ 180 000
b) expenser för annat än eget behov	316 000	—	—
c) kostnader för flyttning av verket	—	+ 75 000	—
Kostnader för redovisningscentral	372 000	+ 316 000	+ 316 000
Bidrag till kontorsdrift m. m. i kv. Garnisonen	909 000	+ 478 000	+ 478 000
Försöksverksamhet med hälso- och sjukvård i kv. Garnisonen	—	+ 64 000	—
Databearbetning	916 000	+ 209 000	+ 90 000
Informationsverksamhet	1 586 000	+ 1 094 000	+ 160 000
Undersöknings- och informationsverksamhet rörande lekmaterial m. m.	400 000	+ 394 000	+ 38 000
Reglering av trafikskador	20 000	—	—
Anlagsprövning av vårdpersonal	127 000	—	—
Kurser för ledamöter i lokala företagsnämnder	60 000	—	—
Summa utgifter	42 956 000	+ 10 749 000	+ 4 412 000
Inkomster			
Försäljning av publikationer	446 000	— 58 000	—
Nettoutgift	**42 510 000**	+ **10 807 000**	+ **4 412 000**

[1] Exkl. läkemedelsavdelningen.

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 4 961 000 kr.

2. 0-alternativet medför att reduceringar måste göras över hela verket. I vissa fall får arbetsuppgifter helt åsidosättas. I en del fall får arbetsuppgifter överflyttas till andra myndigheter.

3. Omfattningen av hälsovårdsbyråns arbetsuppgifter gör det nödvändigt att förstärka byrån med två byrådirektörer (+182 000 kr.).

4. För utveckling och central ledning av familjerådgivningen bör barnavårdsbyrån tillföras en halvtidstjänst som byrådirektör.

Behov föreligger vidare av personalförstärkningar med en byrådirektör och en amanuens för utvecklingsarbetet rörande vården utom skola för ungdomsvårdsklientelet. Samtidigt kan två tjänster som eftervårdskonsulenter dras in.

Byrån behöver också en tjänst som förste byråsekreterare för rådgivningsverksamhet inom barnstugeområdet och en tjänst som kanslist inom samma område. (+ 169 000 kr.)

5. För uppgifter inom obstetrik och gynekologi behöver medicinalbyrån en heltidsanställd läkare (+115 000 kr.).

6. För ärenden rörande sjuksköterskors och annan sjukvårdspersonals tjänstgöring i sluten kroppssjukvård bör sjukhusbyrån erhålla en tjänst som byrådirektör avsedd för sjuksköterska med halvtidstjänstgöring (+45 000 kr.).

7. För planerings- och policyarbetet på byrån för psykiatrisk sjukvård bör en byrådirektörstjänst inrättas.

För att inte en betydande eftersläpning skall uppstå erfordras ytterligare ett biträde för skrivgöromål (+134 000 kr.).

8. På nykterhetsvårdsbyrån bör anställas en deltidsföredragande. Förstärkning med två biträden erfordras dessutom. (+137 000 kr.)

9. Långtidsvårdsbyrån är i stort behov av ökad administrativ hjälp. Personalen bör utökas med en byrådirektör. Dessutom erfordras ytterligare en arbetsterapevt för hjälpmedelsärenden och ett biträde för skrivgöromål. (+199 000 kr.)

10. Socialbyrån har behov av en byrådirektör bl. a. för bearbetning av material inom byråns arbetsområde samt för utarbetande av råd och anvisningar.

För den praktiska handläggningen i styrelsen av försök att samordna länsnykterhetsnämndens, socialvårdskonsulentens och barnavårdskonsulentens verksamhet i vissa län samt för ledning och samordning erfordras inrättandet av en byrådirektörstjänst.

För utskrift av utländsk text samt för sammanställnings- och beräkningsarbeten för bl. a. utvärderingsmål behövs två kvalificerade biträden. (+278 000 kr.)

11. För handläggning av ärenden rörande läkares vidareutbildning behöver byrån för personal- och utvecklingsplanering en förstärkning med en förste byråsekreterare. Vidare behövs ett kurssekretariat med en förste byråsekreterare och en assistent för styrelsens omfattande utbildnings- och kursverksamhet samt en förstärkning med en assistent för ärenden rörande utländska sjuksköterskor och medicinsk-tekniska assistenter. (+250 000 kr.)

12. Byrån för vårdplanering behöver ytterligare en erfaren och högt kvalificerad arbetskraft, som kan ha det direkta ansvaret som projektledare. Byrån bör därför tillföras en tjänst som byrådirektör.

Förstärkning med två biträden för skriv- och expeditionsarbete är också nödvändig. (+177 000 kr.)

13. På grund av den stora ansvällning av arbetsuppgifter som ägt rum inom lagbyråverksamheten behövs ytterligare en avdelningsdirektör. Dessutom erfordras en tjänst som assistent. (+158 000 kr.)

14. För att biträda verksledningen med större organisations- och rationaliseringsfrågor erfordras inom kanslibyrån en särskild enhet som tills vidare bör bestå av en avdelningsdirektör och ett kvalificerat biträde. Vidare behöver byrån förstärkas med tre tjänster som byrådirektör samt vardera en tjänst som förste byråsekreterare, assistent och kvalificerat biträde. För en fortsättning och utvidgning av personalvårdande åtgärder erfordras särskilda medel. (+902 000 kr.)

15. För erforderlig ökning av redovisningscentralens kapacitet behövs sex nya tjänster vid kameralbyrån.

Vidare erfordras en tjänst som byrådirektör för handläggning i styrelsen av arbetsdriftsfrågor vid anstalter för alkoholmissbrukare och vid ungdomsvårdsskolor och en tjänst som assistent för en effektivisering av arbetet med revision av erkända och enskilda vårdanstalter. (+428 000 kr.)

16. För de ökande uppgifterna vid informationsbyrån i fråga om tidskrifter bör en tjänst som förste byråsekreterare och en tjänst som kvalificerat biträde inrättas.

Dessutom behövs personalförstärkning med en tjänst som kvalificerat biträde, en tjänst som förste byråsekreterare och en assistenttjänst på halvtid. (+265 000 kr.)

17. För att styrelsen skall kunna anlita experter i erforderlig utsträckning och biträdeshjälp till dessa erfordras en uppräkning av medelstilldelningen för ändamålet. (+630 000 kr.)

18. En ny anslagspost föreslås uppförd avseende försöksverksamhet med hälso- och sjukvård i kvarteret Garnisonen. (+64 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 46 922 000 kr. Vid anslagsberäkningen har jag särskilt beaktat medelsbehovet för en ny tjänst som förste byråsekreterare för den alltmer omfattande barnstugeverksamheten (4) och vidare för heltidsanställning av en föredragande läkare inom området för obstetrik och gynekologi med hänsyn till det ökade behovet av upplysning om abortförebyggande åtgärder (5). Jag har också beräknat 220 000 kr. för viss kuratorsverksamhet i utlandet för vilken medel tidigare anvisats under anslaget till ungdomsvårdsskolorna. För erforderlig ökning av redovis-

ningscentralens kapacitet har beräknats medel för sex nya biträdestjänster. I övrigt har jag — efter tillägg för löne- och prisomräkning — beräknat en minskning av anslaget med 600 000 kr. Därvid har jag räknat med att socialstyrelsen inom ramen för det i sammanställningen upptagna anslagsbeloppet på ca 46,9 milj. kr. skall ha möjlighet att genom erforderliga prioriteringar tillgodose föreliggande personalbehov på angelägna områden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 46 922 000 kr.

E 2. Giftnämnden

För innevarande budgetår har till giftnämnden anvisats ett förslagsanslag av 1 390 000 kr.

Miljökontrollutredningen har i april 1972 avgett betänkandet Lag om hälso- och miljöfarliga varor (SOU 1972: 31). I samband härmed har även aktualiserats den ställning som giftnämnden i framtiden skall ha inom produktkontrollområdet. Betänkandet har remissbehandlats och prövas f. n. inom jordbruksdepartementet. I avvaktan på särskild proposition i ämnet till årets riksdag bör anslaget Giftnämnden tas upp i riksstatsförslaget med ett preliminärt beräknat belopp.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Giftnämnden* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 1 473 000 kr.

E 3. Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader

1971/72	Utgift	254 820
1972/73	Anslag	315 000
1973/74	Förslag	346 000

Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader har huvudsakligen till uppgift att pröva byggnadsritningar för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader. Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) lämnar därvid biträde med den byggnadstekniska granskningen m. m. Nämndens verkställande ledamot och direktör är samtidigt chef för Spri:s byggnadsavdelning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	2	—	—
	4	—	—
Anslag			
1. Löneko stnader	275 000	+ 17 000	+ 17 000
2. Reseersättningar	5 000	+ 3 000	+ 3 000
3. Lokalkostnader	22 000	+ 11 000	+ 11 000
4. Expenser	13 000	—	—
	315 000	**+ 31 000**	**+ 31 000**

Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader

1. Löneomräkning 17 228 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 346 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 346 000 kr.

E 4. Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut

1971/72	Utgift	6 501 094
1972/73	Anslag	6 050 000
1973/74	Förslag	6 350 000

Från anslaget utgår bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Institutet har till uppgift att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom hälso- och sjukvården samt socialvården. Huvudmän för institutet är staten och en särskild stiftelse, i vilken tills vidare som medlemmar ingår Svenska landstingsförbundet och de två landstingsfria kommunerna Göteborg och Malmö (prop. 1967: 68, SU 1967: 105, rskr 1967: 251).

Departementschefen

Med utgångspunkt i att institutets verksamhet under åren 1972—1974 totalt kostar 20 resp. 21 och 22 milj. kr. skall staten enligt överenskommelse med Stiftelsen för sjukvårdens och socialvårdens planering och rationalisering under samma år svara för ett bidrag på resp.

5.9, 6,2 och 6,5 milj. kr. Gällande avtal med stiftelsen avser tiden t. o. m. utgången av år 1977. I fråga om parternas bidrag efter utgången av år 1974 skall enligt avtalet särskild överenskommelse träffas före den 1 juli 1974. Bidragen utbetalas kvartalsvis i förskott. För nästa budgetår bör därför anvisas 6 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 350 000 kr.

E 5. Länsläkarväsendet m. m.

1971/72	Utgift	6 926 411
1972/73	Anslag	8 289 000
1973/74	Förslag	9 332 000

Länsläkarorganisationen har till huvudsaklig uppgift att som rådgivande och inspekterande organ medverka i den allmänna hälsovårdens främjande. Vidare skall organisationen följa planeringen av den allmänna sjukvården och ha uppsikt över den öppna sjukvården samt tillsyn över vissa inrättningar och över personer, som yrkesmässigt utövar hälso- och sjukvårdande verksamhet. I organisationen ingår länsläkare, biträdande länsläkare och länshälsovårdskonsulenter. Under anslaget beräknas vidare medel för fem i statens tjänst kvarstående provinsialläkare.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Provinsialläkare	5	—	—
Länsläkare	25	—	—
Bitr. länsläkare	15	+ 5	—
Länshälsovårdskonsulenter	23	+ 5	+ 1
Länssjuksköterskor	—	+ 3	—
	68	**+ 13**	**+ 1**
Anslag			
Lönekostnader	7 299 000	+ 1 896 000	+ 864 000
Sjukvård	12 000	+ 7 000	—
Reseersättningar	574 000	+ 104 000	+ 38 000
Lokalkostnader	350 000	+ 120 000	+ 140 000
Expenser	1 000	+ 2 000	+ 1 000
Apparat- och instrumentutrustning	48 000	—	—
Ersättning för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen	5 000	—	—
	8 289 000	**+ 2 129 000**	**+ 1 043 000**

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 906 000 kr.

2. 0-alternativet skulle innebära en minskning av anslaget motsvarande medel till fyra ordinarie bitr. länsläkare (481 000). Detta skulle oberoende av vilka grenar av verksamheten som drabbas betyda försämrade möjligheter för organisationen att fullgöra ålagda arbetsuppgifter. Detta kan i sin tur leda till väsentliga kostnadsökningar både för den enskilde och det allmänna.

3. Fem tjänster som bitr. länsläkare bör inrättas. Utan en fortsatt utbyggnad kan länsläkarväsendet ej effektivt fullgöra sina uppgifter som regionalt ledande organ inom den socialmedicinska och den allmänna hälsovårdens områden. (+601 000 kr.)

4. Ytterligare fem länshälsovårdskonsulenttjänster föreslås (+440 000 kr.)

5. Tre tjänster bör inrättas för länssjuksköterskor. (+ 246 000 kr.) Samtidigt föreslås indragning av arvode för viss inspektionsverksamhet.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 332 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en tjänst som länshälsovårdskonsulent i Stockholms län.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsläkarväsendet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 332 000 kr.

E 6. Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder

1971/72	Utgift	7 451 130[1]
1972/73	Anslag	8 397 000
1973/74	Förslag	8 966 000

[1] Anslagen Statens socialvårdskonsulenter och Länsnykterhetsnämnderna.

Socialvårdskonsulenterna, som är underställda socialstyrelsen, är 18 till antalet med var sitt distrikt. Sex distrikt omfattar två län, övriga ett län. I konsulenternas arbetsuppgifter ingår bl. a. att biträda länsstyrelserna i frågor om socialhjälp och barnavård samt socialstyrelsen med viss tillsynsverksamhet. Vidare skall de bistå de sociala centralnämnderna m. fl. med råd och upplysningar.

Länsnykterhetsnämnderna har i likhet med de kommunala nykterhetsnämnderna och de sociala centralnämnderna till uppgift att övervaka nykterhetstillståndet och vidta åtgärder för dess förbättrande. Länsnykterhetsnämnderna verkar för en enhetlig tillämpning av bestämmelserna på området och skall i övrigt vägleda och bistå de kommunala nämnderna.

I åtta län bedrivs försöksverksamhet med samordning av bl. a. socialvårdskonsulenternas, länsnykterhetsnämndernas och barnavårdskonsulenternas verksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Konsulenter och assistenter	66	+6	—
Övrig personal	52	—	—
	118	**+6**	—
Anslag			
Lönekostnader	6 889 000	+1 066 000	+493 000
Sjukvård	12 000	+ 2 000	—
Reseersättningar	576 000	—	—
Lokalkostnader	539 000	+ 72 000	+ 49 000
Expenser	381 000	+ 54 000	+ 27 000
	8 397 000	**+1 194 000**	**+569 000**

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 574 000 kr.

2. 0-alternativet innebär att organisationen skulle minskas med fem assistenttjänster jämte omkostnader, tillhopa 449 000 kr.

3. För ytterligare skrivpersonal hos konsulenterna erfordras 60 000 kr.

4. För att minska arbetsbördan för de socialvårdskonsulenter vars distrikt omfattar två län behövs ytterligare sex konsulenter.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1972 har socialstyrelsen föreslagit en samordning av den statliga regionala konsulentverksamheten inom ramen för befintlig organisation. Socialstyrelsen hänvisar till erfarenheterna från försöksverksamhet med samordning av bl. a. socialvårdskonsulenternas, länsnykterhetsnämndernas och barnavårdskonsulenternas verksamhet och utvecklingen i kommunerna mot en helhetssyn inom socialvården.

Departementschefen

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva den av socialstyrelsen aktualiserade frågan om en ytterligare samordning av den statliga regionala konsulentverksamheten. Utgångspunkten bör därvid vara att en sådan samordning sker inom ramen för befintlig organisation. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 966 000 kr.

Vissa laboratorier m. m.

E 7. Statens strålskyddsinstitut

1971/72	Utgift	5 202 937
1972/73	Anslag	5 711 000
1973/74	Förslag	6 073 000

Statens strålskyddsinstitut är strålskyddsmyndighet enligt strålskyddslagen (1958: 110). Institutet har vidare till uppgift att vara centralt samordnande organ för olika strålskyddsintressen i landet samt att stå till förfogande för arbeten inom sjukvård, undervisning och forskning vid karolinska sjukhuset.

Institutet är organiserat på fyra avdelningar. Dessa är röntgenkontrollavdelningen, kärnfysikaliska avdelningen, avdelningen för strålskyddsmedicin samt avdelningen för klinisk radiofysik. Vidare finns inom institutet laboratorier för dosimetri och radioaktivitetsmätningar, en administrativ sektion, en sektion för informations- och undervisningsverksamhet samt en verkstad.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Strålskydds-institutet	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	22	+ 8	—
Övrig personal	55	+ 10	—
	77	+ **18**	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	4 796 000	+ 1 501 000	+ 346 000
Sjukvård	6 000	—	—
Rescersättningar	144 000	+ 30 000	+ 6 000
Därav utrikes resor	(18 000)	(+ 4 000)	(+ 1 000)
Lokalkostnader	459 000	+ 22 000	+ 38 000
Expenser	160 000	+ 40 000	+ 10 000
Kostnader för drift av stationer för mätning av joniserande strålning m. m.	31 000	+ 5 000	+ 3 000
Kostnader för vissa beredskapsfunktioner inom reaktorområdet	—	+ 120 000	+ 120 000
Övriga utgifter	349 000	+ 166 000	— 41 000
Därav för inköp och underhåll av inventarier och instrument	(164 000)	(+ 188 000)	(—)
Summa utgifter	5 945 000	+ 1 764 000	+ 482 000
Inkomster			
Uppbördsmedel	234 000	—	—
Ersättning för kostnader för beredskapsfunktioner inom atomreaktorområdet	—	—	+ 120 000
Nettoutgift	**5 711 000**	+ **1 764 000**	+ **362 000**

Statens strålskyddsinstitut

1. Löne- och prisomräkning 310 000 kr.

2. 0-alternativet skulle medföra en minskning med ca fem tjänster och omöjliggöra för strålskyddsinstitutet att på ett godtagbart sätt fullgöra sina strålskyddsuppgifter.

3. Med hänsyn till institutets storlek och verksamhetens beskaffenhet bör tjänsten som professor och föreståndare för institutet i C 1 bytas ut mot en tjänst som överdirektör i C 4. I samband härmed bör den avlöningsförstärkning som f. n. är knuten till tjänsten dras in (+ 9 344 kr.).

4. För att möta de allt större krav som de tekniska avdelningarna ställer har institutet på vikariatsmedel inrättat vissa tjänster men detta har inte varit tillfyllest. Institutets centrala kansli måste därför tillföras två förste byråsekreterartjänster, den ene framförallt för kamerala och personaladministrativa göromål och den andre för strålskyddsföreskrifter i anslutning till internationellt och internordiskt samarbete, samt ett kontorsbiträde för allmänna kontorsgöromål. Vidare bör institutet tillföras tre kontorsskrivartjänster och två kansliskrivartjänster vilka nu betalas från vikariatsmedel. (+386 891 kr.)

I samband med indragningen av två kontorsbiträdestjänster bör institutet dessutom tillföras en assistenttjänst och en kansliskrivartjänst med hänsyn till överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter. (+9 284 kr.)

5. Den mycket omfattande ökningen av antalet röntgenanläggningar och röntgenutrustningar i landet — vilka blivit alltmer komplicerade — gör att röntgenkontrollavdelningen för att kunna klara av sin tillsynsverksamhet måste tillföras ytterligare en strålskyddsinspektör och en ingenjör. (+120 008 kr.)

6. Om expertkommissionen för rådgivning vid atomolyckor omorganiseras på sätt kommissionen och strålskyddsinstitutet begärt måste kärnfysikaliska avdelningen tillföras en förste strålskyddsinspektör för beredskapsfrågor. Vid kärnfysikaliska avdelningen begärs även en ny tjänst som strålskyddsinspektör för rutinstrålmätningar i gruvor och en tjänst som ingenjör för arbete med den kraftigt expanderande användningen av radioaktiva källor inom industrin. Sistnämnda tjänst ersätter en på vikariatsmedel inrättad tjänst. (+202 291 kr.)

7. Vid speciallaboratoriema bör inrättas en ingenjörstjänst för radonmätningar i gruvor i stället för en som institutet inrättat på vikariatsmedel (+ 48 989 kr.).

Vidare bör en ingenjörstjänst i Ae 24 inrättas i stället för en av institutet efter hörande av avtalsverket inrättad ingenjörstjänst i A 24 (+8 785 kr.). Samtidigt kan en vakantsatt ingenjörstjänst i Ae 19 och en personlig ingenjörstjänst i Ag 21 dras in.

8. Den allt kraftigare efterfrågan från karolinska sjukhuset på fysi-

kerassistans gör att avdelningen för klinisk radiofysik måste tillföras ytterligare en fysikertjänst. Avdelningen måste också tillföras dels en ingenjör och dels en laboratorieassistent, båda de sistnämnda tjänsterna i stället för tjänster, som institutet inrättat på vikariatsmedel. (+161 482 kr.)

På grund av att de kemiska göromålen vid avdelningen för klinisk radiofysik blivit alltmera kvalificerade bör en ingenjörstjänst vid avdelningen ersättas med en fysiker- (kemist-) tjänst. Vidare bör en tjänst som extra tjänsteman ersättas med en tjänst som laboratorieassistent. (+24 812 kr.)

9. Institutets bibliotek nyttjas huvudsakligen av institutets egna avdelningar men även av radiobiologiska och radiofysiska institutionerna vid karolinska institutet. För att biblioteket skall kunna utnyttjas rationellt måste det handhas av en bibliotekarie. (+ 67 647 kr.)

Departementschefen

Genom beslut den 30 juni 1960 förordnade Kungl. Maj:t att en för hela riket gemensam expertkommission skulle bildas med uppgift att i händelse av en olycka i atomanläggning bistå vederbörande länsstyrelse med råd och upplysningar om vilka åtgärder som bör vidtas för att skydda allmänheten mot skador av radioaktiv strålning.

Kommissionen har nu till styrelsen för statens strålskyddsinstitut överlämnat förslag till omorganisation. Institutet har härefter med tillstyrkan överlämnat förslaget till Kungl. Maj:t. Förslaget innebär i korthet att kommissionen i dess nuvarande form upphör och att det i stället skapas ett nytt rådgivande organ till statens strålskyddsinstitut. Antalet ledamöter bör vara högst 15 och representera olika berörda myndigheter. Det nya organet skall ha till huvuduppgift att ge råd åt länsstyrelserna och strålskyddsinstitutet beträffande skyddsåtgärder samt att bistå strålskyddsinstitutet beträffande allmän beredskapspolicy och planeringsfrågor, t. ex. i samband med strålskyddsinstitutets kontakter med länsstyrelserna vid dessas beredskapsplanering.

Strålskyddsinstitutets föreståndare bör vara ordförande i det nya organet och chefstjänstemannen vid delegationen för atomenergifrågor hans ställföreträdare. Vidare bör chefen för strålskyddsinstitutets administrativa sektion vara kommissionens sekreterare. Vissa ledamöter skall ingå i en akutgrupp som skall stå till förfogande vid en olycka samtidigt som larm går till statens strålskyddsinstitut. En kontaktcentral föreslås inrättad i strålskyddsinstitutets nybyggnad. Kontaktcentralen bemannas genom strålskyddsinstitutets försorg och skall vara försedd med sådant material som erfordras för snabba ställningstaganden.

Förslaget innebär vidare att strålskyddsinstitutets resurser på detta område förstärks med en beredskapssektion, vari skall ingå strålskydds-

expertis och biträdespersonal. Sektionen föreslås organisatoriskt ingå i institutets kärnfysiska avdelning.

Förslaget har remissbehandlats. Samtliga remissmyndigheter har varit positiva till det. Även jag ansluter mig i huvudsak till förslaget. Den nya organisationen bör kunna underlätta strålskyddsinstitutets arbete med beredskapsplaneringen mot atomolyckor och rådgivningen till länsstyrelserna. Det bör även bli lättare att i en olyckssituation snabbt kunna göra nödvändiga insatser. Jag förordar således att den nya organisationen genomförs under nästa budgetår. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter beträffande den föreslagna organisationen. Kostnaderna för denna bör belasta den verksamhet som planeringen avser. Jag vill i sammanhanget erinra om att föredragande departementschefen i samband med införandet av den nuvarande strålskyddslagen uttalade att utvecklingen på atomenergiområdet kunde komma att aktualisera en avgiftsbeläggning av strålskyddstillsynen inom detta område (prop. 1958: 29, 2LU 1958: 6, rskr 1958: 114). Kungl. Maj:t har den 15 december 1972 uppdragit åt strålskyddsinstitutet att i samråd med delegationen för atomenergifrågor och riksrevisionsverket utreda och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till avgiftsbeläggning för finansiering av beredskapsorganet och den del av strålskyddsinstitutets verksamhet på atomenergiområdet som inte omfattar arbetarskydd.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 073 000 kr. Jag har därvid bl. a. beräknat medel för en förste byråsekreterare i utbyte mot en assistent.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens strålskyddsinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 073 000 kr.

E 8—12. Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala organ för epidemiologiskt befolkningsskydd.

Dess dominerande uppgift består i att förebygga infektionssjukdomar, speciellt epidemiska, och i detta syfte utför laboratoriet diagnostik, framställer bakteriologiska preparat och utövar epidemiologisk övervakning. En speciell gren av verksamheten är upprätthållandet av civil och militär beredskap mot epidemier.

SBL leds av en styrelse och under denna av en föreståndare. Laboratoriet är organiserat på åtta avdelningar, nämligen bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, immunologiska avdelningen, produktionsavdelningen, epidemiologiska avdelningen, kemiska avdelningen,

tekniska avdelningen och ekonomiavdelningen. En självständig parasitologisk sektion är direkt underställd föreståndaren.

Vid SBL fanns den 1 juli 1972 558 tjänster, varav sju professorer, 13 laboratorer, 30 laboratorieläkare, mikrobiologer och förste kemister, tre veterinärer samt 23 ingenjörer, laboratorieingenjörer och forskningsingenjörer. Till den administrativa personalen hör bl. a. en ekonomidirektör, tre avdelningsdirektörer och fyra byrådirektörer.

SBL tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller tills vidare:

1. Diagnostiska undersökningar
2. Preparatförsörjning
3. Epidemiologisk verksamhet
4. Försvarsmedicinsk verksamhet
5. Service till utomstående

Medel för laboratoriets verksamhet anvisas under följande anslag:

1. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet
2. Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag
3. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter
4. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet
5. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning
6. Epidemiberedskap, anslagsposten till epidemibekämpning och civil beredskapslagring av vaccin.

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 5. En mot komplementkostnaderna svarande del av intäkterna levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten. Kostnaderna för uppdragsverksamheten skall täckas genom avgifter så att full kostnadstäckning för verksamheten som helhet i princip uppnås. Anslag 2 är ett reservationsanslag från vilket utgår statens bidrag till kostnaderna för det forsknings- och utvecklingsarbete inom program 1 och 2 som inte täcks genom avgifter. Anslag 3 är ett förslagsanslag som finansierar centrallaboratorieuppgifter inom program 1. Anslag 4 är ett förslagsanslag som finansierar program 4. Anslag 5 är ett reservationsanslag som skall finansiera laboratoriets investeringar i utrustning. Anslagsposten under 6 står till SBL:s förfogande för epidemibekämpning och civil beredskapslagring av vaccin.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SBL en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 5 milj. kr.

E 8. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

SBL:s uppdragsverksamhet indelas i programmen Diagnostiska undersökningar, Preparatförsörjning och Service till utomstående.

Uppdragsverksamheten omfattar fullgörande av tjänster och tillhandahållande av olika preparat till andra statliga myndigheter, enskilda kunder, kommuner och landsting samt en viss export av preparat. För utförda undersökningar och tillhandahållna preparat uppbär SBL ersättning enligt taxa som SBL fastställer efter samråd med riksrevisionsverket.

Programmet Diagnostiska undersökningar omfattar diagnostiska undersökningar av prov från människa samt från läkemedel, livsmedel, vatten eller annat material. I programmet ingår även forsknings- och utvecklingsarbete syftande till att utveckla och rationalisera metoder för diagnostiska undersökningar, samt vissa uppgifter som sammanhänger med SBL:s uppgift som centrallaboratorium.

Programmet Preparatförsörjning innefattar tillhandahållande av bakteriologiska preparat (vacciner, immunglobuliner m. fl.) och vissa hjälpprodukter för laboratoriearbete genom egen produktion eller inköp från annan tillverkare. I redovisningen av detta program medtas leveranser till civila och militära beredskapslager. I programmet ingår även forsknings- och utvecklingsarbete för produktutveckling och rationellare framställningsmetoder.

Programmet Service till utomstående avser service till karolinska institutets institutioner för virologi och immunologi (substrat, diskgods, djur m. m.) och polisskolan i Solna (värme och varmvatten).

SBL

Produktion

Program 1. Diagnostiska undersökningar

Antalet diagnostiska undersökningar väntas under 1972/73 uppgå till ca 556 000. Detta innebär en minskning med ca 35 000 undersökningar jämfört med utfallet 1971/72. Minskningen under 1972/73 får ses mot bakgrund av dels utfallet under 1971/72, som blev gynnsammare än beräknat och dels att vissa virologiska undersökningar minskat i antal. Under nästa budgetår beräknas en ökning av motsvarande undersökningar till ca 559 000.

Program 2. Preparatförsörjning

Utvecklingen inom programmet Preparatförsörjning framgår av nedanstående sammanställning. Då något entydigt gemensamt begrepp för volym av de många olika preparaten och produkterna som ingår i programmet saknas har i stället försäljningsvärde (1 000-tal kr.) angivits.

	1969/70	1970/71	1971/72		1972/73
	Utfall	Utfall	Beräknat	Utfall	Ny beräkning
SBL-tillverkade preparat	8 257	10 944	10 060	11 037	11 150
Inköpta preparat	3 445	7 517	5 150	13 063	9 000
Hjälpprodukter	1 200	1 801	1 500	2 028	2 200
Summa	**12 902**	**20 262**	**16 710**	**26 128**	**22 350**

En aktivare marknadsföring utvecklas successivt vid SBL. Denna omfattar såväl egentillverkade produkter som importerade. En vidgad internationell marknadsföring förutsätter dock ökad produktionskapacitet i fråga om vissa bakteriella vacciner och förstärkt leveransberedskap.

Försäljningsprognosen för den kommande femårsperioden innebär en kontinuerlig ökning. Försäljningen under 1971/72 ökade ca 30 % jämfört med närmast föregående budgetår och uppgick till 26,1 milj. kr.

I delprogrammet *SBL-tillverkade preparat* kommer en viss uppgång att ske intäktsmässigt på grund av den taxejustering som vidtas under 1972/73 i syfte att bringa SBL:s kalkyleringsprinciper i överensstämmelse med Apoteksbolagets.

Delprogrammet *inköpta preparat* väntas expandera under prognosperioden. Genom att marknadsföringen av influensavaccin blir en årlig företeelse kommer variationerna från år till år av utfallet att bli mindre. Under epidemiår kommer givetvis extremvärden alltjämt att redovisas. Resultatmässigt har delprogrammet stor betydelse för SBL.

Inom delprogrammet *hjälpprodukter* är efterfrågan på substrat, blod, provtagningskärl m. m. förhållandevis stabil men förväntas öka i takt med utbyggnaden av landets laboratorieväsende.

Taxepolitik

I princip eftersträvas full kostnadstäckning på tjänster och produkter. Varje tjänst eller produkt behöver dock inte bära sin andel i kostnaderna för forskning och utveckling. Huvudsaken är att kostnadstäckning för verksamheten som helhet uppnås. Vid taxesättningen beaktas även kalkylmässiga kostnader, bl. a. ränta på rörelsekapital. På vissa områden är det inte möjligt att ta ut alla kostnader. Detta gäller framför allt de virologiska, immunologiska och parasitologiska delprogrammen.

SBL:s officiella taxa betraktas som normgivande. Bidragskalkylering

tillämpas t. ex. vid export av preparat och utförsäljning av restlager. I fråga om diagnostiska undersökningar äger SBL möjlighet att medge rabatter eller bonus för större kunder eller för kvantitativt betydelsefulla prov.

Personal

	1970/71	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74
Laboratoriepersonal	243½	255	257	265
Teknisk personal	66	69	72	73
Administrativ personal	90½[1]	92½[2]	94¾[2]	95¾[2]
Ekonomipersonal	148	135	135	135
Summa	**548**	**551½**	**558¾**	**568¾**

[1] Därav 57 vid ekonomiavdelningen
[2] Därav 58½ vid ekonomiavdelningen

SBL beräknar att personalen på de diagnostiska enheterna under 1973/74 behöver öka med fem tjänster och inom produktionsavdelningen med två tjänster. Serviceavdelningarnas personal beräknas öka med två tjänster och föreståndarens kansli med en tjänst.

SBL begär en ny tjänst som professor och föreståndare för den immunologiska avdelningen samt en tjänst som laboratorieläkare.

Resultatutveckling

Resultatutvecklingen för program 1 och 2 framgår av följande tabell.

Resultatutveckling (kostnader för forskning och utveckling inräknade)

	1968/69	1969/70	1970/71		1971/72		1972/73			1973/74
	Utfall	Utfall	Budget	Utfall	Budget	Utfall	SBL petita	Regl. brev	Rev. budget	SBL
Program 1 (exkl. CL)										
Intäkter	9 052	10 081	10 780	11 255	9 400	13 850	13 450	15 350	15 215	15 980
Kostnader	11 787	13 822	13 580	15 252	12 200	15 550	18 740	18 740	17 330	17 865[1]
Resultat	−2 735	−3 741	−2 800	−3 997	−2 800	−1 700	−5 290	−3 390	−2 115	−1 885
Program 2										
Intäkter	15 408	12 902	14 814	20 262	13 400	26 128	17 000	17 000	22 350	23 400
Kostnader	16 716	13 764	13 414	17 361	14 000	25 737	16 510	16 510	22 100	23 000
Resultat	−1 308	− 862	+1 400	+2 901	− 600	+391	+ 490	+ 490	+ 250	+400
Resultat totalt	−4 043	−4 603	−1 400	−1 096	−3 400	−1 309	−4 800	−2 900	−1 865	−1 485

[1] Hänsyn har tagits till överföring av 1,3 milj. kr. till anslag E 10 Centrallaboratorieuppgifter.

Departementschefen

För SBL:s uppdragsverksamhet gäller i princip att full kostnadstäckning för verksamheten i sin helhet skall uppnås, även om enskilda sektorer kan uppvisa över- eller underskott. Sådana över- eller underskott bör dock vara tillfälliga. I ett längre tidsperspektiv bör varje program bära sina egna kostnader.

SBL räknar för budgetåret 1973/74 med ett underskott av uppdragsverksamheten — forsknings- och utvecklingskostnader inräknade — på 1,5 milj. kr. Med hänsyn till beräknad reservation den 30 juni 1973 erfordras dock enligt SBL ingen särskild medelsanvisning för ändamålet.

SBL:s underskott i totalbudgeten hänför sig i huvudsak till program 1 Diagnostiska undersökningar, vars täckningsbidrag trots klar förbättring under de kommande två åren likväl är otillräckligt för att SBL skall kunna nå full kostnadstäckning.

Genom att till centrallaboratorieverksamhet överföra cancerimmunologi och parasitologi, för vilka verksamheter kostnaderna kan beräknas till 1,3 milj. kr., ges även dessa båda delprogram reell möjlighet att redovisa positivt täckningsbidrag. Delprogrammen virologi, immunologi och parasitologi har utvecklats mot förbättrad lönsamhet under budgetåret 1971/72. Bl. a. har det virologiska delprogrammet redovisat ett markant förbättrat täckningsbidrag som dock förutses bli försämrat budgetåret 1973/74 beroende på bortfall av viss del av hepatitdiagnostiken som successivt tas upp av regionlaboratorier och blodgivarcentraler.

Täckningsbidraget för program 2 Preparatförsörjning budgeteras till 7,1 milj. kr. (+ 4 %) under budgetåret 1973/74. Omslutningen budgeteras till 23,4 milj. kr., vilket innebär en smärre höjning jämfört med närmast föregående budgetår. Kostnaderna främst för personal beräknas dock öka då bemanningen på de tillverkande enheterna är otillräcklig och en viss ökning av utvecklingsinsatserna är motiverad. Egentillverkningen väntas därför temporärt lämna ett mindre täckningsbidrag än tidigare år.

Från anslaget till centrallaboratorieuppgifter bestrids förutom kostnader för klart definierbara centrallaboratorieuppgifter även kostnaderna för vissa rutinuppgifter, bl. a. inom den parasitologiska sektionen. Dessa kan i och för sig vara svåra att klart avskilja men jag uppskattar kostnaderna för dem till ca 1 milj. kr. Detta belopp bör överföras från centrallaboratorieanslaget till driftbidraget.

Beträffande statens bidrag till SBL:s driftkostnader avser detta kostnader för sådant forsknings- och utvecklingsarbete som inte kan täckas genom taxeinkomster men som staten ändå anser angeläget att stödja. Med hänsyn till nämnda överföringar mellan driftbidrags- och centrallaboratorieanslagen beräknar jag driftbidraget till 1 milj. kr.

För uppdragsverksamheten bör tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag

1971/72	Utgift	1 309 000	Reservation	2 395 000
1972/73	Anslag	2 900 000		
1973/74	Förslag	1 000 000		

SBL:s driftbidrag avser att täcka kostnader för forsknings- och utvecklingsarbete inom programmen 1 och 2 som inte kan täckas genom taxeinkomster.

SBL

För 1972/73 väntas en försämrad kostnadstäckning på grund av väsentligt ökade kostnader, främst för personal, som endast delvis kan täckas genom taxehöjning. SBL beräknar att underskottet på rörelsen kommer att uppgå till 1 865 000 kr. Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation 1.7.1972	2 395 000
Anslag 1972/73	2 900 000
Disponibelt 1972/73	5 295 000
Beräknat behov 1972/73	1 865 000
Beräknad utgående reservation 30.6.1973	3 430 000
Beräknat behov 1973/74	1 485 000
Anslagsbehov 1973/74	—

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående om överföringar mellan detta anslag och anslaget E 10. beräknar jag driftbidraget till forsknings- och utvecklingsarbete till 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Driftbidrag* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

E 10. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

1971/72	Utgift	3 645 000
1972/73	Anslag	4 200 000
1973/74	Förslag	4 800 000

Detta anslag finansierar centrallaboratorieuppgifter inom programmet Diagnostiska undersökningar.

SBL

SBL begär att anslaget räknas upp med 1 790 000 kr. till 5 990 000 kr. Uppräkningen är i allt väsentligt föranledd av överföring till detta anslag av viss verksamhet inom det diagnostiska programmet.

Departementschefen

Jag biträder SBL:s begäran om uppräkning av anslaget föranledd av överföring till detta anslag av viss verksamhet inom det diagnostiska programmet. Jag tar dessutom hänsyn till överföring från detta anslag till anslaget E 9. av kostnader för vissa rutinuppgifter.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 800 000 kr.

E 11. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

1971/72	Utgift	861 000
1972/73	Anslag	1 225 000
1973/74	Förslag	1 275 000

Detta anslag finansierar programmet Försvarsmedicinsk verksamhet.

SBL

SBL begär att anslaget räknas upp med 50 000 kr. till 1 275 000 kr. T. o. m. budgetåret 1970/71 har den försvarsmedicinska verksamheten endast kunnat bedrivas i begränsad omfattning, bl. a. på grund av fördröjning vid tillsättning av chefstjänsterna. Under 1972/73 beräknas den vara fullt utbyggd inom bakteriologiska avdelningen och produktionsavdelningen.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget för budgetåret 1973/74 till 1 275 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 275 000 kr.

E 12. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

1971/72	Utgift	1 103 374	Reservation	1 804 584
1972/73	Anslag	3 280 000		
1973/74	Förslag	1 280 000		

SBL:s anskaffning av utrustning finansieras dels genom utnyttjande av ett särskilt reservationsanslag för anskaffning av utrustningsobjekt.

vars värde överstiger 10 000 kr., dels genom anlitande av resp. programanslag för utrustningsobjekt, vars värde inte uppgår till nämnda belopp.

SBL

För nästa budgetår behövs ytterligare 1 771 000 kr. för ett 40-tal kostnadskrävande utrustningsobjekt. Av detta belopp avser 253 000 kr. utrustning till en projekterad destruktionsanläggning och minst 450 000 kr. kostnad för ny telefonväxel som avses ersätta den nuvarande 14 år gamla växeln, vars kapacitet är otillräcklig. Frånsett dessa två större investeringar kommer anskaffningen av utrustning att ligga i nivå med tidigare års investeringsvolym.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 1 280 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för återstående utrustning till destruktionsanläggningen samt till en ny telefonväxel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 280 000 kr.

E 13. Statlig läkemedelskontroll

1971/72	Utgift	8 832 140
1972/73	Anslag	10 360 000
1973/74	Förslag	12 297 000

Farmacevtisk specialitet får i regel inte säljas utan att vara registrerad hos socialstyrelsen. Registrerad farmacevtisk specialitet skall fortlöpande kontrolleras genom socialstyrelsens försorg. Inom socialstyrelsen handhas denna granskning och analys av farmacevtiska specialiteter av en särskild läkemedelsavdelning. Avdelningen består av en allmän läkemedelsbyrå, en registreringsbyrå och ett läkemedelslaboratorium organiserat på fyra enheter, en farmacevtisk, en farmakologisk, en farmakoterapevtisk och en enhet för klinisk läkemedelsprövning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	42	+ 11	+ 10
Teknisk personal	33	—	—
Kontorspersonal	24	+ 2	+ 1
Övrig personal	7	+ 1	—
	106	+ **14**	+ **11**

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
Anslag			
Lönekostnader	6 975 000	+1 600 000	+1 518 000
Sjukvård	29 000	+ 7 000	+ 6 000
Reseersättningar	109 000	+ 20 000	+ 5 000
Därav utrikes resor	(28 000)	(+ 20 000)	(+ 2 000)
Lokalkostnader	867 000	+ 118 000	+ 177 000
Expenser	310 000	+ 138 000	+ 69 000
Därav representation	(4 000)	(+ 1 000)	(—)
Därav kursavgifter	(3 000)	(+ 7 000)	(+ 5 000)
Kostnaderna för undersökningar utanför den statliga läkemedels-kontrollens organisation	289 000	+ 30 000	+ 30 000
Sveriges andel i kost-naderna för nordiska farmakopénämnden	76 000	+ 5 000	+ 5 000
Övriga utgifter	885 000	+ 289 000	+ 87 000
Därav för inköp och underhåll av inventarier och instrument	(715 000)	(+ 258 000)	(+ 35 000)
Information m.m.	820 000	+ 45 000	+ 40 000
	10 360 000	**+2 252 000**	**+1 937 000**
Inkomster för den statliga läke-medelskontrollen som redovisas på driftbudgetens inkomstsida	8 300 000	+1 870 000	+1 550 000

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 852 000 kr.

2. 0-alternativet innebär minskning av statens andel av kostnaderna för läkemedelskontrollen med 112 000 kr. Alternativet skulle medföra en indragning av en halv receptarietjänst (27 000 kr.) samt minskad investeringsverksamhet (85 000 kr.).

3. Det föreligger behov av förstärkning med 1 1/2 laboratorieläkare vid farmakologiska enheten (L 4) och 3 1/2 laboratorieläkare vid farmakoterapevtiska enheten (L 5) för att motverka en ökning av balansen av registreringsärenden. Den föreslagna utvidgningen medför behov av ett kvalificerat biträde samt utvidgade lokaler. Härtill kommer vissa medel för expenser och sjukvård. (+ 542 000 kr.)

4. Det erfordras tillfällig förstärkning med laboratorieläkare under ca tre år för att balansen av registreringsärenden skall kunna nedbringas till en rimlig nivå. Förstärkningen uppgår till två laboratorieläkare vid farmakologiska enheten (L 4) och tre laboratorieläkare vid farmakoterapevtiska enheten (L 5). Härtill kommer vissa följdkostnader för kvalificerat biträde, lokaler, sjukvård och expenser. (+ 542 000 kr.)

5. För att servicen till avdelningens laboratorieenheter skall kunna höjas, behöver administrativa sektionen förstärkas med en expeditionsvakt (+ 43 000 kr.).

6. För att avdelningen skall kunna hålla takt med utvecklingen på det apparattekniska området, behövs en ökning av anslagsposten för övriga utgifter, delposten Inköp och underhåll av inventarier och instrument med 200 000 kr.

Departementschefen

Den nuvarande organisationen av den svenska läkemedelskontrollen, som beslöts av 1970 års riksdag (prop. 1970: 74, SU 1970: 98, rskr 1970: 223), trädde i funktion den 1 januari 1971. Syftet med reformen var att få till stånd en enhetlig och sammanhållen organisation för att härigenom öka effektiviteten i verksamheten. Samtidigt skedde vissa resursförstärkningar.

Tiden från den 1 januari 1971 har i stor utsträckning utnyttjats för att bygga upp verksamheten. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats åtgärder som syftar till att nedbringa tiden för handläggning av ansökningar för registrering av farmaceutiska specialiteter. Balansen av registreringsansökningar uppgick den 1 januari 1972 till drygt 600. Av dessa avsåg ca 250 sådana läkemedel (ACO och bakteriologiska preparat) som i anslutning till apoteksreformen blev registreringspliktiga.

Det är angeläget att handläggningstiden för registrering av farmaceutiska specialiteter kan nedbringas och att ökade insatser kan göras i fråga om läkemedelskontrollen. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 24 november 1972 ställt medel till socialstyrelsens förfogande för en temporär förstärkning av läkemedelsavdelningens läkarpersonal redan fr. o. m. den 1 januari i år. Medelförstärkningen ger utrymme för anställning av fem läkare vid avdelningen. Fr. o. m. nästa budgetår bör styrelsen ges möjlighet att anställa ytterligare fem läkare samt ett biträde. Genom dessa kraftiga personalförstärkningar skapas möjligheter till väsentligt ökade insatser då det gäller de mycket viktiga frågorna om läkemedelskontrollen.

Enligt läkemedelsförordningen (SFS 1962: 701) skall statens kostnader för läkemedelskontroll täckas genom avgifter. Dessa utgörs av en ansökningsavgift och en årsavgift. Avgifterna bestäms av Kungl. Maj:t. Enligt riksdagens beslut år 1970 skall staten svara för en viss baskostnad av läkemedelskontrollen som beräknats till 20 %. Återstoden, dvs. 80 %, skall läkemedelsproducenterna svara för. För år 1972 var ansökningsavgiften 4 000 kr. och årsavgiften 2 400 kr. Med hänsyn till de betydande kostnadsökningar som beräknats har Kungl. Maj:t genom beslut den 24 november 1972 fastställt ansökningsavgiften fr. o. m. år 1973 till 6 000 kr. och årsavgiften till 3 300 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 297 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Statlig läkemedelskontroll* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 297 000 kr.

B 14. Statens rättskemiska laboratorium

1971/72	Utgift	6 473 852
1972/73	Anslag	6 591 000
1973/74	Förslag	7 567 000

Statens rättskemiska laboratorium (SRL) har till uppgift att utföra undersökningar av rättskemisk och blodgruppsserologisk art samt att utöva viss kontrollverksamhet. Laboratoriet är underställt socialstyrelsen och är uppdelat på en kemisk och en blodgruppsserologisk avdelning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Läkarpersonal	6	—	—
Teknisk personal	63	+ ca 15	—
Kontorspersonal	13	—	—
Övrig personal	8	—	—
	90	**+ ca 15**	—
Anslag			
Lönekostnader	4 922 000	+1 095 000	+407 000
Sjukvård	11 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	7 000	+ 3 000	+ 1 000
Därav nordiska resor	(3 000)	(+ 4 000)	(—)
Lokalkostnader	473 000	+ 22 000	+ 26 000
Expenser	81 000	+ 25 000	+ 9 000
Provtagningsmateriel för alkoholprov	230 000	+ 50 000	+ 50 000
Ersättning åt blodgivare	350 000	+ 250 000	+250 000
Övriga utgifter	517 000	+ 751 000	+231 000
Därav inköp och underhåll av inventarier och instrument	(180 000)	(+ 688 000)	(—)
Därav engångsutgifter	(—)	(—)	(+205 000)
	6 591 000	**+2 198 000**	**+976 000**
Inkomster redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 700 000	+ 13 000	+ 13 000

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 553 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 357 200 kr. Ett genomförande av detta skulle innebära, att av laboratoriets 90 tjäns-

ter ej mindre än sju tjänster för laboratorieingenjörer och laboratorieassistenter måste dras in.

3. Både den kemiska och blodgruppsserologiska avdelningen är i behov av betydande personalförstärkningar på grund av bl. a. laboratoriets kraftigt ökade verksamhet och förestående utflyttning till Linköping. Ytterligare medel bör även anvisas till kemiska avdelningens arbete med narkotika- och läkemedelsanalyser (+ 718 000 kr.).

4. Den starka ökningen av laboratoriets verksamhet m. m. medför ett snabbt stigande behov av ytterligare medel för expenser, provtagningsmateriel för alkoholprov och ersättning åt blodgivare (+ 249 000 kr.).

5. För att bl. a. möjliggöra en upprustning av laboratoriet med modern apparatur m. m. bör anslagsposten till övriga utgifter ökas (+ 676 000 kr.).

Departementschefen

1971 års riksdag har beslutat om utflyttning av rättskemiska laboratoriet till Linköping (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196). Med utgångspunkt i detta beslut har socialstyrelsen utrett laboratoriets framtida organisation. Därvid har socialstyrelsen bl. a. föreslagit vissa förändringar av laboratoriets organisation i samband med dess omlokalisering och lämnat förslag i fråga om laboratoriets behov av personal, lokaler samt utrustning och andra resurser i Linköping. Utredningsförslaget prövas f. n. inom socialdepartementet.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 7 567 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens rättskemiska laboratorium* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 567 000 kr.

E 15. Statens rättsläkarstationer

1971/72	Utgift	5 070 901
1972/73	Anslag	5 252 000
1973/74	Förslag	6 492 000

Statens rättsläkarstationer har till huvudsaklig uppgift att utföra rättsmedicinska undersökningar av olika slag såsom obduktioner och laboratorieundersökningar. Rättsläkarstationer finns i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Läkarpersonal m.m.	15	+ 6	+ 2
Laboratoriepersonal	6½	+ 5½	—
Kontorspersonal	10½	+ 6½	—
Övrig personal	16	+ 2	—
	48	**+ 20**	**+ 2**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	3 632 000	+1 475 400	+ 615 000
Sjukvård	6 500	+ 1 500	—
Reseersättningar	13 500	+ 8 500	+ 1 000
Därav nordiska resor	1 500	(—)	(—)
Lokalkostnader	705 000	+ 573 000	+ 550 000
Expenser	226 000	+ 137 000	+ 130 000
Övriga utgifter	679 000	+ 54 000	— 41 000
Därav inköp av inventarier och instrument	(106 000)	(+ 97 000)	(+ 7 000)
Vissa rättsmedicinska undersökningar	5 000	—	—
Summa utgifter	5 267 000	+2 249 400	+1 255 000
Inkomster			
Ersättningar för antropologiska undersökningar i faderskaps-ärenden	15 000	+ 15 000	+ 15 000
Nettoutgift	**5 252 000**	**+2 234 400**	**+1 240 000**

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 813 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 303 000 kr. För att åstadkomma denna inskränkning av verksamheten måste vissa läkartjänster dras in vilket påverkar möjligheterna att använda rättsmedicinska undersökningar i rättssäkerhetssammanhang.

3. Den ökande verksamheten medför behov av följande nya tjänster, nämligen vid rättsläkarstationen vid Stockholm en laboratorieassistent och en kansliskrivare, vid rättsläkarstationen i Uppsala en rättsläkare, en obduktionsassistent, en halv laboratorieassistent, en assistent, en kansliskrivare (ett biträde med halvtid dras in), vid rättsläkarstationen i Lund en rättsläkare och en assistent, vid rättsläkarstationen i Göteborg en rättsläkarassistent, en laboratorieassistent och en assistent samt vid rättsläkarstationen i Umeå en laboratorieassistent. (+ 709 100 kr.)

4. För att kunna bemästra den ökade arbetsbördan vid antropologisk-genetiska avdelningen vid rättsläkarstationen i Stockholm, som framför allt föranleds av den nya lagstiftningen rörande utomäktenskapliga barn, erfordras förstärkning med en antropologamanuens och en laboratorieassistent. (+ 115 150 kr.)

5. Vid den i särskild skrivelse föreslagna nya rättsläkarstationen i Linköping behövs en rättsläkare, en rättsläkarassistent, en obduktionsassistent, en laboratorieassistent, en assistent och ett kontorsbiträde.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 492 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en tjänst som rättsläkare i Uppsala och en tjänst som rättsläkare i Umeå. Avsikten är att den befintliga tjänsten som rättsläkare i Umeå samtidigt flyttas till rättsläkarstationen i Lund.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens rättsläkarstationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 492 000 kr.

F ÖPPEN HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

Under de senaste åren har den sjukvårdspolitiska målsättningen alltmera inriktats på att få till stånd en omstrukturering av sjukvården. Som jag framhöll i prop. 1972: 104 har den mindre kostnadskrävande sjukvården vid läkarstationer och vårdcentraler därvid ställts i förgrunden på ett helt annat sätt än tidigare. Detta framstår som nödvändigt inte minst på grund av sjukvårdens kostnadsutveckling och angelägenheten av ett rationellt resursutnyttjande. Olika åtgärder har vidtagits för att i första hand ställa de nya sjukvårdsresurserna till förfogande för den decentraliserade öppna sjukvården.

Bland de åtgärder som har vidtagits i detta syfte vill jag särskilt peka på den vid 1969 års riksdag beslutade reformeringen av läkarutbildningen (prop. 1969: 35, SU 1969: 83, rskr 1969: 215). Den plan för fördelningen av våra ökande läkarresurser som har upprättats i anslutning till läkarutbildningsreformen innebär en stark prioritering av bl. a. den offentliga öppna läkarvården. Sjukförsäkringssystemet för den offentliga läkarvården har också utformats med syfte att underlätta en överföring av efterfrågan från den slutna till den öppna vårdsektorn.

Av stor betydelse i detta sammanhang är också de förut nämnda ändringarna i sjukvårdslagstiftningen som trätt i kraft den 1 januari i år och vars syfte är att få till stånd en ökad närhetsservice inom hälso- och sjukvården genom utbyggnad av allmänläkarvården och specialistvården utanför sjukhusen.

Den av landstingen bedrivna öppna sjukvården finansieras till väsentlig del av ersättning från sjukförsäkringen efter den reformering av läkarvårdsersättningen som beslutades år 1969. En från årsskiftet genomförd höjning av den till sjukförsäkringen knutna läkarvårdsersättningen är därför av stor betydelse för landstingens möjligheter att genomföra en önskvärd utbyggnad av den decentraliserade öppna sjukvården.

Bland annat mot bakgrund av den allmänna kostnadsutvecklingen inom hälso- och sjukvården är det angeläget med ökade insatser på det sjukdomsförebyggande området. Hälsovårdsupplysningen har här en viktig uppgift. En saklig information i kost- och motionsfrågor är angelägen. Frågan om en effektiv upplysning om tobaken och dess skadeverkningar aktualiseras när socialstyrelsen inom kort lägger fram en utredning med förslag till åtgärder inom socialstyrelsens verksamhetsområde för att nedbringa tobakskonsumtionen. En fortsatt upplysningsverksamhet i narkotikafrågan tillhör också de uppgifter som måste prioriteras. Jag finner det också vara av stor betydelse att snarast möjligt få

till stånd en brett upplagd information om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder mot bakgrund av den kraftigt ökade abortfrekvensen under de senaste åren. Ökade resurser bör därför ställas till förfogande för socialstyrelsens insatser på hälsovårdsupplysningens område under nästa budgetår. Jag kommer i det följande att förorda en höjning av anslaget till hälsovårdsupplysning med 800 000 kr. till 4 600 000 kr., varav ca 400 000 kr. för en upplysningskampanj om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder.

Rätt utformade hälsoundersökningar har också en viktig roll i den förebyggande hälsovården. På uppdrag av Kungl. Maj:t utreder socialstyrelsen hur hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård kan samordnas och författningsmässigt och organisatoriskt inordnas i det system som gäller för den av samhället bedrivna sjukvården. I samband härmed har socialstyrelsen också att i samråd med riksförsäkringsverket överväga avgränsningen av de sjukvårdsåtgärder som ersätts från den allmänna försäkringen. Resultatet av detta arbete beräknas föreligga under året.

I detta sammanhang bör också erinras om den hälsoundersökning i Stockholm av ca 7 000 personer i 66-årsåldern som anordnades med statligt stöd under år 1971. Jag kommer i det följande att beräkna medel för en ny sådan undersökning av dessa personer, då samtliga varit pensionerade minst ett år. Avsikten är att studera hur bl. a. övergången till pensionärstillvaro påverkat de undersöktas hälsotillstånd. Vidare pågår bearbetning av resultaten från den förnyade försöksverksamheten med allmän hälsokontroll i Gävleborgs län, vilken skedde under budgetåret 1971/72. Erfarenheterna av dessa undersökningar bör bli av värde för sjukvårdshuvudmännen vid planeringen av kommande hälsoundersökningar.

Bland insatserna för att förstärka den öppna hälso- och sjukvården vill jag också nämna det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs vid läkarstationen i Dalby. Denna verksamhet syftar bl. a. till att kartlägga olika slag av vårdbehov inom ett läkardistrikt och sambandet mellan öppen och sluten vård samt att utveckla lämpliga metoder för hälso- och sjukvård inom den öppna vårdsektorn. Under nästa budgetår kommer också planeringsarbete att påbörjas för en försöksverksamhet med integrering av socialvård och sjukvård vid Dalby läkarstation.

Utvecklingen av den förebyggande hälsovården och den öppna sjukvården främjas också i övrigt av en ökad integrering med den kommunala socialvården. Med hänsyn härtill har under anslaget A 3. Försöksverksamhet m. m. beräknats medel bl. a. till försök med socialcentral i anslutning till öppen sjukvårdscentral.

F 1. Läkemedel åt vissa kvinnor och barn

1971/72	Utgift	3 068 211
1972/73	Anslag	3 100 000
1973/74	Förslag	3 200 000

Kvinnor och barn kan i anslutning till mödra- och barnhälsovård samt skolhälsovård kostnadsfritt få vissa skyddsläkemedel. Kvinna, som får avgiftsfri sjukdomsbehandling inom ramen för mödrahälsovården, kan vidare kostnadsfritt få nödvändiga läkemedel. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1939: 461) om kostnadsfritt tillhandahållande av skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn (omtryckt 1962: 444; ändrad 1970: 734) samt i kungörelsen (1944: 397) om kostnadsfritt tillhandahållande av läkemedel åt vissa kvinnor, lidande av havandeskapssjukdomar m. m. (ändrad senast 1970: 733).

Socialstyrelsen

Med hänsyn till ökat antal nyfödda barn och spädbarn och en fortsatt intensifiering av mödra- och barnhälsovården beräknar styrelsen anslagsbehovet till 3,2 milj. kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet under nästa budgetår till 3,2 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Läkemedel åt vissa kvinnor och barn* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.

F 2. Abortförebyggande åtgärder

1971/72	Utgift	739 281
1972/73	Anslag	1 030 000
1973/74	Förslag	1 100 000

Statsbidrag utgår till landstingskommun och till kommun, som inte ingår i landsting, för verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte. Bidraget utgår till avlöning av läkare och kurator, till vissa resor samt för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor som besöker kurator. Även kostnader för vissa laboratorieundersökningar ersätts. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1945: 863) om statsbidrag till viss verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte (ändrad senast 1955: 456).

Omfattningen av den statsunderstödda abortförebyggande verksamheten belyses genom följande uppgifter.

	1969	1970	1971	1972
Antal abortrådgivningsbyråer	23	25	26	26
Antal avslutade abortärenden eller kombinerade abort- och steriliseringsärenden	10 688	12 583	15 338	..

Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departe-mentschefen
1. Verksamhet för stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte	585 000	+ 60 000	+40 000
2. Tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor, som besöker kurator	400 000	+ 40 000	+30 000
3. Ersättning till vissa laboratorier för utförande av graviditetsreaktioner	45 000	—	—
	1 030 000	**+100 000**	**+70 000**

Socialstyrelsen

1. Vid ingången av budgetåret 1972/73 omfattade den statsunderstödda abortförebyggande verksamheten 26 rådgivningsbyråer varav en filialmottagning (inom tolv landstingsområden och tre kommuner). Abortrådgivning bedrivs dessutom f. n. inom försöksvis anordnad familjerådgivning på sju orter i landet (inom sex landstingsområden). Styrelsen utgår i sina anslagsberäkningar från oförändrade organisatoriska förutsättningar.

Under år 1971 avslutades 15 338 abortärenden. I flertalet av dessa ärenden företogs enbart abortutredning, i ett mindre antal fall kombinerades abortutredningen med en steriliseringsutredning. Därtill kommer ca 540 särskilda steriliseringsärenden. Med hänsyn till tendensen under de senaste åren har man anledning räkna med att ökningen av antalet abortsökande kommer att fortsätta. Antalet i fastställda planer upptagna mottagningar vid befintliga byråer kan därför antas stiga i stor utsträckning under de närmast följande åren. Ett antal nya byråer för abortförebyggande verksamhet kan också beräknas komma att inrättas. Dessa förhållanden ligger till grund för ett beräknat ökat medelsbehov på 60 000 kr. till sammanlagt 645 000 kr.

2. Medelsbehovet har beräknats efter oförändrat 30 kr. per nyinskriven kvinna. Antalet nyinskrivna under budgetåret 1973/74 beräknas till 17 000. Styrelsen förutsätter därvid att antalet kvinnor, som kan komma i åtnjutande av medel för tillgodoseende av överhängande

hjälpbehov, inte ökar i samma utsträckning som totala antalet nyinskrivna kvinnor. Socialstyrelsen bedömer en ökning av anslagsposten med 40 000 kr. vara tillräcklig.

Departementschefen

Chefen för justitiedepartementet har hösten 1972 tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga olika resursfrågor som har betydelse för ställningstagande till de förslag som lagts fram av abortkommittén i betänkandet Rätten till abort (SOU 1971: 58). Arbetsgruppen skall därvid även beakta abortförebyggande åtgärder, bl. a. preventivmedelsrådgivningen och andra upplysningsfrågor.

Frågan om organisatoriska förändringar av den abortförebyggande verksamheten bör tas upp i anslutning till prövningen av abortkommitténs betänkande när arbetsgruppen fullgjort sitt uppdrag. I avvaktan härpå bör anslagsgrunderna under nästa budgetår vara oförändrade. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 1,1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Abortförebyggande åtgärder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kr.

F 3. Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

1971/72	Utgift	345 574
1972/73	Anslag	430 000
1973/74	Förslag	430 000

Landstingskommun eller kommun, som inte ingår i landsting, kan få statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning. Bidrag utgår till kostnaderna för läkares och kurators avlöning och resor i tjänsten. Föreligger särskilda skäl, kan bidrag utgå även till familjerådgivning som försöksvis bedrivs av kommun, som ingår i landstingskommun, eller av enskild. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1960: 710) om statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning.

Socialstyrelsen

Hittills beviljade statsbidrag utgår för 27 byråer. Medelsbehovet för dessa byråer beräknas till 493 000 kr. till avlöningskostnader samt 15 000 kr. till befattningshavares resor i tjänsten. Det sammanlagda medelsbehovet uppgår alltså till 508 000 kr.

Departementschefen

Socialutredningen har den 10 december 1971 fått i uppdrag att lägga fram förslag beträffande familjerådgivningens framtida utformning och

organisation. Vid uppdragets genomförande skall utredningen utvärdera och beakta de erfarenheter som gjorts vid den försöksvis anordnade familjerådgivningsverksamheten.

I avvaktan på socialutredningens förslag beträffande familjerådgivningens framtida utformning och organisation bör anslagsgrunderna under nästa budgetår vara oförändrade. Anslaget för nästa budgetår beräknar jag till 430 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kr.

F 4. Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård

1971/72	Utgift	1 046 797
1972/73	Anslag	1 700 000
1973/74	Förslag	1 750 000

Landstingskommun eller kommun, som inte ingår i landsting, kan få statsbidrag för sådan psykisk barna- och ungdomsvård, som utövas vid central i anslutning till barn- och ungdomspsykiatrisk lasarettsklinik eller vid fristående centraler eller filialer. Bidrag utgår till avlönings- och resekostnader för läkare, psykolog, kurator m. fl. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1960: 619) om statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård.

Socialstyrelsen

Statsbidraget till avlönings- och resekostnader för befattningshavare inom den öppna barna- och ungdomsvården uppgår f. n. till 1,7 milj. kr. Statsbidragsberättigad barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet bedrivs numera inom samtliga sjukvårdsområden. Beträffande den framtida utvecklingen räknar socialstyrelsen med att under budgetåret 1973/74 sådan verksamhet jämväl kommer att bedrivas vid två nya fristående centraler i Botkyrka och Linköping samt vid en nyinrättad central, ansluten till ungdomskliniken vid S:t Lars sjukhus i Lund. Om tjänsten som överläkare vid den fristående centralen i Västervik kan besättas, kommer verksamhet att bedrivas vid denna central under budgetåret 1973/74. Medelsbehovet för nämnda enheter beräknar styrelsen till ca 48 000 kr. under budgetåret 1973/74. För konferenser för psykologer och kuratorer inom den psykiska barna- och ungdomsvården beräknar styrelsen 6 000 kr.

Det totala medelsbehovet beräknas till 1 754 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar medelsbehovet under nästa budgetår till 1 750 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 750 000 kr.

F 5. Bidrag till S:t Lukasstiftelsen

1971/72	Utgift	60 000
1972/73	Anslag	75 000
1973/74	Förslag	90 000

S:t Lukasstiftelsen är en ekumenisk sammanslutning med uppgift att hjälpa människor, vilkas svårigheter och nedsatta hälsa har sin grund i psykiska konflikt- och svaghetstillstånd.

S:t Lukasstiftelsen

Stiftelsen begär en höjning av anslaget till 90 000 kr. Ökningen motiveras främst av en utökad verksamhet och därmed följande kostnadsstegringar.

Departementschefen

Jag förordar att statsbidraget till S:t Lukasstiftelsen höjs från 75 000 kr. till 90 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till S:t Lukasstiftelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 90 000 kr.

F 6. Allmän hälsokontroll

1971/72	Utgift	2 678 709
1972/73	Anslag	1 480 000
1973/74	Förslag	1 310 000

Anslaget är avsett för dels viss försöksverksamhet med allmänna hälsoundersökningar, dels statens bakteriologiska laboratoriums kostnader för hälsokontroller.

Socialstyrelsen

För fortsatt och avslutande bearbetning av resultaten från försöksverksamheten med allmän hälsoundersökning i Gävleborgs län beräknar styrelsen 50 000 kr.

Styrelsen beräknar vidare 1,8 milj. kr. för en planerad ytterligare hälsoundersökning av de 66-åringar i Stockholm som undersöktes under år 1971.

Vidare föreslår styrelsen att 200 000 kr. beräknas för planeringsarbete avseende ett försök med allmän hälsoundersökning i stor skala.

Styrelsen beräknar slutligen 55 000 kr. för arvode till specialföredragande (läkare) i vissa frågor rörande allmän hälsokontroll.

SBL

SBL begär 1 115 000 kr. för den vid laboratoriet bedrivna hälsokontrollverksamheten. Detta innebär i stort sett oförändrat anslag.

Vissa ärftliga ämnesomsättningssjukdomar hos nyfödda kan diagnostiseras med hjälp av enkla bakteriologiska metoder, lämpliga för s. k. screeningundersökningar i stor skala. Barnen kan, om förebyggande behandling sätts in på ett tidigt stadium, räddas från grav invaliditet till ett normalt liv. Denna typ av undersökningar beräknas nästa budgetår fortgå efter ungefär samma mönster som förut.

Asymptomatisk bakteriuri förekommer hos 4,5—7 % av alla gravida kvinnor. Om den inte upptäcks och behandlas kan den leda till urinvägsinfektion eller njurbäckeninflammation. Även denna hälsokontroll beräknas under nästa budgetår fortsätta i oförändrad omfattning.

Departementschefen

Som jag anförde i 1972 års statsverksproposition (bil. 7 s. 88) bör en förnyad hälsoundersökning komma till stånd för de 66-åringar i Stockholm som hälsoundersöktes år 1971. Avsikten är att studera bl. a. hur övergången till pensionärstillvaro påverkat de undersöktas hälsotillstånd. Kostnaderna har hittills fördelats på staten och Stockholms läns landstingskommun. För den förnyade undersökningen beräknar jag kostnaderna för statens del till 750 000 kr. Då undersökningstiden kommer att sträcka sig över budgetåren 1973/74 och 1974/75 beräknar jag för nästa budgetår 500 000 kr.

För avslutande bearbetning och publicering av resultaten från försöksverksamheten med hälsoundersökningar i Gävleborgs län beräknar jag 50 000 kr. För arvode till föredragande i vissa frågor rörande allmän hälsokontroll bör beräknas 55 000 kr. För s. k. PKU-undersökningar, som ingår i SBL:s hälsokontrollverksamhet, beräknar jag 705 000 kr. Den försöksverksamhet som pågått sedan budgetåret 1969/70 med att utprova lämpliga undersökningsmetoder för upptäckt av asymptomatisk bakteriuri väntas bli avslutad under innevarande budgetår och några medel för detta ändamål behövs därför inte nästa budgetår. Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag således till 1 310 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmän hälsokontroll* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 310 000 kr.

F 7. Skyddsympningar

1971/72	Utgift	6 469 919
1972/73	Anslag	6 700 000
1973/74	Förslag	7 600 000

Från anslaget utgår ersättning för kostnader i samband med frivillig skyddsympning mot difteri, kikhosta, stelkramp, mässling och polio samt obligatorisk smittkoppsvaccinering och frivillig revaccinering av skolbarn mot smittkoppor.

Socialstyrelsen

Det faktiska resp. beräknade antalet skyddsympningar som bekostas från detta anslag framgår av följande tablå.

	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Enbart difteri	1 000	1 000	1 000	1 000
Difteri+stelkramp	64 000	35 000	35 000	35 000
Difteri+stelkramp +kikhosta	395 000	400 000	400 000	400 000
Smittkoppor	160 000	160 000	160 000	160 000
Polio	670 000	670 000	670 000	670 000
Mässling	20 000	100 000	100 000	100 000

Beräknade kostnader för ympningar under budgetåret 1973/74 redovisas i följande sammanställning.

	Ersättning till ympare, resor m. m.	Steril engångsmateriel	Vaccin	Summa
Skyddsympning mot:				
1. Difteri, kikhosta-difteri-stelkramp (trippelympning), difteri-stelkramp	72 400	140 000	830 000	1 042 400
2. Smittkoppor	181 500	—	485 000	666 500
3. Polio	955 000	234 500	3 300 000	4 489 500
4. Mässling	126 000	35 000	1 200 000	1 361 000
Summa kr.	**1 334 900**	**409 500**	**5 815 000**	**7 559 400**

1. Under budgetåret 1971/72 uppgick antalet ympningar inom denna grupp till ca 400 000.

Särskild ersättning av statsverket för skyddsympningar utgår inte till skolläkare och skolsköterskor eller till ympare inom den förebyggande barnavården för barn inskrivna i denna. För övriga ympningar utgår ersättning med 1 kr. per ympning.

Steril engångsmateriel använd vid ympningar i offentlig regi ersätts av statsmedel med 35 öre per ympning.

2. För den obligatoriska ympningen av barn mot smittkoppor utgår ersättning av statsmedel till ymparen med 1 kr. per ympad person och till besiktningsförrättaren med 30 öre per varje besiktigad person. Styrelsen beräknar, att 100 000 barn ympas. För viss klinisk prövning av vaccinet beräknas 17 700 kr.

3. Socialstyrelsen föreslår följande polioympningar under budgetåret 1973/74.

	Antal ympade	Antal injektioner
A. Nyympningar (första och andra injektionen)		
Barn födda 1.11.1972—31.10.1973	100 000	200 000
Årsklasserna 1954—1972	10 000	20 000
Övriga (rest)	40 000	80 000
B. Tredje injektionen till under 1973 vaccinerade	140 000	140 000
C. Fjärde injektionen till personer		
som fått tredje injektionen 1970	200 000	200 000
Övriga (rest)	30 000	30 000
Summa	**520 000**	**670 000**

4. En allmän skyddsympning av barn mot mässling har startats med början under budgetåret 1969/70. Från både medicinsk och social synpunkt anser styrelsen det motiverat att skyddsympning så snabbt som möjligt genomförs i åldrarna upp till 12 år. Därvid bör i första hand de yngsta årskullarna komma i fråga. Styrelsen beräknar antalet ympade barn under budgetåret 1973/74 till ca 100 000.

5. SBL håller på att utarbeta metoder för tillverkning av ett fyravaccin mot polio, stelkramp, kikhosta och difteri. Om ett effektivare preparat kan framställas, kommer det att utnyttjas i stället för trippel- och poliovaccin. Vinsterna blir dels mindre biverkningar, dels minskat antal injektioner på barnavårdscentralerna.

Departementschefen

I likhet med socialstyrelsen räknar jag med oförändrat ympningsprogram under budgetåret 1973/74. Med beaktande av inträffade höjningar av vaccinkostnader m. m. beräknar jag medelsbehovet under anslaget för nästa budgetår till 7,6 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skyddsympningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 600 000 kr.

F 8. Hälsovårdsupplysning

1971/72 Utgift	2 904 512	Reservation	279 939
1972/73 Anslag	3 800 000		
1973/74 Förslag	4 600 000		

Från anslaget bekostas viss upplysningsverksamhet i syfte att ge allmänheten information om förebyggande hälsovård.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen framhåller, att hälsovårdsupplysningen ingår som ett viktigt led i den allmänna hälsovården. Dess uppgift är i första hand att förmedla kunskaper till olika målgrupper hos allmänheten om sambandet mellan hälsa och levnadsvanor och olika faktorers inverkan på hälsotillståndet. Styrelsen anser att åtgärder för att förbättra allmänhetens kost- och motionsvanor samt för att begränsa konsumtionen av beroendeframkallande medel är särskilt angelägna. För informationsverksamhet i dessa och en rad andra hälsovårdsfrågor redovisar socialstyrelsen ett medelsbehov på sammanlagt ca 9,3 milj. kr.

Socialstyrelsens aktivitet för kost och motion går under budgetåret 1973/74 in på sitt fjärde verksamhetsår. Inom kost- och motionsaktiviteten har styrelsen under de första åren använt en stor del av erhållna resurser till att definiera och precisera uppgifterna och kartlägga utgångssituationen. Information om kost och motion och åtgärder för att aktivera människor på området har hittills främst riktats mot vissa nyckelgrupper, storhushållen och organisationer. För budgetåret 1973/74 planeras informationsåtgärder direkt riktade till den enskilde.

Ett annat område som kräver insatser av stor omfattning är informationen om alkohol, narkotika, tobak och andra beroendeframkallande medel.

Vid sidan av nämnda områden har problemen i fråga om könssjukdomarna bedömts i allt större utsträckning böra bli föremål för socialstyrelsens uppmärksamhet. Gonorrén har under 1960-talet fått en mycket snabb spridning i Sverige. År 1960 var antalet fall ca 18 000 och år 1970 ca 39 000.

Även information om preventivmedel har fått ökad aktualitet mot bakgrund av en kraftigt ökad abortfrekvens de senaste åren. Ökad information och rådgivning på detta område bedöms kunna påverka antalet abortsökande avsevärt, vilket i sin tur skulle innebära en avlastning på sjukvårdsresurserna.

En utbyggnad pågår av den regionala hälsoupplysningsverksamheten, vilken knyts till ansvarsgrupper inom länen. Dessa består av representanter för landsting, kommuner och staten. Inom något år torde i praktiskt taget samtliga län finnas en central grupp för hälsovårdsupplysning kanslimässigt knuten till resp. landsting.

Under hösten 1971 påbörjades på initiativ av socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation (HVUD) en översyn av hälsoupplysningens organisation och verksamhetsinriktning. Resultatet av denna översyn har under hösten 1972 överlämnats till socialdepartementet. Förslaget, som har remissbehandlats, innehåller i första hand vissa organisatoriska förändringar och rekommendationer vad gäller verksamheten och kansliets uppbyggnad. I socialstyrelsens anslagsframställning har i så stor utsträckning som det varit möjligt tagits hänsyn till utredningens förslag i detta avseende.

Departementschefen

Som framgår av vad jag anfört i inledningen till detta avsnitt anser jag det angeläget att ökade resurser kan ställas till förfogande för hälsovårdsupplysning. Jag förordar därför en höjning av anslaget för nästa budgetår med 800 000 kr. till 4,6 milj. kr.

Upplysningsarbetet bör inriktas på särskilt angelägna områden. Dit räknar jag bl. a. upplysningsverksamheten om kost- och motionsfrågor. Frågan om en effektiv upplysning om tobaken och dess skadeverkningar aktualiseras när socialstyrelsen inom kort lägger fram en på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställd utredning med förslag till åtgärder inom styrelsens verksamhetsområde för att nedbringa tobakskonsumtionen. Upplysningsverksamheten i narkotikafrågan bör också tillmätas stor vikt. Med hänsyn till den kraftigt ökade abortfrekvensen är det enligt min mening också av stor betydelse att så snart som möjligt kunna genomföra en brett upplagd information om preventivmedel och andra abortförebyggande åtgärder. För detta ändamål har jag under förevarande anslag beräknat ca 400 000 kr.

Det ankommer på socialstyrelsen att med anlitande av detta anslag genom attitydundersökningar och på annat sätt söka mäta effekten av den upplysning som ges.

Socialstyrelsen har hösten 1972 till Kungl. Maj:t redovisat en utredning om hälsovårdsupplysningens organisation och verksamhetsinriktning. Bl. a. föreslås att en socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning inrättas med uppgift att leda den av styrelsen bedrivna hälsoupplysningsverksamheten. I nämnden avses ingå representanter för socialstyrelsen, landstingen, kommunerna, skolväsendet, de ideella organisationerna, näringslivet m. fl. Det ankommer på Kungl. Maj:t att ta närmare ställning till organisationsförslaget.

Kungl. Maj:t äger besluta om den närmare fördelningen av tillgängliga medel under anslaget. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Hälsovårdsupplysning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 600 000 kr.

F 9. Bidrag till driften av folktandvården

1971/72	Utgift	15 665 640
1972/73	Anslag	15 400 000
1973/74	Förslag	15 900 000

Statsbidrag utgår dels till folktandvård inom landstingskommun med 16 kr. om året för varje barn, som får s. k. systematisk behandling, dels till folktandvård i kommun, som inte tillhör landstingskommun, med 8 kr. om året för varje barn, som får sådan behandling. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1961: 278) om statsbidrag till folktandvård (ändrad senast 1969: 664).

Socialstyrelsen

Verksamheten inom folktandvården framgår av följande sammanställning.

Antal verksamma kliniker	30.6.1971	30.6.1972
Centraltandpolikliniker	33	33
Polikliniker för tandreglering	52	56
Polikliniker för annan odontologisk specialvård	6	14
Distrikts-, annex- och anstaltstandpolikliniker	922	1 013

Antal kostnadsfritt och fullständigt behandlade barn redovisas i följande tablå.

	1970	1971
I landstingskommuner	905 886	937 729
I kommuner utanför landsting	74 248	76 013
Summa	**980 134**	**1 013 742**
Ökning från föregående år	28 825	33 608

Socialstyrelsen erinrar om de förslag som lagts fram av 1967 års folktandvårdsutredning i betänkandet Folktandvårdens utbyggande och reglering (SOU 1970: 11). Med hänsyn till att de frågor som behandlats i utredningens betänkande skall prövas samtidigt med ett ställningstagande till utformningen av en tandvårdsförsäkring har styrelsen beräknat anslagsbehovet enligt nu gällande grunder.

Departementschefen

1970 års utredning om tandvårdsförsäkring har i sitt nyligen framlagda betänkande Allmän tandvårdsförsäkring (SOU 1972: 81) föreslagit att det nuvarande statsbidraget till driften av folktandvården skall upphöra från den 1 januari 1974. Förslaget påverkar inte anslagsberäk-

ningen för budgetåret 1973/74, eftersom statsbidraget för nästa budgetår i huvudsak avser kalenderåret 1973. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 15,9 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av folktandvården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 900 000 kr.

F 10. Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård

1971/72	Utgift	128 100	Reservation	16 439
1972/73	Anslag	55 000		
1973/74	Förslag	300 000		

Statsbidrag utgår till landstingskommun för utrustning av varje distriktstandpoliklinik som ingår i folktandvårdsplanen med 3 000 kr. och, om mer än en tandläkare skall vara anställd där, med 1 300 kr. för varje ytterligare sådan tandläkare samt beträffande annextandpoliklinik och ambulatoriska tandpolikliniker med 1 000 kr. för varje sådan poliklinik. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1961: 278) om statsbidrag till folktandvård (ändrad senast 1969: 664).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår, att anslaget förs upp med 125 000 kr. Anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation 1.7.1972	16 439
Anslag 1972/73	55 000
Disponibelt 1972/73	71 439
Beräknade utbetalningar 1972/73	71 439
Anslagsbehov 1973/74	**125 000**

Departementschefen

Statsbidragskostnaderna för nästa budgetår avser kalenderåret 1973 eller tidigare. Med hänsyn till de statsbidragsansökningar som nu kommit in till socialstyrelsen beräknar jag anslagsbehovet till 300 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

F 11. Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning

1971/72	Utgift	288 481	Reservation	406 321
1972/73	Anslag	100 000		
1973/74	Förslag	1 200 000		

Enligt avtal mellan de deltagande nordiska länderna har det nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) till uppgift att genom materialprovning och därtill hörande målinriktad forskning, utvecklings- och upplysningsverksamhet samt genom andra lämpliga medel arbeta för att material, förbrukningsartiklar och viss utrustning som används inom tandvården i de nordiska länderna, uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till utvecklingen inom hälsovård och teknik.

Förberedelserna för institutets verksamhet har fortsatt under år 1972. Institutets styrelse räknar med att verksamheten under år 1973 skall nå planerad omfattning. Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknar jag till 1,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprovning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.

F 12. Epidemiberedskap m. m.

1971/72	Utgift	4 299 766
1972/73	Anslag	4 474 000
1973/74	Förslag	4 525 000

Anslaget kan betecknas som ett allmänt beredskapsanslag för hälso- och sjukvården såvitt avser smittsamma sjukdomar.

Från anslaget utbetalas ersättning för vissa kostnader och förluster som uppkommit på grund av myndighets ingripande för att förhindra spridning av smittsam sjukdom (kungörelsen 1956: 296 om ersättning i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse och lagen 1956: 293 om ersättning till smittbärare). Vidare bestrids från anslaget vissa kostnader för planläggning av epidemiberedskap inom riket, för medicinsk katastrofberedskap och för viss kursverksamhet m. m. samt vissa ersättningar enligt kungörelsen (1970: 160) angående läkarintyg för sjöfolk.

Från anslaget bestrids även kostnaderna för den epidemiologiska verksamhet, som bedrivs vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL).

Socialstyrelsen

Styrelsen beräknar följande medelsbehov för sin verksamhet under budgetåret 1973/74.

Planläggning av epidemiberedskap inom riket	24 000
Medicinsk katastrofberedskap	34 000
Kursverksamhet	34 000
Vissa läkarundersökningar av personer som söker anställning på fartyg	24 000
Diverse kostnader, främst för epidemiförebyggande åtgärder med avseende på den internationella trafiken	59 000
Summa kr.	175 000

SBL

SBL beräknar 2 350 000 kr. för den epidemiologiska verksamheten under budgetåret 1973/74. Härav utgör ca 1 milj. kr. kostnader för civil beredskapslagring och 1 350 000 kr. kostnader för epidemiologisk verksamhet.

Departementschefen

Den epidemiologiska verksamheten vid SBL avser epidemibekämpning, rapportering samt rådgivning och information. Jag beräknar anslagsbehovet härför till 2 350 000 kr. under nästa budgetår.

Vidare beräknar jag medelsbehovet för ersättning till smittbärare m. m. till 2 milj. kr. och för socialstyrelsens planerings- och kursverksamhet till 175 000 kr.

Anslaget bör således föras upp med 4 525 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Epidemiberedskap m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 525 000 kr.

G UNIVERSITETSSJUKHUS M. M.

Läkarutbildningskapaciteten i landet har mer än fördubblats under 1960-talet. Genom riksdagens beslut vid 1969 års höstsession om en ökad läkarutbildning i stockholmsområdet (prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421) kommer den totala intagningskapaciteten vid de medicinska läroanstalterna i landet att gå upp till mer än 1 000 platser per år. Under tiden 1970—1975 stiger antalet läkare i landet från 11 000 till omkring 16 000.

Den kliniska delen av läkarutbildningen i stockholmsområdet är i huvudsak förlagd till karolinska sjukhuset, Huddinge, S:t Görans, Sabbatsbergs och Danderyds sjukhus, Södersjukhuset samt — under en övergångstid — Serafimerlasarettet. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 når intagningskapaciteten vid karolinska institutet upp till 370 nybörjarplatser per år.

I göteborgsområdet ligger de kliniska utbildningsplatserna främst vid Sahlgrenska sjukhuset. Vidare utnyttjas bl. a. Östra sjukhuset, Göteborgs barnsjukhus, Renströmska sjukhuset och Vasa sjukhus för den kliniska läkarutbildningen.

Den kliniska läkarutbildningen är i övrigt huvudsakligen förlagd till akademiska sjukhuset i Uppsala, lasarettet i Lund, Malmö allmänna sjukhus, lasarettet i Umeå och regionsjukhuset i Linköping.

Nuvarande avtal om läkarutbildning vid de kommunala undervisningssjukhusen gäller till den 1 januari 1974 (prop. 1971: 44, SoU 1971: 8, rskr 1971: 98; prop. 1972: 144, SoU 1972: 43, rskr 1972: 328).

En sakkunnig har tillkallats med uppdrag att utreda frågor av betydelse för samarbetet mellan stat och kommun beträffande de kommunala undervisningssjukhusen. Utredningsresultatet, som nyligen redovisats, skall bl. a. ligga till grund för kommande förhandlingar om de nya läkarutbildningsavtal, som skall gälla på de olika undervisningsorterna fr. o. m. den 1 januari 1974.

Karolinska sjukhuset lämnar sjukvård inom ramen för sina resurser som ett centralsjukhus inom Stockholms läns landstingskommuns sjukvårdsområde med delar av detta område som upptagningsområden. En sakkunnig har tillkallats med uppdrag att utreda de rättsliga och organisatoriska förutsättningarna för att, utan förändring av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset, erhålla en förbättrad samordning av sjukvården vid sjukhuset med sjukvården inom för sjukhuset bestämda upptagningsområden för skilda medicinska specialiteter.

Vid karolinska sjukhuset beräknas i det följande medel för bl. a. en personlig läkartjänst avseende psyko-somatisk vård av cancerpatienter. Vidare föreslås en indelning av sjukhusets kliniker och avdelningar i sex block bli genomförd.

Beträffande akademiska sjukhuset i Uppsala beräknas medel för två nya läkartjänster till det moderna neuroblock vid sjukhuset, som tas i bruk omkring den 1 januari 1974. I ledningen för sjukhuset kommer nuvarande styresmannasyssla att bytas ut mot tjänster som sjukhusdirektör och chefsläkare.

Jag räknar med att allmäntjänstgöring för läkare anordnas vid såväl karolinska sjukhuset som akademiska sjukhuset.

Den systematiska undervisningen för läkare under vidareutbildning beräknas omfatta 200 kurser nästa budgetår.

Kungl. Maj:t har i december 1972 meddelat föreskrifter om igångsättningstillstånd under år 1973 för byggnadsarbeten inom sjukvården m. m. En allmän investeringsram omfattar a) läkarstationer, vårdcentraler m. m., b) sjukhem och kliniker för långtidsvård, sjukhem och kliniker för psykiskt sjuka, vårdhem och specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda samt c) mindre projekt vid övriga sjukhus. För år 1973 kommer igångsättningstillstånd inom denna investeringsram att lämnas för en total byggnadskostnad av 500 milj. kr. Till ledning för huvudmännens planering finns för denna del av sjukvårdsbyggandet även en garanterad minimiram för vart och ett av åren 1974 och 1975. För större sjukhusprojekt finns en särskild investeringsram för igångsättning under åren 1972 och 1973, som avser en total byggnadskostnad på 300 milj. kr. Den totala nedlagda kostnaden för sjukvårdsinvesteringarna under år 1973 beräknas uppgå till ca 1 000 milj. kr.

G 1. Karolinska sjukhuset: Driftkostnader

1971/72	Utgift	[1]314 147 070
1972/73	Anslag	314 688 000
1973/74	Förslag	378 183 000

[1] Anslagen Karolinska sjukhuset: Driftkostnader och Täckning av driftkostnader för viss ortopedisk och pediatrisk verksamhet vid karolinska sjukhuset.

År 1931 träffade staten avtal med Stockholms stad och Stockholms läns landsting om samarbete för uppförande och drift av karolinska sjukhuset. Sjukhuset skulle enligt avtalet uppföras genom statens försorg och anslutas till karolinska institutet.

Vid sjukhuset meddelas klinisk utbildning för medicine kandidater. Vidare är sjukhuset regionsjukhus för stockholmsregionen och skall svara för viss sjukvård inom storstockholmsområdet. Vid sjukhuset bedrivs vidare forskarutbildning och forskning.

Karolinska sjukhuset har ca 1 775 disponibla vårdplatser. Omkring 85 % av totala antalet vårddagar vid sjukhuset utnyttjas av patienter från Stockholms läns landsting. År 1971 var antalet besök i sjukhusets öppna vård omkring 470 000.

Under sjukhusdirektionen leds sjukhuset av en sjukhusdirektör, som vid sin sida har en chefsläkare. Vidare finns en biträdande sjukhusdirektör. Sjukhuset har ca 50 kliniker och andra fristående avdelningar. Administrationen vid sjukhuset är uppdelad på fyra byråer, nämligen en administrativ byrå, en personalbyrå, en driftbyrå och en planeringsbyrå.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Direktionen	Departementschefen
Personal			
Läkarpersonal	354	+ 5	+3
Administrativ personal	446¾	+ 4½	—
Psykologer, kuratorer och rehabiliteringspersonal	105	+ 8	—
Sjuksköterskepersonal m. fl.	1 449¾	+ 10¼	—
Laboratorie- och sjukvårdsteknisk personal	260	+ 6½	—
Övrig vårdservicepersonal	723¼	+ 9	—
Ekonomipersonal	673	+ 1	—
Vissa tjänstemän vid ortopediska verkstäderna (genomsnitt)	50	—	—
	4 061¾[1]	**+ 44¼**	**+3**
Anslag			
Lönekostnader	240 743 000	+ 28 254 000	+26 270 000
Sjukvård	240 000	—	—
Reseersättningar	100 000	+ 6 000	+ 5 000
Därav utrikes resor	(14 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	27 193 000	+ 32 924 000	+32 924 000
Expenser	43 745 000	+ 6 750 000	+ 4 330 000
Därav			
a) inventarier	(5 640 000)	(+ 500 000)	(+ 260 000)
b) representation	(10 000)	(—)	(—)
Automatisk databehandling	2 665 000	+ 955 000	— 34 000
Datamaskinanläggningen	1 000	—	—
Ortopediska verkstäderna	1 000	—	—
	314 688 000	**+ 68 889 000**	**+ 63 495 000**

[1] Härav har 287¼ tjänster inrättats för medel, som beräknats med anledning av arbetstidsförkortning och ändrade arbetstidsbestämmelser.

Inkomster vid sjukhuset, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 192 milj. kr. för budgetåret 1973/74 (1972/73 170 milj. kr.).

Direktionen för karolinska sjukhuset

Samarbetet med Stockholms läns landsting har numera utvecklats till att omfatta jämväl ADB-området genom att en särskild ledningsgrupp för den medicinska databehandlingen inom landstinget — "LED-MED" — ökats ut med företrädare för karolinska sjukhuset. Gemensamt med landstinget har en utredning genomförts rörande formerna för ett mera konkret samarbete beträffande medicinska datarutiner.

I samband med pågående försöksverksamhet att utveckla datarutiner för bokning m. m. av patienter har två kliniska administrationscentraler (KLAC) organiserats vid sjukhuset. Den ena centralen är belägen inom thoraxmedicinska kliniken. Den andra har förlagts till huvudblocket (H-KLAC) med uppgift att betjäna såväl de medicinska, kirurgiska och endokrinologiska mottagningarna för öppen vård som den centrala akutmottagningen.

Direktionen har tidigare bl. a. lagt fram förslag till genomförande av en blockorganisation vid sjukhuset. I den försöksverksamhet med tre klinikblock, som bedrivits sedan år 1970, har akut- och kirurgblocken fr. o. m. år 1972 sammanlagts till ett block. Försöken har sedan dess sålunda omfattat två block — ett kirurg- och ett laboratorieblock. En viktig uppgift för blockledningarna har varit att hålla kostnaderna för verksamheten vid de i blocken ingående enheterna inom en av direktionen för resp. block fastställd budget, omfattande utgifter för löner, resor, expenser och utrustning, samt att verka för ett ökat kostnadsmedvetande bland de för sjukvården ansvariga läkarna. Erfarenheterna av hur blocken löst denna uppgift är i allt väsentligt goda. Förekommande toppar i arbetsbelastningen vid olika enheter inom blocken liksom uppkommande vakanser vid sjuk- och andra ledigheter har ofta kunnat utjämnas bl. a. genom att rörliga arbetsstyrkor stått till blockförvaltningens förfogande. Fortlöpande redovisning till klinikcheferna av belastningen på olika kostnadsställen och framräknade uppgifter om kostnaderna för olika slag av undersökningar har medfört en ökad uppmärksamhet på kostnaderna för olika medicinska åtgärder, vilket bl. a. tagit sig uttryck i skärpta indikationer i fråga om vidtagande av vissa diagnostiska utredningar. En annan erfarenhet är att intresset och förståelsen bland klinikcheferna för administrativa angelägenheter synes ha ökat. Genom överläggningar i blockråd har de förslag som framförts till direktionen varit bättre genomarbetade, vilket bidragit till att beslut kunnat fattas snabbare och på säkrare underlag. Sammanhållningen mellan de i resp. block ingående enheterna har enligt blockchefernas mening efter hand förstärkts och det närmare samarbetet medfört ökad förståelse för de olika enheternas speciella problem.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 62 789 242 kr. I beloppet ingår

en ökning av lokalkostnaderna med nära 33 milj. kr., främst beroende på en ny beräkning av sjukhusets hyreskostnader enligt de grunder som anges i prop. 1970: 1, bil. 2 (SU 1970: 15, rskr 1970: 15). Direktionen har räknat med att utgifterna för vikarier för tjänstledig personal motsvarar 17 % av anslagsposten till lönekostnader.

2. 0-alternativet medför, enligt direktionens beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna, en stängning av de i thoraxkomplexet inrymda enheterna — thoraxkirurgiska och thoraxmedicinska klinikerna, specialkardiologiska kliniken samt vissa serviceenheter.

3. En enhet för kliniskt-immunologisk verksamhet behövs för att immunologiska sjukdomsfall skall kunna rätt diagnostiseras och för att fortsatt adekvat behandling och utveckling skall initieras. En sådan enhet bör tills vidare utgöra en särskild sektion inom blodcentralen. Ett nära samarbete bör äga rum med den immunologiska avdelningen vid statens bakteriologiska laboratorium. För ledningen av verksamheten behövs en biträdande överläkare.

Tillkomsten av högvoltstationen har medfört ökade arbetsuppgifter bl. a. för radiumhemmets gynekologiska avdelning. En tjänst som biträdande överläkare bör inrättas vid avdelningen.

Kungl. Maj:t har medgivit, att viss extra läkartjänst får vara inrättad vid psykiatriska kliniken t. o. m. utgången av år 1972. Tjänsten, som avser psykosomatisk cancervård, bör nu inrättas som en extra ordinarie tjänst för biträdande överläkare.

Ökad arbetsbelastning, som föranlett förlängda väntetider, motiverar att en underläkartjänst tillförs reumatologiska kliniken. För verksamheten vid en planerad allmän medicinsk rehabiliteringsenhet inom avdelningen för fysikalisk medicin behövs en underläkare.

Sammanfattningsvis föreslår direktionen en ökning av läkarpersonalen med tre biträdande överläkare och två underläkare. (+ 790 486 kr.)

4. Direktionen anser det vara angeläget att få företrädare i överläkareställning för följande vid sjukhuset etablerade subspecialiteter, nämligen i barnkardiologi vid barnmedicinska kliniken samt i foniatri vid öron-, näs- och halskliniken. För dessa ändamål bör två tjänster som överläkare inrättas i utbyte mot tjänster som biträdande överläkare. Vid kirurgiska kliniken bör med hänsyn till den omfattande verksamheten inom sjukvård, utbildning och forskning ledningen av klinikens öppna vård handhas av en överläkare, vilket tryggar kontinuiteten. Därför föreslås, att en överläkartjänst inrättas vid kirurgiska kliniken i utbyte mot en tjänst som biträdande överläkare.

Vid blodcentralen finns en överläkare och en underläkare. Den senare utför arbetsuppgifter, som borde ankomma på en läkare i överordnad ställning. Underläkartjänsten bör omvandlas till tjänst för biträdande överläkare. Röntgendiagnostiska avdelningen behöver fler biträdande överläkare för att överläkarna vid dess fem olika sektioner

skall få hjälp av läkare med långvarig erfarenhet inom området. Även av rekryteringsskäl bör avdelningen få ännu en tjänst som biträdande överläkare i utbyte mot tjänst som underläkare.

Sammanlagt föreslår direktionen fem utbyten av läkartjänster. (+ 108 166 kr.)

5. Överläkaren vid den kliniskt-farmakologiska avdelningen har till sitt förfogande farmakologisk expertis beräknat efter 12 timmars tjänstgöring för vecka. Med hänsyn till det ökade behovet av farmakologisk medverkan inom sjukvården är detta otillräckligt. Timantalet för vecka bör ökas till minst 20. (+ 22 176 kr.)

6. För den föreslagna kliniskt-immunologiska sektionen inom blodcentralen behövs utöver nämnd läkartjänst även en tjänst som laboratorieingenjör och en tjänst som laboratorieassistent. (+ 92 308 kr.)

7. Införande vid sjukhuset av databehandling av viss lönerutin medför, att behovet av extra personal för manuell löneuträkning minskar. Lönekostnaderna för sålunda inbesparad personal, som avlönas av medel för vikarier m. m., kan dras in. (— 385 000 kr.)

8. För att möta den ökande arbetsbelastningen vid karolinska sjukhuset behövs enligt direktionen utöver vad som nämnts följande personalförstärkningar vid kliniker och andra sjukhusenheter.

Den administrativa personalen bör förstärkas med fyra kansliskrivare (varav en med halvtidstjänstgöring) och ett kontorsbiträde/kontorist.

I fråga om psykologer, kuratorer och rehabiliteringspersonal bör avdelningen för fysikalisk medicin tillföras en psykolog och tre sjukgymnaster, kuratorsorganisationen en biträdande chefkurator, foniatriska avdelningen inom öron-, näs- och halskliniken en biträdande psykolog och en logoped, njurmedicinska sektionen inom medicinska kliniken en kurator (med halvtidstjänstgöring) samt audiologiska avdelningen en hörselvårdsassistent (med halvtidstjänstgöring).

När det gäller sjuksköterskepersonal m. fl. behövs en avdelningsföreståndare (med deltidstjänstgöring), fyra sjuksköterskor (varav en med deltidstjänstgöring), sex undersköterskor (varav en med halvtidstjänstgöring) och en skötare (med halvtidstjänstgöring).

Följande laboratorie- och sjukvårdsteknisk personal bör tillkomma, nämligen en instruktionslaboratris vid kliniskt-mikrobiologiska centrallaboratoriet, en laboratorieingenjör vid kliniskt-fysiologiska centrallaboratoriet, en laboratorieassistent (med halvtidstjänstgöring), en röntgenassistent och en tekniker.

Ekonomipersonal och övrig vårdservicepersonal bör utökas med en ingenjör och nio sjukvårdsbiträden.

Sammanlagt innebär direktionens förslag i denna del en ökning med ca 37 tjänster. (+ 1 320 922 kr.)

9. Direktionen föreslår, att anslagsposten till automatisk databehandling räknas upp med 955 000 kr., vilket i stort sett motsvarar merkost-

naderna för att vid sjukhuset införa driftrutiner för automatisk databehandling av inregistrering, bokning och debitering av patienter inom thoraxklinikerna, vid de kirurgiska, medicinska och endokrinologiska öppna mottagningarna samt inom akutmottagningen. Om dessa rutiner tas i drift finns förutsättningar för att den på sjukhusområdet placerade datamaskinanläggningen skall kunna bibehållas.

Särskilt organisationsförslag

10. Direktionen för karolinska sjukhuset har i särskild ordning lagt fram förslag om riktlinjer för sjukhusets framtida organisation och driftformer och därvid bl. a. förordat sammanförande av sjukhusets kliniker m. m. till sex block, nämligen kirurg-, medicin-, barn- och serviceblock samt ett psykiatriskt-socialmedicinskt block och ett block för radioterapi (radiumhemmet). Blockledningen bör åvila en blockchef, som skall samordna verksamheten inom blocket. Direktionen föreslår här bl. a. att 94 596 kr. beräknas för arvoden till sex blockchefer och för omvandling av sex föreståndartjänster till tjänster som blockföreståndare. Blockorganisationen bör i framtiden anpassas efter den medicinska, tekniska och administrativa utvecklingen. Direktionen förutskickar särskilt att en fördelning av de medicinska aktiviteterna i radioterapiblocket på övriga block kan övervägas i ett senare sammanhang. Det framstår vidare som angeläget, att blockindelningen samt institutionsindelningen vid sjukhuset bringas att så långt möjligt sammanfalla.

Universitetskanslersämbetet

11. Universitetskanslersämbetet har i annat sammanhang lagt fram vissa förslag om genomförandet av den ökade läkarutbildning vid karolinska institutet, som beslutats av statsmakterna (prop. 1965: 141, SU 1965: 173, rskr 1965: 411; prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421). Förslagen innefattar vissa läkartjänster vid karolinska sjukhuset, vilka tjänster senare skall flyttas över till Huddinge sjukhus, nämligen fr. o. m. den 1 januari 1974 en tjänst som biträdande överläkare vid neurologiska kliniken, vilken skall flyttas till Huddinge sjukhus den 1 juli 1974, samt fr. o. m. den 1 juli 1973 en tjänst som underläkare vid hudkliniken, vilken skall flyttas till Huddinge sjukhus den 1 januari 1977, och en tjänst som underläkare vid psykiatriska kliniken, vilken skall flyttas till Huddinge sjukhus den 1 juli 1977.

Remissyttranden

Socialstyrelsen tillstyrker inrättande av två underläkartjänster vid reumatologiska kliniken resp. avdelningen för fysikalisk medicin. Vidare tillstyrks inrättande av en tjänst som biträdande överläkare vid psykiatriska kliniken för psyko-somatisk cancervård, vilket innebär per-

manentning av en personlig extra tjänst som biträdande överläkare. Socialstyrelsen tillstyrker också förslagen i vad avser omvandling av två tjänster som biträdande överläkare vid barnmedicinska kliniken resp. öron-, näs- och halskliniken till överläkartjänster i subspecialiteterna barnkardiologi resp. foniatri. Däremot tillstyrks inte omvandlingen av en tjänst som biträdande överläkare till överläkartjänst vid kirurgiska kliniken, då tjänsten inte avser en särskild subspecialitet. Det synes styrelsen motiverat att på föreslaget sätt genom ytterligare åtta veckotimmar för konsult förstärka de kliniskt-farmakologiska resurserna vid sjukhuset. Övriga förslag om läkartjänster, som direktionen fört fram, kan styrelsen inte tillstyrka.

I fråga om automatisk databehandling av patienters bokning m. m. anför socialstyrelsen bl. a. följande. Eftersom karolinska sjukhuset i allmänhet omhänderhar patienterna under bara en del av en vårdperiod eller vårdserie är det angeläget att information om den enskilde patienten kan utnyttjas gemensamt av Stockholms läns landstings sjukvårdsinrättningar och karolinska sjukhuset. Det är också angeläget att bokningen av medicinsk service görs i ett enhetligt system inom alla sjukvårdsinrättningarna i länet. Den medicinska informationsbehandlingen vid karolinska sjukhuset bör därför inriktas på en samordning med Stockholms läns landstings verksamhet under beaktande av de erfarenheter som finns samlade hos sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri).

Socialstyrelsen tillstyrker huvuddragen av direktionens förslag till framtida organisation och driftformer och godtar bl. a. däri ingående förslag om blockindelning.

Universitetskanslersämbetet tillstyrker bl. a. förslaget om blockindelning och anser det vara väsentligt, att klinikgräns och institutionsgräns i möjligaste mån sammanfaller.

Statskontoret anför att sjukhuset anmält behov av viss administrativ arbetskraft. Förutsättningarna för att täcka behovet genom att aktiviteterna utförs inom den kliniska administrationscentralen i huvudbyggnaden bör emellertid prövas.

Statskontoret framhåller vidare att planerings-bokningssystemet kräver i förhållande till sjukhusets övriga driftrutiner för automatisk databehandling en liten del av såväl driftpersonalen vid datamaskinanläggningen som datorkapaciteten. För att systemets lönsamhet skall kunna rätt bedömas bör dess kostnad beräknas med hänsyn till den verkliga kapacitet systemet tar i anspråk. En samlad översyn av sjukhusets totala system för automatisk databehandling bör företas för bedömningen av sjukhusets behov av datorutrustning och personal. Sjukhuset bör samverka med Spri och Stockholms läns landsting. Det vid karolinska sjukhuset utvecklade bokningssystemet är under införande vid Huddinge sjukhus. För att ett effektivt gemensamt vidareutvecklingsarbete skall

göras möjligt bör karolinska sjukhuset få särskilda resurser för utvecklingsarbete. Statskontoret utgår från att dataverksamheten vid sjukhuset kräver tillgång till en inom sjukhuset placerad datamaskinanläggning.

När det gäller organisationsförslaget framhåller statskontoret bl. a. att det är viktigt att antalet block begränsas.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) framhåller att sådana system som planerings-boknings-systemet ännu inte är färdiga att införa i rutindrift på bred front i svensk sjukvård. Spri har däremot ekonomiskt stött en utveckling inom detta område vid karolinska sjukhuset och vid sjukhus för vilka Stockholms län landsting är huvudman med syfte att kunna utvärdera effekt och kostnader för löpande planering och bokning. Om bokningssystem förs in på karolinska sjukhuset bör möjligheten till samordning med landstinget tillvaratas, vilket också kan ge driftekonomiska vinster. De patientorienterade systemen vid sjukhuset bör integreras med landstingets motsvarande system.

I fråga om den föreslagna blockorganisationen noterar Spri, att erfarenheterna inom svensk sjukvård av blockbildning är begränsade. Detta kan motivera, att genomförandet av den föreslagna blockorganisationen i princip tills vidare ses som en försöksverksamhet.

Riksrevisionsverket framhåller, att utbyggda instrument för sjukvårdsdriftens styrning på blocknivå f. n. saknas. Detta bör dock inte hindra, att försöksverksamheten fullföljs genom inordnande av återstående sjukvårdsenheter i block.

Stockholms läns landstings hälso- och sjukvårdsnämnd delar direktionens uppfattning att blockorganisationen bör konsekvent genomföras. En sådan organisation är genomförd inom landstingskommunen.

Departementschefen

Vid sin anmälan av anslag under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1973/74 till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal kommer föredragande statsrådet att senare denna dag redogöra för sina ställningstaganden till vissa förslag från universitetskanslersämbetet för genomförande av den ökade läkarutbildning vid karolinska institutet, som tidigare beslutats av statsmakterna. Efter samråd i denna fråga förordar jag, att följande läkartjänster inrättas vid karolinska sjukhuset, nämligen en tjänst som biträdande överläkare vid den neurologiska kliniken för tiden den 1 januari—den 30 juni 1974, en tjänst för läkare i underordnad ställning med halvtidstjänstgöring vid hudkliniken för tiden den 1 juli 1973—den 31 december 1976 och en tjänst för läkare i underordnad ställning med halvtidstjänstgöring vid den psykiatriska kliniken för tiden den 1 juli 1973—den 30 juni 1977. Läkartjänsterna motiveras av en utökad läkarutbildning, som därefter kommer att bli förlagd till Huddinge sjukhus. Jag beräknar medel för budgetåret 1973/74 för dessa tjänster (11).

Kungl. Maj:t har medgivit att en extra tjänst som biträdande överläkare vid den psykiatriska kliniken får finnas inrättad för med. lic. Loma Feigenberg under budgetåret 1972/73. Tjänsten avser psyko-somatisk cancervård. Med hänsyn till socialstyrelsens yttrande och de kvalifikationer för tjänsten som Feigenberg besitter beräknar jag medel till en personlig tjänst för honom som biträdande överläkare (3).

Direktionen för karolinska sjukhuset har drivit viss försöksverksamhet med klinikblock sedan år 1970. Erfarenheterna härav har till övervägande delen varit goda. Direktionen har därför i ett förslag om riktlinjer för sjukhusets framtida organisation och driftformer bl. a. föreslagit, att sjukhusets kliniker m. m. skall sammanföras till sex block. Dessa skulle vara ett kirurgblock, ett medicinblock, ett barnblock, ett serviceblock, ett psykiatriskt-socialmedicinskt block samt ett block för radioterapi, omfattande radiumhemmet. Verksamheten inom blocket bör samordnas av en blockchef.

Förslaget rörande blockindelning vid karolinska sjukhuset har godtagits av remissinstanserna, vilka dock liksom direktionen framhållit vikten av att en kontinuerlig anpassning till utvecklingen sker. Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) anser att ett genomförande av blockorganisationen tills vidare bör ses som en försöksverksamhet.

Jag uttalade redan i prop. 1968: 1 (bil. 7 s. 126, SU 1968: 5, rskr 1968: 5) att jag ansåg en organisation av karolinska sjukhusets kliniker och avdelningar i block vara en i princip riktig tanke. Genom ändringen i sjukvårdslagstiftningen den 1 januari 1971 infördes bl. a. möjligheten att vid kommunala sjukhus sammanföra kliniker och avdelningar i block (prop. 1970: 42, 2LU 1970: 30, rskr 1970: 153). Jag förordar nu att blockindelning genomförs vid karolinska sjukhuset. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter härom. Jag beräknar medel för budgetåret 1973/74 för arvoden till sex blockchefer och för omvandling av sex föreståndartjänster till tjänster som blockföreståndare (10).

Genom införande av databehandling av viss lönerutin har en besparing under löneko stnadsposten uppstått. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn till detta (7).

Direktionen har i en särskild framställning hemställt om medel för vidareutveckling av ett nytt budget- och redovisningssystem. Avsikten är bl. a. att komplettera kostnadsställebokföringen vid sjukhuset med en budgetering på kostnadsställen för att möjliggöra en bättre kostnadsuppföljning. Vidare har utredningen rörande driftbokföring vid karolinska sjukhuset m. m. nyligen överlämnat betänkande beträffande system för ekonomisk planering och redovisning (Ds S 1972: 6). Förslagen prövas f. n. i ett sammanhang av Kungl. Maj:t. Jag anser att det är angeläget att ett ändamålsenligt ekonomisystem införs vid sjukhuset. Jag beräknar därför vissa medel under detta anslag, som kan ställas till förfogande

av Kungl. Maj:t i samband med ett ställningstagande i frågan, för utarbetandet av ett sådant ekonomisystem.

Statskontoret beslöt i maj 1965 att anslå medel och avdela personal för att i samarbete med karolinska sjukhuset m. fl. utreda möjligheterna att utnyttja automatisk databehandling för att rationalisera sjukhusverksamheten. Under en treårsperiod byggdes ett system upp som riktades in mot de centrala funktionerna inom sjukhuset och då framför allt planeringen av de medicinska aktiviteterna. Statskontoret lämnade år 1970 en rapport över systemet. I yttrande över rapporten framhöll Spri bl. a. att en utveckling av resursplaneringsfunktionen var angelägen och kunde ge stora rationaliseringsvinster inom sjukvården. En kort redogörelse för statskontorets förslag och yttrandet häröver återfinns i prop. 1971: 1 (bil. 7, SoU 1971: 5, rskr 1971: 83).

Jag framhöll i prop. 1971: 1 (bil. 7 s. 110) att de centrala rationaliseringsuppgifterna på sjukvårdsområdet numera åvilar Spri. Det var därför ändamålsenligt att Spri i fortsättningen svarade för den allmänna utvecklingen av rationella ADB-rutiner inom sjukvården. Vid karolinska sjukhuset borde det fortsatta arbetet inriktas på att ta till vara erfarenheterna från ADB-utredningen och då utveckla vissa ADB-rutiner.

Utvecklingsarbetet är numera avslutat beträffande ifrågavarande rutiner för automatisk databehandling av inregistrering, bokning och debitering av patienter. Försök med rutinerna har skett vid två s. k. kliniska administrationscentraler, som betjänat dels thoraxklinikerna, dels de kirurgiska, medicinska och endokrinologiska poliklinikerna samt den centrala akutmottagningen. Det har emellertid visat sig vara svårt att på ett riktigt sätt bedöma lönsamheten hos rutinerna. Härtill kommer att Stockholms läns landsting beslutat införa ett medicinskt informationssystem vid flertalet av landstingskommunens sjukvårdsinrättningar, bl. a. Danderyds och Huddinge sjukhus. I detta informationssystem ingår rutiner, som i viss mån överensstämmer med berörda rutiner för bokning m. m. vid karolinska sjukhuset. Frågeställningen har därmed vidgats till att avse huruvida vissa ADB-rutiner för medicinsk planering kan vara lönsamma om de införs över hela sjukvårdsområdet och då även vid karolinska sjukhuset. Jag vill här nämna, att en särskild ledningsgrupp för den medicinska databehandlingen inom landstingskommunen (LEDMED) ökats ut med företrädare för karolinska sjukhuset.

I avvaktan på en närmare prövning av hithörande frågor bör nämnda ADB-rutiner vid sjukhuset tills vidare drivas i oförändrad omfattning under innevarande budgetår. Detta kan komma att medföra visst överskridande av förevarande anslag.

Kungl. Maj:t har efter prövning i varje fall medgivit ersättning av statsmedel — utan att skadeståndsskyldighet förelegat — för skada som uppkommit i samband med vård eller behandling vid sjukhuset. Vid beräkningen av anslaget för nästa budgetår har jag beaktat behovet av medel för sådana ändamål.

Direktionen för karolinska sjukhuset har i särskild ordning lämnat vissa förslag om anordnande vid sjukhuset av allmäntjänstgöring för läkare i enlighet med de regler som gäller fr. o. m. den 1 januari i år. Jag räknar med att allmäntjänstgöring för läkare skall kunna anordnas vid sjukhuset. Det ankommer på Kungl. Maj:t att pröva direktionens förslag rörande dess omfattning. Direktionen bör anordna tjänstgöringen i samråd med socialstyrelsen.

Riksdagen bör underrättas om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1972 bl. a. medgett överskridande av anslagsposten Expenser under sjukhusets stat för budgetåret 1971/72 med högst 2,9 milj. kr. Överskridandet hänger främst samman med en ökad åtgång av läkemedel och förbrukningsartiklar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 378 183 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Karolinska sjukhuset: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 378 183 000 kr.

G 2. Karolinska sjukhuset: Utrustning

1971/72	Utgift	5 133 323	Reservation	9 135 680
1972/73	Anslag	6 230 000		
1973/74	Förslag	4 600 000		

Direktionen för karolinska sjukhuset

Medelsbehovet för anskaffning av utrustning till karolinska sjukhuset framgår av följande sammanställning.

1. Utrustning av befintliga kliniker m. m.	5 500 000
2. Datorutrustning för gammakamera	400 000
3. Linjäraccelerator	1 800 000
4. Laserkoagulator	175 000
5. Utrustning till audiologiska och foniatriska avdelningarna	150 000
6. Utrustning till kök och matsal	400 000
7. Utrustning till barnklinikerna	100 000
8. Utrustning till vissa vårdavdelningar	150 000
9. Utrustning till immunologiskt laboratorium	75 000
10. Utrustning till radiopatologiska avdelningen	150 000
11. Datautrustning	100 000
	9 000 000

Under budgetåret 1973/74 kan härutöver uppkomma behov av utrustning till röntgenarkiv och personalläkarmottagning.

Direktionen hemställer vidare om visst bemyndigande att beställa utrustning inom en ram av 3 215 000 kr.

Anslagsmedel begärs endast för täckande av beräknade utbetalningar

under budgetåret 1973/74. För resterande del av utrustningsbehovet bör beställningsbemyndigande lämnas. Av anslagsmedel beviljade för budgetåret 1972/73 och tidigare är emellertid beställningar utlagda resp. avses utläggas med betalningsutfall efter utgången av nämnda budgetår till ett beräknat belopp av ca 1,6 milj. kr. Med den nu föreslagna anslagsmetodiken måste därför — utöver det anslagsbehov som kan bli aktuellt på grund av givna beställningsbemyndiganden och betalningsutfallet i övrigt — övergångsvis anslagsmedel för täckande av dessa under budgetåret 1974/75 och senare uppkommande betalningsutfall ånyo äskas. Direktionen avser att i sina kommande anslagsäskanden redovisa detta anslagsbehov särskilt.

1. Förslaget avser nyanskaffning av utrustning till etablerade funktioner vid befintliga kliniker inom sjukhuset. I beloppet är inräknat medel för sådan grundutrustning som bör tillhandahållas av sjukhuset för bl. a. läkarutbildnings- och forskningsändamål.

2. Direktionen finner det angeläget att ytterligare en gammakamera tillförs sjukhuset och har, med hänsyn till att den nuvarande vid röntgendiagnostiska avdelningen placerade gammakameran är fullt utnyttjad, funnit lämpligt att tills vidare placera kameran inom thoraxklinikerna. Direktionen har för avsikt att för inköp av denna ta i anspråk 225 000 kr. av utrustningsmedel för befintliga kliniker under budgetåret 1972/73. Gammakameran bör kompletteras med viss datorutrustning för studier av lungventilation och lunggenomblödning.

3. Radiumhemmet disponerar för strålbehandling av patienter en linjäraccelerator, två betatroner och tre cobolt-60-kanoner. En av coboltkanonerna, som anskaffades år 1958 och en av betatronerna, anskaffad år 1956, beräknas behöva ersättas inom ca två år. För patienterna innebär utnyttjandet av acceleratorer en fördelaktig behandlingsform eftersom vävnader utanför tumörområdet kan skonas. Direktionen föredrar en ny linjäraccelerator framför utbyte av betatron och coboltkanon.

4. Operativ behandling inkl. olika slag av koagulationsbehandling (diatermi, kryoteknik och fotokoagulation) har avsevärt ökat möjligheterna att undvika blindhet på grund av total näthinneavlossning eller utbredda näthinneblödningar. En avsevärd förbättring kan ernås genom användande av laserkoagulator. Härvid erhålls mycket små brännmärken, vilket ger ökade behandlingsmöjligheter utan att man riskerar att få synfältskador. På samma sätt kan man även behandla en del andra, ofta dubbelsidiga sjukdomar i näthinnekärlen med blödningstendens.

5. I samband med ombyggnaden av förutvarande polerarverkstaden jämte vissa andra lokaler inom sjukhusets huvudkomplex för bl. a. audiologisk och foniatrisk verksamhet behövs utrustning för 300 000 kr., varav 150 000 kr. anvisats för innevarande budgetår.

6. Direktionen anmäler i särskild ordning förslag om anordnande av ny matsal och upprustning av befintlig köksbyggnad.

Utrustning bör anskaffas i samband med anordnande av ny matsal inom radiumhemmet samt upprustning av befintliga matsalar, centralkök och dietkök.

7. Sedan barn- och ungdomspsykiatriska kliniken flyttats över till förutvarande Eugeniahemmets lokaler har en arbetsgrupp tillsatts för att utreda användningen av de genom flyttningen ledigblivna lokalerna inom barnklinikerna. Gruppen kommer att framlägga ett program i stort innebärande upprustning av de öppna mottagningarna, inrättande av akutmottagning och konsultmottagning för specialister.

8. Program har gjorts upp för reparation och upprustning av tre vårdavdelningar inom förutvarande Norrbackainstitutet.

9. Direktionen anmäler i särskild ordning ett medelsbehov för att iordningställa lokaler för ett immunologiskt laboratorium med anknytning till blodcentralen. De tyngre komponenterna i laboratoriets utrustningsbehov bör innefatta bl. a. frysmikrotom med tillhörande frysutrustning och fluorescensmikroskop.

10. Direktionen har i särskild ordning föreslagit en upprustning av radiopatologiska avdelningen. Byggnadsåtgärderna avses bli genomförda under budgetåren 1973/74—1974/75.

11. För sjukhusets dataverksamhet erfordras viss utrustning som lämpligen ej bör förhyras, såsom kablar för intern datatransmission.

Remissyttranden

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) tillstyrker förslaget att medelsanvisningen begränsas till att enbart avse täckande av beräknade utbetalningar under budgetåret 1973/74. Denna anslagsmetodik, som används inom universitetsområdet, medför emellertid, att visst beställningsbemyndigande erfordras. En förutsättning är att en utrustningsplan upprättas. NUU har dock inte underlag för ett ställningstagande till beställningsbemyndigandets storlek. Det är enligt NUU:s mening önskvärt att det såsom grund för kommande förslag om inköp av utrustning till befintliga kliniker läggs en inventering av befintlig utrustning och en plan för erforderliga ny- och återanskaffningar. I fråga om datorutrustning för den nya gammakameran till en kostnad av 400 000 kr. konstaterar NUU, att alla regionsjukhus ännu inte disponerar en gammakamera och att de som har en sådan inte alltid har en så komplett utrustning som den som redan finns vid karolinska sjukhuset. Den mer exklusiva kringutrustningen bör i första hand förbehållas den centralt placerade kamera som redan finns. På föreliggande underlag avstyrker NUU att medel tas upp för datorutrustning för en ny gammakamera. NUU avråder från att laserkoagulatorn anskaffas innan vissa pågående studier gett underlag för ett ställningstagande till den ifrågavarande behandlingsformen.

I fråga om utrustning i samband med ombyggnadsarbetena för de audiologiska och foniatriska verksamheterna m. fl. utrustningsobjekt bör i avvaktan på närmare underlag en särskild kostnadsram till Kungl. Maj:ts disposition föras upp i den nämnda utrustningsplanen.

Statskontoret konstaterar att sjukhuset föreslår anskaffning av en gammakamera med dator och bandspelare vid thoraxklinikernas kliniskt-fysiologiska laboratorium. Kostnaden för gammakameran uppges till 225 000 kr. och datorutrustningen till 400 000 kr. Vid karolinska sjukhuset finns för laboratoriebruk installerat ett antal olika typer datorer. En av dessa utgörs av en större central dator för gemensam användning av sjukhusets laboratorieverksamhet. Kliniskt-fysiologiska laboratoriet är direkt anslutet till denna centrala dator. Statskontoret föreslår därför att sjukhuset undersöker möjligheten att ansluta även gammakameran till denna centrala dator innan särskild datorutrustning anskaffas.

Departementschefen

Principerna för anvisande av medel till utrustningskostnader vid karolinska sjukhuset bör tills vidare inte ändras. Jag beräknar 4,6 milj. kr. för nyinköp av utrustning till befintliga kliniker och avdelningar vid sjukhuset (1).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Karolinska sjukhuset: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 600 000 kr.

G 3. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare

1971/72	Utgift	39 548 857
1972/73	Anslag	40 408 000
1973/74	Förslag	43 258 000

Akademiska sjukhuset i Uppsala har uppförts av staten i samarbete med Uppsala läns landstingskommun för läkarutbildningen och länssjukvården. Sjukhuset ägs av staten men drivs enligt avtal mellan staten och landstingskommunen i nära samarbete med landstingskommunen, som lämnar driftbidrag m. m. (prop. 1951: 123, 1953: 161, 1961: 79, 1967: 105, 1968: 71). Akademiska sjukhuset är enligt avtal även regionsjukhus för uppsalaregionen (prop. 1963: 1 bil. 7 s. 461; 1967: 105, 1969: 102). Förhandlingar om ändring av samarbetsavtalet pågår med landstingskommunen. Statens förhandlingsnämnd har anmält att över-

enskommelse träffats med landstingskommunen om fortsatt samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. för tiden t. o. m. år 1973. Överenskommelsen har dock ännu inte prövats av Kungl. Maj:t. Enligt planerna för sjukhusets utbyggnad skall antalet vårdplatser ökas från f. n. omkring 1 400 till ca 1 700.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Direktionen	Departementschefen
Personal			
Läkare	201	+ 52	+ 2
Anslag			
Lönekostnader	40 408 000	+11 074 000[1]	+2 850 000

[1] Häri ingår medel för läkartjänster m. m. för patologi och klinisk bakteriologi m. m.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala

1. Löneomräkning 2 911 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en nedskärning av utgifterna under detta anslag och driftkostnadsanslaget (punkten G 4) med sammanlagt ca 11 milj. kr. För att åstadkomma denna utgiftsminskning måste tre vårdavdelningar med vardera 30 vårdplatser stängas.

3. Frakturkirurgiska verksamheten kommer att flyttas från den kirurgiska kliniken till den ortopediskt kirurgiska kliniken, som vid inflyttning i det nya kirurgiska blocket ökat antalet vårdplatser från 50 till 92. Frakturkirurgin är en väl avgränsad subspecialitet inom ortopedisk kirurgi. För verksamheten bör en tjänst som överläkare i frakturkirurgi inrättas vid den ortopediskt kirurgiska kliniken (+ 212 932 kr.).

4. Det nya neuroblocket, som blir klart för inflyttning i slutet av år 1973, innehåller lokaler för neurologi och neurokirurgi, neurofysiologiskt laboratorium samt hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m. Rehabiliteringskliniken kommer dock att organiseras först under budgetåret 1974/75. Vid inflyttningen får den neurologiska kliniken en ökning av vårdplatsantalet från 50 till 69 och den neurokirurgiska kliniken från 27 till 57. På grund av utökningen av verksamheten bör fr. o. m. den 1 januari 1974 den neurologiska kliniken tillföras en biträdande överläkare och tre underläkare samt den neurokirurgiska kliniken en biträdande överläkare och fyra underläkare. Även hudkliniken ökar i neuroblocket från 42 till 46 vårdplatser. Direktionen föreslår med hänsyn till detta och till ett snabbt ökande behov av venereologisk öppen vård att en tjänst som biträdande överläkare för den venereologiska mottagningen och en underläkartjänst inrättas vid hudkliniken den 1 januari

1974. Kostnaden för den biträdande överläkaren kan bestridas i särskild ordning. Vid nämnda tidpunkt bör ögonkliniken — som får oförändrat 46 vårdplatser i det nya blocket men har långa väntetider inom den öppna vården — och det kliniskt neurofysiologiska centrallaboratoriet få förstärkning av läkarpersonalen med vardera en underläkare.

Sammanlagt föreslås inrättande den 1 januari 1974 av tre tjänster som biträdande överläkare och tio underläkartjänster för verksamheten i det nya neuroblocket (+1 081 967 kr.).

5. Den socialmedicinska institutionen vid Uppsala universitet har vissa rekryteringssvårigheter, som skulle undanröjas om den liksom andra sådana institutioner i landet integreras i undervisningssjukhuset. Den bör dock inte behöva åta sig sjukvårdsuppgifter i egentlig mening. Institutionen har redan i dag lokaler inom sjukhuset. Professorn i socialmedicin vid universitetet bör bli tillika överläkare i socialmedicin vid akademiska sjukhuset. Medel för överläkararvode bör beräknas under detta anslag. En tjänst som biträdande överläkare bör inrättas vid institutionen i utbyte mot viss befintlig tjänst som lärare vid universitetet (+315 088 kr.).

6. Barnkirurgiska kliniken har fått ytterligare ca 15 vårdplatser samt ökade utrymmen för öppen vård i det nya blocket, vilket motiverar att kliniken får ännu en biträdande överläkare. — Anestesiavdelningen har i det nya kirurgiska blocket fått ytterligare 24 platser för intensivvård m. m. samt större arbetsbörda genom den utökade kirurgiska verksamheten. Ännu en tjänst som biträdande överläkare bör därför inrättas vid avdelningen. — Inom de nya blocken får röntgendiagnostiska avdelningen fler laboratorier och dessutom en särskild avdelning för akut radiologi m. m. inom operations- och intensivvårdsavdelningarna. Den neuroradiologiska verksamheten kommer att öka inom neuroblocket. Med hänsyn härtill behöver avdelningen förstärkning med en biträdande överläkare. — För större kontinuitet och viss utvidgning vid det kliniskt fysiologiska centrallaboratoriet behövs en tjänst som biträdande överläkare vid laboratoriet (+817 648 kr.).

7. Förhandlingar pågår mellan statens förhandlingsnämnd och Uppsala läns landstingskommun om inrättande av ett patologiskt och ett kliniskt mikrobiologiskt centrallaboratorium vid akademiska sjukhuset. Om laboratorierna inrättas skall kostnaderna för ett antal läkartjänster och arvoden m. m. vid laboratorierna bestridas från detta anslag. Samtidigt minskar sjukhusets kostnader för laboratorieundersökningar. Uppsala universitet kan också vid en integration mellan nuvarande institutioner för patologi och klinisk mikrobiologi med sjukhusets verksamhet dra in viss personal vid institutionerna. Direktionen beräknar medel för omorganisationen, som förutsättes kunna genomföras den 1 juli 1973 (+3 355 800 kr.).

8. Allmäntjänstgöring för läkare planeras inom Uppsala läns lands-

tingsområde bli anordnad för ca 12 läkare med läkarexamen och 6—9 läkare med medicine licentiatexamen i enlighet med den nya kungörelse om tillämpningsföreskrifter till lagen (1960: 408) om behörighet att utöva läkaryrket, som väntas träda i kraft den 1 januari 1973. Vid landstingskommunens egna sjukvårdsinrättningar beräknas 6 läkare kunna fullgöra sin allmäntjänstgöring. 12 läkare bör få förordnanden för allmäntjänstgöring vid akademiska sjukhuset under budgetåret 1973/74. Tjänstgöringen inom öppen vård sker utanför sjukhuset. I akademiska sjukhusets läkaruppsättning ingår specialistkompetenta underläkare som behövs för sjukvård och undervisning. Andra underläkare måste ha förordnanden för att de skall kunna fullgöra forskarutbildning. Underläkarna vid sjukhuset kan som regel inte ersättas med allmäntjänstgörande läkare. Direktionen beräknar därför medel för 12 underläkartjänster för ändamålet (+ 941 004 kr.).

9. Den utökade verksamheten vid de i det följande upptagna sjukhusenheterna motiverar härutöver enligt direktionen inrättande av dels 8 underläkartjänster, nämligen en vid envar av de medicinska, plastikkirurgiska, barnkirurgiska, barnmedicinska, thoraxkirurgiska och urologiska klinikerna, en vid anestesiavdelningen och en vid kvinnokliniken, dels 13 underläkartjänster för det löpande behovet av vikarier vid tjänstledigheter, semestrar och jourkompensation samt av läkarpersonal för att genomföra arbetstidsförkortning. För kostnaderna för sistnämnda 13 underläkare finns medel redan beräknade under detta anslag (+ 1 404 088 kr.).

10. Flera överläkare kan finnas vid samma klinik med en av dem som klinikchef. Mot den bakgrunden föreslås följande. Vid var och en av de barnmedicinska och medicinska klinikerna samt kvinnokliniken bör i utbyte mot befintlig tjänst som biträdande överläkare inrättas en tjänst för överläkare med uppgift att föreståden öppna vården och ansvara för sambandet såväl mellan klinikens slutna och öppna vård som mellan den öppna vården vid kliniken och den i övriga landstingsområdet. Vidare bör vid lungkliniken i utbyte mot en befintlig tjänst som underläkare inrättas en överläkartjänst för samma uppgifter inom öppna vården i vad avser lungmedicin (+ 62 981 kr.).

Remissyttranden

Socialstyrelsen tillstyrker direktionens förslag om inrättande av en underläkartjänst vid envar av de medicinska (njurmedicin), plastikkirurgiska, barnkirurgiska, barnmedicinska (barnkardiologi) och urologiska klinikerna samt vid vardera anestesiavdelningen och ögonkliniken. Härutöver tillstyrks inrättande den 1 januari 1974 av två underläkartjänster vid den neurokirurgiska kliniken och en underläkartjänst vid den neurologiska kliniken i samband med inflyttningen i det nya neuroblocket.

Förslaget om ändring av en tjänst som underläkare till överläkartjänst för öppen vård inom ramen för den lungmedicinska kliniken tillstyrks.

Styrelsen avstår från yttrande om förslagen i vad de avser läkartjänster för allmäntjänstgöring och för fasta vikarier m. m. samt tjänster för patologi och medicinsk mikrobiologi.

Mot direktionens förslag beträffande den socialmedicinska institutionens infogande i sjukhuset och därav föranledda tjänsteförändringar har styrelsen inte någon erinran. Övriga förslag rörande läkartjänster kan styrelsen inte tillstyrka.

Universitetskanslersämbetet framhåller att ämbetet föreslagit att en professur i klinisk neurofysiologi inrättas vid universitetet i Uppsala med överläkaren Karl-Erik Hagbarth som förste innehavare. Professuren förutsätts komma att förenas med befattning som överläkare vid akademiska sjukhusets kliniskt neurofysiologiska centrallaboratorium.

Ämbetet anser det välmotiverat från utbildnings- och forskningssynpunkt att den socialmedicinska verksamheten ges en fastare anknytning till sjukvården. UKÄ tillstyrker att föreslagen omorganisation genomförs. Den bortfallande undervisningskapaciteten bör kompenseras genom medel för timarvoderad undervisning. Professurens forskningsinriktning bör förbli oförändrad. Även överföringen av universitetets i Uppsala institutioner för patologi m. m. till nyinrättade centrallaboratorier för patologi och klinisk mikrobiologi vid sjukhuset tillstyrks. Även här måste emellertid minskningen av undervisningskapaciteten kompenseras genom förstärkning av medicinska fakultetens kursanslag.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) tillstyrker den föreslagna omorganisationen av den socialmedicinska institutionen.

Statskontoret anser att förslaget om inrättande av läkartjänster för att tillgodose behovet av vikarier m. m. är väl värt att beakta, bl. a. genom att administrationen förenklas.

Departementschefen

Statens förhandlingsnämnd har i juni 1972 anmält att en överenskommelse träffats med Uppsala läns landstingskommun om fortsatt samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. Överenskommelsen, som ännu inte prövats av Kungl. Maj:t, innebär bl. a. att vissa tidigare gällande samarbetsavtal skall äga fortsatt giltighet till utgången av år 1973.

Förhandlingar om vad som skall gälla för samarbetet mellan staten och landstingskommunen fr. o. m. den 1 januari 1974 avses komma att föras under år 1973. I avvaktan på resultatet av hittills förda och kommande förhandlingar utgår jag vid beräkningen av medelsbehovet un-

der detta anslag för budgetåret 1973/74 från hittillsvarande avtalsgrunder.

Med anledning av att den neurokirurgiska kliniken får en utökad verksamhet i det nya neuroblocket vid sjukhuset — bl. a. genom att vårdplatsantalet ökar från 27 till 57 — bör kliniken få ytterligare två tjänster för läkare i underordnad ställning fr. o. m. den 1 januari 1974. Jag beräknar medel härför (4).

Jag räknar med att allmäntjänstgöring för läkare skall kunna anordnas vid sjukhuset i en omfattning, som i stort sett svarar mot direktionens förslag. Allmäntjänstgöringen bör anordnas i samråd med socialstyrelsen (8).

Vid min medelsberäkning har jag även tagit hänsyn till det förslag, som föredragande statsrådet senare denna dag kommer att lägga fram vid sin anmälan av anslag under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1973/74 till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal om inrättande den 1 juli 1973 av en professur i klinisk neurofysiologi vid universitetet i Uppsala, vilken skall vara förenad med överläkartjänst vid akademiska sjukhusets kliniskt neurofysiologiska centrallaboratorium. Som förste innehavare av professuren kommer att föreslås överläkaren vid centrallaboratoriet, docenten Karl-Erik Hagbarth. Jag har därför beräknat medel till visst överläkararvode i stället för till nuvarande lönekostnad för överläkartjänsten.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 43 258 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 43 258 000 kr.

G 4. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Driftkostnader

1971/72	Utgift	17 225 479
1972/73	Anslag	15 300 000
1973/74	Förslag	29 880 000

Från anslaget bekostas statens andel av driftkostnaderna — bortsett från läkarlöner och vissa utrustningskostnader — vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Enligt avtal med Uppsala läns landsting angående samarbete för driften av akademiska sjukhuset erlägger landstinget ersättning till staten, motsvarande en på visst sätt beräknad kostnad för sjuka från Uppsala län (prop. 1951: 123, 1953: 161, 1967: 105 och 1968: 71). Beträffande s. k. löpande utrustningsanskaffning skall landstingets kostnadsandel beräknas enligt en formel, som innebär, att landstinget svarar

för ca 38 % av kostnaderna. Samarbetsavtalet med vissa tillägg gäller enligt en överenskommelse, som anmälts av statens förhandlingsnämnd men ännu inte godkänts, till utgången av år 1973.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Direktionen	Departements-chefen
1. Bidrag till driftkostnader enligt avtal	2 487 000	+ 9 857 000	+ 8 313 000
2. Bidrag till löpande anskaffning av utrustning	2 855 000[1]	+ 245 000[2]	—
3. Sjukvård åt mindre bemedlade från ort utom Uppsala län	10 000	—	—
4. Hyreskostnader	9 948 000	+ 6 267 000	+ 6 267 000
	15 300 000	**+ 16 369 000**	**+ 14 580 000**

[1] Motsvarande en beslutad utrustningsram för budgetåret 1972/73 om 4 600 000 kr.

[2] Motsvarande en utrustningsram för budgetåret 1973/74 om 5 000 000 kr.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala

1. Bortsett från läkarna finns f. n. 2 757 tjänster vid akademiska sjukhuset. Direktionen föreslår att ca 136 nya tjänster inrättas, motsvarande en lönekostnad av 4 250 000 kr. Bl. a. föreslås på grundval av ett förslag om ny organisation av sjukhusets administration m. m. inrättande av nya tjänster för sjukhusdirektör och chefsläkare (med halvtidstjänstgöring). Härutöver beräknas 2,5 milj. kr. för personal vid patologiska och bakteriologiska sjukhuslaboratorier, vilka inte varit inordnade i sjukhuset.

Arbetsgivaravgift med 4 % av lönesumman för budgetåret 1973/74 har inräknats.

Utgifterna för löner till annan personal än läkare vid sjukhuset beräknas sammanfattningsvis stiga från 102 248 000 kr. för budgetåret 1972/73 till 116 150 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Omkostnaderna beräknas öka mellan nämnda budgetår från ca 45,5 milj. kr. till 49,7 milj. kr.

Antalet vårddagar beräknas öka från 428 000 för budgetåret 1972/73 till 442 000 för budgetåret 1973/74.

Vårddagkostnaden beräknas öka från 422: 68 kr. till 471: 01 kr.

Totalkostnaden för driften av sjukhuset — bortsett från läkarlönerna — har beräknats till 156 706 000 kr. Uppsala läns landstings bidrag beräknas till 89 452 000 kr. och övriga inkomster till 78 910 000 kr. Sedan totalkostnaden räknats från sistnämnda inkomster återstår en nettoinkomst för staten under anslagsposten av 11 656 000 kr.

Att statsverket får en nettoinkomst under sjukhusets driftstat beror i hög grad på att avgifter enligt utomlänsavtalet för patienter från andra län än Uppsala län tillgodoförs statsverket. Dagersättningen enligt utom-

länsavtalet skall emellertid ge gottgörelse även för lokalhyror, fastighetsunderhåll, utrustningsanskaffning och pensionskostnader, för vilket statsverket har utgifter under andra anslagsposter.

Från anslagsposten Bidrag till driftkostnader bestrids enligt avtal emellertid visst lönekostnadspålägg, som utgör 22 % av den beräknade totala lönesumman för sjukhusets personal — bortsett från läkarpersonalen — vilken lönesumma beräknas bli omkring 110 milj. kr. för 1973/74. Beloppet innefattar inte några medel för arbetsgivaravgift. Lönekostnadspålägget beräknas till 24 milj. kr.

Totalt behöver sålunda 12 344 000 kr. tas upp under anslagsposten.

2. Sjukhuset behöver enligt direktionen anskaffa löpande utrustning inom en totalram av 5 milj. kr.

4. Fr. o. m. den 1 januari 1972 har sjukhusets lokalbestånd ökats med byggnaderna i utbyggnadsetappen 2 (kirurgiblocket). Detta medför en uppräkning under anslagsposten med ca 6 milj. kr.

Remissyttranden

Universitetskanslersämbetet har ingen anledning till erinran mot förslaget om ändrad organisation för akademiska sjukhuset i Uppsala.

Statskontoret anser det meningsfyllt att sjukhusets organisation byggs upp kring funktionerna sjukhusledning, sjukvård och förvaltning med i huvudsak det innehåll, som beskrivs i organisationsförslaget. Vissa begränsningar i chefsläkarens uppgifter kan emellertid försvåra ledningen av sjukvårdsproduktionen.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) anser det önskvärt att som grund för förslag till utrustningsanskaffning läggs en inventering av befintlig utrustning och en plan för erforderliga ny- och återanskaffningar. Underlag för en överblick över standarden hos befintlig utrustning finns f. n. inte. En stor del av sjukhusets verksamhet har flyttat eller flyttar inom kort in i nyutrustade lokaler. Behovet av att återanskaffa utrustning bör därför vara litet under de närmaste åren.

Utvecklingen vid de större sjukhusen i landet går mot en minskning av antalet kliniker och ett sammanförande av klinikerna till ett litet antal block. NUU beklagar, att akademiska sjukhuset inte för sin omorganisation valt att gruppera klinikerna i block, men motsätter sig inte förslaget i den delen. NUU tillstyrker förslaget att nuvarande organisation med en styresman ersätts med en sjukhusdirektör och en chefsläkare. Återhållsamhet bör dock iakttas när det gäller att belasta chefsläkaren med administrativa göromål.

Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) har inte något att erinra mot framlagt organisationsförslag.

Departementschefen

Såsom jag närmare berört under punkten G 3 har statens förhandlingsnämnd i juni 1972 anmält att en överenskommelse träffats med

Uppsala läns landstingskommun om fortsatt samarbete för drift av akademiska sjukhuset m. m. för tiden t. o. m. år 1973. Vad som skall gälla för sjukhuset fr. o. m. den 1 januari 1974 tas upp i kommande avtalsförhandlingar. I avvaktan på resultatet av hittills förda och kommande förhandlingar utgår jag i det följande liksom under punkten G 3 från hittillsvarande avtalsgrunder.

Jag beräknar medel under anslaget för statens andel av kostnaderna för löpande anskaffning av utrustning till akademiska sjukhuset inom en total ram av 4,6 milj. kr. Med hänsyn till att de kommunala sjukvårdshuvudmännens andel i kostnaderna för den under budgetåret 1972/73 medgivna utrustningsanskaffningen enligt gällande avtal kan fastställas först efter budgetårets slut, kan anslaget under budgetåret 1973/74 även komma att belastas av vissa kostnader för utrustning som anskaffats för budgetåret 1972/73.

Direktionen har lagt fram ett förslag om ny organisation av sjukhusets administration m. m. och bl. a. föreslagit inrättande av nya tjänster för sjukhusdirektör och chefsläkare, den senare med halvtidstjänstgöring. Remissinstanserna har i huvudsak godtagit organisationsförslaget.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om ändrad organisation vid akademiska sjukhuset och meddela de föreskrifter som behövs, självfallet med hänsynstagande till Uppsala läns landstings uppfattning i organisationsfrågan. Jag kan för min del godta förslaget att nuvarande styresmannasyssla upphör och att i stället tjänster som sjukhusdirektör och chefsläkare inrättas vid sjukhuset den 1 juli 1973. Tjänsten som sjukhusdirektör inrättas av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande. Den bör vara ordinarie med beteckningen p. Löneställning m. m. för de nya tjänsterna för sjukhusdirektör och chefsläkare bestäms enligt de principer, som gäller för personal anställd hos landstingskommun, och förordnande på dessa två tjänster bör enligt min mening meddelas av Kungl. Maj:t.

Direktionen för akademiska sjukhuset räknar med ett tillskott till sjukhuset av ca 136 nya tjänster — bortsett från läkartjänster — under budgetåret 1973/74. En del av dessa avses för verksamheten i det nya neuroblocket fr. o. m. den 1 januari 1974. Enligt min mening bör högst 50 nya tjänster utöver läkartjänsterna inrättas vid sjukhuset under nästa budgetår. Jag räknar in i detta antal även tjänster för administrationen. Av de nya tjänsterna bör flertalet förbehållas verksamheten i neuroblocket.

Med hänvisning till sammanställningen bör anslaget föras upp med 29 880 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrätta en ordinarie tjänst som sjukhusdirektör med beteckningen p;
2. till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 29 880 000 kr.

G 5. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Utrustning

1971/72 Utgift	9 400 109	Reservation	95 891
1972/73 Anslag	5 216 000[1]		
1973/74 Förslag	2 540 000		

[1] Härav har 256 000 kr. anvisats på tilläggsstat.

Från anslaget bestrids statens andel av kostnader för utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala i samband med byggnadsåtgärder. Enligt avtal med Uppsala läns landsting m. fl. bestrider staten i regel 40 % av kostnaderna för utbyggandet av sjukhuset, inkl. utrustningskostnaderna.

Kommittén för akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande

Medelsbehovet för anskaffning av utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala under budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning.

	Totalt	Statens andel
1. Utrustning till etappen 3 (neuroblocket)	6 000 000	2 400 000
2. Kommitténs verksamhet	350 000	140 000
	6 350 000	**2 540 000**

Utrustningsanslag till en linear accelerator slutredovisas.

1. Kungl. Maj:t har fastställt en total kostnadsram av 24 milj. kr. enligt prisläget den 1 januari 1970 för utrustning för utbyggnadsetapp 3 (lokaler för neurologi, neurokirurgi och neurofysiologiskt laboratorium samt hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m.). Tre laboratorier (nr 21, 22 och 36) samt vissa operationsenheter för kvinnokliniken ligger utanför utrustningsramen. Hittills har anvisats 18 milj. kr. Resterande 6 milj. kr. begärs nu.

2. Från anslagsposten bestrids kostnader för löner, vissa konsult- och andra arvoden, resor, hyror m. m. samt utredningar. Lönekostnaderna beräknas till 300 000 kr. Härtill kommer kostnaderna för kommitténs egen verksamhet med 50 000 kr.

Remissyttrande

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) anser att det kan vara motiverat att föreslagen takt för anskaffning av utrustningen något dämpas.

Departementschefen

Byggnadsverksamheten vid akademiska sjukhuset i Uppsala innefattas i det mellan staten och Uppsala läns landsting träffade avtalet angående utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m. (prop. 1961: 79, SU

1961: 97, rskr 1961: 265; prop. 1967: 105 bil. 2 s. 11, SU 1967: 73, rskr 1967: 185) samt i avtal med berörda landstingskommuner om samarbete beträffande regionsjukvård vid sjukhuset (prop. 1963: 1 bil. 7 s. 461, SU 1963: 5, rskr 1963: 5). Statens andel uppgår till 40 % av byggnads- och utrustningskostnader.

Kungl. Maj:t har i december 1970 fastställt en total kostnadsram av 24 milj. kr. enligt prisläget den 1 januari 1970 för utrustning till utbyggnadsetapp 3, som skall omfatta lokaler för neurologi, neurokirurgi och neurofysiologiskt laboratorium samt för hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker. Utrustning till tre laboratorier (nr 21, 22 och 36) och till vissa operationsenheter för kvinnokliniken omfattas därvid inte. Statens andel av totalt 18 milj. kr. har ställts till kommitténs för akademiska sjukhuset i Uppsala förfogande. Kommittén begär nu 2,4 milj. kr. för att bestrida statens andel av de 6 milj. kr., som återstår inom kostnadsramen.

Jag har inte något att invända häremot eller mot byggnadskommitténs framställning i övrigt. Jag beräknar därför i enlighet med kommitténs förslag anslaget till 2 540 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademiska sjukhuset i Uppsala: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 540 000 kr.

G 6. Bidrag till kommunala undervisningssjukhus

1971/72	Utgift	168 776 554[1]
1972/73	Anslag	190 150 000[1]
1973/74	Förslag	190 000 000

[1] Anslagen Bidrag till viss utbildning m.m. vid Kungsgärdets sjukhus i Uppsala och Bidrag till kommunala undervisningssjukhus.

Från anslaget bestrids utgifter för bidrag till berörda kommunala sjukvårdshuvudmän för upplåtelsen för läkarutbildning m. m. av vissa kommunala sjukvårdsresurser.

Enligt avtal om fortsatt samarbete angående läkarutbildning i Linköping, Lund, Malmö, Göteborg och Umeå (prop. 1971: 44, SoU 1971: 8, rskr 1971: 98) samt vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg (prop. 1972: 50, SoU 1972: 17, rskr 1972: 169) skall driftersättning för upplåtelsen av sjukvårdsresurserna på nämnda orter utgå med vissa belopp t. o. m. år 1973. Enligt särskilda investeringsöverenskommelser utgår i regel 25 % av byggnads- och utrustningskostnaderna för vissa objekt såsom investeringsersättning.

Särskilda avtal har träffats om driftersättning för samarbetet i fråga om ämnesområdena patologi och medicinsk mikrobiologi i Malmö, Göteborg och Umeå samt i fråga om ämnesområdena medicinsk mikrobiologi och farmakologi i Linköping (prop. 1972: 50).

Vidare har nyligen avtal om fortsatt samarbete angående läkarutbildning i Stockholms län träffats under förutsättning av Kungl. Maj:ts och Stockholms läns landstings godkännande. Även en investeringsöverenskommelse har träffats under samma förutsättning (prop. 1972: 144, SoU 1972: 43, rskr 1972: 328).

Även i Stockholm skall enligt avtalet driftersättning utgå med vissa belopp t. o. m. år 1973 samt investeringsersättning utgå med i regel 25 % av byggnads- och utrustningskostnaderna för vissa objekt.

Enligt avtal om praktisk utbildning av sjukgymnaster i Stockholm, Lund och Malmö skall staten lämna bidrag till vissa byggnads-, ändrings- och utrustningsåtgärder, som föranleds av sjukgymnastutbildningen.

Statens förhandlingsnämnd har anmält att preliminär överenskommelse har träffats med Uppsala läns landstingskommun om ersättning för upplåtelsen av Ulleråkers sjukhus för läkarutbildning och forskning. Avtal har också träffats med landstingskommunen om anordnande av forskning och utbildning i geriatrik vid Kungsgärdets sjukhus i Uppsala (prop. 1966: 1 bil. 10 s. 395, SU 1966: 8, rskr 1966: 8). För anordnandet betalar staten vissa ersättningar till landstingskommunen.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande föreslår, att 190 milj. kr. beräknas för bidrag till kommunala undervisningssjukhus.

Departementschefen

Nuvarande avtal om fortsatt samarbete angående läkarutbildning i landet gäller till den 1 januari 1974. Jag räknar då även med det avtal om läkarutbildning i Stockholms län, som riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att godkänna (prop. 1972: 144, SoU 1972: 43, rskr 1972: 328).

I avvaktan på resultatet av de förhandlingar, som skall föras om det fortsatta samarbetet på de olika undervisningsorterna angående läkarutbildningen fr. o. m. år 1974, anser jag mig böra beräkna medelsbehovet för budgetåret 1973/74 efter nuvarande avtalsgrunder.

Jag beräknar att driftersättningarna till huvudmännen för de kommunala undervisningssjukhusen enligt de avtal och överenskommelser, som redovisats i det föregående, uppgår till ca 140 milj. kr. För statliga investeringsersättningar beräknar jag ca 50 milj. kr.

Det sammanlagda anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 kan således beräknas till 190 milj. kr., vilket innebär oförändrat anslag i förhållande till innevarande budgetår.

Utgifterna för bidrag till viss utbildning m. m. vid Kungsgärdets sjukhus i Uppsala bestrids under budgetåret 1972/73 från ett särskilt förslagsanslag. Jag har nu beräknat medel för ändamålet under förevarande anslag.

Såsom jag framhållit vid min anmälan av avtalet om läkarutbildning i Stockholms län (prop. 1972: 144) medför genomförandet av detta avtal

att det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Avlöning av vissa läkare vid sjukhus i Stockholm kan utgå fr. o. m. budgetåret 1973/74. Skulle kostnader för avlöning av sådana läkare övergångsvis uppkomma för tiden efter den 1 juli 1973, bör de få belasta förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala undervisningssjukhus* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 190 000 000 kr.

G 7. Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt

1971/72	Utgift	1 770 617	Reservation	504 677
1972/73	Anslag	1 783 000		
1973/74	Förslag	1 942 000		

Från anslaget bestrids utgifter för utbildnings- och forskningsverksamheten vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt.

Bestämmelser om utbildnings- och forskningsverksamheten återfinns i ett mellan staten och Malmöhus läns landsting den 30 december 1964 träffat avtal om samarbete för uppförande och drift av en läkarstation i Dalby läkardistrikt. Enligt avtalet bidrar staten till kostnaderna för uppförande av läkarstationen samt svarar för den personal, som är avsedd uteslutande för utbildnings- eller forskningsändamål, och för anskaffning av löpande utrustning, förbrukningsartiklar m. m., som hänför sig till nämnda verksamhet (prop. 1965: 1, bil. 7 s. 168).

Socialstyrelsen

Baspersonalen består f. n. av — förutom av professorn i medicin, särskilt öppen hälso- och sjukvård, vid universitetet i Lund som är forskningsledare samt en provinsialläkare med tillsynsuppgifter — en instruktionssköterska med laboratorieutbildning, två assistenter, en och en halv tjänst som kansliskrivare, en laboratoriekonsult och en psykiatrisk konsult, en klinisk farmakologkonsult, konsulter för speciella ändamål och ytterligare en provinsialläkare. Kostnaden härför jämte utökning med en halv tjänst som laboratorieassistent och en kansliskrivare beräknas till 537 000 kr.

För arvoden till ledamöter i den rådgivande nämnden för verksamheten vid läkarstationen och till experter samt för resekostnader och traktamenten beräknas sammanlagt 95 000 kr. Kostnaderna för materiel, elektricitet, telefon och dataregistrering m. m. beräknas till 341 500 kr. Vidare behöver basutrustningen kompletteras för 25 000 kr.

Utöver 998 000 kr. till berörda baskostnader behövs enligt socialstyrelsen 1 261 000 kr. till forskningsverksamheten under budgetåret 1973/74 vid läkarstationen enligt följande sammanställning.

Forskningsprojekt	Kostnad kr.
Beslutade forskningsprojekt	
a) Ögonundersökning, bl. a. för kartläggning av förekommande syndefekter och utprovning av för provinsialläkare lämplig metodik	83 000
b) Undersökning av hörselskador och graden av handikapp som dessa medför. Utförs i samband med ögonundersökningen	45 000
c) Undersökning av urinvägsinfektioner, bl. a. utprovning av ett automatiserat behandlingsprogram. Syftet är att man genom kontroll av urinsockernivån tidigt skall kunna upptäcka och behandla urinvägsinfektioner och härigenom förebygga njurskador	183 000
d) Undersökning av 67-åringar	232 000
e) Undersökning av kostvanor, varvid man avser att belysa sambandet mellan kostvanor och hälsotillstånd	320 000
f) Analys av förekomsten av psykiatriskt vårdbehov hos allmänläkares patienter	123 000
g) Ekonomisk analys av vårdeffektiviteten	80 000
Summa	1 066 000
Nya forskningsprojekt	
Hypertonidiagnostik med hjärt- och kärlsjukdomar	80 000
Gastro-enterologisk undersökning	115 000
	1 261 000

Kostnaderna för viss baspersonal och vetenskaplig basutrustning m. m. samt nämnda forskningsprojekt uppgår sålunda till sammanlagt 2 259 000 kr.

Prioritetsgrupp 0 innebär en minskning av anslaget med 92 000 kr. Det har bedömts olyckligt att göra inskränkningar i redan etablerade forskningsprojekt, varför föreslagen sänkning av ambitionsnivån skulle beröra baskostnader.

Departementschefen

Anslaget bör tas upp med 1 942 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för två nya forskningsprojekt avseende dels hypertonidiagnostik av hjärt- och kärlsjukdomar, dels gastro-enterologisk undersökning. Dessa ersätter projekt som avslutas under innevarande budgetår. Vidare har jag beräknat 70 000 kr. för en forskningsassistent med uppgift att utreda formerna för en integrering av socialvård och sjukvård vid Dalbystationen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 942 000 kr.

G 8. Vidareutbildning av läkare

1971/72	Utgift	1 842 804
1972/73	Anslag	6 120 000
1973/74	Förslag	8 382 000

Från anslaget bestrids utgifter i samband med vidareutbildning av läkare (prop. 1969: 35, SU 1969: 83, rskr 1969: 215; prop. 1972: 104, SoU 1972: 37, rskr 1972: 286).

Enligt kungörelsen (1972: 678) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1960: 408) om behörighet att utöva läkaryrket skall den som vill vinna legitimation som läkare genomgå allmäntjänstgöring som läkare under 21 månader, varav i princip sex månader inom allmän kirurgi, sex månader inom allmän internmedicin, tre månader inom allmän psykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri samt sex månader inom allmänläkarvård. Utbyte mot vissa andra tjänstgöringar kan ske. Prov avläggs i allmän kirurgi, allmän internmedicin och psykiska sjukdomar. Den som vill förvärva allmänläkarkompetens skall sedan han fått läkarlegitimation genomgå viss vidareutbildning under tre år. Den som vill förvärva specialistkompetens, skall sedan han fått läkarlegitimation genomgå vidareutbildning, som består av viss huvudutbildning samt sidoutbildning inom verksamhetsområde av betydelse för sökt kompetens. Under allmänläkar- och specialistutbildning skall läkaren delta i systematisk undervisning med kunskapsprov.

Nämnden för läkares vidareutbildning skall bl. a. anordna dels prov för läkare, som fullgör allmäntjänstgöring, dels systematisk undervisning med kunskapsprov för läkare, som genomgår allmänläkar- eller specialistutbildning. Nämnden meddelar också beslut om godkänd allmäntjänstgöring samt bevis om allmänläkarkompetens och specialistkompetens. Socialstyrelsen tillhandahåller nämnden behövlig sekreterar- och biträdeshjälp. Kostnaderna för nämndens verksamhet bestrids från detta anslag.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Departementschefen
1. Arvoden och ersättningar till ledamöter hos nämnden för läkares vidareutbildning m.m.	310 000	+ 78 000	+ 78 000
2. Omkostnader för nämndens verksamhet	55 000	—	—
3. Prov under läkares allmäntjänstgöring	224 000	+ 471 000	+ 236 000
4. Systematisk undervisning och kunskapsprov	5 210 000	+ 2 176 000	+ 1 940 000
5. Sekretariat hos regionkommittéer	265 000	+ 8 000	+ 8 000
6. Kurs i tropikmedicin	56 000	—	—
7. Pedagogiskt utvecklingsarbete	—	+ 250 000	—
	6 120 000	**+ 2 983 000**	**+ 2 262 000**

Nämnden för läkares vidareutbildning

I 0-alternativet föreslås en anslagsökning av 1 842 000 kr. Detta skulle bl. a. innebära ett otillräckligt antal prov under allmäntjänstgöringen och en minskning av antalet kurser för den systematiska undervisningen.

3. Proven utökas att omfatta även prov under allmäntjänstgöring i allmän kirurgi och allmän internmedicin.

4. Nämnden beräknar medel för 200 kurser om vardera en vecka med i genomsnitt ca 20 deltagare i varje kurs.

6. Den nya vidareutbildningen av läkare rymmer många betydelsefulla pedagogiska problem, som för att utbildningen skall bli effektiv och ändamålsenlig kräver vissa grundläggande studier, försöksverksamhet och utvecklingsarbete. Särskilda medel bör anvisas för detta ändamål under nämndens anslag. Nämndens insatser inom detta område skall samordnas med och bedrivas i intimt samarbete med främst universitetskanslersämbetets pedagogiska enhet. Särskilt bör målanalyser utvecklas för olika delar av den medicinska utbildningen. Pedagogisk konsult bör anlitas för konstruktion av prov i den nya allmäntjänstgöringen inom allmän kirurgi och allmän internmedicin och för utformningen av studiematerial m. m.

Departementschefen

Jag räknar med att ca 200 kurser för systematisk undervisning med kunskapsprov skall anordnas under budgetåret 1973/74.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 382 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vidareutbildning av läkare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 382 000 kr.

G 9. Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.

1971/72	Utgift	363 577
1972/73	Anslag	625 000
1973/74	Förslag	625 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för viss efterutbildning av läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, kuratorer, sjukgymnaster, arbetsterapevter, farmaceyter m. fl.

	1972/73	Beräkning för 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
1. Kurser i socialmedicin för distriktsläkare m.m	32 000	52 000	52 000
2. Efterutbildning av läkare inom den psykiska barna- och ungdomsvården	25 000	52 000	25 000
3. Kurs i socialodontologi och författningskunskap för tandläkare inom folktandvården	78 000	78 000	78 000
4. Kurser för läkare m.fl. inom mödra- och barnhälsovården	19 000	20 000	20 000
5. Vidareutbildning av legitimerade sjukgymnaster m.fl. inom rehabiliteringsvård samt kurser för kuratorer inom hälso- och sjukvård	243 000	253 000	253 000
6. Specialkurser för farmaceuter	44 000	31 000	31 000
7. Kurs för barnavårdskonsulenter — Kostnader i samband med kurser för kommunal barnstugepersonal m.fl.	21 000	30 000	—
8. Vissa kostnader i samband med särskild prövning för sjukgymnaster	23 000	29 000	26 000
9. Kurser i antikonception och preventivmedelsrådgivning för läkare, barnmorskor m.fl.	—	80 000	80 000
10. Legitimationskurs för glasögonoptiker	140 000	260 000	60 000
11. Kurser för konsulenter och assistenter i socialstyrelsens sociala regionala organisation	—	101 000	—
	625 000	**986 000**	**625 000**

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar följande medelsbehov för ifrågavarande kursverksamhet.

1. För två kurser i socialmedicin för distriktsläkare beräknas 44 000 kr. Till stipendier för deltagare i fortsättnings- och repetitionskurser för läkare erfordras 8 000 kr.

2. För två kurser för läkare inom den psykiska barna- och ungdomsvården beräknas 52 000 kr.

3. Administrativ utbildning för tandläkare bör anordnas även nästa budgetår. Kostnaderna för en kurs beräknas till 78 000 kr.

4. Korta informationskurser i mödra- och barnhälsovård bör liksom tidigare budgetår anordnas för överläkare och biträdande överläkare vid kvinno- och barnkliniker samt för de första distriktssköterskor m. fl. som ansvarar för fortbildningen inom den öppna hälso- och sjukvården. Kostnaderna beräknas till 13 000 kr. Styrelsen anser det också angeläget att inkalla landstingsrepresentanter till årligen återkomman-

de konferenser angående hälsokontrollen av fyraåringarna. Kostnaderna för en sådan konferens beräknas till 7 000 kr.

5. Sedan budgetåret 1968/69 har kurser anordnats för sjukgymnaster och arbetsterapevter i rehabilitering, främst avseende patienter inom långtidssjukvården. Styrelsen planerar att under budgetåret 1973/74 anordna två kurser inom rehabiliteringsområdet. Socialstyrelsen finner det angeläget att en kurs för sjukgymnaster i habilitering av barn med cerebral pares kan anordnas också under budgetåret 1973/74.

Styrelsen föreslår, att medel ställs till förfogande för regionala kurser för arbetsterapevter, kuratorer, läkare, sjukgymnaster och sjuksköterskor angående tekniska hjälpmedel åt handikappade. Kostnaderna för dessa kurser beräknas till 60 000 kr.

Under de senaste budgetåren har kurser hållits i teanimetodik för olika personalgrupper inom rehabiliteringsområdet. Erfarenheterna är positiva. För budgetåret 1973/74 planerar styrelsen sex kursveckor. Kostnaderna härför beräknas till 68 000 kr.

Erfarenheterna har visat, att fortbildningskurserna för kuratorer fyller ett stort behov. Styrelsen anser det angeläget, att verksamheten fortsätter eftersom endast ett fåtal har kunnat delta i kurserna på grund av det begränsade deltagarantalet. Styrelsen föreslår, att medel beviljas för två kurser under budgetåret 1973/74. Kostnaderna härför beräknas till 38 000 kr.

6. Socialstyrelsen finner det angeläget, att medel ställs till förfogande också under budgetåret 1973/74 för anordnande av fortbildningskurser för apotekare och receptarier som inspekterar läkemedelsdistributionen och förvaringen av läkemedel vid sjukvårdsinrättningar. Styrelsen beräknar kostnaden härför till 31 000 kr.

7. Socialstyrelsen avser att upphöra med separata kurser för de olika konsulentgrupperna på länsplanet. I enlighet med strävandena att integrera den regionala konsulentverksamheten avser styrelsen att i fortsättningen samordna kursverksamheten för konsulenterna i den sociala regionala organisationen. Styrelsen hemställer om medel härför under anslagspunkten 11. Styrelsen finner det angeläget att socialstyrelsen medverkar vid den externa kursverksamheten för barnstugepersonal, som bedrivs av Svenska kommunförbundet och skolöverstyrelsen, med information i frågor rörande barnstugor, familjedaghem och hemservice för sjuka daghemsbarn. Kostnaderna härför beräknas till 30 000 kr.

8. Socialstyrelsen har gjort vissa ändringar i den särskilda prövningen av icke legitimerade sjukgymnaster fr. o. m. budgetåret 1971/72. Efter den teoretiska delen av prövningen har införts en hospiteringstid på sex månader samt sex månaders vikariattjänstgöring på sjukhus. Hospiteringen skall förläggas till sjukhus där sjukgymnaster med — om möjligt — yrkespedagogisk lärarkurs kan övervaka hospitanderna. Styrelsen beräknar lärarkostnaderna för 12 elevers hospitering till 29 000 kr.

9. En av socialstyrelsen tillsatt arbetsgrupp med uppgift att utreda frågan om organisation av preventivmedelsrådgivningen avgav i december 1971 ett betänkande med förslag till åtgärder till utvidgning och intensifiering av preventivmedelsrådgivningen. Samma frågor har upptagits till övervägande även av 1965 års abortkommitté i dess år 1971 avgivna betänkande om rätten till abort (SOU 1971: 58). Däri har bl. a. betonats att de resurser som f. n. står till buds för tillgodoseende av behovet av individuell vägledning i preventivteknik och efterfrågan på medicinsk service för födelsekontroll, är otillräckliga och dessutom inte särskilt väl samordnade. Socialstyrelsen anser det angeläget att centrala kurser anordnas i antikonception och preventivmedelsrådgivning dels för läkare med gynekologisk utbildning, dels för barnmorskor. Styrelsen hemställer om medel härför och beräknar kostnaderna för två kurser för läkare och tre kurser för barnmorskor till 80 000 kr.

10. Socialstyrelsen har i sin utredning om ögonsjukvården föreslagit, att nuvarande legitimationskurs för glasögonoptiker om sex veckor utvidgas till att omfatta sammanlagt tolv veckor i enlighet med ny läroplan för att få ett starkare medicinskt innehåll. Socialstyrelsen räknar med att kursen liksom f. n. skall genomföras två gånger per år och att — i avvaktan på att utbildningen kan inordnas i det offentliga skolväsendet — kursen anordnas av SIFU. Socialstyrelsen hemställer att 260 000 kr. ställs till SIFU:s förfogande budgetåret 1973/74 för anordnande av två kurser, vardera om sammanlagt tolv veckors längd, för legitimation av glasögonoptiker under budgetåret 1973/74.

11. Socialstyrelsen har i en försöksverksamhet samordnat de sociala konsulenternas och assistenternas verksamhet, varvid berörda tjänstemän genomgått en serie kurser enligt upprättad utbildningsplan. Erfarenheterna från dessa kurser är mycket goda. För budgetåret 1973/74 planerar socialstyrelsen att anordna fyra regionala fyradagarskurser två gånger med vardera ca 40 deltagare. Socialstyrelsen hemställer om medel härför med 101 000 kr. under detta anslag.

Departementschefen

Större delen av de under detta anslag upptagna kurserna är en fortsättning av förut bedriven kursverksamhet. Nya förslag för nästa budgetår är kurser för läkare och barnmorskor i antikonception och preventivmedelsrådgivning samt den under 11. upptagna kursverksamheten.

Som framgår av sammanställningen beräknar jag medel för de under 1—6 och 8—10 upptagna verksamheterna. Jag beräknar därvid 60 000 kr. till två legitimationskurser för glasögonoptiker på vardera sex veckor. Medel för denna kursverksamhet bör tills vidare utgå från detta anslag i avvaktan på att utbildningen kan anordnas på annat sätt.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.*
för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 625 000 kr.

G 10. Kurser för vissa utländska läkare och tandläkare m. m.

1971/72	Utgift	803 475
1972/73	Anslag	1 820 000
1973/74	Förslag	1 820 000

Från detta anslag bestrids kostnader för kompletterande utbildning av läkare, tandläkare, sjuksköterskor och barnmorskor m. fl. med utländsk examen, vilka har för avsikt att arbeta i Sverige.

För budgetåret 1973/74 har redovisats följande medelsbehov för kursverksamheten.

1.	Kurser i svenska språket för utländsk medicinalpersonal	820 000
2.	Prov i svenska språket för utländsk medicinalpersonal	86 000
3.	Kurser i svenska medicinalförfattningar för utländska läkare	160 000
4.	Viss vidareutbildning m.m. för läkare	320 000
5.	Viss kunskapsprövning av utländska läkare som önskar tjänstgöra inom sitt yrke i Sverige	20 000
6.	Kurs i svenska medicinalförfattningar för tandläkare	13 000
7.	Kompletteringskurs för sjuksköterskor	153 000
8.	Kompletteringskurs för barnmorskor	63 000
9.	Kurs i medicinalförfattningar för sjuksköterskor med utbildning i Danmark, Finland, Norge och Island	39 000
10.	Viss vidareutbildning för utländska sjukgymnaster	56 000
11.	Speciell prövning för viss utländsk medicinalpersonal	30 000
12.	Efterutbildning av vissa utländska tandläkare	134 500
13.	Kurs för tandläkare med västtysk examen	74 000
	Summa kr.	**1 968 500**

Socialstyrelsen

1. Genom beslut den 15 augusti 1969 och den 14 augusti 1970 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal att anordna tre kurser i svenska språket m. m. för utländska läkare. Denna språkundervisning har därefter öppnats även för andra kategorier medicinalpersonal. Styrelsen avser att även under budgetåret 1973/74 anordna tre kurser om vardera fyra månader i svenska språket m. m. för utländsk medicinalpersonal. Kostnaderna för dessa kurser beräknas till sammanlagt 820 000 kr.

2. Socialstyrelsen avser att under budgetåret 1973/74 anordna prov i svenska språket för utländsk medicinalpersonal, främst för dem som avser att deltaga i kursverksamheten under 3, 4, 7, 8, 9 samt 11. Styrelsen — som i detta ärende samrått med dess nämnd för utländsk medicinalpersonal — räknar med att ca 350 utländska läkare, tandläkare,

sjuksköterskor, barnmorskor m. fl. skall genomgå sådant prov. Kostnaderna beräknas till 86 000 kr.

3. Kurs i svenska medicinalförfattningar är obligatorisk för de läkare med utländsk examen, som önskar förvärva svensk legitimation. Styrelsen beräknar, att ca 150 läkare önskar genomgå sådan kurs under budgetåret 1973/74. Styrelsen avser därför att anordna sex kurser i ämnet om vardera högst en månad och med omkring 25 deltagare i varje kurs. Kostnaden för varje kurs beräknas till 26 000 kr.

4. Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal har för avsikt att även under budgetåret 1973/74 anordna två vidareutbildningskurser — envar om högst tre månader jämte en månads inläsningstid — för läkare med utländsk medicinsk examen med högst 30 deltagare i varje kurs. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 360 000 kr. Kurserna avses äga rum i Örebro enligt avtal mellan staten och Örebro läns landsting angående anordnande av viss vidareutbildning för läkare med utländsk medicinsk examen vid regionsjukhuset i Örebro.

5. Styrelsen avser att under budgetåret 1973/74 anordna särskild kunskapsprövning av utländska läkare, vilka har för avsikt att förvärva svensk legitimation. Kostnaderna härför beräknar styrelsen till sammanlagt 20 000 kr.

6. Socialstyrelsen avser vidare att under budgetåret 1973/74 anordna en kurs om ca 45 timmar i svenska medicinalförfattningar för vissa tandläkare med utländsk examen. Kostnaden för en kurs med 30 deltagare beräknas till 13 000 kr.

7. Under budgetåret 1972/73 anordnas två kompletteringskurser för sjuksköterskor med utländsk examen som begärt svensk legitimation som sjuksköterska. Även under budgetåret 1973/74 behövs två kurser med vardera ca 20 deltagare. Komplettering av den praktiska utbildningen förutsätts som hittills ske i form av vikariat på sjukskötersketjänst. Kostnaderna beräknas till 153 000 kr.

8. Barnmorskor med utländsk examen, som har för avsikt att stanna och utöva sitt yrke i Sverige, måste ofta komplettera sin utbildning för att få svensk legitimation. Socialstyrelsen beräknar, att ca 10 utländska barnmorskor bör genomgå en kurs under sju veckor, innan de kan få svensk legitimation. I en sådan kurs bör förutom teoretisk undervisning även ingå praktik under handledning av barnmorska samt viss hospitering. Kostnaderna beräknas till sammanlagt 63 000 kr., varav 19 200 kr. utgör stipendier åt kursdeltagare.

9. Under budgetåret 1972/73 anordnas tre kurser i svenska medicinalförfattningar för de sjuksköterskor som utbildats i Danmark, Finland, Norge och Island och som ansökt om svensk legitimation som sjuksköterska. Även under budgetåret 1973/74 behövs tre kurser med vardera ca 30 deltagare. Kostnaderna härför beräknas till 21 000 kr. Socialstyrelsen hemställer dessutom, att medel ställs till förfogande för sti-

pendier till de sjuksköterskor som vid kurstillfället ej är anställda hos kommunal eller statlig huvudman. Styrelsen beräknar kostnaderna härför till 18 000 kr.

10. Socialstyrelsen föreslår — i samråd med nämnden för utländsk medicinalpersonal — att i utlandet utbildade sjukgymnaster som önskar få svensk legitimation skall före legitimeringen genomgå en kurs i socialmedicin för att erhålla grundläggande kunskaper om svensk sjukvård. För budgetåret 1973/74 beräknar styrelsen ett behov av fyra sådana kurser med 30 deltagare i varje. Styrelsen hemställer om medel för fyra kurser i socialmedicin för utländska sjukgymnaster och beräknar kostnaderna härför till 52 000 kr. För några av de utländska sjukgymnaster som anhåller om svensk legitimation önskar nämnden för utländsk medicinalpersonal ställa upp krav på avlagt prov i klinisk fysioterapi. Budgetåret 1973/74 beräknas åtta prov avläggas. Styrelsen hemställer om medel härför, 3 600 kr.

11. Socialstyrelsen föreslår — i samråd med nämnden för utländsk medicinalpersonal — att sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster och medicinskt-tekniska assistenter, vilka på grund av sin ställning som politiska flyktingar saknar handlingar som verifierar deras utbildning, skall beredas möjlighet att genomgå speciell prövning för att bekräfta sin utbildning. Socialstyrelsen hemställer, att medel ställs till förfogande under budgetåret 1973/74 för prövning av sammanlagt 10 sjuksköterskor, barnmorskor, medicinskt-tekniska assistenter och sjukgymnaster. Kostnaderna beräknas till 30 000 kr.

Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal

12. I brev den 14 maj 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt universitetet i Lund att i samråd med socialstyrelsen anordna en kurs för vissa utländska tandläkare under budgetåret 1971/72 samt anvisade medel för ändamålet under förevarande anslag. Kursen skulle ledas av en särskild kursnämnd. I 1972 års statsverksproposition har föreslagits att en motsvarande kurs anordnas under 1972/73. Nämnden för utländsk medicinalpersonal har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 juni 1972 anmält att odontologiska fakulteten i Malmö ej kunnat genomföra någon sådan kurs under budgetåret 1971/72 och att kursen ej heller för budgetåret 1972/73 bör genomföras på föreslaget sätt. I skrivelsen framlägger nämnden — i samråd med kursnämnden för vissa utländska tandläkare — förslag till organisation av tilläggsutbildning av de utländska tandläkare som önskar erhålla svensk legitimation. En sådan tilläggsutbildning avses anordnas i nio odontologiskt-kliniska ämnen samt socialodontologi och pågå omkring fyra terminer. Utbildningstiden bör kunna avkortas och undervisningen avse färre ämnen då det med hänsyn till vederbörandes förkunskaper finns skäl därtill. Kungl. Maj:t har i

beslut den 31 augusti 1972 godkänt det framlagda förslaget. Nämnden beräknar kostnaderna för budgetåret 1973/74 till 134 500 kr.

13. Fr. o. m. år 1962 och fram till hösten 1968 har universitetskanslersämbetet i enlighet med av Kungl. Maj:t lämnat uppdrag antagit studerande för tandläkarutbildning i Västtyskland. Därvid har förutsatts, att ifrågavarande studerande efter avlagd västtysk examen skulle genomgå en tilläggskurs under högst en termin för att få behörighet att utöva tandläkaryrket i Sverige. Sådan tilläggsutbildning har genomförts i Malmö vårterminerna 1968 och 1969. Antalet kursdeltagare uppgick till 11 resp. 18. Vid planeringen av den tilläggskurs, som beräknades genomföras våren 1970, visade det sig att ingen av de odontologiska fakulteterna hade möjlighet att anordna en så lång kurs. På grund härav utarbetade socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal en ny plan för kompletteringsutbildning enligt vilken ifrågavarande studerande skall — efter att under minst tre månader efter tandläkarexamen ha tjänstgjort inom folktandvården under ledning av kliniskt erfaren tandläkare — genomgå en fem veckor lång teoretisk kurs vid odontologisk fakultet. En sådan kurs har vårterminerna 1970, 1971 och 1972 anordnats vid karolinska institutet. Antalet deltagare uppgick 1970 till 42, varav nio inte var svenska medborgare, 1971 till 24, varav fem inte var svenska medborgare, och 1972 till 25, varav tre inte var svenska medborgare. Antalet svenska odontologie studerande i Västtyskland torde nu uppgå till 17. Socialstyrelsen utreder f. n. frågan om efterutbildning av dessa, då det med hänsyn till det ringa antalet sådana studerande inte kan anses rimligt att anordna en kurs varje år. I avvaktan på resultatet härav bör medel beräknas för en tilläggskurs även under budgetåret 1973/74. Kostnaderna härför beräknas till 74 000 kr.

Departementschefen

Socialstyrelsens förslag till kursverksamhet för nästa budgetår kan jag i huvudsak biträda. Jag beräknar dock medelsbehovet under anslaget till sammanlagt 1 820 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kurser för vissa utländska läkare och tandläkare m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 820 000 kr.

G 11. Nordiska hälsovårdshögskolan

1971/72	Utgift	1 549 033
1972/73	Anslag	1 644 000
1973/74	Förslag	1 814 000

Vid nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg anordnas kurser för ämbetsläkare, tandläkare, ingenjörer verksamma inom den allmänna hälsovården, hälsovårdsinspektörer och sjukhusadministratörer.

Skolans verksamhet regleras genom avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige (prop. 1962: 1 bil. 13, SU 1962: 11, rskr 1962: 11 samt prop. 1965: 1 bil. 7, SU 1965: 5, rskr 1965: 5). Samtliga utgifter bestrids under löpande budgetår förskottsvis av Sverige. Efter räkenskapsårets slut betalar övriga stater sina andelar av kostnaderna. Dessa fördelas på länderna proportionellt i förhållande till det antal kursmånader, som faller på de av varje land under året utnyttjade elevplatserna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Hälsovårds-högskolan	Departements-chefen
Personal	**8**	—	—
Anslag			
Avlöningar	820 000	+ 66 500	+ 66 500
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	133 000	+ 7 000	+ 7 000
Lokalkostnader	84 000	+ 86 000	+ 86 000
Expenser	226 000	+ 10 500	+ 10 500
Stipendier till elever	380 000	—	—
	1 644 000	**+ 170 000**	**+ 170 000**

Styrelsen för nordiska hälsovårdshögskolan

Verksamheten vid högskolan omfattade budgetåret 1972/73 13 kursmånader och 272 elevmånader enligt följande tablå.

	kurs-månader	elev-månader
3 två-månaderskurser för läkare m. fl.	6	120
2 sex-veckorskurser för ingenjörer	3	60
2 två-veckorskurser för hälsovårdsinspektörer	1	20
1 två-månaderskurs för sjukhusadministratörer	2	45
1 en-månadskurs i socialodontologi	1	27
Summa	**13**	**272**

En av styrelsen för högskolan tillsatt arbetsgrupp utreder f. n. frågan om skolans framtida kursprogram. I avvaktan på resultatet härav föreslås för budgetåret 1973/74 ingen ändring av nuvarande kursverksamhet.

Löne- och prisomräkning 170 000 kr.

Prioritetsgrupp 0 innebär att skolans nuvarande kursverksamhet ej kan bibehållas. En minskning med 1—2 kursmånader beräknas erforderlig.

Departementschefen

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1968: 1 bil. 7 s. 161, SU 5, rskr 5) har Kungl. Maj:t träffat överenskommelse med Danmark, Finland och Norge om en ändring i avtalet för högskolan, som innebär att tidigare bestämmelse om viss kostnadsram för hälsovårdshögskolans verksamhet utgår.

Jag beräknar i likhet med hälsovårdshögskolan medelsbehovet för nästa budgetår till 1 814 000 kr.

Förslaget om anslag för budgetåret 1973/74 har godkänts av de övriga länderna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska hälsovårdshögskolan* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 814 000 kr.

H ÖVRIG SJUKHUSVÅRD M. M.

H 1. Rättspsykiatriska stationer och kliniker

1971/72	Utgift	15 386 904
1972/73	Anslag	17 730 000
1973/74	Förslag	19 650 000

Från anslaget bestrids kostnader för de rättspsykiatriska stationerna i Stockholm, Norrköping, Jönköping, Växjö, Örebro, Sundsvall och Umeå samt de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Stationer			
Läkarpersonal	11	—	—
Kuratorer	11	—	—
Övrig personal	11	—	—
Kliniker			
Läkarpersonal	17	—	—
Psykologer, kuratorer	22½	+ 1½	—
Övrig vårdpersonal m. m.	89	— 2	— 2
Övrig personal	39½	+ 3	—
	201	+ **2½**	— **2**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	13 986 000	+ 1 889 000	+ 1 580 000
Lokalkostnader	2 789 000	+ 113 000	+ 100 000
Expenser	970 000	+ 430 000	+ 250 000
	17 745 000	+ 2 432 000	+ 1 930 000
Inkomster			
Försäljning av terapialster	15 000	+ 10 000	+ 10 000
	17 730 000	+ **2 422 000**	+ **1 920 000**

Socialstyrelsen

Enligt riktlinjerna för den framtida organisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet skall detta få en enhetlig uppbyggnad med socialstyrelsen som chefsmyndighet (prop. 1961: 185, 1LU 1961: 49, rskr 1961: 398; prop. 1967: 69, SU 1967: 106, rskr 1967: 252).

Av de fem nya kliniker, som avses ersätta rättspsykiatriska kliniker och avdelningar vid vissa fångvårdsanstalter, har klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg tagits i bruk. Kliniken i Umeå beräknas tas i bruk tidigast under budgetåret 1974/75 och kliniken i Stockholm tidigast under budgetåret 1976/77.

1. Löne- och prisomräkning 2 216 000 kr.

2. En kostnadsminskning enligt prioritetsgrupp 0 innebär att vänte- och undersökningstider för rättspsykiatriska undersökningsfall skulle öka avsevärt under budgetåret 1973/74, eftersom indragning av läkartjänster inte kan undvikas vid detta alternativ.

3. Ur arbetsfördelningssynpunkt är antalet psykologtjänster i relation till antalet läkartjänster vid klinikerna otillräckligt. Ytterligare 1 1/2 tjänst som bitr. psykolog behövs (+118 000 kr.).

4. Som följd av omfördelning av arbetsuppgifter m. m. kan arvodestjänsterna som redogörare och tjänsterna som laboratorieassistent vid klinikerna i Uppsala och Göteborg dras in (−117 000 kr.). Den ekonomiska förvaltningen bör framdeles i större utsträckning handhas av klinikernas egen personal för vilket behövs tre assistenter (+175 000 kr.).

5. För teckning och målning inom terapiverksamheten erfordras tre lärare i teckning med 4 timmars undervisning per vecka (+40 000 kr.). Försäljningen av alster från arbetsterapin beräknas öka (+10 000 kr.).

Departementschefen

I enlighet med socialstyrelsens förslag har jag räknat med att två arvodestjänster som laboratorieassistenter i Uppsala och Göteborg kan utgå ur organisationen.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rättspsykiatriska stationer och kliniker* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 19 650 000 kr.

H 2. Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1971/72	Utgift	2 194 703	Reservation	3 409 341
1972/73	Anslag	465 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Enligt avtalen med landstingen om övertagande av huvudmannaskapet för den psykiatriska sjukvården skall staten svara för slutförande av pågående byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka. Från detta anslag bekostas utrustning som har samband med dessa byggnadsarbeten. Från anslaget bekostas även utrustning av nya rättspsykiatriska kliniker och stationer samt av vissa paviljonger m. m. vid Vipeholms sjukhus.

Socialstyrelsen

De kvarstående utrustningsåtgärderna beträffande vissa kliniker för psykiskt sjuka samt de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg slutförs under 1972/73. För 1973/74 upptas därför ett formellt belopp på 1 000 kr. För utrustning av nya paviljonger och provisoriska skollokaler vid Vipcholms sjukhus har under anslaget beräknats 2 625 000 kr.

Departementschefen

Anslaget för nästa budgetår bör med hänsyn till reservationen tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

H 3. Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1971/72	Utgift	59 381 458	Reservation	71 082 441
1972/73	Anslag	110 000 000		
1973/74	Förslag	110 000 000		

Från anslaget bekostas byggnadsbidrag till landstingskommunerna samt Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner för anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m. Bidragen utgår enligt avtal mellan staten och landstingskommunerna om landstingens övertagande av den psykiatriska sjukvården (prop. 1966: 64, SU 1966: 94, rskr 1966: 220) samt mellan staten och Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om dessa kommuners övertagande av huvudmannaskapet för hela sin psykiatriska sjukvård m. m. (prop. 1967: 69, SU 1967: 106, rskr 1967: 252) samt tilläggsavtal till dessa avtal (prop. 1972: 50, SoU 1972: 17, rskr 1972: 169).

Socialstyrelsen

För byggnadskostnader som omfattas av de för perioden 1967—1971 fastställda investeringsplanerna skall bidrag utgå enligt den före den 1 januari 1972 gällande ordningen. Fr. o. m. den 1 januari 1972 skall bidrag utgå till av socialstyrelsen prioriterade objekt, som omfattas av avtalen. För bidrag till byggnadsobjekt som slutförts eller påbörjats men som inte tagits upp i investeringsplan eller prioriterats för år 1972 skall staten tillhandahålla 40 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

Beslut rörande prioriteringar föreligger inte för åren 1973 och 1974. En säker beräkning av anslagsbehovet kan därför inte göras. Med hän-

syn härtill föreslår socialstyrelsen att anslaget tas upp med oförändrat belopp 110 milj. kr.

Departementschefen

I överensstämmelse med socialstyrelsens förslag beräknar jag medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1973/74 till 110 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kr.

H 4. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1971/72	Utgift	1 060 526 657
1972/73	Anslag	1 340 000 000
1973/74	Förslag	1 376 000 000

Från anslaget utgår bidrag till landstingskommunerna samt Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner för driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. Bidragen utgår enligt avtal mellan staten och landstingskommunerna om landstingens övertagande av den psykiatriska sjukvården (prop. 1966: 64, SU 1966: 94, rskr 1966: 220) samt mellan staten och Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om dessa kommuners övertagande av huvudmannaskapet för hela sin psykiatriska sjukvård m. m. (prop. 1967: 69, SU 1967: 106, rskr 1967: 252) samt tilläggsavtal till dessa avtal (prop. 1972: 50, SoU 1972: 17, rskr 1972: 169).

Avtalen innebär i korthet att staten till sjukvårdshuvudmännen skall utge bidrag för driftkostnaderna för den psykiatriska sjukvården med 1 170 milj. kr. för år 1972 och 1 240 milj. kr. för år 1973. Sedan 1974 års löner blivit fastställda skall parterna ta upp förhandlingar om storleken av bidraget för år 1974. Vidare skall bidrag utgå för avskrivning av sjukhusbyggnader, för utrustningskostnader, kostnader för markförvärv m. m. och pensionskostnader.

Socialstyrelsen

Då överenskommelse om storleken av bidraget för år 1974 i den del det avser driftkostnader kan träffas först sedan 1974 års löner fastställts har socialstyrelsen vid sina beräkningar utgått från den överenskomna ersättningen för år 1973. Avskrivningsersättningarna som påverkas av byggnadskostnadernas förändring har beräknats efter nuvarande kostnadsläge. Utöver bidraget till sjukvårdshuvudmännen skall från

anslaget utbetalas lokalhyror för sjukhusfastigheter som står kvar i statens ägo. Dessa lokalhyror tas upp till oförändrat belopp, 2,5 milj. kr.

Styrelsen beräknar utgifterna under detta anslag till följande belopp.

1. Driftbidrag		1 236 000 000
2. Avskrivningsersättningar		76 500 000
3. Bidrag till utrustning		13 000 000
4. Bidrag till kostnader för markförvärv m. m.		1 000 000
5. Lokalhyror för vissa sjukhusfastigheter		2 500 000
6. Vissa pensionskostnader		47 300 000
	(avrundat)	**1 376 000 000**

1. Överenskommelse har träffats om driftbidragets storlek för kalenderåren 1972 och 1973.

I avvaktan på resultat av förhandlingar om beloppet för år 1974 tas upp samma belopp som fastställts för år 1973		1 240 000 000
Avgår:		
hyror m. m. enligt nyttjanderättsavtal	1 570 000	
vårddagavgift för platser vid Salberga sjukhus	1 100 000	
statsbidrag till rektors- och lärarlöner	1 330 000	4 000 000
		1 236 000 000

2. Avskrivningsersättningar (särskilda driftbidrag) är beroende av byggnadskostnadsutvecklingen och kan med hänsyn till nuvarande kostnadsläge uppskattas till 76,5 milj. kr.

3. Med hänsyn till storleken av beräknade investeringar med anlitande av byggnadsbidrag enligt avtal uppskattas behovet av medel till utrustning till 13 milj. kr.

4. För kostnader för markförvärv m. m. upptas 1 milj. kr.

5. För de sjukhusfastigheter, som fortfarande är i statens ägo, beräknas lokalhyror med sammanlagt 2,5 milj. kr. Beloppet skall tillgodoföras statens allmänna fastighetsfond.

6. Enligt 1972 års tilläggsavtal skall en engångsavlösning ske av statens ansvar för pensionskostnaderna för den personal som övergick i kommunal tjänst vid kommunernas övertagande av den psykiatriska sjukvården till den del de avser tjänstetid hos staten. Kapitalbeloppet skall slutamorteras på 22 år. Under åren 1972—1974 skall dock endast ränta betalas. Denna uppgår för budgetåret 1973/74 till 47,3 milj. kr.

Departementschefen

Medelsbehovet under nästa budgetår beräknar jag i likhet med socialstyrelsen till 1 376 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 376 000 000 kr.

H 5. Bidrag till anordnande av radioterapevtiska kliniker

1971/72	Utgift	37 030
1972/73	Anslag	560 000
1973/74	Förslag	100 000

Från anslaget bestrids utgifter för uppförande och utrustning av radioterapevtiska kliniker vid regionsjukhusen i Linköping, Örebro och Umeå. Enligt av riksdagen antagna riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m. (prop. 1960: 159, SU 1960: 189, rskr 1960: 381) skall bidrag utgå med 25 % av kostnaderna för uppförande och utrustning av ifrågavarande kliniker.

Östergötlands läns landsting beräknar investeringarna i radioterapevtiska kliniker vid regionsjukhuset i Linköping för budgetåret 1973/74 till ca 400 000 kr. Statsbidraget härför beräknas alltså till ca 100 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör tas upp med 100 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av radioterapevtiska kliniker* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

H 6. Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m.

1971/72	Utgift	2 218 740
1972/73	Anslag	2 040 000
1973/74	Förslag	2 469 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för förvaring och underhåll av beredskapsutrustning för den civila sjukvårdens krigsorganisation.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
1. Arvoden till redogörare			
a) för centrala förråd	23 100	+ 2 400	+ 1 000
b) för lokala förråd	99 100	+ 33 000	+ 17 000
2. Arvoden till inventeringsförrättare	4 500	+ 50 000	—
3. Ersättning för handräckning, semester- och sjukvikarier	413 300	+ 175 000	+ 125 000
4. Hyror, frakter m. m.	1 250 000	+ 310 000	+ 194 000
5. Reparationer och underhåll m. m. av materiel	—	+ 150 000	+ 92 000
6. Kostnader för ADB central, materielredovisning	—	+ 300 000	—
7. Lönekostnadspålägg	—	+ 152 280	—
	2 040 000	**+ 1 172 680**	**+ 429 000**

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 469 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 469 000 kr.

H 7. Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

1971/72	Utgift	2 599 979	Reservation	1 803 314
1972/73	Anslag	3 320 000		
1973/74	Förslag	1 781 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för utrustning m. m. av beredskapssjukhus. I dessa kostnader ingår även ersättningar till sjukvårdshuvudmännen för beredskapsplanläggning och för ändringsarbeten inom byggnader planlagda för användning inom den civila krigssjukvården samt för anskaffning av personlig skyddsutrustning för viss medicinalpersonal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Beräknade bruttoutgifter			
1. Täckande av förluster vid omsättning av utrustning för beredskapssjukhus	600 000	+ 200 000	+ 30 000
2. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen för utförda ändringsarbeten	1 620 000	— 1 620 000	— 1 619 000
3. Ersättning till sjukvårdshuvudmännen för vissa planläggningskostnader	1 500 000	+ 100 000	+ 100 000
4. Personlig skyddsutrustning för det allmänt civila medicinalväsendet	50 000	+ 1 025 000	—
5. Kompletterande utrustning för blodcentraler	—	+ 600 000	—
6. Kompletterande utrustning för vissa laboratorier	—	+ 1 800 000	—
7. Reparation av förrådsbyggnader	50 000	+ 50 000	+ 50 000
	3 820 000	+ 2 155 000	— 1 439 000
Beräknade omsättningsinkomster	500 000	+ 100 000	+ 100 000
Beräknade nettoutgifter	**3 320 000**	**+ 2 055 000**	**— 1 539 000**

Socialstyrelsen

Genom beslut den 9 december 1969 fastställde Kungl. Maj:t en ny förteckning över beredskapssjukhusen, som syftar till en effektivare sjukvård under krig främst därigenom att fredssjukhusen används i ökad utsträckning inom krigssjukvården. Detta återverkar på bl. a. krigsorganisationens materielbehov och föranleder ändringar av beredskapssjukhusens materielplaner. En revidering av dessa kan emellertid inte slutföras förrän slutgiltiga organisationsplaner för beredskapssjukhusen tagits fram av sjukvårdshuvudmännen på grundval av reviderade planläggningsanvisningar från socialstyrelsen. Såvitt styrelsen nu kan förutse, torde det framförda utrustningsbehovet för beredskapssjukhusen kunna presenteras tidigast under budgetåret 1974/75.

Styrelsen har beräknat medelsbehovet såvitt avser styrelsens andel av anslaget till ca 5,8 milj. kr.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har genom ändring i krigssjukvårdskungörelsen (1972: 692) överlåtit fastställandet av förteckning över beredskapssjukhusen till socialstyrelsen fr. o. m. den 1 januari i år. Det ankommer därvid på styrelsen att bl. a. beakta de medelsresurser som finns under detta anslag. Med hänsyn till befintlig reservation finner jag att anslaget bör föras upp med 1 781 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 781 000 kr.

H 8. Viss krigssjukvårdsutbildning m. m.

1971/72	Utgift	1 545 304
1972/73	Anslag	2 055 000
1973/74	Förslag	2 280 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för utbildning av personal som är avsedd att tjänstgöra inom den allmänt civila hälso- och sjukvårdens krigsorganisation.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
1. Centrala kurser/konferenser i försvars- och katastrofmedicin	114 000	+ 35 000	+ 5 000
2. Efterutbildningskurser i försvars- och katastrofmedicin med akutsjukvård för läkare	500 000	+ 355 000	+ 75 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
3. Försvarsmedicinsk tjänstgöring	495 000	+ 165 000	+ 165 000
4. Utbildning av vapenfria tjänstepliktiga för vilka socialstyrelsen är utbildningsmyndighet	70 000	—	—
5. Kurser i hälsovårdsberedskap för ledamöter i hälsovårdsnämnder	53 000	+ 45 000	—
6. Pedagogiskt utvecklingsarbete	30 000	+ 10 000	+ 5 000
7. Bidrag till Svenska röda korset för utbildning av samariter	555 000	—	—
8. Bidrag till Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund för utbildning av bilförare	188 000	—	—
9. Nytt undervisningsmaterial i försvars- och katastrofmedicin	50 000	— 25 000	— 25 000
10. Biståndsoch katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl.	200 000	+ 456 000	—
	2 255 000	**+ 1 041 000**	**+ 225 000**
Inkomster			
Ersättning för kostnader för biståndsoch katastrofutbildning	200 000	—	—
Nettoutgift	**2 055 000**	**+ 1 041 000**	**+ 225 000**

Socialstyrelsen

1. De av socialstyrelsen anordnade centrala kurserna/konferenserna i försvars- och katastrofmedicin beräknas fortsätta även under budgetåret 1973/74 med ungefär samma antal kursdagar som under tidigare budgetår.

2. För budgetåret 1973/74 avser styrelsen att modifiera kurserna i riktning mot kurser/konferenser med differentierat innehåll för olika läkarkategorier med hänsyn till deras skilda uppgifter inom den försvars- och katastrofmedicinska beredskapen. Socialstyrelsen eftersträvar att dels ge kurserna/konferenserna en rationellare utbildningsprofil, dels erhålla en bättre utbildningsekonomi såväl i planeringsarbetet som räknat per genomförd kurs/konferens. 12 veckokurser med sammanlagt ca 360 deltagare beräknas genomförda nästa budgetår.

3. Den försvarsmedicinska tjänstgöringen för läkare beräknas under budgetåret 1973/74 kunna omfatta — förutom öppen vård och psykiatri — även akutsjukvårdens olika discipliner, blodcentraler, mikrobiologi och beredskapsplanering på olika administrativa nivåer. Tjänstgöringen bör i lämpliga fall delvis även kunna fullgöras i form av deltagande i särskilda utanför anordnade kurser i t. ex. anestesiologi, akutsjukvård, intensivvård m. m. Antalet tjänstgöringsmånader beräknas till 300.

4. Underhandlingar om utbildningens inriktning och utformning pågår f. n. med inrikesdepartementet och arbetsmarknadsstyrelsen. Framställning om ytterligare medel kan bli nödvändig.

5. Utbildning i hälsovårdsberedskap för ledamöter i hälsovårdsnämnder planeras under budgetåret 1973/74 i form av ett ökat antal kurser och konferenser. Det sammanlagda antalet kursdagar beräknas till ca 15.

6. Styrelsens utbildning i försvars- och katastrofmedicin för läkare, sjuksköterskor, ledamöter i hälsovårdsnämnder m. fl. kräver ett omfattande utvecklingsarbete beträffande produktion av läromedel. För framtagning av kvalificerade läromedel m. m. behöver styrelsen anlita experter.

7.—8. Liksom under tidigare budgetår beräknas medel till den av Svenska röda korset och Sveriges kvinnliga bilkårers riksförbund bedrivna utbildningen av samariter resp. bilförare för beredskapssjukhus.

9. Nytt undervisningsmaterial i försvars- och katastrofmedicin håller på att utarbetas av Utbildningsförlaget, TRU-kommittén och universitetskanslersämbetet med hjälp av olika experter bl. a. befattningshavare inom socialstyrelsen. Under denna punkt upptaget belopp är avsett att täcka kostnaderna för den del av detta undervisningsmaterial som avses utnyttjas av socialstyrelsen.

10. Under budgetåret 1972/73 påbörjas bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl. I denna utbildning ingår bl. a. specialutbildning för hälso- och sjukvårdspersonal.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 280 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss krigssjukvårdsutbildning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 280 000 kr.

H 9. Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare

1972/73	Anslag	20 700 000
1973/74	Förslag	20 700 000

Från anslaget utgår ersättning till landstingskommunerna och Gotlands kommun enligt överenskommelse mellan staten och dessa kommuner om deras övertagande av statens ansvar för provinsialläkarnas pensionering. (Prop. 1972: 50, SoU 1972: 17, rskr 1972: 169.)

Överenskommelsen innebär i korthet, att berörda sjukvårdshuvudmän räknat fr. o. m. den 1 januari 1969 tar över ansvaret för provinsialläkarnas pensionering utom för vissa provinsialläkare som fått behålla pensionsrätt enligt statens allmänna pensionsreglemente. Staten ersätter

huvudmännen för deras åtagande genom utbetalning av dels ett engångsbelopp motsvarande pensionsskulderna, dels årliga bidrag.

Socialstyrelsen

Engångsbeloppet har fastställts till 78 383 870 kr. per den 1 juli 1971 och skall fördelas på 19 annuiteter, som skall erläggas fr. o. m. år 1975.

Ränta på engångsbeloppet skall den 1 juli under vart och ett av åren 1972—1974 erläggas med ca 4,7 milj. kr.

De årliga bidragen har fastställts till 8 milj. kr. för vart och ett av åren 1969—1974 och skall utbetalas med 16 milj. kr. den 1 juli under åren 1972—1974.

Medelsbehovet beräknas till följande belopp.

Ränta på engångsbeloppet		4 703 032
Årligt belopp		16 000 000
	(avrundat)	**20 700 000**

Departementschefen

Jag beräknar i likhet med socialstyrelsen anslagsbehovet till 20,7 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 700 000 kr.

I UNGDOMSVÅRD M. M.

Syftet med samhällets vård av barn och ungdom är att främja en gynnsam utveckling och goda uppväxtförhållanden för de unga. Härvid är samhällets insatser inte minst på förskoleområdet och genom barnavårdscentralerna av mycket stor vikt. Vid behov av individuella vårdåtgärder bör dessa i största möjliga utsträckning utformas i samverkan med barnet och dess föräldrar och insättas i barnets eller familjens närmiljö. Vid sidan av de kommunala barnavårdsnämnderna och den kommunala socialvården i övrigt har familjerådgivningen, den psykiska barna- och ungdomsvården samt de psykiatriska barn- och ungdomsklinikerna viktiga uppgifter på området. Skolmyndigheternas och skolans sätt att fungera är vidare av största betydelse för att främja en gynnsam utveckling för barn och ungdom, likaså ett gott samarbete med föräldraföreningar och ungdomarnas egna organisationer. Samarbetet med polisen är även av stor vikt. Kungl. Maj:t har i cirkulär till berörda organ också understrukit betydelsen av ett intensifierat samarbete mellan barnavårdsnämnd, skola och polis.

Problemen med alkohol- och narkotikamissbruk bland ungdomen kräver intensiva insatser från samhällets sida. Den förebyggande barna- och ungdomsvården är av stor betydelse för att minska uppkomsten av sådana problem. Kommunernas insatser på detta område är viktiga, inte minst då det gäller åtgärder för att tillgodose ungdomens behov av fritidssysselsättning. I detta syfte har efter förslag av bl. a. socialstyrelsen anvisats ca 6 milj. kr. från allmänna arvsfonden till försöksverksamhet för barn, företrädesvis i åldrarna 7—12 år.

För att bl. a. underlätta för invandrarbarnen att lära sig svenska och få kontakt med svenska barn har från allmänna arvsfonden även anvisats drygt 800 000 kr. till försök med olika former av förskoleverksamhet för invandrarbarn.

I arbetet med att skapa en mer barn- och ungdomsvänlig miljö är det vidare av stor betydelse med aktiv medverkan från företrädare för olika sociala verksamhetsgrenar liksom från ungdomsorganisationer och de boende själva. Även insatser från socialstyrelsens lekmiljöråd, anvisningar om barns utemiljö och försöksverksamhet inom förskoleområdet är angelägna åtgärder för att förbättra miljön för barn och ungdom.

Ett betydande utvecklingsarbete pågår inom olika delar av barna- och ungdomsvården.

Fosterbarnsutredningen har enligt direktiven i uppdrag bl. a. att ta upp frågor rörande vård av barn i enskilda hem jämfört med vård på barnavårdande institutioner. Nuvarande former för och omfattningen

av fosterbarnsverksamheten i landet skall vidare kartläggas. Utredningen har genomfört två enkätundersökningar avseende kommunernas fosterbarnsvård, en intervjuundersökning med fosterföräldrar samt en undersökning rörande barnhemsvården. Vid genomförandet av kommunundersökningarna i september 1970 var antalet vårdade barn och ungdomar i enskilt hem och på institution ca 25 000. Omkring 17 000 barn vistades i fosterhem, ca 3 500 i enskilda hem i övrigt, ca 1 700 på barnhem och ca 700 på ungdomsvårdsskola (vård inom skola). I lägenhet eller utskrivningsavdelning vistades ca 400, som utplacerats av ungdomsvårdsskola, ca 600 vistades på inackorderingshem samt ca 800 på annan institution eller i vissa fall för utbildning på internatskola, folkhögskola etc. Undersökningsresultaten kommer att närmare redovisas i utredningens betänkande som beräknas förcligga under första halvåret 1973.

Arbetsgruppen rörande försöksverksamhet inom barna- och ungdomsvården (AFBU) har medverkat vid startandet av olika försöksprojekt. Bl. a. har arbetsgruppen tillsammans med socialstyrelsen tagit initiativ till försöksverksamhet med vård av ungdomsvårdsskoleelever i ungdomarnas föräldrahem. På förslag av arbetsgruppen har medel anvisats till en eftervårdsundersökning av elever som vårdats på Råby yrkesskola. Arbetsgruppen har vidare påbörjat en mindre utredning av åklagarpraxis beträffande åtgärder mot unga lagöverträdare.

Socialstyrelsen har medgivit att Gotlands kommun på försök får ersätta vård på barnhem med placering av barn och ungdomar i familjehem. Verksamheten, som avser såväl spädbarn som äldre barn, skall ske i nära samarbete med den psykiska barna- och ungdomsvården.

Vid *ungdomsvårdsskolorna* — skolhem eller yrkesskolor — ges vård, fostran och utbildning åt barn och ungdomar som på grund av sociala störningar bedöms vara i behov av den behandling som kan ges vid dessa skolor. De vid skolorna intagna har antingen skrivits in som elever eller tagits in för utredning eller observation. Vid skolhemmen, som är avsedda för skolpliktiga elever, ges grundskoleutbildning. Vid yrkesskolorna ges huvudsakligen arbetsträning samt förberedande yrkesutbildning. Differentiering är f. n. genomförd efter kön, ålder, utveckling m. m.

Inom ramen för gällande lagbestämmelser har socialstyrelsen alltmer börjat tillämpa närhetsprincipen vid placering av ungdomar på skolorna. Försöksverksamhet med frivillig vård samt vård av pojkar och flickor på samma skola förbereds vid några institutioner. För att möjliggöra en ökad tillämpning av nya vårdprinciper inom ungdomsvårdsskolesektorn har en revidering av ungdomsvårdsskolestadgan påbörjats.

Socialutredningen skall enligt sina direktiv förutsättningslöst pröva frågan om huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna. Den granskning av skolornas funktion och ställning som sker inom utredningen

avser bl. a. en analys av förutsättningarna att åstadkomma en nära anknytning till den psykiska barna- och ungdomsvården samt det allmänna skolväsendets resurser.

Vårdresurser för unga narkotikamissbrukare finns bl. a. inom ungdomsvårdsskolesektorn. I prop. 1972: 67 (SoU 1972: 21, rskr 1972: 212) med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket anfördes bl. a. att frivillig vård av i första hand narkotikamissbrukande ungdomar bör inom ramen för anvisade medel prövas på försök inom ungdomsvårdsskoleorganisationen. Beslut har också fattats om att ett belopp av högst 300 000 kr. ställs till förfogande för stöd av olika försök med nya vård- och behandlingsformer för narkotikamissbrukare. I detta sammanhang bör nämnas att stiftelsen Trollängen i Stockholm planerar att öppna ett behandlingshem för narkotikamissbrukare i de lokaler i Almunge som tidigare använts av Morängens yrkesskola, vars verksamhet upphörde i november 1972. Avsikten är att plats på institutionen skall beredas för frivilligt vårdsökande i nära samarbete med bl. a. narkomanvårdscentralen vid Långbro sjukhus, Stockholms rådgivningsbyrå för läkemedelsmissbrukare och Stockholms barnavårdsnämnds behandlingsgrupp i city.

Försöksverksamhet med sammanhållen elev- och personalgrupp i vården såväl inom som utom skola har slutförts vid Sundbo. Vid Bärby och Hammargården fortsätter försöken med nya vårdformer omfattande intensivbehandling av elever vid vård utom skola, särskilda sociala träningsprogram resp. upprättande av behandlingsprogram i samarbete med eleverna.

Viss försöksverksamhet med personalutbildning och ökad samverkan mellan olika personalkategorier har vidare påbörjats vid den nedlagda utskrivningsavdelningen Örestrand i Landskrona. Försöksverksamheten syftar bl. a. till ökad samverkan mellan företrädare för ungdomsvårdsskolor, primärkommuner och landsting i en region.

Många elever vid ungdomsvårdsskolorna har av olika skäl en ofullständig utbildning. För en sjättedel av nytillkomna elever vid ungdomsvårdsskolorna 1971 har skolproblem uppgivits som en av orsakerna till intagningen. Av denna anledning är det angeläget att eleverna vid skolorna kan erbjudas en individualiserad undervisning. Försöksverksamheten med olika åtgärder för att förbättra undervisningen och möjligheterna till arbetsträning och arbetsprövning främst vid yrkesskolorna bör därför byggas ut ytterligare. För nästa budgetår beräknas en ökning med 300 000 kr. till totalt 600 000 kr. för detta ändamål.

Det har under de senaste åren varit en medveten strävan att inom hela ungdomsvårdsskolesektorn bygga ut den öppna vården utanför skolorna och att åstadkomma en ökad samordning mellan skolornas

och kommunernas verksamhet. Sedan år 1965 har det årliga antalet placeringar för vård utom skola fördubblats, samtidigt som elevantalet på skolorna har kunnat minskas. Sedan år 1969 är antalet elever i den öppna vården större än elevantalet inom skolorna. F. n. finns tio utskrivningsavdelningar. I genomsnitt 900 elever beräknas komma att vårdas utom skola under budgetåret 1973/74.

Vården vid utskrivningsavdelningarna har i ökad utsträckning kunnat förläggas utanför dessa på så sätt att elever inte bara placerats i arbete i den öppna marknaden utan även fått bostad utanför skolorganisationen. Eleverna har efter sådana utplaceringar kunnat fortsätta kontakten med personalen vid utskrivningsavdelningarna. Utbyggandet av den öppna vården har medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Den nuvarande beläggningssituationen gör det möjligt att minska antalet elevavdelningar vid skolorna med en avdelning.

Antalet ungdomsvårdsskolor utgör f. n. 20, varav 14 för manliga elever och 6 för kvinnliga elever. Antalet elevplatser är ca 720. Utvecklingen av elevantalet och vårdtiderna framgår av följande sammanställning.

	1960	1965	1969	1970	1971
Antalet den 31 dec. vårdade elever					
inom skola	941	887	727	751	763
utom skola	586	819	904	856	859
Antal placeringar för vård utom skola	1 220	1 166	2 357	2 280	2 284
Vårdtidens längd i genomsnitt för elever som resp. år utskrivits					
Hela vårdtiden, antal dagar	1 003	682	806	820	920
Därav:					
a) Vårdtid inom skola	456	359	393	373	394
varav första vårdtid	328	246	235	225	212
b) Vårdtid utom skola	547	323	413	447	526

Intagningar på grund av narkotikamissbruk är av betydande omfattning. Hos närmare en tredjedel av de år 1971 nyintagna pojkarna och hos närmare två tredjedelar av flickorna har sådant missbruk angetts som en av orsakerna till omhändertagandet. Alkoholmissbruk som intagningsorsak har angetts till ca 29 % för både pojkar och flickor.

I 1. Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader

1971/72 Utgift[1]	83 799 386
1972/73 Anslag	91 630 000
1973/74 Förslag	98 358 000

[1] Anslagen Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader och Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Föredra-ganden
Personal			
Ledningspersonal	130	+ 6	—
Vård- och tillsynspersonal	530½	+ 21	−3
Ekonomipersonal	148	+ 13	—
Personal för utbildning och sysselsättning	157	+ 1	+ 1
Kontorspersonal	45½	+ 12	—
	1 011	**+ 53**	**−2**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	60 016 700	+ 8 736 300	+ 4 036 300
Sjukvård	160 000	+ 21 000	—
Reseersättningar	1 053 600	+ 161 400	+ 11 400
Lokalkostnader	8 915 000	+ 608 000	+ 272 000
Expenser	1 349 600	+ 249 400	+ 49 400
Tjänstebilar och bussar	552 000	+ 140 000	+ 80 000
Därav för anskaffning	(125 000)	(+ 12 000)	(+ 5 000)
Övriga utgifter för den egentliga skolverksamheten	7 048 900	+ 920 100	+ 530 100
Därav för			
a) inventarier m. m.	(742 000)	(+ 74 000)	(+ 37 000)
b) lägerverksamhet	(185 000)	(+ 69 000)	(+ 13 000)
c) övrigt	(6 121 900)	(+ 777 100)	(+ 480 100)
Sjukvård m. m. åt elever	1 426 000	+ 143 000	+ 100 000
Utgifter för arbetsträning m. m.	2 929 500	+ 443 500	+ 208 500
Försöksverksamhet med särskilda former av undervisning m. m.	300 000	+ 508 000	+ 300 000
Praktikcentra	110 000	—	— 40 000
Ersättningar till övervakare m. m. (ca 950 elever)	540 000	—	— 40 000
Placeringar i enskilda hem (ca 500 elever)	6 480 000	+ 648 000	+ 640 000
Kurser, utbildningsanstalter m. m. (ca 250 elever)	941 200	+ 652 800	+ 650 800
Inackorderingshem (ca 32 elever)	831 900	+ 60 100	+ 60 100
Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser (ca 20 elever)	40 600	— 10 600	— 10 600
Vissa bidrag till IOGT-NTO och Frälsningsarmén	11 000	—	—
Viss försöksverksamhet i samarbete med sjukvårdsförvaltningen i Göteborg	174 000	+ 35 000	+ 20 000
Kurser, konferenser, kontaktverksamhet m. m. för föräldrar (enskilda hem) och övervakare	15 000	+ 25 000	—
Arvoden till viss konsultpersonal vid eftervårdsexpeditionerna i Stockholm och Malmö	40 000	+ 4 000	— 40 000
Kuratorsverksamhet i utlandet	200 000	+ 300 000	— 200 000
Summa utgifter	**93 135 000**	**+ 13 645 000**	**+ 6 628 000**
Inkomster			
Uppbördsmedel	1 505 000	— 120 000	— 100 000
Nettoutgift	**91 630 000**	**+ 13 765 000**	**+ 6 728 000**

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 6 803 000 kr.

2. 0-alternativet, som innebär en minskning av personalen med ett 70-tal tjänster, skulle medföra att 28 vårdartjänster för den s. k. tillsynsjouren dras in. Vidare beräknas alternativet medföra indragning av 21 vårdartjänster vid skolornas specialavdelningar, 11 vårdartjänster avsedda för försöksverksamhet, 6 tjänster för ny avdelning vid Folåsa skolhem, 2 folkskollärartjänster samt 5 arvodesbefattningar som studierektorer. En minskning av personalen får som konsekvens bl. a. en sänkning av vårdstandarden genom ökad inlåsning av eleverna nattetid på specialavdelningar, ett stopp i pågående utvecklingsarbete, en större osäkerhet för personalen samt en eftersläpning i förhållande till andra vårdformer för ungdom.

3. I stället för nuvarande konstruktion med arvodesanställd överläkare och bitr. överläkare i A 30 vid Bärby, Fagared och Råby yrkesskolor, vilken försvårar rekrytering av befattningshavare, bör tjänster som överläkare i SKB 3 inrättas vid dessa skolor. (+32 000 kr.)

4. Psykologtjänster bör efter hand inrättas vid samtliga ungdomsvårdsskolor. Tjänster föreslås vid Forsane och Sundbo yrkesskolor samt vid Eknäs skolhem. Vid Ryagårdens yrkesskola finns en tjänst som psykolog. Skolans nuvarande funktion som specialskola samt dess storlek kräver även en tjänst som biträdande psykolog. (+355 000 kr.)

5. Samtliga ungdomsvårdsskolor bör ha tillgång till fritidsassistent. Erfarenheterna av de redan fungerande fritidsassistenterna visar, att deras verksamhet väsentligt ökar skolornas möjligheter att åstadkomma en aktiv och meningsfull fritid för eleverna. En tjänst föreslås vid vardera Sundbo yrkesskola och Östra Spångs skolhem. (+142 000 kr.)

6. Elevernas ökade behov av hälso- och sjukvård aktualiserar sjuksköterskетjänster på ytterligare ett antal skolor. I denna etapp föreslås tjänster vid Brättegården, Bärby och Gräskärr. (+180 000 kr.)

7. För två nya utskrivningsavdelningar eller annan förstärkning av vård utom skola erfordras medel motsvarande 8 nya vårdartjänster. (+514 000 kr.)

8. Övertillsynsmännen bör — beroende på skolans storlek — helt eller delvis frigöras från schemabunden tillsynstjänst för att kunna avlasta rektor vissa personaladministrativa och samordnande uppgifter. Tjänster som vårdare föreslås vid Bärby, Fagared, Lövsta och Sundbo. (+260 000 kr.)

9. För fortsatt genomförande av den tidigare antagna principen att i görligaste mån undvika inlåsning av elever nattetid på specialavdelningar krävs ytterligare 8 vårdartjänster. (+520 000 kr.)

10. För att möjliggöra en etappvis övergång till intagningar av elever efter närhetsprincipen erfordras viss personalförstärkning för att

vid behov kunna omdisponera någon av skolornas öppna avdelningar till specialavdelning. (+265 000 kr.)

11. Till Lövsta skolhems nya teknikverkstad behövs en tjänst som utbildningsassistent. (+70 000 kr.)

12. Vid Stigby yrkesskola behövs en tjänst som maskinist för skötsel av värmeanläggning m. m. samt för underhållsarbeten och transporter. (+51 000 kr.)

13. Kvalificerad personal bör avlastas rutinbetonat skrivarbete. För uppgifter sammanhängande med personaladministration, ekonomi och betjäning av telefonväxlar, för sekreteraruppgifter m. m. är det i hög grad angeläget med ett tillskott av skrivpersonal; 12 kontorsbiträden behövs. (+564 000 kr.)

14. Då arbetsuppgifterna för ekonomibiträden har ökat bl. a. genom tillkomsten av nya kontors- och skollokaler behövs en förstärkning av ekonomipersonalen vid 11 skolor med 9 ekonomibiträden och 1 kokerska. (+480 000 kr.)

15. För rehabilitering och för bibehållande i anställning av partiellt arbetsföra befattningshavare inom skolorganisationen erfordras särskilda medel. (+1 000 000 kr.)

16. Nya tjänster medför ökade sjukvårdskostnader. (+5 000 kr.)

17. Överflyttning av medel för underlättande av föräldrars besök på skolorna till anslagsposten Kurser, konferenser, kontaktverksamhet m. m. för föräldrar och övervakare medför en minskning med 10 000 kr. Nya tjänster medför ökade rese- och traktamentskostnader med 46 000 kr. För omskolning av handikappad personal beräknas till resor och traktamenten 20 000 kr. (+56 000 kr.)

18. Kostnader för ökat lokalinnehav beräknas till 302 000 kr. Nya utskrivningsavdelningar eller annan förstärkning av vården utom skola beräknas medföra ytterligare lokalkostnader med 64 000 kr. (+366 000 kr.)

19. För utökning av telefonväxlar vid två skolor beräknas 45 000 kr. För snabbtelefonanläggningar behövs ytterligare 20 000 kr. Nya tjänster medför ökade telefon- och annonskostnader med 84 000 kr. Nya utskrivningsavdelningar beräknas medföra ökade kostnader för telefon m. m. med 5 000 kr. Ökade kontakter med barnavårdsnämnder, polis, föräldrar m. fl. beräknas medföra ökade telefonkostnader med 35 000 kr. För inköp av facklitteratur äskas ytterligare 5 000 kr. (+194 000 kr.)

20. För fortsatt utvidgning av försöken med förhyrning av bilar erfordras 85 000 kr. (+85 000 kr.)

21. Utökad lägerverksamhet medför ökade kostnader med 50 000 kr. Nya utskrivningsavdelningar eller motsvarande beräknas medföra ökade kostnader med 70 000 kr. Bortlämning av tvätt för Fagareds yrkesskola beräknas medföra en ökning på denna anslagspost med 20 000 kr. Höjning av arbetspremier till elever förorsakar en merkostnad av 75 000 kr. (+215 000 kr.)

22. För inköp av foder och djur behövs ytterligare 15 000 kr. Ytterligare 136 000 kr. behövs för höjning av arbetspremier till elever. (+ 151 000 kr.)

23. Styrelsen förordar en ytterligare utbyggd försöksverksamhet med särskilda former av undervisning m. m. För detta ändamål behövs ytterligare 5 speciallärare och 4 studierektorer. (+508 000 kr.)

24. Ökat antal placeringar på kurser, utbildningsanstalter m. m. medför ökade kostnader. (+558 800 kr.)

25. Genom uppsägning av avtalet med inackorderingshemmet i Mölndal har kostnaderna för inackorderingshem minskat med 44 900 kr. (—44 900 kr.)

26. Kostnaderna för elever på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsplatser beräknas minska med 10 600 kr. (—10 600 kr.)

27. Intensifiering och utökning av verksamheten med kurser etc. för föräldrar och övervakare beräknas medföra ytterligare kostnader med 15 000 kr. Överflyttning från reseanslaget av medel till underlättande av föräldrars besök på skolorna medför ökning med 10 000 kr. (+25 000 kr.)

28. Utökad kuratorsverksamhet i utlandet beräknas medföra ytterligare kostnader med 300 000 kr. (+300 000 kr.)

29. Inkomsterna av arbetsdriften beräknas minska med 20 000 kr. Ersättning för elektrisk energi, hyror och tvätt m. m. beräknas minska med 100 000 kr. (—120 000 kr.)

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag en höjning av anslaget för ungdomsvårdsskolorna med 6 728 000 kr. till 98 358 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en tjänst som förman vid Gräskärr samt för rehabilitering och bibehållande i anställning av partiellt arbetsföra.

Försöksverksamheten med individuellt utformade metoder för undervisning samt arbetsprövning och arbetsträning, i första hand vid yrkesskolorna, bör byggas ut ytterligare. För nästa budgetår har jag beräknat 600 000 kr. för sådan verksamhet vid minst sex skolor, vilket innebär en fördubbling i förhållande till innevarande budgetår.

Försöken med förhyrning av tjänstebilar bör fortsätta med en bil vid var och en av de sju största skolorna samt därutöver påbörjas vid ytterligare två skolor. Jag har för detta ändamål under anslagsposten Tjänstebilar och bussar beräknat 150 000 kr. Jag har vidare under denna post beräknat 130 000 kr. till anskaffning av nya fordon.

För engångsanskaffning under anslagsposten Expenser beräknas 60 000 kr. till snabbtelefoner, 20 000 kr. till telefonväxel och 10 000 kr. till facklitteratur. Kostnaden för arbetsledning och expenser för praktikcentra vid ungdomsvårdsskolor beräknar jag till 70 000 kr.

Under anslagsposterna Övriga utgifter för den egentliga skolverksamheten och Utgifter för arbetsträning m. m. har jag beräknat 153 000 kr. till höjning av arbetspremier till elever.

Som jag nämnt i inledningen till detta avsnitt gör den nuvarande beläggningssituationen det möjligt att minska antalet elevavdelningar vid skolorna med en avdelning. Medel till kuratorsverksamhet i utlandet har för nästa budgetår beräknats under socialstyrelsens anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 98 358 000 kr.

I 2. Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

1971/72	Utgift	452 351	Reservation	1 352 473
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från anslaget bekostas inventarier i samband med nybyggnad eller större ombyggnad vid ungdomsvårdsskolorna. Vidare bekostas anskaffning av undervisningsmateriel och andra skolinventarier i anslutning till anordnande av grundskoleundervisning vid vissa skolor m. m.

Socialstyrelsen

Medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation 1.7.1972	1 352 472
Anslag 1972/73	1 000
Disponibelt 1972/73	1 353 472
Beräknade utbetalningar 1972/73	1 353 472
Beräknad utgående reservation 30.6.1973	0
Beräknade utbetalningar 1973/74	1 256 000
Anslagsbehov 1973/74	**1 256 000**

Kostnaderna för inventarier till ett antal byggnadsobjekt uppskattas till 406 000 kr.

Under budgetåret 1970/71 påbörjades vid yrkesskolorna en omändring av arbetsdriften till arbetsprövning, arbetsträning och undervisning. Styrelsen beräknar medelsbehovet under budgetåret 1973/74 för fortsatt omändring av arbetsdriften till 800 000 kr., varav till undervisningsmateriel 300 000 kr. och till anskaffning av maskiner m. m. 500 000 kr.

För fortsatt upprustning av uthyrningsrum till personal och för att anordna dag- och vilrum för personal behövs 50 000 kr.

Föredraganden

Med hänsyn till befintlig reservation på anslaget samt med beaktande av antalet färdigställda byggnadsobjekt vid ungdomsvårdsskolorna bör anslaget för budgetåret 1973/74 endast föras upp med ett formellt belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

I 3. Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning

1971/72	Utgift	429 091	Reservation	83 294
1972/73	Anslag	608 000		
1973/74	Förslag	608 000		

Från anslaget bekostas viss utbildning av personal vid ungdomsvårdsskolorna, däribland den grundutbildning som nyanställd vårdpersonal skall genomgå.

Socialstyrelsen

Medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

Ingående reservation 1.7.1972	76 607
Anslag 1972/73	608 000
Disponibelt 1972/73	684 600
Beräknade utbetalningar 1972/73	650 000
Beräknad utgående reservation 30.6.1973	34 600
Beräknade utbetalningar 1973/74	851 825
Anslagsbehov 1973/74 (avrundat)	**820 000**

För kursverksamheten har medel beräknats för kompletterande utbildning för vårdare som skall delta i vårdutbildningsnämndens gemensamma kurser för vårdar- och vaktpersonal inom ungdoms-, nykterhets- och kriminalvården. För övrig personal planeras ett flertal fortbildningskurser i fråga om bl. a. behandlingsmetodik, institutionsmiljö och administrativa rutiner. En utökning med en femdagarskurs föreslås.

Skolornas personal bör även ges möjlighet att delta i kurser anord-

nade av skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, RFSU m. fl. För ändamålet beräknar styrelsen 40 000 kr.

Kostnaderna beräknas till ca 544 000 kr. för internatkurser och 84 000 kr. för intern utbildning av personal vid skolorna. För undervisningsmateriel beräknas 25 000 kr., för arvode till kursledare m. m. 100 000 kr. och för förlorad arbetsförtjänst till styrelserepresentanter och konsulter 20 000 kr. Socialstyrelsen har i sin anslagsberäkning utgått från att Bistagården tills vidare får utnyttjas som kursgård.

0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 32 000 kr. Nedskärningen skulle göras genom att minska kursprogrammet med två femdagarskurser.

Föredraganden

För kursverksamheten under nästa budgetår beräknar jag anslaget till oförändrat 608 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 608 000 kr.

I 4. Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl.

1971/72	Utgift	457 970
1972/73	Anslag	550 000
1973/74	Förslag	600 000

Från anslaget utbetalas ersättning för skador som vållats av personer intagna på ungdomsvårdsskolor, allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare, fångvårdsanstalter m. m. Ersättning utgår för skada som orsakats av intagen som avvikit från anstalten eller som lämnat denna som frigångare eller efter permission. Ersättning utgår också för skada vållad av ungdomsvårdsskoleelev som vårdas utom skola samt av alkolholmissbrukare som intagits på allmän vårdanstalt men bor på inackorderingshem eller åtnjuter familjevård.

Socialstyrelsen

År 1968 inkom till socialstyrelsen ca 950 ärenden, 1969 ca 1 030, 1970 ca 1 300 och 1971 ca 1 400 ärenden. Styrelsen föreslår att anslaget med hänsyn till väntad ökad belastning höjs till 600 000 kr.

Föredraganden

Med hänsyn till ökningen av antalet ärenden i förhållande till tidigare år och en beräknad ökad anslagsbelastning bör anslaget för nästa budgetår tas upp med 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

I 5. Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälps- och barnavårdslagarna m. m.

1971/72	Utgift	28 897 027
1972/73	Anslag	27 000 000
1973/74	Förslag	32 000 000

Från anslaget utgår gottgörelse åt kommunerna dels enligt socialhjälps- och barnavårdslagarna för viss vård som meddelats huvudsakligen icke svenska medborgare, dels enligt särskilda åtaganden av staten för understöd åt renskötande samer. Ersättningen utbetalas till kommunerna genom länsstyrelserna. Från anslaget bestrids även kostnader för sjuka och socialt handikappade flyktingar m. m., ersättningar för kommunernas kostnader för vissa kategorier zigenare, vissa flyktingar som inte kan försörja sig själva samt för utlandssvenskar som återvänder till Sverige. Dessa ersättningar betalas av socialstyrelsen. Även socialstyrelsens kostnader för försöksverksamhet, innefattande utgiven ersättning för sociala stödåtgärder till utomnordiska socialt handikappade zigenare som med stöd av Kungl. Maj:ts beslut överförs till landet, bestrids från detta anslag. Slutligen bestrids kostnaderna för understöd, som utrikesdepartementets understödsnämnd beviljar nödställda svenskar i utlandet.

Socialstyrelsen. Med hänsyn till den ökade belastningen på anslaget samt kostnader till följd av försöksverksamhet med sociala stödåtgärder i syfte att underlätta utomnordiska zigenares anpassning beräknar styrelsen kostnaderna för ekonomiskt bistånd till flyktingar och zigenare m. m. under budgetåret 1973/74 till 8 250 000 kr.

Utrikesdepartementet beräknar kostnaderna för understöd till nödställda svenskar i utlandet till 750 000 kr.

Departementschefen

Under år 1970 utbetalades ersättningar till kommunerna för socialhjälp och barnavård åt utländska medborgare med ca 21 milj. kr. för ca 11 000 personer, varav ca 8 200 var från de nordiska länderna. För hjälp till flyktingar utbetalades under budgetåret 1971/72 ca 5 milj kr. Ersättningarna till kommuner för understöd till zigenare utgjorde under samma budgetår ca 1 206 000 kr.

Under de senaste åren har ett hundratal svenska medborgare bosatta på utrikes ort fått understöd från detta anslag. Kostnaderna för budgetåret 1971/72 uppgick till ca 737 000 kr.

Anslaget bör med hänsyn till belastningen under budgetåret 1971/72 samt beräknade ökade utbetalningar till kommunerna föras upp med 32 milj. kr. för nästa budgetår. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälps- och barnavårdslagarna m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 000 kr.

J NYKTERHETSVÅRD M. M.

Nykterhetsvårdens anstaltsutredning har nyligen lämnat ett betänkande (Ds S 1972: 9) angående platsbehovet vid allmänna vårdanstalter. Utredningen har haft i uppdrag att avge förslag till åtgärder för att anpassa antalet platser vid de allmänna anstalterna till det beräknade behovet.

Jag vill här kortfattat redogöra för utredningens undersökningar och ställningstaganden. Utvecklingen inom nykterhetsvården kännetecknas av en successiv utbyggnad och ökad användning av öppna och frivilliga vårdformer och en minskning av tvångsåtgärderna. Antalet personer, med vilka nykterhetsnämnderna tagit befattning, har de senaste åren minskat successivt. År 1971 behandlade nämnderna ca 66 000 ärenden, vilket innebär en minskning med ca 25 % i förhållande till år 1961. Ingripande med tvångsåtgärder har från år 1961 till år 1971 minskat med 46 %.

Samtidigt har resurserna för behandling i öppen och halvöppen vård ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Alkoholpoliklinikerna har ökat från ca 60 till ca 135. Platserna vid inackorderingshem har ökat från omkring 200 år 1961 till ca 1 300 år 1972. Vid de enskilda anstalterna, som drivs av kommuner eller stiftelser, har antalet platser ökat från omkring 350 år 1962 till 838 år 1972. Under samma tid har platsantalet vid de s. k. erkända anstalterna minskat från 1 650 till 1 452 och vid de statliga anstalterna från 478 till 366.

Vid de enskilda anstalterna var under år 1971 i genomsnitt 770 av ca 800 platser belagda. Vid de erkända anstalterna var samma år den genomsnittliga beläggningen 1 195 platser av ca 1 470 och vid de statliga anstalterna var beläggningen 318 platser av ca 480. Antalet vårddagar vid samtliga allmänna vårdanstalter har minskat med omkring 21 % från år 1962 till år 1971, vilket vid full beläggning motsvarar 410 platser. Antalet vårdplatser har under samma tid minskat med drygt 200 eller ca 10 %.

Utredningen har undersökt beläggningen vid vårdanstalterna, patienternas hemorter och ålderssammansättningen. Undersökningarna beträffande de allmänna anstalterna har gjorts som tvärsnittsundersökningar vid fyra tillfällen under åren 1971 och 1972. Jämförelse har också gjorts med en liknande undersökning som i november 1964 gjordes av 1964 års nykterhetsvårdsundersökning. Beläggningen vid de allmänna anstalterna varierar mellan 76 % och 81 % vid de fyra tillfällena. Antalet inskrivna var 3 242 den 1 september 1972. I november 1964 var motsva-

rande antal 4 224, vilket betyder en minskning med omkring 23 %. Antalet kvinnor på allmänna vårdanstalter är lågt och utgör endast ca 4 % av samtliga inskrivna. Andelen patienter som frivilligt vistas på allmänna vårdanstalter hade ökat med ca 18 % sedan år 1964. Andelen tvångsintagna hade i motsvarande mån minskat. I fråga om boendeorten för dem som vistas på allmänna vårdanstalter visar undersökningarna att ca 30 % av patienterna kommer från de tre största kommunerna. Dessa kommuner har ca 18 % av landets befolkning.

Beläggningen vid de av kommuner och stiftelser drivna enskilda vårdanstalterna är hög, omkring 90 %. Vid undersökningstillfället den 1 mars 1972 fanns vid de enskilda vårdanstalterna 749 patienter inskrivna. Beträffande boendeorten för dem som vistas vid enskilda anstalter visar undersökningarna att ca 37 % kommer från de tre största kommunerna.

Utredningen redovisar i sitt betänkande vissa allmänna ställningstaganden. Behandlingen av alkoholmissbrukare bör grundas på en helhetssyn. Utredningen förutsätter också att vårdinsatserna i allt större utsträckning kommer att bygga på frivillighet. Samtidig vård av tvångsintagna och frivilliga är numera inte något problem. Den påbörjade försöksverksamheten med gemensam vård av män och kvinnor bör fortsätta.

Utredningens undersökningar visar att patienterna i många fall kommer till vårdanstalter som är belägna relativt långt från hemorten, vilket ofta torde bero på den differentiering av patienterna — huvudsakligen grundad på skillnader i behandlingsmöjligheter — som görs mellan vårdanstalterna. Enligt utredningen bör man i fortsättningen sträva efter att bereda patienterna vård så nära hemorten som möjligt, helst inom det sjukvårdsområde vederbörande tillhör. Som vårdanstalterna nu är belägna är det inte möjligt att konsekvent tillämpa denna närhetsprincip. En strikt tillämpning härav skulle innebära att man måste uppföra flera nya vårdanstalter. Med hänsyn härtill och till att socialutredningen har till uppgift att ta upp frågan om den funktion och ställning som bör tillkomma vårdanstalterna, anser utredningen det rimligt att så långt möjligt söka tillgodose behovet av platser vid de allmänna vårdanstalterna genom att utnyttja det befintliga anstaltsbeståndet.

Utredningen utgår i betänkandet från ett under de närmaste åren något minskat behov av vårdplatser jämfört med det senaste året. Ett behov av omkring 2 500 vårdplatser beräknas vid allmänna och enskilda vårdanstalter, varav 350 platser vid statliga anstalter, omkring 1 150 platser vid erkända och 1 000 vid enskilda vårdanstalter. Detta innebär med utgångspunkt från platsantalet den 1 juli 1972 en minskning av platserna vid de erkända vårdanstalterna med omkring 300 och en ökning vid de enskilda med omkring 150. Förändringarna torde i huvudsak kunna genomföras under budgetåren 1973/74 och 1974/75.

För att bättre kunna tillämpa närhetsprincipen föreslår utredningen att landet indelas i sju regionala upptagningsområden, inom vilka behovet av vårdplatser vid erkända och enskilda vårdanstalter i princip skall tillgodoses.

Utredningen har nyligen fått tilläggsdirektiv om undersökning av platsbehovet vid inackorderingshemmen m. m.

Anstaltsutredningens förslag är f. n. föremål för remissbehandling. Jag får därför senare tillfälle att närmare ta ställning till de förslag som utredningen lagt fram beträffande olika vårdanstalter. I detta sammanhang vill jag också erinra om att statens förhandlingsnämnd har fått i uppdrag att ta upp förhandlingar med Jämtlands läns landsting om viss utökning av platsantalet vid den vid Östersund—Frösö sjukhus anordnade vårdanstalten.

De senaste årens utveckling samt min beräkning för innevarande och nästa budgetår av antalet platser vid vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt inackorderings- och behandlingshem för narkotikamissbrukare framgår av följande sammanställning.

	Allmänna vårdanstalter			Enskilda vårdanstalter	Inackorderings- och behandlingshem
	Statliga	Erkända	Summa		
Antal platser 1 juli år					
1970	473	1 444	1 917	761	980
1971	466	1 468	1 934	829	1 158
1972	366	1 452	1 818	838	1 339
Beräknad förändring under					
1972/73	—21	— 28	— 49	+ 30	+280
1973/74	—	—204	—204	+179	+ 50

Utbyggnaden av de öppna och frivilliga vårdformernas resurser bör fortsätta. För statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet beräknas nästa budgetår en ökning med 9 milj. kr. till 105 milj. kr. F. n. lämnas bidrag till Länkrörelsen och organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare. Möjlighet bör även ges att lämna bidrag till andra organisationer som gör insatser för rehabilitering av narkotika- och alkoholskadade personer. För dessa ändamål beräknar jag en anslagsökning med 600 000 kr. för nästa budgetår. Till driften av erkända och enskilda anstalter utgår för innevarande budgetår garanti- och beläggningsbidrag med sammanlagt högst 86 kr. per dag. I det följande kommer jag att förorda att driftbidragen nästa budgetår höjs med 8 kr. samt att särskilda medel beräknas för upprustning av inventarier vid vårdanstalter.

För vissa byggnadsarbeten vid allmänna och enskilda vårdanstalter be-

räknar jag ett medelsbehov på sammanlagt ca 4,6 milj. kr. för nästa budgetår.

I bekämpandet av den illegala narkotikahanteringen är olika samhällsorgan verksamma. Myndigheternas insatser samordnas bl. a. genom kontakterna inom det av regeringen tillsatta samarbetsorganet för bekämpande av narkotikamissbruket, SBN. Åtgärder mot narkotikamissbruket sätts in både inom landet och i internationella sammanhang.

Det internationella arbetet på att kontrollera de beroendeframkallande medlen är av stor betydelse inte minst för att vi skall kunna bekämpa de nationella problemen på området. Sverige har under hösten 1972 ratificerat ändringar i 1961 års allmänna narkotikakonvention samt 1971 års konvention om psykotropa ämnen, båda utarbetade inom Förenta nationerna och tillkomna efter svenska initiativ. Ändringarna i narkotikakonventionen avser att stärka den internationella kontrollen av sådana medel som opium, morfin och heroin. Den nya konventionen om psykotropa ämnen avser att vidga den internationella narkotikakontrollen till att omfatta bl. a. centralstimulerande medel.

Den illegala införseln av narkotika över landets gränser är alltjämt omfattande och sker i första hand genom yrkesmässig, internationellt organiserad smuggling. I tullverkets åtgärder har därför stor vikt lagts vid det internationella samarbetet. På svenskt initiativ har förutsättningar skapats för ett operativt samarbete mellan tullmyndigheterna i de europeiska länderna. Med Förbundsrepubliken Tyskland har under år 1972 slutits ett avtal om bl. a. direkt samarbete mot narkotikasmuggling. Mellan de nordiska länderna har hösten 1972 träffats överenskommelse om gemensam ledning av vissa smugglingsbekämpande aktioner. På finskt initiativ pågår förberedelser för en tullkonferens under våren 1973 mellan samtliga östersjöländer med huvudvikt lagd på gemensamma åtgärder mot smuggling.

Polisens narkotikabekämpande resurser har under 1972 mer än tidigare satts in mot den stora, internationellt organiserade narkotikahandeln på Sverige. Insatserna har lett till omfattande beslag av främst centralstimulerande medel och cannabis. Vittförgrenade försäljningsligor i Sverige har avslöjats och lagförts. Under senare hälften av år 1972 har narkotikaspaningarna samordnats med främst den västtyska, holländska och italienska polisen, varigenom ett 15-tal narkotikaexportörer på Sverige kunnat gripas.

Socialstyrelsen deltar också kontinuerligt i det internationella samarbetet på narkotikaområdet.

Socialstyrelsen har sedan 1969 en särskild sektion avdelad för handläggning av narkotikafrågor och genom resursförstärkningar har arbetet kunnat intensifieras och breddas. Socialstyrelsen håller sålunda fortlöpande kontakt med de för vården ansvariga huvudmännen och dem som är verksamma på fältet. Under år 1972 har överläggningar hållits med

representanter för sjuk- och socialvården samt polismyndigheterna i Malmö, Stockholm och Göteborg. Socialstyrelsen har vidare återkommande kontakter med fritids- och ungdomsledare, skolkuratorer och andra yrkeskategorier som arbetar med ungdomar.

Även om det är svårt att ge en mera exakt kvantitativ bedömning av missbrukssituationen anser socialstyrelsen att det inte finns några tecken som tyder på någon större ökning av narkotikamissbruket. Styrelsen grundar denna bedömning på de angivna kontakterna, uttalanden om missbrukets omfattning från representanter för huvudmännen vid styrelsens överläggningar i storstäderna samt på de frekvensstudier som redovisats under det senaste året.

Vården av narkotikamissbrukare erbjuder flera svåra problem. På grundval av en omfattande inventering av erfarenheter och resultat av det praktiska vårdarbetet har socialstyrelsen utarbetat en vägledande information beträffande narkomanvårdens utformning som inom kort kommer att redovisas. Enligt av riksdagen antagna riktlinjer skall vården av narkotikamissbrukare ordnas inom ramen för landstingens sjukvårdande och kommunernas socialvårdande verksamhet. För vissa vårdformer — vårdcentral, behandlingshem och inackorderingshem — utgår statsbidrag. Den vanliga vårdorganisationen utnyttjas också i hög grad för narkotikamissbrukare.

Mellan myndigheter och organisationer förekommer ett nära samarbete för att bekämpa narkotikamissbruket. Bl. a. utgår från anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. bidrag till sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare samt till konvalescensvård för narkotikamissbrukare.

Jag vill också erinra om att riksdagen under år 1972 ställt 5 milj. kr. till förfogande för ett upplysningsarbete under en tvåårsperiod rörande alkohol- och narkotikaproblem, förankrat i den verksamhet som bedrivs av folkrörelser och ungdomsorganisationer.

Jag beräknar i det följande ökade medelsanvisningar med närmare 4 milj. kr. för statsbidrag till såväl den av samhället som den av organisationer bedrivna vården av narkotikamissbrukare.

Som anges under anslaget M 3 förordar jag att 200 000 kr. tillförs FN:s narkotikafond även under nästa budgetår. Försöksverksamhet med frivillig vård av narkotikamissbrukare på ungdomsvårdsskolor förbereds vid några institutioner. För socialkurativ verksamhet på vissa turistorter, främst med hänsyn till narkotikafaran, beräknas under socialstyrelsens anslag 220 000 kr.

J 1. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader

1971/72 Utgift	29 061 951
1972/73 Anslag	25 688 000
1973/74 Förslag	24 235 000

F. n. finns fyra statliga vårdanstalter, nämligen Gudhem, Runnagården med vårdavdelningen Brotorp, Venngarn samt vårdanstalten vid Östersund-Frösö sjukhus. Anstalterna har sammanlagt 316 platser.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Social-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Vårdledning	28	— 4	— 5
Vårdpersonal	132	— 37	— 38
Arbetsledarpersonal	47	— 11	— 11
Ekonomipersonal	45	— 11	— 11
Övrig personal	29	— 6	— 7
	281	**— 69**	**— 72**
Anslag			
Lönekostnader	14 154 000	— 709 000	— 984 000
Sjukvård	21 000	+ 13 000	+ 13 000
Reseersättningar	134 000	— 36 000	— 36 000
Lokalkostnader	3 726 000	— 659 000	— 755 000
Expenser	333 000	— 30 000	— 60 000
Övriga utgifter	3 100 000	— 288 000	— 431 000
Hälso- och sjukvård för intagna	820 000	— 100 000	— 100 000
Vårdanstalten vid Frösö sjukhus	2 800 000	+ 400 000	+ 1 500 000
Särskild vårdavdelning vid sjukhus	600 000	—	— 600 000
	25 688 000	**— 1 409 000**	**— 1 453 000**

Inkomster vid vårdanstalterna, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida, beräknas till 0,4 milj. kr. (1972/73 0,5 milj. kr.).

Socialstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. — 2 106 000 kr.

2. 0-alternativet innebär enligt styrelsen en minskning av anslaget med ca 1,2 milj. kr. Anslagsminskningen medför bl. a. en minskning med 35 vårdplatser och minst elva tjänster.

3. Vårdledningen vid Gudhem och Runnagården behöver förstärkas med vardera en tjänst som assistent. Personalen bör vidare utökas med en vårdare vid Brotorp och ett kontorsbiträde vid Gudhem. Medel föreslås också för att anlita tillfällig skrivhjälp vid samtliga anstalter samt för rehabilitering av partiellt arbetsför personal. (+ 575 000 kr.)

4. Omkostnaderna beräknas på grund av utvidgad verksamhet öka med 122 000 kr.

5. Genom Svartsjöanstaltens nedläggning under budgetåret 1972/73 minskar antalet tjänster med 73, varav 6 för vårdledning, 38 för vårdpersonal, 11 för arbetsledarpersonal, 11 för ekonomipersonal samt 7 för övrig personal.

Departementschefen

Genom att Svartsjö upphör som anstalt för alkoholmissbrukare beräknas antalet tjänster under detta anslag minska med 73 jämfört med innevarande budgetår.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 24 235 000 kr.

Jag har därvid bl. a. räknat medel för en viss ökning av antalet platser vid den till Östersund-Frösö sjukhus förlagda vårdanstalten samt för en assistenttjänst vid Gudhem och 180 000 kr. för tillfällig personalförstärkning vid samtliga anstalter. Den vid sjukhus planerade särskilda vårdavdelningen behöver inte komma till stånd.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 24 235 000 kr.

J 2. Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.

1971/72	Utgift	118 086	Reservation	313 870
1972/73	Anslag	400 000		
1973/74	Förslag	350 000		

Från anslaget bekostas inventarier i samband med ny-, till- och ombyggnadsarbeten samt upprustning av arbetsdriften vid vårdanstalterna.

Socialstyrelsen

Under budgetåret 1972/73 beräknas 625 000 kr. gå åt för inköp av inventarier m. m. och 87 000 kr. för rationalisering av köks- och städfunktioner vid anstalterna.

För budgetåret 1973/74 beräknas ca 250 000 kr. för inventarier samt 100 000 kr. till anstalternas arbetsdrift.

Departementschefen

Jag beräknar anslagsbehovet nästa budgetår för utrustning m. m. vid Gudhem, Runnagården med vårdavdelningen Brotorp samt Venngarn till 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare: Utrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 kr.

J 3. Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

1971/72	Utgift	3 938 200	Reservation	7 539 121
1972/73	Anslag	250 000		
1973/74	Förslag	100 000		

Från anslaget utgår bidrag för att anordna erkänd eller enskild vårdanstalt eller inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt till s. k. övergångshem. Bidrag utgår också för att anordna behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare. Bidrag utgår med högst 18 000 kr. per plats. Bidraget får som regel inte överstiga vad som tillskjuts från annat håll. Bidragsbestämmelserna för erkända och enskilda vårdanstalter samt för inackorderingshem för alkoholmissbrukare återfinns i kungörelsen (1957: 144) om statsbidrag till anordnande av vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (ändrad senast 1970: 123). För anordningsbidrag till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare gäller bestämmelserna i brev den 19 maj 1972 avseende anslag för budgetåret 1972/73 till nykterhetsvård m. m.

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att bidragsbestämmelserna ändras så, att fr. o. m. budgetåret 1973/74 statsbidrag kan utgå med högst 20 000 kr. eller, om särskilda skäl föreligger, med högst 30 000 kr. per plats.

På grundval av detta förslag beräknas medelsbehovet 1973/74 för 200 nya platser vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare till 5 milj. kr.

Departementschefen

I inledningen till detta avsnitt har jag redogjort för platssituationen vid vårdanstalter, inackorderingshem och behandlingshem. Som framgår av denna redogörelse beräknas sammanlagt ca 280 platser tillkomma vid sådana hem under innevarande budgetår. Vad gäller hemmen för narkotikamissbrukare beräknar jag för nästa budgetår medel för att anordna ytterligare 50 nya platser vid inackorderingshem och behandlingshem. För ändamålet behövs 900 000 kr. Med hänsyn till den betydande reservation som finns på anslaget beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 100 000 kr. Vid anslagsberäkningen har jag utgått från

gällande bestämmelser, enligt vilka statsbidrag kan beviljas med högst 18 000 kr. per plats.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

J 4. Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

1971/72	Utgift	78 218 516
1972/73	Anslag	89 200 000
1973/74	Förslag	98 900 000

Från anslaget utgår bidrag till driftkostnader vid erkända och enskilda vårdanstalter för alkoholmissbrukare, vid inackorderingshem för alkoholmissbrukare samt vid behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare. Bidrag till vårdanstalter utgår med vissa maximibelopp i form av dels garantibidrag (per dag och vårdplats), dels beläggningsbidrag (för dag och vårdad person). Om särskilda skäl föreligger kan statsbidrag utgå med högre belopp. Statsbidrag till inackorderings- och behandlingshem utgår som regel med ett belopp motsvarande högst 75 % av de styrkta nettokostnaderna för hemmets drift. Bestämmelserna angående vårdanstalter och inackorderingshem för alkoholmissbrukare återfinns i kungörelsen (1955: 426) om statsbidrag till driftkostnader vid vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. (ändrad senast 1972: 235). För statsbidrag till driften av behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare gäller bestämmelserna i brev den 19 maj 1972 avseende anslag för budgetåret 1972/73 till nykterhetsvård m. m.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Socialstyrelsen	Departementschefen
Driftbidragens maximibelopp			
Garantibidrag kr.	58	+ 18	+ 5
Beläggningsbidrag kr.	28	— 2	+ 3
	86	+ **16**	+ **8**
Anslag			
1. Bidrag till driftkostnader vid erkända anstalter	43 800 000	+ 8 800 000	+ 1 900 000
2. Bidrag till driftkostnader vid enskilda anstalter	24 900 000	+ 4 500 000	+ 5 700 000
3. Bidrag till driftkostnader vid inackorderingshem och behandlingshem	20 500 000	+ 4 300 000	+ 2 100 000
Summa (avrundat)	**89 200 000**	+ **17 600 000**	+ **9 700 000**

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att driftbidraget avvägs så att anstalternas fasta kostnader täcks av garantibidrag och de rörliga kostnaderna av beläggningsbidrag. De fasta kostnaderna har stigit successivt och beräknas under budgetåret 1972/73 för de erkända anstalterna utgöra 75 %, medan garantibidraget utgör ca 67 % av totala driftbidraget.

Garantibidraget föreslås höjt med sammanlagt 13 kr., varav 4 kr. för löneomräkning m. m., 4 kr. för prisomräkning m. m., 2 kr. för personalförstärkning och 3 kr. för vissa standardförbättringar. Beläggningsbidraget behöver höjas med sammanlagt 3 kr. för personalförstärkningar och tidigare beslutad höjning av arbetsersättning till de intagna.

Driftbidraget bör därför höjas med sammanlagt 16 kr. till 102 kr. På grund av de fasta kostnadernas andel (75 %) av totalkostnaderna bör dock garantibidraget bestämmas till högst 76 kr. och beläggningsbidraget till högst 26 kr. Anstalter, som på grund av utgifter för särskilda vårdanordningar prövas vara i behov därav, erhåller f. n. ytterligare 1 kr. i garantibidrag. I första hand gäller detta anstalter med egna sjukavdelningar. Kostnaderna för sådana avdelningar har under senare år ökat kraftigt. Socialstyrelsen hemställer att detta extra bidrag fastställs till högst 3 kr. Dessutom förutsätter styrelsen att möjlighet skall finnas för Kungl. Maj:t att, när särskilda skäl föreligger, bevilja ytterligare statsbidrag utöver nämnda maximibelopp. Då alla anstalter inte är i behov av maximalt bidrag, behövs inte ytterligare medel för detta ändamål. Styrelsen räknar vidare med att särskilda medel anvisas för upprustning av anstalternas inventarier. Tidigare genomfört beslut om borttagande av avgift till den statliga personalpensioneringen för de privata vårdanstalterna medför att ca 2,5 milj. kr. skall inlevereras till inkomsttiteln Pensionsmedel m. m.

Vid beräkningen av medelsbehovet utgår socialstyrelsen från ett garantibidrag på 76 kr. samt ett beläggningsbidrag på 26 kr. för erkända anstalter och 17: 50 kr. för enskilda anstalter. Styrelsen uppskattar antalet vårdplatser under budgetåret 1973/74 till 1 449 vid erkända anstalter och 869 vid enskilda anstalter. Antalet vårddagar beräknas på grundval av sistnämnda uppgifter till 528 885 för erkända och 317 185 för enskilda anstalter. Under dessa förutsättningar och med en beläggningsfrekvens som uppskattas till 90 % vid erkända och 95 % vid enskilda anstalter beräknas medelsbehovet till 52,6 milj. kr. för erkända anstalter och 29,4 milj. kr. för enskilda anstalter.

Medelsbehovet för bidrag till driften av inackorderingshem och behandlingshem uppskattas till 24,8 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Hänsyn har därvid tagits till förutsedd ökning av platsantalet vid hemmen och till kostnadsutvecklingen.

Departementschefen

Driftbidraget bör höjas med 8 kr. per dag, varav 5 kr. i garantibidrag och 3 kr. i beläggningsbidrag. För anstalt, som på grund av utgifter för särskilda vårdanordningar prövas vara i behov därav, bör garantibidraget liksom nu kunna utgå med ytterligare 1 kr. De ändrade bidragsbestämmelserna bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973. Statsbidraget till behandlingshem och inackorderingshem för narkotikamissbrukare bör nästa budgetår räknas upp till ett belopp av högst 23 000 kr. per plats och år.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 98,9 milj. kr. Jag har därvid utgått från att antalet vårdplatser i genomsnitt under budgetåret 1973/74 kommer att uppgå till ca 1 322 vid erkända och 950 vid enskilda vårdanstalter. Antalet vårddagar under budgetåret kan på grundval av socialstyrelsens uppgifter uppskattas till ca 482 000 resp. 347 000. De verkliga bidragsbeloppen torde i några fall komma att ligga något under maximibeloppen. En viss reserv bör dock beräknas, om maximibeloppet skulle behöva överskridas. Vidare har jag beräknat 500 000 kr. för inköp av inventarier till vissa anstalter.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna av mig förordade ändrade grunder för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.;
2. till *Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 98 900 000 kr.

J 5. Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.

1971/72	Utgift	83 258 572
1972/73	Anslag	96 000 000
1973/74	Förslag	105 000 000

Statsbidrag utgår till kostnaderna för sådan verksamhet, som enligt gällande författningar ankommer på nykterhetsnämnderna. Bidraget utgör 75 % av de godkända kostnaderna för sådan verksamhet, till vilken ersättning eller bidrag av statsmedel inte utgår i särskild ordning. Bidrag betalas ut för kalenderår i efterskott. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1954: 431) om statsbidrag till de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet (ändrad senast 1971: 121). De i kungörelsen angivna grunderna för statsbidrag tillämpas även beträffande kostnaderna för

vård av narkotikamissbrukare på alkoholpoliklinik. Från anslaget utgår bidrag till vårdcentraler för unga narkotikamissbrukare. Härvid gäller bestämmelserna i brev den 19 maj 1972 avseende anslag för budgetåret 1972/73 till nykterhetsvård m. m.

Socialstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget med hänsyn till väntade utgiftsstegringar för nykterhetsvården och för driften av vårdcentraler för narkotikamissbrukare höjs med 11 milj. kr. Styrelsen ifrågasätter vissa ändringar av bidragsreglerna för vårdcentralerna.

Nykterhetsnämndernas statsbidragsgilla kostnader och härpå belöpande statsbidrag framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	1967	1968	1969	1970	1971
Statsbidragsgilla kostnader:					
1. Transporter	1,6	1,7	1,9	2,1	2,1
2. Vård på enskild anstalt och hem	0,3	0,5	0,3	0,4	0,3
3. Förebyggande och eftervårdande åtgärder	5,5	7,4	4,3	4,4	3,8
4. Alkoholpolikliniker	10,6	14,4	17,1	14,9	18,4
5. Läkarvård	0,8	0,9	1,2	1,0	0,8
6. Familjevård	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2
7. Övriga statsbidragsgilla kostnader	49,7	58,2	67,0	78,8	85,1
Summa	68,6	83,2	92,0	101,9	[1]110,7
Statsbidrag	51,5	62,4	69,0	76,4	83,2
De statsbidragsgilla kostnadernas ökning i förhållande till närmast föregående år					
a) milj. kr.	13,7	14,6	8,8	9,9	8,8
b) procent	25,1	21,2	10,6	10,8	8,8

[1] Samtliga statsbidragsansökningar för år 1971 kunde av olika skäl inte behandlas av socialstyrelsen före budgetårets utgång.

Departementschefen

Det förenklade schablonmässiga bidragsförfarandet för nykterhetsnämndernas administrativa kostnader bör tillämpas även under nästa budgetår. Vad gäller nämndernas övriga kostnader bör socialstyrelsen fördela tillgängliga statsbidragsmedel mellan nämnderna efter en samlad bedömning av samtliga ansökningar. Jag har under anslaget även beräknat medel enligt gällande bestämmelser för bidrag till vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Jag förordar att anslaget höjs med 9 milj. kr. till 105 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.

J 6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården

1971/72	Utgift	319 713	Reservation	123 296
1972/73	Anslag	350 000		
1973/74	Förslag	350 000		

Från anslaget bekostas dels kurser och konferenser för personal vid länsnykterhetsnämnder och vårdanstalter för alkoholmissbrukare, dels konferenser i eftervårds- och samarbetsfrågor m. m. Vidare disponeras visst belopp för anordnande av konferenser med nykterhetsnämnder m. m. och för understöd åt sammanslutningar av sådana nämnder.

Socialstyrelsen

Under nästa budgetår bör enligt styrelsen anordnas två inomverkskurser för nyanställda vårdare vid vårdanstalterna, åtta anstaltsförlagda kurser för personal m. fl. samt två introduktionskurser för nyanställd personal vid anstalterna. Vidare bör anordnas en fortbildningskurs för kanslipersonal vid anstalter och länsnykterhetsnämnder.

Konferensverksamheten under budgetåret 1973/74 bör liksom under innevarande budgetår avse förtroendemän och tjänstemän i ledande befattningar vid vårdanstalter och länsnykterhetsnämnder samt regionalt anordnade konferenser i eftervårds- och samarbetsfrågor m. m. Styrelsen planerar i samarbete med Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet konferenser inom narkomanvårdsområdet.

Kostnaderna för kurs- och konferensverksamheten under nästa budgetår beräknas till 485 000 kr., vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en ökning med 195 000 kr. För konferenser med nykterhetsnämnder m. m. och för understöd åt sammanslutningar av sådana nämnder beräknas 130 000 kr.

Styrelsens beräkning beträffande prioritetsgrupp 0 innebär en minskning med c:a 20 000 kr. En av de föreslagna kurserna för nyanställd personal kan då slopas.

Departementschefen

Med hänsyn till beräknad reservation bör anslaget föras upp med 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 kr.

J 7. Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer

1971/72	Utgift	2 299 000[1]
1972/73	Anslag	2 600 000[1]
1973/74	Förslag	3 200 000

[1] Anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m.

Från anslaget utgår f. n. bidrag till sammanslutningar av förutvarande alkoholmissbrukare (Sällskapet Länkarna m. fl.) och till organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare.

Socialstyrelsen

Sammanslutningarna av förutvarande alkoholmissbrukare har till verksamheten 1972/73 ansökt om bidrag med ca 2,5 milj. kr. F. n. finns i landet 190 bidragssökande föreningar och två riksorganisationer inom länkrörelsen. Vidare finns sedan hösten 1970 Sveriges alkoholproblematikers Riksförbund (SARF) med anslutna patientföreningar vid vårdanstalterna samt ytterligare några sammanslutningar. Patientföreningarna får ekonomiskt stöd genom bidrag från driftanslagen till vårdanstalterna. Riksförbundet och övriga sammanslutningar är för sin verksamhet i behov av bidrag från länkanslaget.

Under budgetåret 1971/72 har utgått bidrag till tio föreningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare. En betydande del av anslaget har gått till Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL), som haft den mest omfattande verksamheten med ett tiotal lokalavdelningar.

Departementschefen

Verksamheten inom Länkrörelsen och organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare präglas av en ökad aktivitet. Som jag framhållit i inledningen till detta avsnitt bör möjlighet öppnas att i enlighet med riksdagens beslut (SoU 1972: 5, rskr 1972: 57) även ge bidrag till andra organisationer som sysslar med rehabilitering av narkotika- och alkoholskadade personer. Benämningen av förevarande anslag bör i samband därmed ändras till Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 3 200 000 kr.

K VISS REHABILITERINGSVERKSAMHET

Samhällets åtgärder för handikappade syftar till att tillgodose de handikappades särskilda behov och underlätta för dem att leva med i samhället. Insatserna har fortlöpande förstärkts och statens kostnader kan under nästa budgetår beräknas öka med ca 630 milj. kr.

Åtgärderna för handikappade sätts in på en rad områden. De avser rehabilitering, undervisning, utbildning, vårdartjänst, arbete, bostäder, hemhjälp, färdtjänst, hjälpmedel, institutionsvård samt förtidspensioner och invaliditetsersättningar inom folkpensioneringen och förtidspensioner inom ATP. Eftersom de handikappade omfattar många grupper med skilda förutsättningar och behov är det naturligt att åtgärderna måste vara rikt differentierade .

Statens kostnader för det stöd som mer direkt avser handikappade beräknas för budgetåret 1973/74 till ca 3 700 milj. kr. För tio år sedan var motsvarande kostnader 500 milj. kr. Vidare kan under budgetåret 1973/74 beräknas utgå förtidspension från ATP till handikappade med 1 170 milj. kr. Utbyggnaden av det statliga stödet skapar förutsättningar att bedriva en effektiv och differentierad handikappvård. Genom den aktiva, uppsökande verksamheten i kommunerna ges också möjligheter att uppdaga och tillgodose enskilda behov i ökande utsträckning. Kommunerna och landstingen svarar även i övrigt för väsentliga insatser på handikappområdet, framför allt beträffande omvårdnad, service och rehabilitering. Handikapporganisationerna har stor betydelse både för enskilda handikappade och för utbyggnaden av samhällets insatser på handikappområdet. Handikapprörelsen samarbetar med samhällets myndigheter och organ i statens handikappråd och i handikappråden i kommunerna och landstingen.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor framhåller att reformtakten i fråga om åtgärder för de handikappade varit hög och pekar på vissa frågor som kräver särskild uppmärksamhet i ett fortgående reformarbete. Hit räknar gruppen behovet av fortsatta insatser för att anpassa kommunikationer, byggnader, arbetslokaler och offentlig miljö till de handikappades behov.

Den statliga organisationen av hjälpmedelsverksamheten har setts över och nya regler tillämpas fr. o. m. i år. Dessa innebär bl. a. att vissa förbrukningsartiklar lämnas ut genom apoteken och betalas från sjukförsäkringen. Även på annat sätt har verksamheten kunnat förenklas både för samhället och de handikappade. Sålunda tillhandahåller sjukvårdshuvudmännen fr. o. m. den 1 januari 1973 ett stort antal enklare hjälp-

medel för den dagliga livsföringen utan statsbidrag, varvid tidigare detaljredovisning blir obehövlig. För dessa hjälpmedel kompenseras huvudmännen i annan ordning. Socialstyrelsen har förstärkts med ett hjälpmedelsråd och upphandling av hjälpmedel äger rum under medverkan av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. De angivna förändringarna medför att de kostnader för hjälpmedel som under nästa budgetår skall betalas från hjälpmedelsanslaget beräknas till ca 120 milj. kr.

Den 1 juli 1973 kommer statsbidragsgivningen till synhjälpmedel att utvidgas till att även omfatta sådana speciella glasögon som starroperade personer behöver. Bidragsbeloppet motsvarar omkring hälften av kostnaderna för vanligen förekommande starrglasögon.

Insatserna för psykiskt utvecklingsstörda fortsätter att öka snabbt. Statsbidragsgivningen till särskolväsendet har vidgats och lönebidraget omfattar numera alla skolledar- och lärartjänster. Försöksverksamheten med undervisning för vuxna gravt utvecklingsstörda föreslås bli ytterligare utbyggd och för ändamålet beräknas för nästa budgetår 1,3 milj. kr. Anslaget föreslås höjt från 89 milj. kr. till 111 milj. kr.

Jag beräknar i det följande också ökade medel med 400 000 kr. till statens arbetsklinik och med 540 000 kr. för omvårdnad åt eleverna i Ingemundskolan samt för vårdartjänst åt svårt handikappade studerande vid folkhögskolor, universitet och högskolor. Det är angeläget att samhället stöder handikapporganisationerna i deras viktiga arbete och anslaget till deras allmänna verksamhet föreslås höjt med 25 % från 2 milj. kr. till 2,5 milj. kr.

Den sjukvårdande och rehabiliterande verksamhet som riksförsäkringsverket f. n. bedriver kommer som jag tidigare har redovisat att övertas av sjukvårdshuvudmännen. Till den del den avser undersökning och utredning för den allmänna försäkringens behov kommer den att fr. o. m. nästa budgetår betalas från folkpensionsanslaget.

Inom föreliggande avsnitt Viss rehabiliteringsverksamhet beräknar jag för nästa budgetår ett anslagsbehov av drygt 267 milj. kr. Det innebär — med beaktande av att viss sjukvårds- och hjälpmedelsverksamhet i fortsättningen betalas på annat sätt — en ökning med ca 40 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. De kostnader under folkpensionsanslaget som avser förtidspensioner m. m. till handikappade kan beräknas stiga med ca 315 milj. kr. till ca 1 965 milj. kr. På andra anslag som innefattar stöd åt handikappade, främst under utbildnings- och inrikesdepartementen för utbildning, arbetsvård och bostäder, beräknas för nästa budgetår insatserna för handikappade öka med 275 milj. kr. till ca 1 470 milj. kr. Jämfört med innevarande budgetår uppgår den sammanlagda kostnadsökningen för olika åtgärder avseende handikappade till ca 630 milj. kr.

K 1. Statens arbetsklinik

1971/72 Utgift	1 840 740
1972/73 Anslag	1 975 000
1973/74 Förslag	2 375 000

Statens arbetsklinik prövar handikappades förutsättningar för olika arbeten, bedriver därmed sammanhängande forskning och medverkar vid utbildning av rehabiliteringspersonal.

Arbetskliniken leds av en styrelse om sju ledamöter. Chef för kliniken är en överläkare.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Arbets-kliniken	Departements-chefen
Personal	28	+ 3	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 736 000	+ 613 840[1]	+ 257 000
Sjukvård åt personal	500	+ 4 500	+ 4 500
Reseersättningar	18 000	+ 12 000	+ 6 000
Lokalkostnader	99 500	+ 40 000	+ 23 500
Expenser	36 000	+ 105 000	+ 4 000
Övriga utgifter	100 000	+ 150 000	+ 105 000
	1 990 000	+ 925 340	+ 400 000
Inkomster			
Ersättningar för utfört arbete	15 000	— 7 000	—
Nettoutgift	**1 975 000**	**+ 932 340**	**+ 400 000**

[1] Därav för forskning 200 000 kr.

Styrelsen för statens arbetsklinik

1. Löne- och prisomräkningen anges utgöra 278 000 kr.

2. 0-alternativet innebär minskade möjligheter till nyanskaffning på maskinsidan och att därför vissa delar av klinikens prövningsverksamhet måste läggas ner.

3. Kliniken behöver en tjänst som assistent för administrativa göromål och ytterligare två arbetsledare för arbetsprövningen (156 840 kr.). Vidare beräknas ytterligare 200 000 kr. för forskning.

4. Ökningen av anslagsposten till sjukvård åt personal avser kostnaden för övergång till system med anvisningsläkare.

5. Medlen för resor bör ökas för att kliniken skall kunna hålla bättre kontakt med prövnings- och träningsinstitutioner ute i landet.

6. Eftersom klinikens verksamhet under senare år har ökat avsevärt, behöver lokalerna byggas till med ca 100 m^2. Härigenom uppstår större kostnader, bl. a. för städning.

7. Kliniken behöver bl. a. en ny telefonväxel, snabbtelefonanläggning och transportbuss (87 000 kr.).

8. Maskinparken behöver förnyas med bl. a. svarv och borrmaskiner. Även viss medicinsk apparatur bör bytas ut (150 000 kr.).

Departementschefen

Under de senaste fem åren har antalet tjänster hos statens arbetsklinik ökat med 30 %. Härutöver har de särskilda medel för forskning som kliniken förfogar över mer än tredubblats och utgör nu drygt 200 000 kr. Med hänsyn till klinikens centrala ställning inom arbetsvård och rehabilitering beräknar jag viss ytterligare ökning, utöver löneomräkning, av medlen för personal och forskning. Vidare anser jag att kliniken för budgetåret 1973/74 bör tillföras ett engångsbelopp på 105 000 kr. för anskaffning av nya maskiner. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 375 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsklinik* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 375 000 kr.

K 2. Bidrag till handikappinstitutet

1971/72	Utgift	4 750 000
1972/73	Anslag	4 880 000
1973/74	Förslag	5 080 000

Av anslaget disponerar handikappinstitutet 4 770 000 kr. och professor Sven-Olof Brattgård 110 000 kr. för den av honom bedrivna verksamheten vid avdelningen för handikappforskning vid universitetet i Göteborg.

Handikappinstitutet, som drivs gemensamt av staten och Svenska centralkommittén för rehabilitering (SVCR), är centralt organ på hjälpmedelsområdet. Det har viktiga uppgifter i fråga om bl. a. planering och samordning av forsknings- och utvecklingsarbete. Institutet prövar hjälpmedels lämplighet för handikappade och bedömer skäligheten av deras kostnad. Institutet verkar också som informationsorgan på hjälpmedelsområdet och biträder sjukvårdshuvudmännen, som svarar för den lokala organisationen av hjälpmedelsverksamheten.

Institutet leds av en styrelse på nio ledamöter varav sju är utsedda av Kungl. Maj:t och två av SVCR. Chef för institutet är en direktör och verksamheten är under direktören uppdelad på tre avdelningar, nämligen en teknisk avdelning, en informationsavdelning och en allmän avdelning. Antalet anställda vid institutet har under budgetåret 1971/72 ökat med en och utgör 83 personer.

Styrelsen för handikappinstitutet

Styrelsen föreslår att anslaget till institutet ökas med 930 000 kr. Härav avser 190 000 kr. löne- och prisomräkning, 525 000 kr. teknisk verksamhet, 90 000 kr. information och 125 000 kr. utredningsverksamhet m. m. SVCR:s bidrag till institutet anges till oförändrat 100 000 kr. Institutets inkomster av teknisk rådgivning, information m. m. beräknas utgöra 1 360 000 kr.

Brattgård hemställer om bidrag med 220 000 kr. till handikappforskningen i Göteborg.

Departementschefen

Jag beräknar handikappinstitutets statsbidragsbehov för nästa budgetår till 4 960 000 kr. Dessutom beräknar jag under anslaget 120 000 kr. för handikappforskningen i Göteborg. Anslaget bör sålunda tas upp med 5 080 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikappinstitutet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 5 080 000 kr.

K 3. Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

1971/72	Utgift	135 632 391
1972/73	Anslag	135 000 000
1973/74	Förslag	120 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till sjukvårdshuvudmännen och vissa enskilda institutioner för hjälpmedel som på ordination tillhandahålls handikappade. De statsbidragsberättigade hjälpmedlen är upptagna i den s. k. hjälpmedelsförteckningen som förs av socialstyrelsen. Bidraget utbetalas halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså kostnaderna under kalenderåret 1973. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 238) om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade (ändrad senast 1972: 774).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen framhåller att hjälpmedelsverksamheten alltjämt befinner sig i en snabb utveckling. Hjälpmedlen förbättras och nya hjälpmedel kommer fortlöpande fram. Sjukvårdshuvudmännen fortsätter att bygga ut sin hjälpmedelsorganisation och gör det därmed lättare för handikappade att få hjälpmedel. Antalet äldre personer ökar. Dessa förhållanden ökar medelsbehovet för statsbidragsberättigade hjälpmedel. Eftersom föreliggande behov av hjälpmedel i avsevärd omfattning är till-

godosedda, anser sig dock socialstyrelsen kunna räkna med en minskad ökningstakt i verksamheten. Styrelsen framhåller vidare att det är svårt att beräkna anslaget för nästa budgetår. Detta beror bl. a. på att fr. o. m. den 1 januari 1973 kostnaden för vissa enklare hjälpmedel som tillhandahålls handikappade stannar på sjukvårdshuvudmännen och att vissa förbrukningsartiklar utlämnas genom apotek och finansieras genom sjukförsäkringen. Styrelsen anger att försöksverksamheten med tolkar åt döva, vilken betalas från förevarande anslag, nu pågår i nästan hela landet. Tillräckliga erfarenheter har emellertid ännu inte vunnits i verksamheten och den bör därför även under nästa budgetår bedrivas i försöksformer.

Departementschefen

Den statliga organisationen av hjälpmedelsverksamheten och bidragsförfarandet har setts över av hjälpmedelsgruppen. Riksdagen har i enlighet med vad jag förordat i prop. 1972: 24 (SoU 1972: 14, rskr 1972: 167) godkänt ändrade riktlinjer i dessa avseenden. Nya regler som förenklar tillhandahållandet av vissa hjälpmedel både för samhället och för de handikappade tillämpas på grund härav fr. o. m. den 1 januari 1973. Sålunda lämnar sjukvårdshuvudmännen ut ett stort antal enklare hjälpmedel för den dagliga livsföringen utan statsbidrag. Härigenom behövs inte längre den tidigare detaljredovisningen av dessa hjälpmedel. För bortfallet av statsbidrag ersätts sjukvårdshuvudmännen på annat sätt. Vidare lämnas vissa förbrukningsartiklar ut genom apoteken och betalas från sjukförsäkringen. Den 1 juli 1972 har socialstyrelsen förstärkts med ett hjälpmedelsråd för bedömning av frågor på området och från samma tidpunkt äger upphandling av statsbidragsberättigade handikapphjälpmedel rum under medverkan av utrustningsnämnden för universitet och högskolor. För innevarande budgetår har vidare 1 milj. kr. ställts till förfogande för att ta fram sådana hjälpmedel som det utan finansiellt stöd kan vara svårt att få tillverkade för speciella behov.

Det centrala upphandlingssystemet och de ändrade finansieringsreglerna förenklar samhällets åtagande att tillhandahålla handikappade bra hjälpmedel och medför lägre kostnader för statens och huvudmännens verksamhet. I detta sammanhang vill jag även erinra om att Kungl. Maj:t har meddelat närmare bestämmelser angående statsbidrag till ortopediska skor och hålfotsinlägg. Bestämmelserna, som tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1973, innebär bl. a. att handikappade, som inte har fyllt 20 år, betalar 40 kr. per par i egenavgift för ortopediska skor och att de som är äldre än 20 år betalar 80 kr. per par. Om den handikappade av medicinska skäl måste ordineras mer än två par ortopediska skor under ett år behöver den handikappade inte betala egenavgift för mer än de två första paren under året. Hålfotsinlägg tillhandahålls utan kostnad i de fall då inlägget är nödvändigt för den handikappade på

grund av fotdeformitet, kärlsjukdom, diabetes eller annat därmed jämförbart förhållande.

Vidare vill jag i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t den 28 december 1972 har meddelat bestämmelser angående statsbidrag till starrglasögon. Bestämmelserna, som ansluter sig till hjälpmedelsgruppens förslag i betänkandet Statsbidrag till starrglasögon (Ds S 1972: 7), innebär i huvudsak följande. Den 1 juli 1973 utvidgas den nuvarande statsbidragsgivningen för synhjälpmedel, vilken omfattar bl. a. kikarglasögon, luppglasögon och vissa kontaktlinser, till att omfatta också sådana speciella glasögon eller linser som starropererade personer behöver. Starrglasögonen förs upp på förteckningen över hjälpmedel för handikappade och statsbidraget för glasögon betalas från förevarande anslag. Bidraget utgår med 50 % av kostnaden för ordinerade starrglasögon, dock med högst 200 kr. Genom det nya bidraget till starrglasögon bereds dessa patienter, varav de flesta är äldre personer som upphört att vara yrkesverksamma, en ekonomisk lättnad då det gäller att skaffa särskilda glasögon efter starroperation. Statens kostnader för bidrag till starrglasögon kan beräknas till drygt 1 milj. kr. per år.

Jag beräknar de kostnader för hjälpmedelsverksamheten som under nästa budgetår skall betalas från förevarande anslag till 120 milj. kr. Jag har därvid alltjämt beräknat medel för försöksverksamhet med tolkar åt döva samt 1 milj. kr. för viss tillverkning av hjälpmedel. Vidare har jag beräknat 215 000 kr. avseende kostnader för socialstyrelsens hjälpmedelsråd och 515 000 kr. för löncekostnader m. m. hos utrustningsnämnden för universitet och högskolor vilka hänför sig till verksamheten med upphandling av handikapphjälpmedel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.

K 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade

1971/72	Utgift	[1]6 163 846
1972/73	Anslag	8 395 000
1973/74	Förslag	8 300 000

[1] Anslagen Kostnader för viss utbildning av handikappade och Täckning av vissa kostnader för elevhemsverksamhet

Från anslaget betalas kostnaderna för dels försöksverksamhet med omvårdnad åt elever i gymnasieskolan för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade i Solna kommun (Ingemundskolan), dels vårdartjänst åt svårt handikappade som bedriver eftergymnasiala studier vid universitet och högskolor eller studier vid folkhögskolor. Vidare beta-

las från anslaget kostnaderna för den av staten övergångsvis bedrivna elevhemsverksamheten för handikappade barn i Solna kommuns till Lidingöhemmet förlagda grundskola för högstadiet m. m. Kostnaderna för verksamheten vid Lidingöhemmet debiteras elevernas hemlandsting och inkomsterna på grund härav redovisas på driftbudgetens inkomstsida under särskild inkomsttitel.

Ifrågavarande verksamhet leds av styrelsen för vårdartjänst. Den består av sju ledamöter som utses av Kungl. Maj:t.

Från anslaget betalas även vissa räntekostnader.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelsen för vårdartjänst	Departementschefen
1. Omvårdnad och därmed sammanhängande verksamhet för elever i Ingemundskolan	4 500 000	+ 750 000	+ 257 000
2. Vårdartjänst åt handikappade som bedriver eftergymnasiala studier och studier vid folkhögskolor	1 800 000	+ 200 000	+ 200 000
3. Elevhemsverksamhet för handikappade barn vid Lidingöhemmet	1 850 000	— 465 000	— 700 000
4. Styrelsen för vårdartjänst m. m.	205 000	+ 145 000	+ 83 000
	8 355 000	**+ 630 000**	**— 160 000**
5. Vissa räntekostnader	40 000	.	+ 65 000
	8 395 000	**+ 630 000**	**— 95 000**
Inkomster redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 850 000	— 465 000	— 610 000

Styrelsen för vårdartjänst

1. Ingemundskolan har ca 90 elever. Av dem bor 53 i internatet (f. d. Norrbackainstitutet) och 19 i elevhushåll utanför internatet. Övriga elever är externa och deltar i undervisningen men behöver inte bo i internatet eller i elevhushåll. Styrelsen räknar med att antalet elever som är beroende av dess omvårdnad kommer att vara drygt 70 även under nästa läsår. Styrelsen betonar att de elever som hittills har flyttat till elevhushåll har blivit aktivare och att detta boende har främjat deras sociala anpassning. Därför bör ytterligare ett 10-tal elever få möjlighet att bo i sådana hushåll. Kostnaden härför anges till 366 000 kr. Styrelsen begär dessutom drygt 100 000 kr. för att öka personalen i internatet samt 23 000 kr. för vidgad fritidsverksamhet för eleverna. Löne- och prisomräkningen beräknas till 257 000 kr.

2. Under läsåret 1971/72 erhöll 117 handikappade vårdartjänst genom styrelsens försorg. Av dem studerade 28 vid universitet och högskolor och 89 vid folkhögskolor. Styrelsen räknar med att 140 stude-

rande kommer att behöva vårdartjänst under nästa läsår, därav 40 vid universitet och högskolor och 100 vid folkhögskolor. Kostnaden för vårdartjänst beräknas till 12 000 kr. om året för elever vid folkhögskolor och till 20 000 kr. för övriga studerande.

3. Verksamheten vid Lidingöhemmet håller på att avvecklas. Den omfattar innevarande läsår sammanlagt 26 elever i klasserna åtta och nio i grundskolans högstadium samt i påbyggnadsundervisning. Inga elever har tagits in i klass sju. Under nästa läsår kommer verksamheten att avse endast elever i klass nio jämte påbyggnadsundervisning. Antalet elever nästa läsår anges till 15. Styrelsen beräknar minskningen i medelsbehovet till 465 000 kr.

4. Styrelsen, som för omvårdnadsverksamheten i Ingemundskolan och vid Lidingöhemmet erhåller administrativ service från karolinska sjukhuset, har ett kansli som består av tre tjänster varav en på halvtid. Bl. a. för fortsatt utredning av frågan om den framtida utformningen och förläggningen av den gymnasiala skolan för vissa rörelsehindrade behövs viss personalförstärkning. Styrelsen begär medel för en tjänst som förste byråsekreterare och för en halvtidstjänst som kansliskrivare (88 000 kr.). Vidare begärs sammanlagt 57 000 kr. för konsultarvoden, resor, information till personal om vårdartjänst samt löneomräkning.

Departementschefen

I likhet med styrelsen för vårdartjänst anser jag det angeläget att i försöksverksamheten med omvårdnad åt eleverna i Ingemundskolan prövas olika former av boende. Jag finner det tillfredsställande att styrelsen, som började denna verksamhet höstterminen 1971, har kunnat bereda en fjärdedel av de interna eleverna bostad och omvårdnad i elevhushåll utanför internatet. Jag anser det värdefullt att styrelsen inom ramen för tillgängliga medel fortsätter att pröva andra former för boende än det gängse skolinternatet. Enligt min mening bör styrelsen härigenom kunna skaffa sig behövlig erfarenhet för sin prövning av frågan hur boende och omvårdnad framdeles bör ordnas för svårt handikappade elever i gymnasieskolan. Eftersom anslaget till försöksverksamheten vid Ingemundskolan innevarande budgetår har höjts med 750 000 kr., kan jag inte förorda någon medelsanvisning för personalförstärkning eller ytterligare medel för fritidsverksamheten. Jag godtar styrelsens beräkning av löne- och prisomräkningen.

Verksamheten med vårdartjänst åt svårt handikappade i eftergymnasial studiesituation och vid folkhögskolor har ökat snabbt. Budgetåret 1970/71, då vårdartjänsten efter några års försöksverksamhet organiserades i fasta former, utgjorde kostnaden 1,1 milj. kr. Jag anser mig i stort sett kunna biträda styrelsens uppfattning om behovet av vårdartjänst under nästa budgetår och godtar dess beräkning av medelsbehovet.

För den av staten åt vissa landsting övergångsvis bedrivna elevhemsverksamheten vid Lidingöhemmet, vilken bör vara avvecklad vid utgången av budgetåret 1973/74, beräknar jag medelsbehovet till 1 150 000 kr., vilket innebär en minskning med 700 000 kr. jämfört med innevarande budgetår. Kostnaden för verksamheten kommer även under nästa budgetår att debiteras landstingen.

Anslagsposten till styrelsen för vårdartjänst bör tas upp med 288 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. viss personalförstärkning.

Under förevarande anslag har jag även beräknat medel med 105 000 kr. för räntekostnader som staten har att erlägga enligt avtal med vissa vanföreföreningar.

I enlighet med vad jag sålunda förordat bör anslaget tas upp med 8 300 000 kr. Det innebär för den verksamhet som styrelsen för vårdartjänst bedriver — bortsett från den av landstingen betalda elevhemsverksamheten vid Lidingöhemmet — en ökning med 540 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss utbildning av handikappade* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kr.

K 5. Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda

1971/72	Utgift	9 861 556	Reservation	634 979
1972/73	Anslag	[1]13 000 000		
1973/74	Förslag	13 000 000		

[1] Därav på tilläggsstat 3 milj. kr.

Statsbidrag utgår i form av byggnadsbidrag till landsting och kommun som inte tillhör landsting för att anordna särskola och vårdinrättning som avses i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad 1971: 639) och stadgan (1968: 146) i samma ämne (ändrad senast 1972: 456). Om särskilda skäl föreligger utgår statsbidrag även till enskild, förening eller stiftelse. Statsbidrag utgår med 12 000 kr. per plats i särskola med elevhem, med högst 9 000 kr. per plats i annan särskola, daghem för barn eller sysselsättningshem samt med 9 000 kr. per plats i vårdhem eller i specialsjukhus. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 350) angående statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad senast 1972: 789).

Skolöverstyrelsen och *socialstyrelsen* anger anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till sammanlagt 18 milj. kr.

Departementschefen

Klasser inom särskolan förläggs numera i allmänhet till grundskolans skolanläggningar. De särskolor som i fortsättningen byggs torde som regel komma att ingå i sådana gemensamma skolanläggningar, som även kan avse frivilliga skolformer. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 utgår statsbidrag till byggnadsarbeten för sådana skolanläggningar från det under utbildningsdepartementet uppförda anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. Bidrag utgår till primärkommun i fråga om lokaler som ingår i skolanläggning för grundskola eller kommunens gymnasieskola och till landsting i fråga om lokaler som ingår i skolanläggning för landstingets gymnasieskola. Från förevarande anslag kommer i huvudsak att utgå byggnadsbidrag — förutom till redan uppförda särskolor — till anordnande av vårdhem och specialsjukhus samt av särskolor vid vårdhem.

Ansökningar om bidrag föreligger för belopp som överstiger det anslag som är disponibelt för ändamålet. För att anpassa anslaget till färdigställandet av nya projekt och gradvis avveckla föreliggande bidragskö har riksdagen på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisat 3 milj. kr. under förevarande anslag (prop. 1972: 104, SoU 1972: 37, rskr 1972: 286). Det innebär att sammanlagt under innevarande budgetår 13 milj. kr. har anvisats för ifrågavarande ändamål. Även för nästa budgetår bör medelsanvisningen utgöra 13 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.

K 6. Bidrag till driften av särskolor m. m.

1971/72	Utgift	58 079 282
1972/73	Anslag	89 000 000
1973/74	Förslag	111 000 000

Statsbidrag utgår till landsting och kommuner som inte hör till landsting samt, om det föreligger särskilda skäl, till enskilda, föreningar och stiftelser med 95 % av lönekostnaderna för särskolechefer, rektorer, studierektorer och lärare vid särskolan. Bidraget utbetalas i princip efterskottsvis för varje läsår men huvudmännen erhåller under läsåret ett förskott som utgör hälften av bidraget för det föregående läsåret.

Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 350) angående statsbidrag till omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (ändrad senast 1972: 789).

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen räknar med att 136 nya tjänster har inrättats inom särskolan under läsåret 1972/73. Styrelsen föreslår att försöksverksamheten med undervisning av gravt psykiskt utvecklingsstörda vuxna, vilken inleddes läsåret 1970/71, skall utvidgas och begär att statsbidraget för detta ändamål skall ökas från 1 till 2 milj. kr. För vissa konferenser begärs 15 000 kr. Styrelsen beräknar det totala medelsbehovet under anslaget till 122 milj. kr.

Socialstyrelsen

Till kostnaderna för kurs- och konferensverksamhet begärs 103 000 kr. (innevarande budgetår 97 000 kr.).

Departementschefen

Omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda har byggts ut kraftigt sedan de nuvarande bestämmelserna på området började tillämpas år 1968. Undervisning i särskola meddelas nu för ca 13 000 elever eller mer än dubbelt så många som år 1967. Utbyggnaden av träningsskolan har särskilt stor betydelse genom att denna skolform ger undervisning och social träning åt barn och ungdomar som inte kan följa undervisningen i grundsärskolan. Särskolans yrkesskola har också byggts ut kraftigt.

Statsbidragen till särskolverksamheten har i motsvarande mån ökat. Riksdagen har nyligen beslutat om ändrade regler för statsbidrag till driften av särskolor (prop. 1972: 104, SoU 1972: 37, rskr 1972: 286). De nya bestämmelserna, som gäller fr. o. m. läsåret 1971/72, innebär bl. a. att statsbidrag utgår för alla skolledar- och lärartjänster inom särskolan och att de totala löncekostnaderna är bidragsgrundande. Den vuxenundervisning för gravt psykiskt utvecklingsstörda som i försöksformer påbörjades läsåret 1970/71 är enligt min mening av betydelse. Jag förordar att försöksverksamheten byggs ut ytterligare och beräknar för nästa budgetår 1,3 milj. kr. för detta ändamål. För socialstyrelsens och skolöverstyrelsens kurs- och konferensverksamhet beräknar jag 118 000 kr. Anslaget bör tas upp med sammanlagt 111 milj. kr. Det innebär en ökning med 22 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av särskolor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 111 000 000 kr.

K 7. Bidrag till handikapporganisationer

1971/72	Utgift	[1] 1 467 000
1972/73	Anslag	2 000 000
1973/74	Förslag	2 500 000

[1] Anslagen Bidrag till De handikappades riksförbund och Bidrag till Sveriges dövas riksförbund samt delar av anslagen Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund och Bidrag till De blindas förening.

Från anslaget utgår bidrag till handikapporganisationernas allmänna verksamhet. Kungl. Maj:t beslutar om fördelningen mellan organisationerna av anslagsbeloppet efter förslag från statens handikappråd.

Innevarande budgetår har bidrag tillerkänts följande 23 organisationer, nämligen De blindas förening, De handikappades riksförbund, Föreningen för de neurosedynskadade, Föreningen för njursjuka i Sverige, Föreningen Sveriges dövblinda, Hörselfrämjandets riksförbund, ILCO, riksförening för ileo- och colostomiopererade, P-club förening för stammare, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, Riksförbundet för social och mental hälsa, Riksförbundet för svensk epileptikervård, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, Riksförbundet mot allergi, Riksföreningen för cystisk fibros, Riksföreningen för laryngektomerade, Riksföreningen för trafik- och polioskadade, Riksföreningen mot reumatism, Svenska diabetesförbundet, Svenska multipel sklerosföreningarnas riksförbund, Svenska psoriasisförbundet, Sveriges dövas riksförbund och Handikappförbundens centralkommitté.

Departementschefen

Handikapporganisationerna är en viktig folkrörelse. De har stor betydelse både som stöd åt enskilda handikappade och för utformningen av samhällets insatser på handikappområdet. Enligt min mening kommer samhällets samarbete med handikapprörelsen, bl. a. i statens handikappråd, de kommunala handikappråden och handikappråden på länsplanet, att spela en viktig roll för den fortsatta utvecklingen på detta område.

Jag finner det angeläget att samhället på olika sätt stöder handikapporganisationerna i deras arbete och förordar att statens bidrag till deras allmänna verksamhet under nästa budgetår räknas upp med 500 000 kr. Anslaget bör således föras upp med 2,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikapporganisationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

K 8. Kostnader för viss verksamhet för blinda

1971/72 Utgift	[1]2 058 000
1972/73 Anslag	2 210 000
1973/74 Förslag	2 510 000

[1] Del av anslaget Bidrag till De blindas förening.

Från anslaget utgår bidrag till De blindas förening (DBF) till kostnaderna för dels den genom De blindas förenings försäljningsaktiebolag bedrivna depåverksamheten för försäljning av arbetsmaterial till blinda hantverkare samt försäljning av deras hantverksprodukter, dels utbildning vid försvarets hundskola i Sollefteå av ledarhundar för blinda och därmed sammanhängande åtgärder.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		DBF	Departementschefen
1. Depåverksamheten	1 490 000	+ 300 000	+ 300 000
2. Utbildning av ledarhundar	720 000	--	--
	2 210 000	**+ 300 000**	**+ 300 000**

De blindas förening

1. Av de beräknade ökade kostnaderna för depåverksamheten avser 144 000 kr. löne- och prisomräkning. Härutöver begärs 156 000 kr. såsom engångsbidrag för pensionskostnader som hänför sig till tiden före år 1961.

2. DBF räknar med att även under nästa budgetår behöva anskaffa 25 ledarhundar. Medelsbehovet härför samt för rådgivning åt ledarhundägare anges till oförändrat 720 000 kr.

Departementschefen

DBF:s beräkning av det ökade medelsbehovet för avlöningar och omkostnader i depåverksamheten bör godtas. Dessutom bör ett engångsbelopp beräknas för retroaktivt pensionsskydd i enlighet med DBF:s framställning. Bidraget till utbildning av ledarhundar m. m. bör tas upp med oförändrat belopp. Jag beräknar sålunda det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till 2 510 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss verksamhet för blinda* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 510 000 kr.

K 9. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser

1971/72	Utgift	1 917 000
1972/73	Anslag	2 265 000
1973/74	Förslag	2 515 000

Från anslaget utgår ersättning till postverket för befordran av portofria blindskriftsförsändelser. Ersättningen betalas halvårsvis i efterskott. Anslaget för budgetåret 1973/74 avser alltså kostnaderna under kalenderåret 1973.

Postverket

Enligt postverkets beräkning bör anslaget för budgetåret 1973/74 tas upp med 2 515 000 kr.

Departementschefen

Postverkets medelsberäkning bör godtas. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 515 000 kr.

L. ARBETARSKYDD M. M.

Arbetsmiljöfrågorna har ett starkt samband med de djupgående strukturförändringarna i samhälle och näringsliv. Ny teknik, nya produktionsformer och radikalt förändrade arbetsförhållanden präglar i dag arbetslivet. De tekniska förändringarna har också medfört nya risker för skador på grund av buller, damm, gaser osv. Nya kemiska produkter har tillkommit, vars verkningar i många fall är okända. De nya utvecklingstendenserna inom arbetslivet har lett till att arbetarskyddets ansvarsområde har vidgats. Ett modernt arbetarskydd måste ta ansvar för de anställdas hälsa i vid bemärkelse. Arbetsplatserna måste så långt som möjligt göras säkra och riskfria utifrån en mera total hälsosynpunkt. I produktionsförloppet måste skyddsfrågorna ständigt hållas aktuella med rätt för de anställda att medverka och utöva ett direkt inflytande. Även i den rapport som lagts fram av arbetsgruppen för låginkomstfrågor har pekats på de stora välfärdsproblem som arbetsmiljön inrymmer och behovet av kraftfulla insatser för att på ett avgörande sätt förbättra arbetsmiljön.

Arbetsmiljön skapas genom beslut som fattas i företagen. Dessa beslut har hittills i hög grad fattats av arbetsgivarna och deras företrädare. En social förnyelse av villkoren i arbetslivet förutsätter att de anställda själva får större möjligheter att påverka förhållandena på de arbetsplatser där de gör sin insats. Arbetsmiljön blir därmed både en social trygghetsfråga och en fråga om de anställdas inflytande på den egna arbetsplatsen och över den egna arbetsmiljön. Arbetsmiljön blir också en fråga om industrilivets villkor och arbetslivets förnyelse med syfte att vidga välfärdsbegreppet och ge det ett djupare innehåll.

Mot denna bakgrund pågår ett omfattande reformarbete för att skapa en bättre arbetsmiljö och för att ge de anställda ökad trygghet och ett ökat inflytande på den egna arbetsplatsen. Kraftiga satsningar har under de senaste budgetåren gjorts för att öka arbetarskyddsstyrelsens resurser för att utarbeta anvisningar om de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet och för att intensifiera yrkesinspektionens insatser ute på arbetsplatserna. Betydelsefulla förändringar har också skett i fråga om arbetarskyddsstyrelsens organisation. Verksstyrelsen har ombildats och innefattar sedan den 1 juli 1972 bl. a. representanter för arbetsmarknadens huvudorganisationer. Mot bakgrund av att den kraftiga utvecklingen på arbetsmiljöområdet ställer stora krav på de statliga arbetarskyddsorganens ledning för att verksamheten skall få en samordnad inriktning har vidare det tidigare fristående

arbetsmedicinska institutet integrerats i arbetarskyddsstyrelsen. En översyn av yrkesskadestatistiken har också satts i gång för att få en bättre och snabbare redovisning av yrkesskadefrågorna.

Ett utbyggnadsprogram för företagshälsovårdens läkarresurser och ett program för utbildning av personal för företagshälsovård håller samtidigt på att genomföras. Till arbetarskyddsstyrelsen har knutits en företagshälsovårdsdelegation med företrädare för arbetsmarknadsparterna, sjukvården, arbetarskyddet m. fl. Delegationen skall svara för bl. a. viktiga samordningsfrågor.

Genom den vid 1971 års riksdag beslutade arbetarskyddsavgiften tillförs den nyinrättade arbetarskyddsfonden årligen ca 24 milj. kr. för ökade insatser i fråga om forskning, utbildning och information inom arbetsmiljöområdet. Fonden, i vars styrelse bl. a. arbetsmarknadens parter är representerade, startade sin verksamhet den 1 januari 1972. Till grund för fondens verksamhet ligger bl. a. en utredning om forskningsverksamheten inom arbetsmiljöområdet. Fonden förbereder också ökade insatser när det gäller utbildning av skyddsombud och för information kring arbetsmiljöfrågorna.

Arbetstiden är en viktig arbetsmiljöfråga. Den nya arbetstidslagens bestämmelser om en successiv förkortning av veckoarbetstiden till 40 timmar har trätt i kraft fullt ut den 1 januari i år. I detta sammanhang vill jag också erinra om att en utredning nyligen har tillsatts med uppgift att göra en översyn av vissa regler i lagstiftningen om semester.

Arbetsmiljöutredningen har i uppdrag att göra en genomgripande översyn av arbetarskyddslagstiftningen och att pröva den offentliga tillsynsorganisationen inom arbetarskyddet. Utredningen har nyligen avlämnat ett delbetänkande (SOU 1972: 86) med förslag till ändrad lagstiftning på vissa viktiga områden och till en kraftigt förstärkt organisation för arbetarskyddet.

När det gäller lagstiftningen om arbetarskyddet, som senare kommer att behandlas i en särskild proposition, föreslår utredningen skärpta bestämmelser i flera avseenden. Skyddsorganisationen på arbetsplatserna föreslås få betydligt ökad tyngd när det gäller arbetsmiljöfrågorna. Nya regler föreslås för att bredda skyddsombudens uppgifter och stärka deras ställning och handlingsmöjligheter på arbetsplatsen. Förslagen syftar även till att skyddsombud skall utses i större omfattning också vid mindre arbetsställen. Vidare föreslås en utbyggnad av nuvarande system med regionala skyddsombud. Utredningen föreslår också bestämmelser som syftar till att vidga skyddskommittéernas uppgifter och att ge dem en central ställning inom det lokala arbetarskyddet i företagen. I skyddskommittéerna skall arbetsgivarens och arbetstagarens representanter överlägga i de frågor som faller inom kommitténs område. Skyddskommittéerna skall planera och övervaka hela skyddsarbetet på arbetsplatserna, inbegripet företagshälsovården, och vidare med-

verka i frågor om planeringen av nya eller ändrade arbetslokaler, anordningar och arbetsmetoder.

Särskilda åtgärder föreslås av utredningen för att tillförsäkra skyddsombuden och annan personal inom det lokala arbetarskyddet erforderlig utbildning. För bidrag till finansieringen härav föreslår utredningen att arbetarskyddsfonden tillförs ytterligare ca 16 milj. kr. om året genom en höjning av arbetarskyddsavgiften. En utbildningsdelegation med bl. a. representanter för arbetsmarknadens parter föreslås knuten till arbetarskyddsstyrelsen med uppgift att ange riktlinjer för utbildningsverksamheten m. m.

Utredningen lägger också fram förslag angående prövning från arbetsmiljösynpunkt redan på planeringsstadiet när det gäller arbetslokaler m. m. Vidare behandlas frågan om ansvaret för arbetarskyddsverksamheten på arbetsställen som är gemensamma för flera arbetsgivares anställda, exempelvis byggnadsarbetsplatser. Utredningen föreslår också skärpta påföljdsbestämmelser i de fall förelagda skyddsåtgärder inte verkställs.

De föreslagna lagändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1974.

Utredningen har i sitt betänkande också behandlat den offentliga tillsynsorganisationen. Inom ramen för den organisation av arbetarskyddsstyrelsen som genomfördes förra året har utredningen lagt fram förslag till betydande förstärkningar. Dessa tar bl. a. sikte på att öka kapaciteten när det gäller att utarbeta arbetarskyddsanvisningar. Vidare läggs fram förslag om uppbyggnaden av en arbetsmedicinsk filial i Umeå i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 1971: 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet (InU 1971: 15, rskr 1971: 196). När det gäller den regionala organisationen föreslås att all tillsynsverksamhet i princip samlas under den allmänna yrkesinspektionen och att nuvarande specialinspektioner så långt möjligt integreras i denna. En omfattande förstärkning av den allmänna yrkesinspektionen föreslås. Antalet distrikt föreslås utökat från 11 till 18. Den kommunala tillsynen över arbetarskyddet vid mindre arbetsplatser föreslås bibehållas. Åtgärder föreslås för en effektivisering av denna tillsynsverksamhet.

Arbetsmiljöutredningens betänkande remissbehandlas f. n. Sedan remissbehandlingen avslutats avser jag att i en särskild proposition till årets riksdag återkomma till den centrala frågan om genomförandet av en på väsentliga punkter reformerad arbetarskyddslagstiftning. Därvid kommer jag också att närmare behandla vissa frågor om yrkesinspektionens organisation liksom frågan om en höjning av arbetarskyddsavgiften för att tillföra arbetarskyddsfonden ytterligare ca 16 milj. kr. om året för utbildning av skyddsombud, m. m.

För att utan dröjsmål kunna genomföra en första etapp av personalförstärkningarna för arbetarskyddsorganisationen kommer jag i det föl-

jande att ta ställning till de frågor som har betydelse för medelsanvisningen till arbetarskyddet för nästa budgetår. Därvid kommer jag att förorda att arbetarskyddsstyrelsens resurser byggs ut kraftigt fr. o. m. den 1 juli 1973, bl. a. för att snarast möjligt ytterligare öka kapaciteten för utarbetande av arbetarskyddsanvisningar och för att leda och samordna yrkesinspektionens verksamhet. Förslag läggs också fram om inrättande av en arbetsmedicinsk filial i Umeå i enlighet med tidigare principbeslut. Jag kommer vidare att förorda att en ytterligare kraftig utbyggnad och förstärkning av yrkesinspektionens resurser genomförs den 1 januari 1974. Anslagsberäkningen bör göras så att det finns möjlighet att inom ramen för anslaget genomföra en ny distriktsorganisation i huvudsak enligt utredningens förslag. Jag avser att återkomma till dessa organisatoriska frågor när remissbehandlingen avslutats.

Sammanlagt kommer jag att förorda personalförstärkningar med 84 tjänster inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen för nästa budgetår. Härtill kommer överföring av tjänster från bergsstaten. Anslagsökningen utgör sammanlagt 9,1 milj. kr. och anslagen till den statliga arbetarskyddsorganisationen för nästa budgetåret kommer därmed att uppgå till 57,8 milj. kr.

I. 1. Arbetarskyddsstyrelsen

1971/72	Utgift	20 251 641
1972/73	Anslag	[1]23 965 000
1973/74	Förslag	28 095 000

[1] Exkl. 2 milj. kr. för särskilda arbetarskyddsprojekt

Arbetarskyddsstyrelsen är central myndighet för arbetarskydds- och arbetstidsfrågor, däri inbegripet arbetsmedicinska frågor, och är chefsmyndighet för yrkesinspektionen. Styrelsen är organiserad på tre avdelningar, nämligen en tillsynsavdelning, en arbetsmedicinsk avdelning och en administrativ avdelning. Verksstyrelsen utgörs av en generaldirektör och en överdirektör samt nio ledamöter som representanter för bl. a. parterna på arbetsmarknaden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Arbetar-skyddsstyrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	138	+ 21	+ 24
Övrig personal	140	+ 8	+ 16
	278	**+ 29**	**+ 40**
Anslag			
Lönekostnader	17 831 000	+ 2 814 000	+ 3 072 000
Sjukvård m. m.	30 000	+ 3 000	+ 4 000
Reseersättningar	552 000	+ 185 000	+ 117 000
Därav utrikes resor	(94 000)	(+ 56 000)	(+ 16 000)

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Arbetar-skyddsstyrelsen	Departements-chefen
Lokalkostnader	1 232 000	+ 174 000	+ 237 000
Expenser	2 100 000	+ 747 000	+ 500 000
Därav engångsutgifter	(73 000)	(+ 335 000)	(+ 280 000)
Vissa kostnader för utbildning av företagshälsovårdspersonal m. m.	500 000	—	—
Upplysning m. m. på arbetarskyddets område	420 000	+ 30 000	+ 100 000
Uppdragsverksamhet	1 300 000	+ 100 000	+ 100 000
Summa	**23 965 000**	**+ 4 053 000**	**+ 4 130 000**
Inkomster redovisade på driftbudgetens inkomstsida	1 410 000	+ 165 000	+ 165 000

Arbetarskyddsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning + 1 146 099 kr.

2. 0-alternativet kan uppnås antingen genom att minska möjligheterna att utföra tekniska undersökningar m. m. eller genom en generellt minskad insats för anvisnings- och forskningsarbete.

3. Tillsynsavdelningen behöver förstärkas främst för att få möjlighet att utarbeta flera generella råd och anvisningar. Behovet beräknas till en avdelningsdirektör, nio byrådirektörer och en byråingenjör. Vidare erfordras ytterligare en läkartjänst. Slutligen föreligger behov av tre biträden för allmänna sekreteraruppgifter. (+ 1 337 685 kr.)

4. För arbetsmedicinska avdelningens del erfordras inom arbetsfysiologiska enheten en tjänst som förste laboratorieassistent för förstärkning av laboratorieverksamheten. Den arbetspsykologiska enheten behöver en kvalificerad psykolog. För metodforskningsarbetet inom den kemiska enheten behövs en assistent i stället för ett institutionsbiträde. Den centrala ställning som kemin intar i avdelningens tvärvetenskapliga forskningsarbete motiverar att chefen för enheten får professors i stället för laborators ställning. Den medicinska enheten har behov av en laboratorieläkare för dokumentations- och informationsverksamheten. För att kunna rekrytera kvalificerad forskningspersonal erfordras inom enheten tillgång till en forskarassistenttjänst. Vidare erfordras en tjänst som assistent. Den tekniska enheten behöver en tjänst som förste forskningsingenjör för olyckfallsforskning. För buller- och vibrationsforskning erfordras en kvalificerad ingenjör samt en laboratorieassistent. (+ 673 370 kr.)

5. Antalet ärenden på arbetstidsbyrån har ökat, varför ytterligare en byrådirektör erfordras för föredragning i arbetstidsnämnden. (+ 99 883 kr.)

6. Kanslibyrån har efter sammanläggning med arbetsmedicinska institutet delats upp på sektioner. En byråsekreterartjänst behövs på var-

dera personal- och ekonomisektionen. Vaktmästarpersonalen behöver utökas med två tjänster. (+ 247 618 kr.)

7. Den utökade externa utbildningsverksamheten kräver tillgång till ett biträde. (+ 49 919 kr.)

8. Till ökade omkostnader för resor, vetenskaplig utrustning, förnyelse av kontorsutrustning m. m. beräknas ytterligare medel. Vidare beräknas 100 000 kr. för ökad uppdragsverksamhet. (+ 638 000 kr.)

Arbetsmiljöutredningen

Utredningen föreslår vissa ändringar av den organisatoriska indelningen av arbetarskyddsstyrelsens verksamhet inom ramen för den avdelningsorganisation som infördes vid omorganisationen den 1 juli 1972. Ny byråindelning föreslås för tillsynsavdelningen och administrativa avdelningen och samtidigt föreslås betydande personalförstärkningar. En filial till arbetsmedicinska avdelningen föreslås inrättad i Umeå i enlighet med tidigare principbeslut. I fråga om styrelsens ledningsorganisation föreslår utredningen att nuvarande göromålsförordnande för en chef för vardera av de tre avdelningarna ersätts med tre tjänster för avdelningschefer.

Tillsynsavdelningen

Arbetarskyddsstyrelsens tillsynsavdelning är f. n. indelad i två byråer och fyra fristående sektioner. Utredningens överväganden beträffande byråindelningen utgår från att denna bör ge en fast grund för ansvarsfördelningen inom avdelningen och vara ändamålsenlig med hänsyn till de funktioner och huvuduppgifter som avdelningen har att fullgöra. Utredningen föreslår att tillsynsavdelningen indelas i fem byråer, nämligen en allmän byrå, en maskinbyrå, en byggnadsbyrå, en kemisk byrå och en hälsovårdsbyrå. Utredningen föreslår också personalförstärkningar främst för ytterligare insatser när det gäller att utarbeta arbetarskyddsanvisningar och att leda och samordna yrkesinspektionens verksamhet.

Allmänna byrån föreslås bl. a. handlägga frågor om förebyggande av fysisk ohälsa till följd av olika fysikaliska miljöfaktorer och vissa andra frågor. På byrån bör också ankomma att handlägga ärenden om stuveriarbete och ärenden inom trafikväsendet. I byrån föreslås ingå nuvarande allmänna sektionen, stuverisektionen och trafiksektionen. Inom byrån kommer med nuvarande personalorganisation att finnas förutom byråchefen 11 tjänster för teknisk personal. En av dessa tjänster bör föras över till yrkesinspektionens stockholmsdistrikt för tillsyn av arbetarskyddet inom trafikväsendet.

För ökade insatser på vissa områden föreslår utredningen att byrån tillförs följande personalförstärkningar. För arbetarskyddsfrågor om

belysning på arbetsplatserna bör byrån tillföras en tjänst för en kvalificerad tekniker. Vidare behövs en sådan tjänst för frågor som sammanhänger med icke-joniserande strålning, två tjänster för förebyggande av yrkesskador till följd av buller och vibrationer, två tjänster för frågor rörande klimatproblemen på arbetsplatserna och en tjänst för frågor inom eltekniska området.

Maskinbyrån avses handlägga frågor om förebyggande av olycksfall och ohälsa vad gäller maskiner, redskap och andra tekniska anordningar. I byrån föreslås ingå de nuvarande två maskinsektionerna, lyftanordningssektionen och skogssektionen. Med nuvarande personalorganisation kommer vid byrån att finnas förutom byråchefen 20 tjänster för teknisk personal. Byrån föreslås förstärkt med en teknikertjänst.

Den föreslagna *byggnadsbyrån* är en ny byrå som skall handlägga frågor om förebyggande av olycksfall och ohälsa i samband med byggnads- och anläggningsarbete, arbete i gruvor, stenbrott m. m. Till byrån sammanförs den personal, som nu arbetar med frågor om arbetarskydd inom byggnads- och anläggningsindustrin samt inom gruvnäringen och vissa andra frågor. Med nuvarande personalorganisation kommer vid byrån att finnas sex tjänster för tekniker. Utredningen föreslår att en tjänst som chef för den nya byrån inrättas.

Även den föreslagna *kemiska byrån* är ny. Byrån skall handlägga frågor om förebyggande av olycksfall och ohälsa till följd av risker vid tillverkning och annan hantering av kemiska ämnen och produkter samt frågor om processteknik m. m. I byrån föreslås ingå de två nuvarande kemisektionerna och tryckkärlssektionen. Med nuvarande personalorganisation kommer byrån att förfoga över 12 tjänster för teknisk personal. Kraven på det kemiska området kommer att öka och det är därför enligt utredningens mening angeläget att tillsynsavdelningens resurser på detta område byggs ut betydligt. Utredningen föreslår att vid kemiska byrån inrättas dels en tjänst som chef för byrån, dels ytterligare fyra tjänster för tekniker.

Hälsovårdsbyrån föreslås handlägga frågor om förebyggande av fysisk och psykisk ohälsa som kräver medicinsk och socialmedicinsk bedömning samt frågor av social och socialpsykologisk karaktär. I byrån skall ingå de nuvarande medicinska och sociala sektionerna. Med nuvarande personalorganisation kommer byrån att bestå av sex tjänster för handläggande personal, varav två läkare. Utredningen föreslår att en tjänst som chef för byrån inrättas.

Som *gemensam personal* vid tillsynsavdelningen finns f. n. 19 tjänster för skriv- och kontorsgöromål. Utredningen föreslår att ytterligare sex sådana tjänster inrättas. Vidare föreslås en ny teknikertjänst för beredande och assisterande uppgifter åt avdelningschefen.

Arbetsmedicinska avdelningen

Utredningen framhåller den stora betydelse den arbetsmedicinska avdelningen har som basorganisation för forsknings- och utredningsverksamheten på arbetarskyddsområdet och erinrar om den utbyggnad av den arbetsmedicinska verksamheten som skett främst via statsbudgeten men också med stöd av forskningsfonder och numera också genom arbetarskyddsfonden. Den arbetsmedicinska avdelningen är organiserad på fem fackenheter med tillsammans 125 tjänster. Härtill kommer personal som avlönas från forskningsanslag m. m. Utredningen föreslår att avdelningen förstärks på vissa områden och att en filial till avdelningen inrättas i Umeå.

Vid den *arbetsfysiologiska enheten* föreslås att en tjänst som laborator inrättas för ledningen av forskningsarbetet avseende klimatfrågor och därmed sammanhängande biologiska problem inom arbetslivet. Vidare behövs en kvalificerad tjänst för frågor rörande funktionell anatomi, som är en viktig komponent inom ergonomiforskningen.

Den *arbetspsykologiska enheten,* som är under uppbyggnad, leds av en laborator. Utredningen framhåller att den arbetspsykologiska forskningen är av sådan betydelse för arbetsmiljöfrågorna att det bör inrättas en tjänst som professor som chef för enheten. Vidare föreslås att enheten tillförs en ny tjänst för att verksamheten skall kunna vidgas till att omfatta även sociologiska och socialpsykologiska undersökningar.

Den *kemiska enheten* har från att tidigare väsentligen ha lämnat analytisk-kemisk service fått alltmer kvalificerade forskningsuppgifter. De kemiska ämnenas stora betydelse på arbetsmedicinens område gör det enligt utredningens mening angeläget att den kemiska enheten i likhet med övriga enheter leds av en professor. Utredningen föreslår därför att en professorstjänst inrättas vid enheten i utbyte mot en tjänst som laborator. Vidare bör en tjänst inrättas för kvalificerad forskning även inom den fysikaliska kemin.

Den *tekniska enheten* saknar expertis för att undersöka utformningen av maskiner m. m. i syfte att söka reducera riskerna för olycksfall. Utredningen föreslår att en laboratortjänst inrättas för kvalificerad olycksfallsforskning. Vidare föreslås att en tjänst som förste forskningsingenjör inrättas för eliminationsarbete rörande buller och vibrationer.

Utredningen anser det nödvändigt att den *medicinska enheten* tillförs minst en ny tjänst för läkare med yrkesmedicinsk utbildning och erfarenhet. De toxikologiska frågornas alltmer ökande betydelse inom arbetslivet motiverar att ytterligare en tjänst inrättas för kvalificerade utredningar om giftiga ämnen på arbetsplatserna.

Utredningens förslag i fråga om en *arbetsmedicinsk filial i Umeå* grundar sig på ett särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t. Huvuduppgifterna för den arbetsmedicinska filialen skall enligt utredningen vara att ge-

nomföra olika forskningsprojekt, att genomföra viss utbildning av främst företagshälsovårdspersonal och att utföra utredningar och service på uppdrag av myndigheter, organisationer, företag m. fl. Filialen föreslås uppbyggd efter liknande mönster som den arbetsmedicinska avdelningen i Stockholm och således bestå av en arbetsfysiologisk, en arbetspsykologisk, en kemisk, en medicinsk och en teknisk enhet. Filialen förutsätts vara en del av arbetarskyddsstyrelsens arbetsmedicinska avdelning.

Vid de kontakter som utredningen haft med Västerbottens läns landsting har representanter för landstinget förklarat sig beredda att medverka till en sjukvårdsanknytning av verksamheten genom att anordna en yrkesmedicinsk avdelning vid regionsjukhuset i Umeå.

Verksamheten vid den arbetsfysiologiska enheten bör främst omfatta kartläggande studier av fysiska belastningsfaktorer i arbetslivet (teknisk arbetsfysiologi). Verksamheten bör ledas av en laborator inom detta ämnesområde. Därutöver föreslås en förste forskningsingenjör, en laboratorieläkare, en sjuksköterska, tre laboratorieassistenter och en sekreterare. Behovet av sakkunskap i klinisk arbetsfysiologi beräknas kunna tillgodoses genom regionsjukhusets kliniskt-fysiologiska centrallaboratorium.

Verksamheten vid den kemiska enheten bör främst omfatta utveckling av analysmetoder samt kemisk-analytisk serviceverksamhet innefattande service åt den yrkesmedicinska avdelningen vid regionsjukhuset. Verksamheten bör ledas av en laborator i analytisk kemi. Vidare föreslås två förste kemister, en avdelningsingenjör, fyra laboratorieassistenter samt en sekreterare.

Verksamheten vid den medicinska enheten bör ledas av en professor i yrkesmedicin vilken också bör vara överläkare vid regionsjukhuset för att där leda det yrkesmedicinska sjukvårdsarbetet. Kravet på läkares medverkan vid undersökningar ute på arbetsplatserna medför att en kvalificerad yrkesmedicinare periodvis måste lämna sjukhuset. För att tillgodose behovet av kontinuerlig tillgång till specialistkonsultation, diagnostik och behandling krävs ytterligare en permanent läkartjänst. Landstinget förutsätts därför inrätta även en tjänst som biträdande överläkare. Innehavaren bör även tjänstgöra vid den arbetsmedicinska filialens medicinska enhet. Vid den medicinska enheten föreslås vidare tjänster för en laboratorieläkare, en sjuksköterska, en laboratorieassistent och en sekreterare. Den medicinska enhetens behov av kliniskt-kemiska analyser förutsätts kunna tillgodoses genom regionsjukhusets kliniska centrallaboratorium. Filialen förutsätts betala sjukhuset för denna service.

Verksamheten vid filialens tekniska enhet föreslås omfatta praktiska teknisk-yrkeshygieniska kartläggningar av arbetsplatser. Häri inbegrips jämväl service åt den yrkesmedicinska avdelningen vid regionsjukhuset. Verksamheten bör ledas av en laborator i teknisk yrkeshygien. Vidare

föreslås tre förste forskningsingenjörer, två avdelningsingenjörer, tre laboratorieassistenter och en sekreterare.

Frågan om verksamheten vid den arbetspsykologiska enheten berörs inte närmare i avvaktan på erfarenheter från verksamheten vid arbetspsykologiska enheten i Stockholm som är under uppbyggnad. För handläggning av administrativa frågor vid filialen föreslås en byrådirektör och ett biträde. Filialen i Umeå kommer därmed att omfatta sammanlagt 40 tjänster.

Administrativa avdelningen

Enligt utredningens mening är arbetarskyddsstyrelsens kapacitet på det administrativa området otillräcklig. Framför allt gäller detta planerings- och utredningsområdet samt det juridiska området. Ökade anspråk beräknas också komma att ställas när det gäller utbildnings- och informationsverksamheten. Utredningen förordar därför att den administrativa avdelningen — som nu består av en arbetstidsbyrå och en kanslibyrå samt en utbildnings- och informationssektion — skall tillföras två nya byråer, nämligen en för planerings- och utredningsfrågor (planeringsbyrå) och en för juridiska frågor (lagbyrå). Vidare föreslås att den nuvarande utbildnings- och informationssektionen delas på en utbildningssektion och en informationssektion.

Planeringsbyrån. Den kraftiga expansion av styrelsens uppgifter som kan väntas framöver kommer att ställa ökade krav på planerings- och utredningskapaciteten. För ledningen av den nya byrån föreslås en tjänst som byråchef. Till byrån bör överföras tre befintliga byrådirektörstjänster från den administrativa avdelningens kanslibyrå. Härutöver föreslår utredningen att byrån tillförs en tjänst för handläggare och två biträdestjänster.

Lagbyrån. Arbetarskyddsstyrelsens uppgifter på det juridiska området är krävande. Juridisk medverkan behövs vid utarbetandet av arbetarskyddsanvisningar, fortlöpande översyn behövs av bestämmelserna i arbetarskyddslagstiftningen, etc. För ledningen av en ny lagbyrå föreslås en byråchefstjänst nyinrättad. Vidare föreslås att två byrådirektörstjänster, som nu finns placerade inom tillsynsavdelningen, förs över till den nya byrån. Härutöver bör ytterligare två tjänster för handläggare samt två biträdestjänster inrättas.

För *arbetstidsbyrån* föreslås inga ändringar.

Kanslibyråns personal utgörs av byråchefen och 34 övriga tjänstemän. De senaste årens utbyggnad av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen har medfört en kraftig ansvällning av de arbetsuppgifter som avser ekonomi, personal, lokaler m. m. Detta arbete väntas öka ytterligare främst genom den av utredningen föreslagna utbyggnaden av arbetarskyddsorganisationen. Utredningen föreslår att kanslibyrån tillförs tre tjänster för handläggande personal och fyra biträdestjänster.

Utbildningssektionens interna utbildning avser främst den inspekterande personalen vid yrkesinspektionen medan den externa utbildningen huvudsakligen riktar sig till personal inom företagshälsovården. Sektionen bör även biträda den av utredningen föreslagna utbildningsdelegationen för frågor som sammanhänger med utbildningen av skyddsombud m. m. För sekreterargöromål i denna delegation och för annat kvalificerat utredningsarbete föreslås att två tjänster för handläggande personal inrättas. För produktion av viss utbildningsmateriel behövs en ny tjänst och vidare behövs ytterligare en biträdestjänst. Sektionen får därmed 12 tjänster.

Informationssektionen har att svara för det löpande arbetet med publicering av skrifter rörande arbetarskydd samt kontakterna med massmedia av olika slag. Vid sektionen behöver inrättas en tjänst som sektionschef. För ökad informationsverksamhet föreslår utredningen att sektionen tillförs ytterligare en tjänst för handläggare. Sektionen får därmed fyra tjänster.

Den föreslagna utbyggnaden av arbetarskyddsstyrelsens personalresurser bör enligt utredningen fördelas över två budgetår. För den arbetsmedicinska filialen i Umeå räknar utredningen med en uppbyggnadstid av ca tre år.

Departementschefen

Som jag i inledningen till detta avsnitt framhållit har betydelsefulla förändringar skett i fråga om arbetarskyddsstyrelsens organisation under förra året. Sålunda har styrelsens ledningsfunktioner förstärkts genom inrättande av en överdirektörstjänst och genom att en avdelningsorganisation infördes. Vidare ändrades verksstyrelsen så att den numera innefattar representanter för arbetsmarknadens parter. Samtidigt har arbetsmedicinska institutet integrerats i arbetarskyddsstyrelsen. Genom dessa förändringar har grunden lagts till en effektiv organisation som det finns goda förutsättningar att bygga vidare på.

Arbetsmiljöutredningen har vid sina överväganden om arbetarskyddsstyrelsens uppbyggnad också utgått från den organisation som sålunda redan tillskapats och strävat efter att ta till vara de ökade möjligheter till en ändamålsenlig utformning av verksamheten som därigenom grundlagts. Utredningen har lagt fram förslag om vissa ändringar av den organisatoriska indelningen av verksamheten inom ramen för den avdelningsorganisation som infördes vid förra årets omorganisation. Ny byråindelning föreslås för tillsynsavdelningen och administrativa avdelningen. Vidare läggs fram förslag om inrättande av en arbetsmedicinsk filial i Umeå.

Som jag tidigare framhållit är det angeläget att en förstärkning av tillsynsorganisationen kan genomföras utan dröjsmål. Ställning bör

därför nu tas till vissa frågor av betydelse för anslagsberäkningen för nästa budgetår. Enligt min mening kan arbetsmiljöutredningens förslag till organisation och utbyggnad av arbetarskyddsstyrelsen läggas till grund för dessa ställningstaganden i fråga om förstärkningar av arbetarskyddsstyrelsens resurser under nästa budgetår.

Jag finner det angeläget att styrelsens resurser för att utarbeta anvisningar till förebyggande av olycksfall och ohälsa byggs ut ytterligare. Styrelsens tillsynsavdelning bör därvid omorganiseras genom att nuvarande byråer och fristående sektioner omstruktureras till en organisation som kan ge en så fast grund som möjligt för ansvarsfördelningen inom avdelningen och som är ändamålsenlig med hänsyn till de funktioner och uppgifter som avdelningen har att fullgöra. Avdelningen bör indelas i fem enheter, nämligen en allmän enhet, en maskinenhet, en byggnadsenhet, en kemisk enhet och en enhet för sociala och medicinska frågor. Genom den förändrade organisationen behövs, utöver de två chefstjänsterna för nuvarande tekniska byråer, tre tjänster för enhetschefer. Dessa bör inrättas den 1 juli 1973. Jag beräknar också medel för ytterligare sex handläggande tjänstemän och tre biträden inom tillsynsavdelningen. Nuvarande göromålsförordnande som avdelningschef bör ersättas med en tjänst som avdelningschef.

Den arbetsmedicinska avdelningen har stor betydelse som basorganisation för forsknings- och utredningsverksamheten på arbetarskyddets område. I enlighet med riktlinjerna i prop. 1971: 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet bör en arbetsmedicinsk filial med ett 40-tal anställda förläggas till Umeå. Förstärkningarna av den arbetsmedicinska avdelningen för nästa budgetår bör därför i huvudsak avse uppbyggnaden av umeåfilialen.

Jag förordar att en arbetsmedicinsk filial inrättas i Umeå den 1 januari 1974. Uppbyggnaden av filialen bör fördelas över tre år. Jag utgår från att en nära samverkan kommer till stånd med den planerade yrkesmedicinska enheten vid regionsjukhuset i Umeå och med universitetet där. Verksamheten vid filialens olika enheter bör komma i gång snarast möjligt. Jag förordar att en tjänst som professor inrättas vid medicinska enheten redan från starten och att sammanlagt tre tjänster som laborator samtidigt inrättas vid filialens övriga enheter. Jag har beaktat detta vid medelsberäkningen för nästa budgetår. Därutöver har jag beräknat medel för följande tjänster, nämligen en förste forskningsingenjör, en laboratorieläkare, två sjuksköterskor, och fyra laboratorieassistenter. Jag har också beräknat medel för en handläggare för administrativa ärenden samt för två biträdestjänster.

För arbetsmedicinska avdelningens verksamhet i Stockholm beräknar jag för nästa budgetår medel för en förste forskningsingenjör för att förstärka tekniska enhetens kapacitet när det gäller eliminationsarbetet rörande buller och vibrationer. Medel beräknas också för en tjänst för

kvalificerade utredningar angående förekomsten av giftiga ämnen m. m. inom arbetslivet.

Avdelningens kemiska enhet leds av en laborator. Kemins centrala ställning inom den arbetsmedicinska forskningen liksom den kemiska enhetens alltmer kvalificerade uppgifter motiverar att enheten leds av en professor. Jag förordar att en professorstjänst inrättas vid enheten i utbyte mot en tjänst som laborator.

Nuvarande göromålsförordnande som chef för arbetsmedicinska avdelningen bör ersättas med en tjänst som avdelningschef.

Omfattningen av de arbetsuppgifter som åvilar den administrativa avdelningen har ökat avsevärt under senare år främst som en följd av utbyggnaden av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. En ytterligare ökning är att vänta inte minst som en följd av den utbyggnad av tillsynsorganisationen som nu förordas. De krav som kan väntas när det gäller arbetarskyddsstyrelsens planerings- och utredningskapacitet motiverar inrättande av en särskild enhet för dessa frågor. Jag finner det också motiverat att förstärka styrelsens resurser på det juridiska området. Bl. a. ställer arbetet med arbetarskyddsanvisningarna stora krav även i juridiskt avseende. En särskild enhet för frågor som kräver bedömning från juridiska utgångspunkter bör inrättas den 1 januari 1974, dvs. samtidigt med att den ändrade arbetarskyddslagstiftningen beräknas träda i kraft.

Utökningen av den administrativa avdelningen med två enheter medför behov av ytterligare två tjänster som enhetschef, för vilka jag beräknar medel. Till den föreslagna planeringsenheten kan föras över tre befintliga byrådirektörstjänster från kanslibyrån. Härutöver beräknar jag medel för ett biträde. Till den nya lagenheten kan föras över två befintliga byrådirektörstjänster från tillsynsavdelningen. Därutöver beräknar jag medel för ytterligare en handläggare och ett biträde. Kanslibyrån behöver förstärkas med två tjänster för handläggande personal och två biträden och jag beräknar medel härför.

Styrelsens utbildningsverksamhet har ökat betydligt under senare år och jag räknar med en ytterligare utbyggnad av denna verksamhet. Särskilda sektioner bör därför inrättas för utbildningsadministrativa frågor och för informationsfrågor. Jag beräknar medel för en tjänst för handläggare och ett biträde för utbildningsfrågor.

Nuvarande göromålsförordnande som chef för administrativa avdelningen bör ersättas med en tjänst som avdelningschef samtidigt som en f. n. vakantsatt tjänst som byråchef kan dras in.

Sammanfattningsvis beräknar jag således medel för personalförstärkningar med 40 tjänster vid arbetarskyddsstyrelsen under nästa budgetår. Dessutom förordar jag att tre göromålsförordnanden som avdelningschefer omvandlas till tjänster. Jag avser att uppdra åt statens avtalsverk att i den omfattning som behövs förhandla om anställnings- och

arbetsvillkoren för tjänster som berörs av den här förordade omorganisationen. Jag räknar vidare ytterligare medel bl. a. för upplysningsverksamhet på arbetarskyddets område. Med hänvisning till sammanställningen på s. 212 beräknar jag anslaget till 28 095 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att en arbetsmedicinsk filial skall inrättas i Umeå den 1 januari 1974;
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att hos arbetarskyddsstyrelsen inrätta tre tjänster för avdelningschef i Ce 2 och två tjänster för professor i Ce 1;
3. till *Arbetarskyddsstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 28 095 000 kr., varav 189 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

L 2. Yrkesinspektionen

1971/72	*Utgift*	17 753 312
1972/73	Anslag	22 730 000
1973/74	Förslag	27 525 000

Från anslaget bekostas den allmänna yrkesinspektionen och skogsyrkesinspektionen, vilka har att utöva tillsyn över efterlevnaden av arbetarskydds- och arbetstidslagstiftningen m. m. Allmänna yrksinspektionen svarar även för arbetstidsinspektionen för vägtrafiken. Den allmänna yrkesinspektionen är organiserad på elva och skogsyrkesinspektionen på två distrikt. Tillsynen utövas i huvudsak genom besök på arbetsplatserna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Arbetarskyddsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Inspekterande personal	230	—	+ 40
Övrig personal	67	—	+ 11
	297	—	+ **51**
Anslag			
Lönekostnader	17 954 000	+ 1 297 000	+ 3 280 000
Sjukvård m. m.	32 000	—	+ 2 000
Reseersättningar	2 063 000	+ 165 000	+ 377 000
Lokalkostnader	1 233 000	+ 325 000	+ 594 000
Expenser	668 000	— 22 000	+ 92 000
Därav engångsutgifter	(180 000)	(— 85 000)	(+ 14 000)
Utbildning och information	600 000	+ 300 000	+ 400 000
Anskaffning och underhåll av instrument	180 000	+ 13 000	+ 50 000
Summa	**22 730 000**	+ **2 078 000**	+ **4 795 000**

Arbetarskyddsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning + 1 472 000 kr.

2. 0-alternativet innebär för yrkesinspektionens del en indragning av 13 tjänster för inspekterande personal och tre tjänster för biträdespersonal med därav följande minskning av främst besöken på arbetsställen.

3. Med hänvisning till väntat betänkande från arbetsmiljöutredningen föreslår styrelsen inga personalförändringar. För utbyggnad och fördjupning av den interna utbildningen av yrkesinspektionens personal behövs ytterligare 258 000 kr. För reseverksamhet och tekniska hjälpmedel m. m. bör beräknas ytterligare 348 000 kr.

Arbetsmiljöutredningen

Den direkta tillsynen över efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen utförs av den allmänna yrkesinspektionen när det gäller arbetsplatser i allmänhet och av särskilda specialinspektörer i fråga om vissa verksamhetsområden. Den allmänna yrkesinspektionen, som har arbetarskyddsstyrelsen som chefsmyndighet, svarar för huvuddelen av arbetarskyddstillsynen. Även skogsyrkesinspektionen och yrkesinspektionen för landtrafiken tillhör arbetarskyddsstyrelsen men är organisatoriskt skilda från den allmänna yrkesinspektionen. Bergmästarna, luftfartsinspektionen, sprängämnesinspektionen samt elektriska inspektionen ligger utanför den egentliga arbetarskyddsorganisationen och har som huvuduppgift frågor av allmän säkerhetskaraktär av vilka en stor del men långt ifrån alla är av omedelbar betydelse för arbetarskyddet.

Utredningen har kommit fram till att ett system med en allmän yrkesinspektion och vid sidan av denna flera specialinspektioner inrymmer betydande nackdelar bl. a. i form av olika gränsdragningsproblem. Utredningen har därför kommit fram till att all regional tillsynsverksamhet i princip bör samlas inom den allmänna yrkesinspektionen för att därmed få en sammanhållen ledning av verksamheten. Undantag härifrån bör göras endast i den mån starka skäl motiverar en annan organisatorisk lösning. Nuvarande specialinspektioner för olika verksamhetsområden bör därför enligt utredningens mening så långt möjligt integreras i den allmänna yrkesinspektionen.

Tillsynen av arbetarskyddet vid arbete i gruvor och andra underjordsanläggningar åvilar nu bergmästarna. Utredningen anser det angeläget att arbetarskyddstillsynen vid gruvorna inordnas i den allmänna yrkesinspektionen. Bergmästarna bör därför upphöra att vara specialinspektörer och en del av bergsstatens personal bör i samband därmed överföras till den allmänna yrkesinspektionen. Den del av bergsstatens verksamhet som avser arbetarskyddet beräknas motsvara fem ingenjörstjänster och två biträden.

Även skogsyrkesinspektionen föreslås inordnad i den allmänna yrkesinspektionen. Omorganisationen innebär att behovet av särskilda tjänster

för skogsyrkesinspektörer bortfaller. Övriga 14 tjänster för skogsteknisk personal vid skogsyrkesinspektionens två distrikt föreslås decentraliserade till de nya distrikten, vilket innebär att de kommer närmare skogsarbetsplatserna.

Utredningen föreslår också att yrkesinspektionen för landtrafiken, som nu är knuten till arbetarskyddsstyrelsens trafiksektion, integreras i den allmänna yrkesinspektionen. Utredningen förordar att en tjänst i samband därmed överförs från styrelsens trafiksektion till allmänna yrkesinspektionens stockholmsdistrikt med hänsyn till den omfattning trafikfrågorna har i detta distrikt.

Utredningens förslag innefattar även specialinspektionen för luftfartstjänst som hör under luftfartsverket. Förslaget i denna del föranleder inte någon överflyttning av personal.

När det gäller den allmänna yrkesinspektionen föreslår utredningen en omfattande utbyggnad och förstärkning. Utredningen förutser ett ökat behov av såväl konsultativ verksamhet som övervakande åtgärder från yrkesinspektionens sida. En effektiv tillsynsverksamhet kräver en nära samverkan mellan samhällets tillsynsorgan och den lokala skyddsorganisationen. Det är därför enligt utredningens mening av stor betydelse att distriktsindelningen är sådan att yrkesinspektionen kan verka nära arbetsställena varigenom goda kontaktmöjligheter kan erhållas.

Utredningen har prövat olika alternativ för en ny distriktsindelning och därvid stannat för att förorda en utökning av antalet distrikt från nuvarande 11 till 18. Distriktsindelningen föreslås följa länsindelningen, varvid vissa distrikt omfattar två län. I varje distrikt skall inrättas en beslutande yrkesinspektionsnämnd med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter.

Utredningen föreslår vidare en kraftig personalförstärkning för yrkesinspektionen. Ökningen av antalet distrikt medför behov av ytterligare sju tjänster som yrkesinspektör. Samtliga distrikt är också i behov av biträdande yrkesinspektörer. Med hänsyn till angelägenheten av att kunna förstärka ledningsfunktionen i de yrkesinspektionsdistrikt som blir relativt stora beräknar utredningen det totala behovet av tjänster som biträdande yrkesinspektörer till 21, dvs. en ökning med 10.

Enligt utredningen talar starka skäl för att i varje yrkesinspektionsdistrikt finns en tjänsteman med lämplig juridisk-administrativ utbildning och erfarenhet för handläggning av vissa frågor av främst juridisk och administrativ karaktär samt för att fullgöra sekreterargöromål i den föreslagna yrkesinspektionsnämnden. Utredningen föreslår därför, att yrkesinspektionen tillförs 18 sådana tjänster. Utredningen föreslår slutligen att yrkesinspektionen tillförs ytterligare 26 tjänster för inspekterande personal och 14 tjänster för biträdespersonal.

Den föreslagna utbyggnaden av yrkesinspektionen föreslås genomförd under två budgetår med början den 1 januari 1974.

Departementschefen

Arbetsmiljöutredningen har i fråga om den regionala tillsynsorganisationen framhållit betydelsen av en sammanhållen ledning av tillsynsorganen. Den övervägande delen av den statliga tillsynsorganisationen utgörs av den allmänna yrkesinspektionen som har arbetarskyddsstyrelsen som chefsmyndighet. Även skogsyrkesinspektionen och yrkesinspektionen för landtrafiken tillhör arbetarskyddsstyrelsen men är organisatoriskt skilda från den allmänna yrkesinspektionen. Deras verksamhet är dock helt inriktad på arbetarskyddsfrågor. De övriga specialinspektionerna för arbetarskyddet nämligen luftfartsinspektionen, sprängämnesinspektionen samt elektriska inspektionen har däremot som huvuduppgifter frågor av allmän säkerhetskaraktär, av vilka en stor del men långt ifrån alla är av omedelbar betydelse för arbetarskyddet. Motsvarande förhållande gäller i huvudsak även bergmästarna.

Jag ansluter mig till utredningens mening att man bör eftersträva en organisatorisk lösning som underlättar en samordning av de regionala arbetarskyddsinsatserna. Nuvarande system med en allmän yrkesinspektion och vid sidan av denna flera specialinspektioner innebär olägenheter i flera avseenden. Jag finner därför i likhet med utredningen att övervägande skäl talar för att all tillsynsverksamhet beträffande arbetarskyddet i princip bör samlas under en enhetlig ledning och att det således är motiverat att så långt möjligt integrera specialinspektionerna i den allmänna yrkesinspektionen. Det blir anledning att återkomma till flera av dessa organisatoriska frågor sedan remissbehandlingen av utredningens betänkande har avslutats. Jag vill nu endast ta upp de områden av specialinspektionerna där det framstår som särskilt angeläget att redan under nästa budgetår kunna genomföra den samordning av yrkesinspektionen som utredningen uttalat sig för.

Vad först angår bergmästarna som hör till kommerskollegium kan framhållas att deras huvuduppgifter utgörs av tillsyn enligt gruvlagstiftningen. Bergsstaten är organiserad på fyra distrikt. Tillsynen avser främst hushållningen med malmtillgångar samt säkerhetsfrågor om bergets bestånd. Bedömningen av dessa frågor inrymmer en rad säkerhetsaspekter av bergteknisk natur vilka är av betydelse även från arbetarskyddssynpunkt. De olycksfallsförebyggande uppgifterna i övrigt som har samband med gruvdrift samt uppgifter av yrkeshygienisk natur har emellertid inte samma naturliga samband med bergmästarnas övriga verksamhet. Många gånger krävs biträde av specialister för mätning av buller, luftföroreningar m. m. varvid personal från den allmänna yrkesinspektionen utnyttjas. Ett starkt samband med denna finns också när det gäller olika slags maskiner och andra tekniska anordningar som används i gruvdrift.

Gruvarbete bedrivs under svåra betingelser från arbetarskyddssyn-

punkt. Det är därför angeläget att enhetlig inspektion kommer till stånd och därmed ett samlat grepp kan tas från arbetarskyddsmyndighetens sida då det gäller de viktiga arbetarskyddsfrågorna i samband med gruvdrift. Efter samråd med chefen för industridepartementet, som senare denna dag kommer att förorda en omorganisation av bergsstaten, förordar jag i likhet med arbetsmiljöutredningen att bergmästarnas arbetarskyddsverksamhet i detta sammanhang förs över till den allmänna yrkesinspektionen. Den del av bergsstatens verksamhet som avser arbetarskydd motsvarar fem heltidstjänster för handläggande tjänstemän samt två biträdestjänster. Dessa tjänster bör föras över till den allmänna yrkesinspektionen och därvid placeras i distrikt där gruvdrift förekommer.

Skogsyrkesinspektionen, som organisatoriskt sorterar under arbetarskyddsstyrelsen, svarar för arbetarskyddstillsynen beträffande skogsavverkning och därmed sammanhängande arbeten. Inspektionen är organiserad på två distrikt, varav det ena omfattar de fyra nordligaste länen och det andra omfattar landet i övrigt. När det gäller organisationen har utredningen bl. a. anfört att det alltmer maskintekniskt inriktade skogsbruket medfört nya krav på arbetarskyddsinspektionen och att de maskiner som används i skogsbruket och inom exempelvis byggnadsverksamhet och anläggningsarbete ofta är av likartad konstruktion. Det behövs därför en nära kontakt med den allmänna yrkesinspektionen. Utredningen har vidare framhållit att sambandet med skyddsarbetet inom andra näringsgrenar blivit mera påtagligt även med hänsyn till yrkeshygieniska problem vid skogsarbete. Utredningen har också pekat på angelägenheten av närkontakt mellan tillsynsmyndigheten och arbetsställen under dess tillsyn och att detta i hög grad gäller beträffande skogsarbetet med dess rörliga arbetsplatser och de skyddsproblem som där finns.

I likhet med utredningen förordar jag att skogsyrkesinspektionen inordnas i den allmänna yrkesinspektionen som därmed får tillgång till skogsteknisk expertis. Skogsyrkesinspektionens nuvarande personal bör fördelas för tjänstgöring inom de olika yrkesinspektionsdistrikten med hänsyn till skogsbrukets omfattning.

Yrkesinspektionen för landtrafiken har att som specialinspektion handlägga arbetarskyddsfrågor i fråga om järnvägstrafik, spårvägstrafik samt buss- och biltrafik som bedrivs av järnvägs- eller spårvägsföretag. Denna specialinspektion är knuten till arbetarskyddsstyrelsens nuvarande trafiksektion och hela landet utgör ett enda inspektionsdistrikt. Arbetsmiljöutredningen har bl. a. anfört att olika tillsynsorgan innebär risk för bristande enhetlighet i arbetet på närliggande områden, en brist som blir särskilt påtaglig när som i detta fall kompetensen anknyter till ett visst tekniskt område och vissa företag. Det framstår också som mindre lämpligt att rena ägarförhållanden kan avgöra om tillsynen skall ankom-

ma på yrkesinspektionen för landtrafiken eller den allmänna yrkesinspektionen.

Även för detta område finner jag starka skäl tala för en enhetlig tillsynsorganisation. Jag förordar således att den tillsynsverksamhet som utövas av yrkesinspektionen för landtrafiken överförs till den allmänna yrkesinspektionen. I anslutning härtill bör en av tjänsterna inom arbetarskyddsstyrelsens trafiksektion föras över till den allmänna yrkesinspektionen.

De omläggningar av tillsynsorganisationen som jag här förordat bör genomföras den 1 januari 1974.

I fråga om den allmänna yrkesinspektionen har utredningen föreslagit en omfattande utbyggnad och förstärkning. Förslagen hänger samman med de förslag utredningen redovisar rörande den lokala skyddsorganisationen. När det gäller yrkesinspektionens personalresurser vill jag erinra om de betydande förstärkningar som under de senaste budgetåren har gjorts för att öka inspektionens insatser ute på arbetsplatserna. Dessa förstärkningar är en viktig förutsättning för genomförandet av den nya arbetarskyddslagstiftningen. Utredningen har föreslagit att den allmänna yrkesinspektionen organiseras på flera distrikt än f. n. och under en tvåårsperiod tillförs ytterligare betydande personalförstärkningar.

Jag finner det angeläget att yrkesinspektionens resurser byggs ut ytterligare under de närmaste budgetåren. Utredningens förslag bör därvid kunna tjäna som riktmärke. Jag har vid medelsberäkningen för nästa budgetår räknat med sammanlagt 44 nya tjänster vid allmänna yrkesinspektionen utöver de tjänster som förs över från bergsstaten. Inom ramen för ett sådant personaltillskott bör det vara möjligt att — sedan remissbehandlingen avslutats — ta ställning till frågan om en ändrad distriktsorganisation fr. o. m. den 1 januari 1974. Utöver 27 nya tjänster för inspekterande personal — vari ingår omvandling av två befintliga tjänster som skogsyrkesinspektör — har jag räknat medel för sju särskilda tjänster för handläggning av ärenden av administrativ och juridisk karaktär samt för ytterligare nio tjänster för biträdespersonal samt en tjänst som överförs från arbetarskyddsstyrelsen till yrkesinspektionen. Medelsberäkningen för de nya tjänsterna avser tiden fr. o. m. den 1 januari 1974.

Med hänvisning till sammanställningen på s. 222 beräknar jag anslaget till 27 525 000 kr. Jag har därvid bl. a. räknat med att sammanlagt sju tjänster avses överflyttade från bergsstaten till den allmänna yrkesinspektionen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Yrkesinspektionen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 27 525 000 kr., varav 1 354 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

L 3. Särskilda arbetarskyddsprojekt

1973/74 Förslag 2 200 000

Under anslaget L 1. Arbetarskyddsstyrelsen har för innevarande budgetår anvisats 2 milj. kr. för att bekosta tekniska eller andra undersökningar inom arbetarskyddsområdet.

Arbetarskyddsstyrelsen

Medelsbehovet under budgetåret 1973/74 beräknas till 2,5 milj. kr. Styrelsen anser att medlen bör anvisas i form av ett reservationsanslag.

Departementschefen

Jag biträder arbetarskyddsstyrelsens förslag att medel för särskilda arbetarskyddsprojekt för nästa budgetår bör anvisas i form av ett reservationsanslag. Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 2,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda arbetarskyddsprojekt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.

M INTERNATIONELL SAMVERKAN

Under detta avsnitt anvisas medel bl. a. för Sveriges medverkan i internationella arbetsorganisationen (ILO), världshälsovårdsorganisationen (WHO) och det nordiska socialpolitiska samarbetet. ILO har till huvuduppgift dels att utarbeta internationella normer inom socialpolitik, arbetarskydd och arbetsmarknadspolitik, dels att medverka i den internationella biståndsverksamheten. Sverige ägnar inom ILO arbetsmiljöfrågorna särskild uppmärksamhet. Som ett led i ansträngningarna att främja dessa frågor har Sverige finansierat ett av ILO anordnat expertmöte rörande internationella säkerhetsföreskrifter för varvsindustrin. Mötet ägde rum i Göteborg i december 1972.

WHO:s insatser avser främst bistånd till olika länder för bekämpning av sjukdomar och för annat hälsovårdsarbete.

Under avsnittet anvisas också medel för socialattachéer. Deras huvuduppgift är att förse såväl myndigheter som arbetsmarknadens parter med upplysningar i socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska frågor. Som exempel på de ämnen som behandlas i socialattachéernas rapporter kan nämnas redogörelser för socialförsäkrings- och arbetarskyddsfrågor, utvecklingen inom hälso- och sjukvård, samarbetet mellan arbetsmarknadens parter samt förhållanden inom det fackliga området.

Inom ramen för det nordiska socialpolitiska samarbetet har satts igång en översyn av den nordiska konventionen om social trygghet. Med hänsyn till arbetsmiljöfrågornas ökade betydelse har vidare lagts fram förslag om upprättandet av en permanent nordisk samarbetskommitté på detta område.

M 1. Socialattachéer

1971/72	Utgift	856 072
1972/73	Anslag	825 000
1973/74	Förslag	950 000

F. n. finns fyra socialattachéer som är stationerade i Washington, London, Bryssel och Bonn.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal	**4**	—
Anslag		
Lönekostnader	395 000	+ 90 000
Bostadskostnader	135 000	+ 5 000
Sjukvård	4 000	—
Reseersättningar (resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester)	51 000	—
Expenser (och reseersättningar inom verksamhetsområdena)	82 000	—
Vissa kostnader för biträde m.m.	158 000	+ 30 000
	825 000	+ **125 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 950 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Socialattachéer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 950 000 kr.

M 2. Internationellt socialpolitiskt samarbete

1971/72	Utgift	1 655 185[1]
1972/73	Anslag	3 365 000
1973/74	Förslag	3 090 000

[1] Skillnaden mellan anslag (3 025 000) och utgift hänför sig till en för riksdagen anmäld tidigare inbetalning av den del av avgiften till ILO, som enligt praxis skulle erlagts i juli månad 1971.

Från anslaget bestrids främst kostnaderna för Sveriges deltagande i internationella arbetsorganisationens (ILO) verksamhet, för ILO-kommittén, för det nordiska socialpolitiska samarbetet samt för riksförsäkringsverkets medlemskap i International Social Security Association (ISSA).

Sveriges andel i kostnaderna för ILO:s verksamhet, som för år 1972 beräknades till ca 2 802 000 kr., kan för år 1973 beräknas till ca 2 603 000 kr. Skillnaden beror på nedskrivning i växelkursen på US dollars. Den årliga svenska avgiften till ILO betalas för varje kalenderår i två poster, som i regel erläggs i januari och juli under det år bidraget avser. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 bör beräknas till ca 2 605 000 kr.

De sammanlagda kostnaderna under anslaget för nästa budgetår beräknar jag till 3 090 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Internationellt socialpolitiskt samarbete* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 090 000 kr.

M 3. Bidrag till världshälsovårdsorganisationen m. m.

1971/72	Utgift	4 716 728
1972/73	Anslag	5 610 000
1973/74	Förslag	5 700 000

Från anslaget bestrids främst kostnaderna för Sveriges deltagande i världshälsovårdsorganisationens (WHO) verksamhet, för Sveriges bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel, för nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden (NIH) samt för bilateralt samarbete på hälsovårdens område mellan Sverige och andra länder.

Nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden

1. Löne- och prisomräkning 12 000 kr.
2. 0-alternativet innebär enligt nämnden allvarliga svårigheter för fullgörandet av nämndens uppgifter.
3. Nämnden föreslår ökade medel för att möjliggöra ett vidgat samarbete mellan Sverige och andra länder på hälsovårdens område (+ 5 000 kr.).
4. Med hänvisning till det stora antalet utländska besökare, för vilkas studier i Sverige nämnden svarar, föreslår nämnden ökade medel för deras mottagande, för expenser och för översättning av informationsmaterial (+ 19 000 kr.).

Departementschefen

Sveriges andel i kostnaderna för WHO:s verksamhet, som för år 1972 beräknats till 4 832 000 kr., beräknas för år 1973 öka till 4 938 000 kr. Den i jämförelse med tidigare år ringa ökningen beror på nedskrivning i växelkursen på US dollars. Den årliga svenska avgiften till WHO betalas för varje kalenderår i två poster, som erläggs i januari och juli under det år bidraget avser. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 bör beräknas till ca 5 161 000 kr.

För Sveriges bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel beräknar jag även för nästa budgetår 200 000 kr.

Under hösten 1972 träffades en överenskommelse mellan Sverige och Polen om samarbete på hälso- och sjukvårdens område. De kostnader som föranleds av detta samarbete uppskattar jag för nästa budgetår till ca 30 000 kr. För bilateralt samarbete på hälsovårdens område beräknar jag därför 110 000 kr. För NIH:s verksamhet beräknar jag sammanlagt 49 000 kr. (1,4).

Kostnader för deltagande i vissa av världshälsovårdsorganisationen anordnade kurser m. m. bör liksom hittills efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall kunna bestridas från anslaget.

Med hänsyn till vad jag anfört beräknar jag anslaget till 5 700 000 kr.
Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till världshälsovårdsorganisationen m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 700 000 kr.

M 4. Vissa internationella resor

1971/72	Utgift	74 840	Reservation	320
1972/73	Anslag	85 000		
1973/74	Förslag	90 000		

Från anslaget bestrids kostnader för deltagande i vissa internationella konferenser och sammanträden m. m. av personal inom socialstyrelsens verksamhetsområde.

Nämnden för internationella hälso- och socialvårdsärenden

1. Prisomräkning 12 000 kr.
2. 0-alternativet innebär enligt nämnden en avsevärd begränsning för berörd personal att deltaga i internationellt samarbete.
3. Nämnden framhåller att antalet framställningar om bidrag från anslaget kontinuerligt växer och motiverar en ökning av medlen (+5 000 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 90 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa internationella resor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kr.

M 5. Vissa internationella kongresser i Sverige

1971/72	Utgift	239 006	Reservation	88 018
1972/73	Anslag	150 000		
1973/74	Förslag	150 000		

Vid utgången av oktober 1972 förelåg ansökningar om bidrag med ca 230 000 kr. Ytterligare framställningar om bidrag kan med stöd av tidigare års erfarenheter förutses för nästa budgetår. Med hänsyn till reservationen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till oförändrat 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

8. Utbyggande av karolinska sjukhuset

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 10 milj. kr.

Direktionen för karolinska sjukhuset

Direktionen föreslår att 12 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74 i enlighet med följande sammanställning.

1. Beslutade byggnadsföretag	1 489 000
2. Övriga byggnadsåtgärder	19 421 000
3. *Avgår* på grund av vissa fördröjningar	— 2 110 000
4. Tekniska utredningar m. m.	200 000
5. *Avgår* behållning den 1 juli 1973	— 7 000 000
	12 000 000

1. Medelsberäkningen för budgetåret 1973/74 för beslutade byggnadsföretag har skett enligt följande sammanställning.

	Beräknad totalkostnad	Medelsförbrukning 1973/74
Tolv vårdavdelningar	11 660 000	183 000
Fem vårdavdelningar	5 700 000	143 000
Centralröntgen, etapp I	3 477 000	141 000
Transformatorstation, norra längan	885 000	30 000
Upprustning av psykiatriska kliniken	2 035 000	110 000
Radiofysiska institutionen m. m.	3 343 000	42 000
Avlopp, etapp I	3 220 000	250 000
Hormonlaboratorium inom kvinnokliniken	695 000	195 000
Lokaler för audiologi och foniatri m. m.	695 000	195 000
Fläktutrymmen m. m.	3 480 000	200 000
		1 489 000

1. Byggnadsstyrelsens hösten 1970 lämnade förslag till gränsdragning mellan underhåll samt ombyggnad och komplettering innebär för sjukhusets del att ombyggnads- och kompletteringsarbeten inom en kostnadsram av 500 000 kr. numera i princip skall bestridas av medel ur fastighetsfonden såvida inte arbetena avser anordnande av lokaler för ny verksamhet eller medför att fastighetens värde påtagligt ökar.

Direktionen har lämnat förslag om bl. a. en stadigvarande organisation för byggnads- och utrustningsverksamheten vid sjukhuset. I avvak-

tan på ställningstagande härtill beräknar direktionen inga medel för detta ändamål under investeringsanslaget för budgetåret 1973/74.

För byggnadsföretaget Radiofysiska institutionen m. m. har byggnadsstyrelsen anmält, att kostnadsramen bör höjas utöver index med 425 000 kr. Eftersom byggnadsarbetena är färdigställda kan begränsningar av byggnadsåtgärderna inte vidtas. Direktionen har tvingats beräkna medel för kostnadsökningen i investeringsplanen.

2. Vid sina anslagsberäkningar har direktionen utgått från att den dispositionsplan och nya försörjningsplan, som framlagts i samband med en genomgripande översyn år 1971 av 1964 års generalplan, kommer att realiseras. Direktionen har också begärt projekterings- och byggnadsuppdrag för bl. a. en vårdavdelningsbyggnad (G 3) samt en laboratorie- och akutmottagningsbyggnad (G 4). Enligt generalplaneförslaget bör vidare en nybyggnad (G 1) uppföras för en operationscentral m. m. Direktionen begär för ändamålet — kallat G-projektet — medel inom försörjningsområdet. Förslagen innebär fullföljande av begärda projekterings- och byggnadsuppdrag. Härvid har beaktats att anslutning av sjukhuset till det kommunala fjärrvärmeverket måst ställas på framtiden.

Av bl. a. byggnadstekniska skäl har direktionen bedömt det orealistiskt att samtidigt med utbyggandet inom östra området även uppföra en nybyggnad för kök och matsalar (K 9). Befintliga köks- och utspisningslokaler måste därför utnyttjas under ytterligare minst 10 år. För att ordna bättre arbetslokaler för kökspersonalen och trivsammare utspisning i lämpligt belägna lokaler samt minska riskerna för driftstörningar inom köket bör befintliga lokaler upprustas och en personalmatsal anordnas inom östra området. Upprustningen av den befintliga köksbyggnaden betingas även av den nya livsmedelslagen, som kräver hygieniska åtgärder inom lokalerna.

Övriga objekt utanför G-projektet för vilka direktionen begär medel är smärre investeringar, som inte kan anstå och som inte påverkas av utbyggnaden inom östra området.

Direktionen anser, att 19 421 000 kr. för budgetåret 1973/74 bör disponeras för planerade objekt enligt följande sammanställning.

	Beräknad totalkostnad	Medelsförbrukning 1973/74
G-projektet		
a. Värmekraftverk, etapp II (pannbyte)	2 900 000	1 000 000
b. Spänningsomläggning	825 000	350 000
c. Norra tillfartsvägen	1 370 000	1 100 000
d. Försörjningsbyggnad (K 8)	28 000 000	4 200 000
e. Avlopp, etapp V (avloppstunnel)	1 145 000	1 095 000
f. Avlopp, etapp III	980 000	400 000
g. Ny huvudkulvert, etapp I och II	12 600 000	3 500 000
h. Omläggning av ledningar	1 620 000	1 020 000

	Beräknad totalkostnad	Medelsförbrukning 1973/74
Övriga objekt		
i. Trycktank	200 000	150 000
j. Upprustning av ortoped-kirurgiska vårdavdelningar	1 950 000	1 200 000
k. Neurokirurgiska kliniken	400 000	156 000
l. Reservkraft m. m. vid neuroklinikerna	750 000	650 000
m. Upprustning, barnklinikerna	700 000	600 000
n. Röntgenarkiv	860 000	800 000
o. Personalläkarmottagning	500 000	350 000
p. Antenn- och ljudradioanläggning	550 000	350 000
q. Upprustning av köksbyggnad (K 1) samt matsal, radiumhemmet	8 000 000	2 000 000
r. Linjäraccelerator	1 100 000	500 000
s. Övrigt	550 000	—
	65 000 000	**19 421 000**

a. För att säkerställa sjukhusets försörjning med värme och elektrisk kraft har direktionen begärt visst pannutbyte.

b. Omläggning av den elektriska spänningen vid karolinska sjukhusets värmecentral från 220V till 220/380V har pågått under ett antal år. Med hänsyn till installationens ålder och förslitning samt till att driften f. n. upprätthålls med vissa provisoriska installationer har direktionen begärt att få slutföra spänningsomläggningen vid sjukhusets värmecentral i ett sammanhang.

c. Vårdavdelningsbyggnaden G 3 kräver en ny tillfart — Norra tillfartsvägen.

d. I sjukhusets försörjningsplan konstateras att det från ekonomiska och praktiska synpunkter är lämpligt att till en enhet centralisera produktionen av bl. a. klimat-kyla, tryckluft och reservkraft. Till enheten bör även förläggas sjukhusets nya mottagningsstation för elektrisk kraft. För ändamålet bör uppföras en nybyggnad inkl. installationer.

e. För att klara avloppet utan pumpning krävs en avloppstunnel från G-byggnaderna.

f. Den nya huvudkulverten medför att en del av sjukhusets äldre avloppssystem måste läggas om.

g. Försörjningen av G-byggnaderna kräver en kulvert för såväl transporter som ledningar av skilda slag.

h. I samband med uppförande av nybyggnaderna G 3 och G 4 krävs omläggning av ledningssystemen för befintliga byggnader inom östra området.

Direktionen har under punkterna c.—h. hemställt om projekteringsuppdrag.

i. Sjukhusets vattenförsörjning från Stockholms vattenverks ledningsnät sker via en tryckförhöjningsanläggning. Denna har endast en trycktank, som inte kan tas ur drift för besiktning enligt gällande normer.

En ny trycktank bör installeras parallellt med den befintliga. Frågan om ny tryckförhöjningsstation vid utbyggnad inom sjukhusområdet är redovisad i samband med den nya försörjningsplanen.

j. En upprustning av fyra vårdavdelningar inom den ortoped-kirurgiska kliniken, som är belägen i Norrbackainstitutets lokaler, erfordras i avvaktan på att kliniken kan flyttas till lokaler inom eller i anslutning till huvudblocket. Upprustningen avser bl. a. en förbättring av den hygieniska standarden.

k. Neurokirurgiska klinikens operationsavdelningslokaler behöver upprustas i hygieniskt och funktionellt avseende.

l. Nuvarande reservkraftförsörjning, som erhålls från värmekraftverket, medger ej distribution av elektrisk reservkraft till samtliga de enheter inom sjukhuset, som behöver prioriteras vid strömbortfall, såsom operations- och intensivvårdsenheter. Direktionen har med hänsyn till verksamhetens art och omfattning vid neuroklinikerna samt till distributionsnätets utsträckning ansett att ett reservkraftaggregat i källarplanet i en tillbyggnad till neuroklinikerna bäst skulle säkerställa elkraftförsörjningen. Tillbyggnaden planeras utformad så att taket kan användas som solterrass för svårt rörelsehämmade patienter.

m. Som en följd av överförandet av den barnpsykiatriska vården m. m. till Eugeniahemmet krävs ombyggnadsåtgärder inom barnklinikerna.

n. Inom huvudkomplexets centrala del finns en ljusgård i anslutning till medicinska klinikens öppna mottagning i bottenvåningen. Mottagningen byggs f. n. om. Genom att bygga in ett plan av ljusgården och inreda detta till röntgenarkiv erhålls en plattform i bottenvåningens plan med god anslutning till den medicinska mottagningen. På plattformen kan en personalläkarmottagning anordnas.

o. Om sjukvård för personal vid såväl sjukhuset som karolinska institutet skall ombesörjas av sjukhuset måste särskilda lokaler anskaffas. Detta kan ske genom uppförande av en särskild personalläkarmottagningsbyggnad i anslutning till medicinska polikliniken på sätt, som nämnts under punkt n.

p. Sjukhusets äldre vårdavdelningar saknar möjlighet att avlyssna radions P2- och P3-kanaler samt TV-ljudkanalerna. Inom de 17 nyrenoverade vårdavdelningarna har kablage för samtliga program förberetts. Den centrala ljudanläggningen medger f. n. endast mottagning inom dessa avdelningar av P1- och P3-programmen. För att patienterna vid vårdavdelningarna skall kunna avlyssna samtliga program erfordras nyinstallation av antenn- och förstärkarutrustning samt viss ledningsdragning.

q. Nuvarande köksbyggnad, som innehåller kök och matsalar, behöver som nämnts upprustas så att den blir användbar i minst 10 år framåt. Enligt önskemål framförda i företagsnämnden bör samtidigt en per-

sonalmatsal för 600 lunchgäster anordnas i radiumhemmet, bl. a. för att utspisningen skall ske i bättre anslutning till arbetsplatserna inom östra området.

r. I direktionens framställning om anslag för utrustning har begärts en ny linjäraccelerator. För att installera denna med erforderligt strålskydd krävs bl. a. väggar av järnmalmsbetong samt vissa tekniska installationer.

Remissyttranden

Byggnadsstyrelsen framhåller bl. a., att kostnadsramarna för fyra byggnadsföretag kan sänkas med sammanlagt 59 000 kr.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande framhåller att visst sjukvårdsmässigt underlag, som f. n. tas fram av en särskild arbetsgrupp med representanter för socialstyrelsen, Stockholms läns landsting, karolinska sjukhuset och nämnden, är nödvändigt för att ta ställning till 1971 års generalplanöversyn och nybyggnaden (G3) för vårdavdelningar m. m. Nämnden är inte beredd att nu tillstyrka utförande av de försörjningsobjekt som motiveras av generalplaneöversynen. För vissa andra objekt kan medel tas upp under en kostnadsram till Kungl. Maj:ts disposition. I fråga om en ny försörjningsbyggnad (K8), upprustning av köksbyggnaden (K1) och anordnande av personalmatsal i radiumhemmet bör medel, om sådana skulle behövas under budgetåret 1973/74, beräknas på tilläggsstat. Vissa objekt är av reparations- och underhållskaraktär.

Departementschefen

Jag förordar att den investeringsplan och anslagsberäkning, som jag kommer att lägga fram i det följande, läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1973/74. Med hänsyn till medelsreservationen under förevarande anslag behöver för nästa budgetår endast tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag vill peka på att jag i investeringsplanen liksom tidigare tagit upp medel för administration av byggnadsverksamheten vid karolinska sjukhuset i avvaktan på en slutlig prövning av ett förslag från direktionen om en ny organisation bl. a. för denna verksamhet.

För att angelägna byggnadsföretag, som inte redovisats i investeringsplanen, skall kunna sättas i gång inom ramen för tillgängliga medel, har jag i investeringsplanen tagit upp en kostnadsram på 10 milj. kr. Denna ram bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om och när byggnadsåtgärder för sjukhusets upprustning skall sättas i gång inom denna ram. Jag vill här nämna, att flera av de byggnadsföretag, som direktionen ansett böra utföras under innevarande och nästa budgetår, är av sådan karaktär att — om de kommer till stånd — kostnaderna bör täckas av medel för reparations- och underhållskostnader m. m. på staten för statens allmänna fastighetsfond.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigställande mån./år
	1.4.1971	1.4.1972	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74		
1. Tolv vårdavdelningar	11 660	11 660	10 977	500	183	8.66	11.69
2. Hudisoleringsavdelning	1 790	1 790	1 737	53	—	8.68	9.69
3. Hudpolikliniker m. m	1 625	1 635	1 563	72	—	4.67	5.68
4. Forskningslokaler	4 870	4 870	4 610	260	—	5.68	6.70
5. Värmekraftverk, etapp I	555	555	490	65	—	4.69	12.71
6. Avlopp, etapp II	508	505	498	7	—	5.68	6.70
7. Paviljong, psykiatriska kliniken	1 505	1 494	1 488	6	—	11.68	5.70
8. Radiofysiska institutionen m. m.	3 200	3 675	2 656	645	42	10.70	6.72
9. Röntgendemonstration	232	232	192	40	—	10.69	1.70
10. Centralröntgen, etapp I	3 390	3 477	3 036	300	141	10.70	2.72
11. Transformatorstation A 11	870	885	730	125	30	11.70	6.71
12. Personallokaler	405	375	352	23	—	11.69	5.70
13. Ny tillfartsväg	337	337	317	20	—	6.70	4.72
14. Avlopp, etapp I	3 165	3 220	2 295	—	250	10.68	3.75
15. Högvoltstation	7 756	7 756	8 605	20	—	4.66	8.68
16. Barnintensivbehandlingsavdelning	1 118	1 018	972	46	—	5.69	4.70
17. Barnklinikerna, hissar	269	778	223	51	—	8.70	12.70
18. Barnklinikerna, balkonger	594		504			10.69	6.70
19. Fem vårdavdelningar	5 850	5 700	5 132	425	143	12.69	8.71
20. Lokaler för snabbtelefoner	340	265	200	65	—	6.70	11.70
21. Upprustning av psykiatriska kliniken	1 935	2 035	808	1 100	110	12.71	12.72
22. Ombyggnad av kirurgiska polikliniken m. m.	610	1 061	1 025	36	—	9.71	7.72
23. Ombyggnad av medicinska polikliniken	425						
24. Ombyggnad av Eugeniahemmet m. m.	370	385	208	177	—	11.71	12.72
25. Hormonlaboratorium inom kvinnokliniken	645	695	—	500	195	9.72	5.73
26. Lokaler för audiologi och foniatri m. m.	645	695	—	500	195	9.72	9.73
27. Fläktutrymmen m. m.	3 300	3 480	474	2 700	200	5.72	2.73
28. Utredningar m. m.	3 782	4 131	3 105	350	200		
29. Administration	1 947	2 386	1 536	500	500		
30. Till Kungl. Maj:ts disposition	—	10 000	44	2 000	5 000		
31. Reducering av medelsförbrukningen	—	—	—	—510	—188		
Summa			**53 777**	**10 076**	**7 001**		

Anslagsberäkning (1000-tal kr.)

Medelstillgång			Beräknad medelsförbrukning	
Behållning	1.7.1972	7 076	1972/73	10 076
Anslag för	1972/73	10 000	1973/74	7 001
Anslag för (förslag)	1973/74	1		
		17 077		**17 077**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbyggande av karolinska sjukhuset* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

9. Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala

Enligt avtal med Uppsala läns landstingskommun och andra berörda landstingskommuner bestrider staten i regel 40 % av kostnaderna för utbyggandet av akademiska sjukhuset i Uppsala. Till detta ändamål har för budgetåret 1972/73 anvisats ett investeringsanslag av 11 828 000 kr.

Kommittén för akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande

Kommittén föreslår att 9 646 400 kr. anvisas för nästa budgetår.

Kommitténs anslagsframställning till huvudmännen beträffande investeringsmedel för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning.

Ändamål	Totalt	Av Uppsala läns landsting år 1973		Av staten 1973/74
		för egen del	för region-landstingen	
1. Etapp 2: kirurgiskt block m. m.	2 000 000	600 000	600 000	800 000
2. Etapp 3: nervblock m. m.	11 300 000	3 000 000	3 000 000	5 300 000
3. Förberedande arbeten XVI	120 000	—	—	120 000
4. Etapp 4: kvinno- och barnkliniker m. m.	1 080 000	—	—	1 080 000
5. Nybyggnad (B5) för intagningsvård m. m.	160 000	—	—	160 000
6. Ombyggnad för apotek m. m. (A 1)	750 000	225 000	225 000	300 000
7. Patologi m. m.	200 000	—	—	200 000
8. Ombyggnad inom personalmatsal m. m. (S)	1 256 000	376 800	376 800	502 400
9. Förberedande arbeten XV	360 000	—	—	360 000
10. Förberedande arbeten XVII	450 000	135 000	135 000	180 000
11. Allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet	1 400 000	378 000	378 000	644 000
	19 076 000	**4 714 800**	**4 714 800**	**9 646 400**

1. Etapp 2, som omfattar lokaler för bl. a. kliniker och mottagningar för allmänkirurgi, ortopedisk kirurgi, kirurgisk urologi samt delar av centraloperationsavdelning och röntgendiagnostikavdelning m. m., har färdigställts och tagits i bruk vid årsskiftet 1971/72.

Den totala kostnaden för etapp 2 inkl. vissa förberedande arbeten (XI) har tidigare beräknats till 84 milj. kr. Huvudmännen har anvisat detta belopp. Med hänsyn till höjd mervärdeskatt samt vissa indexbundna entreprenader beräknas kostnaden numera, i avvaktan på slutredovisningen, till i runt tal 87 milj. kr. Av merkostnaden 3 milj. kr. behövs 2 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

2. Etapp 3 omfattar lokaler för neurologi, neurokirurgi och neurofysiologiskt laboratorium samt för hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m. Kostnadsramen har beräknats till 78 milj. kr., men bör höjas till 80 milj. kr.

T. o. m. budgetåret 1972/73 har huvudmännen anvisat 68,7 milj. kr. för denna etapp, varav staten 26,7 milj. kr.

För byggnadsarbeten under budgetåret 1973/74 beräknas medelsbehovet till 11,3 milj. kr.

Etapp 3 kan tas i bruk årsskiftet 1973/74.

3. Befintliga byggnader för lungklinik, neurokirurgi, neurologi, neurofysiologiskt centrallaboratorium samt landstingets hörselvårdsskola och rehabiliteringsverksamhet måste rivas för att byggnadsområdet för etapp 4 skall kunna friläggas. För fyra av dessa byggnader — samtliga av mindre och ej permanent typ — kan som alternativ till rivning övervägas en flyttning.

Kvinno- och barnklinikerna i etapp 4 kräver förbindelser med centralkomplexet i flera plan. En sänkning av marknivån blir därför nödvändig. En ny kulvert utgående från centrallängan måste projekteras.

En väg måste byggas väster om centralkomplexet i nord-sydlig riktning genom sjukhusområdet för ambulans- och brandfordon.

Medelsbehovet för angivna förberedande arbeten (XVI) utgör totalt 300 000 kr.

4. Programmering av etappen 4 av sjukhusets utbyggande (kvinno- och barnkliniker) påbörjades under hösten 1970. I juli 1971 överlämnades byggnadsprogram för huvudmännens ställningstagande. Investeringskostnaden uppskattas till totalt 74 milj. kr.

För projekteringsarbete m. m t. o. m. budgetåret 1973/74 erfordras totalt 5 180 000 kr. Vederbörande landstingskommuner har anvisat sin andel härav. För staten återstår att anvisa 1 080 000 kr.

5. Byggnad B 5, som skall anslutas till centrallängan, avses inrymma lokaler för två intagningsavdelningar, dialyscentral med 7—8 dialysplatser samt undervisningslokaler och läkarexpeditioner m. m. vid kliniskt-kemiskt centrallaboratorium och blodcentral. Byggnadsprogram för B 5 har överlämnats år 1971. Kostnaden beräknas till 7,9 milj. kr. T. o. m. budgetåret 1972/73 har berörda landstingskommuner anvisat sin andel av 1,3 milj. kr. vilket kommittén ansett erforderligt för projekteringsarbete samt vissa inledande byggnadsarbeten t. o. m. budgetåret 1973/74. För staten skulle återstå att anvisa 280 000 kr. för sin andel av belop-

pct. Med hänsyn till att kommittén nu räknar med en långsammare medelsåtgång föreslår kommittén emellertid att staten för nästa budgetår anvisar 160 000 kr. härav.

Den nyligen ibruktagna intagningsavdelningen i byggnad B 9 (kirurgiblocket) avses senare flyttas till byggnad B 5 för att därmed lämna erforderligt expansionsutrymme för akutmottagningen i B 9. En av intagningsavdelningarna planeras — i avvaktan på tillkomsten av reumatologisk klinik i etapp 5 — övergångsvis bli utnyttjad för reumatologisk vård.

6. Skolöverstyrelsen (SÖ) har medgivit Uppsala läns landsting att vid landstingets gymnasieskola fr. o. m. läsåret 1973/74 eller annan tidpunkt som senare kan medges anordna specialkurs för utbildning till sjukgymnast, omfattande två läsår, varvid utbildningen får omsluta två intagningsklasser à 30 elever. Angiven utbildning avses integreras med en kommande arbetsterapevtutbildning i Uppsala. SÖ utför f. n. en lokalbehovsprövning av båda utbildningsgrenarna. Från Uppsala läns landstingskommun har inhämtats, att sjukgymnastutbildningen bör påbörjas höstterminen 1974 i Uppsala. Vidare avser landstinget att inom kort inge framställning till SÖ om medgivande att anordna specialkurs för utbildning till arbetsterapevt. Landstingskommunen önskar lokalisera den integrerade sjukgymnast- och arbetsterapevtutbildningen till akademiska sjukhuset.

År 1974 flyttar ögon- och hudklinikerna samt kvarvarande delar av röntgendiagnostiska avdelningen från f. d. medicinska klinikbyggnaden (A 1) till det nya neuroblocket (etapp 3). De därmed friställda lokalerna föreslås bli iordningställda dels som kompletteringslokaler för sjukhusapoteket, dels för nämnda sjukgymnast- och arbetsterapevtutbildning samt internundervisning, dels slutligen som provisoriska lokaler för socialmedicin och socialfarmaci.

Till och med budgetåret 1972/73 har huvudmännen för projektering och ombyggnadsåtgärder i byggnaden A 1 tillsammans anvisat 300 000 kr. Av detta belopp avsåg 200 000 kr. lokaler för apotekets utvidgning. För projekteringsarbete samt vissa byggnadsarbeten behövs 750 000 kr. för budgetåret 1973/74. Härav avses 300 000 kr. för iordningställande av lokaler för apoteket.

7. Kungl. Maj:t har ännu inte tagit ställning till ett förslag år 1970 från direktionen för akademiska sjukhuset att institutioner för patologi, klinisk bakteriologi, klinisk virologi och rättsmedicin skulle anslutas i administrativt hänseende till sjukhuset.

I 1971 års generalplaneöversyn föreslås den patologiska institutionen bli förlagd till området för arméns kompaniofficersskola och där bli inplacerad så att byggnaden kan stå färdig år 1977 och de bakteriologiska och virologiska institutionerna kan uppföras i direkt anslutning till patologibyggnaden.

Förutsättningen är emellertid slutgiltiga beslut beträffande marköverlåtelse m. m. som enligt kommittén kan komma att dröja till år 1978.

För att en nybyggnad för patologiinstitutionen skall kunna färdigställas till år 1978 behövs enligt kommittén t. o. m. budgetåret 1973/74 totalt 800 000 kr. Berörda landstingskommuner har beräknat medel för sin andel härav. Staten har hittills anvisat 120 000 kr. För staten återstår att anvisa ytterligare 200 000 kr., vilket bör ske för budgetåret 1973/74.

8. Centralkök och personalmatsal vid akademiska sjukhuset har ej planerats för den starka utveckling på sjukvårdens och undervisningens områden som kommit under 1960-talet. Följden är en besvärande köbildning i matsalen samt mindre goda arbetsförhållanden för servicepersonalen. Med hänsyn till den fortsatta utbyggnaden — och då närmast genomförandet av etappen 3 under åren 1973-1974 — krävs vissa åtgärder. För centralkökets del bör en översyn ske av den framtida planeringen av köket. Utlämning och diskrum måste byggas om i personalmatsalen. Likaså behöver flera sittplatser komma till i matsalen. Investeringskostnaden uppskattas till högst 2 056 000 kr. varav totalt 1 256 000 kr. begärs för budgetåret 1973/74.

9. Följande förberedande arbeten (XV) föreslås.

	Totalkostnad
a) installation av pumpar i vattentäkt	50 000
b) komplettering och automatisering av avhärdningsanläggningen samt installation av ett fjärde filter i samma anläggning	150 000
c) installation av en ångpanna om 10 Gcal/h	800 000
d) utökning av sjukhusets telefonväxel inför etapp 3 och viss specialutrustning för växeln	175 000
	1 175 000

En redogörelse för kommitténs förslag i denna del återfinns i prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 219—220, SoU 1972: 5, rskr 1972: 57).

För ifrågavarande anläggningsarbeten vilka direkt sammanhänger med ibruktagandet av etappen 3, räknar kommittén med en medelsåtgång t. o. m. budgetåret 1973/74 av 1 175 000 kr. Statens andel utgör 470 000 kr., varav hittills anvisats 110 000 kr. Vederbörande landstingskommuner har anvisat sin andel. Kommittén föreslår, att staten anvisar återstående 360 000 kr. för budgetåret 1973/74.

10. Vidare föreslås följande förberedande arbeten (XVII).

	Totalkostnad
a) ombyggnad i ledigblivande bibliotekslokaler i byggnad B 3 för blodcentralen och fotoavdelningen	200 000
b) installation av två transformatorer	200 000
c) reduceringsstationer för medicinska gaser	50 000
	450 000

10 a) Det medicinska biblioteket i byggnad B 3 flyttar år 1974 in i etappen 3. De friställda lokalerna avses iordningställas för blodcentralen och fotoavdelningen som gränsar till det medicinska biblioteket.

10 b) Den befintliga transformatorstationen i B 7, vilken planerades i början av 1960-talet, betjänar byggnaderna B 7, B 2—B 4, S, Q och T samt vattenpumpstationen. Transformatorerna har genom en kraftig effektökning kommit att tidvis bli fullbelastade. För att bl. a. inte förorsaka totalavbrott på strömförsörjningen erfordras en komplettering av transformatoranläggningen med två nya transformatorer.

10 c) Försörjningen vid sjukhuset av medicinska gaser (oxygen, lustgas och andningsluft) har centraliserats och upprustats i samband med tillkomsten av kirurgiblocket, etappen 2. Tryckförhållandena skiftar dock på olika delar av nätet, vilket i vissa fall kan innebära säkerhetsrisker. Med det ringmatningssystem för bl. a. gaser som används fr. o. m. tillkomsten av neuroblocket etappen 3 kan ur drifts- och säkerhetssynpunkt rätta tryckförhållanden bäst uppnås genom anordnande av ca 9 reduceringsstationer, utplacerade vid olika block och byggnader på sjukhusområdet.

11. För allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet har huvudmännen för budgetåret 1972/73 tillsammans anvisat 1 135 000 kr. varav staten 550 000 kr. och landstingen 585 000 kr.

Från anslagsposten bestrids dels kostnader för löner, vissa konsult- och andra arvoden samt resor, dels omkostnader såsom hyror, expenser m. m., dels slutligen utredningskostnader. Sistnämnda kostnader berör ekonomiska—organisatoriska samt tekniska utredningar, som avser sjukhusets utbyggnad i stort.

Kommittén beräknar för budgetåret 1973/74 ett behov av totalt 1,4 milj. kr. varav för arvoden till statliga ledamöter i kommittén 200 000 kr., vilket belopp helt skall bestridas av staten. För utredningar och kommitténs egen verksamhet beräknas 450 000 kr. och för lönekostnader 750 000 kr.

Remissyttranden

Byggnadsstyrelsen har ingen erinran mot förslagen i vad de avser medel för etapperna 2 och 3, de förberedande arbeten, som omfattar dels installation av en ångpanna m. m., dels installation av transformatorer m. m. (XV och XVII), samt kommitténs egen verksamhet m. m. Beträffande patologi m. m. bör tills vidare endast medel för utredningar ställas till förfogande. Byggnadsstyrelsen kan inte nu ta ställning till medelsbehovet för budgetåret 1973/74 i vad avser övriga förslag.

Nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) tillstyrker anordnandet av en ambulansväg och nio reduceringsstationer inom försörjningssystemet för medicinska gaser. NUU har inte någon erinran mot att medel beräknas för fortsatt utredningsarbete avseende etapp 4,

för projektering av en deletapp omfattande vissa lokaler för barnklinikerna samt för en del förberedande arbeten för deletappen. NUU, socialstyrelsen samt nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader är nämligen överens om att beslut om förläggning av en nybyggnad för barnklinikerna till området för etapp 4 kan fattas nu utan att ställning tas till övriga förslag i den år 1971 framlagda generalplaneöversynen. NUU har heller inte någon erinran mot att medel beräknas för dels viss ytterligare utökning av apotekets lokaler, dels utredningar och eventuell projektering av lokalbehovet för patologi och klinisk bakteriologi, dels komplettering av transformatorstationen i byggnaden B 7. NUU framhåller dock att det bör prövas närmare om inte kostnaderna för en del av de föreslagna byggnadsåtgärderna bör bestridas av medel för fastighetsunderhåll m. m. NUU är inte beredd att nu yttra sig om behovet av medel till dels projektering och byggnadsåtgärder beträffande byggnad B 5, dels ombyggnad i byggnad A 1 för utbildning, dels ombyggnad av personalmatsal m. m., dels utökning av lokaler för blodcentral och fotoavdelning, dels kommitténs egen verksamhet m. m. NUU påpekar, att gällande utbyggnadsavtal m. m. inte reglerar kostnadsfördelningen för ev. lokaler för Uppsala läns landstingskommuns gymnasieskola inom akademiska sjukhusets område. Ytterligare utbyggnad av ångcentralen bör undvikas tills vissa utredningar kunnat slutföras.

Departementschefen

Till grund för pågående utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala ligger en av 1957 års riksdag godkänd reviderad generalplan för sjukhuset (prop. 1958: B 1, SU 1958: B 40, rskr 1958: B 60). Översyn av generalplanen gjordes år 1965 (prop. 1965: 1 bil. 7 s. 396, SU 1965: 5, rskr 1965: 5).

Ett kirurgiskt block har uppförts vid sjukhuset som etapp 2 av centralkomplexets utbyggnad. Blocket stod inflyttningsklart i början av år 1972. Vidare pågår uppförande av ett neuroblock som etapp 3 av utbyggnaden. Kostnaderna för detta beräknas numera till 80 milj. kr. Neuroblocket, som omfattar lokaler för neurologi och neurokirurgi, neurofysiologiskt laboratorium samt hud-, ögon- och rehabiliteringskliniker m. m., beräknas stå färdigt i slutet av år 1973.

Nämnda två byggnadsföretag innefattas i det mellan staten och Uppsala läns landstingskommun träffade avtalet angående utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m. (prop. 1961: 79, SU 1961: 97, rskr 1961: 265; prop. 1962: 105 bil. 2 s. 11, SU 1962: 73, rskr 1962: 185), samt i avtal med berörda landstingskommuner om samarbete beträffande regionsjukvård vid sjukhuset (prop. 1963: 1 bil. 7 s. 461, SU 1963: 5, rskr 1963: 5). Statens andel uppgår till 40 % av kostnaderna.

Jag beräknar i överensstämmelse med byggnadskommitténs förslag sammanlagt 6,1 milj. kr. för bestridande av statens andel av kostnaderna för etapperna 2 och 3 under budgetåret 1973/74.

För anläggande av en brand- och ambulansväg, vilket byggnadsföretag ingår i vissa förberedande arbeten (XVI), beräknar jag 80 000 kr. för att täcka statens andel.

För slutförandet av installation av viss omdirigeringsutrustning och fortsatt utökning av anknytningarna inom sjukhusets telefonväxel beräknar jag 160 000 kr. för bestridande av statens andel av kostnaderna.

Inom socialdepartementet prövas f. n. ett förslag från byggnadskommittén om vissa byggnadsåtgärder inom personalmatsalar och centralkök. Jag anser mig böra beräkna medel till byggnadsföretaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t att slutligt avgöra om åtgärderna skall utföras. Jag beräknar statens andel av ombyggnadskostnaderna under budgetåret 1973/74 till 500 000 kr.

För statens andel av kostnaderna för allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet bör, i enlighet med byggnadskommitténs förslag, för budgetåret 1973/74 beräknas 644 000 kr.

Härutöver bör vissa medel stå till Kungl. Maj:ts disposition att användas för att bestrida statens andel av kostnader för utredningar, som kan bli erforderliga under nämnda budgetår. Jag beräknar 200 000 kr. härför.

Sammanlagt bör för budgetåret 1973/74 anvisas 7 684 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 7 684 000 kr.

10. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde

Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 21 500 000 kr.

Medel beräknas under detta anslag för följande ändamål.

1. Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.
2. Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker.
3. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna.
4. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare.
5. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium.
6. Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer.

I det följande lämnas för vart och ett av dessa ändamål en redogörelse för anslagsframställningarna och för beräkningen av de medelsbehov som tillsammantagna bör ligga till grund för beräkningen av förevarande investeringsanslag.

10.1 Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.

Enligt avtalen med landstingen om övertagandet av huvudmannaskapet för den psykiatriska sjukvården skall staten svara för slutförandet av pågående byggnadsarbeten. För innevarande budgetår har för detta ändamål i investeringsplanen beräknats en medelsförbrukning av 4 802 000 kr.

Pågående byggnadsarbeten som skall slutföras av staten redovisas i en särskild investeringsplan. De i prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 225, SoU 1972: 5, rskr 1972: 57) upptagna kostnadsramarna har i vissa fall ökats med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen.

Av investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknats uppgå till 2 411 000 kr.

Beträffande Sundby sjukhus, som genom nyttjanderättsavtal hyrs av Södermanlands läns landsting, har byggnadsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 januari 1972 anmält att kostnaderna för omläggning av avloppsledningsnätet vid det till sjukhuset hörande lantbruket uppskattats till 340 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1971, motsvarande 365 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1972, men att beslut om eventuellt erforderliga åtgärder bör anstå i avvaktan på att förhandlingarna mellan landstinget och statens förhandlingsnämnd om avveckling av jordbruksdriften slutförs.

Byggnadsstyrelsen, som avser att återkomma med eventuella förslag till åtgärder, föreslår att den uppskattade kostnadsramen 365 000 kr. förs upp på investeringsplanen, men att någon medelsförbrukning tills vidare ej beräknas.

Beträffande Olofsfors sekundäravdelning, som genom nyttjanderättsavtal hyrs av Kopparbergs läns landsting, fanns för utbyggnad av avloppsreningsanläggningen en uppskattad kostnadsram av 145 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1970 uppförd i prop. 1971:1 (bil. 7 s. 233). I skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 januari 1972 har byggnadsstyrelsen, med hänvisning till att landstinget ej har några planer på nedläggning av sjukhuset inom de närmaste åren, hemställt om Kungl. Maj:ts uppdrag att utföra en nödvändig omläggning av avloppsledningsnätet och utbyggnad av avloppsreningsverket inom en uppskattad kostnadsram av ca 400 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1971 motsvarande 430 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1972.

Byggnadsstyrelsen, som avser att återkomma med redovisning av ärendet, föreslår att den uppskattade kostnadsramen 430 000 kr. förs upp på investeringsplanen.

Beträffande Rålambshovs sjukhus har Stockholms läns landsting, med hänvisning till 4 och 6 §§ i nyttjanderättsavtalet mellan Stockholms kommun och staten, hemställt om att staten bekostar ombyggnad och upprustning av personalmatsalen m. m. inom en kostnadsram av

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigställ. mån./år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Ulleråkers sjukhus							
Elarbeten 1964	2 415	2 415	2 505[1]	0	0	2.66	7.70
Sundby sjukhus							
Anslutning till avloppsledningssystem	3 050	3 062	2 879	150	30	11.64	9.67 7.70 5.73
Omläggning av avloppsledningsnät vid lantbruket	340[2]	365[2]	0	0	0	vilar t. v.	
Medicinskt centrum, om- och tillbyggnad	2 700	2 696	2 693	3	0	11.66	6.68
Ribbingelund, avloppsreningsverk	160	167	121	40	6	11.71	6.72
Rosöga, avloppsreningsverk	215	215	124	85	6	11.71	6.72
S:t Lars sjukhus							
Elarbeten 1964	1 410	1 410	1 407	3	0	5.66	5.69
Vipeholms sjukhus							
Panncentral, kompl. arbeten	1 325	1 325	1 206	100	19	6.70	6.72
Panncentral, rationalisering						3.65	1.67
Elarbeten 1963	188	188	185	3	0	8.65	6.70 7.68
Elarbeten 1964	125	125	124	1	0	2.66	6.70 7.68
9 vårdpaviljonger, nybyggnad	25 140	25 800	21 432	4 300	50	12.69	10.72
Barnstuga	532	535	516	19	0	11.69	6.70
Prov. skollokaler	875	890	904[1]	0	0	9.70	7.71
S:ta Maria sjukhus							
Elarbeten 1964	542	542	540	2	0	6.66	8.67
Restads sjukhus							
Vårdpaviljongerna MK 2 och MK 3	7 025	6 970	6 968	2	0	12.66	8.68
Olofsfors sekundäravdelning							
Omläggning av avlopp m. m.	400[2]	430[2]	0	0	300	1.74	6.74
Hälsinge sjukhus							
Omklädnadsrum vid idrottsplatsen	124	124	121	3	0	11.66	6.67
Frösö sjukhus							
Vårdpaviljong MK 12	4 930	4 930	4 929	1	0	7.65	8.67
Rålambshovs sjukhus							
Ombyggnad av personalmatsal	90	90	0	90	0	Utförs av Stockholms kommun	
Summa			**79 042**	**4 802**	**411**		

[1] Objektet påfört för hög kostnad, tillrättaläggs genom omföring.
[2] Uppskattad kostnad.

130 000 kr., varav ca 40 000 kr. utgör underhållskostnader och ca 90 000 kr. investeringskostnader. Byggnadsstyrelsen har godkänt förslaget och beräknat en medelsförbrukning av 90 000 kr. för budgetåret 1972/73.

Redogörelse för pågående utredning beträffande om- och nybyggnad vid Västra Marks sjukhus lämnades i prop. 1972:1 (bil. 7 s. 224), och i avvaktan på att definitiv överenskommelse beträffande platsantalet vid sjukhuset träffas mellan berörda landsting och socialstyrelsen föreslår byggnadsstyrelsen, som avser att återkomma med redovisning av bl. a. kostnadsram, att objektet förs upp på investeringsplanen.

Departementschefen

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisat läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa år.

Medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknas till 411 000 kr.

10.2 Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker

Enligt principbeslut av 1961 års riksdag (prop. 1961: 185, 1LU 1961: 49, rskr 1961: 398) skall nya rättspsykiatriska kliniker uppföras i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå. För innevarande budgetår har för detta ändamål i investeringsplanen beräknats en medelsförbrukning av ca 500 000 kr.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigställ. mån./år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Rättspsykiatrisk klinik i Lund	7 200	7 000	6 821	179	—	3.68	10.70
Rättspsykiatrisk klinik i Uppsala	7 550	7 570	7 444	126	—	2.68	10.70
Rättspsykiatrisk klinik i Göteborg	6 800	6 800	6 609	191	—	6.69	1.71
Rättspsykiatrisk klinik i Umeå	5 030	5 330	—	—	—	vilar t. v.	
Summa			**20 874**	**496**	—		

Byggnadsstyrelsen

Redogörelse för klinikerna i Uppsala och Lund lämnades senast i prop. 1968: 1 (bil. 7 s. 253) och för kliniken i Göteborg i prop. 1969: 1 (bil. 7 s. 236). Som framgår av investeringsplanen slutfördes byggnadsarbetena för dessa objekt under budgetåret 1970/71, och kostnadsra-

marna föreslås i huvudsak oförändrade. Eftersom definitivt beslut beträffande kliniken i Umeå ännu inte träffats, föreslår byggnadsstyrelsen att kostnadsramen tills vidare endast räknas upp med index. Någon medelsförbrukning har inte beräknats. Beträffande stockholmskliniken, som tidigare avsetts bli placerad på kronobergsområdet, pågår förhandlingar om förläggning av kliniken till Stockholms läns landstings nya sjukhus i Huddinge.

Departementschefen

Jag har intet att erinra mot den av byggnadsstyrelsen uppgjorda investeringsplanen och beräknar inga medel för detta ändamål för nästa budgetår.

10.3 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna

Byggnadsstyrelsen

Efter samråd med socialstyrelsen föreslår byggnadsstyrelsen olika byggnadsföretag för vilka det sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1973/74 beräknas till 8,4 milj. kr.

De i investeringsplanerna för innevarande budgetår angivna kostnadsramarna har i vissa fall ökats beroende på den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Å andra sidan har det visat sig möjligt att för vissa objekt sänka kostnadsramarna med sammanlagt 678 000 kr. Vidare slutredovisas ett antal byggnadsföretag med en förbrukning som med 142 000 kr. understiger gällande kostnadsramar. Tre objekt i investeringsplanen för innevarande budgetår avseende personalbostadshus har utgått, vilket medför en sänkning av beräknade kostnader med 629 000 kr.

Under budgetåret 1973/74 föreslås ny elevförläggning samt mekanisk verkstad vid Stigby, nytt centralkök vid Hammargården och om- och tillbyggnad av personalmatsal vid Johannisberg. Styrelsen föreslår även bl. a. ombyggnad av Herrgården samt om- och tillbyggnad av mottagningsavdelningen Granliden vid Fagared. Vidare föreslås gymnastikbyggnad vid Bärby, om- och tillbyggnad av specialavdelningen vid Lövsta, ombyggnad av centralkök vid Brättegården, ombyggnad av huvudbyggnad vid Håkanstorp samt nybyggnad av administrationslokaler vid Vemyra.

I investeringsplanen för innevarande budgetår har anslagsposten Idrottsplaner tagits upp med en kostnadsram av totalt 700 000 kr. För budgetåret 1973/74 föreslås nya idrottsplaner vid Östra Spång och Lövsta. Styrelsen föreslår vidare vägar och markplanering vid Långanäs och Råby.

Byggnadsstyrelsen har, efter en inventering av avloppsreningsanläggningarna vid fastigheter som styrelsen förvaltar, funnit att omfattande

förbättringsåtgärder vid ungdomsvårdsskolorna erfordras. Efter uppdrag av Kungl. Maj:t har avloppsreningsanläggningar utförts vid Bärby och Långanäs. Vid Sundbo har anslutning kunnat ske till Fagersta kommuns avloppsledningar och dess reningsverk. Styrelsen föreslår att avloppsreningsanläggningarna bör byggas ut vid samtliga skolor där detta behövs. För budgetåret 1973/74 föreslås att arbeten påbörjas vid Lövsta, Östra Spång, Eknäs, Gräskärr och Håkanstorp. För Brättegården och Johannisberg föreslås anslutning ske till resp. kommuns avloppsledningsnät.

Föredraganden

Med hänsyn till att tjänstebostadstvånget vid skolorna upphört beräknar jag inga medel till ytterligare personalförläggningar vid skolorna. Av tidigare nämnda byggnadsobjekt, som föreslås påbörjade nästa budgetår, förordar jag ombyggnad av centralköket vid Brättegården samt utförande av gymnastikbyggnad vid Bärby.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställ. mån/år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 72/73	73/74		
Färdigställda t. o. m. 30.6.1972			10 816	1 561	259	—	—
Sundbo							
Herrgården, ombyggnad	—	500	—	400	80	10.72	03.73
Gräskärr							
Yttre elnät II	580	400	223	140	30	11.72	09.72
Avd. Höjden, om- och tillbyggnad	—	600	—	500	90	12.72	08.73
Bärby							
Gymnastikbyggnad	—	730	—	—	500	08.73	06.74
Folåsa							
Skyddsplantering	—	25	—	25	—	09.72	10.72
Brättegården							
Centralkök, ombyggnad	—	650	—	—	250	01.74	07.74
Eknäs							
Administration	860	1 155	—	100	400	03.73	01.74
Vemyra							
Skolbyggnad, tillbyggnad	350	375	44	275	50	04.72	12.72
Olika skolor							
Idrottsplaner	470	585	20	—	185		
Vägar och markplanering	655	1 640	132	430	440		
Diverse om- och tillbyggnadsarbeten	3 310	4 860	1 246	1 685	921		
Vatten och avloppsanläggningar	551	1 320	106	720	390		
Summa			**12 587**	**5 836**	**3 595**		

För att inom ramen för tillgängliga medel kunna påbörja vissa angelägna företag redovisades i förra årets statsverksproposition (bil. 7 s. 229) en investeringsplan med en kostnadsram på 6,8 milj. kr. för diverse om- och tillbyggnadsarbeten. För budgetåret 1973/74 bör motsvarande ram uppgå till ca 4,9 milj. kr.

Under budgetåret 1973/74 anser jag att idrottsplaner bör utföras på bl. a. Lövsta och Östra Spång. Vidare beräknar jag medel för vissa arbeten med vägar och markplanering vid bl. a. Långanäs och Råby. För avloppsreningsanläggningar har jag beräknat en kostnadsram av 1,3 milj. kr.

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisat läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 för vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna beräknas uppgå till 3,6 milj. kr.

10.4 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare

Byggnadsstyrelsen

Styrelsen beräknar medelsförbrukningen för nästa budgetår till ca 2,2 milj. kr.

De i prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 231) angivna kostnadsramarna har i vissa fall höjts med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Å andra sidan har det visat sig möjligt att för vissa byggnadsobjekt sänka kostnadsramarna med sammanlagt 115 000 kr.

Vid vårdanstalten Svartsjö — som under innevarande budgetår överlämnas till kriminalvården — krävs åtgärder för anläggningar för vatten och avlopp. Byggnadsstyrelsen, som avser att återkomma med förslag till sådana åtgärder, hemställer att arbeten avseende en till 1,1 milj. kr. uppskattad kostnadsram tas in i investeringsplanen för nästa budgetår men att någon medelsförbrukning tills vidare inte beräknas.

För avloppsreningsanläggning vid vårdavdelningen Brotorp uppskattas en kostnadsram av 200 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1972. Medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknas till 125 000 kr.

Vid Venngarnsanstalten bör köket byggas om. Under budgetåret 1973/74 beräknas medelsförbrukningen till 500 000 kr. För avloppsreningsanläggning vid anstalten beräknas vidare medelsförbrukningen under samma budgetår till 300 000 kr.

Byggnadsstyrelsen har i särskild skrivelse den 13 november 1972 hemställt om byggnadsuppdrag för vissa angelägna och brådskande ändringsarbeten för lokaler till snickeriverkstad m. m. vid Venngarn. Styrelsen har också anmält att den i investeringsplanen för innevarande

budgetår upptagna matarfickan vid anstaltens betongvarufabrik inte behöver utföras. Kostnadsramen för detta objekt beräknades till 148 000 kr. den 1 april 1972. För projektering m. m. har 11 000 kr. tagits i anspråk, varför 137 000 kr. kvarstår. Styrelsen hemställer att sistnämnda belopp ställs till förfogande under budgetåret 1972/73 för snickeriverkstaden m. m. samt att detta objekt tas in i investeringsplanen för nästa budgetår med en kostnadsram av 500 000 kr. och en förbrukning av 363 000 kr. under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Svartsjöanstalten överlämnas till kriminalvården i slutet av budgetåret 1972/73. Vissa byggnadsobjekt vid denna anstalt ingår bland de färdigställda t. o m. den 30 juni 1972 i den uppgjorda investeringsplanen som redovisas i det följande.

Vid Venngarn bör, som byggnadsstyrelsen föreslagit, byggnadsarbeten för kök och avloppsreningsanläggning påbörjas under nästa budgetår. I enlighet med styrelsens förslag har byggnadsuppdrag meddelats för snickeriverkstad m. m. vid Venngarn.

Jag förordar att den investeringsplan som jag här redovisar läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av planen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 för vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare beräknas uppgå till ca 1,8 milj. kr.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställ. mån/år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Färdigställda t. o. m. 30.06.1972	6 261	6 131	4 724	1 240	178		
Venngarn							
Snickeriverkstad m. m.	—	500	—	137	210	03.73	07.73
Betongvarufabrik, armeringsverkstad	105	105	36	65	4	02.72	08.72
Huvudbyggnad, ombyggnad av kök	1 150	1 220[1]	0	0	200	04.74	04.75
Avloppsreningsanläggning		400[1]	0	0	150	12.73	05.74
Gudhem							
Div. verkstäder m. m.	3 550	3 760	273	2 000	1 000	02.72	04.73
Brotorp							
Upprustning Etapp II	1 200	1 200	228	800	100	02.72	02.73
Summa			**5 261**	**4 242**	**1 842**		

[1] Uppskattad kostnad.

10.5 Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium

För ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår beräknats en medelsförbrukning av 8,5 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen

Nybyggnad för destruktionsanläggning

I prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 233) räknades med byggstart i april 1972 och färdigställande i juli 1973. Byggnadsnämnden i Solna har emellertid hemställt att byggnadsstyrelsen underställer frågan om bl. a. dispens från gällande nybyggnadsförbud Kungl. Maj:ts prövning. Styrelsen har den 6 juni 1972 underställt Kungl. Maj:t ärendet.

Nybyggnad för tuberkulossektionen

Redogörelse för objektet har lämnats i prop. 1970: 165 (s. 23 och 24) och prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 232). Byggnadsarbetena är nu avslutade. Under byggnadstiden måste extraordinära åtgärder för förhindrande av smittspridning vidtas. Dessutom har en vattenskada inträffat, vilket inkl. ökade projekteringskostnader medför en höjning av kostnadsramen med 390 000 kr. utöver indexförändring.

Nybyggnad för smådjurhus

I maj 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad för smådjurhus t. o. m. bygghandlingar. Därvid skulle styrelsen vidta vissa begränsningar i objektet för att nedbringa investeringskostnaden. Redogörelse för objektet har lämnats i prop. 1971: 145 (s. 14—15) och i prop. 1972: 1 (bil. 7 s. 231—233) och en preliminär kostnadsram av 11 milj. kr. i prisläget den 1 april 1971 har förts upp i investeringsplanen. Byggnadsstyrelsen redovisade i skrivelse den 6 juni 1972 kostnadsberäkning grundad på bygghandlingar avseende ett begränsat objekt. Kostnaden beräknades till 14,6 milj. kr. i prisläget den 1 april 1971, vilket motsvarar 15,7 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. I prop. 1972: 1 räknades med start i mars 1972. Byggnadsnämnden i Solna har emellertid även för detta objekt hemställt att frågan om dispens från nuvarande nybyggnadsförbud m. m. underställs Kungl. Maj:ts prövning. Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 6 juni 1972 underställt Kungl. Maj:t denna fråga.

Departementschefen

Frågan om tillstånd för nybyggnad av destruktionsanläggning och smådjurhus har varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Genom beslut den 31 augusti resp. den 14 september 1972 har Kungl. Maj:t förklarat att rådande tätbebyggelseförbud inte utgör hinder mot de båda bygg-

nadsföretagen samt meddelat lov för utförande av dessa. Vidare har Kungl. Maj:t sistnämnda dag uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram av 14,4 milj. kr. i prisläget den 1 april 1971 utföra nybyggnad av smådjurhus med renings- och försörjningsanläggningar. Medelsförbrukningen härför under nästa budgetår beräknas till 5,5 milj. kr.

Jag förordar, att den investeringsplan som jag här redovisar läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Av investeringsplanen framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 för vissa byggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium beräknas uppgå till sammanlagt 7,2 milj. kr.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställ. mån/år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Nybyggnad för destruktionsanläggning	4 235	4 460	880	1 800	1 700	10.72	01.74
Nybyggnad för tuberkulossektionen	2 200	2 650	2 194	456	0	03.71	06.72
Nybyggnad för smådjurhus m. m.	14 400	15 489	—	9 000	5 500	10.72	01.74
Summa			**3 074**	**11 256**	**7 200**		

10.6 Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer

Byggnadsstyrelsen beräknar medelsförbrukningen för nästa budgetår till 100 000 kr. i enlighet med följande investeringsplan.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställ. mån/år
	1.4.71	1.4.72	Faktisk t. o. m. 30.6.72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Solna							
Ombyggnad för statens rättsläkarstation	1 755	1 830	0	1 700	100	11.71	07.72
Summa			**0**	**1 700**	**100**		

Departementschefen

Jag förordar att den investeringsplan, som här redovisats läggs till grund för beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Därav framgår att medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 för vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer beräknas uppgå till 100 000 kr.

Sammanfattning

Departementschefen

Med hänvisning till vad som förut nämnts under redogörelsen för medelsbehov för de ändamål, vilka ingår i förevarande investeringsanslag, förordar jag efter samråd med statsrådet Odhnoff att följande sammanfattande investeringsplan läggs till grund för beräkning av anslagsbehovet.

Investeringsplan
(1 000-tal kr.)

	Beräknad medelsförbrukning	
	1972/73	1973/74
1. Vissa byggnadsarbeten vid kliniker för psykiskt sjuka m. m.	4 802	411
2. Vissa byggnadsarbeten för rättspsykiatriska kliniker	496	—
3. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid ungdomsvårdsskolorna	5 836	3 595
4. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	4 242	1 842
5. Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium	11 256	7 200
6. Vissa byggnadsarbeten vid statens rättsläkarstationer	1 700	100
Erfarenhetsmässig reduktion av medelsbehovet	— 332	— 468
Summa	**28 000**	**12 680**

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Medelsförbrukning	
Behållning 1.7.1972	10 180	1972/73	28 000
Anslag för 1972/73	21 500	1973/74	12 680
Anslag för 1973/74 (förslag)	9 000		
Summa	**40 680**		**40 680**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

3. Statens bosättningslånefond

Från fonden lämnas bosättningslån med högst 6 000 kr. till trolovade eller äkta makar, ensamstående föräldrar samt till personer som stadigvarande sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden. Lånen lämnas utan säkerhet. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1946: 570) om statliga bosättningslån (ändrad senast 1969: 781).

För innevarande budgetår har anvisats ett formellt belopp av 1 000 kr. Sedan låneverksamheten började har hittills anvisats sammanlagt ca 183 milj. kr.

Fullmäktige i riksbanken

Utvecklingen av låneverksamheten framgår av följande sammanställning.

Budgetår	Nya lån Antal	Medelbelopp kr.	Totalbelopp milj. kr.	Avbetalningar milj. kr.
1965/66	10 829	4 177	45,2	21,2
1970/71	10 614	4 910	52,1	42,6
1971/72	9 059	4 916	44,5	45,2
1972/73[1]	10 000	5 000	50,0	45,0
1973/74[1]	11 000	5 000	55,0	45,0

[1] Beräknat

Under budgetåret 1971/72 uppgick amorteringarna på tidigare lån till ca 0,7 milj. kr. mer än utbetalningarna av nya lån. För innevarande budgetår räknar fullmäktige med en nettoutlåning av ca 5 milj. kr. För budgetåret 1973/74 räknar fullmäktige med 11 000 nya lån och ett medelbelopp av ca 5 000 kr. per lån. Nettoutlåningen under nästa budgetår skulle därmed, som framgår av följande sammanställning, uppgå till ca 10 milj. kr.

Behållning den 1.7.1972		33,0
Anslag 1972/73		0,0
Disponibelt 1972/73		33,0
Utbetalningar 1972/73	50,0	
Amorteringar på tidigare lån	45,0	— 5,0
Behållning den 1.7.1972		28,0
Utbetalningar 1973/74	55,0	
Amorteringar på tidigare lån	45,0	—10,0
Behållning den 1.7.1974		18,0

Med hänvisning till beräkningarna föreslår riksbanksfullmäktige att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till den väntade behållningen på anslaget förordar jag, i likhet med riksbanksfullmäktige, att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd

1. Lån till anordnande av barnstugor

För innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats 30 milj. kr., varav 10 milj. kr. på tilläggsstat.

Från anslaget utgår lån med högst 4 000 kr. per plats för nybyggnad, om- eller tillbyggnad eller inköp av byggnad för barnstuga. Lån utgår till lokaler som anordnas så att de kan användas för barntillsyn under minst fem timmar per barn och dag, dvs. till daghem, gemensam barnstuge-avdelning och fritidshem. Lånet utbetalas sedan byggnadsarbetena slutförts. Lån kan inte erhållas, om statliga bostadslån beviljats. Lånebestämmelserna återfinns i kungörelsen (1966: 173) om statsbidrag och lån till barnstugor. Utöver lån utgår anordningsbidrag med högst 5 000 kr. per plats. En höjning av anordningsbidragen till 6 000 kr. fr. o. m. den 1 januari 1973 föreslås under punkt D 2.

1972 års riksdag beslutade att den särskilda lånegivningen till barnstugor skall upphöra vid utgången av budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201). Samtidigt utvidgas den statliga bostadslångivningen så att sådana lån kan utgå för barnstugor oberoende av om dessa byggs i anslutning till statsbelånad bostadsbebyggelse eller ej. Detta innebär bl. a. att bostadslån kan utgå även till byggande av barnstugor i äldre bostadsområden.

Nuvarande lånebestämmelser gäller fram t. o. m. den 30 juni 1973 och skall tillämpas för barnstugebyggen som påbörjas under budgetåret 1972/73.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 39 milj. kr.

Föredraganden

Den beräknade utbyggnaden av barnstugeverksamheten redovisas i inledningen till avsnitt D.

Kungl. Maj:t har i september och december 1972 beslutat att lån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag för anordnande av barnstugor skall kunna utbetalas i förskott i de fall byggnadsarbetena påbörjades under tiden den 1 september 1972—den 31 mars 1973. Riksdagen har anvisat 10 milj. kr. på tilläggsstat I för innevarande budgetår för att täcka det ökade medelsbehovet som följer av nämnda förskottsutbetalningar. Förskottsutbetalningarna minskar samtidigt medelsbehovet för nästa budgetår i motsvarande mån. Med beaktande härav beräknar jag anslagsbehovet till 27 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till anordnande av barnstugor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringanslag av 27 000 000 kr.

2. Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 3 001 000 kr., varav 3 milj. kr. på tilläggsstat I.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen tillstyrker lån med sammanlagt 6 milj. kr. för byggnadsföretag m. m. vid vissa erkända och enskilda vårdanstalter.

Departementschefen

För lån till olika byggnadsföretag m. m. under innevarande budgetår beräknar jag ca 8,4 milj. kr., varav 5 milj. kr. avser företag som från sysselsättningssynpunkt ansetts lämpliga att sättas i gång under vintern 1972—1973.

För nästa budgetår beräknar jag medelsåtgången för lån till fortsatt upprustning av anstalterna till 2,8 milj. kr. Med hänsyn till beräknad reservation bör anslaget föras upp med 1 milj. kr.

Anslagsberäkning
(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1.7.1972	7 164	1972/73	8 365
Anslag för 1972/73	3 001	1973/74	2 800
Anslag för 1973/74 förslag)	1 000		
Summa	**11 165**	Summa	**11 165**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.

3. Lån till utländska läkare för viss efterutbildning

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 000 kr. På anslaget fanns vid ingången av budgetåret 1972/73 en reservation på 358 500 kr.

Socialstyrelsen

Från anslaget bestrids kostnader för lån till utländska läkare, som vistas i Sverige och är i behov av ekonomisk hjälp under tid för provtjänstgöring eller efterutbildning i syfte att erhålla behörighet att utöva läkaryrket inom riket. Styrelsen anser att medel behövs för ifrågavarande ändamål även i fortsättningen. Med hänsyn till behållningen på anslaget föreslås, att endast ett formellt belopp av 1 000 kr. anvisas för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Jag biträder socialstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till utländska läkare för viss efterutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Register

Sid.

1 Översikt

Driftbudgeten

Femte huvudtiteln

A. Socialdepartementet m. m.

		Kronor
21	1. Socialdepartementet, förslagsanslag	7 808 000
22	2. Kommittéer m. m., reservationsanslag	10 800 000
22	3. Försöksverksamhet m. m., reservationsanslag	2 000 000
23	4. Extra utgifter, reservationsanslag	450 000
		21 058 000

B. Allmän försäkring m. m.

24	Inledning	
30	1. Försäkringsdomstolen, förslagsanslag	2 795 000
31	2. Försäkringsrådet, förslagsanslag	1 630 000
31	3. Riksförsäkringsverket, förslagsanslag	56 173 000
35	4. Folkpensioner, förslagsanslag	10 560 000 000
38	5. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, förslagsanslag	20 800 000
40	6. Bidrag till sjukförsäkringen, förslagsanslag	*2 220 000 000
40	7. Vissa yrkesskadeersättningar m. m., förslagsanslag	1 500 000
		12 862 898 000

C. Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer m. m.

42	Inledning	
45	1. Allmänna barnbidrag, förslagsanslag	2 395 000 000
48	2. Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag, förslagsanslag	7 800 000
49	3. Bostadstillägg m. m., förslagsanslag	965 000 000
59	4. Ersättning för bidragsförskott, förslagsanslag	194 000 000
60	5. Omkostnader för statens bosättningslån, förslagsanslag	534 000
		3 562 334 000

D. Sociala serviceåtgärder

61	Inledning	
65	1. Bidrag till social hemhjälp, förslagsanslag	275 000 000
67	2. Bidrag till anordnande av barnstugor, reservationsanslag	70 000 000
68	3. Bidrag till driften av barnstugor, förslagsanslag	303 000 000
69	4. Bidrag till kommunala familjedaghem, förslagsanslag	52 000 000
70	5. Bidrag till ferievistelse för barn, förslagsanslag	4 000 000
71	6. Bidrag till semesterhem m. m., förslagsanslag	1 800 000
		705 800 000

E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

73	Inledning	
	Centrala och regionala myndigheter m. m.	
74	1. Socialstyrelsen, förslagsanslag	46 922 000
78	2. Giftnämnden, förslagsanslag	*1 473 000
78	3. Nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader, förslagsanslag	346 000

* Beräknat belopp

Sid.			Kronor
79	4.	Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, förslagsanslag	6 350 000
80	5.	Länsläkarväsendet m. m., förslagsanslag	9 332 000
81	6.	Socialvårdskonsulenter och länsnykterhetsnämnder, förslagsanslag	8 966 000
		Vissa laboratorier m. m.	
83	7.	Statens strålskyddsinstitut, förslagsanslag	6 073 000
		Statens bakteriologiska laboratorium:	
88	8.	Uppdragsverksamhet, förslagsanslag	1 000
92	9.	Driftbidrag, reservationsanslag	1 000 000
92	10.	Centrallaboratorieuppgifter, förslagsanslag	4 800 000
93	11.	Försvarsmedicinsk verksamhet, förslagsanslag	1 275 000
93	12.	Utrustning, reservationsanslag	1 280 000
94	13.	Statlig läkemedelskontroll, förslagsanslag	12 297 000
97	14.	Statens rättskemiska laboratorium, förslagsanslag	7 567 000
98	15.	Statens rättsläkarstationer, förslagsanslag	6 492 000
			114 174 000
		F. Öppen hälso- och sjukvård	
101		Inledning	
103	1.	Läkemedel åt vissa kvinnor och barn, förslagsanslag	3 200 000
103	2.	Abortförebyggande åtgärder, förslagsanslag	1 100 000
105	3.	Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, förslagsanslag	430 000
106	4.	Bidrag till psykisk barna- och ungdomsvård, förslagsanslag	1 750 000
107	5.	Bidrag till S: t Lukasstiftelsen	90 000
107	6.	Allmän hälsokontroll, förslagsanslag	1 310 000
109	7.	Skyddsympningar, förslagsanslag	7 600 000
111	8.	Hälsovårdsupplysning, reservationsanslag	4 600 000
113	9.	Bidrag till driften av folktandvården, förslagsanslag	15 900 000
114	10.	Bidrag till utrustning av polikliniker för folktandvård, reservationsanslag	300 000
115	11.	Bidrag till nordiskt institut för odontologisk materialprövning, reservationsanslag	1 200 000
115	12.	Epidemiberedskap m. m., förslagsanslag	4 525 000
			42 005 000
		G. Universitetssjukhus m. m.	
117		Inledning	
		Karolinska sjukhuset:	
118	1.	Driftkostnader, förslagsanslag	378 183 000
128	2.	Utrustning, reservationsanslag	4 600 000
		Akademiska sjukhuset i Uppsala:	
131	3.	Avlöningar till läkare, förslagsanslag	43 258 000
136	4.	Driftkostnader, förslagsanslag	29 880 000
140	5.	Utrustning, reservationsanslag	2 540 000
141	6.	Bidrag till kommunala undervisningssjukhus, förslagsanslag	190 000 000
143	7.	Utbildnings- och forskningsverksamhet vid läkarstationen i Dalby läkardistrikt, reservationsanslag	1 942 000
144	8.	Vidareutbildning av läkare, förslagsanslag	8 382 000
146	9.	Efterutbilning av viss sjukvårdspersonal m. m., förslagsanslag	625 000
150	10.	Kurser för vissa utländska läkare och tandläkare m. m., förslagsanslag	1 820 000
153	11.	Nordiska hälsovårdshögskolan, förslagsanslag	1 814 000
			663 044 000

Sid.		Kronor
	H. Övrig sjukhusvård m. m.	
156	1. Rättspsykiatriska stationer och kliniker, förslagsanslag	19 650 000
157	2. Utrustning av vissa kliniker för psykiskt sjuka m. m., reservationsanslag	1 000
158	3. Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m., reservationsanslag	110 000 000
159	4. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m., förslagsanslag	1 376 000 000
161	5. Bidrag till anordnande av radioterapevtiska kliniker, förslagsanslag	100 000
161	6. Förvaring och underhåll av viss sjukvårdsmateriel m. m., förslagsanslag	2 469 000
162	7. Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara, reservationsanslag	1 781 000
163	8. Viss krigssjukvårdsutbildning m. m., förslagsanslag	2 280 000
165	9. Bidrag till pensioner för vissa provinsialläkare, förslagsanslag	20 700 000
		1 532 981 000
	I. Ungdomsvård m. m.	
167	Inledning	
	Ungdomsvårdsskolorna:	
170	1. Driftkostnader, förslagsanslag	98 358 000
175	2. Engångsanskaffning av inventarier m. m., reservationsanslag	1 000
176	3. Personalutbildning, reservationsanslag	608 000
177	4. Ersättningar för skador vållade av vissa rymlingar m. fl., förslagsanslag	600 000
178	5. Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälps- och barnavårdslagarna m. m., förslagsanslag	32 000 000
		131 567 000
	J. Nykterhetsvård m. m.	
180	Inledning	
	Statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare:	
185	1. Driftkostnader, förslagsanslag	24 235 000
186	2. Utrustning m. m., reservationsanslag	350 000
187	3. Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., reservationsanslag	100 000
188	4. Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m., förslagsanslag	98 900 000
190	5. Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., förslagsanslag	105 000 000
192	6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården, reservationsanslag	350 000
193	7. Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer	3 200 000
		232 135 000
	K. Viss rehabiliteringsverksamhet	
194	Inledning	
196	1. Statens arbetsklinik, förslagsanslag	2 375 000
197	2. Bidrag till handikappinstitutet	5 080 000
198	3. Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade, förslagsanslag	120 000 000
200	4. Kostnader för viss utbildning av handikappade, förslagsanslag	8 300 000
203	5. Bidrag till anordnande av vissa institutioner för psykiskt utvecklingsstörda, reservationsanslag	13 000 000

Sid.		Kronor
204	6. Bidrag till driften av särskolor m. m., förslagsanslag	111 000 000
206	7. Bidrag till handikapporganisationer, reservationsanslag	2 500 000
207	8. Kostnader för viss verksamhet för blinda, förslagsanslag	2 510 000
208	9. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, förslagsanslag	2 515 000
		267 280 000
	L. Arbetarskydd m. m.	
209	Inledning	
212	1. Arbetarskyddsstyrelsen, förslagsanslag, varav 189 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	28 095 000
222	2. Yrkesinspektionen, förslagsanslag, varav 1 354 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	27 525 000
228	3. Särskilda arbetarskyddsprojekt, reservationsanslag	2 200 000
		57 820 000
	M. Internationell samverkan	
229	Inledning	
229	1. Socialattachéer, förslagsanslag	950 000
230	2. Internationellt socialpolitiskt samarbete, förslagsanslag	3 090 000
231	3. Bidrag till världshälsovårdsorganisationen m. m., förslagsanslag	5 700 000
232	4. Vissa internationella resor, reservationsanslag	90 000
232	5. Vissa internationella kongresser i Sverige, reservationsanslag	150 000
		9 980 000
	Summa för driftbudgeten	**20 203 076 000**
	Kapitalbudgeten	
	II. Statens allmänna fastighetsfond	
233	8. Utbyggande av karolinska sjukhuset	1 000
239	9. Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	7 684 000
245	10. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	9 000 000
		16 685 000
	IV. Statens utlåningsfonder	
256	3. Statens bosättningslånefond	**1 000**
	V. Fonden för låneunderstöd	
258	1. Lån till anordnande av barnstugor	27 000 000
259	2. Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	1 000 000
259	3. Lån till utländska läkare för viss efterutbildning	1 000
		28 001 000
	Summa för kapitalbudgeten	**44 687 000**
	Totalt för socialdepartementet	**20 247 763 000**

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 720507

Kommunikationsdepartementet

ÖVERSIKT

Kommunikationsdepartementets verksamhet är i huvudsak inriktad på frågor som rör transportverksamheten, trafiksäkerheten samt post- och telekommunikationer.

Åtgärderna inom transportsektorn präglas av strävandena att successivt skapa bättre betingelser för en samhällsekonomiskt riktig utveckling av sektorn. Som led i dessa strävanden ingår att i olika hänseenden ge SJ förbättrade möjligheter att hävda sig inom olika delar av transportmarknaden. Detta har bl.a. skett genom att olika hämmande regleringar för SJ slopats. Genom de investeringsanslag som årligen anvisas har SJ också getts möjlighet att anpassa och bygga ut sin verksamhet för de transporttjänster där företaget bör ha möjlighet att göra sig gällande. Både i fråga om gods- och persontrafiken inriktas härvidlag intresset i första hand på de mera långväga relationerna.

Från trafikpolitisk synpunkt är det angeläget att verka för en större marknads- och kostnadsmässig rättvisa i förhållandet mellan trafikgrenarna och trafikföretagen. Från denna synpunkt är statsmakternas ställningstagande till de av bilskatteutredningen avgivna förslagen av betydelse. På något längre sikt kommer den pågående vägkostnadsutredningen att ge ytterligare underlag för en bedömning av vägtrafikens kostnadsansvar. I syfte att få till stånd en trafikpolitiskt betingad anpassning av SJ:s kostnadsansvar har 1971 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslutat om nedskrivning av SJ:s statskapital med drygt en miljard kr. I sammanhanget har även beaktats den extra belastning som åvilar SJ i pensionskostnadshänseende.

Olika åtgärder har också vidtagits för att främja trafikpolitiskt sunda verksamhetsbetingelser inom vägtrafiken och stödja utvecklingen i fråga om företagsstrukturen inom den yrkesmässiga vägtrafiken. I enlighet med förslag i särskild proposition till 1972 års riksdag har sålunda kraven på fordonsägare och trafikföretagare skärpts bl. a. när det gäller att genom planläggningen av transporterna förhindra överträdelser av bestämmelserna om fordons belastning och fordonsförares arbets- och vilotid. Av särskild betydelse när det gäller att komma till rätta med det allvarliga överlastproblemet blir den särskilda överlast-

avgift, som fr. o. m. den 1 april 1973 tas ut av ägare till fordon som framförs i strid mot bestämmelserna om axel- och boggitryck, maximilast eller bruttovikt. Bland åtgärder som syftar till att främja en sund utveckling inom den yrkesmässiga lastbilsnäringen kan nämnas den utbyggda ekonomiska lämplighetsprövning som införts såsom ett led i tillståndsprövningen. Särskilda åtgärder har också vidtagits mot olaga yrkesmässig godstrafik.

För att ytterligare förbättra de trafikpolitiska förutsättningarna för en samhällsekonomiskt riktig utveckling av transportsektorn har — med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande i september 1972 — tillkallats särskilda sakkunniga för utredning av olika trafikpolitiska frågor.

Direktiven för de sakkunniga utgår från att man — för att kunna fullfölja den samhällsekonomiska målsättningen — måste i vidare utsträckning än som förutsattes vid 1963 års trafikpolitiska beslut förena den marknadsmässiga rörelsefriheten med en planmässig samordning och styrning. I sammanhanget framhålles den betydelse, som framöver i ökad utsträckning måste tillmätas en övergripande och fortlöpande trafikplanering, som ger underlag för bedömning av möjliga transportalternativ. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att överväga i vilken utsträckning och under vilka förutsättningar en ändrad innebörd bör ges åt kostnadsansvarighetsprincipen. Övervägandena bör härvidlag resultera i förslag till konkreta handlingsnormer. Särskild uppmärksamhet ägnas i direktiven åt järnvägstrafiken och dess möjligheter att utvecklas i marknads- och servicehänseende. De sakkunniga har i denna del att närmare överväga frågan om den lämpliga konstruktionen av SJ:s taxor. Målet bör vara, att dessa utformas så att de i önskvärd utsträckning stöder marknadsföringen av SJ:s transporttjänster och i högre grad medverkar till ett effektivt utnyttjande av SJ:s kapacitet. Angeläget är också att övervägandena omfattar möjligheterna att anpassa SJ:s taxor på längre avstånd så att de dels i större utsträckning kommer att ligga i linje med samhällets allmänna regional- och näringspolitiska mål, dels förbättrar SJ:s möjligheter att hävda sig i fråga om persontrafik, godsslag och sändningsstorlekar som SJ har naturliga förutsättningar att handha. I anslutning till behandlingen av kostnadsansvarigheten skall de sakkunniga också ägna uppmärksamhet åt frågan om SJ:s trafiksvaga bandelar och SJ:s separatredovisning av dessa. Härvidlag kan det enligt direktiven finnas anledning att, mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter, överväga en ändrad prövnings- och handläggningsordning. I fråga om godstrafiken på landsväg ankommer det på de sakkunniga att överväga de ytterligare åtgärder, som krävs för att främja en rationell och sund utveckling inom berörd transportnäring.

För att skapa bättre betingelser för en övergripande trafikplanering på länsplanet har sedan slutet av år 1970 en särskild arbetsgrupp — den s. k. trafikplaneringsutredningen — i uppdrag att utarbeta riktlin-

jer för en regional trafikplanering. I anslutning härtill pågår en modell- och försöksplanering i två län — Norrbottens och Östergötlands län. På grundval av erfarenheterna härifrån har länsstyrelserna under februari 1972 meddelats anvisningar för själva inventeringsarbetet. Målet är att till den 1 oktober 1974 ha trafikplaner utarbetade i samtliga län.

För att stödja berörda kommuner i deras strävanden att få till stånd bättre trafikförhållanden pågår en utredning, som — i anslutning till en konkret planering i ett antal utvalda tätorter av olika storlek och struktur — skall överväga åtgärder och planeringsformer ägnade att skapa gynnsammare betingelser för kollektivtrafiken.

För att främja de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringslivet i Norrland och övriga delar av det allmänna stödområdet utgår sedan år 1971 ett transportstöd i syfte att minska de kostnadsmässiga olägenheterna som följer med de långa avstånden inom Norrland och övriga delar av det allmänna stödområdet. Genom stödet ges näringslivet i dessa delar av landet möjligheter att driva sin verksamhet under förutsättningar som är mer likartade dem som gäller för näringslivet i andra delar av landet. Därmed främjas också en bättre jämvikt i näringsgeografiskt hänseende mellan landets olika delar samt ett effektivare utnyttjande av landets resurser. Erfarenheterna hittills av åtgärderna är klart positiva. Ökad medelstilldelning föreslås för nästa budgetår för att tillgodose näringslivets efterfrågan på transportstöd.

För att skapa gynnsammare betingelser för den näringsgeografiska utvecklingen på Gotland utgår fr. o. m. år 1972 ett fraktstöd avseende godstransporterna från Gotland till fastlandet. För att gynna turismen och förbilliga den gotländska allmänhetens fastlandsresor görs vidare en statlig insats, som medger en reducering av Gotlandsbolagets personbilstaxa.

Anslagen till drift av statliga vägar — liksom till bidrag till drift av kommunala och enskilda vägar — föreslås öka. Medelsanvisningen till byggandet av statliga vägar föreslås bli bibehållen på en oförändrad hög nivå. Därutöver förutses en betydande vägbyggnadsverksamhet i form av beredskapsarbeten.

I anslutning till statsmakternas ställningstaganden år 1972 till den fortsatta allmänna inriktningen av vägplaneringen har en arbetsgrupp tillsatts med uppdrag att dra upp de närmare, mera konkreta riktlinjerna för det utrednings- och utvecklingsarbete, som ställningstagandena aktualiserar. Uppdraget innefattar även en översyn av vägverkets och arbetsmarknadsstyrelsens vägbyggnadsverksamhet i form av beredskapsarbeten.

Inom trafiksäkerhetsområdet görs insatser av olika slag för att successivt förbättra betingelserna för trafiksäkerhetsarbetet. Strävandena inriktas också på att uppnå en allt bättre samordning av de aktiviteter, som bedrivs av olika myndigheter, organisationer och andra. Bland an-

nat har samarbetet mellan statens trafiksäkerhetsverk och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) intensifierats.

Bilregisternämnden har under år 1972 genomfört omläggningen till nya ADB-baserade bil- och körkortsregister. I samband med uppbyggnaden av det nya bilregistret införs efter hand ny typ av registreringsskyltar. Nämnden skall i maj 1973 flyttas från Stockholm till Örebro.

Vägtrafiklagstiftningen har moderniserats såväl materiellt som redaktionellt. Bland nyheterna kan nämnas differentierade körkort och nya trafikregler, tillkomna på grundval av ett gemensamt nordiskt ämbetsmannaförslag. En särskild kungörelse innehåller bestämmelser om snöskotrar och liknande fordon och om trafiken i terräng.

Regeringen har beslutat skärpa de svenska avgasreglerna för personbilar av 1976 och senare årsmodell. De nya reglerna överensstämmer i princip med de federala avgasreglerna i USA för lätta motorfordon av 1973 års modell. De nya reglerna som innebär ett väsentligt framsteg från luftvårdssynpunkt har införts för att den positiva effekten av hittills vidtagna åtgärder på bilavgasområdet skall kunna bibehållas och förstärkas trots det ökande bilantalet.

Inom handelsflottan och hamnväsendet fortsätter utvecklingen mot större enheter och rationellare godshantering. Utvecklingen inom sjöfarten ägnas ökad uppmärksamhet i internationella sammanhang, och samarbetet med andra sjöfartsländer utvecklas bl. a. i syfte att främja en fri och rationell internationell sjöfart.

Förslag framläggs nu om anskaffande av en ytterligare statsisbrytare med en maskinstyrka om minst 22 000 hkr. Förslag framläggs även om inrättande av ett sjöfartsinspektionskontor i Rotterdam.

Flygtrafiken fortsätter att växa kraftigt med bl. a. krav på ökade investeringar i flygplatser och flygsäkerhetsanläggningar som följd. Malmö-Sturups flygplats har tagits i bruk den 1 december 1972. För Arlanda flygplats pågår projekteringsarbete avseende en ny utrikes stationsbyggnad som planeras kunna tas i drift år 1976. Projekteringsarbetena på den nya flygplatsen i göteborgsregionen pågår.

Förbud mot civil luftfart i överljudsfart har införts i luftfartslagen. En allmän regel att civilt luftfartyg som används för luftfart skall vara miljövärdigt har införts. Vidare har regeringen med hänsyn till störningarna av flygverksamheten på Bromma flygplats beslutat att flygplatsen skall stängas för trafik senast år 1978. Särskilda sakkunniga har tillkallats för att under år 1973 framlägga förslag om ersättningsflygplats.

Inom postverket fortsätter de senaste årens omfattande rationaliseringsåtgärder innefattande bl. a. fortsatt automatisering av sorteringsarbetet, införandet av särskilda redovisningscentraler och utvecklingsarbete för automatisering av kassaarbetet. Tre prototyper till elektroniska kassaterminaler kommer att prövas under våren 1973. Inom glesbygdsområdena anlitas lantbrevbärarna mot särskild ersättning i allt

större utsträckning för sociala uppdrag av typ förmedling av livsmedel, apoteksvaror o. d.

Svensk Bostadsfinansiering AB BOFAB, det av Postbanken och Sveriges Kreditbank gemensamt ägda kreditaktiebolaget påbörjade sin verksamhet sommaren 1971. Ett nytt institut för långfristig fastighetsfinansiering med BOFAB som stomme har bildats av Postbanken, affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen.

Inom televerket fortsätter arbetet med att vidmakthålla och förbättra servicen åt kunderna. Automatiseringen av den inrikes telefontrafiken — som pågått sedan början av 1920-talet — slutfördes under sommaren 1972. Nästan 90 % av utlandstrafiken kan numera kopplas automatiskt. Televerket har tillsammans med kommunförbundet och landstingsförbundet bildat ett alarmeringsbolag (SOSAB). Bolaget skall driva alarmeringscentraler med uppgift att ta emot och utlösa larm i fråga om kommunala och landstingskommunala hjälporgan som ambulans, brandkår, jourhavande läkare. I takt med att centralerna byggs ut skall bolaget också överta televerkets nuvarande SOS-tjänst. Den första delen av ett landsomfattande manuellt mobiltelefonsystem har öppnats. Telenätet utnyttjas i växande omfattning för datakommunikation och televerket planerar ett prov med ett mindre separat datanät.

Anslagen för nästa budgetår inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde föreslås uppförda med 4 729,5 milj. kr. Detta innebär en nominell ökning i förhållande till budgetåret 1972/73 med 273 milj. kr. Det reella ökade anslagsutrymmet för driftbudgeten och kapitalbudgeten blir på grund av bortfall av vissa engångsanvisningar m. m. ca 340 milj. kr.

Kostnaderna i affärsverken täcks av verkens intäkter. Kostnaderna (exkl. avsättning till värdeminskningskonto) för postverket, televerket, statens järnvägar och luftfartsverket beräknas enligt driftstaterna för innevarande budgetår till ca 7,5 miljarder kr.

Antalet statligt anställda inom departementets verksamhetsområde motsvarade vid mitten av år 1972 ca 142 600 helårsarbetande.

Transportsektorn

Investeringar och underhåll inom samfärdselsektorn inberäknat post- och teletjänster uppgick under år 1971 till ca 8,8 miljarder kr. I detta belopp ingår inte till privat konsumtion och firmabilstrafik hänförliga fordonsinvesteringar. Av samtliga nyinvesteringar i landet svarade samfärdselsektorn för ca 15 %.

Det inrikes p e r s o n t r a n s p o r t a r b e t e t har under perioden 1960—1971 ökat med drygt 5,5 % per år till närmare 80 miljarder personkm (fig. 1). Härav utgjorde andelen kollektiva resor ca 15 %. Av det

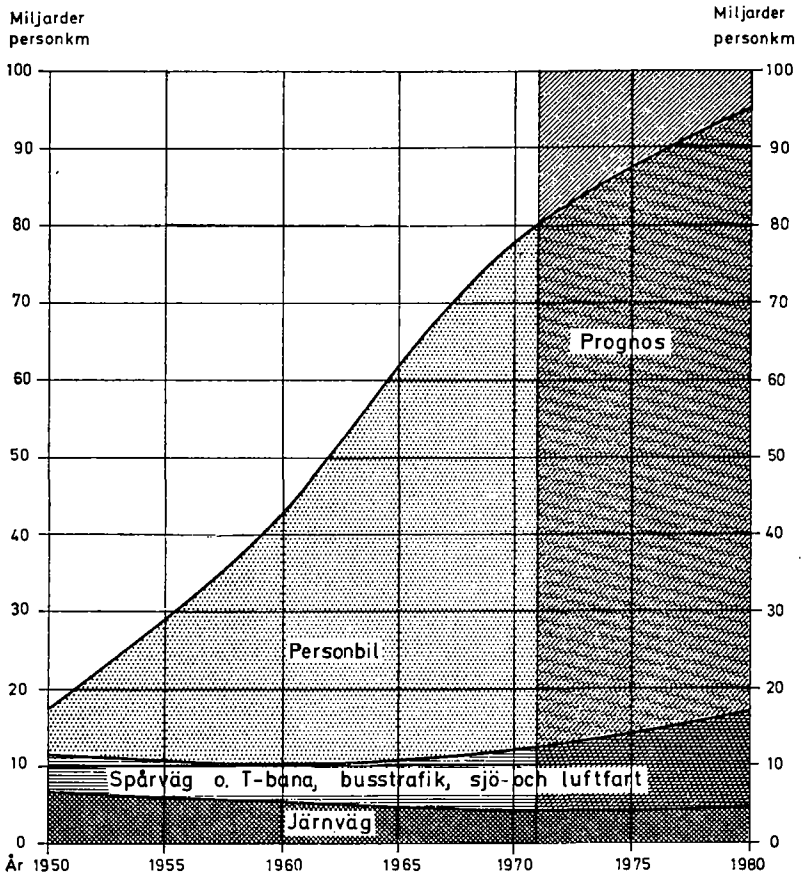

Fig. 1. Det inrikes persontransportarbetet under perioden 1950—1980 (schematiserade värden)

totala kollektiva persontransportarbetet svarar bussektorn för hälften och järnvägen för en tredjedel. Flygtransporternas andel av det totala persontransportarbetet är ännu så länge begränsad. Enligt prognoser utarbetade i samband med trafikplaneringsutredningen (Ds K 1972: 4) väntas det totala persontransportarbetet under 1970-talet öka med ca 20—30 %. Dämpningen i ökningstakten jämfört med föregående tioårsperiod sammanhänger bl. a. med att nettotillskottet av personbilar antas minska under 1970-talet.

Det totala inrikes g o d s t r a n s p o r t a r b e t e t beräknas ha ökat med ca 5,5 % per år under perioden 1960—1971 (fig. 2). Av det faktaunderlag som framtagits av trafikplaneringsutredningen framgår bl. a. att av det landtransporterade godset (exkl. lapplandsmalm), mätt i ton, svarar lastbilarna för den övervägande delen — 98 % — av de s. k. lokala transporterna (< 100 km). Även i fråga om fjärrtrafiken har

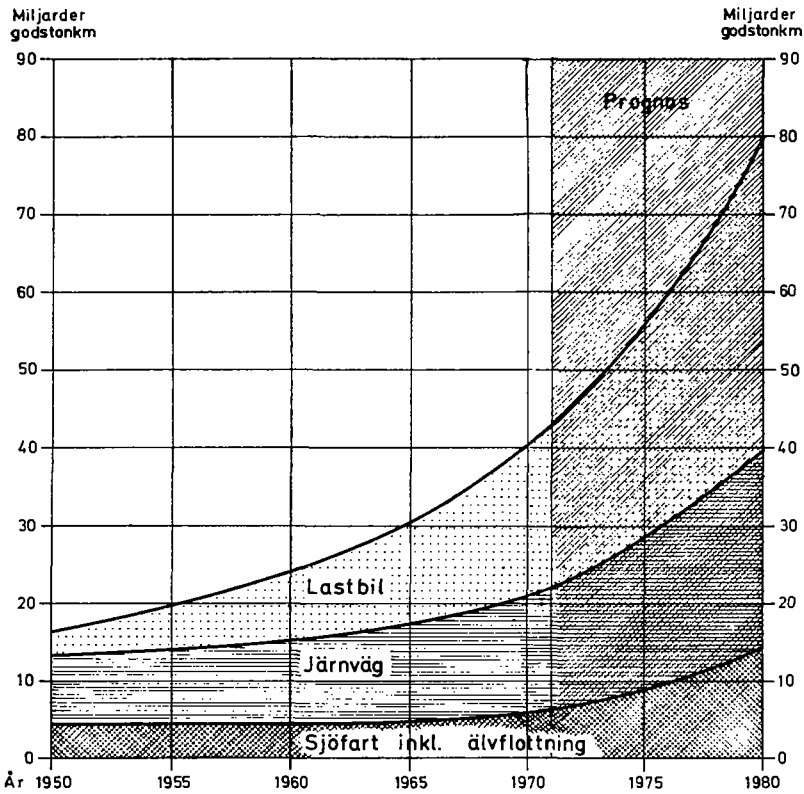

Fig. 2. Det inrikes godstransportarbetet under perioden 1950—1980 (schematiserade värden)

lastbilstrafiken en stark ställning och svarar för ca 60 % av den transporterade godsmängden. Det bör nämnas att om SJ:s transporter av lapplandsmalm inkluderas blir motsvarande siffra ca 40 %. De mera långväga lastbilstransporterna hänför sig i första hand till avstånd upp till 300 km. Järnvägens konkurrenskraft ökar vid avstånd över 200 km (fig. 3).

Vad avser godstransportarbetet svarar lastbilarna för 96 % av närtrafiken medan järnvägen svarar för 52 % av fjärrtrafiken. Inkluderas SJ:s transporter av lapplandsmalm blir järnvägarnas andel av fjärrtrafiken 62 %. Lastbilarnas ställning i fjärrtrafiken synes successivt ha stärkts.

Enligt trafikplaneringsutredningens material väntas det totala godstransportarbetet under 1970-talet i det närmaste komma att fördubblas. Under hittillsvarande förutsättningar beräknas därvid järnvägens andel minska från 39 % till 31 %.

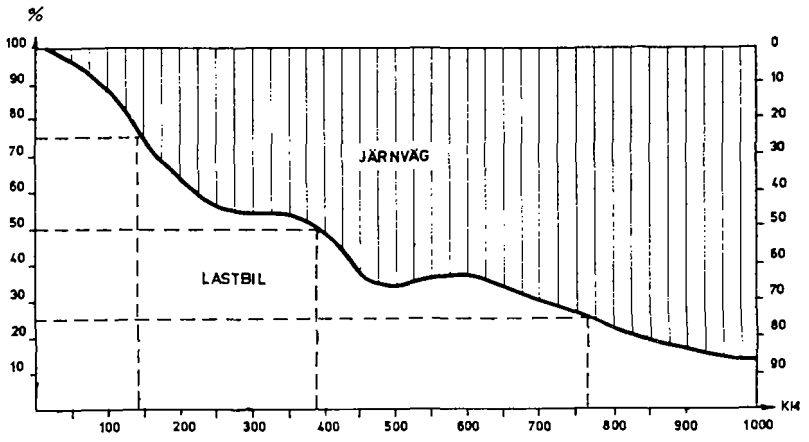

Fig. 3. Järnvägens och lastbilarnas relativa marknadsandelar av godstransporterna på olika transportavstånd år 1970 (exkl. lapplandsmalm)

Vägtrafik

Den genomsnittliga årliga trafikökningen på det allmänna vägnätet (exkl. delar inom tätbebyggelse) beräknas under 1960-talet ha uppgått till ca 7 % på riksvägar, ca 6 % på genomgående länsvägar och ca 4 % på övriga länsvägar. Under år 1971 beräknas trafiken på vägnätet som helhet ha ökat med 3 à 4 % mot 5 à 6 % år 1970.

Enligt av trafikplaneringsutredningen redovisat material väntas persontransportarbetet på väg öka från ca 73 miljarder personkm år 1971 till ca 87 miljarder år 1980, dvs. en genomsnittlig tillväxt av ca 2% per år. Prognosen bygger på antagandet att antalet personbilar ökar från f. n. ca 2,4 milj. till ca 3,3 milj. år 1980 (fig. 4). En långsammare utveckling av persontransportarbetet förutses således under 1970-talet jämfört med föregående decennium då ökningen utgjorde ca 6 % per år. Att märka är härvid att en viss omfördelning, till förmån för kollektiva vägtransporter, bedöms ske under perioden.

Lastbilarnas godstransportarbete har år 1971 beräknats till ca 22 miljarder tonkm eller ca 50 % av det totala inrikes godstransportarbetet. Fram till år 1980 beräknas lastbilarnas transportarbete öka med totalt ca 80 %.

Längden av riksvägarna och länsvägarna var i början av år 1972 ca 12 400 km resp. 85 100 km eller totalt ca 97 500 km. Den totala vägstandarden har successivt förbättrats. Andelen väg med varaktigare slitlager än grus var år 1972 ca 48 % mot ca 6 % år 1950. Bärigheten har höjts så att år 1971 drygt hälften av det allmänna vägnätet och ca 98 % av riksvägnätet var upplåtna för 10 tons axeltryck och 16 tons boggitryck.

De statliga insatserna i fråga om byggande och drift av vägar och gator har under hela 1960-talet hållits på en hög nivå för att tillgodose

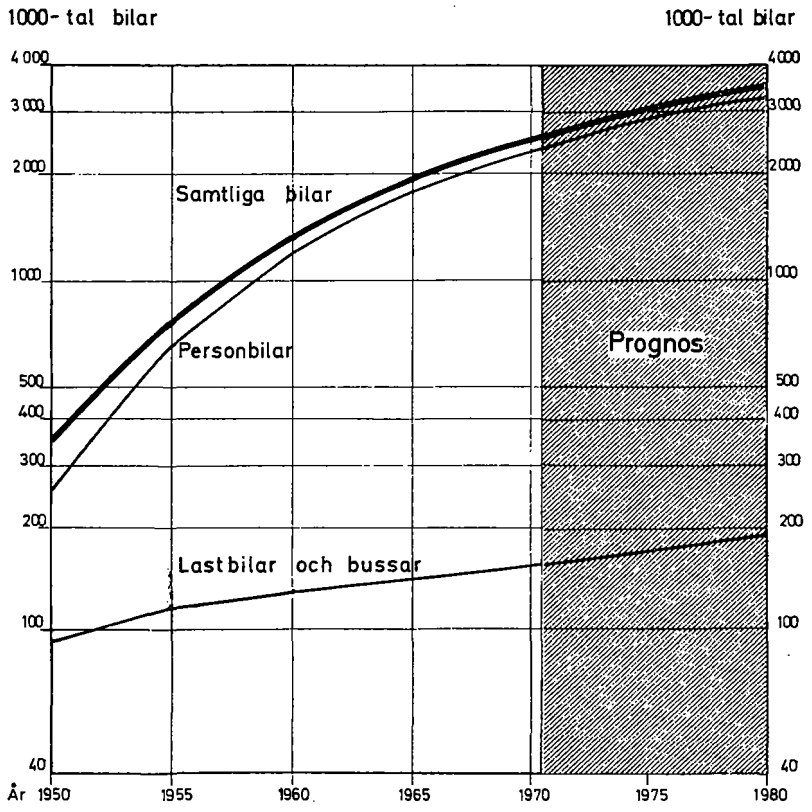

Fig. 4. Fordonsbeståndets utveckling (logaritmisk skala) under perioden 1950—1980

de krav som den ökande trafiken ställer. Även de kommunala och enskilda väghållningsinsatserna har under det gångna decenniet ökat kraftigt.

För budgetåret 1973/74 föreslås en ökning av väganslagen under driftbudgeten med ca 145 milj. kr. till ca 2 359 milj. kr. Totalt föreslås att ca 1 084 milj. kr. investeras i allmänna och enskilda vägar. Driftanslagen föreslås öka med ca 140 milj. kr. till ca 1 259 milj. kr. Härvid har de statliga och kommunala driftanslagen räknats upp med 110 milj. kr. resp. 14,6 milj. kr. Bidragen till enskild väghållning föreslås öka med drygt 16 milj. kr. till ca 100 milj. kr. Under kapitalbudgeten föreslås att drygt 52 milj. kr. anvisas för investeringar i vägverkets förrådsfond.

Järnvägstrafik

Godstransportarbetet vid SJ har uppvisat en kraftig ökning t. o. m. år 1970. Under år 1971 minskade dock både transportarbetet, mätt i tonkm, och transporterad godsmängd. Nedgången beror dels på arbetskonflikten vid SJ under februari—mars 1971, dels på konjunk-

turavmattningen. Den minskade transportefterfrågan har också medfört att konkurrensen på transportmarknaden skärpts betydligt.

Vagnslastgodset svarade år 1971 för ca 98 % av transportvolymen mätt i tonkm. Skogssektorns produkter och malmer — i första hand norrländsk järnmalm — svarade vardera för ungefär 30 % av transportvolymen. Motsvarande andel för metallindustrins produkter uppgick till närmare 20 %. Transportutvecklingen vid SJ bestäms i hög grad av hur dessa tre branscher i svenskt näringsliv får avsättning för sina produkter, framförallt på världsmarknaden. Under de närmaste fem åren beräknas vagnslasttrafiken komma att öka med i genomsnitt 4,5 % per år. Transportarbetets fördelning på de svenska järnvägarna framgår av fig. 5.

Styckegodset svarar för en mindre andel av godstrafiken mätt såväl i ton som tonkm. Dess andel av godstrafikens intäkter och resursinsatser är dock väsentligt större. Av godstrafikintäkterna budgetåret 1971/72 föll således drygt 20 % på styckegodset. Efter år 1968 förbyttes en tidigare nedgång i styckegodsvolymen i en svag uppgång. Denna fortsatte fram till arbetskonflikten i början av år 1971. Återhämtningen därefter har försenats av konjunkturavmattningen.

Under första hälften av 1960-talet var persontransportarbetet på järnväg i stort sett oförändrat. En nedgång på korta avstånd kompenserades av en ökning främst i fråga om långväga resor. Senare har utvecklingen — mätt i personkm — totalt sett blivit mera ogynnsam. Den kortväga trafiken, som dominerar i antalet resor, har varit vikande under hela 1950-talet samt under större delen av 1960-talet. Efter år 1967, då pendeltrafiken i Stockholmsområdet tillkom, har emellertid trenden för antalet resor varit uppåtgående. Det totala antalet järnvägsresor under år 1971 sjönk dock till 53 milj. resor — främst under inverkan av arbetskonflikten i februari—mars 1971 samt en allmän konjunkturavmattning. Nedgången, som även gällde sitt- och sovresor i vissa större fjärrtåg, accentuerades mot slutet av året.

För budgetåret 1973/74 föreslås för SJ en investeringsram om 350,3 milj. kr., varav 166 milj. kr. beräknas för fasta anläggningar och 155 milj. kr. för rullande materiel.

Föreslagen investeringsram gör det möjligt för SJ att realisera väsentliga delar av det långsiktiga investeringsprogrammet vad avser bangårdsarbeten, ny- och ombyggnad av järnvägslinjer, fjärrblockering, anläggningar för elektrisk tågdrift m. m. Vidare medger investeringsramen nyanskaffning av lok och godsvagnar för att dels ersätta tekniskt föråldrad materiel, dels anpassa transportkapaciteten till trafikutvecklingen.

Ersättningen till SJ för driften av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. ökas från 322 till 380 milj. kr. Ökningen beror dels på kostnadsutvecklingen, dels på att det ersättningsberättigade bannätet utökats med ett

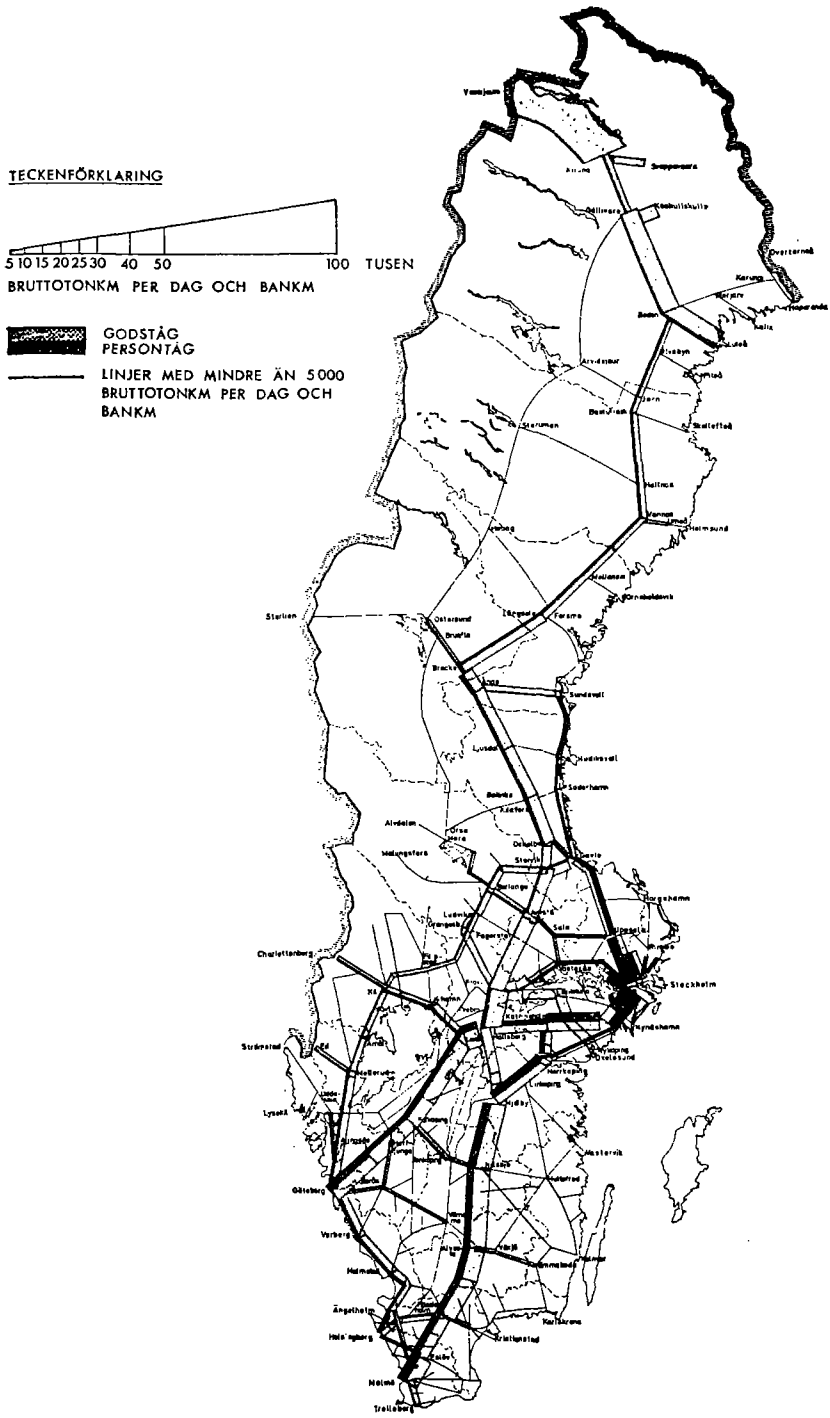

Fig. 5. Transportarbetet på de svenska järnvägarna år 1970

antal bandelar i samband med en under år 1972 slutförd bandelsundersökning (1972 års separatredovisning).

Sjöfart

Godsomsättningen på lastfartyg i utrikes sjöfart över de svenska hamnarna minskade mellan åren 1970 och 1971 från 72,4 till 67,3 milj. ton, dvs. med 7 % (fig. 6). Mineraloljorna minskade med 2,4 milj. ton och exporten av järnmalm gick ned med 2,1 milj. ton. Färjegodset steg under samma tid från 9,5 till 9,7 milj. ton, dvs. med 2 %.

Godstransporterna i inrikes sjöfart med lastfartyg uppvisade mellan åren 1970 och 1971 en ökning med 100 000 ton till 14,3 milj. ton.

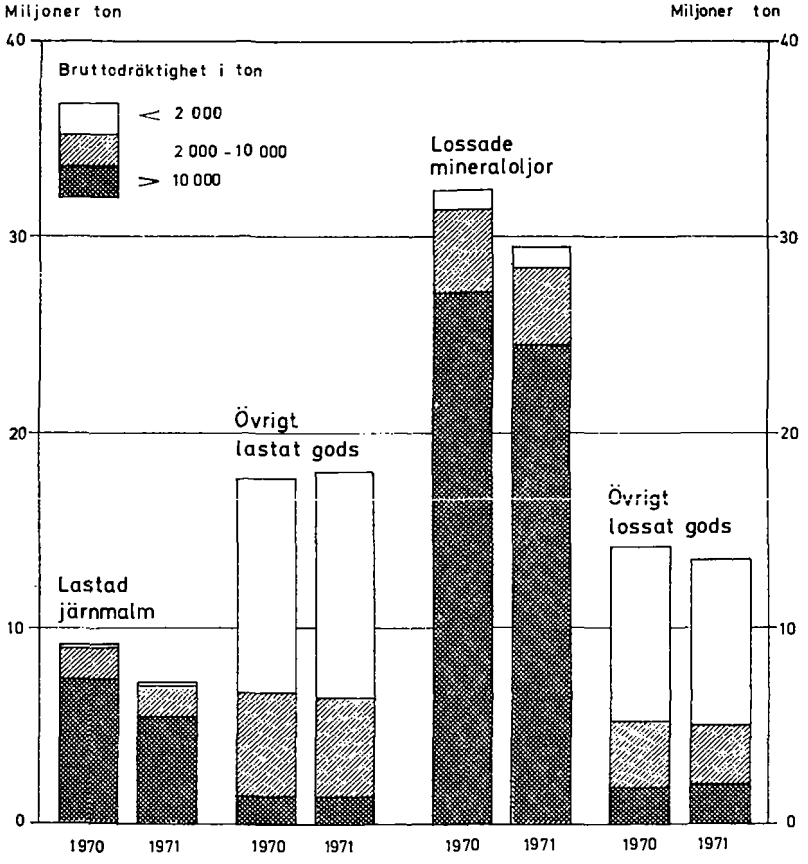

Fig. 6. Med lastfartyg i utrikes fart transporterat gods på svenska hamnar år 1970 och år 1971

Världshandelsflottan uppgick vid halvårsskiftet 1972 till ca 269 milj. ton brutto och hade från föregående halvårsskifte ökat med ca 22 milj. ton, dvs. med 9 %. Den svenska handelsflottans tonnage uppgick vid

halvårsskiftet 1972 till 5,4 milj. ton brutto, vilket innebar en ökning med 600 000 ton i förhållande till halvårsskiftet 1971.

De svenska rederiernas intäkter i utrikes fart — sedan utgifter på utrikes ort dragits ifrån — utgjorde 2 055 milj. kr. för år 1971 att jämföras med 1 896 milj. kr. föregående år.

För budgetåret 1973/74 beräknas för sjöfartsändamål på driftbudgeten 152,3 milj. kr. Under sjöfartsverkets fond föreslås en investeringsram av 43,6 milj. kr. Förslag framläggs om anskaffande av en ny statsisbrytare. Under fonden för Södertälje kanalverk beräknas medelsförbrukningen för att fortsätta utbyggnaden av kanalen till 8,5 milj. kr.

Luftfart

Antalet landningar på de statliga trafikflygplatserna ökade i utrikes linjefart med 8 %, i inrikes linjefart med 5 % och i utrikes chartertrafik med 16 % (fig. 7).

Totala antalet av- och påstigande passagerare ökade med 14 % till ca 6,5 milj. Den kraftigaste ökningen uppvisade den utrikes chartertrafiken med 23 %. I inrikes linjefart blev ökningen 18 % och i utrikes linjefart 6 %.

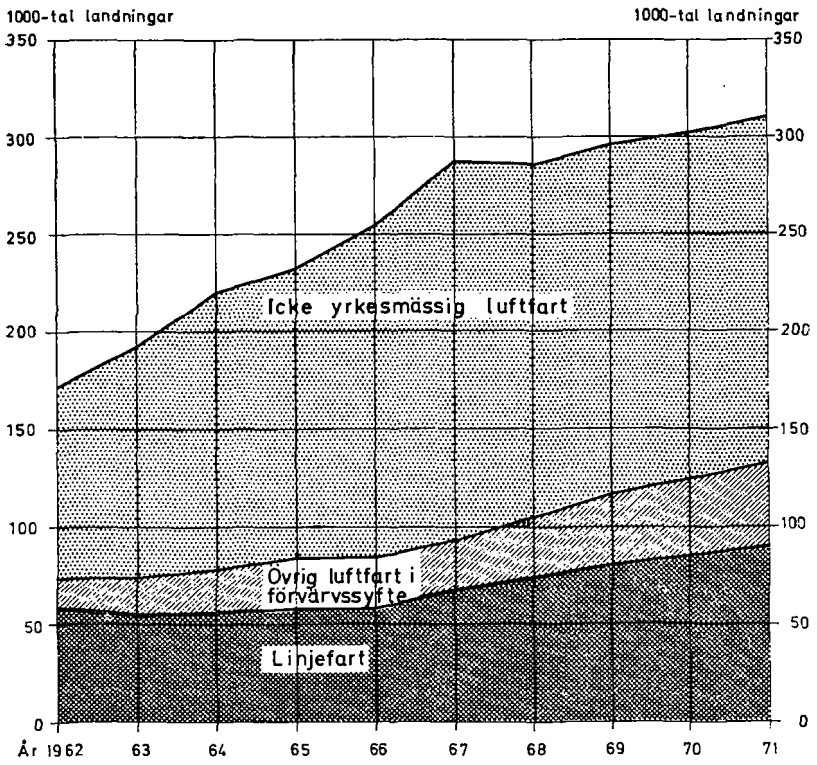

Fig. 7. Antalet landningar på luftfartsverkets flygplatser (inkl. militära flygplatser med reguljär civil trafik) under perioden 1962—1971

Persontransportarbetet i inrikes luftfart ökade under år 1971 med ca 16 %.

För budgetåret 1973/74 beräknas luftfartsverkets investeringar till 123,6 milj. kr., varav 90 milj. kr. faller på staten och resten, 33,6 milj. kr., utgör kommunala bidrag. Av de statliga investeringsutgifterna avser 25,7 milj. kr. arbeten på Arlanda flygplats, bl. a. projektering av det nya stationsområdet. För utrednings- och projekteringsarbete avseende den nya flygplatsen i Göteborgsregionen beräknas 12,3 milj. kr. Bland övriga investeringar kan nämnas en fortsatt upprustning av säkerhetsanläggningarna i luftleder m. m.

Det internationella samarbetet

Den nordiska regeringsöverenskommelsen om samarbete på transport- och kommunikationsområdet har undertecknats i november 1972.

Vid ett svenskt-danskt trafikministermöte i november 1972 har uttalats, att den svenska regeringen är beredd att ensam ta ansvaret för finansieringen och byggandet av en vägförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Vid ett senare ministermöte i december 1972 har från dansk sida förklarats, att den danske trafikministern var bemyndigad att inleda konkreta överläggningar om en svensk-dansk regeringsöverenskommelse på grundval av det svenska erbjudandet. Det har uppdragits åt särskilda ämbetsmannadelegationer att utarbeta ett förslag till sådan överenskommelse.

Inom Europeiska transportministerkonferensen (CEMT) har bildats en vägtransportkommitté. Inom CEMT fortsätter arbetet med att söka få till stånd lättnader i restriktioner för den internationella godstrafiken på landsväg genom inrättande av en multilateral kvot för sådan trafik m. m. Arbetet med införande av automatkoppel för järnvägarna fortsätter planenligt.

Frågor om ingående av nya bilaterala överenskommelser om landsvägstrafik aktualiseras alltjämt.

Landtransportkommittén inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) fortsätter sitt arbete med trafik- och bilsäkerhetsfrågor och med harmonisering av de nationella reglerna för landtransporter.

Sverige har — gemensamt med Finland och Norge — inom ECE framlagt förslag om förlängning av Europaväg 79 till att omfatta även den s. k. Blå vägen.

Inom Centralbyrån för internationella järnvägstransporter fortsätter bl. a. översynen av reglerna om transport av farligt gods. Sverige är medlem i administrativa kommittén för byrån.

Inom ECE, CEMT, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO) pågår arbete för en bättre samordning av land- och sjötrans-

porter av containers. Sverige har deltagit i en av FN och IMCO år 1972 anordnad konferens om containertrafiken.

Inom ramen för OECD:s vägforskningsprogram pågår även ett aktivt arbete, vari Sverige deltar.

Den utbredda flaggdiskrimineringen och andra problem inom den internationella sjöfarten behandlas i sjötransportkommittén inom OECD och den s. k. Consultative Shipping Group (CSG), ett organ för sjöfartsministrarna i 13 länder. Arbetet inriktas på att söka främja en fri och effektiv internationell sjöfartspolitik.

De av sjöfartskommittén inom världshandelskonferensen (UNCTAD) antagna resolutionerna för stöd av utvecklingsländernas strävan att bygga upp egna handelsflottor är föremål för fortsatta diskussioner. Därvid behandlas bl. a. frågan om en världskod för linjekonferensernas handlande.

På det sjöfartstekniska och nautiska området fortsätter arbetet bl. a. inom IMCO, där Sverige är medlem av sjöfartssäkerhetskommittén.

IMCO har vid konferens år 1972, i vilken Sverige har deltagit, antagit nya internationella sjövägsregler. Inom IMCO pågår arbete med att utvidga befintliga konventioner, som nu enbart gäller skydd mot olja, att omfatta också andra skadliga utsläpp.

Den internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) har behandlat bl. a. säkerhetsfrågor och miljövårdsfrågor. Den för frågor om överljudsbuller tillsatta kommittén, i vilken Sverige är representerad, har sammanträtt i maj 1972.

Sverige har anslutit sig till 1967 års internationella avtal om proceduren för fastställande av tariffer för regelbunden luftfart.

Ett skandinaviskt departementalt arbetsutskott med uppgift att verkställa översyn av de skandinaviska bestämmelserna om flygcharter och följa den internationella behandlingen av charterproblematiken har tillsatts.

Sverige deltar i ett inom Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) initierat västeuropeiskt vetenskapligt och teknologiskt samarbete bl. a. på kommunikationsområdet. Ett av dessa samarbetsprojekt är att skapa ett europeiskt datorcentrum för framställning av väderleksprognoser för "medellånga" tidsperioder.

Trafiksäkerhet

Trafiksäkerhetsarbetet har under det gångna året bedrivits på mycket bred front.

Strävandena har bl. a. inriktats på att uppnå en allt bättre samordning av de aktiviteter, som bedrivs av olika myndigheter, organisationer och andra. Bland annat har samarbetet mellan statens trafiksäkerhetsverk och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) in-

tensifierats. NTF har även efter samråd med Svenska transportarbetareförbundet inrättat ett yrkesförarråd med uppgift att med utnyttjande av yrkesförarnas erfarenhet fånga upp och diskutera praktiska trafiksäkerhetsproblem syftande till konkreta förslag för höjande av trafiksäkerheten. Den vid transportforskningsdelegationen inrättade professuren i trafiksäkerhet har tillsatts fr. o. m. den 1 juli 1972.

I anslutning till de pågående reformerna på vägtrafiklagstiftningens område — övergången till nytt bilregister och införande av nya körkort och nytt körkortsregister — har en allmän översyn skett av vägtrafiklagstiftningen. Översynen har medfört att vägtrafikförordningen och vägtrafikkungörelsen ersatts av kungörelser på olika delområden. I en fordonskungörelse finns bestämmelser om fordons beskaffenhet och utrustning och om annan kontroll av fordon genom besiktning av olika slag. Bestämmelser om registrering av fordon och om kontroll av fordon genom ett för landet gemensamt bilregister är intagna i en särskild bilregisterkungörelse. Behörigheten att föra motorfordon eller traktor, utbildningen av motorfordonsförare och registreringen av körkortshavare, trafikkortshavare och innehavare av traktorkort i ett för landet gemensamt körkortsregister regleras i en körkortskungörelse. Genom denna författning har körkortsreformen inletts och de nya differentierade körkorten börjat utfärdas. I en ny vägtrafikkungörelse finns regler för trafiken på väg, utformade bl. a. på grundval av det förslag till gemensamma vägtrafikregler i Norden som utarbetats av Nordisk vägtrafikkommitté. Genom en särskild terrängtrafikkungörelse tillgodoses behovet av bestämmelser om snöskotrar och andra terrängfordon och om trafik utanför väg.

Omläggningen till de nya centrala ADB-baserade bil- och körkortsregistren har genomförts under ledning av bilregisternämnden. Nämndens datamaskin används i kontinuerlig drift sedan i oktober 1972 och fr. o. m. ingången av år 1973 beräknas det nya centrala bilregistersystemet bl. a. ta hand om bilskatteuppbörden. Nämnden skall i maj 1973 omlokaliseras från Stockholm till Örebro. Produktionen av nya reflekterande registreringsskyltar har startats enligt uppgjorda planer. Utbytet av skyltar inleddes i augusti 1972 i Uppsala län och beräknas vara genomfört i hela landet i slutet av år 1973. Avtal har träffats om produktion och distribution av de nya differentierade körkorten. Utbytet av nuvarande körkort till körkort av den nya typen skall fortgå under ca tre år.

I sammanhanget bör också nämnas de både trafiksäkerhetsmässigt och trafikpolitiskt väsentliga författningsändringar som beslutats enligt prop. 1972: 81 till motverkande av brott mot bestämmelser om maximilast, bruttovikt, arbets- och vilotid m. m. Det bör vidare nämnas att med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 november 1972 har tillkallats sakkunniga för att se över lagstiftningen om arbets- och vilotid i vägtrafik.

För att öka framkomligheten och säkerheten på riksvägarna har förbud gällt mot trafik med tyngre lastbilar under vissa mera trafikbelastade veckoslut sommaren 1972.

Arbetet beträffande bilbältesfrågan har bl. a. resulterat i en föreskrift i vägtrafikförordningen om att i personbil skall finnas bilbälte med upprullningsdon för förarplatsen och varje passagerarplats. Föreskriften om upprullningsdon gäller såvitt avser bilbälte i framsäte för bilar av 1974 års modell och i övrigt för bilar av 1975 års modell. Genom trafiksäkerhetsverkets, skilda företags och frivilliga organisationers försorg har omfattande informationsaktiviteter satts in för att öka användningen av bilbälten.

Regeringen har gett trafiksäkerhetsverket i uppdrag att snarast meddela erforderliga vägledande anvisningar till länsstyrelserna i fråga om skärpta lokala trafikföreskrifter avseende hastighetsbegränsning till skydd för särskilt utsatta trafikantkategorier såsom barn, åldringar, handikappade m. fl. invid skolor, sjukhus eller liknande inrättningar eller för gatu- och vägsträckor i övrigt som i större omfattning används av sådana trafikanter.

Uppföljning pågår av det på prov sedan några år tillämpade systemet med differentierade hastighetsgränser. Som systemet numera är utformat är maximihastigheterna utanför tätbebyggda områden 70, 90 eller 110 km/tim beroende på vägstandard och trafikintensitet.

Trafiksäkerhetsverket har i skrivelse till Kungl. Maj:t överlämnat en inom verket utarbetad promemoria, vari redovisas en prognos för trafik- och olycksutvecklingen för perioden 1973—1979 och en bedömning av de möjligheter som kan föreligga att genom särskilda åtgärder nedbringa det i prognosen beräknade antalet dödsoffer och antalet skadade under perioden 1973—1977 enligt olika alternativ. Efter remiss bereds ärendet inom departementet.

Nordiskt trafiksäkerhetsråd har fått i uppdrag att utreda de problem som hänger samman med en lagstiftning om skyldighet att använda bilbälte och att lägga fram förslag till enhetliga nordiska regler. Rådet har för att utarbeta en gemensam nordisk publikation om den nya vägtrafiklagstiftningen tillsatt en arbetsgrupp, bestående av två medlemmar från varje land.

Sverige har aktivt tagit del i det inom CEMT och ECE m. fl. internationella samarbetsorgan pågående arbetet med frågor avseende trafiklagstiftning och trafiksäkerhet i övrigt. Regeringen har ingått avtal med Förenta staternas regering om samarbete när det gäller bilsäkerhet. Enligt avtalet tar Sverige aktivt del i det internationella säkerhetsbilsamarbetet — det s. k. ESV-projektet — som startats av det amerikanska transportministeriet. I Sverige har — inom ramen för avtalet — inletts ett utvecklingsarbete, som inriktas på låsningsfria bromsar och som be-

drivs i samverkan mellan statens trafiksäkerhetsverk, styrelsen för teknisk utveckling, Saab-Scania och Volvo.

För budgetåret 1973/74 föreslås anslag till trafiksäkerhetsverket om tillsammans ca 34 milj. kr., vilket innebär en ökning med ca 4,2 milj. kr. Ökningen medger anställning av ett femtontal nya befattningshavare samt ytterligare aktiviteter i fråga om bl. a. utrednings- och informationsverksamheten. För kostnader i samband med de nya bil- och körkortsregistren m. m. föreslås ett anslag om ca 24 milj. kr.

Postverket

Utvecklingen av postvolymen hämmades under budgetåret 1971/72 både av den rådande lågkonjunkturen och av de portohöjningar som genomfördes den 1 oktober 1971. Under andra halvåret 1971 minskade postvolymen med 2,7 %, men en viss återhämtning inträdde under första halvåret 1972 varför minskningen för hela budgetåret begränsades till 0,8 %. Utvecklingen av antalet postförsändelser under den senaste tioårsperioden framgår av fig. 8.

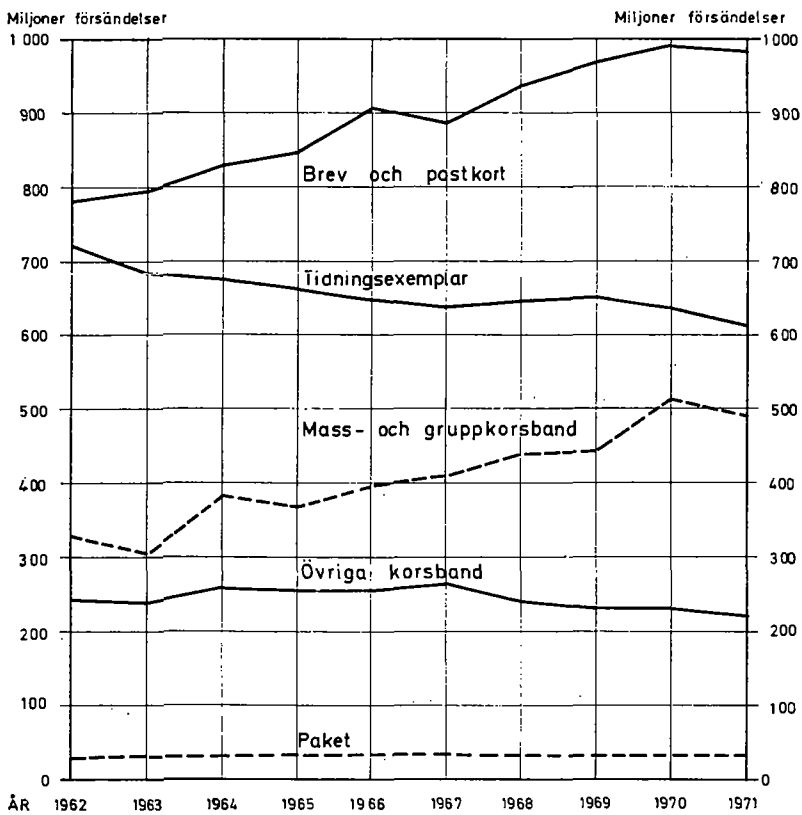

Fig. 8. Antalet postförsändelser under perioden 1962–1971

Det sammanlagda beloppet för kassatransaktioner och gireringar steg under budgetåret 1971/72 med 15,5 % till 1 530 miljarder kr. Inlåningen i postgirorörelsen steg med 10 % och inlåningen i sparrörelsen med 8 %. Personkontona har ökat snabbt under de senaste åren och under budgetåret 1971/72 ökade inlåningen med 56 %. Den totala inlåningen i Postbanken uppgick vid utgången av budgetåret till ca 16,5 miljarder kr. Utvecklingen av inlåning och kontostock inom Postbanken under den senaste tioårsperioden framgår av fig. 9.

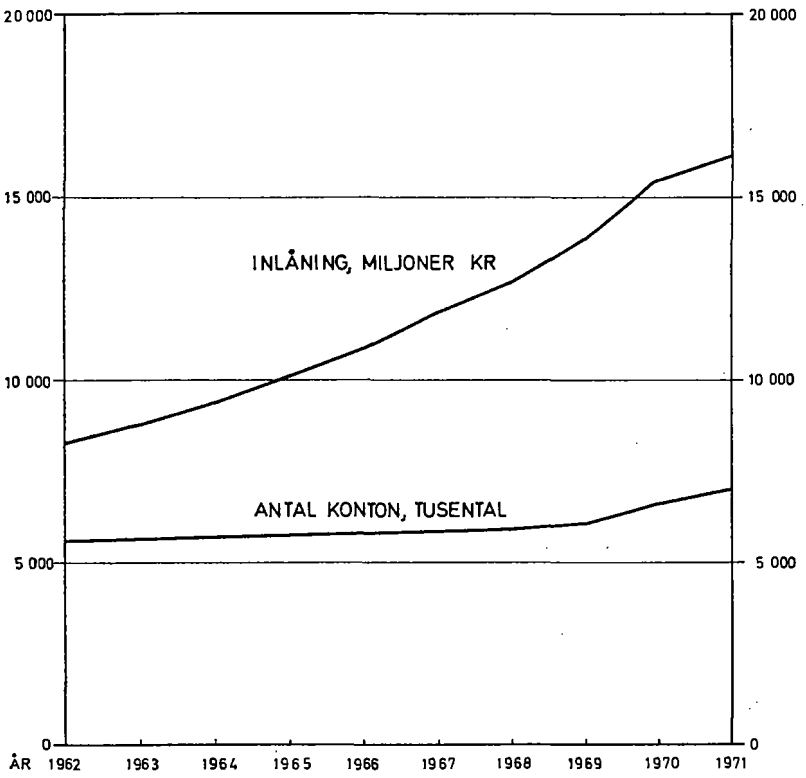

Fig. 9. Inlåning och kontostock i Postbanken under perioden 1962—1971

Portointäkterna inkl. tidningsavgifter utgör över hälften av postverkets totala rörelseintäkter. De ökade under det senaste budgetåret med 135,8 milj. kr. till 1 350,4 milj. kr. Räntenettot i Postbanken, som påverkats positivt bl. a. av ökad rörelsevolym och av diskontosänkningen hösten 1971, ökade under budgetåret med 18,8 % till 510,2 milj. kr.

Personalkostnaderna ökade under budgetåret med 212,8 milj. kr. eller 15,3 % till 1 605,5 milj. kr. Kostnadsökningen beror praktiskt taget helt på lönehöjningar och arbetstidsförkortning.

Genom olika samverkande faktorer — stora kostnadsökningar i kom-

bination med en vikande efterfrågan — redovisade postverket under budgetåret 1971/72 ett underskott.

Sedan postnummersystemet infördes år 1968 har övergång till sortering av posten efter postnummer skett successivt. Vid budgetårets utgång var 93 % av posten försedd med postnummer och en fullständig övergång till postnummersortering av den avgående posten beräknas vara genomförd under våren 1973. Genom postverkets försorg har sammanlagt 123 miljoner adressuppgifter i kundernas fasta register försetts med postnummer.

Under budgetåret har redovisningscentraler för granskning och sammanställning av kassörernas dagliga redovisningar inrättats i Malmö, Ystad, Göteborg, Norrköping, Södertälje, Örebro, Sundsvall och Luleå. Stockholm har haft sådan redovisningscentral sedan år 1968. Vid utgången av budgetåret var ca 850 postanstalter, eller ungefär 35 % av hela antalet, anslutna till de nio centralerna. Med hjälp av särskilda magnetbandsinkodare vid de olika redovisningscentralerna registreras redovisnings- och faktureringsdata på magnetband och överförs till den centrala datoranläggningen.

Svensk Bostadsfinansiering Aktiebolag BOFAB, det av Postbanken och Sveriges Kreditbank gemensamt ägda kreditaktiebolaget, påbörjade sin verksamhet under år 1971. BOFAB har fram till halvårsskiftet 1972 lämnat lån mot inteckningssäkerhet till ett belopp av 430 milj. kr. Under sommaren 1972 träffade Postbanken, affärsbankerna och jordbrukskasserörelsen genom Jordbrukets Bank överenskommelse om ett gemensamt hypoteksbolag för långfristig fastighetsfinansiering. Det nya institutet har bildats med BOFAB som stomme och får ett aktiekapital på 40 milj. kr.

Postverkets dotterbolag Tidningstjänst AB expanderade snabbt under det senaste budgetåret. Den av tidningsbud distribuerade volymen dagstidningar per utgivningsdag steg sålunda från 560 000 till över 800 000 ex. Antalet utdelningsorter ökade samtidigt från 470 till 620. Expansionen har medfört en fördubbling av omsättningen från 28,3 milj. kr. till 59,7 milj. kr. Bolaget förmedlade under året 4,4 milj. kr. till tidningsföretagen i statlig samdistributionsrabatt.

Investeringarna för postverket avser huvudsakligen byggnader och bilar. För budgetåret 1973/74 föreslås en investeringsram på 43 milj. kr.

Televerket

Trots den konjunkturavmattning som kännetecknat det senaste budgetåret ligger efterfrågan på televerkets tjänster — med en viss dämpning av ökningstakten — på en fortsatt hög nivå. Antalet beställningar av nya apparater uppgick budgetåret 1971/72 till 297 000 (föregående

år 304 000) och antalet telefonapparater i televerkets nät var den 30 juni 1972 4 759 200. Detta innebär en ökning av telefontätheten från budgetårets början från 567 till 586 apparater per 1 000 invånare och Sverige håller ställningen som det telefontätaste landet i världen näst efter USA. I fig. 10 visas bl. a. telefontätheten i vissa länder.

Totalt utväxlades under budgetåret 1971/72 5,6 miljarder inländska samtal. Den inländska telefontrafiken — såväl lokal- och närtrafiken som rikstrafiken — var den 30 juni 1972 fullständigt automatiserad. Införandet av helautomatisk telefontrafik till utlandet fortskred planenligt under budgetåret 1971/72 och nästan 90 % av den totala utlandstrafiken kan nu kopplas automatiskt. Motsvarande siffra var vid ingången av budgetåret 78 %. Av fig. 10 framgår automatiseringsgraden i vissa länder.

Expansionen av telexrörelsen har under budgetåret 1971/72 varit svagare än under föregående budgetår. Genom att viss eftersläpning i inkopplingen av nya apparater kunnat inhämtas, har dock antalet nya telexanslutningar ökat i normal omfattning. Antalet telexanslutningar i

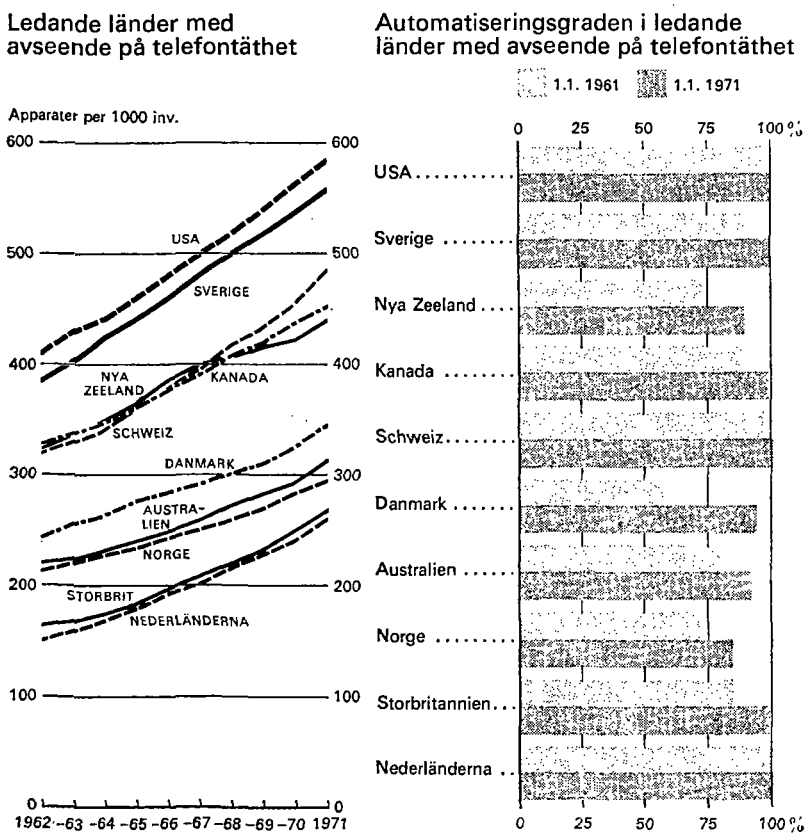

Fig. 10. Telefontäthet och automatiseringsgrad i vissa länder

televerkets nät ökade sålunda från 7 906 vid budgetårets början till 8 680 vid dess slut, en ökning med 9,8 %.

Televerkets intäkter under budgetåret 1971/72 var 3 154,4 milj. kr. och kostnaderna inkl. avskrivningar 2 944,4 milj. kr. Det redovisade överskottet blev således 210 milj. kr.

På televerkets initiativ har utvecklats ett nytt telekabelsystem — det s. k. 60 Mhz-systemet — som möjliggör en fyrdubbling av den nuvarande överföringskapaciteten, från 2 700 till 10 800 samtidiga telefonsamtal över ett och samma koaxialkabelpar. Den första anläggningen av detta slag i världen togs i bruk i oktober 1972 på sträckan Västerås—Örebro.

Den första delen av ett landsomfattande manuellt mobiltelefonsystem öppnades för trafik den 1 december 1971. Denna första etapp omfattar ett område som begränsas av Uppsala i norr, Örebro i väster och Stockholm i öster och Norrköping i söder, med betjäningscentral i Örebro. Senare under året har Gävle- och Sundsvallsregionen samt västkustområdet inlemmats i systemet. Utbyggnaden fortsätter närmast med Skåneområdet under hösten 1972 samt därefter med sydöstra Sverige och Norrlandskusten under våren 1973.

Inom datatransmissionsområdet är utvecklingen f. n. något dämpad beroende på en viss återhållsamhet i utbyggnaden av större privata datanät. Dataöverföring i Västeuropa har en stark internationell prägel och datatrafik över gränserna finns redan i stor utsträckning. Mot denna bakgrund har på svenskt initiativ ett flertal europeiska teleförvaltningar gått samman om en internationell marknadsstudie med uppgift att belysa datakommunikationsbehovet fram till år 1985. Inom landet planerar televerket närmast ett prov med ett mindre separat datanät baserat på tre s. k. koncentratorer, placerade i Stockholm, Göteborg och Malmö.

I samarbete mellan televerket och Telefon AB LM Ericsson har ett fältprov för bildtelefon inletts. Bildtelefonen bedöms ha stora framtida utvecklingsmöjligheter. Till en början kommer bildtelefonen troligen att få sitt största användningsområde inom större företag som ett hjälpmedel för internkommunikation. För allmänheten beräknas bildtelefonsystem vara tillgängliga först i mitten av 1980-talet.

På det internationella området tilldrar sig satellitkommunikationer särskilt intresse. Sverige har ratificerat fördragen om den internationella telesatellitorganisationen INTELSAT. Fördragen väntas träda i kraft i början av år 1973. I december 1971 invigdes en för Danmark, Finland, Norge och Sverige gemensam jordstation för telesatellittrafik inom ramen för INTELSAT. Stationen är belägen i Tanum i Bohuslän och kommunicerar via en över Atlanten stationärt placerad satellit med liknande stationer i Nord- och Sydamerika, Afrika samt främre Orienten. Satelliten medger samtidig överföring av ca 6 000 teleförbindelser eller 12 TV-kanaler. Sverige deltar vidare i tre inom den europeiska rymd-

forskningsorganisationen (ESRO) bedrivna projekt som syftar till att skapa satellitsystem för luftfartsändamål, meteorologi och telekommunikationer. Inom ESRO och IMCO pågår dessutom diskussioner om att etablera satellitsystem för sjöfartens behov.

I fråga om investeringar i teleanläggningar föreslås för budgetåret 1973/74 en investeringsram av 770 milj. kr., vilket innebär en ökning med ca 60 milj. kr. jämfört med den i prop. 1972: 1 beräknade investeringsramen för innevarande budgetår.

Sammanställning

Anslagen för nästa budgetår inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde beräknas till sammanlagt 4 729.5 milj. kr. Härav hänför sig 3 302,6 milj. kr. till driftbudgeten och 1 426,9 milj. kr. till kapitalbudgeten. I de anvisade beloppen för budgetåret 1972/73 ingår anslag av engångskaraktär med sammanlagt ca 70 milj. kr. Med beaktande av detta blir det reella ökade anslagsutrymmet för driftbudgeten och kapitalbudgeten ca 340 milj. kr. Investeringsutrymmet under kapitalbudgeten beräknas öka med ca 107 milj. kr. jämfört med beräkningarna i prop. 1972: 1. I följande sammanställning har en grov specifikation gjorts av anslagen och förändringarna på olika anslagsgrupper.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
		milj. kr.	
DRIFTBUDGETEN			
Sjätte huvudtiteln			
A. Kommunikationsdepartementet m. m.	11,2	11,3	+ 0,1
B. Vägväsendet	2 214,0	2 358,7	+144,7
C. Trafiksäkerhet	74,7	87,0	+ 12,3
D. Sjöfart	141,3	152,3	+ 11,1
E. Institut m. m.	106,4	117,4	+ 11,0
F. Diverse	498,7	575,9	+ 77,2
	3 046,2	**3 302,6**	**+256,3**
KAPITALBUDGETEN			
I. *Statens affärsverksfonder*			
A. Postverket	97,0	47,1	— 49,9
B. Televerket	777,6	803,6	+ 26,0
C. Statens järnvägar	342,2	382,6	+ 40,4
D. Luftfartsverket	88,0	75,7	— 12,3
II. *Statens allmänna fastighetsfond*	0,4	—	— 0,4
IV. *Statens utlåningsfonder*	0,0	0,0	—
V. *Fonden för låneunderstöd*	15,0	15,0	—
IX. *Diverse kapitalfonder*			
Statens vägverks förrådsfond	56,2	52,1	— 4,1
Sjöfartsverkets fond	26,4	47,3	+ 20,9
Fonden för Södertälje kanalverk	7,5	3,5	— 4,0
	1 410,3	**1 426,9**	**+ 16,6**
Totalt för kommunikationsdepartementet	**4 456,5**	**4 729,5**	**+272,9**

För att komplettera bilden av kommunikationsdepartementets verksamhetsområde bör nämnas, att kostnaderna för statens affärsdrivande verk inte tas upp på riksstaten utan i särskilda driftstater, som Kungl. Maj:t fastställer. De sammanlagda kostnaderna — exkl. avsättning till värdeminskningskonton — för postverket, televerket, statens järnvägar och luftfartsverket har i driftstaterna för innevarande budgetår beräknats till ca 7,5 miljarder kr. Kostnaderna täcks av verkens intäkter.

Antalet statligt anställda, uttryckt i helårsarbetande, inom departementets verksamhetsområde utgör i genomsnitt ca 142 600 under innevarande budgetår. Därav hänför sig ca 127 200 till de fyra nämnda affärsverken.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Norling, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Sjätte huvudtiteln*

A. KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Kommunikationsdepartementet

1971/72	Utgift	5 562 000
1972/73	Anslag	5 968 000
1973/74	Förslag	6 368 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	42	—
Övrig personal	38	—
	80	—
Anslag		
Lönekostnader	5 560 000	+ 360 000
Sjukvård	18 000	—
Reseersättningar m. m.	100 000	+ 10 000
Expenser	290 000	+ 30 000
	5 968 000	+ **400 000**

Medelsbehovet under anslaget ökar med 400 000 kr. till följd av löne- och prisomräkning m. m.

Under åberopande av det anförda samt med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommunikationsdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 368 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	3 375 000	Reservation	58 000
1972/73	Anslag	[1]4 850 000		
1973/74	Förslag	4 500 000		

[1] Varav 2 120 000 kr. på tilläggsstat I (prop. 1972: 130 bil. 4, TU 1972: 21, rskr 1972: 330).

I förhållande till det för budgetåret 1972/73 anvisade anslaget — inkl. det på tilläggsstat anvisade beloppet — kan anslaget med hänsyn till den beräknade omfattningen av kommittéverksamheten minskas med 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommitteér m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kr., därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen.

A 3. Extra utgifter

1971/72	Utgift	309 000	Reservation	220 000
1972/73	Anslag	430 000		
1973/74	Förslag	430 000		

Efter frånräkning av det under anslaget Extra utgifter för budgetåret 1972/73 anvisade engångsbeloppet på 75 000 kr. för bestridande av kostnader i samband med Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts hundraårsjubileum bör anslaget med hänsyn till inträffade kostnadsstegringar samt en viss ökad belastning under budgetåret 1973/74 räknas upp med 75 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 430 000 kr.

B. VÄGVÄSENDET

Statens vägverk

Statens vägverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande allmänna vägar och gator samt statsbidrag m. m. till den kommunala och enskilda väghållningen. Verket utövar även viss tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor.

I sin ämbetsutövning har verket omfattande samråd och kontakter med bl. a. planerande, naturvårdande och trafiksäkerhetsfrämjande myndigheter och organ på såväl central som regional nivå.

Den centrala verksamheten är fördelad på driftavdelningen, byggnadsavdelningen, tekniska avdelningen, ekonomiavdelningen, administrativa avdelningen och revisionssektionen. På det regionala planet finns en vägförvaltning i varje län, sju byggnadsdistrikt samt tre projekteringskontor. De lokala enheterna är drift- och arbetsområden. I planeringshänseende är verksamheten fördelad på sju planläggningsområden. Väg- och trafiklagstiftningen innehåller de grundläggande bestämmelserna om väghållningen, vilken omfattar byggande och drift av väg.

Statens vägverk har i skrivelse den 11 augusti 1972 lagt fram förslag till anslag för budgetåret 1973/74 m. m. Vidare har verksamhetsberättelse lämnats för verksamhetsåret 1971.

I. Allmän översikt över utvecklingen

1. Efterfrågan på vägtjänster

Den geografiska fördelningen av landets befolkning och dess verksamhet, lokaliseringsmönstret, utgör en av grunderna för samhällets krav på transporttjänster. Väg- och gatuplaneringen måste därför baseras på antaganden om lokaliseringsmönstrets utveckling. Denna utveckling påverkas dels av tekniska, ekonomiska och sociala förändringar i samhället, dels av en målmedveten styrning från statens och kommunernas sida. Medel för denna samhälleliga styrning av lokaliseringsmönstret är bl.a. regionalpolitikens planeringsinstrument såsom länsprogrammen och den fysiska planeringen på riksvid, regional och kommunal nivå.

Väg- och gatunätet utgör en del av det totala transportsystemet. Transportuppgifternas fördelning på de olika trafikmedlen, trafikstrukturen, är också en grundförutsättning vid väg- och gatuplaneringen.

Vägverket utför, som ett led i sin planering, rullande biltäthets-, fordons- och trafikprognoser, vilka bl.a. ligger till grund för bedömningarna av det framtida vägutbyggnads- och vägdriftbehovet. Prognoserna är kopplade till den regionala utvecklingsplaneringens befolkningsprognoser

och avstämda på riksnivå på basis av statistiska centralbyråns (SCB) folkmängdsprojektioner för totalbefolkningen.

De regionala skillnaderna i biltäthet (antal inv./bil) har under 1960-talet alltmer utjämnats. Den regionala befolkningsutvecklingen torde därför i än högre grad än tidigare spegla efterfrågan på vägutrymme och därmed ytterligare stärka denna faktors betydelse för investeringsinriktningen på lång sikt inom vägväsendet.

Folkmängden i Sverige uppgick vid slutet av år 1971 till ca 8,1 miljoner invånare.

Utmärkande för befolkningens lokalisering inom landet är de ofta långa avstånden mellan befolkningsagglomerationerna och den låga genomsnittliga folktätheten. Ökningen av tätorternas befolkning sker framförallt i vissa landsdelar, såsom mälardalen, göteborgstrakten och västra Skåne, samt vissa andra större tätortsregioner. Mellan tätorterna försiggår en omfördelning av befolkningen från mindre till medelstora och större tätorter.

En närmare belysning av hur folkmängden och den geografiska fördelningen av bebyggelsen påverkar kommuners, kommunblocks och s. k. A-regioners totala väg- och gatuinvesteringar ges i en av vägverket gjord utredning, Väg- och gatuinvesteringarna 1970—1974, olika bebyggelsestrukturers ekonomiska konsekvenser för väg- och gatubyggandet (vägverkets rapport TÖ 118, 1971). I utredningen konstateras att behoven av kommunala väg- och gatuinvesteringar ökar i accelererande takt i förhållande till ökningen av fordonsantalet i regionerna. Investeringsbehoven påverkas också av den pågående förändringen i avstånden mellan bostäder och arbetsplatser/serviceområden. På regional nivå är dessa avstånd ett uttryck för bebyggelsestrukturen. Denna förändras i viss utsträckning med folkmängden och därmed förändras också fordonsantalet i regionerna. I de folkrikare A-regionerna bor flera människor i och intill regionernas centra, vilket medför kortare transporter till arbetsplats- och serviceområden. Ett mått på ovannämnda transportbehov utgör bilutnyttjandet uttryckt i genomsnittlig årlig körlängd.

Det har visat sig att vid ökad koncentration av en regions folkmängd till A-regioncentra de kommunala investeringsutgifterna i gator och vägar tilltar per bil räknat. Bilutnyttjandet avtar däremot med ökad koncentration av folkmängden, med undantag för i storstadsregionerna, där både investeringsbehovet och bilnyttjande ökar.

Vid slutet av år 1971 uppgick det sammanlagda bilantalet till 2 513 100 fordon fördelat på 2 356 600 personbilar, 142 300 lastbilar och 14 200 bussar. I samband med behovsinventeringen i fråga om huvudvägnätet har vägverket omarbetat den tidigare prognosen över biltäthetsutvecklingen under perioden 1970—1985 (vägverkets rapport TÖ 114, 1971). Den reviderade prognosen bygger på antagandet om en lägre biltäthet än den tidigare, som bl. a. användes av vägplane-

utredningen. Den ökning av biltätheten som de tidigare prognoserna visade har alltså bedömts ske långsammare. Biltätheten mätt i antalet invånare per bil beräknas sålunda i den nya prognosen till 2,3 år 1985 att jämföra med 3,3 år 1970. Vägverkets reviderade fordonsprognos, som baseras på den nyss nämnda biltäthetsprognosen och länsvisa bedömningar av folkmängden enligt Länsplanering 1967 (alt. 0) samt SCB:s senaste befolkningsprojektion för år 1985, innebär en bilpark på 3,8 miljoner fordon år 1985.

Vägverket har redovisat ökningstal som motsvarar en 20 % lägre biltäthet år 1985 jämfört med den reviderade prognosen. Detta värde har använts i en känslighetstest av behovsinventeringens resultat. Testen belyser i vad mån en ändrad förutsättning i fråga om fordonsantal och trafikarbete återverkar på behoven av investeringsåtgärder. Av testen framgår bl. a. att en 20 % minskning av biltätheten medför en sänkning av de beräknade investeringarna enligt 1972 års behovsinventering med 650 milj. kr. fram till år 1985. Detta motsvarar omkring 6 % av hela behovsinventeringsvolymen. Resultatet visar således att vägutbyggnadsbehovet fram till år 1985 till dominerande del är beroende av den nuvarande trafiksituationen och endast till en mindre del påverkas av trafikutvecklingen under perioden fram till år 1985. En nedskrivning med 20 % av prognosen för år 1985 motsvarar nämligen en bilpark som med nuvarande fordonsutveckling skulle uppnås redan i mitten på 1970-talet.

Den genomsnittliga årliga t r a f i k ö k n i n g e n på det statliga vägnätet (exkl. delar inom tätbebyggelse) beräknas under perioden 1964—1970 ha uppgått till ca 7 % på riksvägar, ca 6 % på genomgående länsvägar och ca 4 % på övriga länsvägar. Under år 1971 beräknas trafiken på vägnätet som helhet ha ökat med 3 à 4 % mot 5 à 6 % år 1970.

Den officiella vägkategoriindelningen i genomgående och övriga länsvägar har under det senaste decenniet visat sig vara mindre ändamålsenlig, då den inte helt sammanfaller med skillnader i vägarnas trafikvolym eller trafikuppgifter. För att erhålla en funktionell indelning av vägnätet har vägverket upprättat ett förslag till ny indelning av länsvägarna i primära resp. övriga länsvägar. Till gruppen primära länsvägar har förts de länsvägar som har de största trafikvolymerna och/eller de viktigaste trafikuppgifterna. Återstoden har hänförts till gruppen övriga vägar. På riksvägarna, som utgör 13 % av det statliga vägnätet, utfördes år 1970 inte mindre än 59 % av trafikarbetet.

2. Vägnätets omfattning och standard

Den 1 januari 1972 omfattade den del av rikets vägnät som helt eller delvis finansieras av statliga medel sammanlagt 165 258 km. Vägnätets fördelning på olika kategorier och förändringen under år 1971 framgår av följande sammanställning.

Vägkategori	Väglängd	
	1972-01-01 Km	Förändring 1971 Km
Allmänna statliga vägar	97 484	— 470
därav		
riksvägar	12 406	+ 159
genomgående länsvägar	12 756	— 123
övriga länsvägar	72 322	— 506
Allmänna kommunala vägar och gator med statsbidrag	5 474	+ 36
Enskilda vägar med statsbidrag	62 300	— 261
	[1]**165 258**	**— 695**

[1] Härtill kommer gator i kommuner eller kommundelar som är belägna inom kronans väghållningsområden, ca 9 960 km ej bidragsberättigade vägar och gator inom områden där kommuner svarar för väghållningen samt ca 158 000 km enskilda vägar utan statsbidrag.

År 1971 innefattade det allmänna vägnätet på landsbygden 80 färje- och båtleder med en total längd av 61 km.

Att mäta standarden på vägnätets tjänster och dess utveckling i skilda delar av landet och för olika vägkategorier är förenat med åtskilliga svårigheter. Vägtjänsternas kvalitet kommer främst till uttryck i den transportstandard som olika vägar erbjuder vägtrafikanter och vägtransportörer. De viktigaste komponenterna i transportstandarden är reshastigheten, trafiksäkerheten och lastförmågan eller bärigheten.

Reshastighetens utveckling är ej möjlig att ange förrän regelbundna mätningar av denna utförts på vägarna. Det torde emellertid enligt vägverket stå utom allt tvivel att hastighetsstandarden under senare år sänkts på flertalet av de mest trafikerade och från vägkvalitetssynpunkt otillfredsställande sträckorna i landet.

Vad gäller trafiksäkerhetsläget uttryckt som antal dödsolyckor per miljoner fordonskm kan enligt vägverket en förbättring konstateras under perioden 1958—1970. Förhållandet mellan antalet polisrapporterade olyckor på vägnätet och trafikarbetet visar också att en förbättring av trafiksäkerhetsstandarden skett under perioden. Ser man däremot till antalet olyckor per år och längdenhet eller ytenhet av vägnätet kan inte någon egentlig förändring konstateras under den aktuella perioden.

Antalet olyckor per km väg (olyckstäthet) är enligt vägverket i medeltal ca fem gånger större på riksvägnätet än på länsvägnätet, vilket huvudsakligen förklaras av att trafikvolymen är ungefär tio gånger större per km på det förra vägnätet. Detta innebär emellertid att antalet olyckor per fordonskm (olyckskvot) är ca 50 % mindre på riksvägarna.

Det sagda framhäver den motsättning som finns mellan två synsätt på trafiksäkerhetsproblemet, nämligen det ena som betraktar olyckstätheten och det andra som betraktar olyckskvoten (eller olycksrisken) som relevant kriterium för fördelningen av väghållningsresurserna.

I begreppet transportstandard ryms begreppet v ä g s t a n d a r d som vägverket genom kvalitetsgradering försöker belysa på riksvägarna och de genomgående länsvägarna. Vägstandarden beskriver i första hand kvalitén på vägens fysiska egenskaper såsom kondition och kapacitet med hänsyn till trafikvolymen. Indirekt ger den även upplysning om framkomligheten. Den 1 januari 1970 hade enligt vägverket 38,5 % av riksvägnätet fullgod, 26,5 % godtagbar och 35 % ej godtagbar standard. Eftersläpningen, som framgår av den sistnämnda siffran, berör ca 4 500 km riksväg. Vid samma tidpunkt hade 24 % av de genomgående länsvägarna fullgod, 28,5 % godtagbar och 47,5 % (6 200 km) ej godtagbar standard.

Vägstandardens förändringar för landet som helhet under 1960-talet kännetecknas av en klar förbättring av standarden för genomgående länsvägar medan endast en marginell höjning av standarden för riksvägarna kan noteras. För den del av riksvägarna som utgör europavägar kan till och med en standardförsämring konstateras.

Detta betyder att en växande andel av trafiken på våra vägar berörs av den enligt vägverkets bedömning otillräckliga vägstandarden.

Förbättringar av b e l ä g g n i n g e n (slitbanan) kan ses som ett led i strävandena att höja vägstandarden. Den 1 januari 1972 var 48 % av de allmänna vägarna på landsbygden belagda eller oljegrusbehandlade. Motsvarande andel var för bidragsberättigade kommunala vägar och gator 89 % samt för enskilda vägar med statsbidrag 5 %. Andelen beläggning och oljegrus var för riksvägar 97 %, för genomgående länsvägar 79 % och för övriga länsvägar 34 %. Av europavägarna var 98 % belagda och resterande 2 % oljegrusbehandlade.

B ä r i g h e t e n uttryckt i det tillåtna axel- och boggitrycket utgör en betydelsefull komponent i transportstandarden, i första hand för godstransporterna. En successiv utökning av det tunga vägnätet (10/16 ton) har skett i hela landet, även om en viss eftersläpning råder i framförallt övre norra, nedre norra samt södra planläggningsområdena.

År 1958 gällde för hela riket ett tillåtet axeltryck av 8 ton på 8 % av vägnätet och 6 ton på resterande delar, medan år 1971 ca 53 % av vägnätet var upplåtet för 10 tons axeltryck, ca 47 % för 8 tons axeltryck och endast ca 0,5 % för 6 tons axeltryck. En betydande höjning av transportstandarden, mätt på detta sätt, har således möjliggjorts för den tunga lastbilstrafiken under perioden, främst tack vare upprustning av brobeståndet. En motsvarande upprustning av vägarna har dock inte kunnat genomföras. Många vägar måste därför fortfarande stängas av för tung trafik under tjällossningen. Underhållskostnaderna har ökat på

en stor del av vägnätet, som utsätts för en snabbare förslitning genom den växande trafiken med tunga fordon.

3. Planeringssystem

Inom vägverket har utvecklats ett planeringssystem för väghållningen såväl på kort som på lång sikt med förankring på regional och lokal nivå. Planeringssystemet introducerades i sina första delar år 1967.

Den statliga väghållningen utgår från en behovsinventering för en 15-årsperiod grundad bl. a. på av vägverket preciserade kriterier för den vägstandard, som bedöms vara en förutsättning för att nå statsmakternas mål, dvs. en rimlig transportförsörjning i olika delar av landet. Inventeringen ger en uppfattning om de byggnads- och förbättringsåtgärder som enligt vägverket bör komma ifråga under den kommande 15-årsperioden på statsvägnätet. De erforderliga åtgärderna listas utan prioritering och de uppskattade kostnaderna anges.

Den inbördes tidsordningen mellan åtgärderna behandlas i en långtidsplan för planering och projektering av vägbyggandet. Denna innesluter även planer för förbättringsarbeten. Planen omfattar 10 år. På grundval av det generella trafikpolitiska målet och trafikutvecklingen sker en prioritering av objekten med hänsyn till angelägenhetsgraden inom ramen för den medelstilldelning som bedöms trolig under perioden.

Enligt de direktiv och inom de ekonomiska ramar som anges av Kungl. Maj:t upprättas författningsenligt flerårsplaner för byggande av statliga vägar. Planen omfattar vägobjekt som beräknas bli utförda under angiven 5-årsperiod.

För drift av statliga vägar upprättas en 5-årsplan där prioritering av olika åtgärder sker.

För byggande och drift av statliga vägar upprättas slutligen programbudgeter som omfattar den närmaste 3-årsperioden. De fastställs för ett år i sänder.

Behovsinventeringen, långtidsplanen och flerårsplanen revideras vart tredje år. Programbudgeterna revideras årligen.

Även bidragsgivningen till den kommunala väghållningen baseras på en behovsinventering som görs av de kommuner som är väghållare. Inventeringen, som utförs vart tredje år, ger en uppfattning om de statsbidragsberättigade byggnadsobjekt som anses nödvändiga att genomföra under den kommande 15-årsperioden. På grundval av denna inventering sammanställer kommunerna långtidsplaner. Dessa långtidsplaner genomgås av vägverket och objekten prioriteras i vägverkets långtidsplan för bidrag till byggande av vägar och gator inom kommuner som är väghållare. Denna långtidsplan för kommunala vägar och gator omfattar 10 år och revideras vart tredje år.

Enligt de direktiv och inom de ramar som anges av Kungl. Maj:t

upprättas slutligen författningsenligt fördelningsplan. Planen upptar vägobjekt som väntas bli utförda under angiven 5-årsperiod och som skall bekostas gemensamt av staten och resp. kommun. Fördelningsplanen revideras vart tredje år.

Bidragsgivningen till drift av kommunala vägar och gator baserar sig på driftkostnadsberäkningar som utförs av vägverket vartannat år.

År 1967 påbörjades en inventering och standardbedömning av det enskilda statsbidragsvägnätet. Inventeringen omfattade även övriga enskilda vägar, som med ledning av gällande statsbidragsbestämmelser kunde anses bidragsberättigade. Inventeringen avslutades år 1971.

Någon långsiktig plan för byggande av enskilda bidragsberättigade vägar har inte funnits tidigare. Fr. o. m. år 1972 har emellertid ett enhetligt planeringssystem införts även på detta område. Som grund för detta ligger den slutförda inventeringen och standardbedömningen. Bidragsgivningen har tidigare inte helt kunnat styras till de mest angelägna vägobjekten. Inkomna ansökningar har fått behandlas från fall till fall.

Bidragsgivningen till drift av enskilda statsbidragsvägar baserar sig på vart femte år återkommande driftkostnadsberäkningar som utförs av vägförvaltningen i resp. län. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen kan dock årliga jämkningar göras. Uppföljning av att anvisade medel utnyttjas för avsett ändamål sker genom årliga besiktningar.

4. Beredskapsarbeten

I den statliga sysselsättningspolitiken ingår att säkra en hög och jämn sysselsättning. Till de sysselsättningsskapande åtgärderna hör beredskapsarbetena, där vägarbetena utgör en betydande del. Beredskapsarbeten på landsbygdens vägnät (frånsett skogsvägar m. m.) har under perioden 1967—1971 utförts till en kostnad av ca 1 300 milj. kr. i löpande priser, vilket motsvarar ca 30 % av de totala väginvesteringarna på detta vägnät under samma tid. Av beloppet hänför sig 498 milj. kr. till Västerbottens och Norrbottens län motsvarande ca 74 % av de totala väginvesteringarna i dessa län. Omfattningen av beredskapsarbetena under perioden 1967—1971 har varit följande.

År	Vägbyggande i vägverkets regi	Vägbyggande i arbetsmarknadsverkets regi	Totalt	Därav	
				riksvägar	länsvägar
		milj. kr.			
1967	160	71	231	84	147
1968	207	58	265	72	193
1969	214	68	282	84	198
1970	174	78	252	105	147
1971	192	83	275	124	151

Beredskapsarbeten drivs i såväl vägverkets som arbetsmarknadsverkets regi. Vägverket svarar i båda fallen för projektering, planering och marklösen. Vägverket väljer i samråd med arbetsmarknadsverket ut lämpliga vägobjekt som beredskapsarbeten i huvudsak bland sådana som finns upptagna i långtids- och flerårsplaner. Önskvärdheten av att ha tillgång till lämpliga vägobjekt som beredskapsarbeten har varit speciellt markant vid den utökning av verksamheten som påkallades av sysselsättningsläget budgetåret 1971/72. Arbetsmarknadsverkets önskemål kunde även vid detta tillfälle tillgodoses trots att en mycket begränsad tid stod till förfogande för att påbörja arbetena.

Under år 1971 har genom beredskapsarbeten i vägverkets regi en sammanlagd väglängd av 160 km öppnats för trafik. Samtidigt har arbeten med ca 180 km, som påbörjats tidigare år, pågått. Dessutom har under år 1971 påbörjats objekt motsvarande en väglängd av ca 315 km. Mindre omläggnings- och förbättringsarbeten har utförts till en kostnad av ca 68 milj. kr.

5. Utvecklingen inom vägverket samt aktuella uppgifter inom vägväsendets område

Antalet fast anställda vid vägverket uppgick den 1 juli 1972 till nära 12 100. Minskningen sedan den 1 juli 1971 uppgår till ca 350 anställda. Om tillfälligt anställda, beredskapsarbetare och personal anställd hos verkets entreprenörer medräknas, var den i direkt produktion engagerade personalstyrkan vid ingången av år 1972 ca 19 000.

Ett kontinuerligt arbete pågår inom verket för att minska samtliga personalkategorier, dvs. anpassa tillgången av personal till det behov som främst med hänsyn till anslagsutvecklingen kan anses realistiskt. Det bör dock enligt vägverket framhållas att det första halvåret 1972 inneburit maximal sysselsättning av tillgänglig personal och att i vissa fall brist förelegat. Detta beror bl. a. på att ett stort antal arbetsledare, handledare och instruktörer krävts för pågående beredskapsarbeten.

En fortsatt reducering av personalstyrkan med ca 250 man per år under åren 1973—1974 kommer att ske genom utnyttjande av naturlig avgång, hård prövning vid nyanställning på gränsen till anställningsstopp samt en aktiv omplaceringsverksamhet.

I syfte att säkra en anpassning av verkets personalresurser till de förutsättningar som f. n. råder har vissa riktlinjer för omfördelning och nyanställning av personal fastställts. Vidare har under våren 1971 påbörjats ett utvecklingsarbete för att få till stånd ett system för den personaladministrativa planeringen med samma långsiktiga perspektiv som gäller för verksamhetsplaneringen i stort. Arbetet beräknas kunna slutföras under år 1974.

För att kunna bättre tillvarata verkets personella resurser har under de närmast föregående åren utarbetats och prövats ett system för indi-

viduell personalplanering på tjänstemannasidan. Syftet har även varit att ge personalen ett ökat medinflytande och möjlighet att påverka sin egen utveckling och arbetsplatsens förhållanden. En provverksamhet har också genomförts helt eller delvis vid de flesta enheterna inom verket. Denna har bl. a. inneburit att ca 2 000 av verkets tjänstemän under år 1971 deltagit i systematiserade planeringssamtal. Under år 1972 genomförde en arbetsgrupp, som hela tiden arbetat i nära kontakt med personalorganisationerna, tillsammans med representanter för dessa, en uppföljning och utvärdering av denna försöksverksamhet med inriktning mot ett enhetligt genomförande under år 1973. Behovet av för verkets tjänstemän lämpade system för individuell planering övervägs ytterligare.

Utbildningsverksamheten fortsätter med målet att ge personal av alla kategorier möjlighet att genom vidareutbildning snabbast möjligt bli förtrogna med sina arbetsuppgifter och fortlöpande förnya och komplettera sina kunskaper i takt med vad som bedöms erforderligt med hänsyn till arbetsuppgifterna.

Den interna tekniska utbildningen följer för olika verksamhetsgrenar anpassade utbildningsvägar, som omfattar projektering, byggande och driftverksamhet.

På det administrativa området bedrivs f.n. utbildning i olika specialkurser inom ekonomi, personaladministration, allmän förvaltning samt arbetsledning med arbetspsykologi.

Översynen av den yrkestekniska utbildningen (tidigare arbetarutbildningen) under år 1971 har resulterat i ett moderniserat och utökat program.

Den tidigare beslutade utbildningen av ledamöterna i verkets samtliga företagsnämnder har planenligt genomförts hösten 1971 och våren 1972 vid kurser på olika platser inom landet.

Under året har samtliga företagsnämnder inom verket tillsatt utbildningsutskott. Syftet med dessa utskott är att på central, regional och lokal nivå skapa förutsättningar för personalen att få en med hänsyn till verksbehov och de egna intressena väl anpassad utbildning.

För att ge de anställda medinflytande i hälsovårdsfrågor har vägverkets centrala företagsnämnd tillsatt en partssammansatt företagshälsovårdskommitté.

Inom verket pågår kontinuerligt ett administrativt utvecklings- och rationaliseringsarbete av betydande omfattning. Arbetet har som främsta mål att skapa de generella normer och anvisningar som skall utgöra den ram inom vilken chefer och andra har att handla när de utövar de beslutsbefogenheter som delegerats till dem. Vidare skall rutiner skapas som förenklar det administrativa arbetet och säkerställer en enhetlig handläggning inom verket där detta är rationellt.

Ett ytterligare mål är att utveckla informationssystem som dels presenterar erforderligt och enhetligt underlag för beslut till den nivå där beslut skall fattas, dels säkerställer att uppgifter om uppnådda resultat blir kända.

Bland utredningar som pågår kan nämnas en utredning om arbetsområdenas omfattning och antal samt deras bemanning och en AR-utredning vid vägförvaltningen i Jönköpings län. En utredning om byggnadsdistriktens regionala organisation har slutförts och resultaten skall närmare analyseras.

Det ekonomiskt administrativa styrsystem som används eller är under utveckling inom vägverket omfattar delsystem för planering och rapportering, prestationsmätning, kostnadsredovisning, lönsamhetsbedömning, produktivitetsmätning, internprissättning m. m. Dessutom ingår som integrerad del av ekonomisystemet rutiner för stödfunktioner såsom löneuträkning, löneredovisning, lagerredovisning, maskinstatistik samt kassabokföring. Styrsystemet ger underlag för decentraliserat beslutsfattande.

I vidareutvecklingen av systemet intar effektivitets- och produktivitetsmätning samt resultatanalys av internprestationer en central plats. Den successivt ökade mekanisering som sker av databehandlingen ger härvid bättre analysmöjligheter och ger dessutom tillsammans med en ökad centralisering av databearbetningen rationellare redovisningsrutiner.

Projekt som avser utveckling av vägverkets framtida ekonomisystem, anslutning till system S samt budgetsystem för maskin- och förrådshållningen pågår.

Den under år 1970 utarbetade långtidsplanen för vägverkets tekniska utvecklingsarbete är föremål för revidering. Målet är att i större utsträckning än tidigare basera planen på en för hela verket samlad angelägenhetsgradering samt att skapa fasta rutiner för handläggningen av utvecklingsprojekten. I detta sammanhang behandlas även frågan om en rullande prioritering.

Aktuella planlagda forskningsprojekt kommer att utlämnas till olika forskningsinstitut och experter i ungefär samma omfattning som under tidigare år. Detta innebär att statens väg- och trafikinstitut samt statens geotekniska institut kommer att utföra huvuddelen av verkets externa forsknings- och utvecklingsarbete.

En översyn har påbörjats av gällande normer och anvisningar för vägars geometriska utformning. Bland de projekt som ingår i detta arbete kan nämnas regler för val av typsektioner samt bestämning av dessas utformning.

År 1969 påbörjades i samarbete med Svenska kommunförbundet ett utredningsarbete med syfte att utarbeta förslag till riktlinjer för gators geometriska utformning, gatunormer. Efter remissbehandling av förslaget har normskrivningen påbörjats under år 1972.

Sedan år 1969 pågår i samarbete med trafiksäkerhetsverket och Svenska kommunförbundet ett utredningsarbete med syfte att utarbeta förslag till anvisningar för stationär trafikbelysning. I arbetet ingår bl. a. frågor rörande belysningsstolpars utformning och placering samt belysning av vägmärken och övergångsställen. Enligt tidsplanen skall ett anvisningsförslag framläggas under år 1973.

I samarbete med bl. a. Stockholms gatukontor har en utredning utförts rörande vägräckens tekniska utformning och utförande. Utredningen skall kompletteras med ytterligare undersökningar i fråga om byggnadstekniskt utförande och kostnader.

En översyn har påbörjats av gällande normer för dimensionering och sammansättning av vägars överbyggnad. Avsikten är bl. a. att undersöka i vilken utsträckning resultaten från utländska försöksvägar och forskningsprojekt är tillämpliga på svenska förhållanden. Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas åt sprängstensöverbyggnader och vägkonstruktioner bestående av tjocka bituminösa lager.

Undersökningar pågår rörande vägbeläggningars utformning med hänsyn till friktion, ljusreflexion, jämnhet, slitstyrka m. m. Ett antal provvägar och försök utförs för att erhålla underlag för utvärdering av olika beläggningstypers egenskaper.

En översyn och komplettering av de geotekniska anvisningarna har påbörjats. I detta arbete ingår utarbetandet av en geoteknisk beräkningshandbok som avses vara färdig under år 1973.

I samband med bl. a. metodutvecklingen av bergsprängning och krossning har stort intresse ägnats åt miljöproblemen. För att uppfylla kraven på dammbekämpning vid bergborrning har vägverket utfört en mycket omfattande undersökning av förekommande dammbekämpningsutrustningar. Undersökningen har lett till stor aktivitet bland tillverkare av sådana utrustningar för att avhjälpa de brister som upptäckts vid vägverkets undersökning. Verket har försett samtliga bergborrutrustningar med dammbekämpningsanordningar.

Moddavröjning på saltade vintervägar är ett problem som varit föremål för omfattande undersökningar de sista åren. Modd på vintervägarna är till stort besvär för trafikanterna varför det är nödvändigt att hitta lämpligaste metod för att lösa problemet. Ett flertal maskiner har prövats av vilka flera synes lämpliga.

Behov finns av stora informationsmängder för studier i samband med norm- och anvisningsarbete samt för transportplanering. I konsekvens härmed pågår uppbyggnaden av ett informationssystem, det s. k. vägdatabanksprojektet, där stor vikt läggs vid att skapa integrationsmöjligheter för data som samlas in för olika ändamål. I en första etapp görs en begränsning till teknisk information, varmed avses uppgifter beskrivande vägarna och vägmiljön, vägtrafikens storlek samt trafikolyckorna. Användningen av dator är i detta sammanhang av central be-

tydelse och då främst för att skapa ett registersystem, vilket på enklast möjliga sätt medger användaranpassade uttag av lagrad information. Vid systemkonstruktionen beaktas även möjligheterna att utnyttja vägdatabanken vid övrig samhällsplanering.

Efter verkets omorganisation år 1967 har verkets insatser i samhällsplaneringen fått en avsevärt ökad tyngd. Verkets engagemang i dessa frågor innebär en fortlöpande uppföljning av den kommunala planeringen. Verket har intresse av att — i mån av resurser — medverka i erforderliga väg- och trafikutredningar. Riktpunkten är att verket deltar från initialskedet, då mål och tidsprogram för planeringen fastläggs, till dess planerna föreligger i det skick att de kan underställas granskande och beslutande organ. Byggnadslagstiftningen ger verket möjlighet till insyn i det kommunala planarbetet. Med hänsyn till planfrågornas stora betydelse för fullföljandet av verkets egna arbetsuppgifter har verket att genom kontakt med samarbetsnämnder och statliga planmyndigheter medverka till att den översiktliga samhällsplaneringen aktiveras och samordnas. Denna kontakt sker i första hand genom vägförvaltningarna.

Som ett led i samarbetet mellan plan- och vägmyndigheterna på länsnivå anordnas regionala konferenser, vanligtvis en gång om året, i närvaro av representanter för de centrala myndigheterna. Dessa konferenser som till sin omfattning följer vägverkets planläggningsområden tar upp såväl regionala planeringsproblem som allmänna samhällsplaneringsfrågor.

Över hela landet pågår en omfattande trafikledsplanering inom tätortsområdena i samband med bebyggelseplaneringen. Målet är att åstadkomma översiktliga trafikledsplaner för tätortsområdena i deras helhet, i vissa fall mera detaljerat för de centrala områdena s. k. centrumplaner. Genom trafikledsplanerna, som baseras på prognoser för trafik- och bebyggelseutveckling, redovisas framtida trafikledssystem med uppdelning på fjärr-, primär-, sekundär- och matarleder.

II. Vägverkets anslagsframställning för budgetåret 1973/74 m. m.

Vägverket är en av de myndigheter som deltar i pågående försöksverksamhet med programbudgetering.

Fr. o. m. budgetåret 1969/70 har vägverkets verksamhet uppdelats på följande programinriktade anslag på driftbudgeten, nämligen Ämbetsverksuppgifter, Drift av statliga vägar, Byggande av statliga vägar, Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, Bidrag till drift av enskilda vägar, m. m., Bidrag till byggande av enskilda vägar samt Tjänster till utomstående. I anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 (kalenderåret 1974) har vägverket förutsatt att dessa anslag bibehålls.

För de delar av verksamheten där vägverket ansett det möjligt presen-

teras tre olika programnivåer A, B och C som kan sägas representera olika ambitionsnivåer för väghållningen. Enligt verket innebär nivå A att nuvarande förhållanden blir i stort sett oförändrade, medan nivåerna B och C rymmer en påbörjad inhämtning av de ackumulerade behoven. Genom att kombinera de olika programnivåerna lägger vägverket fram tre verksamhetsalternativ, som inom ramen för olika totalanslag söker optimera den totala verksamheten. I samtliga verksamhetsalternativ prioriteras driftprogrammen.

Vägverket föreslår för budgetåret 1973/74 enligt sitt lägsta verksamhetsalternativ (I) en anslagstilldelning på driftbudgeten av ca 2 587 milj. kr., vilket innebär en uppräkning med ca 374 milj. kr. eller ca 17 % jämfört med anvisade ca 2 214 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Enligt alt. II och III begär verket ytterligare ca 77 milj. kr. resp. ca 66 milj. kr. Löne- och prisomräkningen anges till ca 160 milj. kr. eller drygt 7 %. Den av vägverket begärda anslagsökningen fördelad på de olika programmen enligt de tre verksamhetsalternativen framgår av följande sammanställning, som även anger pris- och löneomräkningens storlek samt i förekommande fall programnivå.

Vidare föreslår vägverket att samtliga anslag anvisas för kalenderår. För att uppnå detta begärs medel redan budgetåret 1973/74 avseende tiden den 1 juli—31 december 1974 för de anslag som nu anvisas för budgetår. Detta innebär — utöver vad som framgår av den nyss redovisade sammanställningen — ett medelsbehov för anslaget Ämbetsverksuppgifter av 3 200 000 kr., för anslaget Tjänster till utomstående 5 350 000 kr. samt för anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar

Program	Anvisat 1972/73	Föreslagen ökning totalt			Därav pris- och löneomräkning
		Alt. I	Alt. II	Alt. III	
	milj. kr.				
B 1. Ämbetsverksuppgifter	5,1	A 1,3	A 1,3	B 3,2	0,4
B 2. Drift av statliga vägar	914,8	B 320,2	C 390,2	C 390,2	66,6
B 3. Byggande av statliga vägar	725,5	A 9,9	A 9,9	B 49,9	49,5
B 4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	144,1	14,4	14,4	14,4	14,4
B 5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator	331,0	A 2,6	A 2,6	B 22,6	22,6
B 6. Bidrag till drift av enskilda vägar, m.m.	60,0	B 23,0	C 29,9	C 29,9	4,1
B 7. Bidrag till byggande av enskilda vägar	23,4	A 1,4	A 1,4	B 5,7	1,4
B 8. Tjänster till utomstående	10,0	0,7	0,7	0,7	0,7
	2 213,9	**373,5**	**450,4**	**516,6**	**159,7**

och gator 250 000 kr. avseende administrationsposten. Härjämte föreslår verket att bidragsdelen av anslagen Bidrag till drift av kommunala vägar och gator och Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. i likhet med byggnadsanslagen anvisas för efterföljande kalenderår, vilket innebär — utöver vad som framgår av sammanställningen — att anslag för år 1974 begärs med 166 milj. kr. resp. 87,7 milj. kr. redan budgetåret 1973/74. Härigenom kan kommuner och enskilda väghållare redan före verksamhetsårets början upplysas om de medel som kommer att kunna användas under detsamma.

På kapitalbudgeten disponeras investeringsanslaget Vägmaskiner m. m. Vägverket föreslår en medelsförbrukning om 65,3 milj. kr. för detta anslag under budgetåret 1973/74, vilket belopp skall jämföras med investeringsramen för budgetåret 1972/73 om 56,2 milj. kr.

Sammanfattningsvis innebär enligt vägverket anslagsförslaget, att verket inriktar sig på

— att vidmakthålla en från säkerhets- och framkomlighetssynpunkt godtagbar servicestandard på våra vägar;

— att hejda den sedan några år tillbaka pågående förstöringen av investerat vägkapital och i någon mån inhämta en del av det ackumulerade behovet när det gäller egentligt vägunderhåll;

— att påbörja förstärkt vägunderhåll och nya byggnadsobjekt i huvudsak endast i den omfattning som är nödvändig för att förbättra trafiksäkerhet och framkomlighet på vägar där trafiken sedan lång tid överskridit gränsen för att kunna avvecklas på ett godtagbart sätt;

— att ge bidrag till kommunal och enskild väghållning i överensstämmelse med gällande bidragsbestämmelser.

De av vägverket framlagda verksamhetsalternativen I, II och III återger vägverkets uppfattning om den prioritering som är nödvändig vid en knapp medelstilldelning. Alternativen II och III innebär en något större inhämtning av det ackumulerade behovet än alternativ I. Alternativen för drift och byggande av statliga vägar medger samtidigt godtagbar sysselsättningsnivå för den i verket fast anställda personalen.

Ämbetsverksuppgifter

Anslaget är ett budgetårsanslag och omfattar delposterna central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner, försvarsuppgifter och järnvägsärenden.

Målet för den översiktliga vägplaneringen är att ta fram, analysera och ställa samman underlag för statsmakternas utformning av samhällets vägpolitik samt att utreda och formulera de såväl långsiktiga som mera aktuella förutsättningarna för verkets konkreta planläggning.

De efterfrågefaktorer som studeras kontinuerligt är framtida folkmängdsfördelning i landet med särskild hänsyn till regionalpolitiska mål-

sättningar, bostadsbyggandets följdinvesteringar i väg- och gatubyggandet, arbetskraftspendlingens inverkan på trafikutvecklingen, fordonsbeståndets utveckling per kommunblock, genomsnittlig körlängd per bil och år sett ur regional synvinkel samt lastbilstrafikens transportarbete och struktur.

Resultaten av utredningsverksamheten under budgetåret 1971/72 framgår av de rapporter som publicerats i vägverkets meddelandeserie (TÖ): Väginvesteringarnas och vägstandardens regionala utveckling på det statliga vägnätet under 1960-talet (TÖ 117), Väg- och gatuinvesteringarna 1970—74, olika bebyggelsestrukturers ekonomiska konsekvenser för väg- och gatubyggandet, en regional och lokal analys av de planerade väg- och gatuinvesteringarna (TÖ 118) samt Fordonstal i kommunblock den 31 december 1970 (TÖ 119).

Under budgetåret 1971/72 har arbetet vidare i hög grad varit inriktat på metodutveckling av verkets planläggningssystem. Utvecklingsarbetet med en funktionell vägbehovsbedömning har förts fram till en utredningsfas som innebär en klassificering av huvudvägnätet (riksvägar och primära länsvägar) på funktionella grunder.

För den kommande femårsperioden planeras en intensifierad verksamhet i syfte att få fram och analysera material som är av betydelse för olika väg- och trafikpolitiska ställningstaganden. För perioden beräknas ett reellt oförändrat årligt medelsbehov av ca 1,1 milj. kr.

Vägverkets uppgifter vid fastställande av arbetsplaner regleras bl. a. i väglagen (1971: 948) och vägkungörelsen (1971: 954). Efterfrågan inom detta område är beroende av omfattningen, lokaliseringen och svårighetsgraden av vägbyggandet. F. n. saknas tillräcklig erfarenhet av de nya vägförfattningarna för att säkert kunna bedöma den framtida nödvändiga resursinsatsen. En viss ökning kan dock redan nu förutses. För budgetåret 1973/74 begär vägverket 270 000 kr.

Under delposten försvarsuppgifter är målet att bl. a. genom åtgärder beträffande fredstida arbetsplaner och förändringsärenden, krigsvägplaner, tillgodoseende av personal och materialbehov, försvarsutbildning och säkerhetsskydd initiera och samordna vägverkets krigs- och beredskapsplanläggning samt förbereda dess försvarsorganisation. Verkets innehav av reservbromateriel syftar till att vid broskador i fred och vid krigsskador snabbt ge trafiksäkra reservförbindelser med stor kapacitet.

Verket begär för försvarsuppgifter för budgetåret 1973/74 ca 3,8 milj. kr. i sitt lägsta alternativ, vilket innefattar inhämtning av under tidigare budgetår eftersläpande utbildning för det frivilliga driftvärnet samt viss ökning av vägförvaltningarnas beredskapsplanläggning. I verksamhetsalternativ III ingår dessutom anskaffning av en reservbrosats för ca 1,9 milj. kr.

För järnvägsärenden m. m. väntas för den kommande femårsperioden i stort sett samma arbetsuppgifter som tidigare. Ärendenas omfattning ökar dock på grund av snabbspårvägs- och tunnelbaneexpansionen samt av att Roslagsbanan blivit kommunal järnväg och därmed kommit under verkets tillsyn. För budgetåret 1973/74 begär verket 215 000 kr.

Sammanlagt begärs under anslaget Ämbetsverksuppgifter för budgetåret 1973/74 enligt verksamhetsalternativ I och II 6,4 milj. kr. samt enligt alternativ III 8,3 milj. kr. Kompensation för pris- och löneomräkning utgör 357 000 kr.

Verket framhåller slutligen att en omläggning av anslaget Ämbetsverksuppgifter till kalenderår är önskvärd för att eliminera det administrativa merarbete och de svårigheter i planeringsarbetet som orsakas av att medel för ifrågavarande anslag f. n. tilldelas för budgetår medan kalenderår är anslagsperiod för huvuddelen av vägverkets övriga verksamhet. Detta medför en engångsuppräkning för att täcka medelsbehovet för tiden 1 juli—31 december 1974 med 3,2 milj. kr.

Drift av statliga vägar

Anslaget är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1974.

Drift av statliga vägar omfattar dels åtgärder för trafikens framkomlighet och säkerhet, dels åtgärder för att bibehålla standarden på vägnätet, dels vissa förstärknings- och ombyggnadsarbeten av främst de sekundära och tertiära vägnäten. Av dessa tre grupper har de två första, benämnda servicearbeten och egentligt vägunderhåll, av naturliga skäl fått sättas i främsta rummet vid dispositionen av tillgängliga medel.

En utgångspunkt för planeringen av driftåtgärderna på det statliga vägnätet har varit ambitionen att bibehålla en i förhållande till trafikutvecklingen i stort sett oförändrad servicenivå. Det torde inte vara möjlig att i någon märkbar utsträckning minska omfattningen av snöröjning, halkbekämpning, hyvling av grusvägar, färjedrift etc. utan att detta skulle få menlig inverkan på framkomlighet och trafiksäkerhet. En tillfredsställande servicenivå torde vara en förutsättning för att såväl person- som godstransporter kan ske någorlunda planmässigt även vid svåra väderleksförhållanden, vilket är av väsentlig betydelse för övriga samhällsfunktioner. Serviceарbetena måste således enligt verket, vid samtliga planeringsnivåer, betraktas som fasta och motsvarar för år 1974 en kostnad av 593 milj. kr.

Oförändrad service förutsätter vidare viss nivå för det egentliga vägunderhållet framförallt vad beträffar behov som måste tillgodoses med både kortsiktiga och mera långsiktiga åtgärder, t.ex. beläggnings-, oljegrus- och grusvägsarbeten. Detta krav är enligt verket uppfyllt i de redovisade programnivåerna.

För att erhålla bättre kännedom om tillståndet på och utvecklingen av vissa kostnadskrävande delar av det egentliga vägunderhållet har under år 1971 utförts en underhållsinventering. Undersökningen omfattade asfaltbeläggningar och diken. Vid inventeringen bedömdes bl. a. asfaltbeläggningars tillstånd från slitage- och bärighetssynpunkt. Samtidigt noterades typ och ålder på beläggningen. Genom trafikräkningar åren 1969 och 1970 har dessutom trafikflödet kunnat uppskattas per vägavsnitt. Möjlighet finns alltså att ställa exempelvis slitaget i relation till beläggningstyp och trafikbelastning.

Den årliga slitagekostnaden har i stort sett fördubblats under femårsperioden 1966—1971 främst beroende på däckdubbarna. Enbart användandet av däckdubbar medför enligt vägverkets uppskattning ett behov av beläggningsåtgärder för ca 60 milj. kr. per år på det statliga vägnätet. Dubbandelen har förmodligen nått sitt högsta värde — strösaltningen torde bidra till detta — och under förutsättning av framdeles oförändrad andel kan slitagekostnadsökningen uppskattas till ca 4 % per år med hänsyn till trafikutveckling och vägnätsförändring.

Med kännedom om möjliga insatser till följd av anvisade medel under åren 1972 och 1973 har verket beräknat det vid mitten av år 1973 ackumulerade icke tillgodosedda behovet av egentligt vägunderhåll.

Vad gäller asfaltbeläggningar omfattar det sålunda framräknade ackumulerade underhållsbehovet ca 16 000 km eller drygt halva det asfaltbelagda vägnätet. Kostnaden för att tillgodose detta behov uppgår till ca 530 milj. kr. Det årliga slitaget av asfaltbeläggningar motsvarar ca 4 200 km väg innebärande en kostnad av ca 140 milj. kr.

Det årliga dikningsbehovet omfattar drygt 5 000 km väg och kostar tillsammans med övrig torrläggning ca 30 milj. kr. Kostnaden för det ackumulerade torrläggningsbehovet har beräknats till ca 450 milj. kr., varav ca 90 % hänför sig till det tertiära vägnätet.

Det ackumulerade behovet av övrigt egentligt vägunderhåll, som avser framförallt grusning och oljegrusbehandling, redovisas till ca 90 milj. kr.

Det totala ackumulerade icke tillgodosedda behovet av egentligt vägunderhåll kan vid mitten av år 1973 således beräknas uppgå till ca 1 070 milj. kr. Det årliga behovet av underhåll för att kompensera förslitningen, utan att ta igen något av det icke tillgodosedda behovet motsvarar för år 1974 en kostnad av ca 425 milj. kr.

Enligt det redovisade behovet för sekundära och tertiära vägar erfordras förstärknings- och förbättringsåtgärder för ca 2 800 milj. kr. under perioden 1974—1985. För att täcka detta behov skulle krävas ca 255 milj. kr. per år. En begränsning av ambitionen i paritet med byggnadsanslaget till att utföra ca 60 % av behovet under perioden innebär en årlig insats av ca 155 milj. kr. till vilket skall läggas gemensamma kostnader på ca 20 %.

I ett betydande antal fall medför förstärknings- och förbättringsarbe-

ten som insätts på ett tidigt stadium att i och för sig angelägna nybyggnadsåtgärder kan skjutas framåt i tiden. Detta gäller såväl huvudvägnätet som det sekundära och tertiära vägnätet. Det är därför angeläget att medelstilldelningen till väghållningen blir sådan att utrymme finns för förstärknings- och förbättringsåtgärder. Därtill kommer att dessa åtgärder behövs för att skapa en balanserad sysselsättning. Arbetena utförs i stor utsträckning under vintermånaderna, då alternativ sysselsättning ofta saknas.

Vägverkets programnivå A för år 1974 uppdelad på olika kostnadsposter framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Egna arbetare	Egna maskiner	Färje-hyror	Entrepre-nader m.m.	Gemensamma kostnader	
Administration	—	—	—	—	35	**35**
Servicearbeten	203	99	20	110	161	**593**
Egentligt väg-underhåll	67	34	—	247	77	**425**
Förstärkt väg-underhåll	14	10	—	39	19	**82**
	284	**143**	**20**	**396**	**292**	**1 135**

Denna programnivå, som enligt verket är ett minimialternativ, innebär i huvudsak att

— servicenivån kan upprätthållas;

— åtgärder inom det egentliga vägunderhållet kan utföras som i stort svarar mot det årligen uppstående behovet. Det ackumulerade icke tillgodosedda behovet förblir oförändrat, dvs. ca 1 070 milj. kr.;

— ca 82 milj. kr. kan satsas på förstärkt vägunderhåll.

I förhållande till anvisade medel för år 1973 innebär denna nivå en ökning med ca 220 milj. kr. Av beloppet beräknas ca 66,6 milj. kr. utgöra kompensation för pris- och löneomräkning.

Programnivå B, som är lika med verkets äskande enligt verksamhetsalternativ I, innebär utöver nivå A att ytterligare 90 milj. kr. kan satsas på det egentliga vägunderhållet och ytterligare 10 milj. kr. på det förstärkta vägunderhållet. Detta betyder att det ackumulerade behovet av egentligt vägunderhåll planeras bli tillgodosett under en 10-årsperiod samt att ca 45 % av årsbehovet på sekundära och tertiära vägar kan åtgärdas.

Programnivå C, som samtidigt utgör verksamhetsalternativen II och III, innebär att ytterligare 70 milj. kr. kan satsas på det förstärkta vägunderhållet. Det blir härigenom möjligt att till år 1985 åtgärda ca 60 % av behoven på sekundära och tertiära vägar och på sikt uppnå likvärdig standard på de sekundära vägarna i olika delar av landet.

Vägverket framhåller att ett oförändrat reellt anslag för år 1974 uppgår till ca 981 milj. kr. Den nödvändiga fasta insatsen i fråga om ser-

viccarbeten medför att det egentliga vägunderhållet vid ett anslag av denna storlek ytterligare måste eftersättas och medger endast synnerligen begränsade insatser på det förstärkta vägunderhållet. Kostnaden för det eftersatta beläggningsbehovet skulle öka till ca 580 milj. kr. motsvarande en yta på ca 60 % av det belagda vägnätet. De sammanlagda kostnaderna för inhämtning av det eftersatta behovet skulle därvid uppgå till ca 1 155 milj. kr.

Ett otillräckligt egentligt vägunderhåll innebär enligt vägverket inte bara övervältring av kostnader på framtiden utan medför också att bara de mest akuta behoven kan åtgärdas. Detta medför ofta dels en högre framtida kostnad för de åtgärder som inte kunnat komma till utförande, dels att redan vidtagna enklare åtgärder måste upprepas varigenom de sammanlagda kostnaderna för dessa blir högre. En konsekvens härav blir också att trafiksäkerheten minskar genom att man tvingats utföra endast enklare underhållsåtgärder efter vilka ojämnheter och spår i vägbanan finns kvar. Förstärknings- och förbättringsåtgärderna måste också alltmer koncentreras till de vägar som redan har slitlager av asfalt eller oljegrus. Anledning härtill är det ökade slitaget på grund av ökad belastning och användning av däckdubbar samt de eftersatta torrläggningsarbetena och därav följande ökad risk för skador under tjällossning genom nedsatt bärighet. Vid ett oförändrat anslag beräknas inom den närmaste femårsperioden två tredjedelar av förstärkningsmedlen behöva satsas på redan belagda eller oljegrusade vägar. Samtidigt kan så mycket som 45 à 50 % behöva satsas på huvudvägnätet till följd av eftersatt egentligt vägunderhåll och otillräckliga investeringsanslag. Detta försätter det sekundära vägnätet i ett bekymmersamt läge.

Vägverket framhåller slutligen att en medelstilldelning motsvarande oförändrat reellt anslag medför att sysselsättningssvårigheter beräknas uppstå för 200—300 man. Inlejningsvolymen och materielanskaffningen måste minska och verksamheten inriktas mera på arbeten med låga dagsverkskostnader med åtföljande produktivitetsminskning som resultat.

Byggande av statliga vägar

Detta anslag, som i likhet med föregående anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår, omfattar ny- och ombyggnadsåtgärder på det statliga vägnätet. Under de senaste åren har dessa åtgärder i huvudsak fått inriktas på huvudvägnätet och övriga trafikstarka leder för såväl kollektiv som individuell trafik.

Målet för byggande av statliga vägar anges i vägverkets behovsinventeringar. Resultatet av behovsinventeringen fram till år 1985 framgår av verkets sammanställningar Behovsinventering för byggande av huvudvägar under perioden 1973—1985 samt Behovsplan 1971—1985 för sekundära och tertiära vägar. Den förstnämnda är en reviderad upplaga av den tidigare behovsplanen som i huvudsak överensstämde med bedömning-

arna i Vägplan 1970. Resultatet enligt behovsinventeringen 1973—1985 för huvudvägar jämfört med tidigare behovsplan innebär en minskad behovsvolym med ca 15 %. Detta är en följd av att vägverket infört vissa ändrade bedömningar i fråga om kriterierna på godtagbar resp. icke godtagbar standard. Vidare har temporära åtgärder som breddnings- och förstärkningsarbeten i högre utsträckning förutsatts liksom högre trafikmängder vid val mellan olika typsektioner.

Följande tabell anger kostnaderna totalt för ombyggnader och förbättringar för olika vägkategorier under perioden 1974—1985. Förbättringarna innefattar även de åtgärder i form av förstärkt vägunderhåll som redovisats tidigare under anslaget drift av statliga vägar och som kostnadsberäknats till 2 800 milj. kr. I förhållande till angivna behovsinventeringar har justeringar gjorts för produktionen under år 1971 och för den planerade produktionen genom ordinarie vägbyggande under åren 1972 och 1973 samt för de beredskapsarbeten som är beslutade den 1 augusti 1972.

Planläggningsområde (län)	Huvudvägar				
	Riksvägar	Primära länsvägar	Sekundära vägar	Tertiära vägar	
	milj. kr.				
Östra (B C D I U)	2 665	534	836	90	**4 125**
Sydöstra (E F G H)	1 033	142	482	100	**1 757**
Södra (K L M)	1 029	433	560	60	**2 082**
Västra (N O P R)	1 785	625	783	87	**3 280**
Nordvästra (S T W)	804	242	316	106	**1 468**
Nedre norra (X Y Z)	698	202	618	87	**1 605**
Övre norra (AC BD)	287	185	365	74	**911**
	8 301	**2 363**	**3 960**	**604**	**15 228**

Vägverket understryker i sammanhanget, att resultatet av behovsinventeringarna är en funktion av befintlig vägstandard, uppställda standardkrav samt trafikflödet. Om biltätheten år 1985 blir 20 % lägre än vad som antagits, bedöms erforderliga kostnader på huvudvägarna minska med ca 6 % eller ca 650 milj. kr. En minskning av biltätheten med 20 % påverkar inte i nämnvärd utsträckning kostnaderna för det sekundära och tertiära vägnätet.

Det sammanlagda medelsbehovet för perioden 1974—1985 i fasta priser uppgår således till i runt tal 10 650 milj. kr. för huvudvägnätet och till ca 4 550 milj. kr. för det sekundära och tertiära vägnätet. Av det

sistnämnda beloppet avses ca 2 800 milj. kr. att bestridas inom programmet drift av statliga vägar som förstärkt vägunderhåll. Övrig erforderlig medelstilldelning — ca 12 400 milj. kr. — ingår i programmet Byggande av statliga vägar. Till det angivna totalbeloppet skall läggas kostnader för administration, projektering och utvecklingsarbete, bidrag till tunnelbanor samt mervärdeskatt om ca 230 milj. kr. per år. Det årliga behovet av medelstilldelning för att uppfylla den gjorda behovsinventeringen uppgår således enligt vägverket till ca 1 360 milj. kr.

De insatser som AMS gör har visst inflytande på behovet av ordinarie medel under perioden som helhet. För att en ombyggnad eller förbättring av en väg skall kunna genomföras som beredskapsarbete gäller att

— objektet skall ingå i behovsinventering och i princip vara av sådan angelägenhet att det är upptaget i flerårsplan eller långtidsplan;

— behov av sysselsättning skall föreligga i regionen (avsteg från denna princip föreligger då AMS anordnar speciella förläggningar);

— objektet inte skall vara planerat att utföras med ordinarie medel under den tid då det är aktuellt att utföra det som beredskapsarbete.

Det tredje kravet medför att ett beredskapsarbete inte minskar behovet av ordinarie resurser i motsvarande grad under samma år. Större beredskapsarbeten resulterar som regel i en avlastning av ordinarie resurser tidigast efter ca tre till fem år beroende på beredskapsarbetets storlek. För sådana beredskapsarbeten som endast pågår under ett år kan avlastningen ske tidigare. Koncentreras mindre objekt till ett fåtal län blir den kortsiktiga avlastningen av behovet av ordinarie resurser förhållandevis liten i landet som helhet. Så var t. ex. fallet under budgetåret 1971/72.

Under budgetåret 1971/72 har vissa beredskapsarbeten bedrivits samplanerade med ordinarie produktion. Till dessa objekt har AMS gett ett bidrag som inneburit en tidigareläggning av objektet. Avlastningseffekten på erforderliga ordinarie resurser inträffar i dessa fall under de år som objekten skulle ha avslutats om de byggts enbart med ordinarie resurser.

Vilka insatser som AMS kommer att göra under åren 1973 och 1974 kan inte nu förutses, men även vid mycket stora insatser på AMS-sidan finns enligt verket en nedre gräns för anslag av ordinarie medel, beroende på att kostnader alltid är intecknade för pågående objekt och total flexibilitet inte finns när det gäller personal och maskinella resurser.

I Kungl. Maj:ts direktiv för upprättande av flerårsplaner för perioden 1973—1977 har angivits en anslagsvolym om 725 milj. kr. per år. Programnivå A som samtidigt utgör verksamhetsalternativ I och II har lagts på denna nivå, dock med en begränsad kompensation för pris- och lönestegringar. Nivån innebär ca 5 % minskning av byggnadsvolymen i

jämförelse med år 1973. Programnivå B, som utgör verksamhetsalternativ III, möjliggör en i jämförelse med år 1973 oförändrad byggnadsvolym, vilket innebär ett belopp om ca 775 milj. kr. Till följd av verkets prioritering av driften i förevarande anslagsframställning ingår inte programnivå C — 825 milj. kr. — i något av verkets tre föreslagna verksamhetsalternativ.

De långsiktiga konsekvenserna av olika programnivåer, om man förutsätter att dessa skulle fortlöpa fram till år 1985 i fasta priser, framgår av nedanstående sammanställning. I denna har antagits att AMS-insatserna, i fast penningvärde, i genomsnitt uppgår till 150 milj. kr. per år.

Programnivå	Ordinarie medel	Beredskapsarbeten	Administration, moms m. m.	Nettomedelstilldelning (1+2—3)	Medelstilldelning 1974–1985 (11×4)
	milj. kr.				
	1	2	3	4	5
A	735	150	225	660	7 260
B	775	150	230	695	7 645
C	825	150	235	740	8 140

Om insatserna sker i proportion till det inventerade behovet på huvudvägar — ca 8 300 milj. kr. på riksvägar och ca 2 360 milj. kr. på primära länsvägar — resp. sekundära och tertiära vägar — ca 1 700 milj. kr. — kommer vid programnivå A ca 58 % av inventerat behov att vara åtgärdat år 1985, vid programnivå B ca 61 % och vid programnivå C ca 65 %.

Bidrag till drift av kommunala vägar och gator

Anslaget är ett budgetårsanslag, men bidragsdelen avser till skillnad från motsvarande byggnadsanslag innevarande kalenderår. För budgetåret 1973/74 begärs således bidragsmedel för kalenderåret 1973.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till drift av allmänna vägar och gator som är nödvändiga för den allmänna samfärdseln inom de kommuner som är väghållare.

Bidrag utgår i mån av tillgång på medel med 95 % av det belopp, vartill kostnaderna för drift av de bidragsberättigade vägarna och gatorna beräknas skäligen böra uppgå. Driftkostnaderna fastställs för en tvåårsperiod av statens vägverk med utgångspunkt från av kommunerna lämnade uppgifter. Ny driftkostnadsberäkning skall utföras år 1974 avseende åren 1974 och 1975.

Under våren 1972 har författningsenligt en ny fullständig driftkostnadsberäkning för tvåårsperioden 1972—1973 genomförts och fastställts. Enligt denna är den beräknade skäliga årliga driftkostnaden

165,6 milj. kr., vilket motsvarar ett statsbidrag av ca 158 milj. kr. Kommunernas motsvarande beräkning utvisar en total årlig driftkostnad av 272 milj. kr. Då bidragsmedlen avseende år 1972 maximerats till 142 milj. kr. har verket genom beslut i juni 1972 fördelat de tillgängliga medlen i direkt proportion till fördelningen av den beräknade skäliga driftkostnaden.

På grund av anslagets karaktär anger verket endast en programnivå och ett verksamhetsalternativ.

För år 1973 är den av vägverket beräknade driftkostnaden, som nyss angetts, 165,6 milj. kr. motsvarande ett bidragsbelopp på ca 158 milj. kr. Detta belopp innehåller inte någon återhämtning av den sänkning av underhållsstandarden som kan bli följden av bidragsbegränsningen år 1972. Till bidragsbeloppet skall läggas administrationskostnaderna, som efter en omfördelning mellan drift och byggande, beräknas till 500 000 kr. för budgetåret 1973/74. Vägverket framhåller i sammanhanget att en eventuellt ökad driftkostnad till följd av väsentliga förändringar i väghållningen kan påkalla en jämkning av de för år 1973 fastställda driftkostnaderna.

Vägverket hemställer att administrationsposten under detta anslag, i likhet med administrationsposten under anslaget för bidrag till det kommunala byggandet, skall anvisas för kalenderår till skillnad mot f. n. budgetår. Detta medför enligt verket betydande administrativa förenklingar för den totala kommunala bidragsgivningen. För att täcka medelsbehovet för tiden 1 juli—31 december 1974 behövs en engångsuppräkning med 250 000 kr.

Därtill hemställer vägverket att bidragsdelen av driftanslaget bör anvisas för framförliggande kalenderår och inte som f. n. innevarande kalenderår. Det är nämligen enligt verket av stor betydelse för planeringsarbetet för såväl vägverket som olika väghållare att känna till den ekonomiska ramen i god tid före den aktuella verksamhetsperioden. För att redan budgetåret 1973/74 erhålla medel för kalenderåret 1974 krävs en engångsuppräkning avseende bidragsdelen med 166 milj. kr.

Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator

Detta anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1974.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till byggande av allmänna vägar och gator som är nödvändiga för den allmänna samfärdseln i kommuner som är väghållare samt till byggande av tunnelbanor. Målet för programmet är att medverka vid den utbyggnad av kommunernas trafikledssystem som erfordras för att tillgodose såväl de individuella som kollektiva trafikbehoven.

För fördelning av bidragen fastställer vägverket en fördelningsplan

för fem år, som förnyas vart tredje år. Ny fördelningsplan har upprättats under år 1972 och avser femårsperioden 1973—1977.

Från anslaget lämnas bidrag med 95 % av kostnad för bidragsberättigade byggnadsföretag, dvs. till byggande av väg och till byggande av gata mot vilken enligt gällande stadsplan utfart eller annan utgång från tomt eller annan fastighet inte får anordnas. Dessutom utgår bidrag med 95 % till utförande av större konstarbete eller trafikanordning som ingår i gata. Till annat bidragsberättigat gatubyggnadsarbete utgår bidrag med 85 %. Bidrag med 95 % av kostnaderna för byggande av tunnelbanor kan under vissa förutsättningar också utgå från anslaget. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Kommunerna och Stockholms läns landsting (SLL) har under år 1971 gjort en behovsinventering avseende åren 1973—1985 och framlagt förslag till långtidsplan för åren 1973—1982.

De av kommunerna och SLL redovisade behoven och de därpå grundade långtidsplanerna omfattar principiellt de trafikleder som ingår eller skall ingå i huvudtrafiksystem enligt generalplan, dispositionsplan eller trafikledsplan. Detta innebär att behovs- och långtidsplaner innefattar fjärrleder, primärleder, viktigare sekundärleder samt tunnel- och stadsbanor.

I kommunernas och SLL:s behovsplaner har anmälts objekt till en sammanlagd byggnadsvolym av ca 9 600 milj. kr.

Vid den granskning av ingivna behovsplaner, som gjorts inom vägverket, har beloppet reducerats till 6 150 milj. kr.

Kommunernas och SLL:s förslag till långtidsplan för åren 1973—1982 omfattar totalt 7 600 milj. kr.

På grund av statsmakternas uttalade ekonomiska restriktivitet har vägverket intagit en synnerligen stram hållning då verkets preliminära långtidsplan för åren 1973—1982 upprättats. Vägverket har utgått ifrån den för år 1973 fastställda medelstilldelningen på 329,3 milj. kr. exkl. administrationskostnader och därefter en årlig anslagsökning på 4 %. Ökning har gjorts i steg vart tredje år vilket bedömts lämpligt med hänsyn till den vart tredje år återkommande omprövningen av fördelningsplanen.

Den på detta sätt uppgjorda preliminära långtidsplanen ger en anslagsram för åren 1973—1982 på totalt 3 960 milj. kr., vilket med den kommunala andelen motsvarar en byggnadsvolym på 4 200 milj. kr. Då kommunernas och SLL:s långtidsplan upptar 7 600 milj. kr. skulle en medelstilldelning enligt vägverkets långtidsplan innebära bidrag till endast drygt halva det belopp, som krävs för de av kommunerna presenterade objekten.

Inom den ram på 3 960 milj. kr. som satts för vägverkets preliminära långtidsplan har verket gjort en angelägenhetsprövning av de anmälda objekten efter i princip de grunder som tillämpas då fördelningsplan upp-

rättas. Av det totala beloppet på 3 960 milj. kr. faller ca 36,5 % på Storstockholmsområdet, inkl. SLL, 13,6 % på Göteborg-Mölndal och 5,9 % på Malmö. Fördelningen av medel enligt vägverkets preliminära långtidsplan framgår av följande sammanställning.

	Storstadsområdena		Övriga kommuner		Totalt	
	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.	Procentuell andel	Statsbidrag milj. kr.
Förbifarts-, genomfarts- och infartsleder	19,3	762,8	24,6	974,1	43,9	1 736,9
Centrumomgripande leder och huvudtrafikleder inom centrumområden	17,2	681,6	10,2	402,4	27,4	1 084,0
Övriga väg- och gatuobjekt	—	0,9	0,1	2,9	0,1	3,8
Tunnelbanor (stadsbanor)	19,5	776,0	—	—	19,5	776,0
Ofördelat					9,1	359,3
	56,0	**2 221,3**	**34,9**	**1 379,4**	**100,0**	**3 960,0**

Enligt direktiv för fördelningsplanen för åren 1973—1977 skall denna upprättas från förutsättningen av en nominellt oförändrad årlig bidragsnivå. I enlighet härmed blir beloppet för år 1974 således detsamma som för år 1973 eller 329,3 milj. kr. Programnivå A och verksamhetsalternativ I och II ansluter till detta belopp, avrundat till 330 milj. kr., vilket innebär en reell sänkning av bidraget jämfört med år 1973 med drygt 5 %. Under perioden 1973—1978 innebär denna anslagstilldelning att endast 44 % av de anmälda behoven kan tillgodoses.

Enligt verksamhetsalternativ III, som motsvarar programnivå B, ökar bidraget med 20 milj. kr. Detta betyder en reellt oförändrad nivå år 1974 jämfört med år 1973. Det är enligt vägverket angeläget att en neddragning från denna nivå inte sker.

Vägverket erinrar om att trafikarbetet i tätortsområdena ökar långt utöver vad som är betingat av befolkningstillväxten. Detta sammanhänger bl. a. med den sedan länge pågående utglesningen av folkmängden i de centrala distrikten med en samtidig befolkningstillväxt i de yttre delarna av tätorten. Denna omlokalisering av bostäder, industri, detalj- och partihandel leder till ökade transportbehov. En hejdad befolkningstillväxt i de större tätorterna leder således inte till minskade krav på utbyggnad av trafikleder.

Till de nyss nämnda beloppen skall i samtliga alternativ läggas 3,6 milj. kr. för administration av bidragsgivningen.

Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.

Anslaget är ett kalenderårsanslag, där bidragsdelen avser innevarande kalenderår. Vägverkets äskande avser således beträffande bidragsdelen år 1973 och beträffande administrationsdelen år 1974. Från anslaget utgår statsbidrag till det enskilda vägnätets driftkostnader. Bidragen utbetalas i efterskott.

Bidragsgivningen baserar sig på vart femte år återkommande driftkostnadsberäkningar som utförs av vägförvaltningarna. Dessa beräkningar sker med utgångspunkt från av vägverket framräknade standardvärden och av väghållarna lämnade uppgifter. Den beräknade totala driftkostnaden omfattar såväl barmarksunderhåll som vintervägh̊llning. Från anslaget utgår även bidrag till iståndsättningsarbeten som anses nödvändiga från framkomlighets- och trafiksäkerhetssynpunkt. Bidrag lämnas i mån av tillgång på medel i normalfallet med 70 % och om synnerliga skäl föreligger med 85 % av beräknad bidragsgrundande kostnad. Bidrag kan även utgå till anskaffning av maskiner och redskap för vägunderhållet samt till kostnader för viss passbåtstrafik m. m.

Uppföljningen av att statsbidragsvägarna hålls i ett tillfredsställande skick sker genom årlig besiktning av vägarna. Denna besiktning utnyttjas även i stor omfattning för konsultationer. Väghållarna önskar bl. a. råd och anvisningar i fråga om väghållningen. Denna rådgivning, som utgör en del av administrationen, har stor betydelse för ett rationellt vägunderhåll och bidrar till att underhållskostnaderna kan hållas på rimlig nivå.

Under år 1971 har en inventering och standardbedömning av det enskilda statsbidragsvägnätet slutförts. Medelsbehovet under tioårsperioden 1972—1981 för iståndsättning av vägar som uppbär statsbidrag och bedömda tillkommande vägar uppgår enligt inventeringen till ca 200 milj. kr. eller ca 20 milj. kr. per år. Den totala längden av de enskilda vägar vartill statsbidrag anses böra medgivas under motsvarande period uppgår till 10 316 km, vilket innebär ett årligt tillskott av ca 1 000 km väg. För iståndsättning av dessa vägar erfordras ett bidrag på ca 3 milj. kr. per år och för underhåll ca 1,5 milj. kr. per år.

Den 1 april 1972 fanns inneliggande drygt 900 ansökningar om statsbidrag, vilket motsvarar en väglängd av ca 2 000 km, vilka på grund av medelssituationen måste förklaras vilande trots att de formellt är berättigade till bidrag. För iståndsättning av dessa åtgår ett bidrag på 6 milj. kr. och för underhåll 3 milj. kr. per år.

Vägverkets förslag för budgetåret 1973/74 (kalenderåret 1973) enligt programnivå A, som enligt verket utgör ett minimialternativ, framgår av följande sammanställning.

	1 000-tal kr.
Administration	5 200
Bidrag till barmarks- och interväghållning	59 700
Bidrag till redskapsanskaffning	0
Bidrag till särskilda kommunikationsändamål	1 000
Bidrag till iståndsättningsarbeten	7 000
	72 900

Av totalbeloppet utgör 4,1 milj. kr. kompensation för pris- och löneomräkning. Härutöver lämnar programnivå A utrymme för nyintagning av ca 1 000 km enskilda vägar, vilket motsvarar under ett år inkommande ansökningar. Till särskilda kommunikationsändamål kan 1 milj. kr. lämnas i bidrag. Bidrag till mycket angelägna iståndsättningsarbeten utöver nyintagna vägar skulle kunna medges med 4 milj. kr. Det inventerade behovet av iståndsättningsarbeten uppgår som nyss nämnts till ca 200 milj. kr. Med en insats enligt denna nivå skulle målet nås efter ca 28 år eller ca 35 % av behoven vara täckta inom 10 år. Om det förutsätts att samtliga vilande och under året inkommande ansökningar beviljas vad avser såväl underhålls- som iståndsättningsbidrag samt att 4 milj. kr. lämnas i bidrag till mycket angelägna iståndsättningsarbeten på vägar, som tidigare har driftbidrag, återstår för underhållsbidrag ca 54 milj. kr. Utslaget på samtliga berättigade, såväl gamla som nya vägar, ger detta ett bidrag på ca 60 %.

Programnivå B, som även utgör verksamhetsalternativ I, innebär ett anslag av 83 milj. kr. Detta medför utöver nivå A att bidrag till underhåll och iståndsättning av vilande ansökningar kan beviljas. Dessutom kan bidrag till redskapsanskaffning lämnas med 1 milj. kr. Det inventerade behovet av iståndsättningsarbeten skulle med insats enligt denna nivå vara täckt inom ca 15 år eller ca 65 % av behovet skulle vara täckt inom 10 år. Bidraget enligt den nyss nämnda beräkningen under programnivå A skulle bli ca 70 %, dvs. den normala bidragsprocenten enligt statsbidragskungörelsen.

Programnivå C, som är lika med de föreslagna verksamhetsalternativen II och III, medger utöver nivå B att bidrag till erforderliga iståndsättningsarbeten kan utföras inom en 10-årsperiod, dvs. iståndsättningsbidraget ökar från 13,1 milj. kr. till 20 milj. kr.

I likhet med vad vägverket hemställt om under anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator föreslås att anslagstilldelningen läggs om till att avse framförliggande kalenderår. För bidrag avseende år 1974 erfordras en engångsuppräkning med 87,7 milj. kr.

Bidrag till byggande av enskilda vägar

Detta anslag är ett kalenderårsanslag och avser framförliggande kalenderår. Vägverkets äskande avser således år 1974.

Under anslaget redovisas bidragsgivningen till byggande av enskilda

vägar. Fr. o. m. år 1966 lämnas bidrag även till byggande av enskild väg som utgör tillfartsväg till naturområde för rekreation och friluftsliv eller av annat skäl är av särskild betydelse för fritidsändamål. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel i normalfallet med 70 % av den beräknade bidragsgrundande kostnaden.

Av den tidigare nämnda inventeringen, som utförts för perioden 1972—1981, framgår att ca 20 % av det totala enskilda statsbidragsvägnätet om sammanlagt ca 62 000 km är i behov av ombyggnad. Det totala investeringsbehovet uppgår till ca 687 milj. kr. motsvarande ett statsbidrag av ca 480 milj. kr. eller ca 48 milj. kr. per år.

För år 1973 har ett anslag av ca 20,3 milj. kr., exkl. administrationskostnader om 3,1 milj. kr. anvisats.

Anslaget beräknas fördelas med drygt 12 milj. kr. till fortsättnings- och slutbidrag för tidigare påbörjade byggnadsobjekt och med 8 milj. kr. till objekt som avses påbörjas under år 1973. Anslaget innebär en i stort oförändrad ambitionsnivå. Med beaktande av vissa oundgängligen nödvändiga standardhöjningar jämte prisstegringar är en sänkning av den totala byggnadsvolymen dock att motse.

För år 1974 begär vägverket enligt programnivå A, som utgör verksamhetsalternativ I och II, 24,8 milj. kr. Fortsättnings- och slutbidrag kan därvid utgå med ca 13 milj. kr. och bidrag till påbörjande av nya objekt ca 8,5 milj. kr. Administrationskostnaderna har för detta alternativ beräknats till 3,3 milj. kr.

Programnivå B, som är lika med verksamhetsalternativ III, innebär en ökning av bidragsdelen med 3,5 milj. kr. Administrationsposten tas upp till 4,1 milj. kr. Ökningen om 800 000 kr. förklaras av en temporär personalförstärkning för att möjliggöra en utvidgning av planläggning, konsultationer, kontroll, m. m. i samband med den enskilda statsbidragsgivningen. Kostnaden om sammanlagt 1 milj. kr. har fördelats med 80 % på byggnadsanslaget och 20 % på driftanslaget.

Tjänster till utomstående

Detta anslag är ett budgetårsanslag.

Programmet för anslaget inrymmer tjänster till utomstående och vissa kostnader i samband med beredskapsarbeten. Den förstnämnda posten avser den taxe- och avgiftsbelagda verksamheten, huvudsakligen byggande och drift på entreprenad av vägar åt kommuner och enskilda väghållare.

Den principiella målsättningen för vägverkets taxe- och avgiftssättning är full kostnadstäckning. Härmed avses täckning av såväl bokförings- som kalkylmässiga kostnader. Verksamheten beräknas av vägverket under perioden 1973—1978 vara självbärande med en omslutning av ca 50 milj. kr. per år.

Posten beredskapsarbeten avser vägverkets interna planering för

AMS' räkning. Mot bakgrund av verkets målsättning och med hänsyn till omfattningen av egna resurser samt efter samråd med AMS planerar vägverket en årlig omslutning av beredskapsarbeten i egen regi motsvarande en ersättning från AMS med ca 175 milj. kr. för år 1974 och med ca 150 milj. kr. per år för åren 1975—1978. Härtill kommer särredovisade administrationskostnader för den interna planeringen om 10,7 milj. kr. årligen som inte ersätts av AMS.

Vägverket hemställer slutligen att ifrågavarande anslag i fortsättningen anvisas för kalenderår. Detta medför en engångsuppräkning med 5 350 000 kr. för att täcka medelsbehovet under tiden den 1 juli—31 december 1974.

III. Remissyttrande över vägverkets, sjöfartsverkets och affärsverkens anslagsframställningar

Arbetsmarknadsstyrelsen har, i likhet med i sina yttranden över tidigare anslagsframställningar, framhållit betydelsen av att planeringen inom resp. verk fortlöpande bedrivs på sådant sätt att investeringarna snabbt kan anpassas efter konjunktur- och arbetsmarknadsläge. AMS påpekar i sammanhanget att investeringsredovisningen i sin nuvarande utformning inte lämnar tillfredsställande underlag för bedömning av vilka anspråk på arbetskraft som olika projekt kan medföra. I övrigt har anslagsframställningarna inte föranlett några erinringar från AMS' sida.

IV. Departementschefen

I 1972 års statsverksproposition framlades förslag till allmänna riktlinjer för den fortsatta vägplaneringen i landet. Enligt förslaget — som enhälligt godtogs av riksdagen — skulle bl. a. den av vägverket f. n. vid planeringen tillämpade kalkylmodellen ses över. Ett utvecklingsarbete skulle sålunda bedrivas för att få fram underlag, som gör det möjligt att på ett bättre sätt än hittills bestämma den vikt, som rimligen bör ges vissa av de i kalkylmodellen ingående komponenterna, såsom trafikanternas tidskostnad, trafikolyckskostnaden och kalkylräntan.

I sammanhanget underströk jag emellertid också angelägenheten av att utvecklingsarbetet vidgades. Den angivna kalkylmodellen är sålunda i första hand ett hjälpmedel för att bestämma de trafikekonomiska vinsterna — dvs. besparingen som vägtrafikanterna gör vid viss inriktning av väginvesteringarna. Det föreligger härvidlag — som jag underströk — ett behov av att man i det fortsatta mera långsiktiga utvecklingsarbetet eftersträvar att väga in olika samhällsekonomiska effekter, vilka inte ryms inom den nuvarande modellen. Behovet härav ökar med de vidgade regional- och näringspolitiska aspekter, som läggs på samhällets

investeringar i olika hänseenden. Vinsterna kan i ett sådant perspektiv inte enbart bestämmas med hänsyn till trafikanterna utan bör även härledas ur bebyggelse- och näringslivsutvecklingen.

För att i enlighet med statsmakternas ställningstaganden dra upp de närmare, mera konkreta riktlinjerna för det ifrågavarande utrednings- och utvecklingsarbetet har jag efter Kungl. Maj:ts bemyndigande i maj 1972 tillsatt en särskild arbetsgrupp. Dess uppdrag har senare — genom beslut i december 1972 — utvidgats till att även omfatta den översyn av vägverkets och arbetsmarknadsstyrelsens vägbyggnadsverksamhet i form av beredskapsarbeten, vilken begärts av riksdagen (TU 1972: 15, rskr 1972: 251).

I avvaktan på den arbets- och tidskrävande utvecklingen av en mera generellt tillämplig planeringsmetodik, som inrymmer möjligheter till vidare samhällsekonomiska och regionalpolitiska hänsyn, borde — som jag likaledes uttalade i förra årets statsverksproposition — även på kortare sikt ett ökat utrymme under vissa förutsättningar kunna beredas för regionalpolitiska hänsyn vid överväganden beträffande väginvesteringar och andra åtgärder på vägområdet. I propositionen angavs också olika exempel på fall, när anledning kunde finnas till undantag från rent trafikekonomiska bedömningar vid val av och prioritering mellan olika projekt. I de direktiv, som Kungl. Maj:t i maj 1972 meddelade vägverket till ledning för verkets arbete med revidering av flerårsplaner och fördelningsplan, intogs anvisningar om särskilt beaktande av sådana fall.

Väganslagen för nästa budgetår bör bibehållas på en fortsatt hög nivå och även i viss utsträckning ökas. Inom ramen för de resurser som ställs till förfogande bör en ingående angelägenhetsbedömning ske. Insatserna på det statliga vägnätet bör därvid i första hand inriktas på att genom ändamålsenliga driftåtgärder till lägsta möjliga kostnad säkerställa funktionen hos de olika delarna av det befintliga vägnätet. Vidare bör de investeringsplaner fullföljas som avser att genom mera punktvisa insatser åstadkomma förbättringar på längre sammanhängande vägsträckor eller som siktar till att på olika delar av vägnätet avhjälpa brister som är till påtaglig olägenhet för trafiken.

En sådan ingående prövning och prioritering av väghållningsåtgärderna — och det gäller särskilt byggnadssidan — är angelägen så att önskvärt utrymme kan skapas för det slag av regionalpolitiskt betingade insatser, som förutsatts i direktiven avseende flerårplanerna och fördelningsplanen.

I fråga om den statliga vägdriften förutsätter jag att möjligheterna att bibehålla eller höja standarden hos vägnätet genom olika åtgärder — t. ex. oljegrusning eller beläggning — tillvaratas och att valet mellan de vägar som kan komma ifråga för åtgärder i möjlig utsträckning grundas på den samhällsekonomiska lönsamheten. Uppmärksamhet bör även ägnas frågan att skapa skäligt utrymme för förbättringsarbeten på det sekundära vägnätet.

Glesbygdsutredningen har under år 1972 lagt fram bl. a. betänkandet (Ds In 1972: 9) Kommunikationer i glesbygder. Betänkandet har remissbehandlats och jag vill innan jag går över till att närmare redogöra för mina ställningstaganden till vägverkets anslagsframställning ta upp de av utredningen framförda synpunkterna som berör vägväsendet.

Utredningen konstaterar att glesbygdsbefolkningens transporter som regel är vägbundna och därför starkt beroende av vägnätets utformning och standard. Utredningen betonar särskilt, att i glesbygder med stora avstånd till serviceorter är vägstandarden av stor betydelse och avgörande för reshastigheten och därmed restiden. För de tyngre transporterna framhålls bärigheten och fria höjden som viktiga faktorer. Utredningen betonar i sammanhanget behovet av samordning och samverkan mellan olika väghållare.

Utredningen anser att restriktivitet bör iakttas i fråga om indragning av allmänna vägar. Indragning bör sålunda i princip inte förekomma i sådana fall där den kan medföra kostnader eller svårigheter för den enskilde. I de fall där indragning av allmän väg aktualiseras är det angeläget att vägsamfällighet bildas, så att befintliga statsbidragsmöjligheter för enskild väg kan utnyttjas.

Beträffande det enskilda vägnätet framhålls, att utredningen diskuterat statsbidragets storlek, men att man inte i detta sammanhang funnit anledning att förorda en höjning av nu gällande procentsatser. Utredningen konstaterar dock, att en del bidragsberättigade vägar på grund av bristande medelstillgång inte kunnat erhålla det förutsatta statsbidraget och anser det därför nödvändigt att ytterligare medel anvisas till det enskilda vägnätet. Samtidigt bör enligt utredningens mening en generös tolkning av rådande bidragsvillkor tillämpas. Utredningen anser slutligen det naturligt att även kommunerna engagerar sig ekonomiskt genom vissa bidrag till enskilda vägar, vilket f. n. också är fallet, om än i varierande utsträckning.

Remissinstanserna delar de av utredningen framförda synpunkterna och flertalet understryker i sina yttranden såväl det allmänna som det enskilda vägnätets betydelse för glesbygdsbefolkningen. Liksom utredningen uttalar remissinstanserna även allmänt att försiktighet bör iakttas i fråga om indragning av allmän väg samt att ytterligare medel bör anvisas för bidragsgivning till de enskilda vägarna.

Som framgår i det följande är jag också beredd att föreslå väsentligt ökade anslag för statsbidrag till den enskilda väghållningen. Jag vill även erinra om de betydande medel som de senaste åren anvisats till väghållningsåtgärder i form av beredskapsarbeten och som till inte ringa del kommit de mindre trafikerade men för befolkning och näringsliv betydelsefulla länsvägarna till godo. Vad avser frågan om indragning av allmän väg vill jag framhålla att förutsättningarna härför regleras i väglagen (1971: 948), som riksdagen behandlade och godtog så sent

som i slutet av år 1971. Bestämmelserna i den till väglagen anslutande vägkungörelsen (1971: 954) innebär, att länsstyrelsens uppfattning i en indragningsfråga ges stor vikt. Av vägverkets yttrande över glesbygdsutredningen och av vad jag i övrigt inhämtat från verket framgår att indragningsärendena handläggs under stor hänsyn till förhållandena i de enskilda fallen och att indragningar sker endast då vägande skäl föreligger.

Med hänsyn till de förändringar i samhället som ägt rum under de ca 20 år som nuvarande bestämmelser om statsbidrag till den enskilda väghållningen varit gällande har Kungl. Maj:t genom beslut den 27 oktober 1972 gett statens vägverk i uppdrag att företa en översyn av statsbidragssystemet för enskilda vägar. Vid översynen kommer att övervägas bl. a. den anpassning av bidragsbestämmelserna som kan behövas för att bidragen i rimlig utsträckning skall tillgodose de ändamål av allmänt intresse som är knutna till det enskilda vägnätet. I samband härmed kommer naturligtvis även glesbygdens särskilda problem att beaktas.

Jag går nu över till att redovisa mina ställningstaganden till anslagsberäkningarna och kommer senare att hemställa om medelsanvisning under resp. anslag.

Vad gäller v ä g- o c h g a t u d r i f t e n anser jag i likhet med vägverket att driftåtgärder, som syftar till att upprätthålla servicestandarden och vidmakthålla det i vägarna nedlagda kapitalet, f. n. skall prioriteras vid en bedömning av olika möjliga väghållningsinsatser. Jag är i enlighet härmed beredd att föreslå uppräkningar av samtliga driftanslag.

Anslaget till D r i f t a v s t a t l i g a v ä g a r avses täcka kostnaderna för servicearbeten, egentligt vägunderhåll samt vissa förbättringsarbeten inom de olika delarna av det statliga vägnätet. Innevarande budgetår är anslaget ca 915 milj. kr., varav drygt 60 milj. kr. beräknats för förbättringsarbeten. Under de senaste budgetåren har även betydande insatser i form av beredskapsarbeten avsett förbättringsåtgärder. Under budgetåret 1971/72 har således för detta ändamål ca 140 milj. kr. anvisats över elfte huvudtiteln, och för innevarande budgetår representerar under hösten 1972 gjorda insatser i form av förbättringsåtgärder kostnader i storleksordningen 85 milj. kr. Dessa arbeten, som primärt tillkommit från allmän sysselsättningssynpunkt, är relativt jämnt fördelade över landet och har även bidragit till att påskynda vägverkets långsiktiga program för upprustning av de sekundära och tertiära vägarna.

Med hänsyn till de angelägna behov av olika driftåtgärder som föreligger är jag — oaktat de betydande beredskapsmedel som kommer vägdriften tillgodo — beredd att föreslå en anslagsökning om 110 milj. kr. För den statliga vägdriften skulle därigenom under kalenderåret 1974 komma att disponeras ca (915 + 110) 1 025 milj. kr. Inom denna ram

räknar jag med att vägverket vid normal omfattning av servicearbetena kan utföra slitlager- och torrläggningsarbeten i rimlig omfattning samt därutöver i viss utsträckning olika förbättringsåtgärder. I sammanhanget vill jag erinra om vikten av att alla möjligheter tas tillvara att begränsa de fasta resursernas storlek.

För anslaget Bidrag till drift av kommunala vägar och gator beräknar jag i likhet med vägverket att en höjning med 14 620 000 kr. av det för innevarande budgetår anvisade anslaget om 144 130 000 kr. är nödvändig med hänsyn till pris- och trafikutvecklingen, m. m. Därtill kommer en omföring av administrationskostnader om ca 2 milj. kr. till det kommunala byggnadsanslaget, som i motsvarande mån ökar utrymmet för bidragsgivningen. Jag förordar vidare i enlighet med verkets förslag att administrationsdelen fr. o. m. kommande budgetår anvisas för kalenderår till skillnad mot f. n. budgetår, vilket redan är fallet för det kommunala byggnadsanslaget. En omläggning av anslagsperioden för bidragsdelen till att avse framförliggande kalenderår är jag däremot inte beredd att ta ställning till. Medelsanvisningen för ifrågavarande anslag för kommande budgetår bör således vara 158 750 000 kr., varav 250 000 kr. avses täcka administrationskostnaderna under tiden 1 juli—31 december 1974 till följd av omläggningen av anslagsperioden.

Anslaget till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. är för innevarande budgetår upptaget till 60 milj. kr. Mot bakgrund av vad jag anfört i det föregående och med hänsyn till det enskilda vägnätets betydelse föreslår jag en kraftig höjning av anslaget. För kommande budgetår bör anvisas 75 milj. kr., vilket således innebär en ökning med 15 milj. kr. eller 25 % i förhållande till innevarande budgetår. Med denna medelsanvisning bör vägverket i ökad utsträckning kunna bevilja bidrag till inneliggande och inkommande ansökningar såväl vad gäller underhållsbidrag som iståndsättningsbidrag. Till den av vägverket föreslagna omläggningen av anslagsperioden för bidragsdelen till att avse framförliggande kalenderår är jag inte beredd att ta ställning.

Vad gäller väg- och gatubyggandet vill jag i följande tabell inledningsvis redovisa det ungefärliga utfallet av investeringarna inom denna sektor under perioden 1967—1971 samt de beräknade kostnaderna under åren 1972 och 1973. I de angivna beloppen för beredskapsarbeten, som avser alla kategorier vägar, ingår även kostnaderna för vissa förbättringsarbeten av driftkaraktär.

Vid sidan av de ordinarie vägbyggnadsanslagen har, som framgår av tabellen, betydande belopp årligen anvisats av beredskapsmedel som kommit vägnätet tillgodo. Avgörande för dessa insatser har primärt varit sysselsättningspolitiska motiv. Det har dock ansetts viktigt att som beredskapsarbeten utvälja vägföretag som ingår i gällande flerårs- eller

Statlig medelstilldelning till byggande av vägar och gator (milj. kr.)

År	Ordinarie statliga vägbyggnadsarbeten	Ordinarie kommunala vägbyggnadsarbeten	Byggande av enskilda vägar	Beredskapsarbeten	Totalt
1967	610	270	20	300	1 200
1968	641	270	21	330	1 262
1969	657	270	22	300	1 249
1970	693	300	23	260	1 276
1971	684	325	23	310	1 342
1972[1]	685	330	23	600	1 638
1973[1]	725	331	23	350	1 429

[1] Beräknade belopp.

långtidsplaner. Därigenom har det varit möjligt att förutom den egentliga sysselsättningseffekten även uppnå en positiv effekt från trafiksäkerhets- och framkomlighetssynpunkt. Beredskapsarbetena har därjämte speciellt för norrlandslänen inneburit en allmän förbättring av vägnätet, vilket underlättar en bättre regional balans i fråga om bebyggelse- och näringslivsutveckling. Jämfört med den normala fördelningen på riks- och länsvägar av de ordinarie vägbyggnadsmedlen kan det vidare konstateras att en större andel av beredskapsmedlen är att hänföra till den senare vägkategorin.

Anslaget till Byggande av statliga vägar är, efter den höjning om 40 milj. kr. som beviljades förra året, för innevarande budgetår ca 725,5 milj. kr. Jag föreslår att anslaget bibehålls på en oförändrad hög nivå, dvs. 725,5 milj. kr.

Anslaget till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator bör föras upp med 333,6 milj. kr. mot 331 milj. kr. innevarande budgetår. Detta innebär i stort sett oförändrad bidragsnivå. Uppräkningen med 2,6 milj. kr. förklaras huvudsakligen som tidigare angetts av en omfördelning av administrationskostnaderna mellan drift- och byggnadsanslaget.

Anslaget till Bidrag till byggande av enskilda vägar bör räknas upp med 1,4 milj. kr. och således bestämmas till 24,8 milj. kr.

Under en följd av år har 20 milj. kr. av anslaget till den statliga vägdriften och 40 milj. kr. av det statliga vägbyggnadsanslaget tilldelats Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för att användas under särskilt beaktande av arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Någon ändring i denna medelsdisposition bör enligt min mening inte ske för nästa budgetår. Denna specialdestination av medel innebär att angelägna arbeten kan inordnas i den ordinarie verksamheten under särskild hänsyn till arbetsmark-

nadspolitiska aspekter. Val av ifrågakommande projekt ur flerårsplanerna bör således ske med beaktande av deras lokalisering, lämpliga igångsättningstidpunkter, behov av arbetskraft, m. m. Aktuella driftåtgärder bör i första hand avse sådana förstärkningsarbeten som behövs för att möjliggöra oljegrusning eller enkel beläggning.

Kostnadsramarna för år 1974 för anslagen Drift av statliga vägar resp. Byggande av statliga vägar bör i princip bestämmas till samma belopp som anslagen.

Det bör ingå i Kungl. Maj:ts befogenheter att i den mån arbetsmarknadsläget, kravet på en ändamålsenlig planering av verksamheten eller andra särskilda skäl motiverar det bemyndiga vägverket att under år 1973 resp. år 1974 jämka de förcskrivna kostnadsramarna för dessa år, t. ex. genom att under andra halvåret 1973 i förväg ta i anspråk behövliga belopp av de medel under de kalenderårsberäknade anslagen, som kan bli anvisade för verksamhetsåret 1974.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att avge yttrande med anledning av vad jag sålunda anfört om vägväsendet.

B 1. Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter

1971/72	Utgift	3 657 000
1972/73	Anslag	5 120 000
1973/74	Förslag	5 500 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner samt försvars- och järnvägsärenden.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 8,3 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Dessutom föreslår vägverket att 3,2 milj. kr. anvisas för omläggning av redovisningsperioden till att avse kalenderår. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Omläggningen av anslagsperioden till att avse kalenderår är jag inte beredd att tillstyrka.

Jag bedömer att kostnaderna för budgetåret 1973/74, som jag beräknar till 5,5 milj. kr., ungefärligen kommer att fördela sig på följande sätt.

Plan	Kr.
Central administration	1 010 000
Översiktlig vägplanering	1 087 000
Fastställande av arbetsplaner	270 000
Försvarsfrågor	2 918 000
Järnvägsärenden m. m.	215 000
	5 500 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 2. Drift av statliga vägar

1971/72	Utgift	768 800 000	Reservation	449 435 000
1972/73	Anslag	914 800 000		
1973/74	Förslag	1 024 800 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för de delar av vägverkets verksamhet som är hänförliga till driften av de statliga vägarna samt vissa förbättrings- och ombyggnadsarbeten, vilka avser främst det sekundära och tertiära vägnätet.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 1 305 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Kostnadsramen för år 1973 har fastställts till ca 915 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att kostnadsramen för år 1974 bestäms till ca 1 025 milj. kr. och att anslag begärs med samma belopp. Förslaget innebär en ökning av anslaget för nästa budgetår med 110 milj. kr.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna för vägdriften beräknas i stort fördela sig under år 1974. Sammanställningen visar även de ungefärligen beräknade kostnaderna för innevarande år (milj. kr.).

Plan	1973	1974	
		Väg-verket	Departements-chefen
Central administration	15,0	16,0	16,0
Regional administration	18,2	19,5	19,5
Servicearbeten	551,8	593,0	593,0
Egentligt vägunderhåll	267,4	514,5	331,0
Förbättringarbeten	62,4	162,0	65,3
	914,8	**1 305,0**	**1024,8**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Drift av statliga vägar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 024 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Byggande av statliga vägar

1971/72	Utgift	693 573 000	Reservation	390 643 000
1972/73	Anslag	725 470 000		
1973/74	Förslag	725 500 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för de delar av vägverkets verksamhet som är hänförliga till byggande av statliga vägar samt vissa mindre omläggnings- och förbättringsarbeten.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 775,4 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Kostnadsramen för år 1973 har fastställts till ca 725,5 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att kostnadsramen för år 1974 bestäms till 725,5 milj. kr. och att anslag begärs med samma belopp.

I följande sammanställning redovisar jag, hur kostnaderna för vägbyggandet beräknas i stort fördela sig under år 1974. Sammanställningen visar även de ungefärligen beräknade kostnaderna för innevarande år (milj. kr.).

Bortsett från Stockholms län, inom vilket byggandet av länsvägar beräknas minska med ca 27 milj. kr. mellan åren 1973 och 1974, innebär fördelningen att byggandet av länsvägar för landet i övrigt ökar med ca 12 milj. kr.

Plan	1973	1974	
		Väg-verket	Departements-chefen
Central administration	19,2	20,5	20,5
Regional administration	15,5	16,6	16,6
Byggande av riksvägar	471,0	510,0	483,5
Byggande av tunnelbanor	35,0	35,0	35,0
Byggande av länsvägar	176,8	185,3	161,9
Utrednings- och utvecklingsverksamhet	8,0	8,0	8,0
	725,5	**775,4**	**725,5**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggande av statliga vägar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 725 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator

1971/72	Utgift	126 868 000
1972/73	Anslag[1]	144 130 000
1973/74	Förslag	158 750 000

[1] Fr.o.m. budgetåret 1972/73 reservationsanslag.

Från detta anslag lämnas bidrag till kommun med 95 % av det belopp vartill de skäliga kostnaderna för drift av de bidragsberättigade vägarna och gatorna beräknas uppgå. Driftkostnaden fastställs för en tvåårsperiod av statens vägverk efter kommunens hörande. Beräkningen kan justeras under löpande tvåårsperiod, om väsentligt ändrade förhållanden inträder. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen (1971: 955, ändrad 1972: 186) om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa kommuner. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 158,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Vidare begär verket att 250 000 kr. för omläggning av redovisningsperioden för administrationskostnader under anslaget samt 166 milj. kr. för bidragsgivning avseende år 1974 anvisas redan budgetåret 1973/74. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag, att anslaget tas upp med ca 158,8 milj. kr. innebärande en uppräkning med ca 14,6 milj. kr., varav 250 000 kr. för omläggning till kalenderår av administrationskostnaderna. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	750 000
Bidragsbelopp	158 000 000
	158 750 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till drift av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 158 750 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator

1971/72	Utgift	308 442 000	Reservation	180 859 000
1972/73	Anslag	331 000 000		
1973/74	Förslag	333 600 000		

Från detta anslag lämnas bidrag till kommuns kostnad för byggnadsföretag med 95 % till byggande av väg samt till byggande av gata mot vilken enligt gällande stadsplan utfart eller annan utgång från tomt eller annan fastighet inte får anordnas. Dessutom utgår bidrag med 95 % till utförande av större konstarbete eller trafikanordning, som ingår i gata. Till annat bidragsberättigat gatubyggnadsarbete utgår statsbidrag med 85 %. I kostnaden för byggnadsföretag får inräknas skälig ersättning för mark och för intrång, som föranleds av vägs eller gatas byggande eller användande. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel och enligt av statens vägverk fastställd fördelningsplan för fem år. Fördelningsplanen skall förnyas vart tredje år. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen (1971: 955, ändrad 1972: 186) om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa kommuner. Statsbidrag till byggande av tunnelbana kan under vissa förutsättningar utgå från detta anslag till kommun, landstingskommun och kommunalförbund. Denna bidragsgivning regleras genom kungörelsen (1971: 956) om statsbidrag till byggande av tunnelbana. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 353,6 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Motiveringarna för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget tas upp med 333.6 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	3 600 000
Bidragsbelopp	330 000 000
	333 600 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 333 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 6. Bidrag till drift av enskilda vägar, m. m.

1971/72	Utgift	57 862 000	Reservation	6 566 000
1972/73	Anslag	60 000 000		
1973/74	Förslag	75 000 000		

Från detta anslag lämnas bidrag till drift av enskild väg av väsentlig betydelse för en stor allmänhet. Bidrag kan även utgå om vägen är utfart för en bebyggelse och av betydande längd eller om vägens drift är synnerligen betungande för väghållaren. Bidrag utgår med 70 % av beräknad kostnad för väghållningen. Bidrag kan beviljas med 85 % om synnerliga skäl föreligger. Vidare kan s. k. iståndsättningsbidrag beviljas med 70 % för åtgärder som bedöms nödvändiga från trafiksäkerhetssynpunkt. Från anslaget lämnas även bidrag till anskaffning av maskiner och redskap för driften. Slutligen utgår från anslaget bidrag till kostnader för viss passbåtstrafik m. m. Huvuddelen av bidragsgivningen regleras genom kungörelsen angående statsbidrag till enskild väghållning (1952: 793, ändrad senast 1971: 958) och kungörelsen (1952: 417, ändrad 1963: 102) angående statligt stöd till anskaffning av maskiner och redskap för rationalisering av underhållsarbetet på vissa enskilda vägar. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 89,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Vidare begär verket att 87,7 milj. kr. för bidragsgivning avseende år 1974 anvisas redan budgetåret 1973/74. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget för budgetåret 1973/74 tas upp med 75 milj. kr. innebärande en ökning med 15 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	5 200 000
Bidragsbelopp	69 800 000
	75 000 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Bidrag till drift av enskilda vägar, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

2. medge att under budgetåret 1973/74 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljas intill ett belopp av 120 000 kr.

B 7. Bidrag till byggande av enskilda vägar

1971/72	Utgift	22 984 000	Reservation	16 921 000
1972/73	Anslag	23 400 000		
1973/74	Förslag	24 800 000		

Från anslaget lämnas bidrag till byggande av enskild väg av väsentlig betydelse för en bygds befolkning. Bidrag lämnas till kostnad för arbetsplan med 70 % samt till beräknad övrig kostnad för företaget med högst 70 %. Föreligger synnerliga skäl kan sistnämnda bidrag höjas till högst 85 %. Bidragsgivningen regleras genom kungörelsen angående statsbidrag till enskild väghållning (1952: 793, ändrad senast 1971: 958). Fr. o. m. den 1 januari 1966 lämnas bidrag från detta anslag även till byggande av enskild väg som utgör tillfartsväg till naturområde för rekreation och friluftsliv eller av annan grund är av särskild betydelse för fritidsändamål. Även för denna bidragsgivning gäller i tillämpliga delar nämnda kungörelse. Bidrag utgår i mån av tillgång på medel.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 29,1 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Motiveringarna för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående förordar jag att anslaget tas upp med 24,8 milj. kr. Förbrukningen beräknas fördela sig på ungefär följande sätt.

Plan	Kr.
Central och regional administration	3 300 000
Bidragsbelopp	21 500 000
	24 800 000

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av enskilda vägar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 24 800 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 8. Tjänster till utomstående

1971/72	Utgift	8 955 000
1972/73	Anslag	10 030 000
1973/74	Förslag	10 700 000

Från anslaget bestrids vissa kostnader inom vägverket för planering m. m. av beredskapsarbeten åt arbetsmarknadsstyrelsen.

Statens vägverk

Verket hemställer om ett anslag av 10,7 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Dessutom begär verket 5 350 000 kr. för omläggning av redovisningsperioden till att avse kalenderår. Motiveringen för verkets förslag i denna del har redovisats under redogörelsen för vägverkets anslagsframställning i det föregående.

Departementschefen

Omläggningen av anslagsperioden till att avse kalenderår är jag inte beredd att tillstyrka.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tjänster till utomstående* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 700 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 9. Avsättning till statens automobilskattemedelsfond

I förordningen (1922: 260, ändrad senast 1972: 590) om automobilskatt återfinns de grundläggande bestämmelserna för beskattning av bilismen.

Sättet att redovisa automobilskattemedlen har sammanfattande beskrivits i prop. 1940: 1 (sjätte huvudtiteln, s. 37 och 41).

I följande sammanställning redovisas det faktiska utfallet av automobilskattemedlens specialbudget för de senaste fem budgetåren (milj. kr.).

Budgetår	Nettoinkomster	Nettoutgifter	Överskott	Behållning på fonden	Reservationer
1967/68	2 575,2	2 390,5	184,7	807,2	1 015,3
1968/69	2 779,7	2 319,2	460,5	1 270,4	1 012,7
1969/70	3 064,0	2 512,0	552,0	1 796,0	1 039,1
1970/71	3 243,1	2 634,1	609,0	2 453,7	990,3
1971/72	3 348,6	2 830,1	518,5	2 754,0	1 208,5

De sammanlagda utgifterna under de olika väganslagen m. m. för budgetåret 1973/74 har jag beräknat till ca 2 359 milj. kr.

För trafiksäkerhet, vissa bidrag m. m. beräknar jag för andra anslag

under sjätte huvudtiteln sammanlagt ca 80 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen. Under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna föreslås därjämte att ca 591 milj. kr. skall avräknas mot dessa medel. Totalt bör alltså för dessa ändamål ca 671 milj. kr. avräknas mot automobilskattemedlen.

Enligt den sålunda redovisade beräkningen skulle det totalbelopp som avses täckas av automobilskattemedlen för budgetåret 1973/74 uppgå till sammanlagt (2 359 + 80 + 591) 3 030 milj. kr., vilket innebär en ökning i förhållande till motsvarande på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslagsbelopp med ca 159 milj. kr.

Chefen för finansdepartementet har beräknat inkomsterna på automobilskattemedlens specialbudget för budgetåret 1973/74 till sammanlagt 3 494 milj. kr.

Av sistnämnda belopp skall alltså ca 3 030 milj. kr. disponeras för att täcka anslag på driftbudgeten, medan 464 milj. kr. bör tillföras budgetutjämningsfonden och där redovisas under särskild titel.

Anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till statens automobilskattemedelsfond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C. TRAFIKSÄKERHET

C 1. Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	11 839 715
1972/73	Anslag	12 418 000
1973/74	Förslag	14 518 000

Trafiksäkerhetsverket är central myndighet för uppgifter rörande trafikreglering, fordonskontroll, förarutbildning och körkort samt information och allmänt trafiksäkerhetsarbete.

Verksamheten inom den centrala administrationen är fördelad på fyra byråer, trafik- och informationsbyrån, fordonsbyrån, körkortsbyrån samt kanslibyrån. För förarprov, fordonsbesiktning m. m. finns en regional organisation med sju distrikt.

Från förevarande anslag bestrids kostnaderna för verkets styrelse, verkschefens sekreterare, trafik- och informationsbyrån, kanslibyråns allmänna sektion, en avdelningsdirektör på körkortsbyrån för viss utredningsverksamhet samt — inom den regionala organisationen — sju förste byråingenjörer för viss tillsynsverksamhet, sju byråassistenter för allmän informationsverksamhet, sju byråassistenter för uppgifter i samband med trafikundervisning i skolorna och sju bilinspektörer för arbete med bl. a. buller- och avgaskontroll.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Verket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	51	+ 5	+ 3
Övrig personal	11	+ 6	+ 4
	62	**+ 11**	**+ 7**
Anslag			
Lönekostnader	3 855 000	+ 949 000	+ 713 000
Sjukvård	8 000	+ 6 000	+ 6 000
Reseersättningar	334 000	+ 250 000	+ 75 000
Lokalkostnader	413 000	+ 80 000	+ 58 000
Expenser	357 000	+ 151 000	+ 98 000
Informationsverksamhet	6 500 000	+ 3 400 000	+ 1 050 000
Materialundersökningar m. m.	450 000	+ 200 000	—
Utredningsuppdrag	500 000	+ 250 000	+ 100 000
Övriga utgifter	2 000	—	—
	12 419 000	**+ 5 286 000**	**+ 2 100 000**
Uppbördsmedel			
Ersättningar för uppdrag m. m.	1 000	—	—
Nettoutgift	**12 418 000**	**+ 5 286 000**	**+ 2 100 000**

Statens trafiksäkerhetsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 982 840 kr.

2. Noll-alternativet innebär en minskad informationsverksamhet på trafiksäkerhetsområdet samt nedskärningar av uppdragen åt utomstående att utföra materialprovningar, utredningar och undersökningar.

3. Det ankommer på verket att utfärda allmänna föreskrifter och anvisningar rörade vägmärken, trafiksignaler, vägbanemarkeringar och andra trafikanordningar. För dessa arbetsuppgifter erfordras förstärkning av verkets trafiksektion med en byrådirektör (+ 74 587 kr.).

4. För att få enhetlighet vid beslut om lokala trafikföreskrifter utarbetar verket riktlinjer att tillämpas av länsstyrelser och trafiknämnder. Verket har också att utarbeta principlösningar för trafikreglering i tätorter.

I ökad utsträckning underställs trafiksäkerhetsverket även förslag till stads- och generalplaner för en trafikteknisk granskning. Tillsammans med statens planverk och statens vägverk deltar verket i arbetet med att få fram anvisningar för trafiksanering i tätorter. I samband med genomförandet av sådan trafiksanering bereds trafiksäkerhetsverket ofta tillfälle att avge yttrande över upprättade förslag. För dessa arbetsuppgifter erfordras förstärkning av trafiksektionen med i första hand en byrådirektör (+ 82 283 kr.).

5. För samordning av trafikundervisningen i skolan med verkets trafiksäkerhetsarbete finns för närvarande sju skolkonsulenter inom den regionala organisationen. För ledning av dessas verksamhet samt för kontakt med skolöverstyrelsen i samordningsfrågor erfordras på informationssektionen en byrådirektör och ett kvalificerat biträde (+ 125 602 kr.).

6. För kontakt med organisationer, trafiksäkerhetskommittéer och företag samt för initiering och genomförande av informations- och trafiksäkerhetskampanjer på fältet finns inom verkets regionala organisation inrättade sju tjänster som informationssekreterare. För ledning och samordning av denna verksamhet, vilken är av stor betydelse för det totala trafiksäkerhetsarbetet, samt för kontakt med myndigheter och organisationer i fråga om planläggning och genomförande av informationskampanjer behöver informationssektionen förstärkas med en förste byråsekreterare (+ 67 647 kr.).

7. För val och utformning av olika åtgärder inom verkets arbetsområden bl. a. när det gäller informationsverksamhet och trafikreglering samt för att följa olycksutvecklingen och genomföra speciella analyser i anslutning till olika trafiksäkerhetsåtgärder krävs ytterligare resurser. Även andra myndigheter, organisationer, företag och enskilda inom trafiksäkerhetssektorn ställer ökade anspråk på verket i dessa avseenden med hänvisning till verkets samordnande och initiativtagande upp-

gifter. I första hand erfordras förstärkning med en förste byråsekreterare och ett kvalificerat biträde (+110 966 kr.).

8. Verkets regionala verksamhet har utökats väsentligt genom tillkomsten av nya arbetsuppgifter. Personalen på centralorterna har förstärkts med handläggande personal för informationsverksamhet, kontakt med skolorna, buller- och avgaskontroll samt tillsyn över trafikregleringar utan att någon utökning av biträdespersonal ägt rum. Behovet av personal för skrivgöromål är akut och förstärkning erfordras på samtliga sju distrikt. Verket inskränker sig emellertid till att nu begära en utökning av skrivpersonalen med fyra kvalificerade biträden (+ 168 287 kr.).

9. Informationsverksamheten siktar till att öka allmänhetens kunskaper om trafik och trafikregler och att ge rekommendationer om uppträdandet i trafiken. Verksamheten planeras i detalj för längre tidsperioder med närmare precisering av målsättning, innehåll, media etc. Aktiviteterna följs upp genom undersökningar för att få underlag för det fortsatta arbetet. Informationen sprids med hjälp av massmedia samt genom kursverksamhet och via trafiksäkerhetskommittéer och organisationer m. m.

Under de närmaste åren kommer trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet att koncentreras på fortbildning av trafikanter. Under det gångna året har i samarbete med de olika organisationer som bedriver sådan fortbildningsverksamhet planerats en gemensam satsning på detta område, där avsikten är att 1974 skall bli ett "kunskapens år", då trafikanter av olika slag skall intresseras att deltaga i fortbildning och låta testa sina kunskaper i trafik.

Bland övriga informationsprojekt, för vilka en satsning utöver vad som kan rymmas inom nuvarande anslagsram är angelägen, kan nämnas trafiksäkerhetsinformation på arbetsplatserna och till invandrare samt förbättrad information till utlänningar vid gränspasseringar.

Trafiksäkerhetsinformationen gentemot skolan måste intensifieras och lämpligt material härför framställas. Det är vidare viktigt att ge ökad service och stöd på olika sätt till det lokala trafiksäkerhetsarbetet. Ett ökat stöd även till det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet har också bedömts vara av avgörande betydelse för ett positivt resultat av informationsverksamheten. Totalt beräknas ett ytterligare medelsbehov av 2,8 milj. kr. för information.

10. Det ankommer enligt vägtrafikkungörelsen på verket att meddela erforderliga bestämmelser om fordons utrustning. Det är trafiksäkerhetsverket som måste ta initiativ för att få fram säkrare bilar och låta utföra nödvändig forskning inom området. Det får vidare anses angeläget att uppföljning av försöken med differentierade hastighetsbegränsningar slutförs. Den övervägande delen av uppdragen inom detta arbetsområde utgörs av beställningar hos väg- och trafikinstitu-

tet. Verket beräknar att det för utredningar, undersökningar och materialprovningar i fråga om fordonsdetaljer, för provning av material till vägmärken och vägmarkeringar samt för försöksverksamhet med olika belysningsanordningar och annat utvecklingsarbete i fråga om trafikanordningar erfordras ytterligare medel om 200 000 kr. för materialundersökningar och 250 000 kr. för utredningar.

11. För reseersättningar erfordras ytterligare 33 000 kr. med hänsyn till begärd personalökning samt 200 000 kr. för nödvändig utökning av den reseverksamhet som åligger de tjänstemän som har att öva tillsyn över trafikreglering och trafikanordningar samt dem vars arbetsuppgifter omfattar information, undervisning, samordning och kontaktverksamhet. Vidare erfordras medel till resor i samband med intern fortbildning.

12. För expenser behövs 68 400 kr., varav 36 400 kr. som engångsutgift för begärd personalökning samt 50 000 kr. för maskinell utrustning i verkets omfattande reproduktionsverksamhet.

13. För att möjliggöra hälsokontroll av verkets personal erfordras 5 000 kr. såsom engångskostnad under anslagsposten Sjukvård. För den begärda personalökningen har kostnaderna för sjukvård beräknats till 1 100 kr.

14. Under anslagsposten Lokalkostnader begärs 66 400 kr. för ökat lokalbehov samt städning, bevakning och övrig lokalhållning på grund av begärd personalökning.

Departementschefen

För trafiksäkerhetsverket förordar jag under förvaltningskostnads- och uppdragsanslagen en uppräkning med 4,2 milj. kr. till drygt 34 milj. kr. för att möjliggöra bl. a. en personalförstärkning med ett femtontal tjänster.

Under förvaltningskostnadsanslaget beräknar jag en höjning med 2,1 milj. kr. till 14 518 000 kr. Härvid har jag beräknat medel för sju nya tjänster, nämligen tre byrådirektörer inom trafik- och informationsbyrån för arbete med föreskrifter om vägmärken och trafiksignaler, trafikreglering och trafiksanering och ledning av skolkonsulenternas verksamhet samt fyra kvalificerade biträden inom den regionala organisationen.

Vidare beräknar jag ytterligare 1 050 000 kr. för informationsverksamhet — för vilket ändamål därmed disponeras ca 7,6 milj. kr. — samt ytterligare 100 000 kr. för utredningsuppdrag.

I anslutning härtill vill jag erinra om att trafiksäkerhetsverket i juni 1972 framlagt en promemoria "PM med förslag till målsättning för arbetet för ökad trafiksäkerhet". Promemorian har varit föremål för en omfattande remissbehandling, vilken nyligen avslutats. I anslutning till bearbetningen av remissmaterialet kommer att övervägas, i vilken ut-

sträckning trafiksäkerhetsverkets förslag kan tjäna som underlag för arbetet i den arbetsgrupp, som jag — med beaktande av vad som anförts av riksdagen (TU 1972: 7, rskr 1972: 114) — avser att tillsätta.

Med hänvisning till det anförda och till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 518 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 2. Statens trafiksäkerhetsverk: Uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	17 003 502
1972/73	Anslag	17 400 000
1973/74	Förslag	19 490 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för fordonsbyrån, körkortsbyrån, kanslibyråns chef och förvaltningssektion, den regionala organisationen med under C 1. angivna undantag, anskaffning och underhåll av utrustning för fordonsbesiktning samt utbildning.

Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 23,8 milj. kr. (1972/73 21,1 milj. kr.).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Verket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	71	+ 8	+ 5
Övrig personal	174	+ 4	+ 2
	245	**12**	+ **7**
Anslag			
Lönekostnader	11 891 000	+ 1 818 000	+ 1 452 000
Sjukvård	16 000	+ 31 000	+ 31 000
Reseersättningar	1 700 000	+ 227 000	+ 177 000
Lokalkostnader	2 350 000	+ 288 000	+ 260 000
Expenser	1 106 000	+ 196 000	+ 170 000
Därav engångsutgifter	(50 000)	(+ 6 500)	(— 6 200)
Utrustning	100 000	—	—
Övriga utgifter	237 000	—	—
	17 400 000	**2 560 000**	+ **2 090 000**

Statens trafiksäkerhetsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 303 565 kr.

2. Noll-alternativet skulle bl. a. medföra minskad effektivitet i verkets förarprövningsverksamhet.

3. Trafiksäkerhetsverket har ett starkt behov av att följa utvecklingen på trafiksäkerhetsområdet på det internationella planet. För att införskaffa material om organisation, lagstiftning m. m. och för att följa upp nya åtgärder erfordras en byråassistent med placering hos pressombudsmannen (+ 58 862 kr.).

4. De bestämmelser rörande fordons beskaffenhet och utrustning, som trafiksäkerhetsverket har att meddela, omfattar alltmer komplicerade områden. För beslutsfattande krävs därför ingående undersökningar och bedömningar, ofta på en hög teknisk nivå. Konsekvenserna av besluten såväl i tekniskt som ekonomiskt avseende måste noggrant fastläggas och bedömas mot bakgrunden av den effekt som beslutet kan väntas medföra med avseende på en ökad säkerhet. En förstärkning av den personal som handlägger dessa frågor är motiverad även av den anledningen att nya bestämmelser får till följd ökat arbete med handläggning av ärenden rörande förfrågningar från allmänheten, verkstäder, besiktningsmän m. fl. och en kraftig ökning av dispensansökningar. För dessa arbetsuppgifter krävs en förstärkning på fordonsbyråns inspektionssektion med en avdelningsdirektör. — På fordonsbyråns utredningssektion handläggs bl. a. frågor rörande typgodkännande av utrustning och delar till motorfordon. För dessa arbetsuppgifter erfordras en byråingenjör. Den ökade arbetsbelastningen på byrån medför också behov av ytterligare ett kvalificerat biträde (+ 198 117 kr.).

5. Allteftersom säkerhetskraven på fordons konstruktion och utrustning skärps blir typbesiktningen mer tidskrävande. Alltmer avancerade provningsmetoder och komplicerad mätutrustning måste användas. Detta gäller i synnerhet provning av fordon med avseende på utsläppet av luftföroreningar med avgaserna. Den personal som sysslar med sådana prov anlitas också i allt större grad för samarbetet med bl. a. statens naturvårdsverk angående nya bestämmelser och undersökningar i avgasfrågor. För att kunna tillgodose berättigade krav på besiktning av fordon utan alltför långa väntetider samt för efterkontroll av typbesiktigade bilar, utveckling av provningsmetoder och mätmetoder m. m. behöver typbesiktningssektionen förstärkas med en kvalificerad tekniker, byrådirektör (+ 74 587 kr.).

6. Arbetet med tillsyn och kontroll av förarutbildning och prov kommer med anledning av de differentierade körkorten att avsevärt öka. Vidare aktualiseras från verkets sida insatser som erfordras för en modernisering av förarutbildningen genom införandet av det nya körkortssystemet. En överarbetning av kursplaner för förarutbildning och utfärdande av utbildningsanvisningar kommer också att krävas. För dessa arbetsuppgifter samt för handläggning av ärenden rörande internationella körkortsbestämmelser behöver körkortsbyrån förstärkas med en byrådirektör (+ 74 587 kr.).

7. Med tillkomsten av bilregisternämnden, vars personaladministra-

tion och kamerala ärenden handläggs av trafiksäkerhetsverket, och i samband med körkortsreformens genomförande har kanslibyråns organisatoriska och administrativa uppgifter avsevärt ökat. För förvaltningssektionens ökade arbetsuppgifter erfordras förstärkning med en byråsekreterare, ett kvalificerat biträde och två expeditionsvakter (+ 182 120 kr.).

8. Verket skall svara för utbildning av såväl egen personal som trafikskolepersonal, anställda inom transportföretag, förare av utryckningsfordon, medarbetare i kommunernas trafiksäkerhetsarbete m. fl. För verkets egen personal krävs en kontinuerlig fortbildning. För nyutbildning finns bl. a. ett omfattande utbildningsprogram för trafikassistenter. Utbildningen av yrkesförare inom den tunga trafiken expanderar och omfattar stora grupper inom åkerinäringen samt företag och statliga verk. Fortbildningen för föreståndare, utbildningsledare och trafiklärare vid trafikskolor kommer att kräva insatser från verkets sida. För arvoden till lärare och kursledare erfordras ytterligare medel och för utarbetande av kursplaner, utformning av undervisningsmateriel, medverkan som lärare och kursledare etc. behöver kanslibyrån förstärkas med en byrådirektör och en byråsekreterare (+ 236 104 kr.).

9. Under anslagsposten Sjukvård upptas såsom engångskostnad 30 000 kr. för hälsokontroll. För den begärda personalökningen har kostnaderna för sjukvård beräknats till 1 200 kr.

10. Den ökade omfattningen av bl. a. uppföljning och inspektion av trafikskolor samt flygande inspektion av fordon medför ett ökat medelsbehov under anslagsposten Reseersättningar av 150 000 kr. För den begärda personalökningen beräknas ett ytterligare behov av 42 000 kr. för reseersättningar.

11. Under anslagsposten Lokalkostnader beräknas 135 000 kr. för flyttning och utökning av vissa distriktskontor. För nytillkommande personal beräknas ett utrymme om ytterligare 69 800 kr.

12. Under anslagsposten Expenser beräknas 25 000 kr. för engångskostnader i samband med flyttningar av regionala lokaler och 50 000 kr. för expenser i övrigt. Härtill kommer 64 600 kr. som beräknats för nytillkommande tjänster.

Departementschefen

För budgetåret 1973/74 förordar jag en uppräkning av uppdragsanslaget med 2,1 milj. kr. till 19.5 milj. kr. Härvid har jag beräknat medelsutrymme för bl. a. ytterligare sju tjänster, nämligen en avdelningsdirektör och en byrådirektör inom fordonsbyrån för arbete bl. a. med bestämmelser rörande fordons säkerhet, en byrådirektör inom körkortsbyrån och en byrådirektör, en byråsekreterare, ett kvalificerat biträde och en expeditionsvakt inom kanslibyrån. Vidare har utrymme beräknats för att tillgodose verkets ökade medelsbehov för bl. a. resor och expen-

ser. Med hänvisning härtill och till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens trafiksäkerhetsverk: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 19 490 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 3. Registrering av motorfordon

1971/72	Anslag	1 000
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Statens trafiksäkerhetsverk

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1942 och den 15 december 1967 skall statens trafiksäkerhetsverk för tillhandahållande av blanketter till typintyg av rekvirent ta ut och såsom uppbörd på anslaget bokföra ersättning med skäligt belopp, som verket bestämmer. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1952 meddelades föreskrifter om bl. a. vilka kostnader som får avföras från anslaget, såsom kostnader för blanketter till körkort och vissa skyltar, som tillhandahålls av verket. Vidare föreskrevs att avgifter för interims-, saluvagns- och turistvagnsskyltar skall tillgodoföras anslaget. Fortsättningsvis kommer emellertid endast kostnader för en viss del av de angivna ändamålen att bestridas från anslaget. Då inkomsterna under anslaget beräknas överstiga utgifterna föreslås att ett oförändrat belopp om 1 000 kr. anvisas.

Departementschefen

I enlighet med förslag av statens trafiksäkerhetsverk torde anslaget böra uppföras med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Registrering av motorfordon* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C 4. Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägskorsningar

1971/72	Utgift	6 500 354	Reservation	195
1972/73	Anslag	6 500 000		
1973/74	Förslag	6 500 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till järnvägar för sådana säkerhetsanordningar, som huvudsakligen betingas av vägtrafikens säkerhetskrav. Statsbidrag utgår med högst 90 % av beräknad skälig engångskostnad för kryssmärke och annan säkerhetsanordning som vidtagits på grund av

bestämmelserna i kungörelsen (1959: 50) angående säkerhetsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg, annan trafiksäkerhetsfrämjande åtgärd till fördel för vägtrafiken såsom siktförbättring eller vägomläggning vid plankorsning inklusive marklösen och ersättning för skada och intrång samt med högst 45 % av engångskostnad för automatisering av befintlig säkerhetsanordning. Principerna för bidragsgivningen framgår av prop. 1964: 1 (bil. 8, p. 25). Genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1970 har utfärdats bestämmelser för anslagets användning, vilka ersatt tidigare, den 29 april 1964 meddelade bestämmelser.

Trafiksäkerhetsverket har i samråd med statens järnvägar och statens vägverk till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till ny kungörelse om säkerhetsåtgärder vid plankorsningar mellan järnväg och väg (säkerhetskungörelse). Förslaget har utarbetats inom den av de tre verken tillsatta plankorsningsdelegationen och innebär vissa skärpta säkerhetskrav.

Statens trafiksäkerhetsverk

Vid början av budgetåret 1971/72 förelåg godkända planer för åtgärder till en bidragsberättigad kostnad av sammanlagt ca 14 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 har trafiksäkerhetsverket godkänt liknande planer för vilka bidragsberättigade kostnaden beräknats till ca 5,4 milj. kr., varvid med hänsyn till medelsläget godkännande av vissa åtgärder senarelagts. Under budgetåret har statsbidrag utbetalats med sammanlagt 6,5 milj. kr. Vid ingången av budgetåret 1972/73 fanns således godkända planer för ännu inte utförda åtgärder till en bidragsberättigad kostnad av sammanlagt ca 12,9 milj. kr., vilket med nuvarande storlek på anslaget innebär i det närmaste två års anslag.

Anslaget har varit oförändrat sedan budgetåret 1965/66. Sedan denna tidpunkt har kostnaderna för utförande av ifrågavarande säkerhetsanordningar ökat med ca 50 %. Enbart sedan budgetåret 1969/70 har kostnadsfördyringar uppkommit med ca 1,5 milj. kr. En uppräkning av anslaget bör ske med hänsyn till dels kostnadsfördyringarna, dels eftersläpningen i utförande av redan beslutade åtgärder, dels det stora behovet av säkerhetsåtgärder vid ytterligare ett flertal korsningar för vilka godkännande ännu inte skett med hänsyn till brist på medel för utförandet. Med hänsyn härtill föreslår verket att anslaget höjs med 2 milj. kr. till 8,5 milj. kr.

Om ovannämnda förslag till ny säkerhetskungörelse vinner Kungl. Maj:ts bifall kan behov av ytterligare medelstilldelning aktualiseras.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp av 6,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs-*

korsningar för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 5. Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

1971/72	Utgift	2 200 000
1972/73	Anslag	2 200 000
1973/74	Förslag	2 550 000

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF)

För budgetåret 1972/73 har föreningen anvisats statsbidrag om 2,2 milj. kr. och anslag från Trafikförsäkringsföreningen om 3,3 milj. kr. Härutöver beräknar NTF att genom medlemsavgifter, försäljningsverksamhet samt bidrag från företag och enskilda m. m. tillföra verksamheten ca 3,7 milj. kr. Totalt skulle för innevarande budgetår disponeras ca 9,2 milj. kr.

Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 redovisas i det följande med utgångspunkt i den för innevarande budgetår fastställda utgiftsstaten. De automatiska kostnadsökningarna för löner, sociala kostnader, distributions- och produktionskostnader, har beräknats till sammanlagt 435 000 kr. och ingår i de under de följande punkterna angivna kostnaderna.

	Stat 1972/73	Beräknad ökning 1973/74
1. Utbildningsverksamhet för allmänheten	1 226 000	+ 1 125 000
2. Fältverksamhet	1 190 000	+ 290 000
3. Praktisk utbildningsverksamhet för handledare och instruktörer	533 000	+ 100 000
4. Skolverksamhet	1 528 000	+ 50 000
5. Hem- och förskoleverksamhet	520 000	+ 210 000
6. Barnens Trafikklubb	2 965 000	+ 200 000
7. PR-verksamhet	148 000	+ 52 000
8. Gemensamma administrativa och neutrala kostnader	1 125 000	+ 175 000
9. NTF:s yrkesförarråd	—	+ 275 000
	9 235 000	**+ 2 477 000**

1. *Utbildningsverksamhet för allmänheten.* För ändamålet används filmer, diabildserier, bildband, ljudband, foldrar, vägmärkeskort, affischer m. m., vilket material röner stor efterfrågan. Ökningen av kostnaderna för denna produktion medför behov av ytterligare medel. — NTF:s årstidsbundna insatser är omfattande. Vid den med trafiksäkerhetsverket gemensamma planläggningen beaktas årsrytmen från trafiksäkerhetssynpunkt och på NTF ankommer att genomföra en betydande

del av de därav föranledda aktiviteterna. De genomförs i samarbete med länsförbund och lokala trafiksäkerhetskommittéer, motororganisationer, Sveriges Kvinnliga Bilkårers Riksförbund, företag m. fl. Ytterligare medel erfordras för dessa insatser. — Till denna post hänförs också den kursverksamhet som bedrivs dels för mopedister, dels för bilister och dels för andra trafikantkategorier, vilken verksamhet kommer att utbyggas. — Om de nya gemensamma nordiska trafikreglerna träder i kraft i Sverige under år 1973 måste en fullständig omarbetning ske av NTF:s utbildningsmaterial, vilket medför behov av ytterligare medel. Totalt erfordras för utbildningsverksamheten för allmänheten 2 351 000 kr.

2. *Fältverksamhet.* Om trafiksäkerhetsarbetet skall bli meningsfyllt måste det nå ut till alla de enskilda trafikanterna. För detta är det inte tillräckligt med enbart statlig eller central verksamhet. Det fordras också en effektiv fältorganisation och erfarenheten visar, att en sådan organisation i hög grad måste bygga på *frivilliga insatser.* Mot den bakgrunden och i strävan att bli en folkrörelse för det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet har NTF byggt upp en regional trafiksäkerhetsorganisation i varje län, vilken i sin tur samverkar med de lokala trafiksäkerhetskommittéer, som finns i varje kommun. Länsförbunden har väsentliga uppgifter när det gäller att leda och samordna trafiksäkerhetsarbetet inom länen. Utöver att de gör omfattande insatser när det gäller NTF:s aktiviteter har stora krav ställts på länsförbundens medverkan i de av statens trafiksäkerhetsverk anordnade kampanjerna. NTF har i mån av resurser lämnat de olika organen ekonomiskt stöd och fortsatt sådant stöd är av grundläggande betydelse för verksamheten, varför bidragen till länsförbunden bör höjas. Även för konferenser med representanter för länsförbunden samt för arbetsgrupper med uppgifter att planera regional och lokal verksamhet behövs ytterligare medel. Sammanlagt erfordras för fältverksamheten 1 480 000 kr.

3. *Praktisk utbildningsverksamhet för handledare och instruktörer.* NTF bedriver verksamhet med speciella fortbildningskurser för företrädare för det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet, försvaret, motororganisationerna m. fl. Syftet med kurserna är att utbilda handledare för demonstrationer och körövningar när det gäller mörker- och landsvägskörning. Ett önskemål är att det inom varje länsförbund och varje lokal trafiksäkerhetskommitté skall finnas en företrädare för den praktiska körutbildningen. Detta är särskilt angeläget inför den fortbildningskampanj som trafiksäkerhetsverket nu planerar. Härigenom ställs ökade krav på NTF:s utbildningsverksamhet. Den i fortbildningsverksamheten ingående praktiska körutbildningen kräver även tillgång till enkla övningsplatser runt om i landet, vilket medför behov av ytterligare medel. Sammanlagt erfordras för den praktiska utbildningsverksamheten 633 000 kr.

4. *Skolverksamhet.* NTF medverkar i TRUSK, skolöverstyrelsens ar-

betsgrupp för trafikundervisningen i skolan, och genomför i samarbete med Sveriges Radio, skolöverstyrelsen, rikspolisstyrelsen och Cykel- och Mopedfrämjandet trafikkunskapstävlingar för eleverna i skolornas mellan- och högstadium. För tävlingarna producerar NTF tävlingshandlingar och anvisningar för lärarna samt anordnar i samarbete med länsförbund och länsskolnämnder läns- och riksfinaler. Med hänsyn till ökade kostnader för tryckning och distribution beräknar NTF ett ytterligare medelsbehov för denna verksamhet. Totalt erfordras för skolverksamheten 1 578 000 kr.

5. *Hem- och förskoleverksamhet.* NTF har åtagit sig att bl. a. svara för information, utbildning och utformning av läromedel och metodik avseende barn under skolåldern. I anslutning till trafiksäkerhetsverkets uttalade önskan att NTF ytterligare skall öka sina insatser på området för förskoleåldrarna finner NTF det angeläget att söka tillgodose önskemålet om utökad kurs- och studieverksamhet för förskolornas lärare och för ledare av s. k. barntrafikskolor. För produktion av läromedel och informationsmaterial beräknas ett ökat medelsbehov. För verksamheten erfordras totalt 730 000 kr.

6. *Barnens Trafikklubb.* År 1969 startade NTF Barnens Trafikklubb, vars syfte är att ge föräldrarna råd, anvisningar och material för en för förskolebarnen lämpligt utformad trafikundervisning. De 160 000 medlemmarna har erhållits bland de barn, som är födda under åren 1966—1969. NTF ämnar vid slutet av år 1972 inbjuda nästa åldersklass, dvs. de barn som är födda år 1970, att bli medlemmar. Vidare inbjuds de medlemmar som fyller fem år att fortsätta medlemskapet fram till sjuårsåldern. Medlemsantalet kommer därigenom ytterligare att öka och för budgetåret 1973/74 beräknas kostnaderna till 3 165 000 kr.

7. *PR-verksamhet.* Bland dem som arbetar med trafiksäkerhetsfrågor ute på fältet finns ett stort behov av information om trafiksäkerhetsforskningens senaste rön, om olika uppslag för trafiksäkerhetsarbete, om lagar och föreskrifter på trafikens område. Mot den bakgrunden avser NTF att utge ett periodiskt meddelande i enklare utförande, vilket medför ett ytterligare medelsbehov. För PR-verksamheten beräknar NTF sammanlagt 200 000 kr.

8. *Gemensamma administrativa kostnader, skatter m. m.* Posten bör med hänsyn till vissa kostnadsstegringar ökas till 1,3 milj. kr.

9. *NTF:s yrkesförarråd.* NTF har efter samråd med Svenska transportarbetareförbundet inrättat ett NTF:s yrkesförarråd. Enligt den arbetsordning som antagits för yrkesförarrådet skall dess uppgift vara att med utnyttjande av yrkesförarnas erfarenhet av trafiken fånga upp och diskutera praktiska trafiksäkerhetsproblem syftande till konkreta förslag för höjande av trafiksäkerheten. Då det är av värde att yrkesförarnas erfarenhet av trafik kommer det regionala och lokala trafiksäkerhetsarbetet till godo har NTF och NTF:s yrkesförarråd rekommenderat länens

trafiksäkerhetsförbund att utse yrkesförarråd i varje län i samråd med Svenska transportarbetareförbundet. Förutom sammanträden med råden kommer konferenser och sammankomster för yrkesförarna att arrangeras. Vidare kommer utvecklingen på trafikens område och inte minst på den del som berör yrkestrafiken att noga följas. Kostnaderna för NTF:s yrkesförarråd och för de regionala yrkesförarråden beräknas till 275 000 kr.

NTF beräknar de sammanlagda kostnaderna för verksamheten under budgetåret 1973/74 till 11 712 000 kr. Genom förlagsverksamhet och genom bidrag och avgifter beräknar NTF att få in ett belopp av 3 035 000 kr. Härefter skulle återstå ett medelsbehov av 8 677 000 kr.

Under förutsättning att NTF från Trafikförsäkringsföreningen kan påräkna samma bidrag som för budgetåret 1972/73, dvs. 3,3 milj. kr., erfordras således ett statsbidrag med avrundat 5 380 000 kr. Detta innebär en ökning med 3 180 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår ett statligt stöd till NTF om 2 550 000 kr., innebärande en ökning med 350 000 kr. jämfört med innevarande budgetår. Därvid har jag bl. a. velat tillgodose det särskilda medelsbehov, som följer med den planerade verksamheten i anslutning till NTF:s yrkesförarråd. Jag förutsätter att NTF:s verksamhet planeras och bedrivs i nära samverkan med statens trafiksäkerhetsverk.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 2 550 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

C 6. Kostnader för nytt bilregister m. m.

1971/72	Utgift	16 336 000	Reservation	78 091 000
1972/73	Anslag	26 193 000		
1973/74	Förslag	23 960 000		

Bilregisternämnden, som inrättades den 1 januari 1971, har att planlägga och leda omläggningen till nytt bilregister och nytt körkortsregister. I och med att de nya bil- och körkortsregistren tas i bruk är nämnden central registreringsmyndighet med ansvar för registerföringen. Därtill har driftansvaret för datamaskinanläggningen tills vidare ålagts nämnden. Eftersom nämndens verksamhet är av utpräglad projektkaraktär görs i det följande inte någon direkt jämförelse med innevarande budgetårs anslagstilldelning.

	Beräkning 1973/74	
	Nämnden	Departementschefen
Personal		
Handläggande personal	42	42
Övrig personal	47	47
	89	**89**
Anslag		
Lönekostnader	5 179 000	5 179 000
Sjukvård	20 000	20 000
Reseersättningar	100 000	100 000
Lokalkostnader	1 605 000	1 605 000
Expenser	1 645 000	1 645 000
Datamaskinkostnader	11 680 000	11 680 000
Utbildning och information	700 000	505 000
Kontrollmärken	1 500 000	1 500 000
Omlokaliseringskostnader	726 000	726 000
Konsultarvoden	1 000 000	1 000 000
	24 155 000	**23 960 000**

Bilregisternämnden

Nämndens uppdrag att planlägga och leda övergången till nytt bil- och körkortsregistreringssystem samt att vara central registreringsmyndighet omfattar flera olika verksamhetsområden. I uppdraget ingår, förutom ansvaret för bil- och körkortsregistreringen, att svara för systemutvecklings- och programmeringsarbete, överföring av de manuella registren till det datamaskinella systemet, utbildning av länsstyrelsens personal och omställning av länsstyrelsernas arbetsrutiner, information till allmänheten och till särskilt berörda grupper, tillverkning av registreringsskyltar, registerfunktioner vid framställning av körkort samt datamaskindrift.

Nämnden förfogar för sin verksamhet över ett kansli som med tanke på den framtida verksamheten organiserats under kanslichefen på fyra huvudfunktioner, nämligen samordning, registrering, systemutveckling och datamaskindrift. Till kansliet, som för närvarande består av ca 65 personer, har även knutits en särskild funktion för omläggningsverksamheten. System- och programmeringsarbetet utförs till stor del av Statskonsult AB, som även svarar för den arbetsgrupp om ca 100 heltidsanställda personer som erfordras för den direkta registeromläggning, vilken inleddes i januari 1972. Dessutom har maskinleverantören ställt personal till projektets disposition.

Utbildningen av länsstyrelsernas personal har skett dels genom ett antal konferenser för ledande personal och dels vid personliga besök i flera omgångar på varje länsstyrelse. — Ett antal samarbetsgrupper för samråds- och informationsverksamheten inför omläggningen har bil-

dats med representanter för berörda myndigheter och branschorganisationer. Informationen till allmänheten sker huvudsakligen genom att broschyrer sänds direkt till fordonsägare och körkortsinnehavare. Därtill understöds omläggningen med bl. a. en annonskampanj, vartill medel delvis erhållits från nämnden för samhällsinformation. Informationen har aktivt bidragit till den höga svarsprocenten på de svarskort som ingår i omläggningen.

Avtal har träffats med Svenska Utvecklingsaktiebolaget om tillverkning av nya registreringsskyltar och med AB ID-kort om nya körkort, vilka skall vara av samma typ som bankernas identitetskort. Produktionen av körkorten skall enligt avtalet starta den 2 januari 1973. — Nämndens datamaskinanläggning är färdiginstallerad i Skärholmen och används till en mindre del även av andra myndigheter.

Verksamheten under budgetåret 1972/73 präglas främst av bil- och körkortsregistrens omläggning, som skall slutföras under budgetåret samt av att verksamheten i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut i juni 1970 skall omlokaliseras till Örebro. Huvuddelen av den tillfälligt anställda personalen och konsulterna kommer att avvecklas och verksamheten byter successivt karaktär i och med att de särskilda problem som hänger samman med omläggningsarbetet försvinner. — Arbetet med omläggningen av bilregistret kommer att vara slutfört vad beträffar själva registeröverföringen kring årsskiftet 1972/73. Omläggningen av körkortsregistren bedrivs i motsats till bilregisteromläggningen parallellt på flera länsstyrelser.

Fr. o. m. oktober 1972 används nämndens datamaskin i kontinuerlig drift. — Det centrala bilregistersystemet tar från ingången av januari 1973 hand om skatteuppbörden, vilket ställer krav på anpassning av nuvarande rutiner även om största möjliga hänsyn redan innan tagits till vad som skall gälla i framtiden.

Produktionen av de nya skyltarna har startats enligt uppgjorda tidsplaner och de första skyltarna har under augusti 1972 distribuerats i Uppsala län. Utbytet pågår under hela budgetåret och beräknas vara slutfört i slutet av år 1973. — Utbytet till den nya typen av körkort skall inledas under våren 1973. Ännu återstår detaljutformning av rutiner. Detta arbete har inte kunnat slutföras innan den författningsmässiga regleringen och bestämmelserna kring utbytet fastställts. För tillverkningskontroll av de nya körkorten har skapats en särskild enhet i Strängnäs. Det direkta ansvaret för denna enhet åvilar statens trafiksäkerhetsverk. Nämnden är emellertid engagerad i uppbyggnaden och igångsättningen eftersom det maskinella registersystemet i stor utsträckning skall användas i verksamheten.

Nämnden förbereder f. n. flyttningen till Örebro och bl. a. har nu byggnadsstyrelsen förhyrt lokaler. Flyttningen skall — i anledning av Kungl. Maj:ts beslut i september 1972 — ske under maj och juni 1973.

Under en övergångstid måste en viss dubbelorganisation förekomma, vilket kommer att ställa hårda krav på personalen. Omkopplingen av telekommunikationsnätet kräver stora insatser från televerkets sida eftersom driften måste upprätthållas under hela flyttningstiden. Detaljplaneringen av flyttningen har ännu inte kunnat avslutas varför exakta uppgifter om flyttningen och omkostnaderna härför inte nu kan lämnas.

Omlokaliseringen till Örebro kommer också att starkt påverka verksamheten under första delen av budgetåret 1973/74. — Utbytet av skyltarna skall vara avslutat i december 1973. Detta är en förutsättning för att införandet av kontrollmärkessystemet och den rullande skatteuppbörden skall kunna påbörjas den 1 januari 1974. — Utbytet av körkorten pågår under hela budgetåret 1973/74 och beräknas inte vara avslutat förrän under år 1976. En omfattande omläggning av skatteuppbörden sker vid ingången av år 1974 då — förutom övergången till rullande uppbörd — bl. a. den av statsmakterna beslutade kilometerbeskattningen skall genomföras. Arbetet med rutiner för detta, vilket till stor del åvilar nämnden, påverkas i hög grad av bilskatteutredningens slutbetänkande (SOU 1972: 42) Vägtrafikbeskattningen. Även om viss hänsyn redan kunnat tas till dessa rutiner kommer det nya systemet att medföra ändringar av och tillägg till bilregistersystemet.

Utöver anvisade medel för budgetåret 1971/72 inkl. reservationen från budgetåret 1970/71 har reservationsanslaget Kostnader för nytt bilregister m. m. nu tillförts de registeromläggningsavgifter som under första halvåret 1972 influtit på riksstatens inkomsttitel Avgifter för registrering av motorfordon exkl. 18 milj. kr., som kvarstår på nämnda titel för bestridande av statsverkets kostnader för bilregistreringen. — Även under budgetåret 1972/73 har anslaget tillförts registeromläggningsavgifter och kommer att tillföras tilläggsavgifter för reflekterande materiel. Dessa avgifter är avsedda att täcka kostnaderna för tillverkning och distribution av nya registreringsskyltar samt vissa andra omläggningskostnader.

Nämnden har därjämte intäkter från försäljning av datamaskintid till andra statliga och privata kunder samt från försäljning av information ur bil- och körkortsregistret. Omfattningen av dessa intäkter är f. n. svår att ange då mycket bl. a. beror på de regler för informationsuttag som kommer att gälla i framtiden.

Departementschefen

Bilregisternämnden har, som närmare framgått av den föregående redogörelsen, under år 1972 genomfört omläggningen till nya ADB-baserade bil- och körkortsregister och dragit upp planerna för den fortsatta verksamheten. I och med att de nya registren tas i bruk är nämnden central registreringsmyndighet med ansvar för registerföringen. Från ingången av år 1973 sker fordonsskatteuppbörden med hjälp av det

nya bilregistreringssystemet. Under våren 1973 inleds även utbytet av nuvarande körkort till nya differentierade körkort med utnyttjande av registeruppgifterna i det nya körkortsregistret.

Den författningsmässiga regleringen av bil- och körkortsregistreringen har skett i bilregisterkungörelsen (1972: 599) och i körkortskungörelsen (1972: 592). I kungörelsen (1972: 605) om införande av ny vägtrafiklagstiftning finns bl. a. bestämmelser om körkortsutbytet.

Bil- och körkortsregistreringen kommer att finansieras genom registerhållningsavgifter, vilka utgår med dels 16 kr. per år för fordon som är skattepliktiga enligt förordningen om automobilskatt eller traktorskatteförordningen, dels 10 kr. för varje utfärdat körkort.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för nytt bilregister m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 23 960 000 kr.

C 7. Kostnader för framställning av körkort m. m.

1972/73	Anslag[1]	10 000 000
1973/74	Förslag	20 000 000

[1] Enligt tilläggsstat 1 till riksstaten (prop. 1972: 130, TU 1972: 21, rskr 1972: 330).

Från anslaget bestrids kostnaderna för trafiksäkerhetsverkets kontroll av körkortstillverkningen m. m. samt de direkta ersättningar, som för varje körkort skall utgå till postverket och AB ID-kort för deras medverkan i körkortsframställningen.

Körkortsavgifter — kortavgifter och registreringshållningsavgifter — som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under Uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 40 milj. kr. (1972/73 20 milj. kr.). Dessa avgifter skall täcka kostnader vid trafiksäkerhetsverket, länsstyrelserna, polisen och bilregisternämndens körkortsregister samt ersättningar till postverket och AB ID-kort.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Verket	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	9	—	—
	11	—	—
Anslag			
Lönekostnader	238 000	+ 265 000	+ 265 000
Sjukvård	1 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	80 000	— 40 000	— 40 000
Expenser	41 000	+ 74 000	+ 74 000
Därav engångsutgifter	(10 000)	(— 10 000)	(— 10 000)
Information	240 000	+ 260 000	+ 260 000
Ersättning till postverket	4 200 000	+ 4 240 000	+ 4 240 000
Ersättning till AB ID-kort	5 200 000	+ 5 200 000	+ 5 200 000
	10 000 000	**+ 10 000 000**	**+ 10 000 000**

Statens trafiksäkerhetsverk

Vid ingången av år 1973 inleds framställningen av de nya differentierade körkorten och i samband härmed tas även det centrala körkortsregistret i bruk.

Det åligger trafiksäkerhetsverket att kontrollera tillverkningen av de nya körkorten och att ansvara för distributionen av dessa till postkontor och verkets stationsorter. Verket beräknar utgifterna för kontrollen av körkortstillverkningen och för viss informationsverksamhet till 1 160 000 kr.

Departementschefen

Mot trafiksäkerhetsverkets beräkning har jag ingen erinran. Med hänvisning till i sammanställningen givna uppgifter beträffande medelsbehov vid trafiksäkerhetsverket och för ersättningar till postverket och AB ID-kort hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för framställning av körkort m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.

D. SJÖFART

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör sjöfarten i den mån handläggningen ej ankommer på annan myndighet. Verksamheten skall bedrivas med inriktning huvudsakligen på handelssjöfarten. I verkets uppgifter ingår bl. a. att ha tillsyn över sjösäkerheten, handha statlig lots- och farledsverksamhet och sjökarteverksamheten, leda statens isbrytning, samordna arbetet för sjöräddning och pröva ekonomiska frågor som har betydelse för sjöfartsnäringen samt frågor om sjöfartsavgifter.

Sjöfartsverket leds av en styrelse. Chef för sjöfartsverket är en generaldirektör. Inom verkets centralförvaltning finns fem avdelningar. Dessa är driftavdelningen, sjökarteavdelningen, sjöfartsinspektionen, ekonomiavdelningen och administrativa avdelningen. Vidare finns en revisionssektion.

För den regionala verksamheten finns fem lotsdistrikt och sju sjöfartsinspektionsdistrikt.

Den 1 juli 1972 fanns vid sjöfartsverket 1 462 anställda.

Sjöfartsverket är en av de myndigheter som deltar i pågående försöksverksamhet med programbudgetering. För verksamheten gäller följande programindelning.

Farledsverksamhet
Fartygsverksamhet
Övrig verksamhet

Programmet Farledsverksamhet är uppdelat i två anslag; Farledsverksamhet, exkl. isbrytning och Isbrytning. De övriga programmen motsvaras av två anslag med samma namn som programmen.

Sjöfartsverket har i skrivelse den 21 augusti 1972 lagt fram förslag till anslag i programtermer för budgetåret 1973/74. I skrivelse den 2 oktober 1972 har verket avgett verksamhetsberättelse för budgetåret 1971/72. Slutligen har televerket i skrivelse den 31 augusti 1972 hemställt om ersättning för vissa radiotjänster åt sjöfarten.

1. Allmän översikt över utvecklingen

1. Sjöfartens utveckling

V ä r l d s h a n d e l s f l o t t a n mätt i bruttodräktighet uppgick vid halvårsskiftet 1971 till ca 247 milj. ton och hade från föregående halvårsskifte ökat med ca 20 milj. ton. Vid mitten av år 1972 hade volymen

ökat med ytterligare ca 21 milj. ton till ca 268 milj. ton. Under budgetåret 1971/72 tillfördes världshandelsflottan nybyggda fartyg med en sammanlagd bruttodräktighet av 25,3 milj. ton, huvudsakligen stort tank- eller bulktonnage och stora, snabba containerfartyg.

Den svenska handelsflottan (enheter om minst 100 ton brutto) minskade under femårsperioden 1967—1971 från 872 till 724 fartyg. Samtidigt steg den sammanlagda bruttodräktigheten från 4,5 till 5 milj. ton. Under år 1971 minskade antalet fartyg med 39 medan tonnaget gick upp med 320 000 ton. Första halvåret 1972 gav en ytterligare minskning av antalet enheter om 14 medan tonnaget gick upp med 410 000 ton till sammanlagt ca 5,4 milj. ton.

Kända beställningar av svenska redare tyder på att den från år 1971 starka ökningen av bruttotonnaget kommer att fortsätta trots en fortsatt snabb utmönstring av äldre fartyg. Det är rimligt att räkna med att handelsflottan år 1975 kommit upp i drygt 7 milj. ton brutto med en starkt ökad andel av mycket stora fartyg men också av kapitalintensiva specialfartyg. Antalet enheter fortsätter att minska och torde år 1975 vara färre än 600.

De svenska rederiernas bruttointäkt i utrikes fart utgjorde 4 772 milj. kr. år 1971. Kostnaderna i utlandet var 2 717 milj. kr. Den inseglade nettointäkten år 1971 blev således 2 055 milj. kr. Motsvarande belopp år 1970 var 1 893 milj. kr. och år 1969 1 597 milj. kr.

Anspråken på sjöfartsverkets tjänster bestäms i huvudsak av utvecklingen enligt följande.

1. Det sjötransporterade godsets vikt och volym, varvid uppdelning bör ske mellan å ena sidan från transportsynpunkt farligt gods (mineraloljor, vissa kemikalier m. m.) och övrigt gods.
2. Fartygens lastförmåga och djupgående med uppdelning efter last enligt punkt 1.
3. Fartygens utrustning med nautiska hjälpmedel, lämplighet för gång i is etc.
4. Den geografiska fördelningen av trafiken, regionalt och lokalt.
5. Antalet hamnanlöp per resa.
6. Andelen fartygsanlöp i tät reguljär trafik.
7. Målsättningen för vintersjöfarten.
8. Den svenska handelsflottans sammansättning med avseende på åldersfördelning och typ av fartyg samt fartygens bemanning, verksamhet och fartområden.

I femårsperspektivet sker bedömningen av utvecklingen i vad avser punkterna 2—6 i huvudsak som en framskrivning av nuvarande tendenser. Något radikalt nytt som bryter dessa lär knappast inträffa fram till mitten av 1970-talet.

Sjöfarten är en internationell näring. Svenska fartyg och av svenska rederier disponerade fartyg svarar enbart för en mindre del av trafiken

på svenska hamnar. Olika länders betingelser för sjötransporter i form av kostnadsnivå, kapitaltillgång och teknisk standard är i hög grad skiljaktiga, vilket påverkar beskaffenheten hos de fartyg som sätts in i trafiken på Sverige. Detsamma gäller kapacitet och utrustning i de utländska hamnar som tar emot svensk export och där importvarorna lastas ut.

I fråga om utvecklingen av det sjötransporterade godset kan följande framhållas.

Under perioden 1965—1970 har den med lastfartyg i utrikes fart transporterade godsmängden ökat från 52,7 till 72,4 milj. ton, dvs. med 19,7 milj. ton eller 37 %. Av ökningen svarade importen av råolja och oljeprodukter för 13,5 milj. ton. 1971 års konjunkturnedgång innebar ett omslag. In- och utförseln sjönk med 5,1 milj. ton eller med 7 % jämfört med år 1970. Importen av mineraloljeprodukter minskade med 2,4 milj. ton och exporten av järnmalm gick ned med 2,1 milj. ton. Prognosen för år 1975 förutsätter en uppgång av utrikesgodset med 18,8 milj. ton. Uppgången fördelar sig med 10 milj. ton på oljor och 8,8 milj. ton på övrigt gods.

Färjegodset ökade under perioden 1965—1970 från 4,4 till 9,5 milj. ton eller med 114 % att jämföra med 10—15 % för lastfartygens parti- och styckegods. Medan lastfartygens parti- och styckegods sjönk med ca 500 000 ton mellan åren 1970 och 1971 fortsatte färjegodset att öka om än i långsammare takt än närmast föregående år. Lastbilsgodset ökade till 4,5 milj. ton medan järnvägsgodset sjönk till 4,2 milj. ton. Sjöfartsverket räknar med att färjegodset år 1975 skall ha kommit upp till ca 14 milj. ton. Den starka utbyggnaden av tågfärjekapaciteten bör på nytt öka järnvägens andel.

De inrikes godstransporterna uppgick till 14,2 milj. ton år 1970 jämfört med 10 milj. ton år 1965. Till skillnad från utrikesgodset höll sig kvantiteten år 1971 kvar på 1970 års nivå. År 1975 beräknas de inrikes sjötransporterna av mineraloljeprodukter utgöra 12,5 milj. ton. Övrigt gods torde komma upp till 7,5 milj. ton, vilket ger en totalkvantitet år 1975 om 20 milj. ton.

Utvecklingen av fartygens lastförmåga och djupgående är som tidigare nämnts av betydelse för efterfrågan på sjöfartsverkets tjänster.

Från år 1969 till år 1970 ökade medellasten hos de fartyg som anlöpte svenska hamnar (in+ut) från 2 220 till 2 470 ton, dvs. med 250 ton. År 1971 minskade den till 2 250 ton. I första hand berodde nedgången på de minskade transporterna av oljor och malm. Den milda vintern medförde att små fartyg kunde sättas in på svenska hamnar under en väsentligt längre tid än under år 1970. Långsiktstrenden går emellertid mot en markerad ökning av fartygens medellast. Bl. a. olika transportlösningar för utförseln av skogsprodukter från väner- och bottenvikshamnar medverkar till en sådan utveckling. Sjöfartsverkets reviderade

prognos för år 1975 räknar med en medellast om 3 600 ton. I förhållande till tidigare prognos förutsätts emellertid antalet resor med fartyg om högst ca 4 000 ton dödvikt öka med 3 300 till drygt 20 000 år 1975. Antalet resor med större fartyg förutsätts vara 3 900. Av råoljeimporten, totalt 18,5 milj. ton, förutsätts år 1975 14 milj. ton transporterade med tankfartyg om minst 200 000 ton dödvikt.

För den inrikes trafiken redovisar sjöfartsstatistiken inte några uppgifter om de insatta fartygens storleksfördelning. Viss statistik är dock tillgänglig för skeppningarna av mineraloljeprodukter. Utlastningen år 1971 var 8,4 milj. ton, varav 2,7 milj. ton avsåg hamnar i Vänern och Mälaren. Av transporterna från Göteborg om 5,3 milj. ton gick 2,7 milj. ton med huvudsakligen utländska fartyg om 15 000—25 000 ton dödvikt till kusthamnar. I övrigt ombesörjdes transporterna av fartyg om högs 5 000 ton dödvikt.

Av den beräknade kvantiteten oljeprodukter år 1975, totalt 12,5 milj. ton, torde — enligt sjöfartsverkets reviderade bedömning — högst 5 milj. ton skeppas med fartyg om 8 000 ton dödvikt eller mindre. Bl. a. utbyggnaden av Södertälje kanal och Trollhätte kanal beräknas medföra en ökning av tankfartygslasterna. Ett betydande antal tankfartyg med en lastförmåga om ca 7 500 ton är beställda av svensk redare. Med fartyg mellan 15 000 och 30 000 ton skulle transporteras 7,5 milj. ton. Vid en medellast av 20 000 ton innebär detta knappt 400 resor.

I fråga om fartygens utrustning m. m. torde allmänt gälla, att ju större och nyare ett fartyg är desto bättre är dess nautiska utrustning och förutsättningar för sjöfart under svåra väderleksförhållanden. Sjöfartsverket räknar med en starkt positiv utveckling under de närmaste åren. Åtskilliga mindre och delvis gamla fartyg kommer dock att fortsätta trafiken på svenska hamnar.

Specialiseringen efter inte enbart last utan också efter trad ökar tillgången på isförstärkta och därmed för vintersjöfart väl lämpade fartyg. De senaste åren har det ökade antalet sådana fartyg möjliggjort betydande sjötransporter vintertid över såväl bottenhavs- som bottenvikshamnarna. Svenska rederiers nybyggnadsprogram liksom uttalanden från större avlastare tyder på en starkt ökad tillgång till isförstärkta fartyg de närmaste åren.

I det föregående har i huvudsak behandlats sjötrafiken på Sverige sedd som en enhet. Det material som finns för en framtidsbedömning av den regionala fördelningen är relativt knapphändigt. En uppdelning för åren 1965 och 1970 och ett försök till prognos för år 1975 mellan å ena sidan Östersjön (Haparanda—Trelleborgs tulldistrikt) och å andra sidan västkusten vad avser lastfartygsgodset visar följande allmänna tendens.

I första hand det nya mönstret för oljeförsörjningen har fört med sig att västkustens andel av totaltrafiken de senaste åren ökat betydligt.

Trots den fortsatta utbyggnaden av västkustens oljeraffinaderier räknar sjöfartsverket med en successivt minskad takt i denna utveckling under 1970-talet. Utbyggnaden av den tunga industrin i Norrbottens kustland förskjuter transporterna längs ostkusten norrut.

I fråga om utvecklingen av antalet hamnanlöp per resa kan följande framhållas.

Antalet inklarerade lastfartyg i direkt utrikes fart utgjorde ca 30 400 år 1971 mot ca 29 800 år 1970. På en och samma resa faller emellertid ofta flera hamnanlöp. Fartyget kan lossa i en hamn och därefter anlöpa annan hamn för lastning. Lossning och/eller lastning kan också ske i två eller flera hamnar. Den konventionella linjefarten är sålunda baserad på ett flertal hamnanlöp per resa. Ett tankfartyg kan t. ex. lossa i tre hamnar.

Ändringarna i transportmönstret innebär emellertid fortlöpande en minskning av antalet hamnanlöp per resa. Att med befintligt statistiskt underlag kvantifiera denna minskning är dock inte möjligt.

Vad beträffar utvecklingen av trafiken med fartyg i tät reguljär trafik medför övergången till fartyg specialiserade för last, hanteringsteknik och trad en ökning av fartyg i sådan trafik på samma hamn och därmed normalt en minskning av benägenheten att anlita lots. Färjetrafiken med kombinerade enheter samt — i stigande omfattning — med rena lastfartyg är ett exempel på detta. Detsamma gäller för fartyg byggda för lift-on/lift-off i den kortväga utrikestrafiken vare sig dessa är avsedda för containers eller skogsprodukter i enhetslaster.

2. *Utvecklingen inom sjöfartsverket*

Under budgetåret 1971/72 var programbudgetarbetet främst inriktat på att förbättra verkets planeringsunderlag och rutiner för budgetuppföljning och redovisning. Arbetet med att åstadkomma relevanta prestations- och effektivitetsmått för verksamheten fortgick.

Organisationskommittén för sjöfartsverkets omlokalisering påbörjade sitt arbete under budgetåret 1971/72.

Beträffande den verksamhet som avser programmet Farledsverksamhet kan följande framhållas.

Den 29 m höga fyren Norströmsgrund togs i drift i juli 1971 och ersatte motsvarande fyrskepp. Fyrkassunen för Falsterborev, som skall ersätta det sista fyrskeppet, sjösattes och blev klar för utsättning på sin position under budgetåret.

Vidare utfördes kassunarbeten under vintern för fyrarna Dynabrott och Brandskärsflak avsedda för inloppet till Brofjorden.

Av mindre fyrar som ersättning för bojar blev Gunvorsgrund utsatt på sin position utanför Umeå i juli 1971. Arbetena blev i sin helhet färdiga under hösten 1971. Vidare blev fyrkassunerna Vänta Litets

Grund och Landsorts Bredgrund sjösatta i juli 1971 och under budgetåret 1971/72 klargjorda för utsättning. Två fyrkassuner, avsedda för Svängen i Sandhamnsleden och Vallinsgrund utanför Husum, byggdes under vintern i Töre hamn och sjösattes i maj 1972.

Helautomatisering och avbemanning genomfördes av Brämö fyr. Modernisering och helautomatisering avslutades under verksamhetsåret vid Simpnäsklubb. Halvautomatisering av fyren Sandhammaren förde med sig vissa personalminskningar. Helautomatiseringen av Utklippans fyr genomfördes under budgetåret.

Tre nya fyrar och en fyrljusenslinje med mycket hög ljusstyrka inrättades under budgetåret. Fem fyrar elektrifierades och tretton fyrar renoverades och fick ny apparatur. Radarrespondrar av aktiv typ installerades och togs i drift på sju platser.

Fyrkontrollen och den centrala uppföljningen av fel byggdes ut ytterligare och omfattar nu samtliga sjöfartsverkets fasta fyrljusanläggningar, radiofyrar och mistsignalanläggningar. Ca 40 fyrar på västkusten och 20 på ostkusten genomgick under budgetåret omfattande reparationer. Med hjälp av AMS-medel utfördes reparationsarbeten vid ett flertal fyrplatser.

I anslutning till den pågående fyrautomatiseringen kunde fyrpersonalen under budgetåret minskas med 20 personer till 91. Häremot får ställas en ökning av antalet fyrtekniker med fem.

Under verksamhetsåret hade sjöfartsverket tillgång till fem lotsdistriktsfartyg och två gasningsjakter.

De enheter som deltar i sjöräddningsverksamheten gjorde under kalenderåret 1971 sammanlagt 1 136 undsättningar, varav sjöfartsverket deltog i 215. Under en tvåmånadersperiod kring årsskiftet totalförliste sju fartyg i till Sverige angränsande vattenområden. Sjöolyckor under perioden krävde 19 människors liv. Det system för uppföljning av sjöräddningsinsatserna som togs i bruk under år 1970 gör det möjligt att systematisera orsakerna till olyckorna och därigenom förbättra sjöräddningsorganisationen.

Utsjömätningsarbetet koncentrerades under budgetåret till två avsnitt av tungtrafikkorridoren nämligen söder om Öland och i nordligaste Ålands hav. En mycket gles rekognoceringslodning påbörjades under budgetåret i ett stort område utanför tungtrafikkorridoren syd och ost om Gotland. Vidare genomfördes mindre arbeten i Bornholmsgattet och söder om Sandhammaren. Kustsjömätning av större omfattning skedde i Bråviken för Marvikens kraftverks behov och i inseglingsområdet till Stenungsund/Uddevalla. Utöver dessa ytmässigt mer betydande arbeten ombesörjdes ett flertal mindre mätningsuppdrag.

Under verksamhetsåret återupprättades Varbergs lotsuppassningsställe. Det totala antalet lotsar inkl. lotsplatschefer minskade dock med nio till 411. Båtpersonalen ökade med åtta till 280.

Den 1 januari 1971 infördes ett system med i princip allmän lotsfrihet. Kungl. Maj:t har den 16 september 1971 meddelat föreskrifter om vissa undantag från lotsfriheten.

Antalet utförda lotsningar budgetåret 1971/1972 minskade med 4 550 till 46 250 jämfört med föregående budgetår. Till väsentlig del berodde det minskade antalet lotsningar på en mindre benägenhet att utnyttja lots som följd av bortfallet av den tidigare lotsavgiftsplikten. Hänsyn får emellertid också tas till trafikkoncentrationen till ett mindre antal hamnar. Övergången till systemtransporter med täta anlöp av en och samma hamn innebär likaledes ett minskat behov av att anlita lots.

Under vintern 1971—1972 var samtliga fem statsisbrytare insatta i isbrytning, dvs. Njord, Tor, Oden, Ymer och Thule. Något behov av att förhyra ytterligare kapacitet uppstod ej. För andra året i följd visade det sig möjligt att utan avbrott upprätthålla sjöfarten på bottenvikshamnarna Piteå och Luleå. Sjöfarten på Skelleftehamn pågick för första gången utan avbrott. På grund av fördjupningsarbeten var Vänern stängd för sjöfart under tre månader under vintern.

Vintern var liksom vintern 1970—1971 från isbrytningssynpunkt mildare än normalt.

Det totala antalet arbetsdagar för statsisbrytarna uppgick under budgetåret 1971/72 till 584 mot 558 budgetåret 1970/71 och 612 i medeltal för femårsperioden 1965/66—1969/70.

Statsisbrytarna utförde sammanlagt 1 547 assistanser mot 1 490 föregående budgetår och 2 179 i medeltal för femårsperioden.

I vad avser programmet Fartygsverksamhet har programbudgetarbetet lett till att ett rapportsystem för besiktningar och inspektioner utarbetats för sjöfartsinspektionen. Systemet skall förutom att det ger underlag för debitering av inspektionens tjänster ge löpande planeringsunderlag och prestationsstatistik för verksamheten.

Det omfattande arbetet för att inhämta eftersläpningen i utgivningen av följdförfattningar till 1965 års lagstiftning om säkerheten på fartyg blev i allt väsentligt avslutat under budgetåret 1971/72. En stor del av författningsarbetet under budgetåret ägnades åt den nya lagstiftningen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Verket gav ut föreskrifter i form av kungörelser om elektrisk anläggning och utrustning på fartyg, om transport till sjöss av flytande kemikalier i bulk, om tillämpning av sjöarbetstidslagen, om frivilligt typgodkännande av fritidsbåtar och om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. Vidare meddelades föreskrifter om transport till sjöss av farligt gods, om provning av förpackningar för farligt gods, om farligt gods i hamn m. m., om förande av skeppsdagbok, om tillämpning av Kungl. Maj:ts mönstringsförordning, om sjöarbetstidsjournal m. m. Förslag till bestämmelser och rekommendationer om skydd mot buller på fartyg utarbetades och underställdes Kungl. Maj:t.

I det internationella arbetet på sjöfartsområdet deltog sjöfartsinspektionen i den Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO), Köpenhamnskonventionen och Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA). Tyngdpunkten i arbetet låg på IMCO. Sverige är medlem av IMCO:s sjöfarssäkerhetskommitté (MSC). Medlemskapet innebär ett avsevärt ökat engagemang i IMCO:s arbete. Under budgetåret deltog sjöfartsinspektionen i ca 35 sammanträden i London med olika IMCO-organ. Framförallt förberedelsearbetet inför 1972 års internationella konferens om sjövägsreglerna och 1973 års internationella konferens om havens förorenande har påverkat arbetet inom sjöfartsinspektionen.

Inspektionens personal genomförde under budgetåret ca 2 600 besiktningar och inspektioner i svenska fartyg och utfärdade ca 1 300 säkerhetscertifikat av olika slag.

Ca 2 200 yrkesskadefall i svenska fartyg och ca 350 sjöolyckor som inträffat under år 1971 behandlades inom inspektionens säkerhetssektion. Av sjöolyckorna gällde ca 270 svenska fartyg, huvudsakligen handels- och fiskefartyg.

I verksamhetsplanen för budgetåren 1972/73—1977/78 redogör sjöfartsverket för verksamhetens inriktning under innevarande budgetår och den närmast femårsperioden.

Sjöfartsverket bedriver sin verksamhet i huvudsak under två program, Farledsverksamhet och Fartygsverksamhet. Driftmedlen för programmet Farledsverksamhet erhåller verket över två förslagsanslag, det avgifts- och bidragsfinansierade anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning och det med allmänna budgetmedel finansierade anslaget Isbrytning. Mot programmet Fartygsverksamhet svarar ett i huvudsak avgiftsfinansierat förslagsanslag med samma benämning.

För de båda programmen Farleds- och Fartygsverksamhet med undantag av isbrytningsverksamheten gäller enligt statsmakternas beslut att avvägningen mellan intäkter och kostnader skall för ett vart av programmen styra verksamhetens totala volym. Intäkterna består huvudsakligen av avgifter från handelssjöfarten. Därtill kommer bl. a. bidrag från fjärde och nionde huvudtitlarna.

Sjöfartsverkets mål och planer för de olika delprogrammen är följande.

Det överordnade målet för den samlade verksamheten är fartygens säkerhet till skydd för människor och miljö. Detta gäller för svenska fartyg oberoende av fart och för utländska fartyg till den del de utnyttjar svenska farvatten i trafik på Sverige eller på resa mellan utländska hamnar.

Jämsides med det överordnade säkerhetsmålet har sjöfartsverket att skapa gynnsamma betingelser för en effektiv sjöfart i syfte att förbilliga sjötransporterna. Verket har att göra en direkt avvägning mellan å ena sidan kostnader för sjöfarten i form av avgifter och å andra sidan lägre

transportkostnader och höjd transportstandard. I målsättningen ingår därtill att bidra till en bättre regional balans mellan olika landsdelar.

Den moderna sjöfarten förutsätter ett allt längre gående samspel mellan fartyg, farled och hamn. Lägre frakter innebär ofta samtidigt en förskjutning av kostnaderna mot farleds- och hamnväsendet. Utvecklingen av fartygen mot större och mera maskinstarka enheter med bättre navigatorisk utrustning skapar totalt sett en säkrare sjöfart. Effektiva fartyg ställer emellertid krav på effektivt utnyttjande. Bara om farleds- och hamnsidan möjliggör detta blir det lönsamt att sätta in fartygen på svenska hamnar. Mellan det överordnade säkerhetsmålet och effektivitetsmålet förefinns alltså ett samband. Som ett verksamt medel att upprätthålla sjösäkerheten ser sjöfartsverket att främja en effektiv sjöfart.

Även om farleds- och fartygsverksamheten hänför sig till skilda program går en sträng avgränsning mellan programmen emellertid inte att upprätthålla. Sjöfartsinspektionen har olika normerande och kontrollerande uppgifter inom farleds- och hamnväsendet. Trafikreglerande bestämmelser utgör ett verktyg för främst miljöskyddet. Utbyggnaden av 5 § i 1962 års sjötrafikförordning ger sjöfartsverket möjlighet att utfärda sådana bestämmelser.

De medel sjöfartsverket har för att fullgöra sina uppgifter inom farledsväsendet är.

1. Sjökartläggning och utgivande av sjökort och nautiska publikationer
2. Farledsutmärkning
3. Positionsbestämningsmedel
4. Lotsningsverksamhet
5. Farledsfördjupningar
6. Isbrytning
7. Medverkan vid hamnplanering
8. Trafikföreskrifter
9. Inspektion och kontroll
10. Sjöräddning

De olika medlen är till viss del utbytbara mot varandra. En förskjutning av verksamheten sker mot sådana medel som kan hålla nere kravet på mera resurskrävande aktiviteter. Ökade krav på säkerhet och service beräknas kunna bli tillgodosedda utan personalökning.

Sjöfartsverkets bedömning är grundad på att farledsservice, inkl. lotsning, liksom nu skall upprätthållas längs Sveriges hela kust och i Mälaren.

Utvecklingen av sjötransporterna ställer ökade krav på sjöfartsverkets anordningar och service i övrigt. Den med lastfartyg i utrikes och inrikes fart skeppade godsmängden kommer enligt sjöfartsverket i mitten av 1970-talet att ligga vid ca 105 milj. ton (år 1970 88 milj. ton) och fortsätta att växa med i genomsnitt två à tre milj. ton per år under resten

av årtiondet. De stora fartygen får en ökad del av trafikvolymen. I första hand beror detta på tillväxten av oljeskeppningarna. Även för andra typer av massgods ökar dock laststorlekarna och därigenom kraven på farledsdjup påtagligt.

Fartygen i regelbunden trafik — anpassade till hantering av enhetslast — erhåller en allt större del av partigodset samtidigt som också dessa fartyg ökar i storlek. Det efter dagens mått mindre och från säkerhetssynpunkt ofta vanskliga tonnaget minskar, dock inte i den takt att de farleder m. m. som är speciellt avsedda för detta tonnage kan utgå under planperioden.

Farledsservicen avses omfatta samtliga hamnar av betydelse för handelssjöfarten. Indragning av den statliga servicen vill sjöfartsverket inte se som ett verktyg i hamnpolitiken. Denna skall drivas med andra medel. De uppgifter sjöfartsverket fått inom hamnplaneringen förutsätter ett aktivt deltagande från verkets sida i syfte att främja en samhällsekonomiskt lämplig utformning av hamnväsendet.

Övervägande skäl talar för att omstruktureringen av hamnväsendet får ett långsamt förlopp och under de närmaste åren inte för med sig någon väsentlig begränsning av farledsbehovet. I något fall bör dock ändringar i transportbilden med hamnkoncentration som följd tillåta ytterligare sammanläggningar av lotsplatser med indragning av lotsuppassningar.

Investeringar skall liksom hittills inriktas på de trafikstarka farvattnen och lederna. Det utökade investeringsprogram som sjöfartsverket lägger fram har en väsentlig regionalpolitisk syftning med bakgrund i de överväganden som redovisats i bl.a. betänkandet "Hushållning med mark och vatten" (SOU 1971: 75). Målet är att minska klyftan i förutsättningarna för sjöfart mellan västkusten och ostkusten med tyngdpunkt på norrlandskusten för att därigenom bidra till en bättre regional balans. De investeringar som planeras fram till budgetåret 1977/78 utgör enbart en etapp för att nå detta mål. Investeringarna omfattar främst ytterligare två isbrytare, varav en av G-typ, utbyte av flytande mot fast farledsutmärkning samt ett kapacitetsstarkt sjömätningsfartyg främst för att ersätta de fartyg som måste utmönstras.

Delmålen är att nå fram till oavbruten sjöfart året om och att möjliggöra insats av betydligt större fartyg för massgodslaster. Målsättningen för isbrytarverksamheten är för den period som täcks av verksamhetsplanen att under milda och normala vintrar uppehålla oavbruten sjöfart på Luleå och hamnarna söder därom. Vissa ostkusthamnar bör ges möjlighet att ta emot fartyg med det djupgående, ca 15 m, som går att åstadkomma med begränsade åtgärder i Östersjöns södra del. Den maximala laststorleken skulle därvid öka med 50 % och komma upp till åtminstone 100 000 ton.

I rationaliseringsinvesteringarna ingår slutförande av fyrautomatise-

ringen, effektiviserad drift av säkerhetsanstalterna samt en viss övergång till enmansbetjäning av sjömätningsbåtarna.

Sjömätningsprogrammet innebär en ökad insats i norrlandsfarvattnen, dels i tungtrafikkorridorerna och dels — för att säkra vintersjöfarten — i havsbandet. Vidare fortsätter de mätningar i Vänern och Mälaren som är att se som följdåtgärder till pågående fördjupningsarbeten. Utgivningen av sjökort intensifieras. Nya typer av sjökort utarbetas över bl. a. för tungtrafiken besvärliga leder.

Sjöfartsverket har även berört lotsningsorganisationen. Antalet lotsningar lär genom förändringar i fartygssammansättningen fortsätta att minska, dock i väsentligt långsammare takt än de senaste två åren. En viss utökning av lotsplikten bör ske. Verket räknar med en minskning med i genomsnitt högst 500 lotsningar per år.

Liksom tidigare måste huvuddelen av verkets resurser avdelas för att bibehålla och successivt förbättra befintliga anordningar och service i övrigt. Allt större investeringsmedel binds till ersättningsanskaffningar som följd av en mera kapitalintensiv verksamhet. Underhållet har i många fall fått eftersättas som följd av medelsbrist. En återhämtning måste ske för att säkra anordningarnas funktionsduglighet och undvika kapitalförstöring.

I prop. 1972: 1 (bil. 8 s. 127—135) redovisades sjöfartsverkets verksamhetsplan för budgetåren 1971/72—1976/77. I det följande redogörs i huvudsak för de ändringar som verksamhetsplanen för 1972/73—1977/78 innebär.

För de olika delprogrammen under programmet Farledsverksamhet anför sjöfartsverket i huvudsak följande.

Under år 1972 ersattes det sista fyrskeppet med en bottenfast fyr. Vid utgången av budgetåret 1975/76 kommer programmet för automatisering av fyrar att vara i stort sett genomfört och kvarvarande fyrpersonal bestå av enbart ett trettiotal man.

Fyrsystemet kräver fortlöpande ersättningsinvesteringar liksom successiv modernisering. Underhållsnivån är ännu inte godtagbar.

Enligt sjöfartsverket tillåter varken säkerhetsskäl eller transportekonomiska överväganden ännu indragning av utmärkningen av de landnära genomfartslederna eller de alternativa in- och tillfartslederna i skärgårdsområdena. Antalet prickar och andra sjömärken som kunnat slopas såsom inte längre behövliga för sjöfarten är litet. Att nå en stark minskning av prickarna genom att i huvudfarlederna ersätta dessa med fasta anordningar ter sig från ekonomisk synpunkt inte möjligt. I fråga om bojarna ter sig läget annorlunda. Ett program att inom vissa kustavsnitt ersätta dessa med småfyrar pågår redan. Målet är att bojarna helt skall försvinna från norrlandsfarvattnen.

Behovet av distriktsfartyg och gasningsjakter skall ses i samband med farledsutmärkningen och den tekniska utvecklingen av denna. Ut-

bytet av bojar mot fyrar liksom nya former för energitillförsel för fyrar bör på sikt innebära att verket kan undvika ersättningsanskaffning av ett tjänstefartyg. I detta sammanhang tar sjöfartsverket också upp arbetsfartygen för anläggning och underhåll av fyrar. Befintliga fartyg är uttjänta. Förläggningsstandarden är oacceptabel. Den behövliga nyanskaffningen bör omfatta ett större och två mindre fartyg. De skall kunna användas också för bl. a. gasning av fyrar.

Den i prop. 1971: 1 behandlade PM rörande den närmare målsättningen för sjökartläggningen för handelssjöfarten samt behovet av sådan sjökartläggning m. m. underströk angelägenheten för den närmaste tioårsperioden av en viss koncentration av mätningarna till de s. k. tungtrafikkorridorerna. Planen representerade sålunda en prioritering grundad på den aktuella utvecklingen inom handelssjöfarten.

Utvecklingen har enligt sjöfartsverket redan visat att 1970 års målsättning var för snäv. Även bortsett från de stora mätningsbehov havsresursutredningen angett är ett uppehållande av 1970/71 års resurser inte tillräckligt för en från folkhushållets synpunkt godtagbar sjökartläggning. Målet för denna kan enligt verket inte sättas lägre än till en fullständig kartläggning av det svenska sjöterritoriet samt de inlandsvatten som berörs av sjöfart. Till sjöfarten bör då också hänföras den allt intensivare trafiken med fritidsbåtar.

Sjöfartsverket ifrågasätter inte den tidigare handlingslinjen med en kraftinsats på tungtrafikkorridorerna. Verket kommer dock inte att under planperioden kunna bortse från andra angelägna sjömätningsbehov. En rullande treårsplan håller på att upprättas som underlag för en rationell mätningsverksamhet.

Besluten att fördjupa väner- och mälarhamnarnas tillfartsleder skapar behov av sjömätning som inte gick att förutse år 1970. Detsamma gäller den utökade vintersjöfarten som starkt skärper kraven på kustsjömätningen. Även miljö- och lokaliseringsskäl talar för en utökad sjökartläggningskapacitet med tyngdpunkt på mätningar i kustbandet och farvattnen innanför detta. Det räcker att som exempel hänvisa till lokaliseringen av nya olje- och atomkraftverk.

Intressenter i sjökartläggningen är inte enbart handelssjöfarten och försvaret utan också näringsliv och administration i övrigt liksom forskning. Genom de ökade engagemangen i fritidssjöfart och miljövård kan även allmänheten direkt hänföras till intressenterna. Ett brett behov föreligger av tillförlitliga och för skilda avnämare ändamålsenliga sjökort i olika skalor. Kvalificerade avnämare behöver även tillgång till detaljerade mätningskartor.

Till att 1970/71 års resurser nu kan betraktas som otillräckliga vid en rimlig målsättning för sjökartläggningen kommer, att dessa resurser snabbt urholkas. Fram till år 1975 måste ytterligare två fartyg utmönstras. Sjömätningsflottan består då av den också snart överåriga

Gustaf af Klint samt Johan Månsson och det lilla snabba ledarfartyget Anders Bure. 1970/71 års fartygskapacitet blir härigenom snart reducerad med ca 40 %. Härtill kommer den minskning av resurserna med ca 15 % som följer av den förkortade arbetstiden.

1970/71 års resurser medgav produktion av ungefär 150 000 sjömätningspoäng, utgörande ett medeltal för en följd av år med olika väderleksbetingelser. Sjöfartsverkets ambition är att från 1976 års sjömätningssäsong komma upp i en kapacitet som svarar mot ca 220 000 poäng och att därefter för den tid verksamhetsplanen täcker öka kapaciteten med genomsnittligt 10 % per år. En första förutsättning härför är att från år 1976 ha tillgång till ett effektivt större kustsjömätningsfartyg som ersättning för utmönstrade mindre enheter.

Den tekniskt allt mer kvalificerade sjömätningen för med sig att personalfrågorna måste lösas snabbt. Olika alternativ föreligger. Med chefen för marinen har överenskommits om en gemensam arbetsgrupp. De nu äskade medlen föregriper inte de förslag arbetsgruppen kan komma fram till.

Upprättandet av nya sjökort fördröjs av den mindre goda tillgången på erfarna kartredaktörer och kartografer. Sjöfartsutvecklingen ställer krav på sjökort i stora skalor över komplicerade farvatten. I medeltal bör ett tiotal nya kort publiceras per år vilket förutsätter personalförstärkning samt ökad satsning på automation.

Kungl. Maj:t uppdrog den 12 december 1969 åt sjöfartsverket bl. a. att belysa förutsättningarna för ekonomisk självbärighet av tryckningen och utgivningen av sjökort samt därvid också bedöma konsekvenserna av en uppläggning av det typografiska arbetet på legobasis. Sjöfartsverket överlämnade den 8 mars 1972 Utredning om sjökartstryckeri. Utredningen visade enligt verket god lönsamhet för denna verksamhet.

Som nämnts i det föregående hör till sjökartläggningens avnämare inte enbart handelssjöfarten, försvaret samt fritidssjöfarten och fisket. Detta måste få påverka finansieringen av verksamheten.

Försvaret täcker genom ett särkostnadsbidrag kostnaderna för den rent militära, hemliga sjökartläggningen och bidrar genom att tillhandahålla olika kategorier personal till kostnaderna jämväl för allmän sjökartläggning. Samkostnadsbidragen från nionde huvudtiteln får ses som bidrag också till kostnaderna för sjökartläggningen. Särkostnaderna för fritidsledernas mätning täcks på liknande sätt. I övrigt bestrids kostnaderna av handelssjöfarten via fyravgifterna.

Sjöfartsverket hänvisar till vad tidigare anförts om den ökande andelen miljö- och regionalpolitiskt motiverad sjökartläggning. Nuvarande handelssjöfart kan inte belastas med högre kostnader för sjökartläggningen än nu sker. Antalet övriga intressenter och det ökade efterfrågetryck dessa utövar talar snarast för en betydande minskning.

Sjöfartsverket anmäler redan nu finansieringsproblematiken men är

medvetet om fördelarna av att ta slutlig ställning till denna först i samband med beredningen av havsresursutredningens betänkande. Verket avser att i yttrande över betänkandet återkomma till frågorna. I avvaktan härpå tillämpar sjöfartsverket tidigare grunder för anslagsberäkningen.

Målsättningen för lotsningsverksamheten är att den skall täcka Sveriges hela kust jämte Mälaren. Kuststräckans längd tillsammans med det decentraliserade hamnsystemet gör detta mycket kostnadskrävande. Lotsningsverksamheten med dess höga löneandel är den ojämförligt största delposten under anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning. Detta får dock ses mot bakgrund av att lotsplatserna är ryggraden i det svenska sjösäkerhetssystemet.

Antalet utförda lotsningar utgjorde år 1971 ca 46 800 mot 52 900 år 1970. Av nedgången kan uppskattningsvis 700 ses som en följd av arbetsmarknadskonflikten i början av år 1971. Nedgången fortsatte under första halvåret 1972. Jämfört med en korrigerad siffra för samma tid år 1971 utgjorde den 1 200 à 1 300 lotsningar. För hela år 1972 kan nedgången beräknas till 1 500 à 1 800 lotsningar. Minskningen jämfört med år 1970, det sista året med lotsavgiftsplikt, utgör drygt 13 %.

Lotsfrihet har — trots den genomsnittliga sänkningen av lotsningsavgifterna — inneburit en större nedgång av lotsningsfrekvensen än som förutsattes vid övergång till det nya systemet. Delvis beror detta på en minskad trafikvolym och ett svagt fraktmarknadsläge. En omsvängning bör öka benägenheten att ta lots. Mot detta står den successiva förbättringen av farledsanordningar, sjökort m. m. tillsammans med en fortsatt förskjutning mot fartyg i tät reguljär trafik. I vissa farleder ser sjöfartsverket det dock nödvändigt att hålla tillbaka minskningen genom införande eller skärpning av lotsplikt. Säkerhetsnivån blir eljest otillbörligt låg. Mot denna bakgrund räknar sjöfartsverket med att den fortsatta minskningen av antalet lotsningar under planperioden skall kunna hållas till genomsnittligt under 500 lotsningar per år. Beredskapen får ökad vikt varvid dock beredskapstiden i ökad utsträckning utnyttjas för olika uppgifter för att bl. a. förbättra sjösäkerheten.

Sjöfartsverket överväger olika åtgärder för att ytterligare kunna begränsa lotsningsorganisationen. Nuvarande hamnstruktur är emellertid, trots koncentration av den tunga industrin och utvecklingen inom transportväsendet, ganska stel. Den arbetsomfördelning som nu sker mellan hamnarna avser främst det kvalificerade exportgodset. Massgodset skeppas sålunda fortfarande över de olika lastageplatserna. Varje lotsplats och lotsuppassning betjänar därtill flera hamnar eller lastageplatser. Bortfall av en eller ett par sådana påverkar inte nämnvärt servicebehovet. Även om i ett par fall en koncentration av lotsningsorganisationen kan ske under planperioden bör denna bestå i huvudsak orubbad. Mera omfattande inskränkningar innebär en avsevärd sänkning av sjö-

säkerheten och merkostnader för fartygen genom vägförlängningar. De kuststräckor som skulle få en uttunnad betjäning ligger därtill i regioner med svag sysselsättning.

Sjöfartsverket räknar med följande antal lotsar (inkl. lotsplatschefer) och båtmän (inkl. förste reparatörer) under perioden 1972—1978.

per 1.7	lotsar	båtmän	summa
1972	411	280	691
1973	409	280	689
1974	407	280	687
1975	407	280	687
1976	406	277	683
1977	405	273	678
1978	405	270	675

I fjolårets anslagsframställning angav sjöfartsverket personalen den 1 juli 1972 till 699 man, varav 417 lotsar och 282 båtmän. Som framgår av tabellen har antalet lotsar minskat mer än planerat. Den generella arbetstidsförkortningen, vilken för sjöfartsverkets del genomförts den 1 juli 1972, ägde rum utan ökning av lotspersonalen. Den tidigare beräknade ökningen av båtmännen till följd av arbetstidsförkortningen har inte kommit till stånd.

Personalen beräknas den 1 juli 1973 till 409 lotsar och 280 båtmän eller tillhopa 689 man. Sjöfartsverket räknar med ett i stort sett oförändrat personalbehov närmast följande år. På grund av den ogynnsamma åldersstrukturen inom lotskåren måste dock en viss ökad nyrekrytering ske de närmaste åren. Omfattningen av denna blir beroende av de beslut som kan komma att fattas om hamnlotsorganisationerna i Göteborg, Stockholm och Oxelösund. Flera mindre och medelstora lotsplatser har en personalstyrka som motsvarar minimibehovet.

Målet för den statliga isbrytarverksamheten är enligt sjöfartsverket att befästa förutsättningarna för sjöfart året runt på bottenhavshamnarna och avsevärt förlänga skeppningssäsongen för de större hamnarna i Bottenviken. Under milda och normala vintrar skall för isförstärkt tonnage och vid viss koncentration av utlastningen sjöfarten på bottenvikshamnarna kunna pågå året runt. Stränga vintrar förlängs skeppningssäsongen så långt det går utan att eftersätta övriga delar av landet.

För att uppfylla denna målsättning räknar sjöfartsverket med anskaffning av ytterligare två isbrytare, nämligen en andra enhet av G-typ med dess 22 000 hkr och en enhet av Njord-typ med ca 12 000 hkr.

Verket räknar således på viss sikt med sju enheter, nämligen:

Isbrytare	Lev.år	Depl.	Hkr	Ålder 1978
Thule	1953	2 200	5 000	25 år
Oden	1957	5 260	10 500	21 år
Tor	1963	5 260	12 000	15 år
Njord	1969	5 300	12 000	9 år
G	1974	7 800	22 000	4 år
H (G 2)	1976	7 800	22 000	2 år
I (Njord 2)	1978	5 300	12 000	0 år

Stränga vintrar återkommer i medeltal vart tredje à fjärde år. Isbrytarflottan bör vara så dimensionerad att målsättningen om än nödtorftigt kan uppehållas även vid den uttunning av kapaciteten som måste ske vid bortfall av en isbrytare som följd av haveri med lång reparationstid. Under de hårda förhållanden isbrytarna arbetar är risken för haverier påtaglig, en risk som förstärks av enheternas tilltagande ålder. Under stränga vintrar är därtill grannländernas isbrytare mycket hårt sysselsatta. Bortfall av en statsisbrytare under högvintern kan därför inte kompenseras genom inhyrning av sådana enheter.

För assistanserna i Östersjön, i Öresund och på Västkusten bör under i vart fall två månader stå till förfogande minst tre effektiva enheter jämte ett tiotal år framöver för begränsade uppgifter även Thule.

För att befästa förutsättningarna för kontinuerlig sjöfart på de största bottenhavshamnarna måste vidare minst två effektiva isbrytare kunna avdelas för norrlandsfarvattnen under stränga vintrar.

Med de förhyrningar som kan vara möjliga under eftervintern, då isbrytningen i södra Östersjön och på Västkusten är över, bör stängningen av bottenvikshamnarna under dessa förutsättningar även vid bortfall av en statsisbrytare kunna begränsas till 60 à 70 dygn. Vid full isbrytarkapacitet torde vinterstoppet kunna pressas ytterligare i vart fall för det kvalificerade godset, dvs. det gods som förutsätter kontinuerliga transporter.

Under normala vintrar är issvårigheterna i huvudsak begränsade till Ålands hav och norröver. Under högvintermånaderna vissa år måste dock en effektiv isbrytare ävensom Thule sättas in i norra Östersjön samt i Kalmarsund. Med de möjligheter som finns att vid haverier hyra in utländska statsisbrytare står då i vart fall fem effektiva enheter till förfogande för farvattnen norr om Ålands hav. En à två enheter bör även under högvinter helt kunna avdelas för Bottenviken. Kontinuerliga skeppningar över huvudhamnarna inom området bör gå att nå för i varje fall det kvalificerade godset. För massgodset bör till den del isförstärkt tonnage finns att tillgå uppehållet i skeppningarna inte överstiga 50 à 60 dygn.

Under milda vintrar — i genomsnitt en på fem år — går det att väsentligt höja standarden på assistanserna med snabbare resor som följd. Massgodsskeppningarna bör vid tillgång på lämpligt tonnage kunna fortgå utan nämnvärda störningar också för Bottenvikens del.

Sjöfartsverket understryker angelägenheten av att verket under innevarande budgetår erhåller bemyndigande att beställa de båda nyssnämnda enheterna H och I.

En av huvudförutsättningarna för utökad vintersjöfart i norrlandsfarvattnen är handelsfartyg som genom sin isklass och lastförmåga möjliggör en effektiv samverkan med statsisbrytarna. Som sjöfartsverket påvisat i de senaste årens anslagsframställningar har tillgången på sådana

fartyg ökat snabbt. En ytterligare ökning är att förutse de närmaste åren.

Genom avtal bör det vara möjligt att i viss utsträckning säkerställa behovet av reservisbrytare. Verket har för ett antal bogser- och bärgningsfartyg avtal om förhyrning för isbrytning.

Flyg- och helikopterspaning utförs genom förhyrning. Syftet är att så långt det erfordras klarlägga issituationen och hålla nere isbrytarinsatsen.

För Vänern blir målsättningen från vintern 1973/74 att vid tillgång till lämpligt tonnage möjliggöra oavbruten sjöfart på huvudhamnarna. Den i våras beställda isbrytaren V får vid svårare isförhållanden kompletteras genom förhyrningar.

Sjöfartsverket har utfärdat riktlinjer för trafikanvisningar och trafikbegränsningar att tillämpas under vintersäsongen. Till grund för dessa ligger den aktuella och förväntade is- och väderlekssituationen, tillgången på isbrytare och aktuella och förväntade assistansbehov.

Sjöfartsverket har tillsammans med finska sjöfartsstyrelsen träffat avtal om att gemensamt bedriva vintersjöfartsforskning under en treårsperiod. För ändamålet har verket från Norrlandsfonden erhållit ett bidrag på 500 000 kr. för tre år t. o. m. år 1973.

Sjöfartsverket anser det viktigt att ett forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs på detta område. För att kunna satsa på mera långsiktiga projekt i samarbete med finska sjöfartsstyrelsen räknar sjöfartsverket med att av isbrytaranslaget under budgetåret 1973/74 få disponera medel för vintersjöfartsforskning intill ett belopp av 150 000 kr. Verket anser det vidare önskvärt att om avtalet om samarbete förlängs — till vilket ställning tas våren 1974 — få disponera minst ca 350 000 kr. per budgetår under perioden 1974/75—1977/78.

För programmet Fartygsverksamhet anger sjöfartsverket följande.

I sjöfartsinspektionens ansvarsområde ingår det förebyggande skyddet av miljön mot utsläpp m.m. från fartyg och också de ombordanställdas skydd mot ohälsa och olycksfall i arbetet. Inspektionens strävan är att utan att eftersätta andra i säkerhetslagstiftningen angivna uppgifter kunna öka insatserna för miljöskydd och arbetsmiljön ombord.

Transporterna av olja, flytande kemikalier och andra miljöfarliga ämnen ökar starkt. De större lasterna är förbehållna fartygen. Det är naturligt för den svenska rederinäringen med dess höga tekniska och organisatoriska standard att i successivt ökad utsträckning inrikta sig på bl. a. dessa typer av specialtransporter. Stora krav ställs på fartygens konstruktion och utrustning liksom på säkerheten vid framförandet. De ombordanställdas utbildning och kvalifikationer i övrigt måste hållas höga med hänsyn till såväl miljöskyddet som arbetsmiljön.

De medel som står sjöfartsinspektionen till buds för miljövården är in-

ternationellt samarbete främst inom IMCO, samverkan med redare, ombordanställda, varv och klassificeringssällskap, analys av inträffade sjöolyckor, föreskrifter, anvisningar och information samt kontroll av fartyg och farleder. Fartygskontrollen sker i samband med fartygens byggande och fortlöpande genom besiktningar och inspektioner.

Yrkesskadestatistiken ger en ytterst ofördelaktig bild av sjöfarten. En jämförelse med förädlingsindustrin visar att sjöfarten har mer än dubbelt så hög olycksfallsfrekvens. Antalet förlorade arbetsdagar per 1 000 arbetstimmar utgör ungefär fem för sjöfarten mot en och en halv för förädlingsindustrin. Fartygens dubbla funktion av arbetsplats och bostad medför särskilda krav på miljön ombord.

Medlen för att förbättra arbetsmiljön ombord är i princip desamma som för miljöskyddet. Tyngdpunkten bör ligga på besiktning och inspektion. Härvid är dock de insatser som inspektionens nuvarande organisation medger otillräckliga. Ett växande antal fartyg anlöper aldrig svensk hamn. För år 1971 gällde detta 144 fartyg med en sammanlagd dräktighet av ca 2,7 milj. ton. brutto. Sammansättningen av utestående beställningar tyder därtill på att den utegående delen av den svenska handelsflottan kommer att öka snabbt de närmaste åren. Betydande insatser är befogade för att effektivt få in dessa fartyg under inspektionens fortlöpande kontroll. Att fortsätta systemet med från fall till fall anlitade utländska besiktningsmän ter sig allt mindre lämpligt. Dessa får anses sakna kompetens för sociala inspektioner av arbetsmiljö, arbetarskydd och bemanning m. m. Sjöfartsverket hemställde i fjol om medel för att kunna upprätta ett inspektionskontor i Rotterdam. Verket återkommer härtill. År 1971 anlöpte av det utegående tonnaget 95 fartyg om sammanlagt 2 milj. ton det område som skulle betjänas av rotterdamkontoret. Utöver besiktningar och inspektioner avses personalen utföra kontroll av nybyggen och vara sakkunniga vid sjöförklaringar m. m.

En översyn pågår av sjöfartsinspektionens organisation. Denna bör kunna leda till sådana åtgärder att vissa resurser går att frigöra under slutet av den tid som täcks av verksamhetsplanen. För att de uppsatta målen skall nås vid förutsatt tid krävs emellertid ökade medel de närmaste åren.

II. Sjöfartsverkets anslagsframställning för budgetåret 1973/74 m. m.

1. Utfallet budgetåret 1971/72

Den anslagsmässiga belastningen på de anslag som redovisas under sjöfartsverket blev 137,7 milj. kr. Därtill kommer ca 1 milj. kr. under utgifter för statens kapitalfonder, som motsvarar nedskrivning av investeringar i sysselsättningsfrämjande syfte om tillsammans 4,9 milj. kr. under budgetåret 1971/72. På riksstaten var upptaget 121,3 milj. kr. Överskridandet var således 16,4 milj. kr. Ökade kostnader genom av-

talsenliga löneökningar för sjöfartsverkets personal uppgick till 10,9 milj. kr. Resterande nettoöverskridande om 5,5 milj. kr. förklaras av ökande kostnader om 5,1 milj. kr. för anslaget Isbrytning — bl. a. beroende av retroaktiva löneutbetalningar, avtalsenliga löneökningar och ändrade arbetstidsbestämmelser avseende personal tillhörande marinen — stigande kapitalkostnader, lagerökningskostnader och ökande reparations- och underhållskostnader om 700 000 kr. för anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning samt besparing om 300 000 kr. för anslagen Fartygsverksamhet och Övrig verksamhet.

Mot belastningen på anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning om 94,7 milj. kr. skall ställas inkomster från sjöfarten som redovisas på riksstatens inkomstsida i form av fyr- och lotsavgifter samt försäljning av sjökort m. m. Dessa hade beräknats till 90,2 milj. kr. Inkomsterna blev 89,2 milj. kr. Underskottet blev alltså 5,5 milj. kr. Underskottet får ses mot bakgrund av att avgiftshöjningar — motiverade främst av 1971 års löneavtal — trädde i kraft först vid 1972 års ingång. Mot belastningen för anslaget Fartygsverksamhet om 8,9 milj. kr. svarar inkomster från sjöfarten i form av fartygsinspektions- och skeppsmätningsavgifter m. m. samt stämpelskatt. Dessa hade på riksstatens inkomstsida beräknats till 7,9 milj. kr. Inkomsterna blev 8,4 milj. kr. Underskottet blev således 500 000 kr. Detta får ses mot bakgrund av utgifterna för det förebyggande oljeskyddet och för ej avgiftsbelagd inspektionsverksamhet avseende arbetarskydd, bemanning, lastningsförhållanden m. m.

2. Beräknat utfall budgetåret 1972/73

Sjöfartsverkets interna budget för innevarande budgetår räknad i 1972 års priser och 1972/73 års löner tyder på en anslagsbelastning för de anslag som redovisas under sjöfartsverket om 145,3 milj. kr. mot det i riksstaten upptagna beloppet 139,6 milj. kr. Det beräknade överskridandet om 5,7 milj. kr. består till 1,6 milj. kr. av skillnaden mellan pris- och löneomräkning för sjöfartsverket om 3,4 milj. kr. och beräknade besparingar och ökade intäkter under anslaget om 1,8 milj. kr. Merbelastningen i övrigt om 4,1 milj. kr. väntas falla på anslaget Isbrytning.

Mot den beräknade belastningen på anslagen Farledsverksamhet, exkl. isbrytning samt Fartygsverksamhet om 110,7 milj. kr. skall ställas inkomster från sjöfarten. Dessa har i riksstaten beräknats till 113,2 milj. kr. Inkomsterna beräknas nu till 111,1 milj. kr. vid oförändrade avgifter. Överskottet beräknas således till 400 000 kr.

3. Anslagsframställning för budgetåret 1973/74

Sjöfartsverkets verksamhet är liksom närmast föregående år uppdelad på tre huvudprogram, nämligen Farledsverksamhet, Fartygsverksamhet och Övrig verksamhet, dock har huvudprogrammens sammansättning ändrats något. Sålunda omfattar Övrig verksamhet numera ba-

ra Radiotjänst åt sjöfarten, medan övriga verksamhetsgrenar överförts till Farledsverksamhet. Ändringen sammanhänger med att kostnaderna för militär sjökartläggning fr. o. m. budgetåret 1972/73 finansieras med ett särkostnadsbidrag från fjärde huvudtiteln. Den militära sjökartläggningen har sammanförts med den allmänna sjökartläggningen till ett nytt delprogram, Sjökartläggning.

Kostnaderna för försvarskontoret som tidigare till en del redovisades under Militär sjökartläggning m. m. ingår nu helt i den centrala administrationen. Fördelningen av de administrativa verksamheterna på program har justerats i enlighet med gjorda programändringar.

Delprogrammet Tjänstefartyg och gasningsjakter har slopats. Fartygen utgör hjälpverksamheter och kostnaderna för deras drift avräknas direkt under de delprogram som utnyttjar deras tjänster, dvs. främst fyr- och lotsväsendet.

Sjöfartsverket har fastställt nya principer för redovisning av rörelsen vid huvudförrådet i Rosenvik. Den 1 juli 1971 infördes ett lagerkonto över vilket inköp till och uttag från huvudförrådet redovisas. Uttag från förrådet, inkl. ett omkostnadspålägg, bokförs med en detaljerad kontering som möjliggör en riktigare kostnadsfördelning än tidigare år.

Sjöfartsverket räknar med en total bruttokostnad om 172,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74 vilket innebär en ökning med 23,1 milj. kr. i förhållande till motsvarande belopp för budgetåret 1972/73. Jämfört med basförslaget (kostnaderna 1972/73 omräknade till prisläget den 1 juli 1972 och 1973 års lönenivå) innebär detta en volymökning om 13,9 milj. kr. Härav faller 8,3 milj. kr. på anslaget Isbrytning, 4,3 milj. kr. på anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, 1 milj. kr. på anslaget Fartygsverksamhet och 300 000 kr. på anslaget Övrig verksamhet.

De totala kostnaderna redovisade efter kostnadsslag fördelar sig enligt följande.

	milj. kr.	procent
Avlöningar och arvoden	91,2	52,9
Resor	3,2	1,9
Lokalhyra	2,5	1,4
Övriga omkostnader	37,2	21,6
Hyror och arrenden	0,2	0,1
Kapitalkostnader	38,2	22,1
	172,5	**100,0**

Kapitalkostnaderna fördelar sig med 19,6 milj. kr. på räntor och 18,6 milj. kr. på avskrivningar.

De intäkter som redovisas under anslag, sjöfartsverkets fond eller utgör bidrag beräknas till 10,5 milj. kr. Av detta belopp utgör 5,4 milj. kr. samkostnadsbidrag och 2,1 milj. kr. särkostnadsbidrag från nionde huvudtiteln samt 1,4 milj. kr. särkostnadsbidrag för militär sjökartläggning

från fjärde huvudtiteln. Detta innebär att anslagsbelastningen på driftbudgeten för budgetåret 1973/74 beräknas till 162 milj. kr. (+22,4 milj. kr.). Av detta belopp avser 120,8 milj. kr. (+11,6 milj. kr. efter justering för ändring av huvudprogrammens sammansättning) det avgiftsfinansierade anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning och det i huvudsak avgiftsfinansierade anslaget Fartygsverksamhet.

Nettoutgifterna enligt sjöfartsverkets beräkningar blir för anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning 109 milj. kr. Inkomsterna från sjöfarten beräknas av sjöfartsverket till 108,9 milj. kr. Fyr- och lotsavgifterna svarar därav för 106,5 milj. kr. vid av sjöfartsverket förutsatt oförändrad avgiftsnivå. Försäljning av sjökort m. m. beräknas medföra en inkomst om 2,4 milj. kr. vilket innebär en mindre uppräkning jämfört med utfallet för budgetåret 1971/72.

Nettoutgifterna under anslaget Fartygsverksamhet budgetåret 1973/74 beräknar sjöfartsverket till 11,7 milj. kr. Inkomsterna från sjöfarten genom fartygsinspektions-, skeppmätningsavgifter m. m. samt från avgiftsbelagd typprovning av fritidsbåtar beräknas av sjöfartsverket till 9,4 milj. kr. Skillnaden mellan utgifter och inkomster blir 2,3 milj. kr. Eftersom denna post motsvarar sjöfartsverkets beräknade kostnader för förebyggande skydd mot miljöförstöring genom fartygsverksamhet (olja och andra farliga laster) och för uppgifter inom farledsväsendet samt för ej avgiftsbelagd tillsyns- och inspektionsverksamhet avseende bostäder i fartyg, last- och lastningsförhållanden, sanitära förhållanden, arbetstidsuttag, arbetarskydd samt bemanningen av fartyg, räknar sjöfartsverket inte nu med några avgiftshöjningar. Enligt sjöfartsverkets mening bör verket vidare få tillgodoräkna sig de arbetarskyddsavgifter som enligt lagen den 27 maj 1972 (nr 282) om arbetarskyddsavgift erläggs av svenska redare.

Sjöfartsverket beräknar att genomförandet av dess förslag under programmen kräver en personalstyrka om 1 451 personer vilket innebär en ökning med 11 personer jämfört med innevarande budgetår.

Prioritetsgrupp 0 förutsätter för programmet Farledsverksamhet, exkl. isbrytning en nedräkning jämfört med basförslaget med 5,2 milj. kr. Kapitalkostnaderna utgör 16,8 milj. kr. Dessa är på kort sikt i stort sett fasta. För att pressa dem något får investeringsramen beskäras redan under innevarande budgetår. Av lönekostnaderna, totalt 73,7 milj. kr., faller 51,5 milj. kr. på den lokala organisationen, dvs. lots- och fyrplatserna samt decca- och sjöräddningsstationerna.

Väsentliga besparingar på något längre sikt går bara att nå genom en krympning av lotsningsorganisationen vilken svarar för 50 % av kostnaderna under anslaget. Här föreligger i princip två alternativ. Det första innebär att kraftigt tunna ut organisationen. Betydande vägförlängningar för fartygen gör en väsentlig ökning av lotstvånget nödvändig för att inte äventyra sjösäkerheten. Att kompensera de luckor som

uppstår i organisationen för farledsövervakning, sjöräddning m. m. låter sig inte göra.

Det andra alternativet är att uppge målsättningen om en statlig lotsnings- och annan farledsservice som täcker hela kusten. Från vissa synpunkter ter det sig mindre olämpligt att förfara på detta sätt än att sänka den genomsnittliga servicen under en godtagbar nivå och därigenom skapa misstro mot sjöfartsverkets tjänster över huvud. Sjöfartsverket vill tillägga att båda alternativen förutsätter en väsentligt hårdare statlig styrning av hamnpolitiken än för närvarande går att utöva.

För att redan under budgetåret 1973/74 få till stånd de besparingar prioritetsgrupp 0 förutsätter måste vidare vidtagas vissa provisorier som i huvudsak enbart innebär att kostnaderna flyttas fram till senare år och då måste täckas genom en hårdare neddragning av lotsningsorganisationen. Sjöfartsverket avser en temporär krympning av en redan otillfredsställande underhållsnivå för olika av verkets fartyg och anläggningar. Sjökartläggningen håller sjöfartsverket utanför nedskärningarna.

Betydande neddragning får ske inom den centrala organisationen. Personalens ålderssammansättning gör att denna får gå ut över personal som är sysselsatt i olika typer av utvecklingsarbete. De uppgifter som sjöfartsverket genom fjolårets instruktionsändring fått inom hamnplaneringen måste läggas åt sidan. Den elasticitet som organisationen behöver för att orka med utflyttningen till Norrköping faller helt bort.

Prioritetsgrupp 0 får följande konsekvenser för isbrytningsverksamheten. Det s. k. basförslaget för isbrytningsverksamheten ligger inte högre än 32,4 milj. kr. Av det totala anslagsbeloppet utgör nära 18 milj. kr. eller 44 % kapitalkostnader. Som fasta kostnader kan också ses det underhåll som krävs även om fartygen inte rustas utan ligger upplagda hela vintern liksom huvuddelen av administrationskostnaderna. Den militära bemanningsformen för därtill med sig att vid en uppläggning kvarstående avlöningskostnader till stor del förs över på marinen och därigenom inte ger någon samlad besparing för statsverksamheten. Prioritetsgrupp 0 förutsätter att tre av statsisbrytarna inte rustas efter 1972/73 års seglation.

I stället finns utrymme för om än mycket begränsade förhyrningar, dvs. ett belopp av ca 1 milj. kr. Konsekvenserna av prioritetsgrupp 0 beror på isförhållandena år 1973/74. Vid en sträng vinter liknande år 1969/70 ger prioritetsgrupp 0 inte möjlighet att hålla uppe sjöfarten ens på Östersjön och Västkusten. Under en normal vinter kan med två isbrytare sjöfarten bara delvis fortgå på bottenhavshamnarna.

Prioritetsgrupp 0 förutsätter en nedräkning av anslagsmedlen för programmet Fartygsverksamhet om nära 600 000 kr. Betydande personalindragningar måste ske och i princip inriktas på de befattningshavare som har de kortaste anställningstiderna. Detta innebär ofrånkomligt en hård beskärning av de funktioner som de senaste åren byggts

upp för miljöskydd och för förbättring av arbetsmiljön ombord på fartygen, alltså de båda funktioner som sjöfartsverket i överensstämmelse med samhällets allmänna strävanden anser böra byggas ut ytterligare.

Överföring av resurser från inspektionens traditionella funktioner går av olika skäl inte att genomföra på kort sikt. I ett längre perspektiv kan finnas vissa möjligheter, vilket dock förutsätter en översyn av gällande säkerhetslagstiftning. En kraftig tyngdpunktsförskjutning får ske av inspektionens hela verksamhet. Hur denna praktiskt skall genomföras är omöjligt att nu ange.

Sammanfattningsvis kan sägas att prioritetsgrupp 0 tvingar fram en väsentligt ändrad målsättning vad avser miljöskyddet och arbetsmiljön ombord och väsentligt kringskär inspektionens möjligheter att godtagbart fullgöra övriga arbetsuppgifter.

Utöver här redovisade medel på driftbudgeten begär verket investeringsanslag motsvarande en medelsförbrukning av 66,9 milj. kr. under sjöfartsverkets fond samt 8,5 milj. kr. under fonden för Södertälje kanalverk.

I det följande redovisas de av sjöfartsverket beräknade kostnadsförändringarna för budgetåret 1973/74 i förhållande till anvisade kostnader för budgetåret 1972/73 omräknade till prisnivån den 1 juli 1972 och lönenivån år 1973 för de olika programmen och tillhörande anslag.

Central administration (totalt). Trafiksektionen behöver en kvalificerad tjänsteman för frågor rörande ledning och löpande planering av lotsningsverksamheten (+85 000 kr.). Nuvarande resurser ger inte möjlighet att godtagbart fullgöra de uppgifter avseende den samhällsekonomiska hamnplaneringen som verket erhöll genom fjolårets instruktionsändring. En tjänsteman erfordras och därtill erfordras medel för att genom utomstående expertis få genomfört större utredningar (+219 000 kr.). Redovisningssektionen har under en följd av år varit underbemannad. För att få till stånd en uppstramning av olika rutiner behövs en ytterligare assistentbefattning (+57 000 kr.). För övriga ändamål räknar sjöfartsverket med totalt 111 000 kr. mot vilket skall ställas 133 000 kr. i omfördelade lokalhyror (./. 22 000 kr.).

För anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, i övrigt redovisas följande förändringar för de olika delprogrammen.

Utvecklingsverksamhet. Sjöfartsverket bedriver en omfattande utvecklingsverksamhet i syfte att bl. a. effektivisera driften. Verksamheten berör Navigatoriska säkerhetsanstalter, Radionavigeringsstationer, Energikällor, Sjömätning och Hydrologi. Sjöfartsverket räknar med en volymökning (+127 000 kr.).

Regional administration. Trafikutvecklingen har fört med sig en ökad arbetsbelastning inom västra lotsdistriktet. Bl. a. en arvodestjänst bör inrättas (+72 000 kr.).

Fyrar och andra säkerhetsanstalter. Personalminskningar som följd

av fyrautomatiseringen m. m. ger en besparing (./. 841 000 kr.). Häremot står en ökning av främst underhållskostnaderna. Den starka uppgången får ses mot bakgrund av det ökade antalet anläggningar och nuvarande eftersläpning i underhållet (+1 299 000 kr.). Härtill kommer ökade kapitalkostnader (+1 068 000 kr.).

Radionavigeringsstationer. Höjd underhållsnivå ökar medelsbehovet som dock delvis uppvägs av minskade kapitalkostnader (+59 000 kr.)

Kanaler och fördjupade farleder. Volymökning i driften och ökade kapitalkostnader (+7 000 kr.).

Sjöräddning. Ökade kostnader för radiotjänsten, personal inom trafiksektionen och ökat underhåll. Därtill kommer ökade kapitalkostnader (+183 000 kr.).

Sjökartläggning. Personalförstärkningar erfordras enligt sjöfartsverket för sjömätningsverksamheten för utarbetande av sjökort och för underhåll av fartyg och annan materiel (+911 000 kr.). Förbättring av underhållet av fartyg och annan materiel beräknas därutöver kräva ökade medel (+874 000 kr.). Kostnaderna för resor och övriga omkostnader ökar liksom lokalhyrorna (+618 000 kr.). Mot ökningarna skall avräknas vissa kostnadsminskningar (./. 49 000 kr.).

Arbete med särskilda fritidsbåtsleder (+200 000 kr.) motsvaras av särkostnadsbidrag från nionde huvudtiteln (./. 200 000 kr.). Därtill kommer ökade kapitalkostnader (+311 000 kr.).

Lotsväsendet. Personalminskningar och nedräkning av posten lönetillägg samt minskade reskostnader ger en besparing (./. 1 965 000 kr.). Kostnaderna för underhåll och övriga omkostnader ökar liksom kapitalkostnaderna (+1 062 000 kr.).

Publikationer. Personal för att inhämta arbetsbalans, ökad information om arbetarskydd m. m. samt omfördelad hyreskostnad medför ökat resursbehov (+106 000 kr.).

För anslaget Isbrytning redovisar sjöfartsverket kostnadsförändringar med hänsyn till behovet av inhyrda bärgnings- och bogserfartyg i Vänern, Södra Bottenhavet och Östersjön. Isspaning med flygplan och helikopter bör vidare öka. Dirigeringen av isbrytare och handelsfartyg kräver bästa möjliga kunskap om isläget. Sjöfartsverket har inrymt ett belopp för vintersjöfartsforskning. Medlen skall utnyttjas för utökad isforskning inom SMHI:s isavdelning i syfte att få säkrare underlag för isprognostjänsten (+755 000 kr.). Kostnaderna för statsisbrytarnas drift är liksom föregående år beräknade efter att fem statsisbrytare skall vara rustade och insatta för isbrytning under sammanlagt 27 månader. För översyn och reparationer beräknas 29 månader. Lönekostnaderna omfattar liksom i föregående års anslagsberäkningar också ersättning vid semester och kompensationsledighet efter avslutad isbrytarexpedition. Sjötillägg utgår numera även under den tid fartygen är föremål för översyn. Vidare ökar kostnaderna genom tillkomsten av den

nya vänerisbrytaren (+2 900 000 kr.). För statsisbrytarnas underhåll och reparation har i fjol träffats avtal för en treårsperiod med Karlskronavarvet och Finnbodavarvet. Avtalen är indexreglerade med november 1970 som basmånad. I övrigt har en uppräkning skett mot bakgrund av de verkliga kostnaderna budgetåret 1971/72 och indexstegringar (+1 700 000 kr.). Även kapitalkostnaderna är uppräknade beroende på ränte- och avskrivningskostnader för vänerisbrytaren samt räntekostnader för betalningsrat för isbrytaren H som verket äskar under sjövärsverkets fond (+2 909 000 kr.).

För anslaget Fartygsverksamhet redovisar sjöfartsverket följande kostnadsförändringar.

Sjöfartsinspektion m.m. I syfte att effektivisera inspektionsverksamheten och nå huvuddelen av de fartyg som inte anlöper svensk hamn önskar sjöfartsverket inrätta ett inspektionskontor i Rotterdam (+519 000 kr., varav 50 000 kr. utgör engångskostnader). Genom lagen (1972: 275) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg fick sjöfartsverket ökade befogenheter att vidta vissa åtgärder i form av förbud, föreläggganden m. m. För att tillgodose behovet av snabba åtgärder har inrättats beredskapstjänst inom centralförvaltningen. Sektionen för frågor rörande förebyggande skydd mot miljöförstöring genom utsläpp av oljor och andra farliga ämnen, bör förstärkas med en kvalificerad tjänsteman i centralförvaltningen. För arbetarskyddsfrågor och frågor rörande de ombordanställdas arbets- och boendemiljö räknar sjöfartsverket med ytterligare två kvalificerade tjänstemän (+274 000 kr.). Genom omfördelade lokalhyror uppstår en besparing (./. 42 000 kr.) Typprovning av fritidsbåtar m. m. bör utvidgas (+100 000 kr.). Slutligen ökar kapitalkostnaderna (+8 000 kr.).

Registrering av fartyg. Genom omfördelning av lokalhyror m. m. uppstår en besparing (./. 2 000 kr.).

Sjöteknisk utredningsverksamhet. För analys och utvärdering av tekniskt komplicerade sjöolyckor behöver sjöfartsverket ofta anlita utomstående sjöteknisk expertis. Resor till sjöförklaringar i utländska hamnar har därtill ökat i omfattning (+64 000 kr.). Lokalhyrorna ökar genom omfördelning (+8 000 kr.).

Sjömansnämnden. ADB-kostnaderna för det s. k. avstängningsregistret ökar (+13 000 kr.).

Vad slutligen avser anslaget Övrig verksamhet ökar kostnaderna för *Radiotjänst åt sjöfarten* (+271 000 kr.).

III. Utredningsförslag angående statens isbrytningsverksamhet m. m.

1. *Inledning*

Hamnutredningen, som tillsattes år 1965, har i augusti 1971, avgivit sitt andra delbetänkande Vintersjöfart (SOU 1971: 63).

Yttranden över betänkandet har avgivits av *överbefälhavaren, statens järnvägar (SJ), statens vägverk, sjöfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, statskontoret, generaltullstyrelsen, riksrevisionsverket, kommerskollegium, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, samtliga länsstyrelser, Statsföretag AB, Handelskamrarnas nämnd, Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission, Svenska kommunförbundet, Svenska hamnförbundet, Norrlandsförbundet, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska petroleuminstitutet, Centrala driftledningen, Sveriges redareförening, Svenska järnvägsföreningen, Kooperativa förbundet, Sveriges Ångfartygs Assurans Förening, Sjöassuradörernas förening, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Föreningen Sveriges inrikessjöfart, Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation* och *TCO-kommittén i Härnösand—Kramfors.*

Kommerskollegium har berett samtliga handelskamrar tillfälle att avge yttrande i ärendet. Länsstyrelserna har bilagt yttranden från bl. a. handelskamrar, kommuner, hamnstyrelser och företag. Hamnförbundet har berett hamnstyrelser, hamndirektioner och regionala hamnförbund tillfälle att yttra sig. Statsföretag AB har hört vissa i koncernen ingående företag. LO har bilagt yttrande från Samverkande Träfacken.

2. Nuvarande förhållanden

Sverige disponerar för närvarande fem statsisbrytare med en sammanlagd maskinstyrka av 48 500 hkr. Fartygen är levererade under åren 1933—1969. 1971 års riksdag beslöt om anskaffning av en ny isbrytare i första hand som ersättning för den år 1933 levererade isbrytaren Ymer. Den nya isbrytaren beräknas tas i bruk år 1974. För kvalificerad havsisbrytning kommer då att finnas fyra statsisbrytare om tillsammans 56 500 hkr levererade under åren 1957—1974. Därtill kommer en år 1953 levererad statsisbrytare om 5 000 hkr primärt avsedd för Öresund/Västkusten. Under år 1973 kommer en isbrytare i första hand avsedd för Vänern med samma maskinstyrka att levereras. För mycket begränsade uppgifter torde dessutom Ymer eventuellt kunna hållas i reserv under några år efter att år 1974 ha tagits ur reguljär statsisbrytartjänst. För statliga isbrytningsuppgifter finns därutöver möjligheter att genom inhyrning disponera bogser- och bärgningsfartyg för lättare isbrytning.

Den statliga isbrytningsverksamheten omfattar havs- och kustisbrytning från öppet vatten till farvatten som är skyddade för havsis, drivis, packis eller liknande ishinder. Med undantag för Vänern utförs annan isbrytning endast i begränsad omfattning. Nordisk sam-

verkan vid isbrytning regleras genom överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge.

De statliga isbrytningsinsatserna för att möjliggöra eller underlätta sjöfart på svenska hamnar har inriktats på att uppnå största möjliga effekt med hänsyn till samhällets allmänna behov av sjötransporter vintertid. Verksamheten har i hög grad koncentrerats till norrlandsfarvattnen. Särskilt under svåra vintrar har emellertid behov i södra Sverige framtvingat avbrott i sjöfarten på norrlandshamnarna.

I motsats till vad som gäller för huvuddelen av övriga statliga åtgärder för sjöfartens behov bekostas statens isbrytningsverksamhet över statsbudgeten.

3. Hamnutredningen

Hamnutredningen framlade år 1969 sitt första delbetänkande De svenska hamnarna (SOU 1969: 22, 23). Betänkandet som bl. a. innehöll förslag till riktlinjer för den framtida hamnpolitikens utformning, behandlades i 1971 års statsverksproposition (prop. 1971: 1 bil. 8 s. 97) I utredningens uppdrag ingick även att den mot bakgrund av sina allmänna ställningstaganden skulle undersöka och lägga fram förslag rörande en ändamålsenlig uppläggning av vintersjöfarten på Norrland. Med överlämnandet av det nu aktuella betänkandet har utredningen fullgjort denna del av sitt uppdrag.

Utredningen redovisar omfattningen av sjötransporter för svenska behov, fördelningen med hänsyn till godsslag, transportsätt, geografisk inriktning m. m. samt transporternas beroende av issvårigheter. Mot bakgrund härav och av uppgifter som inhämtats från norrländska industrier om framtida transportbehov har utredningen sökt precisera ett mål för samhällets insatser för vintersjöfart såväl för Norrland som för landet i övrigt.

Efter att ha avvisat tanken på en omfattande analys för att räkna fram det samhällsekonomiska värdet av en förstärkning av isbrytarberedskapen konstaterar utredningen — med hänsyn till näringslivets och då främst norrlandsindustriernas beroende av leveranskontinuitet — att målet måste vara att ge näringslivet godtagbara transportmöjligheter året runt och såvitt möjligt oberoende av vintrarnas svårhetsgrad.

För sjötransporter på södra Sverige är detta mål tillgodosett eftersom nuvarande isbrytningsresurser motsvarar behovet. För Norrlands del däremot kräver ett uppfyllande av målet enligt utredningen insatser av väsentligt större omfattning än för närvarande oberoende av om transportbehovet avvecklas med direkta sjötransporter eller med kombinerade land- och sjötransporter.

Efter att ha jämfört kostnader och förutsättningar för järnvägstransporter från Norrland till isfria västkusthamnar med sjötransporter från norrlandshamnar avvisar utredningen järnvägsalternativet. Norr-

landsindustriernas och övriga industriers transportbehov bör tillgodoses genom att möjligheter skapas för direkta sjötransporter året runt. Mot bakgrund av detta föreslår utredningen att som mål för samhällets insatser för vintersjöfart såväl för Norrland som för landet i övrigt bör gälla, att näringslivet skall ges en skälig grad av säkerhet för sjötransportmöjligheter året runt och såvitt möjligt oberoende av vintrarnas svårhetsgrad.

Även när det gäller transportbehovet från bottenviksområdet bör denna målsättning tillämpas. Av utredningen gjorda kalkyler över ett landtransportalternativ — innebärande järnvägstransporter året runt till Umeå för gods som kräver kontinuerliga transporter — och ett sjötransportalternativ — med skeppningar året runt över vissa hamnar vid Bottenviken — visar under antagna förutsättningar ett plusvärde för sjötransportalternativet.

Målet innebär inte att sjöfart vintertid skall kunna bedrivas på samma sätt och i samma omfattning som under perioder med öppet vatten. Avsevärda reservationer måste enligt utredningen göras i vart fall för svårare vintrar. Statsisbrytarassistanserna bör koncentreras till vissa i förväg utsedda vinterskeppningshamnar. Utredningen föreslår ett tjugotal hamnar i olika delar av landet vilka Kungl. Maj:t bör utse till vinterskeppningshamnar. Sjötransporterna kan vidare i vissa fall behöva samordnas genom konvojsystem. Som mål för det för vintersjöfart under högvintern i de norrländska farvattnen avsedda tonnaget anger utredningen isklass 1 A och dessutom främst en minimilastvolym av 3 000 dödviktston. Kraven på de fartyg som skall äga påräkna statlig isbrytarassistans skärps i takt med den ökade tillgången på isbrytare och lämpligt handelsfartygstonnage.

Utredningen redovisar slutligen de resursförstärkningar som erfordras för ett realiserande av utredningens förslag. För att med godtagbar säkerhet kunna upprätthålla vintersjöfart till och med Umeå fordras att den år 1953 levererade isbrytaren Thule ersätts av en ny isbrytare av samma storleksklass som Njord (12 000 hkr). För vintersjöfarten på bottenvikshamnarna erfordras två nya isbrytare. Den ena av dessa bör vara i samma storleksklass som den som beställts för leverans år 1974 (22 000 hkr) och den andra i Njords klass. Omläggningen av farledsutmärkningen bör vidare påskyndas och kompletterande sjömätning snarast genomföras. Förbättrad isrekognosering, israpportering och islotsningstjänst samt en fördjupad isforskning erfordras likaledes.

Till betänkandet är fogat en reservation av en av utredningens ledamöter. Enligt reservantens mening medger inte det material utredningen haft till sitt förfogande att man med rimlig grad av säkerhet kan dra slutsatsen att sjötransportaltenativet för bottenviksområdet är det samhällsekonomiskt mest fördelaktiga. Mot bakgrund av bl. a. detta finns inte anledning att nu fastlägga ett program för ytterligare utbyggnad av isbrytarflottan.

4. Remissyttranden

Flertalet remissinstanser uttalar sig i huvudsak positivt om hamnutredningens betänkande och tillstyrker de riktlinjer och huvudförslag som utredningen förordar. Flera remissinstanser framhåller värdet av den kartläggning av framför allt norrlandsindustriernas transportbehov och beroende av issvårigheter som utredningen redovisat. Några ifrågasätter emellertid storleken av de framtida godskvantiteterna. Ingen som yttrat sig i frågan har haft något att erinra mot den av utredningen uttalade allmänna målsätningen om godtagbara transportmöjligheter året runt och såvitt möjligt oberoende av vintrarnas svårighetsgrad eller ifrågasatt norrlandsindustriernas behov av kontinuitet i sina transporter. I sammanhanget betonas ofta det regionalpolitiskt angelägna i att transportfrågorna framför allt för Norrland får en tillfredsställande lösning. Vissa remissinstanser har anfört kritiska synpunkter på utredningens beräkningar och slutsatser.

När det gäller utredningens förslag om mål för samhällets insatser för vintersjöfarten tillstyrker flertalet remissinstanser eller lämnar utan erinran utredningens förslag. Bland dessa återfinns *överbefälhavaren, statens vägverk, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, flertalet länsstyrelser, Statsföretag AB, Svenska kommunförbundet, Norrlandsförbundet, Centrala driftledningen, näringslivets olika organisationer, Sveriges redareförening, Föreningen Sveriges inrikessjöfart, Sveriges Ångfartygs Assurans Förening, Sjöassuradörernas förening* samt *LO*.

Ett antal remissinstanser är kritiska eller tveksamma i fråga om den föreslagna målsättningen eller vill ge denna en annan utformning. Det gäller *SJ, statskontoret, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Västmanlands* och *Kopparbergs län, Svenska hamnförbundet, Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission* samt *TCO*. Allmänt anför några att målsättningen är vagt formulerad. Kritiken i övrigt hänför sig till stor del till utredningens bakomliggande bedömningar av det lämpligaste sättet att tillgodose norrlandsindustriernas transportbehov. Ett par remissinstanser har tagit upp frågan om en högre målsättning för södra Sverige.

Ett antal remissinstanser har uppehållit sig vid de ekonomiska kalkyler och överväganden som ligger bakom utredningens förslag om mål för samhällets insatser för vintersjöfarten. *SJ, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Kalmar, Göteborgs och Bohus* samt *Västmanlands län, Svenska hamnförbundet, Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission, Lantbrukarnas riksförbund, Centrala driftledningen, Svenska järnvägsföreningen* och *TCO* riktar kritik mot eller uttrycker tveksamhet i fråga om de kalkyler och slutsatser som utredningen anför som stöd för att Norrlands transportbehov skall till-

godoses genom ökade insatser för en utvidgad vintersjöfart på norrlandskusten. Flertalet av nyssnämnda remissinstanser och dessutom *sjöfartsverket, statskontoret* och *länsstyrelsen i Södermanlands län* anför motsvarande synpunkter också i fråga om utredningens ekonomiska kalkyler och slutsatser när det gäller valet mellan landtransportalternativet till Umeå och det renodlade sjötransportalternativet för Bottenviken. *Svenska hamnförbundet, Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission, Lantbrukarnas riksförbund* och *Centrala driftledningen* menar dock att regionalpolitiska eller andra skäl kan föreligga som motiverar en ökad statlig satsning på vintersjöfart på norrlandskusten. Vissa remissinstanser — däribland *SJ, statskontoret, riksrevisionsverket* och *Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission* — menar att kompletterande samhällsekonomiska analyser erfordras i vart fall innan beslut av större ekonomisk räckvidd fattas. Endast några få remissinstanser uttalar ett mera direkt stöd för utredningens ekonomiska kalkyler och slutsatser.

I anslutning till sin behandling av utredningens ekonomiska kalkyler har *länsstyrelserna i Kalmar, Hallands* och *Jämtlands län, Norrlandsförbundet* samt *Lantbrukarnas riksförbund* påtalat att utredningen inte belyst förutsättningarna för transport av norrlandsindustriernas gods över isfria norska hamnar.

Utredningens förslag att statsisbrytarassistanserna i princip koncentreras till vissa i förväg utsedda vinterskeppningshamnar tillstyrkes av *överbefälhavaren, statens vägverk, generaltullstyrelsen, kommerskollegium, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands* och *Västerbottens län, Statsföretag AB, Svenska kommunförbundet, Sveriges redareförening, Sveriges Ångfartygs Assurans Förening* och *LO*. Förslaget tillstyrkes vidare av *länsstyrelserna i Kristianstads* och *Hallands län* med avseende på Norrland, av *länsstyrelserna i Älvsborgs, Skaraborgs* och *Värmlands län* med avseende på Vänern samt av *TCO* med avseende på Bottenviken. *Handelskamrarnas nämnd, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges allmänna exportförening, Sjöassuradörernas förening, Svenska petroleuminstitutet* och *Skogsindustriernas samarbetsutskott* ansluter sig i princip till utredningens förslag men förordar en flexibel tillämpning. Förslaget avstyrkes av *riksrevisionsverket* som förordar koncentration till av utredningen i ett tidigare betänkande föreslagna regionhamnar. *Sjöfartsverket* framhåller att såväl is- som vindförhållanden förutsätter ett mera rörligt system. Av samma skäl anser *Svenska hamnförbundet* att vinterskeppningshamnarna bör utses av isbrytarledningen. *Länsstyrelserna i Blekinge* och *Kristianstads län* avstyrker förslaget när det gäller södra Sverige och

länsstyrelsen i Hallands län intar samma hållning med avseende på västkusten. Ytterligare några remissinstanser anför tveksamhet när det gäller utredningens förslag.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran utredningens konkreta förslag till vinterskeppningshamnar. Åtskilliga remissinstanser anser emellertid att flera vinterskeppningshamnar behövs än utredningen förordat. Förslag framförs från olika håll om ett tjugotal ytterligare sådana hamnar. Vissa remissinstanser framhåller, att frågan om valet av vinterskeppningshamnar bör bli mer allsidigt belyst med hänsyn till dess effekt på såväl övriga transportgrenar som näringsliv och regionalpolitik i övrigt.

Kraven på handelsfartygens isklass och storlek och på en successiv skärpning i dessa avseenden samt förslaget om konvojsystem för att samordna isbrytarinsatserna har behandlats av en del remissinstanser. Synpunkterna på utredningens förslag i denna del är övervägande positiva. När det gäller kraven på handelsfartygens storlek betonar åtskilliga betydelsen av att kraven stegras successivt och till en början tillämpas flexibelt. Några remissinstanser anser att storleksgränsen tills vidare bör vara lägre än som föreslagits.

De remissinstanser som behandlat förslagen beträffande farledsutmärkning, sjömätning, isrekognosering, israpportering, islotsningstjänst och isforskning har genomgående anslutit sig till utredningens förslag.

Utredningens förslag om utbyggnad av isbrytarkapaciteten tillstyrks av *överbefälhavaren, statens vägverk, generaltullstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, åtskilliga länsstyrelser, Statsföretag AB, olika näringslivsorganisationer, Norrlandsförbundet, Sveriges redareförening, Sjöassuradörernas förening* och *Föreningen Sveriges inrikessjöfart.* Flera av de positivt inställda remissinstanserna anser det angeläget att en tidsplan för anskaffningarna fastställs.

Sjöfartsverket förordar att en isbrytare beställs under år 1972 och ytterligare en under budgetåret 1973/74. *Kommerskollegium, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *Ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission* anser att en statsisbrytare bör beställas nu men att ytterligare beställningar bör beslutas först efter kompletterande utredningar. Enligt *LO* är det rimligt att en ny isbrytarbeställning görs så snart som möjligt och ytterligare en under första hälften av 1970-talet. *Svenska hamnförbundet* menar att det av utredningen redovisade materialet ej ger underlag för några klara slutsatser beträffande erforderlig isbrytarkapacitet men anser en utökning av statsisbrytarresurserna vara motiverad av regionalpolitiska skäl. Isbrytaren Thule bör — enligt flera remissinstanser — när den ersätts av en ny

isbrytare behållas i beredskap för behov i Öresund och södra Sveriges farvatten. Även isbrytaren Ymer bör enligt några uppfattning eventuellt behållas i reserv för behov i södra Sveriges farvatten efter 1974 då den ersätts av en ny isbrytare.

Vissa remissinstanser avvisar utredningens förslag i denna del, nämligen *SJ, statskontoret, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Södermanlands* och *Göteborgs och Bohus län.* Dessa anser att med beställning av ytterligare statsisbrytare bör anstå i avvaktan på en kompletterande samhällsekonomisk analys.

Beträffande kostnadsansvaret för statens isbrytninsverksamhet framhåller flera remissinstanser, att det från trafikpolitiska utgångspunkter icke kan resas någon invändning mot att samhället påtar sig kostnaderna. Det stöd sjöfarten får motsvarar nämligen principiellt och reellt det transportstöd som i stödområden nu redan utgår vid användning av järnvägs- och landsvägstransporter.

IV. Departementschefen

Sjöfartsverkets verksamhet är uppdelad på tre program, nämligen Farledsverksamhet, Fartygsverksamhet och Övrig verksamhet. Medel till programmet Farledsverksamhet anvisas över två anslag benämnda Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, samt Isbrytning. Härigenom ges möjlighet att särredovisa den skattemedelsfinansierade isbrytningen från de övriga avgiftsfinansierade verksamhetsgrenarna under programmet Farledsverksamhet. De övriga programmen motsvaras av två anslag med samma benämning som programmen.

Sjöfartsverket har för sin verksamhet under nästa budgetår föreslagit en medelsanvisning av 162 milj. kr. på driftbudgeten och en investeringsram av 66,9 milj. kr. på kapitalbudgeten. Därutöver räknar verket med en investeringsram om 8,5 milj. kr. under fonden för Södertälje kanalverk. Av den på driftbudgeten föreslagna medelsanvisningen avser 82,4 milj. kr. hyra till sjöfartsverkets fond.

Jag vill börja med att redovisa mina ställningstaganden till sjöfartsverkets verksamhetsplan och till de till driftbudgeten hänförliga anslagsändamålen. I ett följande avsnitt kommer jag att hemställa om medelsanvisning under resp. anslag.

Under anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, har sjöfartsverket begärt 109 milj. kr. Intäkterna på riksstatens inkomstsida hänförliga till detta anslag beräknar verket till 108,9 milj. kr. Av den begärda anslagsökningen, som uppgår till 9,8 milj. kr. i förhållande till för innevarande budgetår anvisade 99.2 milj. kr., förklaras 6,2 milj. kr. av löne- och prisomräkning samt 2,1 milj. kr. av automatisk kapitalkostnadsökning till följd av ökade anläggningstillgångar under sjöfartsverkets fond. Den volymmässigt betingade anslagsökningen stannar således vid (9,8 —

6,2 — 2,1) 1,5 milj. kr. Denna utgör ett netto av å ena sidan en volymmässig kostnadsökning om 5,3 milj. kr., å andra sidan kostnadsminskningar till följd av besparingar och rationaliseringar, främst inom fyr- och lotsväsendet, om 3,1 milj. kr. samt ökade intäkter under anslaget om 700 000 kr.

Jag har vid min beräkning av anslagsbehovet stannat vid att förorda en medelsanvisning av 104,3 milj. kr., vilket innebär en ökad medelstilldelning med 5,1 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Med hänsyn till beräknade besparingar och ökade intäkter under anslaget täcker detta belopp de av verket uppskattade automatiska kostnadsökningarna och medger dessutom viss volymökning.

I sin anslagsframställning redogör sjöfartsverket ingående för bl. a. förutsättningarna för sjökartläggningen och förordar en vidgad målsättning för denna. Även frågan om finansieringen av verksamheten berörs men verket framlägger i avvaktan på beredningen av havsresursutredningens betänkande inga konkreta förslag i denna del. Remissbehandlingen av havsresursutredningens betänkande är nyligen avslutad och beredning pågår av de frågor utredningen tagit upp. Resultatet härav kan få betydelse både för finansieringen av sjökartläggningen och för ställningstaganden till omfattningen och inriktningen av denna verksamhet. Jag anser därför att det inte f. n. finns tillräckliga motiv för att överväga en eventuellt ändrad målsättning för verksamheten. Med hänsyn till bl. a. behovet av en förstärkning av underhållet av fartyg och annan materiel beräknar jag emellertid 500 000 kr. under delprogrammet Sjökartläggning för ökat underhåll m. m. För övriga verksamhetsgrenar under anslaget Farledsverksamhet, exkl. isbrytning, bör de medel jag förordar medge en omfattning av verksamheten som ungefärligen motsvarar innevarande budgetårs nivå. Om förhållandena motiverar det bör det dock vara möjligt att göra en viss omprioritering inom anslagets ram för att säkra ett rationellt och effektivt utnyttjande av sjömätningsresurserna i en omfattning som svarar mot gällande målsättning för denna verksamhet.

Jag beräknar liksom sjöfartsverket de intäkter som redovisas på riksstatens inkomstsida till 108,9 milj. kr.

Under anslaget Isbrytning har verket begärt 40,6 milj. kr. Av ökningen om 10,5 milj. kr. är ca 5 milj. kr. att hänföra till automatiska kostnadsstegringar. Jag beräknar anslaget till 34,8 milj. kr.

Under anslaget Fartygsverksamhet har verket begärt 11,7 milj. kr., vilket innebär en ökning med 1,8 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Härav utgör 800 000 kr. löne- och prisomräkning. Intäkterna på riksstatens inkomstsida hänförliga till anslaget Fartygsverksamhet beräknar verket till 9,4 milj. kr.

Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 10.9 milj. kr. Utöver den av verket beräknade kompensationen för löne- och prisomräkning

förordar jag att 242 000 kr. anvisas under delprogrammet Sjöfartsinspektion m. m. Tillsammans med de medel, som genom viss omprioritering inom anslagets ram bör kunna frigöras, bör därigenom de ekonomiska förutsättningarna föreligga för ett realiserande av sjöfartsverkets plan att i Rotterdam inrätta ett sjöfartsinspektionskontor liksom att fortsätta med redan påbörjad beredskapstjänst främst avseende åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

De intäkter som redovisas på riksstatens inkomstsida beräknar jag i likhet med sjöfartsverket till 9,4 milj. kr.

För anslaget Övrig verksamhet beräknar jag slutligen 600 000 kr.

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet har jag räknat med ett särkostnadsbidrag från fjärde huvudtiteln om 1,4 milj. kr. för att täcka kostnaderna för den under programmet Farledsverksamhet ingående militära sjökartläggningen.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet har jag beräknat bidragen från yrkesfisket och fritidsbåttrafiken för att täcka dessa intressegruppers andel av sjöfartsverkets kostnader till sammanlagt 7 521 000 kr., varav 5,4 milj. kr. utgör samkostnadsbidrag och resterande 2 121 000 kr. särkostnadsbidrag.

Ersättning till televerket för vissa radiotjänster åt sjöfarten beräknar jag till 1 771 000 kr.

Jag övergår härefter till att redovisa min syn på *hamnutredningens* år 1971 framlagda delbetänkande Vintersjöfart (SOU 1971: 63).

En mera preciserad målsättning för den statliga isbrytningsverksamheten har hittills inte förelegat. Tillgängliga isbrytarresurser har satts in där de med hänsyn till samhällets allmänna behov av sjötransporter vintertid har förutsatts ge största möjliga effekt. I praktiken har detta medfört att behov av isbrytarassistans på Västkusten, i Öresund, på Sydkusten, Ostkusten och vid Gotland, i Bottenhavet och i Bottenviken prioriterats i nämnd ordning. Resultatet av verksamheten har genom successivt ökade statsisbrytarresurser förbättrats. Framförallt på norrlandskusten har också större och ändamålsenligare handelsfartyg och ett förbättrat informationsunderlag för den operativa ledningen medverkat till det totalt sett förbättrade resultatet.

Förutsättningarna för vintersjöfart på svenska hamnar varierar starkt med hänsyn till geografisk belägenhet och vintrarnas svårighetsgrad. Medan man i Bottenviken och Bottenhavet varje vinter kan räkna med issvårigheter av varierande omfattning förekommer motsvarande hinder för sjöfarten endast vissa år i övriga svenska vattenområden. När issvårigheterna inträffar i Östersjön, Öresund, Kattegatt och Skagerack är de också isbrytningstekniskt mindre svårbemästrade och koncentrerade till en kortare tidsperiod. Efterfrågan på statliga isbrytarinsatser varierar till följd av detta framförallt geografiskt från år till år. Om tillgången på isbrytare är relativt knapp kan en prioritering av södra

Sveriges behov under svåra vintrar emellertid medföra att norrlandshamnarna stängs för sjöfart under viss tid, vilket innebär att denna del av Sverige får fungera som en "regulator" under svåra vintrar för att undvika det överkapacitetsproblem som eljest skulle uppstå under milda vintrar.

Enligt hamnutredningen är näringslivet — och då i detta sammanhang främst norrlandsindustrierna — för sin framtida utveckling starkt beroende av kontinuitet i sina transporter. Behovet föranleds av köparnas — inte minst exportkundernas — krav på leveranskontinuitet, lagringskostnadernas stegring bl. a. på grund av produktionsökning och ett högt ränteläge och det allmänna kravet på jämn sysselsättning i olika produktions- och transportled. Mot bakgrund av samhällets regionalpolitiska mål är det enligt utredningen angeläget att detta krav på kontinuitet i transporterna kan tillgodoses. Med hänsyn härtill måste målet vara att ge näringslivet godtagbara transportmöjligheter året runt och såvitt möjligt oberoende av vintrarnas svårighetsgrad. I denna del är utredningen enhällig och några invändningar har inte framförts av remissinstanserna. Jag biträder utredningens uppfattning i denna del.

När det gäller valet mellan landtransporter och vid behov anslutande sjötransporter från i princip isfri hamn å ena sidan och ett mer renodlat sjötransportalternativ å andra stannar utredningen efter en samhällsekonomisk jämförelse för sjötransportalternativet. Som mål för samhällets insatser för vintersjöfart såväl för Norrland som för landet i övrigt bör enligt utredningen gälla, att näringslivet skall ges en skälig grad av säkerhet för sjötransportmöjligheter året runt och såvitt möjligt oberoende av vintrarnas svårighetsgrad.

Vad först gäller frågan om möjligheterna att uppfylla målsättningen för södra Sverige konstaterar utredningen att nuvarande isbrytningsresurser motsvarar behovet. Vid remissbehandlingen har detta påstående i allmänhet inte motsagts. Vissa remissinstanser har emellertid framhållit att målsättningen för södra Sverige bör sättas högre och i princip innebära att näringslivet ges garantier för sjötransporter i dessa delar av landet oberoende av vintrarnas svårighetsgrad.

När det gäller målsättningen för vintersjöfarten på Norrland har vissa remissinstanser — bl. a. statskontoret och riksrevisionsverket — anfört kritik mot utredningens ekonomiska kalkyler och de slutsatser som dessa föranlett. Särskilt stark är kritiken när det gäller tillförlitligheten av kalkylen för en utvidgad vintersjöfart på Bottenviken. Ett klart avståndstagande eller en stor tveksamhet framförs av ifrågavarande remissinstanser mot att utredningens kalkyler och slutsatser utan vidare läggs till grund för ett beslut om mer vittgående åtgärder med avseende på den framtida uppläggningen av transportsystemen för Norrland och för mera betydande statliga satsningar på nya isbrytarresurser. En grundligare och noggrannare analys av de samhällsekonomiska förutsättningarna måste göras innan beslut av sådan omfattning kan tas.

Även enligt min mening präglas utredningens samhällsekonomiska kalkyler av brister. Underlåtenheten att utföra en mer omfattande och klarläggande analys av de samhällsekonomiska förutsättningarna och sambanden kan möjligen förklaras av utredningens bedömning av behovet av ett snabbt ställningstagande till frågan om en ökning av isbrytarkapaciteten. I likhet med vissa remissinstanser anser jag emellertid att ett kompletterande utredningsarbete är nödvändigt innan ställning kan tas till frågan om isbrytarverksamhetens utformning på längre sikt. Dock får det, enligt min bedömning, redan av hamnutredningens nu framlagda material och av övriga kända förhållanden anses klart, att norrlandsindustriernas transportbehov successivt ökar både med avseende på godskvantiteter och kraven på kontinuitet i transportarbetet, liksom att inom överskådlig tid något alternativ till sjötransporter inte torde föreligga för en betydande del av det norrländska transportbehovet. Vidare gäller — som framhållits i det föregående — att med nuvarande statsisbrytarresurser en begränsning av dessa är nödvändig under svåra vintrar utefter norrlandskusten på grund av behov i södra Sverige. Vid dessa tillfällen är också landtransporterna normalt hårt ansträngda. I sammanhanget tillkommer härutöver följande förhållanden, som bör beaktas. Vid leveransen år 1974 av isbrytaren G kommer statsisbrytaren Ymer, levererad år 1933, att tas ur reguljär statsisbrytartjänst. Den år 1953 levererade statsisbrytaren Thule, som då är drygt 20 år gammal och hittills i betydande utsträckning deltagit i isbrytningen utmed norrlandskusten, bör fr. o. m. samma tidpunkt inte längre nyttjas för isbrytningsverksamhet norr om Ålands hav. Skälet till detta är att Thule ursprungligen byggdes för att primärt nyttjas i Öresund med dess speciella grundförhållanden. Fartyget har på grund härav mindre storlek och lägre maskineffekt än övriga isbrytare vilket gör det begränsat användbart för kvalificerad havsisbrytning i norrlandsfarvattnen. Erfarenhetsmässigt är det klart, bl. a. från vintern 1969—70, att isbrytningsbehoven i Östersjön, Öresund, Kattegatt och Skagerack förutsätter insats av minst fyra statsisbrytare jämte inhyrda hjälpisbrytare vid en sträng vinter. Efter leverans av isbrytaren G år 1974 kommer vid en sådan vinter under en kortare period endast en statsisbrytare att vara tillgänglig för Norrland. Detta får anses vara en otillräcklig kapacitet för att på sikt i rimlig utsträckning kunna tillgodose förefintliga assistansbehov.

En sammanvägd bedömning av de olika faktorer jag här berört ger enligt min mening vid handen att en ytterligare statsisbrytare bör anskaffas för att man i rimlig utsträckning skall kunna tillgodose särskilt det norrländska näringslivets krav på kontinuitet i sjötransporterna. Jag förordar alltså en sådan anskaffning. Med hänsyn till det avsedda användningsområdet bör den vara av samma storlek och maskineffekt som den senast beställda isbrytaren G. För att förkorta le-

veranstiden bör den kunna beställas redan under innevarande budgetår. Totalkostnaden beräknar jag till ca 90 milj. kr. i nu aktuellt prisläge. För den första delbetalningen som under alla omständigheter torde bli aktuell först under nästa budgetår tar jag upp 20 milj. kr. Jag kommer att hemställa om anslag för ändamålet under sjöfartsverkets fond i det följande.

Vid leveransen av den isbrytare jag nu förordar kommer Oden att vara omkring 20 år gammal. Med hänsyn till intresset av att förlänga fartygets ekonomiska nyttjande kan det då vara lämpligt att överväga att ta även detta fartyg ur isbrytarverksamheten norr om Ålands hav och reservera det för behov söder därom.

Utöver tillgång till ändamålsenligt dimensionerade havsisbrytare i tillräckligt antal förutsätter ett rimligt tillgodoseende av kraven på kontinuitet i sjötransporterna året runt på Norrland även rationellt utformade transportlösningar från näringslivets och sjötransportörernas sida. Detta ställer krav både på en viss koncentration av transporterna till ett relativt begränsat antal hamnar och — när det gäller vinterförhållanden — utnyttjande av lämpligt tonnage.

Hamnutredningen tog redan i sitt förra betänkande upp frågan om en behövlig koncentration av hamnverksamheten i landet. Utredningens förslag angående indelning av landet i hamnregioner med särskilt utvalda regionhamnar, som i och för sig bemöttes positivt av ett flertal remissinstanser, har emellertid i avvaktan på trafikplaneringsutredningens arbete hittills inte föranlett några konkreta ställningstaganden. I förevarande sammanhang har utredningen som resultat av sina överväganden föreslagit att ett tjugotal hamnar skall utses till vinterskeppningshamnar. Jag delar i och för sig utredningens uppfattning om behovet av en lämplig koncentration av vintersjöfarten för att öka utbytet av de möjliga statliga isbrytarinsatserna. Härmed sammanhängande problem bör emellertid också ses mot bakgrund av de resultat som framkommer av den pågående regionala trafikplaneringen. Jag är följaktligen inte f. n. beredd att ta ställning till hamnutredningens förslag i denna del.

Vad beträffar de krav som bör ställas på det tonnage som bör komma till användning under vinterförhållanden har hamnutredningen föreslagit att under högvintern det utnyttjade handelstonnaget på norrlandskusten bör ha en storlek av minst 3 000 ton dw och vara av isklass 1 A. Jag anser att kravet på storlek på sikt måste ställas högre. Möjligheterna att i framtiden realisera planer på kontinuitet i sjötransporterna på norrlandskusten även under stränga vintrar förutsätter enligt min mening att antalet fartygsrörelser och potentiella assistanssituationer minskas genom utnyttjande av större handelsfartyg än som föreslagits av utredningen.

Jag har tidigare framhållit att jag anser att ett kompletterande utred-

ningsarbete är nödvändigt innan ställning kan tas till frågan om isbrytarkapacitetens och isbrytarverksamhetens utformning på längre sikt. Jag anser också att en mera preciserad målsättning för vintersjöfarten inte lämpligen kan fastläggas förrän resultatet av ett sådant arbete föreligger. Som en del i det tilltänkta utredningsarbetet bör ingå en värdering av betydelsen av handelsfartygens storlek och isvärdighet för behovet av isbrytarresurser för vintersjöfart på vissa norrlandshamnar. Enligt min mening bör därvid också formerna för en eventuell prioritering av isbrytarassistanserna närmare övervägas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att avge yttrande med anledning av vad jag sålunda anfört om sjöfarten.

D 1. Farledsverksamhet, exkl. isbrytning

1971/72	Utgift	[1]95 956 000
1972/73	Anslag	[1]99 191 000
1973/74	Förslag	104 317 000

Från anslaget betalas den del av utgifterna under programmet Farledsverksamhet som är att hänföra till farledsutmärkning (fyrar, bojar, prickar), radionavigering (decca), förvaltning av kanaler och fördjupade farleder, sjöfartsverkets insats inom sjöräddningsväsendet, sjökartläggning och lotsväsendet. Vidare betalas härifrån utgifterna för central administration, utvecklingsverksamhet, regional administration och publikationer till den del de är att hänföra till nämnda verksamhetsgrenar.

Delprogram	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall[1]	Anvisat[1]	Verket	Departementschefen
	tusental kr.			
1. Central administration	7 252	7 518	8 173	7 773
2. Utvecklingsverksamhet	149	162	300	173
3. Regional administration	2 078	2 163	2 367	2 289
4. Fyrar och andra säkerhetsanstalter	24 115	24 144	26 957	25 571
5. Radionavigeringsstationer	4 144	3 997	4 285	4 186
6. Kanaler och fördjupade farleder	267	280	293	287
7. Sjöräddning m. m.	378	1 252	1 741	1 560
8. Sjökartläggning	11 671	11 358	14 860	12 933
9. Lotsväsendet	51 985	56 922	59 227	58 815
10. Publikationer	601	510	645	551
Summa kostnader	**102 640**	**108 306**	**118 848**	**114 138**

Delprogram	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall[1]	Anvisat[1]	Verket	Departements-chefen
			tusental kr.	
Avgår intäkter:				
Under anslaget	608	200	150	150
Bidrag	4 569	7 424	8 321	8 321
Under fonden	1 507	1 491	1 350	1 350
Summa utfall/anslag	**95 956**	**99 191**	**109 027**	**104 317**

[1] Vissa belopp justerade med hänsyn till förändrad uppdelning mellan programmen D 1. och D 4. och till att det tidigare delprogrammet Tjänstefartyg och gasningsjakter slopats.

Departementschefen

Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet och chefen för jordbruksdepartementet och med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 104 317 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Farledsverksamhet, exkl. isbrytning,* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 104 317 000 kr.

D 2. Isbrytning

1971/72 Utgift	32 487 000
1972/73 Anslag	30 145 000
1973/74 Förslag	34 845 000

Från anslaget betalas den del av utgifterna under programmet Farledsverksamhet som är att hänföra till statens isbrytningsverksamhet.

Delprogram	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall	Anvisat	Verket	Departements-chefen
			tusental kr.	
1. Administration	352	496	579	579
2. Isbrytning	32 202	29 699	40 081	34 316
Summa kostnader	**32 554**	**30 195**	**40 660**	**34 895**
Avgår intäkter:				
Under anslaget	67	50	50	50
Summa utfall/anslag	**32 487**	**30 145**	**40 610**	**34 845**

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 34 845 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Isbrytning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 34 845 000 kr.

D 3. Fartygsverksamhet

1971/72	Utgift	8 925 000
1972/73	Anslag	9 920 000
1973/74	Förslag	10 920 000

Från anslaget betalas utgifterna under programmet Fartygsverksamhet för sjöfartsinspektion m. m., skeppsmätning, registrering av fartyg, sjöteknisk utredningsverksamhet och sjömansnämnden. Vidare betalas härifrån utgifterna för central administration till den del de är att hänföra till nämnda verksamhetsgrenar.

Delprogram	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall	Anvisat	Verket	Departements-chefen
	tusental kr.			
1. Central administration	407	552	814	742
2. Sjöfartsinspektion m. m.	6 958	7 684	9 016	8 365
3. Skeppsmätning	1 138	1 334	1 403	1 403
4. Registrering av fartyg	325	331	349	347
5. Sjöteknisk utrednings-verksamhet	388	354	448	384
6. Sjömansnämnden	293	295	367	349
Summa kostnader	**9 509**	**10 550**	**12 397**	**11 590**
Avgår intäkter:				
Under anslaget	84	30	70	70
Bidrag	500	600	600	600
Summa utfall/anslag	**8 925**	**9 920**	**11 727**	**10 920**

Departementschefen

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet och med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 920 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fartygsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 920 000 kr.

D 4. Övrig verksamhet

1971/72 Utgift	[1]329 000
1972/73 Anslag	[1]329 000
1973/74 Förslag	600 000

[1] Beloppen justerade med hänsyn till viss omfördelning mellan programmen D 1. och D 4.

Från anslaget betalas utgifterna under programmet Övrig verksamhet för viss radiotjänst åt sjöfarten.

Delprogram	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall[1]	Anvisat[1]	Verket	Departements-chefen
	tusental kr.			
Radiotjänst åt sjöfarten	329	329	600	600
Utfall/anslag	**329**	**329**	**600**	**600**

[1] Beloppen justerade med hänsyn till viss omfördelning mellan programmen D 1. och D 4.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående under den allmänna sjöfartsöversikten och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 600 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Övrig verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

Övriga sjöfartsändamål

D 5. Handelsflottans pensionsanstalt

1971/72 Utgift	1 000
1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Handelsflottans pensionsanstalt (HPA) handlägger ärenden om pensionering av sjömän enligt kungörelsen (1972: 412) om sjömanspension.

Enligt lagen (1961: 300, ändrad senast 1971: 93) om redareavgift för sjöfolks pensionering skall redare betala avgift för beredande av pension åt sjömän, vilka som manskap varit påmönstrade svenskt handelsfartyg i utrikes fart.

Finansieringen av pensionsanstaltens administrationskostnader bestrids med redareavgifterna. Av dessa medel tas ett så stort belopp till uppbörd under anslaget till pensionsanstalten, som motsvarar summan av anstaltens avlöningar och omkostnader med avdrag för ett formellt belopp av 1 000 kr. Sistnämnda belopp utgör den anslagsmässiga nettoutgiften.

Pensionsanstalten leds av en direktion med företrädare för staten, Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges redareförening. Dessutom ingår i direktionen anstaltens direktör, som har den omedelbara ledningen av verksamheten.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Anstalten	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	4	—	—
	6	—	—
Anslag			
Lönekostnader	313 500	+19 800	+19 800
Sjukvård	500	—	—
Reseersättningar	7 000	—	—
Lokalkostnader	18 300	+ 1 700	+ 1 700
Expenser	21 700	+ 6 500	+ 6 500
Utbetalningskostnader	—	+50 000	+50 000
	361 000	**+78 000**	**+78 000**

Handelsflottans pensionsanstalt

1. Löne- och prisomräkning m. m. 28 000 kr.

2. Värdebeständigheten har framtvingat en omläggning av utbetalningssystemet. Pensionsanstalten kommer i fortsättningen att anlita datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) för pensionsutbetalningarna. En särskild anslagspost för kostnaden — som beräknas uppgå till ca 50 000 kr. årligen — torde därför bli behövlig.

3. Summan av posterna till avlöningar och omkostnader blir enligt anstaltens förslag (361 000+78 000) 439 000 kr. Till uppbörd under anslaget skulle således tas (439 000 — 1 000) 438 000 kr. och medelsanvisningen på riksstaten ske med oförändrat 1 000 kr.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 000 kr.

D 6. Bidrag till vissa resor av sjöfolk

1971/72 Utgift	274 000
1972/73 Anslag	365 000
1973/74 Förslag	365 000

Från anslaget utgår bidrag för att bereda sjöfolk i utrikes fart dels fria hemresor, dels lägre biljettkostnader för vissa resor inom landet.

Departementschefen

Ett utredningsförslag angående bl. a. reviderade bestämmelser för fria hemresor för sjöfolk i utrikes fart bereds f. n. med sikte på en proposition till 1973 års riksdag. I avvaktan på frågans slutbehandling beräknar jag anslaget till oförändrat 365 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa resor av sjöfolk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 365 000 kr.

D 7. Avsättning till handelsflottans välfärdsfond

1971/72 Utgift	592 000
1972/73 Anslag	650 000
1973/74 Förslag	600 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Rådet	Departements-chefen
Personal			
Antal anställda	**14**	—	—
Utgifter			
Lönekostnader	828 000	+ 76 000	+ 76 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	35 000	+ 5 000	+ 2 000
Lokalkostnader m. m.	62 000	+ 6 000	+ 6 000
Expenser	55 000	+ 2 000	+ 2 000
Bidrag till välfärdsverksamhet	850 000	+150 000	—
Filmverksamhet	1 000 000	—	—
Tidningar, böcker m. m.	160 000	+ 40 000	+ 15 000
	2 992 000	**+279 000**	**+101 000**
Inkomster			
Avgifter, räntor m. m.	2 301 000	—300 000	—300 000
Avsättning till handelsflottans välfärdsfond	650 000	+4 950 000	— 50 000
	2 951 000	**+4 650 000**	**—350 000**
Beräknat underskott/överskott att utgå från handelsflottans välfärdsfond	**—41 000**	**+4 371 000**	**—451 000**

Enligt lagen (1948: 495 ändrad senast 1966: 54) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk skall sjömän och redare erlägga en särskild välfärdsavgift med tio öre för dag och sjöman under den tid sjömannen är för utrikes fart påmönstrad svenskt handelsfartyg. Avgiften betalas till hälften av sjömannen och till hälften av redaren. Statens bidrag till löpande utgifter för välfärdsarbetet bestrids från förevarande anslag och skall uppgå till samma belopp, som inflyter i avgifter från sjömän och redare. Välfärdsarbetet för sjöfolk planläggs och samordnas av handelsflottans välfärdsråd.

Överskott eller underskott av verksamheten tillförs resp. täcks av handelsflottans välfärdsfond.

Från handelsflottans välfärdsfond har dessutom för budgetåret 1972/73 beviljats 200 000 kr. för välfärdsanläggningar och 50 000 kr. för filmverksamhet utöver i staten upptaget belopp.

Handelsflottans välfärdsråd

Till följd bl. a. av rationaliseringsåtgärder och övergång till större fartyg har bemanningen i den svenska handelsflottan under den senaste femårsperioden nedgått med närmare 5 000 man. Välfärdsavgifterna och i motsvarande mån statsbidragen har därför minskat. Verksamheten har sådan stadga och omfattning att utgifterna inte utan särskild omorganisation kan skäras ned. För att den löpande verksamheten inte skall vara beroende av dessa i viss mån fluktuerande faktorer, finner rådet det angeläget att välfärdsfonden får användas till den löpande verksamheten för att därmed utjämna skiftningarna i inkomstposterna. Enligt rådets mening är fondens medel till större delen inte ändamålsbundna. Huvudsyftet med fonden blir då att utgöra reservmedel som behövs för den löpande verksamheten. För att detta syfte skall uppnås finner rådet det erforderligt att anslag till avsättning till handelsflottans välfärdsfond beviljas med dels 600 000 kr., dels ett extra belopp om 5 milj. kr. att tillföras fonden. Dessutom begärs ett bemyndigande att, under ett vart av budgetåren 1973/74—1982/83 av fonden utöver den fastställda staten, få disponera 500 000 kr. för allmän verksamhet.

Det bokförda värdet av tillgångarna i handelsflottans välfärdsfond uppgick vid utgången av budgetåret 1971/72 till 8 881 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 600 000 kr. Det bokförda värdet av tillgångarna i handelsflottans välfärdsfond beräknar jag vid utgången av budgetåret 1972/73 till i runt tal 7,3 milj. kr. Bl. a. med hänsyn härtill är jag inte beredd att medge den begärda extra avsättningen till fonden om 5 milj. kr. Under budgetåret 1973/74 bör från handelsflottans välfärdsfond liksom under tidigare

budgetår få tas i anspråk 200 000 kr. för välfärdsanläggningar och 50 000 kr. för filmverksamhet utöver i staten upptaget belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till handelsflottans välfärdsfond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

D 8. Understöd åt skärgårdsrederier m. m.

1971/72	Utgift	550 000
1972/73	Anslag	650 000
1973/74	Förslag	675 000

Från anslaget bestrids avtalsenligt vissa kostnader för upprätthållande av båttrafiken i Stockholms skärgård.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Understöd åt skärgårdsrederier m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 675 000 kr.

E. INSTITUT M. M.

E 1. Transportnämnden

1971/72 Utgift	977 000
1972/73 Anslag	1 692 000
1973/74 Förslag	1 252 000

Transportnämnden är central myndighet för planläggningen av den civila transportregleringsverksamheten vid krig eller krigsfara. Nämnden svarar vidare för beredskapsplanläggningen i fråga om transportledningen på landsväg, handhar tillståndsgivningen för internationella landsvägstransporter samt fastställer rikets indelning i lokalområden för beställningstrafik för godsbefordran. I nämndens arbetsuppgifter ingår även att fastställa allmänna grunder för uppställning av taxor för yrkesmässig biltrafik samt meddela föreskrifter och anvisningar för sådan trafik. Nämnden handhar även statsbidragsgivning enligt kungörelsen (1965: 201) om statsbidrag till viss linjetrafik på landsbygden.

Transportnämnden leds av en nämnd med fem ledamöter som utses av Kungl. Maj:t. Till sitt förfogande har nämnden en rådgivande delegation i vilken ingår nämndens ordförande samt företrädare för överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen, postverket, statens järnvägar, statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, statens jordbruksnämnd och överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Transportnämnden arbetar på två sektioner, dels en sektion för beredskapsärenden, dels en för yrkestrafikärenden jämte administrativa ärenden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	8	+ 2	+ 1
Övrig personal	5	+ 1	—
	13	**+ 3**	**+ 1**
Anslag			
Lönekostnader	1 242 700	—122 000	—216 400
därav engångsutgifter	(375 000)	(—)	(—)
Sjukvård	2 600	—	—
Reseersättningar	34 000	+ 3 500	+ 1 700
Lokalkostnader	68 600	+ 9 900	+ 7 900
Expenser	344 100	—228 400	—233 200
därav engångsutgifter	(290 000)	(+ 44 000)	(+ 42 000)
	1 692 000	**—337 000**	**—440 000**

Transportnämnden

1. Löne- och prisomräkning 88 670 kr.

2. Ett realiserande av 0-alternativet (— 58 300 kr.) skulle på grund av nämndens personalmässigt ringa storlek få förverkligas genom nedskärning av expensmedlen. En nedskärning av denna storleksordning skulle enligt nämndens bedömning innebära att nämnden ej på ett tillfredsställande sätt skulle kunna utföra sina enligt instruktionen ålagda arbetsuppgifter.

3. Transportnämndens arbetsuppgifter har under de senaste budgetåren ökat i betydande omfattning särskilt vad beträffar beredskapsplaneringen. Ökningen sammanhänger huvudsakligen med utredningar inom det ekonomiska försvaret. Dessa utredningar har fått lösas med förtur. Detta har medfört betydande eftersläpningar i utförande av sådana av nämndens arbetsuppgifter som tidigare inplanerats för innevarande och kommande budgetår. Enligt nämndens bedömning är redan nu inträdda eftersläpningar av så allvarlig karaktär att det med bibehållande av enbart nuvarande resurser inte är möjligt att hålla beredskapsplaneringen på en tillfredsställande nivå.

I fråga om yrkestrafikärenden medför den fortgående ökningen av svenska lastbilars trafik på utlandet en ökning av arbetet med tillståndsgivningen för denna trafik.

Det administrativa arbetet med förberedande av årliga förhandlingar om kvoter m. m. ökar likaledes i och med den till allt fler länder utvidgade lastbilstrafiken. Dessutom har ökade insatser krävts för deltagande i och studier av det inom olika internationella organisationer pågående arbetet på transportområdet, innefattande bl. a. upprättande av kontrolldokument och gemenskapskvoter för den internationella yrkesmässiga biltrafiken. Vidare har den på motsvarande sätt väsentligt ökade trafiken med utländska fordon i Sverige ställt krav på ökade insatser från nämndens sida för kontakter med olika svenska myndigheter som kontrollerar denna trafik.

Nämnden begär för nu nämnda ändamål inrättandet av en byrådirektörstjänst i Ae 28 (82 283 kr.) för beredskapsfrågor, en amanuenstjänst i reglerad befordringsgång (61 417 kr.) samt en biträdestjänst i reglerad befordringsgång (38 692 kr.). För inköp av möbler m. m. till två nya tjänsterum erfordras en engångsanvisning (4 000 kr.).

4. Transportnämnden har för innevarande budgetår beviljats medel — 665 000 kr. — för systemutveckling m. m. för en omläggning av drivmedelsransoneringssystemet varigenom detta kommer att baseras på det nya centrala bilregistret. För den fortlöpande uppföljningen av ransoneringssystemet erfordras visst underlag, bestående av maskinlistor från bilregistret. Nämnden beräknar preliminärt kostnaderna för dessa uttag från bilregistret till 11 000 kr. I samband med övergång

till ett ransoneringssystem anpassat till centrala bilregistret är det vidare nödvändigt att omarbeta och nytrycka nämndens beskrivning av ransoneringssystemet samt vissa anvisningar att ligga till grund för länsstyrelsernas och centrala civila och militära myndigheters placering. Kostnaderna härför beräknar nämnden till 40 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 252 000 kr. Jag har därvid bl. a. beräknat medel för en byrådirektörstjänst på beredskapssektionen, samt för att ta fram visst underlag ur bilregistret och — som engångsanvisning — för omarbetning och nytryck av nämndens beskrivning av ransoneringssystemet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Transportnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 252 000 kr., därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 2. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	22 660 000
1972/73	Anslag	23 561 000
1973/74	Förslag	25 781 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut har till uppgift att inhämta tillförlitlig kännedom om Sveriges meteorologi och hydrologi samt att delta i det internationella samarbetet på området. I institutets uppgifter ingår bl. a. att anordna och övervaka meteorologiska och hydrologiska observationer och mätningar inom landet samt att bearbeta insamlat material. Vidare svarar institutet för den allmänna väderlekstjänsten, stormvarningstjänsten och kustistjänsten samt den civila flygväderlekstjänsten. Institutet utför undersökningar och utredningar på uppdrag av offentlig myndighet och enskild.

Institutet är organiserat på tre byråer — väderleksbyrån, klimatbyrån och hydrologiska byrån — vidare två fristående avdelningar — forsknings- och undervisningsavdelningen samt kansliavdelningen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	62	+ 12	+ 2
Övrig personal	196	+ 10	−12
	258	**+ 22**	**−10**
Anslag			
Lönekostnader	17 346 000	+ 4 805 000	+ 1 717 000
Sjukvård	30 000	—	—
Reseersättningar	199 000	+ 117 000	+ 28 000
Lokalkostnader	1 380 000	+ 73 000	+ 73 000
Expenser	1 459 000	+ 699 000	+ 106 000
Biblioteket	14 000	+ 5 000	+ 1 000
Telegramkostnader	3 188 000	+ 149 000	—
Europeiskt väderprognos-centrum	—	+ 300 000	+ 300 000
	23 616 000	**+ 6 148 000**	**+ 2 225 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	55 000	— 5 000	— 5 000
Nettoutgift	**23 561 000**	**+ 6 143 000**	**+ 2 220 000**

Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 19,3 milj. kr. (1972/73 18,2 milj. kr.).

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 361 996 kr.

2. I 0-alternativet förordar institutet indragning av nio teleprinterbiträden vid väderleksbyråns teleavdelning. Indragningen är en följd av att teletrafiken skall automatiseras, vilket närmare framgår under punkt 3, och är därför i princip möjlig. Vidare förordar institutet ändring av nio synoptiska stationer med observationer varje timme till stationer med observationer var tredje timme. Ändringen innebär ett allvarligt bortfall av observationer varvid framförallt den civila och militära flygverksamheten drabbas. Slutligen har institutet inom ramen för 0-alternativet förordat bl. a. indragning av en förste hydrologassistent, ett kartbiträde samt två tryckare. Indragning av dessa tjänster skulle innebära en påtaglig försening inom ett flertal av institutets verksamhetsområden. Sammanlagt innebär 0-alternativet en minskning av anslaget med 1 296 000 kr.

3. Omorganisation av väderleksbyråns teleavdelning.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 6 mars 1970 institutet att hos televerket teckna ett 10-årskontrakt avseende viss automatisk telegramförmed-

ling. Det nya telegramförmedlingssystemet — benämnt ATESTO (Automatic Telegraph Equipment for Stockholm Telegraph Office) — beräknas träda i funktion under första halvåret 1973. I samband härmed bortfaller viss del av den manuella betjäningen varför, som framgått under punkt 2, en minskning av personalen vid teleavdelningen med nio teleprinterbiträden kan ske. Eftersom det nya systemet ställer högre krav på vissa tjänster än vad det gamla systemet gjorde bör emellertid 15 av avdelningens övriga tjänster inplaceras i högre lönegrader. Detta beskrivs nedan som inrättande resp. indragning av 15 tjänster.

Teleavdelningens administrativa arbete ökar främst genom att en mängd instruktioner för abonnenterna på systemet måste utarbetas och följas upp. Verksutbildningen av ny personal får större omfattning och kräver bättre underlag än tidigare. Därför föreslås inrättandet av en tjänst som trafikinspektör i A 23. Befattningshavaren skall också vara kompetent att vid förfall för trafikinspektören i A 26 inträda i dennes funktioner som föreståndare för avdelningen (+ 64 457 kr.).

Som chef för en nybildad ATESTO-sektion föreslås inrättandet av en tjänst som trafikinspektör i A 23 (+ 64 457 kr.).

Två tjänster som assistenter i A 19 föreslås inrättade för uppföljning och dokumentation samt utbildning inom ramen för ATESTO-systemet (+ 107 200 kr.).

Elva tjänster som assistenter i högst A 17 föreslås inrättade för den löpande driften av ATESTO-systemet (+ 546 134 kr.).

En radioöverkontrollör i A 21, sex radioassistenter i högst A 17, tre kansliskrivare i A 13 och fem teleprinterbiträden i A 13 kan dras in (— 781 818 kr.).

4. Behov av att ändra och komplettera gällande detaljprogram kommer att finnas sedan ATESTO-systemet satts i funktion. Institutet anser det därför nödvändigt att medel beräknas för en tjänst som byrådirektör i A 26 (+ 74 587 kr.).

5. Servicearbetet avseende telefaxapparaturen har blivit mer komplicerat och tidsödande varför behov av en tjänst som ingenjör i högst A 19 föreligger (+ 48 989 kr.).

6. Konkreta planer föreligger att utöka vintersjöfarten på Norrlandshamnarna till att omfatta regelbunden trafik året runt. För att möjliggöra sådan trafik krävs emellertid förbättrad isprognostjänst. Därför föreslås inrättandet av en tjänst som förste statsmeteorolog i A 27 (+ 78 352 kr.).

7. Inom klimatbyrån erfordras med hänsyn till den tilltagande föroreningen av atmosfären med kemiska ämnen en tjänst som meteorolog i A 18/A 22 för bearbetning av insamlade data, rådgivning till offentliga myndigheter och för driftledning av nederbördskemiska referensstationer (+ 56 171 kr.).

8. Inom klimatbyråns instrumentavdelning erfordras med hänsyn till

utvecklingen av det automatiska stationsnätet en ny ingenjörstjänst i A 19 (+ 48 989 kr.).

9. Klimatobservatörernas arvoden måste höjas om observationsnätet skall kunna bibehållas. 523 000 kr. beräknas för detta ändamål.

10. Efter de svåra stormar som hösten 1969 medförde allvarliga avbräck för sjöfart, fiske och andra näringsgrenar, ökade institutet öppethållningen nattetid. Utan ett bättre underlag i form av ökade nattobservationer från de synoptiska stationerna kan den ökade öppethållningen dock ej få full effekt varför 190 000 kr. begärs för detta ändamål.

11. Med hänsyn till den praktiskt taget fullständiga bristen på personal, lämplig för upprättande och skötsel av nya komplicerade hydrologiska stationer, finner institutet sig böra föreslå att åtgärder snarast möjligt vidtas för att förbättra personalsituationen. Lämpligt vore om upprustningen av stationsnätet kunde ske under en femårsperiod, varvid fyra förste hydrologassistenter skulle erfordras under budgetåret 1973/74. Av avvägningsskäl har institutet dock funnit det motiverat att låta upprustnings- och uppbyggnadsperioden omfatta tio år och äskar därför medel för två förste hydrologassistenter i A 19 (+107 200 kr.).

12. Vattenföringsmätningar utförs ofta i starkt strömmande vatten och kan därför vara synnerligen riskfyllda. Ur arbetarskyddssynpunkt är det viktigt att den deltagande personalen är tillräcklig och erfaren. Institutet anser det därför nödvändigt att fast anställa viss mätpersonal varför inrättandet av två tjänster som tekniker i A 4/A 13 föreslås (+ 77 384.).

13. Naturvetenskapliga forskningsrådet har anhållit om att institutet skall överta ett nät av observationsstationer för bestämmande av sedimenttransporter i landets större älvar. Härför erfordras 1 hydrolog i A 18/A 22, 1 laboratorieassistent i A 14/A 16, 1 laboratoriebiträde i A 4/A 13 och 1 kontorsbiträde i A 4/A 13 (+176 874 kr.). Vidare erfordras 33 000 kr. för mätning av sedimenttransporterna.

14. I petitan för budgetåret 1968/69 anmälde institutet att hydrologiska byrån organiserats på ytterligare en avdelning, den oceanografiska avdelningen, samt att medel för personal vid denna avdelning anvisats under anslaget Uppdragsverksamhet. För föreståndaren för avdelningen finns inrättad en tjänst som avdelningsdirektör i Bg 5. Avdelningens verksamhet har fortlöpande ökats, ej enbart genom ökade uppdrag, utan även genom att avdelningens personal tas i anspråk för utredningar och remisser av Kungl. Maj:t i miljövårdsfrågor. Avdelningen arbetar sålunda nu inte enbart med uppdragsverksamhet varför det synes angeläget att — på samma sätt som skedde med föreståndaren för byråns kontrollavdelning enligt förslag i statsverkspropositionen år 1964 — denna tjänst överflyttas till institutets förvaltningskostnadsanslag. Samtidigt torde tjänsten, av vilken behovet är stadigvarande, böra

överföras på extra ordinarie stat. Institutet föreslår sålunda att medel beräknas för en tjänst som avdelningsdirektör i Bc 5 (+93 381 kr.).

15. För att täcka det mest trängande behovet av nya hydrologiska stationer anser institutet att 23 st. dylika jämte en mätdamm bör inrättas under budgetåret 1973/74. Vid åtta av dessa stationer ställer instrumenteringen krav på tekniskt kvalificerade samt instrumentkunniga observatörer. Observationsmedel för dessa beräknas till 20 000 kr. per år. För övriga stationer jämte mätdamm beräknas arvodena uppgå till 12 000 kr. per år.

16. Inom forsknings- och undervisningsavdelningen erfordras en laboratorstjänst i B 6 för hydrologisk forskning och undervisning samt en tjänst som kansliskrivare i A 13 (+139 588 kr.).

17. Det administrativa arbetet inom kansliavdelningen har på senare år väsentligt utökats, bl. a. som en följd av att nya ekonomiskt/administrativa system införs. Med anledning härav begärs två tjänster som byrådirektör i A 26 samt en tjänst som kanslist i A 12/A 18 (+192 493 kr.).

18. Kansliavdelningens internationella sektion, som saknar biträdespersonal, måste till följd av det alltmer ökande internationella samarbetet tillföras ett kvalificerat biträde, varför en tjänst som kontorsskrivare i A 14 begärs (+ 43 319 kr.).

19. Den ökade verksamheten vid institutet samt den planerade flyttningen till Norrköping medför behov av förstärkning av expeditionsvaktspersonalen med två expeditionsvakter i A 4/A 13 (+ 77 384 kr.).

20. För reseersättningar har i löne- och prisomräkningsposten inrymts 20 000 kr. Härutöver erfordras ytterligare 97 000 kr. varav 18 000 kr. sammanhänger med instrumentservice, 38 000 kr. med inrättande av nya hydrologiska stationer, 18 000 kr. med provtagning av sedimenttransporter, 15 000 kr. med inspektion av oceanografiska stationer samt 8 000 kr. med företagsnämndens verksamhet.

21. Behov föreligger av utökad automatisk databehandling. För utveckling av nya system för observationskontroll samt för analys- och prognossystem anpassade till den internationella utvecklingen beräknas 220 000 kr. Medel för datorbearbetning inom ramen för det internationella forskningsprogrammet GARP (Global Atmospheric Research Programme) beräknas till 200 000 kr. Inom den hydrologiska byrån erfordras medel för datorbetarbetning på sammanlagt 116 000 kr.

22. Behov föreligger av medel för förnyelse av undervisningsmateriel. För detta ändamål äskas 15 000 kr. För utökad tryckningS- och reproduktionsverksamhet beräknas 20 000 kr.

23. Under budgetåret 1972/73 kommer förhandlingarna angående europeiskt centrum för medellånga väderprognoser att slutföras. Medel erfordras under budgetåret 1973/74 för bestridande av Sveriges del av utgifterna för det europeiska väderprognoscentret. Institutet begär för detta ändamål 300 000 kr.

Remissyttrande

Över institutets förslag har efter remiss yttrande avgetts av statskontoret.

Statskontoret erinrar om att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1969 uppdragit åt en särskild arbetsgrupp att genomföra en undersökning av behovet av väderleksinformation och hydrologisk information. Mot bakgrund härav är det enligt statskontorets mening nödvändigt att, i avvaktan på utredningens resultat, iaktta en viss restriktivitet vid bedömning av de föreliggande anslagsframställningarna. Vidare framhåller statskontoret att anslagsframställningarna på flera punkter föregriper Kungl. Maj:ts och riksdagens ställningstagande till havsresursutredningens betänkande Utnyttjande och skydd av havet (SOU 1972: 43), rapport 1971 Hushållning med mark och vatten (SOU 1971: 75) upprättad inom civildepartementet, miljökontrollutredningens betänkande Lag om hälso- och miljöfarliga varor (SOU 1972: 3) samt till resultatet av pågående utredning rörande ett miljövårdens informationssystem.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 25 781 000 kr.

I samband med att telegramförmedlingen till viss del automatiseras, genom att ATESTO-systemet införs, bör väderleksbyråns teleavdelning delvis omorganiseras. Jag beräknar därför medel för ytterligare en trafikinspektör som ställföreträdande avdelningschef och chef för atestosektionen, en assistent samt elva radioassistenter. Jag räknar därvid med att en tjänst som radioöverkontrollör, sex tjänster som radioassistenter, tre tjänster som kansliskrivare samt fjorton tjänster som teleprinterbiträden dras in. Jag har även beräknat medel för ytterligare en byrådirektör inom kansliavdelningen.

I februari 1973 beräknas förhandlingarna avseende ett europeiskt meteorologiskt centrum för bl. a. medellånga väderprognoser avslutas. Sveriges del av kostnaderna för det europeiska väderprognoscentret beräknas, efter en uppbyggnadsperiod på ungefär fem år, bli ca 2 milj. kr. per år. För budgetåret 1973/74 har jag beräknat 300 000 kr. för täckande av Sveriges del av centrets kostnader. Det torde vidare ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om Sveriges anslutning till väderprognoscentret.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 25 781 000 kr.

E 3. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Underhåll av materiel m. m.

1971/72 Utgift	808 000
1972/73 Anslag	1 179 000
1973/74 Förslag	1 282 000

	Beräknad ändring 1973/74	
	Institutet	Departements-chefen
Prisomräkning m. m.	+ 127 000	+ 103 000
Underhåll av nya automatiska väderstationer	+ 15 000	—
Underhåll av nya vindmätare	+ 3 000	—
Underhåll av instrument för väderobserverande fartyg	+ 15 000	—
Underhåll av stansande och telesvarande peglar	+ 12 000	—
Underhåll av instrument och mätdammar	+ 20 000	—
Oceanografiska stationer	+ 70 000	—
	+ 262 000	**+ 103 000**

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Underhåll av materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 282 000 kr.

E 4. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nyanskaffning av instrument m. m.

1971/72 Utgift	494 000	Reservation	10 999
1972/73 Anslag	400 000		
1973/74 Förslag	400 000		

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Väderleksbyrån

1. Utrustning för automatisk mottagning av satellitbilder	200 000
2. Bandspelare för lagring av teledata	150 000
3. Material för försöksverksamheten med isprognoser	150 000

Klimatbyrån

4. Automatiska väderstationer	170 000
5. Instrument för väderobserverande fartyg	25 000
6. Vindmätare vid fyrplatser	38 000
7. Ny markutrustning för de aerologiska stationerna	30 000
8. Material för nederbördskemiska nätet	15 000
9. Molnhöjds- och siktmätare vid timobservationsstationer	50 000

Hydrologiska byrån	
10. 23 st. pegelanläggningar	759 000
11. 10 st. telesvarande peglar	66 000
12. 1 st. mätdamm	60 000
13. Oceanografiska stationer	1 060 000
14. Fartyg för oceanografiska undersökningar	2 200 000
Kr.	4 973 000

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nyanskaffning av instrument m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kr.

E 5. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	7 163 000
1972/73 Anslag	4 550 000
1973/74 Förslag	7 234 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	45	— 1	—
Övrig personal	80	—	—
	125	**— 1**	**—**
Anslag			
Lönekostnader	2 850 000	+ 2 050 000	+ 2 050 000
Ersättning till observatörer	280 000	—	—
Sjukvård	9 000	—	—
Resersättningar	522 000	+ 53 000	+ 53 000
Lokalkostnader	350 000	+ 50 000	+ 50 000
Expenser	224 000	+ 256 000	+ 256 000
Utrustning	315 000	+ 275 000	+ 275 000
	4 550 000	**+ 2 684 000**	**+ 2 684 000**

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Under budgetåret 1971/72 har inom hydrologiska byrån inrättats en tjänst som förste statshydrolog i Ag 25, fyra tjänster som statshydrolog i Ag 24 och en tjänst som förste byråingenjör i Ag 23. Under förutsättning av bifall till förslaget att under anslaget Förvaltningskost-

nader uppta en tjänst som avdelningsdirektör i Be 5 på institutets personalförteckning bortfaller en tjänst som avdelningsdirektör i Bg 5.

1. Löne- och prisomräkning m. m. (+ 2 777 381 kr.) Anslaget har räknats upp för att komma i nivå med belastningen under de senaste budgetåren.

2. En avdelningsdirektör i Bg 5 dras in (— 93 381 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 234 000 kr.

E 6. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Väderlekstjänst för luftfarten

1971/72 Utgift	10 519 000
1972/73 Anslag	10 468 000
1973/74 Förslag	11 228 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	48	+ 2	—
Övrig personal	127	+ 1	—
	175	**+ 3**	—
Anslag			
Lönekostnader	9 321 000	+ 731 000	+ 553 000
Sjukvård	10 000	+ 1 000	+ 1 000
Resersättningar	141 000	+ 13 000	+ 13 000
Lokalkostnader	2 000	—	—
Expenser	547 000	+ 98 000	+ 98 000
därav för automatisk databehandling	(320 000)	(+ 7 000)	(+ 7 000)
Kostnader för underhåll av instrumentutrustning m. m.	173 000	+ 74 000	+ 74 000
Telekommunikationer	274 000	— 39 000	+ 21 000
	10 468 000	**+ 878 000**	**+ 760 000**

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 618 293 kr.

2. Mellan år 1970 och år 1971 ökade flygtrafiken på Bromma flygplats med ca 8 %. Fram till år 1974 aviserar luftfartsverket en årlig

ökning av linjefarten med ca 10 %. Med anledning härav måste briefing-tjänsten på Bromma flygplats förstärkas med 1 statsmeteorolog i Ae 24 (+ 66 573 kr.).

3. Den meteorologiska briefingen vid Sundsvall/Härnösands flygplats har f. n. sådan omfattning att då endast en meteorolog är i tjänst, dvs. prognosmeteorologen, kan väderbriefing ej lämnas till alla som begär sådan. Vidare aviseras ca 10 % ökning av enbart linjefarten i Sundsvall FIR fram till år 1974. Dessutom väntas ytterligare en flygplats för linjefart inom Sundsvall FIR med därtill hörande ökning av den meteorologiska tjänsten. Med anledning härav erfordras två meteorologer i tjänst 14 timmar per dygn mot nuvarande 9, vilket kräver en ökning av en meteorolog i A 18/A 22 (+53 806 kr.).

4. Förutom observationstjänst vid Sundsvall/Härnösands flygplats som tar i anspråk en man dygnet runt krävs assistenttjänst vid prognos- och briefingavdelningen med uppgift att framställa färddokument, sköta telefaxmottagning, bevaka väderradarn, biträda med meteorologisk områdesövervakning och betjäning av flygplan i luften. Det nuvarande antalet assistenter medger sådan tjänst 8,5 tim/dygn. På grund av ökad flygverksamhet i Sundsvall FIR måste minst 13 tim/dygn täckas, varför personalförstärkning med 1 meteorologassistent i Ae 17 erfordras (+ 46 634 kr.).

Remissyttrande

Över institutets förslag i fråga om väderlekstjänsten för luftfarten har efter remiss yttrande avgetts av luftfartsverket.

Luftfartsverket har av Kungl. Maj:t ålagts att vidta åtgärder för att begränsa flygtrafiken på Bromma flygplats. I avvaktan härpå vill verket inte tillstyrka att det totala antalet tjänster under anslaget Väderlekstjänst för luftfarten utökas. Beträffande övriga poster under anslaget har verket intet att erinra.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t förcslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Väderlekstjänst för luftfarten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 11 228 000 kr.

E 7. Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.

1971/72	Utgift	1 981 000
1972/73	Anslag	1 576 000
1973/74	Förslag	1 048 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Betydelsefulla förändringar beträffande väderskeppsorganisationen och grunderna för beräkning av rättigheter och förpliktelser i densamma kommer — enligt de rekommendationer som antogs vid den sjunde NAOS-konferensen i Paris i mars 1972 — att genomföras fr. o. m. den 1 juli 1973. Vid oförändrat kostnadsläge för de svensk-norska fartygen kan därigenom ett minskat anslagsbehov av mer än 500 000 kr. förutses för budgetåret 1973/74.

Vid sammanträde i Oslo den 14 september 1972 mellan representanter för svenska och norska myndigheter fastställdes budgetberäkningar, som innebär att på budgetåret 1973/74 faller ett utgiftsbelopp om 5 960 000 norska kronor. Jämfört med beräkningarna för innevarande budgetår är det en ökning med 155 000 norska kronor.

Från ICAO utgår vissa bidrag till fartygsdrivande stater i den mån deras operativa insatser överstiger deras teoretiska ansvarighet i väderskeppsorganisationen. Bidraget till Sverige och Norge har för budgetåret 1973/74 fastställts till £ 241 554 vilket är £ 82 029 mer än för budgetåret 1972/73. Det för budgetåret 1973/74 för Sverige och Norge fastställda bidraget motsvarar ca 4 106 000 norska kronor.

Med hänsyn till det ovan anförda beräknas utgifterna för de svensk-norska väderleksskeppen under budgetåret 1973/74 till (5 960 000— 4 106 000 =) 1 854 000 norska kronor. Härav belöper å Sverige 59 % eller 1 094 000 norska kronor varifrån skall avgå vissa beräknade svenska administrationskostnader om 27 000 norska kronor. Sveriges bidrag till löpande utgifter för väderleksstationerna i Nordatlanten beräknas alltså för budgetåret 1973/74 till 1 067 000 norska kronor, motsvarande ca 780 000 svenska kronor. I förhållande till det för innevarande budgetår beräknade beloppet 1 308 000 kr. innebär detta en minskning med 528 000 kr.

I fråga om Sveriges bidrag till kostnaderna för väderleksobservationerna på Grönland föreligger ännu ej uppgifter för anslagsberäkningen för budgetåret 1973/74. ICAO har sammankallat en konferens som skall hållas i Paris i mars 1973 med de stater som berörs av överenskommelsen av den 25 september 1956 om gemensam finansiering av vissa flygsäkerhetstjänster på Grönland och Färöarna De beslut som fattas av denna konferens kan komma att påverka bidraget för kalenderåret 1974. Under föreliggande förhållande föreslår institutet att medel beräknas med oförändrat belopp, 268 000 kr., för budgetåret 1973/74.

Det sammanlagda medelsbehovet under förevarande anslag blir sålunda (780 000+268 000 =) 1 048 000 kr.

Departementschefen

Institutets beräkning av medelsbehovet för väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland har inte gett mig anledning till erinran. Anslaget bör således föras upp med 1 048 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 048 000 kr.

Statens väg- och trafikinstitut

Statens väg- och trafikinstitut svarar för forsknings- och utvecklingsverksamhet avseende vägar, vägtrafik och vägtrafiksäkerhet i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet.

Institutet kan även utföra forsknings- och utvecklingsarbete avseende andra transport- och trafikgrenar, om sådant arbete kan förenas med övrig verksamhet vid institutet.

Det åligger institutet särskilt att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete, systematisk informations- och dokumentationsverksamhet rörande forskning och utveckling och därvid sprida kännedom om de resultat som nås i institutets verksamhet. Institutet skall samverka med universitet och högskolor för att främja undervisningen på de vetenskapliga och tekniska områden som omfattas av institutets verksamhet.

Institutet utför vidare forsknings- och utvecklingsarbete som uppdragsverksamhet. Ersättningen utgår enligt grunder som fastställs av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av institutet.

Institutet leds av en styrelse. Chef för institutet är en överdirektör. Inom institutet finns fyra avdelningar samt en ledningsgrupp med sekretariat. Avdelningarna är vägavdelningen, trafikant- och fordonsavdelningen, trafikavdelningen och driftavdelningen.

Antalet anställda — omräknat till helårsarbetande — uppgick under budgetåret 1971/72 till 145.

Väg- och trafikinstitutet har i skrivelse den 25 augusti 1972 lagt fram förslag till anslag för budgetåret 1973/74. I skrivelse den 29 november 1972 har institutet avgett verksamhetsberättelse för budgetåret 1971/72.

Ny anslagsteknik

Under institutets första verksamhetsår har verksamheten bedrivits inom ramen för två traditionella myndighetsanslag nämligen E 8. Statens väg- och trafikinstitut och E 9. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning. Det första anslaget är ett förslagsanslag avsett att i huvudsak täcka kostnaderna för institutets

allmänna kunskapsuppbyggande forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU-verksamhet). Det andra anslaget är ett reservationsanslag från vilket bestrids kostnaderna för anskaffning av utrustning för institutets allmänna verksamhet.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har institutet i enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag redovisat verksamheten under följande program.

Vägtransportplanering
Väg
Fordon
Trafikant
Trafikprocess

I anslutning härtill har institutet föreslagit att de hittillsvarande anslagen fr. o. m. budgetåret 1973/74 ersätts av följande anslag.

Statens väg- och trafikinstitut
Bidrag till statens väg- och trafikinstitut
Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning

Under anslaget Statens väg- och trafikinstitut som föreslås uppfört med endast ett formellt belopp, bör redovisas institutets hela verksamhet — såväl inkomster och utgifter som intäkter och kostnader — uppdelade på programmen Vägtransportplanering, Väg, Fordon, Trafikant och Trafikprocess. Inom de olika programmen särredovisas därvid den egna FoU-verksamheten samt tillgångar och skulder för uppdragsverksamheten. Såsom intäkt bör vidare redovisas bl.a. det belopp som anvisas under anslaget Bidrag till statens väg- och trafikinstitut.

Anslaget Statens väg- och trafikinstitut föreslås vidare kombineras med en rörlig kredit och i övrigt behandlas som motsvarande anslag för försöksmyndigheter med programbudgetering som bedriver uppdragsverksamhet.

Under anslaget Bidrag till statens väg- och trafikinstitut föreslås de medel anvisas som erfordras för institutets egen FoU-verksamhet samt för myndighetsuppgifter inom institutets verksamhetsområde. Detta anslag motsvarar det nuvarande anslaget Statens väg- och trafikinstitut.

Under anslaget Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning föreslås de medel anvisas som erfordras för utrustningsanskaffning vid institutet. I förhållande till nuläget bör därvid avses all utrustning och inte enbart sådan som används i den egna FoU-verksamheten. Kostnader för avskrivning och förräntning bestrids enligt förslaget från resp. programanslag.

E 8. Statens väg- och trafikinstitut

1973/74 Förslag [1]1 000

[1] Nytt anslag.

Under anslaget redovisas institutets hela verksamhet uppdelad på de olika programmen. För att lösa eventuellt uppkommande likviditetsproblem hemställer institutet att få disponera en rörlig kredit.

I följande sammanställning redovisas den totala verksamheten vid institutet.

	1971/72	1972/73	Beräknat 1973/74	
	Utfall	Beräknat	Institutet	Departementschefen
	tusental kr.			
Kostnader				
Myndighetsuppgifter	4 828	523	617	634
Egen FoU		4 900	7 856	5 216
FoU på uppdrag	6 854	7 100	5 265	7 150
	11 682	**12 523**	**13 738**	**13 000**
Intäkter				
FoU på uppdrag	6 092	7 200	5 265	7 150
Statens bidrag	[1]4 928	5 323	8 473	5 850
	11 020	**12 523**	**13 738**	**13 000**
Resultat	[2]**—662**	**0**	**0**	**0**

[1] Motsvarar belastningen på anslaget Statens väg- och trafikinstitut som för budgetåret 1971/72 var uppfört med 4 490 000 kr. Överskridandet om 432 000 kr. motsvarar bl. a. merkostnader till följd av 1971 års lönerörelse samt för vissa tjänster på övergångsstat.

[2] Underskottet har täckts genom ianspråktagande av vissa reserver från budgetåret 1970/71.

Statens väg- och trafikinstitut

Program Vägtransportplanering

Målet för programmet är att ta fram underlag för en allsidig belysning av konsekvenserna av olika systemlösningar. Programmet är att betrakta som överordnat och samlande i förhållande till institutets övriga FoU-program. Inom ramen för programmet sker anknytningen mellan forskning beträffande vägtransportplanering och övrig samhällsforskning.

Verksamheten har f. n. liten omfattning men institutet bedömer efterfrågan av FoU-verksamheten vara potentiellt mycket stor och att den kommer att öka.

För att möta denna efterfrågan erfordras från institutets sida en kraftig satsning inom egen FoU-verksamhet inom programmet.

En följd av att pågående projekt till övervägande del f.n. faller inom de andra programmen är, att institutet saknar forskare med kompetens inom några av de olika ämnesområden, som konstituerar programmet. Det framstår som angeläget att det under budgetåret 1973/74 skapas resurser för två forskare. Kompetensområdet för den ene bör avse transportekonomi och för den andre prognosfrågor. Kostnaden för denna resursökning har beräknats till 190 000 kr., varav 170 000 kr. hänförs till den egna FoU-verksamheten.

Program Väg

Den inom programmet Väg bedrivna FoU-verksamheten avser att klarlägga i vilka avseenden och i vilken omfattning den naturliga miljön och naturprocesserna påverkar vägbyggandet, vidare att ta fram underlag för beslut om vilka undersökningsmetoder som med hänsyn härtill bör användas vid projektering och byggande av vägar, hur vägar bör konstrueras och tekniskt utföras samt slutligen vilka olika slag av teknik som bör tillämpas vid driften av vägnätet.

Uppdragsvolymen beräknas under den närmaste femårsperioden vara i stort sett oförändrad eller något minskande.

Vissa kvalificerade personella resurser finns f. n. inom institutet. Med hänsyn till uppdragsverksamhetens utvecklingstendens kan inte resurserna utnyttjas på ett sätt som från effektivitets- och lönsamhetssynpunkt är önskvärd. Om ekonomiska resurser tillförs institutet kan den kvalificerade personalen behållas. I annat fall står institutet inför betydande personalproblem. Kostnaderna för de behövliga ökade resurserna beräknas till 270 000 kr., vilket belopp i sin helhet är att hänföra till den egna FoU-verksamheten.

Program Fordon

Kravet på ökad säkerhet i trafiken har bl. a. tagit sig uttryck i att föreskrifter rörande nya fordons konstruktion och utrustning successivt införts. Föreskrifterna har i viss utsträckning kunnat baseras på faktaunderlag från FoU-verksamhet i Sverige och utomlands. I flera fall har man emellertid saknat underlag i önskad omfattning för att kunna bedöma behovet av vissa förskrifter liksom den närmare utformningen av dessa. Detsamma gäller underlag för att man skall kunna följa upp effekten av införda krav.

Uppdragsvolymen inom programmet bedöms öka under de närmaste åren.

Institutet bedömer det vara angeläget med en förstärkning av resurserna i fråga om teknisk utrustning. Detta gäller i första hand i anslutning till den fortsatta utbyggnaden av den befintliga fordonssimulatorn

och datorsimuleringen. Forskningen rörande fordonets dynamik, anpassningen mellan fordonet och människan som förare, utbildningen till förare m. fl. problem bedrivs i allt högre grad med hjälp av teoretiska analyser, vars giltighet prövas experimentellt. Om forskningen skall kunna utnyttja de kunskaper, som i dag finns på det fordonstekniska området, krävs tillgång till modern simuleringsteknik i olika former för att kunna studera människans förmåga att handha och behärska olika fordonstyper och olika kritiska situationer samt studera utbildningsmetodik m. m. Vidare erfordras en förstärkning med en forskare avseende problemområdet fordon-miljö-interaktion. Resursökningarna beräknas kosta 120 000 kr., varav 90 000 kr. hänförs till den egna FoU-verksamheten.

Program Trafikant

Den ökande biltrafiken medför att frågorna rörande trafiksäkerheten blir alltmer komplicerade samtidigt som de kräver att snabba och effektiva åtgärder vidtas. Trafiksäkerhetsforskningen utgör ett viktigt instrument vid handläggningen av dessa frågor.

Mot bakgrund härav och med betoning av behovet att klarlägga sambandet mellan trafiksäkerheten och olika förhållanden rörande vägen, fordonet och trafikanten framhålles att det är av särskilt värde att de beteendevetenskapliga faktorerna bättre kan beaktas i nära sammanhang med de mera tekniskt betonade insatserna.

Uppdragsvolymen bedöms öka under de närmaste åren.

Intitutet anser sig f. n. inte böra lägga fram förslag till utökning av den trafikmedicinska verksamheten men bedömer det angeläget med en förstärkning inom det beteendevetenskapliga området med en forskare. Kostnaden för resursökningen beräknas till 100 000 kr., varav 70 000 kr. hänförs till den egna FoU-verksamheten.

Program Trafikprocess

Vägen, fordonet och trafikanten är de komponenter, vilka sammantagna konstituerar trafikprocessen. Forskning rörande de enskilda komponenterna bedrivs som framgått ovan inom ramen för resp. program. I korthet kan sägas, att FoU-verksamheten inom programmet Trafikprocess omfattar trafik- och olycksanalyser i syfte att erhålla modeller, vilka avbildar verkligheten och gör det möjligt att förutsäga olika trafik- och olycksvariabler under varierande förutsättningar. Forskningen omfattar även uppföljning av olika åtgärders effekt på trafiken.

Uppdragsvolymen bedöms öka något på kort sikt. Om kommunala organ kommer att anlita institutets tjänster kan man förvänta en markant ökning.

Institutets resurser bör ökas med en forskare med statistisk inriktning. Resursökningen beräknas kosta 120 000 kr., varav 100 000 kr. hänförs till den egna FoU-verksamheten.

Viss trafiksäkerhetsforskning

Vid institutet finns inrättat fyra tjänster för forskare i löneg rad A 28 samt bedrivs viss forskningsverksamhet inom områdena trafikmedicin och trafiksäkerhet som överförts till institutet från förutvarande trafiksäkerhetsrådet och som f. n. finansieras av transportforskningsdelegationen.

Institutet föreslår att denna trafiksäkerhetsforskning framdeles finansieras inom ramen för institutets egen FoU-verksamhet i stället för inom uppdragsverksamheten. Detta innebär att erforderliga medelsresurser måste ställas till institutets förfogande. Institutet föreslår för ändamålet en medelsuppräkning för budgetåret 1973/74 under egen FoU-verksamhet med 1 840 000 kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Myndighetsuppgifter

För innevarande budgetår har anvisats 523 000 kr. till myndighetsuppgifter. Under rubriken redovisas bl. a. den internationella verksamheten. Denna tenderar att kraftigt öka. Vidare måste man räkna med att den egna forskningen medför ett allt större krav på information rörande forskningsresultaten inte minst gentemot utlandet. Även olika omlokaliseringsuppgifter beräknas ta i anspråk tid för allt fler av institutets tjänstemän allt eftersom förberedelsearbetet fortskrider.

Mot bakgrund härav bedöms behovet av ökade resurser för myndighetsuppgifter till 94 000 kr., varav 44 000 kr. för pris- och löneomräkning.

Rörlig kredit

Institutet har för budgetåret 1973/74 föreslagit att verksamheten redovisas på riksstaten under ett förslagsvis betecknat, formellt anslag på 1 000 kr. i enlighet med vad som gäller för vissa myndigheter som deltar i programbudgetförsöken. För att lösa uppkommande likviditetsproblem orsakade av tillfälliga eller säsongmässiga förskjutningar i betalningsströmmarna eller andra förändringar i rörelsekapitalet bör institutet disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret uppgående till 1,1 milj. kr.

Sammanfattning

1. Löne- och prisomräkning, m. m. 461 000 kr., varav 417 000 kr. avser egen FoU-verksamhet och 44 000 kr. myndighetsuppgifter.

2. 0-alternativet innebär en uppräkning av bidragsanslaget med 151 000 kr. Verksamheten vid institutet är mycket löneintensiv. Sålunda utgörs ca 75 % av kostnaderna av direkta eller indirekta personalkostnader. Personaluppsättningen är fortfarande densamma som när institutet inrättades den 1 juli 1971. Beslutet som föregick inrättandet av institutet förutsatte vidare en successiv uppbyggnad. En ökning begränsad

till 0-alternativet skulle få till följd att den långsiktiga forskningen praktiskt taget läggs ned och att ca fem personer inte kan beredas sysselsättning vid institutet.

3. Ändrad finansieringsform av viss trafiksäkerhetsforskning 1 840 000 kr.

4. För myndighetsuppgifterna erfordras en uppräkning med 50 000 kr.

5. Den totala resursökningen i övrigt fördelad på egen FoU-verksamhet resp. uppdragsverksamheten inom de olika programmen framgår av nedanstående sammanställning.

Program	Egen FoU	Uppdrags-verksamhet	Summa
		tusental kr.	
Vägtransportplanering	170	20	190
Väg	270	—	270
Fordon	90	30	120
Trafikant	70	30	100
Trafikprocess	100	20	120
	700	**100**	**800**

Departementschefen

Statens väg- och trafikinstitut, som inrättades den 1 juli 1971 genom en omorganisation och utbyggnad av statens väginstitut, redovisar i sin anslagsframställning en plan för den egna kunskapsuppbyggande forsknings- och utvecklingsverksamheten. Vidare redovisas bl. a. efter genomgång med tänkbara uppdragsgivare en bedömning av den sannolika utvecklingen av uppdragsverksamheten.

Anslagsframställningen är i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter utformad i programtermer med utgångspunkt i en indelning av verksamheten vid institutet i huvudprogrammen Vägtransportplanering, Väg, Fordon, Trafikant och Trafikprocess. Programmet Vägtransportplanering är enligt institutet ett övergripande och samlande program för hela verksamheten.

Den föreslagna programindelningen synes enligt min mening väl ägnad att tills vidare läggas till grund för verksamheten. Programindelningen bör dock inte betraktas som definitiv med tanke på bl. a. att institutets arbetsformer samt omfattningen av och relationerna mellan olika aktiviteter vid institutet ännu inte hunnit få tillräcklig fasthet. Övervägandena rörande den på sikt lämpligaste och mest ändamålsenliga programindelningen vid institutet bör därför fortsätta i anslutning till den vidare uppbyggnaden av verksamheten. I kommande anslagsframställningar eller i annat lämpligt sammanhang bör institutet redovisa resultatet av dessa överväganden och framlägga härav betingade förslag.

Institutet föreslår vidare en ny anslagskonstruktion att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1973/74. Intäkter och kostnader i hela verksamheten föreslås redovisade under ett förslagsanslag anvisat med endast ett formellt belopp och kombinerat med en rörlig kredit.

Bland intäkterna under anslaget tas upp bl. a. det bidrag av statsmedel som behövs för att täcka kostnaderna för institutets egen FoU-verksamhet samt myndighetsuppgifter. Medelsanvisningen för detta ändamål föreslås ske över ett särskilt reservationsanslag på driftbudgeten. För institutets utrustningsanskaffningar föreslås vidare ett reservationsanslag.

Den föreslagna anslagskonstruktionen överensstämmer med den som redan tillämpas för ett antal myndigheter med uppdragsverksamhet. Jag tillstyrker förslaget och förordar liksom institutet att det nya förslagsanslaget benämnes Statens väg- och trafikinstitut och att de två reservationsanslagen benämnes Bidrag till statens väg- och trafikinstitut resp. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning.

För budgetåret 1973/74 räknar institutet med en total verksamhetsvolym om ca 13,7 milj. kr., varav för den egna FoU-verksamheten och för myndighetsuppgifter ca 8,4 milj. kr. och för uppdragsverksamheten ca 5,3 milj. kr. I förhållande till innevarande budgetår innebär detta en total nettoökning med ca 1,2 milj. kr. Bortsett från konsekvenserna av förslaget till ändrad finansiering av viss forskning inom områdena trafiksäkerhet och trafikmedicin, som f. n. betalas av transportforskningsdelegationen, och från ökningar till följd av löne- och prisomräkning innebär detta ökade resurser för den egna FoU-verksamheten med ca 700 000 kr. och för uppdragsverksamheten med ca 100 000 kr.

Som framgår av sammanställningen i det föregående (s. 148) räknar jag med en verksamhetsvolym för institutet under nästa budgetår om ca 13 milj. kr. För institutets egen FoU-verksamhet och myndighetsuppgifter tar jag upp ca 5,9 milj. kr., vilket bl. a. innebär att jag f. n. inte är beredd att tillstyrka det nyssnämnda förslaget till ändrad finansiering av viss trafiksäkerhetsforskning. Även under budgetåret 1973/74 bör denna alltså betalas av transportforskningsdelegationen. Hos väg- och trafikinstitutet redovisas därvid både kostnader och intäkter under uppdragsverksamheten.

Jag kommer att hemställa om medel för det särskilda bidraget till institutets verksamhet i det följande.

Institutets behov av rörlig kredit kan tillgodoses inom ramen för den rörliga kredit som förra årets riksdag ställde till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet (prop. 1972: 1 bil. 1, FiU 1972: 1, rskr 1972: 21).

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 9. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut

1971/72	Utgift	[1]4 928 000
1972/73	Anslag	[1]5 323 000
1973/74	Förslag	5 850 000

[1] Anslaget omräknat för att erhålla jämförbart belopp.

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Statens väg- och trafikinstitut hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 850 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 10. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning

1971/72	Utgift	189 000	Reservation	12 000
1972/73	Anslag	200 000		
1973/74	Förslag	400 000		

Statens väg- och trafikinstitut

Över utrustningsanslaget finansieras utrustningsobjekt vars värde överstiger 10 000 kr. och vars livslängd är längre än tre år.

En följd av den föreslagna anslagsomläggningen fr. o. m. budgetåret 1973/74 är att kostnaderna för avskrivning och förräntning av teknisk utrustning som anskaffas för verksamheten skall bestridas från resp. programanslag. Detta innebär i sin tur att all utrustningsanskaffning för institutet — och inte som hittills endast den som används i den egna FoU-verksamheten — bör bekostas över utrustningsanslaget. Detta bör med hänsyn härtill räknas upp med 300 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 400 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 11. Statens geotekniska institut: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	2 490 000
1972/73 Anslag	2 668 000
1973/74 Förslag	2 890 000

Statens geotekniska institut handlägger geotekniska ärenden i den mån handläggningen av dessa inte ankommer på annan statlig myndighet. I institutets uppgifter ingår bl. a. att bedriva forskning samt utföra vetenskapliga undersökningar och praktiska försök, att bearbeta och när det anses lämpligt offentliggöra resultat, som erhålls vid verksamheten, att utprova nya metoder för markförstärkning och att biträda statliga och kommunala myndigheter samt enskilda med geotekniska undersökningar och utredningar.

Institutet leds av en styrelse på sex personer, bland vilka institutets chef ingår. Institutet är organiserat på tre forsknings- och konsultationsavdelningar, en laboratorieavdelning och en mekanisk avdelning, samt ett tekniskt och ett administrativt-kameralt kansli.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Departementschefen
Personal			
Antal anställda	**32**	**+ 2**	—
Anslag			
Lönekostnader	2 128 000	+ 221 000	+ 124 000
Sjukvård	5 000	—	—
Reseersättningar	38 000	11 000	+ 9 000
Lokalkostnader	241 000	+ 47 000	+ 47 000
Expenser	97 000	+ 40 000	+ 33 000
därav engångsutgifter	(—)	(+ 4 000)	(—)
Geoteknisk verksamhet i Götaälvdalen	58 000	—	—
Övriga utgifter			
a) Underhåll och anskaffning av apparater och redskap för forskning	73 000	+ 5 000	+ 5 000
b) Kostnader för provfält, förbrukningsmateriel m. m.	16 000	+ 1 000	+ 1 000
c) Böcker och tidskrifter	14 000	+ 4 000	+ 2 000
d) Utbildning och förslagsverksamhet	5 000	+ 5 000	+ 1 000
	2 676 000	**+ 334 000**	**+ 222 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	8 000	—	—
Nettoutgift	**2 668 000**	**+ 334 000**	**+ 222 000**

Inkomster vid statens geotekniska institut, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 3,9 milj. kr. (1972/73 3,7 milj. kr.).

Statens geotekniska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 196 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar institutet minskad forskningsverksamhet med sammanlagt 143 000 kr.

3. Inom det administrativt kamerala kansliet föreligger behov av en amanuenstjänst (+61 000 kr.).

4. För utökad ABD-verksamhet begärs 26 000 kr.

5. För att institutets biblioteksverksamhet skall fungera på ett tillfredsställande sätt och kunna ge fullgod service såväl internt som externt är det nödvändigt att bibliotekets personalresurser förstärks och då i första hand med ett biträde (+ 36 000 kr.).

6. Institutet föreslår ökning av posten till reseersättningar med 11 000 kr., varav 3 000 kr. avser prisomräkning, 6 000 kr. styrelseledamöters resor och 2 000 kr. utvidgad verksamhet.

7. Under posten till expenser har i löne- och prisomräkningen angivits 7 000 kr. Därutöver beräknas en engångskostnad av 4 000 kr. för inköp av möbler m. m. Vidare begär institutet en uppräkning av delposterna till publikationstryck och övriga expenser med 2 000 kr. respektive 1 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 890 000 kr.

E 12. Statens geotekniska institut: Uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	2 962 000
1972/73 Anslag	3 141 000
1973/74 Förslag	3 377 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Institutet	Departements-chefen
Personal			
Antal anställda	**42**	**—1**	—
Anslag			
Lönekostnader	2 357 000	+174 000	+210 000
Sjukvård	5 000	—	—
Reseersättningar	170 000	+ 5 000	+ 5 000
Lokalkostnader	212 000	— 19 000	— 19 000
Expenser	51 000	+ 5 000	+ 5 000
Övriga utgifter	346 000	+ 35 000	+ 35 000
	3 141 000	**+200 000**	**+236 000**

Statens geotekniska institut

1. Löne- och prisomräkning m. m. 236 000 kr.

2. I enlighet med förslag om inrättande av en amanuenstjänst under anslaget till förvaltningskostnader kan — vid bifall härtill — uppdragsverksamhetens personalstat minskas med 1 kontorist (—36 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 377 000 kr.

E 13. Statens geotekniska institut: Utrustning

1971/72	Utgift	125 000	Reservation	12 000
1972/73	Anslag	100 000		
1973/74	Förslag	100 000		

Statens geotekniska institut

För anskaffning av teknisk utrustning framlade institutet i sin petita för budgetåret 1971/72 en reviderad femårsplan. Enligt denna skulle material inköpas under ett vart av budgetåren 1971/72—1973/74 med 150 000 kr. samt under ett vart av budgetåren 1974/75 och 1975/76 med 100 000 kr. eller sammanlagt 650 000 kr. Av nämnda belopp har under de två första anskaffningsåren anvisats tillhopa 200 000 kr., vilket skapat en eftersläpning i förhållande till programmet med 100 000 kr.

I det aktuella femårsprogrammet, som omspänner budgetåren 1973/74—1977/78 och inrymmer en kostnadsplan om 750 000 kr., har institutet beaktat dels behovet av att komplettera institutets nuvarande utrustning så att den motsvarar den tekniska utvecklingens krav, dels angelägenheten av att även kunna fortsätta och fullfölja ett pågående mekaniserings- och rationaliseringsprogram i fråga om fältarbete. Bl. a. är institutets nuvarande borrvagn starkt nedsliten och behöver snarast ersättas.

Institutet äskar för budgetåret 1973/74 ett belopp av 150 000 kr. för ändamålet.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

E 14. Fraktbidragsnämnden

1971/72 Utgift	451 000
1972/73 Anslag	535 000
1973/74 Förslag	551 000

Fraktbidragsnämnden är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga ärenden om statligt regionalpolitiskt transportstöd samt enligt de särskilda föreskrifter om transportstöd för Gotland som meddelats av Kungl. Maj:t den 21 januari 1972. Nämnden består av tre ledamöter med ersättare. Hos nämnden finns ett kansli, som förestås av en kanslichef.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	2	—	—
	4	—	—
Anslag			
Avlöningar	339 000	+28 000	+28 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	15 000	+ 5 000	+ 5 000
Lokalkostnader	25 000	—	—
Expenser	155 000	—17 000	—17 000
därav engångsutgifter	(8 000)	(—)	(—)
	535 000	**+16 000**	**+16 000**

Fraktbidragsnämnden

1. Löne- och prisomräkning m. m. 45 000 kr.

2. I 0-alternativet föreslår nämnden att expensposten minskas med 17 000 kr. Omräkningarna enligt detta alternativ uppgår till totalt 16 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fraktbidragsnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 551 000 kr.

E 15. Transportstöd för Norrland m. m.

1971/72 Utgift	40 173 000
1972/73 Anslag	42 500 000
1973/74 Förslag	46 700 000

Transportstöd till det norrländska näringslivet enligt kungörelsen (1970: 592, ändrad senast 1971: 929) om statligt regionalpolitiskt transportstöd omfattar fraktbidrag för transporter med järnväg och lastbil i yrkesmässig trafik från ort inom stödområdet — utom Öland och Gotland — på sträckor över 300 km. Av regional- och näringspolitiska skäl inriktas stödet på transporter av helfabrikat och mera bearbetade halvfabrikat inom och ut från stödområdet. Stödet som utgår i form av bidrag i efterskott till företagens fraktkostnader varierar mellan 15 och 35 % av erlagd frakt beroende på avsändningsortens geografiska belägenhet inom stödområdet.

Fraktbidragsnämnden

För budgetåret 1973/74 beräknas bidragsbehovet öka med ca 5 % till 44,6 milj. kr. till följd av transportvolymökning.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 46,7 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till vissa taxehöjningar som ägt rum under senare delen av år 1972.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Norrland m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 46 700 000 kr.

E 16. Transportstöd för Gotland

1971/72	Utgift	[1]828 000
1972/73	Anslag	2 100 000
1973/74	Förslag	2 300 000

[1] Avser tiden den 1 februari—den 30 juni 1972.

För att förbättra betingelserna för den näringsgeografiska utveckling som Gotlands inlemmande i stödområdet syftar till utgår transportstöd vid viss linjesjöfart från Gotland (prop. 1971: 154, TU 1971: 28, rskr 1971: 350).

Stödet syftar till att minska de kostnadsmässiga olägenheter för det gotländska näringslivet som följer av Gotlands läge och av de därav betingade merkostnaderna i samband med färjeöverfart. Stödet är konstruerat så att godstaxan (längdmetertaxan för godsfordon) är nedsatt med 50 % för transporter från Gotland till fastlandet. För att gynna turismen och för att förbilliga den gotländska allmänhetens fastlandsresor är taxan för överföring av personbilar reducerad med 25 %.

Fraktbidragsnämnden

Med hänsyn till den väntade utvecklingen föreslås oförändrat bidrag.

Departementschefen

Jag beräknar anslaget till 2,3 milj. kr. Jag har därvid räknat med en viss ökning av godsvolymen. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Gotland* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kr.

E 17. Transportforskningsdelegationen

1971/72 Utgift	4 596 000	Reservation	[1] 1 000 000
1972/73 Anslag	6 375 000		
1973/74 Förslag	7 013 000		

[1] Varav 345 000 kr. överförts från det tidigare uppförda reservationsanslaget Trafiksäkerhetsforskning.

Transportforskningsdelegationen (TFD) handhar uppgifter som avser planläggning, samordning och stöd i fråga om forskning och utveckling rörande transporter, trafik och trafiksäkerhet i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet.

Delegationen består av fjorton ledamöter som företräder trafikverk, forskning och näringsliv. Till delegationen är knutna tre beredande expertnämnder — en för trafiksäkerhetsfrågor, en för transport- och trafiktekniska frågor och en för transport- och trafikekonomiska frågor.

Vid delegationen finns inrättad en professur i trafiksäkerhet med placering vid Chalmers tekniska högskola. Vidare finns ett kansli som förestås av en kanslidirektör.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Delegationen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	5	—	—
Övrig personal	2	—	—
	7	—	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	718 000	+ 63 000	+ 63 000
Sjukvård	1 000	—	—
Rescersättningar	43 000	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	110 000	—	—
Expenser	54 000	+ 3 000	+ 3 000
Forskning	5 450 000	+ 1 300 000	+ 570 000
Viss trafiksäkerhets-forskning m. m.	550 000	—	—
	6 926 000	**+ 1 368 000**	**+ 638 000**
Uppbördsmedel			
Viss trafiksäkerhets-forskning m. m.	550 000	—	—
Ersättningar för uppdrag m. m.	1 000	—	—
Nettoutgift	**6 375 000**	**+ 1 368 000**	**+ 638 000**

Transportforskningsdelegationen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 504 000 kr.

2. 0-alternativet innebär för delegationens del ett starkt minskat stöd till forsknings- och utvecklingsverksamheten (FoU) inom transportsektorn. Uppräkningen skulle endast bli 160 000 kr. En sådan utveckling synes direkt strida mot statsmakternas uttalanden så sent som våren 1971 i samband med inrättandet av delegationen.

3. Delegationens resurser bör utökas och avvägas med beaktande av eftersatta behov och med hänsyn till transportsektorns allt mer ökade betydelse för samhällsutbyggnaden.

TFD har funnit att verksamheten tills vidare i första hand bör inriktas på den FoU-verksamhet som avser att kartlägga de mera väsentliga faktorer och förändringar i samhället som kontinuerligt påverkar transportbehoven och därmed strukturen i transportapparaten. Vidare bör sådan FoU-verksamhet som syftar till ett förbättrat underlag för planering och samordning av de olika transportmedlen ges hög prioritet. De problem som berör trafiksäkerheten har också hög angelägenhetsgrad med hänsyn till deras humanitära och sociala aspekter. I inledningsskedet är sådant FoU-arbete som syftar till att inventera befintliga kunskaper på olika områden av stor vikt för den fortsatta planeringen. Posten Forskning bör räknas upp med 1,3 milj. kr., varav ca 435 000 kr. krävs för att anslagspostens realvärde inte skall minska.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Transportforskningsdelegationen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 7 013 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

F. DIVERSE

F 1. Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.

1971/72	Utgift	[1]296 700 000
1972/73	Anslag	322 000 000
1973/74	Förslag	380 000 000

[1] Varav 40 000 000 kr. på tilläggsstat (prop. 1971: 145 bil. 4, TU 1971: 25, rskr 1971: 304).

Från anslaget utgår sedan budgetåret 1964/65 ersättning till SJ för underskott för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. Enligt 1969 års riksdags beslut skall vidare från anslaget betalas dels SJ:s kostnader för drift av sådana icke lönsamma järnvägsanstalter, som skall bibehållas enligt Kungl. Maj:ts beslut, dels ersättning för 67-kortsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl.

Ersättningen för drift av icke lönsamma järnvägslinjer utgår enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1963: 191 (S3LU 1963: 1, rskr 1963: 424) angående riktlinjer för den statliga trafikpolitiken m. m. I propositionen förutsattes att beräkningarna av driftunderskottet skulle baseras på särskilda bandelsundersökningar förnyade vart tredje år. I enlighet härmed har en sådan redovisning av det trafiksvaga bannätet (1972 års separatredovisning) genomförts vid SJ, avseende 1971 års trafik samt kostnads- och intäktsläge. Efter granskning av särskilda sakkunniga avses redovisningen läggas till grund för fastställande av ersättning för drift av icke lönsamma järnvägslinjer, i första hand för budgetåret 1973/74.

Statens järnvägar

I skrivelse den 24 augusti 1972 framhåller SJ följande.

Icke lönsamma järnvägslinjer

Nu föreliggande 1972 års separatredovisning av det trafiksvaga järnvägsnätets driftresultat har i likhet med redovisningarna åren 1963, 1966 och 1969 utförts enligt de principer som angivits av 1942 års järnvägskostnadsutredning. Redovisningen avser 1971 års trafik och baseras på 1971 års kostnads- och intäktsläge, normaliserat med hänsyn till arbetskonflikten den 5 februari—12 mars 1971.

I 1969 års separatredovisning medtogs järnvägslinjer med en trafik-

intensitet om högst 2 milj. bruttotonkm per bankm och år. I 1972 års separatredovisning ingår även ett femtontal bandelar med högre trafikintensitet (upp till närmare 4 milj. bruttotonkm per bankm och år). Sammanlagt omfattar den nya redovisningen 7 965 km (7 103 km i 1969 års redovisning).

Vid framräkning av redovisningens resultat till budgetåret 1973/74 har antagits oförändrade taxebelopp. Personalkostnaderna har beräknats utifrån träffade avtal om tjänstemännens löner och antaganden om förväntad personalkostnadsökning. Sakkostnaderna har antagits stiga med 4 % per år. Vidare har effekten av företagna nedläggningar beaktats. Underskottet för budgetåret 1973/74 beräknas enligt separatredovisningen komma att uppgå till 522,8 milj. kr. Vid separatredovisningen har ej full hänsyn tagits till det olönsamma nätets s. k. matarvärde för affärsbanenätet. Det ytterligare matarvärde, som bör gottskrivas det olönsamma nätet, har för budgetåret 1973/74 beräknats till 22,3 milj. kr. Underskottet reduceras därmed till 500,5 milj. kr. Härtill skall läggas 2,7 milj. kr. för inkomstbortfall genom nedsatta styckegodsfrakter i viss samtrafik järnväg-billinje samt SJ:s kostnader för separatredovisningen om 1 milj. kr. Ersättningsbehovet på grund av nedsatta styckegodsfrakter baseras på en särskild undersökning som nyligen genomförts. Det sammanlagda behovet av driftersättning för icke lönsamma järnvägslinjer budgetåret 1973/74 uppgår sålunda till (500,5 + 2,7 + 1,0) 504,2 milj. kr. I denna driftersättning har ej inräknats kostnader för erforderliga investeringar i det olönsamma nätet.

Icke lönsamma järnvägsanstalter

Under budgetåret 1971/72 lades 85 olönsamma järnvägsanstalter ned, varav 14 bemannade. Härutöver avbemannades 32 järnvägsanstalter. Dessutom övergick 42 järnvägsanstalter till SL vid försäljningen av Roslagsbanan. Ersättningsbehovet för sådana olönsamma järnvägsanstalter, som Kungl. Maj:t bestämt skall bibehållas, har — med utgångspunkt i förhållandena under budgetåret 1971/72 — beräknats till 200 000 kr.

67-kortsrabattens utvidgning

Statsmakterna har beslutat om en icke företagsekonomiskt motiverad utvidgning av 67-kortsrabatten för förtidspensionärer m. fl. fr. o. m. den 1 januari 1969. Sedan budgetåret 1969/70 har SJ fått ersättning för de mindreintäkter och kostnader som statsmakternas beslut om denna utvidgning av rabatten orsakat. För budgetåret 1973/74 beräknas ersättningsbehovet till 1,9 milj. kr.

Inom SJ pågår vissa undersökningar av ett antal nu gällande rabattformer. Undersökningen avseende 67-kortet väntas föreligga klar under år 1973.

Övrigt

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 februari 1972 har SJ bl. a. hemställt om särskild ersättning dels för olönsam landsvägstrafik på linjen Övertorneå—Pajala, dels för resultatförsämring till följd av Kungl. Maj:ts beslut den 21 januari 1972 om återhållsamhet i fråga om begränsningar i busstrafiken mellan centralorter i olika kommunblock. För budgetåret 1973/74 beräknas ersättningsbehovet för landsvägstrafiken på sträckan Övertorneå—Pajala till 1,8 milj. kr. och mellan centralorter i olika kommunblock till 5,5 milj. kr.

Sammanfattning

Det totala anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 uppgår enligt ovan till (504,2 + 0,2 + 1,9 + 1,8 + 5,5) 513,6 milj. kr. SJ hemställer att detta belopp anvisas på statens driftbudget.

De sakkunnigas redogörelse

De sakkunniga[1] har i oktober 1972 överlämnat sin granskningsredogörelse (Ds K 1972: 8) över 1972 års separatredovisning.

De sakkunnigas uppgift har varit dels att granska de redovisnings- och beräkningsprinciper som tillämpats vid den av SJ under år 1972 framlagda separatredovisningen av det trafiksvaga järnvägsnätet, dels att bedöma vilka bandelar som bör vara ersättningsberättigade och dels att ange med vilket belopp ersättning lämpligen bör utgå för budgetåret 1973/74.

Granskningsuppdraget har, i jämförelse med den granskning av SJ:s separatredovisning som genomfördes år 1969, utvidgats att även avse riktlinjer för framräkning av driftersättningen till nästa separatredovisningstillfälle och bestämning av den ersättning som bör utgå för vissa nedsättningar i styckegodstaxan.

Separatredovisningens syfte har i första hand varit att på basis av trafikstrukturen samt kostnads- och intäktsläget år 1971 bedöma den resultatförbättring för SJ som en nedläggning av hela det olönsamma järnvägsnätet skulle medföra.

För att avgränsa ett olönsamt bannät har SJ undersökt samtliga bandelar med en trafikintensitet av upp till 3 milj. bruttotonkm per bankm och år samt några bandelar med större trafikintensitet. Därvid har ett samband förutsatts råda mellan låg trafikintensitet och olönsamhet. Det undersökta bannätet har därmed kommit att omfatta sammanlagt 7 965 bankm.

De sakkunniga konstaterar att — trots att bandelsomfattningen utökats väsentligt i förhållande till närmast föregående redovisning — samtliga tillkommande bandelar visat sig olönsamma. En av de sakkun-

[1] Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 14 april 1972 tillkallade departementschefen som sakkunniga direktören F. H. A. Pellijeff och ledamoten av riksdagen G. B. Rosqvist.

niga utförd analys av lönsamhetens beroende av trafikintensiteten tyder också på att många banor är olönsamma även vid ännu högre trafikintensitet. Den använda avgränsningsmetodiken utgör således inte längre någon säker grund för att bestämma ett olönsamt bannät. Förutsättningarna för separatredovisningen har därmed kommit att förändras på ett avgörande sätt.

För att få rättvisande kostnads- och intäktsbelopp har 1971 års värden normaliserats med hänsyn till trafikbortfallet under arbetskonflikten i februari—mars 1971. I övrigt har SJ i 1972 års separatredovisning i stort sett tillämpat samma redovisningsprinciper som använts vid tidigare separatredovisningar[1], dvs. de principer som anvisats av 1942 års järnvägskostnadsutredning.

Det undersökta bannätets kostnader har delvis kunnat erhållas direkt ur bokföringen (särkostnader) och debiterats respektive bandelar. Återstående kostnader (vissa särkostnader samt samkostnader) har tagits fram med hjälp av dels à-kostnader för olika driftstorheter, dels olika fördelningsnycklar som bedömts vara lämpliga. På detta sätt har för år 1971 totala kostnader om 696 milj. kr. hänförts till det undersökta bannätet, varav 389,6 milj. kr. utgör särkostnader.

Mot bakgrund av vissa överväganden om användning av mera differentierade fördelningsnycklar i samkostnadsberäkningarna föreslår de sakkunniga att principerna härför närmare undersöks.

Vad beträffar intäktsberäkningen har uppgifterna liksom i tidigare separatredovisningar baserats på en totalbearbetning av vagnslasttrafiken och försäljningen av fasta färdbiljetter, medan styckegodstrafiken och försäljningen av blankobiljetter har urvalsbearbetats. Totalt har intäkter om 295,3 milj. kr. påförts det undersökta bannätet.

De sakkunniga har kunnat konstatera att vägbestämningen vållat problem i separatredovisningen. I många transportrelationer förekommer alternativa transportvägar, vilka inte helt kunnat beaktas vid vägbestämningen. Detta har medfört att de tilldelade intäktsbeloppen för vissa bandelar är något osäkra.

I syfte att klarlägga bl. a. rationaliseringarnas effekt på kostnaderna har de sakkunniga analyserat utvecklingen vid olönsamma bandelar under treårsperioden mellan de båda senaste separatredovisningarna. Analysen tyder på att — trots att trafikarbetet på det undersökta bannätet har minskat mer än för SJ som helhet — rationaliseringen genom exempelvis avbemanning, stationsindragningar m. m. inte kunnat bedrivas i samma utsträckning som på affärsbanenätet. Vidare framgår det att godstrafikintäkterna ökat något medan persontrafikintäkterna minskat. Volymmässigt noteras dock en minskning såväl på gods- som på persons idan, eftersom intäktsökningen inte motsvarar de taxehöjningar som ägt rum under perioden mellan separatredovisningarna.

[1] Tillvägagångssättet har ingående redovisats i prop. 1967: 1 bil. 8 (s. 118).

Underskottet på det undersökta bannätet utgör (696—295,3) 400,7 milj. kr. Härav utgör särkostnadsunderskottet (389,6—295,3) 94,3 milj. kr. Vid nedläggning av detta bannät måste man dock räkna med ett visst trafikbortfall på det kvarvarande affärsbanenätet. Det undersökta nätet har därför gottskrivits ett visst matarvärde, dock endast i vagnslasttrafiken. Detta matarvärde har av SJ beräknats till maximalt 35 milj. kr.

Något särskilt matarvärde i persontrafiken har inte beräknats. Även om man i viss mån bl. a. genom taxans degressivitet tagit hänsyn till matarvärdet, ifrågasätter de sakkunniga om detta skett i full utsträckning. Vad gäller vagnslasttrafiken påpekar de sakkunniga att dagens moderna transportteknik bör kunna medverka till en reducering av bortfallande intäkter. Dessa frågor föreslås därför bli föremål för närmare undersökning.

Resultatförbättringen för SJ vid total nedläggning av det undersökta bannätet har således av SJ beräknats till (400,7—35) 365,7 milj. kr. De sakkunniga anser att detta belopp utgör en rimlig approximation av det i separatredovisningen ingående bannätets underskott.

1972 års separatredovisning utgör underlag för bestämning av den ersättning för drift av icke lönsamma järnvägslinjer som bör utgå till SJ för budgetåret 1973/74. Beräknat underskott år 1971 har därför framräknats med vissa procentsatser under beaktande av taxehöjningen den 1 oktober 1971, träffade avtal om statstjänstemännens löner, antaganden om förväntad personalkostnadsökning under första halvåret 1974 m. m. Intäktsbortfall genom minskad trafikefterfrågan har bedömts motsvara kostnadsminskningar genom rationalisering. Hänsyn har också tagits till kostnads- och intäktsminskningar på grund av verkställda nedläggningar. Framräkningen innebär att underskottet för det undersökta bannätet skulle komma att uppgå till 500,5 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

På begäran av de sakkunniga har SJ även beräknat effekten på det undersökta bannätet av taxehöjningen i godstrafik den 1 oktober 1972. Underskottet kan till följd härav minskas med 19,3 milj. kr.

De sakkunniga — som i stort har godkänt framräkningsprinciperna — ifrågasätter om det är riktigt att på kostnadssidan ta hänsyn till samtliga kända och förväntade kostnadsökningar medan på intäktssidan endast beslutade taxehöjningar beaktas vid framräkningen.

De sakkunniga har vidare utifrån allmänna utgångspunkter diskuterat principerna för framräkningen av underskottet för tiden efter budgetåret 1973/74 intill dess resultatet av nästa separatredovisning föreligger. Konjunkturpåverkan, kostnadsutvecklingen, trafikavledning som inte kan kompenseras av rationalisering, taxeändringar, "automatiska" intäktsökningar genom indexklausuler i fraktavtalen etc. är osäkra faktorer vid beräkningen av framtida underskott. De sakkunniga har vid

accepterandet av nuvarande framräkningsprinciper förutsatt, att alla möjligheter tillvaratas att korrigera de vid framräkningen tillämpade procentsatserna i syfte att erhålla ett bättre underlag för bedömning av resultatutvecklingen på det ersättningsberättigade bannätet.

Bedömningen i vad mån de i separatredovisningen ingående bandelarna bör vara ersättningsberättigade har i enlighet med givna direktiv utgjort ett väsentligt led i granskningsarbetet. De sakkunniga har därvid som utgångspunkt haft bl. a. departementschefens uttalande i prop. 1963: 191 att ersättning inte bör utgå "därest det — med hänsyn till järnvägslinjens betydelse som förbindelse- eller dubbleringsbana eller med beaktande av möjligheter till lönsam trafik m. m. — från företagsmässiga synpunkter kan vara motiverat att fortsätta trafikeringen även om linjen f. n. lämnar underskott".

Vid avgränsningen av ett ersättningsberättigat bannät har kriteriet "förbindelse- eller dubbleringsbana" i första hand varit avgörande för de sakkunniga. Därvid har en särskild grupp bandelar kunnat urskiljas som integrerade delar av SJ:s stam- eller affärsbanenät. Det utmärkande för dessa bandelar är att de intimt ingår i trafikbilden på SJ:s tungviktiga linjenät. Som exempel på bandelar som hänförts till denna grupp kan nämnas linjen Ockelbo—Gävle.

De sakkunniga har i anslutning härtill erinrat om separatredovisningens syfte, nämligen att bedöma den resultatförbättring för SJ som en nedläggning av hela det ersättningsberättigade bannätet skulle medföra. Detta syfte går relativt lätt att nå med tillämpad beräkningsmetodik, när man behandlar bandelar som går att isolera från det övriga bannätet utan att helhetsbilden förändras i avgörande utsträckning. När det undersökta bannätet däremot utökas att omfatta väsentligt trafikstarkare bandelar, vilka ingår som vitala delar av affärsbanenätet är det avsevärt svårare att överblicka konsekvenserna av en tänkt nedläggning av hela det undersökta bannätet.

De sakkunniga föreslår vidare att vissa dubbleringsbanor, som har till uppgift att avlasta en närbelägen trafikstark bandel, undantas från ersättning. De sakkunniga har strävat efter att se bandelarna i ett större linjesammanhang och uppfattar vissa matarbanor som intimt sammanlänkade med den trafikstarka bandel till vilken trafiken är inriktad. Det skulle således vara av stort värde att inom ramen för en mera ingående prövning av redovisningsmetodiken undersöka det ekonomiska utfallet av driften vid exempelvis norra stambanan med matarbanor.

Möjligheter till lönsam trafik torde — bl. a. mot bakgrund av det allmänt konjunkturpåverkade utfallet år 1971 — föreligga vid flera bandelar som enligt separatredovisningen uppvisar ett relativt blygsamt underskott. Detta kriterium har vid avgränsningen tillämpats för vissa, i regel kortare godsbanor, bl. a. i syfte att bibehålla en viss stabilitet i affärsbanenätets omfattning.

Vid avgränsningen har eftersträvats att det affärsbanenät, som följer av avgränsningen, skall så långt det är möjligt utgöra en helhet med enhetlig trafikstruktur. Avgränsningen har resulterat i att det ersättningsberättigade bannätet föreslås omfatta 6 832 bankm, vilket är en ökning i förhållande till det bannät som avgränsades av 1969 års granskningsmän (6 587 bankm). Under perioden mellan separatredovisningarna har dessutom 367 bankm utgått, i första hand som en följd av nedläggningar. På det sålunda avgränsade bannätet, som utgör 54 % av SJ:s totala linjenät, utförs endast ca 9 % av det totala trafikarbetet. Detta bannät svarar för ett till budgetåret 1973/74 framräknat driftunderskott av 380,4 milj. kr., med vilket belopp de sakkunniga föreslår att ersättning till SJ utgår.

De sakkunniga understryker att det förhållande att en bandel föreslås bli undantagen från ersättning inte får betraktas som en indikation på att trafiken på bandelen lämpligen bör eller kan läggas ned. Det kan i stället vara en antydan om att dess betydelse f. n. bedöms vara sådan att bandelen bör bibehållas.

De sakkunniga konstaterar allmänt att det inte är möjligt att utan ytterligare undersökning av driftförhållanden m. m. hänföra underskott/ersättning för en viss bandel till person- eller godstrafik eller till lokal, regional respektive interregional trafik. Mot bakgrund härav och mot bakgrund av vad som tidigare anförts om trafikintensitetens ofullkomlighet som urvalsinstrument för bestämning av ett ersättningsberättigat bannät, ifrågasätter de sakkunniga separatredovisningsförfarandet i dess nuvarande utformning. Redovisningens uppläggning och de sifferuppgifter som framkommer möjliggör inte — trots den kalkyleringstekniskt föredömliga metodiken — en bedömning av ifrågavarande järnvägstrafiks värde för befolkningen och näringslivet i berörda regioner. Från samhällsekonomisk synpunkt skulle det sannolikt vara av intresse att jämsides med en mer differentierad separatredovisning kunna studera alternativa sätt att åstadkomma en tillfredsställande transportförsörjning. De sakkunniga anser därför att såväl målsättningen för avgränsningen av ett ersättningsberättigat bannät som den metodik som därvid kommer till användning bör bli föremål för särskilda överväganden från statsmakternas sida.

På begäran har SJ undersökt och redovisat de nedsättningar i styckegodstaxan som förekommer i samtrafik mellan järnvägsnätet och platser vid nedlagda järnvägslinjer. Härvid har framkommit att dessa fraktrabatter uppgår till 2,7 milj. kr. för helt budgetår. De sakkunniga föreslår att ersättning för ändamålet utgår med detta belopp för budgetåret 1973/74.

Av undersökningen framgår att de rabatterade taxorna på vissa platser bibehållits under många år efter det järnvägen lagts ned. De sakkunniga som konstaterar att de företagsekonomiska motiven därvid tor-

de ha betytt mer än de samhällsekonomiska, anser att en successiv avveckling bör ske av nedsättningar i styckegodstaxan som verkat i mer än fyra år. Därmed torde kravet på en mjuk anpassning till normaltaxa tillgodoses, vilket överensstämmer med den ursprungliga tanken att nedsättningarna skulle vara temporära.

Särskild skrivelse från statens järnvägar

Statens järnvägar har i skrivelse den 17 november 1972 yttrat sig över de sakkunnigas redogörelse, i första hand vad gäller avgränsningen av det ersättningsberättigade bannätet. Enligt SJ:s mening har de sakkunniga inte anfört bärande skäl för att bortse från separatredovisningens resultat i fråga om flertalet av de banor, som föreslagits undantagna från ersättning. De sakkunnigas förslag till avgränsning av det ersättningsberättigade bannätet skulle enligt SJ:s mening innebära betydande svårigheter i verksamheten och direkt motverka strävandena att uppnå och upprätthålla rimliga samband mellan intäkter och kostnader för SJ som helhet. Mot bakgrund härav och med beaktande av taxehöjningen den 1 oktober 1972 begär SJ ersättning för drift av icke lönsamma järnvägslinjer för budgetåret 1973/74 med 481,7 milj. kr. jämfört med det av de sakkunniga föreslagna beloppet 380,4 milj. kr. Den totala ersättningen skulle inklusive övriga delposter under anslaget uppgå till 494,8 milj. kr., med vilket belopp SJ i första hand begär ersättning. I andra hand — i den mån denna begäran inte bifalles — begär SJ bemyndigande att införa tilläggsavgifter på bandelar, som kan komma att undantas från driftersättning.

Departementschefen

Enligt de år 1963 meddelade riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken skall SJ ersättas för driftunderskott på sådana icke lönsamma järnvägslinjer, vilkas trafikering utgör en ekonomisk belastning för SJ men på vilka trafiken bör bibehållas tills vidare av samhälleliga skäl. Ersättningens storlek skall grundas på en vart tredje år förnyad bandelsundersökning. SJ har redovisat resultatet av en sådan undersökning — 1972 års separatredovisning — som underlag för beräkning av ersättningens storlek för i första hand budgetåret 1973/74. Separatredovisningen har granskats av tillkallade sakkunniga.

I separatredovisningen, som avser 1971 års trafik samt kostnads- och intäktsläge normaliserat med hänsyn till arbetskonflikten februari—mars 1971, ingår bandelar med en trafikintensitet av upp till närmare 4 milj. bruttotonkm per bankm och år, vilket innebär en väsentlig utökning jämfört med närmast föregående separatredovisning. Det undersökta bannätet omfattar därmed sammanlagt 7 965 km.

Enligt separatredovisningen beräknas underskottet på det undersökta bannätet år 1971 till 365,7 milj. kr. Efter framräkning till budgetåret

1973/74 skulle underskottet enligt SJ:s beräkningar komma att uppgå till 500,5 milj. kr., med vilket belopp SJ begär ersättning.

De sakkunniga, som konstaterar att SJ i stort sett tillämpat samma principer för beräkningen av kostnader, intäkter och matarvärde som använts vid tidigare separatredovisningar, föreslår att vissa delfrågor närmare undersöks, bl. a. vad gäller mera differentierade fördelningsnycklar i samkostnadsberäkningarna, matarvärde i persontrafiken och möjligheterna till reduktion av vagnslasttrafikens matarvärde. Den resultatförbättring vid total nedläggning av det undersökta nätet, som av SJ beräknats till 365,7 milj. kr. år 1971, kan enligt de sakkunniga anses utgöra en rimlig approximation av detta bannäts underskott.

Vid framräkningen av det undersökta bannätets underskott till budgetåret 1973/74 bör enligt de sakkunniga effekten av taxehöjningen den 1 oktober 1972 beaktas. Underskottet kan till följd härav minskas med 19,3 milj. kr. De sakkunniga, som i övrigt i stort sett godkänt de av SJ tillämpade framräkningsprinciperna, ifrågasätter dock om det är riktigt att på kostnadssidan ta hänsyn till samtliga kända och förväntade kostnadsökningar medan på intäktssidan endast beslutade taxehöjningar beaktas vid framräkningen.

Med utgångspunkt i anvisningar, som gavs i 1963 års riksdags beslut om den statliga trafikpolitiken m. m. (prop. 1963: 191, S3LU 1963: 1, rskr 1963: 424), har de sakkunniga vid avgränsningen av ett ersättningsberättigat bannät i första hand urskiljt en stor grupp bandelar som de uppfattar som integrerade delar av SJ:s stam- eller affärsbanenät och därför inte bör berättiga till ersättning. Vidare har de sakkunniga föreslagit att vissa dubblerings- och matarbanor undantas från ersättning. Slutligen har — likaså mot bakgrund av nämnda riksdagsbeslut — möjligheterna till lönsam trafik beaktats i vissa fall. De sakkunnigas avgränsning har därmed resulterat i att det ersättningsberättigade bannätet föreslås omfatta 6 832 bankm, vilket innebär en icke oväsentlig utökning av detta bannät i förhållande till det bannät som avgränsades vid 1969 års separatredovisning. Det år 1972 avgränsade bannätet svarar för ett till budgetåret 1973/74 framräknat driftunderskott på 380,4 milj. kr., med vilket belopp de sakkunniga föreslår att ersättning till SJ utgår.

SJ har i särskild skrivelse anfört vissa erinringar mot den företagna avgränsningen av det ersättningsberättigade bannätet och yrkat på att ersättning utgår med ett belopp som med 101,3 milj. kr. överstiger det av de sakkunniga föreslagna. Alternativt har SJ begärt tillstånd att införa tilläggsavgifter på bandelar, som undantas från ersättning. För egen del delar jag de sakkunnigas uppfattning att det är förenat med avsevärda svårigheter att överblicka konsekvenserna av en tänkt nedläggning av hela det ersättningsberättigade bannätet när detta nät utökas att omfatta inte enbart bandelar som går att isolera från det övriga bannätet utan även väsentligt trafikstarkare bandelar, vilka ingår som vitala delar av

affärsbanenätet. Jag har vid mina överväganden i dessa frågor funnit att hittills tillämpad beräkningsmetodik inte rimligen kan appliceras på dessa trafikstarkare bandelar.

De sakkunniga, som sålunda pekar på att förutsättningarna för separatredovisningen kommit att förändras på ett avgörande sätt i och med att det undersökta bannätet utökats väsentligt, menar att den använda avgränsningsmetodiken inte längre utgör någon säker grund för att bestämma ett olönsamt bannät. Det är vidare inte möjligt att direkt hänföra underskott/ersättning för en viss bandel till person- eller godstrafik eller till lokal, regional respektive interregional trafik. Det är inte heller möjligt att bedöma ifrågavarande järnvägstrafiks värde för befolkningen och näringslivet i berörda bygder. De sakkunniga ifrågasätter därför separatredovisningsförfarandet i dess nuvarande utformning.

I likhet med de sakkunniga anser jag att det finns anledning att överväga en ändrad prövnings- och handläggningsordning. I direktiven till den nya trafikpolitiska utredningen har jag därför uttalat att en omprövning bör ske av den nuvarande beräkningsmetodiken vid avgränsning av det trafiksvaga bannätet. Därvid bör perspektivet vidgas så att man får en handläggningsordning, som även innefattar en realistisk prövning av det trafiksvaga nätet med hänsyn till de alternativa, samhällsekonomiskt fördelaktigare transportmöjligheter som kan stå till buds. Övervägandena i denna del bör ske i kontakt med trafikplaneringsutredningen.

Jag har mot denna bakgrund i princip inte något att erinra mot den avgränsning av det ersättningsberättigade bannätet, som de sakkunniga föreslagit.

Vid min bedömning av övriga faktorer som påverkar behovet av ersättning, har jag bl. a. förutsatt, att i särskilda fall nedläggning av bandelar eller trafikinskränkningar skall kunna aktualiseras. Jag tänker då på fall, när trafikunderlaget står i uppenbart missförhållande till de resurser som järnvägsalternativet binder och när det också rimligen kan förutsättas att ifrågavarande åtgärder väl låter förena sig med den regionala trafikplaneringen. En sådan strävan till successiv rationalisering i sådana mera uppenbara fall låter sig väl förena med tidigare uttalanden att under den tid den regionala trafikplaneringen pågår iaktta viss återhållsamhet i fråga om nedläggning av järnvägstrafik.

Med hänsyn till det anförda har jag funnit, att ersättning till SJ för det trafiksvaga nätet bör utgå med 375,3 milj. kr. under budgetåret 1973/74. Jämfört med budgetåret 1972/73 innebär detta en ökning med 59,1 milj. kr., vilket förklaras främst av kostnadsutvecklingen och av att det ersättningsberättigade bannätet utökats med ett flertal bandelar, där samhälleliga skäl talar för att ersättning bör utgå och tvekan inte råder om beräkningsmetodikens användbarhet.

Liksom hittills bör SJ vidare erhålla ersättning för övergångsvis

tillämpade reduceringar i styckegodstaxorna vid transporter till och från vissa platser vid nedlagda järnvägslinjer. SJ har på grundval av en särskild undersökning begärt 2,7 milj. kr. för ändamålet. De sakkunniga har föreslagit att ersättning utgår med detta belopp. Även jag anser att ersättning bör utgå med begärt belopp.

På grundval av beslut av 1968 års riksdag (SU 1968: 9, rskr 1968: 113) har sedan hösten 1968 kommun, som med hänsyn till trafikförsörjningen anser att olönsam järnvägsanstalt bör bibehållas, fått möjlighet att göra framställning härom till Kungl. Maj:t. I anledning av sådana framställningar har Kungl. Maj:t i en del fall ålagt SJ att bibehålla viss trafik eller att i övrigt vidta särskilda anordningar för trafikförsörjningen. För budgetåret 1973/74 föreslår SJ att ersättning för detta ändamål utgår med 200 000 kr., vilket skulle innebära en ökning med 100 000 kr. jämfört med budgetåret 1972/73. Jag har vid mina överväganden av ersättningsbeloppet tagit hänsyn bl. a. till avgränsningen av det ersättningsberättigade bannätet och föreslår att ersättning för ändamålet utgår med oförändrat 100 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1968: 155 (SU 1968: 188, rskr 1968: 398) skall SJ ersättas för 67-kortsrabattens utvidgning till förtidspensionärer m. fl. För budgetåret 1973/74 yrkar SJ ersättning med 1,9 milj. kr., vilket innebär en ökning med 200 000 kr. vid jämförelse med budgetåret 1972/73. Jag biträder detta förslag.

Med ovan nämnda utgångspunkter uppgår medelsbehovet för ersättning till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m. för budgetåret 1973/74 till (375,3 + 2,7 + 0,1 + 1,9) 380 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 380 000 000 kr.

F 2. Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer

1971/72	Utgift	12 107 000	Reservation	49 000
1972/73	Anslag	[1]17 000 000		
1973/74	Förslag	17 000 000		

[1] Varav 2 450 000 kr. på tilläggsstat (prop. 1972: 130, TU 1972: 21, rskr 1972: 330).

I riksstaten för budgetåret 1972/73 är för rubricerade ändamål uppfört ett reservationsanslag av 14 550 000 kr. Anslaget avräknas mot automobilskattemedlen.

På tilläggsstat I till riksstaten har för samma budgetår anvisats ytterligare 2 450 000 kr., på anslaget, vilket alltså totalt uppgår till 17 milj. kr. (prop. 1972: 130, TU 1972: 21, rskr 1972: 330).

I enlighet med vad som anförts i nyssnämnda prop. 1972: 130 är avsikten att förelägga 1973 års riksdags vårsession förslag till ändrat bussbidragssystem. I avvaktan härpå förordar jag, att medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1973/74 beräknas till 17 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, beräkna till *Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer* ett reservationsanslag av 17 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

F 3. Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser

1971/72	Utgift	140 662 000
1972/73	Anslag	157 000 000
1973/74	Förslag	176 000 000

Postverket

Enligt en promemoria beräknar postverket ersättningen för tjänsteförsändelser för budgetåret 1972/73 till 166 169 000 kr.

Ersättning för befordran av tjänsteförsändelser i allmänhet utgår jämlikt 2 § tjänstebrevsförordningen med viss procent av postverkets frankoteckensuppbörd. Ersättningen erläggs under kvartalet näst efter det, som ersättningen avser. Procenttalet bestäms av postverket och riksrevisionsverket. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 tills vidare har procenttalet bestämts till 14. Med utgångspunkt från detta procenttal synes ersättning för befordran av tjänsteförsändelser i allmänhet under budgetåret 1973/74 kunna beräknas till 172 892 000 kr.

Från anslaget utgår sedan den 1 januari 1948 även ersättning för postdelgivning. Denna ersättning uppgick under budgetåret 1971/72 till 1 851 958 kr. Ersättningen under budgetåret 1973/74 beräknas till 2 890 000 kr.

Ersättningen till postverket för befordran av militärbrev uppgick under budgetåret 1971/72 till 233 553 kr. För budgetåret 1973/74 beräknas ersättningen till 375 000 kr.

Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1973/74 skulle således enligt verkets beräkningar uppgå till (172 892 000 + 2 890 000 + 375 000) 176 157 000 kr. eller avrundat 176 000 000 kr., därav 3 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Departementschefen

Postverkets beräkning av medelsbehovet har inte gett mig anledning till någon erinran. Anslaget bör sålunda för budgetåret 1973/74 föras

upp med 176 milj. kr. Härav bör ett så stort belopp avräknas mot automobilskattemedel, som svarar mot den del av ersättningen för befordran av tjänsteförsändelser, som beräknas falla på sådan verksamhet vid myndigheter, för vilken kostnaderna avräknas mot angivna medel. Med ledning av upplysningar från postverket kan denna del av ersättningen för nästa budgetår uppskattas till 3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 176 000 000 kr., därav 3 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

F 4. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.

1971/72	Utgift	1 647 000
1972/73	Anslag	1 871 000
1973/74	Förslag	2 021 000

	Anvisat 1972/73	Beräknad ändring 1973/74
1. Meteorologiska världsorganisationen (WMO) m. m.	490 000	+ 52 000
2. Internationella föreningen för frågor rörande vägväsendet (PIARC) m. m.	10 300	—
3. Förhandlingar rörande luftfarten	85 300	+ 40 000
4. Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE)	40 000	+ 20 000
5. Europeiska transportministerkonferensen (CEMT)	60 000	+ 5 000
6. Internationella järnvägsfördragen (CIM-CIV)	15 000	—
7. Vissa förhandlingar rörande vägtransporter	70 000	— 20 000
8. Visst internationellt trafiksäkerhetsarbete	30 000	+ 20 000
9. Vissa förhandlingar rörande satellitkommunikationer	75 000	— 55 000
10. Internationella organisationen för fyrtekniska frågor (IALA)	16 400	—
11. Internationella hydrografiska byrån	44 000	+ 6 000
12. Förhandlingar rörande sjöfarten samt Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO)	620 000	+ 80 000
13. Bidrag till internationell ispatrulleringstjänst i Norra Atlanten	150 000	—
14. Bidrag till driften av livräddnings- och väderleksfartyg i Nordsjön	135 000	—
15. Internationella föreningen i Bryssel för sjöfartskongresser (PIANC)	5 000	+ 2 000
16. Bidrag till vissa fyrar i Röda Havet	25 000	—
	1 871 000	+ **150 000**

1. Den begärda höjningen av anslaget hänför sig bl. a. till lönehöjningar för tjänstemännen inom WMO. Lönerna betalas i lokal valuta, dvs. i schweiziska francs. Eftersom WMO:s budget är fastställd i dol-

lar, vilken devalverades under året, och schweizerfrancen samtidigt skrevs upp, medförde detta ökade kostnader för WMO. Dollarns devalvering har även medfört en oväntad och kraftig ökning av alla organisationens utgifter utanför personalsektorn i annan valuta än dollar. Årsavgiften förväntas därför öka med 52 000 kr. för Sveriges del till totalt 352 000 kr. Till World Weather Watch föreslås utgå oförändrat 75 000 kr. Resor föranledda av svenskt deltagande i WMO:s verksamhet beräknas uppgå till oförändrat 115 000 kr. Sammanlagt bör således posten uppföras med (352 000 + 75 000 + 115 000) 542 000 kr.

3. Kostnaderna för förhandlingar rörande luftfarten har under föregående år överstigit planerat belopp bl. a. beroende på icke förutsebara kostnadsstegringar. Eftersom frekvensen av de bilaterala luftfartsdiskussionerna icke förväntas minska bör anslaget därför räknas upp med 40 000 kr.

4. Mötesaktiviteten inom ECE förväntas komma att ligga på oförändrat hög nivå med aktivt svenskt deltagande främst i arbetet inom gruppen för motorfordons konstruktion. Med hänsyn till föregående års utfall samt automatiska kostnadsstegringar erfordras en motsvarande höjning av beloppet till 60 000 kr.

5. Ökningen hänförs främst till normala kostnadsstegringar samt till något för lågt upptaget belopp föregående år.

8. Trafiksäkerhetsarbete bedrivs ofta utanför etablerade internationella organisationer genom direktkontakt mellan forskare och nationella institutioner. Med den betydelse trafiksäkerhetsarbetet tillmätes i Sverige är det av stort intresse att svenska experter beredes möjlighet att följa arbete som pågår utomlands inom detta område. Ett omfattande arbete bedrivs även inom ramen för OECD. En växande samverkan kan, som en följd härav, förväntas mellan mindre grupper kring specifika projekt. Med anledning härav bör anslaget räknas upp med 20 000 kr.

11. Medlemsländernas årliga bidrag till hydrografiska byrån bestäms av medlemslandets tonnage vid givna tidpunkter. Sverige har nu passerat en avgiftsgräns och skall därför bidraga med 45 000 kronor. Detta i förening med resor för svenskt deltagande i möten i organisationens finanskommitté uppgående till ca 5 000 kr. medför behov av ökning av anslaget till totalt 50 000 kr.

12. Den tekniska utvecklingen går mycket snabbt inom sjöfarten. Den nya generationen fartyg är i flera hänseenden mer avancerad än de fartyg som byggdes på 1960-talet. Denna utveckling medför stora internationella problem ur sjösäkerhetssynpunkt. Miljöskyddet kommer därvid mer och mer i förgrunden. Sålunda medför kollision eller grundstötning med stora tankfartyg risker för katastrofala skador på vatten och stränder.

Sverige är medlem i sjösäkerhetskommittén inom IMCO vilket medför ett omfattande arbete. För att förbereda Sveriges medverkan i

IMCO-arbetet och för att säkra myndigheters och organisationers medverkan och inflytande i detta arbete och i arbetet i olika underkommittéer anordnar sjöfartsverket regelmässigt förberedande sammanträden inför mötena i London med olika IMCO-organ. 1973 års konferens inom IMCO om havens förorenande (Marine Pollution Conference) kommer att kräva ett aktivt och omfattande engagemang från svensk sida, vilket också medför ökade kostnader. Med anledning härav bör anslaget höjas med 80 000 kr.

Sveriges bidrag till IMCO:s budget beräknas till 330 000 kr. Till resor föranledda av Sveriges medlemskap i sjösäkerhetskommittén samt deltagande i församlingens möten beräknas oförändrat 150 000 kr. För kostnader i samband med utredningsarbeten för IMCO:s räkning beräknas oförändrat 120 000 kr.

För representation i samband med deltagande i sjösäkerhetskommitténs arbete beräknas oförändrat 10 000 kr. Från anslaget bestrids även deltagande av svenska representanter vid sjöfartsmöten inom nordisk ram. Kostnaden härför kan beräknas till 10 000 kr.

Sammanlagt bör således posten uppföras med (80 000 + 330 000 + 150 000 + 120 000 + 10 000 + 10 000) 700 000 kr.

15. Internationella föreningen i Bryssel för sjöfartskongresser anordnar under juli 1973 i Canada sin vart fjärde år återkommande kongress. För att möjliggöra svenskt deltagande krävs en höjning av anslagsposten med 2 000 kr. till totalt 7 000 kr.

Under åberopande av det anförda samt med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 021 000 kr.

F 5. Beredskap för civil luftfart

1971/72	Utgift	644 000	Reservation	1 327 000
1972/73	Anslag	800 000		
1973/74	Förslag	800 000		

Luftfartsverket

I skrivelse den 21 augusti 1972 har luftfartsverket beräknat medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 800 000 kr. Med hänsyn till handlingarnas innehåll torde någon redogörelse inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Handlingarna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att de ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Departementschefen

Med hänvisning till luftfartsverkets framställning beräknar jag för budgetåret 1973/74 800 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Beredskap för civil luftfart* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

F 6. Kostnader för visst värderingsförfarande

1971/72	Utgift	0
1972/73	Anslag	40 000
1973/74	Förslag	40 000

Fr. o. m. den 1 januari 1970 finns en för hela landet gemensam värderingsnämnd med uppgift att avgöra frågan om villkoren vid inlösen av rörelse eller tillgångar i samband med återkallelse av trafiktillstånd enligt förordningen (1940: 910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Värderingsnämnden består av tre ledamöter med suppleanter som utses av Kungl. Maj:t. Kostnaderna för nämnden skall bestridas av staten men — genom utdebitering efter varje värdering — slutligt belasta den som förvärvar tillståndet. På riksstatens inkomstsida finns därför en motsvarande inkomsttitel, benämnd Ersättning för visst värderingsförfarande.

Departementschefen

Kostnaderna för värderingsnämndens verksamhet beräknar jag för nästa budgetår till oförändrat 40 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för visst värderingsförfarande* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kr.

F 7. Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System

1971/72	Utgift	0
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget bestrids eventuella utbetalningar i anledning av den garanti som Kungl. Maj:t kan ställa dels i fråga om ersättning för förlust av eller skada på SAS' luftfartyg till följd av flygplanskapning (prop. 1970: 165, SU 1970: 123, rskr 1970: 428), dels i fråga om ersättning för förlust av eller skada på SAS tillhöriga flygplan av typ Boeing 747 orsakad av krigshandling eller liknande handling (prop. 1971: 75 bil. 4, TU 1971: 4, rskr 1971: 115). Den närmare utformningen av garantierna förutsätts vid behov skola regleras genom överenskommelser mellan de tre skandinaviska staterna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Kostnader för riskgaranti till Scandinavian Airlines System* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 8. Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen

1971/72 Utgift	0
1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup planlägger och leder arbetet med omläggning till ny, gemensam utbildning av civila och militära flygtrafikledare. I nämndens åligganden ingår bl. a. uppläggning och utformning av utbildningen, anskaffning av teknisk utrustning och övrig materiel samt rekrytering av personal och elever.

I nämnden ingår företrädare för luftfartsverket och flygvapnet samt en från intressenterna fristående ordförande. Till nämndens förfogande finns ett kansli bestående av en kanslichef jämte biträdespersonal. Därutöver kan experter för särskilda uppgifter knytas till nämnden.

Nämndens verksamhet finansieras genom bidrag från intressenterna. Efter avdrag med ett formellt belopp av 1 000 kr. — som utgör den anslagsmässiga nettoutgiften — delas kostnaderna lika mellan luftfartsverket och flygvapnet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	1	+ 5	+ 5
Övrig personal	1	—	—
	2	**5**	**5**
Utgifter			
Lönekostnader	444 000	+ 254 500	+ 254 500
Sjukvård	3 000	— 1 000	— 1 000
Reseersättning	22 000	+ 51 000	+ 51 000
Lokalkostnader	41 400	+ 23 100	+ 23 100
Expenser	14 600	+ 6 400	+ 6 400
Ersättning till luftfartsverket för kapitalkostnader m. m.	25 000	+ 952 000	+ 952 000
Till Kungl. Maj:ts disposition	120 000	— 120 000	— 120 000
Rekryteringskostnader	—	+ 125 000	+ 125 000
	670 000	**+1 291 000**	**+1 291 000**
Inkomster			
från flygvapnet	334 500	+ 645 500	+ 645 500
från luftfartsverket	334 500	+ 645 500	+ 645 500
Nettoutgift	1 000	—	—
	670 000	**+1 291 000**	**+1 291 000**

Nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup

1. Under budgetåret 1973/74 erfordras en systemman, en programmerare och tre tekniker bl. a. för att säkerställa leveransen och driften av simulatorn (+245 152 kr.).

2. För rekrytering av elever till kurser som börjar hösten 1974 krävs 125 000 kr.

3. Kapitalkostnaderna under budgetåret 1973/74 beräknas uppgå till 952 000 kr.

4. För reseersättningar, lokalkostnader och expenser krävs ytterligare 80 500 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

I det följande lämnas för budgetåren 1971/72—1973/74 en redovisning för postverkets, televerkets (exkl. rundradio), statens järnvägars och luftfartsverkets fonder samt statens vägverks förrådsfond och sjöfartsverkets fond. För budgetåren 1972/73 och 1973/74 tillkommer även fonden för Södertälje kanalverk. Vidare framläggs en sammanfattande redogörelse för investeringarna i övrigt såvitt avser kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten.

Investeringsutfall för budgetåret 1971/72

I följande tabell redovisas de anslagsmedel, som under det gångna budgetåret stått till förfogande, och i vilken omfattning de tagits i anspråk. Enligt beräkningarna i prop. 1972: 1 skulle medelsförbrukningen på investeringsanslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde uppgå till 1 229,5 milj. kr. under budgetåret 1971/72. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna har stannat vid 1 218,1 milj. kr. och således underskridit de beräknade utgifterna med 11,4 milj. kr.

Utfall budgetåret 1971/72

	Ing. behållning	Anvisade anslag	Medelsförbrukning		Utg. behållning
			beräknad i prop. 1972:1	faktisk	
			milj. kr.		
Postverket	14,2	[1] 29,0	43,2	41,4	1,8
Televerket exkl. rundradio	56,0	631,4	682,9	687,4	—
Statens järnvägar	26,9	363,6	361,7	361,7	28,8
Luftfartsverket	16,5	65,1	72,4	55,4	26,2
Statens vägverk	5,6	56,2	56,2	52,1	9,7
Sjöfartsverket	[2] 3,1	[3] 20,6	13,1	20,1	1,6
	122,3	**1 165,9**	**1 229,5**	**1 218,1**	**68,1**

[1] Varav på tilläggsstat 1 700 000 kr.
[2] Varav 2 000 000 kr. överförts till budgetutjämningsfonden per den 1 juli 1971.
[3] Varav på tilläggsstat 8 400 000 kr.

Beräknad medelsförbrukning för budgetåret 1972/73

I prop. 1972: 1 förordades för budgetåret 1972/73 ett totalt rambelopp av 1 247,1 milj. kr. för här berörda fonder, exkl. rundradio-

anläggningar under televerkets fond. Jämfört med motsvarande belopp för det föregående budgetåret innebar detta en ökning med 17,6 milj. kr. Härtill skall läggas det nya anslaget om 7,5 milj. kr. under fonden för Södertälje kanalverk.

Genom olika Kungl. Maj:ts beslut — bl. a. efter anslag på tilläggsstat I — har investeringsramen för postverket höjts med över 60 milj. kr. Av detta belopp har ca 54,5 milj. kr. använts för att öka det risktäckande kapitalet i Postbanken genom förvärv av fastigheter i Stockholm. Vidare har byggstarten för posthus i Umeå, Södertälje och Borgholm tidigarelagts.

Ett belopp av ca 23 milj. kr. har ställts till televerkets förfogande för tidigareläggning av arbeten i sysselsättningsstödjande syfte.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 utökades SJ:s ram för att möjliggöra ombyggnad av rullande materiel vid Kalmar Verkstads AB. Kungl. Maj:t har senare höjt SJ:s investeringsram för att möjliggöra konjunkturstimulerande industribeställningar samt för tidigareläggning av vissa investeringar.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 höjdes investeringsramen för luftfartsverket med 2,6 milj. kr. till 91 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av vissa investeringar i sysselsättningsfrämjande syfte.

Sjöfartsverket har beräknat att investeringsramen behöver höjas med 10,3 milj. kr. för bl. a. delbetalning av Vänerisbrytaren samt för finansieringen av säkerhetsanordningar i Brofjorden. På tilläggsstat I har anvisats 7,9 milj. kr. för angivna ändamål.

Investeringsramen under fonden för Södertälje kanalverk har minskat till följd av vissa förskjutningar av arbetena med kanalens utbyggnad.

Den totala investeringsomslutningen för budgetåret 1972/73 beräknas efter de redovisade förändringarna komma att uppgå till 1 378 milj. kr. I följande tabell redovisas beräkningarna enligt prop. 1972: 1, de beräkningar som gjordes under våren 1972 och den medelsförbrukning som följer av det nyss anförda.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1972/73

	Beräknad i prop. 1972:1	Beräknad våren 1972	Beräknad hösten 1972
		milj. kr	
Postverket	37,3	40,5	98,6
Televerket, exkl. rundradio	711,0	724,9	734,2
Statens järnvägar	337,3	352,3	368,3
Luftfartsverket	88,3	88,3	90,9
Statens vägverk	56,2	56,2	56,2
Sjöfartsverket	17,0	17,0	[1]27,3
Södertälje kanalverk	7,5	7,5	2,5
	1 254,6	**1 286,7**	**1 378,0**

[1] Sjöfartsverkets beräkning.

Beräknad medelsförbrukning för budgetåret 1973/74

För budgetåret 1973/74 föreslår verksstyrelserna investeringar om sammanlagt 1 585,6 milj. kr., vilket jämfört med beräkningarna i prop. 1972: 1 för innevarande budgetår skulle innebära en ökning med 331 milj. kr. och i förhållande till nu redovisade beräkningar för samma budgetår en ökning med 207,6 milj. kr. När det gäller de olika verken föreslås, jämfört med senaste beräkning för budgetåret 1972/73, ökningar för televerket med 114,5 milj. kr., för statens järnvägar med 71,7 milj. kr., för luftfartsverket med 12,8 milj. kr., för vägverket med 9,1 milj. kr., för sjöfartsverket med 39,6 milj. kr. samt för Södertälje kanalverk med 6 milj. kr. För postverket föreslås en minskning med 46,1 milj. kr.

Vid en avvägning från olika synpunkter har jag för nästa budgetår ansett mig böra för ifrågavarande fonder räkna med en total medelsförbrukning av 1 361,6 milj. kr., vilket innebär en ökning med 107 milj. kr. jämfört med motsvarande totalbelopp för innevarande budgetår enligt prop. 1972: 1. I förhållande till dessa beräkningar innebär mitt förslag för postverkets, televerkets, statens järnvägars, luftfartsverkets och sjöfartsverkets investeringar höjningar med 5,7 milj. kr., 59 milj. kr., 13 milj. kr., 1,7 milj. kr. resp. 26,6 milj. kr. Under fonden för Södertälje kanalverk beräknar jag en ökning av investeringsramen med 1 milj. kr.

I den inledande översikten har jag lämnat en sammanfattande redogörelse för investeringsbehovet inom de olika verken och i korthet berört inriktningen av investeringarna för nästa budgetår.

Den för budgetåret 1973/74 förordade investeringsverksamheten framgår av följande tabell.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74

	1972/73 Beräknad i prop. 1972: 1	1973/74 Verkens förslag	Departementschefen
		milj. kr.	
Postverket	37,3	52,5	43,0
Televerket, exkl. rundradio	711,0	848,7	770,0
Statens järnvägar	337,3	440,0	350,3
Luftfartsverket	88,3	103,7	90,0
Statens vägverk	56,2	65,3	56,2
Sjöfartsverket	17,0	66,9	43,6
Södertälje kanalverk	7,5	8,5	8,5
	1 254,6	**1 585,6**	**1 361,6**

Under kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten upptas vidare anslag med ett formellt belopp om 1 000 kr. till statens lånefond för den mindre skeppsfarten samt med 15 milj. kr. för garanti till Aktiebolaget Aerotransport.

Sammanfattning

En sammanfattning av anvisade resp. förordade anslagssummor för affärsverksfonderna, statens vägverks förrådsfond, sjöfartsverkets fond och fonden för Södertälje kanalverk samt beräknad medelsförbrukning under budgetåren 1972/73 och 1973/74 ges i följande sammanställning.

Anslag och medelsförbrukning budgetåren 1972/73 och 1973/74

	Behålln. 1972-07-01	Anslag 1972/73	Medelsförbrukning 1972/73	Anslag 1973/74	Medelsförbrukning 1973/74
			milj. kr.		
Postverket	1,8	[1] 97,0	98,6	47,1	43,0
Televerket, exkl. rundradio	—	777,6	734,2	803,6	770,0
Statens järnvägar	28,8	342,2	368,3	382,6	350,3
Luftfartsverket	26,2	88,0	90,9	75,7	90,0
Statens vägverk	9,7	56,2	56,2	52,1	56,2
Sjöfartsverket	1,6	[2] 26,4	[3] 27,3	47,3	43,6
Södertälje kanalverk	—	7,5	2,5	3,5	8,5
	68,1	**1 394,9**	**1 378,0**	**1 411,9**	**1 361,6**

[1] Varav på tilläggsstat 56 milj. kr.
[2] Varav på tilläggsstat 7,9 milj. kr.
[3] Sjöfartsverkets beräkning.

Anslagsbehållningarna per den 1 juli 1972 uppgick till ca 68 milj. kr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag om 1 395 milj. kr. utgör den för budgetåret disponibla anslagssumman 1 463 milj. kr. Med nu beräknade investeringsramar kommer medelsförbrukningen under innevarande budgetår att uppgå till totalt 1 378 milj. kr. Behållningarna vid budgetårets slut kommer därmed att utgöra 85 milj. kr.

De beräknade anslagsbeloppen för nästa budgetår avser att jämte behållningarna från innevarande budgetår täcka den förutsatta medelsförbrukningen och därutöver ge en marginal om ca 10 % för att möjliggöra ökade investeringsramar om det skulle påkallas av konjunkturmässiga eller andra särskilda skäl. De förordade anslagen uppgår till sammanlagt ca 1 412 milj. kr. Tillsammans med de beräknade till budgetåret 1973/74 ingående behållningarna kommer den under samma budgetår tillgängliga anslagssumman att uppgå till ca 1 497 milj. kr. Då medelsförbrukningen uppskattas till ca 1 362 milj. kr. utgör anslagsreserven ca 135 milj. kr.

Medräknas även övriga anslag under kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten, dvs. anslagen under statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd blir totalsumman för budgetåret 1973/74 enligt förslaget 1 426 901 000 kr. att jämföras med på riksstaten för budgetåret 1972/73 för motsvarande ändamål upptagna 1 410 301 000 kr. Anslagen ökar således totalt med ca 16,6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle att avge yttrande med anledning av vad jag sålunda anfört.

I. Statens affärsverksfonder

A. POSTVERKET

Postverkets tillgångar uppgick den 30 juni 1972 till sammanlagt 18 570,2 milj. kr. Bokförda nettovärdet av fast egendom, huvudsakligen posthus, utgjorde 174,2 milj. kr., bokförda nettovärdet av motorfordon m. m. 33,2 milj. kr. samt förråd 9,4 milj. kr. Övriga tillgångsposter på balansräkningen hänförde sig i huvudsak till Postbanken.

Statskapitalet i postverket, inkl. stamkapital och statsverkslån i Postbanken på vardera 48,8 milj. kr., uppgick till 239,8 milj. kr., vilket innebar en ökning under budgetåret med 32 milj. kr.

Postverkets verksamhet under budgetåret 1971/72 resulterade i ett underskott på 60,8 milj. kr., efter inleverans av ränta på Postbankens statsverkslån med 3,2 milj. kr. Under närmast föregående budgetår blev resultatet ett överskott på 9,5 milj. kr., efter inleverans av ränta på statsverkslånet med 2,1 milj. kr.

Postbankens överskott före avsättningar uppgick kalenderåret 1971 till 40,9 milj. kr. Av överskottet disponerades 5 milj. kr. för överföring till det risktäckande kapitalet och resterande 35,9 milj. kr. för avsättning till värderegleringskonton.

Postverket

I skrivelse den 23 augusti 1972 och i anslutning därtill lämnad komplettering har postverket hemställt om investeringsanslag till posthus m. m. för budgetåret 1973/74.

Posthus m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	14 201 000	[1]29 000 000	41 371 000
1972/73	1 830 000	[2]97 000 000	[3]98 600 000
1973/74 verket	230 000	57 600 000	[4]52 500 000
departementschefen	230 000	47 100 000	[4]43 000 000

[1] Varav på tilläggsstat 1 700 000.
[2] Varav på tilläggsstat 56 000 000.
[3] Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar m. m.
[4] Preliminärt belopp.

Utvecklingen av postverkets rörelse m. m.

Mätt i portointäkter i fasta priser minskade postvolymen under den första hälften av budgetåret 1971/72 med 2,7 % jämfört med motsvarande period ett år tidigare. Nedgången berodde främst på det allmänna konjunkturläget samt efterfrågebortfall i samband med den portohöjning som genomfördes den 1 oktober 1971. Under budgetårets senare hälft skedde dock en återhämtning och volymen ökade då med 1,3 %.

Fram till år 1965 företedde paketrörelsen en ganska jämn uppgång varefter rörelsen stagnerat. Under år 1971 minskade antalet inlämnade paket med ca 6 % i jämförelse med föregående år. Denna minskning berodde till stor del på att postverket under konflikten på arbetsmarknaden våren 1971 inte kunde ta emot paket i normal omfattning.

Jämfört med föregående år ökade antalet inlämnade masskorsband (adresserade massförsändelser) under år 1971 med 4,2 % medan antalet inlämnade gruppkorsband (oadresserade massförsändelser) minskade med 2,9 % under samma tid. Vid jämförelsen har korrigering gjorts för valförsändelser år 1970. Konkurrensen om distributionsuppdragen på direktreklamområdet är f. n. hård och de avgiftshöjningar som postverket tvingats vidta på grund av kostnadsutvecklingen har utan tvivel utgjort en belastning i denna konkurrens. I syfte att stärka postverkets konkurrensförmåga vid lokala distributionsuppdrag infördes fr. o. m. den 1 januari 1972 en generell lokalrabatt för gruppkorsband till hushåll. Utvecklingen av masskorsband stimuleras av den växande tillgången på datalagrade adresser. Förbättrade möjligheter till urval av och fördelning på lämpliga mottagargrupper har vidgat förutsättningarna för en ökad användning av masskorsband för information och reklam vilket är av stor betydelse bl. a. med tanke på det behov av att öka informationen som föreligger inte minst från statens och kommunernas sida.

Det totala antalet tidningar i postverkets tidningsrörelse minskade under år 1971 med 34 milj. exemplar. Nedgången beror till stor del på en minskning av antalet prenumeranter på fack- och konsumenttidningar. Dessutom har utgivarna av dagstidningar i stor utsträckning övergått till distribution genom andra företag för att därigenom kunna komma i åtnjutande av den samdistributionsrabatt som staten numera på vissa villkor betalar för att främja samdistribution av dagspress. Gällande kungörelse medger inte samdistributionsrabatt för tidningar som distribueras genom postverkets tidningsrörelse. Sådan rabatt utgår emellertid för tidningar som utdelas av postverkets dotterbolag Tidningstjänst AB vilket också handhar en stor del av distributionen av dagstidningar.

Postbankens rörelse expanderade i snabb takt under det senaste budgetåret. Bankens inlåning ökade med 11,1 % till 16,5 miljarder kr. Postgiroinlåningen steg under året till 5,3 miljarder kr., en ökning med 9,7 % sedan föregående budgetår. Det totala antalet postgirokonton

steg med 20 000 till 648 000. Personkontorörelsens starka frammarsch fortsätter. Under det senaste budgetåret steg inlåningen med inte mindre än 56 % till 1,2 miljarder kr. Antalet kontoinnehavare ökade under samma tid med 123 000 till 661 000. Inlåningen i sparrörelsen ökade under år 1971 snabbare än på många år. Under första halvåret 1972 sjönk dock ökningstakten, och för budgetåret som helhet ökade sparrörelsens inlåning med 8,1 % till 10 miljarder kr.

Postverkets diligensrörelse omsatte under år 1971 27 milj. kr., vilket var lika mycket som under år 1970. Trafikunderlaget minskar fortfarande till följd av avfolkningen av landsbygden och av den ökande privatbilismen. Trafikförsörjningen i berörda glesbygder utgör därför en alltmer betungande ekonomisk belastning för postverket.

Den 1 januari 1972 var totala antalet anställda i postverket 53 388 mot 49 622 den 1 januari 1971. Personalstyrkan ökade således under år 1971 med hela 3 766 personer. Uttryckt i antal årsanställda och mätt i nu gällande årsarbetstid ökade personalstyrkan under år 1971 avsevärt mindre, eller med 2 430 från 38 370 till 40 800. Ökningen har orsakats av dels den arbetstidsförkortning från 42 1/2 till 40 timmars arbetsvecka som genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1972, dels urbaniseringen. Den fortlöpande rationaliseringsverksamheten inom postverket har dock i väsentlig grad motverkat personaltillväxten.

Som framgått av det tidigare nämnda resulterade postverkets verksamhet under budgetåret 1971/72 i ett underskott på 60,8 milj. kr. Underskottet har framförallt förorsakats av de kraftiga personalkostnadsökningar som följt av den senaste avtalsrörelsen. I ett läge av prisstopp och återhållsamhet när det gällde prishöjningar inom den offentliga sektorn var det inte möjligt för postverket att kompensera de kraftiga kostnadsstegringarna med avgiftshöjningar. För att få ekonomin att balansera för budgetåret 1972/73 genomfördes en allmän portohöjning den 1 juli 1972.

Under budgetåret 1972/73 räknar postverket med en viss minskning av postvolymen. En uppgång i konjunkturen torde dock komma att verka i positiv riktning och delvis uppväga de negativa effekterna av de företagna portohöjningarna.

Postbankens inlåning beräknas under den kommande 5-årsperioden komma att öka med i genomsnitt 7 % per år och antalet transaktioner med i genomsnitt 2—2,5 % per år.

Antalet anställda i postverket beräknas för de kommande åren ligga på en i stort sett oförändrad nivå.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

För budgetåret 1971/72 medgavs ursprungligen en investeringsram av 35,4 milj. kr. För att möjliggöra tidigareläggning av husbyggen och industribeställningar höjdes investeringsramen genom Kungl.

Maj:ts beslut den 30 juni 1971 och den 17 december 1971 till 43,2 milj. kr. Det senare beslutet möjliggjordes genom anslag på tilläggsstat I. Utfallet för budgetåret, 41,4 milj. kr., innebär en underförbrukning på 1,8 milj. kr., berocnde på viss leveransförsening av bilar.

För budgetåret 1972/73 beräknades i prop. 1972: 1 en investeringsram av 37,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1972 (regleringsbrevet för budgetåret 1972/73) medgavs en investeringsram av 40,5 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av byggstart för posthus i Umeå. Därefter har genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober 1972 investeringsramen höjts med 1,3 milj. kr. för inköp av tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm. Efter anslag på tilläggsstat I har vidare investeringsramen höjts med 56,8 milj. kr. Av detta belopp har 53 milj. kr. använts för att öka det risktäckande kapitalet i Postbanken genom förvärv av fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm. Återstående del av beloppet har använts för tidigareläggning av posthus i Södertälje och Borgholm samt för betalning av de bilar, vilka som tidigare nämnts inte hann levereras under budgetåret 1971/72. Den nu gällande investeringsramen är alltså 98,6 milj. kr., ett belopp som postverket beräknar förbruka helt.

För budgetåret 1973/74 räknar postverket med en medelsförbrukning av 52,5 milj. kr. För finansiering av de föreslagna investeringarna beräknas avskrivningsmedel inom postverkets fond på 18,2 milj. kr. komma att stå till förfogande under budgetåret, varför belastningen på statsbudgeten i form av nytt kapital (investeringsbemyndigande) skulle bli 34,3 milj. kr.

Investeringsprogram

I följande sammanställning redogörs för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74 med fördelning på olika objektsgrupper.

	Utgift	Beräknad utgift	
	1971/72	1972/73	1973/74
		milj. kr	
Posthus			
Postgirohuset i Stockholm	14,0	2,6	2,2
Malmö Ban	—	15,0	23,0
Övriga posthus	16,8	15,6	14,4
Inköp av fastigheter	0,7	59,2	1,6
Anskaffning av bilar m. m.	6,5	5,3	10,2
Diligensrörelsen	2,9	0,4	0,4
Diverse och oförutsett	0,5	0,5	0,7
	41,4	**98,6**	**52,5**

Posthus

Den av postverket framlagda investeringsplanen för posthus återges i det följande.

I prop. 1971: 1 beräknades för budgetåret 1971/72 en medelsförbrukning av 12,5 milj. kr. för tillbyggnad av postgirohuset i Stockholm och 12,4 milj. kr. för övriga posthus. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1971 höjdes investeringsramen med 6,1 milj. kr. Ett belopp av sammanlagt 18,5 milj. kr. har därför ställts till postverkets förfogande för övriga posthus. För postgirohuset har under budgetåret förbrukats 14 milj. kr. och för övriga posthus 16,8 milj. kr. Utfallet beträffande postgirohuset överstiger alltså beräkningarna med 1,5 milj. kr. Denna överförbrukning uppvägs av underförbrukningen för övriga posthus. Inom den ordinarie investeringsramen för sistnämnda objektsgrupp har utförts ny-, om- och tillbyggnad av posthus och postterminaler i bl. a. Gävle, Järfälla, Kristianstad, Mellersta förstaden i Malmö, Växjö och Ängelholm. Den ökade investeringsramen har möjliggjort tidigareläggning av byggstart för posthus i Helsingborg, Landskrona, Norrtälje och Ystad.

Arbetet med de sistnämnda fyra byggnadsobjekten fortsätter under budgetåret 1972/73. Nybyggnad av posthus i Malmö (Malmö Ban), postterminaler i Södertälje och Umeå samt om- och tillbyggnad av posthuset i Borgholm påbörjades hösten 1972 i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1972 och den 30 juni 1972.

I investeringsplanen för posthus har medelsförbrukningen för innevarande budgetår anpassats till de ändrade igångsättningstiderna för vissa av de nämnda byggnadsföretagen. Beträffande tidigare anmälda objekt gäller, att byggnadsstyrelsen bl. a. med anledning av de kostnadsändringar som inträffat under budgetåret 1971/72 reviderat kostnadsberäkningarna.

Således har kostnaderna för postgirohuset räknats upp med drygt 3 milj. kr. Huset togs i bruk våren 1972 och kostnadsökningen har visat sig i den preliminära slutkalkyl för byggnaden som byggnadsstyrelsen nu upprättat.

För igångsättning under budgetåret 1973/74 anmäler postverket två nya byggnadsföretag, nämligen postterminaler i Karlstad och Linköping.

Postterminal i Karlstad. Postkontoret i Karlstad har huvuddelen av sina lokaler inrymda vid Kungsgatan i en byggnad som tillhör postverket. Expeditionen för sortering av viss paket- och brevpost, vilken för sin funktion är beroende av nära spårförbindelser, är inrymd i en mindre sorteringsbyggnad inom centralstationsområdet. Sorteringsbyggnaden är numera otillräcklig för sitt ändamål. Härtill kommer att den mark, som nu disponeras av postverket, måste tas i anspråk för breddning av angränsande gata. Byggnaden måste i samband därmed rivas.

Investeringsplan för posthus (milj. kr.)

Byggnadsobjekt	Totalkostnad		Medelsförbrukning				
	Beräknad per		Faktisk t.o.m.	Beräknad för		Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
	1971-04-01	1972-04-01	1971/72	1972/73	1973/74		
I. *Byggnader påbörjade före 1973-07-01*							
Äldre företag	—	—	—	0,2	—	—	—
Tillbyggnad av postgirohuset i Stockholm	49,4	52,7	47,9	2,6	2,2	10.68	4.72
Posthus i Växjö	8,8	8,9	8,7	0,2	—	1.70	8.71
Om- och tillbyggnad av Posthus i Ängelholm	1,0	1,0	0,9	0,1	—	4.70	8.71
Postterminal i Mellersta förstaden i Malmö	3,7	3,7	2,9	0,8	—	10.70	3.72
Postterminal i Gävle	5,6	5,4	4,9	0,5	—	10.70	12.71
Postterminal i Järfälla	1,7	1,9	1,7	—	0,2	12.70	10.71
Postterminal i Kristianstad	3,5	3,2	2,6	0,6	—	4.71	7.72
Postterminal i Ystad	1,5	1,6	1,0	0,7	—	11.71	8.72
Om- och tillbyggnad av posthus i Norrtälje	3,2	3,1	1,2	1,6	0,3	11.71	3.73
Postterminal i Helsingborg	11,8	10,2	3,0	4,8	2,3	10.71	3.73
Om- och tillbyggnad av posthus i Landskrona	3,0	2,6	1,2	1,2	0,3	11.71	3.73
Posthus i Malmö (Malmö Ban)	60,4	64,0	—	15,0	23,0	10.72	9.74
Postterminal i Umeå	7,8	8,0	—	3,0	4,8	8.72	11.73
Postterminal i Södertälje	4,2	3,7	—	1,4	1,8	9.72	12.73
Om- och tillbyggnad av posthus i Borgholm	0,6	0,6	—	0,5	0,1	9.72	7.73
Summa I	**166,2**	**170,6**	**76,0**	**33,2**	**35,0**		
II. *Byggnader avsedda att påbörjas under år 1973/74*							
Postterminal i Karlstad	—	4,5	—	—	1,6	9.73	12.74
Postterminal i Linköping	—	8,4	—	—	3,0	9.73	3.75
Summa II	—	**12,9**	—	—	**4,6**		
Summa I + II		**183,5**			**39,6**		

För att sorteringsarbetet vid postkontoret i Karlstad skall kunna utföras på ett rationellt sätt bör enligt postverket en ny postterminal med en yta av ca 2 100 m² uppföras. Det är angeläget att den planerade terminalen får direkt anslutning till järnvägsspår. Postverket har kommit överens med SJ om upplåtelse av lämplig mark vid östra bangårdsområdet.

Byggnadsstyrelsen har beräknat kostnaderna för byggnaden i prisläget den 1 april 1972 till 4,3 milj. kr. Härtill kommer kostnader för framdragning av järnvägsspår, vilka kostnader av SJ beräknats till sammanlagt 150 000 kr. Totalkostnaden för byggnadsföretaget har därför i investeringsplanen upptagits till 4,5 milj. kr.

Postterminal i Linköping. Postkontoret i Linköping har huvuddelen av sina lokaler inrymda vid Kungsgatan i en byggnad, som tillhör postverket. Dessutom förhyrs sorteringslokaler på två andra ställen.

Genom att sorteringsverksamheten är delad på två håll har det inte varit lönsamt att installera tekniska hjälpmedel för att underlätta hanteringen. Postverket anser att om sorteringsarbetet vid postkontoret i Linköping skall kunna utföras på ett rationellt sätt krävs en ny postterminal med en yta av ca 2 500 m². Det är angeläget att terminalen får spårförbindelse. Förhandlingar pågår mellan postverket och SJ om upplåtelse av erforderlig mark inom norra stationsområdet.

Byggnadsstyrelsen har beräknat kostnaderna för byggnaden i prisläget den 1 april 1972 till 7,9 milj. kr. Härtill kommer kostnader för framdragning av järnvägsspår och inlösen av ett inom området befintligt godsmagasin, vilka kostnader SJ beräknat till 425 000 kr. respektive 90 000 kr. Totalkostnaden för byggnadsföretaget har därför i investeringsplanen upptagits till 8,4 milj. kr.

Inköp av fastigheter

Under budgetåret 1971/72 har postverket enligt av Kungl. Maj:t den 27 maj 1971 lämnat bemyndigande förvärvat ett markområde om ca 8 900 m² av stadsägan 2082 i Gamla staden i Helsingborg för sammanlagt 697 500 kr.

Av det för innevarande budgetår beräknade beloppet för inköp av fastigheter, 59,2 milj. kr., har efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 april 1972 4,7 milj. kr. använts för inköp av tomt i Malmö. För inköp av tomt i Umeå har använts ca 200 000 kr. Efter Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober och den 15 december 1972 har vidare för Postbankens räkning inköpts tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm för ett belopp av 1,3 milj. kr. och fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm för ett belopp av 53 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 beräknar postverket medelsbehovet till 1,6 milj. kr. Av beloppet beräknas emellertid 1,5 milj. kr. till förvärv av tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm, vilken som nämnts postverket bemyndigats förvärva redan under innevarande budgetår. På bl. a. denna tomt planerar postverket igångsättning av en ny tillbyggnadsetapp av postgirohuset.

Anskaffning av bilar m. m.

Under budgetåret 1971/72 anskaffades bilar m. m. för 6,5 milj. kr.

För budgetåret 1972/73 beräknas anskaffning för 5,3 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 begär postverket för ändamålet 10,2 milj. kr., varav 5 milj. kr. för ny- och ersättningsanskaffning av brevbärarbilar. Vid utgången av år 1971 hade Kalmar Verkstads AB slutlevere-

rat de 1 000 brevbärarbilar som beställts enligt avtal. Efter företagets beslut att lägga ned tillverkningen av brevbärarbilen Tjorven undersöker postverket möjligheterna att finna ett fordon som kan ersätta denna. Anslagsframställningen bygger på förutsättningen att lämplig biltyp kommer att kunna anskaffas.

Diligensrörelsen

Under budgetåret 1971/72 har för diligensrörelsen använts 2,9 milj. kr., varav 2,2 milj. kr. för anskaffning av bussar.

Under budgetåret 1972/73 beräknas en förbrukning av 400 000 kr. för en garagebyggnad i Sollefteå. Inga medel beräknas för anskaffning av bussar.

För budgetåret 1973/74 begär postverket 400 000 kr., varav 100 000 kr. för färdigställande av garagebyggnaden i Sollefteå och 300 000 kr. för byggande av garage i Östersund. Några medel för anskaffning av bussar erfordras inte.

Diverse och oförutsett

Under denna rubrik har under budgetåret 1971/72 använts 446 148 kr. för diverse fastighetsförvärv m. m. För budgetåret 1972/73 beräknas ett belopp av 500 000 kr. erfordras för diverse och oförutsett.

För budgetåret 1973/74 har postverket angett ett behov av 700 000 kr. för diverse och oförutsett.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Departementschefen

I prop. 1971: 1 (bil. 8, s. 147) beräknades investeringsramen för posthus m. m. för budgetåret 1971/72 till 35,4 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1971 höjdes investeringsramen med 6,1 milj. kr. för att i sysselsättningsstödjande syfte möjliggöra tidigareläggning av vissa posthus. Efter anslag på tilläggsstat I höjdes vidare investeringsramen med 1,7 milj. kr. för tidigareläggning av beställningar av bilar och bussar. Utfallet för budgetåret blev 41,4 milj. kr., dvs. en underförbrukning med 1,8 milj. kr. Underförbrukningen berodde på leveransförsening av bilar.

Investeringsramen för budgetåret 1972/73 angavs i prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 216) till 37,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1972 höjdes ramen med 3,2 milj. kr. för att i sysselsättningsstödjande

syfte möjliggöra tidigareläggning av byggstart för posthus i Umeå. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 oktober höjdes investeringsramen med 1,3 milj. kr. för att möjliggöra förvärv av den i postverkets anslagsframställning för budgetåret 1973/74 upptagna tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm. Efter anslag på tilläggsstat I har investeringsramen höjts med ytterligare 56,8 milj. kr. Av detta belopp har 53 milj. kr. använts för att öka det risktäckande kapitalet i Postbanken genom förvärv av fastigheten Barnhusväderkvarnen 36 i Stockholm. 1,9 milj. kr. har använts för betalning av de bilar, som inte hann levereras under budgetåret 1971/72 och slutligen har 1,9 milj. kr. ställts till postverkets förfogande för tidigareläggning till hösten 1972 av byggstart för posthus i Södertälje och Borgholm. Den nu gällande investeringsramen för innevarande budgetår är alltså 98,6 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 har postverket föreslagit en medelsförbrukning av 52,5 milj. kr. I beloppet ingår dock ett belopp av 1,5 milj. kr. för förvärv av tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen i Stockholm, vilken som nämnts postverket bemyndigats förvärva redan innevarande budgetår. Som framgår av den redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har jag tillstyrkt en medelsförbrukning av 43 milj. kr. I följande sammanställning redovisas hur inom ramen för detta belopp investeringsramen ungefärligt kan beräknas komma att fördela sig på olika objektsgrupper. Av sammanställningen framgår även utfallet för budgetåret 1971/72 och den i prop. 1972: 1 beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1972/73.

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknad i prop. 1972: 1	1973/74 Verket	1973/74 Departementschefen
		milj. kr.		
Posthus				
Postgirohuset i Stockholm	14,0	2,6	2,2	2,2
Malmö Ban	—	15,0	23,0	23,0
Övriga posthus	16,8	10,7	14,4	11,4
Inköp av fastigheter	0,7	4,7	1,6	—
Anskaffning av bilar m. m.	6,5	3,4	10,2	5,8
Diligensrörelsen	2,9	0,4	0,4	0,1
Diverse och oförutsett	0,5	0,5	0,7	0,5
	41,4	**37,3**	**52,5**	**43,0**

Etapp I—II av tillbyggnaden till postgirohuset färdigställdes under år 1972. Det belopp som angivits för postgirohuset i tabellen — 2,2 milj. kr. — avser slutreglering av kostnaderna för etapp I—II. Som tidigare nämnts har postverket under hösten 1972 bemyndigats köpa tomten nr 9 i kvarteret Blåmannen. På bl. a. denna tomt planerar postverket den s. k. etapp III av den tillbyggnad av postgirohuset som när den är

helt genomförd innebär att Postbankens samtliga driftfunktioner koncentrerats till kvarteret Blåmannen.

Arbetet med det nya bangårdshuset i Malmö — Malmö Ban — beräknas fortgå planenligt under budgetåret 1973/74 och ett belopp av 23 milj. kr. krävs för ändamålet. Som framgått av den tidigare redogörelsen har ett flertal posthus kunnat påbörjas de senaste åren. Den medelstilldelning jag förordar för budgetåret 1973/74 möjliggör utöver fullföljande av posthusbyggena i Borgholm, Helsingborg, Landskrona, Norrtälje, Södertälje och Umeå även byggstart hösten 1973 för ny postterminal i Karlstad.

För bilanskaffning upptas i tabellen 5,8 milj. kr. Detta beräknas möjliggöra ersättningsanskaffning av ett drygt hundratal transportbilar och viss nyanskaffning av brevbärarbilar.

Anslaget till posthus m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	43,0
10 % marginal	4,3
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	—0,2
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	47,1

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Posthus m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 47 100 000 kr.

B. TELEVERKET

Televerkets tillgångar den 30 juni 1972 bokfördes till sammanlagt 3 902 milj. kr. Bruttovärdet av anläggningstillgångarna var 10 743,5 milj. kr. Återstoden av tillgångarna var av finansiell natur. Statskapitalet var 2 290,7 milj. kr. vilket innebar en ökning under budgetåret med 20,9 milj. kr.

Överskottet för budgetåret 1971/72 uppgick till 210 milj. kr. mot 150 milj. kr. föregående budgetår. Vid beräkningen av överskottet har hänsyn inte tagits till resultatet av rundradioverksamheten, vilket avräknas mot rundradiofonden.

Av överskottet på 210 milj. kr. inlevererades 92 % eller 192,6 milj. kr. under budgetåret, vilket tillsammans med en inleverans på 37,4 milj. kr. — utgörande balans från budgetåret 1970/71 — innebar att till statsverket kunde inleveras 230 milj. kr. under budgetåret 1971/72.

Televerket

I skrivelse den 31 augusti 1972 och i anslutning därtill lämnad komplettering har televerket hemställt om investeringsanslag till teleanläggningar m. m. för budgetåret 1973/74.

I skrivelse samma dag har verket hemställt om investerings- och driftanslag för ljudradio och television för budgetåret 1973/74. Skrivelsen har ingetts till utbildningsdepartementet och behandlas i bil. 10 till denna proposition.

Teleanläggningar m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	56 000 000	631 400 000	687 400 000
1972/73	0	777 600 000	[1]734 200 000
1973/74 verket	43 400 000	890 200 000	[2]848 700 000
departementschefen	43 400 000	803 600 000	[2]770 000 000

[1] Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar.
[2] Preliminärt belopp.

Utvecklingen av televerkets rörelse m. m.

Kommunikationsbehovet i det moderna samhället har under senare år expanderat kraftigt. Detta förhållande har för televerket lett till ständigt växande insatser.

Den kraftiga expansionen av televerkets rörelse under senare år mattades något under budgetåret 1971/72. Sålunda beställdes 297 000 nya telefonapparater jämfört med 304 000 under föregående budgetår. Antalet telefonapparater i nätet ökade under år 1971 med 174 000 och antalet apparater den 1 januari 1972 var 577 per 1 000 invånare mot 558 ett år tidigare.

Totala antalet telefonsamtal ökade budgetåret 1971/72 med ca 3,1 % jämfört med 1970/71. Den inländska telefontrafiken var den 30 juni 1972 fullständigt automatiserad. Möjligheterna till automatisk telefontrafik med utlandet har under budgetåret ytterligare vidgats, vilket medförde att ca 78 % av utlandstrafiken vid utgången av budgetåret 1971/72 expedierades automatiskt mot 73 % ett år tidigare.

Telegraftrafiken fortsatte att minska under budgetåret 1971/72. Antalet inländska telegram gick sålunda ned med 13,9 % och antalet telegram till utlandet med 11,9 %. Nedgången beror på att telefon- och telexrörelserna i stor utsträckning övertagit såväl inländsk som utländsk trafik från telegrafrörelsen. Av de inländska telegrammen utgjordes 81 % av lyxtelegram.

Antalet telexanslutningar ökade under år 1971 med ca 9 % till ca 8 200. Telextrafiken inom Sverige är fullständigt automatiserad. Av trafiken till utlandet expedierades ca 94 % automatiskt vid utgången av budgetåret. På grund av den förlängning av markeringsintervallen vid trafik på utlandet som genomfördes kring årsskiftet 1970/1971 har det totala antalet markeringar minskat. Minskningen av antalet markeringar i den in- och utländska trafiken under 1971/72 uppgick till ca 4 %.

Av tabell T 1 framgår utvecklingen av televerkets rörelse mellan budgetåren 1970/71 och 1971/72 mätt i antalet telefonapparater, telex- och modemanslutningar, telefonsamtal, telegram och telexskrivningar.

Tab. T 1 Televerkets rörelse

	1970/71	1971/72	Förändring i %
Telefonapparater (1 jan.)	4 505 800	4 679 700	3,9
Telexanslutningar (1 jan.)	7 531	8 204	8,9
Modemanslutningar för datakommunikation (1 jan.)	1 258	1 599	27,1
Telefonsamtal			
lokal- och närsamtal	4 627 418 000	4 766 241 000	3,0
inländska rikssamtal	796 078 000	822 607 000	3,3
samtal till utlandet	12 064 000	13 995 000	16,0
Telegram			
inländska	2 134 000	1 837 000	−13,9
till utlandet	953 000	840 000	−11,9
Telexmarkeringar	107 155 000	103 000 000	−3,9

Antalet anställda vid televerket uppgick den 1 januari 1972 till ca 42 300 vilket innebar en minskning under år 1971 med ca 60 personer.

Den 1 oktober 1972 höjdes samtalsmarkeringsavgiften från 13 till 14 öre. Som en konsekvens av detta beslut har höjningar vidtagits även för de avgifter som är relaterade till markeringsavgiften. De vidtagna åtgärderna beräknas möjliggöra en inleverans från televerket under budgetåret 1972/73 på 161 milj. kr.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

Under budgetåret 1971/72 uppgick medelsförbrukningen till 687,4 milj. kr., vilket innebar att genom olika beslut om tidigareläggningar i sysselsättningsstödjande syfte hela den s. k. konjunkturreserven förbrukades.

För budgetåret 1972/73 beräknas medelsförbrukningen nu till 734,2 milj. kr. I prop. 1972: 1 bil. 8 (s. 234) angavs en förbrukning på 711 milj. kr. Därefter har genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 och den 22 september 1972 ställts till förfogande ytterligare 22,7 milj. kr. för tidigareläggning av arbeten i sysselsättningsstödjande syfte. Genom beslut den 15 december 1972 har vidare investeringsramen höjts med 500 000 kr. för aktieteckning i SOSAB, ett av televerket, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet gemensamt bildat alarmeringsbolag (prop. 1972: 129, TU 1972: 20, rskr 1972: 329).

För budgetåret 1973/74 har televerket räknat med en medelsförbrukning av 848,7 milj. kr., beräknad i kostnadsläget juli 1973.

Televerket beräknar att till ca 97 % finansiera investeringarna med egna avskrivningsmedel och därmed med de löpande inkomsterna.

Investeringsprogram

Av tabell T 2 framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74 med fördelning på objektsgrupper.

Telefonstationsbyggnader

För telefonstationsbyggnader föreslår televerket 46,6 milj. kr., vilket belopp beräknas fördelat på objekt enligt tabell T 3. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 får vissa byggnadsobjekt påbörjas under hösten 1972. De aktuella byggnadsobjekten är Boden, Bro, Dalby, Hofors, Karlstad-Västerstrand, Lomma, Mariestad, Nynäshamn och Uddevalla. Dessa objekt — som ursprungligen var planerade att startas under budgetåret 1973/74 — har i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen utvalts bl. a. med hänsyn till objektens lämplighet från sysselsättningssynpunkt.

Tab. T 2 Medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74 (milj. kr.)

	Utgift 1971/72	Beräknad utgift	
		1972/73	1973/74
Fastigheter och byggnader			
Telefonstationsbyggnader m. m.	52,3	51,2	46,6
Byggnader för arbetscentraler	14,8	14,1	16,7
Förrådsanläggningar	9,9	5,0	8,3
Verkstadsbyggnader	0,6	--	1,0
Övriga byggnader	5,1	1,0	0,2
Inköp av fastigheter	3,9	5,0	6,8
Summa	86,6	76,3	79,6
Telefon- och fjärrskriftanläggningar m. m.			
Abonnentanläggningar	270,1	288,7	349,9
Förbindelseanläggningar	153,5	165,7	191,3
Kopplingstekniska anläggningar	153,4	185,0	214,2
Summa	577,0	639,4	755,4
Aktieköp	—	[1]0,5	—
Radioanläggningar för kommersiell trafik	12,3	8,0	[2]—
Försvarsberedskap	8,5	7,0	10,7
Diverse och oförutsett	[3]3,0	3,0	3,0
Summa	**687,4**	**734,2**	**848,7**

[1] För aktieteckning i SOSAB.
[2] Radioanläggningar för kommersiell trafik redovisas budgetåret 1973/74 under rubrikerna Abonnentanläggningar och Förbindelseanläggningar.
[3] Därav 1,7 för inköp av fastighet.

Byggnader för arbetscentraler

Televerket har ett långsiktigt program, som syftar till att sammanföra televerkets ortsförråd med personalutrymmen och garage till arbetscentraler.

För byggande av arbetscentraler begär televerket 16,7 milj. kr. Fördelningen på objekt framgår av tabell T 4. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 får som tidigare nämnts vissa byggnadsobjekt påbörjas under hösten 1972. Därigenom har tidigareläggning av byggstart skett för arbetscentraler i Enköping, Hudiksvall, Katrineholm, Kristianstad, Mariestad, Tierp och Vittangi. Dessa objekt var ursprungligen planerade att startas under budgetåret 1973/74.

Tab. T 3 Investeringsplan för telefonstationsbyggnader (milj. kr.)

T = Tillbyggnad
N = Nybyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
				Faktisk t. o. m.	Beräknad för			
		1971	1972	1971/72	1972/73	1973/74		
I. Byggnader påbörjade före 1973-07-01								
Alingsås	T	1,7	1,8		0,6	1,2	10.72	12.73
Boden	T		0,5		0,2	0,3	12.72	4.74
Bro	T		0,8		0,6	0,2	10.72	8.73
Dalby	N		0,7		0,5	0,2	10.72	6.73
Falsterbo	N	0,9	1,0		0,5	0,5	8.72	9.73
Gnosjö	N	0,8	1,0		0,5	0,5	10.72	8.73
Gustavsberg	T	0,8	1,0		0,5	0,5	10.72	8.73
Gällivare	T	0,5	0,8		0,4	0,4	9.72	8.73
Göteborg, Kaserntorget	T	0,8	0,8		0,3	0,5	11.72	6.73
Göteborg, Kålltorp	N	9,8	9,8		3,4	4,0	5.72	5.74
Hofors	T	0,7	1,2		0,5	0,7	11.72	2.74
Karlstad, Västerstrand	N		1,2		0,5	0,7	10.72	1.74
Kista	N	2,7	3,5	1,2	1,9	0,4	1.72	3.73
Lomma	T		1,0		0,5	0,5	12.72	1.74
Mariestad	T		0,8		0,4	0,4	10.72	10.73
Mölnlycke	T	0,8	1,1		1,0	0,1	3.72	2.73
Norrköping, Skarphagen	N	1,0	1,5		0,8	0,7	8.72	8.73
Nynäshamn	T		1,4		0,5	0,9	9.72	12.73
Perstorp	T	0,5	0,7		0,2	0,5	11.72	11.73
Stockholm, Hammarby	N	34,6	36,6	14,0	19,0	3,6	9.69	12.73
Sundsvall	T	3,0	3,0		0,2	1,3	2.73	11.74
Södertälje	T	2,2	1,2		0,2	0,8	1.73	4.74
Uddevalla	N		1,2		0,7	0,5	11.72	11.73
Vadstena	T	0,5	0,6		0,4	0,2	10.72	7.73
Västerhaninge	T	0,8	0,8		0,2	0,6	12.72	12.73
Örebro, Karlsund	N	1,1	1,4		0,5	0,9	10.72	12.73
Div byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			2,0			2,0		
Kostnadsökning juli 72—juli 73						1,7		
Summa I			**77,4**		**35,0**	**24,8**		
II. Byggnader avsedda att påbörjas under år 1973/74								
Billdal	N	0,8	1,0			0,6	9.73	8.74
Befintlig station kan ej utökas ytterligare								
Holmsund	N	0,7	0,7			0,4	9.73	8.74
Befintlig station kan ej utökas ytterligare								

T = Tillbyggnad
N = Nybyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
				Faktisk t. o. m.	Beräknad för			
		1971	1972	1971/72	1972/73	1973/74		
Härryda Befintligt hus kan ej tillbyggas på lämpligt sätt varför nytt hus erfordras	N		0,6		0,4		8.73	6.74
Lund, Värpinge Lokalstation för anslutning av abonennter i nytt bostadsområde	N		1,6		0,8		8.73	6.74
Malmö, Sparven/Hinden Lokaler för utbyggnad av förmedlingsstationen och ny tandemstation samt för byte av äldre stationsutrustning	T	6,0	5,4		1,4		8.73	8.75
Stockholm, Söder Utökning av stationens nummerkapacitet samt lokalbehov för tandemstationen	T		1,9		0,5		10.73	3.75
Stäket Utökning av stationens nummerkapacitet över 9 000 nummer	T		1,0		0,5		9.73	9.74
Sävedalen Utökning av stationens nummerkapacitet över 9 000 nummer	T		0,9		0,6		9.73	6.74
Trelleborg Utökning av stationens nummerkapacitet samt lokalbehov för ny överdragsstation	T		1,0		0,5		9.73	8.74
Tullinge Utökning av stationens nummerkapacitet över 4 000 nummer	T		0,9		0,4		9.73	9.74

T = Tillbyggnad
N = Nybyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
				Faktisk t. o. m.	Beräknad för			
		1971	1972	1971/72	1972/73	1973/74		
Täby Utökning av stationens nummerkapacitet över 3 000 nummer samt lokalbehov för ny överdragsstation	T		0,9		0,4		9.73	9.74
Uppsala Utökning av riktnummerstationens närtrafikdel samt lokalbehov för förmedlings- och överdragsstationen	T	7,4	8,1		1,4		10.73	12.75
Varberg Utökning av stationens nummerkapacitet över 12 000 nummer	T		1,1		0,3		12.73	12.74
Örebro, Mark Lokalstation för anslutning av abonnenter i nytt bostadsområde	N		1,5		0,8		8.73	8.74
Östervåla Lokalbehov för ny överdragsstation	N		0,6		0,4		9.73	6.74
Div byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			11,0		11,0			
Kostnadsökning juli 72—juli 73					1,4			
Summa II			**38,2**		**21,8**			
Summa I+II			**115,6**		**46,6**			

Tab. T 4 Investeringsplan för arbetscentraler (milj. kr.)

T = Tillbyggnad
N = Nybyggnad

Byggnadsobjekt	Typ	Totalkostnad beräknad per den 1 juli år		Medelsförbrukning			Byggstart mån/år	Färdigställande mån/år
				Faktisk t. o. m.	Beräknad för			
		1971	1972	1971/72	1972/73	1973/74		
I. Byggnader påbörjade före 1973-07-01								
Enköping	N		1,3		0,7	0,6	9.72	8.73
Hallsberg	N	1,6	1,6		0,6	1,0	12.72	9.73
Hudiksvall	N		1.4		0,7	0,7	11.72	11.73
Katrineholm	N		1,4		1,1	0,3	10.72	7.73
Kristianstad	N		1,5		0,5	1,0	11.72	11.73
Mariestad	N		1,0		0,8	0,2	10.72	7.73
Tierp	N		0,8		0,4	0,4	9.72	9.73
Visby	N	2,2	2,2		1,2	1,0	8.72	8.73
Div byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			0,2			0,2		
Kostnadsökning juli 72—juli 73						0,4		
Summa I			**11,4**		**6,0**	**5,8**		
II. Byggnader avsedda att påbörjas under år 1973/74								
Alunda	N		0,6			0,5	10.73	5.74
Avesta/Krylbo	N		1,0			0,5	10.73	9.74
Dingle	N		0,7			0,3	12.73	9.74
Falköping	N		1,0			0,4	11.73	11.74
Gävle	N		2,0			1,4	9.73	6.74
Härnösand	N		1,0			0,5	9.73	9.74
Kungsbacka	N		1,6			1,1	9.73	9.74
Kungälv	N		1,6			1,1	8.73	6.74
Ludvika	N		1,2			0,7	8.73	8.74
Strömsund	N		0,6			0,4	8.73	6.74
Söderhamn	N		1,5			0,7	9.73	9.74
Värnamo	N		0,9			0,2	10.73	3.75
Västerås	N		2,1			0,7	12.73	12.74
Div byggnader med en beräknad kostnad av högst 0,5 milj. kr. per objekt			1,7			1,7		
Kostnadsökning juli 72—juli 73						0,7		
Summa II			**17,5**			**10,9**		
Summa I—II			**28,9**			**16,7**		

Förrådsanläggningar

En utredning inom televerket lade i juni 1972 fram förslag rörande omorganisation av förrådsrörelsen. Förslagen övervägs f. n. inom televerket.

För förrådsanläggningar har televerket föreslagit 8,3 milj. kr., vilket belopp avses för markplanering och ytbeläggning av delar av tidigare inköpta tomter i Bålsta (Stockholm), Stenkullen (Göteborg), Uppåkra (Malmö) och Timrå (Sundsvall) samt för stängsel, järnvägsspår, personalhus och garage på dessa tomter. De anläggningar, som planeras bli utförda under budgetåret, avser sådana som oavsett utformningen av förrådsrörelsens framtida organisation erfordras för frilagring av materiel.

Verkstadsbyggnader

Televerket har under denna rubrik begärt 1 milj. kr. Beloppet skall användas till en reningsanläggning för det industriella avloppsvattnet vid televerkstaden i Nynäshamn, en anläggning som enligt koncessionsnämnden för miljöskydd skall vara färdigställd före utgången av år 1973.

Övriga byggnader

Under denna rubrik har för 1973/74 upptagits 200 000 kr. för fortsatt tillbyggnad av byggnadsavdelningens serviceanläggning i Norrköping (Kråkvilan).

Inköp av fastigheter

För inköp av fastigheter har televerket använt 5,6 milj. kr. under budgetåret 1971/72. För en fullständig redogörelse över förvärven hänvisas till televerkets anslagsframställning.

För budgetåret 1972/73 beräknas inköpen till 5 milj. kr. För budgetåret 1973/74 begär televerket för ändamålet 6,8 milj. kr.

Abonnentanläggningar

Under denna rubrik upptas dels inköp av de teleanläggningar som hyrs ut till abonnenterna (telefonapparater, abonnentväxlar, fjärrskriftutrustning m. m.) samt kostnader för de arbeten som erfordras för installation av anläggningarna dels — som största post — investeringar i lokalnät, dvs. förbindelseledningarna mellan abonnent och station.

För abonnentanläggningar begär televerket för budgetåret 1973/74 349,9 milj. kr. enligt följande sammanställning.

	milj. kr.
Nya telefonapparater	46,3
Lokalnät	217,3
Abonnentväxlar	44,3
Fjärrskrift- och datautrustning	18,1
Flyttning av linjeanläggningar	7,7
Fartygsradio	6,4
Landmobil radio	5,3
Övrig utrustning	4,5
	349,9

Den utveckling av antalet telefonapparater, som ligger till grund för televerkets beräknade behov, framgår av tabell T 5, som omfattar beställningar och effektueringar av telefonapparater, dels utfall för budgetåret 1971/72, dels prognos för åren 1972/73—1977/78.

Tab. T 5 Beställda och installerade telefonapparater (1 000-tal)

Budgetår	Telefonapparater, nya			Telefonapparater, flyttn.		
	Beställda	Installerade	Orderstock vid resp. budgetårs utgång	Beställda	Installerade	Orderstock vid resp. budgetårs utgång
1971/72	297	297	54	544	531	88
1972/73	300	309	45	540	544	84
1973/74	320	320	45	550	560	74
1974/75	320	320	45	550	560	64
1975/76	310	315	40	550	560	54
1976/77	300	310	30	550	560	44
1977/78	300	310	20	550	560	34

Med de medel som under budgetåret 1971/72 stått till televerkets förfogande har ca 297 000 nya apparater kunnat inkopplas. Orderstocken beräknas den 1 juli 1972 ha uppgått till ca 54 000 beställningar. Detta är ungefär lika stor orderstock som ett år tidigare, vilket innebär att väntetiden för ny telefon inte har ökat under budgetåret. En orderstock av den angivna storleksordningen beräknas innebära att 90 % av beställningarna effektueras inom 6—7 veckor.

En viss dämpning av efterfrågan har inträtt under 1972. Nybeställningarna beräknas under budgetåret 1972/73 komma att uppgå till ca 300 000. Den för budgetåret 1972/73 fastställda investeringsramen beräknas medge installation av ca 309 000 apparater, vilket innebär att orderstocken den 30 juni 1973 skulle bli 45 000.

Med utgångspunkt från att televerket för budgetåret 1973/74 tilldelas medel, som gör det möjligt att installera 320 000 telefonapparater, skulle med antagen beställningsingång orderstocken vid utgången av budget-

året uppgå till ca 45 000, vilket innebär oförändrad orderstock jämfört med ingången av budgetåret.

Antalet flyttningar är — som framgår av tab. T 5 — betydligt flera än antalet beställda nya telefonapparater. Den resursinsats som krävs av televerket för att utföra en beställd flyttning av telefonapparat är stor och närmar sig i många fall — speciellt inom nya bostadsområden — kostnaden för att effektuera en beställning av en ny telefonapparat.

Utbyggnader av engångskaraktär utgörs främst av kabeltunnlar i Stockholm och Göteborg, ett system som kan bli aktuellt även i andra större städer. I storstäder med en mängd kablar är tunnlar utefter vissa huvudsträckningar den billigaste lösningen för framförandet av kablar. Kablarna erhåller ett skyddat läge, oberörda av ofta förekommande gatuarbeten. Underhållet underlättas och förbilligas i hög grad, liksom även anläggandet av nya kablar.

Inom televerket har en arbetsgrupp gjort en förberedande utredning av de tekniska och ekonomiska frågorna rörande en eventull uppbyggnad av ett landsomfattande kabelnät för bredbandsöverföring, bl. a. kabel-TV m. m. Uppbyggnad av ett sådant distributionsnät skulle på sikt komma att kräva relativt omfattande investeringar i bl. a. lokalnäten.

Medelsbehovet för fjärrskriftutrustning (telegraf-, telex- och datautrustning) kvarligger på oförändrad nivå främst genom förväntad hög efterfrågan på telexapparater och på modemer.

Den framtidsbild som efter gjorda utredningar framträder i fråga om väntad datakommunikation och medlen att tillfredsställa det väntade datakommunikationsbehovet är komplex. Även om tidigare gjorda långsiktiga bedömningar av datakommunikationsbehovet i allt väsentligt alltjämt gäller har dock nytillkommande faktorer medfört att televerket omprövat tidsschemat för datanätets uppbyggnad. Det s. k. SIBOL-projektet (bankernas och postens samarbetsprojekt för ett mycket stort online-betalningssystem) har t. ex. blivit avsevärt försenat. Vidare har genom den under år 1971 tillsatta datasamordningskommittén framkommit nya krav på samtrafik mellan omfattande statliga datasystem. Det mycket viktiga internationella standardiseringsarbetet i fråga om datakommunikation har framskridit betydligt långsammare än beräknat.

Viss osäkerhet (i varje fall på kortare sikt) synes även råda på marknadssidan — till viss del troligtvis orsakad av konjunkturläget under år 1971. Större säkerhet i marknadsprognoserna kan uppnås, när resultatet av en inom CEPT (Conférence Européenne des Administrations des Postes et des Télécommunications) organiserad datamarknadsstudie för Västeuropa föreligger våren 1973.

Med ovannämnda bakgrund har televerket beslutat att datanätsverksamheten skall startas snarast möjligt och utbyggas i flera etapper. Den första etappen (1973—1974) avser ett mindre provnät baserat på tre prototypkoncentratorer placerade i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Viss provtrafik skall etableras och om tillräckligt kundintresse finns sker sedan en utbyggnad av nätet enligt en andra etapp (1975—1977), varvid erfarenheterna från den första etappen utnyttjas.

Förbindelseanläggningar

Under denna rubrik redovisas behovet av medel för de förbindelseanläggningar, som ingår i det så kallade mellanortsnätet, dvs. anläggningar mellan olika telefonstationer jämte Sveriges del i de internationella förbindelseanläggningar som erfordras för trafik med utlandet.

För budgetåret 1973/74 har televerket beräknat det för förbindelseanläggningar behövliga beloppet till 191,3 milj. kr., vilket belopp är avsett att fördelas enligt tab. T 6.

Tab. T 6 Förbindelseanläggningar (milj. kr.)

	Beräknad total kostnad	Återstående kostnad 1973-07-01	Därav under år 1973/74
Fjärrförbindelseanläggningar	215,3	107,4	43,7
Anläggningar för kortväga mellanortsförbindelser	125,1	96,0	88,4
Utökning av telefon- och telegrafutrustning på överdragsstationer	104,2	73,7	56,1
Utrustning för kustradio och fast radiotrafik	3,6	3,4	3,1
	448,2	**280,5**	**191,3**

Utbyggnadsbehoven tillgodoses i huvudsak genom anläggande av nya och utbyggnad av befintliga koaxial- och radiolänkanläggningar samt — för kortare sträckor — nya pupinkablar. Härtill kommer all den förbindelseutrustning som behövs på överdragsstationerna (terminal- och förstärkarutrustning m. m.).

Hittills har rikstelefontrafikens ökning i huvudsak varit bestämmande för utbyggnadstakten. Den framtida utbyggnadstakten kommer därutöver att bli beroende av den förväntade expansionen av datatrafik och på längre sikt även av användandet av bildtelefon.

För att de förväntade behoven skall kunna tillgodoses på ett tekniskt-ekonomiskt optimalt sätt förutsätts att en planmässig successiv utbyggnad sker enligt den långsiktiga plan som sträcker sig in på 1980-talet för utbyggnad av det befintliga fjärrnätet. Utbyggnadsplanen är till stor del baserad på utnyttjande av koaxialkablar med 60-Mhz-system med en kapacitet av 10 800 telefonförbindelser per tubpar.

Specifikation rörande medelsbehov för fjärrförbindelseanläggningar lämnas i tab. T 7.

Tab. T 7 Investeringsplan för fjärrförbindelseanläggningar (milj. kr.)

Anläggningsobjekt	Beräknad totalkostnad den 1 juli år		Återstående kostnad 1973-07-01	Därav under år 1973/74
	1971	1972		
I. Anläggningar påbörjade före 1973-07-01				
Koaxialanläggningar				
Gudhem—Trollhättan	5,7	5,5	0,6	0,5
Göteborg—Kungälv—Trollhättan	2,2	2,6	0,5	0,5
Göteborg--Gudhem—Örebro	37,7	42,6	35,7	16,1
Kalmar—Karlskrona	5,3	7,6	2,6	2,6
Karlstad—Hagfors	0,7	0,8	0,1	0,1
Norrköping—Fårhult—Kalmar	18,2	18,2	0,1	0,1
Nässjö—Fårhult	0,8	0,8	0,6	0,6
Skellefteå—Vilhelmina	4,5	4,6	2,4	2,4
Stockholm—Strängnäs—Norrköping med grenkabel till Eskilstuna	19,8	19,4	0,2	0,2
(Stockholm)—Jakobsberg—Märsta—Uppsala	5,1	5,4	0,2	0,2
Sundsvall—Skellefteå—Luleå	32,8	34,1	18,2	0,6
Uppsala—Enköping—Strängsnäs	7,5	7,5	0,7	0,7
Västerås--Örebro	5,8	6,9	2,9	2,5
Radiolänkar				
Gävle—Falun	3,7	3,8	0,9	0,9
Gävle—Sundsvall	2,9	3,8	3,6	2,7
Mora—Malung—Hagfors	5,1	5,2	0,1	0,1
Stockholm: Hammarby—Sätra	1,8	1,9	0,8	0,7
Internationella förbindelser				
Haparanda—Kemi	0,3	0,3	0,2	0,2
Sveriges andel i telesatelliter	10,2	10,2	2,9	2,9
Kostnadsökning juli 72—juli 73		4,2	4,2	2,0
Summa I	**170,1**	**185,4**	**77,5**	**36,6**
II. Anläggningar avsedda att påbörjas under år 1973/74				
Koaxialanläggningar				
(Luleå)—Boden—Gällivare—(Kiruna)		1,3	1,3	0,2
Stockholm—Västerås (60 MHz)		17,6	17,6	1,3
Malmö—Trelleborg		2,6	2,6	1,6
Radiolänkar				
Gudhem—Jönköping		1,6	1,6	1,1
Gudhem—(Göteborg)—Malmö		2,6	2,6	1,6
Internationella förbindelser				
Atlantkabeln CANTAT 2 Canada—Storbritannien		0,8	0,8	0,7
Atlantkabeln TAT 6 SG Frankrike—USA		1,8	1,8	0,2
Kostnadsökning juli 72—juli 73		1,6	1,6	0,4
Summa II		**29,9**	**29,9**	**7,1**
Summa I+II		**215,3**	**107,4**	**43,7**

Kopplingstekniska anläggningar

Investeringarna i kopplingstekniska anläggningar avser främst utökning av lokalstationer, utrustning för förmedlingsstationer, telegraf- och telexstationer samt dessutom ersättning av försliten och omodern materiel. Prognosen innefattar även kostnader för automatisering av telefontrafiken med utlandet.

För kopplingstekniska anläggningar beräknar televerket behovet för budgetåret 1973/74 till 214,2 milj. kr. varav 209,2 milj. kr. för utökning av telefonstationer och 5 milj. kr. för telegraf- och telexutrustning.

Investeringsbehovet för kopplingstekniska utrustningar bestäms i huvudsak av trafik- och abonnentökningen. Då många stationsutrustningar är av äldre utförande får man dock räkna med att behovet av förnyelse och modernisering successivt kommer att öka. Kundkrav på nya teletjänster kommer också att påskynda moderniseringen av stationerna.

Försvarsberedskap

Televerket har beräknat behovet under denna rubrik för budgetåret 1973/74 till 10,7 milj. kr. Investeringarna för försvarsberedskap bör liksom tidigare år omedelbart avskrivas genom anslag på driftbudgeten.

Den närmare motiveringen till de föreslagna investeringarna har televerket lämnat i hemlig skrivelse den 31 augusti 1972. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon närmare redogörelse för innehållet inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Diverse och oförutsett

Liksom tidigare år har televerket föreslagit en post för diverse och oförutsett. Denna post har upptagits till 3 milj. kr. eller samma belopp som verket enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t under budgetåret 1972/73 får ta i anspråk för sådana arbeten och anskaffningar, som icke ingår i det av departementschefen förordade investeringsprogrammet.

Televerket har i sin anslagsframställning lämnat sedvanlig redogörelse för användning av anslagsposten under det gångna budgetåret.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Departementschefen

I prop. 1971: 1 (bil. 8, s. 164 ff) beräknades investeringsramen för teleanläggningar m. m. för budgetåret 1971/72 till 624,9 och den s. k. konjunkturreserven till 62,5 milj. kr. Genom olika beslut om tidigarelägg-

ning av arbeten och beställningar i sysselsättningsstödjande syfte förbrukades konjunkturreserven helt och medelsförbrukningen för budgetåret blev således 687,4 milj. kr.

Investeringsramen för budgetåret 1972/73 beräknades i prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 234) till 711 milj. kr. Genom olika beslut om tidigareläggningar i sysselsättningsstödjande syfte har investeringsramen höjts med 22,7 milj. kr. Vidare har investeringsramen höjts med 500 000 kr. för aktieteckning i det alarmeringsbolag som bildats av televerket, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet (prop. 1972: 129, TU 1972: 20, rskr 1972: 329). Den nu gällande investeringsramen är således 734,2 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 har televerket föreslagit en medelsförbrukning av 848,7 milj. kr. Som framgår av den förut redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har jag tillstyrkt en medelsförbrukning av 770 milj. kr. I följande sammanställning redovisas hur inom ramen för detta belopp televerkets investeringar ungefärligt kan beräknas komma att fördela sig på olika objektsgrupper. Av sammanställningen framgår även utfallet för budgetåret 1971/72 och den i prop. 1972: 1 beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1972/73.

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknad i prop. 1972: 1	1973/74 Verket	1973/74 Departementschefen
			milj. kr.	
Fastigheter och byggnader	86,6	65,0	79,6	68,0
Telefon- och fjärrskriftanläggningar m. m.[1]	589,3	637,0	755,4	694,0
Försvarsberedskap	8,5	6,0	10,7	5,0
Diverse och oförutsett	3,0	3,0	3,0	3,0
	687,4	**711,0**	**848,7**	**770,0**

[1] Inkl. radioanläggningar för kommersiell trafik.

Den av mig förordade investeringsramen för budgetåret 1973/74 innebär en ökning jämfört med den i prop. 1972: 1 angivna investeringsramen för innevarande budgetår med nära 60 milj. kr.

Det under våren 1970 mellan televerket och Telefonaktiebolaget LM Ericsson träffade avtalet om utvecklings- och produktionssamverkan (prop.1970: 128, SU 1970: 131, rskr 1970: 295) innebär bl. a., att de båda företagen från och med ingången av år 1975 inleder produktionssamverkan inom ett produktområde som omfattas av utvecklingssamarbetet i det gemensamt ägda utvecklingsbolaget ELLEMTEL. Televerket — vars produkter kommer att försäljas på världsmarknaden genom LM Ericssons marknadsorganisation — förutsätts producera en viss i avtalet angiven andel av den gemensamma produktionsökningen. Den av mig förordade investeringsramen beräknas möjliggöra beställning av

telemateriel från televerkets verkstäder, som ger verkstäderna möjlighet att hålla sin andel av den gemensamma produktionen.

I det föregående nämndes de betydande belopp som ställts till televerkets förfogande de senaste åren för att i sysselsättningsstödjande syfte möjliggöra tidigareläggning av arbeten och beställningar. Beloppsmässigt är det — inkl. tidigareläggning av objekt som finansierats med driftmedel — fråga om drygt 100 milj. kr. Ca 30 % av beloppet har satsats på arbeten och beställningar i det allmänna stödområdet och har där gett en sysselsättningseffekt av mer än 50 000 dagsverken. De utförda arbetena har kunnat användas lönsamt i samband med utbyggnaden av telenätet.

Under budgetåret 1973/74 beräknas ett stort antal telefonstationsbyggnader komma att färdigställas. Det utan jämförelse största objektet är den nya riksstationen i Stockholm-Hammarby, som i investeringsplanen i tab. T 3 är upptagen till en byggnadskostnad av 36,6 milj. kr. När stationen — efter installation av den teletekniska utrustningen — år 1975 står klar för trafik beräknas den totalt ha kostat ca 130 milj. kr. Bland övriga telefonstationsbyggnader som färdigställs kan nämnas byggnad för ny riksstation i Göteborg-Kålltorp. Under budgetåret 1973/74 beräknas ytterligare ett antal byggnader kunna sättas i gång. Ett tiotal större telefonstationsbyggnader planeras, bl. a. i Holmsund, Malmö, Stockholm, Stäket, Trelleborg, Tullinge och Täby.

Televerket har ett långsiktigt program som — bl.a för att förbättra arbetsförhållandena för personalen — syftar till att sammanföra ortsområden med personalutrymmen och garage till s. k. arbetscentraler. Ett stort antal sådana centraler har de senaste åren byggts över hela landet, bl. a. genom de nämnda tidigareläggningarna. Under budgetåret 1973/74 planeras nya arbetscentraler i bl. a. Dingle, Falköping, Gävle, Kungälv och Strömsund.

Beträffande telefon- och fjärrskriftanläggningar m. m. krävs en fortsatt satsning på utbyggnad av telenätet för att möta ökningen av antalet abonnenter och den växande trafiken. När det gäller nya telefonapparater beräknas den av mig förordade investeringsramen möjliggöra installationer i en sådan omfattning att väntetiderna för nya telefonabonnemang — trots en förutsatt ökning av beställningsvolymen — inte skall behöva bli längre. Investeringar sker bl. a. i koaxialanläggningar på sträckorna Boden—Gällivare och Stockholm—Västerås. Beträffande sträckan Stockholm—Västerås är det fråga om konvertering av förbindelsen från 12 till 60 MHz genom ett system som utvecklats på initiativ av televerket och som möjliggör en fyrdubbling av överföringskapaciteten till 10 800 samtidiga telefonsamtal över ett och samma koaxialkabelpar. Den första anläggningen av detta slag i världen togs i bruk i oktober 1972 på sträckan Västerås—Örebro.

I objektsgruppen telefon- och fjärrskriftanläggningar m. m. ingår även

kostnader för internationella teleförbindelser. En stor del av teletrafiken över Atlanten sker nu via satellit inom ramen för den internationella telesatellitorganisationen INTELSAT. Fördragen om INTELSAT har ratificerats av Sverige efter riksdagens godkännande (prop. 1971: 149, TU 1971: 26, rskr 1971: 305). För budgetåret 1973/74 är för ändamålet i investeringsplanen upptaget 2,9 milj. kr., avsett för betalning av återstående åtaganden i INTELSAT.

Främst av säkerhetsskäl måste man även på längre sikt räkna med behov av såväl satellit- som kabelförbindelser över Atlanten. I dagens läge finns det 20 direkta telefonförbindelser mellan Sverige och USA, varav 12 i kabel och 8 via satellit. Därutöver kan Sverige vid behov disponera ytterligare ett antal förbindelser, som man har nyttjanderätt till, bl. a. tillsammans med de övriga nordiska länderna. För den växande transatlantiska teletrafiken planeras en ny undervattenskabel, TAT 6, avsedd att vara klar för trafik i början av år 1976. I motsats till vad som gällt vid anläggandet av tidigare atlantkablar — då Sverige endast köpt nyttjanderätt till vissa förbindelser — har televerket slutit avtal om att gå in som delägare i TAT 6 och kommer att äga 20 förbindelser i kabeln. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna det av televerket slutna avtalet. Av totalkostnaderna för kabelinvesteringen — ca 700 milj. kr. i 1971 års kostnadsläge — skall televerket svara för ca 1,8 milj. kr., därav 200 000 kr. under budgetåret 1973/74.

Beloppet för försvarsberedskap avser investeringar i försvarsberedskapsanläggningar vid televerket, vilka i enlighet med vad som skett tidigare år bör avskrivas omedelbart. Chefen för finansdepartementet förordar därför denna dag (bil. 19 till denna proposition) ett avskrivningsanslag på driftbudgeten av 5 milj. kr. för ändamålet.

Anslaget till teleanläggningar m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	770,0
10 % marginal	77,0
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	—43,4
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	**803,6**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Teleanläggningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 803 600 000 kr.

C. STATENS JÄRNVÄGAR

Av balansräkningen per den 30 juni 1972 för statens järnvägar framgår att tillgångarna uppgår till sammanlagt 9 732 milj. kr., varav 9 179 milj. kr. avser anläggningstillgångar. Härav utgör för affärsbanenätet 4 073 milj. kr. fast egendom, 3 272 milj. kr. rullande materiel och 224 milj. kr. inventarier samt för det ersättningsberättigade bannätet 1 097 milj. kr. fast egendom och 47 milj. kr. inventarier. Anläggningar för färjedrift uppgår till 132 milj. kr., för bussdrift till 198 milj. kr. och för hyresverksamhet till 50 milj. kr. Återstoden avser poster av finansiell natur.

För att få till stånd en trafikpolitiskt betingad anpassning av SJ:s kostnadsansvar skedde den 30 juni 1972 en nedskrivning av det i SJ investerade statskapitalet med 1 063 milj. kr. Å andra sidan har statskapitalet till följd av ianspråktaget investeringsbemyndigande m. m. ökat med 48 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 har kapitalbehållningen på SJ:s fond således minskat med 1 015 milj. kr. och uppgick vid utgången av budgetåret till 1 938 milj. kr.

För budgetåret 1971/72 redovisade SJ inte något driftöverskott främst till följd av den försvagade konjunkturen. I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 2 juni 1972 (prop. 1972: 1 bil. 8, TU 1972: 2, rskr 1972: 44) har avsättningarna till värdeminskningskontot på statens järnvägars fond minskats med 76 milj. kr., motsvarande driftunderskottet för budgetåret.

Statens järnvägar

I skrivelse den 24 augusti 1972 och i anslutning därtill lämnad komplettering har statens järnvägar hemställt om investeringsanslag för budgetåret 1973/74. Vidare har statens järnvägar i skrivelse den 13 oktober 1972 hemställt om vissa ändringar i personalförteckningen, vilka kräver riksdagens medgivande.

Järnvägar m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	26 900 000	363 600 000	361 670 000
1972/73	28 830 000	342 200 000	[1]368 300 000
1973/74 statens järnvägar	2 730 000	481 300 000	[2]440 000 000
departementschefen	2 730 000	382 600 000	[2]350 300 000

[1] Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar m. m.
[2] Preliminärt belopp.

Utvecklingen av statens järnvägars rörelse m. m.

Trafikutveckling

Under 1960-talet ökade transportarbetet i SJ:s godstrafik (tonkm) med i medeltal 4,7 % per år. För godsmängden var motsvarande tillväxttal 3,7 % per år. Under år 1971 minskade godstransporterna kraftigt, vilket får ses mot bakgrund av dels arbetskonflikten vid SJ under perioden februari—mars 1971, dels konjunkturavmattningen. Den minskade transportefterfrågan påverkade också SJ:s trafikomfattning indirekt genom ökat konkurrenstryck till följd av kapacitetsöverskott främst inom lastbilssektorn.

Godstrafiken omfattade år 1971 57,2 milj. ton. Transportarbetet på SJ uppgick samma år totalt till 14,6 miljarder tonkm. Härav utgjordes 14,3 miljarder tonkm av vagnslastgods och resten av styckegods. Av vagnslastgodset svarade skogssektorns produkter och malmer — i första hand norrländsk järnmalm — för ungefär 30 % vardera av transportvolymen mätt i tonkm. Motsvarande andel för metallindustrins produkter uppgick till närmare 20 %. Transportutvecklingen på SJ bestäms sålunda i hög grad av hur dessa tre branscher i svenskt näringsliv får avsättning för sina produkter, framför allt på världsmarknaden.

En betydande del av SJ:s godsvagnar är "skräddarsydda" för vissa industriers transporter. Detta är till fördel för såväl kunden som SJ. Om en sådan industris transportbehov minskar kan dock dylika vagnar bli stående, därför att de inte passar för andra transporter. Den begränsning av vagnparkens flexibilitet som blir följden av en nödvändig satsning på specialvagnar motverkar SJ i viss mån genom att anskaffa storbäriga standardvagnar med brett användningsområde.

SJ:s planer på förnyelse och utökning av vagnparken har baserats på att det skall bli möjligt att tillgodose en snabbt växande efterfrågan på transporter. Av företagsekonomiska skäl kan dock SJ inte dimensionera sina resurser efter kortfristiga toppar i efterfrågan så att vagnunderskotten under högkonjunkturår helt elimineras. SJ söker i stället anpassa kapacitetsökningen efter trafikens trendmässiga utveckling. Under de närmaste fem åren beräknas vagnslasttrafiken komma att öka med i genomsnitt 4,5 % per år. Prognosen har grundats på väntad produktionsutveckling inom industrin m. m.

Styckegodset svarar för en obetydlig andel av godstrafiken, mätt i ton eller tonkm. Dess andel av godstrafikens intäkter och resursinsatser är dock väsentligt större. Av godstrafikintäkterna budgetåret 1971/72 föll sålunda drygt 20 % på styckegodset.

Efter år 1968 förbyttes en tidigare nedgång i styckegodsvolymen i en svag uppgång. Denna fortsatte fram till arbetskonflikten i början av år 1971. Återhämtningen därefter har försenats av konjunkturavmattningen.

För de närmaste fem åren räknar dock SJ med en icke obetydlig ökning. Bedömningen grundas bl. a. på påbörjade och planerade förbättringar av transportorganisationen som väntas komma att öka SJ:s konkurrenskraft.

SJ:s persontrafik på järnväg har varit vikande under 1950- och 1960-talen. Efter år 1967, då pendeltrafiken i stockholmsområdet tillkom, har dock trenden för antalet resor varit uppåtgående.

Under inverkan av främst 1971 års arbetskonflikt, ett länge oklart förhandlingsläge på arbetsmarknaden samt en allmän konsumtionsdämpning i anslutning till konjunkturavmattningen sjönk det totala antalet järnvägsresor under år 1971 med ca 7 %. Nedgången, som även gällde sitt- och sovplatsresor i vissa större fjärrtåg, accentuerades mot slutet av året.

Till sommaren 1972 justerades och förbättrades resandetågplanen genom att kapacitetsfördelningen anpassades ytterligare till efterfrågan. Bl. a. i triangeln Stockholm—Göteborg—Malmö och på linjen Stockholm—Västerås—Hallsberg insattes fler dagtåg. I gengäld drogs vissa regionala tåg in och färre turer körs lördag eftermiddag—söndag förmiddag, då efterfrågan är låg.

Resorna med pendeltåg beräknas komma att öka även i fortsättningen. På medellånga avstånd förutser SJ i stort sett oförändrat reseantal, i övrigt minskning.

SJ:s busstrafik återtog år 1971 huvuddelen av de senaste årens resevolymförlust. Enligt SJ:s bedömning betydde detta dock inte en trendförändring utan var en följd av ett resandetillskott under arbetskonflikten.

Det genom befolkningsminskning och ökad biltäthet allt mer uttunnade trafikunderlaget på landsbygden innebär att avtalstransporterna (i huvudsak skolskjutsar) i ökad utsträckning blir dimensionerande för busstrafiken. En bättre samordning mellan skolskjutsar och återstående linjetrafikuppgifter finner SJ därför allt mer angelägen.

SJ:s och de samarbetande statsbanornas färjetrafik har haft en stark ökning av godsmängden de senaste åren, medan antalet resande utvecklats mera oregelbundet. Främst till följd av en betydligt reducerad tågfärjekapacitet under arbetskonflikten minskade dock antalet överförda ton järnvägsgods med 13 % år 1971 till totalt 4,2 milj. ton.

Vid slutet av år 1971 såldes tågfärjan Starke för skrotning. Därmed avslutades ångfärjeepoken vid SJ. Färjeleden Malmö—Travemünde, som inte har någon direkt järnvägsanknytning, överfördes den 1 januari 1972 till dotterbolaget Svenska Rederi AB Öresund.

Järnvägsgodstrafiken på färjorna väntas fortsätta att öka under 1970-talet på grund av den växande utrikeshandeln, bl. a. till följd av Sveriges frihandelsavtal med EEC.

Personal- och produktivitetsutveckling

Personalantalet har under de senaste fem åren minskat med i medeltal ca 1 500 personer eller 3 % per år. Bortses från den busspersonal som överförts till AB Storstockholms Lokaltrafik (SL) blir personalminskningen i medeltal 1 325 personer eller 2,6 % per år.

År	Antal anställda i medeltal	Minskning från föregående år	
		Antal	%
1967	51 575	1 333	2,5
1968	50 132	1 443	2,8
1969	47 923	[1]2 209	[1]4,4
1970	46 598	1 325	2,8
1971	45 326	1 272	2,7

[1] Exkluderas busspersonal, som övergick till SL 1969-02-01, blir minskningen 1 259 anställda, resp. 2,5 %.

För budgetåret 1971/72 uppgick medelantalet anställda inkl. viss städningspersonal till ca 44 650. Antalet anställda beräknas komma att minska med ca 1 800 personer mellan budgetåren 1971/72 och 1972/73. Vid bedömningen av denna personalminskning bör beaktas att Roslagsbanan såldes till Stockholms läns landsting den 1 maj 1972, vilket minskade SJ:s personalantal med 240 personer. Under perioden 1973/74—1975/76 uppskattas personalminskningen till ca 1 400 personer per år för att därefter successivt öka.

Personalprognosen bör ses mot bakgrund av att de årliga pensionsavgångarna börjar växa mycket snabbt från mitten av 1970-talet. För att minimera behovet av nyanställning och förbättra företagets lönsamhet krävs en kraftig ökning av rationaliseringsverksamheten i ett tillräckligt tidigt skede, vilket ökar SJ:s behov av investeringsmedel.

Prestationerna uttryckt i trafikenheter (personkm + tonkm) per anställd steg med ca 18 % mellan åren 1967 och 1971. Mellan dessa år, som hade likartade lägen i konjunkturförloppet, förbättrades också övriga prestationstal med anknytning till försäljningen. Vid jämförelsen bör beaktas att 1971 års värden påverkades av arbetskonflikten. Trafikbortfallet till följd av denna och konjunkturavmattningen medförde en kraftig försämring av vissa prestationstal mellan åren 1970 och 1971. Försämringen är främst en följd av att personalantalet på kort sikt inte kan anpassas till en snabb minskning av trafikomfattningen.

Utnyttjandet av personvagnarna kännetecknas av en fortsatt förbättring under år 1971. Antalet busskm per buss fortsatte att öka något.

Resultatutveckling

Intäkterna under budgetåret 1971/72 påverkades i hög grad av konjunkturdämpningen. De blev dock större än under de båda föregående budgetåren, vilket bl. a. förklaras av genomförda taxehöjningar samt arbetskonflikterna vid LKAB våren 1970 och vid SJ våren 1971. Budgetårets samlade intäkter uppgick till 2 633 milj. kr. Intäktsökningen i förhållande till budgetåret 1970/71 var 180 milj. kr. eller 7 %.

Kostnaderna inkl. planenliga avskrivningar uppgick budgetåret 1971/72 till 2 709 milj. kr. (+2 %). Trots arbetstidsförkortningen den 1 januari 1972 steg kostnaderna betydligt mindre än under de båda föregående budgetåren. Detta beror främst på att resultaträkningen fr. o. m. budgetåret 1971/72 enligt statsmakternas beslut belastas med endast försäkringstekniskt beräknade pensionskostnader mot tidigare faktiska pensionsutgifter. I samband härmed nedskrevs även statskapitalet för att få till stånd en trafikpolitiskt betingad anpassning av SJ:s kostnadsansvar. Detta medförde lägre avskrivningar. Vidare kan nämnas att arbetstidsförkortningen inte fick så stor inverkan på personalantalet på grund av den svaga trafikkonjunkturen. Personalantalet för drift och underhåll minskade med i medeltal 1 070 personer (2,5 %). Om personalantalet varit detsamma som budgetåret 1970/71, skulle personalkostnaderna ha stigit med 106 milj. kr. (5,3 %). Ökningen stannade nu vid 53 milj. kr. (2,7 %). Personalkostnadsandelen budgetåret 1971/72 blev densamma som föregående budgetår (75 %).

Resultatet för budgetåret 1971/72 efter planenliga avskrivningar blev ett underskott om 76 milj. kr. Någon jämförelse med tidigare budgetårs resultat är med hänsyn till omständigheterna inte meningsfull. I SJ:s bokslut har underskottet eliminerats genom att avskrivningarna minskats i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 2 juni 1972 (prop. 1972: 1 bil. 8, TU 1972: 2, rskr 1972: 44). Med stöd av beslutet har också tidigare avsatta pensionsmedel disponerats för pensionsutgifter, som fr. o. m. budgetåret 1971/72 inte skall belasta resultaträkningen.

System- och produktutveckling

Kostnads- och konkurrensutvecklingen kräver att SJ med all kraft fortsätter att rationalisera samt att anpassa och bygga upp resurserna med hänsyn till efterfrågan. I denna effektiviserings- och ekonomiseringsverksamhet ingår en rad projekt, som förutsätter att erforderliga investeringsmedel ställs till förfogande. Verksamheten inriktas bl. a. på att stimulera system- och produktutveckling och bilda en ändamålsenlig grund för marknadsföringen.

Inom persontrafikområdet sker en fortlöpande anpassning av resandetågplanen till trafikunderlag och kundernas önskemål,

samtidigt som behovet att ekonomisera driften beaktas. Särskild tonvikt har lagts på att utveckla och marknadsföra huvudlinjernas bekväma och snabba dagtrafik, vilket bl.a. bidrar till att den kostnadskrävande nattågskörningen bedöms kunna tonas ner. SJ har goda möjligheter att möta den hårda konkurrensen från privatbilismen, flyget och vissa bussföretag i tätortsförbindelserna på huvudlinjerna. Detta förutsätter emellertid en hög resekvalitet vilket tenderar att bli en allt viktigare faktor vid resenärernas val av färdmedel.

SJ undersöker för närvarande marknadsmässiga och ekonomiska förutsättningar för bl. a. högre tåghastigheter i persontrafiken.

Inom godstrafikområdet inriktas utvecklingsarbetet främst på att öka järnvägstransporternas kvalitet i fråga om snabbhet, regularitet och godsbehandling och på att skapa gynnsamma förutsättningar för kombinerad trafik järnväg—landsväg, järnväg—sjö. Genom ökat antal direkta tåg i olika relationer minskas transporttiderna och riskerna för förseningar. Höjda tåghastigheter tack vare förbättrad lok- och vagnmateriel bidrar också härtill. Den kombinerade trafiken underlättas med ytterligare välutrustade terminaler och modern hanteringsutrustning.

För SJ till stor del nya och utvecklingsbara och därför speciellt intressanta delar av transportmarknaden är

— systemtransporter som ökar i betydelse eftersom allt fler kunder blir medvetna om värdet av styrda materialflöden

— utlandstransporter (ökad utrikeshandel jämsides med marknadsmässiga krav på leveranser med större kontinuitet och i mindre enheter än vid sjötransport)

— enhetslaster, inkl. container, som underlättar den kombinerade trafiken

— tågbilgods som omfattar en marknad där SJ:s andel i dag är liten.

Särskilda storbäriga vagntyper, anpassade för kundernas lastnings- och lossningsterminaler, har framtagits för flera systemtransporter. Exempel på varugrupper där systemlösningar med fördel har använts är timmer, malm, träflis, cement, olja, fartygsplåt och livsmedel.

SJ har för närvarande terminaler för enhetslaster i Stockholm (Solna), Göteborg N, Göteborg-Skandiahamnen, Malmö, Örebro, Sundsvall, Norrköping, Luleå, Gävle, Karlstad och Jönköping. Arbeten pågår i Stockholm (Årsta). Terminaler planeras även i Helsingborg och Västerås. Utbyggnaden därefter blir beroende av trafikutvecklingen.

SJ har funnit vagnar med helt öppningsbara sidor vara ändamålsenliga för en rad godsslag. Dessa vagnar kombinerar fördelar hos de öppna och slutna vagnarna av konventionell typ. För prov har framtagits en variant av denna vagntyp, med ett i vagnens längdriktning skjutbart kapell.

Kapaciteten i färjetrafiken kommer att öka genom insatser av moderna tågfärjor. SJ:s nya femspåriga tågfärja beräknas bli levererad våren 1973. Färjan skall trafikera leden Trelleborg—Sassnitz. På denna led har Deutsche Reichsbahn sommaren 1972 satt in sin nya färja Rügen. De nya östersjöfärjorna får — liksom tågfärjan Skåne — ett särskilt bildäck beläget över tågdäcket. För leden Helsingborg—Helsingör har Danske statsbaner beställt en ny färja för leverans till våren 1973.

Möjligheterna att rationalisera SJ:s verksamhet genom att använda datateknik har haft och väntas komma att få fortsatt stor betydelse bl. a. vid styrning av produktionen och för bearbetning av information till företagsledningen. Även relationerna till kunderna kommer att kunna förenklas i olika led, från beställningen av transporten till betalningen av avgifterna.

Arbetet med automatisering av SJ:s fjärrskriftsnät pågår planenligt. Det automatiserade nätet avses bli taget i drift i etapper under tiden den 1 februari 1973—den 1 juli 1974. Alla terminaler blir då direkt anslutna till en dator, i vilken meddelandena tas emot och vidarebefordras automatiskt.

Det automatiska biljettsystem, som togs i drift den 1 april 1970, har planenligt utvecklats att omfatta bokning av sov-, ligg- och sittplatser i svensk trafik, i trafik med Norge och Danmark samt i trafik från Sverige mot kontinenten. Den sista utbyggnadsetappen, som avsåg förtidsbokningar, blev färdig i september 1971.

Beslut har nu fattats om en utvidgning av systemet till att omfatta även försäljning av färdbiljetter. På SJ:s säljställen med bokningsterminal beräknas 80 % av färdbiljetterna kunna framställas och taxeras i det utbyggda systemet. En förstärkning av terminaler och kommunikationsnät blir nödvändig. I gengäld undviks en tidigare planerad förnyelse av den nedslitna biljettmaskinparken. Systemet beräknas byggas ut i sådan takt att alla resebyråer och drygt hälften av ifrågakommande biljettexpeditioner kan kopplas in under år 1973. Återstående biljettexpeditioner kan vara utrustade före jultrafiken år 1974.

Intäktsredovisningen har sedan år 1970 ändrat karaktär genom en omfattande mekanisering. Dessutom har den centrala bearbetningen av redovisningen i huvudsak flyttats över på regionala enheter. Förändringarna har minskat det centrala personalbehovet med 50 man.

Den 1 maj 1972 genomfördes ett gemensamt nordiskt ADB-projekt för tariffframställning och avräkning i internationell persontrafik. SJ har svarat för genomförandet. Inom det administrativa databehandlingsområdet pågår vidare prov med registrering av tjänstgöringsturer. SJ planerar också att bygga upp ett enhetligt personaldatasystem med personalregister och olika rutiner. Personalregistret skall dels ligga till

grund för avlöningsuträkning, dels ge underlag för avtalsförhandlingar, utredningar m. m.

Tågklarerartjänsten automatiseras genom fjärrblockering. Under budgetåret 1971/72 har fjärrblockeringsanläggningar tagits i bruk på bansträckorna Älvsjö—Södertälje, Sundbyberg—Kungsängen, Märsta—Ulriksdal, Ockelbo—Avesta, Södertälje—Björnlunda, Godegård—Karlsby och Bastuträsk—Älvsbyn, sammanlagt 358 km. Totalt har nu 2 218 km försetts med fjärrblockering. Fram t. o. m. år 1977 beräknas utbyggnaden ha lett till att ytterligare 1 614 km har automatiserats.

Liksom i fråga om utbyggnaden av fjärrblockering har SJ en långsiktig plan för modernisering av ställverk på de större stationerna. De nya ställverken kommer att få personalbesparande effekter.

Användandet av radioteknik vid tågledning och rangeringsarbete blir allt vanligare. Linjeradiosystemet byggs nu ut på sträckan Luleå—Riksgränsen. Det beräknas bli färdigt under år 1973. En utbyggnad pågår även inom storstockholmsområdet. I de långsiktiga planerna ingår radioanläggningar även för linjerna Boden—Ånge, Stockholm—Göteborg, Stockholm—Malmö och Göteborg—Malmö.

I bangårdstjänsten används radio i allt större utsträckning för allmän arbetsledning och information, för kommunikation mellan signalgivare och lokförare samt vid vagnupptagning och bromsprovning.

Även i terminalarbetet kommer SJ att utnyttja radiotekniken. Förutom provstationen i Nässjö beräknas 15 stationer få anordningar för radiostyrning av växlingslok under de två närmaste åren.

En för de berörda europeiska järnvägsföretagen gemensam arbetsgrupp har föreslagit att automatkoppel skall införas i april 1981. Ett genomförande av förslaget innebär att alla vagnar i internationell trafik då måste vara försedda med automatkoppel. I slutet av år 1985 skall dessutom sidobuffertarna vara borttagna på dessa vagnar.

Ett fortlöpande arbete pågår med att utöka den automatiserade kontrollen av vagnparkens funktionsduglighet bl. a. genom s. k. varmgångsdetektorer.

Sedan statsmakterna beviljat anslag för att påbörja ny huvudverkstad i Östersund för bl. a. godsvagnar, har detaljutredningar igångsatts om det framtida godsvagnsunderhållet vid SJ:s andra verkstäder.

I syfte att uppnå konstruktionsförbättringar på den rullande materielen pågår prov med skivbromsar och magnetskenbromsar för personvagnar samt med fiberblockbromsar för malmvagnar. Det kan i sammanhanget också nämnas att SJ f. n. utreder detaljutformningen av en ny sexaxlig loktyp med 50 % högre prestanda än de fyraxliga Rc-loken.

Parallellt med den fortlöpande koncentrationen av bantjänsten till ett färre antal platser höjs standarden på personal- och expedi-

tionslokaler. Dessutom anskaffas nya personalvagnar och raststugor för bantjänstens tillfälliga arbetsplatser. Även trafiktjänstens personal- och arbetslokaler upprustas fortlöpande. Moderna personallokaler tillkommer också i samband med att nya godsterminaler anläggs. Överliggningsrummen för tågpersonal upprustas enligt speciella anvisningar.

Miljövårdande anläggningar, som beräknas bli aktuella t. o. m. budgetåret 1973/74, har inventerats. De flesta av objekten gäller rening och neutralisering av avloppsvatten från lok- och vagntvättanläggningar.

SJ har sedan år 1969 provat olika slutna toalettsystem i personvagnar för att öka bekvämligheten för de resande och få en mer miljövänlig konstruktion. Vakuumtoaletten har visat sig mest lämplig och har installerats i ca 10 vagnar. Den nya toaletten är vattensnål, kräver ingen tillsats av kemikalier och medför därför inga komplikationer för reningsverken.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

I prop. 1971: 1 angavs en investeringsram av 355 milj. kr. för budgetåret 1971/72. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 september 1971 utökades ramen med 2 770 000 kr., vilket möjliggjorde en tidigareläggning av vissa husbyggnads- och anläggningsarbeten. I syfte att genom tidigareläggning av statliga beställningar öka sysselsättningen inom industrin medav Kungl. Maj:t i beslut den 17 december 1971 en höjning av ramen med ytterligare 3,9 milj. kr. Härigenom kom den fastställda investeringsramen för budgetåret att uppgå till 361 670 000 kr. De av SJ för budgetåret redovisade investeringsutgifterna överensstämmer med den medgivna investeringsramen.

I prop. 1972: 1 har för budgetåret 1972/73 angetts en investeringsram av 337,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 har ramen utökats med 15 milj. kr. för ombyggnader av rullande järnvägsmateriel vid Kalmar Verkstads AB. Kungl. Maj:t har senare höjt ramen med 16 milj. kr. för att möjliggöra för SJ att betala sådana konjunkturstimulerande industribeställningar som SJ i samråd med AMS lagt ut under budgetåret 1971/72. Härigenom uppgår den fastställda investeringsramen för budgetåret f. n. till 368,3 milj. kr. SJ förutsätter att Kungl. Maj:t härutöver medger SJ att belasta investeringsanslaget med ytterligare 4 650 000 kr. för nyteckning av aktier i AB Trafikrestauranger.

För budgetåret 1973/74 har SJ beräknat medelsförbrukningen till 440 milj. kr., vilket är ca 72 milj. kr. mer än den vidgade investeringsramen för innevarande budgetår.

Investeringsprogram

Av följande sammanställning framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74. Den beräknade medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 avseende sådana olönsamma järnvägslinjer för vilkas drift SJ erhåller ersättning av statsmedel — ersättningsberättigade banor — redovisas särskilt.

	Faktisk utgift	Beräknad utgift		
	1971/72	1972/73	1973/74 Totalt	Varav för ersättningsberättigade banor
	tusental kr.			
Fasta anläggningar				
Bangårdar	29 866	31 100	34 300	1 800
Ny- och ombyggnad av järnvägslinjer	939	500	4 000	2 900
Förstärkning av spåröverbyggnaden	23 014	24 000	34 400	9 100
Broar m. m.	6 868	3 800	6 300	1 000
Husbyggnader	10 620	11 200	9 800	1 400
Lokstationer och driftverkstäder	864	1 500	7 000	
Garage m. m. (busstrafik)	346	200	200	
Huvudverkstäder	971	4 100	18 600	
Huvudförråd	156	400	600	
Signalsäkerhet	14 161	17 500	13 700	1 200
Fjärrblockering	30 287	28 000	31 700	2 500
Vägskydd	5 066	4 000	4 800	1 400
Teleanläggningar	9 806	16 100	16 800	800
Elektrisk tågdrift	25 352	26 200	33 900	800
	158 316	**168 600**	**216 100**	**22 900**
Rullande materiel				
Lok- och motorvagnar	53 743	48 900	96 100	
Person-, post- och resgodsvagnar	—	—	—	
Godsvagnar	65 023	50 000	68 200	
Tjänstefordon	2	—	—	
Ombyggnad av rullande materiel	22 746	24 400	26 300	
	141 514	**123 300**	**190 600**	
Färjor	18 619	19 000	300	
Bussar	14 533	3 600	3 200	
Försvarsberedskap	2 295	2 300	2 300	
Inventarier	20 066	15 100	20 000	2 700
Återbetalning till AMS för tidigarelagda beställningar	—	31 000	—	
Diverse och oförutsett	6 323	5 400	7 500	300
Totalt	**361 666**	**368 300**	**440 000**	**25 900**

SJ anför i huvudsak följande rörande de olika objektgrupperna.

Bangårdar

Tidigare anmälda större arbeten avser nytt storfärjeläge i Trelleborg, utbyggnad av målbromsanläggning vid Sävenäs rangerbangård, nytt förbigångsspår vid Borlänge rangerbangård, bangårdsutbyggnad i Sundsvall, bangårdsombyggnad med linjeomläggning och signalställverk i Bastuträsk samt bangårdsarbeten för pendeltågstrafiken i stockholmsområdet. Om- och tillbyggnaderna av färjeläget i Värtan har senarelagts. I fråga om Trelleborg pågår f. n. utredningar om utbyggnad av det nya storfärjeläget med bangård, beläget söder om nuvarande område. Investeringsbeloppet beräknas till 22 milj. kr., varav 1 milj. kr. budgetåret 1972/73 och 14 milj. kr. budgetåret 1973/74. Arbetena beräknas börja våren 1973. Målsättningen är att det nya storfärjeläget skall tas i bruk i mitten av år 1975.

I Helsingborg och Västerås planeras en utbyggnad av terminaler för enhetslaster. Investeringsbeloppet för bangårdsarbeten och krananläggningar uppgår vid Helsingborg till ca 1,6 milj. kr. och vid Västerås till 2,3 milj. kr. Arbetena kommer att utföras budgetåret 1972/73 vid Västerås och budgetåret 1973/74 vid Helsingborg.

Vid Helsingborg godsbangård planeras en fortsatt utbyggnad av bromssystemet till fullständig målbromsanläggning. Investeringsbeloppet beräknas till 4,5 milj. kr., varav 1 milj. kr. budgetåret 1973/74.

För att förbättra godsvagnarnas tekniska standard kommer periodisk avsyning att införas vid några speciellt utvalda stationer. Vid dessa behövs investeringar i spåranordningar och teknisk utrustning för sammanlagt 1 milj. kr., varav 500 000 kr. budgetåret 1973/74.

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 om totalt 34,3 milj. kr. avser 8,9 milj. kr. nya objekt.

Ny- och ombyggnad av järnvägslinjer

Den totala medelsförbrukningen beräknas uppgå till 4 milj. kr. Investeringsbeloppet avser endast nya objekt.

Den drygt 5 mil långa smalspåriga sträckan Kalmar—Stubbemåla skall breddas. Genom tidigare om- och nybyggnader av industrispåret till Mönsterås bruk erhålles härigenom normalspår på hela sträckan Kalmar—Mönsterås bruk. Förutom massafabriken i Mönsterås kommer det nya spåret att betjäna en del andra industrier. Totalkostnaderna beräknas till 13,5 milj. kr. AMS svarar för huvuddelen. Bidrag erhålles även från några kommuner och trafikanter. På SJ beräknas falla 1,7 milj. kr. Arbetena skall starta hösten 1972.

På sträckan Gävle—Ockelbo pågår en omläggning av linjen. Schaktning och terrassering utförs som beredskapsarbete i AMS' regi. Dessa arbeten påbörjades i oktober 1971. Återstående arbeten, dvs. huvudsak-

ligen på spår och kontaktledning, utförs av SJ och beräknas till ca 1 milj. kr. Beloppet faller helt på budgetåret 1973/74. Genom linjeomläggningen erhålls tidsvinster för bl. a. snäll- och expresstågen på Jämtland och övre Norrland. Dessutom minskar kostnaderna för ban- och kontaktledningsunderhåll.

Linjeomläggning pågår även på sträckan Storsund—Korsträsk. Arbetena som bedrivs i AMS' regi påbörjades i januari 1972. På SJ beräknas falla ca 1 milj. kr., som beräknas komma att belasta budgetåret 1973/74.

Förstärkning av spåröverbyggnaden

På huvudlinjerna ersätts slitna räler med nya 50 kg/m räler med högklassig befästning. Rälerna sammansvetsas till skarvfria spår. Den förbättrade banstandarden ger många fördelar. De viktigaste är ökad linjekapacitet till följd av högre hastighet för resandetågen, ökad reskomfort och lägre banunderhållskostnader.

Frigjorda räler används efter justering för att förstärka spåröverbyggnaden på mindre starkt trafikerade linjer. Härigenom minskar kostnaderna för banunderhållet samtidigt som den högre banstandarden utökar användningsområdet för de moderna tunga dieselloken. Vidare kan godsvagnar framföras med högre hastighet och med fullt utnyttjad lastkapacitet, som motsvarar 20 tons axeltryck.

Den totala medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 beräknas till 34,4 milj. kr.

Broar m. m.

Av den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 om totalt 6,3 milj. kr. avser 2,8 milj. kr. nya objekt.

Tidigare anmälda större objekt är ombyggnaden av svängbron över Göta kanal i Motala och utbyte av snögallerierna 3 och 7 på sträckan Kopparåsen—Björkliden.

Husbyggnader

I Öxnered planeras en ny byggnad för banavdelningen. Investeringsbeloppet beräknas till 1,6 milj. kr., varav 1,4 milj. kr. budgetåret 1973/74. Byggnaden skall inrymma expeditions- och personallokaler för några underhållsområden som placeras i Öxnered i samband med pågående lokal omorganisation vid banavdelningen. Koncentrationen till Öxnered ger bl. a. personalbesparingar motsvarande fyra man.

I Stockholm planeras en överflyttning av ilgodshanteringen från nuvarande ilgodsmagasin vid Stockholm C till knutpunktsmagasinen vid Stockholm N och Stockholm S. Ilgodshanteringen har inom övriga styckegodsregioner redan tidigare lagts över på knutpunktsmagasinen. I Stockholm möjliggörs detta nu genom att utrymme frigjorts vid Stock-

holm N och Stockholm S sedan transportformen "tågbilgods" införts. Investeringar i bl. a. magasins-, expeditions- och personallokaler erfordras vid Stockholm N för preliminärt 200 000 kr. och vid Stockholm S för preliminärt 2 milj. kr. Överflyttningen bedöms så angelägen att arbetena bör påbörjas redan budgetåret 1972/73. Medelsförbrukningen beräknas detta budgetår till 500 000 kr. Återstoden beräknas falla på budgetåret 1973/74.

Den totala medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 beräknas till 9,8 milj. kr., varav 8,3 milj. kr. för nya objekt.

Lokstationer och driftverkstäder

Tidigare anmälda större objekt utgörs av loktvättanläggningar med reningsverk vid lokstationerna i Malmö, Sävenäs och Kiruna. Den beräknade totala medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 uppgår till 7 milj. kr., varav 400 000 kr. avser nya objekt.

Garage m. m. (busstrafik)

Endast mindre nya arbeten planeras budgetåret 1973/74. Medelsförbrukningen beräknas till 200 000 kr.

Huvudverkstäder

I skrivelse den 12 augusti 1971 presenterade SJ ett förslag till ny huvudverkstad i Östersund. Det totala investeringsbeloppet beräknades till ca 25 milj. kr. exkl. kostnad för mark. Kungl. Maj:t har i beslut den 16 juni 1972 medgett ett avskrivningsanslag om 50 % av kostnaderna budgetåret 1972/73. För budgetåret 1973/74 beräknar SJ ett medelsbehov om 16 milj. kr. SJ förutsätter att 50 %, dvs. 8 milj. kr., finansieras genom avskrivningsanslag på statens driftbudget. I 1971 års anslagsframställning hemställde SJ om avskrivningsanslag för vissa investeringar vid de huvudverkstäder som — i likhet med Östersund — ligger inom det allmänna stödområdet. Kungl. Maj:t förordade dock inte ett sådant anslag. SJ anser att för vissa investeringar vid verkstäderna i Åmål och Notviken bör avskrivningsanslag utgå med 35 % enligt huvudregeln i kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Investeringarna i Åmål beräknas budgetåret 1973/74 totalt uppgå till 240 000 kr. I Notviken beräknas investeringarna totalt till 540 000 kr. SJ hemställer att ett anslag om totalt (8,0 + 0,3) 8,3 milj. kr. tas upp för dessa ändamål på statens driftbudget för budgetåret 1973/74. Återstoden av kostnaderna, vilka för budgetåret 1973/74 beräknas uppgå till (8,0 + 0,5) 8,5 milj. kr., förutsätts komma att finansieras över SJ:s investeringsbudget.

Totalt beräknas medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 uppgå till 18,6 milj. kr., varav 1 milj. kr. utgör nya objekt.

Huvudförråd

Tidigare anmält större objekt är nytt förråd i Notviken. Det ursprungliga förslaget har setts över, vilket lett till en enklare lösning. Den nya förrådsbyggnaden beräknas komma att uppföras under budgetåren 1972/73 och 1973/74. Investeringsbeloppet uppgår till 600 000 kr. Till det nya förrådet skall koncentreras artiklar som för närvarande förvaras i många spridda och personalkrävande utrymmen inom området. Investeringsbehovet under objektgruppen huvudförråd budgetåret 1973/74 uppgår till 600 000 kr., varav 200 000 kr. för nya arbeten.

Signalsäkerhet

Tidigare anmälda större objekt är signalställverk i Västerås och Östersund, prov med automatiska signalanläggningar för hastighetsövervakning på sträckan Hallsberg—Töreboda samt åtgärder mot störningar på SJ:s signalanläggningar förorsakade av tyristorlok.

SJ har utarbetat ett utbyggnadsprogram för nya och moderna signalställverk på de större stationerna. De nya ställverken kommer att ge stora personalbesparingar. I 1971 års anslagsframställning anmäldes nya ställverk i Östersund och Gullberna. Nu planeras ställverk även i Veinge, Flen och Uppsala.

Veinge skall ingå i fjärrblockeringen och fjärrstyras från fjärrblockeringscentralen i Malmö. Därför krävs ett nytt signalställverk och linjeblockering på sträckan Veinge—Markaryd. Investeringen beräknas ge personalbesparingar motsvarande 5 man. Genom en samtidig bangårdsombyggnad kommer tågen att kunna framföras med väsentligt högre hastighet över bangården. Investeringsbeloppet beräknas till 2,5 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. budgetåret 1973/74.

Även Flen skall inordnas i fjärrblockeringen. Det nuvarande ställverket, som är nedslitet, måste i samband därmed ersättas med en ny anläggning. Den nya anläggningen beräknas i första skedet ge en personalbesparing motsvarande 3 man. Investeringsbeloppet uppgår till 1,3 milj. kr., som helt faller på budgetåret 1973/74.

Under senare delen av 1970-talet kommer det att bli nödvändigt att ersätta de gamla ställverken i Malmö och Göteborg med nya. Dessa bör på grund av sin storlek bli av en ny typ som först bör provas på en mindre plats. En provanläggning av lämplig storlek planeras i Uppsala. Något investeringsbelopp för denna anläggning kan ännu inte anges.

Nya arbeten uppgår budgetåret 1973/74 till 3,5 milj. kr. av den planerade totala medelsförbrukningen om 13,7 milj. kr.

Fjärrblockering

Utöver tidigare anmälda sträckor beräknas utbyggnaden av fjärrblockeringen påbörjas budgetåret 1973/74 på sträckorna Enköping—Köping, Storvik—Borlänge och Frövi—Hallsberg.

Planerad medelsförbrukning budgetåret 1973/74 uppgår totalt till 31,7 milj. kr., varav 8,6 milj. kr. avser nya objekt.

Vägskydd

Arbetena består av anordnande av säkerhetsanordningar vid oskyddade plankorsningar mellan järnväg och väg samt förbättring av befintliga säkerhetsanordningar. Dessutom tillkommer arbeten för fortsatt automatisering av skyddsanordningar i samband med att fjärrblockering installeras på huvudlinjerna.

Medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 beräknas tilll 4,8 milj. kr.

Teleanläggningar

Tidigare anmälda större objekt är utbyte av teleblankledningar mot jordkablar, automatisering och utbyggnad av fjärrskriftsnätet samt åtgärder mot störningar på SJ:s telekablar, förorsakade av tyristorlok.

Följande nya större objekt planeras.

Linjeradio finns sedan några år på sträckan Riksgränsen—Kiruna. En utbyggnad pågår på sträckan Kiruna—Luleå och inom storstockholmsområdet. I planerna ingår också en utbyggnad av en del andra linjer. Medelsbehovet budgetåret 1973/74 beräknas till ca 2 milj. kr. Erfarenheterna av linjeradio på sträckan Riksgränsen—Kiruna är goda.

Det automatiska biljettsystemet kommer att utvidgas till att omfatta även försäljning av färdbiljetter. Terminaler och kommunikationsnät måste härvid kompletteras. Vid de ca 150 stationer och resebyråer som i dag ingår i systemet säljs ungefär nio milj. färdbiljetter. Ungefär 80 % av biljetterna kommer att kunna tas fram i ett utvidgat system. I jämförelse med att bibehålla och successivt förnya biljettmaskinerna på stationerna innebär kompletteringen av systemet en mindreinvestering om ca 500 000 kr. och en mindrekostnad av totalt ca 300 000 kr. per år. Ytterligare fördelar med det nya systemet är bl. a. en riktigare taxering, tydligare biljettutskrift och en förenklad redovisning. Vid taxeändringar uppnås en väsentlig förenkling, eftersom ingrepp inte behöver göras i de enskilda anläggningarna på stationerna utan endast centralt i dataanläggningen. Investeringen bedöms så angelägen att arbetena bör påbörjas redan budgetåret 1972/73. Investeringsbeloppet beräknas till 4,5 milj. kr. Medelsbehovet budgetåret 1972/73 uppgår till 1,2 milj. kr. och budgetåret 1973/74 till 1,4 milj. kr. Systemet beräknas vara helt utbyggt vid utgången av år 1974.

För utbyggnaden av fjärrtelenätet, datakommunikationsnätet och fjärrblockeringsanläggningarna måste investeringar göras i bärfrekvenssystem. Det är även angeläget att driftsäkerheten i befintliga anläggningar blir så god som möjligt. Äldre system, vilkas tekniska kvalitet inte är tillfredsställande, måste därför ersättas av nya. Ett ytterligare skäl är att det är mycket svårt att erhålla reservdelar på grund av att

tillverkningen upphört. Detta är fallet med bärfrekvenssystemen på linjerna Sundsvall—Gävle och Gävle—Stockholm.

Vidare är det angeläget att reservvägar finns vid fel på ordinarie förbindelser för datanätet. För reservvägar norr om området Sundsvall—Ånge, där sådana för närvarande saknas, kommer bärfrekvenssystem att byggas på sträckorna Boden—Gällivare—Hoting—Österås och Österås —Ånge.

På sträckan Hässleholm—Malmö kommer ett första bärfrekvenssystem med mer än tolv kanaler att installeras i SJ:s telenät. Det nya systemet är utbyggbart för 120 kanaler.

I moderna flerkanalsystem har hittills investerats ca 1 milj. kr. De fortsatta investeringarna innebär för budgetåret 1972/73 ett belopp av 1,3 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 1,9 milj. kr.

Totalt planeras investeringar i teleanläggningar om 16,8 milj. kr. budgetåret 1973/74, varav 9,7 milj. kr. avser nya objekt.

Elektrisk tågdrift

Tidigare anmälda större arbeten avser anskaffning av statiska omriktare, modernisering av äldre omformaraggregat, driftcentral i Göteborg för fjärrstyrning av omformarstationerna i Göteborg, Varberg och Uddevalla med Mellerud, fjärrstyrning av frånskiljare inom Göteborgs närtrafikområde, nya omformarstationer i Hallsberg, Mariedamm—Godegård och Långträsk, höjning av standarden på kontaktledningen inkl. dubblering av återledningen Södertälje—Alingsås och Katrineholm—Malmö, dubblering av återledningen bl. a. på norra stambanan och på linjerna Kil—Göteborg, Kil—Laxå och Järna—Åby samt ombyggnad av hjälpkraftledningen Katrineholm—Hässleholm och Södertälje—Alingsås.

Bland nyanmälda objekt som utgör en fortsättning av den tidigare inledda upprustningen av matningsanläggningarna för den elektriska tågdriften — arbeten vilka motiveras bl. a. av den kraftigt ökande trafiken på huvudlinjerna — kan nämnas en etappvis modernisering av 10 omformaraggregat. Investeringsbeloppet beräknas till 1,2 milj. kr., varav 200 000 kr. budgetåret 1973/74.

I Moholm och Alingsås behöver omformarstationerna byggas om för att kunna utrustas med statiska omriktare. Stationerna är nu försedda med stationära omformare, som varit i drift sedan mitten av 1920-talet. Underhållskostnaderna är mycket höga. Riskerna för driftavbrott och haverier är stora. Omformarna måste därför betraktas som uttjänta. Investeringsbeloppet uppgår till 1,7 milj. kr. för vardera stationen. Under budgetåret 1973/74 beräknas 900 000 kr. komma att förbrukas för Moholm och 600 000 kr. för Alingsås.

SJ har tidigare beställt två statiska omriktare för vardera omformarstationerna i Hallsberg och Moholm och planerar att beställa två om-

riktare även för omformarstationen i Alingsås. De statiska omriktarna saknar rörliga delar. Vidare är energiförlusterna mindre än för roterande omformare. Investeringsbeloppet för de två omriktarna i Alingsås uppgår till 8 milj. kr., varav 2,8 milj. kr. avser budgetåret 1973/74.

SJ planerar att från trafikledningscentralen i Hallsberg fjärrstyra ett flertal omformarstationer. Investeringsbeloppet beräknas till 2,4 milj. kr., varav 800 000 kr. avser budgetåret 1973/74.

Inom stockholmsområdet kommer kontaktledningen att byggas om för anpassning till multipelkopplade fordon med flera strömavtagare och högre hastigheter. Nuvarande utformning av kontaktledningen innebär att ledningen utsätts för onormalt stora mekaniska påkänningar som minskar ledningens livslängd och ger lägre driftsäkerhet. Investeringsbeloppet beräknas till 2,6 milj. kr., varav 1,1 milj. kr. budgetåret 1973/74.

Det totala investeringsbeloppet i anläggningar för elektrisk tågdrift beräknas till 33,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Härav utgör 8,3 milj. kr. nya arbeten.

Lok och motorvagnar

Den knappa tillgången på investeringsmedel under en följd av år har gjort att SJ tvingats bibehålla en hel del äldre, starkt förslitna lok. Loken är dyra att hålla i driftdugligt skick. Många har dessutom otillfredsställande prestanda för dagens trafikuppgifter. Reservdelar saknas i vissa fall. Enligt det aktuella slopningsprogrammet är det nödvändigt att under sexårsperioden 1972/73—1977/78 slopa ca 340 el- och diesellok. Av dessa utgörs 74 av träkorgslok.

De nya lok som skall ersätta de utrangerade blir betydligt färre än de utrangerade, eftersom de nya loken har betydligt högre prestanda. Nya lok behövs även för nytillkomna behov på grund av ökad godstrafik och höjning av hastigheten för flertalet godståg på huvudlinjerna. Enligt SJ:s anskaffningsprogram för nämnda sexårsperiod behöver ca 100 ellok och ca 155 diesellok, lokmotorer och batterilok levereras under perioden. Av de ca 255 loken behöver ca 50 ellok och ca 120 diesellok m. fl. anskaffas för att ersätta de äldre uttjänta loken.

Förberedelser för anskaffning av lok med sex drivaxlar pågår. Avsikten är att de delvis skall utrustas med samma komponenter som senast anskaffade ellok. De avses att användas i godsexpresståg på stambanan norr om Ånge och längre fram även för de allt tyngre godstågen på de södra huvudlinjerna.

Nya diesellok planeras att ersätta äldre slopningsmässiga lokomotorer och batterilok. De kommer även att täcka det ökande behovet av dragkraft i tung växlingstjänst resp. användas för nytillkomna transportuppgifter, såsom växlingstjänst på oelektrifierade bangårdar och industrispår samt i tågtjänst på kortare sträckor.

Det planerade investeringsbeloppet för tidigare inte anmälda beställningar av ellok och diesellok m. fl. loktyper uppgår budgetåret 1973/74 till 41,7 milj. kr. Den totala medelsförbrukningen beräknas till 96,1 milj. kr.

Godsvagnar

SJ vidtar olika åtgärder för att öka sin godstransportkapacitet. Befintliga vagnar anpassas vid behov till de moderna transportuppgifterna genom ombyggnader vid bl. a. SJ:s huvudverkstäder. Vidare har SJ vidtagit åtgärder för att förbättra utnyttjandet av vagnarna. Man söker bl. a. att förkorta terminaltiderna. Utöver dessa åtgärder fordras en årlig anskaffning av vagnar på grund av dels trafikutvecklingen, dels slopningsbehovet.

Orsakerna till att äldre godsvagnar måste slopas är främst att de drar för höga underhållskostnader för att det skall vara ekonomiskt att bibehålla dem. Vidare passar deras kapacitet eller utformning i övrigt inte dagens krav. SJ måste dock också ta hänsyn till att omoderna vagnar med för låga lastvikter och/eller med för låg största tillåten hastighet kommer att utgöra begränsningar, som förstärker vagnsbristen under topptrafik. Under de närmaste åren bör SJ i genomsnitt kunna slopa 865 vagnar per år. För budgetåren närmast därefter upptar slopningsprogrammet drygt 600 vagnar per budgetår.

Behovet av anskaffning av godsvagnar (exkl. malmvagnar) till följd av nödvändiga slopningar och den beräknade trafikökningen uppgår under de närmaste åren till ca 800 vagnar per år, varav ca 640 öppna 2- och 3-axliga vagnar.

Sammantaget innebär anskaffningarna av godsvagnar en medelsförbrukning för budgetåret 1973/74 om 68,2 milj. kr., varav 29,1 milj. kr. avser nyanmälda behov.

Ombyggnad och utveckling av rullande materiel

Den upptagna medelsförbrukningen budgetåret 1973/74, exkl. ombyggnadsarbeten för automatkoppel, uppgår till 22 milj. kr. Beloppet avser bl. a. ändring för multipelkörning av vissa ellok, utrustning för radiostyrning av växlingslok, boggiombyggnad på motorvagnar, ombyggnad av personvagnar för vakuumtoaletter, ombyggnad av öppna godsvagnar för transport av timmer, flis etc. samt ombyggnad av trafikvagnar till hjälpvagnar.

Ombyggnadsarbetena syftar till att minska underhållskostnaderna, öka kapaciteten och anpassa materielen till nya transporttekniska krav.

Ombyggnadsarbetena för automatkoppel beräknas erfordra en investering av 4,3 milj. kr. under budgetåret.

Färjor

Medelsbehovet budgetåret 1973/74 om 300 000 kr. avser återstående betalning på den nya färja som kommer att levereras våren 1973.

Bussar

Under budgetåren 1972/73 och 1973/74 planeras beställningar av 24 bussar. Dessa anmäldes i 1971 års anslagsframställning. Medelsbehovet för dessa beställningar beräknas till 2 milj. kr. budgetåret 1972/73 och 3 milj. kr. budgetåret 1973/74. Totalt beräknas för budgetåret en medelsförbrukning om 3,2 milj. kr.

Försvarsberedskap

SJ begär för budgetåret 1973/74 ett avskrivningsanslag för investeringar i försvarsberedskap om 2,3 milj. kr. Redogörelse för hur SJ planerar att använda de för budgetåret 1973/74 begärda medlen har lämnats i särskild skrivelse den 21 september 1972. Investeringar för försvarsberedskap avskrivs regelmässigt genom att statsmakterna anvisar motsvarande belopp på statens driftbudget. SJ begär följaktligen även för budgetåret 1973/74 motsvarande avskrivningsanslag.

Innehållet i nämnda skrivelse torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Inventarier

Den för budgetåret 1973/74 beräknade medelsförbrukningen om 20 milj. kr. avser bl. a. övningsanläggningar vid den nya SJ-skolan i Ängelholm, arbetsmaskiner för spårunderhåll, personal- och verkstadsvagnar, truckar, traktorer, radioutrustningar och maskiner till huvudverkstäderna. Anskaffningarna gör det möjligt att rationalisera driften samt ban- och maskinunderhållet.

Diverse och oförutsett

Den beräknade medelsförbrukningen budgetåret 1973/74 om 7,5 milj. kr. avser dels återanskaffning eller reparation av SJ-anläggningar som förstörts eller skadats genom olyckshändelser, dels oförutsedda arbeten och anskaffningar utanför investeringsprogrammet.

Avskrivningsanslag för investeringar i ersättningsberättigade järnvägslinjer

Investeringarna i ersättningsberättigade järnvägslinjer budgetåret 1973/74 beräknas uppgå till 25,9 milj. kr. i enlighet med följande specifikation och avser de i 1972 års separatredovisning ingående järnvägslinjerna.

Anläggningar för försvarsberedskap, för vilka SJ hemställer om särskilt avskrivningsanslag, och de kostnader för vägskyddsanläggningar som skall bestridas av statsmedel ingår inte i specifikationen.

	milj. kr.
Anläggningar, lokaliserade till det olönsamma nätet, vilka inte berör affärsbanenätet	23,2
Anläggningar, belägna vid gränsstationer mellan det olönsamma nätet och affärsbanenätet, samt anläggningar, lokaliserade till det olönsamma nätet, vilka berör även affärsbanenätet	2,7
	25,9

Investeringarna i det ersättningsberättigade bannätet har beräknats enligt de principer som närmare redovisas i 1964 och 1965 års anslagsframställningar.

Med hänsyn till att investeringar i ersättningsberättigade järnvägslinjer inte skall förräntas har dessa investeringar under budgetåren 1967/68—1972/73 avskrivits genom att statsmakterna anvisat motsvarande belopp på statens driftbudget. SJ hemställer därför att ett avskrivningsanslag om 25,9 milj. kr. för detta ändamål anvisas för budgetåret 1973/74.

Ersättning till statens järnvägar för driftkostnader för försvarsberedskap

Kostnaderna för försvarsberedskap (exkl. civilförsvar) beräknas budgetåret 1973/74 uppgå till 15 milj. kr. Kostnaderna saknar motsvarighet hos konkurrerande företag. SJ hemställer därför att 15 milj. kr. anvisas på statens driftbudget för budgetåret 1973/74 för täckande av dessa kostnader. SJ anser sig inte utan ersättning kunna upprätthålla annan beredskap än den som är betingad av verkets normala fredsmässiga förhållanden.

Inrättande av vissa tjänster

Genom beslut den 7 juni 1972 har Kungl. Maj:t inrättat sex extra tjänster på löneplan C för sektionscheferna vid SJ:s centrala driftavdelning — fyra tjänster som järnvägsdirektör i Cg 2 och två tjänster som järnvägsdirektör i Cg 1.

SJ föreslår, att nämnda tjänster byts ut mot extra ordinarie tjänster i motsvarande lönegrad fr. o. m. den 1 juli 1973. En tjänst som avdelningsdirektör i Be 7 och en tjänst som avdelningsdirektör i Be 6 kan samtidigt härmed dras in.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Departementschefen

Investeringsramen för innevarande budgetår angavs i prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 258) till 337,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 höjdes ramen med 15 milj. kr. för ombyggnader av rullande järnvägsmateriel vid Kalmar Verkstads AB. Som en följd av Kungl. Maj:ts uppdrag till AMS att vidta åtgärder för att genom tidigareläggning av statliga beställningar öka sysselsättningen inom industrin har Kungl. Maj:t vidare den 1 december 1972 beslutat om en höjning av ramen med ytterligare ca 16 milj. kr. Investeringsramen för budgetåret 1972/73 uppgår därmed till ca 368,3 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 har SJ föreslagit en medelsförbrukning av 440 milj. kr. Av investeringsplanen för kommunikationsverken framgår att jag tillstyrker en investeringsram av 350,3 milj. kr. I förhållande till den i prop. 1972: 1 beräknade investeringsramen för innevarande budgetår innebär detta en ökning med 13 milj. kr. Om man bortser från kontrakterade investeringar för Storstockholms lokaltrafik för båda budgetåren uppgår ökningen till ca 25 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår hur investeringarna i stort beräknas bli fördelade under budgetåret 1973/74. Sammanställningen visar också utfallet för budgetåret 1971/72 och den beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår. För detta budgetår redovisas såväl beräkningarna i prop. 1972: 1 som den fördelning som beräknas bli aktuell om hänsyn tas till av Kungl. Maj:t beslutade ramhöjningar.

	1971/72	1972/73 Beräknad		1973/74	
	Utfall	i prop. 1972: 1	dec. 1972	Verket	Departementschefen
			milj. kr.		
Fasta anläggningar	158,3	145,0	168,6	216,1	165,5
Rullande materiel	141,5	142,0	154,3	190,6	155,0
Färjor	18,6	18,9	19,0	0,3	0,3
Bussar	14,6	5,4	3,6	3,2	3,2
Försvarsberedskap	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Inventarier	20,1	16,3	15,1	20,0	18,0
Diverse och oförutsett	6,3	7,4	5,4	7,5	6,0
	361,7	**337,3**	**368,3**	**440,0**	**350,3**

I fråga om den rullande materielen krävs ökad satsning på anskaffning av lok och godsvagnar. En eftersläpning av kapacitetsutbyggnaden på detta område i förhållande till väntad trafikefterfrågan skulle innebära att SJ:s möjligheter att hävda sig i konkurrensen med andra transportmedel försämras. I det investeringsprogram som jag förordar ligger med hänsyn härtill en ökning avseende rullande materiel om 13 milj. kr. jämfört med den av mig för innevarande budgetår i prop. 1972: 1 förordade medelsförbrukningen för motsvarande ändamål. Härtill kommer att Kungl. Maj:t genom beslutade ramhöjningar för budgetåret 1972/73 möjliggjort en kraftig ökning av den verksamhet som avser ombyggnad av rullande materiel. Bl. a. beräknas härigenom en kapacitetshöjande ombyggnad/komplettering av ca 1 000 ytterligare godsvagnar kunna ske under budgetåret.

Till de kapacitetshöjande åtgärderna i övrigt hör de fortlöpande utbyggnadsarbetena på bangårdar, fortsatta förstärknings- och ombyggnadsarbeten på banan etc.

Bland de mera betydande rationaliseringsåtgärderna, av vilka flera är angelägna även från säkerhetssynpunkt, kan nämnas en fortsatt utbyggnad av linje- och fjärrblockering, automatiserad kontroll av vagnparkens funktionsduglighet, mekanisering av terminalarbetet och införandet av linje- och växlingsradio. Investeringsramen bedöms i övrigt möjliggöra fortsatta insatser för rening och neutralisering av avloppsvatten från bl. a. lok- och vagntvättanläggningar samt fortlöpande upprustning av personal- och arbetslokaler. Jag vill i detta sammanhang också nämna, att SJ har beslutat påbörja installation av mer miljövänliga tågtoaletter. Den nya s. k. vakuumtoaletten kräver ingen tillsats av kemikalier och medför därför inga komplikationer för reningsverken.

I den av mig förordade medelsförbrukningen ingår investeringar för 17,5 milj. kr. i järnvägslinjer tillhörande det ersättningsberättigade nätet. Vid beräkningen av detta belopp har jag utgått från att ett antal bandelar med en sammanlagd längd om 1 133 km, för vilka SJ begärt ersättning, även i fortsättningen skall ligga utanför det ersättningsberättigade nätet. Motiven härför har jag utvecklat vid min behandling av ersättningen till SJ för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. I överensstämmelse med tillämpade principer för beräkning av driftersättningen bör beloppet avskrivas omedelbart. Chefen för finansdepartementet förordar i annat sammanhang denna dag ett avskrivningsanslag av 17,5 milj. kr.

I den av mig förordade medelsförbrukningen ingår också 16 milj. kr. för investeringar i ny huvudverkstad i Östersund. SJ har på Kungl. Maj:ts uppdrag tidigare redovisat förutsättningarna för en utökad verksamhet vid verkstaden. För denna undersökning lämnades en redogörelse i prop. 1972: 1 (bil. 8 s. 259). SJ bör också för investeringarna budgetåret 1973/74 kompenseras på tidigare föreslaget sätt. Chefen för finans-

departementet förordar i annat sammanhang denna dag avskrivningsanslag för ändamålet om 8 milj. kr. SJ har även begärt särskilda avskrivningsmedel för vissa andra investeringar inom det allmänna stödområdet med sammanlagt 273 000 kr. Jag är dock inte beredd att förorda särskilt anslag på statens driftbudget eller kompensation i annan form för dessa investeringar.

För investeringar i försvarsberedskap vid SJ beräknar jag 2,3 milj. kr. Chefen för finansdepartementet förordar i annat sammanhang denna dag ett avskrivningsanslag av 2,3 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang även ta upp frågan om ersättning till SJ för driftkostnader för försvarsberedskap.

SJ:s driftresultat belastas f. n. med kostnader för åtgärder som syftar till att i möjlig mån tillgodose totalförsvarets och samhällets övriga behov av järnvägstransporter i krig eller vid avspärrning. SJ har beräknat dessa kostnader till 15 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Av följande sammanställning framgår hur kostnaderna fördelas på olika poster.

	milj. kr.
1. Planläggning, underhåll och anskaffningar för transporter, elkraftförsörjning och dragkraftreserv samt reparation av anläggningar och rullande materiel	4,6
2. Materialförsörjning	3,4
3. Driftvärn	2,3
4. Säkerhets- och materielskydd, krigstelenät, krigsorganisation m. m.	2,1
5. Övergripande planläggning m. m. och försvarsutbildning	1,7
6. Utbildning av vapenfria tjänstepliktiga	0,9
	15,0

Frågan om ersättning till SJ för verkets driftkostnader för angivna försvarsberedskapsåtgärder bör enligt min mening behandlas med utgångspunkt i ett trafikpolitiskt betraktelsesätt. Detta innebär att SJ i princip bör befrias från kostnader för sådana samhälleliga åtaganden som saknar motsvarighet hos andra transportföretag. Befrielse från sådana kostnader som är nödvändiga för verket för ett fullföljande av den fredsmässiga driften i ett krigs- eller avspärrningstillstånd bör dock inte komma i fråga.

Den närmare avgränsningen av de ersättningsberättigade kostnaderna har under år 1972 övervägts av en särskild arbetsgrupp med representanter för försvars-, kommunikations- och finansdepartementen. Med ledning av det resultat arbetsgruppen kommit till förordar jag att ersättning/kompensation utgår till SJ fr. o. m. budgetåret 1973/74. Avvägningen av ersättning/kompensation för budgetåret 1973/74 grundas på bl. a. följande synpunkter.

I fråga om SJ:s kostnader för materialförsörjningen bör ersättning/kompensation inte utgå för de kostnader som kan hänföras till bered-

skapslagring av olja — 700 000 kr. Motsvarande kostnader åvilar nämligen också transportföretagen inom landsvägssektorn genom en särskild avgift på literpriset för motorbränsle.

Vad gäller driftvärnet krävs enligt min mening en mer ingående prövning av frågan om betydelsen från totalförsvarssynpunkt av att driftvärnet bibehålls vid SJ. Bl. a. bör övervägas om de nuvarande formerna för verksamheten samt dess omfattning och inriktning kan ändras så att driftvärnet kan antas komma att fungera på ett mera ändamålsenligt sätt under beredskapstillstånd och krig. Denna prövning, som lämpligen synes böra utföras av överbefälhavaren och SJ i samråd, bör utföras skyndsamt. I avvaktan på resultatet härav bör driftvärnsverksamheten vid SJ, utan att särskild ersättning utgår, bibehållas enligt hittillsvarande principer.

Kostnaderna för den övergripande planläggnings- och ledningsverksamheten samt kostnaderna för allmän försvarsutbildning går inte enligt min mening att naturligt särskilja från kostnader för sådana åtgärder varje företag vidtar för att trygga sin drift under krig. Jag har därför inte räknat med någon ersättning för dessa kostnader.

I fråga om SJ:s kostnader för utbildning av vapenfria tjänstepliktiga bör gälla att SJ i första hand tar upp frågan om särskild ersättning med AMS, som enligt de under anslaget till Totalförsvarsverksamhet under XI huvudtiteln givna dispositionsbestämmelserna äger bestämma om sådan ersättning skall utgå.

Den verksamhet som representeras av övriga poster i sammanställningen är enligt min mening av sådan natur att SJ i princip bör kompenseras för de kostnader åtagandena orsakar. I dessa kostnader ingår bl. a. en räntekostnad av ca 3,4 milj. kr. Det tillgångsvärde på vilket räntan beräknats uppgår till inemot 50 milj. kr. Jag förordar att SJ kompenseras för räntekostnaderna genom en nedskrivning av statskapitalet med ett belopp svarande mot ifrågavarande tillgångsvärden. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma de tillgångar som skall avskrivas och den nedskrivning av statskapitalet som följer härav. Nedskrivningen av statskapitalet bör äga tillämpning fr. o. m. ingången av budgetåret 1973/74. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet förordar jag att övrig kompensation till SJ utgår från IV huvudtiteln. För budgetåret 1973/74 beräknas medelsbehovet härför till 5 350 000 kr. Chefen för försvarsdepartementet förordar i annat sammanhang denna dag att utgiftsramen för det militära försvaret med anledning härav höjs i motsvarande mån. Beloppet är beräknat med utgångspunkt från de åtaganden som redovisas i sammanställningen i det föregående. Det bör emellertid ankomma på överbefälhavaren och SJ att gemensamt besluta om den närmare omfattningen och arten av SJ:s beredskapsåtaganden.

SJ har för budgetåret 1973/74 begärt ersättning med 35,5 milj. kr. för utebliven rationalisering på grund av beslut av 1971 års riksdag att

tills vidare uppskjuta ställningstagandet till den av SJ föreslagna omorganisationen av den regionala förvaltningen. Sedan frågan om ändrad regional organisation av SJ numera avgjorts av riksdagen (prop. 1972: 133, TU 1972: 22, rskr 1972: 332) anser jag mig inte böra ta upp SJ:s framställning i denna del till behandling.

Den även under innevarande budgetår svaga transportkonjunkturen kan för SJ:s del beräknas medföra en sådan minskning av trafikintäkterna att tidigare pensionsavsättningar måste disponeras för att täcka skillnaden mellan de faktiska utgifterna för kompletteringspensionen och de försäkringstekniskt beräknade pensionskostnaderna. Jag förordar därför att erforderlig pensionsreservupplösning vid behov får vidtas för att bestrida de på budgetåret belöpande utgifterna i verksamheten.

Jag vill i detta sammanhang anmäla att jag samrått med chefen för finansdepartementet och statsrådet Löfberg om en viss omläggning i fråga om redovisningen av SJ:s pensionskostnader med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts beslut den 24 mars 1972 (prop. 1971: 85, TU 1971: 5, rskr 1971: 145) bör SJ:s kostnader för kompletteringspensionen även i fortsättningen belasta resultatredovisningen med ett belopp svarande mot 16 % av verkets lönesumma. Med ändring av nuvarande redovisningsregler bör emellertid detta belopp fr. o. m. ingången av nämnda budgetår tillföras inkomsttiteln Pensionsmedel m. m. på statens driftbudget. Samtidigt bör de totala utgifterna för SJ:s kompletteringspensioner bestridas från den under denna inkomsttitel upptagna utgiftsposten personalpensionsförmåner m. m. Statsrådet Löfberg har för avsikt att senare föreslå att Kungl. Maj:t meddelar de närmare föreskrifter m. m. som behövs för att åstadkomma en sådan ordning.

I anledning av företagen omorganisation inom SJ:s centralförvaltning har Kungl. Maj:t inrättat fyra tjänster som järnvägsdirektör i Cg 2 och två tjänster som järnvägsdirektör i Cg 1 vid SJ för sektionscheferna vid centrala driftavdelningen. SJ hemställer att nämnda tjänster byts ut mot extra ordinarie tjänster i motsvarande lönegrad. Jag tillstyrker SJ:s förslag. En tjänst som avdelningsdirektör i Be 7 och en tjänst som avdelningsdirektör i Be 6 föreslås därvid indragna.

Anslaget till Järnvägar m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	350,3
10 % marginal	35,0
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	−2,7
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	**382,6**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Järnvägar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 382 600 000 kr.;
2. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för nedskrivning av statens järnvägars statskapital;
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag förordat i det föregående inrätta tjänster på löneplan C vid statens järnvägar.

D. LUFTFARTSVERKET

Balansräkningen per den 30 juni 1972 för luftfartsverket visar, att bokförda bruttovärdet av luftfartsverkets tillgångar uppgick till sammanlagt 638,9 milj. kr., varav 293,7 milj. kr. avsåg mark, fältområden m. m., 105,8 milj. kr. byggnader, 147,6 milj. kr. tele-, radio- och belysningsanläggningar samt 44,2 milj. kr. fordon, maskiner, redskap m. m., 31,1 milj. kr. kundfordringar, 400 000 kr. förråd och 16,1 milj. kr. poster av finansiell natur.

Statskapitalet ökade med 38,3 milj. kr. under budgetåret 1971/72 och uppgick vid budgetårets utgång till 321,3 milj. kr. Beloppet motsvarade det bokförda nettovärdet av affärsverksfondens tillgångar.

Överskottet för budgetåret 1971/72 uppgick, efter extra avskrivning avseende Bulltofta flygplats med 2 milj. kr., till 18,9 milj. kr.

Luftfartsverket

I skrivelse den 21 augusti 1972 och i anslutning därtill lämnad komplettering har luftfartsverket hemställt om investeringsanslag för budgetåret 1973/74.

Flygplatser m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	16 500 000	65 100 000	55 400 000
1972/73	26 200 000	88 000 000	[1]90 900 000
1973/74 verket	23 300 000	90 900 000	[2]103 700 000
departementschefen	23 300 000	75 700 000	[2] 90 000 000

[1] Preliminärt belopp inkl. tidigarelagda investeringar.
[2] Preliminärt belopp.

Utvecklingen inom luftfarten

En sammanfattande redovisning av utvecklingen inom den reguljära världsluftfarten lämnas i följande tabell.

Linjefart bedriven av flygbolag inom 120 ICAO-stater.

	Antal 1971 milj.	Förändring i %	
		1970—1971	1969—1970
A. Passagerartrafik			
passagerare	407	6	6
personkm	494 000	7	9
B. Flygfrakt (tonkm)	12 740	7	7
C. Post (tonkm)	2 880	—8	10
D. Totalt (tonkm)	60 430	7	10

Som framgår av tabellen uppgick den reguljära luftfartens samlade transportarbete till 60,4 miljarder tonkilometer under år 1971, vilket är en ökning med 7 % jämfört med föregående år. Ett studium av världsluftfartens utveckling sedan år 1946 visar att 1971 års ökningstal är extremt lågt och endast underskrids av ökningstakten för år 1958 (4 %).

Under stor del av 1960-talet ökade flygfrakten med ca 20 % per år. Denna trend bröts år 1970 då ökningen var endast 7 %. Som framgår av tabellen har flygfraktens ökningstakt legat kvar på denna nivå även under år 1971.

Den flygbefordrade postmängden minskade under år 1971 för första gången under hela efterkrigstiden. Minskningen, som uppgick till 8 %, orsakades sannolikt huvudsakligen av att amerikansk militär personal stationerad i utlandet minskat samt av den två månader långa poststrejken i Storbritannien.

En av orsakerna till den fortsatta minskningen av ökningstakten inom världsluftfarten synes vara konjunkturläget. Härvidlag torde förhållandena i Förenta Staterna ha stor betydelse eftersom detta land svarar för drygt 50 % av världens civila luftfart. Det allmänt höjda kostnadsläget har också påverkat utvecklingen. För att i någon mån motverka de negativa ekonomiska effekterna av den svaga trafikutvecklingen under år 1970 och år 1971 har åtskilliga linjebolag annulerat eller senarelagt sina beställningar av nya flygplan. Vidare har bland nordamerikanska flygbolag skett personalinskränkningar som beräknas uppgå till drygt 20 000 personer under de två senaste åren.

Charterflygverksamheten har expanderat kraftigt under det senaste decenniet. Av speciellt intresse i detta sammanhang är charterflygutvecklingen över Nordatlanten. Under år 1971 befordrades drygt en fjärdedel av samtliga flygburna nordatlantresenärer med charterflyg. Under samma år ökade linjeföretagen sin passagerarbefordran över Nordatlanten med endast 4 % trots en kapacitetsökning på 15 % i antalet tillgängliga platser.

Allmänflyget (bruks-, skol- och privatflyg) expanderade under år 1971 i samma takt som under år 1970 vilket innebär en långsammare ökningstakt än genomsnittet under 1960-talet. Antalet allmänflygplan i världen var vid slutet av år 1970 168 800 av vilka 77 % (130 000) var registrerade i Förenta Staterna. Under den senaste femårsperioden har antalet allmänflygplan ökat med 38 %.

Antalet flygplan för kommersiell trafik inom ICAO-länderna ökade under perioden 1962—1971 från 5 180 till 7 377 eller med 42 %. Under samma tid har också flygplansflottans sammansättning förändrats. År 1971 utgjorde andelen jetflygplan 54 % av flygplansflottan jämfört med 12 % år 1961. Av den för allmänheten tillgängliga transportkapaciteten beräknas år 1971 mer än 90 % vara av typen jetdrivna flygplan.

Tillväxttakten för flygtrafiken i Sverige var under år 1970 osedvanligt låg. Under år 1971 har en viss återhämtning skett såtillvida att ökningstakten under detta år närmare ansluter sig till vad som varit normalt under senare delen av 1960-talet. Den starkaste passagerarökningen noterades inom inrikes linjefart och utrikes chartertrafik som ökade med 18 % respektive 23 %. Beträffande den inrikes linjefarten ökade denna i särskilt hög grad under månaderna februari och mars år 1971 som en direkt följd av den då pågående arbetskonflikten vid SJ.

För den inrikes linjefarten ökade antalet flygtimmar under år 1971 med 6 % under det att antalet flygkilometer för detta trafikslag ökade med 9 %. Detta förhållande förklaras av att den inrikes jettrafiken har vuxit snabbare än övrig inrikes linjefart som bedrivs med betydligt långsammare kolvmotorplan.

En sammanfattande redogörelse för flygtrafiken på svenska statliga flygplatser lämnas i följande tabell.

	Antal 1971 (1 000-tal)	Förändring i %	
		från 1970	i genomsnitt 1966—1971
A. Passagerare[1]			
Linjefart			
utrikes	2 014	6	10
inrikes	3 146	18	14
Charter			
utrikes	1 288	23	11
inrikes	56	—20	— 3
Summa A	6 504	14	12
B. Fraktgods[1] (ton)			
utrikes linjefart	36	—16	11
inrikes »	24	— 6	5
Summa B	60	—13	8
C. Post[1] (ton)	24	7	9
D. Landningsfrekvens			
Linjefart[2]			
utrikes	30	8	8
inrikes	60	5	10
Charter[2]			
utrikes	9	16	5
inrikes	4	—20	— 8
Bruksflyg			
utrikes	3	9	30
inrikes	27	13	15
Övrig trafik (privat- och skolflyg samt militär luftfart)	178	0	1
Summa D	311	3	4

[1] Ankommande och avgående.
[2] Passagerar- och fraktflygningar.

Som framgår av tabellen uppgick antalet ankommande och avresande passagerare vid statliga flygplatser till 6,5 milj. under år 1971, vilket innebär en ökning med 14 % jämfört med föregående år (1970 9 %). Den starkaste ökningen faller på inrikes linjefart och utrikes chartertrafik.

Godstransporterna uppgick år 1971 till 60 000 ton, vilket innebär en minskning med 13 % jämfört med föregående år. Under de tre senaste åren har en mycket stark nedgång i ökningstakten avseende fraktgodsmängden inträffat. Under år 1969 ökade den med 25 %, under år 1970 ökade den med 6 % och under år 1971 minskade den alltså med 13 %.

Den flygbefordrade postmängden uppgick under år 1971 till 24 400 ton, vilket innebär en ökning med 7 % jämfört med föregående år (1970 5 %).

Antalet landningar på statliga flygplatser under år 1971 uppgick till 311 000, vilket innebär en ökning med 3 % jämfört med föregående år (1970 2 %). Den största ökningen, 16 %, noterades i utrikes chartertrafik. Antalet landningar i inrikes linjefart ökade endast med 5 % trots att antalet passagerare ökade med 18 %. Tillväxttakten för landningar i utrikes linjefart uppgick till 8 % vilket överensstämmer med genomsnittet för perioden 1966—1971. Allmänflygets landningsfrekvens på statliga flygplatser har hållit sig tämligen konstant under de senaste tre åren. Allmänflyget utnyttjar emellertid i växande utsträckning kommunala och privata flygfält.

Fördelningen på landets fyra största flygplatser av antalet landningar och passagerare under år 1971 framgår av nedanstående tabell.

Flygplats	Landningar i 000-tal	% av total	Passagerare (ank+avr) 1 000-tal	% av total
Arlanda	39	13	2 880	44
Bromma	65	21	760	12
Torslanda	39	13	913	14
Bulltofta	32	10	581	9
Övr. flygplatser	136	43	1 370	21
	311	**100**	**6 504**	**100**

Bromma flygplats är landets mest trafikerade flygplats med avseende på landningsfrekvensen. Endast en mindre del, 23 %, av genomförda landningar på Bromma flygplats hänförde sig emellertid till linje- och chartertrafik, vilket förklarar flygplatsens relativt låga passagerarandel. För Arlanda däremot utgjorde andelen landningar i linje- och chartertrafik 71 %. Arlanda svarar för inemot hälften av det totala antalet passagerare på primärflygplatserna.

Vid slutet av år 1971 fanns 1 035 motordrivna svenskregistrerade flygplan. Ökningen är starkast bland flygplan med startvikt mellan 2

och 10 ton, vilkas antal under året ökat med 15 % till 137. I denna grupp återfinns huvudsakligen flygplan för taxitrafik och affärsflyg.

Den kontrollerade civila trafiken som trafikerar landets luftleder och informationssträckor består till ca 75 % av linje- och chartertrafik. Resterande 25 % utgörs av allmänflyg. Kontrollerade överflygningar, d. v. s. trafik som varken startar eller landar inom riket men som trafikerar luftlederna i svenskt luftrum, beräknas uppgå till ca 15 % av den totala kontrollerade trafiken.

Verkets framtidsbedömning

Den tekniska utvecklingen av transportflygplan har hittills i allt väsentligt styrts av flygföretagens krav på anpassning av flygmaterielen till de olika trafikområdenas struktur och behov samt på förbättrad drift- och underhållsekonomi, allt inom ramen för en tillfredsställande flygsäkerhetsnivå. Satsningen har framför allt inriktats på att ta fram större flygplanstyper samt utrustning för förbättrad regularitet.

Luftfartens utveckling kan komma i konflikt med den mänskliga miljön på ett sätt som nödvändiggör anpassning av flygtekniken. Luftfartens starka expansion har också i allt högre grad aktualiserat miljövårdsaspekterna kring speciellt de större flygplatserna.

Jumbojetflygplanen har nyligen satts in i trafik och antalet ökar successivt. Mot slutet av 1970-talet kommer s. k. airbus att introduceras. Båda flygplanstyperna har kapacitet för 300—400 passagerare.

Den inrikes linjefarten kommer i allt större utsträckning att ske med jetflygplan med kapacitet upp till ca 100 passagerare. Som komplement till det inrikes primärnätet kan förutses utvecklingen av ett sekundärnät med trafik av matarkaraktär. Flygmaterielen blir sannolikt propellerflygplan, till viss del sådana flygplan som endast behöver kort start- och landningssträcka, s. k. STOL-flygplan (Short Take Off and Landing).

De moderna jetflygplanen blir mindre väderberoende genom utrustning för kategori II-operationer, som innebär att instrumentinflygning och landning får ske ner till en beslutshöjd av lägst 30 m och en bansynvidd av lägst 400 m.

Inom den tyngre internationella linjefarten har flygsäkerheten under senare år uppvisat en relativt gynnsam utveckling. Sålunda har den tidigare ökningen av antalet dödade personer vid flyghaverier tenderat att stagnera på en nivå av något över 1 000 personer per år. Antalet haverier med dödlig utgång har också varit i stort sett stabilt på en nivå av ca 30 per år. I förhållande till det utförda transportarbetet innebär detta att haverifrekvensen minskat, men den ökande användningen av mycket stora flygplan gör att flygsäkerhetsutvecklingen noga måste följas.

Luftfartsverket fortsätter i sitt planeringsarbete att tillämpa ICAO:s internationella normer med de anpassningar som är påkallade av spe-

ciella svenska förhållanden. Verket följer också utvecklingen i ledande luftfartsländer och kan i stor utsträckning använda system och erfarenheter från utlandet som förebilder för sitt eget utvecklingsarbete.

Luftfartsverket räknar med en genomsnittlig årlig tillväxt av antalet ankommande och avresande passagerare i utrikes linjefart med 8 % fram till år 1975 och med 10 % mellan år 1975 och år 1980. Antalet avresande passagerare i inrikes linjefart bedöms öka med i genomsnitt 10 % per år fram till år 1980. Passagerarfrekvensen i utrikes chartertrafik beräknas öka med genomsnittligt ca 14 % per år fram till år 1975 och med 12 % per år under perioden 1975—1980.

Antalet ankommande och avgående ton fraktgods i utrikes trafik på statliga flygplatser, som visade en minskning under år 1971, kommer enligt verkets beräkningar att öka med i medeltal 12 % per år fram till år 1980. Antalet avgående ton fraktgods i inrikes trafik, som också minskade under år 1971, väntas öka med i medeltal 5 % årligen fram till år 1980.

Mängden ankommande och avgående post i utrikes trafik på statliga flygplatser, som var nästan oförändrad under år 1971 jämfört med föregående år, väntas öka med 9 % per år i genomsnitt fram till år 1975 och 8 % per år under perioden 1975—1980. Under samma perioder väntas den avgående postmängden i inrikes trafik öka med 7 % resp. 8 % per år.

Antalet landningar på statliga flygplatser under perioderna 1971—1975 och 1975—1980 kommer enligt senaste beräkningar att öka med i genomsnitt 6 % per år i linjefart, med 7 % i chartertrafik och med 10 % resp. 7 % i bruksflyg. Landningsfrekvensen i övrig flygverksamhet väntas bli oförändrad fram till år 1975 och öka med 1 % under perioden 1975—1980.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

För budgetåret 1971/72 fastställdes investeringsramen till 71,4 milj. kr. I föregående års statsverksproposition beräknades betalningsutfallet till 72,4 milj. kr. inklusive tidigarelagda investeringar. Överenskommelse med de kommunala intressenterna om investeringsbidrag till investeringarna på Arlanda kunde inte träffas vid den tid som förutsatts i planeringen vilket fått till följd att medelsförbrukningen under året endast uppgår till 55,4 milj. kr.

För budgetåret 1972/73 fastställdes investeringsramen till 91 milj. kr. inklusive tidigareläggning av vissa investeringar. Luftfartsverket räknar med att medelsförbrukningen skall uppgå till 90,9 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 föreslår luftfartsverket en investeringsram av 103,7 milj. kr. efter avdrag av de kommunala bidrag som enligt riksdagens beslut skall utgå till investeringarna.

Investeringsprogram

Den snabba utvecklingen av flygmaterielen samt passagerar- och fraktomsättningen på flygplatserna har medfört att markorganisationen blivit hårt ansträngd. Investeringsverksamheten för de närmaste åren kommer därför att inriktas på att utföra sådana investeringsobjekt som är nödvändiga för att möta trafikökningen och de krav som de nya flygplanstyperna ställer på markorganisationen. Detta gäller såväl verkets egna flygplatser som de militära flygplatser som upplåtits för regelbunden trafik. Dimensionerande faktorer är främst linjefartens flygplanstyper, routenät, turtäthet och passagerarunderlag.

Vissa sträckor av den inrikes linjefarten trafikeras redan i dag med jetflygplan. Fr. o. m. våren 1973 kommer det inrikes linjenätet att successivt tillföras ytterligare jetflygplan. Detta medför behov av förlängning av startbanorna till 1 800 m och ökning av bärigheten på banorna vid flera flygplatser. Vidare krävs flera och större uppställningsplatser samt utökad och förbättrad fordons- och maskinpark för snöröjning, mätning av banornas bromsverkan samt brand- och räddningstjänst. Härtill kommer behov av utökade driftbyggnader, förråd, garage och verkstäder, ny eller förbättrad instrumentinflygningsutrustning vid de flesta landningsbanor samt förbättrade meteorologiska instrument.

För att trafikledningen skall kunna avveckla förväntad flygtrafik på ett säkert och effektivt sätt krävs en successiv förbättring av insamlingen och behandlingen av data om flygplansrörelserna. En utbyggnad och förbättring av radarstationerna blir därför nödvändig under planeringsperioden. Inom verket pågår därför förberedelser för genomförandet av ett nytt radarpresentationssystem för Stockholms kontrollcentral (ACC). Systemet som skall vara i drift under år 1976 kommer att medföra ökad automatiseringsgrad i trafikledningsprocessen samt möjliggöra en successiv övergång till yttäckande kontrollsystem med större samordningsmöjligheter mellan civil och militär flygtrafik och ett allmänt sett effektivare utnyttjande av det totala luftrummet.

I fråga om marktjänsten undersöker verket f. n. förutsättningarna för att på alla flygplatser höja kvaliteten på snöröjningen så att "svarta banor" åstadkoms. Med "svart bana" menas att man vintertid eftersträvar att erhålla en banyta som är fri från snö, slask och is. Införandet av principen om "svarta banor" blir beroende av utfallet vid avvägningen mellan regularitetsförbättring och kostnaderna härför.

Luftfartsverkets förslag till investeringsprogram för budgetåret 1973/74 upptar arbeten och anskaffningar till ett sammanlagt belopp av 141,6 milj. kr. Härav hänför sig 97,5 milj. kr. till redan påbörjade eller beslutade objekt och resten, 44,1 milj. kr., till nya objekt.

Investeringsprogrammet domineras fortfarande av investeringarna i

Arlanda, Sturup, Härryda och flygledarskolan i Sturup. Samtidigt föreligger angelägna investeringsbehov på övriga flygplatser i operativa, driftmässiga och sanitära anläggningar. Investeringarna i radio- och teleutrustningar en route präglas av uppbyggnaden av den s. k. SVEDA-leden samt förbättringar och kapacitetshöjande åtgärder inom flygtrafikledningen genom bl. a. ökat antal radarstationer och förbättrad presentationsutrustning. I fråga om fordon, maskiner och redskap fortgår upprustningen av brand- och räddningstjänsten samt av snöröjningstjänsten. Av följande sammanställning framgår total faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74.

	Faktisk utgift 1971/72	Beräknad utgift 1972/73	1973/74
		tusental kr.	
Arlanda	15 905	37 902	50 295
Bromma	234	340	774
Torslanda	1 395	920	660
Ny flygplats i göteborgsregionen	1 986	5 500	19 700
Bulltofta	89	—	—
Sturup	37 629	41 388	14 240
Kiruna	1 917	1 135	110
Luleå	193	300	2 595
Skelleftcå	79	2 055	140
Umeå	52	689	2 555
Örnsköldsvik	381	300	550
Sundsvall/Härnösand	2 452	4 790	6 260
Östersund	80	440	80
Karlstad	13	998	485
Norrköping	431	765	1 640
Visby	69	316	165
Jönköping	646	767	90
Kalmar	108	—	770
Ronneby	168	75	250
Halmstad	—	—	300
Ängelholm	—	—	250
Radio och tele, en-route	3 150	7 036	17 065
Fordon, maskiner, redskap	9 468	8 800	10 000
Flygledarskolan i Sturup	478	11 600	10 600
Vissa byggnader	—	300	500
Diverse	1 403	1 200	1 500
Summa	**78 326**	**127 616**	**141 574**
Avgår kommunala bidrag	22 915	36 725	37 876
Luftfartsverkets kostnadsandel	**55 411**	**90 891**	**103 698**

Investeringsprogrammet för Arlanda flygplats domineras av arbetena med den nya utrikesbyggnaden. Projekteringen pågår planenligt. Byggnaden beräknas kunna tas i bruk hösten 1976 och den totala kostnaden beräknas till 256 milj. kr. i prisläge den 1 april 1970. För budgetåret 1973/74 erfordras för hela utrikesområdet 41,7 milj. kr.

Av övriga investeringar på Arlanda utgör 5,9 milj. kr. redan påbörjade arbeten. För nya arbeten beräknas 2,7 milj. kr. Bland de nya in-

vesteringsobjekten kan nämnas vatten och avlopp för nya hyresgäster, nya bankantljus för bana 08/26, ytterligare kompletteringar i nuvarande stationsbyggnaden och hallförråd samt materielgård.

Sturups flygplats togs i drift den 1 december 1972, varvid samtidigt Bulltofta lades ned. Malmö kontrollcentral kommer dock att i ytterligare några år vara lokaliserad på Bulltofta. Totalkostnadsramen för Sturups-projektet enligt 1967 års överenskommelse uppgår — efter indexuppräkning till prisläget den 1 januari 1972 — till 112,3 milj. kr. Såvitt nu kan bedömas torde denna ram omräknad i löpande priser kunna hållas.

För Sturups flygplats beräknar verket investeringsutgifterna under budgetåret 1973/74 till 14,2 milj. kr., varav 3,6 milj. kr. avser nya objekt. Av de nya objekten kan nämnas taxibana till hangarområdet, utökning av panncentral och utryckningsvägar för brand- och räddningstjänsten. I de beräknade investeringsutgifterna för budgetåret 1973/74 ingår också kostnader för projektering och uppförande av personalrestaurang med 1,5 milj. kr.

Förslag till utbyggnadsplan för den nya flygplatsen vid Härryda i en första etapp och en ny kostnadskalkyl beräknas kunna färdigställas och underställas Kungl. Maj:ts prövning våren 1973. Arbetet inriktas på färdigställande av flygplatsen under år 1977. Investeringsutgifterna för budgetåret beräknas till 19,7 milj. kr., varav 15,1 milj. kr. avser nya objekt. De nya objekten omfattar påbörjande av vissa fältarbeten för huvudbana och stationsområde m. m. för 13 milj. kr., vatten och avlopp för 2 milj. kr. samt installering av bredbandslänk för överföring av radarinformationer till Torslanda för 500 000 kr., varav för 1973/74 100 000 kr.

På Bromma flygplats planerar verket investeringar för 800 000 kr. Härav avser 400 000 kr. redan beslutade projekt.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1972 bemyndigat chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning om den fortsatta lokaliseringen av flygverksamheten på Bromma. Dessutom har luftfartsverket i särskilt beslut anmodats att på kortare sikt — d. v. s. före en slutlig avveckling av flygplatsen — vidta åtgärder för att begränsa flygverksamheten och med denna förenade störningar.

Den ökande trafikintensiteten på flygplatsen och den allt mer accentuerade utrymmesbristen inom flygplatsens område har gjort det nödvändigt för verket att se över flygplatsens disponering. Den omständigheten att flygplatsen kommer att läggas ner senast år 1978 får inte utgöra hinder för att vissa såväl trafikala som anläggningstekniska åtgärder vidtas. Omfattningen av investeringarna avses dock begränsas avsevärt med hänsyn till flygplatsens snara nedläggning.

Trots att Torslanda flygplats skall läggas ner då Härryda

tas i drift medför den trafikala och operativa utvecklingen att vissa åtgärder nödvändigtvis måste vidtas. Verket beräknar investeringsutgifterna till 700 000 kr. för budgetåret 1973/74, varav 600 000 kr. avser nya objekt.

Efter den under hösten 1972 avslutade operativa upprustningen av Kiruna flygplats erfordras endast 100 000 kr. för investeringar under budgetåret 1973/74.

På Luleå flygplats, som tillhör flygvapnet, är stridsflygförband baserade. Trafiken med såväl militära som civila luftfartyg har nu tagit sådana proportioner att samordnings- och trafikavvecklingssvårigheter tidvis uppstår. Dessa svårigheter väntas öka avsevärt när flygförbandet från hösten 1972 tillförs ytterligare en division attackflygplan. Investeringsprogrammet för Luleå flygplats omfattar objekt för sammanlagt 2,6 milj. kr., varav 400 000 kr. för redan påbörjade eller beslutade arbeten. De nya objekten omfattar en annan och mer omfattande lösning av taxibaneproblemet än den som tidigare planerats samt civil teleutrustning i kontrolltornet. Det sistnämnda objektet ingår som en del i ett flygvapenprojekt avseende nytt kontrolltorn.

På Skellefteå flygplats pågår arbeten som belastar budgetåret 1973/74 med 100 000 kr.

Umeå flygplats, som är en viktig enhet i Norrlandstrafiken, skall under de närmaste åren upprustas för att bl. a. kunna svara mot de krav som jetflygplan i inrikestrafiken kan komma att ställa. Härför erfordras 2,6 milj. kr. för budgetåret 1973/74, varav 2,4 milj. kr. avser nya objekt. Av de nya objekten kan nämnas banförlängning, belysning och ny transformatorstation.

På Örnsköldsviks flygplats planeras ett brandbilsgarage för 500 000 kr.

Utbyggnaden av Sundsvall/Härnösand flygplats fortgår planenligt. För budgetåret 1973/74 erfordras 6,3 milj. kr., varav 1 milj. kr. avser nya objekt. Nya objekt i utbyggnadsprogrammet är bl.a. utblåsningsskydd för jetflygplan, utökning av bilparkeringen inklusive belysning för sammanlagt 200 000 kr., pumpstation och reningsverk för 500 000 kr., brandövningsplats, flyttning av ILS (instrumentlandningssystem), utbyte av molnhöjds- och vindmätare samt ett passagerarinformationssystem i stationsbyggnaden för tillsammans 300 000 kr.

På Östersunds flygplats föreslås förbättring av belysningen på stationsplattan samt utbyte av en inflygningsfyr till en kostnad av 100 000 kr.

På Karlstad flygplats beräknas investeringsutgifterna under budgetåret 1973/74 uppgå till 500 000 kr., varav 100 000 kr. avser nya objekt. Häri ingår förbättringar av ILS samt utredning av de trafikala, operativa och tekniska utvecklingsförutsättningarna för flygplatsen.

På Norrköpings flygplats planeras investeringar för 1,6 milj. kr., varav 900 000 kr. avser nya objekt. De nya objekten är anläggning av en brandövningsplats och komplettering av inflygningsljus för ca 200 000 kr., el-ombyggnader, belysnings- och el-försörjningsplintar och belysning vid stationsområdets gatusida för sammanlagt 400 000 kr. samt personalpaviljong för ca 200 000 kr.

På Visby flygplats och Jönköpings flygplats planeras investeringar för 200 000 kr. respektive 100 000 kr.

Kalmar flygplats avses bli upprustad för 800 000 kr. innefattande bl. a. utökning av bilparkeringen, utökning av ramptjänstbyggnaden och installation av ILS för bana 23.

På Ronneby flygplats och Ängelholms flygplats planeras att under budgetåret 1973/74 installera VASIS-anläggningar till en sammanlagd kostnad av 500 000 kr.

På Halmstad flygplats planeras under budgetåret investeringar för 300 000 kr. Kostnaderna avser delkostnad i ett nytt kontrolltorn som f. n. förprojekteras i samarbete med fortifikationsförvaltningen.

För radioanläggningar och telcutrustning en route erfordras under budgetåret 1973/74 17,1 milj. kr., varav 10,1 milj. kr. för redan påbörjade och kontrakterade arbeten och leveranser. Bland dessa objekt ingår bl. a. fortsatt anskaffning av VOR/DME-anläggningar enligt SVEDA-planen. För ersättningar och kompletteringar avseende NDB- och VOR-anläggningar samt system för talkommunikation erfordras 1,1 milj. kr.

Under andra hälften av 1970-talet måste enligt tillgängliga prognoser resurserna för trafikledningsfunktionerna i Stockholm-, Malmö- och Göteborgsområdena utökas och förbättras. För att effektiviteten i trafikledningssystemet skall kunna bibehållas och ökas och personalbehovet hållas vid rimlig nivå krävs en högre grad av automatisering än som är möjlig med befintliga hjälpmedel.

Investeringsbehovet vid Stockholm ACC (Area Control Center) uppgår till 21 milj. kr., vari bl. a. ingår utökning av trafikledningsbyggnaden. Under 1973/74 erfordras 3,5 milj. kr.

För att tillgodose behoven av trafikledningskapacitet innan effektivitetshöjningen genomförts erfordras kompletteringar i befintliga ACC. Sundsvall ACC flyttar till nya lokaler under år 1974 vilket medför utgifter för viss ny utrustning. Investeringarna fördelas under budgetåret 1973/74 på Stockholm ACC med 700 000 kr., på Göteborg ACC med 500 000 kr., på Malmö ACC med 600 000 kr. och på Sundsvall ACC med 300 000 kr. Av totalbeloppet, 2,1 milj. kr., hänför sig 1,4 milj. kr. till nya objekt.

Trafikutvecklingen visar att starka behov föreligger av samman-

hängande radartäckning med primär- och sekundärradar inom högtrafikområdena i södra Sverige. Övergången till en ny luftrumsorganisation, enligt SVEDA-planen, under år 1974 och införandet av ökad grad av automation inom trafikledningen accentuerar ytterligare behovet av utökad radartäckning. För utbyggnad av radartäckningsnätet erfordras sammanlagt 3,3 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

För flygvapnets regionala radarcentraler samt Östgöta terminalkontroll erfordras för civil/militär samverkan viss utrustning till en kostnad av 600 000 kr.

Meteorologisk utrustning för flygvädertjänsten behöver anskaffas till en kostnad av 600 000 kr.

Ökade krav på övervakning av flygverksamheten i syfte att kunna påverka utvecklingen av bullerstörningar medför ett behov av system för mätning och registrering av buller. En anläggning på Arlanda beräknas tas i drift hösten 1973. Härför erfordras totalt 500 000 kr., varav under budgetåret 1973/74 300 000 kr.

För anskaffning av fordon, maskiner och redskap beräknas 10 milj. kr. Härav erfordras 7,1 milj. kr. för redan gjorda beställningar av fordon, maskiner och redskap för snöröjning, flygfältsunderhåll, brandtjänst samt stationstjänst. För nya beställningar under budgetåret erfordras 2,9 milj. kr., bl. a. till snöröjningsmateriel, flamkastare, plogbilar, snöslungor och stationstjänstmateriel.

För vissa byggnader (terminalkontroll i Skåne) samt för diverse mindre arbeten, bl. a. oförutsedda objekt som kan bli aktuella under budgetåret, beräknar verket 2 milj. kr.

Byggnaden för flygledarskolan i Sturup beräknas enligt förslagshandlingarna komma att kosta 10,2 milj. kr. i 1971 års prisläge. Byggnaden avses bli färdigställd under 1973/74 och kostnaderna under detta budgetår beräknas till 4 milj. kr. I enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande har kontrakt tecknats rörande simulator för flygtrafikledarskolan i Sturup. Kostnaderna härför under budgetåret 1973/74 beräknas till 5,6 milj. kr. Därutöver erfordras viss annan teknisk utrustning. I avvaktan på rapport från särskilt utsedd utredningsman kan kostnaderna härför endast uppskattas. Verket räknar att 1 milj. kr. erfordras för sådan teknisk utrustning till flygtrafikledarskolan under budgetåret 1973/74.

För trafikledarskolan i Sturup erfordras således 10,6 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

De sammanlagda kostnaderna för här redovisade arbeten uppgår till 141,6 milj. kr. Härav avser 101 milj. kr. sådana objekt för vilka kommunala bidrag skall utgå. De kommunala bidragen beräknas uppgå till 37,9 milj. kr. utgörande 37,5 % av angivet belopp. Återstoden (141,6 — 37,9) = 103,7 milj. kr. faller på staten.

Remissyttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisats under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Linjeflyg AB (LIN) konstaterar att luftfartsverkets anslagsframställning innebär ett prioriterat tillgodoseende av riksflygplatserna Arlanda, Sturup och Härryda jämfört med kategorin övriga flygplatser. LIN ifrågasätter den proportionering som gjorts mellan riksflygplatser och övriga flygplatser.

LIN framhåller bl. a. att det är ett livsvillkor för företaget att Bromma flygplats inför jet-introduktionen hålls i sådant skick att inga väsentliga trafikala och operativa svårigheter uppstår. På Umeå flygplats måste färdigställandet av driftbyggnaden — som planeras till budgetåret 1974/75 — tidigareläggas. Vidare måste rampbyggnad uppföras under budgetåret 1973/74. Under budgetåret 1973/74 bör vissa omdisponeringar göras i stationsbyggnaden på Visby flygplats. Kalmar flygplats stationsbyggnad bör byggas ut för att verksamheten skall kunna bedrivas rationellt. Vidare bör medel ställas till förfogande för utbyggnad av stationsplattan på Ängelholms flygplats.

Scandinavian Airlines System (SAS) framhåller bl. a. att på Arlanda flygplats erfordras, med anledning av att flygplan Boeing 747 B nu regelbundet trafikerar flygplatsen, en motorkörningsplats för stora flygplan. På Luleå flygplats krävs bl. a. en civil taxibana för att den civila och militära flygtrafiken skall kunna samordnas. På Norrköpings flygplats behöver vidare en fullständig renovering av banbeläggningen utföras.

SAS påpekar slutligen att medel erfordras för vissa investeringar i byggnader, belysningsanläggningar och teleutrustning på bl. a. Torslanda flygplats och Arlanda flygplats.

Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 8, s. 276) angavs investeringsramen för luftfartsverket för budgetåret 1972/73 till 88,3 milj. kr. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 höjdes ramen till 91 milj. kr. för att möjliggöra tidigareläggning av vissa investeringar i sysselsättningsfrämjande syfte. Totalt beräknas investeringarna uppgå till 90,9 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 räknar luftfartsverket i sin anslagsframställning med en total investeringsomslutning om 141,6 milj. kr. Efter avdrag för kommunernas andel av kostnaderna uppgår statens del av det totala investeringsbeloppet till 103,7 milj. kr. Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag ansett mig böra förorda en investeringsram av 90 milj. kr. Detta motsvarar den statliga andelen av en total investeringsvolym av 123,6 milj. kr.

Innan avtal träffats om bidrag till de objekt, som kan rymmas inom den angivna ramen, kan någon exakt fördelning på flygplatser eller objektsgrupper av det tillgängliga medelsutrymmet inte göras. Av följande sammanställning framgår dock hur de totala investeringarna i stort beräknas komma att fördela sig under budgetåret 1973/74. Sammanställningen visar också utfallet för budgetåret 1971/72 och den i prop. 1972: 1 beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår.

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknad i prop. 1972:1	1973/74	
			Verket	Departementschefen
	milj. kr.			
Arlanda	15,9	37,6	50,3	43,6
Sturup	37,6	41,7	14,2	13,6
Ny flygplats i Göteborgsregionen	2.0	6,3	19,7	19,7
Övriga flygplatser	8.3	9,6	17,7	12,7
Radio och tele, en-route	3,1	8,5	17,1	15,0
Fordon, maskiner, redskap	9,5	9,0	10.0	7,0
Vissa byggnader	0,2	0,3	0,5	0,4
Diverse mindre arbeten	1,2	1,2	1,5	1,0
Flygledarskola i Sturup	0,5	7,4	10,6	10,6
Summa	**78,3**	**121,6**	**141,6**	**123,6**
Avgår kommunala bidrag	22,9	33,3	37,9	33,6
Statlig kostnadsandel	**55,4**	**88,3**	**103,7**	**90,0**

Investeringarna på Arlanda flygplats domineras av åtgärder avseende det nya stationsområdet för utrikestrafik. F. n. pågår projekteringsarbetet på grundval av ett mellan staten och AB Stockholmsregionens Flygplatsinvesteringar träffat avtal och i enlighet med av Kungl. Maj:t i beslut den 28 januari 1972 meddelade föreskrifter. Arbetet bedrivs i huvudsaklig överensstämmelse med de förutsättningar som angetts i ett av luftfartsverket utarbetat byggnadsprogram. Den första utbyggnadsetappen har dimensionerats för den prognoserade trafikvolymen år 1980 innebärande 4,4 milj. passagerare i utrikes trafik. Anläggningen omfattar stationsbyggnad med tillhörande plattformar samt tillfartsvägar, bilparkeringsplatser m. m. Stationsbyggnaden utformas med en centralkropp, vari funktioner såsom incheckning och bagagesortering samlas. Till centralkroppen är anslutna två plattformsenheter, kring vilka totalt 20 flygplan samtidigt kan ställas upp. På en sidoplattform kan ytterligare fyra plan ställas upp. I de två förhållandevis korta och breda plattformsenheterna förläggs vänthallar med tillhörande cafeterior, tax-free shops, hygienutrymmen m. m. Byggnaden inkl. utrustning kostnadsberäknas till 175 milj. kr. i 1970 års prisläge.

I de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna har angetts att den totala kostnadsramen för anläggningen i dess helhet inte får överskrida 256 milj. kr. i prisläget den 1 april 1970. Jag förutsätter därvid i sedvanlig ordning överenskommelse med de kommunala intressenterna.

Arbetet bedrivs med sikte på att anläggningen skall kunna tas i bruk senhösten 1976. Vissa fältarbeten måste därvid påbörjas under budgetåret 1973/74. Jag har beräknat totalt 37,6 milj. kr. för arbeten med det nya stationsområdet, varav 23,5 milj. kr. utgör statens andel.

På Arlanda tas under våren 1973 i bruk huvuddelen av den särskilda anläggning för chartertrafik som är under uppförande. Det gäller den s. k. charterhallen med del av tillhörande plattformsutrymme. Plattformen i dess helhet färdigställs under hösten 1973. För budgetåret 1973/74 beräknar jag för slutförande av projektet 3,5 milj. kr., varav 2,2 milj. kr. utgör statens andel.

För fortsatt projekteringsarbete och påbörjande av vissa fältarbeten avseende den nya flygplatsen vid Härryda i Göteborgsregionen beräknar jag sammanlagt 19,7 milj. kr., varav 12,3 milj. kr. motsvarar statens andel. Enligt nuvarande planer inriktar luftfartsverket sitt arbete på ett färdigställande av flygplatsen under år 1977. Med hänsyn bl. a. till den begränsade kapacitet som Torslanda kan erbjuda den starkt expanderande flygtrafiken i regionen är det enligt min mening angeläget att verket såvitt möjligt påskyndar genomförandet av Härryda-projektet. Skulle ett sådant påskyndande leda till ett ökat medelsbehov torde den tioprocentiga marginalen utöver investeringsramen få tas i anspråk.

Sturups flygplats togs planenligt i bruk den 1 december 1972, varvid Bulltofta samtidigt lades ned. Totalt beräknar jag 13,6 milj. kr. för investeringar på den nya flygplatsen under budgetåret 1973/74, varav 8,5 milj. kr. utgör statens andel. Av totalbeloppet avser 9,1 milj. kr. — statlig andel 5,7 milj. kr — sådana investeringar som innebär fullföljande av den ursprungliga överenskommelsen med regionen om utbyggnad av flygplatsen i en första etapp.

Vad gäller övriga flygplatser har jag beräknat medel för fortsatt säkerhets- och kapacitetsmässig upprustning innebärande anpassning till bl. a. de krav som följer av den övergång till jettrafik på linjenätet som Linjeflyg AB påbörjar våren 1973. Härvid har jag räknat med att bl. a. upprustningen av Umeå flygplats kan påbörjas, innefattande främst banförlängning och anläggande av väntslinga.

I sammanhanget bör erinras om att Linjeflygs ansökan hösten 1971 att använda flygplan av typ Fokker F-28 Fellowship i sin inrikestrafik bl. a. aktualiserade frågan om den framtida flygverksamheten på Bromma flygplats. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag i augusti 1972 särskilda sakkunniga att utreda den fortsatta lokaliseringen av flygverksamheten på Bromma flygplats. Riktpunkten för utredningsarbetet skall därvid vara att bortflyttning av flygverksamheten

från Bromma skall kunna ske senast under loppet av år 1978. Kungl. Maj:t har vidare uppdragit åt luftfartsverket att vidta åtgärder för att senast under år 1973 huvuddelen av den icke-reguljära flygtrafiken skall kunna flyttas ut från Bromma.

Den föreslagna investeringsramen bör medge planenlig ersättning och nyanskaffning av radio- och teleutrustning en-route. Arbetet inom detta område koncentreras bl. a. på färdigställande av ny luftrumsorganisation i södra och mellersta Sverige som avses träda i kraft den 1 mars 1974. Jag vill också nämna att flygtrafikledningskommitténs delbetänkande (Ds K 1971: 2) Flygtrafikledning 1980-System och organisation har remissbehandlats under år 1972. Avsikten är att förelägga riksdagen proposition i frågan under våren 1973.

Upprustningen av objektsgruppen fordon, maskiner och redskap fortsätter. Investeringsramen medger bl. a. fullföljande av verkets planer för upprustning av flygfältsunderhålls- och räddningstjänsten vid trafikflygplatserna.

Under posten vissa byggnader har jag tagit upp medel för fortsatt projektering av den nya kontrollcentralen för Malmö FIR.

I oktober 1974 beräknas den nya flygtrafikledarskolan i Sturup för gemensam utbildning av civila och militära trafikledare tas i bruk. För att leda den återstående planeringen av skolan inrättades fr. o. m. den 1 juni 1972 en särskild nämnd (prop. 1972: 51, TU 1972: 8, rskr 1972: 115). Kungl. Maj:t har senare i särskilda beslut bemyndigat luftfartsverket att ta i anspråk medel för anskaffning av simulatoranläggning och därtill hörande kommunikationsanläggning samt godkänt kompletterade förslagshandlingar för flygtrafikledarskolan i Sturup. Byggnaden för skolan och simulatoranläggningen beräknas komma att kosta 10,2 milj. kr. resp. 11 milj. kr. i 1971 års prisläge. De sammanlagda kostnaderna under budgetåret 1973/74 beräknar jag till 10,6 milj. kr.

Anslaget till flygplatser m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	90,0
10 % marginal	9,0
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	—23,3
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	**75,7**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygplatser m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 75 700 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten har till syfte att genom lånestöd främja en från allmän synpunkt önskvärd förnyelse av landets bestånd av mindre fartyg. Företräde till lån skall ges mindre rederier. Lån ur fonden beviljas av lånenämnden för den mindre skeppsfarten. Låneverksamheten regleras genom kungörelsen (1971: 324) om lånefonden för den mindre skeppsfarten och instruktionen (1971: 325) för lånenämnden för den mindre skeppsfarten.

Lånenämnden för den mindre skeppsfarten

Under budgetåret 1971/72 beviljade lånenämnden 17 lån om sammanlagt 12,7 milj. kr. Motsvarande belopp utgjorde under budgetåren 1969/70 och 1970/71 6,3 resp. 3,4 milj. kr.

Kapitaltillgångarna i fonden uppgick den 30 juni 1972 till 52,8 milj. kr. varav 34,4 milj. kr. utgjorde utestående lån. För innevarande budgetår beräknas 18 milj. kr. stå till förfogande för utlåning. Av detta belopp utgör 11,5 milj. kr. de vid föregående budgetårs utgång disponibla medlen och 6,5 milj. kr. de återbetalningar som förutses inflyta i amorteringar.

Nämnden bedömer att det för budgetåret 1973/74 disponibla beloppet blir ca 15 milj. kr. Tillgången på medel för utlåning förutses därmed bli fullt tillräcklig under budgetåret 1973/74 varför endast ett nominellt investeringsanslag om 1 000 kr. begärs.

Nämnden beräknar att inflytande räntor under budgetåren 1972/73 och 1973/74 kommer att uppgå till ca 2 milj. kr. Nämndens administrationskostnader, som betalas av de inflytande räntemedlen, beräknas för budgetåret 1973/74 uppgå till 60 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens lånefond för den mindre skeppsfarten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd

Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1972/73

I enlighet med riksdagens bemyndigande (prop. 1970: 26, SU 1970: 57, rskr 1970: 162) har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 november 1970 godkänt en överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om att för perioden den 1 oktober 1970—den 30 september 1975 förnya och höja den ekonomiska garanti, som lämnats till de i konsortiet Scandinavian Airlines System samverkande skandinaviska luftfartsbolagen, dels genom överenskommelse den 20 augusti 1959, dels genom tilläggsöverenskommelsen den 18 juni 1963 till nämnda överenskommelse och vilka båda genom ny överenskommelse den 31 augusti 1966 förlängts att gälla intill den 30 september 1970. Överenskommelsen innebär för Sveriges del att Aktiebolaget Aerotransport under ifrågavarande period erhåller en årlig garanti intill högst 15 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1972/73* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

IX. Diverse kapitalfonder

A. STATENS VÄGVERKS FÖRRÅDSFOND

Balansräkningen per den 30 juni 1972 för vägverkets förrådsfond visar, att fondens tillgångar uppgick till sammanlagt 662,6 milj. kr., varav 151,8 milj. kr. avsåg fastigheter m. m., 474,4 milj. kr. inventarier och förråd samt resterande 36,3 milj. kr. tillgångar av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inkl. balanserade medel uppgick till 262 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 minskade behållningen med 6,8 milj. kr.

I enlighet med för fonden gällande bestämmelser har avkastning på fondens kapital beräknats efter 6,75 %. Den sålunda beräknade avkastningen har för budgetåret 1971/72 uppgått till 17,9 milj. kr., som tillgodoförts driftbudgetens inkomstsida under posten Övriga diverse kapitalfonder.

Under budgetåret 1971/72 har vägverket iklätt sig betalningsansvar för beställningar om 27,8 milj. kr. för leverans under budgetåret 1972/73, om 16,9 milj. kr. för leverans under budgetåret 1973/74 och om 2,3 milj. kr. för leverans under budgetåret 1974/75.

Statens vägverk

I skrivelse den 11 augusti 1972 har statens vägverk hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1973/74 under statens vägverks förrådsfond.

Vägmaskiner m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	5 600 000	56 200 000	52 100 000
1972/73	9 700 000	56 200 000	[1]56 200 000
1973/74 verket	9 700 000	62 100 000	[1]65 300 000
departementschefen	9 700 000	52 100 000	[1]56 200 000

[1] Preliminärt belopp.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

För budgetåret 1971/72 var investeringsramen 56,2 milj. kr. Medelsförbrukningen stannade vid 52,1 milj. kr.

För budgetåret 1972/73 är investeringsramen 56,2 milj. kr. Verket räknar med att ramen kommer att utnyttjas helt.

För budgetåret 1973/74 föreslår verket en medelsförbrukning av 65,3 milj. kr.

Investeringsprogram

Investeringsprogrammet för förrådsfonden under budgetåren 1971/72—1973/74 framgår av följande sammanställning (tusental kr.).

Objektgrupp	Faktisk utgift 1971/72	Beräknad utgift 1972/73	Förslag 1973/74
Driftanläggningar	6 120	3 500	10 000
Motorfordon och vägmaskiner	36 688	42 600	43 900
Färjor m. m.	9 316	8 300	10 900
Muddringsmateriel	—	—	100
Diverse och oförutsett	3	1 800	400
	52 127	**56 200**	**65 300**

Beträffande de olika objektgrupperna anför verket följande.

Driftanläggningar

För investering i driftanläggningar har anvisats ca 6 milj. kr. för budgetåret 1971/72 och 3,5 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Reduceringen har gjorts under hänvisning till de beredskapsmedel som vägverket tilldelats under budgetåret 1971/72 för byggande av vägstationer. Denna insats har emellertid inte helt kunnat sammanfalla med vägverkets prioritering av sådana anläggningar men har oaktat detta varit värdefull för vägverket. Med hänsyn till det funktions- och miljömässiga tillstånd i vilket de äldre anläggningarna befinner sig är en utökning av resurserna på detta område av största vikt och har av vägverket givits hög prioritet.

Av det begärda beloppet om 10 milj. kr. är 610 000 kr. bundna till pågående objekt. Nya större objekt planeras för 6,9 milj. kr. avseende vägstationer bl. a. i Sorunda och Fittja, Stockholms län, i Norrköping, i Jönköping och i Osby, Kristianstads län. För smärre objekt beräknas 1,3 milj. kr. samt för markköp och projektering 1,2 milj. kr.

Motorfordon och vägmaskiner

I följande sammanställning redovisas verkets maskin- och fordonspark samt verkets anskaffningsprogram.

Fordons-/maskinslag	Innehav 30.6.1972	Beräknat innehav 30.6.1973	Utrangering 1973/74	Anskaffning 1973/74	Investering 1973/74
	st.	st.	st.	st.	1 000-tal kr.
Lastbilar	1 012	870	90	90	8 100
Paketbilar	934	850	50	50	1 410
Terrängbilar	65	60	28	28	840
Väghyvlar	870	750	72	72	15 840
Vältar	357	305	14	14	850
Krossar	149	130	5	5	660
Sorterverk	122	100	—	—	—
Generatoraggregat	217	188	—	—	—
Skoplastare	646	614	130	130	9 100
Kompressorer	308	277	5	5	600
					37 400

Utöver i sammanställningen redovisade fordon och maskiner tar verket upp 6,5 milj. kr. för diverse maskiner. Till denna grupp förs beläggningsverk, torktrummor och dammskyddsanordningar för ca 2,7 milj. kr., diverse asfaltsmaskiner för 1 milj. kr., målningsmaskiner för 500 000 kr., en sanddräneringsmaskin för 350 000 kr. samt teknisk apparatur och instrument för 2 milj. kr.

Lastbilar. När den pågående leveransen av 50 st. 3-axliga lastbilar med maximilast om 13 ton är avslutad, förfogar vägverket totalt över 550 st. sådana bilar. Utöver dessa behövs mindre lastbilar för servicearbeten. För närvarande provas en sådan bil med en väsentligt lägre timkostnad än de 2-axliga bilar som verket i dag förfogar över och som behöver ersättas. Vid övergång till denna typ av bilar kommer samma produktion för servicearbeten att uppnås till lägre kostnad. Ersättningsanskaffningen är planerad att genomföras på tre år. Budgetåret 1973/74 planeras anskaffning av enbart denna biltyp.

Paketbilar. Den planerade antalsmässiga nivån kommer att vara nådd vid utgången av innevarande budgetår. Anskaffningen under budgetåret 1973/74 utgör ersättning för inte längre ekonomiska enheter.

Terrängbilar. Under budgetåret 1973/74 erfordras utbyte av de kvarvarande 28 överåriga bilarna, eftersom dessa blir mycket kostsamma att hålla i fortsatt drift.

Väghyvlar. Vägverket har med BM-Volvo och AB Nord-Verk löpande avtal om leverans av totalt 250 st. 16-tons väghyvlar. Av dessa hyvlar kommer 72 st. att levereras under budgetåret 1973/74 för en total investeringskostnad av 14,4 milj. kr.

Vältar. De krav som ställs på maskinslaget vid beläggningsarbeten medför att 5 st. 2-vals självgående vibrationsvältar med en vikt av 5 ton och 5 st. vältar med en vikt av 2 ton avsedda för mindre arbeten behövs.

Inom byggandet har behov av tunga bogserade vältar (6 ton) anmälts och för att täcka dessa begärs medel för inköp av 4 st. sådana. Resterande vältar är ersättning för inte längre ekonomiska maskiner.

Krossar. Verkets grusframställning sker i två typer av anläggningar, nämligen dels i 1-stegsverk, bestående av en kross med efterföljande sikt, dels i 2-stegsverk där materialet krossas i förkross och efterföljande konkross. De i 2-stegsanläggningen ingående förkrossarna är snart i behov av ersättning och för att kartlägga vilken krosstyp de skall ersättas med planeras en anskaffning av 5 st. krossar för leverans under budgetåret 1973/74.

Skoplastare. Den tekniska moderniseringen och arbetsmiljöanpassningen av maskinslaget avses fortsätta och en anskaffning av 130 maskiner planeras under budgetåret 1973/74.

Kompressorer. Krav på dammbegränsande anordningar vid bergborrning har tillgodosetts genom inköp av dammsskyddsutrustningar. Behov av större kompressorer vid bergborrning har uppkommit och täckts under år 1972. Investeringsbehovet för budgetåret 1973/74 avser ersättning för inte längre ekonomiska maskiner.

Den faktiska resp. beräknade utvecklingen av antalet enheter inom maskincentralförrådet framgår av följande sammanställning.

Fordons-/maskinslag	Avskrivningstid	Per den 30.6 år		
		1966	1972	1978
	år	st.	st.	st.
Lastbilar	8	1 307	1 012	870
Paketbilar	5	788	934	850
Terrängbilar	5	306	65	60
Väghyvlar	10	1 018	870	750
Vägvältar	8—10	334	357	305
Krossar	8—12	303	149	130
Sorterverk	6	339	122	100
Generatoraggregat	6	404	217	188
Skoplastare	6	597	646	614
Kompressorer	8	308	612	277

Färjor m. m.

Av begärda 10,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74 är ca 7,3 milj. kr. bundna av redan gjorda beställningar, föranledda av den stigande trafiken och de ökade leveranstiderna.

I förslaget har också inrymts tre nya beställningar av färjor för lederna Varholmen—Öckerö i Göteborgs och Bohus län, Isön—Norderön i Jämtlands län samt över Gullmaren i Göteborgs och Bohus län. Den sistnämnda är en ny färjeled och föranleder en totalkostnad för färjan om 7 milj. kr., varav 2 milj. kr. hänför sig till budgetåret 1973/74. För diverse ombyggnader har slutligen begärts 250 000 kr.

Muddringsmateriel

Vägverket beräknar medelsbehovet till 100 000 kr. per budgetår under perioden 1973/74—1977/78.

Diverse och oförutsett

För budgetåret 1973/74 beräknar verket att ett belopp om 400 000 kr. bör stå till förfogande för diverse smärre kostnader som nu inte kan förutses.

Verket hemställer slutligen om bemyndigande att under budgetåret 1973/74 ikläda sig betalningsansvar för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1976/77 intill ett belopp av 30 milj. kr.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgett det yttrande som redovisas under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Departementschefen

För budgetåret 1973/74 har statens vägverk föreslagit en medelsförbrukning av 65,3 milj. kr. Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag förordat en investeringsram för nästa budgetår av 56,2 milj. kr., vilket innebär oförändrat investeringsutrymme i förhållande till innevarande budgetår.

Av följande sammanställning framgår hur förrådsfondens investeringar under nästa budgetår i stort beräknas fördela sig på de olika objektgrupperna i jämförelse med utfallet för budgetåret 1971/72 och den beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår (tusental kr.).

Objektgrupp	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknat	1973/74 Vägverket	1973/74 Departementschefen
Driftanläggningar	6 120	3 500	10 000	5 000
Motorfordon och vägmaskiner m. m.	36 688	42 600	43 900	42 100
Färjor m. m.	9 316	8 300	10 900	8 900
Muddermateriel	—	—	100	—
Diverse och oförutsett	3	1 800	400	200
	52 127	**56 200**	**65 300**	**56 200**

Betydande insatser i form av beredskapsarbeten har under de senaste budgetåren gjorts vid vägverkets driftanläggningar, vilket medför ett minskat behov av ordinarie investeringsmedel för sådana ändamål. Ca 9 milj. kr. har sålunda anvisats av beredskapsmedel under budgetåret 1971/72 för om- och nybyggnad av vägstationer m. m. Även för innevarande budgetår beräknas motsvarande medelsanvisning komma att uppgå till ett inte oväsentligt belopp.

I likhet med vad jag anfört tidigare år vid behandlingen av detta anslag, vill jag framhålla behovet av att de fasta kostnaderna nedbringas till en nivå, som ger verket behövlig valfrihet mellan egna och inlejda resurser. Detta talar för en fortsatt försiktig anskaffningspolitik.

Den föreslagna medelstilldelningen bör därför i första hand användas för nödvändiga ersättningsanskaffningar och moderniseringar inom gruppen motorfordon och vägmaskiner samt till att fullfölja påbörjade anskaffningar av färjor m. m.

Anslaget till Vägmaskiner m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen under nästa budgetår.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	56,2
10 % marginal	5,6
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	—9,7
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	**52,1**

Jag förordar vidare, att verket erhåller ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat beställningsbemyndigande om 30 milj. kr., gällande leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1976/77.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Vägmaskiner m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 52 100 000 kr.;
2. medge att statens vägverk lämnas det beställningsbemyndigande jag förordat i det föregående.

B. SJÖFARTSVERKETS FOND

Balansräkningen per den 30 juni 1972 för sjöfartsverkets fond visar att tillgångarna uppgick till sammanlagt 401,9 milj. kr., varav 93,4 milj. kr. avsåg fastigheter, 223,2 milj. kr. fartyg m. m. och 85,3 milj. kr. inventarier.

Kapitalbehållningen uppgick till 209,4 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 ökade behållningen med 3,3 milj. kr.

I enlighet med för fonden gällande bestämmelser har avkastning på fondens kapital beräknats efter 6,75 %. Överskottet uppgick för budgetåret 1971/72 till 14,5 milj. kr. som tillgodoförts driftbudgetens inkomstsida under posten Övriga diverse kapitalfonder.

Sjöfartsverket

I skrivelse den 21 augusti 1972 har sjöfartsverket hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1973/74 under sjöfartsverkets fond.

Sjöfartsmateriel m. m.

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1971/72	3 100 000	[1]20 600 000	20 100 000
1972/73	1 600 000	[2]26 400 000	[3]27 300 000
1973/74 verket	700 000	72 900 000	[3]66 900 000
departementschefen	700 000	47 300 000	[3]43 600 000

[1] Varav 8,4 milj. kr. på tilläggsstat.
[2] Varav 7,9 milj. kr. på tilläggsstat.
[3] Preliminärt belopp.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1973/74

För budgetåret 1971/72 vidgades investeringsramen genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 maj 1972 till ca 23,7 milj. kr. sedan riksdagen anvisat 8,4 milj. kr. på tilläggsstat (prop. 1972: 85 bil. 4, TU 1972: 11, rskr 1972: 145). Genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1971 överfördes 2 milj. kr. till budgetutjämningsfonden per den 1 juli 1971, varför den faktiska investeringsramen blev 21,7 milj. kr. Medelsförbrukningen stannade vid ca 20,1 milj. kr.

För budgetåret 1972/73 har investeringsramen enligt förslag i prop. 1972: 1 fastställts till 17 milj. kr. På tilläggsstat (prop. 1972: 130 bil, 4. TU 1972: 21, rskr 1972: 330) har senare anvisats ytter-

ligare 7,9 milj. kr. under anslaget. I anslutning till att dessa medel begärdes angav sjöfartsverket att investeringsramen för budgetåret torde behöva höjas till 27,3 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 föreslår verket en medelsförbrukning av 66,9 milj. kr.

Investeringsprogram

Av sammanställningen framgår faktisk resp. beräknad medelsförbrukning för budgetåren 1971/72—1973/74.

	Faktisk utgift 1971/72	Beräknad utgift 1972/73	Förslag 1973/74
		tusental kr.	
Sjösäkerhet	16 900	11 100	20 345
Sjökartläggning	2 400	2 100	6 825
Isbrytarfartyg	800	14 000	39 400
Statliga fiskehamnar och farleder	—	50	250
Utrustning för fartygsverksamhet	—	50	50
	20 100	**27 300**	**66 870**

Utöver vad som framgår av den allmänna sjöfartsöversikten (s. 88) anför verket följande beträffande de olika objektgrupperna.

Sjösäkerhet

Investeringarna under objektgruppen sjösäkerhet beräknas under perioden 1973/74—1977/78 ligga på drygt 15 milj. kr. årligen.

Programmet att ersätta fyrskepp med fyrar slutförs innevarande budgetår. Nästa etapp i strävandena att minska den flytande farledsutmärkningen är utbytet inom vissa kustavsnitt av bojar mot småfyrar. Programmet är redan i gång. Verket räknar med att under första hälften av 1970-talet byta ut bojarna i Bottenviken och Bottenhavet. Därefter följer kuststräckan Kalmar—Falsterbo. Åtgärderna innebär en väsentlig höjning av standarden på farledsutmärkning, särskilt under isförhållanden då bojarna är intagna. Vidare blir det möjligt att hålla nere kostnaderna för distriktsfartygen. I varje fall ett fartyg — med ett nuvärde av ca 10 milj. kr. — bör på sikt kunna utgå. Fyrautomatiseringen har redan fört med sig indragning av ett sådant fartyg.

Under nybyggnad av fyrar ingår även belopp för ombyggnad av äldre fyrar. Samtidigt med ombyggnaderna skapas förutsättningar för rationalisering av fyrarnas underhåll och drift. För utbyte av bojar mot småfyrar samt för nybyggnad av fyrar tas upp 3,7 resp. 3,1 milj. kr.

Fyrautomatiseringen fortsätter och beräknas i huvudsak vara avslutad under budgetåret 1975/76. Automatiseringstakten är anpassad till

fyrpersonalens naturliga avgång. Under budgetåret 1976/77 kommer endast en tredjedel av nuvarande personalkader, som uppgår till 100 man, att återstå. För automatisering av befintliga fyrar tas upp ca 1,6 milj. kr.

För hamnar och tjänstelokaler tas för budgetåret 1973/74 upp ca 1,7 milj. kr. Medlen är avsedda för att slutföra redan igångsatta projekt jämte olika smärre förbättringsarbeten. I beloppet ingår 150 000 kr. för utflyttning av mellersta lotsdistriktets förråd. Efter utlokalisering av övrig förrådsverksamhet i samband med verkets flyttning till Norrköping kan distriktets förråd ensamt inte ligga kvar på nuvarande plats.

Den redan långt drivna automatiseringen av fyrväsendet förutsätter successivt ökade ersättningsinvesteringar. Detta avspeglar sig i en ökad medelsförbrukning under fyr- och telemateriel. Härtill kommer bl. a. förbättrade VHF-anläggningar och dubblering av viss apparatur vid lotsplatserna, införande av radarrespondrar samt vissa åtgärder för att reducera personalen. För fyr- och telemateriel tas upp 2,8 milj. kr.

Nuvarande lotsningsorganisation ställer krav på ca 130 lotsbåtar av olika typer. Reservbåtar med hög funktionsduglighet måste av säkerhets- och serviceskäl finnas vid alla uppassningar. I medeltal fyra båtar bör anskaffas per år. För närvarande är 16 båtar äldre än 30 år. Att uppskjuta nyanskaffningarna för med sig ett starkt ökat förnyelsebehov om några år. Betydande investeringar måste också ske för att sänka bullernivån på befintliga lotsbåtar till vad som är godtagbart från arbetsmiljösynpunkt.

Nyanskaffning av fartyg för byggnadsarbeten går inte att uppskjuta längre. Nu använda fartyg är överåriga och erbjuder inte en godtagbar arbetsmiljö. Att genom inhyrningar söka disponera småfartyg med tillräckliga förläggningsutrymmen låter sig inte göra. Under posten lotsbåtar och distriktsfartyg tas upp ca 5,7 milj. kr.

I fråga om radionavigeringsstationer ställer enbart den löpande förnyelsen krav på investeringsmedel om drygt 500 000 kr. per år. Härtill kommer den redan i verksamhetsplanen anmälda konverteringen av norrlandskedjorna från Mark V till Mark X. För radionavigeringsstationer tas upp 1,5 milj. kr.

För sjöräddningsverksamhet m. m. tas upp 350 000 kr.

Av investeringsbeloppet för budgetåret 1973/74, som alltså uppgår till 20,3 milj. kr. (11,1 milj. kr. 1972/73), faller 4,3 milj. kr. på säkerhetsanordningar vid Brofjorden.

Sjökartläggning

Under objektgruppen Sjökartläggning räknar verket med en betydande ökning av investeringsvolymen från 2,1 milj. kr. 1972/73 till 6,8 milj. kr. 1973/74.

De mindre och medelstora sjömätningsfartygen som främst är avsed-

da för kustsjömätning är överåriga. Inte ens vid kraftigt ökade årliga reparations- och utrustningskostnader går det att undvika skrotning av fartygen.

Som ersättning för dessa fartyg bör anskaffas ett kapacitetsstarkt fartyg. De undersökningar som utförts visar att en katamaran (tvåskrovsfartyg) är det mest effektiva fartyget. Detta gäller redan vid dagens mätningsteknik och torde bli än mer accentuerat vid den metodutveckling som är att vänta.

Fartyget skall tjäna som moderfartyg för två fullständiga lodningskrattor med reservbåtar. Dess huvudsakliga arbetsområde blir skärgårdar och havsband.

För att hålla sjömätningsfartyget Gustaf af Klint i tjänst till i varje fall slutet av 1970-talet krävs modernisering av strömförsörjningen. Fartyget bör även erhålla något system för rullningsdämpning i syfte att tillåta båtupptagning vid mindre gott väder. Syftet är att både höja produktiviteten och förbättra arbetsmiljön.

För sjömätningsfartyg och -båtar tas för budgetåret 1973/74 upp 5,5 milj. kr., en ökning med 4,4 milj. kr. I beloppet ingår även medel för en förbättrad typ av lätta mätningsbåtar.

För utrustning för sjömätning tas upp ca 1,5 milj. kr. Mätningskrattornas sidobåtar planeras bli enmansbetjänade. Detta förutsätter en delvis automatisering av vissa funktioner såsom avståndsmätning och styrning. Kostnaden beräknas till ca 1,1 milj. kr. Vidare erfordras en elektronisk positionsbestämningsapparatur för en kostnad av 400 000 kr. som ersättning för nuvarande utslitna apparatur.

Isbrytarfartyg

Som framgått av redogörelsen för verksamhetsplanen under den allmänna sjöfartsöversikten tar verket i sitt investeringsprogram upp anskaffning av ytterligare två havsisbrytare. Den ena av dessa, isbrytaren H, bör få samma storlek som den i Finland beställda havsisbrytaren G, dvs. på 22 000 hkr. Den andra enheten, isbrytaren I, bör vara av Njordtyp med dennas 12 000 hkr.

Båda isbrytarna bör beställas innevarande budgetår. Investeringsprogrammet är baserat på leverans av isbrytaren H hösten 1976 och isbrytaren I hösten 1978.

Isbrytaren H kostnadsberäknas till 90 milj. kr. och I till 61 milj. kr. i 1972 års prisnivå.

Den totala kostnaden för isbrytarmateriel under perioden 1973/74—1977/78 uppgår till 164,2 milj. kr.

För budgetåret 1973/74 tas upp 39,4 milj. kr., varav 30 milj. kr. avser varvslikvider för isbrytaren H och 6,7 milj. kr. för Vänerisbrytaren. Resterande belopp avser kontrollkostnader för isbrytaren G, projekteringskostnader för isbrytaren I samt viss utrustning till äldre isbrytare.

Remissyttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det yttrande som redovisas under rubriken Vägväsendet (s. 55).

Departementschefen

Sjöfartsverket har beräknat medelsförbrukningen under anslaget Sjöfartsmateriel m. m. för budgetåret 1973/74 till 66,9 milj. kr. Som framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag förordat en investeringsram av 43,6 milj. kr. Detta innebär en ökning av medelsförbrukningen med 26,6 milj. kr. i förhållande till vad som beräknades i prop. 1972: 1.

Av följande sammanställning framgår hur investeringarna under nästa budgetår i stort beräknas komma att fördela sig på de olika objektsgrupperna. Sammanställningen visar även utfallet för budgetåret 1971/72 och den beräknade medelsförbrukningen enligt prop. 1972: 1.

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknad i prop. 1972: 1	1973/74 Verket	1973/74 Departementschefen
			tusental kr.	
Sjösäkerhet	16 900	8 000	20 345	12 300
Sjökartläggning	2 400	2 100	6 825	2 800
Isbrytarfartyg	800	6 800	39 400	28 400
Statliga fiskehamnar och farleder	—	50	250	50
Utrustning för fartygsverksamhet	—	50	50	50
	20 100	**17 000**	**66 870**	**43 600**

För objektgruppen sjösäkerhet beräknar jag en medelsförbrukning av sammanlagt 12,3 milj. kr. Av beloppet utgör 2,9 milj. kr. återstående investeringskostnader för säkerhetsanordningarna i inseglingsleden till Brofjorden. Som dellikvid för ett nytt byggnadsfartyg — vilket kostnadsberäknats till 5 milj. kr. — har jag beräknat 1,8 milj. kr. Jag förordar att hos riksdagen begärs beställningsbemyndigande avseende fartyget. I sammanhanget vill jag understryka angelägenheten av att det nya byggnadsfartyget ges ett sådant utförande att det lämpligen kan användas även för utsättning och intagning av utsjöbojar. Som en följd av utbyggnaden av Södertälje kanal erfordras vissa omläggningar av farlederna i Mälaren. Jag beräknar 700 000 kr. för ändamålet. Jag har vidare beräknat att ramen bör kunna medge en mindre ökning av investeringarna i fyr- och telemateriel, om detta skulle erfordras på grund av ett ökat fyrunderhåll.

För objektgruppen sjökartläggning räknar jag med en medelsförbrukning av sammanlagt 2,8 milj. kr., vilket innebär en ökning med 700 000

kr. jämfört med innevarande budgetår. Jag har därvid bl. a. beräknat medel för vissa förbättringar på sjömätningsfartyget Gustaf af Klint.

I det föregående (s. 123) har jag redogjort för motiven för anskaffning av ytterligare ett isbrytarfartyg om minst 22 000 hkr (H). Totalkostnaden beräknas uppgå till ca 90 milj. kr. Jag förordar att hos riksdagen begärs bemyndigande för sjöfartsverket att redan under innevarande budgetår beställa ett sådant fartyg. Under objektgruppen isbrytarfartyg har jag beräknat 28,4 milj. kr., varav 20 milj. kr. hänförs till den nu föreslagna isbrytaren H och 8,4 milj. kr. omfattar den sista betalningsraten för Vänerisbrytaren, vissa kontrollkostnader för isbrytaren G m. m.

För statliga fiskehamnar och farleder samt för utrustning för fartygsverksamhet beräknar jag sammanlagt 100 000 kr.

Anslaget till Sjöfartsmateriel m. m. bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen under nästa budgetår.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74	43,6
10 % marginal	4,4
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	−0,7
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	47,3

Med hänsyn till omfattningen och karaktären av sjöfartsverkets investeringsverksamhet förordar jag att verket på samma sätt som tidigare erhåller ett beställningsbemyndigande om 5 milj. kr. gällande leveranser av sjöfartsmateriel under budgetåret 1975/76.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Sjöfartsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 47 300 000 kr.;
2. medge att sjöfartsverket lämnas de beställningsbemyndiganden jag förordat i det föregående.

C. FONDEN FÖR SÖDERTÄLJE KANALVERK

Sjöfartsverket

I skrivelse den 21 augusti 1972 har sjöfartsverket hemställt om bl. a. investeringsanslag för budgetåret 1973/74 under fonden för Södertälje kanalverk.

Södertälje kanalverk

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1972/73	—	7 500 000	[1]2 500 000
1973/74 verket	5 000 000	3 500 000	[1]8 500 000
departementschefen	5 000 000	3 500 000	[1]8 500 000

[1] Preliminärt belopp.

I skrivelse den 15 mars 1972 (rskr 1972: 44) har riksdagen bl. a. godkänt förslag om utbyggnad av Södertälje kanal, som kostnadsberäknats till 23,5 milj. kr. i 1971 års prisnivå. För budgetåret 1972/73 har under Fonden för Södertälje kanalverk anvisats 7,5 milj. kr. Förskjutning i arbetena — beroende på behandlingen i vattendomstolen av tillståndsfrågan m. m. — för med sig att medelsförbrukningen innevarande år sannolikt inte kommer att överstiga 2,5 milj. kr. För budgetåret 1973/74 räknar sjöfartsverket med ett medelsbehov om 8,5 milj. kr.

Departementschefen

Utbyggnaden av Södertälje kanal och Mälarfarlederna behandlades i prop. 1972: 1 (bil. 8 s. 293).

Sjöfartsverket har i enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag, träffat avtal med Västmanlands läns landsting samt Västerås och Köpings kommuner om fördjupning av Södertälje kanal och farlederna från Södertälje till Västerås och Köping. En viss förskjutning i arbetena har inträffat som torde medföra en lägre medelsförbrukning än beräknat innevarande budgetår. För att tillgodose det beräknade medelsbehovet under budgetåret 1973/74 om 8,5 milj. kr. kan anslaget — med hänsyn till den ingående behållningen — begränsas till 3,5 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fonden för Södertälje kanalverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Register

Sid.		Anslag kr.
1	**Översikt**	
	DRIFTBUDGETEN *Sjätte huvudtiteln*	
	A. Kommunikationsdepartementet m. m.	
25	Kommunikationsdepartementet	6 368 000
26	Kommittéer m. m., därav hälften att avräknas mot automobilskattemedlen	4 500 000
26	Extra utgifter	430 000
		11 298 000
	B. Vägväsendet	
27	Allmän översikt över utvecklingen	
61	Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter, att avräknas mot automobilskattemedlen	5 500 000
62	Drift av statliga vägar, att avräknas mot automobilskattemedlen	1 024 800 000
63	Byggande av statliga vägar, att avräknas mot automobilskattemedlen	725 500 000
64	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, att avräknas mot automobilskattemedlen	158 750 000
65	Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, att avräknas mot automobilskattemedlen	333 600 000
66	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m., att avräknas mot automobilskattemedlen	75 000 000
67	Bidrag till byggande av enskilda vägar, att avräknas mot automobilskattemedlen	24 800 000
68	Tjänster till utomstående, att avräknas mot automobilskattemedlen	10 700 000
68	Avsättning till statens automobilskattemedelsfond	1 000
		2 358 651 000
	C. Trafiksäkerhet	
	Statens trafiksäkerhetsverk:	
70	Förvaltningskostnader, att avräknas mot automobilskattemedlen	14 518 000
74	Uppdragsverksamhet, att avräknas mot automobilskattemedlen	19 490 000
77	Registrering av motorfordon	1 000
77	Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägskorsningar, att avräknas mot automobilskattemedlen	6 500 000
79	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, att avräknas mot automobilskattemedlen	2 550 000
82	Kostnader för nytt bilregister m. m.	23 960 000
86	Kostnader för framställning av körkort m. m.	20 000 000
		87 019 000
	D. Sjöfart	
	Sjöfartsverket	
88	Allmän översikt över utvecklingen	
125	Farledsverksamhet, exkl. isbrytning	104 317 000
126	Isbrytning	34 845 000

127	Fartygsverksamhet	10 920 000
128	Övrig verksamhet	600 000
	Övriga sjöfartsändamål	
128	Handelsflottans pensionsanstalt	1 000
130	Bidrag till vissa resor av sjöfolk	365 000
130	Avsättning till handelsflottans välfärdsfond	600 000
132	Understöd åt skärgårdsrederier m. m.	675 000
		152 323 000
	E. Institut m. m.	
133	Transportnämnden, därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen	1 252 000
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut:	
135	Förvaltningskostnader	25 781 000
141	Underhåll av materiel m. m.	1 282 000
141	Nyanskaffning av instrument m. m.	400 000
142	Uppdragsverksamhet	7 234 000
143	Väderlekstjänst för luftfarten	11 228 000
144	Bidrag till väderleksstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.	1 048 000
148	Statens väg- och trafikinstitut	1 000
154	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, att avräknas mot automobilskattemedlen	5 850 000
154	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning, att avräknas mot automobilskattemedlen	400 000
	Statens geotekniska institut:	
155	Förvaltningskostnader	2 890 000
156	Uppdragsverksamhet	3 377 000
157	Utrustning	100 000
158	Fraktbidragsnämnden	551 000
158	Transportstöd för Norrland m. m.	46 700 000
159	Transportstöd för Gotland	2 300 000
160	Transportforskningsdelegationen, att avräknas mot automobilskattemedlen	7 013 000
		117 407 000
	F. Diverse	
162	Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.	380 000 000
172	Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer, att avräknas mot automobilskattemedlen	*17 000 000
173	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser, därav 3 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen	176 000 000
174	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.	2 021 000
176	Beredskap för civil luftfart	800 000
177	Kostnader för visst värderingsförfarande	40 000
177	Kostnader för riskgaranti till SAS	1 000
178	Kostnader för omläggning av flygtrafikledarutbildningen	1 000
		575 863 000
	Summa för driftbudgeten	**3 302 561 000**

KAPITALBUDGETEN

180	Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.	
	I. Statens affärsverksfonder	
	A. Postverket	
184	Posthus m. m.	47 100 000
191	Departementschefen	

* Beräknat belopp.

	B. Televerket	
194	Teleanläggningar m. m.	803 600 000
207	Departementschefen	
	C. Statens järnvägar	
211	Järnvägar m. m.	382 600 000
231	Departementschefen	
	D. Luftfartsverket	
237	Flygplatser m. m.	75 700 000
249	Departementschefen	
	IV. Statens utlåningsfonder	
253	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	1 000
253	Departementschefen	
	V. Fonden för låneunderstöd	
254	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1972/73	15 000 000
	IX. Diverse kapitalfonder	
255	Statens vägverks förrådsfond: Vägmaskiner m. m.	52 100 000
259	Departementschefen	
261	Sjöfartsverkets fond: Sjöfartsmateriel m. m.	47 300 000
265	Departementschefen	
267	Fonden för Södertälje kanalverk	3 500 000
267	Departementschefen	
	Summa för kapitalbudgeten	**1 426 901 000**
	Totalt för kommunikationsdepartementet	**4 729 462 000**

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 720508

Finansdepartementet

ÖVERSIKT

Finansdepartementets verksamhet avser främst beredning av frågor om ekonomisk politik och skattepolitik samt samordning av frågor som rör statens budget. Vidare omfattar verksamheten frågor om arbets- och anställningsvillkor i allmän tjänst samt personaladministrativa och personalpolitiska frågor för statens arbetstagare. Till finansdepartementet hör ett antal förvaltningsmyndigheter med uppgifter som omfattar bl. a. rationalisering och revision, statistikproduktion, skatteadministration samt lokalförsörjning. Till departementets verksamhetsområde hör även skatteutjämningsbidrag till kommunerna och andra kommunalekonomiska frågor samt frågor om presstöd och samhällsinformation.

Verksamheten inom departementets område inriktas liksom hittills främst på åtgärder för att underlätta effektivisering och rationalisering av den statliga verksamheten. Förbättrade metoder har utvecklats för budgetering, redovisning och revision inom statsverksamheten. En ny organisation för redovisning och revision genomförs. Den statliga statistiken byggs ut. Vidgade möjligheter ges för statliga myndigheter att genomföra rationaliseringsprojekt. Riksskatteverket får ökade resurser för kontroll, revision, utbildning och information inom skatteområdet. Myndigheterna inom departementets område organiseras om successivt och ges en modern och slagkraftig organisation. Tullverket föreslås få en ny distriktsorganisation fr. o. m. den 1 januari 1974. Väsentliga insatser görs för att förbättra dagspressens ekonomiska villkor och samhällsinformationen.

Senare kommer förslag att föreläggas vårriksdagen dels om fortsatt utflyttning av statlig verksamhet från Stockholmsområdet, dels om anslag till skatteutjämningsbidrag, varvid ett kommittéförslag om reformerat skatteutjämningssystem kommer att behandlas.

För nästa budgetår utgör bidragen till kommunerna liksom under de senaste åren den största utgiftsposten. Utgifterna för bidragen beräknas preliminärt öka med drygt 940 milj. kr. till sammanlagt 3 474 milj. kr. Skattebortfallsbidragen svarar för den största anslagsökningen, 700 milj. kr. Skatteutjämningsbidragen beräknas preliminärt öka med 120 milj. kr. till 2 150 milj. kr. Ett nytt särskilt bidrag till kommunerna på 122

milj. kr. föreslås för att ge viss kompensation för den skatteomläggning som trätt i kraft den 1 januari 1973. Andra stora utgiftsposter är projektering och byggande av fastigheter för statlig förvaltning, som tillsammans ökar med 155 milj. kr., och anskaffning av datamaskiner, som ökar med 30 milj. kr.

Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde ökar för nästa budgetår med 980 milj. kr. Det totala anslagsbehovet för departementets verksamhetsområde uppgår till 4 742 milj. kr.

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m.m.

Skatteutjämningsrevisionen har lagt fram förslag till ändrade regler för skatteutjämningsbidrag till kommunerna i betänkandet (SOU 1972: 44) Reformerad skatteutjämning. Frågan bereds f. n. inom finansdepartementet och slutligt förslag till anslag till skatteutjämningsbidrag avses senare att föreläggas vårriksdagen. I det följande lämnas en redogörelse för hur skatteutjämningssystemet verkar.

Skatteutjämningsbidraget till kommunerna har till syfte att utjämna skillnaderna i den kommunala skatteutdebiteringen i olika delar av landet. Bidragen utgår både för att kompensera ett bristande skatteunderlag i kommunerna och för att mildra effekten av en hög kommunal utdebitering. Skatteutjämningssystemet är ett av de främsta medlen för att skapa en i möjligaste mån likvärdig kommunal service i olika delar av landet. Bidragen är av väsentlig betydelse inte minst för norrlandskommunerna och för glesbygdskommuner i andra delar av landet.

Genom utvecklingen av det kommunala skatteunderlaget och höjda kommunala utdebiteringar har statens utgifter för skatteutjämningsbidragen ökat kraftigt under senare år. Det sammanlagda beloppet under vart och ett av åren 1966—1973 för skatteutjämningsbidrag framgår av följande sammanställning.

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna åren 1966—1973 (milj. kr.)

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1 052	1 157	1 307	1 460	1 608	1 781	1 938	2 047

Av bidragsbeloppet för år 1973 faller 1 258 milj. kr. på kommuner, 94 milj. kr. på församlingar och 695 milj. kr. på landstingskommuner.

De relativt sett största beloppen för skatteutjämningsbidrag utgår till de fyra nordligaste länen och Gotlands län. Det genomsnittliga beloppet av skatteutjämningsbidrag per invånare utgör sålunda för år 1973 i Norrbottens län 1 086 kr., i Jämtlands län 1 077 kr., i Gotlands län 996 kr., i Västerbottens län 892 kr. och i Västernorrlands län 707 kr. Förhållandevis stora belopp faller även på Kalmar län, 416 kr., och Gävleborgs län, 399 kr. För länen i övrigt varierar beloppen mellan 12 och 337 kr. per invånare.

Det totala skatteutjämningsbidraget uppgick, räknat i kronor per skattekrona, år 1972 till i genomsnitt 2,10 kr. för hela riket. Medelutdebiteringen i hela riket uppgick samma år till 23,79 kr. per skattekrona. Sett som ett genomsnitt för hela riket svarade alltså skatteutjämningsbidragen för inemot 9 % av kommunernas inkomster angivna såsom medelutdebitering. Det totala skatteutjämningsbidraget, uttryckt i kronor per skattekrona, varierade år 1972 avsevärt mellan länen. Den högsta siffran, 11,58 kr., noterades för Jämtlands län att jämföra med den totala utdebiteringen i länet 25,67 kr. Motsvarande tal för Norrbottens län var 10,19 kr. resp. 25,27 kr., för Gotlands län 9,99 kr. resp. 28,08 kr., för Västerbottens län 8,81 kr. resp. 24,81 kr. och för Västernorrlands län 6,77 kr. resp. 24,58 kr. Lägsta bidrag fick storstadslänen där bidrag uttryckt i kronor per skattekrona utgick med 0,12 kr., 0,45 kr. och 0,62 kr. för Stockholms, Malmöhus resp. Göteborgs och Bohus län.

Anslaget till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 2 030 milj. kr. I riksstatsförslaget för budgetåret 1973/74 tas anslaget upp med preliminärt beräknat belopp, 2 150 milj. kr.

Rationalisering och revision

För nästa budgetår föreslås ökade insatser i syfte att effektivisera den statliga verksamheten. I fråga om statskontoret förutses rationaliseringsverksamheten fortsätta enligt tidigare riktlinjer. Verksamheten inom programmet Samordning av ADB föreslås få ökade resurser främst för de uppgifter som sammanhänger med anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen.

Under flera år har ett anslag på 4 milj. kr. anvisats till viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m., vilket huvudsakligen använts för ADB-projekt och försöksverksamhet med programbudgetering. Anslaget föreslås i fortsättningen i större utsträckning användas för konkreta, väl definierade rationaliseringsprojekt, som även på kort sikt kan leda till besparingar hos statsmyndigheterna. Anslagsbenämningen föreslås i enlighet härmed ändrad till Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet.

Riksrevisionsverkets resurser för förvaltningsrevision förstärks på områdena skatteväsen, social verksamhet, samhällsplanering och allmän förvaltning. Vidare planeras en särskild insats i form av informations- och utbildningsverksamhet i samarbete med statskontoret, statens personalnämnd och statens personalutbildningsnämnd för att underlätta bl. a. arbetet med att införa nya metoder och tekniker för verksamhetsplanering, budgetering, redovisning och revision inom statsförvaltningen.

Statistikproduktion

Efterfrågan på statistisk information har ökat kraftigt under senare år. För att tillgodose denna efterfrågan har den offentliga statistikproduktionen byggts ut och förbättrats i väsentlig utsträckning. Förändringarna har avsett såväl statistikens innehåll som produktionsprocessen, där användningen av ADB har fått ökad betydelse.

För nästa budgetår föreslås ytterligare utbyggnad av den offentliga statistiken. Bl. a. föreslås att statistiska centralbyrån löpande genomför undersökningar om den disponibla inkomstens fördelning på hushåll och individer liksom över hushållens inköpsplaner. Vidare har medel beräknats för bl. a. åtgärds- och resultatstatistik inom barna- och ungdomsvården samt nykterhetsvården, forskningsstatistik samt en bättre uppföljning av de högskolestuderandes yrkesplaner. Fortsatt utvecklingsarbete beträffande välfärdsundersökningar skall ske i samarbete mellan statistiska centralbyrån och institutet för social forskning.

Skatte- och tullväsen

Riksskatteverket svarar för den centrala ledningen av beskattnings-, uppbörds- och folkbokföringsväsendet. Huvuduppgiften för verket inom skatteområdet är att få till stånd en effektiv, rättvis och likformig beskattning. Detta avses uppnås genom en utbyggd kontrollfunktion, genom råd och anvisningar till myndigheter och allmänhet samt genom en kontinuerlig anpassning av organisation och arbetsformer inom skatteväsendet till utvecklingens krav. För nästa budgetår föreslås ökade resurser för revision och kontroll samt utbildning och information. Bl. a. beräknas 1,1 milj. kr. för större landsomfattande kontrollaktioner. Vidare föreslås verkets resurser för utbildning och information öka från 5,3 till 8,8 milj. kr. Ökningen avser en intensifierad utbildningsverksamhet för dels tjänstemän inom skatteområdet, dels taxeringsnämndsfunktionärer samt förbättrad information till allmänheten om skattereglerna. Resurser beräknas för administration och kontroll av reklamskatten. I samband med att centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet inordnas i riksskatteverket förstärks resurserna väsentligt på detta område.

För tullverket föreslås en ny distriktsorganisation fr. o. m. den 1 januari 1974. Förslaget innebär bl. a. att en regional nivå tillkommer under tullstyrelsen. Verksamheten för bekämpande av smuggling görs mer slagkraftig genom att bevakningsarbetet samordnas inom betydligt större områden än nuvarande tulldistrikt. Den nya organisationen väntas på sikt leda till betydande personalbesparingar. I övrigt föreslås för nästa budgetår ökade resurser för bl. a. oljebekämpning, bevakning vid Arlanda i samband med tillkomsten av en ny charterhall, bevakning vid Sturup samt bemanning av en ny tullkryssare.

Stöd till dagspressen

För att värna om opinionsbildningens och nyhetsförmedlingens allsidighet har statsmakterna under senare år beslutat om olika former av stöd till dagspressen. För nästa budgetår föreslås anslag på sammanlagt 114 milj. kr.

Ett direkt stöd till tidningsföretagens löpande verksamhet utgår i form av produktionsbidrag för s. k. andratidningar. För nästa budgetår föreslås att 67 milj. kr. anvisas. Vidare föreslås att 22 milj. kr. anvisas till samdistributionsrabatt för dagstidningar. Detta stöd syftar till att sänka distributionskostnaderna för tidningarna och samtidigt ge andratidningar bättre ekonomiska villkor då de distribueras tillsammans med en större tidning. Dagstidningsföretag kan också erhålla statliga lån på fördelaktiga villkor från pressens lånefond, bl. a. till investeringar. För nästa budgetår föreslås att ytterligare 25 milj. kr. anvisas till lånefonden, som därmed tillförts sammanlagt 125 milj. kr. under en femårsperiod.

Personalpolitiska och personaladministrativa frågor

För nästa budgetår föreslås en fortsatt utbyggnad av statens personalnämnd. Ökat behov av omplacering av personal förutses till följd av omfattande rationaliseringsverksamhet inom bl. a. försvaret och omlokalisering av viss statlig verksamhet. Försöksverksamheten med personalhälsovård för statsanställda föreslås utvidgad.

Den naturliga personalavgången inom statsförvaltningen ger inte tillräckligt utrymme för de omplaceringar som blir nödvändiga till följd av omlokalisering och rationalisering. Det har därför ansetts nödvändigt att införa vissa kompletterande regler vid nyanställning av personal. Detta har skett genom kungörelsen (1972: 156) om särskilt förfarande vid tillsättning av tjänst, m. m. Det ankommer på statens personalnämnd att besluta om tillämpning av kungörelsen. Tjänst som enligt personalnämndens beslut omfattas av kungörelsens regler får kungöras ledig eller tillsättas först efter särskilt medgivande av nämnden. Denna anställningsreglering kan gälla dels statliga tjänster i hela landet, dels statligt reglerade tjänster vid kommunala och andra myndigheter och allmänna inrättningar inom den del av landet som berörs av omlokaliseringen. Tillämpningsområdet föreslås bli vidgat så, att det särskilda förfarandet kan gälla de statligt reglerade tjänsterna i hela landet. Bestämmelserna ger anställd personal, som hotas av friställning, ökade möjligheter att erhålla ledigblivna tjänster och är på så sätt ett led i ansträngningarna att slå vakt om de offentliga arbetstagarnas anställningstrygghet.

Ersättning vid olycksfall i arbetet utgår fr. o. m. år 1973 till anställda inom statligt reglerad verksamhet enligt särskilda kollektivavtal. Enligt

avtalen kan vidare entledigad tjänsteman få avgångsbidrag eller årlig ersättning. Frågor om ersättning handläggs av den nyinrättade trygghetsnämnden med ledamöter från bl. a. de statsanställdas huvudorganisationer. Tvister avgörs av en särskild skiljenämnd. Genom avtalen har vidare tillkommit statens arbetsmiljönämnd, som skall verka för god arbetsmiljö inom det statliga området. Av nämndens sexton ledamöter utser de statsanställdas huvudorganisationer åtta.

Särskilda bestämmelser har meddelats om bostadsanskaffningslån i samband med omlokalisering av statlig verksamhet. Anställd som flyttar med omlokaliseringsmyndighet till den nya orten kan numera få lån med statlig garanti inte endast för förvärv av bostadsrätt utan även för kontantinsats vid inköp av eget hem. Utvidgade lånemöjligheter föreslås gälla även för andra statsanställda som erhåller ny tjänstgöringsort.

Statens personalutbildningsnämnd föreslås få ökade resurser för bl. a. utbildning i fråga om personaladministration och arbetsmiljö samt i ekonomiadministrativa frågor.

Inom statskontoret pågår sedan år 1969 en översyn av den statliga personaladministrationen. Statskontoret har år 1972 avlämnat en delrapport om personaladministrativt informationssystem (PAI). Rapporten remissbehandlas f. n.

En utredning har tillsatts för att klarlägga den kvinnliga arbetskraftens situation inom den statligt reglerade offentliga förvaltningen. Utredningens material och synpunkter avses utgöra underlag för eventuella åtgärder i syfte att öka kvinnornas möjligheter till utbildning, befordran o. d. i statstjänst.

Statens personalnämnd har på uppdrag av Kungl. Maj:t undersökt förekomsten av praktikplatser hos statsmyndigheterna. Avsikten är att nämnden härefter skall föreslå åtgärder för att framför allt mera långsiktigt öka antalet praktikplatser. Arbetsmarknadsstyrelsen har fått i uppdrag att snabbt inventera möjligheterna att på kortare sikt få fram ytterligare, tillfälliga praktikarbeten inom ramen för de allmänna beredskapsarbetena.

Delegationen för förvaltningsdemokrati har under år 1972 utvidgat försöksverksamheten och lagt fram en rapport om medbestämmanderätt för statsanställda. En särskild utredning har tillkallats för att skyndsamt utreda frågan om representation för de anställda i statliga myndigheters styrelser m. m.

Möjligheterna för fackliga förtroendemän vid myndigheterna inom den statligt reglerade sektorn att erhålla tjänstledighet för fackligt arbete inom myndigheten har efter överläggningar med de statsanställdas huvudorganisationer reglerats i kungörelsen (1972: 448) om fackliga förtroendemän hos statsmyndigheter m. fl.

Sammanfattning

Förändringarna inom finansdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Finansdepartementet m. m.	49,8	50,6	+ 0,8
B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.	245,1	240,0	— 5,0
C. Skatte- och kontrollväsen	389,3	443,0	+ 53,7
D. Bidrag och ersättningar till kommunerna	2 532,0	3 473,8	+ 941,8
E. Diverse	331,9	136,1	— 195,8
Summa driftbudgeten	**3 547,9**	**4 343,5**	**+ 795,5**
KAPITALBUDGETEN			
II. Statens allmänna fastighetsfond	85,4	215,1	+ 129,8
V. Fonden för låneunderstöd	25,0	25,0	+ 0,0
VII. Fonden för förlag till statsverket	45,0	70,0	+ 25,0
IX. Diverse kapitalfonder	58,0	88,0	+ 30,0
Summa kapitalbudgeten	**213,4**	**398,1**	**+ 184,8**
Totalt för finansdepartementet	**3 761,3**	**4 741,6**	**+ 980,3**

De totala utgifterna beräknas öka med 980,3 milj. kr. Anslagen på driftbudgeten ökar med 795,5 milj. kr. och på kapitalbudgeten med 184,8 milj. kr. På driftbudgeten ökar bidrag och ersättningar till kommunerna med drygt 940 milj. kr. Samtidigt bortfaller 200 milj. kr. som anvisats för att täcka löneökningar för första halvåret 1973. På kapitalbudgeten ökar utgifterna för projektering och byggande av fastigheter för statlig förvaltning samt för anskaffning av datamaskiner.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, och statsrådet Löfberg anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom finansdepartementets verksamhetsområde. Departementschefen anmäler därvid de frågor som tagits upp under littera A, B punkterna 1—14, C, D, E punkterna 1—10 på driftbudgeten och de frågor som tagits upp på kapitalbudgeten samt statsrådet Löfberg de frågor som tagits upp under littera B punkterna 15—19 samt E punkterna 11—17. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Sjunde huvudtiteln*

A. FINANSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Finansdepartementet

1971/72	Utgift	14 748 465
1972/73	Anslag	15 760 000
1973/74	Förslag	15 850 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	123	—
Övrig personal	67	—
	190	—
Anslag		
Lönekostnader	14 715 000	—
Sjukvård	35 000	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	145 000	+ 55 000
Expenser	865 000	+ 35 000
	15 760 000	+ **90 000**

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Finansdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 850 000 kr.

A 2. Gemensamma ändamål för statsdepartementen

1971/72	Utgift	18 678 021
1972/73	Anslag	25 400 000
1973/74	Förslag	25 675 000

Från anslaget bestrids kostnader för statsdepartementens organisationsavdelning och andra för statsdepartementen gemensamma anordningar samt departementens och kommittéernas lokalkostnader, utgifter för expenser avseende inredning och utrustning av lokaler, telefon m. m. samt kostnader för tjänstebilar, allt i den mån medel inte anvisas i annan ordning. Lokalkostnaderna för utrikes- och försvarsdepartementen bestrids dock från vederbörande departementsanslag.

	1972/73		Beräknad ändring 1973/74
Personal			
Handläggande personal	17	+	1
Övrig personal	99	+	6
	116	+	**7**
Anslag			
Lönekostnader	5 371 000	+	820 000
Sjukvård	25 000	+	10 000
Reseersättningar (även utrikes resor)	12 000	+	10 000
Lokalkostnader	15 815 000	−	1 000 000
Kostnader för tjänstebilar	115 000	+	30 000
Expenser	4 062 000	+	405 000
Därav engångsutgifter	(460 000)	(−	113 000)
	25 400 000	+	**275 000**

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar jag 1 388 000 kr.

Organisationsavdelningen har övertagit visst reproduktionsarbete från justitiedepartementet, varför jag räknar medel för ytterligare två expeditionsvakter. Revisionskontoret vid utrikesdepartementet lades samman med revisionskontoret hos organisationsavdelningen den 1 oktober 1972. För de utökade arbetsuppgifterna räknar jag medel för en byrådirektör och ett biträde. Från och med budgetåret 1973/74 avses organisationsavdelningen svara för det kamerala arbetet för de till försvarsdepartementet hörande kommittéerna. Till följd härav räknar jag medel för

ytterligare ett biträde. De angivna förstärkningarna vid organisationsavdelningen motsvaras av minskat medelsbehov under andra, tredje och fjärde huvudtitlarna.

I övrigt räknar jag medel för en assistenttjänst för ledning av vissa servicefunktioner i de nya departementslokalerna i kvarteret Loen samt för ytterligare ett biträde för personaladministration.

Med hänvisning till sammanställningen och vad jag har anfört förordar jag att anslaget tas upp med 25 675 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gemensamma ändamål för statsdepartementen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 25 675 000 kr.

A 3. Ekonomiska attachéer

1971/72	Utgift	735 480
1972/73	Anslag	700 000
1973/74	Förslag	750 000

Från anslaget bestrids utgifter för ekonomiska attachéer. Sådana attachéer finns f. n. i Bryssel, Paris och Tokio. Under budgetåret 1973/74 bör en tjänst inrättas för ekonomisk attaché även i Washington.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 750 000 kr. Anslagsbelastningen kan emellertid komma att bli högre. Merbelastningen blir beroende av vid vilken tidpunkt den nya tjänsten tillsätts.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ekonomiska attachéer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 750 000 kr.

A 4. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	5 836 423	Reservation	1 242 305
1972/73	Anslag	7 500 000		
1973/74	Förslag	8 000 000		

Utredningsverksamheten under nästa budgetår beräknas få i huvudsak samma omfattning som innevarande budgetår. Jag beräknar anslagsbehovet till 8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

A 5. Extra utgifter

1971/72	Utgift	199 338	Reservation	477 666
1972/73	Anslag	400 000		
1973/74	Förslag	300 000		

Med hänsyn till reservationens storlek kan anslaget för nästa budgetår begränsas till 300 000 kr. Jag har därvid räknat med att bidrag till utgivningen av statskalendern skall utgå från anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

B. ALLMÄNNA CENTRALA ÄMBETSVERK M. M.

B 1. Kammarkollegiet

1971/72	Utgift	3 969 393
1972/73	Anslag	6 575 000
1973/74	Förslag	7 181 000

Kammarkollegiet är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande statlig och kyrklig egendom, rikets indelning och den prästerliga organisationen, handha medels- och fondförvaltning samt i vissa ärenden bevaka statens rätt och allmänna intressen.

Chef för kollegiet är en generaldirektör. Inom kollegiet finns sju enheter, nämligen en allmän avdelning, ett advokatfiskalskontor, en fondbyrå, en redovisningscentral, ett revisionskontor, ett arkivkontor och en administrativ sektion.

	1972/73	Beräknad ändring till 1973/74	
		Kammarkollegiet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	51	—	+ 1
Övrig personal	63	+ 3	+ 1
	114	+ **3**	+ **2**
Anslag			
Lönekostnader	5 484 000	+ 1 928 500	+ 1 962 000
Sjukvård	12 000	+ 6 000	+ 6 000
Reseersättningar	64 000	+ 6 500	+ 6 500
Därav utrikes resor	(1 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	364 000	+ 97 000	+ 105 500
Kostnad för datamaskintid	473 000	+ 827 000	+ 602 000
Expenser	178 000	+ 88 000	+ 158 000
Summa utgifter	**6 575 000**	+ **2 953 000**	+ **2 840 000**
Avgår ersättningar för redovisningscentralens tjänster	—	—	+ 2 234 000
Summa anslag	**6 575 000**	+ **2 953 000**	+ **606 000**

Kammarkollegiet

1. Löne- och prisomräkning 513 000 kr.

2. Överföringen av fondbyrån jämte redovisningscentral och revisionskontor från statskontoret per den 1 januari 1973 medför för helår ett ytterligare medelsbehov av 1 942 000 kr.

3. Med hänsyn till att ytterligare fem myndigheter kommer att anslutas till redovisningsgruppen den 1 juli 1973 behövs två assistenter och ett biträde (+ 129 000 kr.).
4. Kostnader för datamaskintid beräknas öka (+ 354 000 kr.).
5. Utgifterna för expenser förutses öka (+ 15 000 kr.).

Departementschefen

Enligt nu föreliggande bedömningar blir utvidgningen av redovisningsgruppen mindre än vad kollegiet förutsett. Jag har bl. a. räknat medel för ytterligare en assistent vid redovisningscentralen (3) och en handläggare vid revisionskontoret. Kostnadsökningen för datamaskintid beräknar jag till 129 000 kr. (4).

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 avses en försöksverksamhet inledas med debitering av kostnaderna för redovisningscentralen vid bl. a. kammarkollegiet. Jag har därför reducerat kammarkollegiets anslag med den del av utgifterna som hänför sig till redovisningscentralen. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att i regleringsbrev för anslaget fastställa en särskild stat för redovisningscentralen.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kammarkollegiet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 181 000 kr.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån (SCB) är central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen och handhar huvuddelen av denna. Centralbyrån har dessutom en allmänt samordnande funktion inom statistikområdet. Det åligger vidare centralbyrån att utföra folkräkningar och vissa andra räkningar och att göra långsiktiga yrkes- och utbildningsprognoser. Hos centralbyrån förs bl. a. äktenskapsregistret och företagsregistret. Centralbyrån får bedriva statistisk och teknisk uppdragsverksamhet inom sitt kompetensområde. Denna verksamhet skall vara ekonomiskt självbärande.

Statistiska centralbyrån leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Verket är organiserat på sju avdelningar, nämligen en för areell statistik, en för företagsstatistik, en för individstatistik, en för planering och samordning, en för administration och information, en för uppdragsverksamhet och en för driftverksamhet.

Vid centralbyrån var den 1 juli 1972 1 650 personer anställda, varav ca 500, företrädesvis personal vid driftavdelningen, var placerade i Örebro. Därutöver fanns ca 450 lokalombud inom avdelningen för uppdragsverksamhet.

Statistiska centralbyrån tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller tills vidare för centralbyrån.

1. Statistik, register och prognoser
2. Statistisk uppdragsverksamhet
3. Teknisk uppdragsverksamhet

Programmen Statistik, register och prognoser samt Statistisk uppdragsverksamhet indelas i följande delprogram.

a) Jordbruk m. m.
b) Industri och byggnadsverksamhet
c) Handel, servicenäringar och priser
d) Bostäder, andra byggnader och fastigheter
e) Samhällsekonomi och offentlig förvaltning
f) Arbetsmarknad
g) Befolkning och hushåll
h) Rätts- och socialväsende
i) Utbildning, forskning och kultur
j) Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser
k) Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning
l) Bibliotek, arkiv och information

Vidare indelas delprogrammen i löpande verksamhet, intermittenta undersökningar och utvecklingsarbete.

Medel för statistiska centralbyråns verksamhet anvisas under följande anslag.

1. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser
2. Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet
3. Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet

Anslag 1 är ett förslagsanslag för finansiering av program 1.

Anslag 2 och 3 är förslagsanslag, som vart och ett tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslagen redovisas kostnader och intäkter för motsvarande program. Intäkter som svarar mot komplementkostnader levereras in på särskild inkomsttitel på riksstaten. Anslagen får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten under programmen samt för att tills vidare tillgodose behov av rörelsekapital disponerar centralbyrån en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 4 milj. kr. för programmet Statistisk uppdragsverksamhet och högst 8,5 milj. kr. för programmet Teknisk uppdragsverksamhet.

B 2. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser

1971/72	Utgift	93 610 938
1972/73	Anslag	98 633 000
1973/74	Förslag	105 081 000

Programmet Statistik, register och prognoser avser statistikproduktion, samordning av den statliga statistiken, förande av vissa centrala register, prognos- och utvecklingsarbete inom statistikens område, m. m.

Statistiska centralbyrån har i sin anslagsframställning delat in verksamheten under programmet, förutom enligt delprogramindelningen, i löpande verksamhet, intermittenta undersökningar och utvecklingsarbete. Löpande verksamhet avser den löpande statistikproduktionen och registerarbetet. Intermittenta undersökningar gäller större, i regel med viss periodicitet återkommande undersökningar. Till utvecklingsarbete hänförs dels utvecklingsprojekt som syftar till att ta fram ny statistik, dels projekt som avser mera omfattande förändringar och anpassningar av den reguljära statistikproduktionen. Utvecklingen inom programmet dels enligt denna indelning, dels enligt delprogramindelningen framgår av följande sammanställningar.

Delprogram	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			SCB	Departementschefen
a) Jordbruk m.m.	3 972 000	4 256 000	5 281 000	4 964 000
Därav intermittenta undersökningar	93 000	—	245 000	245 000
b) Industri och byggnadsverksamhet	6 686 000	7 598 000	8 542 000	8 281 000
c) Handel, servicenäringar och priser	8 108 000	9 343 000	11 642 000	9 629 000
Därav intermittenta undersökningar	—	—	127 000	127 000
d) Bostäder, andra byggnader och fastigheter	5 079 000	5 585 000	7 042 000	6 789 000
Därav intermittenta undersökningar	343 000	380 000	141 000	141 000
e) Samhällsekonomi och offentlig förvaltning	11 472 000	17 886 000	18 887 000	18 082 000
Därav intermittenta undersökningar	1 126 000	5 870 000	4 706 000	4 706 000
f) Arbetsmarknad	11 309 000	11 930 000	13 516 000	12 648 000
Därav intermittenta undersökningar	—	—	200 000	200 000
g) Befolkning och hushåll	21 585 000	13 850 000	18 892 000	11 656 000
Därav intermittenta undersökningar	18 303 000	9 260 000	9 141 000	4 609 000
h) Rätts- och socialväsende	4 731 000	5 570 000	8 495 000	6 800 000
Därav intermittenta undersökningar	—	—	174 000	—
i) Utbildning, forskning och kultur	5 352 000	6 924 000	9 303 000	8 369 000
j) Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser	2 897 000	3 560 000	4 360 000	3 858 000
Därav intermittenta undersökningar	—	—	100 000	—
k) Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning	7 365 000	6 952 000	10 656 000	8 047 000

Delprogram	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			SCB	Departementschefen
1) Bibliotek, arkiv och information	4 627 000	5 179 000	7 297 000	5 658 000
Summa kostnader[1]	**93 840 000**	**100 009 000**	**125 368 000**	**106 236 000**
Avgår intäkter	657 000	1 376 000	[2]1 455 000	[2]1 455 000
Tillkommer div. gemensamma kostnader	452 000	[3]—	990 000	300 000
Summa anslag/utfall	**93 635 000**	**98 633 000**	**124 903 000**	**105 081 000**

[1] I summa kostnader ingår även kostnader som motsvaras av intäkter. Dessa kostnader är inte fördelade på delprogram.
[2] Härav utgör 1 080 000 kr. ersättning till statistiska centralbyrån från socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen för vissa kostnader för det gemensamma biblioteket i kvarteret Garnisonen.
[3] Gemensamma kostnader avseende budgetåret 1972/73 har fördelats på delprogrammen.

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			SCB	Departementschefen
Löpande verksamhet	67 256 000	77 423 000	101 539 000	88 038 000
Intermittenta undersökningar	19 865 000	15 510 000	14 834 000	10 028 000
Utvecklingsarbete	6 514 000	5 700 000	8 530 000	7 015 000
Summa anslag/utfall	**93 635 000**	**98 633 000**	**124 903 000**	**105 081 000**

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån framhåller att utvecklingen kännetecknas av en inom så gott som alla områden fortsatt stor efterfrågan på statistisk information. Konsumenternas behov tar sig uttryck i önskemål om nya eller snabbare redovisningar, kvalitetsförbättringar, revideringar och samordning m. m. av den statistik som produceras. En rad faktorer påverkar behoven och utvecklingen av dessa. Det gäller t. ex. förändringar i den förda statliga politiken, strukturförändringar i näringsliv och samhälle, utökade krav på bättre underlag och prognoser för samhällsplanering och långtidsbedömning, tillgång till mera avancerade metoder och tekniker för planering, analys och bearbetning m. m.

Som framgår av de nyss redovisade sammanställningarna har centralbyrån i sin anslagsframställning redovisat förslag som skulle innebära en anslagsökning med 26,3 milj. kr. För pris- och löneomräkning beräknar verket för hela anslaget 6 581 000 kr. Av ökningen avser vidare 490 000 kr. ökade kostnader för ekonomiadministrativ och personalad-

ministrativ verksamhet och 500 000 kr. ökat medelsbehov till följd av att en växande andel av centralbyråns verksamhet förläggs till Örebro.

Beträffande indelningen av programmet i delprogram föreslår centralbyrån dels några mindre överföringar mellan delprogrammen, dels att nuvarande delprogram 1) Bibliotek, arkiv och information delas i två delprogram, ett avseende bibliotek och information m. m. och ett avseende arkiv.

Under de olika delprogrammen begär centralbyrån medel för bl. a. följande ändamål.

a) *Jordbruk m. m.*

För överföringar av statistik från bl. a. lantbruksnämnderna och volymökningar begär centralbyrån 202 000 kr. Fiskeriinventeringen 1973 beräknas kosta 245 000 kr. För fortsatt utvecklingsarbete avseende bl. a. markanvändningsstatistik och husdjursstatistik begärs 350 000 kr.

b) *Industri och byggnadsverksamhet*

För kvalitetsförbättringar m. m. av varustatistiken begärs 94 000 kr. För vissa förändringar beträffande bränsle- och elstatistik behövs 44 000 kr. En utvidgning av exportenkäterna till industrin beräknas kosta 49 000 kr. Centralbyråns förslag till utvecklingsarbete inom delprogrammet uppgår till 525 000 kr.

c) *Handel, servicenäringar och priser*

Centralbyrån begär en ökning med 795 000 kr. för beräkningarna av konsumentprisindex. Bl. a. föreslås utökad prisinsamling och annonsering i dagspress i samband med fastställande av omräkningstal för underhållsbidrag. För utarbetande av säkrare mätmetoder för producentprisindex begärs 97 000 kr. Som ett första led i uppbyggnaden av en ny turiststatistik föreslår centralbyrån produktion av inkvarteringsstatistik till en kostnad av 361 000 kr. För säkrare skattningar av vägtransporternas regionala fördelning krävs 164 000 kr. Centralbyrån föreslår också att en ny egnahemsundersökning utförs till en kostnad av 158 000 kr. För utvecklingsarbeten inom delprogrammet begärs 550 000 kr.

d) *Bostäder, andra byggnader och fastigheter*

I enlighet med den plan för bostads- och hyresundersökningar som centralbyrån har upprättat föreslås att undersökningarna 1973 skall omfatta ett urval av samtliga bostadslägenheter i flerfamiljshus samt att uppgifter om såväl lägenheter som hushåll inhämtas. Kostnadsökningen härför uppgår till 594 000 kr. För anpassning av fastighetsomkostnadsundersökningarna till de nya bestämmelserna i hyresregleringslagen krävs 259 000 kr.

En utbyggnad av fastighetsprisstatistiken till att även omfatta obe-

byggda fastigheter beräknas kosta 93 000 kr. Som förberedelse för 1975 års allmänna fastighetstaxering erfordras preliminär köpeskillingsstatistik gällande årgång 1973. Kostnadsökningen beräknas till 62 000 kr. För kvalitetshöjande åtgärder inom byggnadsinventeringarna begärs 68 000 kr. För planering m. m. inför 1975 års allmänna fastighetstaxering begär verket 141 000 kr. inom delprogrammet. Kostnaderna för utvecklingsarbeten inom delprogrammet beräknas till 400 000 kr.

e) *Samhällsekonomi och offentlig förvaltning*

Nationalräkenskaperna föreslås bli ytterligare utbyggda med årliga input-outputtabeller. Vidare föreslås att återkommande metod- och revideringsarbeten betraktas som löpande verksamhet. Sammanlagt begärs för nationalräkenskaperna en medelsökning med 252 000 kr. För utbyggd statistisk redovisning ur det centrala företagsregistret och för fortsatt upprustning och komplettering av registret begärs 349 000 kr. Centralbyrån föreslår vidare att ett arbete med utveckling av metoder för samhällsekonomiska cost-benefitkalkyler startas. För ändamålet begärs 394 000 kr.

Enligt statsmakternas beslut skall en allmän företagsräkning avseende år 1972 utföras. I prop. 1971: 1 (bil. 9 s. 16 och 22) och prop. 1972: 1 (bil. 9 s. 14 och 18) redovisades centralbyråns förslag och departementschefens ställningstagande härtill beträffande omfattning och förfarande. I fråga om insamlingsförfarandet förordas nu att postenkäten kombineras med en granskning av deklarationsavskrifter i syfte att kontrollera och komplettera materialet. Totalkostnaden, som tidigare beräknats till 12,8 milj. kr., beräknas nu till följd av löne- och prisförändringar uppgå till 13 milj. kr. Av detta belopp faller 4.7 milj. kr. på budgetåret 1973/74.

Centralbyråns förslag beträffande utvecklingsarbeten inom delprogrammet uppgår till 1 725 000 kr. och omfattar fullföljande av tidigare påbörjade projekt inom främst den ekonomiska statistiken, inkl. företagsstatistiken, och nationalräkenskaperna.

f) *Arbetsmarknad*

Centralbyrån föreslår att en arbetsmarknadsstatistisk årsbok ges ut till en kostnad av 193 000 kr. För rationaliseringar m. m. inom lönestatistiken begärs 108 000 kr. Volymökningar m. m. inom statistiken över offentligt anställda beräknas kosta 248 000 kr. För värdering och analys av resultaten från arbetskraftsundersökningarna begärs 115 000 kr. Centralbyrån begär vidare 200 000 kr. för en ny intermittent undersökning avseende befolkningen i arbetsför ålder som ej tillhör arbetskraften. Undersökningen avses samordnas med de löpande arbetskraftsundersökningarna. För utvecklingsarbeten inom delprogrammet föreslås 425 000 kr.

g) *Befolkning och hushåll*

Centralbyrån föreslår att 347 000 kr. anvisas för omläggning och utökning av den löpande befolkningsstatistiken. Vidare föreslås produktion av invandrarstatistik till en kostnad av 1 329 000 kr. För förbättringar och utvidgningar av inkomst- och förmögenhetsstatistiken begärs 234 000 kr. Centralbyrån lägger också fram ett förslag om löpande inkomstfördelningsundersökningar för att kartlägga fördelningen av hushållens och individernas disponibla inkomst. Kostnaderna beräknas uppgå till 879 000 kr. under budgetåret 1973/74. Centralbyrån har under de senaste åren genomfört provundersökningar i syfte att pröva och utveckla metoder för undersökning av hushållens inköpsplaner beträffande vissa varaktiga konsumtionsvaror. Verket föreslår att kvartalsvisa undersökningar inleds fr. o. m. hösten 1973. Kostnaderna beräknas uppgå till 1 331 000 kr. För utgivning av en publikation för hushållsstatistiken erfordras 125 000 kr. För en försöksverksamhet med löpande sociala undersökningar beräknas 211 000 kr. Vidare föreslås att 307 000 kr. anvisas för den systemtekniska uppbyggnaden av en individdatabas.

För intermittenta undersökningar inom delprogrammet beräknar centralbyrån totalt 9 141 000 kr. för budgetåret 1973/74. Totalkostnaden för folk- och bostadsräkningen 1970 har efter uppräkning till det nya pris- och löneläget beräknats till 41,1 milj. kr., varav 2 580 000 kr. avser budgetåret 1973/74. Medelsbehovet innebär en minskning med 6 040 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. För utvärdering av 1970 års folk- och bostadsräkning begärs 1,9 milj. kr.

För sammanställning av livslängdstabeller samt sammanfattning av befolkningsutvecklingen perioden 1961—1970 krävs 63 000 kr. För analys av dödsfallsregister i syfte att studera dödlighetsnivåernas och dödsorsakernas samband med olika socioekonomiska variabler begärs 360 000 kr. Genomförandet av 1973 års valstatistik i huvudsak enligt det undersökningsförfarande som tillämpades år 1970 kostar 1 212 000 kr.

Vidare föreslår centralbyrån att ett mer omfattande utvecklingsarbete avseende mätning av levnadsförhållandena i samhället påbörjas. Förslaget innebär att ett antal provundersökningar och utvärderingar av dessa skall genomföras successivt med början våren 1973 i syfte att testa vilka mått och mätmetoder som bör tillämpas vid produktion av löpande eller intermittent statistik på detta område. Centralbyrån föreslår att arbetet till en början inriktas på mätning av välfärdskomponenterna ekonomiska resurser, hälsa, utbildning och sysselsättning. De totala kostnaderna för tiden t. o. m. budgetåret 1974/75 beräknas till 1 536 000 kr., varav 300 000 kr. faller på innevarande budgetår och 618 000 kr. på nästa budgetår.

Centralbyrån föreslår ytterligare ett antal nya intermittenta undersökningar till följande kostnader, nämligen tidsbudgetundersökning 740 000 kr., provundersökning inför en barnundersökning 100 000 kr., planering

av hushållsbudgetundersökning 660 000 kr. och planering m. m. av en massmediaundersökning 127 000 kr.

I särskild skrivelse hemställer centralbyrån om uppdrag att genomföra den sparundersökning som statsmakterna tidigare behandlat (jfr prop. 1971: 1 bil. 9 s. 22 och prop. 1972: 1 bil. 9 s. 19). I bilaga till skrivelsen lämnas en redogörelse för resultatet av den andra provundersökningen som ägde rum våren 1972. Centralbyrån konstaterar att uppenbara brister kan förväntas i en huvudundersöknings kvalitet med hänsyn till de svagheter i materialet som de båda provundersökningarna utvisat men anser att en huvudundersökning ändå bör komma till stånd, eftersom intresse för detta framkommit i verkets kontakter med representanter för statistikens huvudkonsumenter. Den totala kostnaden för en sparundersökning inkl. vissa tilläggsundersökningar beräknas uppgå till 5 882 000 kr.

För utvecklingsarbete inom delprogrammet begär centralbyrån 900 000 kr. bl. a. för fortsatt utveckling av inkomststatistiken och statistiken över levnadsförhållandena i samhället.

h) *Rätts- och socialväsende*

För omläggning, komplettering m. m. av polisstatistiken begärs 246 000 kr. Anslutningen av rättsstatistiken till rättsväsendets informationssystem medför en kostnadsökning av 106 000 kr. För utvidgad regional redovisning av socialhjälpsstatistiken behövs 247 000 kr. Kompletteringar m. m. av socialstatistik i övrigt beräknas kosta 326 000 kr. För åtgärds- och resultatstatistik inom barna- och ungdomsvården samt nykterhetsvården begärs 476 000 kr. Vidare föreslås att löpande statistik över behoven av handikapphjälpmedel startar fr. o. m. budgetåret 1973/74 till en kostnad av 527 000 kr.

Centralbyrån föreslår att en intermittent undersökning om den dolda brottsligheten genomförs. De totala kostnaderna härför beräknas till 618 000 kr. För utvecklingsarbete inom delprogrammet begärs 600 000 kr.

i) *Utbildning, forskning och kultur*

För omläggning av statistiken över vuxenutbildningen begärs 168 000 kr. En utbyggnad av statistiken över sökande och antagna till gymnasieskolan m. m. beräknas kosta 116 000 kr. För uppdatering m. m. av akademikerregistret begärs 72 000 kr. En förlängning av uppföljningsperioden beträffande utbildnings- och yrkesplaner inom högskoleområdet beräknas kosta 276 000 kr. Vidare föreslås ny löpande statistik inom olika områden, nämligen sökande och antagna till spärrad utbildning vid universitet och högskolor 47 000 kr., studieavbrott inom universitet och högskolor 168 000 kr., deltagare i studiecirklar 116 000 kr., resursstatistik för universitet och högskolor 350 000 kr. och forskningsstatistik

461 000 kr. För sammanställning av en kulturstatistisk årsbok begärs 95 000 kr. Utvecklingsarbeten inom delprogrammet beräknas kosta 500 000 kr.

j) *Befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser*

Centralbyrån föreslår att 155 000 kr. anvisas för utarbetande av arbetskraftsmodeller. Vidare begärs 230 000 kr. för framtagning av statistik som belyser anpassningsmekanismerna på arbetsmarknaden för den långtidsutbildade arbetskraften.

Centralbyrån föreslår en intermittent undersökning rörande attityder och beteenden på fruktsamhetsområdet. Totalkostnaden uppgår till 1 350 000 kr.

k) *Gemensam metodutveckling, intern och extern samordning*

För statistisk metodutveckling och forskning, bl. a. utveckling av det s. k. arkivstatistiska produktionssystemet begär centralbyrån ytterligare 1 153 000 kr. Vidare begärs ökade resurser för vård av klassificeringsstandarder, extern samordning m. m. med 930 000 kr. I övrigt under delprogrammet beräknar centralbyrån en ökning med 339 000 kr. För utvecklingsarbete inom delprogrammet föreslås totalt 2 150 000 kr.

l) *Bibliotek, arkiv och information*

Centralbyrån föreslår att 900 000 kr. anvisas för dubblering av magnetband av säkerhetsskäl. Vidare begärs 300 000 kr. för mikrofilmning av material från folk- och bostadsräkningen 1960. För utbyggd informations- och publiceringsverksamhet och förbättrat sekretesskydd begärs 407 000 kr. För utvecklingsarbete föreslås 75 000 kr.

Personalfrågor

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			SCB	Departementschefen
Personal				
Handläggande personal	315	392	473	416
Övrig personal	560	447	448	432
	875	**839**	**921**	**848**

Statistiska centralbyrån beräknar att ett genomförande av dess förslag under programmet leder till en ökning av den handläggande personalen med 81 och en ökning av biträdespersonalen med 1.

I skrivelse den 26 september 1972 till chefen för jordbruksdepartementet har miljökontrollutredningen hemställt att 200 000 kr. ställs till

statistiska centralbyråns förfogande budgetåret 1973/74 för utvecklings- och planeringsarbete för en offentlig miljövårdsstatistik.

Departementschefen

För nästa budgetår föreslår statistiska centralbyrån en ökning av anslaget med 26,3 milj. kr. Samtidigt redovisar centralbyrån inom ramen för det s. k. 0-alternativet förslag till besparingar på sammanlagt 4,4 milj. kr. De av besparingsförslagen som enligt min mening bör genomföras medför en minskning av anslagsbehovet med ca 1,5 milj. kr. Innebörden eller effekterna härav nämner jag i korthet i anslutning till resp. delprogram. Sammanlagt förordar jag en anslagsökning med 6,4 milj. kr. Min beräkning framgår närmare av programsammanställningen. Jag vill som bakgrund härtill anföra följande, som i allmänhet inte tar sikte på utvecklingsarbetet inom berörda delprogram.

Under delprogrammet jordbruk m. m. räknar jag medel för 1973 års fiskeriinventering. Inom ramen för utvecklingsarbetet inom delprogrammet har jag beaktat det av miljökontrollutredningen påtalade medelsbehovet för planering av miljövårdsstatistik. I enlighet med förslag i 0-alternativet har jag räknat med att den jordbruksinventering som sker i mars månad läggs ned fr. o. m. budgetåret 1973/74.

För delprogrammet industri och byggnadsverksamhet räknar jag medel enligt centralbyråns förslag i fråga om bränsle- och elstatistik samt exportenkäterna till industrin.

I fråga om delprogrammet handel, servicenäringar och priser begär centralbyrån en utbyggnad av prisstatistiken. Jag har räknat med 333 000 kr. för ändamålet, varav dock 200 000 kr. utgör kostnader för annonsering. Den föreslagna förbättringen av den regionala redovisningen av vägtransporterna har jag beaktat. Frågan om inkvarteringsstatistik får tas upp i annat sammanhang. Jag räknar medel för en egnahemsundersökning. Vidare räknar jag med vissa reduceringar av medlen för bilstatistiken, sjöfartsstatistiken och transportförmedlingsstatistiken enligt 0-alternativet, tillhopa ca 800 000 kr.

Under delprogrammet bostäder, andra byggnader och fastigheter räknar jag medel i huvudsak enligt centralbyråns förslag. Vidare räknar jag enligt 0-alternativet med en begränsning av resurserna i storleksordningen 100 000 kr. Bl. a. kan reparationskostnadsundersökningarna enligt min mening läggas ned.

För delprogrammet samhällsekonomi och offentlig förvaltning har jag tillgodosett centralbyråns förslag om fortsatt utbyggnad av input-outputtabeller inom nationalräkenskaperna. Jag räknar även medel för visst kompletterings- och upprustningsarbete för det centrala företagsregistret. Kostnader för metodarbete med samhällsekonomiska cost-benefitkalkyler har jag beaktat vid bedömningen av medelsbehovet för ut-

vecklingsarbeten inom delprogrammet. När det gäller insamlingsförfarandet vid den allmänna företagsräkningen har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 december 1972 medgivit centralbyrån att ta del av erforderliga deklarationer. Enligt förslag i 0-alternativet har jag räknat med att obligationsstatistiken läggs om från kvartalsredovisning till årsredovisning.

I fråga om delprogrammet arbetsmarknad räknar jag med 100 000 kr. för en arbetsmarknadsstatistisk årsbok. Centralbyråns förslag i syfte att höja kvaliteten på arbetskraftsundersökningarna har jag tillgodosett vid medelsberäkningen för utvecklingsarbeten inom delprogrammet. Den intermittenta undersökningen rörande befolkningen i arbetsför ålder som ej tillhör arbetskraften har jag räknat medel för. Genom begränsningar i statstjänstemannastatistiken enligt 0-alternativet kan medlen under delprogrammet räknas ned med 230 000 kr.

Under delprogrammet befolkning och hushåll räknar jag medel för en omläggning av redovisningen av befolkningen vid årsskiftena. Vidare räknar jag medel för löpande inkomstfördelningsundersökningar och undersökningar om hushållens inköpsplaner. Övriga förslag under löpande verksamhet har jag inte beaktat vid medelsberäkningen.

Jag har inte någon erinran mot beräkningen av medelsbehovet för folk- och bostadsräkningen 1970. Kungl. Maj:t uppdrog den 3 mars 1972 åt centralbyrån att göra en allsidig utvärdering av folk- och bostadsräkningen 1970 och därvid särskilt pröva möjligheterna att erhålla motsvarande information på annat sätt än genom en totalräkning. Centralbyrån har i skrivelse den 31 oktober 1972 redovisat arbetsläget och en plan för det fortsatta utredningsarbetet. Kostnaderna härför anges överslagsmässigt till 1,9 milj. kr. för nästa budgetår. Jag har inte beräknat medel för detta ändamål, bortsett från ca 225 000 kr. för administration av arbetet, utan avser att i anslutning till ställningstaganden till utredningsarbetets uppläggning och inriktning föreslå Kungl. Maj:t att medge erforderliga överskridanden.

För sammanställning av livslängdstabeller och analys av dödsfallsregister räknar jag medel enligt centralbyråns förslag. Detsamma gäller 1973 års valstatistik.

För att få underlag för samhällsdebatten och statsmakternas reformarbete är det angeläget att fortsatta välfärdsundersökningar görs. När det gäller centralbyråns förslag till fortsatt utvecklingsarbete förordar jag att den till våren 1973 planerade provundersökningen utförs. Med anledning härav räknar jag medel för utvärdering av denna undersökning under nästa budgetår. Kostnaderna för undersökningen och utvärderingen uppgår sammanlagt till ca 400 000 kr. Centralbyrån bör bedriva detta arbete i samråd med institutet för social forskning.

För övriga av centralbyrån föreslagna intermittenta undersökningar

under delprogrammet befolkning och hushåll har jag inte räknat medel.

När det gäller den tidigare berörda sparundersökningen har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 december 1972 lämnat centralbyråns framställning utan bifall. Provundersökningarna har visat att kvaliteten på undersökningsresultaten kommer att bli så dålig, bl. a. till följd av det förväntade svarsbortfallet, att det med hänsyn till kostnaderna inte är försvarligt att genomföra den planerade huvudundersökningen. Möjligheten att på annat sätt förbättra kunskapen om hushållssparandets omfattning och fördelning får övervägas.

Under delprogrammet rätts- och socialväsende räknar jag medel för bl. a. ökade kostnader för domstols- och åklagarstatistiken på grund av anslutningen till rättsväsendets informationssystem. Vidare räknar jag medel enligt centralbyråns förslag om åtgärds- och resultatstatistik. Frågan om medel för statistik över handikapphjälpmedel får prövas i annan ordning. Den föreslagna intermittenta undersökningen om den dolda brottsligheten kan jag inte förorda. Jag avser emellertid att vid den närmare fördelningen av medlen för utvecklingsarbete inom delprogrammet beakta behovet av utredningsarbete i ämnet.

I fråga om delprogrammet utbildning, forskning och kultur räknar jag med den föreslagna omläggningen av statistiken över vuxenutbildningen. Jag räknar medel för en ytterligare uppföljning av utbildnings- och yrkesplanerna inom högskoleområdet liksom för statistik över studieavbrott och för forskningsstatistik. Centralbyråns förslag till statistik över deltagare i studiecirklar bör genomföras men kompletteras så att närvaron vid och fullföljandet av cirkelstudierna belyses. Akademikerregistret synes nu ha fyllt det behov som avsågs vid uppläggningen av registret och kan därför läggas ned. Jag har räknat medel i enlighet härmed.

För delprogrammet befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser har jag inte beräknat några ytterligare resurser.

I fråga om delprogrammet gemensam metodutveckling, intern och extern samordning beräknar jag en förstärkning med totalt 400 000 kr., bl. a. för extern samordning 100 000 kr., kursverksamhet 65 000 kr. och vård av klassificeringsstandarder 50 000 kr.

Under delprogrammet bibliotek, arkiv och information räknar jag medel för bl. a. publicering av andra myndigheters statistik.

Centralbyrån har för samtliga delprogram begärt sammanlagt 6,6 milj. kr. för pris- och löneomräkning m. m. Av detta belopp avser 3,1 milj. kr. löneomräkning och 3,5 milj. kr. prishöjningar på övriga för verket gemensamma resurser. Jag beräknar ca 6 milj. kr. för dessa ändamål.

Centralbyrån har dessutom begärt en ökad medelstilldelning för att täcka vissa merkostnader i samband med att ytterligare verksamhet förläggs till Örebro samt verkets kostnader vid tillämpningen av eko-

nomiadministrativa och personaladministrativa system. Jag räknar med ytterligare 300 000 kr. för dessa ändamål.

Jag har inte något att erinra mot de av centralbyrån föreslagna förändringarna beträffande indelningen i delprogram.

I fråga om fördelningen av programmet på löpande verksamhet, intermittenta undersökningar och utvecklingsarbete hänvisar jag till den särskilda sammanställningen enligt denna indelning. När det gäller utvecklingsarbetet bör Kungl. Maj:t liksom hittills efter förslag från statistiska centralbyrån fastställa dispositionsplan för verksamheten.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 105 081 000 kr.

B 3. Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas kostnader och intäkter för programmet Statistisk uppdragsverksamhet. Programmet omfattar i huvudsak den betalda statistiktjänsten samt övrig statistisk uppdragsverksamhet till vilken verksamhet även förts den del av arbetet med de objektiva skördeskadeuppskattningarna, skördeskadeskyddets tekniska administration samt lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion som finansieras genom anslag under nionde huvudtiteln.

Omslutningen av de verksamhetsgrenar som omfattas av programmet uppgick under budgetåret 1971/72 till 22,8 milj. kr. Härav hänförde sig 15,4 milj. kr. till det objektiva skördeskadeskyddet och därmed sammanhängande verksamhet samt 7,5 milj. kr. till statistiktjänstverksamheten.

De totala intäkterna fördelade sig på delprogram enligt indelningen under programmet Statistik, register och prognoser enligt följande: jordbruk m. m. 15,9 milj. kr., industri och byggnadsverksamhet 0,6 milj. kr., handel, servicenäringar och priser 0,4 milj. kr., bostäder, andra byggnader och fastigheter 0,4 milj. kr., samhällsekonomi och offentlig förvaltning 1,1 milj. kr., arbetsmarknad 0,1 milj. kr., befolkning och hushåll 3,7 milj. kr., rätts- och socialväsende 0,1 milj. kr., utbildning, forskning och kultur 0,1 milj. kr., befolknings-, yrkes- och utbildningsprognoser 0,1 milj. kr., gemensam metodutveckling, intern och extern samordning 0.1 milj. kr. samt bibliotek, arkiv och information 0,2 milj. kr.

Centralbyrån konstaterar att å ena sidan har efterfrågeutvecklingen kännetecknats av minskade volymer till följd av konjunktursvackan un-

der budgetåret 1971/72 och av återverkningar från verkets tidigare beslut att inte avdela resurser för försäljning av adresser m. m. för kommersiellt bruk, å andra sidan har produktutveckling och intensificrade konsumentkontakter givit viss utdelning redan under budgetåret 1971/72.

Vad gäller efterfrågeutvecklingen de närmaste åren väntas en kvantitativ tillväxt äga rum. Viss osäkerhet råder dock vad gäller tillväxtens fördelning mellan olika uppdragstyper.

Centralbyrån förutser för kommande budgetår en ökad efterfrågan på de regionalstatistiska standardprodukter som uppdragscentralen tillhandahåller. Bl. a. erbjuds ett nytt flyttningsstatistiskt paket fr. o. m. budgetåret 1972/73. En betydande efterfrågan förutses också till följd av att statistiska bearbetningar fr. o. m. 1973 kommer att kunna utföras på basis av hela materialet från folk- och bostadsräkningen 1970. Uppdragsverksamhet i form av utnyttjande av verkets register väntas däremot minska i framtiden.

Resultatmässigt uppvisar den statistiska uppdragsverksamheten ett överskott för budgetåret 1971/72.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Statistisk uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 4. Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmet Teknisk uppdragsverksamhet. Programmet omfattar den uppdragsverksamhet som avser planering och genomförande av intervjuundersökningar m. m., maskinell och manuell databehandling och programmering, registervård samt statistisk metod- och analysservice, dvs. verksamheten vid utredningsinstitutet, intervjuarenheten, datamaskincentralen, centralen för manuell databehandling, programmeringscentralen, databascentralen samt uppdragsverksamheten vid metodenheterna inom planerings- och samordningsavdelningen.

Den totala omslutningen av de verksamhetsgrenar som omfattas av programmet uppgick under budgetåret 1971/72 till 61,3 milj. kr. Härav hänförde sig 11 milj. kr. till utredningsinstitutet, 5 milj. kr. till intervjuarenheten, 19,1 milj. kr. till datamaskincentralen, 13,3 milj. kr. till centralen för manuell databehandling, 6,6 milj. kr. till programmeringscentralen, 5,6 milj. kr. till databascentralen och 0,6 milj. kr. till metodenheterna vid planerings- och samordningsavdelningen.

Utredningsinstitutet medverkar vid planeringen och genomförandet av intervjuundersökningar och andra statistiska undersökningar och bedriver statistisk och annan konsultverksamhet inom detta område. Produktionsnivån har sjunkit något under 1971/72 men en viss återhämtning 1972/73 anses sannolik.

Intervjuarenheten har till uppgift dels att rekrytera och utbilda intervjuare, dels att genomföra datainsamling. Efterfrågan som år 1972 har visat en sjunkande tendens beräknas bli låg under första delen av budgetåret 1972/73. Därefter väntas en viss ökning.

Datamaskincentralen tillhandahåller på servicebasis stans- och datamaskinkapacitet inom ämnesområdet statistik och registervård. Omslutningen har ökat ganska kraftigt under budgetåret 1971/72, främst till följd av bearbetningarna av material från folk- och bostadsräkningen 1970. Den höga nivån förutses kunna bibehållas även under budgetåret 1972/73.

Centralen för manuell databehandling lämnar service i form av bl. a. utsändning, insamling och komplettering, granskning samt kodning av statistiskt primärmaterial åt andra enheter inom verket och, i mån av ledig kapacitet, även åt externa enheter. Genom att i framtiden satsa mer på extern uppdragsverksamhet räknar centralbyrån med att kunna undvika den ojämnhet i beläggningen som hittills utgjort ett problem.

Programmeringscentralen skall tillgodose centralbyråns behov av tjänster inom områdena systemarbete och programmering. Verksamheten har under budgetåret 1971/72 legat på en hög nivå främst beroende av verksamheten med folk- och bostadsräkningen och förväntas i framtiden sjunka något.

Databascentralen svarar för den tekniska uppbyggnaden, utvecklingen och vården av databaser samt för uttag och sammanställningar. De kvantitativt sett viktigaste registren är centrala företagsregistret och registret över totalbefolkningen. Efterfrågan på databascentralens tjänster har varit stor under budgetåret 1971/72. Efterfrågan förväntas öka i framtiden i samband med uppbyggnaden av databaser och därmed sammanhängande intern och extern samordning.

Resultatmässigt redovisar den tekniska uppdragsverksamheten för budgetåret 1971/72 ett överskott.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Teknisk uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 5. Konjunkturinstitutet: Verksamheten i allmänhet

1971/72	Utgift	2 379 117
1972/73	Anslag	2 490 000
1973/74	Förslag	2 672 000

Konjunkturinstitutet är ett vetenskapligt forsknings- och utredningsorgan med uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet, utarbeta prognoser för den svenska ekonomin och bedriva forskning i anslutning härtill.

Chef för konjunkturinstitutet är en överdirektör. Institutets uppgifter är fördelade på fyra arbetsområden, nämligen ett för konjunkturanalys, ett för ekonometri och övrigt metodarbete, ett för forsknings- och utredningsarbete i övrigt samt ett för administrativt arbete.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konjunktur-institutet	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	18	—	—
Övrig personal	16	—	—
	34	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 097 500	+ 180 000	+ 161 000
Sjukvård	6 500	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	6 500	—	—
Lokalkostnader	95 000	÷ 4 000	+ 4 000
Expenser	284 500	+ 10 000	+ 17 000
	2 490 000	**+ 194 000**	**+ 182 000**

Konjunkturinstitutet

1. Löne- och prisomräkning 158 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar institutet i första hand upphörande med publiceringen av den engelska versionen av tidskriften Konjunkturläget — The Swedish Economy. Konsekvensen av detta skulle vara en betydande minskning av möjligheterna att utomlands och för de utländska representationerna i Sverige erhålla aktuell ekonomisk information om Sverige.

3. För översättnings- och diagramritningsarbeten samt för tillsyn av bibliotcket krävs 36 000 kr.

4. Ändrad inriktning av verksamheten har gradvis lett till att beskrivningen av verksamheten såsom uppdelad på fyra arbetsområden kommit att framstå som alltmer föråldrad. I överensstämmelse med den organisation som tillämpats på försök under senare tid föreslår institutet att verksamheten fördelas på tre enheter, nämligen en för löpande verksamhet (främst konjunkturanalys och utvecklingsarbete i anslutning härtill), en för forskning och en för administration.

Departementschefen

Jag biträder konjunkturinstitutets förslag till ändrad organisation. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 672 000 kr. Jag har därvid beräknat ersättning till redovisningscentralen vid kammarkollegiet med 7 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konjunkturinstitutet: Verksamheten i allmänhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 672 000 kr.

B 6. Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar

1971/72 Utgift	586 637	Reservation	427 433
1972/73 Anslag	580 000		
1973/74 Förslag	630 000		

Från anslaget bestrids utgifter för undersökningar av mera tillfällig karaktär rörande konjunkturförhållanden m. m. och för arbete med metodstudier och ekonometriska modeller.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konjunktur-institutet	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	10	—	—
Övrig personal	4	—	—
	14	—	—
Anslag	**580 000**	**+ 70 000**	**+ 50 000**

Konjunkturinstitutet

Medelsbehovet beräknas till 880 000 kr. Härav avser 240 000 kr. fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete inom konjunkturbarometerområdet, 90 000 kr. en undersökning av finanspolitikens samhällsekonomiska verkningar, 280 000 kr. metodarbete, 50 000 kr. långtidsanalys, 100 000 kr. omläggning och utvidgning av prognoserna, 100 000 kr. systemarbete och maskinbearbetningar samt 20 000 kr. lokalkostnader. Reservationen på anslaget vid ingången av budgetåret beräknas till 230 000 kr. Genom att ta denna i anspråk begränsas anslagsbehovet till 650 000 kr.

Departementschefen

Jag beräknar anslagsbehovet till 630 000 kr. Jag har därvid beaktat det av riksdagen (FiU 1972: 33, rskr 1972: 259) påtalade behovet av resurser för beräkningar eller uppskattningar av olika förslags samhällsekonomiska effekt. Däremot anser jag inte att det finns skäl att, såsom konjunkturinstitutet föreslår, bygga upp en modell för löpande bedömning av finanspolitikens samhällsekonomiska verkningar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 630 000 kr.

Statskontoret

Statskontoret är central förvaltningsmyndighet för rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen i den mån denna uppgift inte ankommer på annan myndighet. I verkets uppgifter ingår bl. a. att ta initiativ till och utföra rationaliseringsundersökningar, att utbilda personal för rationaliseringsverksamhet och att genom rådgivning verka för förenklingar och kostnadsbesparingar inom statsförvaltningen. Verket svarar vidare för samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen samt förvaltar statens datamaskinfond. Statskontoret är chefsmyndighet för datamaskincentralen för administrativ databehandling.

Statskontoret leds av en styrelse. Chef för statskontoret är en generaldirektör, som även är styrelsens ordförande. Denne har närmast under sig en överdirektör. Enligt instruktionen är verket organiserat på fyra utredningsavdelningar, en planerings- och utbildningsavdelning och en administrativ byrå.

Kungl. Maj:t har den 11 december 1970 medgivit att statskontoret, inom ramen för gällande tjänsteförteckning, försöksvis organiseras på fem enheter, nämligen en enhet för utredningar, en enhet för utbildning, en enhet för planering, en enhet för datamaskinfondförvaltning och en enhet för administration.

Antalet budgeterade helårsbefattningar vid statskontoret var vid ingången av budgetåret 1972/73 331, varav 200 för handläggande personal.

Statskontoret tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för statskontoret.

1. Rationalisering
2. Utbildning och information
3. Samordning av ADB

Programmen skall underindelas så långt möjligt i projekt och i övrigt med hänsyn till de krav som den interna budgeten ställer.

Statskontorets verksamhet under programmen 1—3 finansieras från ett förslagsanslag benämnt Statskontoret. Av de avgifter som inflyter till statens datamaskinfond skall anslaget tillgodoföras ett belopp som svarar mot de kostnader för program 3 som avser administrationskostnader för datamaskinfonden. Beloppet skall redovisas som uppbördsmedel under anslaget.

B 7. Statskontoret

1971/72 Utgift	27 136 557
1972/73 Anslag	30 950 000
1973/74 Förslag	29 250 000

(1 000-tal kr.)

Program/verksamhet	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			Statskontoret	Departementschefen
Rationalisering	21 761	24 282	23 662	23 692
Utbildning och information	3 744	3 726	2 973	2 978
Samordning av ADB	2 643	4 618	5 802	5 600
Fondbyrån	3 347	1 965	—	—
Summa kostnader	**31 495**	**34 591**	**32 437**	**32 270**
Avgår:				
Intäkter under anslaget	2 053	2 132	3 180	3 020
Bidrag från andra myndigheter m.m.	2 305	1 509	—	—
Summa anslag/utfall	**27 137**	**30 950**	**29 257**	**29 250**

Programmet Rationalisering

Programmet Rationalisering representerar den helt dominerande delen av statskontorets verksamhet. Inom detta program skiljer statskontoret i sin anslagsframställning på bl. a. projekt och konsultation. Projekt omfattar sådana utredningar som på grund av innehålls- och tidsmässig omfattning och med hänsyn till storleken av de beräknade kostnaderna bör särredovisas. Till konsultation hänförs bl. a. remissverksamhet och sådan mindre omfattande utredningsverksamhet som sammanhänger med besvarandet av direkta förfrågningar från myndigheter.

Under budgetåret 1971/72 bedrevs sammanlagt 67 utredningsprojekt. De största projektgrupperna vad gäller antalet arbetsdagar har under budgetåret 1971/72 avsett den statliga personaladministrativa verksamheten, socialförsäkring m. m., rättsväsende och kriminalvård m. m. och statens ekonomiadministrativa system.

I projektarbetet har konsulter anlitats i relativt betydande omfattning. Statskontorets totala kostnader för konsultarvoden under budgetåret 1971/72 uppgick till 6 milj. kr. Härav avsåg 1,5 milj. kr. ersättning till Statskonsult AB.

Statskontoret förutser inte någon större förändring av verksamhetens inriktning. Generellt gäller således att utredningarna främst skall inriktas på projekt av horisontell-funktionell typ eller på annat sätt be-

röra flera myndigheter. I budgetförslaget för 1973/74 tas inte upp några nya större projekt.

Förslaget under programmet innefattar emellertid en odisponerad reserv på totalt 5 814 000 kr., som skulle stå till verksledningens förfogande. Denna reserv är avsedd att tas i anspråk för bl. a. projekt som preliminärt studerats och som beräknas bli aktuella under budgetåret 1973/74.

I sammanhanget vill jag anmäla att miljökontrollutredningen i skrivelse den 26 september 1972 till chefen för jordbruksdepartementet hemställt att 2 625 000 kr. ställs till statskontorets förfogande under budgetåret 1973/74 för fortsatt utvecklingsarbete avseende ett miljövårdens informationssystem. Medlen avser bl. a. programframställning och registeruppläggning av information i tillsyns- och kontrollverksamheten enligt miljöskyddslagen och systemutredning avseende automatisk databehandling av information i den produktkontrollerande verksamheten.

Programmet Utbildning och information

Verksamheten inom programmet Utbildning och information avser utbildning av personal för rationaliseringsverksamhet samt information om rationaliseringsverksamheten och dess resultat. Till programmet hänförs även biblioteks- och dokumentationstjänst. Utvecklingen på det administrativa området har inneburit en viss förskjutning från traditionella, fristående informationsfunktioner till aktivt deltagande av informationsexperter redan på planeringsstadiet i det gängse rationaliserings- och utredningsarbetet.

Kursverksamheten inom programmet bedrivs i form av dels centrala kurser i rationaliseringstekniska ämnen, dels s. k. myndighetsanpassad utbildning, varvid utbildningsinsatserna ofta har samband med av statskontoret föreslagna rationaliseringsåtgärder. Antalet deltagardagar (produkten av antalet deltagare och kursdagar) utgjorde budgetåret 1971/72 8 443. Härtill kommer utbildning av utredningsaspiranter och annan utbildning av egen personal.

Statskontorets aspirantutbildning har pågått sedan budgetåret 1964/65. Statskontoret anser att tiden nu är inne för att mot bakgrund av vunna erfarenheter undersöka hur rekryteringen av utredare bör ske i framtiden och hur utbildningen bäst skall ordnas. För att bereda utrymme för dessa överväganden föreslår statskontoret att aspirantutbildning inte anordnas under budgetåret 1973/74.

Programmet Samordning av ADB

Verksamheten under programmet avser samordning i fråga om anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen samt förvaltning av statens datamaskinfond.

Tyngdpunkten i verksamheten inom programmet kommer under bud-

getåret 1973/74 att avse upphandling av datamaskinutrustning och förvaltning av statens datamaskinfond. Projekten beräknas emellertid ta en ökad andel av resurserna i anspråk i och med att utredningsverksamheten inom ramen för samlingsprojektet samordning av statliga informationssystem byggs ut i samråd med datasamordningskommittén.

Statskontorets beräkning av personalbehovet för upphandlingsarbetet och därmed sammanhängande uppgifter utgår från en uppdelning av arbetet i arbetsgrupper, var och en inriktad på olika sektorer inom den statliga verksamheten. Den sammanlagda ökningen av medelsbehovet under programmet uppgår till 1,2 milj. kr.

Personalfrågor

	1971/72	1972/73[2]	1973/74 Beräknar	
			Statskontoret	Departementschefen
Personal[1]				
Handläggande personal	187	186	191	189
Övrig personal	117	95	78	78
	304	**281**	**269**	**267**

[1] Omräknat till helårsbefattningar.
[2] Exkl. personal vid fondbyrån.

Ett genomförande av statskontorets förslag rörande verksamhetens omfattning budgetåret 1973/74 innebär att personalen totalt minskar med 12 helårsbefattningar. Under programmet Samordning av ADB ökar dock personalen med 8 handläggare.

Statskontoret föreslår att fyra extra tjänster för organisationsdirektör inrättas som extra ordinarie.

Departementschefen

Min beräkning av det totala medelsbehovet under anslaget framgår av programsammanställningen för statskontoret.

Jag godtar statskontorets förslag beträffande verksamheten under programmet Rationalisering. Jag har räknat med att statskontorets medverkan i miljökontrollutredningens projekt avseende bl. a. information om anläggningar, som varit föremål för behandling enligt miljöskyddslagen, kan klaras med utnyttjande av den odisponerade kapaciteten.

I fråga om programmet Utbildning och information biträder jag statskontorets förslag.

Under programmet Samordning av ADB har statskontoret föreslagit en väsentlig förstärkning av resurserna, i första hand för upphandlingsverksamheten och frågor som sammanhänger med förvaltningen av statens datamaskinfond. Jag förordar en ökning med ca 1 milj. kr.

I fråga om inrättande av tjänster som kräver riksdagens medverkan förordar jag att två extra ordinarie tjänster för organisationsdirektör inrättas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statskontoret inrätta två tjänster för organisationsdirektör i Be 6 eller Ce 1,
2. till *Statskontoret* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 29 250 000 kr.

B 8. Datamaskincentralen för administrativ databehandling

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Under anslaget redovisas kostnader och intäkter vid datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA).

DAFA har till uppgift att inom det statliga området på uppdrag utföra administrativ databehandling samt metod- och utvecklingsarbete i samband därmed. I mån av resurser får DAFA även åtaga sig uppdrag från annan än statlig uppdragsgivare.

Statskontoret är chefsmyndighet för DAFA, som leds av en styrelse. Chef är en ADB-direktör. Inom centralen finns tre huvudenheter, nämligen en planerings- och utvecklingsenhet, en driftenhet och en administrativ enhet. Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att DAFA fr. o. m. den 1 mars 1973 organiseras på fyra huvudenheter, nämligen en administrativ enhet, en kundserviceenhet, en driftenhet och en teknisk enhet samt härutöver en stabsenhet för planering m. m. Vid DAFA fanns den 1 juli 1972 303 anställda, uttryckt i årsarbetskrafter.

DAFA skall vara ekonomiskt självbärande. För dess drift har endast ett formellt anslag av 1 000 kr. anvisats. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar DAFA en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 10 milj. kr.

Den totala omslutningen för DAFA:s verksamhet uppgick under budgetåret 1971/72 till 30,4 milj. kr. Rörelseresultatet blev ett underskott på 2,9 milj. kr. Underskottet har tills vidare balanserats. Tillsammans med förlusten för det första verksamhetsåret 1970/71 uppgår den balanserade förlusten för DAFA till ca 4,5 milj. kr.

Underskottet förklaras i första hand av att maskinbeläggningen blivit lägre än vad som planerades. Mot slutet av budgetåret 1971/72 ökade maskinbeläggningen och enligt DAFA väntas ökningen bli bestående. Riskerna för fortsatt underskott torde därmed minska. Jag vill dock i

sammanhanget erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972, enligt vilket en datamaskinanläggning för fastighetsregistrering m. m. skall installeras i Gävle under hösten 1973. Driften av anläggningen skall ombesörjas av DAFA. Gävleanläggningen förutses få en låg beläggning under det första året och ett underskott torde vara ofrånkomligt. Jag förutsätter att DAFA inom ramen för ett optimalt utnyttjande av sina samlade resurser strävar efter att förlägga även andra datamaskinbearbetningar till anläggningen i Gävle för att förbättra dess lönsamhet.

Statskontoret föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. och att den av DAFA disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret uppgår till oförändrat 10 milj. kr. Jag biträder statskontorets förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Datamaskincentralen för administrativ databehandling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 9. Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet

1971/72	Utgift	[1] 1 264 386
1972/73	Anslag	[1] 4 000 000
1973/74	Förslag	4 000 000

[1] Anslaget Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m.

Från anslaget Viss försöksverksamhet inom statsförvaltningen m. m. bestrids bl. a. utgifter för försöksverksamhet med automatisk databehandling samt annan försöksverksamhet som bedrivs i rationaliseringssyfte. Anslaget tas i anspråk efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Under de senaste budgetåren har medel disponerats bl. a. för försöksverksamhet med ADB i riksdagsarbetet, programbudgetering samt utvecklingsarbete med system S.

Utöver de ändamål som hittills tillgodosetts från anslaget bör enligt min mening anslaget i fortsättningen även användas för konkreta, väl definierade rationaliseringsprojekt, som på kort sikt kan leda till besparingar inom statsverksamheten. Anslaget bör i första hand stå till förfogande för myndigheter som inte själva disponerar erforderliga resurser för ändamålet. Medelsbehovet kan t. ex. avse sådana konsulttjänster som Statskonsult AB tillhandahåller statliga myndigheter. För att bättre ange ändamålet med anslaget bör benämningen ändras till Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet.

Med hänsyn till anslagets karaktär kan någon säker bedömning av medelsbehovet för nästa budgetår inte göras. Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat 4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket är central förvaltningsmyndighet för kontroll av statens inkomster och utgifter samt av förvaltningen av statsförmögenheten. Verket handhar också riksbokföringen och utarbetar statistik över statens finanser.

I riksrevisionsverkets uppgifter ingår bl. a. att övervaka att den verksamhet som faller under dess granskning är anordnad på ett ändamålsenligt, planmässigt och från allmänna ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt. Härvid skall verket särskilt bedöma lönsamheten av verksamheten och pröva att verksamheten drivs i effektiva former. Verket skall även granska taxor och avgifter inom statlig verksamhet samt formerna för den statliga upphandlingen.

Vidare skall verket tillse att statens redovisningssystem fungerar ändamålsenligt och att erforderliga förbättringar vidtas. I detta syfte skall verket bl. a. utveckla redovisningssystem och meddela föreskrifter om sättet för räkenskapers bokföring och verifiering.

Det åligger även riksrevisionsverket att anordna och medverka vid utbildning av personal för redovisnings- och revisionsverksamhet.

Riksrevisionsverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Inom verket finns fem avdelningar, nämligen tre revisionsavdelningar, en prognosavdelning samt en ekonomiadministrativ avdelning.

Vid riksrevisionsverket fanns under budgetåret 1971/72 i genomsnitt 222 anställda, varav 132 utgjorde handläggande personal.

Riksrevisionsverket tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller för riksrevisionsverket.

1. Revision
2. Prognoser, budget, redovisning.

Riksrevisionsverkets verksamhet under programmen finansieras från ett förslagsanslag benämnt Riksrevisionsverket.

B 10. Riksrevisionsverket

1971/72	Utgift	21 079 100
1972/73	Anslag	26 731 000
1973/74	Förslag	30 610 000

(1 000-tal kr.)

Program	[1]1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			Riksrevisionsverket	Departementschefen
Revision	10 656	14 873	17 600	17 189
Prognoser, budget, redovisning	10 139	11 822	13 529	13 323
Summa kostnader	**20 795**	**26 695**	**31 129**	**30 512**
Avgår:				
Resurser som tillhandahålls av statskontoret	609	688	698	698
Tillkommer:				
Blanketter m. m. för andra myndigheters behov	723	724	—	796
Övrigt	162	—	—	—
Summa anslag/utfall	**21 071**	**26 731**	**30 431**	**30 610**

[1] Omräknat till nu gällande programindelning.

Av grundläggande betydelse för riksrevisionsverkets verksamhet är de beslut som statsmakterna fattade år 1967 angående organisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten (prop. 1967: 79, SU 1967: 82, rskr 1967: 194). I enlighet med detta beslut inrättas f. n. successivt s. k. redovisningscentraler, som skall svara för utbetalning och redovisning för ett antal myndigheter. För redovisningen införs ett nytt system byggt på ADB (system S). I anslutning till redovisningscentralerna organiseras revisionskontor. Den centrala revisionen genom riksrevisionsverket läggs samtidigt om till en effektivitetsinriktad förvaltningsrevision. Omläggningen av redovisnings- och revisionsverksamheten beräknas i huvudsak vara genomförd den 1 juli 1975.

Programmet Revision

Programmet Revision underindelas i delprogrammen förvaltningsrevision, produktutveckling, utbildning, gemensamma funktioner samt särskilda uppdrag. Det dominerande delprogrammet är förvaltningsrevision. De övriga delprogrammen har karaktär av stödfunktioner till förvaltningsrevisionen.

Förvaltningsrevisionen syftar till en bedömning av effektiviteten i statlig verksamhet. Under delprogrammet är verksamheten indelad på olika samhällssektorer. Verksamheten koncentreras på de områden av statsverksamheten där revisionen bedöms ge största bidraget till en effektivitetshöjning.

Verksamheten under budgetåret 1971/72 har främst varit inriktad på revision inom sektorerna affärsverk, väg- och sjötrafik, försvar samt högre utbildning, forskning, kultur.

Under innevarande budgetår har resurserna för förvaltningsrevision förstärkts kraftigt. Sålunda har inrättats en tredje revisionsavdelning, vars verksamhet omfattar sektorerna social verksamhet, skatteväsen, samhällsplanering, allmän förvaltning, ekonomi och kontroll samt standard och normer. I övrigt intensifieras insatserna framför allt på sektorerna trafik och transport, rättsväsende, skolväsende, högre utbildning, forskning, kultur samt industri, handel, jordbruk.

För budgetåret 1973/74 föreslår riksrevisionsverket en ytterligare ökning av resurserna under delprogrammet förvaltningsrevision. Ökningen avser framför allt de sektorer som tillhör den tredje revisionsavdelningens verksamhetsområde. Vidare föreslås resurser för en informationsinsats, som presenteras under programmet Prognoser, budget, redovisning.

Totalt innebär verkets förslag en ökning av resurserna under revisionsprogrammet med drygt 2,7 milj. kr., varav ca 1,2 milj. kr. utgör pris- och löneomräkning.

Programmet Prognoser, budget, redovisning

Programmet Prognoser, budget, redovisning omfattar dels vissa uppgifter som följer av att verket har hand om den centrala riksbokföringen, dvs. central bokföring och kontroll under det löpande budgetåret, bokslutsarbete samt beräkningar och statistik rörande statens inkomster och utgifter, dels utveckling och genomförande av det nya ekonomiadministrativa systemet — SEA-systemet — inom statsförvaltningen. Till programmet hör vidare den utbildning som inte ingår i revisionsprogrammet. Programmet indelas i delprogrammen ekonomi-administrativ information, produktutveckling, SEA-genomförande och drift samt — liksom program 1 — utbildning, gemensamma funktioner och särskilda uppdrag.

Målet för programmet är att skapa förutsättningar för bättre beslut inom det ekonomi-administrativa området på alla nivåer inom den statliga verksamheten för att därmed höja effektiviteten i statsförvaltningen.

För budgetåret 1973/74 föreslår riksrevisionsverket en fortsatt inriktning på genomförande och utveckling av SEA-systemet. Resursförstärkningar föreslås i första hand för en särskild informations- och utbildningsverksamhet riktad till de statliga myndigheterna. Informationen skall bl. a. komplettera och underlätta nuvarande aktiviteter för införande av SEA-systemet. Uppläggning och utformning av informationsverksamheten avses ske under budgetåren 1972/73 och 1973/74 och genomförandet under de två därpå följande budgetåren. Verksamheten planeras i samarbete med statens personalutbildningsnämnd, statskonto-

ret och statens personalnämnd. För själva genomförandet av utbildningsinsatserna avses statens personalutbildningsnämnd få huvudansvaret. Under budgetåret 1973/74 fordras för ändamålet för riksrevisionsverkets del drygt 1 milj. kr., varav ca 0,6 milj. kr. under program 1 och ca 0,4 milj. kr. under program 2.

Totalt föreslår riksrevisionsverket en ökning av resurserna under förevarande program med 1,7 milj. kr., varav ca 0,9 milj. kr. utgör pris- och löneomräkning.

Under riksrevisionsverkets myndighetsanslag redovisas vid sidan av programmen utgifter för vissa blanketter. Verket föreslår att dessa utgifter bestrids från annat anslag.

Som 0-alternativ föreslår verket slopande av aspirantutbildningen och nedskärning av internutbildningen inom verket. Konsekvenserna av detta skulle bli försämrade möjligheter att till statliga myndigheter rekrytera personal med kvalificerad ekonomi-administrativ utbildning och därmed försämrade möjligheter att införa och utveckla SEA-systemet.

Personalfrågor

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			Riksrevisionsverket	Departementschefen
Personal				
Handläggande personal	131	164	164	164
Övrig personal	113	99	99	99
	244	**263**	**263**	**263**

De resursförstärkningar som redovisats under programmen avser främst konsultinsatser.

Departementschefen

Sedan omorganisationen av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten inleddes enligt beslut av statsmakterna år 1967 har en successiv utbyggnad skett av riksrevisionsverkets resurser för förvaltningsrevision, som utgör tyngdpunkten inom programmet Revision. För nästa budgetår föreslår verket en ökad satsning på förvaltningsrevision inom de sektorer som handhas av den vid ingången av innevarande budgetår inrättade tredje revisionsavdelningen. Resursförstärkningen är behövlig för att få en balanserad resursinsats på olika områden av statsverksamheten utan att ge avkall på nuvarande ambitionsnivå. Jag föreslår därför en ökning av resurserna för programmet Revision med 2 316 000 kr.

I fråga om den allmänna inriktningen av riksrevisionsverkets förslag under programmet Prognoser, budget, redovisning har jag inte någon erinran. Den särskilda insatsen i form av informations- och utbildningsverksamhet i samarbete med andra berörda myndigheter bör komma till stånd. Jag har alltså beaktat resursbehoven för planeringen härav. Totalt föreslår jag en förstärkning av resurserna för programmet med 1 501 000 kr.

Utgifterna för vissa blanketter m. m. bör t. v. bestridas från anslaget till riksrevisionsverket.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av programsammanställningen för riksrevisionsverket. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksrevisionsverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 30 610 000 kr.

B 11. Byggnadsstyrelsen

1971/72	Utgift	26 239 600
1972/73	Anslag	30 080 000
1973/74	Förslag	1 000

Byggnadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden avseende byggande för statens räkning och förvaltning av statliga fastigheter.

I styrelsens uppgifter ingår främst att förvalta de delfonder av statens allmänna fastighetsfond som är ställda under styrelsen, att anskaffa lokaler för statsmyndigheterna och utreda behovet av statliga byggnadsföretag, allt i den mån dessa uppgifter inte ankommer på annan myndighet, att efter uppdrag projektera och utföra byggnader för statens räkning samt att genom utvecklings- och normeringsarbete verka för rationaliseringar och besparingar i fråga om byggande och fastighetsförvaltning för statens räkning.

Chef för byggnadsstyrelsen är en generaldirektör. Denne har närmast under sig en teknisk direktör, en planeringsdirektör och en ekonomidirektör. Styrelsen är organiserad på nio byråer. Dessa är administrativa byrån, utredningsbyrån, intendentsbyrån, utrikesbyrån, ekonomibyrån, utvecklingsbyrån, två projekteringsbyråer och byggnadsbyrån. Vidare finns fem regionala byggnadsförvaltningar. Dessa är förlagda till Lund, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Umeå. Kostnaderna för ekonomi-, utvecklings-, projekterings- och byggnadsbyråerna, för byggnadsförvaltningarna utom underhållssektionerna och för utrikesbyråns byggnadssektion bestrids från förskottsstat som fastställs av Kungl. Maj:t. Kostnaderna enligt förskottsstaten förs i bokslutet för budgetåret över på tillämpliga byggnads- och projekteringsanslag. Verkets kostnader i övrigt bestrids från detta anslag.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Byggnads-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	520	—	—
Övrig personal	1 080	—	—
	[1] **1 600**	—	—
Anslag			
Lönekostnader	20 939 000	+ 2 117 000	+ 1 747 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 500 000)	(+ 250 000)
Sjukvård	50 000	—	—
Reseersättningar	530 000	+ 70 000	+ 70 000
Därav utrikes resor	(30 000)	—	—
Lokalkostnader	5 565 000	+ 656 000	+ 656 000
Därav engångsutgifter	(75 000)	(— 75 000)	(— 75 000)
Expenser	2 184 000	+ 180 000	+ 96 000
Därav engångsutgifter	(197 000)	(— 197 000)	(— 197 000)
Bidrag till kontorsdrift m.m. i kv. Garnisonen	812 000	+ 152 000	+ 152 000
Summa utgifter	**30 080 000**	+ **3 175 000**	+ **2 721 000**
Avgår kostnadstäckning från staten för statens allmänna fastighetsfond	—	+33 254 000	+32 800 000
Summa anslag	**30 080 000**	**—30 079 000**	**—30 079 000**

[1] Varav 474 avlönas från förevarande anslag.

Byggnadsstyrelsen

1. I de lokalhyror, som myndigheterna erlägger, och som tillförs inkomstsidan av staten för statens allmänna fastighetsfond, är enligt gällande beräkningsprinciper de administrativa kostnaderna för fastighetsförvaltningen beaktade. De häremot svarande utgifterna för den del av byggnadsstyrelsen som nu bekostas från förevarande anslag bör fr. o. m. budgetåret 1973/74 finansieras från utgiftsposter i fastighetsfondens stat. Byggnadsstyrelsen bör, på liknande sätt som nu gäller i fråga om förskottsstaten, i bokslutet vid budgetårets utgång få fördela förvaltningskostnaderna på staterna för de av styrelsen förvaltade slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas och byggnadsstyrelsens delfonder av statens allmänna fastighetsfond. Detta innebär att styrelsens myndighetsstat och förskottsstat kan sammanföras. Med hänsyn till att vissa poster i staten för nuvarande myndighetsanslag är förslagsvis betecknade bör de berörda utgiftsposterna på staterna för de nämnda delfonderna vara förslagsvis betecknade. Byggnadsstyrelsen föreslår att förevarande anslag för budgetåret 1973/74 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

2. Löne- och prisomräkning 2 283 000 kr.

3. Riksrevisionsverket har under våren 1972 avslutat en förvaltningsrevisionell genomgång av byggnadsstyrelsen och därvid föreslagit olika

rationaliseringsprojekt. I anslutning härtill har byggnadsstyrelsen påbörjat ett omfattande målanalysarbete. En långsiktig del av arbetet syftar bl. a. till att åstadkomma ett programbudgetbaserat styrsystem för byggnadsstyrelsen. På kortare sikt avses arbetet bl. a. utmynna i förslag till åtgärder som leder till ökat kostnadsmedvetande i organisationen och enklare arbetsmetodik. För konsultinsatser m. m. avseende målanalysarbetet beräknas 500 000 kr.

4. Ökade kostnader för reseersättningar samt expenser, bl. a. inventarier och personalutbildning, m. m. 332 000 kr.

5. Ökade kostnader för gemensam kontorsdrift och bibliotek i kvarteret Garnisonen 60 000 kr. De sammanlagda kostnaderna för den gemensamma kontorsdriften, utom reproduktionsservice, i kvarteret Garnisonen beräknas till 8 706 000 kr.

Departementschefen

Gällande hyresberäkningsprinciper för statliga fastigheter (jfr prop. 1970: 1 bil. 2 punkt 5) innebär bl. a. att de administrativa kostnaderna för fastighetsförvaltningen täcks av hyrorna. En del av hyresinkomsterna på staten för statens allmänna fastighetsfond kan således sägas avse dessa administrativa kostnader. Byggnadsstyrelsens förslag till ändrad finansiering innebär att motsvarande utgifter, vad gäller styrelsens verksamhet, bestrids från fastighetsfondens stat, och inte som nu från förevarande anslag. Härigenom kommer det överskott på fondstaten, som tillförs driftbudgetens inkomstsida, att minska i motsvarande mån.

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag till omläggning av finansieringen, som ligger i linje med de nämnda principerna för hyresberäkning. Bl. a. med hänsyn till att byggnadsstyrelsens verksamhet även i fortsättningen bör redovisas för riksdagen bör dock ett formellt anslag till byggnadsstyrelsen föras upp i riksstaten.

Som framgått av det föregående bekostas f. n. endast en del av styrelsens verksamhet från detta anslag. För innevarande budgetår omfattar byggnadsstyrelsens förskottsstat, som fastställs av Kungl. Maj:t i regleringsbrev, ca 41,4 milj. kr., och överstiger följaktligen myndighetsstaten med ca 11,3 milj. kr. Enligt min mening skulle en bättre överblick erhållas av styrelsens verksamhet om verksamheten under både myndighetsstaten och förskottsstaten kunde redovisas i ett sammanhang. Jag räknar med att byggnadsstyrelsen skall lägga fram sina anslagsframställningar i sådan tid att en samlad redovisning kan lämnas i 1974 års statsverksproposition. Eftersom en del av styrelsens verksamhet är direkt beroende av projekterings- och byggnadsvolymen bör dock Kungl. Maj:t även i framtiden kunna fatta beslut om de resurser för byggnadsstyrelsen som skall belasta projekterings- och byggnadsanslag.

För att underlätta för byggnadsstyrelsen att göra en effektiv intern budgetering och kostnadsuppföljning bör styrelsens finansiering förenk-

las på det sättet att myndighetsstaten och förskottsstaten läggs samman fr. o. m. budgetåret 1973/74. Kostnaderna för de organisationsenheter som svarar för fastighetsförvaltningen bör i bokslutet för budgetåret föras över på slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas och byggnadsstyrelsens delfonder av statens allmänna fastighetsfond. De kostnader som nu finansieras över förskottsstaten bör föras över på projekterings- och byggnadsanslag. Kostnadsuppföljningen bör ytterligare kunna underlättas genom att styrelsen lämnar förslag till en mer rättvisande fördelning av kostnaderna för gemensamma verksamheter, t. ex. central administration. Enkla och lätthanterliga fördelningsschabloner bör givetvis eftersträvas.

Det av byggnadsstyrelsen påbörjade målanalysarbetet är av stor betydelse för en fortsatt effektivisering av styrelsens verksamhet. I förskottsstaten för innevarande budgetår har 500 000 kr. beräknats för konsultinsatser m. m. i samband med detta arbete. Med hänsyn till önskvärdheten av att resultat av arbetet snabbt kommer fram beräknar jag för nästa budgetår i detta sammanhang ytterligare 250 000 kr.

Som framgår av sammanställningen beräknar jag utgifterna för nästa budgetår för den del av byggnadsstyrelsens verksamhet som nu bekostas från detta anslag till sammanlagt ca 32,8 milj. kr. Utgifterna kan beräknas bli fördelade med ca 1,5 milj. kr. på slottsbyggnadernas delfond, ca 2,8 milj. kr. på beskickningsfastigheternas delfond och ca 28,5 milj. kr. på byggnadsstyrelsens delfond. Jag kommer vid min anmälan av staten för statens allmänna fastighetsfond att förorda att delposter med dessa belopp tas upp under utgiftsposten Reparations- och underhållskostnader m. m. för de tre delfonderna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 12. Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.

1971/72	Utgift	2 059 792	Reservation	1 429 132
1972/73	Anslag	5 000 000		
1973/74	Förslag	5 000 000		

Från anslaget bestrids konsultkostnader m. m. för dels utredningar och byggnadsprogram, dels utredningar i inredningsfrågor och inredningsprojektering. Till större delen gäller det kostnader som förskotteras från anslaget. Förskotterade belopp återbetalas sedermera från anvisade anslag för berörda byggnads- och inredningsobjekt. Till en mindre del avser anslaget kostnader för normerings- och utvecklingsarbete m. m., som belastar anslaget slutligt.

Byggnadsstyrelsen

Medelsbehovet beräknas till 10,5 milj. kr. Härav avser 8 milj. kr. byggnadsutredningar m. m. och 2 milj. kr. inredningsärenden. Vidare ingår en medelsreserv om 500 000 kr. i det beräknade beloppet. Av medelsbehovet beräknas 4,5 milj. kr. kunna täckas genom återföringar till anslaget. Med hänsyn även till beräknad reservation föreslår styrelsen att anslaget för nästa budgetår förs upp med 5 milj. kr.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkning av medelsbehovet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 13. Inredning av byggnader för statlig förvaltning

1971/72	Utgift	17 290 050	Reservation	15 402 812
1972/73	Anslag	1 000 000		
1973/74	Förslag	10 000 000		

Från anslaget bestrids utgifter för inredning och viss utrustning av byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet. Bl. a. bekostas från anslaget inredning och till lokalerna knuten, generell utrustning som behöver nyanskaffas i samband med omlokaliseringen av statlig verksamhet. För planering m. m. av denna inredning och utrustning svarar byggnadsstyrelsen resp. utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Formerna för planeringen har redovisats i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 21). Härvid har kostnadsramar (delramar) för inredning och utrustning av omlokaliseringsobjekten förts upp i inrednings- och utrustningsplaner under anslaget.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen för inredning av nybyggnad i kvarteret Loen sänks med 1 milj. kr. till 3,5 milj. kr.

Styrelsen föreslår vidare att delramen för inredning av omlokaliseringsobjekten höjs till 23 milj. kr. Styrelsen avser att återkomma med redovisning av definitiva kostnadsramar för de skilda objekten så snart som möjligt.

F. n. pågår ombyggnad av en f. d. kasern i kvarteret Garnisonen i Stockholm (jfr prop. 1972: 1 bil. 9 s. 78). Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna för ny inredning i samband med ombyggnaden till 4,3 milj. kr., varav för en första etapp 1,6 milj. kr., och för utrustning till 1,5

milj. kr. Styrelsen begär att få beställa inredning och utrustning för 3,1 milj. kr.

Medelsförbrukningen för inredning budgetåret 1973/74 beräknas till 8,8 milj. kr.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

Utrustningsnämnden har föreslagit att delramar enligt följande sammanställning för främst teleteknisk utrustning förs upp i utrustningsplanen redan innevarande budgetår.

Objekt	Kostnadsram (1 000-tal kr.)
Uppsala	
Statens livsmedelsverk	825
Eskilstuna	
Myntverket	24
Norrköping	
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	450
Jönköping	
Lantbruksstyrelsen/skogsstyrelsen	600
Gävle	
Rikets allmänna kartverk/lantmäteristyrelsen	730
Centralnämnden för fastighetsdata	200
Sundsvall	
Riksförsäkringsverket/statens personalpensionsverk	950
	3 779

I prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 22) beräknades — efter reduktion för skåpbil m. m. åt riksförsäkringsverket — för dessa ändamål en gemensam delram av 3 723 000 kr.

Utrustningsnämnden föreslår nya delramar för främst telefonväxlar enligt följande sammanställning.

Objekt	Kostnadsram (1 000-tal kr.)
Linköping	
Statens geotekniska institut/statens väg- och trafikinstitut	406
Statens kriminaltekniska laboratorium	20
Norrköping	
Kriminalvårdsstyrelsen/sjöfartsverket	370
Statens invandrarverk/luftfartsverket	500
Sundsvall	
Centrala studiehjälpsnämnden	15
Umeå	
Arbetsmedicinska institutet	10
	1 321

Utrustningsnämnden beräknar medelsförbrukningen för budgetåret 1973/74 till 3 130 000 kr.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot byggnadsstyrelsens och utrustningsnämndens förslag till kostnadsramar för inredning och utrustning för omlokaliseringsobjekten. I avvaktan på redovisning av definitiva kostnadsramar för de skilda objekten bör gemensamma delramar föras upp i inrednings- och utrustningsplanerna. För inredning och utrustning av kasern i kvarteret Garnisonen beräknar jag en delram av 3 milj. kr.

Inredningsplan (1000-tal kr.)

Objekt	Förordad ändring av tidigare ram	Kostnadsram		Medelsförbrukning t. o. m. 1972-06-30
		definitiv ram	delram	
Inredning av nybyggnad i kv. Garnisonen		22 500		12 999
Utrustning av nybyggnad i kv. Garnisonen		8 900		2 640
Inredning av nybyggnad i kv. Loen	— 1 000	3 500		2 578
Inredning av omlokaliseringsobjekt	+21 000		23 000	0
Inredning och utrustning av kasern i kv. Garnisonen	+ 3 000		3 000	0
	+23 000	**34 900**	**26 000**	**18 217**
		60 900		

Utrustningsplan (1 000-tal kr.)

Objekt	Förordad ändring av tidigare ram	Kostnadsram		Medelsförbrukning t. o. m. 1972-06-30
		definitiv ram	delram	
Utrustning av omlokaliseringsobjekt	+1 321		5 044	0

Jag beräknar anslagsbehovet till 10 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inredning av byggnader för statlig förvaltning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

B 14. Statens förhandlingsnämnd

1971/72	Utgift	1 090 531
1972/73	Anslag	1 445 000
1973/74	Förslag	1 556 000

Statens förhandlingsnämnd har till uppgift att efter uppdrag av Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement föra förhandlingar med kommun eller annan icke-statlig huvudman, främst om villkor för samverkan mellan staten och huvudmannen inom sjukvård, utbildning eller forskning. Överenskommelse, som träffas av nämnden, skall i regel underställas Kungl. Maj:ts prövning. Nämnden skall vidare efter uppdrag av markförvaltande myndighet föra förhandlingar om överlåtelse av staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Nämnden svarar även för samordning i ärenden om förvärv av mark från kommun och överlåtelse av statlig eller kyrklig mark till kommun.

Förhandlingsnämnden består av en överdirektör och vissa särskilt förordnade ledamöter. Hos nämnden finns ett kansli, som består av två byråer och en administrativ sektion.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens förhandlingsnämnd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	–	–
Övrig personal	6	–	–
	15	–	–
Anslag			
Lönekostnader	1 272 000	+ 66 000	+ 66 000
Sjukvård	3 000	–	–
Reseersättningar	50 000	–	–
Lokalkostnader	62 000	+ 37 000	+ 37 000
Expenser	58 000	+ 4 000	+ 8 000
	1 445 000	**+ 107 000**	**+ 111 000**

Statens förhandlingsnämnd

1. Löne- och prisomräkning 103 000 kr.

2. Eftersom nämndens resursbehov praktiskt taget helt bestäms av i vilken utsträckning nämnden anförtros förhandlingsuppdrag av Kungl. Maj:t eller departementschef får en beräkning av 0-alternativet endast formell innebörd. Nämnden förutser inte någon minskning i efterfrågan på dess tjänster.

3. Anslagsposten Expenser bör ökas med 4 000 kr., huvudsakligen för att täcka ersättning till redovisningscentralen vid kammarkollegiet.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 556 000 kr. Jag har därvid beräknat ersättningen till redovisningscentralen till 8 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens förhandlingsnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 556 000 kr.

B 15. Statens avtalsverk

1971/72	Utgift	7 058 568
1972/73	Anslag	9 556 000
1973/74	Förslag	10 176 000

Statens avtalsverk är central förvaltningsmyndighet med uppgift att förhandla om anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos staten med undantag av riksdagen och dess verk samt för övriga arbetstagare, vilkas anställnings- och arbetsvillkor skall fastställas under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Avtalsverket leds av en styrelse. Inom styrelsen finns ett arbetsutskott. Chef för avtalsverket är en generaldirektör. Verket har en projektorganisation.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Avtalsverket	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	69	—	—
Övrig personal	30	—	—
	99	—	—
Anslag			
Lönekostnader	7 737 000	+ 411 000	+ 411 000
Sjukvård	15 000	+ 2 000	—
Reseersättningar	90 000	+ 26 000	+ 7 000
Lokalkostnader	738 000	+ 24 000	+ 18 000
Expenser	976 000	+ 205 000	+ 184 000
	9 556 000	**+ 668 000**	**+ 620 000**

Statens avtalsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 540 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar verket i första hand indragning av sju tjänster och minskade resekostnader med ca en tredjedel.

3. Ökade kostnader för resor, lokaler och publikationstryck (+128 000 kr.).

Föredraganden

Som jag anmält i avsnittet För flera huvudtitlar gemensamma frågor under punkterna 3 och 4 har följande nämnder inrättats fr. o. m. den 1 januari 1973, nämligen en nämnd för arbetsmiljöfrågor, statens arbetsmiljönämnd, en nämnd för handläggning av frågor enligt det s. k.

trygghetsavtalet, trygghetsnämnden och en särskild skiljenämnd för prövning av frågor om tvist om tolkning eller tillämpning av trygghetsavtalet. Kostnaderna för experter och kanslipersonal samt för informationsverksamhet för trygghetsnämnden bör betalas från detta anslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens avtalsverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 176 000 kr.

B 16. Statens personalpensionsverk

1971/72	Utgift	13 349 008
1972/73	Anslag	14 518 000
1973/74	Förslag	16 093 000

Statens personalpensionsverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande den statliga personalpensioneringen och därmed sammanhängande frågor samt för ärenden rörande statens grupplivförsäkring.

Personalpensionsverket leds av en styrelse. Chef för personalpensionsverket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra byråer, nämligen kanslibyrån, första pensionsbyrån, andra pensionsbyrån och utbetalningsbyrån.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Pensionsverket	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	125	+ 1	—
Övrig personal	125	—	—
	250	+ **1**	—
Anslag			
Lönekostnader	12 085 000	+1 111 000	+ 885 000
Sjukvård	40 000	+ 10 000	+ 10 000
Reseersättningar	15 000	+ 91 000	—
Lokalkostnader	729 000	+ 778 000	+ 635 000
Expenser	1 649 000	+ 136 000	+ 45 000
	14 518 000	**+2 126 000**	**+1 575 000**

Statens personalpensionsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 575 000 kr.

2. För handläggning av frågor rörande statens grupplivförsäkring behövs ytterligare en förste byråsekreterare (+61 000 kr.).

3. Dubblering av vissa tjänster i samband med omlokaliseringen av verkets utbetalningsbyrå till Sundsvall (+490 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 16 093 000 kr. Jag är inte nu beredd att beräkna medel för dubblering av tjänster i samband med omlokaliseringen av verkets utbetalningsbyrå utan anser att frågan bör prövas vid ett senare tillfälle.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalpensionsverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 16 093 000 kr.

B 17. Statens personalbostadsdelegation

1971/72	Utgift	537 186
1972/73	Anslag	588 000
1973/74	Förslag	690 000

Statens personalbostadsdelegation är rådgivande organ åt de myndigheter som beslutar om hyror för eller förvaltar tjänstebostäder för statstjänstemän och andra tjänstemän, vilkas avlöningsförmåner fastställs under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, eller i andra bostäder som mot hyra upplåts av statlig myndighet.

Delegationen består av fem ledamöter. Den har ett kansli, som föreståsav en byrådirektör.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Delegationen	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	2	+ 1	+ 1
	8	+ **1**	+ **1**
Anslag			
Lönekostnader	458 000	+ 75 000	+ 75 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	69 000	+ 3 000	+ 3 000
Lokalkostnader	38 000	+ 16 000	+ 16 000
Expenser	22 000	+ 8 000	+ 8 000
	588 000	+ **102 000**	+ **102 000**

Statens personalbostadsdelegation

1. Löne- och prisomräkning m. m. 50 000 kr.
2. För den pågående hyresöversynen behövs ytterligare ett biträde samt medel för konsultuppdrag (+44 000 kr.).
3. Tryckning av nytt hyresformulär (+8 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 690 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare ett biträde (2).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalbostadsdelegation* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 690 000 kr.

B 18. Statens personalutbildningsnämnd

1971/72	Utgift	3 465 433
1972/73	Anslag	3 717 000
1973/74	Förslag	4 241 000

Statens personalutbildningsnämnd är centralt organ för statlig personalutbildning, i den mån sådan utbildning inte ankommer på annan myndighet. I nämndens uppgifter ingår bl. a. att undersöka behovet av personalutbildning, att planera och genomföra personalutbildning, som är gemensam för flera myndigheter, att bistå statliga myndigheter i utbildningsfrågor och att främja samordning av statlig personalutbildning.

Nämnden utgörs av en utbildningschef och åtta andra ledamöter. Utbildningschefen är chef för nämnden. Nämnden är organiserad på två sektioner. Dessa är kursadministrativa sektionen och utredningssektionen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Utbildnings-nämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	22	+ 4	+ 1
Övrig personal	27	+ 2	—
	49	+ **6**	+ **1**
Anslag			
Lönekostnader	2 692 000	+ 785 000	+ 505 000
Sjukvård	6 000	+ 4 000	+ 4 000
Reseersättningar	11 000	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	898 000	+ 173 000	+ 3 000
Expenser	110 000	+ 31 000	+ 10 000
Därav engångsutgifter	(20 000)	(+ 10 000)	(—)
	3 717 000	+ **995 000**	+ **524 000**

Statens personalutbildningsnämnd

1. Löne- och prisomräkning m. m. 301 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar nämnden i första hand indragning av en konsulenttjänst som en följd av 0-alternativets tillämpning på anslaget Viss utbildningsverksamhet.

3. För att nämnden skall kunna öka sina insatser beträffande introduktionsutbildning för handläggare, utbildning på området personalledning och personalsamverkan och förvaltningsutbildning för kontorspersonal behövs ytterligare en avdelningsdirektör, en konsulent, en utbildningsassistent och ett kvalificerat biträde (+320 000 kr.).

4. Den centrala administrativa enheten behöver förstärkas med ytterligare en förste byråsekreterare och ett kvalificerat biträde (+138 000 kr.).

5. För nämndens medverkan i information om och utbildning i statens ekonomiadministrativa system behövs ytterligare medel för konsultuppdrag (+ 236 000 kr.).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 241 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en utbildningskonsulent (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens personalutbildningsnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 241 000 kr.

B 19. Statens personalnämnd

1971/72	Utgift	5 098 602
1972/73	Anslag	9 202 000
1973/74	Förslag	12 843 000

Statens personalnämnd är central förvaltningsmyndighet för den personaladministrativa verksamheten inom statsförvaltningen och enligt särskilt beslut av Kungl. Maj:t inom statsunderstödd verksamhet, allt i den mån sådan uppgift inte ankommer på annan myndighet.

Nämnden är centralt organ inom tillämpningsområdet för den statliga personalpensioneringen i frågor som rör partiellt arbetsföra och åtgärder för att förebygga sjukpensionering.

Nämnden leds av en styrelse. Chef för nämnden är en överdirektör. Inom nämnden finns en enhet för driftsamordning, en enhet för intern administration, en enhet för personaladministrativ planering inbegripet omplaceringsverksamhet, en enhet för personalhälsovård och personal-

social verksamhet samt en riksarbetsgrupp. Nämnden har fyra regionkontor.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Personalnämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	73	+ 48	+ 14
Övrig personal	29	+ 17	+ 2
	102	**+ 65**	**+ 16**
Anslag			
Lönekostnader	7 758 000	+6 064 000	+1 725 000
Sjukvård	12 000	+ 10 000	+ 3 000
Reseersättningar	240 000	+ 204 000	+ 61 000
Därav utrikes resor	(—)	(+ 20 000)	(—)
Lokalkostnader	352 000	+ 800 000	+ 715 000
Expenser	400 000	+ 914 000	+ 665 000
Därav engångsutgifter	(12 000)	(—)	(+ 20 000)
Viss försöksverksamhet med bl. a. hälsokontroll	350 000	+ 650 000	+ 472 000
Utbildning	90 000	—	—
	9 202 000	**+8 642 000**	**+3 641 000**

Statens personalnämnd

1. Löne- och prisomräkning 1 182 000 kr.

2. I syfte att samordna omplaceringsverksamheten m. m. i samband med omlokaliseringen av viss statlig verksamhet och övrig omplaceringsverksamhet bör ett antal tjänster inom den befintliga organisationen sammanföras till en ny enhet, omplaceringsenheten. Utöver den personal som redan finns att tillgå behövs på den nya enheten ytterligare en personaldirektör, en avdelningsdirektör, 16 personalintendenter och sex biträden (+1 890 000 kr.).

3. För intern verksamhetsplanering och projektuppföljning behövs en avdelningsdirektör och en personalintendent (+195 000 kr.).

4. För intern administration behövs ytterligare en personalintendent, tre biträden och en expeditionsvakt på personalsektionen, en personalintendent och en assistent på press- och informationssektionen samt en personalintendent på sektionen för förvaltningsrättsliga frågor (+503 000 kr.).

5. Enheten för driftsamordning behöver förstärkas med två personalintendenter (+180 000 kr.).

6. För planering och ledning av insatser i omlokaliserings- och övertalighetssammanhang samt för medverkan i utvecklingen av personaladministrativ information, organisation och planering behövs ytterligare två avdelningsdirektörer, fem personalintendenter, en assistent och ett biträde på enheten för personaladministrativ planering (+739 000 kr.).

7. För att nämnden skall kunna öka sina insatser inom arbetsmiljöområdet och kunna följa upp sin försöksverksamhet med personalhälsovård behövs ytterligare fyra personalintendenter och ett biträde på enheten för personalhälsovård och personalsocial verksamhet (+401 000 kr.).

8. För att nämnden skall kunna öka sina insatser i den regionala verksamheten behövs ytterligare fyra avdelningsdirektörer, åtta personalintendenter och tre biträden i den regionala organisationen (+1 456 000 kr.).

9. Kostnader för extra personal (+493 000 kr.).

10. Kostnader för ökade konsultinsatser (+225 000 kr.).

11. Kostnader för utvidgad informationsverksamhet (+260 000 kr.).

12. Kostnader för automatisk databehandling (+225 000 kr.).

13. Kostnader för arbetsplatsundersökningar (+100 000 kr.).

14. Kostnader för ökad reseverksamhet inom riket (+83 000 kr.).

15. Kostnader för utrikesresor (+20 000 kr.).

16. Kostnader för försöksverksamhet med bl. a. hälsokontroll (+650 000 kr.).

17. Kostnader för inköp av automatisk dokumentförvaringsapparatur (+40 000 kr.).

Föredraganden

Den snabba utvecklingen av personalnämndens verksamhet gör det nödvändigt med en viss förstärkning av verksledningsfunktionen. Den nuvarande tjänsten som avdelningschef och chef för enheten för driftsamordning och tillika överdirektörens ställföreträdare bör därför överföras till ett nyinrättat kansli för frågor om planering och samordning av driften inom nämndens hela verksamhetsområde. Detta kansli bör dessutom tillföras en tjänst för personalintendent (3). Enheten för driftsamordning bör därvid ändras till en enhet för samordning av den regionala verksamheten. Som chef för denna enhet bör en extra ordinarie tjänst som personaldirektör inrättas.

Omplaceringen av den personal som inte kan flytta med till den nya stationeringsorten vid omlokalisering av statlig verksamhet eller av personal som kan komma att bli övertalig till följd av rationaliseringar inom statsförvaltningen kommer att ställa stora krav på personalnämnden. Jag anser därför att den personal som handlägger omplaceringsfrågor bör sammanföras till en ny enhet, omplaceringsenheten. Därutöver behöver den nya enheten tillföras ett antal tjänster. Jag har beräknat medel för ytterligare en avdelningsdirektör, sju personalintendenter, en assistent och två biträden (2).

I övrigt har jag beräknat medel för två avdelningsdirektörer (6, 8) och en personalintendent (4). Vidare bör den försöksverksamhet med personalhälsovård som nu bedrivs vid tekniska högskolan i Stockholm

och som planeras i Östersund utvidgas till att omfatta ytterligare två orter. Jag har vidare räknat medel för att personalnämnden skall kunna bestrida kostnader för utbildning m. m. i brandskydd på de statliga arbetsplatserna. Personalnämnden förutsätts vidare inom ramen för anvisade medel medverka i en informations- och utbildningsverksamhet rörande statens ekonomiadministrativa system. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 843 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens personalnämnd inrätta en tjänst för personaldirektör i Ce 1,
2. till *Statens personalnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 843 000 kr.

C. SKATTE- OCH KONTROLLVÄSEN

C 1. Tullverket: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	226 796 962
1972/73	Anslag	238 300 000
1973/74	Förslag	258 600 000

Tullverket har som huvuduppgift att debitera, uppbära och redovisa tull samt vissa andra skatter och avgifter. Verket övervakar vidare trafiken till och från utlandet. Därjämte har verket hand om oljebekämpningen till sjöss och i kustvattnen.

Den centrala ledningen av tullverket utövas av generaltullstyrelsen. Chef för verket är en generaltulldirektör. Inom styrelsen finns två avdelningar, en driftavdelning och en tulltaxeringsavdelning. Inom driftavdelningen finns ett planeringssekretariat samt två byråer, personal- och driftbyrån och bevakningsbyrån. Tulltaxeringsavdelningen omfattar två byråer, tariffbyrån och revisionsbyrån. Inom styrelsen finns ytterligare två byråer, kanslibyrån och ekonomibyrån.

Tullstaten består av lokaltullförvaltningen, kustbevakningen och gränsbevakningen. Lokaltullförvaltningen omfattar tre centraltullkammare och 50 tullkammare samt tullstationer och tullexpeditioner. Centraltullkamrarna och tullkamrarna är med undantag av tullkamrarna i Ronneby och Simrishamn distrikttullanstalter och har överinseende över var sitt tulldistrikt. För kustbevakningen är kusterna indelade i fyra kustdistrikt. Trakterna vid landgränsen är på motsvarande sätt indelade i fyra gränsdistrikt. En tablå över tullverkets nuvarande organisation torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga 1*. Organisationen föreslås ändrad fr. o. m. den 1 januari 1974.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Generaltull-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Generaltullstyrelsen			
Handläggande personal	112	+ 1	+ 1
Övrig personal	170	—	—
Tullstaten			
Tulltaxeringsutbildad personal	[1]932	—	—
Bevakningspersonal	2 531	+ 2	+ 1
Övrig personal	543	— 15	— 15
	4 288	**— 12**	**— 13**

[1] Inkl. kammarskrivarelever under utbildning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Generaltull-styrelsen	Departements-chefen
Anslag			
Lönekostnader för tjänstemän hos generaltullstyrelsen	14 602 000	+ 1 284 000	+ 1 284 000
Lönekostnader för tjänstemän inom tullstaten	189 704 000	+ 12 738 000	+ 12 701 000
Sjukvård	425 000	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	3 455 000	+ 330 000	+ 330 000
Lokalkostnader	12 030 000	+ 2 425 000	+ 2 425 000
Publikationstryck	1 290 000	+ 344 000	+ 344 000
Information	—	+ 250 000	+ 250 000
Automatisk databehandling	430 000	+ 250 000	+ 250 000
Särskilda utgifter	10 000	—	—
Expenser	6 079 000	+ 1 503 000	+ 1 503 000
Därav engångsutgifter	(597 000)	(+ 481 000)	(+ 481 000)
Drift och underhåll av fortskaffningsmateriel	5 635 000	+ 1 265 000	+ 1 055 000
Utbildning i tulltjänsten	3 620 000	— 120 000	— 120 000
Beklädnad och beväpning	550 000	+ 183 000	+ 183 000
Skadeersättningar	30 000	+ 15 000	+ 15 000
Diverse utgifter	440 000	+ 80 000	+ 80 000
	238 300 000	**+ 20 547 000**	**+ 20 300 000**

Generaltullstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 15 588 000 kr.

2. Bevakningsbyråns sjösektion behöver förstärkas med ytterligare en ingenjör för ärenden rörande materiel och specialfartyg för oljebekämpning (+ 48 989 kr.).

3. På grund av tillkomsten av en ny ankomsthall, främst avsedd för chartertrafik, behöver bevakningssektionen vid tullkammaren i Arlanda förstärkas med två tullmästare och tio tulluppsyningsmän (+ 484 898 kr.).

4. Överflyttningen av den utrikes flygtrafiken från Bulltofta till Sturup medför att bevakningssektionen vid centraltullkammaren i Malmö, som svarar för tullkontrollen på den nya flygplatsen, behöver förstärkas med fyra tullmästare (+ 189 544 kr.).

5. För arbetsledning inom bevakningssektionen vid tullkammaren i Trelleborg behövs ytterligare en tullmästare (+ 47 386 kr.).

6. Tullverket tillförs nästa budgetår en ny tullkryssare. För att denna skall kunna utnyttjas effektivt behövs dubbel besättning så att fartyget kan bemannas i skift. Ytterligare fem kusttullmästare och två kustuppsyningsmän behövs för ändamålet (+ 321 178 kr.).

7. För att bemanna och utöva tillsyn över de fartyg och båtar som är utrustade för oljebekämpning behövs ytterligare en kusttullmästare och fyra kusttullassistenter (+238 533 kr.).

8. Enligt avtal med statens vattenfallsverk skall tullverkets kustbevakning utföra viss bevakning för att hindra att fartyg genom ankring, med fiskredskap eller på annat sätt skadar Konti-Scankabeln. För fullgörande av uppdraget behövs en kusttullmästare och två kustuppsyningsmän (+ 121 594 kr.).

9. Den nya tullproceduren och den föreslagna omorganisationen av tullverket beräknas på sikt leda till en personalminskning i storleksordningen 270 tulltaxeringsutbildade tjänstemän och 60 bevakningstjänstemän, om man utgår från i övrigt oförändrade förhållanden. En viss minskning av biträdespersonalen bör även vara möjlig att genomföra. Innan den nya proceduren och organisationen är fullt genomförd är emellertid besparingsmöjligheterna begränsade. I fråga om handläggar- och tulltaxeringspersonal beräknas personalbehovet t. o. m. öka temporärt. Bl. a. kommer upplysningsverksamheten att kräva betydande insatser. Såvitt angår biträdes- och bevakningspersonalen räknar styrelsen med en nettominskning av avlöningskostnaderna under budgetåret 1973/74 motsvarande kostnaderna för 15 biträden och 30 tulluppsyningsmän (— 1 686 000 kr.).

10. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 5 193 000 kr. Ökningen avser främst kostnader, huvudsakligen av engångskaraktär, för rese- och informationsverksamhet och för expenser m. m. med anledning av den nya tullproceduren samt för lokaler med utrustning för regionmyndigheterna i den nya organisationen.

11. En medelstilldelning enligt 0-alternativet skulle bl. a. innebära en minskning av lönekostnaderna med 10,9 milj. kr., vilket skulle motsvara en personalreduktion med 253 tjänster.

Från arbetssynpunkt bedöms en personalminskning av denna omfattning få följande konsekvenser. Hos styrelsen måste den inom ekonomi-, revisions- och tariffbyråerna bedrivna kontrollverksamheten reduceras i betydande omfattning. På tulltaxeringsområdet kommer personalreduktionen att medföra en försämring för importörer, exportörer och andra trafikanter genom minskad kundservice och ökade balanser. Vidare minskar tulltaxeringskontrollen och godsundersökningen, vilket kan komma att leda till minskad säkerhet i tulltaxeringen och ett ökat antal besvärs- och anmärkningsmål. En personalminskning som nära sammanfaller med ikraftträdandet av EEC-avtalet skulle allvarligt äventyra tillämpningen av detta.

För bevakningsområdet beräknas en personalminskning medföra en allmän sänkning av effektiviteten. För lokalbevakningen innebär detta bl. a. att tullkontrollen på vissa passagerarlinjer med huvudsakligen nordiska resande måste slopas nästan helt och att den måste inskränkas påtagligt på övriga linjer, vilket medför en uppenbar risk för ökad smuggling av såväl högbeskattade varor som narkotika. Vid kustbevakningen måste patrulleringsverksamheten inskränkas och vissa kustposteringar

dras in. Detta leder till försämrad övervakning och en lägre beredskap för sjöräddning och oljebekämpning.

I det föregående har i stora drag redogjorts för de konsekvenser, som en personalminskning inom nuvarande organisation skulle få. Eftersom den nya tullproceduren enligt förslaget till ny tullagstiftning förutsätter ändrade arbetsformer och därmed ändrad organisation, bör den av styrelsen föreslagna omorganisationen betraktas som huvudalternativet under prioritetsgrupp 0. De metod- och organisationsförändringar som där föreslås är på sikt avsedda att inom en lägre kostnadsram än f. n. öka tullverkets effektivitet. Fullt genomförda kommer förändringarna att beloppsmässigt överstiga det egentliga 0-alternativet.

Generaltullstyrelsen har genom en särskild arbetsgrupp låtit utreda frågan om ändrad distriktsorganisation för tullverket. Utredningsarbetet har resulterat i ett förslag till ny organisation, som överlämnats av generaltullstyrelsen i samband med anslagsframställningen.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av sjöfartsverket, statskontoret, riksrevisionsverket och kommerskollegium. Kollegiet har bifogat yttranden från vissa handelskammare samt ett gemensamt yttrande från Sveriges Exportråd, Sveriges Grossistförbund och Sveriges Industriförbund. Skrivelser med anledning av förslaget har också inkommit från länsstyrelsen i Västerbottens län och Umeå kommun.

Generaltullstyrelsens förslag till ny distriktsorganisation

Efter tillkomsten av nuvarande organisation under 1920- och 1930-talen har förutsättningarna för tullverkets arbete ändrats i väsentliga avseenden såväl genom uppgång i utrikeshandeln och resandetrafiken på utlandet som genom ändringar i trafikstrukturen. Den yrkesmässiga smugglingen har efter en nedgångsperiod åter tilltagit. Genom att den i stor utsträckning inriktas på narkotika har den blivit allt mer oroande från social synpunkt.

Ett sedan år 1965 bedrivet utredningsarbete för revision av tullagstiftningen har resulterat i ett inom finansdepartementet utarbetat förslag till tullag, vilket är avsett att föreläggas 1972 års höstriksdag. Förslaget, som syftar till en genomgripande omläggning av tullproceduren vid import, innebär bl. a. att tulltaxeringen av importerade varor skall grundas på en av importören avlämnad fullständig deklaration samt att företag med återkommande import skall kunna få rätt att ta hem sina varor innan de deklareras. Slutligen skall enligt förslaget tullverkets skyldighet att ta hand om och förvara importgods ersättas med ett system där godsvården utövas av enskilda företag.

Mot den här redovisade bakgrunden anges följande huvudprinciper i förslaget till ny distriktsorganisation. Det är angeläget att det för tullverksamheten under generaltullstyrelsens nivå skapas en organisation,

där övergripande ledning och resursansvar kan samlas hos ett fåtal myndigheter med tillräckligt stora verksamhetsområden för att tillgodose specialistfunktioner inom olika sektorer. Därigenom kan beslutanderätt i ett stort antal ärenden delegeras från tullstyrelsen till berörda myndigheter. Vad gäller tullverkets verksamhet för klarering av gods och transportmedel har utredningen strävat efter att anpassa organisationen till den nya tullproceduren. I fråga om bevakningsarbetet har utredningen ansett det vara behövligt att verksamheten för bekämpande av smuggling kan samordnas inom betydligt större områden än nuvarande tulldistrikt. Slutligen har utredningen funnit det vara nödvändigt att genom organisatoriska åtgärder skapa förutsättningar för en samordning av kustbevakningens och den övriga tullbevakningens verksamhet.

Den nya distriktsorganisationen föreslås utformas enligt följande.

Landet indelas i fyra tullregioner och tre gränstulldistrikt. Tullregionerna benämns Norra, Östra, Södra och Västra tullregionen. De får som ledningsorgan tulldirektioner i Sundsvall, Stockholm, Malmö och Göteborg. Var och en av de tre sistnämnda tulldirektionerna omfattar ett administrations-, ett taxe- och ett bevakningskontor, tulldirektionen i Sundsvall ett trafik- och ett bevakningskontor.

Kustbevakningen inordnas i tullregionerna, varvid de nuvarande fyra kustdistriktchefsexpeditionerna uppgår i tulldirektionerna.

Gränstulldistrikten benämns Karlstads, Östersunds och Haparanda gränstulldistrikt. Som ledningsorgan får de gränstullkammare.

Tullregionerna indelas för annan verksamhet än kustbevakning i sammanlagt 19 tulldistrikt och för kustbevakning i ett antal kustbevakningsområden, vilka så långt det är möjligt anpassas till tulldistrikten. Ledningsorgan för tulldistrikten är distriktstullkammare. Distriktstullkamrarna på regionshuvudorterna leds direkt av vederbörande tulldirektion. Vid sidan av distriktstullkammaren finns i en del distrikt en eller undantagsvis två tullkammare. Dessa skiljer sig från distriktstullkammaren genom att de inte har fullständig bevakningsorganisation. Distriktstullkamrarna och tullkamrarna är huvudorgan för tullklarering av gods och transportmedel. De har fullständig förtullningsrätt, dvs. de får tullklarera allt slags gods. Under dem lyder tullstationer och tullexpeditioner, avsedda huvudsakligen för expediering av sjötrafik och trafik över landgränsen samt tullklarering av partigods och liknande gods.

Vid varje distriktstullkammare finns en bevakningsledare för den rörliga distriktsbevakningen inom hela tulldistriktet och för den trafikbundna bevakningen vid distriktstullkammaren.

Kustbevakningen i varje region lyder direkt under tulldirektionens bevakningskontor. Distriktsbevakningens ledningsorgan skall samverka med bevakningsledare inom motsvarande kustbevakningsområden. Kust-

bevakningens uppgifter vid sidan av den egentliga tulltjänsten kommer inte att beröras av organisationsförändringarna.

Gränsbevakningen underställs direkt vederbörande gränstullkammare och ingår i gränstulldistriktets bevakningsorganisation.

Den nya tullprocedur, som följer av den föreslagna tullagstiftningen, föranleder ett minskat behov av tullanstalter med fullständig förtullningsrätt (nuvarande centraltullkammare och tullkammare). Antalet sådana tullanstalter kan sålunda minskas från nuvarande 53 till 34, nämligen 19 distriktstullkammare, 12 tullkammare och 3 gränstullkammare. Till följd därav kommer tullkamrarna på 17 orter att ersättas med tullstationer och på 2 orter att helt dras in. Trots dessa förändringar förutses tullverket ge näringslivet fullgoda klareringsmöjligheter över hela landet.

Organisationsförändringarna väntas på sikt medföra en besparing av sammanlagt ca 330 tjänstemän, varav närmare 270 på tulltaxerings- och 60 på bevakningssidan. Innan tillämpningsföreskrifter utfärdats till den nya tullagstiftningen är det inte möjligt att beräkna behovet av biträdespersonal i den nya organisationen. Utredningen förutsätter att tullstyrelsen gör kompletterande undersökningar i detta avseende.

Generaltullstyrelsen räknar med att den nya tullagstiftningen och därmed den nya tullproceduren skall kunna träda i kraft den 1 januari 1974. I princip bör också ändringarna i organisationen genomföras då. Den nya organisationen kan emellertid då det gäller distriktsnivån inte genomföras på en gång. Omläggningen av distriktsorganisationen, framför allt ersättandet av ett antal tullkammare med tullstationer, måste ske successivt av i huvudsak följande skäl.

Trafikens behov av viss tid för anpassning både till den nya tullproceduren och till ändringarna i tullorganisationen måste beaktas. Det är nödvändigt att tullmyndigheterna inte bara före utan också efter den nya tullagstiftningens ikraftträdande bedriver en aktiv informationsverksamhet. Från den synpunkten kan det vara lämpligt att tjänstemän med fullständig tulltaxeringsutbildning under en övergångstid blir kvar på orter, där tullkammaren är avsedd att läggas ner.

Vidare bör konsekvenserna av Sveriges frihandelsavtal med EEC beaktas. Utredningen har inte haft möjlighet att utreda avtalets följder på personalsidan men har utgått från att avtalets verkningar i fråga om själva tullorganisationen blir marginella. Emellertid är det klart att även frihandelsavtalet kommer att skapa ett stort informationsbehov hos trafikanterna. Både för den skull och med tanke på bl. a. tullverkets befattning med ursprungskontroll i fråga om varor, som exporteras till EEC, kan det bli behövligt att under en övergångstid ha kvar fullt tulltaxeringsutbildad personal på orter som enligt utredningens förslag skall mista sin tullkammare.

Remissyttrandena

Huvudprinciperna i förslaget till ny distriktsorganisation tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser. Både *statskontoret* och *riksrevisionsverket* pekar särskilt på att tullverket kommer att få större möjlighet att planera och styra verksamheten samt samordna personal- och utrustningsresurser om den föreslagna indelningen i regioner och gränsdistrikt genomförs.

Den föreslagna organisationen för regionorganen torde enligt *statskontoret* ge ett bättre personalutnyttjande, bl. a. genom att personalresurser lättare kan överföras mellan olika bevakningsenheter samt mellan tulltaxerings- och bevakningsgöromål. Samordningsbehovet inom bevakningsverksamheten blir bättre tillgodosett framför allt genom kustbevakningens integration i den föreslagna regionorganisationen.

När det gäller lokaliseringen av tulldirektionen i norra tullregionen framhåller statskontoret att förslaget är baserat på funktionella skäl. Statskontoret tillstyrker på dessa grunder förslaget. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Umeå kommun* föreslår att tulldirektionen i norra tullregionen förläggs till Umeå.

Förslaget att under tulldirektionerna koncentrera verksamheten till 19 distrikt tillstyrks av *statskontoret*. *Riksrevisionsverket* anser att förslaget om antal tullanstalter väl täcker behovet. *Sveriges Exportråd*, *Sveriges Grossistförbund* och *Sveriges Industriförbund* framhåller i sitt gemensamma yttrande att ett kraftigt behov av ökad service från tullmyndigheterna kommer att göra sig gällande som följd av Sveriges frihandelsavtal med EEC. Med hänsyn till att de varucertifikat som är en förutsättning för preferensbehandling vid export till EEC och EFTA måste utfärdas av tulltjänsteman, kommer enligt yttrandet behovet av nära tillgång till tullanstalt att öka. Starka skäl synes därför föreligga att inrätta ett tätare nät av lokala tullanstalter för detta ändamål. Organisationerna förutsätter därvid att samtliga tullanstalter i landet skall kunna utfärda varucertifikat. Efter närmare undersökning avser organisationerna att inkomma med förslag på orter som nu saknar tullanstalt men som bör förses med tullstation.

När det gäller bedömningen av personalbehovet anser *riksrevisionsverket* att säkerheten i resursberäkningarna inte kan bedömas, då några prestationsmått inte ligger till grund för utredningens redovisning. *Kommerskollegium* framhåller att förslaget innebär en delegering av traditionellt myndighetsbetonade uppgifter till enskilda företag. Enligt kollegiets uppfattning bör en sådan delegering av uppgifter åtföljas av en väl utvecklad kontrollverksamhet från det offentligas sida. En bristfällig kontrollfunktion på tullområdet torde relativt snabbt kunna leda till svårigheter exempelvis när det gäller att tillfredsställa kraven på likformig tullbeskattning. Bl. a. från den principiella synen på kontrollfunktionens betydelse finner kollegiet att det föreliggande

förslagets bedömningar vad gäller personalbehovet kan ifrågasättas. I sitt gemensamma yttrande framhåller *Sveriges Exportråd, Sveriges Grossistförbund* och *Sveriges Industriförbund* att den föreslagna minskningen av tulltaxeringspersonalen måste anses som utomordentligt allvarlig. Skälet härtill är dels den utökade service som företagen kommer att kräva av tullverket för att den nya tullagen skall fungera, dels verkningarna av tillämpningen av det nya ursprungsregelsystemet enligt frihandelsavtalet med EEC.

Statskontoret konstaterar att utredningen inte berört de förändringar som förslagen kan medföra för generaltullstyrelsen. Tillskapandet av en regional organisation med föreslagna funktioner torde, såvitt statskontoret nu kan bedöma, dock inte påverka styrelsens nuvarande organisatoriska indelning på avdelningar och byråer. Statskontoret förutsätter att de personalresurser inom styrelsen, som berörs av regionaliseringen av arbetsuppgifter, ses över i samband med genomförandet av utredningens förslag.

När det gäller genomförandet av omorganisationen framhåller *riksrevisionsverket* att någon plan för när personalminskningen skall vara genomförd inte har redovisats. Verket utgår ifrån att planeringen och uppföljningen av den nya organisationens genomförande redovisas fortlöpande i tullverkets anslagsframställningar. Det kan ifrågasättas om inte en genomförandeplan borde kunna redovisas redan nästa år.

Kommerskollegium finner skäl föreligga att inte nu fastställa det långsiktiga behovet av tulltaxeringsutbildad personal utan avvakta utvecklingen inom frihandelsområdet. Tills vidare bör enligt kollegiet den tulltaxeringsutbildade personalen behållas även vid de tullkamrar som berörs av indragningarna. Skulle en personalnedskärning ändå påbörjas inom en nära framtid, torde takten få anpassas med hänsyn förutom till de av utredningen nämnda faktorerna också till utvecklingen av samarbetet avseende ursprungskontrollen inom frihandelsområdet.

I sitt gemensamma yttrande framhåller *Sveriges Exportråd, Sveriges Grossistförbund* och *Sveriges Industriförbund* att det inte är blott under en övergångstid som behov av lokal tullexpertis kommer att föreligga. Detta behov kommer att kvarstå så länge ursprungsreglerna och dokumentationskraven i handeln med EEC- och EFTA-länderna är sådana de nu föreligger. I yttrandet understryks kraftigt vikten av att ökad service från tullverkets sida kommer att kunna lämnas företagen med hänsyn till dels frihandelsavtalet med EEC, dels den föreslagna nya tullagstiftningen. Organisationerna avråder därför bestämt från att indragning av tullkammare kommer att ske innan tillräcklig erfarenhet vunnits av de ändrade förhållandena för näringslivet. Liknande synpunkter framförs av flera handelskammare, varvid *handelskammaren i Gävle* och *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* förordar att beslutet om ny distriktsorganisation senareläggs.

Departementschefen

Jag tar först upp frågan om ny distriktsorganisation i tullverket. Generaltullstyrelsen har i samband med sin anslagsframställning överlämnat ett förslag till ändrad organisation. Bakgrunden till förslaget är bl. a. att en ny tullag antagits av 1972 års höstriksdag (prop. 1972: 110, SkU 1972: 61, rskr 1972: 296) och avses träda i kraft den 1 januari 1974. Den nya tullagen syftar till en genomgripande omläggning av tullproceduren vid import. Den bygger bl. a. på principen att tulltaxeringen av importerade varor skall ske med ledning av en av importören avlämnad deklaration. Företag med återkommande import skall vidare kunna få rätt att ta hem sina varor innan de deklareras. Enligt den nya lagen skall tullverkets skyldighet att ta hand om och förvara importgods ersättas med ett system där godsvården utövas av enskilda företag. Generaltullstyrelsens förslag syftar bl. a. till att anpassa organisationen till den nya tullproceduren.

Utredningsförslaget innebär att en regional nivå införs mellan styrelsen och den lokala förvaltningen, vilket medger att beslutanderätten kan delegeras från styrelsen i ett stort antal ärenden. Landet indelas i fyra tullregioner och tre gränstulldistrikt. Som ledningsorgan för de fyra regionerna föreslås tulldirektioner med säte i Sundsvall, Stockholm, Malmö och Göteborg. Kustbevakningen inordnas enligt förslaget i tullregionerna varvid de nuvarande fyra kustdistriktchefsexpeditionerna uppgår i tulldirektionerna. I övrigt samordnas verksamheten för bekämpande av smuggling inom betydligt större områden än nuvarande tulldistrikt. Tullregionerna föreslås bli indelade i sammanlagt 19 tulldistrikt, som så långt det är möjligt anpassas till länsgränserna. Den nya tullproceduren kommer att medge ett glesare nät av tullkammare. Utredningsförslaget innebär att antalet tullanstalter med fullständig förtullningsrätt kan minskas från 53 till 34. Detta leder till att nuvarande tullkammare på 17 orter ersätts med tullstationer och på två orter helt indrages. Organisationsförändringarna väntas på sikt medföra en besparing av sammanlagt ca 330 tjänstemän, varav 270 på tulltaxerings- och 60 på bevakningssidan. Generaltullstyrelsen förordar ett successivt genomförande av den nya distriktsorganisationen.

Remissinstanserna tillstyrker huvudprinciperna i förslaget. Inte heller jag har någon erinran mot principerna för den av generaltullstyrelsen föreslagna organisationen. Jag förordar sålunda att landet indelas i fyra tullregioner och tre gränstulldistrikt. I Sundsvall, Stockholm, Malmö och Göteborg bör tulldirektioner inrättas som ledningsorgan för regionerna. En tablå över förslaget till ny organisation för tullverket torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga 2*.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att, efter sedvanligt remissförfarande, fastställa den närmare indelningen av regionerna i distrikt och att bestämma antalet tullkammare.

Genomförandet av omorganisationen måste enligt generaltullstyrelsen ske successivt. Det är enligt styrelsen nödvändigt att tullmyndigheterna inte bara före utan också efter den nya tullagstiftningens ikraftträdande bedriver en aktiv informationsverksamhet. Från den synpunkten kan det vara lämpligt att tjänstemän med fullständig tulltaxeringsutbildning under en övergångstid blir kvar på orter, där tullkammaren är avsedd att läggas ner. Frihandelsavtalet med EEC kommer att skapa ett stort informationsbehov hos trafikanterna. Både för den skull och med tanke på bl. a. tullverkets befattning med ursprungskontroll i fråga om varor, som exporteras till EEC, kan det bli behövligt att under en övergångstid ha kvar fullt tulltaxeringsutbildad personal på orter som enligt utredningens förslag skall mista sin tullkammare. Planerandet av de personalomflyttningar, som blir en följd av indragningarna, kommer slutligen att kräva tid och försvåras dessutom av de omfattande förändringar som förestår i tullverket i övrigt.

Vid remissbehandlingen har de organisationer som företräder näringslivet, med hänvisning till både den nya tullagen och frihandelsavtalet med EEC, ställt krav på ökad service från tullverket. Organisationerna anser att behovet av lokal tullexpertis kommer att föreligga inte bara under en övergångstid utan så länge ursprungsreglerna och dokumentationskraven i handeln med EEC- och EFTA-länderna är desamma som f. n.

För egen del anser jag, liksom generaltullstyrelsen, att det är lämpligt att ikraftträdandet av den nya tullagstiftningen och genomförandet av den nya organisationen samordnas i tiden. Således bör den regionala organisationen av tullverket genomföras per den 1 januari 1974. Organisationsförändringarna bör ske på sådant sätt att näringslivet ges tid att anpassa sig till den nya tullproceduren och skälig hänsyn tas till den berörda personalens intressen i samband med erforderliga omflyttningar. Sedan statsmakterna godkänt riktlinjerna för den nya organisationen och Kungl. Maj:t beslutat på vilka orter det skall finnas distriktstullkammare och tullkammare bör generaltullstyrelsen få i uppdrag att genomföra omorganisationen successivt och att därvid även vidta de övergångsåtgärder som kan behövas för att inte försämra tullverkets service till näringslivet. Det bör ankomma på generaltullstyrelsen att i samband med sina årliga anslagsframställningar anmäla den successiva förändring av tullkammarorganisationen som genomförs inom den av statsmakterna fastlagda organisationsramen.

När det gäller det krav som ställts från näringslivshåll på service från tullverket även efter övergångstidens slut är jag fullt medveten om

att en sådan fortlöpande service kommer att behövas vid tillämpningen både av den nya tullproceduren och av de ursprungsregler som införs till följd av frihandelsavtalet med EEC. Vad särskilt angår tillämpningen av ursprungsreglerna vill jag hänvisa till vad jag anfört i propositionen med förslag till vissa författningsändringar med anledning av avtalen med EEC och Europeiska kol- och stålgemenskapen (CECA) (prop. 1972: 143 s. 32). Jag underströk att berörda myndigheter liksom näringslivets egna organisationer både när det gäller ursprungsfrågor och andra här aktuella sammanhang på allt sätt bör bidra till att lösa de problem för näringslivet som de nya avtalsbestämmelserna innebär. Beträffande den nya tullproceduren har jag lagt fram motsvarande synpunkter i propositionen med förslag till ny tullag. Enligt min mening bör näringslivets behov av service även efter övergångsperioden liksom de krav som den nya tullproceduren i övrigt ställer på tullverket väl kunna tillgodoses inom den föreslagna nya organisationen.

Ett par av remissinstanserna har påpekat att frågan om den nya distriktsorganisationens inverkan på generaltullstyrelsens organisation och personalresurser inte berörts i utredningsförslaget. Jag förutsätter att denna fråga tas upp av generaltullstyrelsen när underlag finns för att bedöma hur främst tillskapandet av en regional organisation påverkar resursbehovet för styrelsen.

Jag övergår härefter till att redovisa mina ställningstaganden till tullverkets anslagsframställning för budgetåret 1973/74. Jag räknar medel för förstärkning av bevakningsbyråns sjösektion med en ingenjörstjänst (2). Den nya ankomsthallen vid Arlanda beräknas bli färdig våren 1973 och bemannas med tullpersonal i två etapper. För innevarande budgetår har medel beräknats för sammanlagt 18 tjänster. Jag räknar för nästa budgetår medel för ytterligare två tjänster som tullmästare och tio tjänster som tulluppsyningsman (3). I samband med överflyttningen av den utrikes flygtrafiken från Bulltofta till Sturup behövs en förstärkning av bevakningssektionen vid centraltullkammaren i Malmö med fyra tjänster som tullmästare (4). Bevakningssektionen vid tullkammaren i Trelleborg bör tillföras ytterligare en tjänst som tullmästare. Samtidigt kan en tjänst som tulluppsyningsman dras in (5). Tullverket tillförs nästa budgetår en ny tullkryssare. För att denna skall utnyttjas effektivt biträder jag verkets förslag i fråga om nya tjänster (6). För att bemanna och utöva tillsyn över de fartyg som är utrustade för oljebekämpning räknar jag medel för en tjänst som kusttullmästare och fyra tjänster som kusttullassistent (7). Tullverkets kustbevakning skall enligt avtal utföra viss bevakning av Konti-Scankabeln för vattenfallsverkets räkning. Jag räknar medel för en tjänst som kusttullmästare och två tjänster som kustuppsyningsmän (8). I likhet med verket räk-

nar jag med att den nya tullproceduren och den föreslagna omorganisationen av tullverket redan nästa budgetår kan leda till en personalminskning såvitt angår biträdes- och bevakningspersonalen. Jag räknar med en minskning av löneckostnaderna enligt verkets förslag (9).

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för tullverkets organisation som jag förordat i det föregående,
2. till *Tullverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 258 600 000 kr.

C 2. Tullverket: Anskaffning av viss materiel

1971/72	Utgift	2 467 770	Reservation	1 000 967
1972/73	Anslag	3 450 000		
1973/74	Förslag	2 450 000		

Från anslaget bestrids utgifter för anskaffning av fortskaffnings- och radiomateriel m. m.

Fördelningsplan	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Generaltull-styrelsen	Departements-chefen
1. Större motorbåtar	2 750 000	— 1 040 000	—1 040 000
2. Mindre motorbåtar, motorfordon m. m.	400 000	+ 138 000	+ 40 000
3. Telemateriel	300 000	+ 69 000	—
	3 450 000	**— 833 000**	**—1 000 000**

Generaltullstyrelsen

1. Prisomräkning m. m. 172 000 kr.

2. I enlighet med en inom styrelsen upprättad båtmaterielplan bör medel anvisas för anskaffning av två tulljakter (1 560 000 kr.).

3. För ersättningsanskaffning av mindre motorbåtar beräknas 216 000 kr. och för anskaffning av motorfordon 306 000 kr.

4. Medelsbehovet för fortlöpande ersättning och komplettering av radiomateriel m. m. beräknas till 363 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 450 000 kr. Jag har därvid bl. a. räknat medel för anskaffning av två tulljakter.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Anskaffning av viss materiel* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 450 000 kr.

C 3. Myntverket: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	[1]4 980 789
1972/73	Anslag	2 955 000
1973/74	Förslag	3 560 000

[1] Anslaget Mynt- och justeringsverket: Förvaltningskostnader.

Myntverket är central förvaltningsmyndighet med uppgift att tillverka mynt och medaljer. I mån av resurser får verket mot ersättning som bestäms av verket utföra även andra arbeten.

Chef för myntverket är en myntdirektör. Inom verket finns fyra enheter, nämligen en för administrativa ärenden, en för tillverkning av mynt, en för tillverkning av präglingsverktyg och medaljer samt en för materialkontroll.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Myntverket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	46	—	—
	52	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 352 000	+ 423 500	+ 264 000
Sjukvård	9 000	—	—
Reseersättningar	14 000	+ 202 000	+ 178 000
Därav utrikes resor	(8 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	357 000	+ 34 000	+ 34 000
Maskiner, instrument och diverse materialier	150 000	+ 99 000	+ 99 000
Omkostnader för myntutväxling	19 000	+ 15 000	+ 15 000
Expenser	56 000	+ 2 500	+ 17 000
	2 957 000	**+ 776 000**	**+ 605 000**
Uppbördsmedel			
Bränsle och lyse	2 000	—	—
	2 955 000	**+ 776 000**	**+ 605 000**

Myntverket

1. Några tjänstemän som efter omorganisationen den 1 juli 1972 blivit övertaliga föreslås tas i anspråk av myntverket för övergångs- och avslutningsarbeten i anslutning till myntverkets flyttning till Eskilstuna. Tillsammans med pris- och löneomräkning beräknas kostnaderna härför till 381 000 kr.

2. Kostnaderna för resor, traktamenten, dubbelbemanning, m. m. i samband med verkets flyttning i juni år 1974 beräknas till 406 000 kr.

3. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas minska med 11 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 560 000 kr. Jag har därvid bl. a. beräknat medel för övergångsvis anställning av viss personal samt för verkets flyttning. Jag vill dock understryka osäkerheten i beräkningen av flyttningskostnaderna. Vidare har jag beräknat 13 000 kr. för verkets ersättning till kammarkollegiet för redovisningscentralens tjänster.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Myntverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 560 000 kr.

C 4. Myntverket: Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.

1971/72	Utgift	[1]644 377	Reservation	59 377
1972/73	Anslag	350 000		
1973/74	Förslag	1 550 000		

[1] Anslaget Mynt- och justeringsverket: Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.

Från anslaget bestrids utgifter för anskaffning av maskiner och apparater till myntverket.

Myntverket

För nyanskaffning av utrustning m. m. krävs 2 150 000 kr. Viss ny teknisk utrustning behövs för ett rationellt utnyttjande av de nya lokalerna i Eskilstuna. Vidare bör utrustning som det inte är lämpligt att flytta på grund av huvudsakligen hög förslitningsgrad ersättas, bl. a. en del myntpressar. Huvuddelen av den tunga maskinparken avses dock medföras.

Departementschefen

Med hänsyn till att det är osäkert hur efterfrågan på mynt kommer att utvecklas till följd av den nya myntlagen bör de av myntverket

förordade ersättningsanskaffningarna av myntpressar ske i något långsammare takt. Jag beräknar anslagsbehovet till 1 550 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Myntverket: Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 550 000 kr.

C 5. Riksskatteverket

1971/72	Utgift	50 748 987
1972/73	Anslag	58 009 000
1973/74	Förslag	70 800 000

Riksskatteverket är central förvaltningsmyndighet i fråga om beskattning, uppbörd av skatt, folkbokföring och val, för tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga varor samt alkoholfrågor i den mån uppgifterna ej ankommer på annan myndighet. Verket är dessutom beskattningsmyndighet för sjömansskatt, kupongskatt och punktskatter.

Riksskatteverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Denne har närmast under sig en överdirektör. Verket är organiserat på åtta huvudenheter, nämligen en för administration, en för rättsärenden, en för taxering och uppbörd, en för indirekt skatt, en för kontroll och revision, en för folkbokföring och val, en för driftteknik och en för alkoholärenden. Dessutom finns en enhet för allmänna ombud och ett sekretariat för verksledningen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksskatteverket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	289	+ 45	+ 37
Övrig personal	276	+ 13	+ 12
	565	+ **58**	+ **49**
Anslag			
Lönekostnader	32 172 000	+ 7 722 000	+ 6 582 000
Ersättningar till kyrkobokföringsinspektörer	136 000	+ 24 000	+ 24 000
Sjukvård	58 000	+ 29 000	+ 29 000
Reseersättningar	1 500 000	+ 565 000	+ 445 000
Därav utrikes resor	(60 000)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
Lokalkostnader	4 272 000	+ 1 164 000	+ 1 164 000
Expenser för eget behov	1 726 000	+ 167 000	+ 320 000
Därav engångsutgifter	(200 000)	(— 200 000)	(— 200 000)
Expenser för annat än eget behov	12 845 000	+ 1 247 000	+ 747 000
Kursverksamhet	5 300 000	+ 4 447 000	+ 3 480 000
	58 009 000	**+15 365 000**	**+12 791 000**

Riksskatteverket

1. Pris- och löneomräkning m. m. 3 272 000 kr.

2. En medelstilldelning enligt 0-alternativet skulle på personalsidan främst beröra följande aktiviteter, nämligen anvisnings- och rådgivningsverksamheten inom taxeringssektionen, den administrativa tillsynen av länsstyrelsernas mervärdeskatteenheter, verksamheten inom kontrollavdelningen samt utvecklingsarbetet för anpassning och omläggning av ADB-systemet. En sådan reducering av löneanslaget som skulle bli följden av en medelstilldelning enligt 0-alternativet skulle öka arbetsbelastningen hos myndigheterna inom verkets tillsynsområde. Vidare skulle reduceringen medföra att den offensiva verksamheten inom skatteområdet starkt skulle minskas med därmed uppkommande intäktsbortfall för statsverket. 0-alternativet medför i övrigt minskade resurser för utbildning och information samt längre intervaller mellan nytryckningar av taxeringshandledning och skatte- och taxeringsförfattningarna.

3. Utbildnings- och informationsverksamheten avses att väsentligt ökas. För ändamålet behövs ett kvalificerat biträde (+ 43 319 kr.).

4. För utarbetandet av handledningar och blanketter för taxeringsarbetet samt uppföljning och analys av detta arbete behöver taxeringssektionen förstärkas med två byrådirektörer (+ 149 174 kr.).

5. För bl. a. en fortlöpande översyn och komplettering av anvisningarna på mervärdeskatteområdet behöver personalen på mervärdeskattesektionen utökas med en byrådirektör (+ 74 587 kr.).

6. På grund av tillkomsten av nya punktskatter behövs en avdelningsdirektör inom punktskattesektionen (+ 93 381 kr.).

7. För reklamskattens administration behövs inom punktskattesektionen tre byrådirektörer, två förste byråinspektörer, en assistent och tre biträden. Samtidigt kan en tjänst för förste byråinspektör och en för kvalificerat biträde, vilka inrättats i samband med införandet av annonsskatten, dras in. (+419 322 kr.)

8. För kontroll av reklamskatten samt rådgivning till de skattskyldiga erfordras vid kontrollsektionen en byrådirektör och vidare behövs vid distriktskontoren i Sundsvall, Göteborg och Malmö vardera en byrådirektör och en förste byråinspektör samt vid distriktskontoret i Stockholm två byrådirektörer och två förste byråinspektörer (+ 749 419 kr.).

9. Genom avvecklingen av försäljningsskatten och brännoljeskatten kan följande tjänster dras in, nämligen en för byrådirektör, en för förste byråinspektör, en för kansliskrivare och tre för biträde (— 297 319 kr.).

10. Transaktioner via utländska företag och i samband med utlandsaffärer för att kringgå eller bryta mot svensk lagstiftning blir allt vanligare. För bevakning av detta område behövs en tjänst som avdelningsdirektör på kontrollsektionen (+ 98 114 kr.).

11. På revisionssektionen behövs en förstärkning med en avdelningsdirektör och en assistent bl. a. för att möta ett ökat antal revisioner i besvärsmål hos mellankommunala skatterätten (+ 143 308 kr.).

12. Med hänsyn till viss minskning av antalet invandrarärenden och omfördelning av arbetsuppgifterna på folkbokföringssektionen föreslås en tjänst för byrådirektör och en för förste byråsekreterare i högst Ae 22 ersättas med en tjänst för förste byråsekreterare i högst Ae 24 (— 69 341 kr.).

13. Eftersom valtekniken vid 1973 års val blir i stort sett densamma som vid 1970 års val kan två tjänster för förste byråsekreterare dras in (— 122 834 kr.).

14. För utveckling, genomförande och drift av ett system för planering och uppföljning av verksamheten vid länsstyrelsernas skatteavdelningar och vid de lokala skattemyndigheterna behövs en byrådirektör. Vidare erfordras 125 000 kr. för medverkan av expertis från länsstyrelse- och fögderiorganisationen. (+199 587 kr.)

15. Sektionen för alkoholärenden behöver tillföras en tjänst för förste byråinspektör för att följa den regionala och lokala verksamheten inom området för utskänkningskontroll (+ 61 417 kr.).

16. Vid verkets straffregister kan genom omläggning av rutinerna två biträdestjänster dras in (— 77 384 kr.).

17. För tillfällig personal har för budgetåret 1972/73 beräknats 1 100 000 kr. Vissa tjänster, som inrättades redan i samband med att riksskatteverket kom till eller i nära anslutning därtill, föreslås bli upptagna på personalplan för budgetåret 1973/74.

För expertishjälp bl. a. för översyn av anvisningarna för mervärdeskatteområdet erfordras 50 000 kr. Medlen för tillfällig personal kan sänkas till 700 000 kr. (+ 440 461 kr.)

18. För att utveckla ADB-rutiner dels för omräkning av slutlig skatt till följd av taxerings- eller debiteringsändring, dels för att underlätta debiteringen av preliminär skatt har riksskatteverket hemställt om sammanlagt 700 000 kr. redan budgetåret 1972/73. Medel för att fullfölja dessa projekt under budgetåret 1973/74 erfordras (+ 450 000 kr.).

19. Riksskatteverket har genom särskild medelstilldelning fått möjlighet att anställa tillfällig revisionspersonal som ställts till länsstyrelsernas förfogande för kontroll av läkares deklarationer. Medel bör anslås för en rörlig arbetsstyrka om 20 revisorer. Därmed kan länsstyrelserna få resurser dels att slutföra läkarkontrollen, dels att genomföra en planerad ny kontrollaktion inom entreprenad- och åkeribranschen. För ändamålet erfordras 1,1 milj. kr. (+ 315 000 kr.).

20. Riksskatteverket behöver under budgetåret 1973/74 anlita konsulthjälp dels för 1975 års allmänna fastighetstaxering, dels för översyn av organisation och arbetsformer inom länsstyrelsernas taxerings-, revisions- och mervärdeskatteenheter resp. lokal skattemyndighet. To-

talt erfordras 400 000 kr. Då 1 milj. kr. anvisats innevarande budgetår för arbetsuppgifter inför 1973 års val innebär detta en minskning av beräknad ersättning för konsultuppdrag (— 600 000 kr.).

21. Under anslagsposten Expenser för annat än eget behov föreslår verket att medel beräknas för information inom alkohollagstiftnings- och beskattningsområdet med 100 000 kr. resp. 200 000 kr. Vidare beräknas medel för diverse publikationer, bl. a. verkets årsbok och skatte- och taxeringsförfattningarna. (+ 925 000 kr.)

22. Allmänheten ställer allt starkare krav på information inom beskattningsområdet. En förutsättning för materiellt riktigare taxering är att taxeringsfunktionärerna och beskattningsorganisationens personal utbildas på sitt fackområde. Riksskatteverket anser att utbildningen och informationen inom beskattningsområdet fortfarande är eftersatt och begär därför förstärkta resurser (+ 4 078 000 kr.).

23. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 560 000 kr., bl. a. för ökad reseverksamhet och ytterligare lokaler.

Enligt beslut vid 1972 års riksdag skall centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet från och med budgetåret 1973/74 handhas av riksskatteverket (prop. 1972: 1 bil. 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70). Verket skall svara för de uppgifter som f. n. ankommer på exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON) och dessutom överta vissa av länsstyrelsernas uppgifter, i huvudsak personalfrågor. Vidare skall verket överta vissa smärre arbetsuppgifter från andra myndigheter, bl. a. justitiekanslern (JK).

Riksskatteverket har med särskild skrivelse den 19 september 1972 överlämnat förslag till detaljorganisation m. m. för inlemmandet i riksskatteverket av centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet. Organisationsförslaget har utarbetats i samråd med exekutionsväsendets organisationsnämnd och statskontoret.

Riksskatteverkets organisationsförslag

Exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON)

EON utövar centralmyndighetsfunktionerna beträffande administration av exekutionsväsendet huvudsakligen genom att meddela föreskrifter dels om organisationen hos kronofogdemyndigheterna, dels om handläggningen av mål och ärenden.

EON består av sex ledamöter. Inom nämndens kansli leds arbetet av en överdirektör tillika ledamot av nämnden. Kansliet är uppdelat i två sektioner, en administrativ sektion och en organisationssektion. Dessutom finns en särskild arbetsenhet för utveckling av ett riksdatasystem för exekutionsväsendet.

Samordning med befintlig verksamhet inom riksskatteverket

Skillnaderna mellan exekutions- och beskattningsväsendenas organisation och arbetsformer motiverar att centralmyndighetsfunktionen för exekutionsväsendet vid inlemmandet i riksskatteverket bildar en särskild enhet, avdelningen för exekutionsväsendets administration. Det är dock naturligt att i riksskatteverkets organisation för gemensamma servicefunktioner integrera motsvarande arbetsuppgifter för exekutionscentralmyndigheten. Detta gäller för ekonomiadministration, personaladministration för avdelningen, utbildnings- och informationsadministration, organisationsutveckling, blanketteknik och blankettadministration, ADB-systemarbete och programmering samt intendentur.

När det gäller organisationsfrågor bör en liknande ansvarsfördelning som den inom riksskatteverket nu existerande tillämpas. De löpande organisationsfrågorna handhas inom resp. sakområde. Resurser för organisationsutveckling bör däremot finnas i en gemensam serviceenhet, dvs. organisationssektionen.

Organisationsförslag

Den nya avdelningen föreslås uppdelad på två sektioner, exekutionsjuridiska resp. exekutionsadministrativa sektionen.

Grundläggande för exekutionsjuridiska sektionen är författningsfrågorna med huvuduppgiften att ge exekutionsväsendet instrument som underlättar förutsättningarna för att verka rationellt och rättsligt riktigt. Sektionen avses sålunda inom ramen för centralmyndighetens befogenheter svara för föreskrifter, råd och anvisningar samt för det materiella innehållet i system, rutiner, blanketter m. m. Genom uppföljning av verksamhetens utfall på regional och lokal nivå skapas bl. a. förutsättningar för initiativ till utveckling och förändringar av författningskomplexet. Sakområdesansvaret inbegriper även ansvar för fackutbildningens omfattning, inriktning och innehåll samt ansvar för allt informationsmaterial med innehåll av exekutionsjuridisk karaktär.

I sektionen föreslås vidare ingå uppgiften att bevaka statens rätt i vissa kronomål. Denna partsfunktion, som f. n. ankommer på JK, innebär att under Kungl. Maj:t bevaka statens rätt i dessa kronomål samt att föra eller låta föra statens talan vid domstol.

Till sektionen har även förts de arbetsuppgifter i samband med handräckning för indrivning av böter, som f. n. handläggs inom kriminalvårdsstyrelsen. Uppgiften avser handräckning i förbindelse med Danmark, Finland, Island och Norge.

Grundläggande för den exekutionsadministrativa sektionen är organisationsplaneringsuppgifterna och de löpande organisationsfrågorna. Dessa senare innefattar bl. a. uppgifter rörande uppläggning av kronofogdemyndigheternas kontorsorganisation liksom även

uppläggningen av fältverksamheten som bedrivs inom myndigheternas fältavdelningar. Sektionen avses svara för dels löpande uppgifter, dels projekt för rationalisering och för anpassning av kontorsorganisationen och fältorganisationen till nya eller ändrade uppgifter. Organisationsplaneringsuppgifterna avser organisationsförändringar, arbetsordningsfrågor m. m. avseende kronofogdemyndigheterna.

I sektionens ansvarsområde föreslås även ingå funktionerna personalförsörjning och personaladministration avseende kronofogdemyndigheternas personal i den utsträckning detta åligger riksskatteverket. Uppgifterna består bl. a. i rekryteringsfrämjande åtgärder, rekryteringsplanering, tjänstetillsättning, ärenden rörande besvär och dispenser samt företagsnämndsuppgifter, personalutveckling och personalvård.

Inom EON pågår utvecklingsarbete med ett centralt ADB-system för exekutionsväsendet. Arbetet, som bedrivs i en särskild projektgrupp inom EON:s kansli, föreslås inordnat som ett fristående projekt inom avdelningen för exekutionsväsendets administration. Den av EON anställda personalen i projektorganisationen bör i administrativt hänseende inordnas i de enheter inom riksskatteverket som motsvarar deras resp. kompetensområden. .

Personaldimensionering

Förslaget till bemanning omfattar 41 personer varav 36 personer ingår i den föreslagna avdelningen — ADB-projektorganisationen undantagen. Personalen inom nuvarande EON:s kansli — ADB-projektorganisationen undantagen — uppgår till 19 personer. Av ökningen hänför sig 13 personer till de uppgifter, som tillförs från andra myndigheter än EON. Dessa uppgifter omfattar kronomåls-, bötes- och personalärenden. Genom överflyttningen av personalärenden från länsstyrelserna till riksskatteverket uppnås vissa rationaliseringsvinster. Ärendegruppen kronomål som överförts från JK-ämbetet föreslås omfatta tre handläggartjänster. Vid JK-ämbetet åtgår i nuläget ca 1 1/4 manår fördelat på tre handläggare på byråchefsnivå samt justitiekanslern. För bötesärenden beräknas inom kriminalvårdsstyrelsen åtgå ca 1/2 manår på handläggarnivå samt ett manår på biträdesnivå.

För ärendegrupperna författningsärenden, planeringsärenden och organisationsärenden föreslås förstärkningar i förhållande till nuläget. Förstärkningarna avser vissa delar av författningsarbetet, utökning och systematisering av författningsinformationen, ökad rationaliserings- och uppföljningsverksamhet samt uppbyggnad av verksamhetsplanering och långsiktsplanering. Någon egentlig planeringsverksamhet har tidigare inte bedrivits.

Följande personal- och anslagsförändringar föreslås.

1. Avdelningen för exekutionsväsendets administration bör tillföras en tjänst som avdelningschef och fyra biträdestjänster. Den exeku-

tionsjuridiska sektionen bör vidare tillföras en tjänst som sektionschef, tio handläggartjänster och tre biträdestjänster. För den exekutionsadministrativa sektionen föreslås en tjänst som sektionschef, tolv handläggartjänster och fyra biträdestjänster. (+ 2 579 000 kr.)

2. Riksskatteverkets utbildnings- och informationssektion bör förstärkas med en assistenttjänst och intendentursektionen med en expeditionsvaktstjänst (+ 88 000 kr.).

3. Riksskatteverkets organisationssektion bör förstärkas med två handläggare och en blankettekniker för utökade arbetsuppgifter i fråga om bl. a. löpande samordning mellan exekutions- och beskattningsområdena samt medverkan i rationaliserings- och organisationsprojekt (+ 198 000 kr.).

4. För behovet av utredningsresurser för uppdraget att utarbeta förslag om landets indelning i kronofogdedistrikt samt för temporära förstärkningar och behov av sakkunnig expertis i speciella arbetsgrupper och utredningar, m. m. begärs särskilda medel (+ 400 000 kr.).

5. För lokalkostnader beräknas 688 000 kr., reseersättningar 165 000 kr., expenser 158 000 kr. och övrigt 186 000 kr. (+ 1 197 000 kr.).

Departementschefen

Jag tar först upp frågan om inordnande i riksskatteverket av centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet.

Riksskatteverket har med särskild skrivelse den 19 september 1972 överlämnat ett i samråd med exekutionsväsendets organisationsnämnd och statskontoret utarbetat organisationsförslag. Förslaget innebär att centralmyndighetsfunktionen för exekutionsväsendet vid inlemmandet i riksskatteverket bildar en särskild enhet, som i sin tur delas upp på två sektioner, exekutionsjuridiska resp. exekutionsadministrativa sektionen. Gemensamma servicefunktioner för exekutionscentralmyndigheten såsom ekonomi- och personaladministration, utbildnings- och informationsadministration samt organisationsutveckling integreras i riksskatteverkets befintliga organisation. Den personal som inom en särskild projektgrupp arbetar med ett centralt ADB-system för exekutionsväsendet inordnas i administrativt hänseende i befintliga enheter inom riksskatteverket. Kostnaderna för projektet belastar även i fortsättningen tolfte huvudtiteln.

Jag har inte någon erinran mot de föreslagna principerna för inordnandet av centralmyndighetsfunktionen för exekutionsväsendet i riksskatteverket. Jag tillstyrker således att en ny huvudenhet inrättas vid verket för dessa frågor.

En extra ordinarie tjänst för chef för huvudenhet bör inrättas.

De arbetsuppgifter som kommer att tillföras den nya huvudenheten ankommer f. n. på EON, länsstyrelserna, JK och kriminalvårdsstyrelsen. Tillsammans beräknas ca 26 personer, varav 19 vid EON, vara sysselsatta med dessa frågor.

Riksskatteverket förordar att verket för centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet tillförs 41 tjänster, varav 36 vid den nya huvudenheten och fem vid befintliga enheter inom verket. Förslaget innebär en väsentlig förstärkning i förhållande till nuläget, både för författningsärenden och planerings- och organisationsfrågor.

Även jag anser en förstärkning av resurserna för exekutionsväsendets centralorgan väl motiverad. Både när det gäller författningsfrågor och organisationsfrågor bör en sådan förstärkning leda till ökad effektivitet hos den lokala organisationen. Jag räknar medel för följande tjänster, nämligen inom den exekutionsjuridiska sektionen en sektionschef, sju handläggare och två biträden och inom den exekutionsadministrativa sektionen en sektionschef, nio handläggare och fyra biträden. För en gemensam skrivenhet har jag räknat medel för fyra biträdestjänster. Vidare har jag räknat med att riksskatteverket tillförs en biträdestjänst, en expeditionsvaktstjänst samt en handläggartjänst och en biträdestjänst vid utbildnings-, intendentur- resp. organisationssektionen. Totalt innebär min beräkning att riksskatteverket tillförs 33 tjänster, varav 29 vid den nya enheten. I övrigt beräknar jag 300 000 kr. för utnyttjande av expertis m. m.

För lokalkostnader och övriga omkostnader m. m. beräknar jag sammanlagt 1 083 000 kr.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Jag övergår härefter till att redovisa mina ställningstaganden till riksskatteverkets anslagsframställning.

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar jag 3 197 000 kr.

För administration och kontroll av reklamskatten räknar jag medel enligt riksskatteverkets förslag för sammanlagt 21 tjänster. Samtidigt kan två tjänster avsedda för annonsskatten dras in. (6, 7 och 8)

I övrigt föreslår riksskatteverket en rad tjänsteförändringar, vilka sammantaget innebär en nettoökning med två handläggartjänster och en nettominskning med fyra biträdestjänster. Jag räknar medel enligt riksskatteverkets förslag under punkterna 3—5, 9—14 och 16. Härigenom förstärks områdena revision och kontroll samt ledning och tillsyn över arbetet vid länsstyrelserna och taxeringsnämnderna.

Medlen för tillfällig personal räknar jag ned med 300 000 kr. till 800 000 kr. Jag har samtidigt räknat medel för de befintliga extra tjänster, som verket föreslagit bli permanenta med undantag för sju tjänster för driften av verkets datamaskin. Datamaskinpersonalen bör även i fortsättningen avlönas av de medel som beräknats för tillfällig personal. (17)

Kungl. Maj:t har genom beslut den 8 september 1972 medgivit att riksskatteverket överskrider sitt anslag för innevarande budgetår med 700 000 kr. för att utarbeta ADB-rutiner för omräkning av slutlig skatt

m. m. Jag beräknar 450 000 kr. för budgetåret 1973/74 för att fullfölja dessa projekt (18). Jag anser det väl motiverat att även för nästa budgetår räkna medel för tillfällig revisionspersonal som ställs till länsstyrelsernas förfogande för särskilda kontrollaktioner. Jag räknar medel enligt verkets förslag (19). Vidare räknar jag medel för konsulthjälp enligt verkets förslag (20).

För utökad utbildning av taxeringsfunktionärerna och beskattningsorganisationens personal samt för förbättrad information till allmänheten på skatteområdet bör enligt min mening verkets resurser förstärkas väsentligt. Jag förordar en uppräkning med 3,1 milj. kr. för utvidgad verksamhet på detta område.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 70 800 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst för chef för huvudenhet ,
2. till *Riksskatteverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 70 800 000 kr.

C 6. Avsättning till banktillsynens fond

1971/72	Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	2 041 107	Nettoutgift som bestridits från fonden 1 909 696
1972/73	Anslag	1 900 000	
1973/74	Förslag	1 800 000	

Bankinspektionen har som central förvaltningsmyndighet till huvuduppgift att utöva tillsyn över postbanken, bankaktiebolag, sparbanker, kreditaktiebolag, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, landshypoteks- och stadshypoteksföreningar, fondkommissionärer och fondbörser, värdepapperscentralen samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation. Den är vidare registreringsmyndighet för bankaktiebolagen, sparbankerna samt jordbrukets kreditkassor och deras riksorganisation. Det åligger även inspektionen att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom dess verksamhetsområde, att föra kartellregister samt att utöva tillsyn enligt gällande föreskrifter om särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper samt om registrering av aktieinnehav.

Bankinspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Inom inspektionen finns en allmän avdelning, en kreditavdelning och en redovisningsavdelning. Vidare finns en byrå för administrativa ärenden.

Bankinspektionens verksamhet, med undantag av fondstämpeltillsynen, finansieras genom obligatoriska bidrag från dem som är underkastade tillsyn av bankinspektionen. Bidragen redovisas under inkomsttiteln Bidrag till bankinspektionen. Genom särskilda avsättningsanslag förs bidragen över till fyra fonder för bankinspektionens olika tillsynsfunktioner. Inkomsterna och utgifterna samt in- och utgående balans på de olika fonderna under budgetåret 1971/72 framgår av följande sammanställning.

	Ingående balans	Inkomster	Utgifter	Utgående balans
Banktillsynens fond	*2 622 766*	*2 041 107*	*1 909 696*	*2 754 177*
Fondtillsynens fond	310 741	151 137	265 231	196 647
Jordbrukskassetillsynens fond	214 523	309 070	294 380	229 213
Sparbankstillsynens fond	915 355	2 128 364	1 947 360	1 096 359
	4 063 385	**4 629 678**	**4 416 668**	**4 276 395**

Utgifterna fördelade sig på olika poster enligt följande.

Anslagspost	Belopp
Lönekostnader	3 606 066
Sjukvård	8 532
Reseersättningar	120 008
Kungörelsekostnader	73 485
Lokalkostnader	423 534
Expenser	273 453
	4 505 078
Avgår stämpelomkostnader	— 88 410
	4 416 668

Bidragen från kreditaktiebolagen, som tillgodoförs banktillsynens fond, har uppgått till större belopp än vad som erfordrats för att täcka till kreditaktiebolagen hänförliga kostnader, medan bidragen från fondkommissionärerna, som tillgodoförs fondtillsynens fond, ej räckt till för att bestrida de på dem belöpande kostnaderna. Kungl. Maj:t har därför, på förslag av bankinspektionen, fr. o. m. den 1 januari 1973 höjt bidraget för fondkommissionärer och sänkt bidraget för kreditaktiebolag (SFS 1972: 612 resp. 1972: 613).

Med beaktande av dessa förändringar bör avsättningsanslagen för nästa budgetår tas upp med följande belopp, nämligen 1,8 milj. kr. till banktillsynens fond, 330 000 kr. till fondtillsynens fond, 375 000 kr. till jordbrukskassetillsynens fond och 2,4 milj. kr. till sparbankstillsynens fond, dvs. tillhopa med samma belopp som tagits upp på riksstatens inkomstsida under inkomsttiteln Bidrag till bankinspektionen.

Beträffande de tre sistnämnda anslagen återkommer jag i det följande. Under denna punkt hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till banktillsynens fond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.

C 7. Avsättning till fondtillsynens fond

1971/72 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	151 137	Nettoutgift som bestridits från fonden	265 231
1972/73 Anslag	150 000		
1973/74 Förslag	330 000		

Med åberopande av vad jag anfört under föregående punkt hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till fondtillsynens fond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 330 000 kr.

C 8. Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond

1971/72 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	309 070	Nettoutgift som bestridits från fonden	294 380
1972/73 Anslag	325 000		
1973/74 Förslag	375 000		

Med åberopande av vad jag anfört under anslaget C 6 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 375 000 kr.

C 9. Avsättning till sparbankstillsynens fond

1971/72 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	2 128 364	Nettoutgift som bestridits från fonden	1 947 360
1972/73 Anslag	2 220 000		
1973/74 Förslag	2 400 000		

Med åberopande av vad jag anfört under anslaget C 6 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till sparbankstillsynens fond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kr.

C 10. Revision av sparbankernas förvaltning

1971/72 Utgift	934 343
1972/73 Anslag	950 000
1973/74 Förslag	950 000

Från detta anslag utgår ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor, som har förordnats av bankinspektionen enligt 81 § eller 82 § 1 mom. lagen (1955: 416) om sparbanker. För sparbankernas bidrag till dessa kostnader finns på riksstatens inkomstsida en inkomsttitel, benämnd Bidrag för revision av sparbankerna. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 950 000 kr., dvs. samma belopp som har tagits upp under inkomsttiteln.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Revision av sparbankernas förvaltning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 950 000 kr.

C 11. Avsättning till försäkringsinspektionens fond

1971/72 Nettoinkomst som tillgodoförts fonden	3 335 816	Nettoutgift som bestridits från fonden	3 177 444
1972/73 Anslag	3 406 000		
1973/74 Förslag	3 677 000		

Försäkringsinspektionen har som central förvaltningsmyndighet att utöva tillsyn över försäkringsväsendet.

Chef för försäkringsinspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns tre byråer, nämligen en för livförsäkringsärenden, en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden och en för skadeförsäkringsärenden.

Försäkringsinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska bidrag från försäkringsbolagen och vissa understödsföreningar samt bidrag från staten. Bidragen från försäkringsbolagen och understödsföreningarna redovisas på riksstaten under inkomsttiteln Bidrag till försäkringsinspektionens fond. Från detta anslag överförs till försäkringsinspektionens fond belopp motsvarande influtna bidrag samt härutöver statsbidrag med f. n. 0,5 milj. kr.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försäkrings-inspektionen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	29	– 1	– 1
Övrig personal	20	—	—
	49	**– 1**	**– 1**

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försäkrings-inspektionen	Departements-chefen
Anslag			
Lönekostnader	3 179 000	+ 161 000	+ 149 000
Sjukvård	9 000	—	—
Reseersättningar (även utrikes resor)	40 000	—	—
Lokalkostnader	134 000	+ 66 000	+ 66 000
Expenser	224 000	+ 34 000	+ 34 000
	3 586 000	**+ 261 000**	**+ 249 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	2 000	—	—
	3 584 000	**+ 261 000**	**+ 249 000**

Försäkringsinspektionen

I försäkringsinspektionens fond fanns vid ingången av budgetåret 1972/73 en behållning av 1 465 288 kr. Med tillämpning av gällande bidragsbestämmelser och oförändrat statsbidrag skulle fonden, vid de av inspektionen beräknade utgifterna, vid utgången av budgetåret 1973/74 uppvisa ett saldo av 1 184 000 kr. Försäkringsinspektionen föreslår inte någon förändring av bidragsbestämmelserna eller av statsbidragets storlek.

I fråga om utgifterna föreslår försäkringsinspektionen bl. a. att en amanuenstjänst dras in.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag inspektionens utgifter till 3 833 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avsättning till försäkringsinspektionens fond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 677 000 kr.

C 12. Stämpelomkostnader

1971/72	Utgift	1 171 933
1972/73	Anslag	1 380 000
1973/74	Förslag	1 547 000

Från anslaget bestrids kostnader för riksskatteverkets, postverkets och bankinspektionens befattning med stämpelväsendet.

Enligt stämpelskatteförordningen (1964: 308) och expeditionskungö-

relsen (1964: 618) är riksskatteverket central myndighet för stämpelväsendet. Postverket svarar för försäljningen av stämpelmärken. Bankinspektionen utövar kontroll över beräkningen av fondstämpel.

Kostnaderna för stämpelväsendet beräknar jag enligt följande.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Riksskatteverket	45 000	—
Postverket	1 260 000	+ 147 000
Bankinspektionen	75 000	+ 20 000
	1 380 000	**+ 167 000**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stämpelomkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 547 000 kr.

C 13. Kostnader för årlig taxering m. m.

1971/72	Utgift	47 186 110
1972/73	Anslag	45 000 000
1973/74	Förslag	53 000 000

Från anslaget betalas bl. a. ersättningar till ordförande och kronoombud i taxeringsnämnder samt bidrag till kommunernas kostnader för medverkan i taxeringsarbetet enligt 16 § 2 mom. taxeringsförordningen (1956: 623).

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 53 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för årlig taxering m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 53 000 000 kr.

C 14. Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.

1971/72	Utgift	22 919 799
1972/73	Anslag	29 600 000
1973/74	Förslag	34 530 000

Från anslaget betalas ersättningar till postverket, banker och andra penninginrättningar för deras medverkan vid skatteuppbörden. Ersättningarna avser bl. a. distribution av debetsedlar och förtryckta deklarationsblanketter, uppbörd och redovisning av skatt som inbetalas ge-

nom postverket och vissa penninginrättningar, utbetalning genom postanstalterna av överskjutande preliminär skatt samt kostnader för postverkets bestyr med mervärdeskatten och med uppbörden av arvs- och gåvoskatt. Från anslaget betalas vidare ersättning till postverket för de kostnader som uppstår genom att kyrkobokföringsmyndigheterna underrättas om permanenta adressförändringar som anmälts till posten.

Enligt en promemoria, som har upprättats inom postverket, beräknas medelsbehovet för nästa budgetår till 35 663 000 kr. Därav avser 18 437 000 kr. ersättning för postverkets arbete i samband med in- och utbetalningar av skatt, befordran av frankeringsfria försändelser till bl. a. länsstyrelsernas datakontor, bestyret med mervärdeskatt samt uppbörd av arvs- och gåvoskatt, 10 216 000 kr. ersättning för distribution av debetsedlar, 5 400 000 kr. ersättning för distribution av förtryckta deklarationsblanketter, 67 000 kr. ersättning för översändande av adressuppgifter till kyrkobokföringsmyndigheterna, 1 507 000 kr. ersättning till penninginrättningar som medverkar vid skatteuppbörden och 36 000 kr. ersättning till postverket för vissa kostnader i samband med avvecklingen av skatteavdelningarna.

Ersättningen för distribution av debetsedlar och förtryckta deklarationsblanketter har beräknats med utgångspunkt i fr.o. m. den 1 juli 1972 gällande brevporto.

Till de beräknade självkostnaderna — huvudsakligen avseende ersättning för arbetet i samband med in- och utbetalning av skatt — har postverket gjort ett pålägg med 7 % som bidrag till olönsam tidningsdistribution och diligenstrafik.

Jag förordar, att ersättningen till postverket för bestyret med skatteuppbörd m. m. beräknas enligt nuvarande grunder, dvs. utan något särskilt pålägg som bidrag till olönsam tidningsdistribution. Detta pålägg har av postverket inräknats med 1 133 000 kr. Beräkningarna i övrigt i promemorian kan jag godta. Anslaget bör således föras upp med 34 530 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 34 530 000 kr.

C 15. Kilometerbeskattning

1971/72	Utgift	196 155
1972/73	Anslag	1 260 000
1973/74	Förslag	7 400 000

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 153, SkU 1971: 67, rskr 1971: 339) införs den 1 januari 1974 beskattning efter körd väglängd (kilometerskatt) för brännoljedrivna motorfordon. Beträffande släpvagnar föreslås att kilometerskatt införs vid en tidpunkt som bestäms senare.

En särskild nämnd, kilometerskattenämnden (KSN), har inrättats för att förbereda övergången till kilometerbeskattning. Kostnaderna för nämndens verksamhet och andra kostnader som kan uppstå som ett led i förberedelsearbetet bestrids från detta anslag.

Uppdraget att ta fram, anskaffa och leverera räknarapparatur har av KSN lämnats åt Svenska Utvecklingsaktiebolaget (SU). Mellan KSN och SU har träffats tre avtal av innebörd att bolaget skall anskaffa och distribuera sammanlagt ca 160 000 räknarsatser (räknare och fördelningsväxel) för de brännoljedrivna motorfordon som är registrerade före den 1 januari 1973. Distributionen av räknarsatserna till ägare av registrerade brännoljedrivna motorfordon påbörjades i slutet av år 1972 och skall vara avslutad den 15 september 1973. Staten garanterar SU likvid för leverans enligt avtalen, vilka har godkänts av Kungl. Maj:t.

Syftet bakom avtalen är att säkerställa att tillräckligt antal tillförlitliga räknare finns tillgängligt så att möjlighet därigenom skapas för fordonsägare och fabrikanter eller generalagenter att förse fordonen med räknarapparatur före den för flertalet fordon föreskrivna årliga kontrollbesiktningen år 1973. Vid besiktningen skall apparaturen vara monterad så att den kan kontrolleras och plomberas vid besiktningstillfället.

1972 års höstriksdag (prop. 1972: 115, SkU 1972: 59, rskr 1972: 273) har beslutat att fordonsägarna skall vara skyldiga dels att utrusta sina brännoljedrivna fordon med godkända kilometerräknare, dels att svara för kostnaderna för räknarapparaturen och dess inmontering.

Priset skall för de första 100 000 räknarsatserna enligt avtal vara 196 kr. Till detta pris kommer dels en viss indexreglerad höjning, dels mervärdeskatt. Priset kommer att ligga lägre för återstoden av räknarsatserna. Såvitt nu kan bedömas kommer det genomsnittliga totalpriset för satserna att utgöra ca 240 kr.

Räknarsatserna kommer enligt det system som avtalats mellan KSN och SU att distribueras till fordonsägarna utan krav på omedelbar betalning. Enligt statsmakternas beslut skall uppbörd av ersättningen för räknarsatserna ske i samband med den ordinarie uppbörden av fordonsskatt för år 1974, dvs. omkring årsskiftet 1973/74. Ersättningens storlek skall beräknas med utgångspunkt i det pris som enligt avtalet mellan KSN och SU skall gälla för räknarsatserna med tillägg för räntekostnader. I den mån priset enligt avtalet förändras under leveranstiden skall hela kostnaden för samtliga levererade satser fördelas på fordonsägarna med lika belopp.

Kilometerskattenämnden beräknar medelsbehovet för nämndens verksamhet under nästa budgetår till 1 085 000 kr. Härav avser 286 000 kr. arvoden till ledamöter, ersättning till sekreterare, m. m. och 79 000 kr. omkostnader för nämnden, huvudsakligen reskostnader. Återstående belopp, 720 000 kr., avser informations- och provningskostnader m. m. Nämnden bedömer att avsevärda informationsinsatser kan bli nödvändiga i omedelbar anslutning till den faktiska övergången till kilometerbeskattning den 1 januari 1974. Därutöver behöver information ske beträffande en övergång till kilometerbeskattning av släpvagnar.

Departementschefen

Kilometerskattenämndens beräkningar av medelsbehovet för nämndens verksamhet kan jag godta. Jag beräknar således 1 085 000 kr. för nämndens verksamhet, varav 720 000 kr. för informations- och provningskostnader m. m.

Som redovisats tidigare har distribution av räknarsatser till ägare av brännoljedrivna motorfordon påbörjats redan i slutet av år 1972. Staten garanterar betalningen för apparaturen gentemot SU. Kostnaderna skall visserligen slutligt bäras av fordonsägarna, men då uppbörden av ersättningen för kilometerräknarapparatur först avses ske omkring årsskiftet 1973/74 måste statsverket förskottsvis svara för likviden gentemot SU. Förskottsbetalningarna bör lämpligen belasta detta anslag. Detta innebär en merbelastning på anslaget som kan uppskattas till i runt tal 30 milj. kr. för innevarande budgetår. För budgetåret 1973/74 torde förskottsbetalningarna komma att uppgå till ca 6,3 milj. kr. För nästa budgetår bör därför anvisas sammanlagt 7,4 milj. kr. för att täcka dels kostnaderna för KSN, dels förskottsbetalningar för kilometerräknarapparatur.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kilometerbeskattning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 400 000 kr.

D. BIDRAG OCH ERSÄTTNINGAR TILL KOMMUNERNA

D 1. Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag

1971/72	Utgift	2 129 623
1972/73	Anslag	1 975 000
1973/74	Förslag	1 820 000

Den tolagsersättning som utgått till vissa städer har i enlighet med riksdagens beslut avvecklats för samtliga kommuner utom Trelleborgs kommun (prop. 1964: 157, SU 1964: 164, rskr 1964: 342). För denna kommun är avvecklingstiden bestämd till tjugo år. Utbetalningarna för nästa budgetår uppgår till ca 1,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 820 000 kr.

D 2. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår har anslaget Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. förts upp med 2 030 milj. kr.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 april 1970 tillkallades skatteutjämningsrevisionen för översyn av reglerna om skatteutjämningsbidrag till kommunerna. Revisionen har den 8 juni 1972 överlämnat betänkandet (SOU 1972: 44) Reformerad skatteutjämning. Betänkandet har remissbehandlats. I avvaktan på att beredningen av förslagen kan avslutas, bör anslaget föras upp med ett preliminärt beräknat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 2 150 000 000 kr.

D 3. Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl.

1972/73	Anslag	500 000 000
1973/74	Förslag	1 200 000 000

Från anslaget bestrids skattebortfallsbidrag till kommuner, landstingskommuner och församlingar som kompensation för att det kommunala skatteunderlaget minskar till följd av 1970 års skattereform (prop. 1972: 60, FiU 1972: 23, rskr 1972: 139 och prop. 1972: 130, FiU 1972: 39,

rskr 1972: 336). Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1972: 140, ändrad 1972: 702) om skattebortfallsbidrag.

Till grund för bidragsgivningen ligger ett beräknat skattebortfall för kommunerna på 1 200 milj. kr. För inkomståret 1971 beräknas dock skattebortfallet bli ca 50 milj. kr. högre eller 1 250 milj. kr. Bidragen utbetalas första gången år 1973 och utgår på grundval av tillskjutet skatteunderlag. Detta skatteunderlagstillskott fördelas mellan kommunerna i relation till skattekraften, beräknad som skattekronor per inkomsttagare. Kommunerna får successivt lägre bidrag i takt med att den till följd av 1970 års skattereform förlorade skattekraften återvinns.

Medelsbehovet under budgetåret 1973/74 avser bidrag som utbetalas under andra hälften av år 1973 och första hälften av år 1974, då slutligt bidrag utgår för halva inkomståret 1971 resp. halva inkomståret 1972. För inkomståret 1971 beräknas, som jag tidigare angett, skattebortfallsbidragen till 1 250 milj. kr. För inkomståret 1972 kan skattebortfallsbidragen beräknas utgå med ett i runt tal 100 milj. kr. lägre belopp. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 kan med ledning härav beräknas till 1 200 milj. kr. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 000 kr.

D 4. Särskilt bidrag till kommunerna

Nytt anslag (förslag) 122 000 000

Riksdagen har uttalat sig för (SkU 1972: 32, rskr 1972: 238) att kommuner och landstingskommuner bör få viss kompensation för den skatteomläggning som trätt i kraft den 1 januari 1973.

Bakgrunden härtill var följande. I prop. 1972: 95 föreslogs en sänkning av den direkta inkomstskatten, vilken skulle finansieras huvudsakligen genom höjd mervärdeskatt. Detta förslag utgjorde grunden för en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet innebärande att förbunden skulle utfärda rekommendationer till kommunerna och landstingen att under tvåårsperioden 1973—1974 avstå från att höja kommunal- resp. landstingsskatt. Finansieringen av den sänkta inkomstskatten förändrades under riksdagsbehandlingen från höjd mervärdeskatt till en med 2 % höjd arbetsgivaravgift. Riksdagen uttalade härvid att i den mån en sådan höjning av arbetsgivaravgiften innebar en merkostnad för primärkommuner och landsting i förhållande till den i propositionen föreslagna höjningen av mervärdeskatten borde staten med hänsyn till överens-

kommelsen rörande kommunal- och landstingsskatterna lämna kompensation för detta. Skatteutskottet uppskattade kompensationsbehovet till ca 140 milj. kr., varav 80—90 milj. kr. beräknades återbetalas i form av automatisk kompensation för lönekostnader.

Inom finansdepartementet och hos kommunförbunden har beräkningar gjorts över det här aktuella kompensationsbehovet. Enighet har härefter nåtts mellan mig och företrädare för kommunförbunden om att ett särskilt bidrag bör utgå med 122 milj. kr. per år. Härav avses 93,5 milj. kr. gå till landstingen samt Gotland, Malmö och Göteborgs kommuner. Övriga primärkommuner får sammanlagt 28,5 milj. kr.

Bidragen bör betalas ut en gång per år, lämpligen vid budgetårets början och fördelas i förhållande till antalet invånare i kommunerna.

Utöver det här förordade bidraget utgår kompensation genom förhöjt statsbidrag till lönekostnader med drygt 90 milj. kr., huvudsakligen till lärarlöner i grundskolan och gymnasieskolan.

Sammanlagt kompenseras alltså kommuner och landsting med drygt 210 milj. kr., varav 122 milj. kr. bör bestridas från detta anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt bidrag till kommunerna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 122 000 000 kr.

E. DIVERSE

E 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond

1971/72	Utgift	13 283 339
1972/73	Anslag	6 686 000
1973/74	Förslag	9 186 000

Jag kommer senare denna dag att anmäla förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1973/74. Därvid kommer jag att redovisa utgifter om sammanlagt 10 401 000 kr. för de byggnader som är upptagna under slottsbyggnadernas delfond. Av detta belopp beräknas 1 215 000 kr. kunna täckas genom hyror och andra inkomster. Återstående belopp, 9 186 000 kr., bör bestridas från förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 186 000 kr.

E 2. Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.

1971/72	Utgift	917 823
1972/73	Anslag	1 150 000
1973/74	Förslag	1 370 000

Från anslaget bestrids f. n. utgifter för Sveriges bidrag till internationella rådet för samarbete på tullområdet, GATT-organisationen, internationella statistiska institutets permanenta byrå, internationella byrån för mått och vikt, internationella tulltariffbyrån, internationella organisationen för legal metrologi, internationella institutet för administrativ forskning, nordiska statistiska sekretariatet och IARIW, som är en internationell beredning för forskning rörande inkomster och kapitalförsörjning.

Budgetåret 1973/74 överföres bidragen till internationella byrån för mått och vikt och internationella organisationen för legal metrologi till trettonde huvudtiteln. Under anslaget tillkommer bidrag till ett nyinrättat nordiskt skattevetenskapligt forskningsråd.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 1 370 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 370 000 kr.

E 3. Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.

1971/72	Utgift	43 797
1972/73	Anslag	43 000
1973/74	Förslag	52 000

Från anslaget bestrids utgifter för statens krigsförsäkringsnämnd och statens krigsskadenämnd.

Statens krigsförsäkringsnämnd beräknar medelsbehovet för verksamheten under nästa budgetår till 40 000 kr.

Departementschefen

Medelsbehovet för statens krigsförsäkringsnämnd beräknar jag till 39 000 kr. Jag räknar dessutom med 13 000 kr. till utgifter för statens krigsskadenämnd. Anslaget bör alltså föras upp med 52 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 52 000 kr.

E 4. Bidrag till Föreningen Fruktdrycker

1971/72	Utgift	35 000
1972/73	Anslag	35 000
1973/74	Förslag	35 000

Från anslaget utgår bidrag till Föreningen Fruktdrycker för upplysningsverksamhet rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker.

Riksskatteverket föreslår att anslaget förs upp med 35 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder riksskatteverkets förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Föreningen Fruktdrycker* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 35 000 kr.

E 5. Bidrag till vanföra ägare av motorfordon

1971/72	Utgift	1 892 155
1972/73	Anslag	1 900 000
1973/74	Förslag	2 000 000

Enligt förordningen (1960: 603) om bidrag till vanföra ägare av motorfordon utgår bidrag av statsmedel till sådana vanföra motorfordonsägare som har befriats från fordonsskatt. Bidragen motsvarar skattekostnaderna för viss mängd bensin eller brännolja. Bidragen utgår i efterskott för budgetår och betalas ut av länsstyrelserna.

Med ledning av medelsförbrukningen under budgetåret 1971/72 beräknar jag utgifterna för bidragen till 2 milj. kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vanföra ägare av motorfordon* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

E 6. Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering

1971/72	Utgift	300 000
1972/73	Anslag	300 000
1973/74	Förslag	300 000

Institutet för storhushållens rationalisering har till huvudsaklig uppgift att främja och samordna sådan rationaliserings- och utvecklingsverksamhet som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten inom storhushållen. Institutet skall dessutom bedriva informations- och utbildningsverksamhet inom sitt område.

Institutet är organiserat som ett fristående organ, som drivs gemensamt av staten och en för ändamålet bildad stiftelse med företrädare för landstingsförbundet, kommunförbundet och restaurangnäringen. Verksamheten vid institutet regleras genom avtal som Kungl. Maj:t efter bemyndigande av riksdagen slutit med stiftelsen. Avtalet gäller, efter att ha förlängts i juni 1971, t. o. m. budgetåret 1975/76. Enligt avtalet bidrar staten till kostnaderna för verksamheten med 300 000 kr. per budgetår och stiftelsen med minst 400 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 300 000 kr.

E 7. Produktionsbidrag för dagstidningar

1971/72	Utgift	35 976 300
1972/73	Anslag	67 000 000
1973/74	Förslag	67 000 000

Vid 1971 års riksdag beslöts ett statligt ekonomiskt stöd till dagspressen i form av produktionsbidrag för dagstidningar (prop. 1971: 27, KU 1971: 32, rskr 1971: 180). Genom beslut vid förra årets riksdag höjdes bidragsbeloppen och företogs vissa ändringar i grunderna för produktionsbidragen (prop. 1972: 59, KU 1972: 29, rskr 1972: 203). Bestämmelser har meddelats i kungörelsen (1971: 492, ändrad 1972: 427) om statligt stöd till dagstidningar. Produktionsbidrag utgår i princip endast för andratidningar. Med andratidning avses sådan dagstidning som på sin utgivningsort har mindre upplaga än annan tidning. Bestämmelserna möjliggör emellertid även för annan tidning än andratidning att få bidrag om det med hänsyn till förhållandena inom tidningens hela spridningsområde är uppenbart att den har samma svårigheter som en andratidning. Som förutsättningar för att produktionsbidrag skall utgå gäller vidare bl. a. att tidningens totalupplaga i huvudsak är abonnerad, att den abonnerade upplagan uppgår till minst 2 000 exemplar och att annonsandelen är mindre än 50 %.

För dagstidning som utkommer 2—7 dagar i veckan beräknas bidraget på grundval av pappersförbrukningen minskad med den del som går åt för annonsutrymme. Bidraget utgår med 5 000 kr. per ton, dock högst 8 milj. kr. för storstadstidning och 2,5 milj. kr. för annan tidning. För dagstidning som utkommer en gång i veckan utgår bidraget med ett fast belopp, nämligen 200 000 kr. Detta belopp utgör också minimibidrag för övriga bidragsberättigade dagstidningar.

Bidragsärendena handläggs av presstödsnämnden. Bidragen beräknas för kalenderår och utgick första gången för år 1971, då 54 tidningar beviljades bidrag om sammanlagt 36 milj. kr. För 1972 hade t. o. m. december månad beviljats bidrag för 51 tidningar till ett sammanlagt belopp av 64,5 milj. kr.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat 67 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Produktionsbidrag för dagstidningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 000 kr.

E 8. Samdistributionsrabatt för dagstidningar

1971/72	Utgift	10 170 388
1972/73	Anslag	20 000 000
1973/74	Förslag	22 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för samdistributionsrabatt enligt kungörelsen (1969: 581, ändrad 1972: 418) om samdistributionsrabatt för dagstidningar. Rabatt utgår för varje abonnerat exemplar som distribueras av postverket i särskild tidningsutdelningstur eller av distributionsföretag under förutsättning att minst två tidningsföretag deltar i samdistributionen. Tidningsföretagen måste avstå från egen distribution på alla de orter där det förekommer rabatterad samdistribution i vilken den egna tidningen kan medfölja. De i samdistributionen deltagande tidningarna betalar samma à-pris per distribuerat exemplar. En viss möjlighet till differentierad prissättning finns dock om tidningarnas exemplarvikt är mycket olika.

Samdistributionsrabatten utgår med tre öre för varje rabattberättigat exemplar av tidning som samdistribueras.

Administrationen av systemet med samdistributionsrabatt handhas av statskontoret.

F. n. deltar 147 tidningar i rabattberättigad samdistribution, medan 33 tidningar står utanför systemet. Av dessa senare är 20 endagstidningar, sex 2- eller 3-dagarstidningar och sju 5-, 6- eller 7-dagarstidningar.

Anslagsbehovet för nästa budgetår kan beräknas till 22 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Samdistributionsrabatt för dagstidningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.

E 9. Viss informationsverksamhet

1971/72	Utgift	10 475 242	Reservation	4 524 758
1972/73	Anslag	11 000 000		
1973/74	Förslag	10 000 000		

Anslaget tillkom budgetåret 1971/72 för att snabbt få till stånd en vidgad samhällsinformation (prop. 1971: 56, FiU 1971: 23, rskr 1971: 182). Samtidigt tillskapades nämnden för samhällsinformation (NSI). Anslaget används dels för nämndens administrationskostnader, dels för bidrag till informationsprojekt.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden för samhälls-information	Departements-chefen
Personal vid NSI			
Handläggande personal	6	+1	—
Övrig personal	3	—	—
	9	**+1**	—
Anslag			
Lönekostnader	734 000	+ 114 000	+ 32 000
Sjukvård	4 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	25 000	+ 17 000	+ 12 000
Därav utrikes resor	(15 000)	(+ 6 000)	(+ 3 000)
Lokalkostnader	39 000	+ 13 000	+ 13 000
Expenser	151 000	+ 27 000	+ 24 000
Summa kostnader för NSI	**953 000**	**+ 172 000**	**+ 82 000**
Bidrag till informationsprojekt	10 047 000	+1 000 000	—1 082 000
Summa anslag	**11 000 000**	**+1 172 000**	**—1 000 000**

Nämnden för samhällsinformation

1. Löne- och prisomräkning 1 052 800 kr.
2. 0-alternativet innebär minskade bidrag till informationsprojekt.
3. Nämnden behöver en tjänst som byrådirektör för samordning av centrala basinformationsaktiviteter och som konsult till länsstyrelserna (+82 283 kr.).
4. Medelsbehovet i övrigt under anslaget beräknas öka med 37 000 kr.

Departementschefen

Mot bakgrund av grundsynen att informationsåtgärder bör ses som en integrerad del av myndigheternas verksamhet uttalade jag i prop. 1971: 56 (s. 22) tveksamhet till tanken på ett särskilt anslag för information men menade att ett belopp i den av mig föreslagna storleksordningen även på kort sikt borde kunna utnyttjas effektivt och meningsfullt. I förra årets statsverksproposition (bil. 9 s. 76) uttalade jag mig för att behålla ett särskilt anslag intill dess att myndigheterna, eventuellt genom initiativ av nämnden för samhällsinformation, utökat sin informationsverksamhet på ett mera påtagligt sätt.

Enligt sin instruktion skall nämnden verka för samordning av de offentliga organens informationsinsatser. I detta syfte åligger det nämnden att bl. a. fortlöpande hålla sig underrättad om myndigheters m. fl. informationsplaner och att särskilt yttra sig över framställningar till Kungl. Maj:t om medel för informationsändamål. Nämnden har granskat och lagt synpunkter på ett åttiotal myndigheters anslagsframställningar för budgetåret 1973/74. För innevarande budgetår disponerar dessa myndigheter ca 54 milj. kr. för informationsåtgärder. Totalt be-

räknas medlen för informationsinsatser öka med ca 12,5 milj. kr. till budgetåret 1973/74 enligt förslag i statsverkspropositionen. Av denna ökning faller ca 4,5 milj. kr. inom justitiedepartementets område och avser information om bl. a. 1973 års val, ny lagstiftning och samhällets åtgärder mot brott. Vidare ökar insatserna väsentligt när det gäller social information, hälsovårdsupplysning och konsumentinformation samt information om trafiksäkerhet, körkort och arbetarskydd. Med hänsyn till den här redovisade ökningen av medel för information bör förevarande anslag minska något. Riktlinjerna för användningen bör vara oförändrade. Med hänvisning till sammanställningen och vad jag anfört förordar jag att anslaget förs upp med 10 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss informationsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

E 10. Vinstutlottning i lönsparandet m. m.

1972/73	Anslag	[1] 1 500 000
1973/74	Förslag	4 800 000

[1] Anslaget Kampanj för sparande m. m.

De tidigare lönsparformerna — ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet — har i enlighet med statsmakternas beslut ersatts av nya lönsparandet, som startade den 1 september 1972 (prop. 1972: 22, FiU 1972: 15, rskr 1972: 109).

För innevarande budgetår har anvisats 1,5 milj. kr. för information m. m. i samband med sparkampanjer.

Fullmäktige i riksgäldskontoret

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår, i enlighet med framställning av lönsparkommittén, att 800 000 kr. anvisas för en lönsparkampanj. De insatser, som gjorts i samband med introduktionen av nya lönsparandet, bör enligt lönsparkommittén följas upp under det kommande budgetåret. Kampanjen bör bedrivas i huvudsak enligt hittills tillämpade linjer och med anlitande av annonsering i dagspress, fackpress, politisk och annan ungdomspress, genom broschyrer till arbetstagare och arbetsgivare samt genom filmer, filmband, affischer m. m.

Inom det nya lönsparsystemet skall anordnas en årlig vinstutlottning. Vinsterna betalas av staten. Utlottningen skall äga rum i september månad året närmast efter sparåret. Den första vinstutlottningen kommer att äga rum i september 1973. Vinstsumman skall beräknas till 2 % av saldoökningen inkl. ränta under sparåret på samtliga lönsparkonton.

På grundval av de vid slutet av oktober förefintliga uppgifterna om sparformens utveckling bedömes saldoökningen (inkl. ränta) på samtliga konton för perioden september—december år 1972 uppgå till mellan 175 och 200 milj. kr. Medelsbehovet för vinster i utlottningen i september 1973 beräknas till 4 milj. kr. Riksgäldsfullmäktige förordar att 4 milj. kr. anvisas för ändamålet.

Övriga kostnader för lönsparandet torde böra redovisas under femtonde huvudtiteln på så sätt, att från ett särskilt anslag benämnt Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet bestrides sådana kostnader av huvudsakligen omkostnadskaraktär, som direkt kan hänföras till administration av lönsparandet och att från kontorets ordinarie anslag bestrides kostnaderna för kontorets egen personal, lokaler, allmänna omkostnader etc.

Departementschefen

Genom beslut vid 1972 års vårriksdag har de tidigare lönsparformerna — ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet — ersatts av nya lönsparandet. Inom det nya lönsparandet skall riksgäldskontoret bl. a. anordna årlig vinstutlottning. Kampanjverksamheten för lönsparandet åligger den s. k. lönsparkommittén som är underställd riksgäldsfullmäktige. Särskilda medel bör anvisas under detta anslag, som bör ges benämningen Vinstutlottning i lönsparandet m. m., för att täcka kostnaderna för dels vinster, dels sparkampanj. I likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret anser jag att 4 milj. kr. bör anvisas för vinstutlottning och 0,8 milj. kr. för en lönsparkampanj.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vinstutlottning i lönsparandet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 800 000 kr.

E 11. Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.

1971/72	Utgift	58 114
1972/73	Anslag	100 000
1973/74	Förslag	100 000

Från anslaget bestrids främst utgifterna för vissa ersättningar till personal på indragningsstat.

Statens personalpensionsverk föreslår att anslaget förs upp med 100 000 kr.

Föredraganden

Jag biträder personalpensionsverkets förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

E 12. Viss utbildningsverksamhet

1971/72	Utgift	4 324 948	Reservation	1 231 821
1972/73	Anslag	5 000 000		
1973/74	Förslag	5 153 000		

Från anslaget bestrids utgifter för statens personalutbildningsnämnds och vårdutbildningsnämndens kursverksamhet samt utgifter för resekostnadsersättning och traktamente till kursdeltagare m. m. Vidare bestrids utgifter för driften av statens kursgård Sjudarhöjden i Sigtuna från detta anslag.

Statens personalutbildningsnämnd

I 0-alternativet förordar nämnden i första hand en nedskärning av antalet specialkurser.

Utöver arbetet med att utveckla och samordna utbildningen för grupperna kontorspersonal och handläggande personal har nämnden prioriterat utbildning rörande statens ekonomiadministrativa system, informationsutbildning för administrativ ledningspersonal och informationsansvariga samt insatser för utbildning i bl. a. arbetarskydd för att förbättra arbetsmiljön för de anställda.

Vårdutbildningsnämnden

För budgetåret 1973/74 räknar vårdutbildningsnämnden med att anordna tolv kurser till en sammanlagd kostnad av 3,2 milj. kr.

Föredraganden

Jag har ingen erinran mot den av personalutbildningsnämnden planerade uppläggningen av kursverksamheten. Omfattningen av vårdutbildningsnämndens kursverksamhet bestäms av antalet nyanställda inom gruppen vård- och vaktpersonal vid fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Jag beräknar anslagsbehovet till 5 153 000 kr., varav 3,2 milj. kr. till vårdutbildningsnämndens verksamhet. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss utbildningsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 153 000 kr.

E 13. Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering

1971/72	Utgift	4 059 502
1972/73	Anslag	5 800 000
1973/74	Förslag	6 600 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för avlöningsförmåner vid viss omskolning och omplacering av partiellt arbetsföra i statlig och icke statlig anställning, för vilken statliga pensionsbestämmelser gäller. Anslaget används även för utgifter i samband med undersökning om sjukpensionerads återanställning eller för att bestrida vissa kostnader som kan uppkomma vid friställande av personal i samband med omorganisation eller nedläggning av statligt reglerad verksamhet. Vidare kan kostnaderna för avlöningsförmåner till sådan personal som i samband med omlokalisering av statlig verksamhet omskolas till annat yrke under tid för sådan omskolning bestridas från detta anslag. Bestämmelser i ämnet återfinns i cirkuläret (1960: 553) om anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet (ändrat senast 1971: 552). I fråga om anställda hos myndigheter inom försvarsdepartementets område bestrids kostnaderna av medel anvisade under fjärde huvudtiteln.

Föredraganden

Med ledning av bl. a. medelsförbrukningen under budgetåret 1971/72 beräknar jag medelsbehovet till 6,6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 600 000 kr.

E 14. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1971/72	Utgift	429 782
1972/73	Anslag	180 000
1973/74	Förslag	180 000

Från anslaget bestrids kostnader för statsdepartementens förhandlingsdelegation, statsdepartementens företagsnämnd, statstjänstenämnden (såvitt avser statsverkets andel), kontraktsdelegationen, statens tjänstebostadsnämnd, statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor (såvitt avser statsverkets andel), statens grupplivnämnd, statens maskinpersonalnämnd, vårdutbildningsnämnden, samarbetsdelegationen för förplägnadsfrågor, statsförvaltningens centrala förslagsnämnd, statsförvaltningens centrala samarbetsråd för personalfrågor m. m. (såvitt av-

ser statsverkets andel), statsförvaltningens arbetarskyddsnämnd (såvitt avser statsverkets andel) och nämnden för psykologiska undersökningar.

Föredraganden

Under punkterna 3 och 4 i avsnittet För flera huvudtitlar gemensamma frågor har jag anmält att följande nämnder har inrättats fr. o. m. den 1 januari 1973, statens arbetsmiljönämnd, trygghetsnämnden och en särskild skiljenämnd. Samtidigt har statsförvaltningens arbetarskyddsnämnd upphört. Kostnaderna för trygghetsnämnden och skiljenämnden, utom såvitt avser experter, kanslipersonal och informationsverksamhet för trygghetsnämnden, samt statsverkets andel i kostnaderna för arbetsmiljönämndens verksamhet bör betalas från detta anslag.

Jag beräknar anslaget till 180 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 180 000 kr.

E 15. Viss förslagsverksamhet m. m.

1971/72	Utgift	64 366
1972/73	Anslag	85 000
1973/74	Förslag	193 000

Från anslaget bestrids utgifter för ersättning och belöningar i förslagsverksamheten i den utsträckning beslut härom meddelas av statsförvaltningens centrala förslagsnämnd.

Statsförvaltningens centrala förslagsnämnd

Utgifterna för ersättningar och belöningar samt för informationsmateriel till följd av en ny förslagstävling beräknas öka (+108 000 kr.).

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 193 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss förslagsverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kr.

E 16. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

1971/72	Utgift	40 024 652
1972/73	Anslag	200 000 000
1973/74	Förslag	1 000

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och till pensioner under nästa budgetår har, såsom redovisats under punkt 1 i avsnittet För flera huvudtitlar gemensamma frågor, lagts de löne- och pensionsbelopp som enligt gällande avtal skall tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1973.

Förhandlingarna om löner och pensioner m. m. under nästa avtalsperiod, som börjar den 1 januari 1974, har ännu inte påbörjats. Det är därför inte möjligt att nu beräkna det medelsbehov för första halvåret 1974 som kan uppkomma på grund av avtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Avtal beräknas inte heller kunna träffas i sådan tid att lönekostnaderna kan redovisas i proposition till riksdagen före ingången av budgetåret 1973/74. Anledning saknas därför att såsom förutsattes i prop. 1969: 1, bil. 2 s. 3 ta upp anslaget preliminärt i statsverkspropositionen. Kungl. Maj:t bör därför begära ett anslag på 1 000 kr. för täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

Kungl. Maj:t bör i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gällt beträffande tidigare anvisade täckningsanslag — efter prövning i varje särskilt fall — kunna från anslaget anvisa de medel som behövs utöver reservationsanslag och obetecknade anslag på grund av lönehöjningar m. m. som hänför sig till avtal som riksdagens lönedelegation har godkänt eller avtal som Kungl. Maj:t godkänt utan hörande av riksdagens lönedelegation. På motsvarande sätt bör medel kunna anvisas, när merbelastning inte bör ske av förslagsvis betecknade anslag och anslagsposter som maximerats av Kungl. Maj:t. Merkostnader för löner som faller på anslag inom utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret bör täckas av fjärde huvudtitelns anslag för reglering av prisstegringar.

Under hänvisning till vad jag sålunda förordat hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 17. Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet

1971/72	Utgift	8 304 943
1972/73	Anslag	6 100 000
1973/74	Förslag	7 100 000

Från anslaget bestrids utgifter för främst planerings- och utredningsarbete i samband med omlokalisering av statliga myndigheter (jfr prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196). Utgifterna för förberedelserna för omlokaliseringen av försvarets myndigheter bekostas dock fr. o. m. innevarande budgetår inom utgiftsramen för det militära försvaret. Ut-

gifterna under detta anslag avser bl. a. organisations- och ortskommittéernas verksamhet samt arbetsbiträde åt och konsultinsatser hos omlokaliseringsmyndigheterna. Från anslaget bestrids dessutom utgifterna för de anställdas gruppvisa besöksresor till nya lokaliseringsorter. Vidare bestrids från anslaget utgifter för insatser av vissa myndigheter som har centrala samordnings- och planeringsuppgifter i samband med omlokaliseringarna. Belastningen på anslaget torde komma att uppgå till inemot 7 milj. kr. för budgetåret 1972/73. Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 7,1 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 100 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

11. Byggnadsarbeten för statlig förvaltning

1971/72	Utgift	92 893 984	Behållning	17 956 016
1972/73	Anslag	[1]60 000 000		
1973/74	Förslag	190 000 000		

[1] Härutöver 20 000 000 kr. på tilläggsstat I.

Från anslaget bestrids utgifter för investeringar i byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet och för vilka medel inte anvisas under annat anslag.

Byggnadsstyrelsen

Nybyggnad i kvarteret Loen. Redogörelse för nybyggnaden, som används av statsdepartementen, har lämnats i prop. 1965: 64 (s. 2). Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen förs upp med 35 950 000 kr. i prisläget den 1 april 1972, vilket innebär en kostnadsökning utöver index med 510 000 kr. Kostnadsökningen hänför sig till kostnader dels i samband med styrelsens förtillträde och rivning av fastigheten nr 11 i kvarteret Loen, dels för vissa ändringar av personalrestaurangen. Härutöver kan kostnader tillkomma för skador på intilliggande fastigheter m. m. (jfr prop. 1971: 1 bil. 9 s. 101).

Till- och ombyggnad i kvarteret Primus. Redogörelse för byggnadsobjektet har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 9 s. 102). Byggnadsstyrelsen har hemställt om uppdrag att utföra om- och tillbyggnaden inom en kostnadsram av 54 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Kungl. Maj:t har den 8 september 1972 begärt en skyndsam redovisning av reviderat lokalprogram för objektet samt uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra de arbeten som erfordras för att om- och tillbyggnaden skall kunna utföras enligt redovisad tidplan.

Omlokalisering av statlig verksamhet. Som redovisades i prop. 1972: 1 (bil. 9 s. 79) har byggnadsstyrelsen i uppdrag att planera lokaler m. m. för huvuddelen av de myndigheter som enligt statsmakternas beslut skall omlokaliseras (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196 m. fl.). I prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 25) har redovisats sex byggnadsobjekt.

Uppsala. Nybyggnad i kvarteren Hugin och Munin för statens livsmedelsverk. Det fr. o. m. den 1 januari 1972 inrättade statens livsmedelsverk skall förläggas till Uppsala (jfr prop. 1971: 62, JoU 1971: 42, rskr 1971: 219). Byggnadsstyrelsen har föreslagit att en nybyggnad uppförs för verket i kvarteret Hugin, centralt i Uppsala. Länsstyrelsen i Uppsala, som f. n. har en mycket otillfredsställande lokalsituation, föreslås även få lokaler i en anslutande nybyggnad i kvarteret Munin. Den samlade nybyggnaden föreslås omfatta kontors- och laboratorielokaler om ca 23 000 m² rumsyta, varav ca 12 000 m² för livsmedelsverket och ca 11 000 m² för länsstyrelsen. Kostnaden har beräknats till 92 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Norrköping. Nybyggnad i Oxelbergen för luftfartsverket och statens invandrarverk. Enligt gällande planer skall luftfartsverket omlokaliseras till Norrköping under hösten 1975 och invandrarverket under våren och sommaren 1976. Byggnadsstyrelsen har föreslagit att verken förläggs till en gemensam tomt inom området Oxelbergen men i separata byggnader. För luftfartsverket har olika alternativ redovisats i fråga om organisationen av flygsäkerhetsverksamheten. Med det mest lokalkrävande alternativet som grund, har den sammanlagda rumsytan för de båda verken beräknats till ca 16 000 m² och kostnaden för nybyggnaden till 44 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Kungl. Maj:t har den 8 september 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera de delar av nybyggnaden som avser invandrarverket till och med bygghandlingar.

Linköping. Nybyggnad på Vallaområdet för statens kriminaltekniska laboratorium, statens geotekniska institut och statens väg- och trafikinstitut. Byggnadsstyrelsen har föreslagit att de tre verken som skall omlokaliseras till Linköping förläggs till Vallaområdet dit också nybyggnaderna för högskolan i Linköping förlagts. Lokalerna föreslås utformade som två kontors- och laboratoriebyggnader och två byggnader för speciallokaler, bl. a. provhallar. Dessutom föreslås en mindre restaurang för i första hand de tre verken, furnerad från huvudrestaurangen på högskoleområdet. Den sammanlagda rumsytan för nybyggnaden uppgår till ca 25 000 m². Kostnaden beräknas till 72 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972, varav 11,5 milj. kr. avser försörjningsåtgärder, inkl. anslutningsavgifter.

Jönköping. Nybyggnad i kvarteret Göta för lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. Som redovisades i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 26) har byggnadsstyrelsen fått i uppdrag att projektera nybyggnaden till byggnadshandlingar, och därvid söka uppnå ett gynnsammare förhållande mellan objektets rumsyta och i byggnadsprogrammet angivna lokalbehov. Byggnadsstyrelsen har med anledning härav föreslagit att objektets sammanlagda rumsyta minskas, främst genom borttagande av källaryta, med ca 2 000 m² till ca 12 500 m². Härigenom kan kostnaden minskas med 1,8 milj. kr. till 36 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Karlstad. Nybyggnad i Klaraområdet för värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, försvarets sjukvårdsstyrelse, del av försvarets materielverk m. m. Byggnadsstyrelsen har föreslagit att de fyra verken, som skall omlokaliseras till Karlstad (jfr prop. 1971: 124, FöU 1971:22, rskr 1971: 292), förläggs till en nybyggnad i stadsdelen Klara, centralt i Karlstad. Bergslagens inskrivningscentral och Bergslagens stanscentral avses också få lokaler i nybyggnaden, som föreslås omfatta ca 33 500 m² totalyta. Härav utgör ca 4 000 m² expansionsreserv, som kan utnyttjas av annan statlig förvaltning i Karlstad. Kostnaden för byggnadsobjektet beräknas till ca 64 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramar som tidigare förts upp i investeringsplanen.

Vid min anmälan av förevarande anslag i prop. 1972: 130 (bil. 5 s. 25) fördes nya kostnadsramar upp i investeringsplanen för sex omlokaliseringsobjekt och en kostnadsram för diverse objekt. Vidare beräknades en medelsförbrukning av 12 milj. kr. för innevarande budgetår för övriga omlokaliseringsobjekt. De övriga objekt i Uppsala, Norrköping, Linköping och Karlstad som byggnadsstyrelsen föreslagit har redovisats i det föregående. Byggnadsobjekten skall enligt tidplanerna för omlokaliseringen påbörjas innevarande och nästa budgetår. Kungl. Maj:ts prövning av dessa objekt är ännu inte avslutad. Med hänsyn härtill bör en preliminärt beräknad, gemensam kostnadsram av 272 milj. kr. föras upp i investeringsplanen för dessa objekt.

Jag förordar att medel för nästa budgetår beräknas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Stockholm							
Ombyggnad i kv. Mercurius	9 215	9 240	[1]3 092	128	—	68-08	71-11
Nybyggnad i kv. Loen	35 000	35 950	34 488	1 400	62	68-10	71-11
Nybyggnad i kv. Garnisonen	[2]225 000	225 000	203 714	15 000	6 000	68-04	72-06
Ombyggnad av kasern i kv. Garnisonen	14 000	14 850	1 127	4 000	2 000	72-05	succ. t.o.m. 77-04
Till- och ombyggnad i kv. Gamen	1 900	2 015	1 432	500	80	71-11	72-05
Till- och ombyggnad i kv. Primus	[3]50 000	54 000	—	12 000	12 000	72-08	75-10
Norrköping							
Nybyggnad i Källtorp		45 000	—	6 300	14 000	73-09	75-05
Nybyggnad i Saltängen		73 500	—	6 300	18 500	73-10	76-01
Jönköping							
Nybyggnad i kv. Göta		36 000	—	11 000	12 000	73-02	75-06
Gävle							
Nybyggnad i kv. Vasen		62 500	—	5 500	18 000	73-02	75-06
Sundsvall							
Nybyggnad i kv. Måsen		15 300	702	7 600	5 700	72-06	73-08
Nybyggnad i kv. Målaren		41 900	—	15 200	17 600	72-11	74-07
Övriga omlokaliserings-objekt		[2]272 000	—	12 000	82 400		
Diverse objekt		5 000	—	1 000	1 686		
	335 115	**892 255**	**244 555**	**97 928**	**190 028**		

[1] Förbrukningen t. o. m. 1970-06-30, 6 020 000 kr., redovisas t. v. i annan ordning.
[2] Prisläge 1971-10-01.
[3] Uppskattad kostnad.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	17 956	1972/73	97 928
Anslag för 1972/73		1973/74	190 028
riksstat	60 000		
tilläggsstat I	20 000		
Anslag för 1973/74 (förslag)	190 000		
	287 956		**287 956**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för statlig förvaltning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 190 000 000 kr.

12. Inköp av fastigheter m. m.

1971/72	Utgift	424 808	Behållning	[1]33 596 142
1972/73	Anslag	25 000 000		
1973/74	Förslag	25 000 000		

[1] Varav 22 250 000 kr. från det i riksstaten för budgetåret 1971/72 uppförda investeringsanslaget Markinköp i samband med omlokalisering av statlig verksamhet.

Anslaget används för fastighetsförvärv för statlig förvaltning m. m., inkl. markinköp som föranleds av omlokalisering av statlig verksamhet och markinköp för polishus.

Byggnadsstyrelsen

Mot bakgrund av planerade förvärv, bl. a. vissa fastighetsförvärv i Stockholm och markinköp för omlokaliseringen, föreslår byggnadsstyrelsen att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp av fastigheter m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

13. Vissa byggnadsarbeten vid tullverket

1971/72	Utgift	247 297	Behållning	44 813
1972/73	Anslag	350 000		
1973/74	Förslag	100 000		

Från anslaget bestrids kostnader för anskaffning av fastigheter och byggnader avsedda att tillgodose behovet av expeditionslokaler m. m. för de lokala tullmyndigheterna.

Generaltullstyrelsen

Generaltullstyrelsen hemställer att 100 000 kr. anvisas för bl. a. tillbyggnad av tullstationen i Tärnaby (60 000 kr.) samt uppförande av personal- och förrådsbyggnad i Umeå (25 000 kr.).

Departementschefen

Jag biträder generaltullstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

V. Fonden för låneunderstöd

5. Lån för inrättande av alkoholfria restauranger

1971/72	Utgift	—	Behållning	107 000
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	40 000		

Från anslaget bestrids kostnader för långivning enligt kungörelsen (1955: 145) om lån av statsmedel för inrättande av alkoholfria restauranger.

Riksskatteverket

Behållningen på anslaget uppgick den 1 juli 1972 till 108 000 kr. I avvaktan på att alkoholpolitiska utredningens arbete skall slutföras och då några ansökningar om lån inte föreligger, bör anslaget endast föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Under innevarande budgetår har lån om tillsammans 79 000 kr. beviljats, varför behållningen f. n. uppgår till endast 29 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån för inrättande av alkoholfria restauranger* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 kr.

6. Pressens lånefond

1971/72	Utgift	18 954 946	Behållning	26 729 626
1972/73	Anslag	25 000 000		
1973/74	Förslag	25 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för långivning enligt kungörelsen (1971: 492, ändrad 1972: 427) om statligt stöd till dagstidningar. Statsmakternas beslut om inrättandet av pressens lånefond (prop. 1969: 48, SU 1969: 107, rskr 1969: 251) innebär att under en femårig försöksperiod, dvs. åren 1969/70—1973/74, lån får beviljas med sammanlagt 125 milj. kr. Den år 1972 tillkallade pressutredningen har fått i uppdrag att överväga om behovet av en särskild lånemöjlighet för dagspressen kommer att kvarstå även i fortsättningen och om så skulle vara fallet lägga fram förslag om ändamål och villkor för långivningen. Lån från fonden kan beviljas tidningsföretag såväl för investering som för annan åtgärd som bedöms vara nödvändig för att stärka företagets konkurrensförmåga på längre sikt. Lån beviljas dock inte för projekt som kan fi-

nansieras på den allmänna kreditmarknaden till marknadsmässiga villkor. Projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag ges företräde. Lånen, som inte utan särskilda skäl får lämnas på mer än 20 år, är räntefria under tre år och amorteringsfria under fem år. Låneärendena handläggs av presstödsnämnden, vars verksamhet också finansieras över detta anslag. För lån ur fonden skall ställas den säkerhet som nämnden bestämmer.

Anslag till långivningen från pressens lånefond har anvisats med 25 milj. kr. per år under budgetåren 1969/70—1972/73, dvs. totalt 100 milj. kr.

Under budgetåret 1971/72 beviljades lån till sju tidningsföretag med sammanlagt 15,4 milj. kr. Totalt har lån beviljats till 26 tidningsföretag med sammanlagt 54,5 milj. kr. Största delen av dessa medel har gått till s. k. andratidningar. Lån har huvudsakligen beviljats för investeringar i ny teknisk utrustning och lånetiden har för flertalet lån bestämts till tio eller femton år.

När det gäller anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 kan detta inte överblickas f. n. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår tas upp med samma belopp som hittills, dvs. 25 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pressens lånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

VII. Fonden för förlag till statsverket

1. Vissa projekteringskostnader

1971/72	Utgift	75 911 425	Behållning	185 673
1972/73	Anslag	[1]45 000 000		
1973/74	Förslag	70 000 000		

[1] Härutöver 45 000 000 kr. på tilläggsstat I.

Anslaget disponeras enligt Kungl. Maj:ts beslut för sådana projekteringsarbeten som föregår den slutliga prövningen av byggnadsobjekt. Projekteringskostnaderna täcks sedermera av de byggnadsanslag som begärs då byggnadsobjekten redovisas för riksdagen. Det belopp som motsvarar projekteringskostnaderna förs därför tillbaka till fonden för förlag till statsverket när byggnadsanslag beviljats, och redovisas som övriga kapitalmedel. Projekteringsanslaget kan även användas för att skapa en reserv av färdigprojekterade byggnadsobjekt. En sådan reserv motiveras av bl. a. kravet på en god arbetsmarknadspolitisk beredskap.

Projekteringsverksamheten har under senare år ökat kraftigt i omfattning. Jag bedömer att verksamheten även under budgetåret 1973/74 kommer att ligga på en tämligen hög nivå. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med 70 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa projekteringskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 70 000 000 kr.

IX. Diverse kapitalfonder

5. Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner

1971/72	Utgift	32 372 127	Behållning	4 839 615
1972/73	Anslag	58 000 000		
1973/74	Förslag	88 000 000		

Statens datamaskinfond är en kapitalfond för finansiering och redovisning av generellt användbar datamaskinutrustning som anskaffas för andra myndigheter och institutioner än de affärsdrivande verken.

Fonden består av två delfonder, försvarets delfond och civila statsförvaltningens delfond. Båda delfonderna förvaltas av statskontoret. Delfonderna byggs upp genom medel som anvisas på investeringsanslagen Statens datamaskinfond: Försvarets delfond: Anskaffning av datamaskiner och Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till Statens datamaskinfond: Försvarets delfond: Anskaffning av datamaskiner har tidigare denna dag anmälts av chefen för försvarsdepartementet.

Från investeringsanslag till fonden bestrids dels utgifter för förvärv av datamaskinutrustning, dels andra utgifter av investeringskaraktär i samband med anskaffning, installation eller igångkörning av förvärvad eller förhyrd datamaskinutrustning, vilka är av sådan art att de bör periodiseras. På fonden redovisad utrustning ställs mot avgift till förfogande för de myndigheter som skall svara för driften av anläggningarna. Avgifterna fastställs av statskontoret efter samråd med riksrevisionsverket och, i fråga om avgifter till försvarets delfond, försvarets rationaliseringsinstitut. Avgifterna skall, utöver normal avskrivning eller hyra för utrustning m. m., täcka kostnaderna för fondens administration.

Statskontoret

I anvisningar för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 ålades de myndigheter som omfattas av statens data-

maskinfond att anmäla behov av datamaskinutrustning till statskontoret, som avger gemensam anslagsframställning för den datamaskinutrustning som kan behöva anskaffas över fonden. På grundval av sålunda redovisade eller på annat sätt aktualiserade behov beräknar statskontoret det totala investeringsbehovet för datamaskinutrustning inom den civila statsförvaltningen under budgetåret 1973/74 till 94,5 milj. kr. Investeringsbehovet under budgetåret 1972/73 uppskattas till 62,3 milj. kr., varför en utgående behållning på endast 0,5 milj. kr. beräknas. Statskontoret hemställer därför om ett investeringsanslag av 94 milj. kr. Mer än hälften av den beräknade anskaffningskostnaden för budgetåret 1973/74 avser datamaskinutrustning för rättsväsendets informationssystem. I övrigt gäller det anskaffning av datamaskinutrustning för bl. a. riksförsäkringsverket, de centrala bil- och körkortsregistren samt universitetens datamaskincentraler. Den slutliga prövningen av de enskilda investeringsobjekten förutsätts ske i samband med att statskontoret hos Kungl. Maj:t begär bemyndigande att få anskaffa viss utrustning. Medelsberäkningen avser huvudsakligen köp av utrustning. Val mellan köp och förhyrning av kontrakterad utrustning sker dock som regel först i samband med leveransen. Skulle förhyrning i stället för köp bli aktuell för viss utrustning blir medelsbehovet i motsvarande mån lägre.

Med hänsyn till de långa leveranstider som normalt gäller vid anskaffning av datamaskinutrustning anser statskontoret vidare att det behövs ett bemyndigande, utöver av riksdagen åren 1970—1972 lämnade bemyndiganden på sammanlagt 225 milj. kr., att beställa datamaskinutrustning till ett värde av högst 65 milj. kr. för leverans huvudsakligen under budgetåren 1974/75 och 1975/76. Ifrågavarande datamaskinutrustning utgörs av utrustning för bl. a. rättsväsendets informationssystem, riksförsäkringsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, universitetens datamaskincentraler samt exekutionsväsendet.

Departementschefen

Statskontoret har på grundval av bl. a. uppgifter från myndigheterna beräknat att datamaskinutrustning kommer att anskaffas för 94,5 milj. kr. under nästa budgetår. Medelsbehovet avser i huvudsak anskaffning av utrustning för polisväsendet, den allmänna försäkringen, centrala bil- och körkortsregistreringen samt universitetens datamaskincentraler. Denna utrustning har Kungl. Maj:t till stor del redan bemyndigat statskontoret att anskaffa.

För nästa budgetår beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 88 milj. kr. Vidare bör riksdagens bemyndigande inhämtas att beställa datamaskinutrustning till ett värde av 65 milj. kr. utöver tidigare lämnade bemyndiganden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att datamaskinutrustning beställs till en kostnad av — utöver tidigare medgivet belopp — högst 65 000 000 kr.,
2. till *Statens datamaskinfond:Anskaffning av datamaskiner* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 88 000 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 1

Tullverket
Nuvarande organisation

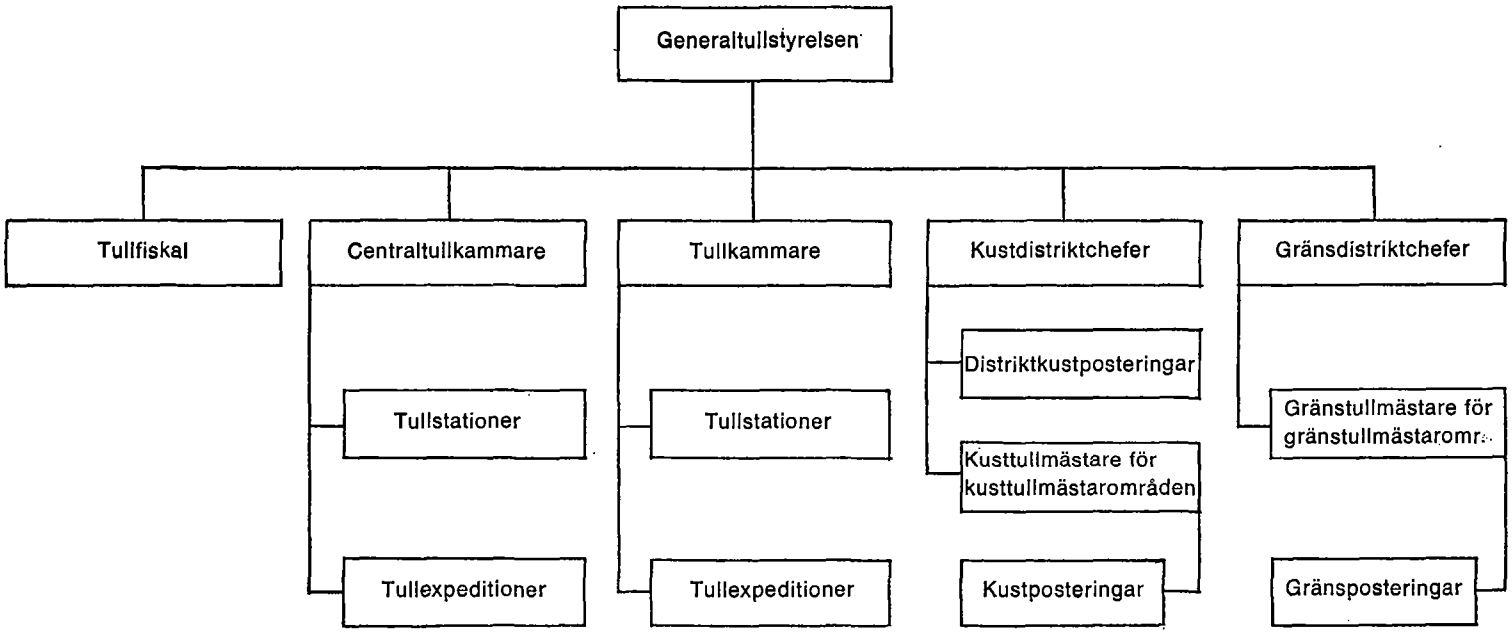

Bilaga 2

Tullverket
Förslag till ny organisation

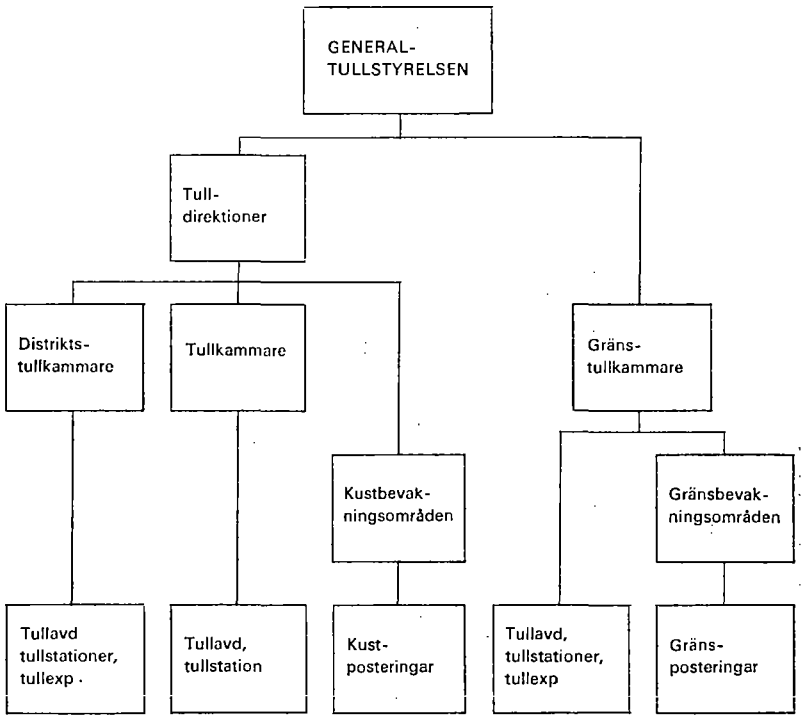

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Finansdepartementet m. m.

8	Finansdepartementet	15 850 000
9	Gemensamma ändamål för statsdepartementen	25 675 000
10	Ekonomiska attachéer	750 000
10	Kommittéer m. m.	8 000 000
11	Extra utgifter	300 000
		50 575 000

B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

12	Kammarkollegiet	7 181 000
13	Statistiska centralbyrån:	
14	Statistik, register och prognoser	105 081 000
25	Statistisk uppdragsverksamhet	1 000
26	Teknisk uppdragsverksamhet	1 000
	Konjunkturinstitutet:	
27	Verksamheten i allmänhet	2 672 000
29	Särskilda undersökningar	630 000
30	Statskontoret	29 250 000
34	Datamaskincentralen för administrativ databehandling	1 000
35	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet	4 000 000
36	Riksrevisionsverket	30 610 000
40	Byggnadsstyrelsen	1 000
43	Utredningar rörande byggnadsföretag m. m.	5 000 000
44	Inredning av byggnader för statlig förvaltning	10 000 000
46	Statens förhandlingsnämnd	1 556 000
48	Statens avtalsverk	10 176 000
49	Statens personalpensionsverk	16 093 000
50	Statens personalbostadsdelegation	690 000
51	Statens personalutbildningsnämnd	4 241 000
52	Statens personalnämnd	12 843 000
		240 027 000

C. Skatte- och kontrollväsen

	Tullverket:	
56	Förvaltningskostnader	258 600 000
67	Anskaffning av viss materiel	2 450 000
	Myntverket:	
68	Förvaltningskostnader	3 560 000
69	Nyanskaffning av vissa maskiner m. m.	1 550 000
70	Riksskatteverket	70 800 000
78	Avsättning till banktillsynens fond	1 800 000
80	Avsättning till fondtillsynens fond	330 000
80	Avsättning till jordbrukskassetillsynens fond	375 000
80	Avsättning till sparbankstillsynens fond	2 400 000
81	Revision av sparbankernas förvaltning	950 000
81	Avsättning till försäkringsinspektionens fond	3 677 000

82	Stämpelomkostnader	1 547 000
83	Kostnader för årlig taxering m. m.	53 000 000
83	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.	34 530 000
84	Kilometerbeskattning	7 400 000
		442 969 000

D. Bidrag och ersättningar till kommunerna

87	Ersättning till Trelleborgs kommun för mistad tolag	1 820 000
87	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	[1]2 150 000 000
87	Skattebortfallsbidrag till kommuner m. fl.	1 200 000 000
88	Särskilt bidrag till kommunerna	122 000 000
		3 473 820 000

E. Diverse

90	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Slottsbyggnadernas delfond	9 186 000
90	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m.m.	1 370 000
91	Statens krigsförsäkringsnämnd m. m.	52 000
91	Bidrag till Föreningen Fruktdrycker	35 000
92	Bidrag till vanföra ägare av motorfordon	2 000 000
92	Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering	300 000
93	Produktionsbidrag för dagstidningar	67 000 000
94	Samdistributionsrabatt för dagstidningar	22 000 000
94	Viss informationsverksamhet	10 000 000
96	Vinstutlottning i lönsparandet m. m.	4 800 000
97	Avlöningar till personal på indragningsstat m. m.	100 000
98	Viss utbildningsverksamhet	5 153 000
99	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering	6 600 000
99	Kostnader för vissa nämnder m. m.	180 000
100	Viss förslagsverksamhet m. m.	193 000
100	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 000
101	Förberedelser för omlokalisering av statlig verksamhet	7 100 000
		136 070 000
	Summa för driftbudgeten	**4 343 461 000**

KAPITALBUDGETEN

II. Statens allmänna fastighetsfond

103	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	190 000 000
107	Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000
107	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	100 000
		215 100 000

V. Fonden för låneunderstöd

108	Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	40 000
108	Pressens lånefond	25 000 000
		25 040 000

VII. Fonden för förlag till statsverket

109	Vissa projekteringskostnader	**70 000 000**

IX. Diverse kapitalfonder

110	Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner	**88 000 000**
	Summa för kapitalbudgeten	**398 140 000**
	Totalt för finansdepartementet	**4 741 601 000**

[1] Beräknat belopp.

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1972 720509

Utbildningsdepartementet

Översikt

Till *utbildningsdepartementet* hör skolväsendet, den högre utbildningen och forskningen, vuxenutbildningen, lärarutbildningen, det studiesociala stödet, kultur- och bildningsverksamheten, radio- och televisionsfrågorna samt kyrkoärendena.

Inom skolväsendet har under senare år en rad betydelsefulla reformer genomförts. Fr. o. m. innevarande läsår är 1968 års riksdagsbeslut om grundskolan och gymnasieskolan helt genomförda. Därmed torde det yttre reformarbetet för ungdomsskolans del vara avslutat för nu överskådlig framtid. Men detta innebär inte att ungdomsskolans mål i alla avseenden är förverkligade. Under 1970-talet kommer reformarbetet inom skolväsendet till stor del att avse skolans inre arbete. Hithörande frågor utreds av utredningen om skolans inre arbete (SIA). Också utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK), som bl. a. skall överväga vägarna för ett vidgat lokalt ansvar inom skolväsendet, är av intresse i detta sammanhang.

Vad gäller organisatoriska förändringar kommer under de närmaste åren den eftergymnasiala utbildningen i centrum. Under våren 1973 väntas 1968 års utbildningsutredning (U 68) presentera sina förslag avseende den eftergymnasiala utbildningens dimensionering, lokalisering och organisation.

Såväl inom gymnasieskolan som inom den eftergymnasiala utbildningen har efterkrigstiden kännetecknats av en snabb expansion. Från år till år har ett ökat antal studerande kunnat beredas plats vid praktiskt taget alla linjer på dessa utbildningsnivåer. Under de senaste åren har en viss förändring inträffat vad främst avser efterfrågan på och val av utbildning.

Inom *gymnasieskolan* har antalet förstahandssökande till de tre- och

ANTAL NÄRVARANDE STUDERANDE I GYMNASIAL UTBILDNING OCH VID UNIVERSITETET OCH HÖGSKOLOR HÖSTEN 1950 TILL HÖSTEN 1971

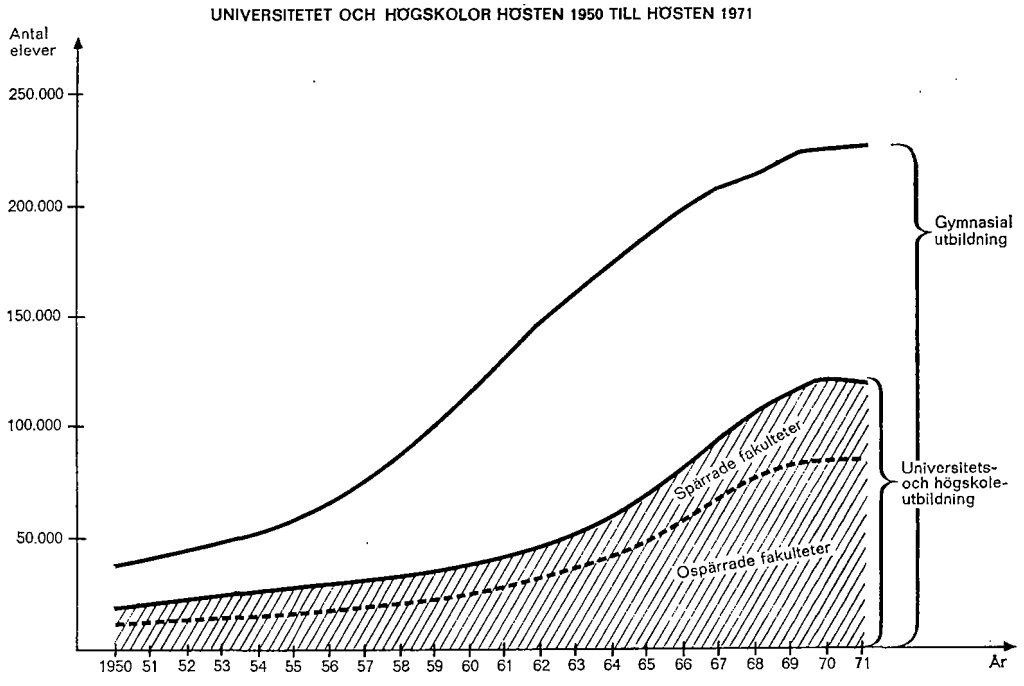

Anm.: Yrkesutbildning inom jord- och skogsområdet ingår inte.

fyraåriga linjerna minskat jämfört med slutet av 1960-talet. Antalet förstahandssökande till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna har också sjunkit. Däremot har antalet sökande till de tvååriga yrkesinriktade linjerna ökat markant, vilket ligger helt i linje med strävandena bakom de senaste årens skolreformer.

Vid *universitet och högskolor* har sedan läsåret 1969/70 tillströmningen av studerande vid de filosofiska fakulteterna avtagit. Minskningen under innevarande läsår har varit störst vid de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Även intresset för spärrad, teknisk och naturvetenskaplig utbildning har avtagit märkbart. Det har sålunda på vissa orter inte varit möjligt att fylla samtliga intagningsplatser. Nedgången av antalet nyinskrivna studerande tillsammans med en minskande benägenhet att avlägga examen har medfört en nedång av det totala antalet närvarande studerande vid universitet och högskolor. Vidare har mönstret vid de filosofiska fakulteterna under senare år ändrats så att allt fler av de studerande är deltidsstuderande och allt fler ändre än 24 år. Andelen nyinskrivna studerande som går vidare direkt från gymnasieskolan har på motsvarande sätt minskat. Ett mönster av återkommande utbildning, som ligger helt i linje med de allmänna utbildningspolitiska strävandena håller sålunda på att växa fram.

Den snabba utbyggnaden av skolväsendet under 1960-talet ledde till ett stort behov av nya lärare. Trots att utbildningen av lärare successivt ökades kvarstod länge en besvärande brist på behöriga lärare. Till stor del är denna nu hävd även om det i vissa ämnen alltjämt råder brist på behöriga lärare.

En viktig utgångspunkt för de mera långsiktiga åtgärderna på *kulturområdet* bör de förslag som kulturrådet lade fram hösten 1972 i sitt betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik kunna utgöra. I betänkandet lägger rådet fram förslag om den långsiktiga inriktningen av de statliga kulturpolitiska insatserna och samspelet mellan statliga, kommunala och andra insatser på området. I första hand behandlas frågan om målen för kulturpolitiken, yttrandefriheten på kulturområdet, ökade insatser för den fria kollektiva skapande verksamheten, ett ökat ansvarstagande för kulturinsatserna på lokal och regional nivå, den statlika centrala administrationen på kulturområdet samt de krav som utvidgade kulturinsatser ställer på samhällets ekonomiska insatser. Kulturrådets betänkande remissbehandlas f. n. I ett kommmande betänkande avser kulturrådet att behandla frågor rörande statliga insatser för olika grupper av kulturarbetare.

1965 års musei- och utställningssakkunniga har under föregående år lagt fram betänkandet (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård och beräknas i början av år 1973 lägga fram ett betänkande rörande museiväsendet. Remissbehandlingen av dessa betänkanden samordnas i största möjliga utsträckning med beredningen av kulturrådets förslag. Senare under år 1973 beräknas de sakkunniga avge ett betänkande om riksutställningsverksamheten.

Under föregående år har 1968 års beredning om *stat och kyrka* avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1972: 36) Samhälle och trossamfund med förslag om det framtida förhållandet mellan samhället och trossamfunden. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Kulturändamål

I avvaktan på ställningstagande till det omfattande utredningsmaterial som lagts fram av kulturrådet och 1965 års musei- och utställningssakkunniga inriktas insatserna på kulturområdet i första hand på ändamål, där resursförstärkningar framstår som särskilt angelägna.

Mot bakgrund av att *ersättningen till författare* för biblioteksutlåningen höjts väsentligt år 1971 och 1972 föreslås nu ingen ytterligare höjning av stödet till författarna. Däremot föreslås ökade medel för *konstnärsstipendier* med avseende på bildkonstnärer, tonsättare och övriga konstnärskategorier.

Betydande medelsökningar beräknas för *teater- och orkesterverksam-*

het på grund av de senaste årens löne- och kostnadsstegringar. Därutöver beräknas medelsökningar för en fortsatt expansion av verksamheten inom riksteatern, rikskonserter och de yrkesmässigt verksamma fria grupperna på teater- och musikområdet. Anslagsförstärkningen för rikskonserter avser i första hand ökade resurser för fonogramproduktion. Förslag om en permanent ledningsorganisation för regionmusiken kommer att läggas fram i en särskild proposition.

På *radio- och TV-området* fortsätter utbyggnaden och kompletteringen av TV 2-nätet. För nästa budgetår föreslås i huvudsak oförändrade medelsramar för programverksamheten. Någon höjning av mottagaravgiften bedöms inte erforderlig förrän tidigast om ett par år.

Under anslagen till *ungdomsverksamhet* har i första hand resurserna för bidrag till lokal ungdomsverksamhet räknats upp. Till helt övervägande del sammanhänger denna anslagsökning med den stora ökningen av den redovisade statsbidragsberättigande aktiviteten inom idrottsrörelsen.

Sålunda föreslås en ökning av bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med 5 milj. kr. Tillsammans med den ökning av samma anslag som föreslås på tilläggsstat för innevarande budgetår uppgår den föreslagna anslagsökningen till 8,7 milj. kr.

Anslagen till utbildningen på kulturområdet föreslås öka med 5,5 milj. kr. Huvuddelen av ökningen avser musikutbildning och möjliggör bl. a. en utbyggnad av musiklärarutbildningen. Utbyggnaden av bibliotekshögskolan i Borås beräknas fortsätta enligt fastställda planer.

Skolväsende och lärarutbildning

Fr. o. m. innevarande budgetår har 1968 års beslut om *grundskolan* och *gymnasieskolan* genomförts. Den yttre organisationen är därmed fastlagd för den framtid som i dag kan överblickas. Två viktiga utredningar arbetar med den inre reformeringen av skolan. Utredningen om skolans inre arbete har bl. a. till uppgift att undersöka hur man på bästa sätt skall öka möjligheterna för alla elever att uppleva skolarbetet som stimulerande och undervisningen som meningsfull. Utredningen om skolan, staten och kommunerna har bl. a. att överväga ansvarsfördelningen på skolområdet mellan stat och kommun och därvid överväga vägarna för att nå ett ökat lokalt ansvarstagande.

Anslaget till grundskolan beräknas för nästa budgetår öka med 197 milj. kr. till 4 011 milj. kr.

Gymnasieskolan kommer nästa år att kunna ta emot ett oförändrat antal studerande, vilket svarar mot över 90 % av antalet 16-åringar. Inom denna ram blir det möjligt att tillgodose den ökade efterfrågan på yrkesinriktad utbildning.

Anslaget till gymnasieskolan beräknas öka till 1 382 milj. kr. För utrustning av gymnasieskolan anvisas 21,5 milj. kr.

Investeringsramen för *skolbyggande* föreslås även för nästa budgetår komma att uppgå till 450 milj. kr.

För *handikappade* elever inom skolområdet föreslås ökade insatser. Resurserna för stöd till synskadade elever i skolväsendet samordnas och utökas. I den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade i Örebro bereds plats för ett ökat antal elever.

Stödundervisningen för *invandrare* i grundskolan beräknas nästa budgetår kosta 21 milj. kr.

Förslag om insatser på *läromedelsområdet* kommer att läggas fram i en särskild proposition. *Glesbygdsskolornas* problem kommer likaledes att behandlas i en särskild proposition.

En omfattande utbyggnad av *studie- och yrkesorienteringen* genomförs enligt riktlinjer, som 1971 års riksdag beslutade om. Kostnadsökningen utgör nästa budgetår ca 15 milj. kr. För att tillgodose bl. a. skolans personalbehov räknas även för nästa budgetår med en intagning av 180 studerande i den särskilda utbildningen av studie- och yrkesvägledare.

En ökning föreslås av antalet kurser inom vidareutbildningen för sjuksköterskor.

Vid sjöbefälsskolorna öppnas möjlighet för försöksverksamhet med nya typer av utbildning. Radiotelegrafistutbildningen förlängs från två till tre terminer.

Tillgången på lärare inom flertalet områden förbättras successivt. *Lärarutbildningens kapacitet* föreslås bli anpassad till förändringar i behovet av personal i skolväsendet och förskolan. Förslaget innebär en ökning av antalet utbildningsplatser för förskollärare, speciallärare, musiklärare samt lärare för industri och hantverk. En särskild pedagogisk utbildning skall anordnas för handelslärare. Förslaget innebär vidare en minskning av antalet utbildningsplatser på lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinjerna samt för blivande textillärare och barnavårdslärare. Utbildningen av lärare för industri och hantverk läggs om.

Inom ramen för *fortbildningsanslaget* föreslås ökade insatser för bl. a. fortbildning av skolledare och lärarutbildare samt lärare inom invandrarundervisningen.

En förstärkning föreslås i fråga om skolöverstyrelsens byrå för arbetsmarknadsutbildning. Medel anvisas till genomförande av s. k. skolval.

Högre utbildning och forskning

Antalet närvarande studerande vid universitet och högskolor torde minska nästa läsår. Till största delen gäller minskningen de filosofiska fakulteterna.

Det vikande intresset för naturvetenskapligt inriktad utbildning ägnas särskild uppmärksamhet. I syfte att förbättra studieresultaten vid utbildningslinjer med sådan inriktning vid de filosofiska fakulteterna föreslås en uppräkning av utbildningsresurserna i matematik med 20 procent.

Minskningen av antalet närvarande studerande vid de filosofiska fakulteterna medför ett minskat behov av extra lärare, assistenter och amanuenser. För nästa budgetår beräknas en minskning av medelsanvisningen för dessa ändamål med 38 milj. kr. Huvuddelen av denna minskning, ca 25 milj. kr., innebär en anpassning till den anslagsbelastning, som kan beräknas för innevarande läsår. Vidare har hänsyn tagits till att antalet studerande under nästa budgetår väntas bli något lägre än under innevarande budgetår.

Den religionsvetenskapliga utbildningen föreslås omlagd med en starkare inriktning på allmänna samhällsproblem och på allmänt religionsvetenskapliga frågor.

Förslag framläggs om en fortsatt uppbyggnad av *studievägledningen* på läroanstalterna och av forskarutbildningen. För att förbättra möjligheterna att ge handledning inom *forskarutbildningen* föreslås att en ny typ av arvodestjänst prövas. Förordnande som adjungerad professor skall enligt förslaget kunna meddelas för en tid av högst tre år i sänder för vetenskapligt väl kvalificerade personer utanför universitetsorganisationen. Därmed avses inte bara privata eller statliga företag utan även statlig eller annan offentlig verksamhet i övrigt. Anslagen till *forskningsråden* inom utbildningsdepartementets område föreslås ökade med sammanlagt 15,7 milj. kr.

Förslag framläggs om en fullständig mikrofilmning av den svenska dagspressen.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildningen befinner sig i en period av både utveckling och utredning. *Folkbildningen* når allt fler människor. Bruttoantalet deltagare i studiecirklar utgjorde 1971/72 ca 2 milj., varav ca 30 % deltog i de s. k. prioriterade studiecirklarna. I en särskild proposition kommer att behandlas vissa frågor på vuxenutbildningens område, som berör folkbildning samt *statlig vuxenutbildning.*

Undervisningen av *vuxna invandrare* anordnas f. n. försöksvis i stu-

diecirkelform. Genom statsmakternas beslut i anledning av prop. 1972: 100 kommer anställda invandrare som börjat sin första anställning i Sverige den 1 januari 1973 eller senare att få rätt till ledighet och lön för deltagande i denna undervisning. Anslaget till undervisningen beräknas öka med 4 milj. kr. till 45 milj. kr. Härvid har räknats medel för förbättrade statsbidrag. Inom ramen för anslaget till lärares fortbildning m. m. räknas med en betydande ökning av insatserna för fortbildning av lärare inom invandrarundervisningen.

Folkhögskolornas elevantal är f. n. tämligen stabilt. Anslaget ökar med 10 milj. kr. till 135 milj. kr. Direktiv har nyligen utfärdats för en särskild utredning som bl. a. skall klarlägga vilken roll folkhögskolan kan och bör spela i kulturliv och utbildningssamhälle.

Löntagarorganisationernas kursverksamhet ökar successivt, varför anslaget föreslås höjt med 0,5 milj. kr. till 8,0 milj. kr.

För den fortsatta verksamheten med *radio och television i utbildningen,* främst inom vuxenutbildning och förskola, beräknas en höjning av anslaget med 1 milj. kr.

En särskild arbetsenhet för frågor om vuxenutbildning kommer att inrättas inom utbildningsdepartementet.

Studiesociala åtgärder

Under föregående år infördes nya regler för inkomstprövat och behovsprövat tillägg inom studiehjälpssystemet. Fr. o. m. nästa budgetår skapas enhetliga regler för studiekredit. En rad olika önskemål om förbättringar av studiestödet har aktualiserats av centrala studiehjälpsnämnden och 1968 års studiemedelsutredning. Samtliga dessa frågor kommer att behandlas i en särskild proposition. Ett omfattande utredningsarbete pågår på det studiesociala området. Kommittén för studiestöd åt vuxna utreder studiefinansieringen inom vuxenutbildningen.

1968 års studiemedelsutredning kommer inom kort att lägga fram förslag om vissa organisatoriska frågor inom studiemedelssystemet. En skyndsam prövning av studiemedelssystemets återbetalningsregler skall ske i syfte att underlätta återbetalningsbördan för dem som efter utbildningen är att betrakta som betalningssvaga. Behovet av en särskild studerandehälsovård utreds i särskild ordning.

Bidraget till studerandehälsovården föreslås höjt.

Utgifterna för studiesociala åtgärder beräknas till 1 013,6 milj. kr.

Sammanställning

Totalbeloppen för de olika budgetavsnitten samt förändringarna i jämförelse med anslagen för innevarande budgetår framgår av tabellen

på sid. 9. Anslagsindelningen och redovisade belopp för budgetåret 1972/73 har justerats för att kunna jämföras med budgetförslaget för 1973/74. Medel på tilläggsstat har inte medtagits i tabellen. Mellan olika litteror inom åttonde huvudtiteln har vissa överföringar skett, varför beloppen under tabellens olika underlitteror i kolumnen »anvisat 1972/73» inte överensstämmer med riksstaten för 1972/73. Anslaget 1972/73 under elfte huvudtiteln Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. har förts över till littera G under förevarande huvudtitel. Till åttonde huvudtiteln har vidare medel för betygsdatasystem förts över från sjunde huvudtiteln till anslaget E 24 Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping samt medel för vissa lärartjänster från femte huvudtiteln till anslaget E 13 Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal. Anslagen under littera F Folkskoleseminarierna: Utbildningskostnader, Folkskoleseminarierna: Materiel m. m. och under littera C Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader är inte upptagna för budgetåret 1973/74.

I de sammanställningar över personalen vid myndigheter m. m., som lämnas under de olika anslagspunkterna i propositionen, ingår — förutom tjänster enligt personalförteckning m. m. — även annan personal till ett antal som motsvarar medelsanvisningen.

I de s. k. 0-redovisningarna i det följande återges myndigheternas förslag och myndigheternas bedömning av effekterna av en medelstilldelning som med fem procent understiger anslaget enligt riksstaten för budgetåret 1972/73 justerat med hänsyn till löne- och prisomräkning för budgetåret 1973/74.

Sammanställning över anslagsförändringarna från 1972/73 till 1973/74 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde (milj. kr.)

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Utbildningsdepartementet m. m.	26,0	29,1	+ 3,1
B. Kulturändamål	374,1	428,9	+ 54,8
a) Konst, litteratur, musik, teater m. m.	197,7	232,4	+ 34,8
b) Arkiv, museer m. m.	79,5	87,1	+ 7,7
c) Ungdoms- och folkbildningsverksamhet	50,4	57,2	+ 6,8
d) Utbildning inom kulturområdet	46,6	52,1	+ 5,5
C. Kyrkliga ändamål	13,4	16,7	+ 3,3
D. Skolväsendet	5 582,7	5 867,1	+284,4
a) Centrala och regionala myndigheter m. m.	82,5	91,5	+ 9,1
b) Pedagogiskt utvecklingsarbete	23,0	24,1	+ 1,2
c) Det obligatoriska skolväsendet m. m.	3 872,2	4 074,2	+202,0
d) Gymnasiala skolor m. m.	1 392,7	1 480,8	+ 88,1
e) Investeringsbidrag	212,4	196,5	— 15,9
E. Högre utbildning och forskning	1 512,3	1 604,8	+ 92,6
a) Centrala myndigheter m. m.	15,3	17,3	+ 2,0
b) Universiteten m. m.	857,9	895,5	+ 37,7
c) Vissa högskolor m. m.	33,0	37,0	+ 4,0
d) Gemensamt för universitet och högskolor	343,2	372,1	+ 29,0
e) Vissa forskningsändamål	190,9	209,8	+ 18,9
f) Inredning och utrustning	72,0	73,0	+ 1,0
F. Lärarutbildning	331,9	335,2	+ 3,4
G. Vuxenutbildning	571,2	626,8	+ 55,7
H. Studiesociala åtgärder	585,8	558,6	— 27,2
I. Internationellt-kulturellt samarbete	14,7	15,0	+ 0,3
a) Kulturellt utbyte med utlandet	4,4	4,6	+ 0,2
b) Nordiskt kulturellt samarbete	10,3	10,4	+ 0,1
Totalt för driftbudgeten	**9 012,0**	**9 482,1**	**+470,2**
KAPITALBUDGETEN			
Statens affärsverksfonder	35,6	39,7	+ 4,1
Statens allmänna fastighetsfond	193,8	196,9	+ 3,1
Statens utlåningsfonder	697,0	455,0	—242,0
Totalt för kapitalbudgeten	**926,4**	**691,6**	**—234,8**
Totalt för utbildningsdepartementet	**9 938,4**	**10 173,7**	**+235,3**

Anslagen på driftbudgeten ökar med 470,2 milj. kr. Det minskade medelsbehovet under Statens utlåningsfonder sammanhänger med en förbrukning av reservationsmedel om ca 300 milj. kr. under anslaget Studiemedelsfonden.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Carlsson, samt statsråden Myrdal, Odhnoff och Moberg anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Härvid anmäler departementschefen de på driftbudgeten under littera A, avsnitten Ba och Bb, punkterna B 52—57 under avsnitt Bc, avsnitt Bd, littera D samt de på kapitalbudgeten under punkterna I: B 2 samt II: 14 och 15 upptagna frågorna, statsrådet Odhnoff de på driftbudgeten under punkterna B 47—51 under avsnitt Bc upptagna frågorna, statsrådet Myrdal de under littera C upptagna frågorna samt statsrådet Moberg de på driftbudgeten under litterorna E, F, G, H och I ävensom de på kapitalbudgeten under punkterna II: 16 samt IV: 5 och 6 upptagna frågorna. Föredragandena anför.

DRIFTBUDGETEN *Åttonde huvudtiteln*

A UTBILDNINGSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Utbildningsdepartementet

1971/72 Utgift	9 756 449
1972/73 Anslag	10 297 000
1973/74 Förslag	11 359 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	72	+1
Övrig personal	66	of.
	138	**+1**
Anslag		
Avlöningar	9 450 000	+ 987 000
Sjukvård	23 000	+ 12 000
Reseersättningar	167 000	+ 13 000
Expenser	657 000	+ 50 000
	10 297 000	**+1 062 000**

Kungl. Maj:t har den 15 december 1972 med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) beslutat inrätta en tjänst för kansliråd i utbildningsdepartementet. Tjänsten har inrättats för beredning av frågor om vuxenutbildning och därmed sammanhängande frågor.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 359 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildningsdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 11 359 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72 Utgift	18 223 780	Reservation	266 076
1972/73 Anslag	15 200 000		
1973/74 Förslag	17 200 000		

Kommittéverksamheten under budgetåret 1973/74 beräknas få i huvudsak samma omfattning som under innevarande budgetår. Med hänsyn till bl. a. att ett antal kommittéer beräknas intensifiera sitt ar-

bete i samband med slutförandet av sina uppdrag bör anslaget räknas upp med 2 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 17 200 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1971/72	Utgift	400 593	Reservation	302 910
1972/73	Anslag	550 000		
1973/74	Förslag	500 000		

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

B KULTURÄNDAMÅL

Departementschefen

I och med att *kulturrådets huvudbetänkande* (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik nu lagts fram finns det ett omfattande underlag för den fortsatta diskussionen rörande samhällets uppgifter på kulturområdet. Betänkandet har sänts ut på remiss till ett stort antal myndigheter och organisationer. Avsikten är bl. a. att remissbehandlingen skall leda till att olika frågor på det kulturpolitiska fältet skall bli kända i så vida kretsar som möjligt. Information och debatt i frågorna bör i hög grad kunna nå ut även utanför de organ som normalt deltar i remissarbetet.

Det material i kulturfrågorna som kommer att föreligga efter remissbehandlingen bör kunna utgöra ett viktigt underlag för statsmakternas ställningstagande till de statliga kulturpolitiska insatserna under 1970-talet. Vissa delar av förslagen från 1965 års musei- och utställningssakkunniga torde kunna behandlas parallellt med kulturrådets förslag.

Kulturrådet betonar behovet av att en preciserad målsättning utarbetas för samhällets kulturpolitiska insatser. Till det kulturpolitiska området hänför kulturrådet utöver de konstnärliga uttrycksformerna även press, radio och TV, insatser för att bevara vårt kulturarv samt delar av folkbildningsverksamheten.

Kulturrådet uttalar att det övergripande målet för samhällets kulturpolitik bör vara att medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö och att bidra till jämlikhet.

För att detta mål skall kunna förverkligas bör enligt kulturrådet verksamheten och beslutsfunktionerna inom kulturområdet ytterligare decentraliseras och de kulturpolitiska insatserna samordnas med andra samhällsinsatser och utformas med hänsyn till olika gruppers förutsättningar och behov. Åtgärderna bör få sådana former att kontakten mellan olika grupper förbättras och att fler människor får möjlighet att delta i kulturell verksamhet. Även en större geografisk spridning av den kulturella verksamheten bör eftersträvas. Olika organisatoriska åtgärder kommer att behövas för statens, landstingens och kommunernas insatser.

Frågorna om utformningen av de statliga insatserna för olika grupper av kulturarbetare kommer kulturrådet att behandla i ett senare betänkande.

De åtgärder som nästa budgetår vidtas på kulturområdet bör bygga vidare på den hittills förda kulturpolitiken men på ett sådant sätt att insatserna även kan anpassas efter de riktlinjer som kulturrådet dragit upp. Vissa av de förslag till anslagsuppräkningar som jag lägger fram

i det följande är av sådan art att de föreslagna resurserna kan komma att omfördelas sedan ställning tagits till kulturrådets förslag.

Den utbyggnad som jag i det följande föreslår i fråga om *stödet till kulturarbetarna* utgör en förstärkning inom ramen för nuvarande system i avvaktan på ställningstagande till ett kommande betänkande från kulturrådet om stipendier, ersättningar och åtgärder för att skapa social trygghet.

Då det gäller att bedöma vilka insatser som från statlig sida bör göras för kulturarbetarna vill jag erinra om att författarersättningarna genom initiativ från riksdagens sida räknats upp väsentligt såväl budgetåret 1971/72 som budgetåret 1972/73. Sveriges författarförbund har i en särskild skrivelse den 16 juni 1972 förklarat att man, bl. a. med hänsyn till andra konstnärsgruppers behov, inte yrkar på någon ökning av biblioteksersättningens grundbelopp. Styrelsen för Sveriges författarfond har inte heller i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1973/74 begärt någon höjning i detta hänseende. Som framgår av det följande kan även oförändrade ersättningsnormer beräknas medföra att fondens tillgångar nästa budgetår ökar med ca 1,7 milj. kr. eftersom utlåningen vid biblioteken ökar.

Med hänsyn till den utveckling som således ägt rum beträffande ersättningen till författare kommer de ytterligare insatser som föreslås för kulturarbetarna budgetåret 1973/74 att avse övriga konstnärskategorier. Vid prioriteringen av olika åtgärder för kulturarbetarna har samråd skett med företrädare för Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd. I det följande tas under anslaget till konstnärsstipendier upp förslag om förbättringar med sammanlagt 1 milj. kr. Fördelningen av medlen har skett på sådant sätt att nuvarande former för stöd på stipendieområdet förstärks. Däremot anser jag det inte möjligt att kort tid före framläggandet av ett omfattande utredningsförslag på området överväga nya eller ändrade stödformer.

De statliga insatserna på kulturområdet under senare år har i hög grad präglats av utbyggnaden av riksteatern, rikskonserter och riksutställningar med syfte att åstadkomma en större regional spridning av kulturaktiviteterna. Denna verksamhet har också präglats av att man genom samverkan med folkrörelser och bl. a. institutioner på det sociala fältet sökt finna former för kontakt med nya grupper av människor. Kulturrådet har i sitt förslag till mål för kulturpolitiken fäst stort avseende vid att människornas möjligheter att ta emot kulturutbudet förbättras. Det är mot denna bakgrund angeläget att ökade resurser kan ställas till förfogande för den verksamhet som *riksteatern* och *rikskonserter* nu svarar för. Härigenom förbättras förutsättningarna för en ökad spridning av kulturutbudet.

För riksteatern föreslås, sedan anslaget för dess verksamhet räknats

upp med hänsyn till olika kostnadshöjningar, en resursförstärkning med 0,5 milj. kr.

I anslutning till anslaget till rikskonsertverksamhet redovisas i det följande de förslag rörande fonogrammen i musiklivet som lagts fram av konsertbyråutredningen. Mitt ställningstagande till dessa förslag innebär att institutet för rikskonserter bör få väsentligt större resurser för att utvidga sin verksamhet rörande produktion och distribution av grammofonskivor. Utöver medelsökningar med hänsyn till den höjda kostnadsnivån beräknar jag en medelsökning med 0,7 milj. kr. för fonogramverksamhet och med 0,5 milj. kr. för en viss utvidgning av skolkonsertverksamheten och den allmänna konsertverksamheten.

Genom omorganisationen den 1 juli 1971 av militärmusiken har det allmänna musiklivet tillförts betydande resurser. Den nya organisationen, *regionmusiken,* arbetar i vad avser den allmänna musikverksamheten i nära kontakt med rikskonserter. Den samlade verksamheten genom rikskonserter och regionmusikens allmänna del gör det möjligt att erbjuda skolkonserter i hela landet. De gemensamma insatserna avser även interna konserter och viss annan verksamhet.

Regionmusiken har hittills stått under ledning av en särskild kommitté, organisationskommittén för regionmusiken (riksdagsber. Fö 1972: 16). Då omorganisationsskedet nu i huvudsak passerats bör den centrala ledningen ges en permanent form. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram en särskild proposition rörande denna och vissa andra frågor för regionmusiken.

Fr. o. m. innevarande budgetår har ett särskilt anslag till *filmstöd* anvisats på riksstaten (prop. 1972: 36, KrU 1972: 13, rskr 1972: 141). Stödet, som utgår till Stiftelsen Svenska filminstitutet, innebär, förutom en avlastning av institutets utbildningskostnader, att 50 % av kostnaderna täcks för det genom den s. k. H-fonden utgående förhandsstödet till produktion av långfilm. För nästa budgetår föreslår jag en uppräkning av detta bidrag med närmare 1 milj. kr.

Från anslaget *Bidrag till särskilda kulturella ändamål* ges statligt stöd till bl. a. yrkesorkestrarna och riksutställningar. För nästa budgetår räknar jag för dessa ändamål med bidragsökningar som motsvarar uppgången i det allmänna kostnadsläget. Från anslaget utgår även bidrag till konstnärlig verksamhet utanför de större kulturinstitutionerna. Bl. a. utgår bidrag till fria teatergrupper och till fria musikgrupper samt till centrumbildningarna på olika konstområden. För nämnda och andra ändamål under anslaget beräknar jag en sammanlagd anslagsökning av 3 milj. kr.

1965 års musei- och utställningssakkunniga befinner sig i slutskedet av sitt arbete. De sakkunniga har i juli 1972 avlämnat betänkandet

(SOU 1972: 45) Kulturminnesvård samt beräknas i början av år 1973 avge betänkanden om museerna och om riksutställningsverksamheten.

Utredningens arbete berör flera vitala områden av kulturlivet, bl. a. kulturminnesvården. Museerna och riksutställningsverksamheten kommer att representera väsentliga inslag i det vidgade kulturutbud som kulturrådet planerat för. Behandlingen av de här berörda frågorna kommer att i viss mån samordnas med beredningen av kulturrådets förslag.

De delreformer och anslagsförstärkningar som under senare år genomförts inom *museiverksamheten* har i hög grad inriktats på att utvidga och förbättra museernas utåtriktade verksamhet. För nästa budgetår föreslås punktvis vissa ytterligare förstärkningar av resurserna för denna del av museernas verksamhet. De sammanlagda medelsökningarna för utökad verksamhet under anslagen för museer uppgår till 0,7 milj. kr. Beträffande *arkiven* föreslås bl. a. en medelsökning för folkrörelsearkiven.

Beträffande de statliga insatserna för *ungdomsorganisationernas* verksamhet får jag hänvisa till vad föredragande statsrådet anför under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Anslaget till bidrag till *folkbibliotek* kan efter bortfallet av bidrag till ett antal utvecklingsbibliotek i ökad omfattning ge utrymme för punktbidrag till särskilda lokala initiativ. Därvid bör särskilt behovet av insatser för invandrarnas litteraturförsörjning beaktas. De erfarenheter som vunnits i utvecklingsverksamheten vid ett antal bibliotek kommer genom skolöverstyrelsens informations- och rådgivningsverksamhet hela biblioteksverksamheten till godo.

Den framtida utformningen av de statliga insatserna för folkbiblioteken får prövas närmare i samband med de förslag som litteraturutredningen kommer att lägga fram i sitt huvudbetänkande.

Kulturrådet betonar i sitt betänkande vikten av att den kulturella verksamheten når ut till alla människor i samhället bl. a. genom uppsökande verksamhet och genom verksamhet som på ett naturligt sätt ansluter sig till närmiljön. Folkbildningsorganisationerna har här ett stort ansvar men också stora förutsättningar att med sitt vittförgrenade organisationsnät nå ut till olika grupper. Kulturrådet konstaterar att bidraget till *föreläsningsverksamhet* har gett organisationerna möjlighet att bedriva en verksamhet som är ett betydelsefullt komplement till det institutionsbundna kulturutbudet. För att bättre svara mot den kulturella verksamhetens speciella krav föreslår kulturrådet att föreläsningsbidraget omvandlas till ett bidrag till kulturarrangemang. Jag finner det angeläget att, i avvaktan på ett närmare ställningstagande till kulturrådets förslag, resurserna för ändamålet förstärks och föreslår en anslagsökning med 0,3 milj. kr.

Som ett led i en sedan flera år pågående utveckling bör medlen till *de handikappades kulturella verksamhet* ytterligare räknas upp. För nästa budgetår föreslår jag en ökning med 0,5 milj. kr. Beloppet innefattar ökade resurser för biblioteksverksamheten för synskadade.

Reformarbete pågår eller planeras inom flera delar av utbildningen inom kulturområdet. Sedan år 1970 arbetar organisationskommittén för högre musikutbildning med att planera och genomföra en successiv reform av *den högre musikutbildningen*. Sedan höstterminen 1971 anordnas en ny utbildning av lärare i musik och ett annat ämne. Denna utbildning kommer fr. o. m. läsåret 1973/74 att vara fullt utbyggd i Göteborg, där 48 studerande per år kommer att tas in. I det följande föreslår jag att sådan utbildning skall påbörjas i Malmö med en intagning av 24 studerande per år. Kyrkomusikerutbildningen vid musikhögskolorna har fr. o. m. läsåret 1972/73 reformerats. Organisationskommittén väntas närmast lägga fram förslag om omläggning av utbildningen av övriga musiker och av musikpedagoger. Ökningen av medelsbehovet för den vidgade utbildningsverksamheten beräknas nästa budgetår uppgå till ca 1,7 milj. kr.

Utbildningen inom det *bildkonstnärliga området* behandlas i konstnärsutbildningssakkunnigas betänkande (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning. Betänkandet har remissbehandlats. Frågor om utbildningen av teckningslärare behandlas även av lärarutbildningskommittén, som inom kort kan väntas avge förslag. Några bindande ställningstaganden i fråga om den framtida utformningen av utbildningen inom de områden som konstnärsutbildningssakkunniga behandlar i sitt betänkande kan inte göras förrän tidigast i samband med att man tar ställning till de förslag från lärarutbildningskommittén som avser utbildningen av teckningslärare. Det är emellertid angeläget att reformarbetet på detta område kan föras vidare. Jag har därför för avsikt att i annat sammanhang begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en expertgrupp för visst fortsatt arbete med frågor som rör utbildning inom bildkonst, konsthantverk och design.

I samband med förslaget (prop. 1970: 25) att inrätta statens dansskola anmälde jag att frågan om *utbildningen av dansare* och om dansskolans uppgift i detta sammanhang inte kunde lösas utan ytterligare överväganden. Riksdagen hade ingenting att erinra mot detta. Den utredning som enligt min mening behöver göras i fråga om dansarutbildningen bör nu sättas i gång. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla särskilda sakkunniga för uppgiften.

Utbildningen vid *bibliotekshögskolan* inleddes innevarande läsår. Utbyggnaden fortskrider planenligt, vilket innebär att högskolan läsåret 1973/74 kommer att ha studerande i båda årskurserna. Medelsbehovet ökar till följd av utbyggnaden med ca 1,7 milj. kr.

De senaste årens utveckling för det avgiftsfinansierade *radio- och TV-området* har främst präglats av en kraftig utbyggnad av televisionen i fråga om sändningstid och täckningsgrad. Innevarande budgetår uppnår TV 2 resursmässig likställdhet med TV 1, vilket motsvarar en sändningstid av ca 40 timmar per vecka. För nästa budgetår förutsätts i princip oförändrade medelsramar för programverksamheten i avvaktan på genomförande av de åtgärder som aktualiseras av översynen av Sveriges Radios verksamhetsformer. Utbyggnaden och kompletteringen av TV 2-nätet fortsätter. Ökade avgiftsintäkter och besparingar till följd av den nämnda översynen bidrar till att ytterligare inkomster genom höjda mottagaravgifter inte bedöms erforderliga förrän tidigast om ett par år.

a) konst, litteratur, musik, teater m. m.

B 1. Konstnärsstipendier

1971/72	Utgift	6 547 012	Reservation	89 439
1972/73	Anslag	7 500 000		
1973/74	Förslag	8 500 000		

Enligt de av Kungl. Maj:t den 7 juni 1972 meddelade bestämmelserna angående konstnärsstipendier kan stipendier tilldelas konstnärer som genom tillräckliga insatser dokumenterat sin begåvning. Konstnärsstipendierna utgår till följande fyra konstnärsgrupper, nämligen författare och översättare, konstnärer inom måleri m. m., tonsättare samt konstnärer i övrigt. Inom varje konstnärsgrupp bör stipendierna fördelas med hänsyn till dels att de från inkomstsynpunkt sämst ställda konstnärerna tillgodoses, dels att skilda konstarter och olika delar av landet blir företrädda bland stipendiaterna.

Stipendiemyndighet för författar- och översättarstipendierna är styrelsen för Sveriges författarfond. För utdelning av stipendier till konstnärer inom måleri m. m. svarar Akademien för de fria konsterna i samråd med Konstnärernas riksorganisation. Stipendier åt tonsättare utdelas av Musikaliska akademiens styrelse i samråd med Föreningen Svenska tonsättare. Stipendier åt konstnärer i övrigt utdelas av en i särskild ordning tillsatt nämnd, konstnärsstipendienämnden, som består av åtta ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t för ett år i sänder. Sju av nämndens ledamöter utses efter förslag av Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Tre typer av stipendier utdelas, nämligen stora arbetsstipendier, små arbets- och resestipendier samt stipendier av pensionskaraktär och tillfälliga bidrag. Stora arbetsstipendier utgår med 15 000 kr. och små arbetsstipendier med lägst 4 000 kr. Stipendierna utdelas för ett år i sänder. Stipendiemyndigheterna har dock möjlighet att låta stort arbetsstipendium utgå under ytterligare högst fyra år i följd.

Särskilda medel ställs under detta anslag till förfogande för utdelning i form av arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m. Denna bidragsgivning är av försökskaraktär. Akademien för de fria konsterna svarar i samråd med Konstnärernas riksorganisation för utdelningen av dessa arbetsbidrag för projekt som kan främja utvecklingen inom arbetsområdet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Stipendie-myndigheten	Departements-chefen
Stipendier åt författare och översättare	795 000	+ 105 000	of.
Stipendier åt konstnärer inom måleri m. m.	3 742 000	+ 508 000	+ 500 000
Stipendier åt tonsättare	357 000	+ 619 000	+ 50 000
Stipendier åt konstnärer i övrigt	1 906 000	+ 500 000	+ 320 000
Försöksverksamhet med arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m.	700 000	+ 300 000	+ 130 000
	7 500 000	**+2 032 000**	**+1 000 000**

Stipendiemyndigheterna

1. Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår att antalet arbetsstipendier för gruppen författare och översättare ökas från nuvarande 53 till 60.

2. Akademien för de fria konsterna framhåller beträffande gruppen konstnärer inom måleri m. m. att det i och för sig hade varit rimligt att begära en höjning av stipendiebeloppen över lag med hänsyn till kostnadsutvecklingen men att akademien avstått från detta i syfte att snabbt få till stånd en ökning av resurserna för stipendier av pensionskaraktär och för tillfälliga bidrag.

3. Tillsammans med representanter för Föreningen Svenska tonsättare har Musikaliska akademiens styrelse tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att närmare undersöka de svenska tonsättarnas villkor. Gruppens arbete har resulterat i förslag om projektstöd på musikområdet samt förslag om en översyn av nuvarande system för fördelning av större arbetsstipendier till tonsättare.

Med hänvisning till att särskilda medel redan nu finns för utdelning i form av arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m. föreslår gruppen att det även skall finnas särskilda medel för projektstöd på musikområdet. Förslagets huvudsyfte är att möjliggöra för svenska musikinstitutioner att beställa svensk musik. Men projektstöd skall också kunna sökas av tonsättare direkt för att t. ex. experimentera med ovanligt instrumentarium eller pröva nya samarbetsformer med andra konstarter. Dessutom skall stöd kunna utgå till framförande av beställda verk och till materialkostnader. Projektstödet är avsett att utgå i form av engångsbelopp. Det bör fördelas av Musikaliska akademien i samråd med Föreningen Svenska tonsättare. Akademiens styrelse föreslår fr. o. m. nästa budgetår ett särskilt bidrag om 500 000 kr. för ändamålet.

Enligt den nämnda arbetsgruppens mening bör vidare systemet med arbetsstipendier, som ursprungligen var avsett att garantera en flerårig inkomsttrygghet för tonsättare, tillämpas mer flexibelt. I kombination

med projektbidrag bör stipendier av kortare varaktighet än f. n. ändå ge erforderlig trygghet och arbetsro för komponerande. Gruppen föreslår att de större arbetsstipendierna höjs till 20 000 kr. och de mindre till i medeltal 10 000 kr. Föreningen Svenska tonsättare har i en framställning till akademien preciserat sitt förslag beträffande en höjning av tonsättarstipendierna. Förcningen föreslår att det sammanlagt skall utgå tolv större arbetsstipendier om 20 000 kr., 15 mindre om 10 000 kr., tre resestipendier om 7 000 kr. samt stipendier av pensionskaraktär med sammanlagt 65 000 kr. Musikaliska akademiens styrelse föreslår med anledning därav en ökning av medlen till tonsättarstipendier med 119 000 kr.

4. Den av konstnärsstipendienämnden för gruppen konstnärer i övrigt begärda ökningen avser dels en ökning av de större arbetsstipendierna från 15 000 kr. till 18 000 kr. med hänsyn till kostnadsutvecklingen, dels ökade medel för små arbets- och resestipendier samt för tillfälliga bidrag.

5. Beträffande försöksverksamheten med arbetsbidrag till konstnärer inom måleri m. m. anför Akademien för de fria konsterna att antalet ansökningar/projekt budgetåret 1971/72 uppgick till sammanlagt 129 och deras totalbelopp till i det närmaste 2,4 milj. kr. Knappheten på medel i förhållande till ansökningarnas totalbelopp har medfört att vissa i och för sig intressanta projekt, som skulle ha tagit för stor del av det begränsade utrymmet i anspråk, har fått uteslutas. Vidare har kraftiga nedskärningar fått göras i de sökta beloppen.

Enligt akademien kan systemet med arbetsbidrag redan nu bedömas vara av mycket stort värde. Verksamheten bör därför successivt byggas ut. För nästa budgetår föreslås en ökning av medlen till arbetsbidrag med 300 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag inledningsvis anfört under avsnittet B Kulturändamål och till den nyss redovisade sammanställningen beräknar jag medelsökningen under anslaget till 1 000 000 kr. I avvaktan på förslag från kulturrådet rörande kulturarbetarnas villkor är jag inte beredd att föreslå någon ändring i bestämmelserna om stipendiernas storlek eller att överväga ett projektstöd till tonsättare.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konstnärsstipendier* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 500 000 kr.

B 2. Konstnärsbelöningar

1971/72 Utgift	1 357 305
1972/73 Anslag	1 275 000
1973/74 Förslag	1 425 000

Enligt kungörelsen (1964: 526) om konstnärsbelöningar (ändrad 1965: 172) kan till innehavare av konstnärsbelöning utses den som genom konstnärlig verksamhet såsom skapande av litterära eller andra konstnärliga verk, uppträdande som utövande konstnär eller i annan form gjort mycket betydande insatser inom svenskt kulturliv. Beslut om utdelning av belöningar fattas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande stipendiemyndighet och skall avse kalenderår eller återstående del därav. Den som innehar konstnärsbelöning skall årligen under sin återstående livstid åter utses till innehavare av konstnärsbelöning, om inte synnerliga skäl föranleder annat.

Konstnärsbelöning kan uppgå till högst fem gånger det basbelopp som enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring gällde vid kalenderårets ingång. Det för januari 1973 fastställda basbeloppet är 7 300 kr. Belöningens maximibelopp för år 1973 uppgår således till 36 500 kr. Detta maximibelopp minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75 % av årsinkomsten i övrigt.

Antalet konstnärsbelöningar är innevarande budgetår 120.

Departementschefen

Med hänsyn till en beräknad ökad belastning under nästa budgetår finner jag att detta anslag bör höjas med 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konstnärsbelöningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 425 000 kr.

B 3. Statens konstråd

1971/72 Utgift	184 239
1972/73 Anslag	178 000
1973/74 Förslag	239 000

Statens konstråd har till uppgift att genom förvärv av konstnärliga arbeten till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter verka för att konstnärliga värden införlivas med samhällsmiljön.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens konstråd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	1	of.	of.
Övrig personal	—	+1	+0,5
	1	**+1**	**+0,5**

Anslag			
Lönekostnader	136 700	+ 95 500	+50 000
Sjukvård	300	of.	of.
Reseersättningar	22 200	+ 18 000	+ 2 100
därav utrikes resor	—	+10 000	—
Lokalkostnader	10 500	+ 3 500	+ 3 200
Expenser	8 300	+ 5 000	+ 5 700
	178 000	**+122 000**	**+61 000**

Statens konstråd

1. Löne- och prisomräkning 29 330 kr.

2. Rådets verksamhet har under senare år utvidgats kraftigt. För att rådets sekreterare skall kunna avlastas vissa arbetsuppgifter föreslås särskilda medel till extra personal (+60 000 kr.).

3. För att rådets mål att förbättra informationen till mottagarsidan m. m. skall kunna nås krävs ökade medel till sammanträdesarvoden och till reseersättningar (+17 800 kr.).

4. Den konstnärliga utsmyckningen av ambassader och andra lokaler utomlands utgör en viktig del av rådets uppgifter. Rådet, som för utrikes resor f. n. är hänvisat till byggnadsstyrelsens reseanslag, föreslår egna medel för ändamålet (+10 000 kr.).

En reduktion enligt 0-alternativet innebär för rådets del att antalet sammanträden får skäras ned betydligt. Verksamheten kan knappast därefter bedrivas på ett meningsfullt sätt.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag en medelsökning av 61 000 kr. Jag har därvid beräknat 20 000 kr. till extra personal samt 5 000 kr. till expenser för att konstrådet bl. a. skall ha möjlighet att påbörja upprättandet av ett register över av rådet förvärvade konstverk.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens konstråd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 239 000 kr.

B 4. Förvärv av konst för statens byggnader m. m.

1971/72	Utgift	4 333 050
1972/73	Anslag	3 000 000
1973/74	Förslag	3 000 000

Från anslaget bekostas sådana förvärv av konst till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter, som beslutas av statens konstråd. Förvärven kan avse dels konst som särskilt beställts i anslutning till olika byggnader, dels stafflikonst, skulptur, grafik m. m. Utöver

beställningar som är möjliga inom anslagets ram får konstrådet beställa konst intill ett belopp av högst 1,5 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Statens konstråd

Sysselsättningsläget för landets konstnärer liksom behovet av konst hos statliga myndigheter motiverar att anslaget höjs med 2 milj. kr. till 5 milj. kr. Rådet framhåller särskilt behoven som följer av den beslutade omlokaliseringen av statliga myndigheter.

Det framstår vidare som nödvändigt för en långsiktig planering att bemyndigandet att beställa konst för betalning under följande budgetår höjs till högst 4 milj. kr.

Vid ett genomförande av 0-alternativet får ambitionsnivån för rådets verksamhet skäras ned.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Utöver beställningar som blir möjliga inom anslagets ram bör konstrådet enligt samma principer som gäller för innevarande budgetår få beställa konst för ett belopp av högst 1,5 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) godkänna vad jag anfört angående beställningar av konst, som föranleder utgifter under senare budgetår än budgetåret 1973/74,
2) till *Förvärv av konst för statens byggnader m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.

B 5. Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

1971/72	Utgift	9 507 000
1972/73	Anslag	11 411 000
1973/74	Förslag	13 184 000

Ur anslaget utgår ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek (nu 11 179 000 kr.) samt åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och i taltidningar (nu 210 000 kr.). Vidare bekostas från anslaget nordiska författarstipendier (nu 22 000 kr.).

Gällande bestämmelser om bibliotekersättning återfinns i kungörelsen (1962: 652) angående Sveriges författarfond (ändrad senast 1972: 553). Ersättning utgår för utlåning genom stifts- och landsbibliotek, länsbibliotek, folkbibliotek och skolbibliotek av svenska litterära

verk i original och litterära verk i svensk översättning. Ersättning utgår för sådana verk även om de ingår i bibliotekens referenssamlingar och inte lånas ut.

Från detta anslag överförs årligen till Sveriges författarfond medel motsvarande vissa grundbelopp för biblioteksersättningen. Innevarande budgetår uppgår grundbeloppen i fråga om originalverk till 18 öre för hemlån och till 72 öre för referensexemplar samt i fråga om översatt verk till 6 öre för hemlån och till 24 öre för referensexemplar. Av fondens medel utbetalas individuell ersättning till svenska författare av originalverk, s. k. författarpenning, med 10 öre av grundbeloppet för hemlån och med 40 öre för referensexemplar av originalverk. För författare med höga utlåningssiffror gäller vissa begränsningar. Återstoden av fonden, den s. k. fria delen, används efter bestämmande av författarfondens styrelse till stipendier, pensioner, understöd och andra för författare, översättare m. fl. gemensamma ändamål.

Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar fördelas av Sveriges författarförbund enligt vissa av förbundet fastställda grunder.

Nordiska författarstipendier utgår enligt särskilda gemensamma nordiska bestämmelser.

Styrelsen för Sveriges författarfond

1. Styrelsen avstår i år, om än med tvekan, från att begära en höjning av biblioteksersättningens olika grundbelopp. Orsaken till detta är att Sveriges författarförbund förklarat sig under nästa budgetår vilja avstå från att yrka en höjning av grundbeloppet med hänsyn till dels behovet av en översyn av nuvarande stipendieringssystem, dels övriga konstnärsgruppers behov.

En beräknad fortsatt ökning av biblioteksutlåningen påverkar emellertid medelsbehovet. Styrelsen, som räknar med att biblioteksutlåningen under år 1973 skall uppgå till 82,9 milj. lån, föreslår att anslaget höjs med 1 725 000 kr.

2. För de nordiska författarstipendierna beräknar styrelsen ett oförändrat belopp av 22 000 kr.

Sveriges författarförbund

För ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar behövs under nästa budgetår sammanlagt 280 000 kr., vilket är 70 000 kr. mer än vad som anvisats för innevarande budgetår. Ökningen hänför sig till en reglering av utfallet för framställning av talböcker och taltidningar under budgetåret 1970/71 samt viss beräknad ökad medelsåtgång under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Anslaget bör ökas med sammanlagt 1 773 000 kr. Jag har därvid beräknat 1 725 000 kr. för kostnadsökningar till följd av beräknad ökad biblioteksutlåning samt ett med 70 000 kr. ökat belopp för ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar. Samtidigt har jag räknat med att medel till nordiska författarstipendier i fortsättningen skall utgå ur anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 184 000 kr.

B 6. Statens biografbyrå

1971/72	Utgift	553 361
1972/73	Anslag	609 000
1973/74	Förslag	713 000

Statens biografbyrås uppgift är att pröva frågor om godkännande av film som är avsedd att visas vid offentlig biografföreställning. Till biografbyrån är som rådgivande organ knutna statens filmgranskningsråd och statens barnfilmnämnd.

Avgifterna för granskning av biograffilm, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas innevarande budgetår till 220 000 kr.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens biografbyrå	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	1	of.	of.
Övrig personal	9	of.	of.
	10	**of.**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	552 000	+100 000	+100 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar	10 000	+ 1 000	+ 1 000
därav utrikes resor	2 500	of.	of.
Lokalkostnader	32 400	+ 1 600	+ 1 600
Expenser	13 600	+ 1 400	+ 1 400
	609 000	**+104 000**	**+104 000**

Statens biografbyrå

1. Löne- och prisomräkning 62 200 kr.

2. Inrättandet av statens barnfilmnämnd och de av statsmakterna i övrigt beslutade ändringarna av barncensurens organisation (prop. 1972:

1 bil. 10, KrU 1972: 18, rskr 1972: 210) medför ett ökat medelsbehov (+41 300 kr.).

0-alternativet innebär för byråns del att personalen skulle behöva minskas med en censor.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 104 000 kr. För att biografbyråns kostnader i ökad utsträckning skall motsvaras av inkomster på driftbudgetens inkomstsida kommer jag i annat sammanhang att föreslå Kungl. Maj:t att höja granskningsavgifterna med 25 %.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens biografbyrå* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 713 000 kr.

B 7. Teater- och musikrådet

1971/72	Utgift	514 553
1972/73	Anslag	662 000
1973/74	Förslag	739 000

Teater- och musikrådet har tillsyn över det statsunderstödda teaterväsendet, det statsunderstödda musikväsendet, statens scenskolor och statens dansskola. Rådet disponerar vissa medel från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål för fördelning till olika ändamål inom sitt område.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Teater- och musikrådet	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	4	+1	+0,5
Övrig personal	2	+0,5	of.
	6	**+1,5**	**+0,5**
Anslag			
Lönekostnader	477 000	+124 000	+76 000
Sjukvård	2 000	of.	of.
Reseersättningar	29 000	+ 3 000	+ 3 000
därav utrikes resor	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	42 000	— 13 000	—13 000
Expenser	22 000	+ 3 000	+ 1 000
Kostnader för inträdesprov vid statens scenskolor och statens dansskola	90 000	+ 20 000	+10 000
	662 000	**+137 000**	**+77 000**

Teater- och musikrådet

1. Löne- och prisomräkning 42 413 kr.
2. Rådet upprepar sitt förslag om ytterligare en handläggande tjänsteman i befordringsgång och ett biträde (+82 154 kr.).
3. Intagningen av fortbildningselever vid scenskolorna medför ökade kostnader för inträdesprov (+10 000 kr.).

I 0-alternativet förordar rådet i första hand en nedskärning av medlen för expertis och tillfällig arbetskraft. Därvid skulle omfattningen av utrednings- och översynsarbetet inom teater- och musikområdet komma att minskas.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 77 000 kr. Jag har därvid beräknat 35 000 kr. till expertis och tillfällig arbetskraft.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Teater- och musikrådet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 739 000 kr.

B 8. Bidrag till Operan och Dramatiska teatern

1971/72	Utgift	51 556 944
1972/73	Anslag	50 156 000
1973/74	Förslag	63 211 000

Förevarande anslag var t. o. m. förra budgetåret uppfört i riksstaten som förslagsanslag.

Operan och Dramatiska teatern bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. Vardera teaterstyrelsen består av fem ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser tre, däribland ordföranden.

Enligt de avtal som reglerar förhållandet mellan staten och teaterbolagen står bolagen under tillsyn av teater- och musikrådet. Resp. bolag skall ha en av Kungl. Maj:t utsedd teaterchef som svarar för den konstnärliga verksamheten. Bolagen förbinder sig att samarbeta med varandra och med Svenska riksteatern. Staten svarar genom byggnadsstyrelsen för att bolagen erhåller de lokaler som fordras för teaterverksamheten.

De för budgetåret 1971/72 anvisade statsbidragen till Operan och Dramatiska teatern uppgick — inkl. medgivna överskridanden på grund av inträffade lönehöjningar m. m. — till 33 899 000 kr. resp. 17 837 000 kr. Teatrarnas preliminära bokslut visar att på utgiftsstaterna vissa poster överskridits, medan utgifterna under andra poster blivit mindre än beräknat. Resultatet blir för Operans del att utgifterna överstiger bud-

geterat belopp med ca 312 000 kr. och för Dramatiska teaterns del att utgifterna överstiger budgeterat belopp med ca 241 000 kr. På inkomstsidan har teatrarnas recettinkomster blivit avsevärt lägre än de i staten beräknade beloppen.

Operan gav under spelåret 1971/72 428 föreställningar, vari ingick även föreställningar och konserter på andra scener, särskilt vid Drottningholmsteatern samt turnéer. Antalet premiärer eller andra nyuppsättningar uppgick till 12. Genomsnittligt har 92 % av platserna i operahuset varit belagda. Antalet besökare vid Operans föreställningar uppgick till ca 306 000.

Dramatiska teatern hade under samma spelår 17 premiärer och sammanlagt 833 föreställningar, inkl. föreställningar på andra scener. Sammanlagt ca 310 000 personer besökte teaterns föreställningar. Beläggningen beräknas till 84 % vid stora scenen och till 86 % vid lilla scenen.

På grund av överskridanden av den för budgetåret 1970/71 fastställda inkomst- och utgiftsstaten för Dramatiska teatern beslöt Kungl. Maj:t att innehålla ett belopp av 300 000 kr. av det för budgetåret 1971/72 anvisade statsbidraget samt ett belopp av 165 000 kr. av det för budgetåret 1972/73 beräknade statsbidraget för teatern.

Genom statsmakternas beslut om anslag på tilläggsstat I för innevarande budgetår (prop. 1972: 130 bil. 6, KrU 1972: 24, rskr 1972: 315) har de för budgetåret 1972/73 anvisade statsbidragen till Operan och Dramatiska teatern höjts med 6 460 000 resp. 3 025 000 kr. avseende avtalsenliga löneökningar och ökade hyreskostnader.

På nämnda tilläggsstat har vidare medel anvisats för ombyggnad av den s. k. målarsalen inom Dramatiska teatern till teaterlokal (prop. 1972: 125 bil. 6, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331). I investeringsplanen för anslaget Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål för innevarande budgetår har vidare förts upp en kostnadsram av 35,3 milj. kr. för två etapper av den långsiktiga upprustningsplanen för operahuset (prop. 1972: 130 bil. 6).

Operan

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		
		Operan	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Statsbidragsberäkning[1]				
Utgifter				
Lönekostnader	31 555 000	+ 7 565 000	+7 661 000	+6 605 000
Lokalkostnader	2 244 000	+ 2 134 000	+1 808 000	+2 175 000

Sjukvård	70 000	+	15 000		of.	
Expenser	296 000	+	75 000	+	15 000	
därav engångsutgifter	—		+60 000		—	
Inredning och utrustning av byggnaden	78 000	+	4 000	+	4 000	
Materiel m. m. för teaterverksamheten	1 255 000	+	263 000	+	65 000	+ 245 000
Ersättning åt författare och översättare	350 000	+	10 000		of.	
Turné- och annan teaterverksamhet	658 000	+	940 000	—	60 000[2]	
Reklam	546 000	+	28 000	+	28 000	
Diverse utgifter	320 000	+	16 000	+	16 000	
	37 372 000		**+11 050 000**		**+9 537 000**	**+9 025 000**
Inkomster						
Recetter	3 000 000		of.		of.	
Programförsäljning, reklam m. m.	215 000		of.		of.	of.
Turné- och annan teaterverksamhet	800 000	+	100 000	+	100 000	
Räntor	650 000	—	100 000	—	100 000	
Kommunala anslag	300 000		of.		of.	of.
Statsbidrag	32 407 000		+11 050 000		+9 537 000	+9 025 000
	37 372 000		**+11 050 000**		**+9 537 000**	**+9 025 000**

[1] I staten upptagna belopp och härpå beräknade ökningar avser situationen före bemyndigad höjning av statsbidraget till teatern
[2] Under förutsättning att särskilt anslag för turnéutbyte inrättas

Operan

1. Allmänna kostnadsstegringar m. m. inkl. kostnadsökningar för löneavtal avseende budgetåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74 uppgår till 9 883 000 kr.

2. Ökade medel begärs för turnéverksamhet samt för produktion av föreställningar för radio och TV (+800 000 kr.).

0-alternativet innebär personalminskning med bl. a. minskad turnéverksamhet som följd.

Teater- och musikrådet

1. Rådet beräknar endast medel för allmänna kostnadsstegringar m. m. I det av rådet beräknade beloppet ingår kompensation för höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften (+9 537 000 kr.).

2. Rådet anser att de merkostnader som ökad turnéverksamhet medför bör täckas genom anslag till Svenska riksteatern. Rådet är inte berett att tillstyrka särskilda medel för radio- och TV-produktion av Operans föreställningar utan en närmare utredning av förutsättningarna härför.

Dramatiska teatern

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		
		Dramatiska teatern	Teater- och musikrådet	Departements-chefen
Statsbidragsberäkning[1]				
Utgifter				
Lönekostnader	15 317 000	+4 140 000	+3 740 000	+3 255 000
Lokalkostnader	1 755 000	+ 806 000	+ 710 000	+ 790 000
Sjukvård	25 000	+ 14 000	+ 14 000	
Expenser	215 000	+ 28 000	+ 25 000	
Inredning och utrustning av byggnaden	180 000	+ 370 000	+ 15 000	
Materiel m. m. för teater-verksamheten	950 000	+ 170 000	+ 100 000	+ 185 000
Ersättning åt författare och översättare	250 000	+ 50 000	of.	
Utbyte med utländska teatrar	10 000	of.	— 10 000[2]	
Reklam	700 000	+ 100 000	+ 75 000	
Diverse utgifter	355 000	+ 38 000	+ 25 000	
Återställande av innehållet belopp av beräknat anslag för budgetåret 1972/73	—	—	—	+ 165 000
	19 757 000	**+5 716 000**	**+4 694 000**	**+4 395 000**
Inkomster				
Recetter	2 000 000	of.	of.	+ 200 000
Programförsäljning, reklam m. m.	170 000	of.	of.	of.
Räntor	135 000	of.	of.	of.
Hyror	13 000	of.	of.	of.
Statsbidrag	17 439 000	+5 716 000	+4 694 000	+4 195 000
	19 757 000	**+5 716 000**	**+4 694 000**	**+4 395 000**

[1] I staten upptagna belopp och härpå beräknade ökningar avser situationen före bemyndigad höjning av statsbidraget till teatern
[2] Under förutsättning att särskilt anslag för turnéutbyte inrättas

Dramatiska teatern

1. Allmänna kostnadsstegringar m. m. inkl. kostnadsökningar för löneavtal avseende budgetåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74 uppgår till 4 549 000 kr.

2. För att turnésamarbetet med Svenska riksteatern skall kunna utvidgas krävs en viss medelsförstärkning (+477 000 kr.).

3. Under posten för inredning och utrustning begärs medel för utbyte av scenteknisk utrustning (+352 000 kr.).

0-alternativet innebär för teaterns del att personalen måste minskas vilket leder till att repertoaren begränsas.

Teater- och musikrådet

Rådet beräknar för allmänna kostnadsstegringar m. m. 4 665 000 kr. I beloppet ingår kompensation för höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Departementschefen

Den fr.o. m. innevarande budgetår genomförda ändringen av anslagsformen från förslagsanslag till reservationsanslag syftade bl. a. till att stimulera teatrarna att med egna åtgärder möta en del av det ökade kostnadstrycket.

Jag är mot bakgrund härav inte beredd att förorda en ökning av statsbidraget till Operan och Dramatiska teatern som helt kompenserar de av teatrarna beräknade allmänna kostnadsstegringarna inkl. avtalsbundna lönehöjningar.

Med hänsyn till att Dramatiska teatern genom ombyggnaden av den s. k. målarsalen får en ny spelplats räknar jag med en ökning av teaterns recettinkomster. Inkomstökningar utöver de i inkomststaterna angivna beloppen för egna inkomster bör teatrarna liksom under innevarande budgetår få tillgodogöra sig för verksamheten.

Det bör vara möjligt för teatrarna att under nästa budgetår bedriva en verksamhet av i stort sett samma omfattning som f. n.

Ett belopp av 165 000 kr., motsvarande vad Kungl. Maj:t innehållit av det för innevarande budgetår beräknade statsbidraget till Dramatiska teatern, bör ånyo tillföras teatern.

Anslaget bör ökas med sammanlagt 13 055 000 kr. Statsbidraget till Operan ökar enligt denna beräkning med 9 025 000 kr. och till Dramatiska teatern med 4 030 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Operan och Dramatiska teatern* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 63 211 000 kr.

B 9. Bidrag till Svenska riksteatern

1971/72	Utgift	28 242 668
1972/73	Anslag	27 599 000
1973/74	Förslag	33 699 000

Förevarande anslag var t. o. m. förra budgetåret uppfört i riksstaten som förslagsanslag.

Svenska riksteatern är en sammanslutning av lokala teaterföreningar och utgör sammanslutningens riksorganisation. Till riksteatern knyts länsteaterföreningar. Riksteaterns uppgift är att bedriva teater och annan scenisk verksamhet samt att bidra till att utveckla teaterverksamheten i alla delar av landet och därvid se till att såväl allmänhetens som skolans och föreningslivets behov och intressen beaktas. Riksteaterns

styrelse består av 21 ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser ordförande och en ledamot. Övriga ledamöter utses av riksteaterns kongress, skolöverstyrelsen och vissa organisationer.

Enligt de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelserna om Svenska riksteaterns verksamhet står teatern under tillsyn av teater- och musikrådet. Det föreskrivs att riksteatern skall samarbeta med Operan och Dramatiska teatern, Institutet för rikskonserter och försöksverksamheten med riksutställningar.

För budgetåret 1971/72 anvisades till Svenska riksteatern ett statligt bidrag av 28 583 000 kr. inkl. medgivna överskridanden. Enligt bokslutet redovisas ett överskott med ca 217 000 kr. i förhållande till anvisat statsbidrag inkl. medgivna överskridanden.

Svenska riksteatern har under spelåret 1971/72 framfört 4 095 föreställningar. Antalet besökare var omkring 948 000. Den egna produktionen omfattade 120 program.

Genom statsmakternas beslut om anslag på tilläggsstat I för innevarande budgetår (prop. 1972: 130 bil. 6, KrU 1972: 24, rskr 1972: 315) har det för budgetåret 1972/73 anvisade statsbidraget till teatern höjts med 3 360 000 kr. avseende avtalsenliga löneökningar.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		
		Svenska riksteatern	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Statsbidragsberäkning[1]				
Utgifter				
Lönekostnader	19 677 000	+12 805 000	+ 7 174 000	+5 495 000
Traktamenten	3 750 000	+ 2 509 000	+ 740 000	
Sjukvård	23 000	+ 3 000	+ 3 000	
Expenser	690 000	+ 279 000	+ 76 000	
Kostnader för köpta turnéföreställningar	1 200 000	+ 1 770 000	+ 700 000	
Materiel m. m. för produktionen	3 450 000	+ 1 450 000	+ 540 000	+ 770 000
Rese- och transportkostnader	2 800 000	+ 1 201 000	+ 432 000	+ 500 000
Reklam m. m.	1 050 000	+ 543 000	+ 135 000	(nettobelopp)
Lokalkostnader	1 550 000	+ 396 000	+ 184 000	
Diverse utgifter	290 000	+ 1 179 000	+ 229 000	
	34 480 000	**+22 135 000**	**+10 213 000**	**+6 765 000**
Inkomster				
Gager från arrangörer, recetter	6 644 000	+ 3 432 000	+ 1 254 000	+ 665 000
Medlemsavgifter	12 000	of.	of.	
Perukmakeri	225 000	of.	of.	
Statsbidrag	27 599 000	+18 703 000	+ 8 959 000	+6 100 000
	34 480 000	**+22 135 000**	**+10 213 000**	**+6 765 000**

[1] I staten upptagna belopp och härpå beräknade ökningar avser situationen före bemyndigad höjning av statsbidraget till teatern

Ba

Svenska riksteatern

1. Allmänna kostnadsstegringar m. m. inkl. kostnadsökningar för löneavtal avseende budgetåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74 uppgår till 6 366 000 kr. I beloppet ingår avdrag för beräknad ökning av gageinkomsterna vid oförändrad verksamhetsnivå.

2. Teatern återkommer med förslaget att fyra nya grupper bör bildas och den nuvarande pionjärteaterverksamheten förstärkas så att antalet teaterföreställningar i föreningar, på vårdinrättningar och sjukhus m. m. kan ökas med ca 1 360 föreställningar (+1 722 000 kr.).

3. Teatern återkommer även med förslagen om en kraftigt utbyggd skolteaterverksamhet (+1 667 000 kr.).

4. För samarbete med Dramatiska teatern och köpta turnéföreställningar m. m. begärs ökade medel (+1 433 000 kr.).

5. Teatern upprepar förslagen om medel till en fast grupp för central dramatisk produktion samt en organisation med regionintendenter (+2 249 000 kr.).

6. På den tekniska och administrativa sidan begärs personalförstärkning med ett trettiotal tjänster (+2 041 000 kr.).

7. Utgifterna i övrigt beräknas öka för bl. a. helårsengagemang av Cramérbaletten, folkparksteater och en mindre musikgrupp för uppsökande teater (+1 736 000 kr.).

0-alternativet innebär för teaterns del personalminskningar.

Teater- och musikrådet

1. Rådet räknar med ett belopp av 6 541 000 kr. för allmänna kostnadsstegringar m. m. I det av rådet beräknade beloppet ingår kompensation för höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften.

2. Rådet räknar med en fortsatt utbyggnad av skolteaterverksamheten (+879 000 kr.).

3. En medelsförstärkning för samarbete med Dramatiska teatern och för köpta turnéföreställningar tillstyrks (+600 000 kr.).

4. Förslagen om personalförstärkningar på den tekniska och administrativa sidan tillstyrks i vissa delar (+374 000 kr.).

5. Pionjärteaterverksamheten bör förstärkas (+80 000 kr.).

6. Rådet föreslår medelsförstärkningar i övrigt för bl. a. Cramérbaletten (+269 000 kr.).

Departementschefen

Vid min beräkning av det av allmänna kostnadsstegringar föranledda medelsbehovet för nästa budgetår har jag bl. a. utgått från att riksteatern skall erhålla kompensation för avtalsbundna lönehöjningar.

Jag har därutöver beräknat en höjning av medelsramen med 500 000

kr. för att det skall bli möjligt för teatern att utöka verksamheten i förhållande till innevarande spelår.

Statsbidragsbehovet minskar genom en beräknad ökning av teaterns egna inkomster samt genom ett till 65 000 kr. beräknat bortfall av vissa pensionsavgifter.

Anslaget bör höjas med 6 100 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska riksteatern* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 33 699 000 kr.

B 10. Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

1971/72	Utgift	26 557 393
1972/73	Anslag	30 505 000
1973/74	Förslag	33 845 000

För stöd åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar utgår statsbidrag i form av dels grundbidrag, dels tilläggsbidrag. Grundbidraget utgår med belopp motsvarande 55 % av teatrarnas totala kostnader spelåret 1970/71 — eller för det senare budgetår för vilket grundbidrag särskilt fastställts — för viss del av löner, arbetsgivaravgifter enligt lagen om allmän försäkring samt avgifter för yrkesskade- och grupplivförsäkring. Tilläggsbidrag utgår varje budgetår med belopp motsvarande dels 55 % av en löneökning som beräknas motsvara förändringar av statstjänstemännens löner efter det budgetår för vilket grundbidrag senast fastställts, dels 55 % av ökningen av de bidragsberättigade sociala avgifterna.

Till Västernorrlands regionteater utgår vidare bidrag med 60 000 kr. till traktamenten samt rese- och transportkostnader i samband med turnéverksamhet. Bidrag till motsvarande kostnader vid Norrbottens länsteater utgår ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

Statsbidrag för spelåret 1971/72

Borås stadsteater	670 000
Folkteatern i Göteborg	1 134 000
Göteborgs stadsteater	4 049 000
Göteborgs teater- och konsertaktiebolag[1]	5 521 000
Hälsingborgs stadsteater	963 000
Malmö stadsteater	6 978 000
Norrbottens länsteater	963 000
Stadsteatern Norrköping-Linköping	2 263 000
Stockholms stadsteater	5 379 000
Upsala stadsteater	1 450 000
	29 370 000

[1] Bolagets teaterverksamhet avser Göteborgs lyriska teater

Anm. Fr. o. m. innevarande budgetår utgår bidrag även till Västernorrlands regionteater.

Teater- och musikrådet

1. Kostnaderna för kompensation för avtalsenliga löneökningar beräknas till 3 000 000 kr.

2. Rådet föreslår att bidrag inom ramen för anslaget skall kunna utgå som stöd till teatrar utanför storstadsregionerna som vill differentiera sin verksamhet. Vidare förutses medelsbehov uppkomma för en ny regional teater. Det från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål utgående statsbidraget till turnékostnaderna för Norrbottens länsteater bör föras över till förevarande anslag. (+460 000 kr.)

3. Med anledning av en hemställan från Teatrarnas riksförbund till rådet föreslår rådet att stadsteatrar och därmed likställda teatrar under detta anslag kompenseras för höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. (+680 000 kr.)

4. I en särskild skrivelse hemställer *Västernorrlands läns landsting* om en höjning dels av bidraget till traktamenten m. m., dels av bidragsunderlaget för Västernorrlands regionteater (+40 000 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar det ökade medelsbehovet med anledning av avtalsenliga löneökningar till 3 200 000 kr.

Medel för det under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål utgående bidraget till turnékostnaderna för Norrbottens länsteater bör i fortsättningen beräknas under detta anslag. Jag beräknar med anledning härav ett med 140 000 kr. ökat medelsbehov.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag redogjort för den överenskommelse som träffats mellan staten, Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet rörande kompensation för kommunernas merkostnader för höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Vid denna överenskommelse har beaktats den kostnadsökning som de här aktuella teatrarna får vidkännas med anledning av avgiftshöjningen.

Anslaget bör höjas med 3 340 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 33 845 000 kr.

B 11. Rikskonsertverksamhet

1971/72 Utgift	12 641 000	Reservation	—
1972/73 Anslag	14 858 000		
1973/74 Förslag	17 358 000		

Stiftelsen Institutet för rikskonserter (IRK) började sin verksamhet den 1 juli 1968. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna skall IRK främja musiklivet och vidta åtgärder för att öka intresset för musik

bl. a. genom att anordna och förmedla konserter, verka för musikutbildning och för kontakter med musiklivet i utlandet.

IRK:s styrelse består av tio ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser fyra, däribland ordföranden. Skolöverstyrelsen (SÖ), Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Folkbildningsförbundet och Svenska musikerförbundet utser vardera en ledamot. IRK:s direktör, som är självskriven ledamot av styrelsen, förordnas av Kungl. Maj:t. IRK:s verksamhet står under tillsyn av teater- och musikrådet (TMR).

Enligt de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna för anslaget är detta indelat i anslagsposter som svarar mot IRK:s olika verksamhetsområden. Under varje anslagspost har beräknats medel dels för de direkta kostnaderna för produktion av konserter m. m. till den del dessa skall täckas med statsbidrag, dels för personalkostnader och omkostnader vid IRK:s administrativa och producerande enheter till de delar deras verksamhet avser området för resp. anslagspost. Posterna är beräknade med hänsyn till de ersättningar som IRK äger ta ut av lokala arrangörer av konserter samt med hänsyn till vissa övriga väntade inkomster av verksamheten.

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 31, SU 1970: 121, rskr 1970: 282) ombildades den 1 juli 1971 militärmusiken till en ny organisation, regionmusiken, med uppgifter inom både försvaret och det allmänna musiklivet. En övervägande del av regionmusikens insatser i det allmänna musiklivet sker inom ramen för IRK:s verksamhet. Kostnaderna för regionmusikens medverkan belastar inte IRK:s anslag.

Genom regionmusikens insatser har främst skolkonsert- och internkonsertverksamheten kunnat byggas ut. Innevarande budgetår beräknas arrangemangen under medverkan av rikskonserter uppgå till följande antal, nämligen skolkonserter till 3 560, varav regionmusiken svarar för 1 670, läger inom ramen för Musik för Ungdom till 27, interna konserter inkl. interna ungdomskonserter till 2 450, varav regionmusiken svarar för 1 850, och allmänna konserter till 370, varav regionmusiken svarar för 100. Skolkonserter förekommer fr. o. m. innevarande budgetår i hela landet, i Stockholm dock endast i form av provkonserter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riks-konserter	Teater- och musikrådet
Anslag			
Skolkonsertverksamhet	5 075 000	+3 833 000	+1 349 000
Musik för Ungdom	548 000	+ 160 000	+ 50 000
Intern konsertverksamhet inom vårdanstalter och föreningsliv m. m.	1 416 000	+ 760 000	+ 140 000
Allmän konsertverksamhet	2 687 000	+1 125 000	+ 628 000
Stöd till regionala och lokala musikaktiviteter	1 219 000	+ 250 000	+ 111 000
Artistutbyte med utlandet	346 000	+ 200 000	+ 32 000

Experimentell verksamhet	474 000	+ 123 000	+ 44 000
Musiksociologiska utredningar	419 000	+ 163 000	+ 38 000
Produktion av fonogram	850 000	+1 069 000	+ 821 000
Produktion av trycksaker	642 000	+ 49 000	+ 62 000
Vidareutbildning av regionmusiker	1 182 000	+ 178 000	+ 108 000
	14 858 000	**+7 910 000**	**+3 383 000**

Konsertbyråutredningens förslag om statliga insatser på fonogramområdet

Konsertbyråutredningen överlämnade i oktober 1971 sitt slutbetänkande (SOU 1971: 73) Fonogrammen i musiklivet. Betänkandet har remissbehandlats.

Konsertbyråutredningen föreslår att de statliga insatserna inom musiklivet skall kompletteras med åtgärder inom fonogramområdet. Med fonogram förstår utredningen grammofonskivor, ljudband, kassetter och andra ljudmedier som huvudsakligen återger musik samt är avsedda för massdistribution. Utredningens förslag berör främst grammofonskivor och band.

Utredningens förslag kan hänföras till följande huvudområden, nämligen fonogramproduktion, fonogramdistribution, konsumentinformation om fonogramrepertoar och fonogramapparatur, dokumentation av ljudande material samt forskning. Förslagen berör i första hand verksamheten inom IRK.

Beträffande den statligt stödda fonogramproduktionen uttalar utredningen bl. a. följande. Verksamheten skall komplettera övrig produktion och berika den tillgängliga repertoaren av svensk musik på fonogram. Svenska musiker bör få ökade möjligheter att bli representerade på fonogram. Verksamheten skall vidare beakta behovet av ljudande läromedel inom musikutbildningen samt bidra till att sprida kännedom om svensk musik och svenska musiker inom och utom landet. Stöd bör också ges till inspelningar av olika musikaliska företeelser som har musikhistoriskt eller annat dokumentärt intresse. Den sistnämnda uppgiften skall dock inte vara primär för IRK utan handhas av andra organ.

Genom samplanering med olika berörda organ och institutioner skall onödig dubbelutgivning undvikas. Samplaneringen får dock inte bli ett hinder för en subjektivt engagerad repertoarplanering hos de enskilda producenterna. Utgivningen måste garanteras en viss självständighet gentemot t. ex. de organisationer som företräder tonsättare och musiker. IRK bör ges möjlighet att på detta område försöksvis arbeta även kommersiellt. Utredningen framhåller att statligt stöd till fonogramutgivning vid andra institutioner än IRK bör kunna ges även framdeles.

Fonogramdistributionen är i flera avseenden bristfällig. Fonogrambranschens försäljningsnät når i fråga om framför allt kvalificerad musik endast i begränsad omfattning ut till befolkningen utanför

storstäderna. Utredningen föreslår bl. a. att postorderförsäljningen bör intensifieras som ett medel att förbättra fonogramdistributionen. Biblioteken har redan en utvecklad service på fonogramsidan och dessa skulle enligt utredningens förslag bli de fasta punkterna i ett postordersystem genom att förmedla köpen och därvid tillhandahålla informations- och rekvisitionsmaterial. I övrigt skulle verksamheten, som t. v. bör ha försökskaraktär, handhas av IRK i samarbete med Bibliotekstjänst AB.

IRK föreslås svara för en utökad konsumentinformation beträffande fonogramrepertoaren. Informationen skall gälla en kvalitetsbedömning och karaktäristik av de fonogram som är tillgängliga på svensk marknad. Den skall också ge vägledning åt enskilda och institutioner, exempelvis skolor och bibliotek, vid upprättandet av fonotek för speciella ändamål. Bedömningen skall göras av en bedömargrupp som utses av styrelsen för IRK. Utredningen föreslår vidare att IRK skall handha viss konsumentinformation inom det ljudåtergivningstekniska området.

I fråga om dokumentation föreslår utredningen att ökade resurser ges till inspelning av olika musikaliska företeeleser som har musikhistoriskt eller annat dokumentärt intresse. Utredningen föreslår vidare att vissa av de fonagramarkiv som nu finns förs samman till ett statligt fonogramarkiv. Berörda producenter bör ges lagstadgad skyldighet att till det centrala arkivet leverera ett exemplar av alla i Sverige gjorda fonogramproduktioner. Arkivet bör också ges möjlighet att göra egna inspelningar samt systematiskt katalogisera utgivna och på annat sätt tillgängliga fonogram. På längre sikt bör arkivet färdigställa en svensk nationaldiskografi. Utredningen framhåller att ställningstagandena här delvis blir beroende av dataarkiveringskommitténs förslag.

IRK bör få resurser för att initiera och ge bidrag till forskning inom musikområdet vid andra institutioner. Forskningen bör avse bl. a. produktutveckling och provning av apparatur inom det ljudåtergivningstekniska området.

Vidare bör IRK bidra till en intensifiering av det nordiska musiksamarbetet.

Sveriges Radios planerade stora musikstudio bör organiseras så, att den med sin utrustning kan betjäna hela musiklivet. Det synes utredningen lämpligt att en enhet för gravering av grammofonskivor knyts till studion.

Kungl. Maj:t föreslås slutligen vidta åtgärder för att provisoriskt tillmötesgå kravet på ersättning till upphovsmännen för utlåning av musikalier via bibliotek.

Utredningen anser att den föreslagna utvidgningen av IRK:s verksamhet i huvudsak kan rymmas inom institutets nuvarande organisation. Det bör enligt utredningen i huvudsak ankomma på institutet självt att finna former för de nya uppgifterna.

I vad avser fonogramutgivningen vid IRK anser dock utredningen att vissa särskilda åtgärder behövs. Ett särskilt fonogramråd bör inrättas. Rådet skall vara rådgivande i fråga om inriktningen av den repertoarkompletterande produktionen och den informerande utgivning, som inte har direkt samband med institutets övriga verksamhet.

Fonogramrådet föreslås fortlöpande följa utvecklingen inom berörda områden. Rådet bör ha en allsidig utblick och en nära kontakt med det svenska musiklivet i övrigt. Det bör fånga upp önskemål och idéer från olika håll. Det skall vara öppet för initiativ från det lokala planet. Det bör även beakta initiativ som tas på nordisk bas. Det skall också upprätthålla kontakt med de kommersiella fonogramproducenterna för att söka åstadkomma en samordning med deras utgivning.

Fonogramrådet föreslås bestå av tio ledamöter. Sju av ledamöterna utses av TMR på förslag av Folkbildningsförbundet (1), Föreningen Svenska populärauktorer (1), Föreningen Svenska tonsättare (1), Musikaliska akademien (1), SÖ (1) och Svenska musikerförbundet (2). Övriga tre ledamöter utses av IRK. Dessa skall väljas så att bl. a. konsumentintressena tillgodoses. Ledamöterna skall kontinuerligt bytas ut.

Fonogramrådet bör ha ett permanent, relativt självständigt sekretariat som inte är bundet av lojalitet mot IRK.

Utredningen föreslår också att en särskild bedömargrupp skall inrättas med uppgift att karaktärisera och kvalitetsbedöma fonogram som finns tillgängliga på svensk marknad. Gruppen skulle utses av IRK och innefatta företrädare för dags- och fackpressens kritiker samt andra specialister på området.

För att täcka de ökade kostnaderna för den utökade fonogramverksamheten föreslår utredningen att IRK under det första verksamhetsåret tilldelas ett med 1 860 000 kr. ökat anslag. Av den föreslagna medelsförstärkningen hänför sig 500 000 kr. till produktion, sammanlagt 800 000 kr. till distribution (informationskampanj 250 000 kr., informationsmaterial 150 000 kr., frakt 200 000 kr., ersättning till Biblioteksstjänst för vissa mistade intäkter 160 000 kr., skyltställ m. m. 40 000 kr.), drygt 400 000 kr. till konsumentinformation (trycksaker 200 000 kr., annonsering 90 000 kr., arvoden till bedömargrupp 50 000 kr., fonogram för bedömning 50 000 kr., uppspelningsapparatur 20 000 kr.), 100 000 kr. till forskning och 50 000 kr. till kostnader för fonogramrådet.

Över betänkandet har *remissyttranden* avgivits av riksrevisionsverket, kungl. biblioteket, universitetskanslersämbetet, SÖ, statens provningsanstalt, teater- och musikrådet (TMR), dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, statens konsumentråd, dataarkiveringskommittén, organisationskommittén för högre musikutbildning, Stiftelsen Svenska institutet, IRK, Statsföretag AB, Varudeklarationsnämnden, Musikaliska akademien, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio AB, Tjänste-

männens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige — som hört Svenska musikerförbundet —, Svenska arbetsgivareföreningen — som hört Teatrarnas riksförbund —, Folkbildningsförbundet — som överlämnat yttranden från Arbetarnas bildningsförbund (ABF) och Studieförbundet Medborgarskolan —, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys), Svenska tonsättares internationella musikbyrå u. p. a. (Stim), Svenska gruppen av The International Federation of the Phonographic Industries och Grammofonleverantörernas förening — som avlämnat gemensamt yttrande —, Bibliotekstjänst AB, Sveriges allmänna biblioteksförening — som överlämnat yttranden från föreningens folkbibliotekssektion, skolbibliotekssektion, forskningsbibliotekssektion, sektionen för enskilda medlemmar samt specialgruppen för länsbiblioteksfrågor. Dessutom har skrivelser inkommit från kulturrådet, Svenska tonkonstnärsförbundet, Sveriges författarförbund samt Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI).

Utredningens förslag om ökade statliga insatser för fonogramproduktion har tillstyrkts av så gott som samtliga remissinstanser, liksom av *kulturrådet*. Rådet framhåller att det är nödvändigt att staten gör åtaganden för att balansera det dominerande inflytande som rent kommersiella intressen har inom fonogramområdet. *TCO*, *Klys* och *SAMI* har också tillstyrkt förslaget om ökade statliga insatser för fonogramproduktion men framhåller att satsningen på fonogrammen inte får gå ut över stödet till den levande musiken.

Utredningens förslag att de statliga insatserna huvudsakligen skall kanaliseras genom IRK har genomgående tillstyrkts av remissinstanserna.

De av utredningen diskuterade riktlinjerna för produktionens inriktning har i allmänhet mötts av instämmanden, bl. a. av *kulturrådet*. Med hänvisning till att det ofta kan bli svårt att dra skiljelinjer mellan repertoarkompletterande, informerande och övrig produktion föreslår *TMR* att inga särskilda avgränsningar bör göras utöver dem som nu tillämpas för IRK:s produktion.

Utredningens uppfattning att utgivningen måste garanteras en viss självständighet gentemot t. ex. de organisationer som företräder tonsättare och musiker delas av *kulturrådet*, *TMR* och *IRK*.

Förslaget att IRK försöksvis även skall arbeta med kommersiell syftning hälsas med tillfredsställelse av *TMR*, medan *riksrevisionsverket* framhåller att om produktionen, eller delar av denna, får ett rent kommersiellt syfte, så bör andra krav på kostnadstäckning ställas. *Studieförbundet Medborgarskolan* anser inte att en statlig utgivning på kommersiell basis är motiverad.

Att åtgärder för att förbättra distributionen av fonogram är

behövliga understryks allmänt. Förslaget att biblioteken skall inlemmas i distributionen anser många remissinstanser tilltalande.

I likhet med utredningen anser *kulturrådet* att uppbyggandet av det föreslagna förmedlingssystemet bör ske successivt. En introduktion av biblioteken som distributionskanal är enligt rådet förenad med många osäkerhetsmoment. Bl. a. synes förutsättningarna för IRK:s medverkan vid distributionen av fonogram, som andra än IRK producerat, inte vara helt klarlagda. Rådet liksom *IRK* anser därför att IRK under några år framåt bör få fortsätta att som nu experimentera med olika distributionsformer, däribland distribution över bibliotek, tillämpade på IRK:s utvidgade produktion. Flera remissinstanser poängterar att man samtidigt med att biblioteken får en större roll i distributionen även bör hålla andra distributionsvägar öppna.

Behovet av konsumentinformation om fonogramrepertoar och fonogramapparatur understryks av flertalet remissinstanser. *Kulturrådet, TMR, IRK m. fl.* ställer sig dock tveksamma till att dessa uppgifter läggs på IRK.

Förslaget om ett centralt fonogramarkiv har föranlett många positiva uttalanden. Man håller emellertid med utredningen om att dataarkiveringskommitténs förslag bör avvaktas innan åtgärder vidtas.

Beträffande utredningens förslag om att IRK skulle ges medel för att initiera och ge bidrag till forskning inom musikområdet vid andra institutioner framhåller *TMR* att forskningsresurserna vid IRK inte bör ökas nämnvärt innan ställning tagits till det totala forskningsansvar som rör utvecklingen inom kultursektorn. *Organisationskommittén för högre musikutbildning* anser att IRK endast bör tilldelas medel till sådan forskning som är vägledande för IRK:s framtida verksamhet.

Utredningens förslag att IRK inom ramen för sin verksamhet skall bidra till en önskvärd intensifiering av det nordiska samarbetet mottas mycket positivt, detsamma gäller förslaget om en graverstudio i anslutning till den planerade stora musikstudion vid Sveriges Radio.

Utredningens förslag om ett rådgivande fonogramråd har föranlett uttalanden i olika riktningar. *Kulturrådet* och *IRK* tillstyrker utredningens förslag om inrättandet av ett särskilt fonogramråd. Likaledes stöder *Studieförbundet Medborgarskolan* tanken på ett fonogramråd med uppgift att väcka förslag om produktionsinriktningen. *Sveriges Radio* och *Teatrarnas riksförbund* framhåller i sina yttranden att den föreslagna representationen i rådet företräder intressen som redan finns inom IRK och att det då knappast finns tillräckliga garantier för rådets fristående ställning. *Svenska musikerförbundet* anser att rådet bör ges en starkare ställning, medförande att producenternas subjektiva repertoarpolitik och handlingsfrihet begränsas.

Enligt *TMR:s* mening bör fonogramrådet inte i första hand ägna sig åt IRK:s produktion. Rådet bör i stället stimulera initiativ på hela musikfältet och ta ställning till produktionsförslag från olika institutioner, fria grupper m. fl.

Slutligen har *Klys* i sitt yttrande ifrågasatt om fonogramrådet över huvud taget behövs. Klys framhåller att någon motsvarighet inte finns vid t. ex. teatrarna eller utställningsverksamheten. Det bör inte heller förbises, menar Klys, att ett sådant råd kan få en styrande effekt som ger icke önskvärda verkningar.

Förslaget om särskild bedömargrupp har utsatts för kritik. Bl. a. har framhållits att det är olämpligt att IRK som producent även skall svara för en bedömning av fonogrammen.

Institutet för rikskonserter

IRK har i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 redovisat bl. a. följande.

1. Allmänna kostnadsstegringar 1 478 000 kr.

2. IRK har stegvis byggt ut sin regionala organisation och räknar nu med att vid utgången av budgetåret 1972/73 ha regionkontor i Luleå, Härnösand, Norrköping, Jönköping, Karlstad, Göteborg och Kristianstad. Den regionala personalorganisationen kommer då att bestå av sju regionintendenter, två producenter samt nio sekreterare/assistenter. Stockholmsregionen skall tills vidare administreras från det centrala kansliet i Stockholm. IRK:s förslag i det följande föranleder förstärkningar av den regionala organisationen med sammanlagt tre producenter, för främst skolkonsertverksamhet, och fem sekreterare/assistenter. Vid det centrala kansliet erfordras en vaktmästare och ett biträde för uppgifter till följd av den föreslagna utökade fonogramverksamheten.

3. Regionmusikens andel av skolkonsertverksamheten beräknas under nästa budgetår öka med ca 1 000 konserter. IRK, som anser att verksamheten under nästa budgetår bör byggas ut med ytterligare lika många konserter, föreslår ökade medel för frilansmusiker. Dessutom föreslås vissa medel för engagemang av några större artistgrupper. Institutet bör vidare få möjligheter att erbjuda artisterna bättre gager. (+3 314 000 kr.)

4. Med hänsyn till den ökade efterfrågan på interna konserter inom vårdanstalter och föreningsliv m. m. föreslår IRK att antalet konserter med frilansmusiker ökas med ca 950. Regionmusiken beräknas kunna bidra med ytterligare 150 konserter jämfört med innevarande budgetår (+620 000 kr.).

5. Medlen för allmän konsertverksamhet räcker f. n. inte till för några mer betydande insatser i landets musikliv under vin-

terhalvåret. Regionmusiken beräknas öka sina insatser i verksamheten med ca 300 konserter. Med hänsyn till önskemål från arrangörer och undersysselsatta musiker bör medel för ytterligare 210 konserter ställas till IRK:s förfogande. IRK avser härvid bl. a. att etablera regelbundet samarbete med landets symfoniorkestrar. Samproduktioner planeras vidare med riksteatern och riksutställningar samt med Operan (+847 000 kr.).

6. Behovet av stöd till lokala och regionala musikaktiviteter ökar. Insatserna för bl. a. amatörorkestrarna, körlivet och jazzmusiken bör utvidgas med stöd till ca 25 nya projekt (+139 000 kr.).

7. Av den föreslagna anslagsökningen under produktion av fonogram hänför sig 500 000 kr. till ökade medel för produktion, 200 000 kr. till informationskampanj kring den utökade verksamheten, 50 000 kr. till forskning samt 25 000 kr. till kostnader för fonogramrådet. Därutöver föreslås vissa ökningar för distributionspersonal m. m. (+972 000 kr.)

0-alternativet innebär för IRK:s del att ambitionsnivån måste sänkas avsevärt och utvecklingen hejdas på viktiga områden.

Teater- och musikrådet

I sitt yttrande över IRK:s anslagsframställning förklarar sig TMR inte under nuvarande förhållanden kunna godta en så stor regional utvidgning av personalen som IRK föreslår. Anställningen av nya regionala producenter bör enligt TMR anstå tills en analys av arbetsfördelningen mellan IRK:s regionintendenter, regionmusikens musiksekreterare och länsbildningsförbundens musikkonsulenter företagits samt tills kulturrådets förslag behandlats.

IRK:s uppgifter bör i framtiden främst koncentreras på de delar av verksamheten, som inte kan tillgodoses genom utanför institutet verksamma musikproducenter. IRK bör medverka till en ökad spridning av musikutbudet genom de professionella symfoniorkestrarna. Andra viktiga uppgifter har IRK inom skolkonsertverksamheten.

Skolkonsertverksamheten bör öka med 300 konserter med frilansmusiker (+830 000 kr.).

För allmän konsertverksamhet tillstyrks ökade medel för resor, traktamenten och övriga ersättningar i samband med ett ökat utnyttjande av symfoniorkestrarna. Vissa samarbetsprojekt med riksteatern och riksutställningar bör genomföras. (+350 000 kr.)

För produktion av fonogram tillstyrks sammanlagt 725 000 kr., varav 500 000 kr. till produktion, 200 000 kr. för informationskampanj och 25 000 kr. för fonogramrådet.

I övrigt tillstyrker TMR endast det begärda beloppet för automatiska kostnadsstegringar.

Departementschefen

Konsertbyråutredningen har i sitt betänkande (SOU 1971: 73) Fonogrammen i musiklivet föreslagit att de statliga insatserna inom musiklivet nu kompletteras med åtgärder inom fonogramområdet. Utredningens förslag är i olika avseenden av begränsad räckvidd. Utredningen föreslår åtgärder på relativt kort sikt och begränsar sig till de mest angelägna reformbehoven. Förslaget berör främst grammofonskivor samt i viss utsträckning band. Följande huvudområden behandlas, nämligen produktion av fonogram, distribution av fonogram, konsumentinformation om repertoar och apparatur samt dokumentation av ljudande material och musikforskning. De ökade statliga insatserna föreslås i huvudsak bli kanaliserade genom institutet för rikskonserter (IRK), vars nuvarande försöksverksamhet på fonogramområdet därmed skulle övergå i reguljära former.

De frågor utredningen tar upp är av stor betydelse för verksamheten på musikområdet. Det är emellertid i nuvarande läge svårt att överblicka hur statliga åtgärder på fonogramområdet skall sättas in. Utredningen har heller inte genom sina förslag lagt grunden för någon mer genomgripande och långsiktig lösning av problemen på fonogramområdet. Utredningens förslag bör därför inte nu leda till några bindande ställningstaganden.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att nu ta definitiv ställning till det statliga engagemanget på fonogramområdet. I stället vill jag förorda att IRK genom ett ökat statligt stöd får möjlighet att ytterligare utveckla sin försöksverksamhet med produktion och distribution av fonogram.

Produktionen vid IRK bör som nu främst inriktas på att vara repertoarkompletterande och avse utgivning av svensk musik som är orepresenterad eller ofullständigt representerad på fonogram samt utgivning av fonogram med svensk artister vars konstnärsskap inte kan anses vara tillräckligt dokumenterat på fonogram. Utredningens förslag om att IRK även bör ges möjlighet att arbeta med kommersiell syftning kan jag således inte biträda. Ansvaret för repertoarens sammansättning, val av artister m. m. bör åvila IRK:s styrelse.

De experiment med olika distributionsformer i syfte att nå nya lyssnarkategorier som IRK redan bedriver bör fortsätta.

IRK bör efter en treårsperiod redovisa erfarenheterna av den utökade försöksverksamheten både i vad avser produktion och distribution av

fonogram samt föreslå ytterligare åtgärder. IRK bör vidare undersöka möjligheterna för att intensifiera det nordiska samarbetet på fonogramområdet.

I vad avser IRK:s utvidgade fonogramverksamhet beräknar jag en medelsökning av 500 000 kr. för ökad produktion och 200 000 kr. för information om den utökade verksamheten. Totalt sett får fonogramverksamheten därmed en sådan omfattning att en särskild ekonomisk redovisning av verksamheten är motiverad. Jag kommer senare att föreslå Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser för ett redovisningsförfarande.

Med hänsyn främst till behovet av viss utvidgning av skolkonsertverksamheten och den allmänna konsertverksamheten beräknar jag därutöver en ökning av 500 000 kr. Allmänna kostnadsstegringar för löner m. m. bör föranleda en medelsförstärkning med 1 300 000 kr.

Vad jag här förordat innebär att anslaget bör höjas med sammanlagt 2 500 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rikskonsertverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 17 358 000 kr.

B 12. Bidrag till regionmusiken

Organisationskommittén för regionmusiken har i sin anslagsframställning för nästa budgetår bl. a. föreslagit att en permanent central ledningsorganisation skall inrättas för regionmusiken. Beredningen av kommitténs förslag är ännu ej avslutad. Jag avser att senare efter samråd med chefen för försvarsdepartementet föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram proposition om ifrågavarande ledningsorganisation. Anslaget till regionmusiken bör därför i riksstatsförslaget föras upp med ett preliminärt belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till regionmusiken* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 23 260 000 kr.

B 13. Musikaliska akademien

1971/72	Utgift	1 503 331
1972/73	Anslag	1 651 000
1973/74	Förslag	1 765 000

Kungl. Maj:t fastställde den 27 maj 1971 stadgar för Musikaliska akedimen. Enligt stadgarna har akademien till uppgift att främja tonkonsten och vårda musiklivet. Det ingår vidare i akademiens uppgifter

att svara för ledningen av akademiens bibliotek. Till akademien är musikhistoriska museet knutet.

Statskontoret har sedan år 1967 i uppdrag att utreda frågan om de vetenskapliga bibliotekens inre organisation m. m. Genom beslut den 10 april 1970 föreskrev Kungl. Maj:t att Musikaliska akademiens bibliotek skulle innefattas i statskontorets utredningsuppdrag.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Musikaliska akademien	Departementschefen
Personal			
Kansli- och bibliotekspersonal[1]	6	+7	of.
Övrig personal	11,5	+1	of.
	17,5	**+8**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	963 000	+572 648	+ 67 000
Sjukvård	2 500	+ 1 000	+ 500
Reseersättningar	20 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	286 000	+ 28 500	+ 21 000
Expenser	88 000	+108 500	+ 18 000
därav engångsutgifter	—	+45 000	—
Konferens- och kontaktverksamhet m. m.	163 000	+ 80 000	of.
Bokinköp m. m.	145 000	+ 62 000	+ 6 000
	1 667 500	**+853 648**	**+113 500**
Uppbördsmedel			
Lokalhyror m. m.	16 500	— 500	— 500
Nettoutgift	**1 651 000**	**+854 148**	**+114 000**

[1] Inkl. en tjänst som föreståndare vid musikhistoriska museet

Musikaliska akademien

1. Löne- och prisomräkning 128 203 kr.

2. För intendenten Gustaf Hilleström som nu är ansvarig för akademiens publikationsverksamhet bör vid akademiens kansli inrättas en personlig tjänst i lönegrad A 28. Kansliet bör vidare få ökade resurser för kameral service, övertidsersättningar m. m. (+97 283 kr.)

3. Vid akademiens bibliotek behöver låneexpeditionen förstärkas med dels en ny tjänst som förste biblioteksassistent, dels en tjänst som expeditionsassistent i utbyte mot en som expeditionsvakt. För handskriftsavdelningen behövs, för att bemästra arbetsuppgifterna i samband med det internationella källexikonet RISM, en ny tjänst som förste bibliotekarie samt en sådan ökning av medlen för arvoden att det går att anställa två kvalificerade assistenter på heltid. Vid katalogavdelningen behövs en tjänst som förste bibliotekarie i utbyte mot en som bibliotekarie samt en ny tjänst som förste biblioteksassistent. Dess-

utom föreslås en ny tjänst som bibliotekarie vid förvärvsavdelningen, en tjänst som bokbindare, en som expeditionsvakt samt särskilda arvodesmedel för informationsservice, semestervikarier m. m. (+419 162 kr.)

4. Under anslagsposten till expenser har ökade medel föreslagits för bl. a. inredning och utrustning av akademiens och bibliotekets lokaler samt för publikationsverksamhet. De begärda engångsanvisningarna avser installation av en lokal telefonanläggning samt medel för att slutföra arbetet på en alfabetisk musikaliekatalog.

5. Ur anslagsposten till konferens- och kontaktverksamhet m. m. bekostas även utgivning av äldre tonsättares verk. För att akademien bl. a. skall kunna fortsätta att stödja utgivningen av vissa projekt i faksimiltryck samt arvodera en orgelkonsulent behöver posten ökas med sammanlagt 80 000 kr.

6. Med hänsyn till de stigande litteraturpriserna och bindningskostnaderna bör anslagsposten till bokinköp m. m. räknas upp med 20 %. Posten bör vidare ökas med 33 000 kr. för inköp av orkestermaterial för Sveriges orkesterföreningars riksförbunds verksamhet. (+56 000 kr.)

Vid en reducering enligt 0-alternativet föreligger risk för att tjänster får dras in antingen vid biblioteket eller vid akademiens kansli samt att bevakningen av lokalerna får eftersättas m. m.

Teater- och musikrådet

Med hänsyn till att akademiens bibliotek skall tillgodose ett riksbehov anser rådet att en upprustning av verksamheten på vissa punkter är mycket angelägen. Akademien bör enligt rådet få en förste biblioteksassistent vid låneexpeditionen samt de begärda medlen för inköp och inbindning av böcker och musikalier m. m. och för inköp av material för orkesterföreningarnas verksamhet. För extrapersonal vid kansliet och biblioteket tillstyrks sammanlagt 15 000 kr. (+116 000 kr.)

Statskontoret

Statskontoret konstaterar i sitt yttrande att flertalet av de frågor akademien aktualiserar i sin anslagsframställning endast indirekt berör biblioteksteknika och administrativa problem av den art verket har att behandla inom ramen för sitt uppdrag. Statskontoret räknar med att i början av detta år kunna lägga fram förslag till åtgärder beträffande akademiens bibliotek.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Musikaliska akademien* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 765 000 kr.

B 14. Tidskriftsstöd

1971/72 Utgift	171 682	Reservation	328 318
1972/73 Anslag	1 300 000		
1973/74 Förslag	1 300 000		

Från detta reservationsanslag utgår i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1971: 47, KrU 1971: 14, rskr 1971: 206) stöd till kulturtidskrifter och ideella tidskrifter. Enligt kungörelsen (1971: 681) om tidskriftsstöd skall stödet handhas så att det främjar hög kvalitet och mångfald i utbudet av åsikter och behandlade ämnen.

Stöd utgår i form av grundbidrag, projektbidrag och stödköp. Grundbidrag kan utgå till ägare av sådan kulturtidskrift för vilken intäkterna ej täcker utgifterna och för vars utgivande ägaren inte har tillräckligt stöd från annat håll. Projektbidrag kan utgå för utarbetande av essä eller artikelserie för kulturtidskrift eller ideell tidskrift. Med stödköp avses tilldelning av medel till statlig eller kommunal myndighet för prenumeration på kulturella och ideella tidskrifter.

Tidskriftsstödet administreras av tidskriftsnämnden, som består av ordförande och sex andra ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Tidskrifts-nämnden	Departements-chefen
Anslag			
Grundbidrag	800 000	+400 000	of.
Projektbidrag	240 000	of.	of.
Stödköp	200 000	+200 000	of.
Administration	60 000	of.	of.
	1 300 000	**+600 000**	**of.**

Tidskriftsnämnden

1. För att medge bidrag till ytterligare kulturtidskrifter samt högre bidragsbelopp bör medlen för grundbidrag ökas.

2. Erfarenheterna av systemet med stödköp är mycket positiva. Nämnden anser att denna stödform bör successivt utvidgas.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tidskriftsstöd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.

B 15. Filmstöd

1972/73 Anslag	1 299 000
1973/74 Förslag	1 690 000

Från detta anslag utgår i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1972: 36, KrU 1972: 13, rskr 1972: 141) bidrag till Svenska filminstitutets E-fond och H-fond.

Stiftelsen Svenska filminstitutet grundades genom ett år 1963 träffat avtal mellan svenska staten och filmbranschens organisationer. Stiftelsens verksamhet finansieras genom en avgift om 10 % på bruttobiljettintäkterna vid de större biograferna. Avgiftsmedlen skall enligt avtalet användas dels till en intern resursomfördelning inom filmbranschen, dels till filminstitutets förvaltningskostnader m. m.

I enlighet med en på våren 1972 beslutad revision av filmavtalet skall fr. o. m. innevarande budgetår en ny fond för selektivt förhandsstöd till produktion av långfilm — H-fonden — byggas upp genom att bl. a. den nuvarande ersättningen till svenska filmproducenter i förhållande till bruttobiljettintäkterna (A-fonden) successivt trappas av för att helt upphöra fr. o. m. budgetåret 1974/75. De till H-fonden avsatta medlen fördelas lika mellan två fondstyrelser varav den ena består av fyra representanter för filmbranschen och en för filmarbetarna och den andra av fyra representanter för filmarbetarna och en för filmbranschen.

Det statliga bidraget till H-fonden utgår innevarande budgetår med ett belopp som motsvarar den avtalade avtrappningen av A-fonden för samma budgetår. Hälften av filmstödet från H-fonden utgörs i enlighet härmed av statsmedel.

Det statliga bidraget till filminstitutets E-fond avser att avlasta en del av det bidrag som filminstitutet enligt avtal med staten har att erlägga för dramatiska institutets utbildning inom biograffilmens område.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Svenska filminstitutet	Departementschefen
Anslag			
Bidrag till E-fonden	532 000	of.	−532 000
Bidrag till H-fonden	767 000	+923 000	+923 000
	1 299 000	**+923 000**	**+391 000**

Svenska filminstitutet

Det statliga bidraget till filminstitutets H-fond bör utgå med ett belopp som motsvarar avtrappningen av A-fonden under nästa budgetår.

Departementschefen

I likhet med filminstitutet beräknar jag en ökning av det statliga

bidraget till institutets H-fond för selektivt förhandsstöd till produktion av långfilm med ett belopp som motsvarar den fortsatta avtrappningen av A-fonden under nästa budgetår. Det medelsbehov som innevarande budgetår erfordrats för bidrag till institutets E-fond beaktas i det följande under det särskilda anslaget till dramatiska institutet.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Filmstöd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 690 000 kr.

B 16. Bidrag till särskilda kulturella ändamål

1971/72 Utgift	24 728 092	Reservation	347 996
1972/73 Anslag	24 700 000		
1973/74 Förslag	27 700 000		

Ur detta reservationsanslag, som första gången anvisades för budgetåret 1964/65, utgår bidrag efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Disposition av anslaget 1972/73

Ändamål	Belopp
1. Teater	
1.1. Norrbottens länsteater för turnéverksamhet	140 000
1.2. Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamhet	460 000
1.3. Skådebanan för verksamheten	600 000
1.4. Verksamheten på Södra teatern i Stockholm	600 000
1.5. Teater- och musikrådet för fördelning på olika teaterändamål	1 345 000
1.6. Teater- och musikrådet för stöd åt svenskt sceniskt verk	400 000
1.7. Svenska teaterförbundet för verksamheten vid centrumbildning på teaterns område	105 000
1.8. Övrigt	40 000
	3 690 000
2. Musik och dans	
2.1. Yrkesorkestrar (inkl. orkesterverksamhet i Västerås och Örebro)	10 888 000
2.2. Teater- och musikrådet för bidrag till körer och körförbund	285 000
2.3. Stiftelsen EMS för verksamheten	370 000
2.4. Stim:s informationsverksamhet rörande svensk musik	85 000
2.5. Viss amatörverksamhet	300 000
2.6. Teater- och musikrådet för fördelning på olika musikändamål	342 000
2.7. Svenska musikerförbundet för verksamheten vid centrumbildning på musikens område	66 000
2.8. Övrigt	376 000
	12 712 000

3. Konst och utställningsverksamhet	
3.1. Försöksverksamhet med riksutställningar och konstförsäljning	5 090 000
3.2. Konstfrämjandet för verksamheten	890 000
3.3. Vissa konstskolor för verksamheten	270 000
3.4. Sveriges arkitekturmuseum för verksamheten	260 000
3.5. Konstnärernas riksorganisation för verksamheten vid centrumbildning på bildkonstens område	115 000
3.6. Övrigt	131 000
	6 756 000
4. Diverse ändamål	
4.1. Barnfilmkommittén för verksamheten	94 000
4.2. Estniska kommitténs bildningsverksamhet	20 000
4.3. Föreningen Nordens institut för kurser och seminarier	25 000
4.4. Nämnden för svensk språkvård för verksamheten	110 000
4.5. Svenska barnboksinstitutet för verksamheten	110 000
4.6. Sveriges schackförbund för verksamheten	90 000
4.7. Föreningen Filmcentrum för informativ och kontaktskapande verksamhet	88 000
4.8. Sveriges författarförbund för verksamheten vid centrumbildning på litteraturens område	225 000
4.9. Övrigt	360 000
	1 122 000
5. För tiden efter den 1 november 1972 reserverade medel	**420 000**
	24 700 000

De bidrag som av Kungl. Maj:t anvisas ur detta anslag grundas på ansökningar som i allmänhet ges in i februari. Vissa ansökningar om bidrag för nästa budgetår har emellertid redan kommit in.

1. Teater

1.2. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum begär för föreställningsverksamheten under säsongen 1973 ett sammanlagt bidrag om 876 000 kr. från staten samt landsting och kommun.

Teater- och musikrådet föreslår i sitt yttrande över stiftelsens ansökan att statsbidraget höjs till 500 000 kr. från nuvarande 460 000 kr.

1.4. Södra teatern i Stockholm utnyttjas som gästspelsscen för svenska och utländska teatrar. Huvudman för gästspelsverksamheten är Svenska riksteatern. *Teater- och musikrådet* föreslår i sin anslagsframställning ett bidrag till riksteatern om 900 000 kr. för denna verksamhet.

1.5. Teater- och musikrådet fördelar medel till vissa allmänna teaterändamål, nämligen bidrag till Föreningen Svensk dramatik, Svensk teaterunion-Svenska ITI-rådet och Sveriges dramatikerförbund (45 000 kr.), stöd åt svenskt sceniskt verk (400 000 kr.), bidrag till uppsättningskostnader och utrustning för teater- och dansgrupper med verksamhet utanför de större teaterinstitutionerna, till sommarspel, till studiebesök och andra pedagogiska ändamål, deltagande i teaterkonferenser, teaterfestivaler o. d. (1 230 000 kr.) samt till nordiskt teaterutbyte och teatersamarbete inom Nordkalottområdet (70 000 kr.).

Teater- och musikrådet föreslår för nästa budgetår en ökning med 872 000 kr. för dessa ändamål. Av ökningen avser 770 000 kr. ökat stöd åt teatergrupper med verksamhet utanför de större teaterinstitutionerna och 100 000 kr. ökat stöd åt svenskt sceniskt verk.

2. Musik och dans

2.1. De statsunderstödda yrkesorkestrarna är Stockholms filharmoniska orkester (3 282 000 kr.) samt orkestrarna i Göteborg (2 031 000 kr.), Malmö (1 318 000 kr.), Norrköping (1 743 000 kr.), Helsingborg (913 000 kr.) och Gävle (1 066 000 kr.). De av Kungl. Maj:t fastställda bidragen utgår från en viss volym på verksamheten. Bidrag förutsätts i allmänhet utgå till orksterföretagen från kommun eller från annat håll med minst samma belopp. Sedan spelåret avslutats kan en orkester på grundval av bokslutet få tilläggsbidrag till merkostnader som uppkommit på grund av icke förutsebara löneökningar m. m. Till orkesterföretagen har med hänsyn härtill på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 tagits upp ett sammanlagt belopp av 1,4 milj. kr. avseende orkestrarnas verksamhet under budgetåret 1971/72.

För innevarande budgetår har bidrag utgått även till Örebro kulturnämnd för konsertverksamheten (355 000 kr.) och Västerås musiksällskap (180 000 kr.).

2.2. *Teater- och musikrådet* fördelar bidrag till körförbund och körer för utbildnings- och kursverksamhet samt till utlandsresor för körer (285 000 kr.). Rådet begär till dessa ändamål för nästa budgetår ett belopp om 415 000 kr.

2.5. Till amatörorkesterverksamhet utgår bidrag med bl. a. 170 000 kr. till orkesterföreningar som är anslutna till Sveriges orkesterföreningars riksförbund och med 110 000 kr. till orkestrar som är anslutna till Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar.

2.6. *Teater- och musikrådet* fördelar även bidrag till olika musikändamål såsom till fria musikgrupper (150 000 kr.) samt till Ars nova, föreningen för nutida musik i Malmö, Föreningen Fylkingen, Föreningen Levande musik i Göteborg och Kammarmusikföreningen Samtida musik i Stockholm (192 000 kr.). Till dessa grupper och föreningar begärs ytterligare 200 000 kr. resp. 38 000 kr.

I en gemensam ansökning anhåller *Teatrarnas riksförbund, Svenska artisters och musikers intresseorganisation* samt *Svenska musikerförbundet* om 377 800 kr. för utbildning i orkesterspel vid de statsunderstödda orkestrarna.

3. Konst och utställningsverksamhet

3.1. Försöksverksamhet med riksutställningar påbörjades budgetåret 1965/66 och avser utställning av konst samt kultur- och

naturhistoriska föremål. Verksamheten leds av 1965 års musei- och utställningssakkunniga. I juni 1967 träffades avtal om samverkan mellan de sakkunniga, Föreningen konst i skolan och Riksförbundet för bildande konst. Riksutställningars verksamhet avser till största delen experiment med utställningar, i synnerhet vandringsutställningar. Utställningsarbetet är sammanfört till två stora avdelningar, nämligen en produktions- och en distributionsavdelning. Därjämte finns en administrativ avdelning samt en uppföljnings- och utbildningsavdelning. Riksutställningar samarbetar i vissa frågor med Sveriges Radio och med kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Förutom produktion av utställningar omfattar verksamheten försök med olika former för distribution, sociologiska undersökningar och pedagogiska experiment på området.

Sedan budgetåret 1969/70 pågår särskild försöksverksamhet med försäljning av konst i Stockholm och i Örebro län. Kungl. Maj:t har för detta ändamål anvisat 1,5 milj. kr. som rörelsekapital för inköp av konst och inventarier samt för andra utgifter av investeringskaraktär. Denna försöksverksamhet leds av 1965 års musei- och utställningssakkunniga, som delegerat det praktiska genomförandet av verksamheten till Konstfrämjandet.

1965 års musei- och utställningssakkunniga beräknar medelsbehovet för löne- och prisomräkning till 421 000 kr. I övrigt begärs en ökning med 339 000 kr. främst för att kunna åstadkomma en nödvändig utveckling av verksamhetens distributionsavdelning. Av den begärda ökningen avser 60 000 kr. försöksverksamheten med konstförsäljning.

3.3. Konstskolor. Bidrag utgår nu till Capellagården (30 000 kr.), Gerlesborgsskolan (75 000 kr.) och stiftelsen Stockholms fria konstskolor (165 000 kr.). Stiftelsen stöder verksamheten vid vissa konstskolor i Stockholm, Göteborg och Malmö.

3.4. Stiftelsen Sveriges arkitekturmuseum. Muscet vill genom dokumentations- och utställningsverksamhet fungera som upplysningscentral om modern arkitektur och miljöplanering. För nästa budgetår föreslås att bidraget till museets verksamhet höjs från 260 000 kr. till 318 000 kr. Den begärda ökningen skall främst användas till lokalhyra, experter och produktionsmedel.

4. Diverse ändamål

4.4. Nämnden för svensk språkvård, vars arbetsutskott är styrelse för Institutet för svensk språkvård, har till uppgift att följa det svenska språkets utveckling i tal och skrift samt att utöva språkvård. Nämnden skall vidare verka för nordiskt samarbete på språkvårdens område. Nämnden föreslår i första hand att chefen för institutet och

tre vetenskapliga medarbetare vid institutet får statliga tjänster och i andra hand att statsbidraget höjs med 263 000 kr. till 373 000 kr.

4.5. Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet bildades i mitten på 1960-talet av universitetet i Stockholm, Stockholms stad, Svenska bokförläggareföreningen och Sveriges ungdomsförfattareförening. Stiftelsen föreslår en höjning av anslaget med 111 800 kr. till 221 800 kr.

Departementschefen

Genom anslaget kan stöd lämnas till ett stort antal olika ändamål på kulturfältet. Delvis innefattas i anslaget bidrag till verksamhet som är omfattande och av reguljär karaktär. Detta gäller i första hand yrkesorkestrarna. Även riksutställningsverksamheten är ett betydande bidragsändamål under anslaget. I samband med ställningstagande till kulturpolitiken i framtiden kommer dessa och en stor del av bidragen i övrigt att beröras.

Ett viktigt syfte med den nuvarande anslagsformen är att på ett smidigt sätt stödja initiativ på kulturområdet. Bidragen gör det möjligt att beakta nya behov och därmed främja utveckling och förnyelse inom kulturlivet. Exempel på detta är det under senare år ökade stödet till fria teatergrupper och musikgrupper.

Under innevarande budgetår har från detta anslag utgått bidrag till olika nordiska projekt, nämligen till Nordiska teaterunionen för anordnande av nordiska teaterseminarier, till teater- och musikrådet för nordiskt teaterutbyte samt teatersamarbete inom Nordkalottområdet, till Nämnden för nordiskt musiksamarbete och till Nordiska konstförbundets svenska sektion för dess verksamhet. Bidrag till samtliga dessa ändamål bör fr. o. m. nästa budgetår utgå från anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m., vilket medför en minskning av medelsbehovet under förevarande anslag med sammanlagt 200 000 kr. Som jag tidigare nämnt bör bidrag till Norrbottens länsteater för turnéverksamhet i Norrbottens län i forsättningen utgå från anslaget Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar. Medelsbehovet minskar härigenom under förevarande anslag med ytterligare 140 000 kr.

Bidrag till föreställningsverksamheten vid Stiftelsen Drottningholms teatermuseum utgår fr. o. m. innevarande budgetår från detta anslag. För nästa budgetår räknar jag med ett bidrag till stiftelsen för nämnda verksamhet med 540 000 kr.

Anslag har tidigare utgått till Stiftelsen EMS för vissa ändamål ur behållningen från de särskilda lotterier som anordnats till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål. Fr. o. m. nästa budgetår bör stiftelsens medelsbehov tillgodoses genom det bidrag som tilldelas stiftelsen ur kulturmedelsanslaget.

Liksom tidigare används innevarande budgetår inemot hälften av före-

varande anslag för bidrag till de sex statsunderstödda yrkesorkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Helsingborg och Gävle. Vissa förutsebara förändringar av bidragen till dessa orkestrar, främst till följd av löne- och prisstegringar, har beaktats vid anslagsberäkningen. Någon utbyggnad av orkesterverksamheten räknar jag däremot inte med.

Jag utgår ifrån att försöksverksamheten med riksutställningar och konstförsäljning nästa budgetår kommer att pågå i huvudsakligen oförändrad omfattning och räknar med en medelsökning av 310 000 kr. för att täcka automatiska kostnadsökningar.

Vid medelsfördelningen under våren 1973 avser jag att beakta den ansökan om bidrag för nästa budgetår som givits in från Stiftelsen Emigrantinstitutet.

Inom anslaget kommer, efter det att ökningar föranledda av löne- och prisstegringar tillgodosetts, att i viss mindre utsträckning finnas utrymme för insatser för nya ändamål.

Sedan hänsyn tagits till att medel för nordiska ändamål och för Norrbottens länsteater inte i fortsättningen beräknas under detta anslag, bör anslaget ökas med 3 000 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till särskilda kulturella ändamål* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 27 700 000 kr.

B 17. Viss beredskapsutrustning m. m.

1971/72 Utgift	650 000	Reservation	—
1972/73 Anslag	700 000		
1973/74 Förslag	800 000		

Från anslaget bestrids Sveriges Radios kostnader för förvärv av viss beredskapsutrustning m. m.

Sveriges Radio

I en särskild skrivelse anför Sveriges Radio att sammanlagt 900 000 kr. bör anvisas till vissa närmare angivna ändamål.

Med hänsyn till skrivelsens innehåll torde någon närmare redogörelse inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde få beredas tillfälle ta del av skrivelsen genom att den tillhandahålls utskottet.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 100 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss beredskapsutrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

b) arkiv, museer m. m.

B 18. Riksarkivet: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	*6 809 743*
1972/73 Anslag	8 469 000
1973/74 Förslag	8 949 000

Riksarkivet är central myndighet för arkivfrågor och chefsmyndighet för landsarkiven. I riksarkivets uppgifter ingår att vara arkivdepå och att främja vetenskaplig forskning.

Riksarkivet har två byråer, en administrativ avdelning och en fristående heraldisk sektion.

Till riksarkivet är vidare knuten en nämnd för enskilda arkiv.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksarkivet	Departements-chefen
Personal			
Arkivarier och handläggande personal	41	+3	of.
Övrig personal	50	+6,5	+1
	91	**+9,5**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 092 000	+ 816 000	+368 000
Sjukvård	13 000	of.	of.
Reseersättningar	44 000	+ 8 000	+ 3 000
därav utrikes resor	3 000	+3 000	of.
Lokalkostnader	2 869 000	+ 76 000	+ 85 000
Expenser	382 000	+ 8 000	— 17 000
därav engångsutgifter	31 000	—31 000	—31 000
Reproduktionsverksamheten	33 000	+ 8 000	+ 3 000
Bidrag till Nordisk Arkivnyt	4 000	+ 2 000	+ 2 000
Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv	156 000	+ 247 000	+ 52 000
	8 593 000	**+1 165 000**	**+496 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	1 000	+ 1 000	+ 1 000
Reproduktionsverksamheten	60 000	of.	of.
Bokbinderiets beställningsarbeten	15 000	— 5 000	— 5 000
Heraldiska verksamheten	40 000	+ 20 000	+ 20 000
Konsultverksamheten	8 000	of.	of.
Nettoutgift	**8 469 000**	**+1 149 000**	**+480 000**

Riksarkivet

1. Löne- och prisomräkning 374 375 kr.

2. Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum, som innevarande budgetår erhåller bidrag till sin verksamhet från anslaget Bidrag till vissa museer och arkiv, har anhållit att riksarkivet skall ta över ansva-

ret för pressarkivets vård och fortsatta verksamhet. Riksarkivet föreslår med anledning därav inrättandet av en tjänst som arkivarie och en som assistent samt vissa expensmedel (+136 576 kr.).

3. Den av statsmakterna år 1966 i princip accepterade organisationen för riksarkivet har ännu inte genomförts. Riksarkivet återkommer därför även i år med sitt förslag om inrättandet av en utbildnings- och publiceringssektion vid första byrån. Vid sektionen behövs en förste arkivarie och en kontorist (+129 472 kr.).

4. För andra byrån återkommer riksarkivet med förslag om en amanuens och en assistent som enligt samma organisationsplan hade förutsatts för den service- och kontrollverksamhet som arkivet bedriver hos myndigheter. Sedan januari 1972 åligger det riksarkivet att från inskrivningsmyndigheter ta emot renovationer. För arbetet med renovationerna behövs ett kvalificerat biträde. (+148 479 kr.)

5. Vid administrativa avdelningen behövs en biblioteksassistent och ett kvalificerat biträde. Dessutom behöver en tjänst som kontorist med halvtidstjänstgöring bytas ut mot en med heltidstjänstgöring. (+111 654 kr.)

6. När det gäller folkrörelsearkiven kan fr. o. m. innevarande budgetår bidrag utgå till huvudman för depå vars verksamhet riktar sig till alla folkrörelser och som har län eller landskap till verksamhetsfält samt är den enda läns- eller landskapsdepån bland folkrörelsearkiven inom länet eller landskapet. Bidrag utgår för avlöning av föreståndare vid sådan läns- eller landskapsdepå med högst 60 % av lönen enligt löneklass A 26. Antalet bidragsberättigade arkivdepåer är f. n. tre. Riksarkivet räknar med att det under nästa budgetår skall bli aktuellt att utbetala bidrag till ytterligare två arkivdepåer. Därutöver föreslår riksarkivet särskilda medel att användas som bidrag till folkrörelsearkiv som inte uppfyller nyssnämnda villkor. (+230 000 kr.)

För riksarkivets del innebär 0-alternativet huvudsakligen en kraftig minskning av tillgången på personal. Omkring 10 % av antalet tjänster skulle få dras in. Arkivet som under senare år prioriterat sin service gentemot myndigheter, skulle därigenom få avsevärt försämrade möjligheter till denna service. Följden skulle bli att förtecknings- och gallringsarbetet hos myndigheterna försenades, varvid kostnaderna för förvaring av arkivhandlingar skulle bli betydligt större än eljest. Reduceringen skulle vidare innebära att det inte längre fanns några resurser för att anlita experter samt att kvälls- och lördagsöppethållandet vid riksarkivet måste slopas.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 949 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ett kvalificerat biträde

(4) samt tagit upp ett belopp av 40 000 kr. för att det skall bli möjligt för riksarkivets nämnd för enskilda arkiv att under nästa budgetår medge bidrag till ytterligare en arkivdepå bland folkrörelsearkiven (6).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksarkivet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 949 000 kr.

B 19. Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.

1971/72	Utgift	63 717	Reservation	83 358
1972/73	Anslag	83 000		
1973/74	Förslag	89 000		

Från anslaget bestrids kostnader för inköp av arkivalier och böcker till riksarkivet och landsarkiven, för riksarkivets publicering av källskrifter samt för konservering av arkivalier, bokbindning samt reproduktion av arkivhandlingar vid landsarkiven.

Riksarkivet

Anslaget föreslås bli höjt med 43 000 kr. Ökade medel begärs för bl. a. påbörjad utgivning av 1600-talets stenografiska rådsprotokoll och för reproduktion av vissa skadade arkivhandlingar, främst från kyrkoarkiv. Genom att man använder reproduktioner för utlåning kan nämligen ytterligare förslitning av de skadade handlingarna undvikas.

Vid en reducering enligt 0-alternativet kommer finansieringen av ifrågavarande tryckning att försvåras samt räddningsåtgärderna i fråga om arkivhandlingarna att omöjliggöras.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 6 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 89 000 kr.

B 20. Landsarkiven

1971/72	Utgift	5 290 158
1972/73	Anslag	5 609 000
1973/74	Förslag	6 256 000

De sju landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund är regionala arkivmyndigheter och arkivdepåer. Till ett landsarkivs verksamhetsområde hör ett eller flera län. Riksarkivet är chefsmyndighet för landsarkiven.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksarkivet	Departements-chefen
Personal			
Arkivarier och handläggande personal	28,5	+ 5	of.
Övrig personal	42	+ 7	of.
	70,5	**+12**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	3 850 000	+ 958 734	+245 000
Sjukvård	7 000	of.	of.
Reseersättningar	67 000	+ 10 000	+ 4 000
Lokalkostnader	1 564 000	+ 273 720	+297 000
Expenser	99 000	+ 152 000	+ 79 000
därav engångsutgifter	—	+108 000	+72 000
Vissa transportkostnader m. m.	22 000	+ 22 000	+ 22 000
	5 609 000	***+1 416 454***	***+647 000***

Riksarkivet

1. Löne- och prisomräkning 550 807 kr.

2. Riksarkivet lade år 1970 i samråd med statskontoret fram en utredning om landsarkivens uppgifter och organisation. I utredningen konstaterades att landsarkiven under senare år fått väsentligt ökade arbetsuppgifter och att landsarkiven behövde förstärkas med sammanlagt 24,5 nya tjänster. Upprustningen skulle ske i tre etapper.

Med hänvisning till utredningen återkommer riksarkivet med sitt förslag om en utbyggnad av personalorganisationen enligt etapp I, innebärande förstärkningar med en arkivarie vid vart och ett av arkiven i Uppsala, Vadstena, Lund, Göteborg och Härnösand, en assistent vid arkiven i Uppsala, Vadstena, Lund och Härnösand samt en amanuens och ett kvalificerat biträde vid arkivet i Göteborg. Efter en tillbyggnad av arkivet i Lund och mottagandet av stora arkivleveranser föreligger nu också behov av en expeditionsvakt (+682 955 kr.).

3. Engångsanvisningar har föreslagits för bl. a. följande ändamål. Landsarkiven i Visby och Östersund bör få 27 000 kr. resp. 45 000 kr. för anskaffning av tätpackningshyllor och landsarkivet i Uppsala 23 000 kr. för installation av en telefonväxel.

4. I särskild framställning har medel begärts för en personlig tjänst i befordringsgång 1 C vid landsarkivet i Göteborg (+38 692 kr.).

En reducering enligt 0-alternativet går helt och hållet ut över landsarkivens anslagspost till lönekostnader. Eftersom personalsituationen hos landsarkiven redan nu är mycket ansträngd skulle sagda reducering innebära att arkiven inte längre kunde fullgöra sina uppgifter. Anslagsreduktionen torde inte heller motsvaras av besparingar för statsverket. Personalminskningar leder nämligen till reducerad gallringsverksamhet och därmed också till ökade kostnader för förvaring av arkiv.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 256 000 kr. Jag har därvid bl. a. beräknat en engångsanvisning om 72 000 kr. för att anskaffa tätpackningshyllor vid landsarkiven i Visby och Östersund (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Landsarkiven* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 256 000 kr.

B 21. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift[1]	2 737 088
1972/73 Anslag	2 897 000
1973/74 Förslag	3 086 000

[1] Anslaget Dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.: Förvaltningskostnader

I myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) ingår dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, ortnamnsarkivet i Uppsala, dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå samt svenskt visarkiv. Myndigheten har till uppgift bl. a. att samla in, bevara, bearbeta och publicera material om dialekter och folkminnen samt ortnamn i riket, ombesörja statliga ortnamnsundersökningar, handlägga ärenden om fastställande av ortnamn samt samla in och sammanställa svenskt vismaterial. Myndigheten leds av en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	24	+5	of.
Övrig personal	14,5	+1	of.
	38,5	**+6**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	2 432 000	+620 027	+166 000
Sjukvård	5 000	+ 1 000	of.
Lokalkostnader	412 000	+ 79 240	+ 20 000
Till styrelsens disposition	48 000	+ 3 000	+ 3 000
	2 897 000	**+703 267**	**+189 000**

Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

1. Löne- och prisomräkning 189 000 kr.

2. Styrelsen upprepar i samråd med universitetskanslersämbetet (UKÄ) det i styrelsens anslagsframställning för budgetåret 1972/73

framförda förslaget om att verksamheten vid institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg skall inordnas i DOVA (jfr. prop. 1972: 1 bil. 10 s. 58). Institutet, som nu är knutet till institutionen för nordiska språk vid universitetet i Göteborg, har följande personal, nämligen en tjänst som universitetslektor, tillika föreståndare för institutet, en amanuens (500 timmar) och en halvtidsanställd kansliskrivare. Föreståndaren fullgör tre fjärdedelar av sin arbetstid vid institutet och en fjärdedel vid universitetet i form av undervisning inom ämnesområdet nordiska språk.

Vidare föreslår UKÄ, efter samråd med styrelsen, i sin anslagsframställning för nästa budgetår att även institutet för folklore i Göteborg skall föras över till DOVA. Vid institutet, som har till uppgift att samla in och bearbeta folkminnesmaterial, finns endast en tjänst inrättad, en arkivarie.

Styrelsen anser att de båda institutionerna vid en anslutning till DOVA bör slås ihop och bilda ett dialekt- och ortnamnsarkiv i Göteborg.

Det nya arkivets personal föreslås bestå av en arkivchef, en arkivarie, en amanuens/arkivarie och ett kvalificerat biträde. Dessutom föreslås medel till sakkunniga, lokalkostnader m. m. (+356 189 kr.).

3. För att fullfölja arbetet med katalogisering av dialekt- och folkminnesarkivets i Uppsala stora samlingar föreslås en personlig tjänst som amanuens. Till detta arkiv begärs också medel för att låta experter fullfölja undersökningar rörande uppländska, gotländska och estlandssvenska dialekter (+96 966 kr.).

4. I utredningen om svenskt visarkiv föreslogs att fem tjänster skulle inrättas för utbildad personal på området. Vid förstatligandet inrättades endast fyra sådana tjänster. Tack vare bidrag från enskilda institutioner kunde arkivet likväl bekosta lönen till en femte tjänsteman. Då emellertid detta stöd upphör med utgången av innevarande budgetår föreslår styrelsen medel för ytterligare en arkivarie vid visarkivet (+61 417 kr.).

En reducering enligt 0-alternativet går ut över medlen till tillfälliga arbetsbiträden under förevarande anslag och arvoden under insamlingsanslaget. Konsekvenserna härav blir att tillfällig och extra personal, i regel forskare och studenter, får entledigas liksom att medel till ersättning åt ortsmeddelare endast i mycket begränsad omfattning kommer att stå till förfogande. Pågående utgivning av ordböcker, ortnamns- och andra publikationer skulle lida svårt avbräck, insamlingsarbetet skulle skjutas framåt i tiden liksom bearbetningen av redan insamlat material.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 086 000 kr.

Förslaget att inordna de båda f. n. till universitetet i Göteborg anknutna instituten för dialekt- och ortnamnsforskning samt för folklore i myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv bör övervägas ytterligare, innan ställning tas till en omorganisation.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 086 000 kr.

B 22. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m.

1971/72	Utgift[1]	530 475	Reservation[1]	13 432
1972/73	Anslag	552 000		
1973/74	Förslag	590 000		

[1] Anslaget Dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.: Insamlingsverksamhet m. m.

Från anslaget bestrids bl. a. kostnader för arvoden till tillfälliga vetenskapliga medarbetare, inlösen av samlingar, resor och expenser.

Styrelsen för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

Anslaget föreslås höjt med 172 000 kr., varav med 56 000 kr. för inträffade kostnadsstegringar. Av ökningen i övrigt hänför sig bl. a. 20 000 kr. till ortnamnsarkivet i Uppsala för kopiering av registerkort. Vidare har två belopp föreslagits till dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, ett om 37 000 kr. för tillfällig personal för det merarbete som uppstått när arkivet i samband med omorganisationen även ålades insamling, bearbetning och publicering av ortnamnsmaterial, och ett om 10 000 kr. för att från förevarande anslag kunna bekosta utgivningen av publikationsserien Skånes ortnamn. Dessutom har 35 000 kr. beräknats för insamlingsverksamhet vid det föreslagna nya arkivet i Göteborg.

Konsekvenserna för den här avsedda verksamheten vid en reduktion enligt 0-alternativet har redovisats under närmast föregående anslagspunkt.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 38 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv: Insamlingsverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 590 000 kr.

B 23. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	10 020 467
1972/73 Anslag	11 033 000
1973/74 Förslag	12 362 000

Riksantikvarieämbetet är central myndighet för ärenden om forn- och kulturminnesvård. Ämbetet är vidare tillsynsmyndighet för landsantikvarieorganisationen. Statens historiska museum har ett samlingsområde som omfattar föremål som belyser kulturutvecklingen i Sverige på det profana området fram till reformationen och på de kyrkliga och numismatiska områdena fram till nutiden. Inom det numismatiska området samlas även föremål från andra delar av världen. Ämbetet och museet har också till uppgift att sprida kunskap hos allmänheten om landets kulturminnen.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förvaltningsutskott har hand om vissa uppgifter för ämbetet och museet, nämligen bl. a. att inge anslagsframställningar till Kungl. Maj:t och att tillsätta vissa tjänster.

Inom riksantikvarieämbetet finns två avdelningar, fornminnesavdelningen och byggnadsminnesavdelningen. Till ämbetet är vidare provisoriskt knuten en kulturhistorisk byrå, som förts över från byggnadsstyrelsen i samband med dess omorganisation (prop. 1967:64, SU 1967: 109, rskr 1967: 269). Inom museet finns fyra avdelningar, nämligen en för sten- och bronsåldern, en för järnåldern, en för medeltid och nyare tid samt en för myntkabinettet. För ämbetet och museet gemensamt finns fem avdelningar, nämligen en för administrativa och kamerala frågor, en för bibliotek samt akt- och bildarkiv, en för tekniska frågor, en för pedagogiska frågor och en för tillsynen över landsantikvarieorganisationen.

Förutom till avlöningar och omkostnader hos myndigheten används anslaget för att bestrida kostnaderna för den inventering av landets fasta fornlämningar som behövs för att förse den på flygfotografering grundade ekonomiska kartan med uppgifter om sådana fornlämningar.

Målsättning och organisation för samhällets kulturminnesvård har utretts av 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65), som också har i uppdrag att utreda bl. a. hela det statliga och statsunderstödda museiväsendet (direktiv se 1968 års riksdagsber. s. 252 och 1966 års riksdagsber. s. 280). MUS 65 har i juli 1972 avlämnat betänkandet (SOU 1972: 45) Kulturminnesvård, vilket f. n. remissbehandlas.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksantikvarie-ämbetet och statens historiska museum	Departements-chefen
Personal			
Antikvarier, museitjänstemän och handläggande personal	56	+ 6	+1
Övrig personal	81,5	+ 7,5	+1
	137,5	**+13,5**	**+2**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	7 601 000	+1 619 000	+ 723 000
Sjukvård	18 000	+ 6 000	+ 5 000
Reseersättningar	230 000	+ 66 000	+ 12 000
därav utrikes resor	6 000	+13 000	+1 000
Lokalkostnader	2 263 000	+ 708 000	+ 680 000
Expenser	224 000	+ 225 000	+ 40 000
därav engångsutgifter	—	+50 000	—
Utställningar	97 000	+ 100 000	+ 7 000
Information	73 000	+ 36 000	+ 5 000
Fornminnesinventering	355 000	+ 349 000	+ 19 000
Laboratoriet för radioaktiv datering	162 000	— 162 000	— 162 000
Vissa utvecklings- och inventeringsprojekt	—	+ 950 000	—
Medlemsavgift till Centre International d'Etudes pour la Conservation et la Restauration des Biens Culturels i Rom	25 000	of.	of.
	11 048 000	**+3 897 000**	**+1 329 000**
Uppbördsmedel			
Textilkonservering	15 000	of.	of.
Nettoutgift	**11 033 000**	**+3 897 000**	**+1 329 000**

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

Riksantikvarien utgår i sin *bedömning av anslagsbehovet* för nästa budgetår från en funktionsanalys, som grundar sig på MUS 65:s utredning, och föreslår dels vissa långsiktiga anslagshöjningar, dels andra mer tidsbegränsade sådana. De föreslagna anslagshöjningarna sägs omedelbart förbättra arbetsmöjligheterna för kulturminnesvården liksom för museets verksamhet. De är emellertid samtidigt av sådan art att de kan förenas med vilken som helst av senare valda lösningar beträffande de organisatoriska frågorna.

Anslagsförstärkningarna kommenteras under fyra huvudrubriker. Riksantikvarien föreslår inrättande av ett antal fasta n y a t j ä n s t e r, 8,5 för ämbetet och de gemensamma avdelningarna samt 5 för historiska museet. Tjänsterna svarar enligt ämbetet mot funktioner som är synnerligen angelägna och är av sådant slag att de inte kan tillgodoses genom frigjord arbetskraft vid myndigheten om en decentralisering

av arbetsuppgifter till en framtida regionalorganisation beslutas. För att lägga grunden för en fortsatt upprustning av kulturminnesvården behövs också tidsbegränsade anslag för vissa utvecklings- och inventeringsprojekt. Detta är enligt riksantikvarien en förutsättning för att förstärkta personalinsatser centralt och regionalt skall ge önskade resultat. Två expertgrupper skulle knytas till riksantikvarieämbetet. Den ena skulle i nära samverkan med landsantikvarierna ingående studera bevarandeproblemen i olika kommuner. Den andra expertgruppen skulle ha till uppgift att snabbt genomföra en översiktlig bevarandeinventering av det byggnadsbestånd av riksintresse som lagen om byggnadsminnen avser. Riksantikvarien föreslår vidare en uppräkning med 2,3 milj. kr. av anslaget till vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader, vilket också föreslagits av MUS 65. I detta sammanhang aktualiseras också frågan om ersättning enligt byggnadsminneslagen till ägare av byggnadsminnen. Slutligen föreslås en viss förstärkning av anslagen till landsantikvarieorganisationen. Med hänsyn till behovet av omedelbara insatser från landsantikvariernas sida i arbetet med den fysiska planeringen både på kommunal nivå och på länsnivå begärs bl. a. ett särskilt belopp på 1,5 milj. kr., som skulle fördelas på de olika landsantikvariedistrikten efter förslag från ämbetet. Sammanlagt begärs för här redovisade ändamål 6,7 milj. kr. i ökade realresurser.

Av riksantikvarieämbetets *anslagsberäkning* framgår bl. a. följande.

1. Löne- och prisomräkning 1 426 000 kr.

2. Som en följd av bl. a. verkets deltagande i riksplaneringsarbete och i remissbehandlingen av allt fler stora och centrala ärenden inom samhällsplaneringen har behov uppkommit av ett särskilt organ med en biträdande riksantikvarie som chef. Denne behöver vidare en förste antikvarie som medhjälpare för bl. a. det långsiktiga planeringsarbetet och olika utredningsuppgifter. Som en följd av inrättandet av tjänsten som biträdande riksantikvarie kan den nuvarande överantikvarietjänsten dras in. (+93 000 kr.)

3. Verkets arkiv saknar en fackutbildad chef och fungerar otillfredsställande på grund av brist på biträdande personal. Medel begärs för en arkivarie och en arkivassistent (+121 000 kr.).

4. För framtagning och återuppsättning av lånade böcker i biblioteket samt för bevakning av bokmagasinen erfordras en expeditionsvakt. För bindning av trasiga band och nytillkommen häftad litteratur behövs en bokbindare. (+77 000 kr.)

5. För riksantikvarieämbetets interna och externa informationsfrågor erfordras en PR-man (+82 000 kr.).

6. För tekniska avdelningens analyslaboratorium erfordras en laboratorieassistent för utförande av bl. a. de viktiga fosfatanaly-

serna samt ett biträde med halvtidstjänstgöring för kontorsgöromål (+61 000 kr.).

7. Medel begärs för en tjänst som antikvarie vid museets utställningssektion, vilken skall arbeta med vandringsutställningar och målinriktad information till bl. a. handikappgrupper. För ledningen av skolundervisningen vid museet, vilken omhänderhas av pedagogiska avdelningen, bör inrättas en antikvarietjänst. På museets medeltidsavdelning har en antikvarietjänst, som sedan 20 år bekostats av statens humnistiska forskningsråd, dragits in. Som ersättning erfordras en tjänst som amanuens. För museets magasin, som f. n. står utan direkt tillsyn, behövs en tjänst som magasinsförvaltare. Museets ekonomiska planeringsenhet saknar biträdeshjälp. Medel begärs för ett kvalificerat biträde. (+289 000 kr.)

8. Av säkerhetsskäl bör tolv vakter (nu tio) ständigt vara i tjänst under historiska museets öppethållande. För att detta skall bli möjligt begärs en medelsökning för avlönande av ytterligare två förstärkningsvakter. Vidare erfordras en expeditionsvakt för verkets nya lokaler på Linnégatan i Stockholm. (+130 000 kr.)

9. En höjning föreslås av medlen till reseersättningar med hänsyn till bl. a. verkets behov av att fortlöpande hålla kontakt med andra länders organ för kulturminnesvård. Ökningen av medlen till expenser avser bl. a. en engångsanvisning till inköp av utrustning för registreringsfotografering vid järnåldersavdelningen samt inköp av instrument till tekniska avdelningen. För omläggning och aktivering av informationen rörande kulturminnesvården begärs ökade resurser till publikationstryck. Vidare begärs en engångsanvisning för tryckning av en förteckning över byggnadsminnesmärken i hela landet.

10. Av den föreslagna medelsökningen till utställningar avser 10 000 kr. internationella vandringsutställningar, 40 000 kr. utställningar i museet och 40 000 kr. inhemska vandringsutställningar.

11. Medlen till information föreslås höjda med 10 000 kr. för ökad reklam för museet, med 10 000 kr. för ökad information beträffande ämbetets verksamhet och med 9 000 kr. för museets programverksamhet.

12. Den föreslagna ökningen av medel till fornminnesinventering avser i första hand arvoden till inventerare (+162 000 kr.) och kostnader för göromål med anledning av fastighetsregisterreformen (+123 000 kr.).

13. Anslagsposten till laboratoriet för radioaktiv datering bortfaller, om laboratoriet fr. o. m. nästa budgetår i organisatoriskt hänseende förs till naturhistoriska riksmuseet (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 74).

14. För bestridande av kostnader för vissa utvecklings- och inventeringsprojekt begärs ett särskilt anslag av 950 000 kr.

Riksantikvarieämbetets förslag till 0-alternativ innebär en sammanlagd minskning med 614 000 kr. Minskningen har fördelats med 60 % på lönekostnader, med drygt 20 % på fornminnesinventering samt därutöver på anslagsposterna till reseersättningar, expenser, utställningar och information. 0-alternativet skulle medföra att i huvudsak all arvodesavlönad personal, bl. a. museets förstärkningsvakter, måste avskedas. Museet skulle kunna hålla öppet endast i mycket begränsad omfattning. Alternativet skulle vidare medföra en minskad insats av extra personal inom fornminnesinventeringen, vilket i hög grad försenar utgivningen av den ekonomiska kartan. En minskning av medlen till utställningar och information skulle lamslå museets utåtriktade verksamhet.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 12 362 000 kr. Jag har därvid beräknat 112 000 kr. utöver löneomräkning för anställande av expertis och tillfällig arbetskraft vid ämbetet och museet för bl. a. utställningsverksamhet och annan utåtriktad verksamhet. Utöver anslagsförändringar av automatisk natur har jag vidare räknat med ett belopp av 30 000 kr. under anslagsposten till expenser för bl. a. utökad information till allmänheten om kulturminnen och kulturmiljöer.

Som framgår av min anmälan under anslaget B 32. Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader överförs laboratoriet för radioaktiv datering (C 14-laboratoriet) till naturhistoriska riksmuseet. Härigenom bortfaller medelsbehovet under förevarande anslag (13).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 362 000 kr.

B 24. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m.

1971/72	Utgift	216 024	Reservation	65 116
1972/73	Anslag	278 000		
1973/74	Förslag	289 000		

Från anslaget bestrids kostnader för underhåll och ökande av museets samlingar och antikvarisk-topografiska arkivet, bokinköp och bokbindning samt inredning och utrustning av ämbetets och museets lokaler.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Det för underhåll och ökande av museets sam-

lingar nu utgående beloppet av 86 500 kr. bör räknas upp med 338 000 kr. bl. a. för att möjliggöra löpande konservering av föremålsbeståndet, visst förarbete för dokumentation samt mikrofilmning av inventariebilagor. Av den föreslagna ökningen utgör 188 000 kr. del av en engångsanvisning för omkonservering av äldre fynd. För bokinköp och bokbindning (nu 68 000 kr.) föreslås en ökning med 122 000 kr., varav 60 000 kr. hänför sig till en på tre år fördelad engångsanvisning. För inköp av bibliografier begärs en engångsanvisning av 35 000 kr. För vård och underhåll av antikvarisk-topografiska arkivet (nu 18 500 kr.) föreslås en ökning med 12 000 kr.

2. Museets medel för inlösen av sådana föremål, som enligt fornminneslagen tillfaller kronan, är alltför begränsade. Museet upprepar ett tidigare förslag om att en ny anslagspost på 50 000 kr. förs upp under anslaget för detta ändamål.

3. För inredning och utrustning av ämbetets och museets lokaler (nu 105 000 kr.) begärs en ökning med 263 000 kr. Medlen är avsedda för bl. a. ombyggnad av medeltidsavdelningens textilutställning, fortsatt övergång till tätpackningssystem i järnåldersmagasinet, utrustning till myntkabinettet och museets magasin i Skånelaholm, samt installation och drift av intern TV. Budgetåren 1969/73 har anvisats engångsanslag om sammanlagt 230 000 kr. för en brandskyddsanläggning och för utbyte av brandfarligt material i museet. För nästa budgetår begärs en engångsanvisning av 50 000 kr. för fortsatt utbyte av brandfarligt material.

Riksantikvarieämbetets förslag till 0-alternativ innebär minskad inlösen av fornfynd och minskat inköp av böcker.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 11 000 kr. För den från brandskyddssynpunkt motiverade ombyggnaden i museet beräknar jag liksom under innevarande budgetår ett särskilt belopp av 50 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Underhåll och ökande av museets samlingar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 289 000 kr.

B 25. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader

1971/72 Utgift	675 512	Reservation	12 972
1972/73 Anslag	701 000		
1973/74 Förslag	728 000		

Ur anslaget utgår bidrag till vård, undersökning och iståndsättning av kulturhistoriskt värdefulla fasta fornlämningar och byggnader, inbegripet kyrkor, med undantag av statliga byggnadsverk som avses i 18 § kungörelsen (1920: 744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet (ändrad senast 1968: 739). Från anslaget utgår även ersättning till domänverkets fond för upplåten mark på Björkö.

Stöd till kulturminnesvården utgår också av särskilda lotterimedel på ansökningar av kommuner, hembygdsföreningar m. fl. Under budgetåret 1971/72 fördelade Kungl. Maj:t sammanlagt 750 000 kr. som bidrag till restaureringsarbeten, inköp av fastigheter m. m.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Medlen för vård och underhåll av fasta fornlämningar (nu 167 000 kr.) går nästan helt till löner åt personal som förvaltar fornlämningsområden samt till utredningar som påfordras av olika statliga myndigheter. Därtill kommer verksamheten med uppskyltning av sevärdheter. Ämbetet föreslår en medelsökning av 750 000 kr. med hänsyn till de stora behoven på detta område.

2. För utredningar som riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet gör för ämbetets räkning, bidrag till vissa uppdragsgivare, oförutsedda arkeologiska undersökningar samt arkeologiska undersökningar på Helgö föreslås en ökning med 89 000 kr.

3. För vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader begärs en uppräkning med 1 460 000 kr. (nu 370 000 kr.). Av ökningen avser 300 000 kr. ersättning enligt 5 och 7 §§ lagen (1960: 690) om byggnadsminnen (ändrad senast den 19 december 1972) till ägare av byggnad som förklaras för byggnadsminne. Ämbetet har hittills funnit det nödvändigt att undvika byggnadsminnesförklaringar i sådana fall där ersättningsanspråk kunnat förutses, vilket inneburit en väsentlig inskränkning i ämbetets möjligheter att verka i den anda som avses med lagstiftningen. Ämbetet anförde också i sitt förslag till anslagsbestämmelser för budgetåret 1972/73 att förevarande anslag också borde inbegripa ersättningar av det slag som kunde uppkomma genom tillämpning av byggnadsminneslagen. Ämbetet hemställde vidare om en komplettering av anslagsbestämmelserna, så att ingen oklarhet skulle råda beträffande användningen av anslaget.

I 0-alternativet föreslås en minskning av medlen för vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, vilket medför risker för att byggnader av betydande kulturhistoriskt värde ödeläggs inom en snar framtid.

Departementschefen

Med anledning av vad ämbetet anfört rörande bestridande av ersätt-

ning enligt 5 och 7 §§ lagen (1960: 690) om byggnadsminnen (ändrad senast den 19 december 1972) till ägare av byggnad som förklarats för byggnadsminne vill jag framhålla att sådan ersättning bör kunna utgå inom ramen för förevarande anslag.

Anslaget bör höjas med 27 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 728 000 kr.

B 26. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	4 525 253
1972/73	Anslag	4 901 000
1973/74	Förslag	4 901 000

Anslaget används för att förskottera kostnader för sådana undersökningar och utredningar som föranleds av lagen (1942: 350) om fornminnen (ändrad senast 1971: 1163) och som på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller enskild utförs av riksantikvarieämbetet mot avgift. Av anslaget får tas i anspråk högst ett belopp motsvarande summan av de ersättningar som ämbetsverket erhåller av uppdragsgivarna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum	Departementschefen
Personal			
Antikvariepersonal	5	of.	of.
Övrig personal	79,5	of.	of.
	84,5	**of.**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader för extra tjänstemän	1 014 000	+81 000	+81 000
Kostnader för övrig arbetskraft, maskinhyror m. m.	3 375 000	of.	of.
Kapitalkostnader m. m.	41 000	−41 000	−41 000
Centraladministration	249 000	of.	of.
Sjukvård	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	110 000	−40 000	−40 000
Expenser	110 000	of.	of.
	4 901 000	**of.**	**of.**

Inkomster vid riksantikvarieämbetet för uppdragsverksamheten, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas för budgetåret 1973/74 till 4 901 000 kr.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

De ökade lönekostnaderna avser löneomräkning. Kapitalkostnaderna har i enlighet med riksskatteverkets utredning bortfallit. På grund av flyttning till billigare lokaler har lokalkostnaderna minskat.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 901 000 kr.

B 27. Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen

1971/72	Utgift	2 144 710
1972/73	Anslag	2 260 000
1973/74	Förslag	2 341 000

Landsantikvarierna, som är anställda av olika organisationer med kulturminnesvårdande uppgifter, skall inom sina distrikt vara riksantikvarieämbetets företrädare och inför ämbetet ansvara för kulturminnesvården inom området. Vidare har de uppgifter i fråga om den del av naturskyddet som avser skyddet av kulturlandskapet. Landsantikvarierna är i förekommande fall chefer för länsmuseerna. F. n. finns en landsantikvarie i varje län utom i Älvsborgs län som har två. I Gotlands län finns förutom landsantikvarien en antikvarie.

Statsbidrag till avlönande av landsantikvarier och antikvarien på Gotland utgår enligt bl. a. kungörelsen (1955: 317) angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen (ändrad senast 1965: 167) med 90 % av de kontanta avlöningsförmåner som tillkommer en på vederbörande ort stationerad statlig tjänsteman i löneklass A 30 resp. löneklass A 26. Till landsantikvarien i Borås utgår bidrag med två tredjedelar av kontantlönen i löneklass A 26. Statsbidrag kan också medges till en amanuens i varje landsantikvariedistrikt med 90 % av lönen i löneklass A 22. Antalet distrikt med amanuens till vars lön bidrag kan utgå bestäms av Kungl. Maj:t och uppgår nu till 23.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum	Departementschefen
Personal			
Antikvariepersonal	49	of.	of.

Anslag			
Bidrag till avlöningar åt landsantikvarierna och deras amanuenser	2 260 000	+ 458 000	+81 000
Vidareutbildning av personal	—	+ 30 000	—
Stödåtgärder inom landsantikvarieorganisationerna	—	+1 500 000	—
	2 260 000	**+1 988 000**	**+81 000**

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum

1. Löneomräkning 77 000 kr.

2. Med anledning av att nuvarande landsantikvarien i Borås avgår med pension vid utgången av år 1972 har frågan om landsantikvarieorganisationens distriktsuppdelning i Älvsborgs län aktualiserats. Ett utredningsarbete har utmynnat i ett förslag till en länsomfattande organisation för kulturminnesvården och det museala arbetet. Organisationens namn skulle bli Älvsborgs läns museiförening. Den nya organisationen föreslås träda i kraft den 1 januari 1973, varvid landsantikvarien i Vänersborg blir landsantikvarie för hela länet. Riksantikvarieämbetet har i särskild skrivelse framhållit att statsbidraget till avlönande av landsantikvarien i Borås vid den nuvarande landsantikvariens avgång bör få disponeras för avlönande av en amanuens hos landsantikvarien i Vänersborg (+8 000 kr.).

3. Statsbidraget till avlönande av landsantikvarierna och deras amanuenser bör höjas så att bidrag kan utgå med 90 % av lönen i löneklass B 6 för landsantikvarier och med 90 % av lönen i löneklass A 24 för amanuenser. Vidare föreslås landsantikvariens medhjälpare få tjänstebenämningen antikvarie i stället för amanuens. (+373 000 kr.)

4. Medel begärs för vidareutbildning av personal inom landsantikvarieorganisationen (+30 000 kr.).

5. Ämbetet anser det synnerligen angeläget att förstärka de nuvarande landsantikvariekontorens resurser. Detta bör ske i former som ökar kommunernas intresse att fortsätta sina satsningar på museisidan. Behovet av personalförstärkningar och medel för olika arbetsinsatser varierar starkt mellan olika län. Särskilda medel bör ställas till förfogande att av Kungl. Maj:t fördelas på olika landsantikvariedistrikt efter förslag från riksantikvarieämbetet (+1 500 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 341 000 kr. Jag har därvid beräknat 39 000 kr. såsom bidrag till avlönande av en amanuens i Älvsborgs län. Samtidigt bortfaller medel motsvarande bidraget till landsantikvarien i Borås (2).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 341 000 kr.

B 28. Nationalmuseet: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	7 408 474
1972/73 Anslag	8 406 000
1973/74 Förslag	9 163 000

Nationalmuseet med östasiatiska museet är centralmuseum för konst och ansvarar för huvuddelen av statens konstsamlingar.

Inom nationalmuseet finns sju avdelningar, en för äldre måleri och skulptur, en för nutida måleri och skulptur samt fotografi (moderna museet), en för teckning och grafik, en för konsthantverk, en för slottssamlingar, en för konstbildning samt en för depositioner. Östasiatiska museet har hand om samlingar av östasiatisk konst och konsthantverk, som anförtrotts museet. För museerna finns gemensamt kansli, bibliotek, arkiv, bildarkiv, teknisk anstalt och fotoateljé.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nationalmuseet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän och övrig handläggande personal	33	+2	+1
Övrig personal	109	+2,5	+0,5
	142	**+4,5**	**+1,5**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 204 000	+ 686 000	+501 000
Sjukvård	16 000	of.	of.
Reseersättningar	30 000	+ 2 000	+ 2 000
därav utrikes resor	5 000	of.	of.
Lokalkostnader	2 610 000	+ 154 000	+168 000
Expenser	289 000	+ 46 000	+ 17 000
därav engångsutgifter	—	+5 000	+5 000
Utställningar, film- och konsertverksamhet	270 000	+ 180 000	+ 69 000
Bidrag till Årsbok för svenska statens konstsamlingar	8 000	of.	of.
	8 427 000	**+1 068 000**	**+757 000**
Uppbördsmedel			
Tavelkonservering	20 000	of.	of.
Ersättning för värme och belysning i uthyrda lägenheter	1 000	of.	of.
Nettoutgift	**8 406 000**	**+1 068 000**	**+757 000**

Nationalmuseet

I sin anslagsframställning för budgetåret 1971/72 aktualiserade nationalmuseet frågan om moderna museets avskiljande från national-

museet. I avvaktan på förslag från 1965 års musei- och utställningssakkunniga rörande frågor som är övergripande för hela museiväsendet har slutlig ståndpunkt ännu inte tagits till detta organisationsförslag. För nästa budgetår har nationalmuseet koncentrerat sin anslagsframställning till att avse vissa förberedande förstärkningar inför en uppdelning av museet på ett renodlat historiskt konstmuseum, nationalmuseet, och ett sam- och framtidsmuseum, moderna museet.

Av nationalmuseets anslagsberäkning framgår bl. a. följande.

1. Löne- och prisomräkning 670 000 kr.

2. Östasiatiska museets vetenskapligt utbildade personal behöver utökas med en intendent, som bör vara förtrogen med östasiatisk historia, kultur och tänkesätt samt äga speciella språkkunskaper (+73 000 kr.).

3. Moderna museet behöver anställa extra arbetskraft för försöksverksamhet i syfte att nyorientera verksamheten inom bl. a. informationssektorn och den pedagogiska sektorn (+175 000 kr.).

4. Medlen till utställningar, film- och konsertverksamhet har visat sig alltför knappt tillmätta för hittills avsedda ändamål. Med hänsyn härtill och till kraven på en förberedande nyorientering av hela den utåtriktade verksamheten behöver anslagsposten förstärkas (+150 000 kr.).

Museets förslag till 0-alternativ innebär en sammanlagd minskning av anslaget med 454 000 kr. Minskningen har fördelats med 53 % på lönekostnader, med 30 % på lokalkostnader samt därutöver på i första hand anslagsposterna till expenser och utställningar. Alternativet medför en indragning av medel motsvarande 5,5 tjänster. Härigenom minskar möjligheterna till förnyelse och variation av utställningar och andra evenemang. Hittillsvarande service gentemot allmänhet, forskare och skolor behöver inskränkas väsentligt.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 163 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en tjänst som intendent vid östasiatiska museet (2). Vidare har jag beräknat ett belopp av 27 000 kr. för omvandling av en halvtidstjänst som assistent vid nationalmuseets tekniska anstalt till en heltidstjänst (1).

Jag förordar en ökning av anslagsposten Utställningar, film- och konsertverksamhet med 50 000 kr. utöver prisomräkning (4). Härigenom blir en förstärkning möjlig av bl. a. museets utställningsverksamhet inom det fotografiska området, något som från olika håll framhållits som önskvärt.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 163 000 kr.

B 29. Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.

1971/72 Utgift	803 282	Reservation	18 311
1972/73 Anslag	850 000		
1973/74 Förslag	903 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nationalmuseet	Departementschefen
Avdelningarna för äldre måleri och skulptur, teckning och grafik, konsthantverk samt slottssamlingar	290 000	+29 000	
Avdelningen för nutida måleri och skulptur samt fotografi (moderna museet)	162 000	+16 200	+20 000
Östasiatiska museet	31 000	+ 3 100	
Biblioteket	43 000	+ 4 300	
Inköp av svenska konstnärers arbeten för moderna museet och av modern svensk konst för vandringsutställningsverksamhet	170 000	+17 000	+33 000
Inköp av svenska konstnärers arbeten för avdelningarna för teckning och grafik samt för konsthantverk	56 000	+ 5 600	
Inköp av konst för deposition	64 000	+ 6 400	
Inköp av fotografier, fotolitteratur m. m.	13 000	+ 1 300	
Till museets disposition	21 000	+ 2 100	
	850 000	**+85 000**	**+53 000**

Nationalmuseet

Med hänsyn till den fortgående prisstegringen på konstmarknaden begärs en generell prisomräkning med 10 %.

Ett förverkligande av museets 0-alternativ medför att de knappa resurserna för nyförvärv och för vården av konstsamlingarna allvarligt försämras.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 903 000 kr. Jag har därvid beräknat 20 000 kr. för bl. a. det fortlöpande arbetet med moderna museets samlingar av fotografi och litteratur.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 903 000 kr.

B 30. Nationalmuseet: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet

1971/72 Utgift	318 499	Reservation	1 501
1972/73 Anslag	320 000		
1973/74 Förslag	344 000		

Anslaget används av nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet för direkta utställningskostnader och nämndens administrationskostnader.

Nationalmuseet

Under budgetåret 1971/72 har nämnden deltagit i utställningar i bl. a. Brasilien, Frankrike, Japan, Ungern och USA. Den utställning som visats på Japans ledande konstmuseer är nämndens hittills största projekt.

Belastningen på medlen till material och montering har väsentligt ökat och kommer att göra det i ännu högre grad. Kraven på arvodering av konstnärer som anlitas av nämnden för olika projekt blir allt starkare. Ett stigande antal konstnärer och institutioner vänder sig till nämnden för att få ekonomiskt stöd till utställningar i utlandet.

Museet förnyar sin tidigare anhållan om anslag till en heltidsanställd kommissarie, som skall hålla nämnden informerad om den internationella konstsituationen och ge impulser till lämpliga utställningar.

Med hänsyn till den stora arbetsbördan för ordföranden i nämnden föreslås en höjning av dennes arvode till 10 000 kr. per år.

Mot denna bakgrund föreslår museet en höjning av anslaget till 470 000 kr. (+150 000 kr.) Av höjningen utgör 35 000 kr. prisomräkning med 11 %.

En reducering av medelstilldelningen i enlighet med 0-alternativet skulle ytterligare accentuera medlens otillräcklighet för presentationen av vårt konstliv utomlands.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 24 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nationalmuseet: Utställningar av nutida svensk konst i utlandet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 344 000 kr.

B 31. Livrustkammaren

1971/72 Utgift	1 153 544
1972/73 Anslag	1 169 000
1973/74 Förslag	1 305 000

Livrustkammaren, som är landets äldsta museum, bevarar föremål från den forna arsenalen, de kungliga livrust-, kläd- och skattkamrarna samt hovstallet. Den har även till uppgift att bevara andra jämförliga föremål av personhistorisk karaktär samt att fylla ett centralmuseums funktion i fråga om vissa delar av det vapenhistoriska området.

Livrustkammaren leds av Nordiska museets nämnd som styrelse.

Kungl. Maj:t uppdrog den 9 juli 1970 åt byggnadsstyrelsen att projektera lokaler för livrustkammaren i Stockholms slott.

Livrustkammaren har av särskilda lotterimedel erhållit 375 000 kr. för budgetåren 1970/73 för fortsatt konservering av museets bestånd av äldre praktvagnar.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Livrust-kammaren	Departements-chefen
Personal			
Museitjänstemän	3,5	+0,5	of.
Övrig personal	26	of.	of.
	29,5	**+0,5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	883 000	+133 700	+ 92 000
Sjukvård	4 000	of.	of.
Reseersättningar	3 500	+ 200	+ 200
därav utrikes resor	1 000	of.	of.
Lokalkostnader	236 000	+ 41 100	+ 41 300
Expenser	42 500	+ 5 000	+ 2 500
Konserveringsverksamhet	200 000	of.	of.
	1 369 000	**+180 000**	**+136 000**
Uppbördsmedel			
Konserveringsverksamhet	200 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 169 000**	**+180 000**	**+136 000**

Livrustkammaren

1. Löne- och prisomräkning 140 000 kr.
2. För dokumentation och registrering behöver den vetenskapligt utbildade personalen förstärkas med en intendent. Samtidigt bortfaller vissa medel som tidigare anvisats för amanuensgöromål (+40 000 kr.).

I 0-alternativet räknar livrustkammaren med indragning av en tjänst som konserveringsbiträde och en minskning av anslagsposterna till lokalkostnader och expenser. Detta kommer främst att gå ut över livrustkammarens värdefulla textilbestånd.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Livrustkammaren* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 305 000 kr.

B 32. Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	5 940 446
1972/73 Anslag	7 502 000
1973/74 Förslag	8 314 000

Naturhistoriska riksmuseet är naturvetenskapligt centralmuseum. Dess verksamhet avser växt- och djurvärlden, jordens uppbyggnad och historia samt människans biologi och naturmiljö.

Inom museet finns två avdelningar, en museiavdelning och en forskningsavdelning. Museiavdelningen handlägger även administrativa ärenden.

För museet finns en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Naturhistoriska riksmuseet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	40	+ 6,5	of.
Övrig personal	46,5	+15	+1
	86,5	**+21,5**	**+1**
Anslag			
Lönekostnader	4 821 000	+1 304 000	+354 000
Sjukvård	10 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	57 000	+ 32 000	+ 3 000
Lokalkostnader	2 215 000	+ 260 000	+247 000
Expenser	99 000	+ 10 000	+ 7 000
Laboratoriet för isotopgeologi	300 000	+ 199 000	+199 000
	7 502 000	**+1 807 000**	**+812 000**

Naturhistoriska riksmuseet

1. Löne- och prisomräkning 750 000 kr.

2. För utbyggnad av den tekniska utställningsverksamheten samt för förbättrad bevakning och service behövs en hantverkare och två museivakter. Dessutom behövs en uppräkning av medlen för expertis och tillfällig arbetskraft vid museet. (+158 000 kr.)

3. Vid museiavdelningen föreslås en halvtidstjänst som intendent för geologi och en intendent för rationalisering och utbyggnad av informationsverksamheten (+116 000 kr.).

4. För rationalisering av och ökad precision vid insamling och katalogisering av material behövs en dataexpert (+82 000 kr.).

5. För förstärkning av den systematiska botaniken fordras en biträdande professur i botanik (+95 000 kr.).

6. För att befria den universitetsutbildade personalen från för dem okvalificerade arbetsuppgifter och för uppordning av samlingarna fordras medel för biblioteksservice, två biträdestjänster för kontorsgöromål, en konservator till sektionen för vertebratzoologi, samt en museiassistent till var och en av sektionerna för paleozoologi, botanik och mineralogi. Vidare begärs ökade medel för tillfälliga vetenskapliga medarbetare samt medel för en tjänst som intendent vid sektionen för evertebratzoologi och en tjänst som tecknare vid sektionerna för botanik och paleobotanik. (+416 000 kr.)

7. En teknisk biträdestjänst som bekostas av statens naturvetenskapliga forskningsråd bör föras över på museets stat. Två personliga tjänster föreslås för personal som f. n. avlönas av arbetsmarknadsstyrelsen. (+122 000 kr.)

8. En viss ökning av medelsbehovet beräknas under anslagsposterna till reseersättningar, lokalkostnader och expenser (+68 000 kr.).

Museets förslag till 0-alternativ innebär att lönekostnaderna minskas genom att sex halva tjänster inom forskningsavdelningen dras in, att hyreskostnaderna skärs ned genom att visst underhållsarbete på fastigheten minskas samt att medelstilldelningen till laboratoriet för isotopgeologi minskas.

Efter uppdrag av Kungl. Maj:t (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 74) har naturhistoriska riksmuseet, efter samråd med Sveriges geologiska undersökning, styrelsen för teknisk utveckling, riksantikvarieämbetet och statens historiska museum samt universitetet i Stockholm, lagt fram förslag till samordning mellan sektionen för mineralogi vid museet, det geokronologiska laboratoriet och laboratoriet för radioaktiv datering (C 14-laboratoriet). Riksmuseet hemställer hos Kungl. Maj:t att C 14-laboratoriet förs över från riksantikvarieämbetet och statens historiska museum till riksmuseet den 1 juli 1973 samt att det tillsammans med geokronologiska laboratoriet bildar laboratoriet för isotopgeologi. Laboratoriet kommer att sysselsätta ett tiotal personer.

Enligt förslaget skall det omedelbara ansvaret för laboratoriet åvila en nämnd i vilken riksmuseet skall utse tre ledamöter, varav en skall vara professorn i mineralogi och isotopgeologi vid museet och en skall representera samtliga universitet utom det i Stockholm. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum skall utse en ledamot, Sveriges geologiska undersökning två ledamöter, varav den ene skall representera C 14-metoden, Svenska gruvföreningen en ledamot och universitetet i Stockholm en ledamot. En av ledamöterna från universiteten bör också

vara förtrogen med C 14-metoden. Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande. Nämnden skall enligt förslaget svara för bl. a. laboratoriets funktionella arbete, planläggningen av verksamheten och utarbetandet av förslag till anslagsframställningar. Vidare bör enligt förslaget Kungl. Maj:t föreskriva att universitetet i Stockholm liksom tidigare skall lämna bidrag till laboratoriets verksamhet och att laboratoriet mot avgift skall få utföra uppdrag inom laboratoriets område.

I enlighet med organisationsförslaget föreslår riksmuseet att medelsanvisningen för C 14-laboratoriet förs över från riksantikvarieämbetets stat till museets. I övrigt framförs, efter samråd med styrelsen för C 14-laboratoriet, inga andra förslag än löneomräkning för den vid det nya laboratoriet anställda personalen.

Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 74) uttalade jag att det var lämpligt att samordna sektionen för mineralogi vid riksmuseet, det geokronologiska laboratoriet och laboratoriet för radioaktiv datering (C 14-laboratoriet). Riksmuseet har nu efter samråd med berörda parter föreslagit att nämnda enheter förs samman till ett laboratorium för isotopgeologi och att laboratoriet knyts till riksmuseet. Jag biträder förslaget. Samordningen bör genomföras den 1 juli 1973. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i frågor som rör laboratoriets inlemmande i museet. Vid beräkningen av medelsbehovet har jag räknat med att universitetet i Stockholm av medel under anslaget E 21. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftskostnader skall lämna bidrag till verksamheten vid laboratoriet, liksom hittills till C 14-laboratoriet, och att laboratoriet skall få åtaga sig undersökningsuppdrag mot särskild ersättning.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 314 000 kr. Jag har därvid beräknat ett belopp av 40 000 kr. för expertis och tillfällig arbetskraft för museets utställningsverksamhet (2).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Naturhistoriska riksmuseet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 314 000 kr.

B 33. Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m.

1971/72	Utgift	602 995	Reservation	23 974
1972/73	Anslag	633 000		
1973/74	Förslag	657 000		

Naturhistoriska riksmuseet

Museet föreslår att anslaget höjs med 32 000 kr. motsvarande prisomräkning med 5 %.

I 0-alternativet föreslår museet att materielanslaget minskas dels med medel som musei- och forskningsavdelningarna behöver för den museala driften, dels med medel som styrelsen använder för främst inköp av större instrument o. d. Detta skulle helt spoliera hittills uppnådda resultat av museets uppbyggnadsarbete.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 24 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Naturhistoriska riksmuseet: Materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 657 000 kr.

B 34. Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	3 899 133
1972/73	Anslag	4 013 000
1973/74	Förslag	4 297 000

Statens sjöhistoriska museum är centralmuseum på det sjöhistoriska området. Det har till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvarets, den svenska handelssjöfartens och det svenska skeppsbyggeriets verksamhet och utveckling genom tiderna. Inom museet finns två avdelningar, en utrednings- och museiavdelning samt en visnings- och informationsavdelning. Förstnämnda avdelning är uppdelad på fyra sektioner, nämligen en för sjöhistorisk undersökning, en för varv, sjöfart och örlog, en för regalskeppet Wasa med konserveringsanläggning och en för uppgifter av teknisk karaktär. Vidare finns en sektion för administrativa och kamerala arbetsuppgifter.

Museet leds av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens sjöhistoriska museum	Departements-chefen
Personal			
Museitjänstemän	15	+2	of.
Övrig personal	38	−1	−1
	53	**+1**	**−1**
Anslag			
Lönekostnader	2 669 000	+424 000	+145 000
Sjukvård	9 000	+ 1 000	+ 2 000
Reseersättningar	20 000	+ 1 000	+ 1 000
därav utrikes resor	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	1 221 000	+136 000	+133 000
Expenser	94 000	+ 10 000	+ 3 000
	4 013 000	**+572 000**	**+284 000**

Statens sjöhistoriska museum

1. Löne- och prisomräkning 327 000 kr.

2. Museet räknar med ett minskat personalbehov vid konserveringsanläggningen för nästa budgetår (—35 000 kr.).

3. Vården och bearbetningen av museets arkiv har blivit eftersatt på grund av brist på arkivutbildad personal. Museet föreslår att en amanuenstjänst inrättas (+57 000 kr.).

4. För museets bibliotek föreslås en amanuens, som bl. a. skall handha accessionen och biträda forskare (+57 000 kr.).

5. Personliga tjänster föreslås inrättade för i arkivarbete sysselsatta personer (+166 000 kr.).

I 0-alternativet förordar museet i första hand en minskad insats av teknisk personal och vaktpersonal, samt minskad bevakning och reseverksamhet. Detta medför bl. a. att restaureringsarbetet på Wasa fördröjs.

Departementschefen

Det minskade behovet av arvodesanställd personal vid konserveringsanläggningen medför ett minskat medelsbehov av 35 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 297 000 kr.

B 35. Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna

1971/72 Nettoinkomst	1 297	Reservation	414 948
1972/73 Anslag	1 000		
1973/74 Förslag	1 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens sjöhistoriska museum	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	4	of.	of.
Övrig personal	14	of.	of.
	18	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Museet: vård och nyanskaffning, utställningsverksamhet samt inköp för försäljning	121 000	+ 32 000	+32 000

Wasavarvet: konservering och restaurering, visnings- och utställningsverksamhet, inköp för försäljning	1 144 000	+303 000	+303 000
Tillbyggnad av Wasas pontonhus	90 000	of.	of.
Övriga utgifter	45 000	+ 65 000	+ 65 000
	1 400 000	**+400 000**	**+400 000**
Uppbördsmedel			
Inkomster vid museet	90 000	+ 10 000	+ 10 000
Inkomster vid Wasavarvet	1 309 000	+390 000	+390 000
Nettoutgift	**1 000**	**of.**	**of.**

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens sjöhistoriska museum: Underhåll och ökande av samlingarna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

B 36. Etnografiska museet

1971/72	Utgift	1 315 039
1972/73	Anslag	1 532 000
1973/74	Förslag	1 892 000

Etnografiska museet skall såsom centralmuseum främja intresset för, kunskapen om samt forskningen rörande främmande kulturer, framför allt utomeuropeiska. Museet leds av en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Etnografiska museet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	5	+2	+1
Övrig personal	11	+1	of.
	16	**+3**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 021 000	+204 000	+137 000
Sjukvård	1 000	of.	+ 1 000
Reseersättningar	12 000	+ 16 000	+ 1 000
Lokalkostnader	401 500	+211 500	+214 500
Expenser	79 000	+ 49 000	+ 5 000
Underhåll och ökande av samlingarna	19 500	+ 10 500	+ 1 500
	1 534 000	**+491 000**	**+360 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	2 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 532 000**	**+491 000**	**+360 000**

Etnografiska museet

1. Löne- och prisomräkning 278 000 kr.

2. Museidirektörstjänsten, som inrättades år 1966 vid en omorganisation av museet, är en extra tjänst i Cg 1. Museet anser att den organisation som skapades år 1966 nu bör befästas genom att museidirektörstjänsten görs ordinarie.

3. Medel begärs för en tjänst som förste intendent för att biträda museidirektören i den utåtriktade verksamheten (+96 000 kr.).

4. Museet behöver en amanuens med uppgift att samordna och ansvara för dokumentationsverksamheten (+61 000 kr.).

5. För inköp av material för utställningsverksamheten, samt för resor och annonsering begärs ökade anslag (+46 000 kr.).

6. Utbudet av äldre föremål av god kvalitet minskar snabbt och det är viktigt att i tid kunna fylla luckor i samlingarna. Museet bör också skaffa modernt material som belyser kulturpåverkningarna och nutida förhållanden. Mot denna bakgrund föreslås ökade resurser för underhåll och ökande av samlingarna (+10 000 kr.).

En minskning av anslaget med 89 000 kr. i enlighet med 0-alternativet skulle omedelbart inverka negativt på museets möjligheter att fullgöra sina uppgifter och medföra oreparabla skador för museet och dess utnyttjare.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 892 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en tjänst som intendent för utställningsverksamhet och annan utåtriktad verksamhet vid museet (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Etnografiska museet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 892 000 kr.

B 37. Medelhavsmuseet

1971/72	Utgift	458 895
1972/73	Anslag	497 000
1973/74	Förslag	688 000

Medelhavsmuseet inrymmer samlingar, som belyser den antika konst- och kulturutvecklingen inom medelhavsområdet och Främre Orienten. Museet står till viss del under inseende av Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förvaltningsutskott och riksantikvarieämbetet.

Medelhavsmuseet är uppdelat i en grekisk-romersk och en egyptisk avdelning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Riksantikvarie-ämbetet	Departements-chefen
Personal			
Museitjänstemän	3	of.	of.
Övrig personal	3	of.	of.
	6	**of.**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	338 000	+ 26 000	+ 25 000
Sjukvård	600	of.	of.
Reseersättningar	—	+ 10 000	—
Lokalkostnader	105 400	+125 800	+130 000
Expenser	42 500	+143 700	+ 35 000
därav engångsutgifter	—	+21 500	—
Ökande av samlingarna	10 500	+ 19 500	+ 1 000
	497 000	**+325 000**	**+191 000**

Riksantikvarieämbetet

1. Löne- och prisomräkning 156 000 kr.

2. Museet behöver medel för utrikes resor till länder inom museets samlingsområde, museer, utgrävningar och vetenskapliga kongresser, samt för att bl. a. tillgodose önskemål från u-länder om rådgivning och utbildning i arkeologiska frågor (+10 000 kr.).

3. För nyanskaffning av fotografisk utrustning begärs ett engångsanslag. För konservering, rengöring och lagning av museets föremål behövs medel för att museet skall kunna anlita privata konservatorer. För litteraturinköp, bokbindning och bokvård, samt för utgivande av årliga publikationer och en vetenskaplig katalog över museets samlingar behövs särskilda medel. (+64 500 kr.)

4. Anslagsposten till ökande av samlingarna bör höjas till 30 000 kr. för att möjliggöra nyförvärv av väsentligt värde (+19 500 kr.).

5. För utställningsverksamhet, arkeologiskt fältarbete, information och reklam behövs en särskild anslagspost (+75 000 kr.).

Ämbetets 0-alternativ innebär en reducering under anslagsposterna till expenser och ökande av samlingarna, vilket bl. a. medför att all utställningsverksamhet i det närmaste omöjliggörs.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 688 000 kr. Jag har därvid under anslagsposten till expenser beräknat ytterligare 30 000 kr. för museets utställningsverksamhet (5).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medelhavsmuseet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 688 000 kr.

B 38. Skoklosters slott

1971/72 Utgift	1 200 654
1972/73 Anslag	1 231 000
1973/74 Förslag	1 290 000

Skoklosters slott och samlingar inköptes av staten år 1967 (prop. 1967: 63, SU 1967: 80, rskr 1967: 192). Verksamheten vid Skoklosters slott leds f. n. av en särskild av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Denna har ansvaret för förvaltningen av slottet samt har att göra upp planer över hur slottets samlingar skall sättas i stånd. Styrelsen, som i samråd med 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) utrett frågan om hur verksamheten på längre sikt skall ordnas, har i december 1971 lagt fram förslag till organisation av verksamheten. Förslaget har överlämnats till MUS 65 för att tas under övervägande vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag.

Kungl. Maj:t har för budgetåren 1969/73 anvisat sammanlagt 1 975 000 kr. av särskilda lotterimedel för konservering av slottets samlingar.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelsen för Skoklosters slott	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän	6	of.	of.
Övrig personal	5	of.	of.
	11	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	608 000	+39 000	+39 000
Styrelsearvoden	52 000	+ 1 000	−17 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar	20 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	569 000	+40 000	+29 000
Expenser	106 000	+13 000	+ 7 000
	1 356 000	**+94 000**	**+59 000**
Uppbördsmedel			
Entréavgifter m. m.	125 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 231 000**	**+94 000**	**+59 000**

Styrelsen för Skoklosters slott

Löne- och prisomräkning 94 000 kr.

Styrelsens förslag till 0-alternativ innebär en minskning av bl. a. lönekostnader, lokalkostnader och expenser, vilket bl. a. medför försening av den återstående registreringen av föremålssamlingarna.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skoklosters slott* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 290 000 kr.

B 39. Bidrag till Nordiska museet

1971/72	Utgift	8 060 116
1972/73	Anslag	8 037 000
1973/74	Förslag	9 079 000

Nordiska museet är ett kulturhistoriskt centralmuseum med ett samlingsområde som — med undantag av vissa specialområden som bevakas av andra museer — omfattar föremål som använts i Sverige efter år 1500.

Museet är en stiftelse men staten har hela det ekonomiska ansvaret för museet. Ledamöterna i stiftelsens styrelse, Nordiska museets nämnd, utses av Kungl. Maj:t.

Nordiska museet har sju avdelningar, nämligen tre föremålsavdelningar, en undersökningsavdelning, en undervisningsavdelning, en avdelning för bibliotek och arkiv samt en administrativ avdelning. Till museet hör institutet för folklivsforskning och Julita gård.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nordiska museet	Departementschefen
Personal			
Museitjänstemän och övrig handläggande personal	41	of.	of.
Övrig personal	84	of.	of.
	125	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 823 000	+ 461 000	+ 449 000
Utgående pensioner	241 000	— 41 000	— 41 000
Sjukvård	20 000	+ 3 000	+ 3 000
Reseersättningar	91 000	+ 30 000	+ 5 000
därav utrikes resor	21 000	+2 000	+1 000
Lokalkostnader	1 333 000	+ 530 000	+ 553 000
Expenser	616 000	+ 147 000	+ 57 000
Underhåll av museets gårdar	91 000	+ 69 000	+ 3 000
därav engångsutgifter	—	+50 000	—
Utställningar	301 000	+ 30 000	+ 21 000
Underhåll och ökande av samlingarna	59 000	+ 193 000	+ 2 000
därav engångsutgifter	—	+132 000	—
Reglering av underskott vid Julita	37 000	of.	of.
	8 612 000	**+1 422 000**	**+1 052 000**

Inkomster			
Entré- och visningsavgifter	140 000	+ 5 000	+ 5 000
Försäljning av böcker, fotomaterial m. m.	200 000	of.	of.
Fondavkastning och hyror	200 000	of.	of.
Bidrag till undervisning och forskning m. m.	35 000	+ 5 000	+ 5 000
Nettoutgift	**8 037 000**	**+1 412 000**	**+1 042 000**

Nordiska museet

1. Löne- och prisomräkning 1 127 000 kr.

2. Museet begär en uppräkning av lönekostnaderna för en amanuenstjänst, vilken f. n. delvis bekostas av arbetsmarknadsstyrelsen (+19 000 kr.).

3. För utförande av kulturhistoriska undersökningar samt för insamling av data och föremål begärs ökade medel för resor (+21 000 kr.).

4. Under anslagsposten till expenser begärs medel för marknadsföring av publikationer, för provverksamhet med kasett-TV och för personalvårdande åtgärder (+18 000 kr.).

5. Av de begärda medlen till underhåll av museets gårdar avser 50 000 kr. en engångsanvisning för utredningsarbete och förberedande projektering av beredskapsarbeten.

6. Ökningen av medlen till underhåll och ökande av samlingarna motiveras med bl. a. ökade kostnader för konservering av oljemålningar m. m. och för inköp av moderna textilier. Vidare begärs en engångsanvisning för inköp av en desinfektionsugn jämte anläggningskostnader. (+187 000 kr.)

7. I en särskild framställning har museet anhållit om 170 000 kr. för täckande av extra kostnader föranledda av museets hundraårsjubileum år 1973 och för genomförande av själva jubileumsveckan.

I 0-alternativet förordar museet en reducering av personalen med 5,5 tjänster samt en minskning av anslagsposterna till expenser och utställningar. Detta medför i sin tur inskränkningar i öppethållande, visningsverksamhet, allmän upplysningsverksamhet och övrig serviceverksamhet. Barnavdelningen måste helt stängas och den regelbunda programverksamheten för pensionärer upphöra.

Departementschefen

Efter framställning från Nordiska museets nämnd medgav Kungl. Maj:t den 16 juni 1972 att benämningen av professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning vid Nordiska museet ändrades till professur i etnologi, särskilt europeisk.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 079 000 kr. Jag har därvid beräknat 35 000 kr. för museets utåtriktade

verksamhet. Ur dessa medel bör också kunna utgå bidrag till täckande av de extra kostnader som föranleds av museets jubileum år 1973 (7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Nordiska museet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 079 000 kr.

B 40. Bidrag till Tekniska museet

1971/72	Utgift	1 574 739
1972/73	Anslag	1 959 000
1973/74	Förslag	2 160 000

Tekniska museet är centralmuseum på det tekniska området. Det skall belysa utvecklingen inom ingenjörskonsten och dess grundvetenskaper samt inom industrin.

Tekniska museet är en stiftelse till vilken utgår statligt driftbidrag. Enligt den stat som fastställts av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår täcker statsbidraget mer än 75 % av utgifterna för driften. Inkomsterna i övrigt härrör främst från entré- och visningsavgifter samt bidrag från näringslivet och museets vänförening. I stiftelsens styrelse, som består av högst 20 ledamöter, utses tre ledamöter av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t godkände den 29 december 1970 ett avtal mellan televerket och Tekniska museet angående televerkets samlingar av historiska föremål och arkivalier, Telemuseet (prop. 1970: 1 bil. 10 s. 84). Avtalet innebär att samlingarna, som innehåller över 16 000 föremål samt vissa journaler, deponerats hos Tekniska museet. Kostnaderna för skötseln av Telemuseet motsvaras enligt avtalet av ett anslag från televerket.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Tekniska museet	Departementschefen
Personal			
Museiverksamheten			
Museitjänstemän	7,5	+ 4,5	of.
Övrig personal	12	+ 8	of.
Telemuseet			
Museitjänstemän	2	of.	of.
Övrig personal	4	+ 2	+2
	25,5	**+14,5**	**+2**
Stat			
Museiverksamheten			
Utgifter			
Lönekostnader	1 216 500	+ 676 000	+ 46 000
Utgående pensioner	47 000	+ 6 000	+ 6 000
Sjukvård	5 000	of.	of.
Reseersättningar	11 000	+ 2 500	+ 1 000
Lokalkostnader	602 000	+ 38 000	+ 17 000
därav engångsutgifter	—	+25 000	—
Expenser	296 000	+ 126 000	+ 25 000
därav engångsutgifter	—	+77 000	—

Utställningar	72 500	+ 2 500	+ 45 000
Information	40 000	+ 6 000	+ 3 000
Underhåll och ökande av samlingarna	59 000	+ 42 000	+ 4 000
Separatutställningar, undersökningar m. m.	—	+ 190 000	—
Underskott för Teknorama	145 000	+ 54 000	+ 54 000
	2 494 000	**+1 143 000**	**+201 000**
Inkomster			
Entré- och visningsavgifter	140 000	+ 10 000	+ 10 000
Publikationer m. m.	45 000	+ 10 000	+ 10 000
Lokalhyror för huvudbyggnaden	35 000	— 20 000	— 20 000
Kommunalt anslag för skolvisningar	40 000	of.	of.
Bidrag från näringslivet, museets vänförening m. m.	275 000	— 150 000	of.
Nettoutgift	**1 959 000**	**+1 293 000**	**+201 000**
Telemuseet			
Utgifter			
Lönekostnader	268 000	+ 163 000	+168 000
Reseersättningar	5 000	of.	of.
Expenser	30 000	+ 5 000	+ 5 000
Utställningar	50 000	of.	of.
Information	25 000	+ 5 000	+ 5 000
Underhåll och ökande av samlingarna	40 000	of.	of.
Tekniska museets kostnader för Telemuseet	12 000	+ 38 000	+ 38 000
	430 000	**+ 211 000**	**+216 000**
Inkomster			
Anslag från televerket för driften av Telemuseet	**430 000**	**+ 211 000**	**+216 000**

Tekniska museet

1. Löne- och prisomräkning 137 000 kr.

2. För att avlasta museidirektören administrativa ärenden bör en administrativ avdelning inrättas, med en heltidsanställd byrådirektör som chef. Som ersättning för AMS-personal behövs två biträden för kontorsgöromål och handhavande av telefonväxeln. (+119 000 kr.)

3. Med hänsyn till samlingarnas tillväxt och till det ökade behovet av vetenskaplig bearbetning bör föremålsavdelningen förstärkas med en förste intendent och en amanuens. En assistent behövs för medverkan vid bl. a. beskrivning och registrering av föremål. Ett ökat behov av underhåll och vård av föremålen medför att tjänster som konservator och museitekniker bör inrättas. (+285 000 kr.)

4. Vid undervisnings- och informationsavdelningen behövs en amanuens för vissa pedagogiska uppgifter i samband med framställning av läromedel och utställningsverksamheten. Vidare behövs en museitekniker för handhavande av museets AV-utrustning. För förstärkning av bevakningen behövs två museivakter. (+172 000 kr.)

5. För uppbyggnad och drift av en planerad undersöknings- och forskningsavdelning behövs en intendent (+71 000 kr.).

6. Engångsanvisningar begärs för reparation av yttertak, för inköp av fotoutrustning och kontorsmaskiner, för produktion av en planerad lärobok samt för inköp av utrustning till museets TV-anläggning. Medel begärs för utökad publicerings- och informationsverksamhet. (+129 000 kr.)

7. På grund av tilltagande skadegörelse och förslitning till följd av den ökade publikfrekvensen behövs ytterligare medel för underhåll och ökande av samlingarna (+40 000 kr.).

8. Museet begär ett särskilt anslag till separatutställningar och undersökningar m. m. Anslaget skall användas för en separatutställning på temat Människan-miljön-tekniken, för inventering av teknikhistoriska minnesmärken samt för reorganisation och förteckning av museets arkiv (+190 000 kr.).

9. Under de senaste åren har det visat sig allt svårare att få anslag från industrin till museets verksamhet. Museet räknar med att näringslivets andel i museets finansiering ytterligare kommer att reduceras (—150 000 kr.).

10. Enligt televerkets långtidsbudget skall två museivakttjänster inrättas vid Telemuseet den 1 januari 1974.

0-alternativet innebär för museets del i första hand minskad insats av extra personal. En personalminskning med 2,5 tjänster får förlamande återverkningar på museets hela verksamhet.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 160 000 kr. Jag har därvid beräknat en medelsökning av 40 000 kr. utöver prisomräkning under anslagsposten till utställningar (8).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Tekniska museet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 160 000 kr.

B 41. Bidrag till Skansen

1971/72	Utgift	1 947 309
1972/73	Anslag	2 148 000
1973/74	Förslag	2 400 000

Friluftsmuseet Skansen i Stockholm har till uppgift att i sin verksamhet levandegöra svensk kultur och natur samt kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Till Skansen hör numera Biologiska museet. Skansen är en stiftelse med en styrelse som består av ordförande och sex andra ledamöter. Ordföranden utses av Kungl. Maj:t. Av övriga ledamöter utses en av Kungl. Maj:t, tre av Stockholms kommun och två av Stiftelsen Nordiska museet.

I ett år 1968 träffat avtal mellan staten och Stockholms stad (prop. 1968: 46, SU 1968: 84, rskr 1968: 202) regleras frågor om bidrag till Skansen under femårsperioden 1966—1970. Avtalet innebär att det underskott som uppkommit eller uppkommer i Stiftelsen Skansens verksamhet vart och ett av åren 1966—1970 täcks till 40 % av staten och till 60 % av kommunen. Då ny överenskommelse om bidrag ännu inte har träffats är avtalet efter år 1970 förlängt och gäller även under år 1973 samt följande år så länge det inte sagts upp. Ett villkor för driftbidraget är enligt avtalet att verksamheten drivs enligt en av Kungl. Maj:t och Stockholms kommunstyrelse fastställd stat samt av staten och kommunen antagna bestämmelser om stiftelsens förvaltning. Förutom driftbidrag utgår även särskilda investeringsbidrag. Staten svarar för hela kostnaden för investeringar i kulturhistoriska byggnader och för 40 % av kostnaden för investeringar i vissa gemensamma anläggningar såsom vägar, parkanläggningar, vatten- och avloppsledningar, elektriska installationer m. m. Kommunen svarar för resterande 60 % av kostnaderna för dessa investeringar. Dessutom täcker kommunen hela kostnaden för investeringar i andra anläggningar än kulturhistoriska byggnader och gemensamma anläggningar.

På grundval av förslag från Skansen har Kungl. Maj:t och Stockholms kommunstyrelse numera fastställt stat för år 1973. Enligt denna erfordras ett driftbidrag från statens sida som uppgår till 1 978 000 kr., medan tillskottet från Stockholms kommun beräknats till 2 967 000 kr. Av det statliga bidraget har 901 000 kr. anvisats för första halvåret 1973. Som investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader har Kungl. Maj:t anvisat 84 000 kr. för första halvåret 1973. Bidraget avser även Biologiska museet såsom ingående bland de kulturhistoriska byggnaderna. För att täcka den statliga andelen av investeringsbidraget till gemensamma anläggningar under första halvåret 1973 har Kungl. Maj:t anvisat 50 000 kr. Beloppet har förutsatts avse i första hand bidrag till en ny impregneringsanläggning.

Beräkning av driftunderskott för Skansen

	1972 Stat	1973 Stat	1974 Skansens förslag
Egna inkomster	5 415 000	5 671 000	5 916 000
därav inträdesavgifter och årskort	3 205 000	3 525 000	3 550 000
Utgifter	9 806 000	10 616 000	10 827 000
därav löner, pensioner m. m.	4 734 000	5 211 000	5 615 000
Driftunderskott	4 391 000	4 945 000	4 911 000
därav staten	1 756 000	1 978 000	1 964 000
därav Stockholms kommun	2 635 000	2 967 000	2 947 000

Statsbidragsberäkning

	Andra halvåret 1973 och första halvåret 1974	
	Skansens förslag	Departementschefen
Driftunderskott	2 276 000	2 080 000

därav andra halvåret 1973	1 294 000	1 077 000
därav första halvåret 1974	982 000	1 003 000
Investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader	470 000	190 000
Investeringsbidrag till gemensamma anläggningar	212 000	130 000
Statsbidrag 1973/74	2 958 000	2 400 000
Statsbidrag 1972/73	2 148 000	2 148 000
	+ 810 000	**+252 000**

Skansen

I samband med överlämnandet av statförslag för åren 1973 och 1974 hemställde Skansen att det begärda driftbidraget skulle utgå som ett fast bidrag, dock med full kompensation för avtalsenliga löneökningar. Skansen begärde vidare att, i den mån inkomsterna översteg i inkomststaten angivna belopp, få disponera överskottet under det år det uppkommit eller genom avsättning till en resultatutjämningsfond. En förstärkning av det för program och reklam upptagna anslaget, genom ianspråktagande av i jämförelse med budgetförslaget ökade inkomster, sades också vara en absolut förutsättning för att statförslagets inkomstberäkningar skulle hålla.

Med en försiktig bedömning av publikutvecklingen under år 1973 beräknas i förhållande till år 1972 oförändrade inkomster av inträdesavgifter och årskort. De nya djuranläggningarna, den renoverade bergbanan och krogen Stora Gungan kan dock medföra ett ökat intresse för Skansen. Inkomsterna av försäljning samt hyresintäkterna från turistbutik och restauranger beräknas öka i begränsad omfattning.

Vid utgiftsberäkningen har beaktats merkostnader på grund av de för åren 1971—1973 träffade löneavtalen. För år 1974 har beräknats ett generellt påslag med 5 % på löner och pensioner m. m. Vidare begärs medel för bl. a. nya tjänster som verkmästare, amanuens vid kulturhistoriska avdelningen samt föreståndare för försäljningsenheten. Lönerna för personalen vid Biologiska museet, som tidigare belastat posten till övriga driftkostnader, har nu tagits upp i lönestaten. Med hänvisning till löne- och prisutvecklingen begärs en höjning av medlen till byggnadsunderhåll och park- och vägvård. Anskaffningen av djur till nyanläggningarna och en höjning av vatten- och avloppsavgiften bidrar också till ett ökat medelsbehov.

I fråga om investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader har ökade medel begärts för åtgärder utöver sedvanligt underhåll avseende bl. a. Biologiska museet, Oktorpsgården, Ekshäradsgården, Soldattorpet och Älvdalsbodarna.

Det beräknade investeringsbidraget till gemensamma anläggningar avser i första hand en utbyggnad av elnätet. Vidare begärs anslag för

ombyggnad av kontorshuset Röda Längan samt för projektering för ombyggnad av Novilla till informationslokaler och för byggande av en ny utomhusscen.

Departementschefen

Skansen har i anslutning till sitt statförslag för åren 1973 och 1974 aktualiserat frågan om en ändring av bidragssystemet. Staten och Stockholms kommun har emellertid i samråd beslutat att inte nu ompröva gällande bidragssystem. I samband med beredningen av kulturrådets och 1965 års musei- och utställningssakkunnigas utredningsförslag kan frågan om ett nytt bidragssystem tas upp i ett vidare sammanhang.

Den granskning som skedde före godkännandet av inkomst- och utgiftsstaten för år 1973 ledde till att det av stiftelsen föreslagna bidraget till driftunderskott kunde minskas från 5 487 000 kr. till 4 945 000 kr. Inkomsten av inträdesavgifter och årskort har räknats upp i förhållande till Skansens förslag, varvid en höjning förutsatts av inträdesavgifterna för vuxna och priset på årskort. I övrigt har stiftelsens förslag till egna inkomster godtagits. På utgiftssidan har i första hand räknats med ökade kostnader till följd av träffade löneavtal samt prisutvecklingen. För att göra det möjligt för Skansen att erbjuda en omfattande programverksamhet har utgiftsposten till program och reklam räknats upp med 175 000 kr. Statens bidrag till att täcka underskottet beräknas till 1 978 000 kr. eller 222 000 kr. mer än i 1972 års stat. Driftunderskottet beräknas år 1974 öka med 68 000 kr. jämfört med år 1973 främst berocnde på löne- och prisutvecklingen.

Det beräknade investeringsbidraget till kulturhistoriska byggnader för budgetåret 1973/74 motsvarar en ökning med 22 000 kr. i förhållande till budgetåret 1972/73. Arbetsmarknadsstyrelsen har därutöver anslagit ytterligare 110 000 kr. för återuppförande av krogen Stora Gungan. Vidare har en uppräkning skett av investeringsbidraget till gemensamma anläggningar för nästa budgetår, i första hand för uppförande av en ny transformatorstation samt för förstärkning av befintliga elförsörjningsanläggningar på Skansen. I detta sammanhang kan nämnas att arbetsmarknadsstyrelsen och Stockholms kommun under år 1972 anslagit sammanlagt 261 000 kr. för modernisering av toaletter m. m. Till sådana investeringar som kommunen bekostar, nämligen uppförande av zoologiska anläggningar, har enligt vad jag inhämtat beräknats ett belopp av 200 000 kr. för år 1973. Jag har vidare erfarit att arbetsmarknadsstyrelsen för utförande av sådana anläggningar som beredskapsarbeten anslagit ett belopp av 887 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skansen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kr.

B 42. Bidrag till vissa museer och arkiv

1971/72 Utgift	2 373 019
1972/73 Anslag	2 308 000
1973/74 Förslag	2 823 000

Ur anslaget utgår f. n. bidrag till de museer och arkiv som anges i följande sammanställning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Museet resp. arkivet	Departements-chefen
1. Pressarkivet och press-museet	35 000	— 35 000	of.
2. Varbergs museum	60 000	+ 39 000	of.
3. Hallwylska museet	245 000	+ 21 000	+ 10 000
4. Kulturhistoriska muscet i Lund	263 000	+ 369 000	+125 000
5. Arbetarrörelsens arkiv	249 000	+ 19 000	+ 19 000
6. Dansmuscet	391 000	+ 150 000	+ 6 000
7. Drottningholms teater-museum	660 000	+ 104 000	+ 39 000
8. Carl och Olga Milles' Lidingöhem	15 000	of.	of
9. Musikhistoriska museet	349 000	+1 211 000	+314 000
10. Thielska galleriet	41 000	+ 44 000	+ 2 000
	2 308 000	**+1 922 000**	**+515 000**

Följande institutioner har förutom bidrag från detta anslag budgetåret 1971/72 erhållit bidrag av särskilda lotterimedel, nämligen Hallwylska museet 65 000 kr. för anskaffande och installation av en brandalarmanläggning i museet, Stiftelsen Drottningholms teatermuseum 19 000 kr. för kopiering av originaldekorationer och restaurering av en cembalo samt Stiftelsen Carl och Olga Milles' Lidingöhem 100 000 kr. för reparations- och ombyggnadsarbeten på Millesgården. Dessutom har under samma budgetår ytterligare bidrag för verksamheten utgått av det s. k. kulturmedelsanslaget med 50 000 kr. till Stiftelsen Musikhistoriska museet, 50 000 kr. till Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige samt 6 000 kr. till Stiftelsen Thielska galleriet. För budgetåret 1972/73 har därjämte till Kulturhistoriska föreningen anvisats ytterligare 190 000 kr. för museets verksamhet och inköp av viss utrustning.

1. Föreningen Sveriges pressarkiv och pressmuseum

Föreningen anhåller i första hand om en omorganisation i enlighet med sitt i juli 1971 till Kungl. Maj:t ingivna förslag, vilket innebär att museidelen läggs ned och föremålen fördelas på ifrågakommande andra museer, att arkivdelen med viss personal förs över till riksarkivet och där bildar en enhet under namnet Sveriges pressarkiv, samt att biblioteksdelen delvis utgallras och återstoden förs över till riksarkivet. I andra hand begärs ett oförändrat bidrag om 35 000 kr.

Förslaget om pressarkivets anknytning till riksarkivet har remissbehandlats. I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 92) förklarade sig departementschefen inte beredd att ännu ta ställning till förslaget. Riksarkivet har i sin anslagsframställning för nästa budgetår beräknat erforderliga medel för övertagandet av pressarkivet.

2. Varbergs museum

För att museet skall kunna fortsätta med en verksamhet av nuvarande omfattning begärs medel för att täcka en tredjedel av kostnadsökningarna för löner, pensions- och försäkringsavgifter samt vissa lånekostnader. Bidraget föreslås öka med 39 000 kr.

3. Hallwylska museet

Intresset för den typ av museum som Hallwylska museet utgör och för det kulturhistoriska skede som det belyser bör enligt museiledningen ytterligare stimuleras. Under sommarmånaderna har teaterföreställningar och konserter anordnats. En sammanlagd ökning av statsbidraget med 21 000 kr. föreslås. För konservering av museiföremål enligt en uppgjord femårsplan begärs 10 000 kr.

4. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige

Föreningen framhåller att Kulturhistoriska museet har karaktär av centralmuseum, vars behov i första hand det borde vara ett statligt intresse att tillgodose. Främst till följd av de ökade lönekostnaderna har föreningens driftkostnader kraftigt stegrats. Endast under förutsättning att anslagen från staten och Lunds kommun kraftigt ökas kan verksamheten vid museet fortsätta i samma omfattning som f. n. För budgetåret 1973/74 anhåller föreningen om statsbidrag med 632 000 kr. för täckande av driftkostnaderna under år 1973, vilket är en ökning med 369 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

1965 års musei- och utställningssakkunniga

De sakkunniga avser att under våren 1973 slutföra sin utredning beträffande Kulturhistoriska museets framtida organisation, verksamhet och ekonomi. I avvaktan på ett definitivt ställningstagande i dessa frågor bör staten lämna ett sådant ekonomiskt tillskott att detta, tillsammans med de ökade insatserna från de lokala bidragsgivarna, kan möjliggöra ett bibehållande av museets nuvarande verksamhet. Statsbidraget bör för budgetåret 1973/74 ökas till 420 000 kr.

5. Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv

Med hänsyn till stiftelsens ökade utgifter för främst löner och hyror begärs en ökning av bidraget med 19 000 kr.

6. Stiftelsen Dansmuseifonden

Museets anslag för verksamheten budgetåret 1972/73 täcker inte fullt kostnaderna för hyra och personal. För att assistenten skall kunna erbjudas heltidstjänstgöring och för bibehållande av nuvarande utställningsverksamhet begärs ett ökat bidrag. För inköp av monitorer för visning av dans på film och videoband begärs ett engångsanslag. Den begärda medelsökningen uppgår till 150 000 kr.

7. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum

Drottningholms teatermuseum består av Drottningholms slottsteater, ett bibliotek och ett bildarkiv. För teaterföreställningsverksamheten utgår statsbidrag under anslaget B 16. Bidrag till särskilda kulturella ändamål. För verksamheten i övrigt begär stiftelsen för nästa budgetår en ökning av statsbidraget med 104 000 kr. Den begärda ökningen är avsedd för bl. a. bokinköp och underhåll och ökande av museisamlingarna samt för anställande av en biblioteksassistent på halvtid.

8. Stiftelsen Carl och Olga Milles' Lidingöhem

Stiftelsen anhåller om oförändrat bidrag med 15 000 kr. till stiftelsens driftkostnader under budgetåret 1973/74.

9. Stiftelsen Musikhistoriska museet

Museet begär medel för en betydande utökning av personalen. För verksamheten behövs bl. a. en musikvetenskapligt och arkivtekniskt erfaren medarbetare som kan ordna arkivalierna samt ökade personalresurser för att möta den starka tillströmningen av skolklasser och andra grupper. Vidare begärs medel för bl. a. ökade hyreskostnader, underhåll av samlingarna, ökad utställningsverksamhet och information. Den begärda medelsökningen uppgår till 1 211 000 kr.

10. Stiftelsen Thielska galleriet

Med hänsyn till ökade driftkostnader bör bidraget höjas med 44 000 kr., vari inräknats ett särskilt anslag på 10 000 kr. för utställningsverksamheten.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 823 000 kr. Jag har därvid räknat med medel för ökade hyreskostnader vid Dansmuseet med 1 000 kr., vid Drottningholms teatermuseum med 28 000 kr. och vid Musikhistoriska museet med 304 000 kr.

Jag beräknar även för nästa budgetår medel under detta anslag för pressarkivet och pressmuseet.

Beträffande Kulturhistoriska musect i Lund räknar jag här med en ökning av 125 000 kr. för höjda omkostnader.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa museer och arkiv* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 2 823 000 kr.

B 43. Svenskt biografiskt lexikon

1971/72 Utgift	588 398
1972/73 Anslag	662 000
1973/74 Förslag	707 000

Svenskt biografiskt lexikon har till uppgift att fortsätta och slutföra utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon i enlighet med de riktlinjer som angetts i prop. 1962: 86 (SU 1962: 74, rskr 1962: 194).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Svenskt biografiskt lexikon	Departementschefen
Personal			
Redaktörer	5	+0,5	of.
Övrig personal	2	of.	of.
	7	**+0,5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	586 000	+74 000	+44 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar	2 000	of.	of.
Lokalkostnader	28 000	+ 4 000	+ 5 000
Expenser	123 000	— 3 000	— 4 000
	740 000	**+75 000**	**+45 000**
Uppbördsmedel			
Publikationer	78 000	of.	of.
Nettoutgift	**662 000**	**+75 000**	**+45 000**

Svenskt biografiskt lexikon

1. Löne- och prisomräkning 49 000 kr.
2. Personalen behöver förstärkas med en halvtidsanställd amanuens (+26 000 kr.).

Förslaget till 0-alternativ går i första hand ut över delposten till författararvoden och forskning vid landsarkiv, vilket leder till en minskning av den föreskrivna utgivningstakten.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenskt biografiskt lexikon* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 707 000 kr.

B 44. Stifts- och landsbiblioteken: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	1 076 686
1972/73 Anslag	1 151 000
1973/74 Förslag	1 228 000

Stifts- och landsbibliotek finns i Linköping, Skara, Västerås och Växjö. De har till uppgift att förvara och tillhandahålla bibliotekens gamla bok- och handskriftssamlingar. Vidare skall de tillhandahålla vetenskaplig och populärvetenskaplig litteratur. De fungerar samtidigt som länsbibliotek i de län där de är belägna.

Biblioteken leds av särskilda styrelser med bl. a. kommunala representanter. Biblioteken står under tillsyn av kungl. biblioteket och — i fråga om verksamheten som länsbibliotek — av skolöverstyrelsen.

På Kungl. Maj:ts uppdrag och med beaktande av vad dåvarande departementschefen anförde i prop. 1967: 1 (bil. 10 s. 57) har statskontoret utarbetat och avlämnat en rapport Huvudmannaskapet för stifts- och landsbiblioteken. Rapporten har remissbehandlats.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Stifts- och landsbiblio-teken	Departements-chefen
Personal			
Bibliotekariepersonal	12	of.	of.
Övrig personal	5	+1	of.
	17	**+1**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	1 105 000	+111 000	+75 000
Sjukvård	800	of.	of.
Expenser	45 200	+ 3 000	+ 2 000
	1 151 000	**+114 000**	**+77 000**

Anm. I sammanställningen ingår endast personal för vilka kostnaderna täcks av medel från detta anslag. Härtill kommer den personal, framför allt assistenter och biträden, som avlönas genom anslag från kommuner och landsting. Vad beträffar anslag innefattar sammanställningen endast medel som utgår ur detta anslag. Dessutom utgår statsbidrag om högst 40 000 kr. ur anslaget Bidrag till folkbibliotek för länsverksamheten vid varje bibliotek.

Stifts- och landsbiblioteken

1. Löne- och prisomräkning 78 000 kr.
2. En personlig tjänst som taltidningstekniker föreslås inrättad för en arkivarbetare vid biblioteket i Växjö (+36 000 kr.).

0-alternativet innebär huvudsakligen en reducering av anslagsposten till lönekostnader.

Departementschefen

I samband med den fortsatta beredningen av kulturrådets förslag ämnar jag snarast föreslå att statens förhandlingsnämnd får i uppdrag

att ta upp förhandlingar med berörda parter om en kommunalisering av stifts- och landsbiblioteken.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stifts- och landsbiblioteken: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 228 000 kr.

B 45. Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m.

1971/72	Utgift	162 995	Reservation	548
1972/73	Anslag	163 000		
1973/74	Förslag	175 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för bokinköp, bokbindning och konserveringsarbeten vid stifts- och landsbiblioteken samt inventering och konserveringsarbeten vid Roggebiblioteket och domkyrkobiblioteket i Strängnäs.

Stifts- och landsbiblioteken

Biblioteken i Linköping, Västerås och Växjö begär en ökning med 48 000 kr. vardera och biblioteket i Skara en ökning med 68 000 kr. av den nuvarande medelstilldelningen av 37 000 kr. till varje bibliotek.

Kungl. biblioteket

Biblioteket understryker att stifts- och landsbiblioteken i påtaglig utsträckning utgör stödpunkter för den planerade utlokaliseringen av den högre undervisningen. Med hänsyn till bl. a. att de statliga bokinköpsanslagen under flera år legat på samma nivå föreslås en uppräkning av de fyra bibliotekens anslag med 20 %.

För konserveringsarbetena vid biblioteken i Strängnäs begärs oförändrat 15 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 12 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stifts- och landsbiblioteken: Bokinköp och bokbindning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kr.

B 46. Inköp av vissa kulturföremål

1971/72	Utgift	68 739
1972/73	Anslag	100 000
1973/74	Förslag	100 000

Ur detta anslag utgår medel till inköp av kulturföremål beträffande vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet och som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls inom landet. Anslaget kan belastas med högre belopp än det som beräknats i riksstaten, under förutsättning att Kungl. Maj:t i efterhand anmäler medelsförbrukningen för riksdagen (prop. 1965: 58, SU 1965: 76, rskr 1965: 204).

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inköp av vissa kulturföremål* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

c) ungdoms- och folkbildningsverksamhet

B 47. Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

1971/72	Utgift	6 863 479
1972/73	Anslag	7 100 000
1973/74	Förslag	7 725 000

Ungdomsorganisation, som Kungl. Maj:t förklarat berättigad till statsbidrag, får enligt kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284) statsbidrag till kostnader för central verksamhet och utbildning av ungdomsledare samt för sin lokala verksamhet. Statsbidrag utgår enligt kungörelsen endast till ungdomsorganisation, som har minst 3 000 medlemmar i åldern 12—25 år och som har lokalavdelningar i minst 5 % av landets kommuner. Som medlem räknas därvid inte enbart i organisationens medlemsmatrikel registrerad medlem utan även den som under ifrågavarande redovisningsår deltagit i organisationens verksamhet vid minst tio sammankomster.

Av anslaget fördelas innevarande budgetår 6,5 milj. kr. enligt bestämmelserna i kungörelsen i form av grundbidrag och rörligt bidrag. Grundbidraget utgör 30 000 kr. för varje bidragsberättigad organisation. Det för rörligt bidrag tillgängliga beloppet fördelas mellan organisationerna med hänsyn till deras medlemsantal och geografiska spridning, varvid organisationerna tillgodoräknas s. k. vägningstal enligt en i kungörelsen införd tabell.

Från anslaget utgår 400 000 kr. som bidrag till kostnaderna för verksamhet inom speciella ungdomsgrupper eller till utveckling av nya verksamhetsformer. Skolöverstyrelsen (SÖ) fördelar dessa medel mellan de organisationer som får bidrag till central verksamhet.

SÖ får av anslaget disponera 200 000 kr., som skall fördelas mellan organisationer, som inte erhåller bidrag enligt kungörelsen, men som bedriver en verksamhet, vilken med hänsyn till omfattning och inriktning bör erhålla statligt stöd.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet höjs med sammanlagt drygt 2 milj. kr.

1. SÖ föreslår att det rörliga bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet får utgå efter antalet medlemmar i åldern 7—25 år. En sänkning av den nedre åldersgränsen från 12 till 7 år överensstämmer med den målsättning som kommit till uttryck genom bidragen till försöksverksamhet för barn företrädesvis i åldern 7—12 år från medel ur allmänna arvsfonden samt sänkningen av den nedre

åldersgränsen för fördelning av bidrag till ungdomsledarutbildning efter förslag i prop. 1972: 1 (bil. 10). SÖ har i sin anslagsberäkning utgått från att bidraget per medlem i åldern 7—11 år skall utgå med samma belopp som i åldern 12—25 år. (+1 543 000 kr.)

2. Vidare föreslås att grundbidraget per organisation höjs med 10 000 kr. till 40 000 kr. med hänsyn till kostnadsförändringar m. m. (+430 000 kr.).

3. Bidrag till samarbetsorganisationer föreslås bli uppfört som en särskild anslagspost. Fördelningen av bidrag bör ske enligt samma principer som för övriga organisationer. Grundbidraget till samarbetsorganisationerna föreslås höjt med 10 000 kr. till 40 000 kr. (+30 000 kr.)

Svenska scoutrådet är ett samarbetsorgan för sex olika scoutorganisationer med sammanlagt 95 000 medlemmar i åldern 12—25 år. Rådet arbetar företrädesvis med utbildning och utbytesverksamhet i internationella frågor. SÖ föreslår att organisationen fr. o. m. budgetåret 1973/74 erkänns som ungdomsorganisation och erhåller grundbidrag. (+40 000 kr.)

Föredraganden

Inledningsvis vill jag uppehålla mig vid några *allmänna synpunkter* på det statliga stödet till ungdomsverksamhet.

Ungdomsorganisationerna spelar en viktig roll för den svenska demokratins utveckling. Genom verksamheten i organisationerna utvecklas ungdomens förmåga till organiserad samverkan kring olika intressen och behov. Därmed skapas såväl förutsättningar för personlig utveckling, som möjligheter för den unga generationen att påverka sin egen situation och samhället som helhet. Att det inom en demokrati finns en på detta sätt fungerande ungdomsrörelse får en ökad betydelse då samhället förändras snabbt. Framväxten av ett organisationsliv bland ungdomen av nuvarande omfattning och allsidighet har i hög grad varit beroende av att en fungerande samverkan uppnåtts med samhället i övrigt. Statens och kommunernas ungdomspolitik har under efterkrigstiden i stigande grad präglats av uppfattningen att samhällsorganen bör samverka med ungdomsorganisationerna och på olika sätt stimulera deras arbete.

De svenska ungdomsorganisationernas verksamhet berör direkt och indirekt en mycket stor del av ungdomen. Enligt undersökningar som gjordes av 1962 års ungdomsutredning har ca 80 % av ungdomen i åldern 14—23 år varit medlemmar i någon ungdomsorganisation eller deltagit i dess verksamhet. Organisationernas arbete är ofta av mycket öppen karaktär. Utöver i vanlig mening registrerade medlemmar når verksamheten ut till stora grupper som utan att vara medlemmar deltar i den verksamhet som organiseras. Vid beräkningen av statligt bidrag tas hänsyn till även denna kategori. Med denna vidare definition av

medlemsbegreppet kan man beräkna att antalet medlemmar i de omkring 50 politiska, religiösa, ideella m. fl. organisationer till vilkas centrala verksamhet bidrag utgår under åttonde huvudtiteln, uppgår till ca 1 milj. i åldern 12—25 år. Medräknas även åldersgruppen 7—12 år tillkommer ytterligare sammanlagt ca 300 000 medlemmar. En annan stor sektor av den organiserade ungdomsverksamheten svarar idrottsrörelsen för. Dess sammanlagda medlemsantal kan beräknas till ca 1,4 milj. i åldrarna 12—25 år.

Ungdomsorganisationernas betydelse i samhällsstrukturen framgår även av att verksamheten är organiserad i sammanlagt ca 35 000 lokala föreningar, varav ca 20 000 inom de allmänna ungdomsorganisationerna och ca 15 000 inom idrottsrörelsen.

Mot bakgrund av det värde som måste tillmätas ungdomsorganisationernas arbete såväl från principiella utgångspunkter som från det förhållandet att ungdomsorganisationerna rent kvantitativt är av stor betydelse har samhällets åtgärder för att stödja ungdomsorganisationerna alltmer byggts ut. Åtgärderna på den statliga sidan under senare år har innefattat reformering av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och ledarutbildning (prop. 1969: 1 bil. 10 p. B 44 och B 45, SU 1969: 43, rskr 1969: 129), reformering av idrottsstödet (prop. 1970: 79, SU 1970: 122, rskr 1970: 291), omorganisation av statens ungdomsråd (prop. 1970: 1 bil. 10 p. B 44, SU 1970: 43, rskr 1970: 142) samt reform av stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet (prop. 1971: 32, KrU 1971: 12, rskr 1971: 187). Reformverksamheten har inneburit att det statliga stödet efter utredningsarbete i nära kontakt med ungdomsorganisationerna fått en lämpligare utformning.

De problem som möter ungdomen i dagens samhälle är ägnade att i ökad utsträckning rikta uppmärksamheten på ungdomsorganisationernas betydelse. Parallellt med att utbildningsmöjligheterna byggs ut och skolgången förlängs ökar behovet av organisationernas medverkan för att engagera ungdomen i fritidsaktiviteter och i praktiska insatser för de mål organisationerna ställt upp. Behovet av organisationernas medverkan i samhällsarbetet förstärks ytterligare av de aktuella strukturproblemen på arbetsmarknaden.

Ungdomsorganisationernas utveckling och arbete bör inte styras av samhällets organ. Demokratiskt fungerande ungdomsorganisationer påverkas emellertid av samhällssituationen och deras arbete medverkar därmed till att lösa uppkommande problem. Enligt min mening framstår det därför som angeläget att ytterligare förbättra organisationernas arbetsmöjligheter. I det följande föreslås anslagshöjningar under åttonde huvudtiteln till ungdoms- och idrottsrörelsen som väsentligt överstiger de förbättringar som tidigare gjorts för ett och samma budgetår. Den föreslagna sammanlagda ökningen av anslagen uppgår till 6,3 milj. kr. I vad avser bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet

föreslår jag dessutom att ett belopp av 3,7 milj. kr. anvisas på tilläggsstat II för budgetåret 1972/73 med hänsyn till de tidigare inte förutsedda ökade anspråken på bidrag. Ökningen under de senaste budgetåren av resurserna för bidrag till ungdomsorganisationernas verksamhet visar att detta ändamål getts hög prioritet. Jämfört med budgetåret 1968/69, dvs. budgetåret före påbörjandet av den reformverksamhet som senare genomförts, kan de statliga insatserna nästa budgetår beräknas ha ökat från ca 20 milj. kr. till närmare 40 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om de förslag som i årets statsverkspropsition framläggs dels av chefen för utrikesdepartementet om medel för bidrag till den europeiska ungdomsfonden med 150 000 kr., dels av chefen för jordbruksdepartementet om höjning av organisationsstödet till idrotten med 6,4 milj. kr. till sammanlagt 57,3 milj. kr.

Utöver de resurser som på angivet sätt ställs till organisationernas förfogande har för nu pågående verksamhet anvisats 6 milj. kr. ur allmänna arvsfonden för försök med fritidsverksamhet i åldersgruppen 7—12 år, 5 milj. kr. för alkohol- och narkotikaupplysning samt 1 milj. kr. av reserverade medel under anslaget till statens ungdomsråd för försök och undersökningar i vissa kommuner rörande ungdomens fritidsverksamhet. Även i vissa andra sammanhang ställs statliga medel till förfogande för ungdomsorganisationernas verksamhet, t. ex. genom bidrag till nykterhets- och u-landsinformation. Nordiska ministerrådet har av medel till dess disposition anslagit ett belopp av 1 milj. danska kr. för samarbete mellan ungdomsorganisationerna i Norden.

Formerna för det statliga stödet till *ungdomsorganisationernas centrala verksamhet* utreds f. n. av en arbetsgrupp inom statens ungdomsråd. Jag är därför inte beredd att nu föreslå några ändringar i bidragssystemet eller tillstyrka bidrag till ytterligare någon ungdomsorganisation.

En ökning av bidragsmedlen är starkt motiverad med hänsyn till att organisationernas medlemsantal ökar samtidigt som kostnaderna för verksamheten också stiger. Även de mindre organisationer som inte erhåller generella bidrag enligt de allmänna reglerna uppvisar en ökande aktivitet samtidigt som antalet organisationer också ökar.

Jag föreslår en ökning av anslaget med 625 000 kr. varav viss del bör avse en utökning av ramen för bidrag till organisationer som inte erhåller bidrag enligt kungörelsen men som bedriver en verksamhet som med hänsyn till omfattning och inriktning bör erhålla ett statligt stöd.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 7 725 000 kr.

B. 48. Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet

1971/72	Utgift	7 898 952	Reservation	9 601 048
1972/73	Anslag	17 500 000		
1973/74	Förslag	22 500 000		

Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet utgår enligt kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284).

Berättigade till statsbidrag för lokal verksamhet är dels de ungdomsorganisationer som enligt 1 § i nämnda kungörelse förklarats berättigade att erhålla bidrag under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, dock med undantag för de organisationer som är samarbetsorgan för andra organisationer, dels Sveriges riksidrottsförbund och övriga organisationer med organisationsstöd under nionde huvudtiteln, vilka förut erhållit statsbidrag enligt kungörelsen (1954: 575) om statsbidrag till ungdomens fritidsverksamhet (upphävd genom 1971: 388).

På förslag av skolöverstyrelsen (SÖ) beslutar Kungl. Maj:t om hur stor del av anslaget som skall kunna fördelas mellan andra ungdomsorganisationer som tilldelas visst stöd för sin centrala verksamhet av medel som står till SÖ:s förfogande.

Statsbidraget fördelas mellan organisationernas lokalavdelningar i förhållande till antalet bidragsberättigande sammankomster. Med sådan sammankomst förstås en av lokalavdelning planerad och anordnad sammankomst med minst fem deltagare i åldern 12—25 år som varat minst en timme. Bidraget utgår med 10 kr. för varje sammankomst. Om antalet sammankomster är så stort att det för bidrag tillgängliga anslagsbeloppet inte räcker till för ett bidrag om 10 kr. för varje sammankomst, skall bidraget per sammankomst nedsättas med vad som fordras för att det tillgängliga beloppet inte skall överskridas.

Efter övergången från fritidsgruppsbidraget till bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet fr. o. m. 1 juli 1971 anmodade Kungl. Maj:t i skrivelse den 7 september 1971 SÖ att, om så visade sig erforderligt, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till justeringar i bidragsgivningen till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Vidare uppmärksammades SÖ i skrivelsen på vad föredraganden i prop. 1971: 32 anfört om att SÖ i samråd med statens ungdomsråd och i kontakt med ungdomsorganisationerna noga skulle bevaka erfarenheterna av det nya bidragssystemet och verka för en smidig tillämpning av bidragsreglerna. En arbetsgrupp inom SÖ med företrädare för bl. a. ungdomsorganisationerna, idrottsrörelsen, Svenska kommunförbundet och statens ungdomsråd har under hösten arbetat med dessa frågor. I samarbete med Svenska kommunförbundet har SÖ vidare gjort en undersökning rörande ungdomsorganisationernas utnyttjande av det lokala

stödet i tio kommuner. SÖ har, efter att ha tagit del av arbetsgruppens synpunkter och förslag, i skrivelse den 23 oktober 1972 till Kungl. Maj:t inkommit med förslag till anslag för budgetåret 1973/74.

Arbetsgruppen inom skolöverstyrelsen

Med utgångspunkt i erfarenheterna av det nya bidragssystemet under budgetåret 1971/72 diskuterar arbetsgruppen olika åtgärder för att förbättra bidragsgivningen. Arbetsgruppen föreslår bl. a. vissa förändringar av nu gällande regler avseende definitionen av *begreppet sammankomst.*

Gruppen har funnit att variationer förekommer mellan lokalorganisationernas sätt att dokumentera verksamhetens planering. Arbetsgruppen betonar vikten av att varje lokalorganisation gör en säsongs- eller årsplan för verksamheten samt att det också sker en ekonomisk planering.

Arbetsgruppen anför att det finns exempel på lokalorganisationer som anpassat sin verksamhet efter bidragsformen och nu arbetar med mindre grupper än vad som tidigare var fallet då fritidsgruppsstöd utgick. Resultaten av en enkät bland ungdomsorganisationerna tyder också på att en viss minskning skett av det genomsnittliga antalet deltagare per sammankomst. På grund av riksidrottsförbundets redovisningssystem har det dock inte varit möjligt att beräkna det genomsnittliga antalet deltagare per sammankomst inom idrottsorganisationerna.

Arbetsgruppen konstaterar att de flesta aktiviteter har över tio deltagare. Gruppen föreslår därför en höjning av minsta antalet deltagare i en bidragsberättigande sammankomst från fem till tio. Det arbete som förekommer i mindre grupper bör dock också vara bidragsberättigande i viss utsträckning. Gruppen föreslår därför att varje lokalorganisation skall kunna erhålla bidrag till 25 sammankomster per år med minst fem deltagare.

Vad gäller frågor om *avgränsning* av den bidragsberättigande verksamheten anför arbetsgruppen bl. a. att aktivitetsbidraget rent teoretiskt ger möjlighet att med en och samma grupps deltagare genomföra sju bidragsberättigande sammankomster per vecka mot två då fritidsgruppsbidrag utgick. De organisationer som tidigare haft en verksamhet med ett stort antal sammankomster till vilka fritidsgruppsbidrag inte kunnat utgå har härigenom fått möjlighet att rapportera och erhålla bidrag till dessa. Under den korta tid som stått till dess förfogande har inte arbetsgruppen statistiskt kunnat belägga om det nya aktivitetsbidraget stimulerat organisationerna till ökad verksamhet.

Arbetsgruppen ser all tävlingsverksamhet bland ungdom som en integrerad och naturlig del av idrottsorganisationernas verksamhet och anser att den i princip bör vara bidragsberättigande. Gruppen föreslår att bidrag skall kunna utgå till tävlingar där två eller flera lag deltar i

form av ett bidrag till den arrangerande lokalorganisationen. Arrangemang där inträdesavgift tas ut liksom arrangemang anordnade av riks-, distrikts- eller samarbetsorgan bör inte vara bidragsberättigande.

Arbetsgruppen slår fast att flera sammankomster inte får rapporteras från en aktivitet på så sätt att olika föreningar redovisar var sin timme av aktiviteten. En ledare får inte rapporteras som ansvarig för två eller flera bidragsberättigande grupper under samma timme. Inte heller får uppdelning ske av grupper så att exempelvis en naturlig grupp på 14 personer delas upp i två mindre grupper för erhållande av två bidrag. Arbetsgruppen anser vidare att ledaren för rapporterad verksamhet skall ha den utbildning eller motsvarande kompetens som organisationen betraktar som skälig för att fullgöra uppdraget.

Arbetsgruppen föreslår i fråga om *rekvisitionsförfarande och kontroll* att SÖ bör omarbeta nu använd rapportblankett samt lägga fram förslag till frivillig närvarobok.

De handikapporganisationer som erhåller centralt stöd eller s. k. tröskelbidrag bör enligt arbetsgruppen få en generell *dispens* som innebär att organisationerna erhåller bidrag till lokalt bedriven verksamhet med minst fem personer oavsett åldern, om man i övrigt uppfyller kraven för att erhålla stöd till lokalt bedriven ungdomsverksamhet.

Arbetsgruppen föreslår att *anslaget* Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet förs upp som ett förslagsanslag. Bidragsmålsättningen om 10 kr. per sammankomst bör gälla alla organisationer som erhåller statligt stöd till den lokalt bedrivna verksamheten. Vissa skäl talar enligt arbetsgruppen för att bidragen till idrotten samlas under en huvudtitel. En förutsättning för ev. förändringar måste dock vara att bidraget till idrottsorganisationernas lokala verksamhet utgår efter samma principer som till övriga ungdomsorganisationer.

Skolöverstyrelsen

Idrotts- och ungdomsorganisationerna har för tiden den 1 juli 1971—31 maj 1972 redovisat följande verksamhet för vilken bidrag utgått.

	Antal sammankomster	Statsbidrag, kr.
Idrottsorganisationerna	2 092 318	13 000 000
Ungdomsorganisationerna	449 444	4 296 685
»Tröskelorganisationerna»	25 548	199 785
	2 567 310	**17 496 470**

Till idrottsorganisationerna har utgått bidrag med 6,22 kr. per sammankomst, till ungdomsorganisationerna med 9,56 kr. per sammankomst och till »tröskelorganisationerna» samt Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar med 7,82 kr. per sammankomst.

Den omfattande ökningen av antalet redovisade sammankomster inom idrottsrörelsen i förhållande till det antal som kan beräknas för fritidsgruppsverksamheten under budgetåret 1970/71 anser SÖ i stor utsträckning bero på att ett större antal idrottsföreningar än vad som var fallet budgetåret 1970/71 redovisar sin verksamhet. Ökningen består således till avsevärd del av redovisning av redan befintlig verksamhet. En stor del av aktivitetsökningen anses också bero på att föreningarna numera kan redovisa och erhålla statsbidrag för aktiviteter varje dag i veckan mot tidigare två. På grund av det redovisningssystem som riksidrottsförbundet tillämpat är det inte möjligt att utan mycket tidsödande och omfattande undersökningar bedöma ökningen av det totala antalet deltagare i idrottsföreningarnas verksamhet.

SÖ ansluter sig till arbetsgruppens förslag till ändringar av reglerna för bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med undantag av förslaget att anslaget skall föras upp som förslagsanslag. SÖ delar dock i princip även denna ståndpunkt och föreslår att förändring till förslagsanslag genomförs så snart ske kan.

SÖ är inte beredd att föreslå att fördelningen av anslaget på två poster omedelbart tas bort då detta skulle kunna leda till ett minskat bidrag per sammankomst inom ungdomsorganisationerna utanför idrottsrörelsen. Anslagsposten för bidrag till idrottsorganisationerna bör i stället successivt höjas så att bidraget per sammankomst blir lika stort som bidraget till ungdomsorganisationerna. Utjämningen bör påbörjas fr. o. m. budgetåret 1973/74 och vara avslutad budgetåret 1976/77 då bidraget bör utgå med 10 kr. per sammankomst inom samtliga organisationer. Bidraget till idrottsorganisationerna bör under budgetåret 1973/74 utgå med 7,75 kr. per sammankomst. De s. k. »tröskelorganisationerna» bör få samma bidrag per sammankomst som övriga ungdomsorganisationer. Bidrag bör till dessa under perioden 1973/74—1975/76 utgå med 9,60 kr. per sammankomst.

Budgetåret 1973/74 beräknar SÖ antalet sammankomster inom idrottsorganisationerna till 2,6 milj. och inom ungdomsorganisationerna och »tröskelorganisationerna» till 575 000. Det totala anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknas till 25 670 000 kr., varav 20 150 000 kr. till bidrag till idrottsorganisationerna och 5 520 000 kr. till övriga ungdomsorganisationer. (+8 170 000 kr.)

I sin långtidsbedömning beräknar SÖ fram t. o. m. budgetåret 1977/78 en ökning av medelsbehovet med 23 milj. kr. för bidrag till idrottsorganisationerna och med 3 milj. kr. för övriga ungdomsorganisationer. Anslaget skulle således enligt SÖ:s beräkningar nämnda budgetår uppgå till 43,5 milj. kr. varav 36 milj. kr. skulle avse idrottens och 7,5 milj. kr. övriga organisationers lokala verksamhet.

Sveriges riksidrottsförbund anför i ett uttalande som den 13 november 1972 överlämnades till Kungl. Maj:t att riktpunkten för bidragsgiv-

ningen till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet bör vara 10 kr. per sammankomst varvid även tävling, vid vilken inträdesavgift inte tas ut, skall betraktas som bidragsberättigande sammankomst. Om de totalt tillgängliga medlen inte kommer att tillåta att bidrag utgår med 10 kr. per sammankomst begär riksidrottsförbundet, att bidragsbeloppet per sammankomst blir detsamma för idrottssammankomst som för annan sammankomst.

I en gemensam skrivelse den 8 december 1972 från *IOGT—NTO:s juniorförbund, Nykterhetsrörelsens scoutförbund, Ungdomens nykterhetsförbund, Frälsningsarméns scoutförbund, Frälsningsarméns ungdom, KFUK—KFUM:s scoutförbund, Metodistkyrkans ungdomsförbund, Svenska Baptisternas ungdomsförbund, Svenska missionsförbundets ungdom, Förbundet Vi unga, Riksförbundet Sveriges 4 H, Svenska scoutförbundet* och *Unga örnar* framhålls att man inte bör diskutera det lokala stödet lösryckt ur sitt sammanhang som *en* form av bidrag till ungdomsorganisationernas verksamhet. Aktiviteten på det lokala planet är beroende av information och inspiration från riksorganisationerna. En fullständig och korrekt rapportering av genomförd aktivitet fordrar också särskilda informationsåtgärder och skolning av de fritidsarbetande gruppledarna. Detta gäller i synnerhet de organisationer som så gott som helt var utestängda från det tidigare utgående fritidsgruppsbidraget och följaktligen inte haft möjlighet att utveckla någon vana i de lokala grupperna att rapportera enskilda aktiviteter. De politiska och religiösa organisationerna redovisar t. ex. sammankomster från endast ca 25 % av lokalavdelningarna. Ingen jämlikhet förcligger heller mellan idrottsorganisationerna och övriga ungdomsorganisationer beträffande de resurser som disponeras för den centrala verksamheten och som i realiteten bestämmer möjligheterna att ge service till lokalavdelningarna.

Vad gäller de av SÖ föreslagna ändringarna av reglerna för bidraget anför organisationerna att nuvarande regler för bidragsgivningen bör få gälla ytterligare ett år för att säkrare bedömningar skall kunna göras av hur bidragsformen eventuellt skall förändras. Den framtida uppräkningen av anslaget för bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet bör ta hänsyn till *alla* kända fakta beträffande organisationernas resurser och möjligheter till förbättrad rapporteringsfrekvens. Relationen mellan ökningen av det lokala stödet och det centrala stödet bör också beaktas. En genomgripande översyn av samtliga bidragsformer till ungdomsverksamhet bör ske varvid man särskilt bör beakta samhällets erkända behov av idéburet ungdomsarbete.

Föredraganden

Bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet utformades bl. a. med syfte att ge organisationerna möjlighet att erhålla bidrag till en större del av verksamheten än som tidigare varit möjligt genom

fritidsgruppsstödet. Samtidigt som den bidragsberättigande verksamheten således vidgades förenklades administrationen av bidraget inom organisationerna. En viss ökning av antalet sammankomster beräknades ske vid övergången till det nya bidragssystemet. Antalet redovisade sammankomster under budgetåret 1971/72 har dock väsentligt överstigit vad som beräknats på förhand.

De redovisningar som f. n. föreligger över ungdoms- och idrottsorganisationernas lokala verksamhet avser endast det första årets tillämpning av det nya bidragssystemet. De statistiska uppgifterna är i vissa avseenden synnerligen ofullständiga. Några mera ingående bedömningar av erfarenheterna av det nya bidragssystemet är därför svåra att göra. Som arbetsgruppen inom skolöverstyrelsen (SÖ) anfört är det bl. a. svårt att avgöra om det ökade antalet redovisade sammankomster budgetåret 1971/72 i förhållande till antalet sammankomster som kan beräknas för fritidsgruppsverksamheten under budgetåret 1970/71 sammanhänger med en ökad aktivitet inom organisationerna eller med en ökad redovisning av redan befintlig verksamhet. Även antalet redovisande lokala föreningar har ökat. Jag ser det i likhet med SÖ som troligt att en mycket betydande del av den redovisade aktivitetsökningen beror på att det nya bidragssystemet ger organisationerna möjligheter att redovisa en större del av verksamheten än tidigare.

De organisationer som bäst synes ha kunnat tillgodogöra sig den nya bidragsformen är de som tidigare haft en omfattande fritidsgruppsverksamhet. Speciellt gäller detta idrottsorganisationerna. Av de till riksidrottsförbundet anslutna föreningarna har ca 45 % erhållit statligt stöd till den lokala verksamheten under budgetåret 1971/72, medan motsvarande procenttal i genomsnitt är ca 35 för lokalavdelningarna inom ungdomsorganisationerna. På grund av ungdomsorganisationernas struktur har de i många fall bristande administrativ kapacitet, vilket försvårar deras möjligheter att tillgodogöra sig den samhälleliga bidragsgivningen. Vid en förändring av bidragsformerna finns det anledning till att anta att denna svårighet blir ytterligare accentuerad. Till detta kommer att vissa delar av ungdomsorganisationernas arbete sker i sådana former att det inte är bidragsberättigande. Med hänsyn till de olikheter som måste anses föreligga mellan å ena sidan idrottsorganisationerna och å andra sidan ungdomsorganisationerna anser jag i likhet med SÖ att bidrag till den lokala verksamheten t. v. bör utgå ur två olika poster till de båda organisationsgrupperna. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagens beslut med anledning av prop. 1971: 32 (KrU 1971: 12, rskr 1971: 187) *inte* innebar att bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet fixerades till ett fast belopp per sammankomst. Bidragets storlek gjordes beroende av de totalt tillgängliga medlen. Beloppet 10 kr. per sammankomst är ett högstbelopp som bidraget inte får överstiga. Bidraget bör t. v. fortsätta att

utgå enligt dessa principer och jag är därför inte beredd att nu fastställa bidraget till fasta belopp per sammankomst för idrottsorganisationerna och ungdomsorganisationerna på det sätt SÖ föreslår.

Självfallet innebär en bestämd storlek på det totala anslagsbeloppet i föreliggande sammanhang att bidraget per sammankomst sjunker vid en omfattande redovisning av bidragsberättigande aktiviteter. Det är därför angeläget att det antal enheter, sammankomster, till vilka bidrag utgår definieras på sådant sätt att tillgängliga anslagsresurser fördelas så rättvist som möjligt. I likhet med arbetsgruppen anser jag att begreppet statsbidragsberättigande sammankomst bör ytterligare preciseras och avgränsas.

I enlighet med arbetsgruppens förslag bör minimiantalet deltagare i en bidragsberättigande sammankomst generellt höjas från fem till tio. Varje bidragsmottagande lokalavdelning bör emellertid därutöver kunna erhålla bidrag till högst 25 sammankomster per verksamhetsår med minst fem deltagare. Jag vill samtidigt erinra om vad jag i prop. 1971: 32 anförde om att möjligheterna att erhålla bidrag till sammankomster med ned till fem deltagare inte får leda till att antalet deltagare i de bidragsberättigande sammankomsterna i genomsnitt blir lägre än vad som var fallet inom fritidsgruppsverksamheten budgetåret 1970/71.

De handikapporganisationer som erhåller centralt stöd eller s. k. tröskelbidrag bör erhålla bidrag till alla sammankomster i lokalavdelningarna med minst fem deltagare om sammankomsterna i övrigt uppfyller villkoren för bidrag. I vad avser tävlingsverksamhet bör någon utökning av bidragsmöjligheterna inte ske.

Det ankommer på SÖ att utifrån de föreslagna förändringarna av reglerna för bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet göra nödvändiga kompletteringar av nu gällande anvisningar och tillämpade redovisningssystem. Jag ser det som naturligt att redovisningen av den lokala verksamheten sker på ett likartat sätt i alla organisationer samt att redovisningen i övrigt utformas så att jämförelser mellan organisationerna är möjliga. Från denna synpunkt är det bl. a. ofrånkomligt att uppgift lämnas om antalet deltagare i varje bidragsberättigande sammankomst.

Som en följd av att anslaget till bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet varit uppfört som reservationsanslag har det stora antalet bidragsberättigande sammankomster medfört att bidraget per sammankomst blivit lägre än det belopp av 10 kr. som utgjorde utgångspunkt för beräkningarna. I den omfattande debatt som detta förhållande medfört har i första hand krav rests på ökad medelstilldelning och på att anslaget skulle utformas som förslagsanslag. Den av SÖ tillsatta arbetsgruppen föreslår införande av ett förslagsanslag. SÖ delar i princip denna uppfattning men utgår ifrån att omläggningen inte kan ske förrän efter en viss övergångstid.

För egen del anser jag att frågan om anslagsformen bör bedömas från andra utgångspunkter än de som här redovisats. Av budgettekniska skäl bör konstruktionen med förslagsanslag användas endast då medelsåtgången kan beräknas med en förhållandevis hög grad av säkerhet. Detta är inte fallet beträffande det lokala aktivitetsstödet, vilket erfarenheterna för budgetåret 1971/72 klart ger vid handen.

En väsentlig aspekt på frågan är dessutom att anslagskonstruktionen bör vara sådan att det är möjligt för Kungl. Maj:t och riksdag att inom ramen för begränsade resurser vid anslagsbesluten göra en klar prioritering mellan olika ändamål på ungdomsområdet. Det bör därvid vara en mera näraliggande uppgift för staten att stödja idrotts- och ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och ledarutbildning än den lokala verksamheten, vilken av naturliga skäl i första hand bör stödjas av kommunerna.

Då det gäller att utifrån de här redovisade utgångspunkterna avväga en lämplig anslagsökning anser jag att det ligger nära till hands att för idrottsrörelsens del jämföra med den utveckling organisationsstödet till idrotten genomgått de senaste budgetåren. Ökningen av detta stöd var mellan budgetåren 1970/71 och 1971/72 samt mellan 1971/72 och 1972/73 ca 12 % per år. Under nionde huvudtiteln kommer chefen för jordbruksdepartementet att föreslå att idrottens organisationsstöd för budgetåret 1973/74 ökas med ett belopp som motsvarar ca 12 % av innevarande års anslag. De statliga insatserna för den lokala verksamheten inom idrottsrörelsen bör avvägas med hänsyn till denna utveckling. Det totala fritidsgruppsstöd som budgetåret 1970/71 utgick till de organisationer som nu redovisar sin lokala verksamhet genom riksidrottsförbundet kan beräknas till ca 12,5 milj. kr. Med utgångspunkt i detta belopp och förut angivna procenttal beräknar jag för budgetåret 1973/74 ett belopp av sammanlagt 17 500 000 kr. för bidrag till lokal verksamhet inom idrottsrörelsen. Det här beräknade beloppet motsvarar ungefär det anslag som idrottsutredningen i sin långtidsplan i betänkandet (SOU 1969: 29 s. 161) Idrott åt alla angav för idrottsrörelsens lokala verksamhet under budgetåret 1973/74. I förhållande till de belopp som budgetåren 1971/72 och 1972/73 beräknats i riksstaten för ändamålet innebär detta en ökning med 4 500 000 kr. För övriga ungdomsorganisationer beräknar jag för nästa budgetår en bidragsökning av 500 000 kr. Sammanlagt bör således anslaget höjas med 5 000 000 kr.

Vid beredningen av de i det föregående behandlade frågorna om bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet har framkommit att förhållandena i organisationerna skiftar starkt, framför allt mellan idrotten och övrig ungdomsverksamhet. Detta är den främsta anledningen till att anslaget delats upp på två skilda poster. De hittills vunna erfarenheterna av bidragsreglerna för det lokala stödet visar att det föreligger betydande svårigheter att som nu tillämpa samma gene-

rella regler för all ungdomsverksamhet. Jag kommer med hänsyn härtill att överväga om inte det statliga bidraget till idrottsrörelsens lokala ungdomsverksamhet efter utgången av nästa budgetår bör samordnas med övrigt idrottsstöd under nionde huvudtiteln, vilket skulle innebära att riksidrottsförbundet övertar förvaltningsansvaret även för det lokala stödet till idrottsungdomen.

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att ungdomsverksamheten i vid mening även i fortsättningen stimuleras genom bidragsgivningen. Om en samordning genomförs bör prövas på vilket sätt statens ungdomsråd kan medverka vid medelsfördelningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 22 500 000 kr.

B 49. Bidrag till ungdomsledarutbildning

1971/72	Utgift	4 874 669	Reservation	388 442
1972/73	Anslag	7 100 000		
1973/74	Förslag	7 580 000		

Bestämmelserna om bidrag till utbildning av ungdomsledare är intagna i kungörelsen (1971: 388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (ändrad 1972: 284). Det för ungdomsledarbidrag tillgängliga beloppet fördelas mellan bidragsberättigade organisationer på grundval av medlemsantal i åldern 7—25 år och geografisk spridning. Utbildningen skall bedrivas efter en av ungdomsorganisationen fastställd plan, som omfattar minst ett år. En organisation skall vidare i efterhand redovisa kostnader för verksamheten motsvarande minst 150 % av beviljat bidrag. Under innevarande budgetår utgår sammanlagt 6,7 milj. kr. till utbildning av ungdomsledare inom ett 50-tal organisationer.

Av anslaget disponerar skolöverstyrelsen (SÖ) 200 000 kr. för s. k. instruktörskonferenser, en årlig försökskurs i SÖ:s regi och veckolånga kurser kring avgränsade ämnen. Vidare används 200 000 kr. för försöksverksamhet med kvalificerad ungdomsledarutbildning.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår en ökning av bidraget till ungdomsledarutbildning med sammanlagt drygt 2,1 milj. kr.

1. Medelsbehovet för bidrag till ungdomsorganisationernas ledarutbildning beräknas utifrån ett förslag till nya fördelningsgrunder för bidrag till ungdomsorganisationernas ledarutbildning som lades fram av statens ungdomsråd år 1971. SÖ utgår från att de negativa konsekvenser som det av ungdomsrådet föreslagna beräkningssystemet kan medföra

för vissa organisationer elimineras i samband med att ställning tas till förslaget. Detta torde dock inte påverka de av statens ungdomsråd gjorda beräkningarna av medelsbehovet. (+2 295 000 kr.)

2. Bidraget till samarbetsorganisationernas ledarutbildning bör utgå under särskild anslagspost. Beloppet föreslås oförändrat för budgetåret 1973/74.

3. Elevorganisationerna erhåller bidrag till central verksamhet under anslaget Bidrag till vissa elevorganisationer. Bidrag till dessa organisationers ledarutbildning bör utgå från samma anslag som administrationsbidraget. SÖ föreslår att 160 000 kr., motsvarande beräknade bidrag för budgetåret 1972/73, nästa budgetår förs upp under anslaget Bidrag till vissa elevorganisationer. (—160 000 kr.)

4. Ungdomsorganisationerna kan erhålla bidrag till kvalificerad ledarutbildning. Bidraget fördelas av SÖ på grundval av särskilda ansökningar. SÖ föreslår med hänsyn till organisationernas planeringsbehov och svårigheterna att på ett likvärdigt sätt bedöma organisationernas ansökningar att nu utgående medel förs in under posten för bidrag till ungdomsledarutbildning.

Föredraganden

Statens ungdomsråd lade i en skrivelse i november 1971 fram förslag om ny utformning av statens stöd till ungdomsorganisationernas ledarutbildning. Förslaget föranledde en väsentlig anslagsuppräkning samt en sådan ändring av bidragsreglerna att hänsyn numera tas även till medlemmar i åldersgruppen 7—11 år vid fördelningen av bidraget. Jag framhöll i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 102) att man vid den forsatta beredningen av ungdomsrådets förslag borde ta hänsyn till att stödet till ledarutbildning har ett samband med annan bidragsgivning. Detta uttalande föranledde ingen erinran från riksdagen (KrU 1972: 8, rskr 1972: 84).

Bidragsreglerna för det nuvarande stödet till ungdomsorganisationernas ledarutbildning har till väsentliga delar samma utformning som reglerna för stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Frågor om förändringar av de båda bidragsformerna bör därför behandlas i ett sammanhang. Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet inom statens ungdomsråd rörande utformningen av stödet till den centrala verksamheten är jag därför inte beredd att nu föreslå några förändringar av reglerna för bidraget till ledarutbildning.

Skolöverstyrelsen (SÖ) disponerar innevarande budgetår 200 000 kr. av anslaget för kurs- och konferensverksamhet. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 kommer statens ungdomsråd att helt ansvara för de s. k. instruktörskonferenserna som tidigare genomförts av SÖ. Medel för dessa konferenser bör därför fr. o. m. nästa budgetår anvisas under anslaget till statens ungdomsråd. Jag beräknar medelsbehovet för konferenserna

till 25 000 kr. Den del av nämnda belopp som därefter återstår bör av SÖ kunna användas för kortare ungdomsledarkurser av fortbildningskaraktär. Dessutom bör liksom hittills 200 000 kr. stå till SÖ:s förfogande för bidrag till kvalificerad ledarutbildning.

Jag delar SÖ:s uppfattning att bidragen till vissa elevorganisationers ledarutbildning bör utgå från samma anslag som bidraget till organisationernas centrala verksamhet, dvs. anslaget Bidrag till vissa elevorganisationer. Av denna anledning beräknar jag en minskning av medelsbehovet under förevarande anslag med 120 000 kr., vilket belopp motsvarar innevarande års medel för ändamålet.

Med hänsyn till ökande kostnader och utbildningsbehov beräknar jag en ökning av medlen för bidrag till ungdomsorganisationernas ledarutbildning med 625 000 kr. Sedan hänsyn tagits till de i det föregående nämnda utgiftsminskningarna innebär detta att anslaget ökar med 480 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsledarutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 7 580 000 kr.

B 50. Statens ungdomsråd

1971/72	Utgift	1 034 033	Reservation	1 387 365
1972/73	Anslag	900 000		
1973/74	Förslag	1 119 000		

Statens ungdomsråd har till uppgift att inom ramen för samhällets kultur- och fritidspolitik främja ungdomens sociala och personliga utveckling. Rådet skall särskilt såsom planerings- och utredningsorgan handlägga och utreda frågor om samhällets stöd till ungdomsorganisationerna och om samhälleliga åtgärder för att bl. a. tillgodose ungdomens möjligheter till fritidsverksamhet. Rådet skall vidare bedriva försöksverksamhet i frågor av central betydelse för ungdomsarbetet samt förmedla information i ungdomsfrågor.

Rådet består av högst tolv ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t. Ordföranden, vice ordföranden, två andra ledamöter samt rådets huvudsekreterare ingår i rådets arbetsutskott. För samråd och kontakt med ungdomsorganisationerna finns ett representantskap. Rådet får tillsätta arbetsgrupper för bl. a. utrednings- och planeringsarbete och ledningen av försöksverksamhet.

Statens ungdomsråd

En av rådet under sommaren 1972 tillsatt arbetsgrupp arbetar f. n. med en översyn av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. I ett kommande utredningsarbete planerar rådet

att ta upp frågan om ungdomens möjligheter att påverka utformningen av den fysiska miljön. Rådet planerar vidare att göra en kartläggning av den aktuella ungdomsforskningen i Sverige. Under budgetåret 1973/74 kommer den av rådet i samarbete med vissa organisationer och kommuner bedrivna försöksverksamheten rörande lokal ungdomsverksamhet att avslutas. Ungdomsrådet har under år 1972 fått i uppdrag att under två år fördela 5 milj. kr. till upplysningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågor (prop. 1972: 61, SkU 1972: 30, rskr 1972: 214). Rådet har vid två fördelningstillfällen under år 1972 anvisat sammanlagt 4,8 milj. kr. till totalt ett 40-tal projekt. I rådets verksamhet ingår också att lämna information i ungdomsfrågor till ungdomsorganisationer, statliga och kommunala organ, press m. fl. I informationsarbetet ingår en omfattande konferensverksamhet.

För budgetåret 1973/74 beräknar rådet att medelsbehovet för lönekostnader uppgår till 509 000 kr. Rådet understryker därvid, med hänsyn till det omfattande administrativa arbetet inom kansliet, nödvändigheten av att erforderliga medel anvisas för anställning av en administrativ sekreterare. För utredningsverksamheten beräknas kostnaderna uppgå till totalt 600 000 kr., varav 480 000 kr. avser medel för fullföljande av försöksverksamheten i vissa kommuner under budgetåret 1973/74. Medelsbehovet till rådets informationsverksamhet beräknas till 250 000 kr.

Ungdomsrådet beräknar det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 1 574 000 kr. (+674 000 kr.).

I 0-alternativet förordar ungdomsrådet i första hand en minskad utredningsverksamhet. En minskad medelstilldelning skulle enligt rådet innebära att betydelsefulla delar av den pågående försöksverksamheten skulle få läggas ned eller att avsedda utvärderingar och uppföljningsåtgärder inte skulle kunna fullföljas. Nedskärningar av det reguljära utredningsarbetet skulle leda till svårigheter för rådet att fullgöra uppgifterna som planerings- och utredningsorgan.

Föredraganden

Efter omorganisationen av statens ungdomsråd har flera utredningar genomförts inom rådet vilka resulterat i förslag till Kungl. Maj:t. Rådet svarar vidare för en viktig uppgift genom sin informations- och kontaktverksamhet. Fr. o. m. nästa budgetår kommer rådet att svara för de s. k. instruktörskonferenserna som skolöverstyrelsen hittills genomfört. Under år 1972 har rådet såsom en ny uppgift fått i uppdrag att fördela medlen till upplysningsverksamhet i alkohol- och narkotikafrågor. En av de väsentligaste uppgifterna för rådet under det kommande budgetåret är att fullfölja den pågående försöksverksamheten rörande lokalt ungdomsarbete samt att göra en utvärdering av denna.

Av den uppkomna reservationen under anslaget har för innevarande

budgetår medel anvisats för det fortsatta genomförandet av rådets försöksverksamhet. Med hänsyn till reservationens storlek bedömer jag ett fullföljande av försöksverksamheten under nästa budgetår vara möjlig inom ramen för en mer begränsad höjning av anslaget än vad rådet föreslagit. Vid min beräkning har jag tagit hänsyn till behovet av en tillfällig förstärkning budgetåret 1973/74 av medlen för lönekostnader så att rådet på ett tillfredsställande sätt skall kunna lösa de administrativa uppgifter som sammanhänger med försöksverksamheten. Jag beräknar en sammanlagd ökning av anslaget med 219 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens ungdomsråd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 119 000 kr.

B 51. Bidrag till hemgårdsrörelsen

1971/72	Utgift	225 000
1972/73	Anslag	225 000
1973/74	Förslag	225 000

Anslaget utgår till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar för förbundets centrala verksamhet och ledarutbildning.

Skolöverstyrelsen

Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar bedriver centralt en värdefull ungdomsledarutbildning och verkar för integrering av invandrare och handikappade i den lokala verksamheten. Viss kursverksamhet vänder sig även till intresserade utanför förbundet.

Skolöverstyrelsen föreslår med hänvisning till riksförbundets ökade insatser att bidraget till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar förs upp med 275 000 kr.

Föredraganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hemgårdsrörelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 225 000 kr.

B 52. Bidrag till folkbibliotek

1971/72	Utgift	6 757 868	Reservation	102 615
1972/73	Anslag	6 324 000		
1973/74	Förslag	5 844 000		

Stödet till de kommunala folkbiblioteken har hittills i första hand avsett utvecklingsverksamhet i ett begränsat antal kommunala enheter

enligt av skolöverstyrelsen (SÖ) godkända planer. Efter år 1970 har nya sådana bidrag inte medgetts. I stället har utvecklingsstödet i ökad omfattning fått formen av bidrag till olika lokala initiativ på biblioteksområdet.

Enligt kungörelsen (1966: 108) om statsbidrag till länsbibliotek och lånecentraler (ändrad senast 1971: 125) utgår statsbidrag till 20 länsbibliotek med högst 70 000 kr. till vart och ett, varjämte vissa tilläggsbidrag kan utgå. I fyra län fungerar stifts- och landsbiblioteket som länsbibliotek och erhåller härför ett särskilt statsbidrag av högst 40 000 kr. Till var och en av lånecentralerna i Stockholm och Malmö utgår bidrag med 150 000 kr. för år. Bidraget till lånecentralen i Umeå utgår med 100 000 kr. för år.

Ur förevarande anslag utgår vidare bidrag till biblioteksverksamhet för sjömän, Sigtunastiftelsens bibliotek och klipparkiv, Tornedalens bibliotek samt biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet. Slutligen täcks även vissa kostnader för bibliotekarieutbildning av medel från anslaget.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Utvecklingsverksamhet m. m.	3 700 000	of.	−515 000
2. Länsbibliotek	1 500 000	+500 000	of.
3. Länsverksamhet vid stifts- och landsbiblioteken	160 000	+100 000	of.
4. Lånecentraler	400 000	+135 000	of.
5. Biblioteksverksamhet för sjömän	370 000	+ 54 000	+ 35 000
6. Sigtunastiftelsens bibliotek och klipparkiv	6 500	of.	of.
7. Tornedalens bibliotek	78 000	+ 30 000	of.
8. Biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet	19 500	of.	of.
9. Bibliotekarieutbildning	90 000	of.	of.
	6 324 000	**+819 000**	**−480 000**

Skolöverstyrelsen

1. Vid årsskiftet 1970/71 hade 25 kommuner kommit i åtnjutande av stöd till utvecklingsverksamhet vid folkbibliotek. Av dessa hade tio hunnit avsluta utvecklingsperioden. SÖ har efter år 1970 inte beviljat bidrag till ytterligare några kommuner för utvecklingsverksamhet.

Ansökningarna om bidrag till särskilda lokala initiativ på biblioteksområdet har ökat kraftigt. Bidragen avser i första hand anskaffande av speciell utrustning eller försök med ny verksamhetsgren och är främst avsedda att utgöra stimulans för bibliotek i mindre kommuner. SÖ framhåller att det är de större kommunerna som gjort de största

satsningarna på folkbiblioteken under 1960-talet räknat i kr. per invånare. Satsningarna har därigenom i huvudsak kommit de redan väl utbyggda biblioteken till del. Kommunsammanläggningarna har riktat uppmärksamheten på de stora standardskillnaderna.

Vid fördelningen av bidrag till lokala initiativ beaktar SÖ särskilt behovet av stöd till biblioteksverksamhet på det sociala området, stöd till biblioteksverksamhet inom glesbygdsområden, stöd till invandrarnas litteraturförsörjning och stöd till musik- och konstverksamhet i anslutning till bibliotek.

Bokbussar har visat sig vara ett effektivt medel för att förbättra glesbygdens bokförsörjning. Hittills har det dock endast varit relativt välbeställda kommuner som har haft möjlighet att anskaffa bokbuss. För att bättre kunna tillgodose de kommuner som har det största behovet av bokbussverksamhet avser SÖ att i vissa fall lämna bidrag till hela kostnaden för anskaffande av bokbuss.

Det lokala biblioteket har i princip ansvaret för bokförsörjningen till samtliga invånare i kommunen. Det samlade bokbeståndet på större invandrarspråk uppgår f. n. till ca 0,8 volymer eller mindre per invandrare. Detta bör jämföras med den gängse normen för ett folkbiblioteks bokbestånd på 2,5—3,5 volymer aktuell utlåningslitteratur per invånare. Speciellt stor är bristen på barn- och ungdomslitteratur på invandrarspråk. Detta bidrar till att många invandrarbarn har svårt att underhålla kunskaperna i det egna språket. Om man utgår från samma ambitionsnivå som gäller för svensktalande invånare föreligger i dag en eftersläpning i litteraturbeståndet på invandrarspråk i en omfattning av ca 786 000 volymer. Även om en viss omfördelning av de ordinarie bokanslagen kan förväntas anser SÖ att täckning av det stora behov som nu föreligger av invandrarlitteratur till viss del bör betraktas som ingående i de särskilda åtgärder av anpassningskaraktär som faller under statligt ansvar. SÖ har tillsatt en särskild arbetsgrupp för denna fråga. I avvaktan på arbetsgruppens förslag anser SÖ att skyndsamma åtgärder bör vidtas för att täcka de omedelbara behoven.

Med hänsyn till att antalet utvecklingsbibliotek minskar och därmed vissa medel frigörs föreslår SÖ oförändrat belopp under denna anslagspost.

2. Den interurbana lånekedjan där länsbiblioteken utgör en väsentlig länk har genom kraven på invandrarnas bokförsörjning, servicen till vuxenundervisning och den decentraliserade universitetsutbildningen utsatts för allt hårdare påfrestningar. Vissa länsbibliotek har på grund av otillräckliga resurser svårt att vid inköpandet av litteratur fortsätta sin specialbevakning av ett visst ämnesområde enligt den s. k. ABC-planen. SÖ pekar vidare på sitt beroende av länsbibliotekens direkta medverkan när det gäller rådgivning, rekommendationer och anvisningar i olika avseenden till de lokala biblioteken. SÖ föreslår att statsbidra-

get räknas upp med 50 000 kr. per länsbibliotek och år från den 1 januari 1974. Medelsbehovet ökar därigenom med 500 000 kr. för budgetåret 1973/74.

3. SÖ föreslår att bidraget till stifts- och landsbibliotekens länsverksamhet höjs med 50 000 kr. per bibliotek från den 1 januari 1974, vilket medför ett ökat medelsbehov av 100 000 kr. för budgetåret 1973/74.

4. SÖ anser att bidraget till lånecentralerna successivt bör höjas så att kostnaderna för verksamheten täcks med statliga medel. Bidrag bör utgå dels i form av ett fast grundbidrag på 100 000 kr. per lånecentral, dels i form av ett rörligt bidrag i relation till antalet behandlade låneansökningar. SÖ beräknar med utgångspunkt i dessa fördelningsprinciper medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 535 000 kr.

5. Enligt avtalet mellan SÖ och Göteborgs kommun angående drift och finansiering av biblioteksverksamhet för sjömän skall staten stå för alla med verksamheten förenade kostnader. SÖ föreslår en höjning av bidraget med 54 000 kr.

7. Tornedalens bibliotek är en fristående avdelning av länsbiblioteket i Luleå. Länsbiblioteket har hos SÖ pekat på behovet av en upprustning av det finska bokbeståndet samt anhållit att kostnaderna för detta jämte kostnaderna för utvidgad verksamhet bland den finsktalande befolkningen täcks med statliga medel. SÖ föreslår att bidraget för budgetåret 1973/74 räknas upp med 30 000 kr.

SÖ förordar i fråga om 0-alternativet en nedskärning av anslagsposten Bidrag till utvecklingsarbete och särskilda lokala initiativ. En nedskärning skulle drabba de till primärkommunerna utgående bidragen till lokala initiativ. Övriga anslagsposter måste betraktas som bundna av långsiktiga kommunala åtaganden.

Departementschefen

Det direkta stödet till folkbibliotek har sedan budgetåret 1965/66 formen av bidrag till utvecklingsverksamhet. Stödet utgår dels i form av bidrag till utvecklingsarbete vid folkbibliotek under en femårsperiod enligt en av resp. kommun uppgjord och av skolöverstyrelsen (SÖ) godkänd plan, dels i form av s. k. punktbidrag till särskilda lokala initiativ. Totalt har 25 kommuner erhållit bidrag till utvecklingsarbete av förutnämnda slag. Av dessa har 13 vid utgången av år 1972 hunnit avsluta sin utvecklingsperiod med statligt bidrag. Några nya kommuner som erhåller denna form av utvecklingsbidrag har inte tillkommit sedan år 1970. Vid utgången av år 1974 kommer alla berörda kommuner att ha avslutat den statsbidragsstödda utvecklingsperioden.

Som jag tidigare uttalat (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 103 prop. 1972: 1 bil. 10 s. 108) bör det direkta statliga stödet till folkbiblioteken i ökad

utsträckning få formen av tillfälliga punktinsatser. Denna bidragsform ger möjligheter att stödja genomförandet av mindre projekt som kan vara av avgörande betydelse för biblioteksverksamehten främst i de små kommunerna. De erfarenheter som vunnits vid utvecklingsarbetet i olika typer av kommuner bör genom information och rådgivning från SÖ komma hela folkbiblioteksväsendet till del.

Genom att antalet kommuner som erhåller bidrag enligt femåriga utvecklingsplaner nästa budgetår kommer att ytterligare minska frigörs vissa bidragsmedel. Efter en viss minskning av medlen för bidrag till utvecklingsverksamhet beräknar jag att ca 1,3 milj. kr. skall kunna användas till olika punktinsatser under nästa budgetår. Jag anser att det är särskilt angeläget att litteraturförsörjningen för invandrare förbättras och räknar med att av nämnda medel 0,5 milj. kr. skall användas för detta ändamål. Det bör uppdras åt SÖ att vid fördelningen av dessa medel samråda med invandrarverket, invandrarutredningen och 1968 års litteraturutredning. I första hand bör mindre kommuner med relativt sett stora invandrargrupper komma i fråga för bidrag. Kommunerna bör genom bidraget stimuleras att bygga upp ett basbestånd av litteratur som kan bilda en grund för ökade insatser för invandrare. Även bibliotekens allmänt kulturförmedlande roll bör beaktas i detta sammanhang. Vid fördelningen av övriga medel för punktbidrag bör särskild hänsyn tas till glesbygdens problem.

För biblioteksverksamheten för sjömän beräknar jag en bidragsökning av 35 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag att medelsbehovet under detta anslag minskar med sammanlagt 480 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till folkbibliotek* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 844 000 kr.

B 53. Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

1971/72	Utgift	2 490 000
1972/73	Anslag	2 490 000
1973/74	Förslag	2 790 000

Bestämmelserna om stödet till föreläsningsverksamheten återfinns i kungörelsen (1963: 463) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (omtryckt 1970: 329, ändrad senast 1972: 282).

Statsbidrag utgår för föreläsningar som är avsedda att meddela allmän och medborgerlig bildning och som anordnas av länsbildningsförbund, lokal föreläsningsförening, studieförbund eller till studieförbund ansluten lokal avdelning.

Statsmedel får tas i anspråk för högst tre fjärdedelar av det belopp,

som under budgetåret utbetalas i arvoden, resekostnadsersättningar och traktamenten till samtliga föreläsare i riket. Till föreläsningsverksamhet för handikappade kan bidrag utgå för hela kostnaden inom ramen för ett sammanlagt belopp av 100 000 kr.

Som villkor för bidrag till föreläsning gäller bl. a. att denna skall vara offentlig, dock kan skolöverstyrelsen (SÖ) medge undantag från denna bestämmelse för bl. a. handikappade.

Såsom centralt organ för föreläsningar finns en föreläsningsbyrå, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå, som svarar för förmedling av föreläsningar och som fastställer och utbetalar ersättningarna till föreläsarna.

Förutom bidraget till föreläsningskostnaderna utgår från detta anslag bidrag till den centrala föreläsningsbyrån samt till länsbildningsförbunden och Folkbildningsförbundet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
1. Allmän föreläsnings-verksamhet	1 800 000	+665 000	+275 000
2. Föreläsningsverksamhet för handikappade	100 000	+ 50 000	of.
3. Folkbildningsorganisatio-nernas föreläsningsbyrå	240 000	+ 25 000	+ 25 000
4. Länsbildningsförbunden	328 000	+ 30 000	of.
5. Folkbildningsförbundet	22 000	+ 10 000	of.
	2 490 000	**+780 000**	**+300 000**

Skolöverstyrelsen

1. Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå hemställer om en ökning av medlen för allmän föreläsningsverksamhet med 1 600 000 kr. till 3 400 000 kr. för att möjliggöra ca 30 000 föreläsningstimmar. Föreläsningsbyrån anför att föreläsningsverksamheten är ett synnerligen användbart och värdefullt instrument såväl när det gäller att nå skilda målgrupper som när det gäller att tillgodose en rad behov på vuxenundervisningens och kulturlivets områden. Föreläsningsverksamheten utgör ett nödvändigt komplement till det samhälleliga kulturutbudet genom möjligheterna till introduktionsverksamhet, vilket är en förutsättning för framgång när det gäller utbud av teater, konserter och utställningar.

SÖ delar föreläsningsbyråns synpunkter men inskränker sig till att föreslå en höjning med 665 000 kr. varigenom anslaget skulle få samma realvärde som budgetåret 1963/64.

2. Föreläsningsbyrån hemställer om en ökning av anslagsposten föreläsningsverksamhet bland handikappade med 75 000 kr. En resursförstärkning är nödvändig för att kunna öka den kulturella verksamheten på institutioner för handikappade.

SÖ föreslår för budgetåret 1973/74 en höjning av posten med 50 000 kr.

3. Föreläsningsbyrån anhåller om en höjning av bidraget till byrån med 195 000 kr. Omkostnaderna har ökat främst genom stigande löne-, försäkrings- och hyreskostnader.

SÖ finner en ökning av bidraget väl motiverad och föreslår en höjning med 25 000 kr.

4. Folkbildningsförbundet anhåller om ökat bidrag till länsbildningsförbunden så att ett genomsnittligt bidrag om 25 000 kr. kan utgå per förbund. Det totala anslagsbehovet skulle därmed uppgå till 575 000 kr.

SÖ föreslår en höjning av anslagsposten med 30 000 kr. Den föreslagna höjningen möjliggör ett genomsnittligt bidrag med 17 000 kr. till länsbildningsförbund med heltidsanställd konsulent.

5. Folkbildningsförbundet anhåller om en höjning av statsbidraget till förbundet till 75 000 kr.

SÖ anser förbundets verksamhet som mycket värdefull och föreslår en höjning av bidraget med 10 000 kr.

I 0-alternativet förordar SÖ en generell minskning av de olika anslagsposterna. Resultatet skulle bli en minskning av föreläsningsverksamheten och av de bidragsmottagande organisationernas verksamhet.

Departementschefen

Föreläsningsbidraget har visat sig vara ett smidigt sätt att stödja aktiviteter som vänder sig till skilda målgrupper inom vuxenundervisningen och den kulturella verksamheten. Bidraget har också fått ett vidgat användningsområde. Vid sidan av den traditionella föreläsningen med föreläsare och åhörare förekommer bl. a. också programverksamhet med musik- och teaterframträdanden och arrangemang av typen diskussionsaftnar. Bidraget har även en stor betydelse för introduktionsverksamhet som komplement till kulturinstitutionernas utbud av teater, musik och utställningar främst då riksteaterns, rikskonserters och riksutställningars verksamhet. De verksamhetsformer till vilka föreläsningsbidraget utgår är således värdefulla komplement och alternativ till den omfattande studiecirkelverksamhet som folkbildningsorganisationerna bedriver och till samhällets kulturutbud i övrigt. Genom principen att godkännandet av ett föreläsningstillfälle prövas i varje enskilt fall har en stor rörlighet och anpassning till arrangörernas behov och intressen uppnåtts i fråga om medverkande föreläsare. Inom ramen för medlen till föreläsningsverksamhet bland handikappade har under flera perioder bedrivits försöksverksamhet som avsett hörselskadade och psykiskt handikappade. Föreläsningsbidraget har gett möjligheter att bland dessa i kulturellt avseende ofta mycket isolerade grup-

per bedriva en verksamhet som är direkt anpassad till resp. gruppers förutsättningar.

Kulturrådet föreslår i sitt betänkande (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik att föreläsningsbidraget omvandlas till ett bidrag till kulturarrangemang. I avvaktan på ett närmare ställningstagande till kulturrådets förslag anser jag det lämpligt att redan nu förstärka de möjligheter till stöd för olika slag av kulturaktiviteter som bestämmelserna för föreläsningsbidraget erbjuder. Jag anser att denna möjlighet att ge bidrag är värdefull och finner det angeläget att man på detta sätt inom ramen för gällande författning vidgar verksamhetsområdet för att vinna ytterligare erfarenheter. Bl.a. bör folkbildningsorganisationerna härigenom få ökade möjligheter att nå ut med information, debatt och kulturella aktiviteter. Kontakterna mellan de yrkesmässigt verksamma kulturarbetarna och olika mottagargrupper bör också kunna byggas ut. Föreläsningsbyrån bör svara för en samlad bedömning och redovisning av erfarenheterna.

Jag beräknar med hänsyn till vad jag anfört en ökning av medlen för allmän föreläsningsverksamhet med 275 000 kr. Vidare bör bidraget till föreläsningsbyrån ökas med 25 000 kr. Den beräknade medelsökningen under anslaget uppgår således till sammanlagt 300 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 2 790 000 kr.

B 54. Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

1971/72	Utgift	483 134	Reservation	235 526
1972/73	Anslag	500 000		
1973/74	Förslag	500 000		

Ur anslaget utgår bidrag till tidskrifterna Folkbildningsarbetet, Studiekamraten, Samefolket, Zigenaren samt till en taltidning för kulturinformation för blinda. Vidare disponerar skolöverstyrelsen (SÖ) vissa medel för fördelning dels till kurs- och konferensverksamhet av mera speciell natur, dels till försöksverksamhet och undersökningar inom folkbildningsarbetet. Slutligen finns särskilda medel för musikpedagogiskt utvecklingsarbete, vilket företrädesvis avser kompetenskurser för folkbildningsorganisationernas musikcirkelledare och lärare engagerade inom den kommunala musikstudieverksamheten.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
1. Utgivande av tidskrifter	134 000	of.	of.
2. Kurs- och konferens-verksamhet	126 000	+24 000	of.
3. Försöksverksamhet och undersökningar inom folkbildningsarbetet	20 000	of.	of.
4. Musikpedagogiskt ut-vecklingsarbete	220 000	of.	of.
	500 000	**+24 000**	**of.**

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår en höjning av anslagsposten kurs- och konferensverksamhet dels för att öka kontaktmöjligheterna mellan organisationerna inom folkbildningsarbetet, dels för att återställa anslagets värde till 1963 års nivå (+24 000 kr.).

SÖ förordar i 0-alternativet en minskning av medlen för kurs- och konferensverksamhet samt musikpedagogiskt utvecklingsarbete. Minskningar på andra anslagsposter är inte möjliga.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

B 55. Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

1971/72 Utgift	1 430 000	Reservation	81 000
1972/73 Anslag	1 611 000		
1973/74 Förslag	1 686 000		

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har bl. a. till uppgift att främja saklig upplysning om verkningar på individ och samhälle av alkohol- och narkotikabruk och därmed sammanhängande frågor vid skolor och andra utbildningsanstalter samt vid militärförband. Verksamheten omfattar vidare information till olika samhällsfunktionärer inom nykterhetsvården samt en mångförgrenad upplysningsverksamhet bland allmänheten. Verksamheten har i första hand formen av föreläsningsförmedling, kursverksamhet och utarbetande av undervisnings- och informationsmaterial.

Centralförbundets styrelse består av tolv ledamöter. Kungl. Maj:t utser en ledamot, tillika ordförande, skolöverstyrelsen (SÖ) fem ledamö-

ter samt förbundets ombudsförsamling, som är sammansatt av företrädare för 22 olika organisationer, sex ledamöter. Kostnaderna för verksamheten täcks i huvudsak genom förevarande anslag.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår en höjning av anslaget med sammanlagt 423 000 kr. till 2 034 000 kr.

Av ökningen beräknas 199 000 kr. för kostnadsökningar för ej kompenserade löneökningar och lönekostnadsstegringar sedan budgetåret 1970/71 samt höjning av styrelsearvoden enligt ämbetsskrivelse från finansdepartementet den 26 april 1972 till riksrevisionsverket (ändrad den 30 juni 1972). Vidare beräknas för kostnadsstegringar i verksamheten och för höjda omkostnader ett ökat medelsbehov av 94 000 kr. För kurs- och konferensverksamhet av nuvarande omfattning beräknas ett ökat medelsbehov av 50 000 kr. Kostnaderna för en intensifiering av informations- och föreläsningsverksamheten beräknas till 80 000 kr.

En minskning av anslaget enligt 0-alternativet skulle enligt CAN medföra minskad verksamhet främst då vad avser informationsåtgärder varigenom personalens anställningstrygghet skulle komma i fråga.

Departementschefen

Jag beräknar en höjning av anslaget med 75 000 kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 686 000 kr.

B 56. Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.

1971/72	Utgift	2 670 053	Reservation	149 720
1972/73	Anslag	2 742 000		
1973/74	Förslag	2 742 000		

I enlighet med de grunder som angetts i prop. 1954: 155 (SäU 1954: 5, rskr 1954: 314) angående bl. a undervisning och upplysning i alkoholfrågan utgår ur förevarande anslag bidrag till nykterhetsorganisationerna bl. a. i form av s. k. grundbidrag. Detta utgår dels till fyra samarbetsorgan med vissa fixerade belopp, dels till enskilda organisationer med belopp, som står i viss relation till organisationens medlemsantal.

Dessutom disponeras medel för speciella bidrag avseende olika former av upplysnings- och propagandaverksamhet. Bidrag av detta slag fördelas av skolöverstyrelsen (SÖ) efter ansökan i varje särskilt fall. I regel utgår bidrag med högst hälften av kostnaderna för den planerade verksamheten.

Bidrag utgår för anställande av instruktörer för upplysning i alkoholfrågan på heltid eller deltid i de sammanslutningar och med de belopp som SÖ bestämmer.

Ur anslaget utgår bidrag till internationella byrån i Lausanne för alkohol- och narkotikafrågor och till organisationskostnaderna för Riksförbundet mot alkoholmissbruk. SÖ disponerar dessutom 26 000 kr. för nykterhetsfrämjande verksamhet samt 400 000 kr. för upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna.

Budgetåret 1972/73 har anslaget fördelats på olika ändamål på följande sätt.

1. Grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl.	690 000
2. Speciella bidrag	900 000
3. Bidrag till instruktörer för upplysning i alkoholfrågan	682 000
4. Bidrag till internationella byrån i Lausanne	9 000
5. Till SÖ:s disposition för nykterhetsfrämjande verksamhet	26 000
6. Bidrag till Riksförbundet mot alkoholmissbruk	35 000
7. Bidrag till upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna	400 000
	2 742 000

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 förs upp med 3 352 000 kr. (+610 000 kr.).

1. Grundbidraget till nykterhetsorganisationerna har kraftigt urholkats genom kostnadsstegringar. SÖ föreslår därför en höjning av medlen till grundbidrag för budgetåret 1973/74. (+200 000 kr.)

3. Beloppet till instruktörsbidrag behöver på grund av kostnadsstegringar ökas. SÖ pekar samtidigt på att behovet av instruktörsbidrag till i synnerhet ungdomsorganisationer utanför nykterhetsrörelsen är mycket stort. (+200 000 kr.)

6. Med hänsyn till de allmänna kostnadsstegringarna föreslår SÖ en höjning av bidraget till Riksförbundet mot alkoholmissbruk (+10 000 kr.).

7. Medel till upplysningsverksamhet i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna beräknades första gången för budgetåret 1970/71 varefter beloppet inte ändrats. Under budgetåret 1971/72 har ansökts om bidrag till ett belopp av sammanlagt 1 727 000 kr. Med hänsyn till att medlen är klart otillräckliga i förhållande till bidragsansökningarna samt till ungdomsorganisationernas intresse för denna verksamhet föreslår SÖ en uppräkning av beloppet. (+200 000 kr.)

I 0-alternativet förordar SÖ en generell minskning av anslaget. Nykterhetsorganisationernas verksamhet skulle vid en nedskärning av anslaget komma att minska i omfattning. Även de bidrag för alkohol- och

narkotikaupplysning som utgår till organisationer utanför nykterhetsrörelsen skulle bli mindre.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 742 000 kr.

B 57. Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

1971/72	Utgift	3 465 616
1972/73	Anslag	4 015 000
1973/74	Förslag	4 515 000

Från anslaget utgår bl. a. bidrag till De blindas förening (DBF) för framställning av talböcker, dels för föreningens allmänna biblioteksverksamhet, dels för att tillgodose behovet av studielitteratur för synskadade högskolestuderande. Ifrågavarande verksamhet leds av en biblioteksstyrelse med sju ledamöter.

Från anslaget utgår vidare bidrag till konsulentverksamhet av försökskaraktär avseende studie- och ungdomsverksamhet bland handikappade. En del av anslaget står vidare till skolöverstyrelsens (SÖ:s) förfogande för fördelning efter prövning i varje särskilt fall till kurs- och studieverksamhet, fritidsverksamhet, ungdomsledarutbildning m. m. Slutligen utgår från anslaget bidrag till tolkar för döva, till utbildningskurser för tolkar för döva, till framställning av lättläst och ordförenklad litteratur för vissa handikappgrupper, till framställning av blindskrifter genom Tomtebodaskolans försorg, till ersättning till televerket för avgiftsbefrielse för vissa blinda samt till Föreningen Blinda barns utveckling.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Bidrag till De blindas förening för biblioteksverksamhet	1 720 000	+ 805 000	+230 000
2. Framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande	220 000		

3. Konsulentverksamhet	450 000	+ 330 000	
4. Kurs- och studieverksamhet m. m.	1 032 000	+1 375 000	
5. Framställning av TRU-material för synskadade	30 000	of.	
6. Bidrag till framställning av blindskrifter vid Tomtebodaskolan	93 000	+ 51 000	
7. Framställning av lättläst litteratur	175 000	+ 200 000	+270 000
8. Bidrag till Föreningen Blinda barns utveckling	15 000	of.	
9. Tolkar för döva och tolkutbildning	240 000	+ 50 000	
10. Ersättning till televerket för avgiftsbefrielse för vissa blinda	40 000	— 10 000	
11. Litteraturservice för yrkesverksamma synskadade	—	+ 50 000	
	4 015 000	**+2 851 000**	**+500 000**

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 höjs med sammanlagt 2 861 000 kr. till 6 876 000 kr.

1—2. Frågan om DBF:s biblioteksverksamhet har utretts inom SÖ. Utredningen syftade till att dels kartlägga nuvarande verksamhet, dels ge förslag i fråga om bibliotekets framtida organisation och därvid även huvudmannaskapet. Utredningen har av SÖ remitterats till olika myndigheter, organisationer, bibliotek m. fl.

Utredningen föreslog bl. a. att DBF:s bibliotek skulle bli ett statligt specialbibliotek för synskadade och andra handikappade. Det skulle fungera som lånecentral, depåbibliotek och informationscentral samt vara huvudbibliotek för Stockholmsområdet. Biblioteket skulle ledas av en styrelse på sju ledamöter varav ordföranden och två ledamöter skulle utses av staten, tre av DBF och en av Handikappförbundens centralkommitté (HCK). Vidare föreslogs en kraftig ökning av nyförvärven av tal- och punktskriftsböcker i samband med omorganisationen. Den övervägande delen av remissinstanserna uttalade sig för ett statligt huvudmannaskap för biblioteket. DBF anförde att föreningen inte ville binda sig i fråga om huvudmannaskapet för biblioteket utan att man avvaktade kommande förhandlingar. Föreningen ansåg att den förcslagna uppbyggnadstakten av biblioteket var alltför långsam.

SÖ föreslår — i enlighet med utredningen — att DBF:s bibliotek organiseras som ett självständigt centralbibliotek med staten som huvudman. Biblioteket skall ha till uppgift att vara centralt punktskriftsbibliotek, centralt talboksbibliotek, studielitteraturbibliotek samt informationscentral. Ett avtal bör slutas med DBF om statens övertagande av biblioteket och om köp av vissa tjänster. SÖ föreslår vidare att ett nytt anslag, benämnt Bidrag till biblioteksverksamhet för synskadade m. fl., förs upp i riksstaten.

För budgetåret 1972/73 är bidragen under anslagsposterna *Bidrag till De blindas förening för biblioteksverksamhet för synskadade* och *Framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande* upptagna med ett sammanlagt belopp av 1 940 000 kr. SÖ föreslår att dessa anslagsposter bryts ut ur anslaget Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet och att beloppet förs över till det föreslagna nya riksstatsanslaget. För budgetåret 1973/74 beräknar SÖ anslagsbehovet för den utökade verksamheten till 2 745 000 kr. (+805 000 kr.). SÖ beräknar vidare att en ökning på i genomsnitt ca 400 000 kr. per år är nödvändig fram t. o. m. budgetåret 1977/78.

3. SÖ föreslår att medlen för befintliga nio konsulenter räknas upp med 10 000 kr. per tjänst samt att medel anslås för fyra nya konsulenttjänster (+330 000 kr.).

4. SÖ föreslår en medelsökning för kurs- och studieverksamhet m. m. med sammanlagt 1 375 000 kr.

Under budgetåret 1971/72 har SÖ i samarbete med riksutställningar, rikskonserter, Folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå samt länsbildnings- och studieförbund startat en försöksverksamhet på sex institutioner för psykiskt utvecklingsstörda i Örebro län. Syftet är att finna former för kulturell verksamhet för psykiskt utvecklingsstörda och andra grupper av handikappade och sjuka som vistas på institutioner. SÖ avser att fortsätta verksamheten under budgetåret 1973/74 och därvid också att utöka den till andra län. (+200 000 kr.)

HCK har aktualiserat frågan om ett allmänt stöd till handikapptidskrifterna. SÖ finner i likhet med HCK det mycket angeläget med ett ökat stöd till handikapptidskrifterna och föreslår att särskilda medel beräknas för detta ändamål. (+200 000 kr.)

Det är enligt SÖ:s bedömning mycket angeläget att ungdomsorganisationerna stimuleras till att intensifiera sin verksamhet för handikappad ungdom. Särskilda medel till ungdomsorganisationerna bör därför anslås till detta ändamål. (+200 000 kr.)

Bidragen till HCK:s informationsverksamhet och till handikapp- och folkbildningsorganisationernas kurs- och studieverksamhet föreslås öka (+775 000 kr.).

6. SÖ föreslår en ökning av bidraget till framställning av blindskrifter vid Tomtebodaskolan. Skolan avser att under budgetåret prioritera framställning av noter, lexika och uppslagsverk. (+51 000 kr.)

7. Medlen används till framställning av dels bearbetad och nyskriven litteratur för vuxna synsvaga, dels böcker med stor stil för synsvaga. En försöksverksamhet med utgivning av böcker med stor stil har inletts, varvid produktionsstöd utgått till ett förlag. SÖ finner bokförsörjningen för olika grupper av handikappade vara en synnerligen angelägen uppgift. (+200 000 kr.)

9. Medlen används dels till arvoden för tolkar verksamma inom

folkbildningen, dels till utbildning av tolkar. En viss medelsökning behövs för den fortsatta verksamheten. (+50 000 kr.)

10. Televerket beräknar verkets kostnader under budgetåret 1973/74 för avgiftsbefrielse från den särskilda ljudradioavgiften för vissa blinda till 30 000 kr. (—10 000 kr.).

11. I den inom SÖ gjorda utredningen om biblioteksverksamhet för synskadade m. fl. pekades även på behovet av speciell litteraturservice för yrkesverksamma synskadade. För att länsbiblioteken skall kunna ge mer specialiserad service föreslår SÖ att ett särskilt punktbidrag utgår till dessa. Bidraget bör utgå ur det föreslagna nya riksstatsanslaget Bidrag till biblioteksverksamhet för synskadade m. fl. (+50 000 kr.)

Handikappförbundens centralkommitté anför i skrivelse den 26 september 1972 att centralkommittén vad avser de fortsatta insatserna för de handikappades kulturella verksamhet ser det som angeläget att konsulentverksamheten inom handikapporganisationerna byggs ut, att handikapporganisationerna får ökade resurser till kurs-, studie- och informationsverksamhet samt att staten tar hela det ekonomiska ansvaret för biblioteksverksamheten för synskadade och andra läshandikappade.

Departementschefen

Skolöverstyrelsen föreslår att De blindas förenings (DBF:s) bibliotek organiseras som ett självständigt centralbibliotek med staten som huvudman. Biblioteket skulle fungera som centralt punktskrifts-, talboks- och studielitteraturbibliotek samt informationscentral. Verksamheten skulle även avse andra handikappade än synskadade. Nyförvärven av litteratur föreslogs öka i samband med omorganisationen. Jag är bl. a. med hänsyn till handikapputredningens arbete f. n. inte beredd att föreslå några förändringar av huvudmannaskapet för DBF:s bibliotek. Verksamheten bör t. v. bedrivas under nuvarande organisationsformer. Jag ser det dock som angeläget att det redan nu omfattande samarbetet med lokala bibliotek, länsbibliotek och lånecentraler byggs ut ytterligare. Därvid bör speciellt beaktas möjligheterna att förbättra tillgången på talböcker även för andra grupper av handikappade än synskadade. DBF:s bibliotek bör kunna fungera som centralt depåbibliotek främst för litteratur med låg lånefrekvens. För nästa budgetår beräknar jag för bidrag till De blindas förening för biblioteksverksamhet och till framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande en sammanlagd medelsökning av 230 000 kr.

För övriga anslagsposter beräknar jag en ökning av sammanlagt 270 000 kr.

Anslaget bör således höjas med sammanlagt 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 4 515 000 kr.

d) utbildning inom kulturområdet

B 58. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader

1971/72 Utgift	3 453 695
1972/73 Anslag	4 021 000
1973/74 Förslag	4 367 000

Akademien för de fria konsterna har överinseende över konsthögskolan. Till akademiens uppgifter hör bl. a. att göra framställning om anslag till högskolans verksamhet.

Konsthögskolan omfattar en målarskola, en skulpturskola, en skola för grafisk konst och en arkitekturskola. Dessutom hör till högskolan ett institut för materialkunskap och en ateljé för monumentalmålning och dekorativ konst. Sedan budgetåret 1965/66 har skolan bedrivit viss konservatorsutbildning. Högskolan har även verksamhet för vidareutbildning av konstnärer.

Antalet elever höstterminen 1972 är 255.

Under läsåret 1971/72 har konsthögskolan anordnat 12 vidareutbildningskurser med sammanlagt 76 deltagare.

Konstnärsutbildningssakkunnigas förslag i betäkandet (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning har remissbehandlats. Beredning av förslaget pågår inom utbildningsdepartementet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konst-akademien	Departements-chefen
Personal			
Lärar- och assistentpersonal	28	+5,5	of.
Övrig personal	19	+2	of.
	47	**+7,5**	of.
Anslag			
Lönekostnader	2 567 500	+ 714 000	+163 000
Sjukvård	1 800	of.	of.
Reseersättningar	16 000	+ 10 000	+ 1 000
därav utrikes resor	6 000	+16 000	of.
Lokalkostnader	1 225 000	+ 231 000	+158 000
Expenser	130 700	+ 49 000	+ 19 000
därav engångsutgifter	—	+15 000	—
Ersättning för mistade hyresintäkter	80 000	+ 99 000	+ 5 000
	4 021 000	**+1 103 000**	**+346 000**

Akademien för de fria konsterna

1. Löne- och prisomräkning 476 000 kr.

2. Till konsthögskolans nuvarande direktör utgår ett årligt arvode om 12 000 kr. vartill kommer bidrag till resekostnader om 6 000 kr. Med hänvisning till arbetsinsatsernas omfattning föreslår akademien att en arvodestjänst med halvtidstjänstgöring inrättas för direktören (+40 098 kr.).

3. För undervisningen vid konsthögskolan föreslås viss personalförstärkning.

Medel begärs för en assistenttjänst knuten till professuren i arkitektur samt för att öka ut halvtidstjänsten som assistent i arkitekturhistoria till en heltidstjänst.

För den direkta ledningen av vidareutbildningen av konstnärer föreslås en tjänst som biträdande lärare vid monumentalskolan. Vidare bör medel beräknas för en heltidstjänst som assistent vid monumentalskolans plastverkstad.

Vid skulpturskolan bör högskolan kunna inrätta en assistenttjänst samtidigt som nuvarande arvoden till tygmästare och gipsgjutare dras in.

Vid skolan för grafisk konst föreslås två nya assistenttjänster, en med heltidstjänstgöring i stället för nuvarande arvodestjänst som koppartryckare och en med halvtidstjänstgöring i utbyte mot den instruktör i litografi m. m. som nu finns anställd mot arvode.

Ytterligare 123 900 kr. föreslås till arvoden för undervisning bl. a. i vissa specialämnen och för vidareutbildning av konstnärer (+375 195 kr.).

4. Konsthögskolans administration behöver förstärkas. Medel begärs för en assistent för kamerala arbetsuppgifter samt för att öka ut en tjänst som kvalificerat biträde med halvtidstjänstgöring till heltidstjänst. Vidare begärs ökade medel för tillfällig arbetskraft, bevakning m. m. (+131 617 kr.).

En höjning föreslås av arvodet till akademiens sekreterare (+37 240 kr.).

5. Med hänsyn bl. a. till arkitekturskolans behov föreslås en höjning av anslagsposten till reseersättningar (+6 000 kr.).

6. Den begärda engångsanvisningen under anslagsposten till expenser avser möbler och utrustning till nya tjänsterum.

7. Den nu utgående ersättningen för mistade hyresintäkter från akademiens fastighet bör räknas upp med hänsyn till förändringar i penning- och hyresvärdet.

I 0-alternativet förordar akademien en minskning av medlen för undervisningen i teckning samt för undervisningen i arkitektur för målare och skulptörer. Vidare minskas vidareutbildningen av konstnärer

och konservatorer. Dessa minskningar kommer att leda till att undervisningens kvalitet försämras och att den viktiga vidareutbildningen av konstnärer får vika för den centrala uppgiften att meddela reguljär utbildning. Akademien pekar vidare på möjligheten att göra en reduktion av hyreskostnaderna för konsthögskolan i akademiens fastighet.

Departementschefen

Konstnärsutbildningssakkunniga har lagt fram sitt huvudbetänkande (SOU 1970:66) Högskolor för konstnärlig utbildning. Betänkandet har remissbehandlats. Som jag redan anfört i inledningen till avsnitt B Kulturändamål är förutsättningarna för att nu göra några bindande ställningstaganden till de sakkunnigas hela förslag inte uppfyllda. Däremot anser jag att ett fortsatt arbete med vissa frågor om utbildningen inom bildkonst, konsthantverk och design snarast bör sättas i gång. Som också framgår av inledningen har jag för avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att en särskild expertgrupp tillkallas för detta arbete.

Vidareutbildning av konstnärer i form av korta kurser har anordnats vid konsthögskolan sedan läsåret 1966/67. Varje år har anordnats i genomsnitt 16 kurser med sammanlagt ett 70-tal deltagare. De flesta kurserna har behandlat speciella konstnärliga material och tekniker. Läsåret 1971/72 anordnades för första gången en kurs i planeringsteknik och miljögestaltning. Konstakademien begär att en tjänst som biträdande lärare inrättas för ledningen av vidareutbildningen. Vidare begär akademien en uppräkning av arvodesmedlen med syfte att öka verksamhetens omfattning.

Enligt min mening fyller vidareutbildningen en mycket viktig uppgift. De framtida formerna för verksamheten bör emellertid övervägas i samband med den fortsatta behandlingen av frågorna om konstnärsutbildningen. Jag är därför inte beredd att f. n. förorda någon ökning av resurserna för verksamheten.

Jag är inte heller beredd att i övrigt förorda någon annan ökning under detta anslag än den som svarar mot löne- och prishöjningar. Som framgår av sammanställningen bör anslaget höjas med 346 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 367 000 kr.

B 59. Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.

1971/72 Utgift	465 945	Reservation	18 685
1972/73 Anslag	498 000		
1973/74 Förslag	523 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konst-akademien	Departements-chefen
Undervisningsmateriel m. m.	365 400	+149 000	
Biblioteket	46 000	+ 9 000	
Elevernas studieresor	45 000	+ 51 000	
Stipendier för studerande vid arkitekturskolan	22 800	of.	+25 000
Kostbidrag åt vissa elever	18 800	of.	
Kurs i restaureringsteknik	—	+ 40 600	
	498 000	**+249 600**	**+25 000**

Akademien för de fria konsterna

Akademien begär sammanlagt ytterligare 56 000 kr. för inköp av material till målar-, skulptur- och grafikskolorna. För ändamål vid arkitekturskolan föreslås en ökning med 35 000 kr. För vidareutbildning av konstnärer beräknas kostnaderna för material öka med 28 000 kr.

Den föreslagna höjningen av anslaget till elevernas studieresor har till syfte att bl. a. möjliggöra en längre in- eller utrikes studieresa för samtliga elever under deras studietid.

Under år 1970 deltog arkitekturskolans elever i en kurs i restaureringsteknik i Rom. Kostnaderna för kursen täcktes delvis av särskilda medel, anvisade av Kungl. Maj:t. Akademien begär medel för att en ny kurs skall kunna anordnas våren 1974.

I 0-alternativet anser akademien att medel måste tas från anslagsposterna till undervisningsmateriel, biblioteket och elevernas studieresor. Minskningen kommer enligt akademien att menligt påverka framför allt vidareutbildningen av konstnärer.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 523 000 kr.

B 60. Konstfackskolan: Utbildningskostnader

1971/72 Utgift	8 405 260
1972/73 Anslag	9 510 000
1973/74 Förslag	9 812 000

Konstfackskolan omfattar tvåårig konstindustriell dagskola (KD), treårig konstindustriell aftonskola (KA), tvåårig högre konstindustriell skola (HKS) samt treårigt teckningslärarinstitut (TI). Utbildningen vid HKS bygger på genomgång av KA eller KD. Vid KD finns en ettårig förberedande kurs för teckningslärarinstitutet och vid KA en tvåårig sådan kurs. Dessutom kan i aftonskolan anordnas kortare kurser i enstaka ämnen eller grupper av ämnen.

Läsåren 1971/72 och 1972/73 har vid teckningslärarinstitutet antagning skett till en särskild utbildning av lärare i teckning (se prop. 1971: 1 bil. 10 s. 119). Utbildningen är tvåårig och avsedd för lärare som saknar behörighet i ämnet.

Vid de tre konstindustriella skolorna (KD, KA, HKS) meddelas undervisning i sju fackavdelningar, nämligen en för textilarbete, en för dekorativ målning, en för skulptur, en för keramik, en för möbler och inredningar, en för metallarbete samt en för reklam och bokhantverk.

Konstfackskolan står under inseende av skolöverstyrelsen (SÖ) och leds av en styrelse, som består av elva ledamöter. Kungl. Maj:t utser ordförande och sex av de övriga ledamöterna.

Antalet studerande höstterminen 1972 uppgår till 747.

Kostnaderna för konstfackskolan skall för budgetåret 1972/73 fördelas mellan staten och Stockholms kommun enligt avtal som skall träffas mellan parterna och enligt riksdagens bemyndigande godkännas av Kungl. Maj:t.

Konstnärsutbildningssakkunniga har behandlat den vid konstfackskolan bedrivna utbildningen i sitt huvudbetänkande (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning. Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu inom utbildningsdepartementet. Frågan om utbildningen av teckningslärare behandlas av lärarutbildningskommittén, som tillkallades den 8 november 1968 (riksdagsber. 1970: U 44).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen och konstfackskolan	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	84	+4	of.
Övrig personal	18	+3	−1
	102	**+7**	**−1**

Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	6 476 900	+349 000	+343 500
Sjukvård	8 000	of.	of.
Reseersättningar	27 000	+ 15 700	+ 11 500
Lokalkostnader	3 126 000	+ 51 600	+ 94 000
Expenser	144 000	+ 7 000	+ 5 000
Särskild utbildning av lärare i teckning	330 000	+120 200	—152 000
	10 111 900	**+543 500**	**+302 000**
Uppbördsmedel			
Elevavgifter	22 000	— 22 000	of.
Avkastning av Sjöstedtska fonden	2 900	of.	of.
Bidrag från Stockholms kommun	577 000	of.	of.
Nettoutgift	**9 510 000**	**+565 500**	**+302 000**

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 371 800 kr.

2. SÖ föreslår att medel anvisas till personal för teknisk service på utrustning vid TI. Vidare behövs medel för extra personal i samband med antagning av studerande vid TI. Skolsköterskans tjänstgöring bör ökas ut till heltidstjänstgöring. (+23 000 kr.)

3. Konstfackskolan skall fr. o. m. budgetåret 1973/74 ingå i SÖ:s redovisningsgrupp. I en särskild framställning beräknar SÖ för konstfackskolans del ett minskat behov av arbetskraft motsvarande en biträdestjänst (—38 692 kr.).

4. På grund av att praktik inom teckningslärarutbildningen i ökad utsträckning behöver förläggas utanför Stockholm begärs en ökning av medlen till resekostnader (+15 000 kr.).

5. Med hänsyn till bristen på behöriga teckningslärare föreslår SÖ att antagning till särskild utbildning av lärare i teckning skall ske även läsåret 1973/74. De två kurser som hittills har anordnats har vänt sig till lärare med en relativt lång tjänstgöring inom skolväsendet. Med ledning av ansökningarna till det senaste antagningstillfället bedömer SÖ att ytterligare en kurs inte kan fyllas med deltagare som uppfyller kravet på lång tjänstgöring i skolväsendet. SÖ föreslår därför att den nya kursen skall få inriktas på sökande med en relativt god ämnesutbildning men med kortare lärarerfarenhet. Med hänsyn till dessa personers mindre omfattande pedagogiska erfarenhet anser SÖ att kursen behöver tillföras praktisk-pedagogiska moment även under det första studieåret (+102 000 kr.).

6. Elevavgifterna vid konstfackskolan bör avskaffas (+22 000 kr.).

7. I särskild ansökan har konstfackskolans styrelse bl. a. anhållit om särskilda medel för viss försöksverksamhet i fråga om undervisningens uppläggning m. m. Skolan framhåller att dagens krav

på mångsidigt utbildade formgivare av produkter och miljöer inte tillgodoses genom nuvarande utbildningsmöjligheter vid skolan. Bland skolans lärare och elever har därför utarbetats planer på att anpassa undervisningsformer m. m. till de aktuella kraven. Viss praktisk försöksverksamhet föreslås som främst avser verksamhet som griper över fackgränserna samt fortbildningsverksamhet för redan yrkesverksamma formgivare.

I sitt yttrande över konstfackskolans framställning framhåller SÖ behovet av att konkretisera målen för utbildningen och att klarlägga den lämpliga uppläggningen av undervisningen. SÖ har därför ingen erinran mot en försöksverksamhet med tvärfackliga kurser, under förutsättning att den kan bedrivas inom ramen för tillgängliga medel.

I 0-alternativet framhåller SÖ att enda möjligheten att nedbringa kostnaderna för utbildningen vid konstfackskolan är att dels avstå från intagning till den särskilda utbildningen av lärare i teckning, dels minska antalet undervisningstimmar. En nedskärning av undervisningsvolymen innebär sänkt utbildningsstandard.

Departementschefen

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att godkänna avtal med Stockholms kommun angående fördelningen av kostnader för konstfackskolan mellan staten och kommunen under budgetåret 1973/74.

Utbildningen vid konstfackskolan behandlas i konstnärsutbildningssakkunnigas betänkande (SOU 1970: 66) Högskolor för konstnärlig utbildning, medan frågan om den närmare utformningen av utbildningen av teckningslärare behandlas av lärarutbildningskommittén, som inom kort kan väntas avge förslag. Som jag redan nämnt i inledningen till avsnitt B Kulturändamål kan några bindande ställningstaganden i fråga om utbildningen vid konstfackskolan inte göras förrän båda förslagen behandlats. Däremot anser jag det vara angeläget att snarast få igång ett visst fortsatt planerings- och förberedelsearbete för en reform av utbildningen. Som framgår både av inledningen och av min anmälan i det föregående av anslaget Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan: Utbildningskostnader avser jag att i annat sammanhang begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en expertgrupp för visst fortsatt arbete med frågor som rör utbildning inom såväl bildkonst som konsthantverk och design.

Sedan konstnärsutbildningssakkunniga avgivit sitt betänkande har ett omfattande arbete påbörjats inom konstfackskolan i syfte att anpassa utbildningen vid de konstindustriella avdelningarna till aktuella krav i fråga om utbildningen av formgivare. I en särskild framställning har skolan lagt fram förslag om försöksverksamhet av olika slag, bl. a. avseende verksamhet som spänner över gränserna för de olika fackavdel-

ningarna. Jag anser att en verksamhet med den föreslagna inriktningen skulle vara ett värdefullt stöd i det fortsatta arbetet med utbildningen. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga i samband med anmälan av frågan om direktiv för den nyssnämnda expertgruppen.

Jag beräknar en ökning av medlen för resekostnader, som skall möjliggöra att en ökad del av praktiken inom teckningslärarutbildningen förläggs utanför Stockholmsområdet.

Läsåren 1971/72 och 1972/73 har intagning skett till särskild utbildning av lärare i teckning. Denna utbildning har varit avsedd för icke behöriga lärare som har en relativt lång tjänstgöring inom skolväsendet. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att intagning till särskild utbildning skall ske också läsåret 1973/74. Med hänsyn till att det enligt SÖ:s bedömning kommer att bli svårt att fylla ytterligare en kurs med sökande som uppfyller kravet på lång tjänstgöring i skolväsendet föreslår SÖ att den nya kursen skall vara avsedd för sökande med kortare lärarerfarenhet men med en relativt god ämnesutbildning. Av vad SÖ anför framgår att de särskilda utbildningsbehov för vilka den berörda utbildningen varit avsedd i huvudsak är tillgodosedda. Någon ytterligare intagning till denna utbildning bör därför enligt min mening inte ske f. n.

Jag beräknar anslaget till 9 812 000 kr. Jag har därvid räknat med ett minskat behov av biträdespersonal på grund av att konstfackskolan fr. o. m. budgetåret 1973/74 går in i det nya statliga redovisningssystemet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan staten och Stockholms kommun om fördelningen av kostnader för konstfackskolan under budgetåret 1973/74,
2) till *Konstfackskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 812 000 kr.

B 61. Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.

1971/72 Utgift	461 625	Reservation	39 628
1972/73 Anslag	553 000		
1973/74 Förslag	673 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen och konstfackskolan	Departementschefen
Biblioteket	20 000	+ 11 000	
Avdelningarna för konstindustri	307 000	+225 000	+120 000
Teckningslärarinstitutet	176 000	+ 24 000	
Möbler och övrig inredning för gemensamma lokaler	50 000	+ 12 500	
	553 000	**+272 500**	**+120 000**

Skolöverstyrelsen

I en särskild ansökan har styrelsen för konstfackskolan anhållit om medel för att rusta upp konstindustriavdelningarnas verkstäder. Medel behövs såväl till återanskaffning av försliten och omodern utrustning som till anskaffning av nya typer av utrustning som har blivit aktuella under senare år. Utöver nu anvisade medel beräknas ett ökat medelsbehov av 286 000 kr. redan för innevarande budgetår och 417 000 kr. för budgetåret 1973/74. Vidare framhåller styrelsen behovet av kraftigt förstärkta resurser till förbrukningsmaterial vid konstindustriavdelningarna. Det är framför allt för experimentverksamhet och produktutvecklingsarbete som medel saknas. Styrelsen begär en ökning med ca 150 000 kr. för läsåret 1973/74.

Skolöverstyrelsen (SÖ) anser att en upprustning av den tekniska utrustningen vid konstindustriavdelningarna är nödvändig om undervisningen skall kunna bedrivas i enlighet med fastställda mål och med hänsyn till säkerhetskraven. SÖ föreslår att ytterligare 200 000 kr. anvisas för detta ändamål. För förbrukningsmaterial vid konstindustriavdelningarna föreslås en ökning med 25 000 kr.

I 0-alternativet räknar SÖ med ett oförändrat anslag till undervisningsmateriel, vilket skulle medföra ett svårt läge för skolan mot bakgrund av det redovisade behovet.

Departementschefen

Kungl. Maj:t har den 29 september 1972 anvisat ett belopp av högst 150 000 kr. av särskilda lotterimedel till utrustning vid konstfackskolan. Samtidigt fick utrustningsnämnden för universitet och högskolor i uppdrag att planera och upphandla utrustning för skolans lokaler.

Jag har vid min anmälan av anslaget till utbildningskostnader vid konstfackskolan förordat att en viss försöksverksamhet med syfte att anpassa utbildningen vid konstindustriavdelningarna till aktuella krav kommer till stånd som ett led i det fortsatta arbetet med utbildningen. Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är möjligheterna att vid skolan bedriva materialkrävande experiment och utvecklingsarbete. Jag räknar med en ökad medelsanvisning till förbrukningsmaterial för detta ändamål med 115 000 kr.

Som framgår av sammanställningen beräknar jag en ökning av medelsbehovet med sammanlagt 120 000 kr. Hänsyn har därvid bl. a. tagits till att någon intagning till särskild utbildning av lärare i teckning inte skall göras läsåret 1973/74.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konstfackskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 673 000 kr.

B 62. Musikhögskolorna: Utbildningskostnader

1971/72 Utgift	11 305 092
1972/73 Anslag	13 446 000
1973/74 Förslag	15 851 000

Statliga musikhögskolor finns inrättade i Stockholm, Göteborg och Malmö. Varje musikhögskola leds av en styrelse, utsedd av Kungl. Maj:t. Musikhögskolorna står t. v. under inseende av organisationskommittén för högre musikutbildning, som enligt den av Kungl. Maj:t den 27 maj 1971 fastställda provisoriska stadgan för musikhögskolorna (ändrad den 7 juni 1972) bl. a. skall avge förslag till anslagsframställning för högskolorna.

Vid musikhögskola anordnas treårig utbildning av instrumentalister, sångare, tonsättare och dirigenter, fyraårig utbildning av musiklärare och tvåårig utbildning av pianostämmare. Dessutom anordnas tvåårig utbildning inom ramen för regionmusikskola, treårig försöksutbildning av musikpedagoger samt utbildning av kyrkomusiker. Sistnämnda utbildning sker fr. o. m. läsåret 1972/73 på en utbildningslinje (kyrkomusikerlinje). Utbildningen omfattar sammanlagt 160 poäng, motsvarande fyra års heltidsstudier.

Utbildning av tonsättare, dirigenter och pianostämmare samt utbildning inom ramen för regionmusikskola anordnas endast vid musikhögskolan i Stockholm.

Det totala antalet studerande beräknas under innevarande läsår uppgå till 144 vid musikhögskolan i Göteborg, 141 i Malmö och 516 i Stockholm.

Med början budgetåret 1971/72 anordnas utbildning av lärare i musik och annat ämne. I utbildningen, som är provisorisk i avvaktan på en slutlig reform av musiklärarutbildningen, ingår en särskild ämnesutbildning i musik motsvarande studiekurs/studiekurser om 60 eller 80 poäng vid filosofisk fakultet. Sådan särskild utbildning i musik anordnas i Göteborg av organisationskommittén för högre musikutbildning. Till utbildningen har läsåret 1972/73 antagits 48 studerande.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Organisations-kommittén	Departements-chefen
Personal			
Lärarpersonal	147	+28,5	+20
Övrig personal	39	+ 4,5	
	186	**+33**	**+20**
Anslag			
Lönekostnader	11 274 000	+2 593 000	+1 893 000
Sjukvård	11 500	of.	of.
Reseersättningar	83 500	+ 146 500	+ 44 000
Lokalkostnader	1 848 000	+ 505 000	+ 388 000
Expenser	229 000	+ 198 500	+ 80 000
därav engångsutgifter	—	+28 000	—
	13 446 000	**+3 443 000**	**+2 405 000**

Bd

Organisationskommittén

1. Löne- och prisomräkning 829 817 kr.

2. I en av skolöverstyrelsen år 1972 utarbetad prognos beträffande lärarbehovet i musik inom skolväsendet beräknas det årliga utbildningsbehovet till 180 heltidstjänstgörande musiklärare för att lärarbehovet skall vara täckt år 1985. Med den kännedom man har om verksamhetsgraden inom musikläraryrket beräknas den nuvarande musiklärarutbildningen ge ett årligt tillskott av ca 35 heltidstjänster som musiklärare.

Dimensioneringen av den musiklärarutbildning som bedrivs vid musikhögskolorna bör enligt organisationskommittén bibehållas vid oförändrad nivå i avvaktan på de förslag om förändring av utbildningen som kommittén har i uppdrag att utarbeta. Sedan år 1970 har vid musikhögskolorna antagits ett större antal studerande än tidigare till denna typ av utbildning. Ett visst ökat medelsbehov uppkommer även nästa budgetår genom att antalet närvarande studerande ökar (+129 830 kr.).

Med hänsyn till bristen på musiklärare bör den särskilda ämnesutbildning i musik som anordnas av organisationskommittén utvidgas. Kommittén föreslår att liksom innevarande läsår 48 studerande skall antagas till utbildning i Göteborg och att särskild ämnesutbildning skall påbörjas i Malmö. Under budgetåret 1973/74 bör 24 och budgetåret 1974/75 48 nya studerande tas in där. (+1 213 263 kr.)

3. Genom reformen av kyrkomusikerutbildningen minskas den sammanlagda tiden för högre kyrkomusikerutbildning från fem till fyra år. Fullständig utbildning vid kyrkomusikerlinje anordnas numera vid samtliga tre musikhögskolor. Ett antal alternativa tillvalskurser erbjuds de studerande fr.o. m. andra året i utbildningen. Samma tillvalskurser kommer enligt organisationskommittén att kunna ingå i andra utbildningslinjer som kommittén avser att föreslå inom ramen för sitt uppdrag. (+247 989 kr.)

4. Aspiranter inom regionmusiken får sin avslutande utbildning i regionmusikskolan som är förlagd till Stockholm. Musikhögskolan i Stockholm svarar för den musikaliska delen av utbildningen. Regionmusikskolan är under avveckling och beräknas upphöra efter läsåret 1976/77. Utbildningen av musiker för regionmusikens behov skall efter denna tidpunkt ske inom ramen för den nya musikerutbildning vid musikhögskolorna, vilken organisationskommittén har i uppdrag att utforma.

Organisationskommittén har i samråd med organisationskommittén för regionmusiken utrett förutsättningarna för att fr. o. m. budgetåret 1973/74 förlägga viss del av regionmusikskolans utbildning till musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. Kommittéerna anser att någon sådan omläggning inte bör genomföras. I stället föreslås att de aspiranter i regionmusiken som kan vinna inträde i treårig instrumentalistutbild-

ning vid musikhögskolorna i Göteborg eller Malmö skall få genomgå denna utbildning med bibehållna anställningsförmåner. Kommittéerna föreslår att högst 10 studerande varje år under budgetåren 1973/74—1975/76 bereds tillfälle till sådan musikerutbildning vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. Under de två första utbildningsåren kan den ökade instrumentalistutbildningen där finansieras genom omfördelning av medel mellan musikhögskolorna. Härutöver ökar regionmusikens kostnader för resor och traktamenten samt för kompletterande militärmusikalisk utbildning.

Organisationskommittén har i särskild skrivelse anmält att antalet studerande i regionmusikskolan nästa läsår kan beräknas bli högst 64. Något ökat medelsbehov uppstår därmed inte för nästa budgetår. Ytterligare 100 studerande kommer att behöva antagas till utbildningen t. o. m. läsåret 1975/76.

5. Organisationskommittén konstaterar att förslaget beträffande regionmusikerutbildningen förbättrar förutsättningarna för utbildning på blåsinstrument vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. Samtidigt behöver även utbildningen av stråkinstrumentalister öka. Kommittén föreslår en utökning med tre platser för instrumentalistutbildning vid var och en av dessa musikhögskolor (+46 740 kr.).

6. Organisationskommittén anser att det finns behov av ökade resurser för undervisningen. Musikhögskolorna i Göteborg och Malmö behöver bl. a. medel för att undervisning i orkester- och ensemblespel skall kunna bedrivas i samma omfattning som i Stockholm. Tjänsten som lektor i musik i Malmö bör ökas ut från halvtid till heltid. Samtliga musikhögskolor bör få möjlighet att inrätta nya ackompanjatörstjänster. Det behövs också ytterligare medel för gästföreläsare. (+309 125 kr.)

7. Beträffande musikhögskolornas övriga personal föreslås bl. a. att tjänsterna som assistent vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö ökas ut från tjänster med halvtidstjänstgöring till heltidstjänster. Vidare bör dessa skolor få särskilda medel för att avlöna vikarier för rektor och för att anställa ljudtekniker på deltid. De båda skolorna behöver också utökade vaktmästarresurser. Försöksverksamheten med nya samarbetsformer vid musikhögskolorna kräver en viss personalförstärkning. (+168 698 kr.)

8. Organisationskommittén pekar på att kontakter mellan de olika musikhögskolorna i form av konferenser m. m. i samband med en reform av utbildningen och försöksverksamheten med nya samarbetsformer mellan studerande, lärare och övrig personal medför behov av ökade medel för resekostnader. Även skolornas resurser för internationellt elevutbyte föreslås öka. (+102 000 kr.)

9. Ökade lokalkostnader uppstår bl. a. genom att musikhögskolan i Malmö beräknas ta nya lokaler i anspråk och på grund av att bevakningen behöver förstärkas i Stockholm och Malmö (+127 600 kr.).

10. Organisationskommittén beräknar ökade medel till expenser vid alla tre musikhögskolorna. Av den föreslagna engångsanvisningen avser 13 000 kr. installation av alarmsystem samt av personsökarutrustning vid musikhögskolan i Stockholm. Vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö behövs bl. a. en upprustning beträffande inventarier för sammanlagt 15 000 kr. (+116 200 kr.).

11. Det föreligger stort behov av utveckling av nya läromedel och metoder på musikutbildningsområdet. Möjligheterna för musikhögskolorna att bedriva sådan verksamhet är nu mycket begränsade. Organisationskommittén föreslår att särskilda medel anvisas för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet (+150 000 kr.).

I 0-alternativet framhåller organisationskommittén att en reducering av kostnaderna för musikhögskolorna endast kan ske genom att undervisningens omfattning minskas. En sådan minskning bör ske genom att mängden enskild undervisning minskas för vissa grupper av studerande. Då undervisningsmängden per studerande vid musikhögskolorna i Sverige redan nu är relativt liten, skulle en sådan minskning leda till försämrad utbildningskvalitet.

Departementschefen

I inledningen till avsnitt B Kulturändamål har redan nämnts den reformverksamhet som pågår i fråga om den högre musikutbildningen. Vissa åtgärder har i det sammanhanget genomförts beträffande musiklärarutbildningen. Sedan läsåret 1971/72 anordnas en ny form av musiklärarutbildning i vilken ingår särskild ämnesutbildning i musik, utbildning inom ett annat ämnesområde samt praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolas ämneslärarlinje. Den särskilda ämnesutbildningen i musik, som t. v. leds av organisationskommittén för högre musikutbildning, anordnas hittills endast i Göteborg. Till utbildningen antas innevarande läsår 24 studerande varje termin. Den musiklärarutbildning som anordnas vid de tre musikhögskolorna har delvis förändrats. Antagningen till denna utbildning har sedan år 1970 uppgått till ett 50-tal studerande årligen.

Med hänsyn till vad som anförs i organisationskommitténs framställning om utbildningsbehovet av lärare i musik anser jag det vara av stor vikt att utbildningen utökas. Utökningen bör ske på det sätt organisationskommittén föreslagit. Till den särskilda ämnesutbildningen i musik i Göteborg bör fortsättningsvis antagas 48 studerande årligen. Vidare bör fr. o. m. nästa budgetår motsvarande utbildning anordnas även i Malmö med en intagning av 24 studerande. Tillsammans med de medel som krävs för att bibehålla oförändrad antagning till musiklärarutbildningen vid musikhögskolorna beräknar jag att åtgärderna leder till ett ökat medelsbehov av 1 343 000 kr.

En utbildningslinje för kyrkomusiker har innevarande läsår inrättats vid de tre musikhögskolorna i enlighet med förslag av organisationskommittén. I utbildningen, vars omfattning anges enligt ett poängsystem av samma slag som vid de filosofiska fakulteterna, ingår dels en kyrkomusikalisk grundkurs om 120 poäng, dels alternativa påbyggnadskurser, som består av antingen musikpedagogisk påbyggnadskurs om 40 poäng eller påbyggnadskurs i form av praktisk-pedagogisk utbildning av det slag som ingår i utbildningen av musiklärare. Utbildningen bedrivs enligt en av Kungl. Maj:t fastställd timplan. Till kyrkomusikerlinjen har innevarande läsår antagits sammanlagt 16 studerande.

Utbildningen på kyrkomusikerlinje leder enligt organisationskommitténs beräkningar till något högre totalkostnader än den tidigare kyrkomusikerutbildningen. Jag godtar beräkningen och beräknar för nästa budgetår medel i enlighet med kommitténs förslag.

Organisationskommittén för högre musikutbildning och organisationskommittén för regionmusiken har gemensamt utrett förutsättningarna för att lokalisera en del av utbildningen inom ramen för regionmusikskola till musikhögskolorna i Göteborg och Malmö. Det förslag som lagts fram av de båda kommittéerna innebär att högst 10 aspiranter per år från regionmusiken skall kunna antagas i den reguljära treåriga instrumentalistutbildningen vid dessa högskolor. Jag ansluter mig till förslaget. De kostnader som uppstår för det tredje utbildningsåret får täckas inom den medelsram som står till förfogande för musikerutbildningen. I samband med ett genomförande av förslaget bör musikhögskolorna i Göteborg och Malmö tillföras vissa resurser för en utökad undervisning i orkester- och ensemblespel.

Jag är inte beredd att ta upp särskilda medel för musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet. Jag anser emellertid att det inom ramen för medel som redan står till musikhögskolornas förfogande kan beredas visst utrymme för projekt av de slag som organisationskommittén föreslår.

Som framgår av sammanställningen förordar jag att anslaget till musikhögskolorna höjs med 2 405 000 kr. Jag har därvid även beräknat medel för en viss mindre förstärkning av administrationen vid musikhögskolorna i Göteborg och Malmö.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Musikhögskolorna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 851 000 kr.

B 63. Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m.

1971/72 Utgift	289 762	Reservation	70 411
1972/73 Anslag	327 000		
1973/74 Förslag	343 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Organisations-kommittén	Departements-chefen
Musikhögskolan i Stockholm	223 000	+142 000	
Musikhögskolan i Göteborg	52 000	+ 93 000	
Musikhögskolan i Malmö	52 000	+ 53 000	+16 000
För musikhögskolorna gemensamma kostnader	—	+170 000	
	327 000	**+458 000**	**+16 000**

Organisationskommittén

Medel begärs för materiellunderhåll, instrumentvård, ersättningsköp m. m. enligt en särskild plan samt för materiel i anslutning till musikpedagogisk utvecklings- och försöksverksamhet vid musikhögskolorna. Av den föreslagna ökningen för musikhögskolan i Göteborg avser 40 000 kr. den särskilda ämnesutbildning i musik som anordnas i Göteborg under organisationskommitténs ledning.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Musikhögskolorna: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 343 000 kr.

B 64. Statens scenskolor

1971/72 Utgift	6 210 089
1972/73 Anslag	6 309 000
1973/74 Förslag	6 673 000

Enligt stadgan för statens scenskolor, som fastställdes av Kungl. Maj:t den 6 juni 1968 (ändrad senast den 7 juni 1972) har scenskolorna, av vilka två finns i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö, till uppgift att utbilda skådespelare och musikdramatiska artister. I Stockholm är utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister förlagd till skilda skolor. Statens scenskola i Stockholm utbildar skådespelare för talscen medan musikdramatiska skolan i Stockholm är speciellt inriktad på utbildning av operaartister. Utbildningen vid scenskolan i Göteborg är uppdelad på en dramatisk och en musikdramatisk linje medan utbildningen vid scenskolan i Malmö i sin helhet bedrivs vid en dramatisk linje.

Utbildningen är treårig. Till utbildningen skall årligen antagas 12 studerande vid var och en av scenskolorna med undantag för musikdramatiska skolan, som skall antaga 8 studerande.

Innevarande budgetår bedrivs vid scenskolorna viss försöksverksamhet med fortbildning av skådespelare och musikdramatiska artister.

Teater- och musikrådet har insende över scenskolorna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		
		Scen-skolorna	Teater- och musikrådet	Departements-chefen
Personal				
Lärarpersonal	53	+ 9	+1,5	+0,5
Övrig personal	14	+ 6,5	+5	of.
	67	**+15,5**	**+6,5**	**+0,5**
Anslag				
Lönekostnader	4 330 000	+1 132 200	+727 500	+417 500
Sjukvård	7 000	of.	of.	of.
Reseersättningar	51 000	+ 5 800	+ 5 100	+ 2 500
Lokalkostnader	1 329 000	+ 40 200	+ 42 300	+ 65 000
Expenser	592 000	+ 183 100	+ 24 800	−121 000
	6 309 000	**+1 361 300**	**+799 700**	**+364 000**

Scenskolorna

1. Löne- och prisomräkning 339 915 kr.

2. Scenskolan i Stockholm grundar vissa av sina förslag på den översyn av scenskolornas verksamhet och organisation som gjorts av en inom teater- och musikrådet tillsatt utredningsgrupp. Sålunda föreslår skolan att en befintlig arvodestjänst som lärare i rollgestaltning byts ut mot en arvodestjänst som lärare i scenisk framställning och scenisk teknik. Vidare föreslår skolan ytterligare en arvodestjänst, nämligen för en lärare i musikalisk instudering samt medel för en halvtidstjänst som ackompanjatör. Slutligen begär skolan medel för en tjänst som scenskolesekreterare samt för ytterligare en tjänst som tekniker.

Scenskolan föreslår också att den pågående ettåriga fortbildningsverksamheten kompletteras med viss undervisning i rörelse och tal för tidigare elever vid skolan. (+195 466 kr.)

3. Scenskolan i Göteborg föreslår att skolledningen förstärks med en tjänst som studierektor. På den tekniska sidan krävs en ny tjänst som institutionstekniker. Fortbildningen vid skolan kan inte fortsätta om inte skolan får ökade undervisningsresurser. Även för den utåtriktade verksamhet som skolan bedriver i form av teaterföreställningar för publik behövs ökade medel. (+238 210 kr.)

4. Scenskolan i Malmö begär en ökning av resurserna för timarvoderad undervisning, i första hand för fortbildningsverksamheten. Scenskolan föreslår också en sådan ökning av skolans resurser för övrig

personal att det blir möjligt att inrätta heltidstjänster både som scenskolesekreterare och som institutionstekniker. (+139 626 kr.)

5. Även musikdramatiska skolan i Stockholm framhåller behovet av ökade medel för undervisningen, både inom grundutbildning och fortbildning. Antalet övningsprojekt inom den sceniska undervisningen behöver öka och instrumentalister bör kunna medverka i sångundervisningen. Skolan behöver vidare ökade medel för att anställa en scenskolesekreterare och för ytterligare biträdespersonal. På den tekniska sidan behövs medel för en tekniker med anställning på halvtid. Skolan begär slutligen ökade medel för orkestermedverkan i samband med uppvisningar. (+443 169 kr.)

I 0-alternativet förordar samtliga scenskolor en reducering av undervisningsarvoden och medlen för utbildningsresor. Scenskolan i Malmö anser att en viss reduktion också måste göras av medlen för uppvisningar och av övriga expensmedel. En reducering enligt detta alternativ skulle enligt skolorna medföra att utbildningens kvalitet försämrades.

Teater- och musikrådet

1. Teater- och musikrådet beräknar för löne- och prisomräkning 452 115 kr.

2. Särskilda medel bör för nästa budgetår anvisas för den fortbildning som sedan läsåret 1971/72 anordnas på försök vid scenskolorna. Rådet har i en särskild skrivelse redovisat vissa erfarenheter av verksamheten. Rådet delar scenskolornas uppfattning att erfarenheterna ännu inte är tillräckliga för att rådet skall kunna ta upp frågan om fortbildningens innehåll och organisation till slutlig prövning. Rådet vill därför avvakta erfarenheterna under innevarande läsår. I det sammanhanget avser rådet också att aktualisera frågan om skolornas organisation och resursbehov för verksamheten som helhet. (+105 000 kr.)

3. Rådet föreslår för nästa budgetår en utökning av skolornas administrativa och tekniska personal. Musikdramatiska skolan bör få medel för en halvtidstjänst som ingenjör samt för en förstärkning av biträdespersonalen. Vid var och en av de tre övriga scenskolorna bör utökningen bestå av en tjänst som scenskolesekreterare och en som tekniker. (+242 591 kr.)

Departementschefen

Sedan läsåret 1971/72 bedrivs försöksvis en ettårig fortbildningsverksamhet vid scenskolorna. I likhet med teater- och musikrådet anser jag att det behövs ytterligare erfarenheter innan man kan ta ställning till verksamhetens definitiva utformning. För att bredda erfarenheterna är det enligt min mening önskvärt att också fortbildning i andra former än ettåriga kurser prövas. Jag biträder rådets förslag att särskilda medel anvisas för fortbildningen och beräknar för ändamålet 50 000 kr.

Inom utbildningen på kulturområdet kommer redan beslutade åtgärder och nya initiativ att leda till en rad nya, angelägna utgiftsbehov. I detta läge är det nödvändigt att ompröva vissa delar av nuvarande verksamhet. Jag räknar därför med en minskning med 160 000 kr. av de medel som finns tillgängliga för studieresor utomlands vid scenskolorna.

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under detta anslag än som följer av löne- och prishöjningar samt förändringar i skolornas elevantal.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens scenskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 673 000 kr.

B 65. Statens dansskola

1971/72	Utgift	1 813 511
1972/73	Anslag	1 989 000
1973/74	Förslag	2 084 000

Statens dansskola har enligt sin stadga, fastställd den 29 juni 1970 (ändrad den 17 december 1970), till uppgift att vid särskilda linjer utbilda danspedagoger och koreografer samt att meddela utbildning i mim. Vid skolan anordnas även vidareutbildning för danspedagoger.

Utbildningen av koreografer och danspedagoger är f. n. treårig. Till utbildningen på danspedagoglinje skall årligen antagas ca 12 och på koreograflinje ca 3 studerande.

Teater- och musikrådet har inseende över dansskolan.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		
		Dansskolan	Teater- och musikrådet	Departementschefen
Personal				
Lärarpersonal	14	+0,5	+0,5	of.
Övrig personal	2	+0,5	+0,5	of.
	16	**+1**	**+1**	**of.**
Anslag				
Lönekostnader	1 058 000	+148 000	+178 700	+70 000
Sjukvård	1 000	of.	of.	of.
Reseersättningar	17 000	+ 6 000	+ 1 700	+ 1 000
Lokalkostnader	788 000	+ 30 000	+ 8 900	+12 000
Expenser	125 000	+ 11 000	+ 6 700	+12 000
	1 989 000	**+195 000**	**+196 000**	**+95 000**

Dansskolan

1. Löne- och prisomräkning 96 136 kr.

2. Dansskolans administration är så pass krävande för den nuvarande personalen att skolan behöver inrätta en tjänst som dansskolesekreterare med halvtidstjänstgöring. Medel begärs även för arvode till en sekreterare åt styrelsen. (+32 104 kr.)

3. I en särskild framställning till Kungl. Maj:t våren 1972 tog dansskolan upp rekryteringsförhållandena till utbildningen vid skolan. I framställningen föreslogs att dansskolan med början läsåret 1972/73 skulle få anordna en särskild kurs i balett, fridans och jazzdans, avsedd i första hand för dansbegåvade ungdomar som vill pröva sina anlag och intressen för fortsatt dansutbildning. I avvaktan på ett ställningstagande till det aktuella förslaget har skolan inte beräknat några medel för att nästa läsår genomföra en sådan kurs.

De ökade medel som begärs för undervisningen avser dels kostnader för att ta fram kompendier och annan undervisningsmateriel, dels ökade kostnader för gästlärare och för sommarkursverksamheten. Härutöver föreslås ett visst tillskott av medlen för studieresor. (+42 000 kr.)

4. Skolan behöver medel för hyra av scen för vissa moment i utbildningen (+20 000 kr.).

I 0-alternativet förordar dansskolan en minskning av antalet undervisningstimmar och av anslagsmedlen till expenser. En minskning av medelstilldelningen för undervisningen skulle ha starkt negativa konsekvenser i fråga om utbildningens bredd och kvalitet medan en minskning av expensposten bl. a. skulle gå ut över skolans möjligheter att anskaffa undervisningsmateriel.

Teater- och musikrådet

1. Teater- och musikrådet beräknar för löne- och prisomräkning 103 314 kr.

2. Rådet tillstyrker dansskolans förslag om en halvtidstjänst som dansskolesekreterare (+30 708 kr.).

3. Rådet, som bekräftar att bristen på läromedel är stor på dansområdet, tillstyrker skolans förslag om särskilda arvodesmedel för utarbetande av kompendier eller annan undervisningsmateriel (+12 000 kr.).

4. Den särskilda kurs i balett, fridans och jazzdans som dansskolan vill anordna redan innevarande läsår har tillstyrkts av rådet, som ser kursen som en god lösning av dansskolans rekryteringsproblem. Rådet föreslår att särskilda medel anvisas för att en kurs av det angivna slaget skall kunna anordnas under nästa läsår (+50 000 kr.).

Departementschefen

I inledningen till avsnitt B Kulturändamål har jag redan nämnt något om de uttalanden angående utbildningen av dansare som gjordes i samband med att statens dansskola inrättades (prop. 1970: 25, SU 1970: 108, rskr 1970: 274). Som också framgår av inledningen avser jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla särskilda sakkunniga för uppgiften att utreda frågan om dansarutbildningen.

Dansskolan har föreslagit att skolan inom ramen för sin kursverksamhet skall få anordna en särskild tvåårig danskurs i klassisk balett, fridans och jazzdans som en form för förberedelse för fortsatt utbildning vid skolans danspedagog- och koreografilinjer. Jag har ingenting att erinra mot att skolan på försök med början nästa läsår anordnar en sådan kurs. Kursen bör finansieras inom ramen för tillgängliga medel.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 084 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens dansskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 084 000 kr.

B 66. Dramatiska institutet

1971/72	Utgift	6 027 863
1972/73	Anslag	6 287 000
1973/74	Förslag	6 940 000

Dramatiska institutets uppgifter, som framgår av stadgan (1970: 369, ändrad 1972: 143) för dramatiska institutet, består i att utbilda personal för produktion av program för teater, film, radio och television. Utbildningen avser verksamhetsområdena regi, bild- och ljudteknik, scenografi, maskering och administration. Institutet meddelar även sådan allmän produktionsteknisk utbildning rörande nyssnämnda medier som behövs för yrkesverksamhet av annat slag. I sin verksamhet skall institutet, som leds av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse, främja utvecklingen inom områden som berörs av utbildningen.

T. o. m. läsåret 1971/72 omfattade utbildningen vid institutet dels tvååriga utbildningslinjer, dels en ettårig påbyggnadskurs. Statsmakterna beslöt år 1972 (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 1, rskr 1972: 41) att påbyggnadskursen skulle utgå. Redan påbörjade påbyggnadskurser har slutförts under höstterminen 1972. Utbildningen omfattar nu följande tvååriga utbildningslinjer, nämligen allmän linje, administrativ linje, bildteknisk linje, ljudteknisk linje, scenografilinje och maskeringslinje. Utbildningen på den allmänna linjen avser dels regi- och producentutbildning, dels allmän produktionsteknisk utbildning vilken är utformad som en särskild ettårig lärokurs inom den allmänna linjen.

Till den allmänna produktionstekniska utbildningen skall antagas minst 16 studerande och till de tvååriga utbildningslinjerna minst 30 studerande årligen. Under läsåret 1972/73 skall även olika former av kursverksamhet prövas vid institutet.

Enligt avtal mellan staten och Svenska filminstitutet lämnar filminstitutet för varje budgetår bidrag till driftkostnaderna vid dramatiska institutet med ett belopp som motsvarar 6,75 % av de avgifter som för närmast föregående budgetår redovisats till filminstitutet enligt avtalet den 6 mars 1963 angående bildande av Svenska filminstitutet. Enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t har bidraget för budgetåren 1970/71 och 1971/72 fastställts till 750 000 kr. För budgetåret 1972/73 har statsmakterna beslutat tillskjuta ett bidrag av 532 000 kr. till filminstitutets E-fond för att därigenom begränsa filminstitutets nettoutgift för bidrag till utbildningen vid dramatiska institutet till 500 000 kr. (prop. 1972: 36, KrU 1972: 13, rskr 1972: 141).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Dramatiska institutet	Departementschefen
Personal			
Lärarpersonal	11	of.	of.
Övrig personal	23	of.	of.
	34	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	2 347 000	+274 000	+189 000
Sjukvård	3 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	98 000	+ 45 000	+ 5 000
därav utrikes resor	30 000	+50 000	of.
Lokalkostnader	2 569 000	−444 000	−431 000
Undervisningskostnader	1 825 000	+543 000	+297 000
Materielunderhåll m. m.	364 000	+321 000	+118 000
Expenser	213 000	+ 67 000	+ 41 000
Kostnader vid uthyrning av lokaler m. m.	100 000	of.	of.
	7 519 000	**+808 000**	**+221 000**
Uppbördsmedel			
Bidrag från Svenska filminstitutet	1 032 000	+102 000	−532 000
Inkomster från uthyrning av lokaler m. m.	200 000	of.	+100 000
Nettoutgift	**6 287 000**	**+706 000**	**+653 000**

Dramatiska institutet

Den nya utbildningsstrukturen

Genom beslut den 24 mars 1972 uppdrog Kungl. Maj:t åt dramatiska institutets styrelse att avge de förslag om grundutbildning och fortbildning vid institutet som föranleddes av statsmakternas beslut om ändring av utbildningsstrukturen (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 1, rskr 1972: 41).

Med anledning av uppdraget avger styrelsen i sin anslagsframställning förslag angående de fasta studiegångarna både i fråga om mål, innehåll, organisation och kostnader. Styrelsen redogör vidare för sin principiella syn på syftet med den fortbildning i form av kursverksamhet som skall bedrivas vid institutet.

Den produktionstekniska utbildningen, som nu har formen av en särskild ettårig lärokurs inom den allmänna linjen, behåller sin nuvarande inriktning, dvs. den skall ge orientering om teknik och metodik för produktion inom teater, film, radio och television för yrkesverksamhet av annat slag än yrkesmässig framställning av program. Styrelsen föreslår att utbildningen organiseras som en särskild utbildningslinje, benämnd allmänna linjen.

Vid sidan av den föreslagna allmänna linjen skall vid institutet finnas tvååriga utbildningsgångar inom regi, administration, bildteknik, ljudteknik, scenografi och maskering. Den tvååriga utbildningsgång för regissörer och producenter, som nu ingår i institutets allmänna linje, föreslås bli organiserad som en egen linje, benämnd regilinjen. De tvååriga utbildningsgångarna bör enligt styrelsen syfta till att ge de studerande kompetens att fylla ansvariga funktioner inom sitt yrkesområde vid programframställning inom minst ett av de medier för vilka institutet meddelar utbildning. Vidare bör de studerande få orientering om produktionsmetodiken inom övriga medier. De studerande bör lära sig att behärska även avancerade arbetsmetoder inom sitt yrkesområde. Under det andra utbildningsåret skall varje studerande deltaga i en slutproduktion av större omfattning och därvid ge prov på både produktionstekniskt kunnande och kreativ förmåga. För att det angivna målet skall kunna nås bör utbildningen organiseras så, att de studerande inom linjerna för regi, administration och ljudteknik under det första året väljer att främst inrikta sig på antingen teater och radio eller film och television. Under det andra året väljer de studerande att inrikta sig på ett av de fyra medierna. De studerande vid den bildtekniska linjen skall utbildas enligt film-TV-alternativet. För maskörer och scenografer skall valet av medium ske först under det andra året.

Den utbildningsgång som styrelsen beskriver tillämpas redan för de studerande som tagits in år 1972.

Syftet med den kursverksamhet som institutet skall bedriva bör enligt styrelsen vara dels att meddela fortbildning och kompletterande utbildning åt yrkesmän inom det aktuella området, dels att möta nya utbildningsbehov som hänger samman med att användningsområdet för radio, television, film eller teater vidgas i samhället. Vidare bör man inom kursverksamhetens ram kunna bedriva viss experimentproduktion med syfte att i olika avseenden bidra till utvecklingen inom de områden som berörs av institutets utbildning. En konkretisering av kursverksamheten kan ske först sedan statsmakterna tagit ställning till styrelsens

förslag beträffande de fasta studiegångarna. För nästa budgetår föreslår styrelsen en resursram inom vilken institutet får möjlighet att närmare planera och genomföra sin kursverksamhet.

Anslagsberäkning

1. Löne- och prisomräkning 13 566 kr.

2. På grund av förslaget att låta den produktionstekniska utbildningen bilda en särskild linje bör den nuvarande arvodestjänsten som kursledare med arvode motsvarande högst lönegrad A 26 bytas ut mot en arvodestjänst med arvode motsvarande högst lönegrad A 28 (+3 568 kr.).

3. De studerande inom den högsta årskursen bör få tillfälle att göra en utrikes resa tillsammans med handledare, vilket medför ett ökat medelsbehov för resekostnader (+37 700 kr.).

4. Om utbildningen inom de fasta studiegångarna skall kunna genomföras i enlighet med den föreslagna målsättningen ökar anslagsposten till undervisningskostnader. Vidare bör resurserna för kursverksamheten ökas. Medelstilldelningen avses kunna täcka även vissa administrativa kostnader för denna verksamhet. (+407 878 kr.)

5. På grund av den tekniska apparaturens ökade förslitning behövs ökade resurser för materielunderhåll (+294 000 kr.).

6. Gällande avtal mellan staten och Svenska filminstitutet leder till att bidraget från filminstitutet kan beräknas öka med 102 000 kr.

Dramatiska institutet redovisar vidare att kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet avser att hyra institutets färgtelevisionsstudio under 25 arbetsdagar under budgetåret 1973/74. Vid marknadsmässig hyressättning kan uthyrningen beräknas ge en intäkt av ca 200 000 kr.

I fråga om 0-alternativet framhåller styrelsen att en reduktion av anslaget skulle leda till att institutets utbyggnad till full kapacitet inte skulle kunna genomföras i enlighet med av statsmakterna angivna riktlinjer. Majoriteten av styrelsen anser att en anslagsminskning bör uppnås genom att intagningen av studerande till de tvååriga studiegångarna inställs år 1973, att utrikes studieresor utgår samt att kursverksamheten reduceras. En minoritet inom styrelsen anser att man i stället borde överväga att frigöra resurser genom en minskad ambitionsnivå i fråga om utbildning i TV-produktion. Detta alternativ kräver ett omfattande utredningsarbete.

Departementschefen

År 1972 fattade statsmakterna beslut om ändring av utbildningsstrukturen vid dramatiska institutet (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 1, rskr

1972: 41). Ändringen innebär att den ettåriga påbyggnadskurs, som tidigare kunnat följa på genomgången tvåårig utbildning vid vissa av institutets utbildningslinjer, har upphört. I stället har tillkommit kortare eller längre kurser, anpassade till de aktuella fortbildningsbehoven. Styrelsen för dramatiska institutet har på uppdrag av Kungl. Maj:t avgivit förslag om den ändring av grundutbildningen och fortbildningen som föranleds av den nya utbildningsstrukturen.

I fråga om de tvååriga utbildningslinjerna föreslår styrelsen att utbildningen skall ge de studerande kompetens att fylla ansvariga funktioner inom sitt yrkesområde vid programframställning inom minst ett av de medier för vilka institutet meddelar utbildning. Detta mål skall uppnås genom en gradvis specialisering under utbildningstiden. Jag kan ansluta mig till denna uppläggning. Min medelsberäkning innebär att de tvååriga utbildningsgångarna får en viss resursökning, som skall svara mot det förändrade utbildningsmålet.

I likhet med styrelsen anser jag att den allmänna produktionstekniska utbildningen t. v. bör behålla sin nuvarande inriktning. Jag är emellertid inte beredd att nu förorda någon förändring av utbildningens organisation. Ifrågavarande utbildning bör som hittills ha formen av en ettårig lärokurs inom den allmänna linjen.

Styrelsen säger sig inte nu kunna lägga fram förslag om den närmare utformningen av den kursverksamhet som skall bedrivas jämsides med grundutbildningen men har avgivit vissa förslag som rör syftet med kursverksamheten. Jag erinrar om vad jag anfört i denna fråga i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 141). Jag vill avvakta erfarenheterna av de försök med olika kurser som nu görs vid institutet innan jag tar ställning i fråga om kursverksamhetens framtida utformning. Under budgetåret 1973/74 bör försöksverksamheten fortsätta inom oförändrad medelsram.

Med hänsyn till att behovet av underhåll av den tekniska utrustningen ökar beräknar jag ytterligare 100 000 kr. för detta ändamål.

Svenska filminstitutet skall enligt ett avtal mellan staten och filminstitutet, som godkänts av Kungl. Maj:t den 18 april 1969, lämna bidrag till driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet. I den för innevarande budgetår fastställda staten för dramatiska institutet är filminstitutets bidrag upptaget till 1 032 000 kr. Enligt statsmakternas beslut (prop. 1972: 36, KrU 1972: 13, rskr 1972: 141) skall emellertid filminstitutets nettoutgift för bidraget begränsas till 500 000 kr. Detta sker för innevarande budgetår genom att 532 000 kr. anvisats under anslaget Filmstöd som bidrag till filminstitutets E-fond. För nästa budgetår bör den nya bidragsnivån direkt fastställas i det särskilda avtalet angående driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet och komma till uttryck i medelsberäkningen under förevarande anslag.

Med anledning härav har i december 1972, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, en överenskommelse träffats mellan staten och Svenska filminstitutet om ändring av det särskilda avtalet. Överenskommelsen innebär att filminstitutets bidrag till driften av filmutbildningen vid dramatiska institutet bestäms till 500 000 kr. Förändring av bidragets storlek kan ske först efter budgetåret 1975/76. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen.

Dramatiska institutet har redovisat ökade möjligheter till uthyrning av tekniska resurser. Jag utgår från att institutet vid sin uthyrning tillämpar en marknadsmässig hyressättning och beräknar ökningen av hyresintäkterna till 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den i det föregående redovisade överenskommelse, som ingåtts mellan staten och Svenska filminstitutet, om ändring i det av Kungl. Maj:t den 18 april 1969 godkända avtalet angående driftkostnaderna för utbildningen vid dramatiska institutet,
2) till *Dramatiska institutet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 940 000 kr.

B 67. Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader

1972/73 Anslag	2 488 000
1973/74 Förslag	4 173 000

Bibliotekshögskolan inrättades den 1 juli 1972. Enligt kungörelsen (1972: 308) om bibliotekshögskolan har den till uppgift att utbilda bibliotekarier för folk- och skolbibliotek samt företags- och forskningsbibliotek. Högskolan leds av en styrelse, som utses av Kungl. Maj:t. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central myndighet för bibliotekshögskolan.

Utbildningen vid bibliotekshögskolan omfattar en grundkurs om tre terminer samt fördjupningsstudier under en termin. I grundkursen ingår studiepraktik. Övergångsvis anordnas med början läsåret 1972/73 ettårig utbildning av bibliotekarier för folkbibliotek enligt av Kungl. Maj:t den 7 juni 1972 meddelade särskilda bestämmelser.

Varje år skall antagas 360 studerande. I detta antal innefattas läsåret 1972/73 studerande i den övergångsvis anordnade ettåriga utbildningen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Departements-chefen
Personal			
Lärarpersonal	11	+10	+10
Övrig personal	11	+ 5	+ 1
	22	**+15**	**+11**

Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	846 000	+ 891 400	+ 853 000
Lönekostnader för övrig personal	489 000	+ 286 600	+ 141 000
Sjukvård	10 000	+ 30 000	of.
Reseersättningar	317 000	+ 433 000	+ 308 000
Lokalkostnader	555 000	+ 295 000	+ 249 000
Expenser	140 000	+ 54 000	+ 56 000
Särskild ersättning i samband med studiepraktik	117 000	+ 121 000	+ 78 000
Fortbildningskurser för bibliotekarier	—	+ 25 000	—
	2 474 000[1]	**+2 136 000**	**+1 685 000**

[1] Av Kungl. Maj:t den 7 juni 1972 fastställd fördelning

Universitetskanslersämbetet

1. Löneomräkning 85 000 kr.

2. Anslagsbehovet för lärarpersonal ökar med hänsyn till att utbildningen läsåret 1973/74 omfattar två årskurser (+820 392 kr.).

3. I fråga om övrig personal räknar UKÄ med vissa ökningar som sammanhänger med det ökade antalet studerande.

För administration av studiepraktiken behövs en konsulent. I övrigt föreslår UKÄ en kanslisttjänst och ytterligare två biträden, varav ett kvalificerat, samt en expeditionsvakt. UKÄ räknar också med ett ökat medelsbehov för antagning av studerande. (+247 616 kr.)

4. Huvuddelen av det ökade medelsbehovet för resekostnader hänger samman med att antalet studerande som skall beredas praktik ökar (+433 000 kr.).

5. Efter överläggningar mellan företrädare för utbildningsdepartementet och för Svenska kommunförbundet har Kungl. Maj:t den 30 juni 1972 utfärdat bestämmelser om studiepraktik vid biblioteksh ögskolan. Bestämmelserna innebär bl. a. att ersättning efter vissa normer skall utgå till kommun, som bereder praktik för studerande vid biblioteksh ögskolan. Vidare har Kungl. Maj:t den 13 oktober 1972 meddelat ytterligare bestämmelser om studiepraktik vid biblioteksh ögskolan. Enligt dessa bestämmelser skall ersättning utgå även till företagsbibliotek, inbegripet bibliotek vid statens affärsverk.

Medelsbehovet för ersättning i samband med studiepraktik är beräknat med hänsyn till det ökade studerandeantalet.

6. Under anslaget Bidrag till folkbibliotek har innevarande år anvisats medel för fortbildningskurser för bibliotekarier. UKÄ föreslår att denna verksamhet nu tas över av biblioteksh ögskolan (+25 000 kr.).

I fråga om 0-alternativet framhåller UKÄ att minskade resurser till biblioteksh ögskolan skulle omöjliggöra fortsatt utbyggnad av högskolan.

Departementschefen

Bibliotekshögskolan kommer fr. o. m. läsåret 1973/74 att ha studerande i båda årskurserna. Genom att ettårig utbildning påbörjas sista gången vårterminen 1973 beräknas fr.o. m. vårterminen 1974 samtliga studerande tillhöra den tvååriga utbildningen. Jag beräknar medel till lärarlönekostnader med hänsyn härtill.

Jag beräknar vidare medel för en viss förstärkning av den administrativa personalen samt för kostnader i samband med antagning av studerande.

För reseersättningar till studerande i samband med praktik räknar jag med ett medelsbehov av 509 000 kr.

Jag är f. n. inte beredd att överväga nya uppgifter för bibliotekshögskolan. Fortbildning av bibliotekarie· bör därför även budgetåret 1973/74 vara en uppgift för skolöverstyrelsen.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 173 000 kr.

B 68. Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m.

1972/73 Anslag	450 000
1973/74 Förslag	650 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Departements-chefen
Bokinköp m. m.	400 000	+321 000	+200 000
Undervisningsmateriel m. m.	50 000	+229 000	
	450 000	**+550 000**	**+200 000**

Universitetskanslersämbetet

Biblioteket har enligt universitetskanslersämbetet (UKÄ) en viktig roll inom undervisningen vid bibliotekshögskolan. För att biblioteket skall kunna motsvara kraven behövs ytterligare resurser både för nyanskaffning av böcker och för ersättningsköp, bokbindning, prenumerationsavgifter m. m.

I fråga om medelsbehovet för annan undervisningsmateriel pekar UKÄ på bl. a. behovet av bildband och annan »mjukvara» till bibliotekshögskolans AV-central. UKÄ begär vidare medel för att ansluta bibliotekshögskolan till LIBRIS-anläggningen i Linköping.

Departementschefen

Tillgången till goda biblioteksresurser är av stor betydelse för utbildningen vid bibliotekshögskolan. Stommen i högskolans undervisningsbibliotek utgöres av de boksamlingar som har förts över från skolöverstyrelsens biblioteksskola. För innevarande budgetår är anslaget beräknat så att en viss komplettering och utbyggnad skall möjliggöras. Utbyggnaden bör enligt min mening fortsätta under budgetåret 1973/74.

Jag beräknar anslaget till 650 000 kr., vilket innebär en medelsökning av 200 000 kr., och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kr.

C. KYRKLIGA ÄNDAMÅL

C 1. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	4 166 935
1972/73 Anslag	3 678 000
1973/74 Förslag	4 073 000

Ur förevarande anslag bestrids de kostnader för domkapitlen, stiftsnämnderna, ärkebiskopens kansli och kyrkoherdarna för döva som framgår av sammanställningen i det följande.

I varje stift finns ett domkapitel som handhar kyrkliga angelägenheter inom stiftet. De grundläggande bestämmelserna härom finns i lagen (1936: 567) om domkapitel (ändrad senast 1971: 580). I varje stift utom i Stockholms stift finns också en stiftsnämnd. Stiftsnämnderna handlägger ärenden som främst rör kyrklig jord. De viktigaste bestämmelserna härom finns i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord. Enligt denna lag ankommer på stiftsnämnd dels vissa myndighetsfunktioner, dels förvaltningen av prästlönefondsfastigheterna och skogen på löneboställena i stiftet. Dessa uppgifter i Stockholms stift fördelas mellan stiftsnämnderna i Uppsala och Strängnäs.

I andra stift än Stockholms fördelades kostnaderna för domkapitlen och stiftsnämnderna före den 1 januari 1972, då lagen om förvaltning av kyrklig jord trädde i kraft, mellan statsverket och kyrkofonden. På kyrkofonden föll hälften av de beräknade kostnader som i sammanställningen anges under dels *II. Övriga domkapitel,* posterna lönekostnader, sjukvård, lokalkostnader och expenser, dels *III. Tillfällig personal hos domkapitlen m. m., enligt Kungl. Maj:ts bestämmande.* Dessutom betalades med medel ur kyrkofonden de beräknade kostnaderna under *IV. Stiftsnämnderna.* Övriga kostnader som beräknades under *II. Övriga domkapitel* föll på statsverket. Denna fördelning grundades på uppfattningen att kostnaderna för stiftsnämnderna helt skulle betalas av kyrkofonden.

Fr. o. m. den 1 januari 1972 förvaltar stiftsnämnderna, som jag nyss angav, prästlönefondsfastigheterna och boställsskogen. Alla kostnader för denna förvaltning skall enligt lagen om förvaltning av kyrklig jord bestridas med inkomster från förvaltningen eller, om inkomsterna inte räcker till, av pastoraten. Detta leder till att delar av de belopp som tidigare belastade kyrkofonden i stället skall belasta förvaltningen, nämligen de delar som hänför sig till kostnader för förvaltningen. Detta gäller i fråga om såväl lönekostnader som andra kostnader, exempelvis kostnader för lokaler och möbelanskaffning samt telefonkostnader och andra expenskostnader. Förvaltningen kan uppdras åt olika slag av

personal. Den kan uppdras åt dels för domkapitel och stiftsnämnd gemensam kanslipersonal, dels stiftsjägmästare och viss annan skoglig personal hos nämnden, dels för förvaltningen särskilt anställd personal. Även i den sist nämnda gruppen kan ingå kanslipersonal.

De anslag till avlöningar som beräknas i det följande avser samtliga lönekostnader för den gemensamma kanslipersonalen samt för stiftsjägmästarna och den förut avsedda skogliga personalen. I den mån dessa båda personalgrupper anlitas för förvaltningen av prästlönefondsfastigheter eller boställsskog skall däremot svarande lönekostnader tas upp som uppbördsmedel. Storleken av dessa medel skall beräknas av stiftsnämnderna. Detta kan ske först efter utgången av budgetåret 1973/74. Med hänsyn härtill kan i detta sammanhang medlens storlek endast beräknas preliminärt. Det belopp som kan antagas bli aktuellt torde kunna uppskattas till minst 450 000 kr. för budgetåret 1973/74. I detta sammanhang har jag inte belastat förvaltningen med kostnader för arvoden m. m. till stiftsnämnds ledamöter. Tilläggas bör att jag naturligtvis inte tar upp något anslag till avlöningar åt den personal för vilken avlöningarna helt skall bestridas ur inkomsterna från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog.

Vad jag i det föregående sagt om lönekostnader äger motsvarande tillämpning på stiftsnämnds övriga kostnader. Det belopp som på denna punkt bör upptagas som uppbördsmedel från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog beräknar jag preliminärt till 100 000 kr. för budgetåret 1973/74.

I fråga om domkapitlet i Stockholm faller kostnaderna helt på statsverket. Kostnaderna för ärkebiskopens kansli och kyrkoherdarna för döva faller helt på kyrkofonden.

Kyrkofondens bidrag tas upp som uppbördsmedel.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Domkapitlen	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	66,5	+2,5	of.
Övrig personal	92	+3	of.
	158,5	**+5,5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
I. Domkapitlet i Stockholm			
Lönekostnader	252 500	+ 25 800	+ 25 000
Sjukvård	600	of.	of.
Reseersättningar	500	+ 1 000	of.
Lokalkostnader	13 100	+ 5 700	+ 5 700
Expenser	9 300	+ 10 700	+ 3 900
därav engångsutgifter	(–)	(+5 200)	(+3 000)
II. Övriga domkapitel			
Lönekostnader	5 657 200	+ 695 200	+479 200

Arvoden och särskilda ersättningar	75 000	+ 84 000	+ 79 000
Sjukvård	12 200	+ 500	+ 500
Reseersättningar	88 400	+ 13 100	+ 4 000
Lokalkostnader	257 200	+ 44 500	+ 44 500
Expenser	377 600	+ 141 200	+ 19 500
därav engångsutgifter	(74 700)	(+78 700)	(−4 700)
Publikationstryck	24 000	+ 3 200	+ 1 500
III. Tillfällig personal hos domkapitlen m. m., enligt Kungl. Maj:ts bestämmande	124 000	+ 26 000	+ 9 000
IV. Stiftsnämnderna			
Lönekostnader	1 970 900	+ 340 900	+266 500
Sjukvård	1 400	+ 200	+ 200
Reseersättningar	260 300	+ 22 200	+ 10 500
Hyror för tjänstelokaler åt stiftsjägmästarna	18 600	of.	of.
Kostnader för medlemskap i Föreningen Skogsträdsförädling m. m.	20 700	+ 6 000	+ 6 000
Fortbildning av stiftsjägmästare och biträdande stiftsjägmästare	23 000	+ 1 500	of.
Konferenser med ledamöter i boställsnämnder, m. m.	45 000	of.	of.
V. Ärkebiskopens kansli			
Lönekostnader	169 000	+ 16 400	+ 14 400
Rescersättningar	9 500	+ 500	+ 500
VI. Kyrkoherdar för döva			
Lönekostnader	423 000	+ 22 000	+ 22 000
Sjukvård	300	of.	of.
Reseersättningar	89 800	+ 10 900	+ 4 500
Ersättning för tjänstebrevsrätt	3 000	of.	of.
Expenser	29 500	+ 100	− 600
därav engångsutgifter	(5 900)	(−1 200)	(−1 900)
	9 955 600	**+1 471 600**	**+995 800**
Uppbördsmedel			
Bidrag från kyrkofonden	6 277 600	+ 874 600	+ 50 800
Från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog	0		+550 000
Nettoutgift	**3 678 000**	**+ 597 000**	**+395 000**

Domkapitlen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 189 600 kr.

2. *Domkapitlet i Uppsala* upprepar sitt tidigare år framförda önskemål att en tjänst som stiftsjägmästarassistent inrättas vid stiftsnämnden i Uppsala i stället för det arvode på 20 000 kr. som sedan år 1968 utgår för tillfällig förstärkning av den skogliga personalen vid stiftsnämnden (nettoutgift 34 800 kr.). Vidare begär domkapitlet ytterligare medel för att kunna anställa extra kanslipersonal (+53 300 kr.).

3. Förstärkning av kanslipersonalen begärs av *domkapitlen i Linkö-*

ping och *Växjö* med ett biträde resp. ett kvalificerat biträde (+78 800 kr.). Sistnämnda domkapitel hemställer också att en vid domkapitlet inrättad amanuenstjänst med halvtidstjänstgöring ändras till heltidstjänst (+30 000 kr.). Med hänsyn till ökade arbetsuppgifter vid stiftsnämnden föreslår *domkapitlet i Skara* inrättande av en tjänst som stiftskamrer (+57 400 kr.).

4. Ett flertal domkapitel begär ökade medel till tillfällig personal, vikariats- och övertidstillägg m. m. samt till experter och sakkunniga vid stiftsnämnderna (+24 900 kr.).

5. Den föreslagna höjningen av expensposten under II. Övriga domkapitel innefattar bl. a. engångsanvisningar för bindning av äldre arkivalier i Strängnäs, installation av en snabbtelefon- och personsökaranläggning i Växjö, upprustning beträffande inventarierna på stiftsjägmästarexpeditionen i Karlstad och installation av en telefonväxel i Härnösand (94 000 kr.).

0-alternativet innebär för domkapitlens del huvudsakligen personalinskränkningar samt beträffande stiftsnämnderna och kyrkoherdarna för döva främst minskad reseverksamhet. Domkapitlen framhåller att alternativets genomförande skulle medföra stora svårigheter för stiftsmyndigheterna att fullgöra sina åligganden.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag nyss anfört och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 073 000 kr.

Uppbördsmedlen från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog har som jag redan anfört tagits upp endast med preliminärt beräknade belopp. Skulle det vid den slutliga beräkningen av bidragen från denna förvaltning — vilken beräkning kan ske först under andra halvåret 1974 — visa sig att förvaltningen bör belastas med andra belopp än jag antagit bör Kungl. Maj:t äga rätt att besluta om den ändring av kyrkofondens bidrag som föranledes av den ändrade beräkningen.

I detta sammanhang anmäles att Kungl. Maj:t den 1 december 1972 bemyndigat mig att tillsätta en kommitté, bibelkommissionen, med uppgift att nyöversätta Nya testamentet. Kungl. Maj:t har därvid föreskrivit att kostnaderna för kommissionens arbete skall betalas medelst förskott ur kyrkofonden. Samtidigt har Kungl. Maj:t dock förklarat sig avse att senare besluta hur kostnaderna slutligt skall bestridas. Jag avser att senare avge förslag därom till Kungl. Maj:t.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) till *Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 073 000 kr.,
2) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ändring av kyrkofondens bidrag enligt vad jag nyss anfört.

C 2. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader

1971/72 Utgift	162 481
1972/73 Anslag	6 000
1973/74 Förslag	3 000

Domkapitlet i Linköping har hemställt om ett anslag på 5 000 kr. till smärre underhålls- och reparationsarbeten på domkapitelshuset i Linköping, som inrymmer tjänstelokaler för både domkapitel och stiftsnämnd.

Föredraganden

Jag förordar att medel anvisas för de föreslagna arbetena och har inget att erinra mot de beräknade kostnaderna. Dessa bör fördelas lika mellan staten och kyrkofonden såsom tidigare har skett i liknande fall. Således bör utgå 2 500 eller i avrundat tal 3 000 kr. av statsmedel och lika mycket av kyrkofondsmedel. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) till *Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 3 000 kr.,
2) medge att ur kyrkofonden får för samma ändamål utgå ett belopp av 3 000 kr.

C 3. Ersättningar till kyrkor m. m.

1971/72 Utgift	137 650
1972/73 Anslag	140 000
1973/74 Förslag	140 000

Detta anslag belastas till största delen med ersättningar till domkyrkor och förutvarande domkyrkor. Ur anslaget utgår också indelningsersättningar till vissa domkyrkosysslomän.

Tidigare utgick sammanlagt omkring 1 500 ersättningar till egentliga församlingskyrkor samt vissa domkyrkor och förutvarande domkyrkor. Efter medgivande av kyrkomötet (kskr 1946: 6) och enligt beslut av riksdagen (prop. 1947: 46, SU 1947: 65, rskr 1947: 168) indrogs emellertid flertalet ersättningar, som utgått ur anslaget, vid utgången av budgetåret 1946/47. Undantag gjordes för domkyrkor samt de förutvarande domkyrkorna i Kalmar och Mariestad. Möjlighet finns för Kungl. Maj:t att om särskilda skäl föreligger låta församling behålla sin ersättning eller få gottgörelse för denna.

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till kyrkor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kr.

C 4. Vissa ersättningar till kyrkofonden

Enligt 11 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader skall från statsverket för varje år utgå ersättning till kyrkofonden med 5 050 737 kr. för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. Ersättningen bestrids från detta anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med ett avrundat belopp av 5 051 000 kr. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar till kyrkofonden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 5 051 000 kr.

C 5. Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.

1971/72	Utgift	285 627
1972/73	Anslag	274 000
1973/74	Förslag	287 000

Enligt kyrkomusikerstadgan (1950: 375; ändrad senast 1971: 1179) skall kantorstjänst i regel vara inrättad i kyrkomusikerdistrikt med lägre invånarantal än 5 000. Kantorstjänst kan vara antingen skolkantorstjänst, dvs. tjänst som kyrkomusiker och lärare i grundskolan för klass på lågstadiet eller mellanstadiet, eller kyrkokantorstjänst, som är en självständig kyrkomusikalisk tjänst. I mindre kyrkomusikerdistrikt, där kantorstjänst av organisatoriska skäl inte lämpligen kan inrättas eller bibehållas, får s. k. orgelspelare anställas.

För utbildning av skolkantorer anordnas varje år särskilda sommarkurser som är öppna för elever och, i mån av utrymme, förutvarande elever vid folkskoleseminarium och lärarhögskolas lågstadie- och mellanstadielärarlinjer. Bristen på kyrkomusiker i förening med minskat intresse för kurserna från de nyssnämnda elevkategoriernas sida har dock föranlett Kungl. Maj:t att under flera år försöksvis vidga tillträdet till kurserna. Sålunda medgav Kungl. Maj:t senast den 26 maj 1972 att Musikaliska akademiens styrelse till 1972 års kurser fick ta ut även andra deltagare än sådana som tillhörde de uppräknade kategorierna. Därigenom skulle dock inte maximiantalet deltagare, 24 i varje kurs, få ökas.

I anslutning till kurserna förrättas organist- och kantorsexamen, som utgör det kyrkomusikaliska behörighetsvillkoret för anställning som kantor.

För behörighet till kyrkokantorstjänst krävs utöver den kyrkomusikaliska behörigheten en särskild pedagogisk examen för kyrkokantorer. För avläggande av denna examen anordnas särskilda kurser, vilka utgörs

av brevkurser i musikhistoria och pedagogik samt sommarkurser i metodik jämte övningsundervisning.

Från anslaget bestrids kostnader för arvoden, resekostnadsersättningar och traktamenten till kursledare, kurslärare, examinatorer och censorer samt andra utgifter i samband med kurserna och examina. För innevarande budgetår har vidare under detta anslag beräknats 65 000 kr. som bidrag till kurser för orgelspelare. Bidrag kan utgå till orgelspelarkurs, som anordnas av Kyrkomusikerorganisationernas samarbetskommitté eller av annan huvudman i samarbete med kommittén. Beslut om bidrag meddelas av Musikaliska akademiens styrelse, som har tillsyn över kurserna.

Musikaliska akademiens styrelse

Anslaget föreslås bli höjt med 123 900 kr. Härav beräknas till höjda arvoden åt kursledare 1 000 kr. och åt kurslärare 74 100 kr. Till ökade kostnader för reseersättningar begärs 5 000 kr. och till stegrade omkostnader i övrigt 1 600 kr. Vidare begär styrelsen ytterligare 42 200 kr. som bidrag till kurser för orgelspelare. I 0-alternativet föreslås viss begränsning av kursverksamheten. Därigenom minskar dock möjligheterna att avhjälpa bristen på kyrkomusiker.

Föredraganden

Anslaget bör höjas med 13 000 kr. Av detta belopp har 8 000 kr. beräknats för höjning av kurslärarnas arvoden, medan återstoden avser ökade kostnader för reseersättningar och andra utgifter i samband med kurser och examina. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 287 000 kr.

C 6. Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken

1971/72	Utgift	9 000
1972/73	Anslag	9 000
1973/74	Förslag	9 000

Ur detta anslag utgår tre stipendier, varav två för utbildning i finska språket och ett för utbildning företrädesvis i samiska språket. Stipendierna är avsedda för blivande präster inom Luleå stift. Varje stipendium uppgår till 3 000 kr. för år och utdelas för högst tre år i sänder med 1 500 kr. för varje lästermin. Stipendium får dock utgå med 2 250 kr. för termin, när det bara finns två stipendiater.

C

Domkapitlet i Luleå

Stipendierna är otillräckliga för att kunna ge avsedd stimulans. Behovet av präster som behärskar finska eller samiska är stort. Anslaget bör höjas till 12 000 kr. Reducering av anslaget enligt 0-alternativet skulle minska teologie studerandes benägenhet att söka stipendierna.

Föredraganden

Jag är inte beredd att tillstyrka någon höjning av anslaget. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 9 000 kr.

C 7. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor

1971/72	Utgift	1 552 254	Reservation	2 474 809
1972/73	Anslag	2 000 000		
1973/74	Förslag	2 900 000		

1. Det under denna rubrik för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget avser inre restaurering av Uppsala domkyrka. Till grund för arbetets bedrivande och finansiering ligger ett av riksdagen med viss modifikation godkänt avtal mellan staten, domkyrkan och den kyrkliga samfälligheten i Uppsala (se prop. 1970: 36 s. 16, SU 1970: 195, rskr 1970: 381). Avtalet innebär i korthet, *att* domkyrkans inre skall restaureras av staten i huvudsaklig överensstämmelse med ett av domkyrkoarkitekten Åke Porne hösten 1969 framlagt förslag, *att* kostnaderna för förslagets genomförande, vilka beräknats till 18,5 milj. kr., skall fördelas mellan staten och samfälligheten och *att* samfällighetens andel skall utgöra en tredjedel av samtliga kostnader, dock högst 6,3 milj. kr.

I avtalet förutsattes att restaureringen skulle bedrivas så, att den kan avslutas senast under budgetåret 1976/77. Vidare förutsattes att arbetet skulle ledas av en restaureringskommitté med representanter för bl. a. domkyrkan och samfälligheten. En sådan kommitté tillsattes av Kungl. Maj:t genom beslut den 29 januari 1971. I kommittén, vars ordförande är landshövdingen Ragnar Edenman, ingår förutom nyssnämnda representanter även företrädare för byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet. Beslutet innehåller också närmare föreskrifter om hur restaureringen skall bedrivas.

Restaureringskommittén har beräknat medelsbehovet för det inre restaureringsarbetet under nästa budgetår till 3 milj. kr.

2. Den segslitna frågan om en genomgripande yttre restaurering av Uppsala domkyrka har t. v. ställts på framtiden. Däremot har det befunnits nödvändigt att påbörja vissa utvändiga reparationsarbeten på domkyrkan. Genom Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut den 29 januari 1971 fick restaureringskommittén också i uppdrag att avge förslag till de skyddsarbeten eller andra åtgärder som är nödvändiga för det fortlöpande underhållet av domkyrkans yttre. Kommittén skulle vidare i samråd med byggnadsstyrelsen undersöka möjligheterna av och beräkna kostnaderna för sådana åtgärder som krävs för att de av statsutskottet (SU 1970: 195 s. 5, rskr 1970: 381) påtalade provisoriska skyddsanordningarna vid kyrkans huvudingång skall kunna slopas.

Restaureringskommittén lade den 18 augusti 1971 fram ett förslag till iståndsättningsåtgärder. Dessa utgör i korthet följande.

1. Västfasaden och tornen: lagning av skadat murverk m. m., ny kopparplåt på tornspirorna.

2. Domkyrkotaken och takryttaren: plåtarbeten, elektrisk snösmältningsanordning.

3. Norra portalen med ovanförliggande naturstenspartier: stenkonserveringsarbeten.

Kommittén beräknade i samråd med byggnadsstyrelsen att förslaget skulle kräva en tid av tre år att genomföra och kosta 7,2 milj. kr. Kommittén, som hävdade att en upprustning av domkyrkan var synnerligen angelägen, hemställde att ett reservationsanslag om nämnda belopp anvisades för ändamålet.

I yttrande över kommitténs framställning föreslog kammarkollegiet — som hänvisade till sitt yttrande i fråga om fördelningen av kostnaderna för den inre restaureringen (se prop. 1970: 36 s. 17) — att den kyrkliga samfälligheten i Uppsala skulle bidra med ca en femtedel av kostnaderna för de yttre iståndsättningsåtgärderna.

Den av restaureringskommittén föreslagna upprustningen av domkyrkan igångsattes hösten 1971 och pågår fortfarande. Hittills har slutförts arbetena vid norra portalen med ovanförliggande naturstenspartier samt på norra tornkroppen. Reparationen av norra tornspiran har påbörjats och beräknas bli färdig i februari 1973. Till täckande av kostnaderna för nu angivna etapper har dels arbetsmarknadsstyrelsen ställt 2,2 milj. kr. till kommitténs förfogande för budgetåret 1971/72, dels riksdagen anvisat ett reservationsanslag av 1 305 000 kr. under förevarande rubrik på tilläggsstat III till riksstaten för samma budgetår (prop. 1972: 85 s. 18, KrU 1972: 17, rskr 1972: 171).

Vid anmälan av frågan om sistnämnda anslag anförde föredragande statsrådet bl. a., att det torde vara rimligt att den kyrkliga samfälligheten i Uppsala bidrar till att finansiera de utvändiga reparationsarbetena samt att den slutliga kostnadsfördelningen mellan staten och samfälligheten får avgöras efter överläggningar mellan parterna.

Under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande har under 1972 träffats avtal mellan *staten, domkyrkan* och *samfälligheten* om yttre reparation av domkyrkan. Enligt avtalet skall kyrkans yttre repareras av staten i huvudsaklig överensstämmelse med restaureringskommitténs förslag den 18 augusti 1971. Sedan reparationen av norra tornspiran blivit klar skall arbetena fortsätta med reparation av västra fasaden, södra tornkroppen, södra tornspiran, takryttaren och kyrktaket i övrigt, allt huvudsakligen i nu nämnd ordning. Om så kan anses erforderligt av sysselsättningsskäl får en paus i arbetena göras när arbetena med södra tornkroppen och tornspiran utförts samt ställningarna där tagits ned. Hela reparationen skall dock vara färdig senast budgetåret 1976/77. Reparationsarbetena skall ledas av restaureringskommittén. Av kostnaderna skall samfälligheten betala 1 milj. kr. och staten resten. Samfällighetens bidrag skall utgå med 500 000 kr. under budgetåret 1972/73 och med 125 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1973/74—1976/77.

Restaureringskommittén räknar med att huvuddelen av de utvändiga reparationsarbeten som återstår, sedan byggnadsställningarna vid norra tornet tagits ned, kommer att utföras under nästa budgetår. Medelsbehovet härför uppskattar kommittén till 2,5 milj. kr.

Föredraganden

Frågan om restaurering av Uppsala domkyrka har varit aktuell sedan mitten av 1930-talet. Beträffande restaureringen av kyrkans *inre* fattades beslut år 1970 (prop. 1970: 36, SU 1970: 195, rskr 1970: 381). Kostnaden beräknades till 18,5 milj. kr. Enligt det tidigare nämnda avtalet om den inre restaureringens finansiering m. m. skall den kyrkliga samfälligheten i Uppsala bidra med en tredjedel av kostnaderna, dock högst 6,3 milj. kr. Samfällighetens bidrag skall utgå med 1 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1971/72—1975/76 och med återstoden under budgetåret 1976/77. Det har i samband med avtalet förutsatts att restaureringen skall vara slutförd under sistnämnda budgetår. Hittills har under förevarande rubrik anvisats 4,8 milj. kr. för den inre restaureringen. För nästa budgetår bör, som restaureringskommittén har föreslagit, ytterligare 2 milj. kr. beräknas för ändamålet.

Vad angår domkyrkans *yttre* befinner sig detta, som restaureringskommitténs utredning visar, delvis i mindre gott skick. Behovet av upprustning är trängande. Avsikten med de reparationer och andra åtgärder som kommittén har föreslagit är att sätta kyrkan i gott stånd, inte att ge exteriören en ny utformning. En del arbeten har redan utförts, andra har påbörjats. Kostnaderna för att genomföra förslaget har beräknats till 7,2 milj. kr. Hittills har för ändamålet anvisats 3 505 000 kr. av statsmedel, varav 2,2 milj. kr. från arbetsmarknadsstyrelsen och

1 305 000 kr. över riksstaten (prop. 1972: 85, KrU 1972: 17, rskr 1972: 171).

Efter förhandlingar har — under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande — avtal mellan staten, Uppsala domkyrka och den kyrkliga samfälligheten i Uppsala träffats om fördelningen av kostnaderna för den yttre reparationen mellan staten och samfälligheten. Enligt denna överenskommelse skall samfälligheten bidra med 1 milj. kr., varav 500 000 kr. under innevarande budgetår och 125 000 kr. under vart och ett av de fyra följande budgetåren. Staten tar därmed på sig en förhållandevis större andel än som skett tidigare i liknande fall. Härvid har emellertid hänsyn tagits till att Uppsala domkyrka i högre grad än andra domkyrkor kan betecknas som rikshelgedom. Vidare har beaktats att samfälligheten under de närmaste åren måste tillgodose även andra angelägna investeringsbehov inom sitt område. Den avtalade kostnadsfördelningen bör därför ligga till grund för beräkningen av anslag på riksstaten.

Jag räknar dock med att en avsevärd del av de reparationsarbeten som enligt restaureringskommitténs renoveringsplan huvudsakligen skall utföras under nästa budgetår kan komma att anordnas som beredskapsarbeten och alltså finansieras med medel som arbetsmarknadsstyrelsen ställer till kommitténs förfogande. Dit torde höra reparationsarbetena på västfasaden och södra tornkroppen men däremot knappast de iståndsättningsåtgärder som hänför sig till södra tornspiran. Sistnämnda åtgärder beräknas kosta drygt 1 milj. kr. Av dessa kostnader bör 900 000 kr. bestridas ur förevarande anslag. Samfälligheten skall, som jag nyss nämnde, enligt avtalet utbetala 125 000 kr. under budgetåret 1973/74.

Anslaget bör alltså för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 2,9 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet mellan staten, domkyrkan och samfälligheten om yttre reparation av Uppsala domkyrka,
2) till *Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 900 000 kr.

C 8. Bidrag till svenska ekumeniska nämnden

1971/72	Utgift	80 000
1972/73	Anslag	90 000
1973/74	Förslag	100 000

Från detta anslag har fr. o. m. budgetåret 1951/52 anvisats medel till svenska ekumeniska nämnden som bidrag till bestridande av Sveriges årsavgift till Kyrkornas världsråd. Anslaget, som under budgetåren 1964/68 var uppfört med 40 000 kr., har för de fem senaste budgetåren höjts med 10 000 kr. för budgetår.

Svenska ekumeniska nämnden

Årsavgiften till Kyrkornas världsråd uppgick år 1971 till 106 000 kr. och har för år 1972 beräknats till 115 000 kr. Med hänsyn till att världsrådets budgetläge blivit försämrat till följd av att de amerikanska kyrkornas bidrag sjunkit samt ytterligare förvärrat i samband med de internationella penningvärdeförändringarna under senare år har nämnden gått med på en höjning av årsavgiften med 25 %. Nämnden avser att lägga ut denna ökning över tre år (1972 +10 000, 1973 +10 000, 1974 +5 000 kr.). Till årsavgiften bidrar dock Svenska missionsförbundet genom nämnden med 5 000 kr., och detta bidrag bör givetvis utgå även i fortsättningen. Statens bidrag bör för nästa budgetår höjas med 30 000 kr. till 120 000 kr.

Föredraganden

Mot bakgrund av de senare årens uppräkning av detta anslag är jag inte beredd att för nästa budgetår förorda större höjning av anslaget än 10 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svenska ekumeniska nämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 100 000 kr.

C 9. Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna

1971/72	Utgift	110 000
1972/73	Anslag	120 000
1973/74	Förslag	130 000

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1966: 34, SU 1966: 51, rskr 1966: 158) utgår bidrag av statsmedel till de svenska utlandsförsamlingarna. Beslutet avsåg de svenska församlingarna i Paris, London, Berlin, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires, för vilka Kungl. Maj:t har fastställt kyrkoordning. Av anslaget för innevarande budgetår utgår 95 000 kr. som bidrag till avlöning av kyrkvaktmästare och biträden på församlingarnas pastorsexpeditioner, medan 25 000 kr. utgör gottgörelse åt den svenska församlingen i London för förlorad rätt till skeppsavgifter.

Domkapitlet i Uppsala

De kostnader för avlöning av biträden och kyrkvaktmästare som bör beaktas vid bidragets bestämmande uppgår enligt domkapitlets beräkningar till ca 222 400 kr. budgetåret 1973/74. Domkapitlet hemställer, att bidraget för avlöningskostnader bestäms till hälften av detta belopp, dvs. till 111 200 kr. Vidare föreslår domkapitlet, att gottgörelsen till den svenska församlingen i London även för nästa budgetår skall utgöra 25 000 kr.

Föredraganden

På grund av församlingarnas ökade kostnader för avlöning av biträden och kyrkvaktmästare förordar jag att anslaget för nästa budgetår höjs med 10 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 130 000 kr.

C 10. Bidrag till fria kristna samfund m. m.

1971/72 Utgift	2 000 000	Reservation	—
1972/73 Anslag	2 000 000		
1973/74 Förslag	4 000 000		

Från detta reservationsanslag, som första gången anvisades för budgetåret 1971/72, utgår bidrag enligt kungörelsen (1972: 242) om statsbidrag till fria kristna församlingar, m. m. Frågor om bidrag prövas av en samarbetsnämnd. I denna finns företrädare för alla samfund och grupper av församlingar vari bidragsberättigad församling ingår. Ledamöterna i nämnden utses av Kungl. Maj:t efter förslag av Sveriges frikyrkoråd.

Enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser utgår vidare ur förevarande anslag sammanträdesarvoden och reseersättningar åt samarbetsnämndens ledamöter samt skälig ersättning till frikyrkorådet för informativt och administrativt arbete.

Sveriges frikyrkoråd

I samarbetsnämnden är nu 13 fria trossamfund representerade. Dessa har tillsammans ett medlemsantal av ca 330 000 och en kontaktyta av ca 800 000 personer, som regelbundet betjänas genom gudstjänster, barn- och ungdomsarbete, sång och musik, sociala aktiviteter och gemenskapsfrämjande verksamhet. Den lokala verksamheten bedrivs i ca 4 500 enheter. Det betyder att flertalet lokalförsamlingar har under 100 medlemmar och måste betecknas som ekonomiskt svaga. Av den undersökning om andra trossamfunds ekonomi som 1968 års beredning om stat och kyrka har utfört (SOU 1972: 38) framgår enligt frikyrkorådet, att de fria trossamfundens medlemmar i frivilliga gåvor årligen tillskjuter i genomsnitt mer än 600 kr. var. Många av medlemmarna är skolungdomar, hemmafruar och pensionärer med inga eller begränsade inkomster. Frikyrkorådet framhåller att det är svårt att i framtiden förvänta större ekonomiska insatser av medlemmarna och förordar ett ökat stöd från det allmänna, särskilt till de små enheterna. Höjningen av den särskilda arbetsgivaravgiften från den 1 januari medför kostnadsökningar på ca 5 milj. kr. för de fria trossamfunden och deras församlingar. Dessa avgifter måste täckas genom medlemmarnas frivilliga

insatser. Frikyrkorådet understryker att verksamheten i sista hand måste inskränkas, om inte tillräckliga medel inflyter, och åberopar också att religionsfrihetens princip, om likvärdig behandling av trossamfund, motiverar att bidraget höjs. Man hänvisar även till att beredningen om stat och kyrka i sitt slutbetänkande (SOU 1972: 36 s. 136) har förcslagit en successiv uppräkning av bl. a. anslaget till fria kristna samfund. För budgetåret 1973/74 anhåller frikyrkorådet om ett reservationsanslag av en helt annan storleksordning än för innevarande budgetår.

Föredraganden

Bidraget infördes genom beslut av 1971 års riksdag. I sitt av riksdagen godkända betänkande i ämnet (KrU 1971: 15, rskr 1971: 207) framhöll kulturutskottet bl. a., att som skäl för detta stöd till vissa trossamfund inte bör anföras skattemässiga förhållanden utan att bidraget bör ha en självständig karaktär och att dess syfte bör vara att öka förutsättningarna för ekonomiskt svaga församlingar att hålla lokaler och erbjuda religiös service i form av gudstjänst, själavård och liknande. Vidare anförde utskottet att bidraget bör ses som ett provisorium i avvaktan på resultatet av arbetet inom 1968 års beredning om stat och kyrka.

Beredningens förra året avlämnade slutbetänkande remissbehandlas f. n. Något ställningstagande till förslagen i betänkandet har ännu inte gjorts. Med hänsyn till de ifrågavarande samfundens ekonomiska situation anser jag nu angeläget att förstärka stödet åt dem. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår höjs med 2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fria kristna samfund m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

D SKOLVÄSENDET

Vissa gemensamma frågor

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har liksom under de senaste åren i en särskild skrift sammanfattat sina anslagsframställningar (Skolväsendet, specialnummer av Aktuellt från Skolöverstyrelsen). I denna redovisas även huvuddragen av SÖ:s bedömningar i fråga om långtidsbudgetperioden 1973/78.

I ett inledande avsnitt anges några riktpunkter för SÖ:s arbete inom vuxenutbildningsområdet. Detta avsnitt kommer att redovisas i den särskilda proposition om vuxenutbildning som senare kommer att föreläggas riksdagen.

För *skolväsendets omfattning* har självfallet befolkningsutvecklingen avgörande betydelse. Under åren 1970—77 kommer enligt statistiska centralbyråns befolkningsprognos antalet barn i de obligatoriska skolåldrarna att öka medan antalet personer i åldrarna 16—21 år kommer att vara ganska konstant. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Antal personer i 6—21 års ålder vid slutet av åren 1970, 1973 och 1977.

Ålder	1970	1973	1977
6	123 583	123 074	117 024
7—9	327 886	372 625	337 752
10—12	314 520	329 462	373 670
13—15	323 667	316 203	349 701
(7—15)	(966 073)	(1 018 290)	(1 061 123)
16—18	329 706	328 252	321 182
19—21	361 073	340 784	337 975

Källa: Statistiska meddelanden Be 1971: 6. En nettoimmigration på 20 000 per år har antagits. Statistiska centralbyrån har i Information i prognosfrågor (1972: 5) redovisat en ny befolkningsprognos för riket 1972—2 000. Enligt denna prognos är antalet personer i de olika åldrarna, vid samma antagande om nettoimmigration, något lägre än enligt 1971 års prognos.

Elevantalets utveckling i grundskolan är numera, sedan den nioåriga skolgången införts i hela landet, helt beroende av befolkningsförändringarna. För gymnasieskolans del redovisar SÖ inte något nytt prognosunderlag för sin långtidsbedömning och därför gjort endast smärre justeringar i fråga om dimensioneringen. Långtidsbedömningen innebär en successiv utbyggnad av gymnasieskolans organisation. Antalet elevplatser i årskurs 1 i linjer och minst ettåriga direkt grundskoleanknutna specialkurser ökar således från ca 101 000 år 1972/73 till inemot 105 000

år 1977/78. Antalet 16-åringar minskar däremot något, från 109 000 till 107 000.

Som en följd av den nyss redovisade utvecklingen räknar SÖ med en ökning av antalet hela skolledar- och lärartjänster i grundskolan och gymnasieskolan under långtidsbudgetperioden, från budgetåret 1972/73 ca 86 000 till budgetåret 1977/78 ca 93 000.

Under de två senaste åren har en viss förändring skett av *elevernas intresse för studievägarna i gymnasieskolan.* Antalet behöriga sökande till de utpräglat yrkesinriktade linjerna och specialkurserna har ökat, medan däremot intresset för de mer allmänt studieförberedande linjerna har minskat. Till ca 32 000 platser på de tre- och fyraåriga linjerna sökte läsåret 1971/72 ca 34 000 behöriga förstahandssökande men till innevarande läsår hade antalet minskat till ca 30 000. För de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna kunde en liknande utveckling iakttas. Läsåret 1971/72 sökte ca 25 000 förstahandssökande till ca 23 000 platser. Läsåret 1972/73 var sökandeantalet drygt 21 000. Av de utpräglat yrkesinriktade studievägarna har praktiskt taget samtliga mött ett större elevintresse under innevarande läsår. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Antal elevplatser och behöriga förstahandssökande på linjer och direkt grundskoleanknutna specialkurser 1971/72 och 1972/73

Studieväg	1971/72		1972/73	
	Beslutade elevplatser	Behöriga förstahands-sökande	Beräknat antal elevplatser	Behöriga förstahands-sökande
Tvååriga				
Beklädnadsteknisk	592	317	550	344
Bygg- och anläggningsteknisk	4 794	3 488	4 700	2 617
Distribution och kontor	10 738	5 346	9 450	6 724
Ekonomisk	5 711	5 920	6 000	4 978
El-teleteknisk	3 256	7 206	3 350	8 482
Fordonsteknisk	2 880	4 086	2 800	5 624
Jordbruk	1 235	635	1 200	943
Konsumtion	9 169	4 335	8 620	6 915
Livsmedelsteknisk	1 016	538	1 000	791
Processteknisk	272	139	450	266
Skogsbruk	722	218	850	488
Social	10 557	13 446	10 500	11 937
Teknisk	6 434	5 613	6 200	4 136
Träteknisk	600	637	600	616
Verkstadsteknisk	5 280	2 512	5 300	3 722
Vård	4 994	14 895	5 530	16 315
Musik	180	258	180	302
Övriga	2 313	1 334	2 810	3 053
Minst treåriga				
Ekonomisk	5 524	4 680	5 800	4 913
Humanistisk-samhällsveten-skaplig	9 053	11 177	8 500	9 206
Naturvetenskaplig	10 598	11 039	10 100	9 299
Teknisk	6 659	7 478	6 700	6 528
Samtliga	**102 577**	**105 297**	**101 190**	**108 199**

Av SÖ:s material framgår även *könsbundenheten* i elevernas studieval i grundskolan. Detta gäller såväl tillvalsämnen som fritt valt arbete. Av flickorna i årskurs 7 hade läsåret 1971/72 drygt 45 % valt tyska, ca 32 % franska, 17 % ekonomi och 5 % konst. Endast 0,5 % valde teknik, vilket däremot var det populäraste ämnet bland pojkarna (ca 44 %). Av pojkarna valde 39 % tyska, 11 % franska, 6 % ekonomi och 1 % konst. Även i fråga om valet av slöjdart märks samma tendens: 93 % av pojkarna valde trä- och metallslöjd, 7 % textilslöjd. För flickorna var motsvarande tal 20 % resp. 80 %.

Elevernas val av intresseaktiviteter inom fritt valt arbete kan utläsas ur följande tabell som bygger på en av SÖ gjord stickprovsundersökning höstterminen 1971 (procentuell fördelning).

	Pojkar	Flickor	Totalt
Idrott, sport	39	9	25
Skapande verksamhet	5	19	12
Maskinskrivning	7	15	11
Matlagning, bakning	4	15	10
Djur och natur	4	11	8
Foto och film	9	4	6
Radio- och tv-teknik	12	0	6
Tonåring	0	13	6
Modellbygge	10	1	6
Dans och rytmik	0	5	2
Motor m. m.	4	0	2
Sjukvård, barnavård	0	5	2
Övrigt	5	4	3
Totalt	**100**	**100**	**100**

SÖ har med skrivelse den 13 oktober 1972 lämnat över en ny lägesrapport från SÖ:s s. k. könsrollsprojekt.

Vid det nordiska undervisningsministermötet i Helsingfors år 1969 enades ministrarna om att tillsätta ett utskott[1] för utredning av frågan om könsrollerna i utbildningen. Utskottets rapport har avlämnats under hösten 1972.

Utskottet har gjort en översikt över könsrollerna i några olika utbildningsformer i Norden och därutöver redovisat de forskningsprojekt som f. n. pågår på det aktuella området. Utskottet anser i sina sammanfattande rekommendationer att hela utbildningspolitiken och alla utbildningsformer bör omfattas av uppgiften att verka för jämställdhet mellan könen. En rad olika förslag har lagts fram av gruppen i syfte att förverkliga detta mål. Dessa förslag tar sikte på såväl utbildningens organisatoriska uppbyggnad som bl. a. dess innehåll och metodik på alla nivåer. Utskottets förslag omfattar även radio och television samt barn- och ungdomskultur.

I enlighet med av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar för myndig-

[1] 1:e byråsekreterare Anna-Greta Leijon, ordförande, borgmester Lilly Helveg Petersen, fylkeskolesjef Eirik Sjömaeling och docent Anna-Liisa Sysiharju.

heternas anslagsframställningar skall myndigheterna redovisa bl. a. sin *prioritering* av de framlagda förslagen. SÖ har under varje anslag gjort en sådan redovisning men därutöver presenterat en sammanfattande bedömning av sina anslagsframställningar. SÖ anser liksom tidigare att handikappområdet bör prioriteras högt och pekar därutöver på behovet av resursförstärkningar för pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete, lärares fortbildning, vissa anslag inom folkbildningsarbetet och inom vuxenutbildningen.

Samverkan i skolan

SÖ tillsatte i början av 1968 en utredningsgrupp för samverkan i skolan (SISK). I gruppen ingick representanter för organisationer som företräder elever, skolledare, olika lärarkategorier, ekonomipersonal, skolsocial personal, föräldrar, skolans huvudmän och den statliga skolförvaltningen. Utredningsgruppens direktiv utgjordes dels av vad dåvarande chefen för utbildningsdepartementet anförde till statsrådsprotokollet den 17 maj 1968 om goda arbetsförhållanden i skolan, dels av en arbetsplan som gruppen antog i maj 1968.

Utredningsgruppen har den 28 maj 1971 lämnat över en slutrapport över sin verksamhet med rekommendationer i fråga om samverkan inom den lokala skolenheten. Arbetet inom SISK har i huvudsak följt tre huvudlinjer, nämligen genomförandet av praktiska försök, initierandet av forsknings- och utredningsarbete samt information och utbildning. Inom SISK har utöver slutrapporten utarbetats 17 delrapporter, som omfattar bl. a. analyser av bakgrundsfaktorer, attityder och inställningar till samarbetsfrågor, resultat och effekter av skilda försöksanordningar. De praktiska försöken har omfattat olika alternativa modeller och förslag till hur breddad samverkan och ökat medinflytande för olika grupper i skolan skulle kunna uppnås. I första hand har det gällt samarbetsnämndens sammansättning och funktioner, men även andra samverkansformer, t. ex. klassråd och samarbetet hem-skola, har varit föremål för utredningar och/eller försök. Dessutom har SISK stött eller initierat ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt, rörande t. ex. studerandedemokrati, de svagpresterande elevernas situation och andra aspekter av elevvård samt kontakt mellan enskilda lärare vid en skolenhet.

Med anledning av SISK:s slutrapport har SÖ i skrivelse den 3 november 1971 lagt fram förslag till åtgärder för att främja samverkan mellan alla dem som deltar i skolans verksamhet. SISK och SÖ bedömer det som angeläget att samverkansfrågor beaktas i såväl grundutbildning som fortbildning av lärare. Man anser vidare att det är väsentligt att fasta arbetsformer för samverkan skapas samt att erforderlig tid för att träna och utöva olika former av samverkan kan beredas inom ramen för skolans verksamhet.

De organisatoriska formerna för samverkan i skolan omfattar i dag

dels vissa i skolstadgan angivna samarbetsorgan, dels vissa i läroplanerna rekommenderade arbetsformer. Till de förra hör klasskonferens, ämneskonferens och samarbetsnämnd, till de senare klassråd, elevråd och elevvårdskonferens.

1. Klasskonferens

Klasskonferens består av rektor och de lärare som undervisar i klassen. Vid behandling av fråga om elevs hälsa är även skolläkare och skolsköterska ledamot. I konferensen handläggs frågor om elevernas flit och framsteg i studier och om deras uppförande och ordning. För gymnasieskolan gäller att om klasskonferensen behandlar fråga om planering av undervisningen eller pedagogisk fråga av allmän karaktär, ordförande skall kalla representanter för de elever som berörs av ärendet att delta i konferensens överläggningar. Elevrepresentant får inte delta i besluten.

SÖ anser att med hänsyn till förslagen om elevmedverkan i ämneskonferens och till enskild elevs rätt att närvara vid elevvårdskonferensens överläggningar att bestämmelserna om elevrepresentation i klasskonferensen bör utgå ur stadgan.

2. Ämneskonferens

För varje ämne (eller för två eller flera ämnen) finns en ämneskonferens. Det åligger konferensen att i anslutning till läroplanen närmare planera kurserna i ämnet och granska stoffet i läroböckerna, upprätta plan för undervisningen i ämnet, avge förslag om inköp av böcker och annan undervisningsmateriel i ämnet samt att pröva behovet av nya läroböcker och avge förslag i anslutning härtill.

För gymnasieskolan gäller att då konferensen skall behandla fråga om planering av undervisning eller pedagogisk fråga av allmän karaktär, ordförande skall kalla representanter för de elever som berörs av ärendet att delta i konferensens överläggningar. Elevrepresentant har inte rätt att delta i besluten.

SÖ föreslår att elevmedverkan i ämneskonferensen på grundskolans högstadium blir obligatorisk, att elevrepresentanterna får rösträtt både på högstadiet och i gymnasieskolan samt att olika former av studieverksamhet i t. ex. kursplanering stimuleras för att eleverna skall få den information och skolning som behövs för att de skall kunna göra en insats i arbetet.

3. Samarbetsnämnd

Enligt skolstadgan (1971: 235, ändrad senast 1972: 536) skall samarbetsnämnd finnas i gymnasieskola. Den skall omfatta två lärare, två elever, två ledamöter från skolstyrelsen samt skolans rektor. Nämndens arbetsuppgifter kan sammanfattas under beteckningen »trivsel- och ordningsfrågor», och dess funktion är rådgivande. Dessutom skall nämnden

avgöra fråga om avstängning eller förvisning av elev. Även för folkhögskolan finns bestämmelser om samarbetsnämnd.

SÖ föreslår att samarbetsnämnden blir obligatorisk även på grundskolans högstadium samt att den skall utgå från följande minimirepresentation:

rektor	1	kontorspersonal	1
lärare	2	vaktmästare	
psykologer	1	lokalvårdare	
kuratorer		måltidspersonal	
skolsköterskor		institutionstekniker	
läkare		skolvärdinnor	
bibliotekarier		föräldrar	1
studie- och yrkesvägledare		skolstyrelse	1

Eleverna får utse högst lika många ledamöter i nämnden som övriga.

Samarbetsnämndens funktion skall enligt SÖ:s förslag omfatta följande typer av ärenden:

Beslutsrätt

1. Regler för ordning och uppförande med undantag för frågor som anges genom kollektivavtal eller andra för skolan författningsenligt gällande bestämmelser.
2. Utformning av gemensamma samlingar som planeras in under kommande termin eller läsår.
3. Eventuellt uppkommande stipendiefrågor.
4. Ekonomiskt stöd till elevverksamhet. Nämnden kan i detta fall endast fatta beslut under förutsättning att nämnden disponerar över medel som står till dess förfogande.
5. Trivselfrågor som berör skolmiljöns utformning och som ryms inom den för skolenheten uppgjorda ekonomiska ramen. Undantagna är frågor som anges genom kollektivavtal eller andra för skolan författningsenligt gällande bestämmelser.
6. Utformningen av läsårsavslutningen.
7. Utformningen av sådana allmänna möten som berör all personal inom skolan.

Remissorgan

1. Disposition av skolans lokaler.
2. Skolmåltidsverksamhetens utformning.
3. Skolenhetens anslagsframställning till skolstyrelsen främst i vad gäller prioritering.
4. Synpunkter och eventuella principer beträffande skolarbetets uppläggning inför det kommande läsåret.
5. Synpunkter på ny- och ombyggnationer inom det aktuella skolområdet. Skolgårdens utformning.

Medverkan

1. Utbildning av ledamöter i skilda samverkansorgan.
2. Främja samarbetet mellan hemmen och skolan.

3. Hålla sig informerad om och stimulera klassrådsverksamheten.
4. Främja pedagogiska försök inom skolan.
5. Friluftsdagars planering.

Enligt SÖ:s förslag bör beslut om elevs avstängning och förvisning inte fattas av samarbetsnämnden utan av skolstyrelsen efter beredning i elevvårdskonferensen.

4. Elevvårdskonferens

Elevvårdskonferensen är den lokala skolenhetens viktigaste organ för diskussion och sammanställning av beslutsunderlag i såväl allmänna som individuella elevvårdsfrågor. Konferensens väsentliga arbetsuppgifter är att allmänt planera för elevvårdsarbetet samt att förbereda beslut om åtgärder för enskilda elever. SÖ föreslår, i likhet med SISK, att elevvårdskonferensen blir obligatorisk i såväl grundskolan som gymnasieskolan, samt att konferensen blir beslutande i de frågor som enligt läroplanen handläggs av konferensen. Enligt SISK:s rekommendationer bör i konferensen ingå representanter för skolledningen och skolhälsovården, företrädare för studie- och yrkesorienteringen i skolan, psykologen, kuratorn och berörda klassföreståndare. Beträffande elevvårdskonferensens arbetsformer rekommenderar SÖ att berörda enskilda elever resp. föräldrar underrättas om ärendes behandling i konferensen och vid lämpligt tillfälle erbjuds att närvara vid konferensens behandling av frågor samt att de under alla förhållanden delges konferensens förslag till åtgärd, innan beslut fattas, samt att konferensen till sina överläggningar äger adjungera andra befattningshavare inom eller utom skolan.

5. Klassråd och elevråd

Verksamheten inom *klassråd* och *elevråd* utgör en nödvändig grund för vidgad elevmedverkan i skolans arbete. Det är därför viktigt att tid för klassrådens arbete kan beredas inom det schemalagda skolarbetets ram. SÖ föreslår att klassråden skall disponera i genomsnitt högst 20 minuter per vecka av lektionstid för sitt arbete. För att underlätta kommunikationen mellan olika grupper inom den lokala skolenheten bör 8—12 lektionstimmar per läsår anslås till allmänna möten, som anordnas av elevråden. På gymnasieskolan skall i första hand timme till förfogande utnyttjas. Träning för olika samverkansformer bör vidare kunna inrymmas inom ramen för fritt valt arbete i grundskolan. Den föreslagna tiden för klassrådsarbetet bör fastställas genom anmärkning till gällande timplaner.

6. Remissyttranden

Över skrivelsen har yttranden avgetts av *Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens cen-*

tralorganisation (TCO), Riksförbundet Hem och Skola, Moderata ungdomsförbundet, Centerns ungdomsförbund (CUF), Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU), Elevförbundet och *Filosofi- och psykologilärarnas förening.* I ärendet har även inkommit skrivelse från *skolstyrelserna i Lidingö* och *Umeå* samt *rektorskollegiet i Stockholm.*

SISK-gruppens och SÖ:s förslag är i första hand inriktat på att skapa organisatoriska former för samverkan i skolan. *LO, SSU* och *Riksförbundet Hem och Skola* framhåller denna begränsning i förslaget. *LO* anser det nödvändigt att i samverkansproblematiken väga in själva skolarbetets roll för demokratisk fostran. Den grundläggande frågeställningen blir då i vad mån olika samverkansformer kring skolarbetets uppläggning kan integreras i själva undervisningen, för att man skall kunna utnyttja samverkan som pedagogisk metod för social fostran. Även *SSU* anser att samverkan i konkreta undervisningsfrågor och den roll samverkan spelar för elevernas sociala och demokratiska utveckling är särskilt betydelsefull. I likhet med SISK och SÖ anser *SSU* och *TCO* att det är angeläget att samverkansfrågor beaktas både i grundutbildningen och fortbildningen av lärare.

SACO och *SSU* anser att SISK:s slutrapport inte bör föranleda några slutgiltiga förslag till lösning av samverkansfrågorna utan att SIA-utredningens betänkande bör avvaktas. Som motivering anför *SSU* att SISK har riktat sin uppmärksamhet på samarbetsnämndens sammansättning och funktion. Detta har enligt SSU inneburit att samverkansfrågorna i skolan blivit föremål för en ytlig och bristfällig behandling. SIA-utredningen har också att behandla samverkansfrågor inom skolan. Enligt direktiven kommer dessa frågor att utvecklas och fördjupas i förhållande till SISK:s slutbetänkande. I stället bör den av SISK initierade försöksverksamheten fortsätta och fördjupas.

Med hänsyn till förslagen om elevmedverkan i ämneskonferens och till enskild elevs rätt att närvara vid elevvårdskonferensens överläggningar, föreslår SÖ att bestämmelserna om elevrepresentation i *klasskonferensen* bör utgå ur skolstadgan. *SACO* och *CUF* instämmer i förslaget, medan *LO* anser att elevrepresentationen bör kvarstå, eftersom klasskonferensen även i fortsättningen skall behandla arbetet i den enskilda klassen.

För planering av kurser i varje ämne finns en *ämneskonferens.* SISK och SÖ föreslår att elevmedverkan i ämneskonferensen på grundskolans högstadium bör bli obligatorisk, samt att elevrepresentanterna skall få rösträtt både på högstadiet och i gymnasieskolan. Vidare föreslår man att eleverna skall få den information och skolning som behövs för att de skall kunna göra en insats i arbetet. *CUF* och *SSU* ansluter sig till dessa rekommendationer. *SSU* föreslår vidare att konferensen handlägger frågor som är gemensamma för olika ämnen. Det gäller t. ex. undervisningen i ekonomi-, familje-, konsument- och miljövårdsfrågor.

SACO och *Filosofi- och psykologilärarnas förening* pekar på en negativ konsekvens av förslaget att ge eleverna formell rösträtt. Enligt förslaget skall antalet elever inte överstiga antalet lärare. På många skolor finns emellertid bara en eller några få lärare. Ämneskonferensen kan i sådana fall komma att bestå av rektor, en lärare med ämneskunskap och en elev. Den information som eleverna kan ge till ämneskonferensen kan bli starkt begränsad, eftersom det är svårt för en elev att sätta sig in i problem som gäller samtliga kurser i ett ämne som förekommer på skolenheten. SACO motsätter sig därför att eleverna får rösträtt i ämneskonferensen, medan Filosofi- och psykologilärarnas förening i stället föreslår att lärar- och elevrepresentanterna får förfoga över samma antal röster.

Svenska landstingsförbundet föreslår att beslut om stadgereglering av elevernas rösträtt i ämneskonferensen fattas först sedan en definitiv utvärdering av pågående försök genomförts. Resultaten av dessa försök skall bl. a. visa om eleverna har den kunskapsmässiga grund som krävs för beslut om undervisningens planering. *Elevförbundet* menar att man bör begränsa ämneskonferensens uppgifter och i största möjliga utsträckning överföra dess arbetsuppgifter till den dagliga verksamheten i klasserna och i klassråden. Förbundet varnar också för en underskattning av lärarens roll vid kursplanering.

Nästan alla remissinstanser instämmer i SISK:s och SÖ:s rekommendationer i fråga om *samarbetsnämnden. TCO* ansluter sig till förslaget att nämnden blir obligatorisk även för grundskolans högstadium, men nämnden bör enligt TCO:s mening inte bindas till att omfatta enbart högstadiet, utan möjlighet bör finnas att nämndens verksamhet skall avse också låg- och mellanstadiet. *SACO* är den enda remissinstans som motsätter sig att nämnden blir obligatorisk på grundskolans högstadium samt att den får den sammansättning och de beslutsfunktioner som SISK föreslagit. Enligt SACO:s mening borde den föreslagna nämnden utvärderas i en försöksverksamhet innan beslut om införande fattas. SACO anser också att den föreslagna lärarrepresentationen är alltför liten med tanke på att olika lärarkategoriers intressen skall tillvaratas i samarbetsnämnden. Beträffande nämndens sammansättning anser *TCO* att den bör få utformas relativt fritt med hänsyn till lokala förhållanden. *LO* anser att det är risk för att en mängd arbetstagare kan komma att ställas utan direkt representation i samarbetsnämnden. För att förhindra en sådan situation anser man det rimligt att de arbetstagare som tillhör LO:s organisationsområde får minst ett mandat i nämnden.

Elevförbundet, CUF och *SSU* är kritiska mot SISK:s och SÖ:s förslag i fråga om samarbetsnämndens beslutsfunktioner. Elevförbundet anser att slutmålet bör vara att nämnden får beslutsrätt i alla frågor som rör den egna skolenheten. Även CUF menar att nämnden i princip bör vara skolans egentliga styrelse i alla frågor, inom de ekonomiska ramar som

de politiskt valda representanterna i den kommunala skolstyrelsen ställer upp. Redan nu anser CUF att nämnden kan ges beslutanderätt i betydligt fler frågor än de av SISK och SÖ föreslagna. SSU föreslår i stället för samarbetsnämnd en skolnämnd som skall fungera som lokal styrelse för den enskilda skolenheten. Den skall bl. a. ha beslutanderätt i miljöfrågor som rör skolan, i gemensamma aktiviteter, samt i vissa ekonomiska frågor och ansvara för att andra samverkansorgan följer uppdragna riktlinjer och ges ett meningsfullt innehåll.

LO menar att det finns en stor risk för intressekollision mellan den kollektivavtalsfästa företagsnämnden och samarbetsnämnden, eftersom flera av de uppgifter, där samarbetsnämnden enligt förslaget skulle ha en rådgivande funktion, faller inom ramen för den verksamhet som företagsnämnden skall bedriva. Alla remissinstanser som yttrat sig i frågan, dvs. *Svenska kommunförbundet, TCO* och *Riksförbundet Hem och Skola,* tillstyrker förslaget att beslut om elevs avstängning och förvisning inte bör fattas av samarbetsnämnden, utan av skolstyrelsen efter beredning i elevvårdskonferensen.

De flesta remissinstanserna instämmer i förslaget att *elevvårdskonferensen* bör bli obligatorisk. *Svenska landstingsförbundet* och *LO* anser dessutom att elevvårdskonferensen i enlighet med förslaget bör bli beslutande i de frågor som enligt läroplanen handläggs av konferensen. *LO, TCO* och *SACO* anser liksom SÖ att berörda elever och föräldrar bör underrättas om ett ärendes behandling i konferensen och erbjudas att närvara vid behandlingen av frågan, samt att konferensen till sina överläggningar äger adjungera andra befattningshavare inom eller utom skolan. *Svenska kommunförbundet* motsätter sig att elevvårdskonferensen blir obligatorisk och får en utökad beslutanderätt på det sätt som SISK har föreslagit. Som skäl anför förbundet dels att SIA-utredningen kommer att belysa dessa frågor, dels att problemen med samordning mellan skolans elevvård och samhällets allmänna barn- och ungdomsvård just nu diskuteras inom kommunförbundet. I avvaktan på denna ytterligare behandling bör enligt förbundets mening frågan om elevvårdskonferensens ställning och utökade beslutsfunktioner lämnas öppen.

Flertalet remissinstanser ansluter sig till utredningsgruppens och SÖ:s rekommendationer vad gäller *klassråd* och *elevråd. CUF* anser att både klassråd och elevvårdsfunktioner bör bli obligatoriska och ges uttryck i skolstadgan. För att eleverna skall få en reell möjlighet att diskutera olika angelägenheter i klassråden, anser *SSU* att minst en veckotimme måste avsättas för detta ändamål. Vidare menar SSU att elevernas rätt att bilda elevråd bör lagfästas, samt att ekonomiska resurser bör ges till elevrörelsen. *SACO* framhåller att det måste ankomma på varje lärare att själv avgöra om han skall delta i klassrådet. I den mån klassrådet förläggs utanför lektionstid och lärare skall medverka förutsätter SACO

att arvodesfrågan för lärarnas medverkan löses. SACO avstyrker förslaget att elevråden anordnar allmänna möten. Organisationen anser att de allmänna mötenas kompetensområde och funktionssätt måste övervägas noggrannare innan SISK:s förslag kan genomföras. I den mån allmänna möten ändå inrättas förutsätter SACO att endast eleverna deltar i dem. Om lärarna skall medverka uppstår en ny arbetsuppgift för dem.

Departementschefen

Med verkan fr. o. m. innevarande budgetår har 1968 års riksdagsbeslut om *grundskolan* och *gymnasieskolan* helt genomförts i organisatoriskt avseende. Man bör räkna med att det genomgripande yttre reformarbetet av ungdomsskolan nu är avslutat för den framtid som i dag kan överblickas. Intresset bör nu koncentreras bl. a. på att söka ännu bättre metoder för att få alla barn och ungdomar att uppleva skolarbetet stimulerande och undervisningen meningsfull.

Den nya inriktningen av reformarbetet har tagit sig uttryck i tillsättandet av två betydelsefulla utredningar på skolområdet. Utredningen om skolans inre arbete, som tillkallades i maj 1970, har redan hunnit långt i sitt arbete. I september 1972 tillkallades en särskild utredning för att överväga ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om grundskolan och gymnasieskolan m. m. (utredningen om skolan, staten och kommunerna). Kärnpunkten i de sakkunnigas arbete är att nå den för skolans arbete mest gynnsamma avvägningen mellan å ena sidan behovet av centrala bestämmelser för att säkerställa förutsättningar för att förverkliga de för skolan fastställda målen och å andra sidan behovet av utrymme för de initiativ, åtgärder och ansvarstagande lokalt som också är en förutsättning för en väl fungerande skola. Som särskilda arbetsuppgifter i direktiven nämns frågorna om statsbidragssystemets utformning och skolöverstyrelsens framtida uppgifter och organisation. Jag vill i detta sammanhang framhålla att den kommunindelningsreform som i huvudsak kommer att vara genomförd den 1 januari 1974 är en förutsättning för att syftet med det nu påbörjade utredningsarbetet skall kunna nås.

Inom skolöverstyrelsen (SÖ) har en särskild arbetsgrupp, *Samverkan i skolan* (SISK), arbetat sedan 1968. På gruppens initiativ har bl. a. en försöksverksamhet med nya samarbetsnämnder bedrivits. Försöket har avsett både uppgifter och sammansättning. På grundval av gruppens rapport har nu SÖ lagt fram olika förslag för att främja samverkan mellan alla dem som deltar i skolans arbete. Förslagen innebär bl. a. att samarbetsnämnden skall vara obligatorisk även för grundskolans högstadium och att s. k. klassråd skall finnas.

Den viktigaste formen för medverkan från elevernas sida måste givetvis vara diskussioner och medbestämmande inom den enskilda klassens

ram. I läroplanerna för grundskola och gymnasieskola framhålls också numera lärarens skyldighet att i samverkan med bl. a. eleverna utforma undervisningen. SISK-gruppen har gett flera värdefulla uppslag för hur man skall kunna förverkliga detta mål för skolan. I likhet med vad bl. a. SSU gett uttryck för vill jag framhålla det nära samband som råder mellan de nu aktuella förslagen och utredningen om skolans inre arbete, vilken bl. a. behandlar olika samarbetsfrågor i skolan. Genom utredningen om skolan, staten och kommunerna aktualiseras dessutom det principiella spörsmålet om hur långt statens reglering av skolans verksamhet skall gå. Jag har mot denna bakgrund kommit till slutsatsen att SÖ:s förslag inte nu bör leda till några stadgemässiga förändringar. Jag vill däremot betona angelägenheten att de lokala skolmyndigheterna inom ramen för en fortsatt försöksverksamhet tar vara på och i praktiskt arbete utvecklar de förslag till samverkansformer som SISK-gruppen utarbetat. Det är mot bakgrund av vad LO framhållit därvid angeläget att beakta den intressekollision som i vissa fall synes ha skett mellan å ena sidan samarbetsnämnden och å andra sidan företagsnämnden.

Av SÖ:s anslagsframställning framgår bl. a. att vissa förskjutningar har ägt rum när det gäller *valen av studievägar inom gymnasieskolan.* De mera yrkesinriktade linjerna har — sannolikt bl. a. på grund av förbättringen av yrkesutbildningen — mött ett starkt ökat intresse bland eleverna medan trycket på de mer teoretiska studievägarna minskat. Genom de nya principer om allmän behörighet för högskoleutbildning som fastlades av 1972 års riksdag (prop. 1972: 84, UbU 1972: 31, rskr 1972: 240) kommer alla elever på gymnasieskolans linjer att få möjlighet att gå vidare i utbildningssystemet. För vissa elever krävs dock vissa breddningar av utbildningsprogrammet. Bl. a. dessa kompetensregler kan komma att medverka till ett ytterligare ökat intresse för de mer yrkesinriktade studievägarna. För budgetåret 1973/74 räknar jag med att de mer teoretiska studievägarnas kapacitet sammanlagt skall motsvara det faktiska antalet elevplatser på dessa linjer för innevarande läsår.

Elevintresset för den naturvetenskapliga linjen har sjunkit de senaste åren vilket även avspeglat sig i en minskad tillströmning till matematiskt-naturvetenskapligt inriktad utbildning vid universitet och högskolor. Planeringsrådet för utbildningsfrågor har diskuterat dessa frågor, varvid utbildningsmyndigheterna redovisat pågående arbete i syfte att öka studerandeintresset för de matematiska och naturvetenskapliga ämnena. Det är angeläget att det inledda arbetet fortsätts och följs upp. Till de frågor som närmare bör belysas hör behovet av kursplanemässiga förändringar i grundskola och gymnasieskola liksom erfarenheterna av förändringarna på den sociala linjen, där numera matematik och naturkunskap läses av alla elever. Till inte ringa del sammanhänger problemet

med rekryteringen till de matematisk-naturvetenskapliga studievägarna med flickornas bristande intresse för dessa utbildningar. En av delarna inom SÖ:s könsrollsprojekt belyser just flickornas inställning till fysikämnet. Jag utgår från att man inom det pedagogiska utvecklingsarbetet avsätter resurser för här aktuella frågor. Även studie- och yrkesorienteringen har givetvis en viktig uppgift — bl. a. genom att ifrågasätta rådande faktiska val — att öka benägenheten att pröva på matematiska och naturvetenskapliga studier.

Intresset för olika ämnen i gymnasieskolan kan också komma att påverkas av utformningen av bestämmelserna om urval till högre utbildning. Kompetenskommittén överväger nu de tekniska lösningarna av det nya kompetenssystemet, varvid även denna aspekt måste beaktas i samband med konstruktionen av de nya meritvärderingsreglerna.

Också inom folkbildningen bör man kunna få ett ökat intresse för de experimentellt betonade delarna av naturvetenskapen. Programserien »Tellus» som gjordes av kommittén för television och radio i utbildningen (TRU) väckte stor uppmärksamhet och fick ett positivt gensvar. Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet bör beakta detta i sin produktionsplanering.

För att få väl övertänkta val till gymnasieskolan och till den högre utbildningen behövs en väl fungerande organisation för *studie- och yrkesorientering*. I enlighet med beslut vid 1971 års riksdag (prop. 1971: 34, UbU 1971: 21, rskr 1971: 214) räknas nu medel för en mycket stor utökning av resurserna för studie- och yrkesorientering i gymnasieskolan. Kostnadsökningen uppgår till ca 15 milj. kr. För att tillgodose personalbehovet för bl. a. skolans del räknas med en intagning av 180 deltagare i den utbildning av studie- och yrkesvägledare som är förlagd till lärarhögskola.

SÖ:s redovisning av elevernas val av aktiviteter inom bl. a. fritt valt arbete i grundskolan visar en stark *könsbundenhet*. Trots ofta målmedvetna insatser från skolans sida har man inte lyckats bryta de traditionella könsrollsmönstren i de ungas studieval.

Erfarenheterna av försöksverksamheten med särskilda åtgärder för att åstadkomma en jämnare fördelning mellan manliga och kvinnliga studerande vid förskollärarutbildningen är positiva. Denna verksamhet kommer att fortsätta även under nästa läsår och skall därvid kompletteras för alla sökande med ett hänsynstagande i meritbedömningen till yrkesverksamheten utanför vårdsektorn.

SÖ arbetar f. n. med ett viktigt projekt där man bl. a. beaktar könsrollsfrågan i lärarutbildning, lärarfortbildning samt läroplans- och läromedelsutveckling och bedriver försök med särskilda insatser vid vissa skolor. Dessa åtgärder kommer först på sikt att påverka attityder och yrkesval.

Det särskilda nordiska utskott som på undervisningsministrarnas

uppdrag undersökt könsrollsfrågan i utbildningsväsendet har nu lagt fram sin analys och därpå grundade rekommendationer. Denna rapport behandlas nu i de nordiska samarbetsorgan som hör till det nordiska ministerrådet.

Med den omfattande reformeringen av utbildningsväsendet har följt en stark kostnadsutveckling. För framtiden är det därför viktigt att insatserna koncentreras till de områden där de största effekterna kan utvinnas. Ett viktigt mål för utbildningspolitiken är att åstadkomma ett större mått av *jämlikhet* i samhället. Utbildningsfaktorn intar, framhåller arbetsgruppen för låginkomstfrågor i sin rapport (Ds In 1972: 19), en strategisk roll framför allt när det gäller inkomster, sysselsättning och politiska resurser, även om åtgärder inom utbildningssystemet inte på kort sikt kan få någon avgörande betydelse för lösningen av låginkomstproblemet. Låginkomstutredningens undersökningar har klart visat på sambandet mellan utbildningsnivå och levnadsstandard i olika avseenden. Därför måste i det långsiktiga perspektivet åtgärder inom utbildningsväsendet ges hög prioritet. Som särskilt angelägna reformområden framstår enligt arbetsgruppen därvid speciella åtgärder för elever med skolsvårigheter, en nedbrytning av barriärer mellan olika utbildningar såväl horisontellt som vertikalt och möjligheter till överbryggande och återkommande utbildning.

Jag framhöll i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 163) den särskilda resurstilldelning som *specialundervisningen* utgör. För nästa budgetår kan utgifterna härför beräknas till 500 milj. kr. Utredningen om skolans inre arbete kommer i sitt arbete in på specialundervisningen och därvid bl. a. på möjligheterna att finna nya former för förebyggande åtgärder och kompensatoriska insatser.

Specialundervisningen sköts till stor del av lärare som har låg- eller mellanstadielärarutbildning men saknar specialutbildning. En ytterligare utökning av speciallärarutbildningen föreslås nu.

Genom barnstugeutredningens betänkande (SOU 1972: 26—27) om *förskolan* har dennas betydelse för barnens utveckling och därmed också för skolarbetet belysts. Barnstugeutredningen, vars betänkande f. n. bereds, fortsätter sitt arbete med vissa utbildningsfrågor. Förskollärarutbildningen föreslås ytterligare öka i omfattning nästa år.

Även i årets budgetarbete har fortsatta insatser för de *vuxenstuderande* prioriterats. Under de senaste åren har en rad viktiga åtgärder beslutats, framför allt i syfte att nå de utbildningsmässigt eftersatta grupperna. Ett omfattande utrednings- och utvecklingsarbete pågår. Nyligen har en särskild utredning om folkhögskolan tillkallats. Inom utbildningsdepartementet kommer en särskild arbetsenhet för frågor om vuxenutbildning att inrättas. I samband härmed överförs frågorna om utbildning av vuxna invandrare genom cirkelstudier från inrikesdepartementet. I en särskild proposition kommer olika frågor inom vuxenutbildningen att behandlas.

Frågan om *studiefinansieringen* inom vuxenutbildningen utreds av kommittén för studiestöd åt vuxna. I en särskild proposition kommer 1972 års riksdagsbeslut om ett enhetligt studiekreditsystem att följas upp. Detta kommer att bli av stor betydelse för olika grupper av vuxenstuderande.

1972 års höstriksdag har bl. a. fattat beslut om den fortsatta *regionalpolitiken*. I prop. 1972: 111 har bl. a. framhållits den betydelse som skolan har för de glest bebyggda delarna av landet. På Kungl. Maj:ts uppdrag har SÖ och glesbygdsutredningen lagt fram förslag om utbildningens organisation i dessa landsdelar. Dessa frågor bereds f. n. i utbildningsdepartementet. En särskild proposition i ärendet kommer senare att läggas fram.

Läromedelsfrågorna tillhör de ständigt aktuella problemen i skolan. Läromedelsutredningen har i betänkandet (SOU 1971: 91) Samhällsinsatser på läromedelsområdet lagt fram olika förslag som rör frågan om hur man till rimliga kostnader skall trygga skolans försörjning med läromedel. Läromedelsutredningens betänkande kommer att behandlas i en särskild proposition i vilken också formerna för tillhandahållande av fria läromedel i grundskolan kommer att tas upp.

Som jag framhöll i 1972 års statsverksproposition har tillgången på behöriga *lärare* successivt förbättrats på grund av gjorda utbildningsinsatser. En fortsatt minskning av lärarutbildningens kapacitet kan därför ske när det gäller lärare i läroämnen och lärare på låg- och mellanstadierna. Efter 1967 års lärarutbildningsreform finns det nu anledning att göra en viss översyn av berörda utbildningar. Lärarutbildningskommittén kommer inom kort att avge förslag om utbildningen av vissa andra lärarkategorier.

a) centrala och regionala myndigheter m. m.

D 1. Skolöverstyrelsen

1971/72 Utgift	49 899 686
1972/73 Anslag	54 878 000
1973/74 Förslag	61 347 000

Skolöverstyrelsen (SÖ), vars arbetsuppgifter framgår av den för verket gällande instruktionen (1965: 737, ändrad senast 1972: 239), är organiserad på fem avdelningar, nämligen en undervisningsavdelning för skolan (S), en undervisningsavdelning för vuxenutbildning (V), en avdelning för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete (L), en avdelning för planering (P) och en avdelning för administrativa frågor (A). Inom SÖ finns 18 byråer, som fördelas mellan avdelningarna enligt SÖ:s bestämmande.

Hos SÖ finns vidare en skolöverläkare samt sektioner för information och för rationaliserings- och utredningsarbete.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	421	+32	+12
Övrig personal	221	+37,5	+ 9
	642	**+69,5**	**+21**
Anslag			
Lönekostnader	40 650 000	+ 8 134 500	+4 600 800
därav ersättning till expertis	5 133 000	+498 000	+88 000
Sjukvård	78 000	+ 124 000	of.
Reseersättningar	2 116 000	+ 401 000	+ 198 000
därav utrikes resor	54 000	+3 000	+3 000
Lokalkostnader	4 995 000	+ 750 000	+ 750 000
Expenser	4 900 000	+ 2 862 900	+ 577 300
Kostnader för kontorsdrift och bibliotek	2 139 000	+ 343 000	+ 343 000
	54 878 000	**+12 615 400**	**+6 469 100**
Avrundat		+12 615 000	+6 469 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 5 838 300 kr.

2. SÖ bedömer det nödvändigt att en tjänsteman på heltid får ägna sig åt att leda gymnasieinspektionen och att samordna verksamheten samt att svara för att informationen utvärderas och leder till erforderliga åtgärder. SÖ föreslår därför att en tjänst som gymnasieinspektör byts ut mot en tjänst som avdelningsdirektör. (—15 100 kr.)

3. För att leda arbetet med frågor rörande de två- och fyraåriga

tekniska linjerna samt den treåriga naturvetenskapliga linjen m. fl. utbildningsvägar behövs ytterligare en avdelningsdirektörstjänst vid byrå S 3. SÖ föreslår att en tjänst som skolkonsulent byts ut mot en tjänst som avdelningsdirektör. (+6 900 kr.)

4. För att leda arbetet med vissa organisationsfrågor rörande lärarutbildningen behövs en fast tjänst. SÖ föreslår därför att en tjänst som skolkonsulent byts ut mot en tjänst som avdelningsdirektör. (+6 900 kr.)

5. SÖ har med skrivelse den 11 oktober 1971 överlämnat en utredning angående organisationen för i SÖ:s regi bedriven arbetsmarknadsutbildning. Förslaget innebär en anpassning av byrå V 3:s organisation till de ökade och breddade uppgifter som utvecklingen inom arbetsmarknadsutbildningen under senare år successivt fört med sig. I förslaget anges inte sedvanliga tjänstebenämningar utan i stället funktioner för varje tjänst. Jämfört med läget budgetåret 1971/72 innebär förslaget en utökning av personalen för mera permanenta uppgifter med 17 tjänster för handläggande personal och tio tjänster för övrig personal. (+1 662 000 kr.)

6. SÖ skall enligt gällande bestämmelser centralt verkställa intagning av studerande till lärarutbildning. Arbetet har under senare år varit förlagt till en till byrå L 1 knuten intagningssektion. Kostnaderna för personal för intagningsarbetet har hittills bekostats av medel som anvisats under vissa lärarutbildningsanslag. SÖ föreslår att medel till kostnader för personal verksam med intagning av studerande till lärarutbildning budgetåret 1973/74 beräknas under förevarande anslag medan motsvarande medel dras in under anslagen Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. och Förskoleseminarierna: Utbildningskostnader. (+1 088 100 kr.)

7. I byrå P 1:s uppgifter ingår att utveckla informations- och planeringssystem för skolväsendet. SÖ föreslår inrättande av en byrådirektörstjänst för uppgifter inom detta område. (+82 300 kr.)

8. SÖ föreslår att en tjänst som skolkonsulent inrättas för frågor om undervisning av utlandssvenskars barn (+86 400 kr.).

9. I anledning av tidigare fattat beslut om organisation av den statliga redovisnings- och revisionsverksamheten har till SÖ förlagts en redovisningscentral och ett revisionskontor. Planenligt skall konstfackskolan, slöjdlärarseminariet och statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor inordnas i redovisningsgruppen den 1 juli 1973. SÖ föreslår att även specialskolornas redovisnings- och lönegöromål förs över till redovisningscentralen den 1 juli 1973. Med hänsyn till pågående utredning om länsskolnämndernas framtida ställning bör däremot länsskolnämnderna och därmed också statsbidragen till skolväsendet samt nomadskolorna nu avföras från planen för den fortsatta utbyggnaden av redovisningsgruppen. Utbyggnaden får därför åtminstone t. v. anses avslutad med etappen den 1 juli 1973. SÖ beräknar inför omläggningen

Da

den 1 juli 1973 det erforderliga personaltillskottet till kameralsektionen till fyra biträdestjänster (+168 600 kr.). Vad gäller revisionskontoret beräknar SÖ det erforderliga personaltillskottet till en biträdestjänst (+43 300 kr.).

10. Det ökade medelsbehovet för expertis uppgår till 498 000 kr.

11. SÖ föreslår, efter samråd med övriga myndigheter inom kvarteret Garnisonen, att medel anvisas under anslagsposten för sjukvård för en försöksverksamhet med hälso- och sjukvård. Försöksverksamheten avses omfatta samtliga myndigheter som är förlagda till kvarteret Garnisonen. SÖ:s andel av kostnaderna för försöksverksamheten beräknas till 124 000 kr., varav 35 000 kr. avser engångsanvisning.

12. SÖ räknar med ökat medelsbehov för reseersättningar (+295 000 kr.). Det ökade medelsbehovet motiveras bl. a. med ett förslag om att gymnasieinspektör skall ha tjänsteställe antingen i Stockholm eller hos länsskolnämnd i hemlänet. Inspektör med sexårsförordnande bör normalt, om än inte undantagslöst, ha tjänsteställe i SÖ, medan övriga inspektörer, utom sådana med kortare förordnanden än en termin, som regel bör ha tjänsteställe hos länsskolnämnd. Detta förslag medför ökade kostnader för anståndstraktamenten och flyttningsersättningar. Det ökade medelsbehovet motiveras i övrigt med ökade resekostnader för nya tjänster, resekostnader för ledamöter i pedagogiska nämnden och för ledamöter i intagningsnämnd, för utredningen om sjöpersonalutbildningen och med utökad reseverksamhet för gymnasieinspektörerna.

13. Det ökade medelsbehovet för expenser motiveras av en utvidgad verksamhet på ADB-området, ökade kostnader för framställning och distribution av prov samt utveckling av nya diagnostiska utvärderingsinstrument i grundskolan och gymnasieskolan, för användning av ungdomsskolans prov i vuxenutbildningen och för utvärderingsinstrument för lärarutbildningen. Dessutom beräknas ökat medelsbehov för information om vuxenutbildningen, för information till invandrare, för information om betygen och för journalistkonferenser. Vid bifall till vad SÖ föreslagit beträffande central intagning av studerande till lärarutbildning bör de med denna verksamhet förenade kostnaderna för expenser betalas ur anslagsposten Expenser. Vidare räknas med ökade kostnader för kontorsmateriel. (+1 204 500 kr.)

14. För kostnader för kontorsdrift och bibliotek räknas med ett ökat medelsbehov av 343 000 kr.

I 0-alternativet räknar SÖ med en minskning av resurserna för utvecklingsarbetet, långsiktsplaneringen och liknande. Det betyder i första hand en nedräkning av medel till expertis. Viss minskning av fast personal blir nödvändig, i första hand indragning av förslagsvis sex konsulenttjänster. SÖ beräknar vidare en minskning med fyra tjänster för amanuenser i befordringsgång och med två biträdestjänster samt en minskning av medel för omkostnader. SÖ framhåller att 0-alternati-

vet bl. a. innebär att den utbyggnad av SÖ:s redovisningsgrupp som enligt planeringen skall ske den 1 juli 1973 inte kan genomföras.

Särskilda medel till viss styrd information

SÖ har med skrivelse den 29 augusti 1972 begärt särskilda medel till viss styrd information som skall komplettera den i övrigt av SÖ bedrivna informationsverksamheten. Den styrda informationen bör ske genom bl. a. dagspressannonsering och syftar till att öka intresset för gymnasieskolan, folkhögskolan samt vuxenutbildningen i övrigt. SÖ anhåller att få ett extra anslag för detta ändamål på 1,5 milj. kr.

Departementschefen

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande skolväsendet angående sakkunniga med uppgift att utreda ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om grundskolan och gymnasieskolan m. m. En första del i de sakkunnigas arbete bör enligt direktiven — sedan de sakkunniga kommit fram till ett mer principiellt ställningstagande i frågan om avvägningen av ansvaret för skolväsendet — kunna vara frågan om skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppgifter och organisation.

SÖ för fram förslag om förstärkning av den centrala organisationen för den av SÖ anordnade arbetsmarknadsutbildningen. Av förslaget framgår bl. a. att denna utbildning ökat betydligt i omfattning under senare år. Budgetåret 1964/65 omfattade verksamheten drygt 20 000 personer. Budgetåret 1970/71 var antalet drygt dubbelt så stort. Kraven på den centrala organisationen har ökat inte bara genom det ökade antalet personer i denna utbildning. Utbildningen har också efter hand differentierats och fått ett förändrat innehåll. Under senare år har t. ex. tillkommit undervisning i allmänna ämnen för kursdeltagare som har endast sex- eller sjuårig folkskola som grundutbildning liksom undervisning i svenska för invandrare som beviljats arbetsmarknadsutbildning men som saknar erforderliga språkkunskaper. Dessa förändringar medför ökade krav på central planering, samordning, utveckling och uppföljning. Enligt SÖ bör dessa förändrade och ökade krav mötas med personella förstärkningar vid byrå V 3. Jag delar SÖ:s uppfattning att en sådan förstärkning är nödvändig för att den arbetsmarknadsutbildning, som SÖ har att genomföra, skall kunna fungera effektivt. Kursutbudet är starkt differentierat. Därmed krävs helt naturligt omfattande insatser vad gäller samordning och för att utveckla kurserna i enlighet med förändringar på arbetsmarknaden och förändrade krav i övrigt. Jag har mot denna bakgrund funnit det motiverat att SÖ tillförs betydande personella förstärkningar för denna verksamhet. Jag räknar således medel för ytterligare 16 tjänster med placering på byrå V 3, varav tolv tjänster för handläggande personal och

fyra tjänster för övrig personal. Härutöver räknar jag med att fyra tjänster för handläggande personal och två tjänster för övrig personal kommer att bekostas av medel för expertis (5).

I prop. 1972: 100 (s. 30) med förslag till lag om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare behandlas frågan om central registrering av arbetstagarnas deltagande i sådan undervisning. Chefen för inrikesdepartementet anförde i propositionen bl. a. att behovet av upplysning för arbetsgivare, fackliga organisationer och arbetstagare kan tillgodoses endast genom central registrering. Det bör ankomma på det studieförbund som anordnar undervisning att till ett sådant centralt register anmäla när en arbetstagare påbörjar undervisningen, när han avbryter den — varvid bör anges det antal timmar han närvarit — samt när han avslutat 240 timmars utbildning. Vidare anfördes att frågan om vilken myndighet som bör ha hand om en sådan central registrering kommer att anmälas i ett senare sammanhang. Jag har i samråd med chefen för inrikesdepartementet funnit att SÖ bör handha denna registrering. Jag beräknar därför 50 000 kr. för detta ändamål.

SÖ för fram flera förslag som syftar till att nå en bättre samordning av befintliga resurser. SÖ föreslår således att samordningen av gymnasieinspektionen bör förbättras genom att en tjänst som gymnasieinspektör byts ut mot en tjänst som avdelningsdirektör. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga. Jag biträder förslagen att byta ut två tjänster som skolkonsulent mot två tjänster som avdelningsdirektör i syfte att förbättra ledningen av arbetet med frågor rörande de två- och fyraåriga tekniska linjerna samt den treåriga naturvetenskapliga linjen m. fl. utbildningsvägar samt av arbetet med vissa organisationsfrågor rörande lärarutbildningen. Medlen för expertis har räknats ned med belopp motsvarande den merkostnad som detta utbyte av tjänster medför. (3 och 4)

Jag biträder SÖ:s förslag om att räkna medel för en tjänst som skolkonsulent för frågor om undervisning av utlandssvenskars barn. Jag har i samband härmed räknat ned expertismedlen med belopp som hittills använts för att bekosta expert med hithörande arbetsuppgifter. (8)
SÖ har föreslagit en utökning av personalresurserna vid kameralsektionen och vid revisionskontoret. Jag biträder även dessa förslag och räknar medel för fyra biträden vid kameralsektionen och för ett biträde vid revisionskontoret. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t med förslag rörande utbyggnad av redovisnings- och revisionsverksamheten. (9)

Jag är f. n. inte beredd att biträda förslaget om överförande av medel från lärarutbildningsanslagen till detta anslag (6). Jag är inte heller beredd att tillstyrka förslaget om en tjänst som byrådirektör för planering (7).

Jag räknar med en ökning av medlen för expertis med 88 000 kr. (10).

Jag räknar vidare med medel för ökade resekostnader med anledning av de nya tjänsterna vid byrå V 3 samt medel för resekostnader för ledamöter i pedagogiska nämnden och för utredningen om sjöpersonalutbildningen (12).

Under expensposten har jag räknat med följande förändringar. För automatisk databehandling avseende volymökning m. m. inom ramen för gjorda åtaganden räknas med ytterligare 140 000 kr. Jag har vidare räknat med ytterligare medel för standardiserade prov i grundskolan och gymnasieskolan samt medel för utveckling av nya diagnostiska utvärderingsinstrument i grundskolan och gymnasieskolan. För dessa båda ändamål har jag beräknat 100 000 kr. Jag biträder SÖ:s förslag om en ökning med 40 000 kr. för kontorsmateriel samt förslaget om att medel för kopiekostnader för byrå V 3:s verksamhet bör beräknas under detta anslag. Jag räknar med ytterligare 30 000 kr. för information. SÖ bör även fortsättningsvis ansöka om medel för styrd information hos nämnden för samhällsinformation. (13) För kontorsdrift och bibliotek räknar jag i enlighet med SÖ:s förslag med en ökning av 343 000 kr. (14). Jag biträder inte förslaget om försöksverksamhet med hälso- och sjukvård (11).

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 61 347 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skolöverstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 61 347 000 kr.

D 2. Länsskolnämnderna

1971/72 Utgift	25 296 514
1972/73 Anslag	26 342 000
1973/74 Förslag	27 607 000

Länsskolnämndernas arbetsuppgifter och sammansättning framgår av instruktionen (1965: 741) för länsskolnämnderna (omtryckt 1971: 347, ändrad 1972: 59).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	146	+2	−3
Övrig personal	151	+4	+1
	297	**+6**	**−2**
Anslag			
Lönekostnader	20 601 700	+1 488 400	+ 945 700
Sjukvård	30 000	of.	of.
Reseersättningar	1 668 000	+ 83 400	+ 77 000
Lokalkostnader	2 657 000	+ 82 700	+ 123 000

Da

Expenser	1 385 300	+ 220 000	+ 119 000
	26 342 000	**+1 874 500**	**+1 264 700**
Avrundat		+1 875 000	+1 265 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 1 372 700 kr.

2. Vid var och en av länsskolnämnderna i Kronobergs, Örebro och Västerbottens län är en synkonsulent placerad. Synkonsulenternas behov av biträdeshjälp är lika stort som konsulenternas för rörelsehindrade elever, för vilka biträdestjänster med halvtidstjänstgöring är inrättade. En tjänst som kontorsbiträde i befordringsgång med halvtidstjänstgöring bör sålunda finnas vid varje nämnd där en tjänst som synkonsulent är inrättad. (+58 000 kr.)

3. Medel beräknas för två och en halv personliga tjänster i befordringsgång för arkivarbetare (+92 800 kr.).

4. Vid varje länsskolnämnd finns en länscentral för pedagogiska hjälpmedel. Beteckningen länscentral för pedagogiska hjälpmedel är inte längre adekvat. Den utställningsverksamhet som bedrivs vid centralerna bör närmast betraktas som ett led i länsskolnämndernas allmänna information. Den tjänsteman vid länsskolnämnderna som benämns föreståndare för länscentralen för pedagogiska hjälpmedel har snarast funktionen som läromedelskonsulent. Länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel bör därför upphöra som institutioner. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att de nuvarande tjänsterna som föreståndare bör omvandlas till tjänster med beteckningen läromedelskonsulent.

5. De senaste åren har, bl. a. genom olika bestämmelser utfärdade av Kungl. Maj:t, vidtagits åtgärder som innebär att länsskolnämnderna ålagts ökade uppgifter rörande lärarfrågor, särskilt i samband med genomförandet av större reformer inom skolväsendet. Genomförandet av 1969 års läroplan för grundskolan och gymnasieskolereformen kunde, om man endast utgår från takten för införandet av nya timplaner i olika årskurser, tyckas medföra en extra belastning med lärarfrågor för nämnderna, som borde ha övervunnits före budgetåret 1973/74. Nämndernas olika åtgärder i lärarfrågorna på grund av de nämnda reformerna kommer emellertid inte att vara slutförda vid denna tidpunkt. I flera avseenden kommer personalkonsekvenser av reformerna bl. a. för länsskolnämndernas del att sträcka sig flera år framåt. Även nya reformer som den rörande studie- och yrkesorientering fordrar insatser från nämndernas sida. De nämnda uppgifterna ökar medelsbehovet för ersättning till expertis. (+201 000 kr.)

I 0-alternativet räknar SÖ med hänsyn till utvecklingen på läromedelsområdet med indragning av tjänster vid länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel och med minskning av medel till expertis. Vidare räknas med minskning av medel för rescersättningar.

Departementschefen

Länsskolnämndsorganisationen utreds av särskilda sakkunniga (länsskolnämndsutredningen). Nämndernas uppgifter kommer även att beröras i det utredningsarbete som ankommer på de hösten 1972 tillkallade sakkunniga med uppgift att utreda ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om grundskolan och gymnasieskolan m. m. Jag räknar med hänsyn till dessa pågående utredningar i stort sett inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Vid var och en av länsskolnämnderna i Kronobergs, Örebro och Västerbottens län är en tjänst som synkonsulent placerad. Dessa tjänster samt med konsulenternas verksamhet förenade reseersättningar bör föras över till den särskilda organisation för hjälp till synskadade elever inom det allmänna skolväsendet som jag senare kommer att föreslå under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader. Jag räknar med motsvarande minskning under detta anslag. (—234 000 kr.)

Jag beräknar medel för personlig tjänst i befordringsgång för en arkivarbetare (3). Jag är med hänsyn till de uppräkningar som skett under senare år inte beredd att nu föreslå ytterligare medel för expertis (5).

Skolöverstyrelsen har i 0-alternativet räknat med bl. a. indragning av tjänster vid länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel. Enligt sina direktiv skall länsskolnämndsutredningen bl. a. undersöka motiv för och överväga behovet av en regional statlig organisation för information, fortbildning och pedagogiska hjälpmedel. Kungl. Maj:t har i beslut den 1 december 1972 anmodat utredningen att senast den 10 januari 1973 till Kungl. Maj:t redovisa sitt utredningsuppdrag om länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel.

I övrigt hänvisar jag till sammanställningen. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsskolnämnderna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 27 607 000 kr.

D 3. Läroboksnämnden

1971/72	Utgift	510 079
1972/73	Anslag	800 000
1973/74	Förslag	800 000

Från anslaget ersätts utgifter för statens läroboksnämnd. Bestämmelserna om nämndens verksamhet återfinns i kungörelsen (1948: 613) om granskning av vissa läroböcker (ändrad senast 1972: 178).

Läroboksnämnden

Läroboksnämnden föreslår ett oförändrat anslag om 800 000 kr. för

nästa budgetår. Nämnden har därvid utgått från att nämnden även under budgetåret 1973/74 skall fullgöra samma uppgifter som hittills.

Statens läroboksnämnd redovisar inget 0-alternativ då de förslag nämnden lägger fram i övrigt innebär en större kostnadsminskning än vad som skall beräknas i 0-alternativet.

Departementschefen

Jag har i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor för skolväsendet redovisat min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram särskild proposition angående läromedelsfrågor. Jag räknar emellertid inte med att förslagen i denna proposition kommer att påverka läroboksnämndens verksamhet under nästa budgetår.

Jag förordar att anslaget förs upp med oförändrat belopp och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Läroboksnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kr.

D 4. Utveckling av studielämplighetsprov

Nytt anslag (förslag) 1 000 000

I prop. 1972: 84 angående gymnasieskolans kompetensvärde m. m. (UbU 1972: 31, rskr 1972: 240) räknade jag med att det bör bli möjligt att låta nya behörighets- och urvalsregler träda i kraft omkring mitten av 1970-talet. I propositionen anförde jag i detta sammanhang bl. a. att det är nödvändigt med en fast grund för det fortsatta utredningsarbete, som måste ske. Detta gäller såväl arbetet med de särskilda förkunskapskraven som den slutliga utformningen av urvalsreglerna, i vilket bl. a. måste ingå en slutlig utprövning av studielämplighetsprovet. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 30 juni 1972 fick skolöverstyrelsen (SÖ) i uppdrag att, efter samråd med universitetskanslersämbetet och de sakkunniga för fortsatt utredningsarbete om gymnasieskolans kompetensvärde (kompetenskommittén) och med iakttagande av vad departementschefen anfört, utveckla ett studielämplighetsprov under hänsynstagande till i direktiven till de sakkunniga angiven tidsplan samt att lägga fram förslag till erforderlig organisation för ett sådant prov. SÖ har under ett särskilt anslag på tilläggsstat till riksstaten under innevarande budgetår erhållit ett belopp av 900 000 kr. för att utveckla studielämplighetsprov (prop. 1972: 130 bil. 6, UbU 1972: 51, rskr 1972: 316). Jag beräknar behovet av medel för detta ändamål under nästa budgetår till 1 000 000 kr., vilka bör anvisas under ett särskilt anslag med här angiven rubrik.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Utveckling av studielämplighetsprov* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

D 5. Bidrag till vissa elevorganisationer

1971/72	Utgift	295 000
1972/73	Anslag	320 000
1973/74	Förslag	500 000

Från anslaget utgår bidrag till vissa elevorganisationer enligt Kungl. Maj:ts beslut. Bidrag utgår under budgetåret 1972/73 med 125 000 kr. till Sveriges elevers centralorganisation (SECO), 55 000 kr. till Sveriges folkhögskolelevers förbund (SFEF), 80 000 kr. till Elevförbundet och 40 000 kr. till Vuxenstuderandes riksorganisation (VRO). Dessutom finns 20 000 kr. till Kungl. Maj:ts disposition.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) framhåller att bidrag f. n. lämnas till elevorganisationerna från flera anslag. SÖ föreslår därför att de medel som nu utbetalas från anslaget Bidrag till ungdomsledarutbildning, för budgetåret 1972/73 beräknat till 160 000 kr., förs över till förevarande anslag i syfte att främja en samordning av organisationernas ekonomiska planering och skapa möjlighet till en samlad bedömning av deras bidragsbehov. Vidare förordas att ett belopp av 50 000 kr. ställs till Kungl. Maj:ts förfogande för bidrag till konferenser, kampanjer m. m. Medel för sådana ändamål anvisas f. n. från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Anslaget bör således höjas med 210 000 kr. till 530 000 kr. SÖ avstyrker ansökningar om statsbidrag från Sjöbefälsskolornas elevorganisation (SELO) och Sveriges sjuksköterskeelevers förbund (SSEF).

SÖ kan inte bedöma vilka följder en nedskärning enligt 0-alternativet skulle ha för resp. elevorganisation. Man kan dock inte räkna med att t. ex. landsting eller kommuner kommer att täcka mellanskillnaden. Rimligen borde dock eleverna ha möjlighet att bidra genom ökade egna insatser.

Sjöbefälsskolornas elevorganisation (SELO) har hos Kungl. Maj:t ansökt om ekonomiskt stöd för sin utbildningsbevakning.

Departementschefen

Jag anser i likhet med skolöverstyrelsen att vissa medel som innevarande budgetår anvisas under anslaget Bidrag till ungdomsledarutbildning nästa budgetår bör anvisas under detta anslag. Jag räknar vidare med 60 000 kr. för vissa kostnader i samband med skolval. Riksskatte-

verket kommer dessutom att svara för valsedlar, valkuvert m. m. Anslaget bör höjas till 500 000 kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fördela medlen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa elevorganisationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

D 6. Bidrag till vissa föräldraorganisationer

1971/72	Utgift	205 000
1972/73	Anslag	230 000
1973/74	Förslag	255 000

Från anslaget ersätts kostnader för bidrag till vissa föräldraorganisationer enligt Kungl. Maj:ts beslut. Bidrag utgår under budgetåret 1972/73 med 205 000 kr. till Riksförbundet Hem och Skola, med 13 000 kr. till Riksförbundet Döva Barns Målsmän och med 12 000 kr. till föräldraföreningen vid Ekeskolan.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att anslaget höjs med 90 000 kr. till 320 000 kr., varvid 75 000 kr. beräknas för höjning av bidraget till Riksförbundet Hem och Skola och 15 000 kr. för höjning av bidraget till de båda andra organisationerna.

I 0-alternativet räknar SÖ med att minskningen skulle komma att avse bidraget till Riksförbundet Hem och Skola. Detta skulle sannolikt komma att medföra en begränsning av verksamheten, eftersom det inte är troligt att vare sig landsting, kommuner eller de medlemmar som är engagerade i verksamheten är villiga att täcka mellanskillnaden.

Departementschefen

Anslaget bör höjas till 255 000 kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fördela medlen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa föräldraorganisationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 255 000 kr.

b) pedagogiskt utvecklingsarbete

D 7. Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet

1971/72	Utgift	18 984 284	Reservation	3 449 035
1972/73	Anslag	22 975 000		
1973/74	Förslag	24 125 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för bl. a. olika former av pedagogiska och psykologiska undersökningar inom skolans område samt utveckling och utprövning av läromedel.

Skolöverstyrelsen

Huvudsyftet med det pedagogiska utvecklingsarbetet är att förbättra skola och utbildning genom en fortlöpande förnyelse av planering, genomförande och utvärdering av verksamheten. Detta sker genom definition av mål och medel, genom gestaltning och utprövning av modeller och metoder samt genom utvärdering av erfarenheter och effekter för fortsatt revidering av mål och metoder. Den utvecklingsplan som skolöverstyrelsen (SÖ) nu arbetar med utgår från de skolpolitiska målen, från antaganden om samhällsförändringar utanför skolväsendet och från skolväsendets aktuella problemläge. Utvecklingsplanen omfattar såväl kortsiktiga som långsiktiga projekt, som valts så att de skall ge största möjliga bidrag till att skolväsendets mål uppnås och till att beredskap byggs upp för framtida förändringar av skolväsendet.

Utvecklingsarbete avseende förskola

Förskolans grundläggande uppgifter — att vara utvecklingsstimulerande, socialt förebyggande och utjämnande — skall utgöra grunden för forsknings- och utvecklings-(FoU)-arbetet som bör beakta barnets totala situation och behov. FoU-arbetet bör därför inrymma såväl pedagogisk som psykologisk och sociologisk forskning.

Bland projekten under denna rubrik finns bl. a. Barn och livsfrågor, som skall belysa de metodiska problem som uppstår, när frågor rörande tillvaron och omvärlden skall aktualiseras för barn i förskole- och lågstadieåldrarna. Härvid skall kunskaperna från projektet Undervisningsmetodik i religionskunskap tillvaratas och utvecklas.

Inom ramen för ett forskningsprojekt i Malmö prövas organisationsformer för samverkan mellan förskola och lågstadium. I Västmanland prövas olika modeller för stegvis ökad samverkan mellan förskola och lågstadium, varvid glesbygden, tätortsmiljön och invandrarbarnens situation särskilt beaktas. En specifik aspekt på övergången mellan förskola och grundskola belyses inom projektet Individualiserad läs- och skriv-

undervisning i skolan med syfte att förebygga uppkomsten av läs- och skrivsvårigheter. Ytterligare ett projekt behandlar socialisationsprocessen hos barn i förskoleåldern.

För forsknings- och utvecklingsarbete om förskolan, vilket bedrivs i samråd med socialstyrelsen, beräknar SÖ ett totalt medelsbehov av 1 445 000 kr.

Utvecklingsarbete avseende grundskola

Här kan nämnas metodforskning kring grupparbetsmetodik och fri skrivning, analyser av gymnastikundervisningen och av låg- och mellanstadiets naturorienterande undervisning. För utveckling av skolans organisation och miljö görs systemanalyser av skolmiljöer, däribland även analyser av s. k. öppen skola, och undersökningar av problem i samband med övergång mellan stadier och skolformer och vid samläsning mellan årskurser. Skolans organisation kan även behöva modifieras med hänsyn till elever med inlärningssvårigheter och till tvåspråkiga elever. Vidare sker konstruktion och prövning av modeller för integreringen av handikappade elever i vanliga klasser, medan andra projekt syftar till elevvård enligt arbetslagsprincipen och till intensifierad elevvård genom aktivering av hem-skola-föreningar, samarbete med socialförvaltningen och samordning med fritidsverksamheten.

För forsknings- och utvecklingsarbete avseende grundskolan beräknar SÖ ett totalt medelsbehov av 5 945 000 kr.

Utvecklingsarbete avseende gymnasieskolan

Målet för detta utvecklingsarbete är bl. a. att förbättra den grundläggande kunskapen om undervisningsprocessen i relation till elevförutsättningar och skilda ramfaktorer och att analysera måluppfyllelse i undervisningen och mot bakgrund härav modifiera eller nykonstruera kursplaner och studieplaner. En annan viktig del av utvecklingsarbetet består i att sammanställa läromedelsbehovet för gymnasieskolans olika linjer och specialkurser samt konstruera, utpröva och utvärdera läromedel.

Ett stort projekt är Läroplansarbete för gymnasieskolan, det s. k. LAG-projektet, som skall bilda underlag för läroplansöversyn och som pågått sedan år 1967. Läroplansöversyner görs också för bl. a. specialkurser inom industri och hantverk och inom det husliga området. Läromedelskonstruktion pågår inom bl. a. matematik, naturvetenskapliga ämnen, moderna språk, konsumentkunskap, konst- och musikhistoria, verkstadsteknik, elteknik och livsmedelsteknik. Inom organisationsområdet inriktas utvecklingsarbetet på att skapa ett informationssystem för gymnasieskolan, som även medger kostnadsanalyser.

För forsknings- och utvecklingsarbete för gymnasieskolan beräknar SÖ ett medelsbehov om totalt 5 182 000 kr.

Utvecklingsarbete avseende vuxenutbildning

FoU-arbetet syftar till att förbättra beslutsunderlaget för det fortsatta utvecklingsarbetet rörande olika vuxenutbildningsformer genom att bl. a. utveckla undervisningsmetoder som underlättar för personer med ringa studievana och precisera läromedelsbehovet inom vuxenutbildningsområdet. Handikappades, invandrares och andra minoritetsgruppers behov skall därvid särskilt beaktas.

Ett av projekten behandlar studiebehov och studiehinder hos vuxna, medan ett annat söker precisera mål för vuxenutbildningen med sikte på en eventuell läroplan för vuxenutbildningen. Ett flertal projekt behandlar frågor om rekrytering, uppsökande verksamhet och samordning inom vuxenutbildningen. En undersökning om studiecirkeln som pedagogisk funktion föreslås. Vägledande studieplaner för studiecirklar bör utarbetas. Vidare pågår arbete med att bygga upp ett informationssystem för elever i vuxenutbildning.

För utvecklingsarbete avseende vuxenutbildning begär SÖ totalt 3 554 000 kr.

Utvecklingsarbete avseende lärarutbildning

FoU-arbetet på denna sektor bör allmänt ha sin utgångspunkt i att lärarskicklighet växer fram i växelverkan mellan teori och praktik. Ett sådant FoU-arbete kan bidra till att utveckla lärarutbildningen så att den förbereder läraren för den alltmer mångfasetterade läraruppgiften.

Bland projekt som rör undervisningsmetoder och lärarfortbildning kan nämnas lärarutbildningsexperiment med roll- och simuleringsspel, gruppdynamik och s. k. mikroundervisning, dvs. genomförandet av korta undervisningspass som filmas och spelas upp för lärarkandidaten för självanalys och kommentar av handledare.

Endast undantagsvis finns i dag särskilda läromedel för grundutbildningen av lärare. Under våren 1972 har ett flerårsprogram för läromedelsutveckling avseende lärarutbildning utarbetats inom SÖ. Dessa läromedel skall fungera som instrument för ökad samordning av utbildningens olika delar och därmed ge utbildningen en bättre ämnesinriktning.

För utvecklingsarbete avseende lärarutbildning begär SÖ totalt 3 294 000 kr.

Gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete

Under denna rubrik redovisas bl. a. lokalt bedriven FoU-verksamhet, t. ex. de pedagogiska utvecklingsblocken och vissa försök med ändrad elevvårdsorganisation.

På skolbyggnadsområdet studeras ändrade funktionskrav på skolanläggningar i samarbete med central och lokal pedagogisk expertis. Möj-

ligheterna att utnyttja nya skolbyggnader för andra ändamål än skolans undervisning bör prövas.

Inom flera projekt, bl. a. Örebroprojektet och Västmanlandsundersökningen, sker uppföljning av en årskurs elever genom skola och inledande yrkesverksamhet.

Inom ramen för det gemensamma FoU-arbetet utvecklas och prövas modeller och metoder för mål- och metodrelaterade prov till vägledning för lärare och elever. Inom ramen för det internationella IEA-projektet utvärderas elevernas kunskaper och attityder i vissa ämnen i förhållande till sådana bakgrundsfaktorer som t. ex. klasstorlek och undervisningsmetoder. I ett särskilt projekt studeras kommunikationsfärdigheterna hos elever i åldrarna 7—19 år.

Till sektorn gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete hänförs också sådan läromedelsutveckling, som är gemensam för flera stadier eller skolformer.

För gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete begär SÖ 7 228 000 kr.

Planering, uppföljning och information m. m.

Den långsiktiga planeringen utformas genom programkonferenser, konferenser för projektsamordning och symposier inom centrala problemområden. Även konferenser och kurser för att förstärka kapaciteten hos de institutioner och organ som arbetar med FoU-uppdrag är nödvändiga.

Uppföljningen av projekt som genomfört betydelsefulla etapper eller avslutats kräver insatser som bör planeras centralt vid sidan av den resultatspridning som genomförs inom projekten. För detta ändamål och för kontaktverksamheten med forskningsinstitutionerna fordras speciell personal.

En särskild tidskrift för spridning, diskussion och granskning av FoU-resultat planeras i samverkan med universitetskanslersämbetet och samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

För planering m. m. beräknar SÖ 2 676 000 kr.

Produktionsstöd

Avsikten med produktionsstödet är att täcka kvantitativa brister för små målgrupper, där läromedel saknas och att täcka kvalitativa brister, där ekonomiska förutsättningar för produktion av läromedlet inte föreligger. Bland bristområden som bör prioriteras nämner SÖ grundskolans specialundervisning, invandrarundervisningen, gymnasieskolans yrkesinriktade linjer och specialkurser, vuxenutbildning och delar av lärarutbildningen. Produktionsstöd bör kunna ges antingen i form av totalfinansiering av projektet eller som garanti för kostnadstäckning, produktionsbidrag, författararvode och tryckningsbidrag. I första hand bör

stödet utgå till producerande företag, men i vissa fall kan även arvode direkt till författaren ifrågakomma.

För produktionsstöd föreslår SÖ totalt 2 000 000 kr. Glesbygdsutredningen har därjämte i sitt betänkande (DsIn 1972: 1) Utbildning i glesbygd beräknat 400 000 kr. i produktionsstöd för läromedel avsedda för dels årskurslösa högstadier, dels korrespondens- och glesbygdsgymnasier.

Bidrag till utgivande av pedagogiska publikationer

SÖ föreslår oförändrat belopp 100 000 kr.

Löneomräkningen på anslaget beräknas av SÖ till 314 000 kr. SÖ beräknar det totalt ökade medelsbehovet till 8 449 000 kr.

Departementschefen

Vid min anmälan i prop. 1972: 1 (bil. 10, s. 186 f) av detta anslag anförde jag att de olika projekten tidsmässigt måste planeras så, att medel regelmässigt friställdes för nya ändamål varje år genom att gamla projekt avslutades. Med ett anslag av den storleksordning det här är fråga om bör därigenom relativt stora summor kunna ställas till förfogande för nya projekt. Vidare finns under anslaget en reservation på ca 3 milj. kr. Detta bör ge utrymme för de viktigare nya projekt SÖ förordat. Jag räknar därför endast med en mindre höjning av anslaget.

Vad gäller inriktningen av anslaget vill jag återigen hänvisa till vad jag anfört i prop. 1972: 1 (bil. 10, s. 186 f.). Jag vill särskilt betona vikten av att det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet sker i nära anknytning till skolans vardag och de problem man där upplever. Det är angeläget att enskilda skolor ges möjlighet att delta i olika projekt och försöksverksamheter, varvid man självfallet bör sträva efter att få olika orter, regioner och skoltyper representerade. SÖ:s pedagogiska nämnd har med skrivelse den 8 september 1972 överlämnat förslag till regionalt samarbete mellan utbildningsforskning och alla slag av lärarutbildning inom en region. I skrivelsen behandlas även frågan om resultatspridning från utbildningsforskningen. Förslaget kommer senare denna dag att presenteras under vissa gemensamma frågor rörande lärarutbildning. De eventuella merkostnader som förslagets genomförande kan ge upphov till bör täckas från förevarande anslag.

Jag beräknar 40 000 kr. som ersättning för författande av läroböcker avsedda för undervisningen vid sjöbefälsskolorna. Medel för detta ändamål har tidigare anvisats under anslaget Sjöbefälsskolorna: Utrustning m. m.

SÖ har i sin anslagsframställning under rubriken Vuxenutbildning lagt fram förslag till projekt om bl. a. studiecirkeln som pedagogisk funktion och utarbetande av studieplaner för studiecirklar. Jag förut-

sätter att utvecklingsarbetet härvidlag bedrivs i nära samarbete med folkbildningsorganisationerna.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram proposition i anledning av läromedelsutredningens betänkande. Jag kommer då att ta upp frågan om produktionsstöd.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 24 125 000 kr.

c) det obligatoriska skolväsendet m. m.

D 8. Bidrag till driften av grundskolor m. m.

1971/72	Utgift[1]	3 584 843 067
1972/73	Anslag	3 814 000 000
1973/74	Förslag	4 011 000 000

[1] Inkl. utgifterna för svensk undervisning i utlandet m. m.

Enligt kungörelsen (1958: 665) om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet (omtryckt senast 1971: 348, ändrad 1972: 633) utgår allmänt driftbidrag till kommunernas kostnader för dels obligatoriska skolor, dels högre kommunala skolor. I kungörelsen regleras också statsbidragen till kostnaderna för avlöning av skoldirektör och biträdande skoldirektör.

Bidragsunderlaget för de allmänna driftbidragen och för statsbidraget till kostnaderna för avlöning av skoldirektör och biträdande skoldirektör beräknas enligt vissa schematiska regler och utgörs i huvudsak av årslönebeloppen för tjänster som inrättats i föreskriven ordning. Det allmänna driftbidraget för obligatoriska skolor motsvarar bidragsunderlaget efter avdrag av en mindre kommunandel. Det allmänna driftbidraget för högre kommunala skolor utgår med 78 % av bidragsunderlaget. Statsbidrag för avlöning av skoldirektör utgår med 79 % av bidragsunderlaget.

Ur förevarande anslag bestrids i första hand kostnaderna för driftbidrag till obligatoriska skolor och praktisk lärarutbildning vid grundskolor med undantag för vissa tjänstgöringstillägg. Vidare ersätts kostnaderna för avlöning av skoldirektör ur detta anslag. Anslaget belastas vidare med vissa kostnader för reseersättningar m. m. samt med kostnader för statsbidrag till avgifter till försäkring för tilläggspension (ATP) och allmän arbetsgivaravgift. Slutligen utgår ur anslaget vissa bidrag till enskilda skolor.

Skolorganisationens omfattning

Totala antalet elever inom det obligatoriska skolväsendet uppgick läsåret 1971/72 till 977 194. Läsåret 1972/73 beräknas antalet elever till ca 996 000 och läsåret 1973/74 till ca 1 013 000.

Den genomsnittliga klasstorleken i grundskolan har varit betydligt lägre än vad skolberedningen räknade med, vilket medfört ökat behov av lokaler och lärare. Skolöverstyrelsen (SÖ) har med anledning härav sedan 1966 (senast i mars 1972) utfärdat anvisningar om elevernas fördelning på klasser i grundskolan.

De vidtagna åtgärderna har lett till att skolberedningens riktvärden för klassmedeltal i huvudsak kunnat uppnås. Alltjämt gäller dock att de faktiska medeltalen ligger något under skolberedningens beräkningar. För lågstadiet var 1971/72 den genomsnittliga klasstorleken 21, för mellanstadiet 24 och för högstadiet 27 elever. Delningstalen för de olika stadierna är resp. 25, 30 och 30, vilket betyder att samtliga årskurser men särskilt då mellanstadiet uppvisar klasstorlekar som ligger väsentligt under delningstalen.

Den nya läroplanen för grundskolan, som successivt infördes i grundskolan med början läsåret 1970/71, är helt genomförd i och med innevarande läsår.

Anslagsberäkning

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag	3 814 000 000	+228 000 000	+197 000 000

Den av SÖ föreslagna uppräkningen hänför sig till följande ändamål.

	Anvisat för 1972/73	Förändring till 1973/74
1. Lärarlönebidrag m. m.	3 495 447 000	+216 922 000
2. Lönekostnadspålägg	315 763 000	+ 11 056 000
3. Ersättning för flyttningskostnader och resor	300 000	of.
4. Bidrag till estniska grundskolor	453 000	+ 8 000
5. Bidrag till Kristofferskolan i Stockholm	1 682 000	+ 143 000
6. Bidrag till Hillelskolan i Stockholm	355 000	+ 12 000
	3 814 000 000	**+228 141 000**

Av SÖ:s framställning inhämtas bl. a.

1—2. *Lärarlönebidrag m. m.* Posten kommer enligt gällande bidragsregler att under budgetåret 1973/74 belastas med dels slutreglering av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret 1972/73, dels förskott på bidraget 1973/74, vilket senare motsvarar 90 % av lärarlönebidraget för 1972/73. I posten ingår även kostnaderna för statsbidrag till ATP-avgifter och allmän arbetsgivaravgift.

Kostnaderna för slutregleringen för budgetåret 1972/73 är lika med skillnaden mellan det slutligt beräknade statsbidraget för detta budgetår och det belopp, som under samma år utbetalats i förskott. Detta senare belopp motsvarar i sin tur 90 % av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret 1971/72.

För beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 måste en uppskattning göras av lärarlönebidraget avseende redovisningsåret

1972/73 på grundval av de senast kända faktiska bidragskostnaderna, nämligen för redovisningsåret 1971/72. Enligt från länsskolnämnderna inhämtade uppgifter uppgick lärarlönebidraget inkl. statsbidraget till skoldirektörer avseende redovisningsåret 1971/72 till 2 949,7 milj. kr. Årslönebeloppet för motsvarande ändamål uppgick enligt samma uppgifter till 2 982,2 milj. kr. för redovisningsåret 1971/72.

SÖ:s beräkningar av årslönebelopp och lärarlönebidrag framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Årslönebelopp	Lärarlönebidrag
Enligt länsskolnämndernas uppgifter för budgetåret 1971/72	2 982,2	2 949,7
Nya tjänster i grundskolan 1.7.1972 (1972/73 års lön)	48,9	48,1
Löneomräkning (från 1971/72 års lön till 1972/73)	119,3	119,3
Löneomräkning av Up-tjänster (från 1971/72 års lön till 1972/73)	2,2	2,2
Kostnader för vissa övergångsåtgärder i samband med Lgr 69	20,4	20,4
Summa för budgetåret 1972/73	**3 173,0**	**3 139,7**

Med utgångspunkt i de sålunda beräknade årslönebeloppen och lärarlönebidragen samt med beaktande av kostnader för statsbidrag till ATP-avgifter och för lönekostnadspålägg i övrigt, inberäknat statsbidrag till allmän arbetsgivaravgift, beräknar SÖ medelsbehovet under punkten 1 enligt följande. Beloppen anges i milj. kr.

Förskott på lärarlönebidrag	2 825,7
Slutreglering av bidraget för 1972/73	485,0
Statsbidrag till ATP-avgifter (8,6 % av årslönebeloppet 1972/73)	272,9
Allmän arbetsgivaravgift (2,85 % av årslönebeloppet 1972/73)	90,4
Lönekostnadspålägg (10,3 % av årslönebeloppet 1972/73)	326,8
Statsbidrag till undervisning på grundskolenivå för vuxna, personell assistans åt handikappade elever m. m.	5,7
Stödundervisning åt invandrarbarn	21,0
Övriga kostnader för undervisning av invandrarbarn	1,2
Jämkning av studiegången i årskurs 9	8,0
Löner åt lärare som deltar i kurser vid statens institut för finsk-svensk kursverksamhet	1,6
Medel för vissa studie- och yrkesorienteringspublikationer	1,1

Det ökade medelsbehovet till lärarlönebidrag m. m. enligt sammanställningen uppgår alltså till (4 039,4—3 811,2)=228,2 milj. kr.

Sedan år 1944 anordnas i ett antal av de tvåspråkiga kommunerna i Norrbottens län lekskolekurser för finskspråkiga barn. Kurserna pågår tre till fyra veckor under sommaren och är avsedda för barn som skall börja i grundskolan påföljande höst. Medelsbehovet beräknas vara oförändrat. Från anslagsposten utgår också bidrag till kommuner i Norrbottens län med finskspråkiga barn för anskaffande av speciella

hjälpmedel för att överbrygga språksvårigheterna. SÖ räknar med oförändrat medelsbehov.

Ur anslaget bekostas vidare undervisning på grundskolenivå av ungdomar och vuxna som fått ofullständig eller ingen skolundervisning. Ur detta anslag bekostas även undervisning av vuxna zigenare vad avser lärarlöner, elevtransporter samt i vissa fall utrustning av lokaler och anskaffning av läromedel. SÖ beräknar oförändrat 1,5 milj. kr. för ändamålet budgetåret 1973/74.

Från anslagsposten får — efter SÖ:s prövning i varje särskilt fall — bestridas kostnader för personell assistans åt handikappade elever i obligatoriska skolor. Bidragen utgår i de flesta fall efter direkt kontakt med skolkonsulenten för rörelsehindrade elever. SÖ räknar med en ökning av medelsbehovet från 1,5 milj. kr. till 2 milj. kr. budgetåret 1973/74.

Den ökade invandringen ställer krav på särskilda åtgärder inom skolväsendet. Stödundervisning åt icke-svenskspråkiga elever kan utgå med högst sex veckotimmar. SÖ, som räknar med att ca hälften av invandrareleverna behöver stödundervisning, uppskattar det genomsnittliga behovet av sådan undervisning till tre veckotimmar. Medelsbehovet beräknas till 21 milj. kr.

Introduktionsåtgärder för invandrarelever i högstadieålder kan kräva betydande ingrepp i timplanerna. I årskurs 9 kan skolstyrelsen enligt bestämmelserna i anmärkning 12 till timplanen för högstadiet medge vissa jämkningar, medan möjligheterna till effektiva introduktionsåtgärder i årskurserna 7 och 8 är mera begränsade. Samläsning i tillvalsgrupp mellan svenskspråkiga och icke-svenskspråkiga elever kan få ogynnsamma effekter för båda grupperna, varför SÖ hemställer om bemyndigande att medge att tillvalsgrupp får bildas på grundskolans högstadium för lägst tre icke-svenskspråkiga elever. Minimitalet för inrättande av tillvalsgrupp är fem.

SÖ beräknar även medel för en förstärkt regional organisation för samordning och planering av utbildningen för invandrarbarn, främst genom konsulenttjänster knutna till något länsorgan. Dessa tjänstemän skall bl. a. ha till uppgift att ge service till kommunerna i frågor rörande rekrytering av lärare för invandrarundervisning, anskaffning av läromedel etc. Medelsbehovet beräknas till 732 000 kr. för budgetåret 1973/74. Detta motsvarar tolv tjänster, vilka bör fördelas på de län som har särskilt behov av denna förstärkning.

Enligt anmärkning 12 till timplanen för högstadiet enligt 1969 års läroplan för grundskolan får för enskild elev studiegången jämkas i årskurs 9. Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 bemyndigat SÖ att utfärda anvisningar för sådan jämkad studiegång, vilka anvisningar sedan utfärdats av SÖ den 26 juli 1972 (se Aktuellt från skolöverstyrelsen, 1972/73: 12). SÖ beräknar medelsbehovet för 1973/74 till 8 milj. kr.

För löner åt lärare som deltar i kursverksamheten vid det av SÖ i årets anslagsframställning föreslagna institutet för finsk-svensk kursverksamhet beräknar SÖ 1 557 000 kr.

För studie- och yrkesorienteringen i skolan används publikationer utgivna av SÖ, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), universitetskanslersämbetet (UKÄ) och centrala studiehjälpsnämnden (CSN). En arbetsgrupp med företrädare för samtliga dessa verk har föreslagit rationaliseringar och delvis nya former för verkens samarbete i syo-frågorna i syfte att förenkla informationsutbudet. I sammanhanget har arbetsgruppen konstaterat att olika principer tillämpas för finansiering av materialet. De samhällsinformerande publikationerna från AMS och UKÄ bekostas sålunda helt av statsmedel, medan handböckerna »Att välja till årskurs 7, 8 och 9» och »Att välja studieväg», vilka utges av SÖ via Utbildningsförlaget, inköps och betalas av kommunerna, i regel för utdelning till eleverna. Arbetsgruppen anser att samma principer för finansieringen bör gälla samtliga verks publikationer, vilket innebär att även Att-välja-materialet bör bekostas med statsmedel. SÖ föreslår därför att medel anvisas för inköp från Utbildningsförlaget av en upplaga motsvarande klassuppsättningar av Att-välja-materialet, handboksdelen, samt vidare för inköp av tidningen Att välja i utbildningssamhället, broschyren Folkhögskolan samt broschyren Skolyrkesvägledning. Totalt beräknar SÖ för detta ändamål 1 145 000 kr.

3. *Ersättning för flyttningskostnader och resor.* Statsmedel härför utgår enligt kungörelsen (1962: 696) om statsverkets bestridande av vissa kostnader på skolväsendets område (ändrad senast 1971: 258). SÖ uppskattar medelsbehovet till oförändrat 300 000 kr.

4. SÖ överlämnar framställning av Estniska kommittén om statsbidrag till de *estniska skolorna* i Stockholm och Göteborg samt de estniska kompletteringsskolorna. I dessa senare skolor, som f. n. finns på 18 orter, ges kompletterande undervisning utanför skoltid i nationella ämnen till estniska elever i grundskolan. För skolan i Stockholm beräknar SÖ medel för sammanlagt sju lärare, fördelade på tre klasser på lågstadiet och tre på mellanstadiet. Däremot finner SÖ inte skäl att tillstyrka kommitténs anhållan om en tillsynslärartjänst, då bidrag beräknas för arvode motsvarande uppdragstillägg för tillsynslärare. För skolan i Göteborg beräknar SÖ medel för en lågstadieklass och två mellanstadieklasser.

Estniska kommittén har även anhållit om medel för inrättandet av högstadium av estniska grundskolan jämte estniskt gymnasium. Anhållan har remitterats till skoldirektionen i Stockholms kommun och länsskolnämnden i Stockholms län. I likhet med dessa remissinstanser finner inte SÖ skäl att förorda omprövning av de beslut som i denna fråga fattades av riksdagen 1968 (prop. 1968: 67, SU 1968: 129, rskr 1968: 303). Inte heller finner SÖ skäl att tillstyrka statsbidrag för fortbildningskurser för estniska lärare.

5. SÖ överlämnar framställning från Stiftelsen Kristofferskolan om statsbidrag till *Kristofferskolan* för budgetåret 1973/74.

Som grund för beräkning av statsbidraget skall enligt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser ligga en organisation beräknad till högst 600 elever fördelade på 21 klassavdelningar, därav högst tre klassavdelningar i årskurserna 10—12. Läsåret 1971/72 har två klasser varit inrättade i årskurs 10, och för läsåret 1972/73 förutses dubblering av årskurs 11. Stiftelsen hemställer om att statsbidrag måtte utgå även till denna utökade organisation samt att statsbidrag utgår till utökat antal timmar för specialundervisning och praktiskt-estetiska ämnen.

I yttrande över denna anhållan från Stiftelsen Kristofferskolan anför Stockholms skoldirektion att en dubblering av klasserna i de årskurser som svarar mot gymnasieskolans skulle medföra att det organisatoriska underlaget för planeringen av den kommunala gymnasiala utbildningen skulle bli mera osäkert. Skoldirektionen avstyrker bifall till framställningen liksom länsskolnämnden i Stockholms län. Med hänsyn till att Stockholms gymnasieskola är så väl utbyggd att den kan erbjuda goda valmöjligheter även för Kristofferskolans elever avstyrker SÖ en utökning av organisationen vad gäller skolans årskurser 10—12. Däremot tillstyrker SÖ en ökning av skolans resurser för specialundervisning enligt de anvisningar, som SÖ utfärdat den 13 september 1971 för grundskolans specialundervisning. Någon ändring av antalet timmar för praktiskt-estetiska ämnen föreslås inte.

Totalt beräknar SÖ en ökning av medelsbehovet under denna punkt med 143 000 kr., vilket innebär ett anslag av 1 825 000 kr.

Föräldraföreningen vid Kristofferskolan har i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t upprepat sin anhållan om utökad organisation vid skolan. Stiftelsen Kristofferskolan har med egen skrivelse instämt i denna anhållan.

Stiftelsen Järna Waldorfskola har i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om statsbidrag för läsåret 1973/74 enligt samma riktlinjer som tillämpas för Kristofferskolan i Stockholm. Järna Waldorfskola arbetar liksom Kristofferskolan enligt waldorfpedagogikens principer. Skolan har f. n. 82 elever i fem undervisningsavdelningar. Yttrande i ärendet har avgetts av SÖ den 21 februari 1972, varvid SÖ avstyrkt framställningen.

6. SÖ överlämnar ansökan från Hillelskolans styrelse om statsbidrag till *Hillelskolan* för budgetåret 1973/74. Skolan omfattar innevarande år en klass av envar av årskurserna 1—6 med ett sammanlagt elevantal om 116 elever. SÖ föreslår att statsbidrag fortfarande får utgå med 100 % av kostnaderna för löner åt lärare och skolledare, beräknade efter en normalbudget. Liksom tidigare år räknar SÖ med att skolan har stadigvarande underlag för en specialklass. Medelsbehovet beräknas till 367 000 kr., vilket innebär en ökning med 12 000 kr.

Invandrarutredningens förslag angående undervisning av vuxna analfabeter

Invandrarutredningen (IU) har i betänkandet (SOU 1971: 51) Invandrarnas utbildningssituation föreslagit att särskild, försöksvis bedriven utbildning anordnas för invandrade analfabeter. Studiebidrag bör utgå enligt principerna för utbildningsbidrag. IU anser, att undervisningen bör förläggas till SÖ:s och AMS' centra för arbetsmarknadsutbildning. Undervisningen bör ske i grupper om lägst fem och högst tio elever. Utbildningen bör vara tvåårig. IU pekar på svårigheterna att nå den aktuella gruppen och att skapa motivation för studier.

Som analfabeter definieras personer med en föregående utbildning om högst fyra år. F. n. saknas möjligheter att göra en någorlunda säker uppskattning av antalet analfabeter i Sverige. En schablonmässig beräkning ger dock vid handen att ca 3 000 personer kan antas ha en bakomliggande skolutbildning om högst två år.

IU:s förslag har remissbehandlats. Endast ett fåtal remissinstanser har dock kommenterat förslaget om analfabetundervisning. Bland dem som yttrat sig i frågan återfinns SÖ, AMS, socialstyrelsen, statens invandrarverk samt Göteborgs allmänna skolstyrelse. Remissinstanserna är positiva till att analfabetundervisning anordnas. AMS och SÖ ställer sig dock tveksamma till en fixering av utbildningstiden till två år. Tiden bör i stället anpassas till individuella behov. Göteborgs allmänna skolstyrelse ifrågasätter mot bakgrund av de erfarenheter styrelsen har av invandrarundervisning om inte den av IU föreslagna verksamheten är alltför ambitiöst upplagd med tanke på målgruppen.

Departementschefen

Jag vill först erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom skolväsendet m. m.

Två stora utredningar arbetar f. n. med frågor inom grundskolans område: utredningen om skolans inre arbete (SIA) och utredningen om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun ifråga om grundskolan och gymnasieskolan m. m. Både dessa utredningar kan förväntas få stor betydelse för den fortsatta utformningen av skolans undervisning och för möjligheterna för såväl lokala organ som för de i skolan verksamma att påverka arbetets uppläggning.

Sedan läsåret 1967/68 (prop. 1967: 1 bil. 10 s. 133, SU 1967: 8, rskr 1967: 8) utgår statsbidrag till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor. Medel beviljas av skolöverstyrelsen (SÖ) efter prövning i varje särskilt fall. Kostnaderna för bidragsgivningen beräknar jag nästa år till 1,9 milj. kr. Med hänsyn till önskvärdheten av att få en förenklad bidragsgivning har frågan om ändring i statsbidragsreglerna aktualiserats. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att fatta beslut om reglernas utformning. Jag kommer

senare denna dag under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader att föreslå, att medel ur denna post på vissa villkor även får disponeras för personell assistans till barn, som lider av Spielmeyer-Vogts sjukdom.

Sedan läsåret 1966/67 utgår särskilt statsbidrag till stödundervisning av invandrarbarn i det obligatoriska skolväsendet. Statsbidrag utgår för högst sex veckotimmar per undervisningsgrupp, varav två veckotimmar får disponeras för stödundervisning på elevens eget modersmål. Jag beräknar liksom SÖ medelsbehovet till 21 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

SÖ upprepar sitt förslag från föregående år om möjlighet att på grundskolans högstadium bilda särskild tillvalsgrupp för invandrarelever. Jag har inte blivit övertygad om att det största behovet av stödåtgärder för invandrarelever gäller tillvalsämnena, och de ekonomiska konsekvenserna av förslaget förefaller oklara. Jag kan därför inte tillstyrka förslaget. Jag är heller inte beredd att tillstyrka förslaget om särskilda, på länsnivå, placerade konsulenter för invandrarundervisning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 juni 1972 har SÖ utfärdat anvisningar för sådan jämkning av studiegången i årskurs 9 som enligt timplanen får göras för enskild elev. En kostnadsram av 5 milj. kr. har av Kungl. Maj:t därvid angetts för den specialundervisning som enligt bestämmelserna får meddelas inom ramen för jämkad studiegång. Eftersom beräkningsunderlaget inte förändrats sedan detta bemyndigande gavs, räknar jag med motsvarande kostnadsram för budgetåret 1973/74.

Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget om statsbidrag till inköp av vissa studie- och yrkesorienteringspublikationer.

Med anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag i skrivelse den 1 oktober 1971 inkom SÖ den 13 mars 1972 med förslag till riktlinjer för fortsatta utbildningsinsatser för vuxna zigenare. Ärendet bereds f. n. inom utbildningsdepartementet. Kungl. Maj:t har enligt beslut av riksdagen (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68) fått bemyndigande att fatta beslut om de fortsatta utbildningsinsatser, som kan anses erforderliga. I avvaktan på slutligt ställningstagande bör medel för verksamheten beräknas under förevarande anslag. Jag beräknar för ändamålet 1,5 milj. kr.

I skilda skrivelser har konsulenter i teknik, Svenska facklärarförbundet samt ett antal enskilda lärare i ämnet teknik framfört önskemål om en utökad resurstilldelning för detta ämne. I ämnet teknik, som är ett av de fem tillvalsämnena på högstadiet, skall enligt läroplanen manuella och intellektuella arbetsmoment samordnas i undervisningen. Tillvalsämnena har fyra, tre resp. fyra elevveckotimmar i årskurserna 7, 8 resp. 9. Om antalet elever i tillvalsgruppen är lägst 17, får enligt

bestämmelserna i timplanen ämnet teknik ytterligare två lärarveckotimmar (s. k. resurstimmar) i årskurs 7 och en lärarveckotimme i vardera årskurserna 8 och 9.

Läsåret 1971/72 valde ca 22 % av högstadiets elever teknik som tillvalsämne. För de större högstadieskolorna innebär detta, att tillvalsgrupperna i teknik regelmässigt kommer att överstiga 17 elever och att delning av gruppen kan vara nödvändig, bl. a. av arbetarskyddsskäl, vid de mer praktiskt inriktade arbetsmomenten. Med nuvarande regler för resurstilldelningen kan i årskurs 9 gruppen delas endast en timme av fyra, vilket innebär att de praktiska momenten får för litet utrymme i förhållande till läroplanens mål. Jag finner därför att resurstilldelningen i ämnet teknik bör förstärkas i årskurs 9.

Jag förordar därför att samma resurstilldelning får tillämpas för årskurs 9 som för årskurs 7, dvs. att två resurstimmar får disponeras för tillvalsgrupp i teknik, där elevantalet är lägst 17. Gruppen kan därigenom delas två timmar av fyra, vilket enligt min uppfattning ger möjlighet till den avvägning mellan teoretiskt och manuellt arbete, som bör eftersträvas med hänsyn till läroplanens mål.

Enligt kungörelsen (1972: 448) om fackliga förtroendemän hos statsmyndigheter m. fl. skall fackliga förtroendemän ha rätt till ledighet för fackligt arbete. Lärare har därvid rätt till ledighet med högst 3 % av fastställd tjänstgöringsskyldighet om han som förtroendeman företräder 50—99 anställda med minst halvtidstjänstgöring. Företräder han fler anställda ökas rätten till ledighet med två procentenheter för varje påbörjat 100-tal anställda. Enligt avtal utgår därvid oavkortad lön. Statsbidrag bör utgå till de kostnader, som är förknippade med detta. De extra kostnader som då uppkommer för statsverket kan beräknas till en hundradel av 2 % av den sammanlagda lönekostnaden, dvs. 200 000 kr. för varje miljard i lönekostnader. Detta motsvarar med nuvarande kostnadsnivå ca 600 000 kr. Medel för detta bör beräknas under förevarande anslag. Till följd av beräkningstekniken för anslaget påverkas dock inte anslaget av dessa ökade kostnader förrän budgetåret 1974/75.

Genom beslut av riksdagen våren 1972 (prop. 1972: 95, SkU 1972: 32, rskr 1972: 238) har den allmänna arbetsgivaravgiften höjts från 2 % till 4 %. Statsbidrag utgår till bl. a. kommunernas kostnader för arbetsgivaravgift för lärarpersonal vid grundskola och gymnasieskola. Kungl. Maj:t har den 1 december 1972 meddelat bestämmelser om en anpassning av statsbidraget till grundskola och gymnasieskola till den av 1972 års riksdag beslutade höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. En motsvarande höjning av statsbidraget har skett för folkhögskolor. Eftersom statsbidrag till sociala avgifter och lönekostnadspålägg för lärare i grundskolan beräknas efterskottsvis, kommer förevarande anslag budgetåret 1973/74 att belastas med kostnaden för den ökade arbetsgivaravgiften endast för perioden den 1 januari—30 juni 1973.

Med hänvisning till vad jag här anfört beräknar jag medelsbehovet för *lärarlönebidrag* m. m. med utgångspunkt i SÖ:s beräkningar och efter viss justering efter statistiska centralbyråns senaste beräkningar av befolkningsstorleken till 4 007 700 000 kr. (1 och 2). Jag vill här även anmäla att SÖ har bemyndigats att utan hinder av föreskrifterna i 4 kap. 4 § skolstadgan (1971: 235, ändrad senast 1972: 536) bedriva försöksverksamhet inom skolhälsovården under läsåren 1972/73 och 1973/74.

I fråga om SÖ:s medelsberäkning under punkt 3 har jag inga erinringar. I fråga om de *estniska skolorna, Hillelskolan* och *Kristofferskolan* ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta om bidragsbeloppens storlek (4—6). Jag är inte beredd att föreslå någon utbyggnad av den estniska skolans organisation. Denna fråga avgjordes genom riksdagens beslut i anledning av prop. 1968: 67 (SU 1968: 129, rskr 1968: 303) angående undervisning för utlandssvenskars barn samt för vissa minoriteter i Sverige. Jag är heller inte beredd att föreslå statsbidrag till en utökad organisation vid Kristofferskolan eller statsbidrag till de övriga skolor som arbetar enligt waldorfpedagogikens principer. Statsbidraget till Kristofferskolan motiveras av en önskan att stödja viss pedagogisk experimentverksamhet. Liksom för övrigt utvecklingsarbete gäller därvid att statsbidraget begränsas till det antal enheter, som bedöms nödvändiga för en bedömning av experimentet.

Sedan budgetåret 1967/68 bestrids ur förevarande anslag kostnaderna för undervisning av vuxna — såväl invandrare som i landet födda — som fått ingen eller ringa skolundervisning. Medlen får disponeras enligt de bestämmelser som gäller för särskild undervisning vad avser gruppstorlek och veckotimtal. Jag är av den uppfattningen att de fortsatta insatser för analfabetundervisningen, som aktualiserats av invandrarutredningen, bör ske i samma pedagogiska former som hittills och under oförändrade studieekonomiska villkor. Jag förordar dock i det följande vissa ytterligare statliga insatser. Jag beräknar för ändamålet 12 000 undervisningstimmar, vilket motsvarar en kostnad på 600 000 kr. Totalt beräknar jag för undervisningen av vuxna med ingen eller ringa skolutbildning 2 milj. kr. Detta belopp är inräknat i lärarlönebidrag m. m. under punkterna 1 och 2.

Undervisningen bör i främsta hand ombesörjas av lågstadielärare eller, om så är möjligt, av s. k. tvåspråkslärare. Kostnaderna för fortbildning av dessa lärare bör bestridas inom ramen för anslaget Lärares fortbildning m. m. Skolans ordinarie undervisningslokaler, t. ex. gruppundervisningsrummen, bör kunna användas för analfabetundervisningen. Jag räknar därför inga särskilda medel för lokalkostnader.

Jag beräknar 15 000 kr. för läromedel och undervisningsmateriel till eleverna samt 75 000 kr. för introduktionsundervisning vid kursernas början jämte tolkhjälp.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att framlägga förslag till vissa åtgärder för utbildningen i glesbygd.

Jag avser att senare förelägga Kungl. Maj:t förslag till avtal angående kopiering inom skolväsendet och vissa andra läroanstalter.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om statsbidrag till personell assistans för vissa handikappade elever i obligatoriska skolor,
2) medge att statsbidrag till täckande av kostnader för lärares tjänstledighet för fackligt arbete får utgå i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
3) till *Bidrag till driften av grundskolor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 011 000 000 kr.

D 9. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.

1972/73	Anslag[1]	5 535 000
1973/74	Förslag	6 426 000

[1] Under budgetåret 1971/72 utgick medel ur anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m.

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 67, SU 1968: 129, rskr 1968: 303) utgår statsbidrag till svensk undervisning i utlandet och till kommun, som svarar för undervisning av utlandssvenskars barn. Statsbidrag utgår enligt kungörelsen (1968: 321) om undervisning för utlandssvenskars barn (ändrad senast 1971: 206) bl. a. till kostnader för lärarlöner och för pensionskostnad, som påförts huvudman för statsunderstödd utlandsskola för lärare, på vilka statens allmänna tjänstepensionsreglemente äger tillämpning. Om synnerliga skäl föreligger, får efter medgivande av skolöverstyrelsen (SÖ) därjämte utgå statbidrag till hyra av lokaler för svensk utlandsskola. Till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel utgår statsbidrag med belopp som SÖ bestämmer.

Skolöverstyrelsen

Enligt tidigare beräkningar av SÖ skulle organisationen för undervisning av utlandssvenskars barn vara utbyggd i sin första etapp läsåren 1973/75. Antalet utlandsskolor nådde den beräknade omfattningen snabbare än antalet skolelever. Omfattningen av svensk affärs- och konsultverksamhet utomlands har dock nått en sådan omfattning att behovet av svensk undervisning utomlands kraftigt ökat. Man måste därför räkna med en utbyggnad av undervisningsorganisationen.

Antalet elever vid utlandsskolorna var läsåret 1970/71 850 och läsåret 1971/72 925. Över hälften av denna ökning gällde skolorna i Spanien, som med ca 300 elever svarar för ca en tredjedel av det totala elevantalet i utlandsskolorna. Det därnäst största elevantalet återfinns i Tanzania och Etiopien med 78 resp. 77 elever.

SÖ räknar med inrättandet av två nya utlandsskolor för läsåret 1973/74 (+199 000 kr.). Totalt räknar SÖ med 33 tjänster som lärare på lågstadiet, 41 tjänster som lärare på mellanstadiet och 16 tjänster som lärare på högstadiet.

Elever bosatta på orter där svensk utlandsskola saknas kan få handledd svensk korrespondensundervisning eller kompletterande svensk undervisning. SÖ beräknar en ökning av denna post med 15 200 kr. Kostnaderna för undervisningsmateriel beräknas öka med 50 000 kr.

Statsbidrag till hyra av lokaler för utlandsskola kan utgå efter beslut av SÖ efter prövning i varje särskilt fall. För läsåret 1971/72 har SÖ medgett sådant statsbidrag om totalt 310 000 kr. Då hyreskostnaderna för berörda skolor beräknas stiga under perioden beräknar SÖ en ökning av medelsbehovet med 40 000 kr.

Kommun, som i sina skolor mottar utlandssvenska elever, har rätt till statsbidrag motsvarande ersättningen vid kommunal samverkan på skolväsendets område. Sådant statsbidrag har innevarande budgetår rekvirerats i betydligt större utsträckning än tidigare varför SÖ för läsåret 1973/74 räknar med ett medelsbehov av 100 000 kr. (+44 000 kr.).

Pris- och löneomräkningen beräknas till 882 000 kr.

En minskning enligt 0-alternativet skulle erfordra en indragning av sex lärartjänster, vilket i sin tur kräver en nedläggning av två, eventuellt tre, skolenheter. En sådan nedläggning skulle leda till att ca 100 utlandssvenska elever, dvs. 10 % av samtliga, utestängs från svensk undervisning, något som skulle strida mot statsmakternas beslut år 1968 om undervisning för utlandssvenskars barn.

Skolöverstyrelsens redovisning av erfarenheterna av verksamheten vid utlandsskolorna

I enlighet med riksdagens beslut i anledning av prop. 1971: 1 (bil. 10 s. 173, UbU 1971: 1, rskr 1971: 58) uppdrog Kungl. Maj:t den 2 april 1971 åt SÖ att redovisa erfarenheterna av 1968 års beslut om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet. SÖ har med skrivelse den 17 december 1971 överlämnat en sådan redovisning.

SÖ anför.

Planeringen av organisation för undervisning för utlandssvenskars barn och bedömningen av totalkostnaderna för denna försvåras genom ovissa faktorer, såsom hjälp till eller indragning av hjälp till utvecklingsländer, exportnäringens svårigheter att förvarna om kommande fram-

ställningar om utlandsskola samt oförutsedd utlandssvensk emigration. Tillväxten av skolenheterna och efterfrågan på bl. a. korrespondensundervisning har hittills ökat i en grad som varit omöjlig att förutse. Det ökade intresset för svensk undervisning utomlands och det ackumulerade behovet var mycket större än väntat, vilket medfört att antalet elever och skolenheter redan 1970 uppnått de tal man räknade med för 1975. SÖ har i 1971 års långtidsbedömning räknat med en ökning av ca två skolenheter per läsår upp till ca 35 skolenheter omkring 1975.

Av kostnadsundersökningen framgår som väntat att den helt dominerande utgiftposten är lärarlönekostnaderna. Läsåret 1970/71 utgjorde löner och arvoden 3 641 000 kr. av en totalutgift om 4 915 000 kr. Läromedel resp. bidrag till lokalhyror uppgick till 329 000 resp. 327 000 kr. Genomsnittskostnaden för en elev med klassrumsundervisning var läsåret 1970/71 ca 4 700 kr. och för en elev med korrespondensundervisning ca 3 500 kr.

Av redovisningen i övrigt inhämtas bl. a.

Undersökningen har genomförts med hjälp av enkätformulär, vilka utsänts till utlandsskolornas huvudmän. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) jämte representanter för berörda kategorier utlandssvenskar och deras organisationer hade dessförinnan getts tillfälle att yttra sig över utsänt förslag till sådant formulär. Vid vissa skolor har formulären besvarats av skolans personal medan vid andra skolor formulären överlämnats till elevernas målsmän. Undersökningen gjordes veckan 20—24 september 1971 och omfattade totalt 1 060 elever.

Materialets fullständighet varierar mellan skolorna. I vissa fall har uppgifter lämnats i så begränsad omfattning att en statistisk bearbetning inte är meningsfull. Det gäller främst den av Kungl. Maj:t begärda uppgiften om beräknad tidpunkt för återkomst till Sverige och planerad fortsatt utbildning i Sverige. Dessa uppgifter ingår därför inte i redovisningen.

Majoriteten av eleverna i utlandsskolorna återfinns på låg- och mellanstadiet. Endast 22,1 % av samtliga elever fick vid undersökningstillfället undervisning på högstadienivå. Av dem får ca två tredjedelar undervisning i korrespondensform.

Av elevernas föräldrar/vårdnadshavare var 90,2 % svenska medborgare. 8,2 % var medborgare i annat nordiskt land och 1,6 % hade medborgarskap i utomnordiska länder.

Utlandsskolorna drivs under enskilt huvudmannaskap. SÖ skiljer dock i sin redovisning mellan skolor drivna av skolföreningar, missionsskolor, företagsskolor samt SIDA:s skolor. Av de totalt 909 elever som vid tidpunkten för undersökningen fick klassrumsundervisning återfanns 718, dvs. 79 %, i skolor drivna av skolföreningar, 111 i missionsskolor, 52 i företagsskolor och 28 i skolor drivna av SIDA.

Föräldrarnas yrken uppvisar olika struktur i de olika skoltyperna.

I företags-, missions- och SIDA-skolor sysslade över 90 % med tekniskt, naturvetenskapligt eller samhällsvetenskapligt/humanistiskt arbete och endast 5—7 % med administrativt arbete. I skolföreningsskolorna var motsvarande siffror 42,5 % resp. 28,4 %. Över hälften av dem som sysslade med administrativt arbete angav titeln direktör. (Yrkesuppgifterna har kodats enligt den i 1970 års folk- och bostadsräkning använda yrkeskoden.)

Mer än hälften av föräldrarna — 56,7 % — hade lämnat Sverige under de två åren närmast före undersökningstillfället. Observeras bör dock att bortfallsfrekvensen vid vissa skolor är tämligen hög.

I enkäten ställdes också en fråga om utreseorsak. Här är bortfallsfrekvensen relativt hög. Av de 795 målsmän som besvarat frågan hade 319 eller 40 % av samtliga inom svarsgruppen lämnat Sverige för anställning i svenskt eller utländskt företag, 200 eller 25,3 % på grund av missions- eller biståndsarbete, 52 eller 6,5 % av hälsoskäl och 24 eller 3 % för att starta egen rörelse. 18 % uppgav »annan orsak», t. ex. giftermål utomlands.

Departementschefen

Det ökade internationella samarbetet har under senare år lett till att allt fler svenskar under längre tidsperioder bor och arbetar utomlands som anställda inom internationella organ och organisationer. Flera svenska företag har också startat dotterbolag i andra länder, samtidigt som andra svenska företag kommit att ingå i internationella koncerner. Också detta har medfört att många svenskar under ett eller flera år kommit att ha sin anställning förlagd utomlands.

Det är här ofta fråga om familjer med barn i skolåldern. De flesta av dessa barn kommer förr eller senare att återvända till Sverige. Det är angeläget att ge dessa barn sådana möjligheter till undervisning under deras vistelse utomlands att de vid sin återkomst utan problem kan infogas i det svenska skolväsendet. Utlandsskolorna fyller i detta avseende en viktig funktion och skolornas snabba expansion alltsedan statsmakternas beslut om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet visar också att man på föräldrahåll upplevt ett behov av dessa insatser.

Den oväntat snabba expansionen av den svenska utlandsundervisningen har medfört en betydligt större medelsförbrukning än vad som ursprungligen budgeterats. I syfte att få en bättre kontroll över kostnadsutvecklingen har därför ett antal åtgärder vidtagits. Bl. a. fick skolöverstyrelsen (SÖ) år 1971 i uppdrag att närmare undersöka effekterna av statsbidragsgivningen till svensk utlandsundervisning. Jag hänvisar här till den redogörelse för denna undersökning jag lämnat i det föregående.

Av undersökningen framgår bl. a. att — även om den snabba expansionen av de svenska utlandsskolorna kan förklaras med ett allt mer

ökat internationellt samarbete på skilda områden — några av de största skolorna återfinns på orter, där elevutvecklingen knappast kan förklaras med att orten i fråga är säte för internationella samarbetsorgan eller för ett utvecklat affärs- och industriliv med större svenska företagsetableringar. Ifrågavarande orter torde få anses ha renodlad turistortskaraktär. Givetvis uppstår alltid på dylika orter en viss svensk etablering inom ramen för resebyrå- och hotellverksamheten, och i något fall har man också att räkna med särskilda sjukvårdsinstitutioner för bl. a. astmasjuka. Dessa faktorer kan dock knappast ensamma motivera den snabba elevutvecklingen på dessa orter, dels därför att motsvarande utveckling inte inträffat i andra länder med likartad svensk turisttillströmning, dels därför att det av SÖ:s enkätmaterial framgår att endast ett mindre antal målsmän till elever på dessa orter anger att de är sysselsatta inom turistbranschen. I de fall uppgift lämnats om datum för beräknad återkomst till Sverige ligger detta ofta mycket långt fram i tiden. Det kan därför ifrågasättas, om det inte här rör sig om familjer som snarast bör betraktas som utvandrare från Sverige och som alltså saknar den reella anknytning till landet, som min företrädare i prop. 1968: 67 (s. 12) angav som en förutsättning för att svensk utlandsskola skulle upprättas.

Mot bakgrund av dessa förhållanden finner jag det motiverat att föreslå vissa preciseringar av bestämmelserna om rätt till statsbidrag till svensk utlandsundervisning.

Svensk utlandsskola får inrättas efter medgivande av SÖ. Ett första krav för inrättande bör därvid vara att behov av svensk undervisning kan beräknas föreligga för åtminstone några år framåt, dvs. arbets- och anställningsförhållandena på orten bör vara sådana att man kan räkna med att svenskar kommer att vara sysselsatta där i sådan omfattning, att elevunderlaget bedöms som tämligen stabilt för åtminstone två—tre år.

Enligt nuvarande bestämmelser får utlandsskola inrättas, om elevantalet på låg- och mellanstadiet beräknas uppgå till lägst tolv eller, om särskilda skäl föreligger, till lägst sju. I stället bör fordras lägst tolv — vid särskilda skäl lägst sju — elever på låg- och mellanstadiet, vilkas familjer har reell anknytning till Sverige. Som sådan reell anknytning bör räknas: anställning inom den svenska utrikesförvaltningen eller inom svensk biståndsverksamhet, arbete inom de svenska utlandsförsamlingarna och sjömanskyrkorna, missionsarbete i icke-kristna länder, anställning inom internationella organ, organisationer och vetenskapliga projekt av typ FN:s fackorgan, OECD, Röda Korset och CERN, befattning vid vetenskapliga, pedagogiska eller kulturella institutioner jämte sådana utlandsstudier för vilka svenska studiemedel får utgå, realanställning i dotterbolag eller utlandsavdelning till svenska företag eller i sådana internationella koncerner, där det är relativt vanligt att tjänstemännen under

vissa perioder tjänstgör i annat land än hemlandet samt anställning vid Sveriges Radio-TV:s utlandsredaktioner eller hos de svenska tidningar, som normalt håller sig med fasta utlandskorrespondenter. Det rör sig här i samtliga fall om sådan utflyttning, där det med skäl kan antas att det varit möjligheten till anställning utomlands som föranlett utlandsvistelsen och där det är sannolikt att familjen eller delar av den kommer att återvända till Sverige.

Reell anknytning kan, med denna senare definition, givetvis föreligga även vid andra typer av anställningar än de nyss uppräknade. Eftersom anställning inom rent utländska företag dock huvudsakligen torde återfinnas på större orter med en differentierad arbetsmarknad bör det dock inte uppstå några svårigheter att även med den definition jag angett genom uppräkningen i det föregående uppnå det elevantal som krävs för upprättande av svensk utlandsskola. Med hänsyn till svårigheterna att pröva det individuella fallet bör därför vid beräkningen av elevunderlaget endast sådana befattningar tas med som angetts i den nyligen gjorda uppräkningen. Dock får sedan utlandsskola väl upprättats även barn till föräldrar som svarar mot den något vidare definitionen av reell anknytning till Sverige tas emot som elever.

Eftersom statsbidragen till de svenska utlandsskolorna finansieras av svenska skattebetalare är det självklart principiellt önskvärt att samtliga elevers familjer har någon form av reell anknytning till Sverige. Jag finner det emellertid mindre tilltalande att som villkor för statsbidrag kräva att skolorna inte mottar som elever barn, vilkas familjer kan antas sakna denna reella anknytning till Sverige. Det är som jag nyss framhållit mycket svårt att göra sådana prövningar i det enskilda fallet. Det skulle försätta skolornas personal i en mycket svår situation, där risken för subjektivitet givetvis alltid finns, samtidigt som det för de barn det är fråga om kan innebära stora påfrestningar. Någon prövning av de enskilda elevernas förhållanden bör därför inte ske.

Däremot bör vid fastställandet av skolorganisationens storlek på de olika orterna viss hänsyn kunna tas till ortens karaktär och elevgruppens sannolika anknytning till Sverige. Antalet tjänster bestäms med hänsyn till antalet elever vid skolan och deras fördelning på olika stadier. Om emellertid förhållandena på orten är sådana att det kan bedömas sannolikt att en stor del av de där bosatta svenskarna och deras barn närmast är att betrakta som utvandrare och utan reell anknytning till Sverige, bör ytterligare lärartjänster, som denna elevgrupp ger upphov till, inte få inrättas enligt de bestämmelser som gäller för svensk utlandsskola. SÖ bestämmer för varje redovisningsår det antal tjänster för vilka statsbidrag får utgå. Jag förutsätter att SÖ vid sin fortsatta prövning av antalet tjänster uppmärksammar denna fråga.

Mot bakgrund av vad jag här anfört är jag inte beredd att föreslå någon uppräkning av anslaget för att möjliggöra utbyggd organisation.

Möjligheterna till omfördelning inom anslaget bör i stället prövas. Jag beräknar totalt 847 000 kr. som kompensation för höjda priser och löner, varav 800 000 kr. utgör löneomräkning, 38 000 kr. prisomräkning för undervisningsmateriel och 9 000 kr. prisomräkning för höjda restaxor. Jag beräknar vidare en ökning med 44 000 kr. för ersättning till kommuner, som i sina skolor mottagit som elever utlandssvenska barn. Det sammanlagda anslagsbehovet beräknar jag till 6 426 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 426 000 kr.

D 10. Nomadskolor

1971/72	Utgift	4 321 428
1972/73	Anslag	5 207 000
1973/74	Förslag	5 631 000

Enligt de i prop. 1962: 51 (SU 1962: 141, rskr 1962: 319) uppdragna riktlinjerna för nomadskolväsendets organisation skulle samerna för sina barn få valfrihet mellan vanliga kommunala skolor och särskilda nomadskolor. För att ge denna valfrihet en reell innebörd borde nomadskolorna i olika avseenden ha en med övriga skolor likvärdig standard. Med de modifikationer som kunde vara befogade med hänsyn till skolornas samiska karaktär borde principerna för den nya grundskolan genomföras även i nomadskolorna.

Nomadskolor upprätthålls innevarande budgetår i Karesuando, Lannavaara, Gällivare, Jokkmokk, Arjeplog, Tärnaby och Ånge. Vid samtliga skolor förekommer undervisning i årskurserna 1—6 och vid skolan i Gällivare även i årskurserna 7—9. Sistnämnda årskurser är samordnade med grundskolans högstadium i kommunen. Totala antalet elever beräknas läsåret 1972/73 till 210 och läsåret 1973/74 till 236. Verksamheten regleras i nomadskolstadgan (1967: 216, omtryckt 1971: 390, ändrad 1972: 89).

Vid nomadskolan sker undervisning på svenska och samiska språken. Ämnet samiska förekommer i samtliga årskurser.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Lärare	25	of.	of.
Övrig personal	39	—1	—1
	64	**—1**	**—1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	3 236 900	+298 900	+298 900
Sjukvård	2 000	of.	of.

Dc

Reseersättningar		35 900	+ 1 000	+ 1 800
Lokalkostnader		922 800	+ 75 100	+ 72 200
Expenser		158 000	+ 14 000	+ 6 000
Övriga utgifter		923 400	+55 000	+ 45 000
		5 279 000	**+444 000**	**+423 900**
Uppbördsmedel		72 000	of.	of.
	Nettoutgift	**5 207 000**	**+444 000**	**+423 900**
	Avrundat			+424 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 483 000 kr.
2. Till följd av minskat elevantal bör en tjänst som ekonomibiträde vid nomadskolan i Arjeplog dras in fr. o. m. läsåret 1973/74 (—38 700 kr.).

Departementschefen

Jag beräknar löne- och prisomräkningen till 462 600 kr. I övrigt biträder jag skolöverstyrelsens förslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nomadskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 631 000 kr.

D 11. Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader

1971/72	Utgift	40 983 270
1972/73	Anslag	42 364 000
1973/74	Förslag	45 791 000

Statsmakterna beslöt år 1965 (prop. 1965: 70, SU 1965: 101, rskr 1965: 275) att blind- och dövskolorna skulle ersättas av en statlig obligatorisk tioårig grundskola för barn, som är syn-, hörsel- eller talskadade. Denna grundskola är fullt genomförd med utgången av läsåret 1970/71. Skolformen benämns specialskolan. Verksamheten regleras genom specialskolstadgan (1965: 478, omtryckt 1970: 327, ändrad senast 1972: 88).

Synskadade elever undervisas inom specialskolan vid två skolenheter, belägna i Solna (Tomtebodaskolan) och Örebro (Ekeskolan). Vid Ekeskolan mottas som elever synskadade barn med tilläggshandikapp. Hörselskadade elever undervisas vid dels sex skolenheter, belägna i Stockholm (Manillaskolan), Gnesta (Åsbackaskolan), Lund (Östervångsskolan), Vänersborg (Vänerskolan), Örebro (Birgittaskolan) och Härnösand (Kristinaskolan), dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan. Av dessa mottar Åsbackaskolan elever med tilläggshandikapp. Vid skolenheten i Sigtuna (Hällsboskolan) undervisas normalbegåvade barn med grava talskador samt hörselskadade barn med beteendestörningar och vissa andra komplikationer.

Från anslaget bestrids också kostnader för skolorna för vuxna syn-

skadade i Kristinehamn (Landaskolan) och Växjö (Värendskolan) samt för anpassningskursen för vuxna synskadade i Skellefteå.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Lärare	273	+ 8	+5
Övrig personal	448	+22	+3,5
	721	**+30**	**+8,5**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	32 724 000	+2 751 000	+2 493 000
Sjukvård åt personal	63 000	+ 10 000	of.
Reseersättningar	245 000	+ 140 000	+ 53 000
Lokalkostnader	5 092 000	+ 671 000	+ 662 000
Expenser	395 000	+ 87 000	+ 40 000
Övriga utgifter	4 189 000	+ 840 000	+ 188 000
Vissa kostnader för tillfälliga anpassningskurser	63 000	+ 3 000	+ 3 000
Hörselpedagogiska centra	—	+ 667 000	—
	42 771 000	**+5 169 000**	**+3 439 000**
Uppbördsmedel	407 000	+ 12 000	+ 12 000
Nettoutgift	**42 364 000**	**+5 157 000**	**+3 427 000**

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 2 837 000 kr.

2. Vid Ekeskolan finns f. n. sex ordinarie och nio icke-ordinarie tjänster som speciallärare. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att ytterligare sju tjänster ordinariesätts. Vidare bör en tjänst som slöjdlärare vid Manillaskolan ordinariesättas.

3. Högstadium för synskadade inrättades vid Tomtebodaskolan den 1 juli 1970 och är fullt utbyggt läsåret 1972/73. Tre tjänster som lärare 16—19 erfordras för högstadiet, varav två redan finns. SÖ begär medel för ytterligare en tjänst (+67 600 kr.). En tjänst som yrkeslärare bör dras in (— 60 000 kr.).

4. F. n. finns tre heltidstjänster som psykolog vid specialskolan, därav en i Örebro och en i Stockholm. Innehavarna av dessa tjänster avses betjäna såväl hörsel- som synskadade elever. SÖ finner detta arrangemang mindre tillfredsställande och begär medel för ytterligare en tjänst som psykolog, varigenom Ekeskolan och Tomtebodaskolan tillförs en halv tjänst vardera (+81 400 kr.).

5. Tjänsten som fritidsassistent vid Birgittaskolan bör omvandlas till en tjänst som fritidsledare (+7 500 kr.).

6. Vid Ekeskolan finns innevarande läsår elva rullstolsbundna elever. Dessutom finns elever med lättare rörelsehinder och elever med CP-skador, vilka alla behöver speciell träning. Skolan har f. n. en heltidsanställd sjukgymnast, men efter arbetstidsförkortningen den 1 januari

1972 saknas personal till ca 100 gymnastiktimmar per läsår. Ytterligare en halv tjänst som sjukgymnast bör inrättas (+43 600 kr.).

7. Antalet platser vid Manillaskolans elevhem beräknas öka från 40 till 48 platser, av vilka två kommer att upptas av två svårt rörelsehindrade elever. Vidare kommer neurosedynskadade barn, som f. n. går i skola i Handen, att överflyttas till Manillaskolan läsåret 1973/74. Ytterligare tre tjänster som vårdare bör därför inrättas vid skolan. Vid Hällsboskolan bör ytterligare två vårdartjänster inrättas som kompensation för arbetstidsförkortningen den 1 januari 1972. (+190 300 kr.)

8. Ytterligare en tjänst som ekonomibiträde bör inrättas vid Birgittaskolan och ytterligare en halv sådan tjänst vid Åsbackaskolan (+55 700 kr.).

9. Arvodet för sekreterar- och bokföringshjälp vid Tomtebodaskolan bör öka till 20 000 kr. (+8 000 kr). Arvodesmedlen vid rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel vid Tomtebodaskolan bör öka till 43 000 kr. (+16 000 kr.). Arvodesmedlen till läxhjälp och ledning av fritidsverksamhet bör öka med 20 000 kr.

10. Vid Birgittaskolan utgår f. n. 9 000 kr. i arvode till skolvärdinna. För att möjliggöra utökad skolvärdinneverksamhet föreslår SÖ att 25 000 kr. beräknas för detta ändamål (+16 000 kr.). Medlen till arvoden åt expertföreläsare bör räknas upp med 15 000 kr.

11. Vid Tomtebodaskolan finns f. n. fyra förskolekonsulenter med uppgift att ge hjälp och stöd åt familjer med gravt synskadade barn i förskoleåldern. De fyra konsulenterna svarar för var sitt distrikt i landet.

Antalet barn i förskoleålder i behov av hjälp från förskolekonsulenterna beräknas till ca 350.

För synsvaga elever i grundskola och gymnasieskola finns sedan läsåret 1967/68 tre tjänster som regionala synkonsulenter. Dessa tjänster är placerade vid länsskolnämnderna i Växjö, Umeå och Örebro. Synkonsulenterna besöker synsvaga elever och ger råd åt föräldrar, lärare, skolledning och kommunala myndigheter hur elevens undervisningssituation på bästa sätt skall utformas. Konsulenterna arbetar i nära kontakt med förskolekonsulenterna. Antalet synsvaga elever som följs upp av synkonsulenterna beräknas till ca 750, vartill kommer ca 60 elever som avslutat sin skolgång och behöver hjälp med sina fortsatta studier.

För gravt synskadade elever som individualintegrerats i vanliga skolor finns f. n. fem tjänster som reselärare, placerade vid Tomtebodaskolan. Reselärarnas uppgift är att besöka de synskadade eleverna och ge råd åt föräldrar, lärare, skolledning och skolmyndigheter om elevens undervisningssituation. Elever med behov av reselärarstöd kan beräknas till ca 200 läsåret 1973/74.

Vid Ekeskolan finns sedan läsåret 1971/72 en tjänst som reselärare

med uppgift att betjäna synskadade, utvecklingsstörda elever, som av olika anledningar inte kan tas emot vid Ekeskolan, och vidare synhandikappade elever i särskolan. Antalet sådana elever beräknas till ca 200.

De nuvarande resurserna för stöd åt synhandikappade elever utanför specialskolan är således organisatoriskt splittrade på flera enheter, trots att de olika befattningshavarna möter likartade pedagogiska problem. SÖ föreslår, att de olika tjänsterna sammanförs inom en organisation och att verksamheten regionaliseras, så att förskolekonsulent, synkonsulent och reselärare finns på samma ort inom regionen. Särskilt för de befattningshavare som i dag är placerade i Stockholm innebär en sådan decentralisering förkortade resor och därmed minskade resekostnader. Bättre möjligheter till samarbete och samordning skapas också.

SÖ föreslår att landet indelas i fem synkonsulentdistrikt med Umeå, Solna, Örebro, Göteborg och Växjö som huvudorter. På längre sikt bör dock Malmö ersätta Växjö som huvudort. Tjänsterna i Umeå, Göteborg och Växjö bör placeras vid resp. länsskolnämnd medan tjänsterna i Örebro och Solna av praktiska skäl bör placeras vid resp. specialskola.

För läsåret 1973/74 föreslår SÖ nyinrättandet av en tjänst som förskolekonsulent, två tjänster som synkonsulent och tre tjänster som reselärare. Av de senare bör en vara avsedd för barn med Spielmeyer-Vogts sjukdom.

SÖ räknar med ytterligare utbyggnad av konsulentorganisationen budgetåren 1974/75 och 1975/76. Lönekostnaderna för de tjänster som föreslås inrättade budgetåret 1973/74 uppgår till 416 800 kr.

12. Inom SÖ har tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga problem och utarbeta förslag till åtgärder för barn och ungdomar som lider av Spielmeyer-Vogts sjukdom. F. n. finns 28 personer kända med denna sjukdom. Sjukdomen, som är ärftligt betingad och som beror på avsaknaden av ett enzymsystem, drabbar barnet i fem—åtta års ålder i form av tilltagande synförändring. Efter hand inträder en fortgående mental retardation, samtidigt som barnet drabbas av epileptiska anfall. Sjukdomen leder vanligtvis till döden före 20 års ålder.

Hittills har dessa barn hänvisats till Ekeskolan under den tid de har möjlighet att i någon form tillgodogöra sig undervisning. Många av barnen har dock börjat i vanlig skola innan symtomen började bli märkbara. SÖ föreslår som alternativ till placering vid Ekeskolan att, där förhållandena så medger, barnet integreras i hemortens grundskola eller särskola. Detta förutsätter att lärarassistans kan ställas till barnets förfogande, då barnet sedan utvecklingsstörningen börjat sätta in drabbas av svåra orostillstånd och kräver kontinuerlig tillsyn. När eleven inte längre har möjlighet att tillgodogöra sig ytterligare undervisning bör överflyttning ske till lämplig vårdinstitution. SÖ finner i detta förslag en möjlighet att lösa de svårast handikappade barnens skolpla-

cering så varsamt som det över huvud taget kan anses görligt, men betonar att stora krav kommer att ställas på den personal som erfordras.

SÖ har, som redovisats tidigare, i samband med sitt förslag om ändrad synkonsulentorganisation även föreslagit inrättandet av en reselärartjänst för de barn som lider av Spielmeyer-Vogts sjukdom. Vidare föreslås inrättande av en halv tjänst som fritidsassistent (+19 200 kr.) vid Ekeskolan, vars innehavare dels skall svara för kontakten med de hemmaboende eleverna, dels organisera fritidsverksamheten för de Spielmeyer-Vogtsjuka barn som vistas vid Ekeskolan.

Medel erfordras också för personell assistans för hemmaboende barn. Dessa personer, som bör vara utbildade i blindmetodiken, skall svara för elevens transport till och från skolan, bistå eleven i undervisningen och hjälpa till med kamratkontakterna. I sjukdomens senare stadier måste assistenten kunna ta hand om elevens undervisning och även svara för praktisk träning o. d. För läsåret 1973/74 beräknas ett barn vara i behov av sådan personell assistans. SÖ beräknar för detta ändamål 35 000 kr. och förutsätter, att om ytterligare barn blir aktuella för skolgång på hemorten medel för detta får utnyttjas inom ramen för tillgängliga resurser utan särskilt medgivande från Kungl. Maj:t.

Ökade rese- och traktamentskostnader, vilka blir en följd av inrättandet av tjänsterna som reselärare och fritidsassistent, beräknas av SÖ till 10 000 kr. För expenser beräknas en summa av 2 000 kr. och för ersättning till kommuner eller landsting för elev som integrerats i grundskola eller särskola 15 000 kr. För information till föräldrar och till kommunala skolmyndigheter beräknas 10 000 kr.

För att avlasta föräldrarna det arbete det innebär att svara för vårdnaden av de sjuka barnen bör medel ställas till förfogande för fervistelse på annat ställe än i hemmet. Sålunda beräknar SÖ 10 000 kr. för att täcka inackorderingskostnader under ferietid för elev, som inte kan bo i föräldrahemmet och 20 000 kr. för lägervistelse i två veckor för barn som annars bor i föräldrahemmet. Lägervistelsen bör organiseras av Ekeskolan i samråd med föräldrarna.

13. SÖ föreslår inrättandet av sex s. k. hörselpedagogiska centra, förlagda till de fem specialskolorna för hörselskadade i Örebro, Härnösand, Gnesta, Lund, Vänersborg och Stockholm. Hörselpedagogisk och audiologisk service skall ges alla hörselskadade elever inom resp. region oavsett skolform. Detta ger också möjlighet till förbättrat samarbete och samordning mellan specialskolan och hörselklasserna i grundskolan. Genom att hörselklasserna på detta sätt får tillgång till den tekniska och pedagogiska expertisen vid specialskolorna bör också hörselklassorganisationen kunna byggas ut i erforderlig utsträckning.

Inom landstingens vårdorganisation för psykiskt utvecklingsstörda finns f. n. ca 100 elever som även har hörselskador. Enligt SÖ:s mening

bör staten ha ansvar även för pedagogisk rådgivning åt dessa elever. Ett hörselpedagogiskt centrum särskilt avsett för hörselskadade, utvecklingsstörda elever bör därför inrättas vid Åsbackaskolan, som har erfarenhet av undervisning av denna elevgrupp.

Utbyggnaden av de hörselpedagogiska centra föreslås ske i två etapper. För budgetåret 1973/74 föreslås inrättandet av två tjänster som regionkonsulent (+162 700 kr.), en tjänst som skolkonsulent (+81 400 kr.), två och en halv tjänst som psykolog (+203 400 kr.), två tjänster som regioningenjör (+154 600 kr.) och en tjänst som kontorsbiträde (+37 100 kr.). Som en följd av inrättandet av dessa tjänster beräknas arvodesstaten kunna minska (—39 900 kr.). För reseersättningar beräknas 50 000 kr. och för expenser 18 000 kr., innebärande en total kostnadsökning på 667 300 kr.

Om de föreslagna hörselpedagogiska centra inte inrättas, måste ytterligare en tjänst som hörselingenjör (+66 400 kr.) och en tjänst som teknisk assistent (+43 600 kr.) inrättas vid Birgittaskolan och en tjänst som hörseltekniker (+38 700 kr.) inrättas vid Manillaskolan till följd av det ökade antalet elever vid dessa skolor. Vidare erfordras medel för ytterligare en halv tjänst som psykolog vid Manillaskolan och en halv vid Birgittaskolan (+81 400 kr.).

14. Byggnadsstyrelsen har fr. o. m. budgetåret 1972/73 övertagit driften och underhållet av byggnader m. m. vid Ekeskolan. Ersättningen till byggnadsstyrelsen härför uppgår till 60 000 kr. Samtidigt kan en vakant tjänst som maskinist vid Ekeskolan dras in (—35 500 kr.).

15. Den förändrade synkonsulentorganisationen medför en ökning av medelsbehovet under posten reseersättningar (+10 000 kr.), som även bör räknas upp med tanke på belastningen (+64 000 kr.).

16. Posten sjukvård åt personal beräknas öka med 10 000 kr.

17. Expensposten bör räknas upp med 49 000 kr. utöver vad som redan beräknats för åtgärder för barn med Spielmeyer-Vogts sjukdom. För information till lärare och föräldrar beräknas ytterligare 10 000 kr.

18. Medlen för tvätt och renhållning bör med hänsyn till belastningen räknas upp med 38 000 kr.

19. Vid Birgittaskolan i Örebro praktiseras delvis andra boendeformer än elevinternaten. Skolan har sju stycken våningar, som står under ledning av ett »föräldrapar». Dessa är anställda mot ett arvode om ca 1 500 kr./mån. och svarar för tillsynen av 4—5 barn. Uppgiften kan betraktas som dygnet-runt-tjänstgöring. SÖ som betonar vikten av att fasta tjänster inrättas, beräknar arvodesmedel motsvarande lönegrad 15:17 (+266 000 kr.).

Även vid övriga specialskolor önskar styrelserna ändring i internatformen. Vid Östervångsskolan i Lund planeras en nedläggning av internatet fr. o. m. budgetåret 1973/74, varvid eleverna skall flyttas ut i fyra våningar, vilka förestås av var sitt »föräldrapar». SÖ beräknar inte

särskilda medel för detta utan föreslår att de medel som beräknas för internatpersonalen får omvandlas till arvoden för personal vid elevvåningar.

Vid Åsbackaskolan i Gnesta önskar styrelsen behålla internatformen endast för de mest vårdkrävande eleverna och för dem som står under utredning och observation. Övriga elever skulle placeras i särskilda elevvillor. Då eleverna är dubbelhandikappade och därför mycket vårdkrävande finner styrelsen att man knappast kan räkna med att till alla villorna knyta föräldrapar. En annan personaluppsättning torde krävas. SÖ räknar därför med ytterligare fyra tjänster som vårdare vid Åsbackaskolan då den nya boendeformen tas i bruk (+148 400 kr.). SÖ påpekar även, att nuvarande elevhem vid en utflyttning kan användas till bl. a. specialsalar och expeditionslokaler, varvid den annars erforderliga tillbyggnaden av skolans lokaler inte blir nödvändig.

Vid Ekeskolan planeras ett familjedaghem i form av 7-dagarshem. SÖ beräknar därför medel för ytterligare en vårdartjänst (+37 100 kr.).

Vid elevvåningarna/elevhemmet bör en av vårdarna utses som ansvarig för verksamheten. För dessa beräknas ett extra arvode om 4 552 kr./år, medförande ett sammanlagt medelsbehov på 30 000 kr.

20. SÖ anser att staten bör ha det ekonomiska ansvaret för specialskolans elever även under ferietid. För koloniverksamhet beräknas därför 30 000 kr. och för ferievistelse i annat hem än det egna 10 000 kr.

Departementschefen

Statsmakternas beslut år 1965 om en särskild, tioårig skolform för de syn-, hörsel- och talhandikappade barnen var ett uttryck för den ökade medvetenheten om de handikappades problem och ett erkännande av samhällets särskilda ansvar för de åtgärder, som erfordras för att möta dessa problem. Sedan budgetåret 1965/66 har medelsanvisningen under specialskolans driftkostnadsanslag ökat från 15 340 000 kr. till 42 364 000 kr. budgetåret 1972/73, vartill kommer investeringarna för ny- och ombyggnation jämte utrustning av lokalerna. En god grundorganisation för undervisningen av gravt syn- och hörselhandikappade barn kan därför sägas vara uppbyggd. Denna behöver dock alltjämt kompletteras med nya eller utökade åtgärder för att förbättra de handikappade barnens skolsituation. Jag finner det därför motiverat att även inom de begränsade resurser som står till förfogande för nya åtaganden prioritera en utökning av specialskolans resurser. Enligt min mening bör man därvid främst inrikta sig på sådana åtgärder, som gör att befintliga resurser och gjorda investeringar kan utnyttjas än mer verkningsfullt.

Vid specialskolan skall liksom inom grundskolan anställas det antal lärare som krävs med hänsyn till elevantalet, läroplanen samt bestämmelserna om klass- och gruppindelning m. m. Jag räknar därför medel för ytterligare en tjänst som adjunkt vid Tomtebodaskolans högstadium.

Samtidigt bör som följd av förändringarna i läroplanen en tjänst som yrkeslärare dras in (3). Vidare bör arvodesstaten minskas med det belopp som motsvarar arvodet för elevassistenterna vid det nu nedlagda Eugeniahemmet.

Jag räknar vidare medel för ytterligare fyra tjänster som vårdare (7). Jag finner däremot inte skäl att tillstyrka förslaget om ytterligare tjänster som ekonomibiträde (8).

Som jag tidigare redovisat under anslaget Skolöverstyrelsen kommer skolöverstyrelsens (SÖ:s) centrala redovisningsgrupp att ytterligare byggas ut. Med undantag för Värendskolan och Landaskolan kommer samtliga specialskolor att den 1 juli 1973 ingå i denna centrala redovisning. SÖ har i skrivelse den 17 oktober 1972 anmält att den arbetsvinst, som denna koncentration av de ekonomiska göromålen och löneuträkningarna innebär, för specialskolans del kan beräknas till fyra helårsanställda biträden, motsvarande en lönekostnad av 154 800 kr. Posten Lönekostnader under förevarande anslag bör därför minskas med detta belopp. Arvodet för sekreterar- och bokföringshjälp vid Tomtebodaskolan bör enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1972 räknas upp med 1 380 kr. (8). I övrigt beräknar jag ingen ökning av arvodesmedlen (9 och 10).

Eleverna vid skolorna för hörselskadade behöver få hjälp att anpassa de tekniska hjälpmedel, skolorna är utrustade med, till sina individuella förutsättningar. Jag biträder SÖ:s förslag om en hörseltekniker vid Manillaskolan, vars högstadium är under uppbyggnad. Jag räknar vidare medel för en hörseltekniker och en teknisk assistent vid Birgittaskolan. Dessa senare tjänster bör vara gemensamma med den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade i Örebro. (13)

Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget om ytterligare psykologtjänster (4). Enligt vad som framgår av Birgittaskolans anslagsframställning till SÖ har dock arvodesmedel i stor utsträckning tagits i anspråk för testningar av elever hos skolpsykolog. Jag har inga erinringar mot att dessa arvodesmedel, motsvarande en halv tjänst, omvandlas så att av de båda specialskolorna i Örebro, som nu disponerar en gemensam tjänst, Birgittaskolan tillförs en hel tjänst och Ekeskolan en halv. Detta förutsätter givetvis att arvodesstaten minskas med motsvarande belopp. Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget om ytterligare en halv tjänst som sjukgymnast vid Ekeskolan (6) och jag räknar inte heller medel för en omvandling av en tjänst som fritidsassistent till fritidsledare (5).

Synhandikapp är relativt sett mindre frekvent än hörselhandikapp. Det är därför betydligt svårare att för de elever med synhandikapp, vilka har sin skolgång förlagd i den vanliga skolan, göra speciella pedagogiska anordningar i form av särskilda klasser eller grupper. De flesta synhandikappade elever i grundskolan är därför individualintegrerade. Detta stäl-

ler krav på en organisation som kan lämna stöd och hjälp åt såväl elever, lärare som lokala skolmyndigheter. Jag finner därför SÖ:s förslag om en översyn och utbyggnad av nuvarande resurser för stöd till dessa elever motiverat.

Av SÖ:s anslagsframställning framgår att med nuvarande organisation ca 800 individualintegrerade synsvaga elever följs upp av tre regionala synkonsulenter, ca 350 synskadade förskolebarn följs upp av fyra förskolekonsulenter och ca 200 gravt synskadade, individualintegrerade elever följs upp av fem reselärare. Jag tillstyrker SÖ:s förslag att landet vad avser stöd till synhandikappade elever indelas i fem regioner. Inom varje region bör finnas en tjänst avseende förskolebarn, en tjänst avseende synsvaga elever och en tjänst avseende gravt synskadade elever som integrerats i det vanliga skolväsendet. De tre nuvarande arvodestjänsterna som synkonsulent vid länsskolnämnderna i Växjö, Umeå och Örebro bör överföras till denna nya regionorganisation, varvid dessa tjänster bör omvandlas till speciallärartjänster liknande dem, som nu är placerade vid Tomtebodaskolan. Medel motsvarande dessa arvodeskostnader (228 200 kr.) har därför överförts till förevarande anslag från anslaget Länsskolnämnderna. Även dessa tjänster bör avses för reselärare. Två nya tjänster avsedda för reselärare för synsvaga elever bör inrättas. Jag räknar medel för detta liksom för inrättandet av ytterligare en tjänst som förskolekonsulent. (11) Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om huvudorter för denna regionala organisation. Med anledning av dessa nytillkommande tjänster bör medlen för resekostnader räknas upp med ytterligare 6 000 kr. Medel motsvarande de hittillsvarande regionala synkonsulenternas resekostnader har överförts från anslaget Länsskolnämnderna.

SÖ har även lagt fram förslag till en regional utbyggnad av s. k. hörselpedagogiska centra (13). Förslaget, som utarbetats av en arbetsgrupp inom SÖ, har inte remissbehandlats. Till utbildningsdepartementet har från skilda håll, bl. a. från företrädare för den medicinsk-audiologiska sidan, framförts såväl synpunkter på det framlagda förslaget som egna alternativa förslag till organisation av audiologisk service till hörselskadade elever. Skrivelser i ärendet har inkommit från Hörselpedagogiska föreningen, Svenska otolaryngologförbundet och Svensk teknisk-audiologisk förening. I anslutning till regionsjukhusen har inom landstingen byggts upp särskilda audiologiska centraler, vilka betjänar hörselskadade inom regionen. Denna organisation torde inte ännu kunna räcka till även för skolans alla behov, och det är kanske inte helt givet att den medicinska och pedagogiska stödorganisationen i detta avseende bör sammanfalla. Självklart bör man dock undvika att splittra tillgängliga resurser på flera händer, då det ju här är fråga om mycket kostnadskrävande investeringar i såväl personal som teknisk utrustning. Jag anser därför att här föreliggande förslag om hörselpedagogisk service bör bli föremål för ytterligare prövning, innan beslut fattas.

De

Enligt gällande bestämmelser skall utvecklingsstörda barn, som samtidigt är gravt syn- eller hörselskadade, hänvisas till specialskolan för undervisning. Synskadade barn med tilläggshandikapp mottas vid Ekeskolan och hörselskadade barn med tilläggshandikapp vid Åsbackaskolan. SÖ har föreslagit att barn med Spielmeyer-Vogts sjukdom, vilka enligt de bestämmelser jag nu redogjort för hänvisas till Ekeskolan, skall kunna placeras i grundskola eller särskola på hemorten. SÖ förutsätter därvid att personlig assistans kan ges eleven i skolsituationen.

Så länge sjukdomen endast yttrar sig i form av synnedsättning torde det inom grundskolan finnas resurser för stöd till sådana integrerade elever. Jag har tidigare redogjort för förslaget till utbyggd reselärarorganisation för stöd till individualintegrerade, synskadade elever. Under senare år har också i ökande utsträckning särskoleklasser — dvs. klasser för utvecklingsstörda barn — lokalmässigt integrerats med grundskolan. Vissa författningsändringar har också gjorts för att underlätta denna integration. Hittills har man dock endast i mycket begränsad utsträckning gjort försök att samordna undervisningen av särskoleelever och grundskoleelever. Det kan inte uteslutas att vissa problem kommer att uppstå vid en individualintegrering av ett synskadat, utvecklingsstört barn i en grundskoleklass, där individualiseringsproblemen kan vara krävande även med den normala spännvidden mellan eleverna. En absolut förutsättning för att en sådan integrering skall kunna ske är därför att kvalificerad personell assistans kan erbjudas eleven under hela den tid han vistas i klassrummet. Enligt vad SÖ anför borde denna person vara utbildad i blindmetodik och ha kunskap om särskolepedagogik, då ju den ordinarie läraren som regel inte torde ha sådan utbildning. En placering i särskoleklass torde i detta avseende erbjuda mindre problem, men även här torde elevens synhandikapp och de speciella komplikationer som följer med sjukdomen kräva kontinuerlig personlig assistans. Jag vill inte motsätta mig att försök med individualintegrering i grundskole- eller särskoleklass görs, om de lokala skolmyndigheterna och skolledningen bedömer att de pedagogiska och lokalmässiga förutsättningarna finns och om tillräckligt kvalificerad personell assistans kan ställas till förfogande. Då det här endast kan bli fråga om ett fåtal fall, räknar jag inte särskilda medel för detta ändamål under förevarande anslag. SÖ bör ges bemyndigande att disponera medel ur de under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. anvisade medlen till bidrag till personell assistans åt handikappade elever i obligatoriska skolor. Ansökningar om sådana bidrag prövas enligt gällande bestämmelser av SÖ. Jag förutsätter därvid att bidrag endast kommer att utgå om de av SÖ uppställda kvalifikationskraven uppfylls.

Jag räknar medel för en halv tjänst som fritidsassistent vid Ekeskolan med särskild uppgift att ta hand om de Spielmeyer-Vogtsjuka barn som

vistas vid skolan. Vidare beräknar jag 7 000 kr. för information från Ekeskolan till föräldrar till barn med denna sjukdom.

Under femte huvudtiteln finns uppfört ett särskilt anslag Bidrag till ferievistelse för barn. Ur anslaget utgår statsbidrag till kommun med 100 kr. för friska barn och 200 kr. för handikappade eller sjuka barn, vilka av kommunen eller genom kommunens förmedling bereds ferievistelse om minst tre veckor. Budgetåret 1972/73 är detta anslag 4 milj. kr. Jag finner detta väl svara mot de önskemål SÖ framfört om bidrag till ferievistelser för specialskolans elever. Någon ytterligare medelsanvisning under här förevarande anslag finner jag inte motiverad. (20)

Av belastningssiffrorna för budgetåret 1971/72 framgår att såväl anslagsposten Sjukvård åt personal som delposten Tvätt och renhållning inte till fullo utnyttjats. De inte ianspråktagna medlen är av den storleksordningen att ökade utgifter till följd av utökad personalstyrka bör rymmas inom ramen för nuvarande medelsanvisning. Jag räknar därför endast med en ökning av 12 000 kr., motsvarande prisomräkningen av posten Tvätt och renhållning. Posten Reseersättningar bör, utöver ökningen föranledd av den nya organisationen för synskadade elever, med hänsyn till överskridandet budgetåret 1971/72 räknas upp med 40 000 kr., varav 14 000 kr. utgör prisomräkning till följd av taxehöjningar. Jag förutsätter därvid, att kostnaderna för personalens deltagande i konferenser o. d. beräknas efter tillgängligt utrymme inom anslagsposten. Anslagsposten Expenser bör räknas upp med 40 000 kr., varav 18 000 kr. utgör prisomräkning. (15—18)

Jag beräknar löneomräkning till 2 007 600 kr. och löne- och prisomräkningen under anslagsposten Lokalkostnader till 662 000 kr., varav 37 000 kr. för löneökningar för städpersonalen. Delposten Vissa elevkostnader bör räknas upp med 100 000 kr., vilket möjliggör en ökning av ersättningen till de föräldrar, som under terminen tar emot elev i specialskolan i sitt hem. Totalt beräknar jag löne- och prisomräkningen till 2 845 500 kr.

Vid specialskolan har elevernas boendefråga hittills lösts antingen så att eleverna inackorderats i enskilda hem eller så att de placerats i särskilda, till skolan knutna elevhem. Vid Birgittaskolan praktiseras sedan några år tillbaka ett mellanting mellan dessa boendeformer, innebärande att 3—5 elever utplaceras i en s. k. elevvåning, för vilken ett föräldrapar på orten bär ansvaret. Avsikten är att för eleverna skapa så hemlika boendeförhållanden som möjligt. Till de föräldrar, som på detta sätt under terminstid tar emot elever ur specialskolan, utgår särskild ersättning ur anslagsposten Vissa elevkostnader, varjämte skolan även svarar för hyreskostnaderna för bostaden jämte elevernas kosthåll. SÖ har föreslagit, att fasta tjänster inrättas för dessa föräldrar.

Försöken att så långt möjligt skapa hemlika boendeförhållanden för

specialskolans elever under terminstid finner jag värdefulla. Jag finner emellertid inte skäl att inrätta tjänster för de föräldrar, som på detta sätt tar emot barn från specialskolan; enligt min uppfattning bör detta alltjämt betraktas som en fosterhemsverksamhet. Däremot bör den kontanta ersättningen till föräldraparen räknas upp. Jag räknar för detta ändamål ett ytterligare belopp av 54 000 kr.

Även för vissa övriga specialskolor har SÖ föreslagit försök med ökad boendeintegration. Jag har inga erinringar mot detta under förutsättning att det sker inom givna kostnadsramar. I enlighet med vad jag tidigare anfört bör därvid medel, som omvandlas från lönekostnader för vårdar- och ekonomipersonal till ersättning för föräldrar, som i särskilda elevvåningar tar emot elever ur specialskolan, redovisas under delposten Vissa elevkostnader. I den mån förändringen av boendeformerna närmast kan beskrivas som en decentralisering av elevinternaten, dvs. en utflyttning till mindre elevvåningar där i vanlig ordning anställd vårdarpersonal tjänstgör, bör kostnaderna självfallet alltjämt redovisas under anslagsposten Lönekostnader (19).

Jag beräknar den totala anslagshöjningen till 3 427 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 45 791 000 kr.

D 12. Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.

1971/72	Utgift	1 744 483	Reservation	373 517
1972/73	Anslag	2 118 000		
1973/74	Förslag	2 180 000		

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Läromedel	583 000	+367 000	+15 000
2. Hörsel- och talteknisk utrustning	450 000	+ 50 000	+15 000
3. Inventarier, maskiner m. m.	605 000	+ 45 000	+35 000
4. Bibliotek	25 000	+ 5 000	of.
5. Undervisnings- och arbetsmaterial	350 000	— 10 000	—10 000
6. Underhåll av hörapparatur	105 000	+ 35 000	+ 7 000
	2 118 000	**+492 000**	**+62 000**

Från anslaget har fr. o. m. budgetåret 1965/66 årligen anvisats medel för specialskolans upprustning med läromedel och teknisk apparatur enligt en femårsplan som framlades av blind- och dövskoleutredningen (SOU 1964: 61). Medelsanvisningen har successivt höjts för att täcka allmänna prisstegringar samt sådana kostnadsökningar som har sin grund i tekniska förbättringar. Fr. o. m. budgetåret 1967/68 avser me-

delsanvisningen även specialskolan för synskadade (prop. 1967: 1 bil. 10 s. 144, SU 1967: 8, rskr 1967: 8).

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 50 000 kr.

2. Läromedelscentralen vid Tomtebodaskolan framställer i ökande utsträckning läromedel för synskadade elever, som integrerats i vanliga skolor. Särskilt vänder man sig till elever på det gymnasiala stadiet och till vuxenstuderande. Budgetåret 1973/74 beräknas läromedelscentralen betjäna ca 300 elever, något som med en beräknad genomsnittskostnad av 1 584 kr./elev betyder ett medelsbehov av 475 000 kr. För underhåll av maskiner och inventarier beräknas ett medelsbehov av 25 000 kr., dvs. totalt 500 000 kr. Detta innebär en ökning med 185 000 kr. För återinvesteringar i specialskolans läromedelsapparatur jämte upprustning av vissa lokaler beräknas en ökning med 137 000 kr. För framställning av läromedel åt synskadade elever integrerade i grundskolan beräknas ett ökat medelsbehov av 30 000 kr.

3. Anslagsposten Hörsel- och talteknisk utrustning bör öka med 50 000 kr. Ett nytt klassrum på högstadiet och en talklinik skall inredas och vidare erfordras medel för försök med trådlös förstärkarapparatur och system för stereoåtergivning.

4. Genom den föreslagna avvecklingen av Östervångsskolans elevinternat krävs medel för utrustning av de elevvåningar, som planeras ersätta internatet. Anslagsposten Inventarier och maskiner m. m. bör därför öka med 45 000 kr.

5. För framställning av böcker i svartskrift för synskadade beräknas 5 000 kr.

6. Kostnaderna för undervisnings- och arbetsmaterial beräknas till 250 kr./elev på låg- och mellanstadierna, till 350 kr./elev för högstadiet och för skolorna för multihandikappade samt till 500 kr./elev vid skolorna för vuxna synskadade. Då elevantalet läsåret 1973/74 beräknas minska något, kan anslagsposten Undervisnings- och arbetsmaterial minskas med 10 000 kr.

Om synskadade elever i icke-obligatoriska skolor skall kunna förses med läromedel och om verksamheten i specialskolan skall fungera tillfredsställande får en nedskärning av anslaget i enlighet med 0-alternativet enligt skolöverstyrelsen (SÖ) inte beröra anslagsposterna 1, 4, 5 och 6. En minskning på resterande anslagsposter skulle leda till en kvalitets- och standardsänkning till följd av minskade möjligheter till återinvesteringar. SÖ anser en nedskärning av detta anslag olycklig.

Departementschefen

Specialskolans utrustningsanslag tillkom för att bekosta inredning och

upprustning av specialskolans byggnader i samband med denna skolforms tillkomst. Som jag framhöll i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 208) bör utrustningsstandarden nu vara relativt god till följd av de satsningar som i detta avseende gjorts — närmare 10 milj. kr. enbart under den senaste femårsperioden — varför resursbehovet nu främst avser underhåll och förnyelse av befintlig utrustning. De av skolöverstyrelsen (SÖ) under punkterna 1—3 framförda förslagen är till stor del av återinvesteringskaraktär och bör därför rymmas inom ramen för nuvarande anslag.

För inredning av ett nytt klassrum för högstadiet beräknar jag en engångsanvisning om 15 000 kr. Jag beräknar vidare en engångsanvisning om 35 000 kr. för inredning av elevvåningar för Östervångsskolans elever.

Posten Undervisnings- och arbetsmaterial bör i enlighet med SÖ:s förslag minskas med 10 000 kr. Prisomräkningen beräknar jag till 22 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 180 000 kr.

D 13. Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare

1971/72	Utgift	1 839 555
1972/73	Anslag	1 510 000
1973/74	Förslag	1 835 000

Ur anslaget utgår ersättning enligt kungörelsen (1965: 254) om ersättning för resor för vissa handikappade m. fl. (ändrad senast 1971: 279), dock att, med tillämpning i övrigt av bestämmelserna i nämnda kungörelse, ersättning får utgå för hemresa i samband med förlängd veckoslutsledighet, som föranleds av bestämmelserna om femdagars skolarbetsvecka.

Ur anslaget bestrids även dels kostnader för anordnande av skolskjutsar för externatelever vid specialskolan eller annan statlig skola för syn-, hörsel- eller talskadade elever, dels resekostnader för målsman till elev i första eller sjunde årskursen i sådan skola vid resa till gemensam sammankomst på skolan.

Skolöverstyrelsen

1. Kostnaden per elev kan med ledning av belastningen för budgetåret 1971/72 beräknas till 1 735 kr. Kostnadsstegringen beror delvis på att man vid Manillaskolan genomfört reguljärt femdagarsvecka. Vidare har behovet av ledsagare visat sig större än beräknat.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) finner det angeläget att öka möjligheterna till samarbete hem-skola och föreslår därför att ytterligare medel ställs till förfogande för ökat antal resor för föräldrar.

Den totala ökningen under anslaget beräknar SÖ till 390 000 kr.

Departementschefen

Med hänsyn till belastningen budgetåret 1971/72 bör anslaget räknas upp med 325 000 kr. (1). Jag räknar i övrigt inte med några nya ändamål för anslagets disposition (2).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Resor för elever jämte ledsagare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 835 000 kr.

D 14. Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn

1971/72	Utgift	1 144 457
1972/73	Anslag	1 240 000
1973/74	Förslag	1 300 000

Enligt kungörelsen (1956: 252) angående statsbidrag till förskolor, skolhem och hemundervisning för döva och hörselskadade barn (omtryckt 1964: 458, ändrad 1967: 820) får kommun, landstingskommun, enskild, förening eller stiftelse statsbidrag till förskolor, skolhem eller hemundervisning för döva och hörselskadade barn i förskoleåldern under förutsättning att skolan, skolhemmet eller undervisningen godkänts av skolöverstyrelsen (SÖ). Statsbidrag utgår i efterskott med 2 000 kr. för varje barn, som fått undervisning vid förskola, samt därutöver med 1 000 kr. för varje barn, som tillika varit intaget i skolhem eller eljest genom huvudmannens försorg och på dennes bekostnad åtnjutit vård och underhåll. Vidare utgår statsbidrag med 1 000 kr. för varje barn som — utan att ha varit inskrivet vid förskola — under redovisningsåret fått regelbunden hemundervisning av förskolans lärare eller annan av SÖ godkänd lärare. Som statsbidragsvillkor gäller bl. a. att undervisningen är avgiftsfri och att huvudmannen i den utsträckning så kan ske mottar barn även från annat område än det för vilket förskolan eller skolhemmet i första hand avsetts samt att, där huvudmannen är enskild, förening eller stiftelse, skäligt bidrag till verksamheten lämnas av landstingskommun eller kommun som ej ingår i landstingskommun.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1971 utgår ur anslaget — utöver vad som följer av nämnda kungörelse — efter prövning i varje enskilt fall bidrag till personell assistans inom barnstugeverksamheten

åt synskadade barn enligt samma grunder som gäller för sådant barn i grundskola och gymnasieskola inom en kostnadsram av 100 000 kr. för budgetåret 1972/73.

Skolöverstyrelsen

Antalet *hörselskadade barn* som erhållit förskoleundervisning var läsåret 1968/69 806, 1969/70 794 och 1970/71 912. Antalet förskolor och skolhem var läsåret 1970/71 48. Förskoleverksamheten omfattar nu de flesta förskolebarn som har konstaterats vara hörselskadade, men vissa problem återstår ännu, främst i glesbygden, att nå berörda barn. Medelsbehovet för förskoleverksamheten för hörselskadade barn beräknas öka med 60 000 kr. budgetåret 1973/74.

Vid den ursprungliga medelsberäkningen för förskoleverksamheten för synskadade barn läsåret 1970/71 utgick man från ett beräknat elevunderlag av 90 barn. Antalet synskadade barn i förskola som detta läsår erhöll personell assistans uppgick dock endast till 26. Under de senaste åren har emellertid medlen i ökande utsträckning tagits i anspråk, varför SÖ trots den låga belastningen räknar med oförändrat anslagsbehov 100 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Som tillägg till anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 har SÖ i särskild skrivelse, som inkom till utbildningsdepartementet den 21 november 1972, hemställt att medel skall beräknas under förevarande anslag även för personell assistans åt rörelsehindrade barn i förskola. För detta ändamål beräknar SÖ ett ytterligare medelsbehov av 360 000 kr.

Hela anslaget Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn bör således budgetåret 1973/74 räknas upp med 420 000 kr. till 1 660 000 kr.

Departementschefen

1968 års barnstugeutredning har i sitt betänkande (SOU 1972: 26—27) Förskolan föreslagit att de särskilda bidragen till förskoleverksamhet för handikappade barn skall upphöra och att de statliga bidragen till barnstugeverksamheten i stället skall beräknas så att de även täcker de särskilda kostnader som kan uppstå, när i barnstugorna mottas handikappade barn i behov av extra stödåtgärder. I avvaktan på ett ställningstagande till barnstugeutredningens förslag är jag därför inte beredd att tillstyrka förslaget om en utvidgning av förevarande anslag. Jag vill här även erinra om att statsrådet Odhnoff tidigare denna dag föreslagit att statsbidraget till driften av daghem skall öka med 1 000 kr. per plats och år, bl. a. för att ge barnstugorna bättre möjlighet att även ta emot handikappade barn.

Anslaget bör räknas upp med 60 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till förskoleverksamhet m. m. för vissa handikappade barn* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.

d) gymnasiala skolor m. m.

D 15. Bidrag till driften av gymnasieskolor

1971/72	Utgift[1]	1 254 111 004
1972/73	Anslag[1]	1 319 695 000
1973/74	Förslag[2]	1 382 000 000

[1] Anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor samt anslagen Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning.
[2] Anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor — exkl. bidrag till grund- och vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. — samt anslagen Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning.

Från anslaget utgår innevarande budgetår bidrag till bl. a. driften av gymnasieskolor. Bestämmelserna om statsbidrag till driftkostnader för gymnasieskolorna återfinns i kungörelsen (1966: 115) om statsbidrag till driftkostnader för gymnasieskolan (omtryckt 1971: 349, ändrad 1972: 634). Dessa bestämmelser innebär i korthet att till sådan skola utgår statsbidrag med 100 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiska kostnader för löner till skolledare, biträdande skolledare och lärare. Statsbidrag utgår även för ATP- och arbetsgivaravgifter. Därutöver utgår med schablonbelopp bidrag till kostnader för viss annan personal än lärare. Vidare kan i vissa fall utgå statsbidrag för särskilda kostnader vid utbildning på heltid för industri och hantverk och därmed till sin art jämförligt område med 7 000 kr. för varje klass och läsår. Till inbyggd utbildning inom industri och hantverk eller handel utgår statsbidrag med högst 13 000 kr. och till inbyggd utbildning för husligt arbete eller vård med högst 10 800 kr.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1969 (ändrat senast den 5 maj 1972) utgår statsbidrag till kostnader för grundutbildning av sjuksköterskor vid kommunal och landstingskommunal sjuksköterskeskola med 24 800 kr. för varje klass och termin och för vidareutbildning av sjuksköterskor med 28 100 kr. för varje klass och termin.

Från anslaget Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning utgår innevarande budgetår bidrag till driften av lantbruksutbildning vid gymnasieskolor, lantbruksskolor och lanthushållsskolor. Bestämmelserna om statsbidrag till lantbruks- och lanthushållsskolor återfinns i kungörelsen (1963: 493) om statsbidrag till lantbruks- och lanthushållsskolor (ändrad senast 1971: 154). Bestämmelserna innebär att statsbidrag utgår till kostnader för avlöningsförmåner för rektor och lärare (avlöningsbidrag), avgifter enligt lagen om allmän försäkring och förordningen om allmän arbetsgivaravgift för samma befattningshavare (avgiftsbidrag), kostnader

för elevernas hälsovård (hälsovårdsbidrag) samt skolans övriga driftkostnader (allmänt driftbidrag).

Från anslaget Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning utgår innevarande budgetår bidrag till driften av skogsbruksutbildning vid dels gymnasieskola, dels ock de av skogsvårdsstyrelserna bedrivna skogsbruksskolorna. Bestämmelserna om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning återfinns i Kungl. Maj:ts beslut den 14 april 1972 angående statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning för budgetåret 1972/73. Enligt beslutet utgår statsbidrag dels till lönekostnaderna för skolledare, biträdande skolledare och lärare vid skolan, dels till allmän arbetsgivaravgift och avgifter till sjukförsäkring enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring och dels som ett allmänt driftbidrag. Därutöver meddelar Kungl. Maj:t särskilda bestämmelser om statsbidrag till avgift för tilläggspension.

Ur anslaget ersätts även bl. a. kostnader för gymnasial utbildning för gravt hörselskadade i Örebro, försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade i Solna samt för tekniska hjälpmedel m. m. åt handikappade elever, statsbidrag till korrespondensundervisning på gymnasial nivå och till särskild gymnasial utbildning i glesbygd samt vissa särskilda kostnader i samband med fackutbildning av programmerare och systemmän samt kurser i automatisk databehandling för tekniker.

Skolorganisationens omfattning

I skolöverstyrelsens (SÖ:s) långtidsbedömning för budgetåren 1974/75—1977/78 redovisas följande uppgifter rörande det beräknade antalet elever vid gymnasieskolan.

	Antal elever							
	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Linjer	138 615[1]	165 031[1]	196 159	205 996	209 309	212 973	213 754	216 124
Specialkurser	80 235	54 468	53 056	50 905	49 065	47 245	45 938	45 112
	218 850	**219 499**	**249 215**	**256 901**	**258 374**	**260 218**	**259 692**	**261 236**

[1] Elevantalet budgetåret 1970/71 kan på grund av ändrad beräkningsmetodik ej jämföras med elevantalet fr. o. m. budgetåret 1971/72.

SÖ:s beräkning av antalet skolledar- och lärartjänster framgår av följande sammanställning.

	Antal tjänster för skolledare och lärare[1]							
	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Rektorer	544	340	340	437	437	437	437	437
Studierektorer	270	270	270	275	275	275	275	275
Lärare och lärarkandidater	15 721	16 583	18 244	19 524	19 613	19 699	19 643	19 758
	16 535	**17 193**	**18 854**	**20 236**	**20 325**	**20 411**	**20 355**	**20 470**

[1] Inkl. tjänster för utbildning inom jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring och lanthushåll fr. o. m. budgetåret 1973/74.

SÖ:s bedömning av antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del[1] i årskurs 1 läsåret 1973/74 framgår av följande tabell.

Studieväg	Frekvens[2]	Elevplatser
Tvååriga linjer och linjeanknutna specialkurser[3]		
Beklädnadsteknisk (Be)	0,5	550
Bygg- och anläggningsteknisk (Ba)	4,4	4 800
Distributions- och kontors- (Dk)	8,5	9 150
Ekonomisk (Ek)	5,5	6 000
El-teleteknisk (Et)	3,2	3 430
Fordonsteknisk (Fo)	2,7	2 900
Jordbruks- (Jo)	1,1	1 260
Konsumtions- (Ko)	6,2	6 590
Livsmedelsteknisk (Li)	0,9	1 000
Processteknisk (Pr)	0,4	450
Skogsbruks- (Sb)	0,7	800
Social (So)	9,1	9 900
Teknisk (Te)	6,3	6 780
Träteknisk (Tr)	0,6	640
Verkstadsteknisk (Ve)	5,0	5 480
Vård- (Vd)	6,2	6 680
Musik- (Mu)	0,2	210
Minst treåriga linjer		
Ekonomisk (E)	5,4	5 900
Humanistisk (H)	3,6	3 900
Naturvetenskaplig (N)	10,0	10 800
Samhällsvetenskaplig (S)	4,2	4 600
Teknisk (T)	6,3	6 800
Ej linjeanknutna specialkurser	2,9	3 160
Totalt	**93,9**	**101 780**
Antal 16-åringar	100,0	108 343

[1] Med direkt grundskoleanknutna studievägar avses linjer och specialkurser om minst ett år som för inträde fordrar enbart genomgången grundskola.
[2] Procent av antalet 16-åringar 1973 (108 343).
[3] Med linjeanknutna specialkurser avses sådana specialkurser vilkas läroplaner antingen svarar mot utbildningar i gymnasieskolans linjesystem eller har utbildningsmål som kan hänföras till samma yrkesområde som viss linje i gymnasieskolan.

SÖ:s bedömning av antalet intagningsplatser (helårsplatser) läsåret 1973/74 på sådana specialkurser i gymnasieskolan som är kortare än ett år eller vilka fordrar tidigare gymnasial utbildning eller viss ålder framgår av följande tabell.

Studieväg	Elevplatser
Ekonomisk specialkurs (Ek) om tre terminer	3 900
Teknisk specialkurs (Te)	600
Kurser inom industri och hantverk	4 570
Handels- och kontorskurser	4 310
Kurser i husligt arbete	2 970

Lanthushållsutbildning	940
Vårdkurser under avveckling	4 000
Vårdkurser som skall bestå	6 000
Jordbrukskurser	1 100
Skogsbrukskurser	380
Trädgårdskurser	30
Övriga specialkurser	2 800
Totalt	**31 600**

SÖ konstaterar att den tendens till minskning av antalet sökande till de tre- och fyraåriga linjerna av gymnasieskolan som kunde iakttas våren 1970 och våren 1971, har varit märkbar även innevarande läsår. Minskningen har särskilt drabbat den naturvetenskapliga linjen. Totalt gick antalet behöriga förstahandssökande till dessa linjer ned från 34 374 läsåret 1971/72 till 29 946 läsåret 1972/73. Endast på den samhällsvetenskapliga linjen var totalantalet behöriga förstahandssökande större än totalantalet platser.

Även efterfrågan på utbildning på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna minskade. Antalet behöriga förstahandssökande gick ned från 24 979 läsåret 1971/72 till 21 051 läsåret 1972/73. Endast på den sociala linjen var totalantalet behöriga förstahandssökande större än totalantalet platser.

Efterfrågan på utbildning på övriga tvååriga linjer i gymnasieskolan varierade starkt. Totalantalet sökande till dessa utbildningsvägar ökade emellertid med ca 11 000.

Enligt SÖ:s mening är det för tidigt att dra några definitiva slutsatser om elevutvecklingen. SÖ anser därför att gymnasieskolan även inför nästa läsår skall dimensioneras så att ca 30 % av årskullen 16-åringar får möjlighet att gå vidare till tre- och fyraåriga linjer medan ca 20 % går vidare till tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjer. Övriga grupper i gymnasieskolan bereds plats på de mer yrkesförberedande studievägarna i gymnasieskolan.

SÖ:s ställningstagande innebär att antalet intagningsplatser på de tre- och fyraåriga linjerna ökas med ca 900. Ökningen skall enligt SÖ främst falla på den naturvetenskapliga linjen men även på den treåriga ekonomiska och på den fyraåriga tekniska linjen. Intagningskapaciteten till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna kan däremot hållas oförändrad.

Beträffande dimensioneringen av övriga tvååriga linjer föreslår SÖ en mindre ökning av antalet elevplatser på de bygg- och anläggningstekniska, el-teletekniska, fordonstekniska, trätekniska och verkstadstekniska linjerna. Intagningskapaciteten på vårdlinjen planerar SÖ att öka med ca 1 150 elevplatser. Liksom föregående år föreslås en minskning av organisationen inom områdena distribution och kontor samt konsumtion. Minskningen föreslås totalt omfatta ca 2 300 elevplatser.

SÖ anmäler att minskningen innevarande år inom nämnda områden, på grund av kvardröjande ungdomsarbetslöshet, inte torde kunna bli möjlig i den omfattning som planerats. Försöksverksamheten med tvåårig musiklinje föreslås slutligen öka med en klass. SÖ avser att göra en uppföljning av undervisningen på musiklinjen under det kommande läsåret.

För övriga studievägar inom den direkt grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan beräknar SÖ praktiskt taget oförändrad intagningsfrekvens. Totalt innebär den av SÖ beräknade organisationen att antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del ökar från ca 101 000 budgetåret 1972/73 till ca 102 000 budgetåret 1973/74. Liksom föregående läsår har SÖ satt detta tal i relation till antalet 16-åringar i landet. SÖ betonar emellertid att detta inte skall tolkas som att ifrågavarande procenttal anger den andel av en årskull som beräknas vinna tillträde till de olika utbildningarna. Även äldre elever t. ex. sådana som genomgår arbetsmarknadsutbildning återfinns inom gymnasieskolan. Vad som dock enligt SÖ bör noteras är den beräknade totala ökningen från 92,8 % 1972/73 till ca 94 % 1973/74, dvs. en ökning med drygt en procentenhet.

För övriga specialkurser beräknar SÖ en total ökning med ca 3 000 årselevplatser. Ökningen sammanhänger främst med att SÖ nästa läsår planerar att starta ett antal s. k. högre specialkurser. Antalet elevplatser inom områdena industri och hantverk samt konsumtion har därför räknats upp. SÖ planerar vidare en ökning av antalet elevplatser på sådana specialkurser som ingår i försöksverksamheten med kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning. Slutligen beräknar SÖ en ökning av den 14 veckor långa lastbilsförarutbildningen i gymnasieskolan. SÖ hänvisar till de bedömningar och beräkningar som låg till grund för bl. a. prop. 1971: 65 (TU 1971: 12, rskr 1971: 209) angående körkort och körkortsregistrering. För budgetåret 1973/74 beräknar SÖ att behovet av utbildningsplatser inom lastbilsförarutbildningen skulle utgöra ca 3 000 platser, vilket innebär ett ökat intag motsvarande ca 660 helårsplatser. I övrigt har SÖ räknat med i stort sett oförändrad intagningskapacitet till denna del av gymnasieskolan. Totalt innebär SÖ:s förslag ca 31 600 årselevplatser vid dessa kurser läsåret 1973/74.

SÖ hemställer om bemyndigande att liksom innevarande år få göra viss omfördelning av elevplatser mellan linjer eller grupper av linjer om det visar sig nödvändigt. SÖ bör därjämte efter särskild framställning få bemyndigande att utöka antalet elevplatser om arbetsmarknadssituationen så erfordrar.

I särskild skrivelse den 28 september 1970 har socialstyrelsen hemställt att SÖ skulle erhålla bemyndigande att föranstalta om planering av en variant för utbildning av vårdpersonal för utvecklingsstörda vuxna

inom gymnasieskolans vårdlinje, gren för psykiatrisk vård. SÖ har den 23 mars 1971 avgett yttrande i ärendet.

Kungl. Maj:t uppdrog den 12 maj 1967 åt SÖ att i samråd med dåvarande medicinalstyrelsen, statens förhandlingsnämnd och Svenska landstingsförbundet överväga förutsättningarna för att i samband med en omprövning av vårdyrkesutbildningen på grundval av yrkesutbildningsberedningens förslag inordna mentalsjukvårdsutbildningen i dess helhet under SÖ samt att till Kungl. Maj:t inkomma med redovisning för övervägandena och de förslag, vartill dessa kunde leda. SÖ har i skrivelse den 18 september 1972 redovisat uppdraget. Av skrivelsen framgår att utbildningen i psykiatrisk vård enligt Kungl. Maj:ts uppdrag successivt inordnas under SÖ. I och med gymnasieskolans tillkomst har möjligheter skapats för utbildning av personal inom psykiatrisk vård dels på vårdlinjens psykiatriska gren, dels på specialkurser.

Genom beslut den 29 juni 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt SÖ att i nära samverkan med berörda myndigheter och utredningar överväga möjligheterna, att i ökad utsträckning samordna utbildningarna på barnavårdsområdet. SÖ har med skrivelse den 3 juli 1972 överlämnat en delredovisning av det i denna fråga hittills utförda arbetet.

Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68) får 250 klasser av den eftergymnasiala utbildningen *ekonomisk specialkurs* anordnas i gymnasieskolan under innevarande läsår. Utbildningen omfattar tre terminer. Terminskurs 3 anordnas försöksvis och är av påbyggnadskaraktär. Intagning i terminskurserna sker både höst och vår. Läsåret 1972/73 anordnas terminskurserna 1 och 2 på 21 orter i landet och terminskurs 3 på 20 orter. SÖ anser att utbildningen fyller en viktig uppgift som ett alternativ till universitetsutbildning. SÖ föreslår att sammanlagt 260 klasser av den ekonomiska specialkursen, inkl. sådan kurs som ingår i kombinerad gymnasieskole- och universitetsutbildning, får anordnas nästa läsår.

På vissa orter i landet anordnas f. n. s. k. *tekniska specialkurser.* Dessa kurser är två- eller treåriga och främst avsedda för elever med grundskoleutbildning eller motsvarande som efter praktik önskar återvända till studier. Innevarande läsår har SÖ medgett att 19 intagningsklasser av ifrågavarande utbildning anordnas. SÖ räknar med att intagningen nästa läsår skall bli av ungefär samma omfattning som läsåret 1972/73.

Försöksverksamhet med *kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning,* s. k. kombinationsutbildning, har anordnats sedan läsåret 1969/70. Utbildningen erbjuder en kortare, mer yrkesinriktad utbildning som skall kunna vara ett alternativ till sedvanliga universitetsstudier. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 19 maj 1972 får nyintagning

av elever innevarande budgetår omfatta ca 40 undervisningsgrupper om vardera 30 studerande. SÖ framhåller att de arbetsmarknadsmässiga erfarenheterna av kombinationsutbildningarna hittills är relativt begränsade, eftersom de första kurserna avslutades våren 1971. En enkätundersökning som genomförts av arbetsmarknadsstyrelsen visar emellertid att många hittills utbildade har fått arbete inom de områden kombinationsutbildningen syftar till. Inför nästa läsår föreslår SÖ en ökning av intagningen i kombinationsutbildningen motsvarande ca 750 helårsplatser på gymnasieskolans specialkurser. Ökningen faller bl. a. på specialkurser inom distributions- och kontorsområdet. Liksom föregående år hemställer SÖ om bemyndigande att inom gymnasieskolans totala ram i samråd med universitetskanslersämbetet bestämma antalet utbildningsplatser för kombinationsutbildningen i gymnasieskolan.

I särskild skrivelse den 31 oktober 1972 har rektorn vid Fridhemsplans gymnasium i Stockholm — i egenskap av ordförande för den s. k. Samrådsgruppen för kombinationsutbildningar i Stockholm — framfört vissa synpunkter rörande kombinationsutbildningen.

Sedan budgetåret 1968/69 pågår i Lund försöksverksamhet med *pedagogisk gymnasieskolklinik*. I den vid kliniken bedrivna undervisningen deltar dels elever från Råby ungdomsvårdsskola, dels elever med anpassningssvårigheter från Lunds gymnasieregion. Enligt SÖ har erfarenheterna av verksamheten varit goda. Under nästa läsår beräknas sammanlagt ca 40 elever ges undervisning vid kliniken. SÖ uppskattar kostnaderna för verksamheten till 260 000 kr.

Fr. o. m. läsåret 1969/70 bedrivs en begränsad försöksverksamhet med särskild *gymnasial utbildning i glesbygder* (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 229, SU 1969: 35, rskr 1969: 103). Utbildningen bedrivs i form av lärarhandledda självstudier under två år jämte ett avslutande år vid gymnasieskolan. Under innevarande läsår finns denna särskilda gymnasiala undervisning i Malung, Pajala och Strömstad. *Korrespondensundervisning på gymnasial nivå* finns f. n. i Torsås, Jokkmokk, Undersåker och Sveg. Kommunerna har möjlighet att övergå till särskild gymnasial undervisning i glesbygd. I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag den 30 juni 1971 till SÖ angående den fortsatta planeringen av gymnasieskolans organisation har SÖ med skrivelse den 7 juni 1972 till Kungl. Maj:t överlämnat en utredning om den fortsatta planeringen av gymnasieskolan. Utredningen berör i vissa delar utbildningen i glesbygd. SÖ föreslår att försöksverksamheten med särskild gymnasial utbildning i glesbygd får fortsätta ännu någon tid. Verksamheten bör utökas att omfatta ytterligare några kommuner samt ytterligare några studievägar. SÖ beräknar medelsbehovet för ifrågavarande utbildningar läsåret 1973/74 till ca 3 700 000 kr., vilket innebär en kostnadsökning

med ca 960 000 kr. Därvid har, i enlighet med glesbygdsutredningens förslag, medel beräknats för att göra det möjligt för huvudlärare vid s. k. modergymnasieskolor att göra regelbundna besök vid skola med gymnasial utbildning i glesbygd.

Enligt SÖ kommer kommunerna och ungdomsorganisationerna att under de närmaste åren få stort behov av heltidsanställda fritidsledare. Detta har bl. a. dokumenterats av SÖ:s utredning om *ungdomsledarutbildning* (SULU), som också redogjort för den försöksverksamhet med ungdoms- och fritidsledarutbildning som ägt rum sedan år 1969. SÖ finner det angeläget att en vidgad försöksverksamhet kommer till stånd och beräknar under förevarande anslag det ökade medelsbehovet till 2 040 000 kr. Kostnaderna hänför sig till höjda statsbidrag för ledarinstituten vid gymnasieskolan, resekostnader för lärare och handledare, deltagarnas kostnad för resor under praktiktjänstgöringen samt till ett behov av ökad lärartilldelning. I särskild skrivelse den 23 augusti 1972 har Sveriges kommunaltjänstemannaförbund och Kommunala fritidstjänstemäns riksförbund gett sitt stöd till SÖ:s framställning samt därutöver hemställt att en översyn av innehållet i kombinationsutbildningen görs med syfte att samordna denna utbildning med övrig utbildning av fritidsledare.

Reguljär *gymnasial utbildning för gravt hörselskadade* anordnas sedan den 1 juli 1971 i Örebro kommuns gymnasieskola. Utbildningen är öppen för elever från hela riket. I första hand skall elever som genomgått specialskolans högstadium beredas plats på utbildningen. Endast om särskilda skäl föreligger får gravt hörselskadad i annat fall beredas inträde till utbildningen. Innevarande läsår beräknas ca 130 gravt hörselskadade elever följa utbildningen vid gymnasieskolan. Enligt av skolstyrelsen i Örebro inhämtade förhandsönskemål har totalt 312 elever anmält att de eventuellt skulle vilja delta i utbildningen nästa läsår. SÖ föreslår emellertid att organisationen nästa läsår dimensioneras för ca 200 elever. För de övriga elever som anmält sitt intresse för utbildningen kommer SÖ att initiera arbetsmarknadsutbildning och vuxenutbildning på andra orter än Örebro. Beträffande fördelningen av eleverna på gymnasieskolans olika studievägar föreslår SÖ att ca 20 % av eleverna bereds plats på de tre- och fyraåriga linjerna, ca 20 % på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna samt övriga elever på de mer yrkesinriktade studievägarna i gymnasieskolan. SÖ föreslår att de gravt hörselskadade eleverna, efter prövning i varje särskilt fall, ges möjlighet till förlängd utbildning motsvarande ytterligare ett läsår. Med hänsyn till det ökade elevantalet föreslår SÖ att ytterligare en speciallärare för den enskilda talträningen med eleverna knyts fast till verksamheten. För arvode m. m. till annan personal än studierektor

och lärare föreslår SÖ att ytterligare 136 600 kr. anvisas. Ökningen innefattar medel för skrivhjälp, för tillfälligt anställda teckenspråktolkar, för en tjänst som kurator samt för ersättning för det merarbete verksamheten medför för annan personal inom kommunen. SÖ framhåller vidare att den ordinarie timtilldelningen för stödundervisning i gymnasieskolan inte räcker för ifrågavarande elever. SÖ föreslår därför en extra timtilldelning för stödundervisning av dessa elever motsvarande 30 veckotimmar, vilket medför en kostnad av 87 600 kr. för nästa läsår. Vidare föreslår SÖ att 3 300 kr. anvisas för sjukvårds- och flyttningskostnader. Det hörselpedagogiska centrum som SÖ under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader föreslagit skulle bli inrättat i Örebro, skulle även betjäna den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade. För den händelse förslaget emellertid inte skulle bifallas, föreslår SÖ att medel i stället beräknas under detta anslag för en tjänst som hörselingenjör, tre tjänster som hörseltekniker och för en halv psykologtjänst. I särskild skrivelse den 29 maj 1972 har SÖ slutligen hemställt att Kungl. Maj:t dels utfärdar bestämmelser rörande vissa lärartjänster för ifrågavarande utbildning, dels vidtar åtgärder för lösning av vissa frågor av avtalsmässig karaktär som aktualiserats. I avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstaganden till denna framställning har SÖ inte räknat med några merkostnader för ifrågavarande tjänster.

Försöksverksamheten med *gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade* och andra svårt handikappade elever anordnas sedan den 1 juli 1971 vid Ingemundskolan i Solna kommun. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1970 har en särskild styrelse — styrelsen för vårdartjänst — inrättats med uppgift bl. a. att i samråd med SÖ planera den framtida, mer permanenta utformningen av nämnda verksamhet. Innevarande läsår beräknas totalt ca 90 gravt rörelsehindrade och andra svårt handikappade följa utbildningen vid Ingemundskolan. SÖ räknar med oförändrad intagning nästa läsår. För omkostnader för verksamheten föreslår SÖ att ytterligare 72 900 kr. anvisas. Ökningen innefattar bl. a. medel för förstärkt stödundervisning motsvarande ca tio veckotimmar, vilket medför en kostnad av 23 200 kr. för nästa budgetår.

SÖ föreslår olika åtgärder som syftar till att anpassa utbildningen i gymnasieskolan till *invandrarelevers* behov.

SÖ föreslår att stödundervisning för invandrarelever får anordnas i gymnasieskolan med tillämpning av samma regler som gäller för grundskolan. SÖ beräknar kostnaden för en sådan stödundervisning till ca 3 milj. kr. om antalet invandrarelever i gymnasieskolan skulle vara ca 2 000.

Vid ett antal gymnasieskolor anordnas f. n. på försök en yrkesinriktande grundkurs med individuell läroplan tillrättalagd för invandrarelever. Syftet med kursen är att få eleverna överförda till reguljär ut-

bildning eller placerade på arbetsmarknaden. Enligt SÖ bör utbildningen anordnas även under nästa budgetår på ett antal orter.

Vid gymnasieskolan i Västerås anordnas under innevarande läsår på försök en särskild klass för invandrare. Utbildningen bedrivs enligt en modifierad tim- och kursplan för tvåårig social linje. Eleverna har bl. a. möjlighet att läsa sitt eget modersmål och att få svenskundervisningen förstärkt. SÖ hemställer om att få utöka verksamheten till flera gymnasieskolor. SÖ räknar med en merkostnad motsvarande tio veckotimmar per klass och årskurs. Totalt beräknas merkostnaden uppgå till ca 204 000 kr.

I särskild skrivelse den 23 november 1970 har SÖ bl. a. hemställt om bemyndigande att få anordna en förberedande gymnasieundervisning för invandrade elever som saknar förutsättningar att utan omfattande introduktionsåtgärder kunna följa undervisningen på gymnasialt stadium.

För förstärkning av skolledningen i kommuner med invandrarelever begär SÖ slutligen 200 000 kr.

Vilka lärarkategorier som skulle finnas vid de tidigare skolformerna gymnasiet och fackskolan bestämdes genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964: 171, SäU 1964: 1 höstsessionen, rskr 1964: 407). Som *ordinarie lärare* i läroämnen skulle det vid gymnasiet finnas lektorer och adjunkter samt vid fackskolan adjunkter. Vidare skulle det finnas ordinarie övningslärare samt lärare i vissa andra ämnen. Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma till vilken kategori de olika ämnena skulle föras. I fråga om andelen ordinarie tjänster utformades reglerna lika för gymnasiet och fackskolan. Ca 90 % av det totala lärarbehovet i läroämnen skulle täckas av ordinarie tjänster. Ordinarie lektorstjänster skulle finnas i gymnasiet till ett antal motsvarande ca 50 % av det totala antalet ordinarie lärartjänster i läroämnen. I fråga om övriga ordinarie tjänster angavs inga procenttal.

I fråga om yrkesskolan beslöt 1963 års riksdag (prop. 1963: 170, SU 1963: 148, rskr 1963: 336) att ordinarie tjänster huvudsakligen skulle inrättas för yrkesskolornas heltidskurser. Endast heltidskurser som bedömdes bli varaktiga skulle ligga till grund för inrättande av tjänster. Av det totala antalet heltidstjänster vid sådana kurser skulle 60 % inrättas såsom ordinarie. Procenttalet skulle ligga till grund för bestämmande av antalet ordinarie tjänster i varje särskild kommun (landstingskommun). Antalet tjänster skulle bestämmas av länsskolnämnden.

SÖ har behandlat frågan om ordinarie tjänster i gymnasieskolan i två skrivelser. I skrivelse den 17 juni 1970 med förslag rörande vissa lärarfrågor i gymnasieskolan redovisade SÖ vissa principiella synpunkter på frågan. SÖ ansåg att det system för ordinarie lärartjänster som gällt för gymnasiet och fackskolan medfört betydande olägenheter för planeringsarbetet på olika nivåer. Reglerna hade tillkommit under helt andra

förhållanden än som f. n. råder och som är att vänta. Reglerna förutsätter enligt SÖ en stabil organisation i vad avser såväl elevunderlag och linjeorganisation som timunderlag i olika ämnen och passar dåligt ihop med den numera vanliga valfriheten för eleverna. Så länge utvecklingen inom gymnasie- och fackskoleorganisationen gått i expanderande riktning har systemet någorlunda väl kunnat upprätthållas, men vid nedgång — temporär eller mera långsiktig — av det totala eller lokala lärarbehovet uppkommer svårigheter. Systemet vilar bl. a. enligt SÖ på den felaktiga förutsättningen att vid nedgång i lärarbehovet förflyttning av ordinarie lärare till annan tjänst lätt låter sig göra.

Enligt SÖ:s uppfattning var motsvarande regler för yrkesskolan betydligt smidigare och bättre anpassade till en fluktuerande organisation. SÖ pekade på att det där inte förelåg någon bundenhet till att medge ordinarie lärartjänster för endast ett år i sänder och att det inte fanns några för hela riket fixerade procenttal som låste bedömningarna. Beslutsbefogenheterna låg slutligen, enligt SÖ, på en rimlig nivå där regionala planeringssynpunkter kunde förenas med god kännedom om de lokala förhållandena.

Enligt SÖ:s uppfattning var det därför nödvändigt att för gymnasieskolan komma fram till ett system som hade större likheter med systemet för yrkesskolan än med systemet för gymnasiet och fackskolan.

SÖ skisserade grunddragen av en beslutsordning där länsskolnämnd gavs rätten att inom ramen för vissa allmänna riktlinjer, som skulle utfärdas av Kungl. Maj:t, besluta om antalet ordinarie lärartjänster i kommuns gymnasieskola. Beslutsbefogenheterna skulle innefatta frågor om såväl nyinrättande som återbesättande och indragning av ordinarie tjänster. Någon bundenhet till att besluta för endast ett år i sänder skulle inte föreligga.

I fråga om utformningen av de allmänna riktlinjer som skulle utfärdas av Kungl. Maj:t angav SÖ vissa utgångspunkter. Inledningsvis konstaterades att det inte var självklart att man i en skolform av gymnasieskolans karaktär över huvud taget kunde binda tilldelningen av ordinarie lärartjänster till vissa procenttal. Att å andra sidan lämna fältet helt fritt för bedömningar hos länsorganen var kanske inte heller enligt SÖ praktiskt genomförbart. Oavsett om emellertid systemet skulle bygga på procenttal eller ej så måste man, enligt SÖ, på något sätt avgränsa underlaget för antalet ordinarie lärartjänster.

SÖ konstaterade vidare att en kommuns gymnasieskola ingalunda i sin helhet är en stabil organisation. Vissa av linjerna kan visserligen i sina stora drag utgöra en relativt stabil kärna men osäkerheten blir större när man kommer till specialiseringen på grenar och varianter. Specialkurserna får allmänt sett, enligt SÖ, sägas präglas av större osäkerhet i framtidsperspektivet. Inom det rika sortiment av dylika kurser som gymnasieskolan inrymmer kan stora variationer beräknas i fråga om

graden av stabilitet eller osäkerhet. Arbetsmarknadens framtida behov av personal med viss utbildning, måttet av elevernas valfrihet liksom utfallet av en sådan valfrihet utgör viktiga faktorer för organisationens mått av stabilitet. Men även inom de enskilda utbildningsvägarna finns, enligt SÖ, osäkerhetsfaktorer vid bedömningen av timunderlagets omfattning i olika ämnen. Den snabba utvecklingen inom skolväsendet kan leda till att ämnen försvinner eller tillkommer eller till att timtalen justeras i olika riktningar.

Dessa allmänna synpunkter på stabilitet kontra osäkerhet skulle, enligt SÖ, illustrera att stora svårigheter förelåg att finna lämpliga normer för tilldelning av ordinarie lärartjänster. Men de skulle också belysa att ett visst behov av riktlinjer kunde föreligga och vidare att sådana riktlinjer borde vara tämligen allmänt hållna för att inte ett stelbent och alltför invecklat system skulle skapas.

SÖ föreslog att det på lämpligt sätt skulle komma till uttryck i de allmänna riktlinjerna, att det underlag på vilket antalet ordinarie lärartjänster skulle beräknas, skulle avgränsas med hänsynstagande till den förutsebara varaktigheten i uppsättningen studievägar, i ämnesuppsättningen med hänsyn till valmöjligheter för eleverna och i elevunderlaget.

SÖ pekade slutligen på, att eventuella ytterligare riktlinjer i form av procenttal e. d. i första hand blev beroende av hur restriktiva man gjorde principerna för att avgränsa ett varaktigt underlag. Dessutom kunde man knappast undvika att ta hänsyn till de procenttal som tidigare gällt för gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan. Att fastställa olika procenttal för skilda linjer i gymnasieskolan borde, enligt SÖ, inte komma i fråga. Möjligtvis kunde man enligt SÖ ange ett högsta och ett lägsta procenttal av ett såsom varaktigt bedömt underlag.

Med skrivelsen den 24 maj 1971 överlämnade SÖ dels det ytterligare underlag som bedömts erforderligt för att kunna besluta om andelen ordinarie lärartjänster i gymnasieskolan, dels förslag till bestämmelser i ämnet. SÖ hade låtit utföra en omfattande enkät avseende lärarsituationen vid gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan den 1 oktober 1970. Förslaget till bestämmelser anslöt i allt väsentligt till de principiella synpunkter SÖ redovisat i sin tidigare skrivelse.

Lärarnas riksförbund har i skrivelse den 16 november 1972 lagt fram förslag om ändringar i organisationen för huvudlärare och institutionsföreståndare i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan. Bl. a. föreslås att arvodestjänster för huvudlärare med halvt arvode införs, att gränserna för inrättande av arvodestjänster med helt arvode sänks och att dubbelt huvudlärararvode skall utgå i vissa fall. Merkostnaden vid ett genomförande av förslaget torde överstiga 40 milj. kr.

Skolledarförbundet har i skrivelse den 22 november 1972 föreslagit att bl. a. poängtalet för inrättande av skoldirektörstjänst sänks, att stödundervisning för invandrarbarn, frivillig undervisning samt särskoleklass

som är förlagd till gymnasieskolenhet får inräknas i skolenhetens poängtal och att länsskolnämndernas möjligheter att nedsätta undervisningsskyldigheten för skolledare skall utvidgas.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 4 juni 1971 uppdrogs åt SÖ att utvärdera försöksverksamheten med *yrkesorienteringsvecka* i gymnasium och senast den 1 maj 1972 komma in till Kungl. Maj:t med förslag till åtgärder. SÖ har i skrivelse den 17 april 1972 inkommit med en rapport om försöksverksamheten. Av rapporten framgår att verksamheten med yrkesorienteringsvecka är ett gott komplement till den övriga studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan, främst då för elever på de linjer som saknar skol- och miljöpraktik. Den försöksverksamhet som bedrivits hittills har dock varit av begränsad omfattning. SÖ anser inte att någon centralt anordnad försöksverksamhet bör komma till stånd innan studie- och yrkesorienteringsverksamheten är fullt utbyggd och innan en planerad översyn och samordning av tillgången på praktikplatser och av kontaktformerna mellan skola och arbetsliv har påbörjats.

SÖ föreslår därför att försöksverksamheten även i fortsättningen bör äga rum på kommunala initiativ efter anmälan till SÖ och under förutsättning att länsarbetsnämnd och arbetsförmedling underrättats och tillstyrkt verksamheten samt förklarat sig villiga att medverka. Försöken bör gälla linjer i gymnasieskolan som saknar skol- och miljöpraktik. Senare bör försöksverksamheten utvidgas till att omfatta samtliga gymnasieskolor i något eller några län. SÖ hemställer att Kungl. Maj:t dels medger att kommunalt initierad försöksverksamhet med yrkesorienteringsvecka får anordnas i gymnasieskolan i årskurserna 1, 2 och 3, dels ger SÖ tillstånd att fr. o. m. läsåret 1973/74 eller vid den senare tidpunkt som nämnda utredning kan komma att föreslå bedriva utvidgad försöksverksamhet, dels bemyndigar SÖ att utfärda de anvisningar som kan anses påkallade för verksamheten. Lärarnas riksförbund har den 9 juni 1972 inkommit med skrivelse i ärendet.

Anslagsberäkning

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Anslag	1 319 695 000[1]	+105 305 000[2]	+62 305 000

[1] Anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor samt anslagen Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning.
[2] Anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor — exkl. bidrag till grund- och vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. — samt anslagen Bidrag till driften av lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till driften av skogsbrukets yrkesutbildning.

Den av SÖ föreslagna anslagsberäkningen framgår av följande sammanställning.

1.	Lärarlönebidrag m. m.	
	a) gymnasieskolans linjer och specialkurser	1 071 355 000
	b) särskilda kostnader för gymnasial utbildning för gravt hörselskadade	4 628 000
	c) särskilda kostnader för försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade m. m.	257 000
	d) försöksverksamhet med pedagogisk gymnasieskolklinik i Lund	260 000
	e) föreståndare, biträdande föreståndare och fritidsledare vid elevhem av rikskaraktär	204 000
	f) fackutbildning av programmerare och systemmän	8 613 000
	g) särskilda kostnader vid heltidskurser för industri och hantverk av verkstadsskolkaraktär	19 425 000
	h) särskilda kostnader för vissa inbyggda kurser	12 000 000
2.	Bidrag till pedagogisk stödpersonal	15 163 000
3.	Bidrag till personal för studie- och yrkesorientering	18 900 000
4.	Tekniska stödåtgärder m. m. åt handikappade elever	500 000
5.	Särskild gymnasial utbildning i glesbygd samt korrespondensundervisning på gymnasial nivå	3 700 000
6.	Speciella åtgärder för invandrarelever	4 102 000
7.	Försöksverksamhet med ungdomsledarutbildning	2 040 000
8.	Gymnasieskolans specialundervisning	23 500 000
9.	Kostnader för ATP-avgifter	83 326 000
10.	Kostnader för arbetsgivaravgift	30 485 000
11.	Kostnader för lönekostnadspålägg	126 542 000
		1 425 000 000

Av SÖ:s framställning framgår bl. a.

1 b). SÖ föreslår bidrag med 3 458 000 kr. till omkostnader för den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade i Örebro.

1 e). SÖ beräknar medel för bidrag till avlönande av två föreståndare, två biträdande föreståndare och två fritidsledare vid elevhem av rikskaraktär.

1 f). SÖ räknar läsåret 1973/74 med 25 terminskurser i fackutbildningen av programmerare och systemmän, vilket innebär en ökning med tretton kurser i förhållande till innevarande läsår. SÖ räknar vidare med 36 klasser av de ettåriga utbildningarna för personal inom administrativ och teknisk databehandling, vilket innebär en ökning med en klass i förhållande till innevarande läsår.

Departementschefen

Vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande skolväsendet m. m. har jag bl. a. visat hur elevernas intresse för olika utbildningsvägar i gymnasieskolan växlat under de senaste åren. Jag vill här något närmare redogöra för dessa förändringar i elevernas val av studievägar.

Det totala antalet elever som sökte till gymnasieskolan hösten 1972 utgjorde ca 135 000. Av dessa var ca 128 000 behöriga till minst en av de studievägar de sökt till. I genomsnitt hade varje elev sökt tre alter-

nativa studievägar. Till gymnasieskolans linjer hade ca 93 000 behöriga elever sökt i första hand. Detta innebar ett oförändrat antal elever jämfört med året innan. Den tendens till minskning av antalet behöriga sökande till de tre- och fyraåriga linjerna som kunnat iakttas de senaste åren, gjorde sig märkbar även innevarande läsår. Totalt gick antalet behöriga förstahandssökande till dessa linjer ned från ca 34 400 läsåret 1971/72 till ca 29 900 läsåret 1972/73, vilket alltså innebar en minskning med ca 13 %. Även efterfrågan på utbildning på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna minskade innevarande läsår. Antalet behöriga förstahandssökande gick ned från ca 25 000 läsåret 1971/72 till ca 21 100 läsåret 1972/73, vilket innebar en minskning med ca 16 %. Efterfrågan på utbildning på övriga linjer i gymnasieskolan varierade starkt. Vårdlinjen hade t. ex. vid första ansökningstillfället i mars 1972 ca 16 300 behöriga förstahandssökande till ca 5 500 platser, den el-teletekniska linjen ca 7 800 behöriga förstahandssökande till ca 2 900 platser, den fordonstekniska linjen ca 5 000 behöriga förstahandssökande till ca 2 400 platser samtidigt som t. ex. den bygg- och anläggningstekniska linjen endast fick ca 2 500 behöriga förstahandssökande till ca 4 400 platser, distributions- och kontorslinjen endast ca 4 500 behöriga förstahandssökande till ca 6 700 platser och verkstadstekniska linjen ca 2 400 förstahandssökande till ca 3 900 platser. Totalantalet sökande till dessa mer yrkesinriktade studievägar i gymnasieskolan ökade emellertid med ca 11 000.

Totalt hade fler män än kvinnor sökt sig till gymnasieskolan direkt efter genomgången grundskola. Det var emellertid väsentligt fler kvinnor än män av de behöriga sökande som hade medelbetyg över 3,6. Av manliga sökande från grundskolan med medelbetyg över 4,0 sökte ca 90 % i första hand till de tre- och fyraåriga linjerna och därav ca 60 % till den naturvetenskapliga linjen. Motsvarande siffror för läsåret 1971/72 var ca 93 resp. ca 62 %. Bland sökande med lägre medelbetyg har en väsentligt större minskning av andelen sökande till tre- och fyraåriga linjer skett. Bland kvinnliga sökande hade det skett en markant minskning av andelen sökande till de tre- och fyraåriga linjerna och därav särskilt till de humanistiska och naturvetenskapliga linjerna. Av kvinnliga sökande från grundskolan med medelbetyg över 4,0 hade ca 81 % sökt i första hand till de tre- och fyraåriga linjerna och därav ca 39 % till den naturvetenskapliga linjen. Motsvarande siffror för läsåret 1971/72 var ca 87 resp. ca 46 %.

Till de s. k. grundskoleanknutna specialkurserna sökte ca 21 000 behöriga elever. Av dessa utgjorde huvuddelen — 77 % — kvinnor som sökt till kurser anknutna till konsumtionslinjen, vårdlinjen och distributions- och kontorslinjen och män som sökt till kurser anknutna till verkstadstekniska linjen och el-teletekniska linjen.

Enligt skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning är det ännu för tidigt att

dra definitiva slutsatser av denna elevutveckling. SÖ föreslår därför att gymnasieskolan även nästa läsår dimensioneras så att ca 30 % av årskullen 16-åringar får möjlighet att gå vidare till de tre- och fyraåriga linjerna medan ca 20 % får gå vidare till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna. SÖ:s förslag innebär att antalet intagningsplatser på de tre- och fyraåriga linjerna nästa läsår skulle ökas med ca 900. Ökningen skulle enligt SÖ främst falla på den naturvetenskapliga linjen men även på den treåriga ekonomiska och på den fyraåriga tekniska linjen. Intagningskapaciteten till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna skulle däremot kunna hållas oförändrad. SÖ föreslår en ökning med en klass av försöksverksamheten med tvåårig musiklinje.

Beträffande övriga linjer i gymnasieskolan föreslår SÖ en mindre ökning av antalet elevplatser på de bygg- och anläggningstekniska, elteletekniska, fordonstekniska, trätekniska och verkstadstekniska linjerna. Intagningskapaciteten på vårdlinjen planerar SÖ att öka med ca 1 150 elevplatser. Liksom föregående år föreslås en minskning av organisationen inom områdena distribution och kontor samt konsumtion. Minskningen föreslås totalt omfatta ca 2 300 elevplatser. SÖ anmäler att minskningen innevarande år inom nämnda områden på grund av kvardröjande ungdomsarbetslöshet inte torde kunna bli möjlig i den omfattning som planerats. För övriga studievägar inom den grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan beräknar SÖ praktiskt taget oförändrad intagningsfrekvens. Totalt innebär den av SÖ beräknade organisationen att antalet elevplatser i gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del ökar från ca 101 000 budgetåret 1972/73 till ca 102 000 budgetåret 1973/74.

SÖ:s förslag till dimensionering av gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del finner jag i stort sett väl avvägt. Jag anser emellertid att man redan nu i viss mån bör ta hänsyn till den svängning i elevintresset som kunnat iakttas de senaste åren. Inför nästa läsår räknar jag därför med en något större ökning av antalet intagningsplatser på de mer yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan, framför allt på de el-teletekniska, fordonstekniska och verkstadstekniska linjerna. Kapaciteten på de tre- och fyraåriga linjerna samt på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna bör samtidigt hållas kvar på den nivå som motsvarar det faktiska antalet elevplatser på dessa linjer innevarande läsår. Detsamma bör gälla den bygg- och anläggningstekniska linjen. SÖ:s förslag att den naturvetenskapliga, den treåriga ekonomiska och den fyraåriga tekniska linjen skulle ges ett ökat antal intagningsplatser bör genomföras, men detta bör ske inom ramen för det nu angivna antalet intagningsplatser till de tre- och fyraåriga linjerna. Beträffande försöksverksamheten med tvåårig musiklinje anser jag att antalet intagningsplatser bör hållas oförändrat tills den av SÖ aviserade uppföljningen av under-

visningen på linjen ägt rum. Jag är f. n. inte beredd att biträda socialstyrelsens hemställan att SÖ skulle få bemyndigande att föranstalta om planering av en variant för utbildning av vårdpersonal för utvecklingsstörda vuxna på vårdlinjen. Totalt beräknar jag medel för ca 100 400 elevplatser i årskurs 1 i denna direkt grundskoleanknutna del av gymnasieskolan. Jag har därvid, vilket framgått av det föregående, även inräknat medel för utbildningar inom områdena för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

För övriga specialkurser, dvs. kurser som är kortare än ett år eller vilka fordrar tidigare gymnasial utbildning eller viss ålder, beräknar SÖ en total ökning med ca 3 000 årselevplatser. Ökningen sammanhänger främst med att SÖ nästa läsår planerar att starta ett stort antal s. k. högre specialkurser, dvs. kurser som bygger på lägst tvåårig utbildning i gymnasieskolan eller motsvarande äldre utbildning. SÖ planerar emellertid också att kraftigt öka antalet elevplatser på sådana specialkurser som ingår i försöksverksamheten med kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning. Slutligen beräknar SÖ en ökning av den 14 veckor långa lastbilsförarutbildningen i gymnasieskolan under hänvisning till de bedömningar och beräkningar som låg till grund för bl. a. prop. 1971: 65 (TU 1971: 12, rskr 1971: 209) angående körkort och körkortsregistrering.

Jag delar SÖ:s uppfattning att det finns skäl att öka intagningen till *de s. k. högre specialkurserna* i gymnasieskolan nästa läsår. De nya kurserna bör främst inrikta sig på elever som i och med utgången av innevarande läsår fullbordar sina studier på en yrkesinriktad studieväg i gymnasieskolan eller som efter praktisk yrkesverksamhet önskar återvända till studier. Inför nästa läsår föreslår jag att intagningen till ifrågavarande utbildningar, i enlighet med de riktlinjer jag här angett, ökas med ca 300 årselevplatser i förhållande till intagningen innevarande läsår.

I försöksverksamheten med kombination av gymnasieskole- och universitetsutbildning, den *s. k. kombinationsutbildningen,* ingår ett antal yrkesinriktade specialkurser i gymnasieskolan. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt SÖ att — i samråd med universitetskanslersämbetet — i fortsättningen överta fördelning och lokalisering av dessa kurser inom en för kombinationsutbildningen angiven totalram. Inför nästa läsår beräknar jag denna ram till 40 undervisningsgrupper om vardera 30 studerande, vilket innebär oförändrad intagning i förhållande till innevarande läsår. I den mån ämbetsverken planerar nya utbildningskombinationer eller en spridning av kombinationsutbildningen till nya orter bör — enligt vad jag i annat sammanhang kommer att föreslå Kungl. Maj:t — ämbetsverken liksom hittills vara skyldiga att underställa frågan härom Kungl. Maj:ts prövning.

För utbildningen av lastbilsförare har jag slutligen beräknat en ökad intagning motsvarande ca 500 årselevplatser. Totalt innebär mina förslag att medel beräknats för ca 27 800 intagningsplatser (helårsplatser) inom denna icke grundskoleanknutna del av gymnasieskolan. Inom denna ram skall även rymmas de ettåriga utbildningarna för personal inom administrativ och teknisk databehandling.

Med undantag av vad jag nu sagt bör eleverna budgetåret 1973/74 fördelas på de olika studievägarna i gymnasieskolan i överensstämmelse med SÖ:s förslag till dimensionering. SÖ bör emellertid om det visar sig nödvändigt kunna göra viss omfördelning av elevplatser mellan studievägar. I den mån starka skäl — t. ex. arbetsmarknadsskäl — talar för en ökning av antalet elevplatser bör frågan, liksom hittills, underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Innevarande budgetår har medel beräknats under förevarande anslag för utbildning vid kommunala, landstingskommunala och vissa enskilda sjuksköterskeskolor samt för utbildning av tandsköterskor vid Eastmaninstitutet. Fr. o. m. nästa budgetår beräknar jag medel för dessa ändamål under ett särskilt anslag.

Efter överläggningar mellan företrädare för å ena sidan finans-, utbildnings- och jordbruksdepartementen och å andra sidan Svenska landstingsförbundet angående statsbidraget till skogsbruksutbildningen träffades den 26 mars 1971 en överenskommelse om vilka villkor som skulle gälla för budgetåret 1971/72. Genom beslut den 23 april 1971 och den 14 april 1972 utfärdades provisoriska bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning för budgetåren 1971/72 och 1972/73. Enligt min mening bör Kungl. Maj:t inhämta riksdagens bemyndigande att efter överläggningar med landstingsförbundet i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande bestämmelser meddela statsbidragsbestämmelser för budgetåret 1973/74. Frågan om mer betydande förändringar av statsbidragssystemet bör tas upp i samband med statsbidragsfrågorna för skolväsendet i dess helhet.

Genom beslut den 30 juni 1971 gav Kungl. Maj:t SÖ i uppdrag att vid den fortsatta planeringen av gymnasieskolan pröva vissa särskilda planeringsfrågor. Med skrivelser den 7 juni och den 20 november 1972 har SÖ redovisat utredningsarbetet. Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att i en särskild proposition under våren 1973 presentera dessa frågor för riksdagen.

SÖ:s förslag till vidgad försöksverksamhet med ungdoms- och fritidsledarutbildning kommer att behandlas av föredragande statsrådet under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor.

Enligt beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971: 34, UbU 1971: 21, rskr 1971: 214) skall statsbidrag för *studie- och yrkesorientering* i gymnasieskolan fr. o. m. nästa budgetår utgå i form av schablonbelopp beräknade

på antalet elever i årskurs 1 och 2. Jag beräknar, i enlighet härmed, den totala kostnaden för studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan budgetåret 1973/74 till ca 19 milj. kr. Denna första etapp av reformen innebär en ökning i förhållande till innevarande år med ca 15 milj. kr. En särskild ettårig utbildning till sådan studie- och yrkesvägledare har fr. o. m. budgetåret 1971/72 varit förlagd till lärarhögskolorna i Malmö, Stockholm och Umeå.

Reformen innebär inte bara en kraftig utbyggnad av studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan utan också en starkare betoning av vissa mål för studie- och yrkesorienteringen i skolan. Studie- och yrkesorienteringen skall bl. a. aktivt bidra till att vidga kunskapen om valmöjligheter och måste därför motverka sådana begränsningar i studie- och yrkesvalet som t. ex. beror på den studerandes sociala bakgrund, traditionella könsrollsföreställningar eller bristande motivation att analysera sin egen situation. Undervisningen om utbildning och arbetsmarknad skall också ta upp till analys de bakomliggande värderingar som format dem samt hur och på vilka vägar utbildningsväsen och arbetsmarknad kan förändras. Studie- och yrkesorienteringen bör bl. a. relateras till undervisningen och debatten om fackliga och politiska organisationer och om den enskildes möjligheter att påverka utvecklingen.

Försöksverksamheten med yrkesorienteringsvecka i gymnasieskolan bör anordnas i enlighet med SÖ:s förslag i skrivelse den 17 april 1972 under förutsättning att statsverkets kostnader inte därigenom ökas.

Frågan om utfärdande av bestämmelser rörande *andelen ordinarie lärartjänster* i gymnasieskolan aktualiserades, såsom framgått av den tidigare redogörelsen, av SÖ:s skrivelser den 17 juni 1970 och den 24 maj 1971 med förslag rörande vissa lärarfrågor i gymnasieskolan. På grundval av förstnämnda skrivelse utfärdade Kungl. Maj:t den 4 december 1970 vissa provisoriska bestämmelser om lärare m. m. med anledning av gymnasieskolans införande. Enligt § 8 i nämnda bestämmelser fick antalet ordinarie tjänster som lärare vid kommuns gymnasieskola redovisningsåret 1971/72 för varje slag av tjänst uppgå till högst det antal som sammanlagt bestämts för gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan i kommunen för redovisningsåret 1970/71, om ej SÖ bestämde annat på grund av avsevärda förändringar i skolorganisationen. Motsvarande gällde i fråga om antalet ordinarie tjänster som lärare vid landstingskommuns gymnasieskola. I samband med utfärdandet av den nya skolstadgan infördes genom punkterna 28 och 29 i övergångsbestämmelserna till stadgan nämnda regler om ordinarie lärartjänster i gymnasieskolan. Genom beslut den 16 september 1971 föreskrev Kungl. Maj:t att bestämmelserna i punkterna 28 och 29 i övergångsbestämmelserna till skolstadgan (1971: 235, ändrad senast 1972: 536) skulle gälla även

under redovisningsåret 1972/73. Den 17 mars 1972 förlängde Kungl. Maj:t bestämmelserna ännu ett budgetår. Länsskolnämnden gavs samtidigt möjlighet att under vissa förutsättningar medge att ordinarie tjänster fick omfördelas med avseende på tjänsteslaget.

Genom Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 september 1967 tillkallades den s. k. lönesystemutredningen för att utreda frågan om ändringar i det statliga tjänste- och lönesystemet. Efter samråd med statsrådet Löfberg anser jag att frågan om de ordinarie lärartjänsterna i gymnasieskolan bör övervägas i samband med att ställning tas till de förslag som lönesystemutredningen beräknas framlägga i början av detta år.

I detta sammanhang vill jag erinra om vad dåvarande departementschefen underströk i prop. 1957: 61 (s. 64), nämligen att skolstyrelsens förord borde tillmätas särskilt stor vikt vid tillsättning av skolledarbefattningar. I sitt av riksdagen godkända utlåtande framhöll statsutskottet vidare (SU 1957: 97) vikten av att det i praktiken verkligen blev som departementschefen avsett. Vad departementschefen och riksdagen sålunda anfört bör alltjämt gälla såväl för grundskolan som för den kommunala gymnasieskolan. För den landstingskommunala gymnasieskolan bör självfallet förordet från utbildningsnämnden på samma sätt tillmätas stor vikt. Jag vill vidare erinra om att enligt gällande behörighetsföreskrifter alla som är behöriga till ordinarie tjänst som lärare i gymnasieskolan också är behöriga till tjänst som rektor eller ordinarie studierektor. Detta gäller oavsett om deras utbildning och tjänstgöring som lärare är av mera teoretisk eller yrkesinriktad karaktär. Även enligt gällande befordringsgrunder — insikter, erfarenhet och övriga egenskaper som företrädesvis fordras för tjänsten — är lärare med olika slag av utbildning i och för sig jämställda och enligt min mening bör man eftersträva att skolledningen i en skolenhet med rektor och en eller flera studierektorer får en allsidig sammansättning av lärare med olika slag av utbildning och lärartjänstgöring.

Jag vill här ta upp ytterligare en fråga som gäller skolledningen vid gymnasieskolan. Enligt den skolledarorganisation som tillämpats fr. o. m. gymnasieskolans införande kan vid s. k. särskild skolenhet typ I finnas bl. a. arvoderad biträdande rektor. Denna arvodestjänst är inte pensionsgrundande. Detta förhållande har påtalats från personalhåll med yrkande att innehavare av sådan arvodestjänst skulle tillförsäkras pensionsrätt. Jag delar personalens uppfattning i denna fråga och ämnar föreslå Kungl. Maj:t att ifrågavarande tjänster ombildas till extra tjänster.

Fr. o. m. innevarande läsår får särskolklass som förlagts till skolenhet med grundskola medräknas vid tillämpningen av det poängsystem som gäller för bedömningen av skolväsendets omfattning i kommunen. Jag anser att motsvarande bestämmelser bör gälla när särskolklass förlagts till gymnasieskola. Jag avser att i annat sammanhang lägga fram förslag

till sådana ändringar i skolstadgan (1971: 235) som detta kräver. I övrigt är jag inte beredd att tillstyrka de förslag till ändringar i skolledar- och huvudlärarorganisation m. m. i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan som personalorganisationerna framfört.

I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag att den *gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade* i Örebro nästa läsår dimensioneras för totalt högst 200 elever. Med hänsyn till det därigenom ökade elevantalet beräknar jag medel för ytterligare en halv tjänst som speciallärare i talkorrektion. För arvode m. m. till annan personal än studierektor och lärare beräknar jag ytterligare 25 000 kr. Ökningen innefattar medel till en tredjedels tjänst som kurator, medel för tillfälligt anställd skrivhjälp samt medel för tillfälligt anställda teckenspråktolkar. Jag beräknar dessutom medel för sjukvårds- och flyttningskostnader för lärarpersonalen m. m. Beträffande medel till hörselteknisk personal hänvisar jag till vad jag anfört under anslaget Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader. För omkostnader beräknar jag 3 300 000 kr. I övrigt är jag f. n. inte beredd att biträda SÖ:s förslag beträffande de gravt hörselskadade eleverna. Beträffande SÖ:s förslag att de gravt hörselskadade eleverna, efter prövning i varje särskilt fall, skulle ges möjlighet till förlängd utbildning, vill jag erinra om skolstadgans regler om bl. a. specialundervisning, mindre studiekurs och kvarsittning. Jag vill även erinra om att bestämmelserna för ifrågavarande utbildning, som Kungl. Maj:t meddelade den 28 januari 1972, medger att utbildningsväg får anordnas redan då antalet elever är fyra. Dessutom kan SÖ om särskilda skäl föreligger medge att utbildningsväg får anordnas även om antalet elever är mindre än fyra.

För de särskilda kostnaderna för *försöksverksamheten med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade*, den s. k. Ingemundskolan, beräknar jag en total ökning motsvarande ca 5 000 kr. Ökningen innefattar ytterligare medel för expenser, för underhåll av inventarier samt medel för sjukvårds- och flyttningskostnader för lärarpersonalen. I övrigt är jag inte beredd att biträda SÖ:s förslag om ytterligare medel för denna utbildning.

Jag räknar med att försöksverksamheten med yrkesinriktade grundkurser för *invandrarelever* och med en modifierad tim- och kursplan för invandrarelever på tvåårig social linje i gymnasieskolan skall fortsätta nästa läsår. SÖ äger inrätta erforderligt antal kurser av den yrkesinriktande grundkursen för invandrare inom den ram för gymnasieskolan jag angett i det föregående. Jag förutsätter att undervisningen alltjämt anordnas med klasser om högst 16 elever. Beträffande försöksverksamheten med modifierad tim- och kursplan för invandrarelever på tvåårig social linje i gymnasieskolan bör Kungl. Maj:t även fortsättningsvis besluta om inrättande av nya klasser. SÖ har i särskild skrivelse den 16 oktober 1972 avgett rapport över verksamheten läsåret 1971/72. I

övrigt är jag inte f. n. beredd att tillstyrka SÖ:s förslag rörande invandrareleverna.

Beträffande SÖ:s förslag om *specialundervisning* i gymnasieskolan vill jag hänvisa till Kungl. Maj:ts beslut i frågan den 29 september 1972.

Jag tillstyrker SÖ:s förslag om medelsberäkning för försöksverksamheten med pedagogisk gymnasieskoleklinik i Lund. SÖ bör i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 presentera en utvärdering av verksamheten.

Jag beräknar för nästa budgetår de sammanlagda kostnaderna för lärarlönebidraget till ca 1 108 milj. kr. (1). Jag har därvid inte räknat några medel för föreståndare, biträdande föreståndare och fritidsledare vid elevhem av rikskaraktär (1 e). Till bidrag för kostnader för pedagogisk stödpersonal beräknar jag 15 milj. kr. (2). Posten ATP-avgifter beräknar jag till ca 83,3 milj. kr. (9) och posten Arbetsgivaravgift till 30,1 milj. kr. (10). För lönekostnadspålägg bör 122,4 milj. kr. tas upp (11). Medelsbehovet till tekniska stödåtgärder m. m. åt handikappade elever beräknar jag till 500 000 kr. (4).

Mot SÖ:s förslag i övrigt har jag ingen erinran.

Det totala medelsbehovet under förevarande anslag beräknar jag för nästa budgetår till 1 382 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2) till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 382 000 000 kr.

D 16. Bidrag till viss vårdyrkesutbildning

1973/74 Nytt anslag (förslag)[1] 35 204 000

[1] Innevarande budgetår utgår medel ur *dels* anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor, *dels* anslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning.

Ur anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor utgår innevarande budgetår statsbidrag till kostnader för grundutbildning av sjuksköterskor vid kommunal och landstingskommunal sjuksköterskeskola med 24 800 kr. för varje klass och termin och för vidareutbildning av sjuksköterskor med 28 100 kr. för varje klass och termin enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1969 (ändrat senast den 5 maj 1972).

I avvaktan på kommunalisering utgår statsbidrag även till vissa enskilda sjuksköterskeskolor.

Ur anslaget utgår vidare bidrag enligt av Kungl. Maj:t den 19 maj

1972 meddelade bestämmelser till Eastmaninstitutet för utbildning av tandsköterskor.

Ur anslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning utgår *dels* bidrag till den vid Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet bedrivna utbildningen av socialpedagoger, dock endast för den tid Allmänna barnhuset är huvudman för verksamheten, *dels* i enlighet med av riksdagen givet bemyndigande (prop. 1968: 1 bil. 10 s. 206, SU 1968: 8, rskr 1968: 8) bidrag till kostnaderna för den del av utbildningen av laboratorieassistenter som är förlagd till universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet och som inte täcks av reguljärt utgående bidrag till inbyggd utbildning i gymnasieskolan, *dels* bidrag för vissa kostnader för utbildning av tandhygienister (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 258, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68).

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 2 702 000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår oförändrat antal terminskurser (1 030) för grundutbildning vid sjuksköterskeskolor för budgetåret 1973/74.

SÖ anser det utomordentligt viktigt att vidareutbildning av sjuksköterskor kan medges i den utsträckning huvudmännen för utbildningen begär, bl. a. med hänsyn till det enligt SÖ:s mening uppdämda behovet av vidareutbildade sjuksköterskor.

För budgetåret 1973/74 föreslår SÖ att 245 terminskurser inrättas, dvs. en ökning med 30 terminskurser jämfört med innevarande år (+885 000 kr.).

3. För utbildning av tandsköterskor vid Eastmaninstitutet beräknar SÖ ett medelsbehov av 156 000 kr. (+46 000 kr.).

4. SÖ föreslår att 152 000 kr. anvisas för utbildning av tandhygienister (+52 000 kr.).

Genom beslut den 3 juni 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt SÖ bl. a. att i samråd med universitetskanslersämbetet och dåvarande medicinalstyrelsen företa en översyn av läroplanen för tandsköterske- och tandtekni kerutbildningarna. Med skrivelse den 11 november 1971 har SÖ överlämnat förslag till tvåårig kurs för utbildning av tandsköterskor. SÖ föreslår att kursen inrättas som specialkurs inom gymnasieskolan.

SÖ har den 31 juli 1972 överlämnat förslag till treårig kurs för utbildning av tandtekniker. Även denna kurs föreslås bli inrättad som specialkurs inom gymnasieskolan. Båda förslagen har remissbehandlats.

Av SÖ:s förslag framgår ej de föreslagna utbildningarnas dimensionering eller beräknade kostnader härför.

5. I avvaktan på resultatet av överläggningar om förändrat huvudmannaskap för Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet beräknar SÖ ett medelsbehov av 562 000 kr. (+17 000 kr.).

6. SÖ räknar med oförändrad kapacitet för utbildningen av laboratorieassistenter och beräknar medelsbehovet till 872 000 kr. (+54 000 kr.).

Svensk sjuksköterskeförening har inkommit med en skrivelse angående sjuksköterskeutbildningen och därvid föreslagit *dels* att läsårets längd för grundutbildning av sjuksköterskor skall fastställas till 40 veckor samt att erforderlig teknisk revision företas av kurs- och timplaner, *dels* att kapaciteten för vidareutbildning av sjuksköterskor höjs till 90 % av de grundutbildade. Skrivelsen har remissbehandlats. Yttranden har därvid avgetts av *SÖ, socialstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet* och *Sveriges läkarförbund.* Remissinstanserna har i det stora hela anslutit sig till sjuksköterskeföreningens förslag.

Departementschefen

Anslagen till vårdyrkesutbildning redovisas nu under skilda anslag. För att ge en mer samlad bild av samhällets åtaganden beträffande vårdyrkesutbildning utanför gymnasieskolan, bör utgifterna för denna utbildning redovisas under ett särskilt anslag.

För utbildning av sjuksköterskor har jag beräknat medel för 1 030 terminskurser i grundutbildningen och 225 terminskurser i vidareutbildningen. Ökningen av antalet kurser inom vidareutbildningen bör företrädesvis avse anestesisjukvård, intensivvård och operationssjukvård. Statsbidraget till driftkostnader har därvid för nästa budgetår beräknats till 26 100 kr. för varje klass och termin i grundutbildningen och till 29 500 kr. för varje klass och termin i vidareutbildningen. Kungl. Maj:t bör dock inom ramen för beräknade medel få omfördela kurser inom sjuksköterskeutbildningen.

Jag är i detta sammanhang inte beredd att ta ställning till det av Svensk sjuksköterskeförening framförda förslaget om avkortning av läsårets längd enär konsekvenserna för utbildningens mål närmare bör övervägas.

Enligt den överenskommelse som träffats mellan företrädare för sjukvårds- och utbildningshuvudmännen (jfr prop. 1965: 161 s. 93, SU 1965: 181, rskr 1965: 430) har statsbidraget till grundutbildning av sjuksköterskor bestämts med utgångspunkt i att läsåret omfattar 42 veckor. Vid en avkortning av läsårets längd måste statsbidragets storlek bli föremål för överläggningar med sjukvårdshuvudmännen. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att meddela beslut i frågan sedan eventuella överläggningar slutförts.

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) har riktlinjer för dimensioneringen av vidareutbildning av sjuksköterskor fastlagts.

Under tiden fr. o. m. vårterminen 1968 och t. o. m. läsåret 1970/71 har 7 247 sjuksköterskor genomgått grundutbildning. Under tiden fr. o. m. vårterminen 1969 och t. o. m. läsåret 1971/72 har skolöverstyrelsen (SÖ) medgett att vidareutbildningsplatser för 5 925 elever skulle få anordnas, dvs. för ca 82 % av alla sjuksköterskor som genomgått grundutbildning. Det tillgängliga antalet elevplatser vid de olika skolorna har emellertid ej tagits i anspråk, bl. a. beroende på att läkarlärare och andra lärare saknats eller att otillräckligt antal sökande anmält sig. På grund härav har färre sjuksköterskor än beräknat erhållit vidareutbildning. Fr. o. m. innevarande budgetår räknar SÖ med ett bättre utnyttjande av elevplatserna. Någon förändring i riktlinjerna för vidareutbildningens dimensionering bör nu ej ske.

Liksom för innevarande budgetår bör Kungl. Maj:t få besluta om statsbidrag ur förevarande anslag till Eastmaninstitutet.

För vissa extra kostnader för utbildning av tandhygienister bör för nästa budgetår beräknas ett belopp av 105 000 kr.

Jag är f. n. inte beredd att biträda SÖ:s förslag till utbildning av tandsköterskor och tandtekniker. SÖ bör få i uppdrag att inkomma med beräkningar över samhällets totala kostnader för de föreslagna utbildningarna och med uppgifter angående utbildningarnas dimensionering och lokalisering.

Jag vill dessutom erinra om uppdraget till SÖ den 29 juni 1970 att i samråd med universitetskanslersämbetet överväga frågan om ändrat huvudmannaskap för nuvarande statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolor.

Statsbidrag till utbildningen av socialpedagoger vid Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet bör för budgetåret 1973/74 få utgå ur förevarande anslag efter beslut av Kungl. Maj:t.

Jag beräknar 872 000 kr. för de kostnader för utbildning av laboratorieassistenter som ej täcks genom reglerna om statsbidrag för inbyggd utbildning i gymnasieskolan.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidragets storlek vid eventuell avkortning av läsårets längd för grundutbildning av sjuksköterskor,
2) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till Eastmaninstitutet,
3) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag till Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet,
4) till *Bidrag till viss vårdyrkesutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 35 204 000 kr.

D 17. Kostnader för viss personal vid statliga realskolor

1971/72	Utgift[1]	6 924 088
1972/73	Anslag[1]	1 390 000
1973/74	Förslag	1 000

[1] Anslaget Statliga realskolor.

Med utgången av innevarande läsår kommer samtliga statliga realskolor att ha avvecklats. Vissa ordinarie tjänster kommer då att föras på övergångsstat. I den mån tjänstgöring inte kan beredas dessa personer vid annan skolform bör medel för lönekostnader för dessa personer beräknas under förevarande anslag under här angiven rubrik.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss personal vid statliga realskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 18. Bidrag till driften av högre kommunala skolor

1971/72	Utgift	2 886 250
1972/73	Anslag	600 000
1973/74	Förslag	84 000

Kommunen får statsbidrag till sina kostnader för driften av högre kommunala skolor enligt kungörelsen (1958: 665) om statsbidrag till driftkostnader för det allmänna skolväsendet (omtryckt senast 1971:348). Statsbidraget beräknas på grundval av ett bidragsunderlag som i huvudsak utgörs av årslönebeloppen för i föreskriven ordning inrättade rektors- och lärartjänster. På det sålunda beräknade bidragsunderlaget utgår statsbidrag med 78 %. Dessutom utgår statsbidrag med 100 % av kostnaderna för ATP-avgifter. Statsbidrag utgår även för allmän arbetsgivaravgift.

Skolöverstyrelsen

Med utgången av innevarande läsår kommer samtliga högre kommunala skolor att ha avvecklats. Budgetåret 1973/74 belastas anslaget endast av slutredovisning av statsbidraget för läsåret 1972/73.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av högre kommunala skolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 84 000 kr.

D 19. Bidrag till driften av riksinternatskolor

1971/72	Utgift	12 152 418
1972/73	Anslag	11 399 000
1973/74	Förslag	8 484 000

Från anslaget betalas utgifter för bidrag till driften av Grännaskolan, Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk och Sigtunaskolan. För skolorna i fråga gäller privatskolstadgan (1967: 270, omtryckt 1971: 259, ändrad 1972: 90). Statsbidrag utgår enligt kungörelsen (1970: 333) om riksinternatskolor (ändrad 1971: 345). Till skolverksamheten vid riksinternatskola utgår statsbidrag enligt samma grunder som till kommunal gymnasieskola. Detta gäller även den del som avser grundskolan. Därutöver utgår statsbidrag till föreståndare och fritidsledare samt för skolhälsovård. Vidare utgår tillägg som motsvarar lönekostnadspålägg. För elev som har utlandssvenska föräldrar utgår statsbidrag till kostnader för skolgång och skolmåltider med belopp som gäller för motsvarande ersättning vid kommunal samverkan på skolväsendets område.

Skolöverstyrelsen

Med skrivelse den 14 januari 1972 överlämnade organisationskommittén för riksinternatskolor förslag angående bl. a. riksinternatskolornas organisation fr. o. m. den 1 juli 1972. Kommittén hade inte haft möjlighet att mera ingående analysera vilka behov av internatplatser som kunde föreligga på längre sikt vid riksinternatskolorna. Förslaget inskränkte sig därför till organisationen av riksinternatskolorna på kort sikt. Framdeles avser kommittén att göra en enkät till olika intressegrupper för att få en bild av ifrågavarande behov. I skrivelsen anmäler kommittén att den även avser att återkomma i frågan om inrättande och lokalisering av rikselevhem. Kommittén föreslår slutligen en förstärkning av elevvården vid skolorna.

Genom beslut den 5 maj 1972 (ändrat den 16 juni 1972) förordnade Kungl. Maj:t att vid riksinternatskolorna under innevarande läsår fick finnas följande skolformer och studievägar: vid Grännaskolan gymnasieskola med humanistisk och samhällsvetenskaplig linje (estetisk och social variant) samt naturvetenskaplig linje, vid Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk gymnasieskola med humanistisk linje (halvklassisk, estetisk och social variant), samhällsvetenskaplig linje (estetisk och social variant), naturvetenskaplig linje, treårig ekonomisk linje (distributiv och kameral gren) samt grundskola med mellan- och högstadium samt vid Sigtunaskolan gymnasieskola med samhällsvetenskaplig linje (estetisk och social variant), naturvetenskaplig linje och social linje samt grundskola med högstadium. Dessutom förordnades att eleverna i årskurserna 2 och 3 på humanistisk linje vid Sigtunaskolan skulle ges möjlighet att fullfölja sin påbörjade utbildning vid skolan. Intagningsnämnden för

riksinternatskolor skulle vidare reglera intagningen på sådant sätt att platser bereddes i årskurserna 2 och 3 vid varje skola för f. d. internatelever från Viggbyholmsskolan. Slutligen uppdrogs åt organisationskommittén för riksinternatskolor att efter överläggningar med Sigtuna kommun och efter samråd med styrelserna för Sigtunastiftelsens humanistiska läroverk och Sigtunaskolan inkomma med förslag om dels grundskolans framtida organisation vid de båda skolorna, dels de ytterligare studievägar inom gymnasieskolan som kunde anordnas vid de båda skolorna i samverkan med Sigtuna kommun.

Inför läsåret 1973/74 föreslår skolöverstyrelsen en i förhållande till innevarande läsår oförändrad intagning till riksinternatskolorna.

Departementschefen

Enligt kungörelsen (1970: 333) om riksinternatskolor skall Kungl. Maj:t fatta beslut om de skolformer och studievägar som skall förekomma vid resp. riksinternatskola. I avvaktan på att organisationskommittén för riksinternatskolor redovisar sista delen av sitt utredningsuppdrag räknar jag f. n. inte med någon förändring i skolornas organisation.

I likhet med innevarande läsår beräknar jag inte, i avvaktan på organisationskommitténs förslag i frågan, några medel för inrättande av rikselevhem.

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka kommitténs förslag att nuvarande statsbidrag för skolhälsovård, för förstärkning av elevvården utökas till att omfatta två årslönebelopp i löneklass A 15 vid varje riksinternatskola.

Verksamheten vid riksinternatskolan i Viggbyholm upphörde vid utgången av juni 1972. Det bör för riksdagen anmälas att Kungl. Maj:t i kraft av riksdagens bemyndigande den 5 april 1972 (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68) vidtagit vissa övergångsåtgärder i samband med avvecklingen av skolan. Den 30 juni 1972 förordnade Kungl. Maj:t bl. a. att 500 000 kr. skulle utgå ur förevarande anslag som ett bidrag till stiftelsen Viggbyholmsskolans beräknade driftunderskott. Den 22 september och den 10 november 1972 anvisade Kungl. Maj:t ur anslaget ytterligare 1 180 000 kr. för ändamålet. Dessutom förordnades att stiftelsen skulle befrias från skyldigheten att återbetala utbetalt statsbidrag för uppförande av elevhem m. m. vid skolan samt det av staten enligt beslut den 30 december 1971 tillskjutna beloppet om 700 000 kr.

För nästa budgetår förordar jag att anslaget förs upp med 8 484 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

till *Bidrag till driften av riksinternatskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 484 000 kr.

D 20. Sjöbefälsskolorna: Utbildningskostnader

1971/72 Utgift	9 824 808
1972/73 Anslag	9 504 000
1973/74 Förslag	10 026 000

Undervisningen vid sjöbefälsskolorna (Göteborg, Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm) har till ändamål att utbilda fartygs- och maskinbefäl för den svenska handelsflottan. Sjökaptens- och sjöingenjörskurserna omfattar två läsår och bygger på styrmans- och maskintekniker-kurserna som är ettåriga. Dessa kurser anordnas vid samtliga sjöbefälsskolor. Ettåriga kurser för radiotelegrafister anordnas i Göteborg, Härnösand, Kalmar och Stockholm. Skepparkurser av 1:a klass om totalt 624 lektioner anordnas i Göteborg och Härnösand samt fartygsmekanikerkurser av 1:a klass om totalt 370 lektioner i Göteborg, Härnösand och Malmö. Verksamheten regleras i stadgan (1959: 425) för sjöbefälsskolorna i riket (omtryckt 1972: 403) och kungörelsen (1960: 488) om lägre nautisk och maskinteknisk utbildning (ändrad senast 1972: 288) samt Kungl. Maj:ts bestämmelser den 29 januari 1965 angående utbildning av radiotelegrafister vid sjöbefälsskolorna (ändrade senast den 23 oktober 1970). Antalet klasser utgör innevarande budgetår 57.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	96	+4	of.
Övrig personal	25	+1	of.
	121	**+5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	8 506 000	+861 000	+407 200
Sjukvård	6 000	of.	of.
Reseersättningar	76 000	+ 1 800	+ 4 000
Lokalkostnader	710 000	+ 44 000	+106 000
Expenser	231 000	+ 5 000	+ 5 000
	9 529 000	**+911 800**	**+522 200**
Uppbördsmedel			
Hyror m. m.	25 000	of.	of.
Nettoutgift	**9 504 000**	**911 800**	**+522 200**
Avrundat		912 000	+522 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 638 000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att en tjänst som vaktmästare i reglerad befordringsgång inrättas vid sjöbefälsskolan i Göteborg (+37 100 kr.).

3. I särskild skrivelse har Sveriges redareförening anhållit att viss försöksverksamhet med utbildning till s. k. enhetsbefäl skulle anordnas vid sjöbefälsskola. Genom beslut den 8 juli 1971 lämnade Kungl. Maj:t denna framställning utan åtgärd under hänvisning till att frågan om enhetsbefälsutbildning prövades av den inom SÖ tillsatta utredningen Sjöpersonalens utbildning (UTSJÖ). I skrivelse den 3 juli 1972 hemställde SÖ — efter det att UTSJÖ avgett förslag i ärendet — om bemyndigande att under läsåret 1972/73 få anordna viss försöksverksamhet med enhetsbefälsutbildning. Förslaget innebar att examinerade sjökaptener skulle ges möjlighet att komplettera sin utbildning så att den även innefattade maskinteknikerutbildning. På motsvarande sätt skulle examinerade sjöingenjörer beredas kompletteringsmöjligheter ledande till styrmansutbildning. SÖ föreslår nu i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 en försöksverksamhet med dubbelutbildning, s. k. kompletteringsutbildning. Kurstiden beräknas till tio veckor för elever med examen enligt nu gällande läroplan. För dem med äldre examen beräknas kurstiden till en termin. SÖ föreslår även en annan försöksutbildning nämligen koncentrerad teoretisk sjöbefälsutbildning — styrmans- eller maskinteknikerutbildning — för personer med betyg från gymnasieskolan eller annan högre utbildning. För att bedriva dessa två försöksutbildningar föreslår SÖ att två extra klassavdelningar inrättas, vilket medför löneko stnader motsvarande fyra timlärare (+236 600 kr.).

4. I december 1967 tillsatte SÖ en arbetsgrupp med uppgift att göra en förutsättningslös översyn av den ettåriga radiotelegrafistutbildningens mål, innehåll och omfattning. I januari 1970 överlämnade denna arbetsgrupp till SÖ ett principförslag rörande ifrågavarande utbildning. Förslaget innebar bl. a. en förlängning av utbildningstiden till två läsår. I särskild skrivelse den 12 februari 1970 hemställde SÖ, under hänvisning till nämnda förslag dels att tvåårig radiotelegrafistutbildning skulle få starta läsåret 1971/72, dels om bemyndigande att utfärda tim- och kursplaner för utbildningen. Genom riksdagsbeslut (prop. 1971: 1 bil. 10, UbU 1971: 1, rskr 1971: 58) bestämdes att det utarbetade förslaget till ny radiotelegrafistutbildning inte skulle läggas till grund för en ny utbildning vid sjöbefälsskolorna läsåret 1971/72. Den framtida radiotelegrafistutbildningen skulle i stället utformas av UTSJÖ och därigenom naturligt avstämmas mot den mer samlade bedömning av olika personalkategoriers arbetsuppgifter och utbildningsbehov, som utredningen enligt sina direktiv skulle göra. I särskild skrivelse den 6 oktober 1971 hemställde SÖ dock återigen — efter det att UTSJÖ snabbehandlat frågan -- om att tvåårig radiotelegrafistutbildning skulle komma till stånd läsåret 1972/73 och om bemyndigande att utfärda tim- och kursplaner för utbildningen. Av UTSJÖ:s yttrande framgick bl. a. att den föreslagna fördubblingen av studietiden för radiotelegrafister borde komma till stånd utan att resultatet av utredningens översyn av utbildningen för all slags sjöpersonal avvaktades.

SÖ föreslår nu i sin anslagsframställning att den föreslagna tvååriga radiotelegrafistutbildningen påbörjas under budgetåret 1973/74. Några ökade kostnader beräknas inte uppkomma under detta budgetår. Eleverna vid denna utbildning har i en särskild skrivelse instämt i detta krav.

I 0-alternativet förordar SÖ främst en neddragning motsvarande lärarkostnaderna för fyra klassavdelningar. Detta skulle medföra en minskad utbildningskapacitet vilket enligt SÖ skulle innebära betydande olägenheter.

Departementschefen

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) anser jag det motiverat med en förstärkning när det gäller vaktmästarsysslorna vid sjöbefälsskolan i Göteborg. För detta ändamål har jag i form av arvodesmedel beräknat 15 000 kr. (2).

I fråga om sjöbefälsskolorna räknar jag med oförändrat antal intagningsklasser vid sjökaptens- och sjöingenjörskurserna. En klassavdelning för maskintekniker bör bytas ut mot den under innevarande budgetår påbörjade utbildningen av fartygsbefäl med begränsad behörighet, för vilken jag har beräknat 150 000 kr. Kungl. Maj:t bör vidare bemyndiga SÖ att medge utbyte av ytterligare en klassavdelning mot någon av de föreslagna försöksutbildningarna. Jag beräknar 119 000 kr. för denna försöksverksamhet. (3)

Genom beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971: 1 bil. 10, UbU 1971: 1, rskr 1971: 58) bestämdes att frågan om den framtida radiotelegrafistutbildningen skulle behandlas av den inom SÖ tillsatta utredningen om sjöpersonalens utbildning (UTSJÖ). Med särskild skrivelse den 6 oktober 1971 har SÖ överlämnat utredningens förslag i frågan. Utredningen tillstyrker den tidigare föreslagna fördubblingen av utbildningstiden. SÖ föreslår att tvåårig utbildning för radiotelegrafister påbörjas budgetåret 1973/74. Jag anser i likhet med SÖ och UTSJÖ att det kan vara motiverat med en viss förlängning av radiotelegrafistutbildningen, eftersom eleverna visat sig ha svårigheter att inom den utmätta tiden tillgodogöra sig utbildningen. Jag anser emellertid inte, i avvaktan på UTSJÖ:s översyn av utbildning för all slags sjöpersonal, att utbildningen samtidigt skall ges ett väsentligt annat innehåll. Förlängningen av studietiden bör helt inrikta sig på de ämnen där eleverna visat sig ha svårigheter. Jag föreslår att utbildningstiden för blivande radiotelegrafister med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74 förlängs med en termin till att omfatta tre terminer. I syfte att få en jämn fördelning vid inträdet på arbetsmarknaden bör enligt min mening antagningen till radiotelegrafistutbildningen ske två gånger per år, dvs. med två klasser per termin fr. o. m. höstterminen 1973. Kungl. Maj:t bör bemyndiga SÖ att utfärda ny läroplan för utbildningen i enlighet med de riktlinjer som jag här har angett. (4)

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sjöbefälsskolorna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 026 000 kr.

D 21. Sjöbefälsskolorna: Utrustning m. m.

1971/72	Utgift	967 000	Reservation	56 504
1972/73	Anslag	990 000		
1973/74	Förslag	552 000		

Från detta reservationsanslag bestrids kostnader för anskaffning, underhåll och förhyrning av utrustning vid de fem statliga sjöbefälsskolorna i Göteborg, Härnösand, Kalmar, Malmö och Stockholm. Upphandling av inredning och utrustning sker i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

I prop. 1969: 36 angående anslag för budgetåret 1969/70 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. har för utrustning m. m. vid sjöbefälsskolorna angetts en preliminär totalram för budgetåren 1969/70—1973/74 om sammanlagt 5 380 000 kr., vilken skall tjäna som riktlinje vid de årliga budgetprövningarna (SU 1969: 94, rskr 1969: 241).

Skolöverstyrelsen

1. För inredning av de nya lokalerna vid sjöbefälsskolan i Göteborg beräknar skolöverstyrelsen (SÖ) 165 000 kr. för budgetåret 1973/74.

2. Beträffande läromedelsutrustning vid sjöbefälsskolan i Göteborg har rektor gjort en förteckning över de mest angelägna behoven inom en kostnadsram av 300 000 kr. SÖ anser att önskemålen är väl grundade men föreslår en långsammare takt för upprustningen och beräknar för fortsatt läromedelsanskaffning vid sjöbefälsskolan i Göteborg ett belopp på 200 000 kr.

3. SÖ föreslår att till underhåll, ersättningsanskaffningar och förhyrning vid de fem sjöbefälsskolorna anvisas ett belopp av 352 000 kr. (+112 000 kr.).

4. SÖ framhåller att medel bör anvisas för eventuellt större driftstörningar m. m. på den tyngre och mycket dyrbara undervisningsmaterielen. För detta ändamål bör enligt SÖ anvisas 100 000 kr. som särskilda »haverimedel» med skyldighet för SÖ att årligen i samband med sina anslagsframställningar särskilt redovisa medelsförbrukningen.

5. SÖ föreslår vidare att ett belopp på 100 000 kr. anslås till ersättning åt författare av läroböcker (+70 000 kr.).

I 0-alternativet förordar SÖ en viss minskning av medelstilldelningen för underhållskostnader m. m.

Departementschefen

Jag beräknar 250 000 kr. för läromedelsutrustning och inredning av lokalerna vid sjöbefälsskolan i Göteborg (1 och 2). Vidare har jag beräknat 252 000 kr. till underhåll, ersättningsanskaffningar och förhyrning vid de fem sjöbefälsskolorna (3). Dessutom har jag beräknat medel för fria läromedel. Jag räknar med att frågan om särskilda »haverimedel» får bedömas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall (4). Beträffande ersättning åt författare av läroböcker har jag räknat medel under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet (5).

Med anledning av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sjöbefälsskolorna: Utrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 552 000 kr.

D 22. Statens skogsinstitut: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72 Utgift[1]	1 585 164
1972/73 Anslag[1]	1 894 000
1973/74 Förslag	1 436 000

[1] Anslaget Statens skogsinstitut.

Undervisningen vid skogsinstituten i Sollefteå, t. v. förlagt till Bispgården, och Värnamo omfattar dels skogsteknikerkurs om 63 veckor, dels fortbildning och vidareutbildning för skogstekniker. Till kurserna om 63 veckor antas ca 30 elever per institut och kurs. Verksamheten vid skolorna regleras i kungörelsen (1971: 389) om statens skogsinstitut (ändrad senast 1972: 173).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	8	+1	of.
Övrig personal	7	of.	of.
	15	**+1**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 021 000	+154 100	+ 64 200
Sjukvård	2 000	of.	of.
Reseersättningar	91 000	+ 19 000	— 91 000

Lokalkostnader		370 000	+ 33 000	+ 19 000
Expenser		93 000	+ 45 000	— 93 000
Övriga utgifter		353 000	+ 16 600	—353 000
		1 930 000	**+267 700**	**—453 800**
Uppbördsmedel		36 000	+ 4 000	+ 4 000
	Nettoutgift	**1 894 000**	**+263 700**	**—457 800**
	Avrundat		+264 000	—458 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 83 200 kr.

2. Nuvarande personaluppsättning är otillräcklig för erforderlig vidareutbildning och fortbildning vid instituten. Medel räknas för 1 000 undervisningstimmar (+89 800 kr.).

3. Den ekonomiska anordningen för kost och logi vid skogsinstitutet i Sollefteå bör regleras i andra former än hittills. Detta beräknas medföra en kostnadsökning under anslagsposten Lokalkostnader (+22 000 kr.).

0-alternativet innebär bl. a. att organisationen måste skäras ned i jämförelse med innevarande läsår med ungefär en intagningsklass med följdkostnader. Detta medför att utbildningskapaciteten inte skulle motsvara utbildningsbehovet.

Utredning om utbildningen vid statens skogsinstitut

Skolöverstyrelsen hemställer i en skrivelse den 31 juli 1972 om Kungl. Maj:ts uppdrag att efter erforderlig utredning i samråd med berörda organ föreslå åtgärder beträffande skogsinstitutens framtida verksamhet och därmed sammanhängande problem. Som motiv härför anges bl. a. följande. Under tiden efter den utredning, som föregick beslutet om skogsinstituten, har förutsättningarna för verksamheten vid dessa ändrats i väsentliga avseenden. Sålunda har den grundläggande skogsbruksutbildningen, som är ett av inträdeskraven till skogstekniker-kursen, förlängts från ett till två år genom införandet av skogsbruks-linjen i gymnasieskolan. De tekniska förändringarna inom skogsbruket påverkar arbetskraven för samtliga funktioner inom skogsbruket. Bl. a. den förlängda grundutbildningen samt de alltjämt pågående stora förändringarna i skogsbrukets organisationsstruktur motiverar en ingående prövning av såväl utbildningsbehovet som formerna för bl. a. skogsteknikerkursen och förmansutbildningen. I ärendet har skrivelser inkommit från bl. a. styrelsen för skogshögskolan och statens skogsmästarskola samt från lärare vid skogsinstitutet i Sollefteå.

Departementschefen

Vad gäller skolöverstyrelsens förslag om utredning rörande skogsinstitutens framtida verksamhet och därmed sammanhängande problem har jag för avsikt att senare återkomma till Kungl. Maj:t.

Medel för vissa driftkostnader vilka under innevarande budgetår anvisats under anslaget Statens skogsinstitut bör under nästa budgetår beräknas under reservationsanslaget Statens skogsinstitut: Driftkostnader. Jag är inte beredd att beräkna medel för kost och logi vid skogsinstitutet i Sollefteå (3). Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsinstitut: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 436 000 kr.

D 23. Statens skogsinstitut: Driftkostnader

Nytt anslag (förslag) 582 000

Under förslagsanslaget Statens skogsinstitut är under innevarande budgetår medel anvisade för reseersättningar, expenser och övriga utgifter.

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 25 000 kr.
2. Medelsbehovet för reseersättningar beräknas med anledning av den planerade utvidgningen av verksamheten öka med 14 000 kr.
3. Utbyte av två transportbussar (+40 000 kr.).

Departementschefen

Medel för reseersättningar, expenser och övriga utgifter bör under nästa budgetår anvisas under ett särskilt anslag.

Anslaget bör under här angiven rubrik föras upp med totalt 582 000 kr., varav med 20 000 kr. som engångsanvisning för inköp av en buss. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsinstitut: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 582 000 kr.

D 24. Trädgårdsskolan i Norrköping: Utbildningskostnader

1971/72	Utgift[1]	1 067 644
1972/73	Anslag	901 000
1973/74	Förslag	924 000

[1] Anslaget Trädgårdsskolan i Norrköping.

Vid trädgårdsskolan i Norrköping anordnas grundutbildning, trädgårdsförmansutbildning och fortbildningskurser. I de grundläggande yrkeskurserna undervisas årligen ca 50 elever och i förmanskurserna ca 30 elever.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Skolledare och lärare	6	of.	of.
Övrig personal	10	+1	of.
	16	**+1**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	711 100	+174 800	+68 700
Sjukvård	1 500	of.	of.
Reseersättningar	6 000	+ 200	of.
Lokalkostnader	240 000	— 46 600	—40 500
Expenser	19 000	+ 2 000	+ 1 500
Övriga utgifter	225 500	+ 11 000	+10 500
därav			
a) elevernas studieresor	10 000	+ 1 000	+ 500
b) kosthåll för elever m. m.	213 000	+10 000	+10 000
c) diverse utgifter	2 500	of.	of.
	1 203 100	**+141 400**	**+40 200**
Uppbördsmedel			
Kostavgifter m. m. för elever	277 500	+ 12 500	+12 500
Ersättning från blomsterskolan	24 600	+ 5 100	+ 5 100
Nettoutgift	**901 000**	**+123 800**	**+22 600**
Avrundat		+124 000	+23 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 22 800 kr.

2. I anledning av ett utökat elevantal på anläggningslinjen räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med ett ökat behov av timlärartimmar (+17 000 kr.).

3. För underhåll och skötsel av odlingar samt park- och ytterområden krävs medel till avlönande av en trädgårdsarbetare under åtta månader (+26 600 kr.).

En minskning enligt 0-alternativet kan enligt SÖ endast åstadkommas genom en begränsning av utbildningsverksamheten, vilket skulle innebära att antalet trädgårdsutbildade inte skulle komma att motsvara beräknat behov under övergångstiden intill dess den tvååriga linjen i gymnasieskolan är utbyggd. Vidare skulle vissa svårigheter uppstå i fråga om lärarnas tjänstgöringsmöjligheter.

Departementschefen

Jag är inte beredd att tillstyrka medel till avlöning av en trädgårdsarbetare.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Utbildningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 924 000 kr.

D 25. Trädgårdsskolan i Norrköping: Materiel m. m.

1972/73 Anslag	127 000
1973/74 Förslag	134 000

Ur detta anslag utgår medel för anskaffning av materiel m. m. vid trädgårdsskolan i Norrköping.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
1. Utrustning	78 000	+11 000	of.
2. Förbrukningsartiklar för odlingarna	29 000	+ 1 000	+1 000
3. Fria läromedel	20 000	+ 6 000	+6 000
	127 000	**+18 000**	**+7 000**

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att anslaget höjs med 18 000 kr.

1. Enligt SÖ bör anslagsposten till utrustning öka med 11 000 kr. för bl. a. anskaffning av en ny minitraktor och en dimbefuktningsanläggning i växthusen.

2. För fria läromedel till eleverna vid trädgårdsskolan beräknas kostnaderna till 350 kr. per elev i grundutbildning och 450 kr. per elev i förmanskurs, sammanlagt 26 000 kr.

0-alternativet innebär att nödvändiga ersättnings- eller nyanskaffningar måste uppskjutas till ett kommande budgetår.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med totalt 134 000 kr., varav med 25 000 kr. som engångsanvisning för anskaffning av minitraktor. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Trädgårdsskolan i Norrköping: Materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 134 000 kr.

D 26. Bidrag till Bergsskolan i Filipstad

1971/72 Utgift	1 068 241
1972/73 Anslag	1 060 000
1973/74 Förslag	1 107 000

Statsbidrag utgår från detta anslag i enlighet med av Kungl. Maj:t den 7 april 1972 meddelade bestämmelser (ändrade den 28 december 1972) om Bergsskolan i Filipstad. Dessa bestämmelser innebär i korthet att statsbidrag utgår dels med 100 % av ett bidragsunderlag som omfattar faktiska kostnader för löner till rektor och lärare samt för arvoden till huvudlärare och institutionsföreståndare, dels med schablonbelopp till

kostnader för viss annan personal än lärare. Vidare utgår statsbidrag med hela kostnaden för avgifter till ATP samt till sjukförsäkringsavgifter och allmän arbetsgivaravgift.

Utbildningen omfattar sex terminer och är under de sista tre terminerna delad i två grenar, en metallurgisk samt en berg- och mineralteknisk gren. Den femte terminen ägnas åt ingenjörspraktik inom industrin.

Skolöverstyrelsen (SÖ) redovisar en beräknad utveckling av antalet elever 1973/74 enligt följande. (Terminskurs=Tk)

	Tk 1	Tk 2	Tk 3	Tk 4	Tk 5	Tk 6	Summa
Höstterminen 1973	25	22	25	24	25	23	144
Vårterminen 1974	22	25	22	28	24	25	146

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöver-styrelsen	Departements-chefen
Anslag			
Lönekostnader	867 800	+45 100	+18 200
Pedagogisk stödpersonal	94 600	+ 7 000	+ 7 000
Pensions- och sjukförsäkrings-avgifter	82 400	+ 8 300	+ 5 600
Allmän arbetsgivaravgift	15 400	+17 600	+16 600
	1 060 200	**+78 000**	**+47 400**
Avrundat	1 060 000		+47 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 47 500 kr.

2. SÖ, som räknar med att verksamheten vid skolan skall ha oförändrad omfattning i jämförelse med budgetåret 1972/73, föreslår att ytterligare en tjänst som lektor inrättas på den berg- och mineraltekniska grenen (+66 100 kr.).

3. SÖ föreslår att arvoden beräknas för ytterligare tre huvudlärare och två institutionsföreståndare (+21 600 kr.).

I 0-alternativet förordar SÖ i första hand en minskning av statsbidraget till pedagogisk stödpersonal, i andra hand en minskning av intagningskapaciteten motsvarande en klass.

Departementschefen

Jag räknar under förevarande anslag endast med ökning av medlen till följd av löne- och prisomräkning.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Bergsskolan i Filipstad* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 107 000 kr.

D 27. Bidrag till driften av vissa privatskolor

1971/72	Utgift	16 288 505
1972/73	Anslag	17 080 000
1973/74	Förslag	14 983 000

Från anslaget betalas bidrag till vissa av Kungl. Maj:t i skilda beslut angivna privatskolor. För skolorna i fråga gäller privatskolstadgan (1967: 270, omtryckt 1971: 259, ändrad 1972: 90). Statsbidrag utgår enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor (omtryckt 1971: 350) med 60 % av ett bidragsunderlag, omfattande kostnader för avlöning för rektor, studierektor och lärare. Kungl. Maj:t kan på ansökan av skola besluta om högre statsbidrag. Statsbidrag uppgår f. n. till i genomsnitt 85 % av skolornas bidragsunderlag. Vidare utgår statsbidrag till avgifter till försäkring för tilläggspension (ATP) och till hälsovården.

Ur anslaget utgår vidare statsbidrag enligt av Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 meddelade bestämmelser (ändrade senast den 9 juni 1967) till Restenässkolan i Uddevalla kommun i vad avser grundskolans högstadium samt för Solbacka läroverk i Daga kommun för elever i tredje årskursen vid utbildning motsvarande de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjerna i gymnasieskolan. Slutligen utgår under vissa förutsättningar bidrag till gymnasiedelen av Restenässkolan. Bidrag utgår med 6:50 kr. per elev och dag av läsåret.

Skolöverstyrelsen

Innevarande budgetår får tio skolor statsbidrag enligt kungörelsen 1964: 137. Den av skolöverstyrelsen (SÖ) föreslagna anslagsberäkningen för nästa budgetår framgår av följande sammanställning.

Statsbidrag enligt kungörelsen 1964: 137	14 337 000
Övriga skolor	795 200
	15 132 200

1. Löne- och prisomräkning 667 000 kr.

2. Internatskolan Solbacka läroverk avvecklas vid utgången av innevarande läsår.

3. I särskild skrivelse den 1 februari 1972 har styrelsen för Stiftelsen Mariannelundsskolan anhållit om förbättrade statsbidrag för skolan m. m.

4. I särskild skrivelse den 25 oktober 1972 har SÖ anmält att Mariannelundsskolan avvecklats vid utgången av juni 1972.

5. I särskild skrivelse den 15 februari 1972 har styrelsen för Restenässtiftelsen anhållit att Restenässkolan inordnas bland riksinternatskolorna och får åtnjuta statsbidrag enligt de för dessa skolor gällande grunderna.

Alternativt anhålles om bidrag enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor. SÖ förklarar sig f. n. endast kunna tillstyrka bidrag till skolan enligt oförändrade bidragsgrunder. Statsbidraget, som varit oförändrat sedan läsåret 1967/68, bör emellertid enligt SÖ:s uppfattning höjas till åtta kronor fr. o. m. läsåret 1973/74.

6. Stockholms skoldirektion har i skrivelse till SÖ meddelat att Stiftelsen Höglandsskolan och styrelsen för Ahlströmska skolan begärt överläggningar om skolornas kommunalisering och att dessa överläggningar påbörjats. I avvaktan på kommunfullmäktiges beslut beräknar SÖ för budgetåret 1973/74 inte längre bidrag till dessa skolor.

SÖ för inte fram något 0-alternativ eftersom anslaget i den ordinarie anslagsframställningen beräknats till ett lägre belopp än ett 0-alternativ skulle ha inneburit.

I särskild skrivelse den 3 maj 1971 har planeringskommittén för de gymnasiala skolformernas utbyggnad i Stockholm anhållit om överläggningar rörande bl. a. statsbidrag till Franska skolan och Höglandsskolan.

I särskild skrivelse den 21 december 1971 har representanter för elever och föräldrar i de statsunderstödda privatskolorna i Stockholm bl. a. anhållit om fortsatt statsbidrag för ifrågavarande skolor.

Departementschefen

Jag delar skolöverstyrelsens (SÖ:s) uppfattning att bidrag till Restenässkolan bör utgå enligt oförändrade bidragsgrunder. Jag är f. n. inte beredd att räkna upp statsbidraget till skolan.

Genom beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 213, UbU 1971: 1, rskr 1971: 58) höjdes fr. o. m. budgetåret 1971/72 procenttalet för avlöningsbidraget med 4 % till genomsnittligt 85 %. Av höjningen avsåg 2 % bidrag till den allmänna arbetsgivaravgiften. Bidrag till denna avgift utgick tidigare som ett särskilt bidrag men arbetades i förenklande syfte in i avlöningsbidraget. Den allmänna arbetsgivaravgiften höjs från 2 % till 4 % fr. o. m. den 1 januari 1973 enligt förordningen (1972: 376) om ändring i förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift. Motsvarande höjning har skett av statsbidraget till allmän arbetsgivaravgift beträffande det statsunderstödda skolväsendet. Jag anser, i likhet med vad SÖ förutsatt i sina beräkningar av anslaget, att även huvudmännen för de privatskolor till vilka statsbidrag utgår enligt kungörelsen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor (omtryckt 1971: 350) bör få kompensation för den höjda arbetsgivaravgiften. Jag kommer att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att statsbidragen till ifrågavarande skolor höjs i enlighet härmed.

Innevarande budgetår får tio skolor statsbidrag enligt nämnda kungörelse (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att statsbidrag ej längre skall utgå om kommun, där sådan skola är belägen, beslutar avveckla motsvarande kommunala bidrag till skolan. Statsbidraget bör avvecklas successivt.

Det sammanlagda medelsbehovet under detta anslag beräknar jag till 14 983 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av vissa privatskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 983 000 kr.

D 28. Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning

1971/72	Utgift	25 239 715
1972/73	Anslag	25 572 000
1973/74	Förslag	22 891 000

Från anslaget ersätts vissa kostnader för statsbidrag till enskilda yrkesskolor enligt bestämmelserna i kungörelsen (1971: 342) om enskilda yrkesskolor (ändrad senast 1972: 283). Dessa bestämmelser indelar i statsbidragshänseende de enskilda yrkesskolorna i två kategorier, nämligen A-skolor och B-skolor. Företagsskola är alltid B-skola. Till heltidskurs vid A-skola utgår statsbidrag till lärarlöner på grundval av beräknad normallönekostnad samt till särskilda kostnader med visst årligt belopp. För deltidskurs vid A-skola utgår statsbidrag med visst belopp för lektion. Härutöver utgår till A-skola särskilt tillägg till statsbidraget med 10 % av bidraget till driftkostnader. Statsbidrag utgår också för ersättning till föreläsare vid A-skola. Sådana B-skolor, som är företagsskolor, får statsbidrag för heltidskurser med normalläsår med högst 14 500 kr. för läsår och klass eller, om företaget inte svarar för undervisningen i fackteori, med högst 13 000 kr. för läsår och klass. För heltidskurs vid B-skola vilken ej anordnas som företagsskola utgår statsbidrag med högst 78 % av en beräknad normallönekostnad. Om synnerliga skäl föreligger får bidrag utgå med högst 100 % av de kostnader för skolan vilka ej täcks av kommunalt bidrag, elevavgifter eller inkomster från produktion eller inkomst av annat slag. För deltidskurs vid B-skola utgår statsbidrag med visst belopp för lektion. Vidare utgår för A-skola statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel med hälften eller, om särskilda skäl föreligger, med två tredjedelar av kostnaderna. För B-skola, vilken ej anordnas som företagsskola, utgår statsbidrag till sådan undervisningsmateriel med högst hälften av kostnaderna eller, om synnerliga skäl föreligger, med högre belopp. Statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel utgår innevarande budgetår ur anslaget Bidrag till byggnadsarbeten

inom skolväsendet m. m. Ur förevarande anslag utgår bidrag till vissa enskilda yrkesskolor i enlighet med av riksdagen givna bemyndiganden.

Ur anslaget utgår innevarande budgetår slutligen *dels* i enlighet med av riksdagen givet bemyndigande (prop. 1968: 1, bil. 10 s. 206, SU 1968: 8, rskr 1968: 8) bidrag till kostnaderna för den del av utbildningen av laboratorieassistenter som är förlagd till universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet och som inte täcks av reguljärt utgående bidrag till inbyggd utbildning i gymnasieskolan, *dels* bidrag till den vid Sociala barna- och ungdomsvårdsseminariet bedrivna utbildningen av socialpedagoger dock endast för den tid Allmänna barnhuset är huvudman för verksamheten, *dels* bidrag för vissa kostnader för utbildning av tandhygienister (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 258, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68), *dels* bidrag till vissa skogsföretag för utbildning.

	Beräknad disposition 1972/73	Beräknad ändring 1972/73	
		Skolöverstyrelsen	Departementschefen
Enskilda yrkesskolor (grupp A och B, ej företagsskolor)	17 059 000	— 818 000	—1 218 000
Enskilda yrkesskolor (grupp B, företagsskolor)	7 000 000	+1 000 000	of.
Utbildning vid vissa skogsföretag	50 000	of.	of.
Övrig utbildning	1 463 000	+ 123 000	—1 463 000
	25 572 000	**+ 305 000**	**—2 681 000**

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 702 000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) överlämnade den 16 februari 1970 till Kungl. Maj:t en skrivelse med en inom SÖ gjord översyn av enskilda yrkesskolor, tillhörande grupp A och B (ej företagsskolor). SÖ beaktade därvid i vad mån de olika skolornas utbildning svarar mot den utbildning som kommer att ges i gymnasieskolan eller är eftergymnasial eller på annat sätt inte motsvarar gymnasieskolans utbildning.

Kungl. Maj:t uppdrog den 27 maj 1970 åt SÖ att — på grundval av de av SÖ angivna allmänna riktlinjerna för översynen — efter samråd med styrelserna för resp. skolor komma in med förslag rörande det praktiska genomförandet i fråga om avvecklingen av statsbidraget till vissa enskilda yrkesskolor.

SÖ överlämnade den 31 mars 1971 ett förslag till Kungl. Maj:t, varav framgår att det inte var möjligt att avveckla statsbidraget i den takt som SÖ räknade med i sin tidigare översyn.

Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1971 åt SÖ att före den 1 april 1972 inkomma med en plan rörande fortsatt avveckling av statsbidrag till viss enskild yrkesutbildning. Som riktpunkt för SÖ:s arbete skulle

gälla att statsbidrag vid fall av avveckling skall upphöra att utgå senast fr. o. m. budgetåret 1973/74. I uppdraget ingick även att ange behovet av åtgärder för berörd personal vid skolorna. SÖ har med skrivelse den 28 juni 1972 inkommit med en sådan plan. SÖ föreslår därvid att statsbidrag upphör att utgå med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74 för nio skolor och har därvid angett vissa åtgärder som bör vidtas rörande lärarpersonal vid dessa skolor. I samband med avvecklingen väntas personalproblem uppkomma för Bar-Lockinstitutet och Filip Holmqvists handelsinstitut.

För fyra skolor (Engelbrekts barnavårds- och husmodersskola, Stockholms tekniska institut, Tekniska institutet och Vårsta hemsysterskola) föreslås att statsbidraget avvecklas vid tidpunkt som senare fastställs. Övriga enskilda yrkesskolor föreslås erhålla statsbidrag t. v.

I avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till förslag i skrivelsen den 28 juni 1972 räknar SÖ med i huvudsak oförändrade statsbidrag till samtliga skolor utom till de skolor för vilka redan bestämts att statsbidraget skall avvecklas antingen genom beslut i varje enskilt fall eller genom statsmakternas beslut beträffande anslaget för budgetåret 1972/73.

Sammanlagt föreslår SÖ att posten till enskilda yrkesskolor, grupp A och B förs upp med ca 16,2 milj. kr.

3. Bidrag till skogsföretagen för skoglig utbildning beräknas oförändrat till 50 000 kr.

SÖ för inte fram något 0-alternativ eftersom anslaget i den ordinarie anslagsframställningen beräknas till ett lägre belopp än ett 0-alternativ skulle innebära.

Departementschefen

Under förevarande anslag bör medel endast anvisas för statsbidrag till skolor med enskild huvudman.

Jag vill i detta sammanhang erinra om tidigare uttalanden angående statsbidrag till enskild yrkesutbildning (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 246, SU 1969: 35, rskr 1969: 103, prop. 1970: 1 bil. 10 s. 221, SU 1970: 8, rskr 1970: 8, prop. 1971: 1 bil. 10 s. 215, UbU 1971: 1, rskr 1971: 58 och prop. 1972: 1 bil. 10 s. 257, UbU 1972: 2, rskr 1972: 68).

Innevarande budgetår utgår statsbidrag till 49 enskilda yrkesskolor. Genom tidigare beslut kommer statsbidrag för sex av dessa att avvecklas under budgetåret 1972/73 och för tre skolor pågår förhandlingar om kommunalisering. Ytterligare några skolor beräknas upphöra under budgetåret 1972/73.

I enlighet med skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag den 28 juni 1972 räknar jag med att statsbidrag till vissa enskilda yrkesskolor skall upphöra att utgå med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74. Detta gäller Bröderna Påhlmans handelsinstitut, Facitskolan, Generalstabens litografiska anstalts yrkesskola, Göteborgs hemsysterskola, Göteborgs kontoristför-

enings företagsekonomiska kurs, Sveriges kontoristförenings högre företagsekonomiska kurs och Uppsala hemsysterskola. Jag delar SÖ:s principiella uppfattning att statsbidrag till Bar-Lock-institutet och Filip Holmqvists handelsinstitut bör upphöra. Med anledning av de personalproblem som kan väntas uppstå i samband med en avveckling av statsbidragen bör dock statsbidrag övergångsvis få utgå till dessa båda skolor. Jag har därvid även beaktat att överläggningar om kommunalisering pågår. Jag utgår från att det bör vara möjligt att slutföra dessa överläggningar så att ett inlemmande i den kommunala skolorganisationen kan ske den 1 juli 1974.

I avsikt att söka hindra ogynnsamma verkningar för berörd skolpersonal, som kan uppstå i samband med avvecklande av statsbidraget vid vissa enskilda yrkesskolor, avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att inom kort utfärda bestämmelser med utgångspunkt i SÖ:s förslag.

För övriga kvarvarande enskilda yrkesskolor räknar jag medel i huvudsaklig överensstämmelse med SÖ:s förslag.

För bidrag till vissa skogsföretag beräknar jag oförändrat 50 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 22 891 000 kr.

D 29. Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

1971/72	Utgift	2 480 121
1972/73	Anslag	3 500 000
1973/74	Förslag	1 700 000

Enligt av Kungl. Maj:t den 28 maj 1959 meddelade bestämmelser (ändrade senast den 4 juni 1964) beviljas statsbidrag för lärlingsutbildning dels hos hantverksmästare, dels inom muraryrket, byggnadsträarbetaryrket m. m.

Antalet bidragsrum uppgår innevarande budgetår till 1 500.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) uppger att under budgetåret 1971/72 ca 1 500 av 1 900 befintliga bidragsrum togs i anspråk. SÖ förcslår oförändrat antal bidragsrum för budgetåret 1973/74. Kostnaderna för budgetåret 1973/74 beräknas till 2 900 000 kr.

Något 0-alternativ redovisas inte då de förslag under anslaget som i övrigt läggs fram innebär en större kostnadsminskning än vad som skall beräknas i 0-alternativet.

Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 259) uttalade jag bl. a. att 1 500 bidragsrum i stort sett torde motsvara det behov av lärlingsutbildning som kan föreligga under de närmaste åren. Skäl har nu emellertid framkommit som motiverar en minskning av antalet bidragsrum till 1 200. Arbetsmarknadsläget har lett till en nedgång i efterfrågan på bidragsrum. Under budgetåren 1968/71 användes ungefär en tredjedel av totala antalet bidragsrum för frisörutbildningen. I denna utbildning ingår med verkan fr. o. m. den 1 juli 1972 endast ett års praktisk utbildning, vilket medför att lärlingsutbildningen inom frisörutbildningen enligt gällande bestämmelser inte längre är statsbidragsberättigad. Även de förändringar i fråga om yrkesutbildningens utformning som trädde i kraft i och med gymnasieskolans genomförande har minskat efterfrågan på bidragsrum.

Vid fördelningen av bidragsrummen bör skolöverstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen göra en bedömning av vilka utbildningsbehov som med hänsyn till arbetsmarknadsläget och utbildningen inom det allmänna skolväsendet i första hand bör tillgodoses.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 700 000 kr.

D 30. Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	45 000
1973/74	Förslag	45 000

Ur detta anslag utgår bidrag till hantverksdistrikt och yrkesförbund för kostnader för granskning av gesällprov. Anslaget utbetalas till Sveriges hantverks- och industriorganisation samt fördelas av denna organisation mellan hantverksdistrikten resp. ifrågakommande yrkesförbund eller deras organ.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp i avvaktan på ställningstagande till yrkesutbildningsberedningens betänkande (SOU 1970: 58) Yrkesutbildning och arbetsliv.

SÖ framhåller i 0-alternativet att vissa hantverksdistrikt i skrivelse till kommunerna begärt kommunalt stöd för ifrågavarande granskningsarbete, eftersom organisationerna själva inte orkar med ifrågavarande kostnader.

Departementschefen

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 232) framhöll jag bl. a. att de förslag om förbättringar i statsbidragsgivningen till inbyggda skolor, företagsskolor och lärlingsutbildning som yrkesutbildningsberedningen fört fram borde övervägas ytterligare. I likhet med skolöverstyrelsen räknar jag därför med oförändrat bidrag till Sveriges hantverks- och industriorganisation under förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 45 000 kr.

D 31. Vissa kurser för ingenjörer m. m.

1971/72 Utgift	705 368	Reservation	275 461
1972/73 Anslag	330 000		
1973/74 Förslag	605 000		

Från anslaget ersätts utgifter för vissa statliga påbyggnadskurser till fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan samt för fortbildningskurser och vidareutbildningskurser för aktivt sjöbefäl.

Kurserna är avsedda för personal, vars teoretiska kunskaper efter längre tids yrkesverksamhet behöver förstärkas med hänsyn till den tekniska utvecklingen inom olika områden. Bestämmelser om påbyggnadskurser finns i kungörelsen (1971: 211) om påbyggnadskurser till fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan.

Skolöverstyrelsen

För budgetåret 1973/74 räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med en kursverksamhet omfattande fem påbyggnadskurser för ingenjörer och 31 fortbildningskurser för aktivt sjöbefäl. Dessutom avser SÖ att anordna sju kurser för tankfartygsoperativ vidareutbildning, varav fyra kurser för befäl på fartyg som transporterar oljelaster och tre kurser för befäl på fartyg som transporterar kemikalielaster.

SÖ förordar i 0-alternativet att vissa påbyggnadskurser utgår, eftersom anslaget för budgetåret 1972/73 var dimensionerat med hänsyn till en under anslaget befintlig reservation. Enligt SÖ har emellertid dessa påbyggnadskurser stor betydelse från arbetsmarknadssynpunkt.

Departementschefen

Jag räknar i likhet med skolöverstyrelsen med att tankfartygsoperativ vidareutbildning bör anordnas liksom andra kurser för aktivt sjöbefäl. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med 605 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kurser för ingenjörer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 605 000 kr.

e) investeringsbidrag

D 32. Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.

1971/72	Utgift[1]	289 012 523
1972/73	Anslag[2]	188 400 000
1973/74	Förslag	174 000 000

[1] Anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.
[2] Del av anslagen Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m., Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning.

Nuvarande bestämmelser

1. *Grundskolan, gymnasieskolan m. m.* Statsbidrag till byggnadsarbeten för grundskolor, gymnasieskolor samt särskola i fråga om lokaler som ingår i skolanläggningar för dessa skolor, sjöbefälsskolor, statliga realskolor och högre kommunala skolor utgår till kommun och landstingskommun enligt kungörelsen (1957: 318) om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1971: 1273).

För permanenta skollokaler bestäms bidragsunderlaget med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Detta grundbelopp, som hänför sig till kostnadsläget den 1 januari 1956, skall omräknas med hänsyn till därefter inträffade kostnadsförändringar enligt byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex. Enligt skolöverstyrelsens beräkningar uppgick beloppet den 1 januari 1972 till 1 827 kr. Omräkning skall vidare ske med hänsyn till olikheterna i byggnadskostnaderna mellan skilda orter enligt bostadsstyrelsens ortsindex.

På bidragsunderlaget utgår statsbidrag med procenttal, som fastställs med hänsyn till bl. a. skatteunderlaget enligt en i bidragskungörelsen intagen särskild tabell. F. n. varierar bidragsprocenten mellan 35 och 45. Statsbidraget till landstingskommun bestäms dock till belopp som utgör hälften av bidragsunderlaget, om skolanläggningens upptagningsområde för elever omfattar hela länet.

Till provisoriska skollokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta.

Statsbidrag kan därjämte, för grundskolan, utgå till audivisuell och hörselteknisk utrustning samt till inventarier i teknikverkstad.

Statsbidrag till skollokaler m. m. för sjuksköterskeskolor utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1969 (ändrat senast den 5 maj 1972).

De

2. *Elevhem för elever i grundskolan, gymnasieskolan etc.* Statsbidrag till kostnaderna för uppförande av elevhem utgår enligt två olika kungörelser, nämligen kungörelsen (1936: 202) angående statsbidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning samt kungörelsen (1945: 594) angående statsbidrag till skolhem för lärjungar vid högre skolor och till avlöning av föreståndare vid dylikt skolhem (ändrad senast 1971: 217).

Statsbidrag utgår enligt den förra författningen till kommuner för uppförande av elevhem för elever i grundskolan och enligt den senare till kommun, landstingskommun eller annan huvudman för uppförande av elevhem för elever vid gymnasieskolor och vissa andra skolor. De båda kungörelserna överensstämmer i allt väsentligt. Kungl. Maj:t bestämmer i båda fallen bidragsbeloppets storlek. Gäller det elevhem för grundskolan, bestäms dock bidraget enligt kungörelsens lydelse från fall till fall. Bidraget till andra elevhem utgår med 75 % av de verkliga kostnaderna med möjlighet för Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl föreligger, höja bidraget till 90 % av dessa kostnader. Handläggningen av bidragsärendena är något olika.

Till kostnader för anskaffande eller förhyrande av elevhem åt elever vid vissa linjer och specialkurser i gymnasieskolan utgår enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1971 statsbidrag med hälften av de beräknade kostnaderna.

3. *Byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning.* Från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning utgår innevarande budgetår bidrag till kostnader för byggnadsarbeten för tvåårig jordbrukslinje m. m. i gymnasieskolan samt för utbildning vid lantbruksskolor och lanthushållsskolor. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1961: 405) om statsbidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor (ändrad senast 1972: 139). Bidragsbestämmelserna innebär att statsbidrag kan beviljas huvudman för att anskaffa eller upprusta permanenta skollokaler, elevhem och, om särskilda skäl föreligger, lärarbostäder samt för att uppföra provisoriska skollokaler. Bidrag utgår med högst hälften eller vid särskilda skäl högst tre fjärdedelar av ett visst bidragsunderlag. Till kostnaderna för provisoriska skollokaler utgår dock ett väsentligt lägre bidrag. Bidrag utgår även för audivisuell utrustning. Beslut om statsbidrag meddelas av skolöverstyrelsen. Riksdagen uttalade år 1961 (prop. 1961: 1 bil. 11 s. 168, JoU 1961: 1, rskr 1961: 9) att bidrag till byggnadsarbeten vid enskilda skolor får utgå efter riksdagens medgivande i varje särskilt fall.

4. *Byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning.* Från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning utgår innevarande budgetår bidrag till kostnader för byggnadsarbeten m. m. för skogsbruksutbildning vid dels gymnasieskola, dels de av skogsvårdsstyrelserna bedrivna skogsbruksskolorna.

Statsbidrag till skogsbruksskolorna har enligt praxis hittills utgått till

De

anskaffning eller upprustning av permanenta skollokaler, elevhem och personalbostäder med hälften av kostnaderna. För viss utrustning av stadigvarande undervisningsmateriel har bidrag utgått med 75 % och i vissa fall med högst 100 % av kostnaderna. I fråga om bidrag till skogsbruksskolorna beslutar Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Enligt av Kungl. Maj:t den 23 april 1971 meddelade provisoriska bestämmelser om statsbidrag till gymnasieskolans skogsbrukslinje och specialkurser för skogsbruksutbildning för budgetåret 1971/72 (ändrad den 14 april 1972) utgår statsbidrag dels till anskaffande eller hyra av skollokaler, elevhem och lärarbostäder, dels till anskaffande eller hyra av undervisningsmateriel. Bestämmelserna innehåller i huvudsak följande.

Statsbidrag till kostnader för anskaffande av permanenta skollokaler utgår med hälften av bidragsunderlaget. Till provisoriska skollokaler utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Statsbidrag får utgå för förhyrande av skollokaler med hälften av kostnaderna.

Statsbidrag utgår till kostnader för anskaffande av lokaler för elevhem och, om särskilda skäl föreligger, för lärarbostäder. Bidragsunderlag utgör de beräknade kostnaderna för lokaler jämte inredning och inventarier. Statsbidrag utgår med tre fjärdedelar av bidragsunderlaget. Statsbidrag får utgå för förhyrande av lokaler för elevhem och lärarbostäder med tre fjärdedelar av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen

1. *Kommunala skolor.* Som underlag för bedömningen av investeringsbehovet har skolöverstyrelsen (SÖ) under senare år använt en detaljförteckning över byggnadsföretag för grundskolan och gymnasieskolan, vilken upprättats och angelägenhetsgraderats av länsskolnämnderna.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår framhåller SÖ att investeringsramarna de närmaste åren måste uppgå till ca 800 milj. kr. per år för att motsvara av kommuner och länsskolnämnder redovisat investeringsbehov. SÖ finner att samhällets ekonomiska resurser inte medger investeringsramar av den storleksordningen, varför investeringsbehovet måste fördelas under en längre tidsperiod.

SÖ:s förslag till investeringsramar för budgetåren 1973/76 framgår av följande sammanställning. SÖ anser att en investeringsram om 615 milj. kr. behövs för budgetåret 1973/74. För att tillmötesgå uttalade önskemål om återhållsamhet föreslår SÖ dock en investeringsram för skolbyggnader (exkl. elevhem) om 550 milj. kr. Investeringar i lokaler för grundskolan bör prioriteras. SÖ förutsätter att investeringsramarna för budgetåren 1974/76 kommer att räknas upp med hänsyn till kostnadsutvecklingen, vilket är ett villkor för att flerårsplaneringen skall kunna genomföras. Byggnadsföretag som i en femårsplan tagits upp på ett visst budgetår, skulle härigenom ej behöva flyttas till ett senare

budgetår därför att investeringsramen på grund av kostnadsutvecklingen ej rymmer avsedda byggnadsföretag.

		1973/74	1974/75	1975/76
Grundskolan	ca	400	435	435
Gymnasieskolan	ca	150	150	150
Elevhem		15	15	15
		565	**600**	**600**

Investeringsramen om 550 milj. kr. beräknas kunna inrymma *dels* kostnader för eventuella ombyggnadsarbeten i samband med kommunalisering av vissa privatskolor, *dels* kostnader för uppförande av provisoriska lokaler vid gymnasieskolan för gravt hörselskadade i Örebro.

I investeringsramarna för elevhem inryms av praktiska skäl även investeringar för rikselevhem. I en första utbyggnadsetapp bör som rikselevhem användas redan befintliga elevhem. I något fall kan tillbyggnad eller modernisering bli aktuell.

Vid beräkning av anslagsbehovet utgår SÖ från att statsbidraget, bidraget till inventarier i grundskolan inräknat, erfarenhetsmässigt motsvarar genomsnittligt 34 % av de s. k. kvotkostnaderna. Vidare utgår SÖ från att sedan statsbidrag beviljats till byggen inom investeringsramen för visst budgetår bidraget utbetalas med hälften under samma budgetår, med en fjärdedel under det närmast följande budgetåret och den sista fjärdedelen under det därpå följande budgetåret. SÖ räknar därför med att anslaget för budgetåret 1973/74 huvudsakligen kommer att belastas av bidrag, som beviljats till byggen inom investeringsramarna för budgetåren 1971/74.

SÖ har vid beräkningarna beaktat inte endast de ordinarie investeringsramarna för vartdera budgetåret 1971/72 och 1972/73 utan även de extra ramar om totalt 100 milj. kr., som av arbetsmarknadspolitiska skäl beviljats för budgetåret 1971/72. Ramarna för samtliga budgetår har reducerats med ramar för elevhemsbyggande. Med dessa utgångspunkter beräknar SÖ medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till

$$\frac{34}{100}\left(\frac{500-15}{4}+\frac{100}{4}+\frac{450-15}{4}+\frac{550}{2}\right)=180{,}2 \text{ milj. kr.}$$

För ytterligare statsbidrag, som kan komma att beviljas för utförda byggnadsföretag, räknar SÖ för budgetåret 1973/74 med ett medelsbehov av 500 000 kr.

Som tidigare nämnts inventerar SÖ varje år byggnadsbehovet och upprättar flerårsplaner för de planerade byggnadsföretagen. Planen för det första året är definitiv. De definitiva planerna för budgetåren 1970/71 och 1971/72 upptog byggnadsföretag för 600 milj. kr. resp. 500 milj. kr.

De

SÖ har sammanställt uppgifter om hur de senaste två årens investeringsramar utnyttjats. Därav framgår att byggnadsföretag för ca 125 milj. kr. budgetåret 1970/71 och för ca 127 milj. kr. budgetåret 1971/72 ej kunnat igångsättas vid planerad tidpunkt och därför måst överföras till senare år. Ej heller har de två extra investeringsramar om vardera 50 milj. kr. som beviljades av arbetsmarknadspolitiska skäl budgetåret 1971/72 kunnat utnyttjas såsom avsett trots noggranna förberedelser.

Under senare år har de provisoriska byggnaderna varit mycket få. Av den i regleringsbrev för budgetåret 1971/72 medgivna investeringsramen om 25 milj. kr. för provisoriska byggnader har endast 10,3 milj. kr. utnyttjats. Då statsbidraget till provisoriska lokaler är lägre än för permanenta torde kommunerna enligt SÖ:s bedömning vara mer benägna att tillgodose tillfälliga lokalbehov på annat sätt än genom uppförande av provisoriska byggnader. Av det av kommuner och länsskolnämnder redovisade investeringsbehovet om ca 4 840 milj. kr. för budgetåren 1972/78 utgör endast ca 60 milj. kr. investeringar i provisoriska lokaler.

2. *Riksinternatskolor.* För investering i lokaler vid riksinternatskolorna budgetåret 1973/74 beräknar SÖ en ökning av medelsbehovet med 500 000 kr. till 1 500 000 kr.

3. *Elevhem.* Av den tidigare redogörelsen framgår, att elevhemsbyggnader för grundskolor och gymnasieskolor ingår i den totala investeringsramen till byggnadsarbeten inom skolväsendet för budgetåret 1972/73. SÖ föreslår att en särskild investeringsram för elevhem beräknas fr. o. m. budgetåret 1973/74. SÖ räknar med ett årligt investeringsbehov för ändamålet om 15 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1973/76. I dessa ramar ingår även investeringsbehovet för rikselevhem.

4. *Undervisningsmateriel.* Anslaget beräknas komma att belastas av statsbidrag till audivisuell och hörselteknisk utrustning vid grundskolor med 3 milj. kr. (+1 milj. kr.). Dessutom föreslår SÖ att ur anslaget skall liksom tidigare utgå statsbidrag för hörselteknisk utrustning för hörselskadade elever som undervisas i vanlig klass i grundskolan samt för undervisning för elever med hörselsvårigheter i icke obligatoriska skolor. För budgetåret 1973/74 beräknar SÖ medelsbehovet för de båda senare ändamålen till 140 000 kr.

Statsbidrag till hörselteknisk utrustning av lokal för hörselklass i obligatoriska skolor utgår med 14 000 kr. Enligt SÖ täcker detta belopp ej de faktiska kostnaderna och föreslår därför att statsbidrag till hörselteknisk utrustning för hörselklass i grundskolan utgår med samma belopp som de faktiska kostnaderna. SÖ föreslår vidare att statsbidrag även får utgå till kostnader för hörselteknisk utrustning av lokal för hörselklass i icke obligatoriska skolor. Kostnaderna för de båda föreslagna förändringarna beräknas till 40 000 kr. budgetåret 1973/74.

F. n. utgår statsbidrag för hörseltekniska stödåtgärder åt elever i grundskolan, gymnasieskolan, folkhögskolan och vuxenutbildningen.

De

För den statliga specialskolan täcks kostnaderna för motsvarande hjälpmedel av ett särskilt utrustningsanslag medan för externa klasser av specialskolan utgår statsbidrag enligt samma bestämmelser som gäller för grundskolans hörselklasser.

SÖ har gjort en översyn av handläggningen av statsbidragsärenden och därvid föreslagit att enhetliga bestämmelser och anvisningar bör ersätta nu gällande samt utvidgas att omfatta all pedagogisk verksamhet inom SÖ:s överinseende. Således föreslår SÖ att statsbidrag med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74 får utgå till hörselteknisk utrustning vid förskola för hörselskadade. F. n. finns ca 55 förskolor med särskild hörselteknisk utrustning s. k. gruppförstärkare. Denna utrustning bör successivt förnyas. Eftersom förskoleverksamheten för hörselskadade är tämligen väl utbyggd räknar SÖ med att högst två nya förskolor per år tillkommer under de närmaste åren. Sammanlagt beräknar SÖ under denna post ett medelsbehov om 184 000 kr.

Enligt en av socialstyrelsen gjord inventering i november 1970 skulle 154 elever inskrivna vid särskolor vara hörselskadade. Vidare beräknas 15—20 elever i varje årskull nyinskrivna särskolelever vara hörselskadade. SÖ räknar med att samtliga nytillkomna hörselskadade elever i särskolan med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74 får en undervisning som svarar mot hörselundervisningen i grundskolan, vilket medför ett medelsbehov om 96 000 kr.

Bland övriga skolor under SÖ:s överinseende för vilka statsbidrag för hörselteknisk utrustning f. n. ej utgår nämner SÖ konstfackskolan och lärarhögskolor. Hörselskadade kan endast i begränsad omfattning välja utbildningsvägar som det här är fråga om. Enligt SÖ:s mening bör emellertid hörseltekniska stödåtgärder finnas även vid dessa utbildningar. För detta ändamål beräknar SÖ medelsbehovet till 80 000 kr.

5. *Byggnadsarbeten för lantbrukets utbildning.* Preliminärt anmälda byggnadsobjekt motsvarar en total byggnadskostnad av ca 30 milj. kr. Statsbidragsbehovet beräknas till hälften härav eller ca 15 milj. kr. Efter avdrag av disponibla medel under budgetåret 1972/73 återstår ett medelsbehov av 7,5 milj. kr. SÖ finner det angeläget att byggnadsföretag, inkl. körgårdar för de praktiska övningarna, med ett beräknat medelsbehov för statsbidrag av 3 milj. kr. får sättas igång under budgetåret 1973/74.

6. *Byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning.* SÖ beräknar det totala medelsbehovet för anskaffande och hyra av skollokaler, elevhem och lärarbostäder under perioden 1973/74—1977/78 till 15 milj. kr., varav 2 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Bidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet, lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildning redovisas f. n. under tre skilda

anslag. I de olika anslagen inryms även bidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel och hörselteknisk utrustning. För budgetåret 1973/74 har jag under anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor beräknat medel för driften av lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildning. Jag finner det därför naturligt att även bidrag för byggnadsarbeten för de båda sistnämnda utbildningarna beräknas under samma anslag som byggnadsarbeten för gymnasieskolan i övrigt.

För att ge en mer samlad bild av samhällets åtaganden beträffande investeringar i skolbyggnader resp. undervisningsmateriel bör med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74 medelsbehovet härför redovisas under dels ett särskilt anslag för byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet inkl. inventarier och hörselteknisk utrustning för grundskolan, dels ett särskilt anslag för undervisningsmateriel för gymnasieskolan m. m.

Skolbyggnadsinvesteringarna inom det allmänna skolväsendet har under senare delen av 1960-talet legat på en mycket hög nivå. Investeringarna i skolbyggnader — uttryckta i beräknade investeringsramar — utgjorde således under perioden 1960/61—1969/70 sammanlagt ca 5 miljarder kr. varav ca 3,2 miljarder kr. under den senare delen av perioden. Det ökade skolbyggandet beror bl. a. på det ökade antalet elever och de nya krav på undervisningens innehåll som skolreformerna inneburit samt på den omfattande befolkningsomflyttningen under de senaste decennierna.

Under 1960-talet har ca 75 % av de fastställda investeringsramarna utnyttjats för investeringar i byggnader för den obligatoriska skolan. Av skolöverstyrelsens (SÖ:s) anslagsframställning för nästa budgetår framgår att kommunernas investeringar i skolbyggnader även under de närmaste åren kommer att vara koncentrerade till grundskolan.

SÖ redovisar för långtidsbudgetperioden ett totalt investeringsbehov inom skolbyggnadsområdet om ca 800 milj. kr. per år. Liksom SÖ anser jag att det av samhällsekonomiska skäl f. n. inte är möjligt att förverkliga en sådan ökning av investeringsramarna. Jag vill i detta sammanhang erinra om att min företrädare i prop. 1968: 140 (s. 152) framhöll att det fulla förverkligandet av en gymnasieskolereform måste ta lång tid. Bl. a. måste samordningen i yttre mening, i den mån investeringar behövs, förverkligas successivt. Jag räknar för nästa budgetår med en investeringsram på 450 milj. kr. Kungl. Maj:t bör få besluta om hur detta belopp skall fördelas. Inom den föreslagna investeringsramen bör förutom investeringar för byggnadsarbeten för grundskolan och gymnasieskolan rymmas investeringar för elevehemsbyggande, för inventarier för teknikverkstad i grundskolan, för byggnadsarbeten inkl. körgårdar för jordbrukslinje m. m. i gymnasieskolan, lantbruksskolor och lanthushållsskolor samt för byggnadsarbeten för tvåårig skogsbrukslinje m. m. i gymnasieskolan och för utbildning vid skogsvårdsstyrelser-

De

nas skogsbruksskolor. Redan beviljade men ej utbetalda statsbidrag under innevarande års anslag Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning och Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning bör övergångsvis utgå ur reservationsanslaget Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. Om den samhällsekonomiska utvecklingen längre fram visar sig lämna utrymme för en ökning av investeringsverksamheten bör en höjning ske av investeringsramarna för skolbyggandet. Det ankommer på SÖ att se till att planeringen är sådan att en ökning av investeringsramarna inte medför ökande byggnadskostnader.

Förhandsbesked på statsbidrag till skolbyggnader för budgetåret 1973/74 bör liksom för innevarande budgetår på av Kungl. Maj:t fastställda villkor få lämnas till kommuner och landstingskommuner. Därvid bör gälla planeringsramar av följande storlek, nämligen 400 milj. kr. för budgetåret 1974/75 och 350 milj. kr. för budgetåret 1975/76 samt 100 milj. kr för vart och ett av budgetåren 1976/77 och 1977/78.

Jag vill i detta sammanhang anmäla att Kungl. Maj:t tilldelat Stockholms läns landstingskommun statsbidrag till anskaffande av lokaler för grundskoleutbildning vid Huddinge sjukhus.

För nästa budgetår räknar jag med att medelsbehovet för investeringar i kommunala skolbyggnader, skolbyggnader för lantbruket och skogsbruket samt elevhem vid en investeringsram i enlighet med vad jag nyss förordat kommer att uppgå till ca 170 milj. kr. Jag beräknar ett oförändrat medelsbehov av 1 milj. kr. under nästa budgetår för byggnadsändamål vid riksinternatskolorna. Statsbidrag för detta ändamål bör utgå efter beslut av Kungl. Maj:t.

Jag är inte beredd att föreslå riksdagen någon ändring av statsbidragsbeloppens storlek avseende hörselteknisk utrustning för hörselklass i obligatoriska skolor. Jag är ej heller beredd att utvidga statsbidragsgivningen för hörselteknisk utrustning till att gälla all pedagogisk verksamhet under SÖ:s inseende eller överföra statsbidragsgivningen till länsskolnämnderna.

För budgetåret 1973/74 beräknar jag medelsbehovet för audivisuell och hörselteknisk utrustning vid grundskolan samt för samordnad specialundervisning för elever med hörselsvårigheter i icke obligatoriska skolor till sammanlagt 3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) medge att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsarbeten för skolväsendet får lämnas enligt vad jag förordat i det föregående,
2) till *Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 174 000 000 kr.

De

D 33. Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m.

Nytt anslag (förslag) 21 500 000

Nuvarande bestämmelser

Från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. utgår innevarande budgetår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid gymnasieskolan. Enligt kungörelsen (1957: 318) om statsbidrag till det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1971: 1273) utgår statsbidrag med 50 % av bidragsunderlaget. Statsbidrag till landstingskommun utgår dock med 90 % av den beräknade kostnaden, om skolanläggningens upptagningsområde för elever omfattar hela länet. Vidare utgår statsbidrag till anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid enskilda yrkesskolor enligt kungörelsen (1971: 342) om enskilda yrkesskolor (ändrad senast 1972: 283).

Från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets yrkesutbildning utgår innevarande budgetår statsbidrag till utgifter för undervisningsmateriel för maskinundervisning enligt kungörelsen (1949: 455) angående statsbidrag till anskaffning av maskiner m. m. vid vissa anstalter för lantbruksundervisning (ändrad senast 1971: 156). Vidare utgår statsbidrag till audivisuell utrustning.

Från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning utgår enligt bestämmelser den 23 april 1971 (ändrade den 14 april 1972) innevarande budgetår statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel, däri inbegripet laboratorieutrustning och elevbibliotek samt anskaffning som föranleds av att undervisningen i kurs läggs om eller utvidgas med tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden. Statsbidrag får utgå även för förhyrande av sådana större och dyrbara maskiner inom skogsbruket som behövs för undervisningsändamål med tre fjärdedelar av kostnaderna.

Skolöverstyrelsen

För statsbidrag till *första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för gymnasieskolan* räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med ett medelsbehov av 24,7 milj. kr. varav 12 milj. kr. för komplettering av utrustningen vid övergång till nya kurs- och timplaner för gymnasieskolans specialkurser, 10 milj. kr. för bl. a. nya linjer i gymnasieskolan samt 2,7 milj. kr. för utrustning av 40 gymnasieskolor med inlärningsstudior. SÖ finner det angeläget att gymnasieskolorna successivt utrustas med inlärningsstudior. Kostnaden för en studio jämte viss utrustning beräknas till 135 000 kr. Statsbidrag föreslås utgå med 50 %, dock med högst 67 500 kr. per skolenhet.

F. n. utgår ej statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel vid integrerade yrkessärskolor. SÖ föreslår att medel

De

anvisas för nämnda utrustning och beräknar medelsbehovet till 4 milj. kr.

För engångsanskaffning av utrustning vid gymnasieskola för gravt hörselskadade i Örebro beräknar SÖ 500 000 kr.

För statsbidrag till stadigvarande undervisningsmateriel och inventarier vid försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade elever i Solna beräknas 140 000 kr. (+20 000 kr.).

Enligt SÖ:s bedömning kommer det att finnas tvåårig jordbrukslinje vid ett trettiotal skolor, varav 10—15 även har tvåårig trädgårdskurs. För dessa skolor beräknar SÖ kostnaden för kompletterande utrustning till 14,25 milj. kr. SÖ anser det nödvändigt att huvuddelen av skolornas utrustningskomplettering genomförs under en tvåårsperiod med början budgetåret 1973/74.

Vidare föreslår SÖ att statsbidragsbestämmelserna ändras så att de överensstämmer med de bidragsregler som f. n. gäller för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för skogsbrukets yrkesutbildning. Med ett 75-procentigt statsbidrag beräknar SÖ medelsbehovet för undervisningsmateriel budgetåret 1973/74 till 5 milj. kr.

För undervisningsmateriel samt förhyrande av större och dyrbara maskiner för skogsbrukets yrkesutbildning beräknar SÖ ett oförändrat medelsbehov av 1,5 milj. kr.

SÖ har ej särskilt redovisat kostnaderna för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för enskilda yrkesskolor.

Departementschefen

Medelsbehovet för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för gymnasieskolan m. m. tillgodoses innevarande budgetår under tre skilda anslag. Såsom jag anfört under anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet m. m. beräknar jag fr. o. m. budgetåret 1973/74 medel för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för gymnasieskolan m. m. under ett nytt anslag under här angiven rubrik. Övergångsvis bör inom detta nya anslag rymmas medel för redan beviljade men ej utbetalda statsbidrag avseende byggnadsarbeten för lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildning.

Jag är ej beredd att biträda skolöverstyrelsen (SÖ:s) förslag angående ändring av statsbidragsreglerna för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för lantbrukets yrkesutbildning. Frågan om statsbidrag till första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel för integrerade yrkessärskolor bereds i socialdepartementet.

De vid utgången av budgetåret 1972/73 befintliga reservationerna på de båda reservationsanslagen Bidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets

yrkesutbildning och Bidrag till byggnadsarbeten för skogsbrukets yrkesutbildning bör föras över till det nya anslaget. Jag beräknar för budgetåret 1973/74 detta anslag till sammanlagt 21,5 milj. kr. Jag räknar därvid med att SÖ får disponera högst 450 000 kr. för engångsanskaffning av utrustning vid gymnasieskola för gravt hörselskadade i Örebro, högst 100 000 kr. för statsbidrag till stadigvarande undervisningsmateriel och inventarier vid försöksverksamhet med gymnasial utbildning för svårt rörelsehindrade och andra svårt handikappade elever i Solna samt högst 1 milj. kr. i statsbidrag för anskaffning av inlärningsstudior för undervisning i moderna språk i gymnasieskolan.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 21 500 000 kr.

D 34. Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet

1971/72	Utgift	1 572 054
1972/73	Anslag	1 180 000
1973/74	Förslag	925 000

Från anslaget avförs ännu återstående statsbidrag som skall utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen (1936: 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet (omtryckt 1943: 398, ändrad senast 1958: 665 samt genom beslut den 16 februari 1968).

Skolöverstyrelsen föreslår att anslaget minskas med 255 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 925 000 kr.

D 35. Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet

1971/72	Utgift	54 000
1972/73	Anslag	72 000
1973/74	Förslag	72 000

Enligt kungörelsen (1960: 387) om statsbidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet (ändrad senast 1967: 470) utgår stats-

bidrag till vissa kommuner för anskaffande av lärarbostäder vid skola, som inte är belägen i tätort med minst 200 invånare. Bidraget utgör 18 000 kr. för varje lärarbostad, dock med tillägg av ytterligare 4 000 kr. för lärarbostad i de fyra nordligaste länen.

Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar, att anslaget kommer att belastas med bidragskostnaderna för sammanlagt fyra lärarbostäder. Statsbidragen till dessa bostäder uppgår till 72 000 kr. SÖ föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder skolöverstyrelsens förslag och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 72 000 kr.

E. HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING

a) centrala myndigheter m. m.

E 1. Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift 9 493 863[1]
1972/73 Anslag 10 110 000
1973/74 Förslag 11 102 000

[1] Beloppet innefattar 545 000 kr. för ändamål för vilka medel beräknats under reservationsanslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete m. m. vid universitet och högskolor (prop. 1971: 38, UbU 1971: 12, rskr 1971: 169).

Kungl. Maj:t har utfärdat instruktion (1965: 740, omtryckt 1971: 197, ändrad senast 1972: 265) för universitetskanslersämbetet (UKÄ). UKÄ är central förvaltningsmyndighet för universiteten, karolinska institutet, de tekniska högskolorna, högskolorna i Linköping och Luleå, biblioteks-högskolan samt för vissa andra institutioner enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t. Inom UKÄ finns fem arbetsenheter, nämligen planeringsbyrån, utbildningsbyrån, enheten för pedagogiskt utvecklingsarbete, administrativa byrån samt arbetsgruppen för rationaliseringsverksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslers-ämbetet	Före-draganden
Personal			
Handläggande personal	58	of.	of.
Övrig personal	60	of.	of.
	118	**of.**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	7 206 000	+ 576 000	+555 000
Sjukvård	13 000	of.	of.
Reseersättningar	305 000	+ 7 500	+ 8 000
därav utomnordiska resor	35 000	of.	of.
Lokalkostnader	767 000	of.	of.
Vissa utgifter för antagning av studerande			
a) Datamaskintid och stansningskostnader	355 000	of.	of.
b) Övriga expenser	210 000	+ 15 000	of.
c) Vissa kostnader för antagning till utbildning för ekonomexamen	10 000	of.	of.
Expenser	1 244 000	+ 697 000	+429 000
	10 110 000	**+1 295 500**	**+992 000**

Universitetskanslersämbetet

1. Löne- och prisomräkning 738 000 kr.
2. Ytterligare medel för UKÄ:s informationsverksamhet (+601 000

kr.) innefattande bl. a. merkostnader för annonsering till följd av Kungl. Maj:ts cirkulär (1971: 507) till statsmyndigheterna om information genom dagspressannonsering (+172 000 kr.).

0-alternativet kan enligt UKÄ:s mening genomföras endast genom ändrade arbetsrutiner, vilket bl. a. medför försämrad service gentemot både myndigheter och allmänhet.

Föredraganden

Under detta anslag räknar jag för nästa budgetår med en betydande förstärkning av medlen för informationsverksamhet (+309 000 kr.). Övriga förändringar under anslaget är av automatisk natur.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 11 102 000 kr.

E 2. Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.

1971/72	Utgift	1 142 442	Reservation	679 418
1972/73	Anslag	1 575 000		
1973/74	Förslag	2 075 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för experter och tillfällig personal m. m. samt reseersättningar, publikationstryck och övriga expenser som hänger samman med utredningar inom universitetskanslersämbetets (UKÄ) verksamhetsområde. Anslaget tillförs medel som inflyter vid försäljning av publikationer som bekostas från anslaget.

Universitetskanslersämbetet

1. Löneomräkning 134 000 kr.

2. Ökad medelsanvisning för registrering av studerande och studieresultat (+153 000 kr.).

UKÄ har i särskild skrivelse begärt ökad medelsanvisning för sin ordinarie utredningsverksamhet redan fr. o. m. innevarande budgetår (+450 000 kr.).

Vid bedömningen av 0-alternativet ser UKÄ sin verksamhet som en enhet varvid reduceringen i första hand inte bör falla på utredningsanslaget utan snarare på förvaltningsanslaget från vilket mera rutinbetonade aktiviteter bekostas.

Föredraganden

Vid min beräkning av detta anslag räknar jag med dels viss förstärkning av medlen för registrering av studerande och studieresultat, dels

en viss allmän förstärkning av anslaget, vilket bör ökas med 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 075 000 kr.

E 3. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1971/72 Utgift	2 289 436
1972/73 Anslag	2 363 000
1973/74 Förslag	2 781 000

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor har till uppgift att utrusta universiteten m. fl. läroanstalter och de övriga institutioner som Kungl. Maj:t bestämmer. Nämnden fullgör utrustningsuppgifter inom olika statsdepartements verksamhetsområden. Kungl. Maj:t har den 15 maj 1959 utfärdat instruktion för nämnden (ändrad senast den 3 mars 1972).

Nämnden bistår universitetskanslersämbetet samt lokal- och utrustningsprogramkommittéerna för universitet och högskolor vid planering av utrustning samt anskaffar apparatur åt de statliga forskningsråden. Nämnden svarar även för effektivering och samordning av upphandling inom universitets- och lärarutbildningssektorerna.

Utanför universitets- och högskolesektorn svarar nämnden bl. a. för en rad uppgifter i samband med dels anskaffning av hjälpmedel för handikappade, dels omlokalisering av statlig verksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	11	+5	of.
Övrig personal	24	+4	+1
	35	**+9**	**+1**
Anslag			
Lönekostnader	1 889 000	+ 891 000	+280 000
Sjukvård	3 500	+ 1 000	+ 1 000
Rescersättningar	72 000	+ 52 000	+ 4 000
Lokalkostnader	299 000	+ 117 000	+ 84 000
Expenser	99 500	+ 147 000	+ 49 000
därav engångsutgifter	—	+15 000	+2 000
Tekniskt utvärderings- och utvecklingsarbete	—	+ 150 000	—
	2 363 000	**+1 358 000**	**+418 000**

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1. Löne- och prisomräkning 189 000 kr.
2. Tjänst som assistent vid nämndens expedition (+45 000 kr.).

3. Lönekostnader vid 3 tjänster som f. n. bekostas från utbildningsdepartementets kommittéanslag (+166 000 kr.).

4. Medel till löner, expertis och omkostnader för anskaffning av handikapphjälpmedel (+520 000 kr.). Verksamheten bekostas under innevarande budgetår från anslaget Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade under femte huvudtiteln.

5. Tekniskt utvärderings- och utvecklingsarbete (+150 000 kr.).

6. Medel för databokföring (+135 000 kr.).

7. Förstärkning av medlen för resor och expenser (+51 000 kr.).

0-alternativet innebär enligt nämndens bedömning stor risk för att nämnden inte kan fullgöra viktiga moment inom ramen för de av Kungl. Maj:t givna uppdragen.

Föredraganden

Utrustningsnämndens upphandlingsverksamhet har ökat betydligt under senare år. Nämnden har också — som jag nämnt i det föregående — fått en rad uppgifter utanför universitets- och högskolesektorn, vilket bl. a. medför ökat arbete även för nämndens expedition. Jag beräknar därför medel för ytterligare en tjänst som assistent. Från utbildningsdepartementets kommittéanslag bekostas vissa tjänster vid nämnden. Departementschefen har vid sin beräkning av kommittéanslaget beaktat medelsbehovet för dessa tjänster även för nästa budgetår.

Nämnden anser det nödvändigt att ökad uppmärksamhet ägnas åt teknisk utvärdering och utvecklingsarbete avseende apparatur och instrument. Nämnden har hittills endast i begränsad utsträckning haft möjlighet att ägna sig åt sådan verksamhet. I likhet med nämnden anser jag det angeläget — inte minst från arbetarskyddssynpunkt — att insatser görs i fråga om utvärdering av instrument och apparatur m. m. för universitetssektorn. Detta bör ske i form av uppdrag till befintliga institutioner såsom statens provningsanstalt, universitets- och högskoleinstitutioner m. fl. För denna verksamhet föreslår jag att högst 40 000 kr. får tas i anspråk från den i utrustningsplanen under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. uppförda kostnadsramen Vissa utredningskostnader.

Utöver medel för databokföringen (+107 000 kr.) räknar jag slutligen endast med sådana förändringar av anslaget som är av automatisk natur.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 781 000 kr.

E 4. Nämnden för socionomutbildning

1972/73 Anslag 1 214 000
1973/74 Förslag 1 326 000

Nämnden för socionomutbildning inrättades den 1 juli 1971 som ett gemensamt organ för socialhögskolorna. Bestämmelser för nämnden återfinns i stadgan för socialhögskolorna (1964: 538, omtryckt 1971: 343, ändrad 1972: 287).

I nämndens uppgifter ingår bl. a. att främja samordning av socialhögskolornas verksamhet, att antaga studerande till högskolorna, att utfärda de föreskrifter och anvisningar för högskolorna som är erforderliga samt att verka för att socionomutbildningen i fråga om innehåll och metoder fortlöpande förnyas, utvecklas och förbättras i takt med samhällslivets krav. Nämnden skall avge förslag till anslagsframställningar avseende socialhögskolorna och nämnden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	8	+2	of.
Övrig personal	6,5	+1	of.
	14,5	**3**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	849 000	+263 000	+ 70 000
Sjukvård	2 000	of.	of.
Reseersättningar	30 000	+ 2 000	of.
Lokalkostnader	135 000	of.	of.
Utvecklingsarbete	—	+505 000	+ 30 000
Expenser	198 000	+106 000	+ 12 000
	1 214 000	**+876 000**	**+112 000**

Nämnden för socionomutbildning

1. Löne- och prisomräkning 98 000 kr.
2. 1 tjänst som byråchef med samtidig indragning av 1 tjänst som avdelningsdirektör (+7 000 kr.).
3. 1 tjänst som avdelningsdirektör med samtidig indragning av 1 tjänst som byrådirektör (+11 000 kr.).
4. 3 nya tjänster, 1 som byrådirektör, 1 som förste byråsekreterare och 1 som kontorsbiträde (+175 000 kr.).
5. Medel för pedagogiskt utvecklingsarbete (+505 000 kr.).
6. Medel för publikationstryck (+70 000 kr.).

Nämndens bedömning av 0-alternativet har skett gemensamt för detta anslag och anslaget Socialhögskolorna och redovisas under det senare anslaget.

Föredraganden

Nämnden har i sin anslagsframställning begärt medel bl. a. för pedagogiskt och annat utvecklingsarbete vid socialhögskolorna. Inom universitetsområdet har under de senaste åren avsevärda resurser anvisats för sådan verksamhet. Mycket av det arbete som här utförs torde ha en så allmängiltig karaktär att även utbildningen vid socialhögskolorna kan dra nytta av det. Jag finner det därför mindre ändamålsenligt att för socialhögskoleområdets del bygga upp en sådan verksamhet parallell med den som bedrivs i universitetskanslersämbetets regi.

Jag anser dock att nämnden till sitt förfogande bör ha medel, som gör det möjligt för den att som led i en fortlöpande studieplansöversyn anordna ämneskonferenser och anlita experter m. m. För nästa budgetår beräknar jag därför medel för ämneskonferenser m. m. (+30 000 kr.). I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nämnden för socionomutbildning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 326 000 kr.

b) Universiteten m. m.

Vissa gemensamma frågor

Universitetskanslersämbetet

I sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 (sammanfattande del Högre utbildning och forskning, publicerad som nr 14 i universitetskanslersämbetets skriftserie) tar universitetskanslersämbetet (UKÄ) inledningsvis upp några kvantitativa frågor.

UKÄ konstaterar (s. 13) att antalet närvarande studerande vid universitet och högskolor, vilket fram till 1970/71 stigit kraftigt, nu beräknas komma att minska. Minskningen gäller uteslutande de fria fakulteterna och inträffar ett par år tidigare än vad som hittills förutsetts. Detta beror enligt UKÄ i någon mån på minskningen av antalet nyinskrivna men framför allt på den låga kvarvaro som observerats för studerande som skrivits in vid filosofisk fakultet 1969/70 och därefter.

De beräkningar av kvarvarofrekvensen som utförts måste enligt UKÄ tolkas med försiktighet, men visar ändå att närvaron under de tre första studieåren nu ligger klart lägre än tidigare. UKÄ anser sig inte kunna bedöma i vad mån den minskade kvarvaron orsakats av att bl. a. kortare utbildningsvägar införts och av att situationen på arbetsmarknaden är osäker. I fråga om dämpningen av studerandetillströmningen framhåller UKÄ att det är för tidigt att avgöra om den är ett uttryck för en förändrad attityd eller om den endast är beroende av aktuella konjunkturfaktorer.

För nästa budgetår räknar UKÄ (s. 74 f.) med en något högre tillströmning än för innevarande läsår. I fråga om närvaron beräknar UKÄ att antalet studerande inom UKÄ:s område kommer att uppgå till ca 105 000. Detta innebär en minskning med ca 7 400 från läsåret 1970/71, då det hittills högsta antalet närvarande studerande noterades. De fria fakulteterna beräknas minska från knappt 86 700 närvarande studerande läsåret 1970/71 till ca 78 500 nästa budgetår.

UKÄ konstaterar (s. 14) att den matematisk-naturvetenskapliga och den tekniska utbildningens relativa andel av den eftergymnasiala utbildningen minskat under 1960-talet, från drygt 40 % vid periodens början till drygt 30 % vid dess slut. I absoluta tal har sektorn dock ökat från 16 000 till ca 39 000 närvarande studerande. Sedan läsåret 1969/70 har dock tillströmningen till matematisk-naturvetenskaplig fakultet minskat även i absoluta tal. I denna förändring dominerar matematikämnet, som från vårterminen 1971 till höstterminen 1972 minskat med ca 40 %. UKÄ framhåller att i ett läge när samhället kräver allt större insatser på livsvetenskapernas område, på naturresursområdet och på det tek-

niska området den fortsatta minskningen av andelen studerande inom naturvetenskaplig och teknisk utbildning framstår som oroande. UKÄ arbetar med och planerar en rad åtgärder för att motverka denna utveckling. Det gäller bl. a. utbyggnad av de naturvetenskapliga ämnesområdena vid universitetsfilialerna och inom den decentraliserade utbildningen, tillkomst av nya tekniska studiekurser vid matematisk-naturvetenskaplig fakultet samt översyn av ämnesinnehåll och förkunskapskrav för enskilda studiekurser i exempelvis matematik, fysik, kemi och biologi.

I fråga om den *grundläggande utbildningen* betonar UKÄ (s. 15 och 28—43) betydelsen av bl. a. en fortsatt förstärkning av resurserna för studie- och yrkesvägledning, en utbyggnad av universitetsfilialerna samt en ökad differentiering av utbildningen.

UKÄ framhåller (s. 28) att ökningen av antalet examinerade från universiteten ställer vidgade krav på studie- och yrkesvägledningen i den eftergymnasiala utbildningen. De studerande frågar i växande utsträckning efter information om studiernas betydelse för sysselsättningsmöjligheterna på arbetsmarknaden. Härigenom har den tidigare skarpa gränsen mellan studievägledning och yrkesvägledning alltmer suddats ut. Enligt UKÄ:s mening bör studievägledarna överta en större del av de uppgifter som förr ansetts höra till yrkesvägledningen.

Den individuella och särskilt den uppsökande studievägledningen utgör enligt UKÄ det centrala inslaget i studievägledningsarbetet. Enligt UKÄ:s bedömning är emellertid både antalet studievägledartjänster och resurserna för biträdeshjälp åt berörda befattningshavare otillräckliga för att ge denna verksamhet önskvärd effektivitet.

Med hänvisning bl. a. till riksdagens beslut år 1972 (UbU 1972: 30, rskr 218) föreslår UKÄ för nästa budgetår en förstärkning av studievägledningsresurserna med ca 3,2 milj. kr., vilket skulle innebära att den förra året presenterade utbyggnadsplanen kan förverkligas helt i vad avser år ett och till största delen i vad avser år två.

UKÄ framhåller (s. 15, 42) att det är synnerligen angeläget att bygga ut universitetsfilialerna och den filosofiska fakulteten i Linköping, så att där kan erbjudas en mer fullständig uppsättning av studiekurser än för närvarande. Det är också angeläget att anordna för de studerande attraktiva, spärrade studiekurser på filialorterna för att därigenom kunna skapa en bättre balans än för närvarande av högre utbildad arbetskraft med olika utbildningsbakgrund.

Det nuvarande kursutbudet vid universitetsfilialerna har enligt UKÄ en stor övervikt för de humanistiskt och samhällsvetenskapligt inriktade ämnesområdena. Detta utbildningsprogram stimulerar i huvudsak tillströmning till de nämnda ämnesområdena och motverkar statsmakternas allmänna strävan att nå en bättre balans i rekryteringen till olika eftergymnasiala utbildningslinjer. Utbyggnaden av universitetsfilialerna

bör därför under de närmaste åren koncentreras till studiekurser inom naturvetenskapliga ämnesområden, framhåller UKÄ.

För budgetåret 1973/74 innebär UKÄ:s förslag till utbyggnad av universitetsfilialerna följande.

Ort	antal studieplatser		
	fysik 40 poäng	kemi 40 poäng	biologi 40 poäng
Karlstad	64	24	24
Växjö	24	24	
Örebro		24	

UKÄ har i särskild skrivelse föreslagit att studiekurser om 20 poäng i geografi skall få anordnas vid högskolan i Linköping.

I fråga om de filosofiska fakulteterna lämnar UKÄ inledningsvis (s. 30—33) en redogörelse för pågående arbete med översyn av utbildningen.

De av UKÄ hösten 1971 tillsatta arbetsgrupperna för översyn av studieplanerna för de moderna språken beräknas lägga fram sina förslag i sådan tid att nya studieplaner kan träda i kraft läsåret 1973/74. Inom ämnesområdet matematik arbetar två arbetsgrupper, en för översyn av studieplanerna och en för samråd med skolöverstyrelsen (SÖ) rörande matematikundervisningen i gymnasieskolan, förkunskapskrav m. m.

En utgångspunkt för studieplansarbetet i matematik är enligt UKÄ de f. n. klart otillfredsställande studieresultaten. På grundval av arbetsgruppens förslag avser UKÄ att genomföra en försöksverksamhet med ändrade undervisningsformer i matematik. En viss höjning av kostnadsramen för ämnesområdet matematik är en ofrånkomlig komponent i en förbättring av utbildningen, framhåller UKÄ.

Den andra arbetsgruppen för matematik har under våren 1972 huvudsakligen prövat frågan i vilken utsträckning de nuvarande målen för matematikundervisningen på gymnasieskolans 3- och 4-åriga naturvetenskapliga och tekniska linjer stämmer överens med kraven på förkunskaper för universitetsstudier i matematik och/eller i tekniska och naturvetenskapliga ämnen.

Näst efter matematik har enligt UKÄ biologiämnet drabbats av den kraftigaste nedgången i studerandeantalet. UKÄ avser att genom en särskild arbetsgrupp för översyn av biologiutbildningen utarbeta förslag till åtgärder bl. a. för att stimulera efterfrågan på sådan utbildning. UKÄ erinrar om att förkunskapskravet i kemi i kombination med det låga antalet utbildningsplatser inom detta ämnesområde bedömts vara en starkt bidragande orsak till nedgången i tillströmningen till biologi. Bristen på 20-poängsplatser har medfört att flertalet av dem som vill läsa biologi måste ta 40 poäng i kemi. UKÄ lägger därför stor vikt vid den pågående utbyggnaden av utbildningskapaciteten för 20 poäng i kemi.

Eb

För syftet att öka de matematisk-naturvetenskapliga studiernas attraktionskraft är det, framhåller UKÄ, betydelsefullt att utbudet av studiekurser ökas bl. a. med studiekurser inom tekniska ämnesområden. Innevarande budgetår anordnas studiekurser inom ämnesområdena elektroteknik, datateknik, kemiteknik och teknisk biologi. Antalet studieplatser inom dessa ämnesområden uppgår till sammanlagt 216. UKÄ förutsätter att en avsevärd kapacitetsökning för kurser av detta slag kommer till stånd under budgetåret 1973/74.

Antalet yrkesinriktade studiekurser och antalet utbildningsplatser vid dessa har ökat för varje termin sedan de infördes läsåret 1969/70. Universiteten har successivt infogat dessa nya utbildningar i de filosofiska fakulteterna och är positiva till en fortsatt utökning av yrkesinriktade studiealternativ. Antalet utbildningsplatser beräknas nästa budgetår uppgå till ca 5 500. Även i fortsättningen bör, framhåller UKÄ, såväl antalet utbildningsplatser som antalet kurser öka kraftigt.

Kortare yrkesinriktade utbildningar av typen kombinationsutbildning är, enligt UKÄ:s mening, ett annat lämpligt alternativ till mer traditionell universitetsutbildning. Utbildningar av denna typ måste, framhåller UKÄ, få en väsentligt större kapacitet i framtiden varvid en större geografisk spridning än för närvarande bör eftersträvas. UKÄ föreslår att antalet utbildningsplatser ökas i den omfattning som bestäms främst av i vilken utsträckning gymnasieskolan kan ställa resurser till förfogande för ändamålet. Det bör, föreslår UKÄ, ankomma på UKÄ och SÖ i samråd att i god tid före varje läsår slutligt bestämma antalet utbildningsplatser, medan beslut om lokalisering till nya orter liksom införande av nya kombinationstyper tills vidare bör fattas av Kungl. Maj:t.

Konsistorierna har fr. o. m. innevarande läsår möjlighet att inrätta arvodestjänster som speciallärare bl. a. för grundläggande utbildning inom vissa ämnesområden. UKÄ föreslår, att möjligheten att inrätta sådana tjänster utsträcks till att gälla utbildning inom samtliga ämnesområden vid filosofisk fakultet.

Sedan läsåret 1970/71 bestrids särskilda utbildningskostnader för handikappade studerande från fakulteternas avlöningsanslag. UKÄ föreslår vissa förändringar i nuvarande bestämmelser med innebörd bl. a. att vid beräkningen av den ram, inom vilken konsistorierna får disponera medel för särskilda utbildningskostnader, beloppet per studerande för studerande på forskarutbildningsnivå och för studerande på grundexamensnivå med grava hörselskador höjs från nuvarande 2 500 kr. till 4 000 kr. per termin.

I avsnittet om *forskarutbildning och forskning* (s. 44—49) presenterar UKÄ ett system för beräkning av behovet av medel för lärarkrafter för forskarutbildning. Systemet bygger på typplaner som anger undervisningens, handledningens och examinationens genomsnittliga omfatt-

ning för varje årskurs i forskarutbildningen. Typplanerna innehåller schablonmässiga normer för hur många studerande på heltid sysselsatta med avhandlingsarbete, som lämpligen bör handledas av skilda kategorier lärare inom ramen för vederbörandes tjänstgöringsskyldighet. Det kan enligt UKÄ:s mening vara ändamålsenligt att i petitaarbete och vid medelstilldelning tillämpa generella normer av den föreslagna typen. Sådana normer gör det lättare att bedöma behovet av ytterligare resurser. De möjliggör också en bedömning av vilket antal studerande som — med en given ambitionsnivå i fråga om undervisnings- och handledningsstandard — kan utbildas inom ramen för befintliga resurser. UKÄ framhåller dock att den i typplanerna angivna standarden i många fall kan uppnås först efter en kontinuerlig resursökning under en längre period, vilket medför att man i realiteten ofta måste tillämpa normer, som avviker från de generella, vid lokal fördelning av medel och vid fördelning av handledning mellan olika tjänsteinnehavare.

UKÄ ansluter sig till synpunkter som förts fram från flera fakulteter beträffande valet av kriterier vid fördelning av tjänster med handledningsskyldighet inom forskarutbildningen. Under de senaste åren har fördelningen skett huvudsakligen med utgångspunkt i forskarutbildningens behov. Detta har varit naturligt med hänsyn till att bristerna på resurser för forskarutbildningen framstått som akuta. UKÄ har emellertid vid avvägningen av förslaget till docent- och forskarassistenttjänster i år utgått från att fördelningen av tjänster inte skall bestämmas enbart av tillströmningen till forskarutbildningen. De andra faktorer som bör beaktas i detta sammanhang är enligt UKÄ bl. a. samhällets prioriteringar av anslag till forskningsändamål, samhällets behov av forskarutbildad arbetskraft, behovet av tjänster för forskarkarriären inom en fakultet samt betydelsen av förnyelse inom forskningen.

UKÄ upprepar sitt förslag från föregående år, att läroanstalterna skall ges möjlighet att meddela framstående forskare vid forskningsenheter utanför universiteten arvoderade deltidsuppdrag som professor. Dessa forskare skulle därigenom beredas möjlighet att handleda studerande i forskarutbildningen samt att handha undervisning och förrätta examination inom sitt ämnesområde. Kostnaderna för dessa arvodestjänster skall bestridas inom ramen för anvisade medel till forskarutbildning.

Förstärkningar av *driftkostnadsanslagen* (s. 50) har getts mycket hög prioritet av UKÄ, som framhåller att många fakulteter/sektioner satt en kraftig upprustning av dessa anslag före varje annat slag av resursförstärkning. Om resurserna för dessa ändamål får en alltför liten del av den totala omslutningen av universitetens verksamhet, blir effekten ofrånkomligen att övriga insatser i form av t. ex. personella resurser och investeringar i byggnader eller utrustning inte utnyttjas effektivt.

Genom konstruktionen av driftkostnadsanslagen har, påpekar UKÄ,

en i princip betydande rörlighet i anslagsdispositionen kunnat uppnås och beslutanderätten över medlens fördelning på olika delområden decentraliserats. Den eftersträvade elasticiteten i anslagsdispositionen har dock aldrig kunnat uppnås. Främst beror detta på tyngden av personalkostnaderna, vilka inte utan komplikationer kan ändras mera påtagligt med kort varsel. Till följd av bl. a. den snabba tillväxten och betydande kostnadsstegringar har anslagen dessutom, trots kraftiga nominella höjningar under de senaste åren, blivit alltför knappa.

I fråga om de filosofiska fakulteterna delar UKÄ uppfattningen att den vikande tillströmningen av studerande i princip måste avspeglas även vid beräkning av driftkostnadsanslagen. UKÄ har emellertid samtidigt den bestämda uppfattningen att detta inte får ge upphov till strikta proportionalitetsresonemang vid bedömning av resursbehoven. Huvudparten av driftkostnadsanslagen disponeras nämligen för kostnader för en — enligt UKÄ:s mening fortfarande otillräcklig — basorganisation, som inom rimliga gränser för fluktuationer i studerandeantalet utgör en fast och ofrånkomlig organisation inom universiteten.

Bland ändamål som är särskilt angelägna att tillgodose inom ramen för en förstärkning av driftkostnadsanslagen pekar UKÄ på de yrkesinriktade studiekurserna, de tekniska studiekurserna vid filosofisk fakultet och det ökade utbudet av alternativt utformade studiekurser. Dessa ändamål kräver alla ny, mer komplicerad och omfattande undervisningsmateriel. Bland ändamål inom forskarutbildningen och forskningen pekar UKÄ bl. a. på det stigande behovet av kvalificerad teknisk personal.

Slutligen föreslår UKÄ att sådana merkostnader för uppdragstillägg för dekaner, prefekter och studierektorer som följer av centralt träffade avtal fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall få bestridas från täckningsanslag.

I särskild skrivelse den 9 augusti 1972 hemställde UKÄ att på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1972/73 skulle anvisas sammanlagt 3,3 milj. kr. under anslagen till driftkostnader vid de medicinska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Med hänvisning till riksdagens beslut i fråga om anslagen till driftkostnader för budgetåret 1972/73 (UbU 1972:4, rskr 1972: 93) lämnade Kungl. Maj:t, genom beslut den 22 september 1972, framställningen utan bifall.

UKÄ för fram en rad förslag rörande *administrativ och teknisk rationalisering* (s. 56—63).

UKÄ presenterar (s. 57) huvuddragen i ett nytt system för medelsanvisning till grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet. Det föreslagna systemet är avsett att ersätta det nuvarande — universitetsautomatiken — vilket vilar på principer som anttogs av 1958 års riksdag. UKÄ framhåller att de nuvarande formerna för medelstilldelning är tekniskt oenhetliga och inte heller anpassade till rationella rutiner för

budgetering och tilldelning samt planering och disposition av resurser.

Sedan år 1969 pågår försöksverksamhet med resurstilldelning, som innebär bl. a. att arbetet med budgetering och redovisning måste ägnas stor uppmärksamhet. Erfarenheterna från utvecklingen av det traditionella tilldelningssystemet och från försöksverksamheten med resurstilldelning utgör tillsammans en god utgångspunkt för att man skall kunna nå fram till ett förenklat och mer enhetligt system för lärarkraftstilldelning. UKÄ sammanfattar målen för det nya tilldelningssystemet i fem punkter, nämligen att (1.) förbättra möjligheterna till budgetering, (2.) förenkla tilldelningsrutinerna, (3.) ge de lokala myndigheterna möjligheter till friare disposition av beviljade medel, (4.) ge systemet större stabilitet samt (5.) underlätta uppföljning av utbildningsresultatet i förhållande till insatta resurser.

UKÄ har sedermera i särskild skrivelse lagt fram ett detaljerat förslag till nytt system för medelsanvisning till grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet.

UKÄ lägger fram förslag om en rad budgettekniska förändringar, som syftar till rationalisering av verksamheten.

UKÄ framhåller att det måste finnas intresse för att genom ett ökat inslag av tekniska hjälpmedel och även genom utifrån köpta tjänster söka begränsa kostnadsstegringarna utan att göra avkall på effektiviteten. Sammanförande till mera omfattande anslag med större möjlighet till utbytbarhet och frihet i dispositionen bör därvid vara verksamma medel. Som ett steg på vägen mot ett sammanförande av fakulteternas avlönings- och driftkostnadsanslag föreslår UKÄ att konsistorierna inom de ramar som bestäms av personalstater och maximerade anslagsposter under lärarlöneanslag skall få bestrida kostnader för ändamål som eljest belastar driftkostnadsanslag.

På samma sätt som skett beträffande driftkostnadsanslagen finns, enligt UKÄ, skäl att för de vetenskapliga biblioteken föra samman anslagen till avlöningar och till bokinköp m. m. till ett reservationsanslag. Vad gäller anslaget till förvaltningarna föreslår UKÄ — med avsikt att inom givna ramar ge läroanstalterna större frihet i medelsdispositionen — att samtliga anslagsposter under detta anslag slås samman till ett reservationsanslag. I likhet med vad som gäller för driftkostnadsanslagen förutsätts i fråga om de föreslagna nya reservationsanslagen att medel för eventuella merkostnader till följd av centralt träffade löneöverenskommelser för berörd personal tillskjuts från särskilt täckningsanslag.

I årets anslagsframställning presenterar UKÄ ett reviderat handlingsprogram för *pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete*. UKÄ ger detta ändamål hög prioritet då det kan bidra till att höja kvaliteten och öka effektiviteten i universitetens verksamhet. UKÄ betonar att den andel av den totala budgetomslutningen på UKÄ-området som i dag

avsätts till sådant organisatoriskt och metodiskt förnyelsearbete fortfarande är blygsam vid jämförelse med vad som gäller inom andra verksamhetsfält. UKÄ föreslår att anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. höjs från 9,3 till 18,2 milj. kr.

UKÄ har de båda senaste åren lagt fram förslag om anslagshöjningar för *informationsändamål*. Med den betoning som UKÄ i sitt handlingsprogram gett åtgärder för ökad samverkan på lokal nivå samt för en växande decentralisering av beslutanderätt är det en naturlig konsekvens att också ge fortsatt prioritet åt anslagsutvecklingen på informationsområdet. När det gäller studieinformationen finner UKÄ det särskilt viktigt att läroanstalternas resurser stärks. Det är enligt UKÄ synnerligen angeläget att läroanstalterna kan öka sin information i fråga om bl. a. kombinationsutbildningar och matematisk-naturvetenskapliga studier. UKÄ pekar vidare på behovet av ytterligare medel för information till arbetsmarknaden, för dagspressannonsering och för intern information samt för utveckling och utvärdering av informationsverksamheten.

UKÄ:s anslagsframställning för budgetåret 1973/74 omfattar — i vad de avser anslag till universiteten m. m. och till ändamål gemensamma för universitet och högskolor — förslag om ökningar av medelsanvisningen med sammanlagt 142,6 milj. kr.

Vidare har Sveriges förenade studentkårer inkommit med en skrivelse rörande forskarutbildningen.

I sin *redovisning av 0-alternativet* framhåller UKÄ att en analys av hur detta alternativ skulle kunna genomföras och hur möjligheterna att nå uppställda mål etc. skulle påverkas, enligt UKÄ:s uppfattning, måste börja med en grundlig genomgång och omprövning inom läroanstalterna. Med utgångspunkt i ett material från läroanstalterna skulle UKÄ kunna göra en avvägning mellan olika verksamheter och funktioner inom UKÄ:s h e l a verksamhetsområde. En redovisning av 0-alternativet skulle i sådant fall ske för alla anslag inom området tillsammans. Då i årets budgetarbete sådant material från läroanstalterna inte föreligger, anser sig UKÄ inte kunna göra en prioritering i 0-alternativet m e l l a n olika anslag eller anslagsposter. UKÄ ger därför endast en kortfattad analys av de tekniska möjligheterna att genomföra en reducering av det slag 0-alternativet avser.

Vad gäller anslagen till lärarlöner redovisar UKÄ för samtliga fakulteter i huvudsak likartade möjligheter till och konsekvenser av en anslagsreducering. Vid de medicinska och de odontologiska fakulteterna, där många av lärartjänsterna är förenade med sjukvårdande resp. tandsjukvårdande uppgifter råder dock särskilda förhållanden. För den tekniska utbildningen vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping, för vilken programbudgetering tillämpas, gäller också särskilda förutsättningar.

UKÄ framhåller att någon generell vakanssättning av tjänster som professor, biträdande professor m. fl. inte bör ske. Det kan dock tänkas att det inte alltid är nödvändigt att tillsätta vikarier på lediga sådana tjänster. I dessa fall bör dock medel för timarvoderad undervisning anvisas i stället. En minskning av de rörliga medlen för forskarutbildning, t. ex. kursanslag medför i första hand en minskad kapacitet för forskarutbildningen.

En generell nedskärning av resurserna för den grundläggande utbildningen medför att färre lärare kan förordnas. Detta leder i sin tur till att undervisningens omfattning minskas och/eller gruppstorlekarna ökas. Vidare kan lärarstrukturen förändras så att »billigare» tjänster ersätter »dyrare». Olika lösningar kan väljas och vilka konkreta effekter en minskning av medelsanvisningen till den grundläggande utbildningen i realiteten får, blir beroende av lokala beslut.

Ett påtagligt lärarbortfall, som inte kompenseras av bättre inlärningsmaterial eller av andra pedagogiska förbättringar måste dock medföra sämre utbildningsresultat. Nedskärningen av lärarinsatserna kommer då att föranleda ökade kostnader på så sätt att genomströmningshastigheten minskar.

Vad gäller de medicinska och de odontologiska fakulteterna framhåller UKÄ att lärartjänster, som är förenade med vårdande uppgifter, inte kan dras in eller vakanssättas utan förhandlingar med vederbörande huvudman för resp. sjukvård och tandsjukvård.

I fråga om driftkostnadsanslagen framhåller UKÄ att en nedskärning av dessa anslag inte kan drabba endast de delar av anslagen som avser andra ändamål än löner till övrig personal, utan att personalinskränkningar blir nödvändiga. Kostnader för städning, som numera bestrids från dessa anslag, får i större utsträckning än tidigare vägas mot andra behov på institutionerna.

För att motverka följderna av en sådan reducering av driftkostnadsanslagen som förutses i 0-alternativet och skapa ökad rörlighet mellan de olika resurserna för utbildningen måste möjlighet ges till utbyte av lärarresurser mot andra från utbildningssynpunkt ändamålsenliga resurser.

I fråga om högskolorna med programanslag framhåller UKÄ att dessa har större möjligheter att göra en budgetnedskärning på ett ändamålsenligt sätt än övriga läroanstalter, vilka har medlen anvisade under skilda anslag.

Föredraganden

Åren kring 1970 kännetecknades den högre utbildningen av en omfattande reformverksamhet. Såväl den grundläggande utbildningen vid bl. a. de filosofiska fakulteterna som forskarutbildningen genomgick genomgripande förändringar (jfr prop. 1969: 4, SU 1969: 34, rskr 1969: 101

samt prop. 1969: 31, SU 1969: 93, rskr 1969: 222 och 2LU 1969: 55, rskr 1969: 223). De spärrade utbildningsvägarna byggdes ut kraftigt och utbildningsorganisationen utanför universitetsorterna förstärktes successivt. En genomgripande översyn av hela det eftergymnasiala utbildningssystemets omfattning och struktur pågår inom 1968 års utbildningsutredning (U 68). Utredningens förslag väntas komma att överlämnas inom den närmaste tiden.

Den kvantitativa utvecklingen vid universitet och högskolor har genomgått en väsentlig förändring under de senaste åren. 1950- och 60-talen präglades av en utomordentligt snabb tillväxt av antalet närvarande studerande. Inom universitetskanslersämbetets (UKÄ) område ökade studerandeantalet från ca 34 000 läsåret 1960/61 till närmare 113 000 läsåret 1970/71. Större delen av denna ökning föll på de fria fakulteterna, som ökade från ca 23 000 till nära 87 000 närvarande studerande under perioden. Därefter har studerandeantalet minskat. Såvitt nu kan bedömas bör man räkna med att antalet närvarande studerande vid de fria fakulteterna fortsätter att minska nästa budgetår.

Den starka expansionen under 1950- och 60-talen bör ses mot bakgrund av den brist på arbetskraft med längre utbildning som rådde i Sverige under större delen av perioden. Arbetsmarknadsläget för nyexaminerade från universitet och högskolor var mycket gynnsamt. Den snabba expansionen med ett kraftigt ökat utbud av långtidsutbildad arbetskraft ledde vid slutet av 1960-talet till att bristen på sådan arbetskraft började hävas. Den gynnsamma arbetsmarknadssituationen för de långtidsutbildade har nu förbytts i ett läge där tillgången på arbetskraft överstiger efterfrågan inom vissa sektorer. Det är naturligt att efterfrågan på högre utbildning därvid avtar. En likartad reaktion har kunnat märkas inom gymnasieskolan, där det tidigare mycket starka intresset för de tre- och fyraåriga linjerna avtagit. Problemet, nu liksom tidigare, är att de starka förändringarna i tillströmningen utsätter utbildningsorganisationen för stora påfrestningar.

Arbetsmarknadens efterfrågan på arbetskraft med viss utbildning är inte statisk utan beroende bl. a. av utbudet av utbildade. På motsvarande sätt är de studerandes efterfrågan på utbildning beroende bl. a. av vilket utbildningsutbud som finns att tillgå.

Den förändrade situationen på arbetsmarknaden bl. a. för långtidsutbildade har i skilda sammanhang lett till krav på begränsningar av utbildningskapaciteten inom vissa sektorer. Enligt min mening bör man undvika alltför drastiska förändringar av utbildningskapaciteten vid spärrade utbildningslinjer. Förändringar bör grundas på ingående undersökningar, som så långt möjligt omfattar hela utbildningssektorer, inte bara enstaka utbildningslinjer. En av U 68:s huvuduppgifter avser dimensioneringen av den eftergymnasiala utbildningen. Enligt vad jag erfarit kommer utredningen att presentera ett mycket omfattande material

bl. a. rörande arbetsmarknadens och individernas efterfrågan på utbildning. Innan detta material blir tillgängligt bör enligt min mening mer betydande förändringar av utbildningskapaciteten inom de spärrade delarna av universitetssektorn undvikas.

De snabba förändringarna i antalet närvarande studerande inom den grundläggande utbildningen har berört skilda sektorer av utbildningsorganisationen i olika omfattning. UKÄ redovisar att andelen studerande inom naturvetenskaplig och teknisk utbildning vid början av 1960-talet utgjorde över 40 % av totalantalet studerande vid universitet och högskolor. Denna andel har successivt minskat under 1960-talet och beräknades läsåret 1969/70 uppgå till drygt 30 %. En betydande ökning i absoluta tal ägde dock rum. De senaste åren har utvecklingen vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna inneburit en minskning även i absoluta tal. Innevarande budgetår finns outnyttjade utbildningsplatser inom dessa fakulteter och inom de tekniska fakulteterna. På flera orter är antalet nybörjare i matematik vid universiteten så lågt att outnyttjade platser bl. a. i fysik kan förutses även nästa läsår.

I likhet med UKÄ anser jag att detta är ett allvarligt problem. UKÄ redovisar att ett omfattande arbete har inletts med översyn av studieplanerna i matematik vid de filosofiska och de tekniska fakulteterna i syfte att bl. a. förbättra studieresultaten. UKÄ och skolöverstyrelsen har en gemensam arbetsgrupp för översyn av tillämpningen av kursplanen i matematik i gymnasieskolan. UKÄ har vidare lagt fram ett förslag till förstärkning av utbildningsresurserna i matematik vid universiteten.

Det relativt sett minskande intresset för naturvetenskapligt och tekniskt inriktad utbildning bottnar i såväl pedagogiska som attitydmässiga problem. Denna fråga diskuterades vid ett sammanträde med planeringsrådet för utbildningsfrågor i november 1972. Därvid konstaterades bl. a. att många studerande som gått naturvetenskapligt eller tekniskt inriktad linje i gymnasieskolan inte fortsätter med naturvetenskaplig utbildning på universitetsnivå utan väljer andra utbildningslinjer, främst inom det samhällsvetenskapliga området. Detta är i och för sig både naturligt och önskvärt. Problemet är att en övergång i motsatt riktning inte förekommer i nämnvärd grad och att det sannolikt är mycket svårt att ändra på detta förhållande. Det är därför från högskoleutbildningens synpunkt angeläget att kapaciteten inom naturvetenskaplig utbildning i gymnasieskolan är hög.

Genom en högre undervisningsintensitet inom utbildningen i matematik vid de filosofiska fakulteterna bör studieresultaten kunna förbättras avsevärt och matematikens rykte som ett svårt ämne samtidigt förändras. Jag kommer i det följande under anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal att beräkna medel för en förstärkning med 20 % av utbildningsresurserna i matematik. Kostnaderna för denna förstärkning beräknar jag till ca 500 000 kr.

UKÄ upprepar sina förra året framförda förslag om spridning av laborativ naturvetenskaplig utbildning till ytterligare orter. Statsmakterna fattade år 1970 principbeslut om utbyggnad av sådan utbildning bl. a. i Linköping och Örebro (prop. 1970: 76, SU 1970: 102, rskr 1970: 225). I prop. 1971: 1 (bil. 10, s. 249) framhöll jag att jag räknade med att denna utbildning skulle kunna komma till stånd omkring mitten av 1970-talet. Innevarande budgetår anordnas grundläggande utbildning i biologi, fysik och kemi i Linköping samt i fysik i Örebro. Den utbildning i studiekurser om 40 poäng i kemi, som sedan några år anordnas i Örebro i form av decentraliserad universitetsutbildning, bör nästa budgetår inordnas i universitetsfilialens utbildningsprogram. UKÄ:s förslag omfattar utbildning inom de nämnda ämnesområdena även i Karlstad och Växjö. Innan U 68 lagt fram sitt förslag rörande dimensionering och lokalisering av eftergymnasial utbildning är jag inte beredd att tillstyrka detta.

I sina förslag till anslagsframställningar fäster UKÄ stor vikt vid en fortsatt differentiering av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. I detta syfte bör, enligt UKÄ, ett ökat antal yrkesinriktade studiekurser och studiekurser med teknisk inriktning införas vid de filosofiska fakulteterna. De s. k. kombinationsutbildningarna, där studiekurser vid filosofisk fakultet kombineras med kurser inom gymnasieskolan, utgör värdefulla, starkare yrkesinriktade alternativ till sedvanlig utbildning vid dessa fakulteter. Jag delar UKÄ:s uppfattning beträffande betydelsen av en breddning av utbildningsutbudet vid de filosofiska fakulteterna. Ytterligare yrkesinriktade och tekniskt inriktade studiekurser bör komma till i den takt förutsättningarna medger. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta härom. Jag vill vidare erinra om vad departementschefen anfört beträffande dimensioneringen av kombinationsutbildningarna vid sin anmälan i det föregående av anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolan.

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 289) beräknade jag att kostnaderna inom ramen för universitetsautomatiken för den grundläggande utbildningen vid de filosofiska fakulteterna innevarande budgetår skulle komma att uppgå till ca 138 milj. kr. Jag utgick därvid från att antalet närvarande studerande skulle komma att vara i huvudsak oförändrat jämfört med budgetåret 1970/71. De verkliga kostnaderna för universitetsautomatiken kan nu, enligt vad jag erfarit, beräknas till mellan 110 och 115 milj. kr. Anledningen härtill är den oväntat snabba nedgången i antalet närvarande studerande främst under läsåret 1971/72.

Förändringarna av studerandeantalet vid de filosofiska fakulteterna medförde att förordnandena för ett antal lärare, amanuenser och assistenter inte kunde förlängas efter den 30 juni 1972. Efter framställning från bl. a. UKÄ och arbetsmarknadsstyrelsen medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 2 juni 1972 att UKÄ, i syfte att bereda ca 150 lärare

m. fl. fortsatt förordnande under en övergångstid, tilldelade ytterligare lärarkrafter. De på detta sätt förordnade lärarna m. fl. skulle engageras i bl. a. utvecklingsarbete och försöksverksamhet. Vidare medgav Kungl. Maj:t att högst 200 extra stipendier för forskarutbildning utgick t. v. under budgetåret 1972/73. Vid behandlingen av frågor om utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 redovisades dessa åtgärder för riksdagen (prop. 1972: 130, UbU 1972: 51, rskr 1972: 316). Jag vill i detta sammanhang betona att de vidtagna åtgärderna, vilka syftade till att underlätta övergången till annan verksamhet för vissa lärare m. fl. som inte kunde beredas förlängt förordnande, var av engångsnatur.

För nästa budgetår beräknar jag kostnaderna för universitetsautomatiken till ca 107 milj. kr. Jag har därvid utgått från ett antal närvarande studerande av ca 71 000. Med hänsyn till den osäkerhet som råder beträffande utvecklingen av antalet närvarande studerande utgår jag från att UKÄ även nästa budgetår iakttar stor återhållsamhet vid tilldelningen av lärarkrafter intill dess det verkliga antalet närvarande studerande kan beräknas.

UKÄ förde i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår fram ett treårsprogram för utbyggnad av studievägledningen vid universitet och högskolor, som innebar ett behov av förstärkningar med 2,7 milj. kr. per år. I sitt betänkande 1972: 30 (s. 23), vilket godkändes av riksdagen (rskr. 1972: 218), framhöll utbildningsutskottet att den fortsatta utbyggnaden av studievägledningen borde ske i huvudsaklig överensstämmelse med UKÄ:s plan. För nästa budgetår räknar jag under fakulteternas avlöningsanslag samt anslaget till förvaltningarna vid universiteten m. m. med ytterligare sammanlagt 2 milj. kr. för detta ändamål. Jag har därvid tagit hänsyn till att UKÄ:s plan grundades på ett väsentligt högre antal närvarande studerande än vad som nu förutses för nästa budgetår. Vid min beräkning av de nämnda anslagen har jag vidare tagit hänsyn till den förstärkning av studievägledningen, för vilken medel innevarande budgetår beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m. (UbU 1972: 30, rskr 1972: 218).

Enligt UKÄ:s mening bör studievägledarna överta en större del av de uppgifter som hittills ansetts höra till yrkesvägledningen. För egen del vill jag framhålla följande. Studievägledarna vid institutionerna rekryteras i stor utsträckning bland amanuenser och assistenter, som nyligen avslutat sina studier inom den grundläggande utbildningen i ett ämne. Denna bakgrund, kompletterad med den utbildning för studievägledare som anordnas vid läroanstalterna, bör ge dem relativt goda förutsättningar att svara för den ämnesinriktade studievägledningen. Jag kommer i det följande vid min anmälan av anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete att förorda att ökade resurser sätts in för denna utbildning. Yrkesvägledningen ställer helt andra krav på sina utövare än den ämnes-

inriktade studievägledningen. Intill dess möjligheter finns att ge studievägledarna adekvat utbildning även för yrkesvägledning, bör den nuvarande uppdelningen av funktionerna behållas.

I enlighet med riksdagens beslut (UbU 1972: 30, rskr 1972: 218) vidtogs i juni 1972 vissa ändringar i bestämmelserna om utbildningen vid de filosofiska fakulteterna enligt 1969 års studieordning. Förändringarna innebar bl. a. inskränkningar i rätten att byta utbildningslinje annat än vid terminsskiften, lättnader i föreskrifterna om ordningsföljden mellan studiekurserna inom första och andra avdelningarna av en utbildningslinje samt viss skärpning av den s. k. tröskelprövningen samtidigt som prövningen av rätten till fortsatt undervisning för varje studerande begränsades till ett tillfälle. Några erfarenheter av de verkställda modifieringarna har ännu inte kunnat redovisas.

Enligt vad jag erfarit kommer U 68 i sitt huvudbetänkande, vilket väntas föreligga inom kort, att behandla bl. a. studieordningen vid de nuvarande filosofiska fakulteterna. I anslutning till behandlingen av utredningens förslag kommer sålunda tillfälle att ges till en prövning av 1969 års studieordning i ett vidare sammanhang.

I sina förslag till anslagsframställningar redovisar UKÄ grunddragen i ett nytt system för tilldelning av lärarkrafter vid de filosofiska fakulteterna, vilket föreslås ersätta det nuvarande (jfr prop. 1958: 14, SU 1958: B 48, rskr 1958: B 76). UKÄ har i november 1972 kommit in med ett preciserat förslag till nytt tilldelningssystem. Beredningen av denna fråga är ännu inte avslutad.

Jag går nu över till att behandla vissa frågor rörande forskarutbildning och forskning vid universiteten m. m.

I sina anslagsäskanden redovisar UKÄ ett inom ämbetet utarbetat normsystem avseende de filosofiska fakulteterna, vilket innehåller en uppskattning av behovet av lärarkrafter inom ett ämnesområde i relation till antalet studerande inom forskarutbildningen. Systemet innehåller bl. a. schablonmässiga normer för hur många studerande på heltid sysselsatta med avhandlingsarbete, som lämpligen bör handledas av skilda kategorier av lärare inom ramen för vederbörandes tjänstgöringsskyldighet. Utan att därmed ta ställning till det sakliga innehållet i normsystemet vill jag i detta sammanhang framhålla att jag delar UKÄ:s uppfattning att ett normsystem av det redovisade slaget kan vara av värde som hjälpmedel vid universitetsmyndigheternas petitaarbete och vid fördelning av anvisade medel. Jag vill samtidigt framhålla att man inte kan räkna med att det skall vara möjligt att låta tillströmningen av studerande ensam bestämma omfattningen av de resurser som skall ställas till förfogande för forskarutbildningen. Vid sin anmälan av frågorna rörande forskarutbildning och forskarkarriär m. m. (prop. 1969: 31, s. 71) framhöll dåvarande departementschefen bl. a. att det fanns anledning befara att det inte skulle vara möjligt att få fram tillräckligt många

handledare och att en begränsning av antalet studerande, som skulle få gå vidare till forskarutbildning, i vissa fall kunde bli ofrånkomlig.

Resurserna för forskarutbildningen har successivt förstärkts kraftigt sedan år 1969. Antalet tjänster avsedda främst för forskarutbildning har sålunda ökat med ca 375. De rörliga medlen, såsom kursanslag m. m. för forskarutbildning, har ökats. Härtill kommer den förstärkning av resurserna för forskarutbildningen vid de filosofiska fakulteterna motsvarande ca 5 milj. kr., som kom till stånd förra året genom att i princip samtliga tjänster som bl. a. professor, docent och forskarassistent beräkningstekniskt fördes till forskarutbildningen. Vid många institutioner torde det numera i stort sett råda balans mellan tillgång och efterfrågan på handledarresurser, även vid tillämpning av de nämnda normerna. För övriga institutioner bör man anpassa nyintagningen till forskarutbildningen så att antalet studerande bringas i rimlig proportion till de tillgängliga resurserna. Jag vill i detta sammanhang erinra om det ansvar som åvilar universitetet i Stockholm bl. a. i fråga om forskarutbildningen för studerande, som gått igenom grundläggande utbildning vid den filosofiska fakulteten i Linköping (jfr prop. 1970: 52, SU 1970: 56, rskr 1970: 161).

För nästa budgetår kommer jag i det följande, vid min anmälan av berörda avlöningsanslag, att beräkna medel för ytterligare 6 tjänster som forskarassistent samt för förstärkning av kursanslagen till forskarutbildning (+334 000 kr.). Jag kommer vidare att i det följande ta upp medel för ytterligare 70 stipendier för forskarutbildning.

UKÄ upprepar sitt förslag från föregående år om införande av möjlighet för konsistorierna att meddela arvodesuppdrag som professor på deltid. Läroanstalterna skulle på detta sätt få möjlighet att till sig knyta vetenskapligt väl kvalificerade personer, som bedriver forskning vid enheter utanför universitets- och högskolesektorn och som skulle kunna engageras i forskarutbildningen. För egen del anser jag, i överensstämmelse med vad som anfördes i den nyssnämnda propositionen angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m. (s. 71), att man i ökad utsträckning bör etablera samarbete med institutioner och forskare utanför den reguljära universitetsorganisationen. Detta framstår som särskilt värdefullt i de fall det leder till en breddning av den vetenskapliga inriktningen av forskarutbildningen vid en universitets- eller högskoleinstitution.

I huvudsaklig överensstämmelse med UKÄ:s förslag bör arvodestjänster som adjungerad professor försöksvis införas vid universiteten och vissa högskolor. Sådan tjänst bör förenas med undervisnings-, handlednings- och examinationsskyldighet inom forskarutbildningen. Tjänstgöringsskyldigheten bör kunna variera något men bör motsvara lägst ca en dag per vecka.

Förordnande på sådan arvodestjänst bör meddelas av Kungl. Maj:t

efter vederbörliga förslag för högst tre år i sänder. För förordnande bör komma i fråga endast vetenskapligt väl kvalificerade personer utanför universitets- och högskolesektorn. Därmed avser jag inte endast privata eller statliga företag utan även statlig eller annan offentlig verksamhet i övrigt. Vederbörandes behörighet avses bli bedömd av sakkunniga.

Kostnaderna vid arvodestjänst som adjungerad professor bör bestridas inom ramen för anvisade medel till forskarutbildning. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att antalet förordnanden nästa budgetår begränsas till högst 25. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser som kan erfordras.

Driftkostnadsanslagen disponeras av vederbörande konsistorium. Jag vill åter erinra om att konsistorierna skall — av de medel som ställts till förfogande — avsätta medel för olika gemensamma ändamål (jfr prop. 1971: 1 bil. 10 s. 254). Fr. o. m. innevarande budgetår bekostas under berörda anslag också sjukvård, reseersättningar — t. ex. i samband med omstationering — telegram och telefon, renhållning och städning vid läroanstalterna samt utgifter för arbetare vid de botaniska trädgårdarna vid universiteten i Uppsala och Lund. Detta markerar ytterligare konsistoriernas ansvar för att medel i tillräcklig utsträckning avsätts för olika gemensamma ändamål. Jag vill också peka på vikten av att konsistorierna särskilt beaktar behovet av medel för gemensamma ändamål vid universitetsfilialerna. Jag kommer i det följande vid min beräkning av förslagsanslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader att — i enlighet med UKÄ:s förslag — ta upp medel bl. a. för renhållning och städning av vissa lokaler för vilka motsvarande kostnader innevarande budgetår bestrids från driftkostnadsanslag.

Sedan budgetåret 1970/71 bestrids kostnadsökningar, som följer av centralt träffade löneöverenskommelser och som avser teknisk och administrativ personal som avlönas från driftkostnadsanslag, från förslagsanslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln (prop. 1970: 1 bil. 10, SU 1970: 88, rskr 1970: 215). Från driftkostnadsanslagen bekostas även uppdragstillägg till bl. a. dekaner, prefekter och studierektorer. Nästa budgetår bör även merkostnader, som följer av centralt träffade avtal rörande dessa uppdragstillägg, kunna bestridas från det nämnda förslagsanslaget.

Vid min beräkning av driftkostnadsanslagen har jag beaktat vad utbildningsutskottet anförde i sitt betänkande (UbU 1972: 4) beträffande dessa anslag. Jag har även tagit hänsyn till kostnader för den ökade utbildningen vid spärrade utbildningslinjer samt till kostnaderna för flyttningen av den farmaceutiska forsknings- och utbildningsorganisationen till Uppsala. Mina beräkningar av driftkostnadsanslagen som i realiteten innebär en resursförstärkning på drygt 29,5 milj. kr. nästa budgetår, framgår av följande sammanställning.

Fakulteter	Anslag 1972/73	Föreslagen ändring 1973/74	
		UKÄ	Föredraganden
Humanistiska	16 500 000	+ 3 629 000	+ 1 600 000
Teologiska	930 000	+ 278 000	+ 120 000
Juridiska	1 910 000	+ 486 000	+ 190 000
Samhällsvetenskapliga	19 900 000	+ 5 798 000	+ 1 800 000
Medicinska	75 000 000	+12 785 000	+10 450 000
Odontologiska	12 700 000	+ 1 839 000	+ 550 000
Farmaceutiska	3 800 000	+ 737 000	+ 550 000
Matematisk-naturvetenskapliga	53 065 000	+ 9 229 000	+ 5 135 000
Tekniska	45 610 000[1]	+11 633 000	+ 8 190 000

[1] Därav på tilläggsstat 300 000 kr. Under anslaget har härutöver innevarande budgetår anvisats 5 590 000 kr. avseende högskolan i Linköping, för vilket ändamål medel i det följande beräknas under reservationsanslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

UKÄ för fram vissa förslag som rör disposition av tilldelade medel. Sålunda föreslår UKÄ att konsistorierna inom de ramar som bestäms av personalstater och maximerade anslagsposter under lärarlöneanslag skall få bestrida kostnader för ändamål som eljest belastar driftkostnadsanslag.

I enlighet med statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 1, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93) har läroanstalterna möjlighet att använda utbildningsresurser, som anvisats under de förslagsvis betecknade anslagen till lärarpersonal, för inköp av videoband som producerats som ett led i försöksverksamheten med radio och TV i utbildningen. Kungl. Maj:t inhämtade samtidigt riksdagens bemyndigande att även i andra fall medge att medel som ställts till förfogande under avlöningsanslag får användas för ändamål som annars bekostas från driftkostnadsanslag.

Med hänsyn till betydelsen av att anvisade resurser används på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt och till betydelsen av en sammanhållen planering på läroanstalterna finner jag att starka skäl talar för att UKÄ:s förslag genomförs. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t — om riksdagen inte har något att erinra däremot — att meddela sådana bestämmelser att resurser som anvisats under avlöningsanslag och som bestäms av personalstater eller av maximerade anslagsposter får användas för att bestrida kostnader som eljest belastar driftkostnadsanslag eller anslag till datamaskintid.

UKÄ har givit det pedagogiska utvecklingsarbetet mycket hög prioritet i sina förslag till anslagsframställningar. Jag delar UKÄ:s bedömning av det pedagogiska utvecklingsarbetets stora betydelse för det fortlöpande arbetet med att förbättra undervisningens organisation och arbetsformerna vid universitet och högskolor. Jag finner det dock inte möjligt att förorda en fortsatt tillväxt av anslaget

till detta ändamål, vilket nu uppgår till 9,3 milj. kr., i den takt UKÄ föreslagit. Jag vill betona vikten av att man inom ramen för ett anslag av denna typ och storlek fortlöpande tar till vara de möjligheter som finns att i samband med att projekt avslutas m. m. omfördela resurserna mellan de ändamål som skall bekostas från anslaget.

Sedan budgetåret 1970/71 utgår från anslagen till avlöningar till lärarpersonal ett särskilt utbildningsstöd till vissa grupper handikappade studerande, bl. a. studerande med syn- eller hörselskador. Stödet utgår i form av ett rambelopp, som disponeras av konsistoriet för fördelning mellan berörda studerande. Ramen beräknas med utgångspunkt i ett belopp per studerande och termin, vilket f. n. uppgår till 2 500 kr. För vissa gravt hörselskadade studerande och för handikappade studerande inom forskarutbildningen är emellertid behovet av särskilt utbildningsstöd så omfattande, att det inte utan stor olägenhet för övriga studerande kan tillgodoses inom den angivna ramen. Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att beräkningsnormen höjs till 3 000 kr. per termin för varje sådan handikappad studerande.

En omfattande försöksverksamhet med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal pågår sedan år 1969 vid universitet och högskolor. Försöksverksamheten har inneburit ett vidgat medinflytande och medbestämmande på olika nivåer i organisationen för dels andra anställda än ordinarie lärare, dels de studerande. Sålunda ingår efter beslut av UKÄ företrädare för nämnda grupper i varierande omfattning i samtliga konsistorier. Också sammansättningen av flertalet utbildningsnämnder har ändrats försöksvis. Vidare pågår försöksverksamhet med kollegiala beslutsformer vid omkring 180 av de ca 550 institutionerna inom UKÄ:s ansvarsområde.

Efter framställning från UKÄ har Kungl. Maj:t i november 1972 medgivit att försöksverksamheten förlängs till att gälla också budgetåren 1973/74 och 1974/75. Detta innebär en förändring i förhållande till tidigare redovisade planer. Fördjupade erfarenheter av de nya samverkansformerna kommer nu att kunna vinnas innan statsmakterna tar ställning till hithörande frågor. Avsikten är att det skall bli möjligt att samordna behandlingen av de frågor som aktualiseras av försöksverksamheten med ställningstagandena till U 68:s kommande förslag beträffande den högre utbildningens institutionella organisation.

Efter överläggningar med berörda personal- och studerandeorganisationer har Kungl. Maj:t under år 1972 fattat beslut om viss ersättning budgetåren 1971/72 och 1972/73 till ledamöter i konsistorier och utbildningsnämnder i samband med försöksverksamheten med nya samarbetsformer. Kostnaderna för denna ersättning har belastat anslaget till förvaltningarna vid universiteten. Jag räknar med att sådan ersättning skall utgå även under den fortsatta försöksverksamheten.

Mot bakgrund av nämnda försöksverksamhet uppdrog Kungl. Maj:t i juni 1970 åt UKÄ att utreda frågan om val av rektor och prorektor vid universiteten m. m. UKÄ:s förslag skulle enligt uppdraget avse en provisorisk ordning i avvaktan på de organisatoriska förändringar som U 68:s förslag kunde föranleda. UKÄ har i juni 1972 avgivit förslag i frågan. Förslaget innebär att berörda val skall förrättas — i stället för av i huvudsak enbart de ordinarie lärarna — av en särskild valförsamling, vars ledamöter skall utses till en tredjedel av fakulteterna, till en tredjedel av personalorganisationerna och till en tredjedel av studentkåren. U 68 har i yttrande förklarat sig inte ha något att erinra mot att rektorsvalen de närmaste åren utformas i huvudsaklig överensstämmelse med UKÄ:s förslag. Jag avser att inom kort föreslå Kungl. Maj:t att meddela provisoriska bestämmelser i enlighet med de av UKÄ förordade principerna. De provisoriska bestämmelserna kommer då att tillämpas vid de ordinarie valen vid universitetet i Umeå och karolinska institutet våren 1973 och vid övriga berörda läroanstalter våren 1974.

Försöksverksamhet med programbudgetering bedrivs sedan budgetåret 1971/72 vid Chalmers tekniska högskola. I sin verksamhetsberättelse för detta år framhåller högskolan att programbudgeteringen inneburit ökad handlingsfrihet för bl. a. institutionerna i fråga om val mellan olika resursinsatser och att därigenom tilldelade medel kunnat utnyttjas mer effektivt.

Försöksverksamheten skall budgetåret 1973/74 utvidgas till att omfatta även teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping (jfr prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93). Avsikten är att försöksverksamheten fr. o. m. budgetåret 1974/75 skall omfatta all verksamhet vid denna högskola. Jag återkommer till utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom den högre utbildningen och forskningen vid min anmälan av anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

E 5. Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 6. Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	82 597 893[1]	Reservation[4]	2 329 155
1972/73	Anslag	89 940 000[2]		
1973/74	Förslag	82 434 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 70 830 125 kr. och driftkostnader 11 767 768 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 73 440 000 kr. och driftkostnader 16 500 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 64 334 000 kr. och driftkostnader 18 100 000 kr.
[4] Anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom humanistiska ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå samt för grundläggande utbildning inom humanistiska ämnesområden vid högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	915,5	—94,5	—200,5
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	74 008 000	—3 226 000	—9 106 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	568 000	of.	of.
Nettoutgift	**73 440 000**	**—3 226 000**	**—9 106 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./ läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Allmän språkvetenskap			
1. 250 assistenttimmar, U		14	
Filmvetenskap			
2. 500 assistenttimmar, S		27	
Filosofi			
3. 250 assistenttimmar, G		14	
Finska			
4. 1 professur och 500 assistenttimmar, Um		132	Beslutad år 1971
Japanologi, särskilt modern japanska			
5. 1 professur och 500 assistenttimmar, S		132	
Litteraturvetenskap, särskilt litteraturpedagogik			
6. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, G		160	
Nordiska språk			
7. 2 tjänster som utländsk lektor, Um	163		
8. 500 assistenttimmar, G		—27	Överföring till anslaget till dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.
9. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25, G	—95		Personlig tjänst upphör vid bifall till förslag om inrättande av tjänst som arkivchef
Röst- och talvård			
10. 2 tjänster som lärare, U, L	—133		Överföring till anslaget till lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.
Spanska			
11. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, L		160	
Swahili			
12. 1 tjänst som utländsk lektor, U	81		
Gemensamt för flera läroanstalter			
13. 5 tjänster som docent		397	
14. 10 tjänster som forskarassistent		698	
15. Medel till studievägledning	837		

16.	Medel för tilldelning av lärarkrafter för grundläggande utbildning	—10 975	
17.	Kursanslag för forskarutbildning		386
18.	Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	975	
	1974/75		
	Arkeologi, särskilt nordeuropeisk		
19.	1 professur och 500 assistenttimmar, Um		Beslutad 1971 med benämningen nordisk och jämförande fornkunskap
	Franska		
20.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, G		G. von Proschwitz förste innehavare; samtidigt ändring av professuren i romanska språk till professur i italienska
	Litteraturvetenskap, särskilt litteratursociologi		
21.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, U		
	Musikvetenskap		
22.	1 professur och 500 assistenttimmar, G		
	Tyska, särskilt tyskspråkig litteratur		
23.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, S		
		—9 147	**2 093**
24.	Löneomräkning	3 828	
		—3 226	

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, S = universitetet i Stockholm, Um = universitetet i Umeå.

Härjämte har skrivelser inkommit från universitetet i Lund samt Svensk-japanska stiftelsen för forskning och utveckling.

Föredraganden

Enligt statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 262, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84) skall vid universitetet i Umeå inrättas en professur i finska den 1 juli 1973. Jag beräknar nu medel för denna tjänst. I anslutning härtill tar jag upp medel för 500 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

På grundval av det av Nordiska kulturkommissionen år 1965 publicerade betänkandet Afro-asiatiske studier i Norden har under senare år professurer inrättats i sinologi, indologi och arabiska. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har föreslagit att — som ett led i denna utbyggnad

— en professur i japanologi, särskilt modern japanska inrättas vid universitetet i Stockholm. Jag finner det angeläget att Sverige förbättrar sina möjligheter att följa utvecklingen i Japan. I detta syfte bör forsknings- och utbildningsorganisationen förstärkas. Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att inrätta en professur i japanologi, särskilt modern japanska vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1973. I den föreslagna benämningen ligger att tjänsten skall omfatta inte bara japanska språket utan även kultur och samhällsliv inom det japanska språkområdet. I likhet med Nordiska kulturkommissionen anser jag det angeläget att forsknings- och utbildningsresurserna i japanska i mån av behov blir tillgängliga även för studerande från övriga nordiska länder. I anslutning till mitt förslag om professuren beräknar jag medel för 500 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under detta avlöningsanslag medel för ytterligare sju och en halv tjänster som studievägledare. Medel motsvarande två och en halv tjänster som innevarande budgetår beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m. bortfaller därvid.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under detta avlöningsanslag än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (73 440 000—9 106 000=) 64 334 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (16 500 000+1 600 000=) 18 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 64 334 000 kr.,
3. till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 18 100 000 kr.

E 7. Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal
E 8. Teologiska fakulteterna: Driftkostnader

1971/72 Utgift	4 834 299[1]	Reservation[4]	96 461
1972/73 Anslag	4 821 000[2]		
1973/74 Förslag	5 275 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 4 127 925 kr. och driftkostnader 706 374 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 3 891 000 kr. och driftkostnader 930 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 4 225 000 kr. och driftkostnader 1 050 000 kr.
[4] Anslaget Teologiska fakulteterna: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom teologiska ämnesområden vid universiteten i Uppsala och Lund.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	50,5	+7,5	+2
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	3 891 300	+691 000	+334 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder vid universitetet i Uppsala	300	of.	of.
Nettoutgift	**3 891 000**	**+691 000**	**+334 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning +183 000 kr.
2. Medel för studievägledning (+167 000 kr.).
3. Ökad medelsanvisning för den praktisk-teologiska undervisningen (+37 000 kr.).
4. Ökad medelsanvisning för kursanslag (+228 000 kr.).
5. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning (+76 000 kr.).

Omstrukturering av den religionsvetenskapliga grundutbildningen

I sina förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1969/70 föreslog universitetskanslersämbetet (UKÄ) att de teologiska fakulteterna skulle ombildas till religionsvetenskapliga fakulteter samt att statsmakterna skulle fatta principbeslut om att fakulteternas verksamhet skulle täcka dels allmänt religionsvetenskapliga områden, dels religionsvetenskapliga områden med tonvikt på kristendomsforskningen.

I prop. 1969: 1 bil. 10 s. 289 anfördes att det är angeläget att de teologiska fakulteternas verksamhet inriktas på det sätt UKÄ föreslagit. Emellertid borde först ställning tas till målet för fakulteternas utbildning. Vidare förutskickades förslag om utredning av den religionsvetenskapliga utbildningens mål, varvid även frågorna om utbildningens organisation skulle beaktas.

I skrivelse den 26 september 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt UKÄ att utreda den religionsvetenskapliga utbildningens mål och organisation. Med anledning härav tillkallade UKÄ sakkunniga med uppdrag att utföra en översyn av den religionsvetenskapliga utbildningens innehåll och organisation. De sakkunniga antog namnet Utredningen angående den religionsvetenskapliga utbildningens mål och organisation (RUMO).

RUMO överlämnade den 20 december 1971 sitt betänkande till UKÄ. Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av vederbörande vid universiteten, skilda statliga verk, arbetsmarknadsorganisationer samt organ inom svenska kyrkan och de frikyrkliga samfunden.

En mer flexibel studieordning för religionsvetenskaplig utbildning och ett vidgat samarbete över ämnes- och fakultetsgränser är några av huvudpunkterna i RUMO:s betänkande. Vikten av att utbildningen orienteras mot centrala mänskliga och samhälleliga problem betonas. Utredningen föreslår också en nyhet: ett avslutande tematiskt och tvärvetenskapligt studium kring aktuella frågeställningar om livsvillkor och livsmiljö.

UKÄ anser att principbeslut om den religionsvetenskapliga utbildningen bör fattas snarast möjligt. Enligt UKÄ:s mening kommer en omstrukturering i enlighet med RUMO:s förslag att underlätta den nuvarande teologiska utbildningens anpassning till den högskoleorganisation, som kan förväntas bli resultatet av statsmakternas ställningstaganden till 1968 års utbildningsutrednings överväganden och förslag.

UKÄ föreslår att den av utredningen föreslagna målformuleringen för den religionsvetenskapliga utbildningen preciseras enligt följande: Utbildningens mål är att förse dem som arbetar med mänskliga kontakter och människovård med redskap för analys och förståelse av religioners och livsåskådningars roll för den enskilde och i samhället. Därvid bör enligt UKÄ en kombination av allmänt religionsvetenskaplig utbildning — innefattande frågor rörande livsåskådningar och icke-kristna religioner — och religionsvetenskaplig forskning och utbildning

inriktad på kristendomen bäst tillgodose de aktuella utbildningsbehoven.

Den grundläggande religionsvetenskapliga utbildningen bör enligt UKÄ:s mening omfatta tre avdelningar. I den första avdelningen bör ingå en grundkurs i religionskunskap om 40 poäng. Den andra avdelningen bör bestå av ett differentierat ämnesstudium omfattande 80 poäng, medan den tredje avdelningen bör utgöras av ett tematiskt studium omfattande 20 poäng. UKÄ utgår härvid från ett poängsystem som svarar mot det som tillämpas vid de filosofiska fakulteterna.

RUMO har föreslagit att den nuvarande studieordningen med dess sju examensämnen ersätts av en ordning med sex huvudämnen och därutöver en tematisk specialisering. Med anledning av bl. a. de synpunkter som framförts vid remissbehandlingen av förslaget, har UKÄ stannat för fakultetsberedningens för humaniora och teologi förslag att det differentierade ämnesstudiet skall omfatta följande fem ämnesblock.

Religionshistoria och religionsfenomenologi
Religionspsykologi, religionspedagogik och religionssociologi
Bibelvetenskap
Kristendomens historia
Tros- och livsåskådningsvetenskap

Enligt RUMO bör ett av de nämnda ämnesområdena utgöra huvudämne. Därutöver bör den studerande välja minst två av ämnesområdena som biämnen. Studieplanerna för ämnesområdena bör vara indelade i 10-poängsblock upp till 40 poäng.

UKÄ ansluter sig till beredningens förslag. Förslaget innebär enligt UKÄ bl. a. att de beteendevetenskapligt inriktade delarna av den allmänna religionsvetenskapen får en stärkt ställning. UKÄ avser att efter statsmakternas principbeslut om utbildningen låta överarbeta förslagen till studieplaner för de olika ämnesgrupperna.

RUMO har föreslagit att resurserna inom ämnesområdet religionshistoria vid humanistisk och teologisk fakultet skall samordnas. Förslaget har på denna punkt kritiserats i ett flertal remissyttranden. Enligt UKÄ:s mening finns det anledning att låta ämnet behålla sin plats vid humanistisk fakultet.

UKÄ föreslår vidare att grundkurs i religionskunskap skall få anordnas också vid universiteten i Stockholm och Göteborg.

RUMO har påpekat att de skisserade målen för utbildningen bäst realiseras i ett system med varvad teoretisk och praktisk utbildning. Utredningen har inte nu velat föreslå en obligatorisk yrkespraktik under utbildningstiden enbart för den här aktuella utbildningen men uttalat en stark rekommendation i denna riktning. Genom att studiegången är uppdelad i tre avdelningar, där varje avdelning kan påbörjas varje termin, är det möjligt för den enskilde studeranden att lämna studierna för yrkesverksamhet under en eller flera terminer.

UKÄ delar utredningens uppfattning att bestämmelser bör utfärdas som gör det möjligt för studerande inom andra fakulteter att genomgå och i sin examen ta med delar av en religionsvetenskaplig utbildning. Sådan partiell utbildning bör enligt UKÄ omfatta minst 10 poäng och bör kunna bestå av en eller flera 10-poängskurser inom grundkursen i religionskunskap eller det differentierade ämnesstudiet. RUMO föreslår att en alternativ studiekurs i bibelvetenskap skall få anordnas för studerande som inte förvärvat kunskaper i grekiska och hebreiska.

Beträffande den institutionella organisationen föreslår UKÄ att frågan löses i samband med ett framtida ställningstagande till universitetsorganisationen i stort. Den nuvarande organisationen bör därför tills vidare kunna fungera efter en viss anpassning till den föreslagna ämnesstrukturen.

När det gäller frågan om lärarkrafter bör enligt ämbetets uppfattning den religionsvetenskapliga utbildningen tillföras resurser i form av ett kursanslag beräknat enligt samma kostnadsramar som för jämförbara ämnen vid humanistisk fakultet.

UKÄ föreslår slutligen att omläggningen av utbildningen genomförs successivt med början läsåret 1973/74. För utbildningen under det första läsåret beräknas inga merkostnader uppstå, eftersom ingen förändring föreslås beträffande grundkursen i religionskunskap. UKÄ förutser dock att visst planeringsarbete måste utföras vid institutionerna och beräknar medel för detta motsvarande kostnaderna för 2 000 assistenttimmar (redovisat i det föregående under ändringsförslagen rörande lärarpersonal). För en ändrad studieorganisation uppskattar UKÄ kostnadsökningen till totalt ca 500 000 kr. vid full utbyggnad.

Föredraganden

Jag vill först erinra om vad jag anförde angående utredning av den religionsvetenskapliga utbildningens mål vid min anmälan av detta anslag i prop. 1969: 1 bil. 10 (s. 289).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har lagt fram förslag om en omläggning av den religionsvetenskapliga utbildningen. UKÄ:s förslag grundas på det betänkande som avgivits av den inom UKÄ efter Kungl. Maj:ts uppdrag tillkallade utredningen om den religionsvetenskapliga utbildningens mål och organisation (RUMO). RUMO:s förslag har på vissa punkter där det mött kritik i remissyttrandena omarbetats av UKÄ i syfte att i huvudsak tillgodose de synpunkter som anförts vid remissbehandlingen.

Den religionsvetenskapliga utbildningens mål har i RUMO:s betänkande definierats såväl i generella termer som mer konkret med avseende på de yrkesområden som utbildningen avser att förbereda för. På grundval av i remissyttrandena framförda synpunkter har UKÄ

sökt precisera de övergripande målen för utbildningen. Mot UKÄ:s förslag i denna del har jag ingen erinran. Det är angeläget att betona de konkreta mål som utgörs av bl. a. den framtida yrkesverksamheten för dem som genomgår religionsvetenskaplig utbildning.

Att förbereda för tjänstgöring inom svenska kyrkan liksom inom de fria kristna samfunden kommer att vara en huvuduppgift för den berörda utbildningen. Jag utgår från att önskemålen om en starkare inriktning av utbildningen på allmänna samhällsproblem liksom på allmänt religionsvetenskapliga frågor kommer att beaktas vid fastställande av nya studieplaner. En dylik inriktning är av vital betydelse också för det andra huvudområde för vilket utbildningen förbereder, nämligen lärarverksamhet. Liksom vid annan högskoleutbildning är vid de teologiska fakulteterna en kontinuerlig översyn av utbildningsmål och studieplaner med hänsyn till samhällets utveckling och yrkeslivets krav självfallet av vikt.

Jag biträder förslaget att utbildningen bör omfatta en grundkurs i religionskunskap om 40 poäng, ett differentierat ämnesstudium om 80 poäng och ett tematiskt studium om 20 poäng. Jag har härvid räknat med samma poängsystem som tillämpas vid de filosofiska fakulteterna. Den nuvarande normalstudietiden för teologie kandidatexamen bör bibehållas.

Den indelning i ämnesområden som UKÄ föreslagit beträffande utbildningen till grundexamen finner jag ändamålsenlig. Ett av ämnesområdena bör utgöra den studerandes huvudämne. Därutöver bör ytterligare minst två ämnesområden ingå i examen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta härom.

När det gäller ämnesområdena kristendomens historia, religionshistoria och religionsfenomenologi samt religionspsykologi, religionspedagogik och religionssociologi finner jag det angeläget med största möjliga samverkan med utbildningen inom närmast motsvarande ämnesområden inom humanistisk och samhällsvetenskaplig fakultet. Beträffande bibelvetenskap bör önskemålet om ett utbildningsalternativ för studerande som saknar kunskaper i bibelns grundspråk tillgodoses i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. När det gäller ämnesområdet tros- och livsåskådningsvetenskap anser jag det angeläget att studieplanerna får alternativa utformningar som ger möjlighet till ökat studium av allmänna livsåskådningsfrågor.

Jag har ingen erinran mot UKÄ:s förslag om ett avslutande tematiskt och tvärvetenskapligt studium kring aktuella frågor om livsvillkor och livsmiljö.

Jag utgår från att önskemål om partiell utbildning kan tillgodoses inom ramen för tillgängliga resurser.

Jag anser att den nuvarande organisationen och benämningen av de teologiska fakulteterna bör behållas t. v. i avvaktan på statsmakternas

ställningstaganden till dels de förslag som avgivits av den sakkunnige för utredning av frågan angående de praktisk-teologiska övningsinstitutens framtida ställning m. m., dels 1968 års utbildningsutrednings kommande förslag.

Fullständig religionsvetenskaplig utbildning bör även i fortsättningen meddelas endast vid universiteten i Uppsala och Lund. Till skillnad från UKÄ anser jag inte att studiekurser i religionskunskap bör anordnas vid universiteten i Göteborg och Stockholm.

När det gäller frågan om den religionsvetenskapliga forskningens och forskarutbildningens mål och innehåll har UKÄ anfört att det bör ankomma på bl. a. fakultetsberedningen för humaniora och teologi att med hänsyn till grundutbildningens krav och forskningens fortgående utveckling successivt pröva dessa frågor, i förekommande fall i anslutning till prövning enligt 69 § universitetsstadgan. Jag har erfarit att en arbetsgrupp inom fakultetsberedningen för närvarande överväger dessa frågor, bl. a. med hänsyn till att innehavarna av nio professurer uppnår pensioneringsperiodens nedre gräns under perioden fram t. o. m. år 1978.

Jag utgår från att man inom ramen för befintliga resurser kan tillgodose de krav som omläggningen av den religionsvetenskapliga grundutbildningen kan ställa.

Den nya religionsvetenskapliga utbildningen bör införas successivt med början nästa budgetår. Den nya utbildningsorganisationen kommer därvid att vara fullt genomförd budgetåret 1976/77.

Med anledning av UKÄ:s förslag till förändringar under avlöningsanslaget för nästa budgetår har jag på grund av ökat studerandeantal beräknat ytterligare medel för den praktisk-teologiska utbildningen och för kursanslag (+87 000 kr.). I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget medel motsvarande ytterligare en tjänst som studievägledare. Medel för detta ändamål har innevarande budgetgår beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m.

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (3 891 000 + 334 000=) 4 225 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (930 000 + 120 000=) 1 050 000 kr.

Efter gemensam beredning med det i kyrkoärenden föredragande statsrådet hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig föreslagna riktlinjerna för omläggning av den religionsvetenskapliga utbildningen,
2. till *Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 225 000 kr.,
3. till *Teologiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 050 000 kr.

E 9. Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal
E 10. Juridiska fakulteterna: Driftkostnader

1971/72	Utgift	11 763 311[1]	Reservation[4]	489 372
1972/73	Anslag	12 559 000[2]		
1973/74	Förslag	13 125 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 10 397 065 kr. och driftkostnader 1 366 246 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 10 649 000 kr. och driftkostnader 1 910 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 11 025 000 kr. och driftkostnader 2 100 000 kr.
[4] Anslaget Juridiska fakulteterna: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom juridiska ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	142,5	+6	−3,5
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	10 724 000	+1 084 000	+381 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	75 000	+ 5 000	+ 5 000
Nettoutgift	**10 649 000**	**+1 079 000**	**+376 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./ läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Finansrätt			
1. 2 universitetslektorat i Uo 22: 25, U, S	190		
Gemensamt för flera läroanstalter			
2. Medel för studievägledning	124		
3. Kursanslag	53		
4. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	132		
5. Uppbördsmedel	—5		
1974/75			
Straffrätt			
6. 1 tjänst som biträdande professor och 250 assistenttimmar, U			
	494	**0**	
7. Löneomräkning	585		
	1 079		

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, S = universitetet i Stockholm.

Föredraganden

Sedan budgetåret 1968/69 får tjänster som extra universitetslektor inrättas vid de juridiska fakulteterna. Budgetåren 1971/72 och 1972/73 har detta kunnat ske inom ramen för kursanslaget till grundläggande utbildning. F. n. meddelas en stor del av undervisningen på grundexamensnivå av professor eller biträdande professor. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har föreslagit att ordinarie tjänster som universitetslektor inrättas vid universiteten i Uppsala och Stockholm. Jag finner det angeläget att undervisningsorganisationen successivt anpassas till den ordning som sedan flera år gäller vid de filosofiska fakulteterna. Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som ordinarie universitetslektor i finansrätt vid universitetet i Uppsala. I tjänsteinnehavarens åligganden bör ingå skyldighet att undervisa och examinera i skatterättsliga avsnitt även inom samhällsvetenskapliga ämnesområden.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av

vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget medel för ytterligare en och en halv tjänst som studievägledare. Medel motsvarande en halv tjänst, som innevarande budgetår beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m., bortfaller därvid.

UKÄ har beräknat att antalet närvarande studerande vid de juridiska fakulteterna kommer att minska nästa budgetår. Med anledning härav räknar jag med en minskning av kursanslaget.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (10 649 000+376 000=) 11 025 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (1 910 000+190 000=) 2 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 11 025 000 kr.,
2. till *Juridiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.

E 11. Samhällsvetenskapiga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 12. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	104 539 744[1]	Reservation[4]	2 184 230
1972/73	Anslag	116 041 000[2]		
1973/74	Förslag	107 881 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 91 011 247 kr. och driftkostnader 13 528 497 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 96 141 000 kr. och driftkostnader 19 900 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 86 181 000 kr. och driftkostnader 21 700 000 kr.
[4] Anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom samhällsvetenskapliga ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå samt för grundläggande utbildning inom samhällsvetenskapliga ämnesområden vid högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det

föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitetskanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	1 549	−65	−231
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	96 325 600	+137 000	−9 965 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	184 600	— 5 000	— 5 000
Nettoutgift	**96 141 000**	**+142 000**	**−9 960 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Ekonomisk historia			
1. 1 professur i stället för 1 tjänst som biträdande professor, G			Tjänsten skall hållas vakant så länge innehavaren av en personlig professur i ämnet kvarstår i tjänst
Företagsekonomi			
2. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, U		160	
Statskunskap			
3. 1 tjänst som biträdande professor och 500 assistenttimmar, G		123	
Tillämpad psykologi			
4. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, L		160	
Gemensamt för flera läroanstalter			
5. 12 tjänster som forskarassistent		838	
6. Medel för studievägledning	838		

7.	Medel för tilldelning av lärarkrafter för grundläggande utbildning	−9 450	
8.	Kursanslag för forskarutbildning		1 585
9.	Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	864	
10.	Uppbördsmedel	5	
1974/75			
Pedagogik			
11.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, U		
Psykologi, särskilt personlighetspsykologi			
12.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, S		
Statskunskap			
13.	1 tjänst som biträdande professor och 500 assistenttimmar, Um		
Tillämpad psykologi			
14.	1 professur och 1 000 assistenttimmar, Um		
		−7 743	**2 866**
15.	Löneomräkning	*5 019*	
		142	

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, S = universitetet i Stockholm, Um = universitetet i Umeå.

Föredraganden

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har föreslagit att en professur i företagsekonomi inrättas vid universitetet i Uppsala. Med hänsyn bl. a. till det stora omfång ämnesområdet har, med en rad olika specialområden, föreslår jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att inrätta en professur i företagsekonomi vid nämnda universitet den 1 juli 1973. I anslutning till professuren beräknar jag medel för 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under avlöningsanslaget dels medel (250 000 kr.) för en förstärkning av kursanslaget för forskarutbildning, bl. a. för ändamål inom utbildningen för psykologexamen, dels medel för ytterligare 21 tjänster som studievägledare. Medel motsvarande 13 tjänster, som innevarande budgetår

beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m., bortfaller därvid.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (96 141 000—9 960 000=) 86 181 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (19 900 000+1 800 000=) 21 700 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 86 181 000 kr.,
3. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 21 700 000 kr.

E 13. Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 14. Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	164 634 791[1]	Reservation[4]	9 125 749
1972/73	Anslag	179 840 000[2]		
1973/74	Förslag	201 885 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 104 359 230 kr. och driftkostnader 60 275 561 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 104 840 000 kr. och driftkostnader 75 000 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 116 435 000 kr. och driftkostnader 85 450 000 kr.
[4] Anslaget Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande medicinsk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom medicinska ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, vid karolinska institutet samt vid högskolan i Linköping. Vidare skall från anslagen bestridas kostnader för viss grundläggande odontologisk utbildning, kostnader för vissa medicinska kurser inom blandad medicinsk och naturvetenskaplig utbildning vid universitetet i Uppsala, kostnader för utbildning för farmacie magisterexamen, sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund, viss övrig sjukgymnastutbildning, utbildningen inom

ämnesområdet logopedi vid universitetet i Lund samt kostnader vid karolinska institutet för utbildningen inom ämnesområdena logopedi och näringslära.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	1 454	+73	+79
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	104 990 000	+11 137 000	+11 585 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	150 000	— 10 000	— 10 000
Nettoutgift	**104 840 000**	**+11 147 000**	**+11 595 000**

Universitetskanslersämbetet

Antalet nybörjarplatser för läkarutbildning uppgår innevarande läsår till sammanlagt 1 026, därav 196 i Uppsala, 190 i Lund, 168 i Göteborg, 102 i Umeå och 370 vid karolinska institutet.

Till följd av statsmakternas beslut (prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421) har läsåret 1972/73 tillkommit 50 nybörjarplatser vid karolinska institutet. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) undersöker f. n. möjligheterna till ytterligare intagningsökningar.

Av UKÄ föreslagna förstärkningar till följd av dels nyssnämnda beslut om ökad läkarutbildning vid karolinska institutet, dels beslut om ökad läkarutbildning vid universitetet i Umeå (jfr prop. 1970: 1 bil. 10 s. 273, SU 1970: 88, rskr 1970: 215) ansluter i allt väsentligt till de organisationsförslag som överlämnades med UKÄ:s petita för budgetåret 1972/73. I förslaget beträffande karolinska institutet behandlades även frågan om den tidsmässiga inplaceringen av tidigare beslutade tjänster som professor vid institutet (jfr prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309). Enligt statsmakternas beslut skall dessa tjänster inrättas först när läkarutbildning och forskning kan inledas i resp. ämne vid Huddinge sjukhus. Kungl. Maj:t har erhållit bemyndigande av riksdagen (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93) att inrätta dessa tjänster så snart nämnda förutsättningar föreligger. UKÄ föreslår nu att fem professurer inrättas under budgetåret 1973/74. Professuren i infektionssjukdomar föreslås av UKÄ övergångsvis förlagd till Ros-

lagstulls sjukhus. Beträffande professuren i klinisk bakteriologi föreslår UKÄ att benämningen ändras till professur i klinisk mikrobiologi, särskilt bakteriologi.

Som underlag för ämbetets långtidsbedömning har fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci utarbetat en plan för inrättande av högre tjänster även under budgetåren 1975/76—1977/78 utöver de tjänster som enligt nämnda beslut skall komma till vid Huddinge sjukhus. Planen omfattar tjänster inom områdena arbetsfysiologi, geriatrik, immunologi eller klinisk immunologi, psykiatri och toxikologi.

UKÄ förutsätter att karolinska institutet och universitetet i Lund tilldelas ytterligare medel för genomförande av en ny plan som innevarande läsår har börjat tillämpas för sjukgymnastutbildningen.

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./ läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Ökad läkarutbildning			
1. Universitetet i Umeå	404		Prop. 1970: 1 bil. 10 s. 273, SU 1970: 88, rskr 1970: 215
2. Karolinska institutet	1 707	369	Prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421; prop. 1970: 122, SU 1970:135, rskr 1970: 309; prop. 1972: 1 bil. 10 s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93
därav 1 professur i vart och ett av ämnena			
infektionssjukdomar			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
klinisk mikrobiologi, särskilt bakteriologi			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
oftalmiatrik			Fr. o. m. 1.1.1974. Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
socialmedicin			Fr. o. m. 1.1.1974. Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
öron-, näs- och halssjukdomar			Fr. o. m. 1.1.1974. Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
Klinisk neurofysiologi			
3. 1 professur, U		105	K.-E. Hagbarth förste innehavare
Medicinsk fysik			
4. 1 tjänst som biträdande professor med samtidig indragning av 1 personlig tjänst som lärare i Ue 20, G			Personlig för C. Lagercrantz
Medicinsk näringslära			
5. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KI		159	A. Wretlind förste innehavare

Sjukgymnastutbildning			
6. Universitetet i Lund	211		
7. Karolinska institutet	103		
Gemensamt för flera läroanstalter			
8. 3 tjänster som docent		238	
9. 4 tjänster som forskarassistent	70	210	
Kursanslag			
10. Åtgärder i samband med övergången till ny studieordning	203		
11. Forskarutbildning		102	
12. Ersättningsundervisning för forskarutbildningsändamål	762		
13. Timarvoderad undervisning i medicin, G	— 24		
15. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	904		
16. Kostnader för dietetikerutbildning	40		
Uppbördsmedel			
17. Avkastning från vissa fonder		10	Bidrag från Svenska nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar till G. Biraths personliga professur i pneumologi, G, upphör i och med Biraths pensionering 1.1.1973
1974/75			
18. Ökad läkarutbildning, KI			
Neurologi			
1 professur			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
Obstetrik och gynekologi			
1 professur			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
Pediatrik			
1 professur			Tidigare beslutad, dock ej tidpunkten
Klinisk farmakologi			
19. 1 professur			Förslag till placering lämnas senare
Psykiatri			
20. 1 professur, KI			
	4 380	**1 193**	
21. Löneomräkning m. m.	5 574		
	11 147		

[1] U = universitetet i Uppsala, G = universitetet i Göteborg, KI = karolinska institutet.

Föredraganden

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) skall för läkarutbildning samt forskarutbildning och forskning i kliniska ämnen vid karolinska institutet under budgetåren 1972/73—1976/77 inrättas sammanlagt 17 professurer med placering vid Huddinge sjukhus. Budgetåret 1972/73 har sju av dessa professurer inrättats. Kungl. Maj:t har bemyndigats att inrätta återstående tio professurer när läkarutbildning och forskning kan inledas i resp. ämne vid sjukhuset (prop. 1972: 1 bil. 10, s. 312, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att en professur med placering vid Huddinge sjukhus inrättas den 1 juli 1973 i vart och ett av ämnena infektionssjukdomar och klinisk bakteriologi och den 1 januari 1974 i vart och ett av ämnena oftalmiatrik, socialmedicin samt öron-, näs- och halssjukdomar.

Viss oklarhet råder f. n. beträffande vid vilka tidpunkter förutsättningar kan föreligga att inrätta vissa av nämnda professurerna. För tjänsterna i oftalmiatrik, socialmedicin samt öron-, näs- och halssjukdomar bör medel emellertid nu beräknas.

För de lärartjänster m. m. — utöver nämnda professurer — som skall komma till budgetåret 1973/74 för läkarutbildningen vid karolinska institutet i samband med den pågående utbyggnaden (prop. 1965: 141, SU 1965: 173, rskr 1965: 411 och prop. 1969: 137, SU 1969: 187, rskr 1969: 421) beräknar jag 1 522 000 kr. Inom denna ram har jag beräknat medel för viss förstärkning av utbildningsresurserna inom ämnesområdena infektionssjukdomar och klinisk bakteriologi. Jag vill i sammanhanget erinra om att chefen för socialdepartementet tidigare denna dag vid sin anmälan av förslagsanslaget Karolinska sjukhuset: Driftkostnader tagit upp medel för vissa läkartjänster med anledning av den ökade läkarutbildningen vid karolinska institutet. Jag har vidare beräknat medel även för vissa tillkommande lärartjänster m. m. för den beslutade utbyggnaden av tandläkarutbildningen vid institutet (jfr prop. 1970: 122). Kostnaderna för teoretiskt medicinsk utbildning av tandläkarstuderande vid institutet bör nästa budgetår helt bestridas från förevarande anslag. Kostnader för denna utbildning bestrids innevarande budgetår även från anslagen Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal och Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

För lärartjänster m. m. för den ökade läkarutbildningen vid universitetet i Umeå (jfr prop. 1970: 1 bil. 10 s. 273, SU 1970: 88, rskr 1970: 215) beräknar jag för nästa budgetår ytterligare 368 000 kr.

Innevarande budgetår har sammanlagt 517 000 kr. anvisats för i första hand bl. a. extra platser vid kliniska kurser i samband med övergången till den år 1969 beslutade studieordningen för utbildningen för läkarexamen (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 303, SU 1969: 46, rskr 1969: 137). För sådana extra platser — främst för studerande vid universitetet i

Lund — räknar jag för nästa budgetår med ett ytterligare medelsbehov av 153 000 kr.

UKÄ har föreslagit att en professur i klinisk neurofysiologi inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1973. I likhet med UKÄ anser jag det angeläget att förstärka forsknings- och utbildningsresurserna inom detta område. Jag förordar sålunda att en professur i klinisk neurofysiologi inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1973. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att i enlighet med UKÄ:s förslag utse docenten vid universitetet i Uppsala K.-E. Hagbarth till förste innehavare av professuren. UKÄ:s förslag har föregåtts av ett sakkunnigförfarande motsvarande det som enligt universitetsstadgan skall förekomma vid tillsättning av professur.

Som ett led i en planerad samverkan inom arbetsmiljöforskningens område med medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg har AB Götaverken utfäst sig att — under förutsättning av att en personlig professur i klinisk neurofysiologi, särskilt arbetslivets kliniska neurofysiologi, inrättas för docenten Ingemar Petersén — bekosta dels ett arvode som utgör skillnaden mellan lön som professor och med Petersén överläkartjänst vid Sahlgrenska sjukhuset förenad lön, dels lönerna vid två tjänster som laboratorieassistent, dels lönekostnadspålägg enligt gällande bestämmelser. Härutöver ställer AB Götaverken till förfogande medel för inköp av viss apparatur. Medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg har i särskild skrivelse föreslagit inrättande av professuren. UKÄ har med konstaterande av att erbjudandet inte kommer att medföra några kostnader för statsverket tillstyrkt framställningen. Peterséns kompetens för professur i klinisk neurofysiologi har styrkts vid nyssnämnda sakkunnigförfarande.

Arbetsmiljöforskning tillhör de forskningsområden som prioriteras av statsmakterna. Jag anser att en förstärkning av resurserna inom området enligt det framlagda förslaget är värdefull och förordar att en arvodestjänst som professor, personlig för Petersén, den 1 juli 1973 inrättas vid universitetet i Göteborg, varvid förutsätts att kostnader härigenom inte uppkommer för statsverket.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1966: 1 bil. 10, s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har Kungl. Maj:t föreskrivit att professuren i barnpsykiatri vid universitetet i Umeå skall ha benämningen professur i barn- och ungdomspsykiatri. Vidare har Kungl. Maj:t med stöd av bemyndigandet föreskrivit att professuren i hygien vid universitetet i Göteborg i samband med återbesättande skall ändras till professur i hygien, särskilt omgivningshygien och att professuren i röntgendiagnostik med neuroradiologi vid karolinska institutet med placering vid Serafimerlasarettet i samband med återbesättande skall ändras till professur i neuroradiologi med placering vid karolinska sjukhuset samt att professuren i kirurgi, särskilt urologi vid universitetet i Lund i samband med återbesättande skall ändras till professur i urologisk kirurgi.

Genom Kungl. Maj:ts beslut har vid universitetet i Umeå den 1 juli 1972 inrättats två ordinarie universitetslektorat i patologi — varav ett gemensamt för medicinsk och odontologisk utbildning. Vidare har vid karolinska institutet inrättats två ordinarie universitetslektorat, dels ett i anatomi den 1 juli 1972, dels ett i anatomi — gemensamt för medicinsk och odontologisk utbildning — den 1 januari 1973.

För förstärkning av forsknings- och forskarutbildningsresurserna vid universitetet i Umeå har jag beräknat medel för ytterligare en tjänst som forskarassistent.

Sjukgymnastutbildning äger f. n. rum dels i Stockholm och Lund under statligt huvudmannaskap, dels i Göteborg under kommunalt huvudmannaskap. Kungl. Maj:t har vidare inrättat tjänster för sjukgymnastutbildning under kommunalt huvudmannaskap i Umeå och Örebro. Sjukgymnastutbildningen bör — oberoende av huvudmannaskap — ges inom ramen för en i huvudsak enhetlig plan. Av detta skäl har för innevarande budgetår anvisats medel för en omläggning av gällande planer vid sjukgymnastinstituten i Stockholm och Lund. För nästa budgetår beräknar jag 50 000 kr. för att omläggningen skall kunna slutföras. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t har uppdragit dels åt 1968 års utbildningsutredning att utreda sjukgymnastutbildningens innehåll och omfattning, dels åt skolöverstyrelsen att efter samråd med UKÄ undersöka förutsättningarna att öka intagningen till bl. a. sjukgymnastutbildning.

Jag avser att i annat sammanhang efter förslag av UKÄ återkomma till Kungl. Maj:t med förslag avseende de för läkarutbildningen m. m. avsedda tjänster — utöver tjänster som professor och biträdande professor — som inom ramen för de nu beräknade medlen bör inrättas vid läroanstalterna budgetåret 1973/74.

Statens förhandlingsnämnd har i november 1972 träffat avtal med delegerade för Stockholms läns landstingskommun om läkarutbildning i Stockholms län m. m. Avtalen gäller under förutsättning av att de godkänns av Kungl. Maj:t samt av Stockholms läns landsting genom beslut som vinner laga kraft. Kungl. Maj:t har erhållit riksdagens bemyndigande att godkänna nämnda avtal (prop. 1972: 144, SoU 1972: 43, rskr 1972: 328). Som ett led i läkarutbildningsavtalet ingår att den läkarpersonal vid Sabbatsbergs och S:t Görans sjukhus samt Serafimerlasarettet, som hittills anställts av staten genom direktionen för karolinska sjukhuset, fr. o. m. den 1 juli 1973 skall vara anställd hos landstingskommunen. Förhandlingsnämnden har härvid utgått från att sammanlagt 34 av dessa vid nämnda sjukhus inrättade tjänster som biträdande överläkare och underläkare m. m. skall omvandlas till statliga tjänster som klinisk lärare och klinisk amanuens.

Under avlöningsanslaget har jag med anledning av den föreslagna nya organisationen vid nämnda sjukhus tagit upp medel för de i avtalet för-

utsatta statliga tjänsterna samt för kursanslag m. m. Vidare har jag under detta anslag beräknat medel motsvarande dem som under innevarande budgetår anvisats från det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Avlöning av vissa läkare vid sjukhus i Stockholm för arvoden till överläkare som vid Södersjukhuset och Danderyds sjukhus leder viss läkarutbildning.

Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (104 840 000 + 11 595 000 =) 116 435 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (75 000 000 +10 450 000=) 85 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta professurer i enlighet med vad jag förordat i det föregående,
2. till *Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 116 435 000 kr.
3. till *Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 85 450 000 kr.

E 15. Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal

E 16. Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	34 933 373[1]	Reservation[4]	1 751 650
1972/73	Anslag	40 174 000[2]		
1973/74	Förslag	42 016 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 26 954 006 kr. och driftkostnader 7 979 367 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 27 474 000 kr. och driftkostnader 12 700 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 28 766 000 kr. och driftkostnader 13 250 000 kr.
[4] Anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande odontologisk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom odontologiska ämnesområden vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet. Vidare utgår från dessa anslag vissa medel till de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande univer-

siteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	393	+14	of.
Anslag			
Lönekostnader	27 474 000	+2 511 000	+1 292 000

Universitetskanslersämbetet

Enligt statsmakternas beslut år 1970 skall antalet intagningsplatser för utbildning av tandläkare vid karolinska institutet under en övergångsperiod — efter tillkomsten av en nybyggnad för odontologisk utbildning vid Huddinge sjukhus — vara 220 per år, vilket innebär en ökning med 120 (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309). Enligt planerna skall de nya lokalerna tas i bruk för utbildningsändamål vid ingången av vårterminen 1974. Till följd av intagningsökningen föreslår universitetskanslersämbetet (UKÄ) en betydande förstärkning av karolinska institutets resurser för tandläkarutbildning.

UKÄ utreder f. n. på Kungl. Maj:ts uppdrag och i samråd med 1968 års utbildningsutredning förutsättningarna för att snabbt öka tandläkarutbildningens kapacitet. I ämbetets uppdrag ingår att särskilt pröva om sådana möjligheter föreligger vid universiteten i Lund och Umeå samt att utreda organisationen av den odontologiska utbildningen och tandsjukvården vid universitetet i Lund.

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
Ökad tandläkarutbildning			
1. Karolinska institutet	884	53	Prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309
därav 1 professur i odontologisk teknologi			Fr. o. m. 1.1.1974; tidigare beslutad
Parodontologi			
2. 2 professurer med samtidig indragning av 2 tjänster som biträdande professor, L, Um		19	

Gemensamt för flera ämnen			
3. 1 tjänst som docent, G		79	
4. 1 tjänst som forskarassistent, KI		70	
5. 3 tjänster som assistenttandläkare, G	263		
6. Kursanslag, G	— 19		
Gemensamt för flera läroanstalter			
Kursanslag			
7. Forskarutbildning		30	
8. Ersättningsundervisning för forskarutbildningsändamål	152		
9. Avveckling av tandtekniker- och tandsköterskeskolorna	—739		Jfr prop. 1970: 122, s. 45, SU 1970: 135, rskr 1970: 309
10. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	376		
	917	**251**	
11. Löneomräkning	1 343		
	2 511		

[1] L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, Um = universitetet i Umeå, KI = karolinska institutet.

Föredraganden

På grundval av statsmakternas beslut år 1970 om utbyggnad av organisationen för tandläkarutbildning i Stockholm (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) är nya lokaler för odontologisk utbildning och forskning — dimensionerade för 120 nybörjare per år — under uppförande i anslutning till Huddinge sjukhus. De nya lokalerna skall enligt planerna successivt tas i bruk från ingången av vårterminen 1974. Eftersom det första studieårets utbildning är förlagd till karolinska institutets teoretiskt medicinska institutioner äger den första intagningen rum redan vårterminen 1973. Genom att de nuvarande lokalerna för tandläkarutbildning i Stockholm under en övergångsperiod skall utnyttjas parallellt med de nya lokalerna i Huddinge, ökar den totala intagningskapaciteten för tandläkarutbildning i landet till 500 platser per år, Dessa är fördelade med 100 platser vid universitetet i Lund, 120 vid universitetet i Göteborg, 60 vid universitetet i Umeå och (100+120=) 220 platser vid karolinska institutet.

Kungl. Maj:t har erhållit riksdagens bemyndigande att inrätta en professur i odontologisk teknologi vid karolinska institutet vid den tidpunkt då utbildningen i ämnet inleds i Huddinge (prop. 1970: 122 s. 42, SU 1970: 135, rskr 1970: 309, jfr prop. 1972: 1 bil. 10 s. 319, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93). Tjänsten bör inrättas den 1 januari 1974. Jag beräknar nu medel för tjänsten.

Eb

För lärartjänster m. m. för det ökade intaget av tandläkarstuderande vid karolinska institutet har jag beräknat dels 389 000 kr. för utbildningen i vissa teoretiskt medicinska ämnen m. m. under avlöningsanslaget till medicinska fakulteterna m. m., dels — utöver medel för professuren i odontologisk teknologi — 92 000 kr. under förevarande avlöningsanslag.

Jag avser att i annat sammanhang, efter förslag av universitetskanslersämbetet (UKÄ), återkomma till Kungl. Maj:t med förslag till de lärartjänster — utöver tjänst som professor eller biträdande professor — som bör inrättas vid institutet budgetåret 1973/74 inom ramen för de nu beräknade medlen.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av anslagen till de medicinska fakulteterna m. m. bör kostnader för teoretiskt medicinsk utbildning av tandläkarstuderande vid karolinska institutet nästa budgetår helt bestridas från nämnda anslag. Kostnader för denna utbildning bestrids för innevarande budgetår även från förevarande anslag.

Med hänvisning till anslagssammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (27 474 000+1 292 000=) 28 766 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (12 700 000+550 000=) 13 250 000 kr. Därvid har jag i enlighet med UKÄ:s förslag förutsatt, att viss del av kostnaderna för renhållning och städning nästa budgetår skall belasta anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 28 766 000 kr.,
2. till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 250 000 kr.

E 17. Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader

1971/72	Utgift	24 683 373
1972/73	Anslag	22 013 000
1973/74	Förslag	24 704 000

Detta anslag avses för den tandsjukvård, som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt vid karolinska institutet. Vidare skall

från anslaget utgå vissa medel till de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna samt till ersättning åt tandtekniker- och tandsköterskepraktikanter (jfr prop. 1969: 1 bil. 10 s. 312).

Tandsjukvård ges vid universiteten i Göteborg och Umeå inom ramen för tandsjukvårdscentraler. Vid resp. universitetet i Lund och karolinska institutet ges tandsjukvård dels vid kandidatkliniker, som ingår i de kliniskt odontologiska institutionerna, dels vid en lärarklinik.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Tandsjukvårdande personal	396	of.	of.
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	19 212 000	+3 108 000[3]	+1 609 000
Förbrukningsmateriel m. m.	4 230 000[2]	−1 800 000	+2 100 000
Lärarkliniker m. m.	1 984 000	+ 448 000	+2 839 000
Sjukvård	15 000	of.	of.
Reseersättningar	10 000	of.	of.
Telegram och telefon	142 000	of.	of.
Renhållning och städning[1]	—	+ 943 000	+ 943 000
	25 593 000	**+2 699 000**	**+7 491 000**
Uppbördsmedel			
Patientavgifter	1 700 000	−3 050 000	+4 300 000
Vissa ersättningar	1 880 000		+ 500 000
	3 580 000	**−3 050 000**	**+4 800 000**
Nettoutgift	**22 013 000**	**+5 749 000**	**+2 691 000**

[1] Medel härför har för innevarande budgetår anvisats under anslaget Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.
[2] Anslagsposten Förbrukningsmateriel för den praktiska verksamheten i anslutning till den odontologiska utbildningen m. m.
[3] Därav löneomräkning 1 609 000 kr.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att läroanstalterna skall få utnyttja såväl influtna patientavgifter som kommunala driftbidrag för tandsjukvårdsverksamheten. UKÄ har beräknat medel bl. a. för förbrukningsmateriel m. m. mot bakgrund av detta förslag. UKÄ föreslår vidare att kostnaderna för renhållning och städning vid tandsjukvårdscentralerna i Göteborg och Umeå skall belasta detta anslag. För innevarande budgetår anvisas medel för dessa ändamål under berörda fakulteters driftkostnadsanslag. UKÄ räknar med att de statliga tandtekniker- och tandsköterskeskolorna får kommunalt huvudmannaskap, eventuellt under budgetåret 1973/74. Detta skulle innebära en ökad belastning av förevarande anslag, eftersom tandtekniker- och tand-

sköterskepraktikanternas arbetsinsats i samband med utbildningen av tandläkare måste ersättas (+1 190 000 kr.).

0-alternativet innebär främst personalinskränkningar och en till följd därav minskad omfattning av den tandsjukvård som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen.

Föredraganden

Riksrevisionsverket (RRV) har i ett yttrande över universitetskanslersämbetets förslag rörande redovisning av uppbördsmedel framhållit, att den tandsjukvårdande verksamheten i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen inte är av sådan karaktär, att den motiverar, att läroanstalterna ges möjlighet till nettoredovisning av anslaget.

Jag anser att enhetliga bestämmelser bör gälla vid redovisningen av detta anslag vid de skilda läroanstalterna. Mot bakgrund bl. a. av RRV:s yttrande förordar jag att anslaget bruttoredovisas av samtliga läroanstalter. Jag beaktar detta vid min beräkning av medelsanvisningen bl. a. till lärarklinikerna.

Jag räknar med ökade uppbördsmedel under anslaget till följd av bl. a. den i det föregående förordade redovisningen av anslaget, den under år 1972 genomförda höjningen av folktandvårdstaxan samt högre driftbidrag från Göteborgs kommun.

Med hänvisning till sammanställningen och i enlighet med vad jag anfört i det föregående beräknar jag anslaget för nästa budgetår till (22 013 000+2 691 000=) 24 704 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandsjukvårdskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 24 704 000 kr.

E 18. Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 19. Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	7 023 807[1]	Reservation[4]	463 861
1972/73	Anslag	8 040 000[2]		
1973/74	Förslag	8 749 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 4 305 570 kr. och driftkostnader 2 718 237 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 4 240 000 kr. och driftkostnader 3 800 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 4 399 000 kr. och driftkostnader 4 350 000 kr.
[4] Anslaget Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande farmaceutisk utbildning samt forskarutbildning och forskning inom farmaceutiska ämnesområden vid

universitetet i Uppsala. Vidare utgår från dessa anslag medel för utbildning av receptarier.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	62	+9	−1
Anslag			
Lönekostnader	4 240 000	+872 000	+159 000

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) framhåller att enligt föreliggande planer flyttningen till nya lokaler för farmaceutisk utbildning och forskning beräknas kunna ske under budgetåret 1973/74. Samtidigt skall antalet platser för utbildning till farmacie kandidatexamen öka med 40 till 120 per år (prop. 1965: 141 s. 188, SU 1965: 173, rskr 1965: 411).

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m.	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Farmaceutisk naturproduktkemi			
1. 1 tjänst som biträdande professor med samtidig indragning av en tjänst som laborator i Ue 20 i farmakognosi		2	Förste innehavare G. Samuelsson
Ökad intagning för farmacie kandidatexamen			
2. Kemiska läroämnen	247		
3. 1 forskarassistent		70	
Gemensamt för flera ämnen			
Kursanslag			
4. Vissa förstärkningar	102		
5. Forskarutbildning		10	
6. Ersättningsundervisning för forskarutbildningsändamål	152		
7. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	66		

1974/75		
Biofarmaci		
8. 1 tjänst som biträdande professor	567	82
9. Löneomräkning	223	
	872	

Föredraganden

Enligt statsmakternas beslut år 1965 (prop. 1965: 141 s. 188, SU 1965: 173, rskr 1965: 411) uppförs nya lokaler för farmaceutisk utbildning och forskning på Artillerifältet i Uppsala. Lokalerna beräknas enligt föreliggande planer vara klara för inflyttning under budgetåret 1973/74. I samband därmed skall — enligt nämnda beslut — antalet intagningsplatser för utbildningen till farmacie kandidatexamen öka från 80 till 120 per år. Frågan om dimensioneringen av utbildningen bör enligt min mening tas upp på nytt i samband med prövningen av 1968 års utbildningsutrednings förslag. Antalet intagningsplatser bör därför vara 80 även budgetåret 1973/74.

Vid den farmaceutiska fakulteten bedrivs vidare en ettårig utbildning av receptarier. Denna utbildning föregås av elevutbildning vid apotek. Intagningskapaciteten vid den ettåriga utbildningen är 240 utbildningsplatser per år (prop. 1965: 1 bil. 10, s. 463, SU 1965: 90, rskr 1965: 223). I realiteten har dock antalet nybörjare varit avsevärt lägre under senare år.

Receptarierna har under en följd av år mött ökade svårigheter att få anställning. Antalet sökande till receptarieutbildningen har bl. a. till följd därav minskat. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har — efter förslag av farmaceutiska fakulteten och dess utbildningsnämnd — i särskild skrivelse hemställt bl. a. att den ettåriga receptarieutbildningen försöksvis förlängs till att omfatta tre terminer. Om intagningskapaciteten samtidigt minskas skulle detta, enligt UKÄ, kunna ske inom ramen för en oförändrad medelstilldelning. Förslaget har vid remissbehandling tillstyrkts av remissinstanserna.

En förlängning av utbildningstiden skulle möjliggöra en breddning av t. ex. den naturvetenskapligt inriktade delen av utbildningen och därmed en anpassning till arbetsmarknadens krav och möjligheter. Utbildning vid den farmaceutiska fakulteten bör därför förlängas till tre terminer för studerande som tas in till den teoretiska utbildningen från höstterminen 1973. Jag räknar med att en sådan reform kommer att innebära ökade möjligheter för receptarier att komma in på andra arbetsområden än apoteksväsendet.

För budgetåret 1973/74 räknar jag med att ca 80 studerande skall påbörja receptarieutbildning höstterminen 1973. Mitt förslag till medelsbe-

räkning innebär att de elever, som redan har påbörjat den förberedande elevutbildningen kommer att beredas möjlighet att fullfölja utbildningen fram till receptarieexamen. Intagningen till den förberedande elevutbildningen bör begränsas i förhållande till tidigare intag. Det ankommer på socialstyrelsen att i samråd med UKÄ lägga fram förslag härom.

För förstärkning av forsknings- och forskarutbildningsresurserna har jag beräknat medel för en tjänst som forskarassistent.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (4 240 000 + 159 000 =) 4 399 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (3 800 000 + 550 000 =) 4 350 000 kr. I beloppet innefattas medel för reseersättningar m. m. i samband med förestående flyttning av den farmaceutiska utbildnings- och forskningsorganisationen till Uppsala.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 399 000 kr.
2. till *Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 350 000 kr.

E 20. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 21. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	151 268 448[1]	Reservation[4]	4 543 039
1972/73	Anslag	159 915 000[2]		
1973/74	Förslag	161 212 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 111 653 479 kr. och driftkostnader 39 614 969 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 106 850 000 kr. och driftkostnader 53 065 000 kr.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 103 012 000 kr. och driftkostnader 58 200 000 kr.
[4] Anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, för grundläggande utbildning inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden vid högskolan i Linköping samt för vissa delar av utbildningen inom ämnesområdet informationsbehandling vid tekniska högskolan i

Stockholm. Vidare skall från avlöningsanslaget utgå medel för utbildning enligt kungörelsen (1969: 50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna inom vissa ämnesområden vid Chalmers tekniska högskola. Medel till driftkostnader för sistnämnda ändamål beräknas under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitetskanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	1 716,5	+34,5	—89
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	107 079 500	+8 215 000	—3 823 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	229 500	+ 15 000	+ 15 000
Nettoutgift	**106 850 000**	**+8 200 000**	**—3 838 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Biofysik, särskilt biofysikalisk kemi			
1. 1 professur och 2 000 assistenttimmar, G		214	Förste innehavare T. Vänngård
Fysikalisk biologi			
2. 1 professur och 500 assistenttimmar, U		37	Omvandling och ändrad benämning av tjänst som biträdande professor i strålningsbiologi. Förste innehavare B. Larsson
Genetik			
3. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, G		160	

Informationsbehandling, särskilt numerisk analys			
4.	**1 professur och** 1 000 assistenttimmar, Um	160	Beslutad år 1972
Kvartärgeologi, särskilt tillämpad kvartärgeologi			
5.	1 professur och 500 assistenttimmar, S	37	Omvandling av tjänst som biträdande professor. Förste innehavare C.-G. Wenner
Kärnfysik			
6.	1 professur, U	105	Medel för en extra tjänst som biträdande professor utgår innevarande budgetår från anslaget till atomforskning. Förste innehavare A. Johansson
7.	Utbyggnad av universitetsfilialerna	950	
	Biologi		
	1 universitetslektorat i Uo 22:25, G		
	Elektroteknik		
	1 universitetslektorat i Uo 22: 25, U		Överföring från teknisk fakultet
	Fysik		
	2 universitetslektorat i Uo 22: 25, L, G		
	Informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling		
	3 universitetslektorat i Uo 22: 25, U, L, G		
	Kemi		
	3 universitetslektorat i Uo 22: 25, U, L, G		
Gemensamt för flera läroanstalter			
8.	4 docenter	317	
9.	8 forskarassistenter	559	
10.	Medel för studievägledning	476	
11.	Medel för tilldelning av lärarkrafter för grundläggande utbildning	—1 725	
12.	Kursanslag för forskarutbildning m. m.	339	
13.	Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	1 108	
14.	Uppbördsmedel	— 15	

1974/75		
Ekologisk zoologi		
15. 1 professur, L		
Mikrobiologi		
16. 1 professur, S		
	794	**1 928**
17. Löneomräkning	5 478	
	8 200	

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, S = universitetet i Stockholm, Um = universitetet i Umeå.

Föredraganden

Enligt statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 1 bil. 10, s. 332, UbU 1972: 9, rskr 1972: 129) skall en professur i informationsbehandling, särskilt numerisk analys, inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1973. Jag beräknar nu medel för denna tjänst. I anslutning härtill tar jag upp medel för 1 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1, bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har Kungl. Maj:t föreskrivit att professuren i geologi, särskilt petrografi och mineralogi vid universitetet i Lund i samband med återbesättande skall ändras till professur i petrologi och prekambrisk geologi. Kungl. Maj:t har vidare föreskrivit att tjänsten som biträdande professor i cytologi vid universitetet i Lund i samband med återbesättande skall ändras till tjänst som biträdande professor i kromosomforskning. Kungl. Maj:t har dessutom föreskrivit att tjänsten som biträdande professor i teoretisk elektroteknik med plasmafysik vid universitetet i Uppsala i samband med återbesättande skall ändras till tjänst som biträdande professor i teoretisk elektroteknik.

Vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. har jag förordat att utbildning i kemi skall anordnas vid universitetsfilialen i Örebro. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att den 1 juli 1973 inrätta ett ordinarie universitetslektorat i kemi vid universitetet i Uppsala med placering vid universitetsfilialen. Vidare har jag under detta anslag beräknat 500 000 kr. för förstärkning av utbildningen i matematik.

Som följd av statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 252, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84) avvecklas den tekniska magisterutbildningen successivt. Med anledning härav beräknar jag för nästa budgetår medel för tjänsten som universitetslektor i elektroteknik vid den tekniska magisterutbildningen i Örebro under detta avlöningsanslag.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av

vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under förevarande avlöningsanslag medel för ytterligare 9,5 tjänster som studievägledare. Medel motsvarande 3,5 tjänster, som innevarande budgetår beräknats under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m., bortfaller därvid. Jag beräknar vidare 84 000 kr. för förstärkning av kursanslaget till forskarutbildning.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram proposition om bidrag till Vetenskapsakademien. Med hänsyn härtill bör detta anslag minskas med ett belopp av 3,5 milj. kr. motsvarande vad som innevarande budgetår utgår som bidrag till Vetenskapsakademien.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (106 850 000 — 3 838 000 =) 103 012 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till (53 065 000 + 5 135 000 =) 58 200 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 103 012 000 kr.,
2. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 58 200 000 kr.

E 22. Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 23. Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader

1971/72	Utgift	128 123 604[1]	Reservation[4]	6 386 095
1972/73	Anslag	146 665 000[2]		
1973/74	Förslag	143 391 000[3]		

[1] Därav avlöningar till lärarpersonal 89 724 245 kr. och driftkostnader 38 399 359 kr.
[2] Därav avlöningar till lärarpersonal 95 465 000 kr. och driftkostnader 51 200 000 kr., varav 300 000 kr. anvisats på tilläggsstat.
[3] Därav avlöningar till lärarpersonal 89 591 000 kr. och driftkostnader 53 800 000 kr.
[4] Anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

Dessa anslag avses för grundläggande utbildning, forskarutbildning och forskning inom tekniska ämnesområden vid universitetet i Lund, tekniska högskolan i Stockholm och högskolan i Luleå samt för civil-

ingenjörsutbildning vid universitetet i Uppsala liksom för utbildning till teknisk magisterexamen vid universitetsfilialen i Örebro. Medel för motsvarande verksamhet vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping beräknas under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

I följande sammanställning redovisas — med hänsyn till vad som i det föregående anförts under vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. — endast lärarpersonal och belopp som hänför sig till sådan personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitetskanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	1 485	—70	—147
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	95 680 000	—2 295 000	—5 874 000
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder m. m.	215 000	of.	of.
Nettoutgift	**95 465 000**	**—2 295 000**	**—5 874 000**

Universitetskanslersämbetet

Ändringförslagen rörande lärarpersonal innebär i korthet följande.

Ämne m. m./tjänst m. m./läroanstalt[1]	Kostnad budgetåret 1973/74 (tkr.)		Anmärkning
	Grundläggande utbildning	Forskarutbildning o. forskning	
1973/74			
Automatiseringsteknik			
1. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KTH		160	
Betongbyggnad			
2. 1 professur, L		10	Samtidigt indragning av tjänst som biträdande professor i byggnadsstatik. Förste innehavare A. Hillerborg
Elektroteknik			
3. 1 professur, U		10	Omvandling av tjänst som biträdande professor. Förste innehavare P.-A. Tove
Fastighets-, byggnads- och värderingsrätt			
4. 1 professur och 1 000 assistenttimmar, KTH		160	

Ökad civilingenjörsutbildning, U			Prop. 1965: 141 s. 139, SU 1965: 173, rskr 1965: 411. Prop. 1972: 1 bil. 10 s. 337, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93
5. Kursanslag	210		
Avveckling av teknisk magisterutbildning, Ö			Prop. 1971: 1 bil. 10 s. 252, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84.
6. Kursanslag	— 125		
7. 1 universitetslektorat i Uo 22: 25	— 95		Överföring till matematisk-naturvetenskaplig fakultet
Ökad civilingenjörsutbildning, L			Prop. 1970: 1 bil. 10 s. 297, SU 1970: 88, rskr 1970: 215
8. Kursanslag	920		
9. 4 universitetslektorat i Uo 22: 25	380		
Ökad civilingenjörsutbildning, KTH			Prop. 1965: 141 s. 137, SU 1965: 173, rskr 1965: 411
10. Kursanslag	420		
11. 4 universitetslektorat i Uo 22: 25	380		
Ökad civilingenjörsutbildning, Lå			Prop. 1971: 59 s. 28, UbU 1971: 17, rskr 1971: 174
12. 1 professur och 1 000 assistenttimmar i vart och ett av ämnena		588	Prop. 1972: 37 s. 40, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173
bearbetningsteknik			Fr. o. m. 1.1.1974
bergteknik			Fr. o. m. 1.1.1974
ekonomisk geologi			Fr. o. m. 1.1.1974
mineralteknik			
transportteknik			
13. 1 tjänst som biträdande professor och 1 000 assistenttimmar i produktionsteknik		79	Prop. 1971: 59 Fr. o. m. 1.1.1974
14. Kursanslag	466		
15. 6 universitetslektorat i Uo 22: 25	550		Därav 1 fr. o. m. 1.1.1974
16. 1 universitetsadjunktstjänst	71		
Gemensamt för flera läroanstalter			
17. 5 tjänster som docent		363	Därav 1 fr. o. m. 1.1.1974
18. 5 tjänster som forskarassistent		320	Därav 1 fr. o. m. 1.1.1974
19. Förstärkning av grundutbildningen	813		
20. Förstärkning av forskarutbildningen		203	
21. Förstärkning av studievägledningen	200		
22. Medel för vikariatsersättning i samband med lärares deltagande i pedagogisk utbildning	610		
23. Minskad medelsanvisning under detta anslag	—7 658	—5 105	Medel för tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping beräknas under programanslaget E 24

1974/75

24.	*Ökad civilingenjörsutbildning, Lå*		Prop. 1972: 37 s. 40, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173.
	1 professur i vart och ett av ämnena bergmekanik geoteknik tillämpad geofysik		Fr. o. m. 1.1.1975
	Vattenförsörjnings- och avloppsteknik		
25.	1 professur, KTH		
		—2 858 —3 212	
26.	Löneomräkning	3 775	
		—2 295	

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, Lå = högskolan i Luleå, Ö = universitetsfilialen i Örebro.

Föredraganden

Antalet nybörjarplatser inom den högre tekniska utbildningen skall enligt gällande utbyggnadsprogram öka med 50 nästa budgetår genom fortsatt utbyggnad av högskolan i Luleå (prop. 1971: 59, s. 28, UbU 1971: 17, rskr 1971: 174; prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173). Intagningskapaciteten vid den högre tekniska utbildningen kommer därigenom att uppgå till sammanlagt 3 380 platser läsåret 1973/74. Dessa är fördelade på universitetet i Uppsala 90, universitetet i Lund 622, tekniska högskolan i Stockholm 1 066, Chalmers tekniska högskola 792, högskolan i Linköping 610 samt högskolan i Luleå 200 intagningsplatser.

Möjligheterna att genom olika åtgärder förbättra arbetsmiljön har fått allt större aktualitet under de senaste åren. Exempel på åtgärder i detta syfte är bl. a. inrättandet av arbetarskyddsfonden, arbetsmiljöutredningens översyn av arbetarskyddslagstiftningen och utredningen angående den tillämpade beteendevetenskapliga arbetslivsforskningen. Jag vill erinra om att chefen för socialdepartementet tidigare denna dag föreslagit att en arbetsmedicinsk filial till arbetarskyddsstyrelsen skall inrättas i Umeå den 1 januari 1974. Jag vill vidare erinra om vad jag anförde rörande uppbyggnad av resurser för högre utbildning och forskning inom det arbetsmedicinska området vid min aanmälan av anslagen till de medicinska fakulteterna i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 314, UbU 1972: 4, rskr 1972: 93).

Betydelsefulla insatser i syfte att förbättra arbetsmiljön bör också kunna göras genom en arbetsmiljöinriktad utbildning av de yrkeskategorier som svarar för utformningen av arbetsmiljön, i första hand tekniker och ekonomer. Mot denna bakgrund har Ingenjörsvetenskaps-

akademien på grundval av en utredning rörande arbetsmiljön och arbetsvetenskapen i en skrivelse pekat på behovet av ökad forskning och utbildning på det arbetsvetenskapliga området. Statsmakterna har i samband med de nyssnämnda besluten om högre teknisk utbildning och forskning i Luleå framhållit betydelsen av att arbetsvetenskapliga kursavsnitt infogas i civilingenjörsutbildningen. Med hänsyn härtill anmäler universitetskanslersämbetet (UKÄ) sin avsikt att i ökad utsträckning söka föra in moment rörande arbetarskydd och arbetsmiljövård, särskilt med ergonomisk inriktning, på samtliga utbildningslinjer i civilingenjörsutbildningen.

Utredningen rörande näringspolitiska åtgärder på det datatekniska området — dataindustriutredningen — har i september 1972 överlämnat förslag bl. a. rörande utbildning på det datatekniska området. Förslaget är f. n. föremål för remissbehandling.

Statsmakterna beslutade år 1971 (prop. 1971: 59, UbU 1971: 17, rskr 1971: 174) att vid högskolan i Luleå skall inrättas två professurer den 1 juli 1973, nämligen i bearbetningsteknik och i transportteknik, samt en tjänst som biträdande professor i produktionsteknik den 1 januari 1974. Uppbyggnaden av forskningsorganisationen inom det geotekniska ämnesområdet vid högskolan i Luleå inleds nästa budgetår. Enligt statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 37, UbU 1972: 23, rskr 1972: 173) skall tre professurer inrättas vid högskolan den 1 januari 1974, nämligen i bergteknik, ekonomisk geologi och mineralteknik. Jag räknar nu medel för ifrågavarande tjänster.

I samband med att en befintlig tjänst som professor eller biträdande professor blir ledig skall prövas bl. a. om tjänsten bör återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll eller om den bör ges en ny ämnesinriktning. Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) beslutar Kungl. Maj:t om ändrat ämnesinnehåll för ifrågavarande tjänster medan UKÄ äger besluta om återbesättande med oförändrad benämning. Enligt tidigare praxis har UKÄ, när det gäller tjänster vid teknisk fakultet, i vissa fall gjort betydande differentieringar inom ramen för en oförändrad ämnesbenämning. Genom en nyligen företagen ändring av 69 § universitetsstadgan (1964: 461) kan denna praxis inte längre tillämpas utan UKÄ kommer i sådana fall att överlämna frågan till Kungl. Maj:t. Om en av Kungl. Maj:t beslutad differentiering av en tjänsts ämnesinnehåll är av allmänt intresse bör beslutet komma till riksdagens kännedom. Det första beslutet av denna innebörd avser professuren i oorganisk kemi vid tekniska högskolan i Stockholm. Kungl. Maj:t har därvid föreskrivit att nämnda tjänst får återbesättas med oförändrad benämning men med profilering av tjänstens ämnesinnehåll mot forskningsområdet vätskor och gaser.

Vid de tekniska fakulteterna har genom Kungl. Maj:ts beslut inrättats sex ordinarie universitetslektorat under budgetåret 1972/73. Vid

universitetet i Lund har således inrättats ett universitetslektorat i byggnadsfunktionslära och ett i organisk kemi den 1 juli 1972. Vid tekniska högskolan i Stockholm har vid samma tidpunkt inrättats ett universitetslektorat i arkitektur, särskilt sammansatta strukturer och ett i svetsteknologi. Vid högskolan i Luleå har vidare inrättats ett universitetslektorat i bearbetningsteknik den 1 juli 1972 och ett i industriell organisation den 1 januari 1973.

Som jag har anfört i det föregående vid min anmälan av anslagen till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna har jag för nästa budgetår beräknat medel för tjänsten som universitetslektor i elektroteknik vid den tekniska magisterutbildningen i Örebro under de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas avlöningsanslag.

Jag räknar för nästa budgetår med en höjning av kursanslagen för här berörda läroanstalter med 2 448 000 kr. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inom ramen för kursanslagen den 1 juli 1973 inrätta ytterligare ordinarie universitetslektorat vid ifrågavarande fakulteter.

I enlighet med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under förevarande avlöningsanslag ytterligare medel för studievägledningsändamål (+254 000 kr.). Innevarande budgetår har 70 000 kr. beräknats för detta ändamål under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m. För förstärkning av forsknings- och forskarutbildningsorganisationen vid högskolan i Luleå räknar jag vidare medel för två tjänster som forskarassistent.

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till avlöningar till lärarpersonal till (95 465 000 — 5 874 000 =) 89 591 000 kr. Vidare beräknar jag, i överensstämmelse med vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m., anslaget till driftkostnader till 53 800 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 89 591 000 kr., varav 750 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
2. till *Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 53 800 000 kr.

E 24. Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping

1971/72 Utgift	61 193 548[1]	Reservation	4 491 753[1]
1972/73 Anslag	67 993 000[1]		
1973/74 Förslag	97 236 000		

[1] Anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola.

Vid Chalmers tekniska högskola (CTH) bedrivs grundläggande teknisk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning, utbildning inom nordiska hushållshögskolans textillinje, forskning och forskarutbildning inom tekniska och matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden, biblioteksverksamhet och fastighetstjänst.

CTH är en av de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller tills vidare för högskolan.

Grundläggande teknisk utbildning m. m.
Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning m. m.
Teknisk forskning och forskarutbildning
Matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning m. m.
Vissa förvaltningsuppgifter

Inom tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping (Li) bedrivs grundläggande teknisk utbildning samt forskning och forskarutbildning inom tekniska ämnesområden. Vid högskolan finns vidare centralbibliotek, förvaltning och fastighetstjänstorganisation vilka samtliga betjänar bl. a. den tekniska fakulteten.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 februari 1969 beslöt jag den 31 januari 1972 att utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering skulle utvidgas till att omfatta även den tekniska utbildningen och forskningen vid högskolan i Linköping.

I stället för det nuvarande reservationsanslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola bör i riksstaten föras upp ett reservationsanslag benämnt Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping. Behållning vid utgången av budgetåret 1972/73 på anslagsposter uppförda under anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola bör tillföras motsvarande anslagsposter under det nya anslaget.

Under detta anslag har jag sålunda beräknat medel för ändamål avseende teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping som innevarande budgetår bekostas från andra anslag, vilka därför bör minskas med motsvarande belopp enligt följande sammanställning.

Anslag i riksstaten för budgetåret 1972/73	Medel avsedda för tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping (tkr.)
E 22. Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	12 965
E 23. Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader	5 590
E 25. Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar	595
E 26. Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.	297
E 27. Förvaltningarna vid universiteten m. m.	1 005
E 36. Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader	66
E 39. Gästföreläsningar	17
E 44. Extra utgifter vid universiteten m. m.	4
I 1. Kulturellt utbyte med utlandet, anslagsposten 1. Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl.	6
	20 545

Behållningar vid utgången av budgetåret 1972/73 på reservationsanslagen Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader, Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m., Gästföreläsningar och Extra utgifter vid universiteten m. m. bör i den del de avser tekniska fakulteten i Linköping tillföras berörda anslagsposter under förevarande anslag.

Följande programindelning bör tills vidare gälla för den tekniska utbildningen och forskningen vid högskolan i Linköping.

Grundläggande teknisk utbildning
Teknisk forskning och forskarutbildning

Medel för verksamheten under läroanstaltsprogrammen vid Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping beräknas dels under detta anslag, dels under följande anslag.

E 20. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal
E 37. Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader
E 38. Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer
E 39. Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden
E 40. Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier
E 43. Kostnader för datamaskintid

Verksamheten finansieras dessutom med medel anvisade av bl. a. forskningsråden.

Universitetskanslersämbetets (UKÄ) resp. mina förslag avseende detta anslag för budgetåret 1973/74 framgår av det följande.

Läroanstaltsprogram	1971/72 Utfall (tkr.)	1972/73 Beräknade programkostnader (tkr.)	Beräknat 1973/74 (tkr.)		
			Basförslag[1]	UKÄ	Föredraganden
Grundläggande teknisk utbildning m. m.					
1. Chalmers tekniska högskola	39 366	44 110	47 434	49 361	48 096
2. Högskolan i Linköping	—	17 057[2]	17 746	21 566	19 837
Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning m. m.					
3. Chalmers tekniska högskola	11 825	12 702	13 635	14 104	13 743
Teknisk forskning och forskarutbildning					
4. Chalmers tekniska högskola	57 034	54 992	58 480	59 809	59 164
5. Högskolan i Linköping	—	11 670[2]	12 115	14 249	12 472
Matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning m. m.					
6. Chalmers tekniska högskola	10 194	11 105	11 642	12 261	11 731
Vissa förvaltningsuppgifter					
7. Chalmers tekniska högskola	5 945	7 056	7 096	7 351	7 197
Summa kostnader	**124 364**	**158 692**	**168 148**	**178 701**	**172 240**
Avgår					
Intäkter under anslaget[3]	51 597	61 986	66 836	68 066	66 836
Komplementkostnader[4]	6 787	8 168	8 168	8 168	8 168
Summa anslag	**65 980**	**88 538[5]**	**93 144**	**102 467**	**97 236**

[1] Med basförslag avses innevarande budgetårs anslag omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.
[2] Överslagsvis utförd omräkning till program.
[3] Beräknade intäkter från forskningsråd, annan statlig myndighet, kommun eller enskild samt andel för Chalmers tekniska högskola resp. tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping av följande anslag: Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader (medel för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten), Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier, Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. samt Kostnader för datamaskintid.
[4] Beräknade kostnader för utrustning.
[5] Varav anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola 67 993.

Universitetskanslersämbetet

Basförslaget

UKÄ förutsätter att Chalmers tekniska högskola och tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping inom ramen för det av UKÄ beräknade

basförslaget skall kunna uppnå samma resultat som förutsatts för innevarande budgetår. Dessutom förutsätter UKÄ att antalet special- och extrastuderande vid CTH, omräknat i antal helårsstuderande, skall vara lika stort som läsåret 1971/72.

Grundläggande teknisk utbildning m. m.

1. Chalmers tekniska högskola

På grund av tidigare genomförda intagningsökningar ökar antalet utbildningsplatser under nästa budgetår med 30. Anslaget föreslås därför öka med 305 000 kr. Härutöver bör enligt UKÄ anslaget ökas med 1 238 000 kr. för kvalitativa förstärkningar för den grundläggande utbildningen, bl. a. inrättande av 3 ordinarie universitetslektorat.

2. Högskolan i Linköping

På grund av tidigare genomförda intagningsökningar ökar antalet utbildningsplatser under nästa budgetår med 390. Anslaget bör därför enligt UKÄ ökas med 2 834 000 kr. Härutöver föreslår UKÄ att anslaget ökas med 704 000 kr. för olika kvalitativa förstärkningar av den grundläggande tekniska utbildningen, bl. a. inrättande av 7 ordinarie universitetslektorat.

Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning m. m.

3. Chalmers tekniska högskola

UKÄ föreslår att medel för 1 tjänst som universitetslektor, vilken tidigare bekostats från anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal, nästa budgetår skall beräknas under förevarande anslag (+95 000 kr.). För kvalitativa förstärkningar bör anslaget ökas med 188 000 kr.

Teknisk forskning och forskarutbildning

4. Chalmers tekniska högskola

Verksamheten inom detta läroanstaltsprogram föreslås bli utvidgad genom att en professur i installationsteknik inrättas den 1 juli 1973. Innehavaren av denna tjänst bör enligt UKÄ:s förslag delta även i verksamheten inom läroanstaltsprogrammet Grundläggande teknisk utbildning m. m. (193 000+61 000 kr.). Vidare bör inrättas 2 tjänster som docent och 2 tjänster som forskarassistent (+298 000 kr.). För olika kvalitativa förstärkningar bör anslaget ökas med 264 000 kr. Under anslaget bör tas upp ett belopp motsvarande de medel som budgetåret 1972/73 tilldelats CTH från anslaget till gästföreläsningar och den under anslaget till kulturellt utbyte med utlandet uppförda anslagsposten till resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. (+58 000 kr.).

UKÄ föreslår att beslut fattas om att en professur i telesystemteknik skall inrättas den 1 juli 1974.

5. Högskolan i Linköping

UKÄ föreslår att 1 tjänst som docent och 1 tjänst som forskarassistent inrättas den 1 juli 1973 (+149 000 kr.). För olika kvalitativa förstärkningar bör enligt UKÄ anslaget ökas med 1 593 000 kr.

Matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning m. m.

6. Chalmers tekniska högskola

UKÄ föreslår att för kvalitativa förstärkningar inom övrig forskning och forskarutbildning anslaget ökas med 147 000 kr.

Vissa förvaltningsuppgifter

7. Chalmers tekniska högskola

UKÄ föreslår att de lönekostnader vid fastighetstjänstorganisationen i Göteborg, som avser lokaler för verksamheten vid universitetet i Göteborg, i fortsättningen bestrids från den under anslaget Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader uppförda anslagsposten till avlöningar vid fastighetstjänsten (—440 000 kr.).

Läroanstaltsprogrammet Vissa förvaltningsuppgifter omfattar även extern biblioteksservice. För förstärkning av denna föreslår UKÄ att anslaget ökas med 115 000 kr.

Gemensamma ändamål

Vissa av UKÄ:s förslag rör kostnader som är gemensamma för samtliga läroanstaltsprogram vid resp. CTH och högskolan i Linköping. UKÄ föreslår således för CTH en förstärkning av förvaltningen med 112 000 kr. (varav 61 000 kr. för det s. k. betygsdatasystemet), av fastighetstjänsten med 527 000 kr. och av biblioteksverksamheten (exkl. extern biblioteksservice) med 216 000 kr. För högskolan i Linköping föreslår UKÄ en förstärkning av förvaltningen med 144 000 kr., av fastighetstjänsten med 77 000 kr. och av biblioteksverksamheten med 273 000 kr.

UKÄ har den 4 december 1972 lämnat en inom högskolan utarbetad verksamhetsberättelse över utbildning och forskning vid Chalmers tekniska högskola under budgetåret 1971/72.

Antalet utbildningsplatser vid CTH var detta läsår sammanlagt 3 072. Antalet närvarande studerande uppgick till 3 565. Under året fullgjorde de studerande i genomsnitt ca 70 % av de moment, som är upptagna i utbildningsplanen i den del som gäller för den årskurs de tillhör. 614 studerande avlade examen. Detta antal bör ses i relation till antalet antagna fyra år tidigare vilket var 725.

Under budgetåret 1971/72 fanns vid CTH 87 studerande för licentiatexamen, 61 studerande för doktorsgrad och 392 studerande för doktorsexamen. Under året avlades 45 licentiatexamina och 20 doktorsexamina. Fem personer disputerade för doktorsgrad.

I verksamhetsberättelsen redovisas också erfarenheter av försöksverk-

samheten med programbudgetering. Som fördelar med programbudgetering anges bl. a. ökat kostnadsmedvetande hos personalen och ökad handlingsfrihet för bl. a. institutionerna. Programbudgeteringen anses dock göra det administrativa arbetet mer komplicerat och kräva intensiv utbildning av berörd personal.

Föredraganden

En redovisning av det första årets försöksverksamhet med programbudgetering vid Chalmers tekniska högskola (CTH) föreligger nu. Erfarenheterna förefaller vara övervägande positiva. Programbudgetsystemet vidareutvecklas i den fortsatta försöksverksamheten. Denna utvidgas fr. o. m. budgetåret 1973/74 till att omfatta även teknisk utbildning och forskning vid högskolan i Linköping samt avses fr. o. m. budgetåret 1974/75 omfatta all verksamhet vid sistnämnda högskola.

Mina förslag innebär en med 29 243 000 kr. ökad medelsanvisning under anslaget. 20 545 000 kr. därav motsvarar medel som innevarande budgetår tillkommer tekniska fakulteten vid högskolan i Linköping från skilda riksstatanslag. Merparten av övriga ökningar är av automatisk natur.

Med hänsyn till det ökade antalet utbildningsplatser nästa budgetår har jag beräknat ytterligare medel för läroanstaltsprogrammen 1. och 2. Grundläggande teknisk utbildning m. m. vid resp. Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping (resp. 120 000 kr. och 1 800 000 kr.). Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att inom ramen för dessa belopp den 1 juli 1973 inrätta ytterligare ordinarie universitetslektorat vid ifrågavarande fakulteter. Enligt tidigare beslut av Kungl. Maj:t har ett ordinarie universitetslektorat inrättats den 1 juli 1972 i vart och ett av ämnena fysik, företagsekonomi samt informationsteori och datatransmission vid högskolan i Linköping.

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. beräknar jag under detta anslag ytterligare medel för studievägledningsändamål (+240 000 kr.). Innevarande budgetår har 65 000 kr. anvisats för detta ändamål under anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m.

Vid min beräkning av medelsbehovet för läroanstaltsprogrammet 3. Grundläggande matematisk-naturvetenskaplig utbildning vid CTH har jag beaktat kostnaderna för en ordinarie tjänst som universitetslektor i informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling (+95 000 kr.). Kostnaderna för denna tjänst bestrids innevarande budgetår från anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal.

Ämnet installationsteknik omfattar bl. a. försörjningssystem för reglering av inomhusklimat, vatten och avlopp samt elinstallationer i byggnader. Med hänsyn till områdets betydelse bör resurserna för forskning

och utbildning inom installationstekniken byggas ut. Jag förordar därför, i överensstämmelse med UKÄ:s förslag, att en professur i installationsteknik inrättas vid CTH den 1 juli 1973. Jag har beräknat medel för tjänsten under anslagsposterna till läroanstaltsprogrammen 1. Grundläggande teknisk utbildning m. m. vid CTH (+61 000 kr.) och 4. Teknisk forskning och forskarutbildning vid CTH (+193 000 kr.).

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1966: 1 bil. 10 s. 361, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har Kungl. Maj:t föreskrivit att professuren i husbyggnad vid CTH i samband med återbesättande skall ändras till professur i projekteringsmetodik.

För förstärkning av resurserna för forskarutbildning har jag beräknat medel för två tjänster som forskarassistent vid tekniska fakulteten i Linköping.

I enlighet med UKÄ:s förslag beräknar jag under detta anslag medel för dels gästföreläsningar, dels resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. vid CTH och tekniska fakulteten i Linköping (+81 000 kr.). Medel för dessa ändamål anvisas innevarande budgetår under anslagen till resp. gästföreläsningar och kulturellt utbyte med utlandet.

Vidare har jag, i enlighet med UKÄ:s förslag, räknat med en minskning av anslaget (anslagsposten Vissa förvaltningsuppgifter) med 440 000 kr. avseende de löncekostnader vid fastighetstjänstorganisationen i Göteborg som hänför sig till universitetet i Göteborg. Medel för detta ändamål bör nästa budgetår anvisas under anslaget Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader. Detta innebär inte någon organisatorisk förändring av den av CTH administrerade gemensamma fastighetstjänsten för läroanstalterna i Göteborg.

Vid min beräkning av medel för vissa för läroanstaltsprogrammen vid CTH gemensamma ändamål har jag beaktat medelsbehovet för bl. a. betygsdatarutinen vid CTH (+61 000 kr.) och för personal vid lokalregister (+37 000 kr.). För läroanstaltsprogrammen vid tekniska fakulteten i Linköping har jag beräknat medel bl. a. för personal vid lokalregister (+15 000 kr.) och ökade medel (+48 000 kr.) för biblioteket. Jag återkommer till frågan om lokalregister vid min anmälan i det följande av anslaget Förvaltningarna vid universiteten m. m.

Vidare har jag under detta anslag tagit hänsyn till de ökade kostnaderna vid genomförande av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur enligt vad jag förordat i det föregående,
2. till *Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 97 236 000 kr., varav 603 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 25. Decentraliserad universitetsutbildning m. m.

1971/72 Utgift	5 405 981	Reservation	877 912
1972/73 Anslag	5 845 000		
1973/74 Förslag	5 729 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för decentraliserad universitetsutbildning och universitetsutbildning anordnad av Hermods korrespondensinstituts stiftelse. Ansvaret för utbildningen vilar enligt gällande bestämmelser på universitetskanslersämbetet (UKÄ). För anslaget gäller bestämmelser meddelade av Kungl. Maj:t den 7 juni och den 22 september 1972.

Statsmakterna har år 1970 (prop. 1970: 169, SU 1970: 223, rskr 1970: 438) fattat beslut om försöksverksamhet med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning. Kungl. Maj:t har den 19 maj 1972 bemyndigat UKÄ att bedriva sådan försöksverksamhet budgetåren 1972/73 och 1973/74. Utbildningen omfattar första och andra avdelningarna av vissa utbildningslinjer vid filosofisk fakultet. Försöksverksamheten äger rum i Luleå, Sundsvall och Östersund.

Universitetskanslersämbetet

Decentraliserad universitetsutbildning anordnas f. n. i form av grundkurser om 20 poäng inom vissa humanistiska, samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga ämnesområden. Efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall anordnas utbildning även för 40 poäng. Budgetåret 1971/72 uppgick antalet 20-poängskurser till 38 och antalet deltagare i dessa till sammanlagt 1 200. I åtta studiekurser om 40 poäng deltog sammanlagt 200 studerande.

UKÄ finner det skäligt att en decentraliserad kursverksamhet på 20-poängsnivå anordnas budgetåret 1973/74 av ungefär samma omfattning som hittills. UKÄ anser det emellertid angeläget att förskjuta tyngdpunkten i verksamheten mot naturvetenskapliga ämnesområden, vilket innebär en kostnadsökning.

De studerandes efterfrågan på utbildning på 40-poängsnivå liksom behovet av ett mer balanserat utbud av arbetskraft med längre utbildning har enligt UKÄ gjort det alltmer angeläget att även naturvetenskapliga studiekurser på högre nivå anordnas i ökad omfattning vid universitetsfilialerna och på andra orter. UKÄ räknar därför med studiekurser på 40-poängsnivå i samma omfattning som i sina förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1972/73.

Speciellt angelägen är, framhåller UKÄ, en utbyggnad av försöksverksamheten med s. k. kombinationsutbildning på andra orter än universitets- och filialorter. Kostnaderna för i dessa utbildningar ingående 20- och 40-poängskurser inom olika ämnesområden bestrids från detta anslag. UKÄ framhåller vikten av att kortare utbild-

ningsalternativ, omfattande bl. a. laborativa ämnesområden erbjuds de studerande.

UKÄ räknar med ökade kostnader för försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning budgetåret 1973/74, främst på grund av önskemål om ett större kursutbud.

Det i försöksverksamheten med distribution av högre utbildning ingående delprojektet III avser utbildning på 20-poängsnivå med hjälp av en kombination av studiecirkel, självinstruerande materiel och videoband. UKÄ begär för budgetåret 1973/74 medel för en breddning av detta försök.

UKÄ räknar vidare med att under budgetåret 1972/73 planlägga delprojekt II som avser utbildning, likaledes på 20-poängsnivå, med hjälp av en kombination av självinstruerande materiel och muntlig undervisning, så att det kan prövas under budgetåret 1973/74.

Beträffande bidraget till Hermods korrespondensinstituts stiftelse föreslår UKÄ en minskning med anledning av att antalet kurser under budgetåret 1973/74 kommer att gå ned.

UKÄ beräknar att reservationen på anslaget kommer att till en del förbrukas under budgetåret 1972/73 och föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 höjs med 1 220 000 kr.

I 0-alternativet förordar UKÄ en minskning antingen av antalet studiekurser eller av kostnaden per studiekurs. Också en kombination av dessa alternativ är enligt UKÄ tänkbar. UKÄ anser att en minskning av antalet studiekurser i första hand bör drabba den s. k. decentraliserade kursverksamheten. Dock bör enligt UKÄ sådana studiekurser inom ämnesområden vid filosofisk fakultet som ingår i kombinationsutbildning inte träffas av någon nedskärning. Om man väljer att reducera kostnaderna per studiekurs kan detta föranleda bl. a. att undervisningsvolymen i varje studiekurs minskas. Effekterna av en åtgärd av sistnämnda slag är enligt UKÄ:s mening svåra att förutse men blir generellt desamma som vid de filosofiska fakulteterna. För detta har jag redogjort i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m.

Föredraganden

Statsmakterna har under en följd av år fäst stor vikt vid decentralisering av den högre utbildningen. Kungl. Maj:t har genom beslut den 19 maj 1972 bemyndigat universitetskanslersämbetet (UKÄ) att fortsätta försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning under budgetåret 1973/74. Den 22 september 1972 har Kungl. Maj:t bemyndigat UKÄ att påbörja försöksverksamhet med det av 1968 års utbildningsutredning (U 68) föreslagna delprojektet III. Samtidigt vill jag erinra om den ökning av folkbildningsorganisationer-

nas av statsmedel stödda universitetscirkelverksamhet, som ägt rum under senare år.

Jag är för närvarande inte beredd att förorda någon utvidgning av försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning. I detta sammanhang vill jag hänvisa till vad jag tidigare anfört vid min anmälan av denna fråga i prop. 1970: 169, vilket riksdagen lämnat utan erinran.

Liksom UKÄ finner jag att den decentraliserade kursverksamheten på 20-poängsnivå bör ges en mer naturvetenskaplig inriktning. Detta bör åstadkommas inom ramen för anslaget genom en minskning av antalet studiekurser inom humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnesområden till förmån för en ökning av antalet studiekurser i t. ex. matematik och kemi. Vad gäller utbildning på 40-poängsnivå inom ämnesområdet fysik anser jag, med hänsyn till de obesatta utbildningsplatserna inom ämnesområdet vid universiteten, att resurserna där bör utnyttjas i första hand.

Jag vill här stryka under att innehåll i och förläggning av kurser inom den decentraliserade universitetsutbildningen bör väljas så att verksamheten inte ogynnsamt påverkar tillströmningen av studerande till filialerna.

Jag beräknar under detta anslag medel för en fortsatt försöksverksamhet med U 68:s delprojekt III. I avvaktan på en utvärdering av projektet, som påbörjades höstterminen 1972, är jag inte beredd att nu ta ställning till en utvidgning av försöksverksamheten.

Vid min beräkning av anslaget har jag — förutom reservationen på anslaget — beaktat vad jag anfört om anordnande av studiekurser i kemi i Örebro vid min anmälan i det föregående av vissa gemensamma frågor rörande universiteten m. m. Jag räknar vidare med ett minskat medelsbehov för den av Hermods korrespondensinstituts stiftelse bedrivna kursverksamheten.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Decentraliserad universitetsutbildning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 729 000 kr.

E 26. Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm

1971/72	Utgift	2 589 100
1972/73	Anslag	1 906 000
1973/74	Förslag	1 906 000

Finansieringen av verksamheten vid Handelshögskolan i Stockholm regleras genom ett avtal av den 23 januari 1954 mellan Stockholms stad, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolans

i Stockholm direktion. I avtalet har vidtagits vissa ändringar, senast den 4 maj 1970, godkända av Kungl. Maj:t den 27 maj 1971 (jfr prop. 1971: 1 bil. 10 s. 310, UbU 1971: 3 rskr 1971: 84). Statens bidrag har därvid bestämts till 1 881 000 kr. för budgetår. Från anslaget utbetalas vidare vissa arvoden m. m.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 906 000 kr.

c) vissa högskolor m. m.

E 27. Socialhögskolorna

1971/72 Utgift 24 472 220[1]
1972/73 Anslag 24 169 000
1973/74 Förslag 27 457 000

[1] Innefattar kostnader även för nämnden för socionomutbildning.

Socialhögskolorna har enligt sin stadga (1964: 538, ändrad senast 1972: 287) till uppgift att utbilda för tjänster med sociala, administrativa och kamerala arbetsuppgifter. De skall sprida kunskap i socialpolitiska och kommunala ämnen samt främja samhällsvetenskapernas utveckling. Socialhögskolorna är förlagda till Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro, Östersund och Umeå.

Antalet intagningsplatser vid socialhögskolorna har ökat starkt de senaste åren och uppgår innevarande budgetår till 1 950. Statsmakterna fattade åren 1970 och 1971 (prop. 1970: 1 bil. 10, SU 1970: 88, rskr 1970: 215; prop. 1971: 36, UbU 1971: 11, rskr 1971: 136) beslut om bl. a. utbyggnad av socionomutbildningen med sikte på en fördubbling av antalet utbildningsplatser, dvs. totalt ca 2 300 platser.

Nämnden för socionomutbildning fungerar i vissa avseenden som central myndighet för socialhögskolorna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Nämnden	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	179	+21	+12
Övrig personal	62	+15	+ 2
Anm. Utöver de angivna tjänsterna har för budgetåret 1972/73 anvisats medel för praktikhandledararvoden (ca 4,2 milj. kr.).	**+241**	**+36**	**+14**
Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	17 596 000	+3 189 000	+2 638 000
Lönekostnader för övrig personal	4 451 000	+ 992 000	+ 372 000
Sjukvård	16 000	+ 2 600	+ 2 000
Reseersättningar			
a) Reseersättningar till studerande	225 000	+ 34 000	+ 34 000
b) Övriga reseersättningar	646 000	+ 143 000	+ 39 000
Renhållning och städning	490 000	+ 78 000	+ 129 000
Bokinköp m. m.	179 000	+ 45 000	— 5 000
därav engångsanvisning	15 000	+5 000	—15 000
Expenser	566 000	+ 183 400	+ 79 000
	24 169 000	**+4 667 000**	**+3 288 000**

Nämnden för socionomutbildning

Nämnden föreslår för budgetåret 1973/74 en ökning av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna med sammanlagt 90 platser fördelade med 30 på var och en av högskolorna i Lund, Göteborg och Umeå. Ökningen bör enligt nämnden avse social linje och förläggas till höstterminen. Enligt nämndens bedömning bör de befintliga läroanstalternas kapacitet därefter inte ytterligare ökas. De ytterligare intagningsplatser som enligt statsmakternas beslut år 1970 skall komma till bör i stället förläggas till en ny utbildningsenhet.

Vidare föreslår nämnden att medel för socialhögskolornas verksamhet nästa budgetår skall anvisas under två riksstatanslag, dels ett förslagsanslag till lönekostnader för lärarpersonal, dels ett reservationsanslag till driftkostnader, och begär en medelsanvisning av 815 000 kr. för bestridande av kostnader vid omläggningen.

Förslagen till tjänster m. m. innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 828 000 kr.
2. Studierektorer (+646 000 kr.).
3. 6 universitetslektorat i Uo 22: 25 (Örebro 1, Östersund 4, Umeå 1) (+166 000 kr.).
4. 5 konsulenttjänster (Lund 1, Göteborg 1, Örebro 1, Östersund 1½, Umeå ½) (+334 000 kr.).
5. Engångsanvisning för vissa arbetsuppgifter (Stockholm) (+ 61 000 kr.).
6. Tjänst som förste byråsekreterare (Östersund) (+64 000 kr.).
7. Ökad medelsanvisning till arvoden för undervisning och examination (+862 000 kr.) samt för ersättning för allmänt institutionsarbete i samband med undervisningen (+118 000 kr.).
8. Ökad medelsanvisning för arvoden till praktikhandledare (+800 000 kr.).
9. Ökad medelsanvisning för vaktmästar- och biträdespersonal (+303 000 kr.).

I 0-alternativet redovisar nämnden en minskning av lärarpersonalen med antingen 84 lärartjänster eller 496 arvodestjänster som praktikhandledare samt en minskning av övrig personal med 9 tjänster. Minskning av lärarpersonalen skulle innebära en nedskärning av undervisningen med mer än 17 %, vilket motsvarar en minskning av socionomutbildningen med ett betyg. En nedskärning av den praktiska utbildningen i angiven omfattning skulle innebära att mindre än hälften av de studerande som enligt gällande bestämmelser skall ha två praktikperioder kan få det. Åtgärden att minska anslaget till övrig personal skulle enligt nämnden innebära en inte försvarbar försämring av den administrativa organisationen.

Direktionen för Svenska diakonsällskapet har anhållit om en ökad medelstilldelning för bl. a. arvoden till praktikhandledare (+26 000 kr.).

Föredraganden

Statsmakternas beslut år 1970 om ökning av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna innebar att antalet utbildningsplatser snabbt skulle öka. I prop. 1971: 36 (UbU 1971: 11, rskr 1971: 136) framhöll jag att detta beslut bör ligga till grund för kapacitetsökningen men att utbyggnadstakten borde prövas i det årliga budgetarbetet.

Sedan läsåret 1969/70 har antalet intagningsplatser ökat med 810 och uppgår nu till 1 950. Platsernas fördelning mellan socialhögskolorna framgår av följande sammanställning.

högskola	Stockholm	Lund	Göteborg	Örebro	Östersund	Umeå
antal intagnings-platser	420	300	360	390	240	240

Sammanlagt 1 170 av platserna avser innevarande budgetår social linje. Det ankommer på nämnden att fortlöpande pröva fördelningen av intagningsplatser på linje.

För nästa budgetår räknar jag med oförändrat antal intagningsplatser.

Med hänsyn till att genomförda intagningsökningar medför en med ca 6 % ökad undervisningsvolym nästa budgetår bör undervisningsresurserna förstärkas. Jag beräknar således under detta anslag medel för ytterligare ett ordinarie universitetslektorat och avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att inrätta tjänsten vid Östersundshögskolan i ämnet samhällsekonomi med socialpolitik. I fråga om lärarpersonal i övrigt tar jag upp ytterligare medel för undervisning och examination (+700 000 kr.) samt medel till arvoden till praktikhandledare (+1 300 000 kr.). Jag har därvid beaktat det ökade medelsbehov som följer av en omfördelning av 30 intagningsplatser vid Östersundshögskolan från vårtill hösttermin. Denna omfördelning är motiverad främst av att antalet sökande är väsentligt större vid höstintagningen. Utöver förändringar av automatisk natur beräknar jag medel för en tjänst som förste byråsekreterare och en tjänst som konsulent, båda vid socialhögskolan i Östersund. Vidare räknar jag med ytterligare medelsanvisning för expenser bl. a. med hänsyn till försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

till *Socialhögskolorna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 27 457 000 kr.

E 28. Fortbildning av socionomer, journalister m. m.

1971/72	Utgift	531 896	Reservation	405 568
1972/73	Anslag	796 000		
1973/74	Förslag	796 000		

Av detta anslag får för innevarande budgetår disponeras högst 227 000 kr. för anordnande av en fortbildningskurs i socialt behandlingsarbete vid var och en av socialhögskolorna i Stockholm och Lund, högst 20 000 kr. för stipendier och resekostnadsbidrag till deltagare i kurserna samt högst 35 000 kr. för fortbildningsverksamhet för journalister inom aktuella ämnesområden.

I överensstämmelse med statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 36, UbU 1971: 11, rskr 1971: 136) inleddes under budgetåret 1971/72 försöksverksamhet med fortbildning av journalister. Verksamheten leds av särskilda sakkunniga — kommittén för fortbildning av journalister. För verksamheten gäller bestämmelser meddelade av Kungl. Maj:t den 19 maj och den 30 juni 1972. Kommittén disponerar under budgetåret 1972/73 högst 621 000 kr. för sin verksamhet.

Nämnden för socionomutbildning

1. Löne- och prisomräkning 26 000 kr.
2. Ökad medelsanvisning för stipendier vid kurserna i socialt behandlingsarbete (+18 000 kr.).

Samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

Ökad medelsanvisning för fortbildningskurser inom särskilt aktuella ämnesområden (+15 000 kr.).

Kommittén för fortbildning av journalister

Kommittén finner att försöksverksamheten bör fortsätta i oförändrad omfattning under budgetåret 1973/74 i avvaktan på en slutlig utvärdering, och föreslår en ökad medelsanvisning med hänsyn till utgiftsökningar av automatisk karaktär (+150 000 kr.).

Föredraganden

I prop. 1971: 36 (s. 39) framhöll jag bl. a. att försöksverksamheten med fortbildning av journalister bör pågå under minst två år. Verksamheten inleddes läsåret 1971/72. I avvaktan på ställningstagande till ett slutligt förslag från kommittén bör kursverksamheten fortsätta i nuvarande former och med i huvudsak oförändrad omfattning budgetåret 1973/74. Med hänsyn till reservationen på anslaget förordar jag att detta för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fortbildning av socionomer, journalister m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 796 000 kr.

E 29. Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet

1971/72	Utgift	323 000
1972/73	Anslag	369 000
1973/74	Förslag	385 000

Från anslaget bestrids kostnader för utbildningsverksamheten vid Sköndalsinstitutets sociala linje.

Direktionen för Svenska diakonsällskapet

Anslaget bör räknas upp med 70 000 kr.

Föredraganden

Detta anslag bör, med hänsyn till inträffade lönestegringar, för budgetåret 1973/74 höjas med 16 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 385 000 kr.

E 30. Journalisthögskolorna

1971/72	Utgift	5 170 792
1972/73	Anslag	5 245 000
1973/74	Förslag	5 662 000

Journalisthögskolorna har enligt sin stadga (1967: 236, ändrad senast 1971: 264) till uppgift att utbilda journalister och att i övrigt främja utvecklingen på journalistikens område. De är förlagda till Stockholm och Göteborg. Från detta anslag bestrids även kostnaderna för ett för högskolorna gemensamt organ, samarbetsnämnden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelserna och nämnden	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	12	of.	of.
Övrig personal	13	+3	of.
	25	**+3**	**of.**

Anm. Utöver de angivna tjänsterna har för budgetåret 1972/73 anvisats medel för undervisningsarvoden m. m. (ca 1,1 milj. kr.).

Anslag			
Lönekostnader för lärarpersonal	2 194 800	+ 374 000	+243 000
Lönekostnader för övrig personal	672 000	+ 216 900	+ 70 000
Sjukvård	2 200	of.	of.
Reseersättningar			
a) Reseersättningar till studerande	80 000	of.	of.
b) Övriga reseersättningar (även för resor inom de nordiska länderna)	66 000	+ 33 300	+ 3 000
Lokalkostnader	1 090 000	+ 125 000	+ 56 000
Bokinköp m. m.	33 000	+ 83 700	+ 2 000
Övningar	752 000	+ 337 600	+ 38 000
Psykotekniska prov	250 000	of.	of.
Förnyelse av utrustning	—	+ 40 000	—
Expenser	105 000	+ 10 500	+ 5 000
	5 245 000	**+1 221 000**	**+417 000**

Styrelserna och samarbetsnämnden för journalisthögskolorna

De förslag till tjänster m. m. som läggs fram av journalisthögskolornas styrelser och samarbetsnämnden innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning 397 000 kr.

2. 2 tjänster som institutionstekniker/expeditionsförman samt medel för extra biträdeshjälp (+152 000 kr.).

3. Ökad medelsanvisning till resor (+30 000 kr.).

4. Medel till prenumerationsavgifter för tidningar och tidskrifter (+82 000 kr.).

5. Medel för förnyelse och underhåll av teknisk utrustning (+40 000 kr.).

6. Ökad medelsanvisning för lokalkostnader till följd av flyttning (+105 000 kr.).

Styrelserna och samarbetsnämnden föreslår vidare att utbildningen under den fjärde terminens fördjupningsstudier differentieras genom att en etermedialinje inrättas. Utbildningen föreslås få en inriktning mera mot sådana dispositions- och gestaltningsproblem, som följer av kravet på begriplighet, än mot mediernas teknik. Den praktiska undervisningen föreslås bli bedriven mot bakgrund av grundläggande informationsteoretiska och informationstekniska frågeställningar. Den föreslagna timplanen omfattar 180 timmar informationsteori, stilistik och produktion. Kostnaderna beräknas till sammanlagt ca 416 000 kr.

Över förslaget om etermedialinje har, efter remiss, yttranden avgetts av dramatiska institutet och Sveriges Radio AB.

I 0-alternativet förordar nämnden och styrelserna en reducering av elevintagningen med hälften. Myndigheterna ser det som ett ofrånkomligt krav att undervisningens kvalitetsnivå upprätthålls. En anslagsreducering får därför inte tillåtas försämra undervisningen.

Föredraganden

Journalistutbildningen i dess nuvarande form tillkom genom statsmakternas beslut år 1967 (prop. 1967: 43, SU 1967: 86, rskr 1967: 199). Utbildningens innehåll och uppläggning samt urvalet bland de sökande till journalistutbildningen har ofta debatterats under senare år. Förslag om förändringar av utbildningskapaciteten vid högskolorna har väckts vid flera tillfällen. I sina förslag till anslagsframställningar avseende nästa budgetår för styrelserna och samarbetsnämnden åter fram förslag om ytterligare differentiering av utbildningen genom inrättande av en etermedialinje. Mot denna bakgrund finner jag, att man med utgångspunkt i vunna erfarenheter bör se över utbildningen vid journalisthögskolorna. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Journalisthögskolorna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 662 000 kr.

E 31. Latinamerika-institutet i Stockholm

1971/72	*Nettoinkomst*	*260 281*[1]
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	84 000

[1] Den redovisade nettoinkomsten beror på att överföringen till anslaget av fondmedel som avsåg budgetåret 1970/71 verkställdes budgetåret 1971/72.

Övrig personal

Latinamerika-institutet i Stockholm har enligt sin instruktion, fastställd av Kungl. Maj:t den 29 maj 1969 (ändrad senast den 11 december 1970), till uppgift att främja studiet av samhälls- och kulturutvecklingen i de latinamerikanska länderna. Det åligger institutet särskilt att driva och främja forskning och utbildning om Latinamerika, driva biblioteksverksamhet och utgöra dokumentationscentrum för latinamerikaforskningen. Institutet skall vidare anordna kurser, föreläsningar och seminarier och i övrigt sprida information om latinamerikanska förhållanden samt medverka till ekonomiska och allmänkulturella kontakter med Latinamerika. Kostnaderna för institutet har efter det att institutet år 1969 omorganiserades till ett fristående statligt institut täckts genom att behållningen av den iberoamerikanska fonden har tagits i anspråk (jfr prop. 1969: 21, SU 1969: 47, rskr 1969: 138). Detta anslag har därför varit uppfört i riksstaten med endast ett formellt belopp.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	2	of.	of.
Övrig personal	0,5	+0,5	of.
Anm. Härutöver finns budgetåret 1972/73 vid institutet en tjänst inom vardera gruppen inrättad vid kungl. biblioteket.	**2,5**	**+0,5**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	180 100		+ 16 900
Sjukvård	1 000		+ 1 000
Reseersättningar (även för utrikes resor)	11 000	+ 58 900	+ 2 000
Lokalkostnader	5 000		of.
Expenser	22 700		of.
Bokinköp	36 300		+ 4 000
Lönekostnader för bibliotekspersonal	89 900	— 89 900	— 89 900
	346 000	**— 31 000**	**— 66 000**
Uppbördsmedel			
Fondmedel	345 000	—345 000	—149 000
Nettoutgift	**1 000**	**+314 000**	**+ 83 000**

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) förordar att medel till institutet budgetåret 1973/74 anvisas under ett reservationsanslag. UKÄ förutsätter därvid att sådana ökade personalkostnader som uppstår till följd av centralt träffade löneöverenskommelser skall bestridas från förslagsanslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Efter samråd med kungl. biblioteket föreslår UKÄ vidare att medel för lönekostnader för den vid institutets bibliotek sysselsatta personalen i fortsättningen anvisas under anslag till kungl. biblioteket. UKÄ:s förslag innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning 20 300 kr.
2. Medelsanvisning med anledning av övergång till reservationsanslag (+9 200 kr.).
3. ½ tjänst som biträde (+21 400 kr.).
4. Ökad medelsanvisning för expenser (+8 000 kr.).
5. Ökad medelsanvisning med anledning av bortfall av fondmedel (+345 000 kr.).
6. Minskad medelsanvisning på grund av överföring av personal till kungl. bibliotekets stat (—89 900 kr.).

Föredraganden

Enligt vad jag erfarit beräknas behållningen på ibero-amerikanska

fonden, som i huvudsak finansierat driften av institutet efter dess förstatligande, vara ca 196 000 kr. vid utgången av budgetåret 1972/73. Kostnaderna för institutet måste därför nästa budgetår i större utsträckning än hittills täckas av riksstatanslag.

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser rörande anslaget vilka medger en friare disposition av tilldelade medel.

Jag kommer vid min anmälan i det följande av anslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar att beräkna medel för den bibliotekspersonal som innevarande budgetår avlönas från institutets anslag, vilket bör minskas i motsvarande mån.

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under detta anslag än sådana av automatisk natur. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Latinamerika-institutet i Stockholm* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 84 000 kr.

E 32. Vissa kurser för utländska studerande

1971/72	Utgift	1 626 395
1972/73	Anslag	1 679 000
1973/74	Förslag	1 712 000

Från detta anslag utgår bidrag till styrelsen för the Stockholm University Institute for English-Speaking Students för anordnande vid universitetet av internationell engelskspråkig undervisning. Bestämmelser för verksamheten har meddelats av Kungl. Maj:t den 29 juni 1966. Från anslaget bestrids även kostnader för kurser i svenska språket för icke svensktalande studerande m. fl. Sistnämnda undervisning står under universitetskanslersämbetet (UKÄ) överinseende och får meddelas vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå samt högskolan i Linköping. Kungl. Maj:t har beträffande dessa kurser meddelat bestämmelser den 19 maj 1972.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
1. Internationell engelskspråkig kursverksamhet för utländska studerande	270 000	+ 3 000	+ 3 000
2. Kurser i svenska språket för icke svensktalande studerande m. fl.			
a) Lönekostnader för lärarpersonal	1 217 000	+163 000	+23 000
b) Driftkostnader	192 000	+ 68 000	+ 7 000
c) Studievägledning m. m.	—	+ 84 000	—
	1 679 000	**+318 000**	**+33 000**

Ec

Universitetskanslersämbetet

1. Löne- och prisomräkning 30 000 kr.
2. Medel för lönekostnader för lärarpersonal vid ytterligare 19 språkkurser för icke svensktalande studerande (+145 000 kr.).
3. Ökad medelsanvisning för driftkostnader (+59 000 kr.).
4. Medelsanvisning för studievägledning m. m. (+84 000 kr.).

Vidare föreslår UKÄ att kurser i engelska för vissa utländska studerande skall få anordnas försöksvis med anlitande av medel från detta anslag.

I 0-alternativet förordar UKÄ i första hand att antalet kurser minskas med åtta, vilket får till följd att sökande till kurserna i större utsträckning än för närvarande måste avvisas.

Föredraganden

Jag räknar under detta anslag inte med andra förändringar än sådana av automatisk natur. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Vissa kurser för utländska studerande* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 712 000 kr.

E 33. Bidrag till Ericastiftelsen

1971/72	Utgift	647 349
1972/73	Anslag	742 000
1973/74	Förslag	945 000

Enligt den 28 juni 1972 träffad överenskommelse mellan staten, Ericastiftelsen och Stockholms läns landsting utgår budgetåren 1972/73 och 1973/74 bidrag till Ericastiftelsen från staten och landstingskommunen med vardera 50 % av stiftelsens nettokostnader enligt fastställd stat. Därjämte skall staten till landstingskommunen utge bidrag med 75 000 kr. för vartdera budgetåret.

Kungl. Maj:t har för sin del den 28 december 1972 godkänt avtalet.

Skolöverstyrelsen

I likhet med stiftelsens styrelse föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) att utbildningen vid Ericastiftelsen koncentreras till det område där de största utbildningsbehoven finns och där stiftelsen har särskilda förutsättningar att meddela undervisning. Förslaget innebär bl. a. en dubblering av den barn- och ungdomspsykoterapeutiska utbildningen samt avveckling av stiftelsens medverkan i tillämpningsutbildningen inom ämnesområdet psykologi vid universiteten (+13 000 kr.).

SÖ:s förslag i övrigt innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning samt ökade kostnader för räntor och amorteringar (+91 000 kr.).

2. Barn- och ungdomsterapeutisk kurs med inriktning på gruppsykologiska och miljöterapeutiska moment, 1½ tjänst som städerska, höjning av revisionsarvoden samt medel till reseersättningar (+63 000 kr.).

3. Uppräkning av statens bidragsandel på grund av ändrade beräkningsgrunder (+82 000 kr.).

Föredraganden

Som framgått i det föregående har överenskommelse träffats mellan staten, Ericastiftelsen och Stockholms läns landstingskommun om samarbete angående verksamheten vid Ericastiftelsen under budgetåren 1972/73 och 1973/74. Avtalet har godkänts av Kungl. Maj:t och av landstinget. Under förutsättning att landstingets godkännande vinner laga kraft medför avtalet vissa ökade kostnader för statsverket. Jag beräknar medel härför (+157 000 kr.).

I avvaktan på att frågan om verksamheten vid Ericastiftelsen efter avtalsperiodens slut löses, räknar jag i övrigt inte med några andra förändringar under detta anslag än sådana som hänför sig till inträffade löne- och prisökningar (+46 000 kr.).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Ericastiftelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 945 000 kr.

d) gemensamt för universitet och högskolor

E 34. Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar

1971/72 Utgift	35 218 339
1972/73 Anslag	34 826 000
1973/74 Förslag	36 981 000

Från detta anslag bestrids lönekostnaderna vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, biblioteken vid karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm och högskolan i Linköping samt det matematisk-naturvetenskapliga biblioteket vid universitetet i Stockholm. Från anslaget bestrids vidare lönekostnader för biblioteksverksamheten vid högskolan i Luleå.

Från de till kungl. biblioteket anvisade medlen bestrids kostnaderna för forskningsbiblioteksrådet, som är ett organ för samråd i frågor av gemensamt intresse för de vetenskapliga biblioteken.

I följande sammanställning redovisas personal vid de vetenskapliga biblioteken och belopp som hänför sig till denna personal.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Myndigheterna	Föredraganden
Personal			
Bibliotekarier	141	+ 4	+1
Övrig personal	618	+14	of.
	759	**+18**	**+1**
Anslag			
Kungl. biblioteket	8 336 000	+1 110 000	+ 638 000
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	417 000	+ 270 000	+ 31 000
Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek	26 073 000	+2 583 000	+1 486 000
Universitetet i			
Uppsala	6 644 000	+661 000	+576 000
Lund	6 664 000	+822 000	+577 000
Göteborg	5 254 000	+469 000	+364 000
Stockholm	230 000	+ 15 000	+ 15 000
Umeå	2 384 000	+239 000	+172 000
Karolinska institutet	1 816 000	+241 000	+125 000
Tekniska högskolan i Stockholm	1 910 000	+201 000	+154 000
Högskolan i Linköping	1 126 000	−507 000	−507 000
Högskolan i Luleå	45 000	+142 000	+ 10 000
Till UKÄ:s disposition	—	+300 000	—
	34 826 000	**+3 963 000**	**+2 155 000**

Myndigheterna

Kungl. biblioteket begär bl. a. medelsanvisning av tillfällig natur för ökade personalkostnader i samband med utflyttningen av universitetets boksamlingar till nya lokaler i Frescati.

Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek begär med hänsyn till den ökade omfattningen av datorbaserad information bl. a. en bibliotekarietjänst för dokumentationsuppgifter.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) framhåller att det av flera utredningar under senare år slagits fast att de vetenskapliga biblioteken är i stort behov av en upprustning. UKÄ har beräknat medel bl. a. för ytterligare en tjänst som förste bibliotekarie vid högskolan i Linköping samt en tjänst som bibliotekarie vid resp. universitetet i Umeå, karolinska institutet och högskolan i Luleå.

Statskontoret har yttrat sig över myndigheternas anslagsframställningar.

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

Bibliotek/tjänst m. m.	Kostnad (tkr.)	Anmärkning
Kungl. biblioteket		
1. 1 tjänst som avdelningsdirektör i Bc 6 för centrala uppgifter inom ADB	98	Personlig för L. Rosquist
2. Service åt universitetet i Stockholm	252	Engångsanvisning
3. Medelsanvisning för östasiatiska boksamlingarna	59	
4. Medelsanvisning för forskningsbiblioteksrådet	134	Engångsanvisning
5. Vissa ersättningar	38	
6. Löneomräkning	529	
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek		
7. Allmän förstärkning	242	
8. Löneomräkning	28	
Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek[1]		
9. Filialverksamheten, U, L, G	141	
10. Institutionstjänsten, U, L, G, KI, KTH	233	
11. Allmän förstärkning, Um, KI, Li, Lå	318	
12. Personliga tjänster för personer sysselsatta i arkivarbete, L	155	
13. Till UKÄ:s disposition	300	Engångsanvisning i samband med pågående utvecklingsarbete med ADB
14. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att medel för del av biblioteket vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag	−595	
15. Löneomräkning	2 031	
	3 963	

[1] U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, Um = universitetet i Umeå, KI = karolinska institutet, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, Li = högskolan i Linköping, Lå = högskolan i Luleå.

0-alternativet skulle bl. a. innebära en nedskärning av öppethållandetiderna och därmed en minskning av bibliotekens servicekapacitet gentemot forskare och studerande.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående vid min anmälan av anslaget till Latinamerika-institutet i Stockholm beräknar jag under förevarande anslag medel för biblioteksper sonalen vid institutet.

Statskontoret utreder f. n. de vetenskapliga bibliotekens arbetsformer och organisation. Bl. a. undersöks möjligheterna att rationalisera biblioteksarbetet med hjälp av automatisk databehandling (ADB). Detta utredningsarbete har av statskontoret sammanförts till ett särskilt delprojekt, benämnt Informationssystem för bibliotek (LIBRIS). Enligt vad jag erfarit avser statskontoret att inom kort överlämna en rapport rörande LIBRIS. Vid min anmälan i det följande av anslaget till bokinköp m. m. för de vetenskapliga biblioteken har jag beräknat medel för fortsatt försöksverksamhet med utnyttjande av ADB i biblioteksarbetet. Jag räknar med att LIBRIS-systemet skall ge besparingar främst i form av minskade personalkostnader som uppväger kostnaderna för försöksverksamheten och för de driftkostnader som följer med systemet. Dessa besparingar synes vara realiserbara relativt snart. Redan under försöksverksamheten, som pågår vid flera stora bibliotek, bör man kunna åstadkomma rationaliseringar. Jag utgår därvid från att de vetenskapliga biblioteken bedriver en sådan personalpolitik att de framtida vinsterna kan inhämtas, självfallet i former som är förenliga med en statlig arbetsgivares ansvar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 36 981 000 kr. Utöver förändringar av automatisk natur har jag därvid beräknat ytterligare 43 000 kr. för högskolan i Linköping och ytterligare 7 000 kr. för högskolan i Luleå. Vidare har jag vid min beräkning av medel till kungl. biblioteket och statens psykologisk-pedagogiska bibliotek tagit hänsyn till kostnaderna för genomförandet av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Vid min beräkning av detta anslag har jag beaktat, att medel för en del av verksamheten vid biblioteket i Linköping har, som ett led i pågående försöksverksamhet med programbudgetering, tagits upp under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 36 981 000 kr.

E 35. Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.

1971/72 Utgift	13 140 988	Reservation	1 066 586
1972/73 Anslag	16 255 000		
1973/74 Förslag	18 419 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för bokinköp m. m. vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek samt biblioteken vid universiteten och övriga under universitetskanslersämbetet (UKÄ) hörande läroanstalter med undantag av biblioteket vid Chalmers tekniska högskola.

Förslagen till ökning av medelsanvisningarna framgår av följande sammanställning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Myndigheterna	Föredraganden
Kungl. biblioteket	3 576 000	+ 828 000	+ 178 000
därav engångsanvisning	—	+ 400 000	—
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	205 000	+ 56 000	+ 10 000
Universitetsbiblioteken m. fl. bibliotek	11 754 000	+6 098 000	+ 896 000
därav engångsanvisning	400 000	+1 007 000	−150 000
Till Kungl. Maj:ts disposition	720 000	—	+1 080 000
därav engångsanvisning	720 000		+1 080 000
	16 255 000	**+6 982 000**	**+2 164 000**

Forskningsbiblioteksrådet

Sedan budgetåret 1968/69 förs i forskningsbiblioteksrådets regi en kontinuerlig prisstatistik vid ett antal större vetenskapliga bibliotek för att mäta prishöjningarna på främst litteratur förvärvad från utlandet. Rådet säger sig ha kunnat konstatera en årlig medelprishöjning under senare år på drygt 14 %. Rådet framhåller vidare att kostnaderna för bokbindning har stigit med ungefär 8 % per år och att antalet tidskriftstitlar årligen ökar med ca 5 %. Detta motiverar enligt rådet en uppräkning av förevarande anslag med 18 % som kompensation för nämnda procentuella höjningar.

Kungl. biblioteket

Av den begärda ökningen avser 400 000 kr. en medelsanvisning av tillfällig karaktär för ADB-behandling av materialet för accessionskatalogen för åren 1968—1971.

Universitetskanslersämbetet

Den uppräkning av anslaget som gjorts under senare år har enligt UKÄ endast räckt för att täcka prisstegringarna. Detta har medfört att biblioteken inte har kunnat tillfredsställa berättigade krav på service, information och dokumentation.

Av ökningsbeloppet avser 500 000 kr. medel för mikrofilmning av dagspress och 1,3 milj. kr. fortsatt försöksverksamhet med ADB inom forskningsbibliotek (det s. k. LIBRIS-projektet). Förslaget om ökad medelsanvisning för ändamål av tillfällig natur är föranlett främst av den fortsatta uppbyggnaden av biblioteken vid universitetsfilialerna samt vid högskolorna i Linköping och Luleå.

UKÄ räknar vidare med en minskad medelsanvisning av 297 000 kr. under detta anslag med hänsyn till att medel för del av biblioteket vid högskolan i Linköping beräknas under programanslag.

Statskontoret har yttrat sig över myndigheternas anslagsframställningar.

0-alternativet skulle främst påverka inköp av monografisk litteratur och löpande abonnemang på tidskrifter och serier.

Mikrofilmning av svensk dagspress

I skrivelse den 6 december 1966 (rskr 1966: 348) anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om en utredning rörande möjligheten att med allmänna medel bekosta mikrofilmning av den svenska dagspressen. Den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt statskontoret att — i samband med översynen av de vetenskapliga bibliotekens inre organisation — även utföra den av riksdagen begärda utredningen. Statskontoret har med anledning härav i februari 1972 överlämnat rapporten Mikrofilmning av den svenska dagspressen (Stencil 1972).

Statskontoret föreslår en kontinuerlig mikrofilmning av alla utkommande svenska dagstidningar. Kostnaderna beräknas till ca 500 000 kr. per år. Vidare föreslås en retroaktiv mikrofilmning av samlingarna av svenska dagstidningar. Detta arbete beräknas kräva insatser under minst tio år till en kostnad av totalt ca 10 milj. kr. Statskontoret har därvid utgått från att den mikrofilmning som redan har utförts av stora delar av den svenska dagspressen inte behöver göras om. Årskostnaderna för kontinuerlig och retroaktiv mikrofilmning av svensk dagspress beräknas sålunda uppgå till ca 1,5 milj. kr. under en tioårsperiod och därefter årligen till ca 500 000 kr.

Förslaget innebär vidare att nuvarande tryckerileveranser av dagstidningar — de s. k. pliktexemplaren — till kungl. biblioteket samt universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund och Göteborg kan begränsas till ett exemplar och att befintliga samlingar av tidningar vid dessa bibliotek till större delen kan utmönstras efter utförd mikrofilmning.

Statskontorets utredning påvisar att en mikrofilmning av föreslagen omfattning ställer sig ekonomiskt fördelaktig på längre sikt. Tidningar som överförts från original till 35 mm mikrofilm kräver sålunda enligt utredningen endast 1/36 av det utrymme som annars erfordras. De vetenskapliga bibliotekens bestånd av svenska dagstidningar upptar f. n.

en sammanlagd magasinsyta av 7 400 m². Avsevärda lokalutrymmen kan sålunda frigöras om detta material mikrofilmas.

Likaledes kan det framtida behovet av nybyggnader för magasinsändamål minskas genom att tidningsmaterialet i fortsättningen arkiveras på mikrofilm.

Statskontoret föreslår att mottagning och förvaring av dagstidningar för mikrofilmning liksom övriga uppgifter i samband härmed centraliseras till kungl. biblioteket. Vidare föreslås en särskild lånecentral för mikrofilm, av praktiska skäl administrativt knuten till kungl. biblioteket.

De samordnande och verkställande uppgifterna bör enligt statskontorets uppfattning under ett inledningsskede anförtros åt en särskild organisationskommitté.

Statskontorets utredning har remissbehandlats. Remissinstanserna ställer sig positiva till förslaget. Flera remissinstanser, bland dem riksarkivet, kungl. biblioteket, UKÄ, forskningsbiblioteksrådet och berörda forskningsråd framhåller betydelsen av att åtminstone ett komplett exemplar av varje tidning bevaras i original för framtiden.

Föredraganden

Statskontoret har överlämnat en utredning med förslag att med allmänna medel bekosta kontinuerlig och retroaktiv mikrofilmning av den svenska dagspressen.

Dagstidningar utgör ett oumbärligt källmaterial för olika slag av forskning inom främst samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnesområden. Tidningsmaterialets betydelse kommer med all sannolikhet att öka, särskilt för projekt inom opinionsbildnings- och folkrörelseforskning.

Stora delar av detta material riskerar emellertid att gå förlorade för eftervärlden på grund av att papperet fortgående bryts ned och förslits.

En fullständig mikrofilmning av den svenska dagspressen medför betydande kostnader, som dock får vägas mot kostnaderna för fortsatt förvaring vid fyra bibliotek av tidningar i original. Statskontorets utredning visar att en mikrofilmning av dagstidningsmaterialet ställer sig billigare på längre sikt än fortsatt förvaring av tidningar i original. Sålunda kan avsevärda lokalutrymmen frigöras. Ett ytterligare motiv för mikrofilmning av detta material är — som antytts — att detta därigenom bättre kan bevaras.

Mot bakgrund härav förordar jag en mikrofilmning av den svenska dagspressen i huvudsak efter de riktlinjer som statskontoret har föreslagit. Jag är emellertid inte nu beredd att ta ställning till detaljerna i förslaget. I likhet med flertalet remissinstanser anser jag dock, att ett exemplar av varje tidning normalt bör bevaras i original. Jag avser att i annat sammanhang begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla

Ed

en organisationskommitté för att utföra återstående detaljundersökningar samt att även i övrigt svara för planerings- och samordningsuppgifter vid ett genomförande av statskontorets förslag.

Jag går nu över till att behandla medelsberäkningen under detta anslag.

För nästa budgetår räknar jag med en höjning av medelsanvisningen för ändamål av tillfällig natur med 930 000 kr. till 2 050 000 kr. Jag tar därvid bl. a. upp sammanlagt 100 000 kr. för högskolorna i Linköping och Luleå. Dispositionen bör t. v. stå öppen vad avser 1 800 000 kr., vilka har beräknats främst för ändamål som berör hela biblioteksväsendet, bl. a. en utvidgad försöksverksamhet med ADB i forskningsbibliotek samt kostnader under det första årets verksamhet med mikrofilmning av dagspress. Beträffande ADB-verksamheten vill jag erinra om vad jag i det föregående anfört vid min anmälan av anslaget Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar.

Jag vill erinra om att vederbörande konsistorium vid fördelningen av de medel som ställs till förfogande från detta anslag har att beakta behovet av medel för bokinköp m. m. för samtliga ämnesområden vid läroanstalten, i förekommande fall innefattande universitetsfilialen.

Vid min beräkning av detta anslag har jag beaktat, att medel för del av verksamheten vid biblioteket i Linköping har, som ett led i pågående försöksverksamhet med programbudgetering, tagits upp under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

Med hänvisning till sammanställningen och i enlighet med vad jag anfört i det föregående beräknar jag anslaget för nästa budgetår till (16 255 000 + 2 164 000 =) 18 419 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 18 419 000 kr.

E 36. Förvaltningarna vid universiteten m. m.

1971/72	Utgift[1]	36 526 200
1972/73	Anslag	43 764 000
1973/74	Förslag	44 135 000

[1] Anslaget Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor.

Från detta anslag bestrids utgifter huvudsakligen för personal och expenser vid förvaltningarna vid universiteten, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm samt högskolorna i Linköping och Luleå.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslers-ämbetet	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	198	+ 8	−20
Övrig personal	499	+16	of.
	697	**+24**	**−20**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	32 398 000	+3 503 000	− 183 000
Sjukvård	60 000	+ 18 800	+ 16 000
Datamaskintid m. m.	1 872 000	+ 177 900	−1 035 000
Expenser	3 524 000	+1 195 300	+ 623 000
Information m. m. om uppdragsverksamhet	259 000	− 4 000	− 8 000
Förberedelser för ny redovisningsorganisation	108 000	− 108 000	− 108 000
Driften av den botaniska trädgården i Frescati	440 000	− 440 000	+ 60 000
Vissa kostnader för lokalregister	345 000	− 345 000	− 345 000
Renhållning och städning	5 139 000	−1 548 000	−1 581 000
Vissa kostnader för studievägledning	1 500 000	−1 500 000	−1 500 000
Ersättningar till redovisningscentraler	—	—	+3 000 000
Redovisningscentraler	—	—	+ 1 000
	45 645 000	**+ 950 000**	**−1 060 000**
Uppbördsmedel			
Avkastning från vissa fonder vid universitetet i Stockholm	400 500	+ 49 500	+ 49 500
Ersättning för förvaltningskostnader	1 480 500	−1 480 500	−1 480 500
	1 881 000	**−1 431 000**	**−1 431 000**
Nettoutgift	**43 764 000**	**+2 381 000**	**+ 371 000**

Avlöningskostnaderna i 1972 års löneläge för den personal vid förvaltningarna för vilken innevarande budgetår medel beräknats under anslagsposten till lönekostnader framgår av följande sammanställning.

Universitetet i	
Uppsala	5 485 000
Lund	6 198 000
Göteborg	3 874 000
Stockholm	4 699 000
Umeå	2 775 000
Karolinska institutet	2 512 000
Tekniska högskolan i Stockholm	3 197 000
Högskolan i Linköping	1 408 000
Högskolan i Luleå	500 000

Utöver de i sammanställningen upptagna beloppen har innevarande budgetår under anslagsposten till lönekostnader beräknats 1 101 000 kr. för personal vid läromedelscentraler och för bevakning av läromedelsfrågor, 133 000 kr. för försöksverksamhet med vidgat samarbete mellan

universiteten och folkbildningsorganisationerna, medel för en tjänst som director musices vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund samt för två personliga tjänster, en i Uppsala och en i Lund, för motionsverksamhet för studerande. Från anslagsposten bestrids även uppdragstillägg till bl. a. rektorer, prorektorer och vissa valda ledamöter av konsistorier samt vissa arvoden i anledning av försöksverksamhet med nya samarbetsformer.

Universitetskanslersämbetet

Ändringsförslagen för nästa budgetår innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning 2 906 000 kr.
2. Minskad medelsanvisning under detta anslag med hänsyn till att medel för del av förvaltningen i Linköping beräknas under programanslag (—1 005 500 kr.).
3. Uppbördsposten Ersättning för förvaltningskostnader utgår varvid utgiftsposterna minskar med motsvarande belopp.
4. Medelsanvisning för förstärkning av studievägledningsverksamheten (+386 000 kr.).
5. Lönekostnader för den personal som nu avlönas från anslagsposten till vissa kostnader för studievägledning beräknas under anslagsposten till lönekostnader.
6. Medelsanvisning för fortsatt utbyggnad av läromedelscentraler (+306 000 kr.).
7. Medelsanvisning för förstärkning av biträdesresurserna (+659 000 kr.).
8. Medelsanvisning för förstärkning av handläggande personal (+294 000 kr.).
9. Medelsanvisning för vidgat samarbete mellan universiteten och folkbildningsorganisationerna (+203 000 kr.).

0-alternativet medför enligt universitetskanslersämbetet att arbetsfördelningen mellan den centrala förvaltningen och institutionerna måste tas under omprövning. Den service som förvaltningen ger såväl institutionerna som de studerande kommer att försämras och begränsas och en del arbetsuppgifter får sannolikt föras över till institutionerna.

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 44 135 000 kr. Vid mina beräkningar har jag beaktat att medel för del av förvaltningen i Linköping, som ett led i pågående försöksverksamhet med programbudgetering, tagits upp under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping. Vidare har jag under anslagsposten till lönekostnader tagit upp bl. a. ytterligare 320 000 kr. för studievägledningsverksamheten vid för-

valtningarna. Jag vill i detta sammanhang framhålla att i den föreslagna ökningen av medelsanvisningen för studievägledning under avlöningsanslagen till fakulteterna m. m. och under anslagsposten till lönekostnader under detta anslag även ingår medel motsvarande dem som för innevarande budgetår anvisats under anslagsposten till vissa kostnader för studievägledning.

Lokalkostnaderna utgör en betydande del av de samlade kostnaderna för verksamheten vid universiteten och högskolorna. Ett effektivare utnyttjande av lokaler är angeläget. En förutsättning härför är att man får en bättre överblick över tillgängliga lokaler och att nyttjandegraden för lokaler kan höjas. Enligt vad jag erfarit bör ett system för fortlöpande registrering av lokalutnyttjande kunna börja tillämpas fr. o. m. 1973/74. Under förevarande anslag beräknar jag därför 286 000 kr. för kostnader för personal för lokalregistrering. Medel härför har även beräknats under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

Vid mina beräkningar av berörda anslagsposter under detta anslag har jag även tagit hänsyn till de anslagsmässiga följderna av genomförandet av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. Jag återkommer vid min anmälan av anslaget till gemensamma driftkostnader till frågan om ersättning för lokalkostnader vid redovisningscentralerna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förvaltningarna vid universiteten m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 44 135 000 kr.

E 37. Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader

1971/72	Utgift	171 470 809
1972/73	Anslag	199 522 000
1973/74	Förslag	219 350 000

Från detta anslag bestrids utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt personal vid fastighetstjänsten vid kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, högskolorna i Linköping och Luleå samt socialhögskolorna i Stockholm, Lund, Göteborg, Örebro, Östersund och Umeå.

Från anslaget bestrids vidare utgifter för lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten vid Chalmers tekniska högskola. Medel för fastighetstjänsten vid högskolan beräknas under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Myndig-heterna	Föredra-ganden
1. Lokalhyror	177 881 000	+16 964 000	+16 779 000
2. Bränsle, lyse och vatten	17 828 000	+ 2 307 000	+ 2 286 000
3. Lönekostnader vid fastighetstjänsten	3 813 000	+ 1 061 000	+ 763 000
	199 522 000	**+20 332 000**	**+19 828 000**

Myndigheterna

Ändringsförslagen rörande anslagsposten till lönekostnader vid fastighetstjänsten innebär följande.

1. Löneomräkning 278 000 kr.

2. Under detta anslag bör beräknas vissa medel som avser universitetet i Göteborg och som innevarande budgetår beräknats under anslaget Tekniska fakulteterna m. m.: Chalmers tekniska högskola (+440 000 kr.).

3. Vissa medel som avser teknisk utbildning och forskning i Linköping bör nästa budgetår anvisas under anslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping (—66 000 kr.).

4. Förstärkningar vid fastighetstjänsten (+409 000 kr.).

I 0-alternativet föreslår universitetskanslersämbetet (UKÄ) en reducering av anslagsposterna till lokalhyror samt bränsle, lyse och vatten. Kostnadsminskningen torde dock enligt UKÄ inte kunna genomföras under ett budgetår. Som besparande åtgärder nämner UKÄ bl. a. att ett system för registrering av lokalutnyttjandet förbereds i syfte att åstadkomma ett bättre utnyttjande av lokalerna och att därmed begränsa det totala behovet av sådana.

Föredraganden

Vid min anslagsberäkning har jag beaktat att ersättning för lokalkostnader vid redovisningscentralerna kommer att tillföras berörda anslagsposter under detta anslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 219 350 000 kr.

E 38. Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer

1971/72	Utgift	1 144 737
1972/73	Anslag	950 000
1973/74	Förslag	1 150 000

Från detta anslag bestrids kostnader för ersättning åt vissa opponenter vid disputationer inom de läroanstalter, för vilka universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central förvaltningsmyndighet. Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Reformeringen av forskarutbildningen år 1969 kommer enligt UKÄ:s bedömning att leda till en ökning av antalet disputationer. Mot denna bakgrund räknar UKÄ med att medelsbehovet successivt ökar och föreslår att medelsanvisningen under anslaget för nästa budgetår höjs med 66 000 kr.

Föredraganden

Med hänsyn till anslagsbelastningen förordar jag en med 200 000 kr. höjd medelsanvisning under anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 150 000 kr.

E 39. Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden

1971/72	Utgift	3 109 254
1972/73	Anslag	3 650 000
1973/74	Förslag	3 650 000

Från detta anslag bestrids kostnader för ersättning åt sakkunniga i sådana befordringsärenden inom åttonde huvudtitelns område, där ersättning inte skall utgå av för ändamålet särskilt anvisade medel. Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Löneomräkning 59 000 kr.

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 650 000 kr.

E 40. Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier

1971/72	Utgift	11 836 379	Reservation	1 633 150
1972/73	Anslag	12 480 000		
1973/74	Förslag	13 232 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels stipendier för forskarutbildning (doktorandstipendier), dels licentiand-, doktorand- och tilläggsstipendier enligt äldre bestämmelser vid de läroanstalter för vilka universitetskanslersämbetet (UKÄ) är central förvaltningsmyndighet samt vid Handelshögskolan i Stockholm. Innevarande budgetår bekostas sammanlagt omkring 1 200 stipendier från anslaget.

Stipendium för forskarutbildning (doktorandstipendium) utgår med 10 750 kr. per år. Licentiandstipendium och doktorandstipendium enligt äldre bestämmelser utgår med resp. 6 500 och 9 500 kr. för nio månader, varjämte stipendiat efter särskild ansökan kan erhålla tilläggsstipendium för ytterligare högst tre månader per år.

Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Mot bakgrund av behovet av utbyggnad och konsolidering av forskarutbildningen samt med hänsyn till de minskade möjligheterna för doktorander att erhålla assistent- eller amanuenstjänst anser UKÄ en betydande förstärkning av anslaget nödvändig.

UKÄ föreslår att anslaget för nästa budgetår höjs med 2 500 000 kr. innebärande ett tillskott av ca 230 nya stipendier.

0-alternativet bör enligt UKÄ inte föranleda sänkning av nuvarande stipendiebelopp utan en sänkning bör gå ut över antalet stipendier. Detta skulle betyda att närmare 60 stipendier färre än under innevarande budgetår utdelas.

Nämnden för socialutbildning har föreslagit att ett antal stipendier skall reserveras för studerande med socionomexamen.

Föredraganden

Med anledning av nämndens för socionomutbildning förslag vill jag erinra om att stipendium kan tilldelas studerande oavsett på vilket sätt denne uppfyllt kravet för antagning till sådan utbildning.

För budgetåret 1973/74 beräknar jag medel för ytterligare 70 stipendier för forskarutbildning (doktorandstipendier). Anslaget bör sålunda höjas med 752 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 232 000 kr.

E 41. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.

1971/72	Utgift[1]	6 967 323[2]	Reservation[1]	1 130 631
1972/73	Anslag	9 277 000		
1973/74	Förslag	9 745 000		

[1] Anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete m. m. vid universitet och högskolor.
[2] Av anslaget fick 545 000 kr. inte disponeras budgetåret 1971/72.

Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att anslaget höjs med 9 180 000 kr. till 18 457 000 kr. för nästa budgetår. UKÄ räknar därvid med fördelning av medlen på olika ändamål enligt följande sammanställning.

Forskningsprojekt	3 625 000	(+1 975 000)
Utvecklingsarbete	6 943 000	(+3 343 000)
Lärarutbildning m. m.	4 739 000	(+3 089 000)
Planering, uppföljning, information, lokala universitetspedagogiska enheter	2 681 000	(+ 304 000)
Löne- och prisomräkning	469 000	(+ 469 000)
	18 457 000	**(+9 180 000)**

Syftet med det pedagogiska utvecklingsarbetet är att studera och förbättra arbetsmetoderna i universitetsutbildningen och att bidra till att undervisningen och examinationen får en för studerande, lärare och övrig personal mera ändamålsenlig utformning. UKÄ ger förslaget om förstärkning av anslaget för pedagogiskt utvecklingsarbete mycket hög prioritet.

Beträffande den mera långsiktiga verksamheten med forskningsprojekt framhåller UKÄ att den bör inriktas såväl på att pröva nya metoder för undervisning och resultatkontroll som på att utveckla metoder för analyser av bl. a. högskolesektorns struktur. Budgetåret 1972/73 omfattar denna verksamhet sexton projekt. UKÄ framhåller att forskningsinsatserna bör samordnas med målinriktad forskning inom angränsande områden som är speciellt viktiga för utbildningsområdet t. ex. vid skolöverstyrelsen och institutet för social forskning samt med forskningsrådsfinansierad forskning av främst beteendevetenskaplig art.

Vid läroanstalterna pågår ett omfattande utvecklingsarbete i form av s. k. institutionsprojekt. Dessa organiseras och genomförs i nära samarbete mellan universitetspedagogiska enheter inom universitetsförvaltningarna och de berörda institutionerna. Projekten är inriktade mot akuta undervisningsproblem och förutsätts tämligen snart avsätta tillämpbara resultat. UKÄ föreslår att sådana projekt under budgetåret 1973/74 skall bedrivas i väsentligt ökad omfattning.

Flera av de nuvarande institutionsprojekten är helt eller delvis inriktade på utveckling av läromedel. Därutöver har UKÄ under en följd av år stött läromedelsproduktionen genom att medge universitetslärare partiell tjänstebefrielse för att författa läroböcker m. m. Bidrag har också lämnats till manusframställning, tryckning etc. UKÄ vill ha kraf-

tigt ökade möjligheter att stödja produktion av läromedel.

UKÄ finner det också betydelsefullt att genom en systematisk försöksverksamhet finna nya former för differentiering och individualisering av undervisningen. Verksamheten har påbörjats under innevarande budgetår. UKÄ begär en avsevärd förstärkning härför.

UKÄ presenterade i sina förslag till anslagsäskanden för innevarande budgetår ett handlingsprogram för utbildning av lärare och övrig personal inom högskoleområdet. I första hand är det meningen att ge skilda personalgrupper en grundläggande befattningsutbildning. UKÄ vill kraftigt stryka under vikten av att den pedagogiska utbildningen av bl. a. lärarna inom högskoleområdet nu ges sådana resurser att den kan förverkligas.

Verksamheten under budgetåret 1971/72 inriktades huvudsakligen på att skapa förutsättningar för att genomföra handlingsprogrammet. UKÄ framhåller att på grund av medelsbrist endast en mindre del av den i det ursprungliga programmet för innevarande budgetår planerade utbildningen kommer att kunna genomföras. Som en konsekvens härav har tiden för handlingsprogrammets förverkligande förskjutits ett budgetår. I analogi med förhållandena inom skolväsendet där t. ex. yrkeslärare, som under sin tidigare utbildning inte erhållit pedagogisk utbildning, bereds tillfälle att genomgå särskilda pedagogiska kurser inom ramen för sin tjänst, har den pedagogiska utbildningen av lärarna inom högskoleområdet förutsatts ske under tjänstledighet med bibehållna löneförmåner.

0-alternativet med en beskärning av resurserna för utvecklingsarbete av skilda slag för högre utbildning och forskning innebär enligt UKÄ en minskning av möjligheterna till kostnadsbesparingar i framtiden. En nedskärning av anslaget kommer att påverka alla de aktiviteter som bekostas från anslaget. För forskningsprojektens del blir effekterna påtagliga först i ett mer långsiktigt perspektiv.

Föredraganden

Anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete har under senare år ökat väsentligt. Vissa kostnader inom detta område bestrids även från anslagen Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader och Förvaltningarna vid universiteten m. m., nämligen för dels personal m. m. vid enheten för pedagogiskt utvecklingsarbete vid UKÄ, dels läromedelscentralerna och bevakningen av läromedelsfrågor på universitetsorterna.

UKÄ har i sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 givit en fortsatt utbyggnad av det pedagogiska utvecklingsarbetet på universitetsområdet hög prioritet. I likhet med UKÄ anser jag att denna verksamhet är av stor betydelse för en kontinuerlig förbättring av utbildningen. En betydande del av anslaget används f. n.

för forskningsprojekt och andra undersökningar med begränsad varaktighet. Detta innebär att fördelningen av de anvisade medlen mellan olika ändamål kan omprövas fortlöpande. För egen del finner jag det naturligt att en sådan prövning äger rum.

En stor del av medlen används för egentligt forsknings- och utvecklingsarbete. Jag anser att det är angeläget att detta i ökad utsträckning bedrivs i form av projekt som utförs i samverkan mellan läroanstalternas enheter för pedagogiskt utvecklingsarbete och olika institutioner. UKÄ betonar vikten av utbildning för olika personalkategorier vid universitet och högskolor. Sålunda ställer t. ex. utbyggnaden av studievägledningen krav på resurser för fortbildning av studievägledarna. Enligt min mening bör denna utbildning och utbildningen av teknisk och administrativ personal tillförsäkras ytterligare medel, varför jag räknar med att en stigande andel av anslaget skall användas för sådana ändamål. Vad gäller den ännu närmast försöksvis organiserade pedagogiska utbildningen för lärare har jag beräknat medel för en i huvudsak oförändrad verksamhet.

Jag har i det föregående under reservationsanslaget Decentraliserad universitetsutbildning beräknat medel för en begränsad försöksverksamhet med U 68:s s. k. delprojekt III. Jag vill erinra om att kostnader för denna försöksverksamhet skall bestridas även från förevarande reservationsanslag.

För nästa budgetår bör anslaget ökas med 468 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 745 000 kr.

E 42. Universitetens datamaskincentraler

1971/72	*Nettoinkomst*	*488 629*
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Organisationen för automatisk databehandling inom den högre utbildningen och forskningen fastställdes av statsmakterna år 1965 (prop. 1965: 40, SU 1965: 107, rskr 1965: 297 och prop. 1965: 42, SU 1965: 91, rskr 1965: 224). På var och en av de fem universitetsorterna finns en datamaskincentral. Centralen i Stockholm är gemensam för de högre läroanstalterna på orten och försvarets forskningsanstalt. Finansieringen av centralernas utbyggnad samt förnyelse av datamaskinanläggningarna sker över statens datamaskinfond, som förvaltas av statskontoret.

Datamaskincentralerna skall vara ekonomiskt självbärande, dvs. ut-

gifterna skall täckas av avgifter för utnyttjande av centralernas tjänster, varvid den del av avgifterna som utgör avskrivning och ränta inlevereras till fonden. Detta anslag belastas med de underskott som kan uppstå ett enskilt budgetår med hänsyn till ojämnheter i utnyttjandet av maskinerna m. m. På motsvarande sätt uppkommande överskott tillförs statsverket genom budgetutjämningsfonden.

För datamaskincentralerna finns en gemensam styrelse under universitetskanslersämbetet.

Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att anslaget Kostnader för datamaskintid för budgetåret 1973/74 förs upp med 26 550 000 kr. Under förutsättning av bifall till detta förslag bör enligt preliminär bedömning verksamheten under budgetåret 1973/74 kunna ge ett driftöverskott av ca 170 000 kr.

UKÄ föreslår att förevarande anslag förs upp med oförändrat belopp.

Utgifter har därvid beräknats för viss utbyggnad och komplettering av utrustningen vid universitetens datamaskincentraler. I flera utrustningsfrågor har ställning ännu inte tagits och beräkningarna har med hänsyn bl. a. härtill en mycket schematisk karaktär.

Inom UKÄ pågår f. n. vissa utredningar rörande universitetens resurser för databehandling. UKÄ räknar med att ett program för hur det framtida behovet av datamaskinkapacitet skall tillgodoses kommer att kunna läggas fram i förslagen till anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

Föredraganden

Som jag framhållit i det föregående skall datamaskincentralerna vara ekonomiskt självbärande och detta anslag endast belastas med de underskott som kan uppstå enskilda budgetår med hänsyn till ojämnheter i utnyttjandet av maskinerna m. m. På motsvarande sätt uppkommande överskott tillförs statsverket. Taxorna vid centralerna utformas så att eventuella underskott skall kunna återvinnas genom motsvarande överskott under ett senare skede av verksamheten. För innevarande budgetår har för driften beräknats att inkomster och utgifter kommer att balansera.

Den av statsmakterna år 1965 fastställda organisationen för automatisk databehandling inom den högre utbildningens och forskningens område är sedan budgetåret 1970/71 helt utbyggd (jfr prop. 1965: 42 s. 46, SU 1965: 91, rskr 1965: 224). Vissa installationer av nya maskiner och komponenter, vilka beräknas ske under innevarande budgetår, bl. a. vid datamaskincentralerna i Uppsala, Umeå, Lund och Stockholm, innebär ytterligare förstärkning av datamaskincentralernas samlade kapacitet.

Ed

I enlighet med UKÄ:s förslag bör förevarande anslag för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Universitetens datamaskincentraler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 43. Kostnader för datamaskintid

1971/72	Utgift	22 901 903
1972/73	Anslag	23 450 000
1973/74	Förslag	24 050 000

Från detta anslag bestrids kostnader för sådant utnyttjande av datamaskinanläggning, som är avsett för högre utbildning, samt för sådana projekt, som prövas ha vetenskapligt intresse och vara utan direkt förvärvssyfte. Kungl. Maj:t har den 2 juni 1972 meddelat föreskrifter för anslaget.

Universitetskanslersämbetet

Kungl. Maj:t har den 24 april 1970 uppdragit åt universitetskanslersämbetet (UKÄ) att i samråd med statskontoret utreda det framtida behovet av datamaskinkapacitet och hur detta behov skall tillgodoses. UKÄ räknar med att ett handlingsprogram, grundat på detta utredningsarbete, skall kunna läggas fram i förslagen till anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Behov av ökad tillgång till datamaskin finns enligt UKÄ såväl för forskningsverksamheten som för den högre utbildningen, framför allt vad avser utbildning i informationsbehandling, men även för dokumentationsverksamhet. Som särskilda skäl för resursförstärkning budgetåret 1973/74 anför UKÄ den fortsatta utbyggnaden av högskolorna i Linköping och Luleå.

UKÄ har i särskild skrivelse den 3 oktober 1972 begärt ytterligare medel till kostnader för datamaskintid för en nyanläggning vid datamaskincentralen i Stockholm. UKÄ föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 höjs med sammanlagt 3 100 000 kr.

0-alternativet får enligt UKÄ negativ effekt på grundutbildning (främst inom ADB-området), forskarutbildning och forskning. En reducering medför också persronalinskränkningar vid datamaskincentralerna och ett minskat utrymme för anskaffning av utrustning om ej bortfallet av inkomster från universitet och högskolor kan kompenseras av ytterligare ökade inkomster från externa kunder. Detta bedömer emellertid UKÄ som f. n. ganska svårt.

Föredraganden

Anslaget till kostnader för datamaskintid har under en relativt kort period ökat mycket kraftigt, från 2,5 milj. kr. budgetåret 1964/65 till 23,5 milj. kr. innevarande budgetår. I det pågående utredningsarbetet rörande programbudgetering inom högre utbildning och forskning övervägs bl. a. i vilka former medel i fortsättningen skall anvisas för att utnyttjande av datamaskintid effektivare skall kunna vägas mot utnyttjande av andra slag av resurser (jfr prop. 1969: 1 bil. 10 s. 372). Hithörande frågor torde även komma att beröras i det tidigare nämnda utredningsarbetet inom universitetskanslersämbetet och statskontoret rörande det framtida behovet av datamaskinkapacitet och hur detta behov skall tillgodoses.

Vid min medelsberäkning för nästa budgetår har jag beaktat att vissa kostnadsökningar av främst automatisk natur vid universitetens datamaskincentraler kan komma att medföra ett ökat behov av medel under detta anslag.

Anslaget bör för nästa budgetår ökas med 600 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för datamaskintid* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 24 050 000 kr.

E 44. Extra utgifter vid universiteten m. m.

1971/72 Utgift[1]	1 006 947	Reservation[1]	914 186
1972/73 Anslag	1 015 000		
1973/74 Förslag	1 400 000		

[1] Anslaget Extra utgifter vid universitet och högskolor.

Detta anslag är genom beslut av Kungl. Maj:t i regleringsbrev den 2 juni 1972 för innevarande budgetår fördelat enligt följande sammanställning.

1. Universitetet i Lund	85 000
2. Universitetet i Göteborg	55 000
3. Universitetet i Stockholm	65 000
4. Universitetet i Umeå	40 000
5. Karolinska institutet	50 000
6. Tekniska högskolan i Stockholm	20 000
7. Högskolan i Linköping	10 000
8. Högskolan i Luleå	5 000
9. Till universitetskanslersämbetets disposition	145 000
10. Till Kungl. Maj:ts disposition	540 000
	1 015 000

Posterna 1—8 disponeras i enlighet med beslut av resp. konsistorium (motsv.). Från posten till Kungl. Maj:ts disposition bestrids kostna-

der för förstärkningsåtgärder — huvudsakligen vad avser undervisningsresurser — vid universiteten och vissa högskolor inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att reservationsanslaget Gästföreläsningar samt anslagsposten Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet utgår ur riksstaten och att medel för de ändamål som bekostats från nämnda anslag resp. anslagspost i stället beräknas dels under förevarande anslag (+399 000 och +367 000 kr.), dels under reservationsanslaget Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping (+44 000 och +37 000 kr.). Under sistnämnda anslag bör vidare beräknas vissa medel som innevarande budgetår beräknats under förevarande anslag (—4 000 kr.). UKÄ föreslår vidare prisomräkning för anslaget (+57 000 kr.).

UKÄ beräknar sålunda anslaget till extra utgifter vid universiteten m. m. för budgetåret 1973/74 till sammanlagt 1 834 000 kr.

Innevarande budgetår har för anslaget Gästföreläsningar samt anslagsposten Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet beräknats resp. 443 000 kr. och 404 000 kr.

Eventuell reservation vid utgången av budgetåret 1972/73 på anslaget Gästföreläsningar samt på anslagsposten Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet bör i den del den kan hänföras till i tabellen angivna läroanstalter tillföras förevarande anslag.

0-alternativet minskar enligt UKÄ möjligheterna att tillgodose angelägna behov, som inte kan bestridas inom ramen för andra anslag.

Föredraganden

I enlighet med universitetskanslersämbetets förslag räknar jag med att huvuddelen av de ändamål, för vilka innevarande budgetår medel anvisas från anslaget till gästföreläsningar samt anslagsposten Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl. under anslaget Kulturellt utbyte med utlandet skall tillgodoses inom ramen för förevarande anslag.

Anslaget bör, med hänsyn till reservationen, för nästa budgetår ökas med 385 000 kr. jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter vid universiteten m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kr.

e) vissa forskningsändamål

Vissa gemensamma frågor

Grundforskning bidrar — genom att ge ökade kunskaper och nya impulser — till utvecklingen inom olika samhällssektorer. Grundforskning bedrivs framför allt vid universitet och högskolor. Från de för verksamheten inom läroanstalterna avsedda avlönings- och driftkostnadsanslagen bekostas basorganisationen för universitets- och högskoleforskningen, medan forskningsråden anvisar medel för särskilda forskningsprojekt. Innevarande budgetår uppgår anslagen till forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde till sammanlagt drygt 142 milj. kr. Råden disponerar således betydande resurser. Forskningsrådens huvudsakliga uppgift är att efter ansökan och utifrån vetenskapliga bedömningar anvisa medel till forskningsprojekt. En viktig uppgift för råden är emellertid också att ta initiativ till forskning bl. a. inom nya områden. Forskningsråden kan därigenom på ett värdefullt sätt bidra till att stimulera forskning inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt.

I sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 redovisar forskningsråden ett ökat medelsbehov om sammanlagt drygt 87 milj. kr. Enligt rådens bedömning skulle 0-alternativet medföra indragning av anslag motsvarande sammanlagt ca 110 tjänster. Jag kommer i det följande vid min anmälan av anslag till resp. forskningsråd att i korthet redovisa rådens förslag.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag den 31 maj 1972 sakkunniga (U 1972: 2) för utredning rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. De sakkunniga skall se över bl. a. forskningsrådens verksamhet, beslutsformer och sammansättning. Översynen skall omfatta även forskningsrådens befogenheter och ställning i relation till bl. a. andra myndigheter och organ som har att planera, stödja eller bedriva forskning samt den nuvarande gränsdragningen mellan forskningsråden. Därvid skall övervägas vilka för- och nackdelar som skulle vara förenade med en mer sammanhållen rådsorganisation. De sakkunniga skall särskilt beakta de samordningsproblem, bl. a. i fråga om finansiering, som de s. k. storprojekten medför, samt de problem för forskningsråden som är förknippade med behovet av tung utrustning. De skall även behandla frågan om rådens sammansättning och därvid överväga i vilka former företrädare för allmänna intressen bör medverka vid rådens avvägningar. Därutöver skall de sakkunniga pröva värdet av den vetenskapliga dokumentationsverksamhet som nu bedrivs samt skälen att för

ytterligare någon forskningssektor upprätta ett system för fortlöpande registrering av pågående forskning och forskningsresultat.

Ett för samhällsplaneringen i vid bemärkelse väsentligt forskningsområde är den ekologiska forskningen. Statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR) har genom sin ekologikommitté sedan ett par år stött planeringen av ett storprojekt benämnt Barrskogslandskapets ekologi.

Jag vill erinra om att utbildningsutskottet vid behandlingen av frågan om anslag till naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1972/73 fann det synnerligen angeläget att det planerade storprojektet Barrskogslandskapets ekologi ytterligare preciserades i nära samverkan med berörda myndigheter och organ (UbU 1972:22, rskr 1972: 172).

NFR har med skrivelse den 20 oktober 1972 överlämnat promemorian Barrskogslandskapets ekologi; Planering och resursbehov. I promemorian redovisas projektets innehåll och omfattning, en plan för dess genomförande samt förslag till fördelning av kostnaderna mellan berörda myndigheter och organ.

Syftet med det av NFR redovisade projektet är bl. a. att skaffa kunskap om ekosystemets funktion, struktur och dynamik, uttryckt bl. a. i form av matematiska och systemteoretiska modeller. Genom simulering av dessa modeller hoppas man kunna få möjlighet till förutsägelser om ekosystemets reaktion på specificerade ingrepp.

Projektet har, enligt NFR, direkt intresse för bl. a. den fysiska riksplaneringen, skogsbruket och naturvården. Projektet består dock till övervägande del av grundforskning, varför berörda forskningsråd bör få huvudansvaret för projektet. En projektkommitté med representanter för de anslagsbeviljande organen och för avnämarintressen avses svara för projektets ledning.

Totalkostnaden för projektet beräknas till 27 milj. kr. under en sjuårsperiod. Innevarande budgetår har för projektet anvisats sammanlagt 1,5 milj. kr. varav 1,1 milj. kr. från NFR, 300 000 kr. från statens naturvårdsverk (SNV) och 100 000 kr. från statens råd för skogs- och jordbruksforskning (SJFR). För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till sammanlagt 4,9 milj. kr. Kostnaderna föreslås fördelade mellan NFR, SNV, styrelsen för teknisk utveckling (STU), SJFR och arbetsmarknadstyrelsen.

Jag anser det värdefullt om projektet kan genomföras i huvudsak enligt de riktlinjer som angetts av NFR. Jag har i denna fråga samrått med cheferna för jordbruks-, civil- och industridepartementen. Jag vill betona vikten av att de myndigheter och organ som är direkt berörda av projektet blir representerade i den kommitté som avses leda detta. Vid min beräkning av medelsbehovet under anslaget till naturvetenskap-

lig forskning har jag tagit hänsyn till NFR:s medverkan i projektet nästa budgetår.

Driftkostnaderna för forskningsrådens laboratorium i Studsvik bestrids innevarande budgetår av statens medicinska forskningsråd (MFR), NFR, statens råd för atomforskning (AFR) och STU. Forskningsrådens samarbetsdelegation har, som jag redovisade i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 376), hemställt att forskningsrådens laboratorium i Studsvik ombildas till ett fristående forskningsinstitut underställt universitetskanslersämbetet (UKÄ). UKÄ har i yttrande över förslaget anfört bl. a. att verksamheten vid laboratoriet inte är av sådan karaktär att den bör permanentas och läggas direkt under UKÄ. Driftkostnaderna för laboratoriet bör enligt UKÄ i stället bestridas från anslaget till atomforskning.

Vidare har — som senare denna dag kommer att redovisas av chefen för industridepartementet (prop. 1973: 1 bil. 15 E 14) — AB Atomenergi och styrelsen för laboratoriet gemensamt föreslagit att huvudmannaskapet för laboratoriet fr. o. m. budgetåret 1973/74 övergår till bolaget.

Laboratoriet har inte kommit att utnyttjas för medicinsk och biologisk forskning i den utsträckning som från början var avsedd. Större delen av verksamheten vid laboratoriet har i stället kommit att ligga inom AFR:s verksamhetsområde. Enligt min mening bör därför de delar av driftkostnaderna vid laboratoriet som innevarande budgetår bestrids av forskningsråd inom utbildningsdepartementets område fr. o. m. budgetåret 1973/74 bestridas från anslaget till atomforskning. Anslagen till medicinsk forskning och naturvetenskaplig forskning bör därför minskas och anslaget till atomforskning ökas med belopp motsvarande dem som MFR och NFR innevarande budgetår anvisar till driftkostnaderna vid laboratoriet.

Forskningens utveckling har medfört ökade krav på internationellt samarbete, inte minst i form av direkta kontakter, informationsutbyte och samordning av arbetsinsatserna mellan forskare. Det är angeläget att råden stöder sådant samarbete. Ett syfte måste härvid vara att försöka åstadkomma arbetsfördelning inom forskningen. Det är av stort värde att råden bevakar möjligheterna till sådan arbetsfördelning och tar hänsyn till dem vid fördelningen av anslag utan att därvid eftersätta sådan forskning som är en förutsättning för att man inom landet skall kunna tillgodogöra sig den internationella forskningsutvecklingen. Samarbetet kan ske även i form av t. ex. gemensam finansiering av ett forskningsprojekt eller ett laboratorium. Även i sådana fall är det forskningsrådens prioriteringar som bör ligga till grund för eventuellt svenskt deltagande.

Sverige deltar sedan år 1969 i den europeiska konferensen för molekylärbiologi, CEBM (prop. 1968: 1 bil. 10 s. 336

och 342, SU 1968: 41, rskr 1968: 114; jfr prop. 1969: 1 bil. 10 s. 376). Avtalet om CEBM trädde i kraft den 2 april 1970. Kostnaderna för Sveriges deltagande i CEBM:s program bestrids från anslaget till naturvetenskaplig forskning. NFR är svenskt kontaktorgan med CEBM. Ett specialprojekt har sedan några år diskuterats inom CEBM. Detta avser upprättande av ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi. Jag återkommer till frågan om Sveriges deltagande i detta projekt vid min anmälan av anslaget till naturvetenskaplig forskning.

Ett bifall till vad jag kommer att föreslå under anslagen till de olika forskningsändamål som redovisas under detta avsnitt innebär följande ökningar i förhållande till medelsanvisningarna för innevarande budgetår. Vid min beräkning av forskningsrådens anslag har jag tagit hänsyn till bl. a. kostnaderna vid genomförandet av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Ändamål	Anslag 1972/73 (tkr.)	Beräknat 1973/74	
		Ändring (tkr.)	Anslag (tkr.)
Medicinsk forskning	47 030	4 500	51 530
Humanistisk forskning	9 860	930	10 790
Samhällsforskning	11 200	1 030	12 230
Naturvetenskaplig forskning	51 990	10 490[1]	62 480
Atomforskning	22 380	1 980	24 360
	142 460	**18 930[1]**	**161 390**
CERN	22 745	2 500	25 245
ESRO	13 596	—3 435	10 161
Vissa forskningsinstitut	8 427	794	9 221
Bidrag till Vetenskapsakademien	—[2]	3 810	3 810
	187 228	**22 599**	**209 827**

[1] Varav 3 230 000 kr. motsvarande det belopp som innevarande budgetår anvisas till rymdforskning under anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m.

[2] Innevarande budgetår anvisas till Vetenskapsakademiens verksamhet sammanlagt 3 810 000 kr. över riksstaten.

E 45. Medicinsk forskning

1971/72 Utgift	43 618 524	Reservation	1 687 219
1972/73 Anslag	47 030 000		
1973/74 Förslag	51 530 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt 9 extra ordinarie professurer, 5 extra ordinarie tjänster som biträdande professor och 25 särskilda forskartjänster inom statens medicinska forskningsråds verksamhetsområde, dels medicinsk publiceringsverksamhet, dels rådets förvaltning.

	1972/73[1]	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens medicinska forskningsråd	Föredraganden
1. Allmänmedicinsk och yrkesmedicinsk forskning	41 835 000	+28 015 000	
morfologi	4 034 000	+ 2 893 000	
medicinsk kemi	6 885 000	+ 4 877 000	
fysiologi och farmakologi	10 717 000	+ 7 650 000	
medicinsk mikrobiologi	2 938 000	+ 2 104 000	
kirurgi	3 142 000	+ 2 247 000	
medicin	3 831 000	+ 2 749 000	
psykiatri	966 000	+ 693 000	+4 500 000
odontologi	964 000	+ 693 000	
kontraktsforskning under ledning av specialkommittéer m. m.[2]	4 621 000	+ 3 379 000	
övrigt	3 737 000	+ 730 000	
2. Förvaltning	825 000	+ 325 000	
3. Försvarsmedicinsk forskning	4 370 000	+ 1 630 000	of.
	47 030 000	**+29 970 000**	**+4 500 000**

[1] Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning.
[2] Alkohol- och narkotikaforskning, socialmedicin, arbetsmedicin, preventiv kardiologi, studier av lipidmönstret i födan, forskning rörande sjukhusinfektioner, bullerforskning, metodutveckling, biomedicinsk dokumentationsverksamhet.

Statens medicinska forskningsråd

1. Forskningsresurserna bör förstärkas bl. a. inom områden av särskilt intresse från samhällets synpunkt, t. ex. näringsforskning, preventiv kardiologi samt forskning rörande omgivningsfaktorernas medicinska betydelse. För att underlätta planering och samordning av rådsfinansierad forskning bör medel beräknas för utbyggnad av rådets planeringsgrupper samt för fortsatt stöd till biomedicinsk data- och dokumentationsverksamhet. Inom ramen för den föreslagna förstärkningen av medelsanvisningen räknar rådet med bl. a. ytterligare 9 särskilda forskartjänster samt ytterligare forskarrekryteringstjänster och kliniska forskarstipendier.

2. För att rådet skall kunna tillgodose forskarnas behov av framför allt tung utrustning föreslås en förstärkning av resurserna med 4 milj. kr.

3. En extra ordinarie tjänst som byråchef i lönegrad C 1 vid rådet.

Föredraganden

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor.

Jag räknar för nästa budgetår med oförändrad medelsanvisning till försvarsmedicinsk forskning. Därvid har jag samrått med chefen för försvarsdepartementet, som bedömt frågan från totalförsvarssynpunkt.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medicinsk forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 51 530 000 kr.

E 46. Humanistisk forskning

1971/72	Utgift	6 886 638	Reservation	2 375 549
1972/73	Anslag	9 860 000		
1973/74	Förslag	10 790 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt 2 extra ordinarie professurer och 10 särskilda forskartjänster inom statens humanistiska forskningsråds verksamhetsområde, dels rådets förvaltning.

För förvaltningskostnader får budgetåret 1972/73 användas högst 330 000 kr. av anslaget.

Statens humanistiska forskningsråd

1. Rådet söker särskilt uppmärksamma dels tendenser till ny forskningsinriktning, dels gränsområden mellan etablerade forskningsområden. För att rådet skall kunna initiera ytterligare några större forskningsprojekt — t. ex. forskning rörande asiatiska och afrikanska kulturer och samhällen samt massmediaforskning — bör medelsanvisningen ökas. Vidare begär rådet medel för forskarrekryteringstjänster inom humaniora och teologi.

2. En extra ordinarie professur i estetisk miljövård, personlig för professorn i svensk och jämförande arkitekturhistoria vid konsthögskolan Göran Lindahl, föreslås bli inrättad vid rådet den 1 juli 1973 med placering vid nordiska institutet för samhällsplanering. Universitetskanslersämbetet (UKÄ), statens planverk och nordiska institutet för samhällsplanering har tillstyrkt förslaget. Statens planverk anser dock at benämningen av professuren bör närmare övervägas.

Vidare föreslår rådet att en extra ordinarie professur i talfysiologi

och talperception, personlig för docenten vid universitetet i Stockholm Björn Lindblom, inrättas vid rådet den 1 juli 1973 med placering vid universitetet i Stockholm. UKÄ har tillstyrkt förslaget.

3. Ytterligare sex särskilda forskartjänster.

4. Tjänst som sekreterare i lönegrad C 1 vid rådet.

5. Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 5 200 000 kr. till 15 060 000 kr. Inom ramen för detta belopp bör för förvaltningskostnader beräknas 480 000 kr., vilket innebär en höjning med 150 000 kr.

6. Ett särskilt anslag om 1,7 milj. kr. bör ställas till rådets förfogande för bekostande av tryckning av doktorsavhandlingar inom humaniora och teologi.

Föredraganden

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor.

Jag förordar att en extra ordinarie professur i talfysiologi och talperception, personlig för docenten vid universitetet i Stockholm Björn Lindblom, inrättas den 1 juli 1973. Lindbloms kompetens för professuren vitsordas i sakkunnigutlåtanden.

Statens humanistiska forskningsråd disponerar utöver detta anslag avkastningen av humanistiska fonden. På grund av de administrativa rutiner som rådet tillämpar vid beviljande och utbetalande av anslag har fondens avkastning inte disponerats i sin helhet. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt rådet att i samråd med riksrevisionsverket överväga möjligheterna att till ett kommande budgetår lägga om dessa rutiner.

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 930 000 kr. till 10 790 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens humanistiska forskningsråd inrätta en extra ordinarie professur i talfysiologi och talperception enligt vad jag förordat i det föregående,
2. till *Humanistisk forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 790 000 kr.

E 47. Samhällsforskning

1971/72	Utgift	9 682 257	Reservation	2 082 558
1972/73	Anslag	11 200 000		
1973/74	Förslag	12 230 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt 3 extra ordinarie professurer och 15 särskilda forskartjänster inom

verksamhetsområdet för statens råd för samhällsforskning, dels rådets förvaltning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens råd för samhällsforskning	Föredraganden
1. Socialvetenskaplig forskning och publiceringsverksamhet	5 040 000	+ 4 610 000	
2. Rättsvetenskaplig forskning och publiceringsverksamhet	1 120 000	+ 1 030 000	+1 030 000
3. Psykologisk och pedagogisk forskning och publiceringsverksamhet	5 040 000	+ 4 610 000	
	11 200 000	***+10 250 000***	***+1 030 000***

För förvaltningskostnader får budgetåret 1972/73 användas högst 430 000 kr. av anslaget.

Statens råd för samhällsforskning

1. Rådet har de senaste åren särskilt eftersträvat att initiera och stödja större, mer långsiktiga forskningsprojekt. Därigenom har en stor del av rådets resurser kommit att bindas för flera år. För att rådet skall kunna stödja nya projekt måste resurserna ökas väsentligt. Angelägen forskning inom rådets verksamhetsområde gäller bl. a. inkomstfördelningsproblem, effektivitetsproblem inom statlig och kommunal förvaltning, miljöns utnyttjande och utformning, invandrarnas anpassningsproblem, domstolarnas inställning till brottsbalkens påföljdssystem, kriminologi, utvecklingspsykologi, vuxenpedagogik samt masskommunikation. Rådet bör vidare få större möjligheter att bevilja medel för såväl forskare som biträdespersonal samt att fortsätta med och förbättra sin utrednings- och initieringsverksamhet.

2. Tjänst som kanslichef i lönegrad C 1 vid rådet.

3. För förvaltningskostnader bör beräknas ett belopp av 560 000 kr. vilket innebär en höjning med 130 000 kr.

Föredraganden

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Samhällsforskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 12 230 000 kr.

E 48. Naturvetenskaplig forskning

1971/72 Utgift	43 200 210	Reservation	10 472 719
1972/73 Anslag	51 990 000		
1973/74 Förslag	62 480 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för bl. a. dels forskningsprojekt samt 7 extra ordinarie professurer och 24 särskilda forskartjänster inom statens naturvetenskapliga forskningsråds verksamhetsområde, dels rådets förvaltning. Från anslaget bestrids även kostnader för rymdforskningsprojekt inom verksamhetsområdet för statens delegation för rymdverksamhet (prop. 1972: 48 s. 37, NU 1972: 37, rskr 1972: 216).

	1972/73[1]	Beräknad ändring 1973/74	
		Rådet/ Rymddelegationen	Föredraganden
Naturvetenskaplig forskning	45 470 000	+29 110 000	
fysik-matematik	10 980 000	+8 260 000	
geovetenskap	7 730 000	+4 470 000	
kemi	11 330 000	+6 240 000	
biovetenskap	13 640 000	+9 310 000	+ 6 620 000
övrigt	1 790 000	+ 830 000	
Naturvetenskaplig publicc-ringsverksamhet	1 940 000	+ 870 000	
Förvaltning	1 580 000	+ 520 000	
		+30 500 000[2]	**+ 6 620 000**
Rymdforskning	3 000 000	+ 4 220 000[3]	+ 3 870 000
	51 990 000	**+34 720 000**	**+10 490 000**

[1] Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning.
[2] Statens naturvetenskapliga forskningsråd.
[3] Statens delegation för rymdverksamhet; 3 230 000 kr. har innevarande budgetår anvisats från anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. Motsvarande belopp föreslås för nästa budgetår i stället bli anvisat under anslaget till naturvetenskaplig forskning. Därutöver föreslås en ökning med 990 000 kr.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd

1. Rådet anser att ökade insatser bör göras främst inom det biovetenskapliga området, speciellt ekologi och molekylärbiologi.

Inom ramen för den föreslagna förstärkningen av de olika ämnesområdena har rådet beräknat medel bl. a. för ytterligare 10 särskilda forskartjänster.

Enligt rådet föreligger inom åtskilliga områden ett uppdämt behov av dyrbara instrument, s. k. tung utrustning. Rådet anser att frågan om lämplig finansieringsform för anskaffande av sådan utrustning bör lösas snarast. I avvaktan härpå räknar rådet med att en förstärkning med sammanlagt 3,5 milj. kr. behövs för att täcka det akuta behovet.

2. Från detta anslag bestrids kostnaderna för Sveriges deltagande i vissa internationella forskningsprojekt. För nästa budgetår räknar rådet preliminärt med ett ökat medelsbehov om sammanlagt 1 965 000 kr. för

de svenska bidragen till dels den europeiska organisationen för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen (ESO) (prop. 1961: 78, s. 23, SU 1961: 106, rskr 1961: 277), dels den europeiska konferensens för molekylärbiologi (CEBM) allmänna program (prop. 1968: 1 bil. 10 s. 342, SU 1968: 41, rskr 1968: 114) och specialprojekt för ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi.

Rådet har successivt försökt samla insatser inom olika områden till integrerade s. k. storprojekt. Flera av dessa har infogats i ett internationellt samarbete. Rådet räknar med ett ökat medelsbehov om sammanlagt 2 570 000 kr. för forskning med anknytning till internationell forskningsverksamhet inom astronomi, molekylärbiologi samt hydrologi inom ramen för den s. k. hydrologiska dekaden (IHD) (prop. 1965: 40 s. 63, SU 1965: 107, rskr 1965: 297), geodynamisk forskning inom ramen för Geodynamics Project, geologisk korrelationsforskning inom ramen för Unescos internationella geologiska korrelationsprogram, oceanografi inom ramen för det internationella oceanografiska programmet (IOC) och ekologi inom ramen för Unescos program för miljövårdsforskning, Människan och biosfären (MAB).

Rådet har vidare i särskild skrivelse hemställt att särskilda medel om 5,25 milj. kr. anvisas för anskaffande av ett radioteleskop till Råö rymdobservatorium. Universitetskanslersämbetet har yttrat sig i ärendet.

Statens delegation för rymdverksamhet

1. I samarbete med sovjetiska forskare planerar delegationen ett svenskt-sovjetiskt satellitexperiment. Satelliten skall enligt planerna ingå i den sovjetiska Interkosmos-serien. Det vetenskapliga experimentet skall utvecklas av svenska forskare. Experimentets syfte är att med en spektrometer undersöka den »lugna» solens ultravioletta strålning. Delegationen räknar med ett ökat medelsbehov för experimentet av 750 000 kr.

2. Det bidrag om 3 205 000 kr. till vissa kostnader i samband med rymdforskningsprojekt m. m. som innevarande budgetår anvisas under anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. bör fr. o. m. budgetåret 1973/74 anvisas under förevarande anslag (prop. 1972: 48 bil. 1, UbU 1972: 27, rskr 1972: 217). Delegationen föreslår därjämte att 25 000 kr. som avser viss ersättning föranledd av verksamheten vid sondraketförsöksplatsen ESRANGE vid Kiruna och som innevarande budgetår anvisas under förstnämnda anslag fr. o. m. nästa budgetår anvisas under förevarande anslag.

Föredraganden

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor. I enlighet därmed har jag — inom ramen för den av mig förordade ökningen av medlen till naturve-

tenskaplig forskning — beräknat medel bl. a. för statens naturvetenskapliga forskningsråds (NFR) medverkan nästa budgetår i projektet Barrskogslandskapets ekologi.

Jag kommer att i det följande anmäla min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram särskild proposition rörande frågan om bidrag till Vetenskapsakademien. Med hänsyn härtill bör detta anslag minskas med ett belopp av 100 000 kr. motsvarande vad som innevarande budgetår utgår som bidrag till driften av ett matematiskt forskningsinstitut inom ramen för makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse.

NFR har i särskild skrivelse hemställt om särskilda medel för anskaffande av ett nytt radioteleskop till Råö rymdobservatorium. Jag vill erinra om att de av mig tillkallade sakkunniga för utredning rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde skall överväga bl. a. de problem för forskningsråden som är förknippade med behovet av tung utrustning. En utgångspunkt för dessa överväganden skall därvid vara att finansieringen av sådan utrustning skall ske inom ramen för medel som står till forskningsrådens disposition. Enligt min mening bör det ankomma på NFR att inom ramen för rådets resurser pröva frågan om ett radioteleskop till Råö rymdobservatorium.

Inom den europeiska konferensen för molekylärbiologi (CEBM) har, som jag redovisade vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor, diskuterats ett specialprojekt för ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi. Laboratoriet avses bli förlagt till Heidelberg. Frågan om Sveriges deltagande i detta projekt har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser tillstyrker ett svenskt deltagande i projektet. Enligt NFR har detta så hög prioritet att rådet anser sig böra tillstyrka ett svenskt deltagande, trots att hela kostnaden kommer att tas inom ramen för anslaget till naturvetenskaplig forskning.

Vid CEBM:s sammanträde den 28—29 juni 1972, vid vilket representanter för NFR deltog, fattades beslut om att godkänna projektet som ett s. k. specialprojekt. För att projektet skall kunna genomföras fordras att de av CEBM:s medlemsstater som avser att delta, träffar särskilt avtal härom. De sammanlagda kostnaderna för lobaratoriet samt Sveriges andel av dessa vid en bidragsandel av 5,039 % fördelar sig för perioden 1972—1976 på följande sätt (milj. kr.).

	1972	1973	1974	1975	1976
Totala kostnader (1972 års priser)	1,4	10,1	18,7	24,8	29,5
Svensk andel	0,1	0,5	0,9	1,2	1,5

Representanter för tio av CEBM:s nuvarande medlemsstater förklarade vid sammanträdet i juni 1972 att dessa stater avsåg att delta i pro-

jektet. Från svensk sida förklarades att Sverige ämnade delta i projektet under förutsättning av riksdagens godkännande. Den svenska förklaringen gjordes vidare med förbehåll för att ingen större förändring skulle ske av Sveriges andel av kostnaderna.

Ett slutligt förslag till avtal för genomförande av projektet för ett laboratorium föreligger och kan väntas bli undertecknat inom en nära framtid av de stater som avser delta i detta. Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att besluta om Sveriges anslutning till ett avtal om upprättande av ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi i enlighet med den svenska förklaringen vid CEBM:s sammanträde i juni 1972. Kostnaderna för Sveriges deltagande i laboratoriet bör bestridas från förevarande anslag.

Innevarande budgetår anvisas för rymdforskningsprojekt dels 3 milj. kr. under detta anslag, dels 3 205 000 kr. under anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. Dessa medel disponeras av statens delegation för rymdverksamhet. Delegationen, som inrättades den 1 juli 1972, har till uppgift att svara för utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Delegationen har från statens naturvetenskapliga forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling tagit över uppgiften att fördela de medel som är tillgängliga för rymdverksamhet inom landet.

Medel för de rymdforskningsprojekt som innevarande budgetår bekostas från anslaget Europeiskt samarbete inom rymdforskningen m. m. bör nästa budgetår anvisas under förevarande anslag (+3 205 000 kr.). I enlighet med delegationens förslag bör dessutom medel för ersättning, föranledd av verksamheten vid sondraketförsöksplatsen ESRANGE vid Kiruna, vilka innevarande budgetår anvisas under nyssnämnda anslag, nästa budgetår anvisas under förevarande anslag (+25 000 kr.).

Svenska forskare har hittills medverkat i internationella rymdforskningprojekt främst inom ramen för Sveriges deltagande i ESRO:s program och i samarbete med forskargrupper från Förenta Staterna. I samarbete med sovjetiska forskare planerar, som jag redovisat i det föregående, delegationen ett svenskt-sovjetiskt satellitexperiment. Vid min anmälan i prop. 1971: 1 av vissa för forskningsråden gemensamma frågor (bil. 10 s. 331) framhöll jag att det europeiska forskningssamarbetet i alltför stor utsträckning kommit att inriktas mot en västeuropeisk samverkan. Man borde i fortsättningen sträva efter att utvidga samarbetet till att omfatta samtliga europeiska stater. Det planerade satellitexperimentet ligger i linje härmed. Jag utgår från att de kostnader som kan uppkomma i samband med ett svenskt-sovjetiskt samarbete skall bestridas inom ramen för de medel som kan komma att ställas till förfogande för rymdforskning under detta anslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. i enlighet med vad jag förordat i det föregående bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om Sveriges anslutning till ett avtal om upprättande av ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi,
2. till *Naturvetenskaplig forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 62 480 000 kr.

E 49. Atomforskning

1971/72 Utgift	17 214 168	Reservation	2 632 060
1972/73 Anslag	22 380 000		
1973/74 Förslag	24 360 000		

Från detta anslag bestrids kostnader för dels forskningsprojekt samt en extra ordinarie professur och fem särskilda forskartjänster inom verksamhetsområdet för statens råd för atomforskning, dels rådets förvaltning. Från anslaget utgår även medel för del av det svenska bidraget till den europeiska kärnforskningsorganisationens (CERN) program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175).

	1972/73[1]	Beräknad ändring 1973/74	
		Rådet	Föredraganden
Atomforskning	21 480 000	+ 8 730 000	
elementarpartikelfysik	2 050 000	+ 800 000	
kärnstrukturforskning	5 950 000	+2 810 000	
merkostnader för svenskt deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator	6 080 000	+2 730 000	
plasmafysik	2 090 000	+1 100 000	+1 980 000
fasta tillståndets fysik, neutron- och reaktorfysik m. m.	870 000	+ 500 000	
kärnkemi och strålningskemi	2 120 000	+ 500 000	
radiofysik och strålningsbiologi	1 320 000	+ 400 000	
övrigt	1 000 000	— 110 000	
Förvaltning	900 000	+ 50 000	
Löne- och prisomräkning	—	+ 1 320 000	
	22 380 000	**+10 100 000**	**+1 980 000**

[1] Delbeloppen anger rådets preliminära fördelning.

Statens råd för atomforskning

1. I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av ett svenskt deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175) skall samtliga faktiska merkostnader för Sveriges deltagande i programmet bestridas inom ramen för detta anslag. För nästa budgetår räknar rådet med bidrag om sammanlagt 1 milj. kr. från statens naturvetenskapliga forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling till kostnaderna för programmet.

Av det redovisade ökade medelsbehovet för elementarpartikelfysik och kärnstrukturforskning beräknar rådet 1,1 milj. kr. för ökat utnyttjande av CERN:s forskningsresurser.

2. Tandem Van de Graaff-acceleratorlaboratoriet i Uppsala utnyttjas f. n. av ett 60-tal forskare från hela landet. För att laboratoriet skall kunna ges en fullgod basutrustning tar rådet upp ett belopp av ca 900 000 kr. inom ramen för den föreslagna förstärkningen för kärnstrukturforskning. Rådet föreslår dessutom att den av rådet inrättade extra tjänsten som föreståndare förs över till universitetets i Uppsala stat.

3. En av rådet initierad arbetsgrupp med representanter bl. a. för berörda forskningsråd studerar f. n. frågan om ombyggnad av synkrocyklotronanläggningen vid Gustaf Werners institut i Uppsala. Rådet räknar preliminärt med ett ökat medelsbehov av ca 300 000 kr. för rådets andel av kostnaderna för ombyggnaden.

Föredraganden

Jag vill erinra om vad jag anfört vid min anmälan av vissa för forskningsråden gemensamma frågor.

Riksdagen godkände år 1971 riktlinjerna för finansieringen av Sveriges deltagande i den europeiska kärnforskningsorganisationens (CERN) program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175; jfr även prop. 1972: 1 bil. 10 s. 384—387). I enlighet med dessa riktlinjer skall samtliga faktiska merkostnader för Sveriges deltagande i programmet bestridas från detta anslag. Merkostnaderna för budgetåret 1973/74 för Sveriges deltagande i programmet kan beräknas uppgå till 9,8 milj. kr.

Kostnaderna för programmet för en 300 GeV-accelerator kommer att stiga mycket snabbt fram t. o. m. år 1974. För att undvika en alltför kraftig reduktion av medlen för övrig forskning beräknar jag, liksom för innevarande budgetår, ett särskilt belopp till rådet om 2 milj. kr. även för budgetåret 1973/74 (jfr prop. 1971: 55 s. 16). Detta innebär att till rådets förfogande ställs sammanlagt 4 milj. kr. under två budgetår. De anslag som under budgetåren 1975/76—1978/79 kan komma att ställas till rådets förfogande bör reduceras med motsvarande belopp (jfr prop. 1971: 55 s. 11).

Inom ramen för den av mig förordade ökningen av anslaget för nästa budgetår har jag beaktat det av rådet beräknade ökade medelsbehovet för rådets andel av kostnaderna för ombyggnad av synkrocyklotronen vid Gustaf Werners institut i Uppsala. Jag har vidare räknat medel motsvarande de belopp som statens medicinska forskningsråd och statens naturvetenskapliga forskningsråd innevarande budgetår anvisar till driftkostnaderna vid forskningsrådens laboratorium i Studsvik.

Jag räknar vidare med att kostnaderna för tre av de tjänster vid forsk-

ningsinstitutet för atomfysik, vilka f. n. bekostas från detta anslag, fr. o. m. den 1 juli 1973 skall bestridas från anslaget Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Atomforskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 24 360 000 kr.

E 50. Europeiskt samarbete inom kärnforskningen

1971/72	Utgift	21 100 451
1972/73	Anslag	22 745 000
1973/74	Förslag	25 245 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för Sveriges deltagande i det europeiska samarbetet på kärnforskningens område, CERN (prop. 1953: 127, SU 1953: 77, rskr 1953: 167; prop. 1966: 1 bil. 10 s. 560, SU 1966: 42, rskr 1966: 125; prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175).

Statens råd för atomforskning

1. Inom ramen för CERN:s grundprogram har arbete pågått för att successivt öka forskningsmöjligheterna huvudsakligen genom förbättringar av organisationens protonsynkrotron för en effekt av 28 GeV. Detta förbättringsprogram, som sträckt sig över flera år, beräknas vara avslutat under år 1972.

Vid de s. k. lagringsringarna, som uppförts i anslutning till protonsynkrotronen, inleddes forskningsverksamheten under första halvåret 1971. I lagringsringarna kan två protonstrålar fås att frontalkollidera varigenom mycket stora energimängder blir disponibla för kärnreaktioner.

Det svenska bidraget till CERN:s grundprogram och program för lagringsringar för nästa budgetår kan — vid en bidragskvot av 4,78 % — preliminärt beräknas till 22 385 000 kr. (+1 140 000 kr.).

2. I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av det svenska deltagandet i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175) skall samtliga faktiska merkostnader för Sveriges deltagande i detta program bestridas inom ramen för reservationsanslaget Atomforskning. Kostnaderna i övrigt för programmet skall t. v. bestridas från förevarande anslag. Ifrågavarande kostnader kan för nästa budgetår — vid en bidragskvot av 4,80 % — preliminärt beräknas till 2 560 000 kr. (+1 060 000 kr.).

3. Inom ramen för anslaget för nästa budgetår bör rådet få disponera

33 000 kr. för svenska representanters deltagande i sammanträden med CERN samt dess kommittéer och arbetsgrupper.

Föredraganden

CERN:s budget för år 1973 och preliminära budget för år 1974 för såväl grundprogram och program för lagringsringar som programmet för en 300 GeV-accelerator kommer att uppgå till belopp som något avviker från vad som preliminärt beräknats.

Sveriges bidrag till CERN:s grundprogram och program för lagringsringar kan därför — vid en bidragskvot av 4,78 % — för nästa budgetår beräknas uppgå till 22 545 000 kr. (+1 300 000 kr.).

I enlighet med de av riksdagen godkända riktlinjerna för finansieringen av Sveriges deltagande i CERN:s program för en 300 GeV-accelerator (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175) skall samtliga faktiska merkostnader för Sveriges deltagande i detta program bestridas inom ramen för reservationsanslaget Atomforskning. Kostnaderna i övrigt för programmet skall t. v. bestridas från förevarande anslag (jfr även prop. 1971: 1 bil. 10 s. 386).

De sammanlagda kostnaderna för Sveriges deltagande budgetåret 1973/74 i programmet för en 300 GeV-accelerator kan — vid en bidragskvot av 4,80 % — beräknas till 12,5 milj. kr. Av detta belopp motsvarar 9,8 milj. kr. de merkostnader som, i enlighet med vad jag redovisat vid min anmälan av reservationsanslaget Atomforskning, skall bestridas inom ramen för nämnda anslag och 2 700 000 kr. (+1 200 000 kr.) de övriga kostnader, som skall bestridas från förevarande anslag.

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med sammanlagt 2 500 000 kr. till 25 245 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europeiskt samarbete inom kärnforskningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 25 245 000 kr.

E 51. Europeiskt samarbete inom rymdforskningen

1971/72	Utgift	19 508 483
1972/73	Anslag	13 596 000
1973/74	Förslag	10 161 000

Från detta anslag bestrids dels kostnaderna för Sveriges deltagande i den europeiska organisationens för rymdforskning (ESRO) vetenskapliga program, dels Sveriges bidrag till driften av sondraketförsöksplatsen ESRANGE vid Kiruna, dels vissa kostnader i samband med rymdforskningsprojekt m. m. (prop. 1972: 48 bil. 1, UbU 1972: 27, rskr 1972: 217). Kostnaderna för bl. a. Sveriges deltagande i ESRO:s grundprogram och tillämpningsprogram bestrids från ett särskilt anslag under trettonde

huvudtiteln (prop. 1972: 48 bil. 2, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Statens delegation för rymdverksamhet, som inrättades den 1 juli 1972, är svenskt beredningsorgan för bl. a. kontakter med ESRO.

Statens delegation för rymdverksamhet

1. Kostnaderna för Sveriges deltagande i ESRO:s vetenskapliga program budgetåret 1973/74 kan — med utgångspunkt i en bidragskvot av 4,66 % — preliminärt beräknas till 8 822 000 kr. (—299 000 kr.).

2. Med hänsyn till inträffade prisstegringar kommer Sveriges bidrag till driften av ESRANGE att budgetåret 1973/74 öka till 1 339 000 kr. (+94 000 kr.).

3. De medel som innevarande budgetår anvisas under förevarande anslag till bl. a. vissa kostnader i samband med rymdforskningsprojekt m. m. bör fr. o. m. budgetåret 1973/74 anvisas under anslaget Naturvetenskaplig forskning (—3 230 000 kr.).

Föredraganden

Sverige deltar, i enlighet med statsmakternas beslut, t. v. till utgången av år 1974 i ESRO:s vetenskapliga program (prop. 1972: 48 s. 38, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Jag beräknar kostnaderna för Sveriges deltagande i organisationens vetenskapliga program budgetåret 1973/74, i enlighet med delegationens förslag, till 8 822 000 kr. (—299 000 kr.).

I samband med att ESRO:s medlemsstater beslöt lägga ned organisationens sondraketprogram träffades ett avtal mellan ESRO och Sverige om att Sverige den 1 juli 1972 skulle överta ansvaret för sondraketförsöksplatsen ESRANGE vid Kiruna (prop. 1972: 48 s. 29—38, NU 1972: 37, rskr 1972: 216). Vidare träffades avtal mellan ESRO och vissa av organisationens medlemsstater om ett specialprojekt för uppsändande av sondraketer. Avtalet innebär bl. a. att Sverige förbundit sig att under en period av fem år dvs. t. o. m. den 30 juni 1977 driva ESRANGE mot att de i specialprojektet deltagande staterna förbundit sig att under samma period bidra till driftkostnaderna.

Sveriges andel av kostnaderna för driften av ESRANGE kommer — med hänsyn till inträffade prisstegringar — att nästa budgetår öka med 94 000 kr. till 1 339 000 kr.

I enlighet med vad jag förordade vid min anmälan av reservationsanslaget Naturvetenskaplig forskning bör medel för de rymdforskningsprojekt m. m. som innevarande budgetår bekostas från förevarande anslag budgetåret 1973/74 anvisas under nyssnämnda anslag (—3 230 000 kr.).

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 10 161 000 kr. (—3 435 000 kr.). Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 161 000 kr.

E 52. Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	2 014 814
1972/73 Anslag	2 108 000
1973/74 Förslag	2 698 000

Forskningsinstitutet för atomfysik förstatligades år 1964 (prop. 1964: 47, SU 1964: 47, rskr 1964: 148). Enligt sin stadga, fastställd av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 (ändrad senast den 14 maj 1971), har institutet till uppgift att bedriva forskning och utbildning inom atomfysikens område. Universitetskanslersämbetet är central myndighet för institutet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslersämbetet	Föredraganden
Personal			
Forskarpersonal	9	of.	of.
Övrig personal	17	+7	+3
	26	**+7**	**+3**
Anslag			
Lönekostnader	1 600 000		+237 000
Sjukvård	11 000		+ 4 000
Reseersättningar	6 500		+ 1 000
Lokalhyror	227 000	+894 000	+275 000
Bränsle, lyse och vatten	180 000		+ 60 000
Renhållning och städning	55 500		+ 10 000
Telegram och telefon	28 000		+ 3 000
	2 108 000	**+894 000**	**+590 000**

Universitetskanslersämbetet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) föreslår att de i riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslagen Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader (förslagsanslag) och Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m. (reservationsanslag) förs samman till ett reservationsanslag benämnt Forskningsinstitutet för atomfysik. UKÄ förutsätter därvid att sådana ökade personalkostnader som uppstår till följd av centralt träffade löneöverenskommelser skall bestridas från förslagsanslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. under sjunde huvudtiteln. Eventuell reservation vid utgången av budgetåret 1972/73 på anslaget Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m. bör tillföras det nya reservationsanslaget.

UKÄ:s förslag i övrigt innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 454 000 kr.
2. I samband med anslagsomläggningen bör särskilda medel beräknas för kostnader för vikarier för anställd personal (+57 000 kr.).
3. Tjänst som intendent (+50 000 kr.).
4. Lönekostnaderna vid 4 tjänster som laboratorieingenjör, 1 tjänst

som verkmästare och 1 tjänst som förste instrumentmakare, vilka f. n. bestrids från anslaget Atomforskning, bör nästa budgetår bestridas från förevarande anslag (+293 000 kr.). Statens råd för atomforskning har tillstyrkt detta förslag.

5. Förstärkning av nuvarande anslag till materiel m. m. (+40 000 kr.).

0-alternativet skulle — med hänsyn till att kostnaderna för lokalhyror är relativt höga och att dessa kostnader inte kan påverkas av institutet — innebära en kraftig nedskärning av institutets verksamhet.

Föredraganden

Jag är inte beredd att förorda den av universitetskanslersämbetet föreslagna anslagsomläggningen. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till förvaltningskostnader till 2 698 000 kr. Jag har därvid räknat med att lönekostnaderna vid en tjänst som laboratorieingenjör, en tjänst som verkmästare och en tjänst som förste instrumentmakare, vilka f. n. bestrids från anslaget Atomforskning, fr. o. m. den 1 juli 1973 skall bestridas från förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 698 000 kr.

E 53. Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.

1971/72	Utgift	235 992	Reservation	88 052
1972/73	Anslag	247 000		
1973/74	Förslag	257 000		

Föredraganden

Jag förordar att anslaget höjs med 10 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 257 000 kr.

E 54. Institutet för social forskning

1972/73	Anslag	1 186 000
1973/74	Förslag	1 243 000

Institutet för social forskning inrättades den 1 januari 1972 (prop. 1971: 141, UbU 1971: 32, rskr 1971: 348, prop. 1972: 29, UbU 1972: 25, rskr 1972: 185). Institutet har enligt sin instruktion (1972: 371) till

uppgift att bedriva och främja forskning rörande sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor samt att verka för samordning av sådan forskning. Institutet skall vidare inom sitt verksamhetsområde medverka vid utbildning som anordnas vid läroanstalter för högre utbildning. Universitetskanslersämbetet är chefsmyndighet för institutet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Universitets-kanslers-ämbetet	Före-draganden
Personal			
Forskarpersonal	8,5	+5	of.
Övrig personal	4	+3	of.
	12,5	**+8**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	979 000	+ 554 000	+44 000
Sjukvård	3 000	+ 3 000	of.
Reseersättningar	23 000	+ 17 000	+ 2 000
Lokalkostnader	96 000	+ 54 000	+ 6 000
Expenser	85 000	+ 65 000	+ 5 000
Forsknings- och utvecklingsarbete	—	+ 551 000	—
	1 186 000	**+1 244 000**	**+57 000**

Universitetskanslersämbetet

Förslagen i fråga om lönekostnader innebär i korthet följande.

1. Löneomräkning 44 000 kr.
2. Professur inom det socialpolitiska området, inriktad främst mot åtgärds- och behandlingsforskning (+105 000 kr.).
3. Tjänst som biträdande professor med inriktning mot utvärderingsforskning inom institutets verksamhetsområde (+95 000 kr.).
4. Tjänst som forskarassistent (+71 000 kr.).
5. 2 000 assistenttimmar (+112 000 kr.).
6. Ökad medelsanvisning till biträdespersonal (+127 000 kr.).

Förslaget rörande forsknings- och utvecklingsarbete innebär att medel anvisas bl. a. för forsknings- och utvecklingsprojekt vid institutet samt av institutet initierade projekt som utförs vid andra institutioner.

0-alternativet skulle innebära att institutet under uppbyggnadsskedet får minskade resurser i stället för ett tillskott som bedöms nödvändigt för att institutet skall kunna fullgöra sina uppgifter.

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 243 000 kr.

E 55. Bidrag till Institutet för internationell ekonomi

1971/72 Utgift	709 000
1972/73 Anslag	780 000
1973/74 Förslag	830 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för verksamheten vid Institutet för internationell ekonomi (prop. 1962: 1 bil. 10 s. 525, SU 1962: 102, rskr 1962: 245). Enligt sina stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t den 6 juni 1962 (ändrade senast den 18 oktober 1968) har institutet, som även är institution vid universitetet i Stockholm, till uppgift att bedriva forskning rörande internationella ekonomiska relationer.

Universitetskanslersämbetet

1. Löne- och prisomräkning 38 000 kr.
2. Förstärkning av bl. a. gästforskarverksamheten (+102 000 kr.).

0-alternativet skulle innebära en begränsning av möjligheterna att knyta utländska gästforskare till institutet.

Föredraganden

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 50 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 830 000 kr.

E 56. Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut

1971/72 Utgift	622 104
1972/73 Anslag	749 000
1973/74 Förslag	813 000

Från detta anslag bestrids vissa personalkostnader vid Konung Gustaf V:s forskningsinstitut. Övriga kostnader för verksamheten täcks av medel från Konung Gustaf V:s 80-årsfond. Vid institutet, där ett fyrtiotal forskare är verksamma, bedrivs huvudsakligen forskning med inriktning mot reumatiska och andra invalidiserande folksjukdomar (prop. 1947: 272 s. 451, SU 1947: 247, rskr 1947: 436).

Styrelsen för Konung Gustaf V:s 80-årsfond

1. Löneomräkning 64 000 kr.
2. Medelsanvisning för vissa lönekostnader som f. n. bestrids från Konung Gustaf V:s 80-årsfond (+80 000 kr.).

3. 1 tjänst som laborator i lönegrad B 6 med samtidig indragning av 1 tjänst som förste forskningsingenjör i lönegrad A 28 (+11 000 kr.).

4. Ökad medelsanvisning för biträdespersonal (+137 000 kr.).

0-alternativet skulle innebära indragning av en tjänst som ekonomibiträde.

Föredraganden

Jag räknar under detta anslag inte med andra förändringar än sådana som hänför sig till lönestegringar. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 64 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 813 000 kr.

E 57. Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm

1971/72 Utgift	322 000
1972/73 Anslag	357 000
1973/74 Förslag	380 000

Från detta anslag bestrids vissa driftkostnader vid Internationella meteorologiska institutet i Stockholm (prop. 1955: 1 bil. 10 s. 697, SU 1955: 8, rskr 1955: 8). Enligt sina stadgar, fastställda av Kungl. Maj:t den 28 december 1956, har institutet till uppgift att bedriva forskning i meteorologi och därmed sammanhängande ämnen samt att främja internationellt vetenskapligt samarbete på meteorologins område.

Styrelsen för Internationella meteorologiska institutet i Stockholm

1. Löne- och prisomräkning 23 000 kr.

2. Förstärkning av institutets gästforskarverksamhet (+173 000 kr.).

3. Medel för köp av datortid (+100 000 kr.).

0-alternativet skulle innebära att institutets gästforskarverksamhet kom att inskränkas.

Föredraganden

Jag räknar under detta anslag inte med andra förändringar än sådana som hänför sig till inträffade löne- och prisökningar. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår räknas upp med 23 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 380 000 kr.

E 58. Bidrag till Riksföreningen mot cancer

1971/72 Utgift	3 000 000	Reservation	—
1972/73 Anslag	3 000 000		
1973/74 Förslag	3 000 000		

Detta anslag är avsett som bidrag till verksamheten inom Riksföreningen mot cancer för forskning såväl i gränsområdet mellan grundläggande biologisk forskning och cancerforskning som för direkt tillämpad klinisk forskning rörande tumörsjukdomarnas diagnostik och behandling (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 355, UbU 1971: 3, rskr 1971: 84).

Som villkor för statsbidraget gäller bl. a. att socialstyrelsen och statens medicinska forskningsråd utser vardera en ledamot i Riksföreningens mot cancer forskningsnämnd samt att föreningens beslut om beviljande av anslag som överstiger 300 000 kr. skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Riksföreningen mot cancer

Riksföreningen hemställer att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Föredraganden

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.

E 59. Bidrag till Vetenskapsakademien

För innevarande budgetår utgår över riksstaten medel från skilda anslag till Vetenskapsakademiens centrala, institutionella och internationella verksamhet. Medelsanvisningarna uppgår till sammanlagt 3 810 000 kr.

1972 års utredning rörande Vetenskapsakademiens institutioner har den 29 november 1972 lagt fram betänkandet (Ds U 1972: 13) Vetenskapsakademiens institutioner med förslag om institutionernas framtida ställning m. m. Beredningen av hithörande frågor är ännu inte avslutad. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram en särskild proposition i dessa frågor. I avvaktan härpå bör för ifrågavarande ändamål i riksstatförslaget tas upp ett preliminärt belopp av 3 810 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 3 810 000 kr.

f) inredning och utrustning

E 60. Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår finns uppfört ett reservationsanslag av 72 milj. kr. till inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.

För nästa budgetår föreligger anslagsframställningar från byggnadsstyrelsen, utrustningsnämnden för universitet och högskolor samt tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté om sammanlagt 78,5 milj. kr. Beredningen av hithörande frågor är ännu inte avslutad. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram en särskild proposition i ämnet. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt belopp av 73 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.* för budgetåret 1973/74 beräkna ett reservationsanslag av 73 000 000 kr.

F LÄRARUTBILDNING

Vissa gemensamma frågor

Skolöverstyrelsen

Med skrivelse den 5 april 1972 har skolöverstyrelsen (SÖ) redovisat sin syn på intagningskapaciteten till vissa lärarutbildningar under budgetåren 1973/78. SÖ och statistiska centralbyråns prognosinstitut har var för sig utarbetat ett underlag för bedömning av framtida tillgång på och behov av lärare. SÖ har sökt täcka in så många lärarkategorier som möjligt medan prognosinstitutet koncentrerat sig på lärare för låg- och mellanstadiet och på ämneslärare.

En viktig utgångspunkt för SÖ har varit att inte göra några nya bedömningar av utbildningspolitisk natur. Prognosresultaten kommer därmed att grundas på en relativt statisk bild av skolväsendet. Förändringar i behovet av lärare som redovisas för tiden efter år 1976 speglar t. ex. helt och hållet de gjorda antagandena om befolkningsutvecklingen.

Med utgångspunkt i den framlagda lärarprognosen har SÖ bedömt hur vissa faktorer kan komma att inverka på det framtida behovet av intagningsplatser vid lärarutbildningsanstalterna. SÖ anser att det är angeläget att ta hänsyn till att många studerande planerat nu pågående studier med sikte på att genomgå fullständig lärarutbildning. Även organisatoriska aspekter har beaktats. SÖ framhåller vidare att pågående utredningsarbete kan komma att påverka den av SÖ förordade kapaciteten.

SÖ:s bedömning av intagningskapaciteten till vissa lärarutbildningar framgår av följande tabell.

Intagningskapaciteten till vissa slag av lärarutbildning under budgetåren 1973/78

Utbildningskategorier	Antal intagningsplatser				
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Ämneslärare	2 100	2 100	2 100	1 900	1 800
Vidareutbildning i teknik, matematik m. m.	90	30	—	—	—
Mellanstadielärare					
alt. 1	1 440	1 248	1 248	1 248	1 248
alt. 2	1 440	1 248	1 080	1 080	1 080
alt. 3	1 440	1 200	960	960	960
Lågstadielärare					
alt. 1	1 080	1 080	800	800	800
alt. 2	1 080	960	720	720	720
alt. 3	1 080	720	480	480	480
Gymnastiklärare	250	250	250	250	250
Musiklärare	156	100	200	200	200

Teckningslärare	102	72	150	150	150
Hushållslärare	108	132	132	132	132
Barnavårdslärare	36	36	36	36	36
Textillärare	132	132	96	96	96
Slöjdlärare	96	96	96	96	96
Handelslärare	72	48	48	48	48
Yrkeslärare	180	180	240	240	240

Vid behandlingen av detta ärende inom SÖ:s styrelse har ledamöterna Hellers och Tobisson uttalat att beträffande ämnes- och klasslärare innebär de redovisade alternativen en överskattning av lärarbehovet.

I samband med överläggningar i utbildningsdepartementet har företrädare för *Sveriges lärarförbund, Blivande lärares riksförbund* och *Lärarnas riksförbund* uttalat betänkligheter mot den av SÖ föreslagna kapaciteten beträffande utbildning av lärare för låg- och mellanstadiet och ämneslärare. Förbunden har i särskilda skrivelser utvecklat dessa synpunkter. De har dock ej preciserat något förslag till dimensionering.

Föreningen för praktisk pedagogisk utbildning har i skrivelse till utbildningsdepartementet framhållit att SÖ i sin lärarprognos inte tagit hänsyn till den aktuella tillgången på behöriga sökande till ämneslärarlinjen. Föreningen föreslår en ökning av antalet intagningsplatser till ämneslärarlinjen med 500, så att den totala intagningskapaciteten på ämneslärarlinjen för budgetåret 1973/74 uppgår till 2 600 intagningsplatser.

SÖ har, med undantag för utbildningen av lärare för handel och kontor, i sin anslagsframställning för nästa budgetår fört fram sina förslag från den särskilda skrivelsen. För handels- och kontorsområdet föreslås nämligen en temporär intagning till en kurs om 15 veckor med 48 deltagare. Vidare förordar SÖ en ökning av intagningen till förskollärarutbildning med 300 platser till 2 550, av intagningen till speciallärarutbildning med 72 platser till 944 och av intagningen till flyginstruktörsutbildningen med 12 platser till 24. För utbildningen av studie- och yrkesvägledare räknas med oförändrat 180 platser.

SÖ har med skrivelse den 6 oktober 1971 överlämnat förslag till utbildning av lärare i vissa yrkesinriktade ämnen. Vid 1972 års riksdag fattades beslut om *dels* ett organisatoriskt inordnande av de yrkespedagogiska instituten i lärarhögskolorna, *dels* en omläggning av vårdyrkeslärarutbildningen, *dels* inrättande av vissa nya typer av lärarkurser på vårdområdet (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 394, 401, 417 och 422, UbU 1972: 7, rskr 1972: 96). Ställning har däremot inte tagits till SÖ:s förslag om en omläggning av lärarutbildningen för industri och hantverk. Förslaget i denna del innebär i korthet följande.

Under de senaste åren har väsentliga förändringar av det frivilliga skolväsendet ägt rum. Det är därför enligt SÖ nödvändigt att lärarutbildningen anpassas till förändringarna inom skolan. Den helhetssyn

som på olika sätt präglat reformerna på skolans område ligger också bakom förslagen rörande lärarutbildningen.

SÖ:s planering beträffande lärarnas tjänstgöring utgår från principen att fackundervisningen för tvååriga linjer med utbildning i yrken inom industri och hantverk skall bestridas av lärare som har förutsättningar att meddela ämnesintegrerad undervisning i den meningen att arbetsteknik och fackteori pedagogiskt samordnas till en helhet. Undervisningen skall enligt planerna organiseras så att i princip en lärare skall svara för all fackundervisning inom en studieväg. Under en övergångstid kommer särskilda lärare att i vissa fall svara för undervisning i fackteori. Behörighet till lärartjänst omfattande ämne på yrkesinriktad linje måste av praktiska skäl ha huvudsaklig inriktning på viss gren. Varje lärare skall dock oavsett sin specifika yrkesinriktning, kunna klara den totala undervisningen inom linjens basblock.

SÖ framlägger förslag till dels ämnesutbildning, dels praktisk-pedagogisk utbildning av yrkeslärare inom industri och hantverk.

Med tanke på att det tidigare inte fanns några uttalade krav på teoretisk ämnesutbildning för dessa lärare måste på sikt kraven i fråga om ämnesutbildning för motsvarande lärare i gymnasieskolan skärpas väsentligt. Nya utbildningsresurser måste skapas eftersom det för flertalet blivande lärare inom sektorn industri och hantverk saknas möjlighet till adekvat ämnesutbildning. Yrkesutbildningsberedningens förslag om yrkesteknisk högskoleutbildning kan enligt SÖ innebära en långsiktig lösning på detta problem. I avvaktan på slutgiltiga ställningstaganden till den högre yrkestekniska utbildningens framtida organisation och innehåll har SÖ föreslagit inrättande av högre specialkurser inom gymnasieskolan. Dessa kurser, som enligt förslaget skulle vara ettåriga, kan också bli en form av försöksverksamhet med högre yrkesteknisk utbildning.

En förutsättning för att högre specialkurser med krav på viss yrkeserfarenhet för inträde skall kunna få god rekrytering är enligt SÖ att tillfredsställande ekonomiskt studiestöd kan erbjudas de studerande. Frågan om studiesocialt stöd för vuxna studerande utreds. Även om högre specialkurser kan inrättas på relativt kort sikt, måste man räkna med svårigheter att rekrytera dessa med kvalificerade yrkesspecialister om man inte kan erbjuda bättre ekonomiska förmåner än studiemedel under den teoretiska delen av ämnesutbildningen.

För att under en övergångsperiod, innan lämpliga utbildningar står till buds, rekrytera personer med i första hand god yrkeserfarenhet och yrkeskunskap till lärarutbildning, föreslår SÖ att en *särskild ämnesutbildning* anordnas inom de fyra yrkesområden som motsvarar bygg- och anläggningsteknisk, fordonsteknisk, träteknisk och verkstadsteknisk linje. Inom dessa yrkesområden saknas enligt SÖ:s uppfattning möjligheter att erhålla adekvat fackteoretisk utbildning. Tanken är att SÖ

vid uttagning av deltagare till den praktisk-pedagogiska utbildningen skall ta ställning till vilka som är i direkt behov av den särskilda ämnesutbildningen och hänvisa dessa till att genomgå ämnesutbildningen före den egentliga lärarutbildningen.

Sådana sökande som tidigare inhämtat kunskaper motsvarande ämnesutbildningen på annat sätt t. ex. i kommunal teknisk skola, fackskola, högre specialkurs etc. skall antas direkt till den praktisk-pedagogiska utbildningen. Det innebär att endast en del av de antagna skall hänvisas till ämnesutbildning.

Den avgörande motiveringen för denna utbildning är att man under en övergångsperiod, innan lämpliga utbildningar står till buds, till lärarutbildning önskar rekrytera personer med i första hand god yrkeserfarenhet och yrkeskunskap. För att få sökande som uppfyller de yrkesmässiga kraven är det enligt SÖ:s mening nödvändigt att samma ekonomiska villkor får gälla för deltagande i ämnesutbildningen som under den praktisk-pedagogiska utbildningen.

Enligt förslaget skall den särskilda ämnesutbildningen omfatta 20 veckor. Den skall indelas i en allmän del som genomgås av samtliga deltagare och en fackteoretisk del som är särskilt utformad för varje i kursen ingående yrkesgrupp. I kursplanen för den allmänna delen ingår svenska, matematik, fysik, ellära, teknologi och samhällskunskap.

Den *praktisk-pedagogiska utbildningen* av lärare i yrkesbetonade ämnen skall komma som ett avslutande år vid lärarhögskola sedan ämnesstudierna avslutats. SÖ föreslår att utbildningen förlängs till ett läsår om 40 veckor, i stället för nuvarande 33 veckor, för att dels erbjuda lärarkandidaterna studievänligare arbetsförhållanden, dels inrymma nya viktiga moment, dels få förutsättningar för samundervisning med andra lärarkategorier. Lärare i yrkesbetonade ämnen kommer huvudsakligen att få anställning vid gymnasieskolan. Vid lärarhögskolorna utbildas flertalet övriga lärare för denna skolform vid ämneslärarlinjen, där utbildningstiden omfattar ett läsår om 40 veckor. SÖ anser att lärarutbildningar som är inriktade mot samma stadium i skolväsendet skall tilldelas samma utbildningstid och föreslår därför en förlängning av utbildningen för lärare i yrkesbetonade ämnen.

Första terminen skall enligt förslaget omfatta teoretisk utbildning, andra praktisk. Timplanen skall innehålla pedagogik, metodik, praktik och timmar till förfogande. Under pedagogik tillkommer administration och författningskunskap. Metodikämnet indelas i ämnesmetodik, tekniska läromedel, undervisningsplanering, muntlig framställning samt röst- och talvård. Vidare föreslås arbetslivsorientering, arbetsplanering och metodutveckling ingå i timplanen. Under den andra terminen skall lärarkandidaterna tjänstgöra som assistentlärare under handledning på samma villkor som i den förutvarande utbildningen vid de yrkespedagogiska instituten.

Bakgrunden till de förslag till bestämmelser om *villkor för antagning* till praktisk-pedagogisk utbildning som SÖ ställer är följande. De s. k. basblocken i årskurs 1 inom de yrkesinriktade linjerna på gymnasieskolan leder till krav på yrkeskunnande inom ett bredare yrkesområde än vad som gällt på motsvarande stadium i yrkesskolan. Samtidigt bör strävandena mot en integrerad undervisning i arbetsteknik och fackteori leda till att ökade krav ställs på den blivande lärarens fackteoretiska ämnesutbildning jämfört med de nu föreskrivna. En omläggning av lärarnas kompetens kan emellertid inte ske omedelbart. Det måste ta tid för presumtiva sökande till den egentliga lärarutbildningen att anpassa sin utbildning till nya krav. Innan mer slutgiltiga krav kan utformas måste adekvat ämnesutbildning finnas att tillgå.

Behörig att antas som studerande vid lärarhögskola, »yrkesteknisk linje» området för industri och hantverk, är enligt förslaget den som uppfyller följande behörighetsvillkor:

1. att vara fri från sjukdom eller handikapp som medför olämplighet för sådan tjänst som utbildningen syftar till,
2. att ha avgångsbetyg från tvåårig utbildning med slutförd lärokurs vid sådan studieväg i gymnasieskolan, som i sin timplan har samma eller motsvarande ämne eller ämnen som det eller de som lärarutbildningen syftar till eller att ha på annat sätt styrkt sig äga i huvudsak motsvarande kunskaper och färdigheter,
3. att äga väl vitsordad yrkesskicklighet, förvärvad genom minst fem års allsidig yrkesverksamhet inriktad mot ämne eller ämnen som ingår i den lärartjänst, för vilken utbildningen är avsedd,
4. att ha ytterligare yrkesteknisk utbildning i enlighet med vad SÖ för varje ämne eller grupp av ämnen föreskriver.

SÖ har i skrivelse den 17 juni 1970 förordat att vissa grupper av s. k. ämneslärare på vissa tvååriga linjer i gymnasieskolan (företrädesvis gymnasieingenjörer) skall få genomgå en särskild vidareutbildning. Kostnaderna för detta program har av SÖ beräknats vara av storleksordningen 30—40 milj. kr.

Remissyttranden över SÖ:s förslag har avgetts av *arbetsmarknadsstyrelsen* (AMS), *universitetet i Lund, lärarutbildningskommittén* (LUK) samt av *lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg* och *Umeå*. Vidare har yttranden avgetts av *Landsorganisationen i Sverige* (LO), *Sveriges akademikers centralorganisation* (SACO), *Svenska arbetsgivareföreningen* (SAF) samt av *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO).

Tekniska fakultetens utbildningsnämnd vid universitetet i Lund samt *SACO* vänder sig mot förslaget till ämnesintegrerad undervisning med motivering att den föreslagna utbildningen inte ger lärarna kompetens att ombesörja undervisningen i yrkestekniska ämnen. Enligt *SACO:s*

uppfattning innebär den provisoriska utbildningen av lärare i yrkesteknik en så liten höjning av yrkeslärarnas kunskaper att nuvarande system med samverkande lärare måste fortsätta. Utbildningsnämnden föreslår att även i fortsättningen åtminstone en viss del av den tekniska undervisningen handhas av specialister med jämförelsevis hög kompetens.

Förslaget om inrättande av högre specialkurser för de fordonstekniska samt bygg- och anläggningstekniska yrkesområdena tillstyrks av *TCO* och av *lärarhögskolan i Göteborg*. *SAF* anser att dessa kurser är så lika den yrkestekniska högskoleutbildning som planeras av 1968 års utbildningsutredning (U 68), att man i tid bör överväga vilka konsekvenser som skillnader i förkunskapskrav, varierande krav på yrkeserfarenhet etc. kan få i senare sammanhang.

Förslaget om anordnande av en särskild ämnesutbildning inom fyra yrkesområden tillstyrks av *AMS, lärarhögskolan i Göteborg* och *TCO*. *AMS* framhåller att utbildningen bör ses som ett provisorium, till dess att andra utbildningsformer, t. ex. yrkesteknisk högskola, tillskapats. Även *SAF* tillstyrker denna utbildning, men organisationen ifrågasätter samtidigt om man inte, med tanke på de påfrestningar som dessa lärare kommer att möta när de konfronteras med den nya skolan, borde ställa krav på en obligatorisk fortbildning för dessa lärarkandidater.

Beträffande den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare vid yrkesteknisk linje vid lärarhögskola instämmer *lärarhögskolan i Umeå* i SÖ:s bedömning att pedagogiktimmarna på den yrkestekniska linjen bör överstiga det nuvarande antalet för ämneslärarlinjen. *Lärarhögskolan i Göteborg* anser att skillnaderna i fråga om antalet lärarledda timmar i ämnet pedagogik för olika lärarkandidatkategorier är ointressant, om man inte känner vederbörandes förutsättningar och behov.

LUK föreslår att för alla blivande lärare skall krävas sammanlagt åtta veckors lärarinriktad yrkesförberedelse för tillträde till lärarhögskoleåret. Om SÖ:s förslag beträffande krav på yrkesverksamhet inom berörda områden vinner gehör kommer blivande lärare i yrkesteknik visserligen att ha god erfarenhet av yrkeslivet. LUK anser emellertid att det är viktigt att också de blivande lärarna i yrkesteknik lär känna något om skolmiljön och skolan som arbetsplats före inträdet i lärarhögskola.

TCO vänder sig mot att kompetenskraven för alla linjer som har anknytning till industri och hantverk sammanförts till en enhet. Enligt TCO:s mening bör kompetenskraven i stället samordnas linjevis, för att manifestera sambandet mellan linjens olika yrkesutbildningar. Därigenom uppstår också en viss anknytning till indelning i branscher inom arbetslivet. TCO anser också att den arbetstekniska ämneskompetens som uppnås genom kvalificerad yrkespraktik bör betraktas som ämnesutbildning och inte som förutbildning.

I samband med behörighetsbestämmelserna föreslår SÖ att Kungl. Maj:t bemyndigar SÖ att utfärda bestämmelser angående yrkesverksamhetens innehåll och fördelning. *SAF* föreslår en komplettering av denna punkt med innebörd att bestämmelserna utfärdas efter samråd med de närmast berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom resp. yrkesområde.

Med skrivelse den 8 september 1972 har SÖ:s pedagogiska nämnd lagt fram förslag om regionalt samarbete mellan utbildningsforskning och alla slag av lärarutbildning inom en region. Genom beslut på grundval av prop. 1971: 38 (UbU 1971: 12, rskr 1971: 169) fick SÖ i uppdrag att pröva de lämpliga formerna för ett sådant samarbete. Enligt SÖ är det naturligt att till en viss lärarhögskole-/universitetsort knyta samarbete med lärarutbildningsanstalter inom de sex fortbildningsregionerna. Fortbildningsavdelningar finns inrättade vid lärarhögskolorna i Stockholm, Linköping, Malmö, Göteborg, Uppsala och Umeå.

I varje region bör ett s. k. regionskollegium finnas. Dessa kollegier har redan inrättats av SÖ men skulle nu få vissa preciserade uppgifter i fråga om samverkan med utbildningsforskningen. Kollegierna skall initiera, samordna och ge råd i fråga om samarbete mellan de pedagogiska forskningsinstitutionerna och lärarutbildning. Som konkreta exempel på sådan samverkan nämns bl. a. initiering av forskning, deltagande i referensgrupper för forskningsprojekt, medverkan i fältförsök och resultatspridning. SÖ framhåller vidare att man räknar med att i samråd med universitetskanslersämbetet vid kommande översyner av studieplanerna i pedagogik för alla slag av lärarutbildning kunna uppnå sådana ömsesidiga anpassningar av dessa studieplaner och normalstudieplaner i pedagogik vid filosofisk fakultet att all lärarutbildning kan utgöra bas för fortsatt utbildning vid sådan fakultet.

Regionskollegiets kanslifunktion bör enligt SÖ omhänderhas av fortbildningsavdelningarna, vilka bör tilldelas särskilda medel att användas i första hand för probleminventering och initiering av forskning inom de utbildningssektorer som berörda lärarutbildningsanstalter (utanför lärarhögskole-/universitetsort) svarar för.

Föredraganden

1960-talets skolreformer ställde krav på ett ökat antal lärare. Under många år fanns en besvärande brist på behöriga lärare trots att utbildningskapaciteten höjdes kraftigt. Under de senaste åren har en klar förbättring inträtt i fråga om skolans försörjning med lärare och det har därför varit möjligt att minska intagningskapaciteten för utbildning av lärare för klass på låg- och mellanstadierna i grundskolan samt av ämneslärare. Skolöverstyrelsen (SÖ) och statistiska centralbyrån har nu var för sig redovisat prognoser om tillgång på och behov av bl. a. dessa lärarkategorier.

Frågan om omfattningen av lärarutbildningen behandlades i prop. 1967: 4 (SU 1967: 51, rskr 1967: 143). Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll därvid bl. a. att lärarutbildningen inte kan dimensioneras så snävt att den bara svarar mot skolväsendets behov. Frågan om dimensioneringen av lärarutbildningen måste ses i samband med dimensioneringen av högskoleutbildningen i dess helhet. 1968 års utbildningsutredning (U 68), som har att utreda bl. a. sistnämnda fråga, väntas liksom lärarutbildningskommittén inom kort lägga fram sina förslag. På grundval av de båda nämnda utredningarnas förslag bör det bli möjligt att ta ställning till dimensioneringen av lärarutbildningen på längre sikt. För nästa budgetår bör intagningsplatserna fördela sig i huvudsak enligt SÖ:s förslag (se följande sammanställning). Med hänsyn till bl. a. det beslut om vidareutbildning av mellanstadielärare som 1972 års riksdag (prop. 1972: 26, UbU 1972: 20, rskr 1972: 153) fattat räknar jag dock med ett lägre antal platser för ämneslärare än vad SÖ:s förslag innebär.

Jag vill också framhålla det ansvar samhället har gentemot de obehöriga lärare som under lång tid gjort skolväsendet goda tjänster. Senast under innevarande budgetår har en särskild utbildning för oexaminerade lärare på låg- och mellanstadiet påbörjats.

Ämneslärare	1 800
Lärare för klass på mellanstadiet	1 440
Lärare för klass på lågstadiet	1 080
Lärare för specialundervisning i grundskolan och speciallärare i specialskola	944[1]
Studie- och yrkesvägledare	180
Förskollärare	2 400
Gymnastik- och idrottslärare	250
Lärare i barnavård	36
Lärare i hemkunskap	96
Lärare i textilslöjd	108
Lärare i trä- och metallslöjd	96
Lärare för industri och hantverk	144
Lärare för handel och kontor	48
Lärare i vårdyrken	320[2]
Lärare i administrativ eller teknisk databehandling	30
Lärare i musik	173[3, 4]
Lärare i teckning	72[3]
Flyginstruktörer	12

[1] I detta antal ingår även deltagare i fortbildningskurser om minst en termin.
[2] Treterminskurser och 19-veckorskurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.
[3] Utbildning av dessa lärare bekostas ej från anslag under litt. F (bortsett från särskild utbildning av lärare i musik).
[4] I detta antal ingår även deltagare i särskild utbildning i musik.

De förändringar av lärarutbildningskapaciteten jag i det följande kommer att förorda aktualiserar frågan om lokaliseringen av lärarutbildningen. För skolväsendets försörjning med lärare är det sär-

skilt angeläget med en decentraliserad utbildning av lärare för låg- och mellanstadiet. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t hur intagningsplatserna för dessa båda utbildningar bör fördelas mellan olika lärarhögskolor nästa budgetår. I enlighet med var jag framhöll i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 412) räknar jag dock med att det inte längre finns underlag för lärarutbildning inom det husliga området på fyra orter i landet. För att minska avvecklingsproblemen vid seminariet för huslig utbildning i Stockholm bör dock viss intagning ske vid detta seminarium även budgetåret 1973/74. Vid lärarhögskolorna i Karlstad och Växjö bör förskollärarutbildning anordnas fr. o. m. nästa läsår.

I prop. 1968: 140 (SU 1968: 195, rskr 1968: 404) framhöll förutvarande chefen för utbildningsdepartementet bl. a. att reformeringen av yrkesutbildningen aktualiserade en översyn av mål och innehåll i yrkeslärarutbildningen (s. 151). I betänkandet (SOU 1970: 4) Reformerad lärarutbildning lade yrkesutbildningsberedningen fram vissa förslag. SÖ har i skrivelse den 6 oktober 1971 aktualiserat bl. a. en ny utformning av lärarutbildningen för industri och hantverk. Enligt det framlagda förslaget skall en lärare svara för all undervisning i gymnasieskolans yrkestekniska ämnen, dvs. både i fackteori och arbetsteknik. Jag delar grundsynen i förslaget men anser att genomförandet bör ske successivt genom en omläggning av grundutbildningen för lärare för industri och hantverk. Härigenom kommer alla lärare som genomgått denna nya utbildning att kunna svara för undervisningen både i fackteori och arbetsteknik. Omläggningen av utbildningen bör ske den 1 juli 1974.

SÖ har även föreslagit att de ämneslärare (gymnasieingenjörer, gymnasieekonomer m. fl.) som i dag svarar för den fackteoretiska undervisningen skall få genomgå en särskild vidareutbildning. Vissa kostnadsberäkningar har redovisats av SÖ. De tyder på att mycket stora kostnader är förenade med ett genomförande av detta förslag. Enligt min mening bör man ta tillvara berörda lärargruppers kunnande så som hittills skett inom yrkesutbildningen. Jag är därför inte beredd att förorda ett genomförande av SÖ:s förslag i denna del.

Den nya utbildningen av lärare för industri och hantverk bör byggas upp på samma komponenter som annan lärarutbildning. Ämnesutbildningen bör i första hand inhämtas i gymnasieskolan. Erfarenheterna från den senaste intagningen till nuvarande praktisk-pedagogiska utbildning av yrkeslärare tyder på att behovet av en sådan särskild ämnesutbildning som SÖ föreslår nu har minskat. De sökande inom de av SÖ utpekade fyra yrkesområdena har f. n. möjlighet att få åtminstone viktiga delar av den erforderliga fackteoretiska utbildningen inom gymnasieskolans ram. Jag anser därför att någon särskild ämnesutbildning inte bör anordnas under läsåret 1973/74 för sökande till lärarutbildningen för industri och hantverk.

Jag tillstyrker SÖ:s förslag till utformning av den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare för industri och hantverk vid lärarhögskola. Beträffande antagningskraven till denna utbildning finner jag SÖ:s förslag i stort sett väl avvägt. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser om organisation av och inträdesvillkor för den nya utbildningen.

SÖ:s pedagogiska nämnd har i särskild skrivelse lagt fram förslag om formerna för regionalt samarbete mellan utbildningsforskning och alla slag av lärarutbildning inom en region. Vad SÖ förordat synes i avvaktan på ställningstagande till U 68:s förslag vara en ändamålsenlig lösning för att åstadkomma ett regionalt samarbete (jfr prop. 1971: 38 s. 33). Departementschefen har under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet beräknat medel för eventuella merkostnader för verksamheten.

Genom beslut den 16 april 1971 har Kungl. Maj:t bemyndigat SÖ att — utan hinder av vad som föreskrivs i berörda stadgor och bestämmelser — för läsåren 1971/73 besluta om försöksverksamhet med nya former för samverkan mellan studerande, lärare och övrig personal vid lärarhögskolorna, folkskoleseminarierna, seminarierna för huslig utbildning, slöjdlärarseminariet, förskoleseminarierna, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, yrkespedagogiska instituten samt teckningslärarinstitutet med utgångspunkt i SÖ:s förslag.

SÖ:s huvudförslag — anpassat efter förhållandena vid större lärarhögskolor — innebär sammanfattningsvis följande. Utbildningsnämnden — med ändrad sammansättning — får beslutanderätt i frågor rörande studieförhållanden och utbildningens innehåll och form vid resp. utbildningslinje. Rektorsnämnden — med ändrad sammansättning — får förstärkt ställning och vidgad beslutanderätt. Vid övriga lärarutbildningsanstalter vidtas med vissa förenklingar motsvarande anordningar.

Enligt vad jag har inhämtat från SÖ har beslut om försöksverksamhet fattats vid de flesta lärarutbildningsanstalter. Verksamheten har inletts vid flertalet lärarhögskolor, vid alla förskoleseminarier och seminarier för huslig utbildning samt vid slöjdlärarseminariet. Kungl. Maj:t har i beslut den 28 januari 1972 och den 26 maj 1972 medgett att arvoden får utgå under budgetåren 1971/73 till vissa ledamöter av rektorsnämnder och utbildningsnämnder. Jag räknar med att sådana arvoden skall utgå även vid fortsatt försöksverksamhet.

Med verkan fr. o. m. budgetåret 1971/72 skedde en anslagsomläggning vid lärarhögskolorna i syfte att åstadkomma en friare resursdisposition för de enskilda högskolorna, varvid s. k. driftkostnadsanslag infördes (prop. 1971: 38, UbU 1971: 12, rskr 1971: 169). En sådan ordning hade tidigare införts för bl. a. universiteten. Denna rätt till friare anslagsdisposition är ett led i strävandena att stimulera intresset för rationaliseringar. Denna utveckling bör omfatta även övriga lä-

rarutbildningsanstalter, nämligen förskoleseminarierna, gymnastik- och idrottshögskolorna, seminarierna för huslig utbildning och slöjdlärarseminariet. Jag kommer därför att i det följande förorda att de medel för reseersättningar till tjänstemän och studerande samt för expenser m. m. som nu anvisas under anslagen till utbildningskostnader vid resp. läroanstalt sammanförs med resp. materielanslag till ett driftkostnadsanslag.

De senaste årens intensiva reformarbete inom skolområdet har lett till att en stor del av resurserna inom fortbildningsverksamheten har tagits i anspråk för fortbildning som varit nödvändig för att förverkliga reformerna. Införandet av engelska och den nya matematiken på grundskolans lågstadium, de nya ämnena teknik och ekonomi på högstadiet och förändringarna på det gymnasiala stadiet har medfört stora och kostnadskrävande fortbildningsinsatser. Genom att vissa av dessa omfattande projekt nu avslutas friställs resurser för andra väsentliga områden. Jag kommer i det följande att förorda en omfördelning av tillgängliga medel inom anslaget Lärares fortbildning m. m. så att större delen av resurserna används för fortbildning om problem som sammanhänger med skolans övergripande mål och lärarrollen i vidare mening.

I sina anslagsframställningar har SÖ föreslagit inrättande av ett statens institut för finsk-svensk kursverksamhet. Institutet skall enligt förslaget förläggas till Haparanda. Kostnaderna beräknas till ca 8 milj. kr. Ärendet bereds f. n. i utbildningsdepartementet.

F 1. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72 Utgift 171 613 184
1972/73 Anslag 184 798 000
1973/74 Förslag 182 161 000

Lärarhögskolor finns dels i Göteborg, Linköping, Malmö, Stockholm, Umeå och Uppsala (större lärarhögskola), dels i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö (mindre lärarhögskola). Bestämmelser om verksamheten vid lärarhögskola återfinns i stadgan (1968: 318) för lärarhögskolorna (omtryckt 1971: 463, ändrad 1972: 92).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärar- och forskarpersonal	1 495	—34	—90
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	162 900 000	+5 056 000	—3 058 000
Sjukvård	166 000	of.	of.
Vissa expenser	120 000	— 120 000	+ 100 800
Lokalkostnader	21 617 000	— 186 000	+ 320 000
	184 803 000	**+4 750 000**	**—2 637 200**
Uppbördsmedel			
Upplåtelse av lokaler m. m.	5 000	of.	of.
Nettoutgift	**184 798 000**	**+4 750 000**	**—2 637 200**
Avrundat			—2 637 000

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 7 689 000 kr.

2. Beslutade kapacitetsförändringar medför ett minskat medelsbehov för lärarlöner och tjänstgöringstillägg (—2 467 000 kr.).

3. Antalet studerande i förberedande praktisk-pedagogisk utbildning beräknas successivt minska (—126 000 kr.).

4. Vidareutbildningen av lärare på grundskolans högstadium i matematik, teknik samt fysik eller kemi bör minska med två kurser (—411 000 kr.).

5. Kapaciteten på mellanstadielärarlinjen bör minska med 432 intagningsplatser (—3 480 000 kr.).

6. Kapaciteten på lågstadielärarlinjen bör minska med 264 intagningsplatser (—1 568 000 kr.).

7. Skolöverstyrelsens (SÖ:s) beräkningar av behovet av speciallärare inom grundskolan under läsåren 1970/81 visar en bestående lärarbrist. Beräkningarna innefattar inte behovet av lärare för särskolan och spe-

cialskolan. Endast om examinationen av speciallärare ökar från nuvarande ca 400 lärare per år till drygt 1 700 lärare per år, kommer bristen på speciallärare att vara hävd omkring 1980. SÖ föreslår en utbyggnad med ytterligare 72 intagningsplatser på utbildningsgren 1 för budgetåret 1973/74 (+842 000 kr.).

8. Den 1 juli 1973 bör förskollärarutbildning med 120 intagningsplatser per år förläggas till lärarhögskolan i Karlstad (+699 000 kr.).

9. Med hänsyn till bristen på behöriga musiklärare bör även för budgetåret 1973/74 medel anvisas för särskild utbildning vid lärarhögskola av lärare i musik för 48 studerande.

10. I förslaget i skrivelsen den 6 oktober 1971 om utbildning av lärare i vissa yrkesinriktade ämnen i gymnasieskolan räknar SÖ med att den praktisk-pedagogiska utbildningen för samtliga lärare i yrkesinriktade ämnen skall omfatta 40 i stället för nuvarande 33 veckor. SÖ föreslår nu att antalet intagningsplatser vid utbildning av lärare för industri och hantverk utökas från nuvarande 120 till 192 och att utbildningen anordnas i enlighet med förslaget i skrivelsen. Ökningen av lärar- och handledarkostnader beräknas till 752 000 kr. och ökningen av avlöningsförmåner till studerande till 1 563 000 kr. (+2 315 000 kr.)

11. Två kurser med vardera 24 elever bör anordnas i särskild ämnesutbildning om en termin inom vissa yrkesområden enligt SÖ:s skrivelse den 6 oktober 1971. Lärar- och handledarkostnader beräknas till 295 000 kr. och avlöningsförmåner till studerande till 751 000 kr. (+1 046 000 kr.)

12. Under budgetåret 1973/74 bör två pedagogiska kurser om ca 15 veckor och 24 deltagare anordnas för nu verksamma lärare inom handel och kontor som saknar grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning. Kostnaderna beräknas till 290 000 kr. för lärar- och handledarkostnader och 563 000 kr. för avlöningsförmåner åt studerande. (+853 000 kr.)

13. En fördubbling av antalet intagningsplatser i utbildningen av flyginstruktörer bör komma till stånd (+58 000 kr.).

14. En lektorstjänst i specialundervisningens metodik i lönegrad U 18/16 bör inrättas vid lärarhögskolan i Umeå varvid övriga lärarkostnader samtidigt minskas.

15. SÖ upprepar sitt tidigare framförda förslag om en utbyggnad av röst- och talvårdsverksamheten. SÖ föreslår dels att medel för två tjänster som tidigare beräknats under anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal i fortsättningen beräknas under detta anslag, dels att medel anvisas för sex nya extra ordinarie tjänster till en kostnad av 398 000 kr. (+531 000 kr.)

16. SÖ finner det angeläget att pedagogikinstitutionerna byggs ut i enlighet med pedagogikutredningens förslag i betänkandet (SOU 1970: 22) Pedagogisk utbildning och forskning. För budgetåret 1973/74 bör en ny tjänst som biträdande professor inrättas. 500 assistenttimmar bör

tilldelas den föreslagna tjänsten liksom medel för kostnader för forskartermin. Vidare bör en tjänst som forskningssekreterare inrättas vid lärarhögskolan i Umeå. (+232 000 kr.)

17. SÖ upprepar sitt tidigare framförda förslag om att samtliga medel för central intagning i fortsättningen bör beräknas under anslaget Skolöverstyrelsen (—810 000 kr.).

18. Medlen för kurativa ändamål bör i fortsättningen beräknas under anslaget Lärarhögskolorna: Driftkostnader, varvid SÖ räknar med att lärarhögskolorna får möjlighet att inrätta tjänst som kurator (—140 000 kr.).

19. SÖ föreslår att medlen för administration av praktisk-pedagogisk utbildning och för pedagogiskt-administrativa arbetsuppgifter sammanförs för att underlätta en ändamålsenlig användning av resurserna. En arbetsgrupp inom SÖ har i en rapport den 8 juni 1972 redovisat vissa förslag angående lärarhögskolornas lednings- och kansliorganisation. SÖ föreslår i enlighet med denna rapport att vid större lärarhögskolor inrättas sex tjänster som biträdande rektor, fyra tjänster som studierektor på vad man föreslår skall benämnas yrkesteknisk linje samt sju tjänster som biträdande utbildningsledare. Vid mindre lärarhögskolor föreslår SÖ nio nya tjänster som studierektor och nya resurser för biträdande utbildningsledare. En nedsättning av institutionsföreståndarnas undervisningsskyldighet bör ske vid samtliga lärarhögskolor. Enligt SÖ bör detta inte medföra någon anslagsökning. Vissa kostnadskrävande åtgärder föreslås nämligen bli balanserade av besparingar och andra förutsätts bli inrymda inom ramen för redan utgående anslag. Besparingar kan åstadkommas genom en minskning av undervisningstiden med i genomsnitt ca 4 %. Inom SÖ pågår f. n. ett arbete med att upprätta normalstudiegångar. När detta arbete är slutfört kan en säkrare bedömning göras av var reduktioner i timplanen lämpligast bör ske. Under förutsättning av att lärarhögskolornas ledning förstärks, avser SÖ att komma in med förslag om reduktion av undervisningstiden.

Lärarnas riksförbund, Statstjänstemännens riksförbund och Universitetslärarförbundet har i skrivelse den 9 oktober 1972 hemställt att Kungl. Maj:t måtte bifalla det förslag till nedsättningar i undervisningsskyldigheten för institutionsföreståndare vid lärarhögskola som SÖ framlagt i skrivelse den 22 juni 1972 och i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74. En skrivelse i ärendet har även inkommit från föreståndarna vid metodikinstitutionerna vid lärarhögskolan i Malmö.

20. SÖ har i skrivelse den 1 mars 1972 kommit in med förslag till Kungl. Maj:t angående utformning av praktiken för vissa studerande vid lärarhögskola. På ämneslärarlinjen beräknas förslaget innebära en kostnadsminskning med 4 016 000 kr. för handledning och en kostnadsökning med 1 182 000 kr. för teori. På klasslärarlinjerna beräknas för-

slaget medföra en kostnadsökning med 2 321 000 kr. om man utgår från SÖ:s förslag beträffande kapaciteten. (—513 000 kr.)

I 0-alternativet förordar SÖ i första hand en minskning av antalet intagningsplatser på låg- och mellanstadielärarlinjerna till 720 resp. 1 200 intagningsplatser.

Växjö högskolekommitté har i skrivelse den 4 september 1972 hemställt att förskollärarlinje inrättas även vid lärarhögskolan i Växjö. Högskolekommittén hänvisar till att SÖ i anslagsframställningen för innevarande budgetår räknat med att förskollärarlinje inrättas i Växjö budgetåret 1973/74. Kommittén meddelar vidare att, i motsats till vad SÖ anfört i anslagsframställningen för budgetåret 1973/74, praktiktjänstgöringen numera kan anordnas på ett tillfredsställande sätt inom Växjö centralort och dess närområde. Lärarhögskolan i Växjö har instämt i detta förslag.

I skrivelse den 25 maj 1972 har SÖ inkommit med förslag om anordnande försöksvis av *tillvalskurs i specialundervisning* på låg- och mellanstadielärarlinjerna vid vissa lärarhögskolor läsåret 1973/74. SÖ framhåller att genom ökad integrering av handikappade elever i vanliga klasser har kraven på den enskilde lärarens kunskaper om handikapproblematik och specialundervisning ökat. Detta område bör därför få ökat utrymme i den reguljära lärarutbildningen på skilda nivåer. I utbildningsplanen för klasslärarlinjerna finns numera intagen en särskild studieplan för undervisning om handikappfrågor och specialundervisning. Denna undervisning bör kunna vidareutvecklas och fördjupas genom att tillvalskurs anordnas i detta ämne. En sådan tillvalskurs bör vara ett alternativ till nuvarande tillvalskurser på låg- och mellanstadielärarlinje och omfatta dels ämnesstudier i pedagogik, dels metodikundervisning. Genomgången tillvalskurs bör kunna tillgodoräknas som del av speciallärarutbildning. SÖ avser att senare återkomma med förslag om en särskild utbildningsgång till speciallärare.

SÖ föreslår att under läsåret 1973/74 tillvalskurser i specialundervisning på låg- och mellanstadielärarlinjerna försöksvis skall anordnas vid lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg, Umeå och Jönköping. Med den beräkning av lärartimmar i fråga om tillvalskurs som föreskrivs i de genom beslut av Kungl. Maj:t den 29 december 1970 fastställda timplanerna medför förslaget inga extra kostnader.

Föredraganden

Med utgångspunkt i skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag beräknar jag en minskad medelstilldelning med anledning av beslutade kapacitetsförändringar (2), beräknad minskning av antalet studerande i förberedande praktisk-pedagogisk utbildning (3) och minskning av antalet kurser i matematik, teknik, fysik och kemi inom vidareutbildningen av lärare på grundskolans högstadium (4).

I likhet med SÖ förordar jag en intagningskapacitet på mellanstadielärarlinjen av 1 440 intagningsplatser (5) och på lågstadielärarlinjen av 1 080 intagningsplatser (6). Reguljära utbildningsplatser bör efter beslut av Kungl. Maj:t kunna utbytas mot utbildningsplatser i särskild utbildning till lärare för klass på lågstadiet eller mellanstadiet i grundskolan för personer som saknar föreskriven utbildning men under längre tid undervisat på låg- och mellanstadier.

Jag anser att kapaciteten på ämneslärarlinjen bör vara 1 800 intagningsplatser.

I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag en utbyggnad med ytterligare 72 intagningsplatser på utbildningsgren 1 på speciallärarlinjen (7). Jag finner den stora bristen på lärare med behörighet för specialundervisning mycket otillfredsställande. I likhet med SÖ anser jag därför att man bör söka finna nya vägar för att kunna utbilda fler speciallärare. Jag anser också att man på olika sätt i den reguljära grundutbildningen och fortbildningen av lärare bör ge sådana moment större utrymme som kan förväntas förebygga elevernas behov av specialundervisning. Jag förordar att SÖ:s förslag i skrivelse den 25 maj 1972 om att tillvalskurs i specialundervisning på låg- och mellanstadielärarlinjerna på försök anordnas vid lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg, Umeå och Jönköping genomförs med verkan fr. o. m. läsåret 1973/74.

I likhet med SÖ förordar jag att förskollärarutbildning förläggs till lärarhögskolan i Karlstad. En förskollärarlinje med 90 intagningsplatser bör inrättas. Dessutom förordar jag att en förskollärarlinje med 60 intagningsplatser inrättas vid lärarhögskolan i Växjö (8). I enlighet med SÖ:s förslag beräknar jag medel för särskild utbildning vid lärarhögskola av lärare i musik (9). Jag beräknar vidare medel för 24 nya intagningsplatser till utbildning av lärare för industri och hantverk (10 och 11). Dessutom räknar jag medel för anordnande av två pedagogiska kurser med 24 deltagare vardera för nu verksamma lärare inom handel och kontor som saknar grundläggande praktisk-pedagogisk utbildning. Kurserna bör läggas upp så att i huvudsak ferietid tas i anspråk. Jag har därför inte räknat medel för deltagarersättningar. (12)

Jag anser inte att kapaciteten för utbildning av flyginstruktörer bör utökas (13).

Olika regler gäller f. n. beträffande ersättning åt deltagare i vissa slag av lärarutbildning. Jag anser att det är angeläget att normerna för sådan ersättning efter en översyn görs mer enhetliga och avser att återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Jag biträder inte förslaget om inrättande av en lektorstjänst i specialundervisningens pedagogik (14). Jag är f. n. inte heller beredd att biträda förslaget om att medel för röst- och talvårdsverksamheten vid universiteten beräknas under detta anslag (15). Medlen för central intagning

bör t. v. beräknas under förevarande anslag (17). Även medlen för kurativa insatser bör t. v. beräknas under detta anslag (18).

1968 års utbildningsutredning utreder f. n. frågor om bl. a. den högre utbildningens institutionella organisation. Utbildning av barnstugepersonal och därmed också utbildning av förskollärare behandlas av barnstugeutredningen. Jag anser inte att genomgripande förändringar i lärarhögskolornas ledningS- och kansliorganisation bör genomföras innan ställning har tagits till dessa båda utredningars förslag. Vidare bör den neddragning av kapaciteten vid lärarhögskolorna som jag förordat i det föregående beaktas i sammanhanget. Mot denna bakgrund och också med hänsyn till de olika meningar om förslagets detaljer som kommit fram i den offentliga debatten är jag nu inte beredd att biträda SÖ:s förslag. I likhet med SÖ anser jag dock att medlen för administration av praktisk-pedagogisk utbildning och pedagogiskt administrativa arbetsuppgifter bör sammanföras. (19)

Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från oförändrad praktikterminsorganisation budgetåret 1973/74 (20).

Med hänvisning till vad jag nyss anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2) till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 182 161 000 kr.

F 2. Lärarhögskolorna: Driftkostnader

1971/72	Utgift	21 114 138	Reservation	2 775 577
1972/73	Anslag	33 889 000		
1973/74	Förslag	34 271 000		

Anslaget är fördelat på 16 anslagsposter. Anslagsposterna 1—15 upptar belopp som fördelats på de femton lärarhögskolorna. Från dessa

anslagsposter, som för budgetåret 1972/73 uppgår till sammanlagt 30 730 000 kr., bekostas tjänster på löneplan A enligt särskilda bestämmelser samt extra arbetskraft, reseersättningar till tjänstemän och studerande, expenser vid förvaltningarna samt materiel m. m. Under anslagsposten 16. Viss utrustning m. m. har för budgetåret 1972/73 beräknats 3 159 000 kr. dels till central annonsering för vissa kurser, extra personal för arbete med central intagning på speciallärarlinje m. m., dels till medel som skolöverstyrelsen (SÖ) fördelar mellan lärarhögskolorna.

Skolöverstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 914 000 kr.

2. Med hänsyn till lärarhögskolornas totalt minskade kapacitet kan medlen för personal, reseersättningar, expenser och materiel räknas ned (—1 022 000 kr.).

3. Förslaget om en ändrad organisation av praktikterminen för utbildningen av lärare för låg- och mellanstadiet och av ämneslärare medför ett minskat medelsbehov (—676 000 kr.).

4. För reseersättningar till tjänstemän krävs ökade medel (+200 000 kr.).

5. För de föreslagna institutionerna i röst- och talvård begärs 186 000 kr., varav 53 000 kr. som engångsanvisning.

6. En engångsanvisning för provisorisk ämnesutbildning i musik vid lärarhögskolan i Göteborg faller bort (—100 000 kr.).

7. Medel för central intagning till lärarutbildning, som under innevarande budgetår beräknats under detta anslag, bör under budgetåret 1973/74 beräknas under anslaget Skolöverstyrelsen (—177 000 kr.).

8. Medel för kurativa ändamål som under innevarande budgetår beräknats under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. bör under budgetåret 1973/74 beräknas under detta anslag (+140 000 kr.).

Sammanlagt innebär SÖ:s förslag en ökning av anslaget med 465 000 kr.

I 0-alternativet förordar SÖ i första hand en minskning av medlen till personal och medlen för expenser, materiel m. m. med hänsyn till de i 0-alternativet under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. förordade kapacitetsförändringarna.

Föredraganden

De medel för central intagning som under innevarande budgetår beräknats under detta anslag bör för budgetåret 1973/74 beräknas under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Medlen för kurativa ändamål bör däremot inte beräknas under förevarande anslag. Vid min beräkning av anslaget har jag utgått från mina ställningstaganden under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarperso-

nal m. m. Jag har räknat med en större minskning av medelsbehovet på grund av kapacitetsförändringar än skolöverstyrelsen, eftersom jag i det föregående har förordat en minskning av intagningsplatserna också på ämneslärarlinjen. Däremot har jag nu inte räknat med minskat medelsbehov på grund av ändrad praktikterminsorganisation.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 34 271 000 kr.

F 3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72	Utgift[1]	22 870 564
1972/73	Anslag[1]	28 531 000
1973/74	Förslag	31 213 000

[1] Anslaget Förskoleseminarierna: Utbildningskostnader.

Förskoleseminarium finns i Borås, Gävle, Göteborg, Jönköping, Luleå, Malmö, Norrköping, Solna, Stockholm, Södertälje, Umeå, Uppsala, Västerås och Örebro. För verksamheten gäller Kungl. Maj:ts bestämmelser den 29 april 1964 rörande förskoleseminarierna (ändrade senast den 7 juni 1972).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	235,5	+21	+15
Övrig personal	46	+ 4	+ 3
	281,5	**+25**	**+18**
Anslag			
Lönekostnader	22 559 000	+2 594 000	+2 491 300
Sjukvård	27 000	+ 4 000	+ 4 000
Reseersättningar åt tjänstemän	175 000	+ 15 000	— 175 000
Reseersättningar åt lärarkandidater	97 000	+ 20 000	— 97 000
Lokalkostnader	5 059 000	+1 025 200	+1 073 000
Expenser	557 000	+ 102 000	— 557 000
Studieutfärder	46 000	+ 9 000	— 46 000
Skötsel av trädgårdar	11 000	— 3 000	— 11 000
	28 531 000	**+3 766 200**	**+2 682 300**
Avrundat		+3 766 000	+2 682 000

Skolöverstyrelsen

Budgetåret 1972/73 finns förskollärarlinje vid lärarhögskolorna i Kalmar och Kristianstad. Under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till

lärarpersonal m. m. föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) att förskollärarlinje skall inrättas vid lärarhögskolan i Karlstad budgetåret 1973/74. SÖ räknar med inrättande av en sådan linje även vid lärarhögskolan i Linköping budgetåret 1975/76.

Lokalmässig samordning mellan förskoleseminarium och lärarhögskola har genomförts i Gävle och Luleå. I Jönköping beräknas en sådan samordning vara genomförd under innevarande läsår. För vissa lärarhögskolor på orter, där förskoleseminarium finns, har lokalprogram fastställts, enligt vilka förskollärarutbildningen är inordnad i lärarhögskolan. Sådana orter är Göteborg, Malmö, Umeå och Uppsala. Genom en lokalmässig samordning skapas enligt SÖ förutsättningar för en pedagogisk samverkan. Denna samverkan innebär till en början gemensamt utnyttjande av lärarresurser och kan byggas ut i den mån innehållet i utbildningarna för förskolestadiet och lågstadiet samordnas. SÖ ägnar frågan särskild uppmärksamhet i samband med den pågående översynen av studieplanerna för resp. lärarutbildning.

Det beslutade antalet intagningsplatser i förskollärarutbildning uppgår innevarande läsår till 2 250, av vilka 240 är förlagda till lärarhögskolorna i Kalmar och Kristianstad och 2 010 till förskoleseminarierna. Intagningen sker både höst- och vårtermin.

För att täcka bristen på förskollärare framhåller SÖ att den långsiktiga planeringen bör syfta till att successivt, men med någon tidsförskjutning, uppnå en organisation av den omfattning som föreslogs i anslagsframställningen avseende budgetåret 1972/73.

SÖ som efter en undersökning i februari 1972 funnit att barnstugeunderlaget samt de lokalmässiga förutsättningarna på de orter där förskollärarutbildningen är förlagd ger utrymme för ytterligare ökning av förskollärarutbildningens kapacitet, föreslår därför att antalet intagningsplatser läsåret 1973/74 ökar med 300, varav 180 vid förskoleseminarierna. SÖ planerar vidare en ökning av antalet intagningsplatser 1974/75 med 420, 1975/76 med 330 samt 1976/77 med 240.

SÖ räknar med att totala antalet intagningsplatser vid förskollärarutbildningen läsåret 1973/74 skall omfatta 2 550 platser, fördelade med 1 260 platser på hösttermin och 1 290 platser på vårtermin.

SÖ:s förslag i övrigt innebär i korthet.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 565 000 kr.

2. Budgetåren 1971/72 och 1972/73 tillkom 210 resp. 90 intagningsplatser vid förskoleseminarierna, vilket under nästa budgetår medför ett större antal klasser i årskurs 2 (+2 016 100 kr.).

3. Medel begärs för ytterligare 180 intagningsplatser vid förskoleseminarierna (+425 900 kr.).

4. Under förevarande anslag upptaget belopp till extra personal för arbete med central intagning föreslås överfört till anslaget Skolöverstyrelsen (—295 000 kr.).

5. Medel begärs för förstärkt vaktmästarhjälp vid vissa förskoleseminarier (+53 900 kr.).

I 0-alternativet har SÖ räknat med dels en reducering av intagningen med 180 platser, dels en minskning av timtalet i undervisningen. Mot bakgrund av det stora behovet av utbildad personal på barnstugorna bedömer SÖ en nedskärning av intagningen som olämplig. En minskning av timtalet skulle medföra en kvalitetsförsämring.

Föredraganden

Under de senaste åren har den i offentlig regi bedrivna barntillsynen i olika former expanderat kraftigt. Utbildningskapaciteten för förskollärare har ökat från 289 utbildningsplatser budgetåret 1962/63 till 2 250 platser innevarande budgetår. Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen har dessutom under vår- och höstterminen 1972 anordnats förskollärarutbildning för sammanlagt ca 70 arbetslösa personer med beteendevetenskapligt inriktad högskoleutbildning. Ytterligare intagning till denna utbildning planeras för vårterminen 1973.

Med hänsyn till nuvarande brist på utbildad personal anser jag att en ytterligare utbyggnad av förskollärarutbildningen är motiverad. Jag har tidigare under anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. förordat att antalet intagningsplatser vid förskollärarutbildningen bör ökas med 150 och att dessa nya platser bör förläggas till lärarhögskolorna i Karlstad och Växjö.

Jag beräknar medel för den utbyggnad av årskurs 2 vid förskoleseminarierna som följer av de beslut som redan fattats av statsmakterna. Såsom anförts under anslaget Skolöverstyrelsen bör medel för arbete med central intagning av blivande förskollärare alltjämt anvisas under detta anslag. Jag är inte beredd att biträda förslaget om medel för förstärkt vaktmästarhjälp.

Jag vill erinra om vad jag i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande lärarutbildningen anfört beträffande en övergång till driftkostnadsanslag vid vissa lärarutbildningsanstalter. Medel till reseersättningar åt tjänstemän och lärarkandidater, expenser, studieutfärder samt skötsel av trädgårdar bör därför beräknas under reservationsanslaget Förskoleseminarierna: Driftkostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 31 213 000 kr.

F 4. Förskoleseminarierna: Driftkostnader

1971/72 Utgift[1]	1 365 650	Reservation[1]	285 330
1972/73 Anslag[1]	1 468 000		
1973/74 Förslag	2 641 000		

[1] Anslaget Förskoleseminarierna: Materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. För förbrukningsmateriel m. m. beräknar skolöverstyrelsen (SÖ) med hänsyn till bl. a. beslutad och föreslagen kapacitetsökning 627 000 kr. (+135 000 kr.).

2. För inredning och utrustning disponerar SÖ under innevarande budgetår sammanlagt 862 000 kr. Medlen för detta ändamål föreslås öka med 219 000 kr.

3. Till ersättningsanskaffning av materiel utgår under innevarande budgetår 114 000 kr. Dessa medel föreslås öka med 39 000 kr.

I 0-alternativet har SÖ bl. a. skurit ned anslaget i relation till den under föregående anslag angivna minskningen med 180 intagningsplatser.

Föredraganden

I enlighet med vad jag anfört under föregående anslag bör även medel till reseersättningar åt tjänstemän och lärarkandidater, expenser, studieutfärder samt skötsel av trädgårdar anvisas under detta anslag. Reservationen den 30 juni 1973 på anslaget Förskoleseminarierna: Materiel m. m. bör tillgodoföras detta anslag.

Med hänsyn till den av statsmakterna för innevarande budgetår beslutade utbyggnaden av förskoleseminarierna bör anslaget föras upp med sammanlagt 2 641 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 641 000 kr.

F 5. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72 Utgift[1]	7 551 887
1972/73 Anslag[1]	9 154 000
1973/74 Förslag	9 137 000

[1] Anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Utbildningskostnader.

Gymnastik- och idrottshögskola finns i Stockholm och Örebro. Bestämmelser för verksamheten återfinns i stadgan (1967: 273) för gym-

nastik- och idrottshögskolorna (ändrad senast 1972: 91). Utbildningen på gymnastiklärarlinje och idrottslärarlinje omfattar två år. Den senare linjen finns endast i Stockholm. Ledningen av högskolorna utövas av styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	46,5	+3	+2
Övrig personal	28	+1	of.
	74,5	**+4**	**+2**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 658 000	+603 900	+463 200
Sjukvård	4 600	of.	of.
Reseersättningar åt tjänstemän m. fl.	140 100	+ 10 500	−140 100
Reseersättningar åt studerande	333 500	+ 35 000	−333 500
Lokalkostnader	2 907 500	of.	+ 82 000
Expenser	123 300	− 13 500	−123 300
därav engångsutgifter	20 000	−20 000	−20 000
Kostnader för redovisningscentral	−	−	+ 35 000
	9 167 000	**+635 900**	**− 16 700**
Uppbördsmedel			
Lokalhyror m. m.	13 000	of.	of.
Nettoutgift	**9 154 000**	**+635 900**	**− 16 700**
Avrundat		+636 000	− 17 000

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Löne- och prisomräkning m. m. 288 000 kr.

2. Medel begärs till en extra tjänst som lektor i pedagogik vid högskolan i Stockholm för att möjliggöra bl. a. försök med differentierade klasstorlekar (+95 000 kr.).

3. Styrelsen föreslår att en tjänst som materielförvaltare inrättas vid högskolan i Stockholm för organiserande av materiel, förråd och distribution samt materiel- och apparatvård (+45 000 kr.).

4. För högskolan i Örebro begärs medel till de tjänster m.m. som erfordras till följd av den ökade intagningen av 25 elever innevarande läsår. Bl. a. begärs medel för inrättande av en lärartjänst i gymnastikens och en i idrottens metodik, ökad medelsanvisning för handledare vid undervisningsövningar samt en uppräkning av de båda reseersättningsposterna. (+208 000 kr.)

5. Ökade medel för arvoden till pianister (+2 300 kr.).

I 0-alternativet föreslår styrelsen bl. a. att intagningen till Stockholmshögskolan minskas med 25 elevplatser samt att städningsinsatserna reduceras.

Vid högskolan i Örebro finns f. n. inrättade tolv tjänster i gymnastikens resp. idrottens metodik. Fyra av dessa är ordinarie. Styrelsen före-

slår i skrivelse den 28 augusti 1972 att ytterligare tre ordinarie tjänster inrättas i Örebro genom omvandling av motsvarande icke-ordinarie tjänster.

Föredraganden

Vid gymnastik- och idrottshögskolorna finns f. n. 250 intagningsplatser. Innevarande läsår ökades intagningen vid högskolan i Örebro från 75 till 100 elever. Jag beräknar medel enligt styrelsens förslag för den utbyggnad av årskurs 2 som följer av detta beslut samt för ökade pianistarvoden.

Jag har under detta anslag tagit hänsyn till kostnaderna vid genomförande av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentral m. m.

Jag vill erinra om vad jag i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande lärarutbildning har anfört beträffande en övergång till driftkostnadsanslag vid vissa lärarutbildningsanstalter. Medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande samt till expenser bör därför beräknas under reservationsanslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader.

I avvaktan på förslag från lärarutbildningskommittén är jag f. n. inte beredd att tillstyrka att ytterligare ordinarie tjänster inrättas vid Örebrohögskolan.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 137 000 kr.

F 6. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader

1971/72	Utgift[1]	404 940	Reservation[1]	27 146
1972/73	Anslag[1]	310 000		
1973/74	Förslag	938 000		

[1] Anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Materiel m. m.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Prisomräkning 15 500 kr.

2. Anskaffning av materiel till högskolan i Örebro ökar medelsbehovet med 1 500 kr.

3. Särskilda medel begärs för anskaffande av en universalfräsmaskin för fysiologiska institutionen vid högskolan i Stockholm (+56 000 kr.). Samtidigt förutsätts en engångsanvisning för innevarande budgetår för genomförande av sista etappen av en utrustningsplan för denna institution falla bort (—50 000 kr.).

4. Styrelsen föreslår att med verkan fr. o. m. nästa budgetår särskilda medel anvisas till bestridande av kostnader för materiel och viss apparatur i samband med specialarbeten på idrottslärarlinjen (+40 000 kr.).

I 0-alternativet räknar styrelsen bl. a. med den reducering av materielanslaget som följer av den under föregående anslag föreslagna minskade intagningen till Stockholms-högskolan.

Föredraganden

I enlighet med vad jag anfört under föregående anslag bör medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande samt till expenser anvisas under förevarande anslag. Reservationen den 30 juni 1973 på anslaget Gymnastik- och idrottshögskolorna: Materiel m. m. bör tillgodoföras detta anslag.

Jag beräknar vidare 39 000 kr. som en engångsanvisning för anskaffande av en universalfräsmaskin för fysiologiska institutionen vid högskolan i Stockholm.

Anslaget, som innevarande budgetår uppgår till 310 000 kr., bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 938 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 938 000 kr.

F 7. Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72 Utgift[1]	14 961 834
1972/73 Anslag[1]	16 862 000
1973/74 Förslag	15 396 000

[1] Anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Utbildningskostnader.

Seminarium för huslig utbildning finns i Göteborg, Stockholm, Umeå och Uppsala. Bestämmelser för verksamheten vid seminarium för huslig utbildning återfinns i stadgan (1961: 433) för seminarierna för huslig utbildning (ändrad senast 1970: 791). Vid sådant seminarium utbildas barnavårdslärare, hushållslärare och textillärare på treårig linje. Vidare utbildas ekonomiföreståndare på tvåårig linje. Det totala antalet intagningsplatser är på barnavårdslärarlinjen 60, på hushållslärarlinjen 96, på textillärarlinjen 132 samt på ekonomiföreståndarlinjen 60.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	160	−12	−18
Övrig personal	34	of.	of.
	194	**−12**	**−18**

Anslag			
Lönekostnader	13 211 000	—551 700	— 807 700
Sjukvård	14 500	of.	of.
Reseersättningar åt tjänstemän	83 200	of.	— 83 200
Reseersättningar åt studerande	108 000	of.	— 108 000
Lokalkostnader	2 721 500	+187 400	+ 257 000
Expenser	636 900	+ 44 400	— 636 900
Bidrag till studieutfärder	11 000	of.	— 11 000
Skötsel av trädgårdar m. m.	29 900	— 3 900	— 29 900
Särskilda kurser för fortbildning av lärare i storhushåll	46 000	+ 2 000	— 46 000
	16 862 000	**—321 800**	**—1 465 700**
Avrundat		—322 000	—1 466 000

Skolöverstyrelsen

Med hänvisning till prognoser angående det framtida utbildningsbehovet av lärare föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) för budgetåret 1973/74 en ökad utbildningskapacitet vid hushållslärarlinjen med tolv intagningsplatser samt en minskning av kapaciteten vid barnavårdslärarlinjen med 24 intagningsplatser. På textillärarlinjen och ekonomiföreståndarlinjen föreslås oförändrad utbildningskapacitet.

SÖ:s förslag i övrigt innebär i korthet.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 494 000 kr.
2. Ökade medel för kostnader för materiel i samband med undervisningen i experimentell matlagning (+16 000 kr.).
3. Överföring av medel för central intagning till anslaget Skolöverstyrelsen (—62 000 kr.).

I 0-alternativet räknar SÖ med att intagningen på textillärarlinjen minskas med tolv platser samt att den särskilda kursen för fortbildning av lärare i storhushåll utgår. Sedan en översyn av hela organisationen för seminarierna för huslig utbildning genomförts räknar SÖ vidare med en ytterligare minskning av lärarlönekostnaderna.

Föredraganden

Jag räknar med en kapacitetsminskning på barnavårdslärarlinjen från 60 till 36 intagningsplatser. Skolöverstyrelsen (SÖ) har i skrivelse den 5 april 1972 räknat med att intagningen på textillärarlinjen läsåret 1975/76 skall minskas med 36 platser. Jag föreslår emellertid att intagningen på textillärarlinjen redan läsåret 1973/74 minskas med 24 platser.

Genom beslut den 16 juni 1972 har Kungl. Maj:t uppdragit åt SÖ att närmare överväga frågan om anordnande av särskild kurs för yrkeslärare i sömnad i syfte att ge nämnda lärare behörighet att undervisa i textilslöjd i grundskolan. För att möjliggöra anordnandet av nämnda kurs bör efter beslut av Kungl. Maj:t 24 intagningsplatser på textillärarlinjen kunna bytas ut mot utbildningsplatser för deltagare i sådan särskild kurs.

På hushållslärarlinjen och ekonomiföreståndarlinjen föreslår jag oförändrad utbildningskapacitet. Den minskning av utbildningskapaciteten på seminarierna för huslig utbildning som jag i det föregående förordat bör enligt min mening främst slå igenom vid seminariet i Stockholm. Efter samråd med vederbörande personalorganisationer räknar jag med att intagningen vid Stockholmsseminariet begränsas till ekonomiföreståndarlinjen. Avvecklingen av seminariet bör därför vara avslutad vid utgången av budgetåret 1974/75. Enligt vad jag inhämtat pågår en sådan översyn av organisationen för seminarierna för huslig utbildning som SÖ räknar med i 0-alternativet. Det ankommer på SÖ att redovisa resultatet av detta arbete för Kungl. Maj:t Jag räknar vidare med att den särskilda kursen för lärare i storhushåll utgår.

Jag vill erinra om vad jag i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande lärarutbildningen anfört beträffande en övergång till driftkostnadsanslag vid vissa lärarutbildningsanstalter. Medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studieutfärder samt till skötsel av trädgårdar m. m. bör därför beräknas under reservationsanslaget Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 396 000 kr.

F 8. Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader

1971/72	Utgift[1]	392 818	Reservation[1]	4 544
1972/73	Anslag[1]	396 000		
1973/74	Förslag	1 279 000		

[1] Anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) framhåller att även om seminariet i Stockholm skall avvecklas det är av största vikt att det under perioden dessförinnan får tillräckliga resurser till sitt förfogande, så att undervisningens standard kan bibehållas.

SÖ föreslår därför att anslaget för materiel utöver prisomräkning blir oförändrat oavsett om intagning kommer att ske vid tre eller fyra seminarier budgetåret 1973/74 (+20 000 kr.).

I 0-alternativet har SÖ reducerat anslaget i förhållande till den under föregående anslag angivna minskningen av intagningen på barnavårdslärarlinjen och textillärarlinjen.

Föredraganden

I enlighet med vad jag anfört under föregående anslag bör även medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studieutfärder samt till skötsel av trädgårdar m. m. anvisas under förevarande anslag. Reservationen den 30 juni 1973 på anslaget Seminarierna för huslig utbildning: Materiel m. m. bör tillgodoföras detta anslag.

Anslaget som för innevarande budgetår uppgår till 396 000 kr. bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 1 279 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 279 000 kr.

F 9. Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1971/72 Utgift[1]	1 152 682
1972/73 Anslag[1]	1 309 000
1973/74 Förslag	1 379 000

[1] Anslaget Slöjdlärarseminariet: Utbildningskostnader.

Slöjdlärarseminariet, som är beläget i Linköping, har till ändamål att utbilda lärare i trä- och metallslöjd. Bestämmelser för verksamheten vid seminariet återfinns i stadgan (1960: 511) för slöjdlärarseminariet (ändrad senast 1970: 790). Utbildningen vid seminariet är ettårig.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	12	**of.**	**of.**
Övrig personal	3,5	of.	of.
	15,5	**of.**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	1 020 600	+ 50 400	+55 400
Sjukvård	1 400	of.	of.
Reseersättningar åt tjänstemän	7 900	+ 200	— 7 900
Reseersättningar åt studerande	9 100	+ 200	— 9 100
Lokalkostnader	244 600	+ 52 500	+56 800
Expenser	23 300	+ 1 200	—23 300
Bidrag till studieutfärder	2 100	of.	— 2 100
	1 309 000	**+104 500**	**+69 800**
Avrundat		+105 000	+70 000

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) räknar för budgetåret 1973/74 med oförändrad intagning, dvs. 96 intagningsplatser.

För löne- och prisomräkning beräknar SÖ ett ökat medelsbehov av 105 000 kr.

I 0-alternativet räknar SÖ med en minskning av antalet lärarledda undervisningstimmar. Detta kommer emellertid enligt SÖ att medföra svårigheter att nå uppställt utbildningsmål.

Föredraganden

Jag har ingen erinran mot skolöverstyrelsens förslag angående intagningen vid slöjdlärarseminariet för budgetåret 1973/74.

Jag vill erinra om vad jag i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor rörande lärarutbildningen anfört beträffande en övergång till driftkostnadsanslag vid vissa lärarutbildningsanstalter. Medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser samt bidrag till studieutfärder bör därför beräknas under reservationsanslaget Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 379 000 kr.

F 10. Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader

1971/72 Utgift[1]	90 000	Reservation[1]	—
1972/73 Anslag[1]	62 000		
1973/74 Förslag	109 000		

[1] Anslaget Slöjdlärarseminariet: Materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 3 000 kr.

2. För komplettering av den tekniska utrustningen begärs en uppräkning av anslaget med 3 000 kr.

I 0-alternativet räknar SÖ med oförändrat anslag.

Föredraganden

I enlighet med vad jag anfört under föregående anslag bör även medel till reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser samt bidrag till studieutfärder anvisas under förevarande anslag. Reservationen den 30 juni 1973 på anslaget Slöjdlärarseminariet: Materiel m. m. bör tillgodoföras detta anslag.

Anslaget, som innevarande budgetår uppgår till 62 000 kr., bör för nästa budgetår föras upp med sammanlagt 109 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 109 000 kr.

F 11. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

1971/72	Utgift	12 148 160
1972/73	Anslag	13 476 000
1973/74	Förslag	15 120 000

De av riksdagen godtagna riktlinjerna för vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) innebär bl. a. att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) i fortsättningen huvudsakligen skulle svara för lärarutbildning och viss kursverksamhet i anslutning till denna. Övergångsvis förutsattes dock vissa uppgifter utanför lärarutbildningen ligga kvar hos institutet. Sålunda skulle i mån av behov särskilda avdelningssköterskekurser och anestesikurser kunna anordnas t. o. m. budgetåret 1970/71. I erforderlig omfattning skall t. v. även administrativa kurser kunna anordnas vid institutet.

Enligt avtal den 2 april 1971 och den 30 juni 1972 mellan staten och Svenska landstingsförbundet skall under en övergångstid kunna anordnas anestesikurser och avdelningssköterskekurser.

För verksamheten gäller bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den 11 november 1966 (ändrat senast den 26 maj 1972).

Genom beslut den 17 juli 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen (SÖ) att utreda förutsättningarna för att organisatoriskt samordna den lärarutbildning som bedrivs vid de yrkespedagogiska instituten och lärarutbildningen vid sjuksköterskeinstitutet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Utgifter			
Lönekostnader	5 561 000	+ 705 000	— 10 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Reseersättningar	62 000	+ 26 000	+ 3 000
Lokalkostnader	598 000	+ 86 000	+ 122 000
Expenser	236 000	+ 5 000	+ 12 000
Ersättning till vissa elever	7 501 000	+1 629 000	+1 629 000
Övriga utgifter			
a) inköp och underhåll av undervisningsmateriel m. m.	90 000	+ 5 000	+ 7 000
b) diverse utgifter	7 000	of.	of.
	14 058 000	**+2 456 000**	**+1 763 000**
Uppbördsmedel			
Ersättning för kurser	582 000	of.	+ 119 000
Nettoutgift	**13 476 000**	**+2 456 000**	**+1 644 000**

Skolöverstyrelsen

SÖ räknar inte med någon förändring av institutets yttre organisation budgetåret 1973/74.

Den av SÖ föreslagna omfattningen av verksamheten — utom såvitt gäller fullföljande av redan påbörjade kurser — jämförd med planerad verksamhet innevarande budgetår framgår av följande sammanställning.

	1972/73	Antal kurser SÖ:s förslag för 1973/74
Lärarkurser (3 terminer)	11	11
Kompletteringskurser för yrkeslärare	1	3
Administrativa kurser	1	3
Avdelningssköterskekurser	20	20
Anestesikurser	4	4
Fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning	5	4
Lärarkurs (19 veckor)	—	1

1. Löne- och prisomräkning 791 000 kr.

2. SÖ föreslår att lärarutbildningen vid institutet under budgetåret 1973/74 ökas med två kompletteringskurser för yrkeslärare. I avvaktan på ställningstagande till universitetskanslersämbetets förslag angående yrkesinriktade studiekurser vid filosofisk fakultet i hälso- och sjukvårdsadministration föreslår SÖ att tre administrativa kurser anordnas vid SIHUS under budgetåret 1973/74.

Vid de yrkespedagogiska instituten (YPI) har tidigare anordnats kurser om 19 veckor för utbildning av lärare i vårdyrken. Någon motsvarande utbildning anordnas inte under budgetåret 1972/73. I stället anordnas vid SIHUS innevarande budgetår fem fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning. I anslutning till vad föredraganden anfört i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 417, UbU 1972: 7, rskr. 1972: 96) beräknar SÖ att en kurs motsvarande den tidigare utbildningen för lärare i vårdyrken vid YPI genomförs budgetåret 1973/74. I stället minskas antalet fortbildningskurser från fem till fyra.

De föreslagna förändringarna vid SIHUS medför ett ökat behov av studieledare (+213 000 kr.) samt ökade medel för ersättning åt tillfälliga lärare m. m. (+339 000 kr.).

3. Antalet elever som uppbär utbildningsarvode utgör nu nästan 100 % i lärarkurser om tre terminer. I kompletteringskurs om 22 veckor är ett fåtal elever berättigade till utbildningsarvode. Kostnaden för ersättning till elever beräknas budgetåret 1973/74 uppgå till 9 130 000 kr. (+1 629 000 kr.).

I 0-alternativet har SÖ räknat med att antalet lärarkurser minskas från elva till tio.

Föredraganden

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) räknar jag inte med att någon förändring av institutets (SIHUS') yttre organisation skall komma till stånd under budgetåret 1973/74.

Jag har vid mina beräkningar av medelsbehovet utgått från att antalet elevplatser vid de lärarkurser om tre terminer som planeras börja under budgetåret 1973/74, ökas med två elever i varje kurs. Jag beräknar därför för budgetåret 1973/74 medel till tio lärarkurser om tre terminer.

Med hänvisning till vad jag anfört i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 417) beräknar jag medel för en kurs motsvarande den tidigare utbildningen för lärare i vårdyrken vid de yrkespedagogiska institutcn. Antalet fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning beräknas till fyra. I övrigt räknar jag med en oförändrad omfattning av de kurser som f. n. bedrivs vid SIHUS. Kungl. Maj:t bör dock kunna besluta att planerad kurs byts ut mot annan kurs.

Enligt de avtal som träffats mellan staten och Svenska landstingsförbundet den 2 april 1971 och den 30 juni 1972 angående anordnande av anestesikurser och avdelningssköterskekurser skall kursavgifterna justeras vid förändring i löneläget för den personal som medverkar i kurserna. Efter samråd med Svenska landstingsförbundet har en viss justering av kursavgifterna gjorts, vilket innebär att i staten upptagna Uppbördsmedel beräknas öka med 119 000 kr.

Som redovisats under anslaget Skolöverstyrelsen kommer SÖ:s centrala redovisningsgrupp att ytterligare byggas ut. SIHUS kommer att med verkan fr. o. m. den 1 juli 1973 ingå i denna centrala redovisning. SÖ har i skrivelse den 17 oktober 1972 anmält att den arbetsvinst, som denna koncentration av de ekonomiska göromålen och löneuträkningarna innebär för SIHUS' del, kan beräknas till ett helårsanställt biträde. Under anslagsposten Lönekostnader har jag därför frånräknat motsvarande belopp.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 120 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
2) till *Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 120 000 kr.

F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder

1971/72 Utgift	2 387 918	Reservation	1 931 362
1972/73 Anslag	2 342 000		
1973/74 Förslag	1 942 000		

Skolöverstyrelsen

Löne- och prisomräkning beräknar skolöverstyrelsen (SÖ) till 162 300 kr. SÖ har föreslagit följande disposition av anslaget för budgetåret 1973/74.

Biämneskurser och kurser i psykologi och pedagogik	300 000
Studiestipendier till folkskollärare och till vissa deltagare i kurser som anordnas av Hermods	60 000
Särskild metodisk fortbildningskurs	30 500
Kurs för förskollärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid förskollärarutbildning	337 000
Utredningsarbete m. m. för kurs i yrkesvägledning för särskolans lärare	10 700
Pedagogisk utbildning av lärare för lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildningar m. fl.	1 818 000
Undervisning i simning för icke simkunniga studerande på låg- och mellanstadielärarlinjer vid lärarhögskolorna	43 000
Förberedande åtgärder för inrättande av förskollärarlinje vid vissa lärarhögskolor m. m.	284 500
Andra särskilda lärarutbildningsåtgärder	508 300
	3 392 000

Större delen av reservationsmedlen kommer att användas för att täcka kostnader under innevarande budgetår. De återstående reservationsmedlen beräknas bli utnyttjade under budgetåret 1973/74. Med hänvisning till det redovisade medelsbehovet föreslår SÖ att anslaget ökas med 1 048 000 kr.

I 0-alternativet förordar SÖ i första hand en nedskärning av de medel för andra särskilda lärarutbildningsåtgärder, vilka disponeras av Kungl. Maj:t.

Föredraganden

Medel för utredningsarbete m. m. för kurs i yrkesvägledning för särskolans lärare bör för budgetåret 1973/74 utgå som en del av medlen för ersättning till expertis under anslaget Skolöverstyrelsen. I övrigt har jag i stort ingen erinran mot skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag till disposition av anslaget. Med hänsyn till reservationens storlek beräknar jag emellertid anslaget till ett lägre belopp än vad SÖ föreslagit. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 942 000 kr.

F 13. Lärares fortbildning m. m.

1971/72 Utgift	42 615 782	Reservation	5 023 598
1972/73 Anslag	39 453 000		
1973/74 Förslag	39 653 000		

Ur detta anslag bekostas fortbildning av skolledare, lärare samt personal av olika kategorier för skolans elevvårdande verksamhet m. fl.

Verksamheten bedrivs till större delen dels av lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar, dels av länsskolnämnderna. Övrig fortbildning bedrivs under skolöverstyrelsens (SÖ:s) direkta ledning eller av lärarorganisationer.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	190	+6	of.
Övrig personal	34	of.	of.
	224	**+6**	**of.**
Anslag			
Skolöverstyrelsens fortbildningsverksamhet	3 533 000	— 304 000	— 404 000
Lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet	17 470 000	+5 035 000	+2 839 000
Länsskolnämndernas fortbildningsverksamhet	18 450 000	—1 169 000	—2 235 000
	39 453 000	**+3 562 000**	**+ 200 000**

Skolöverstyrelsen

SÖ konstaterar att när de mest akuta fortbildningsbehoven som följt i läroplansreformernas spår nu till stor del är täckta, kan man inom fortbildningssektorn räkna med en något lugnare rytm i arbetet med möjlighet till långsiktigare planering.

En av de frågor som ingående diskuterats i SÖ:s arbetsgrupp rörande fortbildningens innehåll och organisation gäller frågan om hur större regelbundenhet i fortbildningen skall åstadkommas och hur fortbildningen skall kunna få något av den fast strukturerade återkommande utbildningens karaktär. Synen på lärarutbildningen som en helhet där grundutbildningen utgör den första och inledande delen förutsätter ett effektivare och mer medvetet samarbete mellan grundutbildning och fortbildning än vad som hittills varit möjligt att genomföra. Detta gäller i såväl innehållsligt som organisatoriskt avseende.

Bland det som kan vara lämpat för fördjupad behandling inom fortbildningens ram framhåller SÖ dels frågor som hör till de övergripande målen i läroplanerna, dels allmänna utbildningsmoment som exempelvis elevvårdsfrågor, klassföreståndarskap, lärares roll och funktioner i det sociala samspelet med elever, kolleger och målsmän.

I organisatoriskt avseende gäller det framför allt att för rimliga kostnader öka de tidsmässiga resurserna för sådan fortbildning som når all personal inom skolan.

SÖ:s förslag innebär i korthet följande.

1. Löne- och prisomräkning 1 123 500 kr.

2. Den reguljära behörighetsutbildningen av lågstadielärare i engelska avslutas under innevarande budgetår. För budgetåret 1973/74 beräknas

ca 1 350 000 kr. för uppföljning som bl. a. omfattar stödåtgärder för deltagare som underkänts i slutprovet. (—3 858 000 kr.)

3. Fortbildningen av lärare med anledning av införandet av de nya ämnena teknik och ekonomi på grundskolans högstadium avslutas delvis under innevarande budgetår (—467 000 kr.).

4. Medlen för SÖ:s kurser och konferenser m. m. bör ökas (+100 000 kr.).

5. Ökade medel krävs för yrkesstudier. Samma regler som för lärare i vissa yrkesinriktade ämnen bör gälla för lärare i tekniska och ekonomiska ämnen vid gymnasieskolan i övrigt samt för lärare i yrkesinriktade ämnen vid sjöbefälsskolor (+50 000 kr.).

6. Lärarkurserna i anatomi, fysiologi m. fl. ämnen inom vårdområdet har visat sig bli dyrare än beräknat. Ytterligare en kurs i fysiologi krävs. (+126 000 kr.)

7. Posten resestipendier m. m. bör räknas upp eftersom antalet ansökningar ökat kraftigt (+50 000 kr.).

8. Medlen för allmän kursverksamhet bör räknas upp. Uppgiften att ge all skolpersonal, inte bara lärare, en önskvärd fortbildning kräver en utvidgning av verksamheten. Kraven på fortbildning i studie- och yrkesorientering har ökat. Ökad fortbildning i humanbiologi krävs. En omdisponering av medlen för kurser som huvudsakligen tar upp problemställningar med anknytning till läroplanens övergripande mål medför en kraftig begränsning av andra fortbildningsaktiviteter om den måste ske inom en oförändrad ram. (+1 507 000 kr.)

9. Grundutbildningen och fortbildningen av lärare vid lärarutbildningsanstalter, fortbildningskonsulenter, handledare och lärare vid försöks- och demonstrationsskolor bör byggas ut (+1 155 000 kr.).

10. Huvudlärarseminarier bör åter komma till stånd (+302 000 kr.).

11. Skolledarna i gymnasieskolan bör i likhet med skolledare i grundskolan få en grundutbildning på ca tre veckor. Minst en av kurserna bör försöksvis utvidgas till fyra veckor. Fler kortare fortbildningskurser bör ordnas för skolledare i grundskolan som förordnats före den 1 juli 1965. (+176 000 kr.)

12. Framställningen av studiematerial bör ökas (+505 000 kr.).

13. För fortbildning av lärare inom invandrarundervisningen krävs ökade medel. Kurser på ca 60 timmar för lärare som skall undervisa invandrare i svenska och samhällsorientering föreslås ersätta de kortare kurser som tidigare anordnats av folkbildningsorganisationerna. Dessutom bör en tiodagarskurs med 80 deltagare anordnas för utbildning av tvåspråkiga lärare med uppgift att tjänstgöra som kontaktlärare i invandrartäta kommuner. Slutligen krävs medel för utbildningen av ca 100 personer per år i fyraveckorskurser för skolpersonal från särskilt invandrartäta kommuner. (+1 357 000 kr.)

14. Försöksverksamheten med fritidsledarutbildning vid gymnasie-

skolor och folkhögskolor bör utvidgas, varför SÖ begär medel för en tillrättalagd utbildning för de lärare som undervisar de blivande fritidsledarna (+80 400 kr.).

15. Medel krävs för en av barnstugeutredningen initierad utbildning av instruktörer, som avses medverka vid utbildning av studieledare för utbildningskomplettering av förskolans personal (+55 300 kr.).

16. Medlen för fortbildning av skogsbrukets lärare som innevarande budgetår anvisats under anslaget Särskilda lärarutbildningsåtgärder föreslås fr. o. m. budgetåret 1973/74 bli anvisade under förevarande anslag (+200 000 kr.).

17. Ökade medel krävs för länsskolnämndernas allmänna fortbildningsverksamhet och tillfälliga expertis (+1 100 000 kr.).

18. 23 arvodestjänster som fortbildningsledare vid länsskolnämnderna och sex arvodestjänster som biträdande fortbildningsledare vid lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar bör ersättas av extra ordinarie tjänster. Trefjärdedelstjänsten som fortbildningsledare i Gotlands län bör omvandlas till halvtidstjänst.

I 0-alternativet förordar SÖ i första hand att en mindre del av de resurser som friställts genom att vissa stora fortbildningsprojekt avslutats, tas i anspråk för nya ändamål och utvidgad verksamhet jämfört med innevarande budgetår.

Föredraganden

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) anser jag det värdefullt att fortbildningen numera omfattar fortbildning av all skolpersonal, inte enbart lärare. Jag utgår dock från att kommunerna även framdeles gör insatser för fortbildning av icke-lärarpersonal. Fortbildningen bör fungera som stimulans till ökad kontakt mellan olika grupper inom en skola, liksom mellan skolan och samhället i övrigt. Fortbildning i ämnesövergripande frågor, t. ex. elevvård, samarbete med sociala myndigheter, könsrollsfrågan, invandrarbarnens situation, bör inte begränsas till enstaka studiedagar eller feriekurser utan vara en ständigt pågående aktivitet som ansluter till skolarbetet och till de ansträngningar som skolpersonalen, elever, föräldrar, organisationer och kommunala myndigheter gör för att lösa lokala problem. Arbetet med att finna nya verksamhetsformer för att all skolpersonal skall uppleva fortbildningen som meningsfull och stimulerande bör fortsätta och intensifieras. Försöksverksamheten inom utredningen om skolans inre arbete bör kunna ge SÖ värdefulla uppslag i denna del.

Genom att flera stora fortbildningsprojekt som varit en följd av läroplansreformerna nu delvis slutförts friställs ca 4 milj. kr. för nya ändamål. Dessa nya resurser bör i första hand användas för fortbildning om problem som har nära anknytning till skolans övergripande mål. Dess-

utom bör en omdisponering av de övriga resurserna inom anslaget komma till stånd i detta syfte. En sådan fortbildning bör ske dels i form av ämnesövergripande och stadieövergripande studie- och diskussionsverksamhet där olika personalgrupper sammanförs, dels i form av fortbildning inom varje ämne där tillämpningen av de övergripande målen kan ske i konkret anslutning till ämnesmetodiken.

Som jag tidigare framhållit (prop. 1971: 1 bil. 10 s. 381, UbU 1971: 2, rskr 1971: 59) är det angeläget att vissa samhällsorienterande moment tas upp i den omfattande fortbildning av lärare i vissa yrkesinriktade ämnen som bedrivs med anledning av gymnasieskolreformen (prop. 1968: 140, SU 1968: 195, rskr 1968: 404). För denna fortbildning har för budgetåren 1968/73 sammanlagt 12,6 milj. kr. anvisats. För budgetåret 1973/74 beräknar jag 3,3 milj. kr. för verksamheten, dvs. samma belopp som för innevarande budgetår.

Med utgångspunkt från sammanställningen av SÖ:s förslag beräknar jag medel för följande ändamål. En uppföljning av behörighetsutbildningen av lågstadielärare i engelska bör ske (2). För budgetåren 1970/74 har sammanlagt 4 milj. kr. anvisats för fortbildning av lärare i teknik och ekonomi med anledning av revideringen av grundskolans läroplan (prop. 1968: 129, SU 1968: 179, 1968: 201, 2 LU 1968: 71, rskr 1968: 366, 1968: 378). För budgetåret 1973/74 beräknar jag i enlighet med SÖ:s förslag 833 000 kr. för detta ändamål (3). Jag beräknar en ökning av medlen för SÖ:s kurser och konferenser (4) och för lärarkurserna i anatomi, fysiologi m. fl. ämnen inom vårdområdet (6). Förslagen om ökade medel för yrkesstudier (5), resestipendier (7) och studiematerialframställning (12) kan jag däremot inte biträda.

Jag förordar en ökning av medlen för allmän kursverksamhet (8). Jag vill i likhet med SÖ framhålla vikten av fortbildning i studie- och yrkesorientering genom dels särskild fortbildning av yrkesvalslärare, dels uppföljande fortbildning till de nya studie- och yrkesvägledarna, dels fortbildning av all skolpersonal om mål och program för studie- och yrkesorientering. Detta är en av förutsättningarna för att kunna förverkliga intentionerna bakom 1971 års riksdagsbeslut om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola (prop. 1971: 34, UbU 1971: 21, rskr 1971: 214).

I likhet med SÖ anser jag att grundutbildning och fortbildning av lärare vid lärarutbildningsanstalter, fortbildningskonsulenter, handledare och lärare vid försöks- och demonstrationsskolor är mycket väsentlig. Som jag tidigare framhållit (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 421, UbU 1972: 7, rskr 1972: 96) är det inte minst för dessa grupper angeläget med en utökad fortbildning i frågor med anknytning till skolans övergripande mål. Medlen för detta ändamål bör räknas upp i huvudsak enligt SÖ:s förslag (9). Däremot beräknar jag inte medel för de av SÖ föreslagna huvudlärarseminarierna (10). Fortbildning av skolledare anser jag bör priori-

teras högt. En ökning av verksamheten bör ske i enlighet med SÖ:s förslag (11).

Chefen för inrikesdepartementet har i propositionen 1972: 100 med förslag till lag om rätt till viss ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (InU 1972: 27, rskr 1972: 292) framhållit att studieförbunden bör samverka med berörda fackliga organisationer i frågor om anordnandet av utbildningen av invandrare. Eftersom utbildningen anordnas av studieförbunden, bör SÖ planera fortbildningen av lärare inom invandrarundervisningen i samråd med dem. Jag beräknar därför medel för verksamheten men räknar med att uppläggningen av fortbildningen kommer att bli annorlunda än vad SÖ föreslagit. Jag beräknar vidare medel för utbildning av tvåspråkiga lärare med uppgift att tjänstgöra som kontaktlärare i invandrartäta kommuner och medel för utbildning av skolpersonal från särskilt invandrartäta kommuner. Jag räknar dock inte med medel för ersättning för förlorad arbetsförtjänst eftersom jag förutsätter att fortbildningen kan förläggas till ferietid och att arbetsgivarna kommer att anse fortbildningen så värdefull att de kommer att medge att personalen genomgår den i tjänsten. (13) Jag räknar vidare medel för fortbildning av lärare som undervisar vuxna invandrare som är analfabeter.

Med hänvisning till vad jag i det följande kommer att anföra under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor beräknar jag inte medel för utbildning av lärare som undervisar blivande fritidsledare (14). Däremot beräknar jag medel för den utbildning av instruktörer som initierats av barnstugeutredningen (15). I enlighet med SÖ:s förslag bör medlen för fortbildning av skogsbrukets lärare fr. o. m. budgetåret 1973/74 anvisas under förevarande anslag (16). Jag beräknar inte någon ökning av medlen för länsskolnämndernas allmänna fortbildningsverksamhet och tillfälliga expertis (17). Trefjärdedelstjänsten som fortbildningsledare i Gotlands län bör omvandlas till halvtidstjänst. Förslaget om att sex arvodestjänster som biträdande fortbildningsledare vid lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar och 23 arvodestjänster som fortbildningsledare vid länsskolnämnderna skall omvandlas till extra ordinarie tjänster kan jag inte biträda (18).

Med hänvisning till vad jag här anfört räknar jag med ett medelsbehov för budgetåret 1973/74 av 39 653 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 39 653 000 kr.

G VUXENUTBILDNING

Föredraganden

Vissa förslag på vuxenutbildningens område kommer senare i år att presenteras i en särskild proposition. Som en följd härav anges i årets statsverksproposition vissa anslag med preliminära belopp, nämligen Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader, Material för självstudier, Undervisningsmateriel m. m., Bidrag till studiecirkelverksamhet samt Bidrag till studieförbund.

Reformarbetet på vuxenutbildningens område har under de senaste åren i första hand varit inriktat på att nå dem som har den svagaste skolunderbyggnaden och därmed också det största behovet av ytterligare utbildning. Den reform av vuxenutbildningen som genomfördes år 1967 och som bl. a. innebar avgiftsfria studier enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och gymnasieskolan har sedermera kompletterats med ökad satsning på i första hand folkbildningen.

De hittills gjorda insatserna har medfört en kraftig expansion av vuxenutbildningen. Läsåret 1971/72 var bruttoantalet deltagare i studiecirkelverksamheten ca 2 milj. och antalet studiecirkeltimmar ca 5,4 milj. av vilka 1,7 milj. timmar avsåg s. k. prioriterade studiecirklar. Även den kommunala vuxenutbildningen har perioden 1967—1972 expanderat kraftigt och antalet elever uppgick under läsåret 1971/72 till ca 160 000. Dessutom tar folkhögskolorna emot allt fler studerande. Inom den kommunala vuxenutbildningen har 34 särskilda skolenheter inrättats på de orter, där vuxenutbildningen har nått stor omfattning. I slutet av läsåret 1971/72 anordnades kommunal vuxenutbildning i 335 av landets 464 kommuner. Vuxenutbildningsprogrammen i radio och TV har ökat. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 30 december 1971 har jag tillkallat en kommitté med uppgift att leda den fortsatta verksamheten med radio- och TV-utbildningen med huvudsaklig inriktning på vuxenutbildning och förskola.

Efter beslut av 1969 års riksdag (prop. 1969: 52, SU 1969: 112, rskr 1969: 290) anordnas vid lärarhögskolan i Linköping fr. o. m. vårterminen 1970 en särskild praktisk-pedagogisk utbildning om två terminer av lärare för i första hand folkhögskolan. Intagningskapaciteten för denna särskilda utbildning är 30 studerande per termin. Vidare anordnas fr. o. m. vårterminen 1971 en praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskolan i Stockholm, vilken är särskilt anpassad för den statliga och kommunala vuxenutbildningen. Intagningskapaciteten är 25 studerande per termin. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att ge skolöverstyrelsen (SÖ) i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en ökad intagning till denna utbildning inom ramen för ämneslärarutbildningen.

Medel för undervisning av invandrare i svenska språket m. m. har hittills beräknats under elfte huvudtiteln. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 begärs dock medel för ifrågavarande ändamål under åttonde huvudtiteln. Undervisningen har hittills bedrivits i form av försöksverksamhet av SÖ i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk. Undervisningen som meddelats av studieförbunden är avgiftsfri och ges invandrare som är varaktigt bosatta i Sverige. Avsikten med undervisningen är att ge invandrarna de kunskaper i svenska språket och den information om svenskt samhällsliv de behöver för att klara sig på arbetsplatser och på fritiden. Verksamheten har ökat snabbt. Budgetåret 1966/67 var antalet deltagare ca 50 000 och budgetåret 1971/72 ca 165 000. Antalet studietimmar har under samma period ökat från ca 125 000 till ca 665 000. Statsmakterna har nyligen fattat beslut om lagstadgad rätt till viss ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare, vilka börjat sin första anställning i Sverige efter den 1 januari 1973 (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292). Inom inrikesdepartementet bereds frågan om att utvidga dessa förmåner till att omfatta även personer som anställts före detta datum. Jag föreslår under anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. förbättrade statsbidrag till invandrarcirklarna. Beträffande lärarnas utbildning har jag under anslaget Lärares fortbildning m. m. beräknat ytterligare medel för fortbildning av lärare i invandrarundervisningen.

Inom SÖ handläggs med verkan fr. o. m. den 1 juli 1972 vuxenutbildningsfrågorna, inbegripet vissa invandrarfrågor, av en särskild avdelning för vuxenutbildning. På utbildningsdepartementet ankommande frågor inom dessa områden kommer att handläggas inom en särskild arbetsenhet.

Enligt min mening är det väsentligt att det fortsatta reformarbetet på vuxenutbildningsområdet koncentreras på frågor som sammanhänger med hur rekryteringen skall kunna breddas och hur undervisningen skall läggas upp för att passa personer som saknar studievana och är mindre studiemotiverade. Av särskild betydelse är därför det utredningsarbete som bedrivs av kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning (FÖVUX). Kommittén har till uppgift att genom uppsökande verksamhet och studiecirkelverksamhet systematiskt pröva och utvärdera olika åtgärder som är ägnade att undanröja eller mildra de studiehinder som nu utestänger de kortutbildade, lågavlönade och kulturellt sämst lottade från att delta i samhällets vuxenutbildning. FÖVUX har våren 1972 i betänkandet (SOU 1972: 19) Uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen redovisat erfarenheterna från det första försöksåret och inom kort avger kommittén ytterligare ett delbetänkande, i vilket verksamheten under det andra året skall redovisas. FÖVUX är nu inne på sitt tredje verksamhetsår och kan väntas avlämna sitt slutbetänkande under år 1974. I försöken deltar anställda

med regelbundna arbetstider, personer med skiftarbete eller schemabunden arbetstid, hemarbetande kvinnor och handikappade. Under det tredje året är verksamheten koncentrerad till en region, nämligen Östergötlands län.

En annan viktig fråga för de vuxenstuderande är studiefinansieringen, som utreds av kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX). Kommittén fick förra året tilläggsdirektiv, enligt vilka den skall undersöka hur de olika formerna av samhällsstödd vuxenutbildning skall stödja och komplettera varandra.

Vidare har nyligen tillkallats särskilda sakkunniga för att utreda folkhögskolans framtida uppgifter. Den grundläggande uppgiften för utredningen är att klarlägga vilken roll folkhögskolan kan och bör spela i kulturliv och utbildningssamhälle. Utredningen skall även pröva bl. a. frågan om studieorganisation och behovet av ytterligare insatser i form av s. k. saneringsbidrag. I tillämpliga delar skall utredningen även behandla det förslag till ny folkhögskolestadga som SÖ lagt fram den 26 september 1972.

För vuxenutbildning har budgetåret 1972/73 anvisats ca 571 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknas utgifterna för detta ändamål öka med ca 56 milj. kr. till ca 627 milj. kr.

G 1. Viss utbildning via radio och television m. m.

1971/72 Utgift	42 436 682	Reservation	316 500
1972/73 Anslag	43 250 000		
1973/74 Förslag	44 250 000		

Från anslaget bekostas utgifter för den verksamhet med produktion av undervisningsprogram m. m. för radio och television, som sedan budgetåret 1972/73 handhas av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet.

Vidare ersätts kostnader för skolprogramverksamheten vid Sveriges Radio. Skolprogramverksamheten handhas inom Sveriges Radio av en särskild enhet, utbildningsprogramenheten, som förutom skolprogrammen även ombesörjer den inom Sveriges Radio producerade vuxenundervisningen i ljudradio och TV. Denna senare verksamhet finansieras av avgiftsmedel.

Kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 434—435) anmälde jag att en särskild kommitté hade tillkallats för att planera och leda den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Den tidigare tillkallade TRU-kommittén skall slutföra sitt arbete med utvärdering av hittillsvarande verksamhet. Den nya kommitténs verksamhet skall enligt direktiven främst vara inriktad på vuxenutbildning på alla utbildningsnivåer och på förskola. I kommitténs uppgift ingår att lägga fram förslag om hur radio- och TV-inslag m. m. skall utnyttjas på dessa områden. Därvid skall beaktas även andra distributionsformer än eterdistribution.

Kommittén har vidare i uppdrag att lägga fram förslag om en framtida mer definitiv organisation av verksamheten. Den skall därvid bl. a. analysera de konsekvenser olika organisationsformer kan få för radiolagstiftningen m. m.

Kommittén har även som speciell uppgift att producera program för den tekniska utbildningen vid högskolan i Linköping. Kommittén, som i denna del fått i uppdrag att skyndsamt avge förslag om organisation av undervisningen, har den 12 december 1972 till Kungl. Maj:t inkommit med förslag i detta avseende.

En del av kommitténs produktionsresurser skall avsättas för produktion av program m. m. för verksamheten inom gymnasieskolan och arbetsmarknadsutbildningen. Ansvaret för denna del av verksamheten ligger fr. o. m. den 1 juli 1972 hos skolöverstyrelsen (SÖ).

Kungl. Maj:t har den 8 september 1972 fastställt kommitténs produk-

tionsplan för innevarande budgetår. I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 ger kommittén en översikt över de projekt som är intagna i produktionsplanen och som i många fall sträcker sig in på budgetåret 1973/74. Däremot kan kommittén inte nu presentera produktionsplanen för budgetåret 1973/74 eftersom dess slutliga utformning i hög grad är beroende av faktorer som ännu inte kan överblickas. Detaljplaneringen kan därför utföras först under senare delen av innevarande budgetår.

Enligt den för budgetåret 1972/73 godkända produktionsplanen karaktäriseras verksamheten av en stark prioritering av förskola och vuxenutbildning, i båda fallen med ökade insatser för handikappade.

Förskolan

Vid produktion av program för barn i förskoleåldern utgår kommittén från följande målgrupper, nämligen barn i hemmiljö, som ser programmen ensamma utan handledning, barn med intresserade föräldrar eller med tillgång till annan handledare samt barn i förskolan.

Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas de barn som är handikappade på olika sätt. Verksamheten inriktas f. n. på barn i 5—6-årsåldern. Enligt kommitténs planer skall en utvidgning ske så att verksamheten omfattar åldrarna 3—6 år.

Det allmänna syftet med programmen är enligt kommittén att de ska ha en i positiv mening aktiverande karaktär. De bör ge en orientering om samhälle och natur och bearbeta vissa matematiska begrepp. Stimulans för språkutvecklingen bör även ges. Kommittén framhåller att det är väsentligt att programmen söker väcka, bevara och uppmuntra barns nyfikenhet och skaparglädje och lära dem använda dessa egenskaper på ett sätt, som ger dem en så riktig och allsidig information som möjligt.

Hittills har ett fåtal förskoleprogram kunnat produceras i färg genom att kommittén har möjlighet att hyra dramatiska institutets färg-TV-studio. Enligt kommittén är det från pedagogisk synpunkt viktigt att flertalet av programmen produceras i färg, då arbetet med begreppsinlärning därigenom underlättas betydligt.

Som komplement till TV-programmen planeras viss produktion av tryckt material av självinstruerande typ för barnen samt av informativ karaktär för föräldrar m. fl. Vidare räknar kommittén att under budgetåret 1973/74 kunna utvidga program- och informationsverksamheten till föräldrar.

Sändningstiden för förskoleprogrammen beräknas uppgå till ca 35 timmar innevarande budgetår och ca 60 timmar budgetåret 1973/74.

Vuxenutbildning

När det gäller vuxenutbildningsområdet har kommittén bl. a. strävat

efter att sprida insatserna på olika sektorer inom vuxenutbildningen och att producera kurser för målgrupper med olika utbildningsbehov och utbildningsbakgrund med huvudvikt lagd på kortutbildade.

Kommittén har under innevarande budgetår börjat försök med regional kontaktverksamhet. Avsikten härmed är att stimulera användningen av programutbudet. Försöken skall till en början omfatta Norrbottens, Östergötlands och Skaraborgs län. Verksamheten skall enligt planerna fortsätta och utvidgas under budgetåret 1973/74.

Kommittén arbetar också med ett speciellt handledarprojekt i syfte att ge studiecirkelledare och andra ökade möjligheter att ta vara på de möjligheter — pedagogiskt, metodiskt och tekniskt — som moderna läromedel erbjuder. Utprövning av projektet beräknas äga rum innevarande budgetår varefter en mer omfattande användning bör kunna äga rum budgetåret 1973/74.

För att i ökad utsträckning kunna tillgodose de handikappades behov har kommittén påbörjat ett utvecklingsarbete i samarbete med bl. a. berörda handikapporganisationer. Kommittén försöker dels anpassa det ordinarie kursutbudet till olika handikappades behov, dels producera särskilda läromedel för olika handikappgrupper, dels producera utbildningsprogram om de handikappades situation riktade såväl till allmänheten, som till lärare, handledare, vårdare och föräldrar.

Huvuddelen av produktionen inom vuxenutbildningen har hittills varit inriktad på eterdistribution. Sändningsvolymen innevarande budgetår uppgår till 76 timmar TV-sändning och 106 timmar radiosändning. För budgetåret 1973/74 beräknas ett behov av 92 timmar TV-sändning och 119 timmar radiosändning. Under de kommande åren är bl. a. följande ämnen aktuella för etersändning, nämligen elementär svenska, samhällskunskap, elementär statistik, kulturhistoria och psykologi.

Speciella projekt

Verksamheten med produktion av program för gymnasieskolan och arbetsmarknadsutbildningen har tidigare bedrivits inom en särskild arbetsgrupp. Produktionen och de hittills genomförda försöken har varit inriktade på de slutliga försök som enligt planerna skall äga rum budgetåret 1973/74. Ledningen för denna verksamhet har den 1 juli 1972 överförts till SÖ. Själva programproduktionen skall dock utföras av kommitténs produktionsenhet.

Genom produktionen för den tekniska utbildningen vid högskolan i Linköping har utvecklats ett flertal undervisningspaket i naturvetenskapliga ämnen. Dessa innehåller förutom TV-inslag även textmaterial. Materialet täcker kurser med en total omfattning av ca 800 schemalagda undervisningstimmar och utnyttjas f. n. främst vid högskolan i Linköping. Under den fortsatta verksamheten skall kommittén i första hand aktualisera och revidera redan färdigställt material för användning även vid andra högskolor.

Tidigare har TRU-kommittén producerat läromedel till s. k. yrkkurser i utbildningsteknologi och arbetsmarknadsteknik. Förberedelser pågår f. n. för produktion av läromedel för yrk-kurser i hälso- och sjukvårdsadministration samt i u-landsfrågor med biståndsteknik.

Anslagsberäkningen

Den totala etersändningen beräknas i timmar för budgetåret 1972/73 uppgå till 111 i radio och 121 i TV och budgetåret 1973/74 till 123 resp. 163.

Kommittén föreslår att anslagsposten för verksamheten förs upp med 23 380 000 kr. för budgetåret 1973/74, vilket innebär en ökning med 4 590 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

	1972/73	Beräknat medelsbehov 1973/74	
		Kommittén	Föredraganden
Produktion m. m.	15 930 000	17 270 000	
Inredning, utrustning	230 000	4 040 000	17 720 000
Ersättning till televerket	2 430 000	2 870 000	2 870 000
Till Kungl. Maj:ts disposition	1 000 000	—	—
Total medelsförbrukning	**19 590 000**	**24 180 000**	**20 590 000**
./. Inflytande medel	800 000	800 000	800 000
Anslag/Anslagsbehov	**18 790 000**	**23 380 000**	**19 790 000**
Anslagsförändring		+ 4 590 000	+ 1 000 000

1. Produktion m. m.

Kommittén räknar med en viss ökning av produktionsvolymen jämfört med innevarande budgetår.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 887 000 kr.

b) Tjänst för utredning och ekonomisk planering (+93 000 kr.).

c) Ökad produktionsvolym (+700 000 kr.).

d) Lokalförvaltning (—200 000 kr.).

e) Information (+10 000 kr.).

f) Ersättning till Sveriges Radio för sändningskostnader (+100 000 kr.).

g) Överföring av medel till SÖ (—250 000 kr.).

2. Inredning och utrustning

Sammanlagt har TRU-kommittén t. o. m. innevarande budgetår investerat ca 5 milj. kr. i teknisk utrustning. Vid utgången av innevarande år återstår 1,2 milj. kr. att avskrivas. I huvudsak rör det sig om utrustning som anskaffats budgetåret 1969/70 eller senare. Kommittén föreslår att en mobil färg-TV-enhet anskaffas för produktion av i första hand förskole- och vuxenutbildningsprogram. Dessutom anser kommittén det nödvändigt med ytterligare en videobandmaskin. (+3 810 000 kr.)

3. Ersättning till televerket för distribution av program

Kommittén beräknar televerkets kostnader för distribution av program till 2 870 000 kr. (+440 000 kr.).

0-alternativet skulle för kommitténs del innebära en nedskärning av produktionsverksamheten och därmed också av fast personal.

Sveriges Radio

För innevarande budgetår beräknas sändningstiden för skolprogrammen uppgå till totalt 721 timmar, varav 386 timmar i ljudradio och 335 timmar i television.

Utvecklingen av sändningstiden i skolradio resp. skoltelevision under den senaste femårsperioden framgår av följande tabeller.

Tim/år	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73 beräknad
Skolradio					
Riksskolradio	308	336	280	256	237
„ , främ. språk	92	69	119	97	92
Regional skolradio	51	50	72	55	57
	451	**455**	**471**	**408**	**386**
Skoltelevision					
Original	43	47	47	31	28
Bearbetade repriser	61	71	71	81	100
Återutsändning	167	228	267	224	207
	271	**346**	**385**	**336**	**335**

Sveriges Radios anslagsframställning bygger på förutsättningen att utbildningsprogramenheten skall fortsätta att göra speciella skolprograminsatser vid införandet av nya läroplaner och även i övrigt följa den allmänna utvecklingen på skolans område och satsa särskilt på sådana delar av skolväsendet där läromedelsbehovet är särskilt stort.

Innevarande budgetår har Sveriges Radio genomfört de s. k. årskurssatsningarna, som löpt parallellt med införandet av den nya läroplanen för grundskolan. Under innevarande budgetår kommer sålunda dessa årskurssatsningar att rikta sig till årskurserna 3, 6 och 9. För budgetåret 1973/74 ämnar Sveriges Radio, efter samråd med SÖ, när det gäller högstadiet att inrikta sig på en revidering av arbetsområdena för årskurs 7 (ett trettiotal arbetsområden) samt på en undersökning av organisatoriska, administrativa och andra praktiska problem förenade med skolornas användning av dessa läromedel i sin helhet. Försöket skall enligt planerna genomföras i samverkan mellan SÖ, Svenska kommunförbundet och Sveriges Radio.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Sveriges Radio och televerket	Föredraganden
a) Sveriges Radios kostnader	18 920 000	+1 784 000	of.
b) Televerkets kostnader	5 540 000	+3 628 000	of.
	24 460 000	**+5 412 000**	**of.**

1. Allmänna kostnadsstegringar för produktion och distribution av skolprogram (+2 702 000 kr.).

2. Utöver verksamheten innevarande år föreslås medel för en ökning av antalet repriser, en tjänst som handikappkonsult och en tjänst som musikproducent samt en utbyggnad av den regionala skolradion (+2 710 000 kr.).

0-alternativet skulle innebära en minskning av programproduktionen i första hand vad avser produktion för gymnasieskolans behov.

Föredraganden

Jag har i det föregående redogjort för de uppgifter som skall fullgöras av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Som framgår av denna redogörelse skall kommitténs verksamhet vara inriktad i första hand på vuxenutbildning och förskola. Vad gäller båda dessa sektorer är det viktigt att kommittén försöker nå dem som har det största behovet av intellektuell, kulturell och social stimulans. Utredningsarbetet är enligt min mening av stor vikt för utvecklingen av metoder för undervisning av såväl vuxna som förskolebarn. Jag räknar med att kommittén kan lägga fram förslag om en framtida mer definitiv organisation av verksamheten inom loppet av två år.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt den nya kommittén att inkomma med förslag till produktionsplan för budgetåret 1973/74. Det är önskvärt att även Sveriges Radios utbildningsprogramenhet efter samråd med berörda skolmyndigheter till Kungl. Maj:t redovisar sin produktionsplan för budgetåret 1973/74.

Vid min medelsberäkning har jag inte upptagit medel till en mobil färg-TV-enhet. Jag räknar emellertid med att vissa resurser för produktion av program i färg även i framtiden skall kunna förhyras från dramatiska institutet. Även medel för inköp av en videobandmaskin bör rymmas inom den beräknade medelsramen.

Jag avser senare att återkomma till Kungl. Maj:t rörande kommitténs skrivelse den 12 december 1972 angående produktion och användning av förproducerat studiematerial med bl. a. TV-inslag för den tekniska utbildningen vid högskolan i Linköping.

Enligt Sveriges Radios anslagsframställning skall utbildningsprogram-

enheten fortsätta att göra speciella skolprograminsatser vid införandet av nya läroplaner och även i övrigt följa den allmänna utvecklingen på skolans område och satsa särskilt på sådana delar av skolväsendet där läromedelsbehovet är stort. Under budgetåret 1973/74 ämnar Sveriges Radio vidare göra en undersökning om de olika problem som är förenade med användningen av de s. k. årskurssatsningarna. Enligt min mening har Sveriges Radio gjort värdefulla insatser i samband med införandet av nya läroplaner. Jag anser vidare att satsningen på bristområden är synnerligen angelägen liksom den nyss nämnda undersökningen.

För budgetåret 1973/74 räknar jag med en total medelsförbrukning av 44 250 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningarna hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Viss utbildning via radio och television m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 44 250 000 kr.

G 2—4. Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader Material för självstudier Undervisningsmateriel m. m.

Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram en särskild proposition angående vissa vuxenutbildningsfrågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget förevarande tre anslag tas upp med preliminärt beräknade belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1973/74 beräkna

1) till *Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader* ett förslagsanslag av 5 246 000 kr.
2) till *Statliga skolor för vuxna: Material för självstudier* ett reservationsanslag av 750 000 kr.
3) till *Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m. m.* ett reservationsanslag av 198 000 kr.

G 5. Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna

1971/72	Utgift	115 900 089
1972/73	Anslag	165 000 000
1973/74	Förslag	165 000 000

Kommunal gymnasial vuxenutbildning omfattar enligt beslut av 1967 års riksdag (prop. 1967: 85, SU 1967: 117 och 129, 2LU 1967: 45, rskr 1967: 277 och 290) utbildning motsvarande läroplanerna för

grundskolans högstadium och för gymnasieskolan. Statsbidrag utgår med 100 % av utgifterna för löner till lärare och skolledare. Bestämmelser om utbetalningar har meddelats i kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning (ändrad senast 1972: 313).

Skolöverstyrelsen

1. Kommunal vuxenutbildning var i juni 1972 införd i ca 335 av landets 464 kommuner. Vid samma tidpunkt fanns det sammanlagt 34 särskilda skolenheter för kommunal vuxenutbildning. Läsåret 1971/72 deltog ca 38 000 elever i grundskolekurser, ca 50 000 i gymnasieskolekurser på två-, tre- och fyraårig linje samt ca 68 000 i särskilt yrkesinriktade kurser.

2. Skolöverstyrelsens (SÖ:s) anslagsberäkning för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning.

Löneomräkning	+ 5 433 000
Lönekostnadspålägg m. m.	+ 9 167 000
Grundskolekurser	+12 168 000
Gymnasieskolekurser	+12 505 000
Skolledare m. m.	+ 4 633 000
Kostnader för intagning av elever	+ 313 000
Nybörjarundervisning i engelska	+ 811 000
	+45 030 000
Avrundat	+45 000 000

3. För budgetåret 1973/74 räknar SÖ med att grundskolekurserna skall öka med ca 20 % och gymnasieskolekurserna med ca 10 %.

4. För budgetåret 1973/74 beräknar SÖ medel för ytterligare 20 tjänster som rektor och 20 arvodestjänster som studierektor vid de särskilda skolenheterna för kommunal vuxenutbildning. Dessutom föreslår SÖ att sammanlagt 420 arvodestjänster som huvudlärare och 180 arvodestjänster som institutionsföreståndare inrättas vid de särskilda skolenheterna.

5. SÖ föreslår vidare att nybörjarkurs i engelska motsvarande undervisning på grundskolans låg- och mellanstadium skall få anordnas inom kommunal vuxenutbildning.

Föredraganden

Den kommunala vuxenutbildningen har nått en stor omfattning. Som framgår av skolöverstyrelsens (SÖ:s) anslagsframställning var den vid slutet av budgetåret 1971/72 införd i ca 335 kommuner. Antalet elever samma år uppgick till ca 160 000, vilket innebär ett något mindre elevantal än budgetåret 1970/71. Jag räknar dock i likhet med SÖ att antalet elever vid de kommunala skolorna för vuxna kommer att öka budgetåret 1973/74. Även för nästa budgetår bör antalet undervisningstim-

mar i gymnasieskolekurserna få öka med 10 % i förhållande till faktisk nivå innevarande budgetår.

Med hänsyn till att elevantalet tidigare år blivit lägre än beräknat anser jag att förevarande anslag kan föras upp med oförändrat belopp. Förslaget om arvodestjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare samt om nybörjarkurs i engelska är jag nu inte beredd att tillstyrka.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 165 000 000 kr.

G 6. Bidrag till studiecirkelverksamhet
G 7. Bidrag till studieförbund

Jag har under anslagen till de statliga skolorna för vuxna anmält min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa vuxenutbildningsfrågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget förevarande båda anslag föras upp med preliminärt beräknade belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1973/74 beräkna

1) till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* ett förslagsanslag av 205 000 000 kr.,

2) till *Bidrag till studieförbund* ett anslag av 10 400 000 kr.

G 8. Bidrag till driften av folkhögskolor

1971/72	Utgift	100 031 714
1972/73	Anslag	125 000 000
1973/74	Förslag	135 000 000

Ur anslaget utgår statsbidrag till driftkostnader för totalt 107 folkhögskolor. Skolornas verksamhet omfattar dels vinterkurser, dels ämneskurser. Elevantalet vid vinterkurserna utgjorde under arbetsåret 1971/72 ca 14 600 och vid ämneskurserna ca 24 400. Bidrag till driftkostnader för folkhögskolor utgår enligt kungörelsen (1966: 758) om *statsbidrag till driftkostnader för folkhögskolor* (ändrad senast 1972: 256) till löner m. m. åt lärare och rektor med 100 % av de faktiska kostnaderna, till kostnader för kurativ verksamhet och studie- och yrkesorientering samt till kostnader för viss annan personal med, beroende på skolans storlek, 50—150 % av ett indexbundet bidragsunderlag av 101 710 kr. för budgetåret 1972/73 samt till pedagogisk utrustning m. m. med 50—150 % av ett bidragsunderlag om 13 000 kr. Utöver nämnda bidrag utgår avgiftsbidrag, dvs. bidrag till vissa avgifter enligt lagen

(1962: 381) om allmän försäkring och förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift, beträffande rektor och lärare. Efter skolöverstyrelsens (SÖ:s) prövning i varje särskilt fall kan ur anslaget utgå även bidrag till kostnader för personlig assistans åt handikappade elever vid folkhögskolor. Ur anslaget utgår även medel till försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever.

Skolöverstyrelsen

1. SÖ:s anslagsberäkning för budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning i vilken jag även redovisar mina motsvarande beräkningar.

	Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Förskott på bidrag till lönekostnaderna för lärare och rektor	82 900 000	82 900 000
Förskott på bidrag till kostnaderna för viss övrig personal	14 628 000	14 628 000
Förskott på bidrag till kostnader för pedagogisk utrustning	2 235 600	2 235 600
Slutreglering av bidrag till lönekostnaderna för lärare och rektor	10 350 000	10 350 000
Slutreglering av bidrag till kostnaderna för viss övrig personal	2 420 000	2 420 000
Slutreglering av bidrag till pedagogisk utrustning	245 000	245 000
Avgiftsbidrag	12 339 400	12 339 400
Kostnader för fritidsledare	200 000	—
Kostnader för kontakt- och ämneskurser för döva	54 000	—
Kostnader för timdelning för samordningstjänster inom vuxenutbildning	200 000	—
Kostnader för ytterligare en självständig folkhögskola	80 000	—
Kostnader för ökad lärartäthet för fysiskt, psykiskt och socialt handikappade	1 560 000	—
Kostnader för fritidsledarutbildning	1 060 000	—
Lönekostnadspålägg m. m.	9 854 000	9 854 000
	138 126 000	**134 972 000**
Anslagsförändring	+ 13 126 000	+ 9 972 000
Avrundat		+ 10 000 000

2. SÖ framhåller att behovet av fritidsledare, särskilt vid ämneskurser för psykiskt utvecklingsstörda, är mycket stort. Med hänsyn till verksamhetens ökade omfattning beräknar SÖ medel för verksamhet vid 15 skolor under budgetåret 1973/74. (+200 000 kr.)

3. Behovet av aktiveringskurser för döva är stort. SÖ föreslår därför att tre kurser anordnas under budgetåret 1973/74. (+54 000 kr.)

4. SÖ har budgetåret 1972/73 till en avdelning fört samman de enheter inom SÖ vilka har arbetsuppgifter inom vuxenutbildningssektorn. En samordning av planeringen bör emellertid komma till stånd även på fältet. SÖ föreslår därför att varje folkhögskola nu ges möjlighet att

omvandla lärartimmar inom den tilldelning, som nu gäller för skolan för samordningstjänster inom vuxenutbildning. En sådan möjlighet skulle leda till att större lokal och regional rörlighet uppnås. SÖ föreslår vidare att för varje inom lärartilldelningsramen omvandlad timme för samplanering eller konsulentverksamhet skall statsbidrag utgå för en lärartimme. För att kunna sprida denna typ av ramplanering till alla regioner och alla typer av folkhögskolor behöver totalt värdet av ca 7 000 lärartimmar finnas tillgängliga. Av dessa skulle 3 500 vara omvandlade lärartimmar som inte medför någon extra kostnad och 3 500 vara tillkommande resursförstärkning. (+200 000 kr.)

5. SÖ föreslår också att den till Gripsholms folkhögskola hörande filialfolkhögskolan i Eskilstuna skall få självständig ställning (+80 000 kr.).

6. Folkhögskolan rekryterar i ökad utsträckning handikappade elever. De medel som ställts till SÖ:s förfogande för denna verksamhet har haft stor betydelse. För ytterligare fördjupning och expansion behövs större resurser. (+1 560 000 kr.)

7. Enligt uppgift från SÖ kommer kommunerna och ungdomsorganisationerna att under de närmaste åren ha stort behov av heltidsanställda fritidsledare. Detta har dokumenterats av bl. a. SÖ:s ungdomsledarutredning (SULU) som också redogjort för den försöksverksamhet med ungdoms- och fritidsledarutbildning, som ägt rum sedan år 1969.

SULU föreslår en tvåårig grundutbildning för fritidsledare förlagd dels till folkhögskolor, dels till ledarinstitut i form av högre specialkurs inom gymnasieskolan. Under det första året föreslås en utbildningskapacitet på ca 500 platser i vardera årskursen fördelade på 15 folkhögskolor och sex ledarinstitut.

SULU lägger också fram förslag till gemensam läroplan för utbildningen vid folkhögskolor och ledarinstitut. Det första årets studier syftar till att ge en allmän grundutbildning. Det andra året föreslås få fördjupningskaraktär och ge utrymme för specialinriktning antingen på studier för pedagogiska uppgifter eller på arbete av administrativ karaktär. Deltagarna bör dessutom ges möjlighet att efter eget val fördjupa sina kunskaper ytterligare inom ett eller flera ämnesområden.

SULU konstaterar att den föreslagna grundutbildningen är så utformad att den studerande efter avslutad utbildning skall ha förutsättning att yrkesmässigt verka inom fritidsområdet. För vissa uppgifter krävs dock en särskild inskolning eller profilutbildning. Särskilt väsentlig anges denna profilutbildning vara för ungdomsorganisationerna där de olika ideologiska värderingarna utgör grunden för verksamheten.

SULU föreslår slutligen att kostnaderna för fritidsledarutbildningen i huvudsak bekostas genom de bidrag som utgår till folkhögskolor och ledarinstitut. För ledarinstituten föreslår dock utredningen

en utökning av bidragsunderlaget på grund av ökat antal elever. Därutöver bör vissa särskilda bidrag utgå i första hand för lärarnas och deltagarnas kostnader i samband med den yrkespraktik som ingår i utbildningen. Beträffande folkhögskolorna beräknas f. n. det bidrag som utgår till skolornas lärarkostnader enligt 2,2 lärartimmar per elevvecka. Utredningen föreslår att 3,0 lärartimmar per elevvecka tillämpas som norm för tilldelning av lärartimmar i fritidsledarutbildningen.

SÖ upprepar sitt i föregående års anslagsframställning framförda förslag om en vidgad försöksverksamhet med en enhetlig utbildning av fritidsledare vid folkhögskolor och föreslår att SULU:s förslag genomförs med verkan fr. o. m. budgetåret 1973/74. (+1 060 000 kr.)

Sveriges kommunaltjänstemannaförbund och Kommunala fritidstjänstemäns riksförbund har i skrivelse den 23 augusti 1972 bl. a. gett sitt stöd till SÖ:s framställning om ungdomsledarutbildning (SULU).

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott har i skrivelse den 10 september 1971 hemställt, att folkhögskoleverksamheten i Eskilstuna måtte erhålla ställning som självständig folkhögskola.

Värmlands läns landstings förvaltningsutskott har i skrivelse den 22 september 1972 hemställt, att Kristinehamns praktiska skola ombildas till en självständig folkhögskola fr. o. m. den 1 juli 1973.

Föredraganden

Folkhögskolan har under en lång tid varit en betydelsefull möjlighet till vidareutbildning för många som har kort och bristfällig utbildning. Antalet elever i folkhögskolans kurser fortsätter att öka och uppgick under läsåret 1971/72 till ca 39 000. Ökningen faller dock i första hand på ämneskurserna. Frågan om folkhögskolans framtida uppgifter och inriktning skall prövas av en särskild utredning.

I innevarande års riksstat beräknas under förevarande anslag medel dels för försöksverksamhet med ökad lärartäthet för handikappade elever inom en kostnadsram av 500 000 kr., dels för försöksverksamhet med kurser för bl. a. psykiskt utvecklingsstörda, svårt rörelsehindrade och hörselskadade elever inom en kostnadsram av 399 000 kr. Jag anser att denna försöksverksamhet är angelägen och räknar med att den skall bedrivas i samma omfattning även under nästa budgetår.

Jag är f. n. inte beredd att tillstyrka förslaget om samordningstjänster inom vuxenutbildning. Jag är heller inte beredd att tillstyrka här nämnda förslag om inrättande av ytterligare självständiga folkhögskolor.

I enlighet med beslut av förra årets riksdag (prop. 1972: 1 bil. 10, UbU 1972: 14, rskr 1972: 134) skall statsbidrag utgå för täckande av sameorganisationernas andel av driftunderskottet vid Samernas folkhögskola i avvaktan på sameutredningens förslag om skolans framtid. För budgetåret 1973/74 bör medel för detta ändamål beviljas från förevarande anslag.

År 1962 (prop. 1962: 1 bil. 10, SU 1962: 42, rskr 1962: 126) bemyndigade riksdagen fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 400 000 kr. för banklån till stiftelsen föreningen Nordens institut, som är huvudman för Nordens folkhögskola Biskops-Arnö. Den 14 april 1972 förordnade Kungl. Maj:t att det åt fullmäktige lämnade bemyndigandet skall gälla t. v. intill utgången av juni 1982.

Beträffande det förslag som SÖ:s grupp för ungdomsledarutbildning (SULU) lagt fram vill jag erinra om att SULU våren 1969 inbjöd till försöksverksamhet med fritidsledarutbildning vid folkhögskolor och ledarinstitut (numera specialkurser i gymnasieskolan). Under perioden 1969/70—1971/72 torde sammanlagt 1 040 elever ha genomgått en ett- eller tvåårig fritidsledarutbildning. Försöksverksamheten har alltså varit omfattande.

Ungdomsorganisationerna och kommunerna har ett dokumenterat behov av olika slag av ledare för fritidsverksamhet. Den centrala utbildningen av dessa bedrivs med anlitande bl. a. av medel från anslaget Bidrag till ungdomsledarutbildning. Därutöver finns givetvis ett behov av personal med längre utbildning. I dag finns möjligheter härtill inom folkhögskolan och genom vissa gymnasieskolekurser. Flera skäl har anförts för en mer permanent och utvidgad verksamhet, i huvudsak förlagd till folkhögskola. En sådan utveckling kan dock i vissa avseenden anses strida mot de ofta uttalade strävandena att låta folkhögskolan vara en fri skolform. Jag har mot bakgrund av att frågan om folkhögskolans framtida inriktning skall prövas av särskilda sakkunniga funnit det naturligt att även ungdomsledarutbildningens utformning utvärderas och prövas av dessa sakkunniga. Nuvarande försöksverksamhet bör t. v. fortsätta i stort sett i oförändrad form och omfattning vid folkhögskolor och gymnasieskolor. Jag finner det dock angeläget att man vid den fortsatta försöksverksamheten inom folkhögskolan genom överläggningar mellan SÖ och skolorna undersöker möjligheterna att i vissa avseenden ge ledarutbildningen en enhetlig utformning. Jag vill framhålla angelägenheten av att de som tas in till nuvarande kurser — såväl i gymnasieskolan som i folkhögskolan — har en gedigen organisationserfarenhet.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till driften av folkhögskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.

G 9. Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor

1971/72	Utgift	5 163 273	Reservation	7 392 867
1972/73	Anslag	6 000 000		
1973/74	Förslag	6 000 000		

Enligt kungörelsen (1958: 480) om statsbidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor (ändrad senast 1969: 111) kan statsbidragsberättigad folkhögskola få bidrag till kostnaderna för anskaffande av permanenta skollokaler och bostäder åt lärare och elever genom ny-, till- eller ombyggnad eller genom förvärv och iordningställande av befintlig byggnad. Statsbidrag till permanenta lokaler utgår med högst 75 % av ett bidragsunderlag som beräknas på olika sätt beroende på lokalernas karaktär. Till kostnaderna för uppförande av provisoriska lokaler kan statsbidrag utgå med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Statsbidrag utgår vidare med 50 % av den beräknade kostnaden för första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel och med högst 75 % av beräknade kostnader för inredning av och inventarier till elevbostäder.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har för att få en uppfattning om folkhögskolornas önskemål och statsbidragets fördelning på skolorna i oktober 1971 på nytt inventerat skolornas byggnadsplaner. Enligt denna inventering motsvarar investeringsbehovet ett totalt medelsbehov av ca 94 milj. kr., varav medelsbehovet för s. k. rörelseskolor utgör ca 56 milj. kr. En fortsatt prioritering av dessa skolor är enligt SÖ nödvändig.

SÖ upprepar sitt tidigare framförda förslag om en budgetteknisk omläggning av byggnadsbidragen till folkhögskolorna. Enligt detta förslag bör i princip gälla samma ordning som beträffande motsvarande bidrag inom det allmänna skolväsendet. Staten bör kontrollera investeringarnas omfattning genom att årligen fastställa en bidragsram i stället för en investeringsram. Anslaget bör med anledning härav föras upp som förslagsanslag. SÖ önskar disponera en bidragsram om 12 milj. kr. Vid denna omläggning kan medelsbehovet för 1973/74 beräknas till 6 milj. kr.

För inredning och inventarier vid folkhögskolorna beräknar SÖ oförändrat 1 milj. kr.

Föredraganden

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår ånyo i sin anslagsframställning att bidragsgivningens omfattning skall regleras genom en av statsmakterna årligen fastställd bidragsram i stället för som nu genom anslagets storlek. Jag är dock inte beredd att biträda SÖ:s förslag till anslagsomläggning utan förordar att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kr.

G 10. Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor

1971/72 Utgift	2 902 270	Reservation	588 615
1972/73 Anslag	2 000 000		
1973/74 Förslag	2 000 000		

Av anslaget disponeras 1 milj. kr. till engångsanskaffning av dyrbarare pedagogisk utrustning m. m. Beloppet skall även kunna användas till utgifter för tekniska anordningar vid vissa folkhögskolor för att underlätta för handikappade att delta i folkhögskolekurser.

För sanering av vissa folkhögskolors ekonomi har anvisats 1 milj. kr.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att anslaget budgetåret 1973/74 förs upp med 3 milj. kr., dvs. en ökning med 1 milj. kr.

Över 1 000 handikappade elever har deltagit i vinterkurser eller ämneskurser vid folkhögskolorna under budgetåret 1971/72. Av anslaget har drygt 240 000 kr. tilldelats ett tjugotal skolor för olika åtgärder och hjälpmedel i samband med dessa studerandes folkhögskolvistelse; resten utgår till engångsanskaffning av pedagogisk utrustning. SÖ föreslår oförändrad medelsanvisning för bidrag till engångsanskaffning av pedagogisk utrustning och tekniska anordningar för handikappade elever, dvs. 1 milj. kr. budgetåret 1973/74.

1966 års riksdagsbeslut (prop. 1966: 42, SU 1966: 75, rskr 1966: 186) om statsbidrag till folkhögskolor innebar bl. a. att totalt 10 milj. kr. skulle utgå under fem år för sanering av folkhögskolornas ekonomi. Femårsperioden utlöpte vid utgången av budgetåret 1971/72. För budgetåret 1972/73 har anslagits 1 milj. kr. i saneringsbidrag i avvaktan på närmare utredning. SÖ föreslår att 2 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74 för sanering av vissa folkhögskolors ekonomi, dvs. en ökning med 1 milj. kr.

I 0-alternativet räknar SÖ med en viss minskning av bidraget till pedagogisk utrustning och en viss minskning av saneringsbidraget.

Föredraganden

I 1966 års riksdagsbeslut (prop. 1966: 42, SU 1966: 75, rskr 1966: 186) om förbättrade statsbidrag till folkhögskolor ingick ett s. k. saneringsbidrag till rörelsefolkhögskolor. Detta bidrag har under budgetåren 1967/68—1971/72 utgjort 2 milj. kr. per år och utgår innevarande budgetår med 1 milj. kr. Utbildningsutskottet uttalade i sitt betänkande 1972: 14 (rskr 1972: 134) en önskan om förslag från Kungl. Maj:ts sida angående den fortsatta saneringen av rörelsefolkhögskolornas ekonomi. Denna uppgift har anförtrotts åt den för kort tid sedan tillkallade folkhögskoleutredningen. I avvaktan på vad denna utredning kommer fram

till räknar jag med oförändrat medelsbehov för sanering av folkhögskolornas ekonomi, dvs. 1 milj. kr.

Jag räknar i likhet med skolöverstyrelsen medel för pedagogisk utrustning med 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

G 11. Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet

1971/72	Utgift	5 740 869
1972/73	Anslag	7 500 000
1973/74	Förslag	8 000 000

Statsbidrag utgår fr. o. m. budgetåret 1970/71 till löntagarorganisationerna för deras centrala kursverksamhet enligt beslut vid 1970 års riksdag (prop. 1970: 35, SU 1970: 107, rskr 1970: 273). Enligt bestämmelserna i kungörelsen (1970: 272) om statsbidrag till löntagarorganisationers centrala kursverksamhet utgår statsbidrag till kostnader för undervisning, resor och inackordering. Till ersättning för undervisningskostnader utgår statsbidrag med 100 % av de faktiskt utgående ersättningarna, dock högst 100 kr. per elevvecka. Till kostnader för deltagares resor utgår bidrag med hälften av de faktiska kostnaderna och för inackordering med 30 kr. per elevdygn.

Bidragsberättigad kurs skall omfatta minst fem kursdagar eller, i fråga om kurs som inom en för kursdeltagarna sammanhållen utbildningsgång uppdelas på flera kurstillfällen (delkurser), sammanlagt minst fem kursdagar. Vidare skall kurs för att vara bidragsberättigad till inte obetydlig del avse utbildning i allmänna ämnen, såsom samhällskunskap, nationalekonomi, psykologi, svenska, matematik eller produktionsteknik.

Bidrag utgår vidare försöksvis under innevarande budgetår till dels Lantbrukarnas riksförbunds centrala kursverksamhet med högst 200 000 kr., dels Sveriges fiskares riksförbunds centrala kursverksamhet med högst 10 000 kr.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar för budgetåret 1971/72 utgifterna till ca 5,7 milj. kr. Under innevarande budgetår har anslaget förts upp med 7,5 milj. kr. Med utgångspunkt i organisationernas anmälda behov och med ledning av information om att organisationernas resurser i form av personal och lokaler för kurserna inte ökar, räknar SÖ med oförändrat belopp, dvs. 7,5 milj. kr. budgetåret 1973/74.

SÖ föreslår också att Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges fiska-

res riksförbund efter försöksperioden under budgetåret 1972/73 får bidrag på samma villkor som övriga organisationer. Vidare föreslås att bidrag försöksvis under budgetåret 1973/74 får utgå till Sveriges hantverks- och industriorganisations och Sveriges köpmannaförbunds kursverksamhet inom en kostnadsram av vardera 100 000 kr.

Föredraganden

I prop. 1972: 26 (s. 81 f.) föreslogs att Lantbrukarnas riksförbunds centrala kursverksamhet under budgetåret 1972/73 på försök skulle få inordnas under anslaget och att en utvärdering av försöket borde komma till stånd. Utbildningsutskottet uttalade i sitt betänkande 1972: 19 att försöksverksamheten även borde omfatta Sveriges fiskares riksförbunds centrala kursverksamhet. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (rskr 1972: 152). I avvaktan på att innevarande års försöksverksamhet utvärderas räknar jag med samma anslagstilldelning till nämnda organisationer under budgetåret 1973/74 som under innevarande budgetår. Jag är däremot inte beredd att tillstyrka skolöverstyrelsens (SÖ:s) förslag om att dessa organisationer redan nu skall erhålla bidrag på samma villkor som övriga organisationer. Inte heller är jag beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om att ytterligare organisationer försöksvis skall tilldelas bidrag under budgetåret 1973/74.

Verksamheten under budgetåret 1971/72 omfattade 482 kurser, 3 728 kursdagar och 14 142 kursdeltagare. Den planerade verksamheten under innevarande budgetår omfattar ca 680 kurser, ca 5 500 kursdagar och ca 23 000 kursdeltagare. Mot bakgrund av att kursverksamheten fortsätter att expandera förordar jag att anslaget förs upp med 8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.

G 12. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

1971/72	Utgift[1]	69 716 892
1972/73	Anslag[1]	41 000 000
1973/74	Förslag	45 000 000

Från anslaget bestrids kostnader för bl. a. elementär undervisning i svenska språket och samhällsorientering för vuxna invandrare vilka är stadigvarande bosatta i Sverige samt kostnader för lärarutbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete och administration.

[1] Anslaget Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. under elfte huvudtiteln.

För anslaget gäller bestämmelser enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 juni 1972. Bestämmelserna innebär bl. a. att statsbidrag utgår vid undervisning i svenska språket med samhällsorientering med högst 75 kr. per studietimme och vid särskild samhällsundervisning med högst 80 kr. per studietimme, fördelade på kostnader för ledararvode, studiemateriel, lokaler samt uppsökande verksamhet och lokal administration. Undervisningen, som bedrivs som försöksverksamhet, får innevarande budgetår omfatta högst 550 000 studietimmar. Undervisningen bedrivs av SÖ i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk och anordnas av studieförbunden.

Skolöverstyrelsen

Omfattningen av språkundervisningen under de fem senaste budgetåren framgår av följande uppställning.

Budgetår	Deltagare	Studietimmar	Kostnader, kr.
1967/68	51 460	143 866	8 256 866
1968/69	90 335	311 379	17 872 365
1969/70	148 462	641 574	40 241 487
1970/71	251 778	781 676	49 070 263
1971/72	165 282[1]	666 508	46 433 767[2]

[1] Cirkelledarna ej inräknade. Dessutom bör noteras att slopandet av den maximering av antalet studietimmar per cirkel (30 studietimmar) som gällde 1970/71 har medfört längre cirklar och därmed ett mindre antal registrerade deltagare.
[2] Inkl. kostnaderna för deltagare med utbildningsbidrag.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att timtaket för studiecirkelverksamheten i svenska och samhällsorientering för invandrare slopas. Det totala utbildningsbehovet för budgetåret 1973/74 uppskattas till ca 750 000 studietimmar, varav ca 300 000 beräknas komma att användas till företagsbunden språkundervisning och ca 50 000 till särskilda kurser för hemarbetande invandrare. De kostnader för verksamheten, som skall belasta förevarande anslag beräknas till 56 250 000 kr. Härtill kommer kostnader för ATP-avgifter m. m. för ledare i studiecirklar med 5 milj. kr.

SÖ upprepar också sitt tidigare framförda förslag om särskilda medel för uppsökande verksamhet m. m. i samband med kontaktkurser för hemarbetande invandrare. Bidraget beräknas till 20 kr. per studietimme. Då 50 000 studietimmar beräknas utnyttjas för här avsedd cirkelverksamhet uppgår det totala medelsbehovet till 1 milj. kr. Vidare föreslår SÖ att den särskilda samhällsundervisningen för invandrare bör fortsätta. Omfattningen av denna undervisning under budgetåret 1973/74 beräknas till 12 500 studietimmar, en ökning jämfört med budgetåret 1972/73 med 1 200 studietimmar. Kostnaderna beräknas med en timkostnad av 80 kr. uppgå till 1 milj. kr. Detta medför ett ökat medelsbehov av 96 000 kr.

Kurser i svenska språket och samhällsorientering för invandrare har sedan år 1968 anordnats vid ett antal folkhögskolor. SÖ föreslår att antalet studietimmar resp. kurser ökas och räknar därför med ett ökat medelsbehov av 64 000 kr. för här avsedd verksamhet.

För lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete samt administration beräknar SÖ ett ökat medelsbehov av 50 000 kr. Totalt uppskattas medelsbehovet för de föreslagna utbildningsinsatserna till 64 674 000 kr.

Invandrarutredningen

Genom beslut den 28 maj 1968 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för inrikesdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga med uppdrag att utreda invandrares anpassningsproblem m. m. De sakkunniga antog benämningen invandrarutredningen. Utredningen har den 22 juni 1971 avgett ett delbetänkande (SOU 1971: 51) Invandrarnas utbildningssituation. Betänkandet har remissbehandlats (jfr prop. 1972: 100). Av de frågor som utredningen behandlat i sitt betänkande upptas i det följande till närmare behandling vissa förslag som rör icke anställda invandrare (t. ex. hemarbetande kvinnor).

Utredningen har i betänkandet redovisat att bland invandrarna från vissa medelhavsländer finns ett markant inslag av personer med kort skolutbildning. Mer än hälften av t. ex. de italienska kvinnorna och en tredjedel av de jugoslaviska kvinnorna har mindre än fem utbildningsår bakom sig.

De vuxna invandrarna kan enligt utredningen — så länge de inte har lärt sig svenska — sägas befinna sig i en svårare situation än vuxna svenskar därför att de i stort sett inte har möjlighet att delta i vare sig kommunal eller annan vuxenutbildning. Vuxna icke anställda invandrare — i första hand hemarbetande kvinnor — saknar dessutom den stimulans till utbildning i svenska som en anställning ofta innebär. Mot denna bakgrund anser utredningen att en systematisk uppsökande verksamhet bland vuxna invandrare bör inledas i syfte att stimulera till utbildning av olika slag, främst grundutbildningen för invandrare. För många av dessa invandrare finns praktiska hinder av olika slag för deltagande i den föreslagna grundutbildningen. Utredningen pekar framför allt på behovet av barntillsyn i anslutning till undervisningslokalen samt på möjligheten att anpassa skolskjuts- och skolmåltidsorganisationerna till grundutbildningens krav. SÖ och Svenska kommunförbundet bör stimulera kommunernas skolstyrelser att i samråd med andra kommunala organ erbjuda invandrarna särskild social service i direkt anslutning till grundutbildningen.

Erfarenheterna från undervisning i svenska med samhällsorientering för hemarbetande invandrarkvinnor visar enligt vad utredningen framhåller att det krävs särskild stimulans för att denna grupp skall följa

undervisningen. Detta gäller också andra mindre grupper av icke anställda invandrare. I avvaktan på mera långsiktiga förslag beträffande den studiesociala finansieringen av vuxenutbildningen föreslår utredningen ett statligt premiesystem för invandrare utanför arbetslivet. Varje icke anställd invandrare som följer grundutbildningen bör tilldelas en skattefri premie om 700 kr. som kan täcka kostnader i samband med deltagande och innebära en viss ekonomisk stimulans. Som villkor för premien bör gälla att grundutbildningen har fullföljts och att minst 200 lektionstimmar bevistats.

Flera remissinstanser betonar nödvändigheten av vidgad uppsökande information om utbildningsmöjligheter och samhällsservice i stort. Till denna grupp hör bl. a. *socialutredningen, SÖ, statens invandrarverk (SIV), Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* och *Studieförbundet Medborgarskolan.*

SIV framhåller, att uppsökande verksamhet är både kostnads- och personalkrävande, vilket erfarenheter av en i samarbete med SÖ bedriven försöksverksamhet visat. Verket finner det emellertid naturligt att information om grundutbildningen för invandrare ingår i den uppsökande verksamhet som bedrivs av de sociala nämnderna. Utredningen förutsätter att de kommunala invandrarbyråerna kan göra väsentliga insatser i den uppsökande verksamheten. SIV som f. n. inte delar denna uppfattning framhåller att det krävs en väsentlig resursförstärkning om man skall kunna kräva stora insatser av byråerna.

Svenska kommunförbundet pekar på erfarenheterna av socialhjälpslagens bestämmelse om uppsökande verksamhet och säger att planering och genomförande måste ägnas stor omsorg för att åtgärderna skall få avsedd effekt. När det gäller kontakterna med invandrare torde speciella problem uppstå. Svårigheten att finna invandrarna ökar genom att dessa ofta byter bostad, speciellt under den första tiden i Sverige. Därtill kommer de svårigheter som annorlunda traditioner och värderingar innebär. Man är t. ex. inte alltid villig att sända sina barn till lekskolor för att delta i språkkurser. Ofta krävs det mycket arbete att övertala invandrare att utnyttja de möjligheter som finns. För insatser av detta slag krävs språkkunnig personal.

En aktivitet som inte berörts i utredningen är, framhåller kommunförbundet, den uppföljande verksamheten. Studieavbrotten bör följas upp med nya kontakter, byte av bostad kan kräva insatser från den »avlämnande» kommunen/skolan. Att inspirera till fortsatt studieverksamhet efter den första svenskundervisningen är ytterligare en angelägen uppgift.

Förbundet anser såväl den uppsökande som uppföljande verksamheten vara ytterst betydelsefulla åtgärder. Frågorna har dock i utredningen fått en alltför begränsad behandling. Möjligheten att i organisatoriskt avseende få till stånd en samordning av de uppsökande samhällsin-

satserna bör närmare prövas. Mycket talar också för att informationen måste ha en bred inriktning och förutom utbildningsfrågorna även beakta övrig samhällsservice. En förutsättning för en sådan ordning är att ett samlat handlingsprogram för invandrarproblemens lösning föreligger. Med hänsyn härtill anser kommunförbundet, att ett ställningstagande till behov, organisation och kostnader för en uppsökande verksamhet inte kan göras med nuvarande undersökningsmaterial som grund.

Studieförbundet Medborgarskolan framhåller att studieförbundens speciella uppbyggnad och arbetssätt gör dem särskilt lämpade för att bedriva uppsökande verksamhet.

Kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning (FÖVUX) anser att den uppsökande informationen i bostadsområdena bör handhas av studieförbunden.

Såväl *SÖ* som *SIV* ansluter sig till utredningens uppfattning, att de kommunala biblioteken kan medverka vid informationsinsatser för invandrare.

Riksförbundet finska föreningar i Sverige betonar att all information skall lämnas på invandrarnas modersmål. I sammanhanget påpekas att planeringen och organisationen av den föreslagna informationen liksom av hela grundutbildningen kommer att försvåras av att varken folkbokföringen eller andra källor tillhandahåller uppgifter om i Sverige bosatta personers modersmål. Enligt förbundets mening skulle det f. ö. vara av stor betydelse om man kunde informera om grundutbildningen redan i invandrarnas hemländer.

Utredningens mening, att s o c i a l s e r v i c e i skilda former bör förekomma för att höja studiemotivationen hos framför allt hemarbetande invandrarkvinnor, har i huvudsak inte mött några invändningar under remissbehandlingen. *SIV* anser dock att hela frågan om social service för invandrarfamiljerna bör undersökas närmare och kommunernas skyldigheter på området preciseras.

Svenska kommunförbundet delar i och för sig utredningens uppfattning om värdet av att vidta sociala åtgärder för invandrare som deltar i grundutbildningen. Om sådana särskilda insatser skall krävas i samband med att grundutbildningen inordnas i den kommunala vuxenutbildningen, måste emellertid berörda kommuner ekonomiskt kompenseras med statliga bidrag för dessa prioriteringar. Liknande påpekanden görs av många *kommuner* som, trots att de i princip tillstyrker ett kommunalt huvudmannaskap för den föreslagna grundutbildningen, vill markera att inga utfästelser kan ges beträffande de kringkostnader för social service som utredningens förslag implicerar. *Riksförbundet finska föreningar i Sverige* kommenterar inte direkt förslagen till social service och dennas betydelse för studiemotivationen men menar, att invandrarnas studiemotivation praktiskt taget inte alls undersökts. Studiemotivationen påverkas bl. a. av vederbörandes utbildningsbakgrund, pla-

ner beträffande vistelsens längd, arbetets art samt bostads- och familjeförhållandena. Förbundet anser det nödvändigt, att man innan den föreslagna grundutbildningen kommer till stånd grundligt utreder de faktorer, som har betydelse för studiemotivationen, samt framlägger nya förslag om åtgärder i motivationsstärkande syfte. *Arbetarnas bildningsförbund (ABF)* vill särskilt understryka betydelsen av att invandrarundervisningen kompletteras med social service av typen barntillsyn, resekostnadsbidrag, möjligheter till måltider i anslutning till undervisningen osv.

Förslagen om stimulansbidrag i form av statliga premier efter avslutad grundutbildning tillstyrks av bl. a. *socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), SÖ, TCO* och *ABF*. SÖ framhåller att storleken av premien enligt utredningens förslag motsvarar det timbidrag som före den 1 juli 1970 kunde utgå till hemarbetande kvinnor som deltog i studiecirkel i svenska för invandrare.

SIV ser helst att sådant studiesocialt stöd som förekommer vid arbetsmarknadsutbildning också kan utgå till icke anställda invandrare som deltar i grundutbildningen. Fördelen med detta system är att stödet är differentierat efter behov. Om denna stödform inte kan komma ifråga, accepterar verket det premiesystem utredningen har föreslagit. Premiebeloppet bör dock vara högre än det utredningen föreslagit samt indexreglerat.

Även *lärarföreningen svenska för invandrare* menar, att förmåner motsvarande arbetsmarknadsutbildningsbidrag för icke anställda invandrare vore att föredra framför ett premiesystem.

FÖVUX påpekar, att frågan om en generell utformning av stimulansbidrag för vissa fritidsstudier kan komma att tas upp till prövning som ett resultat av arbetet inom FÖVUX och kommittén för studiestöd åt vuxna.

Föredraganden

Fr. o. m. budgetåret 1965/66 har statsmakterna ställt medel till förfogande för en försöksvis bedriven undervisning i svenska språket med samhällsorientering för invandrare. Under de år försöksverksamheten pågått har antalet studiecirklar för invandrare ökat kraftigt. Verksamheten under innevarande budgetår får omfatta högst 550 000 studietimmar. Av dessa får, enligt utfärdade bestämmelser, 200 000 studietimmar användas endast för undervisning för arbetstagare, vilka för deltagande i undervisningen av arbetsgivaren får avtalsenlig ersättning.

1972 års riksdag (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292) har fattat beslut om lagstadgad rätt till viss ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare, vilka börjat sin första anställning i Sverige efter den 1 januari 1973. Inom inrikesdepartementet bereds frågan om att utvidga dessa förmåner till att omfatta även personer som anställts före detta datum.

Beslutet grundar sig på ett betänkande från invandrarutredningen (SOU 1971: 51) Invandrarnas utbildningssituation. Studieförbunden skall t. v. ha hand om verksamheten i nära samverkan med berörda fackliga organisationer. I betänkandet behandlas även frågan om utbildning för invandrade analfabeter, en fråga som tidigare har behandlats av departementschefen under anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. Under anslaget Lärares fortbildning m. m. har vidare medel beräknats för en förstärkt utbildning av lärare för olika delar av invandrarundervisningen.

Utredningen föreslog även att icke anställda invandrare skulle få en premie för att genomgå utbildning av viss längd. Detta förslag har nära samband med de överväganden som pågår inom kommittén för studiestöd åt vuxna och kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning. Enligt min mening bör invandrarutredningens förslag i denna del tas upp först i samband med behandlingen av nyssnämnda kommittéers kommande förslag.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om vad chefen för inrikesdepartementet uttalat (prop. 1972: 100 s. 30) angående frågan om registrering av arbetstagarnas deltagande i undervisningen och frågan om vilken myndighet som bör ha hand om sådan central registrering. Jag har i samråd med chefen för inrikesdepartementet funnit att den centrala registreringen bör åvila skolöverstyrelsen (SÖ). Medel för här avsett ändamål har beräknats under anslaget Skolöverstyrelsen.

SÖ har nu föreslagit att begränsningen i studiecirkelverksamheten i svenska språket och samhällsorientering för invandrare slopas. Det totala utbildningsbehovet för budgetåret 1973/74 uppskattar SÖ till ca 750 000 studietimmar, varav ca 300 000 beräknas komma att användas till företagsbunden språkundervisning och ca 50 000 till särskilda kurser för hemarbetande invandrare. Enligt min mening bör man dock även fortsättningsvis ha en form av reglering av denna försöksvis bedrivna utbildningsverksamhet. Invandringen har minskat kraftigt under det senaste året. Denna lägre invandring kan förväntas bestå under budgetåret 1973/74. Jag har mot denna bakgrund bedömt det erforderliga antalet studietimmar för verksamheten till 550 000 och räknar i här förevarande sammanhang med att ca 250 000 timmar skall vara tillräckligt för den undervisning som är en följd av lagstiftning.

Jag förordar en höjning av statsbidraget till studiecirklarna i svenska språket med samhällsorientering. Jag räknar med att bidraget till ledare och materiel skall utgå med högst 44 kr. per studietimme, bidrag till lokal administration och uppsökande verksamhet med 20 kr. per studietimme och bidrag till lokalhyra med högst 15 kr. per studietimme, dvs. totalt högst 79 kr. mot nu som regel högst 75 kr. Kostnaderna för denna statsbidragshöjning beräknar jag till ca 2,2 milj. kr. Av praktiska skäl bör dessa bidrag utgå även för cirklarna i särskild samhällsundervisning.

Omfattningen av denna undervisning bör vara oförändrad.

Hittills har medel för uppsökande verksamhet och barntillsyn för hemarbetande invandrarkvinnor beviljats från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare under elfte huvudtiteln. En begränsad försöksverksamhet med kontaktkurser för invandrarkvinnor förekommer således under tillsyn av SÖ och statens invandrarverk. SÖ har föreslagit att särskilda medel för uppsökande verksamhet m. m. bör utgå under förevarande anslag. Jag finner i samråd med chefen för inrikesdepartementet att fortsatt försöksverksamhet även under nästa budgetår bör kunna ske med anlitande av medel från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare under elfte huvudtiteln.

SÖ har i sin anslagsframställning framhållit att folkhögskolekurserna utgör ett värdefullt komplement till studieförbundens cirkelverksamhet för invandrare bl. a. därigenom att de står öppna för familjer och därigenom att de drivs i internatmiljö. Jag delar SÖ:s mening härvidlag men är f. n. inte beredd att tillstyrka ytterligare medel.

Den alltmer omfattande verksamheten med studiecirklar och folkhögskolekurser i svenska språket och samhällsorientering för invandrare ställer ökade krav på den kvalitativa utvecklingen inom området. Med hänvisning till att jag under anslaget Lärares fortbildning m. m. beräknat medel för utbildningen av lärare inom invandrarundervisningen är jag f. n. inte beredd att beräkna ytterligare medel under förevarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 000 kr.

H. STUDIESOCIALA ÅTGÄRDER

Föredraganden

Studiesociala åtgärder är ett av de medel som samhället har för att söka göra studievalet oberoende av de studerandes ekonomiska förutsättningar. Den studiesociala politiken måste därför utformas i samstämmighet med de utbildningspolitiska strävandena.

1964 års riksdagsbeslut om nya former för det studiesociala stödet (prop. 1964: 138, SäU 1964: 1, rskr 1964: 290) har kompletterats i skilda avseenden, senast genom beslut vid 1972 års riksdag (prop. 1972: 27, SfU 1972: 20, rskr 1972: 148). I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har centrala studiehjälpsnämnden (CSN) aktualiserat förbättringar av studiestödet. Förbättringarna gäller främst studerande inom studiehjälpssystemet. Studiemedelsutredningen har i betänkandet (SOU 1971: 87) Reformer inom studiemedelssystemet föreslagit bl. a. en höjning av miximibeloppet beträffande studiemedel och ändrade gränser för prövning mot makes inkomst.

Inom det studiesociala området pågår f. n. ett utredningsarbete som är koncentrerat till frågan om studiefinansieringen inom vuxenutbildningen. Denna fråga utreds av kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX).

Studiemedelssystemet har nu fungerat under nästan tio år. Ett viktigt inslag i 1964 års reform var att för studerande som är fristående från föräldraekonomin — huvudsakligen studerande vid universitet och högskolor — ställa erforderliga medel till förfogande för studiernas genomförande och att se till att återbetalningen av dessa medel inte ledde till alltför betungande uppoffringar. Återbetalningsvillkoren har fått sin prägel av dessa sociala hänsyn.

Under den senaste tiden har frågan ställts om systemet i alla sina detaljer svarar mot det sociala mål som ställdes upp vid dess införande. Jag anser för egen del den grundläggande principen för systemets utformning alltjämt vara riktig, nämligen att en tyngdpunkt i systemet

skall ligga på generösa återbetalningsregler för dem som får de lägsta inkomsterna senare i livet.

Mot bakgrund av erfarenheterna under den tioårsperiod som systemet verkat anser jag det motiverat att ompröva nu gällande bestämmelser. Denna prövning, som bör genomföras skyndsamt, bör i huvudsak inriktas på återbetalningsreglerna i syfte att underlätta för dem som efter utbildningen är att betrakta som betalningssvaga. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Ett grundläggande mål för den studiesociala politiken är att påverka rekryteringen till olika utbildningsvägar ovanför den obligatoriska skolan. När det studiesociala systemet omdanades genom 1964 års riksdagsbeslut skedde det bl. a. mot bakgrund av att den socialt betingade avtrappningen huvudsakligen ägde rum vid övergången från grundskola (och realskola) till gymnasium. Studiehjälpen på det gymnasiala skolstadiet förstärktes därför kraftigt. Alltjämt måste vi ha vår uppmärksamhet riktad på den sociala sammansättningen i gymnasieskolan. Vid 1972 års riksdag beslöts om nya regler för inkomstprövat och behovsprövat tillägg och jag kommer senare att föreslå Kungl. Maj:t att inackorderingstillägget i studiehjälpen höjs.

En annan viktig punkt i 1964 års beslut var att studiestödet enbart skulle differentieras med hänsyn till skillnader i studieekonomisk situation och inte efter utbildningens värde eller art. Detta synsätt fullföljs nu — såsom förutskickades i prop. 1972: 27 — genom att studerande över 20 år i gymnasieskolan, folkhögskolan, kommunal vuxenutbildning m. m. förs över till studiemedelssystemet. Detta kräver vissa materiella och tekniska förändringar i detta system. I denna fråga återkommer jag senare till Kungl. Maj:t.

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 482) framhöll jag att studiemedelsutredningens förslag om bl. a. en höjning av maximibeloppet för studiemedel skulle bedömas i samband med ställningstagandet till familjepolitiska kommittén. Kungl. Maj:t har tidigare denna dag förelagts förslag om ett särskilt bostadsstöd fr. o. m. den 1 januari 1974 till låginkomsttagare utan barn. Detta stöd kommer även att omfatta äldre studerande med höga hyror. Jag vill vidare erinra om att bostadsstödet till barnfamiljer förstärktes kraftigt under år 1972. Därigenom tillgodoses de grupper av studerande vilkas behov särskilt prövades av studiemedelsutredningen. Jag är därför inte beredd att dessutom förorda utredningens förslag om en höjning av studiemedlens maximibelopp. Vad gäller utredningens förslag i övrigt avser jag att senare återkomma till Kungl. Maj:t.

Jag vill i detta sammanhang redovisa att statistiska centralbyrån genom beslut av Kungl. Maj:t den 10 mars 1972 fått i uppdrag att i samarbete med CSN göra en undersökning av den ekonomiska situationen hos studerande.

Den nuvarande organisationen för studerandehälsovården infördes budgetåret 1967/68. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 september 1972 har jag tillkallat en sakkunnig för att utreda frågan om behovet av en särskild organisation för studerandehälsovården.

H 1. Centrala studiehjälpsnämnden m. m.

1971/72 Utgift	8 850 032
1972/73 Anslag	9 306 000
1973/74 Förslag	10 251 000

Centrala studiehjälpsnämnden (CSN) är enligt instruktion (1971: 759) central förvaltningsmyndighet för ärenden om studiesocial verksamhet och därmed sammanhängande frågor i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. CSN är central myndighet för studiemedelsnämnderna. CSN:s delegation för utländska studerande handlägger frågor som rör utländska studerande.

Studiemedelsnämnderna handhar studiefinansieringen för dem som uppbär studiemedel. För nämnderna gäller instruktion (1965: 745, ändrad senast 1970: 117).

Centrala studiehjälpsnämnden och studiemedelsnämnderna

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Centrala studiehjälpsnämnden	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	27	+ 5	of.
Övrig personal	108	+18,5	+4
	135	**23,5**	**+4**
Anslag			
Lönekostnader	6 065 000	+1 758 600	+955 700
Sjukvård	18 000	+ 5 000	+ 5 000
Reseersättningar	54 000	+ 25 000	+ 7 700
därav för internordiska resor	3 000	+1 000	of.
Lokalkostnader	808 000	+ 2 200	— 35 400
Expenser	2 361 000	+ 80 900	+ 11 600
därav för engångsutgifter	34 000	+23 000	—26 000
	9 306 000	**1 871 700**	**944 600**
Avrundat		+1 872 000	+945 000

Centrala studiehjälpsnämnden

1. Löne- och prisomräkning 952 000 kr.

2. För förstärkning av CSN:s kansli bör beräknas medel för en tjänst som jurist i högst A 25 med placering på sekretariatet. Vidare bör inrättas två tjänster som amanuenser i reglerad befordringsgång för tillsyns- och kontrollfrågor. Dessutom behövs en halv biträdestjänst. (+206 600 kr.)

3. På sektion I, som handlägger studiehjälpsärenden, bör inrättas en tjänst som amanuens i reglerad befordringsgång för att avlasta sektionschefen kvalificerade handläggningsuppgifter. För handläggning av åter-

kravsärenden när det gäller felaktigt uppburen studiehjälp bör inrättas en tjänst som assistent i A 17. Dessutom bör beräknas medel för förstärkningspersonal. (+283 700 kr.)

4. På sektion III, som handlägger ärenden avseende debitering och uppbörd av studiemedel, bör inrättas två nya biträdestjänster för handläggning av uppskovsärenden. För handläggning av ärenden rörande avgiftsindrivning från personer som är bosatta utomlands bör inrättas en ny tjänst som assistent i A 15. (+122 600 kr.)

5. På sektion IV, som handlägger personal- och kameralärenden, bör i samband med den ökade arbetsbelastningen inom sektionen för bevakning och indrivning av återkrävt studiestöd samt för förstärkt kostnadsbevakning inrättas en tjänst som assistent i A 17 (+49 000 kr.).

6. På delegationen för utländska studerande bör med hänsyn till ökat antal ärenden inrättas en tjänst som assistent i A 19, en tjänst som kvalificerat biträde i A 14 samt en tjänst som biträde (+135 600 kr.).

7. För övertidsersättningar, vikariatstillägg, expertis m. m. beräknas en ökning av medelsbehovet med 23 700 kr.

8. Till CSN:s expenser behövs ytterligare medel med 66 900 kr. och till studiemedelsnämndernas expenser ytterligare 14 000 kr. (+80 900 kr.).

9. Vid studiemedelsnämnderna behövs extra personal (motsvarande sju biträdestjänster) under de mest arbetstyngda perioderna. För detta ändamål samt för viss förbättrad upplysningsverksamhet till de studerande krävs ytterligare 181 700 kr.

I 0-alternativet förordar CSN på personalsidan en minskning med 8,5 tjänster, varav fyra tjänster vid CSN. Förslaget om personalminskning vid CSN innebär färre personer för återkravsverksamheten, vilket medför att återbetalningen går ned. En nedskärning av andra tjänster skulle drabba de studerande, vilket CSN inte vill ta ansvar för. På expensanslaget bör en nedskärning främst avse publikationstryck samt ansökningsblanketter för studiesocialt stöd. En personalminskning vid studiemedelsnämnderna kommer bl. a. att medföra förseningar i behandlingen av studiemedelsansökningar.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) och Örebro studentkår har inkommit med skrivelser beträffande åtgärder för att förkorta behandlingstiden vid delegationen för utländska studerande. Dessutom har CSN i särskild skrivelse den 9 augusti 1972 begärt personalförstärkning vid delegationen för utländska studerande.

Föredraganden

Arbetsbelastningen vid centrala studiehjälpsnämnden (CSN) har alltsedan ikraftträdandet av 1964 års studiesociala reform varit stor. Under senare år har också en del förändringar i det studiesociala systemet ge-

nomförts. Delegationen för utländska studerande, som sedan den 1 januari 1972 handlägger alla ärenden om studiestöd för utländska medborgare, har fått ett större antal ärenden att behandla än beräknat. Med hänsyn härtill beräknar jag medel för en tjänst som assistent i A 19 samt två biträdestjänster, varav en för kvalificerat biträde. När det gäller CSN:s arbete med återkrav beräknar jag som en förstärkning medel för en tjänst som assistent.

Vidare har jag under detta anslag tagit hänsyn till kostnaderna vid genomförande av ett förslag från riksrevisionsverket om försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

I samband med överförandet av äldre elever till studiemedelssystemet kommer särskilda kostnader att uppstå för handläggningen av dessa ärenden. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t i fråga om medelsbehovet i annat sammanhang.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 251 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Centrala studiehjälpsnämnden m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 251 000 kr.

H 2. Studiebidrag m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår finns uppfört ett förslagsanslag av 573 milj. kr. till studiebidrag m. m. Jag ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram särskild proposition angående vissa studiesociala frågor. I avvaktan härpå bör i riksstatförslaget under detta anslag tas upp ett preliminärt beräknat belopp av 544 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 544 000 000 kr.

H 3. Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti

1971/72	Utgift	591 807
1972/73	Anslag	500 000
1973/74	Förslag	400 000

Från detta anslag bestrids kostnader dels för avskrivning med 25 % av kapitalskulden på statsgaranterade studielån i enlighet med kungörelsen (1961: 384) om avskrivning av lån för studier, dels för avskrivning i de fall låntagaren avlidit eller varaktig betalningsoförmåga inträtt. De låneformer som är förbundna med allmän avskrivning med 25 % har upphört enligt 1964 års riksdagsbeslut om reformering av det studieso-

ciala stödet till studerande ungdom. Genom konstruktionen av den allmänna avskrivningen kommer dock anslaget att belastas med kostnader under en övergångstid.

Centrala studiehjälpsnämnden föreslår att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Föredraganden

Anslaget bör föras upp med ett belopp av 400 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

H 4. Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd

1971/72	Utgift	1 045 964
1972/73	Anslag	1 190 000
1973/74	Förslag	2 133 000

Från detta anslag bestrids kostnader för postverkets och riksbankens bestyr med studielån resp. studiemedel.

Centrala studiehjälpsnämnden beräknar medelsbehovet till 2 470 000 kr. (+1 280 000 kr.). Det ökade medelsbehovet är en följd av höjda ersättningskrav från postverket.

Föredraganden

Jag beräknar att medelsbehovet för ersättning till riksbanken och postverket kommer att öka med 943 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 133 000 kr.

H 5. Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.

1971/72	Utgift	181 375
1972/73	Anslag	289 000
1973/74	Förslag	280 000

Enligt kungörelsen (1945: 594) angående statsbidrag till skolhem för lärjungar vid högre skolor och till avlönande av föreståndare vid dylikt

skolhem (ändrad senast 1971: 217) får efter skolöverstyrelsens (SÖ:s) medgivande statsbidrag med 5 500 kr. för år utgå till avlönande av föreståndare vid skolhem för elever vid vissa i kungörelsen angivna läroanstalter. Bidraget utgår endast för elevhem som har annan huvudman än primärkommun.

Skolöverstyrelsen

SÖ föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 förs upp med 353 500 kr.

SÖ föreslår att bidraget per heltidsanställd föreståndare vid elevhem med enskild huvudman höjs med 4 500 kr. per tjänst (+67 500 kr.).

Föredraganden

Jag är inte beredd att biträda skolöverstyrelsens förslag om en höjning av bidraget till föreståndare vid elevhem med enskild huvudman.

Anslaget bör med hänsyn till det beräknade antalet föreståndare föras upp med 280 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kr.

H 6. Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande

1971/72	Utgift	1 299 100
1972/73	Anslag	1 530 000
1973/74	Förslag	1 530 000

Från detta anslag bestrids kostnader för bidrag till hälso- och sjukvård för studerande enligt bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelat den 19 maj 1972.

Tillsyn över hälso- och sjukvården utövas av socialstyrelsen som har att pröva ansökningar om statsbidrag till sådan verksamhet. Statsbidrag utgår till kårortsnämnder för hälso- och sjukvård i Göteborg, Karlstad, Linköping, Malmö/Lund, Stockholm, Umeå, Uppsala, Växjö och Örebro med 13 kr. per studerande intill ett antal av 10 000 studerande och med 8 kr. för varje ytterligare studerande. Statsbidrag beräknas efter antalet studerande som under budgetåret aktivt bedriver studier.

Socialstyrelsen lägger fram förslag om en uppräkning av bidraget till 15 resp. 10 kr., vilket medför en ökning av det totala medelsbehovet med 150 000 kr. Det statsbidragsgrundande antalet studerande beräknas under budgetåret 1973/74 uppgå till 139 000.

Föredraganden

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag berört i inledningen

till avsnittet Studiesociala åtgärder att en särskild sakkunnig tillkallats för att utreda frågan om studerandehälsovården.

Jag förordar att bidraget till hälso- och sjukvård räknas upp. Bidraget bör utgå med 14 kr. per studerande intill ett antal av 10 000 och med 9 kr. för varje ytterligare studerande. Den föreslagna förbättringen av statsbidraget beräknar jag kunna rymmas inom nuvarande anslag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 530 000 kr.

I INTERNATIONELLT-KULTURELLT SAMARBETE

a) kulturellt utbyte med utlandet

I 1. Kulturellt utbyte med utlandet

1971/72 Utgift	996 212	Reservation	531 066
1972/73 Anslag	905 000		
1973/74 Förslag	506 000		

Ur detta reservationsanslag utgår bidrag till vissa ändamål inom det internationella kulturutbytet utanför Norden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Myndighet/ organisation	Föredraganden
1. Resestipendier och resebidrag åt universitetslärare m. fl.	404 000	—404 000	—404 000
2. Deltagande i konferenser och kurser, anordnade av eller i samverkan med internationella organisationer på kulturområdet	100 000	—	— 25 000
3. Centralnämnden för skolungdomsutbytet med utlandet	1 000	of.	of.
4. Svenskt deltagande i europeiska skoldagen	15 000	+ 18 500	of.
5. Svenska studenthemmet i Paris	31 000	+ 99 000	of.
6. Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte	60 000	+ 30 000	of.
7. Sverige-Amerikastiftelsen	34 200	+ 3 600	+ 1 800
8. Till Kungl. Maj:ts disposition	259 800	—	+ 28 200
	905 000	**—252 900**	**—399 000**

Universitetskanslersämbetet föreslår, att anslagsposten 1 utgår och att medel för de därmed avsedda ändamålen i stället beräknas under reservationsanslagen Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping samt Extra utgifter vid universiteten m. m.

Styrelsen för det *svenska studenthemmet i Paris* upprepar sitt föregående år framlagda förslag om att en fast tjänst som föreståndare för studenthemmet inrättas. Vidare hemställer styrelsen bl. a. om ett indexreglerat årligt bidrag för täckande av driftunderskott samt om medel för arvodering av en sekreterare åt föreståndaren och för kulturell verksamhet vid hemmet.

Föredraganden

Den av universitetskanslersämbetet föreslagna omföringen av medlen under anslagsposten 1 finner jag ändamålsenlig. Beträffande medelsberäkningen för ifrågavarande stipendier och bidrag under nästa budgetår hänvisar jag till vad jag tidigare anfört vid min anmälan av anslagen Teknisk utbildning och forskning m. m.: Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping och Extra utgifter vid universiteten m. m. Behållningen vid utgången av budgetåret 1972/73 under anslagsposten 1 bör likaledes tillföras dessa anslag.

Från anslagsposten 2 beviljas f. n. vissa resebidrag för svenskt deltagande i sammanträden med de internationella naturvetenskapliga sammanslutningar för vilka Vetenskapsakademien är centralt kontaktorgan. Jag har i det föregående anmält min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att för 1973 års riksdag lägga fram proposition om bidrag till Vetenskapsakademien. Med hänsyn härtill bör nämnda anslagspost minskas med ett belopp av 25 000 kr. motsvarande vad som innevarande budgetår förutses utgå för ifrågavarande resebidrag.

Vid beräkningen av anslaget har jag utgått från att visst driftbidrag till svenska studenthemmet i Paris även nästa budgetår efter särskild prövning skall kunna anvisas från anslagsposten Till Kungl. Maj:ts disposition (anslagsposten 8). Under nämnda anslagspost har jag vidare beräknat medel för årsavgifter till ett antal internationella sammanslutningar på utbildningens, forskningens och kulturens områden. För dessa ändamål anvisas innevarande budgetår medel från anslaget I 3. Sveriges anslutning till vissa internationella sammanslutningar m. m. Då huvuddelen av detta anslag avser bidrag till nyss nämnda naturvetenskapliga sammanslutningar för vilka Vetenskapsakademien är kontaktorgan bör anslaget, med anledning av vad jag nyss anfört rörande bidrag till akademien, utgå ur riksstatsförslaget.

Sverige-Amerikastiftelsens tre statliga stipendier (anslagsposten 7) är f. n. 950 kr. per månad. Jag beräknar ytterligare medel till stiftelsen så att stipendierna kan höjas till 1 000 kr. per månad.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kulturellt utbyte med utlandet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 506 000 kr.

I 2. Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.

1971/72	Utgift	2 384 204
1972/73	Anslag	2 958 000
1973/74	Förslag	3 130 000

Sverige är sedan år 1950 medlem av Förenta Nationernas organisation

för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco). Svenska unescorådet är ett med stöd av Unescos stadga inrättat nationellt råd med uppgift att i Sverige främja Unescos verksamhet och stödja svenska insatser inom ramen för dess program.

Svenska FN-förbundet har ansvaret för den allmänna upplysningsverksamheten i Sverige om Unesco. Fr. o. m. budgetåret 1971/72 anvisas medel för detta ändamål över tredje huvudtiteln. Ett nära samråd mellan förbundet och svenska unescorådet om medlens användning förutsätts dock äga rum.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Unescorådet	Föredraganden
Årsbidrag till Unesco	2 828 000	+232 000	+232 000
Svenska unescorådets verksamhet	70 000	+ 10 000	of.
Deltagande i Unescos generalkonferens	60 000	— 60 000	— 60 000
	2 958 000	**+182 000**	**+172 000**

Svenska unescorådet

Unescos reguljära budget för tvåårsperioden 1973—74 har av 1972 års generalkonferens fastställts till 120 milj. dollar, en ökning om ca 34 % i förhållande till tvåårsperioden 1971—72. Av denna ökning utgör större delen en effekt av inträffade prisstegringar i Frankrike och dollarns värdeminskning. För budgetåret 1973/74 beräknar svenska unescorådet Sveriges bidrag till organisationen till 3 060 000 kr. efter en andel av 1,17 % av medlemsländernas sammanlagda bidrag till Unescos reguljära budget. Rådet begär vidare en uppräkning av medlen till rådets egen verksamhet bl. a. för utredningsändamål.

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 130 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 130 000 kr.

I 3. Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige

1971/72 Utgift	366 550	Reservation	162 177
1972/73 Anslag	400 000		
1973/74 Förslag	390 000		

Ansökningar föreligger hittills om bidrag med drygt 450 000 kr. till förberedelse- och administrationskostnader för nio kongresser och symposier, avsedda att hållas i Sverige under åren 1973 och 1974.

Föredraganden

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 390 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kr.

I 4. Bidrag till svenska institut i utlandet

1971/72 Utgift	506 000
1972/73 Anslag	506 000
1973/74 Förslag	536 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Instituten	Föredraganden
Svenska institutet i Rom	395 000	+47 400	+20 000
Svenska institutet i Athen	61 000	+12 000	+ 5 000
Tessininstitutet i Paris	50 000	+37 000	+ 5 000
	506 000	**+96 400**	**+30 000**

Svenska institutet i Rom

Medel begärs för ett nytt stipendium i konstvetenskap, för en kurs i restaureringsteknik och för arvoden åt styrelseledamöter. I övrigt hänvisar styrelsen till den höjda prisnivån i Italien. Ett 0-alternativ skulle i första hand medföra en nedskärning av institutets stipendier.

Svenska institutet i Athen

Institutet hemställer om en uppräkning av bidraget för att täcka ett förväntat underskott i institutets budget 1973/74.

Tessininstitutet i Paris

Styrelsen begär medel bl. a. för intensifierad utställningsverksamhet och en årligen återkommande konsthistorisk kurs. 0-alternativet innebär för Tessininstitutets del minskade möjligheter till bl. a. utställningsverksamhet.

Föredraganden

Bidraget till svenska institutet i Rom bör ökas med 20 000 kr. med anledning av inträffade prisstegringar. Av ökningen bör en del användas till en viss uppräkning av befintliga stipendier vid institutet.

På grund av kostnadsstegringar förordar jag även viss höjning av bidragen till institutet i Athen och Tessininstitutet.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svenska institut i utlandet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 536 000 kr.

b) nordiskt kulturellt samarbete

I 5. Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete m. m.
I 6. Nordiska samarbetsprojekt m. m.
I 7. Nordiska institutet för samhällsplanering
I 8. Nordiska institutet för teoretisk atomfysik
I 9. Nordiska kulturfonden

I enlighet med bestämmelserna i det år 1971 ingångna nordiska kulturavtalet har en ordning med en gemensam verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet införts. För denna verksamhetsbudget, som omfattar ett budgetår som sammanfaller med kalenderåret, tillämpas bl. a. en gemensam nordisk budgetbehandling. En sådan budgetbehandling har för första gången genomförts för kalenderåret 1973. Medel för att täcka den svenska andelen av kostnaderna för de i 1973 års nordiska verksamhetsbudget ingående ändamålen har begärts dels i statsverkspropositionen 1972 (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 456, KrU 6, rskr 52), dels i proposition om tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 130, KrU 24, rskr 315). På riksstaten för budgetåret 1973/74 förutsätts medel bli anvisade för den svenska andelen av 1974 års nordiska verksamhetsbudget.

Föredraganden

Anslagen I 5—I 9 som förutsätts ingå i 1974 års nordiska verksamhetsbudget kommer i enlighet med den nya ordningen att få sin huvudsakliga behandling under våren 1973 inom Nordiska ministerrådet. Jag vill inte föregripa denna behandling utan ämnar senare föreslå Kungl. Maj:t att för vårriksdagen lägga fram en särskild proposition rörande de i detta sammanhang aktuella anslagen. Anslagen bör i avvaktan på denna proposition föras upp med oförändrade belopp.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition om den svenska andelen av 1974 års verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet, i riksstatsförslaget för budgetåret 1973/74 beräkna

1. till *Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete m. m.* ett reservationsanslag av 900 000 kr.,
2. till *Nordiska samarbetsprojekt m. m.* ett reservationsanslag av 4 059 000 kr.,
3. till *Nordiska institutet för samhällsplanering* ett reservationsanslag av 424 000 kr.,
4. till *Nordiska institutet för teoretisk atomfysik* ett reservationsanslag av 1 093 000 kr., och

5. till *Nordiska kulturfonden* ett reservationsanslag av 1 284 000 kr.

I 10. Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar m. m.

1971/72	Utgift	470 234
1972/73	Anslag	473 000
1973/74	Förslag	643 000

Nordiska afrikainstitutet, som är förlagt till Uppsala, kom till genom statsmakternas beslut år 1962 (prop. 1962: 100, SU 1962: 135, rskr 1962: 313). Institutet har till uppgift att i Norden främja studiet av afrikanska förhållanden samt verka för den internationella biståndsverksamheten i vad denna berör Afrika. Det åligger institutet särskilt att främja utbildning av personal för biståndsverksamhet i Afrika, att sprida information rörande Afrika och aktuella afrikanska förhållanden, att vara dokumentationscentrum för afrikaforskningen samt att främja vetenskaplig forskning och undervisning om Afrika. Verksamheten leds av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse med representanter för de nordiska länderna. Kungl. Maj:t har den 29 juni 1964 fastställt instruktion för institutet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Styrelsen	Föredraganden
Personal			
Handläggande personal	3	+1,5	of.
Övrig personal	5	+2	of.
	8[1]	**+3,5**	**of.**
Anslag			
Avlöningar	414 000	+219 000	+ 30 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Lokalkostnader	58 000	+158 000	+140 000
	473 000	**+377 000**	**+170 000**

[1] Härutöver finns för institutet två tjänster vid Uppsala universitetsbibliotek.

Styrelsen

Styrelsens förslag innebär i korthet.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 30 053 kr.

2. Ökade lokalkostnader i samband med föreslagen flyttning till nya lokaler (+158 000 kr.).

3. Tjänster som forskarassistent, expeditionsvakt, kontorsskrivare och redaktör (halvtidstjänst) (+183 738 kr.).

4. Ökade medel för vissa arvoden (+5 040 kr.).

I 0-alternativet förordar styrelsen borttagande av vissa arvoden m. m.

Föredraganden

Sedan Kungl. Maj:t medgivit att institutet flyttar till nya lokaler, bör medel anvisas för ökade lokalkostnader. I övrigt beräknar jag medel för automatiska kostnadsökningar. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 643 000 kr.

I 11. Nordiska afrikainstitutet: Driftkostnader

1971/72	Utgift	190 352	Reservation	197 682
1972/73	Anslag	318 000		
1973/74	Förslag	337 000		

Från detta reservationsanslag bestrids kostnader för bl. a. bokinköp, gästföreläsningar och resestipendier vid nordiska afrikainstitutet. Vidare får — under förutsättning av att gåvo- och donationsmedel ställs till förfogande — från anslaget bestridas kostnader för en extra tjänst som forskarassistent. En sådan tjänst bekostas fr. o. m. budgetåret 1969/70 med medel som ställs till förfogande av de övriga nordiska länderna.

Styrelsen

Styrelsen begär en uppräkning av anslaget med 156 000 kr. för bl. a. seminarieverksamhet och ökat antal stipendier samt för viss pedagogisk verksamhet. I 0-alternativet förordas i första hand en minskning av seminarie- och gästföreläsningsverksamheten.

Föredraganden

Anslaget bör med beaktande av prisomräkning och andra kostnadsökningar av automatisk karaktär för nästa budgetår föras upp med 337 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Nordiska afrikainstitutet: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 337 000 kr.

I 12. Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.

1971/72	Utgift	1 123 663[1]	Reservation	434 794[1]
1972/73	Anslag	1 533 000		
1973/74	Förslag	1 673 000		

[1] Del av anslaget Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete.

Under detta anslag förs vissa ändamål upp som f. n. inte ingår i den gemensamma nordiska verksamhetsbudgeten. Under anslaget beräknas

budgetåret 1973/74 medel för vissa ändamål som tidigare förts under anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m.

Av sammanställningen framgår anslagets disposition innevarande budgetår och begärda ökningar för budgetåret 1973/74.

	Belopp 1972/73	Begärd ökning 1973/74
1. Svenska föreningen Norden		
a) Föreningens allmänna verksamhet	500 000	+250 000
b) Nordisk lektoratsverksamhet	135 000	+ 85 000
c) Lärarutbyte mellan de nordiska länderna	45 000	+ 40 000
2. Vuxenundervisning i finska och svenska		
a) Kurser i finska och svenska	130 000	+ 40 000
b) Kurser i svenska för finska lärare	30 000	of.
3. Kurs i svenska för finländska studerande	45 000	of.
4. Svenskhemmet Voksenåsen		
a) Lokalkostnader	340 000	of.
b) Stipendier	60 000	+ 25 000
5. Bidrag till inköp av svensk litteratur till Islands riksbibliotek	4 000	of.
6. Bidrag till inköp av svensk litteratur till S:te Geneviève-biblioteket i Paris	10 000	of.
7. Kulturellt utbyte och samarbete med Island	60 000	of.
8. Till Kungl. Maj:ts disposition	174 000	—
	1 533 000	**+440 000**
9. Nordiska studieutbytesresor för skolungdom	(75 000)[1]	+ 25 000
10. Föreningen Nordisk folkhögskola i Genève	(45 000)[1]	of.
11. Nordisk bibliotekarie vid S:te Geneviève-biblioteket i Paris	(4 200)[1]	+ 1 800
12. Översättning till svenska av finsk facklitteratur	(24 000)[1]	+ 16 000
	(148 200)[1]	**+ 42 800**
Totalt		**+482 800**

[1] Under anslaget Nordiska samarbetsprojekt m. m. (1972/73: I 7).

Svenska föreningen Norden

Fr. o. m. budgetåret 1970/71 höjdes bidraget till Svenska föreningen Nordens allmänna verksamhet betydligt för att möjliggöra försök med vidgad nordisk upplysningsverksamhet under en treårsperiod, dvs. till

och med innevarande budgetår. Föreningen begär för 1973/74 medel för att kunna fortsätta den påbörjade upplysningsverksamheten och för att ytterligare kunna utvidga den. Vidare begär föreningen ökade anslag till vissa aktiviteter för vilka särskilda anslagsposter finns uppförda under detta anslag.

Skolöverstyrelsen

Ur konung Gustaf VI Adolfs 80-årsfond har under ett antal år beviljats medel för stipendier åt svenska gymnasister för studieresor i de nordiska länderna. Fonden saknar nu resurser för att fortsatt lämna bidrag till detta ändamål. Skolöverstyrelsen föreslår att för budgetåret 1973/74 statsbidrag med 50 000 kr. utgår för sådana stipendier.

Föredraganden

Bl. a. med hänsyn till att dels medel nu beräknats för vissa ändamål som tidigare legat under andra anslag, dels vissa ändamål som hittills erhållit bidrag ur posten till Kungl. Maj:ts disposition i fortsättningen kommer att ingå i den nordiska verksamhetsbudgeten, bör anslaget föras upp med 1 673 000 kr. Jag har härvid räknat medel för stipendier åt svenska gymnasister för studieresor i de nordiska länderna enligt skolöverstyrelsens framställning för det ändamål som tidigare tillgodosetts ur konung Gustaf VI Adolfs 80-årsfond. Under anslaget bör även i fortsättningen ett betydande bidrag utgå till Svenska föreningen Nordens verksamhet med bl. a. upplysning om nordiska förhållanden. Flera nya nordiska organ med informationsuppgifter har dock inrättats på senare tid eller kommer att inrättas, främst Nordiska rådets presidiesekretariat, det nordiska kultursekretariatet i Köpenhamn och de nordiska samarbetsministrarnas blivande gemensamma sekretariat. Innan klarare överblick vunnits över ansvarsfördelning m. m. är jag inte beredd att tillstyrka en ytterligare utvidgning av föreningen Nordens upplysningsverksamhet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 673 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

Televerkets fond

I: B 2. Rundradioanläggningar

1971/72	Utgift	35 600 000	Behållning	3 600 000
1972/73	Anslag	35 600 000		
1973/74	Förslag	39 700 000		

Detta investeringsanslag avser televerkets investeringar i rundradioanläggningar.

Televerkets investeringar i rundradioanläggningar bestrids med de i rundradiorörelsen inflytande avgiftsmedlen. På samma sätt finansieras byggnadsstyrelsens investeringar i radio- och televisionshus, televerkets utgifter för driften av rundradions distributionsnät m. m. samt Sveriges Radios utgifter för programproduktionen, vilka sistnämnda utgifter avser både investeringar och driftkostnader.

Enligt gällande principer för rundradioverksamhetens finansiering skall av avgiftsmedel bestridas såväl de löpande kostnaderna för produktion och distribution av programmen som utgifter för omedelbar avskrivning till 100 % i distributionsanläggningar samt radio- och televisionshus. Av de samlade avgifter som inflyter skall ljudradion och televisionen tilldelas de belopp, vilka med hänsyn till programverksamheten bedöms erforderliga. Eventuella överskott tillförs en gemensam, av televerket förvaltad fond för att kunna användas för de båda mediernas behov under andra år, då de löpande intäkterna inte förslår att täcka utgifterna. Sålunda reserverade medel skall kunna utnyttjas av televerket såsom rörelsemedel mot erläggande av ränta, vilken tillförs fonden. Kostnadsredovisningen skall vara sådan, att de verkliga kostnaderna för vartdera mediet kan särskiljas.

Undantagna från avgiftsfinansiering är Sveriges Radios skolprogramverksamhet och programverksamhet för utlandet. Medelsbehovet för dessa ändamål täcks genom riksstatsanslagen. Viss utbildning via radio och television m. m. under åttonde huvudtiteln resp. Information om Sverige i utlandet under tredje huvudtiteln. Från sistnämnda anslag bestrids även kostnaderna för den programproduktion som handhas av kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet. Ersättning till televerket för att vissa blinda är befriade från att erlägga ljudradioavgift utgår från det under åttonde huvudtiteln uppförda riksstatsanslaget Bidrag till de handikappades

kulturella verksamhet. Sveriges Radios kostnader för beredskapsutrustning betalas vidare från det under samma huvudtitel uppförda anslaget Viss beredskapsutrustning m. m.

I anslutning till redovisningen av televerkets förslag för budgetåret 1973/74 redogörs för rundradiorörelsens beräknade resultat för budgetåren 1971/72 och 1972/73 samt för det av televerket, byggnadsstyrelsen och Sveriges Radio beräknade medelsbehovet för perioden fram t. o. m. budgetåret 1977/78.

Ljudradioverksamheten

Televerket

Investeringskostnader. Vid utgången av budgetåret 1971/72 hade sammanlagt 85 FM-stationer färdigställts för distribution av program 1, 2 och 3, varav 50 större och 35 mindre stationer.

Medelsförbrukningen under budgetåren 1971/72 och 1972/73 beräknas till 4,4 milj. kr. vardera budgetåret.

Investeringskostnaderna under perioden 1973/74—1977/78 i 1973 års kostnadsnivå beräknas till 5,5 milj. kr. för vart och ett av budgetåren.

Det för budgetåret 1973/74 begärda beloppet behövs i huvudsak för att färdigställa och påbörja ett antal nya rundradiocentraler och FM-stationer samt för vissa kompletteringsarbeten.

Under perioden 1974/75—1977/78 erfordras i första hand medel för reinvesteringar.

Driftkostnader. Televerkets driftkostnader för programdistribution och avgiftsinkassering har beräknats till 39,6 milj. kr. för budgetåret 1971/72 och 38,4 milj. kr. för innevarande budgetår.

Televerket beräknar driftkostnaderna för perioden 1973/74—1977/78 i 1973 års kostnadsnivå enligt följande sammanställning.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
Televerkets driftkostnader	39,6	40,0	41,2	42,0	42,5

Sveriges Radio

Utgifterna för *investeringskostnader* uppgick budgetåret 1971/72 till 5,8 milj. kr. och beräknas innevarande budgetår till 4,7 milj. kr.

Investeringskostnaderna under perioden 1973/74—1977/78 i 1972 års kostnadsnivå beräknas till 5,1 milj. kr. för vart och ett av budgetåren enligt ett alternativ — den s. k. 0-planen. Enligt ett andra alternativ — den s. k. U-planen — skulle investeringskostnaderna under vart och ett av de två sista budgetåren av perioden uppgå till 6,1 milj. kr.

Av det för budgetåret 1973/74 begärda investeringsbeloppet hänför

sig ett belopp av 400 000 kr. till sådana byggnadsarbeten och inredningar för vilka Sveriges Radio skall svara och återstoden till ordinarie tekniska och administrativa inventarier.

Driftkostnader. Sändningstiden för ljudradions riksprogram beräknas under innevarande budgetår uppgå till ca 17 700 timmar. För den regionala och underregionala programverksamheten beräknas sändningstiden till 4 100 timmar. För ljudradions programverksamhet anvisades budgetåret 1971/72 121,7 milj. kr. och för innevarande budgetår 129,6 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår dels Sveriges Radios förslag för budgetåret 1973/74, dels det av företaget beräknade medelsbehovet under perioden 1974/75—1977/78 enligt två alternativ. Beräkningarna har gjorts i gällande penningvärde, dvs. utan hänsynstagande till de löne- och prisstegringar som kan uppstå under budgetåren 1972/73 och 1973/74 eller följande budgetår.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
O-plan	130,6	133,2	135,9	138,6	141,4
U-plan		133,2	141,6	150,4	159,5

Den för budgetåret 1973/74 beräknade medelsökningen hänför sig till ökningen av den allmänna arbetsgivaravgiften. Härtill kommer sedvanligt tillägg för löne- och prisstegringar. Sveriges Radios förslag utgår från oförändrad sändningstid för riks- och regionalprogram, medan distriktens andel av riksprogrammen beräknas öka med 200 timmar. Därmed skulle distriktens andel av den totala ljudradioproduktionen (exkl. grammofonmusik) uppgå till ca 25 % av programtiden.

Av de i det föregående angivna alternativen för kostnadsutvecklingen under perioden 1974/75—1977/78 avser O-planen en i förhållande till budgetåret 1973/74 oförändrad verksamhetsnivå under hela perioden, medan U-planen innebär bl. a. en årlig volymökning med 2 % fr. o. m. budgetåret 1975/76 samt en utbyggd distriktsverksamhet.

Televisionsverksamheten

Televerket

Vid utgången av budgetåret 1971/72 hade sammanlagt 201 stationer för TV 1 färdigställts, varav 51 större och 150 mindre stationer.

Andelen invånare med mottagningsmöjligheter för TV 1 beräknades vid samma tidpunkt uppgå till oförändrat 99,6 %.

Utbyggnaden av distributionsnätet för TV 2 har pågått planenligt under budgetåret 1971/72. Vid utgången av budgetåret hade 79 stationer färdigställts, varav 50 större och 29 mindre stationer. Den be-

räknade täckningen uppgick vid samma tidpunkt till 97 %. Vid utgången av innevarande budgetår beräknas totalt 115 TV 2-stationer vara i bruk, varav 54 större stationer och 61 mindre stationer. Täckningen beräknas därvid ha ökat till ca 98,3 % av befolkningen.

Beträffande programförbindelsenätet avses radiolänklinjerna för television och ljudradio vid utgången av budgetåret 1972/73 ha en längd av ca 6 600 km och omfatta ca 31 000 km bildförbindelser samt ca 110 000 km programförbindelser för ljud.

Medelsförbrukningen under budgetåren 1971/72 och 1972/73 beräknas till 31,2 milj. kr. resp. 33,8 milj. kr. I sistnämnda belopp har inräknats kostnaderna för en av konjunkturmässiga skäl betingad tidigareläggning av vissa radiostationsbyggnader i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 29 september 1972.

Investeringskostnaderna under perioden 1973/74—1977/78 i 1973 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
TV 1-nätet	9,9	12,6	13,9	15,0	14,0
TV 2-nätet	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0
	39,9	**42,6**	**43,9**	**45,0**	**44,0**

Det för budgetåret 1973/74 upptagna beloppet avser bl. a. färdigställande av vissa större stationer samt fem mindre stationer för TV 1 och ca 30 mindre stationer för TV 2. Vidare kommer bl. a. reservelverk och reservsändare att installeras vid vissa stationer. Televerket föreslår vidare att länknätet skall börja kompletteras med permanenta förbindelser avsedda för regionala TV-sändningar.

Den nu pågående utbyggnadsetappen av TV 2-nätet avser utbyggnad av ytterligare stationer för att uppnå en täckning av ca 99 %, ombyggnad av provisoriska anläggningar till permanenta samt anskaffande av reservutrustning till hela TV 2-nätet. Av de för perioden 1973/74—1977/78 upptagna beloppen för TV 2-nätet avser 10, 10, 11,3, 5,8 resp. 4,2 milj. kr. ytterligare stationer och återstoden reservutrustning m. m.

Med hänsyn till att bl. a. anskaffning av radiomateriel kräver mera långsiktiga engagemang anser televerket att ett beställningsbemyndigande för budgetåret 1974/75 om 25 milj. kr. erfordras.

Driftkostnader. Televerkets driftkostnader för programdistribution och avgiftsinkassering beräknas till 62,5 milj. kr. för budgetåret 1971/72 och till 69,5 milj. kr. för innevarande budgetår.

De av televerket beräknade driftkostnaderna för perioden 1973/74—1977/78 i 1973 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
Televerkets driftkostnader	73,2	75,0	79,0	83,0	87,0

Sveriges Radio

Investeringskostnaderna uppgick budgetåret 1971/72 till 26,7 milj. kr. och beräknas för innevarande budgetår till 21,7 milj. kr.

Sveriges Radio beräknar investeringskostnaderna under perioden 1973/74—1977/78 i 1972 års kostnadsnivå enligt två alternativ som framgår av följande sammanställning.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
O-plan	23,4	21,9	21,4	21,4	21,4
U-plan			36,4	38,4	38,4

Av det för budgetåret 1973/74 beräknade beloppet hänför sig 3,5 milj. kr. till sådana byggnadsarbeten och inredningar för vilka Sveriges Radio skall svara. För anskaffning av tekniska och administrativa inventarier beräknas ett belopp av 19,9 milj. kr. bli erforderligt.

Driftkostnader. Enligt de av riksdagen godtagna riktlinjerna skall sändningstiden för TV 1 bibehållas vid en nivå av drygt 40 timmar per vecka tills sändningstiden blev densamma i TV 2. I samband med starten av TV 2 vid årsskiftet 1969/70 minskades den genomsnittliga andelen egen produktion av förstasändningarna från ca 55 % till något under 50 % (prop. 1966: 136, SU 1966: 163, rskr 1966: 388). För televisionens programverksamhet anvisades budgetåret 1971/72 304,8 milj. kr. och för innevarande budgetår 330,8 milj. kr.

Beträffande televisionens sändningstidsutveckling gäller att TV 1 och TV 2 budgetåret 1972/73 skall bli resursmässigt likställda, vilket motsvarar en sändningstid om ca 40 timmar per vecka i vardera kanalen. Andelen egen produktion av förstasändningarna skall därvid vara ca 50 %. För budgetåret 1973/74 skall i princip samma kostnadsramar som för närmast föregående budgetår gälla. Sedan de båda kanalerna blivit likställda får Sveriges Radio låta kanalerna inom givna kostnadsramar och med beaktande av kvalitetskravet öka såväl andelen egen produktion som sändningstiden utöver vad som angetts i beräkningarna (prop. 1972: 1 bil. 10, KrU 1972: 11, rskr 1972: 124). Sveriges Radio beräknar nu att sändningstiden under budgetåret 1972/73 kommer att uppgå till sammanlagt ca 84 timmar per vecka.

Av följande sammanställning framgår dels Sveriges Radios förslag till medelsberäkning för budgetåret 1973/74, dels företagets beräkning av medelsbehovet under perioden 1974/75—1977/78 enligt två alternativ.

Beräkningarna har gjorts i gällande penningvärde, dvs. utan hänsyn till de löne- och prisstegringar som kan uppstå under budgetåren 1972/73 och 1973/74 eller följande budgetår.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
O-plan	334,6	341,3	348,1	355,1	362,6
U-plan		352,7	398,7	448,8	499,2

Under budgetåret 1973/74 beräknas sändningstiden öka något jämfört med närmast föregående budgetår. Ökningen förutsätts ske inom ramen för en i princip oförändrad medelsanvisning. Utöver sedvanligt tillägg för löne- och prisstegringar begärs ökade medel med anledning av ökningen av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Av de i det föregående angivna alternativen för kostnadsutvecklingen under perioden 1974/75—1977/78 avser O-planen en i förhållande till budgetåret 1973/74 oförändrad sändningstid under hela perioden. Kostnadsutvecklingen enligt Sveriges Radios U-plan svarar mot en ökning av sändningstiden under hela perioden med 18 timmar per vecka. Dessutom räknas med en till 8 timmar per vecka utbyggd verksamhet på regional nivå.

För radio och television gemensamma frågor. Sveriges Radio föreslår att vid behandlingen av anslagsframställningen för nästa budgetår den av statsmakterna angivna planeringsperioden bör rullas vidare till att omfatta budgetåret 1975/76.

Den översyn av Sveriges Radios verksamhetsformer som påbörjades år 1970 var i huvudsak avslutad på våren 1972. Omkring 1974—1975 beräknas förslagen vara genomförda. Vid denna tidpunkt beräknas också de avsedda besparingseffekterna ha uppnåtts.

Gällande system för medelstilldelning, som syftar till att de verkliga kostnaderna för vartdera mediet skall kunna särskiljas (jfr prop. 1966: 136, SU 1966: 163, rskr 1966: 388), bör enligt Sveriges Radios och televerkets mening nu avvecklas. Fr. o. m. nästa budgetår bör medelstilldelningen ske gemensamt för ljudradion och televisionen utan skyldighet att gentemot rundradiorörelsens fond redovisa kostnaderna med uppdelning på de båda medierna. Som skäl härför anges dels att det inte är möjligt att på annat sätt än genom schablonfördelning redovisa kostnaderna för gemensamma funktioner separat för ljudradio och television, dels att det nuvarande systemet innebär ett hinder för rationella organisations- och systemlösningar. Sveriges Radio avser att även med det föreslagna systemet i anslagsframställningen och i sina planer i övrigt redovisa gjorda och beräknade kostnader med fördelning på programenheter och distrikt samt gemensam organisation.

Byggnadsstyrelsen

Medelsförbrukningen för investeringar i radio- och televisionshus beräknas för budgetåren 1971/72 och 1972/73 till 9,5 resp. 16,4 milj. kr.

Investeringskostnaderna under perioden 1973/74—1977/78 i 1972 års kostnadsnivå framgår av följande sammanställning.

	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
		milj. kr.			
Radio- och televisionshus	12,0	7,8	2,0	—	—

För byggnadsstyrelsens förslag lämnas en närmare redogörelse vid anmälan av investeringsanslaget Radio- och televisionshus.

Avgiftsintäkterna och fondbehållningen

Sveriges Radio

Nuvarande mottagaravgifter utgår sedan den 1 juli 1971 och utgör för hushåll med TV-mottagare och radiomottagare eller bara TV-mottagare 55 kr. per kvartal. För hushåll med färg-TV-mottagare gäller en särskild tilläggsavgift av 25 kr. per kvartal. Den särskilda ljudradioavgift för hushåll som endast har radiomottagare uppgår till 50 kr. per år (prop. 1971: 1 bil. 10, KrU 1971: 8, rskr 1971: 110).

Antalet särskilda ljudradioavgifter uppgick den 30 juni 1972 till ca 287 000 och antalet tilläggsavgifter för färg-TV till ca 391 000. Antalet allmänna mottagaravgifter uppgick vid samma tidpunkt till drygt 2,6 milj.

För att underlätta avgiftskontrollen har radiolagen (1966: 755) ändrats så att den som i detaljhandelsledet yrkesmässigt säljer eller hyr ut TV-mottagare är skyldig att lämna uppgift om dem till vilka överlåtelse eller uthyrning skett (prop. 1972: 23, KrU 1972: 16, rskr 1972: 170). Ändringen trädde i kraft den 1 juli 1972.

Under budgetåret 1971/72 uppgick de totala intäkterna av rundradiorörelsen till 638,9 milj. kr. Totalt har för rundradioverksamheten under ifrågavarande budgetår enligt den redovisning som lämnats i det föregående anvisats 606,2 milj. kr. De verkliga kostnaderna blir emellertid lägre på grund av att Sveriges Radio inte tagit i anspråk 18,4 milj. kr. av de medel som anvisats för företagets avgiftsfinansierade verksamhet. Den ackumulerade fondbehållningen uppgår därmed till 233,2 milj. kr.

Den av Sveriges Radio, televerket och byggnadsstyrelsen beräknade intäkts- och kostnadsutvecklingen samt fondbehållningen under innevarande och nästa budgetår framgår av följande sammanställning.

	1972/73	1973/74
	milj. kr.	
Kostnader		
Ljudradio	177,1	180,8[1]
Television	472,2	483,1[1]
	649,3	**663,9**
Intäkter		
Särskilda ljudradioavgifter	13,5	12,5
Allmänna mottagaravgifter	593,6	601,7
Färgavgifter	53,0	81,0
Ränta på avgiftsmedel	17,1	20,3
	677,2	**715,5**
Över/underskott	+27,9	+51,6
Ackumulerad fondbehållning	261,1	312,7

[1] Sveriges Radios driftkostnader är beräknade i 1972 års löne- och prisnivå, dvs. utan hänsyn till löne- och prisstegringar som kan uppstå under budgetåren 1972/73 och 1973/74

De av televerket beräknade avgiftsintäkterna under perioden 1974/75—1977/78 framgår av följande sammanställning.

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
	milj. kr.			
Särskilda ljudradioavgifter	11,5	10,5	9,5	8,5
Allmänna mottagaravgifter	608,3	614,9	620,4	624,8
Färgavgifter	107,0	129,0	150,0	170,0
	726,8	**754,4**	**779,9**	**803,3**

Enligt en av Sveriges Radio upprättad långtidsprognos för kostnadsutvecklingen t. o. m. budgetåret 1977/78 kan verksamheten finansieras med nuvarande avgifter och tillgänglig fondbehållning t. o. m. utgången av budgetåret 1975/76 om den i det föregående nämnda U-planen genomförs. Om Sveriges Radios O-plan läggs till grund för verksamheten behövs enligt prognosen inte några avgiftshöjningar under den aktuella perioden. Härvid har inte besparingseffekterna av det i det föregående nämnda översynsarbetet beaktats.

Departementschefen

De avgiftsmedel som inflyter i rundradiorörelsen används enligt gällande principer för rörelsens finansiering både för löpande kostnader för produktion och distribution av ljudradio- och televisionsprogram och för utgifter för omedelbar avskrivning av investeringar i distributionsanläggningar samt radio- och televisionshus. Överskott som kan uppstå vissa år reserveras för behov under andra år, då de löpande intäkterna inte förslår att täcka utgifterna. Skolprogramverksamheten, programverksamheten för utlandet och de av TRU-kommittén producerade radio- och televisionsprogrammen finansieras med skattemedel.

De senaste åren har präglats av en kraftig utbyggnad av den avgiftsfinansierade televisionsverksamheten både i vad gäller sändningstid och täckningsgrad. TV 2 startade i december 1969 med en genomsnittlig sändningstid av ca 20 timmar per vecka. Vid samma tidpunkt beräknades drygt 75 % av befolkningen kunna ta emot det andra programmet. Efter en successiv utbyggnad beräknas TV 2 under innevarande budgetår nå resursmässig likställighet med TV 1, motsvarande en sändningstid av ca 40 timmar per vecka. Ca 98,3 % av befolkningen beräknas vid utgången av budgetåret kunna ta emot TV 2 mot drygt 99 % för TV 1. Ljudradions sändningstid har varit i stort sett oförändrad under den här aktuella perioden. I enlighet med statsmakternas beslut beräknas f. n. ungefär en fjärdedel av Sveriges Radios egen programproduktion ske regionalt. Mottagaravgifterna har varit oförändrade sedan den 1 juli 1971, då den allmänna mottagaravgiften höjdes med 10 kr. per kvartal.

Enligt statsmakternas beslut år 1972 har vissa riktlinjer fastställts för rundradions utveckling t. o. m. budgetåret 1974/75. Utgångspunkten har därvid varit att Sveriges Radio under budgetåren 1973/74 och 1974/75 skall bedriva verksamheten på en jämfört med innevarande budgetår oförändrad nivå och att ytterligare inkomsttillskott i rundradiorörelsen inte skall erfordras. Sedan likställighet mellan kanalerna uppnåtts skall Sveriges Radio kunna låta kanalerna — inom givna kostnadsramar och med beaktande av kvalitetskravet — öka såväl andelen egen produktion som sändningstiden utöver vad som förutsatts i beräkningarna.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har Sveriges Radio föreslagit att planeringsperioden skall skjutas fram till att gälla t. o. m. budgetåret 1975/76. Med anledning härav vill jag anföra följande.

Den översyn av företagets verksamhetsformer som Sveriges Radios styrelse inledde år 1970 har nu avslutats. Översynen har syftat till att dels höja den inre effektiviteten och produktiviteten, dels minska kostnaderna för verksamheten. De olika åtgärder som funnits påkallade för att nå dessa mål kommer att genomföras successivt under de närmaste två budgetåren. Det beräknas på sikt vara möjligt att minska kostnaderna med drygt 40 milj. kr. i 1971/72 års prisläge. Det bör enligt min mening hälsas med tillfredsställelse att Sveriges Radio aktivt har sökt att med egna åtgärder minska kostnaderna och begränsa den framtida kostnadsutvecklingen. Härigenom har behovet av inkomstförstärkningar i rundradiorörelsen minskats.

Jag finner det rimligt att — i avvaktan på genomförandet av de åtgärder som aktualiseras av översynen — Sveriges Radio med beaktande av den övergripande ekonomiska målsättningen bedriver verksamheten under budgetåret 1975/76 under samma förutsättningar som under närmast föregående budgetår. Utgångspunkten bör vara att något in-

komsttillskott i rundradioverksamheten inte skall erfordras. Jag anser mig vidare kunna utgå från att — i den mån de budgetmässiga konsekvenserna av översynen inte kan överblickas vid medelsberäkningen för budgetåret 1975/76 — Sveriges Radio inte skall behöva ta hela det belopp som kan komma att anvisas i anspråk. Det belopp som därvid kommer att återlevereras bör rimligtvis vara högre än motsvarande belopp för nästa budgetår. Jag återkommer till denna fråga i det följande. Vad jag nyss anfört innebär inte något ställningstagande till tidpunkten för nästa inkomsttillskott genom höjda avgifter.

I redogörelsen i det följande för min beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår har jag i likhet med vad Sveriges Radio och televerket gjort i sina anslagsframställningar delat upp kostnaderna på ljudradio och television. Jag finner emellertid en ändring av principerna för medelstilldelningen i enlighet med det förslag som redovisats i det föregående starkt motiverad. I enlighet härmed kommer jag att föreslå Kungl. Maj:t att de för nästa budgetår erforderliga medlen anvisas gemensamt för ljudradio och television utan skyldighet att gentemot rundradioverksamhetens fond redovisa kostnaderna med uppdelning på de båda medierna.

Det samlade medelsbehovet under nästa budgetår framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	1972/73 Beräknat	1973/74	
		Televerket, byggnadsstyrelsen och Sveriges Radio	Departementschefen
Ljudradioverksamheten			
Investeringskostnader			
Televerket	4,4	5,5	4,7
Sveriges Radio	4,7	5,1	5,1
Driftkostnader			
Televerket	38,4	39,6	39,6
Sveriges Radio	129,6	130,6[1]	137,0[2]
	177,1	**180,8**	**186,4**
Televisionsverksamheten			
Investeringskostnader			
Televerket	33,8	39,9	32,3
Byggnadsstyrelsen	16,4	12,0	6,0
Sveriges Radio	21,7	23,4	23,4
Driftkostnader			
Televerket	69,5	73,2	73,2
Sveriges Radio	330,8	334,6[1]	350,8[2]
	472,2	**483,1**	**485,7**
Totala utgifter för ljudradio och television	**649,3**	**663,9**	**672,1**

[1] Kostnaderna är beräknade i 1972 års löne- och prisnivå, dvs. utan hänsyn till löne- och prisstegringar som kan uppstå under budgetåren 1972/73 och 1973/74

[2] De beräknade kostnaderna innefattar tillägg för löne- och prisstegringar som kan uppstå under budgetåren 1972/73 och 1973/74

Det för televerkets investeringar i ljudradioanläggningar upptagna beloppet är avsett för olika kompletteringar m. m. av distributionsnätet för ljudradio. Det för televisionen beräknade beloppet avses bli disponerat för olika kompletterande stationsarbeten m. m. i anslutning till distributionsnätet för TV 1 och för fortsatt utbyggnad och komplettering av distributionsnätet för TV 2. Jag förordar vidare att ett beställningsbemyndigande om 25 milj. kr. för budgetåret 1974/75 lämnas till televerket.

Anslaget till Rundradioanläggningar bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört förordar jag att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning 1973/74	37,0
10 % marginal	3,7
Avgår beräknad ingående behållning 1973-07-01	—1,0
Erforderligt anslag budgetåret 1973/74	**39,7**

Beträffande televerkets driftkostnader räknar jag med samma belopp som televerket.

Det av mig beräknade beloppet för byggnadsstyrelsens investeringar avser fortsatt nybyggnad av kontorshus B i Stockholm. Jag återkommer härtill i det följande vid anmälan av investeringsanslaget Radio- och televisionshus.

Vad angår Sveriges Radios drift- och investeringskostnader vill jag anföra följande.

Sveriges Radio har under budgetåren 1970/71 och 1971/72 inte helt tagit i anspråk de medel som anvisats för programverksamheten utan till rundradiorörelsens fond återlevererat drygt 9 resp. 18 milj. kr. En stram hushållning jämte omfattande vakantsättning i samband med den nyssnämnda översynen av verksamhetsformerna har bidragit härtill. Som nämnts i det föregående kan de budgetmässiga konsekvenserna av översynsarbetet ännu inte överblickas, varför jag för nästa budgetår räknar med sedvanligt tillägg för löne- och prisstegringar. Jag utgår därvid från att företaget inte behöver ta hela det beräknade beloppet i anspråk.

Utöver de för Sveriges Radio beräknade medlen för investerings- och driftkostnader för budgetåret 1973/74 bör bolaget — liksom fallet är under innevarande budgetår — ha möjlighet att i kostnadsutjämnande syfte rekvirera ett belopp av högst 15 milj. kr. med skyldighet att under nästföljande budgetår återställa de sålunda rekvirerade medlen.

De av mig beräknade totala utgifterna för televisionens och ljudradions avgiftsfinansierade verksamhet under budgetåret 1973/74 uppgår

således till ca 672 milj. kr. Eftersom avgiftsintäkterna inom rundradiorörelsen under nästa budgetår — som framgått av det föregående — kan uppskattas till ca 715,5 milj. kr., skulle rörelsen uppvisa ett överskott av drygt 43 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) medge att televerket lämnas det beställningsbemyndigande som jag förordat i det föregående,

b) till *Rundradioanläggningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 39 700 000 kr.

II STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

II: 14. Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål

1971/72 Utgift	4 623 952	Behållning	2 203
1972/73 Anslag	1 802 000		
1973/74 Förslag	14 102 000		

Från detta investeringsanslag bekostas vissa byggnadsobjekt för kulturändamål inom utbildningsdepartementets område.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 föreslår *byggnadsstyrelsen* att anslaget förs upp med 12 955 000 kr. och att ytterligare 5,2 milj. kr. anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår. Som jag redovisat i det föregående vid min anmälan av anslaget Bidrag till Operan och Dramatiska teatern har i propositioner angående tilläggsstat I för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 125 bil. 6 s. 44, och 130, bil. 6 s. 43, FiU 1972: 40 resp. KrU 1972: 24, rskr 1972: 331, resp. 1972: 315) i investeringsplanen förts upp kostnadsramar för objekten Upprustning av Operan, etapp I och II, Tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg samt Ombyggnad av målarsalen inom Dramatiska teatern.

Genom beslut den 19 februari 1971 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att utföra projektering t. o. m. bygghandlingar för utbyggnad av svenskhemmet Voksenåsen i Oslo. Utbyggnaden avser konferenslokaler, gästrum och personalbostäder. Den sammanlagda rumsytan utgör 1 230 m². Totalkostnaden beräknas till 4 780 000 kr. i prisläget den 1 april 1972.

Departementschefen

Jag har inget att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74		
Nybyggnad för riksarkivet	20 456	20 449	20 445	4	0	66-11	68-06
Utbyte av hissar inom Operan	2 580	2 580	2 573	7	0	67-05	69-05
Nybyggnad av bokmagasin för kungl. biblioteket	3 166	3 170	3 128	35	7	68-06	71-06
Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Lund	4 045	4 125	3 891	220	14	68-11	71-06
Tillbyggnad av pontonhus för Wasamuseet m. m.	1 580	1 575	1 574	1	0	68-02	69-01
Ombyggnad av Operans scenvindmaskineri	5 190	5 300	5 016	200	84	70-09	71-12

Flyttning och ombyggnad av domkapitelhuset i Härnösand	1 442	1 530	0	1 100	300	72-10	73-08
Upprustning av Operan, etapp I och II	32 975	35 300	0	3 000	8 000	72-06	76-06
Tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg	—	2 650	0	600	1 500	73-03	74-01
Utbyggnad av svenskhemmet Voksenåsen	—	4 780	0	0	4 300	73-08	74-10
Dramatiska teatern. Ombyggnad av målarsalen	—	750	0	700	50	72-09	73-02
			36 627	**5 867**	**14 255**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	2	1972/73	5 951
Anslag för 1972/73		1973/74	14 255
riksstat	1 802		
tilläggsstat I	4 300		
Anslag för 1973/74 (förslag)	14 102		
	20 206		**20 206**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 14 102 000 kr.

II: 15. Radio- och televisionshus

1971/72 Utgift	9 914 347	Behållning	7 705 019
1972/73 Anslag	12 000 000		
1973/74 Förslag	2 780 000		

Detta investeringsanslag avser byggnader för radio- och televisionsverksamhet. En särskild investeringsplan finns fastställd för anslaget. Sveriges Radio svarar för upprättandet av programhandlingar för byggnadsobjekt och för redovisningen av dessa till Kungl. Maj:t, medan byggnadsstyrelsen har huvudansvaret för projekteringen och byggandet.

Byggnadsstyrelsen

Redogörelse har lämnats för nybyggnad av kontorshus B i Stockholm i prop. 1971: 2 (bil. 4 s. 13, KrU 1971: 1, rskr 1971: 17) och för underbyggnad av radiotorget i prop. 1972: 2 (bil. 4 s. 13, KrU 1972: 1, rskr 1972: 12). I investeringsplanen finns objekten uppförda med två särskilda kostnadsramar. Byggnadsstyrelsen föreslår nu att en gemensam kostnadsram förs upp i investeringsplanen med 33 600 000 kr. i prisläget den 1 april 1972. Den föreslagna höjningen av kostnadsramen med 865 000 kr. utöver uppräkning med hänsyn till byggnadskostnadsindex beror bl. a. på att den försenade byggstarten för kontorshus B medfört ökade projekteringskostnader.

Den nybyggnad för radio- och televisionshuset i Göteborg som i huvudsak slutfördes under sommaren 1970 har senast redovisats i prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 479, KrU 1972: 11, rskr 1972: 124). Kostnadsramen föreslås sänkt med 265 000 kr. till 32 485 000 kr. i prisläget den 1 april 1972.

Departementschefen

Medelsbehovet för radio- och televisionshus för nästa budgetår beräknar jag enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74		
Kontorshus B i Stockholm	29 200	33 600	10 748	16 000	6 000	71-11	73-06
Underbyggnad av radiotorget	1 900					72-05	73-05
Radio- och televisionshus i Göteborg	32 750	32 485	31 999	400	86	68-01	70-06
			42 747	**16 400**	**6 086**		

Anslagsberäkning (1 000 tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	7 705	1972/73	16 400
Anslag 1972/73	12 000	1973/74	6 085
Anslag för 1973/74 (förslag)	2 780		
	22 485		**22 485**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Radio- och televisionshus* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 2 780 000 kr.

II: 16. Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

I riksstaten för innevarande budgetår är uppfört ett investeringsanslag av 180 milj. kr. till byggnadsarbeten vid universiteten m. m.

För nästa budgetår föreligger framställningar från byggnadsstyrelsen och tekniska högskolans i Stockholm byggnadskommitté om investeringsanslag av sammanlagt 200 milj. kr. för nämnda ändamål. Beredningen av dessa frågor är ännu inte avslutad. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt belopp av 180 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.* för budgetåret 1973/74 beräkna ett investeringsanslag av 180 000 000 kr.

IV STATENS UTLÅNINGSFONDER

IV: 5. Studiemedelsfonden

Investeringsanslaget till fonden berörs av den proposition som jag förutskickat under anslaget Studiebidrag m. m. I riksstatförslaget bör tas upp ett preliminärt beräknat belopp av 455 milj. kr. Med anledning härav hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Studiemedelsfonden* för budgetåret 1973/74 beräkna ett investeringsanslag av 455 000 000 kr.

IV: 6. Lånefonden för studentkårlokaler

1971/72	Utgift	—	Reservation	7 401 000
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Denna fond tillkom genom beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 172, SU 1963: 212, rskr 1963: 405). Enligt kungörelsen (1964: 398) om lån för anskaffning av studentkårlokaler (ändrad senast 1970: 229) kan lån från fonden utgå till studentorganisationer vid universiteten m. fl. läroanstalter för anordnande av studentkår- och restauranglokaler för anställda och studerande. Enligt kungörelsen (1970: 273) om lån för inredning och utrustning för vissa studentkårlokaler kan lån från fonden utgå för första uppsättningen av inredning och utrustning för restauranglokaler.

Beredande organ för frågor om lån från fonden är statens nämnd för samlingslokaler, som i vad gäller restauranglokaler har att samråda med universitetsrestaurangkommittén.

De lånebelopp som sammanlagt beviljats ur fonden intill utgången av budgetåret 1971/72 framgår av följande sammanställning.

	Låneunderlag	Lånebelopp	Ränte- och amorteringsfri del av lånebeloppet
Restauranglokaler	7 756 000	7 756 000	7 756 000
Övriga kårlokaler	25 101 000	10 972 500	7 329 000
Inredning och utrustning för restauranglokaler		652 000	652 000
		19 380 500	**15 737 000**

För budgetåren 1964/65—1972/73 har under anslaget anvisats sammanlagt ca 26 milj. kr. Som framgår av sammanställningen har lån om sammanlagt ca 19 milj. kr. beviljats intill utgången av budgetåret 1971/72.

Kb

För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 1 000 kr. Vidare får lån beviljas från fonden intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Statens nämnd för samlingslokaler

Med hänsyn till bl. a. de utbetalningar som kan väntas bör ett anslag av 5 milj. kr. föras upp för budgetåret 1973/74. Lån bör under nästa budgetår få beviljas intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Föredraganden

Chefen för inrikesdepartementet kommer senare denna dag att på grundval av förslag av samlingslokalutredningen förorda ändrade former förstatens stöd till allmänna samlingslokaler. Utredningen har i vad gäller lånestödet till studentkårlokaler föreslagit att detta skall upphöra och ersättas med ett stöd enligt nya former som utredningen föreslår skall gälla för allmänna samlingslokaler. Enligt min mening bör emellertid det nuvarande särskilda stödet till studentkårlokaler stå kvar oförändrat med hänsyn till pågående utredningsarbete om de obligatoriska studentsammanslutningarnas verksamhet m. m. De förslag som anmäls av chefen för inrikesdepartementet innebär bl. a. att beslutanderätten i frågor om stöd till allmänna samlingslokaler flyttas över från Kungl. Maj:t till en delegation inom bostadsstyrelsen och att statens nämnd för samlingslokaler avvecklas. Det ankommer på Kungl. Maj:t att vidta de åtgärder beträffande handläggningen av ansökningar om lån från lånefonden för studentkårlokaler som föranleds härav.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Vidare bör lån under nästa budgetår få beviljas intill ett sammanlagt belopp av 20 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) medge att under budgetåret 1973/74 lån får beviljas från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kr.,
2) till *Lånefonden för studentkårlokaler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten.

Register

Sid.

Översikt

DRIFTBUDGETEN

A Utbildningsdepartementet m. m.

11	Utbildningsdepartementet	11 359 000
11	Kommittéer m. m.	17 200 000
12	Extra utgifter	500 000
		29 059 000

B Kulturändamål

a) konst, litteratur, musik, teater m. m.

19	Konstnärsstipendier	8 500 000
22	Konstnärsbelöningar	1 425 000
22	Statens konstråd	239 000
23	Förvärv av konst för statens byggnader m. m.	3 000 000
24	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	13 184 000
26	Statens biografbyrå	713 000
27	Teater- och musikrådet	739 000
28	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern	63 211 000
32	Bidrag till Svenska riksteatern	33 699 000
35	Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar	33 845 000
36	Rikskonsertverksamhet	17 358 000
46	Bidrag till Regionmusiken	*23 260 000
46	Musikaliska akademien	1 765 000
49	Tidskriftsstöd	1 300 000
50	Filmstöd	1 690 000
51	Bidrag till särskilda kulturella ändamål	27 700 000
57	Viss beredskapsutrustning m. m.	800 000

b) arkiv, museer m. m.

	Riksarkivet:	
58	Förvaltningskostnader	8 949 000
60	Inköp av arkivalier och böcker m. m.	89 000
60	Landsarkiven	6 256 000
	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv:	
62	Förvaltningskostnader	3 086 000
64	Insamlingsverksamhet m. m.	590 000
	Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum:	

* Beräknat belopp

65	Förvaltningskostnader	12 362 000
69	Underhåll och ökande av museets samlingar m. m.	289 000
70	Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader	728 000
72	Uppdragsverksamhet	4 901 000
73	Bidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen	2 341 000
	Nationalmuseet:	
75	Förvaltningskostnader	9 163 000
77	Underhåll och ökande av samlingarna m. m.	903 000
78	Utställningar av nutida svensk konst i utlandet	344 000
79	Livrustkammaren	1 305 000
	Naturhistoriska riksmuseet:	
80	Förvaltningskostnader	8 314 000
82	Materiel m. m.	657 000
	Statens sjöhistoriska museum:	
83	Förvaltningskostnader	4 297 000
84	Underhåll och ökande av samlingarna	1 000
85	Etnografiska museet	1 892 000
86	Medelhavsmuseet	688 000
88	Skoklosters slott	1 290 000
89	Bidrag till Nordiska museet	9 079 000
91	Bidrag till Tekniska museet	2 160 000
93	Bidrag till Skansen	2 400 000
97	Bidrag till vissa museer och arkiv	2 823 000
100	Svenskt biografiskt lexikon	707 000
	Stifts- och landsbiblioteken:	
101	Förvaltningskostnader	1 228 000
102	Bokinköp och bokbindning m. m.	175 000
103	Inköp av vissa kulturföremål	100 000
	c) ungdoms- och folkbildningsverksamhet	
104	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	7 725 000
108	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet	22 500 000
116	Bidrag till ungdomsledarutbildning	7 580 000
118	Statens ungdomsråd	1 119 000
120	Bidrag till hemgårdsrörelsen	225 000
120	Bidrag till folkbibliotek	5 844 000
124	Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.	2 790 000
127	Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder	500 000
128	Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning	1 686 000
129	Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.	2 742 000
131	Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet	4 515 000
	d) utbildning inom kulturområdet	
	Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan:	
135	Utbildningskostnader	4 367 000
138	Undervisningsmateriel m. m.	523 000

	Konstfackskolan:	
139	Utbildningskostnader	9 812 000
142	Undervisningsmateriel m. m.	673 000
	Musikhögskolorna:	
144	Utbildningskostnader	15 851 000
149	Undervisningsmateriel m. m.	343 000
149	Statens scenskolor	6 673 000
152	Statens dansskola	2 084 000
154	Dramatiska institutet	6 940 000
	Bibliotekshögskolan:	
159	Utbildningskostnader	4 173 000
161	Undervisningsmateriel m. m.	650 000
		428 860 000

C Kyrkliga ändamål

	Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.:	
163	Förvaltningskostnader	4 073 000
167	Reparationsarbeten på domkapitelsbyggnader	3 000
167	Ersättningar till kyrkor m. m.	140 000
168	Vissa ersättningar till kyrkfonden	5 051 000
168	Kurser för utbildande av kyrkomusiker m. m.	287 000
169	Stipendier till blivande präster för utbildning i finska och samiska språken	9 000
170	Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor	2 900 000
173	Bidrag till svenska ekumeniska nämnden	100 000
174	Bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna	130 000
175	Bidrag till fria kristna samfund m. m.	4 000 000
		16 693 000

D Skolväsendet

a) centrala och regionala myndigheter m. m.

192	Skolöverstyrelsen	61 347 000
197	Länsskolnämnderna	27 607 000
199	Läroboksnämnden	800 000
200	Utveckling av studielämplighetsprov	1 000 000
201	Bidrag till vissa elevorganisationer	500 000
202	Bidrag till vissa föräldraorganisationer	255 000

b) pedagogiskt utvecklingsarbete

203	Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet	24 125 000

c) det obligatoriska skolväsendet m. m.

209	Bidrag till driften av grundskolor m. m.	4 011 000 000
219	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m.	6 426 000
225	Nomadskolor	5 631 000
	Specialskolan m. m.:	
226	Utbildningskostnader	45 791 000
237	Utrustning m. m.	2 180 000
239	Resor för elever jämte ledsagare	1 835 000
240	Bidrag till förskolverksamhet m. m. för vissa handikappade barn	1 300 000

d) gymnasiala skolor m. m.

243	Bidrag till driften av gymnasieskolor	1 382 000 000
264	Bidrag till viss vårdyrkesutbildning	35 204 000
268	Kostnader för viss personal vid statliga realskolor	1 000
268	Bidrag till driften av högre kommunala skolor	84 000
269	Bidrag till driften av riksinternatskolor	8 484 000
	Sjöbefälsskolorna:	
271	Utbildningskostnader	10 026 000
274	Utrustning m. m.	552 000
	Statens skogsinstitut:	
275	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	1 436 000
277	Driftkostnader	582 000
	Trädgårdsskolan i Norrköping:	
277	Utbildningskostnader	924 000
279	Materiel m. m.	134 000
279	Bidrag till Bergsskolan i Filipstad	1 107 000
281	Bidrag till driften av vissa privatskolor	14 983 000
283	Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning	22 891 000
286	Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.	1 700 000
287	Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov	45 000
288	Vissa kurser för ingenjörer m. m.	605 000

e) investeringsbidrag

289	Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.	174 000 000
297	Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnaiseskolan m. m.	21 500 000
299	Bidrag till vissa fullbordade byggnadsarbeten för folkskoleväsendet	925 000
299	Bidrag till bostäder för lärare inom det obligatoriska skolväsendet	72 000
		5 867 052 000

E Högre utbildning och forskning

a) centrala myndigheter m. m.

	Universitetskanslersämbetet:	
301	Förvaltningskostnader	11 102 000
302	Utredningar m. m.	2 075 000
303	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor	2 781 000
305	Nämnden för socionomutbildning	1 326 000

b) universiteten m. m.

	Humanistiska fakulteterna m. m.:	
326	Avlöningar till lärarpersonal	64 334 000
326	Driftkostnader	18 100 000
	Teologiska fakulteterna:	
330	Avlöningar till lärarpersonal	4 225 000
330	Driftkostnader	1 050 000

	Juridiska fakulteterna:	
336	Avlöningar till lärarpersonal	11 025 000
336	Driftkostnader	2 100 000
	Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.:	
338	Avlöningar till lärarpersonal	86 181 000
338	Driftkostnader	21 700 000
	Medicinska fakulteterna m. m.:	
341	Avlöningar till lärarpersonal	116 435 000
341	Driftkostnader	85 450 000
	Odontologiska fakulteterna m. m.:	
348	Avlöningar till lärarpersonal	28 766 000
348	Driftkostnader	13 250 000
351	Vissa tandsjukvårdskostnader	24 704 000
	Farmaceutiska fakulteten m. m.:	
353	Avlöningar till lärarpersonal	4 399 000
353	Driftkostnader	4 350 000
	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.:	
356	Avlöningar till lärarpersonal	103 012 000
356	Driftkostnader	58 200 000
	Tekniska fakulteterna m. m.:	
360	Avlöningar till lärarpersonal	89 591 000
360	Driftkostnader	53 800 000
	Teknisk utbildning och forskning m. m.:	
366	Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping	97 236 000
373	Decentraliserad universitetsutbildning m. m.	5 729 000
375	Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm	1 906 000
c) vissa högskolor m. m.		
377	Socialhögskolorna	27 457 000
380	Fortbildning av socionomer, journalister m. m.	796 000
381	Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet	385 000
381	Journalisthögskolorna	5 662 000
383	Latinamerika-institutet i Stockholm	84 000
385	Vissa kurser för utländska studerande	1 712 000
386	Bidrag till Ericastiftelsen	945 000
d) gemensamt för universitet och högskolor		
	Vetenskapliga bibliotek:	
388	Avlöningar	36 981 000
391	Bokinköp m. m.	18 419 000
394	Förvaltningarna vid universiteten m. m.	44 135 000
397	Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader	219 350 000
398	Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer	1 150 000
399	Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden	3 650 000
399	Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier	13 232 000
400	Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.	9 745 000
403	Universitetens datamaskincentraler	1 000
405	Kostnader för datamaskintid	24 050 000
406	Extra utgifter vid universiteten m. m.	1 400 000

e) vissa forskningsändamål

412	Medicinsk forskning	51 530 000
413	Humanistisk forskning	10 790 000
414	Samhällsforskning	12 230 000
416	Naturvetenskaplig forskning	62 480 000
420	Atomforskning	24 360 000
422	Europeiskt samarbete inom kärnforskningen	25 245 000
423	Europeiskt samarbete inom rymdforskningen	10 161 000
	Forskningsinstitutet för atmofysik:	
425	Förvaltningskostnader	2 698 000
426	Materiel m. m.	257 000
426	Institutet för social forskning	1 243 000
428	Bidrag till Institutet för internationell ekonomi	830 000
428	Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut	813 000
429	Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm	380 000
430	Bidrag till Riksföreningen mot cancer	3 000 000
430	Bidrag till Vetenskapsakademien	*3 810 000

f) inredning och utrustning

431	Inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m.	*73 000 000
		1 604 808 000

F Lärarutbildning

	Lärarhögskolorna:	
443	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	182 161 000
448	Driftkostnader	34 271 000
	Förskoleseminarierna:	
450	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	31 213 000
453	Driftkostnader	2 641 000
	Gymnastik- och idrottshögskolorna:	
453	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	9 137 000
455	Driftkostnader	938 000
	Seminarierna för huslig utbildning:	
456	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	15 396 000
458	Driftkostnader	1 279 000
	Slöjdlärarseminariet:	
459	Avlöningar till lärarpersonal m. m.	1 379 000
460	Driftkostnader	109 000
461	Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor	15 120 000
463	Särskilda lärarutbildningsåtgärder	1 942 000
464	Lärares fortbildning m. m.	39 653 000
		335 239 000

* Beräknat belopp

G Vuxenutbildning

473	Viss utbildning via radio och television m. m.	44 250 000
	Statliga skolor för vuxna:	
479	Utbildningskostnader	*5 246 000
479	Material för självstudier	*750 000
479	Undervisningsmateriel m. m.	*198 000
479	Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna	165 000 000
481	Bidrag till studiecirkelverksamhet	*205 000 000
481	Bidrag till studieförbund	*10 400 000
481	Bidrag till driften av folkhögskolor	135 000 000
485	Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor	6 000 000
487	Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor	2 000 000
483	Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet	8 000 000
489	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.	45 000 000
		626 844 000

H Studiesociala åtgärder

500	Centrala studiehjälpsnämnden m. m.	10 251 000
502	Studiebidrag m. m.	*544 000 000
502	Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti	400 000
503	Ersättning till postverket och riksbanken för deras bestyr med studiesocialt stöd	2 133 000
503	Bidrag till avlönande av föreståndare vid elevhem vid gymnasieskolor m. m.	280 000
504	Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande	1 530 000
		558 594 000

I Internationellt-kulturellt samarbete

a) kulturellt utbyte med utlandet

506	Kulturellt utbyte med utlandet	506 000
507	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.	3 130 000
508	Bidrag till vissa internationella kongresser i Sverige	390 000
509	Bidrag till svenska institut i utlandet m. m.	536 000

b) nordiskt kulturellt samarbete

510	Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete m. m.	*900 000
510	Nordiska samarbetsprojekt m. m.	*4 059 000
510	Nordiska institutet för samhällsplanering	*424 000
510	Nordiska institutet för teoretisk atomfysik	*1 093 000
510	Nordiska kulturfonden	*1 284 000
	Nordiska afrikainstitutet:	
511	Avlöningar m. m.	643 000
512	Driftkostnader	337 000
512	Bidrag till vissa bilaterala nordiska projekt m. m.	1 673 000
		14 975 000
	Summa för driftbudgeten	**9 482 124 000**

* Beräknat belopp

KAPITALBUDGETEN

I Statens affärsverksfonder m. m.

Televerkets fond

515	Rundradioanläggningar	39 700 000
		39 700 000

II Statens allmänna fastighetsfond

527	Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål	14 102 000
528	Radio- och televisionshus	2 780 000
529	Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	*180 000 000
		196 882 000

IV Statens utlåningsfonder

530	Studiemedelsfonden	*455 000 000
530	Lånefonden för studentkårlokaler	1 000
		455 001 000
	Summa för kapitalbudgeten	**691 583 000**
	Totalt för utbildningsdepartementet	**10 173 707 000**

* Beräknat belopp

Jordbruksdepartementet

ÖVERSIKT

Till jordbruksdepartementet hör jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, skogspolitiken, prisreglering på jordbrukets och fiskets områden, fiskefrämjande åtgärder, rennäringsfrågor, djursjukvård, djurskydd, livsmedelsfrågor, frökontroll, växtskydd och lantbrukskemisk service, utbildning, forskning och försök på jordbrukets, trädgårdsnäringens, veterinärmedicinens och skogsbrukets områden, miljövård — omfattande vatten-, luft- och övrig naturvård, skydd mot buller samt renhållning — forskning på miljövårdsområdet, idrott samt jakt och viltvård.

Det förslag till utgiftsram för jordbruksdepartementets verksamhetsområde som läggs fram för budgetåret 1973/74 omfattar 1 333 milj. kr. Detta innebär en ökning med drygt 200 milj. kr. från innevarande budgetår.

Av ökningen på jordbrukshuvudtiteln hänför sig även detta år den större delen till *miljövårdsområdet.* Trots en hård prövning av utgiftsbehoven har det varit möjligt att skapa utrymme för vissa förbättringar inom detta område. Ett fortsatt omfattande statligt stöd föreslås lämnas till kommunerna och industrin för utbyggnad av reningsanläggningar. Vidare föreslås bidrag till Förenta Nationernas miljöfond vars inrättande föreslogs vid 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön.

I fråga om *idrotten* förcslås en kraftig ökning av det statliga stödet.

I enlighet med de riktlinjer för den framtida *jordbrukspolitiken* som fastlades av 1967 års riksdag lämnas stöd till jordbruket, framför allt i form av gränsskydd för den inhemska produktionen och finansieringsstöd till rationalisering. Rationaliseringsstödet utgår huvudsakligen i form av statlig kreditgaranti för lån. Sedan budgetåret 1967/68 har staten ställt till förfogande garantiramar på tillsammans mer än 1 600 milj. kr. För nästa budgetår föreslås en i förhållande till innevarande budgetår oförändrad garantiram på ca 300 milj. kr.

Skogspolitiken utreds f. n. av skogspolitiska utredningen. Frågan om ett norrländskt skogsvårdsprogram och intensifierad skogsvård i Norrbottens län bereds f. n. i jordbruksdepartementet. Skogspolitiska utred-

ningen väntas redovisa sina förslag under våren 1973. Avsikten är att om möjligt redovisa resultaten av pågående överväganden för 1973 års riksdag.

Av stor betydelse för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering är den *utbildning, forskning och försöksverksamhet* som bedrivs inom dessa områden vid jordbrukets högskolor. Under 1960-talet tillfördes dessa högskolor betydande personella resurser. För nästa budgetår föreslås vissa resursförstärkningar på detta område. I likhet med innevarande budgetår föreslås att anslagen till byggnader vid dessa högskolor räknas upp väsenligt.

Jordbruk och trädgårdsnäring

Riksdagen beslutade våren 1971 om prissättningen på jordbrukets produkter för perioden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974. Kännetecknande för beslutet var dels en strävan att väsentligt höja avräkningspriset på mjölk, dels att huvudparten av de totalbelopp som skulle tillföras jordbruket i samband med justeringarna till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån skulle läggas på mjölk och kött.

Prisförbättringen på mjölk synes ha inneburit en stimulans för mjölkproduktionen. Sedan statens jordbruksnämnds överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation avslutades i april 1971 förbättrades invägningen vid mejerierna successivt. De preliminära uppgifterna om invägningen i november 1972 tyder på att invägningen under tolvmånadersperioden december 1971—november 1972 uppgick till ca 5 % mer än under motsvarande period året innan. Ökningen av mjölkproduktionen har medfört en tillfällig minskning av nötköttsproduktionen. Fläskproduktionen liksom fläskexporten har däremot ökat starkt.

Med hänsyn till den tidigare produktionsutvecklingen iakttogs försiktighet med prishöjningar på spannmål i överenskommelsen år 1971. De stora överskotten åren 1971 och 1972 har medfört att de planerade höjningarna av inlösenpriserna för spannmål inte har kunnat genomföras.

Den under år 1972 tillsatta jordbruksutredningen skall utreda vissa frågor inom jordbrukspolitiken. Utredningen har bl. a. att behandla frågan om de permanenta överskotten. Vidare kommer utredningen att ta upp frågan om valet av metod för stödet till jordbruket. Härvid skall bl. a. undersökas möjligheterna att övergå till en s. k. lågprislinje. Även möjligheterna att ytterligare modifiera den s. k. högprislinjen skall undersökas.

Under budgetåret 1971/72 har investeringarna i byggnader och anläggningar inom jordbruket och trädgårdsnäringen ökat i förhållande till närmast föregående budgetår. Ramarna för de statliga kreditgarantierna för lån har utnyttjats i större utsträckning än under föregående budgetår. Efterfrågan på lånegarantier till åtgärder för trädgårdsnäringens ra-

tionalisering har under budgetåret 1971/72 varit stor. För att kunna tillgodose behovet av lånegarantier under nästa budgetår föreslås en ökning av garantiramen för ändamålet med 2 milj. kr. Även efterfrågan på lånegarantier för övriga ändamål väntas fortsätta att öka. Nu gällande totalram bedöms dock vara tillräcklig för budgetåret 1973/74.

Rambeloppen för statsbidrag till åtgärder för jordbrukets yttre och inre rationalisering har för budgetåret 1972/73 höjts med 4 milj. kr. till 20 milj. kr. med anledning av de nya bestämmelserna om stöd till begränsat utvecklingsbara mjölkproduktionsföretag och om miljövårdsbidrag till jordbruksföretag. I avvaktan på erfarenheter av medelsbehovet för bl. a. dessa ändamål föreslås oförändrade medelsramar för budgetåret 1973/74.

Verksamheten med särskild rationalisering i norra Sverige har stimulerats av de från den 1 juli 1971 förbättrade villkoren för jordbruket i detta område. Bidragsramen för ändamålet utnyttjas dock fortfarande ej helt. För budgetåret 1973/74 föreslås att ramen fastställs till oförändrat 17 milj. kr.

Jordfonden, som har stor betydelse för strukturrationaliseringen, uppgår f. n. till 277 milj. kr. Fastighetsförvärven med anlitande av fonden har ökat under budgetåret 1971/72. Samtidigt har försäljningen av fastigheter ökat. Såväl förvärven som försäljningarna uppnådde under budgetåret 1971/72 den högsta nivån hittills. Det är angeläget att verksamheten kan upprätthållas på en hög nivå även under kommande budgetår. Detta kan ske utan att ytterligare medel tillförs fonden.

Rådgivnings- och kursverksamheten är ett viktigt instrument för att främja jordbrukets rationalisering. Under budgetåret 1973/74 kommer i denna verksamhet uppmärksamhet att ägnas åt frågor rörande arbetarskydd och arbetsmiljö inom jordbruket.

För skördeskador på 1971 års skörd utbetalades under våren 1972 9,5 milj. kr. Medlen i skördeskadefonden synes räcka för kommande utbetalningar av skördeskadeersättningar.

Skogsbruk

Världens konsumtion av skogs- och skogsindustriprodukter har ökat kraftigt under de senaste decennierna. Efterfrågeutvecklingen har medfört att Sveriges skogsindustrier kunnat expandera starkt både kvantitativt och genom ökad grad av vidareförädling. Det totala produktvärdet liksom exporten har fyrdubblats sedan år 1950. Genom att även andra länder utnyttjat de ökade avsättningsmöjligheterna har tidvis överutbud skapats vilket lett till hård konkurrens och pressade priser. Följden av detta har blivit temporära produktionsbegränsningar och försämrad lönsamhet. Trots att exportvärdet av skogsindustriprodukter sedan år 1950 ökat från 2,4 miljarder kr. till 8 miljarder kr. har dess andel av den totala exporten minskat från 42 % till 20 %.

I takt med skogsindustriernas stigande virkesbehov har skogsbrukets avverkningar sedan år 1950 ökat från 40 milj. skogskubikmeter (m^3sk) per år till 70 milj. m^3sk per år.

Under åren 1971—1972 har efterfrågan på cellulosa och papper dämpats vilket i sin tur medfört vissa avsättningsproblem. Under de närmast kommande åren beräknas balansen mellan utbud och efterfrågan av träfiberprodukter bli bättre. De senaste årens goda efterfrågan på sågade trävaror väntas bestå. Frågan om hur staten skall medverka till en från ekonomisk och social synpunkt sund utveckling inom skogsbruket utreds av skogspolitiska utredningen, som beräknas lämna sitt betänkande i början av år 1973.

För budgetåret 1973/74 föreslås bl. a. en förstärkning av skogsstyrelsens resurser i fråga om skogsskyddsfrågor. Vidare föreslås utökade möjligheter för enskilda skogsägare att erhålla statsbidrag för omplantering av skadad plantskog.

Fiske

Inom fiskerinäringen har en fortsatt konsolidering av fiskeföretagen ägt rum. 1972 års riksdag har beslutat att under budgetåret 1972/73 statliga lånegarantier på sammanlagt 20 milj. kr. skall få lämnas för detta ändamål. Statliga kreditgarantier med 5 milj. kr. får jämsides med lån från en särskild lånefond lämnas även för lån till fiskets beredningsoch konservindustri. Vidare utgår under innevarande budgetår statliga fiskerilån för rationaliseringsåtgärder med 9 milj. kr. Bidrag och lån har vidare ställts till förfogande för fiskare som drabbats ekonomiskt till följd av förbudet mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak under vissa delar av året.

För nästa budgetår föreslås stödåtgärder av samma omfattning som innevarande år.

Rennäring

Sedan rennäringslagen trädde i kraft den 1 juli 1971 har de flesta av fyrtiotalet samebyar ombildats och organiserats såsom ekonomiska föreningar med huvudsaklig uppgift att driva renskötsel. Stöd i form av statlig lånegaranti samt bidrag lämnas till rennäringens rationalisering. För budgetåret 1973/74 föreslås medel för information och rådgivning till rennäringsutövarna utgå i oförändrad omfattning. Förslag läggs fram om ett permanent katastrofskadeskydd för rennäringen. Staten föreslås bidraga med två tredjedelar av kostnaderna. För nästa budgetår beräknas för ändamålet 330 000 kr.

Statens jordbruksnämnd har efter samråd med lantbruksstyrelsen lagt fram förslag om prisstöd till rennäringen. Förslaget remissbehandlas f. n.

Service och kontroll

1971 års riksdag beslutade om en ny livsmedelslag. Genom den nya lagen vidgas möjligheterna att vidta åtgärder för att förbättra livsmedlens hygieniska kvalitet och att hindra olämpliga tillsatser i livsmedel. Ökade möjligheter kommer vidare successivt att ges för konsumenterna att avgöra livsmedlens kondition och näringsvärde genom hållbarhetsmärkning, innehållsdeklaration, varumärkning m. m. För att leda och samordna arbetet med livsmedelskontrollen m. m. inrättades den 1 januari 1972 statens livsmedelsverk. Genom tillkomsten av verket har resurserna för livsmedelskontrollen kraftigt förstärkts och för nästa budgetår föreslås viss ytterligare förstärkning av bl. a. undersökningsavdelningen.

I avvaktan på de förslag som kan komma att framläggas av utredningen om kontrollanstalterna på jordbrukets område föreslås ej några större resursförstärkningar vid dessa anstalter.

Utbildning och forskning

Utbildningen och forskningen samt försöksverksamheten på jordbrukets, trädgårdsnäringens, skogsbrukets och veterinärmedicinens områden har under senare år erhållit betydande resursförstärkningar. Anslagen till dessa ändamål föreslås för nästa budgetår uppgå till ca 218 milj. kr. Anslagen till jordbrukets högskolor föreslås öka med ca 10 milj. kr. Bl. a. tillförs den under år 1971 inrättade landskapsarkitektlinjen vid lantbrukshögskolan ytterligare utbildningsresurser. Utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker vid Alnarpsinstitutet föreslås bli anpassad med hänsyn till utbildningen inom det allmänna skolväsendet.

Arbetet med att förse högskolorna med ändamålsenliga lokaler har fortsatt under år 1972. Byggnadsarbeten för ca 110 milj. kr. har det senaste året påbörjats eller varit under utförande. Härav avser ca 50 milj. kr. byggnadsarbeten i samband med omlokaliseringen av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt till Uppsala. Arbetet med denna omlokalisering följer därmed i stort sett den tidplan, som fastställdes av 1970 års riksdag. Anslaget till byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor ökas för nästa budgetår med 20 milj. kr. till 45 milj. kr.

1971 års Svalövsutredning, som tillkallades för att utreda vissa frågor rörande Sveriges utsädesförening, har avgett förslag till bl. a. den framtida regleringen av förhållandena mellan föreningen och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Förslaget remissbehandlas f. n. Förslag i ämnet kommer att läggas fram för vårriksdagen.

Miljövård och idrott

Miljövårdens primära uppgift är att garantera alla en livsvänlig miljö. Därför måste miljöförstörelsen hejdas och förstörd miljö så långt möjligt återställas. Detta kräver samarbete mellan stat, kommuner, närings-

liv och enskilda. Statsmakternas uppgift är att ange riktlinjer och regler för olika organs handlande på miljövårdens område. En god miljö omfattar såväl rent vatten, frisk luft och oförstörd natur som hälsosam arbetsmiljö, positiv bostadsmiljö och stimulerande fritidsmiljö.

Medvetenheten om miljövårdsproblemens omfattning har vuxit fram successivt. I takt med att kunskapen om problemen ökat har också motåtgärderna intensifierats. En rad reformer och åtgärder har satts in under de senaste åren. En omfattande administration har byggts upp med statens naturvårdsverk och koncessionsnämnden för miljöskydd som centrala myndigheter. Länsstyrelserna har fått särskilda naturvårdsenheter. Lagstiftningen har vidgats och gjorts mera effektiv. Genom statliga ekonomiska stödåtgärder har kommuner och industrier stimulerats vidta alltmer långtgående reningsåtgärder. Forskningen har byggts ut kraftigt liksom utbildning och information.

Också på det internationella området har miljövårdsproblemen alltmer uppmärksammats under de senaste åren. Därvid har bl. a. förberedelsearbetet inför 1972 års FN-konferens i Stockholm om den mänskliga miljön varit av betydelse. Genom de beslut som fattats vid konferensen har en grund lagts för en ytterligare utbyggnad av det internationella miljövårdssamarbetet.

Inom landet har insatserna under det senaste året till betydande del inriktats på att ytterligare öka kommunernas och industrins investeringar i reningsanläggningar. Detta har varit motiverat såväl från miljövårdssynpunkt som av sysselsättningsskäl. Sålunda höjdes de statliga bidragen både till kommunala reningsverk och till miljövårdande åtgärder inom industrin kraftigt under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972. För arbeten som påbörjades under denna tid utgick bidrag med upp till 75 % av kostnaden. Sammanlagt beviljades i förhöjda statsbidrag under nämnda tid ca 765 milj. kr. varav ca 400 milj. kr. till industrin och ca 365 milj. kr. till kommunerna.

Också under innevarande budgetår har beslutats om förhöjda statsbidrag till kommunala och industriella miljövårdsinvesteringar. För arbeten som påbörjas under tiden den 1 september 1972—den 30 april 1973 kan bidrag utgå med när det gäller kommunala reningsverk högst 75 % och när det gäller miljövårdsåtgärder inom industrin högst 50 %. För förhöjda bidrag under nämnda tid har anvisats sammanlagt 200 milj. kr.

Den intensifierade utbyggnaden av reningsanläggningar har också medfört en kraftigt ökad arbetsbelastning för berörda myndigheter. Naturvårdsverket och koncessionsnämnden för miljöskydd har från det miljöskyddslagen infördes den 1 juli 1969 och fram t. o. m. november 1972 fått in mer än 1 700 ärenden rörande tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet varav drygt 700 ärenden kommit under det senaste året.

Som en följd av de insatser som nu gjorts har tätorternas avloppsreningsförhållanden ytterligare förbättrats. Flertalet nya reningsverk planeras nu för kemisk rening. Av tätortsbefolkningen beräknas nu ca 26 % vara anslutna till reningsverk med kemisk rening och ca 55 % till reningsverk med biologisk rening samt 11 % till reningsverk med endast mekanisk rening. Fortfarande går avloppsvattnet från ca 8 % av tätortsbefolkningen ut i vattendragen helt orenat. Ansträngningarna att få till stånd ytterligare reningsverk med effektiv rening måste därför fortsätta. Senast år 1975 bör alla svenska tätorter ha en tillfredsställande avloppsrening.

Avfallsproblemen har alltmer kommit att framstå som en av de viktigaste miljövårdsfrågorna. Kraftfulla insatser för att komma till rätta med dessa problem kommer att krävas av såväl staten och kommunerna som näringslivet under de närmaste åren. Under år 1972 har en rad åtgärder vidtagits inom avfallsområdet. Naturvårdsverket har fått ökade tillsynsuppgifter särskilt när det gäller olika slag av specialavfall, såsom oljeavfall, giftrester och annat kemiskt avfall. En enhet för avfallsfrågor har inrättats vid verket. Statsbidrag med högst 50 % har införts för investeringar i anläggningar för behandling av i första hand kemiskt avfall. Vidare kan staten lämna garanti för eventuella förluster vid lagring av sådant avfall. Avtal har träffats mellan staten och industrin om forskningssamarbete inom avfallsområdet. Under år 1973 väntas utredningen rörande omhändertagande och behandling av kemiskt avfall m. m. (UKA) lägga fram förslag om ytterligare åtgärder.

Under år 1972 har beslut fattats om fortsatt sänkning av svavelhalten i eldningsolja. Förbudet mot användning av eldningsolja med högre svavelhalt än en viktprocent omfattar nu Stockholm med omgivningar samt Göteborg och vissa andra tätorter i Västsverige. Den 1 oktober 1973 utsträcks förbudet till att omfatta också Malmö och Lund. Naturvårdsverket har i uppdrag att under år 1973 komma in med förslag till ytterligare sänkning av svavelhalten i eldningsolja efter år 1973.

Reglerna om högsta tillåtna avgasutsläpp från bilar har skärpts under år 1972. Beslutet, som avser bilar av 1976 eller senare års modeller väntas medföra en minskning av de genomsnittliga utsläppen med ca 65 % i fråga om koloxid, ca 70 % i fråga om kolväten och ca 45 % i fråga om kväveoxider jämfört med fordon utan avgasrenande system. Också bestämmelserna i fråga om blyhalten i bensin har skärpts. Fr. o. m. den 1 januari 1973 är den högsta tillåtna blyhalten i motorbränsle 0,4 gram per liter mot tidigare 0,7 gram per liter.

Förbud har under år 1972 införts mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark och annan mark som inte är åkermark. I anslutning därtill har en utredning tillsatts med uppgift att allsidigt utreda frågan om spridning av kemiska medel, dvs. i första hand bekämpningsmedel och handelsgödselmedel.

Miljökontrollutredningen har lagt fram förslag till lag om hälso- och miljöfarliga varor. Utredningen väntas under början av år 1973 lägga fram förslag rörande ett informationssystem inom miljövårdsområdet.

Kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden har avlämnat ett förslag till utvecklingsprogram för rekreationslivet i Vindelälvsområdet. Kommitténs tidigare avlämnade förslag rörande utveckling av rekreationslivet i Åreregionen har efter remissbehandling överarbetats av en särskild arbetsgrupp. Överläggningar har inletts med kommuner och andra intressenter rörande projektet. Slutbetänkandet från kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden väntas under år 1973.

Forskningen inom miljövårdsområdet har fått starkt ökade resurser. En utredning har tillsatts med uppgift att lägga fram förslag om bättre samordning av denna forskning.

När det gäller den allmänna naturvården har arbetet med att säkerställa områden för allmänhetens rekreation eller för kulturella eller vetenskapliga ändamål fortsatt. De områden som avsatts som naturreservat eller liknande har nu en sammanlagd areal av ca 145 000 ha. Ökade insatser görs för att genom olika vårdåtgärder göra dessa områden tillgängliga för allmänheten. Under år 1972 har vidare en försöksverksamhet med landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet påbörjats. Landskapsvårdande arbeten har också i stor omfattning utförts såsom beredskapsarbeten. Under budgetåret 1971/72 beräknas sådana arbeten ha utförts till en total kostnad av drygt 50 milj. kr. Också idrotts- och friluftsanläggningar har i stor omfattning utförts såsom beredskapsarbeten under det senaste året. Totalkostnaden beräknas till ca 100 milj. kr.

Lagstiftning om reglering av snöskotertrafiken har införts. Genom denna lagstiftning som tidsbegränsats till tre år får länsstyrelserna möjlighet att förbjuda eller på annat sätt reglera körning i terräng med snöskoter eller annat motordrivet terrängfordon.

För budgetåret 1973/74 föreslås fortsatta förstärkningar av insatserna på miljövårdsområdet. Särskild proposition i anledning av miljökontrollutredningens förslag om lagstiftning rörande hälso- och miljöfarliga varor kommer senare att läggas fram för vårriksdagen. I anslutning därtill kommer också frågorna rörande anslag till statens naturvårdsverk för nästa budgetår att behandlas.

En särskild rikskampanj mot nedskräpning har pågått sedan 1970 i samarbete mellan staten och näringslivet. Kampanjen föreslås fortsätta också under 1973/74. Totalt kommer för kampanjens centrala ledning därmed att ha anslagits 4 milj. kr.

Anslagen för att säkerställa och vårda naturområden föreslås öka med 1,3 milj. kr. till 22,4 milj. kr.

Stödet till idrotten föreslås ökat med 7 milj. kr. varav 6,4 milj. kr.

till organisationer och 600 000 kr. till anläggningar. Under utbildningsdepartementet föreslås 17,5 milj. kr. till idrottsorganisationernas lokala verksamhet. Totalt beräknas under utbildnings- och jordbrukshuvudtitlarna 99 milj. kr. till stöd till idrotten för nästa budgetår.

Anslaget till miljövårdsforskning föreslås öka med 1,5 milj. kr. till 20,5 milj. kr. Vidare föreslås en utbyggnad av den av staten och industrin gemensamt finansierade forskningen inom miljövårdsområdet. Anslaget till denna forskning föreslås öka med 500 000 kr. till 2 milj. kr. Vid forskningsarbetets bedrivande skall ökad vikt läggas vid forskning rörande avfallsproblemen.

För bidrag till kommunala avloppsreningsverk föreslås en oförändrad bidragsram av 130 milj. kr. Också för stödet till miljövårdande åtgärder inom industrin föreslås ett oförändrat belopp av 50 milj. kr.

För bidrag till Förenta Nationernas miljöfond föreslås 5 milj. kr.

Sammanlagt föreslås anslagen till miljövård och idrott öka med ca 143 milj. kr. till 469 milj. kr. för nästa budgetår.

Internationellt samarbete

Sveriges förhandlingar med EEC avslutades genom undertecknande av avtalet den 22 juli 1972. Jordbruks-, trädgårds- och fiskeprodukter omfattas inte av avtalets regler om avveckling av tullar och restriktioner. I avtalet finns dock en allmän bestämmelse om att parterna skall utveckla handeln med jordbruksvaror under hänsynstagande till sin jordbrukspolitik. För livsmedelsindustriprodukter gäller enligt avtalet att enbart den del av gränsskyddet som avser att skydda den industriella förädlingen, det s. k. manufaktureringsskyddet, avvecklas. Däremot behåller parterna full frihet att vidta åtgärder för att utjämna prisskillnaderna på de jordbruksråvaror som ingår i livsmedelsindustriprodukterna. Danmarks och Storbritanniens utträde ur EFTA samt de kvarvarande EFTA-ländernas avtal med EEC nödvändiggör vissa förändringar bl. a. i EFTA-konventionen. Vissa bilaterala jordbruksavtal som slutits inom ramen för EFTA upphör vid årsskiftet, bl. a. det svensk-danska avtalet från 1963.

Sverige deltog under år 1972 i sedvanlig omfattning i FAO:s verksamhet. Sverige var intill utgången av år 1972 medlem av styrelsen för det internationella livsmedelsprogrammet (WFP). Bidraget till WFP inbegripet bidraget enligt den särskilda konventionen om livsmedelshjälp uppgår till 51 milj. kr. Omkring två tredjedelar därav utgörs av leveranser av svenska livsmedel.

Under tiden den 5—16 juni 1972 hölls i Stockholm Förenta Nationernas konferens om den mänskliga miljön. Sammanlagt 113 stater var företrädda. Vid konferensen antogs bl. a. en miljödeklaration och 109 rekommendationer riktade till regeringar och internationella organisationer rörande internationella åtgärder mot miljöförstöringen. Vidare an-

togs fem resolutioner, bl. a. en om de institutionella formerna för miljöfrågornas handläggning inom FN och en om inrättandet av en miljöfond. Med utgångspunkt från vad som antagits av miljökonferensen har FN:s generalförsamling därefter beslutat att inrätta en särskild miljöstyrelse och ett särskilt miljösekretariat, som skall förläggas till Nairobi. Sverige har valts till medlem i styrelsen.

Sverige har vidare deltagit i en konferens i London den 30 oktober—13 november 1972 för att slutföra arbetet på en konvention om reglering av dumpning av avfall i haven. Konferensarbetet baserades på ett av FN:s miljökonferens utarbetat konventionsutkast. De ca 90 delegationer som deltog i London-konferensen enades om att rekommendera sina regeringar att ansluta sig till en konvention, som föreskriver förbud mot dumpning av vissa, särskilt miljöfarliga ämnen.

Sverige har även under år 1972 deltagit i FN:s s. k. havsbottenkommitté. Havsbottenkommittén har i uppgift att förbereda FN:s havsrättskonferens som avser att behandla bl. a. frågan om kuststaternas rättigheter och skyldigheter i fråga om åtgärder till skydd mot havsföroreningar samt frågan om rätten att utnyttja tillgångarna i havet och på havsbotten.

Sverige har den 15 februari 1972 undertecknat och den 16 juni 1972 ratificerat en regional konvention (den s. k. Oslokonventionen) om förhindrande av havsföroreningar genom dumpning från fartyg och luftfartyg i Nordsjön och Nordostatlanten. Enligt konventionen förbjuds dumpning av vissa miljöfarliga ämnen medan dumpning av andra ämnen och material får ske endast efter tillstånd av nationell myndighet.

Det år 1970 beslutade Nordiska kontaktorganet för miljövårdsfrågor har under året hållit två sammanträden. Arbetet inom kontaktorganet har i första hand gällt det miljöpolitiska avsnittet i det nordiska handlingsprogram som skall föreläggas Nordiska rådets 21:a session 1973. Regeringarna har utsett representanter till tre arbetsgrupper under kontaktorganet, varav en för avfallshantering, en för miljövårdsutbildning och en för miljövårdsforskning.

För att skydda det minskade sillbeståndet i Nordsjön och Nordostatlanten antog den Nordostatlantiska fiskerikommissionen vid extra möte i december 1971 en rekommendation om förbud mot sillfiske i Nordsjön och Skagerack under tiden den 1 april—den 15 juni 1972. Begränsade mängder av bl. a. konsumtionssill har dock under vissa förutsättningar fått fångas under förbudsperioden.

Sammanställning

Förändringarna totalt inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Jordbruksdepartementet m. m.	15,3	12,8	— 2,5
B. Jordbrukets rationalisering m. m.	145,8	152,3	+ 6,5
C. Jordbruksprisreglering	265,8	270,1	+ 4,3
D. Skogsbruk	80,3	84,1	+ 3,8
E. Fiske	21,5	23,9	+ 2,4
F. Service och kontroll	85,9	95,8	+ 9,8
G. Utbildning och forskning	155,9	173,1	+ 17,2
H. Miljövård m. m.	321,8	464,7	+ 142,8
I. Diverse	3,8	4,2	+ 0,4
Summa för driftbudgeten	**1 096,1**	**1 280,8**	+ **184,7**
KAPITALBUDGETEN			
Statens affärsverksfonder			
Domänverket	4,1	4,2	+ 0,1
Statens allmänna fastighetsfond	25,0	45,0	+ 20,0
Statens utlåningsfonder	2,9	2,9	—
Diverse kapitalfonder	—	—	—
Summa för kapitalbudgeten	**32,0**	**52,1**	+ **20,1**
Totalt för jordbruksdepartementet	**1 128,1**	**1 333,0**	+ **204,8**

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler de frågor, som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, och anför.

DRIFTBUDGETEN *Nionde huvudtiteln*

A. JORDBRUKSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Jordbruksdepartementet

1971/72	Utgift	5 870 021
1972/73	Anslag	6 460 000
1973/74	Förslag	6 828 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
		Departementschefen
Personal		
Handläggande personal	52	—
Övrig personal	32	—
	84	—
Anslag		
Lönekostnader	6 148 000	+ 337 000
Sjukvård	11 000	—
Reseersättningar	79 000	+ 20 000
Expenser	222 000	+ 11 000
	6 460 000	**+ 368 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 6 828 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Jordbruksdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 828 000 kr.

A 2. Lantbruksrepresentanter

1971/72 Utgift	610 015
1972/73 Anslag	713 000
1973/74 Förslag	773 000

Lantbruksrepresentanterna har till uppgift att inhämta och förmedla kunskaper om jordbruket, skogsbruket och fisket samt därmed sammanhängande näringar ävensom miljövården i de länder eller internationella organisationer som ingår i deras verksamhetsområden. F. n. är lantbruksrepresentanterna placerade i Bonn, Bryssel och Washington.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
		Departementschefen
Personal		
Handläggande personal	3	—
Övrig personal	2	—
	5	—
Anslag		
Lönekostnader	420 000	+ 43 000
Vissa biträdeskostnader	127 000	+ 12 000
Sjukvård	4 000	—
Reseckostnader och expenser inom verksamhetsområdet	62 000	+ 5 000
Ersättningar för resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester	1 000	—
Ersättning till kostnader för förhyrning av bostäder	99 000	—
	713 000	**+ 60 000**

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksrepresentanter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 773 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1971/72 Utgift	8 852 512	Reservation	1 390 194
1972/73 Anslag	7 800 000		
1973/74 Förslag	4 800 000		

Anslaget kan minskas med 3 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1971/72	Utgift	301 400	Reservation	294 488
1972/73	Anslag	330 000		
1973/74	Förslag	360 000		

Anslaget bör tas upp med 360 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 360 000 kr.

B. JORDBRUKETS RATIONALISERING M. M.

B 1. Lantbruksstyrelsen

1971/72	Utgift	12 961 973
1972/73	Anslag	14 794 000
1973/74	Förslag	15 691 000

Lantbruksstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om lantbruket och lantbrukets rationalisering, den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, djurskyddet samt veterinärväsendet, i den mån sådana ärenden inte ankommer på annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för lantbruksnämnderna och deras ortsombud, distriktsveterinärorganisationen samt statens hingstdepå och stuteri. Styrelsen är också tillsynsmyndighet över statens lantbruksinformation, statens centrala frökontrollanstalt och de lokala frökontrollanstalter som är behöriga att utföra statsplombering av utsädesvara, statens maskinprovningar samt de lokala lantbrukskemiska kontrollanstalter vars stadgar styrelsen fastställt. Styrelsen skall vidare följa verksamheten vid de hushållningssällskap för vilka styrelsen fastställt stadgar.

Lantbruksstyrelsen leds av en styrelse. Chef för lantbruksstyrelsen är en generaldirektör. Inom styrelsen finns sex byråer, nämligen administrativa byrån, strukturbyrån, investeringsbyrån, lantbruksbyrån, husdjursbyrån och jordbruksekonomiska byrån. Vidare finns en veterinäravdelning som består av två byråer, veterinärbyrån och djurhälsobyrån. Dessutom finns särskilda arbetsenheter för översiktlig planering, rådgivningsfrågor och internationella ärenden.

Styrelsen ställer personal till förfogande för statens lantbruksinformation.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	107	+1	+1
Övrig personal	80	—	—
	187	**+1**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	11 560 000	+ 887 000	+ 746 000
Sjukvård	18 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	627 000	+ 41 000	+ 36 000
Därav utrikes resor	(40 000)	(—)	(—)

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-styrelsen	Departements-chefen
Lokalkostnader	1 136 000	+ 94 000	+ 94 000
Expenser	921 500	+ 282 000	— 22 000
Därav engångsutgifter	(121 000)	(— 37 000)	(— 101 000)
Upplysningsverksamhet	385 000	+ 39 000	+ 39 000
Kostnader för viss informationsverksamhet	150 000	—	—
	14 797 500	**+1 345 000**	**+ 895 000**
Uppbördsmedel	3 500	— 3 000	— 2 000
Nettoutgift	**14 794 000**	**+1 348 000**	**+ 897 000**

Lantbruksstyrelsen

Lantbrukets omstrukturering och effektivisering har under senare år försiggått i hög takt. Denna utveckling har ägt rum inom ramen för en i stort sett oförändrad produktionsvolym. En betydande minskning har skett i fråga om antalet förvärvsarbetande i jordbruk, antalet brukningsenheter och antalet kor. Även arealen åker har minskat. Sålunda har denna areal under perioden 1961—1971 sjunkit med 0,9 % per år eller i genomsnitt med 28 000 ha per år och uppgår f. n. till ca 3 milj. ha. Antalet brukningsenheter har under samma period minskat med ungefär 4 % per år eller omkring 8 000 enheter per år medan minskningen under 1950-talet var ca 5 000 per år.

Antalet i jordbruket förvärvsarbetande minskade under perioden 1950—1965 med knappt 5 % per år. En analys av de delresultat som hittills publicerats från 1970 års folkräkning visar att antalet förvärvsarbetande inom näringen minskat i ännu snabbare takt under perioden 1965—1970. För de 20 län (ej Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län) som hittills bearbetats visar näringsgrenshuvudgruppen jordbruk, skogsbruk m. m. en genomsnittlig årlig minskning med knappt 8 % per år under denna period. Förändringstakten är dock inte likartad över hela landet. Norrlandslänen jämte Kopparbergs och Värmlands län uppvisar sålunda i genomsnitt ca 10 % i årlig minskning medan motsvarande siffra för de mera jordbruksbetonade områdena i södra och mellersta Sverige ligger på drygt 6 %.

En stor skillnad förcligger mellan nuvarande företagsstruktur och en företagsstruktur anpassad till rådande tekniska och ekonomiska förutsättningar. Eftersom dessa förutsättningar inte är konstanta utan liksom hittills kommer att ändras med den tekniska utvecklingen förskjuts ständigt målet för lantbrukets rationaliseringsverksamhet. Vid fortsatt ekonomisk tillväxt i det svenska samhället och vid nu gällande jordbrukspolitiska riktlinjer kan därför under 1970-talet väntas en snabb

strukturrationalisering i samband med viss krympning av jordbrukets produktionsapparat. Samtidigt kommer olika rationaliseringsåtgärder att öka produktiviteten. Produktionen kommer därför inte att minska i takt med resursernas krympning. Det är alltjämt nödvändigt att lantbrukets omstrukturering och övrig anpassning till rådande tekniska och ekonomiska förutsättningar stöds och underlättas genom olika statliga insatser.

Under budgetåret 1971/72 har investeringarna i byggnader och anläggningar inom jordbruket ökat i förhållande till närmast föregående budgetår. En fortsatt rationalisering och effektivisering av produktionen såväl i fråga om växtodlingen som husdjursskötseln är av stor betydelse för det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Lantbruksstyrelsen söker på allt sätt främja en sådan utveckling. Särskilt söker styrelsen att på olika sätt stimulera en rationellare mjölkproduktion. Bl. a. genomförs f. n. en undersökning av ladugårdsbestånden för att få en överblick över förutsättningarna för en rationell mjölkproduktion i framtiden.

Ärenden rörande rennäringen är arbetskrävande på grund av näringens förhållanden och de intressemotsättningar som föreligger rörande utnyttjandet av marken inom renskötselområdet. Med hänsyn härtill och till de nya uppgifter som ålagts lantbruksnämnderna i renskötsellänen genom den nya svensk-norska renbeteskonventionen är en förstärkning av personalen på området med tre assistenttjänster nödvändig.

Styrelsen har hos statskontoret begärt en allmän översyn av sin organisation. I avvaktan härpå föreslås ej andra ändringar i fråga om styrelsens personal än viss förstärkning av veterinäravdelningens resurser.

Styrelsen behandlar därefter de särskilda yrkandena för budgetåret 1973/74.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 866 400 kr.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen i första hand indragning av sex handläggartjänster och fem biträdestjänster.

3. Ärenden om förordnanden av vikarier för distriktsveterinärer och av extra veterinärer handläggs av en särskild enhet inom veterinärbyrån. Chefen för enheten avlönas f. n. av medel som anvisas i särskild ordning. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 bör medel för ändamålet tas upp under förevarande anslag. (+ 93 400 kr.)

4. För att tillgodose veterinäravdelningens behov av sakkunniga och av tillfällig personal för särskilda utredningar m. m. behövs 78 200 kr.

5. För inköp av kontorsmaskiner m. m. behövs 42 000 kr.

6. För automatisk behandling av veterinärmedicinska data behövs 245 000 kr. varav 20 000 kr. för engångsutgifter.

7. För omtryck av vissa äldre författningar m. m. erfordras 20 000 kr.

8. Uppbördsmedlen bör räknas ned med 3 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 691 000 kr. Jag har därvid räknat medel för bl. a. ytterligare en tjänst som byrådirektör (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 691 000 kr.

B 2. Lantbruksnämnderna

1971/72	Utgift	90 017 866
1972/73	Anslag	90 101 000
1973/74	Förslag	96 040 000

Lantbruksnämnd skall uppmärksamt följa lantbrukets tillstånd och utveckling samt vidta eller hos lantbruksstyrelsen föreslå de åtgärder som är påkallade eller i övrigt lämpliga, särskilt för att åstadkomma en snabb strukturrationalisering inom lantbruket. Nämnden svarar även för vissa statliga åtgärder i fråga om tillsyn över växtodling och husdjursskötsel, om skördeskadebidrag, skördeuppskattning och jordbruksstatistik samt om försöksverksamhet och kursverksamhet inom lantbrukets område. Nämnden handlägger vidare frågor inom fiskets och rennäringens områden och andra områden som enligt särskilda bestämmelser ankommer på nämnden.

Vid lantbruksnämnd finns, om inte lantbruksstyrelsen bestämmer annat, en strukturenhet, en produktionsenhet och en administrativ enhet. Vid lantbruksnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län finns även en rennäringsenhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	799	+3	—
Övrig personal	525	—	—
	1 324	+3	—
Anslag			
Lönekostnader	72 853 000	+5 222 000	+4 426 000
Sjukvård	82 000	+ 10 000	+ 10 000
Reseersättningar	7 063 000	+ 190 000	+ 370 000
Lokalkostnader	6 076 000	+ 970 500	+ 929 000
Expenser	2 870 000	+ 416 500	+ 208 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-styrelsen	Departements-chefen
Utrustning	525 000	— 19 000	— 25 000
Därav engångsutgifter	(25 000)	(— 19 000)	(— 25 000)
Utbildningskurser för viss personal vid lantbruksorganisationen	232 000	+ 21 000	+ 21 000
Kostnader i samband med projekteringsverksamheten	300 000	—	—
Ersättning för tjänster sammanhängande med kontakter mellan lantbruksnämnderna och näringsutövarna	100 000	—	—
	90 101 000	**+6 811 000**	**+5 939 000**

Inkomster vid lantbruksnämnderna, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 4 milj. kr. (1972/73 3,5 milj. kr.).

Till lantbruksnämnderna influtna renbetesavgifter skall tas till uppbörd under anslaget för att användas inom renskötseln enligt föreskrifter som meddelas av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 6 143 700 kr.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen i första hand indragning av 15 lantbrukskonsulenttjänster, 30 assistent- eller ingenjörstjänster och 30 biträdestjänster.

3. För ökade arbetsuppgifter sammanhängande med förvaltningen av kronans marker ovan odlingsgränsen och med anledning av den svensk-norska renbeteskonventionen behöver lantbruksnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län förstärkas med tre assistenter (+ 206 800 kr.).

4. Arvoden och andra ersättningar till ortsombuden har varit oförändrade sedan år 1967. Med hänsyn härtill bör ersättningarna räknas upp (+ 249 500 kr.).

5. För inrättande av personliga tjänster åt fyra arkivarbetare behövs 133 000 kr.

6. Lantbruksnämnderna i renskötsellänen bör vid genomförandet av förslaget om ett katastrofskadeskydd för rennäringen få tillkalla särskilda sakkunniga för bedömning av betessituationer m. m. (+ 15 000 kr.).

7. För arvoden till betesförmän i sameby enligt § 24 i svensk-norska renbeteskonventionen behövs 19 000 kr.

8. För ersättning för konsultuppdrag samt för underhåll och drift av tre för Vänern, Vättern och Mälaren avsedda tjänstemotorbåtar behöver anslaget räknas upp med sammanlagt 44 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 96 040 000 kr. Jag har därvid räknat medel bl. a. för höjda arvoden och andra ersättningar till ortsombuden (4), arvoden till betesförmän (7) och till särskilda sakkunniga i renskötsellänen för bedömning av betessituationer m. m. i samband med katastrofskadeskyddet för rennäringen (6). Jag har i övrigt räknat med att anslaget efter kompensation för löne- och prisomräkning m. m. kan minskas med 500 000 kr. Utgångspunkten är härvid att arbetet skall kunna rationaliseras i en utsträckning som svarar mot minskningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksnämnderna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 96 040 000 kr.

B 3. Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.

1971/72	Utgift	2 999 628
1972/73	Anslag	3 600 000
1973/74	Förslag	4 000 000

Anslaget används för att bestrida kostnader för kursverksamhet m. m. i syfte att främja rationaliseringen inom jordbruket och trädgårdsnäringen samt den yttre rationaliseringen inom skogsbruket. Av anslaget får disponeras dels högst 30 000 kr. för ersättningar till deltagare i kurser anordnade i anslutning till verksamheten vid lantbrukshögskolans konsulentavdelning samt kostnader för att anlita andra föreläsare vid dessa kurser än de som tillhör konsulentavdelningen, dels högst 400 000 kr. för att bestrida kostnader för inspelning av lantbruksprogram för TV.

Lantbruksstyrelsen

Kursverksamheten bör bedrivas i oförändrad omfattning. Av den föreslagna anslagshöjningen hänför sig 97 000 kr. till lönekostnadspålägg, vartill medel tidigare inte har särskilt beräknats under anslaget, och 326 000 kr. till ökade kostnader för lärararvoden, annonser, resor och material m. m.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 400 000 kr. till 4 milj. kr. Jag har därvid beaktat inträffade kostnadsstegringar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

B 4. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

1971/72	Utgift	10 957 002
1972/73	Anslag	19 000 000
1973/74	Förslag	19 000 000

Från anslaget utbetalas bidrag till yttre och inre rationalisering enligt kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad senast 1971: 382), bidrag enligt kungörelsen (1972: 247) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk med mjölkproduktion, bidrag till jordbruksföretag enligt kungörelsen (1972: 293) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag samt bidrag till återbetalning av lån från jordbrukets maskinlånefond som utfästs före den 1 juli 1967. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål.

Bidrag för yttre och inre rationalisering

Budgetår	Ram	Beviljade bidrag m. m.
1971/72	16 000 000[1]	15 699 000
1972/73	20 000 000	

[1] Därav 1 milj. kr. på tilläggsstat III.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 19 milj. kr. och därav bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som för innevarande budgetår.

Efterfrågan på bidrag under budgetåret 1971/72 var större än tillgängligt ramutrymme. För budgetåret 1972/73 har bidragsramen ökats med 4 milj. kr. till 20 milj. kr. Ökningen motiverades av dels de nya bestämmelserna om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk med mjölkproduktion, dels statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruksföretag och dels ökat behov för övriga ändamål. På grund av svårigheterna att f. n. bedöma behovet av bidrag till följd av de nya stödformerna föreslås ingen ökning av ramen för budgetåret 1973/74. Styrelsen avser att i mån av behov inkomma med särskild framställning därom sedan närmare erfarenheter vunnits.

Av ramen bör 10 milj. kr. få disponeras för bidrag till yttre rationalisering och 10 milj. kr. för bidrag till inre rationalisering med rätt för Kungl. Maj:t att jämka fördelningen.

Vid beräkningen av medelsbehovet har beaktats bl. a. de vinstmedel som tillförs anslaget i samband med försäljning av jordfondsfastigheter. Vidare har beaktats behovet av ca 300 000 kr. för utbetalning av utfästa bidrag till återbetalning av lån från jordbrukets maskinlånefond samt

ett beräknat medelsbehov under budgetåret 1973/74 av ca 1 milj. kr. för att bestrida statsbidrag till sådana torrläggnings- och andra rationaliseringsåtgärder i Kvismaredalen, Mosjöbotten och Västra Mosjön i Örebro län som jämlikt kungl. brev den 14 december 1962 ej belastat fastställda bidragsramar.

Departementschefen

Det statliga ekonomiska stödet till jordbrukets rationalisering utgår huvudsakligen i form av kreditgarantier. Bidragsgivningen från detta anslag begränsas i huvudsak till att avse åtgärder som har nära samband med strukturrationaliseringen. All bidragsgivning till inre rationalisering i samband med särskild rationalisering belastar dock anslaget Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m. Liksom lantbruksstyrelsen anser jag att bidragsramarna bör tas upp med sammanlagt 20 milj. kr., varav 10 milj. kr. bör avse yttre rationalisering och 10 milj. kr. inre rationalisering. Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan dessa ändamål. För utbetalningar från anslaget beräknar jag 19 milj. kr. Av anslaget bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som under innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering intill ett belopp av 20 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kr.

B 5. Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.

1971/72	Utgift	100 000	Reservation	247 741
1972/73	Anslag	150 000		
1973/74	Förslag	150 000		

Från anslaget utbetalas dels bidrag som beviljas enligt kungörelsen (1968: 377) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering (ändrad senast 1971: 383), dels bidrag som beviljas till trädgårdsföretag enligt kungörelsen (1972: 293) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Därutöver disponeras anslaget för bidrag till Svenska fruktfrämjandet, Svenska grönsaksfrämjandet och Svenska blomsterfrämjandet.

Lantbruksstyrelsen

Under budgetåret 1971/72 har inte beviljats något statsbidrag enligt trädgårdsrationaliseringskungörelsens bestämmelser. Efterfrågan på bidragsmedel väntas öka på grund av de nya bestämmelserna om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom trädgårdsföretag. Med hänsyn till reservationen bör dock anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat 150 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

B 6. Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

1971/72 Utgift	1 011 205
1972/73 Anslag	1 000 000
1973/74 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till jordbrukets yttre och inre rationalisering, förvärv och drift av jordbruk, maskinhållning inom jordbruket, uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, trädgårdsnäringens rationalisering m. m., rennäringens rationalisering m. m. samt inköp av avelshästar och ridhästar. Lantbruksstyrelsen beslutar om stöd men skall i vissa fall underställa Kungl. Maj:t beslutet för godkännande.

Ändamål	1970/71		1971/72			1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
	fastställd ram	beviljad garanti	fastställd ram	jämkad ram	beviljad garanti	fastställd ram	Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
	milj. kr.							
1. Yttre rationalisering	90,0	30,0	90,0	90,0	39,3	90,0	—	— 2
2. Inre rationalisering	90,0	47,9	90,0	90,0	68,7	90,0	—	—
3. Jordförvärvslån	55,0	20,4	55,0	50,0	22,4	55,0	—10	—10
4. Driftslån	45,0	34,2	45,0	50,0	44,4	45,0	+10	+10
5. Maskinlån	7,0	1,3	7,0	7,0	1,6	7,0	—	—
6. Lagerhus m. m.	4,0	4,0	4,0	4,0	3,6	4,0	—	—
7. Trädgårdsnäringens rationalisering m. m.	9,0	3,5	9,0	9,0	9,0	9,0	+ 2	+ 2
8. Rennäringens rationalisering m. m.	—	—	2,5	2,5	1,1	2,5	—	—
9. Inköp av avels- och ridhästar	0,5	0,05	0,5	0,5	0,07	0,5	—	—
	300,5	**141,35**	**303,0**	**303,0**	**190,17**	**303,0**	+ 2	—

Lantbruksstyrelsen

A. Anslag m. m.

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

B. Kreditgarantiramar

1—5. Ramarna för lånegaranti till yttre och inre rationalisering, jordförvärvslån, driftslån och maskinlån har under budgetåret 1971/72 inte utnyttjats helt. De har dock utnyttjats bättre än under närmast föregående budgetår. Detta gäller framför allt ramarna för lånegaranti till inre rationalisering och driftslån. Anledningen härtill torde bl. a. vara den förbättrade lönsamheten inom mjölkproduktionen som medfört en ökad investeringsvilja och de möjligheter som från den 1 juli 1971 föreligger att lämna statlig garanti för driftslån för att avhjälpa tillfälliga likviditetssvårigheter.

Rationaliseringsbehovet inom jordbruket och då främst i form av investeringar i tillskottsmark, ekonomibyggnader och markanläggningar är fortfarande betydande. Efterfrågan på kreditgarantier kan därför väntas fortsätta att öka.

Mot bakgrund av de överväganden som gjorts har styrelsen inte funnit skäl att för budgetåret 1973/74 föreslå någon ändring av det totala ramutrymmet för här avsedda ändamål jämfört med det ramutrymme som fastställts för budgetåret 1972/73. Ramen för kreditgaranti för driftslån bör dock höjas till 55 milj. kr. medan ramen för jordförvärvslån kan sänkas till 45 milj. kr. För övriga ramar föreslås inte nu någon ändrad fördelning. Skulle behov av jämkning mellan de olika ramarna uppkomma avser styrelsen att senare ingå till Kungl. Maj:t med förslag till sådan jämkning.

6. Ramen på 4 milj. kr. till kreditgaranti för lån till lagerhus m. m. för budgetåret 1971/72 har inte utnyttjats helt.

Med ledning av inhämtade uppgifter om beräknad efterfrågan anser styrelsen dock att ramen för budgetåret 1973/74 bör bibehållas oförändrad. Liksom under tidigare år har beaktats att en del av kreditbehovet kan tillgodoses av kreditinstitut utan krav på statlig garanti.

7. Garantiramen för trädgårdsnäringens rationalisering m. m. avser garanti för rationaliseringslån, förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag, lån till inrättande av lagerhus och auktionshallar för trädgårdsprodukter samt lån till maskinhållning inom trädgårdsnäringen. Efterfrågan på garanti har ökat under budgetåret 1971/72. Hela garantiramen på 9 milj. kr. har utnyttjats. Vid budgetårets utgång fanns ansökningar om garantier för ytterligare 2,3 milj. kr. Om det ökade intresset för investeringar fortsätter torde behov av att öka ramen uppkomma redan under innevarande budgetår. Efterfrågeökningen beror på dels ändrade regler för kreditgaranti till nyetableringslån och driftslån till trädgårdsföretag, dels ökade investeringskostnader, dels ändrat läge

på kreditmarknaden och större optimism bland trädgårdsodlarna inför den framtida utvecklingen. Det är sannolikt att intresset för investeringar kommer att bestå. Garantiramen bör därför ökas till 11 milj. kr.

8. Garantiramen för rennäringens rationalisering m. m. för budgetåret 1971/72 har inte utnyttjats helt. Efterfrågan på garantier väntas öka. Ramen bör därför bibehållas oförändrad.

9. Ramen för kreditgarantier för lån till inköp av avelshästar och ridhästar behöver inte ändras.

Departementschefen

Efterfrågan på kreditgarantier för trädgårdsnäringens rationalisering har ökat och ramen utnyttjades helt under förra budgetåret. Även övriga garantiramar med undantag för ramen för lånegaranti till lagerhus m. m. har utnyttjats bättre under budgetåret 1971/72 än under närmast föregående budgetår. Detta gäller framför allt ramarna för lånegaranti till inre rationalisering och driftslån.

Lantbruksstyrelsen bedömer att rationaliseringsbehovet fortfarande är betydande och att efterfrågan på kreditgarantier kommer att öka. Någon anledning att ändra det totala ramutrymmet föreligger enligt min mening inte. Däremot bör viss omfördelning ske mellan de olika garantiramarna.

I likhet med styrelsen anser jag att ramen för kreditgaranti för driftslån bör höjas med 10 milj. kr. medan ramen för jordförvärvslån bör sänkas med motsvarande belopp. Jag biträder också förslaget att höja ramen för lånegaranti till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. med 2 milj. kr. Ramen för lånegaranti till yttre rationalisering bör sänkas med motsvarande belopp.

Såsom numera har skett inom stora delar av statlig stödverksamhet i övrigt bör Kungl. Maj:ts medverkan i enskilda lånegarantiärenden begränsas till att gälla frågor av principiell karaktär.

För budgetåret 1973/74 bör statlig kreditgaranti beräknas för lån till yttre rationalisering med 88 milj. kr., för lån till inre rationalisering med 90 milj. kr., för jordförvärvslån med 45 milj. kr., för driftslån med 55 milj. kr., för maskinlån med 7 milj. kr., för lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. med 4 milj. kr., för lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. med 11 milj. kr., för lån till rennäringens rationalisering m. m. med 2,5 milj. kr. samt för lån till inköp av avelshästar och ridhästar med 500 000 kr. Kungl. Maj:t bör kunna närmare bestämma fördelningen mellan de fem förstnämnda ändamålen.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1973/74 statlig kreditgaranti lämnas för lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering,

jordförvärvslån, driftslån, maskinlån, lån till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m., lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m., lån till rennäringens rationalisering m. m. samt lån till inköp av avelshästar och ridhästar med sammanlagt 303 000 000 kr., varav till uppförande av lagerhus för jordbruksändamål m. m. 4 milj. kr., till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. 11 milj. kr., till rennäringens rationalisering m. m. 2,5 milj. kr. samt till inköp av avelshästar och ridhästar 500 000 kr.,

2. till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

B 7. Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.

1971/72	Utgift	8 988 079
1972/73	Anslag	12 000 000
1973/74	Förslag	12 000 000

Från anslaget utbetalas dels bidrag till särskild rationalisering inom norrlandslänen, Kopparbergs och Värmlands län samt inom den del av Älvsborgs län, som omfattar landskapet Dalsland, enligt kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad senast 1971: 382), dels bidrag som beviljas enligt kungörelsen (1971: 420) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål i de delar av landet där verksamheten med särskild rationalisering bedrivs.

Bidragsram för särskild rationalisering

Budgetår	Ram
1971/72	17 000 000
1972/73	17 000 000

Lantbruksstyrelsen

Viss eftersläpning i utbetalningen av beviljade statsbidrag förekommer. Anslaget bör dock föras upp med oförändrat 12 milj. kr., varav 200 000 kr. avses för vissa produktionsfrämjande åtgärder. Medlen till sådana åtgärder avser tillfälliga insatser på olika områden, t. ex. främjande av foder- och utsädesproduktion, fåravel och galthållning samt provning, introduktion och uppföljning av nya rön till nytta för lantbrukets rationalisering.

Bidragsramen för innevarande budgetår kommer inte att helt disponeras. Bidragsbehovet till särskild rationalisering kommer dock att öka. De förbättrade produktpriserna väntas nämligen stimulera till ökad uppbyggnad av jordbruk i norra Sverige. Bidragsramen bör därför fastställas till oförändrat 17 milj. kr.

I gemensam skrivelse har *lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen* och *skogsstyrelsen* lämnat redogörelse för verksamheten med särskild rationalisering av jordbruket i Älvsborgs, Värmlands och Kopparbergs län samt inom norrlandslänen. Redogörelsen omfattar tiden den 1 juli 1971 —den 30 juni 1972.

Av redogörelsen framgår att antalet områden, som intill den 1 juli 1972 godkänts för särskilda rationaliseringsåtgärder, uppgår till totalt 177. Inom dessa har verksamheten påbörjats vid sammanlagt 489 brukningsenheter. Mer än tredjedelen av enheterna eller 182 ligger i Norrbottens län. Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län har vardera mellan 15 och 20 % av brukningsenheterna, medan för Kopparbergs län redovisas 31 och för Värmlands län 15 enheter. Den genomsnittliga åkerarealen vid de brukningsenheter som under budgetåret 1971/72 fått arealtillskott har ökat från 27 till 36 ha och skogsmarksarealen från 124 till 159 ha. Lantbruksnämndernas rationaliseringsreserv i anslutning till områdena uppgick den 30 juni 1972 till 3 609 ha åker och 24 495 ha skogsmark.

Till inre rationalisering har sedan verksamheten med särskild rationalisering började budgetåret 1960/61 beviljats statsbidrag med sammanlagt 75,6 milj. kr. Av detta belopp har 29,8 milj. kr. utgått i Norrbottens län. I Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län har beviljats resp. 12,9, 12,0 och 11,7 milj. kr. samt i Kopparbergs och Gävleborgs län resp. 5,0 och 3,0 milj. kr. I Värmlands län och i landskapet Dalsland har verksamheten endast begränsad omfattning. Huvuddelen av bidragen eller ca 54 milj. kr. avser investeringar i ekonomibyggnader medan 7 milj. kr. gått till dikningsverksamheten.

Departementschefen

Erfarenheterna av verksamheten med särskild rationalisering är goda. Efterfrågan på bidrag understeg förra budgetåret fastställd bidragsram. Lantbruksstyrelsen bedömer dock att efterfrågan på bidrag till åtgärder för särskild rationalisering kommer att öka. Ramen för nästa budgetår bör sålunda som lantbruksstyrelsen föreslagit tas upp med oförändrat 17 milj. kr. Med hänsyn till eftersläpningar vid utbetalningarna av beviljade bidrag beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 12 milj. kr. Jag har därvid räknat med 200 000 kr. till vissa produktionsbefrämjande åtgärder i de delar av landet inom vilka verksamheten med särskild rationalisering bedrivs.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 statsbidrag beviljas till särskild rationalisering intill ett belopp av 17 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kr.

B 8. Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

1971/72	Utgift	1 111 753
1972/73	Anslag	1 200 000
1973/74	Förslag	1 200 000

Anslaget används i huvudsak för bidrag till investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på bestående kronolägenheter, till flyttningsbidrag och avträdesersättning åt innehavare av kronolägenheter samt för att bestrida vissa andra utgifter för lägenheterna.

Lantbruksstyrelsen

Flera av lägenheterna har numera helt eller delvis förlorat sin betydelse från allmän synpunkt. En del används ej heller längre i nämnvärd utsträckning för jordbruksändamål. De låga arrendeavgifter som kan tas ut förräntar endast i ringa mån de investeringar som ofta är nödvändiga för en fortsatt jordbruksdrift. Lägenheter som bedöms sakna betydelse från allmän synpunkt läggs ned så snart som möjlighet ges enligt de riktlinjer som antogs av 1958 års riksdag. Härvid spelar flyttningsbidraget en betydelsefull roll. Bidraget utgår med högst 5 000 kr. Om det för staten är angeläget att flyttning sker kan dock bidrag utgå med högst 10 000 kr. Möjlighet att ge ökade bidrag skulle underlätta genomförandet av önskvärda nedläggningar. Bestämmelserna bör därför ändras så att bidraget normalt kan utgå med högst 10 000 kr. Högre bidrag än 10 000 kr. bör kunna utgå då det från statens synpunkt bedöms som särskilt angeläget att avflyttning sker. Med utgångspunkt härifrån beräknas medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till ca 475 000 kr., varav ca 10 000 kr. för flyttningsbidrag. Inkomsterna beräknas för samma period till ca 80 000 kr.

Domänverket

Beträffande flyttningsbidraget är det önskvärt att det nu föreskrivna högsta beloppet, 5 000 kr. i normala fall, vilket varit oförändrat sedan år 1958, höjs till 10 000 kr. Högre belopp än 10 000 kr. bör kunna utgå i de fall då det från statens synpunkt är angeläget att avflyttning sker. För budgetåret 1973/74 räknar verket med en nedläggning av omkring 80 kronolägenheter. Medelsbehovet beräknas uppgå till 900 000 kr., varav ca 175 000 kr. för flyttningsbidrag.

Departementschefen

Ämbetsverkens förslag att höja flyttningsbidraget är jag inte beredd att biträda. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kr.

B 9. Befrämjande av husdjursaveln m. m.

1971/72	Utgift	1 399 480	Reservation	863 304
1972/73	Anslag	1 000 000		
1973/74	Förslag	1 000 000		

Från anslaget bestrids bidrag till avelsföreningar och liknande organisationer. Vidare utgår från anslaget stöd åt hästaveln. Detta koncentreras i huvudsak till hästpremiering, hingsthållningsbidrag och bidrag till vissa andra kvalitetsbefrämjande åtgärder enligt beslut av 1966 års riksdag. Från anslaget utgår också bidrag till befrämjande av mjölkavkastningskontroll m. m.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruksstyrelsen	Departementschefen
1. Bidrag till avelsföreningar och liknande organisationer	210 000	—	—
2. Stöd åt hästaveln	[1]710 000	—	— 50 000
3. Befrämjande av mjölkavkastningskontroll m. m.	300 000	+ 200 000	+ 50 000
	1 220 000	**+ 200 000**	—

[1] I beloppet ingår 220 000 kr. av reserverade medel.

Lantbruksstyrelsen

Av reservationen på anslaget bör 420 000 kr. få tas i anspråk, varav 220 000 kr. för stöd åt hästaveln och 200 000 kr. för befrämjande av mjölkavkastningskontroll m. m. Anslaget bör föras upp med 1 milj. kr.

1. Anslagsposten tas i anspråk för bidrag till avelsföreningarna för nötboskap, får, svin, fjäderfä och kaniner, för rådgivnings- och upplysningsverksamhet för att främja och påskynda rationaliseringen av animalieproduktionen samt för stöd till nämnden för avelsvärdering av tjurar. För att de viktigaste bidragsbehoven skall kunna tillgodoses är det nödvändigt att anslagsposten tas upp med oförändrat belopp.

2. För stöd åt hästaveln står under budgetåret 1972/73 ett belopp av 710 000 kr. till styrelsens förfogande. Härav utgör 220 000 kr. reserverade medel som enligt medgivande får användas för bidrag till hingsthållningen. För budgetåret 1973/74 bör stödet utgå med oförändrat belopp.

3. Fr. o. m. budgetåret 1968/69 har 300 000 kr. årligen ställts till styrelsens förfogande för att försöksvis användas till att stimulera till ökad anslutning till mjölkavkastningskontroll och andra åtgärder för att främja en rationell mjölkproduktion. På grund av läget inom mjölkproduktionen är det angeläget att ytterligare insatser kan göras. Medelsbehovet uppgår till 500 000 kr., varav 200 000 kr. bör tas ur reservationen på anslaget. Reservationen härrör från den senast för budgetåret 1967/68 uppförda anslagsposten Bidrag till kontrollföreningsverksamheten och utgör medel som ej tagits i anspråk för detta ändamål.

Av en av lantbruksstyrelsen lämnad redogörelse för ifrågavarande verksamhet framgår att medlen under budgetåret 1971/72 i huvudsak disponerats för en kampanj för ökad anslutning till mjölkavkastningskontroll, organisation av klövvården, introduktion av utfodringsservice, resultatanalys i samband med effektivitetskontroll, insamling av data rörande olika metoder för höberedning samt försöksverksamhet med avbytare i mjölkproducerande besättningar.

Departementschefen

Stödet till hästaveln kan minskas med 50 000 kr. på grund av minskat behov av medel för hingsthållningsbidrag (2). Behovet av medel till befrämjande av mjölkavkastningskontroll m. m. beräknar jag öka med 50 000 kr. till 350 000 kr. (3). Under budgetåret 1973/74 bör 220 000 kr. av reserverade medel disponeras, varav 170 000 kr. för stöd åt hästaveln och 50 000 kr. för befrämjande av mjölkavkastningskontroll m. m. Anslaget kan därför föras upp med oförändrat 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Befrämjande av husdjursaveln m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

B 10. Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet

Nytt anslag (förslag) 1 000

Under detta anslag tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens hingstdepå och stuteri.

Verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri avser främst att tillgodose halvblodsavelns behov av goda beskällare. Rekryteringen av hingstdepån sker dels från stuteriet, dels genom inköp av hingstar och hingstföl.

Anslaget till statens hingstdepå och stuteri bör läggas om. Sålunda bör verksamheten vid hingstdepån och stuteriet finansieras med de avgifter som uttas och som för innevarande budgetår redovisas på drift-

Stat för verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri

Inkomster	
Uppdragsverksamhet	1 145 000
Bidrag till statens hingstdepå och stuteri	632 000
	1 777 000
Utgifter	
Lönekostnader	1 109 000
Sjukvård	1 000
Reseersättningar	22 000
Lokalkostnader	269 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	30 000
Expenser	11 000
Häst- och fölinköp	71 000
Övriga utgifter	264 000
	1 777 000

budgetens inkomstsida. Målet bör liksom hittills vara att de direkta kostnaderna och inkomsterna balanserar. Täckning av underskott bör ske genom att bidrag lämnas till verksamheten. Detta bidrag bör anvisas över ett särskilt reservationsanslag benämnt Bidrag till statens hingstdepå och stuteri. Under förevarande anslag anvisas endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Vid tillämpningen av den nya anslagstekniken krävs en rörlig kredit. Behovet härav ryms inom ramen för den rörliga kredit som förra årets riksdag ställde till Kungl. Maj:ts förfogande (prop. 1972: 1 bil. 1, FiU 1972: 12, rskr 1972: 82).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 11. Bidrag till statens hingstdepå och stuteri

Nytt anslag (förslag) 632 000

Under detta anslag anvisas medel för att täcka beräknat underskott av verksamheten vid statens hingstdepå och stuteri.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens hingstdepå och stuteri* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 632 000 kr.

B 12. Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling

1971/72	Utgift	136 060	Reservation	13 704
1972/73	Anslag	96 000		
1973/74	Förslag	96 000		

Från anslaget utbetalas dels bidrag med 81 000 kr. till främjande av biskötsel, dels bidrag med tillhopa 15 000 kr. till främjande av växtodling.

Lantbruksstyrelsen

Bidraget till främjande av biskötsel används till grundutbildning och fortbildning av bitillsyningsmän, försök med vandringsbiskötsel m. m. samt till bidrag åt Sveriges biodlares riksförbund. I avvaktan på resultatet av den pågående utredningen om biodlingens framtid bör denna del av anslaget föras upp med oförändrat belopp. Återstående del av anslaget används för särskilda åtgärder för att främja växtodlingen. Styrelsen föreslår att även denna del av anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 96 000 kr.

B 13. Bidrag till Svensk matpotatiskontroll

1971/72	Utgift	110 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	110 000		
1973/74	Förslag	120 000		

Från anslaget bestrids kostnader för Svensk matpotatiskontrolls (SMAK) verksamhet. SMAK har till uppgift att genom olika åtgärder verka för att inom landet saluförd matpotatis är av fullgod beskaffenhet. SMAK står under ledning av en styrelse, i vilken bl. a. konsumenterna, odlarna och handeln är företrädda.

Av anslaget för innevarande budgetår är 15 000 kr. avsedda för SMAK:s allmänna verksamhet och 95 000 kr. för upplysningsverksamhet. SMAK har dessutom fått 440 000 kr. av införselavgiftsmedel.

Lantbruksstyrelsen

Med hänvisning till ökad arbetsvolym och automatiska kostnadsstegringar har SMAK begärt att den del av anslaget som är avsett för dess allmänna verksamhet räknas upp med 60 000 kr. till 75 000 kr.

Av samma skäl begärs att den del av anslaget som är avsett för SMAK:s upplysningsverksamhet räknas upp från 95 000 kr. till 125 000 kr. Lantbruksstyrelsen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att se över vissa matpotatisfrågor, i första hand rörande kvalitetskontroll och märkning. I gruppen ingår företrädare för styrelsen samt för jord-

bruksnämnden, Sveriges potatisintressenter och SMAK. I avvaktan på resultatet av denna översyn föreslås att stödet till SMAK:s allmänna verksamhet utgår med oförändrat belopp. Däremot bör stödet till upplysningsverksamheten höjas från 95 000 kr. till 125 000 kr. Anslaget bör därför föras upp med 140 000 kr. Lantbruksstyrelsen har den 22 november 1972 redovisat resultatet av denna översyn. Förslaget remissbehandlas f. n.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 10 000 kr. till 120 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svensk matpotatiskontroll* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 kr.

B 14. Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

1971/72	Utgift	243 600
1972/73	Anslag	500 000
1973/74	Förslag	500 000

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin som förbrukas till jordfräsar inom yrkesmässig trädgårdsodling. Medlen disponeras av lantbruksstyrelsen efter samråd med trädgårdsnämnden för bidrag till vissa för trädgårdsnäringen allmännyttiga ändamål. Medel som inte utbetalas som bidrag förs vid utgången av påföljande budgetår över till trädgårdsnäringens bensinskattefond, som förvaltas av statskontoret och får disponeras för samma ändamål som anslaget.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 500 000 kr. Under budgetåret 1971/72 har för bidrag till olika ändamål disponerats 323 900 kr. Medelstillgången uppgick vid utgången av budgetåret 1971/72 till 987 560 kr. Därav utgjorde 334 959 kr. beviljade men ej utbetalade bidrag.

Styrelsen erinrar om att de allmänna riktlinjerna för bensinskattemedlens användning är att i första hand sådana ändamål skall tillgodoses för vilka anslag på riksstaten inte kan påräknas och vilka är av påtaglig praktisk betydelse för näringen. Därjämte bör undvikas att det allmänna genom bidragsgivning ådrar sig moraliskt ansvar för tjänster eller löne- och anställningsvillkor (jfr BeJoU 1956: 1, s. 16, och JoU 1957: 1). Med utgångspunkt från detta beslutade 1957 års riksdag att bidrag får lämnas till vissa särskilt angivna ändamål. Erfarenheten har visat att uppräkningen av bidragsändamål numera är otidsenlig och vållar svårigheter vid tillämpningen. På grund härav föreslår styrelsen, efter samråd med trädgårdsnämnden, att styrelsen bemyndigas att under iakt-

tagande av de ovan angivna allmänna riktlinjerna och efter samråd med trädgårdsnämnden bevilja bidrag av bensinskattemedlen till ändamål som är av påtaglig nytta för den yrkesmässiga trädgårdsodlingen.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot lantbruksstyrelsens förslag beträffande medlens användning. Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 15. Främjande av rennäringen

1971/72	Utgift	[1]349 433	Reservation	283 320
1972/73	Anslag	[1]300 000		
1973/74	Förslag	630 000		

[1] Anslaget Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande.

Anslaget Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande används bl. a. för information i produktionsteknik och driftsekonomi m. m. till rennäringsutövarna.

Lantbruksstyrelsen

Med anledning av ny lagstiftning och organisation på rennäringens område har en betydande kursverksamhet genomförts inom samebyarna. För budgetåret 1973/74 planerar styrelsen att intensifiera kurs- och rådgivningsverksamheten.

Styrelsen föreslår vidare att anslaget får tas i anspråk för att bekosta mindre undersökningar rörande betestillgång och andra förhållanden som påverkar förutsättningarna för renskötselns bedrivande. Bl. a. den nya svensk-norska renbeteskonventionen gör det nödvändigt att genomföra vissa undersökningar av detta slag, som inte lämpligen kan finansieras på annat sätt.

Jag vill i detta sammanhang redovisa vissa av lantbruksstyrelsen avlämnade förslag rörande rennäringen.

Enligt beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971: 51, JoU 1971: 37, rskr 1971: 216) skulle frågan om ett katastrofskadeskydd inom rennäringen ytterligare utredas och övervägas. Med anledning härav uppdrogs åt lantbruksstyrelsen att i samråd med bl. a. statistiska centralbyrån utreda de närmare förutsättningarna för ett katastrofskadeskydd. I uppdraget ingick också en undersökning av skyddets finansiering bl. a. mot bak-

grunden av riksdagens beslut år 1969 (prop. 1969: 107, JoU 1969: 24, rskr 1969: 204) beträffande finansieringen av skördeskadeskyddet. Lantbruksstyrelsen har den 13 september 1972 inkommit med förslag till katastrofskadeskydd inom rennäringen.

Lantbruksstyrelsens förslag. Styrelsen erinrar om att rennäringen i lika hög grad som jordbruket och i högre grad än husdjursskötseln i övrigt arbetar med riskmoment på produktionssidan. Övergången till en mer extensiv renskötsel har i viss mån ökat förlustriskerna. De mest omfattande förlusterna vållas i samband med brist på vinterbete antingen genom att renar dör på grund av svält eller att de genom kraftig viktminskning blir mottagliga för sjukdomar som orsakar renförluster och fosterdöd. Det finns f. n. ingen tillförlitlig statistik över renförlusternas årliga storlek. Förlusterna torde variera starkt från år till år och mellan de olika renskötseldistrikten. Vinterbeteskriserna drabbar också regelbundet vissa renbetesområden hårdare än andra.

För renägare föreligger ingen möjlighet att försäkra sig mot de ekonomiska verkningarna av att renar går förlorade. Detta sammanhänger med den stora osäkerheten som anses föreligga vid riskbedömningen. Vissa typer av förluster ersätts dock i särskild ordning. Detta gäller renar som blivit påkörda av tåg eller bil eller blivit rivna av rovdjur.

Styrelsen framhåller att de ekonomiska verkningarna av renförluster är kännbara för de enskilda renägarna eftersom rennäringen arbetar med knappa marginaler. En vinterbeteskris kan genom förlusterna eller de relativt sett höga kostnaderna för utfodring samt eventuell transport av renarna minska eller t. o. m. undanröja förutsättningarna för att bedriva en rationell renskötsel. Beteskriser kan i dag någorlunda effektivt förebyggas genom tillskottsutfodring samt transport av renar till andra bättre vinterbetesområden. Effekterna av dessa ständigt återkommande betesbristsituationer kan numera förebyggas så effektivt att de inte behöver påverka möjligheterna att bedriva renskötsel rationellt. Därför bör skadeskyddet enligt styrelsens mening i första hand ha en skadeförebyggande karaktär. Skyddet bör således vid en katastrofsituation först fungera som ett bidrag till utfodring, transporter och andra skadeförebyggande åtgärder. Först i andra hand bör faktiskt inträffade förluster ersättas. Lantbruksstyrelsen föreslår att katastrofskadeskyddet skall omfatta samtliga renar i registrerade samebyar. Samebyn föreslås utgöra skaderegleringsenhet i fråga om skadeförebyggande åtgärder och den enskilda renägaren i fråga om ersättning för inträffade renförluster. Det bör vara en förutsättning för att ersättning för faktiskt inträffade förluster skall utgå att för situationen lämpliga förebyggande åtgärder för att förhindra renförlust har vidtagits.

Lantbruksstyrelsen föreslår vidare att det skall ankomma på lantbruksnämnderna att bedöma uppkomna betessituationer m. m. och avgöra huruvida en så svår betessituation m. m. uppstått att ersättning

skall utgå för förebyggande åtgärder. För att underlätta bedömningen av betessituationer och betesfrågor föreslår styrelsen att nämnderna vid behov skall få tillkalla särskilda sakkunniga, däribland representanter för renägarna och renforskningen. Kostnaderna härför uppskattar lantbruksstyrelsen till 15 000 kr. årligen.

I fråga om ersättning för inträffade förluster föreslår styrelsen ett individuellt skadeskydd dvs. att ersättning för förluster utgår till vederbörande renägare. Samebyn bör dock sammanställa och vitsorda ersättningsanspråk. Eftersom katastrofskadeskyddet i första hand skall inriktas på skadeförebyggande åtgärder bör ersättningsmöjligheterna för inträffade individuella förluster vara begränsade. En förutsättning är att regelbundna och tillförlitliga renräkningar kommer till stånd. Ersättningsanspråken bör prövas med utgångspunkt från det renantal som finns upptaget för vederbörande i renlängden. Härifrån skall räknas ordinarie avgång dvs. normalförluster, slaktuttag och i annan ordning ersatta dödade djur samt en viss självrisk. Denna bör bestämmas så att den motsvarar en tredjedel av de normala förlusterna. Normalförlusterna beräknas uppgå till 30 % av årskalvarna och 10 % av de äldre djuren.

Lantbruksstyrelsen föreslår att ersättning för förlorade renar, utöver den ordinarie avgången och självrisken, bör utgå med samma belopp som för rovdjursskadade renar.

Kostnaderna för ett katastrofskadeskydd är, enligt styrelsens mening, svåra att uppskatta i förväg eftersom hjälpbehovet varierar från år till år. För skadeförebyggande åtgärder har under senare år kostnaderna årligen uppgått till ca 200 000—250 000 kr. Exceptionellt svåra betesförhållanden inträffar en gång på ca 10 år. Kostnaderna uppgår i dessa fall till ca 2 milj. kr. Under en tioårsperiod kan således behovet av medel till ett katastrofskadeskydd beräknas till ca 4,5 milj. kr. Kostnaderna för att ersätta faktiskt inträffade förluster kan inte på förhand uppskattas. Ett årligt tillskott till katastrofskadeskyddet på totalt 500 000 kr. beräknas dock vara tillräckligt och samtidigt innefatta en uppbyggnad av ett reservkapital. Dessutom bör staten liksom för jordbruket garantera att ersättningar och bidrag utöver det årliga tillskottet vid behov kan utgå.

Lantbruksstyrelsen föreslår att finansieringen av skadeskyddet skall ske på i princip samma sätt som i fråga om jordbrukets skördeskadeskydd, dvs. genom att staten svarar för två tredjedelar och rennäringen för en tredjedel av övriga kostnader. Enligt styrelsens mening är det inte ändamålsenligt att inrätta en särskild fond för rennäringens skadeskydd. De föreslagna medlen bör administreras via samefonden. Statens årliga andel av de gemensamma kostnaderna, dvs. 333 000 kr., bör således tillföras samefonden.

Rennäringens andel av kostnaderna för skadeskyddet kan enligt sty-

relsens mening inte täckas genom avgifter direkt från renägarna. Flertalet renägares alltför dåliga ekonomi liksom också organisatoriska skäl talar mot ett sådant förfarande. Ej heller anser styrelsen det vara lämpligt att direkt taga medlen ur samefondens avkastning, då avkastningen f. n. i det närmaste till fullo utnyttjas.

Vid beteskrissituationer uppstår otvivelaktigt ett mycket omfattande merarbete för renägarna. Detta merarbete får bekostas genom en höjning av skötselavgiften. Skötselavgiften i sin tur erläggs av renägarna som härigenom direkt bekostar den ökade arbetsinsatsen m. m. Lantbruksstyrelsen föreslår därför att rennäringens andel av de gemensamma kostnaderna i första hand betraktas uppfylld genom det merarbete m. m. som renägarna har att utföra i samband med katastrofskadeskyddets praktiska genomförande.

De medel som ställs till katastrofskadeskyddets förfogande att administreras via samefonden bör lämpligen särredovisas under titeln Katastrofskadeskydd för rennäringen. Det bör ankomma på samefonden att meddela medelsramar avseende skadeförebyggande åtgärder till resp. lantbruksnämnd.

Administrationskostnaderna beräknar styrelsen skola kunna inrymmas inom ramen för lantbruksorganisationens och samefondsstyrelsens normala verksamhet och således inte medföra någon nämnvärd merkostnad.

Remissyttranden. Över förslaget har yttranden avgivits av statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket, statens jordbruksnämnd, växtbiologiska institutionen vid Uppsala universitet, lantbruksnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, samefondens styrelse samt Svenska samernas riksförbund.

Förslaget om att införa ett katastrofskadeskydd för rennäringen tillstyrks av samtliga remissinstanser.

Riksrevisionsverket är dock tveksamt om skadeskydd vid förlust av renar kan genomföras och förordar att katastrofskadeskyddet i stället i huvudsak inriktas på förebyggande åtgärder. *Statistiska centralbyrån* tillstyrker att skadeskyddet görs individuellt. Övervägande skäl talar dock mot en behovsprövning av ersättningarna. Eftersom underlaget för bestämning av förlusterna är mycket bristfälligt vill verket kraftigt understryka vikten av att man redan från början vidtar alla möjliga åtgärder i syfte att efter hand få ett allt säkrare underlag för skadebestämningarna.

Såväl *riksrevisionsverket* som *statskontoret* ifrågasätter om tillskottet av statliga medel skall tillföras samefonden. Verken förordar att för ändamålet anvisas ett särskilt reservationsanslag som får disponeras av lantbruksstyrelsen.

Samefondens styrelse framhåller vikten av att statens bidrag till katastrofskadeskyddet tillförs samefonden bl. a. med hänsyn till fondstyrelsens sammansättning och dess verksamhet med bidrag till rennäringens rationalisering.

Med anledning av rennäringslagen (1971: 437) har lantbruksstyrelsen låtit den inom styrelsen tillsatta rennäringsgruppen verkställa inventering av renskötselanläggningar som uppförts i lappväsendets regi och som staten fortfarande står som huvudman för. På grundval av inventeringen har styrelsen avgivit förslag om framtida huvudmannaskap, underhåll m. m. av renskötselanläggningar.

Lantbruksstyrelsens förslag. Inventeringen omfattar totalt ca 2 000 anläggningar av olika slag. Värdet av dessa beräknas till ca 48 milj. kr. Anläggningarna består av riksgränsstängsel, stängsel mellan byar och inom byarna samt av arbetshagar, stugor, slakterier, vägar, flyttleder, stigar och broar m. m. Det övervägande antalet anläggningar har tillkommit enbart för renskötseln medan andra, t. ex. vissa stugor, vägar, stigar och broar, utförts för att tillgodose även andra intressen.

Den ojämförligt största delen av anläggningarna har bekostats av medel, som anvisats av arbetsmarknadsmyndigheterna. Därnäst kommer anläggningar, vartill medel anvisats från samefonden. Andra anläggningar har utförts med vattenregleringsavgifter, SJ-medel och andra statliga medel. Anläggningar har också uppförts av vattenregleringsföretag. En sista grupp är sådana anläggningar som byggts av olika samebyar. Ansvaret för samtliga de anläggningar som är hänförliga till de tre förstnämnda grupperna har tidigare i huvudsak åvilat lappväsendet/länsstyrelsen men åvilar numera vederbörande lantbruksnämnd.

För anläggningar uppförda av t. ex. vattenregleringsföretag har företaget det yttersta ansvaret. Samebyarna är huvudmän för av byarna uppförda anläggningar.

Lantbruksstyrelsen föreslår att huvudparten av de anläggningar, som staten i dag äger och är huvudman för, förs över till samebyarna. De anläggningar som byarna behöver för renskötseln och som inte får disponeras av andra skall i princip ägas av byarna. För anläggningar, som gemensamt betjänar två eller flera samebyar föreslår dock styrelsen att huvudmannaskapet åläggs resp. lantbruksnämnd.

Överförandet av anläggningar bör enligt styrelsens mening föregås av förhandlingar med samebyarna. Lantbruksstyrelsen hemställer om bemyndigande att träffa avtal med resp. sameby om övertagande utan vederlag av huvudmannaskapet för vissa staten tillhöriga renskötselanläggningar.

Vad underhållet beträffar föreslår styrelsen att samebyarna och

samefonden svarar för de anläggningar som oundgängligen behövs och ensamt får disponeras för renskötseln. Underhållet av övriga anläggningar bör bekostas i huvudsak av budgetmedel.

Statens årliga underhållskostnader för sina anläggningar kommer enligt förslaget att uppgå till högst 250 000 kr. De underhållskostnader som avses belasta byarna och samefonden beräknas till ca 550 000 kr.

Remissyttranden. Över förslaget har yttranden avgivits av riksrevisionsverket, lantbruksnämnderna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län samt av Svenska samernas riksförbund. Dessa tillstyrker i princip förslaget. *Riksförbundet* anser dock att samebyarna skall kunna få medel ur samefonden för sina underhållskostnader. *Riksrevisionsverket* utgår från att det undersöks i vilken utsträckning det kan åligga SJ att svara för underhållet av järnvägsstängsel. I fråga om de stugor som främjar turismen bör det enligt verkets mening övervägas om inte dessa kan överlåtas till någon turistorganisation. Verket ifrågasätter också om lantbruksnämnden skall ha ansvaret för underhållet av vägar som även utnyttjas av allmänheten och om inte frågan om annan huvudman bör övervägas.

Departementschefen

Den utredning som lantbrukssty relsen lagt fram, visar att behovet av ett katastrofskadeskydd är stort för rennäringen. Styrelsen föreslår att staten skall lämna bidrag till ett katastrofskadeskydd för rennäringen och medverka i administrationen därav. Det föreslagna skadeskyddssystemet avser framför allt att förebygga skadeverkningar men omfattar också individuell ersättning för inträffade skador. Förslaget har inte mötts av några erinringar vid remissbehandlingen. Även jag biträder förslaget och föreslår att ett katastrofskadeskydd genomförs i huvudsak enligt styrelsens förslag. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i ämnet.

När det gäller finansieringen av stödet biträder jag förslaget att staten skall svara för två tredjedelar av kostnaderna och rennäringen för en tredjedel. Rennäringens del bör anses uppfylld genom det merarbete som renägarna har att utföra i samband med skadeskyddets praktiska genomförande. Jag biträder vidare lantbrukssty relsens förslag att staten i likhet med vad som gäller i fråga om jordbrukets skördeskadeskydd skall stå för administrationskostnaderna.

Lantbrukssty relsen föreslår att statens bidrag årligen skall föras över till samefonden och där särredovisas. Riksrevisionsverket och statskontoret har för sin del förordat att ett reservationsanslag förs upp för ändamålet och att skadeskyddet administreras endast av lantbrukssty relsen och lantbruksnämnderna. Jag förordar därför att statens årliga bidrag till rennäringens katastrofskadeskydd tas upp som en särskild post under förevarande anslag och att under posten uppkommande reservation

särredovisas. Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag i likhet med styrelsen till 330 000 kr. Av beloppet bör högst 250 000 kr. avses för skadeförebyggande åtgärder.

Lantbruksstyrelsens förslag att till samebyarna föra över huvudparten av rennäringens tekniska anläggningar som staten i dag äger och är huvudman för, har tillstyrkts av Svenska samernas riksförbund och övriga remissinstanser. Även jag ansluter mig i princip till förslaget. Jag har för avsikt att senare begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att med utgångspunkt från den av styrelsen gjorda inventeringen få ta upp förhandlingar med samebyarna och träffa avtal med dessa om övertagande utan vederlag av huvudmannaskapet för vissa staten tillhöriga renskötselanläggningar. Härvid bör även närmare utredas huvudmannaskapet för de anläggningar som skall vara kvar i statens ägo och på vilka statliga myndigheter det bör ankomma att svara för statens underhållskostnader. Förhandlingarna med samerna bör även omfatta samernas möjligheter att utföra underhållsarbetet av de anläggningar som staten kommer att finansiera underhållet för. Sedan Kungl. Maj:t tagit ställning till förhandlingsresultatet kommer frågan att underställas riksdagens prövning.

Anslaget bör vidare användas för upplysnings- och rådgivningsverksamhet inom samebyarna samt för kontaktåtgärder o. d. på rennäringens område. Anslaget bör även användas för att bestrida administrationskostnader för ett samarbetsorgan för främjande av renköttets avsättning. Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag att från anslaget bör bekostas vissa mindre undersökningar om betestillgång och andra förhållanden som kan anses nödvändiga och som inte kan finansieras på annat sätt.

Anslaget bör med hänsyn till det nya ändamålet fortsättningsvis benämnas Främjande av rennäringen. De medel som vid utgången av innevarande budgetår finns på anslaget Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande bör föras över till det nya anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för katastrofskadeskydd för rennäringen som jag förordat i det föregående,
2. till *Främjande av rennäringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 630 000 kr.

B 16. Kompensation för bensinskatt till rennäringen

1971/72	Utgift	200 000
1972/73	Anslag	200 000
1973/74	Förslag	200 000

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin, som förbrukas vid användning av snöskotrar inom rennäringen.

Anslaget står till lantbruksstyrelsens förfogande och medlen betalas ut till Svenska samernas riksförbund, som disponerar anslaget enligt landsmötets beslut för ändamål som gagnar renskötande samer.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med ett oförändrat belopp av 200 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bör anslaget tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kompensation för bensinskatt till rennäringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

C. JORDBRUKSPRISREGLERING

C 1. Statens jordbruksnämnd

1971/72	Utgift	8 430 619
1972/73	Anslag	9 509 000
1973/74	Förslag	10 039 000

Statens jordbruksnämnd är central förvaltningsmyndighet för ärenden om prisreglering och marknadsföring på jordbrukets och fiskets områden. Nämnden ansvarar vidare för den ekonomiska försvarsberedskapen på livsmedelsområdet och är huvudman för skördeskadeskyddet.

Jordbruksnämnden består av en generaldirektör och högst fem andra ledamöter. Vid handläggning av fiskeärenden ingår i nämnden ytterligare en ledamot. Chef för nämnden är generaldirektören. Inom nämnden finns fem byråer, nämligen animaliebyrån, vegetabiliebyrån, administrativa byrån, utredningsbyrån och utrikeshandelsbyrån, samt två särskilda sektioner, nämligen fisksektionen och beredskapssektionen.

Till jordbruksnämnden är knutna nämndens konsumentdelegation och beredskapsråd.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens jordbruks-nämnd	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	49	+ 5	—
Övrig personal	102	—	—
	151	**+ 5**	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	8 212 000	+866 000	+ 475 000
Sjukvård	22 000	+ 2 000	—
Reseersättningar	374 000	+ 7 000	—
Därav utrikes resor	(8 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	567 000	+ 39 000	+ 36 000
Expenser	569 000	+ 46 000	+ 24 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 10 000)	(—)
Särskilda undersökningar	100 000	+ 20 000	+ 10 000
	9 844 000	**+980 000**	**+ 545 000**
Uppbördsmedel			
Ersättning från fonden för beredskapslagring	335 000	+ 15 000	+ 15 000
Nettoutgift	**9 509 000**	**+965 000**	**+ 530 000**

Inkomster vid statens jordbruksnämnd, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1,1 milj. kr. (1972/73 1 milj. kr.).

Statens jordbruksnämnd

1. Löne- och prisomräkning m. m. 549 000 kr.
2. Personalen på animaliebyrån bör utökas med en amanuens (+ 66 000 kr.).
3. En tjänst som avdelningsdirektör bör inrättas på administrativa byråns kanslisektion. Vid sektionen för restitutionsärenden föreslås att en tjänst som avdelningsdirektör inrättas, varvid en tjänst som byrådirektör kan dras in. (+ 87 000 kr.)
4. Tjänsten som chef för utrikeshandelsbyrån bör bli ordinarie.
5. Fisksektionen bör ombildas till byrå. Detta medför bl. a. att en tjänst som avdelningsdirektör byts ut mot en tjänst som ordinarie byråchef. (+ 14 000 kr.)
6. Beredskapssektionen föreslås också bli ombildad till byrå. Den nuvarande tjänsten som avdelningsdirektör byts ut mot en tjänst som ordinarie byråchef. Vidare föreslås att personalen på beredskapssektionen utökas med en avdelningsdirektör, en byrådirektör och en amanuens. (+ 249 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens jordbruksnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 039 000 kr.

C 2. Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

1971/72	Utgift	[1]501 767
1972/73	Anslag	865 000
1973/74	Förslag	1 113 000

[1] Del av anslaget Statens jordbruksnämnd.

Lantbruksekonomiska samarbetsnämndens uppgift är att samordna kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket.

Samarbetsnämnden består av en ordförande, cheferna för lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och statistiska centralbyrån samt tre andra ledamöter. Chef för nämnden är ordföranden. Under ordföranden leds arbetet av en byråchef. Arbetet bedrivs främst genom särskilda expertgrupper.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-ekonomiska samarbets-nämnden	Departe-ments-chefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	1	—	—
	3	—	—
Anslag			
Lönekostnader	333 000	+ 61 000	+ 11 000
Sjukvård	1 000	—	—
Reseersättningar	20 000	+ 1 000	+ 1 000
Expenser	16 000	+ 1 000	+ 1 000
Särskilda utredningar	495 000	+235 000	+ 235 000
	865 000	**+298 000**	**+ 248 000**

Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

Löne- och prisomräkning m. m. 298 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 113 000 kr.

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

1971/72	Utgift	159 955 833
1972/73	Anslag	101 000 000
1973/74	Förslag	96 000 000

Under anslaget anvisas medel för olika prisreglerande ändamål.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens jord-bruksnämnd	Departe-mentschefen
Anslag			
Prisutjämning	100 000 000	—5 000 000	—5 000 000
Diverse kostnader	600 000	—	—
	101 000 000	**—5 000 000**	**—5 000 000**

Statens jordbruksnämnd och kommerskollegium

Prisutjämning i anledning av vissa åtgärder inom EFTA utgår för vissa jordbruksvaror till livsmedelsindustrin vid tillverkning av choklad- och konfektyrvaror, biscuits och wafers, senap, såser och soppor samt på fiskkonserver o. d. ävensom på mellanöl och starköl. Prisutjämningsförfarandet administreras av riksskatteverket och jordbruksnämnden. För budgetåret 1973/74 räknar nämnden med ett medelsbehov till prisutjämningen i dess nuvarande omfattning på sammanlagt ca 95 milj. kr.

Efter samråd med kommerskollegium och andra berörda myndigheter har nämnden i skrivelse den 23 februari 1972 föreslagit att prisutjämning får medges bl. a. för mjöl och mjölk som ingår i såser och soppor och för mjöl som ingår i fiskkonserver o. d.

Vidare har kommerskollegium i yttrande den 23 oktober 1972 i anledning av avtalet mellan EEC och Sverige efter samråd med generaltullstyrelsen, riksskatteverket och jordbruksnämnden och efter hörande av berörda organisationer inom näringslivet föreslagit vissa ändringar i råvaruprisutjämningen för livsmedelsindustriprodukter. Kollegiet föreslår att en rörlig avgift vid import skall ersätta den nuvarande prisutjämningen för vissa fondantmassor och att prisutjämning införs för stärkelse och ägg som ingår i fiskkonserver o. d. Kostnaderna för den av jordbruksnämnden och kommerskollegium föreslagna utvidgningen av prisutjämningen beräknas motsvara kostnaderna för den nuvarande prisutjämningen för vissa fondantmassor.

Jordbruksnämnden förutsätter att anslagsposten till diverse kostnader liksom hittills får disponeras för sådana oförutsedda utgifter, som mera direkt kan föranledas av den prisreglerande verksamheten, samt intill ett belopp av 100 000 kr. för en undersökning av 1973 års fodersädsskörd.

Vidare bör posten alltjämt få användas för extra kostnader för skördeuppskattning och administration i samband med det permanenta skördeskadeskyddet.

Departementschefen

Riksdagen har godkänt att vissa ändringar av råvaruprisutjämningen för livsmedelsindustriprodukter får börja tillämpas den 1 april 1973 (prop. 1972: 143, SkU 1972: 64, rskr 1972: 312). Riksdagen har vidare bemyndigat Kungl. Maj:t att medge sådana avvikelser från bestämmelserna i regleringsförfattningarna som kan bli aktuella genom samarbetet med EEC och EFTA. Vad jag nu anfört har beaktats vid medelsberäkningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 000 kr.

C 4. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m.

1971/72	Utgift	34 239 796
1972/73	Anslag	36 066 000
1973/74	Förslag	37 941 000

För statens jordbruksnämnds beredskapslagring gäller vissa riktlinjer som, med stöd av riksdagens beslut, senast har fastställts genom beslut av Kungl. Maj:t den 2 juni 1972.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens jordbruksnämnd	Departementschefen
Anslag			
Lagring genom Svensk spannmålshandels försorg	7 570 000	+ 865 000	+ 865 000
Lagring i jordbruksnämndens regi	9 612 000	+ 382 000	+ 382 000
Ränta på fondkapital för			
Svensk spannmålshandels lagring	9 787 000	−1 037 000	−1 037 000
jordbruksnämndens lagring	8 522 000	+1 715 000	+1 715 000
Övriga beredskapsåtgärder	575 000	— 50 000	— 50 000
	36 066 000	**+1 875 000**	**+1 875 000**

Statens jordbruksnämnd

Kungl. Maj:t har den 20 mars 1970 uppdragit åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att göra en översyn av metodiken m. m. för beräkning av produktions- och konsumtionsutvecklingen samt försörjningsbalansen på livsmedelsområdet. I avvaktan på resultatet av detta arbete utgår jordbruksnämnden från samma målsättning för beredskapslagringen för budgetåret 1973/74 som för budgetåren 1971/72 och 1972/73.

För beredskapslagring i jordbruksnämndens regi räknar nämnden med att disponera det kapital, 146 250 000 kr., som återstår i nämndens delfond under fonden för beredskapslagring sedan 125 milj. kr. har disponerats för lagring i Svensk spannmålshandels regi. Inom denna ram ryms en ökad lagring av ett begränsat antal varor för att förstärka livsmedelsförsörjningen i krig.

Räntan på ianspråktaget kapital har beräknats efter en räntesats på 7 % mot tidigare 6,75 %.

Anslagsposten övriga beredskapsåtgärder behövs för utnyttjande av operationsanalytisk modell (30 000 kr.) och ADB-system (140 000 kr.) för planläggning resp. planering av livsmedelsberedskapen, åtgärder för reservanläggningar till livsmedelsindustrin (250 000 kr.), planläggning för undanförsel av boskap (15 000 kr.), utredningar och uppföljningar

beträffande planläggningen av ersättningsproduktionen inom livsmedelsområdet (60 000 kr.) samt planläggning av jordbrukets blockorganisation (30 000 kr.).

Jordbruksnämnden förutsätter att anslaget liksom tidigare skall få tas i anspråk för att täcka förluster, som kan uppkomma i anledning av att försäkringen av beredskapslagrade varor i vissa fall har ersatts av statliga garanti- eller ansvarsförbindelser som har lämnats av nämnden.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t om användningen av anslagsposten övriga beredskapsåtgärder.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 37 941 000 kr.

C 5. Stöd till jordbruket i norra Sverige

1971/72	Utgift	52 617 636
1972/73	Anslag	66 000 000
1973/74	Förslag	74 000 000

Statens jordbruksnämnd disponerar anslaget för pristillägg till jordbruket i norra Sverige enligt kungörelsen (1971: 421) om prisstöd till vissa jordbruk.

Statens jordbruksnämnd

Nämnden beräknar medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 74 milj. kr., varav 58 milj. kr. till mjölk, 15 milj. kr. till nötkött och fårkött samt 1 milj. kr. till fläsk.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till jordbruket i norra Sverige* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 74 000 000 kr.

C 6. Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.

1971/72	Utgift	[1] 7 418 260
1972/73	Anslag	8 100 000
1973/74	Förslag	6 000 000

[1] Del av anslaget Stöd till jordbruket i norra Sverige, m. m.

Lantbruksstyrelsen disponerar anslaget för utbetalningar dels enligt kungörelsen (1967: 422) om särskilt övergångsbidrag och avgångsvederlag åt jordbrukare, dels med anledning av eventuella besvärsärenden i fråga om arealtillägg och övergångsbidrag enligt tidigare bestämmelser, dels enligt rennäringskungörelsen (1971: 438) för särskilt avgångsvederlag åt renägare.

Lantbruksstyrelsen

Antalet beviljade ansökningar om särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare för år 1971 uppgick till ca 9 000. Bidrag på ca 5,3 milj. kr. betalades ut hösten 1971. Styrelsen uppskattar medelsbehovet till ca 5,4 milj. kr.

I fråga om avgångsvederlag åt jordbrukare uppgick utgifterna under budgetåret 1971/72 till ca 600 000 kr. Styrelsen beräknar medelsbehovet till ca 500 000 kr.

För särskilt avgångsvederlag åt renägare uppskattar styrelsen medelsbehovet till högst 100 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kr.

C 7. Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket

1971/72	Utgift	1 105 470	Reservation	1 493 341
1972/73	Anslag	1 218 000		
1973/74	Förslag	1 218 000		

Från anslaget bekostas dels den jordbruksekonomiska undersökningen, dels intill 50 000 kr. resultatanalyser vid jordbruksföretag.

Lantbruksstyrelsen

Efter samråd med lantbruksekonomiska samarbetsnämnden föreslår styrelsen att undersökningen även under budgetåret 1973/74 bedrivs i ungefär oförändrad omfattning.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 218 000 kr.

C 8. Bidrag till permanent skördeskadeskydd

1971/72	Utgift	30 000 000
1972/73	Anslag	30 000 000
1973/74	Förslag	30 000 000

Under anslaget anvisar staten bidrag till skördeskadefonden. Medlen används för att bestrida ersättningar för skördeskador.

Statens jordbruksnämnd

Efter samråd med statistiska centralbyrån beräknas statsbidraget till skördeskadefonden för budgetåret 1973/74 till ett oförändrat belopp av 30 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till permanent skördeskadeskydd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 30 000 000 kr.

C 9. Administration av permanent skördeskadeskydd m. m.

1971/72	Utgift	14 028 000
1972/73	Anslag	13 013 000
1973/74	Förslag	13 761 000

Statens jordbruksnämnd är huvudmyndighet för det permanenta skördeskadeskyddet. Skördeskadeskyddets kansli är knutet till statistiska centralbyrån. Under anslaget anvisas medel som disponeras av statistiska centralbyrån för att bekosta de objektiva skördeuppskattningarna, skördeskadeskyddets tekniska administration samt lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statistiska centralbyrån	Departementschefen
Anslag			
Objektiva skördeuppskattningar	7 838 000	+ 585 000	+585 000
Skördeskadeskyddets tekniska administration	1 419 000	+ 527 000	+ 82 000
Lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion	3 756 000	+ 233 000	+ 81 000
	13 013 000	**+1 345 000**	**+748 000**

Statistiska centralbyrån

Medelsbehovet under anslaget beräknas öka med 1 345 000 kr. I denna ökning ingår löne- och prisomräkning vid befintlig organisation med 817 000 kr. För vissa andra kostnadsändringar av automatisk karaktär beräknas ett ökat belopp av 75 000 kr. För övriga kostnadsökningar beräknas 453 000 kr.

När det gäller de objektiva skördeuppskattningarna förutsätts att antalet provytegårdar liksom provtagningens omfattning i de olika undersökningarna blir oförändrade under nästa budgetår. Utöver löne- och prisomräkning föreslås en ökning med 75 000 kr. avseende omläggningar föranledda av statsmakternas beslut beträffande den undre arealgräns för potatisodlingar som skall ingå i prisregleringen på jordbrukets område samt skördeskadeskyddet.

Skördeskadeskyddets tekniska administration föreslås i fråga om löpande verksamhet få oförändrad omfattning och utformning. Skördestatistiska nämnden och statistiska centralbyrån genomför en allmän översyn av skördeskadeskyddet. För att kunna fullfölja översynen inom önskvärd tidsram behövs ytterligare medel. Utöver löne- och prisomräkning föreslås sålunda en ökning med 445 000 kr., varav 100 000 kr. för permanent och 305 000 kr. för tillfällig förstärkning av utvecklingsresurserna. För ökad information om skördeskadeskyddet beräknas 40 000 kr.

För lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion föreslås, utöver löne- och prisomräkning, en ökning av resurserna med 8 000 kr. I beloppet ingår en minskning med 92 000 kr. med hänsyn till bortfallet av specialstudier i anslutning till 1971 års lantbruksräkning samt en ökning med 100 000 kr. avseende förberedelsearbeten för en lantbruksräkning år 1975 eller år 1976.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för objektiva skördeuppskattningar, skördeskadeskyddets tekniska administration samt lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion till sammanlagt 13 761 000 kr. Jag har därvid räknat medel för bl. a. förberedelsearbeten för en lantbruksräkning år 1975 eller år 1976. Jag har vidare i enlighet med vad chefen för finansdepartementet förordat under anslaget Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser under sjunde huvudtiteln räknat med bortfall av kostnaderna för jordbruksinventeringen i mars månad.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Administration av permanent skördeskadeskydd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 761 000 kr.

D. SKOGSBRUK

D 1. Skogsstyrelsen

1971/72 Utgift	7 157 979
1972/73 Anslag	7 634 000
1973/74 Förslag	8 211 000

Skogsstyrelsen har till uppgift att leda de statliga åtgärderna för att främja det enskilda skogsbruket. Styrelsen är centralt organ för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och central myndighet för rådgivnings- och fortbildningsverksamhet rörande det enskilda skogsbrukets rationalisering samt för virkesmätning och skogsstatistik.

Skogsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för skogsstyrelsen är en generaldirektör. Inom styrelsen finns två skogsbyråer, en administrativ byrå samt en avdelning för information, rådgivning och fortbildning och en avdelning för virkesmätning och statistik.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogs-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	43	+7	+1
Övrig personal	55	+2	—
	98	**+9**	**+1**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	5 522 000	+ 1 083 000	+ 543 000
Sjukvård	23 000	+ 4 000	+ 2 000
Reseersättningar	271 000	+ 51 000	+ 22 000
Därav utrikes resor	(10 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	525 000	+ 14 000	+ 14 000
Expenser	1 313 000	+ 85 000	— 5 000
Därav engångsutgifter	(8 000)	(+ 64 000)	(— 2 000)
Provmätningar	15 000	+ 6 000	+ 1 000
	7 669 000	**+ 1 243 000**	**+ 577 000**
Uppbördsmedel			
Inkomst av fotogrammetrisk uppdragsverksamhet	35 000	+ 5 000	—
Nettoutgift	**7 634 000**	**+ 1 238 000**	**+ 577 000**

Skogsstyrelsen

Avsättningsförhållandena för svenska skogsindustriprodukter på framför allt den västeuropeiska marknaden bedöms vara goda både under de närmaste åren och på längre sikt. En förutsättning för en gynnsam utveckling av den svenska skogsnäringen är emellertid att relationen

mellan intäkter och kostnader i skogsbruket förbättras. Med förbättrade resurser bör skogsvårdsorganisationen kunna medverka till en sådan gynnsam utveckling. Det är därför angeläget att skogsstyrelsens resurser förstärks, främst i personellt hänseende.

Skogsstyrelsen behandlar härefter de särskilda yrkandena för budgetåret 1973/74.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 486 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning med sex icke ordinarie tjänster, vilket kommer att medföra minskad ambitionsnivå på områdena ekonomi, personaladministration, bidragsfrågor och skoglig rådgivning (— 406 000 kr.).

3. För uppbyggnad av en effektiv organisation för skogsskyddsfrågor bör andra skogsbyrån förstärkas med en byrådirektör (+ 100 000 kr.).

4. För att förbättra samordning och utbytet av informationsresurserna inom skogsvårdsorganisationen bör avdelningen för information, rådgivning och fortbildning förstärkas med en byrådirektör (+ 99 000 kr.).

5. Avdelningen för virkesmätning och statistik bör organiseras med en sektion för varje huvudområde. Härför behövs förstärkning med två byrådirektörer, den ene för utredningsarbete, upprättande av skogliga prognoser, överarbetning och utveckling av den skogliga statistiken, sammanställningar av översikter för internationella sammanhang m. m., den andre för handläggning av skogsvärderings- och taxeringsfrågor, prissättningsnormer för virke och virkesprisutveckling m. m. (+ 198 000 kr.).

6. För handläggning av internationella skogliga frågor samt för planering och utredning föreslås förstärkning av generaldirektörens sekretariat med en tjänst som amanuens/förste byråsekreterare (+ 67 000 kr.).

7. För effektivisering av skogsbruksplanläggning och annan översiktlig planering behövs en byrådirektör vid första skogsbyrån. Om tjänsten inrättas kan en av skogsvårdsstyrelsemedel bekostad assistenttjänst på byrån dras in (+ 99 000 kr.).

8. För utveckling av den utbildningsverksamhet som nämnden för skoglig flygbildteknik bedriver behövs en amanuens/förste byråsekreterare. Inkomsterna av uppdragsverksamheten beräknas härigenom öka med 5 000 kr. (+ 70 000 kr.).

9. Ökade kansli- och skrivgöromål gör det nödvändigt att förstärka generaldirektörens sekretariat och första skogsbyrån med var sitt biträde (+ 91 000 kr.).

10. Ökade kostnader för resor uppstår till följd av revisionsverksamheten (+ 5 000 kr.). Inom ramen för det totala anslagsbeloppet bör delposten för utrikes resor höjas med 5 000 kr.

11. Ökade kostnader uppstår till följd av förnyelse av kontorsutrust-

ning (+ 23 000 kr.) och utvecklingsarbete med provmätningar (+ 5 000 kr.). Anslaget kan minskas med en engångsanvisning för innevarande budgetår (— 8 000 kr.) och på grund av minskade kostnader för automatisk databehandling (— 70 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 211 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för en ny tjänst som byrådirektör (3) och för ökade resekostnader i samband med revisionsverksamheten (10).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogsstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 211 000 kr.

D 2. Bidrag till skogsvårdsstyrelserna

1971/72	Utgift	43 741 653
1972/73	Anslag	38 124 000
1973/74	Förslag	41 240 000

Skogsvårdsstyrelserna har till uppgift att främja och stödja det enskilda skogsbruket samt att verka för att skogshushållningen inom de enskilda skogarna bedrivs på ett planmässigt sätt. Styrelserna skall också utöva den uppsikt och vidta de åtgärder, som enligt gällande skogsvårds-, naturvårds- och andra författningar ankommer på dem.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Personal			
Förvaltningspersonal	240	—	—
Teknisk personal	449	—	—
	689	—	—
Anslag			
Avlöningar	26 987 000	+ 1 899 000	+ 1 899 000
Skogsvårdsstyrelsernas allmänna verksamhet	1 746 000	+ 2 255 000	+ 80 000
Skogsbruksskolor			
a) Amortering av byggnadslån	190 000	— 190 000	— 190 000
b) Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	213 000	—	—
Lönekostnadspålägg			
a) ATP-avgifter	2 125 000	+ 286 000	+ 148 000
b) Arbetsgivaravgifter till sjukförsäkring	807 000	+ 60 000	+ 60 000
c) Allmän arbetsgivaravgift	538 000	+ 617 000	+ 617 000
d) Lönegarantiavgift	5 000	+ 1 000	+ 1 000
e) Arbetarskyddsavgift	13 000	+ 1 000	+ 1 000
f) Kostnader för pensionsavgången skogsvårdsstyrelsepersonal	5 500 000	+ 500 000	+ 500 000
	38 124 000	+ **5 429 000**	+ **3 116 000**

Skogsstyrelsen

Under budgetåret 1971/72 uppgick skogsvårdsstyrelsernas förrättningsverksamhet till 324 000 dagar vilket är 9 000 dagar mer än under det närmast föregående budgetåret. Ökningen hänför sig till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med skogliga beredskapsarbeten som svarade för 60 % av den totala verksamheten.

Den offentliga verksamheten har minskat med 18 000 dagar sedan föregående budgetår beroende på att skogsyrkesutbildningen i tolv län övertagits av landstingen. Totala antalet offentliga dagar exkl. skogsyrkesutbildning i övriga län har varit 79 900. I detta antal ingår dagar för viss verksamhet som bedrivits med medel från andra anslag än de under litt. D. Skogsbruk.

Skogsvårdsstyrelsernas resurser för offentlig verksamhet bör förstärkas för att möjliggöra en vidgad skoglig rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Vidare bör den verksamhet som syftar till att trygga återväxten på de ökande slutavverkningsarealerna intensifieras. Ökade åtgärder behövs för att främja en effektiv skoglig samverkan över ägogränserna. Sammanlagt behöver den offentliga verksamheten ökas med 5 000 dagar. Totalsumman offentliga dagar för budgetåret 1973/74 föreslås till 74 000.

Genomsnittskostnaden budgetåret 1971/72 för offentlig verksamhet och serviceverksamhet har beräknats till 392 kr. per förrättningsdag. Förrättningsdagskostnaden beräknas genom automatiska kostnadsökningar stiga till 435 kr. för budgetåret 1973/74.

Det statliga bidraget för budgetåret 1973/74 bör uppgå till 32 190 000 kr.

Vissa utgifter av offentlig natur vilka inte ingår i förrättningsdagskostnaden beräknas till 568 000 kr. Den skogliga yrkesutbildningen beräknas ha övertagits helt av landstingen fr. o. m. budgetåret 1973/74 varför kostnaderna för skogsbruksskolorna minskar.

Om statsverkets inkomst av skogsvårdsavgifter kommer att uppgå till oförändrat 11,7 milj. kr. blir för budgetåret 1973/74 det totala statsbidraget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 44 458 000 kr.

Beträffande beloppets bestridande från olika anslag föreslås följande. Tjänstebrevskostnader bör bestridas från anslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänstebrevsförsändelser. Utgifterna för reseersättningar till personal för viss kursverksamhet bör belasta anslaget Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m. samt vissa förrättningskostnader anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. Beloppen under nyssnämnda anslag beräknas till resp. 555 000, 200 000 och 150 000 kr. eller sammanlagt 905 000 kr. Resterande 43 553 000 kr. bör anvisas under anslaget Bidrag till skogsvårdsstyrelserna.

Skogsstyrelsen bör bemyndigas att fördela anslaget mellan skogs-

vårdsstyrelserna, fastställa inkomst- och utgiftsstater för styrelserna samt meddela erforderliga föreskrifter rörande staternas tillämpning.

1. Löne- och prisomräkning 3 254 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning av antalet extra ordinarie tjänster i reglerad befordringsgång med 30, vilket i sin tur innebär minskad offentlig verksamhet (— 1 525 000 kr.).

Departementschefen

Antalet förrättningsdagar i skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet för budgetåret 1973/74 beräknar jag till 69 000. Medelstilldelningen per förrättningsdag bör höjas från 384 kr. till 433 kr. Utgiftsramen för skogsvårdsstyrelsernas ej taxebelagda verksamhet blir med utgångspunkt från detta belopp 29 877 000 kr. För vissa andra kostnader av offentlig natur bör beräknas 568 000 kr. Skogsvårdsstyrelserna tillförs även belopp som svarar mot inflytande skogsvårdsavgifter. Som chefen för finansdepartementet tidigare denna dag anmält bör statsverkets inkomst av dessa avgifter för nästa budgetår beräknas till 11,7 milj. kr.

Jag förordar alltså att den totala kostnadsramen för den med statsmedel finansierade delen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1973/74 bestäms till 42 145 000 kr. Fördelningen på olika anslag bör ske enligt följande. Tjänstebrevskostnaderna bör bestridas från anslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänstebrevsförsändelser. Vidare bör utgifter för reseersättningar åt personal för kursverksamheten belasta anslaget Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m. samt vissa förrättningskostnader anslaget Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. Dessa utgifter bör för nästa budgetår beräknas till resp. 555 000, 200 000 och 150 000 kr. eller sammanlagt 905 000 kr. Återstående 41 240 000 kr. bör anvisas under detta anslag.

Liksom hittills bör Kungl. Maj:t fastställa dispositionsstat för den statliga anslagsgivningen till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader samt bemyndiga skogsstyrelsen att i övrigt fördela anslaget mellan skogsvårdsstyrelserna och fastställa deras inkomst- och utgiftsstater. I samband härmed bör skogsstyrelsen även få meddela erforderliga föreskrifter rörande staternas tillämpning.

Jag vill i detta sammanhang föreslå att riksdagens medgivande inhämtas till att statlig kreditgaranti för lån till skoglig plantskoleverksamhet även under budgetåret 1973/74 får beviljas intill ett belopp av 1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 beviljas statlig kreditgaranti för lån till skoglig plantskoleverksamhet intill ett belopp av 1 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till skogsvårdsstyrelserna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 41 240 000 kr.

D 3. Bidrag till skogsförbättringar

1971/72	Utgift	3 954 871
1972/73	Anslag	8 000 000
1973/74	Förslag	8 000 000

Huvuddelen av anslaget utnyttjas för att lämna bidrag till skogsplantering på sämre jordbruksmark. I övrigt lämnas stöd till iståndsättning av skogar med otillfredsställande skogstillstånd, bl. a. vissa restskogar, till skogsdikning, till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter, till inventering av vissa skador på växande skog samt till att täcka förluster till följd av sådan statlig kreditgaranti, som avses i kungörelsen (1969: 705) om statligt stöd vid skada på skog. Bidragsbestämmelserna för anslaget återfinns i kungörelsen (1948: 239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder (ändrad senast 1961: 109).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Rambelopp			
1. Skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark	6 000 000	— 500 000	—
2. Övriga åtgärder	2 500 000	+ 500 000	—
	8 500 000	—	—
Anslag	**8 000 000**	—	—

Skogsstyrelsen

1. Under det senaste året har ca 8 500 ha sämre jordbruksmark skogsodlats med stöd av medel ur anslaget. Genom självföryngring eller genom skogsodling utan bidrag kan ytterligare 7 000—8 000 ha sådan mark beräknas ha blivit beskogad. Med den minskning av skogsodling som noterats för det senaste året uppnås inte balans mellan jordbruksmarkens minskning och överföring till skogsmark av mark som tagits ur jordbruksproduktionen. Tidigare eftersläpning i fråga om plantering har också medverkat till att stora arealer före detta jordbruksmark ligger utan användning. Minst hälften av denna areal bör planteras.

Den för budgetåret 1971/72 anvisade ramen för skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark har inte helt förbrukats. Av anslagna 6 milj. kr. återstod vid budgetårets slut 1,2 milj. kr. ofördelade. För att upprätta markanvändningsplaner har tagits i anspråk 155 000 kr. Den sistnämnda verksamheten, kompletterad av informationsmate-

rial till markägarna, bör även fortsättningsvis få bedrivas med stöd av medel inom ifrågavarande ram.

Lågkonjunkturen för skogsbruket under budgetåret 1971/72 och de allvarliga insektshärjningarna som följt i spåren efter stormkatastroferna år 1969 har minskat skogsägarnas möjligheter att investera i plantering av nedlagd jordbruksmark. Det är troligt att skogsplantering på sådan mark kommer att öka sedan förhållandena förbättrats. Intensifierad information till markägarna grundad på upprättade markanvändningsplaner kommer sannolikt att verka i samma riktning. Det totala behovet av medel för ökad bidragsgivning beräknas dock inte stiga till det belopp som anslagits de närmast föregående budgetåren. Bidragsramen för skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark bör tas upp med 5,5 milj. kr.

2. Ramen för bidrag till övriga åtgärder används bl. a. för bidrag till att återföra gamla restskogsmarker i produktivt skick. Restskogarna, som huvudsakligen finns i övre Norrland, har uppstått vid huggningar under tidigare skeden, då möjligheterna till naturlig föryngring av dessa marker överskattades. Inom ramen ges dessutom bidrag till skogsdikning samt återväxtåtgärder på t. ex. igenväxta hagmarker med otillfredsställande skogstillstånd.

Anslagsdelen har utnyttjats helt under budgetåret 1971/72. Med anledning av ökat intresse för skogsdikning beräknas belastningen på anslaget öka. Bidragsramen till övriga åtgärder bör tas upp med 3 milj. kr.

I avvaktan på en mer intensiv uppföljningsperiod behövs inget bemyndigande avseende bidrag till försöksverksamheten med mekaniserad dikning, gödsling och skogsodling av myrmark under budgetåret 1973/74.

3. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 8 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om statligt stöd till *omplantering av skogskulturer som skadats av sork*. I skrivelse den 20 december 1971 har Lantbrukarnas länsförbund i Jämtland hemställt att bidragsreglerna rörande omplantering av skogskulturer som skadats av sork förbättras.

Nuvarande förhållanden. Enligt kungörelsen (1948: 239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder kan bidrag utgå till enskild person bl. a. för att fullgöra av honom enligt skogsvårdslagen åliggande skyldighet att vidtaga återväxtåtgärder efter avverkning om han med hänsyn till markens produktionsförhållande och till sin ekonomiska ställning uppenbarligen är i behov av bidrag för att reproduktionsskyldigheten ej skall bli oskäligt betungande. Sedan år 1967 har bidrag kunnat utgå med högst 50 % av beräknad kostnad för skogsodlingsåtgärder som fordras för att erhålla nöjaktig återväxt efter sorkangrepp på plantskog.

Lantbrukarnas länsförbund i Jämtland. Upprepade stora sorkskador har inträffat i skogsodlingar i Jämtland under åren 1966—1970. Angreppen har varit svårast inom silurområdet och de östra delarna av fjällskifferområdet. 25 % av hyggesarealerna har helt förstörts av sork. Värdet av dessa skador uppskattas till ca 3 milj. kr. Därtill kommer värdet av de skador som förekommer mer spridda. Många enskilda skogsägare har fått samtliga föryngringar totalförstörda av sork. I många fall har skadorna upprepats både efter en och två omplanteringar. Det måste betraktas som orimligt att med hjälp av skogsvårdslagen kräva skogsodlingsåtgärder av denna omfattning även om statsbidrag utgår efter hittillsvarande regler. Skogsägare är i allmänhet ej längre villiga att avveckla den gamla skogen eftersom riskerna för orimligt höga återväxtkostnader är stora.

Bidragsnormerna för omkultur i sorkskadade barrföryngringar bör förbättras. Bidraget bör höjas från nuvarande 50 % till 80 %. Om kulturen måste göras om ytterligare en eller flera gånger bör bidraget vara 100 %. Vidare bör bidrag övergångsvis utgå redan till första kulturen för att stimulera till avveckling av gamla, dimensionshuggna granskogar och för att motverka markägarens misstänksamhet mot föryngringshuggningar inom områden som lätt utsätts för sorkskador. Detta bidrag föreslås till 25 %.

Remissyttranden. Efter remiss har yttranden över skrivelsen avgetts av skogsstyrelsen och skogshögskolan. Skogsstyrelsen har inhämtat yttrande från skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län.

Remissinstanserna har inget att erinra mot länsförbundets beskrivning av föryngringssvårigheterna i Jämtland eller av omfattningen och graden av sorkskador. Enligt *skogsstyrelsen* är skadorna särskilt allvarliga inom Jämtlands silurområden och försvåras bl. a. av förekomst av gräs. *Skogshögskolan* påpekar att skadorna uppträder i kombination med frost.

Enligt *skogshögskolan* har forskningen om hur sork- och frostskador skall undvikas i de aktuella delarna av Jämtland pågått sedan slutet av 1960-talet. *Skogsstyrelsen* påpekar att andra slutavverkningsformer som i och för sig skulle mildra sorkskadorna har lett till andra svåra kalamiteter. Styrelsen anser att det vore olyckligt även från andra än skogliga synpunkter om risken för sorkskador skulle minska den skogliga verksamheten inom området. Därför är det enligt styrelsen angeläget att skapa resurser som medverkar till att bibehålla eller återställa skogsägarnas vilja till och tro på rationella slutavverkningar och effektiva skogsvårdsinsatser även efter upprepade skador.

Remissinstanserna tillstyrker i princip länsförbundets förslag. Enligt *skogsstyrelsen* utgör nuvarande bidragsmöjligheter en allt för liten kompensation framför allt i de delar av Norrland där lönsamhetsmargina-

lerna är små. Några möjligheter att teckna försäkring mot sorkskador finns inte.

Skogshögskolan finner det särskilt angeläget att bidraget höjs till 100 % om omkulturer behöver göras mer än en gång. *Skogsstyrelsen* föreslår bl. a. att bidrag bör kunna utgå med 75 % av godkänd kostnad för första fullständiga omplantering av sorkskadade kulturer och med 100 % av godkänd kostnad om ytterligare omplantering i särskilda fall skulle erfordras. Styrelsen föreslår vidare att stödet begränsas till enskild skogsägare inom det s. k. silurområdet av Jämtlands län. *Skogsstyrelsen* förordar att någon begränsning i tiden inte görs för tillämpning av ett förhöjt statsbidrag. Skulle detta ändå anses motiverat rekommenderar styrelsen att stödformen bör gälla under tio år men att bidrag bör kunna utgå även därefter för omplantering av områden som skadats under perioden.

Skogsstyrelsen beräknar att det årliga beloppet som kommer att tas i anspråk för ändamålet uppgår till 250 000—300 000 kr. Styrelsen beräknar att beloppet kommer att rymmas inom totalramen för anslaget Bidrag till skogsförbättringar.

Länsförbundets hemställan om att bidrag med 25 % övergångsvis beviljas för den första reproduktionspliktiga åtgärden inom nu aktuella områden avstyrks av remissinstanserna.

Departementschefen

Jag tar först upp frågan om statligt stöd till omplantering av skogskulturer som skadats av sork.

Lantbrukarnas länsförbund i Jämtland har i skrivelse den 20 december 1971 hemställt om förhöjda bidrag till omplantering av skogskulturer som skadats av sork. Bidrag till sådana omplanteringar har med stöd av skogsstyrelsens tillämpningsanvisningar till kungörelsen (1948: 239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder kunnat utgå ur förevarande anslag sedan år 1967 med högst 50 % av beräknad kostnad. Av den totala plantarealen inom Jämtlands silurområden har under senare delen av 1960-talet 25 % skadats av sork i sådan omfattning att omplantering måst göras. I vissa fall har det varit nödvändigt att göra ytterligare omplantering av samma område.

Remissinstanserna har i princip varit positiva till länsförbundets förslag. Även jag anser att det finns starka skäl för att tillfälligt skapa möjligheter för ett förhöjt statsbidrag till omplantering av skogskulturer som skadats av sork.

Jag ansluter mig i huvudsak till skogsstyrelsens förslag. Bidrag till omplantering efter sorkskador inom Jämtlands läns silurområde bör kunna utgå från förevarande anslag. Till enskilda markägare som i övrigt fyller de krav som gäller för ifrågavarande anslag bör bidrag kunna

utgå med högst 75 % av godkänd kostnad för den första fullständiga omplanteringen och med högst 100 % om ytterligare omplantering i särskilda fall skulle erfordras. Med hänsyn till den forskning som pågår bör enligt min mening dessa speciella bidragsregler gälla under en tioårsperiod räknat fr. o. m. budgetåret 1973/74. Bidrag bör kunna utgå även vid omplantering av kulturer som skadats under tioårsperioden men som inte hunnit åtgärdas under denna.

Jag förutsätter att redan den första planteringen efter avverkning utförs på ett enligt föreliggande forskningsresultat riktigt sätt så att sorkskador i möjligaste mån förhindras.

Länsförbundets förslag om bidrag även till den första reproduktionspliktiga åtgärden efter avverkning kan jag i likhet med remissinstanserna inte biträda.

Det ankommer på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela de särskilda föreskrifter som kan föranledas av bifall till vad jag nu förordat.

Jag föreslår att ramarna för statsbidrag under budgetåret 1973/74 till skogsodling på sämre jordbruksmark och till med anslaget i övrigt avsedda åtgärder tas upp med oförändrat 5,5 milj. kr. resp. 3 milj. kr. (1, 2). Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan de båda ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 8 milj. kr. (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat rörande statsbidrag till viss omplantering av skogskulturer som skadats av sork,
2. medge att under budgetåret 1973/74 beviljas statsbidrag med högst 8 500 000 kr. till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål,
3. till *Bidrag till skogsförbättringar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.

D 4. Vägbyggnader på skogar i enskild ägo

1971/72	Utgift	9 599 327
1972/73	Anslag	15 000 000
1973/74	Förslag	15 000 000

Statsbidrag utgår för att bygga skogsbilvägar. Till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt kan förhöjt bidrag lämnas. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1943: 530) om statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. (ändrad senast 1967: 376).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogs-styrelsen	Departements-chefen
Rambelopp			
1. Skogsvägbyggnadsföretag	14 500 000	+3 500 000	—
2. Förhöjning av statsbidraget till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt	500 000	—	—
	15 000 000	**+3 500 000**	—
Anslag	**15 000 000**	**+1 000 000**	—

Skogsstyrelsen

1. Under budgetåret 1971/72 har förutom från ifrågavarande anslag beviljats bidrag till skogsbilvägbyggnad från norrländska skogsproduktionsanslaget och av beredskapsmedel. Sammanlagt har 1 179 km skogsvägar nybyggts och 318 km omlagts eller förbättrats. Detta innebär att nybyggnadsverksamheten åter ökat och att restaureringen av det äldre ej rationella vägnätet kunnat fortsätta.

I syfte att göra större arealer tillgängliga för ett intensivare skogsbruk har Kungl. Maj:t i juni 1972 föreskrivit att statsbidrag om 75 % får utgå till kommunala och enskilda beredskapsarbeten som avser nybyggnad av skogsvägar inom vissa delar av Norrlands inland och Kopparbergs län. Verksamheten skall bedrivas försöksvis under budgetåren 1971/72 och 1972/73. Statsbidrag får utgå inom en utgiftsram av 5 milj. kr. Om avsedd effekt skall erhållas krävs vissa jämkningar i den ordinarie verksamheten för att resultatet totalt sett inte skall bli minskad verksamhet. En uppjustering av bidragsprocenten för ordinarie anslag fordras så att förmånerna av bidrag blir någorlunda likvärda. Mot bakgrund av de särskilda villkor som är förknippade med beredskapsarbeten uppnås denna överensstämmelse vid en lägre bidragsprocent från skogsvägsanslaget än från beredskapsmedel. Skogsstyrelsen bör bemyndigas att inom det aktuella området medge förhöjda bidrag med högst 75 %. För att möjliggöra detta bör rambeloppet till skogsvägbyggnadsföretag ökas med 3,5 milj. kr.

Behovet av skogsvägbyggnader inom övriga delar av landet är fortfarande stort. Mot bakgrund av den pågående utbyggnaden av skogsindustrin i södra Sverige krävs modernisering av det befintliga äldre skogsvägnätet. Med anledning av önskemålen om återhållsamhet vid årets medelsäskanden räknas dock med en oförändrad volym för verksamheten inom dessa delar av landet.

2. Möjligheterna att öppna skogsvägarna för allmän trafik står inte i proportion till allmänhetens önskemål. Grundläggande förändringar i statsbidragsgivningen fordras för att förhållandena skall

kunna förbättras. I avvaktan på skogspolitiska utredningens betänkande föreslås rambeloppet för förhöjningen av statsbidraget till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt till oförändrat 500 000 kr.

3. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 16 milj. kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen får jag hemställa att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 beviljas dels statsbidrag med högst 14 500 000 kr. till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kr. till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt,
2. till *Vägbyggnader på skogar i enskild ägo* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

D 5. Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

1971/72	Utgift	4 433 045
1972/73	Anslag	10 100 000
1973/74	Förslag	10 100 000

Statsbidrag utgår till enskilda markägare i de fyra nordligaste länen. Huvuddelen av anslaget utnyttjas för bidragsgivning inom s. k. samverkansområden (lokaliserade till de delar av länen, där skogen ej är att hänföra till svårföryngrad), medan en mindre del utgår för att fullgöra tidigare planerade åtgärder inom s. k. skogsvårdsområden i lappmarken. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1940: 599) om villkor för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. (ändrad senast 1960: 327) samt i regleringsbrev för budgetåret 1960/61 angående bl. a. det särskilda stödet åt skogsbruket i övre Norrland.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogsstyrelsen	Departementschefen
Rambelopp			
1. Samverkansområden	11 000 000	+ 400 000	—
2. Skogsvårdsområden	900 000	+ 300 000	—
	11 900 000	**+ 700 000**	—
Anslag	**10 100 000**	—	—

Skogsstyrelsen

1. Under budgetåret 1971/72 har samverkansområden fastställts med en areal av 245 000 ha. Sedan verksamhetens början år 1960 har områden med sammanlagt 2 milj. ha blivit fastställda. Av den privatskogsmark som bedöms lämplig för områdesbildning ingår 65 % i samverkansområden.

Skogsägarnas intresse för att bilda samverkansområden är stort. Deras önskemål har inte helt kunnat tillfredsställas på grund av begränsad tillgång på bidragsmedel för ändamålet. Den hittillsvarande verksamheten har visat att områdesbildning medför en allmänt ökad aktivitet inte endast vad beträffar bidragsberättigade skogsvårdsåtgärder utan även i fråga om avverkningar m. m. Rambeloppet för bidrag till åtgärder inom samverkansområden bör därför räknas upp med 400 000 kr.

2. Behovet av bidrag inom skogsvårdsområden bedöms minska. För budgetåret 1973/74 planeras dock en intensifierad verksamhet i Norrbottens län, varför behovet av bidragsmedel temporärt ökar. Ramen bör därför räknas upp med 300 000 kr.

3. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 10,1 milj. kr.

Departementschefen

I fråga om samverkansområden föreslår jag att ramen för statsbidrag tas upp med oförändrat 11 milj. kr. (1). Rambeloppet bör, förutom förvaltningsbidrag, avse skogsstyrelsens utfästelser om bidrag. För statsbidrag till åtgärder avseende skogsvårdsföretag i lappmarken bör ramen tas upp med oförändrat belopp av 900 000 kr. (2). Kungl. Maj:t bör kunna jämka fördelningen mellan de båda ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 10,1 milj. kr. (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 utfästs statsbidrag med högst 11 900 000 kr. till skogliga åtgärder inom samverkansområden i de fyra nordligaste länen och för att fullfölja skogsvårdsföretag i lappmarken,
2. till *Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 100 000 kr.

D 6. Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m.

1971/72	Utgift	1 279 977
1972/73	Anslag	1 466 000
1973/74	Förslag	1 572 000

Från anslaget bestrids kostnader för rådgivnings- och kursverksamhet riktad till skogsägare och skogsarbetare med syfte att främja skogsbrukets rationalisering samt för viss personalutbildning och information.

Skogsstyrelsen

Rationaliseringsarbetet inom skogsbruket bedrivs intensivt och berör så gott som samtliga verksamhetsområden. Skogsstyrelsens långtidsplan för rådgivnings- och kursverksamhet upptar därför såväl kontinuerlig rådgivning inom ett brett register av ämnesområden som koncentrerade insatser inom enskilda ämnesgrenar. Dessa utbildningsinsatser, framför allt de som har karaktär av kampanjer, kräver omfattande förberedelser i form av läromedelsframställning och personalutbildning.

Under innevarande budgetår förbereds en kampanj i beståndsanläggning som skall påbörjas budgetåret 1973/74 och som är ett viktigt led i strävan mot utökad och förbättrad återväxtverksamhet. Intensifierad rådgivning planeras vad gäller frågor om arbetsmiljö och arbetarskydd. Det senare har hög prioritet med hänsyn dels till de stora risker för olycksfall och ohälsa som sammanhänger med skogsarbete, dels till den omständighet att privatskogsägarna som egna företagare inte omfattas av skogsyrkesinspektionens verksamhet.

Framställningen av både områdesvisa och fastighetsvisa skogsbruksplaner har ökat kraftigt. För att planerna skall kunna utnyttjas på riktigt sätt behövs resurser för ökad rådgivningsverksamhet.

Med hänsyn till allmänhetens ökade engagemang i skogliga frågor behövs förbättrad information om skogsnäringen. Informationen till den enskilde skogsägaren om dennes rättigheter och skyldigheter bör utökas.

Avsikten är att personalutbildningen under budgetåret 1973/74 skall inriktas på bl. a. arbetsmiljöfrågor. Vidare planeras fortsättning på utbildning av företagsnämndsledamöter.

Mot denna bakgrund ökar medelsbehovet för budgetåret 1973/74 med 600 000 kr. Anslaget bör tas upp med 2 066 000 kr.

1. Löne- och prisomräkning 106 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en nedskärning av de koncentrerade insatserna på områdena arbetsmiljö och arbetarskydd samt beståndsanläggning (— 85 000 kr.).

Departementschefen

Anslaget bör höjas till 1 572 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 572 000 kr.

E. FISKE

E 1. Fiskeristyrelsen

1971/72 Utgift	6 045 368
1972/73 Anslag	6 736 000
1973/74 Förslag	7 601 000

Fiskeristyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden angående fiske och fiskerinäringen i den mån sådana ärenden ej ankommer på statens jordbruksnämnd. Styrelsen är chefsmyndighet för statens lokala fiskeriadministration.

Fiskeristyrelsen leds av en styrelse. Chef för fiskeristyrelsen är en överdirektör. Inom styrelsen finns tre byråer, nämligen byrån för saltvattensfisket, byrån för sötvattensfisket och administrativa byrån, samt ett havsfiskelaboratorium och ett sötvattenslaboratorium.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fiskeri-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	28	+ 3	—
Övrig personal	64	+ 8	—
	92	**+11**	—
Anslag			
Lönekostnader för tjänstemän	3 765 000	+ 879 000	+ 308 000
Lönekostnader för annan personal än tjänstemän	1 370 000	+ 206 000	+ 206 000
Sjukvård	6 000	—	—
Reseersättningar	186 000	+ 36 000	+ 8 000
Därav utrikes resor	(15 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	386 000	+ 234 000	+ 232 000
Expenser	151 000	+ 169 000	+ 52 000
Fiskeriundersökningsfartygens omkostnader	588 000	+ 69 000	+ 40 000
Övriga utgifter	284 000	+ 79 000	+ 19 000
	6 736 000	**+ 1 672 000**	**+ 865 000**

Fiskeristyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 882 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen i första hand minskad gångtid för fiskeriundersökningsfartygen, vilket förutsätts få konsekvenser endast för institutioner och vetenskapsidkare utanför styrelsen och statens naturvårdsverk (—381 000 kr.).

3. Vid administrativa byrån krävs ytterligare ett biträde för ärenden om fiskehamnar (+ 37 000 kr.).

4. Vid fackbyråernas sektion för fritidsfiske behövs en fiskerikonsulent och ett biträde (+ 104 000 kr.).

5. För att tillgodose behovet av forskning på fritidsfiskets område behöver sötvattenslaboratoriet ytterligare en laborator. Två biträdestjänster vid laboratoriet som f. n. avlönas av fiskeavgiftsmedel bör föras över på riksstaten. Dessutom föreslås medel för laboratoriets publiceringsverksamhet. (+ 188 000 kr.)

6. För havsfiskelaboratoriets uppgifter inom den kemiska occanografin behövs ytterligare en laborator. Samtidigt kan en tjänst som förste fiskeriinspektör dras in. För att avlasta laboratorierna rutingöromål, särskilt på fiskeriundersökningsfartygen, erfordras ytterligare en fiskerikonsulent. Vidare krävs tre laboratorieassistenter för att effektivisera rutinprovtagningen på fisk och bearbetningen av hydrografiskt material. Vid laboratoriet behövs också en instrumentmakare som bör förses med verkstadsutrustning. Medel föreslås även för tillfällig arbetshjälp och för databehandling av biologiskt och hydrografiskt material. (+ 401 000 kr.)

7. För att täcka styrelsens kostnader för det nya system för den kamerala redovisningen som tillämpas fr. o. m. budgetåret 1972/73 beräknas 60 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 7 601 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ersättning till redovisningscentralen vid universitetet i Göteborg (7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskeristyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 601 000 kr.

E 2. Fiskeriintendenter m. m.

1971/72	Utgift	777 248
1972/73	Anslag	1 025 000
1973/74	Förslag	1 094 000

Statens lokala fiskeriadministration omfattar fiskeriintendentorganisationen, statens fiskeriingenjör, statens fiskodlingsanstalt i Älvkarleby och statens fiskeriförsöksanstalt i Kälarne. Fiskeriintendentorganisationen är fördelad på fem sötvattensdistrikt och två kust- och havsdistrikt. I varje distrikt finns en fiskeriintendent som chef.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fiskeri-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	11	+ 6	–
Övrig personal	3	+ 6	–
	14	+ **12**	–
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 031 000	+ 743 000	+ 63 000
Sjukvård	1 000	–	–
Reseersättningar	103 000	+ 68 000	+ 4 000
Lokalkostnader	83 000	–	–
Expenser	36 000	+ 18 000	+ 2 000
	1 254 000	+ **829 000**	+ **69 000**
Uppbördsmedel			
Bidrag av vissa fiske- och arrendeavgiftsmedel	130 000	–	–
Ersättningar för undersökningar	99 000	+ 51 000	–
	229 000	+ **51 000**	–
Nettoutgift	**1 025 000**	+ **778 000**	+ **69 000**

Fiskeristyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 75 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen i första hand indragning av arvodestjänsten som fiskeriingenjör och utbyte av fiskerikonsulenttjänsten vid försöksanstalten i Kälarne mot ett fiskodlingsbiträde, vilka åtgärder beräknas ej på kort sikt begränsa insatserna (−55 000 kr.).

3. På grund av den starka ökningen av miljövårdsärenden bör liksom f. n. är fallet vid fiskeriintendentkontoret i övre södra distriktet även övriga sex intendentkontor förstärkas med en byrådirektör vid vart och ett av kontoren. Dessutom bör samtliga intendentkontor tillföras ett kvalificerat biträde. (+ 754 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskeriintendenter m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 094 000 kr.

E 3. Främjande i allmänhet av fiskerinäringen

1971/72	Utgift	243 537	Reservation	426 367
1972/73	Anslag	265 000		
1973/74	Förslag	275 000		

Från anslaget utgår bidrag till främjande i allmänhet av fiskerinäringen i enlighet med plan som Kungl. Maj:t fastställer på förslag av fiskeristyrelsen. Vidare utgår ersättning för förlust på försöksfiske för vilket statsgaranti har lämnats enligt kungörelsen (1953: 242) angående statsgaranti för försöksfiske (ändrad senast 1969: 370). Från anslaget utgår också statsbidrag till inköp av radiotelefonanläggning och livräddningsflotte på fiskefartyg. Dessutom bestrids från anslaget vissa särskilda kostnader för bevakningsfartyg till stöd för det svenska sillfisket på Nordsjön. Från anslaget utgår även ersättning till samerna för visst avgiftsfritt fiske på statens vatten inom Norrbottens län.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fiskeri-styrelsen	Departements-chefen
Anslag			
Till Kungl. Maj:ts disposition	127 000	—	—
Täckande av förluster på grund av främjande av försöksfiske	—	—	—
Bidrag till anskaffande av radiotelefon m. m. på fiskefartyg	65 000	—	—
Vissa kostnader för stödfartyg för sillfisket	65 000	+10 000	+10 000
Ersättning till samerna för visst avgiftsfritt fiske	8 000	—	—
	265 000	**+10 000**	**+10 000**

Fiskeristyrelsen

1. Ramen för statsgarantier för förluster på försöksfiske föreslås bli höjd från f. n. 200 000 kr. till 300 000 kr.

2. Kostnaderna för 1971 års stödfartygsexpedition uppgick till ca 70 000 kr. varför posten till stödfartyg bör räknas upp med 10 000 kr.

Departementschefen

Garantiramen för försöksfiske höjdes genom beslut av riksdagen år 1969 från 160 000 kr. till 200 000 kr. Jag är inte beredd biträda fiskeristyrelsens förslag om ytterligare höjning av garantiramen. Anslaget bör med hänsyn till ökade kostnader för stödfartyg för sillfisket höjas med 10 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande i allmänhet av fiskerinäringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 275 000 kr.

E 4. Kursverksamhet på fiskets område

1971/72 Utgift	104 066	Reservation	410 063
1972/73 Anslag	285 000		
1973/74 Förslag	305 000		

Anslaget används för yrkesutbildning av fiskare och för viss fortbildning av fiskeritjänstemän.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fiskeri-styrelsen	Departements-chefen
Anslag			
Till fiskeristyrelsens disposition för yrkesutbildning av fiskare	250 000	+25 000	+15 000
Statsbidrag till Södra Sveriges fiskeriförening	20 000	—	—
Statsbidrag till Svenska fiskarenas studieförbund för dess allmänna verksamhet	15 000	+10 000	+ 5 000
	285 000	**+35 000**	**+20 000**

Fiskeristyrelsen

1. Ansökningarna om bidrag till kurser för yrkesutbildning av fiskare uppgår f. n. till ca 400 000 kr. Anslagsposten bör ökas med minst 25 000 kr.

Enligt nuvarande föreskrifter rörande yrkesutbildning av fiskare med anlitande av ifrågavarande medel får lantbruksnämnd meddela kunskaper i fiske och fiskevård samt andra till yrkesfisket hörande ämnen. Styrelsen förordar att föreskrifterna ändras så att fritidsfisket jämställs med yrkesfisket.

2. Statsbidraget till Svenska fiskarenas studieförbund bör höjas med 10 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 305 000 kr. Jag har därvid räknat upp bl. a. de medel som ställs till fiskeristyrelsens disposition med 15 000 kr. Styrelsen har föreslagit att föreskrifterna rörande användningen av medlen ändras så att fritidsfisket jämställs med yrkesfisket. Härtill kan jag ansluta mig så till vida att jag förordar att medlen i mån av tillgång får användas även för undervisningskurser och studieresor som är till nytta för verksamheten i fiskevårdsområden och andra liknande sammanslutningar av större betydelse för fritidsfisket.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kursverksamhet på fiskets område* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 kr.

E 5. Bidrag till fiskehamnar m. m.

1971/72	Utgift	1 682 192	Reservation	1 780 886
1972/73	Anslag	2 000 000		
1973/74	Förslag	3 000 000		

Från anslaget utgår bidrag enligt kungörelsen (1971: 384) om statsbidrag till byggande av fiskehamnar. Från anslaget täcks också eventuella underskott vid driften av kvarvarande statliga fiskehamnar samt kostnader för underhåll och drift av fiskefyrar. Vidare bestrids kostnaderna för fiskets andel i sjöfartsverkets utgifter för farledsverksamheten, sjöräddningsväsendet, fyrar och andra säkerhetsanordningar m. m.

Fiskeristyrelsen

1. Under anslaget reserverade medel beräknas i stort sett ha tagits i anspråk vid ingången av budgetåret 1973/74. Anspråken på statsbidrag till byggande av fiskehamnar uppgår f. n. till ca 6 milj. kr. Härav beräknas ca 1,8 milj. kr. kunna rymmas inom ramen för budgetåret 1972/73. För nästa budgetår erfordras för angelägna bidragsprojekt ca 4 milj. kr.

2. Kostnaderna för reparations- och underhållsarbeten vid statens fiskehamnar beräknas medföra ett underskott i driften av hamnarna på 300 000 kr.

3. För underhåll och drift av fiskefyrar föreslås ett oförändrat belopp av 100 000 kr.

4. Fiskets andel i sjöfartsverkets utgifter för farledsverksamheten m. m. beräknas till följd av den allmänna kostnadsstegringen öka med 88 000 kr. till 1 602 000 kr.

Under denna punkt får jag anmäla fiskeristyrelsens skrivelse den 11 februari 1972 med förslag till finansieringen av anordningar för markering av gränser som är av betydelse för fisket.

Nuvarande förhållanden. Anordningar för utmärkning av fiskegränser som bekostas av allmänna medel finns dels i Torne älvs fiskeområde, Norrbottens län, dels i Pukaviksbukten, Blekinge län.

Enligt 10 § i stadgan för fiskets bedrivande inom Torne älvs fiskeområde skall i skärgården, utöver fiskådra enligt lagen i Sverige resp. Finland, finnas fredningszoner. Zonerna är avsedda för vandringsfiskens framkomst. Det ankommer på länsstyrelserna i Norrbottens län och Lapplands län att envar på sin sida av riksgränsen vidta erforderliga åtgärder för utmärkning i vattnet av fredningszonernas belägenhet. Genom beslut den 15 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt länsstyrelsen i Norrbottens län att, tills vidare i samverkan med sjöfartsverket, vidta sådana åtgärder i huvudsak på sätt förordats av länsstyrelsen. Vidare medgav Kungl. Maj:t fiskeristyrelsen att till länsstyrelsen eller sjöfarts-

verket utbetala för ändamålet erforderliga medel från fiskeristyrelsens anslag. Utmärkningen har ombesörjts av sjöfartsverket. Kostnaderna uppgick år 1967 till ca 6 200 kr. Därefter har de varierat mellan 1 500 och 3 000 kr. per år.

I fråga om Pukaviksbukten medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 17 juni 1970 att kostnaderna för drift och underhåll av vissa fyrar och lysprickar i bukten under åren 1969 och 1970 fick bestridas av vattenavgifter enligt 2 kap. 10 § vattenlagen. Kostnaderna har uppgått till ca 2 500 kr. per år.

Utmärkning av fiskegränser i större omfattning har skett även i Dalälvens mynningsområde. Genom beslut den 28 juli 1970 fastställde länsstyrelsen i Uppsala län nya stadgor för fisket vid Uppsala läns östersjökust m. m. Enligt stadgorna skulle vissa fiskegränser i Dalälvens mynningsområde utmärkas med tavlor. Utmärkningen har utförts av Älvkarleby kraftverk för en kostnad av 5 000 kr. Beloppet är oreglerat.

I övrigt fanns enligt från länsstyrelserna inhämtade uppgifter under senare delen av år 1970 inga av länsstyrelse bekostade anordningar för markering av gränser av betydelse för fisket.

Fiskeristyrelsens förslag. Genom beslut den 23 maj 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt fiskeristyrelsen att utarbeta och framlägga förslag till ny fiskeristadga. Därvid framhölls att särskild vikt skulle läggas vid att erforderliga lokala bestämmelser om fiskets vård och bedrivande gjordes överskådliga och lättillgängliga för allmänheten. Styrelsen har i ett numera framlagt förslag till ny stadga intagit bl. a. bestämmelse om att det skall åligga länsstyrelse att tillse att gällande lokala bestämmelser finns lätt tillgängliga för allmänheten samt att de på lämpligt sätt bringas till de fiskandes kännedom. Att gällande bestämmelser skall bringas till de fiskandes kännedom får enligt styrelsen inte blott anses innefatta skyldighet att tillse att författningstexter eller utdrag därur hålls tillgängliga för allmänheten. I ett mycket stort antal fall behövs även enkla och kortfattade upplysningar på platsen eller klara och entydiga förbudsmarkeringar.

Styrelsens förslag begränsas inte till anordningar för markering av gränser som är av betydelse för fisket utan avser över huvud taget skyltning eller annan markering som föranleds av bestämmelser i fiskeristadgan eller lokala stadgor. Såväl av ekonomiska som estetiska skäl bör i naturen befintliga kännetecken utnyttjas i första hand. Vilken typ av utmärkning som skall användas vid markering av gränser över vattenområden bör avgöras med ledning av de lokala förhållandena.

Styrelsen föreslår att medel anvisas för att bekosta driften och underhållet av utmärkningen i Torne älvs fiskeområde samt av fiskefyrar och lysprickar i Pukaviksbukten. Vidare bör medel anvisas för att täcka de kostnader för utmärkning som uppkommer till följd av fiskeristadgan och lokala stadgor. Medlen bör anvisas under ett förslagsanslag från

vilket fiskeristyrelsen kan efter prövning tilldela länsstyrelserna erforderliga belopp. Från anslaget bör få utgå ersättning för ännu oreglerade kostnader för utmärkning i Dalälvens mynningsområde.

Remissyttranden. Efter remiss har yttranden över fiskeristyrelsens förslag avgetts av riksrevisionsverket, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, domänverket, länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, Sveriges Fiskares Riksförbund och Sveriges Fiskevattenägarförbund.

Remissinstanserna vitsordar i allmänhet behovet av utmärkning av fiskegränser m. m. och tillstyrker förslaget. Enligt *riksrevisionsverket* bör verksamheten till en början bedrivas som försöksverksamhet. Medel bör anvisas på en begränsad anslagspost under reservationsanslaget Främjande i allmänhet av fiskerinäringen.

Departementschefen

Jag tar under denna punkt först upp fiskeristyrelsens förslag i fråga om finansieringen av anordningar för markering av fiskegränser som är av betydelse för fisket.

Utvecklingen under de senaste åren på fiskets område med bl. a. en stark ökning av antalet fritidsfiskare har medfört ett växande behov av information till allmänheten om gällande bestämmelser. Därvid är det såsom fiskeristyrelsen påpekat inte alltid tillräckligt att sådan information lämnas vid kontakt med vederbörande myndigheter t. ex. genom att dessa håller författningstexter eller utdrag ur dessa tillgängliga. I många fall krävs även att upplysningar om vad som gäller beträffande fisket lämnas genom anordningar på platsen i form av skyltar m. m.

När det gäller dylika anordningar som avser vatten där fisket är fritt för varje svensk medborgare bör enligt min mening staten i princip svara för att anordningarna kommer till stånd och vidmakthålls. Som exempel härpå kan nämnas de i fiskeristyrelsens utredning nämnda åtgärderna för utmärkning av fiskegränser i Torne älvs fiskeområde och i Pukaviksbukten, vilka bekostas över riksstaten resp. med fiskeavgiftsmedel. Beträffande fiske i enskilt vatten bör sådana anordningar självfallet i regel ombesörjas och bekostas av vederbörande intressenter. I vissa fall kan det dock vara befogat att staten även i fråga om enskilt vatten påtar sig ansvaret för utmärkning av gränser som är av betydelse för fisket. Jag syftar härvid på gränser som inte enbart berör fisket i ett enskilt, avgränsat fiskevatten utan sträcker sig över större områden. Sådana gränser kan finnas t. ex. mellan giltighetsområden för söt- och saltvattensfiskestadgor eller mellan vattendrag och sjöar i de fall olika fiskebestämmelser gäller i vattendraget och den sjö där detta mynnar ut.

Jag biträder alltså fiskeristyrelsens förslag att kostnaderna för här avsedda anordningar bestrids av staten. Jag förordar att kostnaderna täcks från förevarande anslag. För nästa budgetår bör för ändamålet beräknas ett belopp av högst 25 000 kr. Beloppet bör kunna rymmas inom den av fiskeristyrelsen föreslagna ramen av 100 000 kr. för underhåll och drift av fiskefyrar (3). Härvid har jag beräknat medel bl. a. för att reglera kostnaderna för utmärkningen av fiskegränser i Dalälvens mynningsområde.

Det ankommer på Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande på fiskeristyrelsen att meddela närmare bestämmelser för verksamheten.

Det totala anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 3 milj. kr. Därtill kommer den behållning av reservationsmedel som kan beräknas föreligga vid ingången av budgetåret. Vid min bedömning har jag räknat in bl. a. 1 602 000 kr. för täckande av fiskets andel i sjöfartsverkets kostnader för farledsverksamheten m. m. (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag i det föregående förordat beträffande bestridande av kostnader för utmärkning av fiskegränser m. m.,
2. till *Bidrag till fiskehamnar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.

E 6. Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen

1971/72	Utgift	12 793
1972/73	Anslag	20 000
1973/74	Förslag	20 000

Från anslaget utgår bidrag och ersättning i samband med isbrytningen för fiskets behov dels på ost- och sydkusten samt under särskilda förhållanden i de största insjöarna, dels på västkusten.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

I enlighet med fiskeristyrelsens förslag bör anslaget föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kr.

E 7. Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen

1971/72	Utgift	1 455 657	Reservation	802 782
1972/73	Anslag	1 151 000		
1973/74	Förslag	1 100 000		

Anslaget avser kollektiv återbäring av skatt på bensin, som förbrukas i yrkesmässigt fiske. Medlen fördelas av fiskeristyrelsen efter ansökning av vissa fiskarorganisationer samt i övrigt efter förslag av lantbruksnämnderna. Anslaget beräknas på grundval av kalkyler över bensinåtgången som utförs av lantbruksnämndernas fiskerikonsulenter med tre års mellanrum.

Fiskeristyrelsen

Bensinåtgången i yrkesmässigt fiske har år 1971 beräknats till 2 064 600 liter för perioden 1973/74—1975/76. Restitutionsbeloppet är 53 öre per liter. Anslaget beräknas till 1 100 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder fiskeristyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

E 8. Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.

1971/72	Utgift	611 691
1972/73	Anslag	3 000 000
1973/74	Förslag	3 000 000

Från anslaget utgår dels omställningsstöd till fiskare som avser att framdeles varaktigt utöva annan yrkesverksamhet, dels bidrag till vissa fiskare med anledning av förbudet mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak.

Fiskeristyrelsen

Omställningsstödet till fiskare skulle enligt beslut av 1969 års riksdag (prop. 1969: 41, JoU 1969: 11, rskr 1969: 134) prövas under en period av tre år. Därefter skulle ställning tas till om förhållandena i fråga om fiskets struktur fortfarande är av sådan karaktär att ett särskilt omställningsstöd till fiskare behövs. Det ursprungliga motivet för stödet har enligt styrelsens mening numera bortfallit. Avgången från fisket har varit av den storleksordningen att man inte genom särskilda stöd till fiskare bör uppmuntra flera att lämna näringen. Styrelsen föreslår därför att omställningsstödet avvecklas vid utgången av budgetåret 1972/73.

Möjligheterna att lämna särskilt bidrag med anledning av förbudet mot sillfiske under vissa tider i Nordsjön och Skagerak bör bchållas tills vidare. Anslaget kan minskas till 1 milj. kr.

Remissyttrande

Fiskerinäringsutredningen anför att erfarenheterna av omställningsstödet under budgetåren 1969/70 och 1971/72 visat att stödet i ett betydande antal fall underlättat för bidragstagarna att stanna kvar på den gamla bostadsorten. Samtidigt har en avveckling av ekonomiskt mindre bärkraftiga fiskeföretag stimulerats.

Med hänsyn till såväl behovet i enskilda fall som det allmänna läget inom fiskerinäringen finner utredningen en avveckling av stödet tvcksam. Utredningen framhåller att stödet inte utgår generellt utan efter en ingående individuell prövning av behovet i varje särskilt fall. Detta sker först efter det att omställning till ett nytt yrke har genomförts. Stödet uppmuntrar därför knappast till en avgång från fisket annat än i de fall då fiskeföretagen ändå på grund av dålig ekonomisk bärkraft måste avvecklas. I sådana fall kan stödet ur den enskilde bidragstagarens synpunkt vara av stor betydelse och för hans del utjämna svårigheterna i samband med ett ofrånkomligt yrkesbyte. Enligt utredningens mening bör vidare observeras att internationella regleringar av fisket avses bli tillämpade även under år 1973 och att dessa regleringar kan bli ytterligare skärpta. Med hänsyn till dessa skäl och mot bakgrund av att frågan om olika stödformer kommer att närmare övervägas anser utredningen att särskilda omställningsbidrag i hittillsvarande omfattning bör få utgå även budgetåret 1973/74. Vidare bör anslaget liksom hittills få användas för särskilda bidrag med anledning av reglering av fisket.

Departementschefen

I likhet med fiskerinäringsutredningen anser jag att särskilda omställningsbidrag bör få utgå även budgetåret 1973/74. Från anslaget bör också liksom för innevarande budgetår kunna utgå särskilda bidrag med anledning av reglering av fisket.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en fråga med anledning av förbudet mot sillfiske i Nordsjön och Skagerak under perioden den 1 februari —15 juni 1973. Liksom föregående år bör i detta sammanhang ersättning vid arbetslöshet utgå enligt samma grunder som tillämpas vid övrig arbetslöshetsersättning. Kostnaderna för dessa arbetslöshetsersättningar samt administrationskostnaderna härför bör liksom år 1972 få bestridas med medel från prisregleringskassan för fisk. De erforderliga medlen bör utbetalas till Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa efter redovisning av kostnaderna. Riksdagen bör underrättas om detta.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

E 9. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske

1971/72	Utgift	1 093 953
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget bestrids bl. a. utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till konsolidering av de ekonomiska förhållandena vid fiskeföretag, för lån till investeringar inom fiskets beredthings- och konservindustri samt för lån till vissa åtgärder som främjar fritidsfisket. Bestämmelser för verksamheterna har meddelats i regleringsbrev den 18 juni 1971 och kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249).

Fiskeristyrelsen

Garantiramarna bör för nästa budgetår föras upp med oförändrade belopp av 20 milj. kr. för lån till konsolidering av de ekonomiska förhållandena vid fiskeföretag, 5 milj. kr. för lån till investeringar inom fiskets beredings- och konservindustri samt 2 milj. kr. för lån till vissa åtgärder som främjar fritidsfisket. Med hänsyn till belastningen bör anslaget tas upp med 1 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. I övrigt biträder jag fiskeristyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 statlig kreditgaranti beviljas för lån till konsolidering av fiskeföretag intill ett belopp av 20 000 000 kr., för lån till investeringar inom fiskets beredings- och konservindustri intill ett belopp av 5 000 000 kr. och för lån till åtgärder som främjar fritidsfisket intill ett belopp av 2 000 000 kr.,
2. till *Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 10. Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.

1971/72	Utgift	161 642
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för de fiskeutredningar i enskilda vattenmål, vilka utförs inom den lokala statliga fiskeadministrationen. Kostnaderna finansieras med ersättningar som tas till uppbörd under

anslaget. Ersättningarna betalas av sökandena i de vattenmål i vilka särskilda fiskeutredningar utförs.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fiskeri-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	9	—	—
Övrig personal	45	—	—
	54	—	—

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder fiskeristyrelsens förslag att anslaget förs upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 11. Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.

1971/72 Utgift	922 863
1972/73 Anslag	1 000 000
1973/74 Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids huvudsakligen ersättningar till strandägare enligt lagen (1950: 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m. (ändrad senast 1960: 708).

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör såsom fiskeristyrelsen förordat föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

E 12. Fiskeriundersökningsfartyg

1971/72 Utgift	5 145 491	Reservation	856 509
1972/73 Anslag	6 000 000		
1973/74 Förslag	6 500 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för att bygga ett nytt fiskeriundersökningsfartyg som skall ersätta undersökningsfartyget Skagerak.

Fiskeristyrelsen

Det totala medelsbehovet för att bygga och utrusta fartyget har beräknats till 18,5 milj. kr., fördelat med 6 milj. kr. på vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73 samt återstoden på budgetåret 1973/74. Medelsbehovet för budgetåret 1971/72 har täckts genom att ca 2,9 milj. kr. av reserverade medel tagits i anspråk och genom att 3,1 milj. kr. anvisats på tilläggsstat. För budgetåret 1973/74 behövs ett medelstillskott av 6,5 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder fiskeristyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskeriundersökningsfartyg* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.

E 13. Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten

1971/72	Utgift	—	Reservation	706 017
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från anslaget utgår bidrag till utövare av yrkesmässigt fiske inom vattenområde där utkomstmöjligheterna av fiske försämrats genom avlysning på grund av att fisk från området genom förorening får anses otjänlig till människoföda. Närmare bestämmelser om bidragsgivningen har meddelats i regleringsbrev den 18 juni 1971.

Fiskeristyrelsen

Med hänsyn till belastningen på anslaget och till reservationen bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Anslaget bör i enlighet med fiskeristyrelsens förslag föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

F. SERVICE OCH KONTROLL

F 1. Statens livsmedelsverk

1971/72 Utgift [1] 7 177 977
1972/73 Anslag 18 443 000
1973/74 Förslag 20 084 000

[1] Fr. o. m. 1.1.1972.

Statens livsmedelsverk är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor. Till verkets förvaltningsområde hör även besiktningsveterinärorganisationen.

Livsmedelsverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns tre avdelningar, nämligen hygienavdelningen, undersökningsavdelningen och administrativa avdelningen. Avdelningarna är organiserade på sammanlagt fem byråer och tre laboratorier.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens livsmedelsverk	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	74	+ 6	+ 1
Övrig personal	125	—	—
	199	**+ 6**	**+ 1**
Anslag			
Lönekostnader	11 371 000	+ 1 160 000	+ 781 000
Sjukvård	24 000	+ 1 000	—
Reseersättningar	253 000	+ 105 000	+ 48 000
Därav utrikes resor	(30 000)	(+ 85 000)	(+ 35 000)
Resor som ersätts av uppdragsgivare	10 000	—	—
Lokalkostnader	1 107 000	+ 391 000	+ 389 000
Expenser	1 508 000	+ 194 000	+ 128 000
Därav för representation	(6 000)	(—)	(—)
Utrednings- och undersökningskostnader	2 702 000	+ 189 000	+ 189 000
Uppdragsverksamhet	60 000	—	—
Kursverksamhet	661 000	+ 53 000	+ 53 000
Informationsverksamhet	323 000	+ 23 000	+ 23 000
Teknisk expertis m. m. på det regionala planet	424 000	+ 30 000	+ 30 000
	18 443 000	**+ 2 146 000**	**+ 1 641 000**

Inkomster vid statens livsmedelsverk, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1,5 milj. kr. (1972/73 1,5 milj. kr.).

Statens livsmedelsverk

1. Löne- och prisomräkning 1 585 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar livsmedelsverket minskade insatser av tillfällig personal m. m., vilket i första hand påverkar omfattningen av den allmänna livsmedelskontrollen rörande bl. a. pesticider (— 1 000 000 kr.).

3. Med hänsyn till nya arbetsuppgifter inom näringsområdet behöver livsmedelslaboratoriets näringssektion förstärkas med en tjänst som laborator och en assistenttjänst. Vid laboratoriets biologiska sektion bör inrättas en tjänst som förste mikrobiolog för att leda metodutveckling och utarbeta metodanvisningar för bl. a. regionala livsmedelslaboratorier. För metodutveckling vid kemiska sektionen behövs en tjänst som assistent. (+ 330 000 kr.)

4. Av livsmedelsverket påbörjad undersökning om förekomsten av tillsatsämnen i livsmedel beräknas ha permanent karaktär. Med hänsyn härtill behöver toxikologiska laboratoriet förstärkas med en assistenttjänst. (+ 73 000 kr.)

5. En för charkuterivarukontroll avsedd assistenttjänst på hygienavdelningens normbyrå kommer inte att utnyttjas. För att tillgodose normbyråns behov av personalförstärkning bör tjänsten bytas ut mot en högre assistenttjänst. (+ 16 000 kr.)

6. Främst för laboratoriema finns inom verket en särskild verkstadsenhet. För att planlägga arbetet och svara för bl. a. upphandling för verkstadens behov bör en permanent tjänst som ingenjör inrättas. (+ 62 000 kr.)

7. Medel behövs för att inspektera produktionsförhållandena i de länder som exporterar vegetabilier, främst grönsaker och frukt, till Sverige (+ 80 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 20 084 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en assistent vid toxikologiska laboratoriet (4). Vidare har jag tagit upp 35 000 kr. för importkontroll av vegetabilier (7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens livsmedelsverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 084 000 kr.

F 2. Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier

1971/72	Utgift	7 581 295
1972/73	Anslag	8 058 000
1973/74	Förslag	9 182 000

Från detta anslag avlönas personal som utför köttbesiktning vid kontrollslakterierna. Statens utgifter för ändamålet täcks av slakteriföretagen och i fråga om renkontrollslakterier av renägarna enligt särskild taxa. Taxeintäkterna redovisas på riksstatens inkomstsida.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens livsmedelsverk	Departementschefen
Personal			
Veterinärtjänster[1]	79	—	—
Assistenttjänster	17	—	—
	96	—	—
Anslag			
Lönekostnader	7 716 000	+1 122 000	+1 122 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	335 000	—	—
Expenser	5 000	+ 7 000	+ 2 000
	8 058 000	**+1 129 000**	**+1 124 000**

[1] Härtill kommer ca 20 veterinärer som utför besiktning vid renkontrollslakterier.

Avgifter för köttbesiktning, vilka redovisas på driftbudgetens inkomtsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 8,1 milj. kr. (1972/73 7,2 milj. kr.).

Statens livsmedelsverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 124 000 kr.
2. För inköp av facklitteratur och facktidskrifter för besiktningsveterinärorganisationen behövs ytterligare 5 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 182 000 kr.

F 3. Statens veterinärmedicinska anstalt

1971/72	Utgift	13 592 846
1972/73	Anslag	13 881 000
1973/74	Förslag	15 168 000

Statens veterinärmedicinska anstalt utför praktiskt-vetenskapliga undersökningar, vetenskaplig forskning och andra arbeten, som äger sam-

band därmed, inom veterinärmedicinens och livsmedelshygienens områden. Anstalten producerar sera, vacciner och andra bakteriologiska preparat för djursjukvård. Anstalten bedriver upplysnings- och rådgivningsverksamhet bl. a. i fråga om bekämpning av kreaturssjukdomar.

Anstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Inom anstalten finns sju avdelningar, nämligen bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, patologisk-anatomiska avdelningen, kemiska avdelningen, parasitologiska avdelningen, produktionsavdelningen och konsulentavdelningen, samt en ekonomisektion. Därjämte finns en tjänst som statsepizootolog.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens veterinärmedicinska anstalt	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	52	+ 5	—
Övrig personal	156	+11	—
	208	**+16**	—
Anslag			
Lönekostnader	10 039 000	+2 012 000	+ 937 000
Sjukvård	25 000	— 5 000	— 5 000
Reseersättningar	87 000	+ 14 000	+ 4 000
Därav utrikes resor	(16 000)	(+ 4 000)	(—)
Lokalkostnader	1 651 000	+ 32 000	+ 32 000
Expenser	153 000	+ 34 000	+ 33 000
Särskilda undersökningar	187 000	— 19 000	— 19 000
Övriga utgifter	1 739 000	+ 394 000	+ 305 000
	13 881 000	**+2 462 000**	**+1 287 000**

Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 4,4 milj. kr. (1972/73 4,3 milj. kr.).

Statens veterinärmedicinska anstalt

1. Löne- och prisomräkning 1 568 000 kr.

2. 0-alternativet innebär för anstalten en minskad insats av personal och minskade omkostnader med tillhopa 700 000 kr.

3. Under bakteriologiska avdelningen begärs 40 000 kr. såsom arvode till aspirantveterinärer för att vinna förbättrade möjligheter att rekrytera veterinärtjänster.

4. För patologisk-anatomiska avdelningen begärs ytterligare en tjänst som laborator för att kunna tillfredsställande bemästra rutinmaterialet samt forsknings- och utvecklingsarbetet. Avdelningen behöver även förstärkning med en institutionstekniker med hänsyn till ökad arbetsvolym i obduktionssalen. (+ 135 000 kr.)

5. Vid kemiska avdelningen föreslås en tjänst som förste kemist (+ 71 000 kr.).

6. En tjänst som statsveterinär i ungnöts- och fårsjukdomar begärs vid konsulentavdelningen med hänsyn till talrika sjukdomsproblem hos nämnda djurslag och för att kunna handleda regionalt placerade djurslagsspecialister. Vidare begärs för denna avdelning en biträdande konsulent i husdjurshygien med hänsyn till de starkt ökade arbetsuppgifterna inom denna sektor av konsulentverksamhet. Dessutom föreslås att tjänsten som viltkonsulent som f. n. betalas med jaktvårdsmedel överförs på anstaltens stat. (+ 285 000 kr.)

7. Parasitologiska avdelningen behöver tillföras en befattning som institutionstekniker för att fylla en påtaglig brist i organisationen för denna avdelning (+ 39 000 kr.).

8. Medel begärs för en beredskapsassistent, en instrumentmakare, en laboratorieassistent och fyra biträden varav tre kvalificerade. Vidare tas kostnader upp för diagnostikberedskap. (+ 265 000 kr.)

9. För övriga uppgifter inom anstalten behövs en förstärkning med 59 000 kr.

Statens veterinärmedicinska anstalt har tagit upp frågan om försörjningen med mul- och klövsjukevaccin.

Anstalten framhåller att under de sju år som gått sedan år 1965, då statsmakterna fattade beslut om skärpta beredskapsåtgärder mot mul- och klövsjuka (prop. 1965: 38, JoU 1965: 6, rskr 1965: 165), har läget i Europa beträffande sjukdomen undergått så stora förändringar att situationen i dag måste anses som helt ny. Ännu år 1965 måste större delen av den europeiska kontinenten betraktas som en potentiell smittrisk med hänsyn till att flertalet länder utom Danmark och vissa öststater hade mul- och klövsjuka som en stationär smitta inom sina gränser. Under senare år har totalvaccination minst en gång årligen av hela nötkreatursstocken genomförts i ett flertal europeiska länder. Genom denna vaccination har en buffertzon skapats i centrala Europa som väsentligt bidragit till att minska riskerna för större utbrott i Sverige.

Enligt anstalten föreligger dock fortfarande svårigheter att med tillgängligt vaccin erhålla bestående och praktiskt utnyttjbar immunitet hos svin. Risken för sjukdomsfall hos svin kvarstår men pågående försök med framställning av vaccin får beräknas komma att ge användbara resultat inom en snar framtid.

Sedan det senaste stora utbrottet i Sverige under åren 1951—1954 har mul- och klövsjuka endast uppträtt två gånger i landet, i december 1960 med tre fall och i mars 1966 med ett fall, samtliga i mindre besättningar inom Kristianstads och Malmöhus län.

1954 års avtal med Danmark om vaccinleverans (prop. 1954: 72, JoU 1954: 7, rskr 1954: 147) utnyttjas f. n. på så sätt att lantbruksstyrelsen

årligen inköper monovalent vaccin av de tre vanligast förekommande virustyperna A, C och O i en mängd som möjliggör monovalent vaccination av upp till 15 000 djur. Inköpen avpassas härvid i regel till av det danska institutet utförd effektivitetsprövning av det svenskägda partiet. Den årliga kostnaden för inköpen ligger omkring 100 000 kr.

Veterinärmedicinska anstalten framhåller att den ändrade situationen i fråga om mul- och klövsjukeläget i Europa och erfarenheterna beträffande vaccinförsörjningen vid 1966 års fall i Sverige ger anledning till omprövning av tidigare ställningstaganden till behovet av inhemsk tillverkning av vaccin. Vaccinbehovet för Sveriges del kan enligt anstalten fördelas på det akuta behovet av skyddsvaccination vid inträffade enstaka fall och det behov av större vaccinmängder, som kan uppstå vid en utbredd epizooti av 1940- och 1950-talens omfattning eller vaccinbehovet vid en avspärrning under beredskaps- eller krigsförhållanden.

Den ökade användningen av vaccin i Europa genom de årliga vaccinationerna har medfört att industriell produktion i mycket stor skala pågår på ett flertal håll och att någon svårighet att inköpa vaccin inte föreligger. De betänkligheter, som tidigare för Sveriges del funnits mot inköp med tanke på risken för att få ett inte helt virusfritt vaccin, har samtidigt bortfallit genom att denna risk kunnat väsentligt minskas med senare års produktionsteknik. Av särskild betydelse är vidare att den utbyggda produktionskapaciteten möjliggör snabb övergång till produktion av behövligt vaccin mot uppträdande av mera ovanliga eller helt nya virusvarianter. Då en sådan smitta normalt inträngер söderifrån, kan mot den aktuella virustypen verksamt vaccin förväntas vara tillgängligt vid den senare tidpunkt, då Sverige genom eventuell smittspridning norrut kan komma i farozonen.

Veterinärmedicinska anstalten framhåller att under dessa förhållanden bör Sveriges behov av vaccin i normala tider tillgodoses genom inköp. Avtalet med Danmark har hittills fungerat tillfredsställande som en under den gångna tiden i viss mån nödvändig garanti för att vaccin funnits tillgängligt. Trots den internationellt ökade tillgången på vaccin är dock fortsatt samverkan med Danmark önskvärd. Med hänsyn till det förändrade sjukdomsläget bör förhandlingar tas upp med Danmark om överenskommelsens innehåll och utformning.

Ett avtal med Danmark kan jämte de betydligt ökade möjligheterna att i övrigt inköpa vaccin på den internationella marknaden väl tillgodose det svenska beredskapsbehovet under normala tider i nuvarande och med all sannolikhet även för framtiden gällande epizootiläge och måste i varje fall vara den ekonomiskt fördelaktigaste lösningen.

För vaccinbehovet vid en avspärrning eller under andra exceptionella förhållanden behövs dock enligt anstalten ytterligare åtgärder. Dessa åtgärder bör i första hand inriktas på att inom landets gränser vidmakthålla kunnande och förtrogenhet med arbete med mul- och klövsjukevirus.

Detta bör ske genom att vid anstaltens virologiska avdelning inrättas ett laboratorium för mul- och klövsjukediagnostik och vid produktionsavdelningen en sektion för forsknings- och utvecklingsarbete rörande virusvacciner, däribland mul- och klövsjukevaccin.

För virologiska institutionens sektion för mul- och klövsjukediagnostik och produktionsavdelningens sektion för forskning och utveckling rörande virusvacciner uppskattas byggnadskostnaderna till 2—3 milj. kr., utrustningskostnaderna till 1 milj. kr. och de årliga driftkostnaderna till 800 000 kr. Dessa kostnader är avsevärt lägre än de som föranleds av 1965 års beslut.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av *socialstyrelsen, statens bakteriologiska laboratorium, statskontoret, riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, veterinärhögskolan, utredningen rörande kontrollanstalterna på jordbrukets område, Lantbrukarnas riksförbund* och *Sveriges Veterinärförbund*. Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Departementschefen

Av statens veterinärmedicinska anstalts redovisning framgår att läget i Europa i fråga om mul- och klövsjuka ändrats vilket enligt anstaltens mening bör ge anledning till omprövning av tidigare ställningstaganden i fråga om behovet av inhemsk tillverkning av vaccin. Anstalten anser att en god beredskap mot mul- och klövsjuka kan under normala tider upprätthållas genom avtal med Danmark om leverans av vaccin. I likhet med remissinstanserna delar jag denna uppfattning. Jag finner således att ett avtal bör bibehållas med Danmark i fråga om försörjningen med mul- och klövsjukevaccin. Med hänsyn till förändrat sjukdomsläge m. m. kan förhandlingar i framtiden behöva tas upp med Danmark om en översyn av 1954 års avtal. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga. För att kunna täcka behovet av mul- och klövsjukevaccin under avspärrning anser jag det väsentligt att det inom landet finns en beredskap för produktion av vaccin. För de särskilda åtgärder som behövs härför torde jag få återkomma i senare sammanhang.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 168 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat rörande beredskapen mot mul- och klövsjuka,
2. till *Statens veterinärmedicinska anstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 168 000 kr.

F 4. Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.

1971/72 Utgift	145 309	Reservation	136 463
1972/73 Anslag	50 000		
1973/74 Förslag	50 000		

Anslaget är avsett för inköp av sådan laboratorieutrustning m. m. som krävs under beredskapstillstånd och krig.

Lantbruksstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med 150 000 kr., varav ca 53 000 kr. för lokalhyror och andra fasta kostnader samt ca 97 000 kr. för inköp av skyddsmasker, utbyte av substrat vid ett laboratorium, transporter m. m.

Departementschefen

Med hänsyn till reservationen bör anslaget föras upp med 50 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.

F 5. Veterinärstaten

1971/72 Utgift	[1]22 252 976
1972/73 Anslag	17 612 000
1973/74 Förslag	20 728 000

[1] Inkluderar länsveterinärorganisationen t. o. m. den 31.12.1971.

Från anslaget avlönas personal i distriktsveterinärorganisationen. Vidare bekostas bl. a. viss kursverksamhet för veterinärpersonal m. fl.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Distriktsveterinärer	285	—	—
Veterinärstipendiater	12	—	—
	297	—	—
Anslag			
Lönekostnader	15 754 000	+3 109 000	+3 109 000
Sjukvård	11 000	+ 30 000	—
Reseersättningar	1 713 000	+ 183 000	+ 6 000
Expenser	20 000	+ 9 000	+ 1 000
Kursverksamhet	111 000	+ 57 000	—
Omkostnader vid karantänsanstalten i Haparanda för husdjur	3 000	—	—
	17 612 000	**+3 388 000**	**+3 116 000**

Lantbruksstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 3 116 000 kr.
2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 1 050 000 kr.
3. Årlig hälsokontroll för distriktsveterinärerna beräknas medföra en kostnad av 30 000 kr.
4. Till följd av utvidgad verksamhet beräknas kostnaderna för reseersättningar, expenser och kursverksamhet öka med 242 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärstaten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 728 000 kr.

F 6. Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m.

1971/72	Utgift	5 880 043
1972/73	Anslag	3 000 000
1973/74	Förslag	4 000 000

Anslaget är avsett främst för bestridande av kostnader och ersättningar i samband med bekämpande av eller beredskap mot smittsamma husdjurssjukdomar, såsom salmonellos samt mul- och klövsjuka.

Lantbruksstyrelsen

Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med 4 milj. kr. och att styrelsen bemyndigas att använda högst 200 000 kr. av anslaget för särskilda undersökningar avseende främst salmonellos.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

F 7. Bidrag till djursjukvård i vissa fall

1971/72	Utgift	637 961
1972/73	Anslag	600 000
1973/74	Förslag	600 000

Anslaget utbetalas och disponeras av samtliga länsstyrelser enligt kungörelsen (1946: 164) om statsbidrag till mindre bemedlade för djursjukvård m. m. (ändrad senast 1971: 1147).

Lantbruksstyrelsen

Bidrag utgår till djurägare vars årsinkomst inte överstiger 5 000 kr. Anslaget föreslås föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till djursjukvård i vissa fall* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

F 8. Veterinärinrättningen i Skara

1971/72	Utgift	474 344
1972/73	Anslag	723 000
1973/74	Förslag	819 000

Veterinärinrättningen i Skara, som organisatoriskt lyder under veterinärhögskolan, är sjukvårdsanstalt för husdjur och utövar djursjukvård mot ersättning. Vid inrättningen får även bedrivas vetenskapliga undersökningar rörande husdjurens sjukdomar.

Veterinärinrättningen leds av en nämnd. Föreståndare och platschef är en chefsveterinär.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Veterinärhögskolan	Departementschefen
Personal			
Veterinär personal	5	—	—
Övrig personal	12	—	—
	17	—	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	546 000	+ 95 000	+ 58 000
Omkostnader	880 000	+ 62 000	+ 85 000
	1 426 000	**+157 000**	**+143 000**
Inkomster	703 000	+ 47 000	+ 47 000
Nettoutgift	**723 000**	**+110 000**	**+ 96 000**

Veterinärhögskolan

1. Löne- och prisomräkning 105 000 kr.
2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 40 000 kr.
3. Vid veterinärinrättningen bör inrättas en tjänst som kontorsbiträde. Delposten för arvoden till tillfällig personal kan i så fall minskas. (+ 5 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärinrättningen i Skara* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 819 000 kr.

F 9. Statens centrala frökontrollanstalt: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	8 310 213
1972/73 Anslag	9 363 000
1973/74 Förslag	9 933 000

Statens centrala frökontrollanstalt är centralt organ för den statliga frökontrollverksamheten med uppgift att dels mot fastställda avgifter verkställa analysering, provtagning och plombering m. m. av utsädesvaror, dels bedriva allmännyttig verksamhet genom forskning och försöksverksamhet i syfte att främja tillhandahållandet av fullgott utsäde, rådgivning och upplysning, tillsyn av efterlevnaden av lagar och förordningar samt att arbeta för samordning av frökontrollverksamheten. Anstalten har hand om uppbörden av växtförädlingsavgifter.

Anstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Anstalten omfattar en huvudinstitution samt två öppna och en sluten filial. Den slutna filialen utför frökontroll vid W. Weibull AB.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens centrala frökontroll-anstalt	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	22	—	—
Övrig personal	153	—10	—10
	175	**—10**	**—10**
Anslag			
Lönekostnader	6 538 000	+ 370 000	+ 370 000
Sjukvård	20 000	—	—
Reseersättningar	92 000	—	—
Därav utrikes resor	(7 000)	(+ 2 000)	(—)
Lokalkostnader	882 000	+ 80 000	+ 80 000
Expenser	134 000	+ 20 000	+ 20 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	25 000	—	—
Övriga utgifter	1 672 000	+ 100 000	+ 100 000
	9 363 000	**+ 570 000**	**+ 570 000**

Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 6,3 milj. kr. (1972/73 5,9 milj. kr.).

Statens centrala frökontrollanstalt

1. Löne- och prisomräkning m. m. 807 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 496 000 kr., varav 262 000 kr. motsvaras av en reell minskning av behovet av medel.

3. Som en följd av intensiv rationalisering beräknas det vara möjligt att nedbringa antalet anställda med tio personer (— 237 000 kr.). Vidtagna och påbörjade rationaliseringar under budgetåren 1968/69—1973/74 minskar personalen med sammanlagt 40 personer.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens centrala frökontrollanstalt: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 933 000 kr.

F 10. Statens centrala frökontrollanstalt: Utrustning

1971/72	Utgift	47 955	Reservation	2 045
1972/73	Anslag	60 000		
1973/74	Förslag	60 000		

Statens centrala frökontrollanstalt

För att möjliggöra fortsatt utnyttjande av nya tekniska framsteg med personalreduceringar som följd krävs oförändrade medel för investeringar i utrustning. Mot gjorda investeringar svarar en för budgetåret 1972/73 årlig besparing av 1,3 milj. kr. i lönekostnader. Anstalten ser det som oundgängligen erforderligt att anslag ställs till förfogande med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder statens centrala frökontrollanstalts förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens centrala frökontrollanstalt: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 kr.

F 11. Statens växtskyddsanstalt

1971/72	Utgift	6 231 988
1972/73	Anslag	7 441 000
1973/74	Förslag	7 910 000

Statens växtskyddsanstalt är centralt statligt organ för uppgifter på växtskyddets område samt för åtgärder till skydd av vegetabiliska produkter. Anstalten bedriver forskning och praktiska försök i syfte att skydda den inhemska växtodlingen mot sjukdomar och skador, som förorsakas av virus, växter eller djur eller som är av fysiogen art. Anstalten utför vidare undersökningar och utredningar rörande skador, som insekter m. fl. förorsakar på lagrade vegetabiliska produkter. Anstalten anordnar växtskyddskurser för konsulenter och instruktörer samt lämnar allmänheten råd och upplysningar i anslutning till sin verksamhet. Anstalten svarar för kontroll av import och export av växter och växtprodukter.

Anstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en föreståndare. Anstalten består av en central huvudinstitution samt filialer, som är förlagda till olika delar av landet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens växtskydds-anstalt	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	38	+1	—
Övrig personal	72	+7	—
	110	**+8**	—
Anslag			
Lönekostnader	5 732 000	+ 864 000	+ 403 000
Sjukvård	8 000	+ 1 000	—
Reseersättningar	194 000	+ 29 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(17 000)	(+ 1 000)	(—)
Lokalkostnader	761 000	+ 60 000	+ 27 000
Expenser	184 000	+ 26 000	+ 12 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 6 000)	(—)
Särskilda undersökningar	229 000	+ 22 000	+ 10 000
Övriga utgifter	333 000	+ 39 000	+ 15 000
Därav engångsutgifter	(—)	(+ 6 000)	(—)
	7 441 000	**+1 041 000**	**+ 469 000**

Avgifter för växtskyddsinspektionen m. m., som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 2,2 milj. kr. (1972/73 2,1 milj. kr.).

Statens växtskyddsanstalt

1. Löne- och prisomräkning 488 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en anslagsminskning med 395 000 kr. Med hänsyn till bl. a. att anstaltens organisation befinner sig under utredning avstår styrelsen från att avge ett mera specificerat förslag i frågan.

3. För resistensprövning erfordras en utbyggnad av anstaltens resurser (+ 133 862 kr.).

4. Med hänsyn till det försämrade fytosanitära läget i landet föreslås en förstärkning av anstaltens inspektionsavdelning (+ 204 310 kr.).

5. En arvodesbefattning för trädgårdsbrukets växtskydd föreslås överförd på extra ordinarie stat, för nödvändig teknisk biträdeshjälp erfordras ett kvalificerat biträde. (+ 58 293 kr.)

6. Medel begärs till en institutionsteknikertjänst och en skrivbiträdestjänst. Två tjänster som trädgårdsmästare och en tjänst som vaktmästare föreslås utbytta mot tre försöksteknikertjänster. (+ 122 765 kr.)

7. För vissa övriga uppgifter behöver anslaget ökas med 33 400 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens växtskyddsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 7 910 000 kr.

F 12. Bekämpande av växtsjukdomar

1971/72	Utgift	188 678
1972/73	Anslag	150 000
1973/74	Förslag	150 000

Från anslaget bestrids ersättningar för kostnader till följd av åtgärder mot spridning av växtsjukdomar och för förluster på grund av sådana sjukdomar. Bl. a. utgår ersättning vid utrotande av berberis och bekämpande av vissa potatissjukdomar. Vidare bestrids vissa kostnader för beredskapsåtgärder mot koloradoskalbaggen från anslaget.

Lantbruksstyrelsen

Behovet av medel för särskilda insatser mot koloradoskalbaggen kan inte överblickas f. n. Styrelsen föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av växtsjukdomar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kr.

F 13. Statens lantbrukskemiska laboratorium

1971/72	Utgift	3 273 896
1972/73	Anslag	3 820 000
1973/74	Förslag	4 160 000

Statens lantbrukskemiska laboratorium är centralt organ för statlig kemisk analysverksamhet i fråga om produkter från jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt förnödenheter för dessa näringars be-

hov. Laboratoriet utför analyser och undersökningar på uppdrag av myndigheter eller enskilda och fungerar som servicelaboratorium för forskning och försöksinstitutioner på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens områden. Laboratoriet utvecklar analys- och provtagningsmetoder av betydelse för den lantbrukskemiska analysverksamheten samt lämnar råd och upplysningar i ämnen som hör till laboratoriets verksamhetsområde.

Laboratoriet leds av en styrelse. Chef för laboratoriet är en föreståndare. Inom laboratoriet finns två avdelningar, jordavdelningen och foderavdelningen, samt en särskild sektion för metodutveckling.

År 1972 tillkom en norrlandsfilial i Röbäcksdalen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens lantbrukskemiska laboratorium	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	10	+1	—
Övrig personal	41	+2	—
	51	+3	—
Anslag			
Lönekostnader	2 356 000	+ 501 000	+ 287 000
Sjukvård	8 000	+ 2 000	—
Reseersättningar	14 000	+ 12 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(5 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	1 195 000	+ 30 000	+ 30 000
Expenser	56 000	+ 16 000	+ 6 000
Övriga utgifter	191 000	+ 105 000	+ 15 000
	3 820 000	+ **666 000**	+ **340 000**

Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 1 450 000 kr. (1972/73 1,4 milj. kr.).

Statens lantbrukskemiska laboratorium

1. Löne- och prisomräkning 340 000 kr.

2. 0-alternativet innebär nedläggning av den nyligen startade filialen i Röbäcksdalen. Det innebär en årlig besparing på 272 000 kr. mot en engångsutgift av ca 27 000 kr. i överföringskostnad till Ultuna. Arbetsuppgifterna överförs delvis till huvudlaboratoriet, delvis till de lokala institutionerna.

3. För att bredda och förstärka metodutvecklingen inrättas en försöksledartjänst (+ 77 000 kr.).

4. För att förstärka analysresurserna vid norrlandsfilialen inrättas en tjänst som kvalificerat laboratoriebiträde och en tjänst som assistent (+ 91 000 kr.).

5. För övriga uppgifter inom anstalten behövs en förstärkning med 158 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens lantbrukskemiska laboratorium* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 160 000 kr.

F 14. Statens maskinprovningar

1971/72	Utgift	2 555 648
1972/73	Anslag	2 618 000
1973/74	Förslag	2 798 000

Statens maskinprovningar har till uppgift att prova i allmänna handeln förekommande maskiner för jordbruk, skogsbruk, trädgårdsbruk och mejerihantering samt att lämna upplysningar om deras beskaffenhet genom att ge ut tryckta meddelanden rörande verkställda provningar. Maskinprovningarna skall vidare prova maskiner och redskap, som inte förs i marknaden, och härvid lämna redogörelse för proven till den som beställt provningen. Bland maskinprovningarnas uppgifter i övrigt ingår att lämna allmänheten råd och upplysningar samt att verka för en ändamålsenlig maskinanvändning.

Maskinprovningarna leds av en styrelse och har en föreståndare som chef. Inom maskinprovningarna finns en huvudexpedition, tre allmänna avdelningar och en mejeriavdelning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens maskinprovningar	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	11	—	—
Övrig personal	18	—	—
	29	—	—
Anslag			
Lönekostnader	1 656 000	+127 000	+121 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	84 000	—	—
Därav utrikes resor	(4 000)	(ej max.)	(—)
Lokalkostnader	469 000	+ 59 000	+ 59 000
Expenser	225 000	—	—
Övriga utgifter	182 000	—	—
	2 618 000	**+186 000**	**+180 000**

Inkomster vid statens maskinprovningar, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, beräknas till 600 000 kr. (1972/73 600 000 kr.).

Statens maskinprovningar

1. Löne- och prisomräkning 180 000 kr.
2. 0-alternativet innebär för maskinprovningarna att en försöksteknikertjänst (eventuellt en försöksledartjänst) samt en kontorsbiträdestjänst måste dras in och nuvarande befattningshavare sägas upp. Därjämte måste övriga kostnader reduceras i ungefärlig proportion till nuvarande andel. Konsekvensen av alternativet blir sänkt provningskapacitet.
3. Hittillsvarande förmansbefattning vid Alnarp måste ersättas med en befattning som verkstadsförman motsvarande dem vid Ultuna- och Umeåavdelningarna.
4. Maximeringen av resekostnadsdisposition för utlandsresor föreslås slopad.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens maskinprovningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 798 000 kr.

F 15. Statens växtsortnämnd

1971/72	Utgift	87 617
1972/73	Anslag	104 000
1973/74	Förslag	122 000

Statens växtsortnämnd handhar uppgifter enligt växtförädlarrättslagen (1971: 392, ändrad 1971: 628) och kungörelsen (1968: 214) om statsplombering av utsäde (ändrad senast 1971: 394). Nämnden fullgör de skyldigheter som åligger myndighet i unionsstat enligt konventionen den 2 december 1961 för skydd av växtförädlingsprodukter samt utger publikationer för kungörelser m. m. i växtförädlarrättsärenden och förteckning över rikssorter berättigade till statsplombering.

Nämnden består av ordförande samt 13 andra ledamöter. Inom nämnden finns en avdelning för växtförädlarrättsfrågor samt en avdelning för odlingsvärdesprövning med en sektion för lantbruksväxter och en sektion för köksväxter. Hos nämnden finns ett kansli som förestås av en chef.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens växtsort-nämnd	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	1	—	—
Övrig personal	1	—	—
	2	—	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	96 000	+ 34 000	+ 10 000
Sjukvård	100	—	—
Reseersättningar	38 000	+ 2 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(20 000)	(+ 5 000)	(—)
Lokalkostnader	14 000	—	—
Expenser	12 000	+ 7 000	+ 5 000
Övriga utgifter	3 900	+ 2 000	+ 1 000
	164 000	**+ 45 000**	**+ 18 000**
Uppbördsmedel			
Avgifter	60 000	—	—
Nettoutgift	**104 000**	**+ 45 000**	**+ 18 000**

Statens växtsortnämnd

1. Löne- och prisomräkning m. m. 45 000 kr.
2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 7 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens växtsortnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 122 000 kr.

G. UTBILDNING OCH FORSKNING

G 1. Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	35 580 842
1972/73 Anslag	39 642 000
1973/74 Förslag	45 339 000

Vid lantbrukshögskolan bedrivs utbildning, forskning, försöksverksamhet och rådgivning på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden. Försöksverksamheten omfattar även renskötseln. Forsknings- och undervisningsorganisationen är uppdelad på 15 institutioner. Utbildningen, som är femårig, är uppdelad på linjer för agronomer, hortonomer och landskapsarkitekter. Varje år antas 145 studerande, varav 105 på agronomlinjen, 10 på hortonomlinjen och 30 på landskapsarkitektlinjen. Försöksverksamheten, som följer ett program som årligen fastställs av högskolestyrelsen (riksförsöksprogrammet), bedrivs inom institutionernas försöksavdelningar och vid högskolans försöksstationer i skilda delar av landet. Genom konsulentavdelningen förmedlas resultaten av forskning och försöksverksamhet till bl. a. de statliga rationaliseringsorganen på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-högskolan	Departements-chefen
Personal			
Utbildning, forskning och försöksverksamhet			
Lärare, försöksledande personal m. fl.	229	+27	+1
Bibliotek m. m.			
Handläggande personal	4	+ 1	—
Övrig personal	10	—	—
Centrala förvaltningen			
Handläggande personal	13	+ 1	—
Övrig personal	74	+ 1	—
Konsulentavdelningen			
Handläggande personal	16	+ 1	—
Övrig personal	12	—	—
	358	**+31**	**+1**

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-högskolan	Departements-chefen
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	25 475 000	+4 044 000	+1 709 000
Sjukvård	90 000	+ 10 000	+ 10 000
Reseersättningar	370 000	+ 50 000	+ 17 000
Därav utrikes resor	(9 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	12 610 000	+3 907 000	+3 907 000
Expenser	882 000	+ 150 000	+ 54 000
Därav akademiska högtidligheter m. m.	(10 000)	(—)	(—)
Doktorandstipendier	140 000	—	—
Bidrag till tryckning av doktors-avhandlingar m. m.	9 000	—	—
Driftkostnader för baljväxt-laboratoriet	72 000	—	—
Utländska forskare	28 000	—	—
Ersättning till Alnarps egen-dom för vägunderhåll m. m.	18 000	+ 2 000	—
Underhåll av park- och prydnadsanläggningar vid Alnarp	23 000	+ 10 000	—
Kostnader för undervisnings-odlingar på Alnarp	—	+ 100 000	—
	39 717 000	**+8 273 000**	**+5 697 000**
Uppbördsmedel			
Försålda baljväxtkulturer m. m.	75 000	—	—
Nettoutgift	**39 642 000**	**+8 273 000**	**+5 697 000**

Lantbrukshögskolan

Verksamheten vid lantbrukshögskolan utgör ett grundläggande led i arbetet att effektivisera jordbruks- och trädgårdsproduktionen i syfte att få fram billigare och bättre livsmedel och förbättra berörda näringars konkurrensförmåga. För att lantbrukshögskolan här skall kunna fylla sin uppgift är det angeläget att forskningen rörande jordbruksföretagens utbyggnadsproblem förstärks. Likaså framstår det som angeläget att forskningen byggs ut inom områdena markvård, växtpatologi och kvalitetsfrågor. Vid högskolan pågår också forskning och försöksverksamhet inom andra näraliggande områden. En ökad insats från högskolans sida är önskvärd, särskilt på miljövårdsområdet och i fråga om biståndsverksamheten.

Den ökade intagningen av studerande under de senaste åren ställer ytterligare krav på resurser för utbildningen. Större krav ställs också på högskolans bibliotek och centrala förvaltning.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 5 567 000 kr.
2. 0-alternativet skulle för lantbrukshögskolans del innebära en minsk-

ning av de sammanlagda resurserna med nära 4 milj. kr. Nedskärningen under ifrågavarande anslag skulle bl. a. kunna åstadkommas genom att elva högre tjänster, som f. n. är lediga eller snart blir lediga, inte återbesätts. Den årliga besparingen på förvaltningskostnadsanslaget uppskattas till 1,6 milj. kr. Reduceringen skulle dock medföra så allvarliga störningar i verksamheten att styrelsen bestämt avråder från detta.

3. Fem tjänster, varav fyra som försöksledare och en som biträdande försöksledare, vilka under en följd av år varit bekostade från försöksanslaget, bör bekostas från förvaltningskostnadsanslaget (+ 376 000 kr.). Försöksanslaget kan samtidigt minskas med motsvarande belopp.

4. Undervisningen i lantbruksbyggnader äger rum såväl vid institutionen i Lund som i Ultuna. I Ultuna bör inrättas en tjänst som universitetslektor (+95 000 kr.).

5. För landskapsarkitektutbildningen behövs en universitetslektor samt medel för speciallärare (+195 000 kr.).

6. På grund av den ökade intagningen på agronomlinjen samt för den nya landskapsarkitektlinjen behövs ytterligare 8 000 assistenttimmar (+437 000 kr.).

7. Biblioteket bör tillföras en tjänst som dokumentalist. Dessutom bör särskilda medel anvisas för inventering och samordning inför den förestående sammanslagningen med veterinärhögskolans bibliotek. (+98 000 kr.)

8. Upprustningen av forsknings- och försöksverksamheten inom husdjursförädlingens område bör fortsätta genom att en tjänst som statsagronom i produktkvalitet inrättas (+98 000 kr.).

9. En tjänst som statshortonom i landskapsplancring bör inrättas för frågor om planering av städernas friytor och landsbygdens naturområden (+98 000 kr.).

10. För försöksverksamheten behövs fyra försöksledare avseende norrländsk växtodling, spannmålsfrågor och kraftfoderteknik, bevattning samt prydnadsväxtodling (+342 000 kr.).

11. För att tillgodose behovet av forskarutbildning och forskarrekrytering behövs två docenttjänster, fyra forskarassistenttjänster samt medel för speciallärare (+510 000 kr.).

12. För information om forsknings- och försöksresultaten på byggnadsområdet föreslås en tjänst som statskonsulent (+90 000 kr.).

13. Det ökade antalet utbildningsplatser vid högskolan och den reformerade forskarutbildningen ställer större krav på bl. a. studierådgivning. För detta ändamål erfordras en förste byråsekreterare (+66 000 kr.).

14. Den omfattande nybyggnadsverksamheten i samband med bl. a. veterinärhögskolans omlokalisering medför behov av en skyddsingenjör (+57 000 kr.).

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i skrivelse den 15 december 1972 föreslagit att en personlig tjänst som professor i markfysik inrättas för biträdande professorn i lantbrukets hydroteknik Sigvard Andersson.

Departementschefen

Jag vill först anmäla att Kungl. Maj:t genom beslut den 3 mars 1972 har föreskrivit att tjänsten som biträdande professor i husdjurens näringsfysiologi vid lantbrukshögskolan skall i samband med återbesättande ändras till tjänst som biträdande professor i husdjurens näringsfysiologi, särskilt husdjurens intermediära ämnesomsättning. Jag vill också anmäla att Kungl. Maj:t den 26 maj 1972 har bemyndigat högskolan att motta vissa donationsmedel för att inrätta en extra professur i ekologisk miljövård.

I enlighet med vad styrelsen för lantbrukshögskolan föreslagit bör en personlig tjänst som professor i markfysik inrättas för biträdande professorn Sigvard Andersson. Därvid bör tjänsten som biträdande professor i lantbrukets hydroteknik hållas vakant under den tid Andersson innehar professuren i markfysik.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 45 339 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för en tjänst som universitetslektor i landskapsarkitektur och 15 000 kr. i speciallärararvoden (5). För inventering och samordning av lantbrukshögskolans och veterinärhögskolans bibliotek har jag beräknat 20 000 kr. (7).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en professur i markfysik enligt vad jag förordat i det föregående,
2. till *Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 45 339 000 kr.

G 2. Lantbrukshögskolan: Driftkostnader

1971/72	Utgift	7 818 570	Reservation	2 200 868
1972/73	Anslag	9 744 000		
1973/74	Förslag	10 074 000		

Från anslaget bestrids omkostnader m. m. för lantbrukshögskolans institutioner och lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Lantbrukshögskolan

0-alternativet skulle minska anslaget med ca 500 000 kr. Styrelsen förordar en proportionell nedtagning av anslagets löne- resp. materieldel. Konsekvenserna skulle bli att lärar- och forskarpersonalen inte skulle kunna arbeta effektivt.

Av den begärda anslagsökningen hänför sig 780 000 kr. till löne- och prisomräkning. Viss personal som f. n. avlönas från anslaget är sysselsatt inom försöksverksamheten och bör därför avlönas från försöksanslaget (— 410 000 kr.). Den nya utbildningslinjen för landskapsarkitekter och ökningen av antalet studerande på agronomlinjen innebär att resp. institutioners resurser måste ökas (+ 100 000 kr.). Forskarutbildningen kräver ökad apparatur och övrig utrustning för 70 000 kr. För att kunna introducera ett antal nya kurser behövs 50 000 kr. Två intendenttjänster bör inrättas för att avlasta bl. a. prefekterna administrativt arbete (+115 000 kr.). Medel bör anvisas för att högskolan skall kunna delta i det pedagogiska utvecklingsarbetet (+50 000 kr.). I övrigt bör anslaget räknas upp med 615 000 kr.

Departementschefen

Viss personal som f. n. avlönas från detta anslag är sysselsatt inom försöksverksamheten. Kostnaderna för denna personal (410 000 kr.) bör föras över till anslaget Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten. Med hänsyn härtill och till en höjning av medelstilldelningen i övrigt med 740 000 kr. beräknar jag anslaget till 10 074 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 10 074 000 kr.

G 3. Lantbrukshögskolan: Bokinköp m. m.

1971/72	Utgift	777 552	Reservation	86 893
1972/73	Anslag	662 000		
1973/74	Förslag	722 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna för lantbrukshögskolans biblioteks- och publikationsverksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbrukshögskolan	Departementschefen
Biblioteksverksamheten	391 000	+140 000	+ 40 000
Publikationsverksamheten	271 000	+128 000	+ 20 000
	662 000	**+268 000**	**+ 60 000**

Lantbrukshögskolan

Av den begärda anslagshöjningen hänför sig 40 000 kr. till prisstegringar. Ökade krav på biblioteksverksamheten gör att anslaget behöver

höjas med 100 000 kr. Som ett resultat av högskolans expansion har publikationsverksamheten ökat. Anslaget bör för detta ändamål höjas med 128 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 722 000 kr.

G 4. Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten

1971/72	Utgift	18 706 112	Reservation	1 294 426
1972/73	Anslag	20 970 000		
1973/74	Förslag	23 460 000		

Från anslaget bestrids vissa driftkostnader för lantbrukshögskolans försöksverksamhet.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Lantbruks-högskolan	Departements-chefen
Försöksverksamheten	19 805 000	+2 536 000	+2 158 000
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	1 165 000	—	+ 332 000
	20 970 000	**+2 536 000**	**+2 490 000**

Lantbrukshögskolan

1. Löne- och prisomräkning 1 496 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar lantbrukshögskolans styrelse bl. a. att inga nya försöksprojekt tas upp nästa budgetår och att påbörjade projekt avvecklas i viss utsträckning. Ca 25 tjänster måste dras in för att nå erforderlig reducering av anslaget (— 1 400 000 kr.). En inskränkning skulle innebära att högskolans möjligheter att bidra till en förbättrad och förbilligad livsmedelsproduktion minskas.

3. Fem tjänster föreslås överförda till förvaltningskostnadsanslaget (— 376 000 kr.).

4. Tio tjänster föreslås överförda från driftkostnadsanslaget (+ 410 000 kr.).

5. Inom jordbrukssektionen framhålls projekt inom följande områden såsom särskilt angelägna, nämligen bevattning, jordbearbetning, bördighetsstudier för markvård, vallodlingsförsök samt olika ärttypers odlingsvärde.

6. Inom husdjurssektionen framhålls projekt rörande produktkvalitet, spannmålsfrågor och kraftfoderteknik samt urvalsmetodik beträffande mjölkbarhet m. m.

7. Inom trädgårdssektionen är frågor rörande produktkvalitet, utveckling av nya produkter samt framtagning av sjukdomsfritt material särskilt aktuella.

8. Som väsentliga frågor inom tekniska sektionen bedöms byggnadstekniska undersökningar, klimatiseringsundersökningar, lagerbyggnader för grovfoder m. m.

9. Ekonomisk analys av olika produktionskedjor av vallfoder samt året-runtutfodring på stall eller betesdrift i mjölkproduktionen föreslås som nya projekt på det företagsekonomiska området.

10. Som ett led i strävandena att bättre och snabbare kunna tillvarata försöksresultat som kommer fram i utlandet bör beloppet till utrikes resor höjas med 6 000 kr.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om förläggningen av distriktsförsöksstationen i mellersta trädgårdsförsöksdistriktet. Denna fråga har varit föremål för olika överväganden. Lantbrukshögskolans styrelse har senast i yttrande den 16 november 1972 över framställning av Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund förordat att stationen flyttas från Nyckelby i Ekerö kommun till Ultuna. Ultuna anses vara att föredra med hänsyn bl. a. till möjligheterna att utnyttja andra i Ultunaområdet befintliga resurser.

Jag vill också nämna att *utredningen om kontrollanstalterna på jordbrukets område* har föreslagit att de för sortprovningen vid lantbrukshögskolan inflytande avgiftsmedlen, som f. n. inlevereras till statsverket, skall få tas till uppbörd på detta anslag och användas av högskolan för sortprovningens finansiering. Enligt utredningen skulle lantbrukshögskolan därmed lättare kunna anpassa sortprovningens omfattning till efterfrågan. Förslaget har remissbehandlats. *Riksrevisionsverket* anser att ett genomförande av förslaget skulle innebära viss förenkling för högskolan. *Lantbrukshögskolan* tillstyrker utredningens förslag.

Departementschefen

Vad först gäller frågan om förläggningen av distriktsförsöksstationen i mellersta trädgårdsförsöksdistriktet har jag inget att erinra mot att verksamheten vid Nyckelby förs över till Ultuna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 23 460 000 kr. Härvid hänför sig 410 000 kr. till den överföring från driftkostnadsanslaget, som jag redogjort för under nämnda anslag. Vidare bör i enlighet med kontrollanstaltutredningens förslag inkomsterna

för sortprovningen tillföras anslaget, som därigenom kan minskas med 235 000 kr.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om förläggningen av distriktsförsöksstationen i mellersta trädgårdsförsöksdistriktet,
2. till *Lantbrukshögskolan: Försöksverksamheten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 23 460 000 kr.

G 5. Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.

1971/72	Utgift	148 094
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Anslaget avser de jordbruksegendomar som lantbrukshögskolan disponerar för sin försöksverksamhet samt Alnarps trädgårdar. Kungl. Maj:t fastställer årligen en stat för jordbruks- och trädgårdsdriften vid dessa enheter.

Lantbrukshögskolan

Anslaget bör föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbrukshögskolans förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G 6. Veterinärhögskolan: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	14 203 009
1972/73	Anslag	15 576 000
1973/74	Förslag	15 184 000

Vid veterinärhögskolan bedrivs undervisning och forskning på det veterinärmedicinska området. Verksamheten är uppdelad på 16 institutioner. Vid högskolan bedrivs även djursjukvård. Utbildningen omfattar till veterinärmedicine kandidatexamen två läsår och till veterinärexamen ytterligare tre och ett halvt läsår. Intagningen uppgår till 50 studerande per läsår. Till högskolan hör en försöksgård förlagd till Skara.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Veterinärhögskolan	Departementschefen
Personal			
Utbildning och forskning			
Lärare m. fl.	116	+13	—
Biblioteket			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	3	—	—
Centrala förvaltningen			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	30	—	—
	155	**+13**	—
Anslag			
Lönekostnader	10 077 000	+1 791 000	+ 750 000
Sjukvård	26 000	+ 9 000	+ 9 000
Reseersättningar	36 500	+ 41 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(3 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	3 622 000	+ 327 000	+ 327 000
Expenser	189 800	+ 49 000	+ 18 000
Därav akademiska högtidligheter m. m.	(5 000)	(—)	(—)
Doktorandstipendier	43 000	—	—
Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar	10 000	—	—
Ersättning för avskaffade examensavgifter	1 000	—	—
Utländska forskare	11 000	+ 9 000	—
Kursmikroskop m. m. för studerande	50 000	—	—
Underhåll av park	9 700	+ 1 000	+ 1 000
Utgifter för djursjukvården	1 500 000	+ 150 000	—1 499 000
	15 576 000	**+2 377 000**	— **392 000**

Veterinärhögskolan

Undervisningsbördan för den befintliga personalen är mycket tung vid åtskilliga av högskolans institutioner. Den institution, där trycket på lärarpersonalen f. n. är störst får anses vara institutionen för medicin II. Av de föreslagna tjänsterna torde universitetslektorstjänsten vid denna institution vara den från undervisningssynpunkt allra mest angelägna.

Såvitt nu kan bedömas kommer institutionen för virologi att flyttas till Uppsala under sommaren 1974. Detsamma gäller institutionen för sjukdomsgenetik och husdjurshygien. I samband därmed bör institutionernas resurser förstärkas. Enligt styrelsens mening bör också institutionen för sjukdomsgenetik och husdjurshygien delas upp i två fristående enheter.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 087 000 kr.
2. I 0-alternativet förordar veterinärhögskolans styrelse en nedskär-

ning av assistenttimmarna (— 840 000 kr.). Redan nuvarande resurser är dock helt otillräckliga för att högskolan skall kunna meddela en fullgod undervisning.

3. För att kunna uppfylla kravet på fullgod undervisning behöver institutionen för medicin II förstärkas med en universitetslektor (+ 95 000 kr.).

4. Inför flyttningen till biomedicinskt centrum i Uppsala behöver institutionen för virologi tillföras en laboratorieveterinär (+ 71 000 kr.).

5. Till en ny särskild enhet för sjukdomsgenetik vid det husdjursvetenskapliga centret i Uppsala behövs en professor, en biträdande professor, en forskarassistent och en assistent (+ 328 000 kr.).

6. Undervisningsbördan vid institutionen för parasitologi motiverar ett tillskott av 1 000 assistenttimmar (+ 56 000 kr.).

7. För forskningsverksamheten behövs en förstärkning med tre docenter och tre forskarassistenter (+ 460 000 kr.).

8. För planering och samordning av ett gemensamt bibliotek i Uppsala för veterinärhögskolan, lantbrukshögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt behövs särskilda medel (+ 50 000 kr.).

Departementschefen:

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 15 184 000 kr. Jag har därvid räknat med 20 000 kr. för vissa bibliotekskostnader (8).

Inkomsterna för djursjukvården, som f. n. redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet, bör i fortsättningen tillföras anslaget och användas för att bestrida utgifterna för denna verksamhet. Jag har därför till utgifter för djursjukvården tagit upp ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 184 000 kr.

G 7. Veterinärhögskolan: Driftkostnader

1971/72	Utgift	6 660 080	Reservation	—
1972/73	Anslag	6 883 000		
1973/74	Förslag	7 406 000		

Från anslaget bestrids omkostnader m. m. för veterinärhögskolans institutioner samt lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Veterinärhögskolan

1. Löne- och prisomräkning m. m. 772 000 kr.

2. 0-alternativet medför en minskning av anslaget med 360 000 kr.

Alla nedskärningar av högskolans anslag måste dock gå ut över undervisningens kvalitet eller kvantitet.

3. För främjande av ograduerade forskares verksamhet behöver anslaget höjas med 80 000 kr.

4. Anslaget bör i övrigt höjas med 1 532 000 kr. Därvid har beräknats 946 000 kr. för anskaffning av apparater och materiel.

Departementschefen

Anslaget bör räknas upp med 523 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 7 406 000 kr.

G 8. Veterinärhögskolan: Bokinköp m. m.

1971/72	Utgift	146 931	Reservation	29 152
1972/73	Anslag	151 000		
1973/74	Förslag	166 000		

Från anslaget bestrids omkostnader för veterinärhögskolans bibliotek.

Veterinärhögskolan

Prishöjningar på böcker och tidskrifter medför ökade utgifter med 35 000 kr. Därutöver behöver anslaget i övrigt höjas med 24 000 kr. (engångsutgift) för att täcka behovet av kurslitteratur för de studerande.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår ökas med 15 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 166 000 kr.

G 9. Veterinärhögskolan: Försöksverksamhet

1971/72	Utgift	310 617	Reservation	—
1972/73	Anslag	315 000		
1973/74	Förslag	315 000		

Från anslaget bestrids kostnader för högskolans försöksgård i Skara.

Veterinärhögskolan

Anslaget bör ökas med 15 000 kr. på grund av det ansträngda ekonomiska läget för jordbruksdriften.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Försöksverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 kr.

G 10. Veterinärhögskolan: Lantbruksdriften vid försöksgården

1971/72	*Nettoinkomst*	*7 323*
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Veterinärhögskolan

Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder veterinärhögskolans förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Veterinärhögskolan: Lantbruksdriften vid försöksgården* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G 11. Skogshögskolan: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	14 386 032
1972/73	Anslag	15 304 000
1973/74	Förslag	16 337 000

Vid skogshögskolan bedrivs utbildning, forskning och försöksverksamhet på skogsbrukets område. Verksamheten är uppdelad på 18 institutioner och avdelningar fördelade på fyra institutionsgrupper. Utbildningen vid högskolan är fyraårig. De första tre åren omfattar vartdera tre terminer och det fjärde året två terminer. Undervisningen är under första läsåret förlagd till Garpenberg men i övrigt huvudsakligen till Stockholm. Intagningen uppgår till 40 studerande per läsår.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogshög-skolan	Departements-chefen
Personal			
Utbildning, forskning och försöksverksamhet			
Lärare, försöksledande personal m. fl.	131	+ 5	—
Biträdande personal	12	—	—

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Skogshög-skolan	Departe-ments-chefen
Biblioteket			
Handläggande personal	2	—	—
Biträdande personal	3	—	—
Centrala förvaltningen			
Handläggande personal	8	—	—
Biträdande personal	30	—	—
	186	+ **5**	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	11 745 700	+1 236 000	+ 749 000
Sjukvård	36 000	+ 5 000	+ 4 000
Reseersättningar	62 000	+ 2 000	+ 2 000
Därav utrikes resor	(15 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	3 002 000	+ 204 000	+ 197 000
Expenser	327 700	+ 34 000	+ 16 000
Därav akademiska högtidligheter m. m.	(5 000)	(—)	(—)
Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	20 000	+ 65 000	+ 65 000
Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar m. m.	20 000	—	—
Doktorandstipendier	65 000	—	—
Underhåll av parker och byggnader	19 000	+ 6 000	—
Kostnader för samarbetsnämnden för jordbrukets högskolor	31 300	—	—
	15 328 700	**+1 552 000**	**+1 033 000**
Uppbördsmedel			
Avgifter för bränsle och elektriskt ljus	7 000	—	—
Försäljning av publikationer	12 100	—	—
Hyresinkomster	5 600	—	—
	24 700	—	—
Nettoutgift	**15 304 000**	**+1 552 000**	**+1 033 000**

Skogshögskolan

Styrelsen förordar i första hand ökade resurser för frågor rörande markanvändningen. Eftersom skogsmarken utgör ungefär 55 % av Sveriges totala landareal påverkar driftformer m. m. inom skogsbruket högst väsentligt markanvändningen. Den skogliga forskningen är därför av största betydelse för att de konflikter som kan uppkomma i detta avseende skall kunna lösas. Denna forskning är också mer eller mindre direkt inriktad på den optimala dispositionen av naturresursen skogsmark.

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 033 000 kr.

2. I fråga om 0-alternativet föreslår skogshögskolan bl. a. en indragning av fytotronen. Konsekvenserna av en sådan åtgärd skulle för högskolans del inte bli särskilt allvarliga, om fytotrondriften skulle kunna fortsätta under andra organisatoriska former. En direkt nedläggning skulle dock innebära en allvarlig begränsning av skogsbiologins framtida arbetsmöjligheter. 0-alternativet kräver också att högskolans forskningsvolym skärs ned. Totalt kan anslaget minskas med 1 092 000 kr.

3. Högskolan bör erhålla en biträdande professor i miljöanpassat skogsbruk för forskning rörande skogens virkesproduktion och dess sociala funktioner. Samtidigt kan ett speciallärararvode dras in. (+ 76 000 kr.)

4. En tjänst som forskningsledare (meteorolog) bör inrättas för att behandla problem sammanhängande med det marknära klimatet (+ 82 000 kr.).

5. En biträdande professur i skogsproduktionens långsiktiga planering bör inrättas i utbyte mot en försöksledartjänst (+ 13 000 kr.).

6. Behovet av forskning kring frågor rörande den inom skogsbruket verksamma arbetskraftens problem är mycket stort. Styrelsen föreslår att en biträdande professur i arbetsanalys och ergonomi inrättas i utbyte mot en tjänst som försöksledare (+ 14 000 kr.).

7. En biträdande professur bör inrättas i skogsträdens utvecklingsfysiologi med särskild hänsyn till deras naturliga tillväxtregulatorer och till möjligheterna att förhindra, stimulera och styra tillväxtprocesserna med hjälp av såväl naturliga som syntetiska substanser (+ 95 000 kr.).

8. Med hänsyn till behovet av forskning om skogsmarkens alternativa utnyttjande föreslås en tjänst som biträdande professor i skogspolitik och markanvändning (+ 95 000 kr.).

9. För skötseln av befintlig apparatur m. m. krävs en fast anställd instrumentingenjör (+ 71 000 kr.).

10. För konsultarvoden och ersättningar till gästforskare bör anslaget höjas med 40 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogshögskolan: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 16 337 000 kr.

G 12. Skogshögskolan: Driftkostnader

1971/72	Utgift	9 304 973	Reservation	1 448 823
1972/73	Anslag	11 880 000		
1973/74	Förslag	12 427 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna m. m. för skogshögskolans institutioner samt lönekostnaderna för teknisk och administrativ personal vid institutionerna.

Skogshögskolan

1. Löne- och prisomräkning samt bortfall av engångsanvisning 330 000 kr.
2. 0-alternativet, som innebär en indragning av fytotronen och en minskad forskningsvolym, skulle reducera anslaget med 346 000 kr.
3. För personalförändringar begärs 100 000 kr.
4. Följdkostnader för begärda tjänster på förvaltnings- och driftkostnadsanslagen ökar medelsbehovet med 87 000 kr.
5. Målsättningen för riksskogstaxeringen bör vidgas. Anslaget bör för den skull höjas med 400 000 kr.
6. Särskilda medel bör anvisas för ergonomisk och arbetssociologisk forskning (+ 150 000 kr.).
7. För att förbättra högskolans databehandlingsmöjligheter behövs 200 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör höjas med 547 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogshögskolan: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 12 427 000 kr.

G 13. Skogshögskolan: Bokinköp m. m.

1971/72	Utgift	147 550	Reservation	450
1972/73	Anslag	163 000		
1973/74	Förslag	179 000		

Från anslaget bestrids omkostnaderna för verksamheten vid skogshögskolans bibliotek.

Skogshögskolan

De automatiska kostnadsökningarna för bokinköp m. m. beräknas till 31 000 kr. Härutöver begärs en ökning med 12 000 kr. för komplettering av litteraturbeståndet.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med ett belopp av 179 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skogshögskolan: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 179 000 kr.

G 14. Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.

1971/72	Utgift	4 577 377	Reservation	2 570 226
1972/73	Anslag	6 500 000		
1973/74	Förslag	11 500 000		

Från anslaget bestrids kostnader för inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor och andra institutioner, som har anknytning till forsknings- och försöksverksamhet inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Lokal- och utrustningsprogramkommittén (LUP-kommittén) för jordbrukets högskolor har till uppgift bl. a. att utarbeta utrustningsprogram innefattande förslag till kostnadsramar för nämnda institutioner. Kommittén skall successivt överlämna förslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor som begär anslag i utrustningsfrågor och som sedan har att efter statsmakternas bestämmande vidta de åtgärder som behövs för programmens förverkligande. Byggnadsstyrelsen har hand om den verksamhet som avser planering och upphandling av snickeriinredning samt elarmatur och möbler m. m.

Inredning

I fråga om inredningsobjekt, som inte tidigare redovisats för riksdagen, anförs följande.

Byggnadsstyrelsen

I det följande redogörs för de inredningsobjekt för vilka styrelsen föreslår nya eller höjda kostnadsramar. Medelsbehovet för veterinärmedicinsk utbildning och forskning i nybyggnader på Artillerifältet i Uppsala redovisas i styrelsens inredningspetita till utbildningsdepartementet.

Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan

Ultuna

Markvetenskap, nybyggnad. Kungl. Maj:t har den 26 november 1971 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra rubricerade objekt. Inflyttning beräknas ske under 1973. I gällande inredningsplan har upptagits en delram av 2,1 milj. kr. Styrelsen föreslår att en definitiv ram av 2,2 milj. kr. förs upp med hänsyn till prishöjningar.

Försöksanläggning, Lövsta. Genom beslut den 24 augusti 1972 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnad av

försöksanläggning vid Lövsta. Inflyttning beräknas ske år 1974. Styrelsen föreslår att för detta objekt en definitiv ram om 3,8 milj. kr. förs upp i inredningsplanen.

Husdjursvetenskapligt centrum. Kungl. Maj:t har den 15 december 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaden inom en kostnadsram av 43 875 000 kr. Rumsytan är 12 875 m². Inflyttning beräknas ske höstterminen 1974. Styrelsen föreslår att ett belopp av 5,5 milj. kr. tills vidare förs upp som delram för inredningskostnader.

Oförutsedda mindre inredningsobjekt

För rubricerade objekt föreslås en delram av 2 250 000 kr.

Utrustning

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

I fråga om utrustningsobjekt, som inte tidigare redovisats för riksdagen eller för vilka föreslås nya kostnadsramar, anförs följande.

Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan

Ultuna

Markvetenskap, nybyggnad. I gällande utrustningsplan har en delram av 1,5 milj. kr. förts upp. Efter avslutad utrustningsplanering föreslås en definitiv kostnadsram av 4,4 milj. kr.

Husdjursvetenskapligt centrum. Genom beslut den 15 december 1972 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra husdjursvetenskapligt centrum inom en kostnadsram av 43 875 000 kr. Byggnadsobjektet har en rumsyta av 12 875 m². I utrustningsplanen bör för husdjursvetenskapligt centrum föras upp en definitiv kostnadsram av 10,5 milj. kr.

Djurstallar m. m., Kungsängen och Lövsta. De sammanlagda byggnadskostnaderna för stallar vid Kungsängen och Lövsta samt foderteknisk hall vid Lövsta har av styrelsen beräknats till 10,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Kungl. Maj:t har den 15 december 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra en första etapp av djurstallarna, nämligen fårstallar vid Lövsta. Ytterligare projektering erfordras innan en kostnadsberäkning av utrustningen kan göras. Mot bakgrund av tidsplanen bör för budgetåret 1973/74 en delram av 3 milj. kr. föras upp i utrustningsplanen för dessa objekt.

Försöksanläggning, Lövsta. Kungl. Maj:t uppdrog den 24 augusti 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra objektet inom en kostnadsram av 12 840 000 kr. i prisläget den 1 april 1971. Byggnadsarbetena beräknas vara avslutade under år 1974. För utrustning beräknas 7 milj. kr.

Alnarp

Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader. Kungl. Maj:t har genom beslut den 18 februari 1972 och den 19 maj 1972 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnader för institutionen för trädgårdsvetenskap och landskapsplanering. I utrustningsplanen för innevarande budgetår har för ifrågavarande objekt upptagits en delram av 960 000 kr. För budgetåret 1973/74 föreslås en definitiv ram av 6,3 milj. kr.

Bibliotek och undervisningslokaler, ombyggnad. Genom beslut den 30 juni 1972 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att utföra ombyggnad av bibliotek och undervisningslokaler i Alnarp inom en kostnadsram av 2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Byggnadsarbetena har av sysselsättningspolitiska skäl tidigarelagts till vinterhalvåret 1972/73. I utrustningsplanen bör en definitiv kostnadsram av 160 000 kr. föras upp.

Lund

Lantbrukets byggnadsteknik, ombyggnad. Byggnadsarbetena tidigarelades av sysselsättningspolitiska skäl genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1971. För utrustning beräknas en definitiv kostnadsram av 85 000 kr.

Skara

Veterinärhögskolans försöksgård i Skara. Genom beslut den 30 juni 1972 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram av 600 000 kr. utföra om- och tillbyggnad av ladugården vid veterinärhögskolans försöksgård i Skara. För utrustning beräknas 126 000 kr. Dessutom erfordras 124 000 kr. för anskaffning av försöksdjur.

Oförutsedda mindre utrustningsobjekt

För budgetåret 1973/74 har LUP-kommittén beräknat en definitiv kostnadsram av 600 000 kr. för anskaffning av utrustning till mindre objekt för vilka någon särskild kostnadsram ej beräknats i utrustningsplanen.

Departementschefen

De kostnadsramar som tas upp i följande *inredningsplan* bör godtas.

Inredningsplan (1 000-tal kr.)

Inredningsobjekt	Kostnadsram			Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 30.6. 1974	art[1]	t. o. m. 30.6. 1972	Beräknad för 1972/73	1973/74
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan						
Ultuna						
Växtodling, nybyggnad	625		1	491		
Växtpatologi, nybyggnad	850		1	676		
Genetik och växtförädling, ombyggnad av försökslada	45		1	41		
Genetik och växtförädling, om- och tillbyggnad	750		1	674		
Ekonomibyggnader m.m., Kungsängen, etapp I	100		1	100		
Kemi	150		1	147		
Diverse arbeten	120		1	120		
Ekonomibyggnader m.m., Kungsängen, etapp II	1 250		1	1 220		
Matsal	319		1	62		
Ekonomibyggnad och maskinhall	250		1	173		
Arbetsmetodik och teknik samt Jordbrukstekniska institutet	800		1	559	1 600	2 800
Kraftfoderfabrik, Lövsta	100		1	85		
Markvetenskap, nybyggnad av arbetshallar, växthus och näthall	110		1	105		
Markvetenskap, nybyggnad	2 200		2b	137		
Kemi, ombyggnad av undervisningslaboratorium	200		1	175		
Gamla ladugården i Kungsängen, ombyggnad	200		1			
Undervisningshus och aula	950		1			
Försöksanläggning, Lövsta	3 800		3			
Växtodling, mikroklimatstation m. m.	45		1			
Mikrobiologi, om- och tillbyggnad	50		1			
Husdjursvetenskapligt centrum		5 500	3			
Fårstallar, Lövsta	125		1			
Alnarp						
Frukt- och bärproduktion, lagerbyggnad	50		1	37		
Växthus- och försörjningsanläggningar	50		1	43		
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	1 600		1	93	450	750
Alnarps trädgårdar, växthus	250		1			
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	100		1			

Inredningsobjekt	Kostnadsram			Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 30.6. 1974	art[1]	t. o. m. 30.6. 1972	Beräknad för 1972/73	1973/74
Röbäcksdalen						
Djurstallar m. m., ny- och ombyggnad	200		1	194	224	117
Institutionslokaler, om- och tillbyggnad	1 100		1	759		
Statens lantbrukskemiska laboratorium						
Nybyggnad i Ultuna	1 065		1	999	66	
Institutet för skogsförbättring						
Lokaler i Umeå	200		1	140	60	
Oförutsedda mindre inredningsobjekt		2 250	2 b	1 021	700	400
Sysselsättningsobjekt budgetåren 1971/72 och 1972/73		500	1		400	100
	17 654	**8 250**		**8 051**	**3 500**	**4 167**
	25 904			**15 718**		

[1] Art av kostnadsram för resp. objekt
1. Tidigare godtagen kostnadsram.
2a. Ändrad kostnadsram, tidigare fastställd som definitiv ram.
2b. Ändrad kostnadsram, tidigare fastställd som delram.
3. Ny kostnadsram.

Anslagsbehovet nästa budgetår för inredning beräknar jag till 4,1 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Anslagsberäkning avseende inredning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Medelsreservation 1.7.72	1 217		
Anslag för 1972/73	2 350	1972/73	3 500
Anslag för 1973/74 (förslag)	4 100	1973/74	4 167
	7 667		**7 667**

De kostnadsramar som tas upp i följande *utrustningsplan* bör godtas. För objektet Djurstallar m. m., Kungsängen och Lövsta har jag beräknat en delram av 3 milj. kr. Jag förutsätter därvid att den slutliga kostnaden kan hållas inom en ram av högst 3,5 milj. kr. För objekten Lantbrukets byggnadsteknik, ombyggnad samt Bibliotek och undervisningslokaler, ombyggnad har medel beräknats under posten Oförutsedda mindre utrustningsobjekt.

Utrustningsplan (1 000-tal kr.)

Utrustningsobjekt	Kostnadsram			Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 30.6. 1974	art[1]	t. o. m. 30.6. 1972	Beräknad för 1972/73	1973/74
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan						
Ultuna						
Telefonväxlar		1 115	1	81		
Ekonomibyggnader m. m., Kungsängen, etapp II		4 400	1	3 801		
Försöksdjur	937		1	608		
Ekonomibyggnad och maskinhall	775		1	564		
Arbetsmetodik och teknik samt Jordbrukstekniska institutet	765		1	330		
Undervisningshus och aula	300		1			
Markvetenskap, nybyggnad av arbetshallar, växthus och näthall	460		1	357		
Markvetenskap, nybyggnad	3 900		2 b			
Växtodling, mikroklimatstation m. m.	380		1			
Slakthus, inredning och utrustning av förhyrda lokaler	750		1			
Husdjursvetenskapligt centrum	9 500		3		3 700	7 750
Djurstallar m. m., Kungsängen och Lövsta		3 000	3			
Försöksanläggning, Lövsta	7 000		3			
Alnarp						
Frukt- och bärproduktion, lagerbyggnad	265		1	19		
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	5 600		2 b	244		
Alnarps trädgårdar, växthus	75		1			
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	700		1			
Försöksdjur	100		1			
Röbäcksdalen						
Försöksdjur	363		1	319		
Institutionslokaler	1 460		1	420		
Skara						
Försöksgård:						
a) utrustning	126		3			118
b) försöksdjur	124		3			
Skogshögskolan						
Telefonväxel		120	1	95		
Statens lantbrukskemiska laboratorium		2 100	1	1 834	166	100

Utrustningsobjekt	Kostnadsram			Medelsförbrukning		
	definitiv ram	delram t. o. m. 30.6. 1974	art[1]	t. o. m. 30.6. 1972	Beräknad för 1972/73	1973/74
Oförutsedda mindre utrustningsobjekt					500	500
Budgetåret 1969/70	185		1	80		
Budgetåret 1970/71	300		1	247		
Budgetåret 1971/72	295		2 a	145		
Budgetåret 1972/73	400		1			
Budgetåret 1973/74	800		3			
Vissa utredningskostnader	100		1	27	34	
	35 660	**10 735**		**9 171**	**4 400**	**8 468**
	46 395				**22 039**	

[1] Art av kostnadsram för resp. objekt
1. Tidigare godtagen kostnadsram.
2 a. Ändrad kostnadsram, tidigare fastställd som definitiv ram.
2 b. Ändrad kostnadsram, tidigare fastställd som delram.
3. Förslag till ny kostnadsram.

Anslagsbehovet för nästa budgetår för utrustning beräknar jag till 7,4 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Anslagsberäkning avseende utrustning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Medelsreservation 1.7.1972	1 318		
Anslag för 1972/73	4 150	1972/73	4 400
Anslag för 1973/74 (förslag)	7 400	1973/74	8 468
	12 868		**12 868**

Byggnadsstyrelsen resp. utrustningsnämnden får för varje i inrednings- resp. utrustningsplanen upptaget objekt lägga ut beställningar intill högst det belopp, som angetts som kostnadsram för objektet, med avdrag för de medel som förbrukats vid tidpunkten för beställningen. För nästa budgetår innebär detta att medgivande bör lämnas att beställa inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m. dels för byggnadsstyrelsen till ett sammanlagt belopp av (25 904 000 — 15 718 000 =) avrundat 10,2 milj. kr., dels för utrustningsnämnden till ett belopp av (46 395 000 — 22 039 000 =) avrundat 24,3 milj. kr., allt att betalas tidigast under budgetåret 1974/75.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kr.

G 15. Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m.

1971/72	Utgift	316 277
1972/73	Anslag	230 000
1973/74	Förslag	300 000

Från anslaget bestrids ersättningar vid lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna åt sakkunniga i befordringsärenden och vissa opponenter vid disputationer.

Departementschefen

Anslaget bör med hänsyn till belastningen höjas med 70 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

G 16. Jordbruksforskning

1971 års Svalövsutredning har den 24 november 1972 avgett betänkandet (Ds Jo 1972: 9) Marknadsförings- och organisationsfrågor rörande Sveriges utsädesförening. I betänkandet föreslås bl. a. att under detta anslag särskilda medel anvisas till stöd för förädlingsarbete i fråga om trädgårdsväxter. Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen lägga fram proposition med anledning av utredningens förslag.

Med hänvisning härtill hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Jordbruksforskning* för budgetåret 1973/74 beräkna ett reservationsanslag av 8 800 000 kr.

G 17. Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning

1971/72	Utgift	935 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	1 185 000		
1973/74	Förslag	1 185 000		

Mellan staten och Stiftelsen Svensk jordbruksteknisk forskning har den 16 november 1971 träffats avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet på det jordbrukstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom ett årligt bidrag av 1 185 000 kr. medan stiftelsen åtar sig att under hela avtalsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 1 605 000 kr. Ansvaret för genom-

förandet av det avtalade programmet åvilar Jordbrukstekniska institutet.

Jordbrukstekniska institutet

Anslaget bör föras upp med 1 185 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 185 000 kr.

G 18. Bidrag till Sveriges utsädesförening

Med hänvisning till vad jag anfört under punkten G 16 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till Sveriges utsädesförening* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 5 692 000 kr.

G 19. Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

1971/72	Utgift	255 000
1972/73	Anslag	255 000
1973/74	Förslag	255 000

Från anslaget utgår bidrag till W. Weibull AB för den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm och till den växtförädling som bedrivs av Algot Holmberg och Söner AB.

W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt har hemställt om oförändrat bidrag och *Algot Holmberg och Söner AB* om ökat bidrag för nästa budgetår.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Bidragsmottagaren	Departementschefen
Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm	225 000	—	—
Bidrag till växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg och Söner AB	30 000	+ 90 000	—
	255 000	**+ 90 000**	—

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 255 000 kr.

G 20. Skoglig forskning

1971/72	Utgift	3 141 960	Reservation	279 531
1972/73	Anslag	2 745 000		
1973/74	Förslag	3 125 000		

Anslaget disponeras av statens råd för skogs- och jordbruksforskning och används tillsammans med medel från fonden för skoglig forskning för att främja forskning, som är ägnad att gagna skogsbrukets utveckling och stärka skogsnäringens bärkraft.

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning

De senaste årens kostnadsutveckling inom skogsbruket har försämrat förutsättningarna för en lönsam och bestående virkesproduktion. Om skogsbruket skall kunna uppnå tillfredsställande konkurrenskraft för att därigenom säkra ökad långsiktig virkesproduktion, behövs starkt ökade insatser på alla områden där kostnadssänkningar bedöms vara möjliga. Insatserna på forskningens område spelar därvid en viktig roll. En kraftig ökning av den skogliga forskningens resurser behövs därför. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 825 000 kr. till 3 570 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 380 000 kr. till 3 125 000 kr. Vid min bedömning av medelsbehovet har jag tagit hänsyn till viss medverkan från rådets sida i projektet Barrskogslandskapets ekologi. Statsrådet Moberg har tidigare denna dag redogjort för detta projekt i bil. 10 (Högre utbildning och forskning, e) vissa forskningsändamål). Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Skoglig forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 125 000 kr.

G 21. Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m.

1971/72	Utgift	[1] 1 013 000
1972/73	Anslag	1 152 000
1973/74	Förslag	1 152 000

[1] Anslaget Bidrag till Institutet för skogsförbättring.

Mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring har den 1 december 1971 träffats avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom ett årligt bidrag av 1 152 000 kr., medan stiftelsen åtar sig att under hela avtalsperioden tillskjuta sammanlagt 6 145 000 kr. Ansvaret för den avtalade verksamhetens bedrivande åvilar Institutet för skogsförbättring.

Institutet för skogsförbättring

Anslaget bör föras upp med 1 152 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 152 000 kr.

G 22. Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning

1972/73	Anslag	3 000 000
1973/74	Förslag	3 300 000

Mellan staten och Stiftelsen Skogsteknisk FoU har den 3 mars 1972 träffats avtal om gemensam finansiering av kollektiv forskning på det skogstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1975. Enligt avtalet medverkar staten i finansieringen av verksamheten genom att tillskjuta 9 900 000 kr., varav 3 000 000 kr. under budgetåret 1972/73, 3 300 000 kr. under budgetåret 1973/74 och 3 600 000 kr. under budgetåret 1974/75. Stiftelsen skall under treårsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 14 850 000 kr. Ansvaret för den avtalade verksamhetens genomförande åvilar Nämnden för skogsteknisk forskning.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 300 000 kr. till 3 300 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

G 23. Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

1971/72	Utgift	235 990
1972/73	Anslag	270 000
1973/74	Förslag	287 000

Skogs- och lantbruksakademien har till ändamål att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet verka för det svenska jordbrukets och skogsbrukets samt angränsande näringars utveckling och förkovran. Från anslaget bestrids utgifter för akademiens ordinarie tjänstemän, ersättning åt skoglig expertis, bidrag till bibliotek m. m. samt vissa kostnader för utländskt forskarutbyte och utländska forskarkontakter. Kungl. Maj:t fastställer årligen inkomst- och utgiftsstat för akademiens verksamhet.

Skogs- och lantbruksakademien

1. Löne- och prisomräkning 9 000 kr.
2. Bidrag till ersättning åt skoglig expertis, 30 000 kr., disponeras som bidrag till avlöning av en skoglig sekreterare. Denna befattning bör föras upp på personalförteckning och helt bekostas av statliga medel (+ 44 000 kr.). I andra hand begärs att det nuvarande bidraget ökas med 30 000 kr. till 60 000 kr.
3. För biblioteket behövs ytterligare 21 000 kr.
4. Bidraget till visst utländskt forskarutbyte bör höjas med 9 000 kr. till 18 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 17 000 kr. till 287 000 kr. Jag har därvid räknat med ytterligare 9 000 kr. till visst utländskt forskarutbyte (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 287 000 kr.

G 24. Alnarpsinstitutet: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	2 949 938
1972/73	Anslag	3 178 000
1973/74	Förslag	3 484 000

Alnarpsinstitutet har till uppgift att meddela undervisning på lantbrukets och trädgårdsnäringens områden. Inom institutet finns en lantbruksavdelning och en trädgårdsavdelning. Vid lantbruksavdelningen anordnas lantmästarkurs. Vid trädgårdsavdelningen anordnas trädgårdsteknikerkurs, trädgårdsförmanskurs, två grundläggande yrkeskurser per år samt propedeutisk kurs för hortonomie studerande. Till lantmästarkurserna antas 128 elever. Vid trädgårdsavdelningen antas 20 elever till teknikerkursen, 40 till förmanskursen, 60 till grundkurserna och 10 till den propedeutiska kursen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Alnarps-institutet	Departements-chefen
Personal			
Personal för undervisning	28	—	—
Övrig personal	9	—	—
	37	—	—
Anslag			
Lönekostnader	2 593 600	+151 000	+151 000
Reseersättningar	19 400	+ 3 000	+ 1 000
Därav utrikes resor	(2 500)	(—)	(—)
Lokalkostnader	380 000	+150 000	+150 000
Expenser	28 000	+ 4 000	+ 1 000
Elevernas studieresor	42 000	+ 7 000	+ 2 000
Övriga utgifter	15 000	+ 1 000	+ 1 000
Bidrag till driften av Norrvikens trädgårdar	100 000	—	—
Ersättning för undervisningsodlingar	—	+ 50 000	—
	3 178 000	**+366 000**	**+306 000**

Alnarpsinstitutet

1. Löne- och prisomräkning m. m. 306 000 kr.

2. I fråga om 0-alternativet föreslår institutet att den grundläggande yrkeskursen på trädgårdsområdet läggs ned. Dessutom kan en yrkeslärartjänst dras in under förutsättning att självstudierna ökas.

3. För ersättning för undervisningsodlingar bör anslaget höjas med 50 000 kr.

Jag vill i detta sammanhang ta upp vissa frågor rörande den framtida utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker. Styrelsen för lantbrukshögskolan har med skrivelse den 7 september 1971 överlämnat ett förslag rörande den framtida lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen. Förslaget, som utarbetats av en av högskolans styrelse tillsatt arbetsgrupp, avser såväl utbildningsfrågor vid institutet som vissa organisatoriska frågor. Jag begränsar mig i detta sammanhang till utbildningsfrågorna.

Nuvarande förhållanden. Vid Alnarpsinstitutet anordnas lantmästarkurs och trädgårdsteknikerkurs. Trädgårdsteknikerkursen är uppdelad på en anläggningslinje och en odlingslinje. Lantmästarkursen avslutas med lantmästarexamen. Trädgårdsteknikerkursen avslutas med trädgårdsteknikerexamen. Kurserna omfattar vardera ett år. Till lantmästarkursen antas årligen ca 128 elever och till trädgårdsteknikerkursen ca 20 elever. För behörighet till kurserna krävs att sökande genomgått grundskolans årskurs 9. Vissa betygskrav finns därvid uppställda. Dessutom krävs för antagning viss fackutbildning. För lantmästarkursen

krävs sålunda att sökande antingen genomgått arbets- och driftsledarkurs eller förkortad driftsledarkurs kompletterad med specialkurs i maskinskötsel och viss kvalificerad praktik. För trädgårdsteknikerkursen krävs att sökande genomgått trädgårdsförmanskurs.

Antagningen av elever görs av ett institutionskollegium. Kollegiet får vid varje antagningstillfälle till resp. kurs anta ett antal elever motsvarande högst 15 % av totala antalet platser, vilka elever saknar formell behörighet men ändå av institutionskollegiet bedöms kunna tillgodogöra sig undervisningen.

Arbetsgruppens förslag. Arbetsgruppen anser att den framtida lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen bör bygga på en något högre allmänbildningsnivå än f. n. De allmänna behörighetsvillkoren för tillträde till kurserna föreslås utformade i enlighet med kompetensutredningens förslag till nya behörighetsbestämmelser för den högre utbildningen. Arbetsgruppen föreslår att sökande till någon av kurserna i fråga i princip skall ha slutbetyg från minst tvåårig linje i gymnasieskolan. Kunskaper i engelska motsvarande två årskurser i gymnasieskolan bör ingå i de allmänna behörighetskraven. Som villkor för särskild behörighet föreslår arbetsgruppen dels slutbetyg från arbets- och driftsledarkurs resp. trädgårdsförmanskurs, dels lägst betyget 2 i matematik och naturkunskap i lärokurs på tvåårig social linje i gymnasieskolan. I anslutning härtill föreslår arbetsgruppen att undervisning i matematik och engelska skall meddelas i arbets- och driftsledarkursen och trädgårdsförmanskursen. Arbetsgruppen anser vidare att kvalificerad praktik efter genomgången arbets- och driftsledarkurs resp. trädgårdsförmanskurs är så värdefull att sökande bör få tillgodoräkna sig högst 24 månader av sådan praktik såsom tilläggsmerit. De nya behörighetsreglerna föreslås gälla fr. o. m. den 1 juli 1974. Under en övergångsperiod av fem år räknat från nämnda datum bör intagning även ske enligt nu gällande intagningsbestämmelser.

Arbetsgruppen anser att det nuvarande maximitalet för intagning i den s. k. fria kvoten är för lågt och föreslår att högst 20 % av totala antalet elevplatser skall få disponeras härför.

Med de ändrade behörighetsbestämmelser som sålunda förordas kan enligt arbetsgruppen vissa ämnen helt eller delvis tas bort från de nuvarande timplanerna för lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen. Därmed kan nya ämnen eller ämnesavsnitt tillkomma utan förlängning av studietiden. Innehållet i övriga ämnen föreslås också reviderat med hänsyn till den förväntade utvecklingen i samhälle och näringsliv och i syfte att öka de utexaminerades förutsättningar för anpassning. Med de av arbetsgruppen föreslagna timplanerna förutsätts utbildningen även i fortsättningen ge de studerande en praktiskt inriktad, allmän och bred kunskapsbas inom resp. näringsområde. Möjligheter till specialisering i olika ämnen och ämnesgrupper föreslås. I fråga om trädgårdstekniker-

utbildningen föreslår arbetsgruppen att utbildningen differentieras på en odlingslinje och en markbyggnadslinje.

Vidareutbildning av agronomer, hortonomer, landskapsarkitekter, lantmästare och trädgårdstekniker i form av kompletteringsutbildning och fortbildning föreslås anordnad vid lantbrukshögskolan och Alnarpsinstitutet.

Arbetsgruppen föreslår att utbildningskapaciteten i lantmästarkursen med början år 1975 successivt under en tioårsperiod utökas till 150 elever per år. För trädgårdsteknikerkursen föreslås en successivt ökad intagning till 40 elever på markbyggnadslinjen och 20 elever på odlingslinjen.

Arbetsgruppen föreslår att benämningen på trädgårdsteknikerkursen ändras till trädgårdsingenjörskurs samt att examenstiteln skall vara trädgårdsingenjör. Vidare föreslås att beteckningen på trädgårdsförmanskursen ändras till trädgårdsteknikerkurs.

Remissyttranden har avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Hushållningssällskapens förbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen, Skogs- och lantarbetsgivareföreningen, Föreningen för kommunal park- och naturvård, Föreningen Sveriges kyrkogårdschefer, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges lantmästarförbund, Sveriges trädgårdsingenjörsförbund, Trädgårdsbranschens arbetsgivareförbund och Svenska landstingsförbundet. Särskilda yttranden har avgivits av lärarna vid Alnarpsinstitutets trädgårdsavdelning, Skånska lantmästarklubben samt Skogs- och lantbrukstjänstemannaförbundet.

Remissinstanserna tillstyrker i princip arbetsgruppens förslag om att lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen bör bygga på en högre utbildningsnivå än hittills och att behörighetsvillkoren utformas så att de ansluter sig till kompetensutredningens förslag. Enligt *skolöverstyrelsens* mening kan detta bäst ske genom att endast smärre ändringar görs i nuvarande system. Styrelsen föreslår att det allmänna behörighetskravet bör vara genomgången arbets- och driftsledarkurs resp. trädgårdsförmanskurs. Härutöver bör som särskilt behörighetskrav uppställas kunskaper motsvarande gymnasieskolans matematik och naturkunskap på social linje.

Övervägande antalet remissinstanser tillstyrker arbetsgruppens förslag om en fri intagningskvot om 20 % av antalet platser i utbildningen. Remissinstanserna ansluter sig också i huvudsak till förslagen beträffande utbildningarnas uppläggning och innehåll liksom till förslagen om kompletteringsutbildning och fortbildning. I fråga om fortbildningen erinrar dock *lantbruksstyrelsen* om den verksamhet som bedrivs i detta syfte av bl. a. lantbruksstyrelsen och jordbrukets organisationer.

Arbetsgruppens förslag om en successiv utökning av intagningen till lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildningen biträds av flertalet remissinstanser.

Vad gäller arbetsgruppens förslag om ändrade benämningar på kurser och examenstitlar inom trädgårdsutbildningens område är meningarna delade bland de remissinstanser som yttrat sig på denna punkt. Sålunda tillstyrker bl. a. *lantbruksstyrelsen* arbetsgruppens förslag att kalla trädgårdsnäringens motsvarighet till jordbrukets arbets- och driftsledarkurs för trädgårdsteknikerkurs och motsvarigheten till lantmästarkursen för trädgårdsingenjörskurs. *LO* förordar oförändrad kursbeteckning för teknikerkursen, medan *skolöverstyrelsen* föredrar en mera neutral kursrubricering och tar inte ställning till vilken yrkestitel eleverna väljer efter genomgången utbildning.

Beträffande trädgårdsförmanskursen räknar *skolöverstyrelsen* med att benämningarna "Markbyggnadskurs om 40 veckor (högre specialkurs)" resp. "Kurs i trädgårdsodling om 40 veckor (högre specialkurs)" kommer att fastställas i samband med att styrelsen beslutar om nya läroplaner för dessa kurser. Styrelsen föreslår därför att den högre utbildningen i stället för föreslagen trädgårdsingenjörskurs skall betecknas "Högre markbyggnadskurs" resp. "Högre kurs i trädgårdsodling vid Alnarpsinstitutet".

Departementschefen

Jag tar först upp förslaget rörande den framtida utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker.

Utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker bygger f. n. på genomgången grundskola samt viss praktik och fackutbildning. Det förslag, som avgetts av en av lantbrukshögskolans styrelse tillsatt arbetsgrupp, syftar till att förbättra utbildningen vid ifrågavarande kurser och tillföra dessa nya ämnen eller ämnesavsnitt. Detta kan ske utan förlängning av studietiden genom bl. a. en höjning av elevernas kunskapsnivå vid inträdet till kurserna. Arbetsgruppen föreslår sålunda att som allmän behörighet skall gälla avgångsbetyg från minst tvåårig linje i gymnasieskolan samt kunskaper i engelska motsvarande två årskurser i gymnasieskolan. Som villkor för särskild behörighet föreslås bl. a. gälla avgångsbetyg från arbets- och driftsledarkurs resp. trädgårdsförmanskurs. Remissinstanserna ställer sig positiva till arbetsgruppens förslag. Även jag tillstyrker förslaget att utbildningen vid dessa kurser skall bygga på genomgången gymnasieskola eller motsvarande. Jag vill dock erinra om att nya läroplaner för arbets- och driftsledarkursen resp. trädgårdsförmanskursen inom kort skall fastställas av skolöverstyrelsen och enligt vad jag erfarit skall även dessa utbildningar bygga på gymnasieskolan. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare utformningen av behörighetsvillkoren. Detsamma bör gälla i fråga

om den fria intagningen av elever. Jag vill dock framhålla att jag inte har något att erinra mot arbetsgruppens förslag om en fri kvot på högst 20 %. De nya behörighetsbestämmelserna bör som arbetsgruppen föreslagit börja gälla fr. o. m. den 1 juli 1974 med en femårig övergångsperiod.

De av arbetsgruppen föreslagna läroplanerna bör enligt min mening i huvudsak kunna ligga till grund för den fortsatta kursplaneringen. Jag förutsätter att läroplaner upprättas i nära samråd med skolöverstyrelsen. Vad gäller kursernas benämning kan jag inte biträda förslaget. Jag anser övervägande skäl tala för att någon ändring inte görs nu. Jag har däremot inget att invända mot arbetsgruppens förslag i fråga om viss specialisering i lantmästarutbildningen och differentiering av trädgårdsteknikerutbildningen på en odlingslinje och en markbyggnadslinje.

Arbetsgruppen har föreslagit att intagningen till lantmästarkursen utökas under en tioårsperiod till 150 elever per år. Vidare föreslås den årliga intagningen till trädgårdsteknikerkursen under samma tidsperiod öka till 40 elever på markbyggnadslinjen och 20 elever på odlingslinjen. Flertalet remissinstanser biträder förslaget. Jag anser att frågan om ökad intagning bör prövas fortlöpande.

Remissinstanserna ansluter sig också i huvudsak till arbetsgruppens förslag i fråga om kompletteringsutbildning och fortbildning. Jag har ingen erinran mot att viss kompletteringsutbildning och fortbildning ges inom ramen för institutets resurser.

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag i det föregående förordat i fråga om den framtida utbildningen av lantmästare och trädgårdstekniker,
2. till *Alnarpsinstitutet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 484 000 kr.

G 25. Alnarpsinstitutet: Materiel m. m.

1971/72	Utgift	310 083	Reservation	53 694
1972/73	Anslag	350 000		
1973/74	Förslag	366 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för materiel, utrustning, inköp och bindning av böcker samt för resebidrag till utrikes studie- och kongressresor.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Alnarps-institutet	Departements-chefen
Anslag			
Materiel	103 000	+12 000	+ 5 000
Utrustning	212 000	+24 000	+ 9 000
Bokinköp m. m.	32 000	+ 5 000	+ 2 000
Resebidrag till utrikes studie- och kongressresor m. m.	3 000	+ 1 000	—
	350 000	**+42 000**	**+16 000**

Alnarpsinstitutet

1. För att kunna behålla nuvarande materiel m. m. i fullgott skick fordras en uppräkning av anslaget med 25 000 kr.

2. För att undervisningsmateriel m. m. skall kunna förnyas i takt med den snabba utvecklingen på lantbrukets och trädgårdsnäringens områden behövs ytterligare 17 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Alnarpsinstitutet: Materiel m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 366 000 kr.

G 26. Statens skogsmästarskola

1971/72	Utgift	1 387 461
1972/73	Anslag	1 489 000
1973/74	Förslag	1 501 000

Statens skogsmästarskola har till uppgift att utbilda skogsmästare med kompetens dels för anställning som förvaltare eller i andra befattningar i allmän och enskild tjänst inom skogsbruk och trädförädling, där högre utbildning än skogsteknikerutbildning eller skogsskola är önskvärd, dels att inneha och förvalta kombinerade jordbruks- och skogsbruksegendomar, dels att vara självständiga företagare inom skogshantering och trävarurörelse. Vid skolans huvudkurs antas årligen 30 elever.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens skogsmästar-skola	Departements-chefen
Personal			
Skolledare och lärare	6	+1	—
Övrig personal	5	—	—
	11	**+1**	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	801 000	+100 500	+ 46 000
Sjukvård	1 000	+ 500	+ 1 000
Reseersättningar	55 000	+ 12 000	+ 3 000
Därav utrikes resor	(2 000)	(—)	(—)
Lokalkostnader	412 000	+ 10 000	+ 10 000
Expenser	81 000	+ 20 000	+ 8 000
Övriga utgifter	139 000	+ 23 000	— 50 000
Därav engångsutgifter	(62 500)	(+ 500)	(— 62 000)
	1 489 000	**+166 000**	**+ 18 000**
Uppbördsmedel			
Hyresinkomster	—	+ 6 000	+ 6 000
Nettoutgift	**1 489 000**	**+160 000**	**+ 12 000**

Statens skogsmästarskola

1. Löne- och prisomräkning m. m. 12 000 kr.

2. I fråga om 0-alternativet föreslår styrelsen bl. a. att utgifterna för speciallärare och tillfällig personal minskas (— 74 000 kr.). Konsekvensen härav blir att standarden på undervisningen försämras.

3. Inom området för skogsteknik och förvaltningslära, som är skogsmästarkursens största ämne, bör en tjänst som lektor inrättas. Samtidigt kan medlen för speciallärare minskas. (+ 41 000 kr.)

4. För inköp av diverse utrustning bör ett engångsbelopp av 63 000 kr. anvisas.

5. För fortbildning av egen personal erfordras 11 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 501 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skogsmästarskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 501 000 kr.

G 27. Reseunderstöd för studier m. m.

1971/72	Utgift	41 816	Reservation	19 889
1972/73	Anslag	39 000		
1973/74	Förslag	39 000		

Från anslaget utgår bidrag för utrikes studie- och kongressresor.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reseunderstöd för studier m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 39 000 kr.

G 28. Bidrag till viss ungdomsverksamhet

1971/72	Utgift	500 000
1972/73	Anslag	500 000
1973/74	Förslag	500 000

Från anslaget bestrids bidrag till ungdomsverksamhet på jordbrukets och skogsbrukets områden.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen anser efter samråd med skogsstyrelsen att anslaget bör räknas upp med 50 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till viss ungdomsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

H. MILJÖVÅRD M. M.

H 1. Statens naturvårdsverk

Miljökontrollutredningen har i april 1972 avlämnat betänkandet (SOU 1972: 31) Lag om hälso- och miljöfarliga varor. De förslag som lagts fram av utredningen berör bl. a. naturvårdsverket. Betänkandet har remissbehandlats. Det är min avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram särskild proposition i anledning av utredningens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens naturvårdsverk* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 23 514 000 kr.

H 2. Koncessionsnämnden för miljöskydd

1971/72	Utgift	1 215 175
1972/73	Anslag	1 430 000
1973/74	Förslag	1 605 000

Koncessionsnämnden för miljöskydd handlägger enligt miljöskyddslagen (1969: 387) ärenden rörande tillstånd till eller förbud mot miljöfarlig verksamhet. Nämnden består av ordförande och tre andra ledamöter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Koncessionsnämnden för miljöskydd	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	+ 2	—
Övrig personal	6	—	—
	15	**+ 2**	—
Anslag			
Lönekostnader	1 141 000	+ 319 000	+121 000
Sjukvård	2 000	—	—
Reseersättningar	135 000	—	—
Lokalkostnader	80 000	—	—
Expenser	72 000	+ 61 000	+ 54 000
	1 430 000	**+ 380 000**	**+175 000**

Koncessionsnämnden för miljöskydd

1. Löneomräkning 93 000 kr.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslagsposterna för resor och expenser med sammanlagt 76 000 kr.

3. För att minska handläggningstiden behövs en byråsekreterare, alternativt medel för extrahjälp. För en ytterligare minskning av handläggningstiden behövs ännu en sekreterare. Vidare bör den nuvarande ordinarie tjänsten som ordförande ändras till en tjänst som ordförande och chef och vissa andra löner och arvoden höjas. (+226 000 kr.)

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 605 000 kr. Jag har därvid räknat medel för bl. a. ersättning till redovisningscentralen vid kammarkollegiet. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Koncessionsnämnden för miljöskydd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 605 000 kr.

H 3. Miljövårdsinformation

1971/72	Utgift	1 769 366	**Reservation**	490 499
1972/73	Anslag	1 650 000		
1973/74	Förslag	1 650 000		

Anslaget används för information inom miljövårdsområdet. Från anslaget utgår också av Kungl. Maj:t bestämda bidrag till vissa organisationer för naturvårdsupplysning.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket har till följd av den ökning av anslaget, som beslutades vid 1970 års riksdag, varit i tillfälle att pröva och utnyttja åtskilliga av de former av informationsmedia som f. n. står till buds. Detta har bl. a. resulterat i en betydande produktion av broschyrer, folders, utställningsmaterial, bildband och filmer. Denna verksamhet har bedrivits såväl i egen regi som i samarbete med andra myndigheter och organisationer. Under det gångna året har många projekt påbörjats som kommer att slutföras under innevarande budgetår. Om inte en uppräkning av anslaget sker under 1973/74 kan informationsverksamheten inte upprätthållas på nuvarande nivå.

Den verksamhet som bedrivs av de ideella naturvårdsorganisationerna har stor betydelse för att väcka och underhålla intresset för naturen och naturvårdsarbetet. Det är angeläget att de får möjlighet att fortsätta och utveckla sitt arbete. Verket föreslår därför att bidraget till Svenska

naturskyddsföreningen höjs med 40 000 kr. till 420 000 kr. och att bidraget till Samfundet för hembygdsvård höjs med 25 000 kr. till 230 000 kr.

Naturvårdsverket föreslår att anslaget för budgetåret 1973/74 sammanlagt höjs med 350 000 kr. till 2 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Miljövårdsinformation* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

H 4. Rikskampanj mot nedskräpning

1971/72	Utgift	447 834	Reservation	208 209
1972/73	Anslag	500 000		
1973/74	Förslag	500 000		

Anslaget används för en rikskampanj mot nedskräpning. Kampanjen leds av en rikskommitté, benämnd Håll Sverige Rent, som organisatoriskt hör till naturvårdsverket.

Statens naturvårdsverk

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 73, JoU 1970: 24, rskr 1970: 228) skall rikskampanjen mot nedskräpning i första hand pågå under en period av tre år, räknat fr. o. m. budgetåret 1970/71. Näringslivets organisationer har utfäst sig att under denna tid årligen bidra med 500 000 kr. till verksamheten.

Håll Sverige Rent-kampanjen har nått sin hittills största intensitet under budgetåret 1971/72. Enligt rikskommitténs mening bör kampanjverksamheten fortsätta också efter den 1 juli 1973 med ledning bl. a. av de erfarenheter som väntas genom pågående resultatanalyser. Under förutsättning att samma bidrag som f. n. erhålls från näringslivets organisationer förordar naturvårdsverket att ett oförändrat belopp av 500 000 kr. anvisas under anslaget.

Departementschefen

Det är enligt min uppfattning angeläget att kampanjen fortsätter ytterligare ett år. Näringslivets organisationer har utfäst sig att bidra till kampanjen med 500 000 kr. också under budgetåret 1973/74. Jag hemställer därför att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Rikskampanj mot nedskräpning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

H 5. Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.

1971/72	Utgift	6 311 480	Reservation	7 522 561
1972/73	Anslag	9 000 000		
1973/74	Förslag	9 000 000		

Från anslaget bestrids sådana ersättningar till markägare och andra sakägare som föranleds av beslut enligt naturvårdslagen (1964: 822, ändrad senast 1971: 1090). Anslaget kan även i vissa fall användas för ersättning till sakägare vid avslag på ansökan om tillstånd till nybyggnad inom område för vilket gäller förordnande enligt 86 eller 122 § byggnadslagen (1947: 385) i dess lydelse intill den 1 januari 1965. Vidare kan från anslaget utgå statsbidrag till kommun eller stiftelse vid säkerställande av naturvårdsobjekt. Härjämte får anslaget disponeras för att bestrida kostnader för värdering i samtliga fall, då ersättning till sakägare skall utgå från anslaget. Från anslaget får även utbetalas ersättning för markägares ombuds- och expertkostnader efter särskild bedömning från fall till fall, oberoende av om uppgörelse rörande bildande av naturreservat eller förvärv av mark för naturvårdsändamål träffas eller inte.

Statens naturvårdsverk

Stora variationer kan fortfarande märkas i fråga om aktiviteten i de olika länen när det gäller att vidta åtgärder med anlitande av förevarande anslag. Som resultat av att man alltmer har avslutat inventerings- och planeringsarbetet och kan övergå till säkerställandeåtgärder ökar dock verksamheten som helhet betraktad. Under budgetåret 1971/72 har sammanlagt drygt 7 milj. kr. tagits i anspråk för att säkerställa ca 4 800 ha landareal. Länsstyrelserna beräknar medelsbehovet under anslaget till 26 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Arbetet med att säkerställa naturvårdsobjekt kommer otvivelaktigt att kräva avsevärda belopp under de närmaste åren. Redan inom en relativt snar framtid kommer förslag att läggas fram om säkerställande av ytterligare vissa mycket kostnadskrävande objekt. Det kan i sammanhanget nämnas att den 1 juli 1972 områden med en sammanlagd landareal av ca 131 000 ha var belagda med interimistiska förbud enligt 11 § naturvårdslagen. Det är därför sannolikt att antalet framställningar om ianspråktagande av anslaget kommer att öka. Under budgetåren 1964/65—1971/72 har i genomsnitt ca 60 % av de medel som utgått från anslaget avsett bidrag till kommuner och stiftelser. Under den senaste tiden har flera nya stiftelser med uppgift att säkerställa mark för social naturvård bildats, varför ökade anspråk på bidrag kan förväntas. Dessutom pågår ca 90 rättegångar där ersättningskrav riktats mot kronan på omkring 30 milj. kr.

Länsstyrelsernas beräkningar är av samma storleksordning som närmast föregående år. Erfarenheterna hittills har dock visat att medelsbehoven inte aktualiseras så snabbt och i den omfattning som länsstyrelserna beräknat. Naturvårdsverket föreslår därför ett oförändrat anslag av 9 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Från anslaget bör också enligt verkets uppfattning efter bedömning från fall till fall få bestridas kostnader för av statlig myndighet anlitad expertis oberoende av om ersättning till sakägare skall utgå eller uppgörelse träffas om förvärv av mark för naturvårdsändamål.

Departementschefen

Anslaget bör som naturvårdsverket föreslagit föras upp med oförändrat belopp. Kostnader för av länsstyrelserna anlitad expertis bör liksom hittills bestridas från anslaget Länsstyrelserna under tolfte huvudtiteln i sådana fall då ersättning eller bidrag inte utgår från anslaget Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

H 6. Vård av naturvårdsområden m. m.

1971/72	Utgift	5 618 990	Reservation	104 760
1972/73	Anslag	8 100 000		
1973/74	Förslag	9 400 000		

Från anslaget bestrids kostnader för vård och förvaltning av dels naturvårdsobjekt i statens ägo som förvaltas av domänverket, dels naturvårdsobjekt i ecklesiastik och enskild ägo som förvaltas av eller i samråd med skogsvårdsstyrelse. Från anslaget utgår också medel för landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet samt ersättning till domänverkets fond för upplåten mark motsvarande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder på bokföringsvärdet av fastigheter som redovisas under delfonden för naturvårdsobjekt i statens ägo.

Statens naturvårdsverk

1. Ett viktigt led i naturvårdsarbetet utgörs av vården och förvaltningen av säkerställda objekt. Denna verksamhet avser inte endast att bevara objekten i visst tillstånd och skydda dem mot skadliga ingrepp eller förändringar utan också att i ökad omfattning göra härför lämpade områden tillgängliga för allmänheten. Landarealen mark som säkrats för naturvårdsändamål har under tiden den 1 juli 1963 — den 30 juni 1972 ökat från 14 480 ha till 138 420 ha. Härtill kommer landets

16 nationalparker, omfattande en areal av ca 615 000 ha, samt flera tusen naturminnen.

Under budgetåren 1972/73 och 1973/74 avses ett stort antal från skötselsynpunkt kostnadskrävande områden komma att avsättas som naturreservat. De medel som hittills anvisats under anslaget har inte räckt till för att rusta upp naturvårdsobjekten i erforderlig utsträckning. För att objekten i avsedd omfattning skall bli tillgängliga för allmänheten behövs medel för bl. a. vägar, strövstigar, parkeringsplatser, bryggor, toaletter, renhållning och underhåll av byggnader. I takt med allmänhetens ökade utnyttjande av objekten behövs också ökad kontinuerlig tillsyn.

Domänverkets medelsbehov för vård och förvaltning av nationalparker samt naturvårdsobjekt i statens ägo bokförda på naturvårdsfonden beräknas till 2,3 milj. kr. Därtill kommer kostnader för vård av domänreservat som väntas bli avsatta som naturreservat och överförda till naturvårdsfonden. Kostnaden härför beräknas till 1 050 000 kr. För vård av tidigare avsatta naturreservat, vilka nu är bokförda under domänfonden, har upptagits 400 000 kr. Kostnaden för vård av större skyddsvärda områden av särskild betydelse för skogsbruk och friluftsliv beräknas uppgå till 1,2 milj. kr. Domänverkets totala medelsbehov utgör således 4 950 000 kr. Skogsstyrelsen har angivit medelsbehovet för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt i enskild och ecklesiastik ägo till 5,4 milj. kr.

Naturvårdsverket behöver för sin egen verksamhet på området medel för ett flertal ändamål. För inventeringar avseende säkerställda objekt behövs 300 000 kr. För vård av vissa nytillkommande objekt beräknas 500 000 kr. Medelsbehovet för skyltar och annan materiel som behövs för objektens utmärkning uppgår till 300 000 kr. För inköp av viss maskinell och annan utrustning behövs 500 000 kr. För ersättningar för vägslitage på enskilda vägar genom utmärkning av naturvårdsobjekt vid allmän väg beräknas 100 000 kr. För att fastställa gränserna för sådana naturvårdsobjekt som inte omfattar hela fastigheter behövs för särskilda lantmäteriförrättningar 50 000 kr. Vidare behövs för att bibehålla vissa naturvårdsobjekts värde från naturvårdssynpunkt ofta särskilda åtgärder i form av t. ex. fortsatt bete eller odling. För ersättningar i sådana fall för tillämpande av från naturvårdssynpunkt lämpliga men inte lönsamma driftsformer beräknas 400 000 kr. För vårdåtgärder inom områden för vilka utfärdats lokala bestämmelser till skydd för djurlivet behövs 100 000 kr.

2. För landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet beräknas ett oförändrat belopp av 1 milj. kr.

3. För ersättning till domänverkets fond för upplåten mark beräknas medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 2,4 milj. kr.

Sammanlagt bör anslaget höjas med 7,9 milj. kr. till 16 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 1,3 milj. kr. till 9,4 milj. kr. Vad gäller kostnaderna för vård och förvaltning av domänreservat m. m. vill jag erinra om vad jag anförde under denna anslagspunkt i 1972 års statsverksproposition. Innan ställning tagits till vilka av dessa områden som skall föras över till den s. k. naturvårdsfonden bör kostnadsansvaret för vården av områdena ligga kvar på domänverket. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vård av naturvårdsområden m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 400 000 kr.

H 7. Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m.

1971/72	Utgift	45 609 320	Reservation	149 494
1972/73	Anslag	50 900 000		
1973/74	Förslag	57 300 000		

Anslaget används för bidrag till Sveriges riksidrottsförbund för den idrottsverksamhet som bedrivs av förbundet och till förbundet anslutna organisationer. Från anslaget utgår också av Kungl. Maj:t särskilt fastställda bidrag till vissa utanför riksidrottsförbundet stående organisationer. För anslagets användning gäller de av 1970 års riksdag beslutade riktlinjerna för organisationsstödet till idrotten (prop. 1970: 79, SU 1970: 122, rskr 1970: 291).

Sveriges riksidrottsförbund

Den centrala idrottsadministrationens grundläggande uppgift är att stimulera till och underlätta lokal idrottsverksamhet. Detta sker bl. a. genom utbildning av ledare, allmän propaganda för idrott, ekonomiskt stöd till speciella projekt samt forskning och utveckling. Medborgarnas ökade behov av fysisk aktivitet och riksidrottsförbundets ökade resurser gör att tiden nu är mogen för en planmässig kraftig satsning på breddidrotten genom bl. a. den av förbundet planerade kampanjen "Sverige i trim". Möjligheten att från centralt håll göra mera betydande insatser på detta område är emellertid nära förknippad med utvecklingen av statsanslaget till idrotten. Det är också av stort värde att den svenska elitidrotten ges resurser. I synnerhet har denna idrott ett stort värde däri att den väcker och breddar intresset för motion och fysisk fostran.

Anslaget bör för nästa budgetår höjas till 60,9 milj. kr., vilket innebär en ökning med ca 10 milj. kr. i förhållande till anslaget för budgetåret 1972/73. Av anslaget beräknas 42,2 milj. kr. för specialförbundens verksamhet samt för bidrag till utanför riksidrottsförbundet stående organisationer och till motionsverksamhet för studerande samt 18,7 milj. kr. för

riksidrottsförbundets verksamhet och för verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen.

Departementschefen

Det är enligt min uppfattning angeläget med en fortsatt kraftig ökning av stödet till idrotten. Merparten av ökningen bör användas för att möjliggöra den ökade satsning på breddidrott som idrottens organisationer förutskickat. Detta överensstämmer väl med de riktlinjer för anslagets användning som 1970 års riksdag dragit upp. Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 6,4 milj. kr. till 57,3 milj. kr. Jag förutsätter att för de anställda vid riksidrottsförbundets kansli tillämpas samma bestämmelser i fråga om sociala förmåner, arbetstid m. m. som vid statlig anställning. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 57 300 000 kr.

H 8. Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.

1971/72	Utgift	19 076 977	Reservation	20 827 027
1972/73	Anslag	23 600 000		
1973/74	Förslag	24 200 000		

Från anslaget lämnas bidrag till idrottsanläggningar enligt de riktlinjer som fastställts av 1970 års riksdag (prop. 1970: 79, JoU 1970: 33, rskr 1970: 239) samt vissa på dessa riktlinjer grundade av Kungl. Maj:t angivna normer. Anslaget disponeras också för bidrag enligt kungörelsen (1969: 323) om statsbidrag till hamn, brygga eller farled för fritidsbåtar (ändrad 1971: 372) samt för vissa serviceåtgärder för fritidsbåttrafiken m. m. Från anslaget utgår vidare ersättningar till vissa organisationer för serviceverksamhet beträffande anläggningar samt bidrag till riksanläggningar för den samlade idrottsrörelsens behov. Anslaget används dessutom för utvecklingsarbete rörande idrottsanläggningar.

Statens naturvårdsverk

Kraven på lättillgängliga områden och anläggningar för allmänhetens motions- och rekreationsbehov är i dag starkare än någonsin. Det måste vara en samhällets uppgift att på olika sätt medverka till att dessa anspråk tillgodoses i rimlig utsträckning. Naturvårdsverket finner det därför angeläget för framtiden att medlen under anslaget i största möjliga utsträckning kan användas som stimulansbidrag till kommunerna för att uppföra sådana anläggningar som möjliggör rekreation i olika former.

1. Den ökande fritidsbåttrafiken medför stora krav på säkerhetsfrämjande åtgärder. För budgetåret 1973/74 beräknas sjöfartsverkets kostnader för fritidsbåttrafiken till ca 5,9 milj. kr. Motsvarande kostnader för

Vänerns seglationsstyrelse beräknas till 90 000 kr. Sjösäkerhetsrådet har beräknat sina kostnader till 865 000 kr. Nettoutgifterna för Falsterbokanalen beräknas för budgetåret 1973/74 komma att uppgå till ca 300 000 kr. Enligt verkets uppfattning bör inkomsterna från kanaldriften tas till uppbörd på anslaget och användas för det med anslaget avsedda ändamålet. För bidrag till hamn, brygga eller farled för fritidsbåtar behövs 4 milj. kr. Sammanlagt beräknas medelsbehovet för åtgärder för fritidsbåttrafiken öka med 3 milj. kr. till 11,5 milj. kr.

2. För utvecklingsarbete rörande idrottsanläggningar behövs under budgetåret 1973/74 1,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 200 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

3. Riksidrottsförbundet har förordat att till fortsatt utbyggnad av Bosön anvisas 6,7 milj. kr. För riksskidanläggningen i Falun beräknar naturvårdsverket 2 milj. kr. Verket föreslår således att till riksanläggningar beräknas sammanlagt 8,7 milj. kr.

4. Anslagsposten för ersättningar till vissa organisationer för serviceverksamhet beträffande idrottsanläggningar bör för nästa budgetår höjas med 400 000 kr. till 1 milj. kr.

5. För bidrag till mindre idrottsanläggningar som uppförs av idrottsföreningar samt till idrottsanläggningar som uppförs av kommuner med stort antal studerande disponerar verket under innevarande budgetår 2,5 milj. kr. Denna anslagspost bör höjas till 3 milj. kr. för nästa budgetår.

6. Såväl i idrottsutredningens betänkande som vid statsmakternas behandling av utredningens förslag framhölls vikten av att staten genom bidrag stöder tillkomsten av anläggningar för att ge allmänheten ökade möjligheter till motion och rekreation. Det är därför angeläget att medel ställs till förfogande i sådan omfattning att en effektiv bidragsverksamhet för detta slag av anläggningar kan upprätthållas. För bidrag till anläggningar för friluftsliv bör beräknas sammanlagt 9,5 milj. kr., vilket innebär en ökning med 3,5 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Sammanlagt begär naturvårdsverket att anslaget ökas med 11,3 milj. kr. till 34,9 milj. kr., varav 11,5 milj. kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 600 000 kr. till 24,2 milj. kr. Jag har därvid bl. a. räknat med ett bidrag från detta anslag till sjöfartsverkets kostnader för fritidsbåttrafiken med 5 919 000 kr. Inkomsterna från driften av Falsterbokanalen bör såsom naturvårdsverket föreslagit tillgodoföras anslaget. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 24 200 000 kr., varav 9 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

H 9. Miljövårdsforskning

1971/72	Utgift	11 964 985	Reservation	1 804 301
1972/73	Anslag	19 000 000		
1973/74	Förslag	20 560 000		

Från anslaget bestrids utgifter för företrädesvis målinriktad miljövårdsforskning. Till denna forskning hör bl. a. vatten-, luft- och annan naturvårdsforskning, bullerforskning, viltforskning samt forskning om miljögifter. Forskningen leds av statens naturvårdsverk som har en särskild forskningsnämnd för denna uppgift.

Statens naturvårdsverk

Verket har fortsatt sina strävanden att rationalisera forskningen och anpassa den efter miljövårdens praktiska behov. Utredningar har bedrivits på flera områden för att skaffa underlag för en behovsanpassad forskningsplanering. I detta sammanhang kan nämnas planeringen för forskning beträffande biologisk inventeringsmetodik, vilken är av speciellt intresse för en vatten- och markanvändningsplanering, samt för forskning kring de fasta avfallens problematik.

Större delen av de undersökningar forskningsnämnden föreslår för budgetåret 1973/74 utgör uppföljningar av redan pågående arbeten. Det är mycket angeläget att dessa projekt inte behöver avbrytas eller inskränkas, då detta i många fall skulle innebära att redan investerade medel inte kan till fullo utnyttjas.

För pågående undersökningar rörande de biologiska effekterna av biocider och andra s. k. miljögifter behövs 3 178 000 kr. och för planerade undersökningar på samma område 1 272 000 kr.

På luftvårds- och bullerområdet uppgår de beräknade kostnaderna för uppföljning av redan påbörjade projekt till 1 050 000 kr. och för nya projekt till 850 000 kr.

För uppföljningen av pågående projekt inom naturvårdsområdet behövs 840 000 kr. och för nya projekt, vilka till större delen beräknas kunna påbörjas innevarande budgetår, 660 000 kr.

På vattenvårdsområdet bedrivs undersökningsverksamhet såväl i marin miljö som sötvattensmiljö. Medelsbehovet för forskning i marin miljö beräknas i fråga om pågående projekt till 2,5 milj. kr. och beträffande nya projekt, vilka delvis kommer att påbörjas under innevarande budgetår, till 1,1 milj. kr. Östersjöforskningen är redan i viss utsträckning internationellt koordinerad och ytterligare samverkan med andra östersjöstater planeras. Forskningen rörande sötvatten bedrivs i betydande omfattning inom ramen för naturvårdsverkets limnologiska undersökningar. För påbörjade projekt behövs 2,6 milj. kr. och för nya projekt 750 000 kr.

Inom området avloppsrenings- och slamfrågor behövs 992 000 kr. för uppföljning av pågående projekt. För nya projekt bl. a. rörande metoder för omhändertagande av rötslam och hushållsavfall behövs 858 000 kr.

För ett snabbt utbyte av forskningsinformation är det angeläget att verket kan anordna konferenser, inkalla gästföreläsare och ge bidrag till studieresor m. m. Medelsbehovet för dessa ändamål beräknas till 300 000 kr. För deltagande i internationella forskningsprojekt behövs 1 milj. kr. Stipendieverksamheten bör under nästa budgetår omfatta fyra stipendier för en beräknad kostnad av 600 000 kr. För förvaltningskostnader behövs för nästa budgetår 1 625 000 kr.

Sammanlagt bör anslaget höjas med 1 560 000 kr. till 20,5 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör såsom naturvårdsverket föreslagit höjas med 1 560 000 kr. till 20 560 000 kr. Vid min bedömning av medelsbehovet har jag tagit hänsyn till fortsatt medverkan från naturvårdsverkets sida i projektet Barrskogslandskapets ekologi. Statsrådet Moberg har tidigare denna dag redogjort för detta projekt i bil. 10 (Högre utbildning och forskning, e) vissa forskningsändamål). Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Miljövårdsforskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 20 560 000 kr.

H 10. Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet

1971/72	Utgift	[1] 1 200 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	1 500 000		
1973/74	Förslag	2 000 000		

[1] Anslaget Stöd till kollektiv forskning på vatten- och luftvårdsområdet.

Statens nuvarande stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet regleras dels i ett mellan staten och Stiftelsen Industrins vatten- och luftvårdsforskning träffat avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet på vatten- och luftvårdsområdet, som avser tiden den 1 juli 1970—den 30 juni 1973, dels i ett mellan staten och stiftelsen träffat avtal om gemensam finansiering av ett program för forsknings- och utvecklingsverksamhet rörande behandling av avfall från hushåll, industriell verksamhet m. m., avseende tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1973. Enligt avtalen medverkar staten och stiftelsen i finansieringen genom bidrag av sammanlagt 1,5 milj. kr. per år från vardera parten. Ansvaret för genomförandet av de avtalade programmen åvilar Institutet för vatten- och luftvårdsforskning.

Det är enligt min uppfattning angeläget att det pågående forskningssamarbetet mellan staten och näringslivet inom miljövårdsområdet fortsätter. Det är samtidigt angeläget att detta arbete samordnas med miljövårdsforskningen i övrigt. Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag den 26 maj 1972 tillkallat särskilda sakkunniga för utredning om samordning av miljövårdsforskningen. I avvaktan på resultatet av utredningens överväganden bör det statliga stödet till den kollektiva forskningen inom miljövårdsområdet utgå enligt samma riktlinjer som f. n. Med utgångspunkt härifrån har företrädare för staten den 23 november 1972 under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat nytt avtal med företrädare för Stiftelsen Industrins vatten- och luftvårdsforskning om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet inom miljövårdsområdet. Avtalet avser tiden den 1 juli 1973—den 30 juni 1976. Enligt avtalet skall var och en av parterna medverka i finansieringen av verksamheten genom ett grundbidrag av 1,5 milj. kr. per år. Frågan om ytterligare bidrag utöver grundbidraget förutsätts prövas vid förhandlingar för vart och ett av de budgetår avtalet avser. För budgetåret 1973/74 skall var och en av parterna utöver grundbidraget tillskjuta ett tilläggsbidrag av 500 000 kr. Härigenom kommer för 1973/74 sammanlagt 4 milj. kr. att stå till förfogande. Av detta belopp skall lägst 1,2 milj. kr. disponeras för forskning rörande avfallsfrågor. Verksamheten skall bedrivas i enlighet med ett till avtalet fogat ramprogram. Ansvaret för programmets genomförande avses liksom hittills åvila Institutet för vatten- och luftvårdsforskning.

Under åberopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet i enlighet med vad jag anfört,
2. till *Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

H 11. Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.

Nytt anslag (förslag) 4 000 000

Från anslaget Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. får under budgetåret 1972/73 4 milj. kr. disponeras för vissa utredningar och undersökningar inom vattenvårdsområdet och för restaurering av vattenområden m. m.

Statens naturvårdsverk har beräknat medelsbehovet för detta ändamål till 6,5 milj. kr. för nästa budgetår.

Enligt min mening bör medel för utredningar inom miljövårdsområ-

det, i första hand rörande vattenvårdsfrågor och restaurering av vattenområden m. m., fr. o. m. budgetåret 1973/74 anvisas under ett särskilt reservationsanslag. För budgetåret 1973/74 beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 4 milj. kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om användningen av dessa medel. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

H 12. Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.

1971/72	Utgift	163 982 037
1972/73	Anslag	134 000 000
1973/74	Förslag	255 000 000

Från anslaget utgår bidrag till ny-, till- eller ombyggnad av avloppsreningsverk. Bidrag bestäms med hänsyn till reningsgraden och utgår normalt med lägst 30 % och högst 50 % av kostnaden. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1968: 308) om statsbidrag till avloppsreningsverk (ändrad 1971: 371). Enligt övergångsbestämmelserna till denna kungörelse får statsbidrag enligt kungörelsen (1959: 251) om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar (ändrad 1967: 374) beviljas sådana vatten- och avloppsföretag som efter särskilt tillstånd börjat utföras före den 1 juli 1968.

Statens naturvårdsverk

1. I och med utgången av innevarande budgetår kommer beslut om bidrag enligt äldre bestämmelser att ha fattats beträffande samtliga bidragsberättigade företag som påbörjats före den 1 juli 1968. Medelsbehovet för utbetalningar när det gäller dessa bidrag beräknas för budgetåret 1973/74 till ca 17,5 milj. kr.

2. Enligt ursprunglig föreskrift i regleringsbrev för budgetåret 1971/72 fick statsbidrag till avloppsreningsverk under nämnda budgetår beviljas intill ett belopp av 80 milj. kr.

För att stimulera till en fortsatt snabb utbyggnad av reningsverken och för att samtidigt skapa ytterligare arbetstillfällen beslöt statsmakterna år 1971 att statsbidraget till kommunala avloppsreningsverk skulle höjas från högst 50 % till högst 75 % beträffande företag som påbörjades under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972. Samtidigt beslöts att bidrag under denna tid skulle få beviljas i den omfattning som behövdes för att samtliga de arbeten som bedömdes som angelägna skulle kunna sättas igång.

Under budgetåret 1971/72 har beslut fattats motsvarande ett to-

talt bidragsbelopp om 445 milj. kr., varav som normalbidrag 80 milj. kr. och som förhöjda bidrag 365 milj. kr. Den ökade bidragsgivningen har haft en väsentlig betydelse för takten i utbyggnaden av reningsverk i landet. Grovt räknat torde hälften av företagen blivit senarelagda minst ett år om möjligheten till förhöjda bidrag inte tillkommit.

Under budgetåret 1972/73 får statsbidrag till avloppsreningsverk beviljas intill ett belopp av 130 milj. kr. Anspråken på bidrag för budgetåret kan emellertid uppskattas till totalt ca 250 milj. kr. För budgetåret 1973/74 väntas bidragsbehovet enligt länsstyrelsernas uppgifter uppgå till ca 140 milj. kr. Enligt naturvårdsverket är det synnerligen angeläget att balansen av ärenden så snabbt som möjligt nedbringas till vad som betingas av normal handläggningstakt, dvs. till ca 40 milj. kr., samt att jämna steg därefter kan hållas med tillströmningen av ansökningar. För att uppnå detta behöver dels beslutsramen för innevarande budgetår utökas med ca 60 milj. kr., dels beslutsramen för budgetåret 1973/74 höjas till 140 milj. kr.

Beslut om statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk har under tiden den 1 juli 1968—den 30 juni 1972 fattats intill ett sammanlagt belopp om 595 milj. kr., varav 185 milj. kr. utbetalats före den 30 juni 1972. För ytterligare utbetalningar av redan beviljade bidrag erfordras således 410 milj. kr. Härtill kommer utbetalningar till följd av bidragsbeslut under budgetåren 1972/73 och 1973/74. För budgetåret 1973/74 beräknas medelsbehovet för utbetalningar av bidrag till reningsverk till 233,5 milj. kr.

Totalt beräknas medelsbehovet under anslaget öka med 121 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Utbyggnaden av kommunala avloppsreningsverk har ökat alltmer under de senaste åren. För att ytterligare arbetstillfällen skulle skapas inom byggnads- och anläggningssektorn höjdes statsbidragen till reningsverk från högst 50 % till högst 75 % under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972. Under nämnda tid beviljades 365 milj. kr. i förhöjda bidrag vilket innebar att utbyggnaden av ett stort antal reningsverk tidigarelades betydligt.

Också under innevarande budgetår har utbyggnaden av reningsverk påskyndats i sysselsättningsfrämjande syfte. Genom beslut av 1972 års höstriksdag har statsbidragen höjts från högst 50 % till högst 75 % under tiden den 1 september 1972—den 30 april 1973 (prop. 1972: 125, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331). För förhöjda statsbidrag till reningsverk har 100 milj. kr. beräknats utöver den bidragsram på 130 milj. kr. som tidigare beslutats.

Trots den snabba utbyggnaden under de senaste åren saknar fortfarande ett antal samhällen tillfredsställande avloppsrening. Det är där-

för angeläget med ett fortsatt kraftigt statligt stöd till kommunerna för byggande av effektiva reningsverk. Under budgetåret 1973/74 bör bidrag till reningsverk därför få beviljas intill ett belopp av 130 milj. kr. dvs. samma belopp som gäller för innevarande budgetår.

Från anslaget utgår f. n. också bidrag till vissa undersökningar inom vattenvårdsområdet m. m. Dessa bidrag bör som jag framhållit under föregående anslagspunkt i fortsättningen utgå från ett särskilt nytt anslag. Förevarande anslag bör emellertid också efter den 1 juli 1973 disponeras för utbetalningar till följd av sådana beslut om disposition av medel för ifrågavarande ändamål som fattats före nämnda dag.

Som en följd av den intensifierade bidragsgivningen väntas utbetalningarna från anslaget öka kraftigt. För nästa budgetår beräknas utbetalningsbehovet till 255 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1973/74 statsbidrag till kommunala avloppsreningsverk får beviljas intill ett belopp av 130 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 255 000 000 kr.

H 13. Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.

1971/72	Utgift	[1]142 665 275	Reservation	300 890 425
1972/73	Anslag	50 000 000		
1973/74	Förslag	50 000 000		

[1] Anslaget Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin.

Från anslaget utgår bidrag till åtgärder som minskar vatten- eller luftförorening eller buller från industriell anläggning. Bidrag utgår normalt med ett belopp som motsvarar högst 25 % av godkänt bidragsunderlag men får för en och samma anläggning inte överstiga 2,5 milj. kr. om inte särskilda skäl föreligger. Bidragsbestämmelserna återfinns i kungörelsen (1969: 356) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin (ändrad senast 1972: 281). Från anslaget utgår också stöd enligt kungörelsen (1972: 280) om statligt stöd till avfallsbehandling.

Statens naturvårdsverk

Verket uppskattade i slutet av år 1968 på grundval av överslagsmässiga beräkningar behovet av investeringar under de närmaste åren för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin till drygt 1 miljard kr. I prop. 1969: 1 (bil. 11 s. 172) förklarade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att — med utgångspunkt från att ett belopp av nämnda storleksordning investerades under en femårsperiod — statsbidraget borde under samma period uppgå till ca 250 milj. kr. vid ett

bidrag på 25 %. Detta innebar att 50 milj. kr. borde anvisas under vart och ett av budgetåren 1969/70—1973/74.

För att ytterligare stimulera industrins investeringar och därigenom öka sysselsättningen beslöt 1971 års höstriksdag att statsbidragen till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin skulle höjas från högst 25 % till högst 75 % under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972. På tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisades totalt 300 milj. kr. för ifrågavarande bidrag. Beslut om förhöjda bidrag har fattats till ett belopp om ca 400 milj. kr.

Trots att stora bidragsbelopp sålunda beviljats har det blivit nödvändigt att avslå många ansökningar om förhöjt bidrag på grund av begränsad medelstillgång. Detta innebär att berörda företag i stor utsträckning kan väntas återkomma och söka normala bidrag. Det finns dessutom ett avsevärt antal ansökningar om normalbidrag som ännu ej behandlats. Därför kan antas att de 50 milj. kr. som årligen avsågs utgå för vatten- och luftvårdande åtgärder t. o. m. budgetåret 1973/74 kommer att tas i anspråk trots de stora satsningarna genom det förhöjda bidraget.

Genom ändring av den ursprungliga bidragskungörelsen kan fr. o. m. den 1 juli 1972 bidrag utgå även till bullerbegränsande åtgärder vid industriella anläggningar. Medelsbehovet för detta ändamål torde uppgå till sammanlagt 20 milj. kr. för budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Kungörelsen (1972: 280) om statligt stöd till avfallsbehandling trädde i kraft den 1 juli 1972. Förevarande anslag anlitas därmed fr. o. m. innevarande budgetår för ytterligare två nya ändamål nämligen dels bidrag till anläggningar för avfallsbehandling, dels garanti mot eventuella förluster vid avfallslagring. Medelsbehovet för dessa ändamål uppskattas till sammanlagt 45 milj. kr. för innevarande och nästkommande budgetår.

Naturvårdsverket finner det angeläget att tillgodose de nytillkomna ändamålen utan att detta inkräktar på stödet till de med anslaget ursprungligen avsedda åtgärderna. För budgetåret 1973/74 föreslår verket därför att anslaget förs upp med oförändrat 50 milj. kr. men att verket bemyndigas att fatta beslut om bidrag till ett belopp som överstiger det disponibla anslaget med högst 35 milj. kr.

Departementschefen

Inom ramen för de sysselsättningsstimulerande åtgärder som vidtagits under de senaste två åren har bl. a. också bidragen till industrins miljövårdsinvesteringar ökats kraftigt. Under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972 beviljades inemot 400 milj. kr. i förhöjda statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin. För tiden den 1 september 1972—den 30 april 1973 har 100 milj. kr. anvisats för detta ändamål (prop. 1972: 125, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331).

Anslaget används fr. o. m. budgetåret 1972/73 också för bidrag till bullerreducerande åtgärder inom industrin och för stöd till avfallsbehandling. Inom båda dessa områden är behovet av åtgärder stort. Anslaget bör därför för nästa budgetår föras upp med ett oförändrat belopp av 50 milj. kr. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt naturvårdsverket att granska effekterna av vidtagna åtgärder. Uppdraget bör redovisas i anslutning till verkets anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

H 14. Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.

1971/72	Utgift	1 128 819
1972/73	Anslag	960 000
1973/74	Förslag	960 000

Från anslaget utbetalas ersättning för förluster som uppkommer till följd av angrepp av vissa rovdjur på renar, får och andra tamdjur. Gällande bestämmelser återfinns i 16 § jaktstadgan (1938: 279) och kungl. brev den 15 december 1967. Från anslaget utgår vidare belöningar enligt kungörelsen (1965: 117) om belöning för dödande av säl samt ersättningar enligt kungörelsen (1970: 890) om ersättning för skada av kronhjort, m. m. Slutligen bekostas från anslaget vissa åtgärder för att förebygga skador av rovdjur.

Statens naturvårdsverk

1. Med stöd av gällande ersättningsbestämmelser utbetalades under budgetåret 1971/72 sammanlagt 1 073 000 kr. som ersättning för skador på tamdjur. Jämfört med budgetåret 1970/71 har ersättningarna för skador på tamdjur stigit med ca 300 000 kr. Den helt övervägande delen av ersättningarna hänför sig till skador av lo och järv. Naturvårdsverket uppskattar medelsbehovet för ersättningar för rovdjursskador under budgetåret 1973/74 till ca 800 000 kr. Verket förutsätter emellertid härvid att några väsentliga ändringar i ersättningsbestämmelserna ej kommer att vidtas.

2. För särskilda åtgärder för att förebygga skador av rovdjur bör för budgetåret 1973/74 beräknas ett oförändrat belopp av 30 000 kr.

3. För ersättning av skador av kronhjort inom det s. k. frireservatet i Skåne beräknas medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till ett oförändrat belopp av 120 000 kr.

4. Medelsbehovet för belöningar för dödande av säl beräknas bli oförändrat 10 000 kr.

Anslaget bör därför för budgetåret 1973/74 sammanlagt föras upp med ett oförändrat belopp av 960 000 kr.

Departementschefen

Jag vill i detta sammanhang först anmäla att statens naturvårdsverk inkommit med en redogörelse för hittillsvarande erfarenheter av pågående försök med reglerad älgjakt i Kronobergs och Västmanlands län. Naturvårdsverket har föreslagit att en allmän övergång till samordning av älgjakten kommer till stånd. I avvaktan på ytterligare erfarenheter av försöksverksamheten är jag inte nu beredd att ta ställning till naturvårdsverkets förslag. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att förlänga försöksverksamheten ännu något år i de berörda länen.

Anslaget bör såsom naturvårdsverket föreslagit föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 960 000 kr.

H 15. Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond

Nytt anslag (förslag) 5 000 000

Förenta Nationernas konferens om den mänskliga miljön, som hölls i Stockholm den 5—16 juni 1972, föreslog bl. a. att en frivillig fond skulle upprättas för att finansiera kostnaderna för nya miljöinitiativ inom FN-systemet. Bland program av allmänt intresse som kunde vara lämpliga att finansiera genom miljöfonden nämndes regionala och globala mätstationssystem, miljöforskning, informationsutbyte och utbildning. Hänsyn skulle härvid tas till u-ländernas särskilda behov.

Flera länder gav under konferensen utfästelser om bidrag till miljöfonden. Från sex länder gjordes sammanlagt utfästelser av storleksordningen 70 milj. dollar medan ytterligare elva länder, däribland flera u-länder, sade sig ämna bidra till fonden. Den svenska regeringen tillkännagav att den avsåg att bidra till fonden med 5 milj. dollar under en femårsperiod. För budgetåret 1973/74 beräknar jag ett medelsbehov av 5 milj. kr. till bidrag till FN:s miljöfond.

Under åberopande av vad jag anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.

I. DIVERSE

I 1. Servitutsnämnder, m. m.

1971/72	Utgift	[1]483 646
1972/73	Anslag	273 000
1973/74	Förslag	145 000

[1] Anslaget Arrendenämnder och servitutsnämnder, m. m.

Från anslaget bestrids kostnader för servitutsnämndernas verksamhet och för utbildning av synemän enligt jordabalken. Anslaget tas även i anspråk för att bestrida kostnaderna för de tidigare arrendenämnderna.

Lantbruksstyrelsen

Medelsbehovet för servitutsnämndernas verksamhet beräknas till oförändrat 5 000 kr. Utbildningen av synemän bedrivs enligt uppdrag av Kungl. Maj:t. Styrelsen beräknar att efter innevarande budgetår ha genomfört 30 kurser med omkring 750 deltagare.

Under budgetåret 1973/74 erfordras 15 kurser för grundutbildning och fortbildning av synemän med sammanlagt ca 350 deltagare. Kostnaden beräknas till ca 140 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag beträffande beräkningen av medel för verksamheten vid servitutsnämnderna och utbildningen av synemän enligt den nya jordabalken.

Anslaget bör föras upp med 145 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Servitutsnämnder, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 145 000 kr.

I 2. Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.

1971/72	Utgift	505 295	Reservation	1 221 813
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från anslaget betalas ut bidrag såsom ersättning för förluster på grund av naturkatastrof m. m. i enlighet med föreskrifter som Kungl. Maj:t meddelar i varje särskilt fall.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

I 3. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

1971/72	Utgift	3 921 124
1972/73	Anslag	3 492 000
1973/74	Förslag	3 992 000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer m. m.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
		Departementschefen
FAO	3 050 000	+370 000
Unionen för skydd av växtförädlingsprodukter (UPOV)	50 000	—
Europeiska växtskyddsorganisationen	28 000	—
International Committee for Recording Productivity of Milk Animals	3 000	+ 2000
Internationella veterådet	17 500	—
Internationella frysinstitutet i Paris	10 800	—
Internationella sockerorganisationen	75 000	—
Kommissionen enligt 1959 års nordostatlantiska fiskerikonvention	14 000	+ 1 000
Internationella rådet för havsforskning	50 000	+ 10 000
Finsk-svenska gränsälvskommissionen	—	+ 50 000
Internationella byrån i Paris för bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar (OIE)	30 000	+ 2 000
Europeiska kommissionen för bekämpande av mul- och klövsjuka	20 700	—
Nordiska metodikkommittén för livsmedel	8 000	+ 15 000
Diverse internationella organisationer och kongresser	135 000	+ 50 000
	3 492 000	**+500 000**

Departementschefen

Kostnaderna för finsk-svenska gränsälvskommissionen bör i fortsättningen redovisas på en särskild post. Kostnader som hör samman med Sveriges deltagande i FN:s miljöstyrelse bör betalas från posten Diverse internationella organisationer och kongresser. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 992 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 992 000 kr.

I 4. Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder

1971/72	Utgift	26 349
1972/73	Anslag	21 000
1973/74	Förslag	29 000

Från anslaget bestrids kostnader för ersättning till riksbanken för förvaltningen av egnahemslånefonden m. fl. lånefonder och till Sveriges allmänna hypoteksbank för förvaltning av statens sekundärlån för jordbrukare m. m.

Fullmäktige i riksbanken

Med hänsyn till att antalet lån, som förvaltas av riksbanken under här avsedda lånefonder, vid utgången av år 1972 kommer att uppgå till ca 4 000 beräknas ersättningen till 14 000 kr.

Sveriges allmänna hypoteksbank

Inom hypoteksbanken har utarbetats ett förslag till avveckling av statens sekundärlånefond för jordbrukare per den 1 juli 1973.

Nyutlåningen från statens sekundärlånefond för jordbrukare upphörde vid utgången av juni 1951. Enligt avtal mellan staten och Sveriges allmänna hypoteksbank har hypoteksbanken åtagit sig att utöva ledningen och tillsynen över förvaltningen av de utestående lånen från fonden. Banken har vidare åtagit sig att snarast efter utgången av varje kalenderår lämna redogörelse över verksamheten rörande sekundärlånen till chefen för jordbruksdepartementet.

När nyutlåningen från fonden upphörde den 30 juni 1951 uppgick den sammanlagda utlåningen till ca 9,2 milj. kr. Som låneförmedlare och förvaltare av de utlämnade lånen fungerade då samtliga tio landshypoteksföreningar jämte ett fåtal sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit. Vid 1971 års utgång hade låneskulden sjunkit till ca 357 000 kr. och kvarstående låneförmedlare var fem landshypoteksföreningar. Antalet lån var 302.

Staten har under hela avvecklingsperioden betalat ersättning till låneförmedlarna och till hypoteksbanken för dessas åtaganden i fråga om lånens förvaltning. Ersättningen till banken utgör årligen 0,8 % av den vid utgången av nästföregående år redovisade sammanlagda skulden till fonden och ersättningen till låneförmedlarna 0,2 % av den hos resp. låneförmedlare redovisade delen av samma kapitalskuld. Enligt bankens anslagsberäkning uppgår summan av dessa ersättningar för budgetåret 1972/73 till 2 900 kr.

Låneskulden till fonden beräknas vid utgången av resp. år till följande belopp.

År	Kr.
1973	215 000
1974	135 000
1975	50 000

Allt eftersom låneskulden sjunker och antalet lån minskar ter det sig alltmera önskvärt att avveckla nuvarande administrativa apparat för låneförvaltningen, för redovisningen gentemot staten och för beräkning och utbetalning av ersättningar m. m. Avvecklingen av fonden skulle enklast kunna ske genom att hypoteksbanken vid viss överenskommen tidpunkt från staten övertar den då återstående låneskulden, varvid banken åtar sig att i fortsättningen svara för avtalad ersättning till låneförmedlarna. Detta skulle emellertid innebära en ränteförlust för banken motsvarande skillnaden mellan den för sekundärlånen fastställda räntan, 4 %, och den för nyutlåning gällande räntan, som f. n. kan beräknas till 7 1/4 %. En förutsättning för övertagandet av lånestocken är således att banken erhåller kompensation för ifrågavarande ränteförlust i form av en engångsersättning. Förslagsvis skulle den kunna fastställas till 15 000 kr. under förutsättning att övertagandet sker den 1 juli 1973.

Remissyttranden

Fullmäktige i riksgäldskontoret och *riksrevisionsverket* har inte något att erinra mot att Sveriges allmänna hypoteksbank på angivna villkor övertar utestående lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Departementschefen

Enligt beslut av 1951 års riksdag skall statens sekundärlånefond för jordbrukare avvecklas. Nyutlåningen från fonden upphörde med anledning härav vid utgången av budgetåret 1950/51. Lånen har 30 års amorteringstid. De kommer sålunda att vara slutamorterade senast den 1 juli 1981. Kungl. Maj:t har uppdragit åt Sveriges allmänna hypoteksbank att handha avvecklingen. Enligt avtal mellan staten och hypoteksbanken har banken bl. a. åtagit sig att utöva ledningen och tillsynen över förvaltningen av de utestående lånen. I likhet med remissinstanserna har jag inget att erinra mot att hypoteksbanken löser in utestående lån och därigenom gör det möjligt att helt avveckla fonden redan den 1 juli 1973. Nuvarande bestämmelser för ifrågavarande lån skall självfallet gälla även efter bankens övertagande av skulden. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta härom.

Beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1973/74 föranleder ingen erinran från min sida. Anslaget bör höjas med 8 000 kr. till 29 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 29 000 kr.

I 5. Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar

1971/72	Utgift	385
1972/73	Anslag	5 000
1973/74	Förslag	5 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för dels syner och besiktningar på statens hus och byggnader, dels syneförrättningar enligt 10 kap. vattenlagen.

Fiskeristyrelsen

Fiskeristyrelsen framför åter sitt förslag från tidigare år beträffande bidrag till förrättningskostnader vid bildande av fiskevårdsområden. F. n. utgår sådana bidrag av avgifter som tagits upp enligt 2 kap. 10 § vattenlagen. Till följd av att antalet fiskevårdsområden ökat de senaste åren har belastningen på dessa avgifter stegrats. Bidragen bör enligt styrelsen fr. o. m. nästa budgetår bestridas över riksstaten under detta anslag. På grund härav bör anslaget räknas upp med 45 000 kr.

Departementschefen

Fiskeristyrelsens förslag att bestrida bidrag till förrättningskostnader vid bildande av fiskevårdsområde med medel som anvisas på riksstaten är jag inte beredd att biträda. Anslaget bör därför föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder

G. Domänverket

I G: 2. Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. Från anslaget bestrids kostnader för förvärv för statens räkning av värdefulla naturområden. Enligt beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 71, JoU 1963: 11, rskr 1963: 139) finns under domänfonden en delfond, under vilken naturvårdsobjekt i statens ägo redovisas.

Statens naturvårdsverk

Under budgetåret 1971/72 har beslut fattats om inköp av 48 områden för sammanlagt ca 5,8 milj. kr. Områdena har en areal av ca 1 500 ha. Länsstyrelserna har uppskattat medelsbehovet för budgetåret 1972/73 till ca 17,8 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 till ca 12,6 milj. kr. Dessa beräkningar är emellertid delvis osäkra och täcker inte heller hela arbetsfältet. Det är vidare svårt att bedöma, om i de särskilda fallen detta anslag eller anslaget Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. bör anlitas. Naturvårdsverket räknar dock med att nya eller ändrade författningsbestämmelser i samband med den fysiska riksplaneringens genomförande får till följd att många ägare av värdefulla naturområden kommer att finna det fördelaktigare att sälja sin mark till staten än att fordra ersättning för intrång på grund av beslut enligt naturvårdslagen. Detta är en från naturvårdssynpunkt önskvärd utveckling, eftersom inköp medger staten full handlingsfrihet vid utnyttjande och skötsel av de ifrågavarande områdena. För naturvårdsverket är det en angelägen uppgift att ta initiativ till markförvärv inom vissa av de områden som under riksplanearbetet framkommer som särskilt skyddsvärda. En ökning av markförvärven torde också bli resultatet av flera mål som pågår vid fastighetsdomstolar. Den intensifierade förvärvsverksamhet som sålunda förutses under budgetåret 1973/74 motiverar en inte obetydlig ökning av anslaget. Verket föreslår därför att anslaget för budgetåret 1973/74 ökas med 3 milj. kr. till 7 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kr.

I G: 3. Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar. Från anslaget bestrids kostnader för vissa investeringar i samband med lantbrukshögskolans försöksverksamhet.

Lantbrukshögskolan

Anslaget bör föras upp med 130 000 kr. för täckdikning vid Alnarp och med 90 000 kr. för dikningsarbeten vid Ultuna.

Departementschefen

Jag biträder lantbrukshögskolans förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 220 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

II: 17. Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. Under detta anslag anvisas medel till byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor och andra institutioner, som har anknytning till forsknings- och försöksverksamhet inom jordbruksdepartementets område.

Byggnadsstyrelsen

För budgetåret 1973/74 bör under detta anslag anvisas 45 milj. kr.

Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan

Ultuna

Markvetenskap, nybyggnad av arbetshallar, växthus och näthall. I föregående års petita sänktes ramen med 300 000 kr. Byggnadsstyrelsen har vid översyn av kostnadsläget funnit att en ökning av den sålunda sänkta kostnadsramen med 120 000 kr. utöver index är nödvändig.

Utökning av panncentral. Objektet redovisades senast i prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 153). Styrelsen föreslår en ramhöjning med 15 000 kr. utöver index på grund av fördyring av oljeledning samt tillkommande intern värmekulvert.

Departementschefen

Alla för nästa budgetår redovisade objekt har tidigare redovisats för riksdagen. Jag har ingen erinran mot de föreslagna ramhöjningarna.

Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 45 milj. kr. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
			Faktisk t.o.m.	Beräknad för			
	1.4.1971	1.4.1972	30.6.72	1972/73	1973/74	mån/år	mån/år
Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan							
Ultuna							
Genetik och växtförädling, om- och tillbyggnad	5 865	5 765	5 653	112		9.67	11.69
Ekonomibyggnader m. m., Kungsängen, etapp II	5 870	5 970	5 945	25		4.68	5.70
Ekonomibyggnad och maskinhall	2 930	2 930	2 838	92		10.69	5.71
Arbetsmetodik och teknik samt Jordbrukstekniska institutet	4 450	4 325	3 968	320	37	6.70	5.72
Markvetenskap, nybyggnad	10 515	11 950	1 797	8 000	1 300	12.71	2.73
Markvetenskap, nybyggnad av arbetshallar, växthus och näthall	1 700	1 850	1 722	120	8	10.70	5.71
Kraftfoderfabrik, Lövsta	2 770	3 030	2 843	160	27	11.70	10.71
Värmekulvert, etapp III	1 085	1 085	1 013	60	12	6.71	10.71
Undervisningshus och aula	6 540	6 800	3 882	2 700	200	6.71	12.72
Utökning av panncentral	820	870	735	120	15	11.71	6.72
Försöksanläggning, Lövsta	12 840	13 740		4 000	7 000	8.72	8.74
Växtodling, mikroklimatstation m. m.	714	765	20	720	25	6.72	12.72
Försörjningsanläggningar, etapp I	4 750	5 080	500	2 000	2 000	5.72	7.77
Husdjursvetenskapligt centrum, nybyggnad		43 875		10 000	33 000	12.72	7.74
Mikrobiologi, om- och tillbyggnad	422	450	24	400	26	6.72	10.72
Fårstallar, Lövsta		1 100		700	300	12.72	7.74
Alnarp							
Frukt- och bärproduktion, lagerbyggnad	1 025	975	829	120	26	1.71	7.71
Växthus och försörjningsanläggning	3 685	3 685	3 516	150	19	2.68	4.70
Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering, nybyggnader	10 525	11 175		7 000	3 000	4.72	8.73
Lantbrukets byggnadsteknik, växthus	1 750	1 855	206	1 500	140	2.72	8.73
Alnarps trädgårdar, växthus	1 535	1 640	1 125	450	60	12.71	6.72
Utbyggnad av vägar och parkeringsplatser samt åtgärder för markbehandling		1 160		1 000	160	12.72	5.73
Röbäcksdalen							
Djurstallar m. m., ny- och ombyggnad	1 545	1 500	1 431	69		3.68	10.70
Institutionslokaler, om- och tillbyggnad	6 500	6 500	4 580	1 800	100	10.70	3.72
Avloppsanordningar	300	275	274	1		8.69	10.70
Statens centrala frökontrollanstalt							
Växthus, Stora Råby		650		450	200	2.73	7.73
Statens maskinprovningar							
Förråds- och provningshall i Alnarp, nybyggnad	512	550		500	50	6.72	10.72
			42 901	**42 569**	**47 705**		
Reducering av medelsbehovet				2 569	2 517		
Beräknad medelsförbrukning				**40 000**	**45 188**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Medelsreservation 1.7.1972	188		
Anslag för 1972/73		1972/73	40 000
Riksstat	25 000	1973/74	45 188
Tilläggsstat	15 000		
Anslag för 1973/74 (förslag)	45 000		
	85 188		**85 188**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 45 000 000 kr.

IV. Statens utlåningsfonder

IV: 7. Fiskerilånefonden. Ur fonden beviljar fiskeristyrelsen lån främst för inköp av båtar och maskinell utrustning för yrkesmässigt fiske. Fiskerilån för nyetablering inom fisket lämnas endast om särskilda skäl föreligger. Lån får ej beviljas till högre sammanlagt belopp än 200 000 kr. eller, om särskilda skäl föreligger, 300 000 kr. Bestämmelser för lån ur fonden finns i kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249). Ramen för utlåning från fonden har för budgetåren 1966/67—1972/73 utgjort 9 milj. kr.

Fiskeristyrelsen

En låneram på oförändrat 9 milj. kr. bör tas upp för nästa budgetår.

1959 års riksdag (prop. 1959: 1 bil. 30 p. 7, prop. 1959: 125, JoU 1959: 22, JoU Mem 1959: 32, rskr 1959: 209) anvisade på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 ett investeringsanslag av 5 milj. kr. till fiskerilånefonden för särskild utlåning i arbetslöshetsbekämpande syfte. Av anslaget återstår ett icke utnyttjat belopp av 1 816 000 kr. Beloppet bör få disponeras som kapitaltillskott till fonden.

Departementschefen

Fiskeristyrelsens förslag att återstoden av de medel som anvisats för särskild utlåning i arbetslöshetsbekämpande syfte skall utnyttjas som kapitaltillskott till fonden kan jag inte biträda. En låneram på oförändrat 9 milj. kr. bör tas upp för nästa budgetår. Härför behövs ett kapitaltillskott till fonden av 2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Fiskerilånefonden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

IV: 8. Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. Ur fonden beviljar fiskeristyrelsen lån för sådan åtgärd inom fiskets berednings- och konservindustri som väsentligt underlättar avsättningen av fisk eller förbättrar fiskarnas möjligheter att köpa förnödenheter. Bestämmelser för lån ur fonden finns i kungörelsen (1971: 445) om statligt stöd till fiskerinäringen (ändrad 1972: 249).

Fiskeristyrelsen

Vid utgången av budgetåret 1971/72 fanns i fonden ett odisponerat belopp av 679 000 kr. Amorteringarna beräknas till 291 000 kr. för budgetåret 1972/73 och till 288 000 kr. för budgetåret 1973/74. Samtidigt fanns ej avgjorda ansökningar om lån på sammanlagt ca 2 milj. kr. Tillskott till fonden behövs med 1 milj. kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kr.

IV: 9. Statens fiskredskapslånefond. Fonden inrättades genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 1962: 23, JoU 1962: 5, rskr 1962: 140), som för ändamålet anvisade ett investeringsanslag av 600 000 kr. Fiskare, som vid utövning av yrkesmässigt fiske fått fiskredskap skadade eller förlorat fiskredskap samt till följd av skadan eller förlusten behöver ekonomiskt bistånd för att kunna fortsätta med yrkesfiske, kan för detta ändamål erhålla lån från fonden enligt bestämmelserna i kungörelsen (1962: 100) om fiskredskapslån (ändrad senast 1969: 815). Lån beviljas inte till högre belopp än som motsvarar 75 % av redskapens värde då de skadades eller gick förlorade. Lånebeloppet får inte överstiga 25 000 kr. eller, om sökanden redan häftar i skuld för fiskredskapslån, 25 000 kr. minskat med skuldsumman.

Fiskeristyrelsen

Utlåningen från fonden uppgick vid utgången av år 1970 till ca 416 000 kr. och vid utgången av år 1971 till ca 378 000 kr. Riksdagens medgivande till fortsatt disposition av anslaget nästa budgetår bör inhämtas. Om behållningen under fonden, ca 396 000 kr., bedöms vara otillräcklig bör fonden samtidigt erhålla ett lämpligt avpassat tillskott.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens fiskredskapslånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

IV: A. Skogsväglånefonden. Lån utgår som statligt stöd till skogsvägbyggnad. Lån kan beviljas antingen separat eller som komplement till statsbidrag. Bestämmelserna återfinns i kungörelsen (1941: 492) om lån från skogsväglånefonden (ändrad senast 1965: 304).

Skogsstyrelsen

Ett relativt obetydligt belopp innestår f. n på fonden. Under de närmaste båda åren beräknas endast mindre belopp komma att inflyta i form av amorteringar. Någon förstärkning av fonden behövs ej. Skogsväglånefonden bör ersättas med en form av garantilån med tillräckligt stor garantiram. Eventuella förslag från sittande utredningar bör dock avvaktas.

Det för budgetåret 1958/59 anvisade investeringsanslaget till fonden bör få användas under budgetåret 1973/74 för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1958/59 anvisade investeringsanslaget till Skogsväglånefonden under budgetåret 1973/74 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

VII. Fonden för förlag till statsverket

VII: A. Lagring av jordbruksprodukter. För främst erforderlig säsongmässig lagring av smör och köttvaror anvisades för budgetåret 1970/71 ett investeringsanslag av 90 milj. kr. För utlånade medel erläggs ränta som motsvarar gällande diskonto med tillägg av en halv procent.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör under budgetåret 1973/74 med oförändrat belopp få användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1970/71 anvisade investerings-

anslaget Lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1973/74 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

VII: B. Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö. För att finansiera inlösen av inhemskt oljeväxtfrö anvisades för budgetåret 1953/54 ett investeringsanslag av 50 milj. kr. För utlånade medel erläggs ränta som motsvarar gällande diskonto med tillägg av en halv procent.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör under budgetåret 1973/74 med oförändrat belopp få användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslaget Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1973/74 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

VIII. Fonden för beredskapslagring

VIII: 1. Statens jordbruksnämnds delfond: Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål. För att finansiera statens jordbruksnämnds beredskapslagring anvisades för budgetåret 1970/71 ett investeringsanslag av 271 250 000 kr.

Statens jordbruksnämnd

Anslaget bör under budgetåret 1973/74 med oförändrat belopp få användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder statens jordbruksnämnds förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att medge att det för budgetåret 1970/71 anvisade investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål under budgetåret 1973/74 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

IX. Diverse kapitalfonder

IX: 6. Jordfonden. Fonden uppgår, sedan den för budgetåret 1972/73 tillförts 1 000 kr., till 277 181 259 kr. Fondens medel skall enligt beslut av 1948 års riksdag användas för att bestrida lantbruksnämndernas

kostnader för fastighetsförvärv i samband med åtgärder för yttre rationalisering på jordbrukets område.

Av medlen får högst 20 milj. kr. användas för inlösen av sådana ofullständiga jordbruk, som ej behövs för rationaliseringsändamål, samt för inlösen av avflyttad renägares bostad i enlighet med vad som anförts i prop. 1971: 51. De sålunda inlösta fastigheterna redovisas på en särskild delfond.

Medlen används vidare för investeringar på de fastigheter som av kronan upplåts till sambruksföreningar i enlighet med vad som anförts i prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 158).

Lantbruksstyrelsen

Fonden bör tillföras ett formellt belopp av 1 000 kr.

Den kassamässiga behållningen var vid utgången av budgetåret 1971/72 45,3 milj. kr. Härav beräknas ca 25 milj. kr. vara disponerade genom bindande köpeavtal. Under innevarande budgetår står sålunda ca 20,3 milj. kr. till förfogande utöver inflytande inkomster av fastighetsförsäljningar m. m.

Utvecklingen av inköps- och försäljningsverksamheten belyses av följande sammanställning (milj. kr.).

Budgetår	Inköp	Försäljning m. m.
1967/68	111,3	74,7
1968/69	87,6	80,6
1969/70	112,9	94,1
1970/71	129,3	117,9
1971/72	135,8	136,4

Under budgetåret 1971/72 har inkomsterna på delfonden för inlösen av ofullständiga jordbruk överstigit utgifterna med 238 955 kr.

Jag vill i detta sammanhang redovisa ytterligare uppgifter rörande inriktningen och effekten av nämndernas inköps- och försäljningsverksamhet. Rationaliseringsreserven uppgick vid slutet av budgetåret 1971/72 till sammanlagt 19 200 ha åker och 116 200 ha skogsmark. Under budgetåret 1971/72 inköpte lantbruksnämnderna 9 660 ha åker och 41 209 ha skogsmark. Av förvärven under första halvåret 1972 låg 84 % av åkerarealen och 69 % av skogsmarken i de egentliga jordbruksbygderna. Av försäljningarna under samma tid låg 86 % av åkerarealen och 69 % av skogsmarken i dessa jordbruksbygder.

I följande tabell anges hur summan av köpeskillingarna (118 milj. kr.) för de brukningsenheter som lantbruksnämnderna förvärvade under budgetåret 1971/72 procentuellt fördelar sig på olika storleksgrupper.

Åker, ha	Skog, ha					
	—25	26—50	51—100	101—200	201—	Summa
— 2	8	5	4	3	2	22
3— 5	6	3	2	2	0	13
6—10	9	5	4	1	2	21
11—20	14	4	3	1	0	22
21—30	9	1	2	1	—	13
31—50	4	1	2	1	0	8
51—	0	1	—	0	—	1
Summa	**50**	**20**	**17**	**9**	**4**	**100**

Effekten av lantbruksnämndernas försäljningar av jordfondsfastigheter belyses i följande sammanställning, där antalet brukningsenheter, som under budgetåret 1971/72 fått tillskottsmark, har fördelats på åkerareal före tillköp. För varje storleksgrupp anges medelarealen åker och skogsmark före resp. efter tillköp.

Storleksgrupper efter åkerareal före tillköp, ha	Antal brukningsenheter	Medelareal, ha			
		Åker		Skogsmark	
		före tillköp	efter tillköp	före tillköp	efter tillköp
— 2	127	1	2	91	120
3— 5	165	4	7	65	100
6—10	335	8	11	76	101
11—15	273	13	17	73	94
16—20	261	18	23	66	84
21—25	181	23	30	58	71
26—30	129	28	37	66	82
31—40	150	35	41	69	79
41—50	81	46	54	62	73
51—	115	92	99	138	151
Summa	**1 817**	**22**	**26**	**74**	**94**

I detta sammanhang bör också verkningarna av 1965 års jordförvärvslag redovisas. Av följande sammanställning framgår omfattningen av de lagfarter, som beviljats för jordbruksfastigheter under tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1972.

	Antal	Areal åker, ha	Areal skogsmark, ha
Enligt lagen prövade förvärv (exkl. överlåtelser mellan juridiska personer)			
Fysiska personers förvärv	23 781	202 500	447 400
Juridiska personers förvärv	2 647	31 000	218 400
Juridiska personers överlåtelser	345	2 800	17 300

	Antal	Areal åker, ha	Areal skogsmark, ha
Från lagens prövning undantagna förvärv			
Släktförvärv, kommunförvärv m. m.	51 130	484 200	1 692 000
Domänverkets förvärv	275	3 200	64 400
Domänverkets överlåtelser	164	2 700	60 300
Lantbruksnämndernas förvärv	6 651	46 600	192 200
Lantbruksnämndernas överlåtelser	8 694	42 200	182 400

Beträffande juridiska personers förvärv har 85 sådana gjorts av företag, som bedriver förädling eller distribution av jordbruksprodukter, 951 av företag som bedriver förädling av skogsprodukter, 930 av exploateringsföretag och 681 av andra företag. Av de förvärv som skogsförädlingsföretagen gjort har förvärvsegendomen i 496 fall legat i skogsbruksbygd eller i skogsbruksdominerad mellanbygd, medan egendomen i 205 fall legat i jordbruksbetonad mellanbygd och i 156 fall i område, som hänförs till jordbruksbygd. I 758 fall har skogsförädlingsföretagens förvärv inneburit en utvidgning av tidigare innehav i området. Av de fysiska personernas förvärv har 13 183 gjorts av yrkesverksamma jordbrukare. 7 707 förvärv har avsett ej bestående brukningsenheter som inte behövs för rationaliseringsändamål. Beträffande förvärv, som undantas lagens prövning, har ca 45 000 sådana ägt rum i form av släktförvärv omfattande en areal av ca 421 000 ha åker och 1 494 000 ha skogsmark. I 3 155 fall har kommuner stått som förvärvare.

Erfarenheten av den hittillsvarande tillämpningen av lagen har inte föranlett lantbruksstyrelsen avge förslag till några ändringar av denna.

Departementschefen

Lantbruksnämndernas inköps- och försäljningsverksamhet, som sker med anlitande av jordfonden, är av stor vikt för jordbrukets strukturrationalisering. Fonden har för budgetåret 1972/73 tillförts ett formellt belopp av 1 000 kr. och uppgår till 277 milj. kr. De medel som finns odisponerade eller flyter in vid fastighetsförsäljningar m. m. beräknar jag räcka till för inköpsverksamheten m. m. under budgetåret 1973/74. Anslaget bör därför föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Jordfonden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Jordbruksdepartementet m. m.

12	Jordbruksdepartementet	6 828 000
13	Lantbruksrepresentanter	773 000
13	Kommittéer m. m.	4 800 000
14	Extra utgifter	360 000
		12 761 000

B. Jordbrukets rationalisering m. m.

15	Lantbruksstyrelsen	15 691 000
18	Lantbruksnämnderna	96 040 000
20	Kursverksamhet för jordbrukets rationalisering m. m.	4 000 000
21	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.	19 000 000
22	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.	150 000
23	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti	1 000 000
26	Bidrag till särskilda rationaliseringsåtgärder i Norrland, m.m.	12 000 000
28	Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.	1 200 000
29	Befrämjande av husdjursaveln m. m.	1 000 000
30	Statens hingstdepå och stuteri: Uppdragsverksamhet	1 000
31	Bidrag till statens hingstdepå och stuteri	632 000
31	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling	96 000
32	Bidrag till Svensk matpotatiskontroll	120 000
33	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	500 000
34	Främjande av rennäringen	630 000
40	Kompensation för bensinskatt till rennäringen	200 000
		152 260 000

C. Jordbruksprisreglering

42	Statens jordbruksnämnd	10 039 000
43	Lantbrukseekonomiska samarbetsnämnden	1 113 000
44	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	96 000 000
46	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel och fodermedel m. m.	37 941 000
47	Stöd till jordbruket i norra Sverige	74 000 000
47	Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.	6 000 000
48	Bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket	1 218 000
49	Bidrag till permanent skördeskadeskydd	30 000 000
49	Administration av permanent skördeskadeskydd m. m.	13 761 000
		270 072 000

D. Skogsbruk

51	Skogsstyrelsen	8 211 000
53	Bidrag till skogsvårdsstyrelserna	41 240 000
56	Bidrag till skogsförbättringar	8 000 000
60	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo	15 000 000
62	Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.	10 100 000
63	Kursverksamhet för skogsbrukets rationalisering m. m.	1 572 000
		84 123 000

E. Fiske

65	Fiskeristyrelsen	7 601 000
66	Fiskeriintendenter m. m.	1 094 000

Sid.		
68	Främjande i allmänhet av fiskerinäringen	275 000
69	Kursverksamhet på fiskets område	305 000
70	Bidrag till fiskehamnar m. m.	3 000 000
73	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen	20 000
74	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen	1 100 000
74	Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m.	3 000 000
76	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske	1 000
76	Kostnader för fiskeutredningar i vattenmål m. m.	1 000
77	Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.	1 000 000
77	Fiskeriundersökningsfartyg	6 500 000
78	Bidrag till fiskare med anledning av avlysning av fiskevatten	1 000
		23 898 000
	F. Service och kontroll	
79	Statens livsmedelsverk	20 084 000
80	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning vid kontrollslakterier	9 182 000
81	Statens veterinärmedicinska anstalt	15 168 000
86	Anskaffande av viss laboratorieutrustning m. m.	50 000
86	Veterinärstaten	20 728 000
87	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m.	4 000 000
87	Bidrag till djursjukvård i vissa fall	600 000
88	Veterinärinrättningen i Skara	819 000
	Statens centrala frökontrollanstalt:	
89	Förvaltningskostnader	9 933 000
90	Utrustning	60 000
90	Statens växtskyddsanstalt	7 910 000
92	Bekämpande av växtsjukdomar	150 000
92	Statens lantbrukskemiska laboratorium	4 160 000
94	Statens maskinprovningar	2 798 000
95	Statens växtsortnämnd	122 000
		95 764 000
	G. Utbildning och forskning	
	Lantbrukshögskolan:	
97	Förvaltningskostnader	45 339 000
100	Driftkostnader	10 074 000
101	Bokinköp m. m.	722 000
102	Försöksverksamheten	23 460 000
104	Lantbruksdriften vid försöksstationerna m. m.	1 000
	Veterinärhögskolan:	
104	Förvaltningskostnader	15 184 000
106	Driftkostnader	7 406 000
107	Bokinköp m. m.	166 000
107	Försöksverksamhet	315 000
108	Lantbruksdriften vid försöksgården	1 000
	Skogshögskolan:	
108	Förvaltningskostnader	16 337 000
110	Driftkostnader	12 427 000
111	Bokinköp m. m.	179 000
112	Inredning och utrustning av lokaler vid jordbrukets högskolor m. m.	11 500 000
119	Ersättningar till sakkunniga i befordringsärenden, m. m.	300 000
119	Jordbruksforskning	[1]8 800 000
119	Stöd till kollektiv jordbruksteknisk forskning	1 185 000
120	Bidrag till Sveriges utsädesförening	[1]5 692 000
120	Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling	255 000
121	Skoglig forskning	3 125 000
121	Stöd till kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m.	1 152 000
122	Stöd till kollektiv skogsteknisk forskning	3 300 000
122	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	287 000

[1] Beräknat belopp

Sid.		
	Alnarpsinstitutet:	
123	Förvaltningskostnader	3 484 000
128	Materiel m. m.	366 000
129	Statens skogsmästarskola	1 501 000
130	Reseunderstöd för studier m. m.	39 000
131	Bidrag till viss ungdomsverksamhet	500 000
		173 097 000
	H. Miljövård m. m.	
132	Statens naturvårdsverk	[1]23 514 000
132	Koncessionsnämnden för miljöskydd	1 605 000
133	Miljövårdsinformation	1 650 000
134	Rikskampanj mot nedskräpning	500 000
135	Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m.	9 000 000
136	Vård av naturvårdsområden m. m.	9 400 000
	Stöd till idrotten:	
138	Organisationsstöd m. m.	57 300 000
139	Anläggningsstöd m. m.	24 200 000
141	Miljövårdsforskning	20 560 000
142	Stöd till kollektiv forskning inom miljövårdsområdet	2 000 000
143	Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m.m.	4 000 000
144	Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m.	255 000 000
146	Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin m. m.	50 000 000
148	Ersättning för vissa skador av rovdjur, m. m.	960 000
149	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond	5 000 000
		464 689 000
	I. Diverse	
150	Servitutsnämnder, m. m.	145 000
150	Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.	1 000
151	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.	3 992 000
152	Ersättning för förvaltningen av vissa lånefonder	29 000
154	Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar	5 000
		4 172 000
	Summa för driftbudgeten	**1 280 836 000**

KAPITALBUDGETEN

	Statens affärsverksfonder	
	Domänverket	
155	Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.	4 000 000
156	Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar	220 000
		4 220 000
	Statens allmänna fastighetsfond	
156	Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	**45 000 000**
	Statens utlåningsfonder	
158	Fiskerilånefonden	2 000 000
159	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	700 000
159	Statens fiskredskapslånefond	200 000
160	Skogsväglånefonden	—
		2 900 000
	Fonden för förlag till statsverket	
160	Lagring av jordbruksprodukter	—
161	Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö	—

[1] Beräknat belopp

Sid.

Fonden för beredskapslagring

161 Statens jordbruksnämnds delfond: Lagring av jordbruksprodukter för beredskapsändamål —

Diverse kapitalfonder

161 Jordfonden **1 000**

Summa för kapitalbudgeten **52 121 000**

Totalt för jordbruksdepartementet **1 332 957 000**

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720511

Handelsdepartementet

ÖVERSIKT

Handelsdepartementets verksamhetsområde omfattar förutom handelspolitik bl. a. exportfrämjande åtgärder, pris-, konkurrens- och konsumentfrågor, ekonomiskt försvar samt patent- och registreringsfrågor. Krigsmaterielinspektionen inom departementet kontrollerar tillverkning och utförsel av krigsmateriel. Under departementet hör de statsägda företagen Svenska penninglotteriet aktiebolag och Aktiebolaget Tipstjänst.

Departementets budget föreslås öka med 74,3 milj. kr. till 301 milj. kr.

Handelspolitiska frågor

De förhandlingar som ägt rum i syfte att få till stånd en stor västeuropeisk marknad har slutförts under det gångna året. Storbritannien, Danmark och Irland har den 1 januari 1973 inträtt som medlemmar i de europeiska gemenskaperna. Sverige har liksom flertalet övriga EFTA-länder slutit frihandelsavtal med gemenskaperna.

Den tredje sessionen med FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) ägde rum under april—maj 1972.

Frågan om nya omfattande förhandlingar för att minska hindren för världshandeln har förts framåt under år 1972. Inom GATT intensifieras förberedelserna för sådana förhandlingar med början under år 1973. Överläggningar om det internationella betalningssystemets utformning har fortsatt. Ett nytt förhandlingsforum har tillskapats i form av den s. k. tjugogruppen inom ramen för Internationella valutafonden (IMF).

Viktigare handelspolitiska frågor redovisas fortlöpande i handelsdepartementets tidskrift Aktuellt i handelspolitiken.

Europeiska gemenskaperna (EEC, CECA)

Förhandlingarna mellan Sverige och de europeiska gemenskaperna har slutförts under det gångna året. Under februari och mars ägde överläggningar rum i särskilda arbetsgrupper för industrivaror, jordbruksprodukter, konkurrensregler och skyddsklausuler m. m. samt frågor rörande den europeiska kol- och stålgemenskapen. Resultatet av

överläggningarna redovisades vid ett möte mellan förhandlingsdelegationerna den 20—21 mars. Kommissionen utarbetade därefter en rapport rörande läget i förhandlingarna, vilken överlämnades till gemenskapernas ministerråd. På grundval av tilläggsdirektiv från rådet återupptogs förhandlingarna i maj.

Förhandlingarna avslutades den 21 juli. Två avtal, ett med den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC) och ett med den europeiska kol- och stålgemenskapen (CECA), undertecknades i Bryssel den 22 juli.

I proposition 1972: 135 föreslogs riksdagen att godkänna avtalen samt att antaga vissa lagförslag som föranleddes av avtalen. Förslag om erforderliga ändringar i tullagstiftningen samt om bestämmelser rörande råvaruprisutjämning framlades i proposition 1972: 143. Genom avtalen blir Sverige en del av en tullfri marknad för industrivaror som omfattar samtliga EEC- och EFTA-länder samt Irland. Fri tillgång till denna marknad är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att uppnå en bättre arbetsfördelning och ett effektivare utnyttjande av resurserna. Avtalen skapar förutsättningar för ett stabilt och varaktigt samarbete mellan parterna baserat på ömsesidigt förtroende. Genom bestämmelserna om utvecklingsbarhet öppnas möjlighet att vidga och fördjupa samarbetet i framtiden, om detta ligger i båda parters intresse. Avtalen innehåller inga bindningar som begränsar möjligheterna för Sverige att bedriva en självständig utrikespolitik och att bevara neutraliteten. Riksdagen godkände avtalen den 12 december 1972 (UU 1972: 20, rskr 1972: 311), och avtalet med EEC trädde i kraft den 1 januari 1973. Ikraftträdandet av avtalet med CECA har blivit fördröjt på grund av att ratificeringsproceduren inom gemenskapen ännu inte kunnat slutföras.

I samband med undertecknandet av avtalen inledde handelsdepartementet en omfattande informationskampanj för att sprida kännedom om avtalens innehåll. Genom annonser i pressen erbjöds allmänheten att utan kostnad beställa visst informationsmaterial. I samband härmed distribuerades ca 35 000 exemplar av tidskriften Aktuellt i handelspolitiken, innehållande en redogörelse för avtalen samt preliminär svensk text till artiklarna i avtalet med EEC. En sammanfattning av avtalens innebörd publicerades under hösten i informationsbroschyren "Klart EEC" som distribuerats i över 200 000 exemplar. En koncentrerad information om avtalen har dessutom lämnats i form av annonser införda i landets alla dagstidningar. De fullständiga svenska texterna till avtalen och de därtill fogade protokollen och bilagorna har handelsdepartementet publicerat i boken "Sveriges avtal med EEC och CECA".

Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

Storbritannien och Danmark lämnade EFTA vid 1972 års utgång och inträdde som medlemmar i de europeiska gemenskaperna. Förutom Sve-

rige har fyra EFTA-länder — Island, Portugal, Schweiz och Österrike — slutit frihandelsavtal med gemenskaperna.

Norge har inlett förhandlingar om avtal med gemenskaperna. Målsättningen för dessa förhandlingar är att avtalen skall vara klara vid en sådan tidpunkt att den ömsesidiga tullavvecklingen skall kunna inledas den 1 april 1973.

Det till EFTA associerade Finland har också fört förhandlingar om frihandelsavtal med gemenskaperna. Avtalen paraferades av parterna den 21 juli 1972 men har ännu inte undertecknats.

Alla EFTA-länder har understrukit sitt starka intresse att bevara den frihandel som redan uppnåtts inom sammanslutningen. EFTA-konventionen kommer även i fortsättningen att säkerställa frihandeln mellan de länder som kvarstår i EFTA. Frihandeln mellan de kvarvarande EFTA-länderna å ena sidan samt Danmark och Storbritannien å den andra kommer i allt väsentligt att bestå.

De europeiska marknadsproblemen stod i centrum för intresset vid EFTA:s ministermöten i Genève den 4 och 5 maj samt i Wien den 16 och 17 november 1972.

Vid mötet i Wien uttryckte ministrarna från de länder som kvarstår i EFTA sin beslutsamhet att fortsätta det samarbete som hade utvecklats sedan sammanslutningen trädde i kraft. EFTA kommer även i framtiden att främja handeln mellan sina medlemmar. Som ett viktigt led i dessa strävanden ingår ansträngningarna att avskaffa de icke-tariffära handelshindren.

Arbetet inom EFTA har under det gångna året främst varit koncentrerat dels på att finna lösningar för att bevara frihandeln mellan utträdande och kvarvarande EFTA-stater, dels på att anpassa organisationen till den nya situation som uppstår när två medlemmar utträder. De ändringar i EFTA-konventionen som föranleds härav avser bl. a. EFTA:s ursprungsregler som anpassas till det system som finns i EFTA-ländernas avtal med EEC. Ändringarna avser vidare vissa procedurfrågor, exempelvis reglerna om majoritetsröstning.

Det interna EFTA-samarbetet har ytterligare utvecklats. Bl. a. har en fortsatt avveckling skett av sådana icke-tariffära handelshinder som orsakats av tvingande tekniska och administrativa föreskrifter. Sålunda har överenskommelser träffats om ömsesidigt godkännande av provningsresultat för jordbruksmaskiner och traktorer samt gasapparatur. En konvention rörande kontroll och märkning av ädelmetallvaror har undertecknats.

Jugoslavien har deltagit med observatörer i ett antal möten på expertnivå.

Nordiskt samarbete

Arbetet inom det nyupprättade nordiska ministerrådet har varit koncentrerat till det handlingsprogram, som ministerrådet i början av år 1972 vid Nordiska rådets 20:e session i Helsingfors uppmanades utarbeta för att stärka och utveckla det nordiska samarbetet. Vidare har arbetet gällt organisationen av det nordiska regeringssamarbetet.

Ministerrådets förslag till handlingsprogram presenterades vid ett gemensamt möte med de nordiska stats- och samarbetsministrarna samt Nordiska rådets presidium i Köpenhamn den 21 november 1972. Det framlagda programmet avser det framtida nordiska samarbetet på industri- och energipolitikens, regionalpolitikens, miljöpolitikens och transportpolitikens områden. Handlingsprogrammet omfattar bl. a. bildandet av en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, som skall tillföras sammanlagt 50 milj. sv. kr., varav 10 milj. vid starten. Sveriges bidrag till fonden för budgetåret 1973/74 — 4,5 milj. kr. — föreslås bli anvisat under trettonde huvudtiteln. Handlingsprogrammet skall utgöra grundvalen för det fortsatta nordiska samarbetet. Det skall fortlöpande ses över och utvidgas.

Ministerrådet har beslutat att förlägga det permanenta ministerrådssekretariatet till Oslo. Beslut om sekretariatets organisation och arbetsuppgifter avses bli träffade i början av år 1973.

FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD)

Den tredje sessionen med världshandelskonferensen (UNCTAD III) ägde rum i Santiago de Chile under tiden den 13 april—den 21 maj 1972. En kortfattad redogörelse för denna session har framlagts av handelsdepartementet i en broschyr med titeln "UNCTAD III".

De främsta resultaten av konferensen blev principbesluten, att u-länderna skall erhålla vederbörlig representation vid internationella beslut i valutafrågor samt att alla u-länder garanteras full möjlighet att effektivt delta i 1973 års GATT-förhandlingar och att särskild hänsyn därvid tas till u-ländernas problem. Enighet nåddes också om ett program för särskilda åtgärder för de minst utvecklade länderna.

Ett omfattande arbetsprogram hänsköts till UNCTAD:s permanenta organ. Möjligheterna till framsteg blir beroende av i vilken utsträckning man utnyttjar de fortsatta förhandlingsmöjligheter som konferensen anvisat.

Sverige är under år 1973 medlem i såväl UNCTAD:s styrelse som samtliga huvudkommittéer.

Sverige undertecknade i december 1972 det internationella kakaoavtalet. Avtalet, som främst syftar till att stabilisera världsmarknadspriset på kakao, kommer att föreläggas riksdagen för godkännande.

De särskilda tullförmånerna för u-länderna (s. k. tullpreferenser)

trädde i kraft för Sveriges del den 1 januari 1972. De tillämpas nu för sammanlagt 50 länder och områden.

Andra internationella organisationer

Vid GATT:s session i november 1972 bekräftade en rad länder, som tillsammans svarar för en betydande del av världshandeln, sin avsikt att under år 1973 inleda multilaterala handelsförhandlingar inom ramen för GATT. Förhandlingarna skall avse tullar samt icke-tariffära hinder och andra åtgärder som hindrar eller snedvrider handeln. Förhandlingarna skall täcka både industrivaror och jordbruksvaror och ta särskild hänsyn till nödvändigheten av att finna lösningar på u-ländernas problem. Det råder enighet om att förhandlingarna för u-ländernas del bör leda till ökade exportinkomster, diversifiering av exporten och ökad tillväxt av handeln. Vid sessionen beslöt man vidare att tillsätta en kommitté för att förbereda förhandlingarna. I kommitténs arbete kan alla medlemsländer delta liksom även u-länder som inte är medlemmar. Förberedelsekommittén skall utarbeta förslag till metoder och procedurer för förhandlingarna. Den skall koordinera och analysera det tekniska förberedelsearbete som redan påbörjats inom GATT:s olika organ.

Ett ministermöte skall äga rum i september 1973 för att tillsätta en förhandlingskommitté och precisera de konkreta målen för förhandlingarna. Målet är att förhandlingarna skall vara avslutade under år 1975.

Inom GATT pågår granskning av fördraget om Storbritanniens, Danmarks och Irlands anslutning till de europeiska gemenskaperna för att fastställa om fördragets bestämmelser står i överensstämmelse med villkoren i GATT:s artikel XXIV. Motsvarande granskning har påbörjats beträffande EFTA-ländernas frihandelsavtal med gemenskaperna.

Sverige har även under det gångna året genom unilaterala bidrag ökat stödet till GATT:s och UNCTAD:s gemensamma centrum för handelsinformation (ITC).

Inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) har undersökningarna av möjligheterna att öka öst—västhandeln fortsatt. Under våren 1972 hölls på svenskt initiativ ett seminarium i marknadsföringsfrågor.

Den arbetsgrupp på hög nivå (den s. k. Rey-gruppen) som tillsatts av Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) lade i september fram en studie av världshandeln och därmed sammanhängande problem.

Bilaterala avtal

Under år 1972 fördes förhandlingar med Bulgarien, Polen, Rumänien och Sovjetunionen inom ramen för Sveriges bilaterala handelsöverenskommelser med dessa stater. Nya långtidsavtal har slutits med Bulga-

rien, Polen och Rumänien. Gällande långtidsavtal med Tjeckoslovakien och Ungern har förlängts med ett år. I slutet av år 1972 träffades ett långtidsavtal om handeln mellan Sverige och Albanien.

De överenskommelser som tidigare träffats med Hongkong, Republiken Korea och Portugal om begränsning av exporten till Sverige av vissa trikå- och konfektionsvaror har i samtliga fall förnyats för ytterligare en ettårsperiod. Detta gäller också överenskommelsen med Portugal om en begränsning av exporten av vissa tekoprodukter från Macao. Ett exportbegränsningsavtal, som endast gäller skjortor, har vidare slutits med Singapore.

Med Japan ingicks år 1971 en överenskommelse om att inrätta en blandad kommission för ekonomi och handel. Kommissionen hade sitt första möte i Stockholm i juni 1972.

I början av år 1973 skall konsultationer äga rum om förutsättningarna för utveckling av handel och ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Kina.

Krigsmaterielkontroll

Krigsmaterielinspektionens kontroll av tillverkningen av krigsmateriel i landet omfattade vid årsskiftet 1972/73 124 enskilda tillverkare. Tillverkningsvärdet var år 1971 1 387 milj. kr. vilket innebär en värdemässig ökning med ca 25 % sedan föregående år.

Vid inspektionen har ca 1 350 utförselärenden behandlats under år 1972. Beviljade utförseltillstånd under år 1972 avser utförsel till ett värde av ca 355 milj. kr. Medelvärdet av krigsmaterielexporten under perioden 1967—1971 var 280 milj. kr. per år.

Lotterifrågor

Aktiebolaget Tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag ökade sin omsättning kraftigt det senaste verksamhetsåret.

Omsättningen hos Tipstjänst uppgick under verksamhetsåret den 1 juli 1971—den 30 juni 1972 till 628 milj. kr. (492).[1] Till statsverket inlevererades 326 milj. kr. (253), därav 60 milj. kr. (49) i form av lotterivinstskatt och 78 milj. kr. (61) i form av radskatt. Omsättningsökningen uppgick således till 30 %.

Penninglotteriets intäkter av lottförsäljningen var under år 1972 435 milj. kr. (428). Åtta nummerlotterier anordnades under året mot sex under år 1971 och 2,9 milj. (3,0) lotter såldes. I det lotteri, där dragning sker varje månad, såldes 17,3 milj. (16,9) lotter. Liksom under tidigare år anordnades ett särskilt lotteri för kulturella ändamål. I detta lotteri såldes 139 854 (214 109) lotter. Av penninglotteriets bruttoomsättning beräknas 215 milj. kr. (211) tillfalla statsverket. Härav utgörs 31 milj. kr. (29) av lotterivinstskatt.

[1] Siffror inom parentes gäller närmast föregående verksamhetsår.

Penninglotteriet har, efter rekommendation från regeringen, beslutat förlägga sin verksamhet till Visby. Regeringens rekommendation har grundats på lokaliseringspolitiska överväganden. Visby är i behov av en stimulans av det slag som lokaliseringen medför. Utflyttningen, som beräknas ske år 1975, kan enligt uppskattning av Penninglotteriet väntas medföra engångsutgifter av upp till 5 milj. kr. Till detta kommer kostnader för eventuell nybyggnad i Visby samt eventuella årliga merkostnader.

Sakkunniga har under det gångna året tillkallats för att utreda regleringen av den allmänna lotteriverksamheten. De sakkunniga skall formulera de grundläggande principer som bör gälla för regleringen.

Exportfrämjande åtgärder och turism

Tullavvecklingen genom avtalet med EEC ger svensk exportindustri större utvecklingsmöjligheter än någon tidigare handelspolitisk uppgörelse som Sverige medverkat i. Detta bör få positiva verkningar på sysselsättning och inkomstutveckling.

Det statliga exportstödet inom handelsdepartementets område föreslås bli utökat för att möta behovet hos exportnäringen av specialiserad kommersiell service av hög kvalitet. Den 1 juli 1972 inrättades Sveriges exportråd av svenska staten och Sveriges allmänna exportförening. De svenska handelskamrarna i Wien, London och Haag omvandlades den 1 januari i år efter initiativ från kamrarna till statliga handelssekreterarkontor. Ett nytt branschorienterat exportstöd för sko- och garveriindustrierna föreslås inrättas. Programmet för exportstimulans åt glasindustrin föreslås bli förlängt.

Svenska turisttrafikförbundet har omorganiserat sin verksamhet för en effektivare marknadsföring i utlandet av Sverige som turistland. Den år 1970 påbörjade kampanjen "Sverige Nu", som vill framhäva Sverige som ett alternativ till turism utomlands, fortsätter under år 1973. Finansieringen sker med bidrag från staten och turistnäringen. En fortsättning under år 1974 föreslås.

För exportfrämjande och turistvärvande åtgärder föreslås anslagsökningar med 4,6 milj. kr. till 39,1 milj. kr.

Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

För att en tillfredsställande kommersiell service i glesbygder skall kunna upprätthållas föreslås stöd utgå. Bidrag avses sålunda utgå till kommuner, som subventionerar hemsändning av dagligvaror. Vidare skall enskilda näringsidkare under vissa förutsättningar kunna erhålla investeringsstöd i form av lån. I samband med att sådant stöd utgår, skall staten även kunna lämna kreditgaranti för lån till anskaffning av varulager. För ändamålen föreslås två nya anslag föras upp på sammanlagt 2,6 milj. kr.

Statens pris- och kartellnämnd har under år 1972 upprätthållit en utvidgad och intensifierad prisövervakning. Den 21 december 1972 förordnade Kungl. Maj:t om tillämpning av allmänna prisregleringslagen och utfärdade kungörelse om prisstopp på vissa livsmedel. Förordnandet om tillämpning av prisregleringslagen skall underställas riksdagens prövning.

Inom kort kommer pris- och kartellnämnden att lägga fram förslag om vissa förändringar i nämndens organisation. Vidare föreslås vissa ändringar i allmänna prisregleringslagen i en inom handelsdepartementet utarbetad promemoria, vilken f. n. remissbehandlas. Förslag i dessa frågor avses föreläggas 1973 års riksdag.

I fråga om tillämpningen av lagen (1970: 412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor har tillströmningen av ärenden visat en fortsatt ökning. Förstärkning av resurserna vid marknadsdomstolen (f. d. marknadsrådet) och konsumentombudsmannen föreslås.

Den 1 januari 1973 började konsumentverket sin verksamhet. Samtidigt upphörde statens institut för konsumentfrågor, statens konsumentråd och Varudeklarationsnämnden. Möjligheterna att genom utredning och information stärka konsumenternas ställning och hjälpa hushållen att utnyttja sina resurser på ett rationellt sätt har väsentligt förbättrats genom tillkomsten av det nya verket. I fråga om varudeklarationer pågår en utredning om vissa principfrågor. Utredningen väntas lägga fram ett betänkande under första halvåret 1973.

Sverige deltar i det internationella samarbete i konsumentpolitiska frågor, som bedrivs inom bl. a. OECD och Europarådet.

Sedan affärstidslagen upphörde att gälla vid utgången av år 1971 har affärstidsnämnden undersökt effekterna i olika avseenden av fria affärstider. Enligt nämndens hittills avlämnade rapporter har det på det hela taget skett endast små förändringar i fråga om butikernas öppethållandetider och de handelsanställdas arbetsförhållanden. Det är dock enligt nämnden för tidigt att dra några slutsatser om verkningarna av fria affärstider.

För verksamheten inom pris-, konkurrens- och konsumentområdet föreslås en anslagshöjning med ca 4,4 milj. kr.

Patent- och registreringsfrågor

Sverige deltar i det internationella samarbete som på patent-, varumärkes- och mönsterområdet pågår inom världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO), Europarådet och EEC. Såväl på det nordiska planet som inom en större internationell krets under ledning av WIPO förbereds ikraftträdandet av ett samarbetsavtal (Patent Cooperation Treaty, PCT) som antogs år 1970. Enligt avtalet skall nyhetsgranskning och eventuellt också patentbarhetsprövning ske endast vid ett fåtal

patentverk i världen. Det svenska patentverket har förutsättningar att bli ett av dessa verk. Avtalet beräknas medföra praktiska konsekvenser för Sverige tidigast mot slutet av 1970-talet.

Sverige deltar tillsammans med 20 andra stater i förhandlingarna om en europeisk patentgemenskap. Vid dessa undersöks möjligheten att upprätta ett centralt europeiskt patentverk, genom vilket de nationella patentverken skulle helt avlastas prövningen av ansökningar som behandlas av det gemensamma patentverket. Vid en sjätte och avslutande regeringskonferens i Luxemburg i juni år 1972 togs ställning till vissa institutionella frågor bl. a. europapatentverkets placering i München. Vid konferensen tillgodosågs det nordiska önskemålet att en PCT-myndighet, vid sidan om europapatentverket, skall kunna etableras i Norden. Vidare kan nyhetsgranskning av europeiska patentansökningar i viss utsträckning komma att utföras av det svenska patentverket mot ersättning från europapatentverket. Konventionsförslaget remissbehandlas f. n. Konventionen beräknas träda i kraft tidigast år 1976.

Patentpolicykommittén utreder de problem som för det svenska patentverkets del aktualiseras av PCT-planen och europapatentkonventionen. Kommittén planerar att i början av år 1973 avge ett betänkande om konsekvenserna för Sverige av en anslutning till europapatentkonventionen.

Inom Europarådet har Sverige deltagit vid utarbetandet av ett nytt klassificeringssystem för patent. Systemet antogs vid en konferens i Strasbourg i mars 1971. Den på svenskt initiativ påbörjade utredningen inom WIPO om möjligheterna att genom en internationell patentkonvention främja överföringen av teknik till utvecklingsländerna fortsätter.

Frågan om en revision av Madridöverenskommelsen om internationell registrering av varumärken eller ingående av en ny sådan överenskommelse kommer upp vid en konferens i Wien i maj 1973. Sverige har aktivt medverkat i förberedelsearbetet. Det svenska patentverket deltar också i det internationella samarbetet för utformning av system för maskinell likhetsgranskning av varumärken.

Patentverket leds fr. o. m. den 1 juli 1972 av en lekmannastyrelse. Försöken med en fördjupad förvaltningsdemokrati inom verket fortsätter. En av ledamöterna i styrelsen representerar personalen. För verket föreslås en anslagsökning med ca 5,6 milj. kr. Anslaget redovisas i programtermer.

Ekonomiskt försvar

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar erhöll i september 1971 uppdrag att senast den 1 juli 1972 redovisa en komplettering av det planeringsunderlag som utarbetats genom de s. k. miljöstudierna. Kompletteringen skulle avse bl. a. synpunkter på krav med hänsyn till uthållighet och försörjningsstandard. Överstyrelsen har den 20 juni 1972 lämnat en rapport

härom samt redovisat förslag till fortsatt verksamhet. De fortsatta s. k. miljöstudierna för det ekonomiska försvaret bedrivs fr. o. m. den 1 juli 1972 genom sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret i försvarsdepartementet (prop. 1972: 45, FöU 1972: 15, rskr 1972: 184). Uthållighet och försörjningsstandard skall ägnas fortsatt särskild uppmärksamhet i studierna.

Överstyrelsen har vidare genomfört en förstudie rörande långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret. En rapport om resultatet av förstudien redovisades den 9 december 1971. Rapporten har remissbehandlats. Med utgångspunkt från rapporten och remissinstansernas synpunkter uppdrog Kungl. Maj:t åt överstyrelsen att i samarbete med berörda myndigheter t. v. fortsätta utvecklingen av ett system för långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret. En studieplan samt förslag beträffande planeringssystemets utformning i vissa avseenden och programindelning skall redovisas under innevarande budgetår.

Den år 1971 tillkallade försörjningsberedskapsutredningen har den 8 september 1972 avlämnat ett delbetänkande (Ds H 1972: 3) Kläder och skor — försörjningen i en kristid. Efter förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen godkänt riktlinjer för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325).

För att tillgodose behovet av snabba åtgärder inom den grundtextila industrin har på tilläggsstat för budgetåret 1972/73 anvisats 47 milj. kr. till avskrivningslån och ökad beredskapslagring. För det ekonomiska försvaret föreslås för budgetåret 1973/74 anslagsökningar med ca 63,6 milj. kr. Av beloppet avser ca 49 milj. kr. beklädnadsområdet.

Sammanfattning

Förändringarna inom handelsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Handelsdepartementet m. m.	7,7	8,7	+ 1,0
B. Främjande av utrikeshandeln m. m.	34,5	39,1	+ 4,6
C. Kommerskollegium m. m.	12,0	12,1	+ 0,1
D. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor	29,9	34,3	+ 4,4
E. Patent- och registreringsverket m. m.	40,0	47,1	+ 7,1
F. Ekonomiskt försvar	81,1	86,3	+ 5,2
Summa för driftbudgeten	**205,2**	**227,6**	+ **22,4**
KAPITALBUDGETEN			
V. Fonden för låneunderstöd	16,0	42,0	+ 26,0
VIII. Fonden för beredskapslagring	—	26,0	+ 26,0
IX. Diverse kapitalfonder	5,5	5,4	— 0,1
Summa för kapitalbudgeten	**21,5**	**73,4**	+ **51,9**
Totalt för handelsdepartementet	**226,7**	**301,0**	+ **74,3**

Utdrag av protokollet över handelsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom handelsdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Tionde huvudtiteln*

A. HANDELSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Handelsdepartementet

1971/72	Utgift	5 159 948
1972/73	Anslag	5 235 000
1973/74	Förslag	5 787 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	43	+ 1
Övrig personal	27	of.
	70	+ **1**
Anslag		
Lönekostnader	4 573 000	+ 439 000
Sjukvård	11 000	+ 1 000
Reseersättningar (även för utrikes resor)	89 000	+ 46 000
Expenser	562 000	+ 66 000
Därav engångsutgifter	(—)	(45 000)
	5 235 000	+ **552 000**

Som ett led i rationaliseringssträvandena kommer handels- och utrikesdepartementens enheter för utrikeshandel att förläggas till gemensamma lokaler och enheternas arbete att integreras.

Kungl. Maj:t har med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) beslutat inrätta en tjänst som departementsråd i Cr 2 i handelsdepartementet. Tjänsten har inrättats på rättssekretariatet.

Med hänsyn till ökade arbetsuppgifter inom departementet bör anslaget räknas upp med 125 000 kr. för ytterligare expertis. I övrigt ökar medelsbehovet under anslaget med 427 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 787 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Handelsdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 787 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	2 063 007	Reservation	654 608
1972/73	Anslag	2 020 000		
1973/74	Förslag	2 500 000		

För nästa budgetår beräknar jag kostnaderna för kommittéverksamheten till 2 500 000 kr. Anslaget bör därför räknas upp med 480 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1971/72	Utgift	91 133	Reservation	30 405
1972/73	Anslag	125 000		
1973/74	Förslag	100 000		

Anslaget bör för nästa budgetår räknas ner med 25 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

A 4. Krigsmaterielinspektionen

1971/72	Utgift	170 622
1972/73	Anslag	177 000
1973/74	Förslag	191 000

Krigsmaterielinspektionen inom handelsdepartementet utövar kontroll över tillverkningen av krigsmateriel och handlägger ärenden rörande tillstånd till export av sådan materiel. Inspektionens personal utgörs av krigsmaterielinspektören och två biträden.

Kostnaderna för kontrollmyndighetens organisation och verksamhet skall bestridas genom avgifter från tillverkare av krigsmateriel.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Anslag		
Lönekostnader	159 000	+ 12 500
Sjukvård	1 000	of.
Reseersättningar	4 000	of.
Lokalkostnader	6 000	of.
Expenser	7 000	+ 1 500
	177 000	**+ 14 000**

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Krigsmaterielinspektionen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 191 000 kr.

A 5. Kostnader för nordiskt samarbete

1972/73	Anslag	100 000
1973/74	Förslag	100 000

Från anslaget bestrids kostnader för Sveriges deltagande i samarbetet inom ramen för nordiska ministerrådet och nordiska ekonomiska ämbetsmannautskottet samt för deltagande i andra former av nordiskt samarbete, bl. a. i nordiska kommittén för konsumentfrågor. Jag beräknar för nästa budgetår medelsbehovet till oförändrat 100 000 kr.

Enligt beslut av nordiska ministerrådet skall ett permanent nordiskt ministerrådssekretariat upprättas med säte i Oslo. Sveriges andel av kostnaderna för sekretariatet bör bestridas från ett särskilt anslag under tionde huvudtiteln. Jag ämnar förorda att särskild proposition i denna fråga läggs fram för årets riksdag.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för nordiskt samarbete* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

B. FRÄMJANDE AV UTRIKESHANDELN M. M.

Utredning om exportfrämjande verksamhet

Direktiv

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, den 21 november 1969 åtta sakkunniga[1] för att utreda frågan om exportfrämjande verksamhet. I direktiven till de sakkunniga anfördes att den fråga som i första hand borde övervägas var fördelningen mellan staten och näringslivets organisationer av ansvaret för den exportfrämjande verksamheten. I anslutning därtill borde inriktningen och omfattningen av statens stöd till verksamheten prövas. De organisatoriska formerna för den statliga exportfrämjande verksamheten borde utredas och i det sammanhanget borde övervägas om ansvaret för den kommersiella informationen alltjämt borde åvila kollegiet för Sverige-information i utlandet eller föras över till ett statligt organ för exportfrämjande verksamhet. De sakkunniga fick också i uppdrag att se över den specialiserade kommersiella verksamheten på fältet dvs. handelssekreterarorganisationen. Utlandshandelskamrarnas ställning borde också ses över.

I statsverkspropositionen år 1971 (bil. 12 s. 14) föreslog jag olika åtgärder för att stimulera exporten. Bland olika till buds stående medel förordade jag bl. a. att handelssekreterarorganisationen skulle byggas ut kraftigt. Motivet var att handelssekreterarinstitutionen utvecklats till ett gott instrument för att förmedla kvalificerad marknadskonsultation. Jag ansåg också att statens bidrag till de svenska utlandshandelskamrarna successivt borde dras ner och resurser i stället avdelas för andra former av exportfrämjande verksamhet. Behovet av relativt snabbt verkande exportfrämjande insatser föranledde således att de sakkunnigas arbete med avseende på fältorganisationen i viss mån föregreps. I konsekvens härmed uppdrog jag åt de sakkunniga i tilläggsdirektiv att bl. a. lägga fram en plan för minskning av statens bidrag till utlandshandelskamrarna.

Exportfrämjandeutredningens förslag

De sakkunniga, vilka antog benämningen exportfrämjandeutredningen, lade den 28 juli 1971 fram ett yttrande (Ds H 1971: 2) rörande statens stöd till de svenska handelskamrarna i utlandet. Yttrandet innehöll ett principförslag att ett centralt basorgan borde upprättas för den

[1] Landshövdingen Gunnar von Sydow (ordförande), envoyén Kurt-Allan Belfrage, fil. lic. Gösta Dahlström, direktören Hans Grundström, förbundsordförande Axel Hedberg, landstingsdirektören Fredrik Lindencrona (t. o. m. den 5 april 1971), kanslirådet Gunnar Ribrant (fr. o. m. den 6 april 1971), direktören Jonas Nordenson och utrikesrådet Carl Swartz.

exportfrämjande verksamheten i Sverige och utomlands under gemensam ledning av staten och näringslivet. Utredningen föreslog att utlandshandelskamrarna skulle anslutas till det nya organet genom särskilda avtal.

Efter remissbehandling av yttrandet och förslag av Kungl. Maj:t godkände 1972 års riksdag vissa allmänna riktlinjer för omorganisation av den exportfrämjande verksamheten m. m. (prop. 1972: 31, NU 1972: 27, rskr 1972: 187).

Med stöd av riksdagens bemyndigande inrättades Sveriges exportråd den 1 juli 1972 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening.

Utredningen har den 4 maj 1972 lagt fram ett slutbetänkande (Ds H 1972: 2) Exportfrämjande verksamhet. I detta har utredningen mera ingående redovisat sin uppfattning i fråga om basorganets uppgifter och verksamhet. Samtidigt läggs fram förslag rörande den integrering och samordning av fältverksamheten som utredningen bedömt vara en väsentlig förutsättning för att den nya organisationen skall kunna fungera på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Utredningen anför därvid sammanfattningsvis följande.

En integrering av statens och de enskilda organens insatser är en förutsättning för att den exportfrämjande verksamheten skall kunna komma att utmärkas av önskvärd enhetlighet och planmässighet. Endast inom ramen för en sådan fast sammanhållen organisation kan de resurser, som staten och näringslivet ställer till förfogande för denna verksamhet, bli effektivt utnyttjade. Fältverksamheten bör ingå i den nya organisationen som en integrerad del av de samfällda aktiviteterna. Avvägningen av insatserna inom olika marknadsområden bör anförtros basorganet. Detta skall också ha erforderlig direktivrätt i förhållande till fältrepresentanterna. Verksamheten i utlandet skall liksom hittills främst bedrivas av utrikesförvaltningen, handelssekreterarkontoren och handelskamrarna. I flertalet länder svarar utrikesförvaltningen ensam för de exportfrämjande insatserna. Handelssekreterarkontoren och handelskamrarna skall betraktas som en utbyggnad och en förstärkning av denna organisation. Hela fältrepresentationen skall sålunda uppfattas som en enhet.

Den föreslagna reorganisationen skall inte innebära endast en samordning av de nuvarande exportfrämjande aktiviteterna. Inom flera arbetsområden av betydelse för svenska exportintressen måste såväl hemmaorganisationen som fältrepresentationens resurser förstärkas för att företagens behov av tjänster, informationer och initiativtagande skall kunna bli tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt. Detta bör bli ekonomiskt möjligt genom att verksamheten blir mera rationellt organiserad och genom att en central instans erhåller förutsättningar att inom ramen för en global planering göra erforderliga prioriteringar. Basorganet skall

svara för en systematisk planering av de exportfrämjande insatserna. Det skall också tillse att aktiviteterna inom skilda grenar av verksamheten blir väl samordnade och att alla berörda instanser bedriver sitt arbete inom ramen för fastställda planer. Dess förmåga att fylla hithörande uppgifter blir av avgörande betydelse för hur den nya organisationen kommer att fungera. Ett starkt basorgan är med andra ord en förutsättning för att verksamheten här hemma och utomlands skall komma att kännetecknas av önskvärd effektivitet och planmässighet. Fältrepresentanterna bör fortlöpande erhålla sådana instruktioner och en sådan vägledning att de kan arbeta med en genomtänkt och tydligt utstakad målinriktning. Det nya basorganet bör verka för att en större del av kostnaderna för den exportfrämjande verksamheten skall kunna täckas genom intäkter av uppdrag. Avgiftsbeläggningen bör emellertid inte få leda till att den fortlöpande service- och informationsverksamheten eftersätts. Det bör åvila basorganet att samordna fältrepresentanternas uppdragsverksamhet, att fastställa enhetliga normer för avgiftsbeläggningen samt att tillse att dessa normer tillämpas på ett enhetligt sätt.

Av flera skäl kan utrikesdepartementets exportfrämjande verksamhet inte helt inlemmas eller integreras i den centrala organisationen. Målet för departementets medverkan måste i stället vara att uppnå en så nära anknytning till basorganet och en så nära samordning med detta och med de kommersiella replipunkterna, som med hänsyn till omständigheterna är möjligt. Utrikesdepartementet bör inom ramen för tillgängliga resurser söka bedriva sin exportfrämjande verksamhet i enlighet med de riktlinjer, som dras upp av basorganet. I det löpande arbetet bör departementet samråda och samverka med detta organ. När det gäller att inrätta — eller utse innehavare av — sådana tjänster vid beskickningar och konsulat, som helt eller huvudsakligen avser handläggning av kommersiella ärenden, bör också ett nära samråd äga rum mellan departementet och basorganet. Dessutom bör basorganet beredas tillfälle att föreslå departementet omdisponeringar och förstärkningar av dess exportfrämjande insatser.

Basorganet bör snarast möjligt ta upp överläggningar med utrikesdepartementet rörande samarbetet här hemma och utomlands. Principerna för detta samarbete bör fastläggas i en skriftlig instruktion, som delges samtliga beskickningar och konsulat. Vidare föreslår utredningen att den nuvarande instruktionen för utrikesförvaltningen ändras så att denna skall kunna medverka i det nya systemet med generella abonnemangsavgifter och avgiftsbeläggning av större uppdrag.

Utredningen har i det yttrande, som den avgav i juli 1971, föreslagit att det nya basorganet skall få i uppdrag att genom förhandlingar med de olika kamrarna undersöka, om dessa är beredda att reorganisera sin verksamhet så att de låter sig integreras i en enhetlig organisation av den exportfrämjande verksamheten. En integration skulle enligt utred-

ningens mening förutsätta att kammarstyrelsernas funktion i fråga om sådana insatser, som finansierades med statsanslag eller anslag från basorganet, skulle bli av rådgivande karaktär. Kammarchefen borde vidare utses av basorganet i samråd med resp. styrelser, och basorganet borde få erforderlig direktivrätt i förhållande till dem. Visavi hemmaorganisationen borde kammarcheferna med andra ord erhålla samma ställning som handelssekreterarna. Så långt möjligt bör avtalen med kamrarna tidsmässigt synkroniseras med det avtal som träffas mellan staten och Exportföreningen om tillskapande av ett basorgan, Sveriges exportråd. Basorganet måste tillerkännas rätt att utöva en styrande funktion. Det samråd, som skall äga rum mellan basorganet och resp. styrelser, bör emellertid få karaktären av ett samråd i ordets fulla bemärkelse. Bortfallet av de integrerade kamrarnas medlemsavgifter från företag i Sverige bör ersättas av bidrag från basorganet. Detta bidrag kan dock inte basorganet binda sig för, menar utredningen, samtidigt som man framhåller att den exportfrämjande verksamheten vid resp. kammare måste säkerställas genom statsmedel. Formerna för samarbetet mellan basorganet och de olika kamrarna måste i varje särskilt fall komma att bestämmas av vad de berörda parterna finner möjligt och lämpligt. Det finns sålunda anledning förutse att överenskommelserna med de enskilda kamrarna kommer att få en varierande innebörd.

Vad gäller handelskamrarna i Düsseldorf och New York föreslår utredningen att man skall pröva möjligheten att låta handelssekreterarkontoren och kamrarna på respektive orter få lokaler i direkt anslutning till varandra.

En fortsatt utbyggnad av handelssekreterarverksamheten framstår för utredningen som ett lämpligt sätt att förstärka fältrepresentationen. Handelssekreterarkontoren skall fungera som en avdelning inom en beskickning, varvid handelssekreterarna skall ha samma ställning som övriga specialattachéer. Där handelssekreterarkontor inrättas, skall samtliga kommersiella ärenden på beskickningen handläggas inom kontoret. I flera hänseenden bör det vara möjligt att ge handelssekreterarna bättre förutsättningar att effektivt verka för svenska exportintressen. Framför allt finner utredningen det angeläget att verksamheten får en klarare målinriktning, att vissa förändringar genomförs i fråga om uppläggningen och utformningen av handelssekreterarkontorens arbete. Insatserna bör fortsättningsvis kännetecknas av större kontinuitet än som hittills varit fallet. Sådana ärenden av mera rutinbetonad karaktär, som kan handläggas här hemma, bör inte få belasta kontorens arbetstid. I övrigt bör emellertid kontoren vara skyldiga att inom resp. marknadsområden ta sig an hela den fortlöpande service- och informationsverksamheten. De enskilda kontorens värde bör inte mätas i avgiftsintäkter utan på grundval av deras samfällda insatser för att främja svensk export. Så snart omständigheterna tillåter det, bör de nuvarande formerna

för ackvisition av avgiftsbelagda uppdrag ersättas av en mera systematisk och planmässig fördelning av sådana uppdrag mellan de olika replipunkterna. Denna fördelningsverksamhet bör då bedrivas av basorganet i nära samarbete med fältrepresentanterna. Ansvaret för inriktningen och planeringen av projektverksamheten bör också anförtros basorganet. Utredningen föreslår vidare olika åtgärder för att förbättra kontinuiteten i handelssekreterarkontorens arbete och för att förstärka deras förankring i resp. verksamhetsländer. Bl. a. bör någon form av rådgivande grupper av företagsrepresentanter inrättas vid de olika kontoren. Vidare föreslår utredningen att kontoren bör förstärkas genom att kvalificerade marknadsassistenter anställs. Från trygghetssynpunkt bör basorganet bereda avgående handelssekreterare möjligheter att under sex månader tjänstgöra vid detta.

I fråga om handelssekreterarverksamheten i USA förordar utredningen att ett av de nuvarande kontoren omvandlas till ett centralkontor som utrustas med erforderliga resurser för att kunna fungera som ledande och sammanhållande instans för hela marknadsområdet. I gengäld bör verksamheten på andra håll i USA kunna begränsas till att omfatta ett antal mindre replipunkter, vilkas arbete inte behöver ledas av lika högt kvalificerade chefer som de nuvarande handelssekreterarna.

Vad den västtyska marknaden beträffar, föreslår utredningen att de båda kontoren i Düsseldorf och Stuttgart slås samman till ett större kontor.

Utredningen konstaterar att åtgärder, som syftar till att öka importen till Sverige, ofta utgör ett betydelsefullt stöd för de insatser, som avser att tillvarata svenska exportintressen. Särskilt gäller detta inom ramen för handelsutbytet med statshandelsländer och utvecklingsländer. Utredningen föreslår att det nya basorganet skall söka vidare utveckla det samarbete, som i dessa angelägenheter äger rum mellan Exportföreningen och Sveriges grossistförbund, och framför också synpunkter på frågan i vad mån fältrepresentanterna bör ta sig an importärenden.

Den utbildningsverksamhet, som f. n. bedrivs för anställda inom exportföretagen, synes inte i önskvärd grad vara anpassad efter det utbildningsbehov, som förefinns inom de mindre företagen. Utredningen föreslår därför olika åtgärder i syfte att förstärka de utbildningsinsatser, som avser denna kategori av företag.

Remissyttranden

Yttrande över betänkandet har avgetts av statskontoret, Sveriges exportråd, handelssekreterarna i Chicago, Nairobi, New York, Prag, Stuttgart och Tokyo, Utlandshandelskamrarnas förening och handelskamrarna i New York och Sao Paulo.

Samtliga remissinstanser är positiva till huvuddragen i den o m o r-

ganisation som föreslagits av utredningen. *Statskontoret* och *exportrådet* framhåller emellertid att ingen slutlig ställning nu kan tas till de förslag som utredningen för fram angående den framtida utformningen av fältverksamheten. *Statskontoret* hävdar att behovet av enhetlig ledning och planering av den exportfrämjande verksamheten inte får undanskymma behovet av att på fältet utnyttja ett större antal medel och arbetsformer än som nu är fallet.

Vad gäller avgiftsbeläggningen av tjänster uppmärksammar *handelssekreteraren i New York* risken att avgiftsintäkterna blir en måttstock på effektiviteten, vilket kan medföra en icke rationell resursallokering. *Handelssekreterarna i Chicago* och *Nairobi* framhåller båda att motivet för en avgiftsbeläggning bör vara att ge handelssekreterarna ett instrument för att prioritera och sovra bland uppdragen.

Vad gäller utredningens förslag om förhandling med de svenska handelskamrarna i utlandet anför *statskontoret* att basorganet bör försöka uppnå överenskommelse med de olika kamrarna om sådana förändringar i organisationen som, på respektive marknad, bäst är ägnad att effektivisera verksamheten. *Svenska utlandshandelskamrarnas förening* befarar ett visst bortfall av medlemmar i handelskamrarna i och med det nya abonnemangssystemet hos Sveriges exportråd samtidigt som kostnaderna beräknas öka. Föreningen efterlyser därför någon form av garantier för den framtida verksamheten. Vidare förordar föreningen att handelskamrarnas lokala styrelser även i fortsättningen skall vara ansvariga för valet av kamrarnas chefstjänstemän. *Statskontoret* anser att direktivrätt för exportrådet och ett avgörande inflytande över valet av kammarchef är en förutsättning för att en integration skall bli tillfredsställande löst.

Statskontoret tillstyrker den av utredningen förordade ordningen att handelssekreterarkontoren skall fungera som avdelningar inom beskickningarna. *Handelssekreteraren i Prag* delar utredningens uppfattning vad gäller handelssekreterarens arbets- och lydnadsförhållanden, men anser inte en lokalmässig anknytning till ambassaden vara nödvändig. Vad gäller utredningens förslag om rådgivande kommittéer för handelssekreterarna, har endast *statskontoret* en odelat positiv inställning. Övriga remissinstanser intar en negativ hållning. *Handelssekreteraren i Chicago* anser det svårt att ha en permanent rådgivande kommitté. Handelssekreterarna bör i stället utnyttja tillfälliga kommittéer som är sammansatta med hänsyn till en viss aktivitetsinriktning. *Handelssekreteraren i Nairobi* hävdar att en risk föreligger att de valda representanterna utnyttjar situationen för att tillvarata sina egna intressen.

Vad gäller utredningens förslag om centralkontorsorganisation i Nordamerika instämmer *handelssekreteraren i Chicago* i att många fördelar står att vinna med ett storkontor, men anser

inte att det är något hållbart alternativ till dagens organisation. Fördelarna med en marknadsdatabank bör kunna tillvaratas genom en förstärkning av ett kontor i USA resp. Canada. *Handelssekreteraren i New York* anser att förhållningsorder och riktlinjer från ett chefskontor skulle verka förlamande på handelssekreterarens arbete. Endast *handelskammaren i New York* ansluter sig till utredningens synpunkter och framhåller att två med handelskammaren konkurrerande handelssekreterare har skapat en förvirrad situation i New York. Utredningens förslag att slå ihop de båda handelssekreterarkontoren i Västtyskland är enligt *handelssekreterarens i Stuttgart* uppfattning omotiverat. Han framhåller vidare att genom de kontakter som kan skapas på det lokala planet, det ena kontoret kan utnyttja det andra kontorets närhet till marknaden.

Handelssekreterarna i Chicago, Prag och *Nairobi* anser att utredningens förslag om en sex månaders tjänstgöring vid exportrådet inte innebär större trygghet för handelssekreterarna. *Handelssekreteraren i Chicago* föreslår att en särskild utredning tillsätts för att lösa trygghetsproblemet.

Riksrevisionsverket (RRV) genomförde under hösten 1971 en förvaltningsrevision av handelssekreterarorganisationen i Nordamerika. Revisionsrapport har överlämnats i mars 1972.

För att effektivisera organisationen och dess arbete framför RRV ett flertal förslag rörande målsättning, organisation och rutiner som delvis sammanfaller med exportfrämjandeutredningens. Huvudtanken i rapporten är att en total omorganisation av verksamheten i Nordamerika bör genomföras och en s. k. storkontorsorganisation inrättas.

Departementschefen

Förslaget om ett samordnat basorgan framförde exportfrämjandeutredningen redan i juli 1971 i sitt yttrande rörande statens stöd till de svenska handelskamrarna i utlandet. Detta förslag har genomförts genom inrättande av Sveriges exportråd (prop. 1972: 31, NU 1972: 27, rskr 1972: 187). Rådets uppgift är att planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja en ökning av Sveriges totala export.

Vad gäller utredningens förslag att fältverksamheten skall ingå som en integrerad del av de samfällda aktiviteterna och om styrningen av fältorganen anförde jag i prop. 1972: 31 att utrikesförvaltningens kommersiella verksamhet så långt som möjligt bör bedrivas i överensstämmelse med de riktlinjer som exportrådet drar upp. För ändamålet etableras samråd mellan utrikesdepartementet och exportrådet. Vidare skall handelssekreterarnas kommersiella verksamhet planeras och ledas av exportrådet. Rådets ställning gentemot de svenska utlandshandelskamrarna är avhängig de separata avtal som kan upprättas mellan kamrarna och rådet. Utredningens förslag om samordning av den export-

främjande verksamheten har i allt väsentligt beaktats vid inrättandet av Sveriges exportråd.

Utredningen har föreslagit att de svenska handelskamrarna i utlandet genom särskilda avtal knyts till det exportfrämjande organet i Sverige. Efter initiativ av handelskamrarna i Österrike, Storbritannien och Nederländerna har avtal träffats om att ombilda kamrarna till handelssekreterarkontor. Handelssekreterarkontor är sedan den 1 januari 1973 inrättade i Wien, London och Haag. Med de handelskammare som med hjälp av statsstöd ombesörjer den kommersiella representationen i vederbörande land förhandlar exportrådet om avtal. Det gäller handelskamrarna i Paris, Bryssel, Madrid, Sao Paolo och Buenos Aires. Vad gäller innehållet i de samarbetsavtal, som kan komma att slutas mellan exportrådet och nyss nämnda handelskamrar, återkommer jag till vid min anmälan av anslaget B 4. Svenska handelskamrar i utlandet m. m. Jag biträder ej förslaget att kamrarnas bortfallande medlemsintäkter från företag i Sverige skall ersättas av bidrag från basorganet. Reglerna för statsbidrag till handelskammare som bestämts av 1964 och 1965 års riksdagar bör alltjämt gälla.

Jag delar utredningens åsikt att handelssekreterarorganisationen är en effektiv form för den specialiserade kommersiella fältrepresentationen. Att handelssekreteraren bör vara underställd vederbörande beskickningschef i vissa ärenden är naturligt, och så är fallet redan nu. I sin kommersiella verksamhet bör handelssekreteraren, som nu, arbeta självständigt i enlighet med Kungl. Maj:ts instruktion och de anvisningar som meddelas av Sveriges exportråd.

Utredningens förslag om referensgrupper vid kontoren bör ej genomföras så att permanenta rådgivande organ inrättas. Det är viktigt att handelssekreteraren står fri i förhållande till olika intressegrupper. Handelssekreteraren bör vid behov kunna organisera lämpliga referensgrupper utan formell status.

Förslaget att förstärka handelssekreterarkontoren med kvalificerade medarbetare är redan genomfört vid många kontor och ytterligare kontor bör förstärkas på detta sätt. Jag återkommer till detta i det följande vid min anmälan av anslag till handelssekreterarna.

För att uppnå en effektivare samordning av handelssekreterarverksamheten i USA föreslår utredningen att ett centralkontor inrättas där. Remissinstanserna är tveksamma till en så genomgripande omorganisation. Jag finner att underlag f. n. inte finns för ett sådant beslut. Detsamma gäller förslaget att slå samman de båda handelssekreterarkontoren i Västtyskland. Frågan avses bli vidare behandlad i en särskild expertgrupp med representanter för bl. a. hadelsdepartementet och Sveriges exportråd.

Den praktikantverksamhet, som med anslag av statsmedel bedrivs vid handelssekreterarkontoren och de statsstödda svenska handelskamrarna

i utlandet, har på ett konkret sätt givit svenska företag tillgång till i exportfrågor erfaren personal. Det föreligger enligt min mening utöver denna utbildningsverksamhet stora behov av praktisk exportutbildning hos särskilt de mindre och medelstora företag, särskilt sådana som saknar exporterfarenhet. Jag har för avsikt att uppdra åt Sveriges exportråd att ägna denna fråga särskild uppmärksamhet och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till åtgärder som anses påkallade.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag anfört i det föregående om exportfrämjande verksamhet.

B 1. Sveriges exportråd

1972/73	Anslag	3 000 000
1973/74	Förslag	3 300 000

Sveriges exportråd inrättades den 1 juli 1972 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening (prop. 1972: 31, NU 1972: 27, rskr 1972: 187). Rådet leds av en styrelse. Denna består av åtta ledamöter med sex suppleanter. Hälften utses av Kungl. Maj:t och hälften av Exportföreningen. Styrelsen utser inom sig ordförande. Rådets uppgift är att planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. För att lösa denna uppgift leder rådet den kommersiella verksamheten vid den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen, dvs. handelssekreterarkontoren och de handelskamrar i utlandet som sluter samarbetsavtal med rådet. Rådet skall samråda med utrikesdepartementet vid behandlingen av sådana exportfrämjande uppgifter som fordrar medverkan av utrikesrepresentationen.

Statens bidrag till Sveriges exportråd för budgetåret 1972/73 är 3 milj. kr. För de tre därpå följande avtalsåren skall statens bidrag vara sammanlagt 10 milj. kr., som i årliga delbelopp ställs till rådets förfogande under dessa år. Näringslivets bidrag till finansieringen av Sveriges exportråd sker genom abonnemangsavgifter från företagen till rådet. Rådet bedriver uppdragsverksamhet för sina abonnenter mot särskild avgift. Abonnemang ger tillgång till rådets och handelssekreterarnas tjänster samt tjänster av exportfrämjande art från utrikesrepresentationen. Likaså är abonnemang en förutsättning för rätt att delta i statsfinansierade exportfrämjande åtgärder som rådet och utlandsmyndigheterna genomför. Abonnemang är vidare, enligt avtalet mellan staten och Sveriges allmänna exportförening en förutsättning för erhållande av tjänster från de statsstödda handelskamrar i utlandet som slutit samarbetsavtal med rådet.

Sveriges exportråd

Sveriges exportråd hemställer att ett anslag på 3,3 milj. kr. ställs till rådets förfogande för verksamheten under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med 3 300 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riskdagen

att till *Sveriges exportråd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

B 2. Handelssekreterare

1971/72	Utgift	7 664 583
1972/73	Anslag	9 970 000
1973/74	Förslag	13 120 000

Handelssekreterarens uppgift är att öka den svenska exporten genom specialiserad kommersiell service särskilt i fråga om marknadsföring. Handelssekreterarna rekryteras från tjänster i eller nära företagsledningen i svenska företag med exportinriktning för tjänstgöring under fyra till fem år på marknader, där en ökning av den exportfrämjande verksamheten bedöms lämplig.

22 handelssekreterartjänster är f. n. inrättade. Av dessa är åtta placerade i Nordamerika — en i vardera Toronto, Vancouver, Chicago, Detroit, Houston och Los Angeles samt två i New York. Den ene handelssekreteraren i New York arbetar i Amerikas förenta stater och Canada med marknadsföringsfrågor speciellt för teko- och glasindustrierna.

I Europa finns nio handelssekreterare, nämligen i Zürich, Prag, Düsseldorf, Stuttgart, Milano, Budapest, Wien, London samt Haag.

På övriga industrilandsmarknader finns handelssekreterare i Tokyo och Melbourne.

Tre handelssekreterare arbetar i utvecklingsländer med huvudsaklig uppgift att introducera svenska konsulter och entreprenörer i utvecklingsprojekt. Dessa handelssekreterare är placerade i Mexico City för norra delarna av Latinamerika, och Nairobi för Östafrika och i Beirut för Främre Orienten.

De 22 handelssekreterarkontoren sysselsätter ca 180 personer. Förutom handelssekreterarna utgörs personalen av marknadssekreterare, praktikanter med stipendier från Sveriges exportråd, lokalanställda assistenter och biträdespersonal. Hos flertalet handelssekreterare finns två praktikanter. För budgetåret 1972/73 har medel till stipendier åt dessa anvisats med ca 1,2 milj. kr., vilket motsvarar ett 40-tal stipendier under ett år.

Den under 1970/71 påbörjade försöksverksamheten med avgiftsbeläggning av handelssekreterarnas tjänster av konsultkaraktär gav under budgetåret 1971/72 ca 300 000 kr. i arvodesintäkter för handelssekreterare och praktikanter. Övriga intäkter avseende i uppdragsverksamheten särskilt anställd personal samt ersättning för omkostnader uppgick till ca 600 000 kr.

Handelssekreterarna begär för budgetåret 1973/74 ökade anslag för expenser till den icke avgiftsbelagda delen av verksamheten, dvs. den allmänna verksamheten, med sammanlagt 3 470 000 kr. Enligt handelssekreterarnas prognoser för samma budgetår kan arvodesintäkterna i uppdragsverksamheten komma att uppgå till sammanlagt ca 460 000 kr. För pris- och löneomräkning beräknas 2 813 000 kr.

Byggnadsstyrelsen beräknar att bostadskostnaderna för handelssekreterarna ökar med 45 000 kr. I denna beräkning är hänsyn tagen till nytt kontor i Wien men ej till de nya kontoren i London och Haag.

Sveriges exportråd beräknar för budgetåret 1973/74 ökade anslag för expenser i den allmänna verksamheten med sammanlagt 803 000 kr. till totalt 5 706 000 kr. Vad gäller praktikanter vid handelssekreterarkontoren föreslår rådet att ytterligare en praktikant tillförs kontoret i Mexico och att antalet praktikanter vid kontoret i Toronto utökas från två till tre. Rådet föreslår vidare att stipendierna för Mexico City och New York räknas upp med 250 kr./månad för att täcka nödvändiga levnadskostnader. Slutligen föreslås att 2 500 kr. anvisas för varje praktikant att användas för ca en månads introduktion i exportfrämjande arbete på exportrådet.

Departementschefen

Handelssekreterarorganisationen har byggts ut kraftigt under de senaste tio åren. Handelssekreterarnas antal har mer än tredubblats och är nu 22. För tio år sedan var de enbart placerade på transoceana marknader, medan inriktningen nu innebär en starkare satsning på de största svenska exportmarknaderna. De enskilda kontorens kapacitet för handläggning av kvalificerade uppdrag från svenska företag har också väsentligt förbättrats genom höjd kvalitet och kvantitet i kontorets övriga personella och ekonomiska resurser. Antalet anställda inkl. praktikanter var år 1963 ca 25. I januari 1973 uppgår de till ca 180. Kvalitativt har kontoren förbättrats på alla nivåer. Handelssekreterarna rekryteras nu genomgående från personal i företagsledande nivå i framgångsrika exportföretag. En ny personalkategori, marknadssekreterare, har tillkommit vid vissa kontor. Marknadssekreterarna har i allmänhet en utbildningsnivå som motsvarar handelssekreterarnas men inte samma erfarenhet. Vidare har alla kontor numera minst två praktikanter med stipendium från Sveriges exportråd. Det totala anslaget för handels-

sekreterarorganisationen, som budgetåret 1962/63 var ca 1,4 milj. kr., är budgetåret 1972/73 ca 10,9 milj. kr.

Vid min anmälan i prop. 1972: 31 (s. 20) av frågan om inrättande av Sveriges exportråd uttalade jag, att från handelskammarhåll kunde komma att aktualiseras fråga om omvandling av handelskammare till handelssekreterarkontor. Detta har nu skett med handelskamrarna i Wien, London och Haag (prop. 1972: 130, bil. 8, s. 51, NU 1972: 66, rskr 1972: 319). Såvitt angår London har det befunnits lämpligt att även i den nya organisationsformen arbeta under handelskammarnamnet.

Den kvalitativa utbyggnad av kontoren med marknadssekreterare som påbörjades under innevarande budgetår bör fortsätta.

Systemet med praktikanter hos handelssekreterarna har utfallit väl. Det ger en värdefull utbildning och praktikanternas erfarenhet kan nyttiggöras av svensk exportindustri. Efterfrågan på praktikantplatser är stor. För att vidga möjligheterna till praktisk exportutbildning och samtidigt förstärka handelssekreterarorganisationen bör ytterligare praktikantstipendier inrättas.

Jag beräknar en ökning av anslaget med 2 078 000 kr. för de nya handelssekreterarkontoren i Wien, London och Haag. För pris- och löneomräkning avseende övriga kontor beräknar jag 735 000 kr. För tre nya marknadssekreterare beräknar jag 275 000 kr. och för ytterligare två praktikantstipendier beräknar jag en ökning med 62 000 kr. Anslaget bör således ökas med 3 150 000 kr. och föras upp med sammanlagt 13 120 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Handelssekreterare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 120 000 kr.

B 3. Exportfrämjande åtgärder

1972/73	Anslag	5 243 000
1973/74	Förslag	4 900 000

Under detta anslag föreslås medel för exportfrämjande åtgärder. Åtgärderna har främst avsett bransch- eller temabundna projekt där grupper av företag med statligt stöd presenterat sig och sina produkter på en viss marknad. Som exempel kan nämnas en presentation av svensk gruvhantering (Swedish mining mission) i Australien. Detta projekt innebar ett samlat framträdande av svensk forskning och svenska företag inom denna näringsgren i direkt kontakt med australiska företag. Projektet genomfördes i samarbete mellan den svenske handelssekreteraren i Melbourne, exportföreningen, svenska forskningsinstiutioner inom gruvkunskap, metallurgi m. fl. samt ett flertal svenska företag.

Sveriges exportråd hemställer om en höjning av anslaget för exportfrämjande åtgärder med 2 627 000 kr. till 7 170 000 kr. För löne- och prisomräkning beräknar rådet 363 000 kr.

Sveriges grossistförbund begär 250 000 kr. som bidrag till exportfrämjande aktiviteter som förbundet utför i sin verksamhet. Remissyttranden över framställningen har avgivits av *kommerskollegium* och *Sveriges exportråd*. Kommerskollegium anser att viss hänsyn kan tas till behovet av grossistförbundets tjänster vid beräkningen av anslaget. Sveriges exportråd tillstyrker framställningen.

Departementschefen

Medlen under anslaget avses under innevarande budgetår för Sveriges exportråd och Svenska turisttrafikförbundet. Turisttrafikförbundet har genom beslut av Kungl. Maj:t tilldelats 700 000 kr. För budgetåret 1973/74 bör motsvarande medel till förbundets turistvärvande verksamhet föras upp under anslaget till Svenska turisttrafikförbundet.

Medlen från förevarande anslag bör ställas till förfogande för att enligt Kungl. Maj:t närmare bestämmande användas för åtgärder som stöder företagens exportansträngningar direkt och på ett konkret säljfrämjande sätt.

Jag biträder inte Sveriges grossistförbunds framställning om statsbidrag till förbundets verksamhet. Jag beräknar medelsbehovet till 4 900 000 kr. Detta innebär en ökning av medlen för Sveriges exportråd med 357 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 900 000 kr.

B 4. Svenska handelskamrar i utlandet m. m.

1972/73	Anslag	2 159 000
1973/74	Förslag	1 687 000

Från anslaget bestrids under innevarande budgetår statens utgifter för svenska handelskamrar i utlandet, praktikanter vid dessa handelskamrar, Svenska slöjdföreningen samt exportfrämjande åtgärder i övrigt.

Svenska handelskamrar i utlandet

De svenska handelskamrarna i utlandet beviljas statsbidrag enligt grunder som godkändes av riksdagen år 1964 och 1965 (prop. 1964: 1, bil. 12, s. 40, SU 1964: 10, rskr 1964: 10 och prop. 1965: 1 bil. 12 s. 52, SU 1965: 10, rskr 1965: 10).

Statsbidraget utgörs av allmänt bidrag motsvarande 50 % av kamrarnas intäkter från medlemsavgifter och av lönebidrag till handelskammarchefcrna med belopp som varierar mellan 40 000 och 48 000 kr. Hälften av det allmänna bidraget betalas ut direkt till handelskamrarna och hälften till en handelskamrarnas fond.

För budgetåret 1972/73 har anvisats 1 055 000 kr. att fördelas mellan handelskamrarna i London, Paris, Madrid, Wien, Brüssel, Haag, Buenos Aires och Sao Paolo samt handelskamrarnas fond. Av detta belopp avser 685 000 kr. allmänna bidrag, 336 000 kr. chefslönebidrag och 34 000 kr. bidrag till ATP-avgifter.

Svenska utlandshandelskamrarnas förening hemställer att anslaget till handelskamrarna räknas upp med 140 000 kr. Av denna höjning utgör 138 000 kr. höjda chefslönebidrag, 121 000 kr. automatisk höjning av allmänna bidrag i förhållande till medlems- och serviceintäkterna samt 6 400 kr. höjda ATP-avgifter.

Sveriges exportråd anför att rådet, i enlighet med vad som föreskrivs i avtalet om Sveriges exportråd, inlett förhandlingar om samarbetsavtal med de statsstödda utlandshandelskamrarna. Förhandlingarna är ännu ej avslutade och rådet föreslår att till dess avtal träffats, och man kan bedöma konsekvenserna av avtalen, bidragen till kamrarna bör utgå enligt hittills gällande normer. För att möta förväntade behov av ökade statliga bidrag bör dock förslagsvis 1 920 000 kr. reserveras för bidrag till utlandskamrarna.

Praktikanter vid de svenska handelskamrarna i utlandet

Sveriges exportråd hemställer för budgetåret 1973/74 om en ökning av dessa medel med 153 000 kr. till 417 000 kr. Rådet framhåller att det är nödvändigt att räkna upp stipendiebeloppen så att de kommer i ungefärlig paritet med utrikeshandelsstipendierna till praktikanter hos handelssekreterarna.

Dessutom föreslås att 2 500 kr. anvisas för varje praktikant att användas för ca en månads introduktion i exportfrämjande arbete på exportrådet.

Svenska slöjdföreningen

Svenska slöjdföreningen har till uppgift att bl. a. sprida kunskap om god formgivning och ger i detta syfte ut tidskriften Form samt bedriver utställningsverksamhet i Malmö och deltar i exportfrämjande verksamhet utomlands. För innevarande budgetår har föreningen erhållit statsbidrag med 330 000 kr.

Svenska slöjdföreningen hemställer att bidraget höjs med 345 000 kr. Av höjningen avses 245 000 kr. för föreningens övriga verksamhet och 100 000 kr. för inrättande av "Svenska Designrådet". Enligt föreningens förslag skall detta råd arbeta som en länk mellan industrin och

fackmän inom designområdet. Rådet skall genom sitt arbete bl. a informera om vad design innebär och vad som kan vinnas genom att utnyttja sådan kunskap.

Remissyttranden över förslaget har avgivits av kommerskollegium, Sveriges exportråd, Kooperativa förbundet, Konfektionsindustriförening, Svenska glasbruksföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation samt Textilrådet. *Kooperativa förbundet, Svensk industriförening* och *Sveriges hantverks- och industriorganisation* tillstyrker slöjdföreningens äskande. Även *Svenska glasbruksföreningen* och *Sveriges industriförbund* är positiva till slöjdföreningens äskande men framhåller att sammansättningen av "Svenska Designrådet" blir avgörande för dess framgång.

Kommerskollegium anser att tanken med en särskild kommitté — Svenska designrådet — för förmedling av kunskap i designfrågor är intressant och bör prövas närmare. Kollegiet tillstyrker att slöjdföreningen får fortsatt bidrag för verksamheten. *Textilrådet* ifrågasätter om bildandet av Svenska designrådet är bästa sättet att arbeta som en länk mellan industri och fackmän inom design- och konsumtionssidan. Rådet anser att ett sådant arbete görs enklast och effektivast utan någon byråkratisk påbyggnad av organisationen. Rådet delar ej uppfattningen att Slöjdföreningen skall samordna svenska industriers framträdande på branschmässor utomlands vad gäller textilbranschen. I övrigt tillstyrker rådet Slöjdföreningens äskande.

Exportfrämjande åtgärder i övrigt

Till exportfrämjande åtgärder i övrigt har för innevarande budgetår anvisats 510 000 kr. bl. a. för vidareutveckling av metoder för exportstödet.

Departementschefen

Handelskamrarna i Wien, London och Haag har omvandlats till handelssekreterarkontor. Bl. a med hänsyn härtill bör anslaget till de statsstödda *svenska handelskamrarna i utlandet* för nästa budgetår räknas ned med 457 000 kr. för allmänt statsbidrag till kamrarna grundat på medlemsavgifter enligt gällande regler. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra om statsbidrag enligt dessa regler skall utgå till handelskammare som inte slutit samarbetsavtal med exportrådet. Jag anser, att samarbetsavtalen bör innehålla enkla regler om samordning av den exportfrämjande verksamheten. Handelskamrarnas självbestämmanderätt bör i övrigt bibehållas. Denna är förbunden med att kamrarna bär ansvaret för sin finansiering. Parterna bör utan ersättning lämna varandra information och bistånd i exportfrämjande angelägenheter utom vid större uppdrag då ersättning bör lämnas enligt särskilda regler. Kammare skall lämna tjänster till svenskt företag, dess dotterbolag

eller annan försäljningsorganisation i utlandet endast om företaget är abonnent hos Sveriges exportråd. Abonnemang skall dock inte krävas när det begärda biståndet avser inledande kontakter eller enklare rådgivning i samband med export av mindre omfattning. Handelskammare bör slutligen enligt samarbetsavtalet vara skyldig att medverka i exportfrämjande projekt som beslutas av Sveriges exportråd.

För *praktikanter vid de svenska handelskamrarna i utlandet* beräknar jag en minskning av bidraget med 45 000 kr. Denna minskning skall vid oförändrat antal praktikanter hos de fem återstående kamrarna i Brüssel, Paris, Madrid, Sao Paolo och Buenos Aires medge en höjning av stipendiebeloppen till paritet med utrikeshandelsstipendier till praktikanter vid handelssekreterarkontor. Bidraget till *Svenska slöjdföreningens* verksamhet bör för nästa budgetår räknas upp med 30 000 kr. För *exportfrämjande åtgärder i övrigt* beräknar jag oförändrat anslag.

Anslaget bör föras upp med sammanlagt 1 687 000 kr. Härav beräknar jag till utlandshandelskamrarna 598 000 kr., till praktikantverksamheten där 219 000 kr., till Svenska slöjdföreningen 360 000 kr. samt till exportfrämjande åtgärder i övrigt 510 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska handelskamrar i utlandet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 687 000 kr.

B 5. Svenska turisttrafikförbundet

1971/72	Utgift	5 254 000
1972/73	Anslag	5 400 000
1973/74	Förslag	6 968 000

Svenska turisttrafikförbundet (STTF) skall enligt sina stadgar — fastställda av Kungl. Maj:t i december 1946 och senare delvis ändrade med Kungl. Maj:ts godkännande — främja resandet från utlandet till och inom Sverige och i detta syfte driva upplysningsverksamhet samt verka för utvecklingen av landets turistväsen.

STTF:s styrelse har ställt upp som riktlinjer för förbundets verksamhet att söka samordna och intensifiera marknadsföringen utomlands av Sverige som turistland, så att det utländska resandet till Sverige om möjligt håller jämna steg med svenskarnas turistresor till utlandet och att söka medverka till att svensk turism organiseras och utvecklas på ett sådant sätt, att resor i Sverige för svenska folket blir ett verkligt alternativ till utländska resor. Förbundet skall också söka medverka till insamling, bearbetning och redovisning av statistik och annat faktamaterial, belysande turismens och fritidsresandets struktur och utveckling, som kan tjäna som underlag för statliga, kommunala och privata åtgärder inom turist- och fritidssektorn.

STTF har som aktiva medlemmar landsting, kommuner, föreningar och företag samt som passiva medlemmar enskilda personer. STTF:s angelägenheter handhas av en styrelse och ett råd. Styrelsen består av 13 ledamöter och 12 suppleanter, av vilka Kungl. Maj:t utser sju resp. sex. Bland de sju ledamöterna utser Kungl. Maj:t en att vara ordförande. Övriga ledamöter och suppleanter i styrelsen utses av rådet, som i sin tur utses av medlemmarna.

Huvudkontoret i Stockholm är organiserat i tre avdelningar: marknadsavdelningen (utrikessektion, inrikessektion, informationssektion), kansliavdelningen (ekonomi och personal) och utvecklingsavdelningen (utredning och statistik).

Arbetet inom STTF utförs mellan å ena sidan huvudkontoret och å andra sidan de egna turistkontoren i utlandet (Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Frankfurt, New York och Paris) samt de tre gemensamma nordiska turistkontoren i utlandet (Rom, Zürich och Los Angeles). Av de samnordiska kontoren kommer kontoren i Rom och Zürich att avvecklas med utgången av mars resp. september 1973.

I anslaget för budgetåret 1972/73 är inräknat 154 000 kr. för turistpropaganda i Amerikas förenta stater och 200 000 kr. för Sverige Nukampanjen. För kampanjen har STTF därutöver reserverat ytterligare 250 000 kr. av sina samlade budgetmedel. Förbundet motser att från näringslivets sida 450 000 kr. ställs till förfogande under budgetåret 1972/73 för kampanjen.

STTF har för budgetåret 1972/73 anvisats 700 000 kr. från reservationsanslaget Exportfrämjande åtgärder m. m.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	13	of.
Övrig personal	30	of.
	43	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Lönekostnader	2 478 700	+ 178 400
Reseersättningar	90 000	+ 6 200
Lokalkostnader	486 700	+ 16 300
Expenser	2 574 600	+ 532 300
	5 630 000	**+ 733 000**
Inkomster		
Medlemsavgifter	40 000	of.
Bidrag från näringslivet	100 000	of.
Bildkalendern	50 000	of.
Övrigt	40 000	of.
Statsanslag	5 400 000	+ 733 000
	5 630 000	**+ 733 000**

Svenska turisttrafikförbundet

Statsanslaget jämte andra statliga anslag under verksamhetsåret 1970/71 utgjorde 6 034 000 kr. Motsvarande belopp var budgetåret 1971/72 6 064 000 kr. och budgetåret 1972/73 6 100 000 kr. Under perioden beräknas näringslivets satsning med bidrag till STTF:s organisation komma att minska från 200 000 kr. till 100 000 kr. Detta innebär att förbundet under en treårsperiod har arbetat med i stort sett oförändrad budget. Detta har nödvändiggjort en kraftig rationalisering och nedskärning av organisationen. Huvudkontorets och utlandskontorens personal har från 1970/71 minskat från 57 till 43 anställda.

1. Löne- och prisomräkning beräknas till 333 000 kr.

2. Sverige Nu-kampanjen har haft stor betydelse såsom medel att ge en bred allmänhet information om Sveriges turist- och fritidsresurser. Den bör fortsätta, bl. a. för att i praktisk verksamhet pröva de utredningsförslag, som läggs fram av den statliga turistutredningen (Ds Jo 1970: 22). Kampanjen har bedömts så viktig att sammanlagt 450 000 kr. av förbundets totala budgetmedel avdelats för 1973 års kampanj. Med ett förväntat bidrag av 450 000 kr. från näringslivet blir budgeten för kampanjen 900 000 kr. Med hänvisning till att en mycket betydande del av den kommersiella satsningen sker på projekt anknutna till kampanjen, men inte direkt på kampanjen, bör 750 000 kr. beviljas av statsmedel för Sverige NU-kampanjen 1974 för att säkerställa en nödvändig grundbudget. Detta innebär en ökning av den statliga medelstilldelningen med 300 000 kr.

3. Det är önskvärt att en försöksverksamhet initieras på den kanske mest expansiva av alla utlandsmarknader, nämligen den japanska. För ändamålet bör 100 000 kr. anvisas.

4. Liksom för budgetåret 1972/73 bör även för budgetåret 1973/74 anvisas medel från reservationsanslaget Exportfrämjande åtgärder m. m. för säljstöd till konkreta projekt och för fortsatt utredningsverksamhet. För ändamålet begärs 750 000 kr.

5. Frågan om full kostnadstäckning för de gemensamma administrativa funktionerna i Sverige-huset bör tas upp i samband med budgetarbetet.

Departementschefen

Svenska turisttrafikförbundets verksamhet inriktas på att medverka till en god marknadsföring av turistmål i Sverige. Den utländska turismen till Sverige stimuleras av förbundets verksamhet vars tyngdpunkt ligger på marknaderna i Norden, Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien och Amerikas förenta stater. Turismen till Sverige från dessa länder ökar ständigt.

Staten har kraftigt ökat sin insats i förbundet under senare år och

svarar nu för ca 95 % av förbundets finansiering. Förbundet skiljer i princip inte mellan utländska och inländska turister i sina åtgärder för att marknadsföra turistmålen i Sverige. Under år 1973 avser förbundet att för fjärde året i rad genomföra kampanjen "Sverige Nu", som inriktar sig på att uppmärksamma de möjligheter till semester inom Sverige som bör kunna utgöra att alternativ till en del av svenskarnas utlandsresande. För fortsättning av kampanjen under ett femte år beräknar jag ingen ökning av bidraget från statens sida. Förslaget om medel till en försöksverksamhet på den japanska marknaden kan jag inte biträda.

Medel för säljstöd till marknadsföringsprojekt m. m. bör, som jag framhållit vid min anmälan av anslaget B 3. Exportfrämjande åtgärder, tas upp under förevarande anslag. Liksom förbundet beräknar jag för ändamålet 750 000 kr. För löne- och prisomräkningar beräknar jag 348 000 kr. Förbundet har ansvaret för administrationen av Sverigehuset vid Kungsträdgården i Stockholm. Med anledning därav bör förbundet påföras kostnader, som nu belastar byggnadsstyrelsen, för vissa gemensamma utrymmen. Jag uppskattar dessa kostnader till 470 000 kr. För övriga gemensamma administrationskostnader skall STTF uppbära obligatoriska avgifter från husets nyttjare. Det ankommer på Kungl. Maj:t att i mån av behov utfärda bestämmelser härom. Avgifterna beräknas proportionellt mot nyttjarnas lokaler i huset. Erforderlig anslagsökning för STTF blir då 1 568 000 kr. Anslaget bör tas upp med 6 968 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Svenska turisttrafikförbundet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 968 000 kr.

B 6. Exportfrämjande åtgärder för teko-industri och manuellt arbetande glasindustri

1971/72	Utgift	4 411 395
1972/73	Anslag	7 200 000
1973/74	Förslag	7 200 000

Från anslaget bestrids utgifter för exportfrämjande åtgärder i form av bl. a. bidrag till vissa tröskelkostnader (prop. 1970: 41, SU 1970: 61, BaU 1970: 23, rskr 1970: 165 och 1970: 188). Bestämmelserna återfinns i särskilda av Kungl. Maj:t den 29 juni 1970 utfärdade föreskrifter.

Kommerskollegium

För exportfrämjande åtgärder för teko-industrier och manuellt arbetande glasindustri bör för budgetåret 1973/74 anvisas 7 500 000 kr. fördelade med 6 800 000 kr. på teko- och 700 000 kr. på glasindustrier-

na. Detta innebär en ökning av anslaget för teko-industrierna med 300 000 kr. avsedda för en förutsättningslös och långsiktig undersökning av den centraleuropeiska marknaden för teko-varor.

Svenska glasbruksföreningen föreslår att fortsatta anslag för exportfrämjande åtgärder för den manuellt arbetande glasindustrin beviljas t. o. m. den 30 juni 1975. För budgetåret 1973/74 föreslår föreningen att anslag bör utgå med 900 000 kr. i direkt exportbidrag samt erforderligt belopp för den till branschen knutna exportkonsulenten. Vidare bör ramen för den statliga lånegarantin fastställas till 1 milj. kr. För budgetåret 1974/75 föreslår föreningen att det direkta exportbidraget bör utgå med 1 milj. kr. jämte erforderligt belopp för exportkonsulenten.

Departementschefen

Enligt principbeslutet år 1970 om ett fyraårigt stödprogram för tekoindustrier skulle anslaget för budgetåret 1973/74 uppgå till 4 milj. kr. Stödprogrammet utökades 1971/72 genom anslag på tilläggsstat om 2,5 milj. kr. till sammanlagt 6,5 milj. kr. per år (prop. 1971: 140 bil. 8 FiU 1971: 47, rskr 1971: 293). Stödet till glasindustrin utgör innevarande budgetår 700 000 kr. Enligt principbeslutet år 1970 skall detta stöd upphöra vid utgången av budgetåret 1972/73.

Exportstöd till glasindustri bör utgå även under ett fjärde år. Medlen bör emellertid inte utnyttjas för individuella bidrag till företagen utan till projekt för exportmarknadsföring, som Sveriges exportråd bör få i uppdrag att administrera.

I likhet med kommerskollegium anser jag att det föreligger behov av en långsiktig undersökning av den centraleuropeiska marknaden för tekovaror. Undersökningen bör genomföras inom ett, totalt sett, oförändrat anslag. Kollegiet bör i stor utsträckning uppdra åt rådet att i samarbete med kollegiet genomföra sådana exportfrämjande åtgärder för teko-industri, som inte avser individuella bidrag.

För fortsatt stimulans åt dessa branschers exportansträngningar beräknar jag för nästa budgetår 7,2 milj. kr. varav 6,5 milj. kr. för tekoindustri och 700 000 kr. för glasindustri. Den reservation som kan uppkomma under detta anslag på riksstaten för budgetåret 1972/73, och avser medel som beräknats för exportstöd åt glasindustri bör få disponeras av Kungl. Maj:t för samma ändamål under nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 7 200 000 kr.

B 7. Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri och manuellt arbetande glasindustri

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	750 000
1973/74	Förslag	450 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statsgarantier för lån till teko-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin (prop. 1970: 41, SU 1970: 61, BaU 1970: 23, rskr 1970: 165 och 1970: 188).

Statsgaranti beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 29 juni 1970 meddelade föreskrifter.

Kommerskollegium

Ramen för statliga garantier för exportfrämjande åtgärder för teko-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin bör utökas med 8,5 milj. kr. fördelat med 7,5 milj. kr. på teko-industrierna och 1 milj. kr. för den manuellt arbetande glasindustrin.

Kollegiet hemställer att det för budgetåret 1973/74 anvisas 800 000 kr. för att täcka förluster på grund av sådana garantier.

Svenska glasbruksföreningen föreslår att i fråga om den manuellt arbetande glasindustrin ramen för den statliga lånegarantin bör fastställas till 1 milj. kr. för budgetåret 1973/74 och till lika mycket för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Av den hittills medgivna totala ramen på 22,5 milj. kr. för lånegarantier till teko-industri är endast ca 10 % disponerad. Jag finner därför att ramen för de statliga garantierna till teko-industri kan hållas oförändrad. Garantiramen för manuellt arbetande glasindustri bör för nästa budgetår ökas med 1 milj. kr till 4 milj. kr.

Med hänsyn till beräknad belastning bör för nästa budgetår anslaget till förlusttäckning tas upp med 450 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1973/74 ramen för statsgaranti för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri höjs till sammanlagt 26 500 000 kr.
2. till *Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.

B 8. Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.

1972/73 Anslag	800 000
1973/74 Förslag	800 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1972 års riksdag ett fyraårigt exportstödprogram (prop. 1972: 47, NU 1972: 33, rskr 1972: 196) om totalt 3,2 milj. kr. för möbel- och snickeriindustri m. fl.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med 800 000 kr. Jag beräknar därvid 500 000 kr. för bidrag till kollektiva exportprojekt inom berörda branscher samt 300 000 kr. för att hos Sveriges exportråd användas för att bestrida kostnader för såväl erforderliga adminstrativa insatser avseende planering, genomförande och uppföljning av projekt som marknadsföringskonsultation i anslutning till dessa.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kr.

B 9. Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri

Nytt anslag (förslag) 700 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1972 års riksdag riktlinjer för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325). Riktlinjerna innefattar bl. a. ett fyraårigt försöksprogram för exportstimulerande åtgärder. Stödet skall utgå med 700 000 kr. per år.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

C. KOMMERSKOLLEGIUM M. M.

C 1. Kommerskollegium

För innevarande budgetår har till Kommerskollegium anvisats ett förslagsanslag av 11 589 000 kr.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 28 juni 1968 en sakkunnig för att utreda kommerskollegiets arbetsuppgifter och organisation. Utredningsmannen har i september 1971 avlämnat betänkandet (SOU 1971: 69) Näringspolitiken — ny verksorganisation. Efter beredning inom berörda departement kommer Kungl. Maj:t att föreläggas förslag till propositioner till årets riksdag angående kommerskollegiets framtida organisation och om inrättande av ett nytt industripolitiskt verk, som skall bestå av bl. a. delar av nuvarande kommerskollegium. I avvaktan på att beredningen av dessa frågor slutförs inom berörda departement bör anslaget nu tas upp med oförändrat belopp.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Kommerskollegium* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 11 589 000 kr.

C 2. Bidrag till vissa internationella byråer m. m.

1971/72	Utgift	334 286
1972/73	Anslag	357 000
1973/74	Förslag	427 000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organ. För budgetåret 1973/74 torde under anslaget medel beräknas enligt följande.

	1972/73	1973/74	Ändring
1. Internationella byrån i Paris för utställningar (jfr prop. 1947: 1 bil. 12 s. 156)	12 000	14 000	+ 2 000
2. Internationella byrån (WIPO/BIRPI) i Genève (jfr prop. 1956:1 bil. 12 s. 161, 1963:1 bil. 12 s. 152)	125 000	181 000	+ 56 000
3. Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC) (jfr prop. 1951:47)	14 000	15 000	+ 1 000
4. Internationella studiegruppen för bly- och zinkfrågor (jfr prop. 1960:1 bil. 12 s. 284)	10 000	10 000	of.

	1972/73	1973/74	Ändring
5. Internationella kaffeorganisationen (jfr prop. 1962:1 bil. 12 s. 281)	137 000	147 000	+10 000
6. Internationella gummistudiegruppen (jfr prop. 1966:1 bil. 12 s. 168)	9 000	10 000	+ 1 000
7. Övrigt	50 000	50 000	of.
	357 000	**427 000**	**+70 000**

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella byråer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 427 000 kr.

C 3. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1971/72	Utgift	40 050
1972/73	Anslag	60 000
1973/74	Förslag	50 000

Från anslaget bestrids utgifter för arvoden, expenser m. m. för granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, oljelagringsrådet och resegarantinämnden. Institutionernas medelsförbrukning budgetåret 1973/74 har beräknats enligt följande.

	1972/73	Ändring 1973/74
1. Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar (jfr prop. 1971: 138)	26 000	+ 9 000
2. Oljelagringsrådet (jfr prop. 1957: 144 och 1968: 136)	6 000	+ 3 000
3. Resegarantinämnden (jfr prop. 1967: 106 och 1972: 92)	28 000	— 22 000
	60 000	**— 10 000**

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kr.

D. PRIS-, KONKURRENS- OCH KONSUMENTFRÅGOR

D 1. Marknadsdomstolen

1971/72 Utgift	[1]525 850
1972/73 Anslag	[1]638 000
1973/74 Förslag	742 000

[1] Anslaget Marknadsrådet

Enligt riksdagens beslut (prop. 1972: 131, NU 1972: 161, rskr 1972: 310) har marknadsrådets namn ändrats till marknadsdomstolen fr. o. m. den 1 januari 1973.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt lagen (1953: 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, lagen (1970: 412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt åtta andra ledamöter, av vilka två är särskilda ledamöter, en för ärenden om konkurrensbegränsning och en för ärenden om otillbörlig marknadsföring jämte ärenden om otillbörliga avtalsvillkor. Av övriga ledamöter företräder tre företagarintressen och tre konsument- och löntagarintressen. Hos domstolen finns två sekreterare.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Marknads-domstolen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	3	+1	+1
Övrig personal	2	+1	of.
	5	**+2**	**+1**
Anslag			
Löneko stnader	563 800	+128 200	+ 93 000
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar (även för utrikes resor)	32 000	+ 2 000	+ 2 000
Lokalkostnader	21 000	+ 2 000	+ 2 000
Expenser	20 200	+ 11 800	+ 7 000
Därav engångsutgifter		(2 000)	
	638 000	**+144 000**	**+104 000**

Marknadsdomstolen

1. Löne- och prisomräkning 46 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar domstolen i första hand en minskning av medlen för extra personal. Konsekvenserna för domstolens verksamhet skulle bli kraftigt växande balanser.

3. För att möta de ökade kraven på domstolens verksamhet behövs ytterligare en sekreterare och ett kvalificerat biträde. Samtidigt kan medlen för extra föredragande minskas (+91 500 kr.).

4. Ökade omkostnader (+6 500 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 742 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. ytterligare en sekreterare. För att täcka kostnader inom ramen för försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. har jag beräknat medel under anslagsposten Expenser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 742 000 kr.

D 2. Näringsfrihetsombudsmannen

1971/72 Utgift	1 413 774
1972/73 Anslag	1 583 000
1973/74 Förslag	1 689 000

Näringsfrihetsombudsmannen handhar uppgifter som tillkommer honom enligt lagen (1953: 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet (omtryckt 1970: 418).

Näringsfrihetsombudsmannen biträds i sin tjänsteutövning närmast av en ställföreträdare samt två byråchefer. Verksamheten är uppdelad på fem rotlar, av vilka två förestås av byråcheferna och tre av avdelningsdirektörer.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Näringsfrihets-ombudsmannen	Dep.-chefen
Personal			
Handläggande personal	14	+ 2	of.
Övrig personal	6	of.	of.
	20	**+ 2**	**of.**
Anslag			
Lönekostnader	1 452 500	+235 000	+ 75 000
Sjukvård	5 000	of.	of.
Reseersättningar (även för utrikes resor)	16 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	89 000	+ 12 500	+ 12 500
Expenser	20 500	+ 14 500	+ 17 500
	1 583 000	**+263 000**	**+106 000**

Näringsfrihetsombudsmannen

1. Löne- och prisomräkning 103 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar näringsfrihetsombudsmannen i första hand en personalminskning, vilket skulle minska kapaciteten för egna initiativärenden.

3. Arbetsuppgifter i fråga om det internationella och nordiska samarbetet kräver personalförstärkning med i första hand en avdelningsdirektör som chef för en sjätte arbetsrotel. Denne tjänsteman skulle även leda en planeringsenhet (+98 000 kr.).

4. Om anslaget ej avlastas lönekostnaden för en tjänsteman som avses omplaceras behöver anslaget räknas upp med medel motsvarande en byråsekreterare (+62 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 689 000 kr. För att täcka kostnader inom ramen för försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. har jag därvid beräknat medel under anslagsposten Expenser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Näringsfrihetsombudsmannen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 689 000 kr.

D 3. Konsumentombudsmannen

1971/72	Utgift	1 568 943
1972/73	Anslag	1 727 000
1973/74	Förslag	2 063 000

Konsumentombudsmannen handhar uppgifter som tillkommer honom enligt lagen (1970: 412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971: 112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor.

Konsumentombudsmannen biträds i sin tjänsteutövning närmast av en ställföreträdare. Verksamheten är uppdelad på olika enheter för marknadsföringsärenden, för ärenden om otillbörliga avtalsvillkor och för information.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konsument-ombuds-mannen	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	13	+4	+1
Övrig personal	8	+2	of.
	21	**+6**	**+1**

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Konsument-ombuds-mannen	Dep.chefen
Anslag			
Lönekostnader	1 519 500	+585 500	+235 000
Sjukvård	4 000	+ 1 000	of.
Reseersättningar (även för utrikes resor)	28 000	+ 1 000	+ 1 000
Lokalkostnader	82 000	— 5 000	— 6 000
Expenser	93 500	+802 500	+106 000
Därav engångsutgifter	(4 000)	(15 000)	(2 500)
	1 727 000	**+1 385 000**	**+336 000**

Konsumentombudsmannen

1. Löne- och prisomräkning (+176 400 kr.).

2. I 0-alternativet förordas i första hand en minskning av personalen på marknadsföringssidan. En nedskärning av anslaget är oförenlig med den nuvarande målsättningen för verksamheten.

3. För handläggning av ärenden enligt avtalsvillkorslagen behövs en förstärkning med två handläggare och ett kvalificerat biträde (+171 400 kr.).

4. För informationsfrågor behövs en förstärkning med en handläggare (+65 400 kr.).

5. För marknadsföringsärenden behövs ytterligare en handläggare och ett kvalificerat biträde (+111 200 kr.).

6. Beloppet för experter och extra föredragande behöver räknas upp (+85 000 kr.).

7. För att möjliggöra registrering och arkivering av ärenden med hjälp av automatisk databehandling behövs ytterligare expensmedel (+83 000 kr.).

8. Expensposten behöver räknas upp bl. a. för att genomföra vissa undersökningar om konsumentattityder (+ 92 600 kr.).

9. För särskilda informationsinstanser främst avseende lagstiftning beträffande konsumentskydd behövs anslag (+ 600 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 063 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en byråsekreterare och för automatisk databehandling av registraturen. För att täcka kostnader inom ramen för försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. har jag beräknat medel under anslagsposten Expenser. Konsumentombudsmannens begäran om medel för särskilda informationsinsatser i konsumentfrågor av mera allmän karaktär kan jag inte tillstyrka. Sådan information bör fortsättningsvis lämnas av konsumentverket.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentombudsmannen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 063 000 kr.

D 4. Statens pris- och kartellnämnd

För innevarande budgetår har till statens pris- och kartellnämnd anvisats ett förslagsanslag av 10 921 000 kr.

Kungl. Maj:t uppdrog den 3 mars 1972 åt statens pris- och kartellnämnd att i samråd med statskontoret utreda frågan om nämndens organisation m. m. Nämnden kommer inom kort att presentera resultatet av utredningsarbetet i en promemoria. I avvaktan på beredningen av de förslag som därvid framläggs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens pris- och kartellnämnd* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 10 921 000 kr.

Konsumentverket

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har till uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden.

Konsumentverket leds av en styrelse som består av nio ledamöter. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns två utredningsavdelningar, en teknisk enhet, en informationsenhet, en administrativ enhet samt ett planeringssekretariat.

Verket tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller tills vidare för konsumentverket.

1. Utredning och producentkontakt.
2. Information och utbildning.
3. Varuprovningar m. m. på uppdrag

Medel för konsumentverkets verksamhet anvisas under följande anslag.

D 5. Konsumentverket: Förvaltningskostnader.

D 6. Konsumentverket: Forskning m. m.

D 7. Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden.

Anslaget D 5. är ett förslagsanslag som finansierar programmen 1—3. Programmet Varuprovningar m. m. på uppdrag redovisas förslagsvis över en anslagspost med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under denna post redovisas kostnader och intäkter för verkets uppdragsverksamhet. Anslags-

posten får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten disponerar konsumentverket en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 000 kr.

Anslaget D 6 är ett reservationsanslag genom vilket verkets bidrag till konsumentinriktad forskning, studieverksamhet m. m. utgår. Anslaget D 7 är ett förslagsanslag som finansierar försöksverksamheten med Allmänna reklamationsnämnden.

I enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag den 24 mars 1972 har framställning om anslag till konsumentverket för budgetåret 1973/74 gjorts av organisationskommittén för konsumentverket (OKV). Då kommittén saknat väsentligt underlag för att lägga fram petita i programtermer har resursbehovet redovisats på traditionellt sätt. Framställningen har senare kompletterats med en omräkning av anslaget D 5. Konsumentverket: Förvaltningskostnader i programtermer.

D 5. Konsumentverket: Förvaltningskostnader

1972/73 Anslag 6 748 000
1973/74 Förslag 13 702 000

Konsumentverket började sin verksamhet den 1 januari 1973. Samtidigt upphörde verksamheten vid statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor och Varudeklarationsnämnden. Målet för verkets arbete har närmare angivits i propositionen (1972: 33) med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		OKV	Dep.chefen
Personal			
Handläggande personal	86	of.	of.
Övrig personal	56	of.	of.
	142	**of.**	**of.**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	4 440 000	+5 151 000	+5 151 000
Sjukvård	12 000	+ 12 000	+ 12 000
Reseersättningar (även för utrikes resor)	65 000	+ 78 000	+ 76 000
Lokalkostnader	450 000	+ 948 000	+ 948 000
Information	850 000	+1 400 000	+ 970 000
Expenser	280 000	+ 342 000	+ 415 000
Kursverksamhet m. m.	200 000	+ 358 000	+ 228 000
Utrustning m. m.	50 000	+ 57 000	+ 57 000
Uppdragsverksamhet	1 000	of.	of.
Beställningar av undersökningar m. m.	550 000	+ 950 000	+ 627 000
Engångskostnader i samband med verkets inrättande	1 000 000	—1 000 000	—1 000 000
Uppbördsmedel	—1 150 000	— 530 000	— 530 000
Nettoutgift	**6 748 000**	**+7 766 000**	**+6 954 000**

I programtermer föreslås följande fördelning av anslaget

Programsammanställning

	1 000-tal kr.	
	1972/73	1973/74
	Anslag	OKV:s förslag
Program		
1. Utredning och producentkontakt	4 634	9 070
2. Information och utbildning	3 263	7 123
3. Varuprovningar m.m. på uppdrag	1	1
Summa kostnader	**7 898**	**16 194**
Avgår intäkter under anslaget	— 1 150	— 1 680
Summa anslag	**6 748**	**14 514**

Organisationskommittén har beräknat medelsbehovet för programmen 1 och 2 med utgångspunkt från den schablonmässigt beräknade lönekostnaden för personal vid olika organisatoriska enheter inom verket.

Organisationskommittén för konsumentverket

1. Omräkning av anslaget till helt budgetår samt löne- och prisomräkning 6 853 000 kr.

2. Ökat anslag för information krävs för att säkerställa en bred och slagkraftig information (+430 000 kr.).

3. Verket behöver ökade expensmedel för kompletterande anskaffning av inventarier (+30 000 kr.).

4. En ökning av anslaget för kursverksamhet m. m. behövs för en effektiv lokal konsumentverksamhet (+130 000 kr.).

5. En ökning av beställningsverksamheten behövs för att bredda verksamheten till sådana områden, där verket ej har egna undersökningsresurser (+323 000 kr.).

Departementschefen

Konsumentverket har nyligen börjat sin verksamhet. Underlag saknas ännu för att mera exakt fördela kostnaderna på de olika programmen. Jag har därför utgått från den anslagsredovisning som angivits i propositionen (1972: 33) med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m. Jag har ingen erinran mot principerna för den schablonmässiga fördelning av anslaget i programtermer som organisationskommittén för konsumentverket har gjort. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om fördelningen.

Jag har inte funnit skäl att nu frångå den beräkning av verksamhetens omfattning som gjordes i propositionen. Den ökade medelstilldelning som jag föreslår innefattar i huvudsak en uppräkning till helårsanslag samt korrigeringar av vissa kostnader, för vilka ett bättre beräkningsunderlag nu föreligger. Jag har också räknat upp anslagsposten Expenser med 77 000 kr. för att täcka kostnader inom ramen för försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. Min beräkning av medelsbehovet framgår av sammanställningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 702 000 kr.

D 6. Konsumentverket: Forskning m. m.

1972/73	Anslag	600 000
1973/74	Förslag	1 320 000

Organisationskommittén för konsumentverket

I prop. 1972: 33 framhölls den konsumentpolitiska och även allmänpolitiska betydelsen av forskning inriktad på grundläggande analys av hushållens situation. Särskilt betonades behovet av att utveckla metoder för den hushållsekonomiska forskningen. Också behovet av varudeklarationer som är bättre anpassade till konsumenternas behovssituation ställer krav på ytterligare och intensifierade forskningsinsatser.

Bland de projekt som finansieras under anslaget finns några forsknings- och undersökningsprojekt som startats med anslag från statens konsumentråd. Rätt betydande medel är därför under verkets inledningsskede bundna för slutförande av pågående projekt.

Organisationskommittén föreslår, att reservationsanslaget höjs med 900 000 kr. till 1 500 000 kr. Av höjningen utgör 600 000 kr. omräkning av anslaget till helt budgetår samt 120 000 kr. pris- och löneomräkning. Återstående 180 000 kr. avser att möjliggöra en utvidgad forskningsverksamhet m. m.

Departementschefen

Jag uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 1 320 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket: Forskning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 320 000 kr.

D 7. Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden

1972/73 Anslag	800 000
1973/74 Förslag	1 800 000

Organisationskommittén för konsumentverket

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att pröva enskilda konsumenters klagomål beträffande varors och tjänsters beskaffenhet.

Organisationskommittén föreslår att anslaget höjs med 1 100 000 kr. till 1 900 000 kr. Av höjningen utgör 800 000 kr. omräkning av anslaget till helt budgetår. Återstående 300 000 kr. utgör beräknat medelsbehov för väntad ökning av ärendetillströmningen.

Departementschefen

Jag uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 1 800 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket: Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kr.

D 8. Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.

Nytt anslag (förslag) 2 100 000

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 juni 1969 tillkallade chefen för inrikesdepartementet sakkunniga med uppdrag att utreda glesbygdsproblemen.[1] De sakkunniga, som antog namnet glesbygdsutredningen, har i ett delbetänkande presenterat förslag rörande kommersiell service i glesbygder (SOU 1972: 13).

Remissyttranden över delbetänkandet har avgivits av socialstyrelsen, poststyrelsen, statens järnvägar, statens livsmedelsverk, kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), statens konsumentråd, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, apoteksbolaget, systembolaget, länsstyrelserna i Stockholms län, Kalmar län, Gotlands län, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län, Värmlands län, Kopparbergs län, Gävleborgs län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län, Aktiebolaget Svenska pressbyrån, ASK-bolagens ekonomiska förening u. p. a., Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Handikapporganisationernas centralkommitté, ICA inköpscentralernas aktiebolag, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas

[1] Såsom sakkunniga tillkallades landshövdingen Hans Gustafsson, ordförande, ledamoten av riksdagen Frida Berglund, kanslirådet Åke Fors, ledamöterna av riksdagen Bertil Jonasson och Carl-Wilhelm Lothigius, kanslirådet Olof Petersson, f. d. ledamoten av riksdagens första kammare Thore Sörlin, direktören Lars Ågren samt numera ledamoten av riksdagen Bertil Öhvall.

riksförbund, Norrlandsförbundet, Svenska busstrafikförbundet, Svenska företagares riksförbund, Svenska kommunförbundet, Svenska lokaltrafikföreningen, Svenska taxiförbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) samt Svenska landstingsförbundet.

Länsstyrelserna har bifogat yttranden från kommuner. Vissa av länsstyrelserna har dessutom bifogat yttranden från lokala organisationer såsom handelskammare, köpmannaförbund, trafikföretag och socialkonsulenter. LO har bifogat yttrande från Handelsanställdas förbund.

Utredningen

Utredningen anför att takten i strukturomvandlingen inom detaljhandel och övrig kommersiell service har varit snabb under 1960-talet. Särskilt inom livsmedelshandeln har en betydande nettominskning av antalet enheter ägt rum. Även den ambulerande handeln, som ökade i omfattning under de första åren av 1960-talet, har i allt större utsträckning börjat beröras av nedläggningar.

Enligt utredningen kan strukturförändringarna förklaras av ett flertal faktorer. Serviceverksamheter av typ detaljhandel och övrig kommersiell service är för sin existens beroende i första hand av det lokala befolkningsunderlaget. Servicestrukturen påverkas av befolkningsförändringarnas storlek, hushållens fördelning av disponibel inkomst på olika konsumtionsområden samt köpvanor. Av stor betydelse är även kostnadsutvecklingen för serviceföretagen och deras möjligheter att effektivisera verksamheten.

Utredningen har översiktligt undersökt partihandeln med dagligvaror i två län och mera i detalj studerat servicestrukturen i ett antal utvalda glesbygdsområden. Normalt erhöll livsmedelsbutikerna i de studerade länen varuleveranser en eller två dagar per vecka. Mejeriprodukter och andra färskvaror levererades betydligt oftare. Partihandelsföretagen tillämpade normalt system med fraktutjämning så att inga extra fraktkostnader debiterades mera perifert belägna butiker.

Flertalet livsmedelsbutiker i de undersökta glesbygdsområdena visade sig vara mycket små enheter och många drevs som "familjebutiker", dvs. utan anställd personal. En stor del av butikerna ombesörjde hemsändning av varor efter telefonorder. Hemsändningsmöjligheterna utnyttjades dock i relativt liten utsträckning av hushållen.

Fackhandeln i de undersökta glesbygdsområdena var normalt koncentrerad till kommunernas huvudorter. Många livsmedelsbutiker förmedlade dessutom varor inom fackhandelssortimentet. Enligt en intervjuundersökning som utredningen företagit utnyttjade glesbygdshushållen i relativt stor utsträckning möjligheterna till postorderköp.

Utredningen har funnit att servicestandarden för stora delar av glesbygdsbefolkningen i flera avseenden är relativt god. Avlägset belägna hushåll, utan egna transportmedel, har emellertid av allt att döma betydande svårigheter när det gäller försörjningen med vissa typer av service. Genom den fortgående koncentrationen av serviceutbudet kan problemen komma att avsevärt förvärras för de kvarboende i glesbygderna. Utredningen finner det därför nödvändigt att åtgärder vidtas för att vidmakthålla och förbättra serviceförsörjningen i glesbygdsområdena.

Utredningen försöker i ett principiellt avsnitt att närmare definiera servicebegreppet och urskilja de viktigaste aspekterna på servicestandard. Enligt utredningen kan befolkningens servicestandard ses som en fråga om kapacitet och kvalitet på utbudet samt hur tillgängligt detta är. I samband med befolkningsminskningen och de ökande kraven på underlag för olika serviceverksamheter är det ofrånkomligt att befolkningen i glesbygderna ofta får stora avstånd till fasta serviceinrättningar av olika slag.

Särskilt i områden med osäkra framtidsutsikter ligger det, enligt utredningen, nära till hands att reducera avståndsproblemen genom tillräckligt täta och billiga persontransporter och genom att sätta i system utsändning av varor och tjänster från serviceorterna till befolkningen. Därmed kan en viss koncentration av serviceapparaten till ett mera begränsat antal orter vara acceptabel. Det finns enligt utredningen inte anledning att tro att glesbygdsbefolkningen generellt är betjänt av att man genom samhällsinsatser försöker konservera en servicestruktur som etablerats under andra ekonomiska förutsättningar och med lägre anspråk på varusortiment och tjänster.

Koncentrationen av serviceapparaten kan enligt utredningens synsätt tillåtas gå olika långt beroende på hur frekventa eller angelägna respektive servicebehov är. Utredningen anser det realistiskt att i diskussionen huvudsakligen begränsa sig till två grundläggande servicenivåer, den lokala och den regionala. Den lokala nivån motsvarar de ofta återkommande eller på annat sätt angelägna behov som bör kunna tillgodoses i alla hushåll utan stort besvär och inom rimligt avstånd för dagliga resor. Den regionala nivån avser de i allmänhet mindre frekventa behov som motsvarar ett mera kvalificerat serviceutbud, som det kan vara acceptabelt att ha mindre lätt tillgängligt.

Den lokala serviceorten bör kunna nås på 30—45 minuter med kollektiva trafikmedel. Där bör finnas bl. a. livsmedelsbutik, järnhandelssortiment, färghandelssortiment, textilvarusortiment, apotek, möjligheter att beställa vin- och spritdrycker, bensinförsäljning, viss reparationsservice, frisör samt bank jämte vissa servicefunktioner av icke-kommersiell karaktär.

Den regionala serviceorten bör kunna nås inom ett par timmars en-

kel resa. I den regionala serviceorten bör finnas bl. a. varuhus och mera kvalificerad fackhandel.

Utredningen har ansett sig kunna utgå ifrån att de primära orterna för försörjningen med lokal service utgörs av kommunblockens huvudorter. Eventuella stödåtgärder bör inriktas på serviceutbudet i dessa orter. I vissa fall kan dock den bästa lösningen vara att bland existerande mindre serviceorter utvälja någon att som särskild stödjepunkt svara för en serviceförsörjning motsvarande den i huvudorten. Den regionala servicen torde enligt utredningen kunna uppehållas på tillräckligt många orter, utan att några stödåtgärder skall behövas. Förslagen är därför koncentrerade till den lokala servicen.

Enligt utredningen bör i första hand en fungerande kollektiv persontransportapparat upprättas. De lokala serviceorternas verkningsavstånd bör då kunna vidgas till tre à fyra mil. Det större kundunderlaget bör bidra till en ökad lönsamhet och därmed ökande möjligheter att i de utvalda orterna på sikt vidmakthålla ett tillfredsställande serviceutbud. Enligt utredningens synsätt bör en koncentration av serviceutbudet till dessa orter, med de givna förutsättningarna, innebära en acceptabel lösning av serviceproblemet.

Som ett komplement till en fungerande kollektiv persontransportapparat bör enligt utredningen hemsändningsservice ordnas. I första hand bör befintliga kommunikationsmedel användas så att olika transportbehov kan samordnas. Utredningen föreslår att kommunerna reducerar hushållens fraktkostnader för hemsändningen. Reduktionens storlek och omfattning bör avgöras av kommunerna i samband med en kommunal planering av verksamheten.

För att underlätta distributionen av beställda varor, bör glesbygdskommunerna i vissa fall inrätta funktioner som varuombud. Dessa skulle förvara eller vidaredistribuera varorna i de fall beställaren ej direkt nås via det utnyttjade kommunikationsnätet. Behovet av varuombud är beroende av det system för hemsändningen som används. Det kan sålunda begränsas genom att lantbrevbäringen utnyttjas för hemsändningen.

Statsbidrag till glesbygdskommuner i allmänna stödområdet för kostnader för fraktreduktion och varuombud föreslås utgå enligt samma princip som bidrag för social hemhjälp. Om särskilda skäl föreligger, bör bidrag kunna utgå även till glesbygdskommuner utanför allmänna stödområdet. Länsstyrelsen föreslås bli beslutande instans för bidrag inom stödområdet.

Dessa åtgärder kan visa sig otillräckliga för att garantera den önskade servicestandarden. För att kunna bevara en stationär serviceapparat med godtagbar spridning kan det då vara nödvändigt med ett samhällsstöd till serviceföretag på strategiska platser.

Utredningen avvisar driftsstöd som ett medel att bevara en stationär serviceapparat. Stora avvägningsproblem och höga kostnader

skulle sannolikt bli följden av ett sådant stöd. Vidare är driftsstöd inte neutralt från konkurrenssynpunkt. Utredningen betonar också, att endast sådana enheter bör bevaras, som på sikt kan drivas med viss lönsamhet. Ett driftsstöd är inte förenligt med detta synsätt.

Utredningen förordar i stället ett statligt investeringsstöd, som efter särskild prövning skall kunna utgå till näringsidkare som bedriver verksamhet inom kommersiell service av mera grundläggande betydelse. Stödet bör utgå för finansiering av ny-, till- eller ombyggnad av affärslokal eller annan byggnad som behövs för verksamheten eller för anskaffning av inventarier och utrustning. Investeringsstödet bör endast utgå om rörelsen kan antas bli bestående på längre sikt. Detta kan i vissa fall förutsätta att sortimentet i rörelsen utvidgas eller att mottagaren åtar sig utökad service i form av beställningsberedskap.

Utredningen ställer sig restriktiv till stöd till den ambulerande handeln på grund av dess effekter på den stationära handeln och det faktum att den sällan når utanför områden som med fördel betjänas av stationär handel. I särskilda fall bör investeringsstöd kunna utgå till teknisk utrustning i fordon.

Bidrag i form av lån, avskrivningslån eller en kombination av dessa föreslås utgå med högst 2/3 av investeringskostnaderna. Avskrivningslån bör utgöra högst 35 %, i särskilda fall högst 50 %, av den stödberättigade kostnaden. Beslut i stödärenden avseende stödområdet bör fattas av länsstyrelsen, medan beslut avseende enheter utanför stödområdet bör fattas av Kungl. Maj:t.

För att trygga ett fortsatt serviceutbud på särskilt viktiga orter, bör i vissa fall kommuner kunna köpa och rusta upp butiksfastigheter för att sedan hyra ut dessa till lämpliga näringsidkare. Statligt bidrag härför bör, enligt utredningen, utgå till glesbygdskommuner inom allmänna stödområdet med 50 % av kommunernas kostnader.

Näringsidkare som erhåller investeringsstöd föreslås kunna få statlig kreditgaranti för att finansiera anskaffning av varulager, dock högst avseende hälften av kapitalbehovet.

Statens kostnader beräknas av utredningen till 3 milj. kr. per år för fraktreduktioner; till 2 milj. kr. per år för varuombud; till 3 milj. kr. per år för investeringsstöd och till 2 milj. kr. per år för kommunernas anskaffning och upprustning av butikslokaler.

Som underlag för beslut i stödärenden bör enligt utredningen kommunerna utarbeta översiktliga planer för serviceförsörjningen. Av planerna bör framgå på vilka orter en bestående stationär service är särskilt angelägen.

Samhällsorganen föreslås ta initiativ till kontinuerliga samråd i strukturfrågor med bl. a. handelns organisationer och träffa överenskommelser om varsel vid planerade nedläggningar.

Förslagen har karaktären av försöksverksamhet och bör kunna omprövas efter en femårsperiod.

Remissinstanserna

Allmänt framför remissinstanserna sin uppskattning över att serviceproblemen i glesbygderna blivit föremål för utredning, och flertalet ser positivt på en försöksverksamhet enligt de riktlinjer utredningen dragit upp.

NO och *Handelsanställdas förbund* finner att utredningens framlagda förslag i relativt liten utsträckning påverkar handelns konkurrensförhållanden. *LO* och *länsstyrelsen i Kopparbergs län* menar däremot att utredningen fäst för stor vikt vid önskemålet att konkurrenssituationen inte får rubbas. Strukturomvandlingen är till en inte oväsentlig del en följd av denna konkurrenssituation. Vidare är det sannolikt att konkurrens helt eller delvis saknas i de berörda områdena, framhåller man.

Utredningens värderingar i fråga om rimlig grad av service har i de flesta fall inte kommenterats närmare. Flera länsstyrelser påpekar dock att utredningens nivåindelning av orter med olika typer av serviceutbud i hög grad överensstämmer med den indelning länsstyrelserna arbetat med i sina länsprogram 70.

Många remissinstanser anser i likhet med utredningen, att man i första hand bör satsa på en god persontransportapparat. *Distributionsutredningen* anser sålunda att en konsekvent satsning på en kollektiv transportapparat bör kunna begränsa behovet av stödåtgärder riktade till företag och butiker. *Grossistförbundet* understryker att även andra kontakter än de rent kommersiella härigenom kan tillgodoses.

Flertalet remissinstanser är mycket positiva till förslaget om hemsändningsservice i kombination med fraktreduktioner för hushållen. Flera remissinstanser anser dock att statsbidraget till kommunernas fraktreduktioner är för litet.

Poststyrelsen förordar hemsändning genom anlitande av lantbrevbärare där sådan finns. Ett sådant system skulle vara neutralt från konkurrenssynpunkt och har en hög täckning av hushållen. Linjer, som annars hotas av nedläggning på grund av befolkningsutglesningen, kan på detta sätt i många fall vidmakthållas.

Livsmedelsverket ställer sig kritiskt till den föreslagna hemsändningen från hygienisk synpunkt. *Köpmannaförbundet* tror inte att hemsändningen kommer att utnyttjas i någon större utsträckning. Erfarenheten visar att konsumenterna upplever hemsändningsköpen som alltför mekaniska och opersonliga. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* menar att hemsändningssystemet ställer för stora krav på hushåll, butiker och transportapparat.

ICA framför sina farhågor att en väl utvecklad hemsändningsservice i vissa trakter kan medföra ett vikande kundunderlag för befintliga stationära enheter. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* föreslår att stödet bör utformas så att hemsändningen i möjligaste mån handhas av områdets egen affär.

Viss kritik riktas mot utredningens syn på butikernas roll i hemsändningsverksamheten. *Livsmedelshandlareförbundet* anser att utredningen alltför perifert berört kostnadsförhållandena för de butiker, som skall ombesörja ordermottagning och packning av varorna. *Socialstyrelsen, länsstyrelsen i Västerbottens län, ICA* och *Pressbyrån* föreslår att hemsändningsstöd bör utgå direkt till de butiker, som ombesörjer sådan service med egna fordon.

Utredningens förslag om inrättande i vissa fall av varuombud har mötts positivt av de instanser som yttrat sig härom. *Busstrafikförbundet* menar att funktionen i många fall kan knytas till linjetrafiken. Många bussterminaler fyller redan liknande funktioner. *Apoteksbolaget* pekar på sin erfarenhet från läkemedelsförmedlingen och tror att varuombuden i många fall med fördel kan ges kommissionärs status.

Vad gäller utredningens synpunkter och förslag i fråga om olika stödformer förordar åtskilliga remissinstanser, i motsats till utredningen, driftsstöd i någon form vid sidan av investeringsstöd. *SPK* anser sålunda att man sannolikt till slut når en punkt där det är billigare att ge ett driftsstöd än att via samhällssubventioner upprätthålla en omfattande trafikapparat. SPK anser vidare att effekterna av ett driftsstöd på rådande konkurrenssituation kommer att bli marginella, då butikerna i fråga ligger perifert och förmodligen saknar lokal konkurrens. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* pekar på det riskfyllda med ett investeringsstöd i en krympande marknad. *Livsmedelshandlareförbundet* menar att det stöd, som i form av hyres- och räntesubventioner i praktiken kan komma att förekomma vid den kommunala uthyrningen av inköpta butikslokaler, i mycket liknar ett driftsstöd. Ägare och föreståndare är då inte samma person, vilket enligt förbundet talar för att ett klart uttalat driftsstöd bör vara att föredra.

Bland andra instanser som ställt sig positiva till driftsstöd kan nämnas *kommunförbundet* och *köpmannaförbundet* samt ett flertal *länsstyrelser* och *kommuner*.

Utredningens avvisande av driftsstöd får stöd av *NO*, som anför att ett sådant stöd till olönsamma enheter torde inverka så menligt på konkurrensförhållandena, att dylika åtgärder inte bör komma i fråga. Driftsstöd anses olämpligt även av *länsstyrelsen i Älvsborgs län, Malungs kommun, folkpartiets kvinnoförbund, grossistförbundet, industriförbundet, Svenska företagares riksförbund* och *ICA*.

De flesta remissinstanserna har funnit utredningens förslag

om investeringsstöd tillfredsställande. *NO* anser sålunda de valda formerna av investeringsstöd mest lämpliga men pekar på riskerna från konkurrensbegränsningssynpunkt även med denna stödform. Enligt NO bör stor restriktivitet iakttas, speciellt vid stöd till stora fasta anläggningar. Även *ICA* tycker att stödet bör utgå restriktivt och endast inom glesbygd.

Socialstyrelsen anser att investeringsstöd inte bör utgå i kommuncentra, där serviceenheter förmodligen kan existera av egen kraft. I stället bör stödet inriktas på butikerna i byarna. Stödet bör utgå oberoende av befolkningsunderlag och lönsamhet, då det rör sig om en försöksverksamhet, anför styrelsen vidare.

Industriförbundet ser helst att investeringsstöd inte utgår förrän insatser på transportområdet visat sig otillräckliga.

Livsmedelsverket tillmäter det planerade stödet stor betydelse. Jämfört med hemsändning av varorna, innebär den stationära servicen klara fördelar från hygienisk synpunkt.

Utredningens restriktivitet när det gäller stöd till den ambulerande handeln har mött viss kritik. Många remissinstanser anser att den närhetsservice, som den ambulerande handeln innebär, är värd en kraftigare satsning. Sålunda anför *socialstyrelsen, länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *folkpartiets kvinnoförbund* att varubussarna generellt bör få samma möjligheter till investeringsstöd som stationära enheter.

Det föreslagna statliga stödet till kommuner som köper och rustar upp butikslokaler har fått ett positivt bemötande i flertalet yttranden som behandlar detta förslag. *NO* anför dock att det finns betydande risker för konkurrensbegränsning, t. ex. genom hyressubventioner, och att uppmärksamheten måste riktas mot dessa problem. *SHIO* å sin sida anser att detta stöd inte bör övervägas förrän i anslutning till att statsmakterna tar ställning till betänkandet "Kommunal kompetens".

Den statliga kreditgarantin för varulageranskaffning bör ej göras beroende av om investeringsstöd erhållits, framhåller *länsstyrelserna i Jämtlands och Västernorrlands län.* Avgörande bör vara om servicen kan uppehållas på längre sikt eller förbättras, exempelvis genom branschblandning.

ASK-bolagen beklagar att utredningen inte har följt upp diskussionen om varutillförseln till butikerna och de därvid konstaterade svårigheterna med några konkreta förslag till åtgärder. Man reagerar också mot utredningens ståndpunkt att partihandeln inte heller i fortsättningen bör debitera perifert belägna butiker några merkostnader. *Centerns kvinnoförbund* intar en liknande ståndpunkt. *SPK* anser att den väntade koncentrationen inom partihandeln inte bara kommer att medföra lägre leveranstäthet utan förmodligen också att vissa butiker

kommer att få stora svårigheter att erhålla varor. SPK beklagar att utredningen inte djupare analyserat möjligheterna till stödåtgärder även inom denna del av varuförsörjningen.

Livsmedelshandlareförbundet delar utredningens principiella syn att den kostnadsutjämning som normalt tillämpas inom partihandeln bör eftersträvas överlag.

Många remissinstanser understryker vikten av att, som utredningen föreslår, det sker en planering av serviceförsörjningen inom de kommuner som berörs av stödåtgärderna. Även de av utredningen förordade samråden mellan kommuner och företrädare för handeln bör kunna medverka till en effektiv stödinsats.

Butiksetableringsutredningen anser att stödinsatserna måste koncentreras till en eller ett fåtal typer, vilket troligen kommer att skapa svåra avvägningsproblem. Detta pekar enligt butiksetableringsutredningen på behovet av en väl genomtänkt planering av stödverksamheten.

Distributionsutredningen understryker starkt vikten av övergripande planering och samråd på de sätt glesbygdsutredningen föreslagit och anser att denna verksamhet bör utgöra ett naturligt inslag i kommunernas och länsstyrelsernas arbete.

KF menar att planeringen lämpligen kan ske inom länsstyrelserna. Flertalet kommuner saknar nämligen resurser för en dylik planering. För att planeringen skall bli meningsfull krävs vidare, att den sker för större områden än kommuner. *NO, ICA, köpmannaförbundet* och *livsmedelshandlareförbundet* framför liknande synpunkter.

Kommunförbundet förutsätter att det är möjligt att få till stånd regionala överenskommelser mellan de stora intressenterna inom livsmedelshandeln om butikslokaliseringen för att på så sätt få en större spridning av butikerna. I detta sammanhang bör samråden mellan handel och kommuner kunna fylla en viktig funktion.

En del mera allmänna synpunkter på utredningens förslag har också förts fram. Sålunda efterlyser *kommunförbundet* en begränsning av antalet statliga bidragsformer och förordar i stället generella bidrag till kommunerna att användas efter eget bedömande. Vidare har stödinsatsernas inriktning på det allmänna stödområdet mött viss kritik. Sålunda framhåller *länsstyrelsen i Kalmar län* och *Lantbrukarnas riksförbund* vikten av att reglerna för under vilka omständigheter stöd skall utgå måste kunna utformas på ett så entydigt sätt, att undantagsbestämmelser för norra stödområdet inte behövs. Man anser att beslut om stödåtgärder även utanför det allmänna stödområdet skall fattas av länsstyrelserna. *Länsstyrelsen i Stockholms län* önskar att få besluta i stödärenden rörande länets skärgårdsområden.

LO, SPK, länsstyrelsen i Stockholms län, distributionsutredningen, grossistförbundet och *Handelsanställdas förbund* anser att försöks-

periodens längd inte bör fastställas till fem år. I stället bör förslagen omprövas när resultatet av distributionsutredningens arbete föreligger.

Departementschefen

Syftet med regionalpolitiken är att tillförsäkra människorna i olika delar av landet så långt möjligt likvärdiga levnadsbetingelser. Statsmakterna har nyligen beslutat om riktlinjer för regionalpolitiken (prop. 1972: 111, IU 1972: 28 rskr 347). I samband härmed anförde chefen för inrikesdepartementet att det är naturligt att glesbygdsfrågorna tillmäts stor betydelse i den regionalpolitiska verksamheten. Beträffande frågan om kommersiell service påpekade han att samhället har ett ansvar för att medborgarna i landets olika delar har tillgång till service av detta slag. Vidare konstaterades att om den nuvarande takten i nedläggningen av butiker fortsätter kommer stora problem att uppstå för befolkningen i glesbygdskommunerna. Det förutskickades vidare att, efter beredning av glesbygdsutredningens förslag i denna del och remissyttrandena däröver, förslag i dessa frågor skulle föreläggas riksdagen. Denna beredning är nu avslutad.

Utredningen konstaterar att utbudet av kommersiell service i glesbygdsområdena f. n. är relativt tillfredsställande men att den utveckling, som nu kan förutses, kan leda till allvarliga problem för befolkningen i glesbygderna. Utredningen finner det därför nödvändigt att åtgärder vidtas för att vidmakthålla och förbättra serviceutbudet.

Jag kan ansluta mig till denna bedömning. De förslag jag lämnar i det följande syftar till att motverka de negativa verkningar som den näringsgeografiska utvecklingen kan medföra för glesbygdsbefolkningens tillgång till kommersiell service. Det angivna syftet kan nås genom insatser för att underlätta varutransporter och åtgärder för att bibehålla befintliga servicefunktioner.

Innan jag behandlar de konkreta åtgärder som bör komma i fråga vill jag emellertid något beröra de krav som kan ställas beträffande servicenivån.

Utredningen uppehåller sig i huvudsak vid vad den kallar den lokala servicenivån. Orter med sådan karaktär beträffande serviceutbud bör kunna nås på 30—45 minuter med kollektiva trafikmedel och där bör finnas vissa grundläggande servicefunktioner. Servicefunktioner på den s. k. regionala nivån bör kunna nås inom ett par timmars restidsavstånd.

Chefen för inrikesdepartementet konstaterar i prop. 1972: 111 att de av glesbygdsutredningen angivna servicenivåerna i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Han ansluter sig vidare till utredningens synpunkter i dessa delar men framhåller, att avsteg från de angivna restidsavstånden i vissa fall framstår som realistiskt.

För egen del vill jag härutöver endast understryka att de angivna

kraven på tillgänglighet beträffande kommersiell service måste anpassas till andra planeringsmål. Planering för kommersiell service bör självfallet samordnas med annan planering. I första hand torde, som utredningen angivit, målet om en viss tillgänglighet kunna nås genom insatser på kommunikationsområdet. Av särskild vikt är planeringen av den kollektiva transportapparaten. Chefen för kommunikationsdepartementet kommer att anmäla dessa frågor i annat sammanhang.

Som ett komplement till persontransporter bör enligt utredningen och flertalet remissinstanser hemsändning av varor ordnas. Jag ansluter mig till detta synsätt. Jag förordar i likhet med utredningen att statsbidrag skall utgå till glesbygdskommuner som reducerar fraktkostnaderna vid hemsändning av varor. Det bör ankomma på kommunerna att besluta om den reduktion av fraktkostnader för hemsändning som kan bedömas lämplig. Omfattningen av kommunernas medverkan i den direkta hemsändningsverksamheten bör avgöras av dem själva. Kungl. Majt bör i tillämpningsföreskrifter närmare ange de villkor som skall gälla för att erhålla statsbidrag.

Beträffande den geografiska avgränsningen förordar jag i överensstämmelse med uttalande i prop. 1972: 111, som riksdagen inte haft något att erinra mot, att statsbidrag skall utgå till glesbygdskommuner i skogslänens inre delar, som anordnar hemsändning och i samband därmed reducerar fraktkostnaderna vid hemsändning. I särskilda fall och efter beslut av Kungl. Maj:t bör stöd kunna utgå även i andra delar av landet. Bidraget bör utgå enligt samma regler som för social hemhjälp, d. v. s. med 35 % av kommunernas nettokostnad. En förutsättning för bidrag bör vara att reguljära transportmedel inkl. lantbrevbäring, skolskjutsar och liknande används för hemsändningen.

Behovet av de av utredningen föreslagna varuombuden är svårt att bedöma. Jag är med hänsyn härtill inte beredd att förorda statligt bidrag till kostnader för varuombud.

Utredningen har övervägt olika möjligheter att genom samhällsstöd bibehålla väsentliga serviceenheter. Utgångspunkten härvidlag är att sådant stöd skall utgå när transportinsatser inte ger tillfredsställande resultat. Stöd bör vidare utgå endast till sådana enheter som på någon sikt bedöms kunna bibehållas. Tanken på ett driftsstöd till butiker avvisas av utredningen. Detta har mött en viss kritik från flera remissinstanser. Utredningens förslag om investeringsstöd har däremot tillstyrkts.

Jag delar utredningens allmänna syn på frågan om samhällsstöd för att vidmakthålla vissa servicefunktioner. Jag ansluter mig vidare till utredningens förslag att investeringsstöd skall kunna utgå i vissa fall. Stödet bör i första hand utgå till dagligvarubutiker. Annat serviceutbud på den lokala nivån bör i allmänhet kunna vidmakthållas på annat sätt, bl. a. genom att dagligvarubutikerna utvidgar sortimentet och håller beställningsberedskap för andra varor. Stödet bör som utredningen fram-

hållit endast utgå till sådana enheter som bedöms kunna bibehållas på någon sikt och som är lokaliserade på ett sätt som står i överensstämmelse med övrig kommunal serviceplanering. Stödet bör utgå för finansiering av ny-, till- eller ombyggnad av affärslokal eller annan byggnad som behövs för verksamheten eller för anskaffning av inredning och utrustning. Stöd skall endast utgå då det är en förutsättning för att vidmakthålla nödvändig service. I vissa undantagsfall bör investeringsstöd kunna utgå även till varubussar.

Jag förordar att stödet utgår i form av lån eller avskrivningslån motsvarande högst två tredjedelar av de totala investeringskostnaderna. Den del av stödet som utgörs av avskrivningslån bör utgå med ett belopp som motsvarar högst 35 procent, i särskilda fall högst hälften, av investeringskostnaderna. I fråga om säkerhet, ränta, amortering och uppsägning av lånen samt möjligheter att återkräva avskrivningslån bör bestämmelserna i huvudsak utformas som motsvarande bestämmelser om statligt regionalpolitiskt stöd.

Utredningen har vidare föreslagit att staten i särskilda fall skall kunna lämna kreditgaranti till näringsidkare för anskaffning av varulager. Sådan garanti bör enligt utredningen endast lämnas i samband med att investeringsstöd utgår. Jag kan biträda utredningens förslag i denna del och utgår ifrån att kreditgarantier kommer att behöva lämnas relativt sällan. Jag förordar att kreditgarantin, i enlighet med utredningens förslag, bör avse högst 50 procent av kapitalbehovet för varulagret, i särskilda fall högst två tredjedelar. Beträffande den geografiska avgränsningen för investeringsstöd och kreditgaranti bör gälla den princip som jag tidigare förordat beträffande bidrag till hemsändning.

De stödformer jag nu förordat bör kunna bli ett viktigt inslag i strävandena att garantera glesbygdsbefolkningen en rimlig servicenivå.

Utredningen framhåller att till grund för beslut rörande statliga stödåtgärder bör finnas översiktliga planer för serviceförsörjningen i kommunerna. Dessa planer bör samordnas med övriga kommunal planering.

Jag vill kraftigt understryka utredningens uppfattning härvidlag. Som framhölls i prop. 1972: 111 ankommer det på kommunerna att svara för att en tillfredsställande service upprätthålls i olika kommundelar. Länsstyrelserna skall emellertid biträda kommunerna i deras planering. Beslut i enskilda stödärenden bör fattas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Härvid bör medverkan från berörd länsstyrelse ske i lämpliga former. Utredningens förslag beträffande samråd mellan kommuner, länsstyrelser och handel vill jag starkt tillstyrka. Vidare bör de åtgärder jag förordat ses som en försöksverksamhet och kunna omprövas efter en tid.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela närmare föreskrifter beträffande tillämpningen av de stödformer jag nu förordat.

Det samhällsstöd jag förordat i det föregående bör tas upp under två olika anslag. Under ett förslagsanslag bör beräknas medel för ekonomiskt stöd till hemsändning och eventuella kostnader för kreditgaranti. Jag beräknar medelsbehovet under budgetåret 1973/74 till 2,1 milj. kr. Jag förordar att ramen för kreditgarantier sätts till 1 milj. kr.

Under fonden för låneunderstöd bör tas upp ett investeringsanslag för det investeringsstöd jag förordat i det föregående. Jag beräknar anslagsbehovet till 500 000 kr. under budgetåret 1973/74.

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för stödet till kommersiell service i glesbygder som jag förordat
2. till *Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 kr.
3. medge att kreditgaranti för lån till anskaffning av varulager under budgetåret 1973/74 beviljas i enlighet med vad förordats i det föregående intill ett belopp av 1 000 000 kr.

E. PATENT-, OCH REGISTRERINGSVERKET M. M.

Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket handlägger ärenden angående patent, varumärken, mönster, namn och aktiebolag. Patent- och registreringsverket leds från och med den 1 juli 1972 av en lekmannastyrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns en patentavdelning, ett bibliotek, en varumärkesbyrå, en mönstersektion, en namnsektion, en bolagsbyrå, en besvärsavdelning, en administrativ byrå samt en planerings- och utvecklingsenhet. Patentavdelningen består av åtta byråer och ett patentkansli. Chefen för patentavdelningen är generaldirektörens ställföreträdare. Chefen för varumärkesbyrån har tillsyn över mönster- och namnsektionerna. I besvärsavdelningen, som från och med den 1 juli 1972 t. v. arbetar på tre avdelningar, prövas besvär angående patent, varumärken, mönster och namn.

Vid verket fanns den 1 juli 1972 624 anställda, varav 294 utgjorde handläggande personal.

Patent- och registreringsverket tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för verket.

1. Patentärenden.
2. Teknisk information och dokumentation.
3. Nyhetsgranskning m. m.
4. Varumärkes- och mönsterärenden.
5. Namnärenden.
6. Bolagsärenden.

Patent- och registreringsverket redovisar vidare två internprogram, Besvärsärenden och Central administration.

Patent- och registreringsverkets verksamhet under programmen 1—6 finansieras från ett förslagsanslag benämnt Patent- och registreringsverket. Programmet Nyhetsgranskning m. m. redovisas förslagsvis över en anslagspost med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under denna post redovisas kostnader och intäkter för verkets uppdragsverksamhet. Anslagsposten får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tilldogodose behov av rörelsekapital disponerar patent- och registreringsverket en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 000 kr.

E 1. Patent- och registreringsverket

1971/72	Utgift	37 247 159
1972/73	Anslag	38 033 000
1973/74	Förslag	43 590 000

Produktionspolitik

Intresset för patent och varumärken samt frekvensen i fråga om bolagsbildning beror på aktiviteten i näringslivet. Efterkrigstiden har utmärkts av en mycket stark frammarsch på det ekonomiska livets område. För patentverkets del har det inneburit en ständigt stigande efterfrågan beträffande främst patent, varumärken och bolagsbildning. Verket har små möjligheter att styra denna utveckling. Avgiftsförändringar kan inte mer än tillfälligtvis påverka ansökningsvolymen.

Vad gäller kvalitetskravet är verket i huvudsak bundet genom bestämmelser i gällande lagstiftning såväl i fråga om den formella som den materiella behandlingen. Verket har emellertid en medveten strävan att bedöma frågor som gäller formalia så praktiskt som möjligt och inte överdriva kvalitetskravet vid ärendenas handläggning. Verkets målsättning är att ge en så god service som möjligt åt kunderna.

Eftersom man genom en ändrad avgiftspolitik eller genom att acceptera en ändrad kvalitet i ärendehandläggningen inte i någon nämnvärd grad kan påverka efterfrågan, anser verket att resurserna i stället måste anpassas till efterfrågan för att köbildning och balanser inte skall uppstå.

Verket emotser de närmaste åren inom flertalet verksamhetsområden en stigande efterfrågan på sina tjänster med en ökande arbetsvolym som följd. Expansionen anges bero på dels att antalet ansökningar ökar, dels att nya arbetsuppgifter kommer att tillföras verket. Den allmänna målsättningen för produktionspolitiken är att inom varje program uppnå en produktion som svarar mot den årliga efterfrågan och att samtidigt reducera onormalt stora balanser av ärenden. Vidare ser verket som sin uppgift att förbättra kundservicen.

Omfattningen av det internationella samarbetet har redovisats i huvudtitelns inledande översikt.

Rationaliserings- och utvecklingsarbete

Den under senare år stigande efterfrågan har medfört allt större krav på verkets produktionsresurser. Stora ansträngningar görs för att uppnå högre effektivitet av befintliga resurser. Ett omfattande rationaliserings- och utvecklingsarbete med tyngdpunkten förlagd till patent- och bolagsprogrammen inleddes under mitten av 1960-talet. Det omfattande rationaliseringsprogram som då påbörjades har i väsentliga delar avslutats varigenom betydande rationaliseringsvinster uppnåtts. Nya viktiga rationaliseringsprojekt har dock tillkommit som bör fullföljas.

Finansieringsbudget

I anslagsframställningen lämnas uppgifter om de inkomster verket uppbär i form av avgifter m. m. samt om kostnaderna för verksamheten. Jag har vid inkomstberäkningen för budgetåret 1973/74 tagit hänsyn till den höjning av vissa avgifter under programmet Bolagsärenden som ägde rum den 1 oktober 1972.

	Milj. kr.			
	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
	Utfall	Beräknat	PRV	Dep.chefen
Inkomster	39,9	41,7	43,1	45,9
Kostnader	37,6	38,5	46,3	43,6
Resultat	+ 2,3	+ 3,2	— 3,2	+ 2,3

Programsammanställning

	1 000-tal kr.			
	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
	Utfall	Anslag	PRV	Dep.chefen
Program				
1. Patentärenden	19 997	20 486	22 913	21 822
2. Teknisk information och dokumentation	4 632	5 419	6 967	6 307
3. Nyhetsgranskning m. m.	0	1	1	1
4. Varumärkes- och mönsterärenden	3 004	3 417	3 773	3 768
5. Namnärenden	556	643	724	717
6. Bolagsärenden	9 431	8 507	11 985	11 445
Varav rationaliserings-projekt	(580)	(230)	(580)	(200)
Summa kostnader	**37 620**	**38 473**	**46 363**	**44 060**
Avgår intäkter under anslaget	— 374	— 440	— 470	— 470
Summa anslag	**37 246**	**38 033**	**45 893**	**43 590**

Programmet Patentärenden

Programmet omfattar handläggning av ärenden angående patent på uppfinningar.

Budgetåret 1968/69 inkom 18 400 ansökningar. För budgetåret 1972/73 räknar verket med 17 500 nya ansökningar. Antalet avgjorda patentansökningar per år har under samma period ökat från 18 600 till 18 900. Detta innebär en produktivitetsökning från 102 till 115 avgjorda ärenden per manår eftersom antalet ingenjörer i manår nedgått under perioden från 183 till 164. Den ökade produktionen beräknas ge en minskning i balansen av oavgjorda ansökningar från 60 500 för budgetåret 1968/69 till 55 000 för budgetåret 1972/73. Detta motsvarar f. n. en medelbehandlingstid för beviljade patent på ungefär fyra år.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1971/72	1972/73	1973/74
Antal ärenden			
Efterfrågan	17 200	17 500	17 700
Produktion	18 200	18 900	20 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	19 997	21 742	22 913

Motiv

Verkets målsättning är en reducering av medelbehandlingstiden för beviljade patent till tre år i slutet av 1970-talet. Den härför erforderliga produktionsökningen skall till väsentlig del uppnås genom rationalisering. Kraven på kvalitet och rättssäkerhet skall inte eftersättas.

Trots att antalet inkomna ansökningar de senaste åren minskat, räknar verket under den kommande femårsperioden med en mindre ökning. Ökningen uppskattas till högst 2 % per år t. o. m. budgetåret 1973/74.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 1 023 000 kr. Verket anser att ett förverkligande av det s. k. 0-alternativet skulle medföra en produktionsminskning med ca 5 %.

Verket begär 300 000 kr. för att möjliggöra fortsatt deltagande i det internationella samarbetet på patentområdet och tillgodogöra resultatet därav. För fortsatt rationalisering yrkas sammanlagt 680 000 kr., varav 300 000 kr. för genomförande och produktion av det projekt som avser administrativ databehandling av diarier för patentansökningar och patent samt 100 000 kr. för ersättning till rotelgruppledarna.

Granskningsmaterialets tillväxt medför behov av fler hyllor m. m. För detta begär verket 100 000 kr. Verket anser att dess budgetförslag kan ge en årlig produktionsökning med 700 avgjorda ärenden.

Ett belopp på 295 000 kr., som för innevarande budgetår anvisats för utgifter av engångsnatur, har räknats bort.

Programmet Teknisk information och dokumentation

Programmet omfattar verkets informations- och dokumentationstjänst på patentområdet, vari ingår biblioteket och publiceringsverksamheten på patentområdet.

Antalet mottagna, omklassade och distribuerade utländska patentskrifter beräknas öka från 919 500 för budgetåret 1967/68 till 1 150 000 för budgetåret 1972/73. Motsvarande siffror för framtagna patentskrifter m. m. är 99 200 resp. 138 000.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1971/72	1972/73	1973/74
Antal ärenden[1]			
Mottagna och distribuerade utl. patentskrifter	1 098 000	1 150 000	1 150 000
Framtagna patentskrifter m. m.	128 000	138 000	138 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	4 632	5 824	6 967

[1] Avser endast två av flera prestationstyper inom biblioteket.

Motiv

Verkets målsättning för den interna servicefunktionen är att befria den handläggande ingenjörspersonalen från arbetsuppgifter förenade med granskningsmaterialets organisation och tillväxt. Målsättningen för den externa servicefunktionen är att genom förbättrad och utvidgad publicering m. m. bl. a. öka de patentsökandes förutsättningar att själva utföra preliminär nyhetsgranskning och därmed medverka till en minskning av antalet ansökningar, som inlämnas på grund av otillräcklig kunskap om teknikens ståndpunkt.

Pris- och löneomräkningen på befintliga resurser har beräknats till 358 000 kr. Verket konstaterar i anslutning till 0-alternativet att programmet i kostnadshänseende styrs av för programmet externa faktorer. Befintliga personella resurser anses utgöra ett minimum för att upprätthålla en godtagbar service.

Den ökade publiceringen utomlands av patentskrifter och liknande, som skall ingå i det obligatoriska granskningsmaterialet vid verket, medför ökade kostnader för hantering och förvaring. För att kunna möta denna volymökning begär verket ytterligare 268 000 kr. Kostnaden för inköp från utlandet av utdrag ur tekniska artiklar beräknas till 110 000 kr.

Verket begär sammanlagt 412 000 kr. för en utökning och förbättring av informationsverksamheten. Detta innebär mikrofilmning av patentskrifter och patentansökningar, fullständig klassning av ansökningarna samt publicering av veckoförteckningar över inkomna ansökningar.

Härutöver yrkar verket att de delar av programmet som avser publicering behandlas enligt principerna för uppdragsverksamhet.

Programmet Nyhetsgranskning m. m.

Programmet omfattar nyhetsgranskning av uppfinningar utan samband med patentansökan och övriga kommissionärsuppgifter på patentområdet, likhetsgranskning av varumärken utan samband med ansökan och tillhandahållande av annan information ur det datorbaserade varumärkesregistret samt försäljning av icke vidimerade fotokopior av i huvudsak patentansökningar och patent. Under programmet redovisas verkets uppdragsverksamhet.

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
	Utfall	Beräknat	PRV	Dep.chefen
Efterfrågan, resultat				
Inkomna uppdrag[1]	570	1 200	2 000	2 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	209	440	700	700
Intäkter (1 000-tal kr.)	235	440	700	700
Resultat (1 000-tal kr.)	+ 26	0	0	0
Driftbidrag	0	0	0	0

[1] Avser endast uppdrag på patentområdet.

Uppdragsverksamheten på varumärkesområdet beräknas komma igång under innevarande budgetår. Tre manår av ingenjörspersonal och fyra manår av kontorspersonal beräknas disponeras för uppdragsverksamheten på patentområdet under budgetåret 1973/74.

Programmet Varumärkes- och mönsterärenden

Antalet varumärkesansökningar beräknas öka från 5 300 för budgetåret 1967/68 till 6 000 för budgetåret 1972/73. Den årliga produktionen har under motsvarande period preliminärt ökat med 100 och balansen av oavgjorda ärenden sjunkit från 4 900 till 4 700.

Ny mönsterlag trädde i kraft den 1 oktober 1970. En historisk jämförelse av efterfrågan och produktion är därför inte meningsfull. Balansen av oavgjorda ärenden vid utgången av budgetåret 1971/72 var 1 700.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1971/72	1972/73	1973/74
Antal ärenden			
Efterfrågan, varumärkesärenden	5 700	6 000	6 200
Produktion, varumärkesärenden	6 000	6 000	6 000
Efterfrågan, mönsterärenden	2 100	3 000	3 500
Produktion, mönsterärenden	1 600	2 200	3 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	3 004	3 667	3 773

Motiv

Verkets målsättning för programmet är att med bibehållande av nuvarande kvalitet i handläggningen av ärendena och med minsta möjliga resurstillskott fullfölja produktionsplaneringen som syftar till en produktion motsvarande efterfrågan.

Pris- och löneomräkningen på befintliga resurser har beräknats till 210 000 kr. Verket anser att ett förverkligande av 0-alternativet skulle innebära en balansökning med 400 varumärkesansökningar och 300 mönsteransökningar, dvs. en förlängd väntetid med omkring en resp. en och en halv månad.

Nyinredning av varumärkesarkivet medför en kostnad av 25 000 kr.

För att möta en stigande efterfrågan vad gäller mönsterärenden begär verket sammanlagt 135 000 kr.

Ett belopp på 230 000 kr., som för innevarande budgetår anvisats för utgifter av engångsnatur, har räknats bort liksom en hyresbesparing på 40 000 kr.

Programmet Namnärenden

Detta program avser handläggning av ärenden angående byte av släktnamn och förnamn.

Antalet inkomna namnärenden per år beräknas öka från 3 900 under budgetåret 1967/68 till 4 600 budgetåret 1972/73. Produktionen har i stort motsvarat efterfrågan.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1971/72	1972/73	1973/74
Antal ärenden			
Efterfrågan	4 500	4 600	4 700
Produktion	4 500	4 600	4 700
Kostnader (1 000-tal kr.)	556	702	724

Motiv

Verkets målsättning för programmet är att stimulera och tillgodose allmänhetens intresse för namnbyte. Pris- och löneomräkningen har beräknats till 39 000 kr.

Programmet Bolagsärenden

Programmet avser arbetsuppgifter som i huvudsak regleras i aktiebolagslagen (SFS 1944: 705 senast ändrad 1971: 591).

Antalet inkomna bolagsbildningsärenden per år beräknas under perioden 1967/68—1972/73 preliminärt stiga från 7 350 till 18 000 och antalet inkomna registerändringsärenden från 23 800 till 38 200. Antalet avgjorda bolagsbildnings- och registerändringsärenden var budgetåret 1967/68 7 200 resp. 23 700 och beräknas budgetåret 1972/73 preliminärt till 20 000 resp. 40 000. Balansen av oavgjorda bolagsbildningsärenden beräknas preliminärt minska med 1 900 under perioden. Balansen av registerändringsärenden blir oförändrat 3 200. Antalet bolagsbildningsärenden ökade väsentligt under budgetåret 1970/71 bl. a. till följd av förslaget till ny aktiebolagslag.

Den ökning i såväl produktion som produktivitet som ägt rum under de senaste åren är framför allt ett resultat av det rationaliseringsarbete som i större skala påbörjades under budgetåret 1967/68 bl. a. genom övergång från enmansrotlar till grupprotlar, datorstyrning av påminnelseförfarandet på balanssektionen samt mikrofilmning av aktiebolagsregistret. Bolagsbyrån arbetar från oktober 1972 i nya, rationella lokaler. Från innevarande budgetår prövas på försök ändrad indelning av byrån i arbetsenheter.

	Utfall	PRV Beräknat	
	1971/72	1972/73	1973/74
Antal ärenden[1]			
Efterfrågan, bolagsb.ärenden	16 300	18 000	20 000
Produktion, bolagsb.ärenden	17 900	20 000	20 000
Efterfrågan, reg.ändringsärenden	34 700	38 200	42 000
Produktion, reg.ändringsärenden	34 400	40 000	42 000
Kostnader (1 000-tal kr.)	9 431	9 320	11 985

[1] Övriga huvudprestationer inom programmet är beställningar och granskning av räkenskapshandlingar.

Motiv

Verkets målsättning för programmet är att successivt nedbringa behandlingstiderna så att efterfrågan kan tillgodoses utan att balanser uppkommer samt att därefter bibehålla korta behandlingstider. För registreringsbevis bör behandlingstiden vara särskilt kort.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 741 000 kr. Verket räknar med en årlig ökning av efterfrågan på programmets tjänster med ca 10 %. Man anser dock att det finns starka skäl att reservera sig för möjligheten av en betydligt större ökning. Ett förverkligande av 0-alternativet innebär enligt verket att man inte skulle kunna fullgöra sina serviceskyldigheter åt näringslivet på ett tillfredsställande sätt. Balansen av t. ex. oavgjorda bolagsbildningsärenden och registerändringsärenden skulle öka med 1 000 resp. 1 700 ärenden.

Kostnaden för flyttning av bolagsbyrån till nya lokaler (lokaler, utökad personal m. m.) beräknar verket till 1 696 000 kr. För fortsatt rationaliseringsverksamhet yrkas 180 000 kr. För att kunna möta den stigande efterfrågan på programmets tjänster krävs enligt verket ett resurstillskott på 1 069 000 kr. Tillskottet skall användas för tillfällig arbetskraft vid toppbelastningar (131 000 kr.), publikationstryck (750 000 kr.) samt datorkörningar, fotomateriel m. m. (188 000 kr.).

Ett belopp på 53 000 kr., som för innevarande budgetår anvisats för utgifter av engångsnatur, har räknats bort.

Programmet Besvärsärenden

Programmet är ett internprogram, vars kostnader har fördelats på huvudprogrammen med hänsyn till den omfattning det tas i anspråk. Programmet avser prövning av besvär angående patent, varumärken, mönster och namn.

Antalet inkomna besvärsärenden rörande patent beräknas under perioden 1967/68—1972/73 öka från 640 till 980. Antalet avgjorda ärenden per år under samma period stiger från 354 till 900. Balansen av oavgjorda ärenden beräknas vid utgången av budgetåret 1972/73

uppgå till 2 515, dvs. motsvara en väntetid på ca 2 1/2 år. Produktionen vad gäller besvär avseende varumärken, mönster och namn har i stort motsvarat efterfrågan.

Motiv

Verkets målsättning för programmet är en genomsnittlig behandlingstid för patentbesvär som inte överstiger två år.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 69 000 kr. Verket anser att en medelsram enligt 0-alternativet skulle medföra en orimlig balansökning med ca 70—80 patentärenden.

Verket anser att besvärsavdelningen behöver tillföras en lagkunnig ledamot och föreslår därför att en tjänst som patenträttsråd inrättas (108 000 kr.). Besvärsavdelningens kansli bör förstärkas med ett biträde (40 000 kr.). Dessutom föreslår verket att generaldirektören befrias från uppgiften att vara ordförande på en av avdelningarna och att en särskild ordförande i stället förordnas av Kungl. Maj:t (5 000 kr.).

Programmet Central administration

Programmet är ett internprogram, vars kostnader har fördelats på huvudprogrammen med hänsyn till den omfattning det tas i anspråk. Under programmet redovisas generaldirektören, administrativa byrån samt planerings- och utvecklingsenheten.

Motiv

Målsättningen för planerings- och utvecklingsenheten anges vara bl. a att göra verket bättre rustat för en anpassning av verksamhetens inriktning och den framtida verkspolitiken efter de krav som olika intressentgrupper i framtiden beräknas komma att ställa på verket samt att genom rationaliserings- och utvecklingsarbete uppnå ett effektivare utnyttjande av de resurser som ställs till verkets förfogande.

Pris- och löneomräkning på befintliga resurser har beräknats till 343 000 kr. 0-alternativet skulle innebära en minskning av central administration med fem till sex personer. Detta skulle medföra försämrad intern service (vaktmästeri, telefonväxel m. m.) och extern service. För planerings- och utvecklingsenheten skulle detta alternativ i första hand medföra att enhetens arbete på det internationella planet helt måste läggas ned.

Verket begär ett resurstillskott på 295 000 kr. för utveckling och genomförande av internationella söksystem inom patentgranskning (2 1/2 manår) samt för fortsatt planerings- och rationaliseringsarbete inom verket. För återbetalning till statens datamaskinfond och drift av dataregistreringsutrustning räknar verket med 46 000 kr. I övrigt beräknas ytterligare 256 000 kr. för personal- och administrationskostnader, varav 100 000 kr. för en intensifierad utbildning.

Personalfrågor

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			PRV	Dep.chefen
Personal (manår)				
Handläggande	294	294	309	298
Övrig	318	330	341	337
	612	**624**	**650**	**635**

Patent- och registreringsverket beräknar att ett genomförande av dess förslag under programmen kräver en personalökning med 26 manår varav 15 avser handläggare. Personalökningen avser främst programmet Bolagsärenden med sammanlagt nio manår, varav tre för handläggare. Utvecklingen av uppdragsverksamheten anser verket medge en personalförstärkning med två manår.

Verket föreslår vidare att två byråchefstjänster inrättas, en på patentkansliet och en på planerings- och utvecklingsenheten. Dessutom föreslås en tjänst som patenträttsråd vid besvärsavdelningen.

Departementschefen

Vid patent- och registreringsverket har under senare år bedrivits ett intensivt rationaliserings- och utvecklingsarbete. Jag finner att detta arbete givit produktivitetsvinster som möjliggjort betydande produktionsökningar med endast begränsade resurstillskott. Jag kan i huvudsak ansluta mig till den produktionspolitik som verket förordat och anser att de uppställda produktionsmålen successivt bör kunna förverkligas i första hand genom en fortsatt rationaliseringsverksamhet.

Den av verket förordade inriktningen av verksamheten under de olika programmen kan jag i stort sett godta. I fråga om verksamhetens omfattning har jag beräknat medel för att möta en väntad efterfrågeökning, framför allt inom programmet Bolagsärenden. Bolagsbyråns nya lokaler utanför ämbetsbyggnaden medför också ökade kostnader. För att täcka kostnader inom ramen för en försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. har jag beräknat 55 000 kr. Resursförstärkningen härutöver avser främst medel för fortsatt rationaliseringsverksamhet och andra effektivitetsbefrämjande insatser av personell och materiell karaktär.

Verket har föreslagit att de delar av programmet Teknisk information och dokumentation som avser publicering behandlas enligt principerna för uppdragsverksamhet. Jag finner det betydelsefullt, att den mängd teknisk information som finns i verkets omfattande patentskriftsamlingar så effektivt som möjligt ställs till industrins samt enskilda uppfinnares och forskares förfogande. En sådan service bör bl. a. kunna stimulera innovationsverksamheten inom landet, förebygga in-

trång i patent och minska antalet ansökningar som inges på grund av bristande kunskap om den tekniska utvecklingen. Jag är emellertid inte nu beredd att ta ställning till en utvidgad uppdragsverksamhet men har för avsikt att i annat sammanhang ta upp frågan om en undersökning av möjligheterna till en sådan utvidgning. Riksdagen har i skrivelse den 13 december 1972 i anledning av motion 1972: 924 om inrättande av en patentdomstol anhållit om en översyn rörande patent- och registreringsverkets besvärsavdelning i enlighet med vad näringsutskottet anfört i sitt utlåtande (NU 1972: 56, rskr 1972: 334). Utskottet anför att de förändringar som har inträtt i besvärsavdelningens arbetsvillkor under de senaste åren talar för att en översyn av avdelningens organisation och arbetsformer bör komma till stånd. Därvid bör enligt utskottet hänsyn tas till de förvaltningsrättsliga synpunkter som intar en framträdande plats i flera av remissyttrandena över motionen.

Ett flertal åtgärder har de senaste åren vidtagits för att möta de förändrade arbetsvillkor som följer med en snabbt stigande efterfrågan. Med anledning av en framställning från verket medgav Kungl. Maj:t den 30 juni 1971 att besvärsavdelningen t. v. får bestå av, utom de tjänstemän som anges i 11 § instruktionen för verket, fyra tjänstemän med förordnande att bestrida göromål som ankommer på patenträttsråd, som är tekniskt kunnig ledamot. Dessa förordnanden innebar en avsevärd förstärkning av de fasta resurserna, varför inlåningen av tillfällig arbetskraft från patentavdelningen successivt kunnat minskas. I regleringsbrevet för budgetåret 1972/73 föreskrivs att besvärsavdelningen, med avvikelse från vad som föreskrives i instruktionen för verket, skall arbeta på tre avdelningar.

Jag biträder verkets förslag att inrätta en tjänst för patenträttsråd i Ce 1 som lagkunnig ledamot. Detta resurstillskott bör kunna underlätta avdelningens arbete. Frågan om generaldirektörens ställning på besvärsavdelningen ämnar jag ta upp i annat sammanhang.

Mot den här redovisade bakgrunden finner jag att en anpassning av organisation och arbetsformer inom verkets besvärsavdelning till förändrade arbetsvillkor i allt väsentligt redan ägt rum. En översyn av avdelningens organisation och arbetsformer bör göras när erfarenhet vunnits av den nu ändrade och utökade organisationen, och när man bättre kan överblicka konsekvenserna för det svenska patentverket av det internationella samarbetet på patentområdet.

Vad patent- och registreringsverket förordat beträffande inrättande av en tjänst på löneplan C på patentkansliet kan jag inte biträda. Jag har beräknat medel för en personlig tjänst som byråchef i lönegrad Cg 1 för planerings- och utvecklingsenhetens chef.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av programsammanställningen för patent- och registreringsverket.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid patent- och registreringsverket inrätta en tjänst för patenträttsråd i Ce 1.
2. till *Patent- och registreringsverket* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 43 590 000 kr.

E 2. Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register

1971/72	Utgift	2 944 883
1972/73	Anslag	2 000 000
1973/74	Förslag	3 500 000

Från detta anslag bestrids dels länsstyrelsernas annonskostnader för att kungöra sådana anmälningar som skall tas in i förenings- och handelsregistren, dels viss del av patent- och registreringsverkets tryckningskostnader för diverse samlingsregister.

Avgifter, som flyter in i samband med anmälningarna, redovisas på riksstatens inkomstsida under titeln Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register. Avgifterna, som höjdes den 1 januari 1972 (kungörelser 1971: 918 och 919), avses täcka kostnaderna under detta anslag samt länsstyrelsernas handläggningskostnader i samband med anmälningarna. För budgetåret 1971/72 har inkomsttiteln redovisats med 2 017 048 kr. Budgetåret 1973/74 beräknas inkomsterna uppgå till 2,8 milj. kr.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 3,5 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.

F. EKONOMISKT FÖRSVAR

Under fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond, redovisas samtliga med överstyrelsens lagring sammanhängande kostnader och intäkter. Balans mellan intäkter och kostnader på driftstaten för fonden fås genom omföring av erforderligt belopp från anslaget F 2. Ersättning för beredskapslagring m. m. Det omförda beloppet bokförs som intäkt på fonden.

Kostnaderna för central administration beräknas i sin helhet under anslaget F 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Den del av dessa kostnader som skall belasta fondens drift omförs mellan myndighetsanslaget och fonden varvid det omförda beloppet redovisas som uppbördsmedel under myndighetsanslaget.

F 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1971/72	Utgift	6 432 584
1972/73	Anslag	6 664 000
1973/74	Förslag	8 646 000

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har till uppgift att samordna landets försvarsförberedelser på det ekonomiska området. I den mån det inte ankommer på annan myndighet skall styrelsen också ombesörja att det totala försvarets behov av förnödenheter kan tillgodoses vid krig eller avspärrning. På styrelsen ankommer dessutom att fullgöra uppgifter beträffande undanförsel och förstöring. Ledamöter i styrelsen är en generaldirektör, som är styrelsens ordförande, och minst sex andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt. Bland ledamöterna utser Kungl. Maj:t en vice ordförande. Inom styrelsen finns en avdelning, omfattande en utredningsbyrå och en varubyrå, samt en administrativ byrå, en affärsbyrå, en bränslebyrå och en informationssektion. Avdelningen leds av en avdelningschef. Varje byrå förestås av en byråchef. Avdelningschefen samordnar styrelsens olika planeringsfunktioner. Direkt under avdelningschefen finns tills vidare ett särskilt sekretariat för studier och långsiktsplanering.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Överstyrelsen	Dep. chefen
Personal			
Handläggande personal	99	[2]+11	+5
Övrig personal	57	+ 3	+2
	[1]**156**	**+14**	**+7**
Anslag			
Utgifter			
Avlöningar	5 441 000	+1 306 000	+1 124 000
Sjukvård	20 000	+ 5 000	+ 6 000
Reseersättningar (även för utrikes resor)	138 000	+ 27 000	+ 27 000
Lokalkostnader	520 000	+ 85 000	+ 83 000
Expenser	1 095 000	+ 900 000	+ 362 000
Därav engångsutgifter		(16 000)	(20 000)
Gengasforskning	250 000	—	—
Syntetläderprov	—	—	+ 100 000
Samarbetsprojekt inom skoindustri	—	—	+ 500 000
	7 464 000	**+2 323 000**	**+2 202 000**
Uppbördsmedel			
Ersättning från fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond	— 800 000	— 275 000	— 220 000
Nettoutgift	**6 664 000**	**+2 048 000**	**+1 982 000**

[1] 92 avlönas från myndighetsanslaget
25 avlönas från driftstaten för fonden för beredskapslagring, överstyrelsens delfond
35 avlönas från driftstaten för förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap
4 avlönas från investeringsanslag för förrådsanläggningar
[2] Varav en under anslaget F 2.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1. Löne- och prisomräkning m. m. 561 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar överstyrelsen i första hand minskad insats av extra personal, minskat lokalutnyttjande och minskad ADB-verksamhet. Detta skulle innebära att sekretariatet för studier och långsiktsplanering måste slopas. Överstyrelsen skulle då inte kunna fullgöra sin uppgift att leda och samordna långsiktsplaneringen inom det ekonomiska försvaret.

3. Med hänsyn till den ökade arbetsbelastningen inom de olika byråerna behövs en förstärkning med en avdelningsdirektör, fem byrådirektörer, en byråsekreterare samt en byråassistent, tre assistenter, en kontorsskrivare och en expeditionsvakt (+ 909 000 kr.).

4. För automatisk databehandling behövs ytterligare medel för uppbyggnad av databanken (+ 700 000 kr.).

5. Medelsförstärkning behövs vidare för bl. a. publikationstryck (+ 67 000 kr.), ökad reseverksamhet (+ 20 000 kr.), ökade lokalkostnader (+ 34 000 kr.), samt för utgifter i övrigt (+ 32 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 646 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en byrådirektör för dataverksamhet samt ett kvalificerat biträde (3), ökade kostnader för publikationstryck (+ 37 000 kr.) och databehandling (+ 180 000 kr.) (5). För att täcka kostnader inom ramen för en försöksverksamhet med taxesystem för redovisningscentraler m. m. har jag beräknat 57 000 kr. under anslagsposten Expenser.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25. rskr. 1972: 325) skall överstyrelsen bevaka och tillse att en tillfredsställande försörjning med beklädnadsvaror kan uppnås i en kristid.

Vid min anmälan i prop. 1972: 127 (s. 50) av frågan om försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. uttalade jag, att jag delade försörjningsberedskapsutredningens uppfattning om behovet av en förstärkning av överstyrelsens administrativa resurser. Jag har för detta ändamål beräknat medel för bl. a. två avdelningsdirektörer, två byrådirektörer och ett kvalificerat biträde samt för konsulttjänster (250 000 kr.). För bidrag till inledande prov med syntetläder beräknar jag 100 000 kr. I propositionen anförde jag också att chefen för industridepartementet vid anmälan av statsverkspropositionen under trettonde huvudtiteln ämnar föreslå medel för bidrag till samarbetsprojekt inom skosektorn. Efter närmare övervägande mot bakgrund av att bidragsformen ingår i ett större beredskapsprogram för beklädnadsområdet, förordar jag efter samråd med chefen för industridepartementet att bidragsmedlen i stället anvisas under tionde huvudtiteln. Medlen skall likväl administreras på det sätt som anges i prop. 1972: 127 (s. 46).

Inom överstyrelsen har de senaste åren bedrivits ett omfattande arbete med långsiktsplanering och s. k. miljöstudier. Jag finner det nu angeläget att även programbudgetverksamheten intensifieras för att möjliggöra ett integrerat planerings- och budgetsystem. För detta ändamål kan medel användas som står till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 646 000 kr.

F 2. Ersättning för beredskapslagring m. m.

1971/72	Utgift	66 344 455
1972/73	Anslag	74 428 000
1973/74	Förslag	77 139 000

Från anslaget bestrids utgifter för beredskapslagring m. m. med så stort belopp som erfordras för balans i driftstaten för fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Överstyrelsen	Dep.chefen
1. Personalkostnader, inklusive lönekostnadspålägg	1 450 000	+ 199 000	+ 117 000
2. Övriga omkostnader	910 000	+ 292 000	+ 226 000
Därav reseersättningar (även för utrikes resor)	(107 000)	(+ 17 000)	(+ 6 000)
Del i central administration	(800 000)	(+ 275 000)	(+ 220 000)
3. Hyror och lagringskostnader	8 640 000	−4 184 000	−4 384 000
4. Övriga lagringskostnader	8 550 000	+3 765 000	+1 360 000
5. Ränta på fondkapital	54 878 000	+7 422 000	+5 392 000
	74 428 000	**+7 494 000**	**+2 711 000**

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

På kapitalbudgeten begärs en ökning med 77 milj. kr. för ökad lagring bl. a. av gasbensin, läkemedel, koks och flygdrivmedel.

1. Löneomräkning 117 000 kr. Lönekostnaderna för affärsbyråns personal belastar i sin helhet driftstaten. Personalen behöver förstärkas med en byrådirektör (82 000).

2. Medelförstärkning behövs för resor (+ 17 000 kr.).

3. Behov av medel för hyror och lagringsersättningar minskar på grund av bortfall av ersättningen för nyttjanderätten till en gasbensinanläggning (— 4 184 000 kr.).

4. För övriga lagringskostnader behövs en medelsförstärkning med 3 765 000 kr.

5. Medelsförstärkning behövs dels för räntekostnader för den ökning av fondkapitalet som begärs och dels för att räntan (statens normalränta) för fondkapitalet höjts till 7 % (+ 7 422 000 kr.).

Departementschefen

Riksdagen har tidigare bemyndigat Kungl. Maj:t att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 300 milj. kr. (prop. 1970: 1, bil. 12, SU 1970: 10, rskr 1970: 10).

I prop. 1972: 127 angående försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. (FöU 1972: 25, rskr 1972: 325) anförde jag att en viss del av en föreslagen lagerinvestering i textilfibrer borde kunna göras med anlitande av denna rörliga kredit. Jag föreslår därför att ramen för den rörliga kredit som Kungl. Maj:t under vissa förhållanden disponerar höjs med 50 milj. kr. till 350 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 77 139 000 kr. Jag har därvid beräknat 3 360 000 kr. för ränta på den under Fonden för beredskapslagring, överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond, föreslagna kapitalökningen för investeringar dels i textil-

lager i enlighet med mina förslag i prop. 1972: 127 (s. 52), dels i lager av gasbensin och flygdrivmedel. Lagrings- och hanteringskostnader för utökad lagring av textilvävnader och garner beräknar jag till 920 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap, disponera en från 300 000 000 kr. till 350 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret.
2. till *Ersättning för beredskapslagring m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 77 139 000 kr.

F 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna

1973/74 Förslag 500 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statsgarantier för lån till teko-, sko- och garveriindustrierna (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325). På tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår har anvisats ett formellt belopp av 1 000 kr.

Statsgaranti beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 15 december 1972 meddelade föreskrifter.

Departementschefen

Vid min anmälan i prop. 1972: 127 (s. 44) av frågan om statlig lånegaranti för att säkerställa försörjningsberedskapen inom beklädnadsområdet m. m. uttalade jag att garantierna inte bör överstiga 50 % av det beviljade avskrivningslånet. Vid beredning av ärende angående föreskrifter för detta kreditstöd har det framkommit att garantierna i stället bör anknytas till investeringskostnaden. På så sätt kan lånegarantier också lämnas företag som på grund av sin finansiella ställning inte erhåller avskrivningslån för att av försörjningsberedskapsskäl trygga viss produktionskapacitet. I de bestämmelser som meddelats för lånegarantierna har Kungl. Maj:t därför föreskrivit att garanti får lämnas till ett belopp som motsvarar högst 25 % av den sammanlagda investeringskostnaden.

På kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd, Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna, föreslås att 30 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74. Detta innebär att den för innevarande budgetår beviljade garantiramen bör vidgas från 12,5 milj. kr. till 27,5 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Vidare bör anslaget för förlusttäckning för nästa budgetår tas upp med 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att för budgetåret 1973/74 ramen för statlig kreditgaranti för lån till teko-, sko- och garveriindustrierna vidgas till sammanlagt 27 500 000 kr.
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

V: Fonden för låneunderstöd

V: 7. Lån till utbyggnad av oljelagringen

1971/72	Utgift	10 089 388	Reservation	3 551 039
1972/73	Anslag	9 000 000		
1973/74	Förslag	11 500 000		

Från anslaget bestrids statens kostnader för beredskapslagring av olja enligt riktlinjer, som godkänts av riksdagen.

1970—1976 års oljelagringsprogram

Efter förslag av Kungl. Maj:t godkände 1969 års riksdag riktlinjer för utbyggnad av beredskapslagringen av olja under sjuårsperioden 1970—1976 (prop. 1969: 136, BeU 1969: 66, 2 LU 1969: 86, rskr 1969: 398 och 375). De fastställda riktlinjerna innefattar förutom ett program för en totalt sett ökad lagring av de produkter, som tidigare lagrats, dvs. bensin, fotogen, motorbrännolja och eldningsoljor även gasol. Vissa mängder av de lagrade produkterna skall förvaras i skyddade eller särskilt lokaliserade anläggningar. Till finansieringen av kostnaderna för denna lagring skall staten bidra med ca 11,5 milj. kr. för år. Bidraget, som avser merkostnaderna för skyddad och lokaliserad lagring, skall utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån till de lagringsskyldiga.

Som framgår av proposition 1972: 1, bil. 12 s. 49 avses 2,5 milj. kr. av befintlig reservation under anslaget disponeras för utbetalning av lån under budgetåret 1972/73.

Oljeavgifter

Influtna oljeavgifter jämlikt förordningen (1957: 344) om oljeavgift m. m. uppgick under budgetåret 1971/72 till 50 514 kr.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Styrelsen hemställer, att för budgetåret 1973/74 anvisas ett investeringsanslag av 11,5 milj. kr. för att genomföra det av 1969 års riksdag beslutade oljelagringsprogrammet för perioden 1970—1976.

Departementschefen

Under innevarande budgetår kommer den befintliga reservationen att förbrukas. Med hänsyn härtill beräknar jag ett medelsbehov för statliga lånebidrag för budgetåret 1973/74 av 11,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till utbyggnad av oljelagringen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 11 500 000 kr.

V: 8. Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna

1973/74 Förslag 30 000 000

Från anslaget bestrids kostnader för de amorterings- och räntefria lån som av beredskapsskäl lämnas till teko-, sko- och garveriindustrierna (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325). Lån beviljas enligt särskilda av Kungl. Maj:t den 15 december 1972 meddelade föreskrifter.

På tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

Jag beräknar ett medelsbehov för statliga lånebidrag för budgetåret 1973/74 av 30 milj. kr. och hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.

V: 9. Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd

Nytt anslag (förslag) 500 000

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget D 8. Bidrag till kommersiell service i glesbygd hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kr.

VIII: Fonden för beredskapslagring

Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond

VIII: 1. Lagring för beredskapsändamål

1971/72	Utgift	17 953 841	Reservation	77 046 158
1972/73	Anslag	—		
1973/74	Förslag	26 000 000		

Fonden för beredskapslagring inrättades genom beslut av Kungl. Maj:t den 27 maj 1970. På fonden redovisas den beredskapslagring som handhas av statens jordbruksnämnd och överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

På tilläggsstat I för innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 22 000 000 kr.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Den vidgade kostnadsramen för inköp av vissa textilvaror har medfört att beredskapslagring av andra angelägna varor måst anstå. Sedan pågående inköp, inkl. vissa återköp i omsättningssyfte, skett kommer återstående medel att vara helt förbrukade.

1. Överstyrelsen föreslår att medel för inköp av gasbensin anvisas med 16,5 milj. kr.

2. Förstärkningen av beredskapslagren inom läkemedelsområdet bör fullföljas och härför bör anvisas 11,5 milj. kr.

3. För utökning av lagren av kalisalt och bekämpningsmedel erfordras sammanlagt 14 milj. kr.

4. Det är angeläget att uppnå bättre balans i sammansättning av överstyrelsens beredskapslager av textilvaror. Med hänsyn härtill bör för inköp av bomull och syntetiska textilfibrer anslås 12 milj. kr.

5. Överstyrelsen begär för inköp av textil- och skomaskiner ett belopp av 5 milj. kr.

6. För uppfyllnad av en anläggning för flygdrivmedel yrkas 4,4 milj. kr.

7. Överstyrelsen föreslår att för ökad kokslagring 10 milj. kr. anvisas på tilläggsstat I för innevarande budgetår samt att ytterligare 13 milj. kr. för detta ändamål ställs till förfogande budgetåret 1973/74.

8. Enligt överstyrelsens plan för beredskapslagring bör ytterligare inköp av transformatorolja göras. För detta erfordras ett belopp av 400 000 kr.

Departementschefen

Under anslaget beräknar jag 8 milj. kr. för gasbensin (1) samt 4 milj. kr. för uppfyllnad av lagringsanläggning för flygdrivmedel som färdigställs under år 1973 (6) och 14 milj. kr. för utökad lagring av textilfibrer, garner och uniformstyger (jfr prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lagring för beredskapsändamål* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 26 000 000 kr.

IX: Diverse kapitalfonder

Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap

IX: 7. Förrådsanläggningar m. m.

1971/72 Utgift	5 202 400	Reservation	2 003 138
1972/73 Anslag	5 500 000		
1973/74 Förslag	5 400 000		

Förrådsfonden för ekonomisk förvarsberedskap inrättades genom beslut av Kungl. Maj:t den 3 juni 1965. På fonden redovisas de oljelagringsanläggningar m. m. som förvaltas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

1. Överstyrelsen har i samråd bl. a med befästningsinspektionen utrett erforderliga förbättringsåtgärder vid en bergrumsanläggning under styrelsens förvaltning. Dessa åtgärder har kostnadsberäknats till 1,2 milj. kr. i nuvarande pris- och löneläge.

2. Byggnadsarbetena för en lagringsanläggning för gasol kommer att påbörjas under innevarande budgetår. För dessa arbeten har under budgetåret 1972/73 anvisats 1,5 milj. kr. Anläggningen är av 1968 års oljelagringskommitté kostnadsberäknad till ca 15 milj. kr.

3. Från anslaget bestrids sedan budgetåret 1969/70 kostnader för att anskaffa och lägga upp förråd av fältledningsmateriel för civila skyddade oljelagringsanläggningar. Anskaffningen sker enligt en av överstyrelsen för ekonomiskt försvar framlagd plan. För budgetåret 1973/74 erfordras för komplettering av utrustning vid tidigare färdigställda förråd 400 000 kr.

Departementschefen

Under anslaget beräknar jag 5 milj. kr. för att fortsätta arbetet på anläggningen för lagring av gasol. Vidare beräknar jag medelsbehovet för anskaffandet av kompletterande utrustning vid de tidigare färdigställda förråden av fältledningsmateriel till 400 000 kr. Jag förordar, att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigställande mån./år
	1/4 1971	1/4 1972	Faktisk t. o. m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	1973/74		
Uppförande av en anläggning för gasol	15 000	15 000	—	1 500	5 000	5/73	6/76
Centralförråd för distributionsmateriel för olja	13 550	13 550	6 385	916	400	—	12/73
	28 550	**28 550**	**6 385**	**2 416**	**5 400**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		*Beräknad medelsförbrukning*	
Behållning 1972–07–01	1 765	1972/73	7 265
Anslag för 1972/73	5 500	1973/74	5 400
Anslag för 1973/74 (förslag)	5 400		
	12 665		**12 665**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förrådsanläggningar m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 5 400 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Register

Sid.

1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Handelsdepartementet m. m.

12	Handelsdepartementet	5 787 000
13	Kommittéer m. m.	2 500 000
13	Extra utgifter	100 000
13	Krigsmaterielinspektionen	191 000
14	Kostnader för nordiskt samarbete	100 000
		8 678 000

B. Främjande av utrikeshandeln m. m.

23	Sveriges exportråd	3 300 000
24	Handelssekreterare	13 120 000
26	Exportfrämjande åtgärder	4 900 000
27	Svenska handelskamrar i utlandet m. m.	1 687 000
30	Svenska turisttrafikförbundet	6 968 000
33	Exportfrämjande åtgärder för teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri	7 200 000
35	Täckande av förluster på grund av garantier för lån till teko-industri samt manuellt arbetande glasindustri	450 000
36	Exportfrämjande åtgärder för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.	800 000
36	Exportfrämjande åtgärder för sko- och garveriindustri	700 000
		39 125 000

C. Kommerskollegium m. m.

37	Kommerskollegium	* 11 589 000
37	Bidrag till vissa internationella byråer m. m.	427 000
38	Kostnader för vissa nämnder m. m.	50 000
		12 066 000

D. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

39	Marknadsdomstolen	742 000
40	Näringsfrihetsombudsmannen	1 689 000
41	Konsumentombudsmannen	2 063 000
43	Statens pris- och kartellnämnd	* 10 921 000
	Konsumentverket:	
44	Förvaltningskostnader	13 702 000
46	Forskning m. m.	1 320 000
47	Allmänna reklamationsnämnden	1 800 000
47	Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m.	2 100 000
		34 337 000

E. Patent- och registreringsverket m. m.

61	Patent- och registreringsverket	43 590 000
71	Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register	3 500 000
		47 090 000

F. Ekonomiskt försvar

72	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar	8 646 000
74	Ersättning för beredskapslagring m. m.	77 139 000
76	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier i beredskapssyfte till teko-, sko- och garveriindustrierna	500 000
		86 285 000
	Summa för driftbudgeten	**227 581 000**

* Anslaget förs i avvaktan på särskild proposition upp med oförändrat belopp.

Sid.

KAPITALBUDGETEN

V: Fonden för låneunderstöd

78	Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000
79	Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna	30 000 000
79	Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	500 000
		42 000 000

VIII. Fonden för beredskapslagring

79	Överstyrelsens för ekonomiskt försvar delfond: Lagring för beredskapsändamål	26 000 000

IX: Diverse kapitalfonder

81	Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap: Förrådsanläggningar m. m.	5 400 000
	Summa för kapitalbudgeten	**73 400 000**
	Totalt för handelsdepartementet	**300 981 000**

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720512

Inrikesdepartementet

ÖVERSIKT

Till inrikesdepartementet hör frågor om arbetsmarknad, invandring och svenskt medborgarskap, regional utvecklingsplanering och regionalpolitiskt stöd samt bostadsbyggande.

I årets budgetförslag i fråga om arbetsmarknadspolitiken ställs arbetsförmedlingens resurser i centrum. Förslagen syftar till en generell förstärkning av de allmänna förmedlingsinsatserna med sikte på dels uppföljning av tidigare års insatser för att bereda svårplacerade sysselsättning på arbetsmarknaden, dels också en allmän förstärkning av den platsförmedlande verksamheten. Dessutom upprätthålls en hög beredskap för att möta påfrestningar i fråga om sysselsättningen.

På grundval av riksdagens beslut om ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet påbörjas en ny länsplaneringsomgång under år 1973. Förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten efter utgången av den löpande treåriga stödperioden skall läggas fram för riksdagen våren 1973.

I anslutning till nedgången i efterfrågan på bostäder framläggs en bostadsbyggnadsplan som innebär ett bostadsbyggande på en något lägre nivå än under de senaste åren. Planen ger möjligheter att fullfölja det av statsmakterna beslutade miljonprogrammet och att öka utrymmet för ombyggnads- och upprustningsverksamhet.

Arbetsmarknad

Läget på arbetsmarknaden, som under år 1971 hade karakteriserats av sjunkande efterfrågan på arbetskraft och hög arbetslöshet, visade under första delen av år 1972 tecken på en förbättring. Arbetslösheten minskade något mer än säsongmässigt normalt under första halvåret. I augusti steg emellertid arbetslösheten för att under sista delen av året återigen visa sjunkande tendens. Fortfarande ligger arbetslösheten dock på en hög nivå och efterfrågan på arbetskraft är begränsad totalt sett.

Arbetslöshetens utveckling åren 1970—1972 framgår av följande diagram som baseras på arbetskraftsundersökningarnas resultat.

Arbetslöshet i % enligt arbetskraftsundersökningarna

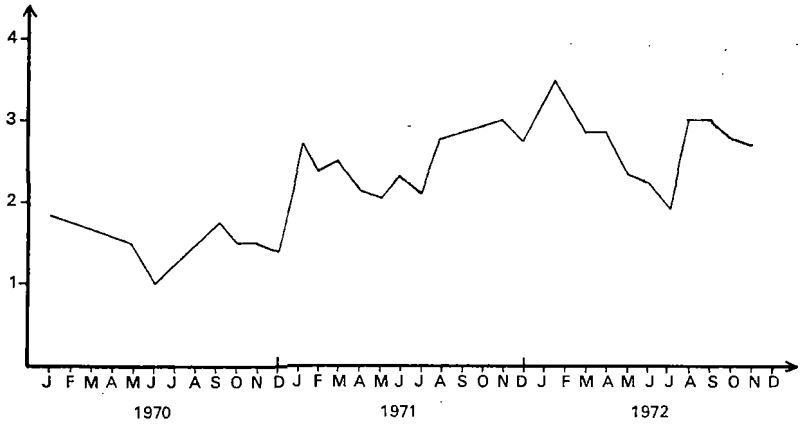

Vissa grupper har kommit att få särskild känning av det dämpade konjunkturläget. Det gäller framför allt ungdomar och kvinnor, vilka till stor del är nytillträdande på arbetsmarknaden.

Samtidigt som arbetslösheten har varit hög har sysselsättningen hållits uppe enligt arbetskraftsundersökningarna, som är det enda f. n. föreliggande undersökningsmaterial som ger möjligheter till jämförelser över tiden. En jämförelse över de tre senaste åren visar att det totala antalet sysselsatta under de tre första kvartalen låg på samma nivå år 1972 som högkonjunkturåret 1970. Antalet personer i arbetskraften har ökat fastän invandringen har minskat avsevärt.

Utbudet av arbetskraft har totalt sett fortsatt att öka även under år 1972 trots det kärva arbetsmarknadsläge som rådde. Som framgår av följande tabeller har framför allt de gifta kvinnorna fortsatt att öka sin andel av arbetskraften under konjunkturnedgången och de har också i stor utsträckning kunnat få sysselsättning.

Arbetskraftsundersökningarna åren 1970—1972 (tusental)

År	Kvartal	Sysselsatta		I arbetskraften	
		totalt	kvinnor	totalt	kvinnor
1970	I	3 769	1 480	3 839	1 506
	II	3 857	1 522	3 910	1 544
	III	3 909	1 526	3 965	1 558
1971	I	3 812	1 527	3 911	1 565
	II	3 884	1 557	3 972	1 593
	III	3 894	1 546	3 996	1 596
1972	I	3 808	1 546	3 930	1 594
	II	3 877	1 577	3 973	1 619
	III	3 899	1 569	4 004	1 621

Rel. arbetskraftstal för gifta kvinnor, årsmedeltal

År	1967	1968	1969	1970	1971	1972
%	46,2	47,8	49,4	51,6	53,4	54,5[1]

[1] Medeltal för tre kvartal av året. Källa: SCB.

Ett ökat antal ungdomar har sökt sig ut på arbetsmarknaden under lågkonjunkturen. Färre ungdomar sökte högre utbildning. Dessa efterfrågade i stället arbete. Det relativa arbetskraftstalet för ungdomar i åldern 16—24 år ökade från 63,6 % år 1971 till 64,4 % för de tre första kvartalen år 1972. Det ökade utbudet av ungdomlig arbetskraft tog sig uttryck i ökad ungdomsarbetslöshet år 1972 i jämförelse med år 1971. Under år 1971 var i genomsnitt 35 000 personer i åldern 16—24 år arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna, medan genomsnittet för de tre första kvartalen under år 1972 var 39 000. Antalet anmälda arbetssökande ungdomar vid arbetsförmedlingarna steg från i genomsnitt 9 900 under år 1971 till i genomsnitt 14 800 för de tio första månaderna av år 1972.

Trots att efterfrågan på arbetskraft under förra året var begränsad jämfört med högkonjunkturåret 1970 har förmedlingsaktiviteten varit omfattande. Antalet lediga platser som anmäldes till arbetsförmedlingarna var, liksom under år 1971, förhållandevis högt. Under perioden januari—oktober 1972 nyanmäldes sålunda ca 565 000 lediga platser. Antalet understiger med ungefär 20 % det antal som noterades motsvarande period år 1970. Antalet obesatta platser vid mitten av varje månad präglades av en kraftigare nedgång, vilket beror främst på förbättrade möjligheter att snabbt tillsätta platserna. Ändock konstateras att i genomsnitt mer än 30 000 lediga platser vid varje månads mitt rapporterades obesatta under år 1972. Arbete har således även i det dämpade allmänna läget funnits för yrkeskunnig arbetskraft. En viss uppgång i efterfrågan noterades inom industrin under senare delen av året, men i stort sett var efterfrågeökningen begränsad.

Under år 1972 inträdde en klar minskning jämfört med året dessförinnan i antalet arbetstagare som berördes av varsel. Nedgången var tydligast i branscher som var inriktade huvudsakligen på hemmamarknaden. TEKO-industrin samt trä- och pappersindustrin redovisade litet antal varsel, medan verkstadsindustrins siffror inte gav uttryck för någon klar förbättring. För industritjänstemännens del hade varslen ungefär samma omfattning som år 1971.

Mot bakgrund av den fortsatta konjunkturdämpningen under det gångna året vidtogs en rad selektiva åtgärder i syfte dels att stimulera sysselsättningen inom särskilt drabbade regioner och branscher, dels att lösa sysselsättningsproblemen för speciellt utsatta grupper. Byggnadstill-

stånd gavs för oprioriterat byggande till en kostnad av ca 1,6 miljarder kr. Investeringsfonderna fick användas för investeringar i byggnader och tidigareläggning av visst statligt byggande beslutades. Småhusbyggandet ökades. Beredskapsarbeten har bedrivits i betydande omfattning varvid även nya typer av arbeten har initierats. Arbetsmarknadsstyrelsen har sålunda fått möjlighet att under budgetåret bevilja bidrag med 40 % av lönekostnaden vid upprustningsarbeten i äldre bostadsområden när arbetena bedrivs som enskilda beredskapsarbeten.

Kraftiga insatser har gjorts för att ge sysselsättning åt de nytillträdande på arbetsmarknaden, främst ungdomar och gifta kvinnor, eftersom de har haft särskilt svårt att få sysselsättning i det rådande konjunkturläget. I syfte att stimulera sysselsättningen för dessa grupper infördes under hösten ett särskilt stöd om 5 kr. per timme under högst sex månader, vilket utgår till företag som utöver ordinarie rekrytering anställer personer med bristfällig förankring på arbetsmarknaden. Till ungdomar i åldern 18—19 år utgår ett särskilt utbildningsbidrag under en på praktik inriktad arbetsmarknadskurs. Arbetsförmedlingarna har förstärkts med särskild personal som har till uppgift att bistå arbetslös ungdom. Möjligheter har öppnats för arbetsmarknadsstyrelsen att anordna beredskapsarbeten vid statliga verk som kan ta emot praktikanter. Alla dessa åtgärder gäller temporärt under budgetåret 1972/73. Ett program med förslag till åtgärder för att underlätta ungdomens inträde på arbetsmarknaden har utarbetats inom inrikesdepartementet och redovisas i promemorian (Ds In 1972: 21) Ungdom och arbete. Den remissbehandlas f. n.

Lågkonjunkturperioden har klart visat, att en gedigen yrkesutbildning ger en tryggare ställning på arbetsmarknaden och större möjligheter att få anställning även när efterfrågan är dämpad. Den stegrade efterfrågan på arbetskraft som är att vänta i en uppåtgående konjunktur kommer att ställa krav på yrkesmässig och geografisk rörlighet. Genom kraftiga insatser på arbetsmarknadsutbildningens område under föregående och innevarande budgetår har beredskapen för att möta ökad efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft höjts i betydande grad. Arbetsmarknadsutbildningen beräknas komma att omfatta ca 130 000 personer under såväl innevarande som nästa budgetår. En höjning av utbildningsbidragens grundbelopp med 40 kr. per månad och av traktamentena vid utbildning på annan ort med 25 kr. per månad förordas. För att underlätta den geografiska rörligheten föreslås starthjälpen höjd.

En utredning har tillsatts för översyn av arbetsmarknadsutbildningen m. m. Utredningen skall pröva bl. a. vilken roll som arbetsmarknadsutbildningen bör spela för att sysselsättnings- och inkomstsituationen för människor med bristfällig förankring på arbetsmarknaden skall förbättras. Det betyder att de problem som under de senaste två åren har gjort sig påminda för bl. a. nytillträdande på arbetsmarknaden kommer

att beaktas av utredningen. Beredningen av frågan om beskattning av utbildningsbidragen pågår med sikte på att särskild proposition i ämnet skall föreläggas riksdagen i vår.

Resultaten av det omfattande arbete som utfördes inom låginkomstutredningen har redovisats i tre betänkanden och 15 rapporter. Det sista betänkandet publicerades i oktober 1972. En särskild utredningsman som har tillkallats för att utarbeta förslag till förbättringar av statistik och annan löpande information om välfärdsutvecklingen har under hösten 1972 lämnat en rapport (Ds In 1972: 17) rörande bl. a. välfärdsforskningens fortsatta bedrivande. Remissbehandlingen pågår.

Den interdepartementala arbetsgrupp som tillsattes för att värdera låginkomstutredningens arbetsmaterial från åtgärdssynpunkt har likaledes avlämnat en rapport (Ds In 1972: 19). Däri betonas framför allt sysselsättningens betydelse från inkomstsynpunkt. Ett förslag till uppsökande verksamhet på det socialpolitiska området skisseras. De i rapporten framförda förslagen berör flera huvudtitlar. Frågor som rör elfte huvudtiteln har till en del behandlats i proposition till 1972 års höstriksdag. Ytterligare förslag tas nu upp till behandling.

De äldre arbetstagarnas situation har stått i förgrunden för arbetsmarknadspolitiken de senaste åren. Lagstiftning om ökad anställningstrygghet för äldre arbetstagare infördes år 1971. Arbetet med att följa upp lagstiftningen på fältet pågår nu bl. a. i form av en omfattande informationsverksamhet. Trygghetsfrågorna i vidare bemärkelse kommer att behandlas i det betänkande som inom kort avlämnas av utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. De särskilda svårigheter som möter byggnadsarbetarna har länge varit kända. Byggarbetskraftsutredningen har i sitt slutbetänkande (Ds In 1972: 18) föreslagit vissa åtgärder. En del av förslagen behandlas i statsverkspropositionen, medan frågan om rekryteringen av byggnadsarbetare kommer att prövas särskilt senare. Särskilda sakkunniga har tillkallats med uppgift att behandla den situation som uppstår på byggarbetsmarknaden och närliggande områden under den närmaste framtiden som en följd av främst en nedgång i bostadsbyggandet.

De år 1971 beslutade förbättringarna av statsbidraget för halvskyddad sysselsättning förutsätts i en uppåtgående konjunktur med högre efterfrågan på arbetskraft resultera i en ökning av denna form av sysselsättning. Behovet av och formerna för den fortsatta skyddade sysselsättningen har kartlagts i betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete. Remissbehandlingen av förslagen har nyligen avslutats. Den visar att meningarna i fråga om bl. a. huvudmannaskapet för verksamheten är delade. Beredningen av förslagen pågår inom departementet.

En omfattande reform av skyddet vid arbetslöshet avses skola föreläggas årets vårriksdag på grundval av KSA-utredningens och sjukpenningutredningens betänkanden i ämnet. Reformen innebär bl. a. föl-

jande. Arbetslöshetsskyddet skall bygga på den nuvarande försäkringen och på ett nytt kontant arbetsmarknadsstöd. Dagersättningen inom arbetslöshetsförsäkringen höjs och ersättningstiden förlängs. Det kontanta arbetsmarknadsstödet skall omfatta dem som inte är arbetslöshetsförsäkrade. Genom reformen erhålls ett allmänt grundskydd vid arbetslöshet på 35 kr. per dag, vilket belopp skall inkomstbeskattas. Reformen, som avses träda i kraft den 1 januari 1974, finansieras dels genom en arbetsgivaravgift, dels genom statsbidrag.

Utredningen rörande arbetsförmedling inom vissa yrkesområden har under år 1972 lagt fram sitt tredje betänkande (Ds In 1972: 5) Arbetsförmedlingen inom kulturområdet. Remissbehandlingen har avslutats. De avgivna yttrandena visar att inställningen till de framlagda förslagen är mycket splittrad. På grund härav och då skäl talar för att kulturrådets avgivna och kommande betänkanden beaktas vid behandlingen av förslagen är frågan föremål för fortsatt beredning.

Krav reses från många håll på ytterligare effektivering av den arbetsförmedlande verksamheten. Nya grupper på arbetsmarknaden begär service. Inte bara direkta förmedlingsåtgärder krävs utan även kvalificerad information om bl. a. utveckling och tendenser på arbetsmarknaden. Grupper med längre utbildning kommer i större utsträckning till arbetsförmedlingen liksom ungdomar med begränsad arbetserfarenhet och utbildning. Samtidigt kvarstår problemen för dem som på grund av ålder eller arbetshinder har svårt att konkurrera på en hårdnande arbetsmarknad. Man kan inte bortse från att problemen för dessa grupper kan komma att accentueras när antalet välutbildade ökar och därmed kraven kan ställas högre. Erfarenhetsmässigt vet man dessutom att en konjunkturuppgång inte ger sig till känna samtidigt i alla branscher och regioner. Betydande resurser föreslås tillföras arbetsmarknadsverket för att verket skall kunna möta dessa problem, där inte minst den regionala obalansen även fortsättningsvis måste beaktas.

För arbetsmarknadsverkets regionala och lokala organisation föreslås en förstärkning med 210 nya tjänster.

Den sedan år 1967 bedrivna försöksverksamheten med s. k. öppen förmedling har utvärderats av arbetsmarknadsstyrelsen. Resultatet av denna utvärdering visar på behovet av vissa modifikationer i detta system för att de arbetssökandes intressen skall bli tillgodosedda. Med sådana modifikationer bör den öppna förmedlingen i fortsättningen ingå som en del i arbetsförmedlingens organisation och vidareutvecklas i den takt som resurser härför kan ställas till förfogande.

Invandring och svenskt medborgarskap

Nettoinvandringen under åren 1967—1971 framgår av följande sammanställning.

År	Nettoinvandring	Nordbor	Icke-nordbor
1967	12 500	4 600	7 900
1968	16 100	11 900	4 200
1969	45 500	34 900	10 600
1970	52 100	32 400	19 700
1971	7 100	— 3 000	10 100

Den avsevärt minskade invandringen under år 1971 synes till huvudsaklig del ha berott på det dämpade konjunkturläget. Särskilt markant har minskningen varit för nordbornas del. Det tidigare stora invandringsöverskottet av nordbor förbyttes under år 1971 i en nettoutvandring om 3 000 personer.

Följande tablå visar invandringens omfattning under de första elva månaderna åren 1970—1972. Siffrorna är delvis preliminära.

Tidsperiod	Bruttoinvandring			Nettoinvandring		
	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor
jan.—nov. 1970	69 000	45 200	23 800	50 000	31 200	18 800
jan.—nov. 1971	36 700	19 600	17 100	7 400	—2 700	10 100
jan.—nov. 1972	23 900	12 700	11 200	—5 700	—7 800	2 100

Av tablån kan utläsas att återutvandringen av utlänningar har varit större än bruttoinvandringen under de första elva månaderna år 1972. Sammanlagt har ca 29 600 personer utvandrat. Medan bruttoinvandringen under tidsperioden har sjunkit med ca 35 % i jämförelse med motsvarande tid år 1971, dvs. med nära 13 000 personer, har utvandringen varit i stort sett oförändrad. In- och utvandringen under år 1972 synes alltså resultera i en betydande nettoutvandring.

Antalet arbetsanmälda utlänningar på den svenska arbetsmarknaden uppgick i oktober 1972 enligt tillgänglig statistik till drygt 220 000, vilket är samma antal som hösten 1971. Under år 1970, när nettoinvandringen nådde sitt hittills högsta tal för år räknat — drygt 52 000 personer —, var antalet arbetsanmälda i oktober ca 228 000. Den kraftiga dämpningen av invandringstakten under de två senaste åren har såvitt framgår av statistiken endast måttligt påverkat antalet arbetsanmälda utlänningar. Förhållandet mellan antalet arbetsanmälda nordbor och icke-nordbor har i stort varit oförändrat under de senaste två åren.

Under år 1971 beviljades ca 9 400 utlänningar svenskt medborgarskap. Av dessa var ca 5 800 nordbor.

För att främja invandrarnas anpassning här i landet beslutade riksdagen hösten 1972 (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292)

att genom lagstiftning tillförsäkra nyanlända invandrare rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning. Inom Kungl. Maj:ts kansli utreds f. n. möjligheten att ge anställda invandrare som inte omfattas av lagstiftningen motsvarande stöd vid deltagande i sådan undervisning.

Enligt skolöverstyrelsens redovisning omfattade den avgiftsfria undervisningen i svenska språket m. m. för invandrare under föregående budgetår ca 19 000 studiecirklar med sammanlagt 665 500 studietimmar. Försöksverksamheten med särskilda studiecirklar i samhällsorientering samt kontaktkurser för hemarbetande invandrarkvinnor har fortsatt. Anslag för undervisning i svenska för invandrare tas för nästa budgetår upp under åttonde huvudtiteln.

Invandrarutredningen har i ett delbetänkande (SOU 1972: 83) Tolkservice, Nordisk språkkonvention lagt fram förslag om bl. a. utbildning och auktorisation av tolkar. Utredningen har i betänkandet vidare redovisat vissa synpunkter på ingående av en nordisk språkkonvention i enlighet med vad Nordiska rådet har förordat i en rekommendation i frågan (nr 29/1966). Förslagen remissbehandlas f. n.

Utlänningsutredningen har som slutredovisning av sitt uppdrag avgett förslag dels om ändrade regler för flyktings inresa och vistelse i Sverige (SOU 1972: 84) Flyktingskap, dels om vissa ändringar av förvarsinstitutet (Ds In 1972: 20) Frihetsberövande enligt utlänningslagen. Vidare har utredningen i betänkandet (SOU 1972: 85) Asyl lämnat en redogörelse för svensk praxis i ärenden om politiskt flyktingskap. Förslagen sänds nu ut på remiss.

Övergången till automatisk databehandling vid statens invandrarverk av bl. a. vissa rutiner för handläggning av tillstånds- och medborgarskapsärenden föranleder förslag till omorganisation av vissa delar av verket. Härvid uppkommer betydande rationaliseringsvinster.

Regional utveckling

Riksdagen godkände i december 1972 ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet (prop. 1972: 111 bil. 1, InU 1972: 28, rskr 1972: 347). Programmet är i väsentliga avseenden grundat på länsprogram 1970.

Sammanfattningsvis innebär statsmakternas beslut att våra successivt ökande resurser målmedvetet skall utnyttjas för att i länen bygga upp orter av olika karaktär som inbördes kompletterar varandra så att de tre välfärdskomponenterna — arbete, service och god miljö — blir tillgängliga inom räckhåll för alla människor. Till ledning för planeringen i länen och för fördelningen av de samhälleliga resurserna anges ramar i form av befolkningstal för tiden t. o. m. år 1980 och en plan för utveckling av den regionala strukturen. Planen anger vilka funktioner olika orter skall fullgöra i regionala sammanhang.

I det regionalpolitiska programmet anges också allmänna handlingslinjer i fråga om medlen i regionalpolitiken. När det gäller den konkreta utformningen av åtgärder m. m. förutskickas förslag till riksdagen våren 1973. Bl. a. avses härvid komma att behandlas frågor om vidare utbyggnad av det regionalpolitiska stödet, särskilda åtgärder i glesbygderna, inrättandet av s. k. industricentra i vissa orter samt fortsatt transportstöd.

Den regionala utvecklingsplaneringen, som har utgjort underlag för det regionalpolitiska handlingsprogrammet, utformas nu som en rullande planering. Nästa omgång av länsplaneringen påbörjas under år 1973.

1970 års riksdag fastställde en medelsram för den regionalpolitiska stödverksamheten om 1 200 milj. kr. för treårsperioden 1970/71—1972/73. Perioden utlöper alltså vid utgången av innevarande budgetår.

Som nämnts kommer riksdagen under våren 1973 att föreläggas förslag beträffande den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1973. I avvaktan på detta förs anslagen nu upp preliminärt med samma belopp som har beräknats för innevarande budgetår.

Verksamheten med lokaliseringssamråd enligt den lag härom som antogs av 1970 års riksdag har fått mindre effekter än väntat. För att utreda om starkare styrmedel i regionalpolitiskt syfte lämpligen bör tillgripas har särskilda sakkunniga tillkallats. Vissa temporära åtgärder inom ramen för nu gällande riktlinjer för lokaliseringssamrådet övervägs f. n. inom inrikesdepartementet.

Genom företagareföreningarna lämnades under kalenderåret 1971 lån från statens hantverks- och industrilånefond på 75,3 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 beviljades vidare lånegarantier till industriföretag med 67,4 milj. kr. Mot bakgrund av att lånegarantier efterfrågas i växande utsträckning föreslås en vidgning av garantiramen med 20 milj. kr. till 100 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Vidare förordas viss förstärkning av det statliga bidraget till företagareföreningarnas administrationskostnader.

Inom inrikesdepartementet har tillsatts en expertgrupp med uppgift att samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått regionalpolitiskt stöd m. m. Gruppens arbete har karaktär av försöksverksamhet.

Bostäder

Förra årets riksdag fastställde en bostadsbyggnadsplan för år 1972 omfattande 95 000 lägenheter och en projektreserv om 10 000 lägenheter. Ytramen för beslut om bostadslån för nybyggnad bestämdes med utgångspunkt i 87 000 lägenheter och det icke statligt belånade bostadsbyggandet beräknades till 8 000 lägenheter.

I sysselsättningsfrämjande syfte har under året 2 000 lägenheter av

projektreserven tagits i anspråk för utökning regionalt av det statligt belånade byggandet. Härutöver har låneramen för nybyggnad under år 1973 fått utnyttjas för beslut om lån för småhus som påbörjades under hösten 1972. På grund av bl. a. att andelen småhus har ökat, vilket medför att färre antal lägenheter kan byggas inom en given ytram, beräknas antalet lägenheter för vilka lånebeslut har meddelats under år 1972 uppgå till 83 000.

Av ramen för beslut om igångsättningstillstånd för byggandet utan statliga lån har 7 000 lägenheter tagits i anspråk. Vidare har utöver denna ram byggnadstillstånd fått meddelas för småhus som påbörjades under tiden september—december förra året. Det sammanlagda antalet lägenheter utan statliga lån för vilka beslut om igångsättningstillstånd har meddelats beräknas till drygt 13 000.

Antalet lägenheter för vilka lånebeslut eller igångsättningstillstånd har meddelats under år 1972 beräknas alltså till omkring 96 000.

Småhusens andel av bostadsbyggandet har under senare år ökat avsevärt. Av färdigställandet var andelen ca 30 % år 1971 medan den beräknas uppgå till 35 % år 1972. Småhusens andel av påbörjandet beräknas till drygt 40 % år 1972. Småhusandelen kan antas bli hög även de närmaste åren.

Det höga bostadsbyggandet under senare år i förening med en vikande efterfrågan på bostäder har på en del orter lett till ett överskott på lägenheter. Denna situation, som inte saknar positiva effekter för de boende, medför problem för en del kommuner och bostadsföretag. I syfte att överbrygga svårigheter som hänger samman med hyresförluster på grund av att lägenheter inte har kunnat hyras ut beslöt förra årets riksdag om ett särskilt lånestöd, som är avsett att täcka en del av hyresförlusterna under åren 1971—1973.

Det finns fortfarande ett stort antal trångbodda hushåll och en betydande mängd omoderna bostäder som behöver ersättas eller moderniseras. Ett fortsatt högt bostadsbyggande är därför motiverat. De reformer i fråga om bostadstilläggen som nu föreläggs riksdagen, den väntade konjunkturuppgången och de ökade insatser som görs av kommuner och bostadsföretag för att anpassa bostadsbyggandet till de boendes behov och önskemål kan förutses få en stimulerande effekt på bostadsefterfrågan. Med hänsyn till den osäkerhet som på grund av lägenhetsöverskottet på en del orter ändå råder beträffande möjligheterna att få avsättning för nybyggda lägenheter är det emellertid realistiskt att räkna med viss nedgång i nyproduktionen av lägenheter år 1973. Även för åren närmast därefter finns det anledning att förutse en lägre nyproduktion än de senaste årens. Boendeutredningens beräkningar i fråga om det långsiktiga bostadsbehovet förutsätts ge ytterligare underlag för bedömning av bostadsefterfrågan för tiden efter år 1973.

En ökning av ombyggnads- och förbättringsverksamheten är möjlig

och önskvärd. Vissa åtgärder i syfte att stimulera denna verksamhet genomfördes under hösten 1972. Ytterligare åtgärder kommer att föreslås 1973 års vårriksdag på grundval av saneringsutredningens förslag. Även i fråga om byggandet av lokaler finns det förutsättningar för en önskvärd ökning som tillgodoser servicebehoven i både nya och äldre bostadsområden. En grundval för ökat lokalbyggande har lagts genom beslut av 1972 års riksdag om ändrade riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m.

Delegationen för bostadsfinansiering träffade även år 1972 överenskommelse med kreditinstituten om byggnadskrediter till det statligt belånade bostadsbyggandet. Under året har vissa störningar inträffat i fråga om kreditförsöljningen under byggnadstiden. Erforderliga krediter har dock med några få undantag kunnat ställas till förfogande för förra årets bostadsbyggande.

Kön av låntagare som söker långfristiga lån har successivt ökat under det gångna året. Ökningen har orsakats av att hypoteksinstituten inte har kunnat emittera obligationer i erforderlig utsträckning på grund av brist på köpare.

Under år 1972 har särskilda sakkunniga tillkallats för att göra en grundläggande översyn av bostadsfinansieringen.

Låneunderlags- och pantvärdenivån höjdes under år 1971 med sammanlagt 14 och under år 1972 med ytterligare 3 procentenheter för att täcka kostnadsökningar inom bostadsbyggandet.

En ändring av bostadsbyggnadsplanens konstruktion föreslås. Ändringen innebär bl. a. att planen får ett treårigt perspektiv och att fördelningen av bostadsbyggandet för de tre åren avser samtliga kommuner. Ett gemensamt planeringsperspektiv för alla kommuner medför att någon uppdelning på s. k. expansiva resp. icke expansiva orter inte längre behövs.

Det i förslaget till bostadsbyggnadsplan för år 1973 ingående programmet för det statligt belånade byggandet grundas i huvudsak på vad bostadsstyrelsen redan har fördelat på län och storstadsområden. Med tillägg av vissa speciella, mindre ramdelar motsvarar den fördelade ramen 82 500 lägenheter med den genomsnittliga våningsytan i de lägenheter som fick preliminärt beslut om bostadslån åren 1967—1968. Den ökade andelen småhus medför att lägenheterna i 1973 års produktion genomsnittligt blir större. Låneramen beräknas därför ge utrymme för ett byggande av ca 80 000 lägenheter med statliga lån. Byggandet utan statliga lån beräknas till 8 000 lägenheter, dvs. 3 000 lägenheter utöver vad som har fördelats redan år 1972. De båda ramarna ger alltså tillsammans förutsättningar för påbörjande av 88 000 lägenheter. För ramarna gemensamt tillkommer en projektreserv om 10 000 lägenheter eller däremot svarande våningsyta. Projektreserven skall möjliggöra en ökning av byggandet upp till den nivå som konjunkturutvecklingen ger utrymme för.

Det är osäkert i vilken omfattning ramarna för beslut om lån och igångsättningstillstånd kommer att tas i anspråk under år 1973. Mot denna bakgrund och på grund av att det är angeläget att utrymme bereds för att öka ombyggnads- och förbättringsverksamheten — utöver vad som är möjligt inom den särskilda ram som gäller för denna verksamhet — föreslås att eventuellt outnyttjade delar av ramarna för nybyggnad får tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet. Utgångspunkten är härvid att ombyggnad av två lägenheter genomsnittligt kräver ungefär samma investeringsutrymme som nybyggnad av en lägenhet.

Fr. o. m. år 1974 skall programmet avse både bostäder och bostadskomplement som uppförs med statligt stöd. Den gemensamma ramen skall uttryckas i kvadratmeter våningsyta med angivande av det antal bostadslägenheter som uppskattas kunna byggas inom denna ram. I avvaktan på resultatet av boendeutredningens arbete föreslås att programmet grundas på ett lägenhetsbyggande av ungefär samma storlek som det bereds utrymme för under år 1973. Förslaget omfattar 7 820 000 m² våningsyta. Denna ytram motsvarar 82 500 lägenheter med den tidigare använda genomsnittsytan per lägenhet i 1967 och 1968 års påbörjande. Med hänsyn till den ökade andelen småhus torde ramen motsvara ett påbörjande av ca 80 000 lägenheter. Ytramen bör i enlighet med riksdagens beslut vidgas för bostadskomplement med 350 000 m² våningsyta, motsvarande ca 4,5 % av den för det egentliga bostadsbyggandet beräknade ramen. Härtill kommer 20 000 m² för lokaler i äldre områden, 50 000 m² för skollokaler i integrerade anläggningar och 135 000 m² för barnstugor som tidigare har finansierats med särskilda lån. Den föreslagna totala ytramen uppgår alltså till 8 375 000 m². Ramen har en något annorlunda innebörd än tidigare låneramar genom att den avser även pantvärdelokaler, dvs. lokaler för vilka bostadslån inte utgår men som ingår i det fastställda pantvärdet.

Byggandet utan statliga lån under år 1974 beräknas till 8 000 lägenheter och den gemensamma projektreserven föreslås preliminärt omfatta 10 000 lägenheter jämte lokaler som byggs med stöd av statligt lån.

För år 1975 föreslås en bostadsbyggnadsplan av samma omfattning som för år 1974 med undantag av att den inte inrymmer någon projektreserv.

De föreslagna ramarna för bostadsbyggandet ger utrymme för att det antagna programmet om en miljon nya lägenheter under perioden 1965—1974 fullföljs.

Anslaget till lånefonden för bostadsbyggande tas för nästa budgetår upp med 2 680 milj. kr., en minskning med 155 milj. kr.

Anslaget till lån för kommunala markförvärv föreslås bli höjt med 25 milj. kr. till 100 milj. kr.

I enlighet med förslag från arbetsgruppen för låginkomstfrågor för-

ordas åtgärder i bostadsförbättrande syfte för trångbodda hushåll i bostäder med låg utrustningsstandard. Vidare föreslås på grundval av handikapputredningens betänkande bl. a. att den personkrets som är berättigad till invalidbostadsbidrag vidgas.

En förstärkning av det statliga stödet till samlingslokaler föreslås i anslutning till vad som har förordats i samlingslokalutredningens betänkande om finansiering av allmänna samlingslokaler. Förslagen innebär bl. a. att stödet till nytillkommande lokaler skall utgå i form av anordningsbidrag och lån med sammanlagt högst 50 % av låneunderlaget. Härtill kommer ett särskilt bidrag till inventarieanskaffning. Statsstöd föreslås även för upprustning och andra åtgärder som behövs för fortsatt drift av befintliga samlingslokaler. Vidare föreslås en överflyttning av beslutanderätten i samlingslokalärenden från Kungl. Maj:t till en delegation inom bostadsstyrelsen.

Byggkonkurrensutredningen avlämnade i juni 1972 betänkandet (SOU 1972: 40) Konkurrens i bostadsbyggandet. Betänkandet har remissbehandlats och bereds f. n. i inrikesdepartementet.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Inrikesdepartementet m. m.	16,7	18,7	+ 2,0
B. Arbetsmarknad m. m.	2 643,3	3 227,4	+584,1
C. Invandring m. m.	79,8	40,0	— 39,8
D. Regional utveckling	158,1	167,5	+ 9,4
E. Bostadsbyggande m. m.	177,9	210,9	+ 33,0
Summa för driftbudgeten	**3 075,8**	**3 664,5**	**+588,7**
KAPITALBUDGETEN			
Statens utlåningsfonder:			
Lånefonden för bostadsbyggande	2 835,0	2 680,0	—155,0
Övriga	112,0	137,0	+ 25,0
Fonden för låneunderstöd	250,0	250,0	—
Summa för kapitalbudgeten	**3 197,0**	**3 067,0**	**—130,0**
Totalt för inrikesdepartementet	**6 272,8**	**6 731,5**	**+458,7**

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Elfte huvudtiteln*

A INRIKESDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Inrikesdepartementet

1971/72	Utgift	8 146 959
1972/73	Anslag	9 025 000
1973/74	Förslag	9 719 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande peronal	56	+ 1
Övrig personal	36	+ 2
	92	+ **3**
Anslag		
Lönekostnader	7 214 000	+530 000
Regionalpolitiskt utvecklingsarbete m. m.	1 225 000	+100 000
Sjukvård	15 000	—
Reseersättningar	144 000	+ 46 000
Expenser	427 000	+ 18 000
	9 025 000	+**694 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 719 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. en tjänst som departementssekreterare eller kanslisekreterare i högst Ac 30 för i första hand uppföljnings- och utvecklingsarbete i fråga om de olika formerna av sysselsättningsskapande åtgärder samt för en tjänst som biblioteksassistent. För regionalpolitiskt utvecklingsarbete har jag beräknat ytterligare 100 000 kr.

Som jag kommer att beröra i det följande under avsnittet D Regional utveckling (s. 149) har en expertgrupp inrättats inom inrikesdepartementet för att samordna uppföljning och bevakning av statens ekonomiska engagemang hos företag som har fått statligt stöd. För ändamålet beräknar jag 450 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Inrikesdepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 719 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	7 965 059	Reservation	990 897
1972/73	Anslag	7 500 000		
1973/74	Förslag	8 800 000		

För innevarande budgetår har under anslaget beräknats 1 milj. kr. för sådant forsknings- och utvecklingsarbete som är av betydelse för arbetsmarknadspolitiken. F. n. pågår större undersökningar om de ekonomiska effekterna av omskolning och geografisk rörlighet, om arbetsförmedlingens informationsverksamhet samt om den potentiella arbetskraften och arbetskraftsrekryteringen.

Det forsknings- och utvecklingsarbete som hittills har bedrivits med medel från detta anslag har utförts i huvudsak genom expertgruppens för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor försorg. Forskning på området bedrivs dessutom vid institutet för social forskning, som kan åta sig även uppdragsforskning. Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt resurser för att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete inom sitt arbetsområde. Riksdagen har strukit under behovet av en ökad satsning på forskning rörande arbetsmarknadspolitiken (mot. 1972: 1392, InU 1972: 26, rskr 1972: 255). Inrikesutskottet har i detta sammanhang framhållit att resursförstärkningen kan ske genom att arbetsmarknadsstyrelsen tilldelas medel för uppdragsforskning men att även andra vägar att kanalisera medlen bör prövas. Utskottet har också pekat på vikten av att planeringen av uppdragsforskningen sker i nära samarbete med institutet för social forskning, som har samordnande funktioner på detta område.

Det är enligt min mening angeläget att forsknings- och utvecklings-

arbetet på det vida fält som arbetsmarknaden representerar breddas och intensifieras. Resurserna för den målinriktade uppdragsforskningen på området bör därför förstärkas. Eftersom sådan forskning bedrivs av flera olika intressenter anser jag det ändamålsenligt att anslagsmedlen liksom hittills disponeras av Kungl. Maj:t och ställs till förfogande för olika forskningsprojekt efter framställning i varje särskilt fall. Jag förordar att för nästa budgetår 2 milj. kr. tas upp för detta ändamål, vilket innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 1 milj. kr.

För övrig utredningsverksamhet har för innevarande budgetår tagits upp 6,5 milj. kr. Under budgetåret 1972/73 har ett antal större kommittéer tillkommit. För nästa budgetår räknar jag med ett medelsbehov av 6,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 800 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1971/72	Utgift	241 213	Reservation	247 917
1972/73	Anslag	200 000		
1973/74	Förslag	200 000		

För budgetåret 1973/74 förordar jag oförändrat anslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

A 4. Bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige

1971/72	Utgift	8 961	Reservation	150 000
1972/73	Anslag	1 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från anslaget bestrids kostnader för sådana internationella kongresser inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, för vilka Sverige påtar sig värdskapet, bl. a. inom ramen för FN-samarbetet. Med hänsyn till reservationen på anslaget förordar jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

B. ARBETSMARKNAD M. M.

Arbetsmarknaden under år 1972

Arbetsmarknadsutvecklingen under år 1971 präglades av en snabb och kraftig nedgång i efterfrågan på arbetskraft och en motsvarande — om än tidsmässigt något förskjuten — uppgång i arbetslösheten i förhållande till år 1970. Under år 1972 har efterfrågan i stort sett legat kvar på 1971 års nivå. Den påtagliga bristen på arbetskraft under år 1970 har kommit skillnaderna mellan utvecklingen under detta år och de båda efterföljande åren att framträda med stor tydlighet. Detta konstaterande gäller dels efterfrågan på arbetskraft som den kommer till uttryck i statistiken över lediga platser, dels arbetslöshetens utveckling. Om man däremot jämför dessa båda perioder i fråga om sysselsättningen framträder en delvis annan bild.

Sysselsättningen har sålunda hållits väl uppe under lågkonjunkturperioden, något som framgår av följande jämförelser baserade på arbetskraftsundersökningarnas (AKU) resultat.

Förändringar i sysselsättningen, åldrarna 16—74 år

1965—1970	+ 164 600
1967—1972[1]	+ 171 800
1970—1971	+ 6 300
1971—1972 (Januari—oktober)	+ 1 000

[1] Det bör påpekas att år 1970 är första året som undersökningar gjordes under årets alla månader. Tidigare gjordes undersökningar endast under mittmånaden i varje kvartal. Vid jämförelser avseende tiden före 1970 har därför medeltal för febr., maj, aug. och nov. använts, medan jämförelser framåt i tiden grundar sig på medeltal för årets alla månader. Beräkningar som sträcker sig över år 1970 har således utförts stegvis. För år 1972 avses de tre första kvartalen.

En kraftig uppgång i sysselsättningen mellan åren 1965 och 1970 kan således konstateras på grundval av de redovisade siffrorna. Det var kvinnorna som svarade för ökningen, medan en viss minskning totalt sett noteras för männens del. Även vid jämförelse mellan de två lågkonjunkturåren 1967 och 1972 redovisas en avsevärd sysselsättningsökning.

Utvecklingen under de båda senaste åren, dvs. efter högkonjunkturåret 1970, har inneburit att antalet sysselsatta personer har varit ungefär konstant.

AKU 3:e kvartalet åren 1970—1972 (tusental)

År	Sysselsatta		I arbetskraften	
	totalt	därav kvinnor	totalt	därav kvinnor
1970	3 909	1 526	3 965	1 558
1971	3 894	1 546	3 996	1 596
1972	3 899	1 569	4 004	1 621

Efterfrågan på arbetskraft har varit begränsad under år 1972. Avmattningstendenserna i ekonomin kom på arbetsmarknaden först till uttryck i en minskning i efterfrågan på arbetskraft. Den minskade efterfrågan visade sig redan i slutet av år 1970. Från år 1970 till år 1971 sjönk genomsnittsantalet obesatta platser vid månadens mitt med ca 40 %. Under år 1972 minskade antalet ytterligare men minskningen var inte särskilt påfallande. Utvecklingen framgår av följande tabell.

Obesatta platser vid månadens mitt

År	1970	1971	1972
1:a kv	57 100	34 800	25 600
2:a kv	78 300	46 900	41 300
3:e kv	66 300	35 900	34 000
4:e kv	47 300	26 400	

Källa: AMS

Nyanmälningar av lediga platser på arbetsmarknaden är ett bättre mått på aktiviteten inom näringslivet än antalet obesatta platser vid månadens mitt, eftersom antalet obesatta platser främst är ett uttryck för hur snabbt vakanser har kunnat tillsättas. Antalet till förmedlingarna nyanmälda lediga platser har minskat under förra året men i betydligt mindre omfattning än antalet obesatta platser vid månadens mitt. Detta framgår av följande tabell.

Nyanmälda platser under månaden

År	1970	1971	1972
1:a kv	66 700	52 300	48 900
2:a kv	89 800	70 700	69 600
3:e kv	65 300	52 600	52 700
4:e kv	55 600	51 100	

Källa: AMS

En jämförelse mellan å ena sidan samtliga yrkesområden och å andra sidan industrin visar att efterfrågan på arbetskraft inom sistnämnda område har stabiliserats under året. Under tredje kvartalet 1972 nyanmäldes således lika många platser som under motsvarande tid år 1971. Efterfrågeutvecklingen visar på skillnader mellan tjänstemanna- och servicearbete samt tillverkningsarbete. Inom tillverkningsarbete var de nyanmälda platserna nära 5 000 fler än motsvarande tid år 1971, medan de i tjänstemanna- och servicearbete var 5 000 färre.

Till arbetsförmedlingen nyanmälda lediga platser åren 1970—1972

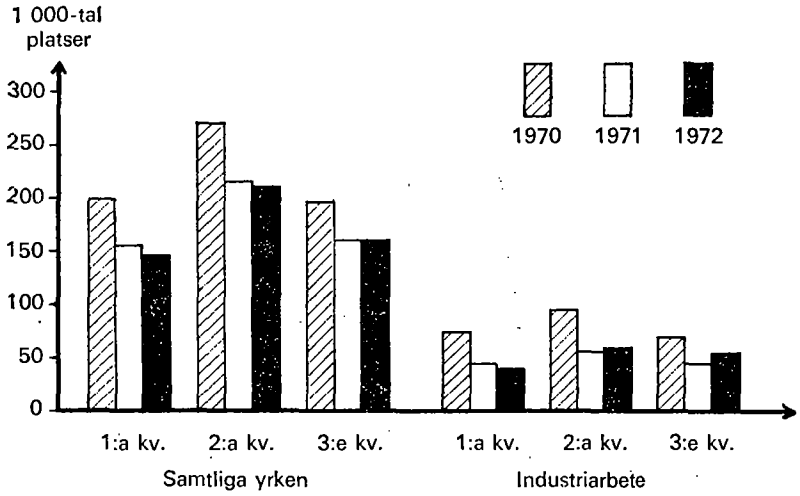

En viss förbättring kunde alltså noteras under år 1972 när det gäller lediga arbetstillfällen. En påtaglig förbättring totalt sett har emellertid dröjt. Bara i de södra och mellersta delarna av landet har återhämtningen varit klar.

Tidigast har stabiliseringen kommit till uttryck i statistiken över antalet personer som berörs av varsel om nedläggning eller driftsinskränkning. Varselstatistiken för år 1972 är klart positiv vid en jämförelse med året dessförinnan, vilket framgår av följande diagram (s. 20). Det är inom industrisektorn som antalet varsel har minskat kraftigast.

Antalet tjänstemän som berördes av varsel under år 1972 är däremot lika stort som under år 1971. Många företag bedömer enligt länsarbetsnämnderna att friställningar av tjänstemän i viss utsträckning kommer att fortsätta under år 1973, även om behovet av övrig yrkesarbetskraft ökar.

Den kraftiga nedgången i antalet varsel och den stabilisering av platsutbudet som skedde under år 1972 fick inte någon motsvarighet när det gäller *arbetslöshetsutvecklingen.* Under första halvåret kunde visserligen en mer än säsongmässigt normal nedgång noteras, men under hösten ökade arbetslösheten åter för att på nytt visa nedåtgående tendens under sista delen av året. Utvecklingen under de tre senaste åren för olika åldersgrupper framgår av följande tabell (s. 20).

Varsel om personalinskränkningar (samtliga berörda)

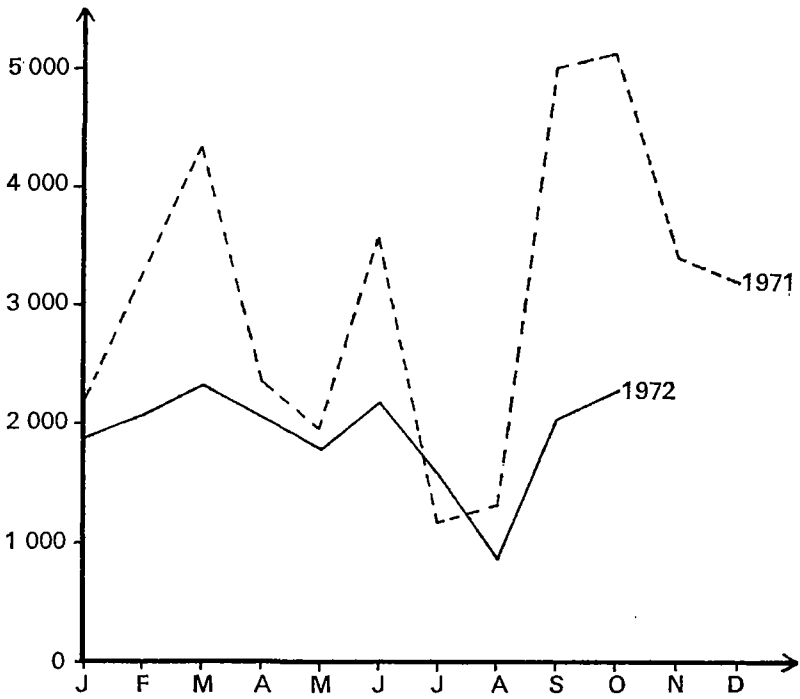

Vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösa vid skilda tidpunkter och inom skilda åldersgrupper

År	Febr.	Maj	Aug.	Nov.
1970				
—24 år	5 300	3 600	3 800	5 300
25—59 år	28 100	15 600	11 900	12 000
60— år	17 800	14 200	12 000	15 500
Samtliga	51 200	33 400	27 700	39 700
1971				
—24 år	8 400	9 000	11 400	17 200
25—59 år	32 400	27 800	26 800	36 400
60— år	18 900	16 800	15 000	17 700
Samtliga	59 700	53 600	53 200	71 300
1972				
—24 år	16 500	12 300	14 600	18 400
25—59 år	44 300	32 100	30 900	36 100
60— år	19 900	17 200	16 100	18 100
Samtliga	80 800	61 600	61 700	72 300

Uppgången i arbetslösheten har, liksom under år 1971, varit kraftig för åldersgruppen under 25 år. Under senare delen av året dämpades dock denna utveckling. I sammanhanget bör noteras att arbetskraftstillskottet har varit betydande från de nytillträdande grupperna på arbetsmarknaden, främst ungdomar och kvinnor. Det är naturligt att svårigheterna accentueras just för de nytillträdande i en lågkonjunktur. En minskad benägenhet bland ungdomarna att fortsätta i högre, teoretisk utbildning har framträtt under år 1972 och samtidigt har, som tidigare nämnts, kvinnorna fortsatt att söka sig ut på arbetsmarknaden. Den största delen av nytillskottet kan registreras som ökad sysselsättning men en del tar sig också uttryck i högre arbetslöshetstal.

Som en följd av att de nytillträdande utgör en betydande del av antalet arbetslösa är ökningen i arbetslösheten starkast bland dem som inte är arbetslöshetsförsäkrade. Arbetslösheten ökade förhållandevis mindre bland försäkrade och sjunkande arbetslöshet noterades i vissa arbetslöshetskassor. För t. ex. byggnadsarbetarna har arbetslösheten varit lägre under år 1972 än under år 1971, då den å andra sidan var osedvanligt hög.

Ett delvis nytt drag i arbetsmarknadssituationen är att arbetslösheten bland tjänstemännen har ökat under år 1972. Även om ökningen inte var starkare än för övriga grupper har uppgången varit markant. För enstaka tjänstemannakassor noteras lika höga relativa arbetslöshetstal som för vissa industrikassor. Totalt är dock den relativa arbetslösheten bland tjänstemän ungefär hälften av vad som noteras i industrikassorna. Å andra sidan är arbetslöshet bland tjänstemän, speciellt de äldre tjänstemännen, svårbemästrad och ställer särskilda krav på förmedlingsarbetet.

De regionala skillnaderna i arbetslösheten kom under år 1972 att avvika något från vad som har varit vanligt tidigare år. Skogslänen hade visserligen den klart högsta arbetslösheten även under år 1972 men även i storstadslänen och övriga län i södra och mellersta Sverige låg arbetslösheten på en osedvanligt hög nivå under förra delen av fjolåret. Under senare delen av året inträffade emellertid en förskjutning mot en mer traditionell regional bild med en säsongmässig ökning av arbetslösheten i framför allt skogslänen.

Arbetskraftsundersökningarna visar i stort sett samma utveckling som arbetsförmedlingsstatistiken. Den totala arbetslösheten har legat på 1971 års nivå, medan ungdomsarbetslösheten uppvisar något högre tal än under år 1971. I åldersgrupperna över 45 år var arbetslösheten något lägre än år 1971. Av följande diagram och tabell framgår hur utvecklingen har varit för olika grupper månad för månad. De säsongmässiga förändringarna bland ungdomar och kvinnor är som synes stora.

Arbetslöshet i % enligt AKU åren 1970—1972

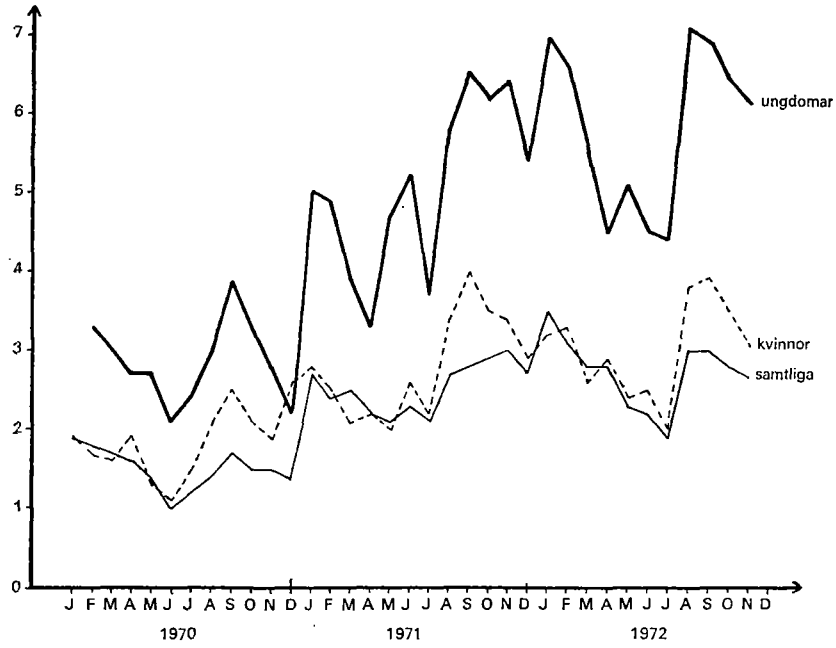

Arbetslösheten i % i olika åldersgrupper enligt AKU

Åldersgrupp	3:e kv 1970	3:e kv 1971	3:e kv 1972
16—24 år	3,1	5,2	6,0
25—44 ”	1,0	2,0	2,1
45—54 ”	0,8	1,5	1,3
55—64 ”	1,1	2,2	2,0
65—74 ”	2,8	3,5	3,0
16—74 ”	1,4	2,5	2,6

Sysselsättningspolitiska åtgärder. Den serie av åtgärder för att öka sysselsättningen som beslutades under år 1971 var inriktad på de regioner, branscher och grupper av arbetstagare som var i störst behov av stöd. Regionalt gavs ökad tyngd åt sysselsättningsåtgärder i södra och mellersta Sverige. Byggnadsverksamheten och industrisysselsättningen tillhörde de branscher till vilka åtgärderna koncentrerades. Ansträngningen att skapa sysselsättning riktade sig i främsta rummet mot de svårplacerade och de nytillträdande på arbetsmarknaden. Under år 1972 har fortsatta insatser gjorts med samma inriktning som under år 1971.

Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat att de år 1971 vidtagna åtgärderna, som gav störst sysselsättningseffekt under vintern 1971—1972, innebar en produktionsstimulans på ca 6,5 miljarder kr. Till detta skall läggas kostnaderna för beredskapsarbeten, som under budgetåret 1971/72 uppgick till 1 770 milj. kr. Sysselsättningseffekten av dessa åtgärder samt

övriga arbetsmarknadspolitiska insatser beräknas ha berört totalt ca 180 000 personer under månaderna februari och mars 1972. Arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar visar en fördelning på de olika åtgärderna enligt följande.

Åtgärd	Beräknat antal sysselsatta
— utökad byggnadsproduktion	34 500
— maskin- och lagerinvesteringar	7 500
— industribeställningar	2 500
— beredskapsarbeten	46 000
— arbetsmarknadsutbildning	55 000
— ungdomsprogram (utbildning)	8 000
— skyddad verksamhet	26 000
	179 500 personer

Den indirekta sysselsättningseffekten av åtgärderna beräknas till drygt 100 000 arbetstillfällen. För sysselsättningen inom byggnadsverksamheten betydde åtgärderna ett direkt tillskott som uppskattas till ca 48 000 arbetstillfällen under vintermånaderna. Av dessa utgjorde sysselsättningen i beredskapsarbeten nära 18 000, medan 30 000 hänförde sig till övrig utökad byggnadsproduktion. Antalet arbetstillfällen avser den beräknade sysselsättningen på byggnadsplatserna.

Genom beslut under sommaren och hösten 1972 har sysselsättningen inom byggnadssektorn stärkts ytterligare. Sålunda har byggnadstillstånd för s. k. oprioriterat byggande meddelats i betydande omfattning. Under år 1972 beviljades byggnadstillstånd för sådant byggande till ett värde av drygt 1,6 miljarder kr. Byggnadsobjekt till ett värde av 310 milj. kr. inom den statliga sektorn har tidigarelagts. Dessutom har tidigareläggning av sjukhusbyggande medgetts. Till detta kommer att småhusbyggande utan statligt stöd har fått ske utan rambegränsningar för projekt som påbörjades under tiden september—december 1972. En nedgång i påbörjandet av flerfamiljshus har i viss mån uppvägts av ökat småhusbyggande, men en inte oväsentlig nedgång av det totala bostadsbyggandet har likväl inträffat. En fortsatt minskning av bostadsbyggandet förutses och kommer att innebära sysselsättningsproblem för branschen, som redan har hög arbetslöshet. På grund av den väntade utvecklingen har jag tillkallat sakkunniga med uppgift att kartlägga konsekvenserna av ett minskat bostadsbyggande och att föreslå åtgärder för att på kort sikt motverka en snabb sysselsättningsnedgång.

Jag vill erinra om att ökade möjligheter till förbättringslån för saneringsverksamhet har öppnats enligt riksdagens beslut nyligen. Ytterligare förslag i den riktningen utarbetas f. n. på grundval av saneringsutredningens betänkande. Upprustningsåtgärder i äldre bostadsområden får enligt beslut hösten 1972 temporärt utföras som enskilda beredskapsarbeten innevarande vinter med ett statsbidrag motsvarande 40 % av lönekostnaderna.

Näringslivets investeringar har stimulerats genom en rad åtgärder. Investeringsfonderna har fått tas i anspråk för byggnadsinvesteringar även av företag i andra branscher än industrin. Denna tillämpning gäller fram till utgången av juni 1973. Det tjugoprocentiga skatteavdrag för investeringar i maskiner och inventarier som infördes år 1971 har gällt även under år 1972. En uppjustering till 30 % samt en ytterligare förlängning beslutades i december 1972. Till detta kommer ett särskilt tillfälligt skatteavdrag avseende byggnadsprojekt som startas under tiden den 1 november 1972—den 30 juni 1973.

Beredskapsarbetena har under år 1972 spelat en viktig roll i strävandena att minska arbetslösheten. Volymen beredskapsarbeten har varit större än tidigare år. Antalet sysselsatta uppgick i februari och mars 1972 till omkring 46 000 personer. Behovet av beredskapsarbeten har varit uttalat även i de södra och mellersta delarna av landet. Med anledning av den betydande ungdomsarbetslösheten vidtogs inom ramen för arbetsmarknadsstyrelsens särskilda ungdomsprogram åtgärder vilka syftade till en ökning av antalet arbetstillfällen för ungdomar i beredskapsarbeten. Andelen ungdomar i beredskapsarbete ökade påtagligt jämfört med år 1971. Kraven på att differentiera beredskapsarbetena gjorde sig gällande i och med arbetslöshetens ändrade sammansättning. Beredskapsarbeten inom administration samt vård- och tjänstesektorn planerades tidigt och kom i viss utsträckning till stånd redan under år 1971 för att successivt öka i omfattning under år 1972. Höjningen av statsbidragsandelen för kommunala beredskapsarbeten gjorde det möjligt för kommunerna att tidigarelägga även arbetsuppgifter av icke-investeringskaraktär. De uppgifter det här gäller har varit klart avgränsade i tid. Planeringen av arbetena har genomförts i samråd med de fackliga organisationerna. Avsikten har varit att få ett tillskott i sysselsättningen utan att arbetena påverkade den normala verksamheten inom resp. område. I betydande utsträckning har personer med begränsade erfarenheter av arbetslivet och personer med huvudsakligen teoretisk utbildning fått sysselsättning i dessa arbeten. Det innebär att en del av de nytillträdande på arbetsmarknaden härigenom har fått en första, reell kontakt med arbetslivet. För ungdomar har arbetena i stor utsträckning kombinerats med arbetsmarknadsinformation. Verksamheten inom vård- och tjänstesektorn utgör emellertid totalt en liten del av beredskapsarbetena. Erfarenheterna är övervägande goda. Verksamheten utökas därför.

Inom vårdsektorn görs dessutom särskilda utbildningsinsatser i samarbete med kommunförbunden i syfte dels att ge personer som under flera år har varit sysselsatta med vårdarbete eller arbete inom barnstugeverksamheten en utbildning som de saknat tidigare, dels att temporärt fylla de vakanser som uppstår under utbildningsperioden med lämpliga arbetslösa.

Ungdomar i åldern 18—19 år får möjlighet att med ett särskilt utbildningsstöd genomgå en på praktik inriktad arbetsmarknadsutbildning under sex veckor. Praktikarbeten inom den statliga sektorn inrättas med hänsyn till bl. a. behovet av arbete för ungdomar med längre utbildning. Arbetsförmedlingarna har tillfälligt under vintern fått särskild personal för att bistå arbetslösa ungdomar.

Många av de åtgärder som här har beskrivits har som gemensam bakgrund ungdomarnas och kvinnornas svårigheter att få en första anställning. Samma erfarenhet ligger bakom beslutet att under innevarande budgetår ge ett särskilt bidrag om 5 kr. per timme till arbetsgivare som utöver ordinarie rekrytering anställer personer som av olika skäl har en bristfällig förankring på arbetsmarknaden. Stödet utgör en direkt stimulans för företagen att nyanställa personal.

Under senare delen av förra året gjordes inom inrikesdepartementet en utredning rörande ungdomens arbetsmarknad. Denna utredning jämte vissa förslag till åtgärder har redovisats i promemorian (Ds In 1972: 21) Ungdom och arbete, som f. n. remissbehandlas.

Omfattningen av vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder åren 1970—1972

Tidsperiod	Antal personer som fått flyttningsbidrag			Genomsnittligt antal personer i arbetsmarknadsutbildning			allm. beredskapsarbete			särsk. beredskapsarbete		
	1970	1971	1972	1970	1971	1972	1970	1971	1972	1970	1971	1972
1 kv	6 800	5 600	5 600	38 900	46 900	52 700	4 400	3 500	29 700	12 000	14 400	13 100
2 kv	7 400	5 800	5 900	31 700	37 300	42 900	3 500	4 500	26 800	12 000	12 800	13 400
3 kv	7 800	7 100	6 600	22 600	26 600	28 800	2 200	3 300	8 600	10 100	11 400	10 900
okt.-nov.	4 300	3 800	3 700	42 000	46 300	47 100	2 500	5 900	8 900	11 200	17 500	15 800

I en konjunkturuppgång kommer behovet av utbildad arbetskraft att göra sig gällande. Den kraftiga satsningen på arbetsmarknadsutbildningen år 1971 har därför fortsatts och intensifierats. Det har visat sig att möjligheterna för dem som genomgått arbetsmarknadsutbildning att få arbete är goda även under lågkonjunktur. Mot bakgrund av erfarenheterna hittills finns det skäl att ge arbetsmarknadsutbildningen stor kapacitet.

Arbetsförmedlingen spelar en nyckelroll för genomförandet av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Under de två senaste åren har viktiga reformer genomförts i syfte att stärka vissa gruppers ställning på arbetsmarknaden. Det har gällt de äldre, vilka genom lagstiftning har fått ökad trygghet på arbetsmarknaden, samt handikappade som genom bättre statsbidrag till arbetsgivare för halvskyddad sysselsättning har fått ökade chanser till arbete i öppna marknaden. Verksamheten med anpassningsgrupper vid företagen har ökat och informationen härom

intensifierats. Vid årsskiftet 1972—1973 beräknas 1 600 sådana grupper vara i arbete. De särskilda insatser för ungdomar och kvinnor som jag tidigare har nämnt har medfört att arsenalen av arbetsmarknadspolitiska medel har ökat. Samtidigt har en ny organisation för förmedlingsarbetet genomförts och metodfrågorna har utretts. En ökad efterfrågan på arbetskraft som är att vänta under år 1973 kommer således att kunna mötas med mer differentierade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Kraven på den platsförmedlande verksamheten blir i det läget större.

Låginkomstfrågor m. m.

Slutresultatet av låginkomstutredningens arbete föreligger nu. Utredningsarbetet har bedrivits i ett antal utredningssteg, där strävan har varit att ersätta det i statistiken framträdande skattepolitiska inkomstbegreppet med inkomstbegrepp som är användbara i fackligt-politiska och socialpolitiska sammanhang och vid diskussion av svenska folkets levnadsnivå. Det fullständiga utredningsmaterialet återfinns i tre betänkanden (SOU 1970: 34, 1971: 39, 1972: 77) och 15 rapporter.

År 1971 uppdrogs åt en sakkunnig att på basen av erfarenheter från låginkomstutredningens arbete utarbeta bl. a. förslag till förbättringar av statistik och annan löpande information rörande centrala välfärds- och fördelningsfrågor. Vidare fick en interdepartemental arbetsgrupp i uppdrag att värdera utredningens material från åtgärdssynpunkt. Rapporter över de båda uppdragen har avgetts i september 1972.

Arbetet inom låginkomstutredningen har sträckt sig över en tidrymd av nära sju år. Det framlagda materialet är mycket omfattande. Genom sitt sätt att arbeta har utredningen i mindre grad kommit att vara en utredning i traditionell mening. Den har i stället utfört ett utvecklingsarbete och tagit fram utförlig information till allmänhet, folkrörelser, intresseorganisationer och myndigheter om inkomsternas fördelning och välfärdens spridning hos det svenska folket. Utredningen torde härigenom fortlöpande ha haft betydelse för att jämsides med annan information och den pågående samhällsdebatten öka kunskaperna om lönespridning och välfärdsfördelning i vårt land.

Låginkomstutredningens insatser för att ge underlag för debatten om låglöner och låginkomster har enligt min mening varit värdefulla. Viktiga samband rörande t. ex. sysselsättningen och dess betydelse för inkomstbildningen har poängterats. Brister i samhället som diskuteras i den allmänna debatten och som reformpolitiken är inriktad på har fått en värdefull siffermässig belysning.

De ofullständigheter i nuvarande statistik och annan grundläggande information som var ett huvudmotiv för utredningens tillsättande har under arbetets gång klarlagts. Rapporten (Ds In 1972: 17) rörande bl. a. förbättringar av statistik och annan löpande information om centrala

välfärds- och fördelningsfrågor remissbehandlas f. n. Utfallet härav torde tillsammans med förslag och erfarenheter från bl. a. statistiska centralbyråns arbete med dessa frågor ge underlag för successiva förändringar i nuvarande statistik och övrig information. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag berört frågan om fortsatta välfärdsundersökningar och framhållit deras betydelse som underlag för samhällsdebatten och statsmakternas reformarbete. Medel har beräknats för fortsatt utvecklingsarbete i samarbete mellan centralbyrån och institutet för social forskning.

Jag vill i sammanhanget erinra om att ett omfattande arbete i dessa frågor pågår i internationella sammanhang, såväl i FN:s som i OECD:s regi. Syftet är att söka nå enhetliga former för mätning och uppföljning av levnadsnivån i skilda länder. Sverige deltar aktivt i detta arbete, som torde komma att sträckas ut över flera år.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor har dels sammanfattat låginkomstutredningens material i en större promemoria (Ds In 1971: 16), dels värderat materialet (Ds In 1972: 19). Det ankommer på statistiska centralbyrån och institutet för social forskning att i sitt arbete ta vederbörlig hänsyn till gruppens bedömningar och synpunkter rörande innehåll i och utformning av fortsatta välfärdsundersökningar. Gruppens utvärdering innefattar i första hand analyser inom centrala politiska fält och åtföljs av förslag till åtgärder.

Gruppens initiativ i fråga om uppsökande verksamhet på några viktiga sociala områden är betydelsefulla. Dessa initiativ har närmare berörts av chefen för socialdepartementet tidigare denna dag. Chefen för utbildningsdepartementet har på motsvarande sätt tagit upp arbetsgruppens synpunkter rörande utbildningen. Arbetsgruppens förslag om inrättande av en delegation för kvinnornas arbetsmarknad har tillgodosetts genom att en delegation för jämställdhet mellan män och kvinnor har tillsatts. Vissa under hösten 1972 avlämnade förslag på sysselsättningsområdet (prop. 1972: 125, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331) bör ses i samband även med överväganden och bedömningar som arbetsgruppen har gjort.

Arbetsgruppen stryker i sin rapport under det starka sambandet mellan sysselsättning och inkomst. Gruppen konstaterar att reformpolitiken i dessa hänseenden har burit frukt. Sysselsättningsgraden bland kvinnor har sålunda ökat kraftigt på senare år, vilket är av stor vikt i inkomstsammanhang. Insatser för att höja sysselsättningsnivån anges vara strategiska i arbetet att motverka låga inkomster även i framtiden. Jag delar denna gruppens bedömning, som ger anvisning för inriktningen av sysselsättningspolitiken under kommande år.

Vad gruppen i övrigt har anfört rörande arbetsmarknadspolitiska frågor har jag sökt beakta vid utformningen av de förslag som läggs fram i

det följande. Det gäller bl. a. mina förslag i fråga om personalförstärkningen vid arbetsförmedlingen, det kontanta stödet vid arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildningens fortsatta expansion.

Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1973/74

Innan jag redogör för mina bedömningar och förslag i fråga om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1973/74 vill jag först anmäla, dels frågan om reformering av stödet vid arbetslöshet dels en från TCO inkommen framställning med vissa förslag i fråga om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna samt över denna avgivna remissyttranden, dels också byggarbetskraftsutredningens under förra året avlämnade huvudbetänkande (Ds In 1972: 18) Arbetskraften inom byggnadsverksamheten samt däröver avgivna remissyttranden.

Stöd vid arbetslöshet.

Som jag upplyste i förra årets statsverksproposition redovisade utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet (KSA-utredningen) år 1971 resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1971: 42—44) Försäkring och annat kontant stöd vid arbetslöshet. I september 1972 lämnade sjukpenningutredningen betänkandet (SOU 1972: 60) Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m. Efter remissbehandling har de båda utredningarnas förslag i fråga om skyddet vid arbetslöshet beretts gemensamt. Beredningen är i det närmaste avslutad och jag kommer inom kort att på grundval av utredningarnas betänkanden anmäla förslag till en omfattande reform av stödet vid arbetslöshet. Jag räknar med att förslaget skall kunna föreläggas vårriksdagen.

Den reform av arbetslöshetsskyddet som jag kommer att förorda avses träda i kraft den 1 januari 1974 och kommer i sina huvuddrag att innebära följande.

Den nuvarande ordningen med erkända arbetslöshetskassor behålls. Dagersättningen höjs och ersättningstiden förlängs. Som komplettering till arbetslöshetsförsäkringen införs ett kontant arbetsmarknadsstöd. Sådant utgår till personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade. Genom införandet av arbetsmarknadsstödet erhålls ett allmänt grundskydd vid arbetslöshet på i normalfallen 35 kr. per dag. De utgående ersättningarna vid arbetslöshet inkomstbeskattas. Förmånerna finansieras genom arbetsgivaravgifter och statsbidrag samt, i fråga om arbetslöshetsförsäkringen, dessutom genom avgifter från de försäkrade. Statens utgifter för arbetslöshetsskyddet under budgetåret 1973/74 beräknas till omkring 680 milj. kr. För helt år räknat uppgår kostnaderna för arbetslöshetskassorna och det kontanta arbetsmarknadsstödet till drygt 1,5 miljarder kr., varav staten svarar för inemot 1 miljard kr.

Kommunalt kontantunderstöd och statligt omställningsbidrag avvecklas.

En grundläggande förutsättning för att erhålla ersättning från *arbetslöshetsförsäkringen* skall liksom hittills vara att den arbetslöse söker arbete och står till arbetsmarknadens förfogande. Sökande som inte tar erbjudet lämpligt arbete avstängs från ersättning. Ersättningstiden förlängs från 150 till 300 dagar. Uppnår den försäkrade 55 års ålder innan denna period gått till ända utgår ersättning under längst 450 dagar. Den som har fyllt 67 år blir i fortsättningen inte ersättningsberättigad.

För att få ersättning skall medlem i arbetslöshetskassa i princip ha arbetat och erlagt avgifter för minst tolv månader. Vidare krävs för rätt till ersättning att den försäkrade närmast före arbetslöshetens inträde har utfört förvärvsarbete i fem månader inom en ramtid av högst tolv månader. Detta överensstämmer med nuvarande ordning. I tolvmånadersperioden inräknas inte tid, då medlem har varit hindrad att arbeta på grund av t. ex. sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller vuxenutbildning.

Karenstiden behålls. Ersättning utgår alltså inte till medlem förrän han har varit arbetslös fem dagar. Ersättning utgår i form av skattepliktig dagpenning för högst fem dagar i veckan. Högsta dagpenning blir 130 kr. Dagpenningen får inte utgå med högre belopp än som motsvarar 90 % av den försäkrades inkomst. Härigenom uppnås överensstämmelse med vad som gäller inom sjukförsäkringen.

I fråga om *kontant arbetsmarknadsstöd* uppställs som allmän förutsättning för rätt till ersättning att den arbetslöse söker arbete och är villig att ta erbjudet lämpligt arbete. I allmänhet krävs att den arbetslöse har arbetat i minst fem månader under den senaste tolvmånadersperioden. Den som har fullföljt utbildning av kvalificerat slag och därefter har varit arbetslös under viss tid anses ha uppfyllt detta arbetsvillkor.

Kontant arbetsmarknadsstöd skall utgå under längst 150 dagar för den som ej uppnått 55 års ålder, under längst 300 dagar för den som är mellan 55 och 60 år och under obegränsad tid för den som är mellan 60 och 67 år. Ersättningsrätten upphör vid 67 års ålder.

Arbetsmarknadsstödet utgår med ett skattepliktigt belopp om 35 kr. per dag. Under vissa förhållanden reduceras stödet. Bl. a. skall reduktion ske i förhållande till makes inkomst.

Statsbidrag kommer såvitt gäller arbetslöshetsförsäkringen att utgå i form av grundbidrag, progressivbidrag och förvaltningsbidrag.

I fråga om *finansieringen* kommer det kontanta arbetsmarknadsstödet jämte grundbidraget till arbetslöshetskassorna, vilket bidrag motsvarar arbetsmarknadsstödets normalbelopp, att täckas genom avgifter från arbetsgivarna till två tredjedelar och av statsverket till en tredjedel. Övriga bidrag finansieras av staten.

Framställning från TCO.

I fråga om arbetsmarknadens struktur konstaterar TCO att omfattande förändringar har inträffat. Allt mindre del av den totala arbetsvolymen i landet behövs i direkt varuproduktion. Förskjutningar mellan näringsgrenarna har ägt rum och tjänstemannayrkenas andel har stigit kraftigt. En skattning ger vid handen, att ungefär hälften av de yrkesverksamma år 1970 återfanns inom vad som brukar kallas tjänstemannayrken.

Arbetslösheten inom tjänstemannayrkena för kollektivet som helhet är lägre än för andra grupper och för vissa tjänstemannagrupper är arbetslöshetsrisken mycket liten. De offentliganställda tjänstemännens och bank- och försäkringstjänstemännens försäkringskassor redovisar sålunda normalt en arbetslöshet på 0,1—0,2 %. För andra grupper är situationen däremot mer bekymmersam.

Inom de tre största tjänstemannakassorna på den privata sektorn (arbetsledarnas, industritjänstemännens och handelstjänstemännens) har arbetslösheten stigit relativt snabbare än den totala arbetslösheten och arbetslöshetstiden för arbetslösa tjänstemän är i genomsnitt längre än för andra arbetslösa. Tas därtill hänsyn till tjänstemännens genomsnittligt sett betydligt längre uppsägningstider är det enligt TCO uppenbart att det åtgår betydligt längre tid för en arbetslös tjänsteman att skaffa nytt arbete än för övriga arbetslösa.

Relativt omfattande förskjutningar i fråga om olika gruppers ställning på arbetsmarknaden har således inträffat. Den särskilda anställningstrygghet som de flesta tjänstemannagrupper ännu för ett tiotal år sedan kunde påräkna har successivt minskat, i synnerhet inom den enskilda sektorn. Strukturrationaliseringen inom näringslivet har lett till företagsnedläggelser, omflyttningar inom företagen, omskolning eller förflyttning till annan ort och ökad arbetslöshet inom tjänstemannayrkena. Risk finns enligt TCO att arbetslösheten bland tjänstemännen, liksom vid den förra konjunkturuppgången, kvarstår på en hög nivå då konjunkturen vänder.

Dessa förhållanden måste uppmärksammas när arbetsmarknadspolitiken fastläggs och TCO:s grundläggande uppfattning är att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna bör utformas och tillämpas så att de kommer alla grupper på arbetsmarknaden till godo oavsett bransch- eller yrkestillhörighet.

I sysselsättningsskapande syfte har en lång rad selektiva åtgärder vidtagits inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Dessa har huvudsakligen varit inriktade på den sektor som är skyddad från utländsk konkurrens. Tyngdpunkten i den sysselsättningsskapande politiken måste sannolikt ligga på att skapa nya arbeten inom denna sektor, men vissa åtgärder bör enligt TCO ändå vidtas för att stödja efterfrågan och därmed sysselsätt-

ningen inom *den konkurrensutsatta sektorn*. Selektiva åtgärder i form av industribeställningar från offentliga myndigheter, industriella beredskapsarbeten och stimulans för lagerinvesteringar bör införas eller vidgas. Åtgärder av bl. a. detta slag ger arbetstagarna möjligheter att i ökad utsträckning stanna kvar i sina ordinarie arbetsuppgifter vid en konjunkturnedgång.

Arbetsförmedlingen är det viktigaste instrumentet i arbetsmarknadspolitiken. Trots att förmedlingens uppgifter ökat har dess organisation enligt TCO:s mening inte utvecklats i takt med de arbetsmarknadspolitiska medlen i övrigt. Väsentliga ansträngningar måste göras om inte den expanderande arbetsmarknadspolitiken skall förlora i effekt på grund av att *arbetsförmedlingens dimensionering* är otillräcklig.

Inom arbetsförmedlingen har de senaste åren införts ett nytt arbetssätt, den *öppna förmedlingen*. Reformen har enligt TCO haft vissa positiva effekter, bl. a. har informationen om lediga platser blivit öppnare och rikligare samtidigt som en viss grad av rationalisering har uppnåtts. Till den öppna förmedlingens nackdelar hör bl. a. att personer med behov av registrering och kontakt med förmedlare inte får detta om de inte själva tar initiativ till en första kontakt. Varje arbetssökande föreslås därför få möjlighet till registrering och detta bör ske i samtliga fall där inte vederbörande själv avböjer. Registreringen bör omfatta även de ombytessökande och antalet ombytessökande som inte har fått sina önskemål om arbete tillgodosedda bör redovisas. De ombytessökande bör även ägnas större uppmärksamhet från arbetsförmedlingens sida och förmedlingen bör ha kontinuerlig kontakt med såväl de ombytessökande som de arbetslösa.

Enligt TCO har arbetsförmedlingen i dag ett dåligt grepp över flertalet sektorer av arbetsmarknaden, vilket antas bl. a. bero på att en alltför liten andel av de lediga platserna anmäls till förmedlingen. TCO föreslår därför en skyndsam utredning med uppgift att lägga fram förslag till ett system med *obligatorisk anmälan av lediga platser* till arbetsförmedlingen i andra fall än i fråga om platser som avses bli internt rekryterade eller som av andra skäl inte kan offentliggöras utanför det berörda företaget.

Enligt TCO:s mening kräver de föreslagna åtgärderna att *modern informationsbehandling* tas i bruk i förmedlingsarbetet. Arbetsmarknadsstyrelsen bör ges i uppdrag att framlägga förslag och kostnadsberäkningar för användning av tekniska hjälpmedel i förmedlingsarbetet.

En central förmedlingsorganisation för *interlokal arbetsförmedling* bör införas med uppgift att erbjuda registrerade arbetslösa anställning på annan ort än hemorten såvida den arbetslöse ej motsätter sig en flyttning. Arbetsmarknadsstyrelsen bör få i uppdrag att lägga fram förslag till organisation och arbetsformer för sådan interlokal förmedling.

Den *förebyggande verksamheten* bör enligt TCO byggas ut. Arbets-

marknadspolitiken bör i framtiden inte i lika hög grad som hittills förlita sig på åtgärder insatta i efterhand utan arbetsmarknadsmyndigheterna måste i samverkan med de fackliga organisationerna och arbetsgivarna bedriva en arbetslöshetsförebyggande verksamhet t. ex. av den typ anpassningslagen innebär. En grundläggande förutsättning för att sådan verksamhet skall bli framgångsrik är enligt TCO:s mening att arbetsgivarna bygger ut en långsiktig personalplanering i vilken främst de fackliga organisationerna men även arbetsmarknadsmyndigheterna kan delta som likaberättigade parter.

I syfte att stimulera en ökad geografisk rörlighet föreslår TCO att *flyttningsbidragen* höjs och att bidragsbestämmelserna ändras så att bidrag kan utgå även till nyexaminerade.

I fråga om *arbetsmarknadsutbildningen* framhåller TCO att det ekonomiska stödet vid sådan utbildning ligger på en allför låg nivå i jämförelse med t. ex. ersättning från arbetslöshetskassa. Bidragsnivåerna föreslås höjda och prövningen gentemot makes inkomst slopad. Vidare anser TCO att nuvarande hinder för att låta arbetsmarknadsutbildning förekomma på studiemedelsberättigade utbildningsvägar bör undanröjas.

Även om större vikt enligt framställningen bör läggas vid arbetslöshetsförebyggande åtgärder måste de sysselsättningsskapande åtgärderna ägnas fortsatt intresse. Urvalet av arbetsobjekt för *beredskapsarbeten* bör breddas och arbetena bör i större utsträckning än f. n. anpassas till de arbetslösas yrkesstruktur, tidigare erfarenheter och kunskaper. Möjligheterna att anordna beredskapsarbeten inom industrin och inventering av lämpliga arbetsuppgifter inom offentlig förvaltning bör prövas. Sett i ett längre perspektiv kan man enligt TCO tänka sig att vissa långsiktiga planeringsuppgifter inom statsförvaltningen konjunkturvarieras, så att arbetsvolymen tillåts expandera i arbetslöshetstider i syfte att på detta sätt erbjuda lämpliga objekt för beredskapsarbeten.

Remissyttranden över TCO:s framställning

Remissyttranden över TCO:s framställning har avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen, LO, SAF, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Statstjänstemännens riksförbund (SR).

Remissinstanserna ansluter sig till framställningens allmänna beskrivning av utvecklingen på arbetsmarknaden. *LO* framhåller dock att det är svårt att prioritera mellan olika insatser i och med att framställningen begränsats till att omfatta endast vissa delar av arbetsmarknadspolitiken.

Beträffande kravet på ökade insatser inom den konkurrensutsatta sektorn i form av bl. a. industribeställningar och industriella beredskapsarbeten framhåller *arbetsmarknadsstyrelsen* att en rad av de åtgärder som vidtas och vidtagits syftar till att stödja just den

industriella produktionen. Såväl *arbetsmarknadsstyrelsen* som *SAF* understryker att åtgärder av det slag TCO föreslår måste användas med stor försiktighet med tanke på risken för konkurrensförskjutningar.

I fråga om arbetsförmedlingens dimensionering ansluter sig remissinstanserna till TCO:s krav på en förstärkning av förmedlingens resurser. *SACO* framhåller att s. k. utrednings- och slussningscentraler bör inrättas på de större utbildningsorterna för att underlätta de nyexaminerades utträde på arbetsmarknaden.

Den öppna förmedlingen bör enligt *LO* fungera så att arbetsförmedlingen lämnar information om lediga platser men överlämnar valet av plats till den arbetssökande. En förutsättning för att ett sådant system skall fungera är enligt LO att den information som ges är av hög kvalitet, dvs. innehåller uppgifter som ger den arbetssökande en mycket fullständig bild av det arbete som han/hon överväger att söka.

Förslaget att på lämpligt sätt registrera de arbetssökande som så önskar finner remissinstanserna värt att pröva. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att frågan utgör en integrerad del av försöken med öppen förmedling och att styrelsen är beredd att ompröva behovet av registrering. Hittills har emellertid styrelsen varit angelägen att begränsa statistik och registreringsuppgifter till förmån för mer produktiva arbetsuppgifter.

TCO:s krav om ökad uppmärksamhet från arbetsförmedlingens sida för de ombytessökande delas av remissinstanserna. Enligt *LO:s* mening banar den öppna förmedlingen väg för en bredare kontakt med de arbetssökande och då även de ombytessökande. Såväl *LO* som *SAF* pekar på att i en situation med ett stort antal arbetslösa är det emellertid naturligt att förmedlingens resurser i första hand inriktas på de arbetslösa.

Förslaget om utredning av ett system med obligatorisk anmälan av lediga platser tillstyrks med viss tvekan av *arbetsmarknadsstyrelsen, LO, SR* och *SACO* medan *SAF* avstyrker. *Arbetsmarknadsstyrelsen* och *SACO* framhåller emellertid att en sådan utredning bör vara förutsättningslös och enligt SACO:s mening bör även andra metoder prövas för att höja arbetsförmedlingens andel av utbudet av lediga platser. *Arbetsmarknadsstyrelsen, LO* och *SACO* pekar också på att en obligatorisk platsanmälan kommer att kräva stora administrativa insatser och enligt LO:s mening bör en sådan omfördelning av arbetsförmedlingens personella resurser inte prioriteras.

Enligt *SAF* har arbetsförmedlingen uppenbara svårigheter att på ett tillfredsställande sätt handha en förmedling av nuvarande omfattning och ett tillskott av lediga platser skulle enligt SAF inte ha någon gynnsam effekt på förmedlingens funktion. SAF antar därtill att tillskottet

av anmälda lediga platser skulle bli förhållandevis litet med de begränsningar i anmälningsskyldigheten som TCO föreslår.

Remissinstanserna har ingenting att erinra mot att modern informationsbehandling prövas i arbetsförmedlingens tjänst. *Arbetsmarknadsstyrelsen* och *LO* framhåller att försök redan har inletts i Stockholm och dessa bör enligt LO ligga till grund för en fortsatt verksamhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *SR* ansluter sig till TCO:s krav på en förstärkning av den interlokala förmedlingen men tar inte ställning till formen för en sådan verksamhet. Även *LO* anser en förstärkning nödvändig men menar att denna inte i första hand bör ske genom att särskilda administrativa enheter byggs upp. De arbetssökandes intressen bör tillgodoses inom ramen för arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet och på så sätt att bättre möjligheter ges att överblicka hela arbetsmarknaden. *LO* framhåller vidare att det är nödvändigt att arbetsförmedlingen och den arbetssökande kan bilda sig en uppfattning om förhållandena på såväl den tilltänkta arbetsplatsen som arbetsorten innan interlokal förmedling sker.

En utbyggnad av den förebyggande verksamheten tillstyrks av remissinstanserna. *SAF* framhåller dock att en fortsatt utbyggnad bör ske på frivillig grund. Enligt *LO* måste arbetsmarknadspolitiken kunna föras in i företagen, såväl privata som samhällsägda, eftersom det är i företagen många arbetsmarknadsproblem uppstår. En prioritering av verksamheten i t. ex. anpassningslagen innebär också att arbetsförmedlingen får kännedom om en mycket stor andel av hela utbudet av lediga platser. LO anser en sådan satsning mer meningsfull än det föreslagna obligatoriet för att öka antalet till arbetsförmedlingen lediganmälda platser.

Remissinstanserna tillstyrker TCO:s förslag om en översyn av flyttningsbidragen med hänsyn till former och belopp. *LO* framhåller att flyttningsbidrag bör kunna utgå till den som har ett lågavlönat arbete och till den som har genomgått en yrkesutbildning.

De av TCO föreslagna förändringarna i frågan om arbetsmarknadsutbildningen biträds av *SACO, SR* och *LO*. SR framhåller emellertid att bidragsnivån vid arbetsmarknadsutbildning måste fastställas med hänsyn till att det skall vara åtråvärt att börja arbeta efter avslutad utbildning. Reduktion av utbildningsbidrag bör enligt LO ej gå längre än att hela grundbidraget kvarstår.

Remissinstanserna pekar på att relativt omfattande kompletteringar av bestämmelserna om utbildningsbidrag gjorts efter det att TCO lämnade sin skrivelse samt att en utredning skall tillsättas för att se över arbetsmarknadsutbildningen. Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen, LO* och *SAF* bör de av TCO aktualiserade frågorna tas upp i denna utredning.

Den i framställningen föreslagna breddningen av beredskapsarbetena

tillstyrks av remissinstanserna. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att urvalet av arbetsobjekt har breddats väsentligt under det senaste budgetåret och att åtgärderna kontinuerligt anpassas till arbetslöshetsstrukturen. Enligt *LO* bör arbetstagarnas kapacitet och förutsättningar vara vägledande för vilken form av beredskapsarbete som erbjuds och i mindre utsträckning tidigare yrke. Organisationen finner det vidare angeläget att de beredskapsarbeten som förekommit inom kontor och förvaltning utvärderas. Bristerna i fråga om beredskapsarbeten anses mest uppenbara vad gäller planering och igångsättning av arbetena. Framför allt är planeringen otillräcklig inom landsting, kommuner och andra offentliga organ. LO anser därför att planeringen av sysselsättningsskapande åtgärder bör sammankopplas med övrig närings- och regionalpolitisk planering.

Byggarbetskraftsutredningens förslag.

Byggarbetskraftsutredningen[1] överlämnade i september förra året sitt huvudbetänkande (Ds In 1972: 18) Arbetskraften inom byggnadsverksamheten. Tidigare har utredningen överlämnat ett antal undersökningar rörande byggnadsarbetarnas förhållanden (SOU 1970: 76 samt Ds In 1971: 9, 10 och 11).

Huvudbetänkandet innehåller dels förslag till åtgärder i syfte att förbättra planeringen och säsongutjämningen och därmed sysselsättningen inom byggnadsverksamhet m. m., dels förslag som syftar till att få till stånd en ordning innebärande att arbetskraft till byggnadsarbete helt skall anvisas genom den offentliga arbetsförmedlingen. I det följande behandlas endast de förra förslagen, medan frågan om rekryteringen av arbetskraft kommer att anmälas särskilt inom kort.

Utredningen har begränsat sitt arbete till att gälla tillverkningsarbetarna i byggnads- och anläggningsverksamheten, eftersom problemen för dessa i stor utsträckning är specifika för byggnadsverksamheten.

Frågorna om byggnadsarbetarnas sysselsättning är beroende av totalutvecklingen inom branschen. Byggarbetskraftsutredningen har tagit fasta på detta förhållande vid sin allmänna bedömning av det framtida arbetskraftsbehovet och dess sammansättning. Vad däremot gäller förslagen till åtgärder för att tillgodose kraven på effektiv sysselsättning och begränsning av arbetslösheten har utredningen haft att utgå från den uppdelning av utredningsarbetet beträffande byggnadsverksamheten som gjordes år 1967. Samtidigt med byggarbetskraftsutredningen tillkallades nämligen sakkunniga med uppdrag att utreda frågorna om planering av byggnads- och anläggningsverksamhetens omfattning och inriktning. Dessa sakkunniga, byggplaneringsutredningen, har i betänkandet (SOU

[1] Dåvarande generaldirektören Bertil Olsson, ordförande, dåvarande kanslirådet Rune Beckman, andre förbundsordföranden i Svenska byggnadsarbetareförbundet Börje Jönsson, direktören i Svenska byggnadsindustriförbundet Christian Sjöbeck och dåvarande departementsrådet Göran Waldau.

1970: 33) Medel för styrning av byggnadsverksamheten lagt fram ett antal förslag angående medel för att i skilda syften styra byggnadsinvesteringarna. Vissa av byggplaneringsutredningens överväganden låg till grund för den nya lagstiftningen om byggnadstillstånd m. m. som trädde i kraft den 1 januari 1972 (SFS 1971: 1204).

I ett hänseende har emellertid byggarbetskraftsutredningen i sitt arbete funnit anledning att gå in på samma problemområde som byggplaneringsutredningen, nämligen i fråga om åtgärderna för att motverka säsongsvängningarna i efterfrågan på arbetskraft. Denna fråga är enligt utredningens bedömning av så central betydelse för byggnadsarbetarnas sysselsättningsförhållanden att den inte gärna kan förbigås. I övrigt har utredningen i sina förslag begränsat sig till att behandla frågor om utbildning och rekrytering av byggnadsarbetare, förutsättningarna för dessa arbetares geografiska rörlighet samt vissa organisatoriska frågor i samband med sysselsättningsplaneringen. Synpunkter och förslag lämnas också rörande beslutsunderlaget i planeringsarbetet.

Rekrytering av äldre. För den arbetskraft som omfattas av överenskommelsen om sysselsättningsplanering i byggbranschen skall byggarbetsnämnderna enligt utredningens mening handha de arbetsuppgifter som enligt arbetsmarknadsstyrelsens föreskrifter om tillämpningen av äldrelagarna skall anförtros särskilda arbetsgrupper. En anpassning i detta syfte av överenskommelsen har enligt utredningen gjorts inom styrelsens arbetsgrupp för byggarbetsmarknaden. Byggarbetsnämnderna skall sålunda verka för förbättrade arbetsförhållanden och ökade anställningsmöjligheter för äldre arbetstagare.

Arbetsstyrkans ålderssammansättning vid skilda arbetsplatser skall enligt utredningen i första hand påverkas genom anvisningar i samband med utfärdandet av byggnadstillstånd eller rekommendation om igångsättning.

Sysselsättningsläget för de äldre byggnadsarbetarna bör kartläggas kontinuerligt och anvisningarna anpassas noga med tanke på tillgången på äldre byggnadsarbetare. På detta sätt bör det enligt utredningen finnas möjligheter att väsentligt förbättra äldre byggnadsarbetares situation. Utredningen understryker att en sådan uppföljning och anpassning kräver större resurser än vad länsarbetsnämnderna f. n. förfogar över för ändamålet.

Utbildning. Utredningen konstaterar att utbildningen i den nya gymnasieskolan innebär vidgade möjligheter till anställning inom branschen. Särskilt bedöms den ökade teoretiska undervisningen komma att få positiv betydelse. Det är nödvändigt att sambandet utbildningsvolym —arbetsmarknadsutveckling studeras kontinuerligt. Utredningen vill härvid ge de regionala byggarbetsnämnderna och den föreslagna centrala byggarbetsnämnden en aktiv roll.

När det gäller arbetsmarknadsutbildningen förordar utredningen att

de ekonomiska förmånerna blir gynnsammare än f. n. Utredningen utgår från att dessa problem tas upp till en samlad diskussion inom den nyligen tillsatta utredningen om arbetsmarknadsutbildningen.

Geografisk rörlighet. Den geografiska rörligheten har för byggnadsarbetarna som grupp varit naturlig och nödvändig. Byggnadsarbetarna kommer även fortsättningsvis att flytta till expansiva områden. Utredningen anser att bostadsfrågan för dessa liksom annan flyttande arbetskraft kan lösas genom att arbetsmarknadsstyrelsen får disponera över en viss bostadskvot för just denna grupp. De temporära förläggningarna, ofta i mindre lämplig bostadsmiljö, borde på det sättet bli obehövliga. I den mån temporära bostäder i vissa fall är det enda realistiska alternativet bör dessa enligt utredningen ha tillfredsställande standard.

Den viktiga frågan om de rörlighetsstimulerande bidragen föreslås få en bättre lösning. Det nuvarande stödet är inte tillfyllest, men eftersom frågan inte bör lösas isolerat för byggnadsarbetarna menar utredningen att den bör prövas i ett vidare sammanhang. En klar utgångspunkt bör därvid vara att kostnader för geografisk rörlighet principiellt inte skall belasta den enskilde.

Säsongutjämning. Lagen (1971: 1204) om byggnadstillstånd m. m. ger Kungl. Maj:t fullmakt att förordna om tillståndstvång för byggnadsarbete *dels* om det behövs för att reglera byggnadsverksamheten av samhällsekonomiska skäl eller på grund av arbetsmarknadsläget eller annat väsentligt allmänt intresse (byggnadstillstånd), *dels* om reglering behövs för att åstadkomma säsongutjämning (igångsättningstillstånd). Fullmakten utnyttjas f. n. inte i fråga om säsongutjämning mer än för de arbeten som kräver byggnadstillstånd, där som villkor för tillståndet gäller att arbetet påbörjas vid viss tidpunkt. Säsongstyrning av de byggnadsarbeten som inte kräver byggnadstillstånd sker genom det s. k. rekommendationssystemet. Detta grundar sig på en överenskommelse mellan arbetsmarknadsverket, kommunerna och byggarbetsmarknadens parter om samverkan i syfte att nå jämn sysselsättning. Samverkan sker lokalt i byggarbetsnämnderna. Det praktiska planeringsarbetet utförs av länsarbetsnämndernas planeringsavdelningar.

Byggplaneringsutredningen diskuterade ingående problemen med säsongutjämningen och föreslog för en betydande del av byggandet ett system med sommaravgifter och vinterbidrag. Byggarbetskraftsutredningen menar att det inte finns något enkelt sätt att lösa säsongproblematiken inom byggnadsverksamheten. Det är, menar utredningen, emellertid möjligt att genom en rad åtgärder inom nuvarande system nå en förbättring. Byggarbetsnämndernas administrativa resurser måste i så fall förstärkas. Utredningens förslag innebär följande.

a) Information utarbetas och sprids genom byggarbetsnämnderna (centralt och regionalt) om möjligheterna att bygga vintertid med sär-

skild tonvikt på reparations- och underhållssektorn samt småhusbyggandet.

b) Beträffande statligt och kommunalt byggande föreslår utredningen att statsbidragsbeviljande myndigheter får sådana direktiv för sitt arbete att säsongutjämning inte hindras av bidragens hänförlighet till t. ex. budgetår. Vidare menar utredningen att det statliga byggandet skall underkastas styrning genom rekommendation om igångsättningstillstånd av byggarbetsnämnden.

c) Privatfinansierade småhus bör få byggnadstillstånd för igångsättning under månaderna september—december utan hinder av rambegränsningar. De statligt belånade småhusen bör tas in under byggnadstillståndsgivningen.

d) Underhålls- och reparationsarbetena svarar för den största delen av byggnadsverksamhetens säsongvariationer. Arbetena är ofta var för sig obetydliga men betyder tillsammantagna mycket för sysselsättningen. Utredningen föreslår, bl. a. med mönster från Danmark, att underhålls- och reparationsarbeten på offentliga byggnader och anläggningar blir föremål för säsongstyrning. I detta syfte bör vederbörande kommunala eller statliga myndigheter upprätta årsvisa sysselsättningsplaner som blir föremål för säsongstyrning i vanlig ordning.

e) För s. k. oprioriterade byggnadsprojekt gäller nu den ordningen att mindre arbeten får byggnadstillstånd av länsarbetsnämnderna, medan fråga om byggnadstillstånd för arbeten med en byggnadskostnad på 3 milj. kr. och däröver prövas av Kungl. Maj:t. Enligt utredningens mening försvårar denna ordning planeringen på regional nivå, eftersom länsarbetsnämnd inte i förväg vet om ett större ärende realistiskt kan tas med i byggplaneringen. Utredningen föreslår en höjning till 10 milj. kr. av nuvarande kostnadsgräns.

f) Utredningen föreslår slutligen att den centrala byggarbetsnämnden får i uppdrag att utarbeta underlag för en förbättring av de länsvis gjorda sysselsättningsprognoserna och att statistiska centralbyråns arbete med förbättrade metoder på delvis samma område fortsätter.

Den resursökning som utredningen föreslår är 30 tjänster vid länsarbetsnämnderna och två tjänster vid den centrala byggarbetsnämndens kansli. Detta kansli förutsätts vara knutet till arbetsmarknadsstyrelsen. Den föreslagna förstärkningen är föranledd av ökade arbetsuppgifter vid sidan av arbetsförmedlingsarbetet.

Remissyttranden över byggarbetskraftsutredningens förslag

Remissyttranden över utredningens huvudbetänkande har avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen efter hörande av länsarbetsnämnder och byggarbetsnämnder, bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, fortifikationsförvaltningen, konjunkturinstitutet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands,

Västerbottens och Norrbottens län, postverket, skolöverstyrelsen (SÖ), statens järnvägar (SJ), statistiska centralbyrån, statskontoret, televerket, vattenfallsverket, statens vägverk, Hyresgästernas riksförbund, LO, SAF, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, (SBEF), Svenska byggnadsindustriförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska riksbyggen, Svenska väg- och vattenbyggares arbetsgivareförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund, TCO, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Svenska byggnadsingenjörers riksförbund och Sveriges arbetares centralorganisation (SAC).

De allra flesta remissinstanserna finner utredningens förslag väl ägnat att förbättra sysselsättningsmöjligheterna för äldre byggnadsarbetare. *Samtliga länsarbetsnämnder* påpekar att det krävs ökade personella resurser vid nämndernas planeringsavdelningar för att det arbete som utredningen här föreslår skall kunna fullgöras. *Länsarbetsnämnden i Västmanlands län* och ytterligare någon nämnd tar upp vissa handläggnings- och bedömningsproblem. De flesta länsstyrelser tar också upp resursfrågan och betonar behovet av förstärkning.

Samtliga remissinstanser har instämt i utredningens synpunkter i utbildningsfrågan. *SÖ* och *arbetsmarknadsstyrelsen* liksom i allmänhet *länsarbetsnämnderna* delar utredningens uppfattning att en noggrann uppföljning av gymnasieskolans utbildningsvolym i relation till sysselsättningsutvecklingen är påkallad. Utbildningens nuvarande omfattning anses av alla de remissinstanser som har berört frågan vara tillfredsställande. *SÖ* anser det fullt möjligt att realisera ett samråd i dessa frågor med den föreslagna centrala byggarbetsnämnden. *TCO* menar att intagningen till bygg- och anläggningstekniska linjer måste bestämmas inom ramen för de beslut om dimensionering som skolmyndigheterna fattar. Ungdomsutbildningen bör enligt *SÖ* anpassas till det långsiktiga arbetskraftsbehovet, medan arbetsmarknadsutbildningens dimensionering i första hand bör avspegla mer kortsiktiga förändringar. *Arbetsmarknadsstyrelsen* pekar på det nya vuxenutbildningsprogram för vissa byggnadsarbetaryrken som har utarbetats av branschernas yrkesnämnder. *Arbetsmarknadsstyrelsen* och *SÖ* menar att programmet fyller kraven på flexibilitet och smidig anpassbarhet. Utbildningsprogrammet bör kunna fungera som modell även inom andra byggyrken, framhåller bl. a. *arbetsmarknadsstyrelsen* och *Svenska kommunförbundet. Svenska byggnadsarbetareförbundet* och *LO* uttrycker farhågor att arbetsmarknadsläget kan få negativa återverkningar på benägenheten av välja utbildning inom byggnadsbranschen. Förbundet pekar också på svårigheterna att nu placera lärlingar efter genomgången gymnasieskola. Byggarbetsnämnderna bör bevaka även detta. Förbundet anser vidare att de

ekonomiska villkoren vid arbetsmarknadsutbildning måste tas upp till ytterligare behandling och för fram tanken på särskilda branschfonder för arbetsmarknadsutbildning som en möjlig lösning. *Svenska Riksbyggen* för fram samma förslag. *Arbetsmarknadsstyrelsen* menar däremot liksom *LO* och de flesta övriga remissinstanser att de ekonomiska problemen i samband med arbetsmarknadsutbildning inte kan lösas speciellt för en viss grupp på arbetsmarknaden. Samma synpunkt i denna fråga anför *SAF, Sveriges fastighetsägareförbund, SHIO* och *Sveriges industriförbund* i gemensamt yttrande. Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen* och *länsarbetsnämnden i Norrbottens län,* finner att en särbehandling av byggnadsbranschen i det här avseendet kan innebära risk för överrekrytering till och minskad yrkesmässig rörlighet från branschen, dvs. en effekt motsatt den man nu vill åstadkomma.

Utredningens förslag om en särskild av arbetsmarknadsstyrelsen disponerad bostadskvot för flyttande arbetskraft tillstyrks av några remissinstanser, t. ex. *byggnadsarbetareförbundet* och *LO,* medan andra inte behandlar frågan. *Bostadsstyrelsen* avstyrker däremot förslaget och menar att behov av det slag som utredningen avser kan tillgodoses inom ramen för nuvarande fördelningsrutiner. *Hyresgästernas riksförbund* avstyrker också en prioritering av den flyttande arbetskraften i bostadssammanhang. Frågor av detta slag måste lösas från fall till fall och den enskildes bostadsbehov vägas mot behovet hos andra, säger förbundet.

Utredningens synpunkter på frågan om temporära bostäder biträds i allmänhet av remissinstanserna. Frågan om de rörlighetsstimulerande bidragen behandlas av bl. a. *arbetsmarknadsstyrelsen,* som betonar att objektanställningen inom byggnadsbranschen gör de nuvarande flyttningsbidragen mindre väl anpassade till just byggnadssektorn. Även *byggnadsarbetareförbundet* anser att förhållandena inom branschen är specifika och motiverar särskilda regler rörande rörlighetsstimulerande bidrag. Förbundet anser, liksom *arbetsmarknadsstyrelsen,* en översyn av bidragssystemet vara angelägen. I allmänhet anser dock remissinstanserna att problemet är likartat för all flyttande arbetskraft.

Utredningens allmänna bedömning att säsongproblemen kan angripas framgångsrikt med en rad åtgärder inom nuvarande system delas i allmänhet av remissinstanserna. Enligt de flesta länsarbetsnämnderna är det möjligt nå goda resultat genom bättre resurser till byggarbetsnämnderna. *Svenska byggnadsindustriförbundet, SBEF* och *Svenska väg- och vattenbyggares arbetsgivareförbund* anser att utredningens förslag i säsongutjämnande syfte är så genomgripande att de totalt sett torde leda till en betydande minskning av arbetslösheten. Förslagen tillstyrks därför. Värderingen av byggarbetsnämndernas arbete är positiv. *Fortifikationsförvaltningen* anser t. ex. att byggarbetsnämnderna nu

fungerar väl när det gäller information till parterna och ställningstagande till lämpliga starttider. *Byggnadsarbetareförbundet* liksom flera andra tillstyrker utredningens förslag om särskilda medel för informationsverksamhet genom byggarbetsnämnderna.

Utredningens bedömning att det statliga och kommunala byggandets beroende av budgetåret hindrar säsongutjämning delas inte av flera statliga myndigheter. *Fortifikationsförvaltningen* håller före att budgetåret snarare stärker möjligheterna till höststarter och således vintersysselsättning. De flesta statliga myndigheter som behandlar frågan anser att det nuvarande systemet för samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna fungerar tillfredsställande. *Kommunförbundet* tillstyrker utredningens förslag att direktiv ges till bidragsbeviljande myndigheter så att planering och igångsättning av kommunala projekt inte hindras. *Arbetsmarknadsstyrelsen* berör inte problemet och länsarbetsnämnderna har i allmänhet ansett att nuvarande ordning har gett önskvärt resultat. *Länsarbetsnämnden i Gävleborgs län* anser emellertid att uppgifter om statligt byggande ändras i alltför stor utsträckning. *Byggnadsstyrelsen* redogör i sitt remissvar för det planeringssystem som styrelsen tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsen f. n. arbetar fram och som syftar till att tillhandahålla bättre planeringsunderlag till arbetsmarknadsmyndigheterna.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag angående frisläppandet av privatfinansierade småhus. De flesta *länsarbetsnämnder* anser att erfarenheterna av den ordning som nu har prövats och som föreslås bli permanent är klart positiva. *Bostadsstyrelsen* avstyrker däremot från bostadspolitiska synpunkter. Styrelsen menar att producenter av gruppbyggda småhus undandrar sig den granskning och de krav som är förbundna med de statliga lånen. Detta innebär att stat och kommun förlorar möjligheten att påverka en stor del av småhusproduktionen. Även när det gäller de statligt belånade småhusen avstyrker bostadsstyrelsen utredningens förslag. Styrelsens motiv är att utredningen har övervärderat småhusbyggandets del av den totala säsongvariationen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anför liknande synpunkter och menar att i varje fall hus som byggs i egen regi bör undantas från en eventuell reglering. Av en undersökning som *länsarbetsnämnden i Kopparbergs län* har gjort framgår emellertid att 800 av de 1 000—1 200 under vintern arbetslösa byggnadsarbetarna hade haft sin senaste anställning inom de icke säsongstyrda sektorerna. I samma remissyttrande konstateras att 90 % av samtliga statliga låncbeslut beträffande småhus hade lämnats under tiden mars—september. Sysselsättningen under kommande vinterperiod blir då ringa. De flesta remissinstanserna betonar småhussektorns stora betydelse för säsongvariationerna. Nödvändigheten att finna ett smidigt administrativt förfarande betonas av flera länsarbetsnämnder. *Arbetsmarknadsstyrelsen* tillstyrker förslaget

och anser att länsarbetsnämnder och länsbostadsnämnder kan finna lämpliga handläggningsrutiner. Några länsarbetsnämnder, bl. a. *Norrbottens*, föreslår hur sådana rutiner skall utformas. *Arbetsmarknadsstyrelsen* liksom flera *länsarbetsnämnder* förordar emellertid också att en översyn görs av vinterbidragssystemet. *Bostadsstyrelsen* anser att denna väg är att föredra och har påbörjat en utredning i syfte att finna lämpligare former för vinterbidragen. *Arbetsgivarnas organisationer* tillstyrker utredningens förslag rörande säsongreglering av småhusbyggandet.

Underhålls- och reparationsarbeten. Utredningens förslag tillstyrks allmänt och vissa länsarbetsnämnder, t. ex. länsarbetsnämnden i *Örebro län*, anser att de föreslagna åtgärderna är särskilt intressanta och viktiga med hänsyn till den väntade ökningen av reparations- och underhållssektorns omfattning. Nämnderna anser det fullt möjligt att utföra dessa arbeten vintertid. *Länsarbetsnämnderna i Gävleborgs och Kopparbergs län* hänvisar till positiva erfarenheter om detta från vintern 1971—1972. *Kommunförbundet* anser att de administrativa frågorna behöver penetreras ytterligare men har i sak ingen invändning mot förslaget. Förbundet rekommenderar att den föreslagna ordningen prövas försöksvis genom överenskommelser mellan länsarbetsnämnd och vederbörande kommun. *Byggnadsstyrelsen* anser att den planering och redovisning som sker länsvis till arbetsmarknadsmyndigheterna tillgodoser utredningens krav när det gäller egenregiverksamheten. *Postverket* har samma mening beträffande egna reparations- och underhållsarbeten. En ökad andel av egenregiverksamheten beräknas framdeles bli reparations- och underhållsarbeten. *SJ* framhåller att en förläggning till vintern av underhållsarbeten som utförs av entreprenörer kommer att medföra merkostnader som SJ i så fall måste kompenseras för inom ramen för den statliga trafikpolitiken. *Vägverket* anser inte att rekommendationssystemet bör tillämpas på verkets område. De nuvarande föreskrifterna bedöms som lämpliga särskilt med hänsyn till att vägverkets byggandeorganisation inte överensstämmer med länen.

Utredningens förslag om en höjning till 10 milj. kr. av kostnadsgränsen för s. k. oprioriterade byggnadsprojekt tillstyrks av en mycket stor majoritet bland remissinstanserna. Länsarbetsnämnderna menar att en realistisk planering skulle underlättas om större objekt än 3 milj. kr. kunde beviljas byggnadstillstånd av nämnden. Flera länsstyrelser framhåller att, även om kostnadsgränsen höjs, ärendena även fortsättningsvis förprövas av länsstyrelsen från regionalpolitisk synpunkt. *SAF m. fl. arbetsgivarorganisationer* anser att den föreslagna kostnadsgränsen är lika godtycklig som den nu gällande och helt borde kunna slopas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* påminner om att regleringen i första hand syftar till konjunkturutjämning och således måste grundas på riksbedömningar.

Den helt övervägande delen av remissinstanserna tillstyrker utred-

ningens förslag om personalförstärkning vid länsarbetsnämndernas kanslier. En sådan förstärkning anses vara förutsättning för att utredningens förslag skall få genomslagskraft. *TCO* intar en kritisk ståndpunkt till byggarbetsnämndernas sammansättning. TCO avstyrker utredningens förslag till sammansättning av den centrala byggarbetsnämnden och föreslår att den skall bestå av representanter för de huvudorganisationer som är representerade i byggnadsindustrin. Även de lokala byggarbetsnämnderna bör utvidgas, menar TCO, så att bl. a. Sveriges arbetsledareförbund kommer att ingå. *Arbetsmarknadsstyrelsen* föreslår också att byggarbetsnämnderna kompletteras så att tjänstemannasidan blir representerad. *Hyresgästernas riksförbund* menar att representanter för byggherrar och konsumenter bör tillföras nämnderna. *Kommunförbundet* finner inte skäl att f. n. tillskapa den föreslagna centrala byggarbetsnämnden men är positiv till en förstärkning av de regionala byggarbetsnämnderna. *TCO* och *SACO* är kritiska till att utredningen har underlåtit att behandla tjänstemännens problem inom byggnadssektorn. Utredningsdirektiven ger inte täckning för en sådan begränsning av arbetet, menar de båda organisationerna.

Departementschefen

Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1973/74. Trots att arbetslösheten ännu är relativt omfattande finns det tecken som tyder på att en förbättring i konjunkturutvecklingen är på väg. Därmed har man också anledning att se fram mot en mera allmän ökning i efterfrågan på arbetskraft. Vissa problem närmast av strukturell art kommer dock att kvarstå. Det gäller bl. a. byggnadsverksamheten, en sektor inom vilken man på grund av nedgången i bostadsbyggandet måste räkna med särskilda sysselsättningssvårigheter. Även om man på längre sikt har att räkna med att byggnadsarbetarkåren kommer att behöva minskas är det angeläget att denna minskning inte sker alltför snabbt och i oacceptabla former. I november förra året tillsattes som nämnts en delegation med representanter för berörda myndigheter och parterna på byggarbetsmarknaden för att föreslå åtgärder i detta syfte.

Tyngdpunkten i årets budgetförslag ligger på åtgärder som syftar till att underlätta en anpassning av arbetskraftsutbudet till en väntad ökning i efterfrågan inom i första hand tillverkningssektorn men också inom andra sektorer. Denna ökade efterfrågan kommer att leda till växande anspråk på arbetsförmedlingen. Dess personalresurser bör därför förstärkas väsentligt. Förstärkningen är motiverad också av behovet att i en utveckling med ökande efterfrågan på arbetskraft hjälpa dem som har särskilda svårigheter att konkurrera om de lediga arbetstillfällena, dvs. framför allt de äldre och handikappade. Också den utvärdering av systemet med s. k. öppen förmedling och de förslag till ändringar i arbetsförmedlingens organisation som denna utvärdering har gett anledning

till får ses som ett led i strävandena att effektivera arbetsförmedlingen. Även försöken med användning av ADB för framställning av lokala platslistor har detta syfte. Av nu anförda skäl och med hänsyn till de förstärkningar i fråga om byggarbetsnämndernas verksamhet, som mina ställningstaganden i det följande till byggarbetskraftutredningens förslag föranleder, förordar jag att länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingskontoren tillförs 210 nya tjänster.

En förbättring i konjunkturerna kommer att ställa ökade krav på yrkesmässig och geografisk rörlighet hos arbetskraften. Genom den omfattning arbetsmarknadsutbildningen har haft under senare år — ca 100 000 personer kan beräknas ha påbörjat sådan utbildning under år 1972 — bör förutsättningarna ha väsentligt förbättrats att tillgodose efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft. Även för nästa budgetår beräknas utbildningen få stor omfattning. Bidragen vid arbetsmarknadsutbildning höjs. Även starthjälpen höjs för att de som tvingas flytta till annan ort för att kunna skaffa sig ett arbete skall få bättre kompensation för de extra kostnader som en sådan flyttning innebär .

Det under förra året avlämnade betänkandet Skyddat arbete har remissbehandlats och beredningen av ärendet pågår inom inrikesdepartementet. Beredningsarbetet är från vissa synpunkter vanskligt, främst på grund av de motsatta uppfattningar i huvudmannaskapsfrågan som har kommit till uttryck vid remissbehandlingen av utredningsförslagen. I avvaktan på resultatet av denna beredning föreslås endast mindre reformer i den verksamhet som omfattar särskilda åtgärder för arbetsanpassning. Beredskapen för sysselsättningsskapande åtgärder upprätthålls.

I det föregående har jag lämnat en utförlig redogörelse för innebörden av den reform beträffande stödet vid arbetslöshet som jag på grundval av KSA-utredningens förslag (SOU 1971: 42) ämnar föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen i särskild proposition. Anslaget för ändamålet förs upp med ett belopp som motsvarar de beräknade utgifterna för reformen. Totalt beräknas anslagen till arbetsmarknad m. m. för budgetåret 1973/74 till 3 227,4 milj. kr., vilket innebär en ökning med 584,1 milj. kr.

TCO:s framställning. TCO har i sin framställning tagit upp en rad väsentliga frågeställningar inom arbetsmarknadspolitiken. Remissinstanserna har i allmänhet anslutit sig till de framlagda förslagen. Även jag är positiv till flertalet av de reformkrav som förs fram. De är emellertid till stor del av sådan art att tillgodoseendet av dem ställer anspråk på statsbudgeten. Önskemålet att gå vidare i fråga om utvecklingen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna måste vägas mot andra angelägna ändamål inom den statliga verksamheten.

Flertalet av de stimulansåtgärder som TCO rekommenderar för att

förbättra sysselsättningen för bl. a. tjänstemän har, som framgår av min redogörelse i det föregående, kommit till användning både under år 1971 och år 1972. Beredskapsarbetena har breddats och har under de nämnda åren i stor omfattning varit inriktade på arbeten lämpade för kontorsarbetare, långtidsutbildade och kvinnor. Indirekt ger också de traditionella beredskapsarbetena sysselsättning för dessa grupper. Industribeställningar har förekommit i särskilda lägen men i likhet med vissa remissinstanser anser jag att viss försiktighet är befogad vid användningen av detta medel med hänsyn till riskerna för konkurrenspåverkan och med hänsyn till internationella förpliktelser. De krav som vidare framförs i fråga om personalförstärkning vid arbetsförmedlingarna blir till väsentlig del tillgodosedda genom mitt förslag om en betydande personalförstärkning på förmedlingskontoren. I effektivitetshöjande riktning verkar också ett genomförande av det förslag till s. k. modifierad öppen förmedling som arbetsmarknadsstyrelsen lagt fram samt vidare den försöksverksamhet som kommer att inledas med användning av ADB för platslistframställning. Förslaget om annan organisation för den interlokala arbetsförmedling, som redan nu förekommer, är av den art att det bör prövas av arbetsmarknadsstyrelsen i första hand som ett led i den fortlöpande översynen av metoderna i förmedlingsarbetet. I likhet med ett flertal remissinstanser hyser jag viss tveksamhet beträffande förslaget om utredning av ett system med obligatorisk anmälan av lediga platser till den offentliga arbetsförmedlingen. Enligt min mening föreligger det stor risk för att en regel härom kommer att leda till en väsentlig merbelastning av administrationen utan att man för den skull får några garantier för att platsanmälarna i ökad utsträckning kommer att rekrytera arbetskraft genom den offentliga arbetsförmedlingen. Vad TCO anfört om förebyggande verksamhet anser jag i likhet med bl. a. LO vara väsentligt och en åtgärd som bör prioriteras framför obligatorisk platsanmälan. En vidare prövning av detta förslag torde emellertid lämpligen böra anstå i varje fall till dess att utredningen rörande ökad anställningstrygghet har lagt fram sina förslag. Beträffande slutligen förslagen att höja flyttningsbidragen och utbildningsbidragen vill jag hänvisa till vad jag anför vid min behandling av dessa frågor under anslaget Arbetsmarknadsservice. Jag vill också erinra om att jag under förra året tillkallade särskilda sakkunniga för att utreda vissa frågor rörande arbetsmarknadsutbildningen.

Byggarbetskraftsutredningen. Byggarbetskraftsutredningen tillsattes år 1967 för att utreda behovet av arbetskraft m. m. inom byggnads- och anläggningsverksamheten. De förhållanden och utvecklingstendenser på byggarbetsmarknaden som motiverade tillsättandet av utredningen har under det senaste året fått speciell belysning genom att bostadsbyggandet enligt föreliggande kommunala planer bedöms minska förhållandevis kraftigt och att vissa problem i fråga om rekryteringen till yr-

ket har skärpts. Byggnadsarbetareförbundet har i särskilda skrivelser till regeringen tagit upp dessa problem. Detta är bakgrunden till att jag i november förra året ansåg det nödvändigt att tillkalla sakkunniga för att skyndsamt lägga fram förslag till åtgärder för att motverka en omedelbar kraftig nedgång i sysselsättningen inom byggnadsverksamheten. En krympning av byggarbetssektorn torde dock vara ofrånkomlig med det underlag för bedömningen som vi har i dag.

I byggarbetskraftsutredningens huvudbetänkande behandlas vissa frågor som har samband med planering av byggnadsverksamheten och strävandena att åstadkomma en utjämning av sysselsättningen över året. Dessa frågor har jag ansett lämpligt att anmäla i förevarande sammanhang. De ytterligare frågor som utredningen har tagit upp och som berör rekryteringen av arbetskraft till byggnadsarbeten kommer jag att anmäla särskilt i ett senare sammanhang.

I de delar av utredningens betänkande som jag nu tar upp är det framför allt två problemområden som enligt min mening har stor betydelse. Det är *dels* sysselsättningen av äldre byggnadsarbetare, *dels* de stora säsongvariationerna i byggnadsverksamheten med därav föranledd hög arbetslöshet under vinterhalvåret.

I flera sammanhang har jag redovisat de omfattande åtgärder som framför allt arbetsmarknadsstyrelsen har vidtagit för att ge praktisk effekt åt lagstiftningen till skydd för den äldre arbetskraften på arbetsmarknaden, särskilt då den s. k. främjandelagen (SFS 1971: 202). Jag delar utredningens uppfattning att byggarbetsnämnderna bör handha dessa arbetsuppgifter inom byggnadssektorn, som med hänsyn till sysselsättningens struktur endast i begränsad mån omfattas av lagstiftningen. Överenskommelse om hur arbetet skall bedrivas inom denna sektor har, enligt vad jag erfarit, redan träffats mellan parterna. För att nå resultat kommer betydande arbetsinsatser att krävas av byggarbetsnämndernas kanslier, dvs. länsarbetsnämndernas planeringsavdelningar. Utfärdandet av rekommendationer i fråga om ålderssammansättning kommer sålunda att kräva att man skaffar sig god inblick i branschens förhållanden, att man når god kontakt med producenterna och så tidigt som möjligt får vetskap om planerade byggprojekt. En förbättring av prognosarbetet är angelägen och arbetsmarknadsstyrelsen kan här fullgöra uppgifter av metodutvecklingskaraktär. Byggarbetsnämndernas arbete kommer att ha värde även för arbetsmarknadspolitiska insatser av annat slag. Kännedom om den lokala utvecklingen är nödvändig för att selektiva åtgärder skall kunna planeras och vidtas vid rätt tidpunkt. Ökade insatser i här nämnda hänseenden kräver en förstärkning av arbetsmarknadsverkets personal. Jag återkommer till denna fråga längre fram.

Jag går i detta sammanhang inte närmare in på frågan om behovet av hårdare styrmedel för att främja sysselsättningen av äldre bygg-

nadsarbetare. Denna fråga kommer jag att behandla närmare i samband med anmälan av frågan om rekryteringen av arbetskraft till byggarbetssektorn.

Också utredningens uppfattning att utbildningsfrågorna behöver följas kontinuerligt ansluter jag mig till. Samråd sker redan nu i dessa frågor mellan skolmyndigheter och arbetsmarknadsmyndigheter och jag anser att en utveckling av byggarbetsnämndernas verksamhet bör öka möjligheterna att få ett bättre underlag för detta samråd. Av betydelse i detta sammanhang är också att arbetsmarknadsutbildningen inom byggnadssektorn har varit föremål för ett konstruktivt utvecklingsarbete som nu börjar komma i praktisk tillämpning. Byggarbetsnämnderna tar redan nu på sig ett ansvar för dessa frågor och medverkar till att lösa de problem som uppstår.

Behovet av en aktiv och smidig utbildningsverksamhet kommer att öka under den närmaste tiden. Den förra året tillsatta utredningen om arbetsmarknadsutbildningen kommer att ta upp även dessa frågor.

Byggarbetskraftsutredningens förslag om särskild bostadskvot för flyttande arbetskraft kan jag inte biträda. Den balans som på många håll har inträtt på bostadsmarknaden bör underlätta den geografiska rörligheten. Som bostadsstyrelsen har framhållit beaktas väntad inflyttning till ett område vid fördelning av ramarna för bostadsbyggande.

Säsongvariationerna på byggarbetsmarknaden är stora trots de åtgärder som bl. a. inom ramen för det s. k. rekommendationssystemet vidtas för att minska dem. En radikal lösning på detta problem torde vara svår att nå så länge en mycket stor del av byggnadsarbetarkåren är objektanställd. En övergång till fast årsanställning i större delen av branschen skulle sannolikt pressa ned vinterarbetslösheten i kåren. Under nuvarande förhållanden torde utredningens bedömning att en rad olika åtgärder bör vidtas för att ytterligare främja en sådan utjämning vara realistisk.

En möjlig åtgärd för att nå detta syfte är att öka informationen. Redan nu ingår i byggarbetsnämndernas arbetsuppgifter att fungera som informerande organ. I likhet med utredningen anser jag att informationen om vinterbyggande bör intensifieras. Det torde därvid vara en lämplig ordning att informationsmaterial utarbetas centralt och att de regionala byggarbetsnämnderna ger informationen spridning.

Den positiva värdering av byggarbetsnämnderna som utredningen och de flesta remissinstanser ger uttryck åt vill jag ansluta mig till. Flera av de åtgärder som utredningen föreslår kan realiseras genom en aktivering av byggarbetsnämndsverksamheten. Det gäller t. ex. säsongstyrningen av det statliga byggandet. Detsamma torde gälla underhålls- och reparationsarbeten på offentliga byggnader och anläggningar. Denna sektor är viktig och utredningens förslag om årsvisa sysselsättningsplaner även för kommunala arbeten bör prövas.

Utredningen har framhållit att säsongvariationerna i småhusbyggandet är stora och att åtgärder bör vidtas i syfte att förlägga en större del av detta byggande till vinterhalvåret. Utredningen föreslår bl. a. att byggnadstillstånd skall krävas även för styckebyggda, statligt belånade småhus. Bostadsstyrelsen har i sitt yttrande funnit att detta inte är nödvändigt, eftersom säsongstyrningen av detta byggande lika väl kan ske genom förbättringar av systemet med vinterbidrag. För egen del anser jag att arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen gemensamt och med hänsyn tagen till syftet med lagstiftningen på området bör kunna finna former för en säsongutjämning av småhusbyggandet. Jag vill emellertid betona att viss hänsyn därvid bör tas till de s. k. självbyggarnas önskemål om att få utnyttja sommarmånaderna och semestertiden för att genomföra sina byggnadsplaner. Den av bostadsstyrelsen väckta frågan om att höja vinterbidragen får prövas i annat sammanhang.

Jag är inte beredd att pröva frågan om införande av helt nya styrmedel för att utjämna säsongvariationerna i sysselsättningen på byggarbetsmarknaden förrän resultatet av byggarbetsnämndernas ytterligare insatser i detta syfte kan överblickas.

Utredningen har även föreslagit en höjning av kostnadsgränsen för s. k. oprioriterat byggande. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Vad gäller byggarbetsnämndernas sammansättning delar jag den uppfattning som har kommit till uttryck i yttrandena från arbetsmarknadsstyrelsen och TCO att även tjänstemannasidan bör vara representerad.

Med hänsyn till de ökade insatser som byggarbetsnämnderna skall göra enligt byggarbetskraftsutredningens förslag har utredningen föreslagit en förstärkning av nämndernas kansliresurser, dvs. av länsarbetsnämndernas planeringsavdelningar. Jag delar utredningens uppfattning att en personalförstärkning behövs för detta ändamål hos vissa länsarbetsnämnder. Mitt förut nämnda förslag om ökade personalresurser hos länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen syftar till att bl. a. möjliggöra sådana förstärkningar hos de mest arbetstyngda nämnderna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer som jag har förordat i fråga om byggandets planering.

Programindelning

Arbetsmarknadsstyrelsen tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Övergången till programbudget för arbetsmarknadsområdet skedde fr. o. m. budgetåret 1972/73 och anmäldes för riksdagen i prop.

1972: 1 (bil. 13 s. 27—36). Den programindelning som då redovisades har senare ändrats i några avseenden. Sålunda har de tidigare programmen Försvars- och beredskapsplanering samt Vapenfria tjänstepliktiga slagits samman till ett program benämnt Totalförsvarsverksamhet, varvid de förutvarande programmen blivit delprogram under det nya programmet. Ett nytt program av tillfällig natur benämnt Uthyrningsverksamhet har tillkommit för sådan uthyrning av utrustning, t. ex. vägmaskiner, som inte är bunden till annat program. Detta tillfälliga program ersätts fr. o. m. nästa budgetår av ett nytt program benämnt Förvaltning av utrustning. Vidare har uppdelningen i delprogram inom programmet Arbetsmarknadsinformation slopats samt avgränsningen av delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft ändrats. Slutligen har delprogrammet Investeringsfonder under programmet Regionalpolitiska stödåtgärder flyttats till programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa samtidigt som benämningen har ändrats till Investeringsfondsärenden.

Följande programindelning bör gälla tills vidare under budgetåret 1973/74 för arbetsmarknadsområdet.

1. Arbetsmarknadsinformation
2. Yrkesmässig och geografisk rörlighet
3. Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa
4. Regionalpolitiska stödåtgärder
5. Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade
6. Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade
7. Åtgärder för flyktingar
8. Kontant stöd vid arbetslöshet
9. Totalförsvarsverksamhet
10. Förvaltning av utrustning

Programmet Arbetsmarknadsinformation omfattar upptagning, bearbetning och spridning av sådan information som underlättar för arbetstagare att efter sina behov och förutsättningar finna lämplig sysselsättning, få vägledning vid val av yrke och utbildning eller kännedom om åtgärder som är ägnade att förbättra vederbörandes möjligheter på arbetsmarknaden samt för arbetsgivare att finna erforderlig arbetskraft.

Programmet indelas inte i delprogram.

Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet omfattar dels ekonomiskt stöd åt deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt verkets egna åtgärder och ekonomiskt stöd åt utomstående huvudmän för tillhandahållande av arbetsmarknadsutbildning, dels ekonomiskt stöd och praktiska åtgärder för flyttande arbetskraft.

I programmet ingår delprogrammen Arbetsmarknadsutbildning, Flyttningsbidrag, Inlösen av egna hem m.m. och Bostäder för flyttande arbetskraft.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa omfattar planering och drift av arbetsmarknadsverkets egna arbeten, initiering av arbeten hos andra huvudmän och ekonomiskt stöd åt dessa samt påverkan av sysselsättningsutbudet genom reglering av investeringsfonder.

I programmet ingår delprogrammen Allmänna beredskapsarbeten, Industribeställningar, Detaljplaneringsbidrag, Investeringsfondsärenden och Stöd till lageruppbyggnad. Sistnämnda delprogram är av tillfällig natur.

Programmet Regionalpolitiska stödåtgärder omfattar aktiviteter för att underlätta lokalisering av företag till regioner där en expansion bör främjas i enlighet med de riktlinjer som har dragits upp i den regionalpolitiska planeringen samt ekonomiskt stöd i detta syfte.

I programmet ingår delprogrammen Lokaliseringssamråd, Lokaliseringsbidrag, Lokaliseringsutbildning, Sysselsättningsstöd och Lokaliseringslån.

Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade omfattar aktiviteter för lämplig rehabilitering av arbetssökande, tillhandahållande av ekonomiskt stöd åt huvudmän för anordnande av arbetsprövning och arbetsträning samt anordnande av särskilda kurser och utbildningsformer för arbetssökande med handikapp i arbetslivet.

I programmet ingår delprogrammen Arbetsprövning, Arbetsträning och Utbildning av svårplacerade.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade omfattar planering och drift av verkets egna särskilda beredskapsarbeten, initiering av sådana arbeten hos andra huvudmän och ekonomiskt stöd åt dessa, ekonomiskt stöd till skyddad och halvskyddad verksamhet hos andra huvudmän, ekonomiskt stöd åt handikappade m. fl. för anskaffning av motorfordon och igångsättning av eget företag samt ekonomiskt stöd åt arbetsgivare för anpassning av arbetsplats till arbetstagares förutsättningar samt arbetsbiträde.

I programmet ingår delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Särskilda beredskapsarbeten, Arkivarbeten, Halvskyddad sysselsättning, Skyddad sysselsättning och Hemarbete.

Programmet Åtgärder för flyktingar omfattar överföring av flyktingar till Sverige och omhändertagande av flyktingar och vissa andra grupper av utlänningar tills de kan placeras på arbetsmarknaden.

I programmet ingår delprogrammen Överföring av flyktingar och Omhändertagande av flyktingar.

Programmet Kontant stöd vid arbetslöshet omfattar sådan verksamhet som syftar till att ombesörja kontant stöd åt arbets-

lösa. Verksamheten avser tillsyn av erkända arbetslöshetskassor, statsbidrag till arbetslöshetskassor och kommuner samt omställningsbidrag till äldre arbetslösa.

I programmet ingår delprogrammen Ersättning till arbetslöshetskassor, Kommunalt kontantunderstöd och Omställningsbidrag.

Programmet Totalförsvarsverksamhet omfattar aktiviteter för dels kartläggning av behov och tillgång på arbetskraft i krig, utformning och genomförande av arbetsmarknadsverkets krigsorganisation, personalplanläggning för det ekonomiska försvaret och handläggning av ansökningar om anstånd med militär tjänstgöring, dels ock godkännande av utbildningsmöjligheter för vapenfria, tjänstplacering av vapenfria, tillsyn över utbildning och tjänstgöring, registrering m.m.

I programmet ingår delprogrammen Försvars- och beredskapsplanering samt Vapenfria tjänstepliktiga.

Programmet Förvaltning av utrustning avser förvaltning av mer kapitalkrävande utrustning t. ex. förläggningsbyggnader och vägmaskiner. Sådan utrustning får hyras ut inom eller utom arbetsmarknadsverket, varvid hyran skall beräknas så att uppkommande kapital-, drift- och administrationskostnader täcks.

I programmet ingår delprogrammen Förläggningsbyggnader samt Maskiner och fordon m. m.

De nu nämnda programmen finansieras, med två undantag, från anslag som behandlas i det följande under förevarande avsnitt B Arbetsmarknad m. m. Programmet Regionalpolitiska stödåtgärder finansieras från dels ett anslag på driftbudgeten, som behandlas under avsnittet D Regional utveckling, dels ock ett anslag på kapitalbudgeten benämnt Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån. Programmet Åtgärder för flyktingar finansieras från ett anslag som behandlas under avsnittet C Invandring m. m.

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

Arbetsmarknadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor. Den är även chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna. I styrelsens uppgifter ingår bl. a. att leda planläggning av och själv vidta åtgärder som betingas av arbetslöshet eller brist på arbetskraft, leda verksamheten i fråga om statligt regionalpolitiskt stöd och fullgöra uppgifter enligt lagstiftningen om lokaliseringssamråd samt i övrigt bedriva rådgivning och upplysning rörande näringslivets lokalisering, ha överinseende över den offentliga arbetsförmedlingen samt öva tillsyn över annan arbetsförmedling än den offentliga och över de erkända arbetslöshetskassorna, handlägga vissa ärenden rörande investeringsfonder, planlägga utnyttjandet av landets arbetskraft vid krig eller

krigsfara samt handlägga ärenden om uppskov eller anstånd med militärtjänstgöring och vissa ärenden rörande vapenfria tjänstepliktiga.

Chef för arbetsmarknadsstyrelsen är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Inom styrelsen finns tre avdelningar, nämligen avdelningen för arbetsmarknadsservice, avdelningen för sysselsättningsplanering och avdelningen för ekonomi och administration. Inom avdelningen för arbetsmarknadsservice finns sex enheter, inom avdelningen för sysselsättningsplanering fem enheter och inom avdelningen för ekonomi och administration fem enheter.

Under arbetsmarknadsstyrelsen är länsarbetsnämnderna länsmyndigheter för allmänna arbetsmarknadsfrågor. Varje länsarbetsnämnd har ett kansli bestående av en förmedlingsavdelning, en planeringsavdelning och en administativ avdelning. Arbetet hos länsarbetsnämnden leds av en länsarbetsdirektör. För arbetsförmedlingsverksamheten är landet indelat i 69 distrikt, vart och ett med ett distriktskontor som under länsarbetsnämnden har ansvaret för förmedlingsverksamheten inom distriktet och ett antal lokalkontor som är underställda distriktskontoret. Antalet lokalkontor uppgår till 160 sammanlagt. Dessutom finns arbetsförmedlingsombud och tillfälliga kontor.

Förmedlingsorganens verksamhet omfattar förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning samt registrering och mönstring av sjömän. Länsarbetsnämnderna har därjämte ålagts vissa uppgifter enligt den år 1971 antagna lagstiftningen om åtgärder för att främja sysselsättning av äldre arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden. Länsarbetsnämnderna skall vidare handlägga ärenden angående statligt omställningsstöd till äldre arbetslösa och i den utsträckning arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer ha tillsyn över hjälpverksamheten vid arbetslöshet samt biträda vid försvarsberedskapsplanering enligt styrelsens anvisningar.

Vid övergången till programbudgetering för arbetsmarknadsområdet förutsattes att de dittillsvarande förvaltningskostnadsanslagen Arbetsmarknadsstyrelsen och Arbetsförmedlingen skulle avföras från riksstaten och varje program i stället belastas av sina motsvarande kostnader, vilka alltså skulle beaktas vid beräkningen av medelsbehovet under resp. program. Från de nämnda anslagen hade betalats i huvudsak lönekostnader och andra omkostnader för personalen vid arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. I sin anslagsframställning för budgetåret 1972/73 redovisade arbetsmarknadsstyrelsen sina förslag beträffande förvaltningskostnader sammanförda för alla programmen, bl. a. för att markera en viss kontinuitet vid övergången till programbudgetering. Vid min anmälan av anslagsbehovet för budgetåret 1972/73 anförde jag att det i varje fall tills vidare var lämpligt att behandla de av styrelsen särredovisade kostnaderna i ett sammanhang. Härför talade bl. a. den omständigheten att stats-

makternas prövning av framför allt personalförstärkningar men även av vissa omkostnadsposter måste i hög grad inriktas på vilken total volymökning som kunde accepteras (prop. 1972: 1 bil. 13 s. 63). Även vid prövningen av anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 bör enligt min mening förvaltningskostnaderna behandlas gemensamt för alla programmen.

	1972/73	1973/74 Beräknat	
		AMS	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	3 089	3 711	3 303
Övrig personal	835	910	827
	3 924	**4 621**	**4 130**
Utgiftsposter			
Vissa lönekostnader	188 494 000	247 325 000	213 797 000
Arvoden tilll yrkesvalslärare	6 392 000	6 821 000	6 821 000
Övriga arvoden	1 114 000	1 379 000	1 365 000
Utbildnings- och instruktionsverksamhet	2 190 000	3 310 000	2 320 000
Sjukvård	573 000	593 000	715 000
Lokalkostnader	30 167 000	35 548 000	34 167 000
Reseersättningar	6 130 000	6 987 000	6 786 000
Expenser			
a) Inventarier	2 480 000	2 728 000	
b) Telefon m. m.	9 220 000	9 862 000	18 294 000
c) Övriga expenser	4 280 000	4 935 000	
Databehandling	7 700 000	15 604 000	9 900 000
Postavgifter	380 000	590 000	450 000
Kapitalkostnader	—	660 000	310 000
	259 120 000	**[1]336 342 000**	**[2]294 925 000**

[1] Härtill kommer följdkostnader med 6 512 000 kr. för de nya tjänster arbetsmarknadsstyrelsen föreslår. Följdkostnaderna avser sjukvård, reseersättningar och expenser.
[2] Inberäknat följdkostnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning 19 654 000 kr.

2. Vissa lönekostnader. Under denna utgiftspost faller dels avlöningsförmåner till personalen vid arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren, dels ersättningar för konsultuppdrag, dels ock arvoden till länsarbetsnämndernas läkare, kontaktmän för yrkesvägledning, praktikanter, arbetsförmedlingsombud och särskilda mönstringsförrättare.

a) Arbetsmarknadsstyrelsens enheter bör tillföras följande nya tjänster, nämligen

revisionskontoret 1 byrådirektör och 1 revisor för redovisningsrevision,

förmedlingsenheten 1 byrådirektör som chef för anståndsgruppen, 1

byrådirektör och 1 kanslist för ärenden angående äldre arbetskraft och 1 byråsekreterare för ärenden angående praktikförmedling,

arbetsvårdsenheten 1 byrådirektör för näringshjälpsfrågor, 1 byrådirektör för administrativa uppgifter, 1 byrådirektör för ergonomiska frågor, 1 byråinspektör för statsbidragsärenden, kostnadsanalyser och verkstadsstatistik samt 1 kanslist för ärenden angående skattebefrielse för motorfordon,

yrkesvägledningsenheten 1 byrådirektör för utrednings-, planerings- och redigeringsarbete, 1 byrådirektör för planläggning av yrkesvägledningen vid folkhögskolorna m. m. och 2 psykologer,

utbildningsenheten 1 byråsekreterare för elevsociala uppgifter och 1 byråsekreterare för planering av förberedande teoretiska kurser i arbetsmarknadsutbildningen,

metod- och informationsenheten 1 byrådirektör för samordning av AV-hjälpmedel, 1 byrådirektör för intern information, dokumentation och framställning av AV-material, 1 byrådirektör för utveckling av arbetsformer och styrinformation i samband med användning av automatisk databehandling inom arbetsförmedlingen, 1 byrådirektör för utveckling av arbetsformerna inom arbetsförmedlingen och 1 kvalificerat biträde för enhetens kansli,

försäkringsenheten 1 byrådirektör för besvärsärenden,

utrednings- och planeringsenheten 1 byrådirektör för det långsiktiga utvecklingsarbetet och för uppföljning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, 1 byrådirektör för ärenden rörande samordning av utrednings- och planeringsfrågor inom byggnadsverksamheten samt 1 kanslist,

tekniska enheten 1 byråsekreterare för delgivning av beslut om beredskapsarbete, 1 byråinspektör för budgetkontroll, 1 kvalificerat biträde för diariegöromål och 2 kvalificerade biträden för delgivning och slutredovisning,

produktionsenheten 1 byrådirektör för byggnadsentreprenadärenden, 1 byrådirektör för produktanskaffning för de industriella beredskapsarbetena, 1 byrådirektör för ekonomisk uppföljning av arbetena och 1 kvalificerat biträde för bevakning och kontroll av datarapporter,

lokaliseringsenheten 2 byrådirektörer med huvudsaklig uppgift att följa upp utvecklingen i stödföretag och 3 biträden, varav 2 kvalificerade,

försvarsenheten 1 byråinspektör och 1 byråingenjör för personalplanläggningsuppgifter,

ekonomienheten 1 byråsekreterare för vidareutveckling av redovisningssystem rörande investeringar och kapitalkostnader samt 1 byråsekreterare för bl. a. kalkylkontroll,

intendenturenheten 1 byrådirektör för materialplanering, 1 byråsekreterare för ekonomiska utredningar och 4 expeditionsvakter,

organisationsenheten 1 byrådirektör för ADB-ärenden och 1 byråsekreterare för KR-utredningar,

juridiska enheten 1 avdelningsdirektör och 1 byrådirektör för juridiska frågor i samband med förmedlingsverksamheten och för tillsyn av de enskilda arbetsförmedlingarna,

personalenheten 1 avdelningsdirektör för uppbyggnad av ett personaladministrativt system, 1 byråsekreterare för befattningsnomenklaturfrågor m. m. samt 1 byrådirektör och 1 kvalificerat biträde för företagsnämndsverksamheten.

b) *Länsarbetsnämndernas kanslier* bör tillföras följande nya tjänster, nämligen 30 inspektörer som förstärkning av nämndernas administrativa avdelningar, 11 inspektörer som förstärkning av vissa nämnders planeringsavdelningar, 5 inspektörer som förstärkning av vissa nämnders förmedlingsavdelningar, 2 konsulenter för regional personalutbildning, 24 assistenter och 12 biträden för ärenden rörande den frivilliga försvarsverksamheten samt slutligen 50 biträden, varav 25 kvalificerade.

c) *Arbetsförmedlingskontoren* bör tillföras 500 tjänster som inspektör och 5 psykologer. Arbetsmarknadspolitiken har under de senaste åren fått många nya uppgifter. Flertalet syftar till att ge stöd i olika former åt sökande som eljest skulle ha svårt att få sin sysselsättningsfråga löst. Styrelsen har förordat denna inriktning av verksamheten och statsmakterna har också genom sina beslut givit uttryck för samma prioritering. En mycket stor del av arbetsförmedlingens resurser används alltså för åtgärder som ligger utanför den egentliga platsförmedlingen. Till viss del har statsmakterna beslutat om personalförstärkning för dessa nya uppgifter. Huvudsakligen har emellertid de nya uppgifterna kommit att åvila arbetsförmedlarna. Därigenom har den platsförmedlande funktionen fått relativt sett mindre resurser till sitt förfogande. Man kan därför säga att de nya inslagen i arbetsmarknadspolitiken delvis har gått ut över de grupper av arbetssökande och arbetsgivare som uteslutande eller huvudsakligen efterfrågar platsförmedlande service. Dessa senare uppgifter är emellertid utomordentligt viktiga för en väl fungerande arbetsmarknad. Därför bör jämsides med omsorgen om de eftersatta grupperna på arbetsmarknaden ökad uppmärksamhet ägnas åt denna fråga.

Som förut påpekats har arbetsförmedlingen under de senaste budgetåren erhållit ett antal nya tjänster. Flertalet har avsett specialuppgifter i anslutning till partiella reformer inom arbetsmarknadspolitiken, i huvudsak uppgifter till stöd för handikappade, äldre m. fl. De nya tjänsterna har alltså avsett i och för sig kvalificerade arbetsuppgifter och har oftast placerats i högre lönegrad än som gällt för den egentliga förmedlingspersonalen. Följden har blivit att kunniga och erfarna arbetsförmedlare sökt sig till de nya tjänsterna, eftersom befordringsmöjligheterna i det egentliga förmedlingsarbetet har varit begränsade. Dessa

bristande möjligheter att behålla dugande personal har självfallet varit till stor nackdel för den platsförmedlande verksamheten. Den aktuella personalsituationen har alltså både en kvantitativ och en kvalitativ sida. Det är mot den bakgrunden som styrelsens krav på inrättande av nya tjänster på inspektörsnivå skall ses. Styrelsen vill emellertid i detta sammanhang väcka frågan om en förändring av det nuvarande stela lönesystemet inom arbetsförmedlingen, vilket fått de förut redovisade konsekvenserna. En avtalsform av samma slag som tillämpas för de arbetsledare som är anställda inom verket, inkluderande bl. a. en årlig löneöversyn, skulle göra det möjligt att både rekrytera och behålla sådan personal som behövs i förmedlingsarbetet. Styrelsen håller inte för osannolikt att ett sådant system, som skulle höja kvaliteten i förmedlingsarbetet, på sikt skulle kunna begränsa behovet av personalförstärkningar.

För budgetåret 1972/73 har medel anvisats för anställning av 110 arbetsförmedlingsaspiranter. Styrelsen beräknar behovet till 150 årsaspiranter. Härför bör beräknas ytterligare 1 594 000 kr.

d) *Personliga tjänster för arkivarbetare.* Inom arbetsmarknadsverket finns ett antal arkivarbetare som kan komma att uppfylla villkoren för att erhålla personlig tjänst. Personliga tjänster kan emellertid inte inrättas inom ramen för disponibla medel. Styrelsen hemställer om medel för inrättande av 25 sådana tjänster. Kostnaden härför uppgår till 928 000 kr.

e) *Länsarbetsnämndernas läkare.* För läkararvoden har för budgetåret 1972/73 beräknats 1 475 000 kr. Detta belopp behöver räknas upp med 838 000 kr. Arvodet till läkarna utgår med samma belopp som gäller för försäkringskassornas läkare eller med 3 432 kr. (exkl. lönekostnadspålägg) per veckotimme och år upptill 15 veckotimmar per år. Med hänsyn till svårigheten att anskaffa läkare i erforderlig omfattning begränsar styrelsen sitt yrkande för budgetåret 1973/74 till att avse en ökning med 150 veckotimmar. Styrelsen upprepar därjämte sitt tidigare framförda önskemål att medel ställs till förfogande för semestervikarier.

f) *Övrigt.* För placering i utlandet av tjänstemän som i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna där kan bistå svenskar, som önskar praktik eller anställning utomlands, behövs ett belopp av 300 000 kr. Vidare behövs 50 000 kr. till anlitande av företrädare för förvaltningen och näringslivet som föreläsare i samband med kollektiv yrkesorientering eller för utarbetande av informationsmaterial, 75 000 kr. till redovisningsteknisk expertis vid styrelsens tillsyn av de enskilda arbetsförmedlingarna samt 100 000 kr. till utredningar genom utomstående expertis i näringshjälpsärenden. Slutligen föreslår styrelsen att ytterligare 57 000 kr. beräknas för försöksverksamheten med kontaktmän för yrkesvägledning vid folkhögskolorna.

Kostnaden för de under denna punkt föreslagna personalförstärk-

ningarna och uppräkningarna av ersättningar och arvoden beräknas till 44 581 000 kr. exkl. omkostnader.

3. Övriga arvoden. Under denna utgiftspost faller arvoden till dels ledamöter i arbetsmarknadsstyrelsen, styrelsens delegationer, länsarbetsnämnderna och byggarbetsnämnderna, dels organisationsföredragandena, dels ock en förtroendeläkare hos arbetsmarknadsstyrelsen. För dessa arvoden har för budgetåret 1972/73 beräknats 1 114 000 kr. Detta belopp behöver räknas upp med 265 000 kr. huvudsakligen med anledning av att styrelse- och nämndarvodena höjts generellt enligt beslut av Kungl. Maj:t den 26 april 1972. Vidare har förtroendeläkarens tjänstgöring hos styrelsen måst utökas bl. a. på grund av att vissa arbetsuppgifter i samband med ärenden om befrielse från motorfordonsskatt överförts till arbetsmarknadsstyrelsen från riksförsäkringsverket enligt kungörelsen (1972: 32) om föreskrifter i fråga om automobilskatt och omsättningsskatt på motorfordon. Riksförsäkringsverkets läkare uppbar arvode för tre veckotimmar för sin medverkan vid handläggningen av ifrågavarande ärenden. Antalet ärenden uppgick till omkring 700 under år 1971 och beräknas ha ökat till ca 900 under år 1972.

4. Utbildnings- och instruktionsverksamhet. Medelsbehovet beräknas för budgetåret 1973/74 till 3 310 000 kr., vilket innebär en ökning med 1 120 000 kr, varav 130 000 kr. avser löne- och prisomräkning. Personalutbildningen under budgetåret 1973/74 följer de riktlinjer som redovisades i anslagsframställningen för budgetåret 1972/73. I samband med det praktiska genomförandet av lagen om anställningsskydd för vissa arbetstagare och lagen om vissa åtgärder för att främja sysselsättningen av äldre arbetstagare beräknas utbildningsinsatserna i ergonomi och arbetsmetodik öka för den förmedlingspersonal som ingår i de arbetsgrupper vilka bildas i företag med mer än 50 anställda. Vidare beräknas en ökning ske av dels den övergripande utbildningen för den allmänna förmedlingens handläggande personal och dels kurserna för kontorspersonal.

5. Lokalkostnader. För budgetåret 1972/73 har beräknats dels 3 575 000 kr. för verkets centrala förvaltningslokaler och dels 26 592 000 kr. för länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. För de centrala förvaltningslokalerna behövs ytterligare 1 130 000 kr., varav 800 000 kr. avser ökade hyreskostnader och 330 000 kr. ökade städningskostnader. Kostnaderna för verkets övriga lokaler beräknas för budgetåret 1973/74 till 30 843 000 kr., vilket innebär en ökning med 4 251 000 kr. Hyrorna beräknas till 23 610 000 kr. För ändringsarbeten till följd av personalökningar och för andra inredningsarbeten i samband med nyförhyrningar beräknas 871 000 kr. För städning beräknas vidare 6 170 000 kr. Löpande underhållskostnader

beräknar styrelsen till 176 000 kr. och lokalersättningar till ombud till 16 000 kr.

6. Reseersättningar. För ändamålet har budgetåret 1972/73 beräknats 6 130 000 kr., varav högst 58 000 kr. får användas för utrikes resor. För resor under nästa budgetår behövs ytterligare 2 377 000 kr., varav 228 000 kr. avser prisomräkning. Beloppet för utrikes resor bör höjas till 88 000 kr.

7. Databehandling. Medelsbehovet beräknas till 15 604 000 kr. under budgetåret 1973/74, vilket innebär en ökning med 7 904 000 kr. Härav hänför sig 6,2 milj. kr. till försöksverksamhet med datorassisterad framställning av lokala platslistor m. m. Pris- och löneomräkning utgör 718 000 kr. För drift och utveckling av arbetsmarknadsstyrelsens datasystem och terminaler beräknas 5 408 000 kr. avseende bl. a. datakörningar och terminalanvändning, 690 000 kr. avseende stansning, 509 000 kr. avseende blanketter samt 967 000 kr. avseende utveckling och underhåll. Vidare beräknas 965 000 kr. för en översyn av vissa manuella rutiner kring datasystemen samt rationaliseringsåtgärder i fråga om ekonomiadministrativa processer i syfte att uppnå ökade möjligheter till planering och styrning. För bearbetning av statistiskt material beräknas slutligen 865 000 kr.

Departementschefen

Arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit kraftiga personalförstärkningar för nästa budgetår. Förslagen avser såväl den centrala organisationen som länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. I större eller mindre omfattning berör förslagen alla programmen, men till helt övervägande del faller de under programmet Arbetsmarknadsinformation. Den redogörelse för verksamheten inom allmän förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning som styrelsen lämnar under detta program kan därför ses som en allmän motivering för de begärda personalförstärkningarna.

Som motiv för förstärkning av förmedlingspersonalen har styrelsen anfört att arbetsförmedlingens verksamhet under de senaste åren har inriktats på åtgärder till förmån för personer som inte utan särskild hjälp kan beredas arbete på den öppna arbetsmarknaden. Den egentliga platsförmedlingen har härigenom fått relativt sett mindre resurser till sitt förfogande. Denna verksamhet är emellertid utomordentligt viktig för en väl fungerande arbetsmarknad och bör därför nu förstärkas kraftigt. Jag instämmer i styrelsens bedömning att den egentliga platsförmedlingen nu bör få ökade resurser. Situationen på arbetsmarknaden under det senaste året har lett till att arbetssökande av alla slag efterfrågar arbetsförmedlingens tjänster i ökande utsträckning. Besvärande köer har bildats vid förmedlingskontoren framför allt i storstäderna. Mot denna bakgrund finner jag det nödvändigt att arbetsmarknadsverket får en

betydande personalförstärkning, särskilt för de platsförmedlande uppgifterna. I enlighet med vad jag har anfört vid behandlingen av byggarbetskraftsutredningens förslag i det föregående bör verket vidare erhålla förstärkning för vidgade insatser inom byggplaneringen. Jag förordar att medel beräknas för ytterligare 210 tjänster för handläggande personal vid länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. Arbetsmarknadsstyrelsen bör fördela de nya tjänsterna med beaktande av vilket behov av förstärkning som föreligger i olika delar av landet. Jag förordar vidare att arbetsmarknadsstyrelsen, som fick ny organisation den 1 juli 1972, tillförs följande nya tjänster, nämligen på revisionskontoret en byrådirektör i Ae 27 och en förste revisor i Ae 23, på förmedlingsenheten en byrådirektör i Ae 26 för ärenden angående äldre arbetskraft och på lokaliseringsenheten en byrådirektör i Ae 28 med huvudsaklig uppgift att följa upp utvecklingen i stödföretag. Kostnaden för de nya tjänsterna kan beräknas till i runt tal 12,5 milj. kr. inkl. följdkostnader.

Anslagsbehovet minskar med 250 000 kr. genom att ett antal biträdestjänster kan dras in till följd av en omläggning av framställningen av lokala platslistor som jag behandlar i det följande och som innebär en rationalisering av den hittillsvarande verksamheten.

Beträffande de för programmen gemensamma förvaltningskostnaderna i övrigt vill jag inskränka mig till följande kommentar. Styrelsens förslag att särskilda medel skall beräknas för inrättande av personliga tjänster för arkivarbetare kan jag inte biträda. För arvoden åt länsarbetsnämndernas läkare beräknar jag ytterligare 100 000 kr. avseende löneomräkning. Vad beträffar lokalkostnaderna har för budgetåret 1972/73 beräknats 3 575 000 kr. för verkets centrala förvaltningslokaler samt 26 592 000 kr. för länsarbetsnämndernas kanslier och arbetsförmedlingskontoren. För nästa budgetår beräknar jag ytterligare 1 milj. kr. för de centrala förvaltningslokalerna och ytterligare 3 milj. kr. för verkets övriga lokaler, vilket i båda fallen är något lägre än vad styrelsen har föreslagit. Vad slutligen angår databehandling har styrelsen under denna utgiftspost begärt medel för att kunna påbörja försök med datorassisterad framställning av lokala platslistor m. m. Jag anser mig inte kunna förorda en så omfattande försöksverksamhet som styrelsen har avsett. Med hänsyn bl. a. till den effektivering och de rationaliseringar som synes kunna vinnas genom ifrågavarande framställningssätt finner jag det emellertid angeläget att försök påbörjas i begränsad omfattning. Jag förordar därför att framställningsmetoden prövas vid länsarbetsnämnden i Stockholms län. För budgetåret 1973/74 beräknar jag 1,5 milj. kr. för ändamålet.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen på s. 53 beräknar jag de gemensamma förvaltningskostnaderna under budgetåret 1973/74 till i runt tal 295 milj. kr. (+36 milj. kr.). Detta belopp skall fördelas mel-

lan programmen i förhållande till deras beräknade andel i de gemensamma förvaltningskostnaderna. Varje program skall således bära sina förvaltningskostnader. Medel för att täcka dessa kostnader tas upp under samma anslag som gäller för övriga kostnader under programmet. Här skall anmärkas att programmet Förvaltning av utrustning inte belastas av några kostnader av nu förevarande slag. Beträffande programmen Regionalpolitiska stödåtgärder och Kontant stöd vid arbetslöshet bör vidare framhållas att kostnaderna under programmen liksom de anslag som finansierar dessa har beräknats endast preliminärt för nästa budgetår, vilket gäller även förvaltningskostnaderna. Kommande beräkningar kan leda till smärre ändringar i beloppen.

Följande tablå visar hur stort belopp av de gemensamma förvaltningskostnaderna som faller på varje program under innevarande och nästa budgetår med den reservation som jag nämnde nyss.

	1972/73	1973/74 Beräknat
Arbetsmarknadsinformation	194 960 000	222 735 000
Yrkesmässig och geografisk rörlighet	21 401 000	24 176 000
Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa	9 800 000	11 026 000
Regionalpolitiska stödåtgärder	3 624 000	*4 093 000
Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade	1 965 000	2 216 000
Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade	12 810 000	14 469 000
Åtgärder för flyktingar	3 700 000	4 170 000
Kontant stöd vid arbetslöshet	3 680 000	*4 150 000
Totalförsvarsverksamhet	7 180 000	7 890 000
Summa	**259 120 000**	**294 925 000**

* Preliminärt belopp.

B 1. Arbetsmarknadsservice

1971/72 Utgift [1] 1 005 352 000
1972/73 Anslag 1 033 000 000
1973/74 Förslag 1 166 000 000

[1] Beloppet avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för programmen Arbetsmarknadsinformation och Yrkesmässig och geografisk rörlighet.

	1971/72[1]	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
Programmet Arbetsmarknadsinformation					
1. Förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning[3]	221 891 000	229 164 000	242 083 000	328 290 000	264 274 000
Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet					
2. Arbetsmarknadsutbildning	688 081 000	688 500 000	706 066 000	832 000 000	802 750 000
3. Flyttningsbidrag	56 042 000	67 500 000	69 728 000	72 200 000	72 000 000
4. Inlösen av egnahem m. m.	137 000	2 000 000	2 000 000	1 000 000	1 500 000
5. Bostäder för flyttande arbetskraft	17 915 000	24 435 000	1 380 000	1 380 000	1 300 000
6. Förvaltningskostnader	21 286 000	21 401 000	23 012 000	26 700 000	24 176 000
Summa	**1 005 352 000**	**1 033 000 000**	**1 044 269 000**	**1 261 570 000**	**1 166 000 000**

[1] Överslagsmässig översättning till program/delprogram.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.
[3] Inberäknat förvaltningskostnader.

Programmet Arbetsmarknadsinformation avser arbetsmarknadsverkets verksamhet för förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning.

Förmedlingsverksamheten syftar till att bringa arbetssökande och arbetsgivare i kontakt med varandra. Förmedlingen lämnar information om arbetsmarknadsläget på kortare och längre sikt. De arbetssökande informeras om lediganmälda platser, olika arbetsmarknadspolitiska medel för att underlätta individens anpassning till arbetsmarknaden, villkoren för kontant stöd vid arbetslöshet m. m. Andra serviceåtgärder utgörs av ackvisition av arbeten och medverkan vid kartläggning av de personliga förutsättningarna för olika arbeten med hjälp av bl. a. psykologiska anlagsundersökningar. Arbetsgivarna informeras om aktuella arbetssökande, tillgängliga arbetskraftsresurser på kortare och längre sikt samt olika arbetsmarknadspolitiska medel för att underlätta anpassningen av arbetsplats och arbetsmiljö till arbetskraften. I förmedlingsarbetet används i stor utsträckning olika slags platslistor. Information om lediga platser förmedlas också på vissa orter genom regionalradioprogram och telefonsvararanläggningar.

Arbetsvården utgör ett komplement till förmedlingens allmänna service och skall tillgodose de handikappades behov av särskilda åtgärder. Dessa åtgärder bildar egna delprogram i styrelsens programindelning, varför arbetsvårdsåtgärder såsom arbetsträning m. m. inte berörs närmare i detta program. Läkarundersökningar och psykologiska anlagsundersökningar utgör viktiga hjälpmedel vid utredandet av de personliga förutsättningarna för yrkesmässig rehabilitering. Upplysningsverksamheten är inriktad på information om handikapp, handikappades problem på arbetsmarknaden och arbetsvårdens verksamhet.

Yrkesvägledningen skall bistå de arbetssökande i deras strävan att komma till klarhet om egna förutsättningar och önskemål i förhållande till vad utbildningsväsendet och arbetslivet kan erbjuda dem. Yrkesvägledningen använder ett rikhaltigt skriftligt informationsmaterial och såsom hjälpmedel vid anlagsorientering psykologiska anlagsundersökningar. Det skriftliga materialet syftar till att ge arbetsmarknadsverkets tjänstemän och allmänheten information om yrken, utbildningar och arbetsmarknaden.

Verksamheten under programmet Arbetsmarknadsinformation handhas centralt av avdelningen för arbetsmarknadsservice vid arbetsmarknadsstyrelsen samt regionalt och lokalt av länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingskontoren.

Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet består av delprogrammen Arbetsmarknadsutbildning, Flyttningsbidrag, Inlösen av egna hem m. m. och Bostäder för flyttande arbetskraft.

Delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning omfattar utgifter för yrkesutbildning som sker av sysselsättningspolitiska skäl. Huvudsakligen är det fråga om omskolning och annan yrkesutbildning åt personer, som är eller löper risk att bli arbetslösa eller är svårplacerade på arbetsmarknaden och för vilka utbildningen bedöms vara ägnad att medföra stadigvarande arbete som inte kan komma till stånd utan sådan utbildning. Som försöksverksamhet anordnas sedan budgetåret 1966/67 utbildning till s. k. bristyrken av även icke arbetslösa personer (bristyrkesutbildning). Utgifterna avser kostnader främst för anordnande av utbildningen och för utbildningsbidrag åt kursdeltagarna enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300). Arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen svarar gemensamt för arbetsmarknadsutbildningen.

Delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft omfattar under innevarande budgetår arbetsmarknadsstyrelsens hela förläggningsverksamhet, dvs. tillhandahållande av förläggningar för olika ändamål inom arbetsmarknadsverket och för uthyrning till kommuner och företag. Denna verksamhet överförs nästa budgetår till huvudsaklig del till det nya programmet Förvaltning av utrustning, som blir att betrakta som ett rent serviceprogram. Delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft skall därför under nästa budgetår omfatta endast uthyrning i sty-

relsens egen regi av förläggningsplatser till personer som har flyttat för att tillträda nya arbeten samt vissa åtgärder för zigenares bosättning.

Under de övriga två delprogrammen inom programmet bestrids utgifter för flyttningsbidrag och inlösen av egnahem m. m. enligt arbetsmarknadskungörelsen.

Programmet Arbetsmarknadsinformation

Under programmet redovisas i det följande, förutom arbetsmarknadsstyrelsens anslagsframställning, en av styrelsen framlagd redogörelse för försöksverksamheten med öppen förmedling.

Arbetsmarknadsstyrelsens anslagsframställning

I fråga om verksamheten under budgetåret 1971/72 och den långsiktiga utvecklingen har arbetsmarknadsstyrelsen anfört bl. a. följande.

Förmedling. Behovet av förmedlingsservice under budgetåret 1973/74 kommer att påverkas bl. a. av den allmänna konjunkturutvecklingen. Oavsett hur situationen växlar på arbetsmarknaden kommer emellertid förmedlingen att ha en nyckelroll i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Både kortare och mera långsiktiga förändringar i näringslivet får i allmänhet följder på arbetsmarknaden och kommer att kräva insatser från förmedlingens sida. Tyngdpunkten i förmedlingsarbetet kommer att ligga på att rätt utnyttja de arbetsmarknadspolitiska medlen för att finna den fördelaktigaste lösningen av arbetsmarknadsproblemen.

Förmedlingsarbetet har under de senaste åren varit föremål för omfattande försök för att finna rationella arbetsformer, som svarar mot förmedlingskundernas behov och önskemål.

Arbetet med att utveckla förmedlingsservicen inom den nya kontorsorganisationens ram kommer att fortgå under de närmaste åren. I takt med att mindre lokalkontor och ombud avvecklas sker en utbyggnad av den ambulatoriska förmedlingen och en successiv förstärkning av kvarvarande förmedlingsenheter.

Utvecklingen för ungdomen på arbetsmarknaden har ägnats fortlöpande uppmärksamhet. Arbetslösheten bland ungdomsgrupperna fortsatte att stiga även under andra halvåret 1971 t. o. m. november månad. Även under våren 1972 har siffrorna varit höga. Man har även bedrivit en intensifierad platsackvisition för ungdomen. Speciella beredskapsarbeten har anordnats med inslag av teori och samhällsorientering. Även fortsättningsvis får man räkna med att vissa ungdomsgrupper kommer att vara i behov av särskilda förmedlingsinsatser. Det gäller i första hand ungdomar som slutar skolan utan yrkesutbildning och som saknar möjlighet eller intresse att skaffa sig sådan. De kommer allt mer att undanträngas på arbetsmarknaden av mera välutbildade. Deras situation på arbetsmarknaden kan då lätt förvärras av sociala anpassningssvårigheter.

Inriktningen av aktiveringsverksamheten för den kvinnliga och äldre arbetskraften har under budgetåret delvis bestämts av det rådande konjunkturläget. Antalet kvinnor i sysselsättning ökade under budgetåret 1971/72. Samtidigt ökade arbetslösheten bland kvinnorna jämförelsevis mer än bland männen, därför att arbetsmarknaden inte kunde absorbera det ökade antal kvinnor som ville gå ut på arbetsmarknaden. Väsentliga uppgifter i aktiveringsarbetet har varit att söka bredda kvinnornas sysselsättningsmöjligheter såväl på den öppna marknaden som genom beredskapsarbeten. De gifta kvinnorna väntas svara för större delen av nytillskottet till arbetskraften. Många av dem saknar yrkesutbildning och yrkeserfarenhet och är därmed handikappade i förhållande till den välutbildade ungdom som samtidigt söker sig ut på arbetsmarknaden.

Under budgetåret har åtgärder börjat vidtas för det praktiska genomförandet av de s. k. *äldrelagarna.* De av styrelsen utfärdade tillämpningsföreskrifterna till denna lagstiftning innehåller bl. a. att länsarbetsnämnderna skall medverka till att det på alla företag med mer än 50 anställda bildas arbetsgrupper med vilka förmedlingen kan samverka i frågor som rör den äldre arbetskraften. Organiserandet av dessa arbetsgrupper har påbörjats. Informationsverksamheten om lagarnas innehåll och om åtgärder för att anpassa arbetet till människans behov och förutsättningar har intensifierats och utgått från såväl centrala som regionala och lokala instanser inom arbetsmarknadsverket. Arbetsmarknadens parter samt berörda myndigheter har inbjudits till olika informationskonferenser. Samtidigt med detta har verksamheten i syfte att medverka till en bättre anpassning av arbetsplatserna till äldre och handikappade fortsatt. Verket medverkar bl. a. till försöksverksamhet med översiktliga ergonomiska genomgångar av ett antal arbetsplatser i Jönköpings, Skaraborgs, Norrbottens och Göteborgs och Bohus län. Den interna utbildningen i ergonomi har fortsatt.

Minskningen av antalet sysselsatta inom jordbruk fortsätter. På grund av landsbygdsbefolkningens av geografiska skäl mera begränsade kontakter med arbetsförmedlingen krävs en fortsatt information från arbetsmarknadsverket i samarbete med lantbruksmyndigheterna för att underlätta omställningen.

Överföringen av utländsk arbetskraft i enlighet med bemyndigande i Kungl. brev den 29 december 1967 har på grund av arbetsmarknadsläget under budgetåret varit av begränsad omfattning. Vid den kollektiva överföringen har arbetstillstånd för ett 50-tal personer beviljats. Styrelsens informationskontor i Rom nedlades den 1 april 1972; däremot kvarstår kontoret i Belgrad.

Arbetsförmedlingarna i de nordiska länderna samarbetar direkt med varandra. Arbetssökande kan genom arbetsförmedlingen i hemlandet få upplysningar om arbetsmöjligheterna i annat nordiskt land samt hjälp att söka lediga anställningar. En stor del av den finländska arbetskraf-

ten flyttar mellan länderna utan kontakt med arbetsförmedlingen och utan att i förväg ha förvissat sig om arbete och bostad. I syfte att effektivera förmedlingssamarbetet mellan Finland och Sverige tillsatte representanter för de båda ländernas regeringar år 1970 en arbetsgrupp. På arbetsgruppens förslag har bl. a. försöksverksamhet med utbyte av arbetsförmedlingstjänstemän mellan de båda länderna kommit till stånd. 17 svenska arbetsförmedlare har under 4—6 månader tjänstgjort vid förmedlingskontor i Finland.

Verksamheten vid sjömansförmedlingarna har haft i stort sett samma omfattning som under budgetåret 1970/71. Totala antalet arbetssökande har ökat något. Ser man enbart på nybörjarsidan är ökningen markant, ca 30 % jämfört med budgetåret 1970/71. Totala antalet lediganmälda platser visar en svag minskning. Vid den av Kungl. Maj:t i regleringsbrev påfordrade årliga översynen av sjömansförmedlingsorganisationen har styrelsen funnit att denna inte behöver ändras f. n. Styrelsen avvaktar bl. a. resultatet av den pågående utredningen om mönstring av sjömän.

Förmedling för artister och musiker m. fl. har under året bedrivits vid arbetsförmedlingarna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Umeå. Arbetsmarknadsstyrelsen bedriver dessutom i samarbete med resp. arbetstagarorganisationer viss förmedlingsverksamhet genom de s. k. centrumbildningarna (Författarcentrum, Teatercentrum m. fl.). Förutom verksamheten vid den offentliga arbetsförmedlingen har artist- och musikerförmedling bedrivits av ett antal s. k. organisationsförmedlingar med förmedlingstillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen.

De särskilda åtgärder som vidtagits i enlighet med programmet för arbetskraft med längre utbildning har bl. a. innefattat tjänstgöring på kårort för ett antal förmedlare från orter med ringa erfarenhet beträffande förmedling av universitetsutbildad arbetskraft. Studerande vid samtliga universitet och universitetsfilialer har under våren 1972 fått möjligheter att delta i arbetsmarknadsorientering. På vissa orter har lämnats en koncentrerad information vid en s. k. arbetsmarknadsvecka, medan man på andra orter under en längre tid har lämnat information till mindre grupper i anslutning till undervisningen.

I tidningen Arbetsmarknaden med Platsjournalen publiceras veckovis notiser om lediga platser inom olika yrkesområden från orter i hela landet. Den minskade efterfrågan på arbetskraft under budgetåret 1971/72 medförde en nedgång av antalet annonserade platser. Antalet platser per nummer har hållit sig mellan 5 000—9 000 under perioden mot 9 000—15 000 under budgetåret 1970/71. Tidningen har delats ut eller sänts till arbetslösa, erbjudits ombytessökande och funnits tillgänglig under avvecklingsperioder vid företag som inskränkt eller ämnat lägga ned driften.

Arbetsvård. Antalet arbetsvårdssökande har ökat mycket kraftigt under det sista decenniet. Sedan år 1959 har det skett nästan en fyrdubbling av antalet sökande, dvs. från 26 500 år 1959 till 97 500 år 1971. En konsekvens av den nuvarande höga arbetsbelastningen inom arbetsförmedling och arbetsvård har blivit bl. a. att samarbetet med andra organ som aktualiserar sökande för arbetsförmedling-arbetsvård ej kunnat utvecklas och organiseras så att det fungerar på bästa möjliga sätt. Väntetider för nya arbetsvårdssökande har uppstått, som främst inom storstadsregionerna är mycket långa. Arbetsplaceringen visar en klar förskjutning från den öppna marknaden till olika former av skyddat arbete. Detta beror inte enbart på de ökade kraven på arbetskraften från näringslivets sida utan också i betydande utsträckning på att verket inte har haft tillräckliga personella resurser att genomföra snabba och effektiva rehabiliteringsåtgärder. Arbetsvården förfogar i dag för de handikappades rehabilitering över relativt goda hjälpmedel om än kvantitativa och kvalitativa brister fortfarande föreligger. Det finns en påtaglig risk i dag att personer som placeras i olika former av skyddat arbete förblir i dessa anställningar därför att förmedlingen är fullt sysselsatt med sådana sökande som är helt arbetslösa. Arbetsförmedlingens tillgång på personal har på långt när ej medgivit tillfredsställande uppföljning och försök till utplacering i öppna marknaden. En effektiv sådan uppföljning skulle inte enbart medföra att allt flera kunde få arbete på den öppna marknaden utan även att de skyddade platserna skulle utnyttjas på bättre sätt genom en ökad genomströmning.

Yrkesvägledning. Antalet rådsökande uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 112 000, vilket innebar en ökning med ca 14 000 jämfört med närmast föregående budgetår. Dessa rådsökande har haft utbildnings- eller yrkesvalsproblem av sådan art att en mer ingående intervju och utredning har bedömts erforderlig. Även antalet återbesök har ökat och uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 24 500, vilket innebar en ökning med ca 1 500 jämfört med närmast föregående budgetår. Yrkesvägledningens kollektiva information i skolorna har nästan fördubblats sedan mitten av 1960-talet, räknat i antal lektioner. Under läsåret 1971/72 redovisades 7 360 lektioner mot 6 468 under 1970/71. Ökningen hänför sig huvudsakligen till arbetsmarknadsutbildningen. Däremot har verksamheten i gymnasium, fackskola och folkhögskola minskat i omfattning. Försöksverksamheten med yrkesvägledande program i radio och television har fortsatt. På grundval av sakunderlag från yrkesvägledningen har TRU för läsåret 1971/72 producerat sex televisionsprogram och 28 radioprogram.

Som en trolig följd av ungdomsarbetslösheten och av aktiviteterna för att bekämpa denna har antalet yrkesvägledningssökande i åldern 20 år och yngre för första gången under en tioårsperiod visat en markant

ökning. En relativt sett lika stor ökning, ca 10 %, visar åldersgruppen 20—29 år.

Yrkesvägledningen för vuxna i omställningssituationer och inför val av utbildning bör byggas ut, då allt fler vuxna av strukturella förändringar tvingas in i komplicerade valsituationer i förhållande till yrkeslivet. Det är framför allt äldre personer samt gifta kvinnor som söker sig ut på arbetsmarknaden som ställs inför omställningsproblem. Arbetsförmedlingens och yrkesvägledningens insatser inom arbetsmarknadsutbildningen vid kurser av typen Arbetsliv och utbildning m. fl. kurser har, som framgår av utfallet för budgetåret 1971/72, ökat kraftigt och måste ytterligare förstärkas. Kravet på ökade insatser av yrkesvägledare motiveras av att dessa kurser syftar till att öka de enskilda individernas förutsättningar att göra ett övervägt yrkesval. Den kommunala vuxenutbildningens fortsatta expansion kommer också att behöva ökade insatser från yrkesvägledningens sida. Yrkesvägledningens verksamhet — delvis uppsökande — för lågutbildade torde öka genom verksamheten inom ramen för FÖVUX (kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning) samt genom de förslag om en intensifierad uppsökande verksamhet på arbetsplatserna som framförts av LO. Den intensifierade verksamhet som bedrivs av studieförbunden för att stimulera de lägst utbildade för studier får sannolikt samma effekt. Allt fler handikappade ungdomar påbörjar allmänbildande studier eller yrkesutbildning efter fullgjord skolplikt. Efterfrågan på individualiserade yrkesvägledningsinsatser för dessa ungdomar är mycket stor. Särskilda utbildningsmöjligheter på gymnasial nivå har tillkommit. Behovet av vissa insatser från yrkesvägledningens sida för handikappade i olika skolformer torde i stor utsträckning kvarstå eftersom de särskilda funktionärer för studie- och yrkesorientering som efterhand tillkommer i dessa skolor får möjlighet att remittera mer komplicerade yrkesvägledningsärenden till arbetsförmedlingen.

Anslagsberäkning. Arbetsmarknadsstyrelsen beräknar medelsbehovet inom programmet Arbetsmarknadsinformation under budgetåret 1973/74 till 328,3 milj. kr. enligt följande specifikation.

	1972/73	1973/74 Beräknat AMS
Psykotekniska undersökningar	24 200 000	34 800 000
Läkarundersökningar i samband med arbetsvård	1 100 000	1 250 000
Resekostnadsersättning och traktamente till arbetssökande m.fl. vid inställelse hos arbetsförmedlingsorgan	100 000	150 000
Forsknings- och utvecklingsarbete	—	10 000 000
Information till allmänheten genom publikationstryck och annonsering m.m.	6 707 000	17 675 000
Tryckning av blanketter för arbetssökande	1 450 000	1 650 000

	1972/73	1973/74 Beräknat AMS
Material till arbetsmarknadsstyrelsens tryckeri	350 000	485 000
Drift och underhåll av tjänstebilar	160 000	280 000
Kapitalkostnader avseende tryckerimaskiner och tjänstebilar	137 000	214 000
Gemensamma förvaltningskostnader	194 960 000	261 786 000
Summa	**229 164 000**	**328 290 000**

1. *Psykotekniska undersökningar.* Ifrågavarande undersökningar används som hjälpmedel av förmedlingen, arbetsvården och yrkesvägledningen. Mest används psykoteknisk undersökning av yrkesvägledningen. Undersökningarna är av olika typer. S. k. fullständig anlagsundersökning dominerar. Arbetsvården använder även speciellt anpassade undersökningar, främst för sökande med syn- eller hörselskador. De undersökningar som har funnits för urval till arbetsmarknadsutbildning håller på att avvecklas, eftersom de visat sig inte vara tillfyllest som utredningsunderlag. I stället har ett koncentrerat undersökningsförfarande med anpassning till de olika kraven i utbildningsgångarna vid omskolningscentra utarbetats och införs nu successivt. Det nya undersökningsförfarandet väntas få även andra användningsområden än val av arbetsmarknadsutbildning.

Kostnaderna för psykotekniska undersökningar uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 21 milj. kr. Antalet undersökningar utgjorde ca 20 500. Styrelsen räknar med att ca 30 000 undersökningar kommer att genomföras under budgetåret 1973/74. Kostnaderna härför beräknas till 34,8 milj. kr.

2. *Forsknings- och utvecklingsarbete.* Styrelsen upprepar sitt flera gånger tidigare framförda yrkande att ett särskilt belopp anvisas för forsknings- och utvecklingsarbete rörande de allmänna arbetsmarknadspolitiska sammanhangen och verkningarna av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Beloppet är tänkt att användas av forskningsinstitutioner utanför arbetsmarknadsverkets organisation.

3. *Informationsverksamhet.* Medelsbehovet beräknas för budgetåret 1973/74 till 17 675 000 kr., vilket innebär en ökning med 10 968 000 kr., varav 6 600 000 kr. hänför sig till kontorsarbetscentralernas kostnader för framställning av lokala platslistor. För tidningen Arbetsmarknaden med praktiklista, lärarlista och dagslista beräknas 4 705 000 kr., för informationsbroschyrer om bl. a. arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt utbildnings- och yrkesvalsmöjligheter 2 699 000 kr., för annonsering 560 000 kr., för anskaffning av audivisuellt informationsmaterial, framställning av filmer om arbetsmarknadspolitiken och deltagande i utställningar 980 000 kr., för anordnande av eller medverkan

i konferenser rörande arbetsmarknads- och arbetsmiljöfrågor 250 000 kr., för medverkan i utredningar och annan projektverksamhet 940 000 kr., för tryckning av styrelsens årsberättelse och informationsskrifter av tillfällig art 342 000 kr., för interninformation genom utgivande av pesonaltidning samt distribution av interna broschyrer 70 000 kr. samt för oförutsedda insatser i samband med snabba konjunkturväxlingar m. m. 529 000 kr.

Försöksverksamhet med öppen förmedling

I anslutning till anslagsframställningen för budgetåret 1973/74 har arbetsmarknadsstyrelsen överlämnat en redogörelse för försöksverksamheten med öppen förmedling. Styrelsen anför bl. a. följande.

Med öppen förmedling menar man dels öppen platsinformation och dels kundmottagning. Den öppna platsinformationen sker genom tillhandahållande av lokala platslistor. Kundmottagningen är en ny enhet som inrättas vid sidan av fackexpeditionerna. Den nya enheten lämnar ut platslistor och yrkesvägledningsmaterial, sköter besöksfördelningen till fackexpeditionerna och ger muntlig information av allmän art. Till systemet med öppen förmedling hör även i vissa fall ordercentral, dvs. en särskild enhet som tar upp alla anmälningar från arbetsgivare av lediga platser, något som normalt sköts av fackexpeditionerna. Dessa inslag utgör komplement till förmedlingsverksamheten i övrigt.

Det centrala i systemet med öppen förmedling är de sökandes möjlighet att själva välja vilka platser de vill söka. Möjligheten att fritt informera sig om efterfrågan på arbetskraft förutsätter två väsentliga ändringar i den vanliga förmedlingens arbetsformer. För det första skall tillgången till platsinformationen inte förbehållas förmedlingspersonalen utan överskådliga förteckningar över de lediganmälda platserna upprättas och tillhandahållas de sökande. Normalt finns uppgifter om lediga platser på handskrivna orderblanketter som endast förmedlingspersonalen förfogar över. För det andra skall de sökande inte behöva lämna uppgifter om sig själva och registreras hos förmedlingen för att få ta del av de lediga platserna.

Tidigare ankom det på arbetsförmedlingen att bland de arbetssökande utvälja och anvisa den sökande som förmedlingen fann bäst lämpad för det utbjudna arbetet. Den arbetssökandes kvalifikationer enligt uppgifter om yrkesutbildning, arbetsbetyg och vitsord skulle utgöra den huvudgrund efter vilket urvalet av arbetskraft skulle ske. Om flera jämngoda sökande fanns anmälda, skulle valet ske med hänsyn till de sökandes försörjningsplikt. Sökande som av förmedlingen anvisats arbete var skyldig att omedelbart eller på angiven tid infinna sig hos arbetsgivaren. Han fick på förmedlingen ett anvisningskort, som skulle överlämnas vid ankomsten till arbetsgivaren. Sökanden ägde dock

alltid själv avgöra, huruvida och på vilka villkor han ville anta det erbjudna arbetet. Numera betraktar man det som förmedlingens primära uppgift att öppet informera om olika anställningsmöjligheter. Förmedlingen skall ge den arbetssökande bästa möjliga underlag för att själv välja vilka platser han vill söka. Den allmänna motiveringen för denna princip om friare informationsformer lämnades i arbetsmarknadsverkets handbok Förändring och trygghet (1967). Arbetsförmedlingens service skulle göras mer konsumentinriktad och mer än tidigare differentieras efter avnämarnas behov. Någon schematisk registrering av alla sökande borde inte längre tillämpas. Förmedlingen skulle i första linjen öppet och obyråkratiskt fungera som en upplysningstjänst till allmänheten i arbetsmarknadsfrågor. På detta sätt skulle förenklingar av arbetsrutiner kunna ske, som i sin tur gav tid för den fördjupade individuella hjälp som många arbetssökande behövde få.

I sin huvudrapport (SOU 1968: 60, s. 112 och 113) Arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken anslöt sig statskontoret till tanken på en differentiering av förmedlingsinsatserna på angivet sätt. Den enskilde skulle ges möjlighet till ingående förmedlingssamtal när hans sysselsättningssituation så påfordrade. Sådana sökande som hade sina yrkessituationer klara för sig och endast efterfrågade upplysningar om lediga platser eller enklare arbetsmarknadsinformation skulle kunna få detta utan den tidsspillan som ett förmedlingssamtal innebär. De förmedlingsorganisatoriska konsekvenserna av en differentiering måste enligt statskontoret bli "ett system med öppen förmedling, dvs. att uppgifter om lediganmälda platser hålls tillgängliga för avnämarna utan att dessa registreras genom inskrivningsförfarande".

Förändringen av förmedlingens arbetsformer har skett som ett led i en nödvändig r a t i o n a l i s e r i n g av mer rutinbetonade uppgifter vid förmedlingskontoren. Syftet med denna rationalisering har varit dels att kunna betjäna en ökad krets av arbetstagare och arbetsgivare och dels att kunna öka insatserna för grupper av arbetssökande och enskilda personer som möter särskilda omställningsproblem på arbetsmarknaden. Rationaliseringen genom den öppna förmedlingen har skett genom att det i större utsträckning än tidigare har överlämnats åt parterna själva att göra urvalet av platser resp. urvalet av sökande. Arbetsförmedlingen har i stället sökt lägga sina personella insatser på de ärenden där urvalet av olika anledningar inte låter sig göras av parterna på egen hand. I övrigt har det öppna förmedlingssystemet främst påverkat arbetsformerna vid individuell platsförmedling genom att alla förmedlare genom listorna haft information om platsutbudet inom alla eller flertalet yrken mot tidigare enbart inom en del. Det interlokala förmedlingsarbetet har knappast påverkats.

Vid en förfrågan till länsarbetsnämnderna om erfarenheterna av öppen förmedling framkom bl. a. att alla nämnder ansåg att systemet

med öppen förmedling ledde till rationaliseringsvinster. Detta skedde på tre sätt.

1. Den mekanisering av informationsprocessen som platslistorna innebar hade gjort att mycket av förmedlarens tid, som förut upptogs av att svara på förfrågningar om platser, kunnat ägnas åt mer kvalificerat förmedlingsarbete. Samtidigt hade informationen nått fler sökande. Produktionen av platslistor borde dock kunna förbättras väsentligt men till det behövdes ökade resurser.

2. Arbetstekniken vid förmedlingen hade förändrats. De tidskrävande obligatoriska inskrivningarna hade slopats och grovgallringen av sökande till företagen minskat i omfattning. Båda arbetsuppgifterna förekom fortfarande men endast i de fall man ansåg att behov av sådan hjälp förelåg.

3. Införandet av kundmottagning hade bidragit till en rationell arbetsfördelning. Därigenom hade en utjämning av arbetsbelastningen kunnat ske och man hade kunnat koordinera insatserna bättre.

Försöksverksamhet med öppen förmedling inleddes år 1967. Försöken omfattade till en början bara ett fåtal kontor men utvidgades efter hand. Kundmottagning finns nu vid 44 av de 69 distriktskontoren och dessutom vid 20 lokalkontor. Ordercentral har prövats vid 30 distriktskontor och åtta lokalkontor. Öppna platslistor utges för 50 arbetsförmedlingsdistrikt.

Enligt statsmakternas beslut skulle arbetsmarknadsstyrelsen göra en utvärdering av försöksverksamheten med öppen förmedling och redovisa resultatet härav i så god tid att det kunde beaktas vid statsmakternas behandling av anslagsframställningarna för budgetåret 1972/73. Till grund för styrelsens behandling av ärendet hösten 1971 låg dels en inom styrelsens kansli utarbetad rapport i ämnet, dels yttranden häröver från arbetsmarknadens organisationer och Arbetslöshetskassornas samorganisation. I rapporten framhölls att såväl positiva som negativa effekter av försöksverksamheten hade framkommit. Med hänsyn till de positiva erfarenheterna föreslogs i rapporten att försöken skulle avslutas den 1 juli 1972. Erforderliga förbättringar borde därefter enligt rapporten ske inom ramen för det utvecklingsarbete som arbetsmarknadsverket har att bedriva. Av yttrandena över rapporten framgick emellertid att arbetsmarknadsorganisationerna ansåg att försöksverksamheten borde fortsätta ytterligare någon tid och att kompletterande försök med delvis ny inriktning borde göras. Rationaliseringen av förmedlingsarbetet hade drivits för långt på vissa punkter enligt organisationernas uppfattning. Bl. a. framfördes önskemål om följande ändringar i verksamheten, nämligen 1) inskrivning av flertalet sökande, 2) bättre hjälp till arbetsgivarna med urval av sökande, 3) bättre mått på förmedlingens effektivitet.

På grund av vad som sålunda hade framkommit beslöt arbetsmarknadsstyrelsen att begära anstånd med redovisningen av försöksverksam-

heten så att ytterligare försök skulle kunna ske, vilket bifölls av statsmakterna (prop. 1972: 1 bil. 13, InU 1972: 3, rskr 1972: 63). Styrelsen beslöt vidare att särskilda försök med modifierad öppen förmedling skulle göras vid några utvalda distriktskontor. I enlighet härmed har under våren 1972 försök gjorts i följande avseenden, nämligen 1) bättre faktauppgifter i platslistorna, 2) anonyma platsnotiser, 3) uppgift om facklig kontaktman i platsnotiserna, 4) registrering av arbetssökande i kundmottagningen, 5) platsförslag inom öppen förmedling.

Vidare har en undersökning gjorts av de lokala platslistornas aktualitet och en räkning av tillsatta platser vid kontor med öppen förmedling.

Samtidigt med försöken med öppen förmedling påbörjade styrelsen försök med telefonanmälan från arbetslösa medlemmar i arbetslöshetskassorna. F. n. bedrivs sistnämnda försök i 52 arbetsförmedlingsdistrikt. Styrelsen kommer att redovisa resultaten av denna försöksverksamhet i annat sammanhang.

Antalet lokala platslistor — reguljära och periodiskt utgivna — som framställs f. n. utgör närmare 100 och antalet produktionsställen är ca 40. Den sammanlagda upplagan uppgår till närmare 100 000 ex. per vecka. Samtidigt finns ett 90-tal förmedlingskontor, som inte har möjlighet att publicera sitt platsmaterial. Vad gäller periodiciteten litar flertalet till veckolistor, som kompletteras med tilläggslistor utgivna en eller ett par gånger i veckan eller dagligen. Endast vid två kontor har man hittills prövat dagslistor. Produktionstiden för veckolistorna är en till två arbetsdagar, för dagslistor en halv arbetsdag. De tekniska resurserna för listframställningen är i regel mycket enkla, men sex kontor har en mer avancerad teknisk utrustning till förfogande.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i en framställning till Kungl. Maj:t den 5 juni 1972 anmält, att man önskar ta upp hela frågan om framställningstekniken för listorna i samband med att man prövar möjligheten att introducera ADB som hjälpmedel i förmedlingsarbetet. I detta syfte begär styrelsen medel under budgetåret 1972/73 bl. a. för att pröva ADB för sortering, redigering och utskrift av storstadskontorens platslistor och för vissa produktionstest beträffande övriga arbetsförmedlingars listor. Frågan om framställningstekniken behandlas därför inte närmare här. Man kommer vid en sådan översyn att undersöka i vilken utsträckning det är praktiskt och ekonomiskt möjligt att gå över till dagslistor och vilka tekniska hjälpmedel som kan komma till användning för redigering och tryckning av listor. Också distributionsfrågorna får tas upp vid översynen.

De lokala platslistor som introducerades år 1967 innebar avsevärda förbättringar framför allt i fråga om platsinformationens tillgänglighet. I förhållande till äldre vakanslistor innehöll de nya listorna uppgifter

om en större andel av de platser företagen anmält till förmedlingen. Vidare var platsnotiserna inte längre anonyma utan talade om de rekryterande företagens namn, adress och telefon. De sökande fick på så vis en överblick över efterfrågan på personal hos olika företag som dittills inte varit möjlig att ge. De enskilda notiserna i de nya listorna liknade till en början vad gäller informationen om arbetsvillkoren de kortfattade platsuppgifter som de äldre vakanslistorna innehöll. Dels berodde detta på att anteckningarna på förmedlingens orderblanketter om arbetets art, lön etc. inte var särskilt innehållsrika. Man menade att förmedlaren kände företagen och vid behov kunde komplettera när en sökande frågade. Dels visade det sig vara svårt att från företagen alltid få den väl avvägda, komprimerade information som var önskvärd för publicering. Efter hand skedde förbättringar i fråga om innehållet, men stora skillnader rådde mellan olika företag och olika yrken i fråga om informationens kvalitet. Framför allt förekom uppgifter om lön mycket ojämnt.

Försök som nu gjorts ger vid handen att väsentliga förbättringar kan göras av informationen om arbetets art och lönen. Av redovisningen framgår bl. a. att informationen om arbetsuppgifterna ökat från 46 till 86 % för platser inom arbetaryrken och från 20 till 73 % för tjänstemannayrken. Beträffande kvalifikationskrav har sådana uppgifter ökat från 22 till 67 % i arbetaryrken och från 58 till 96 % i tjänstemannayrken. Också uppgifter om lönen har förbättrats i hög grad. I fråga om arbetaryrken har sålunda beskeden om löneform ökat från 4 till 52 % och om lönebelopp från 2 till 32 %. Inom tjänstemannayrken, där löneuppgifter tidigare förekom i 1/3 av notiserna, har denna andel höjts till 3/4.

De här sammanfattade resultaten visar att möjligheten till snabba informationsförbättringar delvis beror på utbildnings- och anställningsförhållandena inom olika yrken. Av detta skäl får man räkna med att lika omfattande förbättringar inte alls eller i varje fall inte lika snabbt kan uppnås för alla yrkesgrupper. Som framgått av redovisningen har dock markanta förbättringar uppnåtts över lag. För att förklara detta måste man anta att det till stor del är företagens benägenhet att informera som avgör om utförligare uppgifter skall lämnas eller ej. Antagandet bestyrks av att de företag som deltagit har rätt divergerande uppfattningar om värdet av förbättrade data i platslistorna. En del anser det tydligen självklart att förbättringar av detta slag bör göras. Andra tycks vilja bygga helt på de personliga kontakterna med förmedlingen. Försöket har för övrigt visat att det upplevs som mycket väsentligt för de flesta arbetsgivare att hålla en muntlig personlig kontakt med arbetsförmedlarna. Ett initiativ från en förmedling att bygga mer på skriftliga kontakter slog inte väl ut.

Även om förmedlingens standardinformation om lediga platser kan

bli mer fullständig på viktiga punkter, måste den inte sällan kompletteras med uppgifter från företagen som gäller arbetsförhållanden, arbetsmiljö o. l. Sådana uppgifter lämnas vanligen av företagens personalanställare. I enlighet med styrelsens nyssnämnda beslut har försök också gjorts med att i platslistorna ange facklig kontaktman som de arbetssökande kan vända sig till för att få kompletterande information om företag och arbetsmiljö. Sistnämnda försök har varit av begränsad omfattning (30 fackliga kontaktmän, ett 80-tal redovisade förfrågningar från sökande). De har närmast haft karaktären av en förundersökning.

Ett begränsat försök med anonyma platsbeskrivningar har gjorts. Försöket omfattade enbart tjänstemannaplatser inom den privata sektorn. Efter försöket gjordes en enkät bland berörda företag och arbetssökande. Reaktionen från de arbetssökande är klart negativ till anonym platsinformation i listorna (ombytessökande 94 %, arbetslösa 83 % och studerande 82 % negativa). Företagens reaktion framgår inte säkert av enkäten men verkar mera positiv till anonym platsinformation.

Kvaliteten hos den information som ställs till de arbetssökandes förfogande genom de lokala platslistorna beror inte bara på sakinnehållet i platsbeskrivningarna. Därtill kommer också att höga krav på aktualitet hos den publicerade informationen måste uppställas. När inaktuella uppgifter om lediga platser ingår i det informationsunderlag som förmedlingen använder som sitt arbetsmaterial och som den sprider till arbetssökande för deras egen användning, leder det till merarbete för de arbetssökande, arbetsgivarna och förmedlingens personal. Aktualiteten beror dels på de tekniska hjälpmedel som står till förfogande för redigering och tryckning, dels på arbetsgivarnas avanmälan av inaktuella platser. Vid ett undersökningstillfälle i maj 1972 omsattes i genomsnitt ca 50 % av platserna per vecka, men omsättningen varierade starkt mellan olika kontor och olika yrkesgrupper. Vid en kontroll framkom att 3/5 av de inaktuella platserna inte hade avanmälts av arbetsgivarna. På de kontor där man prövat dagslistor anser man sig ha fått en bättre aktualitet i listorna. Undersökningen visar dock att detta huvudsakligen gäller de inkommande notiserna. De platser som borde avanmälts men ändå stått kvar i listan har haft ungefär lika stor andel i dagslistorna som i veckolistorna (60 resp. 55 % av de inaktuella). Systemet med dagslistor är inte ensamt tillräckligt för att garantera aktualiteten i listorna. Om förmedlingen får möjlighet att i ökad utsträckning gå över till dagslistor, kvarstår det ändå olöst hur man skall åstadkomma omedelbar avrapportering från arbetsgivarna.

Som berörts i det föregående uttalade sig organisationerna på arbetsmarknaden för utvidgad registrering av arbetssökande vid kon-

tor med öppen förmedling. Argumenteringen var därvid följande. LO ansåg att arbetsformerna i kundmottagningen borde möjliggöra bättre bevakning av personer som behöver service utan att de själva begär det. Ett hjälpmedel kunde vara, menade LO, en uppmaning till varje sökande att skriva in sig i enkel form för att fortsatta kontakter skall kunna tas från förmedlarnas sida. Också med tanke på den stora andelen ombytessökande och nyinträdande på arbetsmarknaden borde det finnas utvidgade registreringsmöjligheter, om de sökande så önskar under bevarande av deras anonymitet. Av liknande skäl som LO förordade TCO som huvudprincip att alla besökande i kundmottagningen på lämpligt sätt borde erbjudas registrering och att alla borde registreras som inte uttryckligen avböjer detta. För merparten arbetssökande torde önskemålet om anonymitet vara underordnat önskan om att få tillgodogöra sig förmedlingens service i den utsträckning sådan kan erbjudas. Det kan förväntas, menade TCO med hänvisning till att rapporten inte behandlade storstadsområdenas arbetsförmedlingar, att svårigheterna att få erforderlig kontakt med besökarna i kundmottagningen kommer att accentueras vid de största kontoren med deras stora tillströmning av arbetssökande. TCO framhöll vidare särskilt önskemål om aktiva förmedlingsåtgärder för ombytessökande. Inskrivning är en förutsättning för att förmedlingen skall kunna lämna en kvalificerad service även mellan de tillfällen då den arbetssökande besöker förmedlingen. Ett bristande intresse för att registrera ombytessökande medför därför en försämring av förmedlingsservicen för de yrken där andelen ombytessökande är hög, ansåg TCO.

De nya försöken med registrering av arbetssökande i kundmottagningen hade enligt de anvisningar som styrelsen utfärdade för försöken två syften, nämligen a) att bättre säkerställa att de arbetssökande får den hjälp de är i behov av och b) att ge arbetsförmedlingen bättre överblick över aktuella sökande och därigenom också bättre möjligheter att ge förslag på sökande till arbetsgivare. Registreringen skulle enligt anvisningarna grundas på s j ä l v d e k l a r a t i o n. Vid sin första kontakt med kundmottagningen ombeds den sökande att på en förenklad inskrivningsblankett själv fylla i namn, ålder, yrke, adress, nuvarande sysselsättning och önskemål om arbete. Vid samtal med en arbetsförmedlare i kundmottagningen lämnas sedan ytterligare uppgifter om t. ex. utbildning eller yrkeserfarenhet. På grundval av de uppgifter som sökanden sålunda lämnar på blanketten och under samtalet bedömer arbetsförmedlaren om det räcker med att sökanden själv orienterar sig i platslistan eller bör få ett samtal på en fackexpedition. För att förmedlingen skall kunna "fånga upp" alla arbetssökande med inskrivning och samtal skall inga platslistor ligga lätt åtkomliga i kundmottagningen. När inskrivning skett lämnar kundmottagningen en kopia av sökandeblanketten till fackexpeditionen för det yrkesområde

inom vilket sökanden vill ha arbete. På detta sätt får fackexpeditionerna ett register över alla aktuella sökande och därmed bättre möjligheter att ge företagen anvisning på sökande.

Till försöket med registrering av sökande i kundmottagningen hör också en uppföljningsrutin. När den som skrivits in på detta sätt inte haft någon kontakt med förmedlingen på tre veckor, sänder arbetsförmedlingen ut ett tryckt brev, där sökanden uppmanas att ange om han önskar fortsatt kontakt med förmedlingen eller inte. När svaren kommit in görs en bedömning av om sökanden bör få ett samtal på en fackexpedition eller om kundmottagningens service fortfarande är tillräcklig. Om man anser att fackexpeditionen bör överta ärendet, avförs sökanden ur kundmottagningens register och ny inskrivning sker på expeditionen. Sökanden räknas då inte längre som enkelt inskriven.

Vid försöken har undantag från registrering gjorts i fråga om sökande som uttryckligen begärt detta. Vid de medelstora kontoren har detta skett uppskattningsvis i högst 10 % av fallen. Vid ett storstadskontor har antalet uppgått till närmare 20 %. Dessutom har listor skickats till sökande utan registrering, varvid förmedlingen haft uppgift om anmälningsdag och yrkesområde samt om namn och adress.

Av inhämtade yttranden från berörda länsarbetsnämnder framgår bl. a. att den öppna förmedlingen fungerar på väsentligt olika sätt i skilda delar av landet. Vid en del kontor är det i nuvarande arbetsmarknadsläge bara en liten andel som anlitar enbart kundmottagningen (9—10 %), vid andra kontor en rätt stor andel (35—40 %). Av sökande som vänt sig enbart till kundmottagningen är det främst arbetslösa ungdomar, studerande och yngre ombytessökande som registrerats. Äldre arbetslösa och ombytessökande har hänvisats till fackexpeditionerna. Huvuddelen har stått anmälda i kundmottagningen kortare tid, men rätt betydande andelar — mellan 1/4 och 1/3 — har kvarstått som arbetssökande i mer än två månader.

I nämndernas yttranden framkommer en viss tveksamhet om registreringen haft ett värde som svarar mot merarbetet vid förmedlingen. Denna tvekan beror inte på att man betvivlar värdet av att ha tillgång till uppgifter om det stora flertalet sökande utan på den aktuella personalsituationen vid förmedlingskontoren. På grund av otillräcklig tillgång till förmedlingspersonal har det långt ifrån alltid varit möjligt att uppfylla de förväntningar som registreringen väckt hos sökandena. Utöver personalsituationen har också det kärva arbetsmarknadsläget bidragit till att registren inte har utnyttjats i en utsträckning som eljest varit möjlig. Nämnderna noterar att fackexpeditionerna har fått bättre överblick över aktuella sökande genom att de fått kopior av kundmottagningens sökandeblanketter och därmed bättre möjligheter att ge företagen förslag på sökande. Men efterfrågan på arbetskraft har varit så liten under den redovisade försöksperioden, att förbättringarna inte

utnyttjats nämnvärt. Enbart registreringen är inte särskilt tidskrävande. Enligt en uppskattning skulle denna rutin, om den infördes över hela landet, motsvara en insats av ungefär 26 förmedlartjänster. Det som tar tid är de åtgärder registreringen ytterst syftar till, alltså bättre avpassade, ökade insatser för en del av kundmottagningens sökande.

När det gäller att dra slutsatser av de nu gjorda fortsatta försöken konstaterar arbetsmarknadsstyrelsen att dessa kommit till stånd framför allt därför att arbetsmarknadsparterna krävt bättre bevakning och bättre hjälp till sådana arbetssökande som anlitar enbart kundmottagningen.

Det har hävdats från arbetstagarsidan bl. a. att de sökandes önskemål om anonymitet är underordnade behovet av individuell hjälp. Framkomna uppgifter tyder på att antagandet är riktigt i ett kärvt arbetsmarknadsläge. Bara en mindre del av dem som infann sig personligen på arbetsförmedlingen hade något emot att lämna uppgifter om sig själva på en sökandeblankett. Men det finns också tillräckligt många som bara vill veta vilka arbeten som finns för att man inte bör överväga obligatorisk registrering. Möjligheten till fri information utan registrering måste stå öppen med tanke på dessa sökande, och det är inte uteslutet att deras andel ökar i ett annat läge. Det finns också speciella förhållanden för vissa yrkesgrupper att ta hänsyn till. Så t. ex. gäller för lärare att bekantgörandet av längre förordnanden sker genom platslista (den centralt utgivna Lärarlistan). Läraren uppger endast namn och adress till förmedlingen och får listan hemsänd. Ansökan sker inte genom förmedlingen utan direkt till vederbörande skolstyrelser.

Arbetstagarsidan antog vidare att svårigheterna att få kontakt med sökandena skulle accentueras vid storstadsförmedlingarnas kundmottagningar, om registrering inte började tillämpas i större utsträckning än dittills. I den nu föreliggande redovisningen ingår erfarenheter från distriktskontoret i Göteborg. Redan före de nya försöken hade man där tillämpat inskrivning i kundmottagningen i rätt stor utsträckning, något som tyder på att registrering genom självdeklaration är ett hjälpmedel som bör utnyttjas vid storstadskontoren. Man skall emellertid också observera att kontoret i Göteborg inte tillämpar strikt likartade arbetsformer vid alla enheter utan anpassar arbetssättet efter olika yrkesgruppers behov.

Som nämnts i det föregående har kompletterande försök med p l a t s f ö r s l a g inom öppen förmedling inletts med anledning av framkomna önskemål om bättre hjälp till arbetsgivarna med ett första urval av arbetssökande. Platsförslag i mindre systematiserad form är i och för sig ingen nyhet i förmedlingsarbetet. Förmedlingen har naturligtvis alltid diskuterat konkreta platser med arbetssökandena. Sedan den öppna förmedlingen infördes har emellertid denna del av förmedlingsarbetet mest vilat på fackexpeditionerna. Det principiellt nya med den öppna förmedlingen är att sökandena har fri tillgång till information

om lediga platser och själva får välja. Tidigare var det förmedlaren som valde åt sökanden. Det har emellertid visat sig att många sökande behöver en viss medverkan av förmedlingen. I ett läge med få lediga platser blir denna medverkan särskilt angelägen.

Syftet med försöken med platsförslag var att pröva en modell för utökad service åt dem som anlitar enbart kundmottagningen.

De som registrerats där genom självinskrivning skulle inte bara tilldelas en platslista, utan ett konkret förmedlingssamtal skulle inledas i varje enskilt fall. Förmedlaren skulle härvid förvissa sig om att sökanden uppfattat arbetsvillkoren rätt och att villkoren motsvarade sökandens erfarenheter. Denna konkreta hjälp vid platsvalet syftade samtidigt till att undvika klart onödiga förfrågningar hos företagen från sökandens sida. Till skillnad från vad som gäller vid anvisning (arbetsanvisning) skulle förmedlaren inte ta kontakt med arbetsgivaren för den sökandes räkning för att avtala tid för besök. Termen anvisning används alltjämt i dagligt tal inom förmedlingen men innebär inte längre något föreläggande gentemot sökanden. Vid anvisning tar förmedlaren kontakt med arbetsgivaren för sökandens räkning, medan detta inte sker vid platsförslag. I övrigt innebär anvisning och platsförslag ungefär detsamma.

En undersökning vid fem kontor med öppen förmedling utvisar att drygt 3 400 anvisningar (kontakter med företag om individuella arbetssökande) gjordes under en räkningsvecka i början av maj 1972. Antalet anvisningar skall jämföras med antalet lediganmälda platser, som utgjorde 4 500. Samtidigt uppgick antalet anmälda arbetssökande hos de fem kontoren till 19 200 personer. Bristen på lediga platser var således mycket stor. I utredningen redovisas en lokal enkät till rekryterande företag som visar ett uttalat önskemål från arbetsgivarnas sida att förmedlingen gör anvisningar, dvs. att förmedlingen för sökandens räkning tar kontakt med rekryterande företag. En motsvarande enkät till arbetssökande pekar snarast åt motsatt håll. En övervägande del av sökandena önskar ta kontakt själva med arbetsgivarna.

Från länsarbetsnämnderna inhämtade uppgifter ger vid handen att platsförslag visat sig vara ett värdefullt komplement till anvisning. Användningen av platsförslag kan göras mer eller mindre omfattande så att t. ex. platsförslag lämnas bara efter förmedlingens bedömning i det enskilda fallet eller så att ingen arbetssökande som infinner sig personligen hos förmedlingen blir utan denna hjälp.

Arbetsmarknadsstyrelsen har även tagit upp förmedlingsstatistiken till behandling. En anmärkning som arbetsmarknadens organisationer har riktat mot systemet med öppen förmedling är att man inte har samma kontroll som tidigare över utfallet av den löpande förmedlingsverksamheten. De nu gjorda försöken med enkel registrering och platsförslag i kundmottagningen har visat att det nu finns bättre

möjligheter att ta fram uppgifter om anmälda platser som har tillsatts med sökande vid förmedlingen. Införandet av sådana rutiner som registrering och platsförslag kräver att kundmottagningen i likhet med fackexpeditionerna för vissa anteckningar över sina åtgärder och därmed också får en bättre kontroll över arbetet. Anteckningar om gjorda anvisningar och platsförslag gör det möjligt att utarbeta styrinformation för förmedlingen utvisande bl. a. vilka företag och vilka platser som har fått resp. inte har fått anvisning på sökande. Om dessa uppgifter kompletteras med statistisk information om antal arbetssökande, antal anvisningar och platsförslag samt tillsatta platser får förmedlingen ett värdefullt underlag för införande av nya bättre avpassade förmedlingsåtgärder. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att sådan förmedlingsstatistik och styrinformation i fortsättningen skall tas fram vid alla arbetsförmedlingar i landet.

Arbetsmarknadsstyrelsen avslutar sin redovisning av försöksverksamheten med öppen förmedling med att lägga fram förslag till ändrade arbetsformer för förmedlingen och till vissa omläggningar av förmedlingskontorens inre organisation.

Fr. o. m. den 1 juli 1973 bör kundmottagning inrättas vid alla distriktskontor och större lokalkontor efter i stort sett den modell som prövats i den tidigare försöksverksamheten. Inom ramen för denna genomgående organisation måste dock en anpassning göras med hänsyn till ort och i viss mån till yrke. Kundmottagningens uppgifter och arbetsformer bör utformas på det sätt som prövats vid nu redovisade nya försök. Detta innebär att alla sökande som anlitar enbart kundmottagningen bör registreras genom självdeklaration, om de inte avböjer det, och få hjälp med platsförslag i kundmottagningen. Från den generella regeln om registrering bör undantas feriearbetssökande ungdomar. Registreringen bör göras på det sätt som prövats vid distriktskontoret i Göteborg, varvid någon ny inskrivning inte behövs, när ärendet överförs till en fackexpedition för ytterligare platsförmedlande åtgärder. Avpassade på lämpligt sätt bör motsvarande arbetsformer med registrering och platsförslag samtidigt införas även vid kontor utan kundmottagning.

För genomförandet av dessa åtgärder för att förstärka den direkta platsförmedlande verksamheten inom hela förmedlingsorganisationen fordras ett tillskott av förmedlingspersonal som ligger inom ramen för vad styrelsen har yrkat i sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74.

Vad gäller de öppna platslistorna ämnar styrelsen göra en översyn av hela produktionsordningen med sikte på att förslag skall kunna läggas fram i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1974/75. Förbättringar av platslistornas innehåll i vad avser bl. a. arbetets art och lönen bör dock ske snarast. Vidare bör försöken med uppgift om facklig kontaktman fortsättas.

Vad härefter beträffar förmedlingskontorens inre organisation anser arbetsmarknadsstyrelsen att man för framtiden bör särskilja tre grundfunktioner hos arbetsförmedlingen, nämligen en informationsfunktion, en platsförmedlande funktion och en arbetsförberedande funktion. Förmedlingspersonalens uppgifter skall omspänna alla tre funktionerna. Arbetsvårds- och yrkesvägledningspersonalen har dock främst arbetsförberedande uppgifter.

Styrelsen föreslår att kundmottagning och eventuell ordercentral bildar en mottagningssektion med både information och platsförmedling som sina uppgifter. Kundmottagningen bör ha minst två handläggande tjänstemän.

Styrelsen har vidare övervägt fackexpeditionernas organisation. Den arbetsfördelning som förekom tidigare inom förmedlingen innebar en expeditionsindelning efter kön och vid större kontor även efter näringsgrenar eller yrkesområden. Ofta anordnades lokalerna så att två förmedlare hade tillgång till samma platsinformation. Genom tillkomsten av de lokala platslistorna, som ger alla förmedlare tillgång till hela platsinformationen, blev det möjligt att pröva annan arbetsfördelning inom förmedlingen. Statskontoret föreslog sålunda i sin huvudrapport (SOU 1968: 60 s. 116) att fackexpeditionerna skulle utgöra sammanhållna enheter utan uppdelning efter yrkesområden. En nyligen gjord undersökning visar emellertid att flertalet distriktskontor alltjämt tillämpar en indelning efter snäva yrkesområden.

Arbetsmarknadsstyrelsen vill för sin del avvisa ett slopande av uppdelningen efter yrkesområden med tanke på de platsförmedlande uppgifterna. Å andra sidan måste en långtgående uppdelning efter snäva yrkesområden anses olämplig framför allt med tanke på ökningen av de arbetsförberedande uppgifterna. Dessa uppgifter, som har utredande karaktär och kräver mer tid än det direkta förmedlingsarbetet, förutsätter större arbetsenheter med möjlighet till vidare arbetsfördelning. Med större arbetsenheter blir det dessutom möjligt att ta fackexpeditionernas förmedlingspersonal i anspråk även för utredande och arbetsförberedande åtgärder. Styrelsen föreslår därför att fackexpeditionerna sammanförs till sektioner benämnda förmedlings- och utredningssektioner, vilka täcker relativt breda yrkesområden. Antalet sektioner bör beroende på förmedlingskontorets storlek vara mellan tre och fem. En sektion bör ha minst fem handläggande tjänstemän.

De arbetsförberedande åtgärderna har på grund av strukturförändringarna på arbetsmarknaden kommit att utgöra en växande del av förmedlingens arbete. Alla åtgärder som vidtas i arbetsförberedande syfte kräver utredning av sökandens situation. I många fall, t. ex. i omskolningsärenden, görs dessa utredningar av en förmedlare på en fackexpetion, i andra fall handläggs ärendet av arbetsvårdspersonal. Ofta är ett samarbete förmedlare—arbetsvårdare—yrkesväg-

ledare nödvändigt för ett ärendes lösning. Ett sådant samarbete förutsätts f. ö. i den nya kontorsorganisationen genom att de tre verksamhetsgrenarna ställts under gemensam ledning av distriktskontorschefen. Detta samarbete bör stärkas ytterligare enligt styrelsens mening. Vid åtskilliga förmedlingskontor har s. k. AVY-grupper organiserats i syfte att åstadkomma ett organiserat samråd mellan förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning i utredningsärenden. Mot denna bakgrund föreslår styrelsen att arbetsvårds- och yrkesvägledningspersonalen organisatoriskt och lokalmässigt förs till de föreslagna förmedlings- och utredningssektionerna. En fråga som då uppkommer är om man bör skilja mellan de platsförmedlande och de arbetsförberedande uppgifterna inom de nya sektionerna. Styrelsen vill för sin del inte föreslå en sådan uppdelning. Ingenting hindrar emellertid att man vid de största förmedlingskontoren tillämpar en arbetsfördelning som möjliggör att vissa tjänstemän huvudsakligen ägnar sig åt platsförmedling.

Inom de nya sektionerna fordras åtgärder för samordning så att en avvägning kan göras av personalinsatserna för platsförmedling resp. arbetsförberedande åtgärder. Vidare behövs samordning mellan varje sektion och kundmottagningen, vilken har även platsförmedlande uppgifter. Styrelsen anser därför att en sektionschef bör utses bland redan befintliga tjänstemän på varje förmedlings- och utredningssektion. På varje distriktskontor bör vidare finnas en ställföreträdande kontorschef med uppgift att svara för bl. a. samordningen mellan förmedlings- och utredningssektionerna. Alla remisser till arbetsvård och yrkesvägledning bör gå genom den ställföreträdande kontorschefen. Denne bör utses bland redan befintliga tjänstemän på distriktskontoret.

I fråga om storstadskontoren föreslår styrelsen att förmedlingsarbetet uppdelas på enheter och inom dessa enheter på sektioner. För varje sådan större enhet bör en chef med ansvar för planeringsfrågor finnas. I övrigt kan organisationen och samordningen överensstämma med vad som gäller för andra förmedlingskontor.

Den föreslagna ändringen att förmedlings-, arbetsvårds- och yrkesvägledningspersonal bör ingå i samma sektioner under gemensam ledning fordrar på många håll lokalmässiga omdispositioner.

De nu föreslagna ändringarna i förmedlingens inre organisation bör enligt styrelsens mening genomföras successivt med början den 1 juli 1973 och kan knappast beräknas vara avslutade före den 1 juli 1974.

Programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet

Arbetsmarknadsstyrelsens och skolöverstyrelsens anslagsframställningar

Arbetsmarknadsutbildning. Under budgetåret 1971/72 deltog 121 000 personer i arbetsmarknadsutbildning (exkl. anpassningskurser och lokaliseringsutbildning). Ca 96 000 personer påbörjade under perioden sin utbildning. Jämfört med föregående budgetår innebär detta en ökning med 14 resp. 13 %.

De totala kostnaderna budgetåret 1971/72 för arbetsmarknadsutbildning har för arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen uppgått till 418,1 resp. 270 milj. kr. Härtill kommer 6 resp. 18,6 milj. kr. för anpassningskurser för handikappade (se delprogrammet Utbildning av svårplacerade).

I följande sammanställning redovisas antalet påbörjade utbildningar samt dessas utbildningsvolym i veckor under budgetåret 1971/72, fördelat på skilda utbildningsanordnare.

Kursområde	Antal elever	Procentuell fördelning	Utbildningens genomsnittliga längd i veckor	Antal elevveckor
SÖ:s särskilt anordnade kurser	53 200	55,4	22	1 170 400
Företagsutbildning (exkl. lokaliseringsutbildning)	6 900	7,2	16	110 400
Kurser inom det reguljära utbildningsväsendet	22 900	23,9	28	641 200
Övriga kurser (ex. korrespondenskurser, kurser i bildningsförbundens regi)	13 000	13,5	13	169 000
Summa	**96 000**			**2 091 000**

En fördelning på yrkesinriktning för resp. kvinnor och män visar att ca 10 % av kvinnorna påbörjade utbildning inom vårdområdet och ca 18 % inom kontorsområdet, drygt 16 % inom kommunal hemservice (hemsamariter m. fl.) och ca 10 % inom tillverkningsindustri. Av männen utbildades ca 43 % inom tillverkningsindustri, ca 13 % inom tekniskt-naturvetenskapligt arbete och 5 % inom kontorsområdet.

Bristyrkesutbildningen, som bedrivits sedan hösten 1966, har under budgetåret 1971/72 omfattat 1 900 personer.

Sedan december månad 1970 bedrivs såsom försöksverksamhet under en treårsperiod nordisk arbetsmarknadsutbildning i Övertorneå. Avsikten är att skolan successivt skall byggas ut till att kunna ta emot 225 kursdeltagare från Finland, Norge och Sverige. Under budgetåret

har 150 personer deltagit i denna utbildning. Kostnaderna fördelas mellan länderna enligt särskilt avtal.

I fråga om den långsiktiga utvecklingen på området anför arbetsmarknadsstyrelsen att de snabba och genomgripande förändringarna på arbetsmarknaden medför omställningsproblem för ett stort antal människor. Arbetsmarknadsutbildning har visat sig vara ett effektivt medel för att bl. a. möjliggöra nytt arbete för dem som drabbas av omställningarna och för att ge handikappade och äldre ökad konkurrenskraft på arbetsmarknaden. En årlig ökning av utbildningsvolymen om ca 5 000 personer bedöms därför som realistisk.

Styrelsen väntar att en betydande andel av deltagarna i arbetsmarknadsutbildningen även fortsättningsvis kommer att utgöras av kvinnor. Andelen kvinnor beräknas för budgetåret 1973/74 till minst 50 %.

Styrelsen räknar med en fortsatt ökning av antalet personer i arbetsmarknadsutbildning. För budgetåret 1973/74 beräknas således 130 000 personer komma att delta i sådan utbildning.

Mot bakgrund av att ca en tredjedel av samtliga som undergår arbetsmarknadsutbildning är handikappade eller svårplacerade och att denna kategori svarar för ca 50 % av totala antalet utbildningsveckor föreslår styrelsen att till delprogrammet Utbildning av svårplacerade hänförs ej enbart kostnader för de s. k. anpassningskurserna utan även kostnader för utbildning av handikappade inom reguljär arbetsmarknadsutbildning.

Styrelsen understryker i detta sammanhang angelägenheten av att en prestations- och kostnadsmässig redovisning av arbetsmarknadsutbildningen sker på sådant sätt att en rättvisande bild erhålls av omfattningen av de åtgärder som arbetsmarknadsverket vidtar till förmån för de handikappade och svårplacerade.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller att utbildningsbidragens realvärde successivt minskat trots att grundbidragen höjts åren 1968, 1970 och 1972. De har, framför allt för ensamstående, försämrats i jämförelse med exempelvis arbetslöshetsförsäkringen. Utbildningsbidragen bör enligt styrelsen vara så stora att de stimulerar arbetslösa personer att utbilda sig i stället för att uppbära kontantunderstöd.

Grundbidrag föreslås utgå lika för gift och ogift med 650 kr. per månad. Detta innebär en höjning med 25 kr. per månad för gift och med 75 kr. per månad för ogift. Merkostnaderna härför beräknas till 21 milj. kr. Grundbidraget bör enligt styrelsen ej reduceras av makeinkomst. Kostnaderna härför beräknas till 19 milj. kr.

Traktamente som avser att täcka merkostnader för mat och husrum på utbildningsorten utgår fr. o. m. den 1 juli 1972 med 350 kr. per månad till familjeförsörjare och med 200 kr. per månad för annan än familjeförsörjare. Enligt styrelsens mening bör traktamentet höjas till 450 resp. 225 kr. per månad. Kostnadsökningarna beräknas till 2 resp.

1 milj. kr. *Normalersättningen* föreslås likaså höjd från 200 till 225 kr. per månad och kostnadsökningen härför beräknas bli obetydlig.

För att stimulera en ökad *bristyrkesutbildning* föreslås ett icke behovsprövat stimulansbidrag om 300 kr. per månad. Kostnaden härför uppskattas till 4,5 milj. kr.

Styrelsen föreslår också att ensamstående försörjare och handikappade, som inte kan erhålla förvärvsarbete under ferier inom utbildningstiden, efter särskild prövning skall kunna få *utbildningsbidrag* även under *studieuppehållet*. Kostnaden beräknas till 1,2 milj. kr.

I en särskild framställning har styrelsen hemställt att *statens ansvar för skada* på person eller egendom vid arbetsmarknadsutbildning i företag skall utvidgas att omfatta även sådan utbildning m. m. under vilken eleven uppbär utbildningsbidrag men under vilken undervisningen inte följer någon av skolöverstyrelsen fastställd läroplan.

Det växande utbildningsbehovet bör kunna tillgodoses bl. a. genom ökad *företagsutbildning*. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att ett bidrag till företagen med 4 kr. per elev och närvarotimme skall införas som försöksverksamhet fr. o. m. budgetåret 1973/74. Enligt styrelsen skulle denna form av företagsutbildning användas som alternativ till andra arbetsmarknadspolitiska medel vid exempelvis en konjunkturdämpning. I ett sådant arbetsmarknadsläge är det speciellt angeläget att företagen kan stimuleras till nyrekrytering av ej utbildad arbetskraft. Redan anställda, som på grund av produktionsändringar löper risk att bli arbetslösa, bör genom omskolning i företaget beredas möjlighet att få kvarstanna. Kostnaderna för förslaget beräknas till ca 5 milj. kr.

Enligt bestämmelser i regleringsbrev 1972/73 kan företag som utbildar *person med svårare handikapp* uppbära bidrag i högst sex månader. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att denna tid efter individuell prövning kan förlängas till tolv månader i likhet med utbildning enligt kungörelsen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Merkostnaden beräknas till 1 milj. kr.

Sedan år 1967 kan bidrag i särskilda fall utgå till företag som förbinder sig att för anställning i företaget utbilda *arbetstagare som fyllt 50 år* och bedöms ha ett inte ringa antal återstående år i förvärvslivet samt inte kan antas få stadigvarande anställning utan sådan utbildning. Styrelsen föreslår att åldersgränsen, då särskilda skäl föreligger, får sänkas till 45 år och att utbildningstiden efter individuell prövning kan förlängas till tolv månader. Förslaget innebär en kostnadsökning på 500 000 kr.

Styrelsen har vidare, i enlighet med kungörelsen (1970: 641) om begränsning i myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar eller råd, för prövning underställt Kungl. Maj:t frågan om en höjning av *timersättningen* för den som studerar på deltid från 3 till 4 kr. per närvarotimme. Kostnadsökningen beräknas till 1,5 milj. kr.

Den pågående försöksverksamheten med *barntillsyn* för ensamstående mödrar som utbildas utom hemorten föreslås utvidgad från 100 till 200 barntillsynsplatser. Kostnadsökningen beräknas till 1,5 milj. kr.

Enligt nuvarande bestämmelser får från anslaget Arbetsmarknadsservice bestridas kostnader för *avgiftsfri undervisning i svenska språket för invandrare* under högst två månader i samband med arbetsmarknadsutbildning. Skolöverstyrelsen anser denna begränsning otillfredsställande då den inte tar hänsyn till i vilken mån kursdeltagaren har uppnått tillräckliga kunskaper för att kunna följa och tillgodogöra sig planerad yrkesutbildning. Skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen föreslår därför en ändring som möjliggör förlängd språkundervisning grundad på individuell kunskapsprövning.

För budgetåret 1972/73 får nyssnämnda anslag disponeras för att bestrida kostnader för *bidrag till zigenare,* som fyllt 18 år och deltar i utbildning motsvarande den som ges inom den obligatoriska skolan, efter motsvarande grunder som gäller för utbildningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen. Kostnaderna för sådant bidrag uppgick under budgetåret 1971/72 till 1 597 000 kr. Även för budgetåret 1973/74 beräknas medel behövas för ändamålet. Skolöverstyrelsen beräknar, att bidrag behöver utbetalas till 230 elever med i genomsnitt ca 1 250 kr. per elev och månad. Medelsbehovet beräknas därför till i runt tal 3,5 milj. kr.

Anslagsberäkning. Arbetsmarknadsstyrelsen beräknar för sin del medelsbehovet under delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning till 508 milj. kr. inkl. kostnaderna för föreslagna ändringar av bidragsbestämmelser m. m., som uppgår till 56,3 milj. kr.

Under förutsättning att deltagarantalet under budgetåret 1973/74 i skolöverstyrelsens kurser blir ca 78 500 beräknas skolöverstyrelsens kostnader bli följande.

Personalkostnader		179 600 000
Inventarier		32 500 000
Material för produktion och övningsarbeten		13 400 000
Materiel		25 000 000
Administrativa kostnader (tjänster)		7 300 000
Andra främmande tjänster (hyror m.m.)		57 700 000
Bidrag, ersättningar m.m.		700 000
Diverse kostnadsslag		150 000
Lärarutbildning		4 200 000
	Summa	**320 550 000**

Inberäknat de förutnämnda kostnaderna för bidrag till zigenare skulle det totala medelsbehovet för skolöverstyrelsens vidkommande uppgå till ca 324 milj. kr.

Sammanlagt utgör sålunda arbetsmarknadsstyrelsens och skolöverstyrelsens medelsbehov för delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning (508 + 324 =) 832 milj. kr.

Flyttningsbidrag. På grund av den minskade efterfrågan på arbetskraft har utgifterna för flyttningsbidrag varit lägre under budgetåret 1971/72 än under 1960-talets senare del. Utgifterna uppgick till 56 milj. kr. Under de närmaste åren beräknas bidragsverksamheten ha i stort sett oförändrad omfattning. Regionalpolitiska insatser kan visserligen tänkas medföra en minskning av bidragsverksamheten för flyttningar från Norrland till övriga delar av landet. Samtidigt kan emellertid antalet flyttningar från glesbygd till tätort i skogslänen tänkas öka.

Den regionala obalansen och de fortgående snabba strukturförändringarna gör en förbättring av flyttningsbidragen angelägen. Styrelsen föreslår därför i likhet med föregående år att starthjälpen till familjeförsörjare höjs från 1 000 till 1 500 kr. och utrustningsbidraget från 2 000 till 3 000 kr. Styrelsen föreslår vidare att ersättning skall kunna utgå för inkomstbortfall till den som söker arbete i samband med förestående avsked från anställning samt att flyttningsbidrag skall kunna utgå även till nyexaminerade. Kostnaderna för de föreslagna förbättringarna kan beräknas till ca 9,5 milj. kr.

Totalt beräknas kostnaderna för flyttningsbidrag till 72,2 milj. kr. under budgetåret 1973/74. I detta belopp ryms hjälp till hemvändande utlandssvenskar, vilken har obetydlig omfattning.

Inlösen av egnahem m. m. Under budgetåret 1971/72 har styrelsen löst in 29 egnahem samt sålt 44 egnahem och en bostadsrätt. Under en femårsperiod dessförinnan inlöstes i genomsnitt 50 egnahem per år. Minskningen av antalet inlösta egnahem får tillskrivas konjunkturavmattningen.

Med hänsyn till de ökande försäljningsintäkterna beräknar styrelsen medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 1 milj. kr., dvs. 1 milj. kr. mindre än vad som har anvisats för budgetåret 1972/73. Inlösensumman för högst 100 egnahem och bostadsrätter beräknas till 2,1 milj. kr. och kostnaderna för förvaltning av inlösta bostäder till 100 000 kr. Inkomster på 1,2 milj. kr. beräknas uppkomma vid försäljning av ca 100 bostäder.

Bostäder för flyttande arbetskraft. Medelsbehovet för delprogrammet beräknas till 1,4 milj. kr., varav 50 000 kr. avser lån till zigenares bosättning.

Departementschefen

Innan jag behandlar medelsbehovet under programmet Arbetsmarknadsinformation skall jag dels redovisa mina ställningstaganden till försöksverksamheten med öppen förmedling och dels beröra frågan om förmedlingsverksamheten inom kulturområdet.

I sin huvudrapport (SOU 1968: 60—62) Arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken anförde statskontoret i fråga om arbetsförmedlingen bl. a. att insatserna borde differentieras så att varje förmedlingsärende fick den behandling det fordrade med hänsyn till avnämarens behov samt att en förmedlingsorganisatorisk konsekvens av differentiering var ett system med *öppen förmedling*. Vid min anmälan av statskontorets betänkande för 1970 års riksdag (prop. 1970: 1 bil. 13 s. 23) anförde jag bl. a. att försök med öppen förmedling pågick vid flera förmedlingskontor och att jag inte var beredd att ta ställning till statskontorets förslag förrän den pågående försöksverksamheten hade utvärderats. Arbetsmarknadsstyrelsen borde redovisa resultaten av försöksverksamheten i så god tid att de kunde beaktas vid statsmakternas behandling av anslagsframställningarna för budgetåret 1972/73.

Sedan arbetsmarknadsstyrelsen i december 1971 anhållit om anstånd med ifrågavarande redovisning, anförde jag i prop. 1972: 1 (bil. 13 s. 103) att utvärderingen av försöksverksamheten fick uppskjutas och att jag räknade med att en sådan skulle kunna redovisas för riksdagen senast i 1973 års statsverksproposition.

Arbetsmarknadsstyrelsen har nu lagt fram en utförlig redogörelse för erfarenheterna av den hittillsvarande försöksverksamheten. Av redogörelsen framgår att systemet med öppen förmedling, vilket kort uttryckt innebär kundmottagning och öppna platslistor, har hunnit prövas åtminstone ett par år inom större delen av förmedlingsorganisationen. Vidare framgår att styrelsen på arbetsmarknadsorganisationernas tillskyndan vid några distriktskontor har gjort kompletterande försök med inte oväsentliga modifieringar i det tidigare systemet, bl. a. registrering av arbetssökande genom självdeklaration och ökad hjälp med platsförslag åt arbetssökande i kundmottagningen. Styrelsen avslutar redogörelsen med att föreslå att öppen förmedling i modifierad form införs allmänt i förmedlingsorganisationen fr. o. m. den 1 juli 1973.

Enligt min bedömning överväger de positiva erfarenheterna av försöken. Jag anser mig därför nu böra förorda att öppen förmedling i den modifierade form med registrering och platsförslag som styrelsen har föreslagit skall ingå som ett led i förmedlingsverksamheten i fortsättningen. Jag vill i sammanhanget stryka under vad styrelsen har anfört om den öppna förmedlingen som en viktig del av informationsfunktionen. Innebörden härav är bl. a. att möjligheten att fritt ta del av platsutbudet utan registrering skall stå öppen för alla som besöker förmedlingen.

Genomförandet av ifrågavarande ändring i förmedlingens arbetsformer bör, som styrelsen har föreslagit, inriktas på att kundmottagning inrättas på alla distriktskontor och på de större lokalkontoren. Det bör ankomma på styrelsen att avgöra i vilken utsträckning ordercentral skall inrättas på förmedlingskontoren.

Vad jag nu har anfört innebär att försöksverksamheten med öppen förmedling kan anses avslutad. Som styrelsen framhåller behöver dock vissa frågor utredas ytterligare, t. ex. frågor om framställningen av de lokala platslistorna och platsnotisernas innehåll. Detta kan ske inom ramen för det utvecklingsarbete som styrelsen har att bedriva fortlöpande.

Vad härefter beträffar förmedlingens inre organisation föreslog statskontoret i sitt nyss berörda organisationsförslag att uppdelningen av förmedlingsverksamheten i yrkesexpeditioner skulle slopas och ersättas av sammanhållna förmedlingsexpeditioner. Inom en sammanhållen expedition skulle varje kund få ett större antal valmöjligheter, vilket förutsattes bl. a. stimulera till ökad yrkesrörlighet. Vidare skulle personalresurserna kunna utnyttjas bättre. Statskontoret föreslog även att arbetsvårds- och yrkesvägledningsfunktionerna skulle integreras i de sammanhållna förmedlingsexpeditionerna. Vid min anmälan av organisationsförslaget (prop. 1970: 1 bil. 13 s. 23) anförde jag att förslaget om sammanhållna förmedlingsexpeditioner borde prövas ytterligare innan ställning kunde tas till förslaget. Jag anförde vidare att jag i likhet med statskontoret ansåg att en integrering mellan allmän förmedling, arbetsvård och yrkesvägledning under enhetlig ledning var ägnad att effektivera den samlade förmedlingsverksamheten.

Arbetsmarknadsstyrelsen avvisar nu tanken på att helt slopa uppdelningen efter yrkesområden med hänsyn till de platsförmedlande uppgifterna men anser å andra sidan att uppdelningen inte får drivas för långt med tanke på ökningen av de utredande och arbetsförberedande uppgifterna, vilka förutsätter större arbetsenheter än de nuvarande fackexpeditionerna utgör. Styrelsen föreslår att fackexpeditionerna förs samman till förmedlings- och utredningssektioner som täcker relativt breda yrkesområden. Jag ansluter mig till styrelsens förslag i denna del.

I överensstämmelse med vad statskontoret har föreslagit tidigare förordar arbetsmarknadsstyrelsen vidare att arbetsvårds- och yrkesvägledningspersonalen skall ingå i de nya förmedlings- och utredningssektionerna. Som styrelsen påpekar har i samband med förmedlingens nya kontorsorganisation de tre verksamhetsgrenarna integrerats så till vida som de har ställts under gemensam ledning av distriktskontorschefen. Detta överensstämmer med av riksdagen fastställda riktlinjer för förmedlingens organisation. Jag delar styrelsens uppfattning att det är lämpligt att gå vidare på den inslagna vägen. Ett av syftena med en integrering av verksamhetsgrenarna är att arbetsvård och yrkesvägledning i viss utsträckning skall kunna omhänderhas av tjänstemän inom allmän förmedling. Detta är dock i viss mån beroende av möjligheterna att bredda personalutbildningen inom verket.

De nu behandlade ändringarna i förmedlingens arbetsformer och inre organisation kräver enligt styrelsen personalförstärkningar och ändrade lokaler. Behovet av ökade resurser för ifrågavarande ändamål anser jag

böra prövas successivt och får därvid avvägas mot andra behov inom förmedlingen. Genomförandet av de berörda ändringarna bör därför ske i den takt och i den omfattning framdeles tillgängliga resurser i fråga om personal och lokaler medger. Någon tidpunkt vid vilken ändringarna skall vara genomförda kan följaktligen inte anges nu. Bl. a. med hänsyn härtill är jag inte beredd att i förevarande sammanhang ta ställning till de av arbetsmarknadsstyrelsen väckta frågorna om särskilda sektionschefer vid förmedlings- och utredningssektionerna och ställföreträdare för distriktskontorscheferna.

Mot vad styrelsen har anfört i fråga om utveckling av förmedlingsstatistiken har jag inte något att erinra.

I fråga om *förmedlingsverksamheten inom kulturområdet* får jag anföra följande. Utredningen rörande arbetsförmedlingen inom vissa yrkesområden (OLAF) har den 1 juni 1972 avlämnat betänkandet (Ds In 1972: 5) Arbetsförmedling inom kulturområdet. Utredningen föreslår att förmedlingsverksamheten inom kulturområdet skall överlämnas till en för ändamålet bildad statlig stiftelse. Remissbehandlingen av betänkandet har avslutats nyligen. Remissinstanserna har redovisat skilda uppfattningar i huvudfrågan. Kulturrådet har i sitt den 26 oktober 1972 avlämnade betänkande (SOU 1972: 67) Ny kulturpolitik lagt fram förslag till avgränsning av området för de kulturpolitiska insatserna och mål för samhällets kulturpolitik. Dessa förslag kan, enligt vad kulturrådet har anfört i sitt remissyttrande över OLAF:s slutbetänkande, komma att påverka kulturarbetarnas yrkessituation indirekt. Rådet avser att i ett kommande betänkande om åtgärder rörande förbättring av kulturarbetarnas ekonomiska villkor behandla frågor som nära anknyter till OLAF:s förslag. Det är enligt rådet mycket angeläget att en lösning av förmedlingsfrågorna för kulturarbetarna kommer till stånd, men rådet anser att ytterligare beredning av frågan behövs. Jag är på grund av remissutfallet och de av kulturrådet framförda synpunkterna inte beredd att ta ställning till förslagen förrän frågan om arbetsförmedlingens organisation inom kulturområdet har beretts ytterligare.

Vad härefter angår medelsbehovet under programmet Arbetsmarknadsinformation avser detta, som framgår av arbetsmarknadsstyrelsens anslagsberäkning, huvudsakligen programmets andel i arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader. För de verksamheter som programmet i övrigt omfattar har för innevarande budgetår beräknats 34 204 000 kr., varav 24,2 milj. kr. för psykotekniska undersökningar och 6 707 000 kr. för information till allmänheten genom publikationstryck och annonsering m. m. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att det sammanlagda beloppet för verksamheterna ökas med 32,3 milj. kr., vilket innebär nära nog en fördubbling. Jag kan inte biträda styrelsens förslag att särskilda medel tas upp under förevarande program för forsknings- och utvecklingsarbete rörande arbetsmarknadspolitiken. Under anslaget Kommittéer

m. m. har jag i det föregående beräknat medel för motsvarande ändamål. För psykotekniska undersökningar räknar jag med oförändrat belopp under nästa budgetår. För information till allmänheten beräknar jag en ökning med 500 000 kr., vilket innebär att styrelsen disponerar 7 207 000 kr. för ändamålet under nästa budgetår. Härtill kommer ett belopp motsvarande inkomsterna av försäljning av styrelsens publikationer. Dessa inkomster kan beräknas till ca 300 000 kr. Härutöver föreslår styrelsen att medel tas upp under förevarande program för ersättningar till arkivarbetsverksamhetens kontorsarbetscentraler för dessas befattning med framställningen av lokala platslistor. Styrelsen uppskattar dessa ersättningar till ett belopp av 6,6 milj. kr. Eftersom ifrågavarande utgift skall motsvaras av lika stor inkomst under programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade blir det inte fråga om en verklig utgift utan om en överföring från ett anslag till ett annat. Jag beräknar medel för ifrågavarande ändamål i enlighet med styrelsens förslag. En motsvarande nedräkning bör göras av medlen under programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade. För övriga verksamheter beräknar jag ytterligare 235 000 kr. Sammanlagt tillstyrker jag alltså, bortsett från förvaltningskostnaderna, en uppräkning med 7 335 000 kr. under programmet.

I fråga om programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet får jag anföra följande.

Arbetsmarknadsutbildningen har utvecklats till ett av arbetsmarknadspolitikens mest verksamma medel. Antalet deltagare har vuxit från 46 000 personer budgetåret 1965/66 till drygt 120 000 budgetåret 1971/72. Arbetsmarknadsutbildningen ger dem som har svårigheter att finna arbete en utbildning som i flertalet fall leder till anställning. I stor utsträckning ger den nya anställningen också bättre inkomst än den tidigare.

Som jag tidigare har framhållit har arbetslösheten under åren 1971 och 1972 legat på en hög nivå och efterfrågan på arbetskraft generellt sett varit låg. De som har genomgått arbetsmarknadsutbildning har trots detta i mycket stor utsträckning kunnat få arbete efter utbildningens slut enligt vad som framgår av de uppföljningar som arbetsmarknadsstyrelsen gör beträffande sysselsättningssituationen tre månader efter avslutad utbildning. Av 56 600 personer som slutförde arbetsmarknadsutbildning under år 1971 och som besvarade de utsända frågorna fortsatte 10 300 i annan utbildning, medan 1 800 var sjuka eller i militärtjänst. Av de återstående 44 500 fick 31 800 eller 72 % arbete inom tre månader. Motsvarande tal för första halvåret 1972 var 74 %.

Forskning rörande arbetsmarknadsutbildningens effekter för den enskilde och för samhället har pågått under åtskilliga år. Det är av särskilt intresse att följa verkningarna över en längre tidsperiod. Av en studie av ca 500 personer, som år 1965 genomgick arbetsmarknadsutbildning i

Västerbottens län, framgår att huvuddelen av de utbildade ännu fem år efter utbildningen hade arbete i utbildningsyrket. Huvuddelen av de utbildade, i synnerhet de äldre, hade genom utbildningen fått sin ekonomiska situation väsentligt förbättrad. För samhällets del kan utbildningen betraktas som i hög grad lönsam. Av undersökningen framgår vidare att arbetslösheten var mycket låg efter utbildningen, att ca 80 % av de utbildade ännu fem år efter utbildningen bodde kvar i länet, att de utbildade upplevde arbetsmarknadsutbildningen som mycket positiv samt att ett ringa antal hade genomgått ytterligare arbetsmarknadsutbildning.

Generella slutsatser för hela landet kan inte utan vidare dras av denna undersökning. Det bör beaktas bl. a. att arbetsmarknadsutbildningen år 1965 var av avsevärt mindre omfattning än f. n. Jag finner det emellertid utomordentligt glädjande att även de långsiktiga effekterna så långt dessa nu kan bedömas har visat sig vara mycket gynsamma för både individ och samhälle.

Det är enligt min mening angeläget att fortsatta studier rörande arbetsmarknadsutbildningens resultat på kort och lång sikt kommer till stånd. I detta sammanhang vill jag erinra om att en av de uppgifter som har ålagts utredningen rörande översyn av arbetsmarknadsutbildningen är att bedöma utbildningens långsiktiga effekter i skilda hänseenden.

Försöksverksamheten med allmänna ämnen i vissa kurser inom arbetsmarknadsutbildningen har gett gott resultat. Sådan utbildning anordnas numera vid samtliga kurscentra. Undervisning lämnas i ämnena svenska, matematik, engelska och samhällskunskap i sammanlagt högst åtta veckor. Av en särskild redovisning från skolöverstyrelsen framgår att de studietekniska färdigheterna hos kursdeltagarna har förbättrats och intresset för fortsatta studier har ökat. I synnerhet för äldre kursdeltagare, som i många fall har bristfälligt grundutbildning, har erfarenheterna varit positiva. Antalet kurser där allmän utbildning läggs in har ökat kraftigt. Skolöverstyrelsen har i samband med den åberopade redovisningen anmält att försöksverksamheten inom ramen för Kungl. Maj:ts bemyndigande i fortsättningen kommer att inbegripa även sådana väsentliga områden som byggnads- och vårdsektorerna.

Med hänsyn till arbetsmarknadsutbildningens positiva effekter såväl för individen som för samhället finner jag det naturligt att utbildningen även i fortsättningen får hög prioritet bland de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Som förutskickades i prop. 1972: 125 (s. 12) angående konjunkturstimulerande åtgärder m. m. har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut i slutet av år 1972 uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att uppta överläggningar med Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och berörda personalorganisationer om möjligheterna att anordna arbetsmarknadsutbildning i form av s. k. bristyrkesutbildning inom vård-

sektorn. Enligt beslutet skall bristyrkesutbildning om högst åtta veckor kunna anordnas för personer som är anställda inom kropps- och mentalsjukvården samt inom åldringsvården och barnstugeverksamheten där brist på kvalificerad arbetskraft föreligger. Lön från arbetsgivaren förutsätts utgå under utbildningstiden. Staten belastas sålunda endast med själva utbildningskostnaden. Statsbidrag till kommunalt beredskapsarbete som anordnas för arbetslösa personer som ersätter dem som genomgår nämnda utbildning får utgå med högst 75 %.

I fråga om inriktningen av arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1973/74 har från arbetsmarknadsstyrelsen lagts fram följande förslag till preliminär plan för den beräknade fördelningen av antalet elever som påbörjar utbildning och för antalet kursveckor, fördelade på skilda kursanordnare.

Kursområde	Antal elever	Procentuell fördeln.	Utbildningens genomsnittliga längd i veckor	Antal elevveckor
SÖ:s särskilt anordnade kurser	60 000	58,4	22	1 320 000
Utbildning i företagen (exkl. lokaliseringsutbildning)	9 000	8,8	16	144 000
Kurser inom det reguljära utbildningsväsendet	21 000	20,6	28	588 000
Övriga kurser (ex. korrespondenskurser, kurser i bildningsförbundens regi)	12 000	11,8	13	156 000
Summa	**102 000**	**100,0**	—	**2 208 000**

Under innevarande budgetår kan arbetsmarknadsutbildningen beräknas komma att omfatta totalt 125 000—130 000 personer. Arbetsmarknadsstyrelsen beräknar behovet av resurser för arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1973/74 med utgångspunkt i 130 000 berörda elever. Det innebär med den fördelning på kursområden och utbildningstid som styrelsen har redovisat ca 102 000 påbörjade utbildningar och ca 2 200 000 elevveckor. Efterfrågan på välutbildad arbetskraft har varit relativt hög även under den gångna lågkonjunkturen. Jag räknar för min del med att denna efterfrågan kommer att öka under den konjunkturuppgång som förutses. Detta skärper kraven på utbildning både av icke yrkesutbildade och av nya grupper arbetstagare som går ut på arbetsmarknaden. Med hänsyn härtill förordar jag att den av styrelsen upprättade planen läggs till grund för verksamhetens inriktning under budgetåret 1973/74. Det innebär en fortsatt betydande expansion av i första hand skolöverstyrelsens särskilt anordnade kurser. Även andelen elever i företagsutbildning fortsätter enligt planen att öka.

I detta sammanhang vill jag beröra den av arbetsmarknadsstyrelsen

föreslagna utvidgningen av försöksverksamheten med barntillsyn i samband med arbetsmarknadsutbildning. Styrelsen har föreslagit att verksamheten skall utvidgas från f. n. högst 100 till 200 barntillsynsplatser. Försöksverksamheten påbörjades i sin nuvarande utformning vid ingången av innevarande budgetår. Det är därför svårt att bedöma behovet av barntillsynsplatser i denna form under budgetåret 1973/74. Det ankommer på Kungl. Maj:t att vid behov utöka antalet barntillsynsplatser.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sin anslagsframställning föreslagit en rad förändringar av gällande regler och bestämmelser i fråga om utbildningsbidrag. Riksdagen tog så sent som våren 1972 ställning i dessa frågor, som rör betydelsefulla avvägningar inom arbetsmarknadsutbildningen. Hit hör förslagen om lika grundbidrag för gift och ogift och frågan om reducering av bidragen med hänsyn till makes inkomst. Jag är därför inte beredd att förorda någon ändring i dessa bestämmelser.

Förändringar i fråga om bidragsnivåerna bör däremot med hänsyn bl. a. till inträffade förändringar i levnadskostnaderna kunna ske redan under nästa budgetår. Grundbidragen, som höjdes den 1 juli 1972, bör enligt min mening höjas ytterligare. För såväl gift som ogift person förordar jag en höjning med 40 kr. per månad, vilket innebär grundbidrag om 665 resp. 615 kr. per månad fr. o. m. den 1 juli 1973. I relation till de föreslagna höjningarna av grundbidragen bör arbetsmarknadsstyrelsen få höja timersättningen för dem som studerar på deltid.

I fråga om traktamente och normalersättning föreslår arbetsmarknadsstyrelsen vissa höjningar. Jag föreslår att såväl traktamentet som normalersättningen höjs med 25 kr. per månad.

I det av sjukpenningutredningen under förra året avlämnade betänkandet (SOU 1972: 60) Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m. föreslås att grundbidraget, hyresbidraget och barntillägget inom utbildningsbidraget skall utgöra skattepliktig inkomst. Förslaget innebär i korthet att dessa bidragsbelopp räknas upp på visst sätt med hänsyn till det preliminärskattebelopp som bidragstagaren skall påföras. Förslagen har remissbehandlats och det är min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att förslag i ämnet föreläggs riksdagen under våren.

De av mig föreslagna bidragreformerna beräknas medföra en utgiftsökning om ca 17 milj. kr., varav 14 milj. kr. faller på förbättringarna av grundbidragen.

I likhet med föregående år har arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit att utbildningsbidrag skall kunna utgå till ensamstående försörjare och handikappade, som inte kan erhålla förvärvsarbete under ferier inom utbildningstiden. När frågan var föremål för bedömning vid motsvarande tidpunkt i fjol avstyrkte jag förslaget på grunder som alltjämt synes bärande (prop. 1972: 1 bil. 13 s. 108). Jag kan därför inte heller nu tillstyrka förslaget. Av tidigare anförda skäl anser jag mig inte heller kunna

tillstyrka arbetsmarknadsstyrelsens förslag i fråga om ett särskilt stimulansbidrag för bristyrkesutbildning eller ändrade regler för bidrag åt äldre och handikappade som genomgår företagsutbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsen har vidare föreslagit att ett bidrag om 4 kr. per elev och närvarotimme skall införas vid företagsutbildning. Styrelsen anser att ett sådant stöd bl. a. skulle stimulera företagen till att rekrytera ej utbildad arbetskraft i en konjunkturdämpning. Det särskilda stöd som nyligen har införts för att underlätta för kvinnor och ungdomar att komma ut på arbetsmarknaden har det av arbetsmarknadsstyrelsen anförda syftet. Med tanke på de snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden och med hänsyn till de av riksdagen hävdade principerna för fördelningen av kostnadsansvaret mellan företag och samhälle har detta stöd begränsats i tiden. Ett stöd av mer permanent karaktär anser jag mig därför inte böra förorda.

Arbetsmarknadsutbildningens syfte är att öka möjligheterna för alla som genomgår utbildningen att erhålla arbete. Att innan utbildningen påbörjats avgöra vem som kan betraktas som svårplacerad är sällan möjligt. Jag finner därför inte tillräckliga motiv för att biträda den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna ändringen i programindelningen, som innebär att kostnaderna för utbildning av handikappade inom den reguljära arbetsmarknadsutbildningen skulle hänföras till delprogrammet Utbildning av svårplacerade under programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade. Inte heller är jag beredd att förorda någon ändring av bestämmelserna rörande den undervisning i svenska språket som ingår i arbetsmarknadsutbildningen. Däremot biträder jag i huvudsak styrelsens förslag om vidgning av statens ansvar för skada på person eller egendom till att gälla även vid viss arbetsmarknadsutbildning som anordnas vid företag. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa de närmare riktlinjerna härför.

Inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen anordnar arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen anpassningsundervisning för vissa utomnordiska zigenare. Utbildningen bedrivs i fyra etapper, där den första avser svenskundervisning och samhällsorientering. Etapp två, i vilken samtliga zigenare som omfattas av undervisningen nu befinner sig, avser anpassningsundervisning och de två återstående yrkesundervisning samt utplacering på arbetsmarknaden. En utvärdering av undervisningen pågår f. n.

Sedan år 1966 anordnas avgiftsfri grundskoleundervisning för vuxna svenska zigenare. Utbildningsbidrag utgår till deltagarna enligt motsvarande bestämmelser som gäller för arbetsmarknadsutbildning. Under budgetåret 1971/72 uppgick kostnaderna för sådant bidrag till 1 597 000 kr. och de beräknas budgetåret 1973/74 stiga till i runt tal 3,5 milj. kr. Skolöverstyrelsen har i mars 1972 överlämnat en redovisning av den hittills bedrivna verksamheten och förslag till hur undervisningen i fram-

tiden skall anordnas för berörda grupper. I överensstämmelse med vad chefen för utbildningsdepartementet har anfört vid sin anmälan tidigare denna dag av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln förordar jag i enlighet med vad skolöverstyrelsen har begärt att medel för ändamålet förs upp under förevarande anslag för nästa budgetår.

Chefen för utbildningsdepartementet har också tagit upp frågan om förstärkning av personalen vid den enhet hos skolöverstyrelsen som handhar arbetsmarknadsutbildningen centralt. Enheten förcslås förstärkt med 16 tjänster utöver personal som avlönas av expertismedel. Jag förordar efter gemensam beredning med chefen för utbildningsdepartementet att skolöverstyrelsen bemyndigas att anlita anslaget Arbetsmarknadsservice för att härutöver vid tillfälliga toppbelastningar på enheten till denna knyta högst 12 i den lokala organisationen anställda personer. En sådan rörlighet i organisationen synes mig erforderlig med hänsyn till de stora säsongmässiga variationer man måste räkna med. Jag vill i sammanhanget framhålla att Kungl. Maj:t i maj 1972 bemyndigade skolöverstyrelsen att förstärka den lokala organisationen vid utbildningscentra.

Inberäknat kostnaderna för de föreslagna höjningarna av utbildningsbidragen och traktamentena beräknar jag arbetsmarknadsstyrelsens och skolöverstyrelsens utgifter för arbetsmarknadsutbildningen till sammanlagt (478,7 + 324 =) 802,7 milj. kr. Jag har härvid räknat in de kostnader, uppskattningsvis 15 milj. kr., för tillhandahållande av elevförläggningar som f. n. belastar delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft.

Flyttningsbidrag. I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen räknar jag med att antalet utbetalade flyttningsbidrag under nästa budgetår kommer att vara i stort sett detsamma som under innevarande budgetår.

Den s. k. starthjälpen inom flyttningsbidraget har utgått med oförändrade belopp sedan år 1968. Erfarenheterna har visat att de kostnader som uppstår för familjer vid flyttning till annan ort i samband med tillträdande av ny anställning ofta betydligt överstiger vad som kan erhållas i flyttningsbidrag. Med hänsyn härtill tillstyrker jag att starthjälpen för familjeförsörjare höjs från 1 000 till 1 500 kr., vilket torde medföra en merkostnad på 2 milj. kr. Någon höjning av utrustningsbidraget kan jag däremot inte förorda. Jag kan inte heller biträda förslaget om ersättning för inkomstbortfall till den som har sagts upp från ett arbete och tar ledigt för att söka nytt.

Flyttningsbidrag kan, som arbetsmarknadsstyrelsen påpekar, normalt inte utgå till personer som inte har haft något stadigvarande arbete, dvs. nyexaminerade m. fl. Bidrag kan sålunda enligt 31 § arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300) utgå till sådan person "endast om han utbildat sig för yrke i vilket påtaglig arbetslöshet bland nyutbildade råder under längre tid efter utbildningens slut eller om an-

nat särskilt skäl föreligger". Styrelsen har föreslagit att denna regel skall upphävas. Samma förslag har förts fram av Sveriges förenade studentkårer och Uppsala studentkår i en gemensam skrivelse den 15 februari 1972.

Enligt min mening finns numera skäl för en uppmjukning av nämnda regel. Arbetslösheten bland ungdom har ökat, och den stigande specialiseringen inom utbildningsväsendet och arbetslivet nödvändiggör en effektiv interlokal förmedling av arbeten till ett växande antal nyexaminerade. Därvid kan flyttningsbidrag i många fall vara ett värdefullt medel att underlätta omflyttning för ungdomar som av ekonomiska eller andra skäl har svårt att ta ett sådant steg. Undantag från huvudregeln att bidrag inte utgår i dessa fall bör fortsättningsvis kunna göras för personer vilka nyss har avslutat utbildning på högst gymnasieskolnivå, dvs. vilka normalt hade kunnat påräkna att få arbete i hem- eller utbildningsorten, men vilka arbetsförmedlingen inte kan erbjuda arbete där. Ytterligare förutsättning för bidrag är givetvis att de grundläggande villkoren för flyttningsbidrag uppfylls.

Nyexaminerade från universitet, högskolor och andra motsvarande utbildningsanstalter, som finns på jämförelsevis få orter i landet, torde i allmänhet redan vid studiernas början ha kunnat förutse att arbete i första hand kommer att få sökas på annan ort än utbildningsorten. I dessa fall bör därför kostnaderna för flyttning från utbildningsorten till ort där arbete erbjuds helt få bäras av de nyexaminerade själva. Personer med eftergymnasial utbildning har dessutom ofta att räkna med en för resp. yrke normal rörlighet under de första åren efter studierna. För denna grupp av nyexaminerade bör frågan om flyttningsbidrag också i forsättningen prövas enligt de regler som har gällt hittills. Bidrag bör sålunda kunna beviljas undantagsvis till bl. a. nyutbildade i yrken där det generellt sett råder påtaglig arbetslöshet också någon tid efter utbildningens slut. Härmed avses främst de fall där arbetslöshet råder i yrket i större delen av landet och sökandena inte kan få arbete vare sig i utbildningsorten eller hemorten.

Vid prövning av ansökningar om flyttningsbidrag skall arbetsförmedlingen undersöka bl. a. om sökanden kan få arbete i hemorten. Förmedlingen bör, om det är nödvändigt för utredningen av rätten till flyttningsbidrag, kunna kräva av den bidragssökande att han under en tid står till arbetsmarknadens förfogande på hemorten och därvid håller regelbunden kontakt med förmedlingen. Något allmänt villkor om viss tids arbetslöshet för erhållande av flyttningsbidrag bör dock inte gälla.

Jag beräknar medelsbehovet för delprogrammet till 72 (+4,5) milj. kr.

För *inlösen av egnahem m. m.* beräknar jag 1,5 (— 0,5) milj. kr. Därutöver disponeras inom delprogrammet försäljningsintäkter på uppskattningsvis 1,2 milj. kr.

Bostäder för flyttande arbetskraft. Den i arbetsmarknadsstyrelsens regi bedrivna uthyrningen av förläggningsplatser till personer som har flyttat för att tillträda arbete har minskat betydligt i omfattning under senare år och bör avvecklas senast under budgetåret 1973/74. Jag beräknar medelsbehovet för delprogrammet till 1,3 milj. kr. I detta belopp ryms också utgifter för lån till zigenares bosättning.

Med hänvisning till sammanställningen i det föregående (s. 61) beräknar jag anslaget till 1 166 000 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om ändring i arbetsförmedlingens organisation och arbetsformer,
2. godkänna de ändringar av grunderna för utbildnings- och flyttningsbidrag som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,
3. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 166 000 000 kr.

B 2. Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa

1971/72	Utgift	[1] 1 122 791 000	Reservation	[1] 406 114 008
1972/73	Anslag	[2] 357 000 000		
1973/74	Förslag	360 226 000		

[1] Beloppen avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.
[2] Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 645 milj. kr.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa utom delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad.

	1971/72[1]	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
1. Allmänna beredskapsarbeten	1 066 496 000	329 200 000	360 405 000	374 113 000	331 200 000
2. Industribeställningar	42 739 000	10 000 000	11 150 000	15 000 000	10 000 000
3. Detaljplaneringsbidrag	3 809 000	8 000 000	8 480 000	10 000 000	8 000 000
4. Förvaltningskostnader	9 747 000	9 800 000	10 541 000	11 787 000	11 026 000
Summa	**1 122 791 000**	**357 000 000**	**390 576 000**	**410 900 000**	**360 226 000**

[1] Överslagsmässig översättning till program/delprogram.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa består av — förutom delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad, som behandlas under nästföljande anslagspunkt — delprogrammen Allmänna beredskapsarbeten, Industribeställningar, Detaljplaneringsbidrag och Investeringsfondsärenden.

Delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten omfattar statliga beredskapsarbeten i den mån de inte är särskilt avsedda för svårplacerad arbetskraft samt statsbidrag till motsvarande kommunala och enskilda arbeten, ävensom statligt stöd till tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag. Bestämmelser återfinns om beredskapsarbeten i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300) och om företagsstöd i kungörelsen (1972: 302) om statsbidrag till nedläggningshotade företag.

Under delprogrammen Industribeställningar och Detaljplaneringsbidrag faller kostnader för statliga och kommunala industribeställningar, som läggs ut eller tidigareläggs av sysselsättningsskäl, samt kostnader för detaljplanering av vissa allmänna arbeten i syfte att öka beredskapen mot arbetslöshet.

Delprogrammet Investeringsfondsärenden belastas av administrationskostnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Allmänna beredskapsarbeten. Under senare hälften av år 1971 krävdes en snabb ökning av antalet beredskapsarbeten. Planeringsläget var i stort sett gott och ett betydande antal projekt kunde tidigareläggas med kort varsel. Som framgår av följande uppställning sysselsattes i allmänna beredskapsarbeten i hela landet betydligt fler under januari 1972 än ett år tidigare.

Antal sysselsatta i allmänna beredskapsarbeten

Område	Antal sysselsatta	
	januari 1971	januari 1972
Storstadslän	200	4 200
Skogslän	2 600	11 600
Övriga län	300	9 600
Totalt	3 100	25 400

I januari 1972 sysselsattes inemot hälften av de anvisade arbetslösa i arbeten hänförliga till byggnads- och anläggningssektorn. 12 % av de sysselsatta var yngre än 25 år jämfört med 2 % ett år tidigare.

Antal dagsverken under budgetåren 1967/68—1971/72 framgår av följande uppställning.

Bostäder för flyttande arbetskraft. Den i arbetsmarknadsstyrelsens regi bedrivna uthyrningen av förläggningsplatser till personer som har flyttat för att tillträda arbete har minskat betydligt i omfattning under senare år och bör avvecklas senast under budgetåret 1973/74. Jag beräknar medelsbehovet för delprogrammet till 1,3 milj. kr. I detta belopp ryms också utgifter för lån till zigenares bosättning.

Med hänvisning till sammanställningen i det föregående (s. 61) beräknar jag anslaget till 1 166 000 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om ändring i arbetsförmedlingens organisation och arbetsformer,
2. godkänna de ändringar av grunderna för utbildnings- och flyttningsbidrag som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,
3. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 166 000 000 kr.

B 2. Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa

1971/72	Utgift	[1]1 122 791 000	Reservation	[1]406 114 008
1972/73	Anslag	[2]357 000 000		
1973/74	Förslag	360 226 000		

[1] Beloppen avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.
[2] Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 645 milj. kr.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa utom delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad.

	1971/72[1]	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
1. Allmänna beredskapsarbeten	1 066 496 000	329 200 000	360 405 000	374 113 000	331 200 000
2. Industribeställningar	42 739 000	10 000 000	11 150 000	15 000 000	10 000 000
3. Detaljplaneringsbidrag	3 809 000	8 000 000	8 480 000	10 000 000	8 000 000
4. Förvaltningskostnader	9 747 000	9 800 000	10 541 000	11 787 000	11 026 000
Summa	**1 122 791 000**	**357 000 000**	**390 576 000**	**410 900 000**	**360 226 000**

[1] Överslagsmässig översättning till program/delprogram.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och lönläget år 1973.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa består av — förutom delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad, som behandlas under nästföljande anslagspunkt — delprogrammen Allmänna beredskapsarbeten, Industribeställningar, Detaljplaneringsbidrag och Investeringsfondsärenden.

Delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten omfattar statliga beredskapsarbeten i den mån de inte är särskilt avsedda för svårplacerad arbetskraft samt statsbidrag till motsvarande kommunala och enskilda arbeten, ävensom statligt stöd till tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag. Bestämmelser återfinns om beredskapsarbeten i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368, omtryckt 1972: 300) och om företagsstöd i kungörelsen (1972: 302) om statsbidrag till nedläggningshotade företag.

Under delprogrammen Industribeställningar och Detaljplaneringsbidrag faller kostnader för statliga och kommunala industribeställningar, som läggs ut eller tidigareläggs av sysselsättningsskäl, samt kostnader för detaljplanering av vissa allmänna arbeten i syfte att öka beredskapen mot arbetslöshet.

Delprogrammet Investeringsfondsärenden belastas av administrationskostnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Allmänna beredskapsarbeten. Under senare hälften av år 1971 krävdes en snabb ökning av antalet beredskapsarbeten. Planeringsläget var i stort sett gott och ett betydande antal projekt kunde tidigareläggas med kort varsel. Som framgår av följande uppställning sysselsattes i allmänna beredskapsarbeten i hela landet betydligt fler under januari 1972 än ett år tidigare.

Antal sysselsatta i allmänna beredskapsarbeten

Område	Antal sysselsatta	
	januari 1971	januari 1972
Storstadslän	200	4 200
Skogslän	2 600	11 600
Övriga län	300	9 600
Totalt	3 100	25 400

I januari 1972 sysselsattes inemot hälften av de anvisade arbetslösa i arbeten hänförliga till byggnads- och anläggningssektorn. 12 % av de sysselsatta var yngre än 25 år jämfört med 2 % ett år tidigare.

Antal dagsverken under budgetåren 1967/68—1971/72 framgår av följande uppställning.

Dagsverken i allmänna beredskapsarbeten, tusental

Budgetår	Vägbyggen	Skogsvård	Husbyggnad	Vatten- och avloppsarbeten	Övrigt	Summa
1967/68	741	349	223	286	131	1 730
1968/69	676	467	229	198	83	1 653
1969/70	477	301	158	145	47	1 128
1970/71	417	315	184	160	65	1 141
1971/72	1 032	742	669	565	1 168	4 176

För budgetåret 1972/73 har till allmänna beredskapsarbeten anvisats 329,2 milj. kr., vilket beräknas räcka till ca 1,1 milj. dagsverken. Med hänsyn till väntade kostnadsökningar bedömer styrelsen motsvarande medelsbehov för budgetåret 1973/74 till 374,1 milj. kr. Styrelsen utgår vid sin bedömning från att ytterligare medelsbehov som inte kan förutses nu får fyllas genom anvisning på tilläggsstat. Det behövliga antalet dagsverken under budgetåret 1973/74 kan inte anges ännu.

Med hänsyn till svårigheterna att finna lämpliga ersättningsobjekt för vägarbetena är det angeläget att medelsdispositionen för vägarbeten bibehålls vid samma nivå som under budgetåret 1970/71 eller vid ungefär 185 milj. kr. Ansträngningarna att ersätta vägarbetena med billigare arbeten skall fortsätta. Beträffande övriga arbeten torde fördelningen mellan olika slag bli i stort sett oförändrad.

Industribeställningar. För budgetåret 1971/72 anvisades ursprungligen 5 milj. kr. för industribeställningar. Genom att ytterligare medel anvisades på tilläggsstat kom detta belopp att öka till sammanlagt 145 milj. kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen räknar med att statliga beställningar för 125 milj. kr. har tidigarelagts under budgetåret 1971/72, varigenom 250 000 dagsverken säkrats. För kommunala beställningar på totalt 150 milj. kr. har utgått statsbidrag på 30 milj. kr., vilket har möjliggjort 230 000 dagsverken under budgetåret 1971/72. Rådrumsbeställningar har lagts ut för 20 milj. kr. av vilka har upparbetats 10 milj. kr. motsvarande 20 000 dagsverken.

Det är mycket svårt att bedöma behovet av industribeställningar på längre sikt. Styrelsen föreslår att 15 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74, varav 5 milj. kr. för bidrag till kommunala beställningar och 10 milj. kr. för rådrumsbeställningar. Detta motsvarar ett anskaffningsvärde av 35 milj. kr. och möjliggör 56 000 dagsverken.

Detaljplaneringsbidrag. Under budgetåret 1971/72 beviljades bidrag för projektering av kommunala arbeten med projekterings- och anläggningskostnader på 28,3 resp. 478,8 milj. kr. Projekte-

ringen beräknas ha medfört en beredskap mot arbetslöshet motsvarande 1,2 milj. dagsverken. På det skogliga området har inventering m. m. av skogsvårdsarbeten och projektering av skogsvägar utförts så att en beredskap motsvarande 800 000 dagsverken skapats. Delprogrammets kostnader under budgetåret uppgick till 3,8 milj. kr.

Den tidigare uppbyggda planeringsreserven har till stor del förbrukats genom beredskapsarbetenas stora omfattning under budgetåret 1971/72. Utvecklingen under budgetåret har tydligt visat att en större reserv behövs. Anslagsbeloppet bör därför höjas till 10 milj. kr.

Investeringsfondsärenden. Kungl. Maj:t har bemyndigat arbetsmarknadsstyrelsen att låta industriföretag ta i anspråk investeringsfonder för överföring till lagerinvesteringskonton. Under det gångna budgetåret har styrelsen medgivit att sammanlagt 520 milj. kr. får föras över till sådana konton. Antalet ansökningar om att få ta i anspråk investeringsfonder för byggnads- och maskininvesteringar m. m. har uppgått till 1 600. Styrelsen har vidare yttrat sig till finansdepartementet i ett antal ärenden om ianspråktagande av investeringsfonder i lokaliseringspolitiskt syfte.

Näringslivets intresse för investeringsfonderna som konjunkturstimulerande medel är betydande. Detta framgår bl. a. av att antalet företag med investeringsfonder enligt den årliga investeringsfondsregistreringen har ökat fortgående och enligt 1971 års taxering uppgår till 3 517. Styrelsen anser att systemet med investeringsfonder bör bibehållas med i stort sett nuvarande utformning.

För delprogrammet uppstår i detta sammanhang inga andra kostnader än administrationskostnader, vilka ingår i samkostnaderna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa.

Departementschefen

Allmänna beredskapsarbeten. Man skiljer som tidigare har nämnts mellan allmänna och särskilda beredskapsarbeten. De förra, som är avsedda för arbetslösa i allmänhet och hänförs till programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa, skall bekostas från förevarande anslag. De särskilda beredskapsarbetena syftar till rehabilitering av arbetskraft som genom handikapp eller av andra skäl är svårplacerad på arbetsmarknaden. Medelsbehovet för sådana arbeten behandlar jag i det följande under programmet Särskilda åtgärder för arbetsanpassning. Jag anser mig dock böra här behandla utvecklingen av samtliga beredskapsarbeten i ett sammanhang.

De allmänna beredskapsarbetena har under senare år varierat i omfattning mellan omkring 1,1 och 4,2 milj. dagsverken per år beroende på konjunktur- och strukturförändringarna i samhället. De särskilda be-

redskapsarbetena utökades kraftigt under början och mitten av 1960-talet och har sedan år 1967 omfattat minst 2 milj. dagsverken per år. Antalet dagsverken samt kostnaderna vid beredskapsarbeten under budgetåren 1969/70, 1970/71 och 1971/72 framgår av följande sammanställning.

Omfattningen av allmänna och särskilda beredskapsarbeten

	1969/70[1]		1970/71[1]		1971/72[2]	
	allmänna	särskilda	allmänna	särskilda	allmänna	särskilda
Antal dagsverken, tusental	1 128	1 990	1 107	2 271	4 198	2 545
Därav av anvisade arbetslösa	716	1 484	687	1 725	2 834	1 977
Total kostnad, milj. kr.	440	488	438	525	1 745	638
Statens kostnad, milj. kr.	311	287	299	307	1 353	438
Kostnad per dagsverke, kr.	390	245	395	231	416	251
Statens kostnad per dagsverke, kr.	275	144	269	135	322	172

[1] Kostnaderna har beräknats exkl. lönekostnadspålägg och vissa sociala kostnader.
[2] Kostnaderna har beräknats inkl. lönekostnadspålägg och exkl. vissa sociala kostnader.

Av följande sammanställning framgår hur många personer inom olika åldersgrupper som har sysselsatts under olika delar av de senaste åren.

Antalet anvisade arbetslösa vid beredskapsarbeten och deras åldersfördelning vid mitten av vissa månader

Månad	Allmänna			Särskilda		
	Antal anvisade arbetslösa	därav, procent		Antal anvisade arbetslösa	därav, procent	
		45 år och äldre	24 år och yngre		45 år och äldre	24 år och yngre
1970						
febr.	[1]2 500	84	3	[1]9 000	75	4
maj	[1]1 900	82	3	[1]8 900	68	7
aug.	1 100	82	3	8 100	73	4
nov.	1 200	86	2	8 700	73	5
1971						
febr.	1 800	86	1	11 500	71	6
maj	2 500	84	3	10 300	67	8
aug.	1 500	74	5	9 200	70	6
nov.	4 500	55	23	14 700	65	10
1972						
febr.	31 600	53	19	13 300	60	11
maj	26 100	51	19	13 400	58	13
aug.	4 700	61	13	8 700	65	8
nov.	6 300	47	28	13 500	62	11

[1] Dessa siffror är ungefärliga.

Av hela antalet dagsverken i allmänna beredskapsarbeten under budgetåret 1971/72 utfördes ca 50 % i skogslänen, 18 % i storstadslänen och 32 % i övriga län. Under budgetåret 1970/71 utfördes inte mindre än 90 % av dagsverkena i skogslänen.

Under det senaste budgetåret har beredskapsarbeten i ökad utsträckning anordnats inom andra yrkesområden än de traditionella byggnads- och skogsarbetsområdena. Härigenom har arbetslösa inom tjänstemannayrkena och vissa traditionellt kvinnliga yrken i större utsträckning än tidigare kunnat sysselsättas. Vidare har beredskapsarbeten av flera olika slag anordnats för ungdom. Försök har gjorts att kombinera beredskapsarbete med utbildning för vissa grupper av ungdomar som har bristfällig grundutbildning och är obenägna att studera på heltid. Ungdomar med längre utbildning men bristande praktisk arbetslivserfarenhet har kunnat få värdefull sådan erfarenhet i beredskapsarbeten hos bl. a. ungdomsorganisationer. Jag räknar med att beredskapsarbetena framdeles kommer att behöva differentieras allt mer för att inte stora grupper arbetslösa skall ställas utan möjlighet till sysselsättning. Även fortsättningsvis kommer emellertid byggnads- och skogsvårdsarbetena att utgöra dominerande inslag.

Av följande sammanställning framgår de allmänna beredskapsarbetenas fördelning på olika slag av ändamål och huvudmän under budgetåret 1971/72.

Dagsverken och kostnader vid olika slag av allmänna beredskapsarbeten under budgetåret 1971/72

Ändamål	Antal dagsverken (tusental)	Nedlagda kostnader[1] (milj. kr.)		Dagsverkskostnader[1] (kr.)	
		Totalt	AMS' andel	Totalt	AMS' andel
Vägar	1 027	504	478	491	466
Vatten och avlopp	558	315	221	565	396
Husbyggnad	671	396	244	590	364
Skogsvård	763	135	98	177	128
Natur- och landskapsvård	115	20	17	177	151
Kulturminnesvård	83	21	17	253	208
Militära arbeten	99	66	64	661	643
Turism och fritid	153	79	54	519	353
Diverse tjänster	273	38	34	137	124
Övrigt	455	171	126	375	276
Summa	**4 198**	**1 745**	**1 353**	**416**	**322**
Därav:					
Statliga arbeten	2 147	742	688	345	320
Kommunala arbeten	1 724	894	594	519	345
Enskilda arbeten	327	109	72	334	219

[1] Exkl. vissa sociala kostnader.

Statens kostnad per dagsverke kan som framgår av tabellen variera betydligt mellan olika slag av arbeten. Detta beror delvis på arbetenas olika inriktning och delvis på att arbeten av vissa slag i större utsträckning än andra helt bekostas av staten. *Under det senaste budgetåret* påverkades statens kostnader i hög grad av att statsbidragen till kommunala arbeten under tiden den 1 november 1971—den 30 juni 1972 höjdes till 75 % av arbetenas hela kostnad. Under innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1972: 125, FiU 1972: 40, rskr 1972: 331) beslutat att statsbidrag skall kunna utgå med 50 % av kostnaderna för kommunala arbeten i den mån de utförs under tiden den 1 september 1972— den 30 april 1973.

Som jag har anmält tidigare under anslaget Arbetsmarknadsservice har Kungl. Maj:t — i anslutning till vad som förutskickades i proposition till 1972 års riksdag (prop. 1972: 125 s. 12) avseende konjunkturstimulerande åtgärder m. m. — bemyndigat arbetsmarknadsstyrelsen att bereda arbetsmarknadsutbildning i form av fortbildning åt redan anställda personer inom vissa vårdyrken. I beslutet har förutsatts att därigenom uppkommande vakanser vid vårdinrättningar skall kunna täckas genom anordnande av kommunala beredskapsarbeten. För att stimulera kommuner och landsting att utnyttja denna möjlighet att öka tillgången på kvalificerad vårdpersonal har Kungl. Maj:t föreskrivit, att statsbidrag för ifrågavarande beredskapsarbeten får utgå med högst 75 % av kostnaderna. Beslutet gäller endast under innevarande budgetår.

Beredskapsarbetena beräknas under budgetåret 1972/73 få nästan lika stor sammanlagd omfattning som under föregående budgetår. Som arbetsmarknadsstyrelsen anför kan behovet av beredskapsarbeten under kommande budgetår inte bedömas med någon större säkerhet. Mot bakgrund av den konjunkturutveckling som nu kan förutses förordar jag att medel tas upp som möjliggör allmänna resp. särskilda beredskapsarbeten under budgetåret 1973/74 av i stort sett samma omfattning som utfördes under budgetåret 1970/71. Arbetena bör så långt det är möjligt inriktas på objekt med låg dagsverkskostnad. Jag beräknar medelsbehovet under förevarande delprogram till 331 (+2) milj. kr. Till anslagsberäkningen för särskilda beredskapsarbeten återkommer jag som förut har nämnts under anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning.

Det belopp som vid budgetårets slut har förbrukats för väg- och gatuarbeten bör räknas av mot automobilskattemedlen. Uppskattningsvis kan beloppet anges till 175 milj. kr.

Industribeställningar. Inom ramen för detta delprogram får arbetsmarknadsstyrelsen lägga ut beställningar hos företag som har varslat om nedläggning eller större driftinskränkning om de anställda inte kan beredas sysselsättning på annat sätt.

Styrelsen har dessutom vid flera tillfällen bemyndigats att medverka

till tidigareläggning av vissa ordinarie statliga och kommunala industribeställningar. Behovet av sådana åtgärder under budgetåret 1973/74 kan jag inte bedöma f. n. Jag kan inte tillstyrka att medel nu beräknas härför.

Medelsbehovet under delprogrammet för nästa budgetår kan beräknas till 10 milj. kr.

För delprogrammet *Detaljplaneringsbidrag* beräknar jag ett medelsbehov av 8 milj. kr. Beslut om bidrag bör liksom under innevarande budgetår få fattas inom en ram på likaledes 8 milj. kr.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående (s. 97) beräknar jag det sammanlagda medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1973/74 till 360,2 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 360 226 000 kr., varav förslagsvis 175 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 3. Stöd till lageruppbyggnad

1972/73	Anslag	50 000 000
1973/74	Förslag	50 000 000

Från anslaget skall bestridas utgifterna för det i programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa ingående delprogrammet Stöd till lageruppbyggnad. Bestämmelser för verksamheten återfinns i kungörelsen (1971: 1249) om statsbidrag i vissa fall till lagerökning.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Under budgetåret 1971/72 har arbetsmarknadsstyrelsen meddelat 215 preliminära beslut om statsbidrag för en förutsedd lagerökning på 706 milj. kr. Inga utbetalningar ägde rum under budgetåret 1971/72. Stödformen är begränsad till räkenskapsår som utgår senast den 28 februari 1973. Slutliga ansökningar skall ha kommit in senast den 31 augusti 1973, varför inga kostnader för detta delprogram torde uppstå efter budgetåret 1973/74.

Det är för närvarande inte möjligt att bedöma vare sig de totala kostnaderna för delprogrammet eller deras fördelning mellan budgetåren 1972/73 och 1973/74. Styrelsen beräknar dock att större delen av kostnaderna kommer att belasta budgetåret 1972/73 och föreslår att 1 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Enligt vad jag har inhämtat har statsbidrag numera preliminärt beviljats till planerade lagerökningar för drygt 1 miljard kr. vid omkring 500 arbetsplatser med totalt omkring 120 000 anställda. Bidrag utgår

efter räkenskapsårets slut med i regel 20 % av lagerökningen. Medelsbehovet kan, som arbetsmarknadsstyrelsen anför, inte förutses med säkerhet. Jag förordar emellertid att 50 milj. kr. tas upp för ändamålet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Stöd till lageruppbyggnad* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.

B 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning

1971/72	Utgift	[1]817 639 000	Reservation	[1]67 051 623
1972/73	Anslag	[2]790 000 000		
1973/74	Förslag	931 910 000		

[1] Beloppet avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.
[2] Härutöver har på tilläggsstat I anvisats 320 milj. kr.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för programmen Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade och Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade.

Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade består av delprogrammen Arbetsprövning, Arbetsträning och Utbildning av svårplacerade.

	1971/72[1]	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade					
1. Arbetsprövning	5 971 000	8 700 000	8 700 000	11 200 000	9 200 000
2. Arbetsträning	17 255 000	27 100 000	27 100 000	30 860 000	24 100 000
3. Utbildning av svårplacerade	24 600 000	32 400 000	33 162 000	45 000 000	43 000 000
4. Förvaltningskostnader	1 940 000	1 965 000	2 113 000	2 440 000	2 216 000
Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade					
5. Arbetshjälpmedel åt handikappade	15 744 000	26 100 000	26 100 000	45 000 000	26 100 000
6. Näringshjälp	10 417 000	15 445 000	15 445 000	22 500 000	16 245 000
7. Särskilda beredskapsarbeten	445 326 000	352 780 000	382 379 000	386 413 000	367 780 000
8. Arkivarbete	196 419 000	193 000 000	207 580 000	233 000 000	274 400 000
9. Halvskyddad sysselsättning	8 054 000	25 000 000	25 000 000	100 000 000	50 000 000
10. Skyddad sysselsättning	77 713 000	92 300 000	92 300 000	110 000 000	102 300 000
11. Hemarbete	1 430 000	2 400 000	2 400 000	2 100 000	2 100 000
12. Förvaltningskostnader	12 770 000	12 810 000	13 781 000	15 987 000	14 469 000
Summa	**817 639 000**	**790 000 000**	**836 060 000**	**1 004 500 000**	**931 910 000**

[1] Överslagsmässig översättning till program/delprogram.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.

Arbetsprövning syftar till att genom praktiska arbetsprov under yrkesmässiga former och med hjälp av medicinsk, psykologisk och social utredning kartlägga den handikappades intressen, anlagsinriktning, fysiska och psykiska arbetsförmåga samt arbetsmotivation m. m.

Arbetsträning skall ge en systematisk uppträning av den handikappades fysiska och psykiska arbetskapacitet.

Till landstingskommun, kommun, förening eller stiftelse, som anordnar arbetsprövningsavdelning eller verkstad för arbetsträning, utgår dels bidrag för anordnande av lokaler och anskaffning av den första uppsättningen maskiner eller likvärdig utrustning, dels bidrag till driften av sådan avdelning eller verkstad samt för klientersättningar, lokalhyror och andra driftkostnader.

Utbildning av svårplacerade, vilken sker vid av skolöverstyrelsen anordnade anpassningskurser, kan föregå såväl yrkesutbildning och andra arbetsvårdsåtgärder som arbetsplacering. Undervisningen syftar till att underlätta för kursdeltagarna att självständigt klara sig i både arbete och på fritid. I anpassningsundervisningen ingår bl. a. social träning, teoretisk och praktisk yrkesträning och förberedande yrkesutbildning. Kurser anordnas f. n. för rörelsehindrade, utvecklingsstörda, synskadade och hörselskadade. Annan arbetsmarknadsutbildning för handikappade och svårplacerade än anpassningskurser redovisas under programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade består av delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Särskilda beredskapsarbeten, Arkivarbeten, Halvskyddad sysselsättning, Skyddad sysselsättning samt Hemarbete.

Arbetshjälpmedel åt handikappade omfattar bidrag till arbetsbiträde, särskilda anordningar på arbetsplatsen samt bidrag och lån till motorfordon för handikappade.

Arbetsgivare som anställer äldre eller handikappad arbetssökande kan erhålla bidrag till arbetsbiträde eller sådana särskilda anordningar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att den anställde skall kunna utföra arbetet. Om särskilda skäl föreligger kan bidrag utgå även för person som har blivit handikappad under anställning. För att möjliggöra för handikappad att förflytta sig mellan bostad och arbetsplats eller skola kan bidrag och lån beviljas för anskaffning av personbil eller motordriven invalidvagn.

Näringshjälp i form av bidrag eller lån kan utgå till handikappad eller äldre m. fl. arbetssökande för att börja verksamhet som egen företagare eller i vissa fall för att fortsätta sådan verksamhet. Bidrag kan beviljas även för inköp av speciella arbetstekniska hjälpmedel som anställd handikappad behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter men som arbetsgivaren normalt inte tillhandahåller.

Särskilda beredskapsarbeten är avsedda för arbetskraft som är svår-

placerad på arbetsmarknaden. De kan i likhet med de allmänna beredskapsarbetena utföras i statlig, kommunal eller enskild regi. De skall liksom allmänna beredskapsarbeten bedrivas rationellt och med tillämpande av avtalsenliga löner.

Arkivarbete anordnas för att bereda sysselsättning åt sådana arbetslösa, som genom arbetsförmedlingen inte kan erhålla lämplig anställning i den öppna marknaden på grund av ålder, nedsatt arbetsförmåga eller andra särskilda förhållanden. Arkivarbetsplatser kan inrättas hos statliga och kommunala verk och myndigheter samt hos allmännyttiga institutioner. På vissa orter anordnas arkivarbete vid särskilda kontorsarbetscentraler i arbetsmarknadsverkets regi.

Statsbidrag till halvskyddad sysselsättning avser att stimulera företag samt kommunala eller landstingskommunala organ att bereda sysselsättning åt personer med nedsatt arbetsförmåga som inte kan erhålla eller behålla anställning på den öppna marknaden. För att en arbetsgivare skall kunna godkännas som huvudman för sådan verksamhet krävs bl. a. att arbetstagarna erhåller lön och övriga förmåner enligt gällande kollektivavtal eller motsvarande normer.

Arbetstagare som på grund av handikapp inte kan få eller behålla anställning på den öppna marknaden eller i halvskyddad sysselsättning kan också beredas arbete i verkstäder för skyddad sysselsättning. Till landstingskommun, kommun, förening eller stiftelse som anordnar verkstad för skyddad sysselsättning utgår dels bidrag för anordnande av lokaler och anskaffning av den första uppsättningen maskiner eller likvärdig utrustning, dels bidrag till driften av sådan verkstad samt för klientersättningar, lokalhyror och andra driftkostnader.

Hemarbete kan beredas handikappade som av olika skäl inte kan bege sig till arbetsplats. Hemarbete administreras vanligen av en särskild hemarbetscentral knuten till verkstad för skyddad sysselsättning.

Bestämmelser om sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade finns i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368; omtryckt 1972: 300) och kungörelsen (1966: 370) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården (ändrad senast 1971: 107).

Arbetsmarknadsstyrelsen

Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade

Arbetsprövning och arbetsträning. Vid utgången av budgetåret 1971/72 fanns det 458 platser för arbetsprövning och 1 833 platser för arbetsträning. Enligt styrelsens bedömning föreligger vid mitten av 1970-talet behov av minst 1 500 prövningsplatser och ca 3 000 platser för arbetsträning. Med nuvarande utbyggnadstakt beräknas dock budgetåret 1977/78 inte finnas mer än högst 786 platser för arbetspröv-

ning och 2 600 platser för arbetsträning. Att fler prövnings- och träningsplatser inte inrättas beror bl. a. på brist på investeringsmedel hos huvudmännen. Planerade utbyggnader har i vissa fall uppskjutits eller skurits ned väsentligt. Även driftskostnaderna har ökat. För att den önskvärda kapaciteten skall erhållas fordras nya och förbättrade bidragsformer, som kan stimulera huvudmännen att påta sig ökade kostnader. Bidraget till anordnande av lokaler för arbetsprövning eller arbetsträning bör därför höjas från 390 till 525 kr. per m^2 och från 500 till 675 kr. per m^2 inom områden där förhöjt bidrag kan utgå. Kostnaderna för ändringsförslagen beräknas uppgå till 230 000 kr. för arbetsprövning och 350 000 kr. för arbetsträning.

Det kontinuerliga utvecklingsarbetet som pågår inom arbetsprövnings- och arbetsträningsmetodikens område innebär på sikt att avdelningarnas utrustning blir omodern. Statsbidrag bör därför utgå till sådan utrustning som är nödvändig på grund av ny metodik eller nya hjälpmedel eller med hänsyn till behovet att anpassa verksamheten till arbetsmarknadens krav. Bidraget bör beräknas enligt samma grunder som gäller vid första uppsättningen av maskiner eller utrustning. Statsbidrag föreslås även till särskilda anordningar, verktyg, redskap eller andra åtgärder som anskaffas eller vidtas vid arbetsprövnings- eller träningsavdelning i syfte att experimentellt utforma arbetsanordningar som bättre anpassar arbetet till elevens psykiska och fysiska förutsättningar. Kostnaderna för bidrag till ergonomiska åtgärder och sådan utrustning som är nödvändig på grund av utvecklad metodik beräknas för arbetsprövning till 250 000 kr. och för arbetsträning till 1 milj. kr.

Styrelsen föreslår liksom föregående år att klientersättningarna, som utgår i form av utbildningsbidrag, får bestridas helt av statsmedel. Kostnaderna härför beräknas till 1,5 milj. kr. för arbetsprövning och 5,3 milj. kr. för arbetsträning.

Vid såväl arbetsprövnings- som arbetsträningsavdelning utgår bidrag till lokalhyra med hälften av hyreskostnaderna, dock med högst 18 kr. per m^2 och år samt för högst 25 m^2 eller, om lokalen är avsedd för särskilt utrymmeskrävande verksamhet, högst 40 m^2 per arbetsplats. Eftersom den genomsnittliga hyran har stigit till ca 80 kr. per m^2 och i nybyggda fastigheter till väsentligt mer, bör bidraget till lokalhyra eller motsvarande omkostnader höjas väsentligt. Styrelsen föreslår en höjning och differentiering av bidraget så att detta får utgå med hälften av hyreskostnaden, dock högst 40 kr. per m^2 för fastighet uppförd efter 1964 samt högst 25 kr. per m^2 för övriga fastigheter. Kostnaderna för ändring av hyresbidraget beräknas till 110 000 kr.

De hittills använda benämningarna avdelning för arbetsprövning och verkstad för arbetsträning föreslås ersatta med det samlande namnet arbetsvårdsinstitut.

För utbildning av föreståndare och arbetsledare vid institutioner för

arbetsprövning och arbetsträning erfordras under budgetåret 1973/74 80 000 resp. 240 000 kr.

Det totala medelsbehovet för bidrag till anordnande och drift av arbetsprövnings- och arbetsträningsavdelningar kan med nyss angivna förbättringar beräknas till 11,2 milj. kr. resp. 30,9 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Med oförändrade bidragsbestämmelser beräknas medelsbehovet för arbetsprövning till 9,2 milj. kr. och för arbetsträning till 24,1 milj. kr.

Utbildning av svårplacerade. Under budgetåret 1971/72 har ca 1 200 personer deltagit i anpassningsundervisning, vilket motsvarar gjorda beräkningar. Under budgetåret 1973/74 beräknas antalet öka till ca 1 800. Undervisningen, som hittills anordnats främst för rörelsehindrade, psykiskt utvecklingsstörda, synskadade och hörselskadade, kommer att utvidgas till nya handikappgrupper, främst intellektuellt och socialt arbetshindrade.

Skolöverstyrelsen håller på att utarbeta förslag till särskilda avdelningar vid omskolningscentra där de handikappades arbetsförmåga skall prövas och stegvis tränas, delvis enligt principerna för arbetsprövning och arbetsträning men med utnyttjande av dessa centras utbildningsresurser. Vidare kommer verksamheten med anpassningskurser för blinda att vidgas.

Medelsbehovet för arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet på detta område beräknas till 15 milj. kr. och för skolöverstyrelsens till 30 milj. kr., sammanlagt 45 milj. kr. Förslag om ändrade bidragsbestämmelser för personer som genomgår arbetsprövning, arbetsträning och anpassningskurser redovisas under programmet Yrkesmässig och geografisk rörlighet, delprogrammet Arbetsmarknadsutbildning.

Medelsbehovet för programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade beräknas för arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet till 59,5 milj. kr. budgetåret 1973/74, varav 2,4 milj. kr. i samkostnader och kapitalkostnader. Härtill kommer en medelsanvisning till skolöverstyrelsen som förutsätts ske med 30 milj. kr. från ett förslagsanslag till arbetsmarknadsutbildning.

Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade

Arbetshjälpmedel åt handikappade. Omfattningen av *bidrag till arbetsbiträde* har varit mycket ringa. Vid utgången av budgetåret 1971/72 fanns endast 92 platser, vilket innebär en ökning med 20 sedan föregående budgetårsskifte. Med hänsyn till den ringa omfattningen finner styrelsen att bidraget måste förbättras väsentligt om arbetsgivarna skall kunna stimuleras att anställa svårt handikappade personer. Bidraget föreslås därför höjt från högst 3 000 till högst 5 000 kr. per ar-

betstagare och halvår. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 800 000 kr.

Genom länsarbetsnämndernas medverkan i arbetets och arbetsmiljöns anpassning till människan, bl. a. genom s. k. anpassningsgrupper, beräknas antalet ärenden rörande *särskilda anordningar på arbetsplatsen* öka från 57 budgetåret 1971/72 till ca 500 budgetåret 1973/74. Medelsbehovet för bidrag för särskilda anordningar på arbetsplatsen beräknas under budgetåret 1973/74 till 4 milj. kr.

Antalet handikappade som erhållit *bidrag och lån till motorfordon* ökade under budgetåret 1971/72. Särskilt markant var ökningen av antalet bidrag och lån till ersättningsanskaffning. Däremot sjönk de beviljade beloppens storlek. För budgetåret hade ett behov av 1 900 bidrag och 200 lån till motorfordon beräknats. Utfallet blev 1 795 bidrag och 240 lån till en kostnad av 15,6 milj. kr. Härtill kom 432 bidrag som avsåg endast dubbdäck. På grund av medelsbrist har arbetsmarknadsverket tvingats att skjuta på avgörandet av ett stort antal ansökningar. De beviljade bidragens storlek minskade från i genomsnitt 9 890 kr. budgetåret 1970/71 till 8 690 kr. budgetåret 1971/72.

Såsom styrelsen tidigare framhållit bör inkomstprövningen slopas vid nyanskaffning av fordon. I andra hand bör de inkomstgränser som gäller för bidrag till fordon höjas till minst 25 000 kr. för handikappad, som sammanbor med make, eller ensamstående handikappad med barn under 18 år samt till 22 000 kr. för annan handikappad. I bruttoinkomsten bör invaliditetsersättning eller liknande förmån inte inräknas. Avdraget för makes inkomster bör ändras från 3 000 till 5 000 kr. och för barn under 18 år från 1 000 kr. per barn till samma nivå som gäller för bidragsförskott. Kostnaderna för ändringsförslagen beräknas till 9 milj. kr.

Kostnaderna för aggregat eller ändringar som krävs för att den handikappade skall kunna bruka motorfordon föreslås bli bidragsberättigade i sin helhet. F. n. kan bidrag utgå med högst 4 000 kr. Kostnaden för ändringsförslaget beräknas till 200 000 kr. De senaste årens prisutveckling på motorfordon motiverar enligt styrelsen en höjning av det högsta bidragsbeloppet från 15 000 till 17 000 kr. Reglerna för byte av motorfordon bör vidare göras förmånligare för handikappad person som tidigare inte erhållit bidrag. Kostnaderna för de två sistnämnda förslagen beräknas till 4 milj. kr.

Med hänsyn till de framlagda ändringsförslagen och en väntad fortsatt ökning av antalet ärenden beräknar styrelsen medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 39 milj. kr., vilket beräknas möjliggöra 3 000 bidrag och 575 lån.

N ä r i n g s h j ä l p. Under budgetåret 1971/72 beviljades 763 bidrag och 113 lån till egen rörelse samt 249 bidrag till speciella arbetstekniska hjälpmedel. Antalet personer som erhållit hjälp till egen rörelse uppgick

till 767, vilket innebär en ökning med 31 %. Utbetalningarna uppgick till 10,4 milj. kr. Erfarenheterna från de senaste åren visar att näringshjälpen har blivit ett viktigt instrument när det gäller att finna sysselsättnings- och försörjningsmöjligheter för många handikappade och äldre. Kraven på ekonomiska insatser vid rörelseetableringar har dock ökat, varför maximibeloppet för bidrag och räntefritt lån bör höjas från 15 000 till 20 000 kr. Kostnaderna härför beräknas till 6 milj. kr.

Bestämmelserna om försöksverksamheten med näringshjälp till envar av två eller flera handikappade, som gemensamt börjar verksamhet som egna företagare, föreslås bli intagna i arbetsmarknadskungörelsen. Bestämmelserna föreslås samtidigt bli ändrade så att näringshjälp även skall kunna utgå i de fall då en eller flera handikappade önskar börja eller fortsätta verksamhet tillsammans med annan. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 200 000 kr.

Med hänvisning till bl. a. de synskadades behov av vissa kvalificerade hjälpmedel föreslås bidrag till speciella arbetstekniska hjälpmedel få beviljas med ett högsta belopp av 25 000 kr. när synnerliga skäl föreligger. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 150 000 kr.

Behovet av näringshjälp beräknas uppgå till 1 100 bidrag och 225 lån budgetåret 1973/74. Antalet bidrag till speciella arbetstekniska hjälpmedel beräknas komma att uppgå till 550. Medelsbehovet beräknas till 21,1 milj. kr. för näringshjälp och ca 1,4 milj. kr. för arbetshjälpmedel. Det sammanlagda medelsbehovet utgör således 22,5 milj. kr. Styrelsen föreslår slutligen att verksamheten med speciella arbetstekniska hjälpmedel överflyttas till delprogrammet Arbetshjälpmedel för handikappade.

Särskilda beredskapsarbeten. Höjningen av statsbidraget för kommunala arbeten till 75 % har utgjort en kraftig stimulans för start av nya beredskapsarbeten. Den milda vintern gjorde det möjligt att i större utsträckning än normalt bedriva landskaps- och naturvård samt skogsvård och kommunala T-arbeten. Antalet dagsverken i särskilda beredskapsarbeten under senare år framgår av följande sammanställning.

Dagsverken i särskilda beredskapsarbeten, tusental

Budgetår	Vägarbeten	Skogsvårdsarbeten	Industriella arbeten	T-arbeten	Övriga arbeten	Summa
1967/68	241	718	119	554	618	2 250
1968/69	262	616	128	589	748	2 343
1969/70	251	594	123	548	469	1 985
1970/71	173	615	166	582	700	2 236
1971/72	238	346	276	746	988	2 594

Under budgetåren 1967/68—1971/72 sysselsattes i medeltal ca 10 000, 12 000, 11 000, 12 000 resp. 15 000 personer.

På riksstaten för budgetåret 1971/72 anvisades 327 milj. kr. för särskilda beredskapsarbeten. Genom anvisning på tilläggsstat kom detta belopp att höjas till sammanlagt 478 milj. kr. Utbetalningarna uppgick till 445 milj. kr.

Till följd av höjningen av bidragsandelen för kommunala arbeten samt det ökade vägbyggandet har styrelsens kostnad per dagsverke ökat från 139 kr. budgetåret 1970/71 till 185 kr. budgetåret 1971/72.

Med hänsyn till behovet av sysselsättning för s. k. specialanvisad arbetskraft bör vägarbetenas andel av verksamheten hållas på samma nivå som under budgetåret 1971/72, vilket för budgetåret 1973/74 motsvarar en kostnad av ca 85 milj. kr.

Skogliga arbeten och landskapsvård har under budgetåret 1971/72 ökat sin andel av den totala bidragskostnaden. Erfarenheten visar emellertid att de skogliga arbetena ofta är fysiskt krävande och därför mindre lämpliga för ovan eller handikappad arbetskraft. Under det senaste budgetåret har i kommunala arbeten — s. k. T-arbeten — sysselsatts i medeltal närmare 4 000 personer med nedsatt arbetsförmåga. Omfattningen av denna verksamhet bör ligga på samma nivå även under budgetåret 1973/74. I industriella beredskapsarbeten var vid utgången av budgetåret 1971/72 1 725 personer sysselsatta på 53 arbetsplatser.

För budgetåret 1973/74 uppskattar styrelsen sysselsättningsbehovet till ca 2 350 000 dagsverken, vilket överensstämmer med det för budgetåret 1972/73 kalkylerade behovet. Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 uppgår därför till 386 413 000 kr. inkl. kapitalkostnader på 6 413 000 kr.

Arkivarbeten. Ökningen av antalet sysselsatta i arkivarbete har avtagit under budgetåret 1971/72. Vid utgången av budgetåret 1970/71 uppgick antalet sysselsatta till 9 424 och vid utgången av budgetåret 1971/72 till 9 932 personer. Medelsförbrukningen uppgick till drygt 196,4 milj. kr. Den stora medelsförbrukningen beror bl. a. på att nya avtal trätt i kraft den 1 januari 1971 för anställda hos staten och kommunerna, vilket medfört löneökningar även för de i arkivarbete sysselsatta. Dessutom har överenskommelse träffats om vissa förbättringar för de i lönehänseende lägst placerade arbetstagarna. Den förhållandevis ringa ökningen av antalet sysselsatta får ses mot bakgrund av den kvotering, dvs. ett högsta antal arkivarbetare för varje län, som styrelsen fastställt med ledning av Kungl. Maj:ts anvisningar. Kvoteringen har medfört att antalet sökande som inte kunnat placeras i arkivarbete har ökat väsentligt. Möjligheterna för myndighet att inrätta personlig tjänst för i arkivarbete sysselsatt person har utnyttjats i liten utsträckning. De i en departementspromemoria (Ds In 1971: 15) framlagda förslagen om arkivarbetets omvandling till beredskapsarbete och förbätt-

rade möjligheter till personlig tjänst beräknas inte öka antalet vakanser nämnvärt under budgetåret 1973/74.

Styrelsen har i sina medelsberäkningar utgått från oförändrad volym arkivarbeten. Härvid beräknas medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 till 233 milj. kr., vilket möjliggör sysselsättning av 10 000 arbetstagare under 1 653 000 sysselsättningsdagar.

Halvskyddad sysselsättning. Den halvskyddade sysselsättningens omfattning är beroende av situationen på arbetsmarknaden. En hög efterfrågan på arbetskraft ökar möjligheterna till arbetsplacering i halvskyddad sysselsättning. Under budgetåret 1970/71 utförde 1 830 personer arbete i halvskyddad sysselsättning under 2 596 029 arbetstimmar. Under budgetåret 1971/72 tillkom 288 platser. Vid budgetårets slut fanns sålunda 2 118 platser, som gav ett utfall av 2 801 106 arbetstimmar. Statsbidragskostnaderna uppgick till ca 8,1 milj. kr.

Behovet av platser för halvskyddad sysselsättning är avsevärt större än det antal som uppnåtts hittills. Bidragsbestämmelserna har förbättrats väsentligt fr. o. m. den 1 juli 1972. Styrelsen kommer att ge information om villkoren för och behovet av halvskyddad sysselsättning till företag, fackliga organisationer och personal inom företag och institutioner. För kurs- och konferensverksamhet avsedd för arbetsmarknadsparterna behöver styrelsen förfoga över ett årligt belopp om ca 2 milj. kr. under en försöksperiod.

Instruktionerna till länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar syftar till att åstadkomma en successiv utbyggnad av den halvskyddade sysselsättningen under budgetåret 1973/74 så att antalet platser vid budgetårets slut skall uppgå till ca 20 000. Det erforderliga medelsbehovet för en sådan utbyggnad uppskattas till 100 milj. kr.

Skyddad sysselsättning. Även vid en betydande ökning av antalet halvskyddade platser kommer en fortsatt utbyggnad av den skyddade sysselsättningen att bli nödvändig för att stora grupper av handikappade skall få möjlighet till en produktiv insats.

Vid slutet av budgetåret 1971/72 var antalet platser för skyddat arbete sammanlagt ca 13 159. Enligt av huvudmännen upprättade planer skulle vid samma tidpunkt ha funnits ca 13 793 platser. Under budgetåret 1972/73 väntas 1 945 platser tillkomma. De utbyggnadsplaner som aviserats understiger kraftigt det faktiska behovet. Det finns redan nu ca 10 000 handikappade anmälda vid arbetsförmedlingarna för vilka sysselsättningsfrågan i flertalet fall kan lösas endast genom placering i skyddat arbete. En forcerad utbyggnadstakt måste eftersträvas.

Anordningsbidraget har på grund av ökade byggnads- och utrustningskostnader samt kostnader för ergonomiska åtgärder kommit att täcka en allt mindre del av de totala kostnaderna. För att motsvara sin

ursprungliga del av normala byggnadskostnader bör normalbidraget höjas till minst 525 kr. per m^2 och inom område där förhöjt bidrag bör utgå till minst 675 kr. per m^2. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 2 130 000 kr.

Statsbidrag bör utgå för ändring av befintliga eller anskaffning av nya maskiner som är nödvändiga för en ändrad produktionsinriktning, framtvingad av t. ex. väsentligt ändrade avsättningsförhållanden. Det är av stor betydelse att maskinerna vid verkstäder för handikappade är tidsenliga, lämpliga och lättskötta. Bidrag för ifrågavarande kostnader bör utgå efter samma regler som gäller till den första uppsättningen maskiner. Kostnaderna härför beräknas till 750 000 kr.

Maskinerna är kapitalkrävande och vissa huvudmän planerar därför att anskaffa maskiner via leasing. Statsbidrag föreslås därför kunna utgå för anskaffning av maskiner och likvärdig utrustning även på detta sätt under förutsättning att utrustningen blir huvudmännens egendom efter leasingtidens slut. Bidrag bör kunna utgå med samma belopp som om maskinen hade anskaffats genom inköp. Beviljat bidrag bör dock utbetalas successivt med hänsyn till leasingavtalets villkor. Ändringsförslaget medför inga merkostnader.

Många av de äldre verkstäderna har arbets- och miljöförhållanden som ej motsvarar nutida krav. För att stimulera huvudmännen att vidta åtgärder för förbättring av arbetsmiljön och för arbetets anpassning till de anställdas förutsättningar bör styrelsen kunna medverka vid planering och genomförande av ergonomiska undersökningar och lämna bidrag till kostnaderna för erforderliga ändringar eller kompletteringsarbeten. Bidrag bör utgå med förslagsvis minst 50 % av de kostnader som styrelsen kan godkänna. Ändringsförslaget innebär en merkostnad av 1 250 000 kr.

Arbetslös person som erhåller anställning vid skyddad verkstad utanför hemorten genom arbetsförmedlingen föreslås kunna erhålla flyttningsbidrag enligt samma regler som gäller vid anställning på öppna marknaden.

Kostnadsutvecklingen har medfört ökade hyror för de huvudmän som förhyr lokaler. Styrelsen föreslår därför liksom beträffande arbetsprövning och arbetsträning att bidrag till hyra får utgå med hälften av hyreskostnaden, dock högst 40 kr/m^2 för fastighet uppförd efter 1964 samt högst 25 kr/m^2 för övriga fastigheter. Kostnaderna för ändringsförslaget beräknas till 300 000 kr. för budgetåret 1973/74.

För fortbildning av föreståndare och arbetsledare vid verkstäder för skyddat arbete erfordras 430 000 kr.

Det totala medelsbehovet för skyddad sysselsättning beräknas till 110 milj. kr. Av tidigare beviljade anordningsbidrag beräknas ca 40 milj. kr. återstå att utanordna vid slutet av budgetåret 1972/73. Med oförändrade bidragsbestämmelser beräknas medelsbehovet till 105,5 milj. kr.

Hemarbete. Den 31 december 1971 fanns 643 personer i hemarbete. Den kommande utvecklingen är enligt styrelsens mening svår att förutse. Det torde dock inte vara realistiskt att räkna med någon större ökning av antalet sysselsatta. Antalet hemarbetare bedöms till 700 under budgetåret 1973/74. Medelsbehovet beräknas till 2,1 milj. kr.

Totalkostnaderna för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade beräknas budgetåret 1973/74 till 899 milj. kr., vartill kommer 15,9 milj. kr. i gemensamma administrationskostnader, totalt 915 milj kr., varav ca 6,5 milj. kr. utgör kapitalkostnader.

För budgetåret 1971/72 har styrelsen bemyndigats att under vissa förutsättningar avskriva inom arbetsmarknadsverket uppkommande fordringar till belopp ej överstigande 3 000 kr. I enlighet härmed har under budgetåret beslut fattats om avskrivning av fordringar till ett sammanlagt belopp av 307 332 kr. Avskrivningen avser till större delen fordringar på flyktingar, zigenare samt personer som erhållit start- eller näringshjälp.

Styrelsen hemställer om fortsatt bemyndigande att avskriva lånefordringar under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

De särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för handikappade och svårplacerade arbetstagare har sedan slutet av 1960-talet präglats av ökade insatser för att söka lösa i första hand dessa gruppers sysselsättningsproblem inom det ordinarie arbetslivet. Ett uttryck för detta är bl. a. de år 1971 införda s. k. äldrelagarna som dels ger äldre arbetstagare ökad anställningstrygghet, dels ger arbetsförmedlingen ökade befogenheter i dess strävan att bereda sådana arbetssökande anställning på den öppna marknaden.

År 1970 anmodade arbetsmarknadsstyrelsen länsarbetsnämnderna att ta initiativ till överläggningar med företagen och arbetstagarnas organisationer i syfte att inrätta s. k. anpassningsgrupper. Anpassningsgrupperna kan sägas vara ett helt nytt arbetsmarknadspolitiskt instrument. Den nära samverkan med företagen och de fackliga organisationerna som arbetet i dessa grupper innebär ger arbetsförmedlingen ökade möjligheter att på ett tidigt stadium möta och medverka till en lösning inom företagen av uppkommande arbetsvårdsproblem. Genom omplaceringar inom företaget och insättande av ergonomiska åtgärder m. m. kan redan anställda trots något arbetshandikapp beredas möjlighet att kvarstå i tjänst. Arbetsförmedlingen får också genom arbetet i dessa grupper möjlighet att kartlägga olika sådana funktioner inom företagen som synes lämpliga för handikappade arbetssökande.

Arbetsmarknadsverket har under år 1972 anordnat ett stort antal regionala och lokala konferenser om äldrelagarna, varvid anpassningsgruppernas verksamhet har ägnats särskild uppmärksamhet. Vid 1972 års

utgång beräknades antalet anpassningsgrupper uppgå till ca 1 600. Som jag tidigare nämnt har arbetsmarknadsverket under senare år också erhållit betydande personalförstärkningar för anpassnings- och omställningsverksamheten samt för omplacering av arbetstagare i skyddad sysselsättning till anställning på den öppna arbetsmarknaden. Samtidigt har den yrkesinriktade rehabiliteringen, bl. a. i form av arbetsprövning, arbetsträning och utbildning, byggts ut och differentierats. Också möjligheterna för arbetsgivare att få bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen till arbetsbiträde och vid halvskyddad sysselsättning har vidgats väsentligt. Den allmänna nedgången i efterfrågan på arbetskraft under de senaste två åren har dock i viss mån försvårat arbetsmarknadsverkets ansträngningar att placera främst arbetsvårdssökande i anställning på den öppna arbetsmarknaden. En fortsatt utbyggnad av beredskapsarbete, arkivarbete samt halvskyddad och skyddad sysselsättning har därför varit nödvändig.

Arbetsprövning och arbetsträning. Liksom i 1971 års anslagsframställning har arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit ändrade grunder för beräkningen av de statliga bidragen till anordnande och drift av avdelningar för arbetsprövning och arbetsträning. Bidrag utgår nu enligt samma bestämmelser som gäller för verkstäder för skyddad sysselsättning. Utredningen rörande den skyddade sysselsättningen har i betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete lagt fram förslag om ändrade bidragsregler för dessa verkstäder. Remissbehandlingen av detta betänkande är nyligen avslutad. Som jag har nämnt förut (s. 44) pågår beredningen av ärendet inom inrikesdepartementet. Enligt min mening bör frågan om bidragen till arbetsprövning och arbetsträning prövas i samband med utredningens förslag. Vid oförändrade bidragsbestämmelser beräknar jag medelsbehovet för arbetsprövning till 9,2 (+ 0,5) milj. kr. och för arbetsträning till 24,1 (— 3) milj. kr. Härav bör i enlighet med styrelsens förslag beräknas 80 000 kr. resp. 280 000 kr. för utbildning av föreståndare och arbetsledare vid institutioner för arbetsprövning och arbetsträning.

Utbildning av svårplacerade. Arbetsträning är en landstingskommunal angelägenhet. Arbetsprövning förekommer såväl vid statens arbetsklinik som vid de kommunala arbetsvårdsinstitutionerna. För vissa handikappade, vilkas behov inte har kunnat tillgodoses inom dessa mer allmänt inriktade arbetsvårdsinstitutioner, har staten kommit att påta sig ansvaret för motsvarande verksamhet genom de s. k. anpassningskurserna. Härtill kommer att den omfattande verksamheten med psykotekniska anlagsprov och särskilda orienteringskurser inom arbetsmarknadsutbildningens ram delvis har likartat syfte som arbetsprövning och arbetsträning, dvs. att kartlägga de handikappades arbetsförutsättningar och att träna upp deras fysiska och psykiska arbetsförmåga. Bedömningen

av de arbetshandikappades förutsättningar och arbetsträningen av dessa handikappade sker alltså i många, delvis svåröverskådliga former. Jag anser det därför inte lämpligt att, på sätt som framgår av skolöverstyrelsens medelsberäkning, nu vidga verksamheten vid omskolningscentra till att omfatta också viss arbetsprövning och arbetsträning.

Liksom arbetsmarknadsstyrelsen räknar jag med att behovet av platser för utbildning av svårplacerade vid de traditionella anpassningskurserna kommer att öka. Jag beräknar därför medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 43 (+10,6) milj. kr. Beträffande villkoren för utbildningsbidrag till personer som genomgår utbildning för svårplacerade hänvisar jag till vad jag i denna fråga har anfört i det föregående (s. 93) under anslaget Arbetsmarknadsservice.

Det sammanlagda medelsbehovet för de i programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade ingående delprogrammen bör således beräknas till 76,3 milj. kr. Härtill kommer programmets andel av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader (s. 60).

I fråga om medelsbehovet för programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade får jag anföra följande.

Arbetshjälpmedel åt handikappade. 1971 och 1972 års riksdagar har fattat beslut om långtgående förbättringar av de olika formerna av statligt stöd till tekniska anordningar på arbetsplatsen. Med hänsyn härtill och de ännu ringa erfarenheterna av de förbättrade bidragsvillkoren är jag inte nu beredd att biträda arbetsmarknadsstyrelsens förslag om ytterligare ändringar av villkoren för sådant stöd.

Antalet ärenden rörande bidrag och lån till inköp av motorfordon visar en fortsatt ökning. Som jag framhöll i föregående års statsverksproposition synes den ökade ersättningsanskaffningen av motorfordon vara en starkt bidragande orsak till denna utveckling. Med hänsyn till det ökade antalet ärenden bör beslutsramen för ändamålet ökas med 3 milj. kr. Däremot är jag inte beredd att biträda arbetsmarknadsstyrelsens förslag till ändrade grunder för bidragsgivningen. Den av mig förordade vidgningen av beslutsramen nödvändiggör inte någon däremot svarande ökning av anslagsbeloppet.

Näringshjälp. Arbetsmarknadsstyrelsen har pekat på att näringshjälp till egen rörelse är ett verksamt medel för att varaktigt lösa svårplaceradeS sysselsättnings- och försörjningsfråga. Med hänsyn till det ökade antalet ansökningar och den fortsatta höjningen av bidragsbeloppens genomsnittliga storlek beräknar jag medelsbehovet för denna verksamhet till 16,2 (+0,8) milj. kr.

Främst för att möjliggöra för gravt synskadade inom vissa yrkesgrupper att i sitt arbete kunna utnyttja moderna maskiner som genom överföring möjliggör taktil avläsning av optisk text förordar jag i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen att maximibeloppet för särskilda arbetstekniska

hjälpmedel, som ställs till handikappades förfogande, höjs från högst 15 000 kr. till högst 25 000 kr.

Särskilda beredskapsarbeten utgör temporära alternativ till övriga sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade eller placering på den öppna arbetsmarknaden. Arbetenas omfattning under budgetåret 1973/74 bör, som jag har nämnt tidigare under programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa, beräknas på grundval av i stort sett samma volym som kom till utförande under budgetåret 1970/71. Behovet av särskilda beredskapsarbeten för äldre och handikappade m. fl. kvarstår i stor utsträckning oavsett hur konjunkturen utvecklas.

De särskilda beredskapsarbetenas omfattning och fördelning på olika ändamål under budgetåret 1971/72 framgår av följande sammanställning.

Ändamål	Antal dagsverken (tusental)	Nedlagda kostnader[1] (milj. kr.)		Dagsverkskostnader[1] (kr.)	
		Totalt	AMS' andel	Totalt	AMS' andel
Vägar	235	98	90	417	384
Vatten och avlopp	227	106	60	467	265
Husbyggnad	167	65	40	392	237
Skogsvård	308	53	39	172	128
Natur- och landskapsvård	234	43	37	183	158
Kulturminnesvård	106	21	19	198	177
Militära arbeten	7	4	4	565	564
Turism och fritid	61	24	14	398	235
Ind. beredskapsarbeten	277	63	24	[2]226	86
T-arbeten	763	120	76	157	100
Övrigt	160	42	35	263	219
Summa	**2545**	**638**	**438**	**251**	**172**
Därav:					
Statliga arbeten	1074	260	210	243	195
Kommunala arbeten	1294	333	201	257	155
Enskilda arbeten	178	45	27	253	154

[1] Exkl. vissa sociala kostnader.
[2] Bruttokostnad före försäljning av tillverkade produkter.

Jag beräknar ett medelsbehov av 367,8 (+ 15) milj. kr. för särskilda beredskapsarbeten under nästa budgetår. Av ökningen hänför sig uppskattningsvis 5 milj. kr. till hyror för förläggningsbyggnader som f. n. belastar delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft. Det belopp som vid budgetårets slut har förbrukats för väg- och gatuarbeten skall räknas av mot automobilskattemedlen. Uppskattningsvis kan beloppet anges till 50 milj. kr.

Arkivarbete har, som jag tidigare nämnt, bl. a. på grund av den allmänna nedgången i efterfrågan på arbetskraft i hög grad kommit till användning för att bereda svårplacerad arbetskraft sysselsättning. På Kungl. Maj:ts förslag beslutade förra årets riksdag (prop. 1972: 125,

FiU 1972: 40, rskr 1972: 331) att anvisa ytterligare 50 milj. kr. för en temporär ökning av verksamheten. Detta belopp medger att antalet personer i arkivarbete under innevarande budgetår kan ökas från tidigare beräknade ca 10 000 till ca 13 000. För nästa budgetår räknar jag med att antalet arkivarbetare successivt skall kunna begränsas till ca 10 000.

En allmän översyn av arkivarbetet och musikerhjälpen har gjorts inom inrikesdepartementet och redovisats i promemorian (Ds In 1971: 15) Beredskapsarbete inom kontor och förvaltning. Eftersom promemorian innehåller en rad frågor och förslag som har nära beröring med de frågor som behandlas i betänkandet Skyddat arbete anser jag det lämpligt att förslagen bereds i ett sammanhang.

Frågor om löneförmåner vid arkivarbete och musikerhjälp har tidigare handlagts av en hos arbetsmarknadsstyrelsen inrättad lönedelegation. Sådana frågor har dock i vissa fall kunnat överlåtas på länsarbetsnämnd. För lönesättningen har funnits en av Kungl. Maj:t fastställd löneskala. I prop. 1972: 1 (bil. 13 s. 134) erinrade jag om att Kungl. Maj:t hade uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att i samråd med statens avtalsverk ta upp förhandlingar med berörda fackliga organisationer om löne- och andra anställningsvillkor vid arkivarbete samt att en eventuell avtalsreglering kunde medföra att lönedelegationens sammansättning behövde ändras. Mellan arbetsmarknadsstyrelsen och TCO:s statstjänstemannasektion har den 1 november 1972 träffats uppgörelse om avlöningsförmåner för personer sysselsatta i statligt arkivarbete. I skrivelse till inrikesdepartementet har parterna hemställt att den förut nämnda lönedelegationen ombildas i enlighet med vad som har förutsatts i avtalet. Kungl. Maj:t har meddelat beslut härom.

Med hänsyn till anförda förhållanden beräknar jag medelsbehovet för arkivarbete för nästa budgetår till 274,4 (+ 81,4) milj. kr. Härvid bör uppmärksammas att jag under programmet Arbetsmarknadsinformation har tagit upp medel för ersättningar till kontorsarbetscentralerna för framställningen av lokala platslistor (s. 90).

Halvskyddad sysselsättning. På grundval av förslag från utredningen rörande den skyddade sysselsättningen beslutade föregående års riksdag om nya och väsentligt förbättrade bidragsvillkor för den halvskyddade sysselsättningen, vilka trädde i kraft den 1 juli 1972. Enligt dessa villkor erhåller arbetsgivare bl. a. statsbidrag med 40 % av den kontantlön inkl. semesterersättning som har betalats ut till arbetstagarna. Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat medelsbehovet för budgetåret 1973/74 under antagande att verksamheten kommer att omfatta ca 20 000 arbetstagare.

Den svaga efterfrågan på arbetskraft under förra året torde ha bidragit till att ökningen av platsantalet inom den halvskyddade sysselsättningen blev mindre än väntat — antalet platser uppgår f. n. till endast

ca 2 600. I en uppåtgående konjunktur kan intresset för denna form av sysselsättning emellertid väntas öka. Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår till 50 (+ 25) milj. kr. Beloppet medger att antalet belagda platser under budgetåret successivt ökas till 10—12 000.

Skyddad sysselsättning. Arbetsmarknadsstyrelsen har liksom tidigare år lagt fram förslag om ändrade grunder för anordnings- och driftbidrag till verkstäder för skyddad sysselsättning. Som jag tidigare nämnt har remissbehandlingen av betänkandet (SOU 1972: 54) Skyddat arbete nyligen avslutats. Betänkandet innehåller bl. a. förslag beträffande statsbidragets utformning. De av arbetsmarknadsstyrelsen väckta förslagen bör lämpligen behandlas i samband med utredningens förslag. Vid oförändrade bidragsvillkor bestäms behovet av medel för anordningsbidrag av betalningsutfallet och för driftbidrag huvudsakligen av antalet utförda arbetstimmar. Med hänsyn till belastningen beräknar jag medelsbehovet under delprogrammet till 102,3 (+ 10) milj. kr. Härav bör 400 000 kr. beräknas för utbildning av föreståndare och arbetsledare vid verkstäder för skyddad sysselsättning. Liksom under innevarande budgetår bör arbetsmarknadsstyrelsen få bevilja anordningsbidrag till verkstäder inom arbetsvården inom en ram av 25 milj. kr. Ramen möjliggör tillkomsten av ytterligare ca 1 500 platser. Kungl. Maj:t bör liksom hittills ha möjlighet att vidga ramen om behov härav uppkommer. Jag förordar att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande härtill.

För *hemarbete* bör medelsbehovet beräknas till 2,1 (— 0,3) milj. kr.

Det sammanlagda medelsbehovet för de i programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade ingående delprogrammen bör således beräknas till 838,9 milj. kr. Härtill kommer programmets andel av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader (se s. 60).

För innevarande budgetår har arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigats att på vissa villkor besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, till belopp inte överstigande 3 000 kr. I likhet med styrelsen förordar jag att styrelsen får samma bemyndigande även för nästa budgetår. Med hänvisning till den sammanställning av medelsberäkningen för nästa budgetår som har gjorts i det föregående (s. 105) hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att Kungl. Maj:t får bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1973/74 besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, till belopp inte överstigande 3 000 kr., beträffande vilken antingen omständigheterna ger vid handen att vederbörande inte kan betala sin skuld och enligt styrelsens bedömande ingen eller ringa möjlighet föreligger att i framtiden ta ut betalning eller

också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedöms förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna inte är ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå inte anses påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,

2. godkänna de ändringar av grunderna för bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973,
3. medge att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1973/74 meddelas intill ett belopp av 25 milj. kr.,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 3 upptagna ramen för budgetåret 1973/74,
5. till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 931 910 000 kr., varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

B 5. Kontant stöd vid arbetslöshet

För detta ändamål har i riksstaten för innevarande budgetår tagits upp ett förslagsanslag av 371 milj. kr.

Som jag har anfört i det föregående under avsnittet Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1973/74 avser jag att senare föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram en särskild proposition angående försäkring och annat kontant stöd vid arbetslöshet till årets riksdag.

I avvaktan härpå bör anslaget föras upp preliminärt med ett till 680 milj. kr. beräknat belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Kontant stöd vid arbetslöshet* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 680 000 000 kr.

B 6. Totalförsvarsverksamhet

1971/72	Utgift	[1]16 854 000
1972/73	Anslag	24 000 000
1973/74	Förslag	26 460 000

[1] Beloppet avser motsvarande anslag eller delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för programmet Totalförsvarsverksamhet. Programmet består av delprogrammen Försvars- och beredskapsplanering samt Vapenfria tjänstepliktiga.

	1971/72[1]	1972/73	1973/74 Beräknat		
			Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
1. Försvars- och beredskapsplanering	1 750 000	1 750 000	1 830 000	2 400 000	1 750 000
2. Vapenfria tjänstepliktiga	7 936 000	15 070 000	15 820 000	16 520 000	16 820 000
3. Förvaltningskostnader	7 168 000	7 180 000	7 725 000	10 580 000	7 890 000
Summa	**16 854 000**	**24 000 000**	**25 375 000**	**29 500 000**	**26 460 000**

[1] Överslagsmässig översättning till program/delprogram.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.

Delprogrammet Försvars- och beredskapsplanering omfattar dels planering för utnyttjande av landets arbetskraft under beredskaps- och krigstillstånd samt planläggning av arbetsmarknadsverkets krigsorganisation, dels ock statsbidrag till sådana frivilliga försvarsorganisationer som fyller viktiga uppgifter när det gäller utbildning av personal för krigstida arbetsuppgifter inom totalförsvarets civila delar. Verksamheten, som huvudsakligen är av utrednings- och informationskaraktär, handhas i arbetsmarknadsstyrelsen av försvarsenheten och regionalt av länsarbetsnämnderna.

Delprogrammet Vapenfria tjänstepliktiga omfattar utbildning, redovisning och registrering av värnpliktiga som har fått tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst. Utbildningen syftar till att de vapenfria skall kunna fullgöra en för samhället betydelsefull tjänst inom totalförsvaret. Arbetsmarknadsstyrelsen handhar de vapenfrias redovisning och registrering samt bestämmer vilket slag av tjänstgöring de vapenfria skall fullgöra och när dessa skall kallas in till tjänstgöring. Delprogrammet belastas av kostnader för ekonomiska och sociala förmåner åt vapenfria tjänstepliktiga. Dessa förmåner, som utgår enligt samma regler som gäller för övriga värnpliktiga, avser bl. a. avlöning, inkvartering, förplägnad, visst antal fria resor samt familjebidrag i vissa fall. Delprogrammet belastas vidare av ersättningar för vissa utbildningskostnader m. m. till myndighet eller annan som tilldelas vapenfria tjänstepliktiga.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Försvars- och beredskapsplanering. Den s. k. branschplanläggningen har fortsatt under budgetåret 1971/72, och en ny branschplanläggning 1973 har förberetts. Rutinerna för personalplanläggning m. m. har anpassats till krigsmaktens rutiner. Under budgetåret har sedvanlig fördelning gjorts av 42 000 47-åringar. Verkets funktion som arbetskraftsmyndighet för totalförsvaret har ställt större krav än tidigare på utbildningsverksamhet inför totalförsvarsövningar

m. m. Detaljplanläggning beträffande personal m. m. inom den krigsviktiga sektorn kommer fortlöpande att ske under de närmaste åren. En utredning har påbörjats för att utröna effekten av ett ADB-baserat personalplaneregister. Styrelsen har vidare för avsikt att påskynda sina inventeringar av tillgången på icke beredskapsregistrerade män i åldrarna 47—58 år.

Under budgetåret 1971/72 inleddes arbetsmarknadsverkets arbete med den frivilliga försvarsverksamheten. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 skall arbetsmarknadsstyrelsen i full utsträckning fungera som samordningsmyndighet för frivilligorganisationernas arbete inom totalförsvarets civila del. Styrelsen eftersträvar en sådan rekrytering, utbildning och administration att behovet av frivilligpersonal till totalförsvarets civila sektor täcks; f. n. beräknas en brist på ca 20 000 försvarsfrivilliga föreligga. Styrelsens personalresurser är emellertid otillräckliga för ändamålet. Statsmakternas beslut om ökat statligt stöd till den frivilliga försvarsverksamheten innebär att nya och omfattande uppgifter åläggs länsarbetsnämnderna. Vidare har ökade ekonomiska förmåner för frivilligpersonalen tillkommit och utbildningen förlängts. Den ökade verksamheten nödvändiggör en ökning av statsbidragen till ifrågavarande organisationer från 1 750 000 kr. till 2,4 milj. kr.

Vapenfria tjänstepliktiga. De myndigheter som under arbetsmarknadsstyrelsen har hand om utbildning av vapenfria tjänstepliktiga har under budgetåret 1971/72 varit beredda att grundutbilda ca 700 vapenfria, vilket motsvarar 250 000 tjänstgöringsdagar. Repetitionsutbildningen omfattade ca 20 000 tjänstgöringsdagar. Det sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar stannade dock vid 220 000, eftersom vapenfrinämnden under åren 1970 och 1971 inte beviljade mer än sammanlagt 917 personer tillstånd till vapenfri tjänst, trots att nämnden tidigare hade räknat med att ge ca 800 sådana tillstånd per år.

Vapenfrinämnden har under år 1971 tillförts ökade resurser. Detta innebär att antalet personer som beviljas vapenfri tjänst har ökat avsevärt och torde komma att uppgå till minst 1 000 under år 1972. En del av dessa personer har delvis fullgjort sin värnplikt. Om de vapenfria inom rimlig tid skall få fullgöra sin tjänst bör styrelsen tilldelas medel så att 850 personer kan grundutbildas under budgetåret 1973/74, vilket skulle innebära 310 000 tjänstgöringsdagar.

Sjukvårdsbiträdesutbildning har ej ägt rum under budgetåret 1971/72, eftersom sjukvårdshuvudmännen inte accepterar Kungl. Maj:ts bestämmelser om kostnadsfördelning mellan dem och staten. Med hänsyn till samhällets behov och de vapenfrias fallenhet anser styrelsen att utbildningen inom vårdsektorn i stället bör utökas i förhållande till

budgetåret 1970/71. Eftersom vapenfria endast med svårighet kan placeras i gymnasieskolans vårdutbildning bör styrelsen få anordna särskilda vårdbiträdeskurser.

Utgifterna för delprogrammet uppgick under budgetåret 1971/72 till 10,1 milj. kr. exkl. kostnader för familjebidrag, som fr. o. m. budgetåret 1972/73 betalas av styrelsen. Styrelsen beräknar medelsbehovet för förmåner åt vapenfria tjänstepliktiga samt familjebidrag och utbildningskostnader till 16 520 000 kr., vartill kommer administrationskostnader på 2 573 000 kr.

Departementschefen

Jag kan inte biträda arbetsmarknadsstyrelsens förslag till ökning av bidragen till frivilliga försvarsorganisationer.

För verksamheten med vapenfria tjänstepliktiga bör anslagsberäkningen liksom för innevarande budgetår grundas på antagande om ca 300 000 tjänstgöringsdagar. Kostnaderna för mathållning och penningbidrag till de vapenfria och deras familjer väntas öka något. Jag beräknar medelsbehovet för delprogrammet till 16,8 (+ 1,7) milj. kr. Jag har härvid räknat in de kostnader, uppskattningsvis 1 milj. kr., för tillhandahållande av förläggningar som f. n. belastar delprogrammet Bostäder för flyttande arbetskraft.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Totalförsvarsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 26 460 000 kr.

B 7. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning

1971/72	Utgift	[1]19 281 000	Reservation	[1]8 942 130
1972/73	Anslag	17 000 000		
1973/74	Förslag	6 500 000		

[1] Beloppen avser motsvarande delar av anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår.

Från anslaget skall bestridas alla utgifter för anskaffning av utrustningsföremål, vilkas anskaffningsvärde överstiger 10 000 kr. och vilkas livslängd överstiger tre år. Annan utrustning skall anskaffas med anlitande av resp. programanslag.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Utrustningskapitalets omfattning samt beräknade anskaffningar, tusental kr.

Slag av utrustning	Ingående värde på befintlig utrustning 1972-07-01	Utgift för anskaffning 1971/72	Beräknad anskaffning 1972/73	Beräknad anskaffning 1973/74
Tryckerimaskiner	276	..	40	50
Tjänstebilar		..	110	221
Förläggningsbyggnader	71 470	10 812	9 400	6 800
Maskiner och fordon för allmänna och särskilda beredskapsarbeten	10 800	2 448	3 500	6 839
Vagnar och bodar för allmänna och särskilda beredskapsarbeten	9 315	2 938	1 950	2 190
Maskiner för industriella beredskapsarbeten	2 700	3 083	2 000	1 500
Telefon- och dataregistreringsutrustning		..	..	660
Summa	**94 561**	**19 281**	**17 000**	**18 260**

Antalet platser i förläggningsbyggnader i arbetsmarknadsstyrelsens ägo uppgick vid utgången av budgetåret 1971/72 till 12 441. Härav stod byggnader med tillsammans ca 1 900 platser outnyttjade. Vid utgången av budgetåret 1972/73 räknar styrelsen med att disponera 12 642 platser. Styrelsen räknar inte med att öka antalet platser under budgetåret 1973/74. Däremot avser styrelsen att ersätta äldre förläggningsbyggnader med 300 platser med motsvarande antal platser i alternativhus. Investeringskostnaden härför beräknas uppgå till 5 milj. kr. Som komplement till förläggningsbyggnader behöver vidare ekonomi- och fritidsbyggnader nyanskaffas till en kostnad av 1,8 milj. kr.

För beredskapsarbetena beräknas ett investeringsbehov under budgetåret 1973/74 av 6 839 000 kr. avseende ersättningsanskaffning av förslitna maskiner och fordon. För nyanskaffning av maskinell utrustning till de industriella beredskapsarbetena behövs vidare 1,5 milj. kr. Styrelsen har f. n. inte tillräckligt många personalvagnar som är lämpade för byggnads- och skogsarbeten. För nyanskaffning av sådana beräknar styrelsen 965 000 kr. och för ersättningsanskaffning av personalvagnar för andra beredskapsarbeten 1 225 000 kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen beräknas flytta till nya lokaler under hösten 1974. För anskaffning av ny telefonväxel i samband med flyttningen behövs 350 000 kr. som styrelsen måste betala i förskott under budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Behovet av förläggningsbyggnader i arbetsmarknadsstyrelsens ägo har minskat väsentligt på senare år, främst till följd av att läget på den allmänna bostadsmarknaden har förändrats. Det har dessutom som regel visat sig billigare för styrelsen att hyra bostäder än att tillhandahålla platser i egna byggnader. Jag beräknar inte något medelsbehov för ny- eller ersättningsanskaffning av förläggningsbyggnader under nästa budgetår. Däremot tillstyrker jag att vissa befintliga förläggningar kompletteras med förplägnads- och fritidslokaler för ca 1,8 milj. kr.

För anskaffning av maskiner, fordon, vagnar och bodar för olika slag av beredskapsarbeten (inkl. industriella arbeten) beräknar jag ett medelsbehov av 4,2 milj. kr. Dylik utrustning bör anskaffas endast i den mån motsvarande utrustning inte lämpligen kan hyras.

För övriga anskaffningar, inkl. vissa större engångsutgifter för teleutrustning m. m. som omedelbart skrivs av i sin helhet, beräknar jag 500 000 kr. Det sammanlagda medelsbehovet för anskaffning av utrustning uppgår således till 6,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.

B 8. Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning

Nytt anslag (förslag) 5 000 000 kr.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för det nya programmet Förvaltning av utrustning. Programmet kommer att utgöra ett serviceprogram för försörjning av övriga program med mer kapitalkrävande utrustning. Sådan utrustning får hyras ut inom eller utom arbetsmarknadsverket, varvid hyran skall beräknas så att uppkommande kapital-, drift- och administrationskostnader täcks. Programmet indelas i delprogrammen Förläggningsbyggnader samt Maskiner och fordon m. m.

Arbetsmarknadsstyrelsen

F ö r l ä g g n i n g s b y g g n a d e r. Under budgetåret 1973/74 räknar arbetsmarknadsstyrelsen med att för olika ändamål utnyttja det antal förläggningsplatser som framgår av följande sammanställning.

Ändamål (delprogram)	Antal utnyttjade platser
Arbetsmarknadsutbildning (därav 1 500 platser i inhyrda bostäder)	5 400
Bostäder för flyttande arbetskraft	240
Allmänna beredskapsarbeten	700
Särskilda beredskapsarbeten	1 600
Vapenfria tjänstepliktiga	208
Omhändertagande av flyktingar	424
Förläggningsbyggnader (uthyrning utom arbetsmarknadsverket)	3 520
Summa	**12 092**

Förläggningsbyggnader med drygt 2 000 platser beräknas stå oanvända under budgetåret 1973/74.

Kostnaderna under förevarande delprogram beräknar arbetsmarknadsstyrelsen enligt följande.

Slag av kostnader	Tusental kr.
Avskrivningar	12 520
Räntor	5 380
Reparations- och underhållskostnader	7 700
Driftkostnader	21 100
Kostnader för inhyrning (netto)	3 750
Summa	**50 450**

Kostnaderna bör enligt styrelsen täckas av följande intäkter.

Slag av intäkter	Tusental kr.
Försäljningsintäkter m.m.	800
Intäkter av uthyrning inom verket för verksamhet inom delprogrammen	
Arbetsmarknadsutbildning	16 750
Bostäder för flyttande arbetskraft	840
Allmänna beredskapsarbeten	2 300
Särskilda beredskapsarbeten	5 460
Vapenfria tjänstepliktiga	800
Omhändertagande av flyktingar	1 700
Intäkter av uthyrning utom verket	7 900
Bidrag från anslaget B 1. Arbetsmarknadsservice	8 140
Bidrag från anslaget B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa	1 380
Bidrag från anslaget B 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	3 160
Bidrag från anslaget B 6. Totalförsvarsverksamhet	410
Bidrag från anslaget C 2. Åtgärder för flyktingar	810
Summa	**50 450**

Maskiner och fordon m. m. Arbetsmarknadsverkets maskiner, fordon, vagnar och bodar för de allmänna och särskilda beredskapsarbetena förvaras och sköts vid styrelsens förråd och maskinverkstad i Gnesta. Maskinparken är dimensionerad för arbeten med ca 3 000

personer sysselsatta. Såväl förrådet som verkstaden är dimensionerade för endast 40—50 % av servicen för beredskapsarbetena, varför de även vid en kraftig nedskärning av beredskapsarbetena kan utnyttjas i oförändrad utsträckning. Ett eventuellt ökat behov av förråds- och reparationsservice bör liksom hittills täckas genom anlitande av främmande verkstäder.

Kostnader och intäkter under förevarande delprogram beräknas enligt följande.

Slag av kostnader/intäkter	Tusental kr
Avskrivningar	8 718
Räntor	1 810
Reparations- och underhållskostnader (därav vid främmande verkstäder 2 310)	7 710
Kostnader för förrådets drift	385
Summa kostnader	**18 623**
Försäljningsintäkter m. m.	415
Intäkter av uthyrning inom verket för allmänna beredskapsarbeten	5 200
Intäkter av uthyrning inom verket för särskilda beredskapsarbeten	6 350
Intäkter av uthyrning utom verket	2 000
Bidrag från anslaget B 2. Sysselsättningsskapande åtgärder	2 100
Bidrag från anslaget B 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	2 558
Summa intäkter	**18 623**

Departementschefen

Kostnaderna för arbetsmarknadsverkets utrustning skall i fortsättningen normalt täckas av hyror, som debiteras de program inom vilka utrustningen används eller betalas av kommuner och företag som hyr utrustningen. Även den andel av verkets administrationskostnader som kan hänföras till utrustningens förvaltning skall täckas av hyror. För programmet Förvaltning av utrustning bör arbetsmarknadsstyrelsen disponera ett anslag som är tillräckligt stort för att tillfälliga skillnader mellan utgifter och inkomster skall kunna tillåtas uppstå. Bidrag från andra anslag för att täcka underskott i uthyrningen bör enligt min mening förekomma endast om det finns särskilda skäl för att inte ta ut sådana hyror att kostnaderna täcks.

Som jag har anfört tidigare kan arbetsmarknadsstyrelsens behov av att själv äga förläggningsbyggnader och maskinutrustning väntas bli mindre i framtiden än hittills. När det ställer sig fördelaktigare bör styrelsen i stället hyra utrustning. Den av styrelsen bedrivna uthyrningen av förläggningsbyggnader till kommuner och företag, vilken tidigare har varit ett viktigt medel för att främja rörligheten på arbetsmarknaden, måste enligt min mening numera närmast anses utgöra en del av styrel-

sens beredskapshållning av byggnader för eventuella framtida behov. Denna beredskapshållning synes nu utan olägenhet kunna minskas betydligt.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 8 december 1972 uppdragit åt styrelsen att senast till den 30 juni 1974 avveckla den förläggningsverksamhet som styrelsen med stöd av ett bemyndigande i regleringsbrev 1965/66 driver i egen regi för överflyttad arbetskraft. Enligt nämnda beslut skall styrelsen vidare förutsättningslöst se över förläggningsverksamheten och före den 1 maj 1973, efter samråd med bostadsstyrelsen, avge förslag rörande verksamhetens framtida omfattning och inriktning. I den mån översynen ger vid handen att utrustning bör avyttras kan under förevarande anslag eventuellt uppstå realisationsförluster m. m. som inte täcks av hyresintäkter.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 9. Arbetsdomstolen

1971/72	Utgift	499 767
1972/73	Anslag	637 000
1973/74	Förslag	691 000

Arbetsdomstolen tar upp och avgör mål rörande kollektivavtal samt andra mål enligt särskilda bestämmelser. Domstolen består av ordförande och åtta ledamöter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Arbetsdomstolen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	3	—	—
Övrig personal	3	—	—
	6	—	—
Anslag			
Lönekostnader	524 500	+51 500	+51 500
Sjukvård	800	—	—
Reseersättningar	4 000	—	—
Lokalkostnader	92 000	+ 1 500	+ 1 500
Expenser	15 700	+ 1 000	+ 1 000
Publikationstryck	30 000	—	—
	667 000	**+54 000**	**+54 000**
Uppbördsmedel			
Publikationen Arbetsdomstolens domar	30 000	—	—
Nettoutgift	**637 000**	**+54 000**	**+54 000**

Arbetsdomstolen

Löne- och prisomräkning 54 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arbetsdomstolen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 691 000 kr.

B 10. Statens förlikningsmannaexpedition

1971/72	Utgift	1 022 394
1972/73	Anslag	612 000
1973/74	Förslag	633 000

Statens förlikningsmannaexpedition är central myndighet för det statliga förlikningsväsendet och leds av en styrelse. Chef för förlikningsmannaexpeditionen är en byråchef.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Statens förlikningsmannaexpedition	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	2	—	—
Övrig personal	3	—	—
	5	—	—
Anslag			
Lönekostnader	301 000	+15 000	+15 000
Ersättning till förlikningsmän m. fl.	252 000	—	—
Sjukvård	200	—	—
Reseersättningar	26 400	—	—
Lokalkostnader	22 900	+ 6 000	+ 6 000
Expenser	7 000	—	—
Ersättningar för distriktsförlikningsmännens expenser	2 500	—	—
	612 000	**+21 000**	**+21 000**

Statens förlikningsmannaexpedition

Löne- och prisomräkning 21 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens förlikningsmannaexpedition* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 633 000 kr.

B 11. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar

1971/72	Utgift	21 657
1972/73	Anslag	9 000
1973/74	Förslag	9 000

Från anslaget bestrids utgifter för statens nämnd för arbetstagares uppfinningar. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 000 kr.

C INVANDRING M. M.

Allmänna synpunkter

Den stora efterfrågan på arbetskraft i Sverige under större delen av 1960-talet ledde till ett betydande invandringsöverskott. Under åren 1965—1970 uppgick nettoinvandringen i genomsnitt per år till ca 32 000 personer. Invandringens omfattning under åren 1967—1971 framgår av följande sammanställning.

År	Bruttoinvandring			Utvandring			Nettoinvandring		
	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor	Totalt	Nordbor	Icke-nordbor
1967	27 100	14 100	13 000	14 600	9 500	5 100	12 500	4 600	7 900
1968	32 700	21 700	11 000	16 600	9 900	6 700	16 100	11 900	4 200
1969	59 600	44 000	15 600	14 100	9 200	4 900	45 500	34 900	10 600
1970	73 600	48 000	25 600	21 500	15 600	5 900	52 100	32 400	19 700
1971	38 700	20 700	18 000	31 600	23 700	7 900	7 100	—3 000	10 100

Konjunkturdämpningen under de två senaste åren återspeglas direkt i statistiken över migrationen. Bruttoinvandringen år 1971 minskade med ca 47 % jämfört med år 1970. För nordbornas del var minskningen ännu större, ca 57 % mot 30 % för icke-nordbor. Samtidigt ökade återutvandringen kraftigt.

Tillgänglig statistik över invandringens omfattning under år 1972 visar en ytterligare minskning av bruttoinvandringen och en fortsatt hög utvandring. Under tiden januari—november 1972 uppgick bruttoinvandringen till ca 24 000 personer jämfört med nära 37 000 resp. 69 000 motsvarande tidsperioder åren 1971 och 1970. Samtidigt utvandrade inemot 30 000 personer, vilket i kombination med den kraftiga minskningen av invandringen gav ett totalt invandringsunderskott på nära 6 000 personer. Av bruttoinvandringen under tidsperioden svarade nordborna för inemot 13 000 personer. Utvandringen av nordbor under de första elva månaderna av fjolåret uppgick till över 20 000 personer. Utvandringsöverskottet av nordbor under perioden blev således ca 8 000 personer, vilket är drygt 5 000 fler än året dessförinnan.

De kraftiga förändringarna av migrationstalen under åren 1971 och 1972 jämförda med de närmast föregående åren torde väsentligen bero på det dämpade konjunkturläget. En ytterligare anledning kan vara att benägenheten att återvända till hemlandet erfarenhetsmässigt är störst de första åren efter invandringen. Den stora återutvandringen åren

1971 och 1972 skulle sålunda vara ett resultat av både konjunkturavmattningen och den mycket stora inflyttningen åren 1969 och 1970.

Det finns anledning att anta att den faktiska utflyttningen har varit större än vad tillgänglig statistik utvisar, bl. a. beroende på att anmälningsskyldigheten vid utflyttning fullgörs bristfälligt.

Följande tabell visar antalet arbetsanmälda utlänningar på den svenska arbetsmarknaden den 1 oktober åren 1967—1972.

År	Totala antalet	Nordbor	Icke-nordbor
1967	172 000	103 000	69 000
1968	173 000	106 000	67 000
1969	192 000	120 000	72 000
1970	228 000	146 000	82 000
1971	221 000	141 000	80 000
1972	220 000	140 000	80 000

Den kraftiga förändringen av invandringens omfattning har såvitt statistiken visar endast måttligt påverkat antalet arbetsanmälda utlänningar. Samtidigt har antalet hos arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa utlänningar ökat från 900 i september 1970 till 3 500 resp. 4 000 motsvarande månader åren 1971 och 1972.

Det samarbete som inleddes år 1971 mellan Sverige och Finland på arbetsmarknadsområdet har fortsatt. Härigenom har arbetsförmedlingarna i de båda länderna fått ökade möjligheter att ge service åt arbetskraft som flyttar mellan länderna. Vid fortsatta kontinuerliga överläggningar har samarbete även på arbetsmarknadsutbildningsområdet och i fråga om migrationsforskning och flyttningsstatistik diskuterats.

Inom ramen för den årliga kollektiva överföringen av flyktingar från läger i Europa har under fjolåret ca 750 flyktingar tagits emot här i landet. Bland dessa ingår ca 300 personer som har anlänt hit i anslutning till Sveriges erbjudande hösten 1972 att medge ca 500 personer av asiatisk härkomst som utvisats från Uganda permanent bosättning här i landet.

Den försöksverksamhet med överföring av socialt handikappade zigenare som inleddes under år 1971 har fortsatt. Som ett resultat av verksamheten har hittills sammanlagt 132 personer, varav 78 personer över 16 år, flyttat till Sverige.

Riksdagen antog hösten 1972 en lag (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292), varigenom invandrare som anställs i Sverige fr. o. m. den 1 januari 1973 får rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning.

I lagen (1972: 650) föreskrivs i huvudsak att sådan utländsk arbetstagare har rätt till ledighet 240 arbetstimmar under ordinarie arbetstid för att delta i undervisning i svenska språket med samhällsorientering samt

att arbetstagaren har rätt till lön från arbetsgivaren under 240 lektionstimmar. Rätten till ledighet under ordinarie arbetstid får begränsas genom kollektivavtal. Lagen träder i kraft den 1 juli 1973 men tillämpas på arbetstagare som börjar sin första anställning i landet redan under första halvåret 1973.

Inom Kungl. Maj:ts kansli utreds f. n. möjligheterna att ge anställda invandrare som inte omfattas av lagstiftningen motsvarande stöd vid deltagande i sådan undervisning. Förslag i frågan beräknas kunna föreläggas riksdagen i vår.

Omfattningen under senare år av undervisningen i svenska för invandrare redovisas i följande sammanställning.

Budgetår	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Studietimmar	143 900	311 400	641 600	691 700	600 800
Kostnader milj. kr.	8,3	17,9	40,2	49,1	42,9

Av antalet studietimmar har ca 105 000 använts för verksamhet som grundar sig på avtal om ersättning från arbetsgivare till arbetstagare som deltar i svenskundervisningen.

Som föredragande statsrådet i utbildningsdepartementet har anmält tidigare i dag tas medel för den avgiftsfria undervisningen i svenska språket m. m. för invandrare i fortsättningen upp under åttonde huvudtiteln.

Utöver den avgiftsfria språkundervisning som jag har redovisat i sammanställningen har under budgetåret 1971/72 inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen ca 65 700 studietimmar till en kostnad av 3,5 milj. kr. använts för undervisning i svenska som förberedelse till yrkesutbildning eller arbetsplacering.

Vid statens invandrarverk införs fr. o. m. nästa budgetår vissa ADB-rutiner vid handläggningen av tillstånds- och medborgarskapsfrågor m. m. Härigenom minskar personalbehovet vid verket med ett 40-tal tjänster.

C 1. Statens invandrarverk

1971/72	Utgift	12 427 582
1972/73	Anslag	16 230 000
1973/74	Förslag	14 840 000

Statens invandrarverk är central förvaltningsmyndighet för invandrar- och medborgarskapsfrågor i den mån de inte ankommer på annan myndighet. Verket skall fortlöpande bevaka behovet av samt föreslå och samordna åtgärder för att främja invandrares anpassning i Sverige.

Invandrarverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra byråer. Dessa är tillståndsbyrån, medborgarskapsbyrån, anpassningsbyrån och kanslibyrån. Till verket är knutna utlänningsnämnden med kansli och en rådgivande expertgrupp.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Invandrar-verket	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	68	+ 31	+ 2
Övrig personal	150	— 24	—40
	218	+ 7	**—38**
Anslag			
Lönekostnader			
a) Avlöningsförmåner m.m.	11 085 000	+2 254 000	— 625 000
b) Ersättning för konsultuppdrag	110 000	—	—
Sjukvård	54 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar	55 000	+ 20 000	+ 3 000
därav utrikes resor	(12 000)	(+ 3 000)	(—)
Lokalkostnader	*766 000*	+ *268 000*	+ *107 000*
Expenser	710 000	+ 115 000	+ 54 000
därav representation	(5 000)	(—)	(—)
Automatisk databehandling	—	+2 070 000	+1 870 000
Utbildnings- och instruktions-verksamhet	50 000	+ 25 000	—
Rationaliserings- och utvecklingsarbete	3 400 000	—3 300 000	—3 300 000
Särskilda kostnader vid övergång till ADB-rutiner	—	+ 500 000	+ 500 000
	16 230 000	**+1 953 000**	**—1 390 000**

Statens invandrarverk

1. Löne- och prisomräkning 1 181 000 kr.

2. Verket beräknar att 0-alternativet — tillämpat proportionellt över hela verksamheten — skulle innebära en minskning av antalet tjänster med ca 15, vilket skulle medföra främst längre handläggningstider för tillstånds- och medborgarskapsärenden samt minskade insatser inom anpassningsarbetet.

3. Riksdagens beslut (prop. 1972: 1 bil. 13, InU 1972: 6, rskr 1972: 100) om övergång till automatisk databehandling vid handläggningen av tillstånds- och medborgarskapsfrågor m. m. nödvändiggör vissa ändringar av verkets organisation. Förslagen i det följande innefattar dels sådana ändringar som direkt föranleds av införandet av ADB-rutiner dels ock sådana ändringar som grundar sig på de erfarenheter, som har gjorts under verkets hittillsvarande verksamhet.

Verkets nuvarande och föreslagna organisation framgår av tablåerna 1 och 2 på s. 138 och 139.

Organisationsförslaget innebär att tillståndsbyrån i huvudsak samt medborgarskaps- och anpassningsbyråerna i sin helhet bibehålls, medan kanslibyrån och vissa delar av tillståndsbyrån ersätts med en *administrativ byrå* och en *registerenhet*. Antalet tjänster på nuvarande tillstånds-, medborgarskaps- och kanslibyråerna minskar med sammanlagt 95, vil-

ket medför en sänkning av lönekostnaderna med ca 4,3 milj. kr. Registerenhetens personalstyrka beräknas till 59 personer med en uppskattad lönekostnad av ca 2,9 milj. kr.

4. Verkets förslag innefattar för de skilda arbetsenheterna följande förändringar.

Verksledningen bör tillföras en kvalificerad tjänsteman med uppgift att biträda verkschefen med handläggningen av vissa uppgifter, främst samordning och externa kontakter.

På *tillståndsbyrån* finns i princip fyra skilda beslutsnivåer, nämligen byråledningen, cheferna för de två tillståndssektionerna, cheferna för de fyra tillståndsgrupperna — två per sektion — och övriga handläggande tjänstemän. Indelningen i sektioner och grupper bör slopas. Genom att de två sektionschefs- och de fyra gruppchefstjänsterna sammanförs till en beslutsnivå kan en mera rationell ordning nås. Minskningen av antalet beslutsnivåer bör kombineras med en förstärkning av den nya nivån med en tjänst för bl. a. utarbetandet av föreskrifter och anvisningar i tillståndsfrågor. Vidare bör antalet övriga handläggande tjänstemän ökas med en.

Byrån bör tillföras ett sekretariat om åtta tjänster, som samtliga finns inom nuvarande verksorganisation. Arbetsfunktionerna på byråns gruppexpeditioner föreslås bli överförda till registerenheten, vilket medför att byråns personal kan minskas med 28 tjänster.

Förslagen innebär för tillståndsbyrån en minskning av lönekostnaderna med 761 000 kr.

Medborgarskapsbyrån bör tillföras en kanslist och ett kvalificerat biträde för bedömning av vissa villkorsfrågor i samband med ärenden om svenskt medborgarskap samt en byrådirektör och två assistenter för handläggning av det ökande antalet ärenden om naturalisation, varvid hittills anvisade medel för tillfällig förstärkning av byråns personal bör utgå. Införandet av ADB-rutiner medför att byråns personal kan minskas med två biträden för bl. a. registreringsuppgifter (+87 000 kr.).

Kanslibyrån är som framgår av tablå 1 f. n. indelad i fyra sektioner, nämligen en administrativ sektion för administrativa och kamerala ärenden samt personal- och budgetfrågor m. m., en registersektion för registreringsuppgifter och tillståndskontroll m. m., en utrednings- och statistiksektion för utredningar och statistikproduktion samt en kontorsdriftsektion för service åt verkets övriga enheter och åt allmänheten.

Genom övergången till ADB-rutiner kommer statistikproduktionen och de arbetsuppgifter som nu ligger på registersektionen att föras över på den föreslagna registerenheten. Vidare föreslås att utskrift av främlingspass och resedokument m. m. samt specialprotokoll i tillståndsärenden skall ske inom tillståndsbyråns sekretariat.

Återstående delar av kanslibyrån, som i fortsättningen bör kallas *administrativa byrån,* föreslås bli indelad i följande fyra sektioner, näm-

ligen en allmän sektion, en personalsektion, en ekonomisektion och en kontorsdriftsektion.

Allmänna sektionen bör handha allmänna remisser, vissa utredningsuppgifter, frågor om organisation, totalförsvar, gränskontroll m. m. Tjänster för ifrågavarande arbetsuppgifter finns inom kanslibyråns nuvarande organisation.

På personalsektionen bör ankomma frågor rörande rekrytering, personalvård, utbildning m. m. Med hänsyn till den kraftiga ökning av personalärenden som har föranletts av den beslutade utflyttningen av verket till Norrköping och en därmed sammanhängande väntad ökning av antalet personalvårdsärenden bör sektionen tillföras ytterligare tre handläggare och ett biträde.

För ekonomisektionen blir de huvudsakliga arbetsuppgifterna budget- och petitaarbete, anslagsbevakning, kamerala ärenden och kassaärenden m. m. Sektionens personal bör förstärkas med en kanslist för budgetfrågor och en assistent för kassaärenden.

Kontorsdriftsektionens arbetsuppgifter blir i stort oförändrade. Sektionen bör tillföras ytterligare en expeditionsvakt.

Genom omorganisationen minskar kanslibyråns personal med sammanlagt 72 tjänster, vilket motsvarar en lönekostnad av 2 867 000 kr.

En särskild *registerenhet* bör handha det maskinella systemet. Detta skall i huvudsak överta vissa nu manuella arbetsuppgifter, såsom sortering, uppläggning av registerkort, registerslagning och uppdatering, förfallokontroll, utskrift av tillståndsbevis och registerutdrag samt framtagning av statistikunderlag m. m.

Enhetens personalbehov beräknas till 59 tjänster, varav en tjänst som registerchef och en som systemman/programmerare. En arbetsgrupp inom verket utreder f. n. enhetens närmare organisation. Verkets förslag härom kan väntas i början av år 1973. Kostnaderna för den föreslagna enheten har överslagsvis beräknats till ca 2,9 milj. kr.

Anpassningsbyrån. För verkets uppgifter inom anpassningsområdet krävs följande nya tjänster, nämligen en byrådirektör för utbildningsfrågor inom och utom den obligatoriska skolans ram, sex byrådirektörer/byråsekreterare och två byråsekreterare med uppgift att regionvis följa behovet av och initiera åtgärder för invandrarnas anpassning inom kommunernas verksamhetsområden (kommunprojektet), en byrådirektör och en byråsekreterare för frågor rörande arbetsmarknad och arbetarskydd, en byrådirektör/byråsekreterare för samordning och initiativ inom övriga ämnesområden, två byråsekreterare för information och hjälp till invandrare i individuella ärenden samt tre biträden, varav två kvalificerade (+1 204 000 kr.). — Av de begärda tjänsterna motsvarar sju sådana funktioner, som f. n. utförs med anlitande av arvodesanställd personal, avlönad med medel från anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare (p. C 3).

Tablå 1

Statens invandrarverks organisation

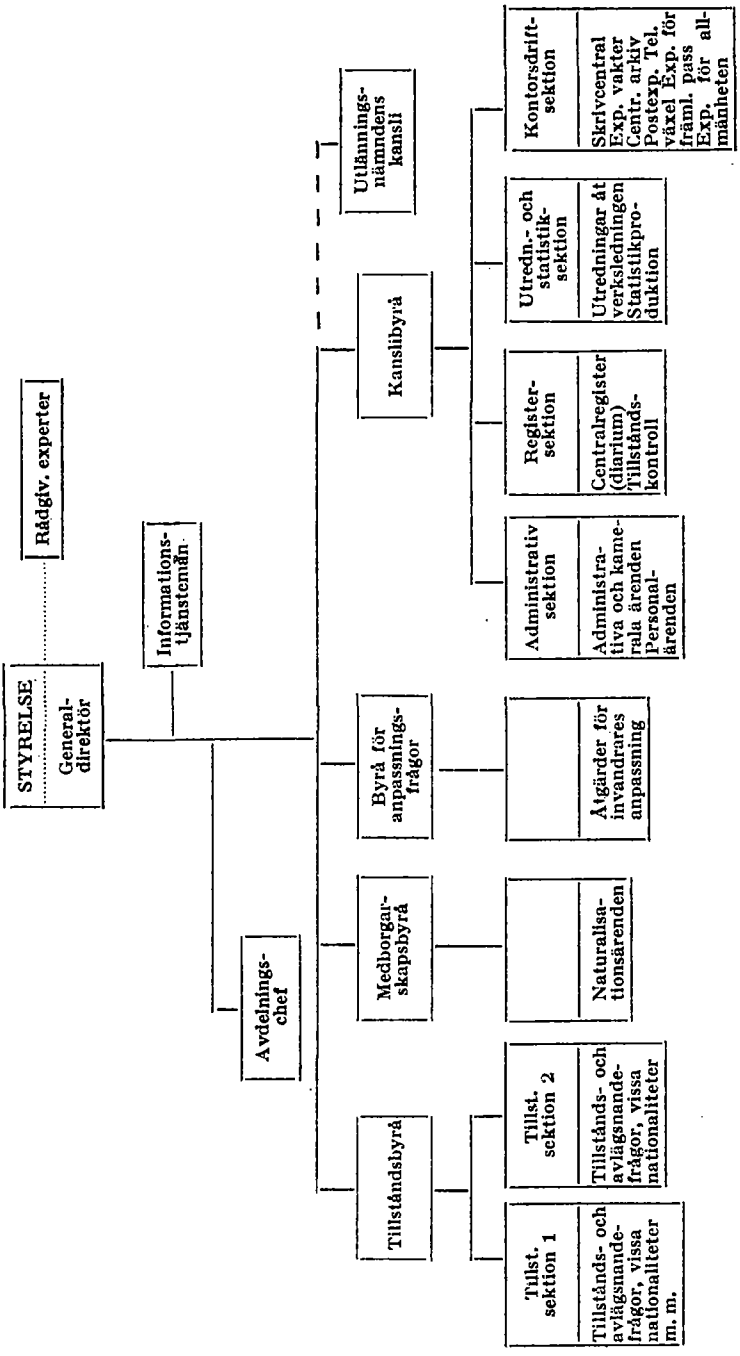

Tablå 2

Statens invandrarverks förslag till ny organisation

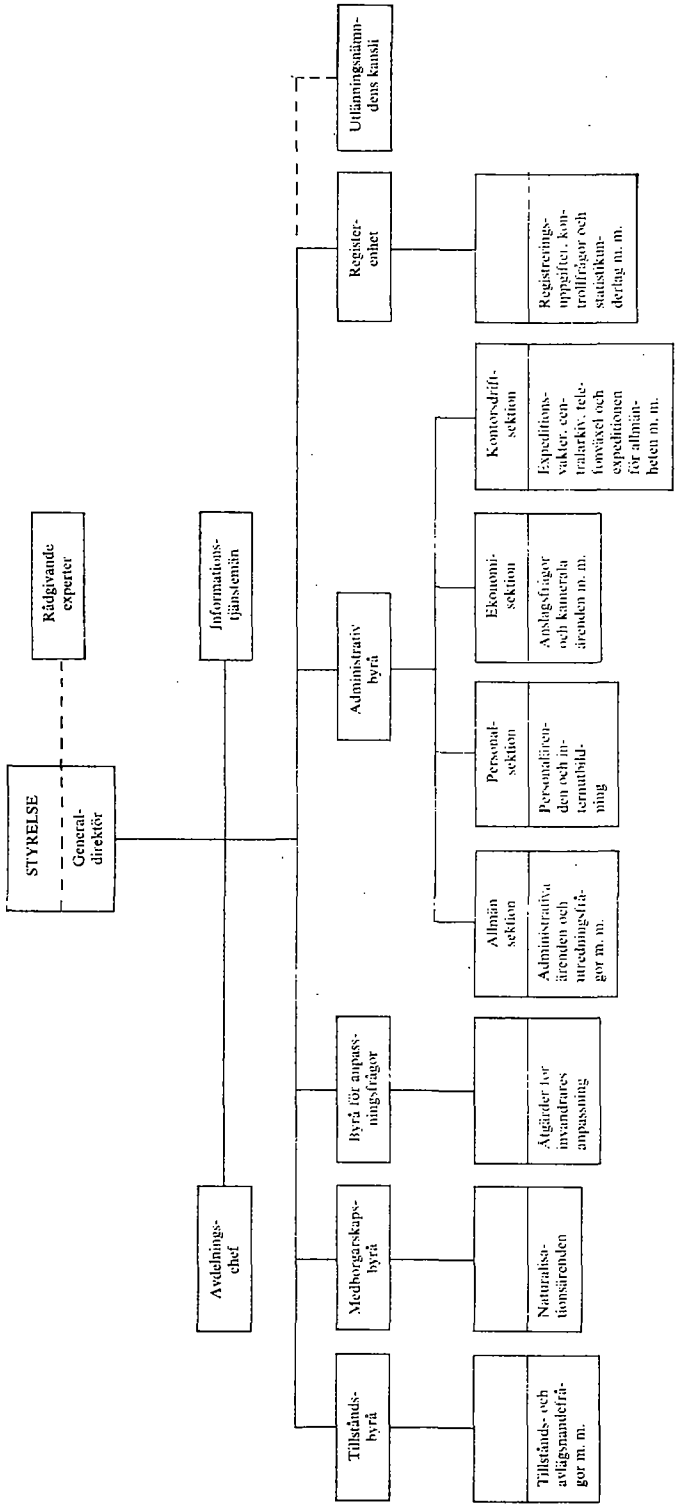

5. Verkets *informationsresurser* behöver kraftigt förstärkas. För publikationsverksamhet yrkas en byrådirektör/byråsekreterare och för distributionsfrågor en byråsekreterare och en expeditionsvakt. För att handha verkets facktidskrift behövs en tjänst som chefredaktör (byrådirektör/byråsekreterare), vartill kommer en byrådirektör/byråsekreterare för främst massmediakontakter men också redaktionella uppgifter för facktidskriften. För seminarier, konferenser och övrig information till svenskar krävs en byrådirektör/byråsekreterare. För intern information behövs en byrådirektör/byråsekreterare. Administrations- och samordningsfrågor rörande informationsinsatserna kräver en byråsekreterare och tre biträden, varav två kvalificerade (+723 000 kr.). — Av de begärda tjänsterna motsvarar fyra sådana funktioner som f. n. utförs av arvodesanställd personal, avlönad från anpassningsanslaget.

6. Kostnaderna för *automatisk databehandling* (maskinella driftkostnader) beräknas till 2 070 000 kr. I beloppet ingår 240 000 kr. för maskinell bearbetning av arbetsgivaranmälningar, dvs. arbetsgivares skriftliga anmälan när utlänning tillträder och slutar arbetsanställning. Verket har i detta sammanhang tagit upp frågan om bibehållande av dessa anmälningar, eftersom de enligt verkets mening inte har en sådan väsentlig betydelse som underlag för tillståndskontroll och statistik att de motiverar de kostnader som en databehandling föranleder. Efter samråd med rikspolisstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen anser sig verket dock inte böra föreslå att anmälningarna slopas.

7. Sedan omläggningen till ADB-rutiner har genomförts bör medlen för *rationaliserings- och utvecklingsarbete* minskas med 3,3 milj. kr.

8. Enligt tidsplanen för omläggningen till ADB-rutiner skall systemet tas i funktion under andra kvartalet 1973 och vara i full drift vid ingången av budgetåret 1973/74. Under viss tid kommer nuvarande manuella rutiner att fungera parallellt med det maskinella systemet. Personalminskningar blir inte möjliga att genomföra före budgetårsskiftet. Särskilda medel krävs av denna anledning för övergångsvis fortsatt anställning av de tjänstemän, som den 1 juli 1973 inte längre behövs inom verkets nya organisation och som fortfarande är oplacerade (500 000 kr.).

Remissyttranden m. m.

Statskontoret tillstyrker att en registerenhet inrättas för att ha hand om det maskinella systemet.

Rikspolisstyrelsen och *arbetsmarknadsstyrelsen* uttalar sig klart för ett bibehållande av arbetsgivaranmälningarna, medan *statistiska centralbyrån,* som har bedömt anmälningarnas värde som statistikunderlag, anser dem knappast fylla någon funktion. *Samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet (RI),* som anser sig inte böra bedöma om anmälning-

arna bör behållas, uttalar bl. a. att ett automatiserat system för arbetsgivaranmälningar inte lämpligen kan läggas utanför invandrarverkets ADB-system.

Departementschefen

Invandrarverket fick sin nuvarande organisation den 1 juli 1969. Denna framgår av tablån på s. 138.

Inför övergången till ADB-rutiner har verket, som framgår av verkets anslagsframställning för nästa budgetår, föreslagit vissa organisationsförändringar. Dessa innebär i korthet att indelningen av verket i fyra byråer behålls och att en särskild registerenhet inrättas, vilken skall vara direkt underställd verksledningen och ha hand om det maskinella systemet. Till den nya enheten skall föras främst de arbetsuppgifter som f. n. ligger på kanslibyråns registersektion men också arbetet med att ta fram statistiskt grundmaterial m. m. Vidare förs vissa uppgifter som nu sköts inom tillståndsbyrån över till enheten. Vissa ytterligare omföringar av arbetsuppgifter sker mellan skilda organisatoriska enheter inom verket.

Organisationsförslaget innebär vidare att indelningen av tillståndsbyrån i två facksektioner slopas och att arbetet i fortsättningen bedrivs på tre beslutsnivåer. Kanslibyrån — som i fortsättningen bör kallas administrativa byrån — organiseras på fyra sektioner, nämligen en allmän sektion, en personalsektion, en ekonomisektion och en kontorsdriftsektion.

Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till det framlagda förslaget till ny organisation av invandrarverket och förordar alltså att verket under verksledningen organiseras på fyra byråer och en registerenhet. Mot förslaget att tillståndsbyrån indelas i tre beslutsnivåer och att den administrativa byrån organiseras på fyra sektioner har jag inga erinringar. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om ändringar i den nämnda indelningen av byråerna.

Registerenhetens personalbehov beräknar jag till 55 tjänster. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om enhetens närmare organisation sedan förslag härom lagts fram.

Omorganisationen och övergången till ADB-rutiner medför att sammanlagt 95 tjänster kan dras in och att 55 tjänster inrättas på registerenheten. För budgetåret 1973/74 beräknar jag medel för 180 tjänster, vilket innebär en inbesparing av 38 tjänster jämfört med innevarande budgetår. Jag har därvid beräknat medel för en förstärkning av tillståndsbyrån med en kvalificerad handläggare samt för en kanslist som bör tillföras medborgarskapsbyrån.

Såvitt gäller avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor beträffande tjänster som direkt berörs av omorganisationen avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Verket har i huvudsak upprepat sina tidigare framförda krav på en

omfattande förstärkning av de personella resurserna för anpassnings- och informationsverksamheten. Med hänsyn till att invandrarutredningen skall lägga fram ett samlat program för samhällets olika aktiviteter för invandrarnas anpassning är jag inte beredd att biträda yrkandena i denna del.

Invandrarverket har berört frågan om bibehållande av arbetsgivaranmälningarna mot bakgrund av att anmälningsskyldigheten fullgörs bristfälligt. Anmälningarna har flera syften. De utgör underlag för dels viss tillståndskontroll, dels viss statistikproduktion. Rikspolisstyrelsen har i frågan uttalat att ett slopande av anmälningarna i hög grad skulle beskära polisens möjlighet att efterspana och spåra utlänningar som av skilda anledningar behöver lokaliseras. Arbetsmarknadsstyrelsen har bedömt att det inte är möjligt att på tillgängliga vägar få en fullgod ersättning för de uppgifter som tas fram med arbetsgivaranmälningarna som underlag.

Mot bakgrund av de av rikspolisstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen anförda synpunkterna bedömer jag det nödvändigt att arbetsgivaranmälningarna tills vidare behålls. Den framtida utformningen av arbetsgivarnas uppgiftsskyldighet i fråga om anställda utlänningar bör ytterligare övervägas i anslutning till det fortsatta systemarbetet.

Jag förordar att 1 870 000 kr. anvisas för maskinella driftkostnader för ADB-systemet under budgetåret 1973/74. Beloppet inkluderar 240 000 kr. för maskinell bearbetning av arbetsgivaranmälningarna.

Invandrarverket ingår i kammarkollegiets redovisningsgrupp, där försöksverksamhet med debitering av kostnader för redovisningsservice påbörjas den 1 juli 1973. Under anslagsposten Expenser beräknar jag 34 000 kr. för att täcka verkets utgifter härför.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen i det föregående beräknar jag anslaget till 14 840 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens invandrarverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 840 000 kr.

C 2. Åtgärder för flyktingar

1971/72	Utgift	[1]16 752 000
1972/73	Anslag	18 200 000
1973/74	Förslag	20 670 000

[1] Beloppet avser motsvarande anslag enligt riksstaten för ifrågavarande budgetår exkl. de av socialstyrelsen disponerade medlen.

Från anslaget skall bestridas utgifterna för det i programbudgeten för arbetsmarknadsverket upptagna programmet Åtgärder för flyktingar. Programmet består av delprogrammen Överföring av flyktingar och Omhändertagande av flyktingar.

	1971/72[1]	1972/73	Beräknat 1973/74		
	Utfall	Beräknat	Basförslag[2]	AMS	Departementschefen
1. Överföring av flyktingar	431 000	500 000	500 000	575 000	500 000
2. Omhändertagande av flyktingar	12 585 000	14 000 000	14 870 000	15 950 000	16 000 000
3. Förvaltningskostnader	3 736 000	3 700 000	3 984 000	4 475 000	4 170 000
Summa	**16 752 000**	**18 200 000**	**19 354 000**	**21 000 000**	**20 670 000**

[1] Överslagsvis översättning till program.
[2] Med basförslag avses för budgetåret 1972/73 beräknat belopp, omräknat till prisläget den 1 juli 1972 och löneläget år 1973.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Överföring av flyktingar. Den kollektiva överföringen av flyktingar under budgetåret 1971/72 omfattade omkring 400 personer. Under budgetåret överfördes vidare ett 100-tal socialt handikappade zigenare. Kostnaderna för verksamheten uppgick till 431 000 kr., varav 197 000 kr. för uttagning och 234 000 kr. för transporter.

Styrelsen räknar med att verksamheten under budgetåret 1973/74 kommer att omfatta överföring av ett 1 000-tal personer inkl. zigenare. Medelsbehovet beräknas till 575 000 kr.

Omhändertagande av flyktingar. Under sistlidna budgetår omhändertogs ca 400 kollektivt överförda flyktingar och drygt 100 socialt handikappade zigenare jämte drygt 800 enskilt inresta utlänningar som jämställts med flyktingar. Rese- och starthjälp vid arbetsplacering lämnades med sammanlagt ca 160 000 kr. Vidare betalades kostnader för återresa till hemlandet för sådana medellösa personer från utomnordiska länder som önskade återvända till hemlandet sedan det hade visat sig att de inte kunde få arbeta i Sverige.

Medelsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknas till 21 milj. kr., varav 15 950 000 kr. för omhändertagande av omkring 1 000 kollektivt överförda flyktingar och omkring 900 med dem jämställda enskilt inresta utlänningar. För bidrag till hemresor beräknas 50 000 kr.

Departementschefen

Under år 1972 överfördes ca 750 flyktingar från Libanon och från läger i Italien och Österrike. Arbetet bedrevs i samråd med Förenta Nationernas flyktingkommissariat. Vidare togs ca 700 enskilt inresta utlänningar om hand och bistods på motsvarande sätt som gäller för flyktingar sedan de fått tillstånd att vistas här i landet och av statens invandrarverk hade bedömts vara jämställda med flyktingar.

Under hösten 1972 har Sverige erbjudit ca 500 av de personer av asiatisk härkomst som har utvisats från Uganda permanent bosättning här. Erbjudandet avser ca 300 personer som står under flyktingkommissariens mandat och som temporärt har tagits om hand i läger i Österrike samt ca 200 personer som f. n. vistas i Storbritannien. Överföring av dem som har tagits ut har påbörjats och beräknas kunna slutföras under de närmaste månaderna.

Härutöver har försöksverksamheten med överföring till Sverige av vissa socialt handikappade zigenare gett till resultat att under år 1972 sammanlagt ett 100-tal zigenare har förts över från Italien och Frankrike. Skilda metoder prövas för deras omhändertagande, utbildning och anpassning till svenska förhållanden. Samtliga zigenare har bostadsplacerats. Flertalet deltar f. n. i olika former av utbildning. Det är ännu för tidigt att utvärdera erfarenheterna av verksamheten.

Det är f. n. inte möjligt att bedöma i vilken omfattning kollektiv överföring av flyktingar till Sverige kan behöva ske i fortsättningen eller i vad mån åtgärder i övrigt som bekostas från anslaget behöver vidtas. Jag räknar emellertid med att verksamhetens omfattning kommer att ligga i nivå med vad som har gällt under senare år och förordar därför att anslaget förs upp med 20 670 000 kr. för budgetåret 1973/74. Därvid förutsätter jag att Kungl. Maj:t i enlighet med hittills tillämpade principer också i fortsättningen kan besluta om kollektiva överföringar samt om de överfördas omhändertagande och om andra åtgärder som bedöms erforderliga. Vidare utgår jag från att anslaget liksom hittills skall kunna tas i anspråk för bidrag till hemresa för medellösa icke-nordbor, som inte har fått tillstånd att vistas och arbeta i Sverige. Vid beräkningen av anslaget har 2 milj. kr. tagits upp under delprogrammet Omhändertagande av flyktingar för att täcka kostnaderna för permanenta förläggningsbyggnader.

Med hänvisning till sammanställningen i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för flyktingar* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 670 000 kr.

C 3. Anpassningsåtgärder för invandrare

1971/72	Utgift	3 107 569	Reservation	1 455 707
1972/73	Anslag	4 325 000		
1973/74	Förslag	4 505 000		

Från anslaget utgår bidrag för att täcka underskott hos den stiftelse som ger ut Invandrartidningen. Vidare bekostas från anslaget sådana anpassningsåtgärder i övrigt för invandrare för vilka medel inte står till förfogande i annan ordning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Invandrar-verket[1]	Departements-chefen
1. Bidrag till Stiftelsen Invandrartidningen	1 130 000	+ 378 000	+ 15 000
2. Publikationstryck	850 000	+ 500 000	+ 65 000
3. Försöksverksamhet			
a) Tolkutbildning	475 000	+ 305 000	+ 50 000
b) Bidrag till organisationer m. fl. för anpassningsåtgärder	725 000	+ 500 000	+ 25 000
c) Informations- och kontaktverksamhet	500 000	+ 225 000	—
4. Översättningsarbete avseende anpassningsverksamheten	370 000	+ 150 000	—
5. Kurativ verksamhet för särskilda grupper	—	+ 150 000	—
6. Andra anpassningsåtgärder	275 000	+ 250 000	+ 25 000
	4 325 000	**+ 2 458 000**	**+ 180 000**

[1] Betr. anslagsposten 1: Stiftelsen Invandrartidningen.

Stiftelsen Invandrartidningen

1. Löne- och prisomräkning 55 000 kr.

2. Invandrartidningen ges f. n. ut på fem språk, nämligen finska, grekiska, italienska, serbokroatiska och tyska. Tidningen utkommer med 46 nummer per år, varav 36 fyrasidiga och 10 åttasidiga. Några nummer ges ut som särskilda temanummer i samverkan med skilda myndigheter. En mindre prenumerationsavgift tas ut. Under budgetåret 1971/72 har antalet prenumerationer minskat från 35 600 till 31 500, en följd av bl. a. den stora utvandringen under åren 1971 och 1972.

Stiftelsen föreslår att samtliga nummer av den finska editionen görs åttasidiga samt att en månadsbulletin på högst sex språk ges ut för sådana invandrargrupper som inte regelbundet nås av samhällets information. Invandrartidningen bör vidare utökas med ytterligare två språkversioner.

Den föreslagna vidgningen av tidningsverksamheten beräknas medföra att underskottet i verksamheten blir ca 1,5 milj. kr.

Remissyttrande

Statens invandrarverk tillstyrker stiftelsens förslag om viss utvidgning av tidningsverksamheten.

Statens invandrarverk

1. Löne- och prisomräkning 325 000 kr.

2. *Publikationstryck.* Under anslagsposten beräknas 250 000 kr. för en ersättning för broschyrserien Invandrare i Sverige och 350 000 kr.

för reviderade upplagor av skilda broschyrer m. m. Vidare beräknas 465 000 kr. för nya publikationer och 200 000 kr. för fortsatt utgivning av en facktidskrift (Ny i Sverige) med fem nummer per år.

3. *Tolkutbildning.* Pågående försöksverksamhet omfattar främst rättstolkningskurser, examinationer av rättstolkar och fackkurser inom ett antal ämnesområden såsom arbetsmarknads-, social- och sjukhustolkning. Efterfrågan på kompetenta tolkar har accentuerats efter tillkomsten av förvaltningslagen. I avvaktan på ställningstagande till ett väntat förslag från invandrarutredningen om bl. a. tolkutbildning begärs medel för utökad försöksverksamhet innefattande internatkurser och examinationer av rättstolkar, bidrag till utbildningsverksamhet i andra myndigheters eller organisationers regi m. m.

4. *Bidrag till organisationer m. fl. för anpassningsåtgärder.* Mot bakgrund av stegrad efterfrågan på ekonomiskt stöd till främst invandrarorganisationer inklusive s. k. invandrarkyrkor föreslås en uppräkning av anslagsposten.

5. *Informations- och kontaktverksamhet.* Av anslagsposten beräknas 325 000 kr. för seminarier och konferenser för olika grupper i samhället som kommer i kontakt med invandrarproblem. För kontaktverksamhet med andra myndigheter och organisationer samt för produktion av AV-material och utställningar krävs ökade medel.

6. *Kurativ verksamhet för särskilda grupper.* Den kurativa verksamheten, som med anlitande av medel från anpassningsanslaget hittills har bedrivits bland amerikanska krigsvägrare och desertörer, bör utökas med en försöksverksamhet som omfattar även andra grupper med speciella svårigheter, t. ex. intellektuella flyktingar och vissa grupper av utomnordiska invandrare från andra kulturmiljöer. Särskilda medel bör ställas till förfogande för ändamålet.

Departementschefen

Stiftelsen Invandrartidningen har föreslagit en vidgning av stiftelsens verksamhet med avseende på antalet språkeditioner och antalet sidor i den finska utgåvan. Vidare har stiftelsen begärt medel för en månadsbulletin på högst sex språk, som inte täcks av den nuvarande tidningsverksamheten. Jag är inte beredd att biträda förslagen. I den mån stiftelsens medelsram ger utrymme därför bör dock stiftelsen vara oförhindrad att ge ut den föreslagna bulletinen. De medel för översättning av vissa brev från enskilda invandrare som hittills har tagits upp under medlen för bidrag till Stiftelsen Invandrartidningen bör föras över till posten Översättningsarbete avseende anpassningsverksamheten.

Invandrarutredningen har nyligen lagt fram ett betänkande (SOU 1972: 83) med förslag om tolkutbildning m. m., vilket f. n. remissbehandlas. I avvaktan på ställningstagande till detta förslag är jag beredd

att förorda endast en mindre höjning av de medel som anvisas för tolkutbildning för att öka utbildningen och examinationen av rättstolkar.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Anpassningsåtgärder för invandrare* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 505 000 kr.

D REGIONAL UTVECKLING

Allmänna synpunkter

Genom beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970: 75, SU 1970: 103, rskr 1970: 270) fastställdes ramen för regionalpolitiskt stöd för den treårsperiod som inleddes med budgetåret 1970/71 och avslutas med innevarande budgetårs utgång. Ramen bestämdes till 1 200 milj. kr. Härav beräknades för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån 200 milj. kr., för lokaliseringslån 800 milj. kr., för utbildningsstöd 100 milj. kr., för sysselsättningsstöd 25 milj. kr. samt för transportstöd 75 milj. kr. Härutöver fick Kungl. Maj:t för beslut om lokaliseringsstöd disponera det belopp om sammanlagt 87 milj. kr. som kvarstod outnyttjat vid utgången av den föregående stödperioden.

Inom ramen för det regionalpolitiska stödet har Stiftelsen Norrlandsfonden under vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73 erhållit ett tillskott på 5 milj. kr. Anslag för detta ändamål har anvisats under trettonde huvudtiteln.

Riksdagen har hösten 1972 antagit ett regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet (prop. 1972: 111 bil. 1, InU 1972: 28, rskr 1972: 347). I fråga om omfattningen och den regionala fördelningen av beviljat regionalpolitiskt stöd samt effekterna därav torde få hänvisas till den utförliga redogörelsen härför som jag lämnade i nämnda proposition. I huvudsaklig överensstämmelse med förslagen i propositionen har riksdagen godkänt vissa allmänna grunder för utformningen av de regionalpolitiska stödåtgärderna.

Som förutskickades i propositionen är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att riksdagen under våren 1973 föreläggs förslag till utformningen av fortsatta regionalpolitiska stödåtgärder efter den nuvarande stödperiodens utgång.

Till följd av efterfrågan på regionalpolitiskt stöd under den förflutna delen av stödperioden kan det tänkas att den fastställda ramen för beslut om regionalpolitiskt stöd kan komma att visa sig otillräcklig. Om så blir nödvändigt avser jag att på tilläggsstat förcslå viss ramhöjning.

Glesbygdsutredningen har under år 1972 i olika betänkanden lagt fram vissa förslag om bl. a. fortsatt stöd till vissa mindre hantverks- och industriföretag, utläggning av hemarbete i glesbygdsområdena samt utvidgning av den verksamhet med kommunalt organiserade sysselsätt-

ningsfrämjande insatser som har inletts försöksvis i vissa kommuner. Vidare har utredningen förordat åtgärder för att göra det möjligt för företagareföreningarna i skogslänen att i ökad utsträckning bistå den mindre företagsamheten med kostnadsfri eller i begränsad utsträckning avgiftsbelagd service- och rådgivningsverksamhet.

Sommaren 1972 lade industricentrautredningen fram betänkandet (Ds In 1972: 13) Industricentra. Betänkandet utmynnar i förslag om försöksverksamhet med industricentraanläggningar i Strömsund och Lycksele. Uppförandet av anläggningarna föreslås bli finansierat i huvudsak genom lokaliseringsbidrag och särskilda statliga annuitetslån. För förvaltningen av industricentraanläggningarna föreslås att ett särskilt statligt förvaltningsbolag i aktiebolagsform inrättas. Förvaltningsbolagets administrationskostnader skall delvis täckas genom anslag över statsbudgeten.

Som jag anmälde redan i 1972 års statsverksproposition lade kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. under hösten 1971 fram betänkandet (Ds Jo 1971: 7) Statligt lokaliseringsstöd till rekreationsanläggningar. Betänkandet har numera remissbehandlats. Förslagen bereds f. n. och det är min avsikt att anmäla resultatet av denna beredning i anslutning till mina förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten.

Lokaliseringssamråd enligt lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd bedrivs av en särskild delegation inom arbetsmarknadsstyrelsen. Samrådet har hittills gett blygsamma resultat. Med hänsyn härtill har särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda frågan huruvida starkare styrmedel i regionalpolitiskt syfte kan anses behövliga och lämpliga. I avvaktan på resultatet av utredningen övervägs inom inrikesdepartementet åtgärder för att inom ramen för nuvarande principiella konstruktion göra samrådet till ett bättre regionalpolitiskt instrument.

Av de medel som ställs till företagareföreningarnas förfogande från statens hantverks- och industrilånefond har under kalenderåren 1969—1971 utlånats 84,6 milj. kr., 77,5 milj. kr. resp. 75,3 milj. kr. Genom kommerskollegiet beviljades under budgetåret 1971/72 kreditgarantier på 67,4 milj. kr. mot 32,3 milj. kr. under budgetåret 1970/71. En klar tendens till ökad efterfrågan på lånegarantier föreligger. Mot denna bakgrund föreslås att garantiramen för lån till hantverks- och industriföretag m. m. vidgas med 20 milj. kr. till 100 milj. kr.

Riksdagens revisorer har i skilda skrivelser framhållit behovet av en förbättrad uppföljning och bevakning av sådana statens fordringar som har uppkommit genom stödåtgärder i regionalpolitiskt syfte. 1968 års lokaliseringsutredning har lagt fram förslag till organisation för uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Utredningens förslag har remissbehandlats. I samråd med övriga berörda departement har förslagen överarbetats inom inrikesdepartementet. För att på central nivå åstad-

komma en ökad effektivering av verksamheten har en expertgrupp inrättats inom inrikesdepartementet med uppgift att som försöksverksamhet samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd och arbeta fram förslag till åtgärder också i enskilda uppföljningsärenden. I fråga om utveckling av verksamheten på det regionala planet pågår fortsatt beredningsarbete.

D 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet

I riksstaten för innevarande budgetår har på driftbudgeten tagits upp ett förslagsanslag av 131 125 000 kr. till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet och ett reservationsanslag av 5 milj. kr. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder samt på kapitalbudgeten ett investeringsanslag av 250 milj. kr. till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån.

Som jag har anfört inledningsvis under förevarande avsnitt är avsikten att riksdagen under våren 1973 skall föreläggas förslag angående den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1973. I avvaktan härpå bör de anslag som berörs av förslagen föras upp preliminärt med samma belopp som har beräknats för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 131 125 000 kr.

D 2. Särskilda stödåtgärder i glesbygder

Under åberopande av vad jag har anfört under punkten D 1 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Särskilda stödåtgärder i glesbygder* för budgetåret 1973/74 beräkna ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

D 3. Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader

1971/72	Utgift	8 662 500	Reservation	567 727
1972/73	Anslag	10 000 000		
1973/74	Förslag	11 400 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till täckande av administrationskostnader för företagareföreningarna, Företagareföreningarnas förbund och vissa centrala organisationer på hantverkets, småindustrins och

turistnäringens områden. Bestämmelser rörande företagareföreningarnas kreditstödjande verksamhet återfinns i kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1968: 354, ändrad 1970: 181, 1971: 450).

Kommerskollegium

Företagareföreningarna har för budgetåret 1973/74 anmält behov av statligt bidrag till sina administrationskostnader med 13 065 000 kr., varav 100 000 kr. avser särskilt stöd åt företagsamheten i Tornedalen genom Norrbottens företagareförening.

Vidare har Företagareföreningarnas förbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svensk industriförening och Svenska turisthotellens riksförbund hemställt om bidrag för organisationernas verksamhet under budgetåret 1973/74 med 100 000 kr., 70 000 kr., 20 000 kr. resp. 15 000 kr.

Enligt föreningarnas stater för kalenderåret 1972 beräknas administrationskostnaderna komma att uppgå till ca 21,3 milj. kr., varav löner inkl. sociala kostnader ca 14,8 milj. kr. Intäkterna har för samma år beräknats till ca 20,9 milj. kr., varav statliga administrationsbidrag ca 10,2 milj. kr., landstingsmedel ca 6,7 milj. kr. och övriga intäkter ca 4 milj. kr. För kalenderåret 1973 har föreningarna beräknat administrationskostnaderna till ca 23,8 milj. kr., varav löner etc. 17,2 milj. kr. Intäkterna har beräknats till ca 23,4 milj. kr. Behov av statligt administrationsbidrag på 12,2 milj. kr. har härvid bedömts erforderligt. Bidrag av landstingsmedel har beräknats till 7 milj. kr. och övriga intäkter till 4,1 milj. kr.

Kollegiet erinrar om att behovet hos föreningarna av resurser för bevakning, uppföljning m. m. av företag, som har erhållit statligt stöd, har ökat under senare år. De statliga engagemangen, framför allt i form av lokaliseringsstöd, uppgick sålunda år 1971 till över 1,6 miljarder kr. Kollegiet erinrar vidare om att kollegiet i yttrande i augusti 1971 över föreningarnas anmälda behov av administrationsbidrag för budgetåret 1972/73 bedömde att ett bidrag från staten om 10,7 milj. kr. — inbegripet bidrag till förutnämnda centrala organisationer — var väl motiverat. Kollegiet betonade att den intensifierade uppföljningsverksamheten skulle ställa ökade krav på föreningarna.

Under åberopande av att Kungl. Maj:t i industridepartementet enligt vad kollegiet har erfarit avser föreslå att företagareföreningarna erhåller ökade resurser för att tillhandahålla intensifierad företagsservice och att frågan om samordning m. m. av det specialdestinerade statliga kreditstödet — vilken fråga utreds inom inrikes- och industridepartementen — i hög grad berör föreningarnas verksamhet, anser sig kollegiet sakna möjlighet att uttala sig om hur mycket föreningarnas verksamhet kommer att vidgas och föreslår därför i princip samma belopp som av kollegiet yrka-

des för budgetåret 1972/73, dvs. 10,7 milj. kr. jämte 700 000 kr. för beräknade automatiska kostnadsstegringar, eller tillhopa 11,4 milj. kr., varav 11,3 milj. kr. till täckande av företagareföreningarnas administrationskostnader m. m. och 100 000 kr. till Norrbottens företagareförening som stöd åt företagsamheten i Tornedalen.

Yttrande

Företagareföreningarnas förbund erinrar om det allt oftare och från flera håll påtalade behovet av starka regionala näringspolitiska organ genom vilka samhällets åtgärder för att främja näringslivet skall kunna sättas in. Från flera olika håll vill man också tilldela företagareföreningarna nya arbetsuppgifter. Förbundet ser emellertid en fara i att tilldela föreningarna nya roller i den regionala näringspolitiken utan att de samtidigt får tillräckliga resurser. Förbundet understryker med hänvisning till tidigare framställningar betydelsen av att åtgärder nu vidtas för en förstärkning av föreningarnas personella och ekonomiska resurser så att föreningarna kan bättre fylla sina uppgifter som regionala näringspolitiska organ. Förbundet hemställer att anslaget för budgetåret 1973/74 förs upp med 17 milj. kr., vilket belopp enligt förbundets beräkningar lägst erfordras för att bygga upp en nödvändig basorganisation.

Departementschefen

Det stöd som utgår genom företagareföreningarna i form av hantverks- och industrilån och den garantigivning som föreningarna medverkar i har väsentlig betydelse för strävandena att tillföra regioner med sviktande sysselsättningsunderlag nya arbetstillfällen. I många fall bidrar detta stöd också till att åstadkomma bättre balans i regioner med ensidigt utvecklat näringsliv. Föreningarnas medverkan i stödgivningen i glesbygdsområden är också av stort värde.

I ett förhållandevis stort antal ärenden har det visat sig lämpligt att kombinera lokaliseringsstöd med stödåtgärder genom företagareföreningarna och kommerskollegium. Sådan kombination av olika stödformer ställer ökade krav på samverkan mellan företagareföreningarna och arbetsmarknadsmyndigheterna. Företagareföreningarna biträder i sin utrednings- och rådgivningsverksamhet företag som är villiga att utveckla eller nyetablera verksamhet inom stödområdet eller i andra regioner där regionalpolitiska insatser är påkallade. De kan i sådana sammanhang också förmedla värdefull information till arbetsmarknadsmyndigheterna samt lämna dessa uppgifter om lämpliga lokaliseringsprojekt. Föreningarna har slutligen att biträda arbetsmarknadsstyrelsen vid uppföljningen av utvecklingen i företag som har fått lokaliseringsstöd.

Utvecklingen mot allt större kapitalinvesteringar inom företagen och ökade ekonomiska och organisatoriska påfrestningar på företagen till

följd av denna utveckling har lett till att behovet av stödåtgärder från det allmännas sida växer. Utvecklingen medför också att stödets storlek i det enskilda fallet tenderar att öka. Risktagandet från det allmännas sida blir härigenom allt större. Dessa omständigheter skärper anspråken på kvalificerad och noggrann beredning av de individuella kreditärendena. Med hänsyn till de sålunda både kvalitativt och kvantitativt vidgade anspråken på föreningarna har dessa under de senaste åren tillförts ökade administrationsbidrag. För budgetåret 1968/69 anvisades för ändamålet 5 milj. kr., medan motsvarande anslag för innevarande budgetår uppgår till 10 milj. kr. En icke oväsentlig del av anslagshöjningen har avsetts för intensifiering av föreningarnas uppföljningsverksamhet.

Jag biträder kommerskollegiets förslag om höjning av det statliga bidraget till föreningarnas administrationskostnader med 1,4 milj. kr. för att täcka kostnadsökningar och ge utrymme för viss ytterligare förstärkning och upprustning av föreningarna, bl. a. i vad avser uppföljning av utvecklingen i stödföretag. Av anslaget bör som hittills 100 000 kr. beräknas för bidrag till Norrbottens företagareförening för särskilt stöd åt företagsamheten i Tornedalen och medel få tas i anspråk för stöd till vissa organisationer.

Som jag anförde i prop. 1972: 111 (bil. 1, s. 498) avser chefen för industridepartementet att under våren 1973 anmäla förslag om förstärkning av statens stöd till företagareföreningarnas rådgivning till de mindre och medelstora företagen för att bl. a. utveckla och stärka den regionala industriservicen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 11 400 000 kr.

D 4. Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.

1971/72	Utgift	14 105 788
1972/73	Anslag	12 000 000
1973/74	Förslag	20 000 000

Statens förbindelser till följd av utfärdade garantier för lån till hantverks- och industriföretag och för lån till turisthotellnäringen infrias från förevarande anslag, då behov därav uppkommer. Förluster i företagareföreningarnas långivning från statens hantverks- och industrilånefond

skall föreningarna i första hand täcka med medel ur egna förlusttäckningsfonder. Kungl. Maj:t kan emellertid efter särskild prövning medge förening bidrag från detta anslag för att täcka förluster.

Kommerskollegium

Från garantigivningens tillkomst den 1 juli 1954 t. o. m. den 30 juni 1972 har bemyndiganden lämnats företagareföreningarna att teckna garanti för lån på tillhopa ca 642 milj. kr. samt riksbankens avdelningskontor att teckna garanti för lån till turisthotell på tillhopa 20,3 milj. kr. Summan av statens slutgiltiga förluster och utestående fordringar på grund av infriade garantier uppgick den 30 juni 1972 till ca 70 milj. kr.

Under budgetåren 1967/68—1971/72 infriades garantier på ca 10,5, 12,2, 2,9, 14,2 resp. 14,1 milj. kr. Från anslaget har därjämte utbetalats ca 2,6 milj. kr. till täckande av förluster på lån som lämnats av företagareföreningarna, varav ca 1,1 milj. kr. under budgetåret 1971/72.

I förlusttäckningsavgifter jämlikt 19 § andra stycket kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri har under budgetåret 1971/72 influtit ca 1,1 milj. kr.

De senaste årens omfattning av infriade lånegarantier återspeglar enligt kollegiet de allt svårare betingelserna för den mindre och medelstora industrin. Trots förbättrat kreditbedömningsunderlag och trots allt noggrannare uppföljning av engagemangen bedömer kollegiet att statens förluster med anledning av garantiåtagandena kommer att även fortsättningsvis ligga tämligen högt. Företagareföreningarnas låneförluster har av samma orsak som nyss angetts beträffande garantilånen ökat markant under senare år. Höjningen av lånegränsen till 200 000 kr. har ökat risken för större förluster.

För att kunna bedöma behovet av sanering av föreningarnas lånestockar samt i vad mån ändrade regler för avsättning till förlusttäckningsfond kan anses vara påkallade har kollegiet inhämtat uppgifter från företagareföreningarna beträffande beräknade låneförluster under år 1972, beräknad förlusttäckningsfond vid årets utgång och beräknat nedskrivningsbehov av lånefordringar som bedöms osäkra. Av materialet framgår att många föreningar saknar möjlighet att täcka uppkommande låneförluster genom ianspråktagande av förlusttäckningsfond. Kollegiet hemställer att anslaget för budgetåret 1973/74 höjs till 23 milj. kr., varav 8 milj. kr. såsom ett engångsanslag för sanering av företagareföreningarnas lånefordringar.

Departementschefen

Som jag framhöll vid anmälan av motsvarande anslag i prop. 1972: 1 (bil. 13, s. 177) är det angeläget att effektiva åtgärder vidtas för att i möjligaste mån förebygga förluster i statens kreditstödjande verksamhet. De åtgärder som enligt vad jag har anfört inledningsvis under

förevarande avsnitt har vidtagits för att samordna och effektivera uppföljningen och bevakningen i stödärenden skall ses som ett led i dessa strävanden.

Enligt vad kommerskollegiet har upplyst utgör summan av de garantier för lån till industriföretag och till turisthotellnäringen som har infriats under perioden 1967/68—1971/72 ca 54 milj. kr., varav ca 14 milj. kr. under det senaste budgetåret. Förlusterna har visat tendens att stiga under senare år dels på grund av ökat risktagande i samband med att industrigarantilån i vidgad omfattning har kombinerats med lokaliseringsstöd och därvid inte sällan har lämnats mot säkerheter i sämre förmånsrättsläge, dels till följd av att stöd har utgått till allt större investeringar i såväl anläggnings- som omsättningstillgångar.

I fråga om hantverks- och industrilån gäller att 1/2 % av utlåningsräntan får disponeras av företagareföreningarna för förlusttäckningsändamål. De avsatta beloppen har visat sig tillräckliga för en del av föreningarna, medan andra har rapporterat förluster utöver vad som har kunnat täckas genom ränteavsättningarna. De förluster för vilkas täckande föreningarna har hemställt om bidrag från förevarande anslag utgörs dels av förluster av mera ordinär karaktär, dels av längre tillbaka i tiden uppkomna förluster, vilka har balanserats i föreningarnas räkenskaper på grund av att slutlig reglering inte ännu har skett av kvarstående säkerheter i form av borgen m. m. I realiteten torde dessa säkerheter i flertalet fall endast i ringa grad ge täckning för resp. lånefordringar.

För täckande av sistnämnda förluster har kollegiet föreslagit att under anslaget anvisas ett engångsbelopp på 8 milj. kr. Jag biträder kollegiets uppfattning att en engångsåtgärd av föreslagen karaktär är befogad men anser att beloppet bör begränsas till 5 milj. kr. med hänsyn till att bevakningsåtgärder i vissa fall bör kunna drivas längre än som hittills har skett. Den föreslagna saneringen av företagareföreningarnas osäkra fordringar bör föregås av en individuell prövning av varje enskilt ärende.

I likhet med kollegiet beräknar jag medelsbehovet för att möta förluster i garantigivningen under budgetåret 1973/74 till 15 milj. kr. Jag föreslår sålunda att anslaget för nästa budgetår förs upp med totalt 20 milj. kr., varav ett engångsbelopp om 5 milj. kr. avses för sanering av företagareföreningarnas äldre lånefordringar.

I förlusttäckningsavgifter på industrigarantilån har under budgetåret 1971/72 influtit ca 1,1 milj. kr.

Influtna låneräntor på lokaliseringslån tillfaller i sin helhet statsverket. Räntan är densamma som för industrigarantilån, f. n. 7,5 %. Om 1/2 % av räntan — motsvarande förlusttäckningsavgiften på industrigarantilån — förutsätts skola i skälig omfattning täcka förlus-

ter på lokaliseringslånen, kan statens inkomst för sådan förlusttäckning beräknas uppgå till ca 2 milj. kr. för budgetåret 1971/72.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.

E BOSTADSBYGGANDE M. M.

E 1. Bostadsstyrelsen

1971/72	Utgift	11 613 586
1972/73	Anslag	12 761 000
1973/74	Förslag	13 563 000

Bostadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet med uppgift att främja bostadsförsörjningen. Den är också chefsmyndighet för länsbostadsnämnderna.

I styrelsens uppgifter ingår främst att handha den statliga låne- och bidragsverksamheten för att främja bostadsförsörjningen.

Bostadsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för bostadsstyrelsen är en generaldirektör. Inom verket finns fem byråer. Dessa är kanslibyrån, låne- och bidragsbyrån, planeringsbyrån, tekniska byrån och värderingsbyrån.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Bostads-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	86	+3	—1
Övrig personal	67	—	—
	153	+3	—1
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	9 700 000	+ 816 000	+627 000
Sjukvård	30 000	—	—
Reseersättningar	182 000	—	—
Därav utrikes resor	(10 000)	—	—
Lokalkostnader	976 000	+ 15 000	+ 30 000
Expenser	1 158 000	—	—
Därav representation	(2 000)	—	—
Publikationstryck	170 000	—	—
Automatisk databehandling	755 000	+ 190 000	+145 000
	12 971 000	+ **1 021 000**	+**802 000**
Uppbördsmedel	210 000	—	—
Nettoutgift	**12 761 000**	+ **1 021 000**	+**802 000**

Bostadsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 830 000 kr.
2. 0-alternativet och därmed följande personalinskränkningar skulle

drabba bl. a. arbetet med byggherresamverkan, utvecklingsprojekt inom serviceområdet, kommunalekonomisk långtidsplanering och rationalisering samt kontakt- och informationsverksamheten.

3. Kanslibyråns personalsektion behöver förstärkas med en byrådirektör (+ 75 000 kr.).

4. Styrelsen föreslår, att en tjänst som byrådirektör (+ 82 000 kr.) inrättas för handläggning av ärenden rörande internationellt bostadspolitiskt samarbete. Samtidigt kan anslaget minskas med de medel som anvisats för bestridande av lönen till en tjänsteman med motsvarande arbetsuppgifter (— 72 000 kr.) i samband med att denne entledigas från sitt förordnande.

5. För att åstadkomma en kortare granskningscykel inom revisionskontoret föreslås en förstärkning av kontoret med en förste byråsekreterare (+ 61 000 kr.).

6. Medlen för automatisk databehandling behöver räknas upp med 190 000 kr., varav 145 000 kr. hänför sig till prisökningar.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 13 563 000 kr. Jag har därvid räknat med att anslaget, efter tillägg för löne- och prisomräkning, kan minskas med 100 000 kr., motsvarande två tjänster, på grund av minskat arbete med bl. a. förhandsbeskeden. Vidare har jag beräknat medel för vissa arvoden och ytterligare en kontorsskrivare. Medelsanvisningen härför är föranledd av förslaget i det följande under punkten E 7 att bostadsstyrelsen skall överta handläggningen av ärenden angående bidrag och lån till allmänna samlingslokaler. I övrigt räknar jag alltså med att styrelsen skall kunna fullgöra dessa uppgifter utan anslagsökning. Vid en jämförelse med de medel som nu står till förfogande för statens nämnd för samlingslokaler kan mitt förslag beräknas motsvara en ytterligare anslagsminskning med ca 100 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bostadsstyrelsen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 13 563 000 kr.

E 2. Länsbostadsnämnderna

1971/72	Utgift	23 814 225
1972/73	Anslag	24 657 000
1973/74	Förslag	26 444 000

Det finns en länsbostadsnämnd i varje län utom Gotlands, där länsstyrelsen fullgör de uppgifter som åvilar länsbostadsnämnd. Nämnden är länsmyndighet för den statliga verksamheten för att främja bostadsförsörjningen. Den fattar beslut om lån och bidrag m. m. samt förvaltar utestående lån.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Bostads-styrelsen	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	157	—	—7
Övrig personal	262	—	—
	419	—	**—7**
Anslag			
Lönekostnader	20 604 000	+2 500 000	+1 660 000
Sjukvård	45 000	+ 5 000	+ 5 000
Reseersättningar	710 000	—	—
Lokalkostnader	2 148 000	+ 122 000	+ 122 000
Expenser	1 150 000	—	—
	24 657 000	**+2 627 000**	**+1 787 000**

Bostadsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 512 000 kr.

2. Den personalminskning som 0-alternativet innebär skulle medföra att arbetet med främjande av byggherresamverkan upphör och att nämndernas verksamhet i övrigt inte kan upprätthållas enligt statsmakternas intentioner.

3. Verksamheten inom Göteborgsregionen för främjande av byggherresamverkan behöver förstärkas (+115 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 26 444 000 kr. Jag har därvid räknat med att anslaget, efter tillägg för löne- och prisomräkning, skall minskas med 500 000 kr. Det innebär en personalminskning med sju tjänster i lönegrad A 24 eller däremot svarande antal tjänster i andra lönegrader. Utgångspunkten för förslaget är att arbetet skall kunna rationaliseras i en omfattning som svarar mot minskningen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Länsbostadsnämnderna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 26 444 000 kr.

E 3. Statens hyresråd

1971/72	Utgift	1 543 618
1972/73	Anslag	1 770 000
1973/74	Förslag	1 835 000

Statens hyresråd är central myndighet för handläggning av mål och ärenden på hyresregleringens område. Hyresrådet har också hand om

vissa centrala administrativa uppgifter för den statliga hyresnämnds- och arrendenämndsorganisationen.

Hos hyresrådet finns ett fast kansli och arvodesavlönade extra föredragande.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Hyresrådet	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	9	—	—
Övrig personal	15	—	—3
	24	—	**—3**
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 461 000	+111 300	—28 000
Sjukvård	6 000	—	— 2 000
Reseersättning	4 800	—	—
Lokalkostnader	88 200	+ 39 000	+39 000
Expenser	243 000	+ 66 000	+56 000
	1 803 000	**+216 300**	**+65 000**
Uppbördsmedel	— 33 000	—	—
Nettoutgift	**1 770 000**	**+216 300**	**+65 000**

Hyresrådet

1. Löne- och prisomräkning m. m. 185 000 kr.

2. 0-alternativet innebär enligt hyresrådet indragning av tre vakanta kontorsbiträdestjänster.

3. Antalet till hyresrådet inkomna besvärsmål har under en lång följd av budgetår minskat för att under de tre senaste budgetåren undergå en markant minskning. Även arbetsbalansen har nedgått kraftigt under de senaste budgetåren. Vilka förändringar i måltillströmningen vid hyresnämnderna och hyresrådet som kan följa av ändringarna i hyresregleringslagen den 1 oktober 1972 är f. n. omöjligt att förutse. Särskilt vanskligt är det att bedöma vilken betydelse övergången från systemet med generella hyreshöjningar till ett förfarande med en individuell prövning av bashyran genom överenskommelse kan komma att få. Eftersom dessa överenskommelser förutsätts omfatta samtliga hyresreglerade bostadslägenheter i flerfamiljshus, är det inte omöjligt att ett mycket stort antal hyresregleringsmål kommer att anhängiggöras vid hyresnämnderna, vilket i sin tur kan leda till en markant ökning av antalet besvärsmål hos hyresrådet.

Antalet tjänstemän vid hyresrådets kansli har efter hand minskat under senare år. En tjänst som byrådirektör, kontorsskrivartjänsten och tre kontorsbiträdestjänster är vakanta utan att återbesättande f. n. är aktuellt.

Påkallas hyresreglerande myndighets prövning av frågor av allmän eller principiell betydelse är det särskilt med hänsyn till den tidspress under vilken organisationernas förhandlingar måste bedrivas av synnerlig vikt att myndighetens handläggning sker så snabbt att förhandlingarna inte fördröjs. Med hänsyn till vad nu anförts och till angelägenheten av att hyresrådets organisation snabbt skall kunna anpassas till en ökad arbetsbörda anser sig hyresrådet ej f. n. böra föreslå indragning av någon tjänst.

4. Anslagsposten Lokalkostnader föreslås ökad till följd av hyreshöjningar. Samtidigt avgår visst belopp på grund av minskat lokalbehov (+39 000 kr.).

5. Anslagsposten Expenser behöver ökas för bestridande av kostnader för publikationstryck, telefon, blankettframställning m. m. (+66 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 835 000 kr. Jag har därvid räknat med att tre vakanta kontorsbiträdestjänster kan utgå ur organisationen (3).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens hyresråd* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 835 000 kr.

E 4. Räntebidrag

1971/72	Utgift	873 489
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget bestrids utgifter för räntebidrag enligt bestämmelserna i räntebidragskungörelsen (1962: 541, upphävd 1967: 553). Dessa bestämmelser innebär att räntebidrag utgår för att täcka den del av räntekostnaderna för primär- och sekundärlån som hänför sig till ränta över en bestämd räntesats (basränta). Räntebidrag utgår endast för täckande av räntekostnader för tid t. o. m. utgången av år 1967.

Bostadsstyrelsen

Förseningar, bl. a. i fråga om de slutliga lånebesluten, har föranlett utbetalningar av räntebidrag på närmare 1 milj. kr. under budgetåret 1971/72. För eventuella försenade utbetalningar under innevarande budgetår har anvisats ett formellt belopp av 1 000 kr.

Även under budgetåret 1973/74 bör möjlighet finnas för utbetalning av räntebidrag. Bostadsstyrelsen föreslår att anslaget också för detta budgetår förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Departementschefen

Jag biträder bostadsstyrelsens förslag. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Räntebidrag* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 5. Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.

1971/72	Utgift	104 181 462
1972/73	Anslag	132 000 000
1973/74	Förslag	150 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för förbättringslån i den mån de är ränte- och amorteringsfria, invalidbostadsbidrag, förvaltningsbidrag till förmedlare av bostadsegnahemslån samt vinterbidrag. Anslaget, som är ett förslagsanslag, anvisas med det belopp som erfordras för utbetalning av lån och bidrag.

Bestämmelserna om förbättringslån finns i kungörelsen (1962: 538) om förbättringslån (ändrad senast 1972: 759). Lån utgår för förbättring och i vissa fall uppförande av bostad för åldringar, handikappade m. fl. samt under vissa förutsättningar för förbättring av annan bostad. Lånet får i allmänhet vara räntefritt och stående intill ett belopp av 12 000 kr. per lägenhet. Invalidbostadsbidrag utgår enligt bestämmelser i räntelånekungörelsen (1967: 553, ändrad senast 1971: 1183). Bidraget utgår för sådan inredning av bostadslägenhet och i vissa fall sådant extra lägenhetsutrymme som rörelsehindrad invalid eller person med starkt nedsatt synförmåga behöver, dock i regel med högst 15 000 kr. för varje lägenhet.

Bestämmelserna om vinterbidrag, som även de finns i sistnämnda kungörelse, innebär i korthet att bidrag utgår i samband med bostadslån för den särskilda kostnad som beräknas ha uppstått genom att byggnadsföretaget har utförts vintertid.

För beslut om räntefria förbättringslån fastställer riksdagen årligen en medelsram för det löpande kalenderåret och en preliminär ram för det närmast följande. Riksdagen har medgivit att sådana lån får beviljas med högst 100 milj. kr. under vart och ett av åren 1972 och 1973 (prop. 1972: 1 bil. 13, CU 1972: 9, rskr 1972:98).

I det följande redovisas, förutom bostadsstyrelsens anslagsframställning, vissa förslag av arbetsgruppen för låginkomstfrågor och av handikapputredningen.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor, en interdepartemental arbetsgrupp[1], avlämnade den 17 april 1972 promemorian (Ds In 1972: 22) Förslag till åtgärder i fråga om hushåll som har de sämsta boendeförhållan-

[1] Ordförande kanslirådet Anders Ferm.

dena. I promemorian presenterar arbetsgruppen förslag i bostadsförbättrande syfte för trångbodda hushåll med låg utrustningsstandard.

Remissyttranden över arbetsgruppens promemoria har avgetts av socialstyrelsen, statistiska centralbyrån (SCB), bostadsstyrelsen, boendeutredningen, statens handikappråd, Svenska kommunförbundet, Pensionärernas riksorganisation och De handikappades riksförbund.

Handikapputredningen[1], som tillkallades år 1965, fick den 6 maj 1970 av Kungl. Maj:t i uppdrag att i samråd med bostadsstyrelsen utreda frågan om en vidgning av tillämpningsområdet för invalidbostadsbidrag till att omfatta andra handikappade personer än som anges i gällande bidragsbestämmelser. Vidare överlämnade Kungl. Maj:t den 7 maj 1971 vissa riksdagsmotioner angående beloppsgränsen för invalidbostadsbidrag till handikapputredningen för övervägande. Handikapputredningen överlämnade i maj 1972 sitt femte betänkande (SOU 1972: 30) Bostadsanpassningsbidrag. I betänkandet lägger utredningen fram förslag om utvidgning av den personkrets som är berättigad till invalidbostadsbidrag och om beloppsgränsen för bidraget.

Remissyttranden över handikapputredningens betänkande har avgetts av socialstyrelsen, bostadsstyrelsen — efter hörande av länsbostadsnämnder — statens planverk, handikappinstitutet, statens handikappråd, boendeutredningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), De handikappades riksförbund och Handikappförbundens centralkommitté (HCK).

Bostadsstyrelsens anslagsframställning

Bostadsstyrelsen föreslår att ramen för beslut om räntefria förbättringslån fastställs slutligt till 100 milj. kr. för år 1973 och preliminärt till 115 milj. kr. för år 1974 samt att anslaget för budgetåret 1973/74 förs upp med 148 milj. kr. (+ 16 milj. kr.).

Lån- och bidragsgivningens omfattning belyses av följande uppgifter. Under budgetåret 1971/72 inkom 9 090 ansökningar om förbättringslån mot 11 610 under budgetåret 1970/71. Under budgetåret 1971/72 meddelades 8 430 beslut om lån avseende 9 350 lägenheter, jämfört med 11 390 resp. 12 510 under närmast föregående budgetår.

Under budgetåret 1971/72 beviljades förbättringslån med 126,3 milj. kr., varav 80,9 milj. kr. utgjorde räntefria lån eller lånedelar. Motsvarande belopp under budgetåret 1970/71 var 152 resp. 104,4 milj. kr.

Det genomsnittliga lånebeloppet per lägenhet uppgick till 12 890 kr. under budgetåret 1971/72 jämfört med 12 140 kr. under närmast föregående budgetår. Det räntefria beloppet per lägenhet uppgick till 8 490 resp. 8 340 kr.

[1] Riksdagsledmoten Anna-Greta Skantz, ordförande, riksdagsledamoten Johannes Antonsson, kanslirådet Åke Fors, avdelningschefen Åke Gustafsson, riksdagsledamoten Elver Jonsson samt f.d. riksdagsledamöterna Erik Magnusson och Börje Nilsson.

Under budgetåret 1971/72 beviljades invalidbostadsbidrag för 2 550 lägenheter med ett belopp av 21,8 milj. kr. Summan av beviljade vinterbidrag under samma tid uppgick till 7,8 milj. kr.

Utbetalningen av räntefria lån beräknas till ca 110 milj. kr. under budgetåret 1973/74. Besluten om lån under ett budgetår resulterar under samma budgetår i utbetalning i huvudsak endast i form av förskott, uppskattningsvis i en omfattning motsvarande två tredjedelar av det beviljade beloppet. Återstoden kan till större delen beräknas bli utbetald under följande budgetår.

Länsbostadsnämnderna har beräknat att utbetalningarna av invalidbostadsbidrag kommer att uppgå till 29 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Utgifterna för vinterbidrag under samma budgetår uppskattas till 9 milj. kr.

Det totala anslagsbehovet kan således beräknas till (110 + 29 + 9) 148 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Arbetsgruppen för låginkomstfrågor

Arbetsgruppen föreslår snabba särskilda åtgärder i bostadsförbättrande syfte för de hushåll som är trångbodda enligt 1945 års bostadssociala mål (norm 1, fler än två boende per rum, köket frånräknat) i bostäder med utrustningsstandard motsvarande kvalitetsgrupp 7. Detta innebär att bostaden är helt omodern, dvs. saknar vatten, avlopp, wc, centralvärme, bad, kyl etc. Arbetsgruppen uppskattar antalet sådana hushåll till 4 000. Skäl kan finnas, anser arbetsgruppen, att utsträcka åtgärderna även till de enligt gruppens uppskattning ca 10 000 trångbodda hushållen i bostäder motsvarande kvalitetsgrupp 6, dvs. där vatten och avlopp finns men bad, centralvärme och wc saknas.

Åtgärderna bör grundas på en kommunalt bedriven aktivt uppsökande verksamhet, där olika kommunala organ bör kopplas in och samordna sitt arbete.

En undersökning av aktuella hushåll bör komma till stånd. Denna undersökning bör samordnas med kommunernas kartläggning av trångboddheten. De aktuella hushållen kan identifieras från olika register. Arbetsgruppen förutsätter härvid att material från 1970 års folk- och bostadsräkning kan utnyttjas. Redan befintliga låneformer bör utnyttjas i första hand och gruppen understryker särskilt att kommunerna bör aktivt hjälpa dem som är berättigade härtill att få sina bostäder upprustade med förbättringslån.

Arbetsgruppen anser att behov av bostadsupprustning kan föreligga även för andra grupper än dem som f. n. är berättigade till förbättringslån. Gruppen föreslår därför att förbättringslån i särskilda fall och efter särskild prövning skall kunna utgå också till andra än dem som nu kan få lån, framför allt till ensamstående äldre personer med låga inkomster och dåliga bostäder.

Remissyttrandena över arbetsgruppens förslag

Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget om snabba särskilda åtgärder i bostadsförbättrande syfte för trångbodda hushåll med låg utrustningsstandard. *Socialstyrelsen* anser det dock diskutabelt om antalet rumsenheter och utrustningsstandard alltid är ett rättvisande mått på bostadsförhållandena från social synpunkt. Bostadens storlek och utrustningsstandard bör i det enskilda fallet sättas i relation till familjesammansättningen avseende ålders- och könsfördelning samt fysisk status bland familjemedlemmarna.

Bostadsstyrelsen uttalar att aktiva, selektiva åtgärder av den typ arbetsgruppen föreslår torde kunna förbättra förhållandena för hushåll med särskilt svår bostadssituation och därigenom utgöra ett viktigt komplement till bostadspolitiken i övrigt. Styrelsen framhåller att det finns grupper som helt saknar bostad och att det är svårt att avgränsa en bestämd målgrupp med extremt dåliga bostadsförhållanden. Enligt styrelsens mening bör hushåll i kvalitetsgrupp 6 ingå i målgruppen.

De handikappades riksförbund betonar att inkomstgränsen inte får utgöra något urvalskriterium. Endast den akuta boendesituationen skall vara avgörande, varvid behovet av rumsenheter också bör uppmärksammas. Enligt *boendeutredningen* bör definitionen av målgruppen, hur den än görs, inte få tillämpas rigoröst.

Förslaget att åtgärderna skall grundas på en kommunalt bedriven aktivt uppsökande verksamhet tillstyrks av remissinstanserna. De flesta av dem, däribland *socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens handikappråd, Svenska kommunförbundet* och *De handikappades riksförbund,* betonar vikten av att samordning sker med socialvårdsorganen.

Bostadsstyrelsen finner det inte självklart att utgångspunkten för en inventering av problemen skall vara just uppgiften om bostadsförhållandena. I den mån kommunerna har tillräckliga uppgifter genom sin socialvård eller genom kartläggningar av pensionärernas bostadsförhållanden och av trångboddheten bland barnfamiljer, kan sådana uppgifter eventuellt ersätta en särskild kartläggning med utgångspunkt i bostadsräkningsuppgifter. Formerna för en inventering av problemen och för en uppsökande verksamhet bör bli beroende av kommunernas bedömningar.

Svenska kommunförbundet framhåller att inventeringar och uppsökande verksamhet av den föreslagna arten kan kräva betydande insatser av kommunerna personellt och ekonomiskt. Även *bostadsstyrelsen* anför liknande synpunkter och anser att ökade anspråk på kommunerna bör förenas med att staten ställer resurser till deras förfogande, bl. a. genom att tillhandahålla underlagsmaterial för kartläggningen utan kostnad. Styrelsen anser även att det bör prövas om kommunerna, i fall då sysselsättningsläget motiverar det, kan ges stöd genom att anslag för syssel-

sättningsbefrämjande åtgärder utnyttjas för personal som kan arbeta åtminstone med de första leden av kartläggningen och den uppsökande verksamheten.

I frågan om material från 1970 års folk- och bostadsräkning kan utnyttjas för identifiering av aktuella hushåll framhåller *SCB* att en framställning om utlämnande av material från 1970 års folk- och bostadsräkning, såvitt nu kan bedömas, kommer att avslås på grund av innehållet i 16 § sekretesslagen. SCB kan inte bortse från risken att ett utlämnande, sett från uppgiftslämnarnas sida, i vissa fall kan bedömas kunna lända till skada för dem.

Bostadsstyrelsen finner det angeläget att kommunerna medges rätt att utnyttja material från folk- och bostadsräkningen för den föreslagna inventeringen men framhåller samtidigt att uppgifterna är knapphändiga som underlag för bedömning av extremt dåliga bostadsförhållanden och att uppgifterna om trångboddhet är föråldrade. Enligt *boendeutredningen* bör aktuella hushåll kunna spåras med hjälp av de kommunala organens och tjänstemännens lokalkännedom, om dessa kunskaper kompletteras med uppgifter ur offentliga register och 1970 års folk- och bostadsräkning.

Svenska kommunförbundet framhåller att utnyttjande av material från folk- och bostadsräkningen är väsentligt för identifieringen av de berörda hushållen, eftersom andra former härför ställer stora krav på kommunernas personella och ekonomiska resurser.

Förslaget att förbättringslån efter särskild prövning skall utgå även till andra än de f. n. berättigade behandlas endast av ett fåtal remissinstanser. Förslaget tillstyrks av *socialstyrelsen* och *bostadsstyrelsen*. *Svenska kommunförbundet* lämnar förslaget utan erinran.

Bostadsstyrelsen framhåller att den föreslagna utvidgningen medför ökade svårigheter att bedöma om rätt till förbättringslån föreligger. Styrelsen anser dock att en utvidgning av bidragskretsen kan vara motiverad i vissa fall. Vidgningen bör avse bostäder av särskilt låg standard, förslagsvis sådana tillhörande kvalitetsgrupperna 6 och 7, och hushåll som under en längre tid kan väntas få så låga inkomster att de inte med hjälp av bostadslån kan klara förbättring av bostaden.

Handikapputredningen

Utredningen framhåller att samhällets åtgärder för handikappade har till syfte att underlätta för handikappade att så långt möjligt leva som andra. En bra bostad måste anses som en grundläggande förutsättning härför. Utredningen konstaterar att invalidbostadsbidrag utgår endast för vissa grupper av handikappade, nämligen rörelsehindrade invalider och personer med starkt nedsatt synförmåga. Mot denna bakgrund lägger utredningen fram följande förslag.

I fråga om *personkretsen för bidragsgivningen och bidragsberättigade åtgärder* framhåller utredningen att erfarenheterna av verksamheten med anpassning av bostäder till handikappades behov visar att också andra handikappade än vissa rörelsehindrade och synskadade behöver det stöd som invalidbostadsbidraget utgör. Utredningen föreslår därför att bidraget i princip skall få användas för att anpassa bostäder till handikappades behov utan begränsning i fråga om handikappets art. Anpassningsåtgärder i bostaden som motiveras av en persons handikapp — och som inte faller inom sjukvårdshuvudmännens statsunderstödda hjälpmedelsverksamhet eller avser social hemhjälp — bör få vidtas med stöd av bidraget. Behovet av åtgärder får inte vara tillfälligt. Bidrag bör vidare inte få utgå för finansiering av åtgärder som är påkallade av ett sjukvårdsbehov. Exempel på sådana åtgärder är inredning, utrustning och extra utrymme i bostaden som kan behövas för dialysbehandling av njursjuka personer eller behandling i dimtält av personer med cystisk fibros. Inte heller bör stödformen få anlitas för åtgärder för rehabilitering och funktionsträning.

Den föreslagna vidgningen av handikappbegreppet innebär enligt utredningen möjlighet att bevilja bidrag för bl.a. personer med epileptiska eller andra anfall som leder till absens eller coma, personer med allergi och psykiskt utvecklingsstörda.

De åtgärder som berättigar till bidrag sammanfattar utredningen med uttrycket "sådana åtgärder inom och i anslutning till bostadslägenhet som behövs för att handikappad skall kunna utnyttja lägenheten". Detta innebär enligt utredningen inte någon principiell förändring i förhållande till gällande ordning. Bidraget bör, liksom f. n., i princip inte få avse standardhöjande åtgärder. Det får alltså inte användas för att finansiera t. ex. installation av vatten och avlopp eller anordnande av altan. För sådana åtgärder kan i vissa fall bostadslån eller förbättringslån anlitas. Undantagsvis bör dock smärre standardhöjande åtgärder, t. ex. installation av toalett eller byte av vedspis mot elspis, få stödjas med bidraget. Härvid liksom överhuvudtaget i bidragsärenden bör på lämpligt sätt — genom intyg av arbetsterapeut, distriktssköterska, läkare eller sjukgymnast eller på annat sätt — vara utrett att de påkallade åtgärderna är behövliga med hänsyn till handikappet.

Utredningen framhåller att verkningsfulla åtgärder för den enskilde vidtas bäst om hans behovssituation prövas och behoven tillgodoses i ett sammanhang — vilken huvudman som än har att tillgodose dem. Samarbete bör äga rum med såväl landstingets hjälpmedelscentral och den kommunala socialvården som bostadsproducenterna och handikapporganisationerna.

Beträffande *beloppsgränsen* finner utredningen inte tillräckliga skäl att f. n. föreslå en generell höjning av gällande maximibelopp, 15 000 kr. per lägenhet. Som motiv härför anger utredningen att det genomsnittliga bi-

dragsbeloppet under de tre senaste budgetåren har utgjort 9 100 kr. eller 60 % av bidragets maximibelopp och att bidragsbeloppet i mer än fyra femtedelar av ärendena har varit mindre än 15 000 kr. Erfarenheterna har emellertid visat att det i en del fall kan vara befogat att medge bidrag med högre belopp. Utredningen föreslår därför att bidrag med högre belopp än 15 000 kr. medges om särskilda skäl föreligger. Särskilda skäl bör anses föreligga om det vid den medicinska och sociala prövningen i ärendet har framkommit att åtgärder som kostar mer än 15 000 kr. är nödvändiga med hänsyn till den handikappades behov.

När det gäller mer kostnadskrävande åtgärder bör man, anser utredningen, undersöka om den handikappades bostadsproblem kan lösas på annat sätt, t. ex. genom bostadsbyte. Endast undantagsvis bör bidrag medges för installation i småhus av hiss eller annan kostnadskrävande lyftanordning för förflyttning mellan olika plan.

Utredningen konstaterar att *enhetliga normer* för utformning och utrustning av bostäder åt handikappade saknas samt att kommunerna i många fall saknar tillräcklig kännedom om handikappades bostadsbehov. Utredningen föreslår att bostadsstyrelsen i samråd med planverket utarbetar normer för bostäder åt handikappade samt informerar länsbostadsnämnderna, kommunerna, bostadsbyggnadsföretagen, handikapporganisationerna och övriga intressenter på området om dessa.

Slutligen föreslår utredningen att stödformens benämning ändras till *bostadsanpassningsbidrag.*

Utredningen uppskattar den totala kostnaden för genomförande av förslagen till 2,5 milj. kr. om året.

Remissyttrandena över handikapputredningens förslag

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till handikapputredningens förslag. En del av dem anser dock att förslagen bör kompletteras eller modifieras i vissa avseenden.

Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget om utvidgning av personkretsen. *Socialstyrelsen* finner det särskilt värdefullt att även psykiskt handikappade kan komma i åtnjutande av bidraget. Begreppet handikappad har dock enligt styrelsens uppfattning inte fått en tillräckligt uttömmande och entydig definition. Särskilt när det gäller psykiska handikapp kan bedömningen vålla avvägningsproblem. Styrelsen anser att även landstingen i vissa fall bör ha rätt att uppbära bostadsanpassningsbidrag. Omsorgsstyrelserna äger eller förhyr ofta lägenheter som i andra hand hyrs ut eller upplåts till psykiskt utvecklingsstörda. *Svenska landstingsförbundet* framhåller betydelsen av att den föreslagna vidgningen ger bl. a. personer med epileptiska anfall, allergi eller psykiska handikapp möjligheter att erhålla bidrag.

Till utredningens uppfattning att bidrag inte bör utgå för åtgärder påkallade av sjukvårdsbehov ansluter sig i princip bl.a.

bostadsstyrelsen, som anser att anpassningsåtgärder föranledda av kvalificerad sjukvård ankommer på sjukvårdshuvudmannen. Av samma uppfattning är *socialstyrelsen,* som emellertid befarar att gränsdragningsproblem kan uppkomma. Styrelsen framhåller att det i åtskilliga fall torde vara omöjligt att bedöma om behov av anpassningsåtgärder i bostaden är betingade av ett handikapp eller ett behov av sjukvårdskaraktär. Självfallet hör komplicerade medicinskt tekniska anordningar inte till den här aktuella bidragsformen.

Åtskilliga remissinstanser, däribland *socialstyrelsen, statens handikappråd, HCK* och *flera länsbostadsnämnder* framhåller vikten av samarbete mellan olika intressenter på området, framför allt mellan länsbostadsnämnderna, landstingens hjälpmedelscentraler och den kommunala socialvården. *Socialstyrelsen* understryker kraftigt betydelsen av att den handikappades situation från social och medicinsk synpunkt prövas i ett sammanhang, oberoende av vilken huvudman som ansvarar för de olika åtgärderna. I varje fall bör samråd ske regelmässigt när det är fråga om kostsamma och genomgripande förändringar eller när maximibeloppet får överskridas.

Bostadsstyrelsen anser det angeläget att en särskild bostadsplaneringsgrupp, vari olika experter ingår, finns att tillgå inom länshandikappråden. Vidare framhåller styrelsen vikten av att nå sådana resultat vid den samlade bedömningen att den handikappades behov blir rimligt tillgodosedda. En lösning kan enligt styrelsen vara att de berörda myndigheterna gemensamt lämnar ekonomiskt tillskott för viss åtgärd efter fördelningsgrund, varom överenskommelse träffas.

HCK och *vissa länsbostadsnämnder* anser att bidrag bör utgå även för rehabilitering och funktionsträning. Av samma mening är *socialstyrelsen,* som föreslår att i sådana fall, där daglig fysisk träning är av största betydelse för den medicinska prognosen och då denna träning utförs av den handikappade själv och inte lämpligen kan anordnas på annat sätt, bostadanpassningsbidrag skall kunna utgå för beredande av meryta eller för anordningar som gör det möjligt för vederbörande att fullfölja träningen.

Bidrag för nyssnämnda ändamål bör enligt *bostadsstyrelsen* utgå endast undantagsvis. Som exempel nämner styrelsen sådana mindre omfattande åtgärder som uppsättande av trappräcken eller förstärkning av befintliga sådana i trappa ner till utrymme i källare, där funktionsträning sker. Även golvbeläggning som behövs för träningen anser bostadsstyrelsen bör kunna stödjas med bidraget. Enligt styrelsens uppfattning bör bidrag dessutom utgå för åtgärder som kan medverka till att vårdbehövande handikappad som vistas i hemmet kan fungera självständigt i bostaden i vissa avseenden.

Ett par remissinstanser uttalar sig för bidrag till åtgärder som har samband med sjukvårdsbehov. *Svenska landstingsförbundet* anser att

personer med njursjukdom och cystisk fibros inte bör vara undantagna från möjlighet att få bidrag. Av samma uppfattning är *HCK* som framhåller att det inte finns någon distinkt gräns mellan kronisk sjukdom och handikapp och att varje försök att på konstlad väg upprätta en sådan medför orättvisor. HCK anser det vidare oklart om bostadsanpassningsbidrag skall få användas till åtgärder som psoriatiker har behov av.

Även *statens handikappråd* anser, att bidrag bör utgå till utrustning, inredning och extra utrymme som kan behövas för njursjuka, allergiker, psoriatiker eller personer med cystisk fibros, men framhåller att de ökade hyreskostnader som extra utrymme medför bör ersättas genom andra bidragsformer. Tre ledamöter i rådet anser att bidraget bör få omfatta även anordningar som erfordras för hemsjukvård.

Förslaget att bidraget i princip inte bör få avse standardhöjande åtgärder tillstyrks i huvudsak av *bostadsstyrelsen*. Styrelsen förutsätter att länsbostadsnämnden vid bedömningen av den handikappades boendesituation i möjlig mån medverkar till att boendestandarden på ett eller annat sätt blir nöjaktigt tillgodosedd genom lån eller bidrag. Styrelsen anser dock att bidrag bör kunna medges, när den standardhöjande åtgärden är av väsentlig betydelse för den handikappade och behovet har styrkts. Sådana åtgärder bör kunna vara t. ex. installation av wc, dusch eller anordnande av bastu. Bidrag bör i särskilda fall kunna utgå för exempelvis enbart installation av oljeeldning för en rörelsehindrad eller anordnande av elvärme för en synskadad. En handikappad som praktiskt taget saknar möjligheter att vistas utanför bostaden bör kunna få en altan, terrass eller balkong utförd med stöd av bidraget. En förutsättning bör dock vara att åtgärderna har begränsad omfattning och inte ingår som led i en större upprustning som bör finansieras med bostadslån, förbättringslån eller på annat sätt.

Statens handikappråd framhåller att den handikappades behov av en god bostad måste vara det primära och att skarpa gränser inte bör konstrueras mellan vad som är åtgärder betingade av handikappet och vad som är standardhöjande åtgärder. Rådet anser att undantagsregeln bör få en vidare tillämpning än vad utredningen ger uttryck åt. *HCK* anser att bidrag bör få utgå även för standardhöjande åtgärder när familjer av handikappskäl har trängande behov av bättre bostadsstandard.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget om överskridande av beloppsgränsen. *HCK* anser att maximigränsen bör slopas helt, medan däremot *länsbostadsnämnden i Västmanlands län* anser att det maximibidrag som har fastställts bör få överskridas endast i den mån det avser lyftanordning, eftersom eljest en ogynnsam kostnadsutveckling kan befaras. *Länsbostadsnämnden i Malmöhus län* anför liknande synpunkter.

Länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län, som konstaterar att

lyftanordningar ofta är dyrbara, föreslår att länsbostadsnämnd skall beredas möjlighet att överta lyftanordning som inte längre brukas av bidragstagaren så att den kan användas för annan handikappad. Liknande synpunkter anför *länsbostadsnämnderna i Södermanlands* och *Skaraborgs län.*

Bland de remissinstanser som är positiva till förslaget om utarbetande av normer för bostäder åt handikappade märks bl. a. *bostadsstyrelsen, planverket, handikappinstitutet* och *SABO.*

Statens planverk anser i likhet med *SABO* att generella bestämmelser bör användas. Planverket förklarar sig berett att i samråd med bostadsstyrelsen utarbeta de bestämmelser som erfordras för att åstadkomma generell tillgänglighet i bostäder, medan utarbetandet av normer för individuell anpassning av bostäder för vissa handikappade ligger utanför verkets kompetensområde och i stället bör anförtros handikappinstitutet.

Några remissinstanser — *De handikappades riksförbund, statens handikappråd* och *HCK* — anser att tillämpningsområdet för bidragsgivningen bör vidgas till att avse även fritidsbostäder.

Departementschefen

I det föregående har jag lämnat en redogörelse för bostadsstyrelsens anslagsframställning samt vissa förslag av arbetsgruppen för låginkomstfrågor och av handikapputredningen. Jag tar nu först upp det förslag av *arbetsgruppen för låginkomstfrågor* som avser förbättringslån.

Förbättringslån utgår i huvudsak för förbättring av bostäder för åldringar, förtidspensionärer och handikappade. Arbetsgruppens förslag innebär att förbättringslån i särskilda fall och efter särskild prövning skall kunna utgå till andra än dem som nu kan få lån, framför allt till ensamstående äldre personer med låga inkomster och dåliga bostäder. Bostadsstyrelsen har i sitt yttrande över förslaget anfört att detta medför ökade svårigheter att bedöma om rätt till lån föreligger men förordar en vidgning av låntagarkretsen i vissa fall. Den vidgade långivningen bör enligt styrelsen begränsas till hushåll som har bostäder med särskilt låg utrustningsstandard och som under en längre tid kan väntas få så låg inkomst att de inte kan bära kostnaden för förbättring med hjälp av bostadslån. Jag kan ansluta mig till bostadsstyrelsens synpunkter och förordar alltså att möjligheter öppnas att ge förbättringslån under de förutsättningar som styrelsen har angett. Som ytterligare förutsättning för lån bör gälla att låntagarens bostadsfråga inte lämpligen kan lösas på annat sätt. De för förbättringslån i allmänhet gällande inkomst- och förmögenhetsgränserna bör givetvis gälla också för lån i här avsedda fall.

Arbetsgruppens förslag om en kommunalt bedriven uppsökande verksamhet och därmed sammanhängande frågor behandlar jag i det följande under anslaget Lånefonden för bostadsbyggande.

Jag övergår nu till de frågor som har behandlats av *handikapputredningen.*

Att bostaden är lämpligt utformad och utrustad hör till de grundläggande förutsättningarna för att handikappade så långt som möjligt skall kunna leva under förhållanden som jämställer dem med personer utan handikapp. Invalidbostadsbidragen utgör därför ett väsentligt inslag bland de åtgärder som samhället vidtar till stöd för de handikappade. Mot denna bakgrund föreslår handikapputredningen en vidgning av tillämpningsområdet för bidragsgivningen.

Invalidbostadsbidrag, som avser framför allt särskild inredning av bostadslägenhet, utgår f. n. endast för rörelsehindrade invalider och personer med starkt nedsatt synförmåga. Utredningens förslag innebär att bidrag skall kunna utgå utan begränsning i fråga om handikappets art. Förslaget stöds av en enhällig remissopinion och överensstämmer med vad riksdagen har uttalat sig för (SU 1970: 50, rskr 1970: 152). Jag förordar att tillämpningsområdet för invalidbostadsbidragen — som i enlighet med utredningens förslag bör få den ändrade benämningen bostadsanpassningsbidrag — vidgas i huvudsak på det sätt som utredningen har föreslagit. Vidgningen innebär att bidrag kan utgå för bl. a. personer som lider av epileptiska anfall eller allergi eller är psykiskt utvecklingsstörda. Betydelsen av en vidgning till dessa persongrupper har särskilt understrukits av Svenska landstingsförbundet.

I fråga om personer med vissa handikapp kan emellertid gränsdragningsproblem uppkomma. Dessa problem har samband med frågan om bidrag skall kunna utgå för anpassningsåtgärder i bostaden som är påkallade av ett sjukvårdsbehov som det ankommer på sjukvårdshuvudmannen att tillgodose. Utredningens uppfattning i denna fråga, som överensstämmer med gällande praxis i bidragsärendena, är att bidrag inte skall utgå för sådana behov. Några remissinstanser anser emellertid att bidrag skall kunna utgå även för åtgärder som har samband med sjukvårdsbehov. Att gränsdragningsproblem kan uppkomma har framhållits i flera remissyttranden.

I huvudsak delar jag handikapputredningens uppfattning i denna fråga. Det torde dock med hänsyn till de skiftande förhållandena i de enskilda bidragsärendena inte vara möjligt att i förväg dra en klar gräns mellan åtgärder som är påkallade av handikapp eller av sjukvårdsbehov. Denna gränsdragningsfråga bör enligt min mening överlämnas till praxis. Som huvudprincip bör därvid gälla att bidrag skall utgå endast för anpassningsåtgärder som har samband med primära bostadsfunktioner. Däremot bör bidrag i allmänhet inte utgå för åtgärder som tillgodoser den handikappades behov av sjukvård. Undantag från denna regel bör dock kunna göras, om åtgärderna är av mindre omfattning och det finns särskilda skäl för att genomföra dem med stöd av statsbidrag.

I bidragsärendena bör, som utredningen har framhållit, genom intyg av arbetsterapeut, distriktssköterska, läkare eller sjukgymnast eller på annat sätt vara utrett att de påkallade åtgärderna är behövliga med hänsyn till handikappet. Som underlag för prövningen bör en samlad social och medicinsk utredning om den enskildes situation och behov göras. Det är viktigt att samarbete kommer till stånd med landstingets hjälpmedelscentral, den kommunala socialvården, bostadsproducenterna och handikapporganisationerna. Som utredningen har föreslagit bör den handikappades behovssituation prövas och hans behov tillgodoses i ett sammanhang, oberoende av vilken huvudman som ansvarar för de olika åtgärderna. Tveksamhet i fråga om ansvarsfördelningen i gränsfall bör enligt min mening inte få leda till att den handikappades behov inte blir tillgodosedda. I sådana fall bör det, som bostadsstyrelsen har anfört, vara möjligt att de berörda myndigheterna träffar överenskommelse om fördelningen dem emellan av de erforderliga stödinsatserna.

Ett särskilt problem vid gränsdragningen i fråga om åtgärder av sjukvårdskaraktär är frågan om bidraget skall få anlitas för anordningar som avser rehabilitering och funktionsträning. Utredningen anser att bidrag, i enlighet med nuvarande praxis, inte bör utgå för detta ändamål. Några remissinstanser har annan uppfattning och förordar att bidrag skall kunna utgå i vissa fall. Jag vill för min del ansluta mig till utredningens ståndpunkt i denna fråga.

I likhet med utredningen anser jag att bidraget i regel inte bör få avse standardhöjande åtgärder. I huvudsaklig anslutning till vad bostadsstyrelsen har anfört i denna fråga förordar jag dock vissa undantag från huvudregeln. Bidrag bör sålunda kunna utgå för smärre standardhöjande åtgärder, om dessa är av väsentlig betydelse för den handikappade och behovet av åtgärderna har styrkts. Som ytterligare förutsättning bör gälla att åtgärderna har begränsad omfattning och inte ingår som led i en större upprustning som enligt gällande regler kan finansieras med bostadslån, förbättringslån eller på annat sätt. I den mån bidrag inte kan utgå är det angeläget att länsbostadsnämnden medverkar till erforderlig höjning av bostadsstandarden med anlitande av andra stödformer.

Bidraget skall enligt gällande regler i princip motsvara de beräknade kostnaderna men är i allmänhet maximerat till 15 000 kr. Maximibeloppet får dock överskridas om bidraget avser lyftanordning, t. ex. hiss. Handikapputredningen föreslår att maximibeloppet skall få överskridas också i andra fall, om den medicinska och sociala prövningen visar att åtgärderna är nödvändiga med hänsyn till den handikappades behov. En generell höjning av maximibeloppet är enligt utredningens uppfattning inte motiverad. Jag förordar att möjligheterna att överskrida maximibeloppet vidgas enligt utredningens förslag.

Mer kostnadskrävande åtgärder bör som utredningen har framhållit undvikas om bostadsfrågan kan lösas på annat sätt, t. ex. genom bostadsbyte. Det innebär bl. a. att bidrag för installation av hiss i småhus endast undantagsvis bör medges. Med anledning av en framställning från De handikappades riksförbund vill jag i sammanhanget framhålla att detsamma bör gälla i fråga om hiss i flerfamiljshus som innehåller handikappbostäder. Bostadsanpassningsbidrag i sådana fall bör dock kunna medges om det finns särskilda skäl, t. ex. när det inte är möjligt att bygga huset i sådan höjd att hiss hör till den normala utrustningen och handikappbostäderna inte kan förläggas till bottenvåningen. Det bidrag som utgår i sådana fall bör avse endast handikappbostädernas andel i hisskostnaden.

Vid remissbehandlingen har bl. a. länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län föreslagit att länsbostadsnämnd skall beredas möjlighet att överta lyftanordning som inte längre brukas av bidragstagaren. Jag anser att förutsättningarna för övertagande av lyftanordning eller annan kostsam anordning bör undersökas. Kungl. Maj:t bör uppdra åt bostadsstyrelsen att göra en sådan undersökning.

Utredningen konstaterar att behov föreligger av enhetliga normer för utformning och utrustning av bostäder för handikappade. Vid remissbehandlingen har statens planverk förklarat sig berett att i samråd med bostadsstyrelsen utarbeta de bestämmelser som behövs för att åstadkomma generell tillgänglighet i bostäder, medan utarbetandet av råd och anvisningar för individuell anpassning av aktuella bostäder ligger utanför verkets kompetensområde och bör anförtros åt handikappinstitutet. Institutet har framhållit att det har speciell sakkunskap på detta område. Det ankommer på Kungl. Maj:t att vidta erforderliga åtgärder i denna fråga.

Det av några remissinstanser framförda förslaget att bidrag skall kunna utgå också för åtgärder i fritidsbostäder kan jag inte förorda.

Den för år 1973 preliminärt fastställda *ramen för beviljande av räntefria förbättringslån* utgör 100 milj. kr. Av riksdagen under höstsessionen förra året beslutade ändringar i grunderna för förbättringslån (prop. 1972: 124, CU 1972: 32, rskr 1972: 306) beräknas belasta ramen med 20 milj. kr. per år. Ramarna för åren 1971 och 1972 har inte tagits helt i anspråk. Mot angivna bakgrund bör ramen för år 1973 fastställas till 110 milj. kr. För att sysselsättningsstödjande åtgärder skall kunna genomföras snabbt med hjälp av ökad förbättringslångivning synes det lämpligt att Kungl. Maj:t liksom tidigare utverkar riksdagens bemyndigande att vidga ramen om det behövs. Ramen för år 1974 bör preliminärt bestämmas till samma belopp som för år 1973, dvs. 110 milj. kr.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 150 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar i grunderna för förbättringslån som jag har förordat, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1973,
2. godkänna de ändringar i grunderna för bidrag till anpassning av bostäder för handikappade som jag har förordat, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1973,
3. medge att räntefria förbättringslån beviljas med högst 110 000 000 kr. under vart och ett av åren 1973 och 1974,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under 3 upptagna ramen för långivningen under år 1973,
5. till *Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.

E 6. Byggnadsforskning

1971/72	Utgift	4 200 000
1972/73	Anslag	6 000 000
1973/74	Förslag	9 000 000

Forsknings- och rationaliseringsverksamheten inom byggnads- och anläggningsområdet stöds finansiellt genom en särskild s. k. byggnadsforskningsavgift, beräknad på viss del av lönesumman inom byggnadsindustrin. Därjämte anvisas årligen ett obetecknat anslag under förestående rubrik. Avgifterna och anslaget tillförs fonden för byggnadsforskning.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1971: 4, CU 1971: 4, rskr 1971:24) utgår byggnadsforskningsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1972 med 0,5 % av avgiftsunderlaget mot 0,6 % tidigare. Vid samma tidpunkt vidgades avgiftsskyldigheten, som förut gällde endast husbyggnadsverksamhet, till att gälla även anläggningsverksamhet.

Statens råd för byggnadsforskning

Rådet har att fördela de i fonden för byggnadsforskning tillgängliga medlen dels till verksamheten vid statens institut för byggnadsforskning, dels till andra forskningsinstitutioner och enskilda forskare. Dessutom skall rådets kanslikostnader och programverksamhet bestridas med dessa medel.

Rådet tillsatte år 1971 en arbetsgrupp med uppgift att genomföra en fördjupad analys av målen för verksamheten och att utarbeta ett långsiktigt ramprogram för hela forskningsfältet. Utredningsarbetet slutfördes under våren 1972 och arbetsgruppens förslag (BFR — Mål Medel — ett diskussionsunderlag) har sänts ut på remiss till ca 150

instanser. Remisstiden utgick under september 1972. Det slutliga programmet skall bilda basen för en rullande planering och budgetering på både kort och lång sikt.

Rådet har delat in sitt arbete under huvudprogrammet forskning i nio delprogram, vilka ansluter nära till bebyggelseprocessen. Ett andra huvudprogram avser forskningens administration. Fördelningen av fondmedlen (i milj. kr.) under budgetåren 1970/71—1972/73 framgår av följande tabell.

	1970/71	1971/72	Budget 1972/73
P 1 Samhällsplanering	5,1	5,5	5,4
P 2 Byggnaders och anläggningars funktioner och planering	4,6	5,4	6,1
P 3 Byggnaders och anläggningars tekniska utformning	10,7	11,4	12,8
P 4 Byggande	3,9	4,5	5,2
P 5 Förvaltning, underhåll och modernisering, sanering	1,7	2,7	2,8
P 6 Ekonomi, administration, byggnadsmarknad	1,2	2,0	1,8
P 7 Forskning som inte övervägande tillhör någon av grupperna 1—6	2,6	3,4	3,9
P 8 Information	4,7	6,0	5,4
P 9 Övrigt	4,4	3,4	3,5
Program 1 — forskning	*38,8*	*44,4*	*46,9*
Program 2 — forskningsadministration	*2,1*	*2,5*	*3,5*
Totalt	**40,9**	**46,9**	**50,4**

Av tabellen framgår att forskningsinsatserna ökade från 38,8 milj. kr. budgetåret 1970/71 till 44,4 milj. kr. budgetåret 1971/72. Härtill kommer kostnaderna för rådets administration, 2,1 resp. 2,5 milj. kr., totalt alltså 40,9 resp. 46,9 milj. kr. Ökningen av medelsutdelningen har inte kunnat rymmas inom ramen för rådets löpande inkomster utan har möjliggjorts genom tidigare fonderade reserver. För budgetåret 1972/73 budgeterades 50,4 milj. kr. De beräkningar av den kommande inkomstutvecklingen som nu föreligger utvisar en betydande minskning i rådets inkomster jämfört med tidigare gjorda uppskattningar.

Huvuddelen av rådets inkomster baseras på byggnadsforskningsavgiften. Rådet förutser en minskning av intäkterna mellan budgetåren 1971/72 och 1972/73. Den beror enligt rådet på bl. a. att inkomsterna från anläggningssektorn, som ingår i avgiftsunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1972, inte uppväger minskningen vid samma tidpunkt av byggnadsforskningsavgiften från 0,6 till 0,5 %. Långtidsutredningens prognos förutsätter en volymökning av byggandet med 2,5 % per år. Rådet har ansett det realistiskt att för den närmaste treårsperioden räkna

med en volymminskning med 2 % per år inom byggsektorn. På grundval av dessa två alternativ görs följande prognos beträffande inkomsten från byggnadsforskningsavgifter, uttryckt i milj. kr.

Budgetår	Faktiska inkomster	Prognos alt. 1	alt. 2
1969/70	34,2		
1970/71	37,4		
1971/72	39,0		
1972/73		36,1	35,5
1973/74		36,1	34,3
1974/75		38,0	34,9

Medtas statsanslaget (6 milj. kr. per år under prognostiden) samt övriga inkomster på ca 1,5 milj. kr. per år erhålls följande prognos beträffande rådets inkomster, uttryckta i milj. kr.

Budgetår	Faktiska inkomster	Prognos alt. 1	alt. 2
1969/70	37,8		
1970/71	41,3		
1971/72	44,7		
1972/73		43,6	43,0
1973/74		43,6	41,8

Anslagsfrågor m. m. Rådet anser sig inte kunna redovisa något yrkande som innebär anslagsminskning. Om byggnadsforskningsavgift och statsanslag skulle utgå enligt gällande regler och principer skulle rådet tvingas minska sin verksamhet med uppskattningsvis 10—15 %.

Medelsbehovet inom prioritetsgrupp 1 som skall beräknas med hänsyn till väntade pris- och löneökningar (oförändrade resurser) beräknas på följande sätt. Rådet utgår från inkomsterna under budgetåret 1971/72 (44,7 milj. kr.) och beräknar med beaktande av den höjda arbetsgivaravgiften löne- och prisökningarna till 7 resp. 6 % under de följande två åren, vilket medför ett medelsbehov för budgetåret 1972/73 av 47,8 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 av 50,7 milj. kr. Rådet framhåller att programmet enligt en budgetram på 47,8 milj. kr. kan genomföras endast om rådet tillskjuter ca 4 milj. kr. av sina fonderade medel. Härigenom skulle rådet i stort sett tömma sina reserver.

Beträffande prioritetsgrupp 2 avseende medelsbehov för att genomföra nya åtaganden och särskilt betydelsefull forskning framhåller rådet att det långsiktiga ramprogrammet kommer att medföra betydande ökningar som preliminärt uppskattas till 3 milj. kr. Det erforderliga medelsbehovet i detta prioriteringsalternativ blir därmed 54 milj. kr.

I fråga om val mellan de olika prioriteringsalternativen betonar rådet krav på att bibehålla den totala forskningsvolymen och på planmässighet i insatserna.

Behovet av utvidgade forskningsinsatser är visserligen stort men i avvaktan på sin redovisning av ett detaljerat långtidsprogram baserar rådet sitt yrkande på medelsbehovet enligt prioritetsgrupp 1.

Som tidigare nämnts antar rådet att oförändrad byggnadsforskningsavgift ger en inkomst av ca 34 milj. kr. för budgetåret 1973/74. Härtill kommer ytterligare ca 1 milj. kr. genom övriga intäkter. För att uppnå den önskade medelsramen krävs sålunda ett medelstillskott av ca 16 milj. kr. Detta belopp kan erhållas genom en höjning av byggnadsforskningsavgiften, en utvidgning av avgiften, ett ökat statsanslag eller en kombination av dessa åtgärder. Rådet har övervägt samtliga dessa vägar och förordar en prövning av möjligheterna att utvidga avgiften till prefabriceringsindustrin, vilket uppskattas kunna ge en inkomst på 3 à 4 milj. kr. Rådet anför att statsanslaget inte bör, som nu, vara direkt knutet till avgiften. Storleken av statens bidrag bör i stället bestämmas med hänsyn till behovet av medel och till väntade inkomster från byggnadsforskningsavgiften. Mot denna bakgrund hemställer rådet att statsanslaget för budgetåret 1973/74, om byggnadsforskningsavgiften inte ändras, utgår med 16 milj. kr., vilket innebär en höjning av nuvarande anslag med 10 milj. kr.

Departementschefen

Vid min behandling av anslaget till byggnadsforskning i föregående års statsverksproposition anmälde jag att statens råd för byggnadsforskning hade tillsatt en särskild arbetsgrupp för att göra en fördjupad analys av målen för rådets verksamhet och utarbeta ett långsiktigt ramprogram för hela forskningsfältet. Arbetsgruppen har i april 1972 lagt fram en rapport som ett diskussionsunderlag. Den har remissbehandlats. Ett stort antal remissvar har kommit in till rådet, som f. n. bearbetar detta material. Rådet avser att redovisa ett detaljerat långtidsprogram i samband med sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

Rådet beräknar, med utgångspunkt i oförändrade grunder för byggnadsforskningsavgiften och oförändrat statsanslag, inkomsterna för budgetåret 1973/74 till ca 42 milj. kr. Det innebär en minskning med ca 3 milj. kr. i jämförelse med budgetåret 1971/72. Minskningen beror enligt rådet på de ändringar i avgiftssystemet som genomfördes den 1 januari 1972. Rådet har vidare räknat med en viss volymminskning inom byggsektorn.

Vid sin beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår utgår rådet från inkomsterna under budgetåret 1971/72, 44,7 milj. kr. Medelsbehovet för en oförändrad forskningsvolym under budgetåret 1973/74 beräknar rådet med hänsyn till pris- och löneökningar till 51 milj. kr. Det erforderliga tillskottet av medel bör enligt rådet lämnas i form av ökat statsanslag. Detta bör, anser rådet, inte längre knytas direkt till byggnadsforskningsavgiften utan bestämmas med hänsyn till behovet av

medel. Rådet hemställer att anslaget för budgetåret 1973/74 höjs från 6 till 16 milj. kr.

Den av statsmakterna fastställda principen för beräkningen av statens anslag till byggnadsforskningen innebär att anslaget skall motsvara minst vad staten skulle ha betalat i forskningsavgift, om det statliga byggandet i egen regi hade grundat avgiftsskyldighet. Vad byggnadsforskningsrådet har anfört ger enligt min mening inte anledning att ändra denna princip. Med hänsyn till bl. a. en beräknad förskjutning mot en ökad andel statlig anläggningsverksamhet förordar jag emellertid att anslaget höjs med 1 milj. kr.

Beträffande det medelsbehov i övrigt som rådet anger vill jag framhålla att det måste förutsättas att inkomsterna från byggnadsforskningsavgiften, som grundas på lönesumman inom byggnadsindustrin, kan komma att variera mellan olika år. Rådet måste därför långsiktigt planera verksamheten med sikte på att utjämna sådana variationer i avgiftsuttaget. Med hänsyn till de svårigheter som har förelegat för rådet att förutse den minskning av avgifterna som nu beräknas inträffa förordar jag emellertid att ett engångsbidrag av statsmedel utgår under nästa budgetår. Detta bidrag bör bestämmas till 2 milj. kr.

I enlighet med vad jag har anfört bör anslaget till byggnadsforskning för budgetåret 1973/74 ökas med sammanlagt 3 milj. kr. och alltså föras upp med 9 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsforskning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 9 000 000 kr.

E 7. Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler

Nytt anslag (förslag) 5 000 000

Statligt stöd till allmänna samlingslokaler utgår under innevarande budgetår från tre anslag under elfte huvudtiteln, nämligen förslagsanslaget Statens nämnd för samlingslokaler, reservationsanslaget Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler samt investeringsanslaget Lånefonden för allmänna samlingslokaler. Anslagsbeloppen utgör 263 000 kr., 500 000 kr. resp. 14 milj. kr.

Statens nämnd för samlingslokaler har inkommit med framställning rörande anslag för dessa ändamål under budgetåret 1973/74.

Samlingslokalutredningen[1], som tillkallades med stöd av bemyndigande den 25 oktober 1968 för att utreda vissa frågor rörande statens ekonomiska stöd till allmänna samlingslokaler, avlämnade i december 1971 betänkandet (SOU 1971: 92) Finansiering av allmänna samlingslokaler.

[1] Dåvarande riksdagsledamoten, direktören Einar Eriksson (t. o. m. den 5 mars 1971), riksdagsledamoten, statssekreteraren Thage Peterson (fr. o. m. den 1 februari 1971).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, efter hörande av länsbostadsnämnder, statens nämnd för samlingslokaler, statens råd för byggnadsforskning statens planverk, statens handikappråd, handikappinstitutet, kulturrådet, teater- och musikrådet, statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västernorrlands och Norrbottens län, vilka bifogat yttranden från olika länsorgan och kommunala organ, 1968 års barnstugeutredning, 1968 års beredning om stat och kyrka, servicekommittén, glesbygdsutredningen, fullmäktige i riksbanken, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Näringslivets byggnadsdelegation, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. (HSB), Svenska riksbyggen, LO, SAF, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Bygdegårdarnas riksförbund (BR), Folkets husföreningarnas riksorganisation (FHR), Våra Gårdar, riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler (VG), Folkparkernas centralorganisation, Svenska riksteatern, Stiftelsen Institutet för rikskonserter, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund (SSU), Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet och Sveriges förenade studentkårer (SFS).

SAF har i sitt yttrande hänvisat till yttrandet från Näringslivets byggnadsdelegation.

Yttranden har avgetts också av 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65), Sveriges köpmannaförbund och Handikappförbundens centralkommitté.

I det följande lämnas en redogörelse för betänkandet och remissyttrandena i de delar som bör underställas riksdagen.

Samlingslokalutredningen

Allmän bakgrund

Statens ekonomiska stöd till samlingslokaler m. m. Statsmakternas år 1942 fattade beslut (prop. 1942: 118, SU 1942: 91, rskr 1942: 206) om ekonomiskt stöd till allmänna samlingslokaler innebar att stödet skulle utgå för hörsalar som var avsedda för föreningslivet samt rum för sammanträden, samkväm och studiearbete. Stödet skulle avse nybyggnad, ombyggnad eller köp av allmänna samlingslokaler och i vissa fall även ekonomisk sanering. Det utgår i form av lån som till viss del är räntefritt och stående. Stöd kan också lämnas i form av rekonstruktionsbidrag.

Fristående *ungdomslokaler* betraktas inte som allmänna samlingslokaler. Däremot kan samlingslokallån utgå för sådana ungdomslo-

kaler som anordnas i en samlingslokalbyggnad. Fristående ungdomslokaler kan stödjas med bidrag ur arvsfonden.

Bidrag ur allmänna arvsfonden beviljades under budgetåret 1970/71 med totalt ca 11,8 milj. kr., varav knappt 30 % eller ca 3,5 milj. kr. avsåg bidrag till ungdomslokaler. Vissa maximeringsregler tillämpas vid bidrag till ungdomslokaler. Den övre gränsen för bidrag är 150 000 kr., vilket belopp lämnas endast i undantagsfall. Detta medför att arvsfondsbidraget i vissa fall stannar vid 10 % eller ännu lägre andel av de totala kostnaderna.

Studentkårlokaler. Enligt antagna riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitets- och högskoleväsendet m. m. (prop. 1963: 172, SU 1963: 212, rskr 1963: 405) skall bespisningslokaler i princip inrättas och uppföras genom statens försorg medan för övriga kårlokaler lån kan utgå till studentkår eller motsvarande organisation. Sådant lån utgår efter i stort sett samma grunder som samlingslokallån. I vissa fall, bl. a. då befintliga bespisningslokaler som ägs av en studerandeorganisation behöver byggas om, kan ränte- och amorteringsfritt lån utgå.

Bostadslån enligt bostadslånekungörelsen (1967: 552) utgår inte bara för bostäder utan även för bl. a. samlings-, hobby-, klubb- och mindre bibliotekslokaler avsedda för ett med statliga lån finansierat mindre bostadsområde.

Arbetsmarknadsåtgärder. För sysselsättningsskapande åtgärder i form av bl. a. beredskapsarbete kan statsbidrag utgå enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368). Under år 1971 beviljade arbetsmarknadsstyrelsen ca 7,7 milj. kr. i statsbidrag för anordnande av allmänna samlingslokaler. Åren 1969—1970 uppgick beviljat statsbidrag i genomsnitt per år till ca 2,2 milj. kr.

Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. Kommun kan erhålla statsbidrag till byggnadsarbeten för lokaler vilka ingår i vissa skolanläggningar.

Under åren 1968—1971 har bidrag av *lotterimedel* lämnats för lokaländamål med i genomsnitt ca 8,7 milj. kr. per år. Bidragen har avsett bl. a. teaterlokaler.

Kommunernas ekonomiska insatser. Kommunerna stöder samlingslokalbyggandet både genom att själva bygga och driva samlingslokaler och genom anslag av medel till föreningslivets samlingslokaler.

Det kommunala stödet till anläggning och drift av samlingslokaler kan utgå som direkta anslag till anläggningskostnaderna, som räntefritt lån, som andelsteckning, som tomtupplåtelse, som borgensåtagande, som periodiska driftsbidrag och som hyror med subventionsinslag. Viss kommunal insats ställs ofta som villkor för statligt stöd.

De kommunala insatser för anordnande av allmänna samlingslokaler, som framgår av ärendena om samlingslokallån under budgetåren 1966/

67—1970/71, omfattar anslag m.m. med knappt 16 milj. kr. och borgensåtaganden om ca 10 milj. kr.

Kommunala bidrag till folketshusföreningar utgick under år 1969 med närmare 11,8 milj. kr.

Riksorganisationer. Flertalet av de allmänna samlingslokalerna har tillkommit och tillkommer fortfarande på folkrörelseinitiativ. Tre riksorganisationer för lokalfrågor finns, nämligen Folkets husföreningarnas riksorganisation (FHR), Våra Gårdar riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler (VG) och Bygdegårdarnas riksförbund (BR).

FHR är en ideell organisation som enligt stadgarna har följande uppgifter och ändamål, *att* vara centralorganisation för föreningar och företag som har till uppgift att tillhandahålla allmänna samlingslokaler och andra anläggningar för fritidsverksamhet, *att* i samarbete med föreningslivet samt kommunala och statliga myndigheter söka åstadkomma en ändamålsenlig planering av allmänna samlingslokaler och andra anläggningar för fritidsverksamhet samt att främja tillkomsten därav *samt att* verka för att förvaltningen av dessa anläggningar sker på sådant sätt att därigenom skapas goda betingelser för föreningslivet samt för kulturell och ideell verksamhet i övrigt.

FHR har ca 800 medlemmar, varav större delen är folketshusföreningar.

VG har till uppgift *att* lämna medlemmarna stöd och råd i frågor rörande fastigheterna, deras förvaltning och därmed sammanhängande affärsrörelse, *att* genom affärsverksamhet främja medlemmarnas intressen *samt att* representera medlemmarna vid förhandlingar med myndigheter och organisationer.

Medlemskap kan vinnas av varje till den svenska nykterhetsrörelsen anslutet företag som äger eller ämnar förvärva samlingslokal eller annan fastighet. Antalet medlemsföretag uppgick i december 1971 till 758.

BR, som tillkom med bl.a. Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk som intressenter, har enligt sina stadgar till ändamål *att* vara centralorgan för bygdegårdsföreningar och på liknande grunder arbetande företag, *att* i samarbete med kommunala och andra myndigheter samt intresserade organisationer söka åstadkomma en förnuftig och ändamålsenlig planering av samlingslokaler samt så långt möjligt samordna olika lokalbehov, *att* biträda medlemmarna med råd och anvisningar beträffande ritningar och kostnadsberäkningar för ny- och ombyggnader *samt att* biträda medlemmarna vid uppgörande av stadge-, finansierings- och budgetförslag, lämna råd och upplysningar om ekonomiskt stöd från det allmännas sida för bedrivande av verksamheten samt vara kontaktorgan och förespråkare hos myndigheter och andra.

Antalet till BR anslutna bygdegårdsföreningar är omkring 400, varav ca 380 är ägare till lokaler.

Hur det statliga samlingslokalstöd, som utgått intill den 1 juli 1971, fördelar sig efter organisationstillhörighet framgår av följande tabell.

Det statliga stödets fördelning efter organisationstillhörighet.

Lån- och bidragstagare	Antal lån för ny- samt om- och tillbyggnad	Belopp kr.	Antal saneringslån	Belopp kr.	Antal rekonstruktionsbidrag samt bidrag till kommuner	Belopp kr.
Folkets Hus	361	100 011 550	70	8 271 080	40	2 562 050
Ordenshus	169	25 532 990	25	1 306 100	26	969 000
Bygdegårdar	244	20 427 490	9	201 250	10	287 650
Kommunägda[1]	99	23 085 000	—	—	[2]47	2 660 945
Övriga	90	14 335 728	1	7 100	2	32 050
Summa	963	[3]183 392 758	105	[4]9 785 530	125	6 511 695

[1] En del av de kommunägda lokalföretagen är medlemmar i FHR eller BR.
[2] Enligt äldre bestämmelser.
[3] Varav de räntefria stående delarna utgör ca 59 % (107 930 134 kr.).
[4] Varav de räntefria stående delarna utgör ca 97 % (9 514 630 kr.).

Planering och styrning m. m. Utredningen erinrar om den planering som kommer till uttryck i bl. a. länsprogram 1970, den kommunalekonomiska långtidsplaneringen (KELP) och de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen.

Samlingslokalbyggandets regionala fördelning och planering har hittills inte varit närmare reglerad. Omfattningen av det totala samlingslokalbyggandet styrs genom de ramar för långivningen som fastställs av statsmakterna, genom byggnadsregleringen och genom investeringsavgifter. Härtill kommer möjligheterna att uppföra även samlingslokaler som beredskapsarbete.

Utredningen framhåller att samlingslokalnämnden inte har tillämpat några särskilda planeringsprinciper utöver den praxis som utbildat sig att fördela tillgänglig låneram mellan kommunerna och resp. riksorganisations medlemmar. Den reella prioriteringen mellan anspråk på lånemedel sker genom underhandsöverenskommelser mellan de tre riksorganisationerna om vilka låneansökningar som skall föras fram för prövning i nämnden.

Normering m. m. Utredningen erinrar om att för husbyggandet primärt gäller byggnadsstadgan med bl. a. generella krav på säkerhet, hygien och komfort samt Svensk Byggnorm 67 (SBN 67) som utgör tillämpningsbestämmelser till byggnadsstadgan. Utredningen redogör också för vissa byggnormer som avser handikappade. Enligt byggnads-

stadgan skall utrymmen i byggnad till vilka allmänheten äger tillträde eller som utgör arbetslokal i skälig omfattning utformas så att de blir tillgängliga för och kan nyttjas av personer med nedsatt rörelseförmåga eller orienteringsförmåga. Bestämmelserna, som avser endast nybyggnad, är direkt tillämpliga på samlingslokaler med biutrymmen.

Gällande bestämmelser om samlingslokallån m. m.

Beträffande *låneobjektet* anför utredningen att definitionen av begreppet belåningsbar samlingslokal är knuten till att lokalen skall vara avsedd för allmänheten. Belåningsbar är också ungdomslokal som är inrymd i samma byggnad som de för allmänheten avsedda lokalerna.

Låntagare kan vara kommun, aktiebolag, förening eller stiftelse.

Upplåtelseskyldigheten. Som förutsättning för lån gäller att lokalerna "opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåtes åt envar inom orten verksam organisation".

För nykterhetsföreningarnas del har upplåtelseskyldigheten inte ansetts omfatta upplåtelse för sammankomster med alkoholförtäring. Upplåtelseskyldighetens oförenlighet med krav på förbud mot viss användning har däremot lett till att kyrklig kommun inte stått som låntagare.

Beträffande *stödets storlek* gäller att lån utgår med högst 50 % eller, när synnerliga skäl föreligger, med högst 70 % av det s. k. låneunderlaget. Detta motsvaras av den verkliga anskaffningskostnaden utom kostnader för tomt och inventarier. Inte heller ingår lokaler i samma byggnad som inte har klassificerats som allmänna samlingslokaler.

Subventionsdelen — den ränte- och amorteringsfria delen av lånet — får uppgå till högst 50 % av låneunderlaget för ungdomslokaler och till högst 40 % för övriga lokaler.

Omfattningen av beviljade statslån under budgetåren 1961/62—1970/71 framgår av följande tabeller.

Beviljade statslån, exkl. tilläggslån, för nybyggnad samt om- och tillbyggnad av allmänna samlingslokaler under budgetåren 1961/62—1970/71

Budgetår	Nybyggnad					Om- och tillbyggnad				
	Antal	Bev. lån kr.	Genomsnittl. procent av låneunderlaget	Varav räntefri stående del kr.	Genomsnittl. procent av låneunderlaget	Antal	Bev. lån kr.	Genomsnittl. procent av låneunderlaget	Varav räntefri stående del kr.	Genomsnittl. procent av låneunderlaget
1961/62	25	6 321 500		3 680 500		17	1 777 100		1 098 320	
1962/63	22	7 296 800		3 976 000		23	2 980 250		1 809 450	
1963/64	19	5 144 500		3 214 250		21	2 613 000		1 714 300	
1964/65	15	3 898 000		2 132 500		20	2 260 300		1 421 600	
1965/66	18	6 383 000		3 416 500		27	2 452 000		1 628 500	
1966/67	12	3 762 000	50	2 199 500	28	17	1 755 600	47	1 208 300	36
1967/68	7	2 858 500	51	1 780 700	30	13	1 370 500	51	1 016 500	36
1968/69	14	7 253 000	46	4 940 000	28	19	2 220 350	55	1 363 800	36
1969/70	13	7 302 000	48	4 358 700	28	11	2 289 900	54	1 456 400	37
1970/71	14	5 469 500	51	3 222 050	29	21	4 097 700	55	2 457 450	37

Tilläggslån för ökade byggnadskostnader, budgetåren 1961/62—1970/71

Budgetår	Antal lån	Lånebelopp	Därav räntefri stående del
1961/62	10	1 009 150	722 050
1962/63	11	810 300	727 300
1963/64	9	767 000	548 700
1964/65	7	143 300	132 500
1965/66	12	772 000	509 000
1966/67	10	641 500	435 000
1967/68	14	865 000	453 200
1968/69	2	94 000	58 000
1969/70	11	935 100	582 500
1970/71	2	54 600	34 000

Säkerheten för statslånet skall utgöras av inteckningar i fast egendom eller tomträtt med förmånsrätt inom 90 % av fastighetens värde. Kungl. Maj:t kan föreskriva att ytterligare säkerhet skall ställas.

För *amorteringsdelen* av statslånet gäller att den skall återbetalas med en fast, vid lånets beviljande bestämd annuitet. Räntefoten skall vara lika med den vid beviljandet gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Amorteringstiden är högst 25 år.

Sedan amorteringsdelens löptid gått ut och betalning också erlagts skall låntagaren normalt helt eller delvis kunna genom beslut av Kungl. Maj:t befrias från sin latenta skyldighet att återbetala den räntefria och stående lånedelen. Som villkor för befrielse gäller i princip att lokalerna har stått till avsett förfogande.

Saneringslån utgår till annan ägare av befintliga allmänna samlingslokaler än kommun och kommunalt företag, då ägaren på grund av ekonomiskt trångmål har svårigheter att hålla lokalerna tillgängliga. Sådant lån får utgå endast under förutsättning att kommunen lämnar lokalägaren ekonomiskt stöd som motsvarar lägst 25 % av den räntefria och stående delen av lånet.

Saneringslånen kompletterades år 1960 med ett *rekonstruktionsbidrag* åt statsbelånade enskilda lokalföretag. Bidraget utgår med belopp motsvarande högst 15 % av låneunderlaget vid tiden för bidragets beviljande. Som särskild förutsättning för bidrag gäller att kommunen åtar sig att i väsentlig omfattning medverka till lokalföretagets rekonstruktion, enligt praxis med lägst 30 % av statsbidraget. I detta hänseende har förutom lån och bidrag godtagits även att kommunen tecknar borgen för statslånets amorteringsdel.

Förfarandet vid betalningsförsummelser. Annuitet på lån skall halvårsvis betalas till länsstyrelsen. Denna skall förvara lämnade säkerheter och i övrigt vidta de åtgärder som erfordras för säkerställande och indrivning av statens fordran i anledning av utlämnat lån. Länsstyrelsen underrättar statens nämnd för samlingslokaler om betalningsförsum-

melser och andra förhållanden som kan föranleda uppsägning av lånet. Beslut om uppsägning av lån meddelas av nämnden för samlingslokaler. Om lånet sägs upp har länsstyrelsen att föranstalta om kravåtgärder som kan utmynna i exekutiv auktion.

För statslån till allmänna samlingslokaler är Kungl. Maj:ts eftergiftsrätt ytterst knuten till bestämmelserna i cirkuläret (1940: 677) angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackord och eljest eftergiva statens rätt med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m. Annan eftergift av lån eller antagande av ackord fordrar sålunda riksdagens medgivande i varje enskilt fall.

Kapitalmedelsförlusterna på lån för allmänna samlingslokaler uppgick under budgetåren 1961/62—1970/71 till 2,7 milj. kr. Summan av obetalda annuiteter uppgick den 30 juni 1971 till drygt 600 000 kr., fördelade på 60 lokalföretag.

Anslagsgivning m. m. Fr. o. m. budgetåret 1957/58 anvisas lånemedel under en för ändamålet särskilt inrättad fond — lånefonden för allmänna samlingslokaler — under statens utlåningsfonder. Fonden tillförs även inflytande amorteringar, vilka används för förnyad långivning.

Med hänsyn till att lånen i flertalet fall beviljas innan byggnadsarbetena påbörjas och sålunda lång tid före utbetalningen anvisas investeringsanslag till lånefonden med endast det belopp som kan beräknas bli erforderligt för att täcka väntade utbetalningar. Beviljandet av nya lån begränsas i stället av en låneram som statsmakterna fastställer årligen.

Fondens kapitalbehållning i utestående lån uppgick den 1 juli 1971 till ca 150 milj. kr. Av beloppet torde drygt en tredjedel eller ca 50 milj. kr. motsvaras av räntebärande amorteringslån och återstoden av räntefria stående lån.

Organisation m. m. Statens nämnd för samlingslokaler handlägger ärenden om lån och rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler, samt lån för studentkårlokaler och ärenden som har samband därmed. Nämnden består av åtta ledamöter och utses av Kungl. Maj:t. Vid handläggning av studentkårlokalärenden ingår i nämnden ytterligare tre ledamöter.

De för nämndens kansliorganisation beräknade lönekostnaderna uppgick budgetåret 1971/72 till 128 000 kr.

Sedan låneansökan ingivits skall nämnden föranstalta om s. k. förhandsgranskning av planerade åtgärder. Nämnden skall vidare utreda sökandens behov av lån resp. bidrag och hans möjligheter att på längre sikt täcka driftkostnaderna för verksamheten samt övriga förutsättningar för lån eller bidrag. Nämnden inger därefter ansökningen med eget yttrande till Kungl. Maj:t i inrikesdepartementet som beslutar i ärendet. Länsstyrelserna är remissinstanser i såväl låne- som bidragsärenden.

Kommun skall i samtliga ärenden, i samband med förhandsgransk-

ningen, antingen själv eller i samråd med annan myndighet företa utredning rörande tillgången på och behovet av allmänna samlingslokaler i orten samt även eljest avge yttrande i ärendet. Det sistnämnda gäller även i fråga om rekonstruktionsbidrag.

Statskontoret handhar förvaltningen av lånefonden för allmänna samlingslokaler.

Utredningens förslag

Allmänna överväganden. Beträffande *samhällsstödets syfte* konstaterar utredningen att arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkorna har gjort banbrytande insatser på samlingslokalbyggandets område. Utvecklingen har medfört en vidgning av lokalernas användning även för nöjes- och fritidsändamål, som varit avsedd att ge det ekonomiska stöd som de ideella krafterna inte ensamma kunde bära. Befolkningsomflyttningarna och en i övrigt ökad rörlighet, televisionens genombrott och nöjeslivets strukturella ändring har emellertid minskat möjligheterna till kostnadstäckning.

Enligt utredningens uppfattning bör samlingslokalerna tillgodose föreningslivets behov av lokaler för sin egen verksamhet, behovet av lokaler för en kulturaktivitet i vid bemärkelse samt behovet av lokaler för debatt och aktiv fritidssysselsättning, även spontan sådan aktivitet.

Stödet till föreningsägda lokaler bör enligt utredningen betraktas som en kostnad för en verksamhet till samhällets nytta. Värderingen av denna nytta och beslutet om att täcka kostnader får ytterst bli ett politiskt avgörande. Samhällsstödet bör inte bedömas som förlusttäckning för föreningen utan som betalning för en önskad nyttighet. Vidare anser utredningen att samhället bör ta ansvaret för planeringsmisstag och bära en del av kostnaderna för kapital som bundits till orter där utvecklingen har blivit en annan än den förutsedda.

Vad angår *kostnadsfördelningen mellan stat och kommun* erinrar utredningen om att statens stöd enligt nuvarande regler är avsett att vara en engångsinsats, medan det på kommunerna ställs förväntningar om både investeringsstöd och driftbidrag.

Det faktum att det ytterst blir kommunen som har att både planera och fatta ett avgörande beslut förutsätter enligt utredningen ett motsvarande kommunalt ekonomiskt ansvar. Statliga bidrag kan vara motiverade som stimulansbidrag eller med utgångspunkt i skälighetsbedömningar där hänsyn tas till den allmänna kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Vidare kan anföras argument för ett statsstöd grundat på ett statligt ansvar för föreningslivets kultur- och fritidsverksamhet. Ett kommunalt stöd kan motiveras med kommunernas redan accepterade ansvar för föreningslivets arbetsmöjligheter, omsorger om barn och ungdom samt, i växande omfattning, kultursektorn. Härtill kan också läggas kommunernas ansvar för bostadsbyggandet och dess

komplement. Att staten ytterst har ansvaret för erforderligt kreditstöd finner utredningen vara obestritt.

Utredningens attityd till stödet tillsammans med dess synpunkter på planeringsansvaret leder utredningen fram till att kommunerna bör bära det avgörande ansvaret för samlingslokalernas driftkostnader och därmed särskilt den normala ovisshetsrisken. Den statliga insatsen bör anpassas med hänsyn till önskade stimulanseffekter och traditionellt ansvar inom föreningslivs- och kultursektorn i vid mening.

Utredningen erinrar i detta sammanhang om att uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun är under utredning och att kostnadsfördelningsfrågorna på grund härav kan komma att prövas i ett vidare sammanhang.

I fråga om *huvudmannaskapet* framhåller utredningen att för föreningslivets huvudmannaskap för samlingslokalerna i olika sammanhang har åberopats i huvudsak följande skäl.

1. Föreningsförvaltade lokaler kan bäst tillgodose både föreningslivets och allmänhetens lokalbehov genom att lokalerna därmed får en direkt förankring i skilda intressegrupper.

2. Föreningsförvaltade lokaler är en konsekvens av samhällets behov och intresse för aktiva medborgerliga engagemang.

3. Föreningslivets engagemang är en förutsättning för att initiativen kan kanaliseras till faktiska beslut. Utan dessa föreningslivets initiativ hade lokalsituationen i dag varit avsevärt sämre.

Mot dessa argument har i princip ställts att ett ekonomiskt ansvar för kommunen måste följas upp genom ett ansvar även i detaljbesluten, att öppenheten för de föreningslösa skulle bäst gagnas genom samhällsägda lokaler samt att ett integrerat byggande och förvaltande av olika lokaltyper förutsätter en gemensam huvudman.

Utredningen understryker att ett engagemang genom föreningslivet påverkar de olika aktiviteterna positivt samtidigt som en känsla av ansvar för lokalerna bibehålls. Detta gör att föreningslivet i första hand bör få tillfälle att stå som huvudman för verksamheten. Det innebär i de allra flesta fall också att föreningslivet i någon form står som ägare till lokalerna. I de fall där samlingslokalbyggandet ingår i ett integrerat byggande av större bostadsområden och eljest där samordningsförhållandena påkallar det kan och bör givetvis ägarfunktionen bedömas från produktions- och fastighetsförvaltningssynpunkter. Även om t. ex. kommun eller allmännyttigt bostadsföretag därmed blir ägare till fastigheten bör dock till föreningslivet så långt som möjligt uppdras den sammanhållande lokaldriften för att därmed bibehålla engagemangets fördelar.

Bland de syften som samlingslokalerna skall tillgodose ligger också att kunna sörja för de icke föreningsanslutnas behov. Föreningslivet

har visat intresse av att även oorganiserade gruppers önskemål blir beaktade.

Utredningen hävdar att något krav på *samordnad lokalanvändning* inte är lämpligt att ta in i lånereglerna, eftersom samordningsviljan inte får bli ett självändamål så att väsentliga kvaliteter offras för alla samverkande parter. Finansieringskravet bör dock vara så uppbyggt att det inte lägger hinder i vägen för en samordnad användning av lokaler.

I fråga om *planering* erinrar utredningen om att investeringsramen för samlingslokalbyggandet f. n. fastställs av riksdagen. Det bör övervägas om inte Kungl. Maj:t bör ges fullmakt att, om förutsättningar föreligger, besluta om ökning av investeringsramen.

Befolkningsomflyttning och tätortskoncentration har, anför utredningen, skapat regionalt ojämn balans mellan tillgång på och behov av lokaler. Utredningen anser att ett sätt att råda bot på denna obalans är att skapa ett bättre planeringsunderlag. Den möjlighet som därvid ligger närmast till hands är att kommunerna till de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen, i vart fall försöksvis, knyter motsvarande programuppgifter för samlingslokaler, till vilka särskilt statligt stöd i någon form påräknas.

Behovet av ett bättre planeringsunderlag gäller också stödet till befintliga lokaler. Önskemålet att tillgängliga medel fördelas på bästa sätt gör att de befintliga lokalerna med däri gjorda investeringar måste tas till vara. Det vore därför önskvärt om kommunala handlingsprogram kunde beslutas i ett sammanhang för att ligga till grund för kommande bedömningar i enskilda stödärenden och för regionala bedömningar av ny- och ombyggnadsärenden. Det kan vidare övervägas om inte vid prioriteringar företrädesrätt till stöd bör ges lokaler i kommuner där för kommunen eller området antagna handlingsprogram föreligger. Även glesbygdens försörjning med samlingslokaler måste sättas in i ett planeringssammanhang.

Nyinvesteringar av större omfattning bör främjas endast när ett klart varaktigt behov av samlingslokalerna föreligger. Från finansieringssynpunkt är det enligt utredningen angeläget att en klar gräns kan dras mellan statsstödda allmänna samlingslokaler och samlingslokaler som har karaktär av komplement till en mindre grupp bostadslägenheter. Det särskilda stödet till allmänna samlingslokaler bör inte vidgas till gemensamhetslokaler som betjänar endast 40—50 lägenheter.

Med hänsyn till syftet att åstadkomma en regional spridning av kulturutbudet bör ett grovmaskigt nät av fullständigt utrustade lokaler tillskapas genom att man i första hand satsar på lokaler i kommunblocks- eller stadsdelscentra. Det sagda innebär inte att stödet helt skall reserveras för fullständiga centra. Behovet av lokaler i närcentra kan motivera samlingslokalstöd främst i glesbygdsområden.

Det nu tillämpade systemet med underhandskvotering av lånera-

men mellan de samlingslokalägande företagens riksorganisationer kan inte alltid förenas med den av utredningen skisserade behovsplaneringen. Utredningen förutsätter att sådan kvotering inte längre skall förekomma.

Visst *normerings- och utvecklingsarbete* finner utredningen vara behövligt. Samlingslokalernas speciella karaktär när det gäller att främja kontakt och gemenskap motiverar att alla rimliga merkostnader för att lokalerna skall kunna bli tillgängliga och användbara för handikappade bör ingå i underlaget för det statliga stödet. Särskilda rekommendationer bör utarbetas i detta avseende.

Utvecklingsarbetet bör främst ta sikte på principlösningar avseende kommunikationsproblem, akustiska frågor, handikappfrågor samt frågor om lämplig storlek och utformning av lokaler för skilda slag av verksamhet och liknande frågor av mer principiell räckvidd. Samlingslokalnämnden bör få i uppdrag att leda denna verksamhet och därvid anlita erforderlig expertis.

Utredningen anser också att det behövs ett samlat normarbete i fråga om de särskilda krav som turnerande scenkonst och musik ställer på utformningen av vissa lokaldelar. Arbetet bör ske i samråd mellan de lokalägande företagens riksorganisationer och vederbörande statliga organ.

Utredningen föreslår att särskilda medel — förslagsvis 200 000 kr. för en tvåårsperiod — beräknas för nämnda uppgifter och ställs till samlingslokalnämndens förfogande.

Rörande de olika *stödobjekten* konstaterar utredningen att gällande gränsdragning mellan allmänna samlingslokaler och fristående ungdomslokaler har samband med att de senare är hänvisade till stöd från allmänna arvsfonden och att det skulle föra med sig administrativa olägenheter att ge stöd från två håll för samma ändamål.

Om ett enhetligt statligt stöd skall lämnas till allmänna samlingslokaler och fristående ungdomslokaler blir bidragen ur arvsfonden uteslutna i sammanhanget. Utredningen menar emellertid att en avgränsning av samlingslokalstödet efter andra kriterier, t. ex. lokalernas storlek och upptagningsområde, måste ske. Denna avgränsning kommer att lämna vissa mindre lokaltyper utanför, varför fortsatt användning av arvsfondsmedlen behövs.

När det gäller nöjeslokaler har utvecklingen av praxis medgett att biografer och danshallar har kunnat belånas. Utredningen finner tiden nu vara mogen att erkänna även dessa och liknande lokalers existensberättigande och direkt motivera samhällsstödet med syftet att tillförsäkra föreningsliv och samhälle möjlighet att ge alternativ även på nöjessektorn.

Vidare bör enligt utredningens mening samlingslokalstöd kunna utgå till bordtennisrum, bastuanläggningar o. d., såvida dessa kan anses som

komplement till en större samlingslokalanläggning. Även lokaler anknutna till bibliotek som ger möjlighet till studier och sammankomster bör i enlighet med gällande praxis få statsstöd.

Utredningen anser att *utrustningsstandarden* i samlingslokalerna bör höjas genom att en viss del av det statliga stödet avsätts för inventarieanskaffning m. m.

Enligt nuvarande låneregler gäller krav på viss *upplåtelseskyldighet,* nämligen att lokalerna "opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåts åt envar inom orten verksam organisation". Eftersom tendenser att tysta obekväma och oroande åsikter genom att vägra upplåtelse av lokaler kan uppstå, föreslår utredningen att hittillsvarande villkor bibehålls. För att undvika eventuell tveksamhet om formellt inte organiserade gruppers rätt i detta hänseende bör regeln emellertid kompletteras med uttrycket "— — — eller företrädare för grupp med organiserad verksamhet". Utredningen framhåller att de nykterhetspolitiska ambitionerna, liksom hittills, får anses motivera undantag från upplåtelseplikten beträffande vissa lokaler, om utskänkning av alkohol är avsedd att förekomma. Utredningen erinrar om att det ankommer på 1968 års beredning om stat och kyrka att utreda hur upplåtelseskyldigheten skall gestalta sig i de fall där kyrka eller trossamfund förvaltar allmänna samlingslokaler.

Stödets allmänna konstruktion. Fördelarna med en så likformig kreditgivning som möjligt tillsammans med vissa administrativa fördelar föranleder utredningen att föreslå att *det statliga kreditstödet för nytillkommande lokaler* skall utgå i form av statliga bostadslån.

I valet mellan *subventionsformerna* anordningsbidrag och driftbidrag finner utredningen att en statlig engångsinsats i form av ett anordningsbidrag torde vara den enda form som från föreningslivets synpunkt ger goda incitament för investeringar. Dessutom är sådana bidrag lättare att administrera än driftbidrag. I valet mellan räntefria stående lån och anordningsbidrag förordar utredningen den senare stödformen, eftersom engångskaraktären av stödet understryks genom att staten inte får några kapitalintressen att bevaka och uppsägning av ett stående lån knappast fyller någon reell funktion. Enligt utredningen bör ett stöd i form av anordningsbidrag inte förenas med förbud mot belåning av inteckningar i motsvarande förmånsläge.

Kreditstödet till befintliga lokaler i form av saneringslån och rekonstruktionsbidrag har fått användning främst för att nedbringa kapitalkostnaderna. Utredningens mening är att ett subventionsstöd för en befintlig lokal bör kunna omfatta såväl direkt eftergift av fordran som möjligheter att tillskjuta ytterligare medel. I första hand bör prövas om anledning föreligger till eftergift. I andra hand bör ett direkt tillskott

övervägas i syfte att nedbringa kapitalkostnaderna och därmed påverka kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Mot bakgrund av utredningens allmänna överväganden i fråga om *huvudmannaskapet* anser utredningen att ett subventionsstöd till föreningslivet bör förbehållas lokaler där den löpande förvaltningen handhas av öppen förening med endast detta syfte. Vid kommunalt ägande får förutsättas att kommunen själv öppnar möjlighet för lokalnyttjarna att aktivt delta i överväganden om den löpande driften. Undantag från öppenhetskravet bör dock i vissa fall kunna godtas, t. ex. beträffande nykterhetsförening.

Utredningen finner att ett villkor om att ideell förening som huvudman skall arbeta utan enskilt vinstsyfte, efter förebild i de allmännyttiga bostadsföretagen, i det övervägande antalet fall inte torde ha någon praktisk betydelse. Ett sådant villkor förordas dock i syfte att möta eventuella farhågor för att bidrag skulle tjäna främmande ändamål.

Kretsen av stödmottagare bör enligt utredningens uppfattning inte begränsas. I de fall där primärkommun eller godtagbar förening inte är ägare till fastigheten bör krävas att lokalerna genom bindande upplåtelse och på skäliga villkor ställs till kommunens eller sådan förenings förfogande för erforderlig tid, i regel minst 30 år.

Stödet till nytillkommande lokaler. Utredningen framhåller att ett kreditstöd i form av bostadslån förutsätter ändring av låneunderlagsreglerna i 19 § bostadslånekungörelsen (1967: 552) så att hänsyn kan tas även till samlingslokaler som är belägna utanför ett område med statsbelånade bostäder och betjänar även andra än dem som bor i ett sådant begränsat bostadsområde. I samband med att bostadslånet fastställs bör — på sätt nu sker vid bidrag till barnstugor eller vid stöd från allmänna arvsfonden — ett mot anordningsbidraget svarande belopp först dras av.

Enligt bostadslånekungörelsen gäller vissa allmänna förutsättningar för lån till lokaler. Bl. a. krävs att det föreligger ett varaktigt behov av lokalerna, att det inte föreligger förlustrisk vid förvaltningen och att produktionskostnaden är skälig.

Skall subventionsstödet fastställas av annat organ än bostadsmyndigheterna bör allmänna förutsättningar av samma slag föreskrivas även för denna prövning. Det bör emellertid undvikas att samma fråga bedöms i två sammanhang med kompetenskonflikter som följd. En reglering bör därför ske av frågan i vilka avseenden den ena myndighetens bedömning skall anses som bindande för den andra.

Frågan om ett varaktigt behov av lokalerna föreligger skall avgöras med hänsyn till bl. a. försörjningsmöjligheterna och befolkningsutvecklingen på längre sikt. Bostadsmyndigheterna bör anse behovskravet uppfyllt om ett subventionsbeslut av bidragsmyndigheten föreligger.

Frågan om förlustrisk vid förvaltningen bör bedömas av bidragsmyndigheten. Ett subventionsbeslut innebär sålunda att bostadslån inte kan vägras på denna grund. Utredningens synpunkter på frågan om fördelning av det ekonomiska ansvaret mellan stat och kommun leder till att kommunen i någon form åtar sig att stå för de allmänna ovisshetsriskerna, dvs. i princip åtar sig att täcka framtida driftunderskott. Produktionskostnadens skälighet bör bedömas av bostadsmyndigheterna. Detta får för anordningsbidragets del den effekten, att bidrag villkoras av att ett samtidigt sökt bostadslån beviljas.

Utredningen föreslår att bostadslån skall utgå till samlingslokalföreningar med 20 % av låneunderlaget. Visserligen kommer de härigenom i ett sämre läge än kommuner, vilka får lån med 30 % av låneunderlaget. Betydelsen härav minskar dock genom att anordningsbidraget dras från låneunderlaget. Ytterligare fördjupningsmöjligheter i förhållande till vad som nu gäller — högst 10 % vid nybyggnad och högst 70 % vid ombyggnad — bör aktualiseras först om kreditfrågan inte har kunnat lösas via kreditmarknadsöverenskommelser. Lån bör inte kunna sägas upp på grund av att lokalerna används för annat ändamål än som förutsattes då lånet beviljades, så länge lokalerna står till kommunens eller föreningslivets disposition.

Anordningsbidrag bör i enlighet med utredningens allmänna överväganden utgå förutom till allmänna samlingslokaler även till fristående ungdomslokaler. Som förutsättning för bidrag till de senare bör gälla att de skall betjäna ett större bostadsområde. Arvsfondsmedlen bör som hittills finansiera sådana ungdomslokaler som betjänar endast ett mindre bostadsområde. En utvidgning av bidragsgivningen till att omfatta även kursgårdar o. d. förordas inte av utredningen, som dock anser att denna fråga bör övervägas ytterligare.

Som bidragsunderlag bör användas det för bostadslånet beräknade låneunderlaget. Enligt nuvarande praxis beviljas lån, oavsett byggnadskostnaderna, med högst 1,5 milj. kr. Utredningen anser att en motsvarande maximering är i princip främmande för ett bidragssystem. Den är främmande också i en skälig fördelning av kostnaderna mellan stat och kommun om man inte avser att ta hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft. Utredningen förordar därför att bidrag lämnas utan maximering till visst högsta belopp. Bidrag för fastighetsinvesteringar föreslås utgå med högst 40 % av låneunderlaget när lokalerna ägs av eller upplåts till öppen förening utan vinstintresse och med högst 30 % då lokalerna ägs av eller upplåts till kommun. Bidragen bör normalt sättas till 35 resp. 25 %. Motiv för att medge högre bidragsandel kan föreligga om lokalerna har regional betydelse eller kommunen har relativt högre kostnader för lokalerna än genomsnittligt, t. ex. i glesbygdsområden.

Vidare bör ett schablonmässigt beräknat bidrag utgå för en första

uppsättning eller, vid ombyggnad, en kompletterande uppsättning av inventarier, konst och pedagogiska hjälpmedel. Inventaricbidrag bör enligt utredningen utgå med 50 % av kostnaderna för sådan lös egendom, dock med högst 10 % av låneunderlaget t. o. m. 500 000 kr. och med 5 % av belopp därutöver.

Utredningen konstaterar att det föreslagna bidragssystemet för nytillkommande lokaler innebär en avsevärd förbättring av det statliga stödet, bl. a. därigenom att markkostnad och kostnad för konstnärlig utsmyckning ingår i låneunderlaget samt att den i praxis tillämpade maximeringen slopas.

Mot bakgrund av de föreslagna avsevärda förbättringarna i det statliga stödet hävdar utredningen att kommunerna å sin sida skall bära de normala ovisshetsrisker som kvarstår även efter en statlig prövning. Förnyat statligt stöd till lokaler för vilka de föreslagna bestämmelserna har tillämpats bör därför inte komma i fråga.

Stödet till befintliga lokaler. De lokaler som fortfarande bedöms kunna tjäna sitt syfte under en inte alltför kort tid bör genom stöd under en övergångstid kunna sättas i samma läge som om de fått statsstöd enligt av utredningen föreslagna principer för nytillkommande lokaler. Detta innebär att även ökade miljö- och standardkrav skall beaktas. Vidare bör, i de fall där svårigheterna är att hänföra till befolkningsomflyttningar och strukturförändringar, staten genom eftergift eller bidrag, s. k. upprustningsbidrag, ta på sig en rimlig del av ansvaret för det fastighetskapital som därvid inte kan tjäna sitt avsedda syfte. Slutligen bör i de fall i övrigt där användbara lokaler inte kan bära sina kapitalkostnader och inte heller ytterligare kommunala tillskott är motiverade eftergift kunna lämnas såsom en stödform utanför de eljest gällande eftergiftsreglernas område. För denna typ av eftergifter talar även administrativa skäl.

Stöd bör utgå till den som äger lokalerna oberoende av vilken form av rättssubjekt det är fråga om. Upprustningsbidrag bör kunna ges också till dem som innehar samlingslokaler med bostadsrätt eller med hyresrätt under viss erforderlig tid.

Som särskild stödförutsättning anger utredningen att behov av lokalerna föreligger. Kravet på varaktigt behov får dock ses i relation till de statliga insatsernas storlek. Består stödet helt eller delvis i eftergift bör eftergiftsbeloppet som sådant inte vara direkt avgörande. Man bör i många fall kunna se bort från den eftergift som motiverats av statens ansvar för ändrade planeringsförutsättningar och även från sådan eftergift som skulle ha motsvarats av en direkt förlust på statslånet om inga åtgärder hade vidtagits.

Eftergift bör enligt utredningen inte maximeras. Det direkta upprustningsbidraget bör däremot — om inte synnerliga skäl kan motivera ett högre bidrag, t. ex. behoven i ett glesbygdsområde — inte få uppgå till

mer än 50 % av kostnaderna för erforderliga åtgärder och i vissa fall betalning av äldre skulder. Ett sålunda bestämt, i regel 50-procentigt bidrag kan avlösa kvarstående behov av saneringslån och rekonstruktionsbidrag.

Statens insatser för befintliga lokaler har av utredningen förutsatts vara av engångskaraktär. Med hänsyn till detta och även till administrativa fördelar bör upprustningsbidrag och särskild eftergift medges endast efter ansökan inom en begränsad tid efter ikraftträdandet, förslagsvis fem år.

Det särskilda stödet till studentkårlokaler är i vad avser bespisningslokaler motiverat av rent studiesociala skäl. I fråga om övriga kårlokaler är kraven på samlingslokaler för de studerandes behov enligt utredningen av samma styrka som för övriga befolkningsgrupper.

Utredningen föreslår att det särskilda stödet till andra studentkårlokaler än restauranglokaler får tillgodoses i form av bostadslån och anordningsbidrag i de former utredningen har förordat beträffande allmänna samlingslokaler.

Det särskilda stödet till restauranglokaler bör enligt utredningen behållas i avvaktan på resultatet av universitetsrestaurangkommitténs fortsatta arbete.

Beträffande organisationen av stödet påpekar utredningen att den föreslagna ordningen med bostadslån medför att lån beviljas av bostadsmyndigheterna. Det bör ankomma på bostadsstyrelsen att avgöra om handläggningen skall ligga hos styrelsen eller länsbostadsnämnderna. Efter samråd med departementsutredningen föreslås att beslutanderätten läggs hos samlingslokalnämnden i fråga om anordningsbidrag, upprustningsbidrag och särskilda eftergifter.

Den sakkunskap som nu finns representerad i nämnden bör tas till vara även i fortsättningen. Nämnden bör bestå av ordförande och sju ledamöter. Ordföranden och fem ledamöter bör utses av Kungl. Maj:t, som i valet av ledamöter torde få beakta att samlingslokalföretagens riksorganisationer och kommunerna blir representerade. Bostadsstyrelsen och myndighet inom kultursektorn, tills vidare teater- och orkesterrådet, bör var och en utse en ledamot. För ledamöterna bör utses personliga suppleanter.

Sekreterargöromålen inom nämnden handhas av arvodesanställda tjänstemän. Ett genomförande av utredningens förslag medför att nämndens arbetsuppgifter kommer att öka. Detta föranleder utredningen att föreslå att samlingslokalnämndens kansli skall förestås av en väl kvalificerad heltidstjänstgörande tjänsteman. För de rutinmässiga uppgifterna synes nuvarande kansliorganisation tillräcklig.

I fråga om förfarandet i stödärenden anför utredningen följande.

När både bostadslån och anordningsbidrag söks bör ansökningar om båda stödformerna ges in till det kommunala förmedlingsorganet som med eget yttrande och uppgift i fråga om byggnadslov skall överlämna ett exemplar av handlingarna till vardera av länsbostadsnämnden och samlingslokalnämnden. För både lån och bidrag bör gälla att yttrandet bör godtas i den del det avser förlustrisk vid förvaltningen. Länsbostadsnämnden skall till samlingslokalnämnden överlämna eget yttrande angående de särskilda låneförutsättningarna samt lokalernas standard.

Samlingslokalnämnden bör så snart som möjligt efter det att länsbostadsnämndens yttrande har kommit in fatta preliminärt beslut om anordningsbidrag. Beslutet skall vara villkorat av att bostadslån beviljas samt innehålla övriga förutsättningar för bidraget. Bostadslånemyndigheten meddelar därefter preliminärt lånebeslut, vilket genom låneunderlagsberäkningen utgör en komplettering till bidragsbeslutet.

Möjlighet bör finnas att hos samlingslokalnämnden påkalla förhandsprövning av bidragsfrågan.

Sedan byggnadsföretaget har färdigställts inges ansökan om slutligt beslut i fråga om både lån och bidrag till förmedlingsorganet. Detta sänder ansökningen med eget yttrande till såväl länsbostadsnämnden som samlingslokalnämnden. Samlingslokalnämndens beslut bör föregå lånebeslutet.

Utbetalning av både lån och bidrag bör ske genom bostadsmyndigheternas försorg.

Ansökning som gäller endast anordningsbidrag, upprustningsbidrag eller särskild eftergift bör ges in till förmedlingsorganet och behandlas på motsvarande sätt.

Vidare föreslår utredningen att bostadslånemyndigheterna från länsstyrelserna tar över förvaltningen av utestående samlingslokallån.

Beslut om uppsägning av äldre lån bör liksom hittills fattas av samlingslokalnämnden. Kungl. Maj:ts beslutanderätt i fråga om övertagande m. m. föreslås bli överförd till denna nämnd. Länsstyrelsernas skyldigheter i övrigt i fråga om lån bör föras över på bostadslånemyndigheterna.

Totalvolymen av det möjliga samlingslokalbyggandet bör enligt utredningen styras endast genom beslut om medgivanden för samlingslokalnämnden att bevilja anordningsbidrag. Översiktliga fördelningsbeslut i fråga om tillgänglig ram bör fattas av samlingslokalnämnden efter samråd med bostadsstyrelsen. Regional kvotering skulle därvid knappast bli aktuell.

Utredningen anser att det bör kunna förväntas att de samlingslokalägande företagens riksorganisationer kan leda utvecklingen till att projektreserver kommer att finnas. Detta skulle i första hand underlätta planeringsövervägandena men också vara av stort värde i den mån

arbetsmarknadsläget påkallar särskilt stöd i form av bidrag till beredskapsarbeten.

Utredningen betonar i fråga om speciella stödformer m. m. att de tre riksorganisationerna, FHR, VG och BR, under en följd av år har medverkat vid tillkomsten av flertalet statsbelånade samlingslokaler och därmed gjort det möjligt att administrera ifrågavarande långivning till för staten synnerligen blygsamma kostnader. Målsättningen för riksorganisationerna är att så långt möjligt samordna olika lokalbehov för att därigenom åstadkomma besparingar. De lägger ned ett omfattande arbete på information och vägledning samt ombesörjer utredningar i låneärenden m. m.

Sedan år 1947 har statsbidrag årligen utgått till de tre riksorganisationerna. För budgetåret 1971/72 uppgick bidraget till 45 000 kr., vilket belopp delades lika mellan organisationerna. Stödet är avsett att ge kompensation för de kostnader organisationerna åsamkas för sin medverkan i den statliga lån- och bidragsgivningen genom service och rådgivning. Utredningen har kommit fram till att dessa kostnader inte torde understiga ett sammanlagt belopp av 700 000 kr. och anser att rimlig proportion saknas mellan statens bidrag och kostnaderna för organisationernas medverkan i den statliga lån- och bidragsgivningen. Statens bidrag bör följaktligen höjas väsentligt. Det bör utgå i form av både ett stöd för riksorganisationernas allmänna kontakt- och informationsverksamhet och ett stöd för deras arbete med den statliga lån- och bidragsgivningen till allmänna samlingslokaler.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen dels att stöd till riksorganisationernas allmänna kontakt- och informationsverksamhet utgår med förslagsvis 180 000 kr. per år att delas lika mellan de tre organisationerna, dels att 320 000 kr. anslås per år för arbetet med den statliga lån- och bidragsgivningen, att fördelas antingen i proportion till det totala beloppet av de statliga lån och bidrag som har förmedlats av resp. organisation under en tvåårsperiod eller i förhållande till antalet beviljade bidragsframställningar, dels ock att i ett initialskede 200 000 kr. ställs till förfogande för gemensam verksamhet med teknisk och ekonomisk rådgivning. Sistnämnda stöd förutsätter antingen att organisationerna kan enas om en samordning av sina utredande och tekniska resurser eller, om detta inte är möjligt, att stöd lämnas till någon av riksorganisationerna som förklarar sig villig att uppfylla förutsatta uppgifter och kan väntas ha resurser därtill.

Avslutningsvis framhåller utredningen att folkrörelserna och organisationerna utgör grunden för landets samhällsbyggnad och att dessa har viktiga uppgifter när det gäller att reformera och förbättra samhället. Samhället bör därför överlåta på folkrörelserna och organisationerna att sköta olika samhällsuppgifter.

Utredningens kostnadsberäkningar innebär följande.

Investeringar i nya eller ombyggda samlingslokaler under de närmaste åren kan väntas för ca 60 milj. kr. per år. Det skulle motsvara ett behov av anordningsbidrag för fast egendom om ca 35 % därav eller ca 20 milj. kr. samt för inventarier m. m. om ca 5 % eller ca 3 milj. kr. Resterande belopp för fastighetsdelen, ca 40 milj. kr., beräknas medföra ett lånebehov om 20 % härav eller ca 8 milj. kr.

Totalkostnaden för upprustning och sanering uppskattas till ca 30 milj. kr. under en femårsperiod. Upprustningsbidrag med 50 % av sistnämnda belopp skulle motsvara ca 3 milj. kr. per år. Härtill kommer för antagna avskrivningar ett bruttobelopp av ca 15 milj. kr. eller ca 3 milj. kr. årligen. Eftersom vissa avskrivningar skulle ske redan enligt gällande grunder bör merkostnaden för avskrivningen beräknas till ca 2 milj. kr. per år.

Det föreslagna bidraget till riksorganisationerna uppgår till 500 000 kr. per år, vartill kommer bidrag för gemensam verksamhet med 200 000 kr.

Vissa utvecklingsuppgifter som enligt utredningens förslag bör initieras av samlingslokalnämnden beräknas dra en kostnad av högst 200 000 kr. under en tvåårsperiod. Slutligen kan kanslikostnaderna beräknas som hittills med tillägg för kostnaden för en tjänst som kanslichef (byrådirektör).

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser ställer sig bakom utredningens uttalande att ett samhällsengagemang för anordnande och bibehållande av samlingslokaler i vidgad utsträckning har kommit att uppfattas som en naturlig och viktig samhällsangelägenhet. Till dessa hör *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, statens handikappråd, statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Örebro* och *Norrbottens län, länsbostadsnämnderna i Stockholms* och *Jämtlands län, servicekommittén, glesbygdsutredningen, Svenska kommunförbundet, Näringslivets byggnadsdelegation, SAF, BR, FHR, VG, SSU, Centerns ungdomsförbund* och *Moderata ungdomsförbundet.*

Till utredningens uppfattning att samhällsstöd till samlingslokaler skall anses vara en kostnad för en verksamhet till samhällets nytta ansluter sig bl. a. *länsstyrelserna i Örebro* och *Norrbottens län, TCO, FHR, VG* och *Handikappförbundens centralkommitté. TCO* anser att en tillfredsställande tillgång på samlingslokaler är angelägen och en förutsättning för ett fungerande organisations- och kulturliv. *FHR* noterar med tillfredsställelse utredningens syn på stödet för föreningsägda lokaler och understryker att samlingslokalens värde inte bör bedömas endast utifrån dess ekonomiska driftsresultat. Den enda synpunkt som enligt FHR bör tillmätas relevans är värderingen av samhällsintresset för ifrågavarande lokal.

Utredningens syn på kostnadsfördelningen stat-kommun föranleder erinringar från några remissinstanser.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller att det kommunala stödet inte ovillkorligt bör vara utformat som ett stöd utan begränsning. För att kunna stimulera en förening till att ekonomiskt utnyttja och planera lokalerna på bästa sätt bör kommunen ha frihet att utfästa sig att ge endast ett bestämt bidrag per år samt ha möjlighet att ompröva sitt bidrag. Liknande tankegångar återfinns också i yttrandena från *Svenska kommunförbundet* och *kommunstyrelsen i Örebro kommun*. Dessa remissinstanser understryker att det i lagtext eller eljest inte får utsägas att kommunen a priori är ansvarig för lokalernas drift och vidmakthållande.

I fråga om stöd till lokalernas drift ansluter sig *statens ungdomsråd* till utredningens förslag att detta stöd bör vara en kommunal angelägenhet. Målet bör enligt rådet vara hyresfri upplåtelse av allmänna samlingslokaler och ungdomslokaler i de fall lokalerna inte används i kommersiellt syfte.

Kommunstyrelsen i Motala kommun konstaterar att snabbt ökande driftkostnader inom alla kommunala verksamhetsgrenar i dag utgör varje kommuns stora ekonomiska problem. Det hade därför varit önskvärt att utredningen sökt finna en form även för statligt driftbidrag till lokalhållarna.

Förslaget att huvudmannaskapet i första hand bör anförtros åt föreningslivet tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Bland dessa återfinns *SÖ, statens nämnd för samlingslokaler, statens planverk, statens handikappråd, statens ungdomsråd, några länsstyrelser, 1968 års barnstugeutredning, glesbygdsutredningen, Näringslivets byggnadsdelegation, SAF, LO, BR, FHR, VG, Folkparkernas centralorganisation, Handikappförbundens centralkommitté, SSU* och *Centerns ungdomsförbund.*

Statens nämnd för samlingslokaler tolkar utredningens uttalanden så att den nuvarande strukturen i fråga om huvudmannaskapet har ansetts kunna i stort sett bibehållas. Det betyder att också i den fortsatta nyproduktionen flertalet samlingslokalföreningar kommer att vara sådana som väsentligen har lokalförvaltningen som sin uppgift. Dock skall liksom hittills också andra ideella föreningar som garanterar erforderlig öppenhet i förvaltningen kunna komma i fråga för subventionsstöd. Utredningens uppfattning att förvaltningen av samlingslokaler som ägs av kommun eller allmännyttigt bostadsföretag så långt det är möjligt bör uppdras åt föreningslivet stöds av *bostadsstyrelsen, LO, BR, FHR* och *Handikappförbundens centralkommitté.*

Bostadsstyrelsen framhåller att när samlingslokaler tillkommer i samband med utbyggnaden av ett större bostadsområde ägaren i de flesta fall torde vara ett allmännyttigt eller enskilt företag. Styrelsen anser dock att ägarfunktionen saknar reell betydelse, det väsentliga är att ga-

rantier skapas för att lokalerna opartiskt och på skäliga villkor kan ställas till förfogande.

Kravet på ett bättre lokalutnyttjande kan enligt *kulturrådet* snarast bidra till att kommunerna får ett ökat ansvar för lokalförsörjningen. Föreningsliv och kommuner torde även framdeles komma att dela ansvaret för lokalhållningen.

Länsstyrelsen i Östergötlands län bedömer den framtida utvecklingen på samlingslokalområdet som sådan att troligen mycket få samlingslokaler kommer att byggas som inte innehåller även lokaler av typen bibliotek, fritidsgårdar m. m., där samhället blir mer direkt engagerat än vad hittills varit fallet. Vidare finner länsstyrelsen byggande av samlingslokaler vara av sådan art att kommunala lån, bidrag och borgen i regel måste lämnas. Kommunerna kan därför i framtiden komma att i ökad utsträckning bli huvudmän för lokalerna. *Stiftelsen Institutet för rikskonserter* hävdar att det stora ekonomiska ansvar som läggs på kommunerna motiverar att dessa uppträder som huvudmän.

Servicekommittén finner det önskvärt att det vid den slutliga utformningen av reglerna för huvudmannaskap och dispositionsrätt görs en avvägning som kan balansera föreningslivets väsentliga krav på en till sin verksamhet väl anpassad lokaltillgång mot medborgarnas mer generella krav på lätt tillgängliga och flexibelt användbara samlingslokaler.

Konstruktionen att ha en huvudman som svarar för driften och en annan part som har det yttersta ekonomiska ansvaret är enligt *Svenska kommunförbundets* mening inte lämplig. Föreningslivet bör även i forsättningen ha det ekonomiska ansvaret för samlingslokalerna, om huvudmannaskapet ligger där. Frågan om huvudmannaskapet skall vara hos kommunen eller hos föreningslivet måste bedömas mot bakgrund av de lokala förhållandena m. m.

Kritisk till en kommunalisering av en föreningsförvaltad samlingslokal är *SSU* som förklarar att en sådan åtgärd direkt minskar inflytandet för föreningslivet och dess medlemmar.

Positiva till en ökad samordning av lokalresurserna är *socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs* och *Västernorrlands län, 1968 års barnstugeutredning, servicekommittén, glesbygdsutredningen* och *FHR. Länsstyrelsen i Västernorrlands län* betonar att i första hand skolans och bibliotekens lokaler bör utformas så att de kan tjäna även föreningslivets behov.

Glesbygdsutredningen finner det vara särskilt angeläget att en samordning av lokalbehovet sker i glesbygden samt att statligt stöd i första hand lämnas där en sådan samordning är planerad.

1968 års barnstugeutredning hävdar att kommunerna bör bevaka och ansvara för att en nödvändig samordning sker och att det därvid är väsentligt att föreningslivet får möjlighet till inflytande över lokalernas användning m. m.

Utredningens uppfattning att krav på en samordnad lokalanvändning inte bör skrivas in i lånereglerna delas av *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler* och *FHR*.

Utredningens förslag att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att öka investeringsramen för samlingslokalbyggandet tillstyrks av *bostadsstyrelsen*. Styrelsen utgår från att en särskild ram kommer att tillskapas för beslut rörande de av utredningen föreslagna anordningsbidragen. Eftersom det enligt styrelsen måste antas att bostadslån inte kommer att utgå för allmänna samlingslokaler om inte anordningsbidrag beviljas, blir bidragsramen avgörande för i vilken omfattning beslut om bostadslån kommer att meddelas. Det är därför inte motiverat att föra in allmänna samlingslokaler under den gemensamma ramen för bostäder och bostadskomplement eller att ha en särskild låneram för dem.

Enligt *länsstyrelsen i Kronobergs län* bör skilda ramar fastställas för samlingslokaler och bostäder. Härigenom undviks ett konkurrensförhållande som skulle skapa problem speciellt för mindre kommuner.

Utredningsförslaget att kommunerna till de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen försöksvis knyter motsvarande programuppgifter för allmänna samlingslokaler godtas eller lämnas utan erinran av huvudparten av remissinstanserna.

Bostadsstyrelsen finner det angeläget att kommunen skaffar sig ett tillfredsställande planeringsunderlag. Med hänsyn till att programmet förutsätts omfatta inte endast nybyggnad utan också olika stödåtgärder avseende befintliga samlingslokaler bör det inte ingå i det kommunala bostadsbyggnadsprogrammet utan utgöra ett särskilt program.

Kommunstyrelsen i Örebro kommun förordar en ingående kartläggning av befintliga samlingslokaler såsom ett led i en hela riket omfattande kartläggning av samlingslokaler genom statens nämnd för samlingslokaler.

Svenska kommunförbundet betonar värdet av att kommunala handlingsprogram kommer till stånd när det gäller samlingslokaler och föreslår att programmen årligen överlämnas till statens nämnd för samlingslokaler. De bör beaktas vid bidragsgivningen och inte vid länsstyrelsernas regionala planeringsbedömningar. En anknytning till bostadsbyggnadsprogrammen är inte lämplig, eftersom dessa främst omfattar nyproducerade områden.

Flertalet remissinstanser som yttrar sig i fråga om lokalbehovet i glesbygden betonar att detta behov bör beaktas särskilt och att där befintliga lokaler bör behandlas generöst i fråga om kvarstående statliga lånefordringar. Bland dessa remissinstanser återfinns *länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs* och *Norrbottens län, länsbostadsnämnderna i Jönköpings* och *Jämtlands län, MUS 65, glesbygdsutredningen, TCO, BR, FHR* och *Centerns ungdomsförbund.*

Till utredningens synpunkter på frågan om prioritering mel-

lan samlingslokaler i närcentra och i kommunblocks- eller stadsdelscentra ansluter sig bl. a. *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *glesbygdsutredningen.*

Enligt *BR* finns en tendens i de nya kommunblocken att olika samhällsinsatser koncentreras till centralorterna. Med hänsyn härtill är det angeläget att de lokalägande folkrörelserna får tillräckligt statligt stöd för att fortsätta verksamheten i glesbygden utan orimliga kostnader för lokalägaren eller dem som utnyttjar lokalerna. Samtidigt måste dock även samlingslokalproblemen i de nya stora bostadsområdena uppmärksammas, något som även *TCO* betonar.

Utredningens uppfattning i fråga om gränsdragningen mellan allmänna samlingslokaler och samlingslokaler som har karaktär av komplement (närlokaler) till en mindre grupp bostadslägenheter stöds av *bostadsstyrelsen* och *statens ungdomsråd.*

Av annan uppfattning är däremot *socialstyrelsen, statens planverk, länsbostadsnämnden i Jämtlands län* och *socialkonsulenterna i Östergötlands län* som anser att statsstöd bör kunna utgå till närlokaler. Sålunda hävdar *socialstyrelsen* att det kommunala bostadsbyggnadsprogrammet bör sättas in i ett större socialt handlingsprogram. Styrelsen föreslår att stöd skall utgå även till de bostadskomplement som i närmiljö har till syfte att tillgodose behovet av kontakt och gemenskap. Enligt styrelsen bör lokaler av detta slag i första hand erbjudas enskilda och grupper som inte kan nås av föreningslivet.

Utredningens i avsnittet om normerings- och utvecklingsarbete framförda önskemål om sådan utformning av samlingslokaler att de kan nås av alla grupper av handikappade stöds av *bostadsstyrelsen, statens handikappråd, handikappinstitutet, Folkparkernas centralorganisation* och *Handikappförbundens centralkommitté. Handikappinstitutet* förklarar sig ha planer på att utarbeta ett informationsmaterial, speciellt beträffande handikappanpassning av samlingslokaler. Detta material kommer enligt institutet att väsentligt underlätta för de huvudmän som har ambitioner att gå längre än vad officiella bestämmelser direkt kräver.

Statens nämnd för samlingslokaler ansluter sig till vad utredningen anfört om inriktningen och organisationen av utvecklingsarbetet. *Bostadsstyrelsen* däremot konstaterar att frågan hur utvecklings- och normeringsarbetet bör bedömas blir beroende av hur organisationsfrågorna löses. Om den av styrelsen förordade lösningen väljs, nämligen att frågor rörande lån och bidrag till allmänna samlingslokaler behandlas inom styrelsen av en särskild delegation, är det naturligt att styrelsen även handlägger det utvecklings- och normeringsarbete som berör samlingslokalernas funktion. De byggnadstekniskt betonade frågorna bör inte brytas ut ur sitt sammanhang, dvs. Svensk byggnorm. Dessa frågor bör följaktligen handläggas inom statens planverk.

Behovet av samarbete mellan olika intressenter på samlingslokalområdet vad gäller utvecklingsarbetet framhävs av flera remissinstanser, bland vilka märks *statens handikappråd, teater- och musikrådet, FHR, Folkparkernas centralorganisation, Svenska riksteatern* och *Handikappförbundens centralkommitté.*

Statens handikappråd framhåller att de länshandikappråd och kommunala handikappråd som nu håller på att inrättas i landet bör medverka i den lokala planeringen av samlingslokalerna.

Beträffande samarbetet inom utvecklingsområdet förklarar sig bl. a. *FHR, Folkparkernas centralorganisation* och *Handikappförbundens centralkommitté* beredda att medverka med sin sakkunskap.

I utredningens uttalande att ett samlat normarbete är påkallat beträffande de särskilda krav som turnerande scenkonst och musik ställer på utformningen av vissa lokaldelar instämmer *teater- och musikrådet* och *Svenska riksteatern.* Svenska riksteatern finner det befogat att riksteatern deltar inte endast i det allmänna normeringsarbetet utan även i granskningen av varje enskilt projekt.

I anslutning till det föreslagna normerings- och utvecklingsarbetet finner *Stiftelsen Institutet för rikskonserter* det vara befogat att man vid planeringen av nya lokaler noga beaktar vilka typer av grupprum och vilka större lokaler som kan behövas för olika aktiviteter, bl. a. för utövande av musik.

Utredningens förslag beträffande stöd till ungdomslokaler tillstyrks eller lämnas utan erinran av de remissinstanser som yttrar sig i frågan. Flera remissinstanser efterlyser dock en klar precisering av vilka samlingslokaler som kan komma i fråga för samlingslokalstöd resp. stöd från allmänna arvsfonden för att svåra gränsdragningsproblem skall undvikas. *Bostadsstyrelsen* pekar på att utredningens förslag innebär att vissa ungdomsgårdar kan komma att omfattas av stödet, vilket hittills inte har varit fallet, eftersom det har ansetts vara en kommunal angelägenhet att sörja för tillkomsten av ungdomsgårdar. De mindre ungdomsgårdarna torde enligt styrelsen kunna erhålla bostadslån med stöd av bostadslånekungörelsen och därvid synes också arvsfondsmedel kunna tilldelas dem.

Att utredningens förslag kommer att leda till en ökning av verksamheten samt ökade anspråk på medel framhålls i yttranden från *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler* och *länsbostadsnämnden i Stockholms län.*

Förslaget att bostadslån och anordningsbidrag skall utgå till andra studentkårlokaler än restauranglokaler föranleder endast i några fall reaktioner från remissinstansernas sida.

Bostadsstyrelsen — som tillstyrker förslaget — erinrar om att kungörelsen (1964: 398) om lån för anskaffning av studentkårlokaler medger lån inte bara för ny- och ombyggnad utan också för köp av byggnad.

Bostadslånekungörelsen däremot medger bostadslån för inköp av fastighet endast under vissa förutsättningar. Ändamålsbestämningen i förstnämnda kungörelse bör vara oförändrad för att en försämring av finansieringsmöjligheterna skall undvikas när kårlokalstödet skall tillgodoses inom ramen för bostadslångivningen. Bostadslån och anordningsbidrag bör alltså utgå även för inköp av fastighet. Det sagda bör av samma skäl gälla även beträffande fastighet som inköps för anordnande av allmänna samlingslokaler.

Statens nämnd för samlingslokaler understryker att, om lokalanskaffningen sker genom köp av en äldre fastighet samt om- eller tillbyggnad av denna är nödvändig, det är angeläget att även värdet av det befintliga huset kan inräknas i bidragsunderlaget. Eljest omöjliggörs denna form av lokalanskaffning och det nya finansieringssystemet medför då sådana olägenheter att dess genomförande ter sig tveksamt.

Förslag om stöd till även a n d r a t y p e r a v l o k a l e r har framförts från remisshåll. *Statens nämnd för samlingslokaler* anser att hälsovårdslokaler som ingår i studentkårlokaler bör bli föremål för statligt stöd, åtminstone i form av lån. Liknande synpunkter återfinns också i *SFS:s* yttrande. *TCO* finner att lokalbehovet har breddats på senare år och anser att det kan vara motiverat att räkna in även expeditionslokaler i låneunderlaget. Även *FHR* och *Handikappförbundens centralkommitté* är av den uppfattningen. *Socialstyrelsen* och *Handikappförbundens centralkommitté* anser att det finns behov av stöd till kurs- och lägergårdar. Sistnämnda remissinstans kräver att frågan om stöd till kursgårdar snarast utreds.

Ett ökat statligt stöd till bl. a. folkparksrörelsen för dess arrangörsverksamhet är enligt *FHR* väl motiverat. Detta stöd bör dock inte få inkräkta på de ramar som ges för samlingslokalstödet utan utgå i form av kulturanslag.

MUS 65 anser att skäl föreligger för att statligt stöd skall utgå för anordnande av utställningsutrymmen i de allmänna samlingslokalerna.

Förslaget att nuvarande regel om u p p l å t e l s e s k y l d i g h e t bibehålls och till viss del kompletteras tillstyrks eller lämnas utan erinran av *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, statens ungdomsråd, Örebro läns landstings förvaltningsutskott* och *VG*.

Bostadsstyrelsen framhåller att vad utredningen har uttalat om undantag från upplåtelseskyldigheten kan synas strida mot vad utredningen säger om att ett subventionsstöd till föreningslivet bör förbehållas lokaler där den löpande förvaltningen har uppdragits åt öppen förening med endast detta syfte. Bostadsstyrelsen utgår emellertid från att utredningen därmed inte har åsyftat att utestänga organisationer som för medlemskap kräver viss åsiktsinriktning, exempelvis i nykterhetspolitiskt avseende, från rätten till stöd från det allmänna.

Två *ledamöter i statens nämnd för samlingslokaler* finner det själv-

klart att samlingslokaler med statligt stöd skall kunna hyras utan andra förbehåll för användningen än dem som anges i allmänna ordningsstadgan och andra av myndigheter fastställda föreskrifter. Av principiella skäl kan därför den möjlighet till begränsning i uthyrningen som utredningen vill tillerkänna nykterhetsrörelsen inte accepteras.

1968 års beredning om stat och kyrka anser att det är möjligt att på annat sätt än genom uttryckliga undantag från principen om upplåtelseskyldighet tillgodose berättigade önskemål från kyrkor och trossamfund i dessa avseenden. Redan i nuläget byggs vanligen nya gudstjänstlokaler i kombination med lokaler för ungdoms- och annan verksamhet. Att man bygger lokaler som innehåller endast ett enda rum (gudstjänstlokal) torde höra till undantagen. Genom att stadga att i de lokaler som byggs med statsbidrag skall finnas lokaler som är öppna för allmän uthyrning är det möjligt att hålla kvar principen om upplåtelseskyldighet. Om lokaler för allmän uthyrning finns i viss utsträckning bör upplåtelseskyldighet för gudstjänstrum inte föreligga om upplåtelsen innebär något som strider mot rummets helgd eller samfundens trosuppfattning samt det inte kan tas för givet att gudstjänstrummet och dess inventarier behandlas med aktsamhet och pietet.

Sveriges köpmannaförbund framhåller att det förekommer att samlingslokaler upplåts för tillfälliga utförsäljningar i en omfattning som orsakar den etablerade detaljhandeln mycket stora avbräck och i många fall försvårar eller omöjliggör en realistisk ekonomisk planering. Plandispositionerna inom stadsplanelagt område ger enligt förbundets uppfattning ramar för den verksamhet som skall ske i olika byggnader. Förbundet önskar genom sitt yttrande aktualisera frågan hur övervakning av reglerna för markanvändning i praktiken sker inom kommunerna.

Samtliga remissinstanser som yttrar sig över stödets allmänna konstruktion tillstyrker utredningens förslag eller lämnar dessa utan erinran. Till dessa remissinstanser hör *universitetskanslersämbetet, bostadsstyrelsen, statens handikappråd, teater- och musikrådet, statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs* och *Västernorrlands län, länsbostadsnämnden i Stockholms län, 1968 års beredning om stat och kyrka, glesbygdsutredningen, Örebro läns landstings förvaltningsutskott, LO, FHR, VG, SSU, Centerns ungdomsförbund* och *SFS*.

Länsstyrelsen i Kronobergs län delar utredningens synpunkt att det statliga stödet skall ha karaktär av en engångsinsats men finner det ändå befogat att ytterligare statligt stöd skall kunna utgå undantagsvis. Även *Svenska kommunförbundet* poängterar att så bör kunna ske i vissa fall, t. ex. i glesbygder.

1968 års beredning om stat och kyrka finner det rimligt att samhällsstöd till allmänna samlingslokaler skall vara tillgängligt även för

trossamfunden — och fr. o. m. år 1983 också Svenska Kyrkan — med deras speciella behov av samlingslokaler i form av kyrkor och andra gudstjänstrum. Någon särbehandling av trossamfunden bör således inte ske.

Åtskilliga remissinstanser anser att en anknytning av finansieringen av allmänna samlingslokaler till en redan existerande finansieringsform innebär en administrativ förenkling. Hit hör *universitetskanslersämbetet, statens planverk, länsstyrelsen i Norrbottens län, länsbostadsnämnderna i Stockholms* och *Örebro län, HSB* och *FHR*.

Det av utredningen föreslagna kreditstödet till nytillkommande lokaler i form av bostadslån tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser som har uttalat sig därom. Till dessa hör *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, statens planverk, kulturrådet, teater- och musikrådet, vissa länsstyrelser* och *länsbostadsnämnder, servicekommittén, glesbygdsutredningen, Svenska kommunförbundet, HSB, BR, FHR, VG, Centerns ungdomsförbund, SFS* och *Handikappförbundens centralkommitté*. Även om remissinstanserna ger uttryck åt stor enighet beträffande värdet av en finansiering med bostadslån, görs åtskilliga erinringar i frågor som gäller lånets storlek, fördjupningsmöjligheterna m. m.

I fråga om tillämpningen av bostadslånekungörelsen för allmänna samlingslokaler framhåller *bostadsstyrelsen* att författningsändringar blir nödvändiga i ett flertal andra avseenden än vad gäller bestämmelserna om låneunderlag. Långivningen till samlingslokaler synes över huvud komma att bilda ett för bostadslånekungörelsen lagtekniskt främmande element. Med hänsyn härtill och till det starka sambandet mellan lån- och bidragsgivningen föreslår styrelsen att en särskild kungörelse tillskapas omfattande såväl bostadslånet som anordningsbidraget.

Den föreslagna vidgningen av låneunderlaget till att omfatta också kostnader för mark samt konstnärlig utsmyckning tillstyrks av *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, länsstyrelsen i Norrbottens län, FHR* och *SFS*.

Förslaget att lånets storlek i relation till låneunderlaget bör följa bestämmelserna i bostadslånekungörelsen med det tillägget att det klart bör framgå att föreningsägda lokaler kan påräkna bostadslån med 20 % av låneunderlaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av bl. a. *bostadsstyrelsen* och *statens nämnd för samlingslokaler*.

HSB förutsätter i sitt remissvar att lånets storlek för de kooperativa företagen blir densamma för samlingslokaler som för bostäder, nämligen 28 % av låneunderlaget. *SFS* utgår å sin sida från att lån kommer att beviljas med 30 % av låneunderlaget. *VG* anser att förslaget innebär en försämring jämfört med nu gällande regler. Det är inte heller motiverat med en lägre procentsats för de föreningsägda lokaler-

na än för de kommunägda. VG föreslår att procenttalet höjs till i varje fall 30 % av låneunderlaget.

Statens nämnd för samlingslokaler delar utredningens uppfattning att det från statens synpunkt inte är motiverat att kräva förbud mot belåning av inteckningar i förmånsläge som motsvarar anordningsbidraget. Sådan inteckning bör få användas för lån till täckande av kostnader utöver det pantvärde som framräknas vid den statliga belåningen. Som villkor för belåning av ifrågavarande inteckningar bör gälla att nämnden i varje särskilt fall lämnat medgivande därtill.

Bostadsstyrelsen understryker i detta sammanhang att det ekonomiska ansvar kommunerna förutsätts ta för samlingslokalerna bör komma till uttryck i ett borgensåtagande för lånet, vilket också skulle innebära administrativa fördelar. Styrelsen anser att lokalägaren bör förbinda sig att inte belåna inteckning i det fria utrymme som följer av anordningsbidraget och borgensåtagandet annat än i enlighet med bestämmelserna i 12 § bostadslånekungörelsen. Innebörden härav är att låntagaren inte får för annat ändamål än täckning av kostnader för byggnadsföretaget utöver pantvärdet belåna inteckning med förmånsrätt inom det sålunda frigjorda utrymmet. Belåning får ske högst med belopp som den långivande myndigheten efter kommunens hörande godkänner. Ett kommunalt borgensåtagande för det statliga lånet förordas även av *statens nämnd för samlingslokaler, länsbostadsnämnderna i Stockholms, Kronobergs, Göteborgs och Bohus* samt *Jämtlands län.*

Några remissinstanser tar upp vissa kreditmarknadsfrågor i anslutning till utredningens uttalande att frågan om kreditprioritering för samlingslokaländamål i första hand bör lösas i anslutning till kreditmarknadsöverenskommelser. Sålunda finner *länsbostadsnämnden i Stockholms län* att kreditmarknadsöverenskommelser avseende även samlingslokalbyggandet kommer att ge kreditförsörjningen åt denna sektor en välbehövlig stadga. Tveksamma eller direkt avvisande till överenskommelser som innebär en prioritering av kreditbehovet är *fullmäktige i riksbanken, Svenska bankföreningen, styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Näringslivets byggnadsdelegation* och *SAF.*

Fullmäktige i riksbanken framhåller att den föreslagna belåningsformen har den nackdelen att den på kreditmarknaden prioriterade, redan stora volymen av krediter växer ytterligare och försvårar möjligheterna att framgångsrikt genomföra prioriteringen och samtidigt föra en konjunkturstabiliserande kreditpolitik. Det är i föreliggande fall fråga om jämförelsevis små belopp men det måste observeras att den föreslagna utökningen av prioriteringen långt ifrån är ensam i sitt slag. Utan att speciellt rikta sig mot finansieringen av samlingslokaler framhåller fullmäktige vikten av att största restriktivitet visas vid

utökning av de prioriterade ändamålen och att minskning företas när detta visar sig möjligt. Kan antalet kategorier för prioriteringen inte på ett någorlunda snävt sätt begränsas, blir det enligt fullmäktige så mycket mera angeläget att begränsa den totala volymen av det byggande som ryms under de prioriterade belåningskategorierna.

Sistnämnda synpunkt anlägger även *Svenska bankföreningen,* som dessutom understryker att krediter till allmänna samlingslokaler skiljer sig från krediter till bostäder och s. k. bostadskomplement. Lokalerna har nämligen lägre kreditvärde än andra fastigheter på grund av deras osäkra intäktsförhållanden och de ojämförligt sämre möjligheterna att lyfta av kortfristiga bankkrediter för dessa lokaler till långfristiga lån i något kapitalmarknadsinstitut. Av bl. a. dessa skäl bör krediter till allmänna samlingslokaler inte jämställas med bostadskrediter och inte heller ingå i kreditmarknadsöverenskommelserna om bostadsbyggandets finansiering. Liknande tankegångar utvecklar *Näringslivets byggnadsdelegation* och *SAF* vilka avstyrker att ifrågavarande långivning överförs till den s. k. prioriterade sektorn.

Även *styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa* är av den meningen att samlingslokalerna är speciella som belåningsobjekt och därför knappast på förhand kan garanteras långfristiga bottenlån. I stället bör det ankomma på vederbörande kreditinstitut att från fall till fall pröva kreditfrågan. Styrelsen erinrar vidare om att gällande författningsbestämmelser om stadshypoteksinstitutens utlåning uppställer krav på inteckningssäkerhet. Eftersom kommun enligt gällande praxis inte kan lämna sådan säkerhet förutsätts en ändring av författningsbestämmelserna, om stadshypoteksinstituten skall kunna medverka vid belåning av kommunägda samlingslokaler. Liknande uppfattning redovisar *Svenska bankföreningen.*

Utredningen räknar med att fördjupning av bostadslånet skall kunna förekomma med mer än 10 % av låneunderlaget, om inte överenskommelser kan träffas med kreditinstituten. Enligt *bostadsstyrelsens* mening är det ytterst angeläget att kreditförsörjningen kan ordnas på ett tillfredsställande sätt så att fördjupning med mer än 10 % inte skall behöva förekomma.

Statens nämnd för samlingslokaler finner det vara värdefullt med en fördjupningsmöjlighet utan begränsning till visst procenttal om särskilda skäl föreligger. Nämnden väntar dock att kreditmarknadsöverenskommelser i övervägande antal fall skall lösa finansieringsfrågorna. Positiva till en fördjupningsmöjlighet är också *länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län,* som pekar på betydelsen härav i första hand i glesbygdsområden, samt *FHR* som emellertid anser att förutsättningarna för fördjupning bör ytterligare klargöras.

Förslaget om anordningsbidrag har fått ett genomgående positivt mottagande. Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av

bl. a. *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, kulturrådet, vissa länsstyrelser, länsbostadsnämnden i Stockholms län, 1968 års beredning om stat och kyrka, fullmäktige i riksbanken, Näringslivets byggnadsdelegation, SAF, TCO, FHR, BR, VG, Folkparkernas centralorganisation, Moderata ungdomsförbundet* och *Handikappförbundens centralkommitté.*

Förslaget att anordningsbidrag skall utgå utan maximering till visst högsta belopp har av flera remissinstanser ansetts vara väl motiverat. Bland dessa märks *bostadsstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, FHR* och *Folkparkernas centralorganisation.* Sålunda anför *FHR* att det väsentliga i bidragets utformning är att föreslagna procentsatser för anordningsbidraget får tillämpas på det låneunderlag som kan accepteras i varje särskilt fall. Den nuvarande maximeringen av statslånen på grund av en otillräcklig anslagsgivning har enligt FHR varit synnerligen besvärande för de stora föreningarna.

Förslaget att ge högre anordningsbidrag till lokaler som ägs av eller upplåts till öppen förening utan vinstintresse än till lokaler i kommunal regi finner såväl *bostadsstyrelsen* som *länsbostadsnämnden i Stockholms län* ägnat att åstadkomma en styrning av verksamheten. *Bostadsstyrelsen* menar att valet av förvaltningsform inte bör ske med utgångspunkt i bidragets storlek utan efter andra allmänna överväganden. Styrelsen föreslår därför att det i bidragshänseende inte görs åtskillnad mellan kommun och annan. Vidare anser styrelsen att de stora ekonomiska insatser som kommunerna förutsätts göra bör beaktas i detta sammanhang. Styrelsen föreslår att bidragsandelen får utgöra högst 40 % av låneunderlaget.

Av motsatt uppfattning är *statens nämnd för samlingslokaler* som konstaterar att den styrningseffekt som förslaget innebär står i överensstämmelse med nuvarande praxis, vilken enligt nämnden bör bibehållas. Även angivna procenttal ansluter sig enligt nämnden till nuvarande regler, om man bortser från effekten av den maximering som de hittillsvarande begränsade anslagsramarna har framtvingat.

1968 års beredning om stat och kyrka finner att det av samlingslokalutredningen formulerade kravet på att lokalen skall drivas av kommun eller öppen förening inte medger att anordningsbidrag utgår till kyrkor och samfund. Undantag från denna regel måste därför enligt beredningen göras.

Utredningens förslag om ett särskilt schablonmässigt beräknat bidrag för inköp av konst, inventarier och pedagogiska hjälpmedel accepteras av flertalet remissinstanser. Både *bostadsstyrelsen* och *statens nämnd för samlingslokaler* förutsätter att den konstnärliga utsmyckning som utgör fast egendom hänförs till låneunderlaget.

Statens handikappråd och *Handikappförbundens centralkommitté* un-

derstryker vikten av att även hjälpmedel för handikappade får ingå i bidraget för lös egendom, t. ex. hörselteknisk utrustning och visuella hjälpmedel. Liknande synpunkter anlägger *FHR* som dessutom förutsätter att särskilda medel också i fortsättningen skall anvisas för konstinköp i mer omfattande och koncentrerad form.

Kommunstyrelsen i Örebro kommun ifrågasätter om inte den föreslagna schabloniseringen av bidraget är i snävaste laget. Önskvärdheten av generösa bidrag till inventarier m. m. framhålls också av *BR* och *Centerns ungdomsförbund.*

Förslagen angående stöd till befintliga lokaler tillstyrks eller lämnas utan erinringar av bl. a. *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, kulturrådet, teater- och musikrådet, vissa länsstyrelser* och *länsbostadsnämnder, servicekommittén, Näringslivets byggnadsdelegation, SABO, SAF, TCO, BR, FHR, VG, Folkparkernas centralorganisation* och *Svenska riksteatern.*

Vägledande för stödverksamheten bör enligt *statens nämnd för samlingslokaler* vara att åtgärderna anpassas till lokalernas återstående livslängd som samlingslokaler och att de genomförs på ett sätt som tryggar ekonomin för hela den återstående tiden. Det sistnämnda kravet förutsätter att också kommunerna medverkar med insatser och garantier. Det måste finnas tillgång till ett planeringsunderlag byggt på kommunernas handlingsprogram.

Teater- och musikrådet finner upprustningsbidragen utomordentligt angelägna och framhåller att flera på teaterområdet verksamma organisationer har allvarligt ifrågasatt möjligheterna att bygga ut eller ens vidmakthålla teaterdistributionen med den lokalstandard som finns f.n. Rådet föreslår att en säkerhetsinriktad upprustning av riksteaterns spelplatser prioriteras vid fördelning av de föreslagna upprustningsbidragen.

Kulturrådet betonar vikten av att upprustningsbidragen får en sådan utformning och omfattning att behoven av samlingslokaler i äldre bostadsområden och i glesbygdsområden kan tillgodoses oavsett vem som är lokalägare.

När det gäller upprustning av det stora antalet befintliga äldre samlingslokaler finner *SABO* det naturligt att ägareförhållandena i första hand kvarstår oförändrade. För den händelse man i enskilda fall skulle finna det vara angeläget eller fördelaktigt med en överlåtelse till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag bör enligt SABO möjligheter öppnas för att praktiskt genomföra sådana åtgärder.

VG godtar upprustningsbidragets maximering till 50 % av kostnaderna. Det bör dock närmare klargöras vad som avses med "kostnader". VG förutsätter att i dessa får inräknas dels egentlig upprustning, dvs. kostnader för nödvändiga reparationer och utbyte av inventarieutrustning, dels ock avlyft av låneskulder samt att detta skall gälla även statsbelånade lokaler, som tidigare erhållit lån med maximal subventionsdel.

Med hänsyn till folkparkernas allmännyttiga karaktär förordar *Folkparkernas centralorganisation* att upprustningsbidrag skall få utgå även till icke statsbelånade lokaler inom folkparkerna. Bristande möjligheter att ekonomiskt klara av om- och nybyggnationer leder i dag i ökad utsträckning till kommunalisering av folkparker, vilket centralorganisationen från samhällsekonomisk synpunkt finner vara ofördelaktigt.

Samtliga remissinstanser som har uttalat sig om den föreslagna tidsbegränsningen av stödverksamheten anser stödperioden vara för kort. En förlängning av perioden till tio år förordas av *statens nämnd för samlingslokaler, teater- och musikrådet, länsstyrelsen i Norrbottens län, HSB, BR, FHR* och *VG*. Utan att ange hur lång tidsperioden bör vara föreslår några remissinstanser att den i vart fall bör vara längre än fem år. Till dessa hör *länsstyrelsen i Kronobergs län, länsbostadsnämnden i Jämtlands län, TCO* och *Handikappförbundens centralkommitté*.

Vad angår organisationen för stödet till samlingslokaler har endast några remissinstanser berört utredningens förslag att beslutanderätten i fråga om anordnings- och upprustningsbidrag samt särskilda eftergifter skall läggas på statens nämnd för samlingslokaler. Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av *statens nämnd för samlingslokaler, statens ungdomsråd, länsstyrelsen i Västernorrlands län, BR, FHR, Centerns ungdomsförbund* och *Moderata ungdomsförbundet*. Av annan mening är *bostadsstyrelsen* vilket har samband med styrelsens i det följande redovisade synpunkter på förfarandet i stödärendena.

Önskemål om viss representation i statens nämnd för samlingslokaler förs fram av *statens ungdomsråd, Svenska kommunförbundet, Folkparkernas centralorganisation, Moderata ungdomsförbundet* och *SFS*. Sålunda anser *Svenska kommunförbundet* det vara motiverat att kommunerna blir väl representerade i nämnden på grund av den väsentliga roll som kommunerna spelar när det gäller allmänna samlingslokaler. *Kommunstyrelsen i Söderköpings kommun* föreslår att antalet ledamöter i nämnden sätts till nio, varav de tre riksorganisationerna bör få utse var sin ledamot. *SFS* förordar att nämnden skall bestå av åtta ledamöter med lika många suppleanter.

Remissinstanserna är starkt delade när det gäller förfarandet i låne- och bidragsärendena. Till de remissinstanser som tillstyrker utredningens förslag eller lämnar dessa utan erinran hör *statens nämnd för samlingslokaler, teater- och musikrådet, länsstyrelserna i Västernorrlands* och *Norrbottens län, länsbostadsnämnderna i Stockholms, Jönköpings* samt *Göteborgs och Bohus län*. *FHR* har intet att erinra mot utredningens förslag men påpekar att en uppdelning av beslutanderätten kan komma att medföra organisatoriska svårigheter för sökanden, varför fasta anvisningar kommer att erfordras.

Statens nämnd för samlingslokaler, länsstyrelsen i Norrbottens län samt *länsbostadsnämnderna i Stockholms* och *Göteborgs och Bohus län*

föreslår att bostadslångivningen skall åvila länsbostadsnämnderna med hänsyn till bl. a. deras betydande erfarenheter av belåning av olika lokaltyper. Bidragsgivningen däremot bör ankomma på statens nämnd för samlingslokaler, som även framdeles bör vara det centrala statliga organet för samlingslokalfrågor med uppgift bl. a. att turordna anmälda projekt, att granska projekten från speciella samlingslokalsynpunkter samt att bevilja anordningsbidrag. Det enda skäl som enligt *länsbostadsnämnden i Stockholms län* kan åberopas för att lägga långivningen hos bostadsstyrelsen är att samarbetet kan tyckas bli enklare mellan två centrala organ än mellan ett centralt organ och en rad länsorgan. Fördelarna är dock skenbara eller obetydliga. Att lägga långivningen hos bostadsstyrelsen stöter på svårigheter bl. a. därigenom att styrelsen inte har direkt tillgång till de regionala kontakterna. Ett förfarande som innebär att både styrelsen och länsbostadsnämnderna deltar i lånehanteringen förefaller alltför omständligt och tidsödande för att kunna fungera tillfredsställande.

Flera remissinstanser avstyrker utredningens förslag eller ställer sig tveksamma till det. Rätt allmänt uppfattas uppdelningen av beslutsfunktionen på två olika myndigheter som olycklig.

Bostadsstyrelsen anför bl. a. Den föreslagna ordningen har enligt bostadsstyrelsens mening genom sin dualism så betydande olägenheter — inte minst av administrativ art — att styrelsen avstyrker den. En förenkling av handläggningen av frågor rörande lån och bidrag för allmänna samlingslokaler borde vinnas om de sammanfördes till endast en myndighet, förslagsvis till bostadsstyrelsen. Ärendena skulle där handläggas av en delegation sammansatt av representanter för riksorganisationer som sysslar med samlingslokaler, kommuner och bostadsstyrelsen. Delegationen bör tillerkännas beslutanderätt med skyldighet att till styrelsen hänskjuta frågor av principiell art, petitafrågor och andra frågor av större vikt.

Vidare framhåller bostadsstyrelsen att det i och för sig kunde vara önskvärt — för uppnående av likhet med formerna för den sedvanliga bostadslångivningen — att uppgiften fick ankomma på länsbostadsnämnderna. Detta ter sig emellertid knappast möjligt, åtminstone i begynnelseskedet, av i första hand två skäl. De riksomfattande intressen som är representerade i nämnden för samlingslokaler kan knappast knytas till en regional myndighet men väl till bostadsstyrelsen. Vidare finns f. n. inte på det regionala eller lokala planet erforderlig kunskap om den tekniska granskning som måste utföras.

Ansökning om såväl lån som bidrag bör ställas och sändas direkt till styrelsen, varefter delegationen när så prövas erforderligt kan inhämta yttrande från länsbostadsnämnden i närmare angivna avseenden. Avser ansökningen endast anordningsbidrag bör delegationen likaledes vara beslutande organ, liksom när det gäller stödet till befintliga lokaler.

Att låne- och bidragsärendena bör avgöras av en enda myndighet — om inte från början, så dock efter viss övergångstid — framhålls mer eller mindre starkt också i yttranden från *universitetskanslersämbetet, statens planverk, länsstyrelsen i Östergötlands län, länsbostadsnämnderna i Östergötlands, Örebro, Jämtlands* och *Norrbottens län* samt *HSB.*

Universitetskanslersämbetet ställer frågan om inte en splittrad handläggningsordning riskerar att medföra att en del av de vinster i fråga om översiktlighet över finansieringsformerna som i övrigt kännetecknar utredningsförslaget härigenom går förlorade.

En lån- och bidragsgivning koncentrerad till bostadsstyrelsen finner *statens planverk, länsstyrelsen i Östergötlands län* och *länsbostadsnämnden i Örebro län* vara lämplig. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser dock att bostadsstyrelsen först på sikt bör ta över de uppgifter som avses åvila statens nämnd för samlingslokaler, varefter nämndens verksamhet kan upphöra. En successiv anpassning av handläggningen för att denna slutligen skall förläggas till bostadsverket förordar även *länsbostadsnämnderna i Östergötlands* och *Jämtlands län.*

Uppenbara fördelar är att vinna om så få beslutsorgan som möjligt är inkopplade, anser *länsbostadsnämnden i Norrbottens län.* I likhet med övrig långivning bör även beslutanderätten avseende bostadslån till allmänna samlingslokaler ligga på länsbostadsnämnderna. Enligt utredningen skall ett av statens nämnd för samlingslokaler meddelat beslut om anordningsbidrag anses visa att lokalerna tillgodoser ett varaktigt behov och att lånet inte är förenat med förlustrisk. Bostadslånemyndighetens beslut i lånefrågan blir härigenom endast av formell karaktär trots att lånemyndigheten tillhandahåller riskkapitalet. Länsbostadsnämnden anser en riktigare beslutsväg vara att nämnden med sin lokalkännedom i första hand prövar bostadslånefrågan och att bidragsfrågan prövas efter lånemyndighetens ställningstagande i lånefrågan.

HSB efterlyser en ytterligare bearbetning av handläggningsrutinerna varvid särskilt bör prövas om antalet beslutsorgan kan begränsas och om inte en starkare regional anknytning av låneärendena kan anses vara ändamålsenlig.

VG ifrågasätter om inte stödverksamheten i sin helhet bör handhas av enbart samlingslokalnämnden, som hittills fungerat fullt tillfredsställande.

De remissinstanser som har yttrat sig över utredningsförslaget att bostadsmyndigheterna skall ta över förvaltningen av utestående samlingslokallån har samtliga tillstyrkt förslaget eller lämnat detta utan erinran. Bland dessa remissinstanser återfinns *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler* samt *vissa länsstyrelser* och *länsbostadsnämnder.*

Bostadsstyrelsen anför att beslut i frågor om uppsägning och överta-

gande av lån bör meddelas av den föreslagna delegationen inom styrelsen efter anmälan av länsbostadsnämnden.

Utredningens förslag beträffande ekonomiskt stöd till de samlingslokalägande riksorganisationerna hälsas med tillfredsställelse av *statens nämnd för samlingslokaler, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, BR, FHR, VG, Folkparkernas centralorganisation, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet* och *Handikappförbundens centralkommitté.*

Folkparkernas centralorganisation framhåller att utredningen inte tycks ha beaktat det omfattande service- och projekteringsarbete som organisationen bedriver för allmänna samlingslokaler och fritidslivet i övrigt. Organisationen föreslår därför att det föreslagna bidraget till de samlingslokalägande riksorganisationerna om sammanlagt 700 000 kr. räknas upp till 1 milj. kr. samt att bidrag skall utgå till organisationen i samma proportion som till övriga samlingslokalägande riksorganisationer.

När det gäller fördelningen av den post om 320 000 kr. som föreslagits för organisationernas arbete med den statliga lån- och bidragsgivningen föreslår *statens nämnd för samlingslokaler* att halva summan fördelas i proportion till de sammanlagda beloppen av de statliga lån och bidrag som förmedlats av resp. organisation under de tre år som ligger närmast före det budgetår under vilket beslut fattas, medan återstoden fördelas i förhållande till antalet beviljade bidragsframställningar under samma tidsperiod. Liknande tankegångar utvecklar *VG* i sitt yttrande.

Såväl *BR* som *FHR* menar att bidrag utöver grundbidraget bör kunna fördelas mellan organisationerna enligt principer varom de själva träffar överenskommelse. Att en sådan kan träffas bekräftar FHR, som haft överläggningar i frågan med BR och VG. Enligt BR:s uppfattning måste dock vid en sådan fördelning större hänsyn tas till antalet låneärenden än lånens sammanlagda storlek i kronor räknat.

Utredningens förslag att medel, förslagsvis 200 000 kr. under en tvåårsperiod, ställs till samlingslokalnämndens förfogande för normerings- och utvecklingsarbete tillstyrks av *samlingslokalnämnden, teater- och musikrådet, BR, FHR, Svenska riksteatern* och *Handikappförbundens centralkommitté. SÖ* finner det befogat att medel anvisas men anser att ett anslag på 200 000 kr. blir otillräckligt.

De *samlingslokalägande riksorganisationerna* tillstyrker förslaget att 200 000 kr. anslås i ett initialskede för teknisk och ekonomisk rådgivning. *SÖ* däremot ställer sig tveksam härtill, om bidraget skulle koncentreras till någon av organisationerna.

I anslutning till utredningens kostnadsberäkningar framhåller *statens nämnd för samlingslokaler* att det planeringsunderlag som efter hand kommer fram från de kommunala bostadsbyggnadsprogram-

men kan väntas komma att belysa behovet av statens ekonomiska medverkan. Tills vidare bör enligt nämnden utredningens kostnadsberäkningar kunna läggas till grund för beslut av statsmakterna. Beräkningarna innebär en ökning av resurserna, vilket bör göra det möjligt att avveckla den maximeringspraxis som hittills förorsakat många lokalföretag ekonomiska svårigheter.

Departementschefen

Staten har sedan år 1942 lämnat ekonomiskt stöd för att främja tillkomsten och bevarandet av allmänna samlingslokaler. Stödverksamheten har varit inriktad på lokaler som tillgodoser främst föreningslivets behov av utrymmen för möten, studieverksamhet och förströelse.

Den dominerande stödformen är lån som täcker en viss del av kostnaderna för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad. Lån kan utgå också för att avhjälpa ekonomiskt trångmål, s. k. saneringslån. Lån är i regel förenat med en kapitalsubvention genom att en del av lånet är ränte- och amorteringsfri och i allmänhet avskrivs när återstoden av lånet har slutamorterats. Formerna för lånestödet har varit i huvudsak oförändrade sedan år 1942. Vissa begränsade reformer har dock genomförts, bl. a. åren 1957 och 1960.

Sistnämnda år kompletterades låneverksamheten med ett särskilt stöd i form av s. k. rekonstruktionsbidrag. Dessa är avsedda att vid sidan av saneringslånen ge stöd till samlingslokaler som inte är ekonomiskt bärkraftiga men som anses fylla ett angeläget behov. Sådana bidrag och lån förutsätter viss kommunal medverkan.

De faktiska stödmöjligheterna beror också av de ramar för verksamheten som statsmakterna bestämmer. För budgetåret 1972/73 gäller för långivningen en ram av 15 milj. kr. och för bidragsgivningen finns ett anslag på 500 000 kr.

Lån och bidrag beviljas av Kungl. Maj:t efter förslag av statens nämnd för samlingslokaler. Lånen förvaltas av länsstyrelserna.

Samlingslokalutredningen har i betänkandet (SOU 1971: 92) Finansiering av allmänna samlingslokaler lagt fram förslag om betydande ändringar i fråga om både utformningen av stödsystemet och de administrativa formerna för stödverksamheten.

Som en utgångspunkt för sina förslag konstaterar utredningen att driften av allmänna samlingslokaler får anses som en samhällsangelägenhet. Jag delar helt denna uppfattning. Av det material som utredningen har redovisat framgår att statens stöd t. o. m. budgetåret 1970/71 har uppgått till 193 milj. kr., varav 117 milj. kr. har beviljats som räntefria stående lån. Härtill kommer kommunernas stöd som torde uppgå till avsevärda belopp. Från samhällets sida har alltså under en lång följd av år gjorts betydande insatser på området.

Fortsatta sådana insatser är enligt min mening viktiga. Formerna för och omfattningen av stödet bör emellertid nu på grundval av utredningens förslag ses över i belysning av vunna erfarenheter och aktuella behov.

Huvudpunkterna i utredningens förslag är följande.

Beträffande nytillkommande lokaler föreslås att kreditbehovet, utöver bottenkredit, skall tillgodoses genom statliga bostadslån och anordningsbidrag. Enligt förslaget skall stödet omfatta inte bara byggnadskostnader, som nu är fallet, utan också kostnader för mark och inventarier. För befintliga lokaler föreslås att nuvarande saneringslån och rekonstruktionsbidrag slopas och under en femårsperiod ersätts av upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av utestående statslån.

Statens ekonomiska insats föreslås vara av engångskaraktär, medan kommunerna förutsätts bära det avgörande ansvaret för samlingslokalernas driftkostnader och särskilt för normala ovisshetsrisker.

Planeringsbehovet i fråga om samlingslokalbyggandet skall enligt förslaget tillgodoses genom att kommunerna till bostadsbyggnadsprogrammen knyter uppgifter om samlingslokaler för vilka statsstöd påräknas.

Beslutanderätten i fråga om anordnings- och upprustningsbidrag samt eftergift av lån föreslås lagd på statens nämnd för samlingslokaler. Beträffande bostadslån föreslås beslutanderätten ligga på bostadslånemyndigheterna.

Vid remissbehandlingen har flertalet av remissinstanserna anslutit sig till de flesta av utredningens förslag eller lämnat dessa utan erinran. Förslaget om förfarandet i låne- och bidragsärendena har dock föranlett starkt delade meningar bland remissinstanserna.

Utredningens förslag kan enligt min uppfattning i sina huvuddrag läggas till grund för en reformering av samlingslokalstödet.

En utgångspunkt för utredningens förslag är dess syn på frågan om *kostnadsfördelningen mellan stat och kommun* i fråga om samlingslokaler. Utredningen anser som jag nyss har nämnt att kommunerna bör ha ett ansvar för samlingslokalernas driftkostnader och normala ovisshetsrisker. Som skäl för sin uppfattning anger utredningen bl. a. att det ytterst är kommunen som har att planera och fatta avgörande beslut om samlingslokalbyggandet.

Att dessa uppgifter vilar på kommunen är enligt min mening ett uttryck för att det i första hand är en kommunal angelägenhet att se till att medborgarna i kommunen har tillgång till samlingslokaler i tillräcklig omfattning, oavsett om huvudmannaskapet för lokalerna läggs på kommunen eller föreningslivet. Om man ser på kommunens ansvar på detta sätt finner jag det naturligt att det statliga stödet till anordnande av samlingslokaler i enlighet med utredningens förslag får karaktären av en engångsinsats. Jag kan alltså ansluta mig till utredningens uppfattning i fråga om kostnadsfördelningen. Med anledning av vad Svenska kom-

munförbundet har framhållit i sitt remissyttrande vill jag understryka att mitt ställningstagande i denna fråga inte innebär att kommunerna skulle ha något formellt bindande ansvar för lokalernas drift. Kommunernas prövning av frågor rörande bidrag till driftkostnader eller annat stöd för fortsatt drift får emellertid göras med utgångspunkt i att ytterligare statligt stöd inte kan påräknas för lokaler som har tillkommit med stöd av bidrag och lån enligt de nya regler som jag förordar i det följande.

Huvudmannaskapet bör enligt utredningen ordnas så att i första hand föreningslivets organisationer engageras som huvudmän för samlingslokalerna. Utredningens skäl härför är bl. a. att lokalerna härigenom blir direkt förankrade i intressegrupper, vilkas initiativ är betydelsefulla. Även i de fall då kommun eller kommunalt företag står som lokalägare bör enligt utredningen lokaldriften så långt som möjligt uppdras åt föreningslivet.

Jag anser liksom utredningen att föreningslivets initiativ och insatser i fråga om samlingslokaler är mycket värdefulla och att huvudmannaskapet därför också i fortsättningen bör anförtros i första hand åt föreningslivets organisationer.

Utredningens förslag beträffande *utformningen av det statliga stödet till nytillkommande lokaler* innebär väsentliga ändringar av nuvarande regler för samlingslokallån och en anknytning till reglerna för bostadslångivningen. I vissa betydelsefulla avseenden skiljer sig dessa två låneformer från varandra. Jag vill därför i korthet redovisa gällande lånebestämmelser.

Lån för anordnande av allmänna samlingslokaler utgår med högst 50 % eller, när synnerliga skäl föreligger, med högst 70 % av det s. k. låneunderlaget, dvs. den godkända kostnaden för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad. En viss del av lånet är regelmässigt räntefri och stående. Denna lånedel, som kan uppgå till högst 50 % av låneunderlaget för ungdomslokaler och högst 40 % av låneunderlaget för övriga samlingslokaler, avskrivs i regel när återstoden av lånet har betalats.

Bostadslån utgår i huvudsak till ny- och ombyggnad av bostadshus. Lån utgår med viss andel av låneunderlaget. Denna andel varierar mellan 15 och 30 %. Den är för kommun eller allmännyttigt företag 30 % och för ideell organisation 20 eller 15 % av låneunderlaget. I låneunderlaget för bostadslån ingår bl. a. markkostnader och kostnader för konstnärlig utsmyckning, vilket inte är fallet beträffande samlingslokallån.

Utredningens förslag innebär att nuvarande räntefria, stående lånedelar skall ersättas med anordningsbidrag. Dessa skall i regel uppgå till 35 % för föreningslokaler och 25 % för kommunägda lokaler, räknat på ett låneunderlag som vidgas till att omfatta kostnader för mark och konstnärlig utsmyckning. Om särskilda skäl föreligger, skall bidrags-

andelen kunna höjas till 40 resp. 30 %. Bidraget skall inte, på sätt som nu sker i fråga om samlingslokallån, maximeras till ett visst högsta belopp. Kreditbehovet i övrigt skall täckas i första hand genom bostadslån. Därvid skall lånet beräknas på låneunderlaget minskat med anordningsbidraget. Lånedelen skall utgöra 30 % för kommun och allmännyttigt företag och undantagslöst 20 % för övriga låntagare.

Remissinstanserna är genomgående positiva till förslaget om statsstöd i form av anordningsbidrag och bostadslån. För egen del förordar jag att i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag stödet till nytillkommande lokaler får formen av en kombination av bidrag och lån. Stödet bör liksom f. n. avse inte bara nybyggnad utan även om- eller tillbyggnad som inte är av endast ringa omfattning samt förvärv.

Bostadsstyrelsen har framhållit att för lån till samlingslokaler i åtskilliga avseenden krävs särskilda bestämmelser som avviker från bostadslånereglerna. Enligt styrelsens mening bör därför samlingslokallån även i fortsättningen vara en särskild låneform. Jag ansluter mig till styrelsens uppfattning. I tillämpliga delar bör samma regler gälla som för bostadslån. Jag återkommer i det följande till vissa särskilda regler för samlingslokallån.

Utredningens förslag om en differentiering av anordningsbidraget så att bidragsandelen blir större för föreningslokaler än för kommunlokaler har föranlett erinringar från bl. a. bostadsstyrelsen. Styrelsen anser att en sådan ordning verkar styrande så att valet av förvaltningsform kan komma att påverkas av bidragsstorleken i stället för av andra allmänna överväganden.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har byggandet och förvaltningen av samlingslokaler till väsentlig del handhafts av föreningslivets organisationer, i första hand Folkets husföreningarnas riksorganisation, Våra Gårdar riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler och Bygdegårdarnas riksförbund. Jag ansluter mig till utredningens bedömning att stödet även i framtiden bör inriktas på att i första hand främja tillkomsten av samlingslokaler av detta slag. Jag finner dock inte anledning att det i bidragsbestämmelserna anges maximigränser som ställer kommunägda lokaler i särställning. Jag förutsätter att prövningen av stödärendena sker så att den nuvarande strukturen för huvudmannaskapet i stort sett bibehålls.

Frågan om den nivå på vilken de bidrags- och lånegränser som jag förordar skall läggas bör enligt min mening i första hand bedömas med utgångspunkt i den nuvarande nivån för det statliga stödet. I enlighet härmed bör bidrag och lån kunna utgå med sammanlagt högst 50 % av låneunderlaget. Bidraget bör i regel inte få överstiga 30 %. När bidrag beviljas med en lägre andel av låneunderlaget än 30 % skall lånet kunna ökas i motsvarande mån, om det finns utrymme härför i den för stödverksamheten fastställda ramen. För att stödet skall kunna få den av-

sedda nivån bör lånet beräknas på hela låneunderlaget utan avdrag för bidraget.

Jag tillstyrker vidare i enlighet med utredningens förslag att låneunderlaget i princip beräknas på samma sätt som för lokaler, för vilka bostadslån utgår och således får omfatta även kostnader för mark och konstnärlig utsmyckning. För sistnämnda ändamål bör till låneunderlaget få göras ett tillägg med högst 3 kr. per kvadratmeter våningsyta. Mitt förslag beträffande låneunderlaget innebär en viss höjning av den nuvarande stödnivån och den höjs ytterligare genom det inventariebidrag som föreslås i det följande.

Två undantag från de nyss angivna huvudreglerna bör göras. Det ena avser frågan om höjning av bidragsandelen i vissa fall. I likhet med utredningen anser jag att denna andel skall kunna höjas med 5 % om det finns särskilda skäl, t. ex. i fråga om lokaler i glesbygdsområden. Det andra undantaget har samband med utredningens förslag att bidraget inte skall maximeras till visst högsta belopp. Jag vill erinra om att det nuvarande systemet med en ram för långivningen har föranlett en maximering av lånebeloppet i det enskilda ärendet. Maximibeloppet utgör f. n. 1,5 milj. kr. En liknande maximering av det statliga stödet när det gäller särskilt stora lokaler bör enligt min mening finnas också i det nya stödsystemet. Jag förordar att maximeringen görs på det sättet att bidrag och lån inte utgår på större låneunderlag än 6 milj. kr. Till frågan om en ram för den totala stödverksamheten återkommer jag i det följande.

Den övre lånegränsen, som bestämmer placeringen av säkerheten för lånet och storleken av den egna kapitalinsatsen, bör i likhet med vad som nu gäller fastställas till 90 % av pantvärdet. Konstruktionen med anordningsbidrag bör föranleda att gränsen sätts i förhållande till pantvärdet minskat med bidraget. Den nyss angivna begränsningen av låneunderlaget till 6 milj. kr. bör inte tillämpas i fråga om pantvärdet. Härigenom skapas ökat utrymme för bottenlån i de fall där låneunderlaget är större än 6 milj. kr.

Några remissinstanser, bl. a. bostadsstyrelsen och statens nämnd för samlingslokaler, har väckt frågan om inte krav bör ställas på kommunal borgen för statslånet. I gällande praxis ställs sådant krav när det föreligger tveksamhet i fråga om möjligheterna att på längre sikt finansiera driften av en planerad samlingslokal och kommunen är angelägen om att samlingslokalen skall komma till stånd. Ett borgensåtagande från kommunens sida kan då vara befogat som en extra säkerhet för statens engagemang. Denna praxis går tillbaka på uttalanden vid 1960 års riksdag (prop. 1960: 112, SU 1960: 91, rskr 1960: 237). Det finns enligt min mening inte anledning att frångå denna ordning. Vidare bör liksom nu kommunal borgen krävas när låntagaren inte kan lämna säkerhet i form av panträtt på grund av att han inte innehar fastigheten med

äganderätt eller tomträtt. I övrigt bör i fråga om säkerhet för lån gälla samma regler som för bostadslån. Det innebär bl. a. viss begränsning av låntagarens rätt att förfoga över panträtt i det utrymme som frigörs genom kommunal borgen. Motsvarande begränsning bör gälla beträffande det fria utrymme som följer av anordningsbidraget.

Behov av *fördjupning* av statslånet uppkommer i den mån det inte är möjligt att få bottenlån, dvs. lån som tas upp på den allmänna kreditmarknaden mot säkerhet av panträtt med bättre förmånsrätt än panträtten för statslånet. Om bottenlån för samlingslokaler som hittills blir oprioriterade på kreditmarknaden, bör enligt utredningen möjligheter öppnas att fördjupa statslånet utöver vad som gäller för bostadslån.

Jag vill erinra om att bostadslån för flerfamiljshus får fördjupas när bottenlånet inte uppgår till 70 % av låneunderlaget. Motsvarande gräns för statslån till samlingslokaler kommer på grund av anordningsbidraget att ligga vid drygt 40 %. Jag är med hänsyn härtill inte beredd att för dessa lån förorda förmånligare fördjupningsregler än för bostadslån.

Styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa har aktualiserat frågan om ändring av det för stadshypoteksinstitutens utlåning gällande kravet på inteckningssäkerhet i syfte att instituten skall kunna medverka vid belåning av kommunägda samlingslokaler. Frågan torde få behandlas i annat sammanhang.

Utredningens förslag om bidrag till *inventarieanskaffning* innebär att bidrag skall utgå för en första uppsättning av inventarier, konst och pedagogiska hjälpmedel, som utgör lös egendom. Bidraget föreslås utgå med 50 % av kostnaden, dock med högst 10 % av låneunderlaget till den del det inte överstiger 500 000 kr. och 5 % av överskjutande belopp. Jag förordar att bidrag får utgå för ifrågavarande ändamål. I syfte att förenkla förfarandet i bidragsärenden och ge bidragstagarna frihet i fråga om inventarieanskaffningen bör dock bidraget beräknas schablonmässigt. Det bör utgå med högst 5 % av låneunderlaget, dock med högst 300 000 kr.

Utredningen föreslår att stöd till *befintliga lokaler* skall utgå i form av upprustningsbidrag och särskild eftergift av utestående statslån. Stödet bör enligt utredningen avse lokaler som bedöms kunna tjäna sitt syfte under en inte alltför kort tid. Det bör kunna användas för såväl upprustning på grund av bl. a. ökade miljö- och standardkrav som avhjälpande av svårigheter vilka beror på befolkningsomflyttningar och strukturförändringar. Upprustningsbidraget föreslås utgå med viss andel av kostnaderna för erforderliga upprustningsåtgärder och för betalning av äldre skulder. Andelen skall utgöra högst 50 % i allmänhet men kunna höjas om det finns synnerliga skäl, t. ex. på grund av behoven i glesbygdsområden. Särskild eftergift av tidigare beviljade statslån, dvs. eftergift före amorteringstidens utgång, bör enligt utredningen kunna kombineras

med upprustningsbidrag. Sådan eftergift bör kunna användas också separat för lokaler som inte kan bära sina kapitalkostnader, när ytterligare kommunala tillskott inte är motiverade. Utredningens förslag stöds av ett stort antal remissinstanser.

Det nuvarande stödet till äldre samlingslokaler i form av saneringslån och rekonstruktionsbidrag bör enligt min mening ersättas med ett stöd som i stort sett utformas enligt utredningens förslag. Som statens nämnd för samlingslokaler har anfört bör en förutsättning för det statliga stödet vara att åtgärderna anpassas till lokalernas återstående användningstid och att det finns trygghet för ekonomin under denna tid, något som förutsätter kommunal medverkan. Jag vill i anslutning härtill erinra om att som förutsättning för saneringslån gäller att kommunen lämnar ekonomiskt stöd som motsvarar minst 25 % av den räntefria stående delen av statslånet. Också i fråga om rekonstruktionsbidrag förutsätts en väsentlig medverkan från kommunen, i allmänhet minst 30 % av bidraget. Jag anser att det även för upprustningsbidrag bör ställas krav på kommunal medverkan i det ekonomiska stödet. Kommunens stöd bör motsvara minst 30 % av det statliga bidraget.

I enlighet med utredningens förslag förordar jag att det statliga bidraget i allmänhet bestäms till högst 50 % av kostnaderna för upprustning och betalning av skulder. Om det finns särskilda skäl, t. ex. i glesbygdsområden, bör kravet på kommunalt bidrag kunna efterges och det statliga bidraget höjas i motsvarande mån. Som upprustning bör räknas både nödvändiga reparationer och utbyte eller komplettering av inventarier. Omfattande om- och tillbyggnadsarbeten bör inte stödjas i denna ordning. Å andra sidan bör upprustningsåtgärderna ha en klart standardhöjande effekt och inte utgöra enbart löpande underhåll.

Jag biträder utredningens förslag att tidigare beviljade statslån skall kunna efterges. Eftergift bör dock medges endast om det föreligger påtaglig risk för förlust på lånet och det i övrigt finns skäl för att genom eftergift lämna stöd till fortsatt drift av lokalen.

Enligt utredningen bör stödet till befintliga lokaler vara av engångskaraktär och av bl. a. denna anledning utgå endast om ansökan görs inom förslagsvis fem år efter det att bestämmelserna trätt i kraft. Flera remissinstanser anser att den föreslagna stödperioden är för kort. Jag anser mig för min del böra förorda utredningens förslag att stödperioden bestäms till fem år.

Jag går nu över till frågan om *förfarandet* i bidrags- och låneärenden.

F. n. gäller att låneärenden angående allmänna samlingslokaler bereds av statens nämnd för samlingslokaler, varefter beslut fattas av Kungl. Maj:t. Utredningen har föreslagit att bostadsmyndigheterna skall ansvara för långivningen, medan samlingslokalnämnden skall besluta om anordnings- och upprustningsbidrag samt särskilda eftergifter.

Utredningens förslag innebär i fråga om nytillkommande lokaler i huvudsak följande.

Ansökningar om lån och bidrag ges in till förmedlingsorganet som med eget yttrande överlämnar ansökningarna till länsbostadsnämnden och samlingslokalnämnden. Efter att ha granskat lokalernas standard, produktionskostnadernas skälighet m. m. lämnar länsbostadsnämnden yttrande till samlingslokalnämnden. Denna meddelar preliminärt beslut om anordningsbidrag. Beslutet förenas med villkor om att bostadslån beviljas. Därefter meddelar bostadsmyndigheten preliminärt lånebeslut. Sedan byggnadsföretaget har färdigställts meddelas slutligt beslut först av samlingslokalnämnden och därefter av lånemyndigheten.

Remissinstanserna är starkt delade i fråga om förfarandet i låne- och bidragsärendena. De remissinstanser som avstyrker eller ställer sig tveksamma till utredningens förslag anser genomgående att en tudelning av beslutanderätten kommer att medföra betydande olägenheter, varför denna föreslås ligga hos en enda myndighet.

En splittring av beslutsfunktionerna på två myndigheter skulle enligt min mening medföra uppenbara nackdelar i form av administrativ tungroddhet och brist på överskådlighet i handläggningen. Jag förordar, i enlighet med det förslag som bostadsstyrelsen har lagt fram, att samtliga ärenden rörande lån, bidrag och eftergifter skall handhas av styrelsen. Inom bostadsstyrelsen bör ärendena i enlighet med vad styrelsen har föreslagit handläggas av en särskild delegation med representanter för bl. a. riksorganisationerna på samlingslokalområdet. Delegationen bör utöva styrelsens beslutanderätt i samtliga samlingslokalärenden, inberäknat ärenden om förhandsprövning och turordning. Frågor av principiell art och andra frågor av större vikt bör dock hänskjutas till styrelsen. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om delegationens sammansättning och uppgifter. Jag vill tilllägga att jag räknar med att det inflytande över samlingslokalärendena som riksorganisationerna på samlingslokalområdet har inom statens nämnd för samlingslokaler skall kunna bevaras inom den nya delegationen för samlingslokaler.

Jag vill här nämna att kulturrådet i betänkandet (SOU 1972: 66) Ny kulturpolitik, som nu remissbehandlas, har anfört vissa synpunkter på bl. a. frågan om handläggningen av samlingslokalärenden. Dessa synpunkter får övervägas vid den kommande beredningen av rådets förslag.

Jag vill slutligen i detta sammanhang beröra det vid remissbehandlingen väckta förslaget om en delegering av beslutanderätten till länsbostadsnämnderna. Utöver de skäl mot en sådan delegering som bostadsstyrelsen har angett vill jag framhålla att de beslutsramar för verksamheten, som jag förordar i det följande, inte kan förenas med en decentraliserad handläggning. Däremot ansluter jag mig till utredningens förslag att länsbostadsnämnderna skall överta länsstyrelsernas uppgifter i fråga om

förvaltningen av utestående samlingslokallån, medan beslut om uppsägning och övertagande av sådana lån skall ankomma på delegationen.

I det följande tar jag upp vissa *särskilda låne- och bidragsvillkor.*

Utredningen har betonat vikten av att en *klar gräns dras mellan allmänna samlingslokaler och vissa andra lokaler,* nämligen lokaler som fungerar som komplement till en mindre grupp bostadslägenheter. Det särskilda stödet till allmänna samlingslokaler bör enligt utredningen inte gälla lokaler som betjänar endast 40—50 lägenheter. Knappheten på investeringsresurser gör vidare enligt utredningen en *prioritering av lokalbehoven* nödvändig. Vid denna bör behovet av lokaler i kommunblocks- eller stadsdelscentra beaktas i första hand så att ett grovmaskigt nät av fullständigt utrustade lokaler tillskapas. Detta bör dock enligt utredningen inte utesluta samlingslokalstöd till lokaler i närcentra, främst i glesbygdsområden. Utredningen anser vidare att behovsprövningen inte kan förenas med en kvotering av investeringsramen mellan samlingslokalföretagens riksorganisationer.

Vad gäller gränsdragningen mellan allmänna samlingslokaler och närlokaler i bostadsområden vill jag erinra om riksdagens beslut förra året (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201) om riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m. Enligt detta beslut gäller som allmän förutsättning för att lokaler skall få inräknas i låneunderlaget och pantvärdet för bostadslån att de har till ändamål att förse de boende inom ett mindre bostadsområde med varor och tjänster. Vägledande vid bedömningen av områdets storlek kan vara t. ex. att bostäderna ligger inom normalt gångavstånd från lokalerna. Låneunderlag och pantvärde får således inte omfatta lokaler som betjänar ett större tätortsområde.

Det synes naturligt att samlingslokalstödet i princip inte utgår för lokaler som omfattas av bostadslångivningen. Stödet bör enligt min mening utgå i huvudsak för lokaler som är avsedda att betjäna större områden. Detta ligger också väl i linje med den hittillsvarande inriktningen av detta stöd och med utredningens förslag att behoven i kommunblocks- eller stadsdelscentra bör beaktas i första hand. Undantag från denna princip bör emellertid kunna göras för lokaler i glesbygdsområden.

Även om behovet av samlingslokaler i glesbygden under årens lopp torde ha blivit ganska väl tillgodosett, utesluter detta inte att ytterligare insatser kan behövas. Med beaktande av den regionala struktur som jag förordade i prop. 1972: 111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten torde mitt resonemang om att samlingslokalstödet bör reserveras för lokaler avsedda att betjäna större bostadsområden genomgående kunna tillämpas på lokalbehovet i primära och regionala centra men vanligtvis inte i kommuncentra och andra mindre orter med ett glest bostadsbestånd. Jag delar utredningens uppfattning

att långa reseavstånd, dåliga kommunikationer m. m. bör motivera ett samlingslokalstöd i glesbygdsområden. Stöd bör således få utgå i dessa områden till lokaler som eljest skulle kunna få bostadslån. Jag vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att lokalbehovet beaktas i ett större perspektiv i samband med den kommunala och regionala planeringen.

Jag kan inte tillstyrka förslaget att samlingslokalstöd skall kunna utgå till *fristående ungdomslokaler* som betjänar ett större bostadsområde. Anordnandet av sådana lokaler bör som hittills utgöra en kommunal angelägenhet. Om särskilt inredda ungdomslokaler inryms i byggnad, för vilken samlingslokalstöd utgår, bör emellertid som nu är fallet kostnaderna för ungdomslokalerna kunna inräknas i låneunderlaget. Fristående ungdomslokaler bör liksom hittills kunna få stöd genom bidrag från allmänna arvsfonden.

När det gäller stöd till *nöjeslokaler* ansluter jag mig till vad utredningen har anfört, vilket innebär att lån enligt nuvarande praxis bör få utgå till bl. a. biografer och danslokaler. Låneunderlaget för sådana lokaler bör dock inte få sättas högre än som kan anses motsvara skälig storlek och utrustningsstandard.

Vidare förordar jag att stödet får omfatta även mindre bibliotek, vilka utöver biblioteksfunktionen fyller en uppgift som samlingslokal, och mindre expeditionslokaler som behövs för förvaltningen av samlingslokalerna. Förslaget att stöd skall kunna utgå till idrotts- och friluftslokaler i anslutning till en större samlingslokal kan jag inte biträda, eftersom statligt stöd för detta ändamål kan utgå i annan ordning. Några remissinstanser har framfört önskemål om statligt stöd till kurs- och lägergårdar samt utställningsutrymmen. Jag kan inte förorda att samlingslokalstöd utgår för dessa ändamål.

Utredningen har föreslagit att för *studentkårlokaler,* frånsett restauranglokaler, skall gälla samma stödbestämmelser som för allmänna samlingslokaler. Föredragande statsrådet i utbildningsdepartementet har tidigare i dag vid anmälan av anslaget Lånefonden för studentkårlokaler förordat att det särskilda stödet för sådana lokaler skall behållas i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete om de obligatoriska studentsammanslutningarnas verksamhet m. m. Det av mig förordade samlingslokalstödet bör alltså inte omfatta kårlokaler.

Enligt nuvarande lånebestämmelser gäller som villkor för lån viss *upplåtelseskyldighet,* nämligen att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåts åt envar inom orten verksam organisation. I likhet med utredningen förordar jag att även icke organiserade grupper skall ha rätt att nyttja lokalerna. Nyss nämnda regel om upplåtelseskyldighet bör därför kompletteras i enlighet härmed. Nuvarande praxis ger lokalägare som tillhör riksorganisation inom nykterhetsrörelsen rätt att vägra upplåtelse av lokalerna såvida alkoholförtä-

ring skall förekomma. Någon anledning att ändra denna praxis anser jag inte föreligga. Till frågan om tillämpning av ett liknande villkor om upplåtelseskyldighet i samband med bostadslån för lokaler återkommer jag i det följande vid anmälan av anslaget Lånefonden för bostadsbyggande.

Vad 1968 års beredning om stat och kyrka i sitt remissyttrande har anfört beträffande samlingslokalstöd även till trossamfund och utformningen av upplåtelseplikten för sådana samfund torde få tas upp i ett senare sammanhang i samband med behandlingen av betänkandet (SOU 1972: 36) Samhälle och trossamfund.

I fråga om *förvaltarfunktionen m. m.* anser utredningen att ett subventionsstöd till föreningslivet bör förbehållas lokaler där den löpande förvaltningen har uppdragits åt öppen förening som inte har annan uppgift än denna förvaltning. Utredningen framhåller att detta kan som redan nu sker åstadkommas genom att etablerade föreningar bildar särskilda byggnadsföreningar för ändamålet. Däremot anser utredningen att låntagarkretsen inte bör begränsas.

Statens nämnd för samlingslokaler utgår i sitt yttrande från att den nuvarande strukturen i fråga om huvudmannaskapet i stort sett skall kunna bibehållas. Detta skulle enligt nämnden betyda att flertalet samlingslokalföreningar också i den fortsatta nyproduktionen kommer att vara sådana som har lokalförvaltningen som sin huvuduppgift. Bostadsstyrelsen förutsätter att utredningen inte har åsyftat att utestänga organisationer som för medlemskap kräver viss åsiktsinriktning. I anslutning till vad dessa två remissinstanser har anfört anser jag mig inte böra förorda en bidragsregel av det innehåll som utredningen har angett.

Med anledning av vad utredningen har anfört om bidragsvillkor till skydd mot att bidraget utnyttjas för enskilda vinstintressen förordar jag att som förutsättning för bidrag skall gälla att bidragstagaren arbetar utan enskilt vinstsyfte eller, om så inte är fallet, att lokalerna ställs till förfogande för kommunen eller företag utan sådant vinstsyfte för i regel minst 30 år.

Samlingslokalutredningen föreslår att ett bättre planeringsunderlag skapas genom att kommunerna i anslutning till de *kommunala bostadsbyggnadsprogrammen* försöksvis lämnar uppgifter om planerat byggande av samlingslokaler och att den kommunala planeringen skall omfatta även befintliga lokaler. Gentemot detta förslag anför både bostadsstyrelsen och Svenska kommunförbundet att uppgifterna inte bör ingå i bostadsbyggnadsprogrammen, eftersom de är avsedda att omfatta inte endast nybyggnad utan också olika åtgärder avseende befintliga samlingslokaler. Svenska kommunförbundet anser vidare att uppgifterna bör beaktas vid bidragsgivningen och inte vid länsstyrelsernas regionala planeringsbedömningar.

Kungl. Maj:t har med anledning av riksdagens beslut (prop. 1972: 72,

CU 1972: 28, rskr 1972: 201) uppdragit åt bostadsstyrelsen att meddela erforderliga föreskrifter om hur de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen skall kunna kompletteras med uppgifter om lokalbyggandet. Dessa uppgifter skall försöksvis och i den omfattning det är lämpligt avse även allmänna samlingslokaler. Hur programarbetet avseende samlingslokaler skall utformas bör enligt min mening övervägas ytterligare med hänsyn till kommande erfarenheter. Det torde därvid vara av mindre betydelse om lokalprogrammet ingår i bostadsbyggnadsprogrammet eller om det har formen av ett särskilt, kompletterande program. Väsentligt är att programmet ger de uppgifter som behövs för planeringen av erforderliga åtgärder i fråga om såväl nytillkommande som befintliga lokaler. Bedömningen av dessa program måste självfallet ske med beaktande av länsstyrelsernas regionala planering.

Önskemål om en *samordning av lokalresurserna* får enligt utredningen inte bli ett självändamål så att väsentliga kvaliteter därigenom offras för alla samverkande parter. Utredningen anser att det för statsstöd inte bör ställas krav på en samordnad lokalanvändning.

Jag vill med anledning härav erinra om att jag i prop. 1972: 1 (bil. 13, s. 254) framhöll att lokaler som tillkommer med stöd av bostadslån bör utformas så att de kan användas så mångsidigt som möjligt och att framtida ändring av lokalernas utformning underlättas. Kraven på samordning och flexibilitet måste dock vägas mot de berättigade intressen som kan finnas i fråga om speciell lokalutformning för viss verksamhet. Vidare framhöll jag att samordning sannolikt kan uppnås genom normer i fråga om den tekniska utformningen samt att det borde ankomma på Kungl. Maj:t att efter utredning bedöma i vad mån sådana normer bör tas upp som föreskrifter, råd eller anvisningar för tillämpningen av byggnadsstadgan eller som lånevillkor.

Kungl. Maj:t har sedermera uppdragit åt statens planverk att i samråd med berörda myndigheter utreda frågan om krav på samordning m. m. I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete bör något villkor om samordning inte gälla för stöd till samlingslokaler. Stödvillkoren bör dock självfallet inte utgöra hinder för en sådan samordning med andra lokaler som är ändamålsenlig och ekonomiskt fördelaktig.

I likhet med samlingslokalutredningen anser jag det betydelsefullt att ett *normerings- och utvecklingsarbete* kommer till stånd, bl. a. med sikte på att samlingslokalerna utformas så att de kan nås av handikappade. Med den av mig förordade handläggningsordningen bör Kungl. Maj:t ge delegationen för samlingslokalfrågor i uppdrag att leda utvecklingsarbetet vad gäller frågor om lokalernas funktion. Utvecklingsarbete i byggnadstekniska frågor ankommer på planverket. Utredningens förslag att särskilda medel skall ställas till förfogande för utvecklingsarbete kan jag inte biträda.

Jag instämmer i utredningens uppfattning att *riksorganisationerna*

för samlingslokaler utför ett betydelsefullt arbete i samband med handläggningen av låne- och bidragsärenden. Bidrag till dessa organisationer, som f. n. bestrids från anslaget till statens nämnd för samlingslokaler, utgår under innevarande budgetår med 100 000 kr. Jag förordar att bidraget för nästa budgetår höjs till 500 000 kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om bidragets fördelning på de olika organisationerna.

Till sist tar jag upp frågan om *övergångsbestämmelser* samt vissa *anslags- och ramfrågor.*

De av mig förordade ändrade grunderna för statens stöd till allmänna samlingslokaler bör tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1973.

Den totala omfattningen av det statliga stödet och av de investeringar som sker med sådant stöd bör bestämmas genom en särskild ram. Denna bör för nästa budgetår omfatta en total bidrags- och långivning om 20 milj. kr. Jag förutsätter att anordningsbidrag och inventariebidrag inte regelmässigt skall utgå med högsta möjliga belopp. Med denna utgångspunkt förordar jag att av ramen högst 12 milj. kr. får tas i anspråk för bidrag. Ramen kan beräknas ge utrymme för nytillkommande samlingslokaler med ett sammanlagt låneunderlag av ca 40 milj. kr. Kungl. Maj:t bör utverka riksdagens bemyndigande att vidga ramen om det behövs av sysselsättningsskäl.

Anordnings- och inventariebidrag bör utgå från ett reservationsanslag med benämningen Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler. Medelsbehovet för dessa bidrag beräknar jag, med hänsyn till tidsskillnaden mellan beslut och utbetalning, till 4—5 milj. kr. under budgetåret 1973/74. Från detta anslag bör bestridas också det av mig förordade bidraget till riksorganisationerna för samlingslokaler, 500 000 kr. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med 5 milj. kr.

Upprustningsbidragen bör utgå från ett reservationsanslag benämnt Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler. Anslaget bör utgöra en ram också för beviljande av särskilda eftergifter av äldre statslån. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår tas upp med 5 milj. kr.

Anslaget Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler bör utgå ur riksstaten vid utgången av innevarande budgetår. Kvarstående reservation på anslaget står därefter under viss tid till förfogande för utbetalning av bidrag som har beviljats före den 1 juli 1973. Också anslaget Statens nämnd för samlingslokaler bör utgå. Enligt vad jag förut har förordat förs en del av de utgifter som f. n. betalas från nämnda anslag över till anslaget Bostadsstyrelsen och andra sådana utgifter till det nya anslaget Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler.

Medelsbehovet under investeringsanslaget Lånefonden för allmänna samlingslokaler beräknar jag till 17 milj. kr. för nästa budgetår. Härvid har jag tagit hänsyn till dels beräknad eftersläpning i utbetalningarna av

lån enligt de nya lånereglerna, dels behovet av medel för utbetalning av lån som har beviljats enligt de äldre lånereglerna.

Beträffande anslaget till upprustningsbidrag och låneanslaget gör jag hemställan i det följande. Här hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna av grunderna för statens stöd till allmänna samlingslokaler, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1973,
2. medge att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1973/74 meddelas inom en ram av 20 000 000 kr., varav högst 12 000 000 kr. får tas i anspråk för bidrag,
3. medge att den under 2 angivna ramen får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl,
4. till *Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

E 8. Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler

Nytt anslag (förslag) [1]5 000 000

[1] En del av anslaget ersätter det enligt riksstaten för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler.

Departementschefen

Under åberopande av vad jag har anfört under punkten E 7 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN *Elfte huvudtiteln*

IV. STATENS UTLÅNINGSFONDER

IV: 10. Statens hantverks- och industrilånefond

1971/72	Utgift	—	Behållning	34 500 000
1972/73	Anslag	20 000 000		
1973/74	Förslag	20 000 000		

Från anslaget överförs medel till statens hantverks- och industrilånefond för utlåning till företagareföreningarna, vilka i sin tur lämnar hantverks- och industrilån till hemslöjds-, hantverks- och småindustriföretag. Långivningen regleras genom kungörelsen (1960: 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri (omtryckt 1968: 354, ändrad 1970: 181, 1971: 450), vilken även innehåller bestämmelser om statlig garanti för lån till hantverks- och industriföretag. Särskilda bestämmelser om statlig garanti för lån till turisthotell finns i brev den 30 juni 1965.

För innevarande budgetår har till fonden anvisats 20 milj. kr. Ramen för statsgaranti till hantverks- och industriföretag m. m. har fastställts till 80 milj. kr. Ramen inrymmer även nyssnämnda garantier för lån till turisthotell, vilka utfärdas av kommerskollegium, och får tas i anspråk för vissa lån till omställningsfrämjande investeringar inom textil- och konfektionsindustrierna.

Kommerskollegium

Föreningarna har beräknat sitt behov av nya lånemedel för budgetåret 1973/74 till 62,6 milj. kr.

Kapitalbehållningen i fonden uppgick enligt kollegiet per den 30 juni 1972 till drygt 300 milj. kr.

De senaste årens utveckling på kreditmarknaden och ändringar av bestämmelserna för föreningarnas långivning har gjort det svårt att påvisa någon bestämd utvecklingstendens i långivningen och att bedöma föreningarnas reella behov av nya lånemedel.

Föreningarnas utlåning av statsmedel uppgick åren 1967—1971 till 38,6, 57,5, 84,6, 77,5 resp. 75,3 milj. kr. Svårigheterna på kreditmarkna-

den under år 1970 för framför allt den mindre industrin medförde stor efterfrågan på lån från föreningarna. Lättnaden på kreditmarknaden under år 1971 minskade företagens anspråk på lån från föreningarna vilket belyses av att föreningarna per den 30 juni 1972 hade ca 40 milj. kr. innestående hos statskontoret mot ca 28 milj. kr. vid motsvarande tidpunkt år 1971. Mot bakgrund härav anser sig kollegiet icke kunna bedöma huruvida föreningarna under budgetåret 1973/74 kommer att behöva låna ytterligare medel ur fonden i tidigare nämnd omfattning. Kollegiet inskränker sig därför till att föreslå att fonden förstärks med samma belopp som riksdagen under en följd av år beviljat, nämligen 20 milj. kr., men förmodar att största delen av företagens behov av finansiellt stöd från föreningarna bör kunna täckas med inflytande amorteringar på äldre lån under förutsättning att kreditmarknaden fortsättningsvis blir lätt.

Vad angår det statliga kreditstödet i form av lånegarantier till hemslöjd, hantverk och småindustri samt till turisthotell anmäler kollegiet att summan av de garantier som beviljats under vart och ett av budgetåren 1966/67—1971/72 utgjorde 45,4, 75,9, 64,8, 39,5, 32,3 resp. 67,4 milj. kr. För innevarande budgetår har fastställts en lånegarantiram på 80 milj. kr. Per den 31 juli 1972 hade garantier beviljats på ca 10,9 milj. kr. Inneliggande ansökningar uppgick vid samma tidpunkt till sammanlagt ca 24 milj. kr. Visserligen minskade anspråken på lånegarantier avsevärt under åren 1969—1970, men eftersom detta enligt kollegiets uppfattning närmast orsakades av kreditmarknadsläget och en klar tendens till ökning av efterfrågan har förmärkts anser kollegiet att garantilåneramen för budgetåret 1973/74 bör fastställas till 100 milj. kr. Som skäl för vidgning av ramen framhåller kollegiet att numera även större industriföretag har behov av garantilånestöd och erinrar slutligen om att det särskilda omställningsstödet till TEKO-industrin numera också skall rymmas inom garantilåneramen.

Yttrande

Företagareföreningarnas förbund anser det mycket väsentligt att företagareföreningarnas insatser på det speciella kreditområde, där de verkar, kan utökas och anser att en ändring bör övervägas av den övre lånegränsen för lånen till företagarna från nuvarande 200 000 kr. till 300 000 kr. genom att föreningarna tillförs större risktäckningsmedel. Förbundet finner storleken av föreningarnas beräknade utlåningsbehov under budgetåret 1973/74 vara välgrundad och föreslår att fonden tillförs ett belopp av 30 milj. kr., att 10 milj. kr. anvisas som risktäckningsmedel för företagareföreningarnas egen låneverksamhet och att den övre gränsen för föreningarnas lån fastställs till 300 000 kr. per företag. Garantilåneramen bör enligt förbundets mening fastställas till 100 milj. kr. eftersom ett starkt uppdämt lånebehov föreligger och en klar tendens till ökad efterfrågan på krediter har förmärkts.

Departementschefen

Jag ansluter mig till kommerskollegiets förslag att statens hantverks- och industrilånefond förstärks med oförändrat 20 milj. kr. för nästa budgetår.

Mot bakgrund av den tendens till ökad efterfrågan på statliga lånegarantier som kollegiet har redovisat biträder jag kollegiets förslag om vidgning av garantiramen med 20 milj. kr. till 100 milj. kr. för budgetåret 1973/74. För en sådan vidgning talar också vad riksdagen vid behandlingen av frågan om försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. har gett till känna i fråga om statlig garanti för krediter till vissa skotillverkande företag (prop. 1972: 127, FöU 1972: 25, rskr 1972: 325). Utskottet erinrade i sitt utlåtande om att kreditstöd enligt kungörelsen om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri kan utgå i särskilda fall även till anskaffning av omsättningstillgångar. Det bör enligt utskottet finnas utrymme för sådana garantier till företag inom skosektorn för att trygga en av försörjningsberedskapsskäl oundgänglig produktionskapacitet.

Lån ur statens hantverks- och industrilånefond och industrilånegarantier är avsedda att tillgodose främst hantverkets och den egentliga småindustrins behov. Om särskilda skäl föreligger kan kreditstöd utgå även till annan industri. Enligt gällande bestämmelser bör frågan om lånegaranti i sistberörda fall av kommerskollegiet hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande, om garantin avser större belopp eller det är särskilt tveksamt hur frågan skall avgöras.

Som jag har anfört förut vid anmälan av anslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader har företagens investeringar i anläggningstillgångar blivit alltmera kapitalkrävande. Detta har fått till konsekvens att en kombination av olika stödformer i växande utsträckning har visat sig lämplig när det gäller att lösa finansieringsproblem för ett och samma företag i samband med mera omfattande investeringar från företagets sida. Det är uppenbart att sådana lösningar medför ökat behov av samordning vid kreditprövningen. Särskilt framträdande blir detta samordningsbehov när det är fråga om större kreditbelopp och större industrier, vilkas verksamhetsområde inte är lokalt avgränsat. Det är därför angeläget att ansökningar om statlig lånegaranti underställs Kungl. Maj:ts prövning i här avsedda fall, vilket förutsätter nära samråd mellan berörda myndigheter vid beredningen av ärendena.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1973/74 beviljas intill ett belopp av 100 000 000 kr.
2. till *Statens hantverks- och industrilånefond* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

IV: 11. Lånefonden för bostadsbyggande

1971/72	Utgift	2 671 600 000	Behållning	582 600 000
1972/73	Anslag	2 835 000 000		
1973/74	Förslag	2 680 000 000		

Från fonden utbetalas bostadslån, räntelån, räntebärande förbättringslån, tomträttslån till kommun samt lån avseende kostnader för outhyrda lägenheter. Fonden belastas också, i obetydlig omfattning, av utbetalning av vissa andra lån som beviljats enligt äldre bestämmelser.

Gällande bestämmelser om *bostadslån* finns i bostadslånekungörelsen (1967: 552, ändrad senast 1972: 303). Enligt dessa bestämmelser utgår lån i huvudsak till ny- och ombyggnad av bostadshus. Bostadslånets storlek bestäms så att det utgör en andel av ett i särskild ordning fastställt låneunderlag. Andelen är 30 % för kommun eller allmännyttigt företag, 28 % för bostadsrättsförening med kommunal insyn, 20 % i fråga om småhus som skall bebos av låntagaren och 15 % i övriga fall. Låneunderlaget bestäms i fråga om nybyggnad enligt en av Kungl. Maj:t fastställd metod som summan av beräknade kostnader för mark och dess iordningställande för bebyggelse samt för byggande. Vid ombyggnad utgör med vissa begränsningar den godkända kostnaden för arbetet låneunderlag. Det förutsätts att underliggande lån tas upp i öppna marknaden. För bostadslån skall erläggas ränta efter en räntesats som fastställs av Kungl. Maj:t för ett kalenderår i sänder. Räntan är subventionsfri. Lånet förutsätts bli återbetalat inom 30 år. Vid ombyggnad kan kortare amorteringstid bestämmas. Betalning av ränta och amortering på bostadslånet skall i flertalet fall omfördelas i tiden enligt särskilda regler. Omfördelningen sker med hjälp av en av statsmakterna fastställd basannuitet och ett paritetstal som Kungl. Maj:t fastställer årligen.

Bestämmelserna om *räntelån* finns i räntelånekungörelsen (1967: 553, ändrad senast 1971: 1183). Räntelån utgår dels för bostadshus som uppförts eller byggts om med stöd av statligt lån som beviljats enligt de bestämmelser som gällde före den 1 januari 1968, dock ej för hus som färdigställts före år 1958, dels för bostadshus som uppförts utan statligt lån, om räntebidrag förut beviljats för huset. Räntelån avser viss del av räntekostnaderna för fastighetslånen. Storleken av räntelån bestäms av en viss räntesats (basränta) och ett paritetstal som fastställs årligen. Ränta utgår efter samma procentsats som för bostadslån. Betalning av ränta och amortering skall ske i den mån paritetstalets ökning möjliggör det.

En redogörelse för bestämmelserna i kungörelsen (1962: 538) om *förbättringslån* (ändrad senast 1972: 759) har lämnats förut under anslaget Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. (p. E 5).

Tomträttslån till kommuner enligt tomträttslånekungörelsen (1965: 905, ändrad senast 1971: 1185) kan utgå till kommuner som upplåtit tomträtt till mark för bostadsändamål.

Lån enligt kungörelsen (1972: 760) om *lån avseende kostnader för outhyrda lägenheter* utgår för täckande av viss del av hyresförluster under åren 1971—1973.

För långivningen i form av bostadslån och förbättringslån fastställer riksdagen årligen olika ramar. Kungl. Maj:t har bemyndigande att under vissa förutsättningar utvidga de fastställda ramarna. 1972 års riksdag har preliminärt fastställt att ramen för lån till nybyggnad får bestämmas med utgångspunkt i följande antal lägenheter: 87 000 år 1972, 87 000 år 1973, 65 000 år 1974 och 50 000 för vart och ett av åren 1975 och 1976. Lån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån får beviljas intill ett belopp av 170 milj. kr. under vart och ett av åren 1972 och 1973. Förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder får meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1973—1977, med möjlighet för Kungl. Maj:t att utvidga antalet om det behövs.

Anslaget till fonden, vilket anvisas med det belopp som behövs för utbetalning av beviljade lån, har förts upp med 2 835 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Bostadsstyrelsens anslagsframställning

Bostadsstyrelsen anför beträffande *bostadsbyggandets och långivningens omfattning och inriktning* följande.

År 1971 färdigställdes genom nybyggnad drygt 107 000 lägenheter, vilket innebär en minskning med ca 2 500 lägenheter i jämförelse med år 1970. Utvecklingen under perioden 1967—1971 framgår av följande tablå.

Inflyttningsfärdiga lägenheter

År	Totalt	Därav i		Andelen (%) lägenheter i småhus
		småhus	flerfamiljshus	
1967	100 213	28 305	71 908	28
1968	106 234	28 656	77 578	27
1969	109 055	31 699	77 356	29
1970	109 843	34 617	75 226	32
1971	107 188	31 945	75 243	30

Tillskottet av lägenheter under år 1971 fördelar sig med 32 000 på lägenheter i småhus och 75 200 på lägenheter i övriga hus — här benämnda flerfamiljshus. Andelen lägenheter i småhus uppgår härmed till 30 %, vilket innebär en minskning med 2 procentenheter jämfört med närmast föregående år.

Av 1971 års tillskott av lägenheter i flerfamiljshus utgjordes 5 300 av rum i s. k. specialbostäder, dvs. bostäder för studenter, åldringar i ålderdomshem, personal vid sjukhus och vårdanstalter etc. Av dessa specialbostäder utgjordes 2 100 av rum i ålderdomshem, jämfört med 2 700 under år 1970.

Antalet under första halvåret 1972 färdigställda lägenheter var praktiskt taget detsamma som under motsvarande period år 1971. Under andra halvåret 1972 beräknas färdigställandet bli av sådan omfattning att lägenhetstillskottet för hela år 1972 torde komma att uppgå till ca 107 000, dvs. samma som under år 1971. Jämfört med år 1971 beräknas dock antalet färdigställda lägenheter i småhus öka med ca 6 000 och antalet lägenheter i flerfamiljshus minska i samma mån.

Uppgifterna om påbörjandet i följande tablå avser för åren 1967—1969, och beträffande småhusen även för år 1970, företag för vilka schaktnings- och sprängningsarbeten påbörjats. Fr. o. m. år 1971 övergick statistiska centralbyrån till en annan definition av påbörjandet. Enligt denna räknas ett företag som påbörjat först när de egentliga byggnadsarbetena påbörjats. För flerfamiljshus redovisas påbörjandet enligt denna definition även för år 1970.

Påbörjade lägenheter

År	Totalt	Därav i		Andelen (%) lägenheter i småhus
		småhus	flerfamiljshus	
1967	99 800	28 300	71 500	28
1968	107 400	30 200	77 100	28
1969	105 500	34 200	71 200	32
1970	106 600	30 900	75 700	29
1971	104 300	35 600	68 700	34

Under år 1971 påbörjades något över 104 000 lägenheter, dvs. ca 2 300 lägenheter mindre än under år 1970. Påbörjandet av småhus ökade med 4 700 lägenheter medan antalet lägenheter i flerfamiljshus minskade med 7 000. Detta innebar en ökning av andelen lägenheter i småhus från 29 till 34 %.

De hittills fastställda ramarna för beslut om bostadslån under år 1972 ger utrymme för beslut om lån till företag med ca 89 000 lägenheter. För företag utan statliga lån gäller en ram för meddelande av byggnadstillstånd på 7 000 lägenheter. Vidare har Kungl. Maj:t beslutat att för småhus utan statliga lån får byggnadstillstånd utan rambegränsning meddelas för påbörjande under tiden september—december 1972. Förutsättningar för beslut om lån resp. tillstånd under år 1972 kan beräknas finnas för högst ca 100 000 lägenheter.

Under första halvåret 1972 påbörjades 40 700 lägenheter, dvs. inemot 2 000 lägenheter mindre än under första halvåret 1971. Mellan de två

perioderna har det skett en markant förändring i fördelningen på hustyper. Antalet lägenheter i flerfamiljshus har minskat med ca 5 000, medan antalet lägenheter i småhus har ökat med ca 3 000. Detta innebär en ökning av andelen småhus från 28 till 36 %.

Vid slutet av år 1971 var antalet lägenheter i pågående företag ca 3 000 lägre än vid motsvarande tidpunkt ett år tidigare. Vid slutet av juni år 1972 var antalet lägenheter i pågående företag ca 5 000 lägre än vid slutet av föregående år och ca 16 000 lägenheter lägre än vid slutet av juni år 1970.

I fråga om bostadsbyggandets regionala fördelning var storstadsområdenas andel av färdigställandet i hela riket under år 1971 38,5 % jämfört med 40 % år 1970. I Stor-Stockholm var lägenhetstillskottet i stort sett oförändrat medan det minskade i Stor-Göteborg och Stor-Malmö.

I landet utanför storstadsområdena, där antalet inflyttningsfärdiga lägenheter var i stort sett lika de båda åren, minskade lägenhetstillskottet något i kommunblocken med minst 75 000 invånare.

Storstadsområdenas andel av påbörjandet var 35,5 % år 1971 jämfört med 39,9 % år 1970. Minskningen avsåg Stor-Stockholm och — särskilt markant — Stor-Göteborg. I Stor-Malmö var påbörjandet i stort sett oförändrat.

I kommunblocken i övrigt kan konstateras ett visst ökat påbörjande i de medelstora blocken och en markerad ökning — ca 4 000 lägenheter — i block med högst 30 000 invånare.

Beträffande fördelningen på lägenhetstyper var under år 1971 andelen lägenheter om fyra eller flera rum och kök i flerfamiljshus oförändrad jämfört med år 1970, medan trerumslägenheternas andel ökade något och tvårumslägenheternas minskade något. I småhusen minskade andelen stora lägenheter något medan trerumslägenheternas andel ökade i motsvarande mån. Förändringarna framgår av följande tablå.

Inflyttningsfärdiga lägenheter fördelade på lägenhetstyper

År för inflyttning	Antal lägenheter	Därav i %			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 el. fler rum
Samtliga hus					
1969	109 055	19,4	19,6	27,0	33,9
1970	109 843	18,7	21,2	26,0	34,1
1971	107 188	19,5	20,8	27,5	32,2
Småhus					
1969	31 699	3,4	3,9	4,4	88,3
1970	34 617	2,0	3,8	4,9	89,2
1971	31 945	2,3	3,4	6,9	87,4
Flerfamiljshus					
1969	77 356	26,0	26,1	36,3	11,7
1970	75 226	26,4	29,2	35,7	8,8
1971	75 243	26,8	28,1	36,3	8,8

Den sedan mitten av 1960-talet inträdda förskjutningen mot mindre lägenhetstyper i flerfamiljshusen har — såvitt gäller färdigställandet under år 1971 — således upphört. Uppgifter om lägenhetsfördelningen i de flerfamiljshusprojekt som erhöll preliminärt beslut om lån under åren 1970 och 1971 tyder dock på att en förskjutning mot mindre lägenhetstyper återigen kan framträda i 1972 års lägenhetstillskott.

Uppgifterna om lägenhetsfördelningen i småhus med beslut om lån under åren 1970 och 1971 visar en viss minskning av andelen småhus med fyra rum och en ökning av andelen större småhus.

De uppgifter som förelåg vid början av år 1972 om produktionens inriktning inom det årets låneram tydde på en ökning av den genomsnittliga våningsytan i de belånade projekten från 91,3 m² under år 1971 till 93,4 m². Denna ökning var framför allt en följd av en kraftigt ökad andel småhus, från 26 till 31 %.

Sedan dessa uppgifter lämnades har ett flertal ändringar skett beträffande låneramen och dess utnyttjande: total utvidgning av ramen, omfördelning mellan kommuner och utbyte av projekt. Lånebesluten under första halvåret 1972 tyder på en ytterligare något ökad småhusandel. För flerfamiljshusen och småhusen är genomsnittsytorna ungefär desamma som i 1971 års långivning.

De kommunala bostadsbyggnadsprogram för åren 1972—76 jämförda med dem för åren 1971—75 tyder — såvitt gäller flerfamiljshusen — på en något minskad andel smålägenheter och andel lägenheter om fyra eller flera rum och kök, en minskning med en procentenhet vardera. Andelen tvårumslägenheter ökar med två procentenheter. Småhusandelen mellan de två programomgångarna ökar från 34 till 39 %. Detta innebär i fråga om totalproduktionen en markerad förskjutning mot större lägenhetstyper.

De färdigställda lägenheternas fördelning efter byggherrekategori framgår av följande tablå.

Färdigställda lägenheters fördelning efter byggherrekategori

Färdigställningsår	Andel lägenheter (%) uppförda av byggherrar inom följande sektorer			
	Offentliga sektorn	Rikskooperativa företag	Övriga kooperativa företag	Enskilda
Småhus				
1967	10	5	1	83
1968	10	4	0	86
1969	10	2	0	88
1970	8	1	0	90
1971	8	1	0	91
Flerfamiljshus				
1967	57	22	3	18
1968	57	22	3	18
1969	59	19	4	18
1970	59	19	3	19
1971	62	17	3	18

I fråga om småhusen har såväl den offentliga som den kooperativa sektorns andel minskat under senare år. Även i fråga om flerfamiljshusen har den kooperativa sektorns andel minskat, varvid den offentliga sektorn ökat något. När det gäller den statliga långivningen till flerfamiljshus har de allmännyttiga företagens andel ökat markerat under de senaste åren, under det att de kooperativa företagens andel har minskat. För de enskilda företagen har ingen nämnvärd förändring inträffat.

Antalet färdigställda lägenheter utan statligt stöd minskade under år 1971 med 1 200 till 11 700. Andelen lägenheter med statligt stöd var år 1971 89 %, jämfört med 88 % under år 1970. Av följande tablå framgår motsvarande andelar för småhus och flerfamiljshus.

Färdigställda lägenheter med statligt stöd

År	Andel lägenheter (%) med statligt stöd	
	Småhus	Flerfamiljshus
1967	85	92
1968	83	94
1969	77	93
1970	78	93
1971	77	94

Av antalet påbörjade lägenheter under år 1971 var andelen lägenheter med statligt stöd 86 %. För småhusen och flerfamiljshusen var motsvarande tal 68 resp. 95 %. Den statstödda andelen småhus var sålunda markerat lägre än i 1971 års färdigställande.

Kostnaderna för bostadsbyggandet var relativt stabila under åren 1967—69. Efter halvårsskiftet 1969 började dock en prisökning som markerades ytterligare åren 1970 och 1971. Medellägenhetsytan minskade under åren 1967—1971 från 75 till 69 m², vilket verkade höjande på kostnaden per m² men återhållande på kostnadsutvecklingen per lägenhet.

Kostnadsutvecklingen för den färdiga produkten har under senare år enligt låneunderlagsgruppens sammanställningar varit väsentligt mer dämpad än den indexmässiga prisutvecklingen. Skillnaden i prisutvecklingen mellan låneunderlagsgruppens material och byggnadskostnadsindex hänger samman med bl. a. rationaliseringar i byggledet, förändringar i projektstrukturen mot större projekt och längre serier och därmed ändrade villkor för upphandlingen. Kommuner, byggherrar och producenter har genom planering och samordnat byggande samt genom sparsamhet i viss utsträckning lyckats motverka den prisstegring som de fördyrade produktionsfaktorerna skulle ha givit anledning till.

Uppgifterna i följande tablå är hämtade från låneunderlagsgruppens undersökningar av kostnader i låneansökningarna för flerfamiljshus och avser företag inom exploateringsområden med preliminärt beslut om

lån åren 1967—1971. I tablån redovisas dels genomsnittlig lägenhetsyta (ly), dels genomsnittlig byggnads- resp. produktionskostnad per m², dels den procentuella kostnadsökningen i förhållande till närmast föregående år, dels överkostnaden (dvs. de procenttal varmed byggnadskostnaden överstiger byggnadskostnadsdelen i pantvärdet resp. produktionskostnaden överstiger pantvärdet).

Kostnader och yta för en genomsnittslägenhet åren 1967—1971

År	Lägenhetsyta m²	Byggnadskostnad			Produktionskostnad		
		kr. per m² ly	förändr. i %	överkostnad i %	kr. per m² ly	förändr. i %	överkostnad i %
1967	75,0	916	—0,9	3,9	977	—1,1	3,8
1968	72,5	939	2,5	1,5	1 011	3,5	1,7
1969	70,8	940	0,1	1,1	1 013	0,2	1,5
1970	69,5	981	4,4	3,1	1 057	4,3	3,1
1971	68,6	1 039	5,9	—0,1	1 120	6,0	0,2

Kostnaden per m² påverkas av ändringar i lägenhetssammansättningen. Ökningen i kostnad per m² ly under senare år skulle till stor del ha eliminerats om lägenhetsstorlekarna varit oförändrade. För att möta prishöjningarna har byggherrarna i viss utsträckning lagt om produktionen till lägenheter om färre antal rum och man har även minskat ytan för lägenheter med givet rumsantal.

I följande tablå redovisas den beräknade kostnaden för en 3-rumslägenhet inom exploateringsområde under åren 1967—1971. Härav framgår att byggnadskostnaden per m² var i stort sett densamma de tre första åren men ökade fr. o. m. år 1970. Eftersom lägenhetsytan samtidigt minskade, har emellertid den totala kostnadsökningen per lägenhet varit måttlig.

Beräknad kostnad för en 3-rumslägenhet

År	Lägenhetsyta m²	Byggnadskostnad		Produktionskostnad	
		kr. per m² ly	kr. per lgh	kr. per m² ly	kr. per lgh
1967	82	890	73 000	951	78 000
1968	81	906	73 400	978	79 200
1969	80	902	72 200	975	78 000
1970	79	942	74 400	1 018	80 400
1971	78	997	77 800	1 078	84 100

Medelvärdet för hela riket av schablonbeloppen för mark- och exploateringskostnader för flerfamiljshus har under år 1971 ökat med närmare 5 kr./m² våningsyta (vy) till 64 kr./m² vy eller med ca 8 %. För åren 1969 och 1970 kunde ökningar med 4 resp. 8 % konstateras. Under år

1970 låg schablonbeloppen i det närmaste i paritet med de faktiska kostnaderna. Enligt låneunderlagsgruppens undersökningar översteg således de genomsnittliga kostnaderna för hela riket för mark och exploatering motsvarande del av pantvärdet med endast 1,8 %. Under år 1971 har överkostnaden för mark och exploatering stigit och var enligt låneunderlagsgruppens undersökningar 6,5 %.

Medelvärdet för hela riket av tilläggsbeloppen för grundläggnings- och grovplaneringskostnader för flerfamiljshus har under år 1971 ökat med närmare 2 kr./m² vy eller 6 % till 33 kr./m² vy. För år 1969 var medelvärdet i det närmaste oförändrat jämfört med närmast föregående år, medan en ökning med 5 % kunde konstateras för år 1970. Överkostnaden är större för grundläggning och grovplanering än för mark och exploatering. År 1971 var överkostnaden för grundläggning och grovplanering enligt låneunderlagsgruppens undersökningar 11,8 %.

Av produktionskostnaden för en lägenhet i flerfamiljshus inom exploateringsområde med preliminärt beslut åren 1970 och 1971 utgjorde kostnaden för mark och exploatering drygt 7 % och kostnaden för grundläggning och grovplanering likaledes drygt 7 %, dvs. i det närmaste samma procentandelar som för åren 1968 och 1969.

Hyrorna i nyproducerade, statsbelånade flerfamiljshus kan följas genom statistiska centralbyråns årliga undersökningar. Uppgifterna för år 1971 är tills vidare preliminära.

I följande tablå belyses hyresnivån för lägenheter tillhöriga allmännyttiga företag och färdigställda åren 1970 och 1971. Dessa företag svarade år 1971 för 58 % av den statsbelånade flerfamiljshusproduktionen. Uppgifterna avser den vanligaste lägenhetstypen — 3 rum och kök — som utgör nära 40 % av produktionen.

Hyrorna för lägenheter i allmännyttiga företag om 3 rum och kök färdigställda åren 1970 och 1971

	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Kommunblock med över 75.000 invånare	Övriga kommunblock
Hyra per lägenhet, kr. [1]					
1970	7 560	6 750	5 760	6 360	6 030
1971	7 790	7 320	6 200	6 720	6 380
Hyra per m² bostadslägenhetsyta, kr. [1]					
1970	94	87	73	79	77
1971	99	94	78	84	82
Bostadslägenhetsyta per lägenhet, m²					
1970	81	78	79	80	79
1971	78	78	79	80	78

[1] Hyra inkl. bränsle.

Mellan åren 1968 och 1969 steg hyrorna i nyproduktionen i tämligen begränsad omfattning, men år 1970 började en kraftigare stegring som accentuerades under år 1971. Ökningen av hyran per m² har förstärkts av att den genomsnittliga lägenhetsytan successivt har minskat.

De *årliga hyresförändringarna i hela beståndet* kan belysas genom de bostads- och hyresundersökningar som statistiska centralbyrån årligen genomför. De uppgifter om hyresförändringarna som redovisas i följande tablå avser inte lägenheter som sammanslagits eller uppdelats, som på annat sätt ändrat rumsantal eller hänförts till skilda kvalitetsgrupper.

Hyresförändringar för lägenhetsbeståndet under åren 1968—1971

Byggnadsperiod	Ökning av månadshyran i % från december till december resp. år		
	1968—69	1969—70	1970—71
—1900	5,0	3,2	4,3
1901—1920	6,4	4,3	4,0
1921—1940	6,5	4,0	4,0
1941—1950	6,1	3,6	4,9
1951—1960	5,1	3,0	5,6
1961—1965	4,1	2,6	5,1
1966—1968	2,3	2,3	·
1966—1969	·	2,0	4,5
1966—1970	·	·	4,2
Samtliga	4,8	3,0	4,7

I det totala beståndet av hyreslägenheter ökade hyrorna i genomsnitt med inemot 5 % mellan åren 1968 och 1969 resp. åren 1970 och 1971. Mellan åren 1969 och 1970 var hyresstegringen något lägre, 3 %. Några större skillnader i hyreshöjningarna för hus byggda under olika perioder föreligger inte.

I den bostadspolitiska debatten har sedan länge använts olika tal avseende *förhållandet mellan hyror och inkomster*. För att aktualisera tidigare beräkningar av sådana tal har bostadsstyrelsen gjort vissa nya beräkningar. Dessa avser hyrorna vid den första upplåtelsen (förstagångshyrorna) av lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus, färdigställda sedan början av 1950-talet. Förstagångshyrorna har sedan sammanställts med uppgifter om medianinkomsten för gifta.

I följande sammanställning redovisas en beräknad genomsnittshyra för lägenheter om 2 resp. 3 rum och kök samt dennas andel av medianinkomsten för gifta vissa år. Uppgifterna är genomsnitt för hela riket.

Beräknad genomsnittshyra och hyrans andel av inkomsten vissa år

	Yta m²	Medel-hyra kr/år	Hyrans andel av medianinkomsten (%)	
			Gifta män	Gifta par
2 rum o kök				
1955	56	2 100	20,3	18,4
1960	58	2 900	21,6	18,9
1965	64	4 000	20,2	17,0
1970	64	5 500	20,2	17,0
3 rum o kök				
1955	71	2 650	25,7	23,4
1960	72	3 550	26,8	21,6
1965	81	5 000	25,6	21,6
1970	79	6 700	24,6	20,9

Uppgifterna tyder på att hyresprocenten i genomsnitt för en nybyggd lägenhet med givet rumsantal har varit i stort sett oförändrad eller svagt sjunkande och att den utvecklats något gynnsammare under senare hälften av 1960-talet än under slutet av 1950-talet. Styrelsen påpekar att detta konstaterande bara gäller förhållandet mellan utvecklingen av genomsnittlig inkomst och genomsnittlig hyra för vissa lägenhetstyper. De angivna procenttalen säger således ingenting om hur stor del av inkomsten hushållen faktiskt har använt till hyra vid inflyttning i nybyggda hus.

Någon säker bedömning av hur inkomster och hyror i nyproduktionen kan komma att förändras den närmaste tiden kan inte göras. Under år 1971 ökade förstagångshyran med ca 6 %, och en ökning kan förväntas även under år 1972. Även ökningen av de nominella inkomsterna är dock relativt stor dessa år.

En mera nyanserad bild av utvecklingen än den som de här redovisade beräkningarna ger skulle kunna erhållas genom att i stället för sammanräknad nettoinkomst analysera utvecklingen av de för hushållen disponibla inkomsterna, dvs. med beaktande av skatter, transfereringar i form av t. ex. barnbidrag och det speciella bostadspolitiska stödet i form av bostadstillägg för barnfamiljer. I förevarande sammanhang har emellertid styrelsen endast velat belysa utvecklingen i grova drag och ge ett underlag för fortsatta överväganden.

I samband med de tidigare nämnda hyresundersökningarna har även *förekomsten av outhyrda lägenheter* kartlagts. Uppgifterna avser andelen outhyrda lägenheter i den statligt belånade flerfamiljshusproduktionen under åren 1967—1971 viss tid efter husens färdigställande. Resultatet av kartläggningen visas i följande tablå.

Andel (%) outhyrda lägenheter inom olika ortsgrupper tre månader efter färdigställandet.

Färdigställande-period	Stor-Stock-holm	Stor-Göte-borg	Stor-Malmö	Kommunblock med mer än 75 000 invånare	Övriga kommun-block	Hela riket
1967						
1—3 kvartalen	0,4	3,6	—	2,6	4,2	3,0
1968						
1 halvåret	1,8	11,9	0,4	6,3	5,9	5,4
2 ”	2,1	9,8	0,2	4,2	5,6	4,9
1969						
1 halvåret	3,7	5,5	0,8	5,5	3,3	3,8
2 ”	1,3	5,5	0,2	0,5	2,4	2,2
1970						
1 halvåret	1,6	5,4	0,3	3,3	1,0	2,2
2 ”	0,5	4,3	1,7	0,7	1,6	1,6
1971						
1 halvåret	3,2	7,4	1,2	2,4	4,2	3,9
2 ”	2,6	12,7	2,6	7,8	8,8	7,5

Under åren 1969 och 1970 minskade för hela riket andelen outhyrda lägenheter. Under år 1971 har emellertid uthyrningssvårigheterna åter ökat. Mellan färdigställandet första och andra halvåret 1971 nära nog fördubblades andelen lägenheter som var outhyrda tre månader efter färdigställandet, från ca 4 % till mellan 7 och 8 %.

Med anledning av de under år 1971 ökade uthyrningssvårigheterna, som inte endast drabbat den nyaste produktionen utan även berört ledigblivna lägenheter i något äldre hus, har bostadsstyrelsen genomfört en särskild undersökning rörande under åren 1967—1971 färdigställda lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus. Undersökningen avsåg hur många av dessa lägenheter som inte var upplåtna den 1 mars 1972 och redovisas i följande tablå.

Outhyrda lägenheter den 1 mars 1972 i hus färdigställda åren 1967—1971

	Ortsgrupper					
	Stor-Stock-holm	Stor-Göte-borg	Stor-Malmö	Kommun-block med över 75 000 invånare	Övriga kommun-block	Hela riket
Antal outhyrda lägenheter	540	2 720	330	1 690	2 920	8 200
Outhyrda lägenheter i % av samtliga färdigställda lägenheter:						
Totalt	0,9	6,2	1,5	2,7	2,2	2,5
Allmännyttiga	0,3	8,9	2,4	3,9	2,0	2,9
Kooperativa	1,9	2,4	0,3	0,8	3,2	2,0
Enskilda	1,3	4,5	3,1	2,2	1,2	2,3

I följande tablå redovisas andelen outhyrda lägenheter i olika årgångar.

Andel (%) outhyrda lägenheter den 1 mars 1972 i hus färdigställda åren 1967—1971

1967	1968	1969	1970	1971
1,7	2,4	2,5	1,8	4,3

Andelen outhyrda lägenheter var, som framgår av tablån, högst i 1971 års produktion. Men även i de tidigare årens produktion förekom ett inte oväsentligt antal outhyrda lägenheter. Vid jämförelse med tidigare undersökningar kan konstateras att det inte enbart är fråga om från färdigställandet ännu kvarstående uthyrningsproblem utan att även tidigare upplåtna lägenheter inte kunnat hyras ut igen efter den senaste hyresgästens avflyttning.

Bostadsstyrelsen har fortsatt med sin årliga enkät om *bostadsförmedlingarnas verksamhet* innefattande uppgifter om nyregistrerade, avregistrerade och kvarstående bostadssökande. Enkäten avseende år 1971 har begränsats till kommunerna i de tre storstadsområdena samt till kommuner med minst 30 000 invånare. Av 62 kommuner har 39 svarat ja på frågan om bostadssituationen i kommunen väsentligt ändrats under år 1971. Endast ett par kommuner har ansett att förändringen inneburit ökade svårigheter att få bostad. De övriga har lämnat sådana beskrivningar av förändringarna som innebär att det blivit lättare att få bostad.

Antalet nyregistrerade sökande ökade mellan år 1969 och år 1970 med 9 % men minskade mellan år 1970 och år 1971 med 7 %. Antalet avregistrerade sökande var 8 % fler under år 1970 än under år 1969 och 16 % fler under år 1971 än under år 1970. Antalet som avregistrerats därför att de erhållit lägenhet var i stort sett detsamma de tre åren, medan de som avregistrerats av andra skäl sålunda ökade kraftigt. Dessa förändringar i antalet ny- och avregistrerade ledde till en minskning av antalet kvarstående sökande med 9 % under år 1971, jämfört med en ökning med 1 % under år 1970.

Bostadsförmedlingarna har fått uppge hur lång tid som förflyter till första erbjudandet om nyproducerad lägenhet. Mellan de två senaste årens enkäter kan konstateras en förskjutning mot kortare väntetider till det första erbjudandet. Ett annat uttryck för det ändrade bostadsmarknadsläget är att det under år 1971 har blivit vanligare att sökandena avböjer erbjudanden om lägenhet.

I fråga om *kreditförsörjningen* förutsätter bostadsstyrelsen att de samarbetsformer som utvecklats mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten skall göra det möjligt att smidigt lösa uppkommande problem så att inte kreditsvårigheter ytterligare försenar påbörjandet.

Ett väsentligt större kreditförsörjningsproblem utgör emellertid den sedan ungefär ett år tillbaka växande kön hos stadshypoteksinstitutionen och kreditaktiebolagen av byggherrar som väntar på att få sina beviljade fastighetslån utbetalade och därmed kunna avlyfta byggnadskrediten. Denna utveckling sammanhänger med bostadshypoteksinstitutens minskade emissioner av obligationer. Under tolvmånadersperioden fram t. o. m. maj 1971 uppgick det tecknade beloppet, exkl. konverteringar, till 7 258 milj. kr. Under tolvmånadersperioden fram t. o. m. maj 1972 var motsvarande belopp 6 183 milj. kr.

Bostadsstyrelsen understryker det allvarliga i den uppkomna situationen. Hypoteksinstituten måste få medel i sådan omfattning att inte bara tillväxten i beviljade, ej utbetalade lån hejdas utan att också den uppkomna ökningen i lånebalansen kan avvecklas och den löpande efterfrågan från en fortsatt stor bostadsproduktion kan tillgodoses. Detta kommer att ställa stora krav på kapitalmarknaden samtidigt som bl. a. staten och kommunerna har stora lånebehov. Bostadsstyrelsen hemställer om snara åtgärder för att förbättra avlyftssituationen.

I sin anslagsframställning år 1971 redovisade styrelsen vidtagna åtgärder med anledning av 1970 års riksdags uttalande om behovet av en *kartläggning av trångboddheten*. Efter samråd med Svenska kommunförbundet, socialstyrelsen och statistiska centralbyrån rekommenderade styrelsen i skrivelse den 2 juli 1971 kommunerna att genomföra en kartläggning av i första hand trångboddhet bland barnfamiljer.

För att få en belysning av kommunernas åtgärder och erfarenheter har styrelsen under våren 1972 gjort en enkät till samtliga kommuner.

Hälften av kommunerna som svarat uppger att de påbörjat eller planerar en kartläggning av trångboddheten. Andelen kommuner som uppgivit att de genomfört, påbörjat eller planerar en kartläggning är störst i storstadsområdena och bland övriga kommuner med minst 10 000 invånare. Nästan alla kommuner har använt eller planerar att använda ansökningar eller beslut om bostadstillägg som underlag för kartläggningen, dvs. den kartläggningsmetod som bostadsstyrelsen i första hand rekommenderade. Ett mindre antal kommuner har utnyttjat även andra uppgiftskällor och tagit med andra hushållsgrupper i inventeringen. Endast ett 70-tal av 426 svarande kommuner uppger att andra kommunala myndigheter än förmedlingsorganet medverkar i kartläggningen. De medverkande är främst socialnämnd eller andra socialvårdsorgan och bostadsförmedling.

På frågan om särskilda åtgärder har vidtagits för att lösa trångboddhetsproblem har 130 kommuner svarat ja. Den vanligaste åtgärden är att trångbodda hushåll får förtur vid fördelning av bostäder eller egnahemstomter eller vid turordning av egnahemsbyggande.

Bland andra åtgärder är medverkan av sociala organ både för att anskaffa bostäder och för att lösa ekonomiska problem de vanligast

förekommande. Åtgärder som nämns i detta sammanhang är medverkan till att familjer kunnat få bostadstillägg, utvidgning av bostadstilläggen utöver statsbidragsnormerna, socialhjälp till hyra, kommunal borgen för anskaffning av bostadsrättslägenhet eller eget hem samt uthyrning av småhus som kommunen äger.

Sedan frågan om kartläggning av trångboddhet först aktualiserades har förutsättningarna för åtgärder mot trångboddheten förändrats. En översiktlig information om boendeförhållandena vid slutet av år 1970 har redovisats i folk- och bostadsräkningen och mer detaljerade uppgifter kan förväntas inom den närmaste tiden. Ökningen av bostadstilläggen till barnfamiljer underlättar flyttning till större bostäder och tillgången på tillräckligt stora lägenheter utgör på många håll inte längre något hinder för sådan flyttning.

Uppgifterna i folk- och bostadsräkningen visar att den höggradiga trångboddheten (norm 1) har minskat starkt men att den alltjämt förekommer i en omfattning som gör det angeläget att kommunerna fortlöpande håller sig informerade om förhållandena och medverkar till att avveckla sådan trångboddhet. Möjligheterna att genom den förbättrade tillgången på rymliga lägenheter och ökningen av bostadstilläggen få en snabbare avveckling av trångboddhet även enligt de högre utrymmeskraven (norm 2) bör samtidigt utnyttjas. Bostadsstyrelsen anser det därför angeläget att den påbörjade verksamheten med kartläggning av trångboddhet och vidtagande av åtgärder för att avveckla denna fortsätts som ett väsentligt led i kommunernas bostadsplanering.

Bostadsbyggnadsprogram för åren 1972—1976 har redovisats för 402 av landets 464 kommuner. Endast 340 kommuner är ålagda att upprätta program, och utöver dessa har således program redovisats för 62 kommuner. För 44 kommunblock (utanför storstadsområdena) omfattande totalt 136 kommuner har antingen alla ingående kommuner separat lämnat program eller redovisat mer eller mindre fullständiga blockprogram. För återstående 30 kommunblock (utanför storstadsområdena) täcker sålunda de redovisade programmen inte hela blocket. För storstadsområdena redovisar de kommunala samarbetsorganen liksom tidigare en gemensam behovsbedömning och ett produktionsprogram grundat på de enskilda kommunernas redovisning av det möjliga byggandet.

I följande sammanställning redovisas det bostadsbyggande som kommunerna efter bedömning av bostadsbyggnadsbehov och resurser har ansett vara behövligt och — med hänsyn till bl. a. marktillgång och förberedelselägc — möjligt att påbörja.

Påbörjande enligt kommunernas program, antal lägenheter

	1972	1973	1974	1975	1976	1972—76
Stor-Stockholm	24 874	23 642	20 342	18 947	16 048	103 853
Stor-Göteborg	10 592	8 828	8 997	9 404	9 853	47 674
Stor-Malmö	7 882	7 614	7 309	7 646	7 056	37 507
Summa storstadsområden	43 348	40 084	36 648	35 997	32 957	189 034
Övriga programkommuner	66 930	68 888	68 719	67 397	67 078	339 012
Samtliga programkommuner	110 278	108 972	105 367	103 394	100 035	528 046

De redovisade programmen sammantagna omfattar en genomsnittlig årlig produktion av drygt 105 000 lägenheter. Under perioden minskar det planerade årliga påbörjandet från 110 000 lägenheter till 100 000 lägenheter. Denna nedgång ligger helt på de tre storstadsområdena, främst Stor-Stockholm, där påbörjandet första programåret ligger på 25 000 lägenheter varefter det successivt minskar till 16 000 lägenheter.

Mellan de tre senaste programomgångarna har det planerade påbörjandet minskat. I programomgången 1970—1974 var sålunda den planerade volymen i genomsnitt per år 122 000 lägenheter och i programomgångarna 1971—1975 och 1972—1976 116 000 resp. 105 000 lägenheter i genomsnitt per år. Mellan de två senaste programomgångarna var minskningen 15 % för storstadsområden och 5 % för kommunerna i övrigt.

I följande tablå redovisas bostadsbyggandets (påbörjandets) fördelning på hustyper enligt kommunernas program.

Påbörjandets fördelning på hustyper enligt kommunernas program, antal lägenheter

	1972	1973	1974	1975	1976	1972—76
Flerfamiljshus	69 059	67 129	65 157	63 228	60 006	324 579
Småhus	41 219	41 843	40 210	40 166	40 029	203 467
Andel (%) småhus	37	38	38	39	40	39

I förhållande till föregående programomgång minskade antalet lägenheter i flerfamiljshus med 59 000, medan antalet lägenheter i småhus ökade med 8 000.

Andelen lägenheter i småhus var i programomgången 1971—1975 34 %. I årets programomgång har andelen ökat med fem procentenheter till 39 %. I förhållande till föregående programomgång är ökningen ungefär densamma i storstadsområdena och i gruppen övriga kommuner. Minskningen av den totala planerade lägenhetsvolymen i storstadsområdena hänför sig helt till flerfamiljshusen. I gruppen övriga

kommuner motverkas minskningen av antalet flerfamiljshuslägenheter delvis av att antalet småhuslägenheter ökar.

Under programperioden 1972—1976 minskar antalet lägenheter i flerfamiljshus från 69 000 år 1972 till 60 000 år 1976. Antalet lägenheter i småhus är däremot relativt konstant — drygt 40 000 lägenheter per år under hela perioden. Detta ger en något stigande årlig småhusandel under perioden.

I föreliggande programomgång har uppgift om lägenhetsstorlek lämnats för 90 % av lägenheterna och om våningsyta för 93 % av lägenheterna. I förhållande till föregående program har den största och minsta lägenhetstypen minskat med en procentenhet, medan lägenheter med två rum har ökat i motsvarande grad. Mellan de tre senaste programmen har den största lägenhetstypen minskat med två procentenheter, medan lägenheter med två rum har ökat med tre procentenheter.

För hela programperioden beräknas den genomsnittliga våningsytan per lägenhet uppgå till 81,9 m² i flerfamiljshus och till 121,3 m² i småhus. Ytan i flerfamiljshusen beräknas öka något under perioden, medan den beräknas minska för småhusen. Jämfört med föregående programomgång beräknas genomsnittsytan bli något större: i flerfamiljshuslägenheterna 1,2 m² och i småhuslägenheterna 0,3 m².

Det planerade byggandet har fördelats på tre markägarekategorier. För hela programperioden ligger 68 % av lägenheterna på kommunmark, 17 % på byggherremark och 11 % på övrig mark. För 4 % av lägenheterna saknas markägaruppgifter. Andelen lägenheter på kommunmark och byggherremark minskar under perioden, medan andelen på övrig mark ökar. För det första programåret redovisas nämligen 72 % av lägenheterna på kommunmark och för det sista programåret 67 %. På motsvarande sätt minskar andelen lägenheter på byggherremark från 20 till 12 %. Andelen lägenheter på kommunmark är större för flerfamiljshus än för småhus. För hela perioden ligger 72 % av flerfamiljshuslägenheterna och 63 % av småhuslägenheterna på kommunmark.

I den minsta kommungruppen ligger 79 % av lägenheterna på kommunmark medan i Stor-Stockholm denna andel är 59 %. I Stor-Göteborg anges 70 % av lägenheterna ligga på kommunmark. Speciellt i de tre storstadsområdena är den planerade produktionen på byggherremark stor. I Stor-Stockholm och Stor-Malmö planeras ungefär 1/4 av lägenheterna på sådan mark och i Stor-Göteborg ca 1/5.

Av samtliga flerfamiljshuslägenheter planeras 77 % bli uppförda i exploateringsområden och 23 % i saneringsområden, därav 1 % på s. k. resttomter, 12 % i områden med programmerad sanering och 9 % i övriga saneringsområden. Den relativa fördelningen mellan exploateringsområden och saneringsområden är densamma i de två senaste programomgångarna. Även småhuslägenheternas fördelning på exploate-

ringsområden (89 %) och på saneringsområden (4 %) är oförändrad mellan de två senaste programmen. Redovisningen är dock ofullständig eftersom 7 % av lägenheterna inte fördelats.

Flerfamiljshuslägenheterna inom exploateringsområden är till 82 % belägna på mark som kommunen äger, till 12 % på byggherremark och till 6 % på övrig mark. Av flerfamiljshuslägenheterna inom saneringsområdena ligger 38 % på kommunmark, 42 % på byggherremark och 20 % på övrig mark. Närmare 60 % av de flerfamiljshuslägenheter i saneringsområden som berörs av kommunala saneringsprogram ligger på annan mark än sådan som kommunerna äger.

I exploateringsområden ligger 27 % och i saneringsområden 12 % av flerfamiljshuslägenheterna på tomträttsmark. I föregående programomgång var dessa andelar något högre.

Beträffande tiden mellan kommunalt markförvärv och planerad byggstart gäller för 25 % av produktionen på den kommunägda marken att kommunen innehaft marken kortare tid än 5 år, för 31 % har kommunen innehaft marken 5—9 år och för 34 % minst 10 år före byggstart. Under perioden ökar andelen lägenheter på mark som kommunen ägt mer än fem år.

Länsbostadsnämndernas bedömningar av bostadsbyggandets (påbörjandets) omfattning har för vart och ett av åren i programomgången 1972—1976 givit följande resultat.

Påbörjande enligt länsbostadsnämnderna (i storstadsområdena de kommunala samarbetsorganen), antal lägenheter

	1972	1973	1974	1975	1976
Storstadsområdena	39 000	38 000	38 000	38 000	38 000
Landet i övrigt	62 800	65 100	65 500	65 500	65 700
Totalt	101 800	103 100	103 500	104 500	103 700

I fråga om *bostadsbyggnadsbehov och bostadsefterfrågan* anför bostadsstyrelsen att de preliminära resultat som redovisats av 1970 års folk- och bostadsräkning gör det möjligt att på vissa punkter stämma av den prognos i fråga om bostadsbyggandets omfattning under 1970-talet, som bostadsstyrelsen redovisade i april 1970 och vars utgångspunkt i huvudsak var uppgifter från folk- och bostadsräkningen 1965.

Först erinrar styrelsen om att bedömningarna för 1970-talet gjordes i syfte att belysa behovet av nybyggnad eller modernisering av lägenheter under förutsättning att vissa bostadspolitiska mål skulle uppnås under 1970-talet. I prognosen förutsattes sålunda att alla lägenheter utan eget bad- eller duschrum skulle moderniseras eller ersättas under 1970-talet samt att trångboddhet enligt normen mer än två boende per rum utöver kök och ett rum skulle avvecklas. En sådan standardökning

bedömdes även som möjlig från efterfrågesynpunkt under förutsättning av en fortgående realinkomstökning med omkring 3 % per år, oförändrade reala bostadskostnader och en i sina huvuddrag oförändrad bostadspolitik med stöd åt hushållsgrupper med svag betalningsförmåga i förhållande till bostadsbehovet.

Andra förutsättningar för prognosen var bl. a. fortsatt ökning av hushållsbildningen inom den *icke gifta befolkningen*, omflyttning inom landet från glesbygd och tillbakagående tätorter till expanderande orter i ungefär samma omfattning som under senare delen av 1950-talet och en nettoimmigration av 10 000 personer i genomsnitt per år.

Det totala tillskottet av moderna lägenheter genom nybyggnad eller modernisering uppskattades för hela 1970-talet till i genomsnitt 120 000 per år vartill kom behov av specialbostäder såsom ålderdomshem o. dyl. samt eventuella byggnadsbehov för större nettoimmigration än den antagna. Omkring 20 000 äldre lägenheter antogs kunna bli moderniserade årligen varför nybyggnadsbehovet inklusive specialbostäder och en marginal för ökning av nettoimmigrationen uppskattades till 110 000 lägenheter per år.

För perioden 1966—1970 kan konstateras att den faktiska förändringen av befolkningen överensstämmer väl med den beräknade med undantag för att antalet gifta par ökade mindre och antalet icke gifta mer än beräknat. Nettotillskottet av hushåll (bebodda lägenheter i bostadsräkningens mening) uppskattades för perioden 1966—1970 till knappt 50 000 per år. Den faktiska ökningen var ca 55 000 per år, vilket innebär att hushållskvoterna ökat mer än som antagits. Ökningen av antalet hushåll var koncentrerad till småhushåll med 1—2 personer, som andelsmässigt ökade från 50 till 55 % av samtliga hushåll. Förskjutningen i hushållens storleksfördelning ligger i linje med den beräknade långsiktiga trenden.

Vid jämförelse mellan bostadsräkningarna kan man konstatera att det totala antalet lägenheter ökat ungefär 6 000 mer per år än antalet hushåll, vilket helt eller delvis skulle kunna förklaras av att flera lägenheter än tidigare var lediga år 1970 eller var outnyttjade på grund av reparationer eller dylikt. Differensen kan dock även ha andra orsaker, varför det ännu inte går att dra några bestämda slutsatser.

Nettoavgången av lägenheter åren 1966—1970 kan uppskattas till omkring 35 000 per år. I prognosen antogs att nettoavgång och eventuell ökning av lägenhetsreserv eller andra förändringar i beståndets utnyttjande — vari den ovannämnda differensen mellan ökning av antalet lägenheter och antalet hushåll kan inräknas — tillsammans skulle uppgå till ca 45 000 lägenheter per år.

Antalet lägenheter med badrum beräknas åren 1966—1970 ha ökat med 20 000 per år i det äldre beståndet genom moderniseringar, vilket överensstämmer med prognosens antagande. Antalet lägenheter utan

badrum var vid slutet av år 1970 inemot 700 000, varav omkring 350 000 uppskattas vara omoderna, dvs. saknade även wc och/eller centralvärme. Motsvarande antal 1965 var omkring 1 miljon resp. 660 000. Behovet av att modernisera eller ersätta lägenheter av låg standard synes således vara av minst den omfattning som antogs i prognosen för 1970-talet.

Behovet av nybyggnad för att tillgodose ökningen av antalet hushåll är beroende av bl. a. befolkningsutvecklingen och ökningen av hushållens disponibla inkomster. Såväl den låga nettoimmigrationen som inkomstutvecklingen har verkat återhållande på hushållsbildningen. Arbetslösheten, osäkerhet om den fortsatta sysselsättningen och minskad inrikes inflyttning till expanderande tätorter torde ha förstärkt denna tendens under åren 1971 och 1972.

Det går knappast att bedöma den kvantitativa betydelsen på kort sikt av att förändringen av olika efterfrågebestämmande faktorer har avvikit från de långsiktiga antagandena. I långsiktskalkylerna motsvarar dock en nettoimmigration av 20 000 personer per år ett hushållstillskott av ca 8 000 per år. Enbart förändringen av denna faktor kan således ha haft relativt stor betydelse för försvagningen av efterfrågan, vilket givetvis varit särskilt märkbart i orter som tidigare har haft en stark expansion och stor nettoimmigration.

Vid bedömningar av hushållsbildningen på längre sikt måste givetvis beaktas för det första att denna till stor del bestäms av demografiska faktorer som inte är konjunkturberoende och för det andra att beräknade genomsnitt för en tioårsperiod givetvis kan innefatta både lågkonjunkturer och högkonjunkturer. Någon omprövning av de långsiktiga bedömningar av befolkningsutveckling, sysselsättning och allmän ekonomisk utveckling, som gjordes av 1970 års långtidsutredning, har inte gjorts. Det är då inte heller motiverat att revidera uppskattningen av hushållsbildningen på längre sikt.

I fråga om hushållens genomsnittliga utrymmesstandard kan för åren 1966—1970 konstateras en större förbättring än under tidigare perioder. Antalet rumsenheter per 100 personer ökade således från 131 till 146 eller med 11 % (åren 1961—1965 var ökningen 8 %). Det relativa antalet trångbodda hushåll minskade enligt normen "högst två boende per rum utöver kök och ett rum" från 25 till 16 % och enligt den äldre normen från 5 till 2 %. Enligt den förstnämnda normen fanns det 477 000 trångbodda hushåll år 1970. Om denna trångboddhet skall kunna avvecklas under 1970-talet, krävs ett fortsatt stort tillskott av lägenheter om minst 3 rum och kök genom nybyggnad eller genom ändring av befintliga lägenheter.

Den prövning som nu har kunnat göras ger inte skäl för någon väsentlig ändring av de tidigare långsiktsbedömningarna. Såväl utvecklingstendenserna ifråga om befolkning och hushållsbildning (bortsett

från konjunktursvängningarna) som förekomsten av trångboddhet och bostäder med låg standard talar för att det finns behov av en fortsatt ny- och ombyggnadsverksamhet på ungefär den nivå som gällt under senare år.

Vissa variationer i produktionsnivån med hänsyn till den aktuella efterfrågan torde vara ofrånkomliga. De aktuella tendenserna till minskad byggvilja tyder på en minskning av igångsättningen under den närmaste tiden. De nuvarande tendenserna till minskning av bostadsbyggandet kan i första hand ses som en reaktion på svårigheterna att få avsättning för alla nybyggda lägenheter i flerfamiljshus. Ytterligare orsaker torde vara bl. a. kommunernas ansträngda ekonomiska läge, ökade produktionskostnader och vissa byggherrars oro inför den stora skuldökning, som till följd av det höga ränteläget uppkommer för fastigheter med paritetslån.

Samtidigt som det finns lediga lägenheter i de senaste årgångarna av flerfamiljshus är efterfrågan på egnahem stor. Den vikande efterfrågan på lägenheterna i flerfamiljshus kan därför inte bara ses som en konjunkturföreteelse utan måste betraktas som ett uttryck för hushållens värderingar av olika boendeformer. Intresset för småhus framstår klarare i nuvarande bostadsmarknadsläge och bör tillgodoses genom att småhusen ges ökat utrymme vid bostadsplaneringen. Detta innebär givetvis vid en oförändrad total produktionsvolym vissa omställningsproblem inom planerings- och produktionsprocessen.

Styrelsen har i andra sammanhang framhållit att utbudet av bostäder med direkt markkontakt bör ökas. En ökning av småhusbyggandet är med hänsyn härtill tillfredsställande. Den nuvarande utvecklingen inger emellertid betänkligheter på grund av att småhusbyggandet huvudsakligen består av stora lägenheter, medan flerfamiljshusen i ökad grad domineras av mindre lägenhetstyper. Tendenserna till en ensidig hushållssammansättning i olika bostadsområden med avseende på såväl hushållstyper som inkomstgrupper skärps härigenom. Det framstår därför som allt angelägnare med en planering som inriktas på att göra bostäder och bostadsområden mer likvärdiga genom att markkontakt och tillgång till markutrymmen förbättras och lägenhetsfördelningen görs mer differentierad inom varje område. En ökad produktion av föga markkrävande småhus som rymmer både små och stora lägenheter, såväl egnahem (dvs. hus som ägs av de boende) som hus med hyres- eller bostadsrätt, framstår också som angelägen. En sådan produktion försvåras av bl. a. skattereglerna som gynnar egnahemsformen och sannolikt stimulerar till byggande av stora och relativt dyra egnahem.

Sammanfattningsvis anför styrelsen följande om det långsiktiga behovet och den aktuella situationen. En hög produktionsnivå är inget självständigt mål utan ett medel för att förbättra bostadsförhållandena och tillgodose hushållens efterfrågan. Bostadsstyrelsen anser att de

bedömningar som nu kan göras alltjämt talar för att produktionen på lång sikt bör ligga på ungefär nuvarande nivå. Det är möjligt att behovet av välutrustade lägenheter på längre sikt kan tillgodoses i ökad omfattning genom ombyggnad, vilket kan leda till en minskning av nyproduktionen.

Vissa variationer i produktionens omfattning torde vara ofrånkomliga med hänsyn till kortsiktiga växlingar i efterfrågan. Det är dock angeläget att söka begränsa en konjunkturmässig produktionsminskning och framför allt att upprätthålla en hög planeringsberedskap i kommunerna. Planeringen måste beakta de långsiktiga trender i efterfrågans inriktning, som i det nuvarande läget framstår tydligare än förut. Olika former av småhus — markbostäder — bör ges ökat utrymme i produktionen. Det förhållandet att bostadsbyggandet efter en lång period av stark ökning kan beräknas på lång sikt bli av tämligen oförändrad omfattning och i en del kommuner kan komma att minska tillfälligt torde ge kapacitet och tid för en förbättrad planering. Brister i serviceavseende bör också kunna avhjälpas.

Med hänsyn till de stora påfrestningar på kommunernas ekonomi och krav på besparingar som kan förväntas bör deras möjligheter att upprätthålla en god planering och markförsörjning stödjas. Styrelsen anser att detta kan åstadkommas bl. a. genom förbättrade möjligheter till markförvärvslån.

I nuvarande läge framstår det som ännu allvarligare än tidigare att olika former av bostadsinnehav behandlas olika i skattehänseende, vilket påverkar hushållens efterfrågan och skärper problemen på bostadsmarknaden. Styrelsen vill därför på nytt understryka att lösningen av detta problem är brådskande.

De problem som uppstått med paritetslånesystemet på grund av en oförutsedd ränteutveckling torde vara en av orsakerna till sviktande byggvilja. Styrelsen vill därför understryka att det är angeläget att utredningen om dessa problem bedrivs skyndsamt och att lösningen av de aktuella problemen ges prioritet. Det finns också ett behov av ökat bostadsstöd för vissa hushållsgrupper.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1972/73 föreslog bostadsstyrelsen att *bostadsbyggnadsplanen* borde ta sikte på ett påbörjande av 105 000 lägenheter för år 1972 samt 110 000 lägenheter för vart och ett av åren 1973—1976.

Beträffande år 1972 har riksdagen (CU 1972: 9) uttalat sig för en bostadsbyggnadsplan innebärande ett garanterat program omfattande 95 000 lägenheter, varav 87 000 med statliga lån, samt en projektreserv om 10 000 lägenheter. Liksom tidigare skall ramen för det statligt belånade byggandet anges i kvadratmeter våningsyta för bostäder med utgångspunkt från genomsnittsytan i långivningen under åren 1967—1968. I statsverkspropositionen angavs att denna plan innebar ett anta-

gande om att det totala påbörjandet under år 1972 skulle få en omfattning av ca 100 000 lägenheter. Planen för år 1973 innefattar ett garanterat program och en projektreserv av samma storlek som planen för år 1972.

Beträffande bostadsbyggandet under år 1972 kan följande redovisas. Genom olika beslut av Kungl. Maj:t har till bostadsstyrelsens disposition för fördelning ställts en låneram svarande mot 89 000 lägenheter. Härav får 500 lägenheter under tiden före 1 oktober 1972 tas i anspråk endast för sådana bostadsbyggnadsbehov som bedöms vara särskilt brådskande och som har samband med statligt lokaliseringspolitiskt beslut eller som eljest uppkommer på grund av snabb expansion inom näringslivet.

Bostadsstyrelsen har till storstadsområdena och länen och — i samband med ramutvidgningar — till enskilda kommuner fördelat ca 88 500 lägenheter. Mellan storstadsområden/län och inom länen har vissa omfördelningar skett. Härigenom och i samband med ramutvidgningar har praktiskt taget alla anmälda, startklara projekt kunnat ges ramutrymme. Återstående projekt torde kunna tillgodoses med vad som totalt återstår av ramen och i samband med omfördelningar.

För bostadsbyggandet utan statliga lån har för beslut om byggnadstillstånd fastställts och fördelats en ram på tillhopa 7 000 lägenheter. Som lägenheter har därvid räknats även platser i ålderdomshem. Genom beslut den 16 juni 1972 har Kungl. Maj:t medgivit att tillstånd för småhus får meddelas utan rambegränsning under förutsättning att de egentliga byggnadsarbetena påbörjas under tiden september—december 1972. Med ledning av uppgifter om inneliggande ansökningar kan uppskattningsvis högst 5 000 lägenheter härigenom ges tillstånd utöver nyss angivna ram.

Beslut om lån eller byggnadstillstånd kan sålunda meddelas för företag med tillhopa högst ca 100 000 lägenheter. Praktiskt taget alla företag för vilka det finns förutsättningar för och önskemål om lånebeslut resp. byggnadstillstånd torde därmed kunna tillgodoses. Ytterligare överväganden från kommunernas och byggherrarnas sida kan dock leda till att beslut om lån eller tillstånd inte kommer att utnyttjas.

Kommunernas ändrade bedömning av bostadsbyggnadsbehov, bostadsefterfrågan och möjligheter att bygga kommer klart till uttryck i bostadsbyggnadsprogrammen för åren 1972—1976. Behovsnivån och nivån för det planerade bostadsbyggandet har sålunda enligt det senaste programmet sjunkit med 10 000 lägenheter i genomsnitt per år jämfört med de två närmast föregående.

Enligt vad som redovisats i närmast föregående avsnitt har bostadsstyrelsen inte funnit skäl för någon väsentlig ändring av sin tidigare långsiktsbedömning av bostadsbyggnadsbehovet. Denna innebär att nyproduktionen på sikt bör uppehållas på de senare årens nivå. Där fram-

hölls vidare att det är angeläget att söka motverka en konjunkturmässig produktionsminskning och att upprätthålla en hög planeringsberedskap i kommunerna.

Mot denna bakgrund har styrelsen funnit det rimligt att för de närmaste åren föreslå en bostadsbyggnadsplan med den omfattning som svarar mot den som gäller för åren 1972 och 1973, dvs. ett garanterat program på 95 000 lägenheter med möjligheter till ökning inom en projektreserv på 10 000 lägenheter.

Bostadsstyrelsen övergår härefter till *bostadsbyggnadsplanens konstruktion.*

Genom beslut vid 1969 års riksdag har bostadsbyggnadsplanen ett femårigt perspektiv. Planen innehåller för varje år ett garanterat program för det statsbelånade byggandet. För vart och ett av de två första åren upptar planen dessutom ett beräknat byggande utan statliga lån samt en projektreserv som avser både det statsbelånade och det inte statligt belånade byggandet. För det tredje året fastställs en projektreserv som avser endast det statsbelånade byggandet. Planen omfattar för de två första åren hela landet, medan den för de tre senare åren i princip avser endast orter med klart expansivt näringsliv och långsiktigt positiv befolkningsutveckling. Beträffande planperiodens tredje år är delar av det garanterade programmet och projektreserven avsedda att tillgodose behoven av ett treårigt planeringsperspektiv i orter som inte är klart expansiva men där behovet av ramtilldelning är klart dokumenterat genom konkreta projekt.

Det garanterade programmet skall något understiga den nivå som anses möjlig att uppnå med hänsyn till den aktuella konjunkturbedömningen. Projektreserven bör vara så stor att den ger utrymme för att öka bostadsbyggandet upp till nyss nämnda nivå men också därutöver, om konjunkturutvecklingen blir svagare än som har antagits.

Syftet med denna konstruktion av planen är att dels främja en mera långsiktig planering av bostadsbyggandet, dels få en möjlighet att anpassa planen till konjunkturutvecklingen.

Ramsystemet inom denna bostadsbyggnadsplan har visat sig vara administrativt svårhanterligt. Syftet att främja en långsiktig planering torde inte ha uppnåtts i någon högre grad. Detta samt de nya länsstyrelsernas uppgifter inom samhällsplaneringen och regionalpolitiken på länsplanet bör enligt bostadsstyrelsens mening föranleda en omprövning av planens konstruktion och hantering.

Antalet kommuner som får del av de garanterade ramarna för åren 3—5 har måst begränsas för att syftet med denna ramtilldelning i största möjliga omfattning skall kunna uppnås. Ramarna avser de tre storstadsområdena och därutöver 45 kommunblock. Kritik har riktats mot detta urval, gjort inom den bostadspolitiska administrationen, bl. a. därför att det kan få regionalpolitiska konsekvenser. Nämnda ramar

har måst fördelas centralt av bostadsstyrelsen för att få en riktig fördelning mellan de kommuner som har kunnat få del av dem. Denna centrala fördelning kan ifrågasättas mot bakgrund av de nya länsstyrelsernas uppgifter.

De garanterade ramarna för åren 4 och 5 är lägre än de för år 3. Av bl. a. detta skäl torde de för kommunerna knappast ha utgjort något incitament till en långsiktig planering. Det är här fråga om kommuner som under alla förhållanden har en långsiktig planering vars omfattning inte torde ha styrts av dessa låga garanterade ramar. Att ramarna för åren 4 och 5 hittills varje år fastställts till samma antal lägenheter har inneburit — med hänsyn till deras karaktär av garanterade ramar — att man vid de årliga fördelningarna måste ha samma fördelning för år 4 som föregående år för år 5. Det har sålunda för detta år inte varit möjligt att göra eljest motiverade omfördelningar. Det är heller inte möjligt att ta in ytterligare någon kommun i fördelningen annat än för år 5.

För de kommuner som inte kunde få del av de garanterade ramarna för åren 3—5 innebar 1969 års beslut den förändringen att deras möjligheter till besked om ramar begränsades till ett år utöver det löpande. Motivet för denna förändring var att det inte syntes lämpligt att utsträcka planeringsperspektivet längre med hänsyn till risken för en felaktig regional avvägning av bostadsbyggandet. Denna förkortning av ramperioden för flertalet av landets kommuner föranledde ett beslut vid 1970 års riksdag innebärande den förut angivna möjligheten att för planperiodens tredje år göra en viss fördelning för sådana kommuner där kravet på stabila produktionsbetingelser var dokumenterat genom konkreta projekt. Kommunerna har hittills i mycket begränsad omfattning utnyttjat denna möjlighet till ramtilldelning.

Mot bakgrund av vad här anförts föreslår bostadsstyrelsen att bostadsbyggnadsplanen begränsas till tre år, att den avser hela landet och att den för de första två åren omfattar ett garanterat program för det statsbelånade byggandet, ett beräknat byggande utan statliga lån samt en projektreserv som avser både det statsbelånade och det inte statligt belånade byggandet. Den erforderliga anpassningen till konjunkturutvecklingen erhålls genom de projektreserver som Kungl. Maj:t har möjlighet att utnyttja för utvidgning av de garanterade ramarna. Någon förhandsfördelning av dessa projektreserver är inte nödvändig.

Vid fördelningen för år 3 bör till en början något mindre fördelas på storstadsområden/län än för år 2 så att man inte binder sig för en, som det senare kan visa sig, felaktig regional fördelning.

En ramfördelning grundas på bedömningar av bostadsbyggnadsbehovet — som utgör den primära fördelningsgrunden — och det möjliga byggandet. Behovet, med de modifikationer som möjligheterna att bygga kan föranleda, skall sålunda tillgodoses i samma relativa omfattning i alla

kommuner. Från tidpunkten för dessa bedömningar kan givetvis förutsättningarna ändras. Detta bör kunna föranleda omfördelning av ramarna. Sådana omfördelningar har aktualiserats särskilt under år 1972. Flera kommuner har sålunda anmält att de inte kommer att utnyttja den för året fastställda ramen. Detta har öppnat möjligheter till omfördelningar till kommuner med startberedda projekt utöver ramarna. Det måste också finnas möjligheter till minskning av en fastställd ram utan att kommunen tar initiativet härtill. Detta bör kunna ske i de fall bostadsbyggnadsbehovet uppenbart har minskat i förhållande till behovet i andra kommuner, om det i dessa senare kommuner finns startberedda projekt. Bostadsstyrelsen kommer att ge ut föreskrifter av denna innebörd.

Det beslut som fattades vid 1972 års riksdag (CU 1972: 28) om en för bostäder och lokaler gemensam ram angiven i kvadratmeter våningsyta innebär att den nuvarande försöksverksamheten med en kvadratmeterram för bostäder upphör med utgången av år 1973. Det garanterade programmet skall sålunda fastställas till ett bestämt antal kvadratmeter våningsyta för bostäder och bostadskomplement med angivande av det antal bostadslägenheter som uppskattas kunna byggas inom denna ram. Beslut om ianspråktagande av projektreserven uttrycks beträffande byggandet med statliga lån likaså i kvadratmeter våningsyta med angivande av uppskattat antal lägenheter (prop. 1972: 72).

Bostadsstyrelsen föreslår följande *garanterade program för åren 1973, 1974 och 1975.*

I det föregående har bostadsstyrelsen föreslagit att bostadsbyggnadsplanen för de närmaste åren omfattar ett garanterat program på 95 000 lägenheter och en projektreserv på 10 000 lägenheter. Av det garanterade programmet bör, liksom redan preliminärt beslutats för år 1973, 87 000 lägenheter avse företag med statliga lån.

Vid fördelningen av ramen för beslut om bostadslån har sedan år 1971 omräkning av lägenhetsantalet skett med utgångspunkt i den genomsnittliga ytan i långivningen under åren 1967—1968 (94,8 m^2 våningsyta). Under innevarande år synes ytan i de företag som beräknas få beslut om lån ungefär svara mot detta genomsnitt. Styrelsen föreslår att detta genomsnitt tills vidare tillämpas vid beräkningen av ramarna för åren 1973—1975. Eftersom bostadsbyggnadsplanen — mot bakgrund av bl. a. behovsberäkningar — tar sikte på att möjliggöra tillkomsten av ett visst antal lägenheter, bör anpassning av beräkningsunderlaget för ramarna (lägenheter och genomsnittsyta) göras om den faktiska genomsnittsytan avviker alltför mycket från den antagna.

Det garanterade programmet skall fr. o. m. år 1974 — utöver den del som beräknas för bostäder — innehålla en del som beräknas för lokaler. Enligt riksdagens beslut (prop. 1972: 72, CU 1972: 28) bör lokalbyggnadsvolymen i ett inledningsskede i huvudsak bestämmas med utgångs-

punkt i tidigare lokalbyggande och bestämmas till 4,5 % av bostadsbyggnadsramen.

Den del av det garanterade programmet som enligt vad som förut sagts bör beräknas för bostäder uppgår till (87 000 lgh × 94,8 m² =) 8 247 600 m². I anslutning till riksdagens beslut kan sålunda beräknas att i det garanterade programmet i första hand skall ingå en våningsyta för lokaler på (4,5 % × 8 247 600 m² =) 370 000 m².

Enligt riksdagens beslut skall fr. o. m. den 1 juli 1973 bostadslån kunna utgå även för lokaler i äldre bostadsområden där husen finansierats utan stöd av statliga lån. I prop. 1972: 72 anförs att — i avvaktan på närmare erfarenheter — en viss del av lokalramen avsätts för detta ändamål. Bostadsstyrelsen föreslår att — utöver nyss angivna lokalyta — tills vidare 20 000 m² våningsyta per år beräknas för denna långivning.

Fr. o. m. den 1 juli 1973 skall bostadslån kunna utgå även till vissa skollokaler i s. k. integrerade anläggningar och fr. o. m. samma tidpunkt skall statliga lån till barnstugor i sin helhet utgå i form av bostadslån. Enligt riksdagens beslut skall den gemensamma ramen — utöver yta för bostäder och lokaler enligt hittillsvarande omfattning — innefatta beräknad yta för dessa skollokaler och för den andel av barnstugebyggandet som nu finansieras med särskilda lån. Efter samråd med socialstyrelsen och skolöverstyrelsen föreslår bostadsstyrelsen att ramen för vart och ett av åren 1974 och 1975 vidgas med 50 000 m² för skollokaler och 135 000 m² för nämnda andel av barnstugebyggandet.

Förslagen till ram för vart och ett av åren 1974 och 1975 avseende företag med statliga lån innebär således en total årlig ram på (8 247 600 + 370 000 + 20 000 + 50 000 + 135 000) 8 822 600 m².

Medelsramen för beslut om bostadslån till nybyggnad under år 1972 har i statsverkspropositionen till 1972 års riksdag beräknats under antagande av att långivningen till 28 % avser lägenheter i småhus. Lånebeloppet per lägenhet har beräknats till 23 000 kr. för flerfamiljshus och 26 750 kr. för småhus.

Medelsramen för år 1973 beräknas i det följande för ett garanterat program på 87 000 lägenheter med statligt stöd. Styrelsen räknar med att 35 % av långivningen kommer att avse lägenheter i småhus. Lånebeloppet per lägenhet har antagits uppgå till 22 200 kr. för flerfamiljshus och till 26 400 kr. för småhus.

Under angivna förutsättningar kan behovet av medel för beslut om bostadslån till nybyggnad under kalenderåret 1973 beräknas till följande belopp.

Bostadslån till nya flerfamiljshus (56 500 lgh × 22 200 kr.)	1 254 000 000
Bostadslån till nya småhus (30 500 lgh × 26 400 kr.)	805 000 000
Totalt (avrundat)	**2 060 000 000**

Härtill kommer behovet av lånemedel för de lokaler som skall omfattas av långivningen fr. o. m. den 1 juli 1973. Det beräknas av styrelsen till ca 50 milj. kr. Medelsramen för beslut om lån för nybyggnad under år 1973 beräknas alltså till sammanlagt 2 110 milj. kr.

Ramen för beslut om bostadslån till ombyggnad och räntebärande förbättringslån har fastställts till 170 milj. kr. för vart och ett av åren 1972 och 1973. Länsbostadsnämnderna har beräknat att beslut om bostadslån till ombyggnad kommer att meddelas för ca 75 resp. 90 milj. kr. under åren 1972 resp. 1973. Nämnderna räknar vidare med att meddela beslut om räntebärande förbättringslån till ett belopp av ca 55 milj. kr. under vart och ett av dessa år. Den av bostadsstyrelsen föreslagna höjningen av inkomststrecket för förbättringslån kan antas medföra en viss ökning av långivningen, uppskattningsvis med 5 à 10 milj. kr.

Bostadsstyrelsen föreslår att ramen för beslut om bostadslån till ombyggnad och räntebärande förbättringslån fastställs till 170 milj. kr., dvs. samma storlek som redan beslutats för år 1973. Härigenom finns utrymme för en viss utvidgning av ombyggnads- och förbättringslåneverksamheten utöver vad nämnderna beräknat.

I fråga om *anslagsbehovet* anför styrelsen att anslagsbelastningen under budgetåret 1971/72 uppgick till 2 672 milj. kr. I sin anslagsframställning för budgetåret 1972/73 beräknade styrelsen utgifterna till sammanlagt 2 910 milj. kr. Utgifterna blev således 238 milj. kr. mindre än beräknat. Utbetalningen av nya lån blev lägre i ungefär denna omfattning. Tomträttslån betalades ut i större omfattning, men å andra sidan inflöt till fonden mera medel i form av amorteringar och inlösta lån. Behållningen på anslaget vid utgången av budgetåret 1971/72 blev 583 milj. kr. i stället för beräknade 345 milj. kr.

Styrelsen har anmodat länsbostadsnämnderna att beräkna utbetalningarna av lån till nybyggnad under innevarande och nästföljande budgetår. Nämnderna räknar med att utbetalning under de båda budgetåren av lån till nya flerfamiljshus kommer att avse ca 77 500 resp. 74 000 lägenheter. Med hänsyn till att den slutliga långivningen under budgetåret 1971/72 omfattade närmare 75 000 lägenheter, medan utbetalningarna av lån blev lägre än beräknat, bedömer styrelsen nämndernas beräkningar som realistiska. Även antalet lägenheter i småhus, 28 660 resp. 29 620, för vilka lån beräknas bli utbetalda, synes kunna godtas.

Anslagsbelastningen för de båda budgetåren beräknar styrelsen enligt följande tablå. Skuldökningen på paritetslån och utbetalningen av räntelån har beräknats under förutsättning av oförändrade paritetstal och räntor. Ökningen mellan budgetåren av utbetalningen av tomträttslån sammanhänger med styrelsens i det följande redovisade förslag om ändring av tidpunkten för beslut om tomträttslån. Ändringen förutsätts träda i kraft den 1 juli 1973.

Beräknad anslagsbelastning för budgetåren 1972/73 och 1973/74

	Milj. kr. 1972/73	1973/74
Utbetalning av:		
lån till nybyggnad av flerfamiljshus	1 535	1 480
lån till nybyggnad av småhus	720	760
ombyggnads- och förbättringslån	130	170
skuldökning på paritetslån	425	600
räntelån	625	630
tomträttslån	230	300
Förskott, netto	0	0
Amorteringar och inlösen	−665	−680
Anslagsbelastning	**3 000**	**3 260**

Vid ingången av budgetåret 1972/73 fanns en behållning på anslaget av 583 milj. kr. För budgetåret har anvisats ett anslag på 2 835 milj. kr. En behållning på ca 420 milj. kr. skulle sålunda finnas på anslaget vid ingången av budgetåret 1973/74. Då anslagsbelastningen beräknats till 3 260 milj. kr. kan anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 beräknas bli 2 840 milj. kr.

Bostadsstyrelsen har också tagit upp *vissa särskilda lånefrågor.*

Beträffande *förhandsbesked* anför bostadsstyrelsen att byggherrarnas begränsade intresse för förhandsbesked om bostadslån skulle kunna vara ett skäl för en avveckling av verksamheten. Med hänsyn till den verksamhet som tar sikte på att på olika sätt främja ett rationellt byggande synes dock möjlighet till förhandsbesked alltfort böra finnas.

Handläggningen av förhandsbeskedsärendena har av många byggherrar uppfattats som krånglig och tidskrävande. En möjlighet till en förenkling av handläggningen är att nedbringa antalet instanser som deltar i ärendenas beredning. Förmedlingsorganens och länsbostadsnämndernas medverkan i handläggningen kan givetvis inte undvaras. Däremot bör den förenklingen kunna göras att delegationen för bostadsfinansiering och Kungl. Maj:t i fortsättningen inte skall pröva dessa ärenden resp. besluta om förhandsbesked. Bostadsstyrelsen föreslår sålunda att beslutanderätten förs över från Kungl. Maj:t till bostadsstyrelsen.

I Kungl. Maj:ts föreskrifter beträffande verksamheten anges som en förutsättning för förhandsbesked bl. a. att projekt skall ha hög grad av enhetlighet. Sträng variantbegränsning skall iakttas i fråga om byggnadsmått och byggdelar, trapphus, lägenheternas planlösning och utformning i övrigt samt installationer. Antalet hustyper skall likaledes vara begränsat.

Bostadsstyrelsen anser att denna förutsättning för förhandsbesked bör modifieras. Ett byggande i enlighet med dessa riktlinjer kan leda till en mindre god bostadsmiljö. Bostadsstyrelsen föreslår därför att projekt vilka beviljas förhandsbesked skall i material- och byggkomponent-

ledet ha hög grad av enhetlighet och variantbegränsning. Valet av hustyper och lägenhetstyper skall avvägas så att en god inre och yttre miljö erhålls.

Vid småhusproduktion synes serieeffektens och kontinuitetens gynnsamma verkningar vara betydande redan vid projektstorlekar om 200—300 lägenheter. Förhandsbesked bör därför i fråga om småhusprojekt kunna lämnas om projektet omfattar minst 200 lägenheter mot f. n. 1 000 lägenheter.

Styrelsen anför att förutsättningarna för bostadslån i fråga om varaktigt behov, god bostadsstandard och god bostadsmiljö inte gäller för sådan *ombyggnad av småhus* för vilken låneunderlaget är högst 20 000 kr. I sådana fall gäller också särskilda bestämmelser om säkerhet för och fördjupning av lånet. Beloppsgränsen har gällt sedan den 1 juli 1966. Sedan dess och fram till maj 1972 har byggnadskostnaderna ökat med 38 %. Till juli 1973 kan kostnaderna beräknas ha stigit omkring 45 %. Bostadsstyrelsen föreslår därför att beloppet 20 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1973 höjs till 30 000 kr.

Bostadsstyrelsen föreslår liksom saneringsutredningen en *tidigareläggning av utbetalningarna av tomträttslån* i de fall långivningen avser mark som skall bebyggas med stöd av bostadslån. F. n. kan ansökan om tomträttslån göras året efter slutligt beslut om bostadslån, medan beträffande mark som inte bebyggs med stöd av statliga bostadslån ansökan kan göras året efter det att byggnadsnämnden första gången besiktigat byggnadsföretaget. Styrelsens förslag innebär att tomträttslån skall kunna sökas året efter det att preliminärt beslut om bostadslån har meddelats.

Remissyttranden över bostadsstyrelsens förslag till ändring av bostadsbyggnadsplanens konstruktion

Över bostadsstyrelsens förslag har yttranden avgetts av boendeutredningen och Svenska kommunförbundet.

Boendeutredningen anför att förslaget synes innebära en administrativ förenkling och kan antas inte försvåra ändringar som boendeutredningen eventuellt kan komma att föreslå efter prövning av ramfördelningssystemet. Utredningen har därför ingen erinran mot förslaget.

Svenska kommunförbundet finner det angeläget att en ändring av ramsystemet snarast sker. Den av bostadsstyrelsen föreslagna konstruktionen av bostadsbyggnadsplanen har enligt kommunförbundets uppfattning betydande fördelar framför det nu gällande systemet. Samtliga kommuner får låneramar för tre år vilket innebär en förlängning av planeringsperioden för flertalet kommuner. Administrativt uppnås också avsevärda förenklingar. Den föreslagna regionala fördelningen av låneramarna bör möjliggöra en god samordning med övriga regionalpolitiska åtgärder och garantera att större hänsyn tas till lokala synpunkter och intressen. I sammanhanget erinrar kommunförbundet om

att det på flera håll i landet kan vara aktuellt med en fördelning av låneramarna på kommuner genom kommunala samarbetsorgan. Kommunförbundet anser avslutningsvis att det av bostadsstyrelsen framförda förslaget till ändring av bostadsbyggnadsplanen tillgodoser kommunernas behov av att kunna planera bostadsbyggandet på ett meningsfullt sätt och att ändringen därför bör genomföras.

Departementschefen

I det föregående har jag redogjort för bostadsstyrelsens anslagsframställning och tar nu upp de frågor som har samband med denna.

Bostadsbyggandet har under en lång följd av år legat på en nivå som har bestämts av strävan att avskaffa bostadsbristen. Det program om en miljon nybyggda lägenheter under perioden 1965—1974, som statsmakterna har uttalat sig för, är ett uttryck för denna strävan. Under vart och ett av åren 1969 och 1970 blev drygt 109 000 lägenheter och under år 1971 drygt 107 000 lägenheter färdiga för inflyttning. Även under år 1972 beräknas färdigställandet ha legat på en hög nivå, ca 105 000 lägenheter. Det innebär att drygt 820 000 lägenheter har byggts under de första åtta åren av tioårsperioden.

Det höga bostadsbyggandet i förening med en av bl. a. konjunkturutvecklingen betingad vikande efterfrågan på bostäder har på en del orter medfört att lägenheter har kommit att stå outhyrda en längre tid. Enligt vissa beräkningar var minst 15 000 lägenheter tomma den 1 september förra året. Denna situation saknar inte positiva effekter för de boende i form av bl. a. ökade valmöjligheter. Den medför emellertid samtidigt på grund av överskottets ojämna fördelning problem för en del kommuner och bostadsföretag. I syfte att överbrygga de svårigheter som hänger samman med hyresförluster på grund av att lägenheter inte har kunnat hyras ut beslöt förra årets riksdag om ett särskilt lånestöd som är avsett att täcka en del av hyresförlusterna under åren 1971—1973.

Den uppkomna situationen på bostadsmarknaden har av naturliga skäl påverkat kommunernas och bostadsföretagens igångsättningsplaner. Antalet påbörjade lägenheter beräknas under år 1972 ha minskat med ca 10 % i jämförelse med det närmast föregående året och en ytterligare minskning kan förutses för år 1973. Jag återkommer härtill i det följande i samband med frågan om bostadsbyggnadsplanen för de närmaste åren.

Bostadsbyggnadsplanen för år 1972 har liksom för de närmast föregående två åren grundats på ett garanterat program uttryckt i en ytram som svarar mot 87 000 statligt belånade lägenheter och ett beräknat byggande utan statliga lån om 8 000 lägenheter, tillsammantaget 95 000 lägenheter. Härtill har för vart och ett av de nämnda åren kommit en

projektreserv om 10 000 lägenheter som har gjort det möjligt att påbörja 105 000 lägenheter, om konjunkturutvecklingen har gett anledning till det. Projektreserven har i stor utsträckning tagits i anspråk de senaste åren — år 1971 togs hela reserven i anspråk.

Under år 1972 har, i sysselsättningsfrämjande syfte, 2 000 lägenheter av projektreserven tagits i anspråk för utökning regionalt av det statligt belånade byggandet. Härutöver har låneramen för nybyggnad under år 1973 fått utnyttjas för beslut om lån för småhus som påbörjades under hösten 1972. På grund av bl. a. att andelen småhus har ökat, vilket medför att färre antal lägenheter kan byggas inom den givna ytramen, beräknas antalet lägenheter för vilka lånebeslut har meddelats under år 1972 uppgå till ca 83 000.

Av ramen för beslut om byggnadstillstånd för byggandet utan statliga lån har 7 000 lägenheter tagits i anspråk. Vidare har utöver denna ram byggnadstillstånd fått meddelas för småhus som påbörjades under tiden september—december förra året.

Antalet lägenheter utan statliga lån för vilka beslut om byggnadstillstånd har meddelats beräknas till drygt 13 000.

Det sammanlagda antalet lägenheter för vilka lånebeslut eller byggnadstillstånd har meddelats under år 1972 beräknas således till drygt 96 000 lägenheter.

Småhusens andel av bostadsbyggandet har under senare år ökat avsevärt. Av färdigställandet var andelen ca 30 % år 1971 och den beräknas ha uppgått till 35 % år 1972. Småhusens andel av påbörjandet beräknas till drygt 40 % år 1972. Småhusandelen kan antas bli hög även under de närmaste åren.

Föreliggande uppgifter om igångsättningsplanerna för det statligt belånade bostadsbyggandet under år 1973 tyder på en fortsatt nedgång i påbörjandet. Vid bedömningen av den framtida bostadsefterfrågan måste beaktas att det fortfarande finns ett stort antal trångbodda hushåll och en betydande mängd omoderna bostäder som behöver ersättas eller moderniseras. Ett fortsatt högt bostadsbyggande är därför motiverat, men det är uppenbart att bostadsbyggandet inte kan upprätthållas på samma mycket höga nivå som under senare år. Effekten härav på sysselsättningen inom byggnadsbranschen och närliggande områden måste uppmärksammas. Jag vill i sammanhanget nämna att jag i slutet av förra året tillkallade särskilda sakkunniga (In 1972: 05) med företrädare för bostads- och arbetsmarknadsmyndigheterna samt parterna på byggarbetsmarknaden med uppgift att planera åtgärder i fråga om sysselsättningen på kort sikt inom byggnadsverksamheten. Vidare kan de förslag till reformer i fråga om bostadstilläggen som denna dag har förelagts riksdagen, den väntade konjunkturuppgången och de ökade insatser som görs av kommuner och bostadsföretag för att anpassa bo-

stadsbyggandet till de boendes behov och önskemål förutses få en stimulerande effekt på bostadsefterfrågan.

Som jag nyss har sagt måste man räkna med att bostadsbyggandet under år 1973 och följande år kommer att ligga på en lägre nivå än vad som har varit fallet under senare år. Boendeutredningens beräkningar i fråga om det långsiktiga bostadsbehovet kommer att ge underlag för en mera definitiv bedömning av bostadsefterfrågan för tiden efter år 1973.

Nedgången i nyproduktionen frigör resurser för en önskvärd ökning av ombyggnads- och förbättringsverksamheten. I det förslag till bostadsbyggnadsplan som jag behandlar mera ingående i det följande finns utrymme för en avsevärd ökning av denna verksamhet. Vissa åtgärder i syfte att stimulera moderniseringsverksamheten genomfördes under hösten 1972. Jag räknar med att ytterligare åtgärder skall föreslås 1973 års vårriksdag i särskild proposition på grundval av främst saneringsutredningens förslag.

Även i fråga om byggandet av lokaler finns det förutsättningar för en önskvärd ökning som tillgodoser servicebehoven i både nya och äldre bostadsområden. En grund för ökat lokalbyggande har lagts genom beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201) om ändrade riktlinjer för finansiering av lokaler för boendeservice m. m. Beslutet innebär bl. a. att byggandet av bostäder och lokaler i bostadsområden jämställs i väsentliga avseenden beträffande planering och finansiering. Vidare vidgas bostadslångivningen till bl. a. byggande av lokaler i äldre bostadsområden och uppförande av skollokaler som ingår i s. k. integrerade anläggningar. Den försöksverksamhet beträffande sådana anläggningar som inleddes i enlighet med min redogörelse i prop. 1970: 1 (bil. 13, s. 215) får genom den sistnämnda vidgningen permanent karaktär.

Kungl. Maj:t har som led i denna försöksverksamhet t. o. m. år 1972 fattat beslut om vidgning av pantvärdet till att omfatta skollokaler i åtta integrerade anläggningar. Produktionskostnaderna för dessa anläggningar, av vilka en del redan är uppförda, uppgår till sammanlagt ca 200 milj. kr. Hittillsvarande erfarenheter tyder på att de uppförda anläggningarna har blivit uppskattade av de boende, något som har bidragit till ett alltmer ökat intresse att uppföra integrerade serviceanläggningar. För de närmaste två åren finns det planer på påbörjande av ytterligare ca 30 sådana anläggningar.

Under år 1972 har vissa störningar inträffat i fråga om *kreditförsörjningen till bostadsbyggandet*. Det har gällt både krediterna under byggnadstiden och möjligheterna att ersätta sådana krediter med långfristiga lån. I anslutning till den överenskommelse som delegationen för bostadsfinansiering träffade med kreditinstituten även år 1972 har dock erforderliga byggnadskrediter till det statligt belånade bostadsbyggandet med några få undantag kunnat ställas till förfogande under året. Härvid har

under hösten 1972 krediter till ett belopp av ca 250 milj. kr., som inte kunnat erhållas på normalt sätt, anskaffats genom medverkan av en särskild expertgrupp med representanter från delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten.

När det gäller de långfristiga lånen har kön av låntagare som söker sådana lån successivt ökat under det gångna året. Avlyftskön har orsakats av att hypoteksinstituten inte har kunnat emittera obligationer i erforderlig utsträckning på grund av brist på köpare. Den minskade försäljningen av bostadsobligationer beror i sin tur till stor del på att affärsbankerna har minskat sitt engagemang på området. Delegationen för bostadsfinansiering avser att inom kort ta upp ytterligare överläggningar med bankerna i denna fråga.

Under hösten 1972 har jag tillkallat sakkunniga för att göra en grundläggande översyn av bostadsfinansieringen. De sakkunniga skall bl. a. undersöka möjligheterna till reformer inom paritetslånesystemet och även utreda alternativ till detta system.

Kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet var i stort sett gynnsam under åren 1967—1969. Under år 1970 bröts denna gynnsamma utveckling. Den fortsatta kostnadsutvecklingen under åren 1970 och 1971 föranledde höjningar av låneunderlags- och pantvärdenivån med sammanlagt 14 procentenheter under år 1971. I november 1972 höjdes nivån med ytterligare tre procentenheter. Paritetstalen för år 1973 skulle med hänsyn till kostnadsutvecklingen ha behövt höjas med 6—9 procentenheter. I syfte att utjämna denna höjning i tiden har talen för år 1973 höjts med 3—5 enheter.

Den nedgång i bostadsbyggandet som jag förut har berört bör kunna ha vissa positiva effekter på kostnadsutvecklingen. Det är rimligt att anta att konkurrensen och produktivitetsutvecklingen påverkas i gynnsam riktning av det nya läget. En grundläggande förutsättning för en gynnsam kostnadsutveckling är nämligen att löne- och materialprisökningar uppvägs av en förbättrad produktivitet som får effekt på anbudspriser o. d.

Utvecklingen av boendekostnaderna är i hög grad beroende av byggnadskostnaderna. Boendekostnaderna i nyproducerade hus har direkt samband med de aktuella byggnadskostnaderna, men dessa påverkar även tidigare årgångar av hus genom paritetstalen och systemet med bruksvärdeshyror.

Hyresökningarna under senare år kan emellertid också till stor del hänföras till ökade driftkostnader. Det är främst kostnaderna för löpande och periodiskt underhåll som har stigit. Även höjningar av kommunala avgifter och taxor samt av fastighetsskatten har inverkat på driftkostnaderna. En ökad rationalisering av bostädernas drift och underhåll är därför av stor vikt.

I prop. 1971: 1 (bil. 13, s. 208) uttalade jag att frågan om medinfly-

tande i bostadsförvaltningen allmänt sett är av stor betydelse och att jag ansåg det viktigt att en utveckling mot ökat medinflytande för de boende kommer till stånd. Ett sådant inflytande kan vara av särskilt värde när det gäller frågan om att nedbringa kostnaderna för drift och underhåll. Det bör enligt min mening vara en uppgift för de bostadsförvaltande företagen och deras organisationer samt hyresmarknadens parter att söka finna lämpliga former för ett ökat medinflytande i bostadsförvaltningen.

När det gäller de aktuella boendekostnaderna vill jag erinra om den höjning av bostadstilläggen till barnfamiljer som genomfördes under år 1972. Tilläggen medför betydande hyresminskningar för betalningssvaga hushåll. Statens utgifter för bostadstilläggen beräknas uppgå till ca 900 milj. kr. under innevarande budgetår. Härtill kommer den kommunala delen av tilläggen, ca 200 milj. kr. Den vidgning av bostadstilläggen till låginkomsttagare utan barn som föredragande statsrådet i socialdepartementet tidigare denna dag har anmält (bil. 7) kommer att innebära minskade boendekostnader också för sådana hushåll.

Fortsatta åtgärder för att förbättra de inkomstsvaga hushållens bostadssituation kan vidtas av kommunerna på grundval av den kartläggning av trångboddheten som pågår i enlighet med ett uttalande av 1970 års riksdag. Ungefär hälften av landets kommuner, varav flertalet större kommuner, har påbörjat eller planerar en kartläggning i enlighet med de rekommendationer som bostadsstyrelsen har utarbetat i samråd med bl. a. Svenska kommunförbundet. Jag anser i likhet med bostadsstyrelsen att det är angeläget att kommunerna fortlöpande håller sig informerade om förhållandena och medverkar till att avveckla trångboddheten, något som torde underlättas av den förbättrade tillgången på rymliga lägenheter och de utökade bostadstilläggen.

Av intresse i detta sammanhang är också vissa förslag av *arbetsgruppen för låginkomstfrågor,* vilka jag tidigare har redovisat i samband med behandlingen av anslaget Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. (p. E 5.). I likhet med arbetsgruppen anser jag att åtgärder snabbt bör vidtas för att förbättra bostadsförhållandena för dem som bor sämst. Som några av de remissinstanser som har yttrat sig över förslagen har framhållit kan det visserligen medföra vissa svårigheter att avgränsa en bestämd målgrupp med extremt dåliga bostadsförhållanden. Det måste dock anses klart att bostadsförhållandena för dem som både är trångbodda och har de sämst utrustade bostäderna är sådana att insatser i bostadsförbättrande syfte snarast bör vidtas. Arbetsgruppen har föreslagit att de särskilda åtgärderna skall grundas på en kommunalt bedriven, aktivt uppsökande verksamhet. Jag delar arbetsgruppens uppfattning att en uppsökande verksamhet vore värdefull. Denna verksamhet handlägger kommunerna enligt bestämmelserna i socialhjälpslagen. Den erforder-

liga inventeringen av aktuella hushåll bör, som arbetsgruppen har föreslagit, samordnas med nyss nämnda kartläggning av trångboddheten bland barnfamiljer.

Vid remissbehandlingen av arbetsgruppens förslag har framkommit att det f. n. är oklart i vilken omfattning det av sekretesskäl är möjligt att vid en inventering av aktuella hushåll utnyttja individuella uppgifter från folk- och bostadsräkningen och att identifiering av aktuella hushåll på annat sätt ställer stora krav på kommunernas personella och ekonomiska resurser.

Enligt min uppfattning torde även det material från folk- och bostadsräkningen som kan erhållas utan hinder av 16 § sekretesslagen vara av värde i sammanhanget. I övrigt bör kännedom om aktuella hushåll kunna erhållas t. ex. genom offentliga register, kommunernas socialvård och tjänstemännens kännedom om lokala förhållanden. Jag vill också peka på den uppsökande verksamhet som redan utförs av de allmänna försäkringskassorna i enlighet med ett annat av arbetsgruppens förslag. Denna verksamhet avser kontroll av placeringen i sjukpenningklass av personer som är enbart sjukvårdsförsäkrade, s. k. 0-klassade, men kan ge underlag också för åtgärder beträffande dessa personers situation i övrigt, t. ex. deras bostadsförhållanden.

Jag övergår nu till bostadsbyggandets omfattning under de närmaste åren och vill inledningsvis ta upp *bostadsbyggnadsplanens konstruktion.*

Bostadsbyggnadsplanen är f. n. femårig och omfattar för de två första åren hela landet, medan den för de tre senare åren i princip avser endast orter med klart expansivt näringsliv och långsiktigt positiv befolkningsutveckling. För de tre sista åren i planperioden fördelar bostadsstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen låneramarna direkt på kommunblock och de tre storstadsområdena. Antalet kommunblock som får del av dessa ramar är 45. Låneramarna för de två första åren i planperioden fördelas — med undantag av de delar som redan tidigare har fördelats direkt på kommun — på län och de tre storstadsområdena. De ramar som härvid tilldelas länen fördelas inom länen av länsstyrelserna. I de tre storstadsområdena fördelar de kommunala samarbetsorganen ramarna inom området.

Dessa fördelningsprinciper innebär att endast en mindre del av det statsbelånade bostadsbyggandet utanför storstadsområdena fördelas på kommuner av länsstyrelserna. Vidare är planeringsperspektivet längre för s. k. expansiva kommuner än för andra kommuner.

Bostadsstyrelsen har föreslagit vissa ändringar i bostadsbyggnadsplanens konstruktion. Ramsystemet inom bostadsbyggnadsplanen har enligt styrelsen visat sig vara administrativt svårhanterligt och syftet att främja en långsiktig planering torde inte ha uppnåtts i någon högre grad. Styrelsen påpekar att också de nya uppgifter som länsstyrelserna har fått inom samhällsplaneringen och regionalpolitiken på länsplanet

bör beaktas. Dessa omständigheter bör enligt styrelsens mening föranleda att planens konstruktion och hantering omprövas. Härvid sätter styrelsen i fråga om de garanterade ramarna för de sista åren har något värde, bl. a. med hänsyn till att de kommuner som får del av dessa ramar under alla förhållanden har en långsiktig planering, vars omfattning inte torde ha styrts av de förhållandevis små ramarna för de sista två åren av planperioden.

Av dessa skäl föreslår bostadsstyrelsen att bostadsbyggnadsplanen begränsas till tre år och att den skall avse hela landet. Enligt förslaget skall planen för de två första åren omfatta ett garanterat program för det statsbelånade byggandet, ett beräknat byggande utan statliga lån samt en projektreserv som avser både det statsbelånade och det inte statligt belånade byggandet. Boendeutredningen och Svenska kommunförbundet, som har yttrat sig i frågan, har båda anslutit sig till styrelsens förslag.

Som jag anförde vid min anmälan i höstas av förslaget till regionalpolitiskt handlingsprogram m. m. (prop. 1972: 111, bil. 1) delar jag bostadsstyrelsens uppfattning att nuvarande ordning med central fördelning av låneramar på kommuner och kommunblock inte är förenlig med länsstyrelsernas uppgifter inom samhällsplaneringen och regionalpolitiken. Det är vidare önskvärt att alla kommuner och kommunblock har samma planeringsperspektiv för bostadsbyggandet, något som bör vara ägnat att på såväl kommun- som länsnivå underlätta en aktiv planering av bostadsbyggandet. Ett gemensamt planeringsperspektiv för alla kommuner medför också att någon uppdelning på expansiva resp. icke expansiva orter inte längre behövs.

Jag biträder således bostadsstyrelsens förslag och utgår i mitt *förslag till bostadsbyggnadsplan för åren 1973—1975* från den förordade konstruktionen.

För år 1973 har riksdagen fastställt ett preliminärt program motsvarande 87 000 statligt belånade lägenheter och uttalat sig för ett byggande utan statliga lån om 8 000 lägenheter. Den gemensamma projektreserven omfattar 10 000 lägenheter. Kungl. Maj:t har medgett dels att bostadslån får beviljas inom en ytram motsvarande 84 500 lägenheter med den genomsnittsyta som gällde för de lägenheter för vilka preliminärt beslut om bostadslån meddelades under åren 1967 och 1968, dels att beslut om byggnadstillstånd får meddelas för 5 000 lägenheter utan statliga lån. Av ramen för beslut om bostadslån har bostadsstyrelsen på län och storstadsområden fördelat en låneram som motsvarar 81 680 lägenheter med en på nyssnämnda sätt beräknad genomsnittsyta av 94,8 m^2.

Programmet för bostadsbyggandet med statliga lån under år 1973 bör grundas i huvudsak på vad bostadsstyrelsen redan har fördelat på län och storstadsområden. Med tillägg för 500 lägenheter som har

avsatts för brådskande bostadsbyggnadsbehov i samband med bl. a. lokaliseringspolitiska beslut och 300 lägenheter för experimentverksamhet inom bostadsbyggandet motsvarar den fördelade låneramen ca 82 500 lägenheter med den nyss angivna genomsnittliga våningsytan. På grund av den ökande andelen småhus kan denna ytram beräknas ge utrymme för ca 80 000 lägenheter. Byggandet utan statliga lån bör beräknas till 8 000 lägenheter, dvs. 3 000 lägenheter utöver vad som har fördelats under år 1972. Härigenom ger de båda ramarna utrymme för fullföljande av miljonprogrammet. För ramarna gemensamt bör tillkomma en projektreserv om 10 000 lägenheter eller däremot svarande våningsyta.

Mot bakgrund av osäkerheten beträffande omfattningen av igångsättningen och det angelägna i att utrymme ges för en ökande ombyggnads- och förbättringsverksamhet föreslår jag att — utöver den särskilda låneram som gäller för denna verksamhet — eventuellt outnyttjade delar av ramarna för nybyggnad får tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet. Utgångspunkten bör härvid vara att ombyggnad av två lägenheter genomsnittligt kräver ungefär samma investeringsutrymme som nybyggnad av en lägenhet.

Riksdagen antog förra året en bostadsbyggnadsplan för år 1974 som då var tredje året i planperioden. Planen omfattade ett program om 60 000 lägenheter för orter med klart expansivt näringsliv och 5 000 lägenheter för andra orter där kravet på stabila produktionsbetingelser är klart dokumenterat genom konkreta projekt. Den av 1971 års riksdag antagna planen för år 1974 omfattade ett program om 50 000 lägenheter för klart expansiva orter. Bostadsstyrelsen har fattat beslut om fördelning av endast sistnämnda antal lägenheter.

Det förslag till ändring av bostadsbyggnadsplanens konstruktion som jag har förordat innebär att alla orter får samma planeringsperspektiv för bostadsbyggandet och att någon uppdelning av orterna på expansiva resp. icke expansiva orter inte blir aktuell. En fördelning av den av 1972 års riksdag fastställda låneramen för expansiva orter och orter med ett dokumenterat behov av ett treårigt planeringsperspektiv skulle, med den minskade bostadsbyggnadsvolym som nu kan förutses, medföra ett alltför begränsat utrymme för fördelning av ram på de orter som tidigare har rubricerats som icke expansiva. Jag vill nämna att Kungl. Maj:t mot bakgrund härav har — i avvaktan på 1973 års riksdags behandling av frågan om bostadsbyggnadsplanen — förordnat att någon ytterligare fördelning av låneramen för år 1974 utöver den som har skett i enlighet med riksdagens beslut år 1971 inte skall ske.

Fr. o. m. år 1974 skall programmet för byggandet med statligt stöd i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1972: 72, CU 1972: 28, rskr 1972: 201) avse både bostäder och bostadskomplement som uppförs

med statligt stöd. Den gemensamma ramen skall uttryckas i kvadratmeter våningsyta med angivande av det antal bostadslägenheter som uppskattas kunna byggas inom denna ram. Ramkonstruktionens innebörd är att kommunerna får frihet att väga behoven att bygga bostäder och lokaler mot varandra och att själva bestämma fördelningen av detta byggande.

Programmet för det statligt belånade bostadsbyggandet för år 1974 bör i avvaktan på resultatet av boendeutredningens arbete grundas på ett lägenhetsbyggande av ungefär samma storlek som det finns utrymme för under år 1973, dvs. 7 820 000 m² våningsyta. Denna ytram motsvarar 82 500 lägenheter med den tidigare använda genomsnittsytan per lägenhet i 1967 och 1968 års påbörjande men torde med hänsyn till den ökade andelen småhus innebära möjligheter att påbörja ca 80 000 lägenheter. Ytramen bör, i enlighet med riksdagens beslut, vidgas för bostadskomplement med 350 000 m², motsvarande ca 4,5 % av den för det egentliga bostadsbyggandet beräknade ramen.

Härtill bör i enlighet med de principer som har fastställts av förra årets riksdag läggas vissa ytterligare lokalytor. Som bostadsstyrelsen har föreslagit bör dessa bestämmas till 20 000 m² för lokaler i äldre områden, 50 000 m² för skollokaler i integrerade anläggningar och 135 000 m² för barnstugor som tidigare har finansierats med särskilda lån. Den föreslagna totala ytramen uppgår alltså till 8 375 000 m² våningsyta.

Jag vill erinra om att det antal kvadratmeter våningsyta som avsätts för nybyggnad av lokaler i äldre områden utgör en särskild ram som inte får överskridas eller tas i anspråk för annat byggande inom den gemensamma ramen i övrigt. Vidare vill jag erinra om att kostnader för ombyggnad av lokaler i äldre områden skall avräknas mot den särskilda medelsram som finns för beslut om bostadslån för ombyggnad och räntebärande förbättringslån.

Barnstugornas behandling bör som jag underströk i prop. 1972: 72 ägnas särskild uppmärksamhet i ramsystemet. Vid fördelningen på kommuner av ramar bör därför behovet av barnstugebyggande täckas i första hand. Kommunerna får vid sin bedömning av rambehovet och vid fördelningen av den tilldelade ramen förutsättas ge barnstugebyggandet den prioriterade ställning som svarar mot syftena med de i propositionen angivna riktlinjerna för avvägningen av ramens storlek.

Jag vill slutligen peka på att ramen för det statligt belånade byggandet har en något annan innebörd än tidigare låneramar genom att den avser även pantvärdelokaler, dvs. lokaler för vilka bostadslån inte utgår men som ingår i det för lånet fastställda pantvärdet.

Av ramen för det statligt belånade byggandet för år två i planperioden brukar en mindre del innehållas för senare fördelning. På grund av osäkerheten i fråga om igångsättningsmöjligheterna under år 1974 bör en något större del av ramen innehållas än vad som hittills har varit brukligt.

Byggandet utan statliga lån år 1974 bör beräknas till 8 000 lägenheter och den gemensamma projektreserven preliminärt fastställas till en yta som svarar mot 10 000 lägenheter jämte lokaler som uppförs med statligt stöd.

För år 1975 förordar jag en bostadsbyggnadsplan av samma omfattning som för år 1974 med undantag av att den inte bör inrymma någon projektreserv.

För år 1976 gäller ett program om 50 000 statligt belånade lägenheter. Bostadsstyrelsen har inte fördelat detta program. Eftersom bostadsbyggnadsplanen avses i framtiden få ett treårigt perspektiv, borde planen egentligen inte omfatta år 1976. Det redan fastställda programmet för år 1976 bör emellertid övergångsvis få gälla men inte fördelas. Programmet bör i stället uppfattas som enbart en garanterad miniminivå för det program som skall fastställas nästa år.

I det förslag (prop. 1972: 111, bil. 1) till regionalpolitiskt handlingsprogram m. m. som riksdagen tog ställning till förra året anförde jag att det finns skäl för att bostadsbyggandet inom skogslänen skall kunna vidgas utöver vad en fördelning inom bostadsbyggnadsplanens ram medger, om det behövs för att tillgodose bostadsbyggnadsbehov och främja den regionala utvecklingen eller sysselsättningen där. I första hand borde övervägas att öppna en möjlighet att öka bostadsbyggandet i dessa områden utan att ändra bostadsbyggnadsplanen. I enlighet härmed föreslår jag att projektreserven får tas i anspråk inte bara för konjunkturbetingade vidgningar av bostadsbyggandet i allmänhet utan också för sådan ökning av bostadsbyggandet i skogslänen som jag nyss har angett. Denna ordning bör ha formen av försöksverksamhet, som kan ge erfarenheter till ledning för boendeutredningens överväganden och förslag.

Vad jag här har sagt om det statsbelånade bostadbyggandet i skogslänen bör i tillämpliga delar gälla även bostadsbyggandet utan statliga lån. Jag vill tillägga att den lag om byggnadstillstånd som riksdagen antog år 1971 och som reglerar igångsättningen av bl. a. detta bostadsbyggande ger Kungl. Maj:t möjligheter att styra detta byggande regionalt.

Beträffande *verksamheten med förhandsbesked om bostadslån* har bostadsstyrelsen föreslagit att beslutanderätten förs över från Kungl. Maj:t till styrelsen och att vissa modifieringar görs i fråga om kraven på enhetlighet beträffande hus- och lägenhetstyper samt långa serier. Styrelsens förslag beträffande handläggningen syftar till att göra denna enklare och mindre tidskrävande. Förslagen beträffande förutsättningarna för förhandsbesked syftar till att bibehålla kraven på enhetlighet och variantbegränsning i material- och byggkomponentledet men inte beträffande hus och lägenhetstyper. I stället förordar styrelsen att valet av hustyper och lägenhetstyper skall avvägas så att en god inre och yttre miljö erhålls.

Jag delar bostadsstyrelsens uppfattning att verksamheten med för-

handsbesked bör förenklas och förordar förslaget att beslutanderätten förs över till styrelsen.

Också styrelsens förslag i fråga om förutsättningarna för meddelande av förhandsbesked anser jag vara väl motiverade. Jag har för avsikt att i annat sammanhang för Kungl. Maj:t anmäla frågan om ändring av de bestämmelser som gäller härom.

Planeringsramen för förhandsbesked om bostadslån omfattar f. n. 10 000 lägenheter per år och gäller för åren 1973—1977. Endast en mindre del av dessa ramar har hittills tagits i anspråk. Jag anser att särskilda ramar inte längre behövs och förordar att bostadsstyrelsen får medge förhandsbesked inom de ordinarie bostadslåneramarna i den omfattning som behövs.

Medelsramen för beviljande av bostadslån för nybyggnad under år 1973 beräknar jag enligt följande sammanställning. Fördelningen mellan småhus och flerfamiljshus har jag beräknat så att 40 %, i lägenheter räknat, av långivningen kommer att avse småhus. Genomsnittsbeloppen har räknats upp med hänsyn till den höjning av låneunderlags- och pantvärdenivån som Kungl. Maj:t beslutade förra året.

	Antal lägenheter	Genomsnittligt lånebelopp (kr.)	Totalt lånebelopp (milj. kr.)
Lån för flerfamiljshus	48 000	22 600	1 085
Lån för småhus	32 000	27 200	870
		Summa	1 955

Härtill kommer behovet av lånemedel för bostadslån till barnstugor som tidigare inte har finansierats med bostadslån samt skollokaler och nybyggnad av lokaler i äldre områden som — på grund av vidgningen av bostadslångivningen till dessa ändamål fr. o. m. den 1 juli 1973 — uppkommer för andra halvåret 1973. Behovet av lånemedel för nämnda ändamål beräknar jag i likhet med bostadsstyrelsen till 50 milj. kr.

Medelsramen för år 1973 bör alltså bestämmas till (1 955 + 50) 2 005 milj. kr.

Kungl. Maj:t bör utverka riksdagens bemyndigande att vidga medelsramen dels vid sådana ändringar i fråga om de genomsnittliga lånebeloppen som kan bli en följd av ändringar i produktionsinriktning, låneunderlagsnivå m. m., dels i samband med eventuella vidgningar av det garanterade programmet genom ianspråktagande av projektreserven.

Medelsramen för beslut om lån för ombyggnader och räntebärande förbättringslån har under senare år varit 170 milj. kr. Medelsåtgången har emellertid legat på en lägre nivå. Med hänsyn till angelägenheten av att ombyggnads- och förbättringsverksamheten ökas förordar jag att medelsramen för beslut om bostadslån till ombyggnader och räntebärande

förbättringslån bestäms till 170 milj. kr. för år 1973. Till frågan om medelsramen för år 1974 avser jag att återkomma i samband med behandlingen av saneringsutredningens förslag.

Kungl. Maj:t bör som hittills utverka riksdagens bemyndigande att vidga medelsramen för sådan ökning av ombyggnads- och förbättringsverksamheten som behövs av sysselsättningsskäl. Därjämte bör, som jag har anfört i det föregående, ramen få ökas i den mån ramarna för nybyggnad inte utnyttjas.

Anslagsbehovet under lånefonden för nästa budgetår beräknar jag till 2 680 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till bl. a. medelsbehovet för lån till täckande av vissa hyresförluster enligt beslut av förra årets riksdag.

Jag går nu över till att behandla vissa särskilda frågor.

Bostadsstyrelsen har i sin anslagsframställning föreslagit att det högsta *låneunderlaget för lån till ombyggnad av småhus som inte uppfyller kravet på varaktigt behov* höjs från 20 000 till 30 000 kr. För dessa ombyggnader krävs inte sedvanlig kommunal borgen för en del av bostadslånet och bostadslånet kan fördjupas i sin helhet.

Gränsen 20 000 kr. har gällt sedan den 1 juli 1966. Sedan denna tidpunkt har låneunderlagsnivån för småhus höjts med sammanlagt ca 25 %. Jag anser att den ifrågavarande gränsen för låneunderlag bör höjas i motsvarande mån, dvs. från 20 000 till 25 000 kr. Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1973.

I olika skrivelser till Kungl. Maj:t har Sveriges förenade studentkårer (SFS) tagit upp bl. a. frågan om avskrivning av *ränte- och amorteringsfria tilläggslån och motsvarande delar av bostadslån till studentbostadsföretag*. Sådana lånebelopp skall enligt riksdagens beslut år 1968 (prop. 1968: 1, bil. 13, SU 1968: 100, rskr 1968: 252) sägas upp till återbetalning och löpa med ränta, sedan tio år har förflutit från utbetalningen.

Syftet med 1968 års beslut var att studentbostäderna skulle få samma kapitalkostnadsvillkor som andra bostäder. I takt med att nämnda lånebelopp sägs upp ökar således successivt kapitalkostnaderna för hus med sådana lån upp till den nivå som gäller för andra hus med bostadslån. Det bör också framhållas att riksdagen år 1971 (prop. 1971: 1, bil. 13, CU 1971: 12, rskr 1971: 92) beslutade att den särskilda studentbostadslångivningen skall upphöra, att de särskilda produktions- och förvaltningsföretagen för studentbostäder i princip skall avvecklas och att studentbostäderna bör omvandlas till bostäder som står öppna för alla som har behov av en genomgångsbostad i avvaktan på en mer permanent lösning av bostadsfrågan. Mot denna bakgrund anser jag att det inte finns skäl att nu överväga åtgärder av det slag som SFS har begärt.

Frågan om studentbostadshyrornas höjd i förhållande till studenternas betalningsförmåga bör enligt min mening lösas på annat sätt än genom

åtgärder som skulle komma enbart de studenter till godo som bor i studentbostadshus. Av betydelse för denna fråga är övervägandena att vidga bostadstilläggen till att omfatta även hushåll utan barn. Jag vill härutinnan hänvisa till vad föredragande statsrådet i socialdepartementet denna dag har anfört i frågan (bil. 7).

Servicekommittén föreslog i sitt betänkande Boendeservice 2 (SOU 1970: 68) att kraven på *opartisk upplåtelse* av allmänna samlingslokaler — innebärande att dessa skall upplåtas i skälig omfattning och på skäliga villkor till alla organisationer — skulle utsträckas till lokaler i bostadsområden som används för fritidsändamål och som finansieras med statligt stöd. Kommitténs förslag hade visst samband med samlingslokalutredningens arbete, varför jag ansåg att ställningstagandet till kommitténs förslag borde anstå till behandlingen av samlingslokalutredningens förslag. Jag har tidigare i dag under anslaget Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler (p. E 7) berört vissa frågor om opartisk upplåtelse av sådana lokaler.

Kommitténs förslag torde ha aktualitet endast beträffande bostadslångivningen och bidragsgivningen till skollokaler. Inom bostadslångivningen saknas bestämmelser om opartisk upplåtelse av lokaler, medan det för upplåtelse av skollokaler finns bestämmelser av liknande innebörd som för samlingslokaler.

Jag anser att i princip samma krav på upplåtelseskyldighet som gäller som villkor för stöd till allmänna samlingslokaler bör uppställas också beträffande bostadslångivningen till lokaler för fritidsändamål. I likhet med vad bostadsstyrelsen har anfört i sitt yttrande över kommitténs förslag i denna del anser jag emellertid att kravet inte bör tillämpas undantagslöst. Det kan nämligen inte anses rimligt att vissa mindre lokaler, t. ex. närhetslokaler som är avsedda att användas i huvudsak av dem som bor i den närmaste omgivningen, skall underkastas här avsett villkor. I övrigt bör kravet utformas på det sätt som jag har förordat beträffande bidrag och lån till samlingslokaler.

Vad angår bostadsstyrelsens förslag om *tidigareläggning av utbetalningarna av tomträttslån* vill jag erinra om att förslag av samma innebörd har lagts fram av saneringsutredningen. Förslaget bör därför inte behandlas i detta sammanhang.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig förordade ändringen av bostadsbyggnadsplanens konstruktion,
2. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1973 med den omfattning och fördelning jag har förordat,
3. medge att ramen för bostadslån för nybyggnad under år 1973 bestäms med utgångspunkt i 82 500 lägenheter med den i det föregående angivna genomsnittsytan,
4. medge att ramarna för bostadslån och byggnadstillstånd för ny-

byggnad under år 1973 får tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet, i den mån de inte utnyttjas helt för sitt ändamål,

5. medge att ramen för beviljande av bostadslån under vart och ett av åren 1974 och 1975 fastställs till 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 80 000 jämte lokaler som omfattas av låneunderlag och pantvärde för bostadslån,
6. medge att av de under 5 upptagna ramarna för vart och ett av åren 1974 och 1975 högst 20 000 m² våningsyta får tas i anspråk för nybyggnad av lokaler i äldre bostadsområden,
7. medge att Kungl. Maj:t meddelar bestämmelser om projektreserv för åren 1973—1974 i enlighet med vad jag har förordat,
8. medge att beslut om bostadslån för nybyggnad meddelas intill ett belopp av 2 005 000 000 kr. under år 1973,
9. medge att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande förbättringslån meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kr. under år 1973,
10. godkänna de av mig förordade ändrade riktlinjerna för verksamheten med förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder,
11. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som har angetts i det föregående besluta om utökning av de under 8 och 9 upptagna ramarna,
12. godkänna de av mig förordade riktlinjerna beträffande opartisk upplåtelse av lokaler för fritidsändamål som har finansierats med stöd av bostadslån,
13. godkänna den i det föregående förordade höjningen av låneunderlaget vid ombyggnad av vissa småhus från 20 000 till 25 000 kr.,
14. till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 2 680 000 000 kr.

IV: 12. Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder

1971/72	Utgift	3 087 243	Behållning	9 639 166
1972/73	Anslag	3 000 000		
1973/74	Förslag	1 000		

Från fonden bestrids utgifter för lån för anskaffning och förnyelse av inventarier i bostad, som är avsedd att uthyras i möblerat skick och tillgodose ett mera kortvarigt behov av bostad för ensamstående person eller annat mindre hushåll. Lån kan beviljas bolag, förening eller stiftelse som svarar för inredning av sådan bostad. Lån kan beviljas intill 1 500 kr. per rum. Lånebestämmelserna finns i kungörelsen (1959: 371) om lån från lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder (ändrad senast 1971: 300).

Bostadsstyrelsen

I fråga om inventarielånets maximibelopp anför bostadsstyrelsen följande.

Av styrelsen inhämtade uppgifter om kostnaderna för möblering av studentbostäder med beslut om lån under år 1971 och första kvartalet 1972 visar för sju projekt en variation mellan 1 540 och 2 045 kr. per rum, med ett genomsnitt per projekt på 1 730 kr. För tre specialbostadsprojekt har redovisats kostnader på 2 580, 2 530 och 1 940 kr. per rum. Dessa uppgifter visar att en höjning av nuvarande maximibelopp av 1 500 kr. måste ske om lånemöjligheterna skall få en rimlig anknytning till de faktiska kostnaderna. Bostadsstyrelsen föreslår därför att inventarielånets maximibelopp höjs från nuvarande 1 500 till 1 800 kr. per rum fr. o. m. budgetåret 1973/74.

Under budgetåret 1971/72 utbetalades 5 872 900 kr. och till fonden inflöt i form av amorteringar och inlösen av lån 2 785 657 kr. Vid budgetårets utgång fanns en behållning på anslaget av 9 639 166 kr., varav 1 471 500 kr. var bundna genom beslut om lån som ännu ej utbetalats.

Bostadsstyrelsen räknar med en långivning under budgetåren 1972/73 och 1973/74 omfattande 4 000 resp. 3 000 rum. Det totala lånebeloppet kan beräknas till 6 resp. 5,4 milj. kr.

Vid beräkning av anslagsbehovet har antagits att beloppen avseende lånebeslut under ett budgetår blir utbetalda vid sådan tidpunkt att för högst hälften av dem amorteringar kommer att påbörjas under följande budgetår. Styrelsen gör följande beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1973/74.

Ej disponerade medel 1 juli 1972	8 176 550
Anslag budgetåret 1972/73	3 000 000
Amorteringar m. m. budgetåret 1972/73	2 900 000
Disponibelt budgetåret 1972/73	14 076 550

Beräknad långivning budgetåret 1972/73	6 000 000
Ej disponerade medel 30 juni 1973 (avrundat)	8 000 000
Amorteringar m. m. budgetåret 1973/74	3 000 000
Beräknad långivning budgetåret 1973/74	5 400 000
Anslagsbehov budgetåret 1973/74	1 000

Departementschefen

Bostadsstyrelsen har föreslagit att det högsta lånebeloppet per rum i specialbostäder för studerande och yrkesarbetande ungdomar m. fl. skall höjas från nuvarande 1 500 till 1 800 kr. Med hänsyn till de uppgifter som styrelsen har redovisat beträffande kostnaderna för möblering av lägenheter i studentbostadshus och andra specialbostäder förordar jag den föreslagna höjningen.

Styrelsens beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår, som med hänsyn till den beräknade behållningen vid utgången av innevarande budgetår innebär att endast ett formellt belopp behöver anvisas, kan jag likaså godta.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att lån från lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder får fr. o. m. den 1 juli 1973 utgå med högst 1 800 kr. per rum,
2. till *Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

IV: 13. Lånefonden för kommunala markförvärv

1971/72	Utgift	24 503 700	Behållning	39 331 900
1972/73	Anslag	75 000 000		
1973/74	Förslag	100 000 000		

Lånebestämmelserna finns i kungörelsen (1968: 227) om markförvärvslån till kommun (ändrad 1970: 112). Dessa bestämmelser innebär i korthet att kommun kan erhålla lån av statsmedel för förvärv av sådan fast egendom som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordning, företrädesvis för mark utan samlad äldre bebyggelse.

Bostadsstyrelsen

Ansökningar avseende förvärv under år 1971 har inkommit till ett totalt belopp av 119,9 milj. kr. Summan av tillstyrkta belopp (74,8 milj. kr.) och ansökningar avseende saneringsområden (19,1 milj. kr.) uppgår till sammanlagt ca 93,9 milj. kr., en minskning med drygt 50 milj. kr. jämfört med år 1970. Minskningen avser främst lån för förvärv inom saneringsområden.

I avvaktan på behandlingen av saneringsutredningens och byggkonkurrensutredningens förslag har styrelsen begränsat sin anslagsframställning till finansiering av markförvärv inom exploateringsområden och föreslår att anslaget förs upp med 100 milj. kr., en ökning av anslaget med 25 milj. kr.

Enligt de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen för programperioderna 1970—1974, 1971—1975 och 1972—1976 var andelen lägenheter på kommunägd mark 71, 70 resp. 68 %. Andelen lägenheter belägna på kommunägd mark inom exploateringsområden var 82 % för perioden 1971—1975 och 82 % för perioden 1972—1976. Motsvarande tal för saneringsområden var 41 resp.38 %.

I statsverkspropositionen till 1972 års riksdag uttalade departementschefen att frågan om behovet av lånemedel för förvärv av saneringsmark får prövas i samband med behandlingen av saneringsutredningens förslag. Beträffande de ändringar i expropriationslagstiftningen som riksdagen beslutade i december 1971 uttalade departementschefen att dessa medför ökade rättsliga möjligheter för kommunerna att förvärva mark. Departementschefen räknade dock inte med att lagändringarna skulle komma att i någon större omfattning påverka lånebehoven under budgetåret 1972/73.

Mot bakgrund av dels uppgifter om andelen lägenheter på kommunägd mark och ansökningar om markförvärvslån, dels departementschefens uttalande om den påverkan ändringarna i expropriationslagstiftningen kan få på lånebehoven framstår de hittillsvarande årliga anslagen till markförvärvslånefonden som otillräckliga. För att underlätta för kommunerna att bygga upp en god markberedskap och därigenom positivt inverka på samhällsplanering och plangenomförande är det angeläget att anslaget till lånefonden ökas så att den bättre kan tillgodose lånebehoven.

Bostadsstyrelsen anser med hänvisning till det anförda att för finansiering av markförvärv inom exploateringsområden erfordras ett anslag till markförvärvslånefonden av 100 milj. kr.

I avvaktan på ställningstagande till saneringsutredningens förslag har styrelsen vid sin anslagsberäkning inte uppskattat behovet av lånemedel för förvärv inom saneringsområden. Styrelsen har inte heller beaktat det ökade behov av lånemedel som ett genomförande av byggkonkurrensutredningens förslag skulle leda till.

Departementschefen

Anslaget till lånefonden uppgår för innevarande budgetår till 75 milj. kr. De ansökningar om lån som avsåg förvärv under år 1971 av mark inom exploateringsområden innefattade enligt bostadsstyrelsens bedömning låneberättigande förvärv till ett belopp som var i det närmaste lika stort.

Det anslag som anvisas för budgetåret 1973/74 kommer i huvudsak att användas för lån som avser förvärv under år 1973. Omfattningen av kommunernas markförvärv i exploateringsområden under detta år och av deras anspråk på lån kan inte bedömas nu. Det föreligger inte heller uppgifter om anspråken på lån som avser förvärv under år 1972, eftersom ansökningstiden går ut den 1 mars 1973. En av utgångspunkterna för beräkningen av anslagsbehovet är erfarenheterna av den långivning som avsåg 1971 års förvärv. Härutöver bör beaktas bl. a. att de ökade rättsliga möjligheter att förvärva mark, som kommunerna har fått genom de under åren 1971 och 1972 genomförda ändringarna i expropriationslagstiftningen, kan öka lånebehoven.

Frågan om att låta långivningen omfatta förvärv av mark i saneringsområden, något som har föreslagits av saneringsutredningen, avser jag att behandla i samband med ställningstagandena till utredningens övriga förslag. Det är min avsikt att anmäla dessa förslag i sådan tid att proposition på grundval av förslagen kan föreläggas 1973 års vårriksdag.

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår ökas med 25 milj. kr. och således förs upp med 100 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för kommunala markförvärv* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

IV: 14. Lånefonden för allmänna samlingslokaler

1971/72	Utgift	18 000 000	Behållning	—
1972/73	Anslag	14 000 000		
1973/74	Förslag	17 000 000		

Departementschefen

Under åberopande av vad jag har anfört under punkten E 7 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 17 000 000 kr.

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD

V: 10. Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån

Under åberopande av vad jag har anfört under punkten D 1 hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Regionalpoli-*

tiskt stöd: Lokaliseringslån för budgetåret 1973/74 beräkna ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet

Britta Gyllensten

Register

Sid.		Kr.
1	Översikt	
	DRIFTBUDGETEN	
	A. Inrikesdepartementet m. m.	
14	Inrikesdepartementet	9 719 000
15	Kommittéer m. m.	8 800 000
16	Extra utgifter	200 000
16	Bidrag till bestridande av kostnader för vissa internationella kongresser i Sverige	1 000
		18 720 000
	B. Arbetsmarknad m. m.	
17	Arbetsmarknaden under år 1972	
26	Låginkomstfrågor m. m.	
28	Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under budgetåret 1973/74	
48	Programindelning m. m.	
51	Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader	
61	Arbetsmarknadsservice	1 166 000 000
97	Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa	360 226 000
104	Stöd till lageruppbyggnad	50 000 000
105	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	931 910 000
121	Kontant stöd vid arbetslöshet	*680 000 000
121	Totalförsvarsverksamhet	26 460 000
124	Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning	6 500 000
126	Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning	5 000 000
129	Arbetsdomstolen	691 000
130	Statens förlikningsmannaexpedition	633 000
131	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar	9 000
		3 227 429 000
	C. Invandring m. m.	
132	Allmänna synpunkter	
134	Statens invandrarverk	14 840 000
142	Åtgärder för flyktingar	20 670 000
144	Anpassningsåtgärder för invandrare	4 505 000
		40 015 000
	D. Regional utveckling	
148	Allmänna synpunkter	
150	Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	*131 125 000
150	Särskilda stödåtgärder i glesbygder	*5 000 000
150	Bidrag till företagareföreningar m. fl.: Administrationskostnader	11 400 000
153	Täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag m. fl.	20 000 000
		167 525 000
	E. Bostadsbyggande m. m.	
157	Bostadsstyrelsen	13 563 000
158	Länsbostadsnämnderna	26 444 000
159	Statens hyresråd	1 835 000
161	Räntebidrag	1 000
162	Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.	150 000 000

* Beräknat belopp.

175	Byggnadsforskning	9 000 000
179	Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler	5 000 000
228	Upprustningsbidrag *m. m.* till allmänna samlingslokaler	5 000 000
		210 843 000
	Summa för driftbudgeten	**3 664 532 000**

KAPITALBUDGETEN

IV. Statens utlåningsfonder

229	Statens hantverks- och industrilånefond	20 000 000
232	Lånefonden för bostadsbyggande	2 680 000 000
275	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder	1 000
276	Lånefonden för kommunala markförvärv	100 000 000
278	Lånefonden för allmänna samlingslokaler	17 000 000
		2 817 001 000

V. Fonden för låneunderstöd

278	Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	*250 000 000
	Summa för kapitalbudgeten	**3 067 001 000**
	Totalt för inrikesdepartementet	**6 731 533 000**

* Beräknat belopp.

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 722532

Civildepartementet

ÖVERSIKT

Till civildepartementets arbetsområde hör ärenden angående länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna samt de ärenden rörande kommuner, landstingskommuner och administrativ indelning som inte ankommer på annat departement. I departementet handläggs vidare ärenden om bebyggelseplanering, byggnads-, lantmäteri- och kartväsen, brandförsvar och beredskap för oljebekämpning till sjöss.

Förberedelser pågår för genomförande av den sista etappen i kommunindelningsreformen. Enligt riksdagens beslut år 1969 skall i huvudsak alla kvarstående kommunsammanläggningar ske vid årsskiftet 1973—74.

Under år 1972 har beslut fattats i 40 sammanläggningsärenden, vilket innebär att beslut fattats om ca hälften av de kommunsammanläggningar, som avses träda i kraft den 1 januari 1974.

Efter proposition på grundval av betänkandet (Ds C 1971: 4) Nya bestämmelser för utseende av suppleanter för kommunfullmäktige har riksdagen beslutat om vissa ändringar i kommunal- och vallagstiftningen.

Kommunalrättskommittén har lagt fram betänkandet (SOU 1971: 84) Kommunal kompetens med förslag om kommunernas befogenheter inom framför allt näringsverksamheten. Förslagen, som har remissbehandlats, bereds f. n. inom departementet.

Inom departementet har en särskild undersökning påbörjats för att ytterligare belysa effekterna i olika hänseenden av den pågående uppbyggnaden av ett nytt ADB-baserat fastighetsregister. Undersökningen syftar bl. a. till att närmare klarlägga de konsekvenser för kommunerna som ändringar av fastigheternas beteckningar kan medföra. Länsstyrelserna kommer inom kort att få förnyat uppdrag att göra erforderliga utredningar och föra överläggningar med kommunerna i fråga om fördelningen mellan statligt och kommunalt huvudmannaskap för fastighetsregistreringen.

Hushållning med mark och vatten

En viktig etapp i arbetet på att förstärka samhällets möjligheter att planera och genomföra en väl avvägd hushållning med landets fysiska resurser, främst mark- och vattentillgångarna, har nyligen avslutats genom riksdagens beslut i anledning av prop. 1972: 111 om regional utveckling och hushållning med mark och vatten. Propositionen grundades i fråga om den fysiska planeringen dels på rapporten (SOU 1971: 75) Hushållning med mark och vatten, promemorian (Ds C 1972: 1) Lagstiftning om fysisk riksplanering, betänkandet (SOU 1971: 85) Skogsindustrin i södra Sverige och två av statens planverk upprättade rapporter om västkustregionen, dels på ett omfattande remissmaterial.

Riksdagens beslut innebär att vissa allmänna riktlinjer fastställts för lokal och regional planering i sådana fall då anspråken på naturresurser från olika verksamhetsområdens sida står i konflikt med varandra. De verksamheter som berörs är främst de areella näringarna, friluftsliv, fritidsbebyggelse, vetenskaplig naturvård, kulturminnesvård och sådan industri som har särskilda behov av naturresurser eller förorsakar betydande miljöstörningar. Vidare anges riktlinjer anknutna till geografiska områden, främst kusterna, fjällen och älvdalarna. Genom dessa riktlinjer avgränsas för det första områden vilkas vetenskapliga och rekreativa värde i riksperspektiv är sådant att större miljöstörningar, t. ex. genom lokalisering av miljöstörande industri, inte bör få komma till stånd. Dessa riktlinjer skall bli långsiktigt bestämmande för naturresurshushållningen och inte frångås utan att synnerliga skäl föreligger. För det andra anges vissa riktlinjer för lokalisering av den behandlade industrin. Dessa riktlinjer måste kunna revideras bl. a. med hänsyn till den tekniska utvecklingen.

Riksdagen har vidare antagit förslag till de ändringar i lagstiftningen som krävs för att säkra att planeringsriktlinjerna fullföljs i den kommunala planeringen och vid beslut om lokalisering av viss industri. I detta syfte får Kungl. Maj:t möjlighet att lämna direktiv rörande en kommunal översiktsplanering. Vidare skall beslut om lokalisering av vissa slag av miljöstörande industri fattas av Kungl. Maj:t.

Samhällets, i synnerhet kommunernas, ställning i planeringen stärks genom nu vidtagna lagändringar. All bebyggelse skall föregås av en prövning av var och när den från allmän synpunkt bör få komma till stånd. Vid bl. a. generalplanering och förordnanden enligt naturvårdslagen kommer ersättning i framtiden att utgå för faktiska intrång som kan förorsakas av planeringen men inte, som hittills varit fallet, för bortfall av förväntningsvärden.

Riksdagen har vidare godkänt huvuddragen i organisationen för det fortsatta arbetet med att dels fullfölja planeringsriktlinjerna, dels vidareutveckla den fysiska riksplaneringen inom ramen för en mera integrerad samhällsplanering.

En huvudlinje i statsmakternas beslut är att de allmänna riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen fullföljs och konkretiseras genom kommunal planering. På grundval av de riktlinjer för hushållningen med naturresurserna som statsmakterna fastställt skall länsstyrelserna inleda överläggningar med berörda kommuner om planeringsbehoven i kommunerna och om val av utgångspunkter och lämpliga former för planering. Arbete pågår f. n. inom civildepartementet med att utarbeta anvisningar för denna verksamhet.

För det fortsatta arbetet med den fysiska riksplaneringen krävs vissa organisatoriska förändringar och förstärkningar inom berörda myndigheter. Förslag läggs nu fram om en fastare organisation för uppgifter i samband med den fysiska riksplaneringen inom civildepartementet. Vidare läggs förslag fram om att inrätta en ny enhet för riksplaneuppgifter vid statens planverk. Viss förstärkning vid länsstyrelserna har även beräknats.

Statens möjligheter att lämna ekonomiska bidrag till kommunal översiktlig planering föreslås vidgade. Bl. a. skall ökat stöd kunna beviljas kommuner som har begränsade planeringsresurser och i vilka överväganden från rikssynpunkt föranleder omfattande planeringsinsatser.

Särskilt utredningsarbete har inletts för att belysa vissa problem som uppmärksammats i anslutning till förarbetena för den fysiska riksplaneringen. Det gäller dels de särskilda miljöproblem m. m. som har samband med utbyggnad av vissa stora industrianläggningar, dels frågan om ytterligare vattenkraftsutbyggnader i södra Norrland och norra Svealand.

Statlig kartverksamhet

Frågorna om inriktningen av och formerna för den statliga kartverksamheten har under senare år ägnats uppmärksamhet. Flera utredningar har genomförts och förslag lagts fram i olika kartfrågor. Det material som kommit fram genom utredningarna och vid remissbehandling av dessa har beretts inom civildepartementet. Resultatet av denna beredning har redovisats under våren 1972 i promemorian (Ds C 1972: 2) Statlig kartverksamhet.

Efter remissbehandling av promemorian läggs nu fram förslag till en reform inom den statliga kartverksamheten. Syftet med denna reform är att nå en bättre samordning av kartläggning för olika verksamhetsområdens behov och att åstadkomma förbättringar i kartförsörjningen i stort.

Verksamheterna vid lantmäteriet och rikets allmänna kartverk föreslås bli sammanförda till en gemensam organisation. Därigenom samlas på den statliga sidan i princip alla sådana kartuppgifter som är inriktade på att tillgodose samhällets grundläggande kartbehov till ett organ. Översynen i denna del berör i viss utsträckning också kartverksamhet

som bedrivs inom det statliga bolaget Svenska reproduktions aktiebolaget (SRA). Nuvarande fördelning av ansvar för kartförsörjningen mellan staten och kommunerna anses emellertid inte behöva ändras. En lämplig samordning mellan statlig och kommunal kartverksamhet anses kunna nås genom att den statliga organisationen tilläggs vissa samordnande uppgifter. Samordningen föreslås få formen av bl. a. regelbundna överläggningar länsvis mellan verket och kommunerna. Det framhålls att den statliga verksamheten bör ges en serviceinriktad karaktär.

I förslagen behandlas också frågor som rör planeringen av den allmänna kartläggningen m. m. En blandad anslags- och avgiftsfinansiering av verksamheten förutsätts alltjämt böra tillämpas. Tryckningen av de allmänna kartorna bör liksom f. n. ske efter anbudsförfarande. För kartornas försäljning och distribution bör SRA svara. Den nya organisationen föreslås få en styrelse med bred samhällsförankring. Bl. a. bör de kommunala intressena vara företrädda. Organisationen kommer att omfatta organ på tre nivåer, ett centralorgan, i varje län en överlantmätarmyndighet och lokalt fastighetsbildningsmyndigheter. Centralorganet — statens lantmäteriverk — organiseras på fyra avdelningar, en administrativ avdelning, en fastighetsavdelning, en kartavdelning och en produktionsavdelning. Den nya organisationen föreslås träda i funktion den 1 juli 1974.

Anslagen för budgetåret 1973/74

Anslagsyrkandena för nästa budgetår inom civildepartementets verksamhetsområde uppgår till 1 067,6 milj. kr. Resursförstärkningarna har koncentrerats till de myndigheter m. m. som har uppgifter i anslutning till den fortsatta fysiska riksplaneringen samt till skatteförvaltningen.

Länsstyrelserna m. m.

Förslag läggs fram om ytterligare ett steg i uppbyggnaden av länsstyrelserna, vilken vid genomförandet den 1 juli 1971 av den partiella reformen av den statliga länsförvaltningen förutsattes ske successivt.

Vissa personalförstärkningar föreslås för de lokala skattemyndigheterna.

Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil. 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70) läggs centralmyndighetsuppgifterna inom exekutionsväsendet på riksskatteverket den 1 juli 1973.

Planväsendet

Planverket förstärks för uppgifter inom den fysiska riksplaneringen. En ny enhet inrättas för dessa uppgifter. Viss förstärkning sker också för arbeten med internationell anpassning av byggnadsbestämmelser.

Medel beräknas för ökat stöd åt kommunal översiktsplanering, samtidigt som bidragen till regionplaneringen enligt tidigare beslut successivt avvecklas.

Lantmäteriväsendet

Efterfrågan på lantmätericts tjänster antas inte undergå några större förändringar. Verksamheten beräknas kunna bedrivas med i stort sett oförändrade resurser. En viss förstärkning behövs emellertid för uppgifter som hänger samman med den pågående fastighetsregisterreformen.

Arbete pågår för att inom allt större delar av lantmäteriverksamheten anpassa taxesättningen till de riktlinjer som beslutades av 1971 års höstriksdag. Ytterligare en etapp i taxeomläggningen beräknas kunna genomföras under budgetåret 1973/74. En viss del av de generella subventioner som utgår enligt äldre taxebestämmelser beräknas kunna avvecklas i samband därmed.

Kartväsendet

Till kartverket har under senare år anvisats medel kalenderårsvis. Inför den omorganisation av kartverksamheten som förbereds tas anslagen upp för endast första halvåret 1974.

Verksamheten med den allmänna kartläggningen fullföljs med sikte på att bl. a. förstagångsutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartorna slutförs under år 1978. Bl. a. ökade intäkter från kartförsäljningen föranleder att anslagen till verksamheten kan räknas ned i någon mån.

Räddningstjänst m. m.

Arbete pågår inom departementet med inriktning på att till årets riksdag lägga fram proposition på grundval av räddningstjänstutredningens förslag. För budgetåret 1973/74 har anslagen beräknats med utgångspunkt från i stort sett oförändrad organisation.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom civildepartementets verksamhetsområde i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
A. Civildepartementet m. m.	9,5	9,1	— 0,4
B. Länsstyrelserna m.m.	858,2	950,3	+92,1
C. Planväsendet	21,3	16,9	— 4,4
D. Lantmäteriväsendet	27,5	31,5	+ 4,0
E. Kartväsendet	31,9	16,6[1]	—15,3
F. Räddningstjänst m.m.	12,3	12,7	+ 0,4
Summa för driftbudgeten	**960,7**	**1 037,1**	**+76,4**
KAPITALBUDGETEN			
II *Statens allmänna fastighetsfond*			
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	29,0	30,0	+ 1,0
VII *Fonden för förlag till statsverket*			
Förskott till vissa plankostnader m.m.	0,0	0,5	+ 0,5
Summa för kapitalbudgeten	**29,0**	**30,5**	**+ 1,5**
Totalt för civildepartementet	**989,7**	**1 067,6**	**+77,9**

[1] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom civildepartementets verksamhetsområde och anför.

DRIFTBUDGETEN *Tolfte huvudtiteln*

A CIVILDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Civildepartementet

1971/72	Utgift	6 016 549
1972/73	Anslag	5 286 000
1973/74	Förslag	5 712 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	41	—
Övrig personal	23	—
	64	—
Anslag		
Lönekostnader	4 864 000	+411 000
Sjukvård	12 000	—
Reseersättningar	110 000	− 5 000
Expenser	300 000	+ 10 000
	5 286 000	**+426 000**

Den personal som varit knuten till departementet för förarbetena för den fysiska riksplaneringen har efter hand minskats. En fast orga-

nisation måste nu skapas inom departementet för ledningen och utvecklingen av den fortsatta fysiska riksplaneringen. För i första hand dessa uppgifter beräknar jag bl. a. fyra tjänster som departementssekreterare/kanslisekreterare, vilket med hänsyn till kvarstående resurser från förarbetena för den fysiska riksplaneringen innebär i stort sett oförändrad personaltillgång. Jag avser, särskilt med tanke på de krav som handläggningen av industrilokaliseringsärenden kommer att ställa, senare föreslå Kungl. Maj:t att med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1965: 65 s. 19, SU 1965: 105, rskr 1965: 295) besluta inrätta en tjänst för kansliråd. För speciella undersökningar samt forsknings- och utredningsverksamhet beräknar jag 400 000 kr. i expertmedel.

Med hänvisning till sammanställningen i övrigt beräknar jag anslaget till 5 712 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Civildepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 712 000 kr.

A 2. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	4 425 369	Reservation	20 339
1972/73	Anslag	[1]5 000 000		
1973/74	Förslag	3 200 000		

[1] Varav 1 milj. kr. på tilläggsstat I (prop. 1972: 130 bil. 9, CU 1972: 33, rskr 1972: 321).

Med hänsyn bl. a. till att exekutionsväsendets organisationsnämnd upphör och dess uppgifter övertas av riksskatteverket från den 1 juli 1973 beräknar jag att anslaget — inkl. det på tilläggsstat anvisade beloppet — kan minskas med 1,8 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 200 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1971/72	Utgift	135 033	Reservation	17 163
1972/73	Anslag	135 000		
1973/74	Förslag	150 000		

Anslaget bör räknas upp med 15 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kr.

A 4. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

1972/73	Anslag	50 000
1973/74	Förslag	50 000

Anslaget bör föras upp med ett oförändrat belopp av *50 000* kr. för budgetåret 1973/74. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t förcslår riksdagen att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.

B LÄNSSTYRELSERNA M. M.

B 1. Länsstyrelserna, B 2. Lokala skattemyndigheterna och B 3. Kronofogdemyndigheterna

Allmän översikt

Länsstyrelserna

Rikets 24 länsstyrelser svarar för den statliga förvaltningen i länen med uppgift att främja resp. läns utveckling och befolkningens bästa samt verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet samordnas och anpassas till de regionalpolitiska målen.

Länsstyrelsernas arbetsuppgifter är mångskiftande och omfattar bl. a. följande områden, nämligen den regionalpolitiska planeringen, plan- och byggnadsväsendet, fastighetsregistreringen, naturvården, miljöskyddet, livsmedelskontrollen, den allmänna hälsovården, den sociala omvårdnaden, väg- och trafikväsendet, den civila försvarsberedskapen, brandförsvaret, beskattningsväsendet, uppbördsväsendet, exekutionsväsendet samt folkbokföringen. Länsstyrelsen har dessutom vissa övervakningsuppgifter gentemot andra statliga länsmyndigheter, kommuner, landstingskommuner samt enskilda och är inom resp. län högsta polismyndighet, överexekutor samt huvudman för priskontorsverksamheten och hemkonsulentverksamheten.

Länsstyrelsen leds av en styrelse med landshövdingen som ordförande samt tio andra ledamöter. Landshövdingen är chef för länsstyrelsen. Som ställföreträdare för landshövdingen fungerar i Stockholms län en länsöverdirektör och i övriga län en av avdelningscheferna. Med undantag för länsstyrelsen i Stockholms län är länsstyrelserna organiserade med tre avdelningar nämligen planeringsavdelningen, skatteavdelningen och förvaltningsavdelningen. Dessutom finns en administrativ enhet. Avdelningschef är ett länsråd. Länsstyrelsen i Stockholms län har följande avdelningar: planeringsavdelningen, taxeringsavdelningen, kameral- och uppbördsavdelningen, länsskatterättsavdelningen och förvaltningsavdelningen. I alla länsstyrelser utom länsstyrelsen i Gotlands län finns en länspolischefsexpedition. Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1971: 173, JuU 1972: 1, rskr 1972: 19) kan län sammanföras till gemensamt verksamhetsområde för den regionala polisorganisationen. Chefen för justitiedepartementet har lagt fram förslag om att Västernorrlands län och Jämtlands län skall föras samman till ett sådant verksamhetsområde. För dessa län föreslås en gemensam länspolischefsexpedition. Detta förslag redovisas närmare i det följande.

En länsskatterätt och en länsrätt är knutna till länsstyrelsen. Inom förvaltningsavdelningen finns kansli för länsskatterätten och länsrätten utom i Stockholms län där länsskatterättsavdelningen utgör kansli för länsskatterätten.

Under länsstyrelsen lyder i olika avseenden de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna, polisväsendet och civilförsvaret.

Totala antalet anställda vid länsstyrelserna uppgår till ca 8 900.

Riksstatsanslaget på driftbudgeten till samtliga länsstyrelser har för innevarande budgetår uppförts med ca 560 milj. kr.

Lokala skattemyndigheterna

De lokala skattemyndigheterna verkställer mantalsskrivning, upprättar allmän röstlängd för val till riksdagen och kommunal röstlängd, tar befattning med taxeringsarbete samt debitering och uppbörd av skatt m. m., bestämmer pensionsgrundande inkomst samt utövar kontroll över att viss uppgiftsskyldighet inom den allmänna försäkringen fullgörs.

Länsstyrelsen är chefsmyndighet för de lokala skattemyndigheterna i länet. Den lokala skattemyndighetens verksamhetsområde är fögderiet. Chef för lokal skattemyndighet är en fögderidirektör eller en häradsskrivare.

Antalet anställda hos rikets 122 lokala skattemyndigheter uppgår till ca 4 300.

Om man bortser från särskilt beräknade uppbördsmedel, uppgår medelsanvisningen för innevarande budgetår till nära 189 milj. kr.

Kronofogdemyndigheterna

Den exekutiva verksamheten avser dels det allmännas fordringar för skatter, böter, allmänna avgifter m. m., dels ärenden som anhängiggörs av enskilda rättsägare. Den förra ärendegruppen dominerar. Dessutom är kronofogde skyldig att handlägga ärenden enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs samt att efter länsstyrelsens förordnande vara överexekutor för särskild förrättning.

För den exekutiva verksamheten är riket indelat i kronofogdedistrikt. I varje distrikt finns en kronofogdemyndighet med en kronodirektör eller kronofogde som chef. Enligt beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70) skall riksskatteverket den 1 juli 1973 bli centralmyndighet för administration av exekutionsväsendet. Exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON) fullgör till detta datum en sådan myndighets uppgifter.

Antalet anställda inom de 81 kronofogdedistrikten uppgår till nära 2 700.

Om man bortser från särskilt beräknade uppbördsmedel, uppgår medelsanvisningen för innevarande budgetår till drygt 147 milj. kr.

Civilbefälhavarorganisationen

Rikets sex civilbefälhavare verkar i fred för att totalförsvaret inom respektive civilområde planläggs så att det i krig och vid krigsfara kan föras med en enhetlig inriktning samt så att största möjliga försvarseffekt uppnås. Förutom uppgiften att samordna viss planläggning har civilbefälhavaren att leda stabstjänstövningar, utbilda eller verka för utbildning av viss personal för uppgifter i krig samt planera för den egna verksamheten i krig och vid krigsfara. För dessa uppgifter biträdes civilbefälhavarna av var sitt kansli, vilket är förlagt i anslutning till en länsstyrelse.

Civilbefälhavarorganisationen omfattar inemot 40 anställda.

Prioritetsgrupp 0

Enligt anvisningar utfärdade av Kungl. Maj:t för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 skulle myndigheterna bl. a. redovisa ett alternativ som motsvarar en medelstilldelning, där anslaget inklusive s. k. löne- och prisomräkning reducerats med fem procent — prioritetsgrupp 0. Effekterna av en dylik medelstilldelning skulle också belysas.

Samtliga länsstyrelser har framhållit att konsekvenserna av en sådan medelstilldelning främst kommer att drabba initiativverksamheten såsom den regionalpolitiska planeringen, annan samhällsplanering och inom skatteområdet revisionsverksamheten. I fråga om övriga ärenden är förfarandet vid handläggningen av dessa ärenden ofta reglerat i författning eller andra föreskrifter över vilka länsstyrelserna inte råder. Minskning av medelstilldelningen till denna sektor medför försämrad service gentemot allmänheten såtillvida att det kommer att gå åt längre tid för länsstyrelserna att avgöra ärendena. En förändring av handläggningsförfarandet som får besparingseffekt kräver att föreskrifterna för verksamheten ändras. Några länsstyrelser har i samband med anslagsframställningarna kommit med uppslag till sådana förändringar, främst inom skatteförvaltningens område. Uppslagen fordrar bearbetning och ytterligare överväganden.

I fråga om de lokala skattemyndigheterna skulle en reducering av medelstilldelningen, enligt vad länsstyrelserna framhåller, innebära minskad service åt allmänheten, mindre biträde åt taxeringsnämnderna och olika myndigheter samt ett eftersättande av såväl arbetsgivarkontrollen som eftergranskning av deklarationer med skattebortfall för stat och kommun som resultat.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasätter om inte den önskvärda besparingseffekten i fråga om de lokala skattemyndigheterna i länet

skulle kunna uppnås genom att slå samman länets tre fögderier, vilka är lokaliserade till residensstaden och inrymda i gemensamma kontorslokaler, till ett fögderi.

För kronofogdemyndigheterna skulle en medelsreducering enligt länsstyrelsernas mening medföra försämring av indrivningsresultatet. EON framhåller att förestående reformer inom exekutionsväsendet — ändringar av indelningen i kronofogdedistrikt samt utnyttjande av automatisk databehandling av vissa rutinuppgifter — kan medföra besparingseffekter som svarar mot prioritetsgrupp 0.

Remissyttranden

Remissyttranden över länsstyrelsernas anslagsframställningar har avgetts av civilförsvarsstyrelsen, riksskatteverket, nämnden för samhällsinformation, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, statens pris- och kartellnämnd, statens institut för konsumentfrågor, lantmäteristyrelsen och statens planverk. Riksskatteverket har yttrat sig även över anslagsframställningarna för de lokala skattemyndigheterna.

Civilförsvarsstyrelsen hyser den uppfattningen att omorganisationen år 1971 av länsstyrelserna inneburit att försvarsenheternas kapacitet för civilförsvarsförberedelser gått ned och anser att de av länsstyrelserna begärda tjänsterna på försvarsenheterna är väsentliga för att upprätthålla erforderlig beredskap. Styrelsen framhåller särskilt behovet av arbetskraft för besiktning av enskilda skyddsrum, för ärenden inom områdena radio, tele, alarmering, länsstyrelsernas krigsorganisation, kommunal beredskap, beredskapsplanläggning samt för ledning och genomförande av övningar. Styrelsen anser vidare att prioritetsgrupp 0 innebär inte bara en försämrad beredskap utan även att för civilförsvaret måste sättas ett mål som är lägre än det som redan givits i 1972 års försvarsbeslut.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar vitsordar behovet av de begärda resursökningarna vid försvarsenheterna och framhåller att förstärkning även torde fordras vid flera länsstyrelser, som av besparingsskäl avstått från att begära nya tjänster. Överstyrelsen, som föreslår utredning om det faktiska resursbehovet vid försvarsenheterna, avstyrker bestämt att prioritetsgrupp 0 tillämpas beträffande någon sådan enhet.

I fråga om begärda tjänster i civilbefälhavarorganisationen anser överstyrelsen att behovet är störst i västra civilområdet.

Riksskatteverket grundar sina bedömningar av framställningarna på schablonberäkningar, huvudsakligen av kvantitativ art. Ett mera tillförlitligt system för uppföljning av verksamheten hos de berörda myndigheterna kan enligt verket tillämpas med början först den 1 juli 1973.

Riksskatteverket biträder kraven på ökade resurser på taxeringsenheterna och inom taxeringsassistentorganisationen samt för mervärdeskatte-, revisions- och uppbördsenheterna när en klar underbemanning kunnat konstateras. Däremot har verket inte tillstyrkt tjänster av enbart den anledningen att balansläget är besvärande. Skyldigheten för jordbrukare att redovisa sin verksamhet enligt bokföringsmässiga grunder medför ett ytterligare behov av tjänster för taxeringsassistenter. På grund av utvecklingen av arbetsbelastningen och kraven på säkerhet i ledningen och driften av arbetet inom dataenheterna finner verket det angeläget att tjänst som enhetschefens ställföreträdare inrättas hos ytterligare fyra länsstyrelser. För uppgifter inom utskänkningskontrollen tillstyrker verket förstärkning vid en länsstyrelse.

I fråga om de lokala skattemyndigheterna framhåller riksskatteverket att ett system som innebär ADB-mässig omräkning av slutlig skatt beräknas kunna tas i drift under budgetåret 1974/75. På grund av att detta system beräknas minska resursåtgången hos lokal skattemyndighet har verket endast tillstyrkt ett fåtal tjänster vid fögderier som är underbemannade i fråga om handläggningspersonal. I Stockholms län har tjänster tillstyrkts på grund av den kraftiga befolkningsökningen i vissa fögderier. Riksskatteverket anser att en omfördelning av tjänsterna inom länet bör göras. Från Stockholms fögderi, som haft befolkningsminskning, bör erforderliga tjänster föras över till de expansiva fögderierna i länet. Verket tillstyrker vidare att de tre fögderierna i Jämtlands län, vilka är inrymda i gemensamma lokaler i residensstaden, slås samman till ett fögderi.

Riksskatteverket framhåller slutligen att ett genomförande av prioritetsgrupp 0 inom skatteområdet får icke godtagbara effekter på förutsättningarna att driva verksamheten på detta område.

Nämnden för samhällsinformation tillstyrker länsstyrelsernas framställningar om medel för kungörelseannonsering. För informationsprojekt tillstyrker nämnden 703 000 kr. för enskilda projekt och tre milj. kr. för gemensamma projekt som bör produceras i samarbete med nämnden. Sistnämnda projekt omfattar följande delar, nämligen 1 Stillfilm om länets samhällsplanering, 2 Allemansrätten, 3 Länstrafikplan, 4 Länsplan 74, 5 Hemkonsulentverksamheten och 6 Håll länet rent.

Statens livsmedelsverk tillstyrker tjänster som biträdande länsveterinär i tre län — Kalmar, Kristianstads och Malmöhus län.

Statens naturvårdsverk understryker att det fordras förstärkta resurser för tillsyn enligt miljöskyddslagen. Detta är särskilt angeläget i län med starkt industrialiserade områden. Verket framhåller att länsstyrelsernas tillsynspersonal bör besitta processteknisk utbildning och tillstyrker att tjänster med sådan inriktning inrättas. Verket påpekar också att meriter av detta slag bör beaktas särskilt när vakanser på befintliga tjänster skall fyllas. Beträffande länsstyrelsernas framställningar om

ökade resurser för laboratorieundersökningar anser verket det angeläget att varje länsstyrelse har möjlighet att utföra vissa enklare undersökningar samt att inköp av laboratorieutrustning bör ske i samråd med verket.

Statens pris- och kartellnämnd anser att om de av vissa länsstyrelser i prioritetsgrupp 0 föreslagna besparingsåtgärderna genomföres — minskning eller nedläggning av verksamheten vid priskontoren — kommer möjligheterna att upprätthålla en effektiv prisövervakning att allvarligt begränsas.

Statens institut för konsumentfrågor tillstyrker hemkonsulenttjänster i tre län — Jönköpings, Örebro och Gävleborgs län — vilket innebär att dessa län skulle disponera vardera två hemkonsulenter. Institutet framhåller att det är angeläget att erforderlig biträdeshjälp står till hemkonsulents förfogande samt tillstyrker inrättande av fem sådana tjänster. Dessutom tillstyrker institutet medel för inköp av viss utrustning för nytillkomna hemkonsulenttjänster samt för information om hemkonsulentverksamheten.

Lantmäteristyrelsen tillstyrker kraftigt framförda yrkanden om inrättande av tjänster som biträdande överlantmätare hos de länsstyrelser som nu saknar sådan och framhåller att överlantmätarens sedan den 1 juli 1971 starkt förändrade arbetssituation utesluter att han ensam på ett någorlunda godtagbart sätt skall kunna hinna med alla de arbetsuppgifter som kräver särskilt kvalificerade lantmätarinsatser. Lantmäteristyrelsen tillstyrker vidare yrkandena om personalförstärkning för fastighetsregisteruppgifter. För fastighetsdatabankens regionala uppbyggnad inom fastighetsdataprojektet förordar lantmäteristyrelsen att i första hand yrkandena beträffande lantmäterienheterna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus och Gävleborgs län bifalles.

Om prioritetsgrupp 0 anses böra förverkligas förordar lantmäteristyrelsen att minskningen skall drabba verksamheten inom programmet "Nytt fastighetsregister". Härigenom skulle i vart fall kortsiktigt de negativa följderna för såväl enskilda markägare som det allmänna, främst kommunerna, inte bli alltför kännbara.

Statens planverk konstaterar att därest omdisposition av befintlig arbetskraft ej kan göras är behovet av personalförstärkning för utredningsverksamhet stort. Verket tillstyrker därför inrättande av nya tjänster bl. a. i Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län.

Länspolischefsorganisationen

1972 års riksdag beslutade bl. a. om allmänna riktlinjer för den framtida polis- och åklagardistriktsindelningen samt om riktlinjer för en begränsad reform av den regionala polisverksamheten (prop. 1971: 173, JuU 1972: 1, rskr 1972: 19).

Under åberopande av dessa riktlinjer har chefen för justitiedeparte-

mentet lagt fram förslag om att Västernorrlands och Jämtlands län den 1 juli 1973 skall föras samman till ett gemensamt verksamhetsområde för länspolischefsorganisationen samt att organisationen för detta verksamhetsområde skall vara inordnad i länsstyrelsen i Härnösand.

Riksdagens beslut innebär vidare att en enhetlig länspolischefsorganisation skall införas i samtliga län utom Gotlands län. Länsstyrelserna skall fortfarande vara högsta polismyndighet i resp. län. Länspolischefen skall behålla sin ställning som tjänsteman i länsstyrelse men ges en självständigare ställning så till vida att han, utöver vad som gäller f. n., får befogenhet att ensam besluta i vissa ytterligare ärenden.

Inom justitie- och civildepartementen har utarbetats följande principskiss till länspolischefsorganisation för ett verksamhetsområde av normal struktur. Under ledningsfunktionen, som utövas av länspolischefen och hans ställföreträdare, fördelas arbetsuppgifterna på två funktioner, en för övervakningsverksamhet och en för utredningsverksamhet. Till förstnämnda funktion hänförs i huvudsak ärenden om trafikövervakning och ordningspolistjänst och till den sistnämnda funktionen spaningsfrågor och brottsförebyggande verksamhet.

Den erforderliga personalen för denna organisation får till övervägande del byggas upp av dels den personal som f. n. finns på länsstyrelsernas stat dvs. länspolischef, biträdande länspolischef samt viss biträdespersonal, dels den polispersonal från den lokala polisorganisationen som f. n. tjänstgör på länspolischefsexpeditionerna. Sistnämnda personal förs därvid över till länsstyrelsernas stat.

I ett verksamhetsområde som består av mer än ett län avses länspolischefen och hans expedition skola bli inordnade i länsstyrelsen i ett av länen. Frågor som skall avgöras av länsstyrelsens styrelse eller av landshövdingen skall föredragas av länspolischefen i den länsstyrelse inom verksamhetsområdet där frågan geografiskt hör hemma. I ärenden där länspolischefen får besluta ensam eller på föredragning, beslutar han på den länsstyrelses vägnar till vilken ärendet territoriellt hör. Ärenden om arbetsordning för länspolischefens expedition och om vikarie för länspolischefen — vilka ärenden avses skola avgöras av länspolischefen — beslutas i den länsstyrelse där länspolischefen är placerad.

I det följande läggs fram förslag till personalorganisation för det första gemensamma verksamhetsområdet för länspolischefsorganisationen nämligen det i Västernorrlands och Jämtlands län. Arbets- och beslutsordning för länspolischefernas expedition avses skola regleras samtidigt för hela riket. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter härom.

Departementschefen

Omfattningen av verksamheten vid länsstyrelserna, lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna betingas till mycket stor del av efterfrågan från allmänheten på dessa myndigheters tjänster. Även om efterfrågan på sådana tjänster inom vissa lokala områden minskat har den totalt sett stigit och stiger fortfarande. Länsstyrelserna är under utbyggnad enligt beslut vid 1970 och 1971 års riksdagar. Enligt min bedömning skulle en anslagsberäkning enligt prioritetsgrupp 0 för dessa myndigheter resultera i en försämrad service gentemot kommuner och allmänhet och i en minskning av initiativverksamheten till förfång för samhällsplanering, skattetevisioner o. d. Myndigheternas redovisning av prioritetsgrupp 0 innehåller vissa uppslag till förenklingar och därmed förbilligande av handläggningsförfarandet hos myndigheterna. Uppslagen är emellertid i regel av den karaktären att de fordrar dels ändring av författning, dels ytterligare bearbetningar och överväganden. Något uppslag kan dock genomföras under budgetåret 1973/74. Jag återkommer till detta i det följande.

1972 års riksdag beslutade om bl. a. riktlinjer för en begränsad reform av den regionala polisverksamheten. Beslutet innebär bl. a. att en enhetlig länspolischefsorganisation skall införas i samtliga län utom Gotlands län. Länspolischefen skall även i forsättningen vara tjänsteman i länsstyrelse men ges en självständigare ställning.

Inom justitie- och civildepartementen har utarbetats en principskiss till länspolischefsorganisation för ett verksamhetsområde av normal struktur. Arbetsuppgifterna inom organisationen fördelas under ledningsfunktionen på en funktion för övervakningsverksamhet och en funktion för utredningsverksamhet.

Jag kan — efter samråd med chefen för justitiedepartementet — förorda att principskissen läggs till grund för uppbyggnaden av länspolischefsorganisationen efter hand som regionala verksamhetsområden tillkommer. Jag återkommer i det följande till det första regionala verksamhetsområdet enligt denna princip, nämligen det för Västernorrlands och Jämtlands län.

Den partiella reformen av länsförvaltningen genomfördes den 1 juli 1971. Länsstyrelserna organiserades om vid denna tidpunkt. Den utbyggnad av den nya länsstyrelseorganisationen som då påbörjades förutsattes ske successivt. Den 1 juli 1971 tillfördes länsstyrelserna 273 tjänster och den 1 juli 1972 100 tjänster. Jag förordar att länsstyrelserna nu förstärks med 115 tjänster, varav 26 på planeringsavdelningarna, 75 på skatteavdelningarna, 5 på förvaltningsavdelningarna, 6 inom länspolischefsorganisationen — varav 5 förs över från den lokala polisorganisationen — och 3 på administrativa enheterna. Med nu förordade tjänster uppgår den personella förstärkningen av länsstyrelserna sedan

den 1 juli 1971 till 488 tjänster — 187 på planeringsavdelningarna, 161 på skatteavdelningarna, 84 på förvaltningsavdelningarna, 6 inom länspolischefsorganisationen och 50 på administrativa enheterna. Även om vissa av de av mig nu förordade förstärkningarna avses för uppgifter inom den fysiska riksplaneringen torde uppbyggnaden av länsstyrelseorganisationen enligt de förutsättningar som gällde för den partiella reformen av länsförvaltningen därmed i huvudsak vara genomförd.

Effektiveringen av bilregistreringsverksamheten genom utnyttjande av automatisk databehandling medför besparingar av personal för rutingöromål. Jag räknar med att länsstyrelsernas resurser härför den 1 juli 1973 kan minskas i en omfattning som motsvarar 150 årsarbetskrafter. Länsstyrelsernas personal, med personalen hos civilbefälhavarens kanslier inräknad, uppgår då till ca 8 900 tjänstemän.

För de lokala skattemyndigheterna förordar jag en personalförstärkning med fyra tjänster samt med tillfällig personal till ett belopp av ca 800 000 kr. Dessutom förordar jag att vissa tjänster omplaceras från fögderi med minskande arbetsvolym till fögderier med ökande sådan volym. I det följande återkommer jag till frågan om effektivering av verksamheten vid de lokala skattemyndigheterna genom att slå ihop vissa fögderier till ett fögderi. Jag vill i detta sammanhang erinra om att länsstyrelserna som chefsmyndigheter för de lokala skattemyndigheterna har att noga följa utvecklingen och genom omdisposition av befintliga resurser utjämna lokala och säsongmässiga variationer i arbetsbelastningen.

Inom exekutionsväsendet dras sammanlagt 22 tjänster in, varav 20 genom beslut av 1972 års riksdag (prop. 1972: 1 bil. 14 s. 13) och 2 genom överförande av exekutionsväsendets centralmyndighetsuppgifter till riksskatteverket den 1 juli 1973.

Exekutionsväsendets organisationsnämnd (EON) framhåller i yttrande över länsstyrelsernas anslagsframställningar beträffande kronofogdemyndigheterna att det nuvarande antalet tjänster inom exekutionsväsendet i huvudsak svarar mot föreliggande behov, totalt sett, men vitsordar samtidigt flera av de av länsstyrelserna redovisade behoven av förstärkning i vissa kronofogdedistrikt. Enligt EON:s bedömning behövs ytterligare ett 30-tal tjänster i särskilt expansiva områden, huvudsakligen i distrikt i storstadslänen. Dessa behov bör emellertid enligt EON:s mening tillgodoses inom den befintliga anslagsramen genom överföring av personalresurser från distrikt med minskande arbetsvolym. För att möjliggöra en sådan omfördelning föreslår EON fortsatt tillämpning av de av Kungl. Maj:t för innevarande budgetår i samma syfte meddelade föreskrifterna enligt vilka centralmyndigheten i särskild ordning successivt prövar frågor om återbesättande av vakanta tjänster. Jag kan ansluta mig till förslaget om en fortsatt tillämpning av det angivna systemet för prövning och omfördelning av befintliga resurser. En viss personalbe-

sparing bör dock göras. Jag vill samtidigt erinra om att en fullständig omprövning av personalbehovet inom exekutionsväsendet avses skola ske i samband med övergången till ny kronofogdedistriktsindelning enligt principbeslut av 1972 års riksdag.

Mina ställningstaganden till länsstyrelsernas förslag, vilka redovisas närmare i det följande, innebär, med bortseende från de under resp. anslag beräknade uppbördsmedlen, en medelsanvisning om sammanlagt 1 024,7 milj. kr., varav 994,7 milj. kr. på driftbudgeten och 30 milj. kr. på kapitalbudgeten. Ökningen i förhållande till innevarande budgetår uppgår till 96,8 milj. kr. — 95,8 milj. kr. på driftbudgeten och 1 milj. kr. på kapitalbudgeten. Av beloppet på driftbudgeten avser 618,8 milj. kr. länsstyrelserna, 215,5 milj. kr. de lokala skattemyndigheterna och 160,4 milj. kr. kronofogdemyndigheterna. De särskilda uppbördsmedlen under dessa tre anslag beräknar jag till resp. 5,7 milj. kr., 32,3 milj kr. och 6,4 milj. kr., en ökning med 3,7 milj. kr i förhållande till innevarande budgetår.

Sammanställning av anslagsberäkningarna för B. Länsstyrelserna m. m.

	B 1. Länstyrelserna			B 2. Lokala skattemyndigheterna			B 3. Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74		1972/73	Beräknad ändring 1973/74		1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Mynd.	Dep.chefen		Mynd.	Dep.chefen		Mynd	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	2 434	+198	+ 64	292	+ 33	+2	333	+15	— 2
Övrig personal	6 515	+193	+ 51	3 956	+124	+2	2 373	+52	—20
	8 949	**+391**	**+115**	**4 248**	**+157**	**+4**	**2 706**	**+67**	**—22**
Anslag									
Lönekostnader	419 699 000	+67 880 000	+41 029 000	160 833 000	+26 897 000	+18 700 000	116 242 000	+14 909 000	+ 8 175 000
Sjukvård	905 000	+ 251 000	+ 176 000	524 000	+ 80 000	+ 80 000	304 000	+ 54 000	+ 54 000
Reseersättningar	10 419 000	+ 1 414 000	+ 590 000	1 583 000	+ 118 000	+ 64 000	4 075 000	+ 451 000	+ 184 000
Lokalkostnader	43 690 000	+ 8 322 000	+ 8 153 000	17 319 000	+ 3 483 000	+ 3 443 000	11 850 000	+ 2 504 000	+ 2 452 000
Expenser	29 924 000	+17 961 000	+ 7 960 000	8 060 000	+ 7 726 000	+ 4 367 000	7 698 000	+ 1 836 000	+ 700 000
Därav engångsutgifter	5 267 000	8 268 000	7 700 000	960 000	7 302 000	4 841 000	940 000	1 522 000	1 189 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	20 006 000	+ 3 840 000	+ 3 165 000	—	—	—	—	—	—
b) Nytt fastighets-register	2 258 000	+ 1 107 000	+ 195 000	—	—	—	—	—	—
Diverse ändamål	35 509 000	— 3 053 000	— 4 862 000	562 000	—	—	7 413 000	+ 2 303 000	+ 1 276 000
	562 410 000	**+97 722 000**	**+56 406 000**	**188 881 000**	**+38 304 000**	**+26 654 000**	**147 582 000**	**+22 057 000**	**+12 841 000**
Uppbördsmedel									
Ersättning från allmänna pensionsfonden	2 200 000	—	—	29 000 000	—	+ 3 330 000	6 000 000	—	+ 416 000
Ersättning för uppdrag vid datakontoren	3 500 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Nettoutgift	**556 710 000**	**+97 722 000**	**+56 406 000**	**159 881 000**	**+38 304 000**	**+23 324 000**	**141 582 000**	**+22 057 000**	**+12 425 000**

Stockholms län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	365	+35	+12	73	+ 5	—	66	+ 8	−2
Övrig personal	1 056	+ 38	+ 9	989	+48	—	537	+25	−5
	1 421	**+73**	**+21**	**1 062**	**+53**	**—**	**603**	**+33**	**−7**
Anslag									
Lönekostnader	70 802 000	+ 9 061 000	+4 046 000	39 598 000	+7 237 000	+4 967 000	26 524 000	+4 150 000	+1 787 000
Sjukvård	237 000	+ 35 000	+ 35 000	230 000	+ 20 000	+ 20 000	80 000	+ 19 000	+ 19 000
Reseersättningar	606 000	+ 284 000	+ 19 000	145 000	+ 14 000	+ 18 000	539 000	+ 54 000	+ 27 000
Lokalkostnader	5 612 000	+ 2 668 000	+2 593 000	5 443 000	+ 539 000	+ 487 000	2 513 000	+ 859 000	+ 824 000
Expenser	5 592 000	+ 1 565 000	+ 201 000	2 325 000	+ 531 000	+ 218 000	2 434 000	+ 509 000	+ 106 000
Därav engångsutgifter	1 640 000	—	870 000	400 000	738 000	500 000	500 000	766 000	500 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 581 000	+ 480 000	+ 250 000						
b) Nytt fastighetsregister	188 000	+ 542 000	+ 326 000						
	84 618 000	**+14 635 000**	**+7 470 000**	**47 741 000**	**+8 341 000**	**+5 710 000**	**32 090 000**	**+5 591 000**	**+2 763 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 7 564 765 kr.

2. Planeringskansliet behöver för samordnande uppgifter en byrådirektör. På juridiska enheten begärs bl. a. för handläggning av hälsovårdsärenden en länsassessor och ett kvalificerat biträde. För samordning m. m. behöver regionalekonomiska enheten förstärkas med en avdelningsdirektör och ett kvalificerat biträde. Naturvårdsenheten behöver förstärkas med en biträdande naturvårdsdirektör för främst administrativa uppgifter, tre byrådirektörer för industriärenden, kommunala ärenden och allmän naturvård. Vidare begärs en byråingenjör för bl. a. vattenvårdsplanering samt ett kvalificerat biträde. För att tillgodose kravet på rimlig handläggningstid behöver planenheten ytterligare två byrådirektörer, en byråassistent och ett kartritningsbiträde. På grund av personalbrist har någon kontroll av enskilda skyddsrum inte kunnat ske. Försvarsenheten bör därför tillföras en byråingenjör (+ 1 104 243 kr.).

3. Revisionsenheterna behöver tillföras tre byrådirektörer för granskning av bl. a. aktiebolag. För en utbyggnad av taxeringsassistentorganisationen behövs fyra förste taxeringsassistenter, sex taxeringsassistenter och fem kvalificerade biträden. Mervärdeskatteenheten bör tillföras två byrådirektörer, två byråinspektörer, en assistent och sex kvalificerade biträden (+1 622 390 kr.).

4. Länsrättens kansli behöver ytterligare två byråsekreterare. För handläggning av ärenden bl. a. rörande körkortsinnehav begärs en länsassessor på trafikenheten. För nedbringande av den stora ärendebalansen på överexekutorsenheten behövs en länsassessor (+ 287 400 kr.).

5. För att minska balanserna av oavgjorda mål behövs en länsassessor, en byråassistent och ett kvalificerat biträde på länsskatterättsavdelningen (+ 179 202 kr.).

6. Personalenheten bör tillföras en byråsekreterare för informations- och utbildningsärenden. Vidare begärs ett kvalificerat biträde till organisationsdetaljen. På uppbördsenheten behövs för ärenden rörande arbetsgivarkontrollen en byrådirektör. För bl. a. försöksverksamheten med centralt personregister behövs en byråintendent och en assistent på dataenheten. Därest detta register inrättas behövs därutöver en byrådirektör, tre byråintendenter och sju assistenter (+ 925 326 kr.).

7. För främst biträdespersonal begärs ytterligare medel (+ 502 996 kr.).

8. Härutöver begärs ytterligare medel för omkostnader (+ 1 427 305 kr.).

9. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 307 100 kr.

b) Enheten bör förstärkas med en biträdande överlantmätare och ett kartritningsbiträde (+ 132 073 kr.).

c) Slutligen begärs ytterligare medel för extra personal och för omkostnader (582 200 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 5 685 819 kr.

11. I vart och ett av Danderyds, Huddinge, Jakobsbergs, Lidingö och Täby fögderier behövs en fögderisekreterare, huvudsakligen för arbetsledning och handläggning av ärenden om skattebrott. I Huddinge fögderi behövs även en fögderiassistent. På grund av ökat arbete framför allt med fastighetstaxering, arbetsgivarkontroll och skattebrott samt den ökande arbetsvolymen över huvud taget till följd av folkmängdsökningen i Stockholmsområdet yrkar länsstyrelsen vidare personalförstärkning med sammanlagt 14 kvalificerade biträden, varav tre i vardera Handens och Huddinge fögderier, två i vardera Danderyds och Södertälje fögderier samt ett i vardera Jakobsbergs, Nacka, Sollentuna och Täby fögderier. Vidare behövs fem biträden, varav två i Handen, ett i Huddinge och två i Sollentuna fögderi. I vardera Danderyds, Jakobsbergs och Täby fögderier yrkas dessutom en expeditionsvakt. Gemensamt för länets fögderier yrkar länsstyrelsen slutligen förstärkning med fem landskanslister och 20 biträden (2 269 181 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+386 000 kr.). Härvid har kostnader för flyttning till nya lokaler i Handen och Huddinge beräknats till 500 000 kr.

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 3 780 755 kr.

14. De allmänna målens svårighetsgrad och omfattningen av övertid motiverar en utökning i Danderyds distrikt med en biträdande kro-

nofogde, två kvalificerade biträden och ett biträde. På grund av befolkningsökningen, vilken beräknas fortgå till slutet av 70-talet, behövs i Handens distrikt en kronofogdesekreterare, en förste kronoassistent, två kvalificerade biträden och ett biträde. Av samma skäl yrkas i Huddinge distrikt en kronofogde, en förste kronoassistent, två kronoassistenter, en kronoassistent i befordringsgång, ett kvalificerat biträde och två biträden. Även i Nacka och Sollentuna distrikt har folkmängden ökat. Därför behövs förstärkning i Nacka med ett kvalificerat biträde och ett biträde och i Sollentuna med två kronoassistenter, två kvalificerade biträden och två biträden. I Sollentuna begärs dessutom en biträdande kronofogde i utbyte mot en kronofogdesekreterare. I Solna distrikt har antalet rörelseidkare och konkurser ökat väsentligt. På grund härav yrkas en biträdande kronofogde i utbyte mot en kronofogdesekreterare samt en förste kronoassistent, ett kvalificerat biträde och ett biträde. I Stockholms distrikt behövs förstärkning av den arbetsledande personalen med fyra kronokommissarier i utbyte mot fyra förste kronoassistenter. Dessutom begärs två expeditionsvakter. Södertälje distrikt har fått ökade balanser i sådan omfattning att förstärkning behövs med en kronokommissarie, ett kvalificerat biträde och ett biträde (+ 1 605 245 kr.).

15. Omkostnaderna beräknas öka (+205 000 kr.). Härvid har kostnader för flyttning av kronofogdemyndigheterna i Danderyd, Handen, Huddinge och Stockholm (delvis) beräknats till 600 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 92 088 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 53 451 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 34 853 000 kr. eller sammanlagt 180 392 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare två byrådirektörer och en förste byråingenjör på naturvårdsenheten (2), en förste byråsekreterare på planenheten (2), tre byrådirektörer, tre förste taxeringsassistenter och två taxeringsassistenter på revisionsenheten (3), en byrådirektör, en förste byråinspektör och en assistent på mervärdeskatteenheten (3), en länsnotarie på länsskatterättsavdelningen (5) samt fem kvalificerade biträden. Jag har även beräknat 870 000 kr. i engångsutgifter för vissa kostnader i samband med mervärdeskatteenhetens flyttning till andra lokaler (8).

Jag har vidare beräknat 500 000 kr. för kostnader för flyttning till nya lokaler för lokala skattemyndigheterna i Handens och Huddinge fögderier (12) samt 500 000 kr. för flyttning av vissa kronofogdemyndigheter (15). Jag har även räknat med indragning i Stockholms kronofogdedistrikt av fem biträdestjänster samt en tjänst som kronofogde i Be 5 och en tjänst som kronokommissarie i Ac 23. De båda sistnämnda tjänsterna har helt disponerats för sådana centralmyndighetsuppgifter

inom exekutionsväsendet, som förs över till riksskatteverket den 1 juli 1973.

Riksskatteverket (RSV) har på grund av den kraftiga befolkningsökningen i vissa fögderier utanför Stockholm tillstyrkt inrättande av följande tjänster i fögderiorganisationen i länet nämligen ett kvalificerat biträde i Handens fögderi, en fögderisekreterare, ett kvalificerat biträde och ett biträde i Huddinge fögderi, en fögderisekreterare i Täby fögderi samt en landskanslist och två biträden gemensamt för samtliga fögderier. RSV anser att det angivna behovet kan tillgodoses inom den befintliga anslagsramen för länet genom minskning av personalresurserna i motsvarande omfattning i Stockholms fögderi, som har ett vikande befolkningsunderlag. Jag kan ansluta mig till RSV:s uppfattning. Länsstyrelsen har befogenhet att inom ramen för tillgängliga medel inrätta tjänster av här avsett slag vid lokal skattemyndighet.

Uppsala län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheten		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	72	+ 7	+ 2	6	+ 2	—	6	+ 1	—
Övrig personal	158	+ 4	+ 1	95	+ 5	+ 1	48	− 1	—
	230	**+ 11**	**+ 3**	**101**	**+ 7**	**+ 1**	**54**	**—**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	11 213 000	+ 1 701 000	+ 1 160 000	3 786 000	+ 722 000	+ 462 000	2 246 000	+ 188 000	+ 178 000
Sjukvård	17 000	+ 2 000	—	8 000	+ 1 000	+ 1 000	5 000	+ 1 000	+ 1 000
Reesersättningar	264 000	+ 71 000	+ 15 000	49 000	+ 10 000	+ 3 000	89 000	+ 16 000	+ 4 000
Lokalkostnader	1 216 000	+ 119 000	+ 119 000	491 000	+ 144 000	+ 129 000	330 000	+ 2 000	+ 1 000
Expenser	805 000	+ 256 000	+ 121 000	184 000	+ 59 000	+ 18 000	126 000	+ 21 000	+ 16 000
Därav engångsutgifter	10 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	379 000	+ 136 000	+ 2 000						
b) Nytt fastighets-register	90 000	+ 120 000	+ 137 000						
	13 984 000	**+ 2 405 000**	**+ 1 554 000**	**4 518 000**	**+ 936 000**	**+ 613 000**	**2 796 000**	**+ 228 000**	**+ 200 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 976 025 kr.

2. Hemkonsulenterna behöver avlastas från en del kontorsgöromål och bör tillföras ett kvalificerat biträde. På grund av den ökade arbetsbelastningen begärs en byrådirektör till regionalekonomiska enheten. För nedbringandet av ärendebalanser bör naturvårdsenheten förstärkas med en förste byråinspektör och för handläggning av ärenden rörande vattenvårdsplanering med en förste byråingenjör. Planenheten behöver på grund av väsentligt ökad arbetsbelastning tillföras en byrådirektör (+335 362 kr.).

3. Belastningen på taxeringsenheten har ökat efter länsstyrelsens omorganisation och enheten bör tillföras en taxeringsintendent och för arbetsuppgifter särskilt med källskattekontrollen ett kvalificerat biträde. Antalet kvalificerade biträden på revisionsenheten har visat sig otillräckligt och enheten behöver ytterligare ett kvalificerat biträde (+156 870 kr.).

4. Allmänna enheten behöver till följd av reformerna inom förvaltningsrättskipningen förstärkas med en länsnotarie. Den ökade arbetsbelastningen på rättsenheten motiverar att enheten tillförs en förste byråsekreterare. Vidare begärs en länsassessor i A 28 i utbyte mot en i A 26 (+128 974 kr.).

5. På grund av den ökade arbetsbelastningen på länspolischefens expedition behövs en förste kontorsskrivare i A 15 i utbyte mot en i A 14 (+1 905 kr.).

6. Administrativa enheten bör tillföras ett kvalificerat biträde (+39 856 kr.).

7. För ytterligare biträdestjänster m. m. krävs ytterligare medel (+214 608 kr.).

8. Omkostnaderna beräknas öka (+

295 400 kr.).

9. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 40 000 kr.

b) Enheten behöver tillföras en biträdande överlantmätare i utbyte mot en halv tjänst som byrådirektör (+61 400 kr.).

c) Vidare begärs medel för bl. a. extra personal (+95 000 kr.).

d) Omkostnaderna beräknas öka (+59 600 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 570 142 kr.

11. I Enköpings fögderi yrkar länsstyrelsen på grund av en kraftig ökning av antalet ärenden förstärkning med ett biträde och en expeditionsvakt. I Tierps fögderi har såväl folkmängden som arbetsvolymen ökat väsentligt. På grund härav begärs en fögderisekreterare i utbyte mot en fögderiassistent samt dessutom tre kvalificerade biträden och en expeditionsvakt. I Uppsala fögderi yrkas utbyten av en fögderiassistent mot en fögderisekreterare och två biträden mot två förste kontorsskrivare samt förstärkning med ett biträde (+300 858 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+65 000 kr.).

Kronofogdemyndigheten. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 205 232 kr.

14. För att stärka arbetsledningen i fråga om enskilda mål föreslår länsstyrelsen utbyte av en förste kronoassistent mot en kronokommissarie samt av en kontorsskrivare mot en förste kontorsskrivare (+9 768 kr.).

15. Omkostnaderna beräknas öka (+13 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 15 538 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 131 000 kr. och för kronofogdemyndigheten till 2 996 000 kr. eller sammanlagt 23 665 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsintendent på taxeringsenheten (3), tillfällig arbetskraft på dataenheten (7), en länsassessor på rättsenheten (4) och ett kvalificerat biträde. Jag har vidare beräknat medel för ytterligare ett kvalificerat biträde i Tierps fögderi (11).

Södermanlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	73	+4	—	8	—	—	9	—	—
Övrig personal	207	+3	+2	98	—	—	67	—	—
	280	+7	+2	**106**	—	—	**76**	—	—
Anslag									
Löneckostnader	12 963 000	+1 707 000	+1 539 000	4 235 000	+421 000	+221 000	3 069 000	+647 000	+311 000
Sjukvård	36 000	+19 000	—	13 000	+7 000	+7 000	15 000	+5 000	+5 000
Reseersättningar	361 000	+138 000	+17 000	75 000	—	—	100 000	+44 000	+15 000
Lokalkostnader	1 440 000	+170 000	+170 000	493 000	+100 000	+104 000	498 000	+50 000	+56 000
Expenser	917 000	+432 000	+76 000	210 000	+31 000	+25 000	200 000	+20 000	+13 000
Därav engångsutgifter	138 000	90 000	60 000	—	10 000	10 000	5 000	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	352 000	+214 000	+84 000						
b) Nytt fastighets-register	81 000	+123 000	—15 000						
	16 150 000	**+2 803 000**	**+1 871 000**	**5 026 000**	**+559 000**	**+357 000**	**3 882 000**	**+766 000**	**+400 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 469 277 kr.

2. För tillsynsuppgifter inom vatten- och luftvården behöver naturvårdsenheten tillföras en förste byråingenjör (+ 63 050 kr.).

3. Den ökade arbetsbelastningen på förvaltningsavdelningens allmänna enhet gör att enheten behöver förstärkas med en länsnotarie (+57 426 kr.).

4. Vidare behövs ytterligare medel för tillfällig personal m. m. (+406 000 kr.).

5. Omkostnaderna väntas öka (+ 470 247 kr.).

6. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 146 000 kr.

b) Överlantmätaren behöver avlastas en del rutingöromål och en biträdande överlantmätare i utbyte mot en halv tjänst som byrådirektör bör tillföras enheten (+61 388 kr.).

c) Vidare behövs en ingenjör för samfällighets- och servitutsutredningar vid uppläggandet av nytt fastighetsregister. Till förande av nytt jord- och stadsregister fordras ytterligare biträdespersonal. För bl. a. uppläggande av nytt fastighetsregister begärs en assistent i utbyte mot en förste kontorsskrivare. Slutligen beräknas omkostnaderna öka (+129 612 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 7. Löne- och prisomräkning m. m. 299 000 kr.

8. På grund av nytillkomna arbetsuppgifter med fastighetstaxeringen samt ökningen av bestyret med arbetsgivarkontrollen begärs medel för tillfällig personal i länets fögderier (+200 000 kr.).

9. Omkostnaderna beräknas öka (+ 60 000 kr.). Härvid har 10 000 kr. beräknats för inköp av inventarier till Strängnäs fögderi.

Kronofogdemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 502 000 kr.

11. Länsstyrelsen yrkar medel för tillfällig personal m. m. (+230 000 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+34 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 18 021 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 383 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 282 000 kr. eller sammanlagt 27 686 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en taxeringsassistent på revisionsenheten och ett kvalificerat biträde. Jag har vidare beräknat 60 000 kr. i engångsutgift för nyanskaffning av vissa inventarier m. m. till länsstyrelsen (5). Jag har slutligen även beräknat 10 000 kr. för inventarier till Strängnäs fögderi (9).

Östergötlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	100	+10	+3	10	—	—	13	+1	—
Övrig personal	256	+14	+5	159	+5	—	91	+4	—
	356	**+24**	**+8**	**169**	**+5**	**—**	**104**	**+5**	**—**
Anslag									
Löneko stnader	16 847 000	+2 951 000	+1 782 000	6 454 000	+972 000	+741 000	4 358 000	+714 000	+377 000
Sjukvård	24 000	+3 000	+3 000	13 000	+1 000	+1 000	10 000	—	—
Reseersättningar	332 000	+115 000	+30 000	50 000	+5 000	+5 000	131 000	+19 000	+7 000
Lokalkostnader	2 432 000	+365 000	+365 000	512 000	+14 000	+16 000	459 000	+25 000	+23 000
Expenser	2 702 000	−1 059 000	−1 529 000	265 000	+1 000	−36 000	238 000	+49 000	+17 000
Därav engångsutgifter	1 820 000	—	100 000	50 000	25 000	—	—	25 000	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	732 000	+44 000	+76 000						
b) Nytt fastighetsregister	90 000	+5 000	−25 000						
	23 159 000	**+2 424 000**	**+702 000**	**7 294 000**	**+991 000**	**+727 000**	**5 196 000**	**+807 000**	**+424 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 700 306 kr.

2. Juridiska enheten behöver förstärkas med en länsassessor för handläggning av naturvårds- och miljövårdsärenden. På regionalekonomiska enheten behövs ytterligare en byråassistent. På planenheten behövs två byrådirektörer för uppgifter i samband med länsstyrelsens regionalplanering. På naturvårdsenheten föreligger behov av en förste byråinspektör för miljöskyddsärenden samt ett kartritningsbiträde. Vidare begärs på försvarsenheten för uppgifter rörande alarmering, tele- och elteknik en byråingenjör och för vissa organisationsfrågor m. m. en byråinspektör (+367 537 kr.).

3. Till taxeringsenheten begärs på grund av den ökade ärendemängden en taxeringsintendent i A 28 i utbyte mot en i A 26. Vidare behövs på enheten ytterligare en förste byråsekreterare. Det ökade antalet deklarationer som skall granskas av särskild taxeringsnämnd motiverar inrättande av en tjänst som förste taxeringsassistent och en som taxeringsassistent vid taxeringsassistentgrupperna i Linköping respektive Norrköping. På dataenheten behövs som skiftledare en assistent i utbyte mot en i lägre lönegrad och en assistent för att föreståmagnetbandsregistreringen varvid en tjänst som kansliskrivare kan dras in. Vidare begärs en assistent som föreståndare för efterbehandlingen och distributionen (+251 098 kr.).

4. På allmänna enheten behövs ytterligare en byråassistent på grund av den stora arbetsbelastningen (+52 058 kr.).

5. De ökade administrativa arbetsuppgifterna motiverar inrättande av en tjänst som assistent vid länspolischefens expedition (+47 386 kr.).

6. Vidare begärs medel för gemensam personal, biträdespersonal m. m. (+908 134 kr.).

7. Omkostnaderna kommer att minska (−951 519 kr.).

8. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 49 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 744 216 kr.

10. För det ökade arbetet med bl. a. fastighetsregistreringen och den särskilda fastighetstaxeringen och för att möjliggöra en utökning av arbetsgivarkontrollen och en vidgad kontroll av arbetsgivaruppgifterna till ATP yrkas förstärkning i Linköpings fögderi med två kvalificerade biträden och två biträden och i Mjölby fögderi med ett kvalificerat biträde (+195 576 kr.).

11. Gemensamt för länets fögderier yrkas medel för två årsarbetskrafter (+74 208 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas minska (−23 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 439 930 kr.

14. För effektivering av fältindrivningsarbetet i enlighet med EON:s anvisningar yrkas en kronokommissarie i Linköpings distrikt. I nämnda distrikt yrkas vidare en expeditionsvakt. Med hänsyn till arbetsbelastningen i Motala distrikt yrkas en kronoassistent och ett biträde. I Norrköpings distrikt begärs en förste kronoassistent för att biträda med handläggning av mål vari exekution i lön kan komma i fråga (+224 758 kr.).

15. Vidare yrkas medel för tillfällig personal m. m. (+111 312 kr.).

16. Omkostnaderna beräknas öka (+31 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 23 861 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 8 021 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 5 620 000 kr. eller sammanlagt 37 502 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråinspektör på naturvårdsenheten (2), två förste taxeringsassistenter och en taxeringsassistent på revisionsenheten (3) samt ett kvalificerat biträde, två biträden och ett kartritningsbiträde. Jag har vidare beräknat 100 000 kr. i engångsutgift för inköp av inventarier m. m. i samband med försvarsenhetens flyttning m. m. Jag har även beräknat 75 000 kr. för tillfällig personal i länets fögderier (11).

Jönköpings län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	86	+4	+2	8	+1	+1	9	—	—
Övrig personal	233	+3	—	110	+5	—	69	—	—1
	319	**+7**	**+2**	**118**	**+6**	**+1**	**78**	**—**	**—1**
Anslag									
Lönekostnader	14 778 000	+2 380 000	+1 652 000	4 677 000	+787 000	+629 000	3 324 000	+299 000	+192 000
Sjukvård	17 000	—	—	10 000	—	—	6 000	—	—
Reseersättningar	419 000	+19 000	+21 000	50 000	+9 000	+3 000	151 000	+15 000	+8 000
Lokalkostnader	1 558 000	+389 000	+389 000	351 000	+93 000	+87 000	324 000	+78 000	+77 000
Expenser	973 000	+929 000	+458 000	308 000	—22 000	—57 000	255 000	—37 000	—50 000
Därav engångsutgifter	55 000	—	150 000	75 000	18 000	—	64 000	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	586 000	+118 000	+231 000						
b) Nytt fastighetsregister	80 000	+7 000	—16 000						
	18 411 000	**+3 842 000**	**+2 735 000**	**5 396 000**	**+867 000**	**+662 000**	**4 060 000**	**+355 000**	**+227 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 028 000 kr.

2. Hemkonsulentorganisationen bör tillföras en biträdande hemkonsulent. På naturvårdsenheten behövs för handläggning av ärenden enligt miljöskyddslagen en förste byråingenjör (+114 852 kr.).

3. För bl. a. utbildnings- och informationsärenden begärs en taxeringsintendent. Datacnheten behöver tillföras en byrådirektör (+154 814 kr.).

4. Allmänna enhetens arbetsbelastning har ökat och enheten behöver ytterligare en byråassistent (+52 058 kr.).

5. Arbetsbelastningen på länspolischefens expedition har ökat och ett kvalificerat biträde behövs (+41 656 kr.).

6. Vidare behövs ytterligare medel för huvudsakligen tillfällig personal (+450 736 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+874 884 kr.).

8. Lantmäterienheten.

a) Löne- och prisomräkning m. m. 100 000 kr.

b) Överlantmätaren behöver avlastas vissa arbetsuppgifter, vilket bör ske genom att en biträdande överlantmätare tillförs enheten. En tjänst som byrådirektör kan härvid hållas vakant (+25 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 613 329 kr.

10. För att avlasta fögderichefen och dennes närmaste man yrkas en fögderisekreterare i Jönköpings fögderi. För att klara nytillkomna och ökade arbetsuppgifter beträffande bl. a. fastighetsregistreringen och den särskilda fastighetstaxeringen och för att reducera övertidstjänstgöringen och anlitandet av extra personal begärs ett kvalificerat biträde i vart och ett av Eksjö, Jönkö-

pings, Reftele, Vetlanda och Värnamo fögderier (274 671 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas minska (−21 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 364 000 kr.

13. Länsstyrelsen yrkar medel för tillfällig personal i Eksjö distrikt (+37 000 kr.).

14. Omkostnaderna beräknas minska (−46 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 146 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 058 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 287 000 kr. eller sammanlagt 31 491 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråingenjör på naturvårdsenheten (2), en biträdande överlantmätare på lantmäterienheten (8) samt 150 000 kr. i engångsutgifter för upprustning av länsstyrelsens möbelbestånd (7). Jag har även beräknat medel för ytterligare en fögderisekreterare i Jönköpings fögderi samt för tillfällig personal (75 000 kr.) i Eksjö och Reftele fögderier (10). Slutligen räknar jag med att en extra tjänst som kronoassistent i A 15 i Värnamo distrikt dras in.

Kronobergs län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheten		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	72	+1	+1	4	—	—	6	—	—
Övrig personal	164	—	—	89	—	—	39	—	—1
	236	**+1**	**+1**	**93**	**—**	**—**	**45**	**—**	**—1**
Anslag									
Lönekostnader	11 183 000	+ 935 000	+ 981 000	3 066 000	+ 345 000	+ 321 000	1 867 000	+ 153 000	+ 109 000
Sjukvård	17 000	+ 2 000	—	8 000	+ 1 000	+ 1 000	5 000	—	—
Resecrsättningar	270 000	+ 52 000	+ 14 000	41 000	+ 4 000	+ 2 000	125 000	+ 13 000	+ 6 000
Lokalkostnader	1 358 000	+ 48 000	+ 48 000	312 000	+ 158 000	+ 164 000	250 000	+ 4 000	+ 3 000
Expenser	698 000	+ 346 000	+ 96 000	128 000	+ 13 000	+ 8 000	120 000	+ 21 000	+ 16 000
Därav engångsutgifter	40 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	686 000	+ 46 000	+ 144 000						
b) Nytt fastighets-register	80 000	+ 5 000	— 16 000						
	14 292 000	**+1 434 000**	**+1 267 000**	**3 555 000**	**+521 000**	**+496 000**	**2 367 000**	**+191 000**	**+134 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 106 818 kr.

2. Omkostnaderna väntas öka (+ 276 182 kr.).

3. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 51 000 kr.

b) Överlantmätaren behöver avlastas vissa arbetsuppgifter. En biträdande överlantmätare begärs till enheten mot att vissa andra tjänster hålls vakanta (+ −0 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 4. Löne- och prisomräkning m. m. 369 000 kr.

5. Omkostnaderna beräknas öka (+ 152 000 kr.).

Kronofogdemyndigheten. 6. Löne- och prisomräkning m. m. 182 000 kr.

7. Omkostnaderna beräknas öka (+9 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 15 559 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 4 051 000 kr. och för kronofogdemyndigheten till 2 501 000 kr. eller sammanlagt 22 111 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare på lantmäterienheten (3). Jag räknar även med att en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Växjö distrikt dras in.

Kalmar län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	80	+ 7	+3	7	+1	—	10	—	—
Övrig personal	222	+ 4	+2	96	+1	—	62	+1	—
	302	**+11**	**+5**	**103**	**+2**	**—**	**72**	**+1**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	14 073 000	+1 786 000	+1 264 000	3 974 000	+548 000	+468 000	3 027 000	+339 000	+266 000
Sjukvård	25 000	—	—	15 000	—	—	10 000	—	—
Resersättningar	453 000	+ 87 000	+ 101 000	68 000	+ 7 000	+ 4 000	170 000	+ 17 000	+ 8 000
Lokalkostnader	1 265 000	+ 29 000	++ 29 000	426 000	+ 26 000	+108 000	208 000	+ 5 000	++ 5 000
Expenser	928 000	+489 000	+ 147 000	209 000	+ 98 000	+ 91 000	186 000	+ 24 000	++ 8 000
Därav engångsutgifter	70 000	158 000	50 000	—	77 000	77 000	—	4 000	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	792 000	+ 152 000	+ 66 000						
b) Nytt fastighetsregister	111 000	+ 7 000	— 47 000						
	17 647 000	**+2 550 000**	**+1 560 000**	**4 692 000**	**+679 000**	**+671 000**	**3 601 000**	**+385 000**	**+287 000**

Länsstyrelserna. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 254 000 kr.

2. På naturvårdsenheten behövs för handläggning av ärenden rörande allmän naturvård en förste byråinspektör (+63 050 kr.).

3. Taxeringsassistentorganisationen behöver tillföras två förste taxeringsassistenter. En byrådirektör begärs till mervärdeskatteenheten för handläggning av svårare ärenden och en kontorsskrivare för beredning av mervärdeskattedeklarationer. Dataenhetens personal behöver utökas med en byrådirektör (+307 254 kr.).

4. För beredning av mer kvalificerade ärenden m. m. begärs en biträdande länspolischef (+85 609 kr.).

5. Vidare begärs ytterligare medel för tillfällig personal m. m. (+228 996 kr.).

6. Omkostnaderna väntas öka (+451 710 kr.).

7. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 64 000 kr.

b) Länsstyrelsen begär ytterligare medel för en biträdande överlantmätare (+95 381 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 8. Löne- och prisomräkning m. m. 467 000 kr.

9. För arbetet med skattetillägg och försening savgifter yrkas en fögderisekreterare i Kalmar fögderi (+63 000 kr.).

10. Länsstyrelsen yrkar vidare medel för att inrätta en extra tjänst som fögderiassistent i Kalmar fögderi (+52 000 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas öka (+97 000 kr.). Härvid har beräknats 77 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Borgholm.

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 332 844 kr.

13. I Oskarshamns distrikt behövs enligt länsstyrelsen ytterligare ett kvalificerat biträde (+41 656 kr.).

14. Vidare yrkas ytterligare medel för lönetillägg enligt 7 kap. AST (+5 500 kr.).

15. Omkostnaderna beräknas öka (+5 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 19 207 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 363 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 3 888 000 kr. eller sammanlagt 28 458 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråinspektör på naturvårdsenheten (2), en förste taxeringsassistent och en taxeringsassistent på revisionsenheten (3), en byrådirektör på dataenheten (3), ett kvalificerat biträde samt 50 000 kr. i engångsutgifter för viss inventarieanskaffning (6). Slutligen har jag beräknat 77 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Borgholm (11).

Gotlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheten			Kronofogdemyndigheten		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	37	+3	—	2	—	—	3	—	—
Övrig personal	66	+2	—	25	—	—	14	—	—
	103	+5	—	27	—	—	17	—	—
Anslag									
Lönekostnader	5 285 000	+ 801 000	+ 673 000	1 017 000	+111 000	+106 000	751 000	+ 64 000	+ 64 000
Sjukvård	11 000	+ 1 000	—	3 000	—	—	2 000	—	—
Reseersättningar	184 000	— 9 000	+ 10 000	11 000	+ 1 000	—	24 000	—	—
Lokalkostnader	469 000	+ 96 000	+ 96 000	84 000	—	—	45 000	+ 73 000	+ 73 000
Expenser	330 000	+ 66 000	+ 53 000	43 000	+ 4 000	+ 3 000	37 000	+ 4 000	+ 2 000
Därav engångsutgifter	3 000	15 000	—	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	280 000	+ 49 000	+ 6 000						
b) Nytt fastighetsregister	41 000	+ 1 000	— 9 000						
	6 600 000	+ 1 005 000	+ 829 000	1 158 000	+116 000	+109 000	859 000	+141 000	+139 000

Länsstyrelserna. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 358 160 kr.

2. För att regionalekonomiska enheten skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter behöver den förstärkas med en amanuens. För handläggning av täktärenden och andra löpande ärenden behöver naturvårdsenheten en byråinspektör (+114 640 kr.).

3. Taxeringsassistentorganisationen bör byggas ut och tillföras en förste taxeringsassistent och ett kvalificerat biträde (+99 082 kr.).

4. Vidare begärs medel för bl. a. extra personal (+378 119 kr.).

5. Omkostnaderna väntas öka (+ 4 720 kr.).

6. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 9 100 kr.

b) En biträdande överlantmätare behövs. Inrättas sådan tjänst kan lönemedel för vissa andra tjänster inbesparas (+41 179 kr.).

Lokala skattemyndigheten. 7. Löne- och prisomräkning m. m. 116 000 kr.

Kronofogdemyndigheten. 8. Löne- och prisomräkning m. m. 68 000 kr.

9. Omkostnaderna beräknas öka (+73 000 kr.). Ökningen avser lokalkostnader till följd av inflyttning i nya lokaler.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 7 429 000 kr., för lokala skattemyndigheten till 1 267 000 kr. och för kronofogdemyndigheten till 998 000 kr. eller sammanlagt 9 694 000 kr.

Blekinge län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	62	+2	—	3	—	—	6	—	—
Övrig personal	148	+4	—	62	—	—	41	—	—
	210	**+6**	**—**	**65**	**—**	**—**	**47**	**—**	**—**
Anslag									
Löneko stnader	9 899 000	+1 268 000	+ 902 000	2 698 000	+292 000	+283 000	2 025 000	+168 000	+ 81 000
Sjukvård	15 000	+ 3 000	+ 3 000	3 000	—	—	4 000	—	—
Reseersättningar	287 000	+ 56 000	+ 18 000	44 000	+ 4 000	+ 2 000	76 000	+ 8 000	+ 4 000
Lokalkostnader	1 042 000	+ 63 000	+ 63 000	300 000	+ 11 000	+ 13 000	136 000	+ 7 000	+ 10 000
Expenser	608 000	+ 220 000	+ 92 000	121 000	+ 12 000	+ 8 000	117 000	+ 12 000	+ 10 000
Därav engångsutgifter	20 000	18 000	—	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	509 000	+ 13 000	+ 26 000						
b) Nytt fastighetsregister	80 000	+ 1 000	— 37 000						
	12 440 000	**+1 624 000**	**+1 067 000**	**3 166 000**	**+319 000**	**+306 000**	**2 358 000**	**+195 000**	**+105 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 123 000 kr.

2. Taxeringsassistentgruppen bör tillföras två taxeringsassistenter för effektivering av kontrollen av deklarationer för ägare av fåmansbolag. Arbetet med skattetillägg och förseningsavgifter har medfört ökade arbetsuppgifter och mervärdeskatteenheten behöver en förste byråinspektör för dessa ärenden (+ 173 800 kr.).

3. Personalen på rättsenheten är otillräcklig och behöver utökas med en förste byråsekreterare (+ 63 000 kr.).

4. Vidare begärs medel för biträdespersonal (+ 74 200 kr.).

5. Omkostnaderna väntas öka (+ 176 000 kr.).

6. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 14 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 7. Löne- och prisomräkning m. m. 319 000 kr.

Kronofogdemyndigheterna. 8. Löne- och prisomräkning m. m. 195 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 13 507 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 3 472 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 2 463 000 kr. eller sammanlagt 19 442 000 kr.

Kristianstads län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	89	+10	+3	7	+3	—	11	+1	—
Övrig personal	217	+22	+4	111	+11	+1	81	+2	−2
	306	**+32**	**+7**	**118**	**+14**	**+1**	**92**	**+3**	**−2**
Anslag									
Lönekostnader	14 166 000	+2 910 000	+1 885 000	4 412 000	+1 169 000	+520 000	3 688 000	+518 000	+220 000
Sjukvård	23 000	+17 000	—	10 000	+7 000	+7 000	8 000	+6 000	+6 000
Rescersättningar	386 000	−22 000	+23 000	91 000	+9 000	+5 000	163 000	+29 000	+8 000
Lokalkostnader	1 397 000	+64 000	+64 000	348 000	+55 000	+55 000	227 000	+186 000	+185 000
Expenser	883 000	+605 000	+109 000	158 000	+93 000	+39 000	264 000	−39 000	−84 000
Därav engångsutgifter	85 000	138 000	50 000	5 000	30 000	30 000	100 000	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 013 000	+58 000	+79 000						
b) Nytt fastighets-register	83 000	+5 000	−18 000						
	17 951 000	**+3 637 000**	**+2 142 000**	**5 019 000**	**+1 333 000**	**+626 000**	**4 350 000**	**+700 000**	**+335 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 453 000 kr.

2. För ökade arbetsuppgifter inom bl. a. kommunal- och industritekniska arbetsområden behövs en byrådirektör till naturvårdsenheten. Försvarsenheten begär en byråingenjör för handläggning av frågor om mobilisering och beredskap i vad avser utrustning och materiel i övrigt. Länsarkitekten bör avlastas vissa ärenden. För detta behövs ytterligare en arkitekt på planenheten. En biträdande länsveterinär behövs för den mängd arbetsuppgifter som är en följd av jordbrukets intensitet i länet. (+ 292 481 kr.).

3. Taxeringsenheten kan med nuvarande personal inte klara arbetsbelastningen utan behöver ytterligare en taxeringsintendent och en förste byråsekreterare. Vidare behövs som föreståndare för deklarationsarkivet en förste arkivassistent. För granskning av främst jordbrukares deklarationer behöver taxeringsassistentgruppen tillföras en taxeringsassistent. På dataenheten behövs på grund av arbetsbelastningen en byrådirektör och en assistent (+ 367 463 kr.).

4. Rättsenheten behöver en länsassessor som föredragande i länsskattterätten. I gengäld kan en tjänst som länsnotarie hållas vakant. Antalet utsökningsärenden har ökat och förstärkning med en byråassistent behövs på allmänna enheten (+ 78 745 kr.).

5. Länspolischefens expedition bör tillföras en polisintendent, en poliskommissarie, en kriminalkommissarie, en polisinspektör och ett kvalificerat biträde (+ 308 312 kr.).

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal (+667 837 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+

406 162 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 53 000 kr.

b) Omkostnaderna kommer att öka genom nytillkomna lokaler (+ 10 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 555 456 kr.

10. För arbetet med arbetsgivarkontrollen, skattetillägg och förseningsavgifter samt för att täcka vikariebehovet för länets fögderichefer yrkas en fögderisekreterare i vardera Hässleholms, Klippans och Ängelholms fögderier samt en fögderiassistent i Simrishamns fögderi. Med hänsyn till att fögderiorganisationen tillagts nya arbetsuppgifter och då antalet ärenden av olika slag ökat betydligt begärs ett kvalificerat biträde i vart och ett av länets fem fögderier och ett biträde i Kristianstads fögderi. Länsstyrelsen yrkar dessutom ett biträde för telefonistgöromål i Ängelholms fögderi och en expeditionsvakt i vardera Klippans, Simrishamns och Ängelholms fögderier (+ 616 336 kr.).

11. Vidare behövs medel för årsarbetskrafter i Simrishamns och Ängelholms fögderier (+ 74 208 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+ 87 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 580 000 kr.

14. Med motiveringen att arbetssituationen påkallar en fördelning av utmätningsmannaansvaret yrkar länsstyrelsen utbyte av en kronofogdesekreterare mot en biträdande kronofogde i Hässleholms distrikt. Arbetsbelastningen på kronokommissarie- och förste kronoassistenttjänsterna i Kristianstads distrikt har ökat väsentligt, främst som en följd av ändrad och ny lagstiftning. På grund härav yrkar länsstyrelsen utbyte av två kronoassistenter mot två förste kronoassistenter. I Kristianstads distrikt yrkas vidare en expeditionsvakt. Som en följd av att den exekutiva personalen har avlastats kontorsgöromål till förmån för fältarbetet begärs i Ängelholms distrikt ett kvalificerat biträde. Gemensamt för länets distrikt yrkas en kronofogdesekreterare för vikariat på tjänster i kronofogdekarriären (+143 450 kr.).

15. Vidare yrkas medel för ytterligare en halv biträdestjänst i Kristianstads distrikt (+18 550 kr.).

16. Omkostnaderna beräknas minska (— 42 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 20 093 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 645 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 685 000 kr. eller sammanlagt 30 423 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande länsveterinär (2), en förste taxeringsassistent och

en taxeringsassistent på revisionsenheten (3), en länsnotarie på rättsenheten (4) samt tre kvalificerade biträden (6). Jag har även beräknat medel för ytterligare ett biträde i Ängelholms fögderi (10) samt för tillfällig personal (37 000 kr.) i Kristianstads fögderi. Jag har vidare beräknat 25 000 kr. för ny televäxel m. m. i Hässleholms fögderi samt 5 000 kr. för inventarier till Klippans fögderi. Slutligen räknar jag med att en tjänst som kronoassistent i befordringsgång i Hässleholms distrikt och en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Ängelholms distrikt dras in.

Malmöhus län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	*Beräknad ändring 1973/74* Länsstyrelsen	Dep.chefen	*1972/73*	*Beräknad ändring 1973/74* Länsstyrelsen	Dep.chefen	*1972/73*	*Beräknad ändring 1973/74* Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	164	+ 15	+ 7	35	+ 8		34	+ 1	—
Övrig personal	455	+ 7	+ 10	350	+ 3		210	+ 7	—
	619	**+ 22**	**+ 17**	**385**	**+ 11**		**244**	**+ 8**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	29 567 000	+ 5 071 000	+ 2 761 000	14 707 000	+ 2 180 000	+ 1 488 000	10 264 000	+ 1 549 000	857 000
Sjukvård	109 000	+ 81 000	+ 60 000	38 000	+ 16 000	+ 16 000	33 000	+ 3 000	+ 3 000
Reseersättningar	695 000	+ 132 000	+ 78 000	86 000	+ 16 000	+ 5 000	199 000	+ 41 000	+ 10 000
Lokalkostnader	2 738 000	+ 927 000	+ 880 000	1 226 000	+ 318 000	+ 324 000	1 151 000	+ 198 000	+ 192 000
Expenser	2 375 000	+ 6 016 000	+ 4 716 000	577 000	+ 841 000	+ 640 000	792 000	+ 522 000	+ 326 000
Därav engångsutgifter	265 000	+ 5 038 000	4 478 000	55 000	743 000	660 000	205 000	491 000	490 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 015 000	+ 109 000	+ 210 000						
b) Nytt fastighetsregister	86 000	+ 18 000	+ 152 000						
	36 585 000	**+ 12 354 000**	**+ 8 857 000**	**16 634 000**	**+ 3 371 000**	**+ 2 473 000**	**12 439 000**	**+ 2 313 000**	**+ 1 388 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 3 313 619 kr.

2. För att avlasta naturvårdsdirektören bör en avdelningsdirektör tillföras naturvårdsenheten. Vidare behövs en förste byråinspektör för ärenden rörande allmän naturvård. På planenheten behövs för samråds- och samordningsverksamheten beträffande översiktlig planering en biträdande länsarkitekt och för beredning av bl. a. generalplanärenden en byrådirektör. Vidare behövs på enheten ett kvalificerat biträde. Länsveterinärens arbetsuppgifter har ökat och en biträdande länsveterinär behövs. På försvarsenheten behövs för inspektion av skyddsrum en förste byråingenjör (+ 511 072 kr.).

3. Den ökande mängden besvärsärenden gör att taxeringsenheten behöver förstärkas med en taxeringsintendent. För handläggning av ärenden rörande fastighetstaxering behövs en förste byråsekreterare. Revisionsenheten behöver för effektivering av sin verksamhet en avdelningsdirektör. Taxeringsassistentorganisationen bör utökas med två taxeringsassistenter. Mervärdeskatteenheten behöver tillföras en förste byråinspektör och två förste byråsekreterare. Vidare begärs till dataenheten en assistent (+ 550 263 kr.).

4. För administrativa arbetsuppgifter på rättsenheten behövs en byrådirektör (+ 81 361 kr.).

5. Administrativa enheten bör för ledning av utbildningsverksamheten inom länsstyrelsen tillföras en förste byråsekreterare. Som ledare för expeditionsvaktspersonalen behövs en assistent (+ 107 352 kr.).

6. Vidare begärs medel för bl. a. biträdespersonal (+ 1 570 833 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka huvudsakligen för kostnader i samband med länsstyrelsens inflyttning i nytt landsstatshus (+6 092 500 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 59 000 kr.

b) För arbetet med fastighetsregistreringen behövs en byråingenjör (+ 56 000 kr.).

c) Omkostnaderna kommer att öka (+ 12 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 1 777 676 kr.

10. För bl. a. handläggning av ärenden om skattetillägg och förseningsavgifter och för en effektivering av arbetsgivarkontrollen yrkar länsstyrelsen en fögderisekreterare i vardera Eslövs, Landskrona, Trelleborgs och Ystads fögderier, två fögderisekreterare i Helsingborgs fögderi samt två fögderisekreterare och två fögderiassistenter i Malmö fögderi. Vidare yrkas ett kvalificerat biträde i vardera Helsingborgs och Ystads fögderier, två kvalificerade biträden i Lunds fögderi och en expeditionsvakt i Malmö fögderi (+778 500 kr.).

11. Behovet av medel för fyra tjänster på övergångsstat i Malmö fögderi har fallit bort (— 162 176 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+ 977 000 kr.). Av ökningen avser 401 500 kr. flyttning av lokala skattemyndigheten i Helsingborg och 162 500 kr. televäxel till samma myndighet samt 100 000 kr. inventarieanskaffning till lokala skattemyndigheterna i Eslöv, Lund och Malmö.

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 988 080 kr.

14. För lönegarantiärenden m. m. i Malmö distrikt yrkas en kronofogde och ett kvalificerat biträde. För att nå ett tillfredsställande indrivningsresultat beloppsmässigt i förhållande till de uppdebiterade beloppen begärs vidare fem kronoassistenter i distriktet. På grund av stark expansion i Lunds distrikt yrkas en kronokommissarie (+ 397 128 kr.).

15. Vidare yrkas medel för tillfällig personal i flertalet distrikt i länet (+ 294 792 kr.).

16. Omkostnaderna beräknas öka (+633 000 kr.). Av ökningen avser 307 500 kr. inredning och utrustning m. m. till nya lokaler för kronofogdemyndigheten i Helsingborg, 162 500 kr. televäxel för samma myndighet samt 20 000 kr. upprustning av inventariebeståndet vid kronofogdemyndigheterna i Lund, Malmö och Trelleborg.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 45 442 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 19 107 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 13 827 000 kr. eller sammanlagt 78 376 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för

ytterligare en förste byråinspektör på naturvårdsenheten (2), en biträdande länsveterinär (2), en byrådirektör, två förste taxeringsassistenter och tre taxeringsassistenter på revisionsenheten (3), för mervärdeskatteenheten och rättsenheten tillhopa två förste byråsekreterare, en byråassistent och en landskanslist (3, 4) samt ett kvalificerat biträde och fyra biträden. Jag har vidare preliminärt beräknat 4 478 000 kr. i engångsutgifter för kostnader i samband med inflyttning i nytt landsstatshus, ny televäxel m. m. (7). Jag har även preliminärt beräknat 397 500 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Helsingborg, 162 500 kr. för televäxel till samma myndighet samt 100 000 kr. för inventarier till lokala skattemyndigheterna i Eslöv, Lund och Malmö (12). Slutligen har jag preliminärt beräknat 307 500 kr. för inredning m. m. och 162 500 kr. för televäxel till kronofogdemyndigheten i Helsingborg samt 20 000 kr. för inventarier till kronofogdemyndigheterna i Lund, Malmö och Trelleborg (16).

Hallands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	79	+ 7	+3	6	+3	—	7	—	—
Övrig personal	189	+ 5	+2	84	+5	—	46	+4	—
	268	**+12**	**+5**	**90**	**+8**	**—**	**53**	**+4**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	12 374 000	+2 070 000	+1 388 000	3 412 000	+895 000	+429 000	2 286 000	+389 000	+204 000
Sjukvård	14 000	+ 3 000	—	6 000	—	—	5 000	—	—
Reseersättningar	323 000	+ 2 000	+ 17 000	33 000	+ 7 000	+ 3 000	87 000	+ 14 000	+ 4 000
Lokalkostnader	1 351 000	+ 70 000	+ + 70 000	508 000	+ 27 000	+ 20 000	229 000	+ 33 000	+ 37 000
Expenser	578 000	+ 550 000	+ 156 000	117 000	+ 22 000	+ 8 000	99 000	+ 17 000	+ 14 000
Därav engångsutgifter	52 000	70 000	100 000	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	816 000	+ 133 000	+ 28 000						
b) Nytt fastighets-register	94 000	+ 9 000	+ 6 000						
	15 550 000	**+2 837 000**	**+1 665 000**	**4 076 000**	**+951 000**	**+460 000**	**2 706 000**	**+387 000**	**+185 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 521 568 kr.

2. Planeringsavdelningen behöver för handläggning av främst vissa besvärsärenden förstärkas med en förste byråsekreterare, en byråassistent och en landskanslist (+153 045 kr.).

3. Det ökade antalet besvärsärenden motiverar en utökning av taxeringsenhetens personal med en taxeringsintendent. Revisionsenheten är underbemannad och behöver tillföras en byrådirektör. De administrativa arbetsuppgifterna på mervärdeskatteenheten har ökat och enheten bör förstärkas med en förste byråinspektör (+ 225 772 kr.).

4. Som föredragande av bl. a. körkortsärenden behövs på allmänna enheten en förste länsnotarie. Vidare bör en förste byråsekreterare för bl. a. utsökningsärenden tillföras enheten. Rättsenheten behöver förstärkning med en länsassessor (+200 703 kr.).

5. För främst biträdespersonal begärs ytterligare medel (+ 111 312 kr.).

6. Omkostnaderna väntas öka (+ 482 000 kr.).

7. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 142 600 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 8. Löne- och prisomräkning m. m. 549 242 kr.

9. För en omsorgsfull och noggrann handläggning av de arbetsuppgifter som följer med skattebrottslagen behövs en fögderisekreterare i vardera Falkenbergs, Kungsbacka och Varbergs fögderier. För att bemästra växande arbetsuppgifter av olika slag yrkar länsstyrelsen vidare ett kvalificerat biträde i vart och ett av länets fyra fögderier. I Halmstads fögderi behövs ytterligare ett kvalificerat biträde på grund av befolkningstillskott ge-

nom införlivning med länet av Hyltebruks kommunblock den 1 januari 1974 (+ 378 758 kr.).

10. Omkostnaderna beräknas öka (+ 23 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 266 023 kr.

12. Halmstads distrikt får ett tillskott av 7 300 invånare genom ändring av länsgränsen mot Jönköpings län den 1 januari 1974 och behöver enligt länsstyrelsen därför ytterligare ett kvalificerat biträde. För att bemästra den på grund av folkmängdsökning successivt växande arbetsvolymen i Varbergs distrikt yrkar länsstyrelsen en kronoassistent, ett kvalificerat biträde och ett biträde (+ 163 977 kr.).

13. Omkostnaderna beräknas minska (— 43 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 17 215 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 4 536 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 2 891 000 kr. eller sammanlagt 24 642 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en byrådirektör och en förste taxeringsassistent på revisionsenheten (3), en länsassessor på rättsenheten (4) samt två biträden. Jag har vidare beräknat 100 000 kr. i engångsutgifter för upprustning av länsstyrelsens möbelbestånd m. m. Jag har även beräknat 75 000 kr. för tillfällig personal i Falkenbergs och Varbergs fögderier.

Göteborgs och Bohus län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	168	+14	+3	39	+2	—	25	+2	—
Övrig personal	568	+3	—	474	+7	—	246	+5	—
	736	**+17**	**+3**	**513**	**+9**	**—**	**271**	+7	**—**
Anslag									
Lönekostnader	32 267 000	+4 526 000	+2 022 000	19 347 000	+2 676 000	+2 152 000	11 151 000	+1 484 000	+1 069 000
Sjukvård	66 000	+ 34 000	+ 24 000	60 000	+ 6 000	+ 6 000	32 000	+ 18 000	+ 18 000
Reseersättningar	635 000	+ 68 000	+ 18 000	63 000	+ 6 000	+ 3 000	252 000	+ 50 000	+ 12 000
Lokalkostnader	4 742 000	+ 563 000	+ 516 000	1 492 000	+ 984 000	+ 977 000	1 676 000	+ 173 000	+ 169 000
Expenser	2 055 000	+2 840 000	+1 976 000	936 000	+5 354 000	+3 254 000	661 000	+ 357 000	+ 63 000
Därav engångsutgifter	18 000	2 065 000	1 500 000	25 000	5 242 000	3 215 000	6 000	60 000	39 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 675 000	+ 147 000	+ 264 000						
b) Nytt fastighets-register	115 000	—	+ 7 000						
	41 555 000	**+8 178 000**	**+4 827 000**	**21 898 000**	**+9 026 000**	**+6 392 000**	**13 772 000**	**+2 082 000**	**+1 331 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 3 867 000 kr.

2. Det ökade antalet besvärsärenden gör att juridiska enheten behöver ytterligare en länsassessor. Naturvårdsenheten behöver en biträdande naturvårdsdirektör för att tillsynsverksamheten skall kunna ägnas önskad uppmärksamhet. För ärenden om allmän naturvård behövs ytterligare en förste byråinspektör. Vidare begärs en laboratorieassistent. På planenheten begärs förstärkning med en byrådirektör för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna. För att länsveterinärverksamheten skall kunna bedrivas på förutsatt sätt bör en hälsovårdskonsulent tillföras länsstyrelsen (+400 000 kr.).

3. På taxeringsenheten behövs på grund av det ökade antalet besvärsärenden ytterligare en taxeringsintendent och en byrådirektör. Den kvalificerade personalen på enheten bör vidare förstärkas med en förste byråsekreterare. Dataenhetens beläggning har stigit och personalen bör utökas med en förste byråinspektör (+282 000 kr.).

4. För handläggning av det ökade antalet besvärsärenden behövs ytterligare en länsassessor på allmänna enheten. Antalet utskänkningsärenden har ökat och ytterligare en förste byråinspektör begärs för handläggning av sådana ärenden. Till rättsenheten begärs en länsassessor (+222 000 kr.).

5. Länspolischefens arbetsbörda bör minskas genom att hans expedition tillförs en polisintendent. Vidare bör expeditionen förstärkas genom att en poliskommissarie, en kriminalinspektör och en polisinspektör överförs från Göteborgs polisdistrikt (+81 000 kr.).

6. Om länsstyrelsen och lokala skatte-

myndigheten i Göteborgs fögderi får gemensam televäxel behövs ett kvalificerat biträde som chefstelefonist (+42 000 kr.).

7. Vidare begärs medel för biträdespersonal och för genomförande av kustvattenplanering m. m. (+337 000 kr.).

8. För att den utbildnings- och övningsverksamhet som ålagts civilbefälhavaren skall kunna fullgöras behövs personalförstärkning med ytterligare en byrådirektör (+86 000 kr.).

9. Omkostnaderna väntas öka bl. a. med kostnad för inköp av ny televäxel och för vissa flyttningskostnader (+2 714 000 kr.).

10. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 147 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 2 437 000 kr.

12. Mölndals fögderi expanderar i onormal takt, vilket har fört med sig en oroande brist på kvalificerade handläggare och annan personal. På grund härav yrkar länsstyrelsen för nämnda fögderi en fögderisekreterare, tre kvalificerade biträden och två biträden. Även i Kungälvs fögderi sker en oavbruten ökning av folkmängden och antalet ärenden, varför länsstyrelsen där yrkar en fögderisekreterare och ett biträde. I Uddevalla fögderi begärs ett kvalificerat biträde för arbetsuppgifter med fastighetsregistret (+399 000 kr.).

13. Omkostnaderna beräknas öka (+6 190 000 kr.). Av ökningen avser 4 500 000 kr. inventarier, snabbtelefonanläggning m. m. till nya lokaler för lokala skattemyndigheten i Göteborg och 700 000 kr. televäxel för samma myndighet.

Kronofogdemyndigheterna. 14. Löne- och prisomräkning 1 436 000 kr.

15. I Göteborgs distrikt yrkas en kronokommissarie för att förstärka arbetsledningen och för uppföljning av beloppsmässigt betydande mål avseende aktiebolag och andra juridiska personer, två kronoassistenter och ett kvalificerat biträde på grund av ökningen av antalet enskilda mål, en kronoassistent för skatteindrivning, en byråassistent för kameralärenden samt en materialförvaltare för anskaffning och förvaltning av kontorsmateriel (+347 000 kr.).

16. Omkostnaderna beräknas öka (+299 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 46 382 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 28 290 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 15 103 000 kr. eller sammanlagt 89 775 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en länsassessor på juridiska enheten (2), en byrådirektör på naturvårdsenheten (2) samt en taxeringsintendent på taxeringsenheten (3). Vidare har jag preliminärt beräknat 1 500 000 kr. i engångsut-

gift för inköp av ny televäxel m. m. (9). Jag har även preliminärt beräknat 2 500 000 kr. för inventarier m. m. och 700 000 kr. för televäxel till lokala skattemyndigheten i Göteborg samt 15 000 kr. för möbler till lokala skattemyndigheten i Kungälv (13). Slutligen har jag beräknat 39 000 kr. för viss inredning och utrustning till kronofogdemyndigheten i Göteborg.

Älvsborgs län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	114	+ 8	+ 3	10	+ 3	—	15	—	—
Övrig personal	317	+ 12	+ 3	143	+ 3	—	92	—	—
	431	**+ 20**	**+ 6**	**153**	**+ 6**	**—**	**107**	**—**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	19 436 000	+ 4 058 000	+ 2 402 000	5 911 000	+ 1 165 000	+ 783 000	4 545 000	+ 601 000	+ 377 000
Sjukvård	32 000	+ 3 000	+ 3 000	10 000	+ 10 000	+ 10 000	10 000	— 1 000	— 1 000
Reseersättningar	601 000	— 86 000	— 19 000	87 000	— 10 000	— 10 000	186 000	— 3 000	—
Lokalkostnader	1 504 000	+ 159 000	+ 159 000	725 000	+ 83 000	+ 61 000	443 000	+ 75 000	+ 75 000
Expenser	1 233 000	+ 886 000	+ 401 000	272 000	+ 236 000	+ 126 000	215 000	+ 22 000	+ 16 000
Därav engångsutgifter	73 000	110 000	200 000	40 000	139 000	150 000	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	771 000	+ 204 000	+ 200 000						
b) Nytt fastighetsregister	83 000	+ 14 000	— 18 000						
	23 660 000	**+ 5 238 000**	**+ 3 128 000**	**7 005 000**	**+ 1 484 000**	**+ 970 000**	**5 399 000**	**+ 694 000**	**+ 467 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 109 940 kr.

2. För att förestå kanslifunktionen på regionalekonomiska enheten och avlasta den övriga personalen vissa administrativa göromål behövs en byråassistent. På naturvårdsenheten behövs en förste byråingenjör för bl. a. tillsynsärenden. Omfattningen av arbetsuppgifterna på planenheten gör att enheten behöver tillföras ytterligare en byrådirektör. För kontroll av enskilda skyddsrum behövs en förste byråingenjör på försvarsenheten (+ 247 892 kr.).

3. Arbetsbelastningen på taxeringsenheten motiverar en personalökning med en taxeringsintendent. För beredning av gåvoskatteärenden behövs ett kvalificerat biträde. Tre taxeringsassistenter bör tillföras taxeringsassistentgrupperna för att åstadkomma en effektivare deklarationsgranskning (+291 211 kr.).

4. Arbetsbelastningen på personalen på allmänna enhetens trafikdetalj är alltför stor och enheten bör förstärkas med en byråassistent. Rättsenheten behöver ytterligare en länsassessor för nedbringande av den stora balansen av besvärsärenden i länskatterätten (+133 419 kr.).

5. Länspolischefens expedition bör byggas ut genom överföring till densamma från den lokala polisorganisationen av en poliskommissarie, en kriminalinspektör och en polis- eller kriminalinspektör (+178 416 kr.).

6. På administrativa enhetens personalfunktion som är hårt belastad behövs ytterligare en byrådirektör (+73 453 kr.).

7. Vidare begärs medel för extra och tillfällig personal, biträdespersonal samt ersättning för konsultuppdrag (+ 1 347 869 kr.).

8. Omkostnaderna väntas öka (+638 000 kr.).

9. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 119 500 kr.

b) För registreringsarbete behövs ytterligare ett kvalificerat biträde (+41 656 kr.).

c) För utökad vård av arkivakter m. m. begärs ytterligare medel (+56 644 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 662 320 kr.

11. Ale-Vättle och Trollhättans fögderier är starkt expanderande. I sistnämnda fögderi liksom i Alingsås, Kinna och Vänersborgs fögderier finns betydande inslag av utländsk arbetskraft, vilket medför speciella problem för de lokala skattemyndigheterna. Mot bakgrunden av bl. a. dessa motiv yrkar länsstyrelsen för Ale-Vättle fögderi en fögderisekreterare och ett kvalificerat biträde, i vardera Alingsås och Kinna fögderier en landskanslist och i vardera Trollhättans och Vänersborgs fögderier en fögderisekreterare (+306 680 kr.).

12. Vidare begärs medel för tillfällig personal i länets fögderier (+300 000 kr.).

13. Omkostnaderna beräknas öka (+215 000 kr.). Härvid har beräknats 150 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheterna i Alingsås, Ulricehamn och Åmål.

Kronofogdemyndigheterna. 14. Löne- och prisomräkning m. m. 458 531 kr.

15. För att en fördelning av utmätningsmannaansvaret skall kunna ske yrkas i Trollhättans distrikt utbyte av en kronofogdesekreterare mot en biträdande kronofogde (+7 469 kr.).

16. Vidare yrkas medel för tillfällig personal m. m. i länets kronofogdedistrikt (+215 000 kr.).

17. Omkostnaderna beräknas öka (+13 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 26 788 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 7 975 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 5 866 000 kr. eller sammanlagt 40 629 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråingenjör på naturvårdsenheten (2), en förste taxeringsassistent och två taxeringsassistenter, ett kvalificerat biträde och viss extrapersonal på revisionsenheten och dataenheten (3, 7) samt en biträdande länspolischef. Vidare har jag beräknat 200 000 kr. i engångsutgifter för nyanskaffning av viss maskinell utrustning och säkerhetsskåp m. m. (8). Jag har även beräknat 225 000 kr. för tillfällig personal i länets fögderi (12). Vidare har jag beräknat 150 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheterna i Alingsås, Ulricehamn och Åmål (13).

Skaraborgs län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	82	+11	+2	6	—	—	10	—	—
Övrig personal	208	+10	+6	99	+6	—	62	—	—
	290	**+21**	**+8**	**105**	**+6**	**—**	**72**	**—**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	13 452 000	+2 758 000	+1 960 000	3 869 000	+635 000	+499 000	3 099 000	+326 000	+252 000
Sjukvård	26 000	+ 3 000	+ 3 000	8 000	—	—	5 000	—	—
Reseersättningar	444 000	+ 33 000	+ 67 000	94 000	+ 9 000	+ 5 000	185 000	+ 23 000	+ 9 000
Lokalkostnader	1 126 000	+ 649 000	+ 649 000	312 000	+234 000	+220 000	292 000	+187 000	+186 000
Expenser	811 000	+ 507 000	+ 130 000	162 000	+ 46 000	+ 11 000	235 000	+ 23 000	+ 16 000
Därav engångsutgifter	21 000	101 000	—	—	18 000	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	739 000	+ 166 000	+ 142 000						
b) Nytt fastighetsregister	84 000	+ 11 000	– 20 000						
	16 682 000	**+4 127 000**	**+2 931 000**	**4 445 000**	**+924 000**	**+735 000**	**3 816 000**	**+559 000**	**+463 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 867 612 kr.

2. På regionalekonomiska enheten behövs för administrativa uppgifter en förste byråsekreterare. En förste byråingenjör bör tillföras naturvårdsenheten för handläggning av tillsynsärenden. Planenheten bör erhålla ytterligare en byrådirektör och en byråingenjör för de utökade arbetsuppgifter enheten fått efter länsstyrelsens omorganisation (+271 571 kr.).

3. Antalet ärenden på taxeringsenheten har ökat och förstärkning behövs med en länsnotarie. Det ökade antalet deklarationer som skall granskas i särskild taxeringsnämnd väntas öka. Revisionsenheten behöver därför ytterligare två förste taxeringsassistenter. För arbetet med arbetsgivarkontrollen behövs en kontorsskrivare till uppbördsenheten (+195 978 kr.).

4. För att beredning och föredragning av inkomna besvär till länsrätten skall kunna ske med önskvärd snabbhet behövs på allmänna enheten en länsnotarie och en landskanslist. Arbetsmängden på rättsenheten har ökat och personalen behöver utökas med en länsassessor (+179 596 kr.).

5. En byrådirektör behövs för handläggning av länsstyrelsens utbildningsärenden. Vidare behöver expeditionsvaktspersonalen utökas med två expeditionsvakter (+155 569 kr.).

6. Kostnaderna för bl. a. biträdespersonal kommer att öka och ytterligare medel behövs för detta ändamål (+ 332 624 kr.).

7. Omkostnaderna kommer att öka (+947 050 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m.

57 500 kr.

b) Enheten behöver tillföras en biträdande överlantmätare för att överlantmätaren skall kunna avlastas viss ärendehandläggning (+98 000 kr.).

c) För vissa engångsutgifter samt för avlöning av extra personal begärs ytterligare medel (+21 500 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 445 616 kr.

10. Länsstyrelsen yrkar utökning med ett kvalificerat biträde i vart och ett av Falköpings, Mariestads, Skara, Skövde och Tidaholms fögderier samt med ett biträde i Lidköpings fögderi (+245 384 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas öka (+233 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 322 139 kr.

13. Med hänvisning till att reformeringen inom utsökningsrätten ställer ständigt ökande krav på utmätningsmännen yrkar länsstyrelsen utbyte av en kronofogdesekreterare mot en biträdande kronofogde i Skövde distrikt. Med hänsyn till att kontorspersonalen måste anförtros kvalificerade arbetsuppgifter i växande omfattning yrkas vidare utbyte av ett deltidsbiträde mot ett heltidstjänstgörande kvalificerat biträde i Mariestads distrikt (+24 389 kr.).

14. Vidare yrkas medel för tillfällig personal i Falköpings och Skövde distrikt (+49 472 kr.).

15. Omkostnaderna beräknas öka (+163 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 19 613 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 180 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 279 000 kr. eller sammanlagt 29 072 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare på lantmäterienheten (8), en förste taxeringsassistent och två taxeringsassistenter på revisionsenheten (3) samt två kvalificerade biträden, ett biträde och en expeditionsvakt (5, 6). Slutligen har jag beräknat 110 000 kr. för tillfällig personal i Lidköpings, Mariestads och Skövde fögderier.

Värmlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	86	+ 6	+2	11	—	—	11	+1	—
Övrig personal	242	+ 8	—	130	+3	—	77	+3	−3
	328	**+14**	**+2**	**141**	**+3**	**—**	**88**	**+4**	**−3**
Anslag									
Lönekostnader	14 985 000	+4 196 000	+1 349 000	4 855 000	+1 007 000	+625 000	3 833 000	+371 000	+60 000
Sjukvård	29 000	+ 3 000	+ 3 000	11 000	+ 5 000	+ 5 000	10 000	+ 1 000	+ 1 000
Reesersättningar	517 000	− 37 000	+ 27 000	106 000	—	—	162 000	—	—
Lokalkostnader	2 260 000	+ 286 000	+ 286 000	451 000	+ 59 000	+ 57 000	306 000	+ 13 000	+12 000
Expenser	1 021 000	+ 416 000	+ 164 000	206 000	+ 54 000	+ 39 000	200 000	+ 35 000	+15 000
Därav engångsutgifter	58 000	—	15 000	—	33 000	24 000	—	12 000	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	887 000	+ 100 000	+ 152 000						
b) Nytt fastighets-register	87 000	+ 51 000	− 23 000						
	19 786 000	**+5 015 000**	**+1 958 000**	**5 629 000**	**+1 125 000**	**+726 000**	**4 511 000**	**+420 000**	**+88 000**

Länsstyrelserna. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 764 648 kr.

2. Handläggarpersonalen på juridiska enheten är otillräcklig och bör utökas med en länsassessor. Naturvårdsenheten bör tillföras en naturvårdsassistent. För besiktning av skyddsrum behövs en civilförsvarsingenjör till försvarsenheten (+201 837 kr.).

3. För planläggning m. m. av taxeringen i första instans begärs en taxeringsintendent. Skattelagstiftningen har medfört att större krav ställs på revisionspersonalen. Revisionsenheten bör därför tillföras en byrådirektör. Taxeringsassistentgruppernas utbyggnad bör fortsättas genom att grupperna tillförs ytterligare en taxeringsassistent (+ 206 872 kr.).

4. Den ökande besvärsmängden i länsskatterätten gör att behov föreligger av ytterligare en byråassistent på rättsenheten. På allmänna enheten behövs en länsnotarie. Vidare begärs förstärkning till enheten med en byråassistent (+164 082 kr.).

5. Som biträde till länsläkaren behövs en förste kontorskrivare (+43 561 kr.).

6. Vidare begärs medel för extra och tillfällig personal m. m. (+2 146 000 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+ 337 000 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 97 000 kr.

b) För att möjliggöra rekrytering av kvalificerad lantmäteripersonal bör en tjänst som byrådirektör i A 28 inrättas i utbyte mot en i A 26.

För kompletterings- och revideringsarbeten i fastighetsregister behövs ytter-

ligare en kartttekniker (+54 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 954 688 kr.

10. På grund av ökade arbetsuppgifter begär länsstyrelsen förstärkning med ett kontorsbiträde i vart och ett av Karlstads, Sunne och Säffle fögderier (+111 312 kr.).

11. Vidare begärs medel till ersättning för uppdrag (+3 000 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+56 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 221 112 kr.

14. Under hänvisning till att arbetsvolymen i kronofogdedistrikten ökat fortlöpande alltsedan organisationens ikraftträdande yrkar länsstyrelsen utökning med ett biträde i Arvika distrikt, en kronofogdesekreterare i Karlstads distrikt samt en kronoassistent i befordringsgång och ett biträde i Kristinehamns distrikt (+183 888 kr.).

15. Omkostnaderna beräknas öka (+15 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 744 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 355 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 599 000 kr. eller sammanlagt 32 698 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråinspektör på naturvårdsenheten (2) och en förste taxeringsassistent på revisionsenheten (3). Jag har även beräknat 15 000 kr. i engångsutgifter för upprustning av skrivmaskinsbeståndet (7). Jag har vidare beräknat 24 000 kr. för möbler m. m. till lokala skattemyndigheterna i Karlstad och Sunne. Slutligen har jag räknat med att en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Kristinehamns distrikt samt en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 och en tjänst som biträde i Sunne distrikt dras in.

Örebro län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	88	+ 12	+ 2	7	+ 3		11		
Övrig personal	243	+ 10	+ 4	102	+ 6		68		
	331	**+ 22**	**+ 6**	**109**	**+ 9**		**79**		
Anslag									
Lönekostnader	14 371 000	+ 3 744 000	+ 2 248 000	4 372 000	+ 852 000	+ 455 000	3 371 000	+ 363 000	+ 232 000
Sjukvård	27 000	+ 9 000	+ 9 000	11 000	—	—	7 000	—	—
Resersättningar	374 000	+ 45 000	+ 51 000	55 000	+ 6 000	+ 3 000	125 000	+ 13 000	+ 6 000
Lokalkostnader	1 973 000	+ 202 000	+ 202 000	501 000	+ 25 000	+ 20 000	307 000	+ 9 000	+ 9 000
Expenser	1 298 000	— 92 000	— 226 000	195 000	+ 50 000	+ 13 000	166 000	+ 17 000	+ 12 000
Därav engångsutgifter	413 000	232 000	25 000	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	538 000	+ 308 000	+ 163 000						
b) Nytt fastighets-register	74 000	+ 10 000	— 7 000						
	18 655 000	**+ 4 226 000**	**+ 2 440 000**	**5 134 000**	**+ 933 000**	**+ 491 000**	**3 976 000**	**+ 402 000**	**+ 259 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 401 000 kr.

2. Arbetsbelastningen på planeringskansliet medför behov av en byrådirektör. Regionalekonomiska enhetens arbetsuppgifter har ökats och en byråassistent behövs. En byrådirektör på naturvårdsenheten behövs för handläggning av ärenden rörande bl. a. vattenvårdsärenden. En byråinspektör behövs för ärenden rörande allmän naturvård. För kontroll av enskilda skyddsrum och alarmeringsanläggningar behövs en byråingenjör. Övningsverksamheten vid de lokala försvarsorganisationerna ökar och försvarsenheten behöver därför tillföras en byråassistent. Den ökande kontaktverksamheten medför behov av ytterligare en hemkonsulent (+465 636 kr.).

3. Antalet taxeringsbesvär ökar och taxeringsenheten bör förstärkas med en byråsekreterare. Taxeringsassistentgrupperna bör byggas ut och tillföras fyra taxeringsassistenter. Personalen för kvalificerad deklarationsgranskning på mervärdeskatteenheten är otillräcklig och enheten behöver ytterligare en byråsekreterare och ett kvalificerat biträde. Dataenheten behöver ytterligare en expeditionsvakt (+ 406 924 kr.).

4. På rättsenheten behövs för handläggning av det ökande antalet besvärsärenden en byråsekreterare (+ 59 966 kr.).

5. På administrativa enheten behövs för handläggning av vissa personalärenden en byråsekreterare (+ 59 966 kr.).

6. Vidare begärs medel för bl. a. biträdespersonal (+ 681 508 kr.).

7. Omkostnaderna beräknas minska (— 167 000 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 86 000 kr.

b) Lantmäterienhetens vidgade arbetsuppgifter medför behov av en personalförstärkning på enheten med en biträdande överlantmätare, en assistent och ett kartritningsbiträde (+ 187 000 kr.).

c) Omkostnaderna kommer att öka (+ 45 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 469 000 kr.

10. Bestämmelserna om skattetillägg och förseningsavgifter fordrar att fögderierna i länet tillförs högt kvalificerad personal. Arbetsgivarkontrollen måste intensifieras och antalet jämkningsärenden har ökat markant. Mot denna bakgrund yrkar länsstyrelsen en fögderisekreterare, en assistent och ett kvalificerat biträde i vart och ett av Hallsbergs, Karlskoga och Lindesbergs fögderier (+ 434 000 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas öka (+ 30 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning 321 000 kr.

13. Länsstyrelsen yrkar medel för notarietjänstgöring hos kronofogde (+ 81 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 095 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 625 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 235 000 kr. eller sammanlagt 30 955 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare på lantmäterienheten (8), en förste taxeringsassistent och en taxeringsassistent på revisionsenheten (3) samt tre biträden (6). Jag har vidare beräknat 25 000 kr. i engångsutgifter för anskaffning av säkerhetsskåp (7). Jag har även beräknat 37 000 kr. för tillfällig personal i Lindesbergs fögderi.

Västmanlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	78	+3	+3	7	+1	+1	9	—	—
Övrig personal	220	+3	+3	96	+3	—	62	+1	—
	298	**+6**	**+6**	**103**	**+4**	**+1**	**71**	**+1**	—
Anslag									
Lönekostnader	13 730 000	+1 708 000	+2 094 000	3 970 000	+560 000	+483 000	2 955 000	+422 000	+378 000
Sjukvård	19 000	—	—	7 000	—	—	6 000	—	—
Reseersättningar	273 000	+18 000	+21 000	31 000	+3 000	+3 000	84 000	+17 000	+17 000
Lokalkostnader	1 702 000	+121 000	+121 000	403 000	+43 000	+34 000	340 000	+35 000	+36 000
Expenser	743 000	+257 000	+161 000	145 000	+46 000	+10 000	155 000	+20 000	+9 000
Därav engångsutgifter	10 000	74 000	35 000	3 000	14 000	—	—	4 000	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	326 000	+311 000	+310 000						
b) Nytt fastighets-register	103 000	+68 000	−38 000						
	16 896 000	**+2 483 000**	**+2 669 000**	**4 556 000**	**+652 000**	**+530 000**	**3 540 000**	**+494 000**	**+440 000**

Länsstyrelsen 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 559 937 kr.

2. Den ökade arbetsbelastningen på taxeringsenheten gör att enhetens personal bör förstärkas med en taxeringsintendent och en byråassistent. Taxeringsassistentgruppens personal är otillräcklig och bör utökas med en taxeringsassistent och ett kvalificerat biträde. De nya bestämmelserna om skattetillägg och förseningsavgifter medför ökat arbete på mervärdeskatteenheten. Enheten behöver ytterligare en förste byråsekreterare (+ 282 759 kr.).

3. Antalet icke avgjorda mål vid länsskatterätten ökar och för att nedbringa balanserna behöver rättsenheten tillföras en förste byråsekreterare (+ 69 824 kr.).

4. Vidare begärs medel för vattenvårdsplanering i Mälar-Hjälmarregionen (+ 10 000 kr.).

5. Omkostnaderna väntas öka (+ 181 480 kr.).

6. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 41 940 kr.

b) Med tanke på lantmäterienhetens stora arbetsbelastning behövs en biträdande överlantmätare i utbyte mot en byrådirektör och vidare bör viss personal flyttas över från överlantmätarmyndigheten (+176 432 kr.).

c) Omkostnaderna kommer att öka (+ 160 628 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 7. Löne- och prisomräkning m. m. 448 262 kr.

8. På grund av ökning av arbetsvolymen yrkas ett biträde i Sala fögderi. Arbetsgivarkontrollen och ökningen av andra arbetsuppgifter anförs som motiv för yrkande av en fögderisekreterare och två biträden i Västerås fögderi (+ 168 738 kr.).

9. Omkostnaderna beräknas öka (+ 35 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 412 344 kr.

11. För handläggning av allmänna mål behövs ytterligare ett kvalificerat biträde i Köpings distrikt (+ 41 656 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas öka (+ 40 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 19 565 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 086 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 3 980 000 kr. eller sammanlagt 28 631 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en biträdande överlantmätare på lantmäterienheten (6), en taxeringsintendent på taxeringsenheten (2), en förste taxeringsassistent på revisionsenheten (2), en byråassistent på mervärdeskatteenheten (2) samt ett kvalificerat biträde och ett biträde. Jag har vidare beräknat medel för byte av länsstyrelsens tjänstebil (5). Slutligen har jag beräknat medel för ytterligare en fögderisekreterare i Västerås fögderi (8) samt för tillfällig personal (37 000 kr.) i Sala fögderi.

Kopparbergs län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	96	+ 7	+3	7	—	—	13	—	—
Övrig personal	233	+ 8	+1	130	+2	—	70	—	−1
	329	**+15**	**+4**	**137**	**+2**	**—**	**83**	**—**	**−1**
Anslag									
Löneckostnader	15 146 000	+3 305 000	+1 124 000	4 884 000	+1 102 000	+612 000	3 723 000	+609 000	+202 000
Sjukvård	34 000	+ 23 000	+ 23 000	14 000	+ 3 000	+ 3 000	9 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	535 000	− 32 000	− 87 000	83 000	—	—	159 000	+ 16 000	+ 7 000
Lokalkostnader	1 400 000	+ 410 000	+ 410 000	497 000	+ 162 000	+165 000	332 000	+162 000	+161 000
Expenser	788 000	+ 809 000	+ 255 000	178 000	+ 123 000	+ 80 000	250 000	+116 000	+ 83 000
Därav engångsutgifter	65 000	150 000	100 000	12 000	88 000	80 000	60 000	130 000	130 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 499 000	+ 312 000	+ 238 000						
b) Nytt fastighets-register	87 000	+ 18 000	− 23 000						
	19 489 000	**+4 845 000**	**+1 940 000**	**5 656 000**	**+1 390 000**	**+ 860 000**	**4 473 000**	**+905 000**	**+455 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 922 000 kr.

2. De särskilda fastighetsförhållandena i länet gör att arbetsbelastningen på juridiska enheten är stor. Enheten behöver ytterligare en länsnotarie. Det ökade planeringsarbetet gör att regionalekonomiska enheten bör tillföras en amanuens. För närvarande är det inte möjligt att nedbringa handläggningstiden för ärenden på planenheten till en godtagbar nivå. Enhetens personal bör förstärkas med en byrådirektör, en byråingenjör och en byråassistent (+ 302 000 kr.).

3. Antalet deklarationer som skall granskas av särskild taxeringsnämnd ökar och taxeringsassistentgrupperna bör förstärkas med en taxeringsassistent. På mervärdeskatteenheten behövs för handläggning av kvalificerade granskningsärenden en förste byråsekreterare (+ 115 000 kr.).

4. På allmänna enheten behövs som handläggare av körkortsärenden en förste byråsekreterare (+ 57 000 kr.).

5. På administrativa enheten behövs som handläggare av bl. a. utbildningsfrågor en förste byråsekreterare (+63 000 kr.).

6. Vidare begärs medel för bl. a. biträdespersonal (+ 111 000 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+ 945 000 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 204 000 kr.

b) Den personal som sysslar med jordregistret behöver utökas med tre kartritningsbiträden (+ 126 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 1 084 000 kr.

10. På grund av ökade arbetsuppgifter yrkas ett kvalificerat biträde i vardera

Borlänge och Mora fögderier (+ 85 000 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas öka (+ 221 000 kr.). Av ökningen avser 80 000 kr. flyttning av lokala skattemyndigheten i Borlänge.

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 678 000 kr.

13. Omkostnaderna beräknas öka (+ 227 000 kr.). Härvid har beräknats 130 000 kr. för flyttning av kronofogdemyndigheterna i Borlänge och Mora.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 429 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 516 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 928 000 kr. eller sammanlagt 32 873 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste länsnotarie på juridiska enheten, en byrådirektör på planenheten (2), en förste taxeringsassistent på revisionsenheten (3) samt ett kvalificerat biträde (6). Jag har vidare beräknat 100 000 kr. i engångsutgifter för upprustning av länsstyrelsens möbelbestånd m. m. (7). Jag har även beräknat 80 000 kr. för flyttning av lokala skattemyndigheten i Borlänge (11) samt 130 000 kr. för flyttning av kronofogdemyndigheterna i Borlänge och Mora (13). Jag har vidare räknat med att en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Avesta distrikt dras in.

Gävleborgs län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	94	+13	+1	7	—	—	15	—	—
Övrig personal	243	+12	—	113	+4	—	90	—	−2
	337	**+25**	**+1**	**120**	**+4**	**—**	**105**	**—**	**−2**
Anslag									
Lönekostnader	15 568 000	+2 732 000	+1 474 000	4 998 000	+880 000	+675 000	4 337 000	+361 000	+252 000
Sjukvård	30 000	—	—	12 000	—	—	9 000	—	—
Reseersättningar	393 000	+ 44 000	+ 2 000	52 000	—	—	185 000	—	—
Lokalkostnader	1 787 000	+ 310 000	+ 310 000	525 000	+106 000	+104 000	300 000	+191 000	+188 000
Expenser	837 000	+ 336 000	+ 83 000	340 000	− 75 000	− 96 000	287 000	+ 59 000	+ 48 000
Därav engångsutgifter	70 000	48 000	—	110 000	—	—	—	30 000	30 000
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	980 000	+ 231 000	+ 54 000						
b) Nytt fastighets-register	203 000	+ 61 000	− 63 000						
	19 798 000	**+3 714 000**	**+1 860 000**	**5 927 000**	**+911 000**	**+683 000**	**5 118 000**	**+611 000**	**+488 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 852 275 kr.

2. Regionalekonomiska enheten bör tillföras ytterligare två handläggare. För handläggning av förprövningsärenden enligt miljöskyddslagen behövs en förste byråingenjör/byrådirektör, för tillsynsuppgifter en byråingenjör och för vissa administrativa uppgifter ett kvalificerat biträde på naturvårdsenheten. Hemkonsulentverksamheten bör utökas och länet tillföras ytterligare en hemkonsulent. Som biträdeshjälp åt hemkonsulenterna behövs ett kvalificerat biträde. För arbetet med beredskapsplanläggning behövs en förste byråinspektör och för arbetsuppgifter inom försvarsenhetens tekniska detalj en förste byråingenjör. Planenhetens personal bör förstärkas med en byrådirektör, en förste byråingenjör och två kvalificerade biträden (+688 337 kr.).

3. Taxeringsenheten behöver för arbetsuppgifter rörande arvs- och gåvoskatt en taxeringsintendent. Taxeringsassistentgruppen i Gävle bör tillföras en förste taxeringsassistent (+138 787 kr.).

4. Antalet mål hos länsskatterätten ökar och rättsenheten behöver tillföras en länsnotarie (+54 674 kr.).

5. Länspolischefens expedition bör byggas ut och tillföras en tjänsteman i polischefskarriären. Vidare föreslås viss personal överförd till expeditionen från den lokala polisorganisationen (+85 609 kr.).

6. För ärenden rörande utbildning och information begär administrativa enheten en byrådirektör. För att gällande arkivbestämmelser skall kunna följas behövs en arkivassistent (+117 014 kr.).

7. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal (+245 304 kr.).

8. Omkostnaderna väntas öka (+240 000 kr.).

9. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 87 000 kr.

b) För lagning och underhåll av lantmäterienhetens arkivakter m. m. begärs ytterligare medel (+205 000 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 10. Löne- och prisomräkning m. m. 846 823 kr.

11. Länsstyrelsen anser att personaltillgången i Gävle och Sandvikens fögderier inte svarar mot fögderiernas storlek med hänsyn till folkmängd och arbetsvolym. Även Söderhamns fögderi behöver personalförstärkning. På grund härav yrkas ett kvalificerat biträde i Gävle fögderi, ett kvalificerat biträde och ett biträde i Sandvikens fögderi samt ett kvalificerat biträde i Söderhamns fögderi (+162 177 kr.).

12. Omkostnaderna beräknas minska (−98 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 13. Löne- och prisomräkning m. m. 581 000 kr.

14. Omkostnaderna beräknas öka (+30 000 kr.). Ökningen avser kostnader för flyttning av kronofogdemyndigheten i Söderhamn.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 21 658 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 610 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 5 606 000 kr. eller sammanlagt 33 874 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en förste byråingenjör på naturvårdsenheten (2). Jag har även beräknat 75 000 kr. för tillfällig personal i Gävle och Sandvikens fögderier. Vidare har jag beräknat 30 000 kr. för flyttning av kronofogdemyndigheten i Söderhamn (14). Slutligen räknar jag med att en extra tjänst som kronoassistent i A 15 i Gävle distrikt och en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Söderhamns distrikts dras in.

Västernorrlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	91	+ 8	+ 8	8	—	—	14	—	—
Övrig personal	252	+ 5	+ 1	112	—	—	95	—	— 2
	343	**+ 13**	**+ 9**	**120**	**—**	**—**	**109**	**—**	**— 2**
Anslag									
Lönekostnader	15 511 000	+ 2 560 000	+ 2 450 000	4 567 000	+ 555 000	+ 479 000	4 711 000	+ 310 000	+ 227 000
Sjukvård	25 000	—	—	12 000	—	—	9 000	—	—
Reseersättningar	464 000	+ 90 000	+ 31 000	83 000	—	—	220 000	—	—
Lokalkostnader	1 289 000	+ + 102 000	+ + 102 000	616 000	+ 97 000	+ 97 000	633 000	+ 26 000	+ 26 000
Expenser	897 000	+ 507 000	+ 136 000	219 000	+ 42 000	+ 36 000	263 000	+ 24 000	+ 17 000
Därav engångsutgifter	34 000	100 000	—	—	20 000	20 000	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 061 000	+ 214 000	+ 141 000						
b) Nytt fastighets-register	77 000	+ 11 000	— 13 000						
	19 324 000	**+ 3 484 000**	**+ 2 847 000**	**5 497 000**	**+ 694 000**	**+ 612 000**	**5 836 000**	**+ 360 000**	**+ 270 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 874 836 kr.

2. Planeringsdirektören bör avlastas vissa uppgifter genom att en tjänst som avdelningsdirektör tillförs regionalekonomiska enheten. För att avlasta naturvårdsenhetens arbetsbörda behövs en förste byråingenjör för vatten- och luftvårdsärenden, en förste byråinspektör för allmän naturvård och ett kvalificerat biträde för kamerala göromål. Arbetet med översiktlig fysisk planering medför ökat tryck på planenhetens personal som bör förstärkas med en byrådirektör. Enheten är underbemannad på granskningssidan och behöver för sådana ärenden ytterligare en byrådirektör (+415 951 kr.).

3. Det ökade arbetet med skattetillägg och förseningsavgifter medför behov av en byråassistent på taxeringsenheten. Kontrollen av mervärdeskattedeklarationer bör skärpas och mervärdeskatteenheten tillföras en förste byråsekreterare. Dataenhetens chef bör få tillräcklig och kvalificerad hjälp med sina arbetsuppgifter genom att en byrådirektör tillförs enheten (+188 561 kr.).

4. De nya bestämmelserna om skattetillägg och förseningsavgifter har medfört ökad arbetsbelastning för personalen på rättsenheten som bör utökas med en assistent (+47 386 kr.).

5. För handläggning av främst utbildningsärenden behövs en byrådirektör på administrativa enheten. För vård av länsstyrelsens arkiv begärs en arkivassistent (+113 309 kr.).

6. Vidare begärs ytterligare medel för tillfällig personal (+150 000 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+ 449 057 kr.).

8. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 25 000 kr.

b) Vården av enhetens arkivakter medför behov av en arkivassistent. Vidare begärs medel för tillfällig arbetskraft (+162 956 kr.).

c) Omkostnaderna beräknas öka (+56 944 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 674 000 kr.

10. Omkostnaderna beräknas öka för bl. a. ny- och ersättningsanskaffning av maskiner m. m. (+20 000 kr.).

Kronofogdemyndigheterna. 11. Löne- och prisomräkning m. m. 360 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 22 171 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 109 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 6 106 000 kr. eller sammanlagt 34 386 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare en byrådirektör på planenheten och en på dataenheten (2, 3). Jag har vidare beräknat medel för en förstärkning av länsstyrelseorganisationen med en biträdande länspolischef, fem tjänster i poliskarriären och ett biträde. Jag har även beräknat 20 000 kr. för ny- och ersättningsanskaffning av kontorsmaskiner m. m. vid lokala skattemyndigheterna. Slutligen räknar jag med att en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Örnsköldsviks distrikt och en tjänst som kronoassistent i befordringsgång i Sollefteå distrikt dras in.

Jämtlands län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheten		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	70	+ 1	— 1	3	—	—	6	—	—
Övrig personal	142	+ 2	— 1	70	—	—	46	—	— 2
	212	**+ 3**	**— 2**	**73**	**—**	**—**	**52**	**—**	**— 2**
Anslag									
Lönekostnader	10 945 000	+ 1 014 000	+ 847 000	2 576 000	+ 398 000	+ 270 000	2 321 000	+ 163 000	+ 73 000
Sjukvård	14 000	+ 1 000	+ 1 000	8 000	—	—	6 000	—	—
Reseersättningar	360 000	+ 33 000	+ 24 000	17 000	+ 2 000	+ 1 000	113 000	+ 11 000	+ 5 000
Lokalkostnader	747 000	+ 75 000	+ 75 000	254 000	+ 91 000	+ 88 000	116 000	+ 4 000	+ 4 000
Expenser	656 000	+ 223 000	+ 81 000	111 000	+ 11 000	+ 7 000	87 000	+ 9 000	+ 6 000
Därav engångsutgifter	22 000	19 000	—	—	—	—	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	552 000	+ 20 000	+ 105 000						
b) Nytt fastighets-register	77 000	+ 8 000	— 9 000						
	13 351 000	**+ 1 374 000**	**+ 1 124 000**	**2 966 000**	**+ 502 000**	**+ 366 000**	**2 643 000**	**+ 187 000**	**+ 88 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 012 652 kr.

2. På allmänna enheten behövs för handläggning av främst utsökningsärenden en förste länsnotarie (+71 019 kr.).

3. Civilbefälhavarens kansli bör förstärkas med en byråsekreterare (+ 53 600 kr.).

4. Vidare begärs medel för ett kontorsbiträde m. m. (+51 692 kr.).

5. Omkostnaderna väntas öka (+ 157 037 kr.).

6. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 28 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 7. Löne- och prisomräkning m. m. 386 000 kr.

8. Länsstyrelsen yrkar medel för anställande av tillfällig personal för sorteringsgöromål (+116 000 kr.).

Kronofogdgemyndigheten. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 187 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 14 475 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 3 332 000 kr. och för kronofogdemyndigheten till 2 731 000 kr. eller sammanlagt 20 538 000 kr.

Jag har därvid räknat med att tjänsten som länspolischef och en tjänst som biträde dras in. Jag räknar även med att två ordinarie tjänster som kronoassistent i A 15 i Östersunds distrikt dras in.

Länsstyrelsen har, som tidigare sagts, i sin redovisning av prioritetsgrupp 0 föreslagit en sammanläggning av länets tre fögderier. Riksskatteverket har inte haft någon erinran mot förslaget.

Den nuvarande indelningen av länet i tre fögderier — alla med den lokala

skattemyndigheten förlagd till Östersund — fastställdes den 1 januari 1967 i samband med förstatligandet av uppbördsverken och omorganisationen av de lokala skattemyndigheterna m. m. (prop. 1966: 66, SU 1966: 95, rskr 1966: 221). Huvudprincipen för den då genomförda indelningen av landet i fögderier var att göra fögderiernas verksamhetsområden så stora att de ger underlag för en rationell kontorsorganisation och att samtidigt tillgodose rimliga anspråk på service gentemot allmänheten och andra myndigheter.

Jag delar länsstyrelsens uppfattning att den nuvarande indelningen av länet i tre fögderier stationerade i residensstaden och f. n. med gemensamma kontorslokaler är föga rationell. En sammanläggning av fögderierna till ett fögderi med en enda lokal skattemyndighet i Östersund ger möjlighet till viss personalbesparing och en mera rationell kontorsorganisation och innebär inte någon försämring i servicehänseende. Lämplig tidpunkt för sammanläggning är den 1 januari 1974, då länet till följd av kommunindelningsändring tillförs nuvarande Fjällsjö kommun från Västernorrlands län. Jag avser att föreslå Kungl. Maj:t att ändring av den nuvarande fögderiindelningen av Jämtlands län på sätt nu redovisats görs fr. o. m. nyssnämnda tidpunkt.

Västerbottens län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	85	+2	—	9	—	—	9	—	—
Övrig personal	216	+2	+1	93	—	—	66	+1	—
	301	**+4**	**+1**	**102**	**—**	**—**	**75**	**+1**	**—**
Anslag									
Lönekostnader	14 005 000	+1 469 000	+1 165 000	4 242 000	+479 000	+445 000	3 390 000	+312 000	+171 000
Sjukvård	34 000	+ 6 000	+ 6 000	7 000	+ 3 000	+ 3 000	9 000	—	—
Reseersättningar	498 000	+ 44 000	+ 43 000	57 000	+ 5 000	+ 3 000	216 000	+ 21 000	+ 11 000
Lokalkostnader	1 443 000	+ 253 000	+ 253 000	531 000	+ 52 000	+ 46 000	309 000	+ 76 000	+ 70 000
Expenser	1 041 000	+ 265 000	+ 104 000	387 000	+ 90 000	− 101 000	124 000	+ 12 000	+ 8 000
Därav engångsutgifter	75 000	—	35 000	185 000	70 000	70 000	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	798 000	+ 164 000	+ 50 000						
b) Nytt fastighetsregister	76 000	+ 3 000	− 12 000						
	17 895 000	**+2 204 000**	**+1 609 000**	**5 224 000**	**+629 000**	**+396 000**	**4 048 000**	**+421 000**	**+260 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 554 969 kr.

2. På naturvårdsenheten behövs förstärkning med en byrådirektör för de omfattande uppgifter enheten ålagts att fullgöra. Arbetsbelastningen på planenheten har ökat kraftigt under senare år och en byrådirektör bör tillföras enheten. Försvarsenheten behöver för handläggning av ärenden rörande länsstyrelsens krigsorganisation, beredskap m. m. en förste byråinspektör (+222 112 kr.).

3. Med hänsyn till telefonväxelns storlek m. m. behövs ytterligare en telefonist. Vidare begärs medel för tillfällig arbetskraft och för ytterligare arvoden till nämndemän i länsrätt och länsskatterätt (+96 219 kr.).

4. Omkostnaderna väntas öka (+ 163 000 kr.).

5. Lantmäterienheten

a) Löne- och prisomräkning m. m. 44 500 kr.

b) Länsstyrelsen begär ytterligare medel motsvarande lön till en ingenjör och ett biträde. Vidare begärs medel för ny telefonutrustning m. m. (+123 200 kr.).

Lokala skattemyndigheterna. 6. Löne- och prisomräkning m. m. 557 000 kr.

7. Omkostnaderna beräknas öka (+ 72 000 kr.). Härvid har 70 000 kr. beräknats för nyanskaffning av möbler och maskiner till lokala skattemyndigheten i Umeå.

Kronofogdemyndigheterna. 8. Löne- och prisomräkningar m. m. 377 894 kr.

9. För handläggning av kvalificerade mål avseende bl. a. utmätning i lön yrkas utbyte av en kronoassistent mot en förste kronoassistent i Umeå distrikt. I samma distrikt yrkar länsstyrelsen även en expeditionsvakt (+43 106 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 19 504 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 5 620 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 4 308 000 kr. eller sammanlagt 29 432 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare ett biträde (3). Jag har vidare beräknat 35 000 kr. i engångsutgift för anskaffning av säkerhetsskåp (4). Jag har även beräknat 70 000 kr. för möbler och maskiner till lokala skattemyndigheten i Umeå (7).

Norrbottens län

	Länsstyrelsen			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Länsstyrelsen	Dep.chefen
Personal									
Handläggande personal	103	+ 8	—	9	+ 1	—	15	—	—
Övrig personal	260	+ 12	—	126	+ 7	—	94	—	— 1
	363	**+ 20**	**—**	**135**	**+ 8**	**—**	**109**	**—**	**— 1**
Anslag									
Lönekostnader	17 133 000	+ 3 169 000	+ 1 861 000	5 206 000	+ 909 000	+ 587 000	5 377 000	+ 409 000	+ 236 000
Sjukvård	24 000	+ 3 000	+ 3 000	7 000	—	—	9 000	—	—
Reseersättningar	745 000	+ 269 000	+ 49 000	112 000	+ 11 000	+ 6 000	334 000	+ 33 000	+ 16 000
Lokalkostnader	1 839 000	+ 184 000	+ 184 000	518 000	+ 62 000	+ 67 000	426 000	+ 99 000	+ 104 000
Expenser	1 155 000	+ 592 000	+ 1 000	264 000	+ 68 000	+ 23 000	187 000	+ 19 000	+ 13 000
Därav engångsutgifter	210 000	—	—	—	37 000	5 000	—	—	—
Lantmäterienheten									
a) Myndighetsuppgifter	1 439 000	+ 111 000	+ 144 000						
b) Nytt fastighetsregister	88 000	+ 9 000	— 24 000						
	22 423 000	**+ 4 337 000**	**+ 2 216 000**	**6 107 000**	**+ 1 050 000**	**+ 683 000**	**6 333 000**	**+ 560 000**	**+ 369 000**

Länsstyrelsen. 1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 170 913 kr.

2. Den växande ärendebalansen visar att rättsenheten ej har tilldelats tillräckligt många tjänster. Enheten behöver en tjänst som länsassessor i B 5 i utbyte mot en i A 26. Vidare behövs på enheten en förste byråsekreterare (+77 656 kr.).

3. På länspolischefens expedition behövs förstärkning med en polisintendent, en poliskommissarie, en kriminalkommissarie, en polisinspektör och ett kvalificerat biträde för att länspolischefen effektivt skall kunna fullgöra sina uppgifter som verkställande ledningsorgan för de många polisdistrikten i länet (+ 319 280 kr.).

4. För handläggning av informations- och utbildningsfrågor behövs en förste byråsekreterare, för handhavande av länsstyrelsens bibliotek en förste byråsekreterare, och för handläggning av personalärenden en assistent, allt på administrativa enheten (+178 870 kr.).

5. Civilbefälhavarens kansli bör tillföras en byråinspektör (+58 862 kr.).

6. Vidare begärs medel för främst biträdespersonal (+747 419 kr.).

7. Omkostnaderna väntas öka (+ 664 000 kr.).

8. Lantmäterienheten

Löne- och prisomräkning m. m. 120 000 kr.

Lokala skattemyndigheterna. 9. Löne- och prisomräkning m. m. 611 414 kr.

10. Under hänvisning till att arbetsuppgifterna för de lokala skattemyndigheterna har ökat under de senaste åren och kommer att öka än mer under de närmast följande åren yrkar länsstyrelsen en fögderisekreterare i Luleå fögderi, en fögderiassistent i Arvidsjaurs fög-

deri, en landskanslist i Bodens fögderi samt ett kvalificerat biträde i vart och ett av Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna och Piteå fögderier (+396 586 kr.).

11. Omkostnaderna beräknas öka (+42 000 kr.). Härvid har beräknats 5 000 kr. för inköp av fotokopieringsapparat till lokala skattemyndigheten i Arvidsjaur.

Kronofogdemyndigheterna. 12. Löne- och prisomräkning m. m. 560 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för länsstyrelsen till 24 639 000 kr., för lokala skattemyndigheterna till 6 790 000 kr. och för kronofogdemyndigheterna till 6 702 000 kr. eller sammanlagt 38 131 000 kr. Jag har därvid beräknat 75 000 kr. för tillfällig personal i Kiruna och Piteå fögderier. Vidare har jag beräknat 5 000 kr. för fotokopieringsapparat till lokala skattemyndigheten i Arvidsjaur (11). Slutligen räknar jag med att en ordinarie tjänst som kronoassistent i A 15 i Kiruna distrikt dras in.

Diverse ändamål

Inom ramen för medel till diverse ändamål bestrids bl. a. länsstyrelsernas kostnader för maskinhyror och utrustning till datakontoren. Jag beräknar att länsstyrelsernas kostnader för utrustning till datakontoren minskar med 11 000 kr. Jag räknar vidare med minskning av kostnaderna för utbildning i psykologiskt försvar med 30 000 kr. och av kostnaderna för utökade uppgifter som fastighetsregistermyndighet med 1 000 000 kr. Kostnaderna för bl. a. utbildningsverksamheten hos länsstyrelsernas organisationsnämnd väntas öka. Jag räknar därför med ytterligare 400 000 kr. för detta ändamål. Härvid har jag beräknat medel bl. a. för ytterligare två byrådirektörer vid nämnden. Dessutom beräknar jag ytterligare 30 000 kr. för kostnader för landshövdingarnas tjänstebostäder.

Jag räknar vidare med ökningar av kostnaderna för central löneutbetalning till kronofogdemyndigheternas personal med 8 000 kr. och av kostnaderna för utbildning av samma personal med 120 000 kr. under budgetåret. För det fortsatta utvecklingsarbetet av det s. k. riksprojektet för ADB inom exekutionsväsendet har jag beräknat ytterligare 2 000 000 kr. Det inom projektet planerade arbetet med systemutveckling och försöksverksamhet under budgetåret kommer att kräva konsultarbetskraft i ökad omfattning. Av beloppet till Kungl. Maj:ts disposition under anslaget Kronofogdemyndigheterna avses 635 000 kr. skola disponeras för lönekostnader för personal som fullgör notarietjänstgöring hos kronofogdemyndighet enligt notariekungörelsen (1972: 519).

		Länsstyrelserna			Lokala skattemyndigheterna			Kronofogdemyndigheterna		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Mynd.	Dep. chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Mynd.	Dep. chefen	1972/73	Beräknad ändring 1973/74 Mynd.	Dep. chefen
Maskinhyror för datakontoren	20 964 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Utrustning för datakontoren	1 647 000	+ 572 000	— 11 000	—	—	—	—	—	—
Länsstyrelsernas organisationsnämnd	2 106 000	+ 670 000	+ 400 000	—	—	—	—	—	—
Landshövdingarnas tjänstebostäder	250 000	+ 37 000	+ 30 000	—	—	—	—	—	—
Utbildning av viss biträdespersonal	170 000	—	—	—	—	—	—	—	—
Utbildning i psykologiskt försvar	30 000	+ 10 000	— 30 000	—	—	—	—	—	—
Utökade uppgifter som fastighetsregistermyndighet	1 000 000	—	−1 000 000	—	—		—	—	
Central löneutbetalning	—	—	—	60 000	—	—	40 000	+ 8 000	+ 8 000
Utbildning av personal vid kronofogdemyndigheterna	—	—	—	—	—	—	1 020 000	+ 120 000	+ 120 000
Kostnader för datamaskintid	—	—	—	—	—	—	3 300 000	+2 000 000	+2 000 000
Blanketter m. m.	—	—	—	—	—	—	1 300 000	—	—
Till Kungl. Maj:ts disposition	9 342 000	−4 342 000	−4 251 000	502 000	—	—	1 753 000	+ 175 000	— 852 000
	35 509 000	**−3 053 000**	**−4 862 000**	**562 000**	**—**	**—**	**7 413 000**	**+2 303 000**	**+1 276 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet till diverse ändamål till 30 647 000 kr. för länsstyrelserna, 562 000 kr. för lokala skattemyndigheterna och 8 689 000 kr. för kronofogdemyndigheterna eller sammanlagt 39 898 000 kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Länsstyrelserna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 613 116 000 kr.;
2. till *Lokala skattemyndigheterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 183 205 000 kr.;
3. till *Kronofogdemyndigheterna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 154 007 000 kr.

C PLANVÄSENDET

C 1. Statens planverk

1971/72	Utgift	9 453 330
1972/73	Anslag	11 201 000
1973/74	Förslag	12 666 000

Statens planverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden om planläggning av bebyggelse och om byggnadsväsendet. Det åligger verket att i anslutning till den allmänna uppsikten över planläggningen och byggnadsväsendet ge råd och vägledning för planläggningen samt meddela föreskrifter, råd och anvisningar för byggnadsväsendet ävensom att verka för samordning mellan planverkets och andra myndigheters insatser på dessa områden.

Planverket leds av en styrelse. Chef för planverket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra byråer, administrativa byrån, planbyrån, utvecklingsbyrån och tekniska byrån.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Planverket	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	78	+ 9	+6
Övrig personal	36	+ 1	+1
	114	**+10**	**+7**
Anslag			
Lönekostnader	8 239 000	+1 609 000	+1 645 000
Sjukvård	12 000	+ 2 000	+ 2 000
Reseersättningar	272 000	+ 40 000	+ 25 000
därav utomnordiska resor	(35 000)	(+ 5 000)	(+ 5 000)
Lokalkostnader	803 000	+ 70 000	+ 70 000
Expenser	1 875 000	+ 44 000	— 277 000
därav engångsutgifter	(300 000)	(—)	(—)
	11 201 000	**+1 765 000**	**+1 465 000**

Planverket

1. Löne- och prisomräkning 817 748 kr.

2. I 0-alternativet förordar planverket en nedskärning av det utvecklingsarbete som bedrivs inom utvecklingsbyrån och tekniska byrån samt lägre utnyttjande av experter och sakkunniga. Nedskärningen motsvarar fyra tjänster för handläggare och 227 000 kr. i expertmedel. Planverket räknar vidare med att en tjänst bör dras in vid administrativa byrån,

vilket medför en besparing på 38 000 kr. Minskade medel för resor och expenser kan medföra en ytterligare besparing på 61 000 kr. Planverket framhåller att en sådan nedskärning av verkets utvecklingsarbete som detta alternativ skulle innebära framstår som föga önskvärd, eftersom behovet av råd och anvisningar för planering och byggande är mycket stort.

3. Planverket strävar efter att i sitt utrednings- och utvecklingsarbete i ökad utsträckning anlita konsulter. För bl. a. utredningar rörande Svensk Byggnorm samt engagemang inom Nordiska kommittén för byggbestämmelser och övrig internationell verksamhet behövs ytterligare medel (+150 000 kr.).

4. För insamling av erfarenheter av tillämpningen av Svensk Byggnorm, verkets typgodkännande verksamhet och tillverkningskontroll erfordras en tjänst för byrådirektör (+ 94 380 kr.).

5. För projekt avseende planekonomiska redovisningar samt för att tillföra verkets anvisningsarbete relevant ekonomisk fackkunskap erfordras en tjänst för byrådirektör (+ 85 883 kr.).

6. För behandling av frågor om funktionella och miljömässiga krav på bostäders och arbetslokalers utformning behövs en tjänst för byrådirektör (+ 85 883 kr.).

7. För förberedelse- och organisationsarbete för sådan kurs- och konferensverksamhet som ankommer på verket erfordras en tjänst för förste byråsekreterare (+ 71 247 kr.).

8. För övriga uppgifter inom verket begärs förstärkningar med ytterligare sex tjänster (+ 447 342 kr.).

I avvaktan på statsmakternas ställningstagande till frågor om den fysiska riksplaneringen avstår verket från att äska medel för denna verksamhet.

Departementschefen

Planverket får i samband med den fortsatta fysiska riksplaneringen viktiga och omfattande arbetsuppgifter. Enligt den redogörelse som jag har lämnat vid anmälan av förslag till riksdagen i anslutning till den fysiska riksplaneringen (prop. 1972: 111 bil. 2) skall planverket ha en samordnande funktion bl. a. när det gäller uppläggning och genomförande av inventeringar och utredningar. Planverket skall vidare svara för utveckling och försöksverksamhet beträffande metoder och former för kommunal och interkommunal översiktsplanering i syfte att tillgodose den fysiska riksplaneringens mål samt utveckling av lokaliseringsplaner för spridd fritidsbebyggelse m. m.

Det är inte möjligt att tillföra planverket nya resurser för alla de uppgifter som jag nu har berört. Resursbehovet måste till viss del tillgodoses genom en omprioritering av andra verksamheter inom verket.

Uppgifterna inom den fysiska riksplaneringen bör hållas samman inom en enhet, som bör inrättas för dessa uppgifter. Till denna enhet bör från andra enheter vid verket föras över dels sådana verksamheter rörande fysisk riksplanering som redan utförs i begränsad omfattning, dels resurser från sådana andra verksamheter som bedöms få stå tillbaka för nya uppgifter inom den fysiska riksplaneringen.

Huvuddelen av den nuvarande utvecklingsbyråns sektion för översiktsplanering torde böra fogas in i den nya enheten. Arbetet inom utvecklingsbyrån kan därigenom fortsättningsvis koncentreras på uppgifterna att meddela råd och anvisningar för bebyggelseplaneringen i snävare bemärkelse. Jag har vid min prövning av 0-alternativet funnit att de medel för anlitande av experter m. m. som tagits upp i detta alternativ — 227 000 kr. — också kan räknas den fysiska riksplaneringen till godo. Det sammanlagda behovet av expertmedel för uppgifter inom den fysiska riksplaneringen beräknar jag till 300 000 kr. Utöver resurser som, på sätt som jag nu har berört, kan föras över till den nya enheten bör enheten tillföras åtta nya tjänster.

Min prövning av 0-alternativet innebär vidare att en tjänst inom administrativa byrån bör avvecklas.

Med hänvisning till sammanställningen i övrigt beräknar jag anslaget till 12 666 000 kr. Jag har därvid beräknat bl. a. ytterligare 150 000 kr. i expertmedel (3) och 150 000 kr. till statens va-nämnd.

Jag avser att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor som behövs i anledning av den omorganisation inom planverket som jag har förordat.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens planverk* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 666 000 kr.

C 2. Bidrag till översiktlig planering m. m.

1971/72	Utgift	161 643	Reservation	774 343
1972/73	Anslag	10 140 000		
1973/74	Förslag	4 219 000		

Från anslaget bestrids enligt föreskrifterna i kungörelsen (1958: 163) angående statsbidrag till vissa plankostnader och i prop. 1947: 245 angivna grunder dels övergångsvis kostnader för upprättande av regionplan i enlighet med byggnadslagstiftningens föreskrifter, dels vissa vägföreningskostnader för genomförande av byggnadsplan. För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t föreskrivit att högst 400 000 kr. får an-

vändas till från allmän synpunkt angelägna planeringsföretag i andra former än sådana som byggnadslagen (1947: 385) anvisar.

Planverket

Regionplanering enligt byggnadslagen pågår f. n. i Göteborgs-, Kalmar- och Stockholmsregionerna. Plan för Sundsvallsregionen har lämnats in för fastställelse. Plan för Sjuhäradsbygden har ställts ut och kan förväntas bli inlämnad för fastställelse under budgetåret 1972/73.

Planverket bedömer att det under innevarande budgetår kan bli aktuellt att avlösa beviljade förskott till Sundsvallsregionen, Sjuhäradsbygden och Stockholmsregionen. För tiden t. o. m. år 1971 har förskott lämnats med resp. 257 000, 487 000 och 8 774 000 kr. För år 1972 föreligger en framställning från Stockholmsregionen om förskott med ytterligare 1 618 600 kr. Skulle denna framställning bifallas i sin helhet kommer behovet av bidrag till Stockholmsregionen att uppgå till 10 392 600 kr. Totalt föreligger således för budgetåret 1972/73 ett behov av bidragsmedel med 11 136 600 kr.

För budgetåret 1973/74 kan aktualiseras bidrag till regionplaneförbundet för Göteborg med omgivningar med 3 035 000 kr.

Frågan om avlösning av förskott till Södra Kalmar läns regionplaneförbund bedöms bli aktuell tidigast under budgetåret 1974/75.

Behovet av medel för planering i andra former än byggnadslagen anvisar beräknas under budgetåret 1973/74 uppgå till 500 000 kr. Sammanlagt bör anslaget tillföras 4 596 000 kr.

Departementschefen

I enlighet med beslut av 1971 och 1972 års riksdagar (prop. 1971: 1 bil. 14, CU 1971: 7, rskr 1971: 35 samt prop. 1972: 1 bil. 14, CU 1972: 7, rskr 1972: 70) pågår f. n. en avveckling av det statliga finansiella stödet till upprättande av regionplaner. Avvecklingen sker genom att de till verksamheterna utgående förskotten — efter en prövning av omständigheterna i varje särskilt fall — under en övergångstid successivt begränsas.

Kungl. Maj:t har under innevarande budgetår beslutat om förskott till kostnaderna för regionplaneringen under år 1972. Förskott har beviljats med 840 000 kr. till Stockholmsregionen, med 78 000 kr. till Kalmarregionen och med 470 000 kr. till Göteborgsregionen.

Regionplaneringen inom Sundsvallsregionen, Sjuhäradsbygden och Stockholmsregionen är nu inne i avslutande skeden. Jag bedömer i likhet med planverket att förskott under budgetåret 1973/74 blir aktuella endast till Kalmar- och Göteborgsregionerna. Jag beräknar att förskott kan behöva utgå med omkring 100 000 kr. till Kalmarregionen och 385 000 kr. till Göteborgsregionen. Under det därpå följande budgetåret torde förskott aktualiseras endast beträffande Kalmarregionen.

Som planverket har anfört kan det under tiden t. o. m. budgetåret 1973/74 bli aktuellt att genom bidrag avlösa utestående förskott hos samtliga förbund, med undantag för regionplaneförbundet för Södra Kalmar län. Enligt de beräkningar som jag gjort torde bidragen komma att uppgå till 257 000 kr. för Sundsvallsregionen, 487 000 kr. för Sjuhäradsbygden, 9 614 000 kr. för Stockholmsregionen och 2 920 000 kr. för Göteborgsregionen. Det sammanlagda medelsbehovet för avlösning av förskott torde alltså uppgå till 13 278 000 kr. Anslaget för 1973/74 behöver för detta ändamål tillföras ett belopp av 3,2 milj. kr.

Ur medel som anvisats för stöd av planeringsföretag som bedrivs i andra former än enligt byggnadslagen har under budgetåret 1971/72 och hittills under innevarande budgetår lämnats bidrag för utrednings- och planeringsverksamhet rörande fjällvärlden, Gotland, Visby innerstad och den s. k. Höga kusten i Västernorrlands län. Ytterligare framställningar om bidrag torde vara att vänta under innevarande budgetår. Medelsbehovet för detta ändamål under budgetåret 1973/74 har planverket beräknat till 500 000 kr.

Under detta anslag bör beräknas medel även för stöd till sådan översiktlig planering i kommunerna som hänger samman med den fortsatta fysiska riksplaneringen. Jag har berört denna fråga vid min föredragning i anslutning till prop. 1972: 111. I propositionen uttalades bl. a. att statsmakterna bör ge ett ökat direkt stöd till planeringen i regioner där kommunerna har begränsade planeringsresurser men där överväganden från rikssynpunkt föranleder omfattande planeringsinsatser. Bidragsgivningen skulle vidgas till att omfatta även generalplanering som sker för tillgodoseende av riksintressen. Den närmare prövningen av om och i vilken utsträckning bidrag skall lämnas bör enligt propositionen åvila Kungl. Maj:t och ske med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Riksdagen har anslutit sig till vad som sålunda uttalats i propositionen.

Den vidgade bidragsgivningen bör alltså prövas från fall till fall enligt i princip samma grunder som gäller för den bidragsgivning som avser stöd till planering i andra former än byggnadslagen anvisar. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för de medel som riksdagen anvisar bestämma om bidragens fördelning på olika former av planeringsföretag. Det sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1973/74 för de ändamål jag nu har berört beräknar jag till 1 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t förcslår riksdagen

att till *Bidrag till översiktlig planering m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 219 000 kr.

D OCH E LANTMÄTERI- OCH KARTVÄSENDET

Den statliga kartverksamhetens inriktning och organisation

Inledning

Under senare år har flera utredningar genomförts och förslag lagts fram i olika kartfrågor. Utredningarna och förslagen har behandlat frågor som nära berör verksamheterna vid lantmäteriet och rikets allmänna kartverk.

Det efter remissbehandling av utredningarna och förslagen samlade materialet har beretts inom civildepartementet. Resultatet av denna beredning har redovisats i promemorian (Ds C 1972: 2) Statlig kartverksamhet (*promemorian*).

Promemorian har remissbehandlats. Remissyttranden har avgetts av centralnämnden för fastighetsdata (CFD), överbefälhavaren (ÖB), statens vägverk, sjöfartsverket, luftfartsverket, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, riksantikvarieämbetet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, statens planverk, lantmäteristyrelsen, kartverket, kartverkskommissionen, Sveriges geologiska undersökning (SGU), tekniska högskolan i Stockholm (KTH), länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, Kartografiska sällskapet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statsanställdas förbund, Statstjänstemannaförbundet, Svenska industritjänstemannaförbundet, Svenska kommunal-tekniska föreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska konsulterande ingenjörers förening, Svenska reproduktions aktiebolaget (SRA), Svenska sällskapet för fotogrammetri, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges civilingenjörsförbund, Sveriges lantmätareförening samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Remissinstanserna har bifogat yttranden, länsstyrelsen i Stockholms län från Stockholms, Södertälje, Nacka och Huddinge kommuner, länsstyrelsen i Uppsala län från landsantikvarien och vägförvaltningen i länet samt Uppsala och Enköpings kommuner, länsstyrelsen i Södermanlands län från Eskilstuna och Nyköpings kommuner, länsstyrelsen i Kronobergs län från Växjö, Tingsryds och Uppvidinge kommuner, länsstyrelsen i Kalmar län från Kalmar och Västerviks kommuner, länsstyrelsen i Malmöhus län från Malmö, Lunds och Helsingborgs kommuner, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från Mölndals kommun, länsstyrelsen i Värmlands län från Karlstads, Filipstads och Kils kommuner, länsstyrelsen i Västernorrlands län från Sundsvalls och Örn-

sköldsviks kommuner samt länsstyrelsen i Norrbottens län från skogsvårdsstyrelsen och lantbruksnämnden i länet samt Luleå, Jokkmokks och Övertorneå kommuner.

Härutöver har yttrande inkommit från Statsföretag Aktiebolag.

Organisatoriska förhållanden m. m.

Lantmäteriet fick sin nuvarande organisation genom beslut av 1970 och 1971 års riksdagar (prop. 1970: 188, SU 1970: 208, rskr 1970: 423 samt prop. 1971: 57, CU 1971: 15, rskr 1971: 102). I lantmäteriorganisationen ingår som lantmäterimyndigheter lantmäteristyrelsen, överlantmätarmyndigheterna, fastighetsbildningsmyndigheterna och fastighetsregistermyndigheterna.

Lantmäteristyrelsen är enligt lantmäteriinstruktionen (1971: 1100) central förvaltningsmyndighet för ärenden om fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningsverksamhet. Mätningsverksamheten omfattar frågor om lokal mätning och kartläggning av grundläggande natur. Styrelsen utfärdar föreskrifter och meddelar råd och anvisningar i frågor om sådan mätning och kartläggning. De uppgifter i övrigt av mätnings- och kartteknisk art som åvilar styrelsen består främst i att leda de lokala lantmäteriorganens mätnings- och kartläggningsverksamhet samt att lämna biträde åt dessa myndigheter i fråga om beräkningstekniska, fotogrammetriska och liknande arbetsuppgifter.

Lantmäteristyrelsen leds av en styrelse med generaldirektören som ordförande och högst sex andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt. Inom lantmäteristyrelsen finns fem byråer, administrativa byrån, fastighetsbildningsbyrån, registerbyrån, tekniska byrån och värderingsbyrån, samt en stabsenhet och en utvecklingsenhet. Varje byrå förestås av en överingenjör. Stabsenheten förestås av en avdelningsdirektör och utvecklingsenheten av en byråchef.

Vid lantmäteristyrelsen fanns den 1 juli 1972 190 anställda, varav 65 vid administrativa byrån, 20 vid fastighetsbildningsbyrån, 15 vid registerbyrån, 55 vid tekniska byrån, 20 vid värderingsbyrån, 5 vid stabsenheten och 10 vid utvecklingsenheten.

Överlantmätarmyndigheten, för vilken överlantmätaren är chef, har länet som verksamhetsområde. Myndigheten skall inom länet leda och utöva tillsyn över fastighetsbildningsmyndigheternas verksamhet. Överlantmätarmyndigheten skall vidare utöva tillsyn över mätningsverksamheten i länet och verka för samordning i fråga om sådan verksamhet samt biträda myndigheter och enskilda med råd, upplysningar och utredningar i sådana frågor. Vad i övrigt angår mätnings- och kartläggningsverksamheten åligger det överlantmätarmyndigheten att upprätta program och planer för grundläggande stomnät och kartläggning samt — efter framställning av kommun — att kontrollera utförda mätningsarbeten. Enligt föreskrifter som lantmäteristyrelsen efter

samråd med kartverket meddelar skall överlantmätarmyndigheten biträda med upplysning och rådgivning om samt förmedling av sådant fotogrammetriskt material som kartverket framställer.

I sju län — Stockholms, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västernorrlands och Norrbottens län — finns särskilda tekniska centraler anknutna till överlantmätarmyndigheterna. Dessa centraler lämnar enligt en viss regional indelning biträde till även övriga län i fråga om vissa mätningstekniska frågor.

Antalet anställda vid överlantmätarmyndigheterna varierar mellan länen. Den sammanlagda personalstyrkan uppgår till omkring 200.

Riket är indelat i 87 lantmäteridistrikt. Varje lantmäteridistrikt utgör verksamhetsområde för en fastighetsbildningsmyndighet. För särskilda fastighetsbildningsuppgifter, främst sådana som hänger samman med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering eller som rör utveckling av tätbebyggelse, finns f. n. ytterligare 72 fastighetsbildningsmyndigheter — s. k. specialenheter. Verksamhetsområdena för dessa specialenheter varierar efter uppgiftsområdet från del av kommun till helt län. Fastighetsbildningsmyndigheternas uppgifter i fråga om mätnings- och kartverksamhet består i dels att upprätta förrättningskartor i samband med lantmäteriförrättningar, dels att på uppdrag planlägga och utföra andra mätnings-, utstaknings- och kartläggningsarbeten. I uppgifterna ingår vidare skötsel av lokala stomnät och mätningsarkiv. Fastighetsbildningsmyndigheterna tillgodoser i många fall kommunernas hela behov av mätnings- och kartläggningsarbeten. I andra fall förekommer att mätnings- och kartläggningsverksamheten i kommunerna handhas av kommunala mätningsorganisationer, i regel stadsingenjörskontor. Dessa organisationer biträder i vissa fall fastighetsbildningsmyndigheterna med framställning av förrättningskartor.

Av de 72 specialenheterna står 42 under kommunalt huvudmannaskap. Dessa är samtliga enheter för utveckling av tätbebyggelse. Alla övriga fastighetsbildningsmyndigheter är statliga. Vid fastighetsbildningsmyndigheterna finns omkring 2 000 anställda.

Fastighetsregistermyndighet kan vara statlig eller kommunal. Statlig registermyndighet för länet är länsstyrelsen, där ärendena handläggs inom lantmäterienheten. Chef för denna är överlantmätaren. Kommunala registermyndigheter finns f. n. i 37 kommuner. Fastighetsregistermyndigheternas kartverksamhet omfattar upprättande och förande av registerkartor samt fastighetskartor med därtill hörande special- och bestämmelsekartor.

Rikets allmänna kartverk fick sin nuvarande organisation genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960: 74, JoU 1960: 19, rskr 1960: 212). I samband därmed behandlades även lantmäteriväsendets organisation. Enligt instruktionen (1965: 795, ändrad 1966:335) för rikets

allmänna kartverk och kartverkskommissionen är kartverket central förvaltningsmyndighet för ärenden om den allmänna kartläggningen och därmed sammanhängande frågor. Kartverket har till uppgift att upprätta, utge och vid behov revidera de kartor som ingår i allmänna kartserier samt att utföra de vetenskapliga, geodetiska och astronomiska uppgifter som står i samband med verkets arbeten eller som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn till det internationella samarbetet. Verket skall publicera de resultat av verksamheten som har allmänt intresse. På begäran av myndighet eller enskild skall kartverket mot ersättning utföra eller låta utföra specialkartor, framställa fotogrammetriskt bild- och kartmaterial, utföra geodetiska specialarbeten eller sammanställa och tillhandahålla uppgifter från verkets geodetiska arkiv.

Kartverkets uppgifter med avseende på de kartor som ingår i de allmänna kartserierna omfattar hela kartläggningsproceduren, dvs. geodetiska, fotogrammetriska och kartografiska arbeten, fram till reproducerbara tryckoriginal. Verket disponerar inte egna tryckeriresurser, men svarar för tryckningen av de allmänna kartorna som sker efter anbudsförfarande. Till kartverkets uppgifter hör också att vara förläggare av de allmänna kartorna. I kartverkets geodetiska arbetsuppgifter ingår bl a. att svara för de rikstäckande nät av noggrant läges- och höjdbestämda punkter som är en förutsättning såväl för den allmänna kartläggningen som för annan noggrann kartläggningsverksamhet.

I fråga om framställning av fotogrammetriskt bildmaterial intar kartverket en särställning genom att verket i princip har ensamrätt att utföra flygfotografering för kartläggningsändamål. I enlighet med riksdagsbeslut år 1960 bedriver kartverket en kontinuerlig och systematisk omdrevsfotografering över hela landet med syfte att få flygbilder som inte är äldre än tio år.

Den verksamhet som kartverket utför på beställnings- eller uppdragsbasis är självfinansierande genom att ersättning motsvarande självkostnaderna tas ut av beställaren. För vissa produkter och arbeten har verket utformat fasta taxor. På större fotogrammetriska eller andra arbeten lämnas anbud.

Kartverket har också uppgifter rörande sekretessgranskning m. m. av kartor och flygbildmaterial.

Chef för kartverket är en generaldirektör. Inom verket finns fem byråer, geodetiska byrån, fotogrammetriska byrån, kartografiska byrån, militärbyrån och administrativa byrån. Geodetiska byrån förestås av en överingenjör och professor. Cheferna för fotogrammetriska och kartografiska byråerna är överingenjörer. Militärbyrån förestås av en militärassistent. Administrativa byrån förestås av en byråchef. En avdelningsdirektör står till generaldirektörens förfogande för handläggning av samordningsfrågor m. m. Inom verket finns en planeringsdelegation med avdelningsdirektören för samordningsfrågor som ordförande och

med de övriga ledamöter inom verkets byråer som generaldirektören utser.

Vid verket fanns den 1 juli 1972 520 anställda, varav 100 ledningspersonal, 240 kart- och mätningstekniker, 130 rit- och teknikerpersonal och 50 övrig personal. Av personalen tjänstgör omkring 60 vid geodetiska byrån, 150 vid fotogrammetriska byrån, 260 vid kartografiska byrån, 10 vid militärbyrån och 40 vid administrativa byrån.

Kartverkskommissionen är enligt instruktionen rådgivande organ i mera betydelsefulla frågor om riktlinjer för de allmänna kartarbetena. Det åligger kommissionen särskilt dels att verka för sådan kontakt mellan kartverket och de viktigaste grupperna av kartkonsumenter att deras synpunkter på kartornas innehåll och utseende och kartverkets arbetsplaner i möjlig mån kan samordnas, dels att pröva förslag till plan för de allmänna kartarbetena, dels att avge utlåtande efter uppdrag av Kungl. Maj:t eller framställning av kartverket.

Ledamöter av kommissionen är cheferna för armén, flygvapnet, försvarsstaben, kartverket och SGU samt minst fyra andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser särskilt. Generaldirektören för lantmäteristyrelsen är f. n. ordförande i kommissionen. Vice ordförande och föredragande är chefen för kartverket.

SRA, som är ett statligt bolag, har enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att framställa, reproducera, trycka och förlägga kartor, ritningar, blanketter och böcker samt driva i samband därmed stående verksamhet.

Kungl. Maj:t har genom brev den 30 juni och 20 oktober 1961 samt den 16 juni 1966 (1961 och 1966 års kartbrev) meddelat föreskrifter om bolagets uppgifter med avseende på de allmänna kartorna och därmed sammanhängande frågor. Bolaget skall enligt föreskrifterna handha distributionen av de allmänna kartorna. Distributionsuppgifterna omfattar kartornas lagerhållning, försäljning och behövliga försäljningsstimulerande åtgärder. Intäkterna av försäljningen tillfaller bolaget. Bolaget har vidare ensamrätt till vidareutnyttjande av de allmänna kartorna. För försäljningsrätten och för rätten att utnyttja de allmänna kartorna och grundmaterialet till dessa för nya kartprodukter skall bolaget årligen ersätta kartverket med ett belopp, vars storlek beräknas på grundval av tryckningskostnaderna för sålda eller eljest förbrukade allmänna kartor. Prissättningen sker så att kartverket fastställer cirkapriser på de allmänna kartorna och på särtryck utan särskilt påtryck, medan bolaget fastställer priser på andra särtryck och de kartprodukter i övrigt som bolaget framställer. Statlig myndighet erhåller rabatt med hälften av det fastställda priset vid inköp för tjänstebruk av annan allmän karta än den ekonomiska kartan.

Vidareutnyttjandet av det allmänna kartmaterialet sker på det sättet

att bolaget dels utger och förlagshåller olika kartor och särtryck som bygger på det allmänna kartmaterialet, dels framställer sådana kartprodukter på beställning. De kartprodukter som bolaget med utnyttjande av allmänna kartor framställer och förlagshåller är dels enstaka särtryck av skilda slag, dels kartserier omfattande flera blad. De på uppdrag framtagna kartorna förlagshålls i allmänhet inte. Kartorna återger vanligen, förutom den allmänna kartans grundinformation, sådan redovisning som är av särskilt intresse för beställaren. I den mån vidareutnyttjandet är sådant att någon produktionsinsats vid bolaget inte erfordras kan tillstånd till utnyttjandet lämnas varvid bolaget får uppbära ersättning för överlåtelsen av nyttjanderätten.

Vad gäller annan kartframställning än sådan som kan ske genom användning av allmänt kartmaterial konkurrerar bolaget med andra kartframställare på lika villkor.

I SRA-koncernen ingår tio dotterföretag. All kartframställning vid SRA är sedan en tid sammanförd till dotterföretaget AB Svensk Karttjänst — SRA Swedish Map Service.

AB Svensk Karttjänst är under en chef organiserat i fyra kartsektioner samt en fotogrammetrisk sektion och en fältsektion. Inom kartsektion I utförs förberedande arbeten, såsom färgläggning m. m., för reproduktion av stads- och byggnadsplaner och liknande. Kartsektion II framställer turistkartor, stadskartor m. m. Kartsektion III handhar verksamheten med särtryck ur de allmänna kartorna. Kartsektion IV utför specialarbeten, såsom framställning av skolkartor, reliefkartor, m. m. Den fotogrammetriska sektionen upprättar primärkartor, grundkartor för stads- och byggnadsplaner och liknande grundläggande kartor. Fältsektionen utför geodetiska mätningar av olika slag och nödvändiga fältarbeten. Tryckning av AB Svensk Karttjänsts produkter överlåts på moderbolaget.

Antalet anställda i AB Svensk Karttjänst uppgår f. n. till 51 personer, varav en chef, 4 vid kartsektion I, 8 vid kartsektion II, 14 vid kartsektion III, 8 vid kartsektion IV, 9 vid fotogrammetrisektionen och 7 vid fältsektionen. Dessutom utnyttjas viss tillfällig personal.

Den allmänna kartläggningen

Kungl. Maj:t har i 1966 års kartbrev fastställt vilka kartor som skall vara allmänna kartor. Allmänna kartor är, med undantag för vissa äldre och utgående kartserier, följande.

Kartserie	utgiven	antal blad	skala
Ekonomiska kartan	1935—	12 800	1:10 000 eller 1:20 000
Topografiska kartan	1954—	690	1:50 000 eller 1:100 000
Generalstabskartan	ca 1935—1964	172	1:100 000

Kartserie	utgiven	antal blad	skala
Provisoriska översiktskartan	1961—1964	47	1:250 000
Generalkartan	1963	3	1:1 milj
Internationella flygkartor, internationella världskartan	1967—1971	14	1:500 000 1:1 milj 1:2 milj

Produktionen av de allmänna kartorna under senare år har väsentligen styrts genom ställningstaganden av 1961 och 1969 års riksdagar (prop. 1961: 54, JoU 1961: 14, rskr 1961: 166 samt prop. 1969: 1 bil. 11, JoU 1969: 1, rskr 1969: 9). Till underlag för besluten har legat av kartverket utarbetade förslag till långtidsplaner för 1960- och 1970-talens kartverksamhet. De ekonomiska och topografiska kartserierna kräver de ojämförligt största resurserna.

Den ekonomiska kartläggningen påbörjades år 1935. Kartläggningsperioden beräknades till trettio år efter ett femårigt utbyggnadsskede. Kartläggningsprogrammet har därefter prövats i flera sammanhang. År 1960 utökades det tidigare tilltänkta utgivningsområdet med Kopparbergs län. Utgivningsområdet ökades ytterligare år 1961 då det beslutades att även de inre delarna av Norrland skulle kartläggas. För sistnämnda områden skulle dock, till skillnad från landet i övrigt, kartskalan 1 : 20 000 tillämpas. Kartläggningsprogrammet för den ekonomiska kartan omfattar efter dessa utvidgningar hela landet med undantag för de västliga delarna av Norrland. Omkring 12 800 blad skall utges, varav 11 700 i skala 1 : 10 000 och 1 100 i skala 1 : 20 000. Kartorna utges i två versioner, en fyrfärgsversion och en enfärgsversion (svarttryck). Den normala årliga produktionen inom verkets nuvarande resursram uppgår till ca 500 blad. Utgivningen av en förhållandevis stor del kartor i skala 1 : 20 000 under de närmaste åren kommer emellertid att medföra en minskning av antalet till omkring 400 blad per år. Förstagångsutgivningen av kartor över berörda delar av landet beräknas bli slutförd med 1978 som sista utgivningsår. Länsvis avslutas nyutgivningen av blad i skala 1 : 10 000 i Malmöhus län år 1973, Blekinge och Norrbottens län år 1974 samt Kopparbergs och Kristianstads län år 1976. Utgivningen i skala 1: 20 000 slutförs i Västernorrlands län år 1974, Norrbottens län år 1976 samt Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län år 1978. Kartan över övriga län är redan utgiven.

Efter hand som resurser från nyframställningen görs fria kan revidering av tidigare utgivna blad påbörjas. I perspektivplan 1970 har kartverket lagt fram förslag rörande bl. a. den ekonomiska kartans revidering. Reviderade kartblad beräknas kunna utges med början år 1974.

Utgivningen av den topografiska kartan påbörjades år

1954. Kartläggningen skall omfatta hela landet. Kartorna utges över södra och mellersta delarna av landet upp till i höjd med en linje Umeå—Strömsund samt över de östra delarna av Västerbottens och Norrbottens län i skalan 1 : 50 000, medan skalan för de västra delarna av Västerbottens och Norrbottens län och de nordligaste delarna av Västernorrlands och Norrbottens län är 1 : 100 000. Kartläggningsprogrammet omfattar 649 blad i den förra och 41 blad i den senare skalan. Kartan utges i två versioner. Förutom huvudversionen, fältversionen eller fältkartan, utges en telefältversion med redovisning av teleledningar, telestationer och riktnummerområden m. m. Underlaget till denna redovisning tas fram av televerket, som även framställer tryckoriginal. Den normala årliga produktionen omfattar ett 40-tal kartblad. Nyutgivningen beräknas avslutad med 1978 som sista utgivningsår. De områden som återstår att täcka är delar av Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Revideringen av tidigare utgivna topografiska kartblad har igångsatts. Ett 20-tal blad i västra Skåne och östra Svealand har hittills reviderats.

Generalstabskartan i skala 1 : 100 000 är f. n. och fram till 1978 den enda rikstäckande kartserien i skala större än de rena översiktskartorna. I stora delar av Norrlands inland är kartan f. n. den enda med ett detaljerat topografiskt innehåll. Kartserien förlagshålls i skala 1 : 100 000. Blad i Norrland, vilka ursprungligen framställts i skala 1 : 200 000, har förstorats till 1 : 100 000. Sammanlagt omfattar serien 172 blad. Tre utföranden förekommer, en grundversion, en televersion och en militärversion. Kartseriens kvalitet är i många avseenden låg. Det geodetiska underlaget är svagt och kartbilden föråldrad. Någon ajourhållning sker ej av den gamla kartbilden. Däremot förses kartan med ett reviderat vägnät i röd färg, vilket trycks på den gamla kartbilden i blått och svart.

Den provisoriska översiktskartan framställdes i början av 1960-talet med utnyttjande av generalstabskartan och utländskt kartmaterial. Kartserien omfattar 47 blad i skalan 1 : 250 000. En ajourhållning av vägnätet har genomförts 1970—71 av de två kartversioner som har fullständig topografisk kartbild, operationsversionen och flygversionen. En indelningsversion visande civila och militära indelningar har utgivits 1969—71.

Generalkartan finns i en tre- och en femfärgsversion, båda omfattande tre blad i skala 1 : 1 milj.

De internationella kartserierna omfattar flygkartor och internationella världskartan. Kartorna utges i skalområdet 1 : 500 000—1 : 2 milj. Flygkartorna förses med aktuell flyginformation i princip årligen. Den internationella världskartan har år 1970 utgetts i en helt omarbetad edition.

Tidigare utredningsförslag

De utredningar och förslag som lagts fram har berört fyra delområden inom kartverksamheten, nämligen den fotogrammetriska beställningsverksamheten, prissättningen och vissa andra frågor rörande det allmänna kartmaterialet, den långsiktiga planeringen av den allmänna kartläggningen och en ny registerkarta.

Utredningen om statens affärsmässigt bedrivna fotogrammetriska verksamhet (USAF)[1] tillsattes år 1965. Enligt direktiven skulle utredningen undersöka förutsättningarna för en samordning av den statliga fotogrammetriska verksamheten. Som ett förstahandsalternativ borde övervägas möjligheterna att koncentrera ifrågavarande verksamhet hos kartverket och SRA till ett av organen. I andra hand borde undersökas om det var möjligt att nå en tillfredsställande samordning utan fullständig koncentration men med klarare gränsdragning mellan verksamheterna vid verket och bolaget, kombinerad med samarbetsavtal. Utredningen har lämnat betänkandet (Ds Jo 1968: 5) Statens fotogrammetriska beställningsverksamhet. I betänkandet överväger utredningen flera principiellt olika organisationsalternativ. Utredningen förordar ett alternativ som innebär att den fotogrammetriska produktionen koncentreras till kartverket och marknadsföringen till SRA. Kartverket skall därvid producera åt bolaget till självkostnadspris. Samverkan mellan verket och bolaget skall främjas genom att kartverkskommissionen tilläggs vissa samordningsuppgifter på det fotogrammetriska området.

Utredningen har remissbehandlats. Remissinstanserna är genomgående kritiska till den av utredningen föreslagna lösningen och förordar i stället andra av utredningen diskuterade alternativ. I remisskritiken framhålls bl. a. att det innebär betydande fördelar från beställares synpunkt att kunna vända sig till kartproducenten utan mellanhand. I sådana fall undviks att, som med den föreslagna ordningen, så många samverkansåtgärder måste vidtas mellan producent och distributör.

Kartprisutredningen[1] tillsattes år 1967 med uppgift att se över prissättningen på allmänna kartor och därmed sammanhängande frågor. Översynen skulle ske i syfte att erhålla en med hänsyn till olika faktorer lämplig prisnivå på kartorna och med beaktande av behovet att fortlöpande kunna anpassa kartpriserna till den allmänna kostnads- och prisutvecklingen.

Utredningen har lämnat ett betänkande (Ds C 1970: 5) med förslag till prissättning på de allmänna kartorna m. m. I betänkandet redovisas ett relativt detaljerat grundmaterial rörande ekonomiska förhållanden inom kartverksamhetens olika led. Uppgifterna har emellertid i viss mån

[1] Utredningsman numera länsrådet Nils Sjölin.

provisorisk karaktär, och har till den del de avser kostnader vid SRA måst uppskattas. Enligt utredningen uppgår de sammanlagda framställnings- och distributionskostnaderna per framställt kartexemplar till för ekonomiska kartan 89: 30 kr., för topografiska kartan 6: 20 kr., för provisoriska översiktskartan 2: 70 kr. och för generalstabskartan 2: 20 kr. Utredningen bedömer att SRA:s behållning i verksamheten kommer att uppgå till ca 2 milj. kr. år 1970 och öka till ca 3 milj. kr. år 1975. Utredningen tar vidare upp vissa organisatoriska frågor och föreslår bl. a. att förlagsfunktionerna rörande det allmänna kartmaterialet skall föras till SRA. Vidare föreslås olika åtgärder för att främja en god samverkan mellan kartverket och bolaget.

I fråga om finansieringen konstaterar utredningen inledningsvis att de allmänna kartorna till ca 90 % bekostas genom direkta anslag. Resterande 10 % täcks genom intäkter. Dessa härrör emellertid till stor del från statliga kartkonsumenter, främst krigsmakten. Endast några få procent av kostnaderna bestrids därför av medel utanför statsbudgeten. Enligt utredningen förefaller det omöjligt att märkbart öka den totala avgiftsfinansieringen. En prishöjning föreslås emellertid beträffande den ekonomiska kartan. Rabatten för statliga kartköpare bör enligt utredningen slopas och ersättas med ett system där mängdrabatt ges. Principerna för intäkternas fördelning mellan kartverket och SRA bör enligt utredningen fastställas av statsmakterna. Kartverket bör i avtalet med bolaget tillförsäkras större andel av intäkterna vid bolaget än vad som f. n. är fallet.

Utredningen har remissbehandlats. Remissinstanserna delar utredningens grundsyn att prissättningen bör ses som ett led i statens kartutgivningspolitik och framhåller att kartorna genom en stor spridning bör komma till rationellt utnyttjande. Kritik framförs emellertid mot de brister som finns i underlagsmaterialet för de ekonomiska bedömningarna. Flera remissinstanser anser att förlagsfunktionerna bör samlas hos kartverket i stället för hos SRA. Också mot de förslag till prissättning som utredningen har fört fram ställer sig flera remissinstanser kritiska. Förslaget om statsverksrabattens slopande biträds av några remissinstanser, medan andra ställer sig avvisande eller finner förslaget bristfälligt utrett.

I en av *kartverket utarbetad perspektivplan år 1970 för den allmänna kartläggningen (Perspektivplan 1970)* anges dels tidsplanen för pågående nyutgivning av kartor, dels plan och kostnader för revidering av tidigare utgivna kartblad, dels planer för bl. a. nyutgivning av översiktskartor, spridningskartor för regional användning och en nordenkarta.

Beträffande den ekonomiska kartan föreslår kartverket i planen att tidigare planering för nyframställning ligger fast med 1978 som sista utgivningsår. Vidare föreslås att kartans revidering påbörjas snarast i

högsta möjliga takt och att revideringstakten på längre sikt blir sådan att minst 1/15 av totala antalet blad revideras per år. I första hand bör därvid en grundlig revidering, med tillämpning av s. k. ortofototeknik, ske med början i Göteborgs och Bohus län, Gotlands län, Kalmar län samt delar av Stockholms län. I syfte att möjliggöra en aktualisering av kartbeståndet över större områden av landet föreslås i andra hand att en grundlig revidering till en början begränsas till de nyssnämnda länen, medan samtidigt, på kort tid, en enklare (partiell) revidering genomförs för revideringsmogna blad inom övriga län. Slutligen föreslås beträffande den ekonomiska kartan att en försöksverksamhet med ökad skal- och versionsdifferentiering genomförs. Kostnaderna för ett genom grundlig revidering framställt provblad har beräknats till 19 000 kr. Enklare revidering kan genomföras för kostnader mellan 2 300 och 11 000 kr. per blad, beroende på vilka data som skall tas med.

Beträffande den topografiska kartan föreslås i planen att nyframställningen slutförs senast år 1978 enligt tidigare planering. I fråga om kartans revidering förordas en omväxlande grundlig och partiell revidering i en sådan omfattning att de revideringsmogna bladens användbarhet återställs och bibehålls. Vidare föreslås att kartan förses med ett referensnät i rikets geodetiska system och att en ökad skal- och versionsdifferentiering utvecklas och genomförs. Kostnaderna för den grundliga revideringen har i detta fall beräknats till 75 000 kr. per blad, medan enklare revidering kan utföras för mellan 5 000 och 17 000 kr. per blad.

I planen föreslås vidare att nya översiktskartor i skalorna 1 : 250 000 och 1 : 500 000 tas fram och utges. Utgivningen bör avslutas år 1978 resp. år 1979. Kostnaderna för dessa kartor har uppskattats till 8 milj. kr. för den förra och 2 milj. kr. för den senare serien.

Förslag lämnas om framställning under de närmaste åren av en enklare typ av översiktskartor länsvis i mindre skalområden, s. k. spridningskartor, samt av en ny nordenkarta. Slutligen föreslås att generalkartans versionsindelning ändras i samband med revidering.

Perspektivplan 1970 har remissbehandlats. Remissinstanserna tillstyrker i princip den inriktning av kartverksamheten som angetts i perspektivplanen. Ofta understryks i yttrandena att behovet av modernt kartmaterial är stort. Vikten av att uppnå det tidigare fastlagda målet med avslutad förstagångsutgivning av de ekonomiska och topografiska kartserierna år 1978 betonas av flera. Också behovet av revidering av dessa kartor och av nya översiktskartor understryks starkt.

CFD har, som ett led i det arbete med att utveckla ett nytt fastighetsregister som nämnden bedriver, år 1971 framlagt utredningen *Fastighetsdatabankens registerkartverk, grafisk redovisning av vissa fastighetsdata* (Ds Ju 1971: 7) *(Registerkarteutredningen).* Enligt utredningen

sker redovisning av den typ av data med lägesanknytning som ingår i fastighetsregistret i många fall bäst i grafisk form på kartor. En sådan kartredovisning erfordras enligt utredningen även i framtiden, eftersom en ritad karta måste finnas tillgänglig för betraktning, kopiering och liknande. Utredningens förslag har därför gjorts oberoende av frågan huruvida en övergång skall ske från nuvarande ritade kartor till datorlagrad kartinformation. I betänkandet anges detaljerat kartans utformning och innehåll. Kartan bör tekniskt sett utformas i ett antal olika versioner, som i viss mån kan varieras efter behov inom olika delar av landet. Registerkartereformen föreslås bli genomförd om möjligt parallellt med att man utför den översyn av fastigheternas beteckningar — den s. k. beteckningsrevisionen — som skall föregå upplåggandet av det nya registret.

Registerkarteutredningen har remissbehandlats. Remissinstanserna anser allmänt att en landsomfattande, ritad registerkarta behövs. Av ekonomiska skäl förordas ett successivt genomförande och en samordning med annan kartläggning. Denna ståndpunkt intas främst av kommunala och andra myndigheter som f. n. handhar kartläggningsuppgifter. Många remissinstanser anser dock förslaget vara för långtgående och förordar alternativa lösningar i närmare anslutning till nuvarande förhållanden. Några remissinstanser anser att de tekniska och ekonomiska problem som är förknippade med förslaget bör utredas ytterligare. Flera remissinstanser påpekar att ansvars- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun och statliga myndigheter sinsemellan måste avgöras.

Promemorian Statlig kartverksamhet

Det material som framkommit genom utredningarna och vid remissbehandlingen av dessa har beretts inom civildepartementet i ett sammanhang. Beredningen har redovisats i promemorian. I promemorian görs överväganden och lämnas förslag rörande inriktningen av och formerna för den statliga kartverksamheten. Beredningen har skett med utgångspunkt också i den nya organisation för lantmäteriverksamheten som nyligen införts.

Till utgångspunkt för de överväganden som görs i promemorian tecknas inledningsvis vissa förhållanden om den nuvarande kartläggningens läge m. m. Det konstateras att det primära ansvaret i fråga om den grundläggande kartläggningen i landet principiellt sett är delat mellan staten och kommunerna. Staten svarar genom den allmänna kartläggningen för de översiktliga skalområdena, medan kommunerna — genom sitt ansvar för plan- och bebyggelsefrågor — svarar för den mer storskaliga kartläggning som behövs för planering av tätorters utveckling m. m. Denna principiella uppdelning av ansvar för kartverksamhet mellan stat och kommun innebär emellertid inte att gränserna för

statens och kommunernas intressen i kartläggningen helt följer dessa linjer. Kommunerna har för bl. a. den översiktliga planeringen stora intressen i den allmänna kartläggningen. Staten har intressen i den storskaliga kartläggningen för bl. a. fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsverksamhet. Det betyder inte heller att planeringen för eller produktionen av kartor fördelar sig helt efter samma linjer. Staten tillhandahåller kommunerna, främst genom lantmäteriet men också genom kartverket och SRA, en omfattande service i fråga om planering för och framställning av storskaliga kartor.

Den allmänna kartläggningen går successivt in i ett revideringsskede. Enligt föreliggande planer skall nyutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartserierna slutföras år 1978. I samband med att revidering av kartor påbörjas kommer automatiskt frågor om kartornas innehåll och utformning upp på nytt. Nya kartdata kan införas. Kartdata som finns i dag men som i förhållande till kostnaderna för deras framtagande inte fyller påtagliga behov kan utgå. Ett mer differentierat och marknadsanpassat utbud av versioner i serierna kan övervägas. Grundligheten i revideringen av olika kartdata får vägas mot bl. a. dess kostnader osv.

I promemorian påpekas att den minskande förstagångsutgivningen leder till att allt större delar av kartverkets resurser ställs fria för revidering eller för framtagande av nya allmänna kartor. Utrymmet härför beräknas öka med omkring tio procent per år under den närmaste tiden. De ekonomiska kartorna i Göteborgs och Bohus län, Kalmar län, Gotlands län samt delar av Stockholms län är emellertid av sådan ålder och kvalitet att insatserna för kartans revidering kan beräknas bli mycket stora. Endast i mindre delar av dessa län kan kartan revideras med resurser som frigörs från nyframställningen fram till år 1978. En koncentration av revideringsinsatserna enbart till Göteborgs och Bohus län kan enligt promemorian möjligen medföra att kartans revidering i detta län kan avslutas under perioden.

I promemorian återges uppgifter från kartverket om verkets planering inom ramen för dess nuvarande resurser. I planerna ingår revidering av ekonomiska kartan med påbörjad utgivning av omarbetade blad i Göteborgs och Bohus län år 1974, i Kalmar län år 1975 och i Gotlands och Stockholms län år 1977. För den topografiska kartan planeras fortsatt revidering i en omfattning som möjliggör att varje blad omväxlande grundligt och particllt revideras i genomsnitt vart sjunde år. Vidare ingår i planeringen utgivning av nya översiktskartor i skalorna 1: 250 000 och 1: 500 000 med avslutad utgivning under 1980-talets början. Slutligen har vid planeringen vissa resurser reserverats för vägrevideringar för generalstabskartan, alternativt framställning av en serie förminskningar till skalan 1: 100 000 av topografiska kartan.

Läget i fråga om register- och fastighetskartor framhålls i promemo-

rian vara mycket växlande. Inom stora områden i landet saknas i dag helt sådana kartor. Omarbetning av äldre kartmaterial och framtagning av nya kartor pågår kontinuerligt. En översyn av kartorna motiveras också av att ett nytt fastighetsregister skall införas. Beslutet om detta register innebär bl. a. att nuvarande system för beteckning av fastigheter ändras. Beteckningsrevisionen kommer att medföra att fastighetsbeteckningarna på registerkartor och fastighetskartor, men också i ökad utsträckning på de ekonomiska kartorna, blir inaktuella. Revisionen kommer sålunda att leda till omarbetningar av ett mycket stort kartmaterial. Enligt vad som inhämtats från CFD och lantmäteristyrelsen planeras införandet av det nya registret ske för Uppsala län år 1974, och därefter för Stockholms, Malmöhus samt för delar av Gävleborgs och Göteborgs och Bohus län under perioden 1974—1976. Registeruppläggningen för landet i övrigt beräknas följa de närmaste åren därefter.

I promemorian görs mot denna bakgrund vissa allmänna överväganden. Först konstateras att det vid remissbehandlingen av registerkarteutredningen har framförts vissa synpunkter av innebörd att ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna i fråga om fastighetsregistreringen bör ytterligare övervägas. Detta gäller främst ansvars- och kostnadsfrågor rörande en mer utvecklad registerkarta. Fördelningen av registreringsuppgifterna i stort påverkas av genomförandet av den organisationsreform av lantmäteriverksamheten som beslutats år 1970 och vars första etapp har genomförts den 1 januari 1972. Länsstyrelsen har f. n. Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda och lämna förslag för reformens fullföljande. Frågor om ansvar och kostnader för eventuella nya uppgifter, kartversioner av registerkartan o. d. behandlas emellertid i samband med det successiva utvecklandet av registret och torde enligt promemorian varken böra eller kunna brytas ut ur detta sammanhang. Vad som i övrigt förts fram i utredningen och remissyttrandena anses enligt promemorian inte ge anledning till ändrad ansvarsfördelning i kartverksamheten mellan stat och kommun.

Det framhålls vidare att det finns ett nära samband mellan de kartverksamheter som lantmäteriet och kartverket bedriver. Kraven på samordning mellan dessa verksamheter anges vara stora. Även beträffande SRA:s produktion — som också berör det allmänna kartmaterialet, men enligt gällande bestämmelser är koncentrerad på den kommersiella sektorn — bör samordningsfrågorna uppmärksammas. Sambanden vad gäller kartläggningsuppgifter mellan de tre nu nämnda organen å ena och andra statliga organ å andra sidan anges däremot inte vara lika påtagliga. De överväganden som görs i promemorian begränsas därför till att avse huvudsakligen kartverksamheterna vid lantmäteriet, kartverket och SRA.

Beträffande den tekniska utvecklingen inom kartområdet anges i promemorian att användning av datamaskiner för beräkningsuppgifter i

samband med kartframställning och ritning av kartor är en redan i dag etablerad teknik. Utvecklingsarbeten och praktiska försök rörande vidgad användning av datateknik pågår. Det torde enligt promemorian dock vara svårt att med större exakthet förutse när en sådan teknik kan föras ut i praktisk tillämpning i en omfattning som kan påverka personalbehov och liknande faktorer inom kartframställningen. Lagring av kartdata i databank minskar inte heller behovet av ritade kartor. Det påpekas mot bakgrund av detta att den tekniska utvecklingen inte i högre grad kan beräknas komma att påverka resurskraven inom kartverksamheten under den närmast överblickbara tiden.

Härefter tas i promemorian upp frågor om samordning av kartverksamheten. Det konstateras att remissutfallet över de tidigare utredningarna och förslagen är mycket splittrat. Enligt promemorian präglas emellertid remissinstansernas ställningstaganden av vissa genomgående drag rörande kartfrågornas ordnande i stort.

En sådan genomgående inställning hos remissinstanserna är att planeringen av kartfrågorna måste samordnas över skilda samhälleliga verksamhetsområden. I promemorian anförs att behovet av en sådan övergripande planering av kartfrågorna har uppmärksammats i samband med den nyligen genomförda omorganisationen av lantmäteriverksamheten. Sålunda har inom lantmäteristyrelsen ärendena om mätnings- och kartverksamheten numera förts samman till en enhet. På länsplanet har överlantmätaren tillagts vidgade samordnings- och serviceuppgifter inom mätnings- och kartläggningsverksamheten, för att en lämplig samordning skall uppnås mellan statlig och kommunal kartverksamhet i länen.

I promemorian framhålls att det statliga ansvaret för planeringen och samordningen av den grundläggande kartläggningen i huvudsak är delat mellan lantmäteriet och kartverket. Ett fullföljande av de linjer som legat till grund för lantmäteriverksamhetens omorganisation med avseende på kartverksamheten — och som ytterligare strukits under vid remissbehandlingen — skulle enligt promemorian innebära att all den planerande och samordnande verksamheten i fråga om grundläggande kartläggning fördes in under en organisation.

En annan genomgående synpunkt som förts fram av remissinstanserna är att direktkontakten mellan kartavnämarna och kartproducenten är av stor betydelse. Olägenheterna med att i en och samma eller närliggande kartfrågor behöva vända sig till flera olika statliga organ har särskilt påtalats. Dessa synpunkter talar enligt promemorian för att inte bara planeringen utan också den statliga produktionen av kartor förenas i en gemensam organisation.

I promemorian konstateras att ett samgående mellan lantmäteriet och kartverket skulle medföra att de önskemål om samordning av kartverksamheten, som framförts av remissinstanserna, bättre kunde tillgodoses.

Det statliga ansvaret för planering och samordning av grundläggande mätning och kartläggning skulle falla på ett organ. Också inom produktionen skulle fördelar nås. Bl. a. skulle möjligheterna till rationellt utnyttjande av personal och utrustning öka. Tillgång för kartverket till regionala och lokala organ skulle enligt promemorian underlätta verksamheten med den allmänna kartläggningen. Lantmäteriet skulle vinna fördelar genom att i sin kartverksamhet få utnyttja kartverkets tekniska utrustning. Enligt promemorian synes skälen för en närmare samordning av lantmäteriet och kartverket så starka att de båda verken bör föras samman till en organisation, i promemorian benämnd kartmyndigheten.

I syfte att nå en förbättrad samplanering av statlig och kommunal kartproduktion föreslås att överläggningar mellan kartmyndigheten och kartintressenterna skall komma till stånd länsvis. Sådana överläggningar anses kunna bli av särskild betydelse under perioder då mer omfattande revidering av det allmänna kartmaterialet kan planeras. Vid överläggningarna bör klarläggas vilka konkreta förbättringar inom kartförsörjningen som kan nås genom lämplig samordning av de samlade statliga och kommunala kartläggningsresurserna. Möjligheterna att genom en flexibel kartutformning få ett till de lokala förhållandena anpassat kartmaterial bör särskilt prövas.

Kartmyndigheten bör enligt promemorian få en mer direkt kundinriktad verksamhet. Med hänsyn härtill bör de gränser beträffande det allmänna kartmaterialets utnyttjande, som f. n. gäller mellan kartverket, lantmäteriet och SRA, underkastas vissa jämkningar. Den nuvarande principiella uppgiftsfördelningens synes emellertid kunna behållas. Kartmyndighetens verksamhet bör enligt promemorians förslag inriktas mot kartfrågor av grundläggande karaktär, medan verksamheten vid SRA bör inriktas mot sådana kartuppgifter som är av huvudsakligen annan än grundläggande natur. Också den följdproduktion av det allmänna kartmaterialet som är av annan än grundläggande karaktär bör handhas av SRA. Den närmare gränsdragningen mellan myndigheten och bolaget bör göras så att dubbelarbeten i möjlig mån undviks. Bolaget bör liksom f. n. erlägga avgift — royalty — till kartmyndigheten för utnyttjande av allmänt kartmaterial till kartprodukter. Tryckning bör liksom f. n. ske efter anbudsförfarande. Beträffande distributionen av de allmänna kartorna föreslås i promemorian att nuvarande ordning med SRA som distributör skall bestå. Enligt promemorian hindrar denna ordning inte att kartmyndighetens olika organ förmedlar beställningar av produkterna. Organen bör åläggas att utföra detta, liksom att lämna information om det allmänna kartmaterialet och dess följdprodukter. SRA föreslås i promemorian som distributionsorgan få bättre möjligheter än f. n. att aktivt påverka kostnaderna i alla distributionsled. Bolaget bör ges möjlighet att väga kostnaderna för lagerhållning

av kartblad mot kostnader för omtryck. Bolaget föreslås därför fortsättningsvis få rätten att bestämma upplagestorlek vid tryckning och samtidigt svara för att kartorna ständigt finns tillgängliga. För infordrande av anbud bör dock, liksom hittills, kartproducenten svara.

Enligt promemorian bör införas en generell rätt för statliga organ att för redovisningar i rapporter och liknande mångfaldiga det allmänna kartmaterialet. Skulle försäljningen av allmänna kartor härigenom påverkas bör ersättning för utnyttjandet utgå till kartmyndigheten.

Beträffande prissättningen på de allmänna kartorna anges i promemorian att målet för denna bör vara att, med beaktande av att en tillfredsställande spridning uppnås, få alla tryckningsoch distributionskostnader täckta samt största möjliga bidrag till produktionskostnaderna fram till tryckoriginal. SRA föreslås liksom hittills få uppbära försäljningsintäkterna med skyldighet att till kartproducenten erlägga det bidrag till produktionskostnaderna som Kungl. Maj:t bestämmer. Enligt promemorian bör kartverket i samråd med SRA med beaktande av det angivna målet lämna förslag till priser på kartorna. I samband därmed bör klarläggas konsekvenserna av statsverksrabattens slopande.

I promemorian behandlas också planeringen av den allmänna kartläggningen. Det sägs att denna bör, liksom f. n., bedrivas med i princip ett tioårigt perspektiv. På grundval av vad som framkommit vid sådana överläggningar som föreslagits i promemorian bör mer konkreta produktionsplaner med sammanställningar länsvis årligen utarbetas och fastställas av kartmyndigheten. Den av kartverket utarbetade och i promemorian redovisade produktionsplaneringen inom ramen för oförändrade resurser bör i sina huvuddrag kunna läggas till grund för planeringen under den närmaste tioårsperioden. Planeringen bör emellertid övervägas ytterligare till följd av den föreslagna nya organisationen och utifrån de ändrade förutsättningar som en större samordning med kommunala kartverksamheter kan innebära. Vidare bör en bättre samordning av insatserna inom den allmänna kartläggningen med de insatser som behövs för registerkartan övervägas. Kartverket bör få i uppdrag att i samråd med lantmäteristyrelsen utarbeta ny långtidsplan och till Kungl. Maj:t avge de förslag som behövs. I frågor som rör utvecklingen av det nya fastighetsregistret bör samråd ske med CFD.

Beträffande registerkartan framhålls i promemorian att med hänsyn till det uppgjorda tidsprogrammet för fastighetsregisterreformen kartans utformning bör läggas fast så snart som möjligt. Det anses böra ankomma på lantmäteristyrelsen att meddela föreskrifter om kartans utformning. Dessa föreskrifter bör fastställas av Kungl. Maj:t. Vid föreskrifternas utarbetande bör registerkartcutredningen och remissmaterialet läggas till grund för föreskrifterna. Kraven på kartan

bör inte ställas högre än ändamålet kräver. I promemorian påpekas härvid särskilt att möjligheterna att utnyttja nuvarande register- och fastighetskartor eller annat kartmaterial bör uppmärksammas.

Slutligen behandlas i promemorian kartmyndighetens organisation. Den föreslagna kartmyndigheten skulle komma att handha frågor om fastighetsbildning, fastighetsregistrering samt grundläggande mätning och kartläggning av lokal och översiktlig natur. Verksamheten vid myndigheten skulle, framför allt med avseende på mätning och kartläggning, ha en starkt serviceinriktad karaktär.

I likhet med vad som f. n. gäller beträffande lantmäteriets organisation föreslås i promemorian att kartmyndigheten organiseras i tre nivåer — ett centralorgan, i varje län en överlantmätarmyndighet och lokalt fastighetsbildningsmyndigheter. En viss överföring till överlantmätarmyndigheter av fältarbetande personal som f. n. är centralt stationerad kan övervägas. Kartmyndigheten bör ledas av en styrelse med bred samhällsförankring. Behovet av kommunal anknytning framhålls som påtagligt.

Centralorganets indelning i arbetsenheter bör enligt promemorian bygga på en funktionell avgränsning, varvid tre enheter synes givna, nämligen en administrativ enhet, en fastighetsenhet och en mätnings- och kartenhet. Mätnings- och kartenheten bör delas i två huvudenheter, en för utveckling och planering och en för produktion.

Huvudenheten för administration föreslås bli indelad i en enhet för verksamhetsplanering, en för personalärenden och en för ekonomiärenden.

Underindelningen av fastighetsenheten föreslås ske i överensstämmelse med den nuvarande indelningen inom lantmäteristyrelsen i enheter för fastighetsbildning, fastighetsvärdering och fastighetsregistrering.

Kartenheten föreslås bli indelad i huvudsak efter nuvarande ämnesområden inom kartverket resp. lantmäteristyrelsens tekniska byrå. För utvecklingen av allmänna kartor, primärkartor, grundkartor, fastighetsbildnings- och registerkartor och liknande samt för planläggningen av den allmänna kartläggningen föreslås att en kartografisk enhet inrättas. En fotogrammetrisk enhet bör enligt promemorian finnas för utvecklingsverksamhet och planering rörande den fotogrammetriska processen från flygfotografering till den stereobearbetade kartprodukten. För frågor om stomnät, vetenskapliga mätningar samt utveckling av datateknik för mätning och kartläggning föreslås inrättad en enhet för geodesi och databehandling. Den militära granskningen av kartor och planeringen av kartförsörjningen i krig föreslås antingen bli organiserad i en fristående enhet vid sidan av de tre nämnda eller ingå i den kartografiska enheten.

Enligt promemorian bör inom produktionsenheten en uppdelning ske efter andra grunder än inom kartenheten. Särskilt den allmänna kart-

produktionen utförs i många arbetsmoment ordnade i kedjor. Beställningsärendena löper i stor utsträckning efter samma ordning, men berör ofta färre stationer. De ärenden som rör teknisk service till lantmäteriets förrättningsorganisation förekommer i mycket stora mängder men passerar få behandlingsställen — oftast bara dataanläggning och ritmaskin. Liknande förhållande gäller för beställning av flygbilder. Den organisatoriska indelningen föreslås göras efter behandlingsställen, huvudsakligen enligt processen för den allmänna kartläggningen.

En ungefärlig fördelning av personal på huvudenheterna ger enligt promemorian till resultat att administrativa enheten får 110, fastighetsenheten 60, kartenheten 130 och produktionsenheten 400 tjänstemän. På var och en av de skisserade underenheterna kommer, om en särskild militär enhet inte behålls, mellan 20 och 60 personer att tjänstgöra. Omstationering av viss fältpersonal till länen skulle främst påverka storleken av produktionsenheten.

Myndigheten bör, framhålls det i promemorian, som serviceorgan inom kartområdet samråda med kartavnämarna. Formerna härför anses dock inte behöva bindas. De intressen som kartverkskommissionen har att fånga upp anses kunna beaktas lika väl på ett mindre formbundet sätt. Enligt promemorian torde de militära kartbehoven bli tillräckligt redovisade om myndigheten åläggs att höra ÖB vid planeringen av den allmänna kartläggningen.

Den nya organisationen bör enligt promemorian vara i funktion vid omlokaliseringen till Gävle år 1975 av lantmäteristyrelsen och kartverket.

Remissyttrandena

De överväganden och förslag beträffande den statliga kartverksamheten som presenteras i promemorian har i allmänhet mottagits positivt av remissinstanserna. Vissa remissinstanser uttrycker utan närmare kommentarer sitt gillande av promemorians förslag eller lämnar dem utan erinran. Till denna grupp hör *luftfartsverket, ett tiotal kommuner* samt *LO*.

Utgångspunkterna för de förslag som presenteras i promemorian accepteras i allmänhet av remissinstanserna utan erinringar. De i promemorian redovisade allmänna övervägandena kommenteras mer utförligt.

I fråga om ansvarsfördelningen m. m. mellan stat och kommun anser de flesta som yttrat sig i frågan att den angivna skalgränsen 1: 10 000 är en lämplig riktpunkt för en skiljelinje mellan statligt och kommunalt kartansvar. Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Kalmar* och *Göteborgs och Bohus län*, anser att statligt ansvar för ekonomisk karta i skala 1: 5 000 i vissa fall bör kunna komma i fråga. *Helsingborgs* och *Nyköpings kommuner* menar att förutsättningar för gemensam produk-

tion mellan stat och kommun bör utredas. Några kommuner, bland dem *Kalmar kommun,* hävdar att kartreformen inte får innebära att kommunernas självständighet på kartområdet inskränks.

Promemorians begränsning i fråga om den krets av statliga organ som berörs organisatoriskt kommenteras av flera myndigheter. *Lantmäteristyrelsen* menar att den nya organisationen ger underlag för en teknisk samordning på länsnivå, i vilken exempelvis vägmyndigheten bör ta del. Viss produktionssamverkan är också tänkbar. Kartproduktion som i remissyttrandena omnämnts som intressant ur samordningssynpunkt är, förutom den som förekommer inom kartverket, lantmäteristyrelsen och SRA, verksamhet vid CFD, produktion av sjökort m. m. vid sjöfartsverket, av geologiska kartor vid SGU och av vissa flygkartor vid luftfartsverket. *Kartverket, Sveriges lantmätareförening* och *statstjänstemannaförbundet* anser att en utvidgad samordning kunde ha övervägts. *SGU* finner den gjorda avgränsningen vara lämplig och framhåller att något påtagligt samband inte föreligger mellan den kartverksamhet som behandlas i promemorian och de kartläggningsuppgifter som utförs av andra statliga organ.

Några remissinstanser tar upp frågor om den tekniska utvecklingen och därmed sammanhängande förändringar i resursbehov för kartläggningen. *Lantmäteristyrelsen* pekar på erfarenheter från lantmäteriverksamheten under senare år och hävdar att man kan räkna med avsevärda rationaliseringseffekter av effektivare mätnings- och produktionsmetoder. En storleksordning av rationaliseringen kan emellertid inte f. n. exakt bedömas. Den automatiska karteringen och tillskapande av en kartdatabank tas upp i några yttranden. *Sveriges lantmätareförening* betonar att resurser bör insättas för automatisk kartering. *CFD* menar att man bör inrikta sig på kartinformationssystem med hjälp av ADB men framhåller att detta är en långsiktig och mycket vittomfattande fråga. CFD uppger att erforderlig punkttäthet för att bygga upp ett kartinformationsystem med möjligheter till automatisk kartering är av storleksordningen femtio gånger större än om man endast inriktar sig på ett system med enbart gränspunkter för fastigheter.

I promemorian föreslagna åtgärder för samordning av kartverksamheten kommenteras i de flesta yttrandena.

Den föreslagna sammanslagningen av kartverket och lantmäteriet tillstyrks av i det närmaste samtliga remissinstanser, bl. a. *lantmäteristyrelsen* och *kartverket.* I något fall menar man att promemorian inte innehåller tillräckligt underlag för ett sådant ställningstagande. De ökade möjligheter till kartservice som tillgången till regionala och lokala organ även för den allmänna kartproduktionen ger hälsas med tillfredsställelse av flera instanser, bl. a. *lantmäteristyrelsen* och *flertalet* hörda *länsstyrelser* och *kommuner. CFD* påpekar att man genom en sammanslagning vinner att de tekniska åtgärderna vid fastighetsbildning sker

med ett annat och vidsträcktare syfte än hittills, nämligen att även tjäna som datainsamling för generell användning.

Grundtanken i promemorian att kartmyndighetens verksamhet bör ges en serviceinriktad prägel delas av många remissinstanser. Särskilt *länsstyrelser* och *kommuner* ställer stora förväntningar på den nya organisationen i detta avseende. Tanken att kartplaneringen i anslutning till kartmyndighetens arbete skall bedrivas med utgångspunkt i sammanställningar länsvis tas emot positivt av åtskilliga remissinstanser, i första hand *länsstyrelser* och *kommuner*. Flera centrala myndigheter, bl. a. *riksrevisionsverket*, framhåller att också centrala myndigheter bör medverka i kartplaneringen. Till dessa myndigheter hör också *ÖB*, *skogsstyrelsen* och andra som företräder betydande kartkonsumentintressen. Enligt *lantbruksstyrelsen* bör överlantmätarmyndigheten fungera som samordnare på länsplanet även vad beträffar beställningsprodukter.

Avgränsningen av kartmyndighetens uppgiftsområde har tilldragit sig många remissinstansers intresse. Många har rent allmänt uttalat att gränsdragningen mellan kartmyndigheten och SRA behöver ses över. Bland dem som närmare tagit ställning till gränsdragningen anser flera att det bör övervägas att helt eller delvis inordna SRA:s nuvarande kartverksamhet i den nya kartmyndighetens uppgiftsområde. Sådana tankegångar framförs av *riksrevisionsverket, statskontoret, lantbruksstyrelsen, länsstyrelserna* i *Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Västerbottens* och *Norrbottens län* samt *Växjö, Uppvidinge, Malmö* och *Nyköpings kommuner, statstjänstemannaförbundet* och *Svenska konsulterande ingenjörers förening*. En allmän uppfattning hos dessa remissinstanser är att den fotogrammetriska beställningsverksamheten bör föras över till kartmyndigheten, men många hävdar också att ensamrätten till vidareutnyttjande av det allmänna kartmaterialet inte bör tillkomma bolaget. *Lantmäteristyrelsen* menar att kartmyndigheten åtminstone bör kunna svara för all kommunal service som rör den fotogrammetriska kartläggningen. *Kartverket* påpekar att gränsdragningen mot SRA inte bara bör göras så att dubbelarbeten undviks. Det väsentliga måste vara att kartproduktionen bedrivs på effektivaste sätt.

Andra remissinstanser hävdar att nuvarande ordning för uppdelning av uppgifterna i huvudsak bör bestå. *SRA* menar att kartverksamheten inte bör koncentreras till en myndighet. Det är nödvändigt att det allmänna kartläggningsprogrammet fullföljs, varför kartverket inte bör ägna sig åt uppgifter som ligger utanför detta program. Den principiella uppgiftsfördelningen mellan kartmyndigheten och SRA bör behållas, men vissa förtydliganden är nödvändiga. Den allmänna kartläggningen är enligt SRA av grundläggande natur. Detta gäller dock inte de storskaliga kartorna utanför kretsen av allmänna kartor. De bör behandlas

som fristående kommersiella specialuppdrag. Särtrycksverksamheten bör bedrivas enligt gällande Kungl. Maj:ts brev och i bolagsform. SRA erinrar också om den uppläggning av kartarbeten som förekommer i bl. a. Norge. Där framställs det allmänna kartmaterialet efter upphandling av olika arbetsmoment i fri konkurrens. *Svenska industritjänstemannaförbundet* anser att promemorians förslag till gränsdragning är oklart. Ensamrätten till följdprodukter och den fotogrammetriska verksamheten bör tillkomma SRA. Kartmyndighetens kundinriktade verksamhet bör kunna tillgodoses genom ökad kundservice och utvecklat samarbete med SRA utan att detta behöver medföra något överförande av verksamheter från bolaget till kartmyndigheten.

Statens planverk menar att en klar funktionsåtskillnad måste anges mellan kartmyndigheten och SRA. SRA bör fortfarande svara för de planeringskartor och liknande som framställs med det allmänna kartmaterialet som grund. Kartmyndigheten bör koncentrera sig på de grundläggande kartorna och undvika splittring av resurserna på följdprodukter av olika slag. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län,* som tillhör de remissorgan som anser att SRA bör upphöra med fotogrammetrisk verksamhet, finner det lämpligt att SRA fortsätter med särtrycksverksamhet.

SRA betonar att det är väsentligt att en klar åtskillnad görs mellan ämbetsuppgifter och affärsverksamhet i kartverksamheten. Från denna utgångspunkt vill man motivera en relativt stor insats från bolaget i den allmänna kartverksamheten. *Svenska konsulterande ingenjörers förening* menar med liknande utgångspunkter att hänsyn bör tas bl. a. till landets totala produktionskapacitet och till avnämarnas möjligheter att upphandla önskade produkter i fri konkurrens mellan skilda producenter. Föreningen menar att kartmyndigheten inte bör inneha monopolställning i fråga om produktion av allmänna kartor och mätningar utan för varje led i processen genom upphandlingsförfarande inköpa produkter och tjänster där så är möjligt hos andra producenter i landet. Den nya kartorganisationens uppgifter bör i första hand koncentreras till myndighetsfunktioner och produktion av allmänna kartor och allmänna geodetiska mätningar.

Promemorians förslag om hur tryckning och distribution av allmänna kartor bör organiseras har i stort sett accepterats av remissinstanserna. Enligt *riksrevisionsverket* bör dock förhållandet mellan den nya kartmyndigheten och SRA i fråga om distribution, lagerhållning och marknadsföringsåtgärder tas upp till förnyad prövning. I huvudsak samma synpunkter framförs av *statskontoret. Kartverket* anser att man kan överväga även andra vägar för distribution än genom SRA, speciellt av ekonomiska kartan. Kartverket menar vidare att frågan om vem som skall bestämma upplagans storlek inte kan avgöras förrän fullständig uppgörelse om det ekonomiska avräkningssystemet mellan kartmyndig-

heten och SRA kommit till stånd. *SRA* tillstyrker att upplagebesluten fattas av SRA liksom att marknadsföring och lagerhållning sker enligt promemorians förslag. Tryckning genom anbud även i fortsättningen tillstyrks av bl. a. *SRA* och *ÖB*. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser att det bör övervägas att föra över distributionen av allmänna kartor till kartmyndigheten.

Det förslag om vissa friare regler för utnyttjande av det allmänna kartmaterialet som föreslås i promemorian tillstyrks från många håll. *Svenska kommunförbundet* menar att SRA:s ensamrätt hindrar ett rationellt utnyttjande av kartorna i den kommunala planeringen och att detta föranleder betydande dubbelarbete. Liknande synpunkter framförs från statligt håll som motiv för friare regler, bl. a. av *ÖB*, *statens vägverk*, *lantbruksstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *vissa ledamöter i kartverkskommissionen* samt *länsstyrelserna i Kronobergs*, *Kalmar*, *Malmöhus*, *Göteborgs och Bohus* och *Norrbottens län*. *Ett tiotal kommuner* uttrycker liknande åsikter. De flesta av dessa remissinstanser jämte *lantmäteristyrelsen* hävdar att kommunerna i fråga om vidareutnyttjande av det allmänna kartmaterialet och ersättning härför bör likställas med statliga myndigheter. *Kartverket* hävdar att kartmyndigheten bör kunna erbjuda biprodukter till de allmänna kartorna i samband med den allmänna kartläggningen. Kartmyndigheten bör därför ha rätt till vidareutnyttjande för följdproduktion. Liknande synpunkter framförs — förutom av remissinstanser som förordat att SRA:s hela kartverksamhet inordnas i kartmyndigheten — av bl. a. *lantbruksstyrelsen* och *skogsstyrelsen*. *Några kommuner* vill ha formerna för ett materialutbyte mellan kommun och kartmyndighet klarlagda.

De föreslagna principerna för prissättning av allmänna kartor har fått ett blandat mottagande. *Kartverket* tillstyrker principerna och menar att distributions- och tryckningskostnaderna måste redovisas för kartmyndigheten bättre än f. n. Kartmyndigheten bör få tillgång till täckningsbidraget till grundkostnaderna för kartläggningen. *SRA* hävdar att överskott i bolagets karthantering bör levereras till statsverket enligt särskilda regler liksom f. n. *ÖB* anser det verklighetsfrämmande med en hög avgiftsfinansiering för den allmänna kartläggningen. Målet bör vara att täcka endast tryckning- och distributionskostnader. Liknande tankegångar framförs av *skogsstyrelsen*. Vikten av att hålla låga kartpriser framhålls av många remissinstanser. En ändring av prisrelationerna mellan de olika kartserierna, innebärande att ekonomiska kartan får ett relativt sett lägre pris än de andra, förordas av *lantmäteristyrelsen*, *statens planverk* och *riksantikvarieämbetet*. *Lantmäteristyrelsen* hänvisar till att det med avseende på fastighetsindelningen ajourförda svarttrycket av ekonomiska kartan (fastighetskartan) är ett eftersökt alternativ till ekonomiska kartan och framhåller att en avstämning bör ske mellan dessa två kartprodukter. Utnyttjandet

av allmänt kartmaterial för redovisning i rapporter o. d. bör förenas med låga kostnader eller ske helt fritt enligt bl. a. *statens planverk* och *länsstyrelsen i Uppsala län.*

ÖB anser att statsverksrabatten tills vidare bör behållas. *Lantbruksstyrelsen* och *skogsstyrelsen* avstyrker att gratisutdelningen av kartexemplar slopas.

Vad beträffar planeringen av den allmänna kartläggningen understryker *Svenska kommunförbundet* och *skogsstyrelsen* att behovet av aktuellt kartmaterial är större än vad som f. n. kan tillgodoses genom den allmänna kartläggningen. Särskilt påpekas att revideringen av föråldrat kartmaterial bör påskyndas. Enligt *kommunförbundet* bör detta ske särskilt med avseende på tätortsområdena. *Naturvårdsverket* önskar att förstagångsutgivningen påskyndas. *Lantmäteristyrelsen* tillstyrker att ny kartplan utarbetas av lantmäteristyrelsen och kartverket i samråd, medan *kartverket* anser att en ny kartplan bör utarbetas genom en parlamentarisk utredning. *ÖB* motsätter sig fördröjande omprövning av planlagd utgivning av topografiska kartan och översiktskartorna. Flera remissinstanser påpekar samordningsbehov mellan ny registerkarta och ekonomiska kartan vid den förnyade långsiktiga planläggningen av kartverksamheten.

Liksom i remissyttrandena över registerkarteutredningen framhålls behovet av anvisningar för en ny registerkarta. Vidare påpekas att kraven på en sådan karta inte får ställas högre än vad ändamålet kräver. Det anses allmänt att lantmäteristyrelsen bör utarbeta förslag till anvisningar. *Kartverket* och *Sveriges lantmätareförening* anser att anvisningarna bör utarbetas i samråd med kartverket. *Växjö* och *Lunds kommuner* anser att Svenska kommunförbundet bör delta i anvisningsarbetet. *Statens planverk* instämmer i utredningsförslaget att föreskrifterna för registerkartan bör fastställas av Kungl. Maj:t. *CFD* framhåller behovet av kartunderlag för registerkartverket och anger att en ömsesidig anpassning av arbetet med att bygga upp det nya fastighetsregistret och nyutgivningen och revideringen av den ekonomiska kartan är nödvändig.

Frågan om kartmyndighetens organisation behandlas i allmänhet relativt översiktligt i remissyttrandena. Endast ett fåtal remissinstanser har gått närmare in på promemorians förslag till indelning av centralorganet i arbetsenheter. Mera ingående synpunkter på promemorians förslag till uppbyggnad av centralorganet lämnas av *lantmäteristyrelsen* och — beträffande sekretessgranskningens och den militära kartförsörjningens ställning — av *ÖB*. Från övriga remissinstanser förekommer uttalanden i delfrågor.

Många remissinstanser ifrågasätter om inte en överflyttning av vissa funktioner från centralorganet till regionala eller lokala organ bör äga rum. Denna mening framförs av bl. a. *lantmäteristyrelsen, kartverket,*

länsstyrelserna i Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands, Västerbottens och *Norrbottens län, Malmö kommun, Statstjänstemannaförbundet, TCO* och *Sveriges lantmätareförening.* Flera av dessa remissinstanser framhåller att frågan bör besvaras i god tid före omlokaliseringen till Gävle. Därigenom kan uppstå flera flyttningsalternativ för berörd personal och flera på varandra följande omflyttningar kan undvikas. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att en sådan omflyttning inte är helt lämplig med hänsyn till behovet av specialister för denna typ av kartverksamhet. Storleken och inriktningen av tänkta omflyttningar behandlas inte närmare i remissyttrandena. *SRA* menar att personalstyrkan rent allmänt kan skäras ned vid kartmyndigheten.

En i flera yttranden, bl. a. från *statens planverk, lantmäteristyrelsen, länsstyrelsen i Malmöhus län* och *Karlstads kommun* framförd synpunkt är att fastighetsbildning och andra fastighetsfrågor bör ges en ställning i organisatoriskt hänseende som motsvarar dessa ämnesområdens stora andel och vikt i den nya myndighetens verksamhet. Förslaget till indelning i huvudenheter lämnas utan erinran av bl. a. *kartverket.* Tveksamhet till en uppdelning av kartfrågorna mellan en kartenhet och en produktionsenhet uttrycks av *länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar kommun* och *Svenska kommunal-tekniska föreningen.*

Lantmäteristyrelsen anser att den föreslagna indelningen i arbetsenheter inte är den allra lämpligaste. Några krav som enligt styrelsen bör ställas på organisationen är att myndighetens olika fackområden bör företrädas av enheter som i stort sett motsvarar de nuvarande fackbyråerna inom lantmäteristyrelsen och kartverket, att tillräckligt utrymme bör ges både för utvecklingsverksamhet och effektiv produktion på kartsidan, att centralorganets kontakter utåt och i förhållande till andra organisationsdelar måste uppmärksammas och att det ges plats för någon form av befattningshavare mellan verkschef och byråchef. Dessa krav kan enligt styrelsen säkerligen tillgodoses tillfredsställande i olika organisatoriska lösningar. De leder emellertid till vissa förslag till justeringar i promemorians förslag. Särskilda huvudenheter — avdelningar — för administration och produktion tillstyrks. Inrättandet av de övriga två föreslagna huvudenheterna anses emellertid vara diskutabelt. De främsta skälen anges vara att erforderliga kontaktvägar mellan de olika fackområdena lämpligen går mellan underenheter — byråer — och att ämnesområdena för de två huvudenheterna blir så omfattande att det är svårt att som chefer för dessa avdelningar få personer som i kunskaps- och erfarenhetshänseende fullständigt behärskar vardera ämnesområdet. Fackbyråerna bör därför inte inordnas i avdelningar utan direkt underställas verksledningen. För att tillgodose krav på smidig beslutsordning i ärendehandläggningen, samordning av viktigare frågor mellan fackbyråerna och samlade kontakter utåt är den bästa lösningen enligt lantmäteristyrelsen att en tjänst som överdirektör inrättas jämte generaldirektören.

I fråga om indelning i byråer föreslår lantmäteristyrelsen också vissa ändringar i förhållande till promemorians förslag. Huvudenheten för administration bör indelas i en planeringsbyrå, en allmän byrå och en ekonomibyrå. Den nuvarande indelningen inom lantmäteristyrelsen i byråer för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och fastighetsvärdering bör bestå och den särskilda utvecklingsenheten för det nya fastighetsregistret bör behållas tills vidare. För kart- och mätningsteknik föreslås tre byråer, nämligen en för vardera av ämnesområdena kartografi med fotogrammetri, geodesi samt databehandling. Datafrågorna förutsätts omspänna hela centralorganets behov. Direkt till generaldirektören föreslås knutna ett kansli, ett revisionskontor och en militärassistent.

Statskontoret framhåller att väsentliga uppgifter för kartmyndigheten blir långsiktsplanering och samordning av rikets kartproduktion och fastighetsbildningsverksamhet — bl. a. samverkan med kommunernas lantmäteriverksamhet — samt annan övergripande utredningsverksamhet inbegripet ADB-utveckling. Av den redovisade organisationsskissen framgår enligt statskontoret inte hur dessa arbetsuppgifter kommer att organisatoriskt förankras. Ett alternativ, som statskontoret vill föra fram, är att dessa arbetsuppgifter sammanförs till en särskild enhet, förslagsvis betecknad enheten för planering och utveckling. En sådan enhet bör enligt statskontorets mening utformas som en central stabsenhet under verksledningen. I konsekvens härmed bör huvuduppgifterna för den i promemorian skisserade administrativa enheten vara ekonomi- och budgetfrågor samt personaladministration. Enligt statskontoret bör kartmyndigheten också ha ett revisionskontor som placeras som stabsorgan under verksledningen.

Totalförsvarets intressen i kartverksamheten har enligt *ÖB* inte beaktats tillräckligt i promemorians förslag. Organisatoriskt bör uppmärksammas militärassistentens dubbla egenskap av företrädare för en organisation utanför verket — krigsmakten — och chef för en enhet inom detta. Som försvarets man bör han betraktas som ÖB:s representant inför verkschefen. Han bör därför stå fri i förhållande till kartmyndighetens enhetschefer och vara direkt föredragande för myndighetschefen. ÖB yrkar att försvarsenheten under ledning av militärassistenten får en i förhållande till dagsläget i princip oförändrad ställning inom myndigheten.

Frågan om representation av olika kartintressen i det nya verkets styrelse eller på annat sätt har berörts av många remissinstanser. Principen med lekmannastyrelse och kommunrepresentation lämnas i huvudsak utan erinran. *Några ledamöter i kartverkskommissionen* anser att alla intressen inte tillgodoses i en renodlad lekmannastyrelse. *ÖB* menar att totalförsvaret bör företrädas i styrelsen och att tillsättning av denna representation bör ske på förslag av ÖB. Liknande synpunkter

framförs av *kartverket*. *Statsanställdas förbund*, *Statstjänstemannaförbundet* och *TCO* hävdar att de anställda bör ha representation i styrelsen. De två sistnämnda anser att denna representation bör ske genom de fackliga organisationerna. *Lantbruksstyrelsen* anser att lantbruksintressena bör representeras i styrelsen och *skogsstyrelsen* har samma synpunkter beträffande skogsbruksintressena. *Svenska kommunförbundet* hävdar att styrelsen bör ha kommunal anknytning i samma utsträckning som lantmäteristyrelsen nu har.

Från *lantmäteristyrelsen* och *kartverkskommissionen* föreslås att ett särskilt kartråd knyts till verksledningen för att ge denna synpunkter i vissa kartfrågor. Vad beträffar kartbehoven för planeringsändamål verkar sedan något år tillbaka en särskild arbetsgrupp med representanter för lantmäteristyrelsen, statens naturvårdsverk, statens planverk och kartverket. Enligt *planverket* bör denna grupp bestå. Frågan uppmärksammas också av *statskontoret* och *lantmäteristyrelsen*.

Beträffande tidsperspektivet för omorganisationen och behovet av fördjupade utredningar till grund härför har de närmast berörda instanserna lämnat vissa synpunkter. *Lantmäteristyrelsen* nämner behov av medverkan i utredningsarbetet från civildepartementet och föreslår att beslut föreligger i fråga om omorganisationen senast i mitten av år 1974. *Kartverket* efterlyser utredningar snarast under medverkan från statskontoret, riksrevisionsverket, m. fl. Fastställandet av organisationen bör ske i god tid före utflyttningen. *SRA* önskar delta i de ytterligare överläggningar och utredningar som behövs för kartreformen. *Statstjänstemannaförbundet*, *TCO* och *Sveriges lantmätareförening* anser att representanter för personalorganisationerna bör få tillfälle att följa det fortsatta arbetet.

Beträffande kartmyndighetens benämning framförs förslag i flera av remissyttrandena. Benämningen statens lantmäteriverk föreslås av *lantmäteristyrelsen*, *länsstyrelserna i Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands* och *Västerbottens län* samt *Sveriges lantmätareförening*. *Svenska kommunal-tekniska föreningen* menar att centralorganet bör benämnas lantmäteristyrelsen. Att en benämning bör ha anknytning till verkets fastighetsrättsliga och fastighetstekniska verksamhet framhålls av flera remissinstanser. Benämningen kartmyndigheten avvisas.

Departementschefen

Vid behandlingen av anslagen till kartverket för verksamhetsåret 1972 anmälde jag att en beredning borde ske av det utrednings- och remissmaterial i olika kartfrågor som fanns eller beräknades komma fram under nära förestående tid (prop. 1971: 1 bil. 14 s. 130—132). En sådan beredning har slutförts under våren 1972. Beredningens re-

sultat har redovisats i promemorian Statlig kartverksamhet. Promemorian har remissbehandlats.

Det utrednings- och remissmaterial som legat till grund för beredningen har berört fyra delområden inom kartverksamheten, nämligen den fotogrammetriska beställningsproduktionen, prissättningen och vissa andra frågor rörande det allmänna kartmaterialet, den långsiktiga planeringen av den allmänna kartläggningen samt en ny registerkarta. Jag har tidigare i korthet redogjort för de förslag som lagts fram och remissyttrandena över dessa. Den inom civildepartementet genomförda beredningen har emellertid haft ett mer långtgående syfte än att enbart behandla dessa enskilda områden inom kartverksamheten. Syftet har varit att i ett sammanhang få en mer övergripande behandling av frågorna *om inriktningen av och formerna för* den statliga kartverksamheten. Möjligheterna att bättre samordna skilda uppgifter i samband med den statliga kartproduktionen har särskilt övervägts. Beredningen har skett med utgångspunkt också i de delvis nya förutsättningar som beslut av riksdagen åren 1970 och 1971 om ny organisation för lantmäteriverksamheten innebär.

Lantmäteristyrelsen och kartverket tillhör de myndigheter som enligt statsmakternas beslut skall omlokaliseras. Båda verken skall flytta till Gävle. Planeringen för omlokaliseringen bygger på förutsättningen att flyttning skall ske under sommaren 1975. Kungl. Maj:t har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att uppföra en för de båda verken gemensam ämbetsbyggnad. Det är angeläget, särskilt med hänsyn till den planering i olika avseenden som måste ske inför omlokaliseringen, att riktlinjer för lantmäteriets och kartverkets kartverksamhet på längre sikt läggs fast så snart som möjligt. Även om de åtgärder som jag kommer att förorda i det följande endast i mindre grad torde komma att påverka frågan om anslag m. m. för verksamheterna under budgetåret 1973/74, vill jag anmäla frågan om sådana riktlinjer nu.

Jag har i tidigare sammanhang pekat på kartläggningens betydelse för det moderna samhällets utveckling. Tillförlitligt och för olika ändamål anpassat kartmaterial är en nödvändig förutsättning för många verksamheter i samhället. Behovet av storskaliga kartor är särskilt framträdande i tätortsområdena, för planering av tätorters utveckling, för fastighetsbildning och för byggande. Småskaliga kartor behövs över hela landet, bl. a. för den översiktliga planeringen och för den militära kartförsörjningen. De synpunkter som förts fram i samband med kartfrågornas beredning i departementet visar att det behövs insatser inom alla skalområden för att samhällets och samhällsmedborgarnas kartbehov skall tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Vad som framkommit visar enligt min mening också att en bättre kartförsörjning kan nås utan att nuvarande gränser för statligt och kommunalt ansvar inom kartläggningen ändras.

Mot bakgrund av synpunkter på kartverksamhetens lämpliga ordnande, som förts fram i samband med de tidigare utredningarna, lämnas i promemorian förslag som syftar till att främja samordningen i verksamheten och nå förbättringar inom kartförsörjningen i stort. I organisatoriskt avseende föreslås att den statliga lantmäteriorganisationen och kartverket, med i princip oförändrade arbetsuppgifter, förs samman i en gemensam organisation — i promemorian benämnd kartmyndighet. I syfte att få till stånd en bättre samordning mellan myndighetens kartverksamhet och den kartproduktion som förekommer inom bl. a. kommunerna anses regelbundna överläggningar mellan myndigheten och kartavnämarna böra komma till stånd länsvis. Sådana överläggningar anses kunna bli särskilt betydelsefulla under perioder då mer omfattande omarbetning av det allmänna kartmaterialet kan planeras in. Möjligheterna att genom variation i kartornas utformning nå ett till de lokala förhållandena väl anpassat kartmaterial anges böra ägnas särskild uppmärksamhet i dessa sammanhang.

Promemorians förslag bemöts nästan genomgående positivt av remissinstanserna. Också jag finner förslagen välgrundade och kan ansluta mig till de riktlinjer för kartverksamhetens ordnande som dragits upp i promemorian. Det är självfallet angeläget med hänsyn till den omfattning som kartverksamheten har — de årliga kostnaderna för det slags kartor som behandlats i promemorian torde överstiga 100 milj. kr. — att verksamheten samordnas på lämpligt sätt. Jag tänker då inte bara på en teknisk produktionssamordning inom kartframställningen, utan också på sådan samordning i planeringen av kartverksamheten som särskilt tar sikte på möjligheterna att samordna produktionsinsatser som behövs för skilda samhälleliga verksamhetsfält. Så kan t. ex. många gånger en viss karttyp utformas så att den kan komma till användning i flera, skilda verksamheter. I andra fall kan samma grundmaterial utnyttjas för skilda kartprodukter. En sådan samordning förekommer redan i viss utsträckning. Beträffande den allmänna kartläggningen har Kungl. Maj:t i 1966 års kartbrev föreskrivit att den civila och militära kartförsörjningen i fredstid skall samordnas genom att så långt möjligt samma karttyper utnyttjas för civilt och militärt bruk. Samordningen mellan olika slag av storskalig kartläggning och mellan sådan kartläggning och den översiktliga kartläggningen är emellertid inte lika utvecklad. Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på att vissa möjligheter finns att använda samma grundmaterial för framställning av kartor i olika skalor.

I samband med att statsmakterna tog ställning till riktlinjerna för den omorganisation av lantmäteriverksamheten som nyligen har genomförts, behandlades olika frågor om mätnings- och kartverksamhet. Behovet av en samordning av dessa verksamheter uppmärksammades därvid. En tidigare indelning inom lantmäteristyrelsen i en enhet för

tillsyns- och serviceuppgifter rörande den mätnings- och kartverksamhet som utförs i kommunal regi och en enhet för den statliga lantmäteriorganisationens mätningstekniska verksamhet slopades. Enheterna fördes i den nya styrelsen samman i en enhet, en teknisk byrå. På länsplanet tillades överlantmätaren vidgade samordnings- och serviceuppgifter inom mätnings- och kartområdet. För dessa uppgifter förstärktes överlantmätarmyndigheterna med ett tjugotal kvalificerade tjänster. Avsikten med utbyggnaden av lantmäteriorganisationen på länsplanet var bl. a. att nå en bättre samordning mellan de statliga och de kommunala mätnings- och kartarbetena i länen. En sammanslagning av lantmäteriet och kartverket främjar möjligheterna också till en sådan samordning av kartverksamheten och ligger således helt i linje med de principer som varit vägledande för lantmäteriverksamhetens omorganisation. Förslaget om sammanslagning av de båda verken har tillstyrkts av både lantmäteristyrelsen och kartverket. Jag förordar att en sådan sammanslagning sker.

De riktlinjer för lantmäteriverksamheten som nyligen har lagts fast medger olika organisationslösningar beträffande den kommunala mätnings- och kartverksamheten. Kommunerna ombesörjer i många fall denna verksamhet genom egna organ eller genom anlitande av konsulter. Kommunerna skall emellertid också kunna påräkna att de statliga lantmäteriorganen lämnar service i dessa hänseenden. Erfarenheterna från den tid som har förflutit sedan omorganisationen genomfördes visar att denna ordning fungerar väl. Promemorians förslag om regelbundna överläggningar länsvis mellan den nya kartmyndigheten och bl. a. kommunerna torde i tillräcklig grad säkra att en lämplig samordning mellan statlig och kommunal kartverksamhet kommer till stånd. Den nuvarande principiella fördelningen av ansvar för kartfrågorna mellan staten och kommunerna synes alltså inte behöva ändras. De riktlinjer för kartverksamhetens ordnande som jag förordar innebär att den nya organisationen, vid sidan av de uppgifter som hänger samman med den allmänna kartläggningen eller med fastighetsbildning och annan verksamhet som åvilar de lokala lantmäteriorganen, skall lämna service i fråga om grundläggande mätnings- och kartläggningsverksamhet samt verka för samordning av sådan verksamhet. Av vad jag har anfört om betydelsen av samordning av kartverksamheten torde framgå att nära kontakt behöver hållas med också ett flertal centrala myndigheter och organ.

Den nya myndighetens verksamhet bör enligt promemorian inriktas på kartfrågor av grundläggande karaktär. Med grundläggande kartläggning förstås i promemorian i princip sådan kartläggning som syftar till att i ett sammanhang tillgodose flera verksamheters grundläggande och kontinuerliga kartbehov. Den allmänna kartläggningen och framställning av primärkartor är exempel på kartläggning som promemorian

betecknar som grundläggande. Kartuppgifter av annan än grundläggande natur anses däremot alltjämt böra handhas av Svenska reproduktions aktiebolaget (SRA). På ett liknande sätt som f. n. bör bolaget tillerkännas rätt att för sådan kartproduktion mot ersättning utnyttja det allmänna kartmaterialet. De gränser som gäller i detta hänseende mellan lantmäteriet, kartverket och SRA behöver underkastas vissa jämkningar med hänsyn till att kartmyndigheten bör få en mer direkt kundinriktad verksamhet. Den nuvarande principiella uppgiftsfördelningen synes emellertid kunna behållas. I fråga om det allmänna kartmaterialets utnyttjande föreslås vidare i promemorian att en generell rätt ges åt statliga organ att för redovisningar i rapporter och liknande mångfaldiga det allmänna kartmaterialet.

Jag finner den föreslagna principiella gränsdragningen mellan den nya organisationens och SRA:s verksamheter ändamålsenlig. Jag kan också ansluta mig till promemorians mening att nuvarande system för de allmänna kartornas tryckning och distribution skall bestå. Tryckningen av kartorna sker genom upphandling, medan SRA svarar för distributionsuppgifterna. Om riksdagen godtar de redovisade riktlinjerna för verksamhetens uppdelning ankommer det på Kungl. Maj:t att reglera den närmare gränsdragningen mellan den nya myndigheten och SRA. Enligt många remissinstanser bör den i promemorian föreslagna rätten för statliga myndigheter att för rapporter o. d. — inom ramen för tjänsteåligganden — mångfaldiga det allmänna kartmaterialet utvidgas ytterligare till att gälla för även kommunala organ. Jag avser att återkomma till Kungl. Maj:t i dessa frågor.

Prissättningen på de allmänna kartorna är enligt promemorian en nästan uteslutande statsintern angelägenhet. I promemorian fästs emellertid uppmärksamhet på att en förhållandevis hög avgiftsfinansiering kan ge lämplig ledning för verksamhetens inriktning och påverka produktutformningen. Alltför höga priser kan å andra sidan motverka en lämplig spridning av kartorna. Enligt promemorian bör målet för prissättningen vara att, med beaktande av att en tillfredsställande spridning erhålls, få alla tryckning- och distributionskostnader täckta samt största möjliga bidrag till produktionskostnaderna i övrigt. Jag delar denna uppfattning. Liksom f. n. bör prisnivån på kartorna fastställas av Kungl. Maj:t, medan de direkta prisbesluten bör ankomma på myndigheten. Kungl. Maj:t har den 8 december 1972 på min föredragning anbefallt kartverket att genomföra en viss uppjustering av de nuvarande kartpriserna från ingången av år 1973.

Enligt de planer som tidigare redovisats för riksdagen beräknas förstagångsutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartserierna kunna avslutas år 1978. Planeringen för den revideringsverksamhet m. m. som med allt större resurser kan sättas i gång efter hand bör ske med utgångspunkt i de förslag om kartverksamhetens ordnande som jag

har förordat i det föregående. En förbättrad statlig-kommunal samordning kan påverka verksamhetens inriktning. Tillgång till regionala och lokala organ inom den nya organisationen ökar möjligheterna att ajourföra kartorna med avseende på de viktigaste uppgifterna och att genomföra revideringar med kortare tidsmellanrum. Det kan också visa sig lämpligt att kartornas revidering samordnas områdesvis med att den pågående fastighetsregisterreformen genomförs. Hithörande frågor behöver studeras närmare innan någon mer allmän plan för revideringsverksamheten kan utarbetas. Vissa undersökningar härvidlag har satts i gång.

Kungl. Maj:t har uppdragit åt lantmäteristyrelsen att vidare behandla frågan om den tekniska utformningen av en ny registerkarta.

Den organisation som bildas genom sammanslagning av lantmäteriet och kartverket kommer att handha frågor om fastighetsbildning och fastighetsregistrering samt om mätning och kartläggning av grundläggande natur. Det nya verket bör — i likhet med vad som f. n. gäller beträffande lantmäteriet — organiseras i tre nivåer, ett centralorgan, i varje län en överlantmätarmyndighet samt lokalt fastighetsbildningsmyndigheter. Vad angår frågan om centralorganets benämning bör, såsom många remissinstanser framhållit, stort avseende fästas vid att namnet så långt möjligt återspeglar hela verksamheten. Jag förordar benämningen statens lantmäteriverk.

Förslaget att det nya verket skall ledas av en styrelse med bred samhällsförankring har tillstyrkts av de remissinstanser som särskilt behandlat denna fråga. Jag finner med hänsyn till verksamhetens servicekaraktär, bl. a. på mätnings- och kartsidan gentemot kommunerna, förslaget välmotiverat och förordar att det genomförs. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om styrelsens sammansättning.

Promemorians förslag om att den nuvarande kartverkskommissionen skall avvecklas i samband med omorganisationen har inte mött några erinringar hos remissinstanserna. Ett par remissinstanser har föreslagit att kommissionen skall ersättas av ett särskilt kartråd. Även jag anser att kommissionen bör avvecklas. Jag är inte beredd att nu ta ställning till om ett särskilt kartråd behövs. Jag vill emellertid som min mening framhålla att det är väsentligt att försvarets intressen i kartverksamheten inom myndigheten kan bli företrädda på lämpligt sätt.

För chefen för verket bör inrättas en ordinarie tjänst med beteckningen p. Verkschefen bör ingå i styrelsen som ordförande.

För ställningstagande till frågan om i vilken utsträckning centralt stationerad fältpersonal bör föras över till regionala organ behövs ytterligare undersökningar.

Som i promemorian utan gensaga från remissinstanserna har föreslagits bör centralorganets organisation bygga på en uppdelning efter ärendenas sakliga natur. Fyra huvudenheter föreslås, en administrativ enhet,

en fastighetsenhet, en kartenhet och en produktionsenhet. Indelningen godtas i allmänhet av remissinstanserna. Lantmäteristyrelsen anser emellertid att vissa justeringar bör göras. Styrelsen tillstyrker förslaget i vad avser enheterna för administration och produktion. Inrättandet av de två andra enheterna finner emellertid styrelsen vara diskutabelt, främst av de skälen att erforderliga kontaktvägar mellan de olika fackområdena lämpligen bör gå mellan underenheterna och att ämnesområdena för de två huvudenheterna blir så omfattande att det är svårt att som chefer för dessa få personer som fullständigt behärskar hela ämnesområdena. Fackenheterna bör därför inte inordnas i större enheter utan direkt underställas verksledningen. För att tillgodose kraven på en smidig beslutsordning i handläggningen av ärenden, samordning av viktigare frågor mellan fackenheterna och samlade kontakter utåt är den bästa lösningen enligt lantmäteristyrelsen att en särskild tjänst som överdirektör inrättas. Ett par remissinstanser uttrycker tveksamhet till en uppdelning av kartfrågorna mellan en kartenhet och en produktionsenhet.

Med anledning av vad lantmäteristyrelsen har anfört vill jag framhålla att påtagliga samband finns mellan de verksamheter som enligt promemorians förslag avses ingå i resp. enhet — inom fastighetsenheten mellan fastighetsbildning, fastighetsregistrering och fastighetsvärdering, inom kartenheten mellan geodesi, fotogrammetri och kartografi. Lantmäteristyrelsens uppfattning att en lämplig samordning av verksamheterna skulle motverkas genom att de förs samman till avdelningar kan jag inte dela. En sådan ordning är i stället enligt min mening med hänsyn till verksamheternas omfattning den mest ändamålsenliga.

Huvudenheterna inom centralorganet bör vara avdelningar.

Inom huvudenheterna bör enligt promemorian en underindelning ske på följande sätt. Inom administrativa enheten bör finnas enheter för verksamhetsplanering, ekonomiärenden och personalärenden. Fastighetsenheten bör delas in i enheter för fastighetsbildning, fastighetsvärdering och fastighetsregistrering. Inom kartenheten bör finnas en enhet för geodesi och databehandling, en enhet för fotogrammetri och en enhet för kartografi. De uppgifter som utförs inom den nuvarande militärenheten vid kartverket anses kunna antingen organiseras i en fristående enhet vid sidan av de tre nämnda eller föras in under den kartografiska enheten. Den organisatoriska indelningen inom produktionsenheten har föreslagits ske efter behandlingsställen, huvudsakligen enligt produktionsprocessen för den allmänna kartläggningen.

Promemorians förslag möter i allmänhet inte några mer principiella invändningar från remissinstanserna. Avvikande synpunkter anförs huvudsakligen i detaljfrågor. Jag uppfattar de förslag beträffande enheterna inom administrativa avdelningen som lantmäteristyrelsen fört fram närmast som en fråga om ändrade benämningar på enheterna och kan ansluta mig till styrelsens förslag. Jag kan också biträda styrelsens me-

ning att en särskild utvecklingsenhet för frågor som hänger samman med det nya fastighetsregistret t. v. skall finnas inom centralorganet. Jag delar statskontorets uppfattning att långsiktig planering, samordning av den statliga kart- och fastighetsbildningsverksamheten med bl. a. kommunernas lantmäteriverksamhet och annan övergripande utrednings- och planeringsverksamhet blir väsentliga uppgifter inom den nya organisationen. Dessa uppgifter bör så långt möjligt hållas samman och ingå i den föreslagna enheten för planering. De nära sambanden mellan de uppgifter som sålunda tillkommer denna enhet och sådan planering som måste bedrivas i fråga om personal och ekonomi m. m. vid enheter inom den administrativa avdelningen bör enligt min mening föranleda att enheten organisatoriskt knyts till denna avdelning. Vad överbefälhavaren anfört om totalförsvarets intressen i kartverksamheten leder enligt min mening till slutsatsen att en särskild försvarsenhet bör finnas inom centralorganet. Också i detta fall bör enhetens inplacering avgöras utifrån de samband som finns mellan enhetens uppgifter och verksamheter vid andra enheter inom centralorganet. De uppgifter som bör ankomma på försvarsenheten, såväl planering som sekretessgranskning m. m., talar för att enheten organisatoriskt nära anknyts till de enheter inom myndigheten, inom vilka frågor om kartplanering och kartproduktion handläggs. Försvarsenheten bör enligt min mening ingå som en självständig enhet i kartavdelningen. Genom föreskrift i instruktion eller på annat lämpligt sätt bör läggas fast att chefen för försvarsenheten skall vara föredragande inför verkschefen i viktigare frågor som faller inom enhetens ämnesområde.

Enligt planer som föreligger skall inom lantmäteristyrelsen finnas en för de myndigheter som skall omlokaliseras till Gävle gemensam redovisningscentral. Denna central bör knytas till den administrativa avdelningen.

Det förslag till indelning inom avdelningarna som jag sålunda förordar innebär sammanfattningsvis följande. Administrativa avdelningen bör bestå av en allmän enhet, en ekonomienhet, en planeringsenhet och en redovisningscentral. Inom fastighetsavdelningen bör finnas en fastighetsbildningsenhet, en registerenhet, en värderingsenhet och en utvecklingsenhet. Inom kartavdelningen bör finnas en geodetisk enhet, en fotogrammetrisk enhet, en kartografisk enhet och en försvarsenhet. Indelningen inom produktionsavdelningen bör ske efter behandlingsställen.

Inom centralorganet bör också finnas ett revisionskontor, i organisatoriskt avseende direkt underställt verkschefen.

Den nya organisationen bör träda i funktion den 1 juli 1974.

Jag avser att senare föreslå Kungl. Maj:t att en särskild tillsättningsnämnd utses för de frågor om tjänstetillsättning som uppkommer i samband med omorganisationen. Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Skiss till organisation för centralorganet

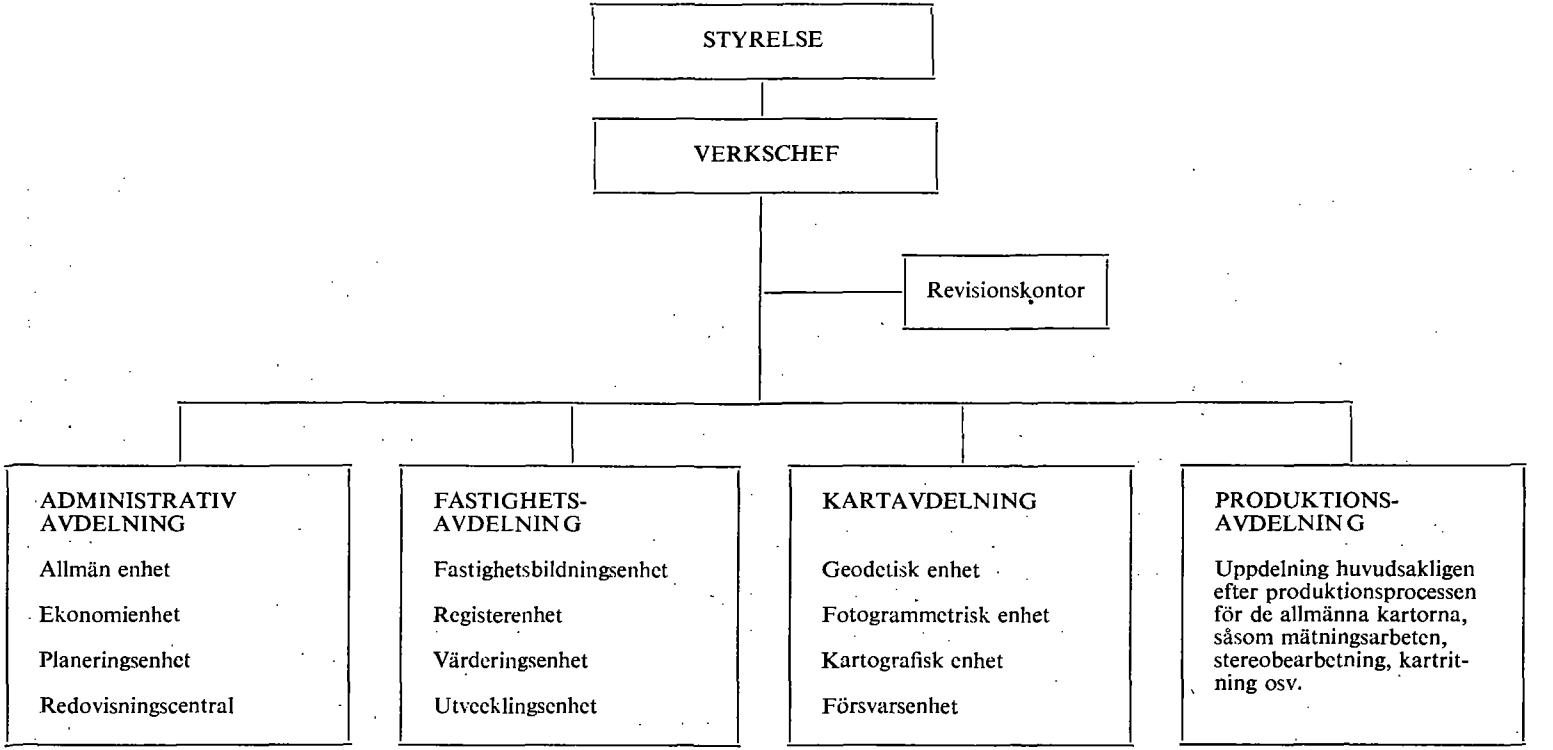

I samband med omorganisationen kan det bli nödvändigt att föra tjänster på övergångsstat och vidta andra övergångsåtgärder. Riksdagens bemyndigande att vidta sådana åtgärder bör därför inhämtas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de i det föregående förordade riktlinjerna för omorganisation av kartverksamheten m. m.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p samt fyra extra ordinarie tjänster som chef för avdelning,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövs i anledning av omorganisationen.

Anslagen till lantmäteriväsendet

I den statliga lantmäteriorganisationen ingår som lantmäterimyndigheter lantmäteristyrelsen, överlantmätarmyndigheterna och fastighetsbildningsmyndigheter. Syftet med de statliga insatserna inom lantmäteriområdet kan sammanfattas på följande sätt.

A. Att under beaktande av samhällets krav på en lämplig disposition av landets jord skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd genom att bilda nya fastigheter för bebyggelse, etablering av företag m. m., genom att förbättra fastighetsbeståndet för exploatering och sanering av bebyggelseområden, för rationalisering av jordbruk och skogsbruk m. m. samt genom att tillskapa sammanslutningar eller annan samverkan mellan fastigheter.

B. Att tillrättalägga oklarheter rörande fastighetsbeståndet genom att avgöra frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och om servitut samt genom att verkställa äganderättsutredningar.

C. Att tillhandahålla data om den fasta egendomen.

D. Att medverka i samhällsbyggandet i övrigt bl. a. genom att biträda kommuner i mätningstekniska och liknande arbetsuppgifter.

Lantmäteriet tillhör de områden som ingår i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för lantmäteriet.

1. Tillsyns-, rådgivnings- och remissverksamhet
2. Förrättnings- och uppdragsverksamhet

Medel till lantmäteriet tas upp under följande fyra anslag.

1. Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter
2. Lantmäteriet: Förrättnings- och uppdragsverksamhet
3. Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet
4. Lantmäteriet: Utrustning

Anslag nr 1 är ett förslagsanslag som finansierar verksamheten i program 1. Anslag nr 2 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 2. Som intäkt under anslaget redovisas dels fakturerade avgifter, dels ianspråktagna medel från bidragsanslaget (nr 3), dels värdet av utförda men ännu ej fakturerade prestationer. Intäkter som svarar mot komplementkostnader levereras in till en särskild inkomsttitel på riksstaten. Anslag nr 3 är ett förslagsanslag med två delposter avseende

a. statsbidrag till sakägares kostnader för lantmäteriförrättningar m. m.

b. kostnader som beror på att nedsatt lantmäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m.

Anslag nr 4 är ett reservationsanslag, som skall finansiera lantmäteriets investeringar i utrustning m. m.

Anslag nr 2 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för förrättnings- och uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behov av rörelsekapital disponerar lantmäteriet en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 20 milj. kr.

D 1. Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter

1971/72	Utgift	16 145 342
1972/73	Anslag	18 385 000
1973/74	Förslag	19 819 000

Programmet Tillsyns-, rådgivnings- och remissverksamhet

Programmet omfattar verksamhet av myndighetskaraktär, i huvudsak följande. Inom lantmäteristyrelsen föreskrifter, råd och anvisningar för lantmäteriverksamheten, utvecklingsarbete rörande metodikfrågor, frågor om fastighetsregistrering samt utredningar m. m. åt domstolar och administrativa myndigheter. Inom överlantmätar- och fastighetsbildningsmyndigheter biträde åt domstolar, medverkan i eller biträde åt andra statliga organ samt kostnadsfri service åt statliga och kommunala organ.

	1971/72	1972/73	1973/74	
	Utfall	Budget	Lantmäteri-styrelsen	Departements-chefen
Resursåtgång i persondagar	45 263	45 000	51 700	46 000
Kostnader	15 031 000	18 431 000	21 968 000	19 819 000
Avgår komplement-kostnader	66 000	46 000	—	—
Summa	**14 965 000**	**18 385 000**	**21 968 000**	**19 819 000**

Lantmäteristyrelsen

Verksamheten inom programmet föreslås få bedrivas med i stort sett samma inriktning och i samma omfattning som under budgetåret 1972/73. Löne- och prisomräkningen på befintliga resurser har beräknats till 1 313 000 kr.

0-alternativet innebär för lantmäteriets del att den kostnadsfria rådgivning m. m. som lämnas åt statliga och kommunala organ måste skäras ner. Med hänsyn till att behovet av sådan service från lantmäteriets sida ökat motsätter sig styrelsen att en sådan åtgärd vidtas.

Enligt föreliggande planer för genomförande av den av statsmakterna beslutade fastighetsregisterreformen skall överföringen av registerinnehållet till ADB-läsligt medium ske med hjälp av minidatorer, stationerade på några ställen i landet. För överföringsarbetet avses två arbetsgrupper organiseras under budgetåret 1973/74. Kostnader härför beräknas till 570 000 kr.

Omlokaliseringen av lantmäteristyrelsen till Gävle väntas medföra stor personalavgång under åren före flyttningen. För att allvarliga störningar i verksamheten ej skall behöva uppstå bör vissa tjänster dubbleras under en övergångstid. Lantmäteristyrelsen bedömer att 18 tjänster bör dubbleras under budgetåret 1973/74. Detta medför en kostnad om 1 500 000 kr.

I enlighet med en av riksrevisionsverket upprättad preliminär plan för redovisningsverksamheten äskar lantmäteristyrelsen medel för anslutning av kartverket till styrelsens redovisningscentral. Styrelsen hemställer vidare om inrättande av en tjänst i Cr 1.

Departementschefen

I samband med att ny fastighetsbildningslagstiftning införts den 1 januari 1972 har lantmäteristyrelsen genomfört en omfattande kursverksamhet för lantmäteriets personal. Verksamheten har till viss del finansierats genom anslag. För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats 514 000 kr. Denna kursverksamhet är nu i huvudsak avslutad. Anslaget för budgetåret 1973/74 kan räknas ned med det nämnda beloppet.

Jag räknar det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till 19 819 000 kr. Jag har därvid beräknat bl. a. ytterligare 570 000 kr. för arbetet med det nya fastighetsregistret och 100 000 kr. för dubblering av tjänster.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 19 819 000 kr.

D 2. Lantmäteriet: Förrättnings- och uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	0
1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Programmet Förrättnings- och uppdragsverksamhet

Programmet omfattar den del av lantmäteriverksamheten för vilken utgår ersättning till statsverket enligt lantmäteritaxan. Taxan är i princip avsedd att täcka lantmäteriets självkostnader för verksamheten. Viss del av verksamheten är dock subventionerad och finansieras med driftbidrag.

	1971/72	1972/73	1973/74	
	Utfall	Beräknat	Lantmäteri-styrelsen	Departements-chefen
Kostnader	84 709 000	92 759 000	95 650 000	95 650 000
Intäkter[1]	81 023 000	94 237 000	95 650 000	95 650 000
Resultat	— 3 686 000	+ 1 478 000	—	—
Driftbidrag	14 745 000	7 295 000	11 029 000	9 686 000

[1] Inkl. driftbidraget

Utvecklingen och sammansättningen av det till verksamheten under programmet utgående driftbidraget och anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet beräknas bli följande.

Delpost	1972/73	1972/73	1973/74	
	Anvisat	Beräknat	Lantmäteri-styrelsen	Departements-chefen
		1 000-tal kr.		
Statsbidrag till sakägares kostnader för lantmäteriförrättningar m. m.	800	1 000	1 000	1 000
Därav som utbetalas av länsstyrelsen	(400)	(400)	(400)	(400)
Kostnader som beror på att nedsatt lantmäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m.	7 200	7 295	7 343	6 000
Täckande av underskott 1971/72	—	—	3 686	3 686
Anslag	**8 000**	**8 295**	**12 029**	**10 686**
Därav statsbidrag till sakägare	800	1 000	1 000	1 000
Driftbidrag	**7 200**	**7 295**	**11 029**	**9 686**

Lantmäteristyrelsen

Ungefär hälften av lantmäteriets förrättningsverksamhet berör bostadsbyggnadssektorn. En stor del av verksamheten avser fastighetsbildningsåtgärder som syftar till sanering av befintliga tätbebyggelseområden eller exploatering av nya markområden för permanentbebyggelse. Under de senaste åren har genom lantmäteriets försorg omkring 20 000 fastigheter för permanentbebyggelse bildats per år. Med hänsyn till det av statsmakterna fastställda bostadspolitiska programmet bedömer lantmäteristyrelsen att efterfrågan på denna typ av tjänster blir minst lika stor under de närmaste åren.

Antalet nybildade fastigheter för fritidsändamål har under de senaste åren uppgått till omkring 17 000 fastigheter per år. Lantmäteristyrelsen bedömer att lantmäteriet under de närmaste åren anlitas för att handlägga fastighetsbildningsfrågor i samband med fritidsbebyggelse och vissa planeringsfrågor i anslutning härtill i samma omfattning som för närvarande.

Inom ramen för jord- och skogsbrukets rationalisering har inom lantmäteriet under perioden 1969—1971 avslutats fastighetsrationaliseringsföretag av större omfattning som berört omkring 6 700 brukningsenheter om sammanlagt 263 000 hektar. Vid årsskiftet 1971/72 pågick sådana företag berörande omkring 4 200 brukningsenheter om sammanlagt 276 000 hektar. Verksamheten inom jord- och skogsbrukssektorn med mera vittsyftande fastighetsbildningsåtgärder bedöms under den närmaste femårsperioden komma att kräva något ökade resursinsatser.

Verksamheten med uppordnandet av fastighetsförhållandena i Kopparbergs län genom äganderättsutredningsförrättningar bedöms komma att omfatta omkring 40 000 hektar per år under de närmaste åren.

Av de på statsverkets bekostnad bedrivna laga skiftena i Kopparbergs län beräknas två, om sammanlagt 22 000 hektar, bli slutförda innevarande budgetår. Härefter återstår att slutföra fyra större skiften berörande sammanlagt 37 000 hektar. Dessa beräknas bli slutförda åren 1975, 1976, 1978 och 1980.

Verksamheten för att tillrättalägga oklarheter rörande fastighetsbeståndet genom att avgöra frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet har under senare år varit tämligen konstant. Anledning saknas till antagande att det under de närmaste åren skall inträffa någon väsentlig förändring av efterfrågan på dessa tjänster.

Lantmäteriets arbetsbalans har under åren 1970 och 1971 minskat med omkring 13 100 ärenden och uppgick till 26 000 ärenden den 1 januari 1972. Antalet inkomna ärenden år 1971 var 39 500. Motsvarande siffra för år 1970 var 38 246.

Beträffande verksamheten inom programmet förrättnings- och uppdragsverksamhet kommer det liksom hittills att vara en ambition från lantmäteristyrelsens sida att i första hand utan väntetider effektuera

fastighetsbildningen avseende permanent bostadsändamål, industriändamål och avseende jord- och skogsbrukets rationalisering samt andra ärenden som utgör led i en från allmän synpunkt angelägen investering. Detta innebär att förrättningar av angivet slag — om icke särskilda skäl föranleder till annat — normalt tas upp till handläggning inom en månad efter det ansökan kommit in. Styrelsen bedömer det som möjligt att härutöver, genom ett fortsatt rationaliseringsarbete och ökad användning av tekniska hjälpmedel, inom ramen för nuvarande personalresurser nedbringa ärendebalansen med 3 000 à 4 000 ärenden per år under de närmaste åren.

Differensen mellan kostnader och intäkter för förrättnings- och uppdragsverksamheten uppgår för budgetåret 1971/72 till 3 686 000 kr., vilket motsvarar 4,5 % av kostnaderna. Härtill kommer ett kvarstående underskott om 1 478 000 kr. från budgetåret 1970/71. Lantmäteristyrelsen framhåller att underskottet helt torde vara föranlett av åtgärder i samband med omorganisationen samt införandet av ny fastighetsbildningslagstiftning, vilket sammantaget inneburit synnerligen genomgripande förändringar för berörd personal. Styrelsen föreslår att medel anvisas under bidragsanslaget för täckande av underskottet.

Departementschefen

Verksamheten finansieras till övervägande del genom att avgifter tas ut av sakägare och uppdragsgivare. För viss del av verksamheten utgår dock statligt bidrag genom anslag.

Under budgetåret 1971/72 har det uppstått ett underskott i verksamheten. Som lantmäteristyrelsen anfört torde detta hänga samman med att genomgripande förändringar genomförts i verksamheten under budgetåret. Jag anser i likhet med styrelsen att underskottet, sammanlagt 3 686 000 kr., bör täckas med anslagsmedel.

Riksdagen har år 1971 tagit ställning till grunderna för taxesättningen och statsbidragsgivningen i lantmäteriverksamheten (prop. 1971: 170, CU 1971: 32, rskr 1971: 322). I samband därmed fastställdes delvis nya principer för taxesättningen. Syftet med den taxereform som beslutades var att nå en bättre anpassning av avgifterna till den nytta de enskilda förrättningarna medför för fastigheterna. Det förutsattes att reformen skulle genomföras successivt. En ny lantmäteritaxa (1971: 1101), utgörande en första etapp i översynen, har utfärdats med ikraftträdande den 1 januari 1972. Arbeten pågår med att förbereda en andra etapp. Arbetena kan beräknas resultera i omläggning av taxesättningen för ytterligare delar av verksamheten under budgetåret 1973/74.

Jag räknar med att en viss del av de generella subventioner som alltjämt utgår i enlighet med de principer som gällt i tidigare taxor skall kunna avvecklas i samband med omläggningen. Driftbidraget torde således kunna räknas ned i viss mån. Jag beräknar behovet av medel till

sådana kostnader som beror på att nedsatt lantmäteritaxa tillämpas på vissa ärenden m. m. till 6 milj. kr., varav 2,3 milj. kr. avser sådan skiftesverksamhet i Kopparbergs län som bedrivs helt på statsverkets bekostnad.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen. Hemställan angående anslag härför gör jag under nästa punkt. Nu förevarande anslag bör tas upp endast med ett formellt belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Förrättnings- och uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 3. Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	17 308 115
1972/73	Anslag	8 000 000
1973/74	Förslag	10 686 000

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Lantmäteriet: Förrättnings- och uppdragsverksamhet beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 10 686 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 10 686 000 kr.

D 4. Lantmäteriet: Utrustning

1971/72	Utgift	1 892 725	Reservation	1 093 164
1972/73	Anslag	1 150 000		
1973/74	Förslag	1 000 000		

Under förevarande anslag tas endast upp utrustningsföremål med anskaffningsvärde av minst 10 000 kr. Anskaffningar med lägre värde hänförs till driftutgifter.

Lantmäteristyrelsen

Lantmäteristyrelsen beräknar behovet av medelstilldelning till 1 150 000 kr. I förteckningen över föreslagna anskaffningar redovisar styrelsen elektrooptiska längdmätningsinstrument (600 000 kr.), automatisk ritutrustning (100 000 kr.), förnyelse av flygbildsarkiv (100 000 kr.) samt telefonväxlar och viss kontorsutrustning (350 000 kr.).

Departementschefen

Behovet av medel för utrustning inom lantmäteriet bör bedömas mot bakgrund av det förslag om sammanslagning av lantmäteriet och kartverket till en gemensam organisation som jag förordat i det föregående. Utrustningsbehov som kan beräknas bli tillgodosedda genom utrustning som finns vid kartverket bör under budgetåret täckas på annat sätt än genom inköp.

Jag beräknar medelsbehovet för utrustning — främst regionala och lokala enheters behov — till 1 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t förcslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Anslagen till kartväsendet

Kartväsendet tillhör de områden som ingår i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten.

1. Allmänna kartarbeten
2. Försvarsberedskap
3. Uppdragsverksamhet

Programmet Allmänna kartarbeten indelas i följande delprogram

a) Gemensam ekonomisk och topografisk kartläggning
b) Separat topografisk kartläggning m. m.
c) Revidering av ekonomiska kartor
d) Revidering av topografiska kartor m. m.

Medel till kartverket anvisas under följande anslag.

1. Kartverket: Allmänna kartarbeten
2. Kartverket: Försvarsberedskap
3. Kartverket: Uppdragsverksamhet
4. Kartverket: Utrustning

Anslag nr 1 är ett reservationsanslag som skall finansiera program 1. Anslag nr 2 är ett reservationsanslag som skall finansiera program 2. Anslag nr 3 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 3. Intäkter som svarar mot komplementkostnader levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten. Anslag nr 4 är ett reservationsanslag som skall finansiera kartverkets investeringar i utrustning m. m. Anslag nr 3 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behov av rörelsekapital disponerar kartverket en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 1 milj. kr.

E 1. Kartverket: Allmänna kartarbeten

1971/72 Utgift	29 154 797	Reservation	15 315 315
1972/73[1] Anslag	30 215 000		
1973/74[2] Förslag	15 934 000		

[1] Avser verksamhetsåret 1973
[2] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30

Programmet Allmänna kartarbeten

Programmet omfattar hela kartläggningsproceduren, dvs. geodetiska, fotogrammetriska och kartografiska arbeten fram t. o. m. reproducerbara tryckoriginal, ett för varje tryckfärg. Härtill kommer kostnaderna för tryckning av de allmänna kartorna. Vidare ingår i programmet flygfotografering och bildframställning för kartläggningens behov samt geodetiska riksnätsarbeten och internationella geodetiska projekt.

	1971/72[1]	1972/73[2]	1973/74[3]	
			Kartverket	Departementschefen
Kostnader	29 767 000	32 742 000	17 178 000	16 749 000
Avgår intäkter under anslaget	1 055 000	1 030 000	575 000	815 000
Avgår komplementkostnader	1 191 000	1 497 000	—	—
Summa anslag	**27 521 000**	**30 215 000**	**16 603 000**	**15 934 000**

[1] Avser verksamhetsåret 1972.
[2] Avser verksamhetsåret 1973.
[3] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Kartverket

Planeringen av de allmänna kartarbetena syftar i princip till att åstadkomma en till landets behov så nära anpassad kartläggning som möjligt. Planeringsverksamheten sammanfattas i perspektivplaner, tidigare kallade långtidsplaner, årsvisa arbetsplaner och i de årliga anslagsframställningarna.

Kartverket redovisar budgetförslag i form av ett basförslag och ett nollförslag. Avvägningen av resurserna inom basförslaget innebär i korthet följande.

Nyframställningen av de ekonomiska och topografiska kartorna fullföljs och avslutas år 1978. Försöksarbetena med översiktskartor i skalorna 1 : 250 000 och 1 : 500 000 fortsätts med sikte på utgivning fram till år 1981. Revidering av ekonomiska kartan, som påbörjats år 1972, fortsätts med utgivning av reviderade kartblad fr. o. m. år 1974. Kombinerad grundlig och partiell revidering av topografiska kartan utförs med sikte på utgivning av 9 resp. 55 blad år 1974. Inom basförslaget inryms också kostnader för vissa riksgränsarbeten.

0-alternativet, som innebär en minskning av anslaget med 791 000 kr. på halvår, framstår inte som ett realistiskt alternativ enligt kartverket. Förstagångsutgivningen av de ekonomiska och topografiska kartserierna bör inte ändras i förhållande till basförslaget, varför revideringstakten beträffande de ekonomiska och topografiska kartorna måste minskas. Av detta följer att aktuellt underlag för vissa översiktskartblad kommer att saknas med påföljd att utgivningen av översiktskartor måste inskränkas. Den reducerade kartutgivningen medför försäljnings- och intäktsminskning.

Departementschefen

Medel till kartverkets verksamhet har under senare år anvisats kalenderårsvis. Jag har i det föregående förordat att kartverket och lantmäteriet den 1 juli 1974 skall föras samman i en gemensam organisation. Anslagen till kartverkets verksamhet bör därför tas upp för endast första halvåret 1974.

Mot bakgrund av de uttalade behoven av kartor för olika samhällsverksamheter har jag i det föregående föreslagit olika åtgärder som syftar till att förbättra kartförsörjningen. Dessa åtgärder torde i viss, om än begränsad, omfattning kunna vidtas redan före den 1 juli 1974. Jag tänker därvid särskilt på möjligheterna att inom de områden av landet där kartverket f. n. arbetar samordna kartverkets verksamhet med sådan kartläggning av liknande karaktär som utförs av andra organ.

Jag kan godta den inriktning av kartverksamheten under första halvåret 1974 som kartverket har föreslagit.

I fråga om anslagstilldelningen har jag räknat med en besparing i huvudsak enligt 0-alternativet. Samtidigt har jag räknat medel för komplementkostnader under anslaget.

Kartverket har på uppdrag av Kungl. Maj:t med verkan från ingången av år 1973 fastställt nya cirkapriser på de allmänna kartorna innebärande en genomsnittlig prishöjning med 20 %. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 8 december 1972 skall Svenska reproduktions aktiebolaget, som försäljer kartorna, till kartverket inleverera ett belopp som svarar mot de i anledning av prishöjningen ökade försäljningsintäkterna för bolaget. Anslagen till kartverkets verksamhet med de allmänna kartorna kan i anledning härav räknas ned i viss mån.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 15 934 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kartverket: Allmänna kartarbeten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 15 934 000 kr.

E 2. Kartverket: Försvarsberedskap

1971/72 Utgift	635 539	Reservation	255 440
1972/73[1] Anslag	674 000		
1973/74[2] Förslag	443 000		

[1] Avser verksamhetsåret 1973.
[2] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Programmet Försvarsberedskap

Programmet omfattar sådana uppgifter som åligger kartverket för att trygga kartförsörjningen i krig, vari ingår främst beredskapsplanläggning, förberedelser för krigskartetryckning, sekretessåtgärder samt vissa administrativa åtgärder i övrigt.

	1971/72[1]	1972/73[2]	1973/74[3]	
			Kartverket	Departementschefen
Kostnader	608 000	676 000	443 000	443 000
Avgår komplementkostnader	2 000	2 000	—	—
Summa anslag	**606 000**	**674 000**	**443 000**	**443 000**

[1] Avser verksamhetsåret 1972.
[2] Avser verksamhetsåret 1973.
[3] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Kartverket

Kartverket redovisar budgetförslag i form av ett basförslag och ett nollförslag.

Inom ramen för basförslaget beräknas antalet slutprestationer i stort sett komma att ligga kvar på oförändrad nivå.

Efterfrågan på utifrån styrda tjänster bedöms öka successivt under år 1974. Antalet ärenden som berör spridningsgranskning väntas öka från 900 år 1972 till 1 200 år 1974. Verksamheten inom programmet påverkas också av vissa förändringar beträffande försvarets kartförsörjning.

0-alternativet innebär en med 22 500 kr. minskad budget på halvår. Genomförandet av alternativet medför en minskning av studier som syftar till en effektivisering av sekretessarbetet. Den löpande verksamheten med granskning av kartor och flygbilder m. m. kan inte minskas utan att stora olägenheter uppstår för verksamheten inom programmet Allmänna kartarbeten eller för externa kart- och flygbildanvändare.

Departementschefen

Medel bör anvisas i enlighet med basförslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kartverket: Försvarsberedskap* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 443 000 kr.

E 3. Kartverket: Uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	0
1972/73[1] Anslag	1 000
1973/74[2] Förslag	1 000

[1] Avser verksamhetsåret 1973.
[2] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Programmet Uppdragsverksamhet

Programmet omfattar fotogrammetrisk och geodetisk verksamhet i affärsmässig driftform.

	1971/72[1]	1972/73[2]	1973/74[3]	
	Beräknat	Beräknat	Kartverket	Departements-chefen
Kostnader	6 940 000	7 270 000	3 640 000	3 640 000
Intäkter	6 940 000	7 270 000	3 640 000	3 640 000
Resultat	0	0	0	0

[1] Avser verksamhetsåret 1972.
[2] Avser verksamhetsåret 1973.
[3] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Kartverket

Uppdragsverksamheten utgör i organisationshänseende en med den allmänna kartförsörjningen integrerad del och verkar därigenom också stimulerande och utvecklande på den allmänna kartläggningsverksamheten. Uppdragen ger möjlighet att i mindre projekt pröva nya metoder, som sedermera kan föras in i framställningen av de allmänna kartorna. Enligt instruktionen för kartverket bestämmer verket ersättningen för arbete som verket utför. Taxorna är uppbyggda efter principen full kostnadstäckning.

Departementschefen

Verksamheten finansieras helt med intäkter. Anslaget bör därför tas upp med endast ett formellt belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kartverket: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 4. Kartverket: Utrustning

1971/72 Utgift	1 059 477	Reservation	3 557 022
1972/73[1] Anslag	1 000 000		
1973/74[2] Förslag	250 000		

[1] Avser verksamhetsåret 1973.
[2] Avser tiden 1974-01-01—1974-06-30.

Kartverket

Kartverkets instrumentutrustning används såväl för den allmänna kartläggningen som inom uppdragsverksamheten. Beroendet av teknisk utrustning och instrument är stort. Med hänsyn till inträffade prisförändringar beräknas basförslagsnivån för år 1974 till 1 100 000 kr. Kartverket äskar detta belopp.

Departementschefen

Behovet av medel för utrustning inom kartverket bör på samma sätt som vad gäller lantmäteriet bedömas med hänsyn till det förslag om sammanslagning av de båda verken som jag tidigare förordat. Jag beräknar medelsbehovet för utrustning inom kartverket under det aktuella halvåret till 250 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kartverket: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.

F RÄDDNINGSTJÄNST M. M.

F 1. Statens brandinspektion

1971/72	Utgift	1 039 904
1972/73	Anslag	1 060 000
1973/74	Förslag	1 175 000

Statens brandinspektion har som central förvaltningsmyndighet tillsyn över brandförsvaret i riket. I inspektionens uppgifter ingår bl. a. att ge råd och anvisningar till kommuner och enskilda i frågor av allmän betydelse för brandförsvaret, att verka för att brandförsvaret ordnas ändamålsenligt och att verka för standardisering av brandmateriel.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Brandinspektionen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	6	—	—
Övrig personal	3	—	—
	9	—	—
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader för personal hos statens brandinspektion	685 000	+ 55 000	+ 55 000
Sjukvård	2 000	+ 1 000	+ 1 000
Reseersättningar till personal hos statens brandinspektion	34 000	—	—
Lokalkostnader	39 000	— 8 000	— 8 000
Expenser	67 000	+ 14 000	+ 8 000
Lönekostnader för länsbrandinspektörer m. fl.	273 000	+ 59 000	+ 59 000
Reseersättningar till länsbrandinspektörer m. fl.	60 000	—	—
	1 160 000	**+121 000**	**+115 000**
Särskilda uppbördsmedel			
Försäljning av publikationer m. m.	100 000	—	—
	1 060 000	**+121 000**	**+115 000**

Statens brandinspektion

1. Löneomräkning 114 000 kr.
2. I 0-alternativet förordar inspektionen en minskning av medelstilldelningen för vissa omkostnader och för lönekostnader för länsbrandinspektörer m. fl.
3. Anslagsposten till sjukvård bör höjas (+1 000 kr.).
4. Lokalkostnaderna kommer att minska (—8 000 kr.).
5. Anslagsposten till expenser bör räknas upp (+14 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens brandinspektion* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 175 000 kr.

F 2. Statens brandskola

1971/72	Utgift	2 022 259
1972/73	Anslag	2 237 000
1973/74	Förslag	2 563 000

Statens brandskola har till uppgift att i anslutning till kompetensföreskrifterna i brandstadgan (1962: 91, ändrad senast 1972: 103) utbilda brandpersonal och skorstensfejare och att genom annan utbildningsverksamhet och brandteknisk forskning främja brandförsvarets utveckling. Utbildningen sker vid en huvudskola och vid kurser som anordnas på olika orter.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Brandskolan	Departementschefen
Personal			
Utbildningspersonal	3	—	—
Övrig personal	7	+1	+1
	10	**+1**	**+1**
Anslag			
Lönekostnader	1 220 500	+276 000	+246 800
Sjukvård	1 500	—	—
Rescersättningar	22 000	+ 2 200	+ 1 100
Därav utrikes resor	(6 000)	(+ 600)	(+ 300)
Lokalkostnader	605 700	+ 30 300	+ 28 500
Expenser	369 300	+ 66 700	+ 48 700
Därav engångsutgifter	(28 700)	(— 11 700)	(— 11 700)
Ersättning till kommuner för lokaler och materiel, drivmedel m. m.	18 000	+ 1 800	+ 900
	2 237 000	**+377 000**	**+326 000**

Styrelsen för statens brandskola

1. Löne- och prisomräkning m. m. 116 000 kr.

2. 0-alternativet innebär för brandskolans del en minskning av medelstilldelningen för lönekostnader och expenser, vilket skulle medföra att en brandförmansklass, en brandmannaklass och en gesällklass för skorstensfejare måste inställas. Alternativet innebär att skolan inte kan fullgöra sin uppgift.

3. För att minska bristen på personal med brandmästarexamen måste ytterligare en brandmästarklass anordnas utöver nuvarande utbildningsprogram. Detta medför att kansliets resurser måste förstärkas med ett biträde. Vidare äskas medel för en år 1968 inrättad assistenttjänst, varvid hel undervisningsskyldighet kan åläggas ämnesläraren. Även övriga utgifter för utbildningen beräknas öka (+217 000 kr.).

4. Förändringarna i utbildningsprogrammet medför att anslagsposten till expenser måste räknas upp (+44 000 kr.). Härvid har 17 000 kr. beräknats för viss skyddsutrustning för elever som deltar i praktiska övningar.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 563 000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl. a. för ytterligare ett biträde och för den tidigare inrättade assistenttjänsten samt för anordnande av ytterligare en brandmästarklass (3, 4). Vidare har jag beräknat medel för anskaffning av viss skyddsutrustning (4).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens brandskola* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 563 000 kr.

F 3. Bidrag till förebyggande och släckning av brand

1971/72	Utgift	3 406 107
1972/73	Anslag	2 500 000
1973/74	Förslag	3 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för skogsbrandbevakning och ersättningar för verksamhet vid brandsläckning m. m. Bidragsbestämmelserna återfinns dels i kungörelsen (1962: 607) om ersättning på grund av verksamhet för brandsläckning m. m. (ändrad 1970: 351), dels i regleringsbrevet 1972/73.

Statens brandinspektion

Brandinspektionen som erinrar om att det är omöjligt att i förväg beräkna åtgången på anslaget — väderleksförhållandena under skogsbrandsäsongen spelar sålunda en avgörande roll — föreslår att anslaget ökas med 500 000 kr. till 3 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder brandinspektionens förslag. Jag hemställer att Kungl Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till förebyggande och släckning av brand* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

F 4. Bidrag till kostnader för kommunal beredskap

1971/72	Utgift	74 200	Reservation	1 855 212
1972/73	Anslag	1 000 000		
1973/74	Förslag	1 000 000		

Från anslaget bestrids utgifter för bidrag till kommuner för beredskapsplanläggning enligt 7 § lagen (1964: 63) om kommunal beredskap. Vissa bestämmelser för tillämpningen av nämnda lag har meddelats i kommunala beredskapskungörelsen (1964: 722, ändrad senast 1971: 379) och i Kungl. Maj:ts brev den 14 maj 1971.

Riksnämnden för kommunal beredskap

I princip planläggs endast färdigbildade kommuner. Efter kommunreformens genomförande 1974 uppgår dessa till omkring 270. Vid utgången av budgetåret 1972/73 beräknas ett 90-tal färdigbildade kommuner — med över 50 procent av landets befolkning — ha planlagts. Ytterligare ett 100-tal kommuner är färdigbildade och skulle därför kunna planläggas redan nu om medel härför funnes tillgängliga. Den 1 januari 1974 tillkommer de återstående ca 80 kommunerna. Den riksomfattande planläggningen skulle alltså kunna vara genomförd senast 1975/76, vilket riksnämnden också förordade i sin utredningspromemoria den 20 maj 1970.

I nämnda promemoria förordade riksnämnden en femårig uppbyggnadsperiod 1971/72—1975/76 till en årlig kostnad för statsverket på i genomsnitt 2,5 milj. kr. Med tanke på den kraftiga nedskärning av medelsbehovet som skett synes den förordade planläggningstakten inte kunna hållas med mindre än att en motsvarande ökning av medelstilldelningen sker under de återstående åren i femårsperioden.

För planläggning och revision under nämnda period skulle enligt riksnämndens beräkningar år 1970 erfordras 12,2 milj. kr. Härav avgår 2,7 milj. kr. för planläggning t. o. m. innevarande budgetår. Återstående medelsbehov skulle således uppgå till 9,5 milj. kr. eller för de återstående tre åren ca 3,2 milj. kr. per år. Om revisionskostnaderna under en löpande femårsperiod bedöms uppgå till 1/3 av förstagångskostnaden skulle de årliga revisionskostnaderna efter 1975/76 bli ca 800 000 kr. Då någon reservation ej beräknas föreligga på anslaget vid utgången av löpande budgetår, bör för nästa budgetår anvisas 3,2 milj. kr.

Departementschefen

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kostnader för kommunal beredskap* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

F 5. Beredskap för oljebekämpning till sjöss

1971/72	Utgift	3 231 769
1972/73	Anslag	5 500 000
1973/74	Förslag	5 000 000

Enligt instruktionen (1970: 961) för tullverket handhar tullverket oljebekämpning till sjöss och i kustvattnen. Från anslaget bestrids utgifter för bl. a. anskaffning av bekämpningsanordningar och bekämpningsmedel, visst tekniskt utvecklingsarbete, drift och underhåll av teknisk materiel samt ersättningar till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Generaltull-styrelsen	Departements-chefen
Stat			
Kostnader för anlitande av konsulter och annan expertis	300 000	—	—
Anskaffning av bekämpnings-anordningar och bekämpnings-medel m. m.	3 400 000	—	—1 000 000
Tekniskt utvecklingsarbete och forskning beträffande medel och metoder för oljebekämpning till sjöss	600 000	—	—
Drift och underhåll av teknisk materiel för oljebekämpning	1 000 000	+ 510 000	+ 500 000
Ersättning till kommuner m. fl. vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss	200 000	—	—
	5 500 000	**+ 510 000**	**— 500 000**

Generaltullstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 510 000 kr.

2. I 0-alternativet förordar styrelsen en minskad materielanskaffning.

3. Under den pågående uppbyggnaden av beredskapsorganisationen har det befunnits lämpligt att i vissa avseenden modifiera materielanskaffningen (— 400 000 kr.).

4. Med hänsyn till den ökade omfattningen av i beredskapsorganisationen ingående materiel räknar styrelsen med ett ökat medelsbehov för drift och underhåll (+ 400 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

till *Beredskap för oljebekämpning till sjöss* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

18. Byggnadsarbeten för länsstyrelserna

1971/72	Utgift	9 599 841	Behållning	3 553 955
1972/73	Anslag	29 000 000		
1973/74	Förslag	30 000 000		

Byggnadsstyrelsen

De i prop. 1972: 1 bil. 14 s. 112 angivna kostnadsramarna har i vissa fall ökats med hänsyn till den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Genom att kostnadsramen för ett objekt kunnat sänkas med 1 350 000 kr. samt att byggnadskostnadsindex inte uttagits för samtliga övriga objekt har kostnadsramarna kunnat hållas på i huvudsak oförändrad nivå. Tre objekt har slutredovisats till en kostnad som med 15 000 kr. understiger kostnadsramarna.

Redogörelse för länsstyrelsehus i Malmö samt nybyggnad för lokala skattemyndigheten m. fl. i Göteborg lämnades i prop. 1972: 1 bil. 14 s. 112 och Kungl. Maj:t uppdrog den 5 maj 1972 resp. den 14 april 1972 åt byggnadsstyrelsen att utföra nybyggnaderna.

Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1971 åt byggnadsstyrelsen att projektera en nybyggnad för kontorsändamål omfattande ca 4 000 m^2 rumsyta samt personalrestaurang om ca 200 platser inom kvarteret Älvsbacka i Umeå t. o. m. bygghandlingar och inom en kostnadsram av 7,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1970, vilket i prisläge den 1 april 1972 motsvarar 8,6 milj. kr. Nybyggnaden avses inrymma lokaler för länsförvaltning och vägförvaltning. Byggstart beräknas kunna ske under hösten 1973.

Kungl. Maj:t uppdrog den 28 januari 1972 åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt i Vänersborg i kvarteret Sälgen t. o. m. förslagshandlingar.

Byggnadskostnaden för länsstyrelsedelen har uppskattats till 9,1 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972.

Byggnadskostnaden för tingsrättens del har uppskattats till 6,4 milj. kr. i prisläget den 1 april 1972. Byggstart beräknas kunna ske i början av 1974.

Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsram och beräknad medelsförbrukning för hela nybyggnaden av praktiska skäl förs upp under före-

varande anslag. Sedan byggnaden färdigställts kan den beräknade kostnaden för tingsrättsdelen föras över till att belasta anslaget Byggnadsarbeten för domstolsväsendet.

Departementschefen

Jag har inget att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt. I fråga om byggnadsobjekten inom kv. Älvsbacka i Umeå och nybyggnad för länsstyrelse och tingsrätt i Vänersborg har projekteringsuppdrag meddelats men projekten har inte slutligt prövats av Kungl. Maj:t. Jag förordar att i investeringsplanen för nästa budgetår tas upp en preliminärt beräknad kostnadsram av 24,1 milj. kr. för att dessa objekt skall kunna påbörjas under budgetåret.

Anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 utgör totalt 30 milj. kr. enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsprojekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning				
	71-04-01	72-04-01	Faktisk t. o. m. 72-06-30	Beräknad för 72/73	Beräknad för 73/74	Byggstart år/mån	Färdigställ. år/mån
Falun, länsstyrelsehus, Etapp V	2 895	2 905	2 900	5	0	70—04 63—12	70—10 65—02
Umeå, om- och tillbyggnad av länsstyrelsehuset	2 060	2 060	1 985	75	0	69—12	70—10
Linköping, länsstyrelsehus	16 350	15 000	7 863	6 500	600	71—05	72—11
Linköping, kv. Akilles, parkeringsplats och rivning	101	101	93	8	0	69—07	69—10
Malmö, länsstyrelsehus	22 100	23 450	2 007	7 000	12 000	72—10	74—10
Göteborg, nybyggnad för lokala skattemyndigheten m. fl.	37 500	37 500	1 052	15 400	16 100	72—04	74—06
Till Kungl. Maj:ts disposition		24 100	0	0	4 866		
Summa			**15 900**	**28 988**	**33 566**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång			Beräknad medelsförbrukning	
Behållning	1972-07-01	3 554	1972/73	28 988
Anslag för	1972/73	29 000	1973/74	33 566
Anslag för	1973/74 (förslag)	30 000		
		62 554		**62 554**

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för länsstyrelserna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kr.

VII FONDEN FÖR FÖRLAG TILL STATSVERKET

2. Förskott till vissa plankostnader m. m.

	Ingående behållning	Anslag	Utgift
1971/72	603 188	2 000 000	360 000
1972/73	2 243 188	1 000	[1]2 199 000
1973/74 Förslag	45 188	450 000	[1]485 000

[1] Preliminärt belopp

Från anslaget förskotteras bidrag till kostnader för upprättande av regionplan i enlighet med byggnadslagstiftningens föreskrifter. Bestämmelser härom är givna i 132 § byggnadslagen (1947: 385, ändrad senast 1959: 611).

Planverket

Regionplanering enligt byggnadslagens bestämmelser pågår f. n. inom Göteborgs-, Kalmar- och Stockholmsregionerna.

Planeringen i Stockholmsregionen har förts fram så att fastställelse är aktuell. Planverket bedömer att förskott på bidrag till regional planering under budgetåret 1973/74 blir aktuella endast i Göteborgs- och Kalmarregionerna.

Verket beräknar behovet av förskottsmedel till 2,3 milj. kr. för innevarande budgetår och till 650 000 kr. för budgetåret 1973/74. Anslaget beräknas behöva tillföras 1 384 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag anfört under anslaget Bidrag till översiktlig planering m. m. beräknar jag behovet av förskottsmedel under budgetåret 1973/74 till 485 000 kr. Anslaget bör tillföras 450 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förskott till vissa plankostnader m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Register

Sid.

1 **Översikt**

DRIFTBUDGETEN

A	**Civildepartementet m. m.**	
7	Civildepartementet	5 712 000
8	Kommittéer m. m.	3 200 000
8	Extra utgifter	150 000
9	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.	50 000
		9 112 000
B	**Länsstyrelserna m. m.**	
10	Allmän översikt	
21	Länsstyrelserna	613 116 000
21	Lokala skattemyndigheterna	183 205 000
21	Kronofogdemyndigheterna	154 007 000
		950 328 000
C	**Planväsendet**	
73	Statens planverk	12 666 000
75	Bidrag till översiktlig planering m. m.	4 219 000
		16 885 000
D och E	**Lantmäteri- och kartväsendet**	
78	Den statliga kartverksamhetens inriktning och organisation	
	Lantmäteriväsendet	
113	Lantmäteriet	
114	Myndighetsuppgifter	19 819 000
116	Förrättnings- och uppdragsverksamhet	1 000
119	Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet	10 686 000
119	Utrustning	1 000 000
		31 506 000
	Kartväsendet	
120	Kartverket	
121	Allmänna kartarbeten	15 934 000
123	Försvarsberedskap	443 000
124	Uppdragsverksamhet	1 000
124	Utrustning	250 000
		16 628 000
F	**Räddningstjänst m. m.**	
126	Statens brandinspektion	1 175 000
127	Statens brandskola	2 563 000
128	Bidrag till förebyggande och släckning av brand	3 000 000
129	Bidrag till kostnader för kommunal beredskap	1 000 000
130	Beredskap för oljebekämpning till sjöss	5 000 000
		12 738 000
	Summa för driftbudgeten	**1 037 197 000**

Sid.

KAPITALBUDGETEN

II Statens allmänna fastighetsfond

131 Byggnadsarbeten för länsstyrelserna 30 000 000

VII Fonden för förlag till statsverket

133 Förskott till vissa plankostnader m. m. 450 000

Summa för kapitalbudgeten **30 450 000**

Totalt för civildepartementet **1 067 647 000**

KUNGL. BOKTR. STOCKHOLM 1973 720514

Industridepartementet

ÖVERSIKT

Till industridepartementets verksamhetsområde hör ärenden rörande den allmänna näringspolitiken, industri och hantverk, bergsbruk, energiförsörjning, teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, officiell provnings- och kontrollverksamhet samt statsägda företag.

Inom industrin sysselsätts omkring 1 milj. personer. Därmed svarar industrin för drygt en fjärdedel av den totala sysselsättningen i landet. Industriproduktionen utgör ungefär lika stor andel av vår samlade produktion.

De senaste årens utveckling inom industrin har präglats av en fortgående mycket snabb strukturell omvandling. En hårdnande internationell konkurrens i kombination med en svag efterfrågeutveckling har för flera industrisektorer medfört snabba förändringar med konsekvenser för sysselsättningen. Samtidigt har bristande tillgång på yrkesutbildad arbetskraft hämmat utvecklingen inom vissa industrisektorer. Ett utmärkande drag i den strukturella obalans som f. n. råder inom industrin är skillnaden mellan olika företag, när det gäller möjligheterna att anpassa sig till förändrade villkor. Dessa förhållanden ställer stora krav på en aktiv näringspolitik för att underlätta omställningar och för att främja den långsiktiga industriella produktionstillväxten.

En förutsättning för en fortsatt snabb välståndsutveckling är att den svenska industrins produktionskapacitet kan byggas ut och dess konkurrenskraft stärkas för att möta en ökande internationell konkurrens och en snabbare teknisk utveckling.

De ökande kraven på samhällets medverkan för att främja näringslivets utveckling har medfört behov av en översyn och vidareutveckling av riktlinjerna för näringspolitiken.

Inom ramen för den övergripande näringspolitiken genomförs därför en utbyggnad och effektivisering av industripolitikens olika delar. Ett säkrare planeringsunderlag skapas genom att informationen om förhållandena inom olika industribranscher fortlöpande förbättras. Samtidigt fortsätter utbyggnaden av samhällets resurser för att direkt initiera och stödja en önskvärd industriell utveckling.

För en nära och effektiv samverkan mellan näringslivet och samhäl-

let behövs ökad *information*. Beslut har nu fattats om att på grundval av samarbetsutredningens förslag pröva ett system för utbyte av information mellan företagen och samhällets organ.

Samhällslivets utveckling liksom den pågående snabba omställningsprocessen inom industrin ställer också ökade krav på arbetstagarnas medverkan och insyn i företagens beslutsprocess. Beslut har nyligen fattats som ger de anställda i företag av viss storlek rätt att under en försöksperiod vara representerade i styrelsen.

För att skapa underlag för den industripolitiska *planeringen* utförs bl. a. särskilda branschutredningar. Denna verksamhet är nu inriktad på bl. a. några av våra basnäringar såsom järn- och stålindustrin och skogsnäringen och på vissa nya tekniskt avancerade branscher såsom dataindustrin och den petrokemiska industrin.

Medlen för samhällets insatser förstärks och kompletteras ytterligare. Förslag kommer sålunda under våren att läggas fram om upprättande av ett nytt verk med utredande, planerande och verkställande uppgifter inom det industripolitiska området. En utbyggnad av den regionala servicen till främst de mindre och medelstora företagen avses vidare ske.

En förutsättning för att svensk industri skall kunna bibehålla sin förnyelseförmåga och framgångsrikt kunna konkurrera på hårdnande exportmarknader är att ökade insatser kan göras i fråga om teknisk forskning och industriell utveckling. För nästa budgetår kommer att föreslås förstärkningar av det statliga stödet till dessa områden med mer än 60 milj. kr. Av speciell betydelse är att samhället ger ytterligare resurser för att stödja det led i utvecklingskedjan som innebär överföring av tekniska landvinningar till industriell produktion och som oftast innehåller betydande ekonomiska riskmoment. Förslag kommer under våren att läggas fram om särskilda medel — 30 milj. kr. — för detta ändamål. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) föreslås få ytterligare ökade resurser. Vidare skall en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling byggas upp. Medel för Sveriges bidrag till fonden föreslås nu bli anvisade.

Det växande behovet av elenergi medför krav på betydande investeringar. En väsentlig uppräkning föreslås av investeringsanslaget till statens vattenfallsverk. Den omfattande kärnkraftutbyggnaden fortsätter. Särskilda insatser görs beträffande säkerhets- och miljöfrågor som har samband med utbyggnaden av kärnkraften. Ökad uppmärksamhet ägnas vår framtida energiförsörjning, särskilt tillförseln av olja och naturgas på längre sikt.

Inom Statsföretagskoncernen fullföljs det omfattande investeringsprogrammet. Enbart i Norrbottens län beräknas statsägda företag un-

der de närmaste fem åren investera ca 1 600 milj. kr. i utbyggnad av sina anläggningar, varav ca 600 milj. kr. under år 1973.

Inom industridepartementets verksamhetsområde föreslås, om man bortser från tidigare lämnade engångsanvisningar, ytterligare 156 milj. kr. bli anvisade för budgetåret 1973/74. De totala utgifterna blir härigenom 1 739 milj. kr. Ökningen fördelar sig med 46 milj. kr. på driftbudgeten, som därmed uppgår till 395 milj. kr., och med 110 milj. kr. på kapitalbudgeten, som härigenom omsluter 1 344 milj. kr.

Inom industridepartementets område arbetar f. n. 17 kommittéer och utredningar. Bland de utredningar som väntas lägga fram resultaten av sitt arbete under året kan nämnas metallmanufakturutredningen, installationsbranschutredningen, grafiska kommittén, utredningen om den tillämpade arbetslivsforskningen och utredningen om förenade fabriksverkens framtida verksamhetsinriktning.

Allmänna industrifrågor

För både den samhällsekonomiska och den industripolitiska planeringen på olika nivåer är det väsentligt att ett tillfredsställande utbyte av information sker mellan företagen och samhällets organ rörande planerade åtgärder, avsikter och förväntningar. På grundval av samarbetsutredningens förslag har därför beslut nyligen fattats om att under en försöksperiod utveckla ett nytt system för information och samarbete mellan företagen och samhället. Såväl företagen som regionala statliga organ och kommuner blir under perioden skyldiga att regelbundet utbyta information om utvecklingen av verksamheten och väntade förändringar. Försöksverksamheten kommer att särskilt följas upp och utvärderas. Samtidigt har staten även fått möjlighet att tillsätta offentliga styrelseledamöter i sammanlagt 30 större förvaltningsbolag och allmännyttiga stiftelser.

Inom det näringspolitiska rådet har bl. a. vissa långsiktiga utvecklingsfrågor i anslutning till den fysiska riksplaneringen och energiförsörjningen diskuterats.

För att genomföra långsiktiga industripolitiska åtgärder krävs en kontinuerlig och systematisk planerings- och utredningsverksamhet. Särskilda resurser för detta ändamål har hittills saknats på verksplanet. Förslag kommer därför att under våren läggas fram för riksdagen om upprättande av ett industripolitiskt verk den 1 juli 1973. Verket avses erhålla planerings- och utredningsresurser för både allmänt industripolitiskt inriktade undersökningar och branschundersökningar. Verket skall även överta de uppgifter inom industridepartementets verksamhetsområde som åvilar kommerskollegiets industri-, el- och bergsbyråer. Till verket avses bli överförd även den verksamhet som f. n. bedrivs av delegationen för de mindre och medelstora företagen och av energiprognosutredningen. Genom tillkomsten av ett industripolitiskt verk skapas

en basorganisation, som kan utarbeta underlag för industripolitiska beslut och svara för genomförandet av beslutade åtgärder.

De mindre och medelstora företagen har stor betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling. Delegationen för de mindre och medelstora företagen har lagt fram förslag om ökad statlig satsning på regional service till främst denna företagsgrupp i fråga om tekniskt, ekonomiskt och administrativt kunnande. Förslag om en utbyggd företagsservice avses bli framlagt under våren.

Delegationen har vidare under det gångna året redovisat en kartläggning av konkurs- och ackordsutvecklingen i landet sedan år 1966 och en undersökning av arbetsmiljön inom den träbearbetande industrin. Delegationen räknar med att under detta år slutföra bl. a. en undersökning av utbildningssituationen för företagsledare inom mindre företag.

Verksamheten vid statens institut för företagsutveckling (SIFU) är av väsentlig betydelse för mindre och medelstora företag. Ett förslag till principer för den framtida organisationen av den verksamhet som bedrivs vid SIFU har utarbetats av en arbetsgrupp inom industridepartementet. Förslaget remissbehandlas f. n.

Sveriges investeringsbank AB har betydelsefulla näringspolitiska uppgifter och tillgodoser genom sin kreditgivning väsentliga behov hos näringslivet.

Bankens verksamhet har under år 1972 präglats av en förhållandevis dämpad efterfrågan på krediter för investeringsändamål, medan intresset för exportkrediter varit betydande. En stor del av utlåningen har gått till skogs- och kraftverksindustrin. Till skogsindustrin har beviljats krediter på drygt 100 milj. kr. och till utbyggnaden av kärnkraftverket i Forsmark hittills 200 milj. kr. Stor uppmärksamhet har ägnats åt de mindre företagens finansieringsproblem. Inom exportfinansieringsområdet har banken avgivit kreditofferter för svenska exportleveranser till betydande belopp.

Investeringsbankens låneutfästelser har under året ökat med netto 800 milj. kr. och uppgick vid årsskiftet 1972/73 till ca 2 900 milj. kr.

För finansieringen av verksamheten har medel lånats upp på såväl den svenska som den internationella kapitalmarknaden.

Genom de överskott som framkommit i bankens rörelse har det egna kapitalet jämte reserver nu stigit från 1 000 milj. kr., som utgjorde bankens startkapital, till inemot 1 300 milj. kr.

AB Svensk Exportkredits utelöpande lån uppgick vid utgången av 1972 till ca 1 500 milj. kr. Större delen av utlåningen avser de svenska varven. För att Exportkredit skall kunna fortsätta att öka sin utlåning och lämna stora krediter på en hand, avses senare i år förslag bli framlagt om en fördubbling av Exportkredits aktiekapital.

Staten har vid flera tillfällen tagit initiativ till eller medverkat vid

bildandet av olika hel- och halvstatliga kreditinstitut och vid skapandet av andra former av särskilt finansiellt stöd till näringslivet. En undersökning har genomförts i samarbete med övriga berörda departement med syfte att pröva om det är möjligt att nå en bättre samordning av detta specialdestinerade kreditstöd. Undersökningen har givit vid handen att den uppdelning på olika specialinstitut som förekommer i stort sett är rationell och ändamålsenlig. En viss effektivisering av verksamheten bedöms kunna ske genom ökad samverkan, särskilt mellan Sveriges investeringsbank och Exportkredit.

Norrlandsfonden gör betydelsefulla insatser för det norrländska näringslivets utveckling genom direkt finansieringsstöd till företagen för utvecklingsarbete och industriell utbyggnad. Inrättandet år 1971 av Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå är ett viktigt led i fondens strävan att förbättra den industriella miljön i Norrland. Sammanlagt erhåller Norrlandsfonden ett tillskott på 20 milj. kr. under nästa budgetår.

I syfte att stärka arbetstagarnas inflytande och att ge dem medbestämmanderätt i fråga om företagets ledning har de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 anställda enligt ett nyligen fattat beslut fått rätt att under en försöksperiod om tre år utse två ledamöter i företagets styrelse. De anställdas organisationer har gjort framställning om bidrag till den utbildningsverksamhet som skall genomföras för de valda styrelseledamöterna. Förslag kommer senare att läggas fram om sådana bidrag.

Försöksverksamheten med ökat arbetstagarinflytande inom den statliga företagsgruppen har fortsatt. De av Statsföretag AB:s styrelse tidigare antagna riktlinjerna för arbetet med vidgad företagsdemokrati följs nu upp inom koncernens dotterbolag. En kontaktgrupp med representanter för delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen och representanter för Statsföretag har fortsatt arbetet med att dels utveckla riktlinjerna, dels introducera ökad försöksverksamhet. Under det gångna året har de av delegationen tidigare genomförda förstudierna lett till försöksverksamhet vid tobaksfabriken i Härnösand, Uddevallavarvet AB och Karlskronavarvet AB. En förstudie har publicerats om verksamheten vid Karlskronavarvet. Försöksverksamheten vid tobaksfabriken i Arvika fortsätter.

Internationella frågor

De internationella kontakterna inom departementets verksamhetsområde har vidgats och förstärkts såväl bilateralt som multilateralt.

Det nordiska ministerrådet har fattat beslut om ett nordiskt handlingsprogram för bl. a. industri- och energipolitik. Enligt detta program skall upprättas bl. a. en nordisk fond för teknologi och industriell ut-

veckling om 50 milj. kr. Vid starten avses fonden bli tillförd 10 milj. kr. Sveriges bidrag till fonden under nästa budgetår föreslås bli 4,5 milj. kr. Vidare skall enligt programmet ett nordiskt samarbetsorgan upprättas för materialprovning och kontroll, en integration genomföras av de nordiska byggnadsmarknaderna och vissa samordnade undersökningar göras på olje- och gasområdet.

I samband med förhandlingarna mellan Sverige och de europeiska gemenskaperna om vidgad europeisk frihandel medverkade industridepartementet med olika utredningar bl. a. inom järn- och stålområdet. Departementet kommer att nära följa avtalens inverkan på den svenska industrins struktur.

Sverige medverkar även i vissa projekt inom det av EEC-länderna inledda västeuropeiska teknologiska samarbetet — tidigare kallat Aigrainsamarbetet. Ytterligare ett antal projekt förbereds inom ramen för detta samarbete.

Överläggningar har under det gångna året vidare förts med ett flertal östeuropeiska stater inom ramen för avtalen om ekonomiskt, industriellt och tekniskt-vetenskapligt samarbete. Överenskommelse har nyligen träffats med Indien om upprättande av en blandad kommission för samarbete inom motsvarande områden.

Inom ramen för departementets arbete ägnas även särskild uppmärksamhet åt de frågor som hänger samman med de multinationella företagens verksamhet.

Inom OECD:s industrikommitté har Sverige tagit aktiv del i arbetet bl. a. i syfte att ge kommitténs verksamhet en mer bestämd målinriktning. Genom att energifrågorna fått en framskjuten plats på OECD:s program har vidare arbetet inom energi- och oljekommittéerna fått ökad betydelse för Sverige.

Industribranschfrågor

Arbetet med att förbättra situationen i branscher med strukturella omställningsproblem har fortsatt. I syfte att påverka strukuromvandlingen inom textil- och konfektions- (TEKO), sko-, möbel- och konstglasindustrierna har 1972 års riksdag fattat beslut om statliga lånegarantier — strukturgarantier — under en treårig försöksperiod. Garantierna avses underlätta för framgångsrika företag att expandera genom förvärv av existerande tillverkningsenheter inom de nämnda branscherna och därigenom främja en mer planmässig strukturanpassning. Strukturgarantierna administreras av ett särskilt dotterbolag till Sveriges investeringsbank — AB Strukturgaranti. Det tidigare beslutade omställningsprogrammet för TEKO-industrierna har samtidigt förstärkts och utvidgats till att omfatta samtliga nyssnämnda industribranscher.

Vidare har beslut fattats om ett fyraårigt stimulansprogram för vissa delar av den träbearbetande industrin. Programmet omfattar utbildningsinsatser, åtgärder för förbättrad teknikspridning och statliga bidrag till exportfrämjande åtgärder.

I samarbete mellan industridepartementet och Svenska gjuteriföreningen har en kartläggning genomförts av förhållandena inom svensk gjuteriindustri. Utredningsrapporten har remissbehandlats.

Verksamheten i den s. k. styrande kommittén för de fyra storvarven har fortsatt med syfte att åstadkomma ökad samverkan mellan de svenska storvarven. Väsentligt ökad samverkan har uppnåtts på forsknings- och utvecklingsområdet. Särskilda medel föreslås även nästa budgetår bli anvisade för skeppsteknisk forskning och utveckling. Förslag läggs nu fram om förlängning av giltighetstiden för garantiramen till fartygskrediter om 3 900 milj. kr. med ytterligare ett år, dvs. t. o. m. år 1978. På det internationella planet fortsätter ansträngningarna i OECD:s regi att avveckla de inslag av statliga subventioner som finns i flera av de med Sverige konkurrerande varvsländerna.

Arbetet med att genom olika typer av branschutredningar successivt bygga upp ett kunskapsunderlag för industripolitiken har drivits vidare på bred front. Härutöver pågår inom industridepartementet jämsides med uppföljningen av 1970 års långtidsutrednings industridel ett arbete, som syftar till att belysa vissa centrala drag i den svenska industrins strukturella utveckling under senare år.

Under förra året har vidare inom industridepartementet färdigställts en förstudie beträffande läget inom svensk livsmedelsindustri. Förstudien har remissbehandlats.

Den år 1971 tillkallade dataindustriutredningen väntas inom kort lägga fram en lägesrapport. Utredningen har tidigare lagt fram vissa förslag om åtgärder på utbildnings- och standardiseringsområdena. Förslagen på utbildningsområdet prövas f. n. inom utbildningsdepartementet. Beträffande standardiseringsförslagen avses medel bli ställda till förfogande inom ramen för anslagen till styrelsen för teknisk utveckling.

Den av chefen för industridepartementet tillkallade statens och skogsnäringarnas samarbetsgrupp har avlämnat sin slutrapport. Denna och bakomliggande utredningsmaterial kommer tillsammans med den inom kort väntade redovisningen av arbetet inom skogspolitiska utredningen att utgöra en grundval för överväganden om inriktningen av näringspolitiken på skogsområdet.

En särskild utredning har tillkallats för att undersöka vissa frågor inom järn- och stålindustrin. Utredningen skall behandla bl. a. vissa frågor i samband med ikraftträdandet under år 1973 av avtalet angående frihandel för stålprodukter mellan Sverige och den europeiska kol- och stålgemenskapen.

Speciell uppmärksamhet ägnas vidare petroleumområdet och den petrokemiska industrin. En utredning har tillsatts för att studera frågor rörande transport, raffinering och förädling av olja och naturgas. Utredningen skall undersöka bl. a. lämplig lokalisering för den framtida utbyggnaden av oljeraffinaderier och petrokemiska anläggningar. De ekonomiska och tekniska förutsättningarna för den fortsatta utbyggnaden av svensk petrokemisk industri kommer att närmare undersökas av ett särskilt utvecklingsbolag — AB Svensk petrokemisk utveckling — som under det gångna året har bildats av Statsföretag AB, Sveriges investeringsbank, Kooperativa Förbundet, Olje-Konsumenterna (OK), Kema-Nord AB och MoDoKemi AB.

Bergsbruk och naturresurser

Under den senaste tioårsperioden har ett omfattande utredningsarbete genomförts i syfte att skapa underlag för en ändamålsenlig undersökning och ett effektivt utnyttjande av landets mineraltillgångar. Förutsättningar föreligger nu att lägga fram förslag i dessa frågor.

På grundval av 1963 års gruvrättsutrednings förslag, vilka remissbehandlats, kommer sålunda förslag om ny gruvlagstiftning att läggas fram under våren 1973. I avvaktan på att en ny gruvlag träder i kraft har lagen om inskränkning i rätten till inmutning i Norrbottens län förlängts att gälla till utgången av år 1973.

Frågan om utnyttjandet av statens resurser på mineralområdet har övervägts inom industridepartementet i anslutning till förslagen från 1964 års geologiutredning, 1967 års gruvutredning och kommerskollegieutredningen samt resultaten av remissbehandlingen av dessa förslag. Vårriksdagen 1973 kommer att föreläggas förslag om vissa riktlinjer för de statliga myndigheternas verksamhet på mineralområdet. Riktlinjer för Sveriges geologiska undersöknings (SGU) framtida verksamhet kommer samtidigt att redovisas.

I anslutning till förslag om att bergmästarnas arbetarskyddsuppgifter skall överföras till den allmänna yrkesinspektionen den 1 januari 1974 föreslås att bergsstatens nuvarande tre sydliga distrikt slås samman till ett nytt sydligt distrikt.

Produktionen vid Loussavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) har år 1972 legat på i huvudsak samma nivå som året dessförinnan. Förhandlingar pågår mellan staten och LKAB om undersökning av vissa järnmalmsfyndigheter i Norrbottens län, bl. a. sådana som ingått i den malminventering som SGU har utfört i detta län under en tioårsperiod från år 1963. SGU:s fältarbeten för inventeringen avslutas i och med utgången av innevarande budgetår, men avrapporteringen av resultaten beräknas inte vara slutförd förrän år 1976.

AB Statsgruvor har upprätthållit i huvudsak oförändrad produktion i Stollbergsgruvan och påbörjat reguljär brytning av volframmalm och flusspat i Yxsjöberg.

Den utredning, som tillsattes år 1971 för att undersöka förutsättningarna för gruvdrift i Stekenjokk, har hösten 1972 redovisat resultaten av sin undersökning. På grundval av bl. a. en samhällsekonomisk analys har utredningen funnit att Stekenjokkprojektet är värt att genomföra. Med utgångspunkt från utredningens förslag pågår förhandlingar om villkoren för en exploatering av fyndigheten. Resultatet av dessa förhandlingar väntas föreligga inom kort.

Oljeprospektering AB har tillfälligt avbrutit borrningarna i Skåne och på Gotland. Borrningsarbetena på Öland har avslutats. Utvärdering av resultaten pågår.

Havsresursutredningen lade förra året fram sitt betänkande. Ett av utredningens förslag är att en delegation för havsresurser inrättas med uppgift att bl. a. föreslå närmare program för att utforska naturtillgångarna i våra havsområden och planera för det långsiktiga utnyttjandet av havet. Remissbehandlingen av utredningens förslag har just avslutats.

Energiförsörjning

Ökningen av energikonsumtionen har under det gångna året varit jämförelsevis låg. Tillgången på energi har varit god. Detta gäller om såväl vattenkraften som de importerade bränslena vilka svarar för ca tre fjärdedelar av landets energiförsörjning. Utvecklingen på den internationella oljemarknaden pekar dock på att råoljepriserna kan komma att stiga väsentligt under 1970-talet. Risk för störningar av oljetillförseln föreligger också. Mot denna bakgrund har de långsiktiga energiförsörjningsfrågorna ägnats ökad uppmärksamhet.

CDL-företagens samarbetsorgan har i en nyligen publicerad studie över Sveriges elförsörjning 1975—1990 förutsatt att den årliga ökningen av elförbrukningen, som under 1970-talet beräknas till ca 8 %, kommer att avta under 1980-talet. Enligt studien väntas utbyggnaden av kärnkraften fortsätta i snabb takt med sikte på att kärnkraften år 1980 skall svara för nära en tredjedel och år 1985 för hälften av den totala produktionen av elenergi i landet.

Den snabba utbyggnaden av kärnkraft i Sverige utgör en även vid internationella jämförelser betydande satsning, som kräver nära samverkan mellan stat, kommuner och näringsliv. I enlighet med de av statsmakterna förra året uppdragna riktlinjerna för Sveriges framtida försörjning med kärnbränsle har kärnkraftproducenterna — statens vattenfallsverk, Sydsvenska kraft AB och Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB — bildat ett bolag, Svensk kärnbränsleförsörjning AB, med uppgift bl. a. att samordna upphandlingen av uran och anrikningstjänster samt

att stödja forsknings- och utvecklingsprojekt av betydelse från försörjningssynpunkt.

Den statliga kärnkraftutbyggnaden fortskrider planenligt. Statens vattenfallsverk föreslås få påbörja utbyggnaden av ett fjärde kärnkraftaggregat i Ringhals. Vidare föreslås medel bli anvisade för lån till ett för staten samt vissa enskilda och kommunala företag gemensamt aktiebolag som skall uppföra och driva en kärnkraftstation vid Forsmark. Vattenfallsverkets utbyggnadsprogram ligger i övrigt kvar på en hög nivå. För budgetåret 1973/74 föreslås ett investeringsanslag av 1 318 milj. kr.

Kärnkraftens miljö- och säkerhetsaspekter ägnas särskild uppmärksamhet. AB Atomenergi har sedan länge bedrivit forsknings- och utvecklingsarbete på säkerhetsområdet. Avtal har nyligen träffats mellan kraftföretagen om bidrag med högst 12 milj. kr. till ett program för ökade insatser på området under åren 1973—1974. Den närmare inriktningen av detta program fastställs av en särskild statlig delegation med företrädare för bl. a. säkerhetsmyndigheterna. Vidare kommer en utredning att tillkallas för att undersöka frågan om hantering och förvaring av det radioaktiva avfallet från kärnkraftverken.

Undersökningar pågår om möjligheterna till import av naturgas. En förfrågan har gjorts hos Sovjetunionens regering om leveranser av vissa kvantiteter naturgas. Förberedande studier rörande överföringen av gasen till Sverige har inletts. Vissa diskussioner har på det nordiska planet ägt rum beträffande Nordsjögasen.

Under år 1972 har en löpande prognos- och utredningsverksamhet för energiområdet inletts. Resultatet av detta arbete kan förväntas avsevärt förbättra underlaget för framförallt de långsiktiga energipolitiska bedömningarna.

Teknisk forskning och utveckling

Statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete föreslås bli väsentligt utvidgat nästa budgetår. Stödet är i första hand inriktat på att främja den svenska industrins internationella konkurrenskraft och att bidra till att lösa angelägna samhällsproblem.

Anslagen till styrelsen för teknisk utveckling (STU) föreslås öka med närmare 29 milj. kr. till 178 milj. kr.

STU:s arbete är främst inriktat på teknisk utveckling av nya produkter. processer och metoder samt på att sprida information till bl. a. företagen. Överförandet av de tekniska framstegen till industriell produktion innebär oftast ett betydande ekonomiskt risktagande för det enskilda företaget. I de senare stadierna av denna utvecklingskedja kan vanligen inte STU göra några betydande ekonomiska insatser. Mot bakgrund av den betydelse som den tekniska förnyelsen i industrin har för vårt lands framtida utveckling är det angeläget att samhället kan lämna ökat stöd även till denna fas i det industriella utvecklingsarbetet. För-

slag kommer därför att under våren föreläggas riksdagen om att särskilda medel skall ställas till förfogande för detta ändamål. För det första året föreslås 30 milj. kr. bli avsatta.

Svenska utvecklingsaktiebolagets verksamhet har utvecklats relativt gynnsamt under år 1972. Bolaget har genom bilregisternämndens uppdrag att framställa de nya svenska bilskyltarna bl. a. byggt upp ett avsevärt kunnande beträffande automatisk produktion. F. n. utarbetas inom bolaget en långsiktig finansierings- och kapitalbehovsplan för verksamheten under de närmaste fyra åren.

Verksamheten vid de statliga provningsanstalterna utvecklas i stort tillfredsställande. Statens provningsanstalt blev den 1 juli 1972 central förvaltningsmyndighet för metrologi samt officiell provning och kontroll. Provningsanstalten har nu ansvaret även för justering och ädelmetallkontroll. Statens skeppsprovningsanstalt har erhållit bl. a. omfattande uppdrag till sitt kavitationslaboratorium.

AB Atomenergi genomför ett omfattande forsknings- och utvecklingsprogram. Verksamheten vid bolaget är av stor betydelse för den svenska kärnkraftutbyggnaden. Atomenergis resurser beräknas i stor utsträckning kunna utnyttjas för arbeten inom ramen för det nya programmet för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor. För nästa budgetår föreslås bidraget till kärnenergiverksamheten inom bolaget uppgå till ca 50 milj. kr.

AB Asea-Atom har innevarande budgetår erhållit ett medelstillskott med 30 milj. kr. från var och en av de båda aktieägarna, staten och ASEA. Företaget har under 1972 levererat det första kärnkraftaggregatet till Oskarshamnsverket och fått beställning på reaktordelen till andra aggregatet till kärnkraftverket vid Barsebäck.

Statsägda företag

Inom Statsföretagskoncernen är investeringstakten fortfarande hög. Under de första åtta månaderna av år 1972 uppgick anläggningsinvesteringarna till över 500 milj. kr. Investeringarna är i hög grad koncentrerade till Norrbottens län, där LKAB fortsätter sina investeringar som under åren 1972—1975 beräknas uppgå till ca 1 000 milj. kr. Investeringsprogrammet för Norrbottens järnverk AB (NJA) på sammanlagt 430 milj. kr. genomförs planenligt. Förra året fattades beslut om att ett koksverk skall uppföras vid järnverket till en beräknad investeringskostnad av 322 milj. kr. Staten har bl. a. genom tillskott av aktiekapital medverkat vid finansieringen av koksverket, som avses bli uppfört under åren 1973—1975.

Utbyggnaden av AB Statens skogsindustriers (Assi) anläggningar i Karlsborg och Piteå, som påbörjades år 1970, till en total kostnad av 315 milj. kr. håller nu på att slutföras.

Även inom Kabigruppen, Uddevallavarvet AB och Svetab har investeringarna starkt ökat. Uddcomb AB, Vilhelmina plast AB och Staros AB slutförde under förra året arbetena på sina anläggningar i resp. Karlskrona, Vilhelmina och Nykroppa. Anläggningarna kunde därmed helt tas i drift.

Antalet anställda inom Statsföretagskoncernen uppgår f.n. till 34 000 personer. Trots att vissa delar av koncernen utsatts för påfrestningar har personalstyrkan kunnat hållas nästan oförändrad. Personalminskningar har genomförts hos de allmänna restaurangbolagen, SMT Machine Company AB och Kalmar verkstad AB. Å andra sidan har antalet anställda ökat hos Assi, NJA och Sonab. Härtill kommer de nyanställningar som gjorts av de nya företagen i Nykroppa och Vilhelmina.

Försäljningsutvecklingen inom Statsföretagskoncernen visar en positiv utveckling. Statsföretag bedömer en viss förbättring av koncernens resultat som möjlig.

Antalet årsanställda inom domänverket uppgår till 6 400. Inom verket har genomförts en utredning som syftar till en ny organisationsstruktur för verket. Utredningens förslag innebär att beslutsfunktionerna decentraliseras, att centralförvaltningen minskas och att ytterligare personalbegränsningar kan genomföras. Domänverkets ställningstagande till förslagen beräknas föreligga i början av detta år. Vidare har domänverket bildat ett aktiebolag, som har till uppgift att sälja och förmedla konsultuppdrag och andra uppdrag inom skogsbruket och närstående verksamhetsgrenar såväl i Sverige som i utlandet.

Den framtida verksamhetsinriktningen vid förenade fabriksverken, som har 7 500 årsanställda, undersöks av en särskild utredning, som skall pröva även lämplig företagsform för fabriksverken. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av utvecklingen på försvarsområdet begränsas f. n. nyinvesteringarna vid fabriksverken. För nästa budgetår föreslås ett investeringsanslag av 23,2 milj. kr.

Fabriksverken föder även upp djur för vetenskapliga försök. En särskild sakkunnig har tillkallats för att utreda i vilka former landets försörjning med försöksdjur bör ske.

Statsföretags årsredovisning för år 1971 har överlämnats till riksdagen (skr 1972: 102). Uppgifter i övrigt om de statsägda bolagen och om affärsverken har sammanställts i publikationen Statliga företag.

Sammanfattning

Förändringarna inom industridepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag i riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning. Medel på tilläggsstat har inte tagits med. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Förändring
DRIFTBUDGETEN			
Trettonde huvudtiteln			
A. Industridepartementet m. m.	12,6	13,1	+ 0,5
B. Industri m. m.	26,9[1]	27,7	+ 0,8
C. Bergsbruk	58,6	60,2	+ 1,6
D. Energiförsörjning	8,5	14,3	+ 5,8
E. Teknisk utveckling m. m.	272,5[2]	280,2	+ 7,7
F. Domänverket	0,1	0,1	—
Summa driftbudgeten	**379,2**[2]	**395,6**	+ **16,4**
KAPITALBUDGETEN			
I. Statens affärsverksfonder			
E. Förenade fabriksverken	43,9	23,2	— 20,7
F. Statens vattenfallsverk	1 190,0	1 318,0	+ 128,0
II. Statens allmänna fastighetsfond	0,001	2,6	+ 2,6
V. Fonden för låneunderstöd	68,0	—	— 68,0
Summa kapitalbudgeten	**1 301,9**	**1 343,8**	+ **41,9**
Totalt för industridepartementet	**1 681,1**	**1 739,4**	+ **58,3**

[1] Inkl. anslaget till Sprängämnesinspektionen under tionde huvudtiteln
[2] I beloppet ingår engångsanvisning av 30 milj. kr. för Medeltillskott till AB Asea-Atom

Utdrag av protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, NILSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler de frågor som gäller utgifterna för budgetåret 1973/74 inom industridepartementets verksamhetsområde och anför.

Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att till 1973 års vårriksdag lägga fram proposition om bl. a. upprättande av ett industripolitiskt verk den 1 juli 1973. Det nya verket avses svara även för vissa av de uppgifter som f. n. åvilar kommerskollegium. Verket avses sålunda överta kommerskollegiets åligganden beträffande anslagen Främjande av hemslöjden (B 4), Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher (B 8), Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher (B 9), Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher (B 10), Bergsstaten (C 6), Statens gruvegendom (C 7), Statens elektriska inspektion (D 1) och Främjande av landsbygdens elektrifiering (D 3) samt Sprängämnesinspektionen (B 11), som fr. o. m. budgetåret 1973/74 bör redovisas under trettonde huvudtiteln i stället för tionde huvudtiteln.

DRIFTBUDGETEN *Trettonde huvudtiteln*

A. INDUSTRIDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Industridepartementet

1971/72	Utgift	7 235 281
1972/73	Anslag	7 817 000
1973/74	Förslag	8 151 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	63	−1
Övrig personal	26	of.
	89	**—1**
Anslag		
Lönekostnader	7 262 000	+ 259 000
Sjukvård	20 000	− 5 000
Reseersättningar (även utrikes tjänsteresor)	160 000	+ 50 000
Expenser	375 000	+ 30 000
	7 817 000	+ **334 000**

Som framgår av sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 8 151 000 kr. Jag har därvid beaktat att vid bifall till förslaget i det följande (E 17) om att inrätta en tjänst i Ce 2 vid statens delegation för rymdverksamhet, personlig för departementsrådet H. Håkansson, medel inte behövs till lönekostnader vid en personlig tjänst som departementsråd i industridepartementet. Till följd av löne- och prisomräkning ökar medelsbehovet med 415 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Industridepartementet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 8 151 000 kr.

A 2. Tekniska attachéer m. m.

1971/72 Utgift	189 974
1972/73 Anslag	197 000
1973/74 Förslag	216 000

Från detta anslag bestrids kostnader för en tjänst som teknisk attaché i Paris.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Anslag		
Lönekostnader	110 000	+ 1 000
Vissa biträdeskostnader	17 000	+ 11 000
Bostadskostnader	34 000	+ 7 000
Sjukvård	1 000	of.
Expenser (och reseersättningar inom verksamhetsområdena)	21 000	of.
Ersättning för resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester	14 000	of.
	197 000	+ **19 000**

I Moskva, Paris, Tokyo och Washington finns teknisk-vetenskapliga attachéer, som även är kontaktmän för Ingenjörsvetenskapsakademien. Kostnaderna för dessa attachéers avlöningar m. m. bestrids av styrelsen för teknisk utveckling. En teknisk-vetenskaplig rådgivare är fr. o. m. den 1 januari 1973 stationerad i London.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 216 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Tekniska attachéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 216 000 kr.

A 3. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	2 983 395	Reservation	1 067 869
1972/73	Anslag	4 350 000		
1973/74	Förslag	4 350 000		

Medelsbelastningen på detta anslag under innevarande budgetår har beräknats till totalt ca 9,4 milj. kr., varav 1,7 milj. kr. utgör ersättning för statens vattenfallsverks utlägg för statens elransoneringsnämnd. På tilläggsstat har anvisats 4 milj. kr. (prop. 1972: 130 s. 57, NU 1972: 67, rskr 1972: 320).

Vid beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1973/74 har jag beaktat att bl. a. den verksamhet som f. n. bedrivs inom delegationen för de mindre och medelstora företagen samt vissa delar av energiprognosutredningens verksamhet avses bli överförda till det nya industriverket. Hänsyn har även tagits till att ett antal utredningar beräknas kunna avsluta sin verksamhet under detta år. Under anslaget har medel beräknats för vissa kostnader i samband med den beslutade försöksverksamheten med ett nytt informationssystem mellan samhället och företagen (prop. 1972: 116 s. 110, NU 1972: 62, rskr 1972: 340). Från anslaget bör bestridas även de direkta kostnaderna för den nyligen upprättade delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor, till vilken jag återkommer i det följande (s. 52). Sammanlagt beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår till 4 350 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 350 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1971/72	Utgift	224 117	Reservation	99 344
1972/73	Anslag	200 000		
1973/74	Förslag	200 000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

A 5. Bidrag till vissa internationella organisationer

Nytt anslag (förslag) 140 000

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 164, NU 1971: 49, rskr 1971: 355) har den 1 juli 1972 till statens provningsanstalt överförts bl. a. den metrologiska verksamhet som bedrevs vid dåvarande mynt- och justeringsverket. Mot bakgrund härav bör utgifterna för Sveriges bidrag till internationella byrån för mått och vikt samt internationella organisationen för legal metrologi, vilka hittills utgått från sjunde huvudtiteln, fr. o. m. budgetåret 1973/74 bestridas från trettonde huvudtiteln. För ändamålet bör ett särskilt förslagsanslag föras upp på riksstaten.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 140 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kr.

B. INDUSTRI M. M.

Verksamheten vid statens institut för företagsutveckling

Statens institut för företagsutveckling (SIFU) har till uppgift att främja näringslivets tekniska och ekonomiska utveckling med särskild hänsyn till de mindre och medelstora industriföretagen samt hantverket.

Det åligger SIFU bl. a. att bygga upp kunskaper och erfarenheter i tekniska, administrativa, kommersiella och ekonomiska frågor av betydelse för utvecklingen inom industri och hantverk samt att förmedla dessa kunskaper genom kurser, föreläsningar, publiceringsverksamhet och rådgivning. Om det behövs för verksamheten i övrigt, får SIFU bedriva försöks- och utvecklingsarbete samt utföra provningar och undersökningar av material, arbetsmetoder, driftförhållanden, redskap, instrument och apparater. Inom ramen för SIFU:s verksamhet får provningar och undersökningar utföras även på uppdrag av myndighet eller enskild.

SIFU administrerar vidare de utbildningsåtgärder, som ingår i programmen för stöd åt textil- och konfektionsindustrierna, den manuellt arbetande glasindustrin och delar av den träbearbetande industrin.

Tyngdpunkten i SIFU:s verksamhet ligger inom utbildningsområdet.

SIFU leds av en styrelse. Chef för SIFU är en överdirektör. Inom SIFU finns tre byråer, en allmän byrå, en informations- och utbildningsbyrå samt en teknisk byrå. Regionalkontor finns i Göteborg, Luleå och Malmö.

Antalet fast anställda vid SIFU uppgick den 1 juli 1972 till ca 230. I utbildningsverksamheten används dessutom ett stort antal timarvoderade lärare.

SIFU:s omslutning uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 22 milj. kr. exkl. de särskilda insatserna för vissa industribranscher.

SIFU:s verksamhet finansieras genom dels statsanslag, dels kursavgifter och arvoden. Statens bidrag täckte budgetåret 1971/72 ca 35 % av SIFU:s totala kostnader.

SIFU tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för institutet.

1. Allmänna tjänster
2. Kursverksamhet
3. Teknisk facktjänst

I prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 20) har redovisats den verksamhet som resp. program omfattar.

Medel för verksamheten till SIFU anvisas under följande anslag.

1. Statens institut för företagsutveckling: Uppdragsverksamhet
2. Statens institut för företagsutveckling: Främjande av företagsutveckling
3. Statens institut för företagsutveckling: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 3. Som inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter, ersättningar, arvoden etc. och ianspråktagna medel från anslag 2.

Anslag 2 är ett reservationsanslag, över vilket statens bidrag till SIFU:s verksamhet utgår.

Anslag 3 är ett reservationsanslag som skall finansiera investeringar i mer kostnadskrävande utrustning.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar SIFU en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 4 milj. kr.

B 1. Statens institut för företagsutveckling: Uppdragsverksamhet

1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Av följande sammanställning framgår den totala verksamheten vid SIFU (i 1 000-tal kr.).

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknar	1973/74	
		SIFU[1]		Departementschefen
1. *Allmänna tjänster*				
Intäkter	194	271	130	
Särkostnader	1 600	2 240	5 790	
Täckningsbidrag	— 1 406	—1 969	— 5 660	
2. *Kursverksamhet*				
Intäkter	8 826	9 175	9 300	
Särkostnader	10 681	9 586	11 590	
Täckningsbidrag	— 1 855	— 411	— 2 290	

[1] Exkl. komplementkostnader.

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknar	1973/74	
		SIFU[1]		Departements-chefen
3. *Teknisk facktjänst*				
Intäkter	3 561	3 517	4 000	
Särkostnader	4 074	3 139	3 900	
Täckningsbidrag	— 513	+ 378	+ 100	
Täckningsbidrag totalt	— 3 774	— 2 002	— 7 850	
Samkostnader (netto)	6 214	5 998	6 000	
Resultat	**— 9 988**	**— 8 000**	**— 13 850**	
Statens bidrag	**6 525**[2]	**8 000**	**13 850**	**8 900**

[1] Exkl. komplementkostnader.

[2] Medel anvisade under anslagen Statens institut för företagsutveckling: Förvaltningskostnader och Statens institut för företagsutveckling: Bidrag till främjande av företagsutveckling m.m. exkl. medel till utrustning och inredning.

Underskottet har täckts genom bl. a. utnyttjande av rörlig kredit i riksgäldskontoret och överskridande av förslagsanslaget Statens institut för företagsutveckling: Förvaltningskostnader.

Statens institut för företagsutveckling

Program 1. Allmänna tjänster

Programmet innefattar sådan service till offentliga organ, företagareföreningar, branschorganisationer etc. som inte kan hänföras till SIFU:s egen kursverksamhet eller till den tekniska facktjänsten. Vidare omfattas stipendiemedel för fortbildning och administration därav, viss extern informations- och dokumentationstjänst i tekniska och ekonomiska frågor, administration av kompetenser och behörigheter samt viss utredningsverksamhet.

SIFU framhåller i sin anslagsframställning att intresset hos mindre företagare och deras anställda för vidareutbildning ökat genom bl. a. de förbättrade stipendieringsmöjligheterna. För att reellt kunna något vidga stipendiegivningen och med hänsyn till pris- och löneutvecklingen föreslår SIFU att medelsanvisningen för stipendieändamål under budgetåret 1973/74 inte bör understiga 1 milj. kr. Under innevarande budgetår har 500 000 kr. anslagits för stipendiering.

För fortsatt utbyggnad av den regionala utbildningskonsulentorganisationen föreslår SIFU att medel anvisas för totalt åtta konsulenter, vilket innebär ytterligare tre konsulenter. Vidare bör medel anvisas för en kursassistent till var och en av de åtta konsulenterna. Assistenten skall främst avlasta utbildningskonsulenten vid genomförandet av kursverksamheten. Medelsbehovet för den fortsatta utbyggnaden, som kan begränsas i den mån internrekrytering kan ske, har SIFU beräknat till 750 000 kr.

SIFU har vidare i en kompletterande framställning föreslagit att 1,2

milj. kr. anvisas nästa budgetår till åtgärder på informations- och dokumentationsområdet.

I sin anslagsframställning beräknar SIFU vidare medel för vidgade kontakter med sina målgrupper genom branschråd och regionala programråd.

Program 2. Kursverksamhet

Programmet omfattar de av SIFU anordnade kurserna och föreläsningarna i praktiska och teoretiska ämnen samt det planerings- och utvecklingsarbete som är hänförligt till framtagande av nya kurser.

Under detta programmet föreslår SIFU att 215 000 kr. anvisas för produktion — i samarbete med kommittén för den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet (TRU) — av studiematerial om bl. a. virkessortering för sågverksnäringen.

För att SIFU:s verksamhetsprogram på datorsidan skall kunna genomföras, hemställer SIFU om att ytterligare 150 000 kr. anvisas för nästa budgetår.

SIFU föreslår vidare att 825 000 kr. anvisas till ett program för integrerad företagarutbildning. SIFU strävar genom sitt program för integrerad företagarutbildning efter att i samverkan med andra organisationer och institutioner täcka en så stor del av företagarnas utbildningsbehov som möjligt och att ge de företagare, som är intresserade av fortbildning, tillfälle därtill.

I SIFU:s program för företagsledareutbildning ingår bl. a. en del som avser samarbete med Institutet för företagsledning (IFL). Detta innebär bl. a. att SIFU och IFL gemensamt utvecklar ett för företagsledare i mindre företag särskilt anpassat utbildningsprogram. För materialutveckling, information, studierådgivning m. m. inom ramen för samarbetet med IFL beräknar institutet ett behov av 350 000 kr. för nästa budgetår.

För försöksverksamhet med regional företagsledareutbildning såsom grupp- och självstudier föreslår SIFU att 160 000 kr. anvisas.

Program 3. Teknisk facktjänst

Den tekniska facktjänsten omfattar sådana försöks- och utvecklingsarbeten samt provningar och undersökningar av material, arbetsmetoder m. m. som erfordras för SIFU:s verksamhet under övriga program. Vidare ingår sådana provningar och undersökningar som, inom ramen för SIFU:s verksamhet, utförs mot ersättning på uppdrag av myndighet eller enskild.

Under programmet beräknar SIFU medel för utveckling av rationaliseringskonsulting inom mindre och medelstor industri.

Sammanlagt föreslår SIFU att statens bidrag för budgetåret 1973/74 höjs med 5 850 000 kr. till 13 850 000 kr. Av den föreslagna bidragsökningen erfordras enligt SIFU:s beräkning 1 150 000 kr. för löne- och allmänna kostnadshöjningar samt 539 000 kr. för täckande av SIFU:s samtliga kostnader för avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Den 1 juli 1970 omorganiserades dåvarande statens institut för hantverk och industri till statens institut för företagsutveckling /SIFU/ (prop. 1970: 1 bil. 15, SU 1970: 13, rskr 1970: 13). Underlaget för omorganisationen utgjordes av den s. k. SHI-utredningens förslag (Ds Fi 1968: 9). Med hänvisning till bl. a. kommerskollegieutredningens arbete fann chefen för industridepartementet det inte möjligt att då ta ställning till SHI-utredningens förslag i dess helhet, varför omorganisationen gjordes partiell.

Kommerskollegieutredningen har avgett betänkandet (SOU 1971: 69) Näringspolitiken — ny verksorganisation. Förslagen är f. n. föremål för beredning. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att till vårriksdagen lägga fram proposition om bl. a. inrättande av ett särskilt verk för industripolitiska frågor. Med hänsyn bl. a. till att verksamheterna vid det nya verket och SIFU i hög grad kommer att beröra varandra, har en arbetsgrupp inom industridepartementet utarbetat en promemoria (Ds I 1972: 6) angående principerna för den framtida organisationen av den verksamhet som bedrivs vid SIFU. Promemorian remissbehandlas f. n. Mot denna bakgrund är jag nu inte beredd att föreslå några ändringar i fråga om SIFU:s målsättning eller verksamhetsinriktning.

För budgetåret 1973/74 beräknar jag statens bidrag till SIFU:s verksamhet till 8,9 milj. kr. vilket innebär en ökning med 900 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

För att förbättra SIFU:s möjligheter att nå ut med sina tjänster till de prioriterade målgrupperna bör statens bidrag till stipendier för fortbildning räknas upp med 100 000 kr. Inom ramen för bidragsanslaget har jag vidare beräknat medel för att täcka kostnaderna för allmänna pris- och lönestegringar till den del dessa avser den statsfinansierade delen av SIFU:s verksamhet. I övrigt bör SIFU genom bl. a. rationaliseringar täcka dessa kostnadsökningar.

Fr. o. m. innevarande budgetår deltar SIFU i försöksverksamheten med programbudgetering. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 november 1972 skall SIFU fr. o. m. den 1 juli 1973 till statsverket omföra medel motsvarande avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet. Vid min medelsberäkning har jag tagit hänsyn till dels de kapitalkostnader som faller på den statsfinansierade delen av verksamheten, dels vissa

kostnader för den av riksrevisionsverket förslagna försöksverksamheten med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Inom ramen för det av mig förordade statliga bidraget till SIFU under budgetåret 1973/74 bör institutet enligt min bedömning kunna fullfölja sitt samarbete med Institutet för företagsledning.

Det av SIFU utarbetade förslaget om åtgärder inom informations- och dokumentationsområdet bereds f. n. inom industridepartementet.

För uppdragsverksamheten bör tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens institut för företagsutveckling: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 2. Statens institut för företagsutveckling: Främjande av företagsutveckling

1972/73	Anslag	8 450 000
1973/74	Förslag	8 900 000

Statens institut för företagsutveckling

Som framgått av redovisningen under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår SIFU att statens bidrag till verksamheterna under de tre programmen Allmänna tjänster, Kursverksamhet och Teknisk facktjänst budgetåret 1973/74 höjs från 8 milj. kr. till 13 850 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till vad jag nyss anfört vid min anmälan av SIFU:s anslag till uppdragsverksamhet beräknar jag statens bidrag till SIFU för nästa budgetår till 8,9 milj. kr. Detta innebär en faktisk ökning av bidraget med 900 000 kr., eftersom 450 000 kr. av anslaget för innevarande år är en engångsanvisning för att täcka en tidigare merbelastning på anslaget.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens institut för företagsutveckling: Främjande av företagsutveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 900 000 kr.

B 3. Statens institut för företagsutveckling: Utrustning

1972/73	Anslag	715 000
1973/74	Förslag	500 000

Anslaget avser medel för anskaffning av utrustningsobjekt, vilkas värde överstiger 10 000 kr. och vilkas livslängd uppgår till minst tre år.

Statens institut för företagsutveckling

SIFU framhåller i sin anslagsframställning att det med den verksamhet som SIFU bedriver är uppenbart att ett ständigt behov av nyanskaffningar föreligger. Det är omöjligt för SIFU att bedriva en yrkesinriktad praktisk utbildning inom tekniska sektorer utan att förfoga över det senaste inom områdets maskinutrustningar. Inom vissa områden, exempelvis elektroniken, är utrustningen mycket dyrbar samtidigt som den relativt snabbt blir föråldrad. SIFU har därför funnit det lämpligt att i så stor utsträckning som möjligt övergå till ett hyrsystem vid de tillfällen behov föreligger av dyrbar utrustning som används vid enstaka tillfällen.

SIFU har för budgetåret 1973/74 beräknat medelsbehovet för anskaffning av viss kostnadskrävande utrustning till 800 000 kr.

Departementschefen

I avvaktan på att samarbetet mellan SIFU och statens provningsanstalt inom provnings- och kontrollområdet enligt statsmakternas ställningstagande (prop. 1972: 54, NU 1972: 38, rskr 1972: 119) kan utformas mer i detalj är jag inte beredd att förorda någon ytterligare höjning av anslaget. Mot bakgrund av SIFU:s möjligheter att i ökad utsträckning hyra utrustning och att medelsanvisningen för utrustningsinköp innevarande budgetår innefattar bl. a. ett engångsbidrag om 215 000 kr. för inköp av en ny telefonväxel bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens institut för företagsutveckling: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

B 4. Främjande av hemslöjden

1971/72	Utgift	860 069	Reservation	106 274
1972/73	Anslag	960 000		
1973/74	Förslag	1 032 000		

Från anslaget, som f. n. disponeras av kommerskollegium, lämnas bidrag till olika hemslöjdsändamål.

Kommerskollegium

Fullföljandet av 1968 års riksdagsbeslut (prop. 1968: 1 bil. 9 s. 91, SU 1968: 7, rskr 1968: 7) om en nyordning och förstärkning av det statliga stödet till hemslöjden på grundval av hemslöjdsutredningens betänkande (Ds Fi 1967: 9) har nu enligt kommerskollegium fortskridit så långt att förutsättningarna för statsbidrag till en heltidsanställd hem-

slöjdskonsulent kommer att vara uppfyllda i samtliga 24 län vid ingången av budgetåret 1973/74. Detta nödvändiggör en höjning av anslaget.

Kommerskollegium föreslår vidare att ett ökat statligt bidrag utgår till bl. a. Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och sameslöjden.

På grundval av de av kollegiet gjorda beräkningarna föreslår kollegiet, att anslaget ökas med 181 000 kr. till sammanlagt 1 141 000 kr.

Departementschefen

För fullföljande av den av riksdagen år 1968 beslutade omorganisationen av det statliga stödet till hemslöjden bör anslaget till främjande av hemslöjden ökas. För nästa budgetår bör därför anslaget räknas upp med 72 000 kr. till 1 032 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Främjande av hemslöjden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 032 000 kr.

B 5. Medelstillskott till Norrlandsfonden

1971/72	Utgift	5 000 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	5 000 000		
1973/74	Förslag	5 000 000		

Stiftelsen Norrlandsfonden, som bildades år 1961, har till uppgift att främja näringslivets utveckling i Norrland. Fonden skall därvid ta initiativ till och stödja sådant forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att vidareförädla norrländska råvarutillgångar eller som på annat sätt är av betydelse för det norrländska näringslivet. Fonden skall också med beaktande av den regionalpolitiska planeringen medverka till utveckling och differentiering av dels industri som arbetar med norrländska råvaror, dels sådan industriell produktions- och serviceverksamhet i övrigt som är stödberättigad enligt normerna för det statliga lokaliseringsstödet. Fonden skall slutligen ta initiativ till och stödja utredningar, som bedöms vara av betydelse för det norrländska näringslivet, samt främja samordning av regional industriell service i Norrland. För Norrlandsfonden gäller en av Kungl. Maj:t den 17 december 1970 fastställd stadga.

Norrlandsfonden förvaltas av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Den direkta ledningen av fondens verksamhet utövas av en verkställande direktör. Fondens kansli ligger i Luleå.

Fondens verksamhet finansierades t. o. m. år 1970 helt genom en årlig avsättning av LKAB:s vinstmedel med 15 milj. kr. Med hänsyn till att fonden under innevarande femårsperiod fr. o. m. år 1971 erhållit öka-

de uppgifter, skall enligt statsmakternas ställningstagande (prop. 1970: 85, SU 1970: 106, rskr 1970: 272) fonden — utöver nämnda tillskott — erhålla ytterligare medel, så att sammanlagt 20 milj. kr. årligen tillförs fonden. För vart och ett av budgetåren 1971/72 och 1972/73 har därför 5 milj. kr. anvisats att belasta den för budgetåren 1970/71— 1972/73 fastställda ramen för det regionalpolitiska stödet (prop. 1970: 75, SU 1970: 103 och BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 1970: 304).

Norrlandsfonden

Under verksamhetsåret 1971 beviljade Norrlandsfonden anslag om 37,5 milj. kr. vilket med 5,5 milj. kr. överstiger motsvarande summa för 1970. Av dessa medel gick 18,6 milj. kr. i form av lån till industriell utbyggnad, 16,2 milj. kr. till industriellt utvecklingsarbete samt 2,7 milj. kr. till forskning och utredningar. I beloppet till industriell utbyggnad ingår 12 milj. kr., som fonden lämnat i form av bidrag utan återbetalningsskyldighet till Stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå. IUC är f. n. fondens största projekt.

Arbetet med att bygga upp IUC, som startade sin verksamhet under hösten 1971, har fortsatt. IUC har påbörjat verksamhet rörande experimentell provning av prototyper, hållfasthetsberäkningar samt idévärdering, som bl. a. omfattar marknadsundersökning och patentgranskning. En avdelning för kvalitetstekniska frågor beräknas kunna börja sin verksamhet i början av detta år. Vidare planeras en avdelning för reglertekniska frågor.

Norrlandsfonden hemställer, att 5 milj. kr. ställs till fondens förfogan över statsbudgeten även för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Den fortsatta utbygnaden av IUC i Skellefteå utgör ett betydelsefullt bidrag till främjande av den industriella miljön i Norrland. För att en snar förbättring skall åstadkommas av framförallt de mindre och medelstora industriföretagens möjligheter att få tillgång till kompletterande resurser för bl. a. produktutveckling och kvalitetskontroll, finner jag det vara väsentligt att uppbyggnaden av IUC genomförs i planerad takt.

Med hänsyn till företagareföreningarnas kännedom om och kontakter med de mindre företagen lägger jag stor vikt vid att ett nära samarbete upprättas mellan IUC och berörda företagareföreningar. Härigenom bör IUC på ett effektivt sätt kunna nå ut med sina tjänster till företagen, samtidigt som en kanal öppnas från företagen till IUC. Jag finner det vidare angeläget att IUC i sin verksamhet medverkar till att andra statliga resurser på serviceområdet i Norrland genom samarbete utnyttjas på ett rationellt sätt.

I enlighet med Norrlandsfondens hemställan förordar jag efter samråd med chefen för inrikesdepartementet att 5 milj. kr. anvisas för bud-

getåret 1973/74 för finansiering av en del av fondens verksamhet. Detta belopp bör belasta den totala ramen för regionalpolitiskt stöd för tiden efter utgången av innevarande budgetår. Förslag härom kommer senare att läggas fram av chefen för inrikesdepartementet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medelstillskott till Norrlandsfonden* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 6. Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

1971/72	Utgift	4 345 743[1]	Reservation	290 285[1]
1972/73	Anslag	3 500 000[1]		
1973/74	Förslag	3 300 000		

[1] Anslaget Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin.

Från anslaget, som disponeras av statens institut för företagsutveckling (*SIFU*), bestrids f. n. dels administrationskostnader, dels arrangemangsbundna kostnader för utbildningsinsatser inom textil- och konfektionsindustrierna och den manuella glasindustrin. Utbildningsåtgärderna ingår i ett fyraårigt program för textil- och konfektionsindustrierna under perioden 1970/71—1973/74 och ett treårigt program för den manuella glasindustrin under perioden 1970/71—1972/73.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SIFU	Departementschefen
Personal[1]			
Handläggande personal	4		
Övrig personal	3	of.	of.
	7		
Anslag			
Administrationskostnader hos SIFU	168 000	of.	of.
Administrationsbidrag till Sveriges konfektionsindustriförbund	60 000	of.	of.
Administrationsbidrag till Sveriges textilindustriförbund	60 000	of.	of.
Administrationsbidrag till Glasindustrins arbetsgivareförbund	36 000	— 36 000	— 36 000
Arrangemangsbundna kostnader för TEKO-industrierna	3 012 000	of.	of.
Arrangemangsbundna kostnader för den manuella glasindustrin	164 000	— 164 000	— 164 000
	3 500 000	**— 200 000**	**— 200 000**

[1] Inkl. personal för administration av anslaget B 7.

Statens institut för företagsutveckling

Under budgetåret 1971/72 anvisades 1 milj. kr. på tilläggsstat (prop. 1971: 140, FiU 1971: 47, rskr 1971: 293) för att möjliggöra en utökning av uppföljnings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för TEKO-programmet. Denna verksamhet har utformats främst såsom en integrerad företagsanpassning av de olika ämnesaktiviteterna.

SIFU framhåller, att under hand framförda synpunkter på det totala programmet liksom resultatet av kursutvärdering har givit huvudsakligen positiva omdömen.

SIFU förordar oförändrad medelsanvisning till utbildningsprogrammet för textil- och konfektionsindustrierna för budgetåret 1973/74.

Programmet för den manuellt arbetande glasindustrin upphör med utgången av budgetåret 1972/73. Med anledning härav kan anslaget för budgetåret 1973/74 minskas med 200 000 kr.

Under programmets löptid har SIFU tillsammans med Glasindustrins arbetsgivareförbund hittills genomfört 14 kursaktiviteter med totalt 509 deltagare. Vissa avslutande uppföljnings- och rådgivningsinsatser planeras för den återstående delen av budgetåret 1972/73.

Departementschefen

Enligt statsmakternas beslut (prop. 1970: 41, SU 1970: 60, rskr 1970: 164) skall utbildningsprogrammet för den manuellt arbetande glasindustrin löpa under tre år t. o. m. budgetåret 1972/73. Benämningen på det nuvarande reservationsanslaget Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin bör därför i enlighet härmed nästa budgetår ändras till Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna. Detta bör emellertid inte medföra att anslaget skall behandlas som ett nytt reservationsanslag. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 3,3 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

B 7. Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.

1972/73	Anslag	1 650 000
1973/74	Förslag	1 650 000

Från anslaget, som disponeras av statens institut för företagsutveckling (SIFU), bestrids dels administrationskostnader och arrangemangsbundna kostnader för ett fyraårigt utbildningsprogram under perioden 1972/73—1975/76, dels kostnader för teknisk konsulentverksamhet under samma period.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SIFU	Departements-chefen
Personal[1]			
Anslag			
Administrationskostnader hos SIFU	175 000		
Administrationsbidrag till branschförbund och fackliga organisationer	150 000		
Teknisk konsulentverksamhet	150 000	of.	of.
Arrangemangsbundna kostnader	1 175 000		
	1 650 000		

[1] Personalen redovisas under anslaget B 6.

Statens institut för företagsutveckling

I enlighet med statsmakternas beslut år 1972 (prop. 1972: 47, NU 1972: 33, rskr 1972: 196) beräknar SIFU anslagsbehovet till oförändrat 1 650 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

B 8. Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher

1972/73	Anslag	300 000
1973/74	Förslag	825 000

Från anslaget, som f. n. disponeras av kommerskollegium, bestrids kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom textil- och konfektionsindustrierna, skoindustrin, möbelindustrin och den manuella glasindustrin. Räntebefrielse i samband med strukturgaranti beviljas av AB Strukturgaranti i enlighet med riktlinjer som angivits i prop. 1972: 46 (NU 1972: 32, rskr 1972: 195) och i enlighet med vad som överenskommits i avtal mellan Kungl. Maj:t och Sveriges investeringsbank AB angående administrering av statliga strukturgarantier.

Kommerskollegium

Ramen för lånegarantierna skall enligt planerna uppgå till 40 milj. kr. 1972/73 för att under de följande två budgetåren successivt ökas till totalt 100 milj. kr. vid utgången av budgetåret 1974/75. För budgetåret 1973/74 kommer enligt planerna garantiramen att vara 70 milj. kr.

Med anledning av den betydelse som stödet i form av räntebefrielse har och den ökning av garantierna som kommer att ske, bedömer kommerskollegium att en ökning av anslaget är nödvändig. Kollegiet hemställer därför att för budgetåret 1973/74 1 milj. kr. anvisas för räntebefrielse vid strukturgarantier.

Departementschefen

I enlighet med vad jag anfört i prop. 1972: 46 (s. 29) bör anslaget räknas upp i proportion till ökningen av garantiramen och med hänsynstagande till att räntebefrielse skall kunna ges upp till tre år. Genomsnittlig garantiram utgör under budgetåret 1972/73 20 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 55 milj. kr. Anslaget bör i enlighet härmed uppgå till 825 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 825 000 kr.

B 9. Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher

1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget, som f. n. disponeras av kommerskollegium, bestrids utgifter för förluster i samband med strukturgarantier, som beviljats av AB Strukturgaranti i enlighet med riktlinjer som angivits i prop. 1972: 46 (NU 1972: 32, rskr 1972: 195) och i enlighet med vad som överenskommits i avtal mellan Kungl. Maj:t och Sveriges investeringsbank AB angående administrering av statliga strukturgarantier.

Kommerskollegium

Kommerskollegium framhåller, att det är svårt att beräkna de sannolika förlustriskerna under budgetåret, då tidigare erfarenheter av lånegarantier av det här aktuella slaget saknas. Eftersom riskerna för förluster under de första budgetår som dessa garantier beviljas kan uppskattas vara relativt små, anger kollegiet anslagsbehovet till formellt 1 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 1 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 10. Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher

1971/72	Utgift	436 287[1]	Reservation	2 063 713[1]
1972/73	Anslag	5 000 000		
1973/74	Förslag	5 000 000		

[1] Anslaget Omställningsfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna.

Från anslaget, som f. n. disponeras av kommerskollegium, bestrids kostnader för statliga konsultbidrag till textil- och konfektionsindustrierna, skoindustrin, möbelindustrin och den manuella glasindustrin (prop. 1971: 1 bil. 15, NU 1971: 13, rskr 1971: 120 och prop. 1972: 46, NU 1972: 32, rskr 1972: 195). Omställningsprogrammet, som är tidsbegränsat, löper under perioden 1971/72—1974/75.

Kommerskollegium

Enligt riksdagens beslut skall anslaget för budgetåren 1973/74—1974/75 prövas mot bakgrunden av vunna erfarenheter. Med hänsyn till de begränsade erfarenheterna av bidragen uppskattar kollegiet medelsbehovet för 1973/74 till oförändrat 5 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

B 11. Sprängämnesinspektionen

1971/72	Utgift	1 219 599
1972/73	Anslag	1 370 000
1973/74	Förslag	1 491 000

Sprängämnesinspektionen är statligt tillsynsorgan för ärenden om explosiva och brandfarliga varor och därmed sammanhängande frågor. Kommerskollegium är f. n. chefsmyndighet för inspektionen. I fråga om handläggningen av arbetarskyddsärenden är inspektionen underställd arbetarskyddsstyrelsen och sprängämnesinspektören är specialinspektör inom yrkesinspektionen. Inspektionen är under sprängämnesinspektören organiserad på två civila avdelningar och en militär avdelning. Den ena civila avdelningen handlägger ärenden rörande explosiva varor och brandfarliga gaser, den andra ärenden rörande brandfarliga vätskor.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kommerskollegium	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	13	—	} of.
Övrig personal	5	+ 1	
	18	+ **1**	
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	1 149 000	+ 113 600	+ 75 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Rescrsättningar (även utrikes tjänstcresor)	102 000	+ 25 500	+ 25 000
Lokalkostnader	67 500	+ 6 200	+ 7 500
Expenser	50 500	+ 16 700	+ 13 500
därav engångsutgifter	(3 000)	(+ 9 500)	(+ 8 000)
	1 372 000	+ **162 000**	+ **121 000**
Uppbördsmedel			
Försäljning av tekniska meddelanden	2 000	of.	of.
Nettoutgift	**1 370 000**	+ **162 000**	+ **121 000**

Kommerskollegium

1. Löne- och prisomräkning m. m. 91 600 kr.

2. I 0-alternativet räknar kommerskollegium med indragning av en tjänst som byrådirektör, vilken inrättats den 1 juli 1972 (−75 000 kr.). Härigenom skulle avsedd förstärkning av den civila avdelningen för brandfarliga vätskor utebli.

3. En tjänst som kontorsbiträde bör inrättas för förstärkning av det gemensamma kansliet (+ 38 700 kr.).

4. Kostnaderna för inspektionens resor beräknas öka med 20 400 kr.

5. Ytterligare medel behövs under anslagsposten Expenser till inköp av kontorsmaskiner och provningsinstrument som engångsutgifter (12 500 kr.) samt till vidareutbildning av personalen (+ 2 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sprängämnesinspektionen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 491 000 kr.

B 12. Statliga kreditgarantier till varvsindustrin

Enligt statsmakternas beslut våren 1971 (prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229) har vissa ändringar skett i det tidigare gällande systemet för statlig garantigivning till svensk varvsindustri för refinan-

siering av fartygskrediter. Ändringarna, som gäller fr. o. m. den 1 januari 1972, berör bl. a. användningen av förskottsväxlar. Med sådana växlar avses de växelförbindelser från redare till varv, vilka tillsammans med kontantlikvider används som betalning för kontrakterade men ej levererade fartyg. Enligt de nya reglerna får som säkerhet för statlig fartygskreditgaranti endast sådana förskottsväxlar användas som hänför sig till fartyg, vilka beräknas bli levererade inom högst 12 månader. Tidsgränsen är satt med hänsyn till att varvens upparbetningskostnader normalt blir kännbara först ca ett år före leverans. Tolvmånadersgränsen är fortfarande lämpligt avvägd när det gäller andra fartygstyper än s. k. LNG(Liquified Natural Gas)-fartyg. Dessa senare fartyg ,som är avsedda för transport av gas, kräver bl. a. en särskild skrovkonstruktion. Produktionsperioden är längre än för andra fartyg och påtagliga upparbetningskostnader uppkommer redan fr. o. m. den tjugofjärde månaden före leverans. Jag bedömer det som rimligt att finansieringsmöjligheterna vid byggande av LNG-fartyg ges en utformning som tar hänsyn till den längre produktionstiden för dessa fartygstyper. När det gäller LNG-fartyg bör därför sådana förskottsväxlar få användas som hänför sig till kontrakt för fartyg, vilka beräknas bli levererade inom högst två år.

Vid tillämpningen av systemet med förskottsväxlar har riksgäldsfullmäktige hittills godtagit enbart s. k. rena växlar. Utmärkande för en ren växel är att den som fått växeln överlåten på sig får en självständig rätt på grund av växeln. Denna är, som det brukar uttryckas, bärare av den därpå grundade rätten och växelgäldenärens möjlighet att göra invändningar, när han krävs på betalning, är begränsad. Enligt föreskrift i växellagen gäller att växelgäldenär i sådant fall inte mot växelinnehavaren får framställa sådan invändning som har sin grund i bl. a. gäldenärens förhållande till utställaren. Undantag gäller dock om växelinnehavaren när växeln överläts på honom var i ond tro på så sätt att han "vid växelns förvärvande uppsåtligen handlat till gäldenärens förfång". Av bestämmelserna torde följa att gäldenären inte till sitt fredande kan åberopa t. ex. att växelinnehavaren ägt kännedom om genfordran hos utställaren eller om fel i en av utställaren levererad vara.

Det stränga växelansvaret innebär vissa risker för ett rederi som accepterat växlar, vilka av ett varv lagts som säkerhet för statlig fartygskreditgaranti. Saken ställs på sin spets om byggandet av ett kontrakterat fartyg avbryts på grund av att varvet har kommit på obestånd. Rederiet kan då nödgas infria växlarna trots att fartyget inte har levererats. Rederierna kan söka undgå risker av detta slag genom att kräva att växlarna förses med s. k. rektaklausul, som tecknas med orden 'icke till order" eller motsvarande uttryck. Har förskottsväxel försetts med en sådan klausul och lagts som säkerhet för fartygskreditgaranti, är verkan den att riksgäldsfullmäktige icke har bättre rätt mot rederiet

än varvet. Rederiet kan således möta riksgäldsfullmäktiges krav med alla de invändningar som det kunnat göra gällande mot varvet, t. ex. att fartyget inte levererats. Fullmäktige i riksgäldskontoret har i skrivelse den 23 november 1972 hänskjutit frågan om utlämnandet av fartygskreditgaranti, vilken säkerställts enbart med rektaväxlar, till Kungl. Maj:ts prövning. Enligt fullmäktiges bedömning utgör rektaväxlar inte sådan säkerhet som normalt kan godkännas för statlig fartygskreditgaranti.

Jag delar riksgäldsfullmäktiges bedömning beträffande användningen av rektaväxlar. Enligt min mening bör således endast rena växlar godtas.

Som framgått av det föregående, får beträffande vanliga fartygstyper förskottsväxlar användas som säkerhet för statliga fartygskreditgarantier endast om de hänför sig till fartyg som beräknas bli levererade inom högst ett år. Från denna tidpunkt ökar upparbetningskostnaderna snabbt. Normalt når de tämligen kort tid därefter sådan höjd att — i händelse av konkurs — konkursförvaltningen torde finna det förmånligast att fullfölja byggandet av fartyget. Det sagda torde gälla även LNG-fartyg inom två år före leverans. Det kan emellertid inte helt uteslutas, att konkursförvaltaren kan välja annan köpare än den ursprunglige beställaren. Om varvet råkar i konkurs och leverans av fartyget till denne inte kommer till stånd, synes det rimligt att riksgäldsfullmäktige avstår från att rikta krav mot beställaren på grund av förskottsväxlar vilka utgör säkerhet för ianspråktagen statlig fartygskreditgaranti. Motsvarande bör gälla vid offentligt ackord. I den mån det är erforderligt bör riksgäldsfullmäktige kunna göra utfästelse om att avstå från krav redan vid utfärdandet av kreditgarantin. Sådana utfästelser bör enligt min mening göras avhängiga av att en av fullmäktige i riksgäldskontoret anvisad revisor erhåller varvsföretagets medgivande att till fullmäktige i riksgäldskontoret lämna uppgifter om förhållanden av betydelse för bedömning av risker förenade med utfästelsen. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande här förordad utfästelse.

I samband med att garantisystemet ändrades år 1971 bedömdes det angeläget att förbättra förutsättningarna för en rationell finansiell planering i varvsföretagen genom att tilldela varvsindustrin en garantiram omfattande fem år.

Riksdagen har vid två tidigare tillfällen fattat beslut om sådana femårsramar, nämligen dels år 1971 om en ram av 3 500 milj. kr. avseende kreditgivning i anslutning till produktion av fartyg under åren 1972—1976 (prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229), dels år 1972 om en ram av 3 900 milj. kr. avseende åren 1973—1977 (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 33, NU 1972: 15, rskr 1972: 90). Erfarenheterna av dessa rullande femårsplaner har hittills varit goda. En garantiram för åren

1974—1978 bör därför nu fastställas. Med ledning av de uppgifter, som varven lämnat angående bl. a. sannolika leveransvärden för varje år under perioden 1974—1978, har jag beräknat det sammanlagda behovet av fartygskreditgarantier till svensk varvsindustri för nämnda period till 3 900 milj. kr.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat angående användningen av förskottsväxlar som säkerhet för statlig fartygskreditgaranti,
2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garantier till svensk varvsindustri till ett sammanlagt belopp av högst 3 900 000 000 kr. avseende kreditgivning i anslutning till produktion av fartyg under åren 1974—1978.

C. BERGSBRUK

C 1. Sveriges geologiska undersökning: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	8 806 017
1972/73 Anslag	9 375 000
1973/74 Förslag	9 975 000

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är central förvaltningsmyndighet för ärenden om landets geologiska beskaffenhet. I SGU:s uppgifter ingår bl. a. att verkställa bergarts- och jordartskartering, att uppsöka och undersöka förekomster av malmer och andra tekniskt användbara mineral, bergarter och jordarter samt att företa undersökningar i hydrogeologiska syften. SGU skall också bedriva forskning av såväl vetenskaplig som praktisk natur med särskild uppmärksamhet på frågor av betydelse för näringslivets utveckling och tillgodoseendet av samhälleliga behov. SGU har vidare att inom sitt verksamhetsområde tillhandagå andra myndigheter med geologiska utredningar och får utföra sådana utredningar även åt kommuner och enskilda. Resultaten av verksamheten skall göras tillgängliga för allmänheten genom kartor, uppsatser m. m.

Chef för SGU är en generaldirektör. Verket är försöksvis organiserat på tre byråer och tre avdelningar. Dessa är allmänna byrån, kartbyrån, malmbyrån, kemiska avdelningen, geofysiska avdelningen och administrativa avdelningen.

I avvaktan på ställningstagande till 1964 års geologiutrednings förslag (SOU 1971: 17) gäller en provisorisk instruktion (1965: 649) för SGU.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SGU	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	44	+ 1	} of.
Övrig personal	66	of.	
	110	+ 1	
Anslag			
Lönekostnader	6 345 400	+ 475 000	+ 393 000
Sjukvård	19 000	of.	of.
Reseersättningar (även utrikes tjänsteresor)	116 000	+ 6 000	+ 6 000
Lokalkostnader	2 008 400	+ 41 000	+ 33 000
Expenser	886 200	+ 127 000	+ 64 000
därav engångsutgifter		(+ 50000)	(—)
Redovisningskostnader	—	—	+ 104 000
	9 375 000	+ **649 000**	+ **600 000**

Sveriges geologiska undersökning

1. Löne- och prisomräkning m. m. 517 000 kr.

2. I 0-alternativet har SGU räknat med minskning av en tjänst vid var och en av de sex arbetsenheterna och av motsvarande neddragning av omkostnaderna (−395 000 kr.).

3. Medel begärs för inrättande av en tjänst som förste statsgeolog som chef för jordartslaboratoriet (+ 82 000 kr.).

4. För inredning av borrkärnearkivet i Malå erfordras ett engångsanslag (+ 50 000 kr.).

Departementschefen

Med anledning av bl. a. 1964 års geologiutrednings betänkande (SOU 1971: 17) Malm—Jord—Vatten övervägs f. n. inom industridepartementet riktlinjerna för SGU:s framtida verksamhet. Jag avser i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram förslag i frågan till 1973 års vårriksdag. En ny organisation kan inte väntas träda i kraft före budgetåret 1974/75. Jag räknar därför inte med andra förändringar under förevarande anslag än sådana som hänför sig till pris- och löneomräkning samt kostnader för den av riksrevisionsverket föreslagna försöksverksamheten med taxesystem för redovisningscentraler m. m.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 9 975 000 kr.

C 2. Sveriges geologiska undersökning: Kartarbeten m. m.

1971/72	Utgift	2 807 523	Reservation	829 054
1972/73	Anslag	3 720 000		
1973/74	Förslag	4 037 000		

Anslaget till kartarbeten m. m. avses täcka alla kostnader för framställning av kartor och därtill knutna forsknings-, utvecklings- och andra specialarbeten. En del av den fast anställda personalens löner, andelen i SGU:s administration samt utgifter för utrustning bestrids från förvaltnings- och utrustningsanslagen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SGU	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	11		
Övrig personal	26	of.	
	37		[1]

[1] Enligt SGU:s bestämmande inom ramen för tillgängliga medel.

Under verksamhetsåret 1971/72 har i serierna jordartskartblad (tidigare benämnd kombinerade berg- och jordartskartblad) och berggrundskartblad, båda i skalan 1: 50 000, tre blad tryckts, medan tryckning av sex blad och reproduktionsförberedelser för sju blad pågår. Fältarbeten bedrivs på 28 blad.

För två länskartor över berggrund och en över jordarter i skalan 1: 200 000 pågår rekognosering, medan reproduktionsförberedelser för en länskarta över berggrund i skalan 1: 400 000 har utförts under verksamhetsåret.

Åtta malmgeologiska och geofysiska kartblad i skalan 1: 50 000 samt en tillhörande tektonisk specialkarta jämte profiler har tryckts. Reproduktionsarbete pågår för elva blad.

En mer detaljerad redogörelse för verksamhetsåret 1971/72 har lämnats av SGU i skrivelse den 20 oktober 1972 till Kungl. Maj:t.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SGU	Departementschefen
Anslag			
1. Kartarbeten	2 555 000	+ 345 000	+245 000
2. Forskning och utveckling	172 000	+ 9 000	+ 9 000
3. Specialarbeten	169 000	+ 9 000	+ 9 000
4. Tryckning av malmgeologiska kartor m. m.	372 000	+ 35 000	+ 35 000
5. Geofysiska arbeten	402 000	+ 19 000	+ 19 000
6. Övrigt	50 000	of.	of.
	3 720 000	+ **417 000**	+**317 000**

Inkomster vid SGU av försäljning av kartor och skrifter redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet och beräknas för 1973/74 till 60 000 kr. (1972/73 70 000 kr.).

Sveriges geologiska undersökning

1. Löne- och prisomräkning m. m. 167 000 kr.

2. I 0-alternativet har SGU räknat med en neddragning av medelsbehovet med 194 000 kr. Detta innebär en långsammare takt i de geologiska och geofysiska arbetena samt en minskning av personalen med tre personer.

3. Medel erfordras för tryckning av ett ökat antal färdigställda kartor i skala 1: 50 000 (+ 250 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4 037 000 kr. Mot bakgrund av bl. a. möjligheterna att utnyttja reservationsmedel har jag därvid beräknat det ytterligare medelsbehovet för den av SGU föreslagna karttryckningen till 150 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Kartarbeten m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 037 000 kr.

C 3. Sveriges geologiska undersökning: Utrustning

1971/72	Utgift	612 907	Reservation	302 428
1972/73	Anslag	730 000		
1973/74	Förslag	730 000		

Sveriges geologiska undersökning

Anslaget bör för budgetåret 1973/74 höjas till 780 000 kr. Av beloppet avser 100 000 kr. allmänna byrån, 70 000 kr. kartbyrån, 200 000 kr. malmbyrån, 200 000 kr. geofysiska avdelningen, 200 000 kr. kemiska avdelningen och 10 000 kr. administrativa avdelningen.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 730 000 kr.

C 4. Sveriges geologiska undersökning: Prospektering

1971/72	Utgift	19 308 300	Reservation	4 315 834
1972/73	Anslag	21 000 000		
1973/74	Förslag	21 900 000		

Anslaget avses täcka alla kostnader för SGU:s malmprospektering och därtill knutna utvecklings- och analysarbeten m. m. Från anslaget bestrids även kostnaderna för ett brunns- och borrarkiv, ett grundvattenobservationsnät, regionala grundvattenundersökningar, grus- och sandundersökningar samt oljegeologiska arbeten m. m. En del av den fasta personalens löner, andelen i SGU:s centrala administration samt utgifter för utrustning bestrids från förvaltnings- och utrustningsanslagen.

Redogörelse för verksamhetsåret 1971/72 har lämnats av SGU i skrivelse den 20 oktober 1972 till Kungl. Maj:t.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74			
		SGU		Departements-chefen	
Personal					
Handläggande personal	54	+	3		
Övrig personal	237	+	20		
	291	+	**23**		[1]
Anslag					
1. Geologiska arbeten	2 559 000	+	97 000	+	97 000
2. Geofysiska arbeten	2 980 000	+	130 000	+	130 000
3. Geokemisk prospektering	423 000	+	18 000	+	18 000
4. Diamantborrning	4 010 000	−	309 000	−	309 000
5. Tillfälliga transportleder	132 000	+	7 000	+	7 000
6. Ersättningsanskaffning	1 032 000	+	70 000	+	70 000
7. Flygmätningar	724 000	+	33 000	+	33 000
8. Analyser	602 000	−	23 000	−	23 000
9. Forskning och utveckling	347 000	+	17 000	+	17 000
10. Uranprospektering	5 639 000	+	3 423 000	+	775 000
11. Brunns- och borrarkiv	783 000	+	28 000	+	28 000
12. Oljegeologiska arbeten	461 000	+	15 000	+	15 000
13. Grundvattenobservationsnät	432 000	+	14 000	+	14 000
14. Regionala grundvattenundersökningar	279 000	+	10 000	+	10 000
15. Hydrogeologisk europakarta	109 000	+	2 000	+	2 000
16. Grus- och sandundersökningar	410 000	+	16 000	+	16 000
17. Övrigt	78 000		of.		of.
	21 000 000	+	**3 548 000**	+	**900 000**

[1] Enligt SGU:s bestämmande inom ramen för tillgängliga medel.

Sveriges geologiska undersökning

1. Löne- och prisomräkning m. m. 898 000 kr.

2. I 0-alternativet har SGU räknat med en neddragning av medelsbehovet med 1 095 000 kr., vilket innebär en minskning av den från anslaget avlönade personalen med 16 personer, varav 11 placerade i Norrland.

3. Medel begärs för fullföljande i vidgad omfattning av uranprospekteringen med bl. a. detaljundersökningar av påträffade uppslag i syfte att skapa bedömningsunderlag avseende landets urantillgångar och dessas exploaterbarhet (+2 650 000 kr.).

Inom ramen för anslaget bör vidare 500 000 kr. från anslagsposten för diamantborrning och 50 000 kr. från posten för analyser överföras till posten för uranprospektering.

SGU redovisar även att ca 2,5 milj. kr. av den vid detta budgetårs ingång förcliggande reservationen utgörs av kvarstående medel från den särskilda medelsanvisning som gjordes våren 1971 för undersökning av Stekenjokkmalmen (prop. 1971: 75 bil. 10, NU 1971: 21, rskr 1971: 192). Av nämnda belopp har 1 785 000 kr. inte utnyttjats.

Remissyttranden

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, energiprognosutredningen och Svensk kärnbränsleförsörjning AB har yttrat sig över SGU:s anslagsframställning vad avser uranprospekteringens omfattning och inriktning.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar anser, att en vidgad prospekteringsverksamhet är väl motiverad och angelägen. Överstyrelsen har heller ingen erinran mot den föreslagna inriktningen av prospekteringen och tillstyrker därför att det begärda anslaget anvisas.

Energiprognosutredningen anser det nödvändigt att så snabbt som möjligt verkställa noggranna inventeringar rörande urantillgångar som inom ekonomiska gränser kan göras tillgängliga för energiändamål. Utredningen menar att uranprospekteringen bör utökas i begärd omfattning.

Svensk kärnbränsleförsörjning AB finner att en av allmänna medel bekostad regional inventering av de delar av landet, som på geologiska grunder bedöms ha förutsättningar för uranmineraliseringar, är motiverad. Beträffande lokal ekonomisk prospektering synes det enligt bolagets uppfattning vara lämpligt att överväga och utröna förutsättningarna för medverkan tekniskt och ekonomiskt av exploateringsintresserad industri. Med hänsyn till att intresset från svenska företag för att engagera sig i prospektering efter uran hittills varit ringa är det dock enligt bolaget fortfarande motiverat med ett finansieringstillskott i form av statsanslag.

Vidare har *Arjeplogs kommun* kommit in med en skrivelse angående önskvärdheten av ökade medel för uranprospektering i kommunen.

Departementschefen

Jag förordar en viss temporär utökning av den direkt fyndighetsinriktade uranprospekteringen under budgetåret 1973/74. Detta möjliggörs genom överföring av resurser från Norrbotteninventeringen (jfr prop. 1972: 1 bil. 15 s. 41), som fr. o. m. nästa budgetår huvudsakligen kommer att inriktas på avrapportering av resultat.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Prospektering* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 21 900 000 kr.

C 5. Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet

1971/72	Utgift	415 919
1972/73	Anslag	600 000
1973/74	Förslag	600 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		SGU	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	4		
Övrig personal	2	of.	
	6		[1]

[1] Enligt SGU:s bestämmande inom ramen för tillgängliga medel.

Inkomster för utförda uppdrag vid SGU redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet.

Sveriges geologiska undersökning

För budgetåret 1973/74 beräknar SGU inkomsterna av uppdragsverksamhet till 700 000 kr. (1972/73 700 000 kr.). Av detta belopp disponerar SGU sammanlagt högst 90 % för att täcka sina kostnader för uppdragsverksamheten. SGU beräknar därför anslaget till 600 000 kr.

I anslagsframställningen har SGU lämnat en utförlig redogörelse för uppdragsverksamheten innefattande bl. a. vilka åtgärder som vidtagits för att öka dess omfattning.

Departementschefen

Som jag tidigare nämnt, avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att till 1973 års vårriksdag lägga fram förslag till riktlinjer för SGU:s verksamhet. Jag kommer i detta sammanhang att behandla även uppdragsverksamheten.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

C 6. Bergsstaten

1971/72	Utgift	989 514
1972/73	Anslag	1 279 000
1973/74	Förslag	1 070 000

Bergsstaten är den lokala statliga organisationen för ärenden rörande bergshantering och därmed sammanhängande frågor. I dess myndighets- och inspektionsuppgifter ingår att handlägga ärenden rörande gruvrättigheters förvärv och försvar, att anvisa områden i dagen för gruvarbete, att utöva teknisk inspektion av gruvfyndigheter och att jämlikt arbetarskyddslagen inspektera gruvor, bergrumsarbeten och stenbrott.

Bergsstatens myndighets- och kansliuppgifter i anslutning till gruvlagstiftningen omfattar i huvudsak inmutningsärenden, utmåls- och marklösenärenden, försvar av utmål, uppbörd av försvars- och inmutningsavgifter, viss kontroll av gruvkartor, registreringsuppgifter, remissverksamhet och bergverksstatistik.

Bergsstatens tekniska inspektion grundas på att kommerskollegium och bergsstatstjänstemännen enligt gruvlagen utövar tillsyn över gruvdriften. Det praktiska tillsynsarbetet utförs så gott som helt av bergsstaten. Tillsynen över gruvarbete enligt gruvlagen avser kontroll av att gruvarbete inte bedrivs på ett sätt som äventyrar gruvans bestånd eller annans egendom, att tillträde till gruvans obrutna delar är tryggat samt att uppenbar misshushållning med malm inte förekommer.

Bergsstatens yrkesinspektionsuppgifter har sin grund i att dess chefstjänstemän, bergmästarna, vid sidan av sina övriga uppgifter är specialinspektörer inom yrkesinspektionen och i denna egenskap lyder under arbetarskyddsstyrelsen. Arbetsfördelningen mellan bergsstaten som specialinspektion inom arbetarskyddet och den allmänna yrkesinspektionen är enligt av arbetarskyddsstyrelsen och kommerskollegium gemensamt utarbetade föreskrifter definierad så att i princip alla bergarbeten i utrymmen under jord hör till bergmästarens arbetsområde medan arbeten ovan jord faller under yrkesinspektionens tillsyn. Enligt föreskrifterna skall bergmästaren svara för tillsyn i anslutning till arbetarskyddslagen under den tid sprängningsarbeten och därmed sammanhängande arbeten pågår. Yrkesinspektören övertar successivt tillsynen, när montagearbete i bergutrymme påbörjas. Föreskrifterna ger därutöver möjlighet till reglering i speciella fall av bergmästarens och den allmänna yrkesinspektionens ansvarsområden.

Chefsmyndighet för bergsstaten är f. n. kommerskollegium i dess egenskap av bergsöverstyrelse. Bergsstaten omfattar fyra bergmästardistrikt, nämligen det norra, östra, västra och södra, med expeditioner i resp. Luleå, Falun, Nora och Helsingborg. Inom varje distrikt finns en tjänst som bergmästare och chef samt i övrigt gruvingenjörer och andra tjänstemän. Norra distriktet har f. n. totalt sex och övriga distrikt sammanlagt nio tjänster.

Kommerskollegium kan enligt instruktionen för bergsstaten (1965: 645) utom i fråga om bergmästare fördela tjänstemännen till tjänstgöring inom de olika distrikten, bestämma stationeringsort samt förflytta tjänsteman från ett distrikt till ett annat.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kommers-kollegium	Departements-chefen
Personal			
Handläggande personal	10	of.	— 5
Övrig personal	5	+ 1	— 2
	15	+ **1**	— **7**
Anslag			
Lönekostnader	1 065 800	+118 300	—202 800
Sjukvård	1 000	of.	of.
Reseersättningar	91 700	+ 4 600	— 18 700
Lokalkostnader	50 300	+ 1 100	— 5 300
Expenser	70 200	+ 22 000	+ 17 800
därav engångsutgifter	(24 000)	(+ 4 700)	(+ 19 000)
	1 279 000	+**146 000**	—**209 000**

Kommerskollegium

1. Löne- och prisomräkning vid oförändrad organisation jämte bortfall av engångsutgifter för budgetåret 1972/73 beräknas till 58 600 kr.

2. I 0-alternativet har kollegiet räknat med en centralisering av bergsstatens tre sydliga distrikt och ersättning av högre tjänster med lägre (—67 000 kr.).

3. En assistenttjänst bör inrättas i norra distriktet (+ 49 000 kr.).

4. För anskaffning av kontorsmaskiner, förvaringsskåp och arkivhyllor m. m. krävs ökade medel (+ 16 700 kr.).

5. Ytterligare medel behövs för dammanalyser, kartor och expenser (+ 6 700 kr.).

6. För utbildning av viss personal fordras 15 000 kr.

Tjänstemännen vid bergsstaten bör vidare ha möjlighet att — i den utsträckning kollegiet medger det och det kan ske inom ramen för anslagsposten för reseersättningar — företa utrikes resor för deltagande i vissa internationella konferenser.

Omorganisationsförslag

1964 års geologiutredning framhåller i sitt betänkande (SOU 1971: 17) Malm—Jord—Vatten bl. a. att bergsstatens nuvarande arbetarskyddsfunktioner bör överföras till arbetarskyddsstyrelsen i samband med att kommerskollegiets myndighetsfunktioner på mineralområdet, inkl. återstoden av bergsstaten, föreslås bli överförda till en nyinrättad bergsbruksavdelning inom Sveriges geologiska undersökning (SGU).

Kommerskollegieutredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 1971:69) Näringspolitiken — ny verksorganisation inte några omedelbara omläggningar för bergsstatens del, utan anser att bergsstaten t. v. med provisorisk organisation bör knytas till det av utredningen skisserade nya kommerskollegiet. På något längre sikt skulle det emellertid enligt

utredningen ligga nära till hands att arbetarskyddsverket i framtiden svarar för den yrkesinspektionsverksamhet som bergsstaten f. n. sköter.

Kommerskollegium har i skrivelse den 22 augusti 1972 mot bakgrund av bl. a. nämnda utredningsförslag påtalat behovet av en omorganisation av bergsstaten innebärande i första hand en sammanslagning av bergsstatens nuvarande tre sydliga distrikt till ett enda distrikt. Av en inom kommerskollegium företagen utredning, daterad den 6 oktober 1972, framgår bl. a. att bergsstatens personal vid ett överförande av dess yrkesinspektionsuppgifter till annan myndighet skulle reduceras med sju tjänstemän. Av bergsstatens nuvarande personal blir då kvar tre bergmästare, två andra handläggare och tre övriga tjänstemän. Av dessa skulle två bergmästare, en handläggare och två övriga tjänstemän tillhöra det nya södra bergmästardistriktet, medan övrig personal skulle tillhöra det norra distriktet. Som lämplig lokaliseringsort för det nya södra distriktet anges Örebro. Kollegiet föreslår dock att en av bergmästarna inom det nya södra distriktet t. v. bör ha Helsingborg som stationeringsort. Arbetsuppgifterna för denne bergmästare skulle avskiljas från bergsstatens övriga uppgifter genom att han fick svara för tillsynsfrågor i samband med dels sand-, grus- och stentäkt på kontinentalsockeln, dels oljeprospektering. År 1975 torde det enligt kollegiets mening vara lämpligt att ånyo pröva frågan om huruvida ett lokalkontor i södra Sverige behövs.

Arbetsmiljöutredningen har nyligen avlämnat delbetänkandet (SOU 1972: 86) Bättre arbetsmiljö. Vid övervägande av den regionala organisationen för arbetarskyddet har utredningen funnit, att all tillsynsverksamhet i princip bör samlas inom den allmänna yrkesinspektionens ram. Utredningen föreslår bl. a. att bergmästarnas arbetarskyddsverksamhet hänförs till den allmänna yrkesinspektionen och att bergmästarna således upphör att vara specialinspektörer inom yrkesinspektionen. I samband därmed bör en viss del av bergsstatens personal föras över till den allmänna yrkesinspektionen.

Remissyttranden

Endast i ett mindre antal av remissyttrandena över geologi- och kommerskollegieutredningarna berörs frågan om bergsstatens framtida uppgifter och organisation. Huvuddelen av de remissinstanser som har tagit upp frågan är positiva till ett överförande av bergsstatens yrkesinspektionsuppgifter till annan myndighet. *Bergmästarna* är dock tveksamma eller kritiska. De framhåller nästan genomgående bl. a. att frågan bör prövas i anslutning till förslag om ändrad organisation för arbetarskyddsverksamheten.

Till kommerskollegiets skrivelse den 22 augusti 1972 var fogade yttranden från *arbetarskyddsstyrelsen,* som i frågan hänvisade till före-

stående omorganisation av arbetarskyddstillsynen, och från *bergmästarna,* vilka samtliga ansåg att frågan om en sammanslagning av bergsstatens tre sydliga distrikt var värd att närmare prövas.

Skrivelsen har ytterligare remissbehandlats. *Arbetsmiljöutredningen* har ingen erinran mot den föreslagna distriktssammanslagningen. *Svenska gruvindustriarbetareförbundet* och *Luossavaara—Kiirunavaara AB (LKAB)* tillstyrker förslaget i denna del — liksom i princip även *SGU* — och anser att ett nytt sydligt distrikt bör förläggas i nära anslutning till Bergslagens gruvverksamhet. Enligt *Svenska gruvföreningen* bör det vid långt gående ändringar av bergsstatens arbetsuppgifter övervägas att lägga samman samtliga bergmästardistrikt eller att överföra deras uppgifter på en självständig avdelning inom det verk som är chefsmyndighet för bergsstaten. *Statskontoret* finner rimliga skäl för en sammanslagning under förutsättning antingen att bergsstatens uppgifter väsentligen bibehålls oförändrade eller att endast begränsade modificeringar av verksamhetsprogrammet företas.

Beträffande bergsstatens framtida verksamhet i övrigt påtalar några instanser behov av ytterligare utredningar. Andra uttrycker viss tveksamhet med hänvisning till bl. a. arbetsmiljöutredningen. Denna utredning hänvisar i sin tur till sitt betänkande.

Departementschefen

Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag efter samråd med mig förordat att bergsstatens uppgifter inom arbetarskyddet skall upphöra och att till följd därav fem handläggare och två biträden den 1 januari 1974 skall överföras till den allmänna yrkesinspektionen. Vad gäller denna fråga får jag hänvisa till vad chefen för socialdepartementet har anfört (prop. 1973: 1 bil. 7 L 2).

Överföringen innebär för bergsstatens del bl. a. att antalet tjänster vid ingången av år 1974 kommer att minska från femton till åtta. Förutsättningar för att därefter bibehålla de fyra nuvarande distrikten föreligger enligt min mening då inte längre. Beträffande bergsstatens organisation från nämnda tidpunkt ansluter jag mig till förslaget från kommerskollegium om sammanslagning av de östra, västra och södra distrikten till ett nytt sydligt distrikt. Jag ansluter mig även till kollegiets förslag att det i det nya distriktet, i vilket det kommer att finnas totalt fem anställda, övergångsvis bör finnas två bergmästare, varav den ene bör vara chef för distriktet och den andre ha vissa särskilda uppgifter. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fastställa distriktsindelningen för bergsstaten och lokaliseringsort för det nya sydliga distriktet.

Vid min beräkning av medelsbehovet för bergsstaten för nästa budgetår har jag tagit hänsyn till samtliga kostnader, som föranleds av en ändrad distriktsindelning för bergsstaten. Vidare har jag räknat med medel för utbildning av viss personal och för dammanalyser.

Med hänvisning till sammanställningen och vad jag anfört i det föregående, hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bergsstaten* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 070 000 kr.

C 7. Statens gruvegendom

1971/72	Utgift	20 687 849
1972/73	Anslag	21 825 000
1973/74	Förslag	21 890 000

Anslaget avses täcka kommerskollegiets utgifter för dels drift, anläggningar, skatter och ersättning till Boliden AB i samband med gruvdriften i Adakfältet, dels mervärdeskatt och kommunala skatter på inkomster från utarrendering av vissa staten tillhöriga gruvrätter och mervärdeskatt på inkomster på grund av meddelade täkttillstånd på kontinentalsockeln, dels kollegiets verksamhet såvitt gäller Adak och statens övriga gruvrätter.

Beträffande verksamheten i Adak och förvaltningen av statens övriga gruvrätter hänvisas till den redogörelse som lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 69—72).

För att bestrida utgifterna för gruvdriften i Adakfältet och de i tidigare avtal inbegripna gruvfälten — Bjurforsgruvan i Norsjö socken och Rävlidengruvan i Lycksele socken — har totalt intill utgången av budgetåret 1971/72 101 milj. kr. ställts till kommerskollegiets förfogande. Statsverkets inkomster av gruvdriften för samma tid har uppgått till 186 milj. kr. Härtill kommer inkomster av överlåtna fastigheter och försåld utrustning. Från beloppet avgår kommunala skatter.

Sedan brytningen av malm påbörjades i Adak i början av 1940-talet har ca 5,2 milj. ton malm brutits med ett kopparinnehåll av ca 105 000 ton. F. n. bryts ca 230 000 ton per år med en genomsnittlig kopparhalt av ca 1,4 %. Nu kända malmtillgångar beräknas av kommerskollegium med denna brytning räcka t. o. m. år 1976, varefter Adakgruvorna troligen kommer att få läggas ned, om ny malm inte dessförinnan har påträffats. Möjligheterna att få fram betydelsefulla malmtillskott inom själva Adakfältet bedöms dock enligt kommerskollegium vara små.

Enligt lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln och kungörelsen (1966: 315) angående tillämpningen av denna lag ankommer det på kommerskollegium att meddela tillstånd till sand-, grus- och stentäkter på kontinentalsockeln. För tillstånden utgår enligt kungörelsen i regel avgift.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kommers-kollegium	Departements-chefen
Anslag			
1. Driftkostnader	12 400 000	+ 800 000	+ 800 000
2. Anläggningskostnader	1 800 000	− 1 050 000	− 1 050 000
3. Ersättning till Boliden AB	1 800 000	− 50 000	− 50 000
4. Mervärdeskatt	3 600 000	− 200 000	− 200 000
5. Kommunala skatter	2 100 000	+ 500 000	+ 500 000
6. Kommerskollegiets utgifter för verksamheten	125 000	+ 75 000	+ 65 000
	21 825 000	+ **75 000**	+ **65 000**

Kommerskollegium

1. Driftkostnaderna har ökat med ca 6,5 % huvudsakligen avseende löner och materiel samt kostnader på grund av splittrad malmbrytning i syfte att förse anrikningsverket i Adak med lämpligt gods.

2. Anläggningskostnaderna minskar, då den beräknade återstående brytningstiden i Adak inte motiverar några större nya investeringar.

3. Kontraktsenlig ersättning till Boliden AB beräknas till 1 750 000 kr.

4. Mervärdeskatten beräknas till 3,4 milj. kr., varav ca 2,6 milj. kr. avser Adak, ca 600 000 kr. gruvarrenden och ca 200 000 kr. avgifter i anledning av tillstånd till sand-, grus- och stentäkter.

5. Utgifterna för kommunala skatter beräknas till 2,6 milj. kr.

6. Kommerskollegiets utgifter för verksamheten beräknas öka med 75 000 kr. på grund av arvodes- och prisstegringar (+10 000 kr.), utredningar i samband med avvecklingen av Adakgruvorna (+35 000 kr.), undersökningar angående användbarhet och försäljning av sand, grus och sten från havsbottnen (+20 000 kr.) samt ökad aktivitet rörande skötsel och kontroll av statens gruvor och gruvandelar (+10 000 kr.).

Vid ett kopparpris av ca 5 200 kr. per ton beräknas inkomsterna av sligförsäljningen från Adak inkl. mervärdeskatt till ca 17,5 milj. kr. Inkomsterna av gruvarrenden beräknas till ca 10,5 milj. kr. Inkomsterna på grund av meddelade täkttillstånd på kontinentalsockeln beräknas bli ca 1 milj. kr.

Inkomsterna, vilka alltså sammanlagt beräknas till ca 29 milj. kr., redovisas på driftbudgetens inkomstsida på en särskild inkomsttitel under uppbörd i statens verksamhet.

Departementschefen

Den tidpunkt närmar sig då brytningen i Adakgruvorna inte längre kan upprätthållas. Eftersom sysselsättningen på orten i hög grad är beroende av att gruvdrift kan fortsätta i trakten, finner jag det angeläget att kommerskollegium i samarbete med Sveriges geologiska undersök-

ning studerar möjligheterna att finna brytvärda ersättningsobjekt. Uppmärksamheten bör i första hand riktas mot sådana malmer som lämpligen kan behandlas i anrikningsverket i Adak. Vid min beräkning av medelsbehovet under anslaget har jag beaktat behovet av medel för vissa utredningar rörande avveckling av den nuvarande gruvdriften.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens gruvegendom* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 21 890 000 kr.

D. ENERGIFÖRSÖRJNING

Under denna rubrik redovisas viss statlig tillsyns- och bidragsverksamhet på energiområdet. Annan statsfinansierad verksamhet på området utförs av statens vattenfallsverk och i viss utsträckning även inom AB Atomenergi. Med hänsyn bl. a. till energiförsörjningen på lång sikt bedrivs vidare prospektering efter uran genom Sveriges geologiska undersökning och efter olja och naturgas genom Oljeprospektering AB.

Under år 1972 har ökad uppmärksamhet ägnats åt frågor om utvecklingen på energiområdet. Sakkunniga har tillkallats — energiprognosutredningen (I 1972: 3) — med uppdrag att bl. a. göra en analys av den prognos, som år 1967 lades fram av energikommittén för tiden fram till 1975, och att utsträcka prognosen fem à tio år. Utredningen skall därvid utarbeta alternativa prognoser och analysera dessa med hänsyn till deras samhällsekonomiska och miljömässiga konsekvenser. Utredningen skall därjämte göra en uppskattning av energibehoven för tiden fram till 1990—1995 och diskutera huvuddragen av utvecklingen under ytterligare något decennium med beaktande av bl. a. den framtida tillgången på primärenergi. Till utredningen har knutits företrädare för de fem riksdagspartierna.

Frågan om myndighetsorganisationen på energiområdet bereds f. n. med utgångspunkt i förslag av energikommittén (SOU 1970: 13) och kommerskollegieutredningen (SOU 1971: 69). Denna fråga tas upp i samband med att förslag om inrättande av ett industripolitiskt verk underställs riksdagen denna vår. Det nya verket avses överta kommerskollegiets nuvarande uppgifter rörande säkerhetsfrågor, koncessions- och bidragsgivning m. m. på det elektriska området. Avsikten är vidare att den prognosverksamhet som bedrivs inom energiprognosutredningen efter hand skall inordnas i den nya organisationen.

Den statliga energipolitiken inriktas i hög grad på att främja införandet av kärnkraften. Enligt kraftföretagens planer kommer den utbyggda kärnkrafteffekten att uppgå till ca 8 000 MW[1] år 1980 och ca 16 000 MW år 1985, vilket beräknas motsvara resp. 30 % och 50 % av vår totala elproduktion. Dessa planer innebär att Sverige kommer att få en större kärnkraftproduktion i förhållande till folkmängden än något annat land.

Satsningen på kärnenergi i Sverige får ses mot bakgrund av att detta energislag — i jämförelse med tillgängliga alternativ — bedöms ha väsentliga fördelar i fråga om såväl försörjningstrygghet som miljö-

[1] MW (megawatt) = 1 000 kilowatt

påverkan. I båda dessa hänseenden medför likväl utbyggnaden av kärnkraft betydande problem, som har gett upphov till nya former för samarbete mellan dels myndigheter och kraftföretag, dels kraftföretagen inbördes.

Svensk kärnbränsleförsörjning AB

Våren 1972 fastställde statsmakterna (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200) allmänna riktlinjer för verksamheten på kärnbränsleförsörjningens område. I samband därmed godkändes ett konsortialavtal mellan statens vattenfallsverk, Sydsvenska kraft AB (Sydkraft) och Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB (OKG) om bildande av ett aktiebolag med uppgift att främja landets försörjning med kärnbränsle. Enligt avtalet utses ordförande i bolagets styrelse av Kungl. Maj:t.

Interimsstyrelsen för bolaget — Svensk kärnbränsleförsörjning AB — har den 11 december 1972 avgett en redogörelse för bolagsbildning m. m. Det framhålls att bolaget kommer att kunna inleda sin egentliga verksamhet först i början av år 1973. Interimsstyrelsen har emellertid haft en viktig samrådsfunktion. I några fall har beslut även fattats av betydelse för den kommande verksamheten.

Kraftföretagen har undersökt möjligheterna att säkra en betydande del av 1970- och 1980-talens behov av naturligt uran genom långtidsavtal. Vattenfallsverket har fört förhandlingar med vissa leverantörer, som nu i det närmaste slutförts. Värdet av upphandlingen — som närmare redovisas under investeringsanslaget Kraftstationer m. m. (s. 132 och 139) — uppgår till ca 550 milj. kr. Upphandlingen motsvarar mindre än hälften av vattenfallsverkets hela uppskattade uranbehov under perioden 1979—1985. Den bedöms inte påverka förutsättningarna för en utbyggnad av inhemsk uranproduktion i Ranstad. Sydkraft och OKG har parallellt med vattenfallsverket fört förhandlingar om leveranser av naturligt uran. Fortlöpande samråd mellan företagen har därvid skett.

Vidare har interimsstyrelsen diskuterat vissa frågor rörande anrikningstjänster för det svenska programmet för utbyggnad av kärnkraft. Det har konstaterats att de senaste årens ändringar i programmet kan komma att nödvändiggöra vissa överläggningar inom ramen för avtalet mellan Sverige och Förenta staterna om samarbete på kärnenergins område. Vidare meddelas att bolaget väntas kunna inleda diskussioner i början av år 1973 om de kommersiella villkoren för anrikning i Sovjetunionen av svenskägt uran.

Styrelsen framhåller att bolaget nu kommer att fastställa ett arbetsprogram för de närmaste åren med beaktande av behoven inom samtliga led av kärnbränsleförsörjningen. Programmet väntas kunna bli framlagt senast den 1 juli 1973.

Program för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor

Med anledning av vad som anfördes i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 79) om behovet av att öka det svenska forsknings- och utvecklingsarbetet beträffande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor har överläggningar förts mellan intressenterna i kärnkraftutbyggnaden i vårt land. Överläggningarna har lett till att avtal träffats mellan statens vattenfallsverk, Sydkraft och OKG om bl. a. finansieringen av ett forskningsprogram. Programmet skall avse forskning och utveckling av betydelse för bedömning av kraftreaktorers, främst lättvattenreaktorers, säkerhet och inverkan på miljön såvitt avser radioaktivt utsläpp. I avtalet förutsätts att programmet skall genomföras under en period av högst fyra år. Parterna har åtagit sig att gemensamt finansiera arbeten som beslutas under tiden den 1 januari 1973—den 31 december 1974 inom en kostnadsram av 12 milj. kr. Parterna avser att senast den 15 september 1974 ta ställning till den fortsatta verksamheten och dess finansiering.

Kungl. Maj:t har den 27 oktober 1972 godkänt avtalet och meddelat föreskrifter för ett särskilt organ — delegationen för forskning rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor — som skall ha till uppgift att fastställa den närmare inriktningen och omfattningen av programmet. Delegationens ordförande och sex andra ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Ledamöterna har utsetts så att såväl kraftföretag som tillsynsmyndigheter och AB Atomenergi blivit företrädda. Vid utförandet av programmet beräknas Atomenergis forsknings- och utvecklingsresurser i stor utsträckning kunna bli utnyttjade.

Enligt avtalet omfattar det nya programmet inte frågor om behandling och förvaring av högaktivt radioaktivt avfall. Kungl. Maj:t har den 28 december 1972 lämnat bemyndigande att tillkalla sakkunniga med uppdrag att utreda vissa frågor rörande sådant avfall.

D 1. Statens elektriska inspektion

1971/72	Utgift	2 206 945
1972/73	Anslag	2 883 000
1973/74	Förslag	3 076 000

Elektriska inspektionen är den lokala statliga organisationen med uppgift att utöva tillsyn över elektriska starkströmsanläggningar och handlägga därmed sammanhängande frågor. Inspektionen är organiserad på fem distrikt med kontor i Hässleholm, Kristinehamn, Stockholm, Hudiksvall och Skellefteå. Kommerskollegium är f. n. chefsmyndighet för inspektionen. Chef inom varje distrikt är en överinspektör, som har uppgifter även som specialinspektör inom yrkesinspektionen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kommerskollegium	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	22		
Övrig personal	15	of.	of.
	37		
Anslag			
Utgifter			
Lönekostnader	2 254 600	+156 400	+149 400
Sjukvård	5 000	of.	of.
Reseersättningar	176 000	+ 22 000	+ 8 600
därav för utrikes resor	(10 000)	(—)	(of.)
Lokalkostnader	305 400	+ 20 900	+ 25 000
Expenser	143 000	+ 55 700	+ 10 000
därav engångsutgifter	(15 000)	(+ 2 500)	(— 8 000)
	2 884 000	**+255 000**	**+193 000**
Uppbördsmedel			
Försäljning av ritningar	1 000	— 1 000	of.
Nettoutgift	**2 883 000**	**+256 000**	**+193 000**

Kommerskollegium

1. Löne- och prisomräkning 204 100 kr.

2. I 0-alternativet räknar kommerskollegium med indragning av en tjänst som förste distriktsingenjör, minskning av tillfällig personal samt av medel till vikarier, resor och expenser (— 153 700 kr.). Konsekvenserna för verksamheten blir att resurserna för tillsynsuppgifter och arbetarskydd minskar.

3. Anslagsposten till expenser bör räknas upp med 38 000 kr. avseende dels kartanskaffning m. m. (25 000 kr.), ökade telefonkostnader (8 500 kr.) och ökad anskaffning av facklitteratur (2 000 kr.), dels ytterligare 2 500 kr. för engångsutgifter för inköp av kopieringsapparater, förvaringsskåp och kassaskåp (17 500 kr.).

4. För ökad reseverksamhet behövs 13 200 kr. Begränsningen till 10 000 kr. för utrikes resor bör utgå.

5. Uppbördsmedel för försäljning av ritningar bör utgå, eftersom inkomster av detta slag inte längre förekommer.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens elektriska inspektion* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 076 000 kr.

D 2. Kostnader för vissa nämnder

1971/72	Utgift	34 303
1972/73	Anslag	43 000
1973/74	Förslag	43 000

Under anslaget redovisas arvoden och expenser för statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Prisregleringsnämnden tar upp de prisfrågor rörande strömleveranser som av kommerskollegium överlämnas till nämnden. Krigsskyddsnämnden behandlar frågor bl. a. rörande kraftanläggningars skydd mot brand- och bombskador samt rörande skydd åt personal som är sysselsatt vid kraftanläggningar.

För 1972/73 beräknas kostnaderna för prisregleringsnämnden till 22 000 kr. och för krigsskyddsnämnden till 21 000 kr.

Statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström och *krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar* beräknar för 1973/74 kostnaderna till sammanlagt 50 000 kr. Det ytterligare medelsbehovet hänför sig till ökade arvodeskostnader med hänsyn till uppskattad arbetsbelastning.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 43 000 kr.

D 3. Främjande av landsbygdens elektrifiering

1971/72	Utgift	3 530 670	Reservation	5 661 595
1972/73	Anslag	3 500 000		
1973/74	Förslag	9 000 000		

Enligt kungörelsen (1959: 369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning kan stöd beviljas till nyanläggning och upprustning av elektriska distributionsnät på landsbygden i form av bidrag och lånegarantier. Beslut om sådant stöd fattas f. n. av kommerskollegium.

Av den 1 juli 1972 disponibla medel under anslaget får 400 000 kr. användas för kommerskollegiets verksamhet på området. Övriga medel har ställts till länsstyrelsernas förfogande för att disponeras för utbetalning av beviljade bidrag. För budgetåret 1972/73 har kommerskollegium bemyndigats bevilja upprustningsbidrag och bidrag till nyanläggning med sammanlagt 8 milj. kr. Vidare får kommerskollegium bevilja statlig garanti för lån till dessa ändamål med sammanlagt 10 milj. kr.

Kommerskollegium

Utbetalningarna under 1972/73 och 1973/74 kommer sannolikt att uppgå till 9 milj. kr. för vartdera året; en del större upprustningsbidrag, som av olika orsaker inte kunnat lyftas tidigare, kommer troligen att utbetalas under nämnda budgetår. Kollegiet föreslår att anslaget förs upp med 9 milj. kr. nästa budgetår.

För att bidragsverksamheten skall kunna bedrivas i önskvärd omfattning krävs, att kollegiet får bemyndigande att under budgetåret 1973/74 meddela beslut om bidrag med 8 milj. kr. för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden. Vidare bör alltjämt ett belopp om 10 milj. kr. tas upp för lånegarantier.

Departementschefen

Sedan riksdagen år 1958 (prop. 1958: 116, JoU 1958: 17, rskr 1958: 278) beslöt att statliga bidrag skulle kunna utgå för upprustning och nyanläggning av elnät på landsbygden har t. o. m. innevarande budgetår sammanlagt 93,5 milj. kr. anvisats för främjande av landsbygdens elektrifiering.

Riksdagen uttalade sig vid behandlingen av 1971 års statsverksproposition (prop. 1971: 1 bil. 15 s. 77, NU 1971: 13 s. 26, rskr 1971: 120) för ett fortsatt stöd inom en total ram av 40 milj. kr. Kommerskollegium bör liksom innevarande budgetår ha möjlighet att budgetåret 1973/74 bevilja bidrag till upprustning och nyanläggning med 8 milj. kr. Vidare bör liksom innevarande budgetår 10 milj. kr. tas upp för lånegarantier.

Mot bakgrund av kommerskollegiets bedömning av medelsbehovet bör anslaget nästa budgetår räknas upp med 5,5 milj. kr. till 9 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1973/74 bidrag för upprustning och nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden beviljas intill ett belopp av sammanlagt 8 000 000 kr.,
2. medge att under budgetåret 1973/74 statlig garanti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder som berör landsbygdens elnät beviljas intill ett belopp av 10 000 000 kr.,
3. till *Främjande av landsbygdens elektrifiering* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

D 4. Delegationen för atomenergifrågor

1971/72	Utgift	1 346 299
1972/73	Anslag	2 091 000
1973/74	Förslag	2 202 000

Delegationen för atomenergifrågor har till uppgift bl. a. att vara tillsynsmyndighet enligt atomenergilagen (1956: 306, ändrad senast 1972:

179) och att handha sådana uppgifter med avseende på kontroll av atområbränsle och särskilt klyvbart material som följer av Sveriges internationella åtaganden.

Delegationen leds av en styrelse med fem ledamöter. Inom delegationen finns en reaktorförläggningskommitté med uppgift att biträda vid behandling av ärenden, som angår säkerheten vid atomenergianläggning eller vid handhavande av atombränsle.

Delegationens verksamhet finansieras med avgifter enligt en av Kungl. Maj:t senast den 28 december 1972 fastställd taxa, som avses medföra full kostnadstäckning.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Delegationen	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	10	} of.	} of.
Övrig personal	5		
	15		
Anslag			
Lönekostnader	1 902 000	+ 79 942	+ 80 000
Sjukvård	2 000	of.	of.
Reseersättningar (även utrikes tjänsteresor)	60 000	+ 20 000	+ 20 000
Lokalkostnader	83 000	+ 8 000	+ 8 000
Expenser	44 000	+ 3 000	+ 3 000
	2 091 000	**+110 942**	**+111 000**

Inkomsterna av verksamheten, vilka redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet på inkomsttiteln Tillsyn av atomenergianläggningar m. m., beräknas till 2,2 milj. kr. (1972/73 2,1 milj. kr.).

Delegationen för atomenergifrågor

1. Löne- och prisomräkning 93 942 kr.
2. Delegationens arbete i samband med idrifttagning av kärnkraftverk väntas nå särskilt stor omfattning budgetåret 1973/74. Till följd därav beräknas behovet av medel för resor öka med 17 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Delegationen för atomenergifrågor* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 202 000 kr.

E. TEKNISK UTVECKLING M. M.

Verksamheten vid styrelsen för teknisk utveckling

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) är central förvaltningsmyndighet för statens stöd till tillämpad teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete.

I STU:s uppgifter ingår bl. a. att följa den tekniska utvecklingen, att initiera samarbete och stödja tillämpad teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete samt att ge råd åt uppfinnare och förmedla forskningsresultat till kommersiellt utnyttjande.

STU leds av en styrelse. Chef för ämbetsverket är en generaldirektör, som biträds av en planeringsdirektör. Den översyn av organisationen, som förutskickades (prop. 1971: 1 bil. 15 s. 89), har nu genomförts. Ansvaret för planering, genomförande och uppföljning av stödet till projekt inom delprogrammet Stöd till behovsområden har lagts på en nyinrättad utvecklingsenhet. För biträde vid planeringen får STU inrätta rådgivande nämnder. I samband härmed har planeringsenheten och utrednings- och informationsenheten dragits in. För handläggning av STU:s internationella verksamhet har en internationell enhet inrättats. Inom STU finns nu alltså fyra enheter, nämligen utvecklingsenheten, rådgivnings- och förmedlingsenheten, internationella enheten och administrativa enheten. Kungl. Maj:t har utfärdat instruktion (1968: 404, ändrad senast 1972: 608) för STU.

STU svarar även för medelsförvaltning och personaladministration åt statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFDOK). Rådet ansvarar för planering och samordning av verksamheten inom området information och dokumentation i Sverige och för internationellt samarbete på detta område. Rådet fördelar stöd till projekt inom dels allmän information och dokumentation, som inte kan hänföras till visst ämnesområde, dels teknisk information och dokumentation.

Vid STU fanns den 1 juli 1972 95 anställda, varav 46 utgjorde handläggande personal.

STU tillhör de myndigheter som deltar i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering inom statsförvaltningen. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten vid STU.

1. Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet
2. Utrednings- och planeringsverksamhet
3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet

4. Drift av forskningsstationer

Programmet Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet indelas i följande delprogram.

a. Stöd till behovsområden
b. Informations- och dokumentationsverksamhet
c. Internationell kontaktverksamhet

Styrelsens verksamhet under programmen 1—3 finansieras från reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling.

Program 4 finansieras från förslagsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer. Sistnämnda anslag får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för driften av forskningsstationer disponerar styrelsen en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 100 000 kr.

För finansiering av investeringar i utrustning anvisas medel under reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning.

E 1. Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling

1971/72 Utgift	116 722 610[1]	Reservation	35 494 137
1972/73 Anslag	133 800 000		
1973/74 Förslag	157 100 000		

[1] Disponerat 107 314 000

	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			STU	Departementschefen
Program		Belopp i milj. kr.		
1. Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet	113,1	134,1	241,5	155,2
2. Utrednings- och planeringsverksamhet	1,8	3,0	2,7	0,7
3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet	3,4	4,2	8,7	5,2
Summa kostnader	**118,3**	**141,3**	**252,9**	**161,1**
Avgår intäkter under anslaget m. m.	11,0[1]	7,5[2]	4,0	4,0
Summa disponerat/anslag	**107,3**	**133,8**	**248,9**	**157,1**

[1] Varav reservation 4,5
[2] Varav reservation 1,6

Styrelsen för teknisk utveckling

Program 1. Finansiellt stöd till teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet

Programmet avser finansiellt stöd till tillämpad teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Stöd lämnas i regel som bidrag med

krav på återbetalning i de fall projekten leder till kommersiellt exploaterbara resultat. Stöd till industriellt utvecklingsarbete kan lämnas även såsom lån. Enligt särskilt bemyndigande kan flerårigt stöd lämnas dels till forsknings- och utvecklingsprojekt, dels enligt avtal med företrädare för industribranscher eller grupper av företag till fleråriga kollektiva forskningsprogram.

I programmet ingår även som delprogram STU:s egen informations- och dokumentationsverksamhet och den verksamhet som bedrivs av SINFDOK samt den av styrelsen bedrivna eller understödda internationella kontaktverksamheten. Under sistnämnda delprogram redovisas bidraget till den av STU i samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien bedrivna kontaktverksamheten, som omfattar kontaktmän i Moskva, Paris, Tokyo och Washington. Kungl. Maj:t har förordnat dessa kontaktmän att vara även teknisk-vetenskapliga attachéer vid resp. beskickningar. Såsom attachéer är de underställda en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion. Sedan den 1 januari 1973 finns en kontaktman även i London. Denne har förordnats som teknisk-vetenskaplig rådgivare vid beskickningen och är underställd nyssnämnda instruktion.

Program 1	1971/72	1972/73	1973/74 Beräknar	
			STU	Departementschefen
		Belopp i milj. kr.		
a. Stöd till behovsområden	105,3	126,2	226,7	145,7
b. Informations- och dokumentationsverksamhet	4,5	5,4	7,8	6,0
c. Internationella kontakter	3,3	2,5	7,0	3,5
Summa kostnader	**113,1**	**134,1**	**241,5**	**155,2**

För 1973/74 föreslår styrelsen följande kostnader för delprogrammet 1 a. Stöd till behovsområden (i milj. kr.).

Behovsområde	1971/72 Utfall	1972/73 Anvisat	1973/74 STU
1. Energiteknik	6,90	8,50	13,95
2. Materialteknik	17,10	17,50	31,30
3. Transportteknik	9,80	9,50	16,15
4. Produktionsteknik	7,50	13,00	25,80
5. Kemi- samt skogs- och träteknik	15,90	15,00	25,00
6. Informationsbehandling samt styr- och komponentteknik	17,70	18,20	30,60
7. Miljövårdsteknik	5,20	8,00	20,00
8. Socialteknik inkl. läkemedelsteknik	9,80	15,00	32,00
9. Livsmedelsteknik	11,40	12,00	19,80
10. Naturresursteknik	4,00	5,40	12,10
Summa kostnader	**105,30**	**122,10**	**226,70**

STU framhåller att de förslag som framförts skapar möjligheter för STU att göra endast begränsade nya insatser. I en del fall är de ekonomiska ramarna för vissa områden med beaktande av de uttalanden som gjorts av statsmakterna så begränsade att möjliga insatser närmast har karaktären av förstudier till egentligt utvecklingsarbete. Detta gäller exempelvis för tyngre hårdvaruutveckling på transportteknikområdet.

Vid utformningen av programmen för de olika behovsområdena har särskild uppmärksamhet ägnats åt möjligheterna att förlägga goda utvecklingsprojekt till mindre och medelstora företag. Detta gäller i särskild grad följande områden och delområden.

Produktionsteknik, särskilt delområdena verkstadsindustri, grafisk industri samt TEKO-industri,

Kemi- samt skogs- och träteknik, särskilt delområdet träteknik,

Informationsbehandling samt styr- och komponentteknik, särskilt delområdet elektroniska och optiska komponentsystem.

Erfarenheterna från budgetåren 1970/71 och 1971/72 visar enligt STU mycket påtagligt att kvaliteten i projektförslagen från mindre och medelstor industri har förbättrats. Detta tillsammans med den allmänna informationen om prioriteringen av stöd till sådan industri har bidragit till att en växande andel av STU:s stöd till industriella utvecklingsprojekt går till företag med mindre än 100 anställda. STU framhåller i detta sammanhang även betydelsen av den kollektiva forskningen vid vissa branschforskningsinstitut, särskilt vad beträffar områdena verkstadsteknisk forskning, grafisk forskning, möbelteknisk forskning och glasforskning.

STU:s förslag till insatser under budgetåret 1973/74 på behovsområden innebär i huvudsak följande.

Energiteknik. Ökning av insatserna inom området urananrikning. Något ökade insatser för allmän kärnenergiteknisk utveckling inom AB Atomenergis ramprogram samt för värmeteknisk forskning, särskilt med hänsyn till verkningsgrad och miljöeffekter.

Materialteknik. Ökade insatser för bättre inhemskt materialkunnande av betydelse för inhemsk materialtillverkning, särskilt med sikte på förbättrade egenskaper hos kommersiellt tillverkade material, material med bättre mekaniska egenskaper samt optimalt utnyttjande av olika material. En kraftig ökning av insatserna inom järn- och stålområdet.

Transportteknik. Ökade insatser för utveckling av persontransportsystem, främst med avseende på urbantransporter, samt utveckling av system för godstransporter, material- och lagerhantering. Ökade insatser inom flygtekniken med koncentration till konstruktions-, säkerhets- och ekologiproblemen. Fortsatt stöd till motorutveckling men på en lägre nivå än under innevarande budgetår.

Produktionsteknik. Ökat utrymme för projekt, som innehåller ny teknik och har goda förutsättningar att leda till produkter eller metoder

för en internationell marknad. Ökade insatser föreslås även för fortsatt uppbyggnad av produktionstekniken inom olika industribranscher för såväl enkla som teknologiskt avancerade produkter.

Kemi- samt skogs- och träteknik. Kraftigt ökad insats, inriktad på en marknadsorienterad och forskningsintensiv produktutveckling. Ett bibehållande av den tidigare höga insatsnivån för skogsindustrins projekt föreslås. En kraftigt ökad teknisk utvecklingsinsats föreslås för träteknik.

Informationsbehandling samt styr- och komponentteknik. Kraftigt ökade insatser för att upprätthålla och vidareutveckla det inhemska kunnandet och den tekniska nivån i syfte att stimulera framtagandet av metoder och produkter. Den största ökningen av insatserna föreslås ske på utveckling av metodik för uppbyggnad av informationsbehandlingssystem för planering och styrning inom såväl näringsliv som offentlig förvaltning samt på framtagning av produkter för in- och utmatning av information till datorer. Inom området elektroniska och optiska komponenter och system föreslås en mindre ökning av insatsen. Ökade insatser föreslås även inom området undervisningsteknologi.

Dataindustriutredningen har beretts tillfälle att yttra sig över STU:s anslagsframställning vad avser behovsområdet informationsbehandling samt styr- och komponentteknik. Utredningen finner i sitt yttrande att den av STU föreslagna verksamheten inom behovsområdet är motiverad men att det jämfört med STU:s förslag är önskvärt med en ökad satsning på delområdena informationsbehandling med tillämpad matematik, styr-, mät- och reglerteknik samt undervisningsteknologi.

Dataindustriutredningen har vidare i särskild skrivelse lagt fram förslag om bl. a. åtgärder för ökad standardisering inom ADB-området, främst i form av anslag till verksamheten vid Sveriges standardiseringskommission (SIS) och Svenska elektriska kommissionen (SEK). Statskontoret, STU och SIS har yttrat sig över och i allt väsentligt tillstyrkt förslagen.

Miljövårdsteknik. Kraftigt ökade insatser för utveckling av emissionsbegränsande metoder för förbränningsanläggningar, metallurgisk industri och fordon. Kraftigt ökade insatser föreslås även för återvinning av material från hushåll och industri samt omhändertagande av slam från kommunala reningsverk. Ökade insatser föreslås även i syfte att reducera fordonsbuller och externt industribuller.

Socialteknik. Kraftigt ökade insatser för fullföljandet av pågående projekt inom delområdet arbetsmiljö. Inom området medicinsk teknik har bl. a. ett större arbete påbörjats med stöd till utveckling av ett patientdatasystem. En stor del av kostnaden för detta projekt faller på 1973/74. Ett bibehållande av en hög insats inom handikapphjälpmedel föreslås, varvid en viss omfördelning av inriktningen föreslås ske i

syfte att tillgodose även teknisk utveckling av nya hjälpmedel för syn- och hörselskadade samt hjälpmedel för förlamade. Inom området konsumentteknik föreslås något ökade insatser. Inom området läkemedelsteknik föreslås dels ökad satsning inom metodforskning, dels ökad satsning på nya läkemedel.

Livsmedelsteknik. Inom området produkter och komponenter föreslås fullföljande av påbörjade insatser beträffande nya näringsproteiner samt ökning av satsningarna på dessa produkters användbarhet i olika livsmedel och av stödet till projekt avseende fett, nya stärkelsederivat och nya produkter ur spannmål. Inom grupperna kvalitetsegenskaper och processer föreslås en ökning med tonvikt på kostnadsmässigt tunga livsmedel.

Naturresursteknik. Ökade insatser för utveckling av metoder för djupprospektering och för prospektering av fattiga mineralförekomster samt för området bergteknik. Därvid avses enhetsoperationer, komponenter och maskinsystem utvecklas vilka är anpassade till från miljö- och produktionskostnadssynpunkt kvalificerade, delvis kontinuerliga brytningsmetoder. Fortsatt stöd föreslås till projekt avseende fullständigare mineralutvinning ur tillgängliga malmer och till metoder för beredning av industrimineral. Inom geotekniken avser den successivt något ökade satsningen enbart industriellt utvecklingsarbete.

Såväl i prop. 1968: 68, där STU föreslogs bli inrättad, som i följande statsverkspropositioner har sektorer angivits, där insatser är av särskild vikt. Från samhällsekonomiska aspekter har vikt därutöver lagts vid industrins internationella konkurrenskraft och de mindre och medelstora företagens behov. Successivt har också avgränsningar skett av STU:s ansvarsområde, t. ex. genom angivande av ansvarsfördelningen mellan STU och andra statliga organ, såsom transportforskningsdelegationen och naturvårdsverket. Dessa allmänna prioriteringar och avgränsningarna av STU:s ansvarsområde har inarbetats i det framlagda förslaget.

STU föreslår i samråd med AB Atomenergi att STU:s ramanslag för kärnteknisk forskning den 1 juli 1973 ersätts av ett statsanslag direkt till bolaget. För budgetåret 1973/74 uppskattar bolaget medelsbehovet under ett sådant anslag till 4,6 milj. kr.

Statens delegation för rymdverksamhet, som innevarande budgetår disponerar 3,2 milj. kr. under detta anslag, föreslår att 3 734 000 kr. anvisas för rymdverksamhet nästa budgetår.

STU har för budgetåret 1972/73 medgivits att — i vissa fall dock under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — ingå avtal och fatta beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., vilket — inberäknat löpande avtal och beslut — innebär åtaganden om högst 65 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1972/73—1976/77. STU föreslår att denna ram ökas till 75 milj. kr.

vid anslagstilldelning, som motsvarar nuvarande ambitionsnivå, och 100 milj. kr. vid anslagstilldelning enligt STU:s förslag.

Under delprogrammet Internationell kontaktverksamhet föreslår STU i första hand att bl. a. teknik- och marknadsvärdering med avseende på skilda länder startas. Vidare föreslås, att resurserna för förprojekt med anknytning till samarbete med olika länder får starkt ökade resurser.

Program 2. Utrednings- och planeringsverksamhet

Programmet avser dels långsiktig planering av det statliga stödet till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, dels den långsiktiga planeringen av STU:s egen verksamhet.

För bl. a. övergripande utredningar och planering föreslår STU att 700 000 kr. anvisas och för bl. a. behovs- och marknadsanalyser avseende behovsområden 1 975 000 kr.

Program 3. Rådgivnings- och förmedlingsverksamhet

Programmet avser dels innovations- och kreativitetsfrämjande åtgärder, dels rådgivning och utvecklingsstöd till uppfinnare samt förmedling till exploatering av uppfinningar och forsknings- och utvecklingsresultat, dels åtgärder för mindre och medelstora företag, dels kontaktverksamhet mellan näringsliv och universitet, högskolor, forskningsinstitut m. m. Inom programmet faller även planering och utredning rörande ny forskningsstationsverksamhet.

STU föreslår att en regional konsulentorganisation upprättas med första året fyra konsulenter och en tjänst för samordning och ledning. Verksamheten föreslås koncentrerad på de mindre och medelstora företagen.

STU lägger slutligen fram vissa förslag i personalfrågor. Sålunda föreslås bl. a. att tre extra tjänster för överingenjör skall bytas ut mot extra ordinarie.

Departementschefen

Den sedan ett flertal år målmedvetet ökade satsningen på industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning spelar en viktig roll i vår näringspolitik. Jag har vid anmälan av detta anslag tidigare anfört att även industrin bör öka sin satsning på nämnda verksamheter. Enligt min mening är detta en förutsättning för att vårt näringsliv skall kunna behålla sin konkurrenskraft och fortsätta sin dynamiska utveckling. Jag avser i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag i avsikt att bl. a. stimulera industrins satsning på utvecklingsarbete och teknisk forskning.

Det centrala instrumentet för samhällets direkta ekonomiska insatser på detta område är STU. Vid min anmälan av detta anslag i förra årets

statsverksproposition angav jag närmare uppgifterna för styrelsen. I korthet är dessa vad gäller stöd till tekniska utvecklings- och forskningsprojekt följande.

En första uppgift är att med hjälp av tillgänglig eller ny teknik främja utvecklingen inom olika samhällssektorer. En andra uppgift för STU är att främja industrins förnyelseförmåga och tekniska kvalitet. STU:s tredje uppgift är att höja den tekniska forskningens vetenskapliga nivå och öka det teknologiska kunnandet inom skilda områden.

Även nästa budgetår bör huvuddelen av de ökade resurser som jag kommer att förorda för stöd till tekniskt utvecklingsarbete och forskning disponeras för de båda förstnämnda uppgifterna. Ökad uppmärksamhet bör därvid ägnas projekt som medför höjd produktivitet inom tjänstesektorn. Av stödet till industriella utvecklingsprojekt bör en ökad andel avse verksamhet av betydelse för mindre och medelstor industri. Kriterierna för val av projekt kan åtminstone övergångsvis behöva ändras för att en sådan utveckling skall komma till stånd. Jag återkommer till näraliggande frågor under programmet rådgivnings- och förmedlingsverksamhet.

Vid anmälan av förevarande anslag till närmast föregående riksdagar har angivits inte enbart samhällsområden, på vilka uppmärksamheten bör koncentreras, utan även teknikområden, som bör ges ökat stöd. Dessa riktlinjer bör fortfarande gälla.

I sin anslagsframställning hemställer STU om ökade resurser särskilt för behovsområdena produktionsteknik, miljövårdsteknik och naturresursteknik. Jag har därutöver under hand tagit del av styrelsens projektvis utförda planering av verksamheten. Med utgångspunkt härifrån beräknar jag för stöd till behovsområden 145,7 milj. kr. Jämfört med min beräkning av detta stöd innevarande budgetår räknar jag med kraftigt ökade insatser särskilt inom materialteknik och produktionsteknik samt inom vissa delar av området informationsbehandling m. m. I övrigt beräknar jag ökade medel för kemi- samt skogs- och träteknik, miljövårdsteknik, socialteknik och naturresursteknik. För övriga behovsområden beräknar jag mindre ökningar motsvarande oförändrad ambitionsnivå.

Inom behovsområdet *energiteknik* bör insatserna koncentreras till utveckling av utrustning. För den del av AB Atomenergis långsiktiga kärntekniska forskningsprogram som faller inom området beräknar jag oförändrad ambitionsnivå. I övrigt biträder jag i huvudsak STU:s förslag.

Materialteknik är ett angeläget område av grundläggande betydelse för huvuddelen av vår industri. Utöver ökade resurser för den verksamhet som STU tidigare hänfört till området beräknar jag medel för den del av AB Atomenergis långsiktiga kärntekniska forskningsprogram som numera förts till detta område.

Vad beträffar *transportteknik* bör ökad insats ägnas vägfordonstek-

nik. Inom detta delområde bör stor uppmärksamhet ägnas industriellt inriktat utvecklingsarbete med sikte på kollektivtrafiksystem. Jag finner också fortsatt aktiv medverkan vid utvecklingen av nya motorer naturlig, särskilt med avseende på komponenter och hjälpapparater.

För området *produktionsteknik* beräknar jag medel för en kraftig ökning av insatserna. Stor uppmärksamhet bör ägnas projekt med syfte att förbättra eller utveckla ny produktionsteknik, särskilt för den mindre och medelstora industrins behov. Utöver medel för sådana insatser beräknar jag ökade medel även för utveckling av nya produkter, som inte naturligt faller inom STU:s övriga behovsområden men som bedöms kunna bli kommersiellt värdefulla i internationell konkurrens. Särskilt inom detta behovsområde bör stor uppmärksamhet ägnas möjligheterna att föra vidare projekt, till vilka bidrag lämnats bl. a. inom ramen för stödet till uppfinningsutveckling under programmet rådgivnings- och förmedlingsverksamhet.

Under behovsområdet *kemi- samt skogs- och träteknik* beräknar jag medel för en kraftigt ökad insats avseende träteknik. I övrigt biträder jag i huvudsak styrelsens förslag.

Vad angår *informationsbehandling samt styr- och komponentteknik* vill jag erinra om vad jag anförde beträffande undervisningsteknologi och provnings- och tillförlitlighetsteknik vid min anmälan av detta anslag i 1972 års statsverksproposition (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 59). STU bör ta egna initiativ för att genomföra denna verksamhet. De ökade resurser jag beräknar bör i enlighet med vad dataindustriutredningen anfört i första hand utnyttjas för verksamhet avseende informationsbehandling. Beträffande utredningens förslag om insatser för standardisering på ADB-området delar jag uppfattningen att det föreligger ett visst behov av sådana insatser. T. v. bör detta behov tillgodoses genom att åtgärder övervägs inom ramen för STU:s program på detta behovsområde. Jag har beräknat vissa medel härför. Under detta behovsområde har jag beräknat medel även för stöd till metrologisk verksamhet.

Vad beträffar *miljövårdsteknik* biträder jag i huvudsak STU:s planering.

Inom *socialteknik* beräknar jag medel för ökade insatser särskilt för delområdet arbetsmiljö och för i huvudsak oförändrade insatser avseende läkemedelsteknik. För övriga delområden beräknar jag medel för en viss ökning, varvid jag i huvudsak biträder STU:s planering.

Inom *livsmedelsteknik* bör industriell anknytning av de projekt till vilka stöd lämnas eftersträvas i ökad utsträckning. Jag biträder i övrigt i huvudsak STU:s förslag.

Vad slutligen beträffar *naturresursteknik* får jag erinra om vad jag anförde vid min anmälan av förevarande anslag förra året (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 59).

Under anslaget har jag också beräknat medel för viss nationell rymdverksamhet (jfr prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216).

STU har i samråd med AB Atomenergi föreslagit att medel för bolagets långsiktiga kärntekniska forskningsprogram fr. o. m. den 1 juli 1973 skall föras upp under ett statsanslag direkt till bolaget. Jag kan inte nu biträda detta förslag.

Sedan STU:s underlag för planering av verksamheten inom vissa delar av de nämnda behovsområdena lagts fram, avser jag att i annat sammanhang återkomma till Kungl. Maj:t med förslag till fördelning inom viss ramar av tillgängliga medel.

Kungl. Maj:t har sedan budgetåret 1968/69 inhämtat riksdagens bemyndigande att inom en given medelsram för en femårsperiod godkänna avtal om stöd till kollektiv teknisk forskning m. m. (jfr prop. 1968: 68 s. 37). I samband med att Malmfondens egendom överfördes till STU (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 65, SU 1970: 13, rskr 1970: 13) vidgades bemyndigandet till att avse även beslut om flerårigt stöd till projekt avseende teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. För budgetåret 1972/73 har Kungl. Maj:t bemyndigats godkänna avtal eller beslut om sådant stöd som — inberäknat löpande avtal eller beslut — innebär åtaganden om högst 65 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1972/73—1976/77. Möjligheten att lämna långsiktigt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete är en av förutsättningarna för en effektiv stimulans åt sådan verksamhet. STU föreslår, att ramen för åtaganden om långsiktigt stöd ökas till 75 milj. kr. per budgetår under nästkommande femårsperiod vid en i huvudsak oförändrad anslagsnivå och 100 milj. kr. per budgetår vid en anslagsnivå motsvarande STU:s förslag. Jag är beredd att förorda en viss ökning av ramen. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna stöd till nämnda ändamål, som inberäknat löpande avtal eller beslut innebär åtaganden om högst 70 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1974/75—1977/78. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter härom.

För *informations- och dokumentationsverksamhet* beräknar jag medel för en viss ökning av den verksamhet som bedrivs av SINFDOK.

För *internationell verksamhet* biträder jag STU:s basförslag. Härutöver beräknar jag ökade medel för bl. a. internationella förprojekt och den i samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien bedrivna internationella kontaktverksamheten. Denna är f. n. under översyn inom industridepartementet i syfte att bl. a. effektivisera samarbetsformerna mellan berörda parter. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter med utgångspunkt från de förslag som översynen kan komma att leda till.

STU:s *planerings- och utredningsverksamhet* har till syfte att dels skapa underlag för styrelsens verksamhetsplanering, dels bereda styrel-

sens förslag till Kungl. Maj:t beträffande verksamhetsinriktning och former för statens stöd till industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning. Som jag tidigare anfört har en viss omorganisation av STU:s arbetsformer nyligen genomförts. Den innebär bl. a. att den planeringsverksamhet som har samband med delprogrammet Stöd till behovsområden genomförs inom den ombildade utvecklingsenheten. Medel har beräknats under delprogrammet Stöd till behovsområden. Detta program bör vad beträffar STU:s verksamhetsplanering i samband härmed begränsas till mera översiktliga och allmänna frågor.

STU:s program för *rådgivnings- och förmedlingsverksamhet* syftar dels till att skapa bättre förutsättningar för nyskapande av teknik, dels till effektivare utnyttjande av känd teknik. Förstnämnda ändamål främjas bl. a. genom att uppfinnare lämnas råd samt ekonomisk och administrativ hjälp. Det senare ändamålet främjas genom olika förmedlande åtgärder, genom biträde vid exploatering av forskningsresultat, genom åtgärder för att förbättra kontakten mellan universitet, högskolor och forskningsinstitutioner å ena sidan och näringslivet å andra sidan samt genom särskilda insatser avseende forskningsstationer. Under programmet faller även utredningsverksamhet syftande till förslag om åtgärder för att göra modern teknik och produktutveckling lättare tillgänglig för mindre och medelstora industriföretag, som ibland har svårigheter att tillgodogöra sig utvecklingsresultatet. STU skall vid genomförandet av denna verksamhet samarbeta med såväl centrala myndigheter, främst statens institut för företagsutveckling, som olika regionala organ, främst företagareföreningarna. STU har föreslagit att medel anvisas för tekniska företagskonsulenter i ett begränsat antal regioner. Till formerna för STU:s medverkan i en sådan regional verksamhet avser jag återkomma i samband med anmälan av förslag beträffande förstärkt regional service till företagen senare under denna riksdag.

Under detta program bör ökad och intensifierad uppmärksamhet ägnas innovationsförloppen och de faktorer som påverkar ett effektivt utnyttjande av utvecklingsidéer och arbetsresultat. Verksamheten bör syfta till att skapa sådan kännedom om de tekniskt-industriella förnyelseprocesserna att det statliga stödet till teknisk forskning och utveckling effektivare kan bidra till att stimulera innovationsbenägenheten hos enskilda och företag. Det är väsentligt att idéer och behov konfronteras på ett tidigt stadium. En viktig uppgift är också att skapa förutsättningar för att kännedom om planeringen under delprogrammet Stöd till behovsområden sprids på ett tidigt stadium bland idérika och kreativa personer, grupper och företag.

De direkta innovationsfrämjande åtgärderna omfattar även ekonomiskt stöd och administrativ hjälp vid utvecklingen av ett urval innovationsidéer antingen till den fas, där marknaden kan fungera som urvalsinstrument och tjäna som drivkraft för den fortsatta utveck-

lingen av idéer, eller till den fas, där förutsättningarna för stöd under delprogrammet Stöd till behovsområden kan prövas. Resurserna för råd och stöd till uppfinningsverksamhet bör ökas kraftigt. Medel för ökat ekonomiskt stöd till vidareutveckling av uppfinningar har jag beräknat under delprogrammet Stöd till behovsområden. Stödet bör som hittills fördelas i anslutning till verksamheten under detta program. Även för förmedlingsverksamhet beräknar jag ökade medel. Denna verksamhet bör bedrivas i nära anslutning till uppfinningsstödet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74, i enlighet med vad jag anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande avtal och beslut innebär åtaganden om högst 70 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1974/75—1977/78,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 157 100 000 kr.

E 2. Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

Från anslaget finansieras program 4, som avser drift och förvaltning av forskningsstationer. Forskningsstationernas uppgift är att ställa lämpliga forskningslokaler och därtill anknuten service till förfogande för mindre projektgrupper och institut.

Styrelsen för teknisk utveckling

Programmet avser för budgetåret 1973/74 endast forskningsstationen i Stockholm, vars drift handhas av en särskild stiftelse. Planeringsarbete pågår för en andra forskningsstation förlagd till Göteborg.

Departementschefen

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 3. Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling

1971/72	Utgift	9 500 933[1]	Reservation	12 271 462
1972/73	Anslag	12 000 000		
1973/74	Förslag	13 000 000		

[1] Disponerat 11 499 000

Från anslaget, som första gången fördes upp på riksstaten för budgetåret 1970/71, skall bidrag utgå för stöd åt teknisk forsknings- och utvecklingsarbete av direkt betydelse för den svenska varvsindustrins fortsatta utveckling och konkurrenskraft (prop. 1970: 82 s. 47, SU 1970: 113, rskr 1970: 307).

Detta särskilda stöd avsågs utgå under treårsperioden 1970/71—1972/73 med sammanlagt 40 milj. kr. Härutöver skulle stöd utgå från anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling med sammanlagt ca 10 milj. kr. under samma period.

STU har för budgetåret 1972/73 medgivits att — i vissa fall under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — ingå avtal och fatta beslut om stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande avtal och beslut innebär åtaganden om högst 10 milj. kr. under budgetåret 1972/73, högst 5 milj. kr under budgetåret 1973/74 och högst 3 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Styrelsen för teknisk utveckling

STU hemställer om att medel anvisas under ytterligare minst en treårsperiod. För budgetåret 1973/74 föreslås 15 milj. kr. bli anvisade. För fleråriga åtaganden m. m. föreslår STU en ram av högst 12 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1973/74—1975/76.

Departementschefen

Vid min anmälan av förevarande anslag förra året framhöll jag att stödet till skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet hade inneburit en ökning av det totala forsknings- och utvecklingsarbetet på detta område. I viss utsträckning har det även lett till ökat samarbete inom varvsindustrins skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamhet. Jag framhöll emellertid även att samordningen borde förstärkas ytterligare och ett kontinuerligt arbetande programorgan för skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet eftersträvas. Under förutsättning av att en väsentligt ökad samordning kom till stånd uttalade jag min avsikt att återkomma till frågan om belopp, tidrymd och form för fortsatt stöd till skeppsteknisk forskning och utveckling. Jag förutskickade emellertid samtidigt att ett fortsatt stöd skulle komma att lämnas enligt i huvudsak oförändrade riktlinjer.

Inom ramen för den styrande kommittén för samarbete mellan de

fyra storvarven har formerna för ett vidgat samarbete prövats i det syfte jag nu berört. Ett kontinuerligt arbetande planeringsorgan har inrättats. I detta medverkar företrädare för de fyra större varvsföretagen samt representanter för vissa forskningsinstitutioner. Planeringsorganet avses i sitt arbete inbegripa den forskning som finansieras av varvsföretagen och STU. Vidare tar det hänsyn till bl. a. den verksamhet som genomförs med direkta statsanslag vid statens skeppsprovningsanstalt. Årligen upprättas ett program för den på så sätt avgränsade skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten. Beslut om stöd inom detta område fattas sedan av STU.

De åtgärder som nu vidtagits i syfte att öka samordningen av den skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten anser jag vara ett tillfredsställande första steg mot ett vidgat samarbete. Jag är därför beredd att förorda att det särskilda stödet till skeppsteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet får fortsätta ännu någon tid.

Med hänvisning till vad jag nu anfört förordar jag att anslaget för nästa budgetår förs upp med 13 milj. kr.

För att möjliggöra en långsiktig planering av stödet till den skeppstekniska forskning- och utvecklingsverksamheten förordar jag att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna beslut om stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, som — inberäknat löpande beslut — innebär åtaganden om högst 5 milj. kr. under budgetåret 1974/75 och högst 3 milj. kr. under budgetåret 1975/76.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut rörande stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande beslut innebär åtaganden om högst 5 000 000 kr. under budgetåret 1974/75 och högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.

E 4. Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning

1971/72	Utgift	318 862[1]	Reservation	2 681 138
1972/73	Anslag	3 500 000		
1973/74	Förslag	8 000 000		

[1] Disponerat 2 916 000

Anslaget avser medel för anskaffning av apparatur och instrument för teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete.

Styrelsen för teknisk utveckling

För att forskning och utveckling skall vara meningsfull och kunna hållas på en från internationell synpunkt hög nivå krävs — framhåller STU — att modern och för ändamålet kvalificerad apparatur används. Såväl förfrågningar hos STU som den starka ökningen av ansökningar hos privata fonder om bidrag till inköp av utrustning visar ett starkt behov av sådan utrustning. För budgetåret 1973/74 föreslår STU, att 8 milj. kr. anvisas för ändamålet.

Departementschefen

Jag biträder STU:s bedömning av medelsbehovet. Jag har emellertid också funnit att utrustning till projekt som STU stöder eller avser att stödja i vissa fall kan behöva beställas redan innan medel anvisats eller frågan om medelsanvisning kunnat underställas riksdagen. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut om beställning av utrustning, som — innefattande redan löpande beställningar — uppgår till högst 3 milj. kr. under budgetåret 1974/75 och högst 2 milj. kr. under budgetåret 1975/76.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut om beställning av utrustning, som inberäknat redan löpande beställningar uppgår till högst 3 000 000 kr. under budgetåret 1974/75 och högst 2 000 000 kr. under budgetåret 1975/76,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

Verksamheten vid statens provningsanstalt

Statens provningsanstalt är fr. o. m. den 1 juli 1972 central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt allmän och legal metrologi. Anstalten utför provningar och undersökningar av material och konstruktioner på uppdrag av myndigheter och enskilda samt bedriver teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde. Provningsanstalten ställer personal till förfogande för nationellt och internationellt standardiseringsarbete. Sedan den 1 juli 1972 är anstalten även ansvarig för kontroll och probering av ädelmetaller, justering m. m. och handlägger ärenden rörande mått och vikt.

Provningsanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Anstalten är organiserad på tre tekniska avdelningar med sammanlagt tretton laboratorier, en centralverkstad och ett kansli. För att fullgöra de uppgifter som tillagts anstalten som central förvaltnings-

myndighet har två nya enheter, provcentrum och mätcentrum, upprättats den 1 juli 1972. Provcentrum har till uppgift att organisera och samordna provning, kontroll och legal metrologi. Mätcentrum har samma uppgifter beträffande allmän metrologi. Provningsverksamheten bedrivs främst i Storstockholmsområdet, men mätningar m. m. görs även på andra orter. Justering och ädelmetallkontroll förekommer på ett flertal ställen i landet.

Antalet hel- och deltidsanställda den 1 juli 1972 var 319.

Verksamheten vid statens provningsanstalt tillhör de områden som ingår i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten.

1. Uppdragsverksamhet
2. Egen forskning
3. Myndighetsuppgifter

Medel för verksamheten anvisas under följande anslag.

1. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet
2. Bidrag till statens provningsanstalt
3. Statens provningsanstalt: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 3. I program 1 ingår även uppdragsforskning, dvs. sådan forskning som finansieras exempelvis av styrelsen för teknisk utveckling (STU). Som inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter och ianspråktagna medel från bidragsanslaget. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet skall — f. n. dock endast i den mån de avser uppdragsverksamheten — levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten.

Anslag 2 är ett reservationsanslag över vilket statens bidrag utgår i första hand till programmen 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag 3 är ett reservationsanslag, som skall finansiera investeringar i sådan mer kostnadskrävande utrustning som bör ingå i anstaltens utrustningskapital.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar provningsanstalten innevarande budgetår en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 1,5 milj. kr.

Provningsanstaltens mått- och justeringsverksamhet samt ädelmetallkontroll omfattas inte av försöksverksamheten med programbudgetering. Utgifterna för verksamheten bestrids från ett särskilt förslagsanslag för justering och ädelmetallkontroll, medan inkomsterna redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet.

E 5. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	—
1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster av provningsverksamheten m. m. vid statens provningsanstalt.

Av följande sammanställning framgår den totala omfattningen av den verksamhet som omfattas av programbudgetering (i 1 000-tal kr.).

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknar	1973/74	
		Provningsanstalten		Departementschefen
Program 1				
Intäkter	10 762	11 623	12 111	
Kostnader	11 976	11 623	12 111	
Underskott	1 214	—	—	
Program 2				
Kostnader	1 356	1 903	1 985	6 230
Program 3				
Kostnader	2 172	3 997	4 415	
Total nettokostnad	**4 742**	**5 900**	**6 400**	
Bidragsanslag	**4 900**	**5 900**	***6 400***	***6 230***

Statens provningsanstalt

Program 1. Uppdragsverksamhet

I konkurrens med offentliga och enskilda laboratorier utför provningsanstalten bl. a. mättekniska undersökningar, kalibreringar, tillverkningskontroller och analyser samt undersökningar av material, konstruktioner och produkter.

Under tioårsperioden 1962/63—1971/72 ökade uppdragsvolymen från 14 300 till 31 000 à 32 000 uppdrag. Intäkterna har under motsvarande period ökat från 3,3 milj. kr. till 10,8 milj. kr. Under budgetåret 1971/72 ökade intäkterna med 4,4 %. Utvecklingen av uppdragsvolymen har under det senaste budgetåret varit ogynnsam för de flesta enheterna inom provningsanstalten, men en återhämtning förväntas, om än i långsam takt.

På grund av osäkerheten beträffande byggkonjunkturens utveckling föreslår anstalten att den rörliga krediten ökas till 2 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Program 2. Egen forskning

Forsknings- och utvecklingsarbetet inriktas på nya provningsmetoder och är av grundläggande betydelse för såväl myndighetsfunktionen som uppdragsverksamheten. Detta arbete är ett betydelsefullt medel för att

provningsanstalten skall kunna bibehålla och helst även öka sin kompetens.

Provningsanstalten beräknar kostnaderna under detta program för nästa budgetår till 1 985 000 kr.

Program 3. Myndighetsuppgifter

Inom ramen för detta program redovisas kostnaderna för provningsanstaltens uppgifter som expertinstans på materialprovningens och mätteknikens område. Anstalten utför dessa uppgifter genom medverkan vid utarbetande av statliga bestämmelser och anvisningar, besvarande av remisser, konsultationer, deltagande i standardiserings- och annat utredningsarbete etc. Denna verksamhet sammanfattas i tre delprogram — remissarbete, kommittéarbete och allmän information. Arbetena vid mät- och provcentra kommer i sin helhet att hänföras till detta program.

Provningsanstalten beräknar kostnaderna för sin myndighetsverksamhet under nästa budgetår till 4 415 000 kr. Kostnadsökningen hänför sig nästan helt till den fortsatta uppbyggnaden av mät- och provcentra.

Provningsanstalten föreslår i samråd med STU att ett särskilt reservationsanslag för mätteknik uppförs för anstalten budgetåret 1973/74 och att 375 000 kr. anvisas för ändamålet. Under budgetåret 1972/73 har STU för samma ändamål avsatt 340 000 kr.

Departementschefen

Statens provningsanstalt är sedan den 1 juli 1972 central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll samt officiell metrologisk verksamhet. Riksdagen har godkänt riktlinjer för den nya organisationen (prop. 1972: 54, NU 1972: 38, rskr 1972: 199).

Provningsanstalten kommer att organisera verksamheten så att organ med lämpliga resurser och med opartisk ställning utses till s. k. riksprovplatser och riksmätplatser. I denna uppgift och i andra frågor av principiell karaktär biträds anstalten fr. o. m. den 1 januari 1973 av två rådgivande organ, ett råd för provning och kontroll och ett råd för metrologi. För viss central verksamhet inom anstalten svarar de nya enheterna provcentrum och mätcentrum.

En viktig uppgift för provningsanstalten är vidare att främja provnings- och mätteknik med sikte på angelägna tillämpningar inom samhället.

Statens provningsanstalt skall omlokaliseras till Borås (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196). Detta kommer, som jag tidigare redovisat (prop. 1972: 54 s. 29), att påverka verksamheten vid Chalmers provningsanstalt i Göteborg (CPA). Kungl. Maj:t uppdrog den 18 februari 1972 åt statens förhandlingsnämnd att förhandla med be-

rörda parter om villkoren i samband med ett eventuellt statligt övertagande av CPA.

Enligt en preliminär överenskommelse den 20 november 1972 mellan företrädare för förhandlingsnämnden och styrelsen för CPA skall staten den 1 juli 1973 överta ansvaret för den verksamhet som bedrivs vid CPA. Överenskommelsen innebär i huvudsak följande. CPA överlåter den 1 juli 1973 vederlagsfritt samtliga tillgångar och rättigheter till staten, som samtidigt övertar betalningsansvaret för CPA:s skulder och även i övrigt inträder i CPA:s skyldigheter. Den personal vid CPA som så önskar skall beredas fortsatt anställning hos staten. Staten åtar sig att av CPA:s kapitalbehållning per den 30 juni 1973 avsätta 500 000 kr. till en fond benämnd Chalmers provningsanstalts fond. Ändamålet för fonden skall vara att finansiera projekt av samhälleligt och tekniskt intresse, vilka lämpligen bör genomföras i anslutning till den statliga materialprovnings- och kontrollverksamheten i Göteborg, men som inte ingår i den ordinarie verksamheten. För ändamålet disponeras fondens avkastning samt dess kapitalbehållning i den mån denna överstiger 250 000 kr. Beslut om disposition av fondens medel fattas av chefen för statens provningsanstalt i samråd med chefen för anstaltens avdelning i Göteborg. Kammarkollegiet förvaltar fonden. Ett avtal skall upprättas mellan parterna. Avtalet förutsätts gälla under förbehåll att det godkänns av Kungl. Maj:t. För egen del har jag intet att erinra mot de riktlinjer som dragits upp i den preliminära överenskommelsen. Innan slutligt avtal kan träffas, återstår dock vissa kompletterande undersökningar. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t nu inhämtar riksdagens bemyndigande att träffa avtal rörande statens övertagande av CPA i huvudsak enligt riktlinjerna i den preliminära överenskommelsen.

Bidragsanslaget till statens provningsanstalt bör för nästa budgetår räknas upp med 330 000 kr. till 6 230 000 kr. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall anstalten till en särskild inkomsttitel leverera in medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet även för den egna forskningen och myndighetsuppgifterna. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn härtill.

Jag kan inte biträda förslaget om ett särskilt anslag för mätteknik. Medel för detta ändamål bör liksom hittills utgå inom ramen för de medel som anvisas till STU.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat träffa avtal med styrelsen för Chalmers provningsanstalt angående övertagande av anstalten,
2. till *Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 6. Bidrag till statens provningsanstalt

1971/72	Utgift	4 955 237	Reservation	1 105 834
1972/73	Anslag	5 900 000		
1973/74	Förslag	6 230 000		

Som framgått av redogörelsen under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår *statens provningsanstalt,* att bidragsanslaget höjs med 500 000 kr. till 6,4 milj. kr. budgetåret 1973/74.

I enlighet med vad jag anfört vid min anmälan av anslaget till uppdragsverksamhet bör förevarande anslag nästa budgetår föras upp med 6 230 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens provningsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 230 000 kr.

E 7. Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll

1972/73	Anslag	6 018 000
1973/74	Förslag	6 240 000

Den 1 juli 1972 överfördes från mynt- och justeringsverket avdelningen för mått och vikt samt statens justerare som är placerade ute i landet, avdelningen för ädelmetallkontroll med kontrollstämplingsförrättare i landsorten och viss administrativ personal till provningsanstalten. Från detta anslag bestrids utgifterna för verksamheten. Inkomsterna av verksamheten, som redovisas på driftbudgetens inkomstsida under uppbörd i statens verksamhet på inkomsttiteln Inkomst av justering och ädelmetallkontroll, beräknas för budgetåret 1972/73 till 5 milj. kr.

Statens provningsanstalt

Med hänsyn till att ny lagstiftning om volym och vikt samt om handel med ädelmetallarbeten skall träda i kraft den 1 juli 1973 och till redovisningstekniska svårigheter hemställer provningsanstalten, att verksamheten även nästa budgetår skall finansieras över ett särskilt förslagsanslag.

Den nya lagen (1971: 1081) om volym och vikt innebär liksom lagen (1971: 1082) om handel med ädelmetallarbeten ändrade förutsättningar för justerings- och kontrollverksamheten. En minskning främst av ädelmetallkontrollen väntas enligt provningsanstalten bli följden. Bl. a. beräknas de ca 110 kontrollstämplingsförrättarnas verksamhet upphöra den 1 juli 1973. Dessa är inte anställda av anstalten utan är uppdragstagare.

För budgetåret 1973/74 beräknar provningsanstalten utgifterna un-

der anslaget till sammanlagt 6 181 000 kr. Det ökade medelsbehovet om 157 000 kr. hänför sig till löne- och prisomräkning. Utgifterna under nästa budgetår väntas fördela sig med 4 170 000 kr. för justeringsverksamhet, 1 541 000 kr. för ädelmetallkontroll och 470 000 kr. för administration. Anstalten räknar preliminärt med oförändrade inkomster.

Departementschefen

Riksdagen har i anledning av motion 1972: 1349 (NU 1972: 57, rskr 1972: 305) anhållit hos Kungl. Maj:t om förslag till sådan ändring i lagen (1971: 1082) om handel med ädelmetallarbeten att kontrollstämpling av ädelmetallarbeten även i fortsättningen skall vara obligatorisk. Förslag om ändring av lagen avses senare bli förelagt riksdagen. Jag bedömer att beslut om en sådan lagändring inte kommer att för nästa budgetår påverka min beräkning av medelsbehovet under detta anslag.

Viss höjning av provningsanstaltens taxor för justering och ädelmetallkontroll har genomförts fr. o. m. den 1 januari 1973.

Vid min beräkning av medelsbehovet under anslaget har jag även beaktat att kostnader för den av riksrevisionsverket föreslagna försöksverksamheten med taxesystem för redovisningscentraler m. m. nästa budgetår kommer att belasta detta anslag. För budgetåret 1973/74 bör anslaget föras upp med 6 240 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 240 000 kr.

E 8. Statens provningsanstalt: Utrustning

1971/72	Utgift	431 216	Reservation	2 500 869
1972/73	Anslag	1 400 000		
1973/74	Förslag	1 100 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för anskaffning av sådan mer kostnadskrävande apparatur och utrustning som skall ingå i provningsanstaltens utrustningskapital.

Statens provningsanstalt

Med hänsyn till sina uppgifter måste provningsanstalten ha tillgång till såväl högt kvalificerad personal som avancerad utrustning inom ett flertal områden, där insatser bedöms vara av särskild betydelse för samhället.

Anstalten beräknar utgifterna för utrustning under budgetåret 1973/74 till 1,1 milj. kr. Av detta belopp avses 200 000 kr. bli utnyttjade för anskaffning av utrustning till laboratoriet för legal metrologi som behöver moderniseras. Med hänsyn till föreliggande reservation under

anslaget föreslår provningsanstalten att 700 000 kr. anvisas nästa budgetår.

I Skellefteå byggs f. n. Industriellt utvecklingscentrum (IUC) upp. För anskaffning av utrustning till IUC erfordras 400 000 kr. även under budgetåret 1973/74.

Provningsanstalten föreslår således att sammanlagt 1,1 milj. kr. anvisas för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Medelsbehovet till kvalitetskontrollenheten vid IUC i Skellefteå under nästa budgetår, 400 000 kr., skall tillgodoses från detta anslag. Vidare beräknar jag i enlighet med provningsanstaltens förslag 200 000 kr. för upprustning av laboratoriet för legal metrologi och 500 000 kr. för övriga utrustningsbehov. Anslaget bör alltså för budgetåret 1973/74 föras upp med 1,1 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.

Verksamheten vid statens skeppsprovningsanstalt

Statens skeppsprovningsanstalt utför på uppdrag av myndighet eller enskild provningar och undersökningar av betydelse för skeppsteknik och sjöfart. I den mån anstaltens utrustning och förhållanden i övrigt medger det görs också andra provningar och undersökningar. Anstalten bedriver även teknisk forskning inom sitt verksamhetsområde.

Skeppsprovningsanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Anstalten är organiserad på tre tekniska avdelningar och en administrativ avdelning.

Antalet anställda den 1 juli 1972 var 93.

Verksamheten vid statens skeppsprovningsanstalt tillhör de områden som ingår i utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering. Följande programindelning gäller t. v. för verksamheten.

1. Uppdragsverksamhet
2. Egen forskning
3. Myndighetsuppgifter

Medel för verksamheten anvisas under följande anslag.

1. Statens skeppsprovningsanstalt: Uppdragsverksamhet
2. Bidrag till statens skeppsprovningsanstalt
3. Statens skeppsprovningsanstalt: Utrustning

Anslag 1 är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för program 1, 2 och 3. I program 1 ingår även uppdragsforskning, dvs. sådan forskning som finansieras exempelvis av styrelsen för teknisk utveckling. Som

inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter och ianspråktagna medel från bidragsanslaget. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet levereras in till särskild inkomsttitel på riksstaten.

Anslag 2 är ett reservationsanslag, över vilket statens bidrag utgår i första hand till programmen 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag 3 är ett reservationsanslag som skall finansiera sådan mer kostnadskrävande utrustning som bör ingå i skeppsprovningsanstaltens utrustningskapital.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att t. v. tillgodose behov av rörelsekapital disponerar statens skeppsprovningsanstalt en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 750 000 kr.

E 9. Statens skeppsprovningsanstalt: Uppdragsverksamhet

1971/72 Utgift	—
1972/73 Anslag	1 000
1973/74 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster vid statens skeppsprovningsanstalt.

Av följande sammanställning framgår den totala verksamheten vid anstalten (i 1 000-tal kr.).

	1971/72 Utfall	1972/73 Beräknar	1973/74	
		Skeppsprovnings-anstalten		Departements-chefen
Kostnader				
Program 1 Uppdragsverksamhet	5 058	5 300	5 800	
Program 2 Egen forskning	1 765	1 995	2 400	2 100
Program 3 Myndighetsuppgifter	278	250	300	
Summa kostnader	**7 101**	**7 545**	**8 500**	
Intäkter				
Program 1	5 062	5 300	5 800	
Statens bidrag till program 2 och 3	2 043	2 245	2 700	2 100
(därav överfört från föregående budgetår)	(43)	(245)	(—)	
Summa intäkter	**7 105**	**7 545**	**8 500**	
Resultat	+4	—	—	

Statens skeppsprovningsanstalt

Program 1. Uppdragsverksamhet

I konkurrens med utländska skeppsprovningsanstalter utför statens skeppsprovningsanstalt uppdrag åt bl. a. varvsindustrin, rederinäringen och marinmilitära myndigheter. Samband föreligger mellan varvsindustrins utveckling samt volymen och intäkterna av anstaltens uppdragsverksamhet.

Av den totala uppdragsverksamheten vid anstalten utgörs ca 60 % av forsknings- och utvecklingsarbete och resten av rutinbetonad provning samt expert- och konsultverksamhet.

Uppdragsverksamheten vid skeppsprovningsanstalten förutsätts lämna full kostnadstäckning. Ersättning för utförda uppdrag utgår enligt taxa, som anstalten fastställer. Uppdragsvolymen uttryckt i avgifter har fr. o. m. budgetåret 1967/68 t. o. m. budgetåret 1971/72 ökat med i medeltal 13,4 % om året. Särskilt kraftig var ökningen under budgetåret 1969/70. Skeppsprovningsanstalten räknar med en fortsatt positiv utveckling av uppdragsverksamheten med i stort samma tendens som under den tidigare verksamheten. Anstaltens priser för uppdrag anpassas till den internationella marknaden.

Program 2. Egen forskning

En nödvändig förutsättning för att kunna hålla den konsultativa och i allmänhet projektbundna uppdragsverksamheten vid skeppsprovningsanstalten på en godtagbar teknisk nivå är enligt anstalten att utrymme finns för långsiktig egen forskning. Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen inom anstaltens verksamhetsområde och anstaltens konkurrensläge anser skeppsprovningsanstalten det angeläget att målforskningen inte eftersätts. Huvudområdena för anstaltens egen forskning är följande.

1. Metodstudier, experimentella principer och instrumentutveckling
2. Fartygs formgivning och framdrivning
3. Fartygs manöveregenskaper och uppträdande i sjögång
4. Basforskning

Skeppsprovningsanstalten beräknar kostnaderna under detta program för nästa budgetår till 2,4 milj. kr.

Från sjösäkerhets- och naturvårdssynpunkt finns det behov av ett nytt manöver- och våglaboratorium. Kostnaderna för laboratoriet, som bör förläggas i anslutning till anstaltens nuvarande anläggningar, kan uppskattas till ca 18 milj. kr., varav 7 milj. kr. avser byggnadskostnader. Skeppsprovningsanstalten föreslår, att byggnadsstyrelsen får i uppdrag att dels projektera och bygga ett manöver- och våglaboratorium i Göteborg, dels utarbeta förslag till byggnadsprogram för en mindre skeppsprovningsränna vid anstalten. Denna ränna har preliminärt kostnadsberäknats till 2 milj. kr., varav 1,3 milj. kr. är byggnadskostnader.

Program 3. Myndighetsuppgifter

Huvuddelen av kostnaderna för myndighetsuppgifter hänför sig till behandling av remisser och förfrågningar från departement och statliga myndigheter, diverse utredningar, försöksverksamhet med programbudgetering samt studiebesök och visningar.

Skeppsprovningsanstalten beräknar kostnaderna för sin myndighetsverksamhet under nästa budgetår till 300 000 kr. I detta belopp ingår medel för att bestrida anstaltens andel av kostnaderna för redovisningscentralen vid universitetet i Göteborg.

Departementschefen

Forsknings- och utvecklingsverksamheten vid statens skeppsprovningsanstalt bidrar verksamt till att öka den svenska varvsindustrins konkurrensförmåga. Vid skeppsprovningsanstalten finns bl. a. resurser för att undersöka manöver- och sjöegenskaper, farthållningsförmåga och vibrationsbenägenhet hos olika fartygstyper. Anstalten har hög kompetens inom det hydromekaniska området och förfogar över en värdefull utrustning. Modellundersökningar genomförs bl. a. i anstaltens skeppsprovningsränna. Kavitationsproblem kan undersökas i ett modernt speciallaboratorium.

Vid min anmälan av anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling har jag behandlat frågan om en ökad samordning av den skeppstekniska forsknings- och utvecklingsverksamheten samt förordat att särskilda medel skall utgå till denna verksamhet även nästa budgetår.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till förslagen om utbyggnad av skeppsprovningsanstalten med ett manöver- och våglaboratorium och en mindre skeppsprovningsränna. Dessa frågor behöver utredas ytterligare. Enligt vad jag inhämtat avser skeppsprovningsanstalten att redovisa resultatet av viss förprojektering av ett manöver- och våglaboratorium för Kungl. Maj:t före den 20 mars 1973. Anstalten utför undersökningen inom ramen för tillgängliga medel.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skeppsprovningsanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 10. Bidrag till statens skeppsprovningsanstalt

1971/72	Utgift	2 043 510	Reservation	**246 716**
1972/73	Anslag	2 000 000		
1973/74	Förslag	2 100 000		

Som framgått av redogörelsen under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår *statens skeppsprovningsanstalt* att bidragsanslaget höjs från 2 milj. kr. budgetåret 1972/73 till 2,7 milj. kr. budgetåret 1973/74.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 2,1 milj. kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens skeppsprovningsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.

E 11. Statens skeppsprovningsanstalt: Utrustning

1971/72	Utgift	917 619	Reservation	294 805
1972/73	Anslag	500 000		
1973/74	Förslag	500 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för sådan mer kostnadskrävande apparatur och utrustning som skall ingå i skeppsprovningsanstaltens utrustningskapital.

Statens skeppsprovningsanstalt

1. Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen inom skeppsprovningsanstaltens verksamhetsområde krävs för fortlöpande modernisering och komplettering av utrustningen 700 000 kr.

2. Genom den i det föregående nämnda mindre skeppsprovningsrännan vill anstalten få ett komplement till den befintliga provningsrännan för att därigenom effektivisera arbetet vid anläggningen m. m. Kostnaderna för maskinell och instrumentell utrustning beräknas till 700 000 kr., vilka anstalten är beredd att täcka från utrustningsanslaget under ett antal budgetår med början 1973/74.

3. För utrustning av det föreslagna manöver- och våglaboratoriet bör anvisas 10 milj. kr.

Departementschefen

För skeppsprovningsanstaltens fortlöpande utrustningsbehov och ersättningsanskaffningar beräknar jag 500 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens skeppsprovningsanstalt: Utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

E 12. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

1971/72	Utgift	570 000
1972/73	Anslag	620 000
1973/74	Förslag	700 000

Bidraget utgör statens stöd till Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) centrala verksamhet (jfr prop. 1968: 68 s. 57, SU 1968: 131, rskr 1968: 304).

Ingenjörsvetenskapsakademien

Anslaget bör räknas upp med 65 000 kr. motsvarande ökade kostnader. IVA föreslår därutöver att anslaget ökas med

dels 725 000 kr., vilket motsvarar det basstöd till IVA:s utredningsverksamhet som styrelsen för teknisk utveckling (STU) f. n. lämnar,

dels 2 314 000 kr., som utgör STU:s och SINFDOK:s nuvarande bidrag till IVA:s utlands- och informationsverksamhet. Sammanlagt föreslås anslaget alltså bli ökat med 3 104 000 kr.

Departementschefen

För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 80 000 kr. till totalt 700 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 700 000 kr.

E 13. Bidrag till Sveriges standardiseringskommission

1971/72	Utgift	1 970 000
1972/73	Anslag	2 560 000
1973/74	Förslag	2 960 000

Sveriges standardiseringskommission är centralorgan för den nationella standardiseringsverksamheten och företräder Sverige i det internationella standardiseringsarbetet. Kommissionen utarbetar och fastställer svensk standard samt verkar för att denna används. Kommissionen bidrar även till samordningen av de arbeten som utförs på standardisering och varudeklaration.

Kostnaderna för verksamheten bestrids genom statsanslag och kontantbidrag från näringslivet, vissa ersättningar från statliga verk m. fl. samt medel från försäljning av standardpublikationer. Sedan budgetåret 1966/67 utgör statsbidraget 60 % av näringslivets kontantbidrag till verksamheten under det sistförflutna budgetåret (prop. 1966: 1 bil. 12 s. 42, SU 1966: 10, rskr 1966: 10). Statsbidraget täcker ca en fjärdedel av kostnaderna för verksamheten. För budgetåret 1972/73 har särskilda medel anvisats för att underlätta ett samordnat införande i Sverige av det internationella måttenhetssystemet SI.

Sveriges standardiseringskommission

Näringslivets kontantbidrag till kommissionen och dess fackorgan under budgetåret 1971/72 uppgick till 4 733 000 kr. Kommissionen hemställer därför om statsanslag under budgetåret 1973/74 med 60 % av

detta belopp eller avrundat 2 840 000 kr. Dessutom begär kommissionen ett särskilt statsbidrag med 200 000 kr. för vidgat internationellt samarbete och ett projektanslag om 200 000 kr. för fortsatt introduktion av SI-systemet.

Departementschefen

Ett effektivt stöd till nationell och internationell standardiseringsverksamhet bidrar till att stärka den svenska industrins konkurrenskraft och minskar de tekniska hindren för varuhandel mellan olika länder. I utarbetandet av svensk standard deltar ca 4 000 företrädare för myndigheter, organisationer och företag.

Det internationella samarbetet inom standardiseringen ökar i omfång och betydelse. Verksamheten vidgas alltmer till nya områden, exempelvis materialhantering, förpackning och distribution, datateknik och miljömätteknik.

I samarbete med bl. a. statens provningsanstalt, Ingenjörsvetenskapsakademien och Svenska teknologföreningen genomför standardiseringskommissionen en informationskampanj för att underlätta en samordnad övergång till SI-systemet i Sverige.

För standardiseringskommissionens verksamhet under budgetåret 1973/74 bör statsbidrag utgå med 2 840 000 kr. för nationellt och internationellt standardiseringsarbete samt 120 000 kr. för fortsatt arbete med introduktion av SI-systemet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges standardiseringskommission* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 2 960 000 kr.

E 14. Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

1971/72	Utgift	51 800 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	50 800 000		
1973/74	Förslag	49 800 000		

AB Atomenergi bildades år 1947 med huvudsaklig uppgift att handha det målbundna forsknings- och utvecklingsarbetet på kärnenergiområdet. Aktiekapitalet i bolaget uppgår till 14 milj. kr. Staten är sedan år 1969 ensam aktieägare.

Riksdagen godkände år 1956 (prop. 1956: 176, 3LU 1956: 22, rskr 1956: 344) allmänna riktlinjer för bolagets verksamhet. Dessa riktlinjer har vid flera tillfällen modifierats i samband med riksdagens prövning av anslag till bolaget.

Till följd av ett konsortialavtal år 1968 mellan staten och Allmänna svenska elektriska aktiebolaget (ASEA) överfördes Atomenergis resurser för tillverkning av bränslelement och för viss projektering den 1 januari 1969 till ett av staten och ASEA samägt företag, AB Asea-Atom (prop. 1968: 169, SU 1968: 199, rskr 1968: 408). Enligt detta konsortialavtal åtar sig staten att verka för att forsknings- och utvecklingsresurserna hos Atomenergi kan stödja svensk industris kommersiella verksamhet på kärnenergiområdet.

Riksdagen godkände år 1970 (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 97, SU 1970: 13, rskr 1970: 13) särskilda riktlinjer för bolagets kärnenergiverksamhet under femårsperioden 1970/71—1974/75. Dessa riktlinjer innebar bl. a. att bolaget skulle utgå från en anslagsram om 290 milj. kr., inräknat kostnadsökningar, för femårsperioden 1970/71—1974/75. Anslaget för budgetåret 1970/71 skulle vara 60 milj. kr. Anslagsramen till kärnenergiverksamheten förutsattes sedan minska med 1 milj. kr. om året för vart och ett av budgetåren 1971/72—1974/75.

I samband med utbyte av vissa skuldförbindelser har bolagets ränteutgifter till staten minskats fr. o. m. den 1 juli 1971. Den förutsedda anslagsramen har med hänsyn härtill minskats med 7,2 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1971/72—1974/75 (prop. 1971: 1 bil. 15 s. 114, NU 1971: 13, rskr 1971: 120). Enligt den sålunda reviderade långtidsplanen förutsätts anslaget till bolagets kärnenergiverksamhet under budgetåret 1973/74 uppgå till 49,8 milj. kr.

Bolagets verksamhet är koncentrerad till Studsvik. Här ligger bolagets huvudkontor och forskningsstation med bl. a. reaktorerna R2, R2-0, Kritz och olika laboratorier. I Stockholm har bolaget kontor jämte vissa mindre anläggningar. Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran ur skiffer bedrivs vid uranverket i Ranstad. Antalet anställda i bolaget var vid ingången av budgetåret 1972/73 ca 1 000.

Atomenergis verksamhet finansieras till huvuddelen genom statsanslag. Medel för utvecklingsarbete rörande utvinning av uran anvisas under särskilt anslag (E 16). Återstoden av bolagets verksamhet finansieras dels från förevarande anslag, dels i betydande utsträckning även genom forskningsbidrag och egna inkomster av uppdrag.

Atomenergis styrelse har utsett ett särskilt programråd för samråd beträffande utformningen av bolagets utvecklingsprogram på reaktor- och reaktorbränsleområdet. I programrådet ingår bl. a. företrädare för Asea-Atom, andra tillverkande företag och kraftindustrin.

AB Atomenergi

Kärnkraftutbyggnaden fortsätter i snabb takt såväl i Sverige som i andra industriländer. Marknaden domineras av lättvattenreaktorerna,

men även gaskylda högtemperaturreaktorer och bridreaktorer tilldrar sig kommersiellt intresse.

Följande sammanställning visar färdigställda, beställda och planerade kärnkraftverk i Sverige. Härutöver finns ett mindre kraftvärmeverk i Ågesta.

Aggregat	Effekt MW[1]	Idrift-tagning	Ägare	Typ[2]	Huvud-leverantör	Reaktor-tank	Turbin-generator
Oskarshamn 1	440	1971	Oskarshamns-verkets Kraft-grupp AB	BWR	ASEA-ATOM	Gutehoff-nungshütte	Stal-Laval
Ringhals 1	760	1974	Statens Vatten-fallsverk	BWR	ASEA-ATOM	Babcock & Wilcox UK IHI Co Ltd Japan	English Electric
Ringhals 2	820	1974	Statens Vatten-fallsverk	PWR	Westinghouse	Rotterdam Dry Dock	Stal-Laval
Oskarshamn 2	580	1974	Oskarshamns-verkets Kraft-grupp AB	BWR	ASEA-ATOM	Uddcomb	Stal-Laval
Barsebäck 1	580	1975	Sydsvenska Kraft AB	BWR	ASEA-ATOM	Uddcomb	Stal-Laval
Ringhals 3	900	1977	Statens Vatten-fallsverk	PWR	Westinghouse	Uddcomb	Stal-Laval
Barsebäck 2	580	1977	Sydsvenska Kraft AB	BWR	ASEA-ATOM	Uddcomb	Stal-Laval
Forsmark 1	900	1978	Statens Vatten-fallsverk m.fl.	BWR	ASEA-ATOM	Uddcomb	Stal-Laval
Ringhals 4	900	1979	Statens Vatten-fallsverk	PWR	Westinghouse	Uddcomb	Stal-Laval
Oskarshamn 3	900	tidigast 1980	Oskarshamns-verkets Kraft-grupp AB				
Forsmark 2 (option)	900	tidigast 1980	Statens Vatten-fallsverk m.fl.	BWR	(ASEA-ATOM)		(Stal-Laval)

[1] MW (megawatt) = 1 000 kilowatt.
[2] BWR (Boiling Water Reactor) = kokarreaktor. PWR (Pressurized Water Reactor) = tryckvattenreaktor.

CDL-företagens samarbetsorgan utgår i en nyligen publicerad studie över Sveriges elförsörjning 1975—1990 från att ytterligare 13 kärnkraftverk kan behöva tillkomma under 1980-talet. Det skulle innebära en fortsatt utbyggnad av kärnkraftstationerna i Oskarshamn, Ringhals, Barsebäck och Forsmark. Dessutom skulle nya kärnkraftstationer anläggas i Bohuslän och Södermanland. Möjligen kommer kraftvärmeanläggningar att kunna uppföras i de större tätorterna. Förutsättningarna för detta undersöks av utredningen (I 1970: 16) rörande närförläggning av atomkraftverk.

Förutom reaktorutvecklingen tilldrar sig kärnkraftens bränslecykel ett starkt intresse och det förekommer ett omfattande internationellt samarbete, när det gäller uranförsörjning, anrikning, upparbetning och disponering av radioaktivt avfall. I ett flertal länder skärps f. n. kraven på verifikation av kraftreaktorernas säkerhetsegenskaper och miljöpåverkan.

Atomenergi har utarbetat en plan för verksamheten vid bolaget under femårsperioden 1973/74—1977/78. I planen redovisas förslag till riktlinjer för bolagets arbete mot bakgrund av den långsiktiga utvecklingen på kärnenergiområdet inom och utom landet. Planen utgår från förutsättningen att verksamheten under budgetåren 1973/74—1977/78 väsentligen bör ha samma omfattning och inriktning som f. n., men belyser också behoven av omfördelningar som följd av krav på ökade insatser inom vissa områden. Bolagets huvuduppgift bör enligt planen vara att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet inom kärnenergitekniken i samarbete med den svenska kraft- och verkstadsindustrin och att därigenom medverka till att etablera kärnkraften som en säker och ekonomisk energikälla inom landet och till att öka den svenska kärntekniska industrins internationella konkurrenskraft. Planen stöds i dess helhet av bolagets programråd och förutsätter att statsmakterna under perioden 1973/74—1977/78 lämnar bolaget statsbidrag enligt följande sammanställning (i milj. kr.). I de angivna beloppen ingår även medel för utvecklingsarbete rörande utvinning av uran, vilka redovisas under ett särskilt anslag (E 16).

Område	Utfall	Prognos	Beräknat i ny femårsplan				
	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Statsanslag							
Kärnenergitekniskt forsknings- och utvecklingsarbete	42,9	42,8	43,6	47,6	52,7	56,9	61,1
Forskningsverksamhet utanför kärnenergiområdet	2,4	2,5	2,6	2,6	2,8	3,0	3,2
Kommersiell verksamhet	7,9	4,8	4,5	4,1	3,4	2,1	0,8
Investeringar	2,0	3,7	4,5	8,4	9,0	9,8	10,6
Finansiella poster	4,7	3,0	4,3	0,6	—	—	—
	59,9	**56,8**	**59,5**	**63,3**	**67,9**	**71,8**	**75,7**
Andra intäkter							
Forskningsbidrag	8,8	9,5	8,0	8,6	9,2	9,9	10,7
Försäljnings- och samarbetsbidrag	32,2	46,4	49,9	51,7	57,0	62,5	68,9
	41,0	**55,9**	**57,9**	**60,3**	**66,2**	**72,4**	**79,6**
Total omslutning	**100,9**	**112,7**	**117,4**	**123,6**	**134,1**	**144,2**	**155,3**

I följande sammanställning redovisas statsanslagets användning för kärnenergitekniskt forsknings- och utvecklingsarbete (i milj. kr.).

	Utfall	Prognos	Beräknat i ny femårsplan				
	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78
Bränslecykeln	10,8	6,5	5,5	4,9	7,0	8,1	9,3
Säkerhetsverksamhet	7,0	10,3	10,4	12,8	14,0	15,1	16,2
Lättvattenreaktorer, därav för	21,9	23,4	24,4	25,4	26,2	27,2	28,1
a) konstruktionsmaterial	3,7	3,5	4,2	4,4	4,6	4,8	5,0
b) bränsleelement	8,2	8,5	8,7	9,8	10,8	11,9	12,9
c) reaktorfysik	2,2	1,8	2,1	2,0	2,0	1,9	1,8
d) korrosion och vattenkemi	4,3	4,7	5,0	4,8	4,6	4,6	4,5
e) reglering och instrumentering	0,9	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
f) Värmeteknik och komponenter	2,6	3,6	3,0	3,0	2,9	2,7	2,6
Andra reaktorsystem	3,2	2,6	3,3	4,5	5,5	6,5	7,5
	42,9	**42,8**	**43,6**	**47,6**	**52,7**	**56,9**	**61,1**

Bolagets insatser när det gäller *bränslecykeln* avser, förutom utvecklingsarbete rörande utvinning av uran, även utredningar rörande anrikning, upparbetning av använt bränsle och återanvändning av i reaktorer alstrat plutonium.

Bolagets *säkerhetsverksamhet* omfattar strålskyddsservice, industriskydd, emissions- och immissionskontroll samt reaktorsäkerhet. I internationellt samarbete genomförs säkerhetsexperiment i Marviken. Särskild uppmärksamhet ägnas åt bränslehaverier.

På *materialområdet* koncentreras bolagets forsknings- och utvecklingsarbete till två för reaktorernas säkerhet och driftduglighet väsentliga fält, nämligen stål för reaktortankar och primärkrets samt zirkoniumlegeringar för bränslekapsling.

Inom *bränsleområdet* undersöks faktorer som begränsar bränslets funktion och livslängd. Arbetet bedrivs i samarbete med bl. a. Asea-Atom.

Reaktorfysikaliska undersökningar utförs främst i samarbete med Asea-Atom och kraftföretagen. Bolaget har en omfattande verksamhet på området *korrosion och vattenkemi*. Bestrålningsförsök genomförs i R 2-reaktorn. Insatserna på *värmeteknik och komponenter* gäller bl. a. verifikation av betongtankars egenskaper och beräkningsprogram för värmeteknisk dimensionering av härdar.

Bolaget följer uppmärksamt utvecklingen beträffande *gaskylda högtemperaturreaktorer* och *snabba reaktorer*. Samarbete har etablerats med utländska tillverkare.

Bolagets forskningsverksamhet utanför kärnenergiområdet finansieras huvudsakligen genom anslag från STU, statens råd för atomforskning och statens naturvetenskapliga forsk-

ningsråd. Verksamheten är fördelad på fasta tillståndets fysik, neutronforskning, magnetohydrodynamik och kärnkemi. Vissa baskostnader för forskningen bestrids från bolagets statsanslag.

Atomenergi föreslår i samråd med STU att STU:s ramanslag för kärnteknisk forskning den 1 juli 1973 ersätts av ett statsanslag direkt till bolaget. För budgetåret 1973/74 uppskattar bolaget medelsbehovet under ett sådant anslag till 4,6 milj. kr.

Atomenergi föreslår vidare tillsammans med styrelsen för forskningsrådens laboratorium i Studsvik, att huvudmannaskapet för laboratoriet överförs till bolaget. För budgetåret 1973/74 hemställer bolaget om ett anslag av 1,1 milj. kr. för drift av laboratoriet och täckande av vissa avgifter för utnyttjandet av reaktorerna R 2 och R 2-0. Bolaget och styrelsen för laboratoriet föreslår även att forskningsrådens laboratorielokaler i Studsvik den 1 juli 1973 överförs från statens allmänna fastighetsfond till Atomenergi.

För att kunna genomföra definierade projekt av gemensamt intresse för flera parter har bolaget slutit avtal med olika samarbetsparter. Bolaget tillförs på detta sätt inkomster i form av kontanta andelsbidrag. De pågående säkerhetsexperimenten i Marviken har kostnadsberäknats till ca 9 milj. kr. för en tvåårsperiod. Bolagets samarbetsparter svarar för ca 85 % av kostnaderna. Atomenergi har vidare träffat ett treårigt avtal med Asea-Atom avseende samfinansierat utvecklingsarbete för lättvattenreaktorer och deras bränsle. Särskild överenskommelse har dessutom träffats med statens vattenfallsverk beträffande uranutvinningen i Ranstad (jfr E 16).

Intäkterna från Atomenergis kommersiella verksamhet ger ett betydande tillskott till bolagets finansiering. Försäljningen omfattar främst tjänster till kärnkraftindustrin inom och utom landet. Vidare bedriver bolaget bl. a. tillverkning och försäljning av radioaktiva isotoper. Bolaget tillgodoser f. n. ca 75 % av det svenska isotopbehovet.

Enligt bolagets bedömning är det nödvändigt att modernisera utrustningen vid forskningsstationen i Studsvik. Det bör ske bl. a. genom anskaffning av avancerad apparatur för materialforskning och komplettering av befintliga laboratorieutrustningar.

Departementschefen

En omfattande utbyggnad av kärnkraften genomförs f. n. i Sverige. För att kärnkraftprogrammet skall kunna förverkligas, krävs bl. a. ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete. Huvudparten av detta arbete utförs vid AB Atomenergis forskningsstation i Studsvik.

Bolagets personal har hög kompetens inom ett flertal specialområden. Den har tillgång till en kvalificerad och för svenska förhållanden delvis unik utrustning, i vilken ingår bl. a. materialprovnings- och forsknings-

reaktorn R 2, laboratorier för undersökning och hantering av aktivt material och tyngre anläggningar för försök inom säkerhetsområdet. Ett nytt materialforskningslaboratorium togs i bruk i Studsvik under hösten 1971.

Bolaget har träffat ett treårigt samarbetsavtal med Asea-Atom om utvecklingsarbeten på lättvattenreaktorer. Detta avtal kommer att befrämja ett rationellt utnyttjande av bägge parters resurser.

Atomenergi föreslog hösten 1971 att särskilda medel skulle anslås till ett svenskt program rörande kärnkraftens säkerhets- och miljöfrågor. Ett sådant program kommer nu att förverkligas. Det genomförs under en period av högst fyra år, räknat fr. o. m. den 1 januari 1973, och skall avse forskning och utveckling av betydelse för bedömning av kraftreaktorers, främst lättvattenreaktorers, säkerhet och inverkan på miljön, såvitt avser radioaktiva utsläpp. Jag har tidigare (s. 52) lämnat en närmare redogörelse för denna fråga. Atomenergi har i ett avtal den 27 oktober 1972 med staten förbundit sig att på vissa angivna villkor medverka i programmet.

AB Kärnkraftutbildning kommer att förlägga en del av sin verksamhet till Studsvik, där en reaktorsimulatoranläggning skall byggas. ASEA svarar för leveransen av anläggningen. Atomenergi deltar i projektet. Jag finner det tillfredsställande att anläggningarna i Studsvik i stigande utsträckning kommer till användning för utbildningsändamål.

Riktlinjer för den statsfinansierade verksamheten inom bolaget under budgetåren 1970/71—1974/75 godkändes av 1970 års riksdag (prop. 1970: 1 bil. 15 s. 97, SU 1970: 13, rskr 1970: 13). Kärnkraftutbyggnaden har emellertid blivit mera omfattande än som kunde förutses när riktlinjerna fastställdes. Mot denna bakgrund har bolaget utarbetat ett förslag till ny långtidsplan, avseende femårsperioden 1973/74—1977/78. Planen innebär att bolagets personal och materiella resurser vidmakthålls på ungefär nuvarande nivå. Planen stöds av bolagets programråd.

Jag anser att verksamheten vid forskningsstationen i Studsvik bör ha en hög vetenskaplig och teknisk nivå. Förslaget till långtidsplan behöver dock övervägas ytterligare och jag är inte beredd att nu ta ställning till ett nytt program.

Enligt uppgifter som jag mot denna bakgrund under hand inhämtat från bolaget är det under budgetåret 1973/74 önskvärt med en viss särskild förnyelse av utrustning och anskaffning av försöksanordningar, bl. a. för arbeten inom säkerhetsområdet. Denna förnyelse beräknas kunna finansieras med medel, som frigörs genom omdispositioner och rationaliseringsåtgärder.

Atomenergi, som är en av delägarna i kraftvärmeverket i Ågesta, undersöker förutsättningarna att lägga ned driften vid verket den 1 juli 1974, då nuvarande driftavtal mellan bolaget och statens vattenfallsverk löper ut. Genom försäljning av Atomenergi tillhörig egendom i Ågesta-anläggningen skulle, efter avräkning av avvecklingskostnaderna, medel

frigöras. Genom användning av sådana medel kan nyss nämnda förnyelse av bolagets utrustning m. m. åstadkommas. Det föreligger således möjligheter för bolaget att under budgetåret 1973/74 erhålla ett extra tillskott som medger en verksamhet med i huvudsak oförändrade reala resurser, vilket jag finner angeläget. Enligt vad jag inhämtat, avser bolaget att senast den 15 februari 1973 lägga fram en redovisning till Kungl. Maj:t för förutsättningarna att avyttra tillgångarna i Ågesta. Bolaget avser även att lägga fram förslag till Kungl. Maj:t om användningen av medlen. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om medlens disposition.

Jag är inte nu beredd att biträda förslaget, att de av STU anvisade medlen för kärnteknisk forskning skall ersättas med ett särskilt statsanslag till Atomenergi. Medel för ändamålet har liksom tidigare beräknats under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling (E 1). Efter samråd med statsrådet Sven Moberg, som tidigare denna dag (prop. 1973: 1 bil. 10 s. 410) behandlat frågan om formerna för bestridande av vissa kostnader för driften vid forskningsrådens laboratorium i Studsvik, anser jag det inte föreligga förutsättningar att låta bolaget överta ansvaret för verksamheten vid laboratoriet den 1 juli 1973.

Bolagets uppdragsverksamhet har expanderat kraftigt under senare år och tillfört bolaget betydande inkomster. Dessa hänför sig framför allt till bestrålningsuppdrag från in- och utländska företag och organisationer.

På grund av hård internationell konkurrens är prisnivån för vissa produktgrupper pressad. Det har medfört låg kostnadstäckning för en del av bolagets tillverkning. Jag finner det angeläget att bolaget med särskild uppmärksamhet följer kostnadsutvecklingen för sin instrumenttillverkning.

Bolaget svarar f. n. för ca 75 % av de svenska isotopleveranserna. I skrivelse den 22 september 1972 har bolaget lagt fram förslag angående bl. a. tillverkningen av radioaktiva isotoper för medicinskt bruk. Jag är inte beredd att nu ta ställning till förslaget.

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 49 800 000 kr.

E 15. Internationellt atomenergisamarbete

1971/72	Utgift	4 394 497
1972/73	Anslag	4 240 000
1973/74	Förslag	5 200 000

Från anslaget bestrids främst Sveriges kostnader för deltagande i verksamheten inom det Internationella atomenergiorganet (IAEA), kostnader för vissa projekt inom det av OECD bildade atomenergiorganet (NEA, tidigare ENEA) och för nordiskt samarbete på atomenergiområdet. I övrigt bestrids från anslaget bl. a. resekostnader m. m. i samband med internationella atomenergisammanträden. De största kostnaderna hänför sig till Sveriges medverkan i NEA-projekten Halden och Dragon. Utgifter för resp. budgetår redovisas i följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

	1971/72	1972/73	1973/74	Beräknad ändring 1973/74
1. IAEA	1 311	1 500	1 650	+ 150
2. Halden	711	830	940	+ 110
3. Dragon	1 394	1 410	1 600	+ 190
4. Nordiskt samarbete	268	250	300	+ 50
5. Snabba reaktorer	—	130	130	of.
6. Urananrikning	—	280	280	of.
7. Övrigt	710	300	300	of.
Summa utgifter	**4 394**	**4 700**	**5 200**	+ **500**
Anslag	4 100	4 240	5 200	+ 960

En närmare redogörelse för vissa av projekten har lämnats i prop. 1970: 1 (bil. 15 s. 99).

AB Atomenergi har redovisat vissa förslag beträffande medelsbehovet för budgetåret 1973/74 enligt följande.

1. Sveriges bidrag till IAEA:s reguljära budget och allmänna fond samt kostnader för dokumentationssystemet INIS har beräknats med ledning av styrelsens förslag till generalkonferensen hösten 1972. Bl. a. beräknas bidraget för INIS öka med 45 000 kr. till 140 000 kr.

2. Sveriges bidrag enligt treårsavtal den 1 januari 1970—den 31 december 1972 uppgår till totalt 2,3 milj. kr. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 september 1972 har avtal slutits om förlängning av samarbetet. Sveriges bidrag enligt det nya avtalet, som avser perioden den 1 januari 1973—den 31 december 1975, utgör sammanlagt 2,7 milj. kr.

3. Sveriges bidrag enligt treårsavtal den 1 april 1970—den 31 mars 1973 uppgår sammanlagt till 3,8 milj. kr. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 december 1972 har avtal träffats om förlängning av samarbetet. Sveriges bidrag enligt det nya avtalet, som avser tiden den 1 april 1973—den 31 mars 1976, utgör totalt 4,7 milj. kr.

4. Beloppet avser huvudsakligen kostnader för nordiskt samarbete på kärnenergiområdet och för svenskt deltagande i en nordisk arbetsgrupp rörande reaktorsäkerhet.

5. Beloppet avser kostnader för visst internationellt samarbete (jfr prop. 1972: 1 bil. 15 s. 79).

6. Beloppet avser Sveriges bidrag till en gemensam europeisk studie beträffande förutsättningarna för att uppföra en anläggning för urananrikning i Europa. Atomenergi beräknar preliminärt medelsbehovet till 400 000 kr. för budgetåret 1972/73 och 450 000 kr. för budgetåret 1973/74.

7. Beloppet avser kostnader för dels resor, dels anordnande av konferenser m. m. i Sverige.

Departementschefen

De arbeten som med svenskt stöd och enligt långsiktiga åtaganden bedrivs på NEA-projekten Halden, Dragon och Eurochemic utgör för Sveriges del värdefulla komplement till det inhemska utvecklingsprogrammet. Avtal har under år 1972 träffats om förlängning av samarbetet rörande Halden- och Dragonprojekten för ytterligare en treårsperiod. Det nordiska samarbetet på atomenergiområdet har givit positiva erfarenheter.

Vid min anmälan av anslaget Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 79) har jag redogjort för frågan om fortsatta insatser på snabbreaktorområdet. I enlighet med vad jag därvid förordat bör eventuella informationsavgifter bestridas från förevarande anslag.

Atomenergi har den 10 oktober 1972 träffat överenskommelse med vissa utländska företag om ett svenskt deltagande i ett internationellt samarbetsprojekt på urananrikningsområdet (Eurodif). Projektet avser studier under en tvåårsperiod av förutsättningarna för att i Västeuropa uppföra en gemensam stor gasdiffusionsanläggning för urananrikning. Sedan denna förstudie utförts, får frågan om svenskt engagemang på detta område prövas i vederbörlig ordning. Kostnaderna för Atomenergis medlemsbidrag beräknas nu till ca 560 000 kr., varav cirka hälften skall inbetalas under innevarande budgetår. I enlighet med vad jag anfört i prop. 1972: 57 angående Sveriges försörjning med kärnbränsle (s. 31) bör medel för ändamålet kunna disponeras från förevarande anslag. Detta innebär, att anslaget kan komma att överskridas med motsvarande belopp innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Internationellt atomenergisamarbete* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 5 200 000 kr.

E 16. Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran

1971/72	Utgift	8 100 000	Reservation	—
1972/73	Anslag	6 000 000		
1973/74	Förslag	2 500 000		

Från anslaget bestrids bl. a. kostnaderna för ett utvecklingsarbete rörande utvinning av uran i Ranstad. Arbetet syftar till att genom utvecklingsarbete i anslutning till AB Atomenergis uranverk i Ranstad ge underlag för ett beslut om en eventuell framtida produktion av uran ur de mellansvenska skiffrarna. För att bekräfta utvecklingsmöjligheterna och undersöka de ekonomiska förutsättningarna för en exploatering av Ranstadfyndigheten har Atomenergi ingått ett samarbetsavtal med statens vattenfallsverk. Enligt avtalet skall parterna med delad finansiering under en treårsperiod gemensamt bearbeta frågorna och ta ställning till den fortsatta verksamheten (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200).

Medel från anslaget används även för att finansiera arbeten på att preliminärt bedöma exploateringsförutsättningarna för uranmalmer, som påträffas utanför Ranstadsområdet.

AB Atomenergi

För Atomenergis statsfinansierade verksamhet har bolaget lagt fram ett förslag till plan för femårsperioden 1973/74—1977/78. Planen behandlar bl. a. uranförsörjningen och har i korthet redovisats under anslaget Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi (E 14).

Bolaget har sedan många år bedrivit tekniskt utvecklingsarbete och undersökt förutsättningarna att utnyttja de stora men låghaltiga urantillgångarna i de mellansvenska skiffrarna. Arbetet har enligt bolaget varit framgångsrikt från teknisk synpunkt och har bekräftat att uranfyndigheterna vid Ranstad kan bli av betydelse för 1980-talets bränsleförsörjning.

Bolaget uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1973/74 till 2,5 milj. kr.

Departementschefen

Jag beräknar Atomenergis medelsbehov för Ranstadsarbetena under budgetåret 1973/74 till 2,2 milj. kr. Liksom hittills bör inom ramen för detta anslag finnas möjlighet att finansiera arbeten för preliminär bedömning av exploateringsförutsättningar för andra uranmalmstyper, som kan komma fram vid inhemsk prospektering. Kostnaden härför beräknar jag till 300 000 kr. Anslaget bör alltså tas upp med 2,5 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran* för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

E 17. Europeiskt rymdsamarbete m. m.

1972/73	Anslag	13 206 000
1973/74	Förslag	20 269 000

Statens delegation för rymdverksamhet, som inrättades den 1 juli 1972 (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216), har till uppgift att svara för utformning och organisation av den svenska rymdverksamheten. Det åligger delegationen att i samverkan med berörda myndigheter, institutioner och företag samordna tillämpnings- och grundforskningsverksamhet samt att ställa samman och redovisa underlag för statsmakternas ställningstaganden och långsiktiga planering av svensk rymdverksamhet. Delegationen är svenskt beredningsorgan för kontakter med den europeiska rymdforskningsorganisationen (ESRO) och andra internationella rymdorganisationer. Den har från statens naturvetenskapliga forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling (STU) tagit över uppgiften att fördela de för den inhemska rymdverksamheten tillgängliga resurserna.

Delegationen består av nio ledamöter. Kungl. Maj:t har den 7 juni 1972 utfärdat instruktion för delegationen.

Delegationens verkställande uppgifter har anförtrotts ett statsägt aktiebolag, Svenska rymdaktiebolaget. Bolaget har till uppgift att verkställa det svenska sondraketprogrammet, svara för driften av sondraketförsöksplatsen ESRANGE, svara för vissa sekretariats- och utredningsuppgifter åt delegationen samt vidtaga åtgärder för att främja internationell marknadsföring av svensk rymdteknisk kompetens vid företag och statliga institutioner.

Rymddelegationens verksamhet bedrivs enligt programbudgetprinciper med t. v. följande program och delprogram.

Program 1. Myndighetsuppgifter
Delprogram:
a) Sekretariatsfunktioner
b) ESRO-bevakning
c) Övrig internationell rymdverksamhet
d) Informationstjänst

Program 2. Rymdforskning
Delprogram:
a) Deltagande i ESRO:s vetenskapliga program
b) ESRANGE specialprojekt
c) Nationell rymdforskning (sondraketverksamhet m. m.)

Program 3. Rymdtillämpningar
Delprogram:
a) Deltagande i ESRO:s grundprogram
b) Deltagande i ESRO:s tillämpningsprogram
c) Nationella rymdtillämpningar

Delprogrammen 3a och 3b avser deltagande i ESRO:s grund- och tillämpningsprogram enligt riksdagens beslut våren 1972 (prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216).

Delegationens verksamhet under program 1 och 3 finansieras från dels förevarande anslag, dels vissa bidrag från industrin, dels reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling. Verksamheten under program 2 finansieras från dels anslag under åttonde huvudtiteln (prop. 1973: 1 bil. 10 E 48 och E 51), dels reservationsanslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling, dels vissa bidrag från ESRO. En redovisning för finansieringen har lämnats i prop. 1972: 48 (s. 36).

Program	1972/73[1]	1973/74 Beräknar	
		Delegationen	Departementschefen
		Belopp i 1 000-tal kr.	
1. Myndighetsuppgifter	500	1 507	1 050
3. Rymdtillämpningar	13 206	19 719	19 719
Summa kostnader	**13 706**	**21 226**	**20 769**
Avgår beräknade bidrag från industrin	500	500	500
Anslag	**13 206**	**20 726**	**20 269**

[1] Beräknat enligt prop. 1972: 48, NU 1972: 37, rskr 1972: 216.

Delegationen för rymdverksamhet

Program 1. Myndighetsuppgifter

Delegationen beräknar kostnaderna för budgetåret 1972/73 till 1 165 000 kr., vilket motsvarar kostnaderna för den verksamhet som budgetåret 1971/72 genomfördes inom utrikes-, utbildnings- och industridepartementen, svenska ESRO-kommittén, statens naturvetenskapliga forskningsråd, STU och Rymdtekniska gruppen vid AB Teleplan, vartill kommer kostnaderna för de uppgifter som tillkommit sedan delegationen inrättades. För budgetåret 1973/74 föreslår delegationen att främst bevakningen av ESRO:s tillämpningsprogram ökas. Med hänsyn även till kostnadsutvecklingen beräknar delegationen kostnaderna under detta program för nästa budgetår till sammanlagt 1 507 000 kr.

Program 3. Rymdtillämpningar

Delegationen föreslår ingen förändring i Sveriges deltagande i ESRO:s grundprogram och tillämpningsprogram. Kostnaderna beräknas för innevarande budgetår till 14 929 000 kr. För budgetåret 1973/74 beräknas kostnaderna till 19 719 000 kr.

För nationell rymdtillämpningsverksamhet avseende fjärranalys

(remote sensing) har delegationen disponerat 200 000 kr. från anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling. Beloppet bör nästa budgetår ökas med 470 000 kr.

Departementschefen

Genom tillkomsten av statens delegation för rymdverksamhet har resurserna på rymdområdet samordnats och ett effektivt instrument skapats för Sveriges handlande på detta område.

Fortsatta överläggningar inom den europeiska rymdkonferensen har i december 1972 lett till enighet om önskemålet av en rationalisering bl. a. genom en samordning av nationella verksamheter med det gemensamma europeiska programmet. Konferensens avsikt är vidare att under loppet av år 1973 skapa en enda gemensam europeisk organisation som väsentligen torde komma att bygga på ESRO. De ESRO-program som Sverige deltar i väntas inte komma att bli påverkade genom den avsedda omorganisationen.

Delegationens förslag avseende Sveriges bidrag till ESRO:s tillämpningsprogram under programmet *Rymdtillämpningar* följer de riktlinjer som riksdagen godkänt förra året. Jag godtar delegationens beräkning i detta stycke. Medel för nationell rymdteknisk tillämpningsverksamhet, som f. n. avser fjärranalys (remote sensing), har jag beräknat under anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling (E 1).

Sverige har den 29 september 1972, med förbehåll för riksdagens godkännande, undertecknat ett avtal om ett meteorologiskt satellitprojekt (prop. 1972: 48 s. 28). Jag förordar att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna detta avtal.

Under programmet *Myndighetsuppgifter* beräknar jag ökade medel särskilt för uppföljning av ESRO:s tillämpningsprogram samt för ökade kostnader för delegationens administration. Uppföljningen av ESRO:s tillämpningsprogram bör genomföras i nära samarbete med berörd svensk industri.

Vid delegationen finns f. n. en tjänst för verkställande ledamot med arvode motsvarande lönen i lönegrad C 2. Denna tjänst bör bytas ut mot en extra ordinarie tjänst i samma lönegrad, personlig för departementsrådet H. Håkansson.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens delegation för rymdverksamhet inrätta en tjänst för verkställande ledamot i Ce 2,
2. godkänna det den 29 september 1972 undertecknade avtalet om ett meteorologiskt satellitprojekt,
3. till *Europeiskt rymdsamarbete m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 20 269 000 kr.

E 18. Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling

Nytt anslag (förslag) 4 500 000

Nordiska ministerrådet fastställde slutligt vid sammanträde i Stockholm den 11 december 1972 ett handlingsprogram för det fortsatta nordiska samarbetet på bl. a. det industri- och energipolitiska området. I handlingsprogrammet ingår att en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling skall upprättas. Fonden skall främja teknisk och därmed sammanhängande forskning och utvecklingsarbete av gemensamt intresse för två eller flera nordiska länder. Vid starten avses fonden bli tillförd 10 milj. svenska kr., varav Sverige skall svara för 4,5 milj. kr., eftersom ländernas bidrag förutsätts utgå i förhållande till bruttonationalproduktens storlek i resp. land. Enighet har vidare uppnåtts om att fonden i allt bör tillföras 50 milj. svenska kr. och att ministerrådet skall kunna fatta beslut inom denna ram. Vid förhandlingarna i ministerrådet har förutsatts att fonden senare efter behov skall kunna tillföras ytterligare medel.

Utöver att lämna bidrag till finansieringen av forskningsprojekt inom fondens verksamhetsområde skall fonden kunna ställa garantier eller lämna lån på fördelaktiga villkor. Det skall också åligga fonden att stödja internationella projekt av gemensamt nordiskt intresse, om detta kan anses önskvärt från nordisk synpunkt. Fonden skall ledas av en styrelse bestående av sex medlemmar. Av dessa skall vart och ett av de nordiska länderna utse en medlem, medan en medlem utan rösträtt skall utses av Nordforsk, som är ett nordiskt samarbetsorgan på det tekniska och därtill angränsande naturvetenskapliga området. Härigenom avser man att säkerställa en samordning mellan fondens och Nordforsks verksamhet. Nordiska ministerrådet skall fastställa allmänna riktlinjer för fondens verksamhet. Ministerrådet skall vidare årligen besluta om de allmänna prioriteringar som skall tillämpas i fondens verksamhet.

Vid Nordiska ministerrådets nyssnämnda sammanträde beslöts vidare att medel för fondens verksamhet — under förutsättning av riksdagarnas godkännande — skulle ställas till förfogande fr. o. m. den 1 juli 1973 och att en interimistisk fondstyrelse skulle utses av regeringarna och Nordforsk före den 15 januari 1973.

Nordiska ministerrådet har låtit utarbeta ett förslag till stadgar för fonden. Förslaget har bilagts den berättelse rörande det nordiska samarbetet under år 1972 som Nordiska ministerrådet utarbetat till Nordiska rådets tjugoförsta session. Ministerrådet avser att anta stadgar för fonden i samband med Nordiska rådets session. Stadgarna kommer därefter att redovisas för riksdagen.

För Sveriges bidrag till en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, vilket för budgetåret 1973/74 alltså avses utgöra 4,5 milj. kr.,

bör i riksstaten uppföras ett särskilt reservationsanslag. I avvaktan på att stadgarna för fonden m. m. kan redovisas för riksdagen, bör anslaget tas upp med preliminärt belopp.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling* för budgetåret 1973/74 beräkna ett reservationsanslag av 4 500 000 kr.

F. DOMÄNVERKET

I samband med budgetreformen år 1912 blev dåvarande domänstyrelsen affärsdrivande verk. Den nuvarande benämningen domänverket, som gemensam beteckning för domänstyrelsen och den lokala skogsförvaltningen, tillkom år 1921.

I beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 103, JoU 1968: 32, rskr 1968: 269) fastställdes vissa nya riktlinjer för domänverkets verksamhet. Enligt dessa skall verket med sikte på ett gott ekonomiskt utnyttjande driva skogsbruk på den fasta egendom som hör till domänverkets fond, i övrigt förvalta denna egendom och andra tillgångar som hör till fonden samt förvalta och öva tillsyn över vissa andra allmänna skogar och ecklesiastika boställens skogar. Det statliga skogsbruket skall drivas uthålligt, affärsmässigt och effektivt.

Riksdagens beslut syftade också till samordning av statens skogsbruk och skogsindustri. Det gemensamma målet för verksamheten vid domänverket och AB Statens skogsindustrier (Assi) skall vara att på sikt åstadkomma bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte och därvid prestera ett ur företagsekonomisk synvinkel rimligt årsresultat.

Fr. o. m. år 1969 leds domänverket av en särskild verksstyrelse. Denna består av chefen för domänverket, verkställande direktören i Assi och fyra andra ledamöter som Kungl. Maj:t utser särskilt.

Styrelsen består till övervägande del av samma personer som ingår i Assi:s styrelse. Detta långtgående personsamband i styrelserna är ett viktigt led i samordningen mellan de båda företagen.

Chef för domänverket är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Verkets centrala förvaltning är uppdelad på fem huvudenheter: försäljningsavdelning, driftsavdelning, rationaliseringsavdelning, ekonomiavdelning och personalavdelning. Den lokala skogsförvaltningen är indelad i 8 distrikt, vilka i sin tur är uppdelade i sammanlagt 68 revir och 3 domänområden.

Under år 1971 har statsmakterna fattat beslut om omlokalisering av verkets centrala förvaltning till Falun/Borlängeområdet (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196).

Antalet anställda inom domänverket de senaste fem åren framgår av följande sammanställning.

	1967	1968	1969	1970	1971
Anställda	8 000	7 450	6 990	7 140	6 800

Domänverkets skogsmarksinnehav, exkl. renbetesfjällens skogar och nationalparkerna, uppgår till i runt tal 4 milj. hektar produktiv skogsmark, varav ca 0,5 milj. hektar är belägna ovanför skogsodlingsgränsen. Verkets skogsmarksinnehav utgör ca 18 % av landets produktiva skogsmark.

Domänverkets försäljning av skogsprodukter består av skog på rot och upparbetat virke. Efter hand har en förskjutning skett från rotförsäljningar mot egna avverkningar främst beroende på önskemålet att till skogen knyta fast personal.

Domänverkets försäljning av virke under de senaste fem åren framgår av följande sammanställning.

	1967	1968	1969	1970	1971
Milj.m³ sk	7,6	8,1	8,3	8,5	8,6

Av den totala försäljningen år 1971 på 8,6 milj. skogskubikmeter utgjordes 0,7 milj. av rotförsäljning, medan återstående 7,9 milj., bestod av upparbetat virke.

Domänverkets ekonomiska ställning under åren 1967—1971 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	1967	1968	1969	1970	1971
Omsättningstillgångar exkl. lager	113,0	112,1	145,9	201,4	241,8
Lager och varor i arbete	62,4	81,8	56,9	42,5	35,3
Fysiska anläggningstillgångar	333,0	325,1	387,2	408,0	446,2
Finansiella anläggningstillgångar	23,7	42,8	41,6	39,3	46,0
Balansomslutning	**532,1**	**561,8**	**631,6**	**691,2**	**769,3**
Korta skulder[1]	29,1	52,9	51,4	80,6	125,6
Rörlig kredit	50,0	46,0	18,0	20,0	39,9
Eget kapital (statskapital)	453,0	462,9	562,2	590,6	603,8

[1] Inkl. redovisad vinst att inleverera till staten.

Det bokförda värdet av verkets skogs- och jordbruksfastigheter uppgick år 1971 till 430 milj. kr. Motsvarande taxeringsvärde uppgick till 1 784 milj. kr. Bland anläggningstillgångarna ingår aktier i Hjälmare kanal och Jäders Bruk AB, AB Orrefors skogar, Mjölsefalls AB, Alsterfors Skogs- och Sågverks AB, Skogsdon AB och AB Södertomter tillsammans bokförda med ett värde av 46 milj. kr. år 1971. Den stora ökningen av bokföringsvärdet för fysiska anläggningstillgångar mellan åren 1968 och 1969 hänför sig till den uppskrivning av dessa tillgångar som skedde vid utgången av år 1968 i samband med ändrade regler för avskrivningar.

Domänverkets eget kapital bestod t. o. m. år 1968 av dels det statskapital som verket har att förvalta under domänfonden, dels förnyelsefonden för återväxtkostnader. Dessutom ingick ett par mindre fonder.

I enlighet med nämnda ändrade grunder för domänverkets förvaltning av statens skogar har den under domänfonden redovisade markfonden upplösts den 31 december 1968. Behållningen inom fonden har överförts till en nyinrättad investeringsfond. Vidare har den 1 januari 1969 en dispositionsfond inrättats.

Den 31 december 1968 upplöstes även domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m. Behållningen under sistnämnda fond har fördelats med 1/6 på investeringsfonden och 5/6 på dispositionsfonden.

Kungl. Maj:t har den 29 juni 1970 på grundval av ekonomisk femårsplan för domänverket 1970—1974 fastställt ett årligt avkastningskrav på 23 milj. kr., som skall inlevereras till statsverket under resp. kalenderår. Den del av vinsten som återstår sedan fastställd avkastning från domänfonden tillgodosetts skall föras till dispositionsfonden. Domänverket har full frihet att förfoga över dispositionsfondens medel.

Domänverkets ekonomiska resultat åren 1967—1971 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.).

	1967	1968	1969	1970	1971
Omsättning	412,5	401,5	423,4	492,5	529,5
Prod.-, försäljnings- och adm. kostnader	364,7	353,9	369,0	410,4	448,3
Rörelseresultat	47,8	47,6	54,4	82,1	81,2
Avskrivningar[1]	25,1	18,4	25,2	27,7	32,0
Finansiella och extraordinära poster	—0,8	—1,7	—2,4	3,6	2,2
Resultat före dispositioner och skatt	21,9	27,5	26,8	58,0	51,4
Dispositioner och avsättningar[2]	—7,4	—9,9	—2,6	—7,0	—5,6
Skatt	9,4	7,4	8,3	17,9	17,6
Redovisat resultat	5,1	10,2	15,9	33,1	28,2
Inlevererat till staten	18,0	5,1	22,2	22,9	23,0
Rörelseresultat i % av omsättn.	11,6	11,9	12,8	16,7	15,3
Redovisat resultat i % av i medeltal disponerat statskapital	1,1	2,2	2,8	5,7	4,7

[1] Avskrivningar = investeringar t.o.m. 1968.
[2] Varav förändring i varulagerreserv 1967 — 6,2, 1968 — 5,8, 1969 — 2,6, 1970 — 7,0 och 1971 — 2,6 milj. kr.

Av sammanställningen framgår att totala omsättningen år 1971 uppgick till 529,5 milj. kr. mot 492,5 milj. kr. år 1970.

Resultatet före dispositioner och skatt blev 51,4 milj. kr år 1971. Till statsverket har under året inlevererats 23 milj. kr. motsvarande det av Kungl. Maj:t fastställda avkastningskravet.

Domänverkets investeringsutveckling under perioden 1967—1971 framgår av följande sammanställning (i milj. kr.)

	1967	1968	1969	1970	1971
Investering i maskiner och inventarier	13,5	11,3	12,8	27,8	40,3
Investering i byggnader och anläggningar	11,6	7,1	5,8	7,3	11,0

Av denna sammanställning framgår att de totala investeringarna under år 1971 uppgått till 51,3 milj. kr. mot 35,1 milj. kr. år 1970. Under senare år har en kontinuerlig förskjutning ägt rum från investeringar i hus- och vägbyggnad till investeringar i skogsmaskiner. I sammanställningen ingår inte investeringskostnaden för ämbetsbyggnaden i Solna.

Till skillnad från övriga affärsdrivande verk får domänverket inte något tillskott för investeringar över statsbudgeten. Verkets kreditbehov tillgodoses dels genom tillgång till rörlig kredit i riksgäldskontoret, som f. n. uppgår till högst 130 milj. kr., dels genom att tillgängliga medel i investeringsfonden får disponeras. Fråga om höjning av den rörliga krediten med 45 milj. kr. kommer att anmälas senare denna dag (prop. 1973: 2 bil. 6).

Investeringsfonden får utnyttjas för inköp av fast egendom och till investeringar med en varaktighet av minst tio år, t. ex. byggnader och skogsbilvägar. Genom avsättning till värdeminskningskonto för investeringar hålls fondens kapital intakt. Dessutom skall köpeskillingen för försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. tillföras investeringsfonden.

Uppläggningen av domänverkets finansiering av drifts- och kapitalutgifter medför att endast anslag av speciell natur redovisas i statsbudgeten.

F 1. Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal

1971/72	Utgift	144 269
1972/73	Anslag	134 000
1973/74	Förslag	136 000

Från anslaget bestrids ersättningar som föranleds av beslut av 1933 års riksdag (*prop. 1933: 233, BaJoU 1933: 1, rskr 1933: 269*) angående indragning av viss personal vid domänverket.

Domänverket

Domänverket beräknar kostnaderna år 1973 till 281 000 kr., grundade på 1970 års pensionsvärden och för åren 1971—1973 gällande uppräk-

ning. Därav beräknas kyrkofonden enligt sedvanliga beräkningsgrunder svara för 145 000 kr. Domänverket föreslår därför att anslaget uppförs med 136 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot domänverkets beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår och föreslår därför att anslaget tas upp med 136 000 kr. Jag biträder vidare ett av domänverket lämnat förslag till fördelning enligt sedvanliga regler av de verkliga kostnaderna för år 1972 mellan anslaget och kyrkofonden.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att kyrkofonden skall för år 1972 ersätta domänverkets fond för utgifter för övertalig personal med 142 000 kr.,
2. till *Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder

E. FÖRENADE FABRIKSVERKEN

I. E: 1. Byggnader och utrustning

1971/72	Utgift	38 389 791	Behållning	13 816 782
1972/73	Anslag	43 900 000		
1973/74	Förslag	23 200 000		

Förenade fabriksverken inrättades som affärsdrivande verk år 1943 och fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1965 års riksdag (prop. 1965: 119, SU 1965: 163, rskr 1965: 398). Fabriksverken skall enligt sin instruktion (1965: 840, ändrad senast 1971: 812) bedriva utveckling, tillverkning, försäljning och underhåll av försvarsmateriel, utveckling, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter samt tvätterirörelse. I verkets uppgifter ingår även försäljning av övertalig och kasserad materiel för statens och andras räkning.

Fabriksverken förvaltar under fabriksverkens fond redovisade fabriker, verkstäder och tvätterier samt andra under fabriksverkens fond upptagna statliga kapitaltillgångar. Fabriksverken uppför anläggningar och byggnader som behövs för verket.

Fabriksverken uppbär och redovisar verkets inkomster samt bestrider därmed och med medel som i övrigt står till dess förfogande verkets utgifter.

I fabriksverken ingår följande nytillverkande fabriker, nämligen gevärsfaktoriet i Eskilstuna, Åkers krutbruk, torpedverkstaden i Motala, beklädnadsverkstaden i Karlskrona samt ammunitionsgruppen som omfattar Zakrisdalsverken i Karlstad (MZ), Vingåkersverken i Vingåker (MÅ), Gällöverken i Gällö och Vanäsverken i Karlsborg (MV). Av fabrikernas militära tillverkning kan nämnas finkalibriga vapen och pansarvärnsvapen samt ammunition till dessa, robotstridsdelar, raketer och torpeder. Av fabrikernas civila tillverkning kan nämnas kylsystem, luftkompressorer och styrväxlar för bilar. Vidare tillverkas uniformer för såväl militärt som civilt bruk.

Underhåll av försvarsmateriel utförs vid verkstäderna i Arboga (CVA) och Malmslätt (CVM). Arbogaverkstaden har en filial i Östersund. I Västerås och Visby finns filialer till verkstaden i Malmslätt. Underhållsuppgifter i fråga om försvarets telemateriel fullgörs även vid det halvstatliga Telub AB i Växjö och vid verkets telеunderhållsverkstad i Göteborg, som arrenderas av Telub.

Fabriksverkens tvätterirörelse bedrivs vid 15 tvätterier. Vid flertalet tvätterier finns anläggningar för kemisk tvätt. I anslutning till ett par av tvätterierna utförs skoreparationer. Tvätterierna betjänar statliga och landstingsägda sjukhus samt försvarets förband.

Försäljningen av övertalig och kasserad materiel bedrivs genom en särskild enhet, överskottsförsäljningen. Försäljningen sker f. n. på fem platser i landet.

Fabriksverken förvaltar statens aktier och andra ägarandelar i Industri AB Gelfa, Polfrost AB, Trivab konfektions AB, FFV sport AB (tidigare Viking Sport Arms Co AB), Telub AB, KB Food Control AB & Co, Food Control AB, Innovations AB Projection KB, Innovation AB Projection, KB United Stirling (Sweden) AB & Co, United Stirling (Sweden) AB och Swedevelop Hospital Equipment AB.

Ekonomisk översikt m. m.

Tillgångarna i fabriksverkens fond (exkl. försvarets materielverks anläggningar) uppgick den 30 juni 1972 till sammanlagt 793,3 milj. kr. Sedan skulderna frånräknats var fondens kapitalbehållning 319,2 milj. kr.

Fabriksverkens resultaträkningar för de tre senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (i 1 000-tal kr.)

	1969/70	1970/71	1971/72
Intäkter			
Rörelsen	35 179	33 069	47 076
Utdelning på aktier	367	367	367
Försäljning av anläggningstillgångar	1 057	543	1 592
Nettoförlust	—	22 960	16 198
	36 603	**56 939**	**65 233**
Kostnader			
Avskrivningar på fastigheter	3 271	4 090	4 164
Avskrivningar på maskiner	10 858	11 079	11 661
Avskrivningar på aktier	—	7 840	1 950
Räntenetto	432	744	2 155
Kostnader för utveckling, rationalisering, marknadsföring m. m.	6 439	10 964	15 513
Ränta på fabriksverkens fond	15 398	—	—
Extraordinära kostnader	205	22 222	29 790
	36 603	**56 939**	**65 233**

Sammanställningen visar en förbättring av rörelseresultatet under 1971/72 jämfört med året förut, vilket i huvudsak beror på högre faktureringsutfall. Liksom under budgetåret 1970/71 har verksamheten belastats med höga extraordinära kostnader till följd av en restriktiv värdering av tillgångarna. Denna omständighet jämte kostnadsökningar har medfört att resultatet för budgetåret 1971/72 visar en förlust på 16

milj. kr., vilket dock är en förbättring med drygt 6 milj. kr. jämfört med resultatet för föregående budgetår.

Under året har till statsverket inlevererats avskrivningsmedel med 20,4 milj. kr. motsvarande avskrivningar på byggnader, maskiner och aktier.

Den fakturerade omsättningen vid fabriksverken uppgick under budgetåret 1971/72 till 719,7 milj. kr., en ökning med 162,3 milj. kr. sedan föregående år. Av omsättningen hänförde sig 255 milj. kr. till de nytillverkande fabrikerna m. m., 299,1 milj. kr. till underhållsverkstäderna, 118,3 milj. kr. till tvätterierna och 47,3 milj. kr. till överskottsförsäljningen.

Försvarets andel av faktureringen uppgick under budgetåret 1971/72 till 436,2 milj. kr.

Orderingången uppgick vid fabriker och verkstäder till 465,2 milj. kr. under budgetåret 1971/72, en ökning sedan föregående år med 15,5 milj. kr. Beställningarna från det svenska försvaret ökade med 34,2 milj. kr. till 397,9 milj. kr. Beställningarna av civila produkter minskade däremot från 33,6 milj. kr. till 29,4 milj. kr. Även orderingången på export, avseende såväl militära som civila produkter minskade, nämligen från 52,4 milj. kr. till 37,9 milj. kr.

Orderingången under de senaste fem budgetåren för produkter från fabriker och verkstäder framgår av följande sammanställning (i milj. kr.)

Budgetår	Totalt	Försvarsmateriel		Civila produkter	
		inom landet	export	inom landet	export
1967/68	285,9	241,3	20,2	18,5	5,9
1968/69	400,3	358,1	14,3	23,9	4,0
1969/70	366,7	291,1	41,5	28,2	5,9
1970/71	449,8	363,7	49,0	33,7	3,4
1971/72	465,2	397,9	34,2	29,4	3,7

Vid utgången av budgetåret 1971/72 utgjorde försäljningsvärdet av inneliggande orderstock vid de nytillverkande fabrikerna ca 470 milj. kr. Orderstocken för de skilda fabriksenheterna är starkt varierande. Sysselsättningen vid de nytillverkande fabrikerna är i hög grad beroende av försvarets disposition av tillgängliga medel. Vid torpedverkstaden och Zakrisdalsverken är sysselsättningen god. Vid t. ex. gevärsfaktoriet är beläggningen däremot långsiktigt otillfredsställande. Beklädnadsverkstaden har order t. o. m. våren 1973, varefter beläggningssituationen är ytterst oklar.

Orderstocken vid underhållsverkstäderna uppgick vid samma tidpunkt till ca 230 milj. kr. Beställningsvolymen förväntas till följd av minskat flygtidsuttag successivt nedgå med sysselsättningsminskning som följd.

Utvecklingen vid tvätterierna framgår av följande sammanställning.

Budgetår	Vattentvätt Milj. kg.	Kemtvätt Milj. kg	Skoreparationer 1 000 par	Fakt. värde Milj. kr.
1967/68	44,1	2,8	147	55,2
1968/69	52,9	2,9	160	70,2
1969/70	59,3	2,8	150	83,8
1970/71	64,5	2,7	130	98,1
1971/72	66,7	2,8	113	118,3

Sysselsättningen vid tvätterierna är tryggad genom långtidsavtal.

Medelsförbrukning under budgetåren 1971/72—1972/73

I följande sammanställning redovisas de investeringsmedel som under budgetåret 1971/72 stått till fabriksverkens förfogande och den omfattning i vilken de tagits i anspråk (i 1 000-tal kr.).

Ingående behållning	Anslag	Medelsförbrukning		Utgående behållning
		beräknad i prop. 1971:1 bil. 15	faktisk	
9 706	42 500	46 800	38 390	13 817

Av sammanställningen framgår att investeringsramen för budgetåret 1971/72 inte har utnyttjats, vilket innebär att utgående behållning ökat från budgeterat 4,7 till 13,8 milj. kr. En närmare redogörelse för utfallet av investeringsverksamheten lämnas i det följande.

För budgetåret 1972/73 har investeringsramen fastställts till 43,6 kr. Fabriksverken har emellertid, då såväl arbetsmarknadsskäl som andra sakskäl motiverat ett tidigareläggande av två objekt vid CVA, begärt att med utnyttjande av konjunkturreservmedel få tidigarelägga erforderliga arbeten kostnadsberäknade till 3,7 milj. kr. Eftersom det outnyttjade beloppet vid utgången av budgetåret 1971/72 uppgick till 13,8 milj. kr. och anslaget för budgetåret 1972/73 utgör 43,9 milj. kr., står tillsammans 57,7 milj. kr. till förfogande under innevarande budgetår. Fabriksverken räknar med att investeringsramen på 43,6 milj. kr. skall bli helt utnyttjad och att dessutom föreslagna tidigarelagda objekt om 3,7 milj. kr. skall utföras under budgetåret. En behållning av (57,7—43,6—3,7) 10,4 milj. kr. kan alltså förutses vid budgetårets utgång den 30 juni 1973.

Förenade fabriksverken

Investeringsprogram

Fabriksverken framhåller, att de problem, som karaktäriserat fabriksverkens utveckling under så gott som hela 1960-talet, under budgetåret 1971/72 har utvecklats i en för verket ogynnsam riktning i snabbare takt än som kunnat förutses. Konsekvenserna av det av 1972 års riksdag fattade försvarsbeslutet (prop. 1972: 75, FöU 1972: 17, rskr 1972: 31)

kan ännu inte närmare anges. En minskning av beställningarna i förhållande till den tidigare långtidsprognosen måste emellertid förutses. Det ekonomiska resultatet för budgetåret 1971/72 är något bättre än för det föregående budgetåret, men förbättringen har gått långsammare än vad verket prognoserat. Resultatet av inventeringar och värderingar av lagertillgångarna nödvändiggör ytterligare extraordinära nedskrivningar som är att hänföra till tidigare års resultat.

För budgetåret 1973/74 räknar fabriksverken med att behöva medel för investeringar till ett belopp av 45,3 milj. kr.

I följande sammanställning lämnas uppgifter om faktisk och beräknad medelsförbrukning budgetåren 1971/72—1973/74 (i 1 000-tal kr.).

	Faktisk utgift 1971/72	Beräknad utgift 1972/73	1973/74
Tillverkande enheter	3 395	5 400	7 500
Underhållsverkstäder	7 553	17 500	8 900
Tvätterierna	12 584	9 900	4 900
Överskottsförsäljning	140	—	—
Reinvesteringar	12 216	12 500	14 000
Civila produkter	2 502	2 000	10 000
	38 390	**47 300**	**45 300**

Av den föreslagna investeringsramen av 45,3 milj. kr. utgör 11,5 milj. kr. följdinvesteringar. Dessa framgår av följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

Objekt	Beräknad totalkostnad	Tidigare anvisade medel	Beräknad utgift 1973/74
1. Lokaler och utrustning för rökammunition (MZ)	1 900	800	1 100
2. Förråd av lys- och rökammunition (MZ)	400	100	300
3. Reningsanläggning och avloppssystem (MZ)	800	200	600
4. Förråd för ammunition, sprängämnen m. m. (MÅ)	800	(400)[1]	400
5. Tillbyggnad av kontor (CVA)	3 000	1 000	2 000
6. Utrustning för mobilt teleunderhåll (CVA)	1 800	1 300	500
7. Projektering av kontorsbyggnad (CVM)	300	(200)[1]	300
8. Om- och tillbyggnad av instr.-verkstad (CVM)	1 100	600	500
9. Ändring av monteringshall (CVM)	800	300	300
10. Förbättring av avloppssystem (CVA)	1 600	1 000	600
11. Förvärv och omändring av tvätteri i Ödeshög	5 000	3 000	2 000
12. Förundersökning m. m. för tvätteri i Norrland	700	300	400
13. Rationalisering av tvättransporter	8 000	2 500	2 500
			11 500

[1] Investeringen har senarelagts. Tillgängligt belopp har inte tagits i anspråk.

En redovisning för objekten har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 93—102).

För nya investeringar har fabriksverken beräknat 9,8 milj. kr. enligt följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

Objekt	Beräknad totalkostnad	Beräknad utgift 1973/74
1. Om- och tillbyggnad av verkstadsbyggnad (MZ)	1 400	1 000
2. Ammunitionsmaskiner (MV)	6 000	2 000
3. Komplettering av sprängämnesgjuteri (MÅ)	3 500	2 100
4. Investeringar för Viggenmotorn (CVA)	10 000	3 000
5. Godsterminal m. m. (CVM)	2 000	700
6. Modernisering av avloppssystem (CVM)	1 000	1 000
		9 800

I fråga om nyinvesteringarna anför fabriksverken i huvudsak följande.

Nuvarande ytbehandlingsavdelning vid Zakrisdalsverken (1) är hårt nedsliten och en ny anläggning är därför nödvändig. Denna bör lämpligen kombineras med behövliga nya lokaler för olje-, färg- och syraförråd jämte målningsverkstad.

Ammunitionsmaskinerna vid Vanäsverken (2) är delvis hårt nedslitna. Vissa maskiner är ålderdomliga och därigenom inte längre acceptabla från bl. a. arbetarskyddssynpunkt. Svårigheter kan uppstå att i framtiden hålla erforderlig produktkvalitet.

Sprängämnesgjuteriet vid Vingåkersverken (3) måste kompletteras med hänsyn till kundernas ökade tekniska krav på produkterna samt nödvändiga förbättringar av arbetsskyddsförhållanden och miljöskydd.

Vid CVA skall förberedelser vidtas för underhåll av flygmotorn till flygplan Viggen (4). Allt eftersom underhållet på nuvarande motortyper minskar utgör Viggen-motorn en nödvändig komplettering för att fortsättningsvis trygga ett gott utnyttjande av såväl personal som övriga resurser för motorunderhåll vid CVA.

Godshanteringen vid CVM (5) är i dag försvårad av att godset förvaras på många olika platser, som delvis är mycket olämpliga för rationell lastning och lossning. En centralisering av verksamheten till en godsterminal med samtidigt uppförande av ett kallförråd innebär därför en önskvärd rationalisering av materialhanteringen vid CVM.

Enligt dispensbeslut av statens naturvårdsverk skall fabriksverken genomföra resterande separeringar av dag- och spillvatten vid CVM samt utföra förbättringar inom befintliga avloppsreningsverk (6).

För reinvesteringar i maskiner och utrustningar begärs 14 milj. kr., vilket beräknas motsvara avskrivningarna för budgetåret 1972/73.

Investeringskostnaderna för att fortsätta upptagandet av civila produkter på verkets tillverkningsprogram beräknas till 10 milj. kr. under nästa budgetår.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1973/74

För budgetåret 1973/74 räknar fabriksverken alltså med en medelsförbrukning av 45,3 milj. kr. för investeringar. Sedan detta belopp på sedvanligt sätt ökats med 10 % för konjunkturreserv och därefter avdrag gjorts med 10,4 milj. kr. motsvarande den vid budgetårets ingång beräknade behållningen, uppgår anslagsbehovet för budgetåret 1973/74 till 39,4 milj. kr. Detta innebär en minskning av anslaget med 4,5 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Utöver nämnda investeringsmedel hemställer fabriksverken att dels 5 milj. kr. ställs till förfogande för engångsnedskrivning av den nyuppförda verkstadsbyggnaden i Östersund, dels 900 000 kr. för att täcka det för budgetåret 1973/74 beräknade underskottet för försöksdjursuppfödning.

Departementschefen

Vid förenade fabriksverken uppgick den externa faktureringen till 719,7 milj. kr. under budgetåret 1971/72, vilket är 162,3 milj. kr. mer än under det föregående budgetåret. Ökningen gäller framför allt försvarsmateriel.

Orderingången ökade med 6 % under budgetåret 1971/72 och uppgick till 625 milj. kr. Värdet av inneliggande orderstock vid årets utgång uppgick till 602,5 milj. kr. Orderstockens storlek varierar starkt mellan de olika tillverkningsenheterna.

Antalet anställda vid fabriksverken, omräknat till årsanställda, uppgick under budgetåret 1971/72 i medeltal till 7 541, varav 4 472 R-tjänstemän och 3 069 L-tjänstemän. I löner utbetalades sammanlagt 275 milj. kr., vartill kom sociala kostnader med 60 milj. kr.

Fabriksverkens verksamhet visade även för budgetåret 1971/72 ett dåligt ekonomiskt resultat. Det var dock något bättre än för budgetåret 1970/71. Vid jämförbar beräkning av resultatet före avskrivningar samt finansiella och extraordinära intäkter och kostnader hade rörelseöverskottet ökat från 22,6 milj. kr. till 31,6 milj. kr. Det slutliga resultatet för budgetåret 1971/72 efter avskrivningar m. m. visade ett nettounderskott av 16,2 milj. kr. Avskrivningar på maskiner, byggnader och aktier uppgick till 17,8 milj. kr. Ett belopp motsvarande dessa avskrivningar har levererats in till statsverket. Det negativa resultatet har i övrigt främst orsakats av extraordinära nedskrivningar av varulager m. m., vilka till stor del är hänförliga till tidigare års verksamhet.

Fabriksverkens fond utgjorde den 30 juni 1972 319,2 milj. kr., vilket innebär en ökning med 23,3 milj. kr. Någon ränta på fondkapitalet har med hänsyn till rörelseresultatet inte kunnat levereras in till statsverket.

Med hänsyn bl. a. till fabriksverkens ekonomiska resultat har jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga med uppgift att utreda framtida verksamhetsinriktning och företagsform för verket. För en av verksamhetsgrenarna vid verket, nämligen uppfödning av djur för vetenskapliga försök, har en särskild sakkunnig tillkallats med uppgift att utreda i vilka former försörjningen av försöksdjur inom landet bör ske. Båda utredningarna beräknas bli slutförda under innevarande år.

Fabriksverken har för nästa budgetår föreslagit ett investeringsprogram på 45,3 milj. kr., vilket med 1,7 milj. kr. överstiger den investeringsram som godkänts för innevarande budgetår.

Av begärda investeringsmedel behövs 11,5 milj. kr. för att fullfölja redan fattade beslut. För ammunitionsfabrikerna behövs 2,4 milj. kr. för att slutföra eller fortsätta vissa mindre projekt. I fråga om verkstäderna behövs 4,2 milj. kr., varav 2 milj. kr. för att slutföra tillbyggnad av kontor vid centrala verkstaden i Arboga och 300 000 kr. för projektering av ny kontorsbyggnad vid centrala verkstaden i Malmslätt. För tvätteriernas del behövs 4,9 milj. kr., varav 2 milj. kr. för ombyggnad och upprustning av tvätteriet i Ödeshög, 2,5 milj. kr. för fortsatt anskaffning av containers för tvättransporter och 400 000 kr. för fortsatt projekteringsarbete för ett nytt tvätteri i Boden. För de nämnda investeringarna beräknar jag 11,2 milj. kr. under nästa budgetår. I detta belopp har jag inte räknat in kostnader för projektering av ny kontorsbyggnad i Malmslätt.

För den nyuppförda verkstaden i Östersund som togs i bruk under hösten 1972 har fabriksverken hemställt om avskrivning med 5 milj. kr. Jag beräknar behovet av avskrivningsanslag för detta ändamål till 3,7 milj. kr., vilket motsvarar vad som vanligtvis utgår såsom lokaliseringsbidrag för liknande investeringar inom denna del av stödområdet. Denna fråga kommer att anmälas senare denna dag.

För nya investeringar har fabriksverken räknat med 9,8 milj. kr. För ammunitionsfabrikerna har tagits upp 1 milj. kr. till om- och tillbyggnad av verkstadsbyggnad vid Zakrisdalsverken i Karlstad, 2 milj. kr. för anskaffning av ammunitionsmaskiner till Vanäsverken i Karlsborg och 2,1 milj. kr. till komplettering av sprängämnesgjuteriet vid Vingåkersverken. I fråga om verkstäderna begärs 3 milj. kr. till investeringar vid centrala verkstaden i Arboga för underhåll av Viggenmotorn samt 1,7 milj. kr. till godsterminal och modernisering av avloppssystem vid centrala verkstaden i Malmslätt. För nya investeringar beräknar jag 4,8 milj. kr. I detta belopp har jag inte räknat in medel för anskaffning

av ammunitionsmaskiner och investeringar för underhåll av Viggenmotorn. Dessa frågor får bli föremål för ytterligare överväganden.

Till ersättningsinvesteringar vid tvätterier, fabriker och verkstäder beräknar jag i enlighet med fabriksverkens förslag sammanlagt 14 milj. kr., vilket bedöms motsvara fabriksverkens avskrivningar under budgetåret 1972/73.

Sedan budgetåret 1968/69 har fabriksverken beviljats medel för ökad civil produktion. För innevarande budgetår ingår för ändamålet ett belopp av 2 milj. kr. i förevarande anslag. För nästa budgetår har fabriksverken begärt 10 milj. kr. för detta ändamål. Jag anser — bl. a. med hänsyn till den pågående utredningen om verkets framtida verksamhet — att beloppet för civila produkter bör begränsas till 1 milj. kr. nästa budgetår. I likhet med vad som gäller under innevarande budgetår bör medlen endast användas för investering i fysiska anläggningstillgångar. Användningen av medlen bör bestämmas av Kungl. Maj:t.

Fabriksverken har begärt ett särskilt anslag av 900 000 kr. per budgetår för att täcka driftsförlusterna vid uppfödningen av försöksdjur vid Åkers krutbruk. Jag anser mig inte kunna biträda verkets förslag om ett särskilt anslag för försöksdjursuppfödningen. Som jag förut nämnt, har i fråga om denna verksamhet tillkallats en sakkunnig med uppgift att utreda i vilka former försörjningen av försöksdjur bör ske. Den sakkunniges förslag i frågan beräknas föreligga i slutet av innevarande år.

Av följande sammanställning framgår hur fabriksverkens investeringar i stort kommer att fördela sig på olika ändamål under nästa budgetår. Sammanställningen visar också utfallet 1971/72 och den beräknade medelsförbrukningen 1972/73 (i milj. kr.).

	1971/72	1972/73	1973/74	
	Utfall	Beräknat	Verket	Dep.-chefen
Tillverkande enheter	3,4	5,4	7,5	5,5
Underhållsverkstäder	7,6	17,5	8,9	5,6
Tvätterierna	12,6	9,9	4,9	4,9
Överskottsförsäljning	0,1	—	—	—
Reinvesteringar	12,2	12,5	14,0	14,0
Civila produkter	2,5	2,0	10,0	1,0
	38,4	**47,3**	**45,3**	**31,0**

Anslagsbeloppet för budgetåret 1973/74 bör på sedvanligt sätt beräknas med en marginal om 10 % utöver investeringsramen för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen. Med hänsyn härtill och med avdrag av den beräknade behållningen av 10,9 milj. kr. under anslaget vid utgången av innevarande budgetår, sedan 3,3 milj. kr. enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 november 1972 fått användas för tidigareläggning av vissa investeringar, förordar jag ett anslag av (31,0+3,1 — 10,9) 23,2 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnader och utrustning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 23 200 000 kr.

F. STATENS VATTENFALLSVERK

I. F: 1. Kraftstationer m. m.

1971/72	Utgift	1 147 044 372	Behållning	58 322 583
1972/73	Anslag	1 190 000 000		
1973/74	Förslag	1 318 000 000		

Statens vattenfallsverk inrättades som affärsdrivande verk år 1909 och fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1961 års riksdag (prop. 1961: 168, SU 1961: 162, rskr 1961: 368). Vattenfallsverket handhar enligt sin instruktion (1965: 847, ändrad senast 1969: 759) statens kraftverksrörelse och kanalrörelsen vid Trollhätte kanalverk samt verkar för en rationell elkraftförsörjning inom riket. Verket ombesörjer också beredskapsplanläggning av rikets elkraftförsörjning.

Vattenfallsverket beslutar om leverans av elkraft från verkets anläggningar och fastställer avgifter för sådan leverans. Anläggningar och byggnader som fordras för verksamheten utförs av verket.

Utgifterna för verkets investeringar bestrids från investeringsanslaget till kraftstationer m. m. dels genom inkomstmedel som uppbärs och redovisas av verket, dels genom medel som i övrigt ställs till verkets förfogande.

Vattenfallsverket förvaltar statens aktier i produktionsbolagen Bastusels kraft AB, Bergeforsens kraft AB, Bråvallakraft AB, Fyriskraft AB, AB Grytforsen, AB Kattstrupeforsen, Rebnis kraft AB, Stockholms kraftgrupp AB och AB Umeforsen, i distributionsbolagen AB Alebygdens elverk, AB Boxholms elverk, AB Finspångs elverk, Motala Ströms kraft AB, Piteortens eldistributions AB, Rönninge elektriska AB, AB Skillingaryds elverk, AB Stenungsunds elverk, Umeå elektriska distributions AB, Vikbolandets elektriska kraft AB, Vingåkers elverk AB och AB Värmdö elverk samt i Kolbäcks belysnings AB, AB Kärnkraftutbildning, Luleå energiverk AB, Oljeprospektering AB och Svensk kärnbränsleförsörjning AB.

Ekonomisk översikt m. m.

Tillgångarna i statens vattenfallsverks fond uppgick den 30 juni 1972 till sammanlagt 10 725 milj. kr., varav 9 928 milj. kr. belöpte sig på naturtillgångar och anläggningar, 316 milj. kr. på inventarier och förråd och återstoden på poster av finansiell natur. Sedan skulderna fråndräknats, var fondens kapitalbehållning 6 524 milj. kr. inkl. balanserade överskottsmedel.

Vattenfallsverkets resultaträkningar för de tre senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (i 1 000-tal kr.).

	1969/70	1970/71	1971/72
Rörelseintäkter	1 194 730	1 303 804	1 426 210
Driftkostnader	— 609 929	— 684 216	— 617 418
Resultat före avskrivningar	**584 801**	**619 588**	**808 792**
Avskrivningar	— 297 914	— 242 871	— 352 350
Rörelseresultat	**286 887**	**376 717**	**456 442**
Finansiella intäkter och kostnader, netto	6 209	— 872	1 456
Resultat före bokslutsdisposition och skatter	**293 096**	**375 845**	**457 898**
Bokslutsdispositioner	10 440	— 9 602	— 19 856
Kommunalskatter	— 25 041	— 19 003	— 19 641
Överskott	**278 495**	**347 240**	**418 401**
Överskott i medeltal av disponerat statskapital	5,6 %	6,5 %	7,0 %

Av sammanställningen framgår att rörelseresultatet budgetåret 1971/72 blev betydligt bättre än under föregående budgetår. Den goda tillgången på vatten och lägre oljepriser medförde bl. a. att kostnaderna för bränsle och inköpt kraft netto minskade med 154 milj. kr. Utöver erforderliga avskrivningar gav resultatet utrymme för en förräntning av det ianspråktagna kapitalet med 7 %.

Samtidigt har emellertid konstaterats en fortsatt stark stegring av kostnaderna för personal, material och komponenter, vilket påverkar såväl driftkostnader som kapitalkostnader. Uppgången är särskilt markerad för värmekraftanläggningar. Denna utveckling har gjort det nödvändigt att höja engrostaxorna med 10 % utöver kontraktsenliga indexhöjningar fr. o. m. den 1 januari 1972. Höjningen får fullt effekt först på längre sikt allt eftersom gällande leveranskontrakt löper ut.

Antalet anställda hos vattenfallsverket under budgetåret 1971/72 var i medeltal 9 986 mot 8 918 budgetåret 1970/71 och 8 283 budgetåret 1969/70.

Den för vattenfallsverket totalt disponibla energin och totala belastningen under de aktuella redovisningsåren framgår av följande sammanställning.

Produktionen av vattenkraft under budgetåret 1971/72 ökade med 3 040 GWh[1] i förhållande till föregående budgetår, vilket är mer än den totala produktionsökningen. Härtill bidrog dels tillkomsten av nya vattenkraftanläggningar, dels ett ökat utnyttjande av vattenmagasinen. Vattenkraftproduktionen under budgetåret 1971/72 motsvarade 94 % av medelårsproduktionen mot 87 % under föregående budgetår. Den förhållandevis stora vattenkraftproduktionen och en måttlig belastnings-

[1] 1 GWh (gigawattimme) = 1 milj. kilowattimmar

	1969/70	1970/71	1971/72
Disponibel energi (i GWh)			
Vattenkraft	19 890	22 350	25 390
Värmekraft	4 570	3 560	3 170
Import	3 800	3 780	3 500
Inköpt kraft från svenska leverantörer	2 120	2 950	3 060
Totalt disponibel energi	**30 380**	**32 640**	**35 120**
Belastning (i GWh)			
Fasta leveranser:			
Industri	9 050	9 250	9 390
Kommunikationer	1 460	1 370	1 400
Kraftföretag	14 230	15 740	16 800
Egen detaljdistribution	1 350	1 500	1 640
Övriga konsumenter	320	320	310
Överföringsförluster	2 380	1 970	2 220
Summa fasta leveranser	**28 790**	**30 150**	**31 760**
Leverans av tillfällig kraft inom och utom landet inkl. överföringsförluster	1 590	2 490	3 360
Total belastning	**30 380**	**32 640**	**35 120**

ökning medförde att såväl värmekraftproduktion som import minskade.

Belastningsökningen under budgetåren 1970/71 och 1971/72 var låg jämfört med tidigare budgetår beroende på i första hand industrins svaga produktionsutveckling och till viss del på en förbättrad vattensituation för företag med egen vattenkraftproduktion. Konjunkturens inverkan framgår tydligt av att ökningen av kraftleveranser till industrin under budgetåret 1971/72 var så låg som 1,6 %.

Inom gruppen kraftföretag minskade försäljningen till företag som deltar i samkörningen på grund av dessa leveransers karaktär av torrårsreserv, medan försäljningen till kraftföretag utom landet ökade kraftigt, bl. a. till följd av att ett utökat leveransåtagande trädde i kraft under budgetåret 1971/72. Leveranserna till återdistributionsföretag uppvisade i likhet med verkets egen detaljdistribution en förhållandevis hög ökningstakt.

Statens vattenfallsverk

Kraftförsörjning

I sin anslagsframställning för budgetåret 1973/74 lämnar statens vattenfallsverk en utförlig redogörelse för kraftförsörjningen i Sverige. Sammanfattningsvis anför verket följande beträffande utvecklingen under budgetåret 1971/72. För en mera detaljerad redovisning hänvisas till anslagsframställningen.

Nederbörden i landet uppgick till 97 % av normal nederbörd mot 87 % och 106 % resp. budgetåren 1969/70 och 1970/71. Tack vare en riklig vårflod var landets regleringsmagasin fyllda till 77 % den 1 juli 1971, vilket motsvarar medianvärdet för den senaste tioårsperioden.

Tillrinningen under budgetåret var i stort sett normal. Vid budgetårets slut uppgick landets regleringsmagasin till 23 200 GWh motsvarande en fyllnadsgrad av 94 %, vilket överstiger medianvärdet med 17 procentenheter. Detta magasinsläge ger förutsättning för en gynnsam kraftbalans under budgetåret 1972/73.

Den totala tillgången på kraft i landet inkl. import uppgick till 73 600 GWh mot 69 300 GWh under budgetåret 1970/71. Till följd av bl. a. en god tillrinning och tillkomsten av nya produktionsanläggningar ökade vattenkraftproduktionen med 3 200 GWh till 51 800 GWh, vilket beräknas motsvara 97 % av produktionsförmågan under ett medelår. Tack vare den goda vattenkrafttillgången både i Sverige och i Norge, varifrån närmare 4 700 GWh importerades, krävdes endast en måttlig ökning av värmekraftproduktionen med ca 600 GWh till sammanlagt 15 700 GWh. Importen av värmekraft från Danmark och Finland — totalt ca 1 400 GWh — uppgick till betydligt lägre kvantiteter än under föregående budgetår. Utbytesmöjligheterna med Danmark begränsades av upprepade fel i kabelförbindelsen med Jylland.

Under det aktuella budgetåret togs landets första kommersiella kärnkraftstation, Oskarshamnsverket, i drift med ett första aggregat om 440 MW.[1]

Landets totala elkonsumtion, exkl. förbrukningen i elpannor, uppgick till 68 800 GWh, vilket innebär en ökning med 5 % i förhållande till budgetåret 1970/71. Kraftexporten utgjorde 4 100 GWh, varav huvuddelen avsåg tillfällig kraft till Finland.

Vattenfallsverkets försäljning av fast kraft inkl. överföringsförluster ökade med 1 600 GWh till totalt 31 800 GWh eller med 5,4 % mot 5,1 % under närmast föregående budgetår.

Centrala driftledningen (CDL) lade våren 1970 fram en prognos över elkonsumtionen i Sverige under 1970-talet. Elförbrukningens årliga tillväxt beräknas enligt denna bli 8,1 % jämfört med 7,1 % under 1960-talet. För industrin beräknas förbrukningen öka med 6 % per år. Ökningstakten inom övriga användningsområden såsom hushåll, jordbruk, offentlig och enskild service anges till drygt 12 % per år fram till år 1975 och därefter till 10 % per år. Förbrukningsökningen väntas bli avsevärt snabbare i Syd- och Mellansverige än i Norrland.

Till följd av ett förväntat lägre årligt utnyttjande av produktionsanläggningarna förutses under 1970-talet en snabbare tillväxt av effektbehovet än av energiförbrukningen.

CDL-prognosen bygger på en fortsatt snabb tillväxt av den svenska ekonomin, närmast i anslutning till 1970 års långtidsutredning. Den utgår också från att konsumtionen av elkraft skall stiga snabbare än förbrukningen av andra energiformer. Mot bakgrund av den låga utvecklingstakten för svensk ekonomi och industri och därmed också för

[1] MW (megawatt) = 1 000 kilowatt.

elförbrukningen under år 1971 och sannolikt även under år 1972 kan det enligt vattenfallsverket synas naturligt att nu ifrågasätta utvecklingstakten också på längre sikt. Genomförda analyser och jämförelser med tidigare perioder av konjunkturvariationer ger emellertid inte stöd för avsteg från den av långtidsutredningen angivna utvecklingen för perioden 1970—1975 som helhet.

Vattenfallsverket erinrar i sammanhanget om de betydande svårigheter som i framtiden befaras uppstå i fråga om möjligheterna att täcka energibehoven i flera av de stora industriländerna. I Förenta staterna har exempelvis deklarerats, att de begränsade egna produktionsresurserna vad gäller olja och gas måste kompletteras med en starkt ökad oljeimport under den närmaste tioårsperioden. Det finns därför anledning att räkna med att också den europeiska oljemarknaden kommer att påverkas. En snabb utbyggnad av kärnkraftverk utgör enligt verket en av de få möjligheterna att på sikt begränsa det ständigt stigande beroendet av oljeimport i Sverige, som enligt hittills gjorda undersökningar saknar egna tillgångar av fossila bränslen av betydelse för energiförsörjningen.

Under våren 1972 har den väntade utvecklingen av vattenfallsverkets fasta kraftavsättning under den närmaste tioårsperioden setts över. Aktuell information rörande enskilda abonnenters betingelser och planer har inhämtats. Med hänsyn till konjunkturläget har det ansetts särskilt angeläget att härutöver göra en allmän bedömning av utvecklingen både på kort och på längre sikt. Tillgängligt material rörande den ekonomiska utvecklingen har därvid utnyttjats i möjligaste mån. Prognosen avser som vanligt kraftförsäljningen vid medelårsförhållanden med avseende på vattentillgång och temperatur.

Med antagandet att tidigare konjunkturberoende svängningar i kraftförsäljningen kommer att upprepas och att elförbrukningen således kommer att uppvisa en hög tillväxttakt under de närmaste åren, pekar den företagna prognosöversynen på en belastningsutveckling som t. o. m. år 1975 ligger obetydligt under 1971 års prognos och som för tiden därefter överensstämmer med denna. Inkl. oförutsett och förluster har beräkningarna resulterat i en total belastning år 1976 om 45 800 GWh och 69 200 GWh år 1981. Detta motsvarar en årlig belastningsökning med 8,5 % under perioden 1971—1981.

Utbyggnadsprogram

Under budgetåret 1971/72 togs vattenkraftstationerna Vietas och Boden samt det utökade regleringsmagasinet i Suorva i drift, samtliga i Luleälven. Vidare togs i drift fyra gasturbinaggregat, varav två i Hallstavik och två i Lahall.

Vattenfallsverket redovisar sammanfattningsvis följande program för tidigare beslutade och nu föreslagna produktionsanläggningar.

Utbyggnadsobjekt	Älv/förläggningsort	Planerad idrifttagning budgetår
Tidigare beslutade		
Kraftvärme	Norrköping	1972/73
Bastusel	Skellefteälven	1972/73
Gasturbin	Göteborg	1973/74
Akkats	Lilla Lule älv	1973/74
Nämforsen, aggregat 3	Ångermanälven	1973/74
Kraftvärme	Uppsala	1973/74
Kärnkraft, aggregat 1	Ringhals	1973/74
Vittjärv	Luleälven	1974/75
Oljekondens (ombyggnad)	Marviken	1974/75
Kärnkraft, aggregat 2	Ringhals	1974/75
Rebnis	Skellefteälven	1974/75
Porjus (ombyggnad)	Lulcälven	1974/75
Gasturbiner, aggregat 1 och 2	Forsmark	1975/76
Torpshammar, aggregat 2	Gimån	1975/76
Ritsem	Luleälven	1976/77
Kärnkraft, aggregat 3	Ringhals	1977/78
Oljekondens	—	1978/79
Kärnkraft, aggregat 1	Forsmark	1978/79
Oljekondens	—	1979/80
Nu föreslagna och förutsatta		
Gasturbiner, aggregat 3 och 4	Hallstavik	1974/75
Gasturbiner, aggregat 3 och 4	Lahall	1975/76
Gasturbiner, aggregat 1 och 2	Trollhättan	1975/76
Randi	Lilla Lule älv	1975/76
Juktan	Umeälven	1977/78
Kärnkraft, aggregat 4	Ringhals	1979/80

Vad gäller tidigare beslutade anläggningar har färdigställandet av gasturbinen i Göteborg och ombyggnaden i Marviken försenats med resp. nio och elva månader. Vissa förseningar har också drabbat de två första kärnkraftaggregaten i Ringhals samt vattenkraftstationerna Bastusel och Ritsem. Den i samband med maskinupphandlingen ändrade tidplanen för det första kärnkraftaggregatet i Forsmark och det tredje kärnkraftaggregatet i Ringhals har också lett till att idrifttagningen av de två gasturbinaggregaten om tillsammans 80 MW i Forsmark har senarelagts ett år. I avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande med avseende på lokaliseringen har vidare idrifttagningen av den av verket till budgetåren 1975/76 och 1976/77 planerade utbyggnaden i Marviken av två oljekondensaggregat om vardera 320 MW senarelagts till budgetåren 1978/79 och 1979/80. Vattenfallsverket anmäler i anslutning härtill att verket har förhandlat med Rederi AB Nordstjernan om lokalisering av oljekondensenheter intill bolagets anläggningar i Nynäshamn. Förhandlingarna har hittills inte lett till något resultat. Verket har också börjat undersöka möjligheterna att förlägga oljebaserade och kärnkraftbaserade produktionsanläggningar vid Brofjorden på västkusten. Tidigaste idrifttagningstidpunkt för en anläggning på någon av de nämnda plat-

serna anges vara budgetåret 1978/79. Mot bakgrunden av såväl inhemska som utländska erfarenheter förutser verket att utbyggnadstiden för värmekraftanläggningar i fortsättningen kommer att bli längre än tidigare.

För att behovet av effekt- och torrårsreserv under budgetåret 1974/75 skall kunna tillgodoses bör enligt vattenfallsverket bortfallet av gasturbinaggregaten i Forsmark och de tidigare nämnda förseningarna i programmet kompenseras genom utbyggnad av ytterligare gasturbinaggregat i Hallstavik med en sammanlagd effekt av ca 130 MW. Beslut härom krävs redan under budgetåret 1972/73 för att aggregaten skall kunna färdigställas till 1974/75. Det tidigare till budgetåret 1975/76 planerade oljekondensaggregatet har i det nu redovisade byggnadsprogrammet ersatts med fyra nya gasturbinaggregat om tillsammans ca 260 MW, varav två i anslutning till den befintliga gasturbinanläggningen i Lahall och två i Stallbackaområdet vid Trollhättan. De åtgärder som erfordras för att kompensera bortfallet 1976/77 av det andra oljekondensaggregatet kräver inte anslag under budgetåret 1973/74. Vattenfallsverkets utbyggnadsprogram omfattar vidare två nya vattenkraftstationer, nämligen Randi kraftstation i Lilla Lule älv om 80 MW och Juktans pumpkraftstation i Umeälvens vattenområde om 310 MW samt ett fjärde kärnkraftaggregat om 900 MW i Ringhals. Enligt verket kan det också bli aktuellt att senare under innevarande budgetår inkomma med förslag om samarbete i aktiebolagsform för utbyggnad och drift av ett oljebaserat kraftvärmeverk tillsammans med någon kommun.

Vattenfallsverket har träffat ett s. k. saxningsavtal med Sydsvenska kraft AB (Sydkraft) innebärande att Sydkraft levererar kraft till verket under tre år från idrifttagningen budgetåret 1977/78 av det andra kärnkraftaggregatet i Barsebäck och att verket på motsvarande sätt levererar kraft till Sydkraft från det fjärde kärnkraftaggregatet i Ringhals med början tidigast under budgetåret 1979/80.

Vattenfallsverket redovisar energi- och effektbalanser för perioden 1974/75—1979/80.

Med det föreslagna utbyggnadsprogrammet kan den förutsedda elförbrukningen inom verkets distributionsområden tillgodoses vid exceptionella torrårsförhållanden under hela perioden med undantag för budgetåren 1976/77 och 1977/78.

I och med introduktionen av stora kärnkraftaggregat erfordras enligt verkets beräkningar en effektreserv om 25 % för att uppnå önskad leveranssäkerhet. Behovet av effektreserv minskar sedan efter hand som tillgängligheten hos aggregaten stiger och kan — trots tillkomsten av nya stora aggregat — tillåtas sjunka något under 1970-talets senare hälft. Den av verket redovisade effektbalansen för den aktuella perioden bedöms mot denna bakgrund vara tillfredsställande endast under budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Bristsituationen budgetåret 1976/77 beror på att den planerade utbyggnaden av oljekondens har senarelagts och att utbyggnaden av Ritsems kraftstation har blivit försenad. Den utbyggnad av ytterligare produktionsanläggningar som erfordras för att häva bristen fr. o. m. 1976/77 kräver enligt vattenfallsverket inte anslag under budgetåret 1973/74 för att kunna färdigställas till önskad tidpunkt.

Medelsförbrukning

Den föreskrivna investeringsramen för *budgetåret 1971/72* uppgick till 1 112 milj. kr., sedan Kungl. Maj:t efter framställningar från verket hade medgivit höjningar av ramen med sammanlagt 152 milj. kr. Ramhöjningen motiverades av dels kostnadsökningar för pågående investeringsprogram, dels utökning av utbyggnadsprogrammet med ett tredje kärnkraftaggregat i Ringhals. Genom beslut den 24 september 1971 föreskrev Kungl. Maj:t dessutom att vattenfallsverket skulle ta i anspråk ca 37 milj. kr. av konjunkturreserven för särskilda ändamål. Totalt 1 149 milj. kr. stod därmed till verkets disposition under det aktuella budgetåret. Medelsförbrukningen uppgick till 1 147,1 milj. kr., varav 35,1 milj. kr. ur konjunkturreserven.

De 1,9 milj. kr. som kvarstår från föregående budgetår avses bli förbrukade under innevarande budgetår, vartill kommer 13 milj. kr. som enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1972 skall utnyttjas för ytterligare konjunkturstimulerande åtgärder. Vattenfallsverkets totala medelsbehov för *budgetåret 1972/73* inkl. nämnda konjunkturinvesteringar beräknas uppgå till 1 255,9 milj. kr., vilket trots planerade likvidförskjutningar i storleksordningen 50 milj. kr. överstiger den fastställda investeringsramen för detta budgetår med 135 milj. kr. Det ökade medelsbehovet beror enligt verket på pris- och lönestegringar, som inte har kunnat kompenseras genom teknisk utveckling och rationalisering, nytillkomna investeringsobjekt — bl. a. de tidigare nämnda gasturbinerna i Hallstavik, tidigare inte förutsedda byggnads- och anläggningsarbeten i Marviken, Ringhals, Ritsem och Vittjärv samt ett ökat behov av anläggningar för driftövervakning.

För *budgetåret 1973/74* har vattenfallsverket beräknat ett medelsbehov av 1 320 milj. kr., vilket innebär en ökning med 188 milj. kr. jämfört med det för innevarande budgetår justerade medelsbehovet efter avdrag för medel för inköp av kärnbränsle och för konjunkturbetingade åtgärder. I beloppet ingår de i det föregående nämnda likvidförskjutningarna om ca 50 milj. kr. från budgetåret 1972/73.

Vattenfallsverkets medelsförbrukning och medelsbehov redovisas i följande sammanställning (i milj. kr.).

	Verklig medelsförbrukning	Beräknad medelsförbrukning	
	1971/72	1972/73[1]	1973/74
Vattenkraftstationer	133,2	161,5	186,4
Regleringar	30,9	34,5	52,1
Värmekraftstationer	551,2	552,3	645,0
Kanalanläggningar	5,3	20,2	28,8
Distributionsanläggningar	258,2	331,5	357,8
Övriga ändamål	8,5	25,9	28,9
	987,3	**1 125,9**	**1 299,0**
Kärnbränsle	159,8	130,0	21,0
	1 147,1	**1 255,9**	**1 320,0**

[1] Ny beräkning.

För vattenkraftstationer föreslår vattenfallsverket följande investeringsprogram (i 1 000-tal kr.).

	Totalkostnad beräknad 1972	Faktisk utgift t. o. m. 1972-06-30	Beräknad utgift	
			1972/73	1973/74
I. Företag påbörjade före 1972-07-01				
Akkats kraftstation	95 000	48 700	29 600	15 500
Nämforsens kraftstation, aggregat 3	40 000	16 400	13 200	10 200
Kapitalinsatser för ersättningskraft m. m.			800	700
Kapitaltillskott till:				
Bastusels kraft AB			35 000	—
Rebnis kraft AB			—	5 200
Porjus kraftstation, ombyggnad	131 000	17 200	31 100	45 400
Vittjärvs kraftstation	85 000	14 300	27 100	25 000
Ritsems kraftstation	142 000	17 500	9 600	20 600
Efterarbeten och skaderegleringar för idriftagna kraftstationer			13 100	12 000
			159 500	**134 600**
II. Företag som påbörjas 1972/73				
Torpshammars kraftstation, aggregat 2	19 000	—	2 000	2 800
			2 000	**2 800**
III. Företag avsedda att påbörjas 1973/74				
Randi kraftstation	80 000	—	—	26 000
Juktans pumpkraftstation	195 000	—	—	23 000
			—	**49 000**
			161 500	**186 400**

Redogörelse för *Akkats kraftstation* har lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 89). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 90 milj. kr., beräknas nu bli 95 milj. kr. Stationen planeras bli tagen i drift hösten 1973. Redogörelse för utbyggnad av *Nämforsens kraftstation* med ett tredje aggregat har lämnats i prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 89). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 38 milj. kr., beräknas nu bli 40 milj. kr. Aggregatet planeras bli taget i drift hösten 1973. *Kapitalinsatser för ersättningskraft m. m.* avser lån till Bergeforsens kraft AB för finansiering av återstående regleringskostnader och vissa kompletteringsåtgärder i Bergeforsens kraftstation. Redogörelse för *Bastusels kraft AB,* som verket har bildat tillsammans med Skellefteå kommun för uppförande av Bastusels kraftstation, har lämnats i prop. 1968: 51 (s. 10). Dåliga bergförhållanden framför allt i den 13 km långa avloppstunneln har fördyrat anläggningen väsentligt och försenat stationens idrifttagning. Bortsett från aktiekapitalet har bolagets verksamhet t. o. m. budgetåret 1971/72 helt kunnat finansieras genom lån på den allmänna kapitalmarknaden. Idrifttagningen av stationen, som tidigare har planerats till hösten 1972, beräknas nu kunna ske i början av år 1973. Redogörelse för *Rebnis kraft AB,* som verket har bildat tillsammans med Skellefteå kommun och Boliden AB för uppförande av Rebnis kraftstation, har lämnats i prop. 1971: 145 (s. 49). För finansiering av bolagets verksamhet under budgetåret 1973/74 erfordras kapitaltillskott från delägarna. Byggnadsarbetena påbörjades under budgetåret 1971/72, och stationen planeras bli tagen i drift hösten 1974. Redogörelse för ombyggnad och utbyggnad med ett aggregat av *Porjus kraftstation* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 146). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 107 milj. kr., beräknas nu bli 131 milj. kr. Byggnadsarbetena påbörjades sommaren 1971, och den nya anläggningen planeras bli tagen i drift år 1975. Redogörelse för *Vittjärvs kraftstation* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 146). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 68 milj. kr., beräknas nu bli 85 milj. kr. Kostnadsuppgången beror bl. a. på en tillkommande tätskärm mellan betongkonstruktionernas grundläggningsnivå och den djupare belägna berggrunden. Byggnadsarbetena påbörjades sommaren 1971 och stationen planeras bli tagen i drift hösten 1974. Redogörelse för *Ritsems kraftstation* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 147) och i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 113). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 115 milj. kr., beräknas nu bli 142 milj. kr. Den 41 km långa tillfartsvägen togs i trafik hösten 1972 i samband med att de egentliga byggnadsarbetena för kraftstationen påbörjades. Idrifttagningen av stationen, som tidigare har planerats till sommaren 1976, beräknas nu kunna ske i början av år 1977. *Efterarbeten och skaderegleringar för idrifttagna kraftstationer* avser huvudsakligen kvarvarande skadereglering för anläggningar i Lule älv. Redogörelse för utbyggnad av *Torps-*

hammars kraftstation med ett andra aggregat har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15. s. 114). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 17 milj. kr., beräknas nu bli 19 milj. kr. Byggnadsarbetena avses bli påbörjade hösten 1973. Idrifttagningen av aggregatet, som tidigare har planerats till år 1976, beräknas nu kunna ske hösten 1975.

Randi kraftstation skall utnyttja fallhöjden i Lilla Lule älv mellan kraftstationerna Parki och Akkats. Utbyggnadsförslaget avser även reglering av sjön Randijaure. Utbyggnaden omfattar regleringsdamm med utskov vid Randijaures utlopp, tilloppstunnel, tilloppskanal med spärrdamm, maskinstation, avloppskanal och rensningsarbeten. Bruttofallhöjden blir 24,5 m, maximivattenföringen 380 m³/s, maximieffekten 80 MW och energiproduktionen 230 GWh/år. Genom reglering av Randijaure mellan +282 och +284 erhålls en magasinsvolym av 97 milj. m³. Regleringsdammen inkl. utskov blir ca 250 m lång och får en högsta höjd av 8 m. Tilloppet utgår från Lulleluokta med en ca 800 m lång kanal åtföljd av en 450 m lång tunnel till Unna Seunnak, från vars utlopp en 1 000 m lång kanal leder fram till drivvattenintaget. I anslutning till denna kanal erfordras en 650 m lång spärrdam med en högsta höjd av 6 m. Maskinstationen, som förläggs i bergsschakt med överbyggnad av stålkonstruktion, förses med ett aggregat. Avloppet utgörs av en 50 m lång tunnel, en ca 1 800 m lång avloppskanal till Klubbuddsjön och två rensningskanaler — 750 m och 400 m långa — mellan denna sjö och Vaikijaure. Den totala anläggningskostnaden beräknas bli 95 milj. kr., varav 80 milj. kr. för kraftstationen. Byggnadsarbetena avses bli påbörjade sommaren 1973 och stationen planeras bli tagen i drift våren 1976.

I vattenfallsverkets utredning 1970-talets vattenkraftutbyggnader i Norrland redovisades ett projekt — *Juktans kraftstation* —, som avsågs utnyttja vattenkraften i Juktån. Vattnet skulle ledas över från Storjuktan till Storuman, varvid kraften skulle utvinnas dels i en kraftstation i anslutning till överledningstunneln, dels i de befintliga kraftstationerna Umluspen, Stensele och Grundfors i Umeälven. Sedan utredningen hade remissbehandlats uppdrog Kungl. Maj:t åt verket att fortsätta förberedelserna för utbyggnad av bl. a. Juktan.

Det fortsatta projekteringsarbetet har visat, att en konventionell utbyggnad skulle ge en mycket låg förräntning av det investerade kapitalet. I avsikt att förbättra projektets lönsamhet redovisar verket nu ett modifierat utbyggnadsförslag, vari överledningen har kombinerats med en pumpkraftstation. Anläggningen avses bli utformad så att vattnet i Storjuktan under natt och helg pumpas upp till ett högt beläget magasin, Blaiksjön. Under dagtid tappas vattnet genom en turbin och avleds därefter till Storuman. De erforderliga vattenvägarna blir mycket långa. Tilloppstunnelns längd blir 5 km och avloppstunnelns 14,5 km. I Blaiksjön, som ligger ca 220 m över Storjuktans nivå, anordnas pumpmaga-

sinet med hjälp av tre spärrdammar, av vilka den största blir ca 15 m hög och de båda andra ca 10 m höga. Maskinstationen förläggs djupt nere i berget och förses med ett reversibelt aggregat. Pumphöjden med tillägg för fallförlusterna blir ca 225 m i medeltal och nettofallhöjden ca 260 m i medeltal. Vattenföringen vid pumpning blir ca 90 m³/s, utbyggnadsvattenföringen vid generering 130 m³/s, generatoreffekten 310 MW och energitillskottet i de tre Umeälvsstationerna ca 150 GWh/år. Anläggningskostnaden beräknas bli 195 milj. kr. Projektet ger sysselsättning åt ca 360 man under 5 år. Byggnadsarbetena avses bli påbörjade sommaren 1973, och stationen planeras bli tagen i drift vid årsskiftet 1977/78.

Anläggningen ger, trots det ändrade utförandet, inte den förräntning som normalt krävs för verkets investeringar. Enligt genomförda kalkyler blir förräntningen 6,7 % mot erforderliga 8 %. Med hänvisning härtill hemställer vattenfallsverket om ett avskrivningsanslag av 33 milj. kr. som bidrag till finansieringen av Juktans pumpkraftstation.

För regleringsföretag redovisar vattenfallsverket följande kostnader (i 1 000-tal kr.).

	Totalkostnad beräknad 1972	Faktisk utgift t. o. m. 1972-06-30	Beräknad utgift 1972/73	Beräknad utgift 1973/74
Dalälvens flodområde	5 200	5 100	—	100
Indalsälvens flodområde	75 000	69 400	1 400	1 000
Ångermanälvens flodområde	170 700	151 600	2 800	4 600
Umeälvens flodområde	128 600	119 800	2 800	2 500
Skellefteälvens flodområde	24 300	22 600	—1 800	2 000
Luleälvens flodområde:				
Lulejaures utökade reglering	25 000	4 100	6 300	5 900
Sitasjaures reglering	70 000	500	15 000	26 000
Randijaures reglering	15 000	—	—	4 000
Övrigt			8 000	6 000
			34 500	**52 100**

Inom *Dalälvens, Indalsälvens, Ångermanälvens* och *Umeälvens flodområden* erfordras medel, huvudsakligen skadeersättningar, för anläggningar som har tagits i drift. Inom *Skellefteälvens flodområde* erfordras medel för Rebnisjaures reglering och för skadeersättningar för idrifttagna anläggningar. Redogörelse för *Lulejaures utökade reglering* har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 146) i samband med utbyggnaden av Porjus kraftstation. Redogörelse för *Sitasjaures reglering* har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 113) i samband med utbyggnaden av Ritsems kraftstation. Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 60 milj. kr., beräknas nu bli 70 milj. kr. Redogörelse för *Randijaures reglering* har lämnats tidigare (s. 125) i samband med utbyggnaden av Randi

kraftstation. I medelsbehovet för regleringsföretag i Luleälven ingår också andel av kostnaderna för en damm vid Vittjärv.

För värmekraftstationer föreslår vattenfallsverket följande investeringsprogram (i 1 000-tal kr.).

	Totalkostnad beräknad 1972	Faktisk utgift t.o.m. 1972-06-30	Beräknad utgift 1972/73	Beräknad utgift 1973/74
I. *Företag påbörjade före 1972-07-01*				
Ringhals kraftstation:				
Aggregat 1 och 2	1 530 000	1 007 500	318 000	160 000
Aggregat 3	1 085 000	26 000	140 000	205 000
Marvikens kraftstation, ombyggnad	85 000	18 900	38 000	23 000
Gasturbinanläggningar:				
Hallstavik, aggregat 1 och 2	41 700	41 300	400	—
Norrköping, aggregat 1 och 2	45 600	35 300	10 300	—
Lahall, aggregat 1 och 2	48 600	46 400	2 000	—
Göteborg	26 000	18 700	6 000	1 300
Kapitaltillskott till:				
Bråvallakraft AB			—3 000	—500
Fyriskraft AB			4 200	20 200
Stockholms kraftgrupp AB			—	5 000
AB Kärnkraftutbildning			2 000	4 000
Forsmarks kraftgrupp AB			25 000	86 000
Svensk kärnbränsleförsörjning AB			100	—
			543 000	**504 000**
II. *Företag som påbörjas 1972/73*				
Gasturbinanläggningar:				
Hallstavik, aggregat 3 och 4	66 000	—	8 000	48 000
Forsmark, aggregat 1 och 2	45 000	—	1 300	4 000
			9 300	**52 000**
III. *Företag avsedda att påbörjas 1973/74*				
Ringhals kraftstation, aggregat 4	920 000	—	—	37 000
Gasturbinanläggningar:				
Lahall, aggregat 3 och 4	72 000	—	—	6 000
Trollhättan, aggregat 1 och 2	72 000	—	—	6 000
Marvikens kraftstation, aggregat 2 och 3 eller alternativt projekt	550 000 à 600 000	—	—	40 000
				89 000
			552 300	**645 000**

Redogörelse för utbyggnad av de *två första aggregaten i Ringhals kraftstation* har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131), prop. 1968: 155 (s. 26) och prop. 1969: 1 (bil. 15 s. 91). Anläggningskostnaden för de båda aggregaten, som tidigare har angetts till 1 410 milj. kr., beräknas nu bli 1 530 milj. kr. Av den totala kostnadsökningen med 120 milj. kr. hänför sig ca 40 milj. kr. till pris- och lönestegringar, medan återstoden har orsakats av oförutsedda byggnads- och anläggningsarbeten samt säkerhetsbetingade ändringar i utförandet. Förseningar i byggnadsarbeten och leveranser har medfört att tidsavståndet mellan aggregaten minskat ytterligare, vilket också har bidragit till kostnadsutvecklingen. Båda aggregaten planeras bli tagna i drift år 1974. Redogörelse för utbyggnad av Ringhals krafstation med ett *tredje aggregat* har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 117 och 124). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 975 milj. kr., beräknas nu bli 1 085 milj. kr. Denna kostnadsökning är bl. a. en följd av den höjning av prisnivån som har kunnat konstateras i samband med upphandlingen av reaktor- och turbinanläggningen. Byggnadsarbetena påbörjades våren 1972 och aggregatet planeras bli taget i drift under budgetåret 1977/78. Redogörelse för ombyggnad av *Marvikens kraftstation* till oljeeldad kondenskraftstation har lämnats i prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 150). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 62 milj. kr., beräknas nu bli 85 milj. kr. Av den totala kostnadsökningen med 23 milj. kr. hänför sig ca 5 milj. kr. till pris- och lönestegringar, medan återstoden har orsakats av försening vid tillståndsgivningen, tillkommande miljöskyddskrav — bl. a. har tillkommit en ny stoftavskiljare — och alternativa lösningar för erforderliga sötvatten-, hamn- och oljelagringsanläggningar till följd av oklarheter beträffande fortsatta utbyggnader i Marviken. Byggnadsarbetena har påbörjats. Idrifttagningen av stationen, som tidigare har planerats till år 1973, beräknas nu kunna ske år 1974. Redogörelse för de sju *gasturbinaggregaten i Hallstavik, Norrköping, Lahall och Göteborg* har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131), prop. 1970: 1 (bil. 15 s. 128) och prop. 1970: 165 (s. 74). Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till sammanlagt 159,3 milj. kr., beräknas nu bli 161,9 milj. kr. Aggregaten i Hallstavik och Lahall har tagits i drift, medan idrifttagningen av aggregaten i Norrköping och Göteborg beräknas kunna ske resp. hösten 1972 och år 1973. Redogörelse för *Bråvallakraft AB,* som verket har bildat tillsammans med Norrköpings kommun för uppförande av ett kraftvärmeverk, har lämnats i prop. 1968: 1 (bil. 9 s. 131). I samband med den slutliga finansieringen av anläggningen kan tidigare lämnade delägarlån till viss del återbetalas. Kraftvärmeverket planeras bli taget i drift hösten 1972. Redogörelse för *Fyriskraft AB,* som verket har bildat tillsammans med Uppsala kommun för uppförande av ett kraftvärmeverk, har lämnats i prop. 1970: 105 (s. 35). Kraftvärmeverket planeras bli taget i drift i

början av år 1974. Redogörelse för *Stockholms kraftgrupp AB* — tidigare Stockholmskraft AB —, som verket har bildat tillsammans med Stockholms kommun för uppförande, förvärv och drift av energianläggningar i Storstockholmsområdet, har lämnats i prop. 1971: 101. Bolaget bedriver tills vidare projekteringsverksamhet. Medelsbehovet avser främst markförvärv. Redogörelse för *AB Kärnkraftutbildning,* som verket har bildat tillsammans med Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB och Sydsvenska kraft AB för utbildning och träning av driftpersonal vid kärnkraftstationer, har lämnats i prop. 1972: 85 (s. 55). Upphandling av en simulatoranläggning pågår. Finansieringen av anläggningen kräver lån från delägarna. Redogörelse för *Forsmarks kraftgrupp AB* har lämnats i prop. 1971: 145 (s. 51 och 55). Förhandlingarna med andra kraftföretag om ett samgående för utbyggnad av Forsmarks kraftstation med två aggregat om vardera 900 MW har slutförts och ett avtal har undertecknats Kungl. Maj:t för godkännande under hösten 1972. Part i samarbetet blir Mellansvensk kraftgrupp AB, dvs. Gullspångs kraft AB, Krångede AB, Stora kopparbergs bergslags AB, AB Svarthålsforsen och Värmlandskraft AB. Eftersom vattenfallsverkets andel i bolaget numera förutses bli 74,5 % mot tidigare antagna 66,5 %, kommer bolagets behov av kapitaltillskott från verket att öka. Vid beräkningen härav har förutsatts att viss del av bolagets medelsbehov skall kunna täckas genom lån på den allmänna kapitalmarknaden. Byggnadsarbetena vid kraftstationen påbörjades hösten 1971 och det första aggregatet planeras bli taget i drift budgetåret 1978/79. Redogörelse för *Svensk kärnbränsleförsörjning AB,* som verket avser att bilda tillsammans med Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB och Sydsvenska kraft AB för att främja landets försörjning med kärnbränsle, har lämnats i prop. 1972: 57.

För de två *gasturbinaggregat i Hallstavik* om vardera 65 MW som enligt vattenfallsverket bör ersätta de senarelagda gasturbinaggregaten i Forsmark har utrymme reserverats i anslutning till befintlig anläggning. Anläggningskostnaden beräknas bli 66 milj. kr. och aggregaten planeras bli tagna i drift under budgetåret 1974/75. Redogörelse för *gasturbinaggregaten i Forsmark* har lämnats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 116). Aggregaten kommer att ägas av vattenfallsverket. Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till 40 milj. kr., beräknas nu bli 45 milj. kr. Idrifttagningen av aggregaten, som i föregående års utbyggnadsprogram hade planerats till budgetåret 1974/75, har numera flyttats fram till budgetåret 1975/76.

Elkonsumtionens utveckling på längre sikt kräver enligt vatttenfallsverket ett betydande krafttillskott till budgetåret 1979/80. Avvägningen mellan olika kraftslag har visat, att detta bör bestå av kärnkraft. Verket föreslår därför utbyggnad av ett *fjärde kärnkraftaggregat i Ringshals.* Detta aggregat kommer i likhet med det tredje aggregatet att utrustas

med en tryckvattenreaktor och får en effekt av 900 MW. Anläggningskostnaden beräknas bli 920 milj. kr., och aggregatet planeras bli taget i drift under budgetåret 1979/80. Som ersättning för det till budgetåret 1975/76 planerade oljekraftaggregatet i Marviken föreslår vattenfallsverket vidare utbyggnad av sammanlagt *fyra gasturbinaggregat* om tillsammans 260 MW *i Lahall och Trollhättan.* Den totala anläggningskostnaden beräknas bli ca 144 milj. kr., och aggregaten planeras bli tagna i drift hösten 1975.

I prop. 1971: 1 (bil. 15 s. 150) och prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 116 och 124) har redogörelse lämnats för den utbyggnad av oljeeldad kondenskraft som enligt vattenfallsverket bör ske i *Marviken* med *två aggregat* om vardera 320 MW. Kungl. Maj:ts beslut i fråga om aggregatens placering väntas föreligga under budgetåret 1972/73. Anläggningskostnaden, som tidigare har angetts till sammanlagt 480 milj. kr., beräknas nu bli 550 milj. kr. Med annan förläggningsort än Marviken uppskattas kostnaden till ca 600 milj. kr. Med hänsyn till att tidpunkten för Kungl. Maj:ts ställningstagande beträffande aggregatens lokalisering är oviss och att uppförandetiderna för detta slag av anläggningar har blivit längre, beräknas idrifttagningen, som i föregående års utbyggnadsprogram planerats till budgetåren 1975/76 och 1976/77, kunna ske tidigast under åren 1978 och 1979.

Som projektreserv att vid behov kunna tas i anspråk under löpande budgetår föreslår vattenfallsverket vidare två gasturbinaggregat om tillsammans ca 150 MW. Gjorda undersökningar har visat att Gislaved kan vara en lämplig förläggningsplats för dessa. Härutöver finns möjlighet att komplettera befintliga gasturbinanläggningar med ytterligare aggregat. Den slutliga placeringen av aggregaten bör enligt verket avgöras när det blir aktuellt att ta projektreserven i anspråk med beaktande av då föreliggande förutsättningar. En ny gasturbinanläggning bestående av två aggregat beräknas kosta 80 milj. kr.

Medelsförbrukningen för k a n a l a n l ä g g n i n g a r avser kostnader för fördjupning av Trollhätte kanal. Redogörelse härför har lämnats i prop. 1971: 126. Kostnaderna, som tidigare har angetts till 50 milj. kr. i 1970 års kostnadsnivå, beräknas nu bli 67 milj. kr., varav ca 30 milj. kr. hänför sig till farledssträckan vid Stallbacka. Denna del av kanalen måste flyttas med anledning av att en ny motorvägsbro planeras uppströms Stallbackaön. Utredning om kanalens sträckning pågår i samråd med vägverket. Kanalarbetena påbörjades i januari 1972 och beräknas i huvudsak bli slutförda år 1974.

Vattenfallsverket har lämnat en särskild redogörelse för investeringar i d i s t r i b u t i o n s a n l ä g g n i n g a r och därmed sammanhängande arbeten. Medelsbehovet har beräknats till sammanlagt 357,8 milj. kr. Av detta belopp hänför sig 182 milj. kr. till stamlinjeanläggningar och 155,6 milj. kr. till regionala nät. Resterande 20,2 milj. kr. avser kost-

nader för driftövervakningsanläggningar. Dessa anläggningar är nödvändiga för att verket i fortsättningen skall kunna sköta den centrala övervakningen och styrningen av stamlinjenät, samkörning och produktion med bibehållen leveranssäkerhet och bästa ekonomi. Det totalintegrerade datasystem som verket avser att införa för detta ändamål planeras bli taget i drift successivt med början vid årsskiftet 1974/75. Kostnaderna för utrustningen beräknas bli 71 milj. kr.

Verket anmäler att utbyggnad av 750 kV-anläggningar blir aktuell mot slutet av 1970-talet.

Följande distributionsanläggningar m. m. avser verket att påbörja nästa budgetår (i 1 000-tal kr.).

	Totalkostnad beräknad 1972	Beräknad utgift 1973/74
400 kV ledning Porjus—Harsprånget jämte anslutning	4 800	100
Spänningshöjning till 275 kV på samkörningsförbindelsen Järpströmmen—Norge	5 600	1 800
Linbyte på sträckan Vännäs—Mellansel	5 600	400
400 kV ställverksutbyggnader i Ångermanälvsområdet	4 500	200
220 kV ledning till Sundsvall	6 100	100
Utbyte av 200/70 kV transformator i Krylbo inkl. ombyggnad av kontrollanläggning	3 000	500
70/20 kV transformatorstation i Kungsängen	3 000	100
70 kV ledning Åkersberga—Klementsboda	3 300	200
Utökning av transformatoreffekten 400/220 kV i Täby	9 100	100
70/20 kV transformatorstation på Ekerö	2 600	1 100
220/70 kV transformatorstation i Nynäshamn jämte 220 kV matningsledning	20 300	400
130/20 kV transformatorstation i Dalby	2 200	400
130/20 kV station i Katrineholm	2 100	400
Ställverksutbyggnader i Södermanland, Jönköping och Barsebäck jämte reaktor för anslutning av 400 kV ledningen Södermanland-Jönköping-Barsebäck	17 000	3 500
400/130 kV transformator i Göteborgsområdet jämte anslutningsledning	23 600	100
Förstärkning och sektionering av 400 kV ställverk vid Helsingborg	2 600	1 100
Utökad serickompensering av 400 kV ledningar	22 700	100
Vissa anskaffningar för försvarsberedskap	3 000	1 500
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen		12 200
Bygde- och ortsanläggningar		14 500
Diverse distributionsanläggningar		800
		39 600

Av den totala medelsförbrukningen för distributionsanläggningar under budgetåret 1973/74 utgör 318,2 milj. kr. kostnader för tidigare påbörjade objekt.

Vattenfallsverket hemställer om medel för omedelbar avskrivning av nyssnämnda anskaffningar för försvarsberedskap. Anskaffningarna avser bl. a. utrustning för telekommunikation.

Medelsbehovet för övriga ändamål har verket beräknat till sammanlagt 28,9 milj. kr., varav 10,6 milj. kr. för diverse komplette-

ringar av produktionsanläggningar — bl. a. ombyggnad av ett ställverk —, 8,3 milj. kr. för inköp av vattenfall och fastigheter — bl. a. markanskaffningar för transformatorstationer och produktionsanläggningar — samt 10 milj. kr. för förvärv och finansiering av företag för elektrisk distributionsverksamhet. Verkets nuvarande befogenheter beträffande användningen av anslagsmedel för här avsedda ändamål föreslås kvarstå oförändrade under budgetåret 1973/74. Verket har lämnat redogörelse för gjorda anskaffningar, förvärv m. m. under budgetåret 1971/72.

För inköp av kärnbränsle till initialladdningar erfordras 21 milj. kr. under budgetåret 1973/74.

Utbyggnaden av kärnkraftverk har enligt verket nu en sådan omfattning att försörjningen med kärnbränsle har blivit en stor och principiellt viktig fråga. Vattenfallsverket erinrar i sammanhanget om att verket tillsammans med de två övriga kraftföretag i landet som driver eller uppför kärnkraftanläggningar träffat avtal om att bilda ett särskilt bolag — Svensk kärnbränsleförsörjning AB — med uppgift att främja en samordnad upphandling av kärnbränsle och i viss utsträckning företräda intressenterna vid upphandlingar (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200).

För vattenfallsverket är anskaffningen av råvaran uran f. n. det mest angelägna ledet i bränslecykeln. Verket har under senare tid fört förhandlingar med flera uranleverantörer för att anskaffa natururan på gynnsamma ekonomiska villkor till de första bränslehärdarna för senast beställda kärnkraftreaktorer och till ersättningsbränsle fram till år 1985 för alla av verket beställda reaktorer. Upphandlingen avses omfatta dels det totala uranbehovet t. o. m. år 1978, dels en fast årskvantitet därefter motsvarande det uppskattade minimibehovet av ersättningsbränsle. Upphandlingen bedöms inte påverka förutsättningarna för en utbyggnad i Ranstad. Förhandlingarna med tänkbara leverantörer har skett i samråd med övriga kärnkraftföretag, vilka överväger att anskaffa en mindre del av sina uranbehov under den aktuella perioden i anslutning till verkets upphandling. Intressenterna i kärnbränslebolaget skall rådgöra i vilken utsträckning upphandlingen skall genomföras av kraftföretagen själva eller av bolaget.

Kostnaderna för verkets upphandling uppskattas till 550 milj. kr. Av sammanlagt 170 milj. kr. för initialladdningar, vilka finansieras med medel från verkets investeringsanslag, avser 31 milj. kr. bränsle till det fjärde aggregatet i Ringhals. Upphandlingen kommer till denna del att ske med förbehåll för statsmakternas godkännande av utbyggnaden. Kostnaderna för anskaffning av ersättningsbränsle — 380 milj. kr. — bestrids med driftmedel.

Verket förutsätter att upphandling av kärnbränsle till aggregat som redan har beslutats av statsmakterna kan ske utan särskilt tillstånd.

Den allt större omfattningen av vattenfallsverkets verksamhet leder till att kapital i ökad utsträckning binds i omsättningstillgångar. Idrifttagningen av nya värmekraftstationer medför exempelvis ett ökat behov av oljelager för både drift- och beredskapslagring. Vidare konstateras ett ökat kapitalbehov för anskaffning av arbetsmaskiner och verkstadsutrustning. Verkets omsättningstillgångar finansieras bl. a. genom en rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Nuvarande kredit om högst 200 milj. kr. bedöms vara otillräcklig under 1973/74 och efterföljande budgetår. Verket hemställer därför, att dess rörliga kredit fastställs till 250 milj. kr. för budgetåret 1973/74.

Centrala driftledningens (CDL) omorganisation

I sin anslagsframställning informerar vattenfallsverket också om den omorganisation som har genomförts inom CDL.

CDL upprättades år 1934 för att vid krig eller krigsfara handha den centrala drifttekniska ledningen av kraftproduktionen och kraftdistributionen samt det tekniska samarbetet mellan olika kraftföretag i Sverige. År 1944 träffades en överenskommelse mellan de berörda kraftföretagen med innebörd att CDL inte bara skulle fungera som beredskapsorganisation utan även skulle ha till uppgift att under fredsförhållanden verka för en rationellt ordnad kraftproduktion och kraftdistribution i landet.

Den pågående utvecklingen mot allt större produktionsanläggningar och de skärpta kraven på samarbete och långtidsplanering har medfört att CDL:s fredsmässiga arbetsuppgifter på branschområdet har ökat märkbart i omfattning under senare år. Bl. a. har särskilda utskott inrättats för planering, lokalisering och miljövård. Denna förändring i verksamhetsinriktningen har föranlett CDL att se över sin organisation. Översynen har resulterat i en uppdelning av CDL:s arbetsuppgifter på två organ, nämligen CDL-företagens samarbetsorgan för branschfrågor och CDL-företagens beredskapsorganisation för beredskapsfrågor. Eftersom vattenfallsverket är försvarsplaneringsmyndighet har beredskapsorganisationens kansli förlagts till verket, medan branschorganet har ett fristående kansli.

I det nya branschorganet deltar alla företag, som samarbetar inom stamlinjenämnden och samkörningsnämnden, inkl. samtliga intressenter i pågående och beslutade kärnkraftutbyggnader. Branschorganet leds av en styrelse med sju ledamöter, varav tre utses av vattenfallsverket och fyra av övriga företag. Omröstningsbestämmelserna är utformade på ett sådant sätt att varken verket eller den enskilda medlemsgruppen ensidigt kan avgöra viktiga frågor.

Remissyttranden

Beträffande förutsättningarna för den framtida kraftförsörjningen anför *energiprognosutredningen,* att den belastningsprognos som lagts till

grund för planering av produktionsutbyggnader överensstämmer med den utveckling på energiområdet som enligt hittills gjorda prognoser ansetts som sannolik. De nya bedömningsgrunder som framkommit under senare tid, t. ex. farhågorna för oljebrist, kan enligt utredningen snarare leda till en framtida uppräkning av elprognosen än en sänkning.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller betydelsen av att vattenfallsverkets planering fortlöpande bedrivs på ett sådant sätt att investeringarna snabbt kan anpassas efter konjunktur och arbetsmarknadsläge. Enligt styrelsens mening lämnar vattenfallsverkets investeringsredovisning i sin nuvarande form inte tillfredsställande underlag för bedömning av vilka anspråk på arbetskraft som olika projekt kan medföra.

Vad gäller frågan om avskrivningsanslag till Juktans kraftstation konstaterar *riksrevisionsverket,* att stationen ingår i den serie av vattenkraftutbygggnader som Kungl. Maj:t av sysselsättningspolitiska skäl anmodat vattenfallsverket att utreda. Riksrevisionsverket har inte funnit anledning att i det här aktuella fallet frångå sin tidigare i motsvarande sammanhang anförda ståndpunkt, att ersättning skall kunna utgå för merkostnader som åsamkas vattenfallsverket, när verket åläggs att utföra anläggningar, vilka inte ger den förräntning som krävs för verkets investeringar. En principiell granskning av använda kalkylmetoder har inte givit riksrevisionsverket skäl att ifrågasätta vattenfallsverkets beräkningar av bidragens storlek.

Riksrevisionsverket motsätter sig inte att vattenfallsverkets rörliga kredit för budgetåret 1973/74 fastställs till 250 milj. kr., men anför samtidigt att vattenfallsverket bör anmodas att i samband med nästa anslagsframställning inkomma med en ny beräkning av behovet av rörelsemedel och förslag till finansiering av detta. Därvid bör enligt riksrevisionsverket särskilt beaktas möjligheterna att utnyttja medel från investeringsanslaget för mera stadigvarande behov.

Fullmäktige i *riksgäldskontoret* och fullmäktige i *riksbanken* har heller inte något att erinra mot en höjning av vattenfallsverkets rörliga kredit. Riksgäldsfullmäktige utgår därvid från att verket mot bakgrund av de betydande kostnader som är förenade med bindning av kapital i omsättningstillgångar undersöker alla möjligheter att begränsa behovet av rörelsemedel.

Departementschefen

Förbrukningen av elektrisk kraft i hela landet uppgick under budgetåret 1971/72 till ca 68 800 GWh[1]. Ökningen i förhållande till föregående budgetår utgjorde 5 %.

Statens vattenfallsverk, som svarade för 44,6 % av elleveranserna under budgetåret 1971/72, har analyserat den väntade utvecklingen av verkets fasta kraftavsättning under en tioårsperiod fram till år 1981. Över-

[1] GWh (gigawattimme) = 1 milj. kilowattimmar

synen pekar enligt verket på en belastningsutveckling som t. o. m. år 1975 ligger obetydligt under förra årets prognos och som för tiden därefter överensstämmer med denna. Till grund för bedömningen ligger bl. a. antagandet att elförbrukningen kommer att följa samma mönster som vid tidigare konjunkturförlopp och uppvisa en hög tillväxttakt under de närmaste åren i samband med den väntade konjunkturuppgången.

Kraftbehovet inom vattenfallsverkets distributionsområden beräknas år 1976 uppgå till 45 800 GWh och år 1981 till 69 200 GWh. Detta motsvarar en årlig belastningsökning med 8,5 % under perioden 1971—1981. Prognosen avser som vanligt kraftavsättningen vid medelårsförhållanden i fråga om vattentillgång och temperatur och utgår från att vattenfallsverket liksom under tidigare år kommer att svara för ca 45 % av landets kraftproduktion.

Från vattenfallsverket har jag inhämtat uppgifter om hur Sveriges kraftförsörjning — med beaktande av kravet på leveranssäkerhet — väntas gestalta sig budgetåret 1974/75—1979/80 med hänsyn till den belastningsutveckling som förutses och de utbyggnader som verket, kommuner och enskilda planerar att genomföra under perioden.

Uppgifterna, som således avser total belastning, produktion och installerad maskineffekt i landet samt kraftutbytet med de nordiska grannländerna, redovisas i följande sammanställningar. Eftersom utbyggnadstakten kan påverkas såväl av företagens egna åtgärder som av ytttre omständigheter, är det emellertid inte helt säkert att produktions- och effekttillskotten kommer vid här förutsatta tidpunkter.

Torrårsbalans för hela landet budgetåren 1974/75—1979/80 (i 1 000 GWh)

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80
Prima belastning	96,1	103,9	111,9	120,5	129,6	139,6
Fast export	1,6	3,0	2,2	1,5	1,5	0,5
Total belastning	**97,7**	**106,9**	**114,1**	**122,0**	**131,1**	**140,1**
Torrårsproduktion:						
Vattenkraft	45,5	46,2	46,8	48,0	48,5	48,5
Värmekraft, inkl. import	52,2	60,7	67,3	74,0	82,6	91,6
Total produktion	**97,7**	**106,9**	**114,1**	**122,0**	**131,1**	**140,1**

Effektbalans för hela landet budgetåren 1974/75—1979/80 (i MW[1])

	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80
Prima belastningens maximala timeffekt	17 400	18 900	20 400	22 100	24 000	25 900
Fast export	400	500	350	250	250	150
Total belastning	**17 800**	**19 400**	**20 750**	**22 350**	**24 250**	**26 050**
Installerad effekt:						
Vattenkraft	12 530	12 840	13 080	13 580	14 050	14 080
Värmekraft, inkl. import	9 650	10 730	11 530	13 470	15 300	17 030
Total maskineffekt	**22 180**	**23 570**	**24 610**	**27 050**	**29 350**	**31 110**
Reserv	4 380	4 170	3 860	4 700	5 100	5 060
D:o i % av prima belastning	25	22	19	21	21	20

[1] MW (megawatt) = 1 000 kilowatt.

Vattenfallsverket har också redovisat energi- och effektbalanser för det statliga kraftsystemet. Med det utbyggnadsprogram som verket har föreslagit kan den väntade efterfrågan på elkraft inom verkets distributionsområden under den aktuella perioden täckas även vid exceptionella torrårsförhållanden utom under budgetåren 1976/77 och 1977/78, då viss brist kan uppstå.

Med den planerade idrifttagningen år 1974 av de två första aggregaten i Ringhals kraftstation introduceras kärnkraften i stor skala i verkets kraftsystem. Kärnkraftaggregaten har erfarenhetsmässigt låg tillgänglighet under de första driftåren, vilket måste beaktas vid dimensioneringen av produktionsapparaten. Under kärnkraftens introduktionsskede bör enligt verkets beräkningar den installerade maskineffekten överstiga den högsta sannolika timbelastningen under året med ca 25 % för att leveranssäkerheten skall kunna hållas på oförändrad nivå. Behovet av reserveffekt förutses minska något mot slutet av 1970-talet efter hand som tillgängligheten hos kärnkraftaggregaten ökar. Vattenfallsverkets effektbalans bedöms mot denna bakgrund vara tillfredsställande endast t. o. m. budgetåret 1975/76. Bristsituationen under budgetåret 1976/77 beror bl. a. på att utbyggnaden av två oljebaserade kondenskraftaggregat om tillsammans 640 MW, som ingår i det av riksdagen godkända investeringsprogrammet, har senarelagts i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande i fråga om förläggningsplatsen.

Utöver tidigare beslutade produktionsanläggningar har vattenfallsverket föreslagit utbyggnad av två vattenkraftstationer — Randi i Lilla Lule älv och Juktan mellan sjöarna Storjuktan och Storuman i Umeälvens flodsystem — ett fjärde kärnkraftaggregat i Ringhals samt fyra gasturbinaggregat, varav två i Lahall och två i Trollhättan. Som jag skall återkomma till omfattar verkets utbyggnadsprogram numera även två nya gasturbinaggregat i Hallstavik. De åtgärder och ytterligare utbygg-

nader som härutöver behövs för att täcka effektbristen under senare delen av 1970-talet kräver enligt verket inte medel från anslaget budgetåret 1973/74.

Juktans kraftstation tillhör de vattenkraftobjekt i övre Norrland som vattenfallsverket på Kungl. Maj:ts uppdrag har inventerat och förberett som ersättning för en utbyggnad av Vindelälven. Projekteringsarbetet har visat att en kraftstation i konventionellt utförande skulle ge mycket låg kapitalförräntning. Verket föreslår att anläggningen i stället utformas så, att vatten från Storjuktan leds till en pumpkraftstation, där det med utnyttjande av billig natt- och helgkraft pumpas upp till ett högt beläget magasin — Blaiksjön. Under dagtid tappas vattnet genom en turbin och avleds därefter till Storuman. Kraftstationen väntas emellertid inte heller i detta utförande kunna ge full förräntning av det investerade kapitalet. Vattenfallsverket har därför begärt att 33 milj. kr. av de totalt 195 milj. kr. som projektet beräknas kosta skall ställas till förfogande utan krav på förräntning. Anläggningsarbetena ger sysselsättning åt ca 360 man under fem år.

I prop. 1971: 145 (s. 51—53) lämnades redogörelse för ett mellan vattenfallsverket, Mellansvensk kraftgrupp AB (MKG) och Bålforsens kraft AB den 28 september 1971 villkorligt träffat konsortiavtal om samarbete i aktiebolagsform för uppförande och drift av en kärnkraftstation vid Forsmark. Vattenfallsverket skulle äga 66,5 %, MKG 26,5 % och Bålforsens kraft AB 7 % av aktierna i bolaget och motsvarande andel i stationens nettoeffekt. Konsortialavtalet avhandlade kraftstationens första utbyggnadsetapp, som avsågs omfatta två aggregat om vardera ca 900 MW. Parterna skulle verka för att det första aggregatet togs i drift år 1977 och det andra två år senare. Stationen skulle vidare planeras för en framtida utvidgning med ytterligare sex aggregat, varvid varje nytt aggregat skulle anses utgöra en utbyggnadsetapp. Parterna i avtalet skulle vara berättigade men inte skyldiga att delta i nästa utbyggnadsetapp med samma andelar som i den första utbyggnadsetappen eller med de lägre andelar — dock lägst 5 % — som de själva valde. I det senare fallet skulle ett nytt aktiebolag bildas, varvid nya intressenter kunde tas med i samarbetet.

I anslutning till konsortialavtalet hade också träffats ett kompletteringsavtal enligt vilket part, som vid upphandling före bolagets bildande av reaktor och turbin inte anslöt sig till valet av leverantör, var berättigad att frånträda samarbetet. Hans andel skulle då tilläggas vattenfallsverket.

Kungl. Maj:t fann vid sin prövning av konsortialavtalet det lämpligt att avvakta elutredningens (I 1971: 1) överväganden innan ställning togs till avtalet vad gällde uppförande och drift av mer än de två första aggregaten. I prop. 1971: 145 föreslogs därför att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalet, såvitt gällde två aggregat,

med de ändringar i avtalet som kunde visa sig erforderliga. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget (NU 1971: 55, rskr 1971: 358).

Kärnkraftstationens första aggregat upphandlades i november 1971 med Asea-Atom som huvudleverantör av reaktordelen. Idrifttagningen av aggregatet flyttades samtidigt fram till år 1978, dvs. ett år senare än som hade förutsatts i konsortialavtalet.

I beaktande av de nya omständigheter som har framkommit sedan konsortialavtalet träffades har Bålforsens kraft AB avböjt deltagande i samarbetet. Vidare har MKG önskat minska sin andel i det planerade bolaget med en procentenhet.

Ett nytt konsortialavtal har därefter träffats mellan vattenfallsverket och MKG samt godkänts av Kungl. Maj:t den 24 november 1972. Avtalet överensstämmer i allt väsentligt med det avtal som har redovisats i prop. 1971: 145 med undantag för sådana ändringar som har föranletts av statsmakternas beslut att begränsa avtalets räckvidd och Bålforsens kraft AB:s beslut att inte delta i samarbetet. Parterna avser således att genom ett aktiebolag — Forsmarks kraftgrupp AB — gemensamt uppföra och driva en kärnkraftstation omfattande två aggregat vid Forsmark samt därutöver vidta de förberedelser för en framtida utvidgning av stationen som bedöms angelägna från ekonomisk och teknisk synpunkt. Kostnadsfördelningen för sådana anläggningsdelar m. m. som beräknas komma till användning vid utbyggnaden av senare aggregat regleras enligt ett särskilt kompletteringsavtal.

Vattenfallsverket skall äga 74,5 % och MKG 25,5 % av aktierna i bolaget. Verket tillsätter tre av styrelsens fem ordinarie ledamöter och två av tre styrelsesuppleanter.

Utbyggnadsplanen för Forsmarksstationen omfattar även två gasturbinaggregat om vardera 40 MW med planerad idrifttagning budgetåret 1974/75. Dessa skall under byggnadstiden i Forsmark tillgodose behovet av startkraft vid provdrift av kärnkraftverket och därefter tjänstgöra som reserv för startkraft som matas över kraftnätet. Aggregaten skall uppföras och ägas av vattenfallsverket och ingår således i sin helhet i verkets effektbalans.

Senareläggningen med ett år av kärnkraftutbyggnaden i Forsmark har medfört en motsvarande ändring av tidplanen för de båda gasturbinaggregaten. Som en följd härav men också på grund av vissa förseningar i vattenfallsverkets utbyggnadsprogram behöver verkets kraftbalanser under budgetåret 1974/75 förstärkas. Kungl. Maj:t har därför med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1972: 2 s. 22, NU 1972: 1, rskr 1972: 14) medgett att verket utökar sitt utbyggnadsprogram med två gasturbinaggregat med en sammanlagd effekt av 130 MW. Dessa båda aggregat, som kommer att installeras i anslutning till den befintliga gasturbinanläggningen i Hallstavik, utgör den projektreserv som har redovisats i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 125).

Vattenfallsverket har vidare bildat två aktiebolag tillsammans med Sydsvenska kraft AB och Oskarshamnsverkets kraftgrupp AB. AB Kärnkraftutbildning (prop. 1972: 85 s. 55, NU 1972: 35, rskr 1972: 198) skall som serviceorgan åt svensk kraftindustri handha utbildning och träning av driftpersonal vid kärnkraftstationer. Bolaget skall ha sin verksamhet förlagd till Studsvik, där en simulatoranläggning kommer att uppföras. Svensk kärnbränsleförsörjning AB (prop. 1972: 57, NU 1972: 39, rskr 1972: 200) skall ha till uppgift bl. a. att främja en samordnad upphandling av kärnbränsle och i viss utsträckning även företräda bolagsparterna vid upphandling. Vattenfallsverket har i detta sammanhang anmält att verket i samråd med övriga intressenter i bolaget har fört förhandlingar med ett flertal uranleverantörer i syfte att anskaffa natururan dels till de första bränslehärdarna för verkets senast beställda kärnkraftreaktorer, dels till ersättningsbränsle fram till år 1985 för samtliga av verket beställda reaktorer. Upphandlingens värde har uppskattats till 550 milj. kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter för vattenfallsverkets upphandling av kärnbränsle.

Redan mot slutet av 1970-talet kommer produktionen av elkraft i värmekraftstationer att vara lika stor som produktionen i vattenkraftstationer. Det nödvändiga samspelet mellan olika kraftslag i framtiden kommer att kräva betydligt effektivare metoder för övervakning och styrning av kraftsystemet än de som används idag. Även driften av överförings- och distributionsnät blir mer komplicerad än f. n. Effekterna på ledningarna kommer att variera både i fråga om storlek och riktning. Vidare kommer näten att utsättas för stora påfrestningar vid tillfälliga bortfall av de stora kärnkraftaggregaten.

Inom vattenfallsverket har sedan flera år utretts hur verket med hänsyn till kraftsystemets allt större komplexitet i framtiden skall kunna övervaka och styra kraftproduktion, stamlinjenät och samkörning på ett tillfredsställande sätt. Målet är att nuvarande leveranssäkerhet skall bibehållas och att planeringen av produktions- och nätdrift skall leda till ett optimalt utnyttjande av kraftsystemet och samkörningen. Utredningsarbetet har nu utmynnat i ett förslag om att nuvarande huvudsakligen manuella rutiner skall ersättas med ett datorbaserat informationssystem för insamling, bearbetning och presentation av data som underlag för snabba beslut. Verket avser att utveckla ADB-rutiner för systemets olika funktioner och införa dessa successivt i fyra etapper med början under budgetåret 1974/75. Kostnaderna för datorer, bildskärmar, teleförbindelser m. m. har beräknats till ca 71 milj. kr.

Vattenfallsverket har också hemställt om ett avskrivningsanslag av 1,5 milj. kr. för vissa anskaffningar för försvarsberedskap samt om höjning av verkets rörliga kredit från nuvarande 200 milj. kr. till 250 milj. kr.

Elförbrukningen i landet har under de två senaste åren ökat med knappt 5,5 % per år. Denna ökningstakt är betydligt lägre än vad som har förutsatts i prognoserna för elkonsumtionen under 1970-talet. Prognoserna tar emellertid inte sikte på att förutsäga elförbrukningens storlek under några enstaka år. De kan snarare sägas återspegla kraftföretagens bedömning av det sannolika elbehovet under så lång tid framöver — f. n. ca tio år — som krävs för en rationell planering, projektering och utbyggnad av nya produktions- och distributionsanläggningar. Dessa bedömningar grundar sig i sin tur på tillgänglig information om utvecklingstendenserna inom skilda sektorer av näringsliv och samhälle.

Elkonsumtionen under 1970-talets första år följer enligt kraftföretagen ett från föregående konjunkturcykler känt mönster med låg ökningstakt under konjunkturnedgång och hög ökningstakt under konjunkturuppgång. Genomförda analyser av utvecklingen på längre sikt har inte gett sådana indikationer att kraftföretagen anser det motiverat att frångå tidigare gjorda antaganden om kraftbehovet i början av 1980-talet. Enligt vissa bedömningar är det dock inte uteslutet att kraftigt höjda oljepriser kan leda till en framtida uppräkning av elprognoserna.

Enligt min mening finns det inte nu underlag för en korrigering i den ena eller andra riktningen av de prognoser som hittills har legat till grund för kraftföretagens utbyggnadsprogram. Överväganden av detta slag torde få anstå till dess energiprognosutredningen (I 1972: 3) har redovisat sin första rapport, som skall föreligga den 1 juli 1973. Jag har vidare erfarit att kraftföretagens samarbetsorgan CDL senare i år kommer att lägga fram en ny prognos över elförbrukningen. I avvaktan på detta material anser jag att vattenfallsverkets antaganden beträffande belastningsutvecklingen under den närmaste tioårsperioden t. v. bör godtas och förordar att prognosen läggs till grund för bedömningen av verkets resursbehov.

Kraftindustrins årliga investeringar i produktions- och distributionsanläggningar uppgår numera till avsevärda belopp. En betydande del av dessa investeringar innebär tillämpningar av mycket avancerad teknologi. Särskilt uppenbart är detta beträffande kärnkraftverk, men motsvarande gäller även för andra typer av leveranser. Dessa senare leveranser torde komma att uppgå till betydande belopp under det närmaste decenniet. Jag finner det här liksom på kärnkraftområdet vara en väsentlig långsiktig industripolitisk målsättning att svensk industri förmår hävda sig. Det bör därför vara en strävan hos vattenfallsverket att utan åsidosättande av affärsmässigheten aktivt medverka till att svenska tillverkare erhåller beställningar i sådan omfattning att en inhemsk hög teknisk kompetens vidmakthålls och utvecklas.

För innevarande budgetår har från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. anvisats 1 313 milj. kr., varav 123 milj. kr. på tilläggsstat I

(prop. 1972: 130, NU 1972: 67, rskr 1972: 320). Beloppen har beräknats inkl. sedvanlig reserv. Investeringsramen uppgår till 1 218 milj. kr. exkl. 40 milj. kr., som har reserverats för utbyggnad av två oljekraftaggregat om vardera 320 MW (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 124). Jag skall återkomma till användningen av dessa medel.

Av skäl som jag kommer att redovisa i det följande bör vattenfallsverkets investeringsram för innevarande budgetår räknas upp med ytterligare 15 milj. kr. till sammanlagt 1 233 milj. kr. För att på kort sikt öka sysselsättningen har Kungl. Maj:t vidare genom beslut den 24 september 1971 och den 30 juni 1972 föreskrivit att vattenfallsverket skall tidigarelägga vissa byggnads- och anläggningsarbeten. Erforderliga medel — 50 milj. kr., varav 14,9 milj. kr. avses bli förbrukade under budgetåret 1972/73 — har ställts till verkets förfogande från den anslagsreserv som har beräknats under förevarande investeringsanslag. Verket får också använda 8 milj. kr. under innevarande budgetår av medelsreserven för att finansiera utbyggnaden av de förutnämnda gasturbinaggregaten i Hallstavik.

Vattenfallsverkets totala förbrukning av medel under investeringsanslaget budgetåret 1972/73 skulle således komma att uppgå till 1 255,9 milj. kr.

För nästa budgetår förordar jag en investeringsram av 1 318 milj. kr. Av följande sammanställning framgår hur vattenfallsverkets medelsförbrukning ungefärligt torde komma att fördela sig på olika objektsgrupper under budgetåren 1972/73 och 1973/74 (i milj. kr.).

	1971/72	1972/73	1973/74	
	Faktisk medelsförbrukning	Beräknad	Verket	Departementschefen
Vattenkraftanläggningar	164,1	196,0	238,5	238,5
Värmekraftanläggningar	551,2	552,3	645,0	645,0
Kärnbränsle	159,8	130,0	21,0	21,0
Distributionsanläggningar	258,2	331,5	357,8	355,8
Övriga ändamål	8,5	25,9	28.9	28,9
	1 141,8	**1 235,7**	**1 291,2**	**1 289,2**
Kanalanläggningar	5,3	20,2	28,8	28,8
	1 147,1	**1 255,9**	**1 320,0**	**1 318,0**

Ett bifall till mitt förslag skulle betyda att verket under nästa budgetår kan färdigställa vattenkraftstationerna Akkats och Nämforsen och fortsätta pågående arbeten vid Vittjärv, Rebnis, Porjus, Torpshammar och Ritsem.

Vidare förordar jag att vattenfallsverket får påbörja utbyggnad av Randi kraftstation i Lilla Lule älv.

Som jag förut har nämnt ger anläggningsarbetena för Juktans pump-

kraftstation i Umeälvens flodsystem sysselsättning åt ca 360 man under fem år. Arbetena kommer att bedrivas i ett område, där det f. n. råder stor brist på arbetstillfällen. Jag anser med hänsyn härtill att kraftstationen bör komma till utförande, trots att den inte kan väntas ge den förräntning som normalt krävs för verkets investeringar. Vattenfallsverket bör anvisas medel från avskrivningsanslag till projektet. Avskrivningsbeloppet bör utgå när stationen tas i drift — enligt verkets planer budgetåret 1977/78. Behovet av avskrivningsmedel vid tidpunkten för idrifttagning beräknar jag till högst 33 milj. kr. Det slutliga beloppet torde få fastställas senare.

I beloppet för vattenkraftanläggningar har jag även räknat in 52,1 milj. kr. till regleringar. Större delen härav — 41,9 milj. kr. — avser regleringsföretag i Luleälvens flodområde, främst regleringarna av Lulejaure, Sitasjaure och Randijaure.

Medelsförbrukningen för värmekraftanläggningar beräknar jag till 645 milj. kr. Den största delen av beloppet — 365 milj. kr. — avser pågående utbyggnad av tre kärnkraftaggregat i Ringhals. Det första aggregatet planeras bli taget i drift nästa budgetår. Vidare ingår 86 milj. kr. för kapitaltillskott till Forsmarks kraftgrupp AB, 28,7 milj. kr. för kapitaltillskott till Fyriskraft AB, Stockholms kraftgrupp AB och AB Kärnkraftutbildning, 53,3 milj. kr. för gasturbinanläggningar i Göteborg, Hallstavik och Forsmark samt 23 milj. kr. för ombyggnaden av Marvikens kraftstation.

Vattenfallsverkets utbyggnadsprogram omfattar som jag tidigare har nämnt också två oljekraftaggregat om vardera 320 MW. Verket har föreslagit att dessa aggregat skall uppföras i anslutning till den befintliga kondenskraftanläggningen i Marviken. Vid min anmälan av förevarande anslag i prop. 1972: 1 (bil. 15 s. 107—127) fann jag (s. 124) det lämpligt att bl. a. avvakta remissbehandlingen av rapporten (SOU 1971: 75) angående fysisk riksplanering, innan ställning togs till var utbyggnaden av den berörda oljekraften borde ske. Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga kunde bli aktuellt redan under budgetåret 1972/73, varför erforderliga medel för utbyggnaden — 40 milj. kr. — borde stå till förfogande.

På grundval av övervägandena i rapporten och yttrandena i remissvaren har statsmakterna numera fastslagit vissa riktlinjer för den fysiska riksplaneringen, vilka skall vara vägledande vid beslut om användningen av mark- och vattenresurser för industriella och andra ändamål (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348). Enligt dessa riktlinjer bör vidare utbyggnad av kraftverket i Marviken bedömas restriktivt. Jag anser med hänsyn härtill att installation av oljekraftaggregat i Marviken utöver pågående utbyggnad om möjligt bör undvikas. Planeringen för den aktuella utbyggnaden får i första hand inriktas på områden som enligt nämnda riktlinjer bör reserveras för miljöstörande

industri. Som jag tidigare har nämnt undersöker vattenfallsverket f. n. möjligheterna att förlägga såväl oljebaserade som kärnkraftbaserade anläggningar i trakterna av Nynäshamn och Brofjorden.

Vad jag nu har sagt innebär inte något ställningstagande i frågan huruvida utbyggnaden av de här berörda oljekraftaggregaten bör ske på någon av de nämnda platserna. Fortsatta utredningar får utvisa om detta är möjligt med hänsyn till recipientförhållanden, kraftförsörjningssituation m. m. I beaktande härav bör enligt min mening frågan om ytterligare utbyggnader i Marviken t. v. lämnas öppen.

Det är mot denna bakgrund inte säkert att de medel som har anvisats för ifrågavarande ändamål blir förbrukade under budgetåret 1972/73. Vid beräkningen av vattenfallsverkets investeringsram för nästa budgetår har jag utgått från att 40 milj. kr. kommer att kvarstå outnyttjade den 30 juni 1973 och i stället tas i anspråk under budgetåret 1973/74.

Jag tillstyrker vattenfallsverkets förslag om nya värmekraftstationer och förordar att verket under nästa budgetår får påbörja utbyggnaden av ett fjärde kärnkraftaggregat i Ringhals och sammanlagt fyra gasturbinaggregat i Lahall och Trollhättan. Medelsförbrukningen under budgetåret 1973/74 för dessa tillkommande objekt beräknar jag till 49 milj. kr.

Vattenfallsverkets projektreserv har som framgått av min tidigare redogörelse (s. 138) tagits i anspråk under innevarande budgetår och behöver därför förnyas. Den bör t. v. bestå av två gasturbinaggregat om tillsammans ca 150 MW. Anläggningskostnaden är beräknad till 80 milj. kr. Utbyggnaden kan ske i anslutning till någon av de befintliga gasturbinanläggningarna, men annan förläggningsplats kan också komma i fråga.

Medelsförbrukningen för kärnbränsle avser fortsatta inköp av bränsle för initialladdningar till de två första kärnkraftaggregaten i Ringhals.

Investeringsprogrammet för distributionsanläggningar omfattar främst förstärkningar och utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen samt av bygde- och ortsanläggningar. Medelsförbrukningen avser bl. a. 400 kV ledningar Hjälta—Gävle, Gävle—Täby, Ringhals—Göteborg, Ringhals—Jönköping och Helsingborg—Själland, 220 kV ledningar Täby—Danderyd—Järva, 400 kV anslutningsledningar och ställverk för Ringhals, en 400/220 kV transformatorstation i Täby och 400/130 kV transformatorstationer i Jönköping och Trollhättan.

Jag tillstyrker vattenfallsverkets förslag om anskaffning av utrustning för automatiserad driftövervakning. Det datorbaserade informationssystem som verket avser att införa är enligt min mening nödvändigt för att rimliga krav på leveranssäkerhet, kvalitet och produktionsekonomi skall kunna tillgodoses i framtiden med hänsyn till de alltmer komplicerade driftförhållanden som följer av förändringar i produktionssyste-

mets sammansättning och karaktär och en utökad samkörning mellan de nordiska kraftföretagen.

Enligt vattenfallsverkets planer skall de två första kärnkraftaggregaten i Ringhals tas i drift år 1974. Den första etappen i det nya driftövervakningssystemet bör vara i funktion vid ungefär samma tidpunkt. Detta förutsätter emellertid att erforderlig utrustning kan beställas redan nu. Jag kommer därför senare denna dag att hemställa att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till Kraftstationer m. m. på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1972/73 anvisa ett investeringsanslag av 15 milj. kr. för detta ändamål. Medelsbehovet under budgetåret 1973/74 har jag beräknat till ca 20 milj. kr.

Vattenfallsverkets begäran om medel från avskrivningsanslag för vissa anskaffningar för försvarsberedskap kan jag f. n. inte biträda.

För övriga ändamål, dvs. inköp av strömfall och fastigheter, förvärv och finansiering av eldistributionsföretag samt diverse anskaffningar och arbeten beräknar jag 28,9 milj. kr. i enlighet med vattenfallsverkets förslag.

Medelsförbrukningen för kanalanläggningar avser utbyggnad av Trollhätte kanal för trafik med fartyg med 5,3 m djupgående mot tidigare 4,6 m (prop. 1971: 126, TU 1971: 23, rskr 1971: 251).

Jag förordar att investeringsanslaget Kraftstationer m. m. för nästa budgetår tas upp med 1 318 milj. kr. Beloppet har beräknats med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en sådan ökning av vattenfallsverkets investeringar under löpande budgetår som kan påkallas av konjunkturmässiga skäl eller annars från kraftförsörjningssynpunkt. Den erforderliga uppräkningen av medelsreserven uppgår — med beaktande av att 90 milj. kr. redan finns reserverade — till 40 milj. kr. Jag har vidare tagit hänsyn till att det belopp av 40 milj. kr. som i enlighet med vad jag tidigare har redovisat avsetts för utbyggnad av två oljekraftaggregat under budgetåret 1972/73 i stället kommer att tas i anspråk budgetåret 1973/74.

Vad gäller frågan om höjning av vattenfallsverkets rörliga kredit har jag inhämtat, att verket f. n. undersöker olika möjligheter att på längre sikt tillgodose det växande behovet av rörelsemedel. I avvaktan på resultatet härav förordar jag att verket under nästa budgetår får disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av 250 milj. kr. mot f. n. 200 milj. kr.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statens vattenfallsverk får disponera en från 200 000 000 kr. till 250 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
2. till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 1 318 000 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

II: 19. Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.

1971/72 Utgift	1 345 313	Behållning	1 889 542
1972/73 Anslag	1 000		
1973/74 Förslag	2 600 000		

Från förevarande anslag bestrids kostnader för byggnadsarbeten vid vissa myndigheter inom industridepartementets verksamhetsområde.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen räknar med en medelsförbrukning av 2,6 milj. kr. under anslaget för budgetåret 1973/74.

En redovisning av om- och tillbyggnaden av Svenska institutet för konserveringsforskning har lämnats i prop. 1972: 54 (s. 36).

Departementschefen

På tilläggsstat för innevarande budgetår har anvisats 2 195 000 kr. för finansieringen av om- och tillbyggnaden av Svenska institutet för konserveringsforskning (prop. 1972:130 s. 70, NU 1972: 67, rskr 1972: 320).

Jag har intet att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsprojekt.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år/mån.	Färdigställande år/mån.
	1971-04-01	1972-04-01	Faktisk t.o.m. 1971/72	Beräknad för 1972/73	Beräknad för 1973/74		
Byggnadsarbeten i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning							
Nybyggnad av kärnarkiv, etapp II	320	320	272	35	10	70—12	72—09
Statens skeppsprovningsanstalt							
Nybyggnad för kavitationslaboratorium	2 535	2 536	2 536	—	—	66—09	67—09
Tillbyggnader för kontor och verkstad	3 840	3 700	1 810	1 550	300	71—09	73—03
Svenska institutet för konserveringsforskning							
Om- och tillbyggnad	4 600	4 920	—	2 500	2 300	72—11	74—02
	11 295	**11 476**	**4 618**	**4 085**	**2 610**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1972-07-01	1 890		
Anslag 1972/73	2 195	1972/73	4 085
Anslag 1973/74 (förslag)	2 600	1973/74 (avrundat)	2 600
	6 685		**6 685**

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisa ett investeringsanslag av 2 600 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Register

Sid.
1 Översikt

DRIFTBUDGETEN

A. Industridepartementet m. m.

14	Industridepartementet	8 151 000
15	Tekniska attachéer m. m.	216 000
16	Kommittéer m. m.	4 350 000
17	Extra utgifter	200 000
17	Bidrag till vissa internationella organisationer	140 000
		13 057 000

B. Industri m. m.

18	Statens institut för företagsutveckling	
19	Uppdragsverksamhet	1 000
23	*Främjande av företagsutveckling*	8 900 000
23	Utrustning	500 000
24	Främjande av hemslöjden	1 032 000
25	Medeltillskott till Norrlandsfonden	5 000 000
27	Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna	3 300 000
28	Utbildningsåtgärder m. m. för möbelindustri, snickeriindustri m fl.	1 650 000
29	Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher	825 000
30	Täckande av förluster på grund av strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher	1 000
31	Omställningsfrämjande åtgärder för vissa industribranscher	5 000 000
31	Sprängämnesinspektionen	1 491 000
32	Statliga kreditgarantier till varvsindustrin	—
		27 700 000

C. Bergsbruk

	Sveriges geologiska undersökning	
36	Förvaltningskostnader	9 975 000
37	Kartarbeten m. m.	4 037 000
39	Utrustning	730 000
39	Prospektering	21 900 000
41	Uppdragsverksamhet	600 000
42	Bergsstaten	1 070 000
47	Statens gruvegendom	21 890 000
		60 202 000

D. Energiförsörjning

52	Statens elektriska inspektion	3 076 000
54	Kostnader för vissa nämnder	43 000
54	Främjande av landsbygdens elektrifiering	9 000 000
55	Delegationen för atomenergifrågor	2 202 000
		14 321 000

E. Teknisk utveckling m. m.

57	Styrelsen för teknisk utveckling	
58	Teknisk forskning och utveckling	157 100 000
68	Drift av forskningsstationer	1 000

Sid.		
69	Skeppsteknisk forskning och utveckling	13 000 000
70	Utrustning	8 000 000
73	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet	1 000
76	Bidrag till statens provningsanstalt	6 230 000
76	Statens provningsanstalt: Justering och ädelmetallkontroll	6 240 000
77	Statens provningsanstalt: Utrustning	1 100 000
79	Statens skeppsprovningsanstalt: Uppdragsverksamhet	1 000
81	Bidrag till statens skeppsprovningsanstalt	2 100 000
82	Statens skeppsprovningsanstalt: Utrustning	500 000
82	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	700 000
83	Bidrag till Sveriges standardiseringskommission	2 960 000
84	Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi	49 800 000
91	Internationellt atomenergisamarbete	5 200 000
93	Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran	2 500 000
94	Europeiskt rymdsamarbete m. m.	20 269 000
98	Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling	*4 500 000
		280 202 000
100	**F. Domänverket**	
103	Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal	**136 000**
	Summa för driftbudgeten	**395 618 000**
	KAPITALBUDGETEN	
	I. Statens affärsverksfonder	
	E. Förenade fabriksverken	
105	Byggnader och utrustning	**23 200 000**
	F. Statens vattenfallsverk	
115	Kraftstationer m. m.	**1 318 000 000**
	II. Statens allmänna fastighetsfond	
145	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	**2 600 000**
	Summa för kapitalbudgeten	**1 343 800 000**
	Totalt för industridepartementet	**1 739 418 000**

* Beräknat belopp.

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720515

Oförutsedda utgifter

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag för budgetåret 1973/74 till oförutsedda utgifter och anför.

DRIFTBUDGETEN

Fjortonde huvudtiteln

För bestridande av oförutsedda utgifter är i riksstaten vid sidan av departementshuvudtitlarna uppfört ett förslagsanslag, vilket såsom ett komplement till de beredskapsstater för särskilda ändamål som årligen antas av riksdagen under vissa betingelser står till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jag får först ge en redovisning för de uppgifter som under år 1972 har bestritts från detta anslag efter Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall.

På justitiedepartementets föredragning:
Till ersättning för medel till lösensumma i samband med flygplanskapning (29/9) 461 614: 45
På utrikesdepartementets föredragning:
Till ersättning för skadegörelse på vissa byggnader (30/6) 37 932: 44
På utbildningsdepartementets föredragning:
Till bestridande av vissa kostnader vid institutet för social forskning 57 000: 00
Summa kr. 556 546: 89

Kungl. Maj:t bör även i fortsättningen kunna disponera över medel till täckande av utgiftsbehov som vid riksstatens fastställande inte kan överblickas. Jag förordar sålunda att för nästa budgetår förs upp ett anslag för ändamålet. Beloppet bör tas upp med oförändrat 1 milj. kr. Anslaget bör i princip få disponeras endast för utgifter som är av så brådskande art att resp. ärenden inte hinner underställas riksdagen och att utgifterna inte lämpligen kan bestridas av andra medel som står till Kungl. Maj:ts förfogande. Härmed avses även att utgifter inte får tillgodose ändamål för vilket anslag har förts upp på någon av de beredskapsstater som omtalas i 63 § regeringsformen.

Beträffande gränsdragningen mellan utnyttjandet av detta anslag och de under de olika departementshuvudtitlarna uppförda reservationsanslagen till extra utgifter torde böra gälla att anslaget till oförutsedda utgifter huvudsakligen skall användas för större sådana. Denna gränsdragning bör emellertid inte tolkas alltför snävt, utan Kungl. Maj:t bör härvidlag ges den handlingsfrihet som efter omständigheterna anses påkallad.

Det bör slutligen ankomma på Kungl. Maj:t att vid nästa riksdags början göra anmälan till riksdagen om de utgifter som under det senaste året anvisats utgå av anslaget till oförutsedda utgifter.

Härutöver bör följande speciella ändamål få tillgodoses av anslaget till oförutsedda utgifter.

Under en följd av år har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att, under förutsättning att andra medel inte står till förfogande för ändamålet, från detta anslag bestrida belopp, som staten genom lagakraftvunnen dom har ålagts att ge ut. Detta bemyndigande har med verkan fr. o. m. budgetåret 1961/62 utvidgats till att omfatta också belopp som staten till följd av skada i samband med statlig verksamhet efter uppgörelse har åtagit sig att ge ut som ersättning. Motsvarande bemyndigande bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1948: 282 medgav riksdagen (SU 1948: 207, rskr 1948: 406) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under budgetåret 1948/49 få utgå ersättning för förlust av eller skada på egendom utom riket till personer, som uppehöll sig utomlands och som var i rikets tjänst, liksom till deras familjemedlemmar och personliga tjänare. Ersättning skulle utgå efter samma grunder som under budgetåren 1943/44—1946/47 hade tillämpats i fråga om motsvarande ersättningar för förluster som hade uppkommit på grund av krigsförhållandena (prop. 1944: 183, SU 1944: 147, rskr 1944: 329). För budgetåren 1949/50—1972/73 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Bemyndigande att på samma villkor betala ut ersättning för skador av ifrågavarande natur bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1951: 38 medgav riksdagen (SU 1951: 42, rskr 1951: 63), att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under

budgetåren 1950/51 och 1951/52 utgå ersättning för skador på egendom inom landet, vilka hade uppkommit genom de tidigare krigsförhållandena. För budgetåren 1952/53—1972/73 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Med hänsyn till att krigsskador, exempelvis genom minsprängning, fortfarande om än i mindre omfattning kan förekomma, bör riksdagens bemyndigande inhämtas till att även under nästa budgetår på oförändrade villkor betala ut krigsskadeersättningar.

Jag får i detta sammanhang erinra om att senast i prop. 1972: 130 har föreslagits, att de behov av medel utöver anvisade anslag som eventuellt kan uppkomma för svenska FN-styrkors verksamhet utomlands och det svenska deltagande i stilleståndsövervakningen i Korea skall få tillgodoses genom att anslaget till oförutsedda utgifter anlitas. Frågan om täckning av sålunda bestridda kostnader skulle anmälas senare. Mot detta har riksdagen inte gjort någon erinran (FöU 1972: 24, rskr 1972: 314).

Under åberopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr. att stå till Kungl. Maj:ts förfogande för de ändamål och på de villkor jag har förordat i det föregående.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720516

Riksdagen och dess verk m. m.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag för budgetåret 1973/74 till riksdagen och dess verk m. m. och anför.

DRIFTBUDGETEN

Femtonde huvudtiteln

Fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse har den 23 november resp. den 20 december 1972 överlämnat förslag till de anslag m. m. som bör redovisas under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. för budgetåret 1973/74. Riksdagens förvaltningskontor har upprättat en sammanställning av förslagen, vilken torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende (*bilaga 17.1*).

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att pröva de förslag till anslag m. m. som avgetts av fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 17.1

RIKSDAGEN OCH DESS VERK M. M.

SAMMANSTÄLLNING AV FÖRSLAG TILL MEDELSANVISNING M. M.

DRIFTBUDGETEN

Femtonde huvudtiteln

Förslagen från fullmäktige i riksgäldskontoret och riksdagens förvaltningsstyrelse angående regleringen för budgetåret 1973/74 av utgifterna för riksdagen och dess verk m. m. har liksom föregående år av praktiska skäl sammanförts.

Resultatet av den allmänna nordiska arkitekttävlingen om riksdagshus i Stockholm offentliggjordes 28.11.1972, varvid prisnämnden överlämnade sitt utlåtande till förvaltningsstyrelsen. Förvaltningsstyrelsen avser sedermera att underställa riksdagen frågan för slutligt ställningstagande. I avvaktan härpå tas t. v. inte något förslag till medelsanvisning upp under reservationsanslaget B 4. Den inre riksdagsförvaltningen: Utredning om riksdagens hus m. m. (Jfr BaU 1969: 26 och 1969: 51).

Under reservationsanslaget B 5. Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för provisoriska lokaler har ytterligare medel inte anvisats av riksdagen sedan budgetåret 1970/71. Vid utgången av september 1972 fanns en reservation av ca 410 000 kr. disponibel. De för projektering, inredning och utrustning av de provisoriska lokalerna träffade konsultavtalen har nu upphört och anslaget torde få avföras från riksstaten fr. o. m. budgetåret 1973/74.

Genom beslut av 1972 års höstriksdag (prop. 1972: 126, KU 1972: 55, rskr 1972: 295) har nya bestämmelser fastställts för det statliga stödet till politiska partier. Utbetalning av såväl partistöd som kanslistöd skall i fortsättningen ske till respektive partis riksorganisation. På begäran av parti skall dock kanslistödet eller del därav kunna betalas till riksdagsgruppens kansli. För innevarande budgetår har under anslaget A 11. Riksdagen: Bidrag till riksdagspartiernas kostnader för gruppkanslier anvisats 1 553 000 kr. För budgetåret 1973/74 föreslås efter anmälan av chefen för justitiedepartementet en omläggning, som innebär att det statliga stödet till politiska partier i sin helhet kommer att anvisas under andra huvudtiteln. Anslaget till kanslistöd under femtonde huvudtiteln kan därvid utgå.

Genom beslut av 1972 års vårriksdag har uppdragits åt riksgäldskon-

toret att handha administrationen av ett nytt lönsparsystem.[1] Äldre lönsparformer — ungdomens lönsparande och allmänna lönsparandet — upphör i samband därmed. Inom den nya lönsparformen skall riksgäldskontoret bl. a. anordna årlig vinstutlottning. Kampanjverksamheten för lönsparandet åligger den s. k. lönsparkommittén, underställd riksgäldsfullmäktige. Fullmäktige förutsätter, att särskilda medel anvisas under sjunde huvudtiteln för att täcka kostnaderna för vinster och för sparkampanj och framlägger förslag till anslag härför. I sinom tid kommer också att fordras särskild medelsanvisning för att täcka kostnaderna för sparpremier. Kostnaderna i övrigt för lönsparandet torde böra redovisas under femtonde huvudtiteln på så sätt, att från ett särskilt anslag benämnt Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet bestrides sådana kostnader av huvudsakligen omkostnadskaraktär, som direkt kan hänföras till administration av lönsparandet och att från kontorets ordinarie anslag bestrides kostnaderna för kontorets egen personal, lokaler, allmänna omkostnader etc.

Genom beslut av 1972 års vårriksdag har Kungl. Maj:t bemyndigats att, om konjunkturläget motiverar det, besluta om premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i lagen från 1970 om premiering av visst frivilligt sparande.[1] Enligt beslutet skall riksgäldskontoret handha administrationen av eventuellt kommande sådana premieringar. En sådan premiering av frivilligt banksparande av överskjutande preliminär skatt skedde hösten 1970. Huruvida en upprepning kan bli aktuell under budgetåret 1973/74 kan inte nu avgöras. Fullmäktige förutsätter emellertid att medelsanvisning sker i särskild ordning för kostnader för vinster och premier vid en eventuell sparpremiering av ifrågavarande slag. Direkta administrationskostnader för ett eventuellt premiesparande föreslås täckas från ett särskilt anslag under femtonde huvudtiteln benämnt Riksgäldskontoret: Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt.

Sammanställning

Förändringarna inom riksdagens och dess verks område i förhållande till riksstaten för budgetåret 1972/73 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i 1 000-tal kr.

	Anvisat 1972/73	Förslag 1973/74	Ökning Minskning
A. Riksdagen	35 964	35 795	— 169
B. Den inre riksdagsförvaltningen	36 339	38 589	+ 2 250
C. Allmänt kyrkomöte	1	1	—
D. Riksdagens verk	20 763	21 924	+ 1 161
E. Diverse	1 936	701	— 1 235
	95 003	**97 010**	**+ 2 007**

[1] Prop. 1972: 22, FiU 1972: 15, SkU 1972: 16, rskr 1972: 109—110, kungl. brev av den 26.4.1972, SFS 1972: 128.

ANSLAGEN

A. RIKSDAGEN

A 1. Riksdagen: Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter

1971/72	Utgift	21 193 508
1972/73	Anslag	21 328 000
1973/74	Förslag	22 041 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Arvoden till riksdagens ledamöter	18 930 000	+ 589 000
Kostnadsersättningar	1 257 000	+ 3 000
Arbetsgivaravgifter m. m.		
a) arbetsgivaravgift till den allmänna sjukförsäkringen	268 000	+ 32 000
b) arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggspensioneringen	798 000	+ 79 000
c) avgift till grupplivförsäkring	75 000	+ 10 000
	21 328 000	**+ 713 000**

Från anslaget bestrids kostnader för arvoden och kostnadsersättningar till riksdagens ledamöter.

Beträffande pensions- och socialförsäkringskostnader för riksdagens ledamöter upptas de faktiska utgifterna, beräknade på nu kända förhållanden (Jfr BaU 1969: 28, s. 2).

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 22 041 000 kr.

A 2. Riksdagen: Rescersättningar m. m. till riksdagens ledamöter

1971/72	Utgift	4 739 946
1972/73	Anslag	5 620 000
1973/74	Förslag	5 620 000

Från anslaget bestrids dels kostnaderna för riksdagsledamöternas årskort för järnvägsresor samt, såvitt gäller andra färdmedel, resor mellan riksdagsorten och hemorten, dels traktamenten till riksdagsledamöter under sessionstid.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 torde under anslaget även böra uppföras kostnaderna för sådana resor, som riksdagsledamöterna företar med utskotten inom Sverige. Dessa kostnader har hittills belastat anslaget A 4. Riksdagen: Riksdagsutskottens studieresor. Med den förordade omlägg-

ningen kommer kostnaderna för alla inrikes resor, som riksdagsledamöterna företar, att i fortsättningen belasta en och samma anslagspost.

De kostnadsökningar, som förutses till följd av omläggningen och i övrigt, synes i huvudsak motsvaras av den minskning av medelsbehovet, som noterats i förhållande till det beräknade för budgetåret 1971/72. Anslaget torde därför kunna uppföras med oförändrat belopp, 5 620 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 5 620 000 kr.

A 3. Riksdagen: Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet

1971/72	Utgift	307 563
1972/73	Anslag	250 000
1973/74	Förslag	300 000

Från anslaget bestrids kostnader som sammanhänger med riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet. Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor har 5.6.1967 fastställt bestämmelser om ersättning till riksdagsledamot vid deltagande i Europarådets verksamhet (RFS 1967: 15, ändr. 1969: 6).

Europarådets rådgivande församling sammanträder tre gånger årligen i Strasbourg. Antalet svenska ombud är sex, vartill kommer sex suppleanter.

F. n. finns 14 utskott med svenska ledamöter inom Europarådet. Utskotten sammanträder i varierande omfattning. Utskottsmöten förekommer på skilda platser i Europa. I medeltal torde totalt hållas ca 40 sammanträden som inte förläggs i anslutning till församlingsmöten i Strasbourg. Detta innebär med nuvarande svenska representation ungefär 60 utskottsresor per år.

Därtill kommer ett mindre antal sammanträden helt eller delvis arrangerade av Europarådet i samarbete med andra internationella organ.

Med hänsyn till anslagsbelastningen och mot bakgrund av kostnadsutvecklingen, som haft sin grund dels i de allmänna prisstegringarna (flyg, hotell osv.), dels i en viss ökning av Europarådsutskottens sammanträdes- och de svenska ledamöternas närvarofrekvens, synes anslaget för budgetåret 1973/74 böra uppföras med ett till 300 000 kronor förhöjt belopp.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 300 000 kr.

A 4. Riksdagen: Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige

1971/72	Utgift	[1]657 308
1972/73	Anslag	[1]855 000
1973/74	Förslag	650 000

[1] Innefattar även kostnader för utskottens resor inom Sverige.

Från anslaget har hittills bestritts kostnaderna för utskottens studieresor såväl inom som utom Sverige. Med hänvisning till den omläggning som föreslås under anslaget A 2. Riksdagen: Reseersättningar m. m. till riksdagens ledamöter torde fr. o. m. budgetåret 1973/74 från förevarande anslag endast böra bestridas kostnader för studieresor utom Sverige. Anslaget bör därvid få ändrad benämning.

Utskott skall samråda med talmanskonferensen innan det fattar beslut om utrikes studieresa. Talmanskonferensen äger meddela närmare bestämmelser om utskottens studieresor.

Anslagsberäkningen har grundats på uppgifter som lämnats av utskotten rörande planerade resor utom Sverige.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 650 000 kr.

A 5. Riksdagen: Parlamentariska delegationer

1971/72	Utgift	83 457
1972/73	Anslag	300 000
1973/74	Förslag	300 000

Under förevarande anslag har medel beräknats för kostnader för parlamentariska delegationer enligt följande.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
1. Utländska delegationsbesök i Sverige	150 000	—
2. Delegationsbesök i utlandet	150 000	—
	300 000	—

1. *Utländska delegationsbesök i Sverige*

Härmed avses sådana besök av officiella delegationer från andra länders parlament, vid vilka riksdagen står för hela värdskapet, exempelvis de besök av en delegation från norska stortinget och från Sovjetunionens Högsta Sovjet som ägde rum under senare delen av föregående budgetår. Kostnaden för sistnämnda besök har i huvudsak

kommit att falla på innevarande budgetår. Med hänsyn till ovissheten om antalet delegationsbesök av denna typ som kan bli aktuella under nästkommande budgetår och om deras omfattning i övrigt föreslås att för budgetåret 1973/74 oförändrat belopp, dvs. 150 000 kr., beräknas för utländska delegationsbesök som kommer till stånd på grund av inbjudan från riksdagens sida.

2. *Delegationsbesök i utlandet*

Härmed avses såväl officiella delegationsbesök i utlandet som delegationer, vilka utses att företräda riksdagen vid vissa internationella kongresser och konferenser, dock med undantag för sådana som arrangeras av Europarådet och för vilka medel beräknas under anslaget A 3. Ett besök av en större delegation från riksdagen gjordes mot slutet av förra budgetåret i Danmark på inbjudan av Folketinget. Inbjudan avseende liknande besök föreligger från bl. a. norsk sida, men tidpunkt härför har ännu inte fastställts.

Anslagsposten torde böra uppföras med oförändrat belopp för budgetåret 1973/74, dvs. 150 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Parlamentariska delegationer* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 300 000 kr.

A 6. Riksdagen: Bidrag till studieresor

1971/72	Utgift	82 875	Reservation	57 632
1972/73	Anslag	120 000		
1973/74	Förslag	120 000		

Från detta anslag bestrids kostnaderna för bidrag till riksdagsledamöters enskilda studieresor. Bidragen beviljas av talmanskonferensen.

För budgetåret 1971/72 var anslaget 100 000 kr. Under budgetåret fördelades bidrag om sammanlagt 84 525 kr. Ett tidigare utbetalat bidrag på 1 650 kr. återbetalades. Den 1 juli 1972 fanns en reservation på 57 632 kr.

Även om anslaget under de senaste åren inte helt tagits i anspråk och en icke obetydlig reservation uppkommit, bör anslaget för budgetåret 1973/74 upptas till oförändrat belopp, 120 000 kr. Bl. a. kan noteras att anspråket på föregående års anslag skulle ha varit 35 000—40 000 kr. högre om inte ett antal planerade studiebesök i Kina måst inställas på grund av vägrade inresetillstånd. Vidare måste beaktas att budgetåret 1973/74 inkluderar början av en ny mandatperiod, som kan väntas medföra nya bidrag till studieresor. Anslaget torde därför böra uppföras med oförändrat belopp för budgetåret 1973/74, dvs. 120 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till studieresor* för budgetåret 1973/74 anvisas ett reservationsanslag av 120 000 kr.

A 7. Riksdagen: Representation m. m.

1971/72	Utgift	111 244
1972/73	Anslag	125 000
1973/74	Förslag	125 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för representation, som talmännen liksom även andra riksdagens organ utövar på riksdagens vägnar (KU 1959: 18, s. 9).

Liksom tidigare torde anslaget komma att tas i anspråk för bl. a. en middag för utländska diplomater och företrädare för näringsliv m. m. samt för en inbjudan till journalister från landsorten att under en vecka studera riksdagsarbetet. Från anslaget bestrids även kostnaderna för middagar och/eller luncher för ett stort antal parlamentarikergrupper, vilkas besök i övrigt handhas och bekostas av utrikesdepartementet. Härtill kommer representationskostnader i andra sammanhang. Anslaget torde böra uppföras med oförändrat belopp för budgetåret 1973/74.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Representation m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 125 000 kr.

A 8. Riksdagen: Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp

1971/72	Utgift	123 000
1972/73	Anslag	127 000
1973/74	Förslag	169 000

Styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp

Gruppens bidrag till Interparlamentariska unionen och dess dokumentationscentrum har för verksamheten under kalenderåret 1972 uppgått till ca 29 500 kr., i enlighet med beslut vid Paris-konferensen i september 1971. Vid årets konferens i Rom i slutet av september väntas den svenska andelen av unionens budget för kalenderåret 1973 bli fastställd till ca 34 000 kr. Preliminära uppgifter ger vidare vid handen att det svenska bidraget för kalenderåret 1974 kommer att stiga till inemot 40 000 kr. Dessa årsbidrag förfaller till betalning i början av respektive kalenderår.

Interparlamentariska unionens årskonferens hösten 1973 kommer att hållas i Santiago de Chile. När konferenserna hålls i Europa, brukar

gruppen låta sig företrädas av tolv delegater (motsvarande den svenska gruppens hela röstetal vid konferenserna) jämte sekretariatspersonal. Då konferenserna hållits på utomeuropeiska orter, har antalet delegater med hänsyn till resekostnaderna i varierande utsträckning reducerats. Vid nästa års Chile-konferens synes gruppen böra vara företrädd av i vart fall sex av sina medlemmar, åtföljda av gruppens sekreterare.

Plats för interparlamentariska rådets och studiekommissionernas möten under våren 1974 har ännu inte fastställts (de hölls våren 1972 i Kamerun och hålls våren 1973 i Elfenbenskusten), men uteslutet är inte att ett asiatiskt land kommer i fråga. Om så blir fallet, torde den svenska representationen vid mötena få begränsas till de båda svenska ledamöterna av interparlamentariska rådet jämte sekreterare. Ett större antal delegater är annars normalt och ett villkor för en effektiv bevakning av arbetet i de parallellt sammanträdande fem studiekommissionerna, vilka bereder de ärenden som tas till avgörande vid årskonferenserna.

Posten för utrikes möten har beräknats till 113 000 kr. utifrån nyss angivna förutsättningar. Det förutsätts därvid även att inga väsentliga pris- eller kursförändringar inträffar under mellantiden eller att större delegationer än som nyss angetts senare bedöms som erforderliga. Övriga delposter har beräknats till oförändrade belopp.

Styrelsen beräknar alltså kostnaderna till 169 700 kr., varav omkring 700 kr. täcks av medlemsavgifter. I förhållande till löpande budgetår innebär detta en ökning med 42 000 kr. Beräkningarna kan sammanfattas så:

	1972/73	1973/74
Bidrag till Interparlamentariska unionen och dess dokumentationscentrum	31 000	+ 9 000
Utrikes möten	80 000	+ 33 000
Inrikes möten och representation	3 500	—
Skrifter	3 200	—
Administrationskostnader	10 000	—
Summa kr.	**127 700**	
Avgår medlemsavgifter	— 700	
Medelsbehov	**127 000**	**+ 42 000**

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse, som inte har något att erinra mot medelsberäkningen, föreslår

att till *Riksdagen: Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 169 000 kr.

A 9. Riksdagen: Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare

1971/72	Utgift	20 000
1972/73	Anslag	55 000
1973/74	Förslag	55 000

Styrelsen för Sällskapet Riksdagsmän och forskare

Rifos omkostnader har stigit kraftigt i samband med utvecklingen av verksamheten. Arbetets volym ökade väsentligt i och med att studiegruppsverksamheten kom i gång, och 1969 inrättades ett permanent sekretariat med en halvtidssekreterare. Eftersom ingen ytterligare expansion av verksamheten för närvarande är planerad beräknas kostnaderna för nästa budgetår vara av samma storlek som i år.

Förutom anslaget från riksdagen och avgifter från medlemmarna åtnjuter sällskapet "naturaförmåner" i riksdagshuset genom att disponera ett rum och genom att ha tillgång till riksdagens upplysningstjänst och skrivbyrå. Dessa förmåner har utnyttjats i ökad utsträckning, men fortfarande mindre än vad som är teoretiskt möjligt. Detta har berott på att sällskapets verkställande sekreterare är anställd vid Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) och där har kvalificerad sekreterarhjälp och direkt tillgång till tryckeri m. m.

Det har därför varit praktiskt svårt att lämna annat än större skrivuppdrag till riksdagens skrivbyrå. Handhavandet av arkiv, medlemsregister och studiegruppsregister med de ständiga förändringar som dessa undergår samt beställning av adresserade kuvert från riksdagens citograf, har måst skötas från IVA, eftersom det kräver en persons kontinuerliga uppmärksamhet.

För verksamheten har följande budget uppgjorts:

Lön och socialutgifter för sekreterare	35 000
Biträdeshjälp	15 000
Publikationer	4 000
Kontorsmateriel	3 000
Litteratur, kopior m. m.	1 500
Studiegrupper (arvoden till gruppsekreterare)	7 000
Rifo-nytt (redigering)	4 000
Sammanträden (främst mottagningen på IVA)	2 500
Summa kr.	**72 000**

Den budgeterade summan utgör det belopp som åtgår om verksamheten skall hållas vid sin nuvarande omfattning och under förutsättning att riksdagshusets resurser kan utnyttjas som för närvarande. En sänkning av beloppet skulle medföra att antalet parallellt arbetande studiegrupper måste minskas, att ett lägre antal allmänna möten kan hållas samt att Rifo-nytts utgivning måste skäras ned.

För att öka den egna finansieringen har under året medlemsavgiften höjts till 25 kr. En ytterligare förhöjd avgift bedöms av styrelsen olämplig, eftersom det skulle kunna medföra ett minskat medlemsunderlag. Ca

17 000 kr. av de budgeterade 72 000 kr. kan täckas genom medlemsavgifter. Sällskapet får anhålla om ett fortsatt anslag till verksamheten under budgetåret 1973/74 med oförändrat 55 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse tillstyrker framställningen och föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare* för budgetåret 1973/74 anvisas ett anslag av 55 000 kr.

A 10. Riksdagen: Bidrag till Europarörelsens riksdagsgrupp

1971/72	Utgift	1 412
1972/73	Anslag	30 000
1973/74	Förslag	30 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för studie- och informationsverksamhet inom riksdagen i integrations- och Europafrågor, för symposier i dessa ämnen samt för viss representation gentemot utländska besökare.

Eftersom intresset för studie- och informationsverksamhet kring det europeiska samarbetet kan komma att få ny stimulans i samband med den gemensamma marknadens förestående utvidgning och Sveriges frihandelsavtal med EEC synes anslaget för budgetåret 1973/74 böra tas upp med oförändrat belopp.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Bidrag till Europarörelsens riksdagsgrupp* för budgetåret 1973/74 anvisas ett anslag av 30 000 kr.

A 11. Riksdagen: Kontorshjälp till riksdagsledamöter

1971/72	Utgift	1 269 980
1972/73	Anslag	861 000
1973/74	Förslag	920 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för kontorshjälp till riksdagsledamöterna. Anslaget infördes fr. o. m. budgetåret 1971/72. Med hänsyn till att utbetalning skulle ske förskottsvis för kalenderår anvisades, ehuru årskostnaderna beräknades till 776 000 kr., för budgetåret 1971/72 1 164 000 kr. (776 000+388 000).

Anslaget har för budgetåret 1973/74 beräknats efter samma principer som för budgetåret 1971/72 (KU 1971: 38). En uppräkning av löneckostnaderna till 1973 års nivå medför dock att den totala kostnaden blir ca 920 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Kontorshjälp till riksdagsledamöter* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 920 000 kr.

A 12. Riksdagen: Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.

1971/72	Utgift	4 568 806
1972/73	Anslag	4 590 000
1973/74	Förslag	5 315 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för pensioner åt f. d. riksdagsledamöter samt för pensioner åt efterlevande till riksdagsmän.

1971 års riksdag har antagit ersättningsstadga för riksdagens ledamöter (KU 1971: 75).

Med hänsyn till att en ny mandatperiod infaller under nästkommande budgetår kan pensionskostnaderna sannolikt komma att ökas. Med hänsyn härtill torde anslaget, inklusive generella uppräkningar av utgående pensioner, få uppräknas med 725 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Riksdagen: Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 5 315 000 kr.

A 13. Riksdagen: Utgivande av otryckta ståndsprotokoll

1971/72	Utgift	207 061	Reservation	102 085
1972/73	Anslag	150 000		
1973/74	Förslag	150 000		

Från anslaget bestrids utgifter för utgivande av otryckta ståndsprotokoll. Anslaget disponeras av riksgäldskontoret.

Genom beslut av 1972 års riksdag (KU 1972: 23) erhöll fullmäktige i riksgäldskontoret fortsatt bemyndigande att ombesörja utgivningen av otryckta ståndsprotokoll. Bemyndigandet avsåg ridderskapets och adelns protokoll vid riksdagarna 1755—1756 och 1778—1779, prästeståndets protokoll vid riksdagen 1734, borgarståndets protokoll vid riksdagen 1740—1741 samt bondeståndets protokoll vid riksdagarna 1771—1772 och 1778—1779. Utgivningstiden beräknades till minst sex år.

Tidigare kontrakterade protokoll, som f. n. är under utarbetande, är prästeståndets protokoll vid riksdagarna 1719—1720, 1723, 1726—1727 och 1731 samt bondeståndets protokoll vid riksdagarna 1765—1766 och 1769—1770.

För arbetet med dessa protokoll erfordras för budgetåret 1973/74 enligt fullmäktiges beräkning 150 000 kr. utöver på anslaget tillgänglig behållning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksdagen: Utgivande av otryckta ståndsprotokoll* för budgetåret 1973/74 anvisas ett reservationsanslag av 150 000 kr.

B. DEN INRE RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN

B 1. Den inre riksdagsförvaltningen: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	31 118 637
1972/73 Anslag	30 575 000
1973/74 Förslag	32 744 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Kammarkansliet		
Handläggande personal	30	—
Övrig personal	10	—
Utskotten		
Handläggande personal	48	+1
Övrig personal	16	—
Förvaltningskontoret		
Handläggande personal	30	—
Övrig personal	88	[1] +8,5
	222	**+9,5**
Anslag		
Arvoden till ledamöter av förvaltningsstyrelsen och suppleanter för dessa	38 000	—
Lönekostnader	13 318 000	+ 1 146 000
Sjukvård m. m.	35 000	+ 5 000
Reseersättningar	175 000	+ 5 000
Riksdagens restaurang	75 000	—
Lokalkostnader	14 775 000	+ 945 000
Expenser	2 250 000	+ 112 000
Kostnader för översättningsarbete	30 000	—
Publikationstryck	179 000	+ 6 000
Övriga utgifter	165 000	— 50 000
	31 040 000	**+ 2 169 000**
Särskilda uppbördsmedel		
Ersättning för utlånad personal	— 25 000	—
Influtna hyror m. m.	— 395 000	—
Försäljning av informationsmateriel	— 45 000	—
Summa kr.	**30 575 000**	**+ 2 169 000**

[1] Inklusive 5,5 ekonomibiträdestjänster som tidigare ej redovisats i sammanställningen.

Ökningen under anslagsposten Lönekostnader har av förvaltningsstyrelsen beräknats till 1 146 000 kr. Huvudparten av detta belopp hänför sig till löneomräkning till följd av 1971 års lönerörelse, medan 25 000 kr. avser anlitande av specialföredragande i större utsträckning

än tidigare vid finans- och försvarsutskotten (KBaU 1970: 1 s. 5). Kulturutskottet har förstärkts med en arvodestjänst som biträdande sekreterare i högst C 1 (sessionstjänstgöring). Det har visat sig erforderligt med en förstärkning av vaktpersonalen i riksdagens huvudentré, varför två tjänster som riksdagsvaktmästare/förste riksdagsvaktmästare i lönegrad A 4/A 13 inrättats för ändamålet. Med hänsyn till arbetsbelastningen inom enheten för administrativa frågor har en halvtidstjänst som kansliskrivare i lönegrad Ae 13 inrättats vid löne- och pensionsdetaljen, varjämte en halvtidstjänst som assistent i lönegrad Ae 14 inrättats för att inom enheten för intendenturfrågor sammanhålla guidningsverksamheten.

På grund av väntade prishöjningar har anslagsposten Reseersättningar beräknats öka med 5 000 kr.

För innevarande budgetår har under anslagsposten Lokalkostnader anvisats 14 775 000 kr. För nästkommande budgetår har förvaltningsstyrelsen beräknat medelsbehovet till 15 720 000 kr., innebärande en ökning av medelsbehovet under anslagsposten med 945 000 kr., varav cirka 876 000 kr. avser hyror och 69 000 kr. övriga utgifter som bestrids från ifrågavarande anslagspost (växter, bevakning m. m.).

Under anslagsposten Expenser har för innevarande budgetår anvisats 2 250 000 kr. Under kommande budgetår väntas ökade kostnader för skrivmateriel och papper (10 000 kr.), kontorsmaskiner (20 000 kr.), möbler m. fl. inventarier (25 000 kr.), böcker och tidningar (5 000 kr.), förbrukningsartiklar, belysningsmateriel o. d. (10 000 kr.) samt nytillkommande serviceкostnader avseende snabbtelefon-, voterings- och tv-anläggningar (42 000 kr.). Anslagsposten Expenser skulle därigenom för budgetåret 1973/74 komma att uppgå till 2 362 000 kr.

Under anslagsposten Publikationstryck har för innevarande budgetår anvisats 179 000 kr. För verksamheten Riksdag — skola beräknas 80 000 kr. bli erforderliga för framställning av ett nytt skolpaket och komplettering av befintlig stillfilm. Med hänsyn till att riksdagen under år 1974 väntas ta slutlig ställning till grundlagberedningens förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning har 75 000 kr. beräknats för framställning av en ny riksdagsbroschyr, som bör föreligga färdig vid årsskiftet 1974/75. Huvuddelen av kostnaderna härför beräknas belasta anslaget för budgetåret 1973/74. En ökning av anslagsposten Publikationstryck föreslås därför med 6 000 kr. till 185 000 kr. för budgetåret 1973/74.

Under anslagsposten Övriga utgifter har för innevarande budgetår anvisats 165 000 kr. Från anslagsposten har bestritts vissa engångsutgifter. Utgifter av motsvarande slag torde inte återkomma under nästkommande budgetår, varför här ifrågavarande anslagspost torde kunna minskas med 50 000 kr. och sålunda för budgetåret 1973/74 uppföras med 115 000 kr.

I betänkande nr 38 till 1971 års riksdag har konstitutionsutskottet hemställt att medel t. v. finge tas i anspråk under förevarande anslag för kostnader för projektering, inredning och utrustning av plan 12, hotellbyggnaden, med skyldighet för förvaltningskontoret att avge slutredovisning. Enligt en sammanställning som upprättats inom förvaltningskontoret uppgick kostnaderna för iordningställande av plan 12 till 1 086 940 kr., varav för projektering 78 410 kr., för byggnadsarbeten 731 180 kr. och för möbler m. m. 277 350 kr. Vissa ändringsarbeten i teaterhuset, som står i samband med iordningställandet av plan 12, betingade härutöver sammanlagt 37 240 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 32 744 000 kr.

B 2. Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för riksdagstrycket m. m.

1971/72 Utgift	5 016 754
1972/73 Anslag	5 060 000
1973/74 Förslag	5 710 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Utgifter		
Tryckpapper	763 500	+ 114 500
Riksdagshandlingar		
Tryckningskostnader	3 801 000	+ 571 000
Bokbinderikostnader	1 094 500	+ 164 500
Kommittétryck	1 000	—
	5 660 000	**+ 850 000**
Särskilda uppbördsmedel		
Försäljning av riksdagstryck	— 600 000	— 200 000
	5 060 000	**+ 650 000**

Kostnadsstegringarna för tryckpapper, tryckeri- och bokbinderiarbeten för budgetåret 1973/74 beräknas medföra en sammanlagd utgiftsökning av ca 850 000 kr. På grund av fortsatt ökad försäljning av riksdagstryck torde inkomsterna öka med ca 200 000 kr. Nettoökningen av anslaget beräknas sålunda till 650 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för riksdagstrycket m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 5 710 000 kr.

B 3. Den inre riksdagsförvaltningen: Utgivande av särskilda publikationer

1971/72	Utgift	111 644	Reservation	229 656
1972/73	Anslag	124 000		
1973/74	Förslag	135 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för utgivningen av uppslagsboken över riksdagens verksamhet (Gula boken), arbetet på det sammanfattande person- och sakregistret till riksdagens protokoll med bihang för åren 1961—1970 (10-årsregistret) samt utgivning av en informationsskrift om Sveriges författning på främmande språk.

Utgifterna för Gula boken uppgick för budgetåret 1971/72 till 110 190 kr. Anvisade medel för budgetåret 1972/73 uppgår till 124 000 kr. På grund av ökade sättnings-, trycknings- och bokbinderikostnader torde anslaget böra uppräknas till 135 000 kr. Ca 5 000 kr. beräknas inflyta vid försäljning.

Utgivningarna av 10-årsregistret och skriften om Sveriges författning har fördröjts, men bägge utgåvorna torde kunna färdigställas under innevarande budgetår, varvid reservationen från föregående år om 229 656 kr. beräknas tas i anspråk.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Den inre riksdagsförvaltningen: Utgivande av särskilda publikationer* för budgetåret 1973/74 anvisas ett reservationsanslag av 135 000 kr.

C. ALLMÄNT KYRKOMÖTE

C. Allmänt kyrkomöte

1971/72	Utgift	[1]240 555
1972/73	Anslag	1 000
1973/74	Förslag	1 000

[1] Från beloppet 240 995 har avdragits särskilda uppbördsmedel med 440 kr.

Det senaste kyrkomötet ägde rum i augusti—september månader 1970. För budgetåret 1971/72 anvisades ett förslagsanslag av 1 000 kr. Statskontorets fondbyrå skall enligt Kungl. Maj:ts beslut (kungl. brev 26.6.1948) förskottsvis utbetala kostnader för allmänt kyrkomöte, inklusive kyrkomötets utredningsnämnd (SFS 1949: 174). Enligt meddelade föreskrifter skall statskontoret hos riksgäldskontoret rekvirera medel för täckande av utlagda kostnader.

Under föregående budgetår har fondbyrån i skrivelser till riksgäldskontoret rekvirerat medel avseende 1963, 1968 och 1970 års kyrkomöten, inklusive kostnader för 1970 års kyrkomötes utredningsnämnd t. o. m. 30.6.1971 på sammanlagt 240 995 kr.

Eftersom utredningsnämnden avslutade sitt arbete 30.9.1971 och något kyrkomöte inte beräknas äga rum under budgetåret 1973/74 upptas endast ett formellt belopp till allmänt kyrkomöte.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Allmänt kyrkomöte* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D. RIKSDAGENS VERK

D 1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader

1971/72 Utgift	6 023 057
1972/73 Anslag	6 248 000
1973/74 Förslag	6 672 000

		1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal			
Handläggande personal		26	+ 2
Övrig personal		78	—
		104	**+ 2**
Anslag			
Lönekostnader		4 824 000	+435 000
Sjukvård		20 000	—
Reseersättningar		20 000	—
Därav utrikes resor		—	—
Lokalkostnader		593 000	+ 80 000
Expenser		341 000	+ 47 000
Publikationstryck		25 000	+ 2 000
Kostnader för maskinell kontroll av inlösta vinster		190 000	+ 10 000
Obligationssortering genom automatisk databehandling		220 000	—145 000
Kostnader för vinstutlottning på premielånen		60 000	—
		6 293 000	**+429 000**
Särskilda uppbördsmedel			
Försäljning av publikationer	1 000		
Inkomster i samband med datamaskindragning m. m.	44 000	45 000	— 5 000
		6 248 000	**+424 000**

Riksgäldskontoret har som huvudsaklig uppgift att ombesörja den statliga upplåningen och förvalta statsskulden. Emissionsverksamheten har under senare år varit omfattande. En fortsatt livlig emissionsverksamhet förutses.

I detta sammanhang bör omnämnas att kontorets arbete med begränsad förtidsinlösen av vissa äldre statsobligationslån som pågått under åren 1971—1972 och krävt betydande personalinsatser och omkostnader, nu är i stort sett avslutat. I samband med att fullmäktige i riksgäldskontoret fått i uppdrag att handha administrationen av ett nytt lönsparsystem har det befunnits lämpligt att riksgäldskontoret övertar vissa kanslifunktioner, som vid tidigare lönsparformer legat utanför kontoret.

Kontorets lönekostnader beräknas stiga med 435 000 kr. under 1973/

74 i förhållande till anslaget för innevarande budgetår, framför allt beroende på höjd lönenivå. Anslagsposten Lokalkostnader har uppräknats med 80 000 kr. till följd av beräknad ökad hyra för kontorets lokaler och med hänsyn till pris- och lönestegringar för lokalvård och bevakning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 6 672 000 kr.

D 2. Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.

1971/72 Utgift	1 467 651
1972/73 Anslag	3 260 000
1973/74 Förslag	3 600 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
1. Obligationspapper	10 000	+ 90 000
2. Värdepapperstryck	450 000	+ 50 000
3. Annonsering m. m.	2 800 000	+200 000
	3 260 000	**+340 000**

Belastningen på anslaget är beroende av den statliga upplåningens omfattning och inriktning. Vid beräkningen av anslaget har antagits en fortsatt omfattande emissionsverksamhet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Kostnader vid emission av statslån m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 3 600 000 kr.

D 3. Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet

1973/74 Förslag	320 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
1. Vinstutlottning	—	+ 10 000
2. Information om vinstutlottning	—	+300 000
3. Övrigt	—	+ 10 000
		+320 000

Statsmakterna har uppdragit åt fullmäktige i riksgäldskontoret att handha administrationen av ett nytt lönsparsystem, innebärande bl. a. anordnande av årliga vinstutlottningar.

Den första utlottningen kommer att äga rum i september 1973. Kostnaderna för utlottningen inklusive uppbyggande och kontroll av utlottningssystem beräknas för budgetåret 1973/74 till 10 000 kr. För information om vinstutlottning och delgivande av utlottningsresultat, bl. a. genom annonsering i dagspress, beräknas för samma tid en kostnad på 300 000 kr.

Fullmäktige i riksgäldskontoret förelår

att till *Riksgäldskontoret: Administrationskostnader för lönsparandet* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 320 000 kr.

D 4. Riksgäldskontoret: Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt

1973/74	Förslag	1 000

Kungl. Maj:t har bemyndigats att, om konjunkturläget motiverar det, besluta om premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt i huvudsaklig överensstämmelse med reglerna i lagen om premiering av visst frivilligt sparande. Riksgäldskontoret har fått i uppdrag att handha administrationen av eventuellt kommande premieringar. Administrationskostnaderna härför torde böra belasta ett särskilt anslag med ovan angivna rubrik. Anslaget bör för budgetåret 1973/74 uppföras med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Riksgäldskontoret: Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 5. Riksdagsbiblioteket: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	1 530 532
1972/73	Anslag	1 497 000
1973/74	Förslag	1 668 000

Riksdagsbiblioteket är främst avsett för riksdagen, dess delegationer och verk, kyrkomötet, Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken samt av Kungl. Maj:t förordnade eller jämlikt Kungl. Majt:s bemyndigande tillsatta kommittéer. Biblioteket skall därjämte, i den mån dess uppgifter ej därigenom åsidosätts, betjäna dem som bedriver forskning eller allvarliga studier.

Reglemente för riksdagsbiblioteket har fastställts av riksdagen 15.12. 1966 (RFS 1967: 18).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	10	—
Övrig personal	16	—
	26	—
Anslag		
Lönekostnader	1 326 000	+145 000
Sjukvård	5 000	—
Reseersättningar	7 000	+ 1 000
Expenser	104 000	—
Publikationstryck	55 000	+ 25 000
	1 497 000	**+171 000**

Riksdagsbiblioteket

Ökningen under anslagsposten Lönekostnader har av riksdagsbiblioteket beräknats till 145 000 kr. Lönebeloppen har beräknats enligt 1973 års lönenivå med inräknande av ett lönekostnadspålägg om 26 procent. I lönekostnaderna har även inräknats kostnader i samband med arbetsvård samt för en extra vaktmästare.

Anslagsposten Sjukvård har varit tillräcklig medan anslagsposten Reseersättningar överskridits med nära 1 500 kr., främst beroende på resor till Linköpings högskola efter inbjudan av statskontoret.

Anslagsposten Expenser har under sistförflutna budgetår överskridits med nära 30 500 kr. Beträffande delposten till annonsering, porto, frakt utgjorde utgiften 1970/71 125 882: 12 kr. och 1971/72 48 348: 85 kr. Återstående arbeten i samband med flyttningen till de nya lokalerna har, vilket styrelsen anmälde i föregående års anslagsäskanden, föranlett extra kostnader.

En tillfällig höjning av anslagsposten Publikationstryck motiveras av att Årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer nästa gång avses att utgöra en dubbelårgång.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagsbiblioteket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 668 000 kr.

D 6. Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning

1971/72	Utgift	317 266	Reservation	7 734
1972/73	Anslag	370 000		
1973/74	Förslag	400 000		

Riksdagsbiblioteket

Med hänsyn till nu föreliggande kostnadsutveckling för bokanskaffning och bindning för riksdagen föreslår styrelsen att reservationsanslaget för Bokinköp och bokbindning uppräknas med 30 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagsbiblioteket: Bokinköp och bokbindning* för budgetåret 1973/74 anvisas ett reservationsanslag av 400 000 kr.

D 7. Riksdagens ombudsmannaexpedition

1971/72	Utgift	3 648 853
1972/73	Anslag	5 137 000
1973/74	Förslag	4 452 000

Riksdagens ombudsmän skall ha tillsyn över att de tjänstemän och andra, som är underkastade fullständigt ämbetsansvar, i sin tjänsteutövning efterlever lagar och andra författningar och i övrigt fullgör sina åligganden. Ombudsmännen skall vidare verka för att brister i lagstiftningen avhjälps och för att enhetlig och ändamålsenlig rättstillämpning främjas.

Av riksdagen antagen instruktion för riksdagens ombudsmän har kungjorts av Kungl. Maj:t 29.12.1967 (RFS 1968: 2).

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	28	—
Övrig personal	19	—
	47	—
Anslag		
Lönekostnader	4 660 000	—748 000
Sjukvård	4 000	+ 1 000
Reseersättningar	80 000	—
Därav utrikes resor	(3 000)	—
Lokalkostnader	218 000	+ 62 000
Expenser	175 000	—
	5 137 000	**—685 000**

Lönebeloppen har beräknats enligt 1973 års lönenivå med inräknande av ett lönekostnadspålägg om 26 procent.

Beräkningarna under anslagsposten Lönekostnader medför en minskning av anslagsposten med 748 000 kr. Minskningen beror huvudsakligen på att motsvarande post i nästföregående anslagsäskanden kom att beräknas för högt i samband med viss omläggning av beräkningen av lönekostnadspålägget.

Anslagsposten till sjukvård föreslås med hänsyn till budgetutfallet under budgetåret 1971/72 uppräknad med 1 000 kr. till 5 000 kr.

Lokalkostnaderna för de *nuvarande* lokalerna kan beräknas öka med 4 000 kr., utgörande ökade lönekostnader till städpersonal. För *nytillkommande* lokaler beräknas en ökning av lönekostnaderna till städpersonal med 18 000 kr. Hyran för dessa lokaler uppgår enligt uppgift från byggnadsstyrelsen till 40 000 kr. per år. Lokalkostnaderna beräknas därför till *280 000 kr. (hyra 158 000 + löner 72 000 (inkl. 26 procents lönekostnadspålägg)* + övriga utgifter för städning 5 000 + utgifter för uppvärmning och lokalhållning i övrigt 45 000 kr.).

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagens ombudsmannaexpedition* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 4 452 000 kr.

D 8. Riksdagens revisorer och deras kansli

1971/72	Utgift	1 499 865
1972/73	Anslag	1 641 000
1973/74	Förslag	1 910 000

Riksdagens revisorer har till uppgift att som en statens överrevision utöva kontroll av den statliga finansförvaltningen. I detta syfte skall de tillse att statens inkomster inflyter i behörig ordning, att en god hushållning iakttas med statens medel och att statens tillgångar utnyttjas efter rationella grunder.

Revisorerna skall särskilt undersöka den sakliga effekten av myndigheternas medelsdispositioner samt ändamålsenligheten av tillämpade organisationsformer och arbetsmetoder. De skall påtala förhållanden som de finner otillfredsställande och sträva efter att befrämja kostnadsmedvetandet inom den statliga och statsunderstödda verksamheten.

Av riksdagen antagen instruktion för riksdagens revisorer har kungjorts av Kungl. Maj:t 29.12.1970 (SFS 1970: 949).

Revisorerna

Genom beslut av 1971 års riksdag har en ny personalorganisation fastställts för riksdagens revisorer. Denna organisation ligger till grund för den förevarande anslagsframställningen, vilken inte innefattar förslag till andra förändringar än sådana som betingas av kostnadsutvecklingen.

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	12	—
Övrig personal	3	+1
	15	**+1**
Anslag		
Arvoden till revisorerna	122 000	—
Lönekostnader för tjänstemän	1 316 000	+266 000
Sjukvård	1 000	+ 1 000
Reseersättningar	50 000	—
Lokalkostnader	108 000	+ 2 000
Expenser	44 000	—
	1 641 000	**+269 000**

Lönebeloppen har beräknats enligt 1973 års lönenivå med inräknande av ett lönekostnadspålägg om 26 procent vilket, jämte kostnaderna för en nyinrättad tjänst som assistent i Ac 15 och för ett göromålsförordnande som byråchef i Cr 2, medför en erforderlig uppräkning av anslagsposten Lönekostnader med 266 000 kr.

Med hänsyn till belastningen under anslagsposten Sjukvård föregående budgetår torde en uppräkning av anslagsposten med 1 000 kr. erfordras.

Det ökade medelsbehovet under anslagsposten Lokalkostnader om 2 000 kr. är föranlett av det nya städavtal som slutits för den lokalvårdande personalen.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 910 000 kr.

D 9. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Förvaltningskostnader

1971/72	Utgift	1 206 630
1972/73	Anslag	1 207 000
1973/74	Förslag	1 316 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
Personal		
Handläggande personal	6	—
Övrig personal	7	—
	13	—
Anslag		
Arvoden för medlemmars deltagande i sammanträden	12 000	+ 3 000
Arvoden för medlemmar av arbetsutskottet	8 000	—
Lönekostnader för tjänstemän	751 000	+ 72 000
Sjukvård	3 000	+ 3 000
Reseersättningar	200 000	—
Lokalkostnader	87 000	—
Expenser	146 000	+ 31 000
	1 207 000	**+ 109 000**

Delegationen

Delegationen anmälde i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1972/73 att det reviderade Helsingforsavtalet trätt i kraft 1.7.1971 och att rådets presidiesekretariat börjat sin verksamhet vid denna tidpunkt.

För budgetåret 1972/73 har riksdagen i enlighet med konstitutionsutskottets betänkande (KU 1972: 23) angående regleringen för budgetåret 1972/73 av utgifter för huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. i avvaktan på utskottets behandling av utredningen angående delegationens kansliorganisation för förvaltningskostnader för delegationen och dess kansli anvisat ett ospecificerat förslagsanslag om 1 207 000 kr. Den nya organisationen som fastställts att gälla fr. o. m. 1.1.1972 torde medföra vissa kostnadsökningar. Anslagsposten Arvoden för medlemmars deltagande i sammanträden bör med anledning av att viss ökad mötesfrekvens kan förväntas uppräknas med 3 000 kr. Lönebeloppen under anslagsposten Lönekostnader för tjänstemän har beräknats enligt 1973 års lönenivå med inräknande av ett lönekostnadspålägg om 26 procent. Detta förhållande ävensom ökade lönekostnader för de genom omorganisationen höjda tjänsterna medför en erforderlig ökning under anslagsposten med 72 000 kr.

Anslagsposten Sjukvård föreslås uppräknad med 3 000 kr.

Anslagsposten Expenser föreslås uppräknad med 31 000 kr. Av detta belopp avser 5 000 kr. skrivmateriel m. m., 5 000 kr. telefon och telegram, 10 000 kr. representation, 9 000 kr. tryckningskostnader och 2 000 kr. övriga expenser, det senare beloppet upptaget med hänsyn till den förslagsverksamhet som kan förväntas inom ramen för delegationens företagsnämnd.

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 316 000 kr.

D 10. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1971/72	Utgift	382 870
1972/73	Anslag	1 403 000
1973/74	Förslag	1 585 000

Delegationen

Svenska delegationen har till 1.7.1971 förskotterat största delen av de för rådet gemensamma utgifterna. Först i efterhand har erhållits återbetalning från övriga länder.

Sedan presidiesekretariatet börjat sin verksamhet 1.7.1971 tillämpas emellertid den ordningen att respektive lands delegation till presidiesekretariatet i förskott inbetalar sin andel av de gemensamma kostnaderna kvartals- eller halvårsvis.

En utredning är att förvänta rörande frågan om en nordisk dokumentationscentral. Denna utredning kommer att beröra bl. a. frågan om delegationens arkiv och dess personal.

Slutligen skall anmälas att rådets presidium efter överläggningar med Nordiska ministerrådet beslutat föreslå att på prov dela 1973 års session. Detta innebär att sessionen hålls i februari 1973 i Oslo och fortsätter under hösten 1973 i Stockholm. Med gällande turordning kommer 1974 års session att äga rum i Stockholm. Delegationen vill reservera sig för att delningen av sessionen 1973 kan komma att medföra extra kostnader.

För Sveriges andel i rådets gemensamma kostnader under 1973 har rådets presidium uppgjort följande budget.

Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1. Arvoden till gemensam personal	694 000
2. Förvaltningskostnader	162 000
3. Reseersättningar m. m.	67 000
4. Tryckningskostnader	444 000
5. Informationsmaterial	252 000
6. Konferenser	45 000
	1 664 000
Särskilda uppbördsmedel	
Försäljning av publikationer	— 79 000
	1 585 000

Riksdagens förvaltningsstyrelse

Riksdagens förvaltningsstyrelse har inte något att erinra mot medelsberäkningen och föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 585 000 kr.

E. DIVERSE

E 1. Kommittéer m. m.

1971/72	Utgift	35 009
1972/73	Anslag	35 000
1973/74	Förslag	700 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för kommittéer och utredningar genom särskilda sakkunniga m. m.

Kostnaderna för budgetåret 1973/74 beräknas för den inre riksdagsförvaltningen till ca 690 000 kr. och för riksgäldskontoret till ca 10 000 kr.

Medel har därvid beräknats för de av talmanskonferensen tillsatta utredningarna om riksdagens ombudsmäns uppgifter och arbetsformer (KU 1972: 19), ca 330 000 kr., och om riksdagens informationsbehov (KU 1972: 25), ca 360 000 kr.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 700 000 kr.

E 2. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

Anslaget är avsett för täckning av de merkostnader som kan väntas uppkomma till följd av förestående löneöverenskommelser, vilkas ekonomiska konsekvenser prövas av riksdagens lönedelegation.

I princip behöver ytterligare medel för löneökningar som berör redan anvisade förslagsanslag inte anvisas. Medelsanvisningen under sådana anslag är ej till summan begränsad av riksdagen. Riksdagens medgivande till anslagsöverskridande m. m. erfordras endast för löneökningar som faller på obetecknade anslag och reservationsanslag. Under femtonde huvudtiteln finns vissa reservationsanslag, från vilka bestrids arvodeskostnader som brukar uppräknas med beaktande av tilläggen till de statsanställdas löner.

För budgetåret 1973/74 bör ett formellt belopp av 1 000 kr. anvisas.

Riksdagens förvaltningsstyrelse föreslår

att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisas ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Register

DRIFTBUDGETEN

Femtonde huvudtiteln

Sid.		
2	INLEDNING	
4	ANSLAGEN	
	A. Riksdagen	
4	1. Arvoden m. m. till riksdagens ledamöter	22 041 000
4	2. Reesersättningar m. m. till riksdagens ledamöter	5 620 000
5	3. Riksdagsledamöters deltagande i Europarådets verksamhet	300 000
6	4. Riksdagsutskottens studieresor utom Sverige	650 000
6	5. Parlamentariska delegationer	300 000
7	6. Bidrag till studieresor	120 000
8	7. Representation m. m.	125 000
8	8. Kostnader för riksdagens interparlamentariska grupp	169 000
10	9. Bidrag till Sällskapet Riksdagsmän och forskare	55 000
11	10. Bidrag till Europarörelsens riksdagsgrupp	30 000
11	11. Kontorshjälp till riksdagsledamöter	920 000
12	12. Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.	5 315 000
12	13. Utgivande av otryckta ståndsprotokoll	150 000
		35 795 000
	B. Den inre riksdagsförvaltningen	
13	1. Förvaltningskostnader	32 744 000
15	2. Kostnader för riksdagstrycket m. m.	5 710 000
16	3. Utgivande av särskilda publikationer	135 000
		38 589 000
	C. Allmänt kyrkomöte	
17	1. Allmänt kyrkomöte	1 000
		1 000
	D. Riksdagens verk	
	Riksgäldskontoret	
18	1. Förvaltningskostnader	6 672 000
19	2. Kostnader vid emission av statslån m. m.	3 600 000
19	3. Administrationskostnader för lönsparandet	320 000
20	4. Administrationskostnader i samband med premiering av frivilligt sparande av överskjutande preliminär skatt	1 000
	Riksdagsbiblioteket	
20	5. Förvaltningskostnader	1 668 000
22	6. Bokinköp och bokbindning	400 000
22	7. Riksdagens ombudsmannaexpedition	4 452 000
23	8. Riksdagens revisorer och deras kansli	1 910 000
	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli	
24	9. Förvaltningskostnader	1 316 000
26	10. Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet	1 585 000
		21 924 000
	E. Diverse	
28	1. Kommittéer m. m.	700 000
28	2. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 000
		701 000
	Summa kr.	**97 010 000**

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720517

Riksgäldsfonden

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1973/74 m. m. och anför.

Med skrivelse den 23 november 1972 har riksgäldskontoret överlämnat förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1973/74. På utgiftssidan tas i detta förslag upp räntor till ett belopp av 2 568 703 000 kr. och provisioner m. m. om sammanlagt 14 001 000 kr. Av utgiftsräntorna hänför sig 1 252 milj. kr. till de räntelöpande obligationslånen. Fördelningen av detta belopp på de olika lånen framgår av följande sammanställning.

Specifikation av ränta på räntelöpande obligationslån	*Kr.*
1934 års 3 % lån av 30/12	4 365 000
1937 " 3 % amorteringslån av 1/2	1 302 000
1937 " 3 % " " 1/3	901 000
1941 " 3 1/2 % lån av 15/12	10 841 000
1942 " 3 1/2 % " " 15/8	11 047 000
1943 " 3 1/2 % " " 15/3	7 883 000
1943 " 3 1/2 % " " 15/4	12 369 000
1943 " 3 1/2 % " " 1/11	11 033 000
1944 " 3 1/2 % " " 15/3	7 282 000
1944 " 3 1/2 % " " 15/12	16 734 000
1945 " 3 % " " 1/7	10 778 000
1945 " 3 % " " 1/11	6 480 000
1946 " 3 % " " 1/2	17 499 000
1946 " 3 % " " 15/12	6 482 000
1951 " 3 1/2 % " " 15/6	8 606 000
1952 " 3 1/2 % " " 10/2	6 951 000
1953 " 3 1/2 % " " 5/10	6 970 000
1953 " 3 1/2 % " " 14/12	6 956 000

	Kr.
1955 års 4 1/2 % lån av 9/5	19 543 028
1956 " 4 1/2 % " " 20/3	11 250 000
1956 " 4 3/4 % " " 10/12	9 519 000
1959 " 5 % " " 5/2	7 500 000
1959 " 5 % " " 5/10	15 000 000
1960 " 5 1/2 % " " 12/4	59 070 000
1963 " 4 1/2 % " " 15/3	18 000 000
1963 " 5 1/4 % " " 15/11	15 750 000
1964 " 5 1/4 % " " 18/3	10 558 853
1964 " 5 3/4 % " " 19/3	18 689 513
1964 " 6 % " " 17/12	16 008 600
1965 " 6 % " " 18/3	24 000 000
1966 " 6 3/4 % " " 16/9	30 375 000
1967 " 5 3/4 % " " 17/11	31 625 000
1968 " 6 1/2 % " " 19/3	39 000 000
1968 " 6 1/4 % " " 2/5	43 750 000
1968 " 6 % " " 25/10	46 500 000
1969 " 6 % " " 23/1	48 000 000
1969 " 6 3/4 % " " 5/6	60 750 000
1969 " 7 1/4 % " " 3/9	58 000 000
1970 " 7 1/4 % amorteringslån av 20/1	65 250 000
1970 " 7 1/4 % lån av 19/5	58 000 000
1970 " 7 1/4 % " " 10/11	58 000 000
1971 " 7 1/4 % amorteringslån av 8/6	58 000 000
1971 " 7 1/4 % lån av 15/9	65 250 000
1972 " 7 % " " 20/1	63 000 000
1972 " 5 3/4 % " " 15/3	17 250 000
1972 " 6 3/4 % " " 15/3	35 437 500
1972 " 7 % " " 9/6	56 000 000
1972 " 7 % amorteringslån av 10/6	38 500 000
Summa kr.	**1 252 055 494**

Vinsterna på premieobligationslånen beräknas uppgå till sammanlagt 218 milj. kr. Fördelningen på de olika lånen framgår av följande sammanställning.

Specifikation av vinster på premieobligationslån	Kr.
1954 års premielån	2 250 000
1955 " "	4 500 000
1964 " "	2 175 000
B-lånet	5 640 000
1965 års premielån	8 300 000
1967 " "	31 900 000
1968 " första premielån	15 950 000
1968 " andra "	13 200 000
1969 " premielån	24 000 000
1970 " första premielån	21 875 000
1970 " andra "	17 500 000
1971 " premielån	17 700 000
1972 " första premielån	35 400 000
1972 " andra "	17 700 000
Summa kr.	**218 090 000**

Inkomsterna på riksgäldsfonden beräknas till 82 704 000 kr. Förslaget till stat utvisar således ett underskott av 2 500 milj. kr., som bör föras av på riksstaten. Detta innebär en ökning med 375 milj. kr. i förhållande till det underskott som har tagits upp i riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna bilagda förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1973/74 (*bilaga 18.1*),
2. för *Riksgäldsfonden* på driftbudgeten för budgetåret 1973/74 ta upp ett underskott av 2 500 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 18. 1

Förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1973/74

Utgifter

A. Räntor på statsskulden:		Kr.
1. Ränta på räntelöpande obligationslån, *förslagsvis*		1 252 000 000
2. Vinster på premieobligationslån, *förslagsvis*		218 000 000
3. Ränta på statsskuldförbindelser, *förslagsvis*		67 000 000
4. " " sparobligationer, *förslagsvis*		120 000 000
5. " " av staten övertagna lån, *förslagsvis*		184 000
6. " " lån hos statsinstitutioner och fonder m. m., *förslagsvis*		50 000 000
7. Årlig ränta till Hans Maj:t Konungen (den s.k. Guadeloupe-räntan)		300 000
8. Ränta på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm		90 000
9. Ränta på konung Carl XIII:s hemgiftskapital		7 500
10. " " Göta kanals reparationsfond		7 045
11. " " kortfristig upplåning hos banker m. fl., *förslagsvis*		50 000 000
12. " " skattkammarväxlar, *förslagsvis*		450 000 000
13. " " beräknad ny upplåning, *förslagsvis*		361 114 455
		2 568 703 000

B. Provisioner m. m.:		
1. Kapitalrabatter, *förslagsvis*	1 000 000	
2. Försäljningsprovisioner m. m., *förslagsvis*	10 000 000	
3. Inlösningsprovisioner m. m., *förslagsvis*	3 000 000	
4. Kursförluster, *förslagsvis*	1 000	**14 001 000**
	Summa kr.	**2 582 704 000**

Inkomster

A. Räntor:		
1. Ränta på uppköpta obligationer	1 000	
2. " " rörliga krediter	75 000 000	
3. " " kortfristig utlåning till banker m. fl.	1 000 000	
4. " " övriga utlånade medel	1 000 000	**77 001 000**

B. Uppgäld och kursvinster:		
1. Uppgäld	1 000	
2. Kursvinster	1 000	**2 000**

C. Diverse inkomster:		
1. Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	5 500 000	
2. Dragningslistor på premielånen	200 000	
3. Övriga diverse inkomster	1 000	**5 701 000**
		82 704 000
Underskott att avföras på riksstatens driftbudget		**2 500 000 000**
	Summa kr.	**2 582 704 000**

MARCUS BOKTR. STHLM 1973 720518

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1973/74 och anför.

Under huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar uppförs anslag för täckning av den formella investeringsförlust som enligt gällande budgetprinciper uppstår i samband med genomförandet av nya kapitalinvesteringar, som inte kan eller skall förräntas till sitt fulla värde. I likhet med vad som gäller för investeringsanslagen ställs avskrivningsanslagen direkt till de fondförvaltande myndigheternas förfogande.

Föreliggande riksstatsförslag innefattar åtskilliga anslag på kapitalbudgeten beträffande vilka en investeringsförlust måste beräknas. Jag skall nu i korthet redogöra för de fall där så är förhållandet. I anslutning till denna redogörelse kommer jag att hemställa om att avskrivningsanslag föreslås eller tas upp med beräknade belopp i riksstatsförslaget.

Investeringsförlusten bestäms utifrån statens förräntningskrav. I förevarande sammanhang anses detta överensstämma med den för varje budgetår fastställda normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Normalräntan beräknas på grundval av kostnaderna för statens långfristiga upplåning. Kungl. Maj:t har genom kungörelsen (1972: 292) om normalränta för lån från statens utlåningsfonder fastställt normalräntan för innevarande budgetår till 7 %. Jag har vid beräkningen av avskrivningsanslagen följaktligen utgått från ett förräntningskrav på 7 %.

Enligt beslut av 1969 års riksdag (prop. 1969: 1 bil. 19, SU 1969: 117, rskr 1969: 295) skall under denna huvudtitel också beräknas ersättning för tidigareläggning av vissa investeringar. I huvudsak innebär bestämmelserna att ersättning kan utgå för anskaffningar som avser affärsverksfond, sjöfartsverkets fond eller statens vägverks förrådsfond och som i sysselsättningsfrämjande syfte tidigareläggs i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. I princip skall myndigheten ersättas för de merkostnader som tidigareläggningen förorsakar. I normalfallet kan en schablonregel tillämpas som innebär att myndigheten får ersättning med 10 % av anskaffningens belopp. Ersättning ifråga om anskaffningar som finansieras över investeringsanslag sker således genom att 10 % av investeringen avskrivs på förslagsvis beräknade avskrivningsanslag på riksstaten.

Statens affärsverksfonder. I överensstämmelse med vad chefen för kommunikationsdepartementet förordar bör enligt gällande principer avskrivas dels de medel som beräknats för försvarsberedskap vid televerket och statens järnvägar med 5 milj. kr. resp. 2,3 milj. kr., dels de medel som beräknats för statens järnvägars investeringar i det ersättningsberättigade nätet med 17,5 milj. kr., dels ock 8 milj. kr. för avskrivning till 50 % av den nya huvudverkstad som statens järnvägar skall uppföra i det allmänna stödområdet.

I överensstämmelse med vad chefen för industridepartementet förordar bör 3,7 milj. kr. anvisas för avskrivning av byggnadskostnader för förenade fabriksverkens nu färdigställda verkstad i Östersund.

Statens allmänna fastighetsfond. Enligt gällande regler för avskrivning av investeringar i allmänna fastighetsfonden utgör grundavskrivning vid nybyggnader för ämbetsverk 25 % av anläggningskostnaden och vid nybyggnader för kriminalvården, sjukhus, forskningsinstitut och skolor 50 %. Investeringar i mark avskrivs inte.

Med tillämpning av dessa grunder bör avskrivningsanslagen i riksstatsförslaget föras upp i enlighet med följande sammanställning.

Investeringar under anslaget Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar bör, liksom hittills, skrivas av helt.

Anslag	Investering kr.	Avskrivning kr.
Justitiedepartementet		
Polishus m. m.	87 000 000	21 750 000
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	8 000 000	2 000 000
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	8 400 000	4 200 000
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	63 000 000	15 750 000
Utrikesdepartementet		
Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	10 160 000	2 540 000

Anslag	Investering kr.	Avskrivning kr.
Försvarsdepartementet		
Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	5 000 000	2 500 000
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	3 000 000	3 000 000
Socialdepartementet		
Utbyggande av karolinska sjukhuset	1 000	—
Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	7 684 000	3 842 000
Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	9 000 000	4 500 000
Finansdepartementet		
Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	190 000 000	47 500 000
Inköp av fastigheter m. m.	25 000 000	3 000 000
Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	100 000	25 000
Utbildningsdepartementet		
Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål	14 102 000	7 051 000
Radio- och televisionshus	2 780 000	—
Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	*180 000 000	*90 000 000
Jordbruksdepartementet		
Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	45 000 000	22 500 000
Civildepartementet		
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	30 000 000	7 500 000
Industridepartementet		
Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	2 600 000	1 300 000
Summa kr.	**690 827 000**	**238 958 000**

* Beräknat belopp.

Beträffande anslaget till radio- och televisionshus erinrar jag om att investeringar i radiohus enligt riksdagens beslut (prop. 1955: 146, SU 1955: 125, rskr 1955: 288) helt skall finansieras med radiolicensmedel. Motsvarande finansieringsform tillämpas beträffande investeringar i televisionshus. Något avskrivningsanslag på riksstaten behövs således inte för detta ändamål.

Försvarets fastighetsfond. För investeringar i försvarets fastighetsfond skall enligt gällande regler avskrivningsbehovet beräknas schablonmässigt till 50 % av investeringar i kasernbyggnader, medan total avskrivning tillämpas för investeringar i befästningar. Nybyggnad för ämbetsverk avskrivs dock endast med 25 %. Investeringar i mark avskrivs inte.

Under försvarets fastighetsfond har investeringar beräknats om sammanlagt 287,9 milj. kr. Härav beräknas för markförvärv 18,1 milj. kr., för kasernbyggnader 166,6 milj. kr. och för befästningar 103,2 milj. kr. Avskrivningsanslagen beräknas till sammanlagt avrundat 186,5 milj. kr.

Statens utlåningsfonder. Anslaget till studiemedelsfonden bör skrivas av helt och avskrivningsanslaget beräknas till 455 milj. kr. Investeringsanslaget till fiskerilånefonden för nästa budgetår tas upp med 2 milj. kr. De lån som utgår från denna fond är räntefria under viss tid och förutsätts därefter löpa med en ränta av 5 %. Med hänsyn till att förräntningskravet för statens investeringar fastställts till 7 % bör denna investering skrivas av med 810 000 kr. Till Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. tas upp ett investeringsanslag av

700 000 kr. Dessa lån är under viss tid räntefria och löper därefter med 5 % ränta. Jag tar här upp ett avskrivningsanslag av 325 000 kr. Från lånefonden för allmänna samlingslokaler utgår f. n. lån som till ca 70 % är räntefria. Av det föreslagna anslaget av 17 milj. kr. är 3 milj. kr. avsedda för långivning enligt nya låneregler som har föreslagits gälla från 1 juli 1973. På denna del bör ingen avskrivning ske. Anslaget bör därför skrivas av med 70 % av 14 milj. kr., dvs. med 9,8 milj. kr.

Fonden för låneunderstöd. Anslaget till lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. bör skrivas av helt och jag tar upp ett avskrivningsanslag av 1 milj. kr. Från anslaget lån för inrättande av alkoholfria restauranger, som upptagits med 40 000 kr. utgår lån som till 1/4 utgörs av en stående räntefri del. Återstoden är räntefri under de fyra första åren av en tjuguårsperiod och löper därefter med en ränta av 4 %. Jag tar här upp ett avskrivningsanslag av 26 000 kr.

Till pressens lånefond föreslås ett anslag av 25 milj. kr. De lån som utgår från fonden är räntefria under de tre första åren samt i vissa fall under ytterligare två år. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 5 milj. kr. Avskrivning med 100 % bör liksom tidigare tillämpas beträffande anslaget till lån till utbyggnad av oljelagringen, varför jag tar upp avskrivningsanslaget med 11,5 milj. kr. Från anslaget Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna avses utgå lån som är räntefria, varför anslaget bör skrivas av helt. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 30 milj. kr.

Till lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd föreslås ett anslag av 500 000 kr. Vissa lån avses bli räntefria. Innan erfarenhet vunnits av långivningen saknas säker grund för beräkning av avskrivningsbehovet, varför detta för nästa budgetår torde få beräknas schablonmässigt. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 250 000 kr.

Diverse kapitalfonder. Till förrådsanläggningar m. m. under förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap har föreslagits ett anslag av 5,4 milj. kr. Hela beloppet avser anskaffning som sker av beredskapsskäl och

	Statens affärsverksfonder	Statens allmänna fastighetsfond	Försvarets fastighetsfond
II. Justitiedepartementet	—	43 700 000	—
III. Utrikesdepartementet	—	2 540 000	—
IV. Försvarsdepartementet	—	5 500 000	186 500 000
V. Socialdepartementet	—	8 342 000	—
VI. Kommunikationsdepartementet	32 802 000	—	—
VII. Finansdepartementet	—	50 525 000	—
VIII. Utbildningsdepartementet	—	97 051 000	—
IX. Jordbruksdepartementet	—	22 500 000	—
X. Handelsdepartementet	—	—	—
XI. Inrikesdepartementet	—	—	—
XII. Civildepartementet	—	7 500 000	—
XIII. Industridepartementet	3 701 000	1 300 000	—
Summa kr.	**36 503 000**	**238 958 000**	**186 500 000**

	Statens utlånings-fonder	Fonden för låne-understöd	Diverse kapital-fonder	Summa
II. Justitiedepartementet	—	—	—	43 700 000
III. Utrikesdepartementet	—	—	—	2 540 000
IV. Försvarsdepartementet	—	—	—	192 000 000
V. Socialdepartementet	—	1 000 000	—	9 342 000
VI. Kommunikationsdepartementet	—	—	2 000	32 804 000
VII. Finansdepartementet	—	5 026 000	—	55 551 000
VIII. Utbildningsdepartementet	455 000 000	—	—	552 051 000
IX. Jordbruksdepartementet	1 135 000	—	—	23 635 000
X. Handelsdepartementet	—	41 750 000	5 400 000	47 150 000
XI. Inrikesdepartementet	9 800 000	—	—	9 800 000
XII. Civildepartementet	—	—	—	7 500 000
XIII. Industridepartementet	—	—	—	5 001 000
Summa kr.	**468 035 000**	**47 776 000**	**5 402 000**	**981 074 000**

bör avskrivas helt. Jag tar alltså upp ett avskrivningsanslag av 5,4 milj. kr.

Sammanfattning och hemställan. Avskrivningsanslagen uppgår till sammanlagt 981 074 000 kr. En översikt över hur anslagen fördelar sig på olika fonder och departement har lämnats i närmast föregående tablå.

Under åberopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, anvisa följande *förslagsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1973/74 i härefter angivna fonder, nämligen

Postverkets fond

Kommunikationsdepartementet
Posthus m. m. 1 000

Televerkets fond

Kommunikationsdepartementet
Telcanläggningar m. m. 5 000 000

Statens järnvägars fond

Kommunikationsdepartementet
Järnvägar m. m. 27 800 000

Luftfartsverkets fond

Kommunikationsdepartementet
Flygplatser m. m. 1 000

Fabriksverkens fond

Industridepartementet	
Byggnader och utrustning	3 700 000

Statens vattenfallsverks fond

Industridepartementet	
Kraftstationer m. m.	1 000

Diverse kapitalfonder

Kommunikationsdepartementet	
Statens vägverks förrådsfond:	
Vägmaskiner m. m.	1 000
Sjöfartsverkets fond:	
Sjöfartsmateriel m. m.	1 000

2. under förutsättning att motsvarande investeringsanslag beviljas, anvisa följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1973/74, i härefter angivna fonder, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Justitiedepartementet	
Polishus m. m.	21 750 000
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	2 000 000
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	4 200 000
Nybyggnad i kvarteret Kronoberg i Stockholm	15 750 000
Utrikesdepartementet	
Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	2 540 000
Försvarsdepartementet	
Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar	2 500 000
Anskaffning av vissa skyddsrumsanläggningar	3 000 000
Socialdepartementet	
Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala	3 842 000
Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	4 500 000
Finansdepartementet	
Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	47 500 000
Inköp av fastigheter m. m.	3 000 000
Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	25 000

Utbildningsdepartementet	
Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål	7 051 000
Jordbruksdepartementet	
Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	22 500 000
Civildepartementet	
Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	7 500 000
Industridepartementet	
Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	1 300 000

Försvarets fastighetsfond

Försvarets fastighetsfond	186 500 000

Statens utlåningsfonder

Jordbruksdepartementet	
Fiskerilånefonden	810 000
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	325 000
Inrikesdepartementet	
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	9 800 000

Fonden för låneunderstöd

Socialdepartementet	
Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.	1 000 000
Finansdepartementet	
Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	26 000
Pressens lånefond	5 000 000
Handelsdepartementet	
Lån till utbyggnad av oljelagringen	11 500 000
Lån till teko-, sko- och garveriindustrierna	30 000 000
Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd	250 000

Diverse kapitalfonder

Handelsdepartementet	
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	5 400 000

3. i avvaktan på särskild proposition i ämnet, beräkna följande *reservationsanslag* till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1973/74, i härefter angivna fonder, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Utbildningsdepartementet	
Byggnadsarbeten vid universiteten m. m.	90 000 000

Statens utlåningsfonder

Utbildningsdepartementet	
Studiemedelsfonden	455 000 000

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1972 720519

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler fråga om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1973/74 och anför.

På fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster, som förvaltas av riksgäldskontoret, redovisas förluster, som uppkommit på statens kapitalfonder och överförts till fonden i den ordning Kungl. Maj:t bestämt för varje särskilt fall. Följande förluster skall inte redovisas på fonden, nämligen *dels* förluster för riksbanksfonden, *dels* sådana förluster för statens affärsverksfonder, statens pensionsfonder och riksgäldsfonden som är av sådan mindre omfattning att de normalt bör täckas av löpande inkomster eller för vilka täckning kan beredas av inom vederbörande fond verkställda avsättningar till förnyelsefond eller värdeminskningskonto. Innan jag går in på de frågor om avskrivning av på fonden redovisade förluster som nu bör anmälas för riksdagen, vill jag på sedvanligt sätt anmäla frågan om redovisning av vissa ackordsuppgörelser.

Ackordsuppgörelser angående lån från statens utlåningsfonder m. m. Riksdagen har bemyndigat Kungl. Maj:t (prop. 1940: 281, SU 1940: 210, rskr 1940: 373) att i fråga om vissa statliga lån, i den mån ej annat föranleds av särskilda föreskrifter för viss låneverksamhet, efter prövning av omständigheterna i varje föreliggande fall biträda ackord och att i vissa fall efterge lån.

Bemyndigandet omfattar såväl de flesta lån från statens utlåningsfonder som åtskilliga lån under fonden för låneunderstöd och vissa specificerade fonder. Beslutanderätten kan av Kungl. Maj:t delegeras till den förvaltande myndigheten.

När detta bemyndigande lämnades uttalade riksdagen emellertid önskemålet, att redovisning i någon lämplig form årligen skulle lämnas riksdagen för beslut rörande ackordsuppgörelser och andra efterskänkanden, som fattats på grund av bemyndigandet.

Den begärda redovisningen bör som tidigare skett få lämnas riksdagen i den formen, att avskrifter av de under föregående kalenderår fattade besluten angående biträdande av ackord samt andra efterskänkanden av statens rätt tillsammans med en sammanfattande förteckning tillställs vederbörande riksdagsutskott.

Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. I gällande riksstat har under denna rubrik uppförts ett anslag av 1 milj. kr. för reglering av uppkommande kapitalmedelsförluster.

Av en av riksgäldskontoret överlämnad redogörelse framgår att följande förluster av de fondförvaltande myndigheterna anmälts och per den 30 juni 1972 överförts till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Myndighet och fond
Reglering av oreglerade kapitalmedelsförluster

	Kr.
Statens järnvägar	
Statens järnvägars fond	1 252 576 101
Byggnadsstyrelsen	
Statens allmänna fastighetsfond:	
Byggnadsstyrelsens delfond	11 028 479
Beskickningsfastigheternas delfond	765 240
Generaltullstyrelsen	
Statens allmänna fastighetsfond:	
Generaltullstyrelsens delfond	342 997
Fortifikationsförvaltningen	
Försvarets fastighetsfond:	
Kasernbyggnaders delfond	704 530
Befästningars delfond	55 964
Bostadsstyrelsen	
Lånefonden för bostadsbyggande	246 088
Statskontoret	
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	686 789
Fonden för låneunderstöd:	
Statskontorets delfond	228 725
Sjöfartsverket	
Sjöfartsverkets fond	362 900
Riksbanken	
Statens bosättningslånefond	127 494
Fonden för låneunderstöd:	
Riksbankens delfond	41 306
Riksgäldskontoret	
Fonden för förlag till statsverket	5 911 274
Fonden för kreditgivning till utlandet	81 674 518
Summa kr.	1 354 752 407

På fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster redovisades den 1 juli 1971 som ingående balans 551 385 706 kr. Fonden har under budgetåret 1971/72 tillgodoförts *dels* anslag från driftbudgeten på 1 001 milj. kr., varav 1 000 milj. kr. på tilläggsstat, *dels* 337 kr. som influtit på tidigare avskrivna, fonden påförda förluster, *dels ock* 19 563 kr. utgörande avskrivningsmedel från lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Eftersom enligt den lämnade redovisningen fonden samtidigt belastats för förluster med 1 354 752 407 kr., utgjorde den utgående balansen per den 30 juni 1972 197 653 200 kr., disponibla för reglering av oreglerade kapitalmedelsförluster. För budgetåret 1973/74 bör anvisas 1 milj. kr. för avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster* för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 1 000 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

MARCUS BOKTR. STOCKHOLM 1973 720520

Statens allmänna fastighetsfond

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1973/74 och anför.

Inledning

Statens allmänna fastighetsfond är en kapitalfond för redovisning av civila statliga fastigheter, som inte är att hänföra till affärsverken. Fonden omfattar allmänna förvaltningsbyggnader, fångvårdsanstalter, fastigheter för undervisningsändamål, sjukhusbyggnader m. m. Allmänna fastighetsfonden är uppdelad på sju delfonder, nämligen slottsbyggnadernas, kriminalvårdsstyrelsens, beskickningsfastigheternas, karolinska sjukhusets, akademiska sjukhusets, byggnadsstyrelsens och generaltullstyrelsens delfonder. Av dessa förvaltas slottsbyggnadernas, beskickningsfastigheternas, akademiska sjukhusets och byggnadsstyrelsens delfonder av byggnadsstyrelsen och de övriga av resp. myndighet. I fråga om akademiska sjukhusets delfond svarar dock sjukhusets direktion för fastighetsunderhåll m. m.

Fastighetsfondens inkomster, utgifter och kapitalbehållning redovisas i rikshuvudboken. Inkomst- och utgiftsstat för fonden fastställs årligen av Kungl. Maj:t och riksdagen. Fonden är konstruerad som en produktiv fond.

Staten för statens allmänna fastighetsfond är uppdelad på följande titlar, nämligen på inkomstsidan A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler, B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lo-

kaler och markområden och C. Diverse inkomster samt på utgiftssidan A. Reparations- och underhållskostnader m. m., B. Avsättning till värdeminskningskonto och C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. Inkomsterna och utgifterna under de angivna titlarna tas upp särskilt för de olika delfonderna. Fondens överskott redovisas under särskild titel på rikstatens inkomstsida.

Det förslag till stat för allmänna fastighetsfonden som framläggs i det följande torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 21.1*. Till grund för förslaget ligger statförslag, som vederbörande förvaltningsmyndigheter har lämnat för de skilda delfonderna. Riksrevisionsverket har yttrat sig över statförslagen.

Förslaget till stat slutar på ett belopp av ca 863 milj. kr., vilket innebär en ökning av omslutningen med ca 149 milj. kr. Inkomstposten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler ökar med ca 148 milj. kr. Fondens överskott ökar med ca 23 milj. kr.

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

Fr. o. m. budgetåret 1973/74 skall något förändrade definitioner av underhåll m. m. läggas till grund för beräkningen av fastighetsfondens stat (prop. 1972: 1 bil. 21 s. 5). *Fastighetsunderhåll* omfattar reparation och ersättning av förslitna eller på annat sätt skadade byggnads- eller anläggningsdelar som måste göras för att bibehålla fastigheten i dess byggnadstekniska skick och funktion. Till *ombyggnad och komplettering* hänförs ändringar av lokalerna föranledda av lokalnyttjarkrav, under förutsättning att åtgärderna inte eller endast i ringa mån ökar värdet på den anläggning de avser. Ombyggnad skall ske inom befintlig byggnads volym, eller, om utökning av volymen sker, utan att totalytan ökas. Vidare kan kompletteringar för rationalisering av drift och underhåll av fastigheter ingå i ombyggnad och komplettering. Dessa begrepp kommer i det följande att genomgående utnyttjas i stället för de tidigare använda "löpande underhållsarbeten" o. d. samt "särskilda arbeten".

I prop. 1972: 1 (bil. 21) redovisades även principer för medelsberäkningen för fastighetsunderhållet. Enligt dessa principer beräknas, med hjälp av statistiska erfarenhetsdata, genomsnittliga underhållskostnader per kvadratmeter för olika lokaltyper, vilka läggs till grund för beräkning av det aktuella medelsbehovet. Dessa medelsberäkningar kompletteras med ett system för intern styrning av underhållsarbetena med hjälp av särskilda underhållsmodeller för varje byggnad eller utvalda typbyggnader.

De här berörda principerna för beräkning av medelsbehovet för det normala fastighetsunderhållet skall successivt införas ifråga om krimi-

nalvårdsstyrelsens, karolinska sjukhusets, akademiska sjukhusets och byggnadsstyrelsens delfonder. För slottsbyggnadernas och beskickningsfastigheternas delfonder skall medelsbehovet liksom tidigare beräknas erfarenhetsmässigt och med utgångspunkt i planerade arbeten. För generaltullstyrelsens delfond används tills vidare en enkel schablonmetod.

Medelsbehovet för ombyggnads- och kompletteringsarbeten bör beräknas på grundval av kostnadsberäkningar av planerade åtgärder.

Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser för förvaltningen av statens allmänna fastighetsfond skall förvaltningsmyndigheterna samråda med byggnadsstyrelsen om principerna för medelsberäkningen under de skilda delfonderna.

Som jag anfört tidigare denna dag vid min anmälan av anslaget till byggnadsstyrelsen under sjunde huvudtiteln bör de förvaltningskostnader som hittills bestridits från nämnda anslag nästa budgetår belasta förevarande utgiftspost i staten för statens allmänna fastighetsfond. Dessa förvaltningskostnader bör fördelas mellan slottsbyggnadernas delfond, beskickningsfastigheternas delfond och byggnadsstyrelsens delfond och föras upp i staten under särskilda delposter av förslagskaraktär, benämnda *Förvaltningskostnader*. Jag vill stryka under att det endast är delposterna till förvaltningskostnader som skall vara förslagsvis. Någon ändring i detta hänseende beträffande delposterna till fastighetsunderhåll samt ombyggnad och komplettering under de tre delfonderna är inte åsyftad.

Vid min anmälan av nyssnämnda anslag under sjunde huvudtiteln beräknade jag de utgifter som skall täckas från fastighetsfondens stat till 32,8 milj. kr. för nästa budgetår. Dessa utgifter bör fördelas med 1,5 milj. kr. på slottsbyggnadernas delfond, 2,8 milj. kr. på beskickningsfastigheternas delfond och 28,5 milj. kr. på byggnadsstyrelsens delfond.

A 1. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Slottsbyggnadernas delfond

1971/72	Utgift	10 259 420
1972/73	Anvisat	7 900 000
1973/74	Förslag	10 400 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Byggnads-styrelsen	Dep.chefen
a) Fastighetsundehåll	4 000 000	+ 400 000	+ 400 000
b) Ombyggnad och komplettering	3 900 000	+1 350 000	+ 600 000
c) Förvaltningskostnader	—	+1 500 000	+1 500 000
	7 900 000	**+3 250 000**	**+2 500 000**

Byggnadsstyrelsen

b) För restaurering av kulturhistoriskt värdefulla rumsinredningar beräknas 750 000 kr., för fasadrenoveringar och takarbeten 600 000 kr., för säkrings- och skyddsåtgärder m. m. 1 150 000 kr. och för ombyggnadsarbeten 250 000 kr. För objekt som tidigarelagts i sysselsättningsskapande syfte beräknas för budgetåret 1972/73 — utöver anvisade 3,9 milj. kr. — ett ökat medelsbehov av ca 6,6 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 ett medelsbehov av 2,5 milj. kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under slottsbyggnadernas delfond till reparations- och underhållskostnader m. m., inkl. medel för tidigarelagda objekt, beräknas 10 400 000 kr.

A 2. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Kriminalvårdsstyrelsens delfond

1971/72 Utgift	10 169 909
1972/73 Anvisat	10 498 000
1973/74 Förslag	10 203 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Kriminal-vårdsstyrelsen	Dep.chefen
a) Fastighetsunderhåll	4 668 000	+ 605 000	+ 605 000
b) Ombyggnad och komplettering	5 830 000	+10 555 000	— 900 000
	10 498 000	**+11 160 000**	**— 295 000**

Kriminalvårdsstyrelsen

a) Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt fastställda regler till 5 273 000 kr., varav 500 000 kr. för barackbyggnader som inte är invärderade på fastighetsfonden.

b) För ombyggnad och komplettering beräknas sammanlagt 16 385 000 kr. Härav beräknas 6 160 000 kr. för svag- och starkströmsanläggningar. För modernisering av personalbostäder beräknas 910 000 kr. och för anordningar för vattenförsörjning och utbyte av värmepannor m. m. sammanlagt 2 190 000 kr. För ombyggnadsarbeten vid fångvårdsanstalter beräknas 6,5 milj. kr. och för brandskyddsåtgärder och avvecklingsarbeten 525 000 kr.

Departementschefen

Vid sin anmälan av investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården har föredragande departementschefen beräknat 640 000 kr. för arbeten vilka av kriminalvårdsstyrelsen föreslagits under förevarande utgiftspost, men som bör betraktas som investeringar.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under kriminalvårdsstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 10 203 000 kr.

A 3. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Beskickningsfastigheternas delfond

1971/72	Utgift	4 982 299
1972/73	Anvisat	5 983 000
1973/74	Förslag	9 040 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Byggnads-styrelsen	Dep.chefen
a) Fastighetsdrift	2 800 000	+ 115 000	+ 115 000
b) Fastighetsunderhåll	2 583 000	+ 142 000	+ 142 000
c) Ombyggnad och komplettering	600 000	+ 200 000	–
d) Förvaltningskostnader	–	+2 845 000	+2 800 000
	5 983 000	**+3 302 000**	**+3 057 000**

Byggnadsstyrelsen

a) För bränsle och lyse i kanslilokaler och tjänstebostäder beräknas 1,3 milj. kr. och för övriga driftkostnader 1 665 000 kr.

c) För vissa större reparations- och ombyggnadsarbeten behövs 800 000 kr., varav 200 000 kr. för särskilda säkerhetsåtgärder i kanslier.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under beskickningsfastigheternas delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 9 040 000 kr.

A 4. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Karolinska sjukhusets delfond

1971/72	Utgift	5 167 430
1972/73	Anvisat	[1]7 030 000
1973/74	Förslag	8 000 000

[1] Härutöver 1,8 milj. kr. på tilläggsstat I (prop. 1972: 130 bil. 11)

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Direktionen för karolinska sjukhuset	Dep.chefen
a) Fastighetsunderhåll	4 830 000	+ 474 000	+ 470 000
b) Ombyggnad och komplettering	2 200 000	+ 1 975 000	+ 500 000
	7 030 000	**+ 2 449 000**	**+ 970 000**

Direktionen för karolinska sjukhuset

a) Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt gällande regler till 5 162 000 kr., varav 4 531 000 kr. för karolinska sjukhuset och 631 000 kr. för förutvarande Norrbackainstitutet och Eugeniahemmet. Vidare behövs 55 000 kr. för utgifter av onerakaraktär samt 87 000 kr. för underhåll av bostads- och arbetspaviljonger som inte är invärderade på fastighetsfonden.

b) För ombyggnad och komplettering beräknas sammanlagt 4 175 000 kr., varav bl. a. 500 000 kr. för upprustning av bostäder.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under karolinska sjukhusets delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 8 000 000 kr.

A 5. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Akademiska sjukhusets delfond

1971/72	Utgift	2 326 665
1972/73	Anvisat	2 572 000
1973/74	Förslag	3 496 000

Byggnadsstyrelsen

Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt gällande regler till 3 496 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar att under akademiska sjukhusets delfond till reparations- och underhållskostnader beräknas 3 496 000 kr.

A 6. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Byggnadsstyrelsens delfond

1971/72	Utgift	95 846 154
1972/73	Anvisat	96 045 000
1973/74	Förslag	160 600 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Byggnads-styrelsen	Dep.chefen
a) Fastighetsdrift	—	+ 22 000 000	+ 22 000 000
b) Fastighetsunderhåll	67 045 000	+ 2 555 000	+ 2 555 000
c) Ombyggnad och komplettering	29 000 000	+ 22 500 000	+ 11 500 000
d) Förvaltningskostnader	—	+ 28 910 000	+ 28 500 000
	96 045 000	**+ 75 965 000**	**+ 64 555 000**

Byggnadsstyrelsen

a) Tidigare har driftkostnaderna för fastigheter tillhörande byggnadsstyrelsens delfond där byggnadsstyrelsen svarar för driften inte tagits upp i staten för statens allmänna fastighetsfond. Fr. o. m. budgetåret 1973/74 bör dessa driftkostnader redovisas över allmänna fastighetsfondens stat. Motsvarande belopp inräknas i den hyra myndigheterna erlägger. Detta innebär att förevarande utgiftspost för nästa budgetår räknas upp med 22 milj. kr. och att inkomstposten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler höjs med samma belopp.

c) För objekt som tidigarelagts i sysselsättningsskapande syfte beräknas för budgetåret 1972/73 — utöver anvisade 29 milj. kr. — ett ökat medelsbehov av 12 milj. kr. och för budgetåret 1973/74 ett medelsbehov av 11,5 milj. kr.

Departementschefen

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag att driftkostnaderna avseende de fastigheter för vilka byggnadsstyrelsen ombesörjer driften redovisas över fastighetsfondens stat. Utgiftsposten för detta ändamål, som direkt motsvaras av hyra som erläggs av myndigheterna, bör vara av förslagskaraktär.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under byggnadsstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m., inkl. medel för tidigarelagda objekt, beräknas 160,6 milj. kr.

A 7. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Generaltullstyrelsens delfond

1971/72 Utgift	264 099
1972/73 Anvisat	331 000
1973/74 Förslag	227 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Generaltull-styrelsen	Dep.chefen
a) Fastighetsunderhåll	261 000	— 34 000	— 34 000
b) Ombyggnad och komplettering	70 000	— 70 000	— 70 000
	331 000	**— 104 000**	**— 104 000**

Generaltullstyrelsen

a) Medelsbehovet för fastighetsunderhåll beräknas enligt gällande regler till 227 000 kr. I beloppet ingår ca 14 000 kr. för fastighetsskatter.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under generaltullstyrelsens delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 227 000 kr.

B. Avsättning till värdeminskningskonto

De tillgångar som är bokförda på statens allmänna fastighetsfond skrivs av enligt vissa allmänna grunder. Avskrivningstiden är 60 år i normalfall och 40 år i fråga om byggnader för vilka ett extraordinärt avskrivningsbehov anses föreligga (fångvårdsanstalter, sjukhus, forskningsinstitutioner och skolor). Grundavskrivning sker i det förra fallet med 25 % och i det senare med 50 %. Avskrivningen skall i båda fallen fullföljas genom en årlig avsättning till värdeminskningskonto, beräknad till 1,25 %. För grundavskrivningen anvisas anslag på riksstatens driftbudget under huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar. Medel till den årliga avsättningen till värdeminskningskonto förs upp på fastighetsfondens stat. Den årliga avsättningen påbörjas först under andra budgetåret efter det då byggnaden färdigställts.

I enlighet med angivna grunder har riksrevisionsverket vid den slutliga beräkningen av årsavskrivningen för budgetåret 1972/73 tagit upp denna till 45 741 837 kr.

Till de fastställda årsavskrivningarna för detta budgetår bör läggas beloppet av den årliga avskrivningen på färdiga byggnader som tillkommit under budgetåret 1971/72. I övrigt bör vid beräkningen hänsyn tas till de avskrivningsbelopp som faller bort på grund av slutförda årsavskrivningar. Riksrevisionsverket har beräknat avsättningsbeloppet för budgetåret 1973/74 till 52 908 000 kr. I beloppet ingår, inom byggnadsstyrelsens delfond, 9 495 000 kr. utgörande beräknade rundradioavgiftsmedel för avskrivningar av investeringar i radio- och televisionshus. Motsvarande belopp har tagits upp som inkomst under posten Diverse inkomster. Fördelningen av det sammanlagda avskrivningsbeloppet på de olika delfonderna framgår av bilagan. Jag har inget att erinra mot de sålunda beräknade beloppen.

C. Hyres- och arrendeutgifter m. m.

C 2. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Kriminalvårdsstyrelsens delfond

1971/72	Utgift	563 883
1972/73	Anvisat	800 000
1973/74	Förslag	800 000

I enlighet med förslag av kriminalvårdsstyrelsen förordar jag att under kriminalvårdsstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 800 000 kr.

C 3. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Beskickningsfastigheternas delfond

1971/72	Utgift	16 317 790
1972/73	Anvisat	18 082 000
1973/74	Förslag	22 350 000

Byggnadsstyrelsen

Posten bör föras upp med 22 500 000 kr. Styrelsen har därvid beräknat bl. a. 2 milj. kr. för reparations- och underhållskostnader i förhyrda lokaler samt arbeten i kanslier och vid chefsskiften samt 2 milj. kr. för nya förhyrningar, inkl. inredning, och inköp av bostadsrätter.

Departementschefen

Reparations- och underhållskostnader i förhyrda lokaler samt arbeten i kanslier och i samband med chefsskiften beräknar jag skall uppgå till högst 1,8 milj. kr. Jag räknar vidare med att utgifterna för nya förhyrningar, inkl. inredning, och inköp av bostadsrätter skall uppgå till högst 1,8 milj. kr.

Jag förordar att under beskickningsfastigheternas delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 22 350 000 kr.

C 4. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Karolinska sjukhusets delfond

1971/72	Utgift	1 916 134
1972/73	Anvisat	2 212 000
1973/74	Förslag	2 200 000

I enlighet med förslag av direktionen för karolinska sjukhuset förordar jag att under karolinska sjukhusets delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 2,2 milj. kr.

C 5. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Akademiska sjukhusets delfond

1971/72	Utgift	—
1972/73	Anvisat	1 000
1973/74	Förslag	1 000

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förordar jag att under akademiska sjukhusets delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas ett formellt belopp av 1 000 kr.

C 6. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Byggnadsstyrelsens delfond

1971/72	Utgift	222 997 000
1972/73	Anvisat	217 000 000
1973/74	Förslag	259 000 000

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förordar jag att under byggnadsstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 259 milj. kr.

C 7. Hyres- och arrendeutgifter m. m.: Generaltullstyrelsens delfond

1971/72	Utgift	7 369 095
1972/73	Anvisat	7 700 000
1973/74	Förslag	9 200 000

I enlighet med förslag av generaltullstyrelsen förordar jag att under generaltullstyrelsens delfond till hyres- och arrendeutgifter m. m. beräknas 9,2 milj. kr.

Inkomster

A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler

Fr. o. m. budgetåret 1969/70 bestrids lokalhyror från statsmyndigheternas myndighetsanslag eller i förekommande fall från sakanslag. Hyrorna skall, efter särskild debiteringsuppgift från fastighetsfondförvaltande myndighet, tillgodoföras förevarande inkomstpost under den delfond av statens allmänna fastighetsfond från vilken motsvarande utgifter bestrids. Beträffande slottsbyggnadernas delfond kan flertalet av de invärderade fastigheterna inte disponeras i sådan omfattning att hyresintäkter kan erhållas som täcker utgifterna, utan ett särskilt ersättningsanslag måste tas upp under sjunde huvudtiteln för att balans skall erhållas i staten.

Principer för beräkning av hyror för statliga fastigheter har tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1970: 1 bil. 2 punkt 5, SU 1970: 15, rskr 1970: 15). Syftet med beräkningsprinciperna är att hyrorna skall återspegla de verkliga kostnaderna och anpassas till marknadsmässiga förhållanden. Två beräkningsmetoder för hyrorna har angetts. Enligt den ena metoden, som används för nyare byggnader för vilka verkliga produktionskostnader är kända, skall hyran utgöras av kapitalkostnader, underhållskostnader och driftkostnader. Den andra metoden, som är avsedd för äldre eller speciella fastigheter, innebär att särskilda beräkningar av byggnadsvärdet först sker, vilka sedan ligger till grund för hyresberäkningen.

Som redovisats under utgiftsposten A 6. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Byggnadsstyrelsens delfond bör fr. o. m. budgetåret 1973/74 driftkostnaderna för vissa fastigheter, där byggnadsstyrelsen svarar för driften, inkluderas i lokalhyrorna.

Enligt nu föreliggande beräkningar kommer ersättningar för till statsmyndigheter upplåtna lokaler för nästa budgetår att uppgå till sammanlagt 816 536 000 kr.

Överskotten för budgetåret 1973/74 att tillföras riksstatens driftbudget beräknas uppgå till sammanlagt 314 239 000 kr. med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

Jag förordar att delposten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler för budgetåret 1973/74 förs upp med 816 536 000 kr. med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden

Förvaltningsmyndigheterna har för budgetåret 1973/74 beräknat denna inkomstpost efter samma grunder som för innevarande budgetår. Jag godtar myndigheternas beräkningar och förordar att delposten för budgetåret 1973/74 förs upp med 35 189 000 kr. med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan.

C. Diverse inkomster

Under denna delpost godtar jag förvaltningsmyndigheternas förslag och förordar att delposten förs upp med sammanlagt 10 939 000 kr. med den fördelning på olika delfonder som framgår av bilagan. Häri ingår 9 495 000 kr. utgörande beräknade rundradioavgiftsmedel för avskrivningar av investeringar i radio- och televisionshus.

Hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1973/74 (bilaga 21.1).

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bilaga 21.1

FÖRSLAG TILL STAT FÖR STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND FÖR BUDGETÅRET 1973/74

Inkomster

A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler

1. Slottsbyggnadernas	delfond	9 600 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens	”	25 500 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	40 850 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	45 802 000	
5. Akademiska sjukhusets	”	16 215 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	669 000 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	9 569 000	816 536 000

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden

1. Slottsbyggnadernas	delfond	700 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens	”	1 499 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	640 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	4 160 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	28 000 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	190 000	35 189 000

C. Diverse inkomster

1. Slottsbyggnadernas	delfond	101 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens	”	1 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	1 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	1 000	
5. Akademiska sjukhusets	”	1 302 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	9 532 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	1 000	10 939 000
		Summa kr.	**862 664 000**

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

1. Slottsbyggnadernas	delfond,	*förslagsvis*	10 400 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens	”		10 203 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	*förslagsvis*	9 040 000	
4. Karolinska sjukhusets	”		8 000 000	
5. Akademiska sjukhusets	”		3 496 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	*förslagsvis*	160 600 000	
7. Generaltullstyrelsens	”		227 000	201 966 000

B. Avsättning till värdeminskningskonto

2. Kriminalvårdsstyrelsens	delfond,	*förslagsvis*	2 998 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	”	932 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	”	2 680 000	
5. Akademiska sjukhusets	”	”	4 551 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	”	41 674 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	”	73 000	52 908 000

C. Hyres- och arrendeutgifter m. m.

2. Kriminalvårdsstyrelsens	delfond,	*förslagsvis*	800 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	”	22 350 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	”	2 200 000	
5. Akademiska sjukhusets	”	”	1 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	”	259 000 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	”	9 200 000	293 551 000

Överskott att tillföras riksstatens driftbudget

1. Slottsbyggnadernas	delfond	1 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens	”	12 999 000	
3. Beskickningsfastigheternas	”	9 169 000	
4. Karolinska sjukhusets	”	37 083 000	
5. Akademiska sjukhusets	”	9 469 000	
6. Byggnadsstyrelsens	”	245 258 000	
7. Generaltullstyrelsens	”	260 000	314 239 000
		Summa kr.	**862 664 000**

KUNGL. BOKTR. STHLM 1973 720521

Försvarets fastighetsfond

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1973/74 och anför.

Översikt av fastighetsfondens ställning m. m.

Försvarets fastighetsfond är en kapitalfond för redovisning av byggnader, anläggningar och mark som disponeras för militära ändamål. Fonden omfattar övnings- och skjutfält, kasern- och befästningsanläggningar, flygfält, förråd m. m. Försvarets fastighetsfond är uppdelad på tre delfonder, nämligen befästningars delfond, kasernbyggnaders delfond och försvarets forskningsanstalts delfond.

Försvarets fastighetsfonds inkomster och utgifter liksom dess kapitalbehållning redovisas i rikshuvudboken. Inkomst- och utgiftsstat för fonden fastställs årligen av Kungl. Maj:t och riksdagen. Fonden är konstruerad som en produktiv fond. Fondens överskott redovisas under särskild titel på riksstatens inkomstsida. Inkomsterna erhålls dels genom hyresinkomster för lokalupplåtelser till myndigheter och enskilda m. fl. inkomster, dels genom anslag till iståndsättning av befästningar och kaserner.

Av riksrevisionsverkets utdrag ur rikshuvudboken för budgetåret 1971/72 framgår att fondens ställning den 30 juni 1972 var följande (milj. kr.).

	Befästningars delfond	Kasernbyggnaders delfond	Försvarets forskningsanstalts delfond	Summa
Tillgångar				
Fast egendom	3 199,5	2 422,4	87,8	5 709,7
Fordringar hos andra fonder	12,3	11,9	0,4	24,6
Övriga fordringar	–	215,3	–	215,3
Summa tillgångar	*3 211,8*	*2 649,6*	*88,2*	*5 949,6*
Skulder				
Avskrivningskonton	2 973,0	1 432,4	50,9	4 456,3
Diverse medel	12,3	11,9	0,4	24,6
Summa skulder	*2 985,3*	*1 444,3*	*51,3*	*4 480,9*
Kapitalbehållning	*226,5*	*1 205,3*	*36,9*	*1 468,7*

I förhållande till fondens ställning den 1 juli 1971 innebär de redovisade beloppen en ökning av värdet av den fasta egendomen (brutto) med 313,2 milj. kr. Nettoökningen av fondens kapital under budgetåret 1971/72 uppgår till 67,1 milj. kr.

Utfallet av staten för fastighetsfonden för budgetåret 1971/72 framgår av en sammanställning som finns intagen i riksrevisionsverkets budgetredovisning (s. 102). Enligt denna har fondens överskott uppgått till 93,5 milj. kr.

Den för budgetåret 1972/73 fastställda staten för fastighetsfonden balanserar på ett belopp av 369,9 milj. kr. Inkomsterna beräknas till detta belopp medan utgifterna och överskottet beräknas till 268,4 resp. 101,5 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen har avgett förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1973/74. Riksrevisionsverket har yttrat sig över förslagen.

Förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1973/74

Staten för försvarets fastighetsfond skall enligt beslut av 1948 års riksdag ta upp följande titlar, nämligen på *inkomstsidan* A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler, B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden, C. Inkomster av övnings- och skjutfält och D. Diverse inkomster samt på *utgiftssidan* A. Reparations- och underhållskostnader m. m., B. Avsättning till värdeminskningskonto och C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden samt *Överskott att tillföras riksstatens driftbudget.* Inkomsterna resp. utgifterna under de angivna titlarna skall tas upp särskilt för de olika delfonderna.

Det förslag till stat för försvarets fastighetsfond som läggs fram i det följande torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 22.1.*

Förslaget slutar på ett belopp av 428 470 000 kr., vilket innebär en ökning av omslutningen med 58 584 000 kr. Detta beror på en ökning av utgifterna och överskottet. Reparations- och underhållskostnaderna förutses öka med 31 207 000 kr. och avsättningen till värdeminskningskontot med 978 000 kr. Hyres- och arrendeutgifterna förutses öka med 2 977 000 kr. Överskottet beräknas öka med 23 422 000 kr. I fråga om inkomsterna utom posten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler förutses en ökning med 789 000 kr. Posten till ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler förutses öka med 57 795 000 kr.

Vid beräkning av de olika posterna tar jag först upp fondens utgifter till behandling.

Utgifter

A. Reparations- och underhållskostnader m. m.

För objekt som redovisas på *befästningars delfond* utom flygfält, för vilka särskilda regler gäller, skall beräkningen av underhållskostnaderna enligt prop. 1948:157 ske i relation till anläggningsvärdet. Därvid skall en underhållskvot på anläggningsvärdet den 1 juli 1946 tillämpas. Enligt riksdagens beslut (SU 1951:61, rskr 1951:110) i anledning av prop. 1951:88 är underhållskvoten 0,6 % vid 1946 års prisnivå. Denna procentsats räknas för varje år om till gällande prisnivå med hjälp av byggnadsstyrelsens underhållskostnadsindex. Underhållskvoten utgör för år 1972 2,62 %. För iståndsättning av befästningar m. m., för underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter, för skatter och för underhåll av enskilda vägar anvisas dessutom särskilda medel.

I enlighet med vad som har anförts i prop. 1960:1 (bil. 22) skall underhållskostnaderna för flygfälten beräknas i viss relation till anläggningsvärdet. För flygfälten med rullbanor och andra anordningar som är omedelbart avsedda för flygverksamheten skall därvid tillämpas en underhållskvot av 1,2 % av anläggningsvärdet den 1 juli 1946. Underhållskvoten räknas om till gällande prisnivå med hjälp av fortifikationsförvaltningens flygfältsindex. Underhållskvoten utgör för år 1972 3,95 %. För iståndsättning av flygfält och för underhåll av reservvägbaser anvisas dessutom särskilda medel.

Beträffande byggnader m. m. som redovisas på *kasernbyggnaders delfond* och *försvarets forskningsanstalts delfond* beräknas medelsbehovet för reparation och underhåll, med vissa i det följande angivna undantag, i enlighet med de principer som har angetts i prop. 1945:180 och 1970:1 (bil. 22). I överensstämmelse härmed beräknas medelsbehovet för reparationer och underhåll till viss procent av den faktiska byggnadskostnaden för varje särskild fastighet, omräknad till 1935 års prisnivå. Byggnadsbeståndet delas därvid upp i tre grupper. Den första gruppen – äldre byggnader – omfattar byggnader som har färdigställts före den 1 juli 1938. Dessa byggnader redovisas i fastighetsfonden på grundval av särskild värdering. Den andra och den tredje gruppen – nyare

byggnader - omfattar byggnader som har färdigställts efter nyssnämnda datum och som har varit i bruk längre resp. kortare tid än nio år. Nyare byggnader redovisas med sitt anskaffningsvärde. Underhållsmedel beräknas första gången för andra budgetåret efter det budgetår under vilket byggnaden har färdigställts. För byggnader som tillhör den första gruppen skall enligt beslut av 1961 års riksdag (jfr prop. 1961:59 s. 17) tillämpas en grundunderhållskvot av 1,2 % vid 1935 års underhållskostnadsnivå. Underhållskvoten vid sagda prisnivå utgör i andra och tredje grupperna 0,8 resp. 0,4 %. Omräknade till 1972 års prisnivå med hjälp av byggnadsstyrelsens underhållskostnadsindex (basår 1963), som den 1 april 1972 har fastställts till 164,5, utgör underhållskvoterna i första gruppen 8,49 % samt i andra och tredje grupperna 5,66 resp. 2,83 %. Utöver de procentuellt beräknade underhållsmedlen anvisas särskilda medel för arbeten av större omfattning (iståndsättningsarbeten) samt för skatter och för underhåll av enskilda vägar.

Från den procentuella beräkningsmetoden undantas övnings- och skjutfälten i enlighet med vad som har anförts i prop. 1948:157. Underhållsmedel för dessa skall fastställas efter uppskattning för varje särskilt budgetår och medel för ändamålet anvisas på särskild delpost.

Vid beräkningen av de procentberäknade underhållskostnaderna för nästa budgetår har myndigheterna utgått från de byggnadsvärden som fanns redovisade på delfonderna den 30 juni 1972.

A 1. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Befästningars delfond

1971/72	Utgift	62 423 393
1972/73	Anvisat	62 945 000
1973/74	Förslag	77 260 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fortifikations-förvaltningen	Departements-chefen
a) Löpande reparation och underhåll av befästningar m. m.	37 515 00	+ 7 375 000	+ 7 375 000
b) Iståndsättning av befästningar m. m.	9 700 000	+ 5 010 000	+ 5 010 000
c) Underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter m. m.	100 000	± 0	± 0
d) Skatter	100 000	± 0	± 0
e) Underhåll av enskilda vägar	1 150 000	+ 150 000	+ 150 000
f) Underhåll av flygfält m. m.	12 880 000	+ 1 360 000	+ 1 360 000
g) Underhåll av reservvägbaser	0	+ 420 000	+ 420 000
h) Iståndsättning av flygfält	1 500 000	± 0	± 0
	62 945 000	*+14 315 000*	*+14 315 000*

Fortifikationsförvaltningen

a) Medelsbehovet för löpande reparation och underhåll av befästningar m. m. beräknas enligt följande. Det per den 30 juni 1972 bokförda byggnadsvärdet (utom för flygfält) var 2 520 757 234 kr. Från detta byggnadsvärde skall dras utbetalningar för ännu inte färdigställda anläggningar, 24 713 585 kr. Återstoden, 2 496 043 649 kr., omräknat till 1946 års byggnadskostnadsnivå 1 560 689 818 kr., är det byggnadsvärde som skall användas vid beräkningen av underhållsmedel.

Ett stort antal anläggningar är fredsbemannade och i drift året om. Vissa andra anläggningar utnyttjas regelbundet under vissa perioder av året för att utbilda värnpliktiga. Detta medför stort slitage på anläggningarna. Dessutom medför fredsanvändningen större krav på komfort, miljö, brand- och arbetarskydd m. m. De anläggningar som utnyttjas i fred tar i anspråk en oproportionerligt stor del av de procentuellt beräknade underhållsmedlen. Detta får till följd att många brister i andra anläggningar, som bl. a. konstateras vid totalfunktionsprov, f. n. inte kan avhjälpas inom rimlig tid på grund av brist på underhållsmedel. För det ökade underhållsbehov som fredsanvändningen av vissa anläggningar medför beräknar förvaltningen utöver de procentuellt beräknade medlen ett medelsbehov av 4 milj. kr. för nästa budgetår.

Enligt i det föregående angivna grunder utgör medelsbehovet under delposten (2,62 % x 1 560 689 818 + 4 000 000) avrundat 44 890 000 kr.

b) För iståndsättning av befästningar m. m. beräknar förvaltningen i enlighet med de programansvarigas anslagsframställningar för anslagen Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner samt Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner medelsbehovet för nästa budgetår till 14 710 000 kr. eller 5 010 000 kr. mer än för innevarande budgetår. Det föreslagna beloppet avses för följande ändamål.

Huvudprogram 1

1.	Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	*200 000*

Huvudprogram 2

1.	Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 4,8 milj. kr.)	2 300 000
2.	Ombyggnad av radiostationer (totalkostnad 2,2 milj. kr.)	1 100 000
3.	Ombyggnad av signalannex (totalkostnad 730 000 kr.)	550 000
4.	Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 150 000
		5 100 000

Huvudprogram 3

1.	Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	*1 500 000*

Huvudprogram 4

1.	Ombyggnad av vissa drivmedelsförråd	500 000
2.	Ombyggnad av ammunitionsförråd (totalkostnad 2 milj. kr.)	1 500 000
3.	Ombyggnad av signalanläggning (totalkostnad 2,2 milj. kr.)	1 200 000
4.	Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 3 220 000 kr.)	1 200 000
5.	Ombyggnad av stabsplats (totalkostnad 4 935 000 kr.)	935 000
6.	Mindre iståndsättningsarbeten på befästningar m. m.	1 175 000
		6 510 000

Huvudprogram 5

1.	Lokaler för datoranläggning (totalkostnad 2,5 milj. kr.)	1 000 000
2.	Ombyggnad av ammunitionsförråd (totalkostnad 1 225 000 kr.)	400 000
		1 400 000
	Totalt	*14 710 000*

Motiveringar lämnas under anslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1973:1 (bil. 6, anslagen B 3, C 3, D 3, E 8 och F 25).

c) För underhåll av jordbruks- och skogsfastigheter m. m. beräknar förvaltningen medelsbehovet för nästa budgetår till oförändrat 100 000 kr.

d) För skatter beräknas medelsbehovet för nästa budgetår till oförändrat 100 000 kr.

e) För underhåll av enskilda vägar räknar förvaltningen med ett medelsbehov av 1,3 milj. kr. eller 150 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

f) Förvaltningen beräknar medelsbehovet för underhåll av flygfält m. m. enligt följande.

Det per den 30 juni 1972 bokförda anläggningsvärdet var 631 645 268 kr. Från detta värde skall dras dels anläggningsvärdena, sammanlagt 35 900 178 kr., för vissa flygfält m. m. som f. n. inte används och inte heller underhålls (jfr prop. 1960:1 bil. 22 s. 15), dels anläggningsvärdena för färdigställda reservvägbaser, 12 125 330 kr., för vilka underhållsmedel beräknas under en särskild delpost, dels utbetalningar för ännu inte färdigställda byggnadsobjekt, 9 121 000 kr. Återstoden, 574 498 760 kr., omräknat till 1946 års byggnadskostnadsnivå 325 083 674 kr., är

det anläggningsvärde som skall användas vid beräkningen av underhållsmedel. Förvaltningen beräknar enligt i det föregående angivna grunder medelsbehovet till (3,95 % x 325 083 674) avrundat 12 840 000 kr.

För underhåll av tekniskt komplicerad flygfältsmateriel (jfr prop. 1966:32 s. 20) bör beloppet räknas upp med 1,1 milj. kr. För anskaffning av ett isupplösande medel, som används för att hålla flottiljernas rullbanor i möjligaste mån snö- och isfria, behövs därutöver 300 000 kr.

Förvaltningen beräknar alltså medelsbehovet för nästa budgetår under delposten till (12 840 000 + 1 100 000 + 300 000) 14 240 000 kr. eller 1 360 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

g) Förvaltningen beräknar medelsbehovet för nästa budgetår för underhåll av reservvägbaser till 420 000 kr. Reservvägbaserna är avsedda att komplettera flygvapnets huvudbaser. Förvaltningen bygger dem i samarbete med statens vägverk. För ändamålet lämpade vägsträckor förbättras, hinder tas bort och uppställningsplatser för flygplan anordnas. Enligt avtal svarar vederbörande vägförvaltning för underhållet av baserna i minst 30 år. Som ersättning härför skall fortifikationsförvaltningen betala ett engångsbelopp per bas, som beräknas för varje särskilt fall. För nästa budgetår behövs 420 000 kr. för att betala underhållet för tre nya reservvägbaser.

h) För iståndsättning av flygfält beräknar förvaltningen för nästa budgetår ett oförändrat medelsbehov av 1,5 milj. kr. Medlen avses för iståndsättning av rullbanan på ett flygfält. Motivering lämnas under anslaget Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1973:1 (bil. 6).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under befästningars delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 77 260 000 kr.

A 2. Reparations- och underhållskostnader m. m.. Kasernbyggnaders delfond

1971/72	Utgift	143 728 322
1972/73	Anvisat	142 385 000
1973/74	Förslag	159 170 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fortifikations-förvaltningen	Departements-chefen
a) Löpande reparation och underhåll av byggnader m. m.	53 885 000	+ 4 987 000	+ 4 755 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fortifikations-förvaltningen	Departements-chefen
b) Underhåll och iordning-ställande av övnings- och skjutfält m. m.	13 000 000	+ 2 300 000	+ 2 300 000
c) Iståndsättning av bygg-nader m. m.	73 800 000	+10 000 000	+ 9 730 000
d) Skatter	1 000 000	± 0	± 0
e) Underhåll av enskilda vägar	700 000	± 0	± 0
	142 385 000	*+17 287 000*	*+16 785 000*

Fortifikationsförvaltningen

a) Det per den 30 juni 1972 bokförda byggnadsvärdet var 2 071 370 754 kr. Detta värde fördelar sig på äldre byggnader och nyare byggnader enligt följande sammanställning.

	Äldre byggnader	Nyare byggnader
I huvudboken redovisat byggnadsvärde (2 071 370 754 kr.)	327 242 423	1 744 128 331
Avgår:		
a) Värdet av till Norrbottens läns landsting överlämnade byggnader	2 198 150	4 157 945
b) Utbetalningar för ännu inte färdig-ställda byggnadsobjekt	-	103 528 823
Byggnadsvärde att användas vid procen-tuell beräkning av underhållsmedel	*325 044 273*	*1 636 441 563*

Det på detta vis framräknade byggnadsvärdet för nyare byggnader (1 636 441 563 kr.) har reducerats till 1935 års prisnivå.

Den procentberäknade delen av delposten har beräknats till 55 971 492 kr. enligt följande sammanställning.

	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års prisnivå	Indexkorrigerad underhålls-procent	Reparations-medel
Äldre byggnader	325 044 273	8,50	27 628 763
Nyare byggnader över 9 år	422 265 968	5,70	24 069 160
Nyare byggnader under 9 år	149 949 777	2,85	4 273 569
			55 971 492

Vid armén finns f. n. ca 2 400 baracker som har anskaffats under beredskapstiden. Dessa är i allmänhet inte i så gott skick att de enligt förvaltningens mening bör värderas in i fastighetsfonden. Detsamma gäller ett antal baracker vid flygfälten. På grund av lokalbrist behövs de emellertid tills vidare för förläggnings- och förrådsändamål m. m. För

underhåll av barackerna beräknar förvaltningen för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,2 milj. kr. eller 375 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

På vissa nyanskaffade övningsområden finns ett stort antal byggnader som ännu inte har kunnat värderas in i fastighetsfonden. För oundgängligen nödvändigt yttre underhåll av dessa byggnader beräknas för nästa budgetår ett medelsbehov av 1,7 milj. kr. eller 500 000 kr. mer än för innevarande budgetår.

Förvaltningen beräknar alltså medelsbehovet för löpande reparation och underhåll av byggnader m. m. till (55 971 492 + 1 200 000 + 1 700 000) avrundat 58 872 000 kr.

b) Utgifterna under delposten Underhåll och iordningställande av övnings- och skjutfält m. m. beräknas till 15,3 milj. kr. eller 2,3 milj. kr. mer än för innevarande budgetår. Av beloppet avses 6,1 milj. kr. för underhåll av övningsfält m. m. och 9,2 milj. kr. för iordningställande av övnings- och skjutfält m. m.

c) Under delposten Iståndsättning av byggnader m. m. beräknar förvaltningen i enlighet med de programansvarigas anslagsframställningar för anslagen Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Marinförband: Iståndsättning för befästningar och kaserner, Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner, Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner och Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner medelsbehovet till 83,8 milj. kr. eller 10 milj. kr. mer än för innevarande budgetår.

Under budgetåret 1971/72 har elva större kasernrenoveringar med en sammanlagd kostnadsram av 63 milj. kr. påbörjats.

För fortsatta arbeten med upprustning av kasernbeståndet tas 33 milj. kr. upp för nästa budgetår. Möjligheterna att förverkliga kasernrenoveringsprogrammet påverkas av många ovissa faktorer, bl. a. arbetsmarknadsförhållandena och möjligheterna att utrymma de kaserner som skall renoveras. Renoveringsprogrammet bör därför inte låsas i detalj utan ges en viss flexibilitet. Av detta skäl har förvaltningen fört samman kasernrenoveringarna under en punkt för varje försvarsgren. Beslut om vilka objekt som skall sättas i gång anses böra anstå till dess att det fortsatta planeringsarbetet har klargjort för vilka objekt förutsättningar för igångsättning föreligger.

Det belopp av 83,8 milj. kr. som tas upp under delposten Iståndsättning av byggnader m. m. avses för följande ändamål.

Huvudprogram 1

1.	A 6. Ombyggnad av skolbyggnad (byggnad nr 10)	1 350 000
2.	A 8. Iståndsättning av kanslihuset	2 270 000
3.	Kasernrenoveringar	19 500 000
4.	Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	8 680 000

5.	Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	10 000 000
6.	Åtgärder för att stärka inbrottsskyddet vid arméns vapenförråd	1 000 000
7.	Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	1 000 000
		43 800 000

Huvudprogram 2

1.	Kasernrenoveringar	6 500 000
2.	Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	2 400 000
3.	Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	2 500 000
4.	Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	500 000
		11 900 000

Huvudprogram 3

1.	F 4. Ombyggnad av skolbyggnad (byggnad nr 10)	935 000
2.	F 21. Iståndsättning av gymnastikbyggnaden	810 000
3.	F 18. Iståndsättningsarbeten för utbildningsverksamheten (totalkostnad 15 050 000 kr.)	6 000 000
4.	Kasernrenoveringar	7 000 000
5.	Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader, utbildningsanordningar m. m.	3 000 000
6.	Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	5 000 000
7.	Merkostnader för av Kungl. Maj:t tidigare beslutade objekt	255 000
		23 000 000

Huvudprogram 4

1.	Delprogram 4.1 Ombyggnad för reproduktionscentral i militärstabsbyggnaden	560 000
2.	Delprogram 4.1 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	740 000
3.	Delprogram 4.1 Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	400 000
4.	Delprogram 4.5 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	1 200 000
5.	Delprogram 4.5 Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	500 000
		3 400 000

Huvudprogram 5

1.	Delprogram 5.4 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	600 000
2.	Delprogram 5.4 Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	200 000
3.	Delprogram 5.6 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	200 000
4.	Delprogram 5.15 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	300 000
5.	Delprogram 5.16 Mindre iståndsättningsarbeten på byggnader m. m.	100 000
6.	Delprogram 5.16 Vissa tekniska försörjningsanordningar m. m.	300 000
		1 700 000
Totalt		*83 800 000*

Motiveringar lämnas under anslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner i prop. 1973:1 (bil. 6, anslagen B 3, C 3, D 3, E 8 och F 25).

d) Under delposten Skatter beräknas för nästa budgetår ett oförändrat medelsbehov av 1 milj. kr.

e) Förvaltningen beräknar medelsbehovet för nästa budgetår under delposten Underhåll av enskilda vägar till oförändrat 700 000 kr.

Departementschefen

Fortifikationsförvaltningen har beräknat medelsbehovet för nästa budgetår under delposten Löpande reparation och underhåll av byggnader m. m. till 58 872 000 kr. I enlighet med förslag av riksrevisionsverket beräknar jag medelsbehovet för detta ändamål till 58 640 000 kr.

Av det föreslagna beloppet för iståndsättning av byggnader m. m. avser 33 milj. kr. kasernrenoveringar. För att kunna fortsätta kasernrenoveringarna i hög takt beräknar jag ett oförändrat belopp av 35 milj. kr. för detta ändamål. Beloppet avses fördelas med 20 milj. kr. till arméförband, 7 milj. kr. till marinförband och 8 milj. kr. till flygvapenförband. För iståndsättning i övrigt beräknar jag sammanlagt 48 530 000 kr., varav för arméförband 22 030 000 kr., för marinförband 5,4 milj. kr., för flygvapenförband 16 milj. kr., för central och högre regional ledning 3,4 milj. kr. samt för gemensamma myndigheter och funktioner 1,7 milj. kr. Jag har härvid inte beräknat några medel för iståndsättning av kanslihuset vid A 8.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under kasernbyggnaders delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 159 170 000 kr.

A 3. Reparations- och underhållskostnader m. m.: Försvarets forskningsanstalts delfond

1971/72	Utgift	1 816 780
1972/73	Anvisat	1 440 000
1973/74	Förslag	1 547 000

	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Byggnads-styrelsen	Departements-chefen
a) Löpande reparation och underhåll av byggnader m. m.	1 240 000	+107 000	+107 000
b) Iståndsättningsarbeten m. m.	200 000	± 0	± 0
	1 440 000	*+107 000*	*+107 000*

Byggnadsstyrelsen

a) Det per den 30 juni 1972 bokförda byggnadsvärdet var 82 834 091 kr., varav 4 049 150 kr. för äldre byggnader och 78 784 941 kr. för nyare byggnader.

Den procentberäknade delen av delposten har, sedan värdet av nyare byggnader reducerats till 1935 års prisnivå, beräknats till (avrundat) 1 347 000 kr. enligt följande sammanställning.

	Byggnadsvärde reducerat till 1935 års prisnivå	Indexkorrigerad underhålls-procent	Reparations-medel
Äldre byggnader	4 049 150	8,49	343 773
Nyare byggnader över 9 år	14 761 512	5,66	835 502
Nyare byggnader under 9 år	5 911 967	2,83	167 309
			1 346 584

b) För iståndsättningsarbeten m. m. beräknar styrelsen medelsbehovet för nästa budgetår till 200 000 kr. Medlen avses för ombyggnad av äldre laboratorier m. m. samt för ändrings- och inredningsarbeten föranledda av forskningsförsök.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att under försvarets forskningsanstalts delfond till reparations- och underhållskostnader m. m. beräknas 1 547 000 kr.

B 1. Avsättning till värdeminskningskonto: Befästningars delfond

1971/72	Utgift	7 713 429
1972/73	Anvisat	7 800 000
1973/74	Förslag	6 969 000

Fortifikationsförvaltningen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 6 969 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till avsättning till värdeminskningskonto under befästningars delfond beräknas 6 969 000 kr.

B 2. Avsättning till värdeminskningskonto: Kasernbyggnaders delfond

1971/72	Utgift	16 122 193
1972/73	Anvisat	18 000 000
1973/74	Förslag	19 800 000

Fortifikationsförvaltningen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 19 800 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till avsättning till värdeminskningskonto under kasernbyggnaders delfond beräknas 19 800 000 kr.

B 3. Avsättning till värdeminskningskonto. Försvarets forskningsanstalts delfond

1971/72	Utgift	960 463
1972/73	Anvisat	982 000
1973/74	Förslag	991 000

Byggnadsstyrelsen

För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 991 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag att till avsättning till värdeminskningskonto under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 991 000 kr.

C 1. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Befästningars delfond

1971/72	Utgift	5 030 149
1972/73	Anvisat	5 600 000
1973/74	Förslag	5 550 000

Fortifikationsförvaltningen

Medelsbehovet under denna post för nästa budgetår beräknas till 5 550 000 kr. eller 50 000 kr. mindre än för innevarande budgetår. Av det föreslagna beloppet avses 3,7 milj. kr. för förhyrningar av drivmedelsanläggningar, 350 000 kr. för andra hyresavgifter, 1 milj. kr. för arrenderingar och 500 000 kr. för utgifter i samband med förhyrningar.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden under befästningars delfond beräknas 5 550 000 kr.

C 2. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Kasernbyggnaders delfond

1971/72	Utgift	26 222 685
1972/73	Anvisat	28 900 000
1973/74	Förslag	32 000 000

Fortifikationsförvaltningen

Medelsbehovet under denna post för nästa budgetår beräknas till 32 milj. kr. eller 3,1 milj. kr. mer än för innevarande budgetår. Av det föreslagna beloppet avses 24 milj. kr. för hyresutgifter, 1,6 milj. kr. för arrendeutgifter och 6,4 milj. kr. för att bestrida utgifter i samband med förhyrningar.

Departementschefen

Jag förordar i enligt med fortifikationsförvaltningens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden under kasernbyggnaders delfond beräknas 32 000 000 kr.

C 3. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden: Försvarets forskningsanstalts delfond

1971/72	Utgift	448 562
1972/73	Anvisat	382 000
1973/74	Förslag	309 000

Byggnadsstyrelsen

För nästa budgetår beräknas de sammanlagda hyreskostnaderna till 309 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag att till hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fondens förhyrda lokaler och arrenderade markområden under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 309 000 kr.

1. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Befästningars delfond

1971/72	Utgift	14 235 114
1972/73	Anvisat	13 606 000
1973/74	Förslag	19 912 000

Fortifikationsförvaltningen

För att få balans i staten bör 19 912 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med fortifikationsförvaltningens förslag att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under befästningars delfond beräknas 19 912 000 kr.

2. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Kasernbyggnaders delfond

1971/72	Utgift	76 768 805
1972/73	Anvisat	80 800 000
1973/74	Förslag	98 084 000

Fortifikationsförvaltningen

För att få balans i staten bör 97 852 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under kasernbyggnaders delfond beräknas 98 084 000 kr.

3. Överskott att tillföras riksstatens driftbudget: Försvarets forskningsanstalts delfond

1971/72	Utgift	2 483 975
1972/73	Anvisat	7 046 000
1973/74	Förslag	6 878 000

Byggnadsstyrelsen

För att få balans i staten bör 6 878 000 kr. tas upp under denna post för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag att till överskott att tillföras riksstatens driftbudget under försvarets forskningsanstalts delfond beräknas 6 878 000 kr.

Inkomster

A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler

Under denna rubrik redovisar fortifikationsförvaltningen de belopp som tillförs kasernbyggnaders och befästningars delfonder dels i form av ersättning för av myndigheterna disponerade lokaler, anläggningar och markområden, dels i form av anslag för iståndsättning av befästningar och kaserner. Vidare redovisar byggnadsstyrelsen under rubriken det belopp som tillförs försvarets forskningsanstalts delfond.

Lokalkostnader

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen beräknar inkomsterna för lokalkostnader till sammanlagt 299 058 000 kr. Av detta belopp skall 91 542 000 kr. tillföras befästningars delfond, 198 424 000 kr. kasernbyggnaders delfond och 9 092 000 kr. försvarets forskningsanstalts delfond. Behovet av medel för lokalkostnader har tagits upp av de nyttjande myndigheterna i deras anslagsframställningar.

Iståndsättningsanslag

Fortifikationsförvaltningens förslag rörande de beräknade utgifterna på delposterna Iståndsättning av befästningar m. m., Iståndsättning av flygfält och Iståndsättning av byggnader m. m. i vad avser befästningars

och kasernbyggnaders delfonder har redovisats i det föregående. Täckning för dessa utgifter ingår inte i de lokalkostnader som förvaltningen har bestämt. I stället skall utgifterna på dessa delposter balanseras mot inkomster som härrör sig från de särskilda driftbudgetanslagen till iståndsättning av befästningar och kaserner. Dessa anslag skall i sin helhet tillföras inkomstsidan i försvarets fastighetsfond. Beloppen framgår av följande sammanställning.

Anslag	I anslagsframställningarna föreslaget belopp för 1973/74	Härav skall följande belopp tillföras	
		Befästningars delfond	Kasernbyggnaders delfond
B 3. Arméförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	44 000 000	200 000	43 800 000
C 3. Marinförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	17 000 000	5 100 000	11 900 000
D 3. Flygvapenförband: Iståndsättning av befästningar och kaserner	26 000 000	3 000 000	23 000 000
E 8. Central och högre regional ledning: Iståndsättning av befästningar och kaserner	9 910 000	6 510 000	3 400 000
F 25. Gemensamma myndigheter m. m.: Iståndsättning av befästningar och kaserner	3 100 000	1 400 000	1 700 000
	100 010 000	*16 210 000*	*83 800 000*

Vad gäller försvarets forskningsanstalts delfond ingår täckning för de beräknade utgifterna för iståndsättningsarbeten m. m. i de lokalkostnader för forskningsanstalten som byggnadsstyrelsen har beräknat.

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen tar alltså under posten Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler sammanlagt upp (299 058 000 + 100 010 000) 399 068 000 kr., varav 107 752 000 kr. under befästningars delfond, 282 224 000 kr. under kasernbyggnaders delfond och 9 092 000 kr. under försvarets forskningsanstalts delfond.

Jag godtar fortifikationsförvaltningens och byggnadsstyrelsens beräkningar av inkomsterna till den del de utgör hyror för byggnader, anläggningar och markområden som det militära försvaret disponerar, eller sålunda 299 058 000 kr. De inkomster som härrör sig från de särskilda driftbudgetanslagen för iståndsättning av befästningar och kaserner beräknar jag till 99 740 000 kr., varav 16 210 000 kr. under befästningars delfond och 83 530 000 kr. under kasernbyggnaders delfond. Jag förordar alltså att till ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler beräknas (299 058 000 + 99 740 000) 398 798 000 kr.

B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden

Inkomsterna för nästa budgetår under denna post beräknar jag i likhet med fortifikationsförvaltningen till 9 030 000 kr. Detta innebär en ökning med 1 005 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår. Av de beräknade inkomsterna hänför sig 430 000 kr. till befästningars och 8,6 milj. kr. till kasernbyggnaders delfond.

C. Inkomster av övnings- och skjutfält

I likhet med fortifikationsförvaltningen beräknar jag inkomsterna av övnings- och skjutfält till 6,3 milj. kr. eller 700 000 kr. mer än för innevarande budgetår. Av de beräknade inkomsterna hänför sig 300 000 kr. till befästningars och 6 milj. kr. till kasernbyggnaders delfond.

D. Diverse inkomster

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen har beräknat inkomsterna under denna titel till 1 209 000 kr. för befästningars delfond, 12,5 milj. kr. för kasernbyggnaders delfond och 633 000 kr. för försvarets forskningsanstalts delfond. Jag har inte något att erinra mot myndigheternas förslag. Under kasernbyggnaders delfond har därvid tagits upp även de ränteinkomster som beräknas uppkomma med anledning av försäljningen av vissa delar av Järvafältet. Dessa ränteinkomster har beräknats till 12,1 milj. kr.

Hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1973/74 (bilaga 22.1).

Vad föredraganden med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bilaga 22.1

Försvarets fastighetsfonds inkomster och utgifter enligt staten för budgetåret 1972/73 samt enligt förslaget till stat för budgetåret 1973/74

Inkomster	1972/73 Kr.	1973/74 Kr.
A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler:		
1. Befästningars delfond	88 001 000	107 752 000
2. Kasernbyggnaders delfond	243 785 000	281 954 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	9 217 000	9 092 000
	341 003 000	*398 798 000*
B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden:		
1. Befästningars delfond	425 000	430 000
2. Kasernbyggnaders delfond	7 600 000	8 600 000
	8 025 000	*9 030 000*
C. Inkomster av övnings- och skjutfält:		
1. Befästningars delfond	300 000	300 000
2. Kasernbyggnaders delfond	5 300 000	6 000 000
	5 600 000	*6 300 000*
D. Diverse inkomster:		
1. Befästningars delfond	1 225 000	1 209 000
2. Kasernbyggnaders delfond	13 400 000	12 500 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	633 000	633 000
	15 258 000	*14 342 000*
	369 886 000	*428 470 000*
Utgifter		
A. Reparations- och underhållskostnader m. m.:		
1. Befästningars delfond	62 945 000	77 260 000
2. Kasernbyggnaders delfond	142 385 000	159 170 000

		Bilaga 22.1
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	1 440 000	1 547 000
	206 770 000	*237 977 000*
B. Avsättning till värdeminskningskonto:		
1. Befästningars delfond, *förslagsvis*	7 800 000	6 969 000
2. Kasernbyggnaders delfond, *förslagsvis*	18 000 000	19 800 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond, *förslagsvis*	982 000	991 000
	26 782 000	*27 760 000*
C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderande markområden:		
1. Befästningars delfond, *förslagsvis*	5 600 000	5 550 000
2. Kasernbyggnaders delfond, *förslagsvis*	28 900 000	32 000 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond, *förslagsvis*	382 000	309 000
	34 882 000	*37 859 000*
Överskott att tillföras riksstatens driftbudget:		
1. Befästningars delfond	13 606 000	19 912 000
2. Kasernbyggnaders delfond	80 800 000	98 084 000
3. Försvarets forskningsanstalts delfond	7 046 000	6 878 000
	101 452 000	*124 874 000*
	369 886 000	*428 470 000*

Göteborgs Offsettryckeri AB, Sthlm 72 2 344 S

Beredskapsstat för försvarsväsendet

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1973/74 och anför.

Enligt 63 § regeringsformen skall riksdagen årligen anta beredskapsstat för försvarsväsendet. Beredskapsstaten skall uppta de särskilda anslag som vid krigsfara eller krig behövs för att upprätthålla Sveriges fred och oberoende.

Anslagen på beredskapsstaten är beräknade för de militära och civila utgifter som omedelbart föranleds av beslut om förstärkningar av försvarsberedskapen med undantag för sådana utgifter som kan bestridas från förslagsanslag på riksstaten och som inte skall belasta av riksdagen maximerad anslagspost. Anslagen, som samtliga är förslagsvis betecknade, är beräknade för en tid av trettio dagar av högsta försvarsberedskap.

I detta sammanhang vill jag erinra om att utgifter för beredskapsförstärkningar också kan betalas på annat sätt än från anslag på beredskapsstaten eller förslagsanslag på riksstaten. Kungl. Maj:t har sålunda bemyndigats att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap disponera rörliga krediter i riksgäldskontoret om högst 50 milj. kr. för jordbruksdepartementets och högst 300 milj. kr. för handelsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1970:1 bil. 11, JoU 1970:3, rskr 1970:125 och prop. 1970:1 bil. 12, SU 1970:10, rskr 1970:10).

Den beredskapsstat för försvarsväsendet som gäller för innevarande budgetår (prop. 1972:1 bil. 22, FöU 1972:7, rskr 1972:28) tar på driftbudgeten upp anslag om sammanlagt 1 985 milj. kr. och på kapitalbudgeten anslag om sammanlagt 800 milj. kr. Medelsbehoven grundar sig på beräkningar som har utförts under år 1969.

Driftbudgetanslagen fördelar sig enligt följande (milj. kr.).

Försvarsdepartementet	
Psykologiska försvaret:	
Statens upplysningscentrals utrustning och verksamhet	5
Socialdepartementet	
Krigshjälp	850
Det allmänt civila medicinalväsendets utrustning och verksamhet	950
	1 800
Finansdepartementet	
Utgifter för civil försvarsberedskap	25
Handelsdepartementet	
Utgifter för det ekonomiska försvaret	75
Inrikesdepartementet	
Arbetsmarknadsåtgärder	80
	1 985

Kapitalbudgetanslagen är uppförda under fonden för förlag till statsverket och fördelar sig enligt följande (milj. kr.).

Försvarsdepartementet	
Stärkande av krigsmaktens försvarsberedskap	415
Kommunikationsdepartementet	
Förlagskapital för kommunikationsverk	235
Finansdepartementet	
Stärkande av den civila försvarsberedskapen i allmänhet	120
Handelsdepartementet	
Förlagskapital för drivmedelsdistribution	30
	800

Anslagen Utgifter för civil försvarsberedskap och Stärkande av den civila försvarsberedskapen i allmänhet är samlingsanslag för sådana civila utgifter för försvarsberedskap, för vilka medel bör beräknas på beredskapsstaten men för vilka särskilda anslag inte har förts upp.

Anslaget Utgifter för det ekonomiska försvaret avser även utgifter för sådana åtgärder inom det ekonomiska försvaret som faller under annat departement än handelsdepartementet, exempelvis åtgärder avseende livsmedelsförsörjningen.

Anslagen på beredskapsstaten bör för budgetåret 1973/74 föras upp med oförändrade belopp, tillhopa 2 785 milj. kr., varav 1 985 milj. kr. på driftbudgeten och 800 milj. kr. på kapitalbudgeten. Det förslag till beredskapsstat som jag sålunda förordar torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 23.1*. För en närmare redovisning av de

ändamål för vilka medel har beräknats under driftbudgeten och kapitalbudgeten torde jag få hänvisa till prop. 1970:1 bil. 23.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1973/74 (bilaga 23.1).

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Förslag till
beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1973/74

Bilaga 23.1

Driftbudgeten

A. Egentliga statsutgifter:		
IV.	Försvarsdepartementet	5 000 000
V.	Socialdepartementet	1 800 000 000
VII.	Finansdepartementet	25 000 000
X.	Handelsdepartementet	75 000 000
XI.	Inrikesdepartementet	80 000 000
		1 985 000 000

Kapitalbudgeten

B. Kapitalinvestering:		
VII.	Fonden för förlag till statsverket	800 000 000

Egentliga statsutgifter

IV.	**Försvarsdepartementet**	
	Psykologiska försvaret:	
a)	Statens upplysningscentrals utrustning och verksamhet, *förslagsvis*	5 000 000
V.	**Socialdepartementet**	
a)	Krigshjälp, *förslagsvis*	850 000 000
b)	Det allmänt civila medicinalväsendets utrustning och verksamhet, *förslagsvis*	950 000 000
		1 800 000 000
VII.	**Finansdepartementet**	
a)	Utgifter för civil försvarsberedskap, *förslagsvis*	25 000 000
X.	**Handelsdepartementet**	
a)	Utgifter för det ekonomiska försvaret, *förslagsvis*	75 000 000
XI.	**Inrikesdepartementet**	
a)	Arbetsmarknadsåtgärder, *förslagsvis*	80 000 000

Kapitalinvestering

VII.	**Fonden för förlag till statsverket**	
	Försvarsdepartementet:	
a)	Stärkande av krigsmaktens försvarsberedskap, *förslagsvis*	415 000 000
	Kommunikationsdepartementet:	
b)	Förlagskapital för kommunikationsverk, *förslagsvis*	235 000 000
	Finansdepartementet:	
c)	Stärkande av den civila försvarsberedskapen i allmänhet, *förslagsvis*	120 000 000
	Handelsdepartementet:	
d)	Förlagskapital för drivmedelsdistribution, *förslagsvis*	30 000 000
		800 000 000

Göteborgs Offsettryckeri AB, Stkhm 72 2 242 S